

MATTHAEI PARISIENSIS OPERA.

MATTHAEI PARIS
Monachi Albanensis
ANGLI,
HISTORIA MAIOR:

Iuxta Exemplar *Londinense* 1571, verbatìm recusa.

ET CVM

ROGERI VVENDOVERI, VVILLIELMI RISHANGERI, AVTHORISQVE Maiori Minorique Historiis Chronicisque MSS,

In Bibliotheca Regia, Collegij *Corporis Christi Cantabrigiæ, Cottoniáque*, fidelitèr collata.

Huic primùm Editioni accesserunt, duorum OFFARVM *Merciorum* Regum; & viginti trium ABBATVM *S. Albani*

VITÆ:

Vnà cùm Libro ADDITAMENTORVM.

Per eundem Authorem.

Editore VVILLIELMO VVATS *S. T. D.*

Qui & *Variantes Lectiones*, *Aduersaria*, vocúmque barbararum *Glossarium*, adiecit: simul cum *Rerum*, *Nominúmque*, *Indicibus* locupletissimis.

PARISIIS,

Apud Viduam GVILLIELMI PELE', viâ Iacobæâ, sub signo Crucis Aureæ.

M. DC. XLIV.

NOVI EDITORIS
PRAEFATIO
AD
LECTOREM.

EN tibi, Lector amice (quisquis aut cuias es) Matthæum Parisiensem nostrum, hic denuo recusum damus: Et non recusum modo, sed & correctum, adauctum, adornatúmque Adornatum (si fortè) Indicibus, Aduersariis; Glossarióque nostris. Adauctum verò, Vitarum; Additamentorúmque accessione. Correctum, insuper; sed non ex ingenio siue coniectura nostra; ast secundùm Manuscripto-
rum fidem. Recusum denique, iuxta veteris editionis Londinensis pro- Anno 1571.
totypum. Immò & verbatim, aliquantillum enim vel ibi temerè demutasse, religiosum duximus. Scilicet, si manifestissima excipias orthographiæ errata typographica, quibus prior editio non rarò scatebat. Exempli causa, pro Andegrauius restituimus Landegrauius, pro Aldemarus, reposuimus Vualdemarus: & si plura eiusdem generis leuiuscula occurrebant, quæ manifestissima emendatione indigere videbantur. Correctiones autem maioris momenti alias, nos Textui Authoris, in hac impressione non inseruimus: sed in Variantes Lectiones ad calcem Libri reiecimus.

Si iusseris deinceps, vt particulariùs tecum (Lector) ageremus Bibliopolas, scias, Librum typis mandare incæpisse, & vsque ad initium Henrici Secundi operas progessas esse, antequam opellam nostram (qualem qualem) implorarunt. Nihil, interim, aut nobis aut illis suspicantibus, quin liber impressus, accuratè satis cum codicibus manuscriptis, per omnia concordaret. Nos verò editionem adornare in nos suscipientes, consultiùs, omnino duximus, vt folia illa Sybillina, Manuscriptorum, scilicet, codicum exemplaria originalia, à nobis etiam inspicerentur. Rogeri igitur Vvendoueri Chronica, cum Parisiensis nostri Historia Maiore MSS. ex instructissima, nimirum, illa Domini Thomæ Cottoni Baronetti Bi-

bliotheca, humanissimè accomodatis, ad collationem earundem cum priore editione, *me totum cum Amanuensi meo iam accingo. Accessit nobis in adiutorium, Transcriptum illud idemmet papyraceum, quod proexemplari suo anterioris editionis Typographi habuerunt. Examplificatum vtpote ex codicibus* Aglionbeiano Cecilianoque [a] *qui iam adhuc in Archiuis Collegij S.* Benedicti, *siue* Corporis Christi *celeberrimi, reconduntur. His etiam adjungo, pulcherrimum illud & egregium sanè* Chronicorum Matthæi *nostri volumen MS. in Bibliotheca Regia, ad Sancti* Iacobi, *reseruatum: vnà cum* Historiæ Minoris *exemplari papyraceo.*

a Vide Præfationem editionis prioris.

Sed priusquam de editione ipsa, verba vlteriùs faciam, ordo naturæ à me videtur flagitare, vt de Authoribus *ipsis aliquid præfarer. A* Vvendouero, *igitur, decet vt incipiam, vtpote non solum antiquiore, sed & qui facem* Matthæo *nostro prætulerit, in hac ipsa* Historia *conscribenda.*

Omittens igitur, quæ de eo scripserunt alij, ea dumtaxat impræsentiarum commemorabo, quæ in his ipsis Manuscriptis inuenta, ab aliis fuisse prætermissa obseruaui. Nomen illi, Rogerus Vvendoure *de* Vvendoure: *vt in MS.* Cottoniano *disertè reperi. Quod arguit illum generosâ familiâ fuisse procreatum. Quia, scilicet, agnomen traxerat gentilitium (vt mos est nostratibus) ab agro siue oppido rurali, progenitoribus suis ab olim hæreditario. Alios, insuper, hoc cognomento gauisos fuisse, hæc ipsa indicat Historia. Memoratur enim* Richardus *de* Vvendoure, *Episcopus* Roffensis [b]. Rogerus *autem noster, Monachus primò* Ordinis nigri *siue* Benedictini *in Cœnobio* Sanct-Albanensi *attonsus, exigentibus postea meritis, non solùm sacerdotio censebatur dignus; sed & ad Prioratum* Cellæ de Bealuair *in districtu* Lincolniensi, *est promotus. Ita enim in MS. prædicto inscribitur,* Rogerus Vvendoure *de* Vvendoure, Prior de Bealuair.

b Hist. p. 516. l. F post.

Nescio, sanè, an inimicitiæ aliquæ inter eum Matthæumque *nostrum, aliquando sint exortæ: & an æmuli odio, vel amore veritatis, & pro natiua sua increpandi libertate, ista de eo sic commemorauerit. Nimirum, quod* Vvillielmus *Sanct*-Albanensis *Abbas,* cum visitasset Cellam de Bealuair, audiuit arcanas querelas de Priore illius domus Domino *Rogero* de *Vvendoure*, quasi dissipasset bona Ecclesiæ in prodigalitate incircumspecta. Correptus igitur super hoc ab Abbate Prior, se promisit talia profectò emendaturum. Tamen Abbas ad horam dissimulans, obseruabat omnia hæc reponens in corde suo [c]. *Immò dissimulauit Abbas, reuerà: nam non multò pòst,* Rogerum *nostrum Prioratu exuit, & loco* Rogeri *de Vvendoure Prioris de Bealuero,* Martinum *de Bodersham* Cellararium substituit [d]. *Atque hæc triennio ferè vel quadriennio ante mortem,* Rogero *nostro contigerunt: non multum, scili-*

c Vitæ Abbatum p. 78. l. 1. G pt.

d Ibid. 73. 6 B pt. l. 2.

tet, ante persecutoris eius, Abbatis Vvillielmi *finem. Obiit autem Abbas, sexto Kalendas Martij, siue 24. Februarij, Anno Domini 1235. Cui non vltra biennium superstes* Rogerus, secundò nonas, *siue die sexto Maij, anno 1237.* Sacerdos demoritur. *Ita enim de vtrisque propria manu sua scriptum reliquit* Matthæus *noster in* Additamentorum *suorum libro: vbi dies* Obitus, *singulorum Monachorum Sancti* Albani, *nominatim commemorantur. Hinc apparebit, quod præsulatu licèt* Vvendouerus *sit exutus, & Ex-prior factus, non tamen ab Historia conscribenda seipsum omnino continuerit: illam enim vsque decessum persecutoris sui (vel circiter) continuans, sub medium anni 1235. manum de tabula retraxit.*

Huic autem in opere Historiographo succenturiatus est Author Matthæus, *inquam, siue* Paris, *de* Paris, *Parisius, de* Parisio, *de* Parisiis, *vel* Parisiensis, *agnominetur. Omnibus autem hisce cognominibus, aut ille semetipsum aliquando nuncupauit, aut ab aliis nuncupatum obseruaui. Vbi, verò, aut vnde ortus, nescitur.* Anglus *vtcumque erat, & ab extero nemine, pro populari vel compatriota suo vindicatus. Hoc primum certi de eo reperi, vtpote quod propria manu sua inter* Obitus *Monachorum prænotatos, de seipso sub his verbis memoriæ commendauit.* Hoc anno (1217.) ego Frater *Matthæus Parisiensis*, habitum suscepi religionis, die Sanctæ *Agnetis* (*Ianuarij 21.*) Qui hæc scripsi, vt viuant Fratrum nomina in æternum.

Quàm canonicè in Monasterio conuersatus, & quantam sanctitatis famam sit indè consecutus, vel hinc est conjiciendum. Quòd, scilicet, cum Monasticæ seueritas disciplinæ, in Norvvegiæ Regni Monasteriis iam ferè in desuetudinem abiisset: nominatim à Norvvegis Matthæus *postulatus, & nominatim à Papa* Innocentio *eò demandatus; pristinum rigorem ordinis cum laude resuscitauit* ([a]). [a] Historiæ p. 506 post.

Fama autem eruditionis integritatisque eius adeò per Angliam *inclarescebat: vt ad continuandam* Anglicarum *rerum Historiam, mandato sumptibusque Regiis, vt creditur* ([b]), *accerseretur. Quam verò familiariter à Rege* Henrico III. *sit* interpellatus, iuxtaque eum sedere iussus, *& quomodo* ea quæ tunc vidit, Historiæ commendaret, *à Rege sit edoctus* ([c]): *quomodo insuper*, cum Rege continuè erat in mensa, in palatio, & in thalamo: *& vt* Rex scribentis calamum satis diligenter & amicabiliter direxerit, *ipse est sibi testis* ([d]). *Quanta, verò, eum Rex dignatus est gratia, vt pro* Oxoniensi *Vniuersitate intercedentem exaudierit* ([e]): *immò, & quanta apud eundem Regem vtebatur libertate, cum* illum *in faciem* imperterritus *aliquando redarguerit, ipse sibi ferat testimonium* ([f]).

[b] Vide prioris Editionis Præfationem.
[c] Hist pag. 494. 5. post. &c.
[d] Ibid p. 636. vlt. pr.
[e] Hist. p. 636. 1. C post.
[f] Hist p. 524. 1 C post.

Ast non Angliæ *dumtaxat notus, verùm ad exteros etiam Principes & fama eius peruolauit. Tanta enim æstimationis apud* Francorum *Regem* Ludouicum *extitit: vt ei, quasi Legato suo, Litteras* Norvvego-

rum *Regi* Haconi *deferendas, commiserit* (a). *Quam charus denique & ipsi* Haconi *Regi, & quid* pro amore eius fecerat, *ille ipse vos edocebit* (b).

[a] Hist. pag 496. l. B. & D pr.

[b] Hist pag 504. B post.

Quot & qualia scripserit, Lelandus, Balæus, Pitsæúsque *nostrates, etxeros edocuerunt. Plurium, sanè, non ille ipse meminit, quàm Vitæ* Sancti Ædmundi, inter Historiales libros Sancti Albani [c]. *Illam* Sancti Ædmundi Vitam *iam olim deperiisse conjicio: & nisi per* Historiales *illos* libros Sancti Albani, *has ipsas* Maiorem Minoremque *Historias, cæterasque, quas scripsisse dicitur* Vitas, *significarit: non mihi licet augurari.*

[c] Hist p. 581. pen. post.

Quòd verò & additamenta conscripserit, palam de se ipso in eorum libro MS. profitetur. Ita enim [d] *ibi inueni Authenticum Papale, quo dominus* Matthæus Parisiensis, qui & hæc scripsit, destinatus est & constitutus (licèt inuitus) reformator ordinis *Sancti* Benedicti, *&* Visitator nigrorum Abbatum, & Monachorum eorundem in Regno *Norvvegiæ* [e]. *Et alibi etiam, in eodemmet ipso MS.* [f] Hoc priuilegium insigne impetratum tempore *Matthæi Parisiensis* horum scriptoris. Absit quod in futurum Abbates illo temerè abutantur, sicut plerúmque contingit. *Atque hæc verba proprissima* Matthæi *manuscripta fuisse conjicio.*

[d] P. 100. b. col. 1.

[e] Vide Hist. p. 506.

[f] Pag. 121. b. col. 2.

Stylus vtcumque, & in pluribus, Vvendouerum *imitatur; sed comptior plærumque incedit & Latinior: & si* Vvillielmos, Malmesburiensem Neubrigensemque *atque* Eadmerum *excipias, omnium Historiographorum nostratum antiquiorum, latinissimus (immo Coryphæus facileque princeps) meritò est censendus. Quod, verò, turgidiùs aliquoties intumescat, & post vnam alterámue periodum, languidulè & sibi iam factus inæqualis, stylum demittat: immò, & quòd dictio eius stribiliginem ætatis semibarbaræ aliquoties oleat, non illi, sed illius æuo imputabunt Criticastri. Atque hæc iam prælibaui, vt delicatulorum, aut arcerem, aut inhiberem nauseam magistellorum: qui vt aliquantillum delibarunt minùs* Ciceronianum, *ambabus protinus horrent auribus, tumidisque expuere buccis moliuntur. Ast vtcumque erat hic noster in sententiis, in sensu tamen non adeò hebetem fuisse obseruabis: immo potiùs aciebus cuspideque trucem satis atque præacutum in omni ferè pagina experti sunt alij. Omnes enim secat, vniuersos pungit; ac si nulli omninò mortalium aut parcere, aut condonare, rigidissimè sibi proposuisset. Non Episcopis, scilicet, non Magnatibus, non Regibus, non Imperatoribus, immò nec ipsi Papæ, aut Abbati proprio. Ast tanquam furiosus quispiam in quadriuio, ex quacumque plaga viator superuenerit*, Tros *sit* Tyriusue, *hospes an hostis; si illi non placuerit, flagris misellum adoritur, lorisque malè mulctatum procul arcet abigitque.*

Atque hinc est, quod hominem tam acriter sugillarint Scriptores Pontificij: doctissimi nimirum, Cardinales, Baronius *&* Bellarminus, *vti &* Posseuinus, Coeffeteaus, [g] *aliique, quasi in Pontificem* Romanum

[g] Vide Notas D. Selden.

num

num *iniquiorem.* *Ast pace tantorum virorum dico, quòd* Romanæ *rapacitates Curiæ, tam frequenter, tantáque cum declamandi libertate,* Matthæus *redarguerit: id sanè patriæ suæ zelatori miseratorique, omninò est condonandum. Non sannas enim calumniasque immeritas, quasi Papæ gratis destomachatus eructauit; sed* Angliæ *planctus, suspiria gemitusque; nec eos atramento depingendos, sed sanguine lachrymisque. Liberius, fateor, auaritiam* Romanæ *Curiæ venalitatemque carpit* Matthæus; *sed non è nostris is solus:* Eadmerum [a], *testor,* Malmesburiensem, [b] *atque* Neubrigensem [c]. *Immò, si Pontificij in* Vvendouerum *incidissent, non vni* Matthæo *inimicarentur. Audacter dico, quia expertus dico; vix vnam aut alteram eius generis querelam, apud* Matthæum *inueniri, quæ non etiam apud* Vvendouerum *reperiatur. Immò &* Vvestmonasteriensis *illas ipsas ferè retinuit: pluresque post illum* Vvalsinghamus *addidit. Adjicio, non* Angli *dumtaxat, sed &* Galli, *sed &* Germani, *sed &* Alij, *aduersus Romanam Curiam gutture sanè non rauco, sed stentoreo, immò plenis, quod aiunt, buccis, rictibusque patulis non semel eboârunt. Non nos* Angli, *sed* Exteri *profectò,* Planctus *illos,* Onera, Grauamina & Deplorationes Ecclesiæ *vel* Imperij *ediderunt. Quæ non ideo nunc inculco, vt vulnera quæ (Deo gratias) nec sentimus nec timemus, recrudescere faciam, aut Romanos vt irritem, sed vt* Matthæum *excusarem: vtpote de oppressionibus quas est perpessus, sibi patriæque humanitùs condolentem.*

In istis autem, quicquid à prioris Editionis Evulgatore mutatum suspicantur Pontificij, à me, bona fide, in variantibus *meis* lectionibus *inuenient restitutum. Tu, Lector, si placet, earum consule* Præfationem. *Scias enim, me dolo malo nihil omnino vel mutauisse vel substituisse. Quod & sanctè dico. Si quid igitur vllibi in his peccatum animaduertes, illud omne aut oscitantia aut ignorantia mea (Coadiutorem enim omnino non habui) fuisse præterlapsum, non erubesco profiteri. Ex Theologorum enim, siue Confessionis* Anglicanæ *Sacerdotum Collegio sum: nec partibus studeo sed veritati. Licèt enim occasione Schismatis (quod doleo) lites non rarò de dogmatibus inter partes oriantur: & cum conscius mihi sim multa in* Matthæo *nostro inueniri (vtpote qui sub indocto vixerit seculo) pro* Romanis *potiùs quàm pro nostris facientia; spreui tamen vel vnicam lineam litteramue, aut deleuisse aut demutasse. Immò, etiamsi pro certo confidissem, me vnico dolo (eoque ab omnibus celato (vicisse potuisse: & non tantùm partes nostras egregiè defensisse, sed & in æternum Aduersariis ora obturasse. Turpissima Theologo aut victoria est aut gloria, quæ cum frau-*

a Papæ (*inquiunt*) quid dicemus? si aurum & argentum *Romæ* præponit iustitiæ, quid subuentionis, quid consilij, quid solaminis ibi deinceps in sua oppressione reperient, qui pro adipiscenda causæ suæ rectitudine, nō habent quod dent? *Eadmerus* l. 2. p. 52. l. vlt.

b Romani sanctiùs & ordinatiùs censent, vt Ecclesiarum omniū sumptibus suis potiùs seruiant marsupiis, &c. *Malmesb.* de gestis pōtificum, l. 2. p. 136. a. lin. 21.

c *Romanum* Pontificem adierunt, & quæstionem tantò grauiorē, quantò ponderosiorem *Romanis* auribus intulerunt, Et alter quidem in causa præstantior neuter vero nisi exhausto sacculo reuersus est. *Neubrigens.* L. 1. c. 10 p. 35.

de mala, & non fine sacræ præiudicio veritatis, non est acquisita sed surrepta.

Habes ingenuitatem meam Lector, & opellam: vtrisque cum bono Deo, in otio & sanitate tua fruare; mihique iam votis faueas, iuuesque orationibus.

PRIORIS EDITIONIS ANNI 1571.

Præfatio ad LECTOREM.

Vm necessariò non sit faciendum, libenter nolui, nec debui præfari pluribus, amice Lector, de summo studio, de fideli diligentia, de aperta & simplici veritatis narratione, quas hic Author (quem in manibus habemus) *Matthæus Paris* exhibuit. Certò spondere & polliceri audeo, te ipsum studiosum huius historiæ & assiduum Lectorem, hunc Authorem satis laudaturum, cùm ipsum per se opus laudatissimum sit. Author verò ipse singularis fidei testimonium reliquid, quod temporibus illis iniquis, cùm omnia mendaciis & fabulis deprauata essent, tam æquabile tamen & temperatum iudicium seruauerit, vt quod gestum fuisse ipse audiuerit, simpliciter enarrauerit: apud hunc causæ & veritati omnia deferuntur· personis, affectui, tempori omnia denegantur. Illud verò est admirandum, quod in hoc opere ausus sit tam sæpè, tam manifestè, tam vehementer & intrepidè notare, & simul detestari arrogantem superbiam, insatiabilem diuitiarum cupiditatem, tyrannidem, & iniustum imperium *Romani Pontificis*, quod in omnes huius celeberrimi Regni Principes, Nobiles, plebeios exercuit. Hic mirari satis non possumus huius temporis stuporem & cæcitatem, aut si mirari desinamus, iustum & grauissimum Dei iudicium, quòd huius florentis Regni tam nobiles & sapientes Principes, tam doctus & eruditus Clerus, aut noluerint videre, aut non potuerint cernere tam iniquam dominationem. Homines enim Angli, honorati, prudentes, & (quod maximè repugnat) magno & elato animo fortissimi, nullum seruitutis iugum recusarunt, Papæ mancipia, & verè Romani asini effecti sunt, qui omnia illius onera quantumuis dura, cum applausu etiam portarent & sustinerent. Hoc illud irati Dei seuerissimum iudicium in nationem hanc nostram existebat, quòd ab oculis & mentibus illorum absconditus erat homo iste peccati, filius perditionis, aduersarius, qui effertur aduersus omne, quod dicitur, Deum aut Numen; adeò vt in templo Dei sedeat, ostentans semetipsum quasi sit Deus. Hic tamen (vt prædixerat) *Paulus*) aliquando tempore suo detegendus fuit & reuelandus: qui illis temporibus operabatur mysterium iniquitatis. At *Paulus*, vt prænouit, sic præmonuit, Iniquum hunc manifestandum esse: quem (inquit ille) Dominus conficiet spiritu oris sui, & abolebit claritate aduentus sui per Euangelium, quantumuis

aſtutè & callidè omnia perfecerit ſecundum operationem Satanæ in omni potentia & ſignis, ac prodigiis mendacibus, & in omni deceptione iniuſtitiæ. *Paulus* etiam cauſam aperit: Quoniã (inquit ille) dilectionem veritatis non ſunt amplexi, vt ſalui fierent, propterea miſit illis Deus efficaciam illuſionis, vt crederent mendacio, qui non crediderunt veritati, ſed oblectati ſunt in iniuſtitia. At nos, qui hodie viuimus, nos, inquam, Angli (quos ad hæc felicia tempora reſeruauit Deus, vt eſſemus, ſi non impiè ingrati in Deum, & ampliſſimi accepti beneficij immemores) ſtudioſi & aſſidui ſimus in hoc noſtro Chriſtiano officio Deo perſoluendo, nimirum in gratiarum actione, & diuinorum erga nos benefactorum perpetua celebratione: quoniam elegit nos Deus in ſalutem per ſanctificationem ſpiritus, ac fidem veritatis, ad quam vocauit nos per Euangelium. Quare per excellentem & egregiam hanc vacationem, ego vos hortor, Lectores chariſſimi, vt Apoſtolus *Paulus*, Theſſalonicenſes ſuos) ſtare, & tenere inſtitutiones, quas didiciſtis, & permanere in illis. Pudeat, pudeat huius noſtri ſeculi homines mente corruptos, non ſolùm plebeios, ſed quoſdam primarios, qui de Euangelica veritate, oh, gloriantur in primis, vt iſtud diuinum lumen religionis Euangelicæ tam palàm dedecoroſis moribus contaminent, tam petulantibus linguis in ſuis publicis cœtibus, in menſis communibus, abſentium hominum famam, nihil malè de illis commerentium, lædere & conſpurcare pro ludo habeant, homines quos ſuis coloribus graphicè depingit *Iudas* Apoſtolus. Sed hic ceſſo, & precor, vt Dominus noſter IESVS CHRISTVS, & Deus & Pater, qui dilexit nos, & dedit conſolationem æternam, conſoletur corda noſtra, & ſtabiliat nos in omni ſermone & opere bono, vſque dum venerit Dominus, qui iudicabit occulta cordium, & tunc laus erit vnicuique à Deo. Amen. Nunc vt plenius & interius Authorem hunc noſtrum recognoſcamus, ſciendum eſt hunc *Matthæum* profeſſum Monachum fuiſſe in Monaſterio Albanenſi, qui ob egregium virtutum comitatum, ob eruditionem, & ſapiens iudicium, magno in pretio & honore habebatur in primis ab *Henrico* eius nominis Tertio, quo tempore vixerat: hoc manifeſtè & liquidius apparebit, ſi ſtudioſè expendantur, quæ legis in anno Domini. 1247. & huic operi inſerta, pagina 494. linea 3. G. pr. Sed ſicut hic *Matthæus* in ſatis amplam & optatam gratiam aſcriptus fuit, & approbatus à Principe ſuo *Henrico*, à reliqua Nobilitate huius Regni, & ab omnibus ſubditis, qui Deum purè caſtéque coluerunt, & ſacroſanctam ipſius veritatem ſuſpiciebant: ita pro nuda & ſimplici veritatis deſcriptione, qua vſus eſt, pro ſtyli ac orationis ſuæ nimia (vt putabatur) ſeueritate, (in primis contra Papam, & illius ſedis vſurpatum & tyrannicum imperium) à Romanenſibus non ſatis pro dignitate probatus erat, ſed illum malitioſè calumniabantur, in ſuſpitionem, vel potius in odium adduxerunt, neque volebant permittere hanc hiſtoriam per ora & manus hominum volitare, & liberè peruulgari: quod vel ex eo ſatis conſtat & comprobatur, quòd rara ſint & pauciſſima huius hiſtoriæ exemplaria quæ hodie extant, cum paſſim plura ſint & numeroſa exemplaria *Gaulfridi* Monumetenſis, *Henrici* Huntingdunenſis, *Guilielmi Paruus*, *Gulielmi* de Malmesbery, *Ranulphi Ceſtrenſis*, *Florilegi*, & ſimilium, quamuis manca, mutilata, & in multis locis miſerè & turpiter deprauata, quod ex variis collatis codicibus manifeſtè deprehenditur. Hic *Matthæus Paru* non ſolum ſingulari ſcientia & cognitione præditus fuit in antiquitatis monumentis eruendis, & hiſtorica rerum geſtarum ſerie continuanda, ſimpliciter & cum ſumma libertate memoriæ committens, quæ ad illum à Rege & Senatu Nobilium deſerebantur: Sed etiam bene exercitatus & expertiſſimus fuit in pluribus

ingenuis & docto ac libero homine dignis virtutibus, (& iustam habet venerationem quicquid excellit, vt inquit ille) vt in pulcherrima & aptissima scriptione Textuali (vt vocant) manu, in exquisita pictura, & descriptione rerum gestarum, in sua propria forma, & membrorum ac partium omnium iusta proportione, peritissimus fuit, vt quidam Author eiusdem Cœnobij testatur, in Registro Benefactorum eiusdem Cœnobij, fol. 50. cuius artis suæ egregium experimentum reliquit in primo exemplari huius historiæ sua manu scripto: in quo sæpè historiam quam verbis explicauerat, viua etiam & concinna rerum ipsarum delineatione ob oculos posuit: simul etiam in eodem opere in margine adjunxerat variorum Principum ac Nobilium stemmata & honoris insignia, propriis suis coloribus & imaginibus expressa: quæ omnia adhuc diligentissimè reseruabuntur, pro maiori authoritate & confirmatione vniuersorum & singulorum quæ in hoc opere imprimuntur. Iam verò, quodcumque tandem iudicium perhibuerunt de hoc nostro Authore quidam recentiores, vt quos libros ediderat, quorum verus esset & indubitatus Author, vbi exorsus sit historiam suam, & quousque eandem continuauerat, quos imprimis fidos, & vetustiores Historicos secutus sit, quando à scribendo cessauerat: illud tamen, vt singulæ hæ dubitationes terminentur, firmissimum putare debemus, (vt ex omnibus verisimilioribus coniecturis colligi potest, quæ passim in libris suis inueniuntur) quòd planè eodem modo & ordine scripserit omnia, vt in præfatione *Matthæi Vvestmonasteriensis* latius exprimitur. Quos Annales iterum in vnam historiam reduximus, auxilio videlicet manuscripti codicis clarissimi viri D. *Gullielmi Cecill*, Militis, & primarij Secretarij illustriss. Principis *Dominæ Elizabethæ* Angliæ Reginæ. Cuius exemplar exorditur ab anno Domini 1066. & vsque ad annũ Domini 1208. progreditur, annum scilicet Regis *Ioannis* decimum. Nonnulla etiam petita sunt è vetusto quodam codice *Edouardi Aglionby* de Balsal Temple Armigeri, quantum ad priorem partem huius integræ historiæ Magnæ, quæ continuatur ab exordio mundi vsque ad annum Domini 1189. Deinceps verò ab anno prædicto vsque ad annum Domini. 1254. vsi sumus manu scripto codice præclari viri *Henrici Sidnæi*, Garterij ordinis Equitis aurati, Præfecti Hyberniæ, & Vvalliæ Præsidis. Cuius quidem codex manu ipsius *Matthæi* scriptus, etiamsi per fraterculum aliquem turpiter admodùm in aliquot foliis mutilatus, & in plurimis locis erasus sit, per aliud tamen honesti cuiusdam hominis exemplar in integrum restitutus est. Postremò, adiuti sumus per posteriorem partem cuiusdam Minoris historiæ exemplaris prænobilis viri D. *Henrici Comitis Harundellij*, ab anno Domini prædicto 1254. ad annum vltimum Regis *Henrici tertij*. Et quomodocumque huius *Matthæi* libri à seipsis diuisi & discerpti, simúlque perperam colligati fuerunt, at putandum est illum Authorem fuisse huius ingentis ac amplæ historiæ continuatæ ab *Adamo* vsque ad Regnum *Guilielmi* Ducis Normanniæ Conquæstoris: quæ tamen non rectè (ni fallor) cum titulo & nomine *Matthæi Vvestmonasteriensis* inscribitur. Inde scilicet à tempore *Guilielmi Victoris*, hic *Matthæus Paris* continuo ordine succedentibus temporibus historiam hanc contexuit, & produxit ad annum Domini 1250. vbi apud seipsum constituerat consistere. Et huius propositi rationes plures eo anno adduxit, & sibi ipsi his versibus eodem anno scriptis locutus est:

Siste tui metas studij, Matthæe, quietas
Nec ventura petas, quæ postea proferet ætas, &c.

Attamen post illud tempus plures annos litteris mandauit, ante tempus illud quo ex hac vita & luce migrauerat, quod fuit anno Domini 1259. Quæ reliqua est &

altera pars historiæ huius, quæ orditur paulò ante annum 1260. & distenditur ad finem & terminum regni *Henrici* tertij, scilicet in anno 1273, à quibusdam asscribitur *Guillelmo Rishanger*, in eadem æde Albanensi Monacho. Atque hic, quamuis hoc testimonium ferat Florilegus (quem secutus est, *Balæus*) *Rogerum de Vvindeleshor*, paulò ante huius ætatem scriptorem, in Monasterio Albanensi absoluisse suam historiam in anno Domini, 1235, & *Matthæum Paris* in anno tum proximè sequenti incœpisse: tamen certum est, *Matthæum* non solùm instituisse, sed produxisse & ampliâsse hanc Maiorem historiam ab initio rerum & mundi creatione, ad annum Domini ferè 1260. Sanè studiosius eum hanc prouinciam in se se suscepisse credibile est, quòd lege & communi decreto cautum erat apud nos Monasteria & Collegia ecclesiastica, in primis verò & præ cæteris Albanense Cœnobium, quasi communem thesaurum & receptaculum, debere esse, vbi reponerentur ac fidelissimè reseruarentur omnia historica gesta huius Regni, & quæcunque memoria ac fama digna essent: quod & notauit *Ponticus Virunius*, in historia sua Britannica, in qua hoc testatum relinquitur, morem & consuetudinem Occidentalium Principum fuisse, semper apud se domi habere tales eruditos & doctos viros, qui sua & suorum dicta & facta egregia, verè possent & memoriter statim expedire: nolebant tamen hæc sua magnifica & heroïca gesta in publicum prodire & euulgari, quam diu aut ipsi aut ipsorum filij viuerent. Semper verò hæc illustria & nobilia exempla in Principum regestis diligentius custodiebantur, vt hinc insequens posteritas ad maiorum suorum excellentes virtutes, & imitationem faciliùs informaretur. Pro grauiori testimonio huius antiqui & perueteris moris in hac Anglia nostra, (quod his nostris diebus valde optabile esset, vt seruaretur accuratius) memoriæ mandatum est ab illo qui scripsit *Scotichronicon*, lib. 16. cap. 39. *Statutum est* (inquit) *conuenienter in Anglia* (*vt audiui*) *quòd vnumquodque Monasterium à Regibus fundatum, haberet de ipso loco suum certum scribam, vel scriptorem, quò omnia notabilia tempore Regis, saltem in Regno, vel è vicinis contingentia, secundum quod veritas facti se haberet, cum data, annotarentur: ad proximum generale Concilium, post obitum Regis, omnes illi Chronographi conuenirent, & sua verè dicta, siue scripta, in medium producerent, & dilectis à Concilio sagacioribus, & in talibus peritis & expertis, scripta examinarent, & diligenti habita collatione, de congestis summarium extraherent, & Chronicam compingerent, ac in Cœnobicis Archiuis librariorum, pro authenticis Chronicis, quibus fides daretur, scripta reponerent, ne temporum labilitate memoria gestorum in Regno deperirent.* Hæc ille. Hic mos continuabatur, & studiosè obseruabatur à pluribus Cœnobitis, sed maximè ab illo Monacho Albanensi, *Thoma Vvalsingham*, qui in summam & compendium congesserat omnia memoratu digna, quæ gerebantur ab vltimo anno *Henrici* tertij, ad annum primum *Henrici* sexti: cuius historia (si hic labor noster quod speramus, satis tibi probabitur, amice Lector) à nobis posthac fortasse in ordinem rectius composita adducetur, & prelo etiam in tuum commodum committetur. Interim in hoc opere habes octo Regum à conquestu res gestas celebriores, videlicet *Guilielmi* primi, qui in anno 1067. incœpit, vt in pagina 4. *Guilielmi Rufi*, in anno Domini 1088. pag. 10. *Henrici primi*, in anno 1100. pag. 38. *Stephani* in anno 1135 pagina 70. *Henrici secundi*, in anno 1154. pag. 85. *Richardi primi*, in anno 1189 p. 108. *Ioannis*, in anno 1199. pagina 138. *Henrici tertij*, in anno 1216. pag. 200. Tandem, vt de hoc opere statuamus, sicut hic *Matthæus* huius Maioris historiæ author fuit, sic etiam & breuiorem ipse historiam scripserat, quæ à Regno *Gulielmi*

Ducis Normanniæ Victoris, ad annum Domini 12 o. perducitur: (vt reliquos tres annos sub eodem compendio descripsit) hanc multò pressius & breuius contraxerat, quàm in hac Maiori & fusiori historia fecit: quamuis multa singularia, duæ in hac Maiori historia non habentur, scripta sunt. Illam autem Minorem collegisse scribit ipse *Matthæus Paris*, quemadmodum in Prologo suo illi operi præfixo testatur, sic incipiente: *Considerans prolixitatem chronicorum Angliæ, hæc sub succincta breuitate ac compendiosa, &c.* & hæc historia fortassis posthac prelo committetur, nisi ipsemet D. *Harundellius* apud semetipsum constituerit suum exemplar in manus hominum emittere. Iam si horum breuiorum annalium flores quosdam decerpere desideras (studiose Lector) comparato tibi librum illum Argentini impressum, anno Domini 1562. cui titulus est, *Catalogus testium veritatis contra Papam*: qui ab anno 1094. ad annum 1259. gustum illius scripti tibi præbebit, hæc in illo inuenies pagina 366. Hic codex scriptus Minoris historiæ quomodocumque ad eum Scriptorem ex Anglia transferebatur, quondam mutuatus fuit, vt opinor, è publica Bibliotheca Ecclesiæ Cathedralis *Diui Pauli Londini.* Si hæc de Authore & opere, tanquam leuis armaturæ prima excursio nostra, desiderio tuo satisfecerit (amice Lector) ipse tum quoque abundè mihi ipsi satisfacio in istis meis verisimilibus coniecturis, quas in hoc breui discursu meo in medium adduxi. Et (vt finis sit) si tu alia magis exquisita & perfectiora habeas exemplaria, quæ ad fidem faciendam his annalibus accommodatiora fuerint, si hoc nobis perutile adiumentum impertiri volueris, cum nobis imprimis acceptum & pergratum officium feceris, tum ab omnibus (idque summo meritò tuo) debitam & maximam gratiam inibis. Vale.

Fiat altera editio MATTHÆI PARIS, iuxta Exemplar *Londini* excusum 1571. Huic adjungantur vitæ duorum *Offarum* Regum, &c. Cœnobij S. *Albani* Fundatorum, & viginti trium Abbatum eiusdem Cœnobij; nec non liber Additamentorum, per eundem Authorem.

Ex Ædibus Lambethanis April. 20. 1638.

Rmo. in Christo Patri, & Domino, D. Arch. CANT. *Sacellanus Domesticus.*

GVIL. BRAY.

DE MAT-

DE

MATTHÆO PARISIENSE,

VTI ET DE

ROGERO DE VVENDOVER

(CVIVS ANNALES EISDEM FERME VERBIS SCRIPSIT MATTHÆVS)

& de

GVILIELMO RISHANGERO

(CVI *MATTHÆI* CONTINVATIO SEV EXCVSORVM pars postrema tribui solet) Insigniora, tum è *Protestantium* tum è *Pontificiorum* Scriptis TESTIMONIA.

PROTESTANTIVM TESTIMONIA.

IOANNES LELANDVS, IN Collectaneorum tomo quarto, autographo, qui est de Angliæ Scriptoribus illustribus; In publica Bibliotheca Oxoniensi pag. 207.

MATTHÆVS PARISIVS *Albanensis cœnobii Monachus, meo quidem iudicio, dignus est, qui inter nostræ gentis scriptores numeretur. Nostratem autem fuisse, quamuis Parisius dictus sit, mihi quidem constat. Nam Parisiorum cognomen, olim apud Anglos erat, quemadmodum & nunc celebre. Nisi quis sentiat illum à Vulgo Parisiensem nominatum, quòd aliquando Lutetiæ Parisiorum studuerit, Sed in hac re vtpote incerta nihil volo statuere, multò rectiùs auspicaturus à re perinde memorabili ac certa, quæ præsens negotium bellé ornet ac illustret* Canutus *magnus Danorum, simul & Anglorum, Princeps duo præclarissima monachorum cœnobia à fundamentis erexit: Quorum vnum apud Fennicolas, octo aut eo amplius passuum millibus à Nordouico principe, non modò Nordouolgiæ verumetiam, excepto Londino, totius Britanniæ ciuitate distans, hodie floret, & à vulgo Eanum Benedicti appellatur; Quamquam antiquitus* Hulmus, *quòd insulæ situm referret, diceretur: Cui Cœnobio nunc præest* Repsius *Episcopus Nordouicensis, vir profectò candidissimus, & mihi familiariter cognitus, tum præterea Theologus ad vnguem doctus. Alterum verò eiusdem nominis in NorVvegia construxit.* Holmus *Britannicus Religionis normam quam diligentissimè obseruabat, NorVvegiano paulatim ad luxum declinante: id quod cum* Innocentio *Pontifici Romano innotuisset, studebat morbo quotidiè ingrauescenti opem ferre. Iamque de medico cœpit sollicitè agere. Quo tempore* Matthæus Parisius, *tum litterarum, tum præcipuè virtutis calculo ei commendatus est Scripsit igitur ad Albanensis cœnobij præsidem, vt* Matthæum *in Nordouegiam ad* Holmenses *Monachos transmitteret, quo illic Religio conspurtata, pristinæ restitueretur puritati. Ille verò Romani mandata facere, &* Matthæum *honesto instructum viatico, mari ac ventis commendare. Nolo hic longa oratione lectori breuitatis forsan amatori molestiam afferre. Peruenit ille quidem ad* Holmenses *saluus, & incolumis, Religionis puritatem ad pristinum statum reuocauit, magnamque meritò gratiam apud Monachos iniuit. Posteaque patriam repetiit, exceptus magno*

cum Albanenſium applauſu. His modis primus illi ad immortalitatem gradus adcreuit. Reſtat modò vt de ſecundo gradu, qui totus ex litteris conſurrexit, aliquid dicam. Domum reuerſus aſſiduè, quemadmodum & ante fecit, ſtudiis vacabat, ac doctos viros, quotquot tunc temporis in Britannia claruerunt, impenſiſſimè coluit, vnde variam ſibi multarum rerum cognitionem pariebat. Quid dixi ſibi pariebat? Immò patriæ potiùs & poſteritati. Nam cum prudens vidiſſet Hiſtoriam rem eſſe cordatis hominibus in primis neceſſariam, auſpicatus ab vltimo anno imperii Henrici *ſecundi Anglorum Regis, acta noſtræ gentis vſque ad* XXXVII. Henrici *tertii maxima cum diligentia juxta ac fide perſcripſit; cui & poſtea multarum rerum ſcientia auctus Appendicem, titulo Additamentorum, annexuit. Simili quoque diligentiâ in illuſtrandis memorabilibus viginti duorum Abbatum Albanenſium factis vſus eſt: Incipiens videlicet à* Vilogodo *primo Albanenſis Cœnobii Abbate, & in* Gulielmo, *cuius tempore calamum non ſegniter exercuit, operi ſummam manum imponẽs. Atque adeò hinc fateor me didiciſſe bonam partem antiquitatis Verolamienſis municipii. Scripſit etiam vitam* Edmundi Richij *Cantiorum Archiepiſcopi, omnis tamen à* Richardo Vicario & Rogero Bacone *primus edoctus. Hîc plura conantem dicere de* Matthæo Pariſio *materia deſerit.*

IOANNES BALÆVS DE
Scriptoribus Britanniæ, Cent. 4.
Script. 26.

MATTHÆVS PARIS, *ſeu Pariſius, ad Fanum diui Albani, quod olim Verolamium dicebatur,* Benedictini *Monachus inſtituti, liberalibus litteris ab infantia eruditus, ſtudiis continuis vacabat, ac viros doctos impenſiſſimè coluit. Et cum prudens vidiſſet hiſtoriam rem eſſe cordatis hominibus in primis neceſſariam: auſpicatus à Conqueſtu, vt vocant.* Guilhelmi *Normannorum ducis, per octo regum tempora, acta noſtræ gentis, vſque ad annum* 35 Henrici *tertij Anglorum Regis, annũ ſcilicet Domini* 1251. *maxima cum diligentia iuxta ac fide perſcripſit. Cui & poſteà multarum rerum ſcientia auctus, continuationes nouem ferè annorum, & appendices, Additamentorũ titulo annexuit. Simili quoque diligentia in illuſtrandis memorabilibus* 22. *Albanenſium factis, vſus eſt, incipiens à* Vilogodo *primo vſque ad* Guilhelmum *perduxit, cuius tẽpore calamum exercuit. Ob eximias corporis, & animi dotes multu erat acceptus, Regi* Henrico *præcipuè, qui juſſit vt ſui tẽporis geſta conſcriberet, quod & fecit. In quibus quorundam Romanorum Pontificũ auaritias, fraudes, mendacia, dolos, pompas, impudentias, tyrannides, & artes peſſimas ita depinxit, vt nullus vnquam* Apelles *melius Foeditates & turpitudines Antichriſti. pedum oſculis non honorauit, ſed viuis reprehenſionibus detexit, deriſit ac damnauit, vt & illas deteſtaretur poſteritas. Congeſſit* Matthæus,

Hiſtorias à Conqueſtu 2 *Lib.* 8.
Continuationes hiſtoriarum 3 *Lib.* 1.
Deſcriptionem mundi 4 *Lib.* 1.
Hiſtorias Hibernẽſium 5 *Lib.* 1.
Hiſtoriam à mundi originẽ *Lib.* 1.
Geſta 22. Abbatum *Lib.* 1.
Additamenta Chronicorum 6 *Lib.* 1.
Vitam diui *Guthlaci* *Lib.* 1.
Vitam *Wolſtani* Epiſcopi *Lib.* 1.
Vitam *Eadmundi* Archiepiſcopi *Lib.* 1.
De paſſione D. *Amphibali* *Lib.* 1.
Chronica maiora D. *Albani* *Lib.* 1.

*De Chronographia locuturi primò Dominus Rex fuit apud Winton Câſtrum Donorenſe in ipſa rupe. Magnus Patri*tius *Hibernorum.*

Et alia nonnulla. Ab Innocentio *quarto Romano Pontifice iuſſus. Vt* Lelandus *habet, in Nordonicenſi diocœſi conſpurcatũ monachiſmum à multis inquinamentis olim purgauit. Obiit eo anno, quo Chronica finiebat, Anno ſcilicet noſtri Seruatoris* 1256. *ad fanum Albani ſepultus,* Henrico *tertio regnante.*

IDEM IOANNES BALÆVS IN Catalogo quodam ſcriptorum *Anglicanorum* manu ipſius exarato, † quem ex diuerſis autoribus, vt operi ſuo de ſcriptoribus *Angliæ* ſibi præuius eſſet, ſummâ contexuit induſtriâ.

† In bibliotheca *Io. Seldeni.*

MATTHÆVS PARISIVS *Monachus ad fanum Albani, ſcripſit Hiſtoriam ſeu opus Chronicorum lib.* 1. *atque alia quædam. Claruit anno domini* 1248.

EX BOSTONI BVRIENSIS † catalogo.

† De eo videſis *Balæum* Cent. 7. ſcript. 48. & *Io. Piſſaum* Ætat. 15. ſcript. 760.

MATTHÆVS PARIS *ſcripſit in magno volumine tempora trium Regum,* Richardi, Ioannis & Henrici *tertij, lib.* 1. *anno Dominicæ natiuitatis* 1189. *Rex* Henricus &c.
Durat hoc Chronicon ab anno, &c. 1189. *uſque ad* 1251.
Supplementum ſui Chronici lib. 1.
Chronicon Regum ab Alphredo *lib.* 1.
Atque alia nonnulla. Claruit ſub Henrico *prædicto.*

EX TALBOTO † SACERDOTE, antiquario.

† Vide *Io. Balæum* Cent. 9. ſcript 49. & *Io. Piſſaum* ætatis ſcript. 975.

MATTHÆVS PARIS *iuſſu Romani Pontificis Monachos nigros in Norvvegia*

reformat atque in Anglia ad Fanum dini Albani & ad ſanum Edmundi Martyris *in* Bury. 1248.

Ex Chronico Reginaldi Mohun.

MATTHÆVS PARIS *ſuum auxit Chronicon ad annum fere* 1260. *& tandem obiit ad Fanum D Albani anno Domini* 1259.

Ex eodem Chronico Reginaldi fol. 217.

MATTHÆVS PARIS *Monachus ad fanum diui Albani ſcripſit Hiſtoriam Anglorum à conquiſitione per* Guilielmum Normannorum *ducem complectentem octo Regum tempora vſque ad annum Domini* 1250. *libros* viii. de Chronographia id eſt temporum deſcriptione locuturi primo detractoribus inuidis *liber incipit*, Anno Dominicæ incarnationis 1067. Interempto. *Deſcriptionem mundi lib.* 1. Caſtrum Douirenſe in ipſa rupe. *Continuationem Hiſtoriæ lib.* 1. Dominus Rex fuit apud Wintoniam ad natale anno domini 1251. qui eſt annus regni.

Ex bibliotheca Domini Regis.

IN *alio volumine habetur Hiſtoria ab origine mundi vſque ad annum domini* 1189. *in quo ſequitur continuatio ab eo anno.*

Ex ſcriptis marginalibus eiuſdem.

MATTHÆVS PARIS *eò fidelius hæc ſcripſit, quò ex præcepto Regis accepit. fol.* 129.

Compoſuit vitam Eadmundi *Cantuarienſis Archiepiſcopi, anno Domini* 1253. *Vt erat edoctus à* Richardo Wyche *Epiſcopo Ciceſtrenſi & à Magiſtro* Roberto Bacon † *Dominicano, lib.* 1.

Geſta Abbatum D. Albani *Lib.* 1.

Vitam *VVulſtani* Epiſcopi *Lib.* 1.

Hiſtorias Hibernenſium *Lib.* 1. *Magnus Patricius, &c.*

Chronica D. Albani Maiora *Lib.* 1.

Additamenta Chronicorũ *Lib.* 1.

De Paſſione S. *Amphibali*, *Lib* 1.

Vitam Sancti *Guthlaci* *Lib.* 1.

Ex Chronico eiuſdem Matthæi.

† Vide *Balaeum* Cent. 4. ſcript. 4. & 10. *Eiſdem*. Ætat 13. ſcript 14. vnde legendum *Roberto Bacone* in le land Teſtimonio ſuper ius allato.

Hucuſque ex Catalogo illo M. S. *Ioan. Balei.*

MAGDEBVRGENSES CENTVRIATORES Æt. 13. c. 10.

MATTHÆVS PARISIVS, *Monachus ordinis S. Benedicti in cœnobio D. Albani quod alias Verolamium olim dictum eſt, vir imprimis eruditus fuit, qui & ſingulari fide & dexteritate hiſtoriam Anglorum conſcripſit. Vidit in eo Rex* Henricus *tertius inſignes virtutes, quã ob cauſam ipſum dilexit plurimum. Romanenſium auaritias, fraudes, mendacia, dolos, pompas, libidines, tyrannides, blaſphemias grauiter depinxit. In Nordouicenſi diœceſi iuſſu Pontificis* Innocentij *quarti Monachos reformauit.*

Scripſit Hiſtorias à conquæſtu, & cæteraquæ in Balæo. *Et alia nonnulla. Obijt anno* 1259 *& in Monaſterio S. Albani ſepultus eſt.*

Conradus Geſnerus in bibliotheca à *Ioſia Simlero* aucta.

MATTHÆVS PARISIVS *Anglus ad fanum D. Albani Benedictinus Monachus, ſcripſit de Albani fani antiquitatibus & de rebus Geſtis Anglorum lib.* 1. *Claruit anno* ⁊ 1340.

Adijcitur paulò poſt

Matthæus Pariſienſis *Anglicus Hiſtoricus in Compendium redegit Hiſtorias Angliæ ſeu flores inde decerpſit. Illyricus* ª *duos integros terniones ex eius libro inſeruit Catalogo teſtium veritatis. Vixit circa annum* 1259.

MATTHIAS FLACCIVS ILLYRICVS in Catalogo Teſtium Veritatis, *lib.* 16.

MAtthæus Pariſienſis *Anglicus Hiſtoricus floruit ante annos* 350. *& redegit in compendium hiſtorias Angliæ ſeu præcipuos flores inde decerpſit. In eo opere valde multa narrat de grauiſſima* Papæ *tyrannide qui miris artibus omnia Eccleſiarum iura, electiones, Inueſtituras, ſeu confirmationes ad ſe rapuerit; imò & quam miris ac multiplicibus artibus Angliam penitus ſit deprædatus, expilauerit & exuxerit.* Narrat *idẽ multa & de certaminibus Scholæ Pariſienſis cum Monachis quæ ordine adſcribam, ſepoſitis minùs ad ſcopum noſtrum pertinentibus. Adſcribam verò etiam ipſa verba prædicti hiſtorici, maioris fidei gratiâ, &c.*

Iſaacus Caſaubonus in Epiſtolarum Appendice Ad *Beniamin Carierum*, ſeu Epiſt. 1.

QVIS *neſcit ſanctiſſimam Paparum autoritatem dudum verſam eſſe in horribilem tyrannidem? Iam elapſa ſunt multa ſecula cum omnes boni hoc vident & gemunt. Vnus* Matthæus Paris *probationi eius rei ſatis ſuperque fuerit.* Londini x. Kal. Sept. CIↃDCXIII.

Idem ibidem Epiſt. 99.

VIdi *his diebus* Coifetelli *vaſtum opus; laudo diligentiam, fidem deſidero. Eò videlicet totum opus ſpectat vt iugum R. P imponatur Regibus. Tuetur facta Paparum tam mala quam bona. Rapinas eorum quæ omnem fidem, omnia exempla*

superant, aut dissimulat aut excusat. In vno Gregorio IX. *quam multa peruertit!* Matthæum Parisiensem *accusat. Esto. Sed quod ait corruptum ab hæreticis qui ediderunt, mihi constat ipsum & ante ipsum* Baronium *&* Bellarminum *imprudentissimè mentitos esse Habeo nunc in Musæo meo ipsum exẽplar quod ille Monachus suæ Abbatiæ dederat, quodque nũc seruatur in Regis bibliotheca Legi etiã in bibliotheca Cottoniana eiusdẽ libros de vita Abbatum S. Albani. Ibi quoque eædem querelæ de Fraudibus, Sceleribus & Rapinis inexplicabilibus Paparum. Idem* Cottonus *habet breuem Historiam eiusdem* Matthæi *vbi acrius inuehitur in Romanam tyrannidem quàm in editis. Atque hæc omnia in membranis scripta eius ætatis qua ipse vixit aut circiter. Quæ igitur impudentia est, aut flagitia Paparum excusare aut Protestantes falsi accusare? Hæc non tacebuntur in Prolegomenis. Si veritas odium paritura est, agnosco fatum illius.* XVII. *Febr.* CIↃDCXIV.

Idem in Prolegomenis ad exercitationes suas Baronianas.

IN *Anno* Christi MXCVI. *facta (à* Baronio*) mentione* Matthæi Parisiensis, *quo nemo vixit vnquam neque Papismi superstitionibus addictior, neque rapinarum horribilium, quas Papæ in Anglia exercuerunt, fidelior testis & expositor: affert* Baronius *coniecturam suam, nisi, inquit, probra illa fuerint additamenta potiùs eius qui edidit Nouatoru hæretici hominis, quum peculiare sit illis libros quos potuerint, deprauare. Sed si libros veteres deprauare certa est hæreseos nota; quis tam impudens erit qui negare audeat, certissimos illos esse hæreticos, qui tot hodie artibus veteres Patres mutilant, deprauant, expurgant? res omnibus nota: de qua si Deus volet, plura alibi dicentur à nobis. Neque verò difficile erit probare, consarcinatores indicum expurgatoriorum bellum cum auctore scripturarum, cum Patribus, cum omnibus bonis, cum ipsa denique veritate nefarium quotidiè gerere. Quid ipse discipulus Nerij? an ille penitus ab hoc crimine integer? an difficile est loca veterum autorum obseruare in eis Annalibus deprauata in gratiam Papæ contra fidem veterum exemplarium? sed eo omisso de* Matthæo Parisiensi *breuiter respondeo. Coniectura* Baronij *quæ à* Bellarmino *nuper est allata, vana, falsa, ridicula est. Extant in hoc regno (scripsit* If. Casaubonus *in Anglia, sub* Iacobo *Rege) vetera exemplaria eius scriptoris quæ vanissimæ vanitatis eam coniecturam arguant. Omnia enim illa habent, propter quæ fides editorum hodie in dubium vocatur. Habeo ipse iam in meo Musæo codicem* Matthæi *in membranis descriptum eleganter è Regis serenissimi bibliotheca promptum: Eius vetustatis, vt credatur ille ipse liber 10 esse qui ab auctore in Bibliotheca S. Albani fuerat dedicatus. In eo codice nullam nos adhuc diuersitatem obseruauimus, quod ad illa attinet quæ de Paparum rapinis scribuntur. Extant etiam in Bibliothecis Anglicanis alia eiusdem Auctoris scripta nondum edita, vt Historia Minor, De vitis Abbatum S. Albani; à quibus, similia etiam grauiora de rapacitate Romanorum lamentabiliter describuntur. Legi ipse nonnulla eius generis in vetusto libro vitam Abbatum illorum continente, quem mihi in sua libraria ostendit inter plurimos alios scriptos manu libros præstantissimus eximiæ vir probitatis & eruditionis,* Robertus Cotton, Bruceus, Baronettus. *Non igitur illa sunt à Protestantibus* Matthæi *libris inserta, sed iustissimas illas querelas rei veritas extorsit ab homine alioquin, vt dicebamus, superstitiosissimo. Quare falsissima est* Baronij *&* Bellarmini *coniectura.*

MELCHIOR GOLDASTVS de Bohemiæ Regni, &c. iuribus & priuilegiis, lib. 3. cap. 5. p. 287.

MATTHÆVS PARIS *in historia maiori differens de electione* Richardi Cornubiæ *Comitis in Regem Romanorum, scribit in hunc modum; Hi sunt maximi in Alemania* ad quorum nutum pendet electio ipsius Regni, &c. Rex Bohemiæ, Comes Palatinus de Rheno, Dux Austriæ, Dux Sueuiæ, qui & Comes Bauariæ, Dux Poloniæ, Marchisius de Micle, &c. *In hoc tantum fallit homo exterus & arcanorum Imperij nostri Imperitus, quod putat omnes eos, quos viderat ad electionem vocari & conuentus electorio interesse simul, etiam suffragium definitiuum habuisse, quod solis septemuiris officialibus imperij competebat. Cæteri, vt Duces Austriæ, Sueuiæ,* Brabantiæ, *Polonia siue Silesiæ, &c. ius nominandi vel (vt tum loquebantur)* prætaxandi *seu præsentandi habebant, non autem eligendi.*

Degoreus Whear Prælector Camdenianus, in Methodo legendi Historias Ciuiles, Sect. 29.

HIS *etiam* [Eadmero & superioris æui historicis,] historiarum studiosis *adnectat veram illam & fidelem* Matthæi Parisiensis *Historiam quæ anno Christi* 1067. [*quo inaugurabatur* Guilielmus 1. *Conquæstor dictus*] *auspicata in mortem* Henrici III. *continuatur, h. e. in annum* 1273.

GERARDVS IOANNES VOSSIVS de Historicis Latinis lib. 2. cap. 51.

MATTHÆVS PARIS *siue Parisius, (familiæ id cognomentum est) patriâ Anglus, cœnobij Albanensis monachus, congrega-*

tionis Cluniacenſis, cum aliquantò ante, tum imprimis in pretio erat poſt annum cIↃCXLV. *vſque ad annum* cIↃCCLIX. *quo migrauit e vita. Hic ab obliuione nomen ſuum abundè vindicauit hiſtoria maiori: quam fere omnes cenſent fuiſſe olim bipartitam. Prior pars, vt aiunt, ab* Adamo *erat. vſque ad* Guilhelmum, *Normanniæ ducem, Angliæ Regem, cognomine Conquæſtorem. Addunt, eandem extare in bibliotheca Sidneiana; verum pars iſta vtrum fuerit* Matthæi Paris, an *alterius, viderint qui viderunt. Altera autem pars, quam huius eſſe* Matthæi *certò conſtat, Cantabrigiæ adſeruatur in collegio S. Benedicti: vti & in bibliotheca* Baronis de Lumleio: *ac primùm Londini pòſt Tiguri typis diuulgata fuit atque id fide bonâ, vt* M. S. *quos dixi, codices cuiuis fidem fecerint. De hoc auctore tale eſt iudicium Baronij ad annum* cIↃCCCCXCVI. Quam fuerit animo infenſiſſimo in Apoſtolicam ſedem quiuis facilè poterit intelligere: niſi probra illa fuerint additamenta, eius qui edidit. Quæ ſi quis demat, aureum ſanè dixeris commentarium: vtpote quod ex publicis monumentis, totidem verbis redditis, egregiè contextum, & coagmentatum inueniatur. *Incipit hic ſcriptor à conquiſitione Angliæ per* Guilielmum *Normanniæ Ducem: deſinit autem in anno Chriſti* cIↃCCL. *vbi hæc legas;* Hic terminantur fratris *Matthæi Pariſienſis* Monachi S. Albani, Chronica. *Subjicit autem verſus hoſce:*

Virginis à partu iã mille volumina Phœbus
Cũ bis Cerenis & quinquaginta peregit, &c.

Cæterùm, quia annus iſte iubilæus eſſet & tali anno Iſraelitæ ab agricultura quieſcerent, Deoque agerent annum ſanctum: *verſiculis iſtis opus ſuum concluſit:*

Terminantur hîc *Matthæi*
Chronica. Iam iubilæi
Anni diſpenſatio
Tempus ſpondet requiei,
Detur ergo quies ei
Hic & cœli ſolio.

Item hiſce

Siſte tui metas ſtudij, *Matthæe*, quietas,
Nec ventura petas, quæ poſtera proferet ætas.

Sed etſi hic priùs Chronicis ſuis finem feciſſet: nihilominus illa poſtea cõtinuauit, vſque ad annum vltimum cIↃCLIX. *quo viuere deſiit, vt ex* Balæo *diximus. Quæ igitur exinde conſequuntur vſque ad annum vltimum* Henrici III. *hoc eſt annum gratiæ* cIↃCCLXXIII. *ea ab alio addita fuerunt: quem plerique arbitrantur fuiſſe* Guiliemum Riſhanger, *in eodem fano Albanenſi monachum. Hoc ſi vidiſſet* Arnoldus Vvion, non ſcripſiſſet, Matthæum *vixiſſe vſque ad annum* cIↃCCLXX. *Præterea compoſuit hiſtoriam minorem: quã preſſe & ſuccinctè, omnia eſt perſecutus, quæ fuſius prodiderat in hiſtoria maiori: ſic tamen vt nonnulla inſerat haud aſpernanda, quæ prætererat in hiſtoriã fuſius ſcripta. Huius minoris hiſtoriæ exemplũ, antiquo charactere exaratum extat in bibliotheca Comitis* Arundelij. *Item Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti. Ac luculentum inde locum* Flaccius *adducit in opere, quod Veritatis Teſtes inſcripſit. Compoſuit quoque* Paris *hic opus Additamentorum: ad quæ ſæpiùs prouocat* Matthæus *Vveſtmonaſterienſis in florilegio ſuo: imò & ipſe lectorem eò relegat in hiſtoria ſua ad annum* cIↃCCXIX. *atque ea ad S. Albani repoſita eſſe, teſtatur ad annum* cIↃCCLII. *Sed neque liber ille hactenus lucem adſpexit. Etiam deſcribendi orbis laborem ſuſcepit. Tum autem nomen exornauit ſuum hiſtoriâ rerum Hibernienſium, ac Chronicis maioribus cœnobij Albani & geſtis* XXII. *Albanenſium Abbatum, à* Villegodo *primo vſque ad* Guilhelmũ, *ſui temporis Abbatem Illuſtrior etiam redditus eſt ſcriptis mandando vitas B B.* Guthlaci, Vvolſtani *epiſcopi, &* Eadmundi *Archiepiſcopi Ad hæc gloriã eum auxere. quæ de BB. Albani, atque* Amphibali *paſſione edolauit & alia nonnulla.*

D. Rogero de Vvendouer, de Vvendoure, Vvyndore & interdum etiam perperam de *Vvindleshora*, dicto.

IOANNES BALÆVS Centuria 12. Script. 57.

ROGERVS VVYNDORE *Monachus ad Albani fanum Benedictinus ac præcentor, inter alios eius loci & ordinis homines à teneris annis bonarum artium vel ſtudioſiſſimus fuit. Illud Catyeuchlanorum oppidum in Hartfordienſi patria celebre, quod nunc ab Albano cognominatur, ciuitas olim erat,* Ptolemæo *teſte, primaria, Verolamium dicta & Romanis ſcriptoribus nota In eo Monachi erant qui ſucceſſione quadam conducti Regum geſta conſcripſerunt. Quorum vnus hic* Rogerus *extitit, & in ſua forte ante* Matthæum Pariſium *concinnauit.*

Chronicon quoddam lib. 1.

Eius Chronici mentionem facit Catalogus vetuſtiſſimus doctorum ac librorum, quorum nomina alphabetico ponuntur ordine.

Idem BALÆVS in catalogo M. S. [a] quem præuium Centuriis ſuis fecit.

[a] In bibliotheca Seldeni.

ROGERVS *de Vvyndore, monachus adfanum Albani ſcripſit Chronicon lib. 1. Ex Catalogo Nordovicenſi.*

CONRADVS GESNERVS
in Bibliotheca

ROGERVS *de* VVINDORE, *Anglus, Monachus ad fanum D. Albani scripsit Chronic. lib.* Bosconus † Buriensis.

† Bostonus.

GERARDVS IOANNIS VOSSIIS
de Historicis Latinis lib. 2. cap. 58.

ROGERIVS *de* VVINDESHORA, *Anglus, Monachus Fani eius, quod S. Albani erat, viuebat sub* Henrico *tertio anno* CIↃ. CC. XXXV. *quo vsque & contextum à se Anglia Chronicon perduxit. Meminit* Matthæus *Vvestmonasteriẽsis. Item vetus catalogus scriptorum secundùm seriem literarum, & ex hoc* Baleus *centuria* 12. *atque ex illo* Io. Pitseus: *Diligentiam eius in indagandis rebus gestis commendat Stoüs siue StoVvus; qui in pretio erat tempore Concilij* Basileensis *eidemque interfuit sed huic vocatur* Rogerus *Vvindouerus. Quo deceptus* Pitseus *pro diuersis habet,* Rogerum *de Vvindoner &* Rogerum *de Vvinleshora. Nonnullis &* Rogerus *de Vvindlesher aut de Vvindore appellatur.*

De Guilielmo Rishanger.

IO. BALÆVS Cent. 4. script. 94.

GVILHELMVS RISHANGER, *Benedictinorum instituti ad fanum Albani Monachus & Chronographus, regis* Henrici *tertij stipendio, post* Matthæi Parisij *mortem conductus, eidem in eo successit officio. Mos enim & consuetudo occidentalium mundi regum semper erat secum habere eos qui gesta eorum veritate præcipua notarent: Sed nec viuentibus ipsis nec filiis aperire Et deinde in regalibus archiuis ad posteros custodiebant: vt in Britanniarum historia Ponticus* Virunnius *habet. Hoc certe officium annis multis Albanensis huius Cœnobij Monachis in Anglia delegatum fuit qui regum facta per annos singulos scripserunt. In ea functione præsens hic* Guilhelmus, *ad* Ioannem *eius loci Abbatem ab anno Domini* 1259. *ad suam ætatem vsque insigni labore composuit.*

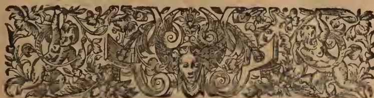
Chronicorum opus	*Lib.* 1	Sunt quædam vetustatis indicia.
De Bellis Levves & Eucsham	*Lib.* 1.	quã plurimorũ praua inoleuit con.
Super electione Scotorum Regis	*Lib.* 1.	Ad Regiæ Celsitudinis Angliæ.
De Ioanne Balliolo *Rege*	*Lib.* 1.	Conuenientibus apud Norham Du.
De iure regis Anglorum ad Scotiam	*Lib.* 1.	Sanctissimo in *Christo* Patri *Bon.*
Continuationes Matthæi Parisij	*Lib.* 1.	Rex *Henricus* componit cum rege.
Annales Edvvardi *primi.*	*Lib.* 1.	Anno Domini 1300. septimo nonas.

Sed & alia plurima edidisse dicitur quorum non noui titulos. Claruit anno à Christi Iesu *natalitio* 1312. *annos ætatis habens* 62. *in monachatu verò* 41. *sub* Edvvardo *secundo, in suo tandem Cœnobio sepultus.*

Conradus Gesnerus in Bibliotheca, idem de *Rishangerij* operibus habet.

GERARDVS IOANNES VOSSIVS
de Historicis latinis lib. 3. cap. 9.

GVILIELMVS RISHANGER, *Anglus monachus Benedictinus, in honore habebatur, tum temporibus* Henrici III. *Regis Anglorum, cuius & Chronographus fuit, tum & Eduardi* II. *ac* III. *Condidit historiam Anglorum ab anno* CIↃCCXXXIX. *vsque ad sua tempora; inscripsit autem opus Chronicorum: atque id* Ioanni Abbati *suo dedicauit. Ac censet* Pitseus *esse collectionem eam qua M.* S. *Cantabrigia adseruatur in collegio S. Benedicti. Quod opus* Thomas Vvalsinghamus *annotauit ad annum* CIↃCCCXXII. *suo tempore extitisse in Monasterio Sancti Albani. Præterea vt superiùs quoque dictum, continuauit* Matthæum Parisium *ab anno* CIↃCCLX. *vsque ad annum vltimum Regis* Henrici III. *Ea appendix vnà cum* Matthæo *prodijt: at M. S. extat in bibliotheca* Baronis Lumleiani. *ad hæc reliquit Annales* Eduardi I. *item opus de bellis* Levves *&* Eusham. *Ad hæc de* Ioanne Bailleolo *Rege. Librum insuper de electione Regis Scotorum. Item aliud de iure Regis Angliæ in regno Scotiæ. Historicum satis bonum meritò appellat* Brianus Tvvinus *lib.* 11. *de Antiq. Acad. Oxon. Obijt temporibus* Edvvardi *secundi circa annum* CIↃCCCXII.

PONTIFICIORVM TESTIMONIA.

CÆSAR BARONIVS ANNAL. ECCLESIASTIC. tom. 10 ann. *996*. num. *63*.

MATTHÆVS *Parisiensis, Monachus S. Albani in Anglia, Anglicam historiam aggressus est scribere ab anno Redemptoris millesimo sexagesimo sexto, perduxitque eam vsque ad annum ducentesimū quinquagesimum, vt in fine ipse testatur his verbis.* Hic terminantur fratris *Matthæi Parisiensis* monachi S. Albani Chronica, quæ pro vtilitate posteritatis subsecuturæ, Dei pro amore & S. Albani Anglorum protomartyris honore, ne memoriam euentuum modernorum vetustas aut obliuio deleat, literis commendauit, *His vero mox subjicit versus istos,*

Virginis à partu iam mille volumina *Phœbus*
Cū bis Centenis & quinquaginta peregit
Annua: sed visum non est * sub tempore tanto,
Aprilis sexto fuerit quòd Pascha Calendas,
Dum quinquagenus orbem percurreret annus:
Hoc tamen euenit anno, cui terminus hic est.

Addit verò, fluxerunt vsque ab incarnatione Domini viginti & quinque annorum quinquagenæ, *&c. hæc ad tempora authoris cognoscenda quibus vixit & scripsit, dicta sunto. Qui suis scriptis quam fuerit animo infensissimo* † *in Apostolicam sedem (iuxta illud* loquela tua manifestum te facit) *quiuis facile poterit intelligere, (nisi probra illa fuerint additamenta potius eius qui edidit* Neuatoris, *heretici hominis, cum peculiare sit illis libros quos potuerint deprauare) dum nulla in eo libro prætermittitur occasio carpendi* Romanos *Pontifices, imò & sine occasione, omnia ipsorum facta in deteriorem accipiens partem, cordis secreta rimans, & in malum sensum semper interpretans, in eos eorumque ministros acerbissimè inuehitur semper, nec parcit vnquam, vt planè de illo sit iure meritoque dicendum* : Malus homo de thesauro suo profert multa. *Cum & secundum illud dictum Saluatoris acciderit ipsi.* si oculus nequam fuerit, totum corpus tenebrosum erit. *Dum etiam quaque sancta quaque iusta ac pia in prauum sensum accipiens, sugillat pariter & infamat. Sed quid accidit? Cum liber iste indignus luce à maioribus indicatus, occultatus lateret in angulo, his ipsis temporibus nostris magno præconio, tanquam præuia face, emersit in lucem, Nouatoris operâ editus Londini in Anglia, anno Redemptoris millesimo quingentesimo septuagesimo primo A quo libro si quis demat calumnias inuectiuas, dicacitates & blasphemias in apostolicam sedem frequenter iteratas, aureum sanè dixerit commentarium, vtpote quod ex publicis monumentis totidem verbis redditis (vt dictum est) egregie contextum & coagmentatum inueniatur.*

† Adde Seuerum Binium Concil. to. 3 part. 2 p. 470. edit. Colon 1618

Matth. 26.

Matth. 12.

Idem Tom. 12. an. 1197. num. 16. & 17.

MOnachos à Cœlestini Papæ diplomate, quod integrum exhibet, suæ ecclesiæ Couentrensi redditos ait, quam in rem etiā *Rogerium* (*Houeden* citat) & dein *hac* Rogerius *eius temporis scriptor: ex quibus atque imprimis ex Cœlestini recitato diplomate mendacij redarguas* Matthæum Paris, *qui carpendi tantùm causà Romanos Pontifices, scribendi historiam visus est suscepisse prouinciam, more suo* Innocentium *Papam Cœlestini successorem suo ipsius pontificatus exordio perstringens quod primò negauerit eiusmodi monachorum restitutionem, deinde metu prænuntiatæ mortis coactus tandem indulserit. Sed audite fabulam.*

Morabatur ea tēpestate in Curia Romana monachus quidam Couentrensis cœnobij *Thomas* nomine, *&c (vsque ad 5. Kal. Februarij* monachos introduxit, *in hac editione, pag. 258) Vidisti lector, cum legisti,* Paris *ingenium,*

animique male compositi malam sententiam; res fingere, verbaque formare indigna Romano Pontifice Vt ab hoc vno tam patenti mendacio cæteradiscas videasque, qua tunc sit homo fide dignus cum totus est in carpendis Romanæ Ecclesiæ Pontificibus.

ABRAHAM BZOVIVS EX ORD. prædicatorum tom.13.an.1239.nu.5.

PETRVS de Vineis Frederici Cancellarius, & Matthæus Paris, Anglus, parùm Ecclesiæ æquus, ac nonnulli Germanorum Frederico turpissimè seruierunt, vt æthiopem illum candidarent, &c.

ROBERTVS BELLARMINVS Cardinalis libro de scriptoribus ecclesiasticis, an. 1245.

MATTHÆVS Paris, siue potiùs Parisiensis (sic enim vocatur in ipso eius libro & in indice libri) fuit monachus Albanensis in Anglia, tempore Regis Henrici tertij Regis Anglorum. Scripsit historiam Anglicanam a Vvilielmo 1. vsque ad annum tricesimum quintum Henrici tertij, id est ab anno Dom. 1067. vsque ad ann. 1250. & hoc ipso anno habentur hæc verba (Hic terminantur fratris Parisiensis Monachi S. Albani Chronica) & ibidem insinnatur eius mors Continuauit autem aliquis alius vsque ad obitum Henrici tertij, id est, ad annum Dom. 1273.

OBSERVATIO.

HÆC Historia multa habet scitu digna, præsertim de rebus Ecclesiasticis, de Concilio Lugdunensi, de dissidio inter Ecclesiam & Imperium Sed quoniam edita est ab hæreticis Tigurinis, cautè legenda est. Non pauca enim leguntur tum in ipso libro, cum in notis marginalibus, quæ videntur addita ab hæreticis ad inuidiam conflandam Ecclesiæ Romanæ Hactenus Bellarminus.

ANTONIVS POSSEVINVS IN Apparatu sacro.

MATTHÆVS Paris, Anglus, monachus Monasterij S. Albani in Anglia, Congregationis Cluniacensis, scripsit de antiquitatibus Templi S. Albani ac de rebus gestis Anglorum. Floruit anno 1340. Arnoldo autem Vvioni 1270. (Sed vterque palam fallitur vt mox liquebit) Videndum autem ne is qui Londini editus est, 1579. (lege 1571.) fuerit ab hæreticis corruptus. cum & quos inde Terniones Flaccus Illyricus damnatæ memoriæ cuidam suo Catalogo Testium inseruit, testimonium non Veritatis, sed Mendacij, idipsum vt suspicor, faciunt.

IOANNES PITSEVS RELAtionum Historicarum de rebus Anglicis Æt.13. Scrip.367.

MATTHÆVS Paris, Parisius, vel Parisiensis sic enim cognominatum lego à familia, non à patria, vti & Ioannes Paris, de quo in appendice, fuit enim vterque natione Anglus Et hic quidem Matthæus ordinis S Benedicti Monachus ad S. Albanum congregationis Cluniacensis, ab ipsa, vti videtur, adolescentia quasi Deo dicatus & monasticæ disciplinæ traditur. egregiam, quam natura dederat indolē, omni laudabiliori eruditione perpoliuit, omni virtute ornauit. Manuarius, scriptor, pictor non vulgaris, omnes denique mechanicas artes; quantum & qua parte liberale ingenium decere possunt, sufficienter didicit. Artes autem liberales accurate calluit. Poëta elegans, orator facundus, dialecticus acutus Philosophus subtilis. Mathematicus non contemnendus, Historicus percelebris, Theologus solidus, & quod omnium caput est, morum integritate purus, vitæ innocentia clarus, simplex, candidus. Innocentij Papæ quarti iussu Nordovvicensis diœcesis monachos nonnihil in obseruantia regularis disciplinæ claudicantes reformauit. Ex mandato etiam eiusdem Papæ Anno Domini 1248. missus est in Noruegiam, vt monasticam disciplinam in cœnobio de Holm labefactam restauraret, vti fecit. Acerrimus vitiorum reprehensor, patriorum priuilegiorum strenuus propugnator, & defensor. Ita zelatus zelum suæ gentis, & Ecclesiæ Anglicanæ, vt nimias summi Pontificis exactiones redargueret nimis, & durū eius iugum in clerū Angliæ scripto taxaret. Anno etiam Dom. 1250. cum Rex Henricus tertius fratres confidenter suos vterinos, & multos alios exteros in fauorem dictorū fratrum, postpositis Anglis. in Anglia ad maximas dignitates tum Ecclesiasticas, tum seculares eueheret, hic Matthæus suæ gentis deplorans in hac parte miseriam grauiter conquestus est, quòd vix Anglus aliquis, vel in aliis exteris regionibus aliquod officium, vel beneficium possideret, cum tamen in Anglia tum Itali, tum alij multi externi maximis in vtroque genere ditarentur redditibus, & subiungit in hæc verba: profectò peccata nostra nobis grauamina meritò talia præpararunt. Hæc tamen & similia vtrùm ab ipso sic scripta, an ab aliis illi falsò ascripta fuerint, nihil ausim certò affirmare, maximè cum quorumdam sit opinio multa eius scripta recentiùs edita incorrecta, imò corrupta, & nonnihil deprauata in lucem prodiisse. Virtutis & doctrinæ titulis Principibus & proceribus regni, ipsique Regi Henrico tertio mirè charus erat. Rex eum ad maximas quasque solemnitates, quæ in Aula frequenter habebantur, aduocauit, vt omnia præsens oculis contemplaretur, & postea securiùs, atque fideliùs scriptis mandaret singula. Erat enim ad

hiſtorias ſcribendas ingenio ſatis accommodato. Quo nomine à ſuis multùm laudatur, & inter ſui cœnobij benefactores non vltimo loco numeratur. Sanè in eius ſcriptis immẽſos labores & incredibilem ſedulitatem videre eſt, quibus etiam accedunt ingenium & iudicium. Antiquorum enim ſcripta diligenter perlegit, quæ ad ſuum propoſitum faciebant, ſagaciter ſelegit. omnia in bonam methodum compendio redegit, deduxitque ingenti hiſtoriarum volumine res geſtas ab Adamo *mundique exordio, vſque ad ingreſſum* Guilielmi *Normãni in Angliam. Deinde ſcripſit hiſtoriam quam vocat Majorem, incipiens ab* Haraldo, & *præfato* Guilielmo, *hoc eſt, ab anno* Chriſti 1066. & *perſeuerans vſque ad annum Domini* 1250. *vbi ſubſiſtere conſtituerat, propter quoſdã rationes. quas ipſe non obſcurè verſibus his ſequentibus inſinuauit in hac verba:*

Siſte tui metas ſtudii, *Matthæe*, quietas,
Nec ventura petas, quæ poſtera proferet
ætas.

Nihilominus tamen vel ſua ſponte vel ex majorum præſcripto, mutatâ ſententiâ, penè decem alios adjunxit annos Nam non niſi anno gratia 1259 *ſcribendi ſimul & viuendi finem fecit. Sed interea multa alia edidit opera, & hanc ipſam Majorem* Hiſtoriam *preſſe in breue redegit compendium, & Minorem vocauit, habetque in hac ſingularia non pauca, quæ apud alios vix. aut ne vix quidem reperias. Sed jam titulos ſcriptorum ejus ſubjiciamus. Scripſit.*

Hiſtoriam ab initio mundi, *lib.* 1. M. S. in bibliotheca Sidneiana.

Deſcriptionem mundi, *lib.* 1. Caſtrum Douerenſe in ipſa rupe.

Hiſtoriam Majorem à Guilielmo Normanno *vſque ad finem regni* H. *tertij; libros ſeu reges octo. De Chronographia, id eſt, temporum deſcriptione locuturi. M. S. Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti, item in priuata Baronis de* Lumleio. *Extat anno* 1606.

Additamenta Chronicorum, *lib.* 1. Conſiderans prolixitatem *Chronicorum Angliæ M. S. Cantabrigiæ in collegio S. Benedicti. Item in priuatâ bibliotheca Comitis Arundelii.*

Chronica majora cœnobij S. Albani *Lib.* 1.

Geſta viginti duorum Abbatum S. Albani *Lib.* 1.

Vitas & martyria ſanctorum Albani & Amphibali *Lib. duos.*

Vitam S. *Edmundi* Archiepiſcopi *Lib.* 1.

Vitam S. *Guthlaci Lib.* 1.

Vitam S. *Wolſtani* Epiſcopi *Lib.* 1. & alia quædam.

Obijt anno Dominica incarnationis 1259. Henrico *tertio regni Anglicani clauum tenente.*

SEVERNIVS BINIVS IN Concil. Tom. 3. part. 2. pag. 733. edit Col. 1618.

VErba faciens de epiſtolis *Alexandri* Papę v. *plures*, inquit, *reperiuntur apud additamentum* Matthæi Paris; *quod cum apud me ſuſpectæ fidei ſit ex eo quod* Matthæus Paris *fateatur anno* 1250. *in fine ſe vltra illud tempus nil ſcripturum, parum cuio quæ ibidem recenſentur.*

NICOLAVS COEFFETEAV ex ordine Prædicatorum, Theologus Pariſienſis, Parte 2. pro ſacra monarchia Eccleſiæ Catholicæ, Apoſtolicæ & Romanæ aduerſus Rempublicam Antonij de Dominis quondam Archiepiſcopi Spalatenſis pag. 433.

M*Irè illi placent fabulæ quas fecit* Matthæus Paris: *fabulas dico verè ſannionis ac irriſoris monachi commenta, quibus maledicam hiſtoriam ferè totam fœdauit odio Pontificum. penes quos eſſe pinguiorum quorumcunque beneficiorum in Anglia diſpoſitionem homini illi doleret. Verùm vt hac acriùs Anglos vrgerent moleſtiaſque faceſſerent. ſannis, irriſionibus, & probris agendum non fuit, multo minùs calumnijs oneranda ſumma poteſtas, cum tamen id vnum cõſtitutum fuiſſet* Matthæo *illi, vt Pontificem dehoneſtaret, ac eius miniſtros illi inuiſos redderet, quod illis perſpectum eſt qui illum triuerunt, quod etiam monuimus. Certè ipſi Angli Pontificiæ autoritatis hoſtes, multa in annalibus illis eſſe defendunt, quæ videntur ad ſpeciem eſſe compoſita, vt quæ de* Roberto *illo Lincolnienſi ſanctiſſimo Antiſtite inducuntur, &c.*

AVBERTVS MIRÆVS Bruxellenſis S. R. E. Protonotarius, Decanus Antuerpienſis, in Auctario de ſcriptoribus Eccleſiaſticis cap. 403.

MATTHÆVS PARIS *ſeu Pariſius, monachus ad S Albanum in Anglia. ſcripſit Hiſtoriam Anglicanam ab anno milleſimo ſexageſimo ſeptimo vſque ad milleſimũ ducenteſimum ſexageſimum. Alius quiſpiam addidit Appendicem vſque ad annum ducenteſimũ ſeptuageſimum tertium. Bellarminus in catalogo monet hiſtoriam iſtam cautè legendam, vtpote à Tigurinis hæreticis vitiatam. Scripſit inſuper* Matthæus *res geſtas Abbatũ S. Albani, & alia.*

FABIANVS IVSTINIANVS Genuenſis in Indice vniuerſali, Romæ 1612. pag. 23.

D*E Anglica Hiſtoria* Matthæus Paris, *qui cautè legendus. Scripſit à* Guilielmo *Con-*

quæſtore, vſque ad vltimum annũ Henrici *tertij.*

CLEMENS REYNERVS in Apoſtolatu Benedictinorum in Angliam · tract. 2. pag. 119.

CErtè Matthæus Paris *diligentiſſimus rerum noſtrarum ſcriptor, &c.*

De Rogero de Vvendouer. Io. Pitſeus Æt. 13. ſcript. 313.

ROGERVS VVINDOVERVS *ſeu de* Vvindouer, *Hiſtoricus Anglus, & vt autor eſt* Ioannes Stoũs, *diligens earum rerum, quæ ſua ætate geſtæ ſunt, indagator. Omnia namque ſui temporis illuſtriora facinora quæ vel ipſe vidit, vel à fide dignis relata accepit, fideliter ſcriptis mandauit & integrè poſteritati tradidit. Et inter cætera ſcripſit accuratius alius tanquam oculatus multarum rerum teſtis.*

Chronica ſui temporis, libros plures.

D*E aliis eius ſcriptis nihil habeo comperti. Claruit anno Domini* 1217 *dum in Anglia rerum potiretur* Ioannes.

Idem Ætate 13. ſcript. 332.

ROgerus *Vvindeſorius ſeu de* Vvindeshora, *natione Anglus, ordinis S. Benedicti monachus & præcentor in Cœnobio S. Albani, Congregationis Cluniacenſis. Vir pius & eruditus, vtpote qui ab ipſa penè pueritia in obſeruantiâ regulari & bonarum literarum ſtudijs ſemper fuerit educatus. Tandem eo peruenit doctrinæ vt vix cuiquam commilitonum ibidem ceſſerit. Argumento eſt, quod cum Angliæ Reges ſemper in illo & quibuſdam alijs monaſterijs habere ſoliti fuerint ex Monachis doctiſſimum aliquem qui patrias Hiſtorias & Regum geſta ſcriberet, hic tamquam iſti muneri aptiſſimus, electus fuerit hiſtoricus regius. Vnde & in hoc genere laboris deſudans, erudita confecit gentis noſtræ Chronica, & ſeriem rerum in Anglia geſtarum optimè deduxit vſque ad annum Chriſti* 1235. *Atque hæc pleraque decerpſi ex* Matthæo *Vveſtmonaſterienſi, & ex fragmento cuiuſdam Catalogi veteris Alphabetico ordine ſcripti, cuius initium eſt Abbas* Ioachim. *Porro titulum operi quod edidit, indidit.*

Chronicon Angliæ, lib. 1.

De alijs nihil habeo comperti Claruit anno Domini 1235. *ſub Angliæ Rege* Henrico *tertio.*

ANTONIVS POSSEVINVS in Apparatu Sacro

ROGERVS *de Vvindleſher* Vvendouerium planè innuit *Anglus, Monachus S. Albani ſcripſit Hiſtoriarum lib.* 1. *vſque ad annum* 1235. *quo vixit.*

De Guilielmo Rishanger.

IO. PITSEVS Ætate 14. Script. 458.

GVILIELMVS RISHANGERVS, *natione Anglus, à teneris annis in bonarum literarum ſtudiis & timore Dei enutritus, anno ætatis ſuæ vicesimo primo apud S. Albanum Diui Benedicti Regulam amplexus, in illorum fratrum contubernium admiſſus eſt. Hic cum eſſet Doctus & ſtudiis maximè hiſtoriarum & antiquitatis delectatus, factus eſt pro eo Monaſterio Regius Chronographus ſub* Henrico *tertio,* Edvvardo *primo & ſecundo. Nam id in noſtra Britannia ſemper moris erat vt in quolibet ex maioribus monaſteriis vnus ex Monachis eſſet Regis Hiſtoricus, qui res in Regno geſtas fideliter & diligenter per ſingulos annos ſcriberet. Compilauit igitur hic* Guilielmus *Hiſtoriam Anglorum ab anno Domini* 1259. *vſque ad ſuum tempus, quam* Ioanni Abbati *ſuo nuncupauit, cui titulum hunc præfixit.*

Chronicorum opus *Lib.* 1. Sunt quædam vetuſtatis indicia.

Quod opus puto eſſe illam collectionem Hiſtoricorum tractatuũ quæ habetur M S. Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti. Quod opus ſcribit Thomas Vvalſinghamus *ad annum* 1322. *ſuo tempore aſſeruatum fuiſſe in Monaſterio S. Albani. Scripſit etiam* appendicem ſeu continuationem Matthæi Pariſienſis ab an. 1260. vſque ad vltimum annũ *Henrici* Regis tertij, *lib.* 1. Rex *Henricus* componit cum Rege. MS. *in* bibliotheca Lumleiana.

Annales *Edvvardi* primi *Lib.* 1. Anno Domini 1300. ſeptimo nonas.

De bellis *Levvis* & *Eueſham Lib.* 1. Quam plurimùm praua inoleuit conſ.

De *Ioanne Baileolo* Rege *Lib.* 1. Conuenientibus apud Norham Dn.

Super electione Scotorum *Lib.* 1. Ad Regiæ Celſitudinis Angliæ.

De iure Regis Anglorum ad Scotiam, *Lib.* 1. Sanctiſſimo in Chriſto patri.

Scripſit etiam alia plura, quorum ne titulos quidē iam inuenimus. Grandæuus tandem & plenus dierum, necnon abundans bonorum operum in ſuo cœnobio ex hoc corporis ergaſtulo euolauit ad cœleſte præmium, licet corpus ibidem quieſcens expectet extremæ ſonitum tubæ. Mortuus eſt autē circa annum à plenitudine temporis 1312. *dum* Edvvardus *ſecundus in Anglia rerum potiretur.*

ANTONIVS POSSEVINVS in Apparatu ſacro.

I*Dem ille de operibus* Rishangeri, *quod habet ſupra* Ioannes Balæus.

NOTAE.

1. AB vltimo anno Imperij HENRICI secundi.] *Nondum igitur viderat* Ioannes Lelandus, *initia aut finem, nedum corpus* Historiæ, Annalium, *aut* Chronicorum Matthæi Parisiensis: *vt, tum ex scriptis eius, tum ex eis quæ insequuntur, manifestum est.*

2. Historias à Conquestu.] *Triplices, quantum video, conscripsit Annales, Historias vulgò dictas,* Matthæus *hic. Primi, ab origine rerum in posteriora* Henrici *tertij tempora deducti sunt. Vnde & meminit* Balæus *paulò post,* Historiæ eius ab origine mundi. *Secundi, & Tertij, ab initiis* Normannorum in Anglia *(Conquestum appellitamus) in eundem terminum. Prior pars Primorum, totidem fermè verbis exscripta habetur in priore parte Florilegij* Matthæi Vvestmonasteriensis, *non semel typis editi.* Flores Historiarum, *opera sua hæc, vocauit monachus vterque. Generis primi pars posterior, est ea ipsa, quæ iam tertiùm prodit, nomine* Historiæ Parisiensis Maioris, *quæ potiùs eius quæ Maior est, pars fuerit dicenda. Sanè & Maioris nomine insignita est Historia illa a, antequam typis edita est. Secundum genus & Tertium (quorum neutrum hactenus typis editum) compendiosiora plerumque sunt multò: sed quam plurima tamen habent subinde inserta, quæ editis desunt, etiam interdum explicatiora ea quæ illis insunt. Secundum genus, appello Codicem MS. Bibliothecæ Regiæ ad D.* Iacobi, *qui non immeritò creditur ipsius fuisse* Matt. Parisiensis *codex, quem cœnobio suo dicauit: quantum scilicet ipsius* Matthæi *est. Nam compinguntur etiam idque seculis purò proximè* Matthæum *hunc insequentibus, Annales qui* Gulielmo Rishangero, *vt successori eius, tribui solent. Codex perpulcher est, octo Regum quorum res gestas tradit, figuras habens præmissas, etiam scutis procerum gentilitiis non raro in margine ornatus, idque* Matthæi *æuo, quo procul dubio exaratus est. Seorsim item præfigitur Calendarium in quo charactere eiusdem æui miniato legitur;* Hunc librum dedit *Mattheus Parisiensis*......

a Io Balæus Cent. 13. script. 33.

Anima *Matthei* & animæ omnium fidelium requiescant in pace, Amen. *Et in parte folij, in quo leguntur hæc, anteriori, sedens sanctissima V.* Maria *splendidè vestita & coronata, Filiolum velut à papilla iam se erigentem osculo excipit, ad cuius pedes prostratus iacet autor hic habitu monachali indutus cui ascribitur, ex parte altera* Frater Matthias Parisiensis: *ita tamen vt supra litteram penultimam τοῦ* Matthias *ponatur* u, *quasi dubitandum foret vtrum* Matthias *an* Matthius *dicendus esset. Nec sanè in loco illo altero, vnde* Matthæus *iam ante descripsimus, nomen sic habetur integrum. Sed tantùm ad hunc modum* Maths. *traiectà, vt mos est, vbi litteræ omittuntur, per* h, *virgulâ. Ad alteram autem prostrati figuræ partem legitur velut ex ore eius acclamatio;* O felicia oscula lactantis labris impressa, cum inter crebra indicia reptantis infantiæ, vtpote verus ex te filius, matri alluderet, cum verus ex patre Deus, dei genitus imperaret. *Diu ante monasteriorum apud nos, adeoque, Sancti Albani cœnobij, excidium erasa sunt verba quæ lacunam, quam suprà vides, occuparunt. Sed crediderunt procul dubio monachi Albanenses, erasa verba fuisse* Abbati & monachis, *seu* monasterio Sancti Albani *seu* Deo & Sancto Albano. *Inde enim sibi asserere voluere Codicis huius dominium, de quo controuersia inter eos &* Ioannem Russellium, *regnante* Richardo *tertio, Episcopum Lincolniensem & Angliæ Cancellarium* b *orta est. Rem elicere potes ex scripto hoc, ea de re, quod codici sua manu præposuit ipse Episcopus, dum eiusdem possessor erat. Sic se habet.* Si is liber probari possit pertinuisse & pertinere debere ad proprietatem monasterij Sancti Albani, Lincolniensis diœcesis iurisdictionis tamen exemptæ, declaro hanc fore mentem meam, vt in eo casu ego hoc libro tanquam ex precario sub eis vtor qui monachi ipsius loci pro tempore fuerint. Alioquin iuxta conditionem sub qua is liber in possessionem meam venerat, volo vt pertineat Collegio Beatæ *Mariæ Vvinton* in Oxonia de fundatione *Vvillielmi Vvykham* quondam Vvintoniensis Episcopi.

b Thomas Morus in Richardo 3. & Io. Pitseus in Appendice Cent. 4. script. 30.

Scriptum per manum meam propriam apud Bukdene x. die Iunij, ann. 1488.

IO. LINCOLN.

Qui deleuerit seu corruperit hoc scriptum anathema sit. *Sic Episcopus ille. Perductis autem in hoc codice Annalibus ad finem ipsum, quem in editis hic habes pag. 665. seu in annum 1259. post illud quod sic ibi incipit*, Sciendum est quod hucusque, &c. *totidem verbis siue à* G. Rishangero *siue alio qui in Chronographi regij munus Parisiensi successit, minio subscriptum, non ineleganter depingitur, item ipse in lecto moribundus capiti superscripto*, Hic obit Matthæus Parisiensis, *cubito innitente codici cui inscribitur*, Liber Chronicorum Matthæi Parisiensis, *atque hisce ex ore verbis exeuntibus*, In manus tuas commendo spiritum meum, redemisti me Domine Deus veritatis. *Hinc Genus hoc Annalium eius Secundum (cui & in codice hoc Regio præfigitur prologus qui in editorum seu Maioris Historiæ, id est generis primi, partis posterioris frontem ab editore inde translatus est) meritissimò Chronica eius vocamus & aliquoties in sequentibus vocabimus. Nec puto alia fuere Chronica Maiora D. Albani, ei à* Balæo *alijsque tributa. Tertium genus est, quod Historiam eius Minorem nuncupant scriptores. Præfationis eiusdem initium est* Considerans prolixitatem, &c. *vide calcem præfationis primæ, Maioris huius Historiæ, editioni præfixæ.*

3. Continuationes historiarum.] *Eæ sunt quæ incipiunt anno 1251. pagina huius editionis 475. Scilicet anno 1250. vt* Rogeri *Vvendouerij non secutor solùm sed & imitator, terminum annalibus ponere quidem sibi statuerat, quod & memorat* Matthæus *Vvestmonasteriensis anno 1250. Sed deinde in 1259. nihilominus, propositum immutans, continuauit. Quod eam in Chronicis quam in editis manifestum est. Vnde & anni qui sequuntur Auctarij nomine* Ioanne Balæ *alijs indigitantur. Initium autem quod ascribitur in* Balæo *nempe* Dominus Rex fuit apud Vvintoniam *est ipse titulus quo sectio prima eiusdem continuationis in MS. insignitur. Neque omnino erat cur Seuerino Binio alijsue eius sequacibus, Annales* Matthæi *annum 1250. sequentes suspectæ haberentur fidei.*

4. Descriptionem mundi.] *Tabula quidem Geographica hæc seu chorographica est, sed immanè quantum rudis. Depingitur in columnis ac paginis aliquot quæ præfiguntur Chronicis eius MS. iam memoratis. Primum occupat locum Castrum Dorobernense seu ipsa Dorouernia; cui subscribitur.* Le Chastel de doure, l'entree e la clef de la riche isle de engleterre, *quod ipsum est initium hic latinè versum. Nam & cætera ferè quæ ascribuntur omnia Gallica sunt.*

5. Historias Hibernensium.] *Has non alias omnino existimo præter illam de Sancti Patricij spelunca seu Purgatorio in editis insertam, pagina* 61. E. vltim. post. *ex Historiis seu fabulis Hibernicis à* Rogero *Vvendouerio, alijs, ante haustam. De qua videbis etiam vitam,* a Henrici Saltereynsis *monachi &* Tundali *Magi.*

a Io. Balæus Cent. 2 script. — & Cent. 14. script. 87. Io. Pitseus ... 12 script. 199.

6. Additamenta Chronicorum.] *qualia hæc fuerint, rectè ita dicta (nam continuatio Annalium ab anno 1250. hoc nomine, hic non venit) & quæ eorum lectu digna primùm exhibet hæc editio.*

7. Anno 1340.] *Planè* Matthæus *ille Parisius & Parisiensis idem esse debuit Gesnero. Neque locus hic huic anno. Nam certissimum est, eum obiisse 1259. Vt & de Parisiensi hoc rectè ait ipse Gesnerus. Occurit quidem etiam* Matthias Parisiensis, *apud Gesnerum. Cuius item opusculum de Periculis Ecclesiæ Basileæ primo ante annos 80 aut circiter prodiit. Sed is Bohemus erat, non noster. Et æui recentioris.*

8. Inde Illyricus.] *Verba illa vsque ad* vixit, &c. *deleri è Gesnero voluit Index expurgatorius inquisitorum Hispanicorum Madriti 1612. vide notam proximam.*

9. Ipsa verba.] *Atque inde tunc sequuntur Terniones, illis de quibus tum Gesnerus tum Posseuinus, & quorum velut inde reuerà non exscriptorum, saltem non exscribendorum, memoriam è Gesnero deleri voluerunt Patres Hispanici. Verba quidem ipsa nec in Maiori Parisiensis Historia nec in Chronicis habentur, sed in Minori eius Historia, de qua consule calcem præfationis primæ editionis Annalium qui iam eduntur. Sensum autem tum in alijs eius scriptis tum apud alios veterum obuiam legere licet.*

10. Ille ipse liber.] *Non alius is ab eo ipso codice de quo supra monuimus, Chronicorum nomine insignito. Nam veteres Paparum in Anglia rapinæ singulis in* Matthæi *huius annalibus graphicè, fusius, & expressissimè depinguntur.*

11. Rogerus Vvyndore.] *Vvindore & Vvindeleshore, & Vvindesore, & quæ similia alibi* Rogero *huic sunt cognomina, propagines sunt ex incuria librariorum degeneres à* Vvendouer. *Nomen scilicet illud oppidi est, non incelebris in agro Buckinghamiensi, vbi videtur natus hic scriptor. Certè illud verum esse cognomen eius scimus ex Annalibus eius MS. in Bibliotheca Cottonianâ. Prior erat ille Cœnobij* Beluair b *seu* Beauuoir *dicti, quod in agro Lincolniensi, Monasterio Sancti Albani subjacuit.*

b Cod MS. hist. Maioris Matthæi Parisiensis fol 19 Margine in Biblioth. Cotton.

12. Et in sua sorte ante MATTHÆVM PARISIVM.] *Annales suos* Rogerus *de Vvendouer in Christi natalibus inceptos continuauit in annum 1235. seu 19.* Henrici *tertij Ibi in MS.* Hucusque scripsit Chronica dominus *Rogerus* de Vvendouer, *quibus subjicitur hoc distichon:*

Cernis

Cernis ... temporæ ...
Si plus ... tibi ... nunciet ætas.

Quod & imitatus est Parisiensis cum annum 125. *postremum annalibus suis facere frustra decreuerat; vt videre est, huius editionis pagina* 475. *Atque hunc natum est quod legitur in editis* Matthæi Vve... *ad finem anni* 1235. H... *Rogerus Vvin... ore* (*pro* Vvendouer) Chronica sua digessit. *Sed glossema est atque e margine illuc irrepsit. Neque enim habetur in codicibus eius manuscriptis vetustissimis quorum alterum in Bibliotheca Vvestmonasteriensi, alterum in Arundelliana consuluimus. Chronica digessit sua Rogerus in capita. Et passim ferme eadem habet ipsa, quæ* Matthæus Parisiensis & Vve... *interuallo illo quod* Gu... *Normanni initia anteuertit. Caput autem* Rogeri 86. *ad hunc modum incipit*; Anno Domini MLXVII. Dux Normanniæ Vvillelm... vrbem London. adiens, &c. *Quæ sequuntur ipsissima habentur apud Parisiensem ferè vniuersa verba vsque in annum quem diximus* 12..., *id est in editione hac pagina* 285. C. post. Imperialibus nuptiis omnibus in dignissimis iudicatur, *quæ postrema sunt Vvendouerij vocabula. Ferè dixi. Nam nec desunt quæ prætermisit Parisiensis, maximè de fanatica Astrologorum Toletanorum quadam prædictione in anno apud Vvendouerium* 1229. *collocata. Sed paucissima sunt quæ prætermisit aut mutauit tametsi subinde occurrant quæ interseruit. Adeo etiam retinuit Vvendouerij verba Parisiensis vt non solum in Annalium contextu quo tertia persona vsurpatur, illius adhibeat syllabas passim fermè transcribendo ipsissimas, verùm etiam, vbi prima persona vsus est Vvendouerius, eadem ipsa velut Vvendouerij personam induens per interua... ... vtatur. Verbi gratia,* Matthæi ... *hic in editione huius pag.* 69. E. vlt. post. Hæc *inquit de* ... *beato Thoma qualis ante* ... *exstiterit, prælibauimus*, &c. *quæ ipsa sunt Vvendouerij. Sic pag.* 95. B. pr. E... nos ad ... postulam..., *& pag.* ..., lin. 4. ... quas idem Rex ... hoc in loco scriberem, lectorem offendere, &c. non dubitarem, *atque illud pag.* 173. *lin.* 8. alius ... *verba primò fuere Vvendouerij, & a Parisiensi retenta. Quod cum intuemur, necesse est* ... *statuamus. Parisiensem Vvendouerio in munere Chronographico succedentem illius primo* ... *sumpsisse Annales maximeque qui Normannorum initia sequuntur, totidemque verbis descripsisse, vt deinceps continuaret. Ita tamen vt* ... *prout aliunde de illo interuallo alia edi cerere po*tuit, ... *enter postea (vt florum fasciculo ...* ... *interseréret; vocabula tamen pr... na, velut superstitione interea quadam plerumque retinens. Exemplum est manifestum & illustre in narratione* ... *de legatione* Ioannis *Regis ad* Amir Elm... (*quem corruptè, vt fieri amat, ille Admiralium Murmelium vocat*) *seu in Mahumedismo Principem Orthodoxorum apud Africanos*, *quæ in editione hac habetur pag.* 169. *Ex eis qui munus illud obierant, vnus erat* Robertus quidam Clericus, qui Cœnobij *Albanensis alumnis & ministris al...* ... mas suas & ... secreta reuelauit, sibi a dicto Admiralio collata & ... audiente *Mat*thæo ... & hæc ... & enar... *pag.* 170. A... *Parisiensem authorem* ... *Neque enim ... reperitur in Vvendouerio, ... modum nec aliarum ... tarum, retentis passim fermè ... diximus, Vvendouerij alias syllabis.*

12. Sed vi... est sub tempore tanto.] *Iidem versiculi & totidem, quæ circumstant verba leguntur etiam in Mat... Vvestmonasteriensi & in Chronicis Parisiensis seu codice quem diximus regio p.* 278. *vbi & in margine*; Pascha in suo loco, anno quinqu... simo euenit, hoc nunquam antè. *Hæc autem, formula illa confutationis breuissimâ* mentiris, *ibi subscribitur manu, vt palam est,* Ioannes Russellij *Episcopi Lincolniensis de quo supra, not.* 1. *Et paulò inferius ad hæc verba* sed visum non est, &c. *adjicitur satis magistraliter eâdem manu;* Erras *Matthæe*, erras nimis. ... idem casus accidit anno domini CLXXXXVI. & anno Domini DCCXVIII. & anno Domini CCCLXV. & anno Domini DCCCXCVII. & multis aliis annis. Mirum est quod *Matthæus* ita voluit scribere, quia inspecto Kalendario in mense Martij ... quotiescumque B. est littera do... & Luna currit per XVI. per V. per ... I. aut II oportet vt Pascha cadat VI. Kalendas ... vbi ... resurrectio Domini ... hanc regulam.

Post nonas Martis, vbi sit noua Luna, requiras
Inde die Domini tertia Pascha tenet.

IO... L... N.

Cæterum non errauit nimis, nec omnino ... errauit Matthæus, sed inclementer quidem nimis cum eo agit Episcopus & palam immerentem calumniatur. Neque enim simpliciter dicit ... nondum visum ... Pascham sexto Kal. Apr. sed nondum visum ... dum quinquagenus orbem per ... ret annus. Nimirum nullo in anno qui quinquagenus erat seu Iubilæi veteris imita

tor, in periodu annorum à Christi natalibus, Pascha in V I. *Kl. Aprilis id est* X X V I I. *Martij seu ipsam Resurrectionem (vt vulgo creditur) Domini incidisse. Et exempla ab Episcopo allata eam ad rem sic nihil attinere vident qui computo Ecclesiastico non planè alieni. Certè in eundem ipsum diem inciderat Paschaanno ante vndecimo quod nec ignorare poterat aut non meminisse* Matthæus. *Id est anno Christi* 1239. *Tunc enim Terminus Paschalis erat* X X I I. *Martij D. littera Dominicalis* B, *Cyclus Lunæ* V. *&* *Solis* X V I. *Nec, si bene calculum ineo. ante annum Christi* M D C [illegible] C C L. *reperietur ab ipsius natalibus annus quinquagenarius quo Pascha* V I. *Kalendas Aprilis occupabit. Eo autem anno Terminus Paschalis erit Martij* X X I V. F *littera Dominicalis* B, *Cyclus Lunæ* X I I I. *Solis* X X V I I. *Vnde necesse est vt in* X X V I I. *Martij incidat Pascha*

13 Aliquis alius.] *hallucinatio manifesta est, quod ex iam ostensis liquet.*

[illegible] 1259
[illegible] es ex [illegible] Chronicorum M.S.
[illegible] R[illegible] sumpta

MATTHÆI PARIS, IN MAIOREM HISTORIAM ANGLORVM POST CONQVISITIONEM ANGLIÆ, *A Duce Normannorum* VVILLIELMO.

PROLOGVS.

E Chronographia, id eſt, temporum deſcriptione locuturi, primò quidem detractatoribus inuidis, & noſtrum laborem deputantibus inanem, reſpondebimus: deinde beneuolis & id expectantibus, imò depoſtulantibus, rerum cauſam præſenti Prologo deſcribemus, ac breuiter aperiemus. Delatores enim dicunt: Quid neceſſe eſt vitas vel mortes hominum, diuerſoſque mundi caſus literis commendare, prodigia rerum diuerſarum ſcriptis impreſſa perpetuare? Nouerint quid dicat Philoſophus: Omnis ſi quidem homo naturaliter ſcire deſiderat: &, Homo ſine literis, & præteritorum reminiſcentia, in beſtialem dilabitur ſtoliditatem, & eius vita, viui hominis reputanda eſt ſepultura. Et ſitu mortuorum antiquorum & præteritorum contemnendo obliuiſceris, quis tui reminiſcetur? Hæc eſt imprecatio Pſalmiſtæ dicentis: Diſpereat de terra memoria illius. Et eiuſdem adoptiua benedictio: In memoria æterna erit iuſtus, & cum benedictione euehet nomen eius in æternum: Iniuſtus autem cum maledictione & ignominia recitabitur. Vt igitur peruerſorum deuiteorur greſſus, bonorum (quorum geſta deſcribemus) veſtigia ſequamur pedetentim, ecce fructus ſcripturarum, ecce ſpeculum humanæ conditionis! Hac de cauſa (licet aliæ non deſint) *Moyſes* legiſlator in Veteri Teſtamento innocentiam *Abel*, inuidiam *Cain*, doloſitatem *Iacob*, negligentiam *Eſau*, ſimplicitatem *Iob*, malitiam vndecim filiorum Iſrael, bonitatem duodecimi, ſcilicet *Ioſeph*, poenam quinque ciuitatum, poenitentiam Niniuitarum manifeſtat, & ſcripturis commendando nititur perpetuare. Vt ſic ſcilicet bonos imitemur, malorum autem eſſe pediſſequos, abhorreamus. Ad hoc anhelantes ſancti Euangeliſtæ, Theologi, *Ioſephus* hiſtoriographus Hebræus, *Cyprianus* Carthaginenſis Epiſcopus & Martyr, *Euſebius* Cæſarienſis, *Hieronymus*, ſacerdos *Sulpitius Seuerus*, *Fortunatus*, *Beda* presbyter venerabilis, & *Proſper* Aquitanicus, geſta Dei ſcripſerunt, & antiquorum. Et vt ad modernos veniam, *Marianus Scotus* Fuldenſis Monachus, & *Sigisbertus* Gemblacenſis Monachus, & quidam alii pectoris profundi, chronica veraciter ediderunt. Et hic nos incipimus Anglorum Chronica, à Duce Normannorum *Willielmo*, qui ab *Haroldo* Anglorum Rege perfido & periuro laceſſitus, ipſum à Regni ſolio depulit diffiduciatum: cuius facti cauſam lectoribus breuiter intimabo.

Quibus de cauſis hiſtoria humana vita neceſſaria.

Pſal {33. 111}

A B C D

Marianus Scotus, Sigisbertus Gemblacenſis, chronicorum ſcriptores.

NAuigans autem idem, *Haraldus* dum adhuc iuuenis eſſet, aſpirans ad Regnum Angliæ, & ſponte ſpaciatus, nauigando raptus eſt inuitus vi ventorum, & dum Flandriam credidit ſe attigiſſe, compulſus venit in Pontinam prouinciam: quem captum Conſul Ponticus *Willielmo* Normannorum Duci præſentauit. At *Haraldus* aſſerebat ſe hæc omnia ſponte feciſſe, vt clàm veniens in Normanniam confoederaretur Duci, filiam eius in ſponſam accepturus. Quod & iurauit ſuper Sanctorum multorum reliquias ſe fideliter ad quendam terminum completurum. Tantò igitur maiori honore ſuſceptus eſt, quantò ſecretiùs aduentaſſet: fuerant enim ante inimici ad inuicem. Iurauit inſuper ſe poſt mortem Regis *Edwardi*, qui iam ſenuit ſine liberis, Regnum Angliæ, Duci, qui in Regnum ius habuit, fideliter conſeruaturum. Conſummatis igitur aliquot diebus cum ſumma lætitia, amplis muneribus ditatus, in Angliam reuerſus eſt *Haraldus*. Sed cùm in tuto conſtitueretur, iactitabat ſe laqueos euaſiſſe hoſtiles, periurii crimen eligendo. Adueniente igitur termino, quo cuncta compleri deberent promiſſa, & iam elapſo, nihil fecit. Miſit igitur Dux ad eum nuncios ſolennes, cauſam quærens: ſed *Haraldus* mendax & ſuperbus, omnia prælocuta procaciter denegando, nuncios turpiter laceſſitos, iumentis mutilatis, remiſit. Dux igitur meritò prouocatus, Regem Francorum, & omnes vicinos, parentes, & amicos ſuos ad vltionem tantæ iniuriæ excitauit. Sed Dux *Willielmus*, Domino vltionem iuuante, Angliam, ipſo contrito, (ſicut ſubſequens narrat hiſtoria) ſibi conquiſiuit.

Haroldus in Ponticam prouinciam nauo delatus appulit.

Perfidia Haroldi.

ANno gratiæ M.LXVI. pacificus Rex *Edwardus*, Anglorum decus, Regis *Ethelredi* filius, poſtquam viginti quatuor annis regnaſſet, in vigilia *Epiphaniæ* Domini, feria quinta, pro regno temporali commutauit æternum. Defunctus autem Rex beatiſſimus, in craſtino ſepultus eſt Londini, in eccleſia, quam ipſe nouo compoſitionis genere conſtruxerat, à qua poſt multi eccleſias conſtruentes, exemplum adepti, opus illud expenſis æmulabantur ſumptuoſis. In hoc denique Rege, linea Regum Angliæ defecit, quæ à Cerdicio primo Weſtſaxonum Rege, ex Anglis, quingentis & ſeptuaginta

Edwardus vltimus ex genere Anglorum Rex moritur.

Anglie Rege defunct o multis, vt Haroldo, VVilhelmo Conquæstore, & aliis ambitur.

vuo annis, non legitur interrupta, præter paucos Danos, qui peccatis exigentibus gentis Anglorum aliquandiu regnauerunt. Defuncto itaque *Edwardo* Anglorum Rege sanctissimo, in quo linea Regum Angliæ defecit, fluctuabant Proceres Regni, quem in Regem præficerent & Rectorem. Quidam enim *Willielmo* Normannorum Duci, quidam Comiti *Haraldo Godwini* filio, alii autem fauebant *Edgaro* filio *Edwardi*. *Edmundus* autem Latus ferreum Rex naturalis de stirpe Regum, genuit *Edwardum*: *Edwardus Edgarum*, cui de iure debebatur Regnum Anglorum: sed *Haraldus*, vir callidus & astutus, intelligens quòd nocuit semper differre paratis, in die *Epiphaniæ*, qua rex *Edwardus* sepultus est, extorta fide à maioribus, sibi Regnum (vt iniurias suas cumularet ampliores) diadema, sine ecclesiastica authoritate imponendo asseruit: vnde Papam *Alexandrum* & omnes Angliæ Prælatos sibi creauit inimicos, *Haroldum* quoque regem Norvvagiæ cum mille nauibus aduersarium sibi occurrentem, rex *Haroldus* deuicit, vnde superbia elatus, suos oppressit. Iam factus de rege tyrannus, nihil de pacto inter se & ducem *Willielmum* Normannum olim sacramentis firmato, cogitabat. Auxit autem securitatem eius mors filiæ *Willielmi*, quam infra nubiles annos desponderat. Audito præterea eo quod idem *Willielmus* Ducum conterminorum bellis fuerat implicatus, minas eius nunquam ad factum erupturas sperabat. Sacramentum vero quod in necessitate fecerat, asseruit non esse tenendum, cum regnum non posset (*Edwardo* adhuc rege viuente) nec dare, nec ipso illud cuiquam concedere inconsulto. Sed aliud *Haroldus*, & *Willielmus* aliud cogitauit. Nam protinus cùm *Haroldum* cognouit Diademate redimitum, per nuntios illum leniter de rupto foedere increpanit, affirmans comminando, ante annum sese debitum exacturum: contrà *Haroldus* per eosdem legatos prædictos *Willielmo* duci remisit excusationes. Legati autem inaniter reuertentes ad propria, ducem Normannicum conueniunt in hæc verba: Nuntiat vobis rex Anglorum *Haroldus*, quod veraciter necessitate compulsus, (quando filiam vestram desponsauerat in Normannia) regnum tibi iurauit Anglicanum: Sed contra hoc asserit, coactum iuramentum non esse obseruandum. Nam si votum vel iusiurandum quod in domo patris, parentibus inconsultis, puella de corpore suo scienter fecit, reuocatur in irritum, multo magis iuramentum quod ipse sub virga regis positus, ipso nesciente coactus fecerat, debet (vt asserit) irritari. Affirmat præterea nimis præsumptuosum fuisse, quod absque generali consensu, regni hæreditatem vobis iurauerat alienam. Addidit etiam iniustum esse petere, vt à regno discedat, quod tanto principum fauore susceperat gubernandum.

Dux Normannorum, Haroldum de pacto redarguit.

Aduentus ducis Normannorum VVilhelmi in Angliam

HIs *Willielmus* Dux Normannicus assertionibus auditis, vehementer coepit indignari, & ne iustam bellandi causam temeritas deformaret, ad Papam *Alexandrum* nuntios destinauit, vt susceptum negotium auctoritate Apostolica firmaretur. Vnde Papa, consideratis vtrinque litigantium causis, vexillum *Willielmo* in omen regni transmisit. Quo ille accepto, apud Lillebonam conuentum procerum congregans, super dicto negotio singulorum sententias requisiuit. Cumque omnes progressum eius magnis promissionibus animassent, ita ab inuicem discesserunt, vt mense Augusti ad portum sancti *Walerici* cum equis & armis conuenirent, mare illico transituri. Congregatis igitur ad terminum præfixum vniuersis, foelix aura quæ illos in Angliam transferret, defecit. Dux itaque corpus sancti *Walerici* pro vento deprecando foras portari iussit, & sub dio reponi, & sine mora ventus optatus vela sinuauit. Tunc omnes naues ingressi, post prandium, cursu rapido *Hastingas* appulerunt. Dux verò *Willielmus* in egressu nauis pede lapsus est, Casum in melius commutauit miles qui prope stabat, dicens. O dux inquit, Angliam tenes, Rex futurus. Qui mox vt applicuit, omnem exercitum à præda cohibuit dicens: rebus, quæ suæ erant in breui futuræ, esse parcendum. Adeò sese per dies quindecim continuos quiete agebat, vt nihil minus quàm bellum cogitare videretur, sed castellulum protinus ibidem construxit.

Haroldus venit contra VVillielmum.

HAroldus interea de pugna Noricorum reuersus, cum aduentum *Willielmi*, cognouisset, rarissimo stipatus milite, *Hastingas* pertendit. Nam præter stipendiarios milites & conductitios ex prouincialibus admodum habebat paucos, vt leui negotio bello possent à superuenientibus superari. Præmisit tamen nuntios *Haroldus*, qui vires hostium & numerum æstimarent. Quos inter castra dux *Willielmus* deprehensos, circumduci vt acies viderent, & largis dapibus refectos, incolumes domino iubebat remitti. Reuersos autem illos percunctatur *Haroldus*, quid rerum reportent. At illi magnificam ducis confidentiam distinctè prosecuti, seriò affirmabant, omnes exercitus illius milites presbyteros videri, eò quod faciem totam cum vtroque labio rasam haberent. Rex fatuitatem referentium irridens nuntiorum, dixit non esse presbyteros sed milites, animis validos, & armis inuictos. Ad hæc frater regis *Gurth* nomine, vir vltra ætatem ingentis scientiæ & virtutis, rapuit sermonem ex ore eius dicens: Cum inquit tantam Normannorum prædices fortitudinem, inconsultum existimo cum ipsis confligere, quibus inferior merito & robore habearis: nec enim contradicere vales, quin Duci *Willielmo* sacramentum feceris voluntariè, vel inuitus: vnde consultius ages, si in instanti necessitate te subtrahas, ne periurus decertans, vel fugam vel mortem incurras. Sed nos omnino à iuramento expediti, iustum suscipiemus bellum, pro patria pugnaturi: Nobis enim pugnantibus solis, causa tua melius succedet, dum nos fugientes restituere, vel mortuos valeas vindicare. Noluit autem *Haroldi* temeritas aurem placidam præbere monenti, ingloriam existimans, & vitæ præteritæ opprobrium, cuiquam hosti terga denudare.

Monachus à Duce VVillielmo missus, Haroldo tria proponebat:

CVm hæc dicti fratres ad inuicem sermocinarentur, superuenit monachus quidam à Duce *Willielmo* transmissus, qui ex parte *Willielmi Haroldo* tria proponebat, vt vel à regno iuxta suum sacramentum decederet, vel sub eo regnaturus, regnum teneret, vel denique spectante amborum exercitu, soli rem gladiis ventilarent. Hæc audiens *Haroldus*, legatum *Willielmi* nec bono vultu respicere, nec placido sermone voluit admittere, sed illum indignanter abigens, hoc solum precabatur, vt inter se & *Willielmum* Dominus iudicaret. Ad hæc monachus audacter respondens postulauit: quod si ius *Willielmi* negare velit, iudicio sedis Apostolicæ, vel prælio si maluerit, *Willielmum* probare paratum *Haroldus* quoque contra has omnes assertiones, solo quod suprà dictum est, responso contentus, Normannorum amicos excuit ad pugnandum.

Prælium apud Hastingas committitur.

DEinde partes aduersæ, acies disponunt. Sed Angli, qui noctem totam insomnem cum cantibus & potationibus consumpserant, mane adhuc ebrii, contra hostes incunctanter procedunt, pedites omnes cum bipennibus, conserta ante se scutorum testudine, cuneum impenetrabilem ordinarunt. Quod profectò illis ea die saluti fuisset, nisi Normanni more suo, fuga simulata, consertas acies dissoluissent. Rex *Haroldus* pedes iuxta vexillum stabat cum fratribus suis, vt in commune & æquato periculo,

periculo, nemo de fuga cogitaret: è contra Normanni nocte tota confessioni peccatorum intendentes, mane dominici corporis & sanguinis munimine saginati, audacter hostes superuenientes expectabant. Primam aciem, quę ex peditibus erat, *Willielmus* cum arcubus & sagittis muniuit, equites retro diuisis alis constituit. Dux vultu sereno & clara voce suæ parti vtpote iustiori Deum affuturum pronuncians, arma deposcit, moxque ministrorum tumultu, inuersam indutus loricam, casum risu correxit: vertetur inquiens fortitudo ducatus mei in regnum. B Tunc Rolandi cantu inchoato, vt animos bellatorum accenderet, Deique auxilio inclamato, prælium cōmiserunt. Bellatum est acriter hinc & inde, neutris cedentibus in multam horam diei. Quo comperto, *Willielmus* innuit suis, vt ficta fuga se campo subtraherent. Quo commento exercitus Anglorum dissolutus quasi à tergo hostes cæsurus fugientes, sibi exitium maturauit. Normanni conuersis agminibus adoriuntur Anglos, eos illico in fugam cogentes. Angli demum, tumulo quodam occupato, Normannos calore succensos acriter ad superiora nitentes, C in vallem deiiciunt, & leui negotio in hostes tela retorquentes, & lapides in eos rotantes, multos ex eis prosternunt. Item Angli fossam quandam præruptam ex voto sibi vi occupantes, tot ibi Normannos contriuerũt, vt cadauera campi planiciem tumulo coæquarent. Valuit hæc vicissitudo, modo istis, modo illis vincentibus, quamdiu *Haroldi* spiritus corpori iungebatur. Qui non contentus alios adhortari, sed & militis officiũ sedulus exequebatur: sæpe hostes cominus venientes feriendo, vt

A nullus impunè accederet, quem non statim vno ictu, siue peditem siue equitem trucidaret. E contra *Willielmus* clamore suos exhortans, inter primos discurrebat, & consertos hostes inuadere non sinebat. Dum autem vbique seuit & vbique frendet, tres equos electissimos eodem die sub se confossos, amisit. Et quamuis familiari susurro à custodibus sui corporis increparetur, perstitit tamen magnanimi Ducis vigor indefessus, donec *Haroldus* ictu sagittæ cerebro perforato, occubuit, & moriens victoriam Normannis concessit. B Iacentis autem fœmur regis, vnus militum gladio præcidit. Vnde à *Willielmo* turpitudine notatus, quod rem pudendam fecisset, militia pulsus fuit. Fuga autem Anglorum vsque ad noctem durauit, quousque plenum ab hostibus triumphum (vt prædictum est) Normannis, nox superueniens, donauit. In hac procul dubio pugna, ducem *Willielmum* diuina manus protexit: dum tot iaculis illa die percussus, hostes de corpore nihil sanguinis elicere potuerunt. Dux igitur *Willielmus* omnibus benè completis, suos sepelire honestè curauit, atque ho- C stibus absque calumnia, si qui vellent, idem præbuit licentiam exequendi. Corpus regis *Haroldi*, matri petenti, sine pretio misit, licet illa multum per nuncios obtulisset. Quod acceptum apud Waltham, sepeliuit in Ecclesia, quam ipse ex proprio construxerat in honorem sanctæ Crucis, & Canonicis sæcularibus deputauerat. Hanc quoque regni subuersionem, & sanguinis effusionem cometa ingens sanguineus & crinitus in exordio illius anni apparens præsignauit, vt quidam dixit.

Anno milleno sexageno, quoque seno.
Anglorum metæ flammas sensere cometæ.

Actum est autem hoc bellum apud Hastingas, in die sancti Calixti Papæ, pridie Idus Octobris.

VVILLIELMVS CONQVÆSTOR.

willielmus regno inauguratur.

A Nno Domini M.LXVII. Dux A Normanniæ *Willielmus*, vrbem Londinarum adiens, in magna exultatione à clero & populo fufceptus, & ab omnibus rex acclamatus, Dominicę natiuitatis die ab *Aldredo Eboracenfi* Archiepifcopo regni diadema fufcepit. Timuit enim hoc munus confecrationis à Stigando Cantuarienfi Archie- B pifcopo fufcipere, eo quòd non legitimè occupauerat illius excellentiam dignitatis. Deinde homagiis à magnatibus, cum fidelitatis iuramento, obfidibufque acceptis, in regno confirmatus, omnibus qui ad regnum afpirauerant, factus eft terrori. Ciuitatibus quoque difpofitis & caftellis, propriifque miniftris impofitis, ad Normanniam cum obfidibus Angliæ & thefauris innumeris nauigauit. Quibus incarceratis & fub falua cuftodia deputatis, ad Angliam denuo properauit, vt commi- C litonibus Normannis, qui in bello Haftingenfi patriam fecum fubiugauerant, terras Anglorum & poffeffiones, ipfis expulfis, manu diftribueret affluēti: & modicum illud quod eis remaneret, fub iugo poneret perpetuę feruituris. Vnde nobiliores regni indignati, partim ad regem Scotorū *Malcolmum* confugerunt, partim loca deferta & nemorofa petentes, ibique diu feralē ducentes vitam, Normannis fæpe infefti fuerunt. Receffērūt ab Anglia comites *Edwinus* & *Morcardus* fratres, *Mertherus* & D *Welsberfus*, nobiles, cum Epifcopis, Clericis, & aliis multis, quos longum effet exprimere nominatim, qui omnes ad regem Scotorum *Malcolmum* fugientes, ab ipfo honorificè funt recepti. Tunc etenim *Edgarus Ethling* regni Anglorum heres legitimus, cernens res patriæ vndique perturbari, afcenfa naui, cum *Agatha* matre fua & fororibus *Margareta* & *Christina*, in Hungariam, vbi natus fuerat, conabatur reuerti: fed tempeftate fuborta, compulfus eft in Scotiam applicare. Hac quoque occa- E fione actum eft, vt Margareta regi *Malcolmo* nupta traderetur, cuius vitam laudabilem & mortem pretiofam liber inde editus infinuat euidenter. Soror autem eius *Christina* fanctimonialis benedicitur, & cœlefti fponfo copulatur. Nati funt denique Reginæ Margaretæ fex filij & duæ filiæ, quorum tres *Edgarus* fcilicet, *Alexander*, & *David*, iuxta generis fui nobilitatem, reges fuerunt, ex quibus regum Angliæ nobilitas à propriis per Normannos expulfa finibus, ad reges eft deuoluta Scotorum. Sed hoc infra. F

Nobilitas & clerus Angliam deferit.

Angli primo Christi nominis, vfum armorum intermittentes, demde impietati ftudentes, à Normannis fuperantur.

ECce regni Angliæ dulcis patriæ excidium dolendū, cuius olim regis primo fui aduentus tēpore, vultu & geftu barbarico, vfu bellico, ritu prophano incitati, omnes ad omnia prouocabant, omnes armis & aftutia edomabant. Sed poftmodum Chrifti fide fufcepta, paulatim religioni operam dantes, armorū exercitium neglexerunt: fiquidem reges tunc habitu mutato, quidam Romę, quidam in patria, cœlefte regnum lucrati, pro tē- A porali commutabant æternum. Multi tota vita fua mundum amplectentes, Ecclefias & cœnobia fundabant, thefauros pauperibus erogabant, & vt breuiter dicatur, mifericordiæ opera adimplebant. Martyribus, confefforibus, & facris virginibus, infula adeò plena refulget, vt vix aliquem vicum famofum prætereas, vbi alicuius noui fancti nomen infigne non audias. Sed poftmodum, refrigefcente charitate, & aureo fæculo in luteum mutato, reli- B gionis ftudia obfoleuerunt: ficut prius in aduentu Danorū, & nunc in expulfione Anglorū à Normānis, peccatis exigentibus, exterminium acceffit incolarum. Nam optimates gulę & Veneri feruiētes, more Chriftiano Ecclefiam mane nō petebant, fed in cubiculis & inter vxorios amplexus, matutinarum folemnia, ac miffarum à presbytero feftinante, auribus tantummodo prælibabant. Clerici quoque & ordinati adeò literatura carebant, vt cæteris effet ftupori, qui grammaticam didiciffet. Po- C tabatur ab omnibus in commune, & tā dies quàm noctes in hoc ftudio productæ funt. In cibis vrgebant crapulam, in potibus vomicam irritabant. Veruntamen hæc mala nō de omnibus dicta intelligas, cum multos cuiuflibet conditionis homines & dignitatis, in eadem gēte conftet Dño placuiffe.

Luxus Anglorum.

EOdem tēpore Rex *Willielmus* vrbem Oxoniam fibi rebellem obfidione vallauit. Super cuius murum quidam ftans nudato inguine, fonitu partis inferioris auras turbauit, in contemptum vide- D licet Normannorum. Vnde *Willielmus* in iram conuerfus ciuitatem leui negotio fubiugauit. Deinde Eboracum petens, eam penitus deleuit, ciuibus flamma ferroque necatis. Qui autē ab hac clade euadere potuerunt, ad regem *Malcolmum* in Scotiam confugerunt, qui omnes Anglos profugas libenter recipiebat, & fingulis tutamentum, in quantum poterat, impendebat, propter fororem *Edgari Margaretam*, quam fibi fecerat coniugalem: Cuius caufa conterminas Angliæ prouincias ra- E pinis & incendiis infeftabat. Quapropter rex *Willielmus* coacta militum & peditum multitudine copiofa, aquilonares Angliæ partes petens, totius regionis vrbes, vicos, agros & oppida conteri, & fruges iubet igne confumi, maritima maximè cùm propter recentem iram, tū quia Gnuronem Danorum regē aduentare rumor afferebat: vt nihil circa maris crepidinē vitalis fubfidij prædo piraticus inueniret. *Malcolmus* quoque Rex ad manus veniens, deditionem fecit. Deinde rex *Willielmus* compofitis in Anglia ciuitatibus & caftellis, propriifq; mi- F niftris impofitis, ad Normanniam transfretauit, obfides Angliæ cum immenfa pecunia fecum ducens. Sed non multo poft ad Angliam rediens, commilitonibus fuis qui bello *Haftingenfi* Regionem fecum fubiugauerant, terras Anglorū & poffeffiones affluentiori manu contulit, illudque parum, quod remanferat, fub iugo pofuit perpetuæ feruituris. Vnde recefferunt à regno *Edgarus Ethling* filius *Edwardi*, legitimus heres regni, *Marcardus* & *Edwinus* fratres, *Mertherus* & *VVelsberfus* Nor-

Oxonia obfeffa & capta.

Eboracum deletum

Malcomus Rex Scotorū Angliam innadit.

willielmus poftreditum ex Normānia Anglorum poffefsiones commilitonibus fuis diftribuit.

Northanhumbrorum comites; exceptis Episcopis
1068. & Clericis, aliisque oobilibus multis, quos longum esset exprimere sigillatim.

Super Papatu contentio. HOc igitur tempore duobus Romæ, *Alexandro* & *Cadelo* de papatu contendentibus, Mantuæ synodus colligitur, & mediante *Annone Coloniensi* Archiepiscopo, *Alexander*, (cum se de symonia purgasset) in sede apostolica statuitur, & *Cadelus* expellitur, symoniacus comprobatus. Eodem tempore ad septem millia hominum oraodi gratia *Hierosolymam* petentium ab Arabibus in Parasceue obsessa sunt in quodam castello, & tot ex eis vulnerati veloccisi, vt de omnibus vix duo millia sint elapsa.

ANno Domini M.LXVIII. natus est regi *Willielmo* filins in Anglia, & vocatus est *Henricus*. Nam primogenitus *Willielmus Rufus* & *Robertus*, in Normaonia nati fuerunt, antequam pater eorum Angliam subiugaret. Eodem anno Rex *Willielmus Roberto* comiti dedit Northanhumbriæ comitatum, cui statim homines illius regionis aduersantes, ipsum cum nongentis viris peremeruot. Sed Rex *Willielmus* superueniens, omnes huius rei actores vsque ad vnum deleuit.

ANno Domini M.LXIX. venerunt qnidam ad Regem *Willielmum*, *Dunelmensem* Episcopú Agelricum, de eius proditione accusantes. Qui in villa quæ Burgum dicitur, à ministris regis captus, ad VVestmonasterium adductus est, sub carcerali enstodia detinendus. Et postea *Augusto* mense, frater eius *Egelrcinus*, eiusdem loci factus episcopus, fuit in exterminium relegatus. Eodem verò tempore inter duo festa beatæ *Mariæ* in Autumno, venerunt filii *Suani* & frater eius *Osbernus* de regno Danorum, cum nauibus trecentis in Angliam, vt Regem *Willielmum* ab Anglia exturbarent. Quorum aduentus cum diuulgatus fuisset, exierunt illis obuiam *Eadgarus Etheling* filius *Edwardi*, & *Walthofus* comes, cum multis millibns armatorum, cupientes suo auxilio Regem *Willielmum* capere, & carceri illum perpetuo maocipare. Tunc fœdere confirmato, iunctis viribus ad Eboracum venientes, vrbem cum castello illico occupârunt, & multa ibidem homioum millia peremerunt. Deinde maiores vrbis & prouinciæ vinculis constringentes, tamdiu eos crudeliter torquebant, quousque omnes facultates eorum ab eis extorsissent. Tunc ibi inter duo flumina Vasam & Trentam hyemantes, omoes regionis incolas immisericorditer affligebant. Sed *Willielmus* hyeme transacta, cum maxima armatorum copia snperueniens fortiores hostium fugauit, & minores vsque ad vnum, in ore gladii trucidauit. Veruntamen *Walthcofus* amplæ prosapiæ comes, io eadem pugna, plures Normannorum solus detruncauerat: singulos per Castelli portas decapitâs gradientes. Sed *Willielmus* tandem victoriam adeptus est, aduersatus penitus profligatis. Tunc *Eadgarus Etheling* ad Regem *Willielmum* veniens, pacem ab eo & misericordiam postulans, impetrauit, & ei fidelitatem fecit.

ANno Domini M.LXX. Rex *VVillielmus* pessimo vsus coosilio, omnia Anglorum monasteria auro spolians & argeoto, insatiabiliter appropriauit, & ad maiora sanctæ ecclesiæ opprobria calicibus & feretris noo pepercit. Episcopatus quoque & Abbatias omnes quæ baronias tenebant, & eatenus ab omni seruitute sæculari libertatem habuerant, sub seruitute statuit militari, inrotulans singulos Episcopatus & Abbatias pro voluntate sua, quot milites sibi & successoribus suis, hostilitatis tempore, voluit à singulis exhiberi. Et rotulas huius ecclesiasticæ seruitutis ponens in thesauris, multos viros ecclesiasticos huic constitutioni pessimæ reluctantes, à regno fuganit. 1070. Sub hac tempestate *Stigandus* Cantuariensis Archiepiscopus, & *Alexander* Lincolniensis, facto ad *Scotos* diffugio, moram ad tempus fecerunt ibidem. Solus inter omnes Angliæ prælatos, *Egelwinus* Dunelmensis Episcopus exul & proscriptus, zelum Dei habens, excommunicauit vniuersos ecclesiæ inuasores, & rerum ecclesiasticarum raptores.

Episcopi fugiunt in Scotiam.

EOdem anno deposito apostata Archiepiscopo *Stigando*, qui prius, data pecunia, fuerat Episcopus *Helmhamensis*, ac deinceps *VVintoniensis*, & nouissimè Cantuariensis (vt superius dictum est) quos honores non intuitu religionis, sed cupiditatis simul tenebat, successit ei electus *Lanfrancus*, prius Monachus *Beccensis*, & postmodum Abbas *Cadomensis*, in Archipræsulatum Cantuariensem, qui in Episcopatu annis octodecim laudabiliter conuersatus, successoribus suis præbuit bonæ conuersationis exemplum. Eodem tempore *Eadgarus Etheling*, regis *VVillielmi* dedititius facto ad *Scotos*, transfugio, iusiurandum maculauit. Sed ibi cum aliquot anoos degisset, Regis *Willielmi* liberalitatē experiri volens, ad eum in Normanniam nauigauit, à quo satis honorificè receptus, & dooatiuo non modico honoratns, libram argenti, pro quotidiano stipendio à Rege suscepit.

Stigandus Archiepiscopus Cantuariensis deponitur, cui successit Lanfrancus.

Etheling fugit ad Scotos.

ANno Domini M.LXXI. *Eadwinus*, *Marcherus* & *Siwardus* comites, cum *Egelwino Dunelmensi* Episcopo, & multis millibus clericorum & laicorum, deserta regionis loca & nemorosa petierunt, regis *Willielmi* indignationem ferre non valentes. Cumque multa mala ad iniuriam Regis in locis diuersis perpetrassent, ad *Eliensem* insulam tandem venientes, locum mansionis illuc & refugii elegerunt. Qui sæpius inde hostiliter exeuntes, duce *Herewardo* de gente Anglorum, viro oobilissimo ac strenno, regionem illam, in Regis dispendium, noo mediocriter affligebant. Castrum quoque lignenm in ipsis paludibus construxerunt, qnod vsque in hodiernum diem, castellum Hervvardi à comprouincialibns nuncupatur. Quo diuulgato, Rex *Willielmus*, cum vniuersa suæ ditionis fortitudine veniens ad Insulam, nauali, pedestri, & equestri exercitu eam circumcioxit. Deinde vias immensæ longitudinis in ipsis paludibus, & pontes valde sumptuosos construens, voragines profundas & aquosas, bestiis & hominibus reddidit permeabiles, & castellum, in loco qui *Wisebecum* dicitur à fundamentis erexit. Quod cùm aduersarii eius cognouissent, omnes, præter solum Herewardum, qui socios suos ab insula potenter eduxit, ad manú venientes, *Willielmo* se se præsentarunt, quodliber supplicium subituri. Tunc rex, *Egelwinum* Episcopum sub custodia tradens, aliorum quosdam interfecit, quosdam redemit & nonnullos perpetuo carceri mancipauit. Herewardus verò quam din superfuit, regi *Willielmo* parauit insidias exquisitas.

Multi nobiles Angliæ deserta petierunt.

ANno Domini M.LXXII. Rex *Willielmus Scotiam* hostiliter adiens, sperauit aliquos ibi ex suis hostibus inueoire. Sed cum regionem illam perlustrasset, & nullum penitus inuenisset, accepto tandem regis Scotorum cum obsidibus homagio, ad Angliam remeauit. Hoc etiam anno *Egelwinus* Episcopus *Dunelmensis*, apud Westmonasterium sub custodia regis detentus, obiit, & ibidem in porticu Sancti *Nicolai* sepultus est.

Rex Willielmus, regis Scotorum homagium cepit.

CIrca eosdem quoque dies, in ciuitate Britanniæ *Nannetis* nomine, duo clericici degebant qui ab ipsis pueritiæ rudimentis amicitiæ fœderibus constricti, vt si necessitas iogrueret, etiam mortis periculum pro iouicem sustioerent. Vnde die quadam in hoc pariter consenserunt, vt quisquis

De duobus clericis confœderatis narratio opportuna.

1070.

[A] illorum prius obiret, viuo dormienti vel vigilanti, intra dies triginta appareret, socium certificaturus, qualis fit futuri sæculi status, quæ animarum de corpore egressarum foret conditio, vt inde sufficienter instructus, agnosceret, quæ ex diuersis de anima philosophorum opinionibus esset imitanda. Tradunt enim *Platonici*, quod mors corporis animam non extinguat, sed eam, ad Deum principium suum, tanquam è carcere, remittat. Astruunt è contra Epicuræi, animam de corpore solutam, in aërem euanescere, & in auras effluere & dissolui. [B] Theologi quoque de anima aliter sentientes, tres asserunt esse animarum post mortem corporis mansiones, vnam in Cœlo, alteram in purgatorio, tertiam in inferno. Sed sicut animæ quæ in inferno sunt, non saluabuntur, ita illæ quæ in purgatorio existunt misericordiam consequuntur. Itaque data fide inter socios, & accepta cum iuramento, non multum tempus præterit, & ecce vnus eorum, subito absque confessione & viatico expirauit. Remansit alter in sæculo, & de fide data sedulo cogitans, terminum præfixum, per dies triginta, inaniter [C] expectabat. Quibus euolutis, dum desperatus aliis animum negotiis applicasset, ecce mortuus, sodali apparens viuenti, ipsum prius in hunc modum affatur: Agnoscis me inquit? Et socius, Agnosco, respondit: Et alius, Aduentus meus, amice inquit, valde tibi erit (si volueris) necessarius, mihi omnino autem infructuosus. Nam prolata contra me à Deo sententia, deputatus sum miser suppliciis sempiternis. Cumque viuus ad ereptionem mortui, omnia sua monasteriis se daturum, & egenis promisisset, [D] seque dies & noctes ieiuniis & orationibus continuaturum spopondisset: fixum est, inquit mortuus, quod dixi. Nam quia è vita sine pœnitentia decessi, iusta sunt iudicia Dei, quibus in sulphuream voraginem inferni sum demersus, vbi dum rotat astra polus, & pulsat littora pontus, pro criminibus meis torquebor. Et vt aliquam ex pœnis meis innumerabilibus experiaris, protēde manum tuam vt guttā saltem vnam stillantem de sudore meo sanioso recipias. Quæ à viuo recepta, cutem & carnem, sicut igniro cauterio perforauit, foramen nucis auellanæ [E] capax efficiens. Socio doloris magnitudinem clamore testante, Hoc, inquit mortuus, erit tibi quàm diu vixeris, & pœnarum mearum graue documentum. Et nisi, neglexeris salutis tuæ singulare remedium. Quapropter dum potes muta habitum, muta & animum, quò possis iram effugere tui conditoris. Ad hæc verba viuo respōdere nolente, mortuus eum oculo seueriore perstrinxit, dicens: Si dubitas miser, conuertere, lege literas istas. Et simul cū verbo manum expādit teteris literis inscriptam, in quibus Sathanas & omne contubernium infernorum [F] omni ecclesiastico cœtui gratias emittit, quod cum in nullo suis voluptatibus deessent, tantum numerum subditarum sibi animarum suæ prædicationis incuria, paterentur ad inferna descendere, quantum sæcula nunquam retroacta viderunt. Et his dictis, imago defuncti disparuit. Tunc viuens, bonis suis omnibus per ecclesias & egenos distributis sanctum *Melanum* adiit, & habitum mutauit: omnes audientes admonens. Videntes autem subitam conuersionem suam, dixerunt: hæc est mutatio [G] dexteræ excelsi.

Ventilatio causa inter ecclesias Cantuariensem & Eboracensem

EOdem anno apud Windleshoram ex præcepto *Alexandri* Papæ, Rege etiam *Willielmo* annuente in præsentia *Huberti* Romanæ ecclesiæ legati, ventilata est causa de primatu ecclesiæ Cantuariensis, super Ecclesiam Eboracensem. Vbi tandem antiquarum auctoritatibus scripturarum probatum est, & ostensum, quod Eboracensis ecclesia debeat subiacere ecclesiæ Cantuariensi, & ipsius Archiepiscopi [A] vt Primatis totius Britanniæ dispositionibus, in omnibus quæ ad Christianam pertinent religionē, fideliter obedire: Ita quod si Archiepiscopus Cantuariensis concilium tenere voluerit, vbicunq; sibi vtile visum fuerit, *Eboracensis* Archiepiscopus, cum omnibus suis suffraganeis & subiectis clericis, sui præsentiam exhibeat, eiusque canonicis dispositionibus obediens existat, Benedictionem etiam Episcopalem ab ipso debet accipere, & ei Canonicam professionem, addito iuramento, præstare. Huic [B] igitur constitutioni consenserunt Rex præfatus & *Lanfrancus* Archiepiscopus Cantuariensis, & *Thomas* Archiepiscopus Eboracensis, cum prædicto Cardinali, & omnibus Episcopis & Abbatis regni.

1089.

Rex Willielmus Normannos rebelles domuit.

ANno Domini M. LXXIII. Rex *Willielmus* in Normanniam, factam iam sibi rebellem, transiens in manu potenti, eam subiugauit. Sed Angli in hac expeditione, vrbes, vicos & vineas cum frugibus depopulantes, omnem prouinciam debiliorem simul & pauperiorem, multò post tempore reliquerunt. Deinde beoè omnibus ibi dispositis, ad [C] Angliam transfretauit. In hoc si quidem anno, duobus annis magnis reuolutis, à quinto decimo anno *Tyberii Cæsaris*, omnia secundum cursum Solis & Lunæ concordant, illi anno, quo baptizatus est Christus Iesus, id est, octauo Idus Ianuarii, die *Epiphaniæ* & die Dominica, initium ieiunii eius in secunda feria, tentatio eius, decimo quinto Kalendas Martii feria sexta. Habet autem magnus annus cycli Paschalis, decies nouies annos viginti octo, qui simul iuncti, faciunt annos quingentos triginta duos. Eodem anno inuaserunt Monachi sancti [D] Audoeni *Iohannem* Archiepiscopum Rothomagensem, Missam celebrantem in festiuitate eiusdem sancti, cum armata manu virorum: vnde iudicatum est in Concilio in eadem ciuitate congregato, præsidente Rege Anglorum *Willielmo*, Monachos huius criminis reos, per Abbatias carceribus retrudi, & perpetuam agere pœnitentiam, super tam graui delicto.

Monachi sancti Audoeni Iohannem Archiepiscopum Rothomagensem occidunt.

Papa Aildebrandus malorum in ecclesia seminarium.

ANno Domini M. LXXIIII. *Gregorius* sedit in cathedra Romana annis duodecim, mense vno & tribus diebus qui *Hildebrandus* vocatus antea [E] fuerat. Iste Papa in Synodo generali symoniacos excommunicauit, vxoratos sacerdotes à diuino remouit officio, & laicis Missas eorum audire interdixit, nouo exemplo, & (vt multis visum est) inconsiderato iudicio, contra sanctorum patrum sententiam, qui scripserunt, quòd sacramenta, quæ in ecclesia fiunt, Baptisma, Chrisma, Corpus Christi & Sanguis, spiritu inuisibiliter cooperante, eorundem sacramentorum effectum habeant, seu per bonos, seu per malos intra Dei ecclesiam dispensen[F]tur: tum quia spiritus sanctus mysticè illa viuificat, nec bonorum meritis amplificantur, nec peccatis malorum attenuantur. Ex qua re, tam graue oritur scandalum, vt nullius hæresis tempore, sancta ecclesia grauiori sit schismate discissa: his pro iustitia, illis contra iustitiam agentibus. Porrò paucis continentiam obseruantibus, aliquibus eam causa lucri ac iactantiæ simulantibus, multis incontinentiam periurio & multipliciori adulterio cumulantibus: ad hæc, hac opportunitate laicis insurgentibus contra sacros ordines, & se ab omni ec[G]clesiastica subiectione excutientibus, laici sacra mysteria temerant, & de his disputant, infantes baptizant, sordido aurium humore pro sacro chrismate vtentes & oleo, in extremo vitæ viaticum Dominicū, & vsitatum ecclesiæ obsequium sepulturæ, à presbyteris vxoratis accipere paruipendunt. Decimas etiam presbyteris debitas, igne cremant, corpus Domini à presbyteris vxoratis consecratum, pedibus sæpe conculcant, & sanguinem

Domini

1075 Domini voluotariè frequenter in terram effundunt.

Eodem anno, Comes *Rodulphus*, cui Rex *Vvillielmus* dederat Angliæ Consulatum, consilio *Vvelthcofi* & *Rogeri* Comitum, Regem *Vvillielmum* à regno expellere moliuntur. Duxit enim *Rodulphus* sororem præfati *Rogeri* comitis, in cuius nuptiis hanc proditionem facere conspirabant. Erat autem *Rodulphus* ex matre *Vvallensi*, & patre Anglico generatus, & (sicut diximus) instante die nuptiarum, vtriusq; partis amici in villa Notwicensi cùm congregati fuissent, & post refectionem lautissimá vino inebriati essent, cœperunt vnanimiter in Regis proditionem voce clamosa conspirare: asserentes hominem in adulterio natum, tanto regoo talibusq; viris præesse, rationi minimè côuenire. Erant enim huius factionis complices *Rogerus*, *Vvelthcofus*, & *Rodulphus* Comites, plures Episcops & Abbates, cum Baronibus & bellatoribus multis, qui communiter ad Regem Danorum nuocios dirigentes, auxilium eius instantiùs flagitabant. Deinde *Vvallensibus* sibi confœderatis vnusquisq; in sua potestate, igne accumulato, in villis Regis, rapinis indulgebat. Sed castellani, qui castra Regis custodiebãt, cum populis prouincialibus eis obuiam venientes, ipsorum irritare propositum laborabãt.

Conspiratio in Regem Willielmũ

Tunc Rex *Vvillielmus* subitò de Normannia rediens, *Rogerum* Comitem cognatum suum, & *Vvelthcofum* cepit, & vinculis constrictos, sub carcerali custodia deputauit. Quod Comes *Rodulphus* cùm cognouisset, ab Anglia tremebundus recessit: Deinde Rex *Vvillielmus* ad Norwicum exercitum mittens, tam diu vxorem *Rodulphi* Comitis obsedit in castello cum familia sua, quousq, (deficientibus sibi alimentis) præstita cautione iuratoria, quòd ab Anglia recederet, non denuò reuersura, recepisset. *Vvallensium* verò, qui præfatis interfuerant nuptiis, Rex *Vvillielmus* quosdam luminibus iussit priuari, quosdam in exilium cogi, nonnullos verò fecit patibulo suspendi. Et his ita gestis, venerunt ex Dacia, *Cnuto* filius *Swani*, & *Hacon* Comes, cum nauibus ducentis, armata manu repletis: sed audientes, quæ fautoribus suis acciderant, retortis velis, ad Flandriam nauigarunt, cum *Vvillielmo* congredi non audentes. Eodem anno *Edgitha* Regina, decimoquinto Kalendas Ianoarij apud Vvintoniam migraoit ad Dominom, & iubente Rege, apud Vvestmonasterium sepulta est, iuxta virum suum Regem *Edwardum*.

Rogerius comes & weltheofus capti.

Cnuto filius Swani Angliam accedere nõ ausi, in Flandriam tendit.

Anno Domioi M.LXXV. Rex *Vvillielmus* præcepit *Vvelthcofum* Comitem, in Vvintonia pœna capitis puniri, & extra ciuitatem in biuio sepeliri. Sed processu temporis, corpus eius effossum, ad sepeliendum cum magno honore, Croilandiam deportatur. Ac deinde Rex ad Armoricanam Britanniam transiens, Dolense castrum obsedit. Sed Rex Francorum hostiliter superueniens, omnem commeatum eis sobtraxit. Vnde Rex obsidione dimissa, in recessu suo, milites multos & equos cum opibus ibidem amisit. Nec multò pòst Reges præfati (licet breui tempore durauerit) concordiam inierunt. Eodem anno, idem *Vvillielmus*, die sancto Paschæ, in Ecclesia Fisthanni, filiam suam Ceciliam obtulit Deo consecrandam. Per idem tempus *Robertus*, *Vvillielmi* Regis filius, Normanniam hostiliter iouadit, quam Rex antequam Angliam subiugaret, coram *Philippo* Rege Francorom ei dederat. Quia verò pater filio eam possidere non permittebat, *Robertus Franciã* adiit, & auxilio eiusdem Regis magnam frequenter ex Normannia prædam agebat, villas comburebat, homines perimebat, & patri suo non modicam anxietatem & molestiam inferebat. Vnde Rex *VVillielmus*, contra *Robertum* filium suum bellum agens, apud Gerberai castrum Galliæ, equo pulsus est, & *VVillielmus* filius eius vulneratus, & multi de sua familia interfecti: quapropter Rex maledixit *Roberto* filio suo, quam maledictiooem, antequam obiret, expertus est euideoter.

weltheofus capitis pœna punitur.

Bellum inter Regem Francorum & willielmum conquæstorem.

Robertus filius willielmi in patrem bellum mouit.

1076 Eodem quoque tempore, *VValterus Dunelmensis* Antistes, contra dignitatem pontificalem, curis se immiscens sæcularibus, à *VVillielmo* emit Northanhumbriæ Comitatum. Et Vicecomitis agens vices, laicali se foro immiscuit, atque ab omnibus prouincialibus, tam nobilibus quàm seruis, insolenter extorsit pecuniam infioitã. Populus tandem assiduis Episcopi ac ministrorum eius exactionibus ad extremam perductus inopiam, indignabatur valde, sese ad tam grauem solutionem sine intermissione compelli. Vnde prouiociales communiter omnes ad secretum conuenientes colloquium, decreuerunt vnanimiter, singuli & vniuersi, vt occultè armati venirẽt ad Placita Comitatus, ad propellendas iniurias, si necessitas immineret. Cumq; paulò post ad Placita coosueta omnes comprouinciales (vt præloquutum fuerat) satis animosè aduenissent, & de diuersis iniuriis sibi iustitiam fieri exegissent: Episcopus nimis crudeliter respondit, quod de nulla iniuria vel calumnia ipsis iustitiã exhiberet, nisi antea sibi libras qoadringentas, monetæ optimæ, numerassent. Tunc vnus eorum pro omnibus loquens, licentiam postulauit ab Episcopo, vt super exactione præmissa, posset cum aliis conferre, quò habita deliberatione, ipsi possit consultiùs responderi. Quare accepta liccotia cooferẽdi, cum paulisper sese subtraxissent, vnus ex illis, cuius arbitrium omnes expectabant, præcipitanter patria lingua dixit. *Short red, good red, slea ye the bysshoppe.* Alij verò vnanimiter, verbo prolato, ad arma conuolantes, Episcopum crudeliter peremerunt, & centum homines cum eo, iuxta flumen Tine, vbi * placita lethifera ab Episcopo tenebantur.

walterius Dunelmensis episcopo moritur.

Episcopus Dunelmensis interfectus.

Placita, id est loca in quibus iudicia exercentur: capitur etiam pro actionibus.

Anno Domini M.LXXVI. erat annus decimus tertius primi decemnouenalis cycli, in repetito anno magno *Dionysii*, duobus magnis annis à passione Domini reuolutis, in quo omnia, quæ ad cursum solis & lunæ spectabant, cum anno dominicæ incarnationis concordabant. Vnde manifestum est, quòd *Dionysius* non rectè annos Domini cyclo suo annexuit. Quia enim ab anno Domini quiogentesimo trigesiooo secundo, cyclum suum ordinauit: intendit nimirum Christum fuisse natũ, anno secundo prioris magni anni: & per hoc, hic annus, anno dominicæ passionis coocordans, debuit esse magni cycli annus, oon decimos-tertius, sed trigesimus-tertius: quia is fuit annus passionis Domini. Et per hanc consequentiam (cum videlicet solaris cursus & lunaris concordent euangelicæ veritati) *Dionysius* posuit Natiuitatem Christi, viginti & vno anno tardiùs quàm debebat.

Annus magnus Dionysii corrigitur.

Anno Domini M.LXXVII. *Paulus* Monachus Cadomensis, quarto Kalendas Iulij, Ecclesiam beati Anglorum protomartyris Albani, regendam suscepit: qui eam in breui, consilio *Lanfranci* Cantuariensis Archiepiscopi & auxilio, multipliciter ampliauit. Nouam Ecclesiam cum claustro & omnibus regularibus officinis eleganter cõstruxit, ordinem in ea monachorum iam pene collapsum reformauit, cœnobiumq; in honorem beati martyris Albani constructum, libris diuinis & ornamentis multipliciter adornauit. Eodem anno *Herlewinus Abbas Becci* primus, vita decedens, fœlicem animam soo reddidit creatori. Qoo etiam anno, in die palmarum, circa horam sextam, sereno cœlo, stella ingens apparuit, prope solem.

Paulus monachus Cadomensis, Ecclesiam beati Albani rendonat.

Herlewinus Abbas Becc. moritur.

1078. EOdem anno, *Henricus* Imperator, collecto Wormaciæ viginti quatuor Episcoporum & multorum concilio principum, decerni iubet, omnia decreta & facta *Gregory* Papæ (qui prius *Hildebrandus* dicebatur) debere irritari: ibiq; omne concilium, præter paucos, *Hildebrandum* abiurauit. *Hildebrandus* è contra excommunicauit Imperatorem, sub hoc obtentu, vt primates regni, quasi ex causa, Imperatori excommunicato contradicant. Postea *Hildebrandus* (à sententia excommunicationis principibus relaxatis) ipsum etiam Imperatorem in Longobardia sub falsa pace absoluit. Quo facto, omnes, qui priùs *Hildebrandum* abiurauerant, Imperatorem abiurauerunt, & *Rodolphum* Burgundię ducem super se Regem statuerunt, missa ei corona à Papa, cui erat inscriptum:

Dissidium inter Imperatorem & Papam.

Petra dedit Petro, Petrus diadema Rodolpho.

Rodolphum, *Sigifredus* Maguntię Archiepiscopus, in regem benedixit. Facta verò à Maguntinis contra eos seditione, *Rodolphus* cum Archiepiscopo noctu aufugit. *Hildebrandus* omnes Imperatori aduersantes absoluit. Imperator autem *Alpium* aditibus contra se munitis, vbique omnibus eorum frustratis insidiis, per Aquileiam Ratisponam contendit, & ibi *Rodolphum* hostiliter adorsus, compulit in fugam: & iterata expeditione, Suauiam deuastat.

Dedicatio Ecclesiæ Becci.

ANno Domini M. LXXVIII. Ecclesia Becci, decimo Kalendas Decembris, in honorem beatæ Mariæ dedicata est, ab Archiepiscopo Cantuariensi Lanfranco: cuius operis, ipse, post Abbatem *Herlewinum*, primum in fundamento lapidem proiecit.

ANno Domini M. LXXIX. Rex Anglorum *Willielmus* in Walliam duxit exercitum copiosum, & eam sibi subiugauit, & à Regulis illius ditionis homagia & fidelitates accepit. Odonem fratrem suum de proditione in se accusatum, cepit, & incarcerari præcepit. Eodem anno *Turstinus* Abbas Glastoniensis turpe scelus commisit: Tres enim monachos sub altari positos, occidi fecit, & octodecim viros ita vulnerauit, quòd sanguis eorum ab altari super gradus, & à gradibus in pauimentum profusus, cucurrit. Eodem anno Imperator *Henricus*, in die Pentecostes, in Concilio Maguntiæ habito *Wibertum Rauennæ* vrbis Episcopum, Papam fore designat. Eodem anno Antiochia caput Syrię capitur à Paganis, cum tota prouincia adiacenti, & aliis regionibus multis.

Turstini Abbatis immane scelus.

Vaticinium Hildebrandi.

ANno Domini M. LXXX. *Hildebrandus* Papa (qui & *Gregorius*) quasi sibi diuinitùs reuelatum, prædixit, falsum Regem hoc anno esse moriturum. Et verum quidem prædixit, sed fefellit eum de falso rege coniectura, secundū velle suum interpretata super Imperatore *Henrico*. Imperator enim *Henricus* contra Saxones graui prælio decertans, regem falsum, scilicet *Rodolphum*, cum multis Saxoniæ principibus interfecit.

Rodolphus ab Hildebrando constitutus Imperator interficitur. Terræ motus.

ANno Domini M. LXXXI. *Willielmus Rothomagensis* Archiepiscopus, tenuit Concilium apud Lissebonam, præsente Rege *Willielmo*, cum principibus & Episcopis multis. Eodem anno factus est terræ motus magnus cum graui terræ mugitu, prima noctis hora, sexto Kalendas Aprilis.

ANno Domini M. LXXXII. *Marianus Scotus*, à Natiuitate Christi chronica sua incipiens, vsque ad hunc annum perduxit, multum laborans, vt errorem de annis Domini corrigeret, qui in cyclo *Dionysii* inuenitur, sicut visu clarum est. Hinc posuit annos Domini, secundum cyclum *Dionysii* altrinsecus, iuxta veritatem Euangelij.

Matildis vxor Wilhelmi moritur.

ANno Domini M. LXXXIII. *Matildis* Regina *Balduini* Comitis Flandrensis filia, & vxor *Willielmi* Regis Anglorum, diem clausit supremum, & apud Cadomum, in Monasterio sanctimonialium, quod ipsa construxerat, honorificè traditur sepulturę: matrona admodum nobilis & religiosa, de cuius largiflua liberalitate, sancta lætatur Ecclesia. Eodem tempore, Rex *VVillielmus* misit iusticiarios per omnes Angliæ comitatus, & inquirere fecit, quot agri vel iugera terrę vni Aratro sufficerent per annum in singulis villis, & quot animalia possent sufficere ad vnius hydę culturam. Fecit etiam inquiri, quem censum vrbes, castella, villæ, vici, flumina, paludes, syluæ redderent per annum, & quot milites essent in vnoquoque comitatu regni. Quæ omnia in scriptum redacta, & ad Vvestmonasterium delata, in thesauris regum vsque hodie reseruantur. Deinde de vnoquoque aratro, id est, hyda terrę, totius regni, sex solidos cepit argenti. 1804.

Grauissima pecuniarum exactio.

Hildebrandus à Papatu abdicatus.

ANno Domini M. LXXXIV. Romani Imperatorem *Henricum* receperunt, & à Papatu abiudicatur eorum iudicio, *Hildebrandus*. In cuius sedem, *VVibertus Rauennensis* vrbis Archiepiscopus inthronizatur, & *Clemens* nominantur, ac iustè omnes *Hildebrandum* fuisse depositum conclamant, tanquam læsæ maiestatis reum, qui contra Imperatorem alium ordinauerat. Illi autem qui contra sentiebant, reclamantes, asserebant paucorum & laïcorum iudicio Papam amoueri non posse: & quod grauius est, in loco viuentis Episcopi, non debere alium ordinari. *Henricus* tamen in Imperio restitutus est, & à Papa *Clemente* benedicitur patricius Romanorum. Eodem quoque anno *Cassinensium* Abbas *Desiderius*, contra *Clementem*, Papa efficitur, sed citò post moritur morbo dysenterico dissolutus.

Desiderius Papa moritur.

Eodem anno Rex Anglorum *VVillielmus*, in Pentecostes festo, apud Vvestmonasterium, Henricum filium iuniorem cingulo militari donauit. Deinde cepit homagia hominum totius Angliæ, & iuramentum fidelitatis, cuiuscunque essent feudi vel tenementi, & extortis magnæ pecuniæ copiis, ab omnibus promiscuè, siue per fas siue per nefas, in Normanniam transfretauit.

Pullulatio telonicorum in Anglia.

ANno Domini M. LXXXV. cùm iam Dei voluntatem super Anglorum gentem Normanni compleuissent, nec vix aliquis princeps de genere Anglorum superesset in regno, omnesque, in timorem & seruitutem redacti fuissent, ita vt Anglum vocari foret opprobrio, pullulauerunt in Anglia telonia iniqua & consuetudines pessimę: & quanto magis principes decernebant de recto & iustitia, tanto maior fiebat iniuria. Qui iustitiarij vocabantur, omnis iniustitiæ fuerunt authores. Ceruum vel capreolum capienti, oculi eruebantur, nec fuit qui his se opponeret legibus. Amabat enim ferus rex, feras, quasi pater ferarum. Denique nefando prorsus vsus consilio, hoc egit, vt vbi aut vel humana erat in villis conuersatio, vel Ecclesiis diuina feruebat veneratio, ibi cerui & id genus ferarum petulanter discurrerent. Vnde prouerbio asseritur, quod per triginta & eò amplius milliaria, terra frugifera in saltus sit redacta, & lustra ferarum. Ad castra quoque construenda, Rex antecessores suos omnes superabat. Normannia sibi, hæreditario iure prouenerat, Cenomaniam armis adquisierat, Britanniam Armoricanam acclinem sibi fecerat, in Anglia solus regnabat, Scotiam & Vvalliam subiugabat, pacis autem tantus amor erat, quod puella auro onusta, impunè posset totam pertransire Angliam.

Anglorum terra hominibus deserta.

Remigius Fiscamnij Dorcecestrea præsulatum à wilhelmo obtinet.

REx *VVillielmus* paulo ante, *Remigio Fescamnij* monacho, dederat Dorkecestriæ præsulatum: sed Episcopo valde displicuit, quod vrbs illa

modica

1086. modica illi data esset: cùm in eodem Episcopatu (A) ciuitas Lincolniæ, sede Episcopali dignior videretur. Mercatis igitur in ipso montis vertice prædiis, Ecclesiam ibidem construxit. Et licet *Eboracensis* Archiepiscopus, locum & Ciuitatem ad suam diœcesim assereret pertinere, assertiones tamen eius *Remigius* parui pendens, opus inchoatum non segniter peregit, peractumque, Clericis, doctrina & moribus probatissimis decorauit. Erat quidem *Remigius* (B) statura paruus, sed animo magnus, colore fuscus, sed non operibus, de Regia quoque proditione aliquando accusatus, sed famulus suus igniti indicio ferri dominum purgans, regio amori restituit, & maculam dedecoris pontificalis detersit. Hoc autem authore, hoc tempore, & his de causis incepta est Ecclesia moderna Lincolniensis.

Ecclesia Lincolniensis ædificatur.

Inundatio aquarum.

ANno Domini M.LXXXVI. Nimia aquarum inundatio, multis in locis periculosa fuit & damnosa: ita quod Rupes multę liquefactæ, plures (C) obruerunt sua ruina villas. Circa eosdem dies, Rex *Willielmus* duo *Cœnobia* fundauit, vnum in Anglia in honorem sancti *Martini* apud *Hastingas*, quod de Bello nuncupatur, quia ibi consertum legitur prælium inter ipsum & *Haroldum*. Quo in loco monachos instituit, vt pro anima Regis *Haroldi* & aliorum ibidem occisorum, diuina celebrarent. Cœnobiumq; illud congruis possessionibus ampliauit. Aliud Monasteriũ in Normannia apud *Cadomum* construxit, quod in honorem sancti *Stephani* protomartyris consecratum, prædiis opportunis & donariis magnificis insigniuit. (D) Ex regina *Matilda* liberos multos procreauit *Robertum*, scilicet, *Ricardum*, *Willielmum* & *Henricum*: quorum primogenitus *Robertus*, adhuc patre viuente Normanniam negari molestè ferens, in Italiam abiit ira succensus, vt filia *Bonifacij Marchionis* in vxorem ducta, patri, affinibus adiutus, bellum moueret. Sed hac petitione frustratus, *Philippum Francorum* Regem, contra patrem suum excitauit. Quare benedictione & hereditate paterna orbatus, (E) in Angliæ regnum, post mortem patris sui, non successit, ducatum autem Normanniæ vix retinuit. Rex magnificus & bonæ indolis adolescens, primævæ florem iuuentutis acerba morte præuenit. Tradunt enim ipsum in Noua sylua ceruos insequentem, morbum lethalem incurrisse, in loco videlicet, quem Rex pater eius, destructis villis (vt suprà dictum est) & Ecclesiis subuersis, in syluam redegerat densissimam, & habitaculum bestiarum. Filiæ verò illi quinque erant, quarum (F) *Cecilia Cadomi* Abbatissa fuit: *Constantia* Comiti Britanniæ *Alano* erat in coniugium data: tertia nomine *Adala*, *Stephani Blesensis* Comitis vxor, viro tandem defuncto apud *Marcenniacum*, sanctimonialis habitum suscepit: quartæ & quintæ, *Alfonso Galliciæ* regi desponsatæ, nomina penitus non audiui. Rex præterea *Willielmus* in adolescentia prima castitatem adeò respuit, vt publicè diceretur, ipsum in fœminas quiduis posse. Veruntamen ex procerum sententia, Matrimonio addictus ita se habuit, vt pluribus annis nullius probri suspi- (G) cione notaretur. Subiectis humilis apparebat & facilis, inexorabilis erat rebellibus. Diebus singulis Missæ assistebat, *Matutinos* hymnos & *Vespertinos* diligenter cum horis regularibus audiebat. Et hęc de moribus eius dicta sufficiant. Eodem Anno *Gregorius* Papa (qui & *Hildebrandus* dicitur) apud *Salernum* moritur, & moriens, Cardinalibus aduocatis, confessus est, se valde peccasse in cura pastorali, & suadente diabolo, contra humanum genus, iram Dei & odium concitasse. Successit ei in cathedra Romana, *Clemens*, cui post paucos dies defuncto,

Bartel ab bayo

Proles quam Willielmus Conquestor ex Matilda vxore suscepit.

Willielmi Conquestoris mores.

Hildebrandus Papa moritur

(A) *Casinensium* Abbas *Desiderius* successit, & Victor nuncupatus fuit. 1087.

ANno Domini M LXXXVII. Rex Anglorum *Willielmus* in natali Domini curiã suam apud Gloverniam tenens, tribus Capellanis suis *Mauritio* scilicet Londoniensem, *Willielmo Norwicensem*, *Roberto Cestrensem* dedit præsulatum. Eodem anno obiit *Wiscardus* dux Apuliæ, & successerunt ei duo filij eius, *Rogerus* & *Boamundus*. Hoc etiam (B) anno dum Veneti meditabantur auferre corpus sancti *Nicolai*, à *Myrrea Lycia* ciuitate à Turcis desolata, præoccupauerunt idem corpus ciues *Barenses* numero quadraginta septem, ab Antiochia *Myrream* venientes: qui à quatuor monachis tandem ibidem inuentis, ostendi sibi sancti tumbam extorserunt. Qua confracta, ossa sancti *Nicolai* in olei liquore natantia, numero integro extraxerunt, & Barum cum gloria detulerunt. Facta est autem hæc translatio anno septingentesimo, quadragesimo sexto, post obitum eiusdem sancti Pontificis *Nicolai*. (C)

Wiscardus dux Apuliæ moritur.

EOdem tempore *Berengarius Turonensis* Archiepiscopus prolabitur in hæreticam prauitatem. Hic panem & vinum in altari posita, post consecrationem sacerdotis, verum & substantiale Corpus Domini esse, sicut sancta & vniuersalis Ecclesia prædicat, denegabat. Imprimis autem afficiebatur omnis Gallia eius doctrina: siquidem per egenos scholares, quos quotidianis stipendiis sustentabat, eandem passim diuulgabat. Vnde Papa *Leo*, qui Victori successerat, soliditati Ecclesiæ Catholicæ (D) prouidens, *Vercellis* consilium statuit contra ipsũ, vbi tenebras nebulosi erroris eius, euangelicorum testimoniorum fulgore detexit. Sed licet primum iuuentutis calorem, aliquarum hęresium defensione infamauerit, æuo tamen maturiore ita resipuit, vt citra controuersiam à quibusdam sanctus habeatur, vtpote in multis operibus bonis, & maximè humilitate & eleemosynarum largitionibus approbatus.

Berengarij de sacramento Altaris sententia. eiusq. vita.

HOc tempore in prouincia Walliarum quæ (E) Ros vocatur, inuentum est apud ripam maris *Walwey* sepulchrum, qui fuit *Arturi* magni Regis Britonum ex sorore nepos, longitudinem habens quatuordecim pedum. Regnauit autem *Walweinus* in ea parte Britanniæ quæ hucusque *Walwithia* vocitata est. Vir militia & omni ciuilitate nobilissimus, sicut superiùs (vbi de gestis Britonum tractatum est) luculenter expressum est.

Walwey sepulchrum inuentum.

EOdem anno Rex Anglorum *Willielmus* in Normannia moram faciens, aliquandiuper se con- (F) tinuit à bello, quod in regem Frãcorum cogitabat. Rex autem Francorum *Philippus* abutens ipsius patientia, opprobriosè fertur dixisse. Rex (inquiens) Anglorum iacet *Rothomagi*, cubile fouens instar parturientium fœminarum: Sed cum post partum sese purificaturus exierit, centum millia candelarum cum eo veniam in Ecclesiam oblaturus. His igitur, & his similibus conuitiis Rex irritatus, adueniente mense *Augusto*, quando segeres in agris, botri in vineis, & poma in viridariis co- (G) piam sui ostendebant, coacto exercitu copioso, Franciam infestis armis aggrediens, omnia conterit, & omnia depopulatur. Nihil erat quod animum commoti regis placaret, sed iniuriam contumeliosè acceptam, multorum dispendio solari nitebatur. Postremo Medantum ciuitatem, iniectis ignibus, concremauit, succensa simul sanctæ *Mariæ* Ecclesia cum duabus reclusis Vestalibus, quæ nec in tali necessitate putarunt suas fore ædiculas deserendas. Quo actu exhilaratus rex, suos inuitauit, vt igni adiicerent pabula: sed dũ nimiũ flãmis appropinquat, ignis calore, & imprimis autumnalis

Regis Francorum Philippi in Willielmum conquestorem scomma

Willielmus Franciam inuadit.

1088. æſtus inæqualitate, morbum incurrit. Auxit præterea ægritudinis eius moleſtiam, quod prærupta foſſam equus Regis tranſiliens, interiora diſrupit inſidentis. Quo dolore acriter afflictus, Rothomagum remeauit. Cumque languor per dies ingraueſceret, decumbit lecto, morbi neceſſitate compulſus. Conſulti autem medici, ex vrinæ inſpectione, mortem citiſſimam prædixerunt; Reſumpto tamen paulisper ſpiritu, officio Chriſtiani in confeſſione & viatico perfunctus, Normanniam filio ſuo Roberto: Angliam, poſſeſſiones maternas cum theſauris, Willielmo Ruſ legauit. Vinctos omnes liberari carceribus & ſolui, theſauros efferri, & eccleſiis diſpertiri præcepit. Pecuniam ſufficientem ad reparationem baſilicæ ſanctæ Mariæ nuper crematæ, aſſignauit. Ordinatis igitur ritè rebus omnibus, octauo idus ſeptembris deceſſit, anno regni ſui vigeſimo ſecundo, ducatus verò quinquageſimo ſecundo, vitæ ſuæ, quinquageſimo nono, Dominicæ incarnationis, Millesimo octuageſimo octauo. Corpus defunctum Cadomum per Sequanam delatum, magna Prælatorum frequentia traditur ſepulturæ. Robertus filius eius primogenitus, tempore quo pater defunctus eſt, contra patrem ex Francia bellum gerebat. Willielmus Rufus, antequam pater exſpiraſſet, in Angliam traiecit, vtiliorem ſibi eam profectionem fore ducens in poſterum, quàm paternis exequiis intereſſe. Solus Henricus ex liberis, exequiis intererat, qui & militi cuidam: ad cuius patrimonium, locus ille in quo corpus regis ſepultum fuerat, auito iure ſpectabat, quò eiſdem calumniam compeſceret, centum contulit libras argenti. Porro Willielmus in Anglia in pecunia diſpergenda, neque ſegnis neque parcus, omnem theſaurum patris Wintoniæ accumulatum, in lucem proferens, monaſteriis aurum, eccleſiis parochianis argenti ſolidos quinque, vnicuique prouinciæ libras centum, egenis diuidendas miſericorditer aſſignauit. Patris etiam ſepulturam proceſſu temporis, ingenti congerie auri & argenti, cum ſplendore gemmarum, perſpicuè adornauit. Et his ita geſtis, mox Willielmus, volentibus omnium prouincialium animis, in regem acceptus, totam Angliam pro ſuo libitu ſubiugauit, & claues theſaurorum vbique locorum obtinuit. Ad quod non paruum adminiculum Lanfrancus attulit, eo quòd illum nutriuerat & militem fecerat, patre adhuc viuente. Hoc igitur authore, in die ſanctorum martyrum Coſmæ & Damiani, Angliæ diadema adeptus, reliquum hyemis tempus pacatè tranſegit. Veruntamen poſtea nobiles regni, ferè omnes (non ſine periurio) in Willielmum, Regem iam coronatum bella mouentes. & Robertum fratrem eius primogenitum in regnum adoptantes, in ſuis quiſque prouinciis debacchantur. Eodem anno Saraceni Hiſpani, Chriſtianos inuadentes & ab Alfonſo rege Galatiæ, ad ſua redire compulſi, quaſdam vrbes, quas olim tenuerant, amiſerunt. Hoc denique tempore rex Danorum Gnuto à ſuis interemptus eſt.

Willielmi morbus, mors & eius cauſa.

Henricus eius filius Willielmi conqueſtoris patris, alios vtrumque liberorum aggapatrem defuncti exequiis.

Willielmus ſecundus in regem inauguratur.

Nobilitatis in Regem Willielmum conſpiratio.

Canutus interfectus.

Anno Domini M.LXXXVIII. Cum Rex Willielmus ad Natalem domini, curiam ſuam Londini tenuiſſet, poſtea in initio veris bellum contra Odonem patruum ſuum epiſcopum Baiocenſem mouit. Nam ille cùm ſolutus à vinculis (Roberto nepote ſuo in ducatu Normanniæ confirmato) in Angliam veniſſet, accepiſſetque ex dono Regis Cantiæ comitatum, & omnia non pro ſuo arbitratu, vt olim, in regno geri vidiſſet, liuore percuſſus, à rege deſciuit, & multos in ſuam ſententiam pertraxit. Roberto fratri regnum competere dixit: ſi quidem eum iuuenilem ſtultitiam multis iam laboribus refrenaſſe: Willielmum delicatè nutritum, tam animo quàm vultu eſſe ferocem, pectore tumidum, omnia contra ius & fas temere fore moliturum, hic breui futurum, vt bonores iam dudum multis ſudoribus adquiſitos, amittant. Hæc idem Odo, hæc Rogerus de monte Gomerico, hæc dixerunt Gaufridus Conſtantinenſis Præſul, cum comite Northumbrenſium Roberto, & aliis pluribus, qui omnes primò clàm, & poſt palam, miſſis epiſtolis, eadem pro viribus promouebant. Willielmus etiam Dunelmenſis Epiſcopus, quem Rex Willielmus iuſticiarium fecerat, horum perfidiæ ſuffragabatur. Odo imprimis prædam ingentem ad Rouenſe Caſtrum cogebat, dum regios in Cantia fiſcos deuaſtabat. Et maximè agrum Archiepiſcopi Lanfranci, quod à Willielmo primo, conſilio huius ſe coniectum in vincula ſuſpicabatur. Nam cum olim Willelmus rex ſenior, coram Lanfranco conquereretur, ſe ab Odone fratre ſuo epiſcopo deſeri, tum Lanfrancus: cur (inquit) apprehenſum vinculis non coerces? Rege autem reſpondente: quod clericus & Epiſcopus eſſet, reſpondit Archiepiſcopus: Non Epiſcopum Baiocenſem apprehendes, ſed Cantiæ comitem. Huius itaque conſilio Odo cuſtodiæ datus eſt. Gaufridus verò Conſtantinenſis antiſtes cum nepote Roberto Bathoniam & Berkeleiam depopulatis, in pagum VVilſenſem manubia apud Briſtollum comportabat. Rogerus de monte Gomerico, armata manu cum Wallis à Scrobeſberia diſcedens, Wigornienſem pagum deprædabatur. Sed cum Wigorniam infeſtius hoſtes veniſſent, regii milites pauci numero, benedictione beati VVlſtani Epiſcopi, cui caſtri cuſtodia cõmiſſa fuerat, freti, multis eorum captis & interfectis, eos fugârunt. Hugo autẽ Bigod apud Norwicum, & Hugo de Grauntemenil apud Leirceſtrã, in ſuis quiſque regionibus, rapinis indulgebant.

Videns igitur Rex Willielmus, omnes pene regni proceres vna rabie conſpiratos, Anglos fortitudine & probitate inſignes: faciles leges & tributorum leuamen, liberaſque illis venationes promittendo, ſibi primo deuinxit: deinde, non minori aſtutia, Rogerum de monte Gomerico ſecum equitantem circumuenit, dicens: ſe libenter regno ceſſurum, ſi illi & aliis, quos pater tutores ſibi reliquerat, vtile videretur. Pecunias autem vel poſſeſſiones, pro ſuo arbitrio accipere, & prorſus quæcunque voluerint, in regno pro voluntate ſtatuere, dummodo notam proditionis non incurrant, illis ſe concedere. Idem autem illis euenturum quod ſibi, ſi ſecus quàm ratio poſtulauerit, ſecum agant, præcipue cum idem ſe regem, qui illos comites conſtituerit. His verbis comes Rogerus, qui primum poſt Odonem huius factionis caput fuit, conuictus & commotus, primus omnium pœnitentia ductus, à ſuis defecit. Poſtea rex in deſertores ſuos profectus, duo caſtella patrui ſui Odonis epiſcopi, Tunebrigge ſcilicet & Peuenſel, confregit Epiſcopum verò in poſteriori caſtello interceptum, vinculis mancipauit. Milites autem regii ad caſtrum Roffenſe illum ducentes, ab illis qui caſtro præerant, ingreſſum poſtulant: hoc enim domini ſui velle, hoc regem abſentem iubere dicunt. Erat autem tunc in Caſtro illo omnis fere iuuentutis Angliæ & Normanniæ nobilitas, tres ſcilicet filii comitis Rogeri, & Euſtachius comes Bononiæ iunior, cum aliis multis, quos prætermitto. Illi verò qui in Caſtro erant, ex muro proſpicientes, vultum epiſcopi cum militum verbis non conuenire percipientes, ocyùs apertis valuis exeuntes, omnes cum Epiſcopo milites regios in Caſtellum vinctos reducunt. Cum autem rumor facti huius ad Regias aures perueniſſet, Rex ira inflammatus, ſtipendiarios milites ſuos Anglos congregat, & abſque mora vt ad obſidionẽ veniant, iubet: niſi velint ſub nomine Nithing, quod Latinè nequam ſonat, recenſeri. Angli (qui nihil

1089.

Willielmi ſecundi aſtutia.

Coniuratorum perfidia.

1089. nihil eorum melioſius & vilius æſtimant quàm huiuſmodi ignominioſo vocabulo notari) cateruatim ad regem confluentes, ingentes copias conficiunt. Obſeſſi autem longiorem obſidionem ferre non valentes, caſtellum regi reddiderunt. *Odo* itaque Epiſcopus ſecundò captus, Angliam perpetuò abiurauit. Epiſcopus *Dunelmenſis*, à rege prætentæ amicitiæ verecundia ducto, liber abire permiſſus; illico in Normanniam transfretauit. Cæteri fide data, dimiſſi ſunt. Sed inter has obſidionis moras, miniſtri regis mare cuſtodientes, quoſdam (quos dux *Robertus* in auxilium prædictis miſerat deſertoribus) partim cæde, partim naufragio, oppreſſerunt. Quorum quidam fugam meditantes, ne viui caperentur, vltro ſeſe fluctibus ſubmerſerunt.

Odonis & aliorum conſpiratorum deditio.

ANno Domini M. LXXXIX. *Odo* ex monacho *Cluniacenſi*, Epiſcopus Hoſtienſis effectus, contra *Clementem* Papam & *Henricum* Imperatorem conſtituitur Papa, & *Vrbanus* vocatur. Huius temporibus *Alemannicus* comes quidam *Henrici* Imperatoris perſecutor grauiſſimus, cum quodam die, triſtis ad menſam reſideret, miniſtrantium ſtipatus catenis, ita repente à muribus eſt circumuallatus, vt vſquam ſibi diffugium appareret. Tantus enim erat illarum numeros beſtiolarum; vt in Regione nulla tantam copiam eſſe credideris. Itaque famuli fuſtibus & baculis arreptis, quum muribus occurriſſent, diu in illos ſæuientes, nihil penitus profecerunt. Quin dominum ſolum dentibus, terribili quodam corroſu laniarunt. Et quamuis à miniſtris magno conatu baculis & fuſtibus percuterentur, nulli tamen damnum inferebant, quia miniſtri nec ipſas abigere beſtiolas aut lædere potuerunt. Quamuis autem cum miniſtris longiùs in pelagum naui delatus eſſet, tamen murium violentiam non euaſit. Nam illico tanta beſtiolarum multitudo inundauit in pelago, quæ nauis tabulata corrodens, perforauit, vt certum naufragium, aqua per rimas ingrediens, minaretur. Sed famuli hæc videntes, puppem ad littus celeriter retorquebant: mures autem ante nauem ad terram venientes, miſerum illum in aridam deuectum inuaſerunt. Qui mox totus à beſtiolis illis dilaceratus, horrendam earum famem in momento refecit.

Odo monachus Papa per Henricum Imperatorem conſtituitur.

Quidam Alemannicus comes, à muribus perfidiæ cauſa deuoratus.

EOdem anno obiit *Lanfrancus* Cantuarienſis Archiepiſcopus. Qui inter cætera quæ fecit pietatis opera, maiorem eccleſiam Chriſti Cantuarienſis renouauit, officinas monachorum fabricauit, dignitates eccleſiæ, quæ anteceſſorum ſuorum incuria interciderant, reſtaurauit, terras multas quæ ablatæ fuerant, reuocauit, viginti quinque maneria eidem monaſterio reſtituit, xenodochia vel xenotrophia duo extra Ciuitatem, conſtruxit, quibus de ſuo ſufficientes annuatim redditus aſſignauit. Eccleſiam Roffenſem reſtaurauit, & in ea monachum *Becci*, *Hernoſtum*, Epiſcopum ordinauit. In cuius conſecratione verſus iſte inuentus eſt ſuper altare: Cito proferte ſtolam primam &c. Quem cum vidiſſet Archiepiſcopus, prædixit eum citò moriturum. Nam ei anno nondum completo decedenti, ſucceſſit *Gundulphus Beccenſis* monachus, qui perſeuerauit vſque in tempora *Henrici* Regis. Abbatiam beati Albani, Anglorum protomartyris, ad priſtinum ſtatum reduxit. Angliam Rege abſente cuſtodiuit, lectioni aſſidue vacauit, libros Veteris ac Noui teſtamenti ſcriptorum vitio corruptos, corrigere ſtuduit, cuius emendationis luce, tam Anglorum eccleſia quam Gallorum ſe gaudet illuſtrari. Defuncto itaque venerabili patre *Lanfranco*, Rex *Willielmus* eccleſias & monaſteria, fere totius Angliæ, in manu ſua paſtoribus defunctis retinens, graui omnia depopulatione vaſtabat, & inſtar firmarum laicis commendabat.

Lanfranci mores & benefacta.

ANno Domini M. XC. Rex *Willielmus*, contra *Robertum* fratrem ſuum Normanorum ducem arma mouens, caſtella ſancti *Walerici* & *Albemarlea* cepit, & milites ſuos immittens comburere terram fraternam & deprædari incepit. Sed Anno ferè elapſo, ſolertia amicorum, concordiam inierũt, eo ſcilicet pacto, vt caſtra illa quæ Rex ſibi bello comparauerat, penes eum permanerent: Rex verò Ducem, ad omnia quæ pater eius habuerat, præter Angliam, repetenda adiuuaret. Statuerunt præterea, vt ſi alter eorum ante alterum obiret abſque hærede, ſuperſtes hæres illius eſſet. Quod pactum iuramento confirmarunt duodecim principes nomine Regis, & duodecim Barones nomine ducis. Rex interea Scotorum *Malcolmus* nimio terrore percuſſus, homagium regi fecit Anglorum, & fidelitatem iurauit. *Robertus* autem Dux poſt longas moras in Anglia, tandem in Normanniam traiecit. 1090.

Willielmi ſecundi in Eccleſiaſticos depraedatio.

Rex Scotorum facit homagium regi Angliæ.

QVoniam Regis *Malcolmi* fecimus mentionem, cuius erat animi & modeſtiæ, paucis expedire curabo. Cum forte quendam ſummorum Procerum ſuorum, de nece ſua cum ſuis hoſtibus conueniſſe, per delatorem cognouiſſet, accuſatorem quidem ſilere imperabat, ipſe verò tacitus proditoris, qui tunc fortè aberat, aduentum expectabat. Cum autẽ proditor ad curiam cum magno apparatu regi inſidiaturus veniſſet, iubet rex ſummo mane, cũ canibus omnes venatores adeſſe. Et cum iam aurora illuxiſſet, rex cunctis proceribus & militibus aduocatis, venatum ire feſtinat. Veniensq; ad quandam latam planiciẽ, quam in modum coronæ, ſylua dẽſiſſima cingebat, rex ſecum in ea ſolum retinuit proditorem ſeorſumq; aliis canes & feras inſequentibus, ſolus cum ſolo permanſit. Ab omni deniq; remotus aſpectu, ſubſtitit rex, & reſpiciens in proditorem, dixit: Ecce ego & tu mecum, ſolus cum ſolo, ſimilibus tecti armis, equis ſimilibus vecti, non eſt qui videat, non eſt qui audiat, nec qui alteri noſtrũ ſubſidium ferat: Si igitur animus tibi ſit, ſi valeas, ſi audeas, abſolue quod propoſuiſti, redde hoſtibus meis & ſociis tuis quod promiſiſti. Si me occidere ſtat animus, quando rectiùs, quando ſecretius, quando virilius? venenum paraſti? mulierculis id relinquito: Lectulo inſidiaris? hoc & adulteræ poſſunt: ferro ex inſidiis me aggredi decreuiſti? hoc ſicarij & non militis eſſe officiũ, nemo eſt qui dubitet. Age ergo quod viri eſt, quod militis officium eſt, ſolus cum ſolo cõgredere, vt ſaltem proditio tua turpitudine careat, quæ perfidia carere non poteſt. Miles autem hæc audiens, mox verbis Regis quaſi graui percuſſus fulmine, ex equo in terram corruens, armiſq; proiectis, ad pedes regios, cũ lachrymis & tremore cõcurrit. Cui Rex, noli timere inquit, quia nihil mali à me patieris. Cumque ei de cætero ſe fidelem & amicum, præſtito iuramento obſidibuſque datis, futurum promiſiſſet, tempore opportuno reuertuntur ad ſocios, quæ fecerant, vel quæ dixerant, nulli penitus referentes.

Malcolmi Regis Scotorum mores & ingenium

Malcolmi magnanimitas.

Malcolmi clementia.

CIrca hos denique dies *Robertus* de Molbraio Northumbrenſis comes, diuina inſpiratione tactus, volens Eccleſiam beati *Oſwini* de Tenemntha iamdudum deſolatam reſtaurare, atq; ibi Deo & ſancto martyri *Oſwino* monachos ſeruituros cõſtituere, conſilio amicorum ſuorum, *Paulum* Eccleſiæ S. Albani Abbatem conuenit, petens obnixiùs & deuotè, vt ex monachis ſuis aliquos, illuc tranſmittere dignaretur: promittens omnia quę ad victum, & veſtitum neceſſaria ſunt, ſe eis affatim ſuppeditaturum. Petitioni quidẽ Abbas prędictus nõ defuit: nã quoſdã illuc ex S. Albani monachis mitti procurauit: quos cùm Comes pręfatus manerus,

Roberti de Molbraio in Eccleſiaſticos Liberalitas.

1091. ecclefiis, redditibus, pifcariis, molendinis,& rebus omnibus locupletaffet, & literis fuis prædicta omnia ab omni fæculari feruitio exempta, & penitus libera confirmaffet, dedit prædicto Abbati *Paulo*, eiufque fucceffforibus, & ecclefiæ beati Albani Anglorum protbomartytis, Ecclefiam Tinemuthanam, cum omnibus appendicibus fuis, pro falute propria & omnium anteceffforum fuorum, fiue fucceffforum, in perpetuum poffidendam: ita quidem vt Abbates fancti Albani (qui pro tempore fuerint) cum confilio eiufdem loci conuentus, liberam habeant difpofitionem Priorum & monachorum, tam in illis conftituendis quàm remouendis, prout viderint expedire.

Controuerfia inter Lincolnienfem epifcopum & Archiepifcopũ Eboracenfem.

ANno Domini M.XCI. *Remigius* Lincolnienfis antiftes, cum Ecclefiam fuam iam perfectam, dedicare conftitueret, Rege præfente & Epifcopis multis, *Thomas* Eboracenfis Archiepifcopus contra dicebat, affirmans eam in fua parochia effe conftructam. Vnde per appellationem ab Archiepifcopo interpofitam, & per mortem *Remigij*, quæ illico eft fecuta, dedicatio remanfit imperfecta. Eodem anno Methis corpus fancti *Clementis* Epifcopi primi, ab Apoftolis illic ordinati, inuentum eft, & in feretro collocatum.

Peftis in Monafteriũ Fuldenfe graffatur.

SVb eifdem diebus in Fuldenfi Cœnobio, lues exitialis adeò graffata eft, quæ primò Abbatem, & poft multos Monachorum extinxit. Fratres autem qui fuperftites remanferant, luem metuentes præfatam, ceperunt largas elemofynas facere, & orationes, tam pro animabus fratrũ defunctorum, quàm pro falute viuorum. Sed proceffu temporis (vt fieri folet) cœpit deuotio fratrum paulatim deficere: Cellario fiue promo conftanter affirmante, facultates Ecclefiæ non fufficere ad tantarum expenfarum profufionem. Addidit etiam ftultum videri, mortuos illud confumere, quo viuos neceffe eft fuftentari. Itaque cum nocte quadam, idem Cellarius pro rebus neceffariis, noctis foporem aliquãtulum diftuliffet, completifque tandem negotiis, dormitum ire feftinaret: ecce cum ante oftium capituli tranfitum faceret, vidit Abbatem & fratres, qui illo anno obierant omnes, iuxta cõfuetudinem, in capitulo confidere. Cellarius autem tali vifione perterritus, fugere cœpit: fed Abbate iubente, à fratribus captus & in capitulum adductus eft. Reprehenfo primò de auaritiæ vitio, & deinde grauiter flagellis cæfo, dixit Abbas vultu feuero: nimis effe præfumptuofum de morte alterius quempiam lucrum quærere, præcipuè cum mori omnibus fit commune. Addidit etiam impium effe cum monachus omnem vitam in ecclefiaftico tranfegerit officio, illum faltem poft mortem vnius anni vitali defraudari fubfidio. Poftmodum inquit Abbas: vade, & cito morieris, & fratres alios tuo corrige exemplo, quos auaritiæ corrupifti documento. Abiit ergo frater ille ad focios fuos, & nihil vanitatis fe vidiffe tam recentibus plagis, quam vicino fuo obitu demonftrauit.

Willielmus ægrotus votũ fe emendaturum promittit, fed valetudini reftitutus, hoc facere neglexit.

ANno Dom. M.XCII. Rex *Willielmus* iunior, apud Glouerniam decumbebat ægrotus, quadragefimali tempore. Promifit itaque timore mortis & cruciatibus morbi, fefe prauas leges emendaturum, & in domu domini pacem effecturum. Qua de caufa dedit Archiepifcopatum Cantuarienfem, *Anfelmo* Abbati Beccenfi, viro venerabili, atque *Roberto* cognomento *Bloet* Cancellario fuo, dedit Epifcopatum Lincolnienfem. Sed Rex poftquam fanitati reftitutus fuit, oftendit fe folito deteriorem. Doluit enim fupra modum, quod Epifcopatum Lincolnienfem non vendiderat, præcipuè ob id, quod *Thomas* Eboracenfis Archiepifcopus affereret contra *Robertum* Epifcopum, vrbem Lincolnienfem in prouinciam Lindiffę totam fpectare ad fuam diœcefim. Nec potuit caufa inter eos terminari, donec *Robertus* Epifcopus Regi quingentas libras pepigerat, pro fuæ ecclefiæ libertate. Sed hoc primò Regi pro Simonia, poft verò pro iuftitia deputatum eft.

Controuerfia inter Lincolnienfem & Eboracenfem decifa.

Rex Malcolmus cum filio interficitur. Margarita Regina Scotorũ moritur.

1093. Eodem anno Rex Scotorum *Malcolmus* in Angliam prædatum veniens cum filio fuo, qui & hæres (fi fuperuixiffet) futurus erat, interceptus eft, & fubito interfectus. Quod audiuit Regina eius *Margareta*, incredibili dolore corporis & animæ affecta eft. In ecclefia enim confeffione & communione peracta, & precibus fefe Domino commendans, fpiritum exhalauit. Tunc Scoti elegerunt *Dunvenal*, fratrum *Malcolmi* in Regem. Sed *Dunecanmus* filius *Malcolmi*, qui obfes erat in curia Regis *Willielmi*, auxilio fuperueniens, auunculum fugauit, & poft patrem regnauit. Eodem anno, *Iohannes*, Wellenfis præful, natione Turonicus, confenfu *Willielmi* Regis, albo vnguento manibus eius delibutis, tranftulit in Bathoniam, fui cathedram præfulatus.

Reftauratio Cardolenfis ciuitatis. Inundatio magna & hyemis afperitas.

Fames & hominum ftrages, prouis per fignum cœlefte portenta.

Diffidium inter Regem Willielmũ & fratrem Robertum.

ANno Dom. M.XCIII. Rex Anglorum *Willielmus* reftaurauit Ciuitatem Cardolij, iam per annos ducentos deuaftatione Danica defolatam, & ex Auftralibus Anglię finibus illuc colonos tranfmifit. Eodem anno tanta erat inundatio pluuiarum, quanta poft hominum memoriam acciderat. Deinde fuperueniente tẽpore hyemali, flumina ita funt congelata, vt equitantibus tranfmeabilia effent: fed tandem gelu refoluto, confracti funt pontes, glacialium impetu cruftatum. Hoc quoque anno *Iuo*, Beluacenfis præpofitus, à Papa *Vrbano* confecratus eft Epifcopus Carnotenfis. Eodem anno baculus igneus à meridie ad aquilonẽ per cœlum ferri vifus eft, Kalendis Augufti, & fecuta eft fames valida, famemque tanta internecio & ftrages hominum, vt vix viui fufficerent mortuos fepelire. Per idem tempus Rex *Willielmus* à fratre *Roberto* incufatus, quod iusiurandum non obferuaffet, quod illi præftiterat, in Normanniam traiecit. Et cùm fratres conuenirent ad colloquium, qui vtriufque nomine vtrinque iurauerant, culpam omnem Regi afcripferunt. Rex verò eos negligens & iracunde difcedens, caftellum Butenfe inuafit & cepit. Econtra, dux caftrum Argentonum cepit, & in eo confulem Regis *Rogerum* Pictauenfem, & cum eo milites feptingentos, & deinde Hulmenfe caftellum. Rex interim confcribi procurat viginti millia peditum in Anglia, vt in Normanniam conuenirent. Hi autem cum ad mare veniffent tranfituri, Rex à fingulis eorum pecuniam victualem decem fcilicet folidos accipiens, omnes domum remifit. Dux verò *Robertus* adduxit in Normanniam *Philippum* Regem Francorum, & exercitum copiofum, vt obfideret apud caftrum de Auco, Regem *Willielmum*: fed Rex Francorum cum fuis copiis, pecuniæ tenebris excæcatus, rediit in Franciam. Quo vifo, Dux *Robertus* expeditionem dimifit, & Rex *Willielmus* in Angliam rediens, ecclefias & monafteria totius regni graui exactione afflixit. Eodem anno, Abbas *Paulus*, ecclefiæ fancti Albani, facta apud Tynemutbam vifitatione paftorali, dum rediret ad ecclefiam fuam, in villa quæ Colewich dicitur, graui ægritudine correptus, ex qua ibidem lecto decumbebat, & inualefcente morbo, tertio Idus Nouembris diem claufit extremum. Corpus vero eius apud fanctum Albanum delatum, ibidem ibidem eft honorificè tumulatum.

Paulus Abbas fancti Albani moritur.

Anfelmus Cantuarienfis antiftes confecratur. Controuerfia inter

EOdem anno, conuenientibus totius Angliæ Epifcopis, inter quos *Thomas* Eboracenfis Archiepifcopus erat, à quo *Anfelmus* Cantuarienfis electus, confecratus antiftes, pridie Nonas Decembris. Verùm cùm ante ordinandi pontificis examinationem

1094.

Anselmus Cantuariensis antistes consecratur. Controuersia inter Dorobornensem & Eboracensem ecclesiam Eboracensis ecclesia Metropolitana, Cantuariensis primas nuncupata

minationem, *Walkelmus* Wintoniensis Episcopus, A ecclesiastico more, electionem scriptam legeret. *Thomas* Archiepiscopus Eboracensis questus est, scriptum ritè non esse factum. Nam cum diceretur fratres coepiscopi mei, vobis est cognitum, quantum temporis elapsum est, ex quo sancta Dorobornensis ecclesia, totius Britanniæ Metropolitana, pastore caruerit. Respondit *Thomas* & dixit, Si totius Britanniæ ecclesia Dorobornensis metropolitana est, ecclesia Eboracensis, quæ Metropolitana esse scitur, Metropolitana non est: & quidem ecclesiam Cantuariensem primatem esse scimus non Metropolitanam. Quibus verbis sanè rationi consentire perceptis, immutato scripto, pro totius Britanniæ Ecclesia metropolitana, totius Britanniæ primas, scriptum est; & controuersia tota cessauit: itaque consecrauit illum vt primatem totius Britanniæ. Inter sacrandum, pro ritu ecclesiæ, codex euangelii ab Episcopis super eum apertus tenebatur: consecratione autem peracta, cum codex inspiceretur, in paginæ summitate hæc sententia est reperta: Vocauit multos, & misit seruum suum, & cœperunt omnes se excusare.

Herebertus Theodfordensis transfert sedem Episcopalem de Theodford ad Noruuicum. Expeditio Willielmi in Robertū Northanhumbrorum Comitem.

ANno Domini M. XCIV. Idus Aprilis, Episcopatus de Theodford translatus est Norwicum, ab Hereberto Losinga. Obiit *Alwinus* fundator Bermundshe. Herebertus quoque cognomento Losinga Abbas Ramesiensis, empto præsulatu, factus est Episcopus ecclesiæ Theodfordensis sed postmodum pœnitentia ductus, Romam profectus est, symoniacum baculum & annulum Papæ resignauit. Quibus iterato, clementissimæ sedis indulgentia receptis, domum reuersus, sedem Episcopalem transtulit ad Norvvicum, atque ibi congregationem instituit monachorum. Eodem anno Rex *Willielmus*, misit *Henricum* fratrem suum in Northanhumbriam cum pecunia multa, vt eam deprædationibus passim deuastaret: quem ipse mox sequutus est. Nam *Robertus* comes Northanhumbrorum superbia elatus, quòd Regem Scotorum vicerat (vt prædictum est) curiam Regis repudiabat adire. Promouit ergo exercitum in Northanhumbriam contra *Robertum*: in Nouo castello, potentissimos quosque familiæ Comitis cepit, & vinculis tradidit. Et inde ad castellum Tinemutham profectus, fratrem consulis *Roberti* cepit, & vsque ad castellum Baanburgum illum ducens, comitem *Robertum* ibidem obsedit. Sed cùm castellum inexpugnabile aduertit, ante illud, castellum aliud ligneum construxit, quod Maluoisin appellauit. In quo, parte exercitus sui relicta, inde recessit. Cumque quadam nocte Comes ab eo clam recessisset, sequutus est cum exercitus Regis vsque ad Tinemutham: vbi cum defendere se conaretur, sine vulnere captus est, & Windlesboræ incarceratus. Postea regni castellum Baanborgum redditum est, omnes verò Comitis fautores malè accepti sunt. Nam *Willielmus* de Auco oculis priuatus est, & Odo consul Campaniensis & cæteri plures, exheredati. Eodem anno, Rex *Willielmus* in Walliam exercitum ducere festinauit, quod anno præterito, Walenses, multis Normannorum occisis, Procerum confractis firmitatibus, castello montis Gumerti direpto, & habitantibus in eo interfectis, igne & ferro finitimos depopulati fuerant. Rex autem *Willielmus* omnes fines VValliæ hostiliter ingressus, cum per montium diuerticula & syluarum densitates ipsos persequi non valeret, parum proficiens, constructis in confinio castris, ad propria remeauit. Eodem tempore tot stellæ de coelo cadere visæ sunt, quòd non poterant numerari. Inter quas, cum vnam magnam quidem labi in Gallia gens stuperet, notatoque loco aquam ibi fudisset,

Expeditio Willielmi in VValliā.

Prodigium.

A fumum cum stridoris sono de terra exire, obstupuit vehementer.

1095.

Dissidiū inter Regem VVillielmum & Anselmum

HOc igitur tempore, Rex Anglorum *VVillielmus*, *Anselmum* Cantuariensem Archiepiscopum circumuenire affectans, mille libras argenti sibi dari ab eo vehementer postulabat. Ad hoc allegabat (vt sibi videbatur) causam iustissimam, quod gratis promotioni suæ Episcopali annuisset. Archiepiscopus verò nihil interesse ducens, ante B promotionem vel post, talem ob causam numerare pecuniam: pari poena dignum arbitrabatur vtrunque. Cum autem saccos Regis nisi læsa conscientia, implere non poterat, elegit potiùs Regis indignationem quàm dispendium famæ, & periculum in præsens animæ incurrere, & imposterum confusionem & scandalum in Dei ecclesia seminare. Sed ad suum officium, iuxta præscriptum ecclesiæ, pleniùs exequendum, à Rege licentiam petiit adeundi pro pallio Papam *Vrbanum*. Rex itaque, Papa nominato, ira statim vehementi incanduit: quia tunc C temporis ecclesia *Romana* schismate laborabat: *VViberto Rauennensi* Archiepiscopo per violentiam Imperatoris *Henrici*, in Papatum nimis impudenter intruso. Dicebat enim Imperator sui officii esse, quem vellet Papam eligere, nec erat alterius Apostolicum etiam nominare. Rex *VVillielmus* allegauit eandem rationem, quòd nullus Archiepiscopus vel episcopus regni sui, curiæ Romanæ vel Papæ subesset: præcipuè cùm ipse omnes libertates haberet in Regno suo, quas imperator vindicabat in Imperio. *Anselmus* itaque hanc ob rem, à Rege vt D læsæ maiestatis reus postulatur. Huic accusationi & plurimi episcopi, præter *Gundulphum Roffensem* episcopum, suum calculum adiiciebant: & facti sunt vt canes latrare non audentes. Inimicitiis igitur à Rege Archiepiscopo denuntiatis, per internuncios ei denunciatum est, non alia ratione pacem cum Rege illum redintegraturum, nisi protestaretur cum iuramento, quòd *Vrbani* Papæ non amplecteretur mandatum. Sed paucis postmodum elapsis diebus, Venit in Angliam *VValterius Albanensis* episcopus: Archiepiscopo pallium ferens, qui Papam *Vrbanum* regi *VVillielmo* reconciliauit. *Anselmus* itaque accepto pallio, rursus à Rege Papam *Vrbanum* visitandi licentiam exigens, tale fertur accepisse responsum: Quòd si coeptis desisteret, si propositis euangeliis promitteret, se nec Apostolorum limina visitaturum, nec pro quouis negotio Romanæ sedis audientiam appellaturum, tunc & suis & rebus suorum, cum omni tranquillitate posse vti & frui, & regni maioribus in omni donatione præesse: sin I secus ei visum esset, traiicere quidem liberum esse, sed inconsultè id facturum, si quidem nullam reuertendi spem imposterum ei futuram.

Anselmus papam Vrbanum appellat.

Anselmus ex Anglia discedens, Romam petiturus.

HIs auditis, recedens Archiepiscopus ex Concilio, venit Cantuariam, quid reportaret ex curia, publicè manifestans. Ascensuro autem nauem apud Doueram, *VVillielmus* de *VVarenast* Regis familiaris irreuerenter accurrit, & pecuniam, non solùm in ore saccorum, sed in ipsius Archiepiscopi manicis & clitellis improbus perscrutator quæsiuit, G sed quæsitam non inuenit. Sed nec sic Archiepiscopus vel verbum retulit amaritudinis, vel notam perturbati animi, aut offensionis signum ostendit. Sed illicò cum Archiepiscopus transfretasset, publicæ potestatis apparitores, omnia eius & ecclesiæ bona fiscalibus commodis addixerunt, in irritum reuocantes quicquid vtilitatis vel honestatis, in ecclesia statuerat Archipræsul *Anselmus*. Visitans ergò limina Apostolorum, à Papa *Vrbano*, maximo cum honore receptus est Laterani, cum quo postmodum in Barensi concilio, Græcorum à fide catholicâ dissidentium confutauit errorem. Coacto deinde Con-

cilio Romæ, eundem Papa præsedit *Vrbanus*, interfuit, in quo *Anselmi* consilio, laicos inuestituras ecclesiarum more pristino conferentes, & eas à laicis accipientes, & taliter post adeptum honorem, munus consecrationis impendere præsumentes, à communione fidelium, synodalis auctoritas decreuit exortes. A Concilio igitur rediens Archiepiscopus, apud *Lugdunum* æquanimiter subiit exilium, vsque ad finem vitæ Regis *VVillielmi*.

1094.

Concilium Barense celebratur

ANno Domini M. XCV. Vir vitæ venerabilis *Vlstanus* VVigorniensis episcopus migrauit ad Dominum, cuius nimirum Pietas, & vitæ exigit sanctitas, vt de eius in hoc mundo conuersatione laudabili, vel pauca ad legentium vsum, huic historiæ inseramus. *Vlstanus* igitur Deo gratus, in prouincia Warvvicensi religiosis & piis parentibus oriundus, patre *Estano* & *Vlgena* matre, in litteris & disciplinis sacris, quas in nobili monasterio, quod Burgum nuncupatur, didicerat, mirum in modum versatus erat. Eius autem parentes adeò religioni studebant, vt multò ante vitæ finem, castitatem professi, se ab inuicem separantes, in sanctæ professionis habitu, quod reliquum vitæ erat, transigere gauderent. Quorum exemplo, & ipse adolescens incitatus (matre id maxime persuadente) mundum reliquit, atque in VVigornensi monasterio, in quo & antea pater Deo seruiuerat, Monachali habitu à venerabili episcopo eiusdem ecclesiæ Brithego, à quo etiam in gradum Diaconatus & Presbyteratus postea promotus est, indutus, statim in ipso initio, arduam vitam, & omni pietate plenam amplectens in vigiliis, ieiuniis, & orationibus indefessus, & in omni genere virtutum apparuit subito suspiciendus. Hinc ob morum disciplinam, custos nouitiorum, & post, ob solertiam, ecclesiastici officii thesaurarius assignatur. Deinde nactus occasionem Deo seruiendi, ex custodia ecclesiæ sibi commissa, totum se contemplatiuæ dedidit vitæ, die noctéque orationibus, bidui triduiue ieiunio, membra imbecillia macerabat. Sacris quoque vigiliis adeo deditus erat, vt non modo noctem, sed etiam persæpe diem cum nocte, & (sicut ab ipsius ore audiuimus) quatuor dies cum noctibus sine somno transegerit. Vnde exsiccato cerebro, periculum præsens imminere videbatur, nisi vicissim sopore quasi prælibato, naturæ satisfacere maturasset. Denique cum vi naturæ dormire compelleretur, non lecto autem lectisternio membra reponebat, sed lectione diuina fatigatus, caputque sustentans, paulisper sese reclinabat. Tandem post Priorem *Egelvvinum*, Vlstanus Prior & Pater congregationis ab episcopo eiusdem loci *Aldredo* efficitur. Quo officio vt piè cum laude perfungeretur, prioris vitæ austeritatem non reliquit, quin vt cæteris exemplum religionis præberet, eam variis modis auxit. Processu autem temporis *Vlstanus* (electo ad Archiepiscopatum Eboracensem *Aldredo*) vnanimi consensu, tam cleri, quàm totius plebis, Rege insuper vt quem vellent sibi eligerent præsulem & animarum pastorem annuente, in Episcopum eiusdem loci eligitur. Contigit autem huius electionis tempore, legatos sedis Apostolicæ electioni interesse, qui summopere eius electionem confirmare præoptantes. *Vlstanum* electum non mediocriter offenderunt. Nam obstinatissimè electioni factæ renitens, iuramento affirmauit, se multò libentiùs periculum capitis subiturum, quàm tam altæ ordinationi & dignitati consensurum. Cumque sæpe vir Dei *Vlstanus*, à pluribus piis viris & venerandis hominibus, frequenter hac de causa interpellaretur, neque ad hoc induci ab his potuisset, tandem à viro Dei Wisio recluso, qui tunc plus quàm quadraginta annis solitariam egerat vitam, acriter de inobedientia reprehensus

Vlstanus.

Vlstani Parentes & educatio.

Vlstanus in Episcopum VVigorniensem eligitur.

A & oraculo diuino terribiliter admonitus, cum maximo animi dolore compulsus est consentire, atque in die Decullationis beati *Iohannis Baptistæ* electione confirmata, in die Natiuitatis beatæ matris Dei, Episcopus consecratur Wigorniensi, vita præclarus & meritis, ab *Aldredo* Eboracensi Archiepiscopo venerando. Erat autem eo tempore *Stigandus* Cantuariensis Archiepiscopus à Papa suspensus à diuinis, propter multas quas fecerat transgressiones, sicut alibi dictum est: sed *Vlstanus* tamen B professionem fecit ecclesiæ Cantuariensi, & eius Archiepiscopis Catholicè institutis. Facta est autem hæc consecratio, anno Regis sancti *Edwardi* vigesimo, indictione decima quinta, die Dominica.

1095.

Vlstanus consecratus in episcopum professionem facit Cantuariensi ecclesiæ, episcopo à diuinis suspenso.

CLaruit igitur beatus *Vlstanus* in Episcopatu Wigorniensi annis tredecim, simpliciter ac piè viuendo, vnicuique quod suum erat tribuens, vsque in tempora Regis *Willielmi*, qui Anglia subiugata, vt prædictum est, rebelles sibi quosque, vel à regno proscripsit vel vinculis mancipauit, vel C in seruitutem & extremam miseriam induxit. Rex tandem *Willielmus* de negotiis agere constituens Ecclesiasticis, anno Domini millesimo septuagesimo quinto, apud Westmonasterium, synodum coegit: cui præsidens *Lanfrancus* Cantuariensis Archiepiscopus, cum suis suffraganeis cœpit corrigenda corrigere, clericis etiam & monachis honestiorem viuendi formam præbere, cumque apud Archiepiscopum, beatus *Vlstanus*, simplicitatis & illiteraturæ accusatus esset, & quasi homo idiota, qui linD guam Gallicanam non nouerat, nec Regiis consiliis interesse poterat, ipso Rege consentiente, & hoc dictante, decernitur deponendus. *Lanfrancus* igitur inter cætera consilii statuta, viro Dei *Vlstano* iubet, vt baculum cum annulo resignaret. At *Vlstanus* nec vultu nec animo mutatus, virgam pastoralem manu tenens, respondit; Verè inquit Domine mi Archiepiscope, verè scio, quia nec hoc honore dignus sum, nec oneri, nec huic par labori: sed non æquum est, vt tu pastoralem exigas virgam, quam non tradidisti: tuę sententiæ tamen cedens, bacuE lum resignabo. Rectiùs verò me facturum arbitror, si illum sancto reddam *Eadwardo*, cuius baculum auctoritate suscepi. Et his dictis, cum suis accessit ad tumbam Marmoream, qua gloriosi Regis reliquiæ claudebantur, & stans ante sepulchrum ait: Tu scis inquit sanctissime Rex *Eadwarde*, quàm inuitus hoc onus susceperim, quoties me, cum quærerer, absentauerim, nec diffiteor quin insipiens factus sim, sed tu me coegisti. Nam licet fraF trum non deesset electio, plebis petitio, voluntas Episcoporum, & gratia procerum, his tamen omnibus tua præponderabat auctoritas, tua voluntas. Sed ecce nunc, nouus Rex, noua lex, nouus pontifex, nouas sententias promulgat. Te erroris arguunt, qui me pontificem fecisti: me arrogantię & confidentiæ, qui consensi. Non tamen illis, qui exigunt, quod non dederunt, sed tibi baculum resigno, qui dedisti, tibi curam eorum dimitto, quos mihi commendasti. Et cum hęc dixisset, eleuata G paulolum manu, in lapidem, quo corpus sanctum tegebatur, impressit baculum: Accipe inquiens Domine mi Rex, & cui placuerit trade illum. Et sic descendens ab altari, pontificalibus exutus, inter monachos ipse iam monachus simplex resedit. Quid plura? admirabantur omnes, intuentes virgam pastoralem silici impressam, quasique in marmore radices habentem: nec enim declinabat ad dexteram, neque ad sinistram. Tentabant illam quidam euellere, sed illa immobilis permanebat. Cumque res deferretur in synodú, *Lanfrancus* dictis fidem non adhibens, accersito *Roffensi* episcopo

Synodus celebratur VVestmonasterio.

Gun-

1095. *Gundulpho*, iubet, vt accedens ad tumbam, baculum quem deposuerat *Vlstanus* in synodum reportet. Paret dictis *Gundulphus*, baculum tentat euellere, sed virtus *Vlstani* baculum silici facit immobiliter adhærere. Tunc *Lanfrancus* nouitatem rei admirans, Rege comite, ad tumulum properabat, facta oratione manus apponit, baculum trahit, sed optato caret effectu. Exclamat Rex, luget pontifex, & beatum *Eaduardum* in promotione *Vlstani* non errasse aduertunt: at *Lanfrancus* ad sanctum accedens *Vlstanum*, Verè inquit, cum simplicibus graditur Deus, & in humilibus requiescit: derisa est à nobis frater tua sancta simplicitas, sed væ tenebris nostris, quibus excæcati, dicimus malum bonum, & bonum malum. Auctoritate igitur qua fungimur, imo Dei iudicio quo conuincimur, curam quam te inconsultiùs exuimus, iterum tibi cõmittimus, scientes præualere simplicitatem, quæ cum fide & dilectione operatur, sapientiæ sæculari, qua multi per auaritiam abutuntur. Accede nunc frater mi, accede ad baculum: credimus enim quòd sancta Regis dextera, quæ illum nobis negauit, tibi facile resignabit. His auditis, sanctus pontifex *Vlstanus*, sua simplicitate vsus, paruit humiliter imperanti, & accedens ad tumbam sancti dixit: Iam Domine mi Rex, cuius me commisi iudicio, & cui baculum, quem commiseras resignaui, quid nunc tibi placet ostende. Seruasti dignitatem tuam, purgasti innocentiam meam, & si adhuc de me tua stat antiqua sententia, redde baculum, vel si mutata est, cui tradatur ostende. His quoque dictis, leui tactu tentat sanctus virgam accipere, quæ mox manum eius sequuta exiliit, ac si in molli luto fuisset impressa. Accurrunt rex & pontifex, prostrati veniam *Vlstanum* deposcunt, atque sancti precibus se commendant. At ille, qui didicerat à Domino mitis esse & humilis corde, ipsis æquè prostratus, à tanto Archipræsule benedictionem precatur. Tunc Rex *Willielmus* amore cognati sui sancti *Eadwardi* inflammatus, sanctissimum eius sepulchrum, auro & argento fabrè factum, miro studio decorauit.

Vlstanus virum suo Episcopatui restituitur.

Humilitas Vlstani.

Controuersia inter Vlstanum nomine Ecclesiæ Vuigornensis & Ecclesiam Eboracensem mota, à Proceribus regni decisa.

ALio autem tempore *Vlstanus* in concilio Wintoniæ coacto, Rege *Willielmo* iubente, & *Alexandro* Papa consentiente, possessiones plurimas sui Episcopatus, restitui sibi magnopere petiit, nuper ab *Aldredo* Eboracensi Archiepiscopo violenter retentas: dum ab Ecclesia Wigornensi, ad Eboracensem commigrat, quæ *Aldredo* Archiepiscopo defuncto, in regiam deuenerant potestatem. Et cum super hoc iustitiam sibi fieri flagitaret, pronunciatum est tandem, vt ipsa querela in eodem statu remaneret, donec Eboracensis Ecclesia, Episcopum, qui pro eadem intercederet, haberet. Et non multo post, *Thoma* Regis capellano ad Eboracensem Ecclesiam Archiepiscopo consecrato, mota est iterum querela reuerendi *Vlstani* Wigornensis Episcopi, in concilio apud Pedredam celebrato, coram Rege & Archiepiscopo Dorobornensi, atque primatibus totius regni adiudicantibus terminata est: cunctis tamen allegationibus falsis, quibus *Thomas* eiusque fautores, Wigornensem Ecclesiam deprimere, & eam Ecclesiam Eboracensi subiicere satagebant, iusto Dei iudicio refutatis, & in nihilum euanescentibus per scripta euidentissima. *Vlstanus* non solùm possessiones reuocauit petitas, sed & Ecclesiæ suæ, rege concedente, eam libertatem comparauit, quam fundatores illius Rex *Alfredus* & filius eius *Eadwardus* & successores eius, ipsi quondam concesserant. Tunc *Thomas* Archiepiscopus, beato *Vlstano*, omnibus possessionibus & libertatibus restitutis, virum Dei sanctissimum multis precibus sollicitabat, vt non solùm suam Ecclesiam pacificè possideret, sed & parochiam Eboracensem visitare, & suos subiectos piis informare moribus dignaretur. Vixit autem postea beatissimus Antistes *Vlstanus*, omni genere virtutum plenus, vsque ad annum præsentem, id est, diuinæ incarnationis, Millesimum nonagesimum quintum, quo vtique (vt prædictum est) anno decimo tertio Kalendas Februarij, ex hac vita transiens, pro rebus transitoriis commutauit æternas. Cuius mortis hora *Roberto* Herefordensi Episcopo, in oppido quod Crikkela dicitur, in visione apparuit, & illi vt ad se tumulandum Wigorniam properaret mandauit. Annulum quoque cum quo pontificalem susceperat cõsecrationem, nemini à digito extrahere permisit, ne post mortem suam suos fallere videretur, quibus prædixerat sæpissimè, illum nec vita comite se perdere velle, nec etiam die suæ sepulturæ. 1095.

Mors sancti Vlstani

EOdem anno, id est, Dominicæ incarnationis M.XCV. Dominus Papa *Vrbanus* apud *Clarum montem* ciuitatẽ Aruerniæ concilium tenens, hæc quæ sequuntur capitula constituit, & vniuersali Ecclesiæ tradidit obseruanda. Quòd Ecclesia Catholica sit in fide casta, & ab omni sæculari seruitute libera. Vt Episcopi vel Abbates, vel aliquis de clero, aliquam Ecclesiasticam dignitatem de manu Principum vel quorumlibet laicorum, non recipiat. Quod clerici in duabus Ecclesiis, vel Ciuitatibus, præbendas non habeant. Quod aliquis, simul Episcopus & Abbas esse non possit. Quod Ecclesiasticæ dignitates à nullo emantur vel vendantur. Quod nullus cuiuslibet sacri ordinis, carnali commercio vtatur. Quod eis, qui ignorantes Canonum prohibitionem, beneficia emerint, ignoscatur. Quod eis, qui scienter emptas à se, vel à parentibus suis, præbendas possederunt, auferantur. Quod nemo Laicorum à capite ieiunij nemo Clericorum à quinquagesima vsque in pascha, carnes comedat. Quod omni tempore, primum ieiunium quatuor temporum, prima hebdomada quadragesimæ fiat. Quòd ordines, omni tempore, vel in vespere sabbati, vel perseuerante ieiunio in Dominica celebrentur. Vt in sabbato Paschæ, nisi post horam nonam, officium celebretur. Et ieiunium secundum, in hebdomada Pentecostes celebretur. Ab aduentu Domini vsque ad octauas *Epiphaniæ*, & à quadragesima vsque ad octauas Paschæ, & à prima die Rogationum vsque ad octauas Pentecostes, & à quarta feria occidente sole, omni tempore, vsque ad secundam feriam oriente sole, induciæ custodiantur. Quod qui apprehenderit Episcopum, omnino exlex fiat. Quod qui sacri ordinis viros, vel eorum famulos apprehenderit, anathema sit. Quòd qui Episcoporum vel clericorum morientium bona rapuerit, anathema sit. Quod qui vsque ad septimam generationem, consanguinitati se copulauerit, anathema sit. Quod nemo in Episcopum eligatur, nisi Presbyter, vel Diaconus, vel Subdiaconus, & cui natalium dignitas suffragatur, nisi maxima necessitate & licentia Papæ. Quod filij Presbyterorum, vel Concubinarum, ad presbyteratum non promoueantur, nisi prius ad vitam religiosam transierint. Quòd qui ad Ecclesiam, vel ad crucem confugerint, data membrorum impunitate, Iustitiæ tradantur, vel innocentes liberentur. Quod vnaquæque Ecclesia, decimas suas habeat, nec ad aliam transferantur. Quod laicus, decimas non emat nec vendat. Quod pro sepultura mortuorum, pretium non recipiatur. In hoc concilio Papa *Vrbanus*, *Hildebrandi* decreta renouat: *Philippum* regem Francorum, qui viuente Regina sua, superduxerat alterius viuentis, *Fulconis* scilicet *Andegauensium* comitis vxorem, excommunicauit.

1095. *Oratio non hortatoria Papa ad cruce signaturus habita.*

A IN fine autem concilij, quod mense Nouembri actum est, Papa memoratus, de negotio crucis, sermonem ad Populum faciens (qualem tantum decebat sacerdotem) exorsus est in hunc modum. Fratres mei (inquit) & filij charissimi, Reges dico, Principes, Duces, *Marchiones*, Comites, Barones, & Milites, cum ordinatis & populis vniuersis, qui redempti estis corporali passione & sanguinis effusione Domini nostri Iesu Christi, audite querelas ipsius Dei, vobis omnibus lachrymabiliter fusas, B super eius iniuriis & ineffabilibus detrimentis. Post lapsum Angelorum, Deus terram in tres partes, scilicet Asiam, Europam, & Africam distinxit, & homines ad reparationem damnorum supercœlestium in eis constituit, vt sibi famulantes, dictas mundi partes, cum creaturis vniuersis (dum viuerent) possiderent, & post mortem, cœlestia sine fine regnaturi, conscenderent regna. Sed, heu (vt paucis dicam) cùm temporis decursu omne genus humanum, à præceptis diuinis per inobedientiam & delictorum abundantiam à Deo desC ciuit, vt inter homines non inueniretur qui faciat bonum: nec saltem vsque ad vnum. Ecce enim mundi latitudo Paganis infidelibus Dominum blasphemantibus, & ligna lapidesque colentibus plena fcater & abundat, qui nec citra pudorem paucorum, qui adhuc supersunt, Christianorum, Syriam Armeniamque, ac postremò Asiam minorem (cuius prouinciæ sunt Bithinia, Phrygia, Galatia, Lydia, Caria, Pamphilia, Ysauria, Lycia & Cilicia) occuparunt. Illi insuper alteram Asiam, id est, tertiam D mundi partem, quasi nidum inhabitant hæreditarium, quæ à maioribus nostris, duabus residuis partibus, & tractuum longitudine, & prouinciarum magnitudine, non immeritò, par esse æstimata est, vbi olim Apostoli omnes, præter duos, mortes suas Domino consecrarunt: vbi iam Christiani (si qui supersunt) sceleftis illis vectigal soluunt. Præterea Africam, alteram orbis partem, ducentis iam annis & eo amplius, armis possessam detinent, quæ dudum terra præclarorum fuit nutrix ingeniorum, quæ in literis diuinis omnem à se In-E fidelitatis errorem detersit, vt constat cunctis, qui literas norunt latinas. Tertium mundi clima est Europa, cuius quantulamcunque partem nos Christiani inhabitamus, quam & Turci & Saraceni bellis premunt continuis, & iam ab annis trecentis Hispania & insulis Balearibus subiugatis, quod reliquum est, spe deuorarunt, Illyricumque & terras omnes inferiores incursitant insolentes, vsque ad mare quod brachium sancti *Gregorij* nunF cupatur. Quid quod Dominicum monumentum, suæ vendicant ditioni, & sanctæ Vrbis introitum, peregrinis nostris vendunt, qui solis Christianis patere deberet, si aliquid diuinæ virtutis vestigium inesset. Accingimini ergo viri potentes, & aggredimini memorandam in crucis inimicos expeditionem, & Christianitatem propagaturi, signaculum crucis humeris vestris insuite, in testimonium fidei, ardorem foris prætendentes. Arma, quæ cæde mutua in bellis illicitè, & torneamentis G cruentastis, in hostes conuertite fidei & nominis Christiani. Rapinas, furta, homicidia, fornicationes, adulteria, incendia, quibus Dominum ad iracundiam prouocastis, in hac expeditione redimite, & fratribus vestris, qui in Hierosolymis & finibus eius habitant condolentes: Barbarorum insolentias compescite, quibus propositum est nomen deprimere Christianorum. Nos autem de omnipotentis Dei maximè, & beatorum Apostolorum eius *Petri* & *Pauli* auctoritate confisi, ex illa quam nobis (licet indignis) Deus ligandi atque soluendi contulit potestatem, omnibus qui laborem istū

A in propriis personis subierint, & expensis, plenam suorum peccatorum, si veraciter fuerint corde contriti, & ore confessi, veniam indulgemus, & in retributione iustorum, salutis æternæ pollicemur augmentum. Huius quoque remissionis concedimus esse participes, qui ad subuentionem istius itineris, de bonis suis congruè ministrabunt, aut circa prædicta consilium & auxilium impendent opportunum. Ite ergo strenui per orbem, Christi miB lites, timorem mortis pœnitus omittentes: non enim sunt condignæ passiones huius temporis, ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Hæc præsentibus præcipimus, absentibus mandamus, terminumque proximū ver figimus. Aderit enim Deus euntibus, vt bonus eis arrideat annus, tum in copia frugum, tum in serenitate elementorum. Morituri cœlorum intrabunt triclinium, victuri, Dominicum videbunt sepulchrum. Fœlices sunt qui ad hanc expeditionem vocantur, vt videant loca sancta, in quibus cœlorum Dominus cum hoC minibus conuersatus est, & pro hominibus natus, crucifixus, mortuus, sepultus, & resuscitatus est. Et his dictis, præcepit his qui aderant Ecclesiarum Prælatis, vt ad propria reuersi, cum omni instantia & sollicitudine, plebem sibi subiectam, ad expeditionem præmissam exhortarentur.

CVmque clerus & populus huius orationis tenorem auribus percepissent, consensu mutuo (fauentes sermocinanti) clamore protestantur peregrinationem. Et protinus in concilio, proceD res nonnulli, Papæ genibus aduoluti, se & sua Christi militiæ consecrarunt: quorum primus fuit *Aimerus Podiensis* episcopus, qui crucis signaculo de manibus Papæ accepto, *Willielmum Auraficensem* præsulem habuit illico sectatorem, cum alius fidelibus innumeris, diuersæ conditionis & ætatis Finito igitur concilio, singuli in sua discesserunt, & negotium efficaciter expeditum est. Huius facti fama totum dispersa per orbem, non solum mediterraneas prouincias ad hanc peregrinationem commouit, sed & omnes, qui vel in vltimis insulis E vel inter barbaras nationes audiuerant nomen Christi. Susceperunt itaque crucis signaculum, *Hugo* magnus, *Philippi* Francorum regis frater, Dux *Lotharingorum Godefridus*, Comes *Tholosanus Reimundus*, Dux Normannorum *Robertus*, *Boamundus* loco *Apulus* & gente Normannus, Comes Flandrensis *Robertus*, *Carnotensis* comes *Stephanus*. Fratres ducis *Godefridi Baldewinus* & *Eustachius*, item alius *Baldewinus de Burgo* item *Garnerus* comes *Degres*, *Baldewinus Hamaucorum* Comes *Podiensis Hisoardus*, Comes F de Foreis *Willielmus*, Comes de *Albamarlia Stephanus*, Comes *Perticensis Rotrodus*, Comes *Hugo de sancto Paulo*, *Henricus de Asca*, *Rodolphus de Bangentiaco*, *Hebrandus de Pusaco*, *Willielmus Amanen*, *Gentonius de Bar*, *Gastus de Beders*, *Willielmus de Monte Pessulano*, *Girardus de Rossellion*, *Geraldus de Ceresiaco*, *Rogerus de Barneuilla*, *Guido de Possessa*, *Garlandia*, *Thomas de Sprea*, *Galo de Caluomonte*, *Stephanus* comes *Blesensis*, hi omnes quasi capitanei & principes militum, cæterorumque fidelium, expectantes tempus opportuG num, cum ingentibus armatorum copiis, ad militiam Christi præparati erant, & se tantæ peregrinationis laboribus, deuotè, pro Christiano nomine manciparant.

Nomina magnatum cruce signatorum.

INflammabat animos non mediocriter ad hanc Christi militiam, & ad obsequium crucifixi, prędicatio *Petri Heremitæ*: de quo vt arbitror non erit inutile, si diuinam reuelationem ei factam, super hoc negotio, ignorantibus, intimauero, ad historiæ claritatem. Sacerdos quidam *Petrus* nomine & Heremita professione, de regno Francorum, paululo ante hos dies peregrinationis voto tractus,

Reuelatio Petro heremitæ facta.

1096.

Ex relatu Petro heremita facta.

Hierosolymam peruenit. Hic iuxta legem Christianis, ciuitatem sanctam ingredi volentibus, à Saracenis propositam, dato tributo, vrbem ingressus, in hospitio cuiusdam Christiani susceptus est. A quo de misera conditione credentium sub potestate Paganorum conuersantium, ad plenum edoctus, quicquid calamitatis audiuit, fide postmodum oculata conspexit. Audiens verò quòd *Symeon*, Patriarcha ciuitatis, vir esset religiosus, ac timens Deum, accessit ad ipsum, & mutuis sunt confabulationibus recreati. At Patriarcha, ex verbis *Petri* colligens, quod vir esset circumspectus, familiariùs cœpit exponere vniuersa, quæ populũ Dei in ciuitate commorantem acriùs affligebant. *Petrus* autem fraternis commotus miseriis, cum lachrymas cohibere non posset, Patriarchæ respondit: Noueris pater sancte, quod ego, Ecclesia Romana & Principes Occidentis, pro remedio animarum nostrarum (auctoritate Dei) parati sumus ærumnarum vestrarum immensitati succurrere, & ad remedium procurandum vniuersos & singulos inuitare. Placuit sermo oculis tam Patriarchæ, quàm astantium populorum: & habitis gratiarum actionibus, viro Dei scriptũ porrigunt postulatũ. Accidit autem die quadam, cùm prædictus Dei famulus, de reditu ad propria; pro implenda legatione assumpta, ampliùs solito esset sollicitus, quod Ecclesiam Dominicæ resurrectionis ingressus, ad fontem cum tota deuotione, securrit, vbi pernoctans vigiliis & orationibus fatigatus, in pauimento decubuit, vt somno satisfaceret irruenti. Sopore autem interceptus, vidit sibi astare, Dominum Iesum Christum, qui iniungens ei legationem præmissam dixit: Surge *Petre*, & propera, & intrepidus perage quæ tibi sunt iniuncta, ego enim tecum ero. Tempus est enim, vt purgentur sancta, & meis subueniatur seruis.

Petrus Heremita per Italiam in patriam reuertitur.

Experrectus *Petrus*, & visione inflammatus, atque admonitionem diuinam amplectens intrepidus, impiger, moras rompit: & facta oratione, ad mare festinus viator descendit. Vbi nauem ascendens, prospera nauigatione ad Barum peruenit, & inde Romam profectus, Papam *Vrbanum* reperit, & Patriarchæ literas, fideliumque qui Hierosolymis erant, porrigens, eorum miserias, & terræ sanctæ calamitates, tam fideliter, quam prudenter exposuit. Quem Papa memoratus, benignè suscipiens, suam operam ei rei, congruo tempore, addixit. At *Petrus* omnem perlustrans Italiam, Alpes tandem transcendit, & omnes Principes occidentales, cum maxima sollicitabat diligentia, ne loca sancta, quæ Dominus propria dignatus est illustrare præsentia, infidelium permitterent spurcitiis diutius prophanari. Nec visum est sibi hoc sufficere, nisi etiam plebem & inferioris conditionis homines, ad ipsum, piis exhortationibus animaret. Sic denique Heremita *Petrus*, cum ingenti armatorum multitudine, quam tum ex regno Francorum, tum ex Imperio multo labore contraxerat, prædictæ se iungens militiæ, opus crucis instantissimè studuit promouere.

Prima expeditio cruce signatorum per Walterum virum nobilem suscepta.

ANno Domini M. XCVI. Martij octauo die, *Walterus* cognomento Sensauior, vir nobilis & strenuus, cum ingenti multitudine pedestrium armatorum (vt qui paucos habebat equites) primus omnium cruce signatorum, iter peregrinationis arripiens, & regna pertransiens, Teutonicorum & Hungarorum, vsque ad fluuium Maroc peruenit. Quibus superatis, cùm ad Bulgarorum fines ingrediens, ad locum venit qui Bellograuia nuncupatur: quidam suorum sociorum apud Malam villam, (ipso ignorante) vt cibos emerent, remanentes, à Bulgaris comprehensi, nudati & verberibus afflicti, ablatis omnibus, ad socios suos remissi. *Walterus* igitur à Duce Bulgarorum emendi necessaria licentiam postulans, & impetrare non valens, ante vrbem Bellograuiam castrametatus est. Ibique exercitum, ciborum inopia laborantem, cohibere non valens, graue nimis populi sui ibidem sustinuit detrimentum. Nã cum nihil à gente nefanda vænale obtinere potuissent, in greges Bulgarorum, & armenta irruentes, cœperunt ea in castra sua deferre. Quod *Bulgari* audientes, arreptis armis, prædam excutere decreuerunt. Et bellum raptoribus inferentes & victores existentes, centum & quadraginta ex eis, à Sociis seiunctos in oratorio quodam, quo se gratia consequendæ pacis intulerant, igne apposito combusserunt: cæteris in fugam coactis.

Walterus aliquibus sociis in Bulgaria amissis, per Straleciam Constantinopolim peruenit.

At verò *Walterus* cum reliquis agminibus suis, Straliciam Daciæ Mediterraneæ metropolim perueniens, Præsidi ciuitatis de iniuria sibi & suis à *Bulgaris* illata, conquestus, plenam est iustitiam consequutus. Inde igitur ad vrbem Regiam profectus, & in conspectum Alexij Imperatoris adductus, postulauit, vt vsque ad aduentum *Petri Heremitæ*, de cuius mandato iter arripuerat, exercitum suum in locis vrbi vicinis, indulta sibi emẽdi vendendique licentia, permitteretur habere. Quod ei Imperator benignè concessit.

Expeditio secunda per Petrum Heremitam.

POst *Walterum*, *Petrus Heremita*, primus viam peregrinationis expediens, transcursa Lotharingia, Franconia, Bauaria, & Austria, cum quadraginta millibus bellatorum fines attigit Hungarorum. Qui tandem ad Malam villam peruenientes, audierunt Christianos, qui *Walterum* sequuti, præcesserant, stragem ibi non modicam pertulisse. Et videntes spolia & arma eorum in muro ciuitatis, quasi pro trophæo pendentia, iusta succensi ira, ad arma prosiliunt, & vrbem violenter confringentes, incolas pene omnes aut gladio interimunt, aut in flumine vicino demergunt. Sic vrbe subacta, quinque diebus manserunt in ea. *Petrus* verò audiens, quod Rex Hungariæ ad vindictam suorum, militares copias conuocaret, legiones suas omni celeritate vltra flumen, quod vicinum erat, transferri præcepit, cum armentis & manubiis ciuitatis. Et inde octo dierum itinere transcurso, ante vrbem Niz, turribus & muro fortissimam peruenit, & ponte fluminis transito, castra fixit ibidem. Indeque iter expediens, cum pars maior exercitus transisset, quidam turbati capitis de regione Teutonicorum, aliquantulum ab agminibus præcedentibus remoti, septem molendina iuxta pontem memoratum igne concremarunt. Erant autem viri quasi centum, qui vt suo furori satisfacerent, quorundam domicilia in suburbio posita, igne similiter succendentes, commisso scelere, exercitui præcedenti sese iungere properabant. At vero regionis illius Dominus, quod factum fuerat indignè ferens, ciues euocat, & arma arripere monet, & ipse cum ingenti tumultu hostes insequutus, antequam ad præcedentem exercitum attigissent, atrociter illos inuadens, omnes morte dignissima peremit. At *Petrus* hæc omnia pœnitus ignorans, vt qui præeuntem ducebat exercitum, dum ex referentibus casum per quendam equo inuectum velocissimo, cognouisset, consilio suorum illico reuersus, fratrum interemptorum funerã, non sine lachrymis conspexit, scire sollicitè cupiens, quæ causa extiterit tantæ transgressionis. Missi itaque legati ad maiores ciuitatis, retulerunt mortuos iusta de causa & iodignatione ab incolis esse occisos. Sed quorundam peregrinorum ausu temerario, legio tota concitata est, vt iniuriam quam pertulerant, vindicarẽt.

Petrus Heremita, mortibus insolenter agentibus, dotẽ multo suorum, & omni pecunia iam in Bulgaria amissis.

1096.

Erant autem viri quafi mille, qui ad hanc proruerant temeritatem. Contra quos quidam ex vrbanis egreffi, prælium ingens cum noftratibus commiferunt. Deinde ciues referatis valuis, egreffi, quingentos ex noftris fuper pontem peremerunt, reliquis penè omnibus dum fluminis vada nefcirent, fubmerfis. Exercitus autem *Petri*, tantam fuorum non ferens iniuriam, ad arma conuolat, & cōfligentibus inter fe agminibus, ceciderunt ex peregrinis quafi decem millia virorum, & *Petri Heremitæ* pecunia tota à *Bulgaris* capta eft, retento eius curru cum omnibus quæ habebat. Die autē quarta, recollectis viris, qui difperfi erant per fugam, quafi ad triginta millia, rurfus fe ad iter accingentes, viam, licet cum magna difficultate, continuant, & maturato itinere, Conftantinopolim peruenerunt. Vbi *Petrus* Imperatoris colloquio fretus, cum per dies aliquot exercitum ibidem recreaffet, ex Imperatoris mandato, tranfito Hellefponto, in Bithyniā, quæ prima eft Afiæ prouincia, defcenderunt. Deinde ad locum fupra idem mare fitum, cui nomine *Cinitoth*, venientes, caftrametati funt ibidem.

Exercitus Petri Heremitæ & Walteri Senfauior Nicæam properans, auterempius.

ERat autem locus ille in confinio Turcorum pofitus, rerum omnium & præcipuè victualium opulentus. Cumque ibidem quafi duobus menfibus confediffet exercitus, cœperunt Latini ad decem millia virorum regionem perluftrare, & greges pariter contrahere & armenta, atque verfus Nicæam vrbem, ordinatis agminibus profecti, cū præda maxima, fine fuorum difpendio funt reuerfi. Porro Teutonici videntes quod illud negotium Latinis profperè accidiffet, decreuerunt & ipfi fimile aliquid attentare. Vnde ad decem millia peditum cum equitibus ducentis, verfus Nicæam tēdentes, ad oppidum quoddam, quatuor milliariis à Nicæa diftans, venerunt, & facto impetu vehementiffimo, repugnantibus acriter oppidanis, fed nihil proficientibus, Teutonici oppidum occupāt violenter. Tandem habitatoribus omnibus interemptis, & manubiis cunctis occupatis, caftrum muniunt, & loci opulentia fimul & amœnitate delectati, vfque ad principum aduentum ibi commanere proponunt. Sed *Solymannus* regionis illius dominus, audiens quòd Teutonicorum gens, oppidum fuum expugnatum, præfumeret detinere, cū omni feftinatione illuc contendit, & caftrum obfideos, violenter expugnat, omnefque quos in eo reperit, gladio interemit. Venit interea rumor in caftris, Teutonicorum cohortes, in manibus *Solymanni* occidiffe. Vnde veritate comperta, reluctantibus maioribus, exercitus ad arma profiliunt vniuerfi, & peditum triginta quinque millia cū equitibus quingentis, ordinatis agminibus, ad partes Nicæas contendunt, & in quodam campo *Solymannum* cum innumera Turcorum multitudine inuenientes, irruunt potenter in hoftes: fed Turci fciētes, quod res pro capitibus ageretur, grauiffimum peregrinis reddidere conflictum, & noftri tandem oppreffi, dum pondus prælij ferre diutiùs non valerent, fugam ineunt, agminibus diffolutis. Turci autem gladiis infequentes, ftragem non modicam noftratibus intulerunt. Ceciderunt ibi de exercitu *Petri*, nobiles, *Walterus Senfanior*, cum *Reginaldo de Brei*, & *Fulchero Aurelianenfi*, & de triginta millibus peditū, qui de caftris egreffi fuerant, fimul & equitibus quingentis, vix vel vnus fuperfuit, qui carcerem euaderet vel mortem. Ecce prælium inobedientiæ quem finem habuit, dum contra præceptum Imperatoris populus ceruicofus, arma mouerat temeraria, qui confulnit indoctum vulgus, vt pacifice apud Conftātinopolim expectaret, vfque ad aduentum Principum illos fubfequentium, qui

Mors Walteri Senfauior & aliorum.

A prudentiores ipfis erant, & ad plenum in militia
eruditi. *Solymannus* vero non fufficiente, quod factum fuerat, in caftra irruit violenter, & fenes valetudinarios, monachos, & ordinatos, matronas, puellas, & pueros in ore gladij interemit multos. Quofdā tamen, ætas, pro quibus ipfa intercedebat, & facies: ad hōc referuabat illæfos, vt perpetuæ fubiiceret feruituti. Erat autē prope caftra fideliū, fecus littus maris, vetus quoddam præfidiū habitatoribus vacuum, in quo neceffitate cōpulfi, ad tria millia peregrinorum fe contulerant, falutem fe ibi
B poffe confequi arbitrantium. Cumque eos *Solymānus* obfideret, illi vero fe viriliter defenderent: *Petrus* ad Imperatorē veniens, fufis humiliter precibus, obtinuit, vt miffo illuc milite, reliquias populi incolumes reduceret. Quod cum factum fuiffet, remanfit *Petrus* apud Conftantinopolim cum reliquiis exercitus, Principum expectans aduentum.

Tertia expeditio cruce fignatorum per Godefcalcum Teutonicum.

SEquutus eft autē hos cruce fignatos, peregrinationis voto obftrictus, facerdos quidā nomine *Godefcalcus*, & natione Teutonicus, qui gratiam
C habens exhortationis, ad quindecim millia de regno Teutonicorū ad opus crucis in Hūgariæ fines conduxit. Vbi cum exercitu fuo vænalia, mandato Regis, bonis conditionibus ab Hūgaris accepiffēt, alimentorum opulentia abutentes & ebrietati vacantes, ad enormes proruperunt iniurias, prædas agentes, & ftragem in populum committentes, nec non cum vxoribus Hungarorū & filiabus, rem illicitam violenter perpetrantes. Vnde Rex ira fuccēfus digniffima, populum ad arma concitat, in vltionem tantæ tranfgreffionis. Tandem apud Belligrauiam prædictorum multitudinem furioforum
D reperientes, & ad refiftendum fe præparare videntes (erant quippe viri fortes & vfum armorum habentes) tentant dolo vincere, quos viribus nequiuerunt. Miffa igitur legatione ad *Godefcalcum* & primates exercitus, conuenerunt eos verbis pacificis dolo dicētes Peruenit ad dominū noftrū Regem grauis querimonia, quòd populo fuo enormes nimis intuleritis iniurias, mala pro bonis nequiter rependendo. Nouit præterea Rex, quod funt inter vos viri prudentes & timentes Deum, quibus inuitis & renitētibus commiffa funt enor-
E mia, quæ Regem merito ad iracundiam prouocarunt: vnde crimen quorundā in omnes refundere verens, decreuit peregrinis parcere in præfenti, fed vnū vobis denuntiat (vt eius omnino quiefcat indignatio) vt & perfonas veftras & fubftantiam cū armis omnibus, in manibus eius, fine conditione tradatis, alioquin nec vnus ex vobis mortē euadet, cùm poteftatem non habeat populus fugiendi. *Godefcallus* igitur & Principes legionum, regiæ benignitati nimis confidentes, populum totis viribus
F renitentem induxerunt, vt armis & bonis fuis in Regias manus traditis, fatisfacerent conquerenti. Quo facto, veniam expectantes, mortē incurrerūt. Irruerūt enim in populum proditores illi, armorū folatio deftitutum, non diftinguentes iuftū ab impio, & ftragem immaniffimam inferētes, locū polluerunt vniuerfum, ex cruore interemptorum, & funeribus occiforum. Euaferūt tamen aliqui, hoc commune periculum, & ad propria reuerfi, fuorū ftragem, aliis, qui peregrinationis voto aftricti fuerant, referentes: quos follicitè admonuerunt, vt
G perfidiam prædicti populi nequā præ oculis femper habentes, prudentiùs incederent, & cautiùs iter expedirent.

Peregrinorū infolentia.

Hungarorū dolus in Peregrinos.

Exercitus Godefcalci cæfus.

Peregrini Iudæos perfequuntur, & interficiunt.

PEr idem tempus conuenerunt ex finibus occidentis, ad ducenta peditum millia, & equitum quafi tria millia, inter quos erant viri nobiles *Thomas* de Feria, *Clarembaldus* de Vendolio, Comes Hermannus, & Carpentarius *Willhelmus*. Hi omnes fu-

1096 ttis incitati, populum Iudæorum in oppidis & ciuitatibus, per quas eis erat transitus, quæ fere centies multa ex eis millia, obtruncabant. Et hoc præcipue factũ est in Maguntia & Colonia ciuitatibus, vbi etiã comes *Emico* nomine, vir potens, & in eadem regione præclarus, eorum cœtibus coniunctus, maleficiorũ erat particeps, & flagitiorum author. Tandem omnes, superata Francconia & Bauaria, cum fines Hungariæ attigissent, arbitrati sunt quod liceret eis regnum liberè introire, sed apud Meezeburc clausũ repetiẽtes aditum, circa pontẽ substiterunt. Porrò B Rex, terræ ingressũ, transire volentibus, prohiberi mandauerat: veritus ne admissi, iniuriarũ, quas Godescalci legionibus intulerat, memores, in vltionẽ arma mouere inciperẽt. Vnde perita à Rege licẽtia transeundi pacifice, eaque sibi iam pœnitus denegata, proponũt terras, quas circa fluuios & paludes Rex possidebat, depopulari, suburbana succedere, & in bona regia hostiliter deseuire. Accidit ergo die quadam, quòd septingenti ex Regiis militibus nauigio transeuntes (vt occulto à peregrinorũ iniuriis, regionem tuerentur) casu hostibus subitò C obuiarẽt, à quibus pene omnes interfecti sunt, exceptis paucis, qui in carectis, & paludibus incolumes remanebant. Hac freti victoria Peregrini, accingunt se etiam, vt pontibus fabricatis, præsidium quoddã expugnent, & iter gladiis præparantes, regnum intrent violenter. Deinde pontibus ad hoc cõstructis & mœnibus admotis, sedula eorũ opera ad id peruentum est, vt iam pateret ipsis introitus. Sed ecce subito cœlitus incusso victoribus timore, versi sunt in fugam, causam pœnitus ignorãtes: deinde peccatis exigentibus, terga hostibus ostendẽ- D tes, cõtulerunt audaciã ciuibus desperatis, qui illos fugientes viriliter insequuri, mortẽ eis ineuitabilẽ intulerunt. Ex quibus comes *Emico*, legionibus fugiens dissolutis, in suam vix patriã est reuersus. Alij vero nobiles, quos prænominauimus, per Tharciã exitium declinãtes, ad Italiã peruenerunt. Vnde & quidam ex Principib⁹, idẽ iter agentibus, cũ Dyrrachiũ nauigate proposuerãt, se in Græciã cõtulerũt.

Expeditio primo signatorum, Duce Godefrido suscepta. Anno supradicto, qui est annus Domini M. XCVI. mẽsis Augusti decima quinta die, Lotharingiæ Dux *Godefridus*, vir illustris, post *Petri* Heremitę *Godefridi* abitum, aliorumque progressum insortunatum (vt prædictum est) conuocatis itineris sociis iter aggressus est. Erant autem qui se illi coniunxerunt viri nobiles: *Balduinus* Ducis frater vterinus, *Balduinus* Hammacorum Comes, Comes *Hugo* de sancto *Paulo*, & *Engerannus* filius eius, Comes de *Catalogus comitum Godefridi.* gres Garnerus, *Reginaldus* comes Tullensis, & frater eius *Petrus*, *Balduinus* de Burgo, *Henricus* de Hascha cũ *Godefrido* fratre suo, *Dodo* de Cons *Conrad* vel *Conanus* de Monte acuto: quos sequebantur Frisones, Lotharingi, & quicquid gentiũ iacet inter fluuios Rhenum & Garumnã. Hi omnes indioidno comitatu incedentes, per Austriæ prouinciã & Hungariam, Regi datis obsidibus, ad Belligrauiã Bulgariæ oppidum, & inde ad Niz & Stralicia peruenerunt: inde ad Daciam mediterraneam, quæ alio nomine Mesia dicitur, & ad claustra Sancti *Basilij* descendẽres, Philippolim, vrbem nobilem & diuitem, attigerunt, Cumque ibi cognouissent, quòd *Hugo* magnus, *Philippi* regis Francorum frater, cum aliis quibusdã ab Imperatore *Alexio*, in vinculis teneretur, dux magnificus *Godefridus*, missis legatis, rogat vt viros prædictos & cruce signatos, solutos abire permittat. Erat antem *Hugo* vir illustris, qui & quasi ex primis iter aggressus, Alpibus transcensis, in Apuliam per Italiam descenderat, & cum exiguo comitatu, Dyrrachij, mare transiẽs, substiterat, peregrinos qui sequebantur expectans. Quem Præses regionis captum & vinctum Imperatori transmisit:

Hugo magnus cum aliis nobilibus ab Imperatore Alexio captiuus detinebatur.

A Rex tanquam prædonem & homicidij reum, detinebat eum in carcere. Sed cũ nuncius Ducis præcise hoc negaretur, communi cõsilio, per octo dies, regionem totam cum legionibus suis depopulantes, affligunt. Hoc audiens Imperator, nuncios ad ducem dirigit, rogans vt à præda se cohibens, nobiles recipiat expeditos. Dux igitur pacatis legionibus, Constantinopolim peruenit, vbi etiam prædictos nobiles incolumes suscepit. Erant autẽ cum *Hugone* magno, *Drogo* de *Neella*, *Clarembaldus de Vendalie*, *Willelmus Carpẽtarius*, qui omnes Duci de sua liberatione gratias exoluerunt. Eodem anno stellæ visæ sunt labi de cœlo in partibus occidentalibus, in signum dictæ stragis & confusionis. 1096

Hugo Magnus cum suis consortibus Godefridi, carcere liberati.

Alexius autem imperator Græcorũ vir nequã & subdolus, cũ esset in palatio Nicofordi pręcessoris sui summus & princeps militiæ, contra Dominum suum maliciose recalcitrans, quinto vel sexto ante hanc expeditionẽ anno, domino depulso, imperium inuaserat, & innasum nequiret detinebat. Hic semper propositum habens fallendi sæ- C pe cũ peregrinis verba pacifica loquebatur in dolo, suspectam iugiter habens multitudinem cruce signatorum, & militiæ probitatẽ. Vnde si quandoque nocere cessauit, non hoc virtutis extitit, sed timoris. Nam cùm dux *Godefridus* ante vrbẽ Constantinopolitanam tentoria fixisset, aduenerant nuntij Imperatoris, ipsum Ducem inuitantes, vt ad Imperatorem cum paucis introire festinaret. Dux verò habito concilio, illuc ire distulit: vnde indignans Imperator, forum rerum vænalium Ducis legionibus interdixit. Porrò principes alimentorũ metuẽ- D tes defectũ, per suburbana longè lateque hostiliter discurrentes, greges vndique cõtrahont & armẽta: & tantam in castra alimentorum deferunt opulentiam, vt vsque ad satietatem etiam minores abundarent. Vnde imperator compulsus, commercium restitui iteratò præcepit.

Expeditio Domini Boamundi. Interea dum hęc apud Constantinopolim gerũtur, dominus *Boamundus*, *Roberti Guiscardi* filius, princeps Tarentinus, qui ante hyemẽ, cũ suo exercitu Adriaticum mare transiens, Dyrrhachiũ vsque E peruenerat, per deserta Bulgariæ ad suos qui eius sequebantur castra, pedetentim appropians accedebat. Aderant autem ei viri nobiles & potentes, quorum hic in parte nomina subponemus, *Tancredus Willelmi* Marchionis filius, *Richardus* de principatu, & *Rainulphus* frater eius, *Robertus* de Anxa, *Hermannus* de Katui, *Robertus* de surda valle, *Robertus Tursti* filius, *Hunfridus* filius *Radulphi* *Richardus* filius Comitis *Ranulphi*, Comes de Russillo, & fratres eius, *Boelius Carnotensis* *Albereda* de Cognano, *Hũfridus* filius eius. Hos autem sequebantur populi Italici, & quicunque Thyrreno & mari Adriatico F includebantur. Hi omnes vsque ad vrbẽ Castoreã, *Boamundi* vexilla sequuti, cũ à ciuibus vænalia populo non exhibebantur, cootrahere greges & armenta compulsi sunt violenter. Indeque progressi, in regione Pelagonia castra statuerunt. Vbi audiẽres quod in vicino erat municipium solis hæreticis habitatoribus refertum, illuc sub celeritate concurrentes, & castrum violenter occupantes, & ædificia igne conflagrantes, prædam immensam & opima inde spolia abstulerunt. *Siciliæ Boamundi.*

Expeditio Comitis Tholosani. G Subsequuti sunt peregrinos prædictos Comes *Tholosanus Ramundus*, & episcopus Podiensis Aimerus, in negotium crucifixi. Erant autem cum eis in gente sua viri generis præclari: *Willelmus* Aurasiensis episcopus, & Comes *Rambaldus*, *Gaustus* de Bediers, *Girardus* de Rossillo, *Willelmus* de monte Pessulano, *Willelmus* Comes Forensis, *Raimundus Pelez*, *Centonius* de Barr, *Willelmus Amaneu*. Hos sequuti sunt Gothi, &

1096

Soen Comitis Tholosani.

Wasconies, & quicunque cruce signari inter Pyrenæum & Alpes diffunduntur. Hi omnes præfatos subsequentes cruce signatos, per Italiam & Longobardiam & per regionem, quæ forum Iulij dicitur, in Histriam, & tandem in Dalmatiam descenderunt. Cumque per dies quasi quadraginta, omnem Dalmatiam multò pertransissent periculo, demum Dyrrachium peruenerunt. Vbi & Comes literis Imperatoris exhilaratus, iter arripuit, & penetratis montibus, syluis & vniuersa Epyrotarum regione, demum in pagum cui Pelogania nomen est, copiis omnibus redundantem, tentoria statuerunt. Cumque ibi venerabilis Podiensis Episcopus longiùs à castris tentoria fixisset, hospitandi commoditate ductus, à Bulgaris irruentibus captus est. Sed dum vnus ex prædonibus aurum quæreret, ipsum contra cæteros tuebatur. Inter quos excito tumultu per voces decertantium, exercitus commotus est vniuersus, & armis arreptis, irruentes in maleficos prædictos, ex eorum manibus Episcopum eruerunt. Denique resumpto itinere, peregrini Thessalonicam transeuntes, & omnem Macedoniam, continuatis laboribus apud Rodestum vrbem maritimam, super Hellespontum sitam, itinere dierum quatuor distantem à Constantinopoli peruenerunt. Vbi Legati principum, qui præcesserant, Comiti occurrentes, monuerunt instantiùs, obnixè cohortantes, vt peractis apud Imperatorem negotiis, ipsos subsequi maturaret. Victus igitur comes tam Imperialium quàm Principum petitione, relicto exercitu sub custodia episcoporum & virorum nobilium qui in castris erãt, ipse cum paucis Constantinopolim properans, ad Imperatorem ingressus est. Cum autem ipsum Imperator cum omni reuerentia suscepisset, & plurimum exhortaretur, vt sibi fidelitatis iuramentum, secundum formam aliorum Principum, qui eum præcesserant exhiberet, negauit planè. vnde indignatus Imperator, insidiabatur illi, & eius exercitui. Præcepit itaque militibus suis, vt repente in legiones Comitis irruentes, omnes penitus delerẽt. Centuriones autem Imperatoris & quinquagenarij, agminibus militaribus præfecti, domini iussionem exequentes, clam & de nocte in Comitis irruunt castra, aliquosque non præmunitos inuenientes, peremerunt. Comes verò hæc audiens, Imperatori proditionis obiecit infamiam. Imperator facti pœnitens, Boamundum, qui adhuc in vlteriore maris littore cum suis residebat, ad se faciteuocari, vt per eius & principum suorum interuentum, Comitis sibi animum reconciliare posset. Qui ad eius vocationem venientes (licet multum displiceret quod factum fuerat) cùm viderẽt quòd non esset vltionis locus, cùm ad maiora properarent, controuersiam, quæ inter ipsos erat, composuerunt. Comes verò iuxta formam fidelitatis, ab aliis factam, iuramentum exhibens, in plenam gratiam reuersus, donis ingentibus est honoratus. Forma autem fidelitatis hæc est, in quam omnes consenserunt totius occidentis principes: quod ciuitates & castella cum possessionibus aliis, quæ ad ius Imperatoris spectare videbantur, si ea possent subiugare, sibi redderent statim, reseruatis principibus, manubiis omnibus in eisdẽ inuentis. Quod quibusdam ex nobilibus nimis videbatur iniquũ, vt sui sanguinis effusione, mercarentur commodum alienum. Imperator autem quò satisfaceret peregrinis, iurauit quòd ipsis auxilium fidele impenderet & consilium, quibus possent inimicos fidei debellare. Venit interea Constantinopoli comitis exercitus, qui statim mandato ipsius ad eos qui se præcesserant transiens, cæteris legionibus est coniunctus.

Episcopus Podiensis à Bulgaris captus, & postea liberatus.

Comes Tholosanus iuramentum Imperatori præstare recusat.

Inimicitia contra comitem Tholosanum & imperatorẽ, intercessione Principum, composita.

1097.

Expeditio Roberti Normannorum.

HOc denique tempore *Robertus* Dux Normanniæ cruce signatus, iter Hierosolymitanum, omnium peregrinorum nouissimus arripiẽs, posuit Normanniam in vadimonium fratri suo Regi Willielmo, acceptis ab eo decies mille libris argenti. Iunxerunt autem se eius agminibus, *Robertus* Comes Flandrensis *Eustachius* Comes Boloniensis, *Stephanus* Comes Blesensis, Comes Carnotensis, comes *Stephanus* Albemarlensis, *Rothrodus* comes Perticensis, *Rogerus* de Baroeuilla, de Britannia viri magni, *Fergandus* & *Conanus*. Hos quoque sequebantur Angli, Normanni, Flandrenses, Britones, Andegauenses, Galli occidentales, & omnes populorum cunei, qui ab oceano Britannico vsque ad Alpes mediterraneo tractu degebant. Isti omnes in negotium crucis profecti, in Apulia & Calabria, circa hyemis ingruentis initium, niuium & glacierum vitantes incommoda, expectabant, donec aura fœlicior arrideret. Circa idem tempus fundata est Ecclesia Norwicensis, & in ea pro clericis, monachi surrogati sunt.

Socij Roberti Normannici.

Ecclesia Norwicensis fundata.

ANno Domini M.XCVII. Dux *Godefridus* cum suis legionibus apud Constantinopolim, dux *Boamundus* cum suis apud vrbem Castoream, comes Tholosanus cum suis apud Pelagoniam, celebres Dominicæ natiuitatis dies transigentes, decreuerunt, vnusquisque in loco suo, intuitu religionis, manus à præda & qualibet iniuria cohibere. Postea omnes in vere sequenti, compositis sarcinis, vehiculis & clitellis iter aggredientes, versus Nicæam vrbem pedetentim incedunt. Qui tãdem ad Nicomediam, quæ Bithyniæ metropolis est venientes, habuerunt obuium venerabilem sacerdotem *Petrum* Heremitam, qui cum paucis, qui sibi superfuerunt, venientibus legionibus occurrens, eorum cœtibus coniunctus est. Deinde principibus salutatis, ab iis benignè susceptus est, qui & de suorum amissione plurimum condolebant, & multa ei donaria conferebant. Multiplicatis igitur armatorum copiis, & moderamine congruo iter expedientes, Nicæam per Dei gratiam attigerunt. Vbi castris in gyrum dispositis, loca tamen venturis reseruantes, vrbem mensis Maij decima quinta die, in die videlicet dominicæ Ascensionis, obsiderunt. Comes verò Tholosanus negotiis pertractatis, sumpta ab Imperatore licentia, ad vrbem prædictam velox peruenit, & cæteris se principibus Nicæã obsidentibus, cũ legionibus coniunxit.

Postãs cruce signatorum.

Petrus Heremita Principibus occurrit.

Comes Tholosanus, ad Nicæa obsidionem venit.

AVdiens autem Dux Normannorum *Robertus*, Nicæam vrbem à principibus, qui ipsum præcesserant, iam esse obsidione vallatam, conuocatis itineris sociis, sarcinisque compositis, ad mare descendit. Et moram, quam fecerat in Apulia sarcire cupiens, cum omni tranquillitate, Illirico, Macedonia, & vtraque Thracia transcursis, Constantinopolim peruenit. Vbi ab Imperatore vocatus, more aliorum principum, fidelitatem tam ipse quã comites qui cum eo venerant, fecerunt: vnde & maiorem consequuti fauorem, aurum, vestes pretiosas, vasa tam artificio quàm materia admiratione dignis, holosericum quoque inauditæ æstimationis, cum plurimis aliis donis susceperunt, qualia priùs non viderant: & quæ ipsis etiam receptoribus stuporem inferrent: siquidem rerum antea visarum excederent dignitatem. Deinde sumpta ab Imperatore licentia, traiectoque Hellesponto, cum suis legionibus Nicæam peruenientes, à principibus, qui eos præuenerant magnæ deuotionis amplexu suscepti sunt. Hi verò locum sibi in obsidione reseruatũ obtinẽtes, castra magnificè statuerũt. Hic igitur primò ex diuersis agminibus factus Dei viuentis exercitus, vbi legionibus numeratis, inuenta sunt peditum sexcentamillia, equitum ve-

Robertus dux Normannorum præstito imperatori Constantinopoli iuramento, ad obsidionem Nicææ festinat.

1097.

Christianorum numerus & exercitus coniunctus.

Antecessores Solymanni regiones multas Imperatori Constantinopolitano eripuerunt.

rò loricatorum centum millia. Hi itaque in gyrum vrbem obsidentes, laborum suorum propositum, cum omni deuotione Domino consecrarunt.

NIcæa vrbs magna, & rerum omnium opulentissima, vna est ex ciuitatibus Bithyniæ, cuius ciuitatis & totius Regionis Dominus erat quidam Turcorũ potentissimus, nomine *Solymannus*, quod lingua Persarum Rex interpretatur. Huius autem antecessores ab Imperatore Constantinopolitano, Romano nomine qui ante hunc *Alexium* erat tertius, has bello obtinuerant regiones, quas vt successuri huic tradiderant *Solymanno*. Possidebat autem *Solymannus* & prouincias reliquas omnes à Tharso Ciliciæ, vsque ad Hellesponrum. ita vt in confinio Constantinopolitanæ ciuitatis procuratores suos haberet, qui tributa & vectigalia totius regionis in commodum Domini sui colligerent, & collecta confiscarent. Ipse autem cum multitudine copiosa armatorum ex montibus vicinis, vix ab obsidione decem milliaribus distantibus, opportunitatem quærebat, qua vrbẽ posset cruce signatorũ molestiis liberare. *Solymannus* itaque vt ciues obsessos consolaretur, duos ad illos misit nuncios, qui nauigio per lacum ad vrbem descenderent, & mandata sibi iniuncta, ad ciues obsessos occultè perferrent: ex quibus vnus à nostris captus est, alter vero gladio confossus. Principes autem nuncium, qui viuus captus fuerat, in carcerem detrudentes, didicerunt ab eo, quod *Solymannus* sequenti die veniret, vt obsidionem solueret, & obsessos instanti periculo liberaret. *Solymannus* igitur statuto die circa horam tertiam (vt nuncius prædixerat) cum quingentis armatorum millibus, ex montibus ad plana descendens, præmisit decem millia equitum ad portam meridianam, quæ Comiti Tholosano commissa fuerat, vt cum impetu maximo in eas irruerẽt legiones. Quibus inuadentibus, nostrisque viriliter resistentibus, conatus inimicorum mirabiliter confracti sunt: vt aciebus dissolutis, iam se in pedes conicere cogerentur. Sed *Solymannus* cum maioribus superuenientes copiis, illos, qui dissoluti erant, iterum reducens, in nostros redire compellit. At verò Dux *Godefridus* & Dominus *Boamundus*, comesque Flandrensis cum suis ad vnguem armati, videntes comitis exercitum supra vires fatigari, irruunt constanter in hostium legiones, & interfectis ex eis ad quatuor millia, & nonnullis captis, in fugam reliquos compulerunt. Nostri quoque hac prima potiti victoria, obsidionem continuant, dispositis in gyrum militaribus cateruis in hunc modum. Ad portam orientalem sedit dux *Godefridus*, cum duobus fratribus suis, & eorũ cateruis: ad portam Septentrionalem Dominus *Boamundus* cum *Tancredo* & aliis principibus suis: ad portam Australem comes *Raimundus* & Episcopus Podiensis: ad portam occidentalem dux Normannorum *Robertus*, & comes Flandrensis cum suis armatis. Ex omni itaque parte vrbs cincta est militibus strennuis: ita quidem quòd antea non perlustrarunt radij solares milites præclariores. Deinde principes nostri ad terrorem ciuium obsessorum, capitibus occisorum amputatis, ex iis mille capita machinis immensis in vrbem proiecerunt, quosdam autem captiuorum ad Imperatorem miserũt.

Christianorum victoria & Turcorum post quatuor millium interitum fuga. (C, D)

Castrorum Christianorum situs. (E, F)

Oppugnatio Nicææ.

HIs ita gestis, placuit principibus, vt petrarias aliasque machinas, ad muros vrbis applicarẽt. Dumque in hoc attentiùs artifices laborarent, & vrbem frequentibus impugnarent congressionibus, curriculo septem hebdomodarum, quadam die condicto de more insultu, duos nobiles *Balduinum* videlicet Calderon, & *Balduinum* de Gaut, vnum iactu lapidum, alterũ iactu sagittę (dum animosius in vrbis expugnatione decertarent) nostri A misero infortunio amiserũt. In alio quoq; similiter conflictu, principũ consilio iterato, comes *Willielmus* de Foreis, & *Galo* de insula, sagittis confixi ceciderunt. *Guido* præterea de Possessa vir nobilis, ibidẽ carne solutus est, graui infirmitate prius correptus. Quadã iterũ die, dum principes vniuersi machinas suas certatim ad murũ applicarent, comes *Hermannus* & *Henricus* de Ascha Teutonici, instrumentum quoddã satis artificiose cõposuerunt, in quo equites viginti componentes, ad murum applicuerunt. Quæ tandem, instantibus ad defensionem ciuibus, B magnorum impulsu lapidum, ita contrita est, vt eos qui infra erant comprimeret vniuersos. Feruebant autem alij nihilominus in opus inceptum, & assiduis insultibus requiem ciuibus subtrahebant. Lacus tamen ciuitati adiacens, nostrorum præcipuè impediebat opus: nam ciues per eum liberiùs nauigantes, victum & alimentorum copiam, in nocumentum nostrorum principum, inferebant in vrbem. At principes, adhibitis ad lacum nauibus, & armatis impositis, commeatum ciuibus subtraxe- C runt. Ad turrim quoque quandam (quæ erat in parte Australi ciuitatis, cæteris omnibus eminentior & fortior) expugnandum, cùm omnia deficerent media, tandem adhibuerunt suffossores, qui eam cum multo labore suffodientes, post ligneis materiis adimplerunt, & cum supposito igne (quo ligna consumerentur) materia in cineres redacta esset, turris cum tanto fragore corruit, vt instar terræmotus, audientium corda perturbans, non modicum ingereret sua ruina terrorem. Ad sonitum igitur tantæ ruinæ, excitatæ legiones ad arma conuolant, animos acuunt, quasi vrbem protinus in- D gressuri.

Solertia Teutonicorum. (B)

Vehemens cuiusdam turris ruina.

SOlymanni verò vxor, ex turris ruina desperatione concepta, nauibus cum suis per lacum deuecta, ab vrbe clam egreditur, sed nostri, qui in lacu erant nauibus ad explorandum dimissi, fugientem capiunt, & captam principibus præsentant: capta quoque cum duobus filiis suis adhuc tenellis, sub arcta custodia deputatur. Dux magnificus *Godefridus*, Turcum quendam, qui multos ex nostris telis confoderat, & insuper principes verbis probrosis afficiebat, visa opportunitate, sagitta cerebro per- E forato, extra murum in fossam præcipitem dedit. Vnde vndique omnes ad insultum animati, lituis perstrepentibus & tubis, aggrediuntur vrbem: repletur aër clamoribus, non prosunt obsessis sagittæ, non tela ignita, non lapides aut ligna, non vires, non arma, non missilia congesta. Quare ad deditionem compulsi, dederunt vrbem Tatino cuidam Imperatoris ministro: quod nostris principibus, ad maiora properantibus, satis placuit, secundum initas cum Imperatore conditiones. Receperunt ta- F men peregrini sclauos suos omnes, tum illos qui durante obsidione capti erant à ciuibus, tum illos qui de exercitu *Petri* à *Solymanno* capti fueraut, vt superiùs est relatum. Principes igitur nuncios ad Imperatorem mittentes, adhortati sunt magnopere, vt ad partes illas, tot ex suis principibus mittat, qui sufficiant ad custodiam ciuitatis: præsentaueruntque ei vxorem *Solymanni* & filios, quos gratanter acceptauit. Imperator autem lætabundus & gaudens, ex familiaribus suis quosdam misit, qui vrbem cum omni captiuorum substantia auro & G argento, & omni genere supellectilis susciperent, per quos etiam singulis peregrinis donaria transmittens ingentia, tam literis, quam viua voce, beneuolentiam singulorum captabat, & pro tam laborioso seruitio, & imperij sui tanto incremento, gratias referebat copiosas. Capta est autem vrbs Nicæa anno Domini millesimo nonagesimo septimo, mensis Iulij vigesimo die.

Solymanni vxor cum duobus filiis capta.

Deditio Nicææ ciuitatis.

1097.

Cruce signatorum progressus.

SOluta igitur obsidione, iterum mandato Principum cruce signatorum ad proficiscendum inuitatur exercitus, & compositis sarcinis, tertio Kalendas Iulij iter arripuit: & pontem quendam transeuntes, in duo exercitum diuiserunt: Dominus *Boamundus* & Dux Normannorum *Robertus*, comes Blesensis *Stephanus*, *Hugo* de Sancto Paulo, & *Tancredus*, cum suis cohortibus læuam sequuti in vallem, cui nomen est *Gorgoni*, peruenerunt: reliqui verò omnes dextram versus proficiscentes, castris illorum duobus distantes milliaribus, diem produxerunt. *Solymannus* verò illatæ memor iniuriæ, sequenti die circa horam diei secundam, adest, cum Turcorum agminibus infinitis, quorum numerus ducentorum millium summam excedere dicebatur. Nostri verò, per exploratores, eorum aduentu præcognito, sarcinas & Turcos captiuos, cum debilibus suis, secus arundinetum in vicino positum, collocarunt, & ipsi ad arma conuolantes, equos præparant, quasi cominus pugnaturi. Et missis nuncijs ad alium exercitum, à quo temerè recesserant, hortantur magnopere, vt auxilium conferant suis legionibus desperatis: sed interim nostris inuitis, prælium committitur horribile & damnosum, in quo Christiana contrita sunt agmina vehementer. Nam equi eorum insolitum non ferentes clamorem Turcorum, buccinarum clangorem, ictusque tabutcinorum, calcaribus non parebant. Dum igitur Christiani fugam inire cogerentur, superuenit magnificus Dux Normannorum *Robertus*, clamans & dicens, Quò fugitis milites? quo fugitis? equi Turcorum nostris velociores sunt, vnde fuga præsidio non est. Melius est autem bene mori, quam turpiter viuere: mecum sentite, me sequimini. Hæc cum dixisset, in quendam Turcorum Regem lanceæ direxit aciem, quæ scutum illico & loricam cum corpore perforauit. Secundum quoque, & tertium similiter, in momento confossos, prostrauit. Tuoc aoimus rediit Christianis, pugnaque grauissima committitur & horrenda. Ceciderunt in illo conflictu ex nostris duo principes: quia *Willielmus Tancredi* frater, dum regem quendam Turcorum lancea transfigit, eiusdem regis lancea perforatur. *Godefridus* quoque de Monte, dum caput cuiusdam Pagani amputat, sagitta perforatur. Tertius Parisiensis *Robertus*, eodem mortis genere vitam finiuit. Ceciderunt autem in hoc conflictu ad duo millia peregrinorum, deficientibus agminibus & in fugam compulsis. Sed cùm sic afficeretur populus Christianus, ecce alius exercitus, quem ducebat Dux *Godefridus*, cum quadraginta millibus armatorum superuenit. Qui omnes acriter in acies irruunt inimicorum, & atrociter satis & animosè, decertantes, Turcos infideles (qui tot hostes superuenisse conspicientes, quasi cœlum super se ruiturum verebantur cum duce suo *Solymanno*) terga dare coëgerunt. Quos fugientes, Christiani tanta persequuntur diligentia, vt per quatuor milliaria vltra eorum castra continuam operarentur ex eis stragem. Et captiuos omnes, quos Turci ceperant, reducentes, ad castra eorum sunt reuersi: vbi reperientes copiam auri, argenti, iumentorum, cum gregibus, armentis, & victualibus, collectis & papilionibus & tentoriis, cum equis pariter & camelis, in castris à proprijs sunt recepti. Cecidisse autem dicuntur ea die de numero hostium, & apud suos virorum potentium ad tria millia. Actum est itaque hoc prælium die Kalendarum Iuliarum, pugna multum dissimili: cùm Turcorum centum quinquaginta millia, contra Christianorū quinquaginta millia decertarent.

Willielmus Tancredi frater, Godefridus, de monte, Robertus Parisiensis cæsi.

POstquam autem per triduum moram, sibi & equis necessariam, in loco certaminis protraxissent, lituis mouentibus, se iterum ad iter accingunt. Et transcursa Bithynia vniuersa, Pisidiam sunt ingressi. Vbi casu in prouinciam arentem, & inaquosam descendentes, ibidem fixis castris, importunitate ardoris & molestia, cœpit populus ita deficere, vt plusquam quingenti spiritum exhalarent. Tandem his erepti periculis, descenderunt in regionem vbertimam, iuxta Antiochiam minorem, quæ Pisidiæ metropolis est. Dehinc quoque turmas quasdam miserunt in diuersas prouincias, vt eas explorarent, possentque ad principes suos earum conditiooes perferre. Turmæ à castris diuisæ, Heracleam Lycaoniæ vrbem prætereuntes, ad Iconium eiusdem regionis metropolim, peruenerunt, quam omni habitatore vacuam, inuenerunt. Turci enim ciuitates & castella deserentes, cognito peregrinorum aduentu, non habebant fiduciam resistendi. Indeque Marasiam vrbem transeuntes, Ciliciam sunt ingressi. Habet autem Cilicia ab oriente Cœlosyriam, ab occidente Ysauriam, à Septentrione iuga montis Tauri, ab Austro Cypricum mare. Habet etiam duas vrbes metropolitanas, Ananatzan & Tharsum, doctoris gentium *Pauli* natale solum, quæ ciuitas subdita est *Baldwino fratri* ducis *Godefridi*. *Robertus* Normannorum dux quandam cœpit vrbem Azena vocatam, & dedit eam suo militi *Simoni*. Dux *Boamundus* & comes *Reimundus* ceperunt aliam vrbem quam *Petro* de Alpibus contulerunt. Inde ad Oxan profecti, vrbem obtinuerunt, & *Petrus* de Russillo, cepit Rusam, & plurima castella subegit. *Guelfus* quidam natione Burgundus, Adama vrbem subiugauit, & *Tancredum* superuenientem, in ea benignè suscepit. *Tancredus* inde profectus, Maunstram venit, & Turcis interfectis, vrbem subiugauit. Inde ad minorem Alexandriam descendens, vrbem obtinuit, & prouinciam sibi totam subegit. *Balduuinus* frater ducis *Godefrid*, ad maiorem reuersum exercitum (assumpta militia) in partes Septentrionales descendit, & regionem totam vsque ad Eufratem, in sua iura recepit. Exiit ergo fama eius ad ciues Edessanos, qui trans flumen habitabant, quod tantus princeps de gente occidentis aduenerat, qui vocantes eum humiliter rogabant, vt sibi & suæ ciuitati præesse dignaretur. Est autem Edissa nobilis Mesopotamiæ ciuitas, quæ alio nomine Rages appellatur, ad quam *Tobias* senior, *Tobiam* filium suum misit, vt à *Gabelo* cognato suo, reposceret decem talenta. Ad hanc veniens *Balduuinus*, à Duce vrbis & populo vniuerso, cum gloria suscipitur & honore. Inde vrbem Samosatum accedens, cùm vidisset eam quasi inexpugnabilem, datis aureorum decem millibus, emit eam à duce ciuitatis, & in sua iura recepit. Et inde ad Sororgiam transiens, obsedit illam, & cepit. Quod cum factum fuerat, liber commeatus ab Edissa vsque ad Antiochiam, transire volentibus, patebat. Maior interea exercitus ad vrbem Maresam profectus (quam Turci præ timore, vacuam reliquerant) Christianos in ea solummodò inuenerunt. Inde miserunt *Robertum* Ducem Normannicum ad vrbem Artasiam, cum Comite Flandrensi, quorum aduentum, cùm ciues cognouerunt, Turcos omnes, qui eos multo iam elapso tempore oppresserant, occiderunt, & extra vrbem omnium capita proiecerunt. Distat autem hæc ciuitas ab Antiochia milliaribus quindecim, quæ etiam Calquis alio nomine nuncupatur.

1097

Tharsum captum.

Oxa ciuitas capta.

Adima vrbs capta.

Maunstra capta.

Edessa dedita.

Sororgia capta.

HIs ita gestis reuocatæ sunt omnes legiones dispersæ per diuersas prouincias, & exercitu redintegrato, generale fit interdictum, vt nullus

Transitus cuiusdam pontis & Antioch. obsidio.

1097. de cætero nisi iussus, præsumat ab exercitu se separare. Mane autem facto, acies versus Antiochiam dirigunt, sed quoniam fluuius Orontes, qui & vulgari appellatione Fer dicitur, in via medius erat, super quem pontem audientes validissimum esse, miserunt *Robertum* ducem Normannicum, cum sociis expeditis, qui itinera priùs explorarent, & si quid difficultatis emergeret, Principes sequentes, super eo redderent certiores. Præcedebat ergo Dux maiores legiones, donec ad prædictum pontem peruenit. Erat autem pons lapideus, in vtraque fronte turres habens validissimas, in quibus centum viri armis strenui, balistarum vsum habentes, erant collocati, qui pontem, vel fluminis vadum, volentes transire, violenter arcerent. Aduenerant præterea ab Antiochia equites septingenti, qui in vlteriori fluminis ripa constituti, transitum nostris impedire pro viribus decertabant. Cùm hunc pontem transire non poterat Dux *Robertus*, ab hostibus prædictis impeditus, ibidem cum ipsis certamen init, quod vsque ad aduentum maioris exercitus, non cessabat. Postquam ergo vniuersæ conuenerant legiones, lituis perstrepentibus & tubis, pontem inuadunt, viribus totis hostes repellunt, & alij interim vado reperto, flumen potenter transeunt, & ripam vlteriorem hostibus fugatis, attingunt. Deinde traiecto exercitu vniuerso, castra statuerunt, & die sequenti inter montes & fluuium, viam regiam sequentes, ante vrbem infra milliare vnum, castra fixerunt. Est autem Antiochia ciuitas præclara, ab Antiocho filio *Alexandri Macedonis* dicta, eò quòd illam caput statuerat regni sui. In hac postmodum Apostolorum princeps, cathedram tenuit pontificalem, sub *Theophilo* viro venerabili, qui erat in ciuitate potentissimus, à quo etiam fuit *Theophilis* nuncupata. Hæc quoque priscis temporibus dicta est Reblata, ad quam *Sedechias* rex Iudæ ad *Nabuchodonosor* regem ductus, oculis priuatus est. Sita est autem in prouincia Cœlosyria, quæ maioris Syriæ pars esse dignoscitur, habens agros vberrimos, riuis ac fontibus delectabiles, & amœnitate singulares. Erat autem dominus ciuitatis quidam *Auxianus*, natione Turcus, ex familia magni Soldani Persarum, nomine *Belfecho*, qui prouincias illas omnes, suo, expulsis Christianis, subiugauit imperio. Placuit itaque principibus occidentis, vt ad vrbem accedentes, eam obsidione vallarent: vnde vrbi appropinquantes, decimoquinto Calendas Nouembris, acies in gyrum in hunc modum disponunt. Cùm quinque essent portæ ciuitatis, quarum duæ, propter fluminis vicinitatem non poterant obsideri, dimisit illas exercitus inobsessas, reliquis tribus obsidione vallatis. Superiorem igitur portam obsedit *Boamundus*, cum his qui ab initio fuerant eius castra sequuti. Iuxta eum sedit dux Normannorum *Robertus*, & Comes Flandrensis cum sociis suis, qui à castris *Boamundi* vsque ad portam Canis, agmina coniunxerunt. Iuxta illos considebat Comes *Tholosanus*, & episcopus Podiensis *Aimerus*, cum aliis nobilibus, qui eorum fuerant vexilla sequuti. Iuxta eos consedit Dux *Godfridus*, cum fratribus suis *Eustachio* & *Baldewino*, & aliis legionibus multis, quæ ipsum quasi rectorem fuerant subsequutæ.

Cruce signati Antiochiam obsidione concluserunt.

CIuitate itaque in hunc modum obsessa, collocarunt machinas in locis opportunis, petrarias scilicet, trubuculos & mangouellos, ex quibus crebros lapides emittebant, & damna, quę ciuibus inclusis terrorem non minimum incusserunt. Castellum etiam ligneum latum componentes, in altum Balistinarios in eo locauerunt, qui in insidiis constituti, telis igneis & venenatis, multos neci

Boamundus cum suis victualia quærens, multis Turcis interfectis, in castra redit.

1098. ex hostibus tradiderunt. *Turci* è contrario machinas pro machinis construentes, tela pro telis, & lapides pro lapidibus, in peregrinorum perniciem remiserunt. Tandem innumeris hinc & inde interfectis, & maximè ex eis qui victualia quærebant, deficientibus alimentis, dominus *Boamundus*, & Comes *Flandensis*, & *Robertus*, de communi consilio, vt pabula quærerent, exierunt. Audientes autem Turcos esse in quodam castello & villa magna, in regione hostium, bonis omnibus referta, profecti sunt illuc cum legionibus suis, vbi multis (Deo volente) à paucis trucidatis, spolia multa in suos vsus receperunt. Cognouerunt autem prædicti principes, per exploratores suos, Turcorum multitudinem in proximo constitutam, contra quam comitem Flandrensem direxit *Boamundus* cum viris armatis, ipse maioribus copiis stipatus; sequuturus Comes autem in opere Martio vir strenuus, in hostes acriter irruens, centum ex eis gladio peremit. Dumque victor ad socios rediret, ecce alij exploratores multò fortiores, nunciant aduentare ex alio latere inimicos. Contra quos viribus multiplicatis incedentes, præuia Dei gratia, omnes in fugam compulerunt, & quasi per duo milliaria insequentes eos, stragem non modicam hostibus intulerunt. Indeque cum triumpho ad castra reuertentes, cum equis, mulis, camelis, asinis, armentis & spoliis vberrimis quæ contraxerant, agros repleuerunt circumpositos, & principes, victus penuria laborantes, immensa lætitia perfuderunt. Sed quoniam tantæ multitudini vix per dies paucos præda sufficere potuit præfata, præualuit in breui adeò fames in populo, quòd innumera hominum multitudo, ab obsidione recedens, iuramentorum, voti, & professionis immemores, clam ad patriam repedarent. Inter quos etiam & *Tatinus* quidam homo subdolus, & Imperatori *Alexio* familiarissimus, peregrinorum oppressionem metuens, vt quocunque modo fraudem palliaret, relicta in obsidione familia cum tentoriis, recessit nō denuo reuersurus. Hoc quoque tēpore *Swanus* Danorum regis filius, & cruce signatus, cum viris mille quingentis optimè armatis, ad obsidionem properans Antiochenam, non longè ab vrbe *Nicæa* Turcorum perpessus insidias, cum suis omnibus interfectus est. Sed tamen diu & viriliter hostibus resistentes, ne inulti animas effundere viderentur, cruentam post se proditoribus victoriam reliquerunt.

Strenuitas Comitis Flandrensis.

Swanus Danorum Regis filius, ex insidiis à Turcis cum suis cæsus.

PEr idem tempus in obsidione, cùm fames de die in diem inualesceret, & ex fame lues sequeretur, de mandato Domini *Podiensis*, qui legatione sedis Apostolicæ in exercitu fungebatur, statutum est, vt triduanum indiceretur ieiunium in populo: videbatur enim prudentioribus viris & literatis, quòd peccatis exigentibus, prædicta incommoda acciderant. Decreuerunt pariter, meretrices omnes ab exercitu sequestrari, adulteria, fornicationes, ebrietates, comessationes, aleas, fallaces iurationes, simul & omnes fraudes interdicere vniuersis: vt omni spurcitia eliminata, adesse sibi diuinam misericordiam humiliter implorarent. Factum est autem, vt per gratiam Dei superabundantem, populo ad frugem vitæ melioris reuocato, ex parte quiesceret sæuior ira Dei. Mouebantur autem supra modum ex hoc peregrini, quod sciebant exploratores esse in exercitu, ex omnibus orientis Regionibus in quibus conuersabantur increduli: dum vnusquisque eorum, de proprio statu sollicitus scire volebat, qualiter se, contra tantam expeditionem defendere posset. Nec enim erat difficile hos exploratores inter nostros latere, cùm mercatores in exercitu victualium, alij Græcos, alij

Fames & lues in Castris Christianorum.

Syrianos, alii Armenios, se esse affirmarent. Ti- A
1097. muerunt autem peregrini, quòd huiusmodi exploratores, famem inualescere simul, & luem conspicientes in exercitu, tantam calamitatem passim disseminarent, & Gentiles collectis militaribus copiis, superuenientes, peregrinos obruerent vniuersos.

Stratagema Boamundi. Cumque principes contra hoc nullum potuissent remedium inuenire, *Boamundus* vir perspicacis ingenij, circa primam noctis sequentis vesperam (cùm alii sodales per castra, pro apparatu cœnæ de more essent solliciti) adduci præcepit Turcos aliquot, quos habebat in vinculis, & tradens eos carnificibus, mandat iugulari, & copioso igne supposito, quasi ad opus cœnæ assari. Iussit etiam suis, quod si ab aliquibus essent interrogati, quid sibi vellet talis cœnæ apparatus, dicere sic esse decretum, vt quotquot ex hostibus deinceps exploratores caperentur, omnes in prandiis principum & populi, modo simili consumerentur. Audientes autem qui in expeditione erant, tam admirabile factum, & quòd in castris domini *Boamundi* talia agerentur, accurrerunt vniuersi, & rei nouitatem C admirantes, qui affuerunt exploratores, totum serio fuisse factum, & absque simulatione credebant. Timentes itaque ne quid sibi simile accideret, de castris furtim egressi, ad propria sunt reuersi, illis qui eò miserant dicentes, quòd populus iste omnium ferarum siluestrium excedat sæuitiam: cui non sufficit sibi vrbes & castella subiugate, vel omnimodam hostium substantiam diripere, vel homines captiuos inclementiùs torquere & occidete, nisi insuper & de carnibus eorum ventrem D suum impleant, & inimicorum sanguine saginentur. Perueniens ergò rumor iste ad partes orientis remotiores & longè positas, perterruit nationes. Ciuitas quoque Antiochena tota contremuit, huius facti perterrita nouitate. Hæc autem contulit deus populo suo per studium & operam domini *Boamundi*, & per hoc exploratorum pestis io parte quieuit.

Dux Godefridus, vrsum magnum post longam cum eo luctam occidit, vnde & grauissime læsus est. Attulit præterea exercitui ingentem lætitiam, conualescentia Ducis *Godefridi*, qui ex valida ægritudinis molestia plenè restitutus est sanitati. E Receperat namque apud Antiochiam minorem vulnus fere letiferum, ab vrso quodam sibi inflictum: dum ibi animi recreationis gratia, siluam quandam ingressus, pauperem peregrinum inuenit ligna arida comportantem: quem cùm vrsus ingente & horrendo corpore fugientem insequeretur vt deuoraret, periculum imminens, pauper clamore indicabat. Dux vero pauperem clamantem & rapido cursu fugientem animaduertens, condolet peregrino iam à bellua deuorando, & velociter F educto gladio, vt opem ferat patienti, ad vrsum festinat. Videns ergo vrsus Ducem gladio instantem, spreto peregrino, quem prius persequebatur, dentibus armatis & vnguibus in hostem se contulit fortiorem. Tandem dux equo crudeliter vulnerato, pedes effectus, gladio rem agebat. Vrsus autem patulo oris rictu & murmure occurrens horrido, Ducis constantiam paruipendens, contempto gladio, nititur se ingerere comminus repugnanti. Porrò Dux irruentem à se belluam propellere gladio totis nisibus instans, mucrone eam perfodere laborabat: sed G vrsus gladium declinans, & ducem brachiis amplexum constringens, io solum deiicere conabatur, vt sub se positum dente posset faciliùs & vnguibus laniare. Verùm miles strenuus & in armis egregius, læua belluam complectente, dextra impingit aciem, & capulo tenus immerso gladio mortem ingerit reluctanti. Saucius itaque Dux & cruore respersus, periculosissimè quoque vulneratus, cruentam nimis victoriam reportauit. Vnde nimia sanguinis effusione debilitatus, ad sodales non potuit remeare. Tandem verò, prædicto paupere, qui eius beneficio mortem euaserat, proclamante 1098. & casum indicante, accurrerunt legiones vniuersæ, & lectica impositum cum gemitu omnium & lachrymis detulerunt ad castra, & chirurgicorum sollicitudini illum commiserunt, quò conuenientibus remediis pristinam posset consequi sanitatem. Nunc igitur (vt prædictum est) pristinæ sanitati restitutus, gaudium contulit legionibus vniuersis.

Dux Godefridus restitutus sanitati.

Eodem anno *Anselmus* Cantuariensis Archiepiscopus, consecrauit *Sampsonem* in Episcopum Wigorniensem Londoniis, in Ecclesia sancti Pauli die Dominica, decimo septimo Kalendas Iulij.

Sampson Episcopus Vvigorniensis.

Eodem anno, *Richardus* de Exaquio, Abbas Ecclesiæ sancti Albani Anglorum protomartyris creatus, rexit eam magnificè, annis viginti duobus interiùs religionem reformando, & exteriùs, in cellis, plurimis terris, possessionibus & rebus multimodis ampliando.

Richardus de Exaquio, Abbas sancti Albani.

Anno Dominicæ Natiuitatis. M. XCVIII. peregrini, qui erant in obsidione Antiochiæ dies Natalicios in obsequiis diuinis, & eleemosynarum exhibitionibus, magnificè celebrarunt, quo tempore etiam ciues Antiocheni, de suo statu satis solliciti, principes infideles tam vicinos quàm longè semotos, in sui subsidium euocarunt. Factum est autem per eorum instantiam diligentem, quod à Damasco, Hierusalem, Cæsarea, Alapia, Haman, Emissa, Hierapoli, & conterminis regionibus multis, congregati referuntur circa castrum, cui nomen est Hareg (quod ab Antiochia vix quatuordecim milliaribus distat) ad viginti octo millia bellatorum. Omnes autem eius animi erant & sententiæ, vt ex improuiso in peregrinos irruerent, dum circa vrbis insultum essent occupati. Sed principes nostri, quos eorum doli non latebant, pedites omnes exercitus in obsidione relinquentes, equites in primo noctis initio, armis instructos, sine tumultu, & cum silentio castris eduxerunt, & inter lacum quendam & Orontem fluuium (qui quasi vnius milliaris spatio à se distant) nocte illa quieuerunt. Mane autem facto, cum festinatione ad arma conuolantes, in sex acies suum disponunt exercitum, singulis earum certis ducibus assignatis. Tuti verò non longè constituti, scientes quod nostri in vicino essent, de suis copiis duas acies præmiserunt, reliqua turba cominus subsequente. Accidit autem vt nostri, qui vix septingenti erant, suscepto cœlitùs incremento, infinita millia viderentur. Appropinquantibus itaque paulatim sibi inuicem legionibus, cœperunt primæ acies hostium in nostros, cum magno impetu irruere, & immissa sagittarum grandine, ad suos recurrere. Nostri autem eminùs accedentes, vibratis more solito lanceis & gladiis incumbentes, eos omnes in vnam turbam cogunt. Constringentibus quoque illos, hinc lacu, illinc fluuio, se recipiendi licentiam non habebant. Vnde Christianorum ferre non valentes vires, in sola fuga constituunt spem salutis. Dantibus ergo tergis infidelibus, nostri eos certatim insequuntur vsque ad castrum supradictum, quod à loco certaminis milliaribus decem distabat. Videntes autem oppidani suorum fugam, & gladus multos suorum cecidisse, succenso Hareg castro, & ipsi fugam capessunt. At vero Armenij & alij fideles regionis, prædictum occupantes municipium, illud nostris principibus reddiderunt. Ceciderunt autem die illa ex hostibus ad duo millia, ex quibus quingenta capita reportantes, cum mille equis optimis & manubiis copiosis ad castra reuersi sunt, multas gratiarum actiones Domino

Turci cæsi à Christianis.

1098. mino persoluentes. Ciues quoque interea per **A** portam ciuitatis certatim egredičtes, ferè tota die nostris grauissima intulerunt certamina, donec nostrorum audientes aduentum, in ciuitate sese receperunt. Principes itaque victores ad obsidionem reuersi, ducenta capita Turcorum in signum triumphi, & doloris hostium incrementum, machinis iaculatoriis in vrbem præcipitari fecerunt: cętera verò ante vrbem palis confixa statuerunt, vt tam hæc quàm illa eorum molestias adaugerent. **B**

Peregrini cruente à Turcis prosternuntur

CVmque principes omnes ad obsidionem reuersi fuissent, inuadunt acriter vniuersi mœnia ciuitatis. Contra quos ciues acerrimè rebellantes, signiferum Podiensis Episcopi & multos alios peremerunt. Tandem cum in mensem quintum se protraheret obsidio, venerunt naues Ianuensium, Peregrinos & victualia ferentes, & frequentibus nunciis exigentes, vt missis aliquot de principibus, securè eos ad castra conducerent. Quod audientes Peregrini, qui in obsidione erant, & victus penuria vexabantur, infinitus eorum numerus ad **C** mare descendit: vbi peractis negociis, ad castra redire proponunt. Eliguntur itaque de principibus dominus *Boamundus*, Comes *Tholosanus Eueraidus de Pusato*, & Comes *Garnerus de Gr*..., vt peregrinos, qui in portu erant, tam eos, qui nuper aduenerant, quàm alios, qui ad mare descenderant, incolumes ad castra reducerent. Audientes autem Antiocheni, quòd prædicti principes ad mare descenderant; Missis quatuor millibus expeditorum militum, illis obuiam processerunt, vt parantes peregrinis insidias, eos interficere laborarent. Fa- **D** ctum est autem, cum plebei peregrini cum victualibus & iumentis onustis inermes redirent ad castra, Turci ab insidiis erumpentes in ipsos non segniter irruperunt. Contra quos cùm Principes præfati diu decertassent, videntes tandem imparem nimis conflictũ contra tantam Turcorũ multitudinem, cum illis, qui eos sequi poterant recedentes, ad castra de loco certaminis redierunt. Ceciderunt autem ibi ex pauperibus peregrinis, quasi trecenti promiscui sexus & ætatis. **E**

VEnit interea rumor in castra, quòd peregrini, qui de mari aduenerant, per hostium insidias omnes repentino impetu corruissent. Sed dũ hæc inter se principes condolentes rominarent, ecce Boamundus, & post paululum Comes *Tholosanus* ad castra reuertuntur, casum, qui acciderat, principibus exponentes. Auxianus itaq; dominus ciuitatis cognoscens, quòd sui victores erant, præcepit portas vrbis aperire, vt ciues reuertentes, liberum haberent ingressum. Sed principes nostri **F** confratrum sanguinem vlcisci cogitantes, ad arma conuolarunt, & dispositis aciebus, hostibus occurunt, & solita gladiis incumbentes constantia, in Turcos irruunt, qui præ timore agminibus dissolutis, pontem ciuitatis certatim obtinere contendunt. Sed dux Lotharingiæ *Godefridus*, cum suis pontem occupans, aut intrare volentes, gladiis obtrũcat, aut in principes, illos insequẽtes redire perituros compellit. Sic ergò cùm nec hic nec alibi principum impetus & armorũ instantiam, ictusq; **G** importabiles sustinere diutiùs valerent, salutis vnicum remedium fuga erat, quo frustrati penitus, gladiis passim cæduntur & pereunt. Auxianus autem populum suum pœnitus deficere videns, portas præcipit omni celeritate aperiri, vt eorum saltem reliquias sub tuto permitteret collocari. Reserato igitur aditu, tanta super pontem fugientium conglobata est turba, tantusque factus tumultus, vt se inuicem comprimendo, in fluuium præcipitaretur eorum numerus infinitus. Dux quoque *Godefridus* postquam in hoc conflictu multorum **A** capita loricatorũ sine ictus repetitione, solita fultus virtute amputauerat, vnum ex Turcis in nostros proteruiùs instantem, licet lorica indutum, per medium gladio diuisit, ita vt pars ab vmbilico superior ad terram caderet, reliqua parte super equum, cui insederat, in vrbem cursu rapido introducta. Equus autem hinniens inter Turcos huc illucque, ac si diabolica esset inuectus furia, discurrens sessoris corpus ab vmbiculo deorsum gerens, **B** omnes, qui viderunt illius rei perterruit nouitate. 1098.

Strenuissimus ductus Godefridi & ductus Roberti Normannici.

Dux etiam Normannorum *Robertus*, alium sibi nimis infestũ in capite percutiens, galeam & clypeũ, caput, dentes, & collũ (vt solet ouicula à carnifice) vsque in pectus deorsum diffidit. Quo ruente in terram, ait *Robertus*: Omnibus tartareis ministris per omnia tuam cruentam animam commendo. Ceciderunt quoq; illa die ex hostibus quasi ad duo millia Turcorum, & nisi nox superueniens bellum dirupisset, finem procul dubio illa die Antiochenum negotium habuisset. Compertum est fideliter **C** à nostris per captiuos Turcos, quòd duodecim ex maioribus eorum cum aliis corruerunt. Ciues de nocte suorum corpora defunctorum sepulturæ tradiderunt, sed nostri funera eorum effodientes, aurum, argentum, & vestes preciosas ex sepultis canibus extraxerunt, quæ omnia in vsus pauperum peregrinorum cesserunt.

Duo millia Turcorum cæsa.

POst hanc autem victoriam diuinitùs Peregrinis concessam, vt castra noua quædam & machinas ad expugnationem vrbis cõstruxissent, audierunt quòd ciues defectu pabuli, ad locũ quen- **D** dam pascualem, equos suos consueuerant destinare, qui vix ab vrbe quatuor miliaribus distare videbatur. Quod nostri cognoscentes, & ad locum pascualem properantes, occisis qui armentis præerant, exceptis mulis & mulabus, duo millia equorum nobilium ad castra deduxerunt. Per idem quoque tempus *Baldewinus*, ducis *Godefridi* frater, qui (vt prædictum est) *Edessam* subiugauerat ciuitatem, audiens quòd peregrini magna rerum laborarent inopia, missis donis ingentibus, auro, ar- **E** gento, sericis & equis pretiosis, res Principum singulorum reddidit ampliores. Insuper autem & Duci fratri suo de terra, quam circa Eufratem possidebat, omnes redditus in frumẽto, vino, hordeo & oleo, nec non & aureorum quinquaginta millia destinauit. Eodem tempore nunciatum est principibus, quòd Sultanus Persarum dominus, Antiochenum instantia, & suorum postulationibus assiduis, innumerabiles armatorum copias in Syriam transmiserat, quæ iam imminere, quasi præ- **F** foribus, dicebantur. Huius quoque famæ disseminatio, adeò principes nostros perterruit, vt *Stephanus Carnotensium* Comes, ægritudine simulata, & sumpta à fratribus licentia, cum quatuor armatorum millibus, ab obsidione, non rediturus abcessit. Quo facto tam notabili, tamque funesto, principes, qui in castris erant, consternati, cœperunt anxiè deliberare, quomodo huic morbo possent occurrere, ne hoc exemplo pernicioso alij simile aliquid attentarent. Placuit ergò omnibus **G** vt quicunque se à castris, sine Principum licentia subtraheret, tanquam sacrilegus aut homicida in exercitu haberetur. Vnde factum est, vt omnes pariter, tanquam viri claustrales, principibus suis obedientiam, voluntate spontanea, exhiberent.

Duo millia equorũ præter mulas & vel quæ a structe signatis capta.

Stephanus Carnotensium Comes cum summa ignominia ab exercitu se subtraxit.

Interdictũ ne quis de cætero sine licentia ab exercitu se separaret.

SOlet autem diuina clementia seruis suis, deficiẽtibus aliis mediis, subuenire, nec etiam suos vltra quàm sustinere possunt, tẽtari permittere. Vt in vrbe Antiochena contigit, quòd vir quidem genere præclarus, & Christianã professione insignitus, *Emyf*... nuncupatus, homo potens nimis, &

1098. *Auxiani* vrbis domino multa familiaritate coniunctus, ita quidem, vt in eius palatio notarii officio fungeretur, vir prudens & induftrius, audiens quòd *Boamundus* princeps effet illuftris & magnificus, ftatim poft obfidionem vrbis per internuntios fideles, eius fibi gratiam concilians, ciuium & vrbis ftatum diebus fingulis denudabat, & nimis (licet occultè) amicum in omnibus agendis diligentiùs inftruebat. *Boamundus* quoque verfa vice, amici fui occultabat arcanum, ita vt nullus internuntiorum hinc inde miſſorum, alicuius fecreti poffet colligere fufpicionem. Cumque iam quafi menfibus feptem, hæc fe inter eos continuaffet amicitia: plerumq; habitus eft fermo inter eos, quomodo Chriftianæ religioni ciuitas redderetur. Et cùm fuper hoc à *Boamundo Emyfer* fæpiùs effet cōuentus, femel ei per filium fuum, qui fecretorū erat lator, dicitur refpondiffe: Si patriam priftinæ reftituere libertati, & exclufis canibus immundis, quorum violenta dominatione premimur, populum Chriftianū poffem introducere, certus fum, quòd cum fanctis animabus ęternæ beatitudinis pręmia poffidebo. Si verò rem inceptam confummare nequiuero, procul dubio domus mea & pręclaræ nomen familiæ meæ delebitur, ita vt non memoretur nomen illius vltrà. Sed fi tu hoc poffes apud tuos focios obtinere, quòd ciuitatem, meo tibi ftudio traditam, tuam facere, & in tuos vfus conuertere poſſis, ego tui gratia ad opus prædictum me accingam, & turrim meam munitiſſimā hanc (vt vides) tibi tradam: vnde Principibus veftris, liber in ciuitatem patêre poterit ingreffus. Ad hæc, noueris, quòd nifi hoc in proximo fiat, in perpetuum differetur: veniunt enim in fubfidium ciuitatis, ex omni oriente, equitum ducenta millia, qui iam circa Eufratem caftra ftatuerunt. Hæc audiens *Boamundus* venit in caftra, & maiores principes à turba feorfum vocans, ita alloquitur dicens: Video vos fratres dilectiſſimi, aduentu illius multitudinis armatorum, & illorum ducis *Corberanni* nimia follicitudine macerari, qui iam obfidionem Obeffe ciuitatis, vbi per tres feptimanas confederunt, ad hoc reliquerunt, vt ciuibus Antiochenis fubfidium ferant. Videtur mihi, quòd ad hoc deberet omnis noftra feftinare intentio, vt ante huius aduentum multitudinis, ciuitas in noftram traderetur poteftatem. Quòd fi modū quæritis, quo id perfici valeat, in promptu eft nobis via, qua facilè ad finem perueniamus optatum. Habeo enim in ciuitate amicum fidelem, qui turrim habet in fua poteftate firmiſſimam, quam certis promiſſionibus, fi illam ab eo exegero, fide mediante refignare tenetur. Si ergò vobis id vtile videatur, vt ciuitas mea follicitudine fubiugata, in meam perpetuò & fucceſſorum meorum tranfeat poteftatem, paratus fum pacta complere: Sin autem fecus, elaboret veftrum aliquis ad idem præftandum facere, ego illi meam concedo partem, & renuntio iuri meo.

Emyfer vir nobilis & prudens amicitiam cum Boamundo init.

His itaque dictis, gauifi funt Principes gaudio magno, & petitioni factæ omnes, præter Comitem *Tholofanum*, grato concurrentes affenfu, datis dextris compromiferunt, quòd fibi creditum nemini reuelarent arcanum. *Boamundum* autem attentiùs monent, quatenus ad rei confummationem viribus totis intendat. Soluto igitur conuentu, *Boamundus* propofitum vrgens amico fignificauit, quòd apud Principes pro voto cuncta impetrauerat, ipfumque per fidem amicum inuitat, vt nocte proxima fequente, res effectui tradatur. *Emyfer* è contrario *Boamundo* denuntiat, vt circa horam nonam, principes omnes egrediantur, tanquam hoftibus obuiam profecturi ex caftris, & circa primam noctis vigiliam cum filentio reuertentes, parati fint hora noctis media, iuxta eius monita fe habere. Quod cum ita factum fuiffet, iam nocte media adueniente, cum fe ciuitas vniuerfa quieti dediffet, *Boamundus* interpretē domefticum ad prædictum dirigit amicum, vt ab ipfo inquirat, vtrum fibi adhuc Domini fui familiam adeffe velit. Cum autem nuntius ille, ei verba Domini fui expofuiffet, refpondit ei *Emyfer*: Sede hîc quiet⁹, & tace donec reuertar ad te. Ipfe verò paululum expectans, quoufque magifter vigilum, qui ter vel quater in nocte muros cum lucernis circuire confuerat, fi quos ex miniftris inueniret fomnolentos exploraturus, protinus vifa opportunitate, ad nuncium reuerfus ait: Vade citò & dic Domino tuo, vt feftinus adueniat cum viris electis. Qui citiùs ad Dominū recurrens, inuenit eum cum principibus paratum, & illico ficut inftructi erant, ante turrim prædictam, quafi vir vnus cum maximo filentio aftiterunt. *Emyfer* interea turrim ingreffus, fratrem reperit fomno grauatum. Cuius mentem à fuo propofito fciens alienam, timens ne per eum inceptæ rei impedimentum eueniret, gladio tranfuerberat ipfum, facto eodem, pius & fceleratus exiftens. Poft hęc autem rediens & principes paratos confpiciens, funem demittit inferiùs, quò fcalam ad fe pertrahat fubleuatam. Erecta igitur fcala, nemo repertus eft, qui ad vocem fuperiuris vel ad vocem *Boamundi* præfumeret afcendere, proditionem omnes verentes. Quod videns *Boamundus*, afcendit illico fcalam intrepidus. At *Emyfer* tenens manum eius in turrim traxit, dicens: viuat hæc manus. Et ducens eum interiùs, oftendit ei fratrem, quem pro opere tam fancto occiderat, amico caufam exponens. *Boamundus* conftantiam eius admirans, ruit in ofcula viri, & reuerfus ad fcalam, hortatur fuos vt afcendant. Sed nullus afcendere aufus eft, donec *Boamundus* per fcalam ad fuos rediens, incolumitatis dedit euidens argumentum. Deinde certatim afcendentes, in momento repleuerunt, & non folum turrim illam, fed & de collateralibus, nonnullas occuparunt, quæ fuerunt numero decem, earum cum filentio, interfectis cuftodibus. Et deinceps portam vnam, quæ adulterina erat aperientes, principes, qui erant præ foribus introducunt. Creuit eorum numerus, qui intus erant ita, vt ad portam quæ Pontis dicitur, concurrentes, cæfis eius cuftodibus, eam aperirent violenter. Cumque auroram percepiffent, cornibus & lituis cœperunt perftrepere, ad vrbis ingreffum illos, qui in caftris erant animantes. Vexillum quoque Domini *Boamundi* in vna Turri eminentiore eiufdem miniftri collocantes, captam effe denuntiat ciuitatem. Ciues autem ex tanto tumultu expergefacti, dubitabant, quid fibi velit clamor ille infolitus. Qui tandem videntes armatorū difcurfus, & plateas occiforum fcatere funeribus, domibus relictis, cum vxoribus & liberis effugere tentabant, fed fugientes imprudenter, ftragem vndiq; incurrerunt. Qui autem in vrbe habitabant Chriftiani diuerfarū regionum, acceptis armis, noftrorum cœtibus fe adiungunt, & ftragem ciuibus non minimam intulerunt. Ædificiis igitur omnibus cum penetralibus & apothecis vbique confractis, aurum, argentum, veftes preciofas, gemmas, vafa imprecíabilia, cum tapetis & holofericis inter fe æqua forte diftribuerunt; & qui priùs efurientes in exercitu mendicabant, tunc bonis omnibus abundabant. Cæfi referuntur in ciuitate plufquam decem millia Turcorum, quorum corpora per plateas ciuitatis infatiabiliter infepulta iacebant. Equi inuenta funt in ciuitate qui ad arma facerent

Principes omnes præter comitem Tholofanum, Boamūdo Antiochiam addicunt.

Amicitia & fides Emyferi. 1098.

Crucefignati Antiochiam occupant.

1098. facerent quingenti, omnes macie confecti & inedia tabescentes, quia nec etiam vel equis vel hominibus in vrbe fuerat aliquid alimenti repertum. Ipso eodem anno *Cisterciense Cœnobium* incœptum est.

Initium Cisterciensis ordinis.

AVxianus Antiochiæ dominus, videns vrbem subiugatam, solus absque comite per posticum egressus, & præ doloris angustia amens effectus, errabundus aufugit. Quia casu Armenios quosdam obuios babens, cum cognitus esset, ab eis violẽter in terram deiicitur, & proprio educto gladio, caput præcidentes, in vrbem intulerunt, principibus illud coram populo offerentes. Quidam verò ciuium nobiles in tanto rerum discrimine, quid agerent ignorantes, in præsidium superius se recipere decreuerunt. Dumque illuc tota intentione properarent, casu contigit, quòd nostros à parte superiori haberent obuiam, à quibus, inter locorum intercepti angustias, vt neque ascendere neque propter montis deuexitatem descendere valerent (nostris desuper instantibus) dum fugere nituntur, præcipitati sunt cum equis & armis, confractis ceruicibus, numero trecenti. Alij autem ad montana fugere decreuerunt, quos nostri cominus insequentes, partim ceperunt, vinculis eos mancipantes: alij quoque equorum beneficio ad montana elapsi, vitæ consuluerunt & saluti. Capta itaque Antiochia, anno ex quo subacta est à Paganis, decimo quarto: ab Incarnatione Domini Millesimo nonagesimo octauo, mensis Iunij tertia die.

POst captam autem Antiochiam, cùm ciuitatis tumultus, iam sedatis omnibus, quieuisset, conuenerunt principes in vnum, communi decreto statuentes, vt montem, qui vrbi imminebat ascenderent, & situm in eo præsidium expugnarent. Quo peruenientes, cum illud constaret omninò esse inexpugnabile, nisi fame premeretur, ad alia se argumenta conuerterunt. Erat autem in illo præsidio dominus & magister *Sensabolus*, *Auxiani* siue *Garsiani* supradicti filius, cum copijs Turcorum multis, qui in Corbotanni & Persarum multitudinis aduentu spem ponens (cùm ipsum ad partes Antiochenas aduentare cognouit) fugit ad eum cùm lachrymis de morte patris & Antiochiæ desolatione querelam deponens. Cui Corborannus inquit. Si volueris vt totis viribus pro te contendam, castellum tuum in manu nostra committe, & cùm ego de te securus fuero, plebeculam illam totis nisibus impugnabo. *Sensabolus Corboranni* petitionibus adquiescens, castellum in ipsius potestatem tradidit. *Corborannus* itaque accepto castello, suos imposuit, & *Sensabo.* auxilium fidele promisit. Audientes itaque principes quòd *Corborannus* finibus Antiochenis appropinquasset, die altera post captam vrbem, cùm circa eius custodiam, & pro alimentis inferendis nimis essent solliciti, ecce equites trecenti, de exercitu *Corboranni*, venientes ante vrbem satis lasciuè, nostros ad exitum prouocabant. Quod videns *Rogerus* de Barvilla, miles in armis strenuus de gente *Roberti* ducis Normannici, quindecim sumptis consociis, in prædictos irruit animosius: sed dum illi dolosè fugerent, vsque ad socios, quos habebant in insidiis constitutos, & *Rogerus* illos insequeretur emerserunt, alij qui insidiis latebant, & in nostros ardenter irruentes, eos compulerunt in fugam. Nostri quoque numero impares & viribus, dum ad vrbem fugere contendebant, equorum hostilium velocitate præuenti sunt. Vbi *Rogerus* sagitta confossus interiit, cæteris in vrbem reuersis. At pagani, viri memorabilis capite amputato, ad suos venerunt indemnes.

Sensabolus Auxiani filius præsidium quoddam cum suis seruauit contra Antiochenos.

Sensabolus Corborano præsidiũ suum tradit.

DIe autem tertia, ex qua capta est Antiochia, *Corborannus* princeps Persarum, cum militaribus copiis infinitis, ante vrbem castrametatus, à porta orientali vsque ad occidentalem, vniuersum australe latus obsidione vallauit. Erat autem secus portam orientalem præsidium quoddam, quod *Boamundo* traditum fuerat ad custodiendum. Circa illud, cùm hostes castra locassent, & assultus crebertimos ibi facerent, *Boamundus* non ferens eorum insolentiam, egressus contra eos. Sed egredienti Duci, occurrit Turcorum multitudo, cuius impetum dux perferre non valens, inita fuga, se recepit in vrbem. Vbi hostibus protetuè instantibus dum plebs in introitu præsidij comprimeretur, ducenti ex ea ceciderunt. Altera verò vice, Turci in quoddam præsidium, nouiter constructum, acriter irruentes, nisi ab aliis, qui in vrbe erant citiùs subuentum fuisset, illud expugnassent. Sed adueniens *Robertus* Normannorum dux, cum suis agminibus, pluribus ex hostibus interemptis & captiuis, residuos terga dare coëgit. Alio die, cùm Turci quidam nostros ad conflictum prouocarent, contigit, vt ex equis descendentes, iis qui in muro stabant, armis instantes, ad vindictam excitarent: quamobrem *Tancredus* per portam orientalem egressus, antequam hostes ad equos possent habere recursum, multos ex eis interemit, aliis per fugam elapsis.

1098.

Corboranus Antiochiam obsidet.

CRcuit interea in ciuitate fames miserabilis, & populus graui supra modum inedia fatigatus est. Factum est autem hoc, exigentibus peccatis multorum, qui in desperationem lapsi, iuramentorum & voti immemores, clàm, funibus & sportis per murum demissi, relictis in periculo fratribus, aufugerunt ad mare. Erant autem qui sic recesserunt, desperantes de Dei bonitate & misericordia, non solum plebei & pauperes, sed etiam viri nobiles & multa generositate insignes: *Willielmus* videlicet *de Grantemenil Apulus*, & *Albericus* frater eius, *Willielmus Carpentarius* & *Guido* frater eius, *Lambertus*, & alij multi cum eis. Alij de subuentione desperantes, ad hostes crucis se contulerunt, Christi fidem, facti impij, denegantes. Erant & alij multi, qui fugam meditabantur sollicitè, sed per Episcopum Podiensem & ducem *Boamundum* fuerunt reuocati, & quòd de negotio Christi non recederent, per iuramentum constricti, quousque bellum futurum sperabatur esse completum. Fames præterea adeò in ciuitate omnes afflixit, vt præ alimentorum defectu, plebs ad turpia nimis incõmoda declinaret. Gallina solidis quindecim vendebatur, ouum solidis duobus, nux denario, arborum folia, cardui, equorum & asinorum coria, passim deuorabantur. Morticina quoque & carnes mulorum, equorum, asinorum, canum, immundáq; absorbentes, pro summis deliciis reputabant. Erat autem miserabile visu, viros priùs robustos & generis nobilitate præclaros, præ nimia tunc debilitate, baculis innixos, & arma mouere non valentes. *Willielmus* interea *Grantemensius*, & *Stephanus Carnotensium* Comes & alij, qui cum ipsis aufugerunt, miserias, quas apud Antiochiam patiebãtur Christiani, omnibus exponunt, & ne ipsi ob leuem causam & tanquam timidi socios deseruisse viderentur, afflictionem eorum, licet incomparabilis esset, studiosa tamen relatione efficiũt maiorem: cum de magnis maiora loquuntur. Præterea venientes ad Imperatorem (qui cum quadraginta millibus Latinorum, exceptis copiis, quas ex nationibus vniuersis contraxerat) Antiochiam proficiscentem, quò nostris subsidium ferret, illi dissuaserunt ne procederet, per

Plurimi crucesignatorum desperantes de incolumitate fratrum clàm aufugiunt.

Grauissima famis Antiochia.

Imperator impediat crucesignatis ferre volens à fugitiuis intercipitur.

1098. hæc verba: Fideles tui principes Imperator potentiffiиoe, capta Antiochia, rem effe credebant confummatam: fed vrbe iam recepta, factus eft error nouiffimus peior priore. Vix eoim ab vrbe capta dies elapfa fuerat, cum ecce *Corbaranus* Perfarum Princeps potentiffimus, com orientalium copiis infinitis, quarum multitudo omoem numerũ excedere videtur, eandem vrbem obfidione vallauit. Nofter autem populus fame, frigore, æftu, cædibus & clade plurimũ fuccubuit, in ciuitate autem nec tantum effe dicitur alimeototum, quo vnius diei neceffitati valeant fubuenire. Vode vos qui hic fumus viri oobiles, videntes fratrum negotia corrigi noo poffe, eos monuimus fæpius, vt fibi coofulereot, & rem impoffibilem deferentes, fibi per fugam, abfque contamioe prouiderent. Sed cùm eos à fuo non poffemus reuocare propofito, ooftræ curauimus profpicere faluti: & nuoc fi placeat, fi ita tuis confiliariis vtile vifum fuerit, procedere defifte, oe tuæ, quas tecum trahis expeditiooes, paribus periculis inuoluantur. Teftis eft eorum, quæ loquimur vir prudens *Tatinus*, tuæ celfitudinis fidelis, quem nobifcum direxifti, qui noftrorum cognofcens defectum, ab eorum fe fubtraxit collegio, vt hæc tuæ nota faceret maieftati. His auditis Imperator de confilio fuorum, retortis vmbonibus, ad propria, legionibus dimiffis, cum lachrymis remeauit. Rumor autem de receffu Imperatoris cùm Antiochenis diuulgatus fuiffet, fpem & lætitiam Paganis, & defperationem attulit Chriftianis. Erat enim io populo Dei tantum alimeotorum defectus, tanta famis afflictio, talis tam exteriùs quàm interiùs hoftium importunitas, vt nufquam folatium appareret. Maiores & minores paribus inuoluti miferiis, nullam fibi confolationis lætitiam ad inuicem impeodebant. Et memores vxorum, mobilium & liberorũ, quos domi reliquerant, & ampliffimorum, quæ ob Chrifti charitatem dimiferant patrimoniorum, quafi de diuina conquerebantur ingratitudine: qui labores eorum & deuotionis fineeritatem non refpiciebat, fed quafi alienum populum, tradi in manus hoftium patiebatur.

Fam's in caftris eru-ce fignatorum.

CVm ergò fic affligeretur Dei populus, refpexit illum Dominus, & gemitus eorum audiuit, mittens eis confolationem de fede maieftatis fuæ. Veoit enim facerdos quidam peregrinus & pauper de exercitu, ad principes & peregrinos occidentis, ita dicens: Audite fratres mei, audite & amici chariffimi, vifionem, quam vidi. Cùm io ecclefia Dei genitricis pernoctare decreuiffem, pro noftris calamitatibus dominũ rogaturus, vigilans vel femifopitus nefcio, Deus fcit, vidi Domioũ noftrum Iefum Chriftum, uec tamen agnoui eum, aderat etiam fanctiffima eius genitrix, & princeps Apoftolorum *Petrus*, quos afpiciebam, oec tamen eos cognofcebam. Dixit autem mihi Dominus, Agnofcis ne me? Cui ftatim ego, nequaquam Domioe mi. Interim crux fplendida fuper caput eius refplenduit appofita. Iterum interrogauit me vt prius: & ego, Domine mi, fi bene percipio ex figno crucis capiti tuo impofito, crucifixum & redemptorem noftrum te effe intelligo: qui refpondit, ita eft planè, vt dicis. Et ego perfufus geois lachrymis, ad pedes eius fingultiens, cecidi inquiens: Domine, Domine miferere ooftri, oomine memor efto populi tui, Domine adiuua nos. Et Dominus ad me, Ego hucufque vos iuui, oam & Nicæam vos obtinere permifi, & in multis vos prælus contexi, meque duce vicistis, & Antiochiæ præualuiftis, & in obfidione ipfa multa pro voto veftro vobis indulfi; vos autem beneficiis meis ingrati, cootra me tarumuiftis, & tanquam ex adipe iniquitas veftra prodiit, inéque gens iniuriofa gentiliter exacerbafti, dum cum mulieribus vel alienis vel veftræ profeffionis, fed illicitis fornicati eftis. Ifte quidem fingularis fœtor cœlos afceodit, & oculos meos à vobis auertit: retribuam igitur ego veftræ ingratitudini, nec parcam proftituræ & lupanariæ multitudioi. Tunc mater mifericordiæ, *Petrufque* beatus, ad pedes mifericotdis ceciderant redemptoris, & fuis fupplicationibus iram mitigabant minitantis dicentes: Domine tot annis gens pagana domum iftam, quæ domus erat orationis, obtinuit, fuifque fpurcitiis eam (proh dolor) maculauit, & ecce paucorum exigẽtibus culpis, omni Chriftianitati tuæ, quæ domum iftam exinde fanguine fuo liberare nititur, iam deleturus irafceris: Parce Domine, parce populo tuo, & ne des hereditatem tuam in perditiooem, vt dominentur eis oationes. Adquieuit igitur fanctus fanctorũ Deus fupplicantis matris & Apoftoli precibus, iamque vultu factus iucundior, dixit mihi: Vade & dic populo meo, lupanar & proftibulum, & omnem à vobis remouete abufum, & veftra fletibus abluite facinora, & ad me reoertimini, & ego reuertar ad vos: & infra quinque dies opportunum vobis prouidebo auxilium: quia Deus nihil habens immifericordiæ ego fum: decantent quotidie interim: Congregati funt inimici noftri & gloriantur in virtute fua, cootere fortitudinem illorũ Domine, & difperge illos, vt cognofcant quia non eft alius, qui pugnet pro oobis, nifi tu Deus nofter. Hæc & alia cùm dixiffet, populus omnis ftatim ad lamentum conuertitur, & de reatus fui confeffione alius alium cohortatur. Videres profufas lachrymis Chriftianorum genas, capitibufq; cineratis, & nudis pedibus paffim orationis gratia omnis ætas, iter per ecclefias maturabat. Petunt confilium, rogant auxilium de fuperiùs. Tum dixit *Beamundus* vir in confilio quafi fingularis: Optimates iudici iuremus omnes ad inuicem, quòd nullus ooftrum de ifto fancto, quòad vixerit, fubterfugiet collegio: nifi fepulchro Domini, pro quo viam hanc aggreffi fumus, deofculato. Placuit confilium vniuerfis, & expleto iurameoto, animata eft tota fidelium fortitudo, & magnificè confirmata.

Ecftafis cuiufdam facerdotis peregrini.

EAdem quoque hora clericus quidam nomine *Petrus*, de regione, quę Prouincia nuncupatur, accedens ad Epifcopũ *Podienfem* & comitem Tholofanum, afferens, quòd beatus Apoftolus *Andreas* fibi in fomnis apparuerat, & eum ter vel quater cõmonuerat attentiùs, quatenus ad principes occidentis loquens nuociaret, vt lanceã, qua Domini ooftri Iefu Chrifti latus fuerat perforatum, in ecclefia priocipis apoftolorũ occultè repofitam, perquirerent, locum certiffimis indiciis manifeftans. Accedens ergò ad viros prædictos, verbum ficut ei iniunctum fuerat, ex ordine reuelauit: afferens fe ab eodem apoftolo multis terroribus ad hoc fuiffe compulfum, nec id poffe abfque mortis periculo declinare. Hi autem cùm id cæteris principibus communicaffeot, ad locum, quem eis in ecclefia defignauerat, conueneruot, & effoffa aliquantulũ terra in altũ, lanceam, ficuti prædixerat, reperiunt. Quod audiens populus, ad ecclefiam concurrit, oblationibus & ofculis tam pretiofum venerantes inuentum: cœperunt à fuis anguftiis refpirare, & fortiores in diuinis obfequiis apparere. 1098.

Alia ecftafis.

COouenientes itaque in vnũ principes & populi ioter fe conuenerunt, immiffo diuinitùs feruore, de communi decernunt confilio bellum indicere *Corbaranno* io craftino futurum: quod cùm ei per minifterium *Petri Heremitæ* fuiffet io dictum, fummo diluculo omnes per ecclefias diuinis interfuerunt obfequiis. Quibus cum fumma deuo-

Cruce fignati Corboranno prælium indicunt.

rioe

1098. tioue peractis, sacerdotes peregrinos admouent, vt A facta omnium peccatorum confessione purissima, Dominici corporis & sanguinis perceptione se communiant, & sic audacter contra hostes crucis ad pugnam procedere non formident. Quarto igitur Kalendas Iulij, inuocato de superius auxilio, acies instruunt, & procedendi ordinem instructis assignant. In prima acie *Hugonem* magnũ ductorem cõstituunt, & eidem *Anselmum* de Riburgis mõte, cum aliis nobilibus multis, quorum nec numerum B nec nomina tenemus, coniungunt. Secundam moderabantur Comes Flandrensis, & *Robertus Friso* cum aliis, qui ab initio eius fuerant castra sequuti. Tertiam rexit dux Normannorum *Robertus*, cum *Stephano* comite Albamarlensi, & potẽtiores qui in eius adhærebant comitatu. Quartæ præerant *Aimerus* Episcopus Podiensis, & comes *Tholosanus* cũ suis familiis, dominicam secũ lanceam deferentes. Quintam duxit *Rainardus* comes Tullensis cũ *Petro* de *Stadeneis*, *Garnero* de *Greis*, *Henrico* de *Hasoha*, *Galterius* de *Domedart*, & aliis multis. Sextæ aciei præ- C fecti fuerunt *Rembaldus* Comes de *Orengis*, *Lodowicus* de *Nasceris*, *Lambertus* filius *Conis* de monte acuto. Septimam rexit dux magnificus *Godefridus* cum fratre suo *Eustachio* venerabili viro. Octauæ præfuit miles insignis *Tancredus*. Nouam duxit Comes *Hugo* de sancto *Paulo* cum *Egelranio* filio suo & *Thoma* de *Feria*, *Baldewino* de *Burgo*, *Roberto* filio *Gerardi*, *Reginaldo Beluacensi* & *Galone* de *Caluo* monte. Decimæ præfuerant *Rotrodus* Comes *Perticensis*, *Euerardus* de *Pusato*, *Drogo* de *Monti*, *Radulphis* filius *Godefridi*, & *Conanus* de *Besto*. Vndecimam rexe- D runt *Hystardus* Comes *Diensis*, *Reimundus Piletus*, *Gastus Biternensis*, *Gerardus* de *Rosillone*, *Wilhelmus* de monte *Pessulano*, & *Wilhelmus Amane*. In acie duodecima, quæ nouissima erat, & cæteris fortior, moderator fuit *Boamundus*, vt iis, qui fortiùs ab hostibus grauarentur, auxilium impenderet opportunum. Comitem Tholosanum, qui valida ægritudine grauabatur, in vrbe reliquerunt ad eius custodiam, in iis, qui erant in præsidio superiori adhuc rebelles, in absentia principum vr- E bem inuenientes vacuam, in debiles & infirmos, & populum imbecillem irruptiones facilè molirentur. Erant autem permixti præcedentibus turmis sacerdotes & leuitæ amicti stolis albis, signum crucis mirabile in manibus baiulantes, & qui in vrbe remanserant, sacris induti vestibus, in lachrymis & oratione perseuerantes, muros vrbis ascenderunt, pro salute populi Domino supplicantes. Accidit nimirum in exitu nostrorum ab vrbe, quod ros quidam suauissimus, de superius super F exercitum ita placidus descendit, vt quasi in eo benedictionem suam & gratiam videretur Dominus infudisse. Nec solùm hominibus, sed & equis vigor insolitus ita infusus est, vt qui antea per dies multos non nisi folia & cortices arborum habuerant pro pabulo, tota die illa, equos hostium celeritate vincerent & labore.

Acies crucesignatorũ.

Comes Tholosanus in suis præsidio vrbi Antiochenæ propter ægritudinẽ relinquitur, reliqui vero egrediuntur.

CORbarannus interea intellecto nostrorum egressu, disponit acies, agmina instituit, præfi- G ciens eis amiralios & Reges viginti nouem, quorum nomina hæc fuerunt, *Meleduchac*, *Amirsolymam*, *Amirsolendas*, *Amirhegible*, *Amirmatoam*, *Amirmahummet*, *Camyath*, *Cotolosenar*, *Magalgo*, *Telon*, *Bagulius*, *Borsach*, *Amirbiach*, *Axian*, *Sansodole*, *Amirgosan*, *Ginabadile*, *Amirtidingin*, *Amirmathap*, *Sogmeman*, *Boldagis*, *Amirilias*, *Gelisassam*, *Gigremis*, *Amygogeus*, *Artabeth*, *Amirdalis*, *Amirtacaer*, *Amirmosse*. His omnibus *Corbarannus* ad pugnam animatis, districtè præcepit sub obtentu gratiæ suæ, quatenus solitæ virtutis memores, friuolum reputent quicquid inermis populus, vulgus famelicũ,

Acies & Duces Corborani.

plebs imbellis & indocta moliri conatur. *Solymannus* A 1098. præterea Nicænorum princeps studiosè disponit agmina, & qui præcedere debeant siue subsequi, diligenter distinguit. Occupauerunt interim principes nostri vniuersa ante vrbem montes & campestria, quæ à ciuitate distare videbantur quasi milliaribus duobus, & monentibus lituis, & tubis, buccinisque perstrepentibus, gradatim in hostes procedunt, & facto impetu, tres primæ acies B in eos potenter irruunt, lanceis & gladiis comminus instantes. Sed & nostri pedites, qui arcubus vtebantur & balistis, equitum manipulos præcedentes, vocibus ardentibus hostes arcere studebant, quos sequentes equitum turmæ viriliter in agone desudabant. Tandem cum omnes legiones, excepta nouissima, cui præerat *Boamundus*, cum hostibus fortiter decertarent, ita vt iam pluribus interfectis, pene agminibus dissolutis, Turci in fugam verterentur, ecce *Solymannus* cum duobus millibus ex locis maritimis adueniens, in aciem C *Boamundi* cum multo impetu à tergo irruit, & tantam sagittarum grandinem immisit, vt totam fere aciem operiret. Moxque arcubus relictis, malleis instabant & gladiis ita ardenter, vt *Boamundus* eorum vix impetum sustinere valuisset, nisi Dux *Godefridus*, & cum eo *Tancredus* aduolassent, quorum aduentus & admiranda instantia necem hostibus & vulnera letisera intulerunt. Tunc *Solymannus* ad alia se conuertens argumenta, fœnum multum & stipulam, quæ ad artem nocendi ex aduerso congregauerat, iussit succendi: & licet flammam da- D rent modicam, tetram tamen atque densam fumi caliginem ministrarunt. In hac quoque fumi caligine, hostes de peditibus nostris occiderunt nonnullos: sed tandem ventorum moderator Deus, ventum in Paganos retorquens, excæcauit eos fumo illo, quo & in fugam præcipites sunt conuersi. Quos principes militiæ Christi acriter insequentes, ad sua agmina priùs dissoluta, violẽter recurrere compulerunt, cædentes eos absque pietate, vsque ad eorum tentoria, vbi maiorem suorum for- E titudinem esse sciebant. Obstabant Turci, ibidem omni qua poterant virtute: fit ibi hinc & inde grauissimus conflictus, resonabant æneæ cassidea tanquam percussæ incudes, scintillæ ex ictuũ collisione prorumpebant, enses velut tonitrua mugiebant, homines eliso cerebro, humi procumbebant. Loricæ rumpebantur: exta fundebantur. equi fatigati sudabant, nulla equitibus requies præstabatur. Agmina conferta tenui armorum discrimine, vix à seipsis iam distabant, alij alios F cominus impetebant, & manus manibus, pedea pedibus, corpora corporibus repellebant. Tandem cum vtrinque victoria fluctuaret incerta, ecce ab ipsis montibus visus est exercitus descendere inuincibilis, cuius bellatores equis albis insidentes, vexilla in manibus candida præferebant. Cognouerunt ergò principes ex inspectione vexillorum, sanctum *Georgium*, sanctum *Demetrium*, & sanctum *Mercurium* sua signa sequentes præcedere: quæ visio sicut Saracenis incussit terrorem, ita G Christianis spem contulit ampliorem. Hoc non omnes videre potuerunt, sed quibus Deus suum arcanum voluit reuelare. Reuelauit autem Turcis ad confusionem, aliis ad instantis triumphi ostentionem. Cognito enim (vt diximus) signo, Turci velociter aufugiebant tremuli, supellectilem nimis preciosam relinquentes. Visæ sunt etiam à nonnullis Angeli in aëre volitantes, & super Turcos fugientes, ignem flammineum iaculantes. *Corborannus* autem ab initio certaminis turbam declinans, in colle quodam constitutus, cùm repente dissipatas conspicit legiones, relictis

Crucesignati Turcos grauissime vicerunt prælio.

Stratagema Solymanni

Corboranus fugit.

1098. suis, trans Eufratem fugit: & vt sibi consuleret, & liberiùs fugere posset, equos fatigatos deserens, nouem alternatim mutauit. Nostri verò principes equorum metuentes defectum, non multùm insequuti sunt fugientes, excepto *Tancredo* & aliis paucis, qui vsque ad solis occasum sternendo eos persequuntur. Tantum enim pauorem eis virtus diuina immiserat, vt nec resistere, nec à se insectantium possent iniurias propulsare. Decem enim ex nostris, decem millia videbantur eis.

Spolia in castris Turcorum inuenta.

CONsummato itaque glorioso tanto certamine reuersi sunt principes nostri ad castra hostium, vbi tantam rerum omnium in auro, argento, gemmis, holosericis, vestibus preciosis & vasis impreciabilibus inuenerunt opulentiam, vt neque numerus esset, neque mensura. Equorum etiam, armentorum, gregum, annonæ, victualium, seruorum, ancillarum & puerorum cum tentoriis & papilionibus nimiam inuenerũt abundantiam, & secum in vrbem omnia detulerunt. Inter cætera verò admirabile tabernaculum repererunt in modum ciuitatis, turribus & mœnibus cum propugnaculis ex optimo serico variis coloribus contextum: à cuius medio, quasi à triclinio principali in partes diuersas dependebant diuersoria, quasi per vicos distincta, in quibus commodè possent duo millia hominum considere. Turci autem, qui erant in pręsidio superiori, videntes quod sui omnes defecerant, principibus nostris illud tali conditione resignant, vt liberè liceat sibi recedere cum salute. Acta autem sunt hæc anno Domini millesimo nonagesimo octauo, mensis Iunij vigesima die.

Deditio præsidij vrbis Antiochiæ.

PRincipibus itaque de prælio reuersis, & vrbe in omni tranquillitate composita, placuit omnibus, & præcipuè episcopo Podiensi, vt maiorem ecclesiam, olim in honorem principis apostolorũ dedicatam, cum aliis ciuitatis ecclesiis, in pristinum reformarent decorem, & ministri in eis instituerentur, qui diebus & noctibus Domino militarent. Dominum quoque Patriarcham nomine *Iohannem*, in pristina cum honore maximo restituerunt: per vrbes finitimas, quæ Cathedralem habere consueuerant dignitatem, episcopos statuebant. Vrbis autem dominium *Boamundo* omnes concesserunt, qui & apud suos nomine & dignitate princeps dictus erat: hinc obtinuit consuetudo, vt de cætero Antiochiæ dominus, Princeps vocaretur. Et enim ciuitas pulcherrima & munitissima, habens intra se quatuor montes satis altos, in quorum vno castellum est, quod omni præeminet ciuitati: deorsum verò ciuitas est decenter ædificata, & muro duplici circumcincta. Murus autem interior amplus & in aëra porrectus est, in quo turres quadringentæ & quinquaginta formosis mœnibus & propugnaculis munitæ. Murus exterior non tantæ est celsitudinis, sed tamen admirandæ venustatis. Continet in se trecentas & quadraginta ecclesias, cuius Patriarcha centum quinquaginta tres episcopos habet subiectos: quatuor montibus ab oriente clauditur. Ab occidente habet flumen, quod quidam Farfar, quidam Orontem esse contendunt. Octoginta & quinque Reges eam construxerunt, quorum primus Antiochus fuit, à quo extat Antiochia nuncupata. Obsederant eam Christiani antequam caperetur per octo menses & diem vnum: captam autem obsederunt iterũ gentiles per tres septimanas, priusquam exirent ex ea ad prælium Christiani. Requieuerunt igitur in illa mensibus quinque & nouem diebus quo tempore ex causis occultis, tanta clades populum afflixit, quòd intra dies paucos ad quinquaginta millia hominum vtriusque sexus deperirent. Inter quos & dominus *Aimerus* Podiensis antistes, qui quasi pater plebis erat & moderator defunctus, cũ lachrymis omnium in basilica principis apostolorum, in loco quo inuenta fuerat lancea Saluatoris, sepelitur. Ceciderunt in illius cladis acerbitate *Henricus* de Ascha, *Reginaldus* de Armesbach, viri generis nobilitate præclari, inde principes cæteri, vt instantis cladis declinarent periculum, ab inuicem ea conditione diuisi sunt, vt in Kalendis octobris iterum conuenientes, hominibus recreatis & equis, votum peregrinationis communiter expedirent. Reimundus cognomento Piletus, cum suis legionibus equitationem faciens, cepit castrum, quod Thalamania est vocatum. Inde Marram veniens, ad vrbem Saracenis repletam, pugnauit contra ciues, qui obuiam ei cum impetu exierunt: qui primo à nostris in fugam compulsi, tandem in fine vicerunt, & magnam fidelibus stragem intulerunt.

Iohannes Patriarcha Antiochenus.

Descriptio ciuitatis Antiochenæ.

Strages Antiochiæ.

1099.

CVm hæc ibidem agerentur, *Hugo* Magnus à principibus ad Imperatorem Alexium missus, non mediocriter famam præteritam denigrauit: dum expleto negotio, ad eos qui eum miserant nec responsa detulit, nec redire curauit, illud Iuuenalis ad memoriam non reducens.

Hugo magnus missus ad Imperatorem non reuertitur.

Omne animi vitium tantò conspectius in se
Crimen habet, quantò maior qui peccat, habetur.

Comes *Tholosanus* interea Abbaram vrbem ditissimam obsedit & cepit, atque in ea *Petrum* quendam genere Narbonensem episcopum ordinari fecit. Deinde Kalendis Nouembris, cùm iam omnes principes ex condicto essent congregati, accingunt se ad iter Hierosolymitanum, & quarto Kalendas Octobris ad Marram venientes, obsederunt eam. Distabat autem ab Antiochia quasi triũ dierum itinere, habens ciues, præ multitudine diuitiarum suarum, nimis arrogantes. Nam cruces super turres & mœnia ciuitatis figentes, sputis & aliis modis probrosis, in contumeliam nostrorum, afficiebant. Vnde maiorem nostri indignationem concipientes, vrbem aggrediuntur, & post multorum dierum infestationes, applicatis ad murum scalis, mœnia violenter ascendunt, vrbemque sine omni obstaculo ingressi, vacuam inuenerunt, cuius & obtinuerunt clàm & absque tumultu spolia vniuersa. Ciues autem ad speluncas se subterraneas conferentes, suæ saluti ad tempus prouiderunt; sed mane facto, nostri ad speluncas ignibus applicatis, eos ad deditionem cõpulerunt, & quibusdã capitibus amputatis, reliquos vinculis mancipârunt. Vndecimo die Decembris, moritur ibidem Aurasiensis antistes, vir religiosus & iustus, ac timens Deum. Manserunt autem in vrbe illa peregrini per mensem vnum, & dies quatuor.

Abbara capta.

Marra capta.

Aurasiensis Episcopus moritur.

EOdem anno Rex Anglorum *Willelmus* cognomento *Rufus*, fuit in Normannia curis deditus hostilibus, populos interim Anglorum exactionibus & tributis non abradens modò, sed potius excorians, omnibus infestus & molestus. Eodem tempore obiit *Walkelinus* episcopus Wintoniensis, & *Hugo* Salopesberiensis, ab Hyberniensibus occisus est, cui frater suus *Robertus* de Beleasmo successit.

Anglia exactionibus vexata.

ANno Domini M. XCIX. Principes occidentis & peregrini crucifixi, dies natalitios apud Marram solemniter celebrant. Vbi inter *Boamundum* & Comitem *Tholosanum* orta est dissensio. sed quia non pertinet ad hoc negotium, ad cætera transeamus. Populus itaque nimis molestè tulit, quòd principes moras facerent inutiles, & pro singulis ciuitatibus captis, iurgia inter se excitarent: principali interim proposito omnino ne-

Dissidium inter Comitem Tholosanum & Boamundũ.

neglecto. Comes igitur *Tholosanus* vt populo satisfaceret, assumptis decem millibus armatorum, & equitibus trecentis & quinquaginta, arripuit iter Hierosolymitanum, sequentibus eum duce Normannorum *Roberto*, & *Tancredo*, cum quater viginti equitibus & peditum multitudine numerosa. Post dies autem aliquot, media regione transcursa, in campestria vrbis, non longe à mari sitæ Archis, nuncupatæ, descendentes, iuxta eandem castra statuerunt. Est autem vna ex vrbibus Phœniciæ regionis, ad radices Libani sita, quam (vt habent veterum traditiones) Atacheus septimus filiorum Chanaan fundasse dicitur, & eam de suo nomine Archis appellasse, & postmodum per corruptionem nominis Anchis dictam fuisse. Hanc nostri longa obsidione prementes, nihil omnino profecerunt. Renouata est ibi quæstio de lancea, qua Dominicum latus fuerat perforatum: aliis dicentibus, quòd ipsa erat in veritate, & per diuinam inspirationem reuelata, ad consolationem plebis, aliis contendentibus malitiosè, quòd versuria esset Comitis *Tholosani*, & gratiâ quæstus inuentio esset ficta. Accenso igitur rogo copioso, cuius incendii magnitudo etiam circumstantes terrere poterat, & conueniente populo vniuerso in sexta feria, quæ sanctum Domini Pascha præcedit, clericus quidam nomine *Petrus*, cui inuentio illius lanceæ fuerat reuelata, examen subiit periculosum. Nam facta oratione, assumpta secum lancea, per medium ignem transiuit illæsus. Sed quoniam post dies paucos idem clericus vita decessit, non plenè suis æmulis satisfecit. Per idem tempus dux *Godefridus* & principes alij, qui apud Antiochiam remanserant, ad instantiam plebis se ad iter expedientes, in Kalendis martiis ad Laodiceam Syriæ cum viginti quinque millibus armatorum virorum fortium peruenerunt. Vbi dux *Godefridus* à Præside ciuitatis, quæ Christianos habebat habitatores, Guenemerum Boloniensem, quem tenebat in vinculis, sibi petiit restitui: cum autem verbis Ducis non ausus esset contraire, reddidit eum illi cum sociis vniuersis, & classem eius totam duci tradidit. Nam idem Guenemerus cruce signatus, cum armatorum classe valida illuc applicans, imprudenter captus ibi fuerat à ciuibus, & vinculis mancipatus. Illum Dux suæ classi præficiens, alios per terram gradientes, sequi præcepit.

Quæstio de lancea domini.

Guenemerus Boloniensis captus à Laodicensibus interceptione ducis Godefridi liberatur.

PRincipes inde maritima legentes, ad vrbem Gabulensam (quæ alio nomine Gibellum dicitur) peruenerunt. Distabat autem à Laodicea milliaribus quasi duodecim. Cùm castris in Gyrum locatis, vrbem aliquamdiu obsedissent, qui vrbi præerat Sultani Ægyptiorum domini procurator, aureorum sex millia Duci obtulit, cum aliis donariis multis, ita vt obsidionem amoueret. Quem cùm flectere nequiuisset, ad Comitem *Tholosanum* dirigens internuntios, dictam pecuniam pollicetur, si eam à ducis posset manibus expedire. Ille oblata clàm suscepta pecunia, misit ad Ducem Albariensem Episcopum, anxiè sollicitans eum, vt dimissa obsidione ad se non differat properare, propterea quòd hostium multitudo à tractu adueniret Persico, vt iniurias vltum iret, quas apud Antiochiam perpessa fuerat sub præside Corbhranno. Hæc confirmabat, omnibus dicens se recepisse fide dignos nuntios. Dux & principes cæteri, dictis eius fidem adhibentes, soluta protinus obsidione, vrbem Valentiam transeuntes & Maracleam, quæ prima est ex vrbibus Phœniciæ prouinciæ similiter relinquentes, Tortosam peruenerunt, & inde ad vrbem Archensem progredientes, castra ibidem locauerunt. Quibus occurrens Tancredus, fraudem comitis *Tholosani* detexit. Vnde & ipsi longè à tentoriis eius seorsum sua tabernacula statuerunt. Videns autem comes animos Principum à se alienatos, missis muneribus, omnes, præter Tancredum sibi reconciliauit. Deinde Principes relicto in obsidione Archensi, *Albarensi* Episcopo, aliisque viris nonnullis, versus Tripolim agmina direxerunt. Quò peruenientes, præsidem loci illius cum vniuersa multitudine ciuitatis, ordinatis agminibus repererunt: vnde indignantes nostri, irruerunt in eos acriter, & in primo impetu dissolutis cateruis, eos ad vrbem redire compellunt, septingentis ex eis gladio interfectis. Ibique ante Tripolim celebrauerunt Pascha peregrini, quarto Idus Aprilis. Tunc præses Tripolitanus cognoscens, quòd non posset cum nostris pari vi contendere, missa legatione, à principibus obtinuit, vt datis quindecim aureorum millibus, cum equis, mulis, sericis & vasis preciosis, greges, & armenta etiam conferens plurima, vt eorum fines pacificè pertransirent. Tunc nostri maritima sequentes, iuga montis Libani à sinistris habentes, Biblumque percurrentes, super ripam maris, in loco cui nomen est Emaus, castra statuerunt. Inde die tertia ante vrbem Britensium castrametati, sequenti die Sydunem attigerunt. Et in crastino percursa Sarepta, prophetæ Heliæ nutricia, ad illius regionis metropolim Tyrum peruenerunt, & dehinc profecti Achon, & ab Achon progressi Galilæam à læua deserentes, inter Carmelum & mare, Cæsaream Palestinæ metropolim, quæ & Turris Stratonis alio nomine appellatur. Quidam autem principes per castrum Bethelon transeuntes, applicuerunt ad vrbem Baruthe, in die Dominicæ Ascensionis. Inde ad sagittæ iactum distantem Ateam & Capham transeuntes, diem Pentecostes omnes pariter congregati, apud Cæsaream quarto Kalendas Iulij solemniter celebrarunt.

Comitis Tholosani fraus.

Tripolitani à cruce signatis prælio superantur. Præses Tripolitanus muneribus cruce signatorum animos placat.

PEracta itaque ibi trium mora dierum, relictis à dextra locis maritimis Antipatride & Ioppe, Eleutheriam transeuntes, Liddam, quæ Heliopolis dicitur, vbi *Georgij* martyris egregij corpus requiescit, peruenerunt. Cuius ecclesiam hostes fidei paulò ante aduentum peregrinorum deiecerant, metuentes ne trabes basilicæ, quæ multæ proceritatis erant, in machinas vellent conuertere, & vrbis inde mœnia expugnare. Profecti inde Comes Flandrensis & *Robertus*, Ramulam perueniunt, & portas quas patentes inueniunt, ingredientes, vrbem vacuam repererunt. Nocte enim præterita, Turci nostrorum cognoscentes aduentum, abeuntes, sibi consulere procurabant. Principes verò alij in crastino illuc venientes, omnem abundantiam frumenti, vini & olei repererunt, atque per triduum ibi moram facientes, Robertum quendam genere Normannicum eiusdem ciuitatis episcopum consecrarunt, & ei Liddam, Ramulamque vrbes, cum suburbanis adiacentibus possidendas iure perpetuo contulerunt. Inde iter prosequentes nostri, Nicopolim peruenerunt. Est autem Nicopolis ciuitas Palestinæ, quæ olim dum vicus esset, Emaiis dicebatur. Ante hanc vrbem, vbi Christus cum *Cleopha* ambulasse post resurrectionem cognoscitur, fons quidam est salutaris, in quo homines infirmi simul & iumenta abluta, à diuersis languoribus emundantur. Nam Christus tempore quodam, cum discipulis suis per fontem transiens, dicitur in eo pedes suos lauasse, ex quo facta est aqua diuersarum medicamen passionum.

Basilica sancti Georgij ab infidelibus destructa.

TVrci interim qui in Hierusalem habitabant, peregrinorum cognoscentes aduentum, vrbem communire cum omni sollicitudine satage-

bant. A fidelibus quoque cunctis, qui in vrbe habitabant, vniuersa quam habebant extorta pecunia, & quicquid habere videbantur, tam à Patriarcha qui vrbi præerat, quàm à populo toto quatuordecim aureorum millia abstulerunt. Quibus bonis omnibus spoliatis, vniuersos ab vrbe, exceptis senibus & infirmis mulieribus & paruulis, depulerunt. Peregrini interea quibus mora procedendi periculosa videbatur, summo diluculo cum feruore piæ deuotionis iter aggredientes, & è vicino vrbem sanctam Hierusalem contemplantes, cum gemitu & lachrymis præ gaudio fusis, nudis vestigiis cœpto itineri feruentiùs institerunt, atque subitò ante vrbem conuenientes, octauo Idus Iunij, eam obsidione vallauerunt. Dicitur autem fuisse numerus obsidentium, quasi millia quadraginta peditum, equites verò mille quingenti præter senes & valetudinarios inermeque vulgus. In vrbe autem dicebantur esse Turcorum fortium & optimè armatorum quadraginta millia, tam vt vrbem Regiam ab instantibus tuerentur periculis, quàm vt propriæ consulerent & suorum saluti. Principes itaque perspicuè considerantes, quod neque ab oriente, neque ab occidente, neque ab austro, propter quarundam vallium profunditatem proficerent, à septentrione eam obsidere decernunt. Ab ea ergò porta, quæ sancti Stephani dicitur, & ad aquilonem respicit, vsque ad illam quæ turris Dauid dicitur, & in parte ciuitatis occidentali sita est, castra nostri principes locauerunt. In quorum ordine dux *Godefridus* primus sedit, & iuxta eum dux Normannorum *Robertus*, & Consul Flandrensis. Circa turrim quæ ab angulo quodam dicitur Angularis, Dominus *Tancredus* & alij quidam cum eo nobiles consederunt. Ab alia autem turri vsque ad portam occidentalem, comes Tholosanus cum suis legionibus vrbem obsedit, partem suorum agminum super montem, in quo ciuitas ædificata est, inter vrbem obsedit, partem suorum agminum super montem, in quo ciuitas ædificata est, inter vrbem & ecclesiam quæ dicitur Syon, & ab vrbe distat quantum arcus semel iacere potest, in plaga septentrionali locauit. Is enim locus erat in quo saluator cum discipulis cœnasse asseritur, & eorum pedes lauisse. Ibi etiam spiritus sanctus super discipulos descendit in igneis linguis: ibi Dei genitrix humanæ naturæ debitum soluit, & beati *Stephani* protomartyris sepulchrum vsque hodie ibidem veneratur.

Obsessio Hierosolymitana.

Locatis igitur in gyrum castris, die quinta post aduentum eorum, lituis, buccinis & tubis perstrepentibus, omnes vt vrbis inuadant mœnia, inuitantur. Qui armis omnibus instructi, à maiore vsque ad minimum conuolantes ad murum, tanta instantia & virtute continuabant congressum, vt ciuibus inuitis, antemuralibus confractis, cogerent defensores intra muros interiores se recipere, & de resistendo desperare. Etsi in illo pugnandi feruore scalas aut machinas habuissent, procul dubio die illo negorium consummassent. Videntes tandem quòd per septem diei horas in ipso ardore persttitissent, & quòd absque machinis non multum proficere possint, distulerunt opus ad tempus, & cum immenso labore ligna ad hoc idonea & artifices inuenerunt. Quibus cum sumptu grauissimo ad vrbem delatis, & subiecta materia castella, petrarias, tribunculos & arietes, cum serophis ad murum suffodiendum, construxerunt. Pro nihilo enim reputabant quicquid antea actum fuerat, si in hoc negotio, pro quo tam laboriosam peregrinationem assumpserant, deficere cogerentur. Cum igitur circa machinas con-

Prima oppugnatione ciuitas fugati si obtinuerunt antemuralia.

A struendas, cratesque & scalas connectendas totus noster desudaret exercitus, protahitur obsidio, & cum locus ciuitati adiacens aridus esset, & inaquosus, riuos & fontes ac puteos non haberet, nisi remotos, ab vrbe quinque vel sex milliaribus distantes, intolerabiliter populus fatigabatur. Turci autem Christianorum audientes aduentum, si quæ fuerant aquæ, iactu pulueris & aliis modis eas oppilauerant, vt obsidio molestior redderetur.
B Sed & Sisternas & pluuialium aquarum receptacula aut dissipauerant, vt aquas non valerent retinere, aut occultauerant, vt remedium subtraherent populo sitienti. Dispersus itaque populus per loca diuersa, vt aquas quæreret: dum exierunt cum paucis & latices reportarent, alij idem habentes propositum multò plures superuenerunt, & inuentis fontibus litem adeò contestati sunt, vt nonnunquam inter eos seditio oriretur. Equi præterea & muli, asini, greges & armenta siti ariditateque consumpta, moriebantur, interiùs liquefacta. Vnde in castris fœtor erat intolerabilis &
C pestilens nimis aëris corruptela. Venit interea nuncius ad castra, qui classem Ianensium in portu Ioppensi applicuisse nuntians, petiit à principibus, vt militia dirigeretur ad eos, sub cuius conductu accedere possent ad vrbem. Mittitur igitur à domino Tholosano, Galdemarus quidam, in armis strenuus, cum triginta equitibus & peditibus quinquaginta, coniungens eis, ne deficerent, *Reimundum Piletum* & *Willielmum* de Sabulo, cum equitibus quinquaginta. Qui venientes ad Cam-
D pestria Liddæ & Ramulæ ciuitatum, habuerunt obuiam Turcos sexcentos, qui protinus in nostros irruentes, quatuor equites & pedites plures nostrorum peremerunt. Sed nostri demum præualentes, cæsis ducentis ex numero Turcorum, reliquos in fugam compulerunt. Ceciderunt tamen ex nostris viri nobiles, *Gilibertus* de Crena, & *Aicardus* de monte Merla. Alij autem qui apud Ioppen erant incolumes, euaserunt, & sic inde cum omni substantia sua Hierosolymam sunt conducti. Vbi à legionibus cum gaudio excepti, conso-
E lationem castris non modicam attulerunt.

Defectus aquarum in castris eorum signatorum.

Ianuensis classis Ioppe applicuit.

Ducenti Turci cæsi.

CVmque per mensem vnum circa machinas laborantes, ad negotij consummationem peruenissent, placuit Episcopis & sapientibus exercitus, vt inter omnes pax reformaretur, ieiunia fierent & processiones etiam cum orationibus deuotis. Die verò statuto his omnibus ritè peractis, affuit peregrinorum armis instructa ad vrbem oppugnandam copiosa multitudo, vnum omnes habentes propositum, aut animas pro Christo pone-
F re, aut vrbem Christianæ restituere libertati. Accedentes igitur ad pugnam vniuersi, muto nitebantur machinas applicare, vt ipsos Turcos, qui in Turribus & propugnaculis resistebant, possent liberiùs impugnare. At ciues viriliter resistentes, telorum iactu, sagittarum imbre, lapidum contorsione ex machinis iaculatoriis cum horrendo impetu vtebantur. Nostri è contrario protecti clypeis, & cratibus obiectis, tam arcubus quàm balistis tela remittebant, frequentia & pugillaria contorquentes saxa, ad murum accedere nitebantur,
G vt his qui in turribus erant requiem subtrahentes & audaciam resistendi. Alij verò infra machinas & castella constituti, cum petrariis & tribunculis molares maximos, & lapides damnosos ad mœnia dirigentes, ipsa collisione assidua & ictibus ingeminatis debilitare, & ad casum impellere satagebant. Alij cum minoribus machinis lapides leuiores ad illos, qui in propugnaculis stabant, contorquentes, à nostrorum infestatione compescere nitebantur, sed nec sic multùm proficere comprobatus.

Hierusalem oppugnatur secundo.

1099. comprobantur. Nam Turci, qui intus erant, à propugnaculis saccos stramine & palea plenos, restes & tapetia, trabes ingentes, culcitras bombice refertas, à turribus & muro aliquantulum demiserant, vt per eorum molliciem & mobilitatem, contortorum molarium ictus eluderent & nostrorum laborem inanirent. Lapides etiam ex machinis damnosos, & tela ex arcubus non segniter retorquentes, nostros ab opere deterrebant incepto. Nostris verò, vt vallum iactu ruderum, lapidum, fruticum & terræ implerent, & ad mœnia pararent accessum, cura erat propensior: sed obsessi econuerso, vt eorum propositum irritarent, in in ipsas machinas torres incensos, tela ignita, sulphure & oleo pasta, vt eos exurerent, iaculabantur certatim. Principes autem nostri iniectis ignibus occurrentes, sabulum desuper & aquas copiosè fundebant, vt incendiorum reprimerent actionem. Erat quidem nostris par labor & idem periculum in tribus partibus ciuitatis, sub duce videlicet *Godefrido*, sub duce Normannorum *Roberto*, ac demum sub comite Tholosano. Continuabant quoque conflictum à mane vsque ad vesperam, atque ancipitem vtriusque partis laborem, superueniens nox diremit.

Oppugnatio Hierosolymitana nocte diremitur.

Mane autem facto, cum iam diei aspirantis aurora nuntiaret exortum, cum omni auiditate exiuit populus ad conflictum, reuertentibus ad officium singulis, cui hesterna die fuerant deputati. Quidam enim ex machinis molas asinarias ad mœnia contorquebant, quidam castella ad murum dirigere satagebant, alij arcubus & balistis, Turcos qui in turribus erant, ne manum possent exerere, traijcientes, indefesso studio operam dabant, alij sagittis & iactu lapidum ciues à propugnaculis repellebant. Ciues æquipollenter tela remittebant, & lapides, atque ignem in ollis fragilibus cum sulphure, pice, aruina, adipe, stuppa, cera, lignis aridis & stipula impositis, vt nostras machinas incenderent, & alia instrumenta bellica retorquebant. Fiebat itaque ex vtroque populo strages non modica, dum alij lapidum iactu conterebantur in frusta, alij trans loricas & clypeos confodiebantur telis, alij funda & lapide sternebantur: nec erat facile discernere, vter cum maiore studio populus decertaret. Erat tamen vna ex machinis nostris, quæ saxa miri ponderis in vrbem, multa violentia remittebat, contra quam cum nulla arte possent proficere, duas adduxerunt maleficas, vt eam fascinarent, & artibus magicis redderent impotentem. Quæ dum suis instarent præstigiis, super murum, & incantationibus ex eadem machina, molaris emissus, vtramque illarum cum tribus ancillis quæ cum illis fuerant egressæ ciuitatem, repente contriuit, & ex muro inferiùs exanimes in fossatum deiecit. Vnde in castris factus est plausus ingens, exultatio, & econtrario ciuibus mœstitia ingens accreuit. Cum igitur vsque in horam diei septimam sine certa victoria protractum esset negotium, desperantes nostri & supra vires fatigati, habuerunt propositum, & castella machinas alias iam igne recepto fumantes, longius à muris arcere, & vsque in diem crastinum conflictum differre: cum ecce virtus diuina affuit, & rebus desperatis solamen donauit. Nam de monte Oliueti miles quidam splendidum & satis refulgentem ventilando clypeum, signum dedit nostris legionibus, vt redirent ad conflictum, & congressionem iterarent. Hoc signo dux *Godefridus* exhilaratus, magnis clamoribus populum reuocauit, tanto feruore ad pugnam reuersus est, vt de nouo prælium incipere videretur. Auxit præterea vires omnium & lætitiam, solitarius quidam, qui in monte Oliueti habitabat, qui confidenter promiserat peregrinis, illa die vrbem fore capiendam. Hæc quoque signa omnes accenderant fideles vehementer & securiores reddiderant de victoria obtinenda. Ducis igitur *Godefridi* & comitum legiones præuia Dei gratia eò vsque profecerant, vt vallo repente complanato ad murum haberent, ciuibus defatigatis, accessum. Hortante itaque duce, in culcitras bombice plenas, & saccos stramine refertas, quæ in castello erant, ignem iniecerunt, quæ flante Borea accensa fumum infra vrbem caliginosum retorserunt. Quo protervius instante, qui murum intus tenebantur defendere, ora vel oculos non valentes aperire, muri custodiam reliquerunt. Quo comperto, dux sub omni celeritate trabes, quas hostes in muris ad nostrum appenderant nocumentum, assumpsit, & caput vnum cum machina positum & firmiter clauatum, aliud super ciuitatis murum locauit. Deinde pontem, qui in machina erat, super ipsas trabes demittens, ipse dux primus omnium vt miles strenuus vrbem audacter intrauit. Quem frater eius *Eustachius*, dux Normannorum *Robertus* & comes Flandrensis cum *Ludolfo* & *Gilberto* fratribus sunt sequuti, & consequenter infinita multitudo tam equitum quàm peditum, ita vt pons sustinere eos non posset. Videntes autem quòd nostri iam murum occupauerant, & Dux etiam suum introduxerat vexillum, turres deserentes & mœnia, ad vicorum sese angustias contulerunt. Porrò alij cognoscentes, quòd maxima pars nobilium turres occupauerant ciuitatis, scalas ad murum certatim applicant: per quas ascendentes murum, cæteris se coniungunt. Tunc Dux *Godefridus* quosdam ad portam septemtrionalem, quæ hodie sancti Pauli dicitur, direxit, vt eam aperientes, populum introducerent præ foribus expectantem. Qua sub omni celeritate reserata, ingressus est exercitus vniuersus, sexta feria, hora nona, mensis Iulij decima die. Capta est igitur ciuitas Hierusalem, anno gratiæ millesimo nonagesimo nono, mensis Iulij decima die, sexta feria circa horam nonam, anno tertio ex quo fidelis populus tantæ peregrinationis sibi onus assumpsit: præsidente sanctæ Romanæ ecclesiæ domino *Vrbano* secundo, Romanorum Imperium administrante *Henrico*, Græcorum verò Imperatore *Alexio*; in Francia regnante *Philippo*, in Anglia *Willelmo Ruso*, regnante in perpetuum in omnes & super omnia domino nostro Iesu Christo, cui honor & gloria per sæcula infinita.

Stratagema ducis Godefridi.

Expugnatio vrbis Hierosolymitana.

Signa Saturnalia lorea.

1099.

Capta igitur ciuitate sanctissima, Dux *Godefridus* & fideles omnes, qui cum eo erant, per plateas strictis gladijs discurrentes, quotquot de hostibus reperiunt, gladio indifferenter prosternunt. Tanta quoque interemptorum strages erat, & præcisorum aceruus capitum, vt iam nemini via pateret aut transitus, nisi per corpora peremptorum. Latebant autem adhuc hæc omnia comitem Tolosanum & principes alios, qui circa montem Sion viriliter decertabant: sed audito nostrorum & Turcorum clamore, & ciuium strage, cognouerunt vrbem violenter effractam, & nostrarum victoriam legionum. Qui statim scalas ad murum aptantes, nemine obstante, vrbis mœnia transierunt, stragem in illa parte non modicam operantes, & cum impetu populum vniuersum velocissimè introducunt. Factum est autem, quòd Turci, qui à Duce & suis agminibus aufugerant, ad partes illas declinantes, hos obuiam haberent, & Scyllam euitantes in Charybdim multò periculosiorem inciderent. Nam tanta exinde per vrbem strages facta est, vt etiam ipsis victoribus tam horrenda sanguinis effusio, tædium ingereret & horro-

Strages interfectorum in Hierosolymis.

1099. rem. Audiens autem *Tancredus*, quòd intra septa templi Turcorum se incluserat multitudo, contulit se illuc cum ingentibus copiis armatorum, & templum violenter ingressus, post stragem multiplicem, infinitam auri & argenti copiam inde secum dicitur abstulisse. Quod reliqui principes audientes, intromissa equitum & peditum multitudine, quotquot ibi reperiuot, gladiis trucidantes, vniuersa sanguine repleuerunt. Cecidisse referuntur intra templi ambitum ad decem millia Turcorum, exceptis aliis, qui passim per vrbem truncabantur, quorum minor non fuisse numerus ferebatur. Nam oostri per vicos & diuerticula discurrentes, occulta perlustrantes vniuersa, patremfamilias cum vxore & liberis & familia tota, ex secretis domiciliis & cœnaculis occultis extrahentes, in poblicum, aut gladiis transuerberabant, aut præcipitio dabant, ita vt confractis ceruicibus interirent. Et quicunque domum vel palatium constringere vel primus intrare poterat, eam sibi cum vniuersa substantia iure perpetuo vendicabat. Sic enim inter Principes conuenerat, vt vrbe expugnata, id, quod quilibet adquireret, iure hæreditario possideret. Vnde quicunque primus domum vel ædificium quodcunque occupauerat, vexillum vel clypeum, vel aliud armorum genus in introitu configebat, vt esset signum accedentibus, ne gressum ibi figerent, sed domum præterirent, qoasi ab aliis occupatam.

Passum initum inter crucesignatos.

Principes loca sancta adeunt.

CIuitate itaque subiugata, & spoliis à peregrinis victoribus collectis, sedatoque tumultu, cœperunt depositis armis, in spiritu humilitatis cum gemitu & lachrymis, nodis pedibus, loca venerabilia (quæ Seruator propria erat dignatus sanctificare præsentia) cum omni deuotione circuire, & specialiter ecclesiam sanctæ resurrectionis & domioicæ passionis. Intueri erat sanè iucundissimum, fideles vtriusque sexus tanta deuotione, tantâ mentis exultatione & dulcedine spirituali, fusis vbertim lachyrmis, ad loca sancta accedere, tantas gratias Deo agere, qui tantæ eis peregrinationis consummationem ad effectum perducere concesserat, & ex fructu laborum suorum, & exhibitæ militiæ, digoatus erat illis supra merita stipendia oumerare. Fuit autem omnibus vnanimita futuræ retributionis fiducia, & per collationem donorum præsentium, firma erat eis expectatio futurorum, vt per eam, quæ hic peregrinatur Hierusalem, ad eam perueniant, cuius extat participatio in id ipsum. Porrò Episcopi & sacerdotes, ecclesias ciuitatis & præcipuè templi ambitum, à cadaueribus occisorum & sordibus vniuersis mundantes, & loca veoerabilia Domino consecraotes, & sacra missarum solemnia populo celebrantes pro collato sibi beneficio, omnibus gratias exhibebant. Visus est autem ea die, in sancta ciuitate à multis, vir in omnibus commendabilis *Aimerus* Podieosis Episcopus, qui apud Antiochiam (vt prælibauimus) obierat, ita vt viri plurimi de exercitu fide dignissimi, eum super murum primum omnium referrent ascendisse ciuitatis, & cæteros ad ingressum animasse. Qui etiam oculis corporeis se ipsum vidisse asserebant, cum Principibus loca sancta circumeuntem manifestissimè. Alij autem plures, qui in peregrinatione, piam in Christo dormitionem acceperant, in eadem ciuitate apparuerunt multis, loca sancta cum aliis deuotissimè requirentes. *Petrus* quoque heremita venerabilis, qui quinto antea anno à Patriarcha ciuitatis & clero populoque fideli visus fuerat, & per cuius sollicitudinem principes occideotis ad hanc peregrinationem ioducti extiterant, cum esset tam à cunctis recognitus, flexis genibus & cum

A lachrymis illum venerabantur, gratias ei multiplices exoluentes, quòd tam sedulò & fideliter eorum legationem fuerat executus, quodque Principes & Reges induxerat ad tantos labores pro Christi nomine tolerandos. His igitur omnibus ritè peractis, Principes ad domos & hospitia, quæ interim eis sua familia præparauerat, reuersi vrbem reperiunt omoibus bonis refertam, vnde à maiore vsque ad minimum cœperunt copiosiùs abundare. Reperiebantur enim in ædificiis & do- B mibus confractis, auri & argenti, gemmarum & preciosarum vestium complurium, frumenti, vini, & olei, & aquarum, quarum io obsidiooe maximam fuerant penuriam perpessi, ingens copia, vnde & ipsi qui sibi domos vendicauerant, poterant indigentibus ad sufficientiam fratribus ministrare. Factum est autem secuodo post victoriam die & deinceps, vt in foro publico rerum vænalium, optimis conditionibus exhiberentur commercia, ita quidem, vt plebs inferior necessariis omoibus abundaret. 1099.

Spolia & bona in Hierusalem inuenta.

C CVmque per dies septem principes in sancta ciuitate io quiete lætitiaque spirituale tempus exegissent, conueneruot Principes octaua die, tractaturi per gratiam sancti spiritus, vt aliquem de suo eligerent collegio, qui præsit regioni, & in sancta ciuitate regiam obtineat dignitatem. Qui omnes vnanimiter post multas hinc & inde disceptatiooes, in ducem *Godefridum* consonantes, ipsum elegerunt, & electum sepulchro Domini, cum laudibos, hymnis & canticis repræsentant.

Godefridus in regem Hierosolymitanum eligitur.

D De Patriarcha quoque constituendo in sancta ciuitate principes tractatum habentes, fauore ducis Normannorum *Roberti*, episcopus quidam *Mamuranensis* de *Calabria*, *Arnulphum* sibi familiarem quendam sacerdotis filium, & inter peregrinos incontinentia & nimia leuitate notatum, in sedem Patriarchalem contrusit. Sed idem *Arnulphus* cita morte interueniente, temerè susceptam coactus est deponere dignitatem. Post illum autem, vacaote sede per menses quinque, principes, qui præsentes fuerunt post multam deliberationem, E virum venerabilem *Dabertum* in throno Patriarchali, & in cura collocant pastorali. Fuit autem antea episcopus *Pisana* ecclesiæ, vir ad plenum eruditus, & io agendis ecclesiasticis à puero eoutritus.

Arnulphus Patriarcha Hierosolymitanus, & eius mors.

Daibertus Patriarcha Hierosolymitanus

VRbe autem sancta recenter adhuc fidelibus subiugata, *Sultanus* Ægyptiorum & Damascenorum Princeps, inter omnes orientales potissimus, cùm ciuitatem sanctam Hierusalem à fidelibus captam cognouisset, vocato ad se princi- F pe militiæ suæ *Elafdalio*, præcepit vt vniuersum robur Ægypti, & omnes imperij sui vires colligens, in Syriam ascendat, & populum temerarium de superficie terræ deleat, vt non memoretur nomeo eius vltrà. Erat quidem *Elafdalius* iste, natione *Armenus*, à Christianis parentibus originem habens, sed præ immeositate diuitiarum apostatauerat à fide, & qui in fonte regenerationis *Emyreus* dicebatur, factus apostata, *Elafdalius* nuncupabatur. Assumptis igitur, hic crucis inimicus, vniuersis viribus Ægypti, Arabiæ, & G Damasci, venit Ascalonem, & ibi cum copiis suis vniuersis castra locauit, inde *Hierosolymam* profecturus. Proposuit enim vt fideles in Hierusalem obsideret, & post victoriam, dominicum funditùs dilapidaret sepulchrum. Tunc peregrini crucis, qui nihil minus optabant quàm obsidionis ærumnas denuo experiri, coouenerunt ad inuicem clerus & populus vniuersus ad arma spiritualia, priùs ad sepulchrum Domini corde contrito & cum fletibus humiliter profecti & orantes io

Sultanus Ægyptiorum Elafdalium cum copijs contra crucesignatos mittit.

terram

1099.

terram prostrati, à Domino postulabant, vt populum suum misericorditer ab imminentibus periculis liberaret. Deinde sumpta ex Dei parte audacia, ab vrbe versus Ascalonem procedunt, audacter hostibus occurrentes. Portabant autem secum partem ligni Dominicæ crucis, quam ciuis quidam *Hierosolymitanus* nomine *Syrus* principibus nuper propalauerat, ab antiquis à se temporibus custoditam. Dux verò qui & Rex erat *Hierosolymitanus*, cum cæteris principibus peregrinis, *Ramulam* perueniens, edoctus est ibi plenius, quòd prædictus *Emireius* apud *Ascalonem* cum suis copiis consedisset. Præmisit itaque dux equites ducentos, qui viam & statum hostium, & camelorum, cum pastoribus animalibus curam præstantibus. Ad quos cum noster peruenisset exercitus, fugerunt tam pastores quàm qui pastoribus præerant, equites, gregibus & armentis sine custode relictis. Capti sunt tamen quidam ex eis, quorum relatione de hostium proposito educti, cognouerunt, quòd princeps prædictus, qui iuxta eos ad septem milliaria castra statuerat, post biduum & nostrum delere exercitum cogitabat. Erant autem ex nostris numero quasi mille equites & ducenti, pedites verò quasi sex mille numerati, qui omnes de prælio certi, nouem acies instruunt, quarum tres præponunt, tres locant in medio, & tres sequi præcipiunt, vt vndequaque ad eos hostium fiat accessus, triplicem ibi reperiant ordinem acierum obiectum. Sic itaque obtenta sine contradictione præda memorata, quæ præ nimia multitudine numerum excedebat, noctem illam ibi transegerunt gaudentes. Mane autem facto, lituis & tubis bellum indicitur, & instructis ordinibus, Domino rei exitum commendantes, in hostes quasi vir vnus procedunt, spem in eo victoriæ collocantes. Procedentibus igitur legionibus, iuxta militaris ordinis disciplinam, lento gradu ad pugnam, visa sunt superno (vt creditur) instinctu, pecora cornibus erectis & caudis, acierum lateribus à dextris & à sinistris comitari, nec vlla posse violentia præpediri. quod hostes eminus intuentes, solaribus radiis hebetatis luminibus, ante prælium, animis conciderunt, credentes innumeram esse multitudinem armatorum, quamuis & ipsis magna militaris copia non deesset. Comes quoque Normannorum *Robertus* qui Dux erat & signifer acierum (pro re benè gesta sæpè dicendus) Admirauisi standardum eminus considerans, quod in summitate hastæ pumum habebat aureum, hasta verò argento cooperta albicabat, ipsum deprehendens ibi esse, audacter per medias acies in eum irruens, ad mortem grauiter vulnerauit. Quod factum non mediocrem Gentilibus incussit timorem.

Cum crucis signaculo infideles inuadunt nostri tamen procedunt.

Cruce signato ingentes prædæ potiuntur.

Fortitudo ducis Roberti.

ADmirauisus autem vix palpitans, lethaliter vulneratus, altè ingemuit, & huiusmodi planctum emisit: O omnium creator, quid hoc est? Quid accidit? Quod factum nobis infestum nocuit? Heu mihi quàm ineffabile dedecus, quàm diuturnum improperium genti nostræ præualuit. Vnde hæc? Conuentione (proh dolor) facta, adduxi huc militum ducenta millia, & peditum quorum multitudo numerum excedit: quos toti mundo præualituros credebam, nunc autem, vt non mentiar, à minus quam mille equitibus & paucis peditum millibus, tam indecenter sunt superati. Aut procul dubio illorum Deus omnipotens est, & pro eis pugnat, aut noster nobis iratus est, & nos nimis austero furore redarguit. Quicquid continget, hoc erit, quod me non erigam, sed ad Patriam meam ignominiosus, donec vixero, reuertar. His dictis luctuosè conquerebatur, & lamentabatur suspiriis lachrymosis. Turcis autem fugam meditantibus, eques quidam *Lotharingus*, qui in agmine extremo cum Duce erat *Godefrido*, à lateribus equitans, libertatem fugæ & campos abstulit omnes. Vnde ipsi à duce Normannorum (qui in prima acie erat) cum equitibus & sagittariis penetrari, & ab extremis inclusi, cæsi sunt ad fidelium voluntatem. Admirauisus autem dromedario impositus, rapido cursu eius euasit. Collata igitur fidelibus supernè victoria, in hostium castra noster peruenit exercitus: vbi tantam auri, argenti, variæ supellectilis, gemmarum, diuinarumque peregrinarum, quarum cognitio nostris regionibus est ignota, copiam inuenit, vt vsque ad nauseam faciati, mella fastidirent & placentas, & minimus dicere possit: Inopem me copia facit. Dux autem *Robertus* emit standardum ab iis, qui illud retinuerunt, dum ille hostes insequeretur, viginti marcis argenti, & dux illud iuxta sepulchrum Domini in monumentum tam memorandi triumphi posuit. Aliusque ensem eiusdem emit Admirauisi, bizantiis quadraginta. Sic igitur fugientibus aduersariis, palma nostris cœlitùs concessa, cum ingenti gaudio reuersi sunt in Hierusalem, manibus onerati prædam inauditam secum trahentes.

Admirauisi querela.

Turcorum exercitus cæsus.

HIs ita benè gestis, dux Normannorum *Robertus* & comes Flandrensis, consummato fœliciter peregrinationis voto, ad propria sunt reuersi. Tradunt autem quidam, quòd duci *Roberto* eo quod regnum *Hierosolymitanum* sibi oblatum recipere noluerit, offenso in eum Deo, nihil deinceps prosperum dum vixit, accidisse, sicut sequens historia declarabit. Principibus igitur ad propria reuertentibus, Rex *Godefridus* detento secum viro nobili *Tancredo*, & de *Gree* comite Garuero, & aliis quibusdam viris occidentis, commissum sibi à Deo regnum, administrabat streuuè & prudenter. Concessit autem iure hæreditario possidendam vrbem *Tyberiadensem*, super lacum Genesar sitam, cum comitatu toto Galilæ & Caypham, quæ alio nomine Porphyria dicitur, vrbem maritimam Domino *Tancredo*, in quo principatu ita Deo placere studuit, quòd vsque in præsentem diem ecclesiæ regionis illius, de eius patrocinio gloriantur. Qui infra biennium pòst, multis exigentibus, ad principatum vocatus Antiochenum, illam nobilitauit ecclesiam à temporibus gloriosam, plurima largiendo. Sed & principatum pluribus subiugatis vrbibus & castellis, longè latéque finibus dilatatis ampliauit.

Robertus Normannorum Dux & Comes Flandrensis in patriam conuertuntur.

Tancredus Tyberiadem & alia oppida à Godefrido accepit dono.

CIuitatem sanctam Hierusalem in sublimibus esse montibus suam, & in sorte *Beniamin* nouimus constitutam. Habet autem ab occidente tribum *Simeonis*, terram Philistinorum, & mare mediterraneum, vbi Ioppe oppidum situm est, à quo viginti quatuor milliaribus distat, inter se & prædictum mare habens castellum Emaüs. *Modin* etiam sanctorum Machabæorum præsidium, & *Nobem* viculum sacerdotum, & Dispolim quæ est *Lidda*, vbi *Petrus Æneam* paralyticum saluti restituit, & vbi apud *Symonem* coriarium hospitatus, *Cornely* nuntium suscepit, sicut apud Ioppen discipulam *Tabitam* nomine suscitauit. Ab oriente quoque Iordanis haber fluenta, & solitudinem filiorum prophetarum quasi milliaria quatuordecim, & vallem syluestrem, & mare mortuum. Citra Iordanem verò Iericho habet, & Galgala domicilium *Helisæi*. Vltra verò Iordanem Galaad, Basan, *Amon*, & *Moab*, quod postmodum *Ruben*, *Gad*, & dimidia tribus *Manasse* susceperunt in sortem, quæ hodie regio, generali appellatione Arabia nuncupatur. Ab austro verò habet sortem Iudæ, in qua

Hierosolymarum descriptio.

1099. eft Bethleem, fœlix Dominicæ natiuitatis locus,
A & Thecua vrbs prophetarum *Abacuc* & *Amos* &
Hebron quæ eft Cariarharbe, fanctorum patriar-
charum fepulchrum. A feptentrione quoque ha-
bet Gabaon, *Iofue* filij Nun victoriam infignem,
& tribum Effraim, & Sylo: Sichar quoque & Sa-
mariæ regionem & Bethel peccati *Ieroboam* teftem,
fed & *Sebaftem*, Helifei & Abdiæ fepulchrum, &
Baptiftæ *Iohannis* martyrium, quæ olim à monte
B Somer dicta eft Samaria, ficut & regio tota, quæ
& thronus fuit regum Ifraël. Habet etiam Neapo-
lin vel Nicopolim, vbi filij *Iacob*, *Symeon* & *Leui* in
vltionem ftupri, quod *Sichem* filius *Emor* forori
eorum *Dinæ* intulerat, ipfum & filios eius in ore
gladij percufferunt, vrbem eorum igne fucceden-
tes. Eft autem Hierufalem Iudææ metropolis, quæ
iuxta veteres hiftorias primum dicta eft *Salem*, à
Sem filio *Noe* primogenito, qui eam fundauit, &
in ea regnauit. Hic poftmodum dictus eft *Melchi-
fedech*, qui reuertenti *Abrahæ* à cæde quatuor re-
gum obtulit panem & vinum. *Melchifedech* autem
C rex iuftitiæ interpretatur, quem Deus à diluuio
referuauit, vt Chriftus ex eius femine nafceretur.
Erat quidem eo tempore alia ciuitas, iuxta Hie-
ronymum *Salem* appellata, in qua idem *Melchife-
dech* ficut & alia regnauit, cuius ruinæ vfque ho-
die iuxta fluenta Iordanis cernuntur. Deinceps re-
gnante in ea Iebufæo, dicta Iebus, & fic ex Iebus
& Salem dicta eft Iebuffalem. Vnde poft dempta b
littera & addita r, dicta eft Hierufalem: poftea ex-
pulfo Iebufæ à *Dauid*, dicta eft ciuitas *Dauid*. Dein-
D de verò *Salomone* filio eius, vocata eft Hierofoly-
ma, quafi Hierufalem *Salomonis*. Hanc poftea qua-
draginta duobus annis poft paffionem Domini,
Iudæorum exigentibus peccatis, *Titus Vefpafiani*
filius, Romanorum princeps magnificus, obfedit,
& expugnatam deiecit: ita vt iuxta verbum Do-
mini, non remaneret in ea lapis fuper lapidem. Il-
lam verò poftea Elius Adrianus, quartus ab ipfo
Romanorum Auguftus, reparauit, & de fuo Eliam
nuncupauit. Et cum priùs in cliuo præcipiti mon-
tis effet fita, ita vt partem in Orientem, & in Au-
E ftrum tota deuexa refpiceret in latere tam montis
Syon quàm Moriæ montis conftituta, & folum
templum & caftellum cui nomen erat Antonia, in
fui haberet faftigio, ab eodem Imperatore in mon-
tis verticem tota tranflata eft, ita vt dominicæ paf-
fionis & refurrectionis locus, qui priùs extra vr-
bem fuerat, vrbe reædificata, intra murorum am-
bitum clauderetur.

Regreffa fo-ne nominis Hierufalem etymologia.

Loci venerabiles circa Hierufalem.

HÆc autem fancta & Deo dilecta ciuitas, & mi-
nor maximis eft & mediocribus maior, for-
F ma quidem oblonga, & parte altera longiore te-
tragona, vallibus profundis in tribus partibus cir-
cumfepta. Nam ab Oriente vallem habet *Iofaphat*,
in cuius imo fita eft ecclefia fanctæ Dei genitricis,
vbi fepulta creditur, & gloriofum eius monftra-
tur fepulchrum. Sub qua eft torrens Cedron, ex
aquis pluuialibus ortus, de quo dicitur: Egref-
fus eius trans torrentem Cedron, &c. Ab Au-
ftro habet vallem Ennon, prædictæ valli conti-
guam, quæ fortis *Beniamin* & *Iuda*, fuit in funicu-
lo diftributionis. Et inde fe erigens ad verticem
G montis, qui eft contra Beennon ad occidentem, in
qua eft Acheldemach, hoc eft ager fanguinis, em-
ptus de pretio Domini, in fepulturam peregrino-
rum. Ab Occidente verò eiufdem vallis habet par-
tem, in qua fita eft vetus pifcina, quæ celebris fuit
temporibus regum Iuda, & inde protenditur ad
pifcinam fuperiorem, quæ Patriarchæ dicitur, iux-
ta cœmiterium, quod eft in fpelunca quæ cogno-
minatur Leonis. A Septentrione verò plano itine-
re ad vrbem acceditur, in quo locus eft vbi Proto-

A martyr *Stephanus* dicitur lapidatus. Patriarcha quo- 1099.
que huius fanctæ ciuitatis quatuor habet Archie-
pifcopos, vnum Cæfarienfem, alium Tyrenfem,
tertium Nazarenfem, quartum Petracenfem, id
eft montis regalis. Primus eft in regione Paleftinæ,
alius in regione Phœnicis, tertius Galilææ, quar-
tus in prouincia Moabitarum. Cæfarienfis fuffra-
ganeum habet epifcopum *Sebaftenum*: Tyrenfis
fuffraganeos habet epifcopos Anconenfem, Sydo-
B nenfem, Berićenfem, & Bellioacenfem, quæ eft
Cæfarea Philippi. Nazarenus habet fuffraganeũ,
Tiberiadenfem. Petracenfis vnum bahet fuffraga-
neum, Græcum in monte Synai. Habet præterea
Patriarcha nullo mediante epifcopos fuffraga-
neos, Bethleemitanum, Liddenfem, & illum de
Ebron, vbi fepulti fuerunt *Adam* & *Eva*, cum
Abraham, *Ifaac* & *Iacob*. Sunt autem in vrbe loca
venerabilia, vt ecclefia Dominicæ refurrectionis
in Caluaria fiue in Golgota, vbi funt canonici ni-
gri fub Priore, templum Domini, in quo funt mi-
lites, aliud templum in quo funt clerici. In ecclefia
C montis Syon funt Canonici regulares fub Abbate.
In ecclefia montis Oliueti funt Canonici regulares
fub abbate. In ecclefia vallis *Iofaphat*, monachi ni-
gri funt fub Abbate. In ecclefia Latina, funt mona-
chi nigri fub Abbate. Ifti omnes mitrati funt, &
cum epifcopis prædictis in minifterio Patriarchæ
affiftunt. Sunt præterea aliæ ciuitates, quæ non
habent epifcopos, vt Afcalon, quæ eft fub epifco-
po Bethleem, Ioppe, quæ eft fub Canonicis Domi-
nici fepulchri, Neapolis, quæ eft fub clericis tem-
D pli, *Cayphas*, quæ eft fub Archiepifcopo Cæfarienfi.
Nazareth locus eft, in quo *Maria* mater Domini
nata eft, & in quo filius altiffimi in vterum virginis
defcendit. Bethleem in quo natus eft panis cœle-
ftis. Iordanis fluuius eft, in quo *Iefus Chriftus* ba-
ptizatus apparuit. Locus alius, in quo *Chriftus* iei-
nauit, & à Diabolo tentatus eft. Stagnum Gene-
fareth, vbi *Chriftus* difcipulos vocauit, & multa
miracula fecit. Mons Thabor, in quo idem Chri-
ftus transfiguratus apparuit. Intra fanctam ciuita-
tem templum eft, in quo *Chriftus* extitit præfenta-
E tus. Mons Syon, in quo faluator cum difcipulis
cœnauit, & Spiritus fanctus fuper difcipulos venit,
materque Domini ex hoc mundo migrauit. Cal-
uaria, vbi crucem & mortem fuftinuit. Sepul-
chrum, in quo quieuit, & ibidem tertia die furre-
xit. Mons Oliueti, vbi in afina fedens, à pueris ho-
noratur, & vnde in cœlum afcendit. Bethania,
vbi Lazarum refufcitauit. Siloe, vbi cæco nato vi-
fum reftituit. Gethfemani, id eft, vallis *Iofaphat*,
vbi *Chriftus* à Iudæis captus, & *Maria* fepulta fuit.
F Ecclefia fancti *Stephani*, vbi lapidatus occubuit.
Sebaftea, vbi *Iohannes Baptifta* fepultus fuit, cum
Prophetis *Helyfeo* & *Abdia*. Et hæc de terra
Hierofolymitana & ciuitate fancta dicta fuffi-
ciant.

EOdem anno, id eft, Dominicæ natiuitatis M.
XCIX. Rex Anglorum *Willielmus* à Norman-
nia in Angliam rediens, tenuit primò curiam fuam
apud Weftmonafterium in noua aula. Quam cùm
infpecturus cum multa militia introiffet, cùm alij
G eam dixiffent magnam nimis effe, & æquo maio-
rem: dixit Rex eam debitæ magnitudinis dimidia
parte carere, nec eam effe nifi thalamum ad pala-
tium quod erat facturus. Deinde paulo poft cùm
venaretur in Noua forefta, venit ei nuntius à Cæ-
nomannia dicens fuam ibi familiam obfideri. Qui
protinus ad mare veniens, nauem feftinus introi-
uit: cui nautæ, cur Regum maxime in tanta tempe-
ftate maris alta penetras? & mortis periculum non
formidas? Quibus Rex: de Rege fluctibus fub-
merfo loqui non audiui. Mare itaque tranfiens,
nihil

Curia Weftmonafterienfis conftructa.

Rex Vvilhelmus Cænomanniam petens.

1100. nihil dum viueret egit, vnde tantam famam tantumque gloriæ decus haberet. Cænomanniam enim petens, Heliam consulem inde fugauit, & obtenta ciuitate, ad Angliam transfretauit. Eodem anno Rex *Willielmus* dedit episcopatum Dunelmensem pacitatori *Ranulpho* viro pessimo, & *Osmundus* Sarisberiensis antistes diem clausit extremum. Hoc quoque anno in æstate visus est sanguis ebullire de terra apud Fischamstedam in pago Bercensi, & post hæc apparuit cœlum tota nocte rubeum, tanquam arderet.

Ranulpho datur Episcopatus Dunelmensis.

ANno Domini M. C. Rex Anglorum *Willielmus*, cognomento *Rufus*, cùm gloriosè curiam suam natale apud Glouerniam, ad Pascha apud Wintoniam, & apud Londonias ad Pentecosten tenuisset, in crastino sancti *Petri* ad vincula perrexit venatum in nouam forestam: vbi *Walterus Tyrell* cum sagitta ceruo intendens, inscius Regem percussit. Rex autem in corde percussus, corruit in terram, nec verbum edidit, sed vitam crudelem, fine misero, terminauit. Eius quoque mortem signa plurima præuenerunt. Nam idem Rex pridie ante necem suam, vidit per somnum sese phlebotomiæ ictu sanguinem emittere, & radium cruoris in cœlum vsque extentum, lucem obnubilare, & Dei interpellare claritatem. Rex autem sancta *Maria* inuocata & somno excussus, lumen inferri præcepit, & cubicularios à se discedere non permittens, residuum noctis insomne peregit. Mane verò cùm aurora illuxisset, Monachus quidam transmarinus, qui pro ecclesiæ suæ negotiis Regis curiam sequebatur, *Roberto* filio Hamonis viro potenti & Regi familiari somnium retulit, quod nocte eadem viderat mirificum & horrendum. Vidit enim per somnum Regem in quandam venire ecclesiam, gestuque superbo & insolenti (vt solebat) cœpit despicere circumstantes, vbi crucifixum dentibus apprehendens, brachia illius corrosit, & crura pene detruncauit. Quod crucifixus cùm diu tolerasset, Regem demum dextro pede ita depulit, vt caderet in pauimentum supinus: & ex ore iacentis tantam exire flammam conspexit, & ita diffusam, vt fumorum nebula quasi chaos magnum vsque ad sydera volitaret. Hanc visionem cùm *Robertus* Regi retulisset, cachinnos ingeminans ait: Monachus est, & lucri causa monachaliter somniauit: da ei centum solidos, ne videatur inaniter somniasse. Item videbatur Regi per somnium nocte proxima ante diem mortis suæ, quòd vidit vnum infantem pulcherrimum super altare quoddam, & cupiens & esuriens supra modum, adiit & corrosit de carne infantis, & videbatur ei prædulce, quod gustauerat: & volens plus auidiùs sumere, infans toruo aspectu & voce minaci ait: desiste, nimis accepisti. Expergefactus à somno Rex, consuluit mane super hæc quendam episcopum. Episcopus autem suspicans iudicium vindictæ, ait: desine Rex bone à persecutione ecclesiæ, præmonitio enim hæc Dei est, & benigna castigatio: nec vt proposuisti, venatum eas. Rex contemnens salutaria monita, in syluas venatum iuit. Et ecce casu, ceruus magnus cùm ante eum transiret, ait Rex cuidam militi, scilicet *Waltero Tyrell*: trahe diabole. Exiit ergò telum volatile, de quo benè & verè potuit dici, & vaticinio denotari:

Vvillielmus Rufus à Valtero Tyrell sagitta occiditur.

Prodigia & insomnia quæ ante obitum Regis Vvillielmi accide runt.

Et semel emissum volat irreuocabile telum.

Et obstante arbore, in obliquum reflexum faciens, per medium cordis Regem sauciauit, qui subito mortuus corruit. Sui autem, & præcipuè miles ille in partes fugerunt. Aliqui tùm redeuntes, corpus in sanguine suo circumuolutum & tabefactum, supra bigam cuiusdam carbonatoris impo-

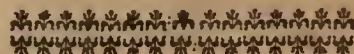
A fuerunt fragilem, & macilentissimo iumento vnò tractam. Rusticulus igitur coactus corpus ad ciuitatem transportare, dum transiret per quandam profundam & lutosam viam, fracta biga sua debili, corpus, immo cadauer rigidum & fœtens, in luto circumuolutum, volentibus asportare, dereliquit. Eadem hora comes Cornubiæ, in sylua, ab illa in qua hæc acciderant per duas dietas distante, dú venatú iret, & solus casu à suis sodalibus relinqueretur, obuiauit magno piloso & nigro hirco,
B ferenti Regem nigrum & nudum per medium pectoris sauciatum. Et adiuratus hircus per Deum trinum & vnum quid hoc esset, respondit: fero ad iudicium suum Regem vestrum, immo tyrannum *Vvillhelmum Rufum*. Malignus enim spiritus sum, & vltor malitiæ suæ, qua deseuit in ecclesiam *Christi*. & hanc suam necem procuraui, imperante promartyre Angliæ beato *Albano*, qui questus est Domino, quòd in insula Britanniæ, cuius ipse fuit primus sacrator, supra modum grassaretur. Comes igitur hæc sociis statim narrauit. In-
C fra triduum autem hæc omnia vera reperit, per mediatores oculata fide expertus. Eius præterea mortem miseram vt prædictum est, sanguis de terra ebulliens præsignauit: licet experimenta alia non deessent. Nam *Anselmus* Cantuariensis Archiepiscopus ob illius tyrannidem per triennium trans mare pulsus, à Roma Marcenniacum venit circa Kalendas Augusti, vt sancti *Hugonis Cluniacensis* Abbatis colloquio frueretur. Vbi cùm de Rege *Vvillielmo* inter eos sermo haberetur, Abbas
D ille venerabilis Archiepiscopo respondens, sub testimonio intulit veritatis: Proxima nocte præterita, vidi Regem illum ante thronum Dei adductum & accusatum, & à iusto iudice damnationis in illum sententiam promulgatam. Sed quomodo illud sciret, nec ipse tunc exposuit, nec Archiepiscopus propter illius eminentiam sanctitatis, nec alius audientium quilibet percunctatus est. Item sequenti die, cùm Archiepiscopus, inde progressus Lugdunum venisset, & nocte sequenti, monachi, qui cum *Anselmo* erant, matutinas ipso præsente
E decantassent, ecce iuuenis quidam ornatu serenus ac vultu, clerico cuidam ipsius Archiepiscopi, qui prope ostium thalami in lecto iacebat, & necdum dormiens, oculos tamen clausos tenebat, astitit, & vocans eum nomine suo dixit: *Adam* inquit, dormis? cui cùm clericus responderet, non, ait: Vis audire noua? Libenter respondit. Et ille: Pro certo (inquit) noueris, quòd totum dissidium inter Archiepiscopum & Regem *Vvillielmum* exortum, iam penitus est sopitum. Ad
F hoc clericus alacrior factus, caput erexit: sed oculis apertis neminem vidit. Item cùm nocte proximè sequente, vnus ex monachis eiusdem Archiepiscopi ad matutinas staret & cantaret, ecce quidam illi chartulam admodum paruam exhibuit ad legendum, quam intuens monachus: obiit Rex *Vvillielmus* in ea scriptum inuenit. Qui confestim oculos aperiens, præter socios nullum vidit. Nec multò pòst elapso termino, duo ex monachis eius ad ipsum venientes, & Regis mortem nunciantes, hortari sunt attentiùs, vt illico sedem suam repe-
G tere dignaretur.

Videtur Mattheus non facile conspirationes quasdam gratia adduci.

IVre autem Rex in medio totius iniustitiæ suæ præreptus occubuit, qui supra hominem erat, & consilio peruersorum, quicquid mali poterat, id semper agebat. Et suis nequam, alienis nequior, sibi nequissimus, subiectos omnes continuis geldis & talagiis vexabat, vicinos vsuris & exactionibus assiduis prouocabat, nec respirare poterat Anglia, sub ipso miserabiliter suffocata. Ipse namque, & qui ei famulabantur, omnia rapie-

Vitia Vvillielmi secundi

1100. bant, omnia conterebant, & subuertebant, adulteria violenter & impunè committebant, quicquid fraudis & nequitiæ antea non erat, his temporibus pullulauit. Iniustus namque Rex nequissimus Deo & populo, die qua obiit, in proprio tenebat Archiepiscopatum Cantuariensem, episcopatus Wintoniensem & Saresberiensem, cum duodecim Abbatiis, quas aut vendebat, aut in firmam dabat, aut in manu sua tenebat. Nec luxuriæ scelus exercebat occultè, sed ex impudentia coram sole. Quid plura? Quicquid Deo, Deumque diligentibus placebat, hoc Regi Regemque diligentibus displicebat. Sepultus est autem in crastino perditionis suæ, apud Wintoniam, in cuius sepultura lachrymæ locum præ gaudio non habebant, cum regnâsset annis tredecim.

DE CORONATIONE REGIS HENRICI *primi*.

DEfuncto itaque Rege *Willielmo*, cùm magnates Angliæ ignorarent quid actum esset de *Roberto* duce Normannorum, Regis defuncti fratre primo genito, quoniam per quinquennium in expeditione Hierosolymitana moram pertraxerat, timuerunt diu sine regimine vacillare. Quod *Henricus* fratrum vltimus & iuuenis sapientissimus, cùm callidè cognouisset, congregato Londoniis clero Angliæ & populo vniuerso, promisit emendationem legum, quibus oppressa fuerat Anglia tempore patris sui & fratris nuper defuncti, vt animos omnium in sui promotionem accenderet & amorem, & vt illum in Regem susciperent & patronum. Ad hæc clero respondente & magnatibus cunctis: quòd si animo volente ipsis vellet concedere, & charta sua communire illas libertates & consuetudines antiquas; quæ floruerunt in regno tempore sancti regis *Edwardi*, in ipsum consentirent & in Regem vnanimiter consecrarent. *Henrico* autem hoc libenter annuente, & se id facturum cum iuramento affirmante, consecratus est in Regem apud Westmonasterium, in die Assumptionis beatæ *Mariæ*, fauente clero & populo, cui continuò à *Mauritio* Londoniensi Episcopo, & à *Thoma Eboracensi* Archiepiscopo corona capiti imponitur. Cùm fuerat diademate insignitus, has libertates subscriptas in regno, ad exaltationem sanctæ ecclesiæ & pacem populi tenendam concessit. Hoc tempore apud Berksyre in quodam pago, in villa Humestede, sanguis emanauit de terra, continuis quindecim diebus, tam copiosè, vt amplum stagnum tingeret & inficeret.

Absente Roberto Normannorum duce, & in terram expeditione impedito, Rex Henricus in Regem eligitur & coronatur.

HEnricus Dei gratia Rex Angliæ, *Hugoni de Beclande* vicecomiti, & omnibus fidelibus suis, tam *Francis* quàm Anglicis in Herefordsyre salutem. Sciatis me Dei misericordia & communi consilio Baronum regni Angliæ Regem esse coronatum. Et quia regnum oppressum erat iniustis exactionibus, ego respectu Dei & amore, quem erga vos omnes habeo, sanctam Dei ecclesiam liberam facio, ita quòd nec eam vendam, nec ad firmam ponam, nec mortuo Archiepiscopo, vel episcopo, vel abbate, aliquid accipiam de dominio ecclesiæ, vel de hominibus, donec successor in eam ingrediatur. Et omnes malas consuetudines, quibus regnû Angliæ iniustè opprimebatur, inde auA fero, quas malas consuetudines in parte hic pono.

1100. *Emendatio legum consuetudinum Anglicarum.*

Si quis Baronum meorum, comitum vel aliorum, qui de me tenent, mortuus fuerit, hæres suus non redimet terram suam, sicut facere cõsueuerat tempore patris mei, sed iusta & legitima releuatione releuabit eam. Similiter & homines Baronum meorum, legitima & iusta releuatione releuabunt terras suas de dominis suis. Et si quis Baronum vel aliorum hominum meorum, filiam suam tradere voluerit, siue sororem, siue neptem, siue cognatam, B mecum inde loquatur, sed neque ego aliquid de suo pro hac licentia accipiam, neque defendam ei, quin eam det, excepto si eam dare voluerit inimico meo. Et si mortuo Barone vel alio homine meo, filia hæres remanserit, dabo illam cum consilio Baronû meorum cum terra sua. Et si mortuo marito, vxor eius remanserit, & sine liberis fuerit, dotem suam, & maritagium habebit, & eam non dabo marito, nisi secundum velle suum. Si verò vxor cum liberis remanserit, dotem suam & maritagiû C habebit, dum corpus suum legitimè seruabit, & eam non dabo nisi secundum velle suum, & terræ liberorum custos erit, siue vxor siue alius propinquior, qui iustius esse debet. Et præcipio, vt homines mei similiter se contineant erga filios & filias, & vxores hominum suorum. Monetagium commune, quod capiebatur per ciuitates vel comitatus, quod non fuit tempore *Edwardi* Regis, hoc ne amodo fiat, omninò defendo. Si quis captus fuerit siue monetarius siue alius cum falsa moneta, D iustitia recta inde fiat. Omnia Placita & omnia debita, quæ Regi fratri meo debebantur, condono, exceptis firmis meis, & exceptis illis, quæ pacta erant pro aliorû hæreditatibus, vel pro illis rebus, quæ iustiùs alios contingebant. Et si quis aliquid pro hæreditate sua pepigerat, illud condono, & omnes releuationes, quæ pro rectis hæreditatibus pactæ erant. Et si quis Baronû vel hominum meorum infirmabitur, sicut ipse dabit vel dare disposuerit, pecuniam suam: ita datam esse concedo. Quòd si ipse præuentus vel armis, vel infirmitate, E pecuniam suam nec dederit, nec dare disposuerit, vxor sua siue liberi aut parentes & legitimi homines sui pro anima eius eam diuidât: sicut eis meliùs visum fuerit. Si quis Baronum vel hominum meorum foris fecerit, non dabit vadium in miseria pecuniæ suæ, sicut faciebat tempore patris vel fratris mei: sed secundum foris facturæ modum: nec ita emendabit sicut emendasset retro tempore patris mei vel fratris. Quòd si perfidiæ vel sceleris conuictus fuerit, sicut culpa, sic emendet. F Murdra etiam retrò ab illa die, qua in Regem coronatus fui, omnia condono, & ea quæ amodo facta fuerint, iustè emendentur, secundum lagam Regis *Edwardi*. Forestas communi consilio Baronum meorum in manu mea ita retinui, sicut pater meus eas habuit. Militibus qui per loricas terras suas defendunt, terras dominicarum carrucatum suarum quietas ab omnibus geldis & omni proprio dono meo concedo: vt sicut tam magno grauamine alleuiati sunt, ita equis & armis bene se instruant, vt apti & parati sint G ad seruitium meum, & ad defensionem regni mei. Pacem firmam pono in toto regno meo, & teneri ámodo præcipio. Lagam Regis *Edwardi* vobis reddo, cum illis emendationibus, quibus pater meus eam emendauit, consilio Baronum suorum. Si quis aliquid de meo, vel de rebus alicuius, post obitum Regis *Willielmi* fratris mei cepit, totum citò reddatur absque emendatione: & si quis inde aliquid retinuerit, ille super quem inuentum fuerit, grauiter mihi emendabit. His testibus, *Mauritio* Londoniensi episcopo, *Willielmo* Wintoniensi electo, *Gerardo* Herefordensi episcopo, *Henrico* comite, *Simone*

1100.

mone comite, *Waltero Giffard* comite, *Roberto* de Monte forti, *Rogero Bigod*, & aliis multis, Factæ sunt tot chartæ quot sunt comitatus in Anglia, & Rege iubente, positæ in abbatus singulorum Comitatuum ad monumentum.

REx itaque *Henricus* in Regem (vt dictum est) coronatus, dedit episcopatum Wintoniensem *Willielmo Giffard*, & continuò de possessionibus cunctis ad episcopatum pertinentibus, illum, contra noui statuta concilij, de quo superiùs mentionem fecimus, inuestiuit. Deinde de consilio totius ecclesiæ Anglicanæ, misit ad partes transmarinas nuncios solemnes, ad *Anselmum* Cantuariensem Archiepiscopum, summopere illum sollicitans, vt cum festinatione ab exilio rediens, sedem suam repetere non moraretur. Rediit interea dux *Robertus* frater Regis, expleta magnificè peregrinatione Hierosolymitana, in Normanniam, in qua iam per quinquennium ferè demoratus, vbi cum lætitiâ & honore susceptus est ab vniuerso populo regionis, præcipuè à Normannis. Tenuit autem eo tempore Rex in custodia *Ranulphum Dunelmensem* episcopum, hominem peruersum, & ad omne scelus paratum, quem frater eius Rex *Willielmus* episcopum fecerat *Dunelmensem*, & regni Anglorum subuersorem. Qui cùm Regi iam dicto nimiùm esset familiaris, constituerat eum Rex procuratorem suum in regno, vt euelleret, destrueret, raperet, & disperderet, & omnia omnium bona ad Fisci commodum comportaret. Sed mortuo Rege iniquo, & *Henrico* coronato, de communi consilio gentis Anglorum, posuit eum Rex in vinculis, à quibus cum custodibus suis pecunia corruptis, euasisset, transfretauit clàm in Normanniam, & sua exhortatione Ducem *Robertum* commouit in Regem fratrem suum. At dux *Robertus* literas occultè ad Angliæ magnates transmittens, allegauit, quòd esset primogenitus filiorum Regis *Willielmi* primi, qui Angliam armis subiugauerat, & hac ratione de iure sibi regnum competere affirmabat. His auditis, multi nobiles de regno Angliæ causæ illius fauorem præbentes, fidele consilium ei pariter & auxilium promiserunt. *Robertus* verò interim parauit viam, vt ius suum prosequeretur: sed quia nuper de peregrinatione terræ sanctæ pauper redierat, distulit ad tempus negotium mente conceptum, vt tempore congruo illud effectui manciparet. Eodem tempore defuncto *Thoma* Eboracensi Archiepiscopo, *Gerardus* successit: & *Sigibertus Gemblacensis* monachus, huccusque chronica sua satis eleganter digessit.

Dux Robertus in Normanniam reuersus.

Episcopus Dunelmēsis Ranulphus, Robertum Normannorum ducem in Regem Henricum concitauit.

Sigibertus Gemblacensis chronicorum scriptor.

EOdem anno defuncto Papa *Vrbano*, Paschalis sedit in cathedra Romana post eum, annis decem & octo. Eodem anno Rex Hierosolymarum *Godefridus*, ad instantiam quorundam Baronum suorum, Iordanis flumine transito, in regione Ammonitarum, quam tunc Arabes inhabitabant, ingentem gregum & armentorum contrahens prædam, cum manubiis infinitis fœliciter remeauit. Quo audito, Princeps quidam de gente Arabum præclarus & potens, atque in disciplina militari feruentissimus, per internontios pace impetrata, ad Regem *Godefridum* cum eiusdem gentis nobili comitatu accessit. Audierat enim multorum relatione de Regis & populi occidentis viribus & magnificentia, qui per tot terrarum spatia vniuersum sibi subegerant Orientem. Vnde studio comferuentissimo videre gestiens, ad Regis præsentiam adductus, reuerenter illum salutauit. Et cùm diu Regem intuitus, corporis eius dispositionem admiraretur, cœpit cum multa precum instantia rogitare, vt in conspectu eius gladio suo camelum maximum, quem ad illum vsum adduxerat, percutere dignaretur. Rex verò non ad iactantiam, sed vt barbaris nationibus timorem incuteret, euaginato gladio camelum percussit, & caput belluæ tanquam res esset perfragilis, gladio amputauit. Quo viso Arabs, obstupuit: sed in mente sua, id ensis acumini adscribebat. Vnde impetrata licentia, vt confidentiùs loqueretur, quæsiuit propensius, si id possit cum alterius gladio operari. At Rex subridens Arabis gladium sibi dare præcepit. Quo arrepto, alium camelum sibi præsentatum percussit, & caput illius sine difficultate præcîdit. Sicque Arabs, quod de Regis virtute audierat, verum esse comperiens, multis in auro, argento, equis, ac rebus preciosis muneribus collatis, eius sibi gratiam comparauit, & reuersus ad propria, Regis fortitudinem omnibus prædicauit. Deinde idem Rex Hierosolymarum magnificus mense Iulio incurabili morbo correptus, ægrotare cœpit, & assumpto humanæ salutis viatico, confessor Christi diem clausit extremum, cum beatis spiritibus vitam possessurus æternam. Obiit autem decima quinta Kalendas Augusti anni præsentis, & sepultus est in ecclesia Dominici sepulchri, sub loco Caluariæ, vbi & successoribus eius vsque in præsentem diem, pro sepultura locus est deputatus. Tandem cùm per tres menses regnum vacasset Hierosolymitanum, iudicio principum vniuersorum, & clerici citatus est Dominus *Baldewinus*, frater ex vtroque parente defuncti Regis, vt post eum cum festinatione accederet (sicut ius dictaret) regnaturus.

Papa Vrbano Paschalis succedit.

Rex Godefridus regionem Ammonitarum inuasit

Fortitudo ducis Godefridi.

Rex Godefridus moritur.

1101.

ANno Domini M.C. primo, *Baldewinus* comes *Edessanus* & frater Regis *Godefridi* vterinus Hierosolymam veniens, in die sancto Natiuitatis dominicæ, per manum Patriarchæ *Daiberti*, in Regem Hierosolymarum inunctus est, & Regio diademate laureatus. *Tancredus* autem vir nobilis & omni laude dignissimus, veteris iniuriæ (de qua superiùs dictum est) à *Baldewino* nondum in Regem coronato sibi illatæ non immemor, sumpta ab eo recedendi licentia, reddidit ei vrbes Tyberiadensem, & *Caipham*, quas ex dono Regis *Godefridi* susceperat, & Antiochiam veniens, à populo ciuitatis benignè susceptus est: fuerat enim paulò ante, *Boamundus* princeps ciuitatis, apud Meletemiam Mesopotamiæ vrbem, à Damsiua Turco quodam captus, & nondum à vinculis deliberatus: vnde & *Tancredus* à principibus Antiochenis sæpe vocatus, vt præesset eis, donec *Boamundus* à vinculis solueretur, adquieuit petitionibus eorum, & tam vrbis quàm regionis administrationem suscepit. Contigit autem eo tempore Regem *Baldewinum* Iordanem transire, & vt regionum finitimarum exploraret infirma, descendere in Arabiam eiusdemque prouinciæ intima hostiliter perlustrare. Vbi de nocte subitò super Turcos ruens non præmeditatos, in ipsorum tabernaculis, viros multos, mulieres cum paruulis vniuersis, & omnem eorum substantiam sibi fecit in prædam, trahens secum spolia infinita, camelorum quoque & asinorum multitudinem inauditam. Viri autem velocitate equorum fugientes, vxores & liberos cum manubiis inappreciabilibus, nostris reliquerunt in prædam. Rex autem rediens cum spoliis, fœminam quandam, vxorem cuiusdam principis potentis pregnantem & in partu iacentem inuenit. Quod videns Rex, fecit de spoliis lectum parari, pro tempore idoneū, datoque cibo, & vtribus aqua plenis, lactisque copia, & ancillis ad eius custodiam assignatis, mantello, quo erat Rex indutus, inuoluit eam, & exercitu inde transiuit. Die verò sequēti, magnus il-

Baldewinus frater Godefrido in regnum Hierosolymitanum succedit

Expeditio Baldewini in Arabiam.

Humanitas Baldewini.

1102. le Arabum princeps de vxore admodum tristis, de more nostrorum sequens exercitum, in vxorem casu incidit, sic iacentem. Videns ergò princeps ille & stupens humanitatem, quam Rex erga eam exhibuerat, cœpit nomen Regis vsque ad sydera extollere, & eidem spopondit omnibus diebus vitæ suæ obligatum.

Henricus ducit Matildam filiam Regis Scotorum.

EOdem anno, *Anselmus* Cantuariensis Archiepiscopus in Angliam veniens, desponsauit *Matildam* filiam *Malcolmi* Regis Scotorum, & Sanctæ Margaretæ Reginæ, nouo Regi Angliæ *Henrico*. Ipsa verò inuita nupsit ei, sed parentum & amicorum consiliis vix adquiescens; tandem tædio affecta, adquieuit. Instantes enim importunè, dicebant: O mulierum generosissima ac gratissima, per te reparabitur Anglorum genialis Nobilitas, quæ diu degenerauit, & fœdus magnorum principum redintegrabitur, si matrimonio prælocuto consentias. Quod si non feceris, causa eris perennis inimicitiæ gentium diuersarum, & sanguinis humani effusionis irrestaurabilis. Videns igitur virgo clementissima, quòd tot & tantorum consiliis vrgentibus adquiescere oportuit, quæ cum Christiana matertera sancta sanctissimè in claustro religionis educata fuerat, & votum virginitatis Deo spoponderat, & vt multi perhibent, velum susceperat professæ religionis: irata in mentis dixit amaritudine: Ex quo sic oportet fieri, vtcunque consentio, sed fructum ventris mei, quod est horribile dictu, diabolo commendo. Me enim Deo voui, quod non sinistis, immo sponsum meum, quem elegi, ausu temerario, immemores causæ sancti *Matthæi* Apostoli, *Zelotipatis*.

Turbatum regnum per fusdem postfratur.

SIc igitur nuptiæ magnificæ (vt decuit) celebrantur: & tantò ardentius exarsit Rex in ipsius amorem, quantò scelestius adamauit. Secundum illud poëticum: nitimur in vetitum semper. Peccato igitur exigente, facta est commotio subitò in regno, causa *Roberti* ducis Normanniæ, non modica. Qui (vt rumor asserebat ventilatus) ad hoc venit cum exercitu copioso, vt sibi Angliam subiugaret. Quo cognito, Rex *Henricus* conscientiam habens multipliciter cauteriatam, misit naualem expeditionem contra fratrem venientem, sed pars maior exercitus, quia Rex iam tyrannizauerat, *Roberto* adhæsit venienti. Cùm ergo apud Portesmotham ante Kalendas Augusti applicuisset, & Rex obuiaret ei hostiliter, principes vtrinque fratrum non ferentes dissidium, colloquium inierunt, cum pio & circumspecto consilio, mutuum ac generale: & concordiæ fœdus inter eos tali pacto firmauerunt, quòd Rex *Roberto* annis singulis, tria millia marcarum argenti daret ex Anglia, & qui eorum diutiùs viueret, hæres esset alterius si absque filio moreretur. Hoc autem cùm per duodecim magnates iuratum esset vtrinque, Dux *Robertus* perendinauit cum fratre vsque ad festum sancti *Michaelis*, & postea ad propria transfretauit. Eodem anno, *Henricus* Romanum adeptus Imperium, imperauit annis triginta quinque. Eodemque tempore Rex *Henricus* dedit Episcopatum Herfordensem *Reinelmo* cuidam, sine electione facta, & contra noui decreta concilij, ipsum publicè inuestiuit.

Consilium habitum Londoni.

ANno Domini M.CII. Rex Anglorum *Henricus* obsedit castellum Arundel, quod erat iuris *Roberti* de Beleasmo contra Regem illud retinentis. Sed cum difficile esset expugnatu, castellum aliud ligneum contra illud construxit, & interim castellum de Bruges obsedit & cepit, donec redditum erat ei castellum Arundel: & capto municipio, Rex *Robertum* de Beleasmo ex Anglia proscripsit. Eodem anno *Anselmus* Cantuariensis Archiepiscopus concilium tenuit Londonus in ecclesia sancti *Pauli*, præsente Rege, & suffraganeis Episcopis circa festum sancti *Michaelis*. In hoc concilio sacerdotes concubinarios excommunicauit, nisi eas de cætero amouerent. Hoc autem bonum quibusdam visum est, & quibusdam periculosum: ne dum munditias viribus maiores expeterent, in immunditias laberentur deteriores. Deinde Regi, quæ Romæ decreta in concilio generali acceperat de inuestituris ecclesiarum plano sermone descripsit: quòd videlicet nullus ecclesiarum Prælatus, Episcopus, vel abbas, vel clericus, inuestituras alicuius ecclesiasticæ dignitatis de manu suscipiat laicorum. Vnde idem Archiepiscopus degradauit Abbates quosdam, qui de manu laicorum, & data pecunia, Abbatias obtinuerant: inter quos fuerunt *Richardus* Eliensis, *Aldewinus* Remesiensis, Burgensis, Tanstokensis, Cernelensis, vt Middletunensis, quorum nomina non tenemus. Et quoniam ad iussionem Regis quosdam Episcopos, qui institutiones à Rege susceperant, consecrare noluit, vel eis communicare, Rex vehementer iratus præcepit *Girardo* Eboracensi Archiepiscopo, vt eos consecraret: sed *Willelmus Giffardus* Wintoniensis electus, qui consecrari debuit, *Girardi* spreuit consecrationem: quare Regis iudicio eliminatur à regno. *Reinelmus* verò Herefordensis antistes, eo quòd à Rege institutionem acceperat, ei suum reddidit præsulatum.

Anselmus Romam, secum ducit degradatos. 1103.

ANno Domini M.CIII. *Anselmus* Cantuariensis Archiepiscopus, post multas tribulationes & iniurias, quas à Rege perpessus fuerat, Romam perrexit, sicut inter ipsum & Regem conuenerat, ducens secum degradatos Abbates, & *Willielmum Wintoniensis* electum. Qui Romam veniens, à Papa Paschali susceptus est reuerenter. Dehinc die pro Regis constituto negotiis, *Wullielmus* de Wareuast clericus & procurator Regis Anglorum causam ipsius in medium tulit, ac inter alia constanter allegauit, quòd nec ipse pro regni amissione inuestituras ecclesiarum amittere vellit: & hoc verbis minacibus affirmauit. Ad hæc Papa: si quemadmodum dicis, Rex tuus nec pro regni amissione donationes ecclesiarum amittere pateretur, scias præcisè, coram Deo dico, quia nec pro mei capitis redemptione eas illi impunè permitterem obtinere. In his ergò Regis negotio terminato, *Anselmus* Archiepiscopus pro episcopis & Abbatibus degradatis multa precum instantia, dominum Papam rogare cœpit, vt cum illis misericorditer dispensaret, vt possent amissas recipere dignitates. Tunc sedes clementissima, quæ nulli deesse consueuit (dummodo aliquid vel rubei intercedat) præscriptos pontifices & Abbates ad pristinas dignitates misericorditer reuocauit, & cum gaudio ad proprias sedes remisit. Eodem anno *Robertus* dux Normannorum, causa fratris sui & Regis versutia, tria millia marcarum argenti, quas Rex illi singulis annis reddiderat, condonauit. In Anglia pestifera mortalitas animalium maxima quoque hominum hoc tempore fuit.

Roma omnia auro & argento eorum temporis erant venalia.

CIrca dies istos, multi nobiles de finibus occidentis cruce signati ad iter se accingentes, Duces habuerunt nobiles viros & potentes, *Wullielmum* Aquitaniæ ducem, *Hugonem* magnum comitem Viromadensem, qui nuper ab eadem peregrinatione redierat, *Stephanus* Carnotensis & Blesensis comes, cum *Stephano* comite Burgundensi. Hi omnes vno eodemque desiderio accensi, cum turba non modica Constantinopolim peruenerunt. Vbi ab Imperatore Alexio reuerenter,
sed

1102

…ioſè ſuſcepti, inuenerunt ibi comitem *Tholoſanum*, qui ſemel peregrinatione incepta nunquã ad propria redire propoſuit. Qui omnes ſumpta ab Imperatore licentia, comitem *Tholoſanum* quaſi productorem habentes, tranſito Helleſponto, Nicæam Bithiniæ vrbem attigerunt. Tunc Imperator Alexius & proditor nequiſſimus noſtrorum inuidens ſucceſſibus, Turcis infidelibus per quorum terras peregrini tranſituri erant, crebras tranſmiſit epiſtolas, exhortans attentiùs ne tantum Chriſtianorum populum liberè tranſire in ſuam perniciem paterentur. Noſtri autem nimis inconſultè agentes, & nihil ſiniſtri ſuſpicantes, diuiſis agminibus incedebant, vinculum charitatis non habentes: vnde dati ſunt in manus inſidiantium Turcorum, ita quod ex eis vna die ceciderunt in ore gladij plus quàm quingenta millia peremptorum. Quibus autem conceſſum eſt hoſtium manus effugere, amiſſis omnibus, apud Tharſum Ciliciæ conuenerunt, & defuncto ibi *Hugone* magno, & in eccleſia doctoris gentium ſepulto, Antiochiam profecti ſunt, indeque Hieroſolymam feſtinantes Tortoſam peruenerunt, vrbemque obſidione vallantes, infra dies paucos obtinuerunt eam, ciuibus interemptis, aut mancipatis perpetuæ ſeruituti.

Nobiles multi Imperatore deperierunt

Tortoſa expugnatur.

SVb his quoque diebus in portu Ioppenſi magna Ianuenſium claſſe appulſa, & in Paſchali ſolemnitate Hieroſolymam aſcenderunt. Horum Rex Hieruſalem *Baldewinus* fultus auxilio, Aſur oppidum maritimum obſedit, & illud potenter ſubiugauit, & in eo cuſtodibus relictis, Cæſaream vſque peruenit. Quam Rex cum magno labore ſuorum effractam ingreſſus interfectis ciuibus, ſpolia ibidem inæſtimabilia obtinuit, quæ ſuis auxiliariis largiter erogauit. Erat autem in vna parte huius ciuitatis templum deorum, ad quod populus cauſa obtinendæ ſalutis confugerat, ſed illo confracto, tanta ibi ſtrages facta eſt, vt horror eſſet occiſorum multitudinem intueri. In illo autem oratorio vas viridiſſimi coloris repertum eſt, in modum paropſidis formatum, quod Ianuenſes ſmaragdinum reputantes, pro magna pecuniæ ſumma receperunt, & pro ornatu precioſo ſuæ illud eccleſiæ obtulerunt. Adducti ſunt autem coram Rege procurator ciuitatis, qui lingua eorum Emyr dicebatur, & Iuridicus qui Cadmus appellabatur, qui ob ſpem maximæ redemptionis ſunt compedibus mancipati. Rex verò conſtituit ibi Archiepiſcopum *Baldewinum* quendam, qui cum duce *Godefrido* illuc aduenerat, & relicto ad cuſtodiam ciuitatis præſidio militari, ad Ramulam feſtinauit. Miſit eo tempore Calyphus Ægypti principem militiæ ſuæ contra Regem *Baldewinum*, cum vndecim millibus equitum, & viginti millibus peditum, præcipiens, vt populum inopem & mendicum à ſuis (vt dicebant) finibus propulſarent. Quos cùm Rex aduenire cognouiſſet, obuiauit illis intrepidus cum equitibus ducentis & ſexaginta, & peditibus nongentis: & inuocato de ſupernis auxilio, viriliter irruerunt in hoſtes, quibus in fugam compulſis, inſequuti ſunt eos fideles vſque Aſcalonem, ſtragem operantes non modicam, per octo milliaria: & nocte illa victores in campeſtribus quieuerunt. Ceciderunt quoque ex hoſtibus quinque millia virorum, & ex noſtris equites ſeptuaginta, pedites autem plures, quorum tamen certus numerus non habetur. Principibus interim occidentis, de quibus ſuprà retulimus Hieroſolymam feſtinantibus, Rex Hieruſalem obuiam eis adueniens in ſanctam Ciuitatem cum gaudio introduxit.

Rex Hieroſolymarum tres iuxta ſe ſubegit.

Aſur oppidum expugnatum.

Baldewinus Ægyptios prælio ſuperat.

ANno Domini M. C. IIII. Surrexit inter Regem *Henricum* & *Robertum* Normanniæ ducem fratres, cauſis intercedentibus, diſcordia, vnde Rex miſſa in Normanniam expeditione militari, eaque à quibuſdam proditoribus Ducis recepta, prædis & combuſtionibus non modicam cladem rebus Ducis ſubitò intulit. Sed *Willelmus* comes Moretonij cauſa perfidiæ nuper à Rege proſcriptus ab Anglia, animo perfecto, vt vir ſtrenuus, regalibus turmis audacter bellum indixit. Sed dux *Robertus* fratris ſui diuitias metuens, caſtella ſua, & terræ infiniora in quantum potuit communiuit. Eodem anno apparuerunt in meridie circa ſolem quatuor circuli albi coloris. 1103.

Diſſidium inter Henricum primum & Ducem Robertum

HOc quoque tempore, Anſelmus Cantuarienſis Archiepiſcopus à Roma rediens, cum Lugduno appropinquaſſet, *Willelmus* de Warenaſt Regis Anglorum procurator, de quo ſuperiùs mentionem fecimus, interdixit ex parte domini ſui, ne rediret in Angliam, niſi omnes patris ac fratris ipſius conſuetudines ſe ei fideliter promitteret ſeruaturum. Quod ille audiens admiratus eſt, ſciens ſe alia conditione ab Anglia receſſiſſe. Perueniens autem Lugdunum reſedit cum Hugone Archiepiſcopo ciuitatis, omnibus quæ Dei ſunt diligenter intendens. Rex autem *Henricus*, vt comperit tam Papam quàm Archiepiſcopum in ſua perſtare ſententia, mox Archiepiſcopatum in dominium ſuum redegit, & Anſelmum bonis omnibus ſpoliauit.

Anſelmus Angliam adire cogitans per Regium procuratorem impeditur.

CIrca dies iſtos Arabitæ cum Ægyptiis fines Chriſtianorum apud Lyddam, Sautanam, & Ramulam ingreſſi, ad numerum viginti millium, prædis ibi inſtabant & rapinis. Quod vt Regi Hieruſalem *Baldewino* nuntiatum fuiſſet, præter morem nimis inconſultè agens, non conuocatis ex vrbibus finitimis militaribus copiis, ſed de ſua virtute præſumens, vix ducentos ſecum habens equites, contra hoſtes prorupit. Sed noſtrorum paucitas à tanta infidelium multitudine oppreſſa, cæſis pluribus, in fugam eſt compulſa. Qui autem euadere potuerunt, ad Ramulam oppidum confugerunt. Ceciderunt ibidem vterque comes *Stephanus*, qui nuper aduenerant, & alij nobiles multi, quorum nomina ſcripta habentur in libro vitæ. Rex vero licet de oppidi ſecuritate non multum cõfideret, tamen vt mortis diſpendium declinaret illud ingreditur, ſpem non habens aliam euadendi. Cumque de vita deſperans, in craſtino metueret ab hoſtibus obſideri, ecce intempeſtæ noctis ſilentio affuit ſupradictus ille princeps nobilis de Arabia, cuius vxori (vt præmiſimus) Rex tantam exhibuerat humanitatem, dum in partu laboraret, & voce ſuppreſſa iis qui in muro erant, hoc modo loquebatur: Verba habeo (inquit) ad Regem ſecretiora, quæ perfero, facite vt introducar ad ipſum. Qui coram Rege adductus, inſtruit eum, vt de oppido egrediatur, promittens ſecurè, quòd ipſum ſub tuto conſtituet, ſi ſine tumultu exeat & cum paucis. Conſilium enim inierant Arabes (vt teſtabatur) quòd ſummo diluculo caſtrum obſiderent. Tandemque egreſſus Rex cum paucis, amicum ſequens, ad montana conſcendit. At vir nobilis ille ab eo digrediens, opportunum Regi tempore congruo promiſit obſequium. Rex verò duobus ſociis comitatus, per medias hoſtium inſidias *Aſſur* vſque peruenit: vbi à ſuis cum gaudio exceptus eſt, & ſumpto cibario confortatus. Hoſtes autem victoria potiti, in craſtino Ramulam obſederunt: quam violenter ſubiugantes, fideles qui in præſidio erant, partim neci, partim tradiderunt perpetuæ ſeruituti. Venit interea *Hugo* de ſancto Audemaro, cui Rex dederat vrbem Tiberiaden-

Temerarium prælium Baldewini regis.

Baldewinus beneficio Arabis cuiuſdam hoſtes euadit.

Ramula ab hoſtibus fidei capitur.

1103. ſeni, apud Aſſur ad Regem cum equitibus octaginta. Quorum Rex fretus auxilio, aſſumptis ſecum Ioppitis cum equitibus nonaginta, in ſpem bonam erectus, decreuit hoſtibus occurrere, & iniurias eis refundere cum vſuris. Erant autem prope Hoſtes quaſi ad tria milliaria, & ecce Rex cum ſuis, infuſa de ſupernis virtute & diuina gratia præeunte, in hoſtes potenter irruens, eorum agmina diſſoluit, & interfectis ex eis non paucis, cæteros compulit fugam inire. Deinde in caſtra hoſtium reuerſi fideles, ſpolia cum aſinis, camelis, papilionibus, & tentoriis, alimentorumque copiis colligentes, quaſi per menſes ſeptem imbelles, poſtea quieuerunt. Eodem tempore dominus *Tancredus*, Appamiam Cæleſyriæ metropolim obſedit & cepit. Inde Laodiciam tranſiens, illam recepit in ſuam. His autem vrbibus ampla nimis cum oppidis, ſuburbanis multis territoria adiacebant. Eodem etiam tempore *Boamundus*, Antiochenorum princeps, poſt annos quatuor ſuæ captionis, pretio interueniente redemptus, Antiochiam eſt reuerſus.

Victoria Baldewini.

Boamundus poſt ſquam quadriennio vinculis detentus fuiſſet, liberatur.

EOdem anno Rex Hieruſalem *Baldewinus*, Ptolomaidam ciuitatem maritimam, prouinciæ Phœnicis, obſidione vallauit. Hæc autem vrbs portum habens infra mœnia & extra, tranquillam præbere poteſt nauibus ſtationem. Hanc gemini fratres *Ptolemaus* fundaſſe & *Achon* perhibentur, quam inter ſe diuidentes, & muris eam ſolidis per gyrum vallantes, à *Ptolomaeo*, Ptolomaidam, & ab *Achone*, Achon ſiue Acharon vocabulum indiderunt. Obſeſſa igitur ciuitate per terram à Rege ſuiſque principibus, & à claſſe Ianuenſi nauibuſque roſtratis, quas Galeias appellant, per mare, introitum ciuibus & exitum auferebant. Machinis tandem circumpoſitis, crebris aſſultibus, tàm à Rege per terram, quàm à claſſe, per oram maritimam, multos ex ciuibus, variis euentibus peremerunt. Cumque per dies viginti continuos, noſtri oppugnando, illique iniurias à ſe propulſando deſudaſſent, hac conditione Regi ciuitatem tradiderunt, vt qui egredi vellent, cum vxoribus, liberis & rebus omnibus, liberum haberent exitum: & qui in domibus manere eligerent, data Regi ſingulis annis bonis conditionibus pecunia, ſub illius protectione manerent ſecuri. Hic primùm per mare accedentibus ad terram ſanctam, patuit ſecura tranquillitas, littore ab hoſtibus aliquantulum expedito. Eodem anno *Boamundus*, & *Baldewinus* comes, cum *Tancredo* & *Iocelino* eorumque legionibus vniuerſis, Euphratem tranſeuntes, Carram ciuitatem, de qua in geſtis *Abrahæ* legitur, obſederunt. Ciues autem de ſubuentione diffidentes, noſtris ciuitatem obtulerunt: ſed ſtimulante inuidia, effuſa eſt contentio inter *Boamundum* & *Baldewinum*, quis eorum vrbem obtineret in ſuam. Et differentes vſque mane, vrbem oblatam occupare, donec de illa quæſtione friuola pleniùs diſcuteretur, antequam dies illuſceret, tanta hoſtium adfuit multitudo, vt noſtri de vita etiam deſperarent. Patriarchæ autem qui affuerunt, verbis exhortatoriis noſtris animos addere nituntur: ſed gratia deſtituti diuina, nec verbis nec admonitionibus adiuuantur. Nam ſtatim in primo conflictu, noſtri ignominioſè terga oſtendentes, caſtraque cum ſarcinis deſerentes, fuga ſalutem quærebant, quam non poterant inuenire. Capti ſunt ibi comes Edeſſanus *Baldewinus*, & conſanguineus eius *Iocelinus*, fugientibus *Boamundo* & *Tancredo* cum duobus Patriarchis, donec ad vrbem Edeſſam incolumes peruenerunt. Tunc tradita eſt ciuitas Edeſſana & prouincia tota ſub cuſtodia Domini *Tancredi*, donec *Baldewinus* à carcere ſolueretur.

Ptolomaide obſeſſa.

Deditio Ptolomaidæ.

Cruceſignati Carram obſidentes, ſuperuenientes inteſtino diſſidio & externis hoſtibus in fugam compelluntur.

ANno Domini M. C. V. Rex Anglorum *Henricus*, transfretauit in Normaniam, contra fratrem ſuum ducem Normannicum certaturus. 1105. Conquæſiuit igitur *Cadomum* & *Bajocum* conſulis auxilio Andegauenſis, cum aliis caſtellis multis: & omnes ferè ſeſe Regi Normanniæ principes ſubdiderunt. Eodem tempore *David* frater Reginæ Anglorum *Matildis*, venit in Angliam, vt ſororem ſuã viſitaret. Qui cùm nocte quadam in Thalamum eius ab ipſa vocatus veniſſet, domũ inuenit lepròſis plenam: & Regina in media ſtans, depoſito pallio, linteo ſe vtriſque manibus præcinxit, & aqua impoſita, cœpit lauare pedes eorum, & extergere linteo, & vtriſque manibus conſtrictos, cœpit deuotiſſimè oſculari. Cui frater: Quid eſt quod agis? ô Domina mea! Certè ſi Rex ſciret iſta, nunquam dignaretur os tuum leproſorum pedum tabe pollutum, ſuis labiis oſculari. Et illa ſubridens ait: Pedes Regis æterni, quis neſcit labiis Regis morituri, eſſe præferendos? Ecce, ego idcirco vocaui te frater chariſſime, vt exemplo meo talia diſcas operari: fac rogo quod me facere intueris. Cui cum frater reſpondiſſet, ſe nullo modo talia facturum, illa cœptis inſiſtente, *David* ſubridens remeauit. Eodem anno Rex *Henricus* diſpoſitis in Normannia rebus neceſſarii ad Angliam transfretauit, vt multiplicatis viribus, fortior remearet.

Rex Henricus in Normanniam traiecit.

Pietas Reginæ Matildis.

Rex Henricus reuerſus in Angliam maioribus comparatis copiis in Normanniam rediit.

ANno Domini M. C. VI. dux Normannorum *Robertus* venit ad fratrem ſuum apud Northamptonam, amicabiliter petens ab eo, vt ablatam ſibi fraternam redderet gratiam: ſed Deus eorum concordiæ non conſenſit. Rex itaque *Henricus* ſentiens conſcientiam ſuam in obtentu regni cauteriatam, erat quippe eleganter literatus, vt potè à primæua ætate præcepto patris addictus literis & iam in iure, quod audierat ſecretò expeditus, cœpit in ſemetipſo impetus inſurgentium formidare, & Dei iudicium in ipſum fulminare, eo quòd fratri ſuo primogenito, cuius regni manifeſtè competebat, temerè vſurpando, iniuſtè nimis abſtulerat. Sed plus timens homines quàm Deum, regni nobiles primo ſubdolis pollicitis inclinando conciliauit, cogitans poſteà per fundationem Abbatiæ, quam conſtruere propoſuerat, de tanta iniuria Deo ſatisfacere. Magnatibus igitur regni ob hoc Londonium edicto Regio conuocatis, Rex talibus alloquiis ſuper mel & fauum, oleumque mellitis & mollitis blandiens, dixit: Amici & fideles mei indigenæ ac naturales, noſtis veraci fama referente, qualiter frater meus *Robertus*, electus, & per Deum vocatus eſt, ad regnum *Hieroſolymitanum* fœliciter gubernandum, & quàm frontosè illud infœliciter refutauerit, meritò propterea à Deo reprobandus. Noſtis etiam in multis aliis ſuperbiam & ferocitatem illius: quia vir bellicoſus, pacis impatiens eſt, voſque ſcienter quaſi contemptibiles, & quos deſides vocat & glutones, conculcare deſiderat. Ego verò Rex humilis & pacificus, vos in pace in antiquis veſtris libertatibus, prout crebriùs iureiurando promiſi, geſtio confouere, & veſtris inclinando conſiliis, conſultiùs ac mitiùs, more manſueti principis, ſapienter gubernare, & ſuper his (ſi prouideritis) ſcripta ſubarata roborare, & iteratis iuramentis prædicta certiſſimè confirmare, omnia videlicet, quæ ſanctus Rex *Edwardus*, Deo inſpirante, prouidè ſanciuit, inuiolabiliter iubeo obſeruari. Vt mecum fideliter ſtantes, fratres mei, immò & mei & totius regni Angliæ hoſtis cruentiſſimi iniurias potenter, animoſè ac voluntariè propulſetis. Si enim fortitudine Anglorum roborer, inanes Normannorum minas nequaquam cenſeo formidandas. Talibus igitur promiſſis, quæ tamen in fine impudenter violauit,

Oratio Regis Henrici ad Anglos.

1106 [illegible] corda sibi inclinauit, vt pro ipso contra quemlibet vsque ad capitis expositionem dimicarent. Dux autem in Normanniam iratus pertexit, & Rex ipsum secutus est vsque in Herchebrai castellum, trahens secum omnes ferè proceres Normanniæ & Andegauiæ, robur Angliæ & Britanniæ, vt fratrem debellaret. Venit itaque Dux *Robertus* Normannicus & cum eo *Robertus* de Beleasmo, & consul *Moretonij*, & alij fautores eius, vt obsidionem soluerent inchoatam. vbi fautores Ducis in castellum munitissimum sese receperunt. Duce verò declinante, milites ipsius obsidionem Regis imperterritè expectarunt, se viriliter defendentes. Tandem *Robertus* buccinis perstrepentibus, cum paucis multos audacter inuasit. Erat enim expertus in *Hierosolymitanis* congressionibus, vnde regales aggressus acies, fortiter eas repulit & horrendè. *Willelmus* nihilominùs Comes Moretonij, aciem Anglorum de loco in locum perturbans, promouit, & ferè in fugam compulit: sed Rex *Henricus* cum suis aciebus equestribus, & alijs infinitis, qui pedites erant, vt constantiùs pugnarent, fugam prohibuit omniũ, & eos ad pugnam animauit. Tandem acies equestris Britonum in aciem Ducis ex aduerso irruens, eam potenter diffidit, & quasi mole magnitudinis oppressa, gens Ducis dissoluta est & victa. In hoc opere potissimè, potentissimus laudandus fuit *Willelmus* de Albeneio Brito, qui gladio discurrens inter acies extracto, belli negotium consummauit. Capti sunt itaque dux Normannorum fortissimus, & consul Moretonij *Willelmus*: *Robertus* verò de Beleasmo fuga sibi consuluit, cùm complices suos retentos conspexit, octauo Kalendas Maij. In hoc quoque facto reddidit Deus vicem *Roberto*, quem cùm in actibus *Hierosolymitanis* gloriosum reddidisset: oblatum sibi respuit regnum, magis eligens quieti & desidiæ in Normannia deseruire, quàm Domino tegum omnium in sancta ciuitate famulari. In huius rei signum eodem anno cometa apparuerat, à sole distans quasi cubito vno, ab hora tertia vsque ad horam nonam, radium ex se longum emittens. Visæ sunt etiam in cœna Domini lunæ binæ plenæ, vna in oriente, & altera in occidente. Sicque impletũ est, quod Rex *Willielmus Henrico* filio suo moriens dixit. Nam cùm *Roberto* Normanniam & *Willielmo* Angliam legaret, cum lachrymis ad patrem ait: Et mihi pater quid tribuis? Cui pater. Quinque millia librarũ argenti de thesauris meis tibi dabo. Ad hæc *Henricus*: quid faciam de thesauro, si locum habitationis non habuero? Cui Rex: æquanimis esto fili, & confortare in Domino, pacificè sustine, vt fratres tui maiores te præcedant, tu autem tempore tuo honorem totum, quem adquisiui, habebis, & fratribus tuis diuitiis & potestate præcelles. Hic constiturus est ordo Canonicorum Saresbiriæ.

Robertus Dux Normannorum victus & captus.

Prodigia ante captiuitatem Ducis Willelmi &c.

Vaticinium Willelmi conquestoris.

ANno Domini M. C. VII. Cùm Rex *Henricus*, deletis vel subiectis hostibus, pro voluntate Normanniam disposuisset, venit apud Beccum ad *Anselmum* Cantuariensem Archiepiscopum: vbi interuenientibus vtrorumque amicis, in pacem & concordiam conuenerunt. Et Archiepiscopus rogatu Regis in Angliam rediens, pristinam ab eo obtinuit dignitatem. Rex autem Archiepiscopum sequutus in Angliam, *Robertum* fratrem suum & *Willelmum Moretonij* consulem perpetuo carceri mancipauit. Eodem tempore Dux *Robertus* immemor illius boni consilij, Humiliamini sub potenti manu, in ampullosa verba & minas prorupit, falsis pollicitis & præcipuè Comitis Cestren. animatus. Deceptis igitur custodibus, conatus est euadere: sed fugiens ab eisdem captus est, incidens suo damno in bitumen profundum. Fuerat autem 1107 reuerenter in libera custodia detentus. Quod cum Regi nunciaretur, iussit eum arctiori carceri & custodiæ mancipatum, fulgenti obstaculo oculorum luce priuari. Mutatoria quasi autem sua, ei non subtraxit. Dux verò ex illa hora vsque ad mortem, mente & corpore inconsolabili dolore contabuit. Rex verò omni suspicione liberatus, dedignabatur, quæ promiserat magnatibus suis adimplere, minas minis accumulando, qui omnes conquesti sunt coram Deo vltionem Domino. Dedit autem Deus Rex omnipotens Regi *Henrico* tria munera, sapientiam scilicet, victoriam & diuitias, quibus ad omnia prosperans, omnes suos prædecessores præcessit, sed in his omnibus factus est Deo ingratissimus. Eodem anno factus est conuentus Episcoporum & Abbatum pariter & magnatum Londoniis in Palatio Regis, præsidente Archiepiscopo *Anselmo*, cui innuit Rex *Henricus* & statuit, vt ab eo tempore in reliquum nunquam per donationem baculi pastoralis vel annuli, quisquam de Episcopatu vel Abbatia per Regem vel quamlibet laicam manum inuestiretur in Anglia: consedente Archiepiscopo, vt nullus ad Prælationem electus, pro homagio, quod regi faceret, cõsecratione suscepti honoris priuaretur. Eodem anno consecrati sunt Episcopi, *Willelmus* Wintonensis, *Rogerus* Sarisberiensis, *Reinelmus* Herefordensis, *Willelmus* Oxoniensis, & *Vrbanus* Clamorganensis, ab *Anselmo* Cantuariensi Archiepiscopo apud Doroberniam, die Dominica, tertio Idus Augusti. Obiit etiam eodem tempore *Mauritius* Episcopus Londoniensis Ecclesiæ sancti *Pauli* fundator, & Rex Scotorum *Eadgarus*, cui successit frater eius *Alexander*. Normannus Prior, fundauit Ecclesiam Christi Londonensis, sub ordineque Sancti Augustini Canonicos collocauit.

Anselmus in Angliam reuocat.

Dux Robertus luminibus priuatur.

Pactum inter Regem Henricum & Anselmum Archiepiscopum.

Mauritius Episcopus Londoniensis Ecclesiæ sancti Pauli fundator & Eadgarus Rex Scotorum moriuntur.

ANno Domini M. C. VIII. defuncto *Girardo Eboracensi* Archiepiscopo, *Thomas* Regis Capellanus, ad illius Ecclesiæ eligitur præsulatum. Sed continuò facta electione, *Anselmus* Cantuariensis Archiepiscopus interdixit ei, ne curam pastoralem in aliquo exerceret, donec sibi & Ecclesiæ Cantuariensi subiectionem faceret, & obedientiam Canonicam, quam sibi fecerant prędecessores eius *Thomas* & *Girardus*, ex consuetudine debita & antiqua: Quod si hæc inquit facere nolueris, omnib⁹ Britanniæ Episcopis sub anathemate interdicam, ne vllus eorum tibi manus ad promotionem imponat, nec, si ab exteris promotus fueris, pro Episcopo te suscipiant, vel pro episcopo communicando te habeant. Eodem anno *Richardus* de Beaumeis Londoniensis electus, consecratur ab *Anselmo* Cantuariensi Archiepiscopo apud *Pagcham*, præsentibus suffraganeis multis. Eodem tempore Regi Francorum *Philippo* defuncto, *Lodowicus* successit.

Authoritas Archiepiscopi Cantuariensis.

ANno Domini M. C. IX. *Anselmus* Cantuariensis Archiepiscopus & Christi Philosophus, in Quadragesima octauo Kalendas Maij, scilicet die sancti Marci, diem clausit supremum: cuius vitam laudabilem, cuius actus eximios, cuius transitum ab hac luce cœlestem ad patriam, crebra eius miraculorum insignia persequuntur. Anno quoque eodem celebris habebatur epistola, quæ dicebatur cœlitùs missa in manus cuiusdam Prælati, dum Missam celebraret, ad temperandas Romanorum enormitates, quæ indies succreuerunt. Excitabitur Roma contra Romanum, & Romanus substitutos, Romam Romano imminuet. Alleuiabuntur vires pastorum, & solarium eorum erit in otio. Turbabuntur seduli & orabunt, &

Anselmus Archiepiscopus Cantuariensis moritur.

1109. in lachrymis multorum erit requies, humilis alludet furibundo, & furor extinguens palpabitur. Nouus grex speret ad cumulum, & qui intitulantur, tenui cibo cibabuntur. Frustrata est spes sperantium, & requiescit solatium, in quo parat fiduciam. Qui in tenebris ambulant, ad lucem redibunt: quæ erant diuisa & dispersa, consolidabuntur. Non modica nubes incipier pluete, quia natus immutator sæculi, leoni substituitur agnus, & agni in leones deprædabuntur. Surget furor contra simplicem, & simplicitas attenuata, spirabit. Decor conuertetur in dedecus, & gaudium multorum erit luctus.

Epistola caelestis mittitur.

Eodem anno missi sunt nuntij solemnes, ab Imperatore Romanorum *Henrico*, in Angliam, filiam *Matildem* in Domini sui coniugium postulantes. Tenuit itaqne Rex apud Westmonasterium in Pentecostes, curiam suam, qua nunquam tenuerat splendidiorem, & sacramenta de coniugio filiæ suæ, ab Imperatoris legatis petiit & accepit. Data est igitur filia Regis Imperatori, sicut decuit: vt breuiter dicatur, Rex cepit ab vnaquaque hyda terræ totius Angliæ, tres solidos.

Matildis Regis Henrici filia Imperatori Henrico desponsatur.

Eodem anno conuenerunt, Rege iubente, Londini in Ecclesia beati *Pauli*, *Richardus* Londoniensis, *Willielmus* Wintoniensis, *Radulphus* Roffensis, *Herebertus* Norwincensis, *Radulphus* Cicestrensis, *Ranulphus* Dunelmensis, & *Herueus* Bagornensis Episcopi, quinto Kalendas Iunij, die Dominica, ad consecrationem *Thomæ* Eboracensis electi: vbi Ecclesiæ Cantuariensi & Episcopis eius Catholicè ordinatis, facta Canonica obedientia, consecratus est à *Richardo* Londoniensi.

Thomas Eboracensis Canonicam obedientiam Ecclesiæ Cantuariensi præstat.

Eodem anno, Rex *Henricus Heliensem* Abbatiam & Episcopalem transtulit sedem, & *Heruenm* ibi fecit Episcopum ordinari. Nam defuncto *Richardo*, qui vltimus fuit Abbas in insula comitatu de Cantabregge, Episcopo Lincolniensi subtracto, huic nouo Pontifici lege Diocesana, subiicitur comitatus.

Circa hos denique dies, *Boamundus* Antiochenorum princeps memor iniuriarum, quas *Alexius* Imperator, vir maliciosus & nequam, peregrinis *Hierosolymam* transire volentibus, sine intermissione irrogabat, communem volens vlcisci querimoniam, equitum quinque millia & peditum quadraginta millia virorum fortium congregauit, & terram dicti Imperatoris hostiliter ingressus, vniuersas penè maritimas vrbes in direptionem dedit: deinde Epirum depopulatus est, tam primam quàm secundam. Et tandem Brachium obsidens Epiri primæ Metropolim, regionem vndique incendiis consumpsit, & rapinis. Quod audiens Imperator, cum ingenti militia in succursum venit: sed interuenientibus amicis, Imperator fœdus iniit cum eo, interpositis iuramentis, quòd vltra Christi fidelibus in Orientem transire volentibus, sine fraude consilium ad iter peragendum ministraret.

Expeditio Boemundi in Imperatorem Constantinopolitanum.

Et sic fœdere confirmato, idem *Boamundus* in Apuliam descendit, familiaribus negotiis euocatus. Sequente verò æstate dum Antiochiam redire disponeret, copiis militaribus vndique collectis, valida ægritudine correptus, in fata concessit, relicto filio nomine *Boamundo*, quem ex *Constantia* genuerat, filia Regis *Philippi* Francorum.

Boamundus in Apuliam redit.

Boamundus moritur, cui succedit Boamundus filius.

Obiit autem eodem tempore, idem Rex Francorum *Philippus* vir illustris, & successit ei filius eius *Ludouicus*, viginti octo annis.

Philippus Rex Francorum moritur, cui Lodowicus succedit.

Per idem tempus *Baldewinus* Comes Edessanus & *Iocelinus* consanguineus eius datis pro redemptione obsidibus, à Turcorum vinculis liberatur: & post dies paucos iidem obsides ad propria sunt reuersi, custodibus interfectis. Eodem anno [illegible] *annus* Comes *Tholosanus*, Comitis *Reim*[illegible] *s*, apud vrbem Tripolitanam cum classe I[illegible]nuensium applicans, Biblum vrbem maritimam Phœnicis regionis obsedit & cepit, & Christianæ restituit vnitati.

Biblum à Comite ...

1010. Deinde post dies paucos, Rex *Hierusalem Baldewinus*, auxilio eius Comitis classis prædictæ Tripolim subiugauit, & eam Comiti Bertranno donauit.

Tholosano & Tripolis à Baldewino Rege capta.

Anno Domini M. C. X. Rex Anglorum *Henricus* exhæredauit *Philippum* de Brausia, *Willielmum* quoque Malet, & *Willielmū Bainard*, & alios proditores suos, atque *Heliam* Cœnomanniæ Comitem, qui comitatum illum de Rege tenebat, vita priuauit. Quod audiens Comes *Andegauensis Gaufridus*, suscepit filiam eiusdem *Heliæ* cum comitatu illo, & tenuit illum contra Regem *Henricum*. Luna quoque quasi extincta facta est. Eodem anno *Richardus* Abbas sancti Albani, preciosas beatissimi Regis & Martyris *Oswini* reliquias, cum magno cleri & populi tripudio, in nouam Dei genitricis *Mariæ* trāstulit basilicam apud *Tinemutham*, ab antiquo eiusdem Dei genetricis oratorio, in quo corpus eius sanctissimum fuerat priùs inuentum, & in nouo feretro collocatum. Facta est autem hęc translatio in die passionis eiusdem martyris, decimo Kalendas Septembris, secundum Rotulam Cancellarij. Rex *Henricus* dedit filiam suam *Matildem* Imperatori, *Alemanno*, anno eodem.

Filia Regis Henrici, Imperatori nubit.

Eodem etiam anno sanctus *Gedricus* apud *Finchale* vitam heremeticam inchoauit, quam per annos sexaginta laudabiliter compleuit, carne tandem solutus, cœli palatium conscendit, æternalibus delicijs ibidem fruiturus cum sanctis. Hoc etiam anno Cometa apparuit more insolito. nam cum ab Oriente surgens in firmamentum ascendisset, non progredi, sed regredi videbatur. Eodem verò tempore Rex Hierusalem *Baldewinus*, Beritum ciuitatem Phœnicis regionis maritimam potenter subiugatam, Catholicæ restituit vnitati. Est autem sita inter Biblum & Sydonem ciuitates.

Anno Domini M. C. XI Rex Anglorum *Henricus* pergens in Normanniam contra Comitem Andegauensem, qui Cœnomanniam eo tenebat inuito, werræ leges contra eum ferro simul & incendio constanter exercuit, ipsumque & terram eius totam graui depopulatione contriuit. Mortalitas tunc erat animalium maxima, fames valida in Normannia. *Henricus* Rex *Teutonicus*, *Paschalem* Papam in custodiam posuit.

Beritum ciuitas subiugata.

Eodem tempore *Rogerus* Sarisberiensis Episcopus dedit locum in Oxonia, in quo corpus beatæ *Fredeswithæ* virginis requiescit, cuidam Canonico nomine *Wimundo*, qui multos ibi Canonicos regulariter viuentes, Deoque famulantes deuotissimè instituens, super illos vices gerebat Prioris.

Paschalis Papa ab Imperatore carceribus traditur.

Fuerat autem antiquitùs pro reuerentia beatæ virginis sanctimonialibus deputata, quæ sponsi cœlestis amore, sponsum contempsit terrenum. Nam cùm Regis cuiusdam filius, ad virginis nuptias animum applicuisset, precibus tandem & blanditiis inaniter consumptis, violenter contendit rem agere cum puella. Quo comperto, *Fretheswitha* in syluam quandam latenter confugit: nec tamen latibulum latere potuit amatorem, quia desidia non defuit, quin diligentiùs quæreret fugientem. Virgo igitur iteratò iuuenis furore comperto, per occultos tramites, Deo comitante, Oxoniam, de nocte fugiens, peruenit. Cumque mane illuc curiosus amator aduolasset, puella de fuga iam desperans, simulque de lassitudine nusquam progredi valens, Dei tutelam sibi, & persecutori pœnam, anxia imprecatur: Iamque iuuenis ille, cum Comitibus portas vrbis subibat,

Castitas Fretheswithæ.

cum

1012 cum cœlesti plaga inuente, cœcitatem incurrit. Intellecto igitur pertinaciæ suæ delicto, iuuenis luce priuatus, & *Fretheswitha*, vt misereretur per nuntios exhortata, eadem facilitate lumen recepit, qua impeccãte puella, incurrerat cœcitatem. Hinc Regibus Angliæ timor inoleuit, illius vrbis ingressum, & hospitium cauere, quòd feratur pestifera esse illis, cum omni velint rei veritatem suo damno & periculo experiri. Tunc virgo beata constructo ibidem Monasterio, virginibus congregatis, vsque ad exitum vitæ suæ Deo placens, illis præfuit nomine Abbatissæ. Hoc autem Monasterium tempore Anglorum Regis *Ethelredi*, Danis neci adiudicatis, & causa salutis in illud confugientibus, discurrentibus flammis, cum eis consumptum est: sed non multò post ab eodem Rege constructum, & competentibus est prædiis ampliatũ. Obiit hoc anno *Robertus* Comes Flandrensis, qui itineri *Hierosolymitano* præclarissimo interfuit: vnde memoria non transiet in æternum: factus est autem Consul post eum filius eius *Balduinus*. Eodem anno, Sydon ciuitas in mari maritime posita, obsidetur & capitur à Rege Hierusalem magnifico *Balduino*.

Robertus Comes Flandrensis moritur, cui succedit Balduinus filius.

ANno Domini M.C.XII. facta est contentio Romæ, inter Papam *Paschalem* & *Henricum* Imperatorem, hac de causa: Imperator vti voluit priuilegio antecessorum habito annis trecentis sub Romanis Pontificibus sexaginta, qui licitè dederant Episcopatus & Abbatias per annulum & baculum pastoralem. Econtra censebant Romani Pontifices, nec posse nec debere dari per virgam vel annulum, Episcopatum, vel aliquam institutionem Ecclesiasticam à manu recipere laicali. Facta est pax inter Imperatorem *Henricum* & Papam *Paschalem*, ita vt Episcopi deinceps & Abbates institutionem accipiant ab Imperatore & suis successoribus per virgam & annulũ, & priùs faciant Episcopo, ad quem pertinent, Canonicam obedientiam, & consecrationem accipiant consuetam. Acta verò sunt hęc ante altare Apostolorum *Petri* & *Pauli*, in oculis omnium, & sic Papa corpus Christi dedit Imperatori. Obiit eodem anno *Tancredus* vir illustris, & in actibus *Hierosolymitanis* magnificus, qui Princeps erat Antiochiæ & Comes Edessanus: cui successit *Rogerus* filius *Richardi*, vir nobilis, ea conditione vt quandocunque *Boamundus* iunior Antiochiam reposceret, illi sine contradictione resignaret. Hoc anno facta est hominum mortalitas maxima.

Controuersia inter Henricum Imperatorem & Papã Paschalem sopitur.

Tancredi mors.

ANno Domini M.C.XIII. Rex *Henricus* dedit Archiepiscopatum Cantuariensem *Radulpho* Londoniensi Episcopo, & illum per annulum & pastoralem baculum inuestiuit. Obiit eodem anno *Thomas Eboracensis* Archiepiscopus, & ei *Thurstanus* successit. Orta est autem inter *Radulphum* Cantuariensem & *Thurstanum Eboracensem* Archiepiscopos magna dissensio, eo quòd *Eboracensis* subiici noluit Archiepiscopo Cantuariensi de more, sicut eius antecessores facere solebant. Causa autem sæpe coram Rege & Domino Papa ventilata est, sed nondum fine debito terminata. Eodem anno Rex *Henricus* exercitum ducens in Walliam, subdidit sibi Wallenses pro arbitrio Regiæ voluntatis. Eodem anno mense Maio Cometa ingens apparuit: & pòst paululum, terræ motus partem vrbis Mamistre prostrauit, non longè ab Antiochia, cum duobus castellis, Triphalege scilicet, & Mariscum. Ipso etiam anno Mendue Persarum princeps, fines Christianorum ingressus, tantam secum traxit armatorum copiam, vt nequirent sub numero comprehendi. Qui regionibus multis transcursis, circa pontem, sub quo Iordanis effluit, castra composuit. Quod audiens Rex Hierusalem *Balduuinus*, *Rogerum* principem Antiochenum in suum subsidium euocauit. sed Rex retocratus, antequam eius auxilia conuenissent, impetuosè nimis, & de sua virtute præsumptuosè confidens, hostibus obuiam cum paucis processit. Et insidias, quas ei parauerant, nescienter intrusus, ex hostiũ multitudine repente oppressus, in fugam compellitur, & necessitate compulsus, in loco certaminis relicto vexillo, aufugit. *Arnulphus* quoque Patriarcha & alii principes, qui cum illo erant, relictis castris ac rebus omnibus, turpiter quoque aufugerunt. Ceciderunt ibi ex nostris equites triginta, & pedites mille quingenti. Turci verò scientes reliquas regni partes militia carere, missis copiis suorum, cœperunt in variis partibus vniuersam terram perlustrare, cædes passim & incendia operari, effringere suburbana, captiuare colonos, ex villis & oppidis prædas secum & manubia contrahentes. Rex autem *Balduuinus* castellum quoddam, quod sui iuris erat, fugiens ingressus, tamdiu in eo ab hostibus obsidione vallatus est, quousque eo pacto redderet eis, vt cum suis ad propria liber sineretur abire.

Dissensio inter Cantuariensem & Eboracensem.

Wallenses à Rege Henrico domiti.

Cometa & terræ motus.

Rex Balduuinus promotũ suis à Mendue Persarum principe deuictus.

1014 ANno Domini M. C. XIV. Rex Anglorum *Henricus*, fecit omnes suæ potestatis magnates, fidelitatem iurare *Willielmo* filio suo, quem pepererat ei *Matildis* Regina sua. Eodem anno, mense Decembris, cœlum repente rubens apparuit, ac si arderet, & luna eclipsim passa est. Quarto Kalendis Aprilis Tamesis exsiccatus est, & mare ad duodecim milliaria, per duos dies. *Radulphus* Episcopus Roffensis eligitur ad Archiepiscopatum Cantuariensem, sexto Kalendas Maij. Eodem quoque tempore tempestates multæ personuerunt, Cometa apparuit mense Maij, dedicatur Ecclesia Cantuariensis.

Prodigia.

Ecclesia Cantuariensis dedicata.

ANno Domini M. C. XV. Consecratus est *Radulphus* Cãtuariensis Archiepiscopus Cantuariæ, ab *Anselmo* Domini Papæ legato, quinto Kalendas Iulij, & pallium ab eo suscepit. Et eodem die, idem Archiepiscopus *Theophilum* Wigorniensem, & *Bernardum* Meneuensem, antistites cõsecrauit. Deinde post dies paucos, cum *Thurstanus* Eboracensis electus, ab Archiepiscopo Cantuariensi moneretur, vt more solito, benedictionem ab eo susciperet, & sibi obedientiam faceret & Ecclesiæ Cantuariensi: respondit, se benedictionem ab ipso suscepturum libenter: sed professionem, quam exigebat, se nullo modo facturum. Quod audiens Rex *Henricus*, protestatus est manifestè, quòd nisi Ecclesiæ Cantuariensi, iuxta morem antecessorum suorum, faceret quòd debebat, ipsum Eboracensi Episcopatu cum benedictione funditùs cariturum. Sicque ab Archiepiscopo Cantuariensi interposita appellatione, ne ab alio quam à se consecrationem acciperet, ab inuicem recesserunt.

Dissidium inter Archiepiscopũ Cantuariensem & Eboracensem.

ANno Domini M.C.XVI. in contermino præteriti & subsequentis anni, Rex *Henricus* cum Regina sua ad natale Domini, die scilicet Innocentium interfuit dedicationi Ecclesiæ Sancti Albani, quam dedicauit Archiepiscopus *Rothom*. *Gaufridus*. Sed cum præ magnitudine Ecclesiæ fatigaretur, subiit onus *Robertus* Lincolniensis, sub Abbate eiusdem loci *Richardo* viro venerabili requisitus. Interfuerunt autem huic dedicationi cum Rege & Regina eius *Matilde*, Rothomagensis Archiepiscopus *Gaufridus*, Londonensis Episcopus *Richardus*, Sarisberiensis *Rogerus*, Dunelmensis *Ranulphus*, cum Comitibus Angliæ & Normanniæ multis, *Richardo* Abbate ipsi Regi & aliis omnibus, necessaria largiter procurante. Et Rex *Henricus*

dedit Ecclefiæ præfatæ, Biffopefcote in dotem perpetuam, & charta fua folemniter confirmauit.

Diffidia inter Reges Anglorum & Francorum Comes Flandrenfis & Andegauenfis Reges Gallorum, comes Britanniæ Anglorum partes tenent.

Eodem anno furrexit difcordia magna inter Reges Francorum & Anglorum, & hac de caufa Thcobaldus Comes Blefenfis nepos *Henrici* Regis, contra Regem Francorum arma promouerat. In cuius auxilium Rex *Henricus* militiam fuam mifit, & Regē *Lodowicum* non mediocriter afflixit. Turbatus ergò Rex Francorum, conuocauit in fuum auxilium Comites Andegauenfem & Flādrenfem, qui pariter iurauerunt Regi *Henrico* Normanniam ablaturos, & eam *Wilhelmo* filio Ducis *Roberti* fratris *Henrici* Regis daturos, cui iuftiùs competebat. Rex autem Anglorum, vt vir fapiens & prouidus, adfciuit, in fuum præfidium Comitem Britanniæ & *Theobaldum* prædictum, cum Anglis, Normannis, & Britannis, & aduerfariorum fuorum præftolabatur aduentum. Rex verò Francorum cum præfatis cōminatoribus & exercitu copiofo Normanniam ingreffus, cum in ea vix pernoctaffet, Regis Anglorum formidans aduentum, imbellis ad propria remeauit. Eodem anno, pro neceffitate Regia, Anglia fuit variis exactionibus depreffa.

Tempeftas.

ANno Domini M. C. XVII. Tonitrua, grandines, & terræ motus in Longobardia Ecclefias, turres, arbores, ædificia, & homines contriuerunt. Luna facta eft quafi fanguinea, tertio Idus Decembris. *Robertus* prior cum paucis fratribus, Meretonam primò habitare cœpit Eodem anno venerabilis vir vitæ *Yuo*, Carnotenfis antiftes, & in fcripturis facris ad plenū eruditus, diem claufit extremum.

Papa Gelafius moritur. Matildis Regina moritur.

ANno Domini M. C. XVIII. Defuncto Papa *Pafchali*, *Gelafius* antipapa, anno vno fucceffit, cui fucceffit orthodoxè *Calixtus*. Obiit etiam eodem anno *Matildis* Regina Anglorum, cuius corpus apud Weftmonafterium, quietem fepulturæ accepit, & anima eius fe cœlum poffidere euidentibus fignis & miraculis crebris oftendit. Hæc autem Regina beatiffimam, apud vrbem Londoniarum domū ædificauit leproforum, cum oratorio & ędificio competenti, quod vfque hodie hofpitale *Matildis* nuncupatur.

Ordo militiæ Templi.

CIrca dies iftos viri quidam nobiles de equeftri ordine, religiofi ac Deum timentes, in manus Patriarchæ Hierofolymitani, Chrifti fe feruitio mancipantes, more Canonicorum regularium in caftitate & obedientia proprięque voluntati renuntiantes, perpetuò viuere funt profeffi. Quorum primi fuerunt viri venerabiles, *Hugo* de Paganis, & *Godefridus* de fancto Audemaro. Qui cùm certè non haberent domicilium, Rex *Baldewinus* in palatio fuo, quod fecus templum Domini ad auftralem habebat plagam, eis habitaculum conceffit. Canonici verò templi Domini, plateam, quam circa prædictum habebant palatium, ad officinas conftruendas cōcefferunt. Patriarcha quoque & Rex cum fuis proceribus & aliis Ecclefiarū Prælatis, de propriis dominicis fuis pro victu & veftitu certa eis beneficia contulerunt. Prima eorum profeffio erat, vt in remiffionem peccatorum fuorum, vias & itinera ad falutem peregrinorum, contra latronum infidias pro viribus conferuarent. Tandem poft nouem annos in concilio Trecis celebrato, inftituta eft eis regula & habitus albus, à Papa Honorio affignatus, & decurfis ferè nouem annis (qui priùs nouem fuerunt tantummodo) cœpit eorum numerus augeri, & poffeffiones inualefcere. Poftmodum verò tempore Eugenij Papæ, cruces de panno rubeo fuis affuerunt mantellis, vt à cæteris poffent hoc figno difcerni. Numerus autem eorum in breui ita multiplicatus eft, vt in conuentu plufquam trecentos habeant equites, exceptis fratribus aliis, quorum fere numerus cernitur infinitus. Poffeffiones verò tam citra quàm vltrà mare adeò immēfas habere dicuntur, vt iam non fit in orbe Chriftiano prouincia, quæ eis bonorum fuorum portionem non contulerit, & regiis hodie diuitiis prętantiores exiftant. Qui quoniam iuxta templum Domini manfionem habent, fratres militiæ Templi dicuntur, & cùm diu in honefto ftarent propofito, nunc adeò professionis fuæ humilitate neglecta, domino Patriarchæ, à quo ordinis inftitutionem, & prima beneficia fufceperant, fe fubtraxerunt, obedientiam & Ecclefiis Dei decimas fubtrahentes, facti funt cunctis valde molefti.

Diuitiæ Templariorum.

Baldewinus Rex Hierofolymitanus moritur, cui Baldewinus Comes Edeffanus fuccedit.

Eodem anno obiit Rex Hierufalem *Baldewinus* primus, vir magnificus, qui vrbes Achon, Cæfaream, Heritum, Sydonem, Tripolim, Arfuthe, cum terris Arabum vfque ad mare rubrum, fuo Imperio potenter adiecit. Succeffit ei alius *Baldewinus* Comes *Edeffanus*, & coronatus eft in Regem, menfis Aprilis fecunda die.

ANno Domini M. C. XIX. Defuncto Papa *Gelafio*, fucceffit ei *Calixtus* annis decem, menfibus totidem & diebus tredecim. Fuerat autem Epifcopus Viennenfis *Wido* priùs vocatus, & in Papam confecratus, vocatus eft *Calixtus*. Hic *Remis* concilium tenuit, ad quod Rex *Henricus* quofdam Angliæ & Normanniæ Epifcopos deftinauit. *Thurftanus* quoque Eboracenfis electus, illuc veniendi à Rege licentiam impetrauit, interpofita fide, quòd benedictionem ab eo non reciperet. Qui ad concilium veniens, Romanos (ficut mos eft) in fuum fauorem largitatis beneficio tranftulit, & per eos, vt à Papa confecraretur, impetrauit. Quod vt Regi Anglorum innotuit, omnem ei locum fuæ dominationis interdixit.

Herefis Gilberti Poretani Concilio condemnata.

In hoc cōcilio idem Papa errorem magiftri *Gilberti Poreta*, qui in capitulis quatuor erraffe dicitur, condemnauit. Primò dixit, quòd diuina natura, quæ diuinitas dicitur, Deus non fit, fed forma, qua Deus eft: ficut humanitas, non eft homo, fed forma, qua eft homo. Concilium: Credimus fimplicem naturam diuinitatis effe Deum, nec aliquo fenfu Catholico poffe negari: quin diuinitas fit Deus. Sic verò vbi dicitur Deum fapientia fapientem, magnitudine magnum, æternitate æternum, vnitate vnum, diuinitate effe Deum: credimus non nifi ea fapientia, quæ eft ipfe Deus, fapientem effe, non nifi ea magnitudine quæ eft ipfe Deus, magnum effe, non nifi ea æternitate, quæ eft ipfe Deus, æternum effe, non nifi ea vnitate, quæ eft ipfe, effe vnum, non nifi ea diuinitate Deum, quæ in ipfo eft, id eft, in fe ipfo fapientem, magnum, æternum, vnum, Deum. Secundò dixit, quòd non vnus Deus, vel vna fubftantia, aut vnum aliquid fit perfonæ, id eft, Pater, & Filius, & Spiritus fanctus: Ipfæ verò tres perfonæ tria funt differentia, & numero, ac fi tres homines humanitatem vnam numero habere inuenirentur. Concilium: Cùm de tribus perfonis loquimur, Patre, Filio, & Spiritu fancto, ipfas vnum Deum, vnam diuinam fubftantiam effe fatemur & econuerfo. Cùm enim de vno Deo, & vna diuina fubftantia loquimur, ipfum vnum Deum, & vnam diuinam fubftantiam effe tres perfonas profitemur. Tertiò dixit *Gilbertus*, quòd ad proprietates perfonarum, relationes quædam æternæ funt, quæ non funt quidem, quod ipfæ perfonæ, fed diuifæ numero, & diuifa fubftantia, & habeant tres vnitates, & fic multa æterna funt, quorum nullum fit Deus. Concilium: Credimus folum Deum Patrem, & Filium, & Spiritum fanctum æternum effe

1119. esse, nec aliquas omnino res (siue relationes, siue proprietates, vel vnitates dicantur) adesse Deo, quæ sunt ab æterno, quæ non sint Deus. Quartò dixit, quòd diuina natura non sit incarnata. Concilium: Credimus ipsam diuinitatem siue substantiam diuinam, siue naturam diuinam dicas, incarnatam esse, sed in filio.

Prælium inter reges Francorum & Anglorum.

EOdem anno, actum est campestre prælium, inter *Lodowicum* Regem Francorum, & *Henricum* Regem Anglorum, in hunc modum. Rex autem Francorum duabus aciebus ordinatis, posuit in prima acie *Willielmum* filium Ducis *Roberti* fratris Regis *Henrici*, ipse verò Rex cum viribus maximis erat in sequenti agmine constitutus: Rex verò Anglorum *Henricus*, tribus aciebus dispositis, in prima proceres Normanniæ collocauit, in secunda, ipse Rex cum propria residens familia, in tertia, filios suos cum summis viribus pedites ordinauit. Concurrentibus igitur hinc inde catervis, prima Francorum acies proceres Normannorum penetrans, ab equis eos depellens, dispersit. Deinde in aciem, cui Rex *Henricus* præerat, erumpens, ipsam etiam potenter dissipauit. Sed Rex Anglorum agminibus suis potenter resarcitis, respirauit: fit conflictus grauissimus, concurrentibus, hinc inde regalibus turmis: hastæ confringuntur, mutuo gladiis res agitur. *Willielmus Crispinus*, Consul Ebroicensis, quem culpis suis exigentibus, paulò ante Rex *Henricus* proscripserat, caput eiusdem Regis gladio bis percussit. Et licet lorica & galea essent impenetrabiles, ictuum tamen pondere lorica ipsa capiti Regis inserta est, ita vt sanguis erumperet abundanter. Rex verò læsum se sentiens, ita incanduit vehementi, & percussorem suum ita repercussit, quòd equum & equitem vno ictu in terram prostrauit, & mox ante pedes Regios captus est, & vinculis mancipatus. Tunc acies pedestris, in qua filij Regis erant, quæ intacta adhuc fuerat, lanceis inclinatis, ex aduerso prorupit in hostes, cum impetu adeò ponderoso, quòd *Gallígenas* acies omnes coëgit in fugam. At illi subitò liquefacti, terga ostendentes, Regi *Henrico* victoriam concesserunt. Qui potenter in campo perstitit, donec optimates hostium, Rege Francorum fugiente, capti sunt, & Regi victori præsentati. Comes verò Flandrensis lethaliter vulneratus, ad sua est in lectica adductus. Rex verò *Henricus* Rothomagum reuersus, in signorum sonitu & cleri concentu receptus, deuotissimè Dominum exercituum benedixit.

Franci in fugam compulsi.

Comes Flandrensis vulneratus.

EOdem anno, *Richardus* de Albeneio, Abbas Ecclesiæ sancti Albani, diem clausit extremum. Cui successit *Gaufridus* de Gorham Prior, eiusdem Ecclesiæ Abbas decimus sextus. Eodem anno obiit *Herbertus* Norwicensis antistes, & Comes Flandrensis *Baldewinus*, per vulnus, quod cepit apud Aucum in Normannia, cui successit *Karolus Cnutonis* filius Regis Danorum. Eodem tempore Papa *Calixtus* venit in Normanniam ad Regem *Henricū*, & collocuti sunt apud Gisortium, magnus Rex & summus sacerdos.

Comes Flandrensis ex vulnere moratur.

PEr idem tempus *Rogerus* Princeps Antiochenus, cum equitibus trecentis & peditum tribus millibus, contra tres Principes, Turcorum scilicet, Damascenorum, & Arabum, qui secum trahebant armatorum sexaginta millia, prælium nimis inæquale committens, interfectus est cum suis omnibus, ita quod nec vnus euasit, qui casum fidelibus nunciaret. Indeque progredientes, Turci oppida *Cerepum* & *Sardonas* potenter ceperunt. Hoc quoque factum cùm fuisset à *Baldewino* Hierosolymarum Rege compertum; hostibus obuiam audacter processit, atque in loco Mons *David* dicitur contra multos cum paucis decertans, ex hostibus quatuor millia perierunt, & tres Principes prædictos in fugam compellens, oppida *Cerepum* & *Sardonas* in suis vsibus reuocauit. Hostesq; fugientes insequutus, vsque ad noctis initium prosternere non cessauit.

Rogerus Antiochenus Princeps cum suis à Turcis casus.

Rex Baldewinus secundus Turcos fudit.

1120. ANno Domini M. C. XX. Rex *Henricus*, omnibus in Gallia domitis, & cunctis in Normannia pacificatis, cum gaudio ad Angliam transfretauit. Sed filij eius *Willielmus* & *Richardus*, ac filia neptis, *Richardus*, quoque Consul Cestrensis, Dapiferi, Camerarij, Pincernæ Regis, ac multi proceres cum eis, in mare naufragium pertulerunt, septimo Kalendas Decembris, qui omnes vel ferè omnes Sodomitana labe impliciti dicebantur. Ita igitur miserabiliter, cuncti perierunt, quod communi fidelium sepultura caruerunt, atque mors improuida immundos absorbuit, mari tranquillo existente.

Naufragium quorundam nobilium.

ANno Domini M. C. XXI. Rex *Henricus* duxit Adelicium, vel Adelisam, Ducis Louaniæ filiam, causa pulchritudinis & excellentis decoris, quæ à *Radulpho* Cantuariensi Archiepiscopo, Regina consecrata, in Pentecoste apud Londonias cum Rege ad mensam resedit, magnificè coronata. Inde autem tùm Rex ad Walliam tenderet cum exercitu copioso, Wallenses ei suppliciter obuiantes, concordati sunt cum ipso iuxta suam magnificentiam voluntatis. Eodem anno Papa *Calixtus*, Mauricium quendam, quem *Henricus* Imperator Antipapam constituerat, cepit, & eum monachum ordinauit. Luna hoc anno obtenebrata est. Apud Radigum monachi ordinem inceperunt obseruare Monasticum, & Ecclesia constructa est.

Rex Henricus secundam duxit vxorem, Ducis Louaniæ filiam.

Walli componunt cum rege Henrico.

ANno Domini M. C XXII. *Radulphus* Cantuariensis Archiepiscopus, & *Iohannes* Bathoniensis antistes, humanæ naturæ debita persoluerunt. Et eodem tempore, *Balac Amiraldus* cepit *Iocelinum* Comitem *Edessanum* & eius consanguineum *Galeranum*.

ANno Domini M. C. XXIII. Rex Anglorum *Henricus* ad Natale Domini apud Dunestapham, festo celebrato apud Berechamestude, inde perrexit. Erat autem ibi cum Rege quidam Cancellarius eius, nomine *Ranulfus*, per annos iam viginti, graui infirmitate decoctus, sed tamen ad omnia scelera promptus, qui innocentes libenter opprimens, terras multorum diripiens, occupabat. Erat ei pro magno, quod dum tempore languit, animo desæuiret. Cùm igitur Regem duceret ad secum hospitandum, & in ipso montis vertice; vnde castellum Regis prospiciebatur, elatus mente, ex equo corruit, & Monachus quidam de sancto Albano, cuius possessiones malè occupauerat, improuidè equitauit super eum, ita quòd miser ille post dies paucos vitam flagitiosam terminauit. Eodem anno *Richardus* Lincolniensis Episcopus obiit, & *Alexander* successit. Eodem anno Rex *Henricus* dedit Archiepiscopatum Cantuariensem, *Willielmo* de Corbolio de Chiche, & Episcopatum Bathoniensem Godefrido, Reginæ Capellano. Quo etiam tēpore Robertus de Medleur Comes recessit à Rege, & Rex obsedit & cepit castellum eius, quod Pontaudemer appellatur. Et tempore eodem Rex circa turrim Rothomagensem murum latum & altum, cum propugnaculis construxit, turrim castri Cadomensis firmauit. Castra etiam de Archis, de Gisortio, de Falesia, de Argentomo, de Donfronte, de Oximo, de Ambretas, de Wauerij, de Vira, & turrem Vernonis inexpugnabiliter communiuit.

Castellum Pontaudemer obsessum à rege.

1123.

Baldewinus fecundus Hierofolymarum Rex captus.

EOdem anno, Rex Hierofolymarum *Baldewinus* cum exercitu in terram Comitis Edeffani defcendens, dum nocte quadam incautus & agmine incederet diffoluto, *Balac* princeps Turcorum in infidiis conftitutus, in eum fubitò irruit & ipfum cepit, & in caftro, cui Quartapi nomen erat, vinculis mācipauit. Detinebatur etiam in eodem præfidio Comes *Iocelinus* Edeffæ ciuitatis, & eius confanguineus *Galeranus*, pro quorum liberatione ad partes illas, Rex defcendit. Principes autem Regni Hierofolymitani, audito cafu miferabili capti Regis, conftituerunt regni procuratorem quendam *Euftachium Grenet*, virum prouidum & difcretum, qui in Regis abfētia regni negotia ordinaret. *Balac* interea Princeps prædictus, cum fexdecim armatorum millibus, Ioppen obfidione vallauit. Quo audito Patriarcha Hierofolymitanus & regni procurator *Euftachius* cum aliis Principibus, præuia Domini mifericordia, cum feptem millibus armatorum fuperuenientes, hoftes omnes in fugam coēgerunt, & ex eis feptem millia peremerunt, atque fpolia inappreciabilia ibidem obtinentes, inter fe æqualiter diuiferūt. Eodem anno *Willielmus* Cantuarienfis electus, Romam profectus, pallium fufcepit, & reuerfus in Angliam, confecratus apud Cantuariam à *Willielmo* Wintonienfi Epifcopo, quia paulò ante obierat *Richardus* Lūdonienfis antiftes, ad quem illa confecratio de iure fpectabat.

Euftachius procurator regni Hierofolymitani & eius victoria.

Robertus de Mellent cum fuis captus

ANno Domini M.C.XXIIII. *Robertus* de Medlent Comes, affociatis fibi *Hugone* de Muntfort, fororio fuo, & *Hugone Geruafii* filio, hoftiliter Normanniam intrauit: *Willielmus* verò de Tankervilla Regis camerarius, aciebus difpofitis, contra illos decertans, cepit eos, & Regi *Henrico*, & Rex carceri præfentauit. Eodem anno, defuncti funt, *Theophilus* Wigornienfis, & *Ernulfus* Roffenfis Epifcopi. Eodem anno, Tyrus Syriæ Metropolis, à *Michaele* Duce Venetiæ obfidione vallata eft per mare, atque per terrā à principibus Regni Hierofolymitanorum, quinto Kalendas Martij, & tertio Kalendas Iulij capta eft, Chriftianitati fœliciter reftituta. Eodem anno Rex Hierufalem *Balduvinus*, datis obfidibus, à vinculis Turcorum liberatus eft, & incolumis ad propria remeauit. Calixto Papæ fucceffit Honorius. Iuftitia de monetarius fit Wintoniæ.

Tyrus expugnata.

ANno Domini M.C.XXV. *Iohannes* Cremenfis, Apoftolicæ fedis Cardinalis, de licentia Regis Anglorum veniens in Angliam, perendinauit per Epifcopatus & Abbatias, & non fine magnis donariis, ad Natiuitatem beatæ Mariæ apud Londonias folemne Concilium celebrauit. Vbi igitur de concubinis Sacerdotum feueriffimè tractaffet, dicens fummum effe fcelus de latere furgere meretricis, ad corpus Chrifti conficiendū ipfe cùm die illa corpus Chrifti cōfecraffet, poft vefperam fuit in meretricio interceptus: res notiffima negari non potuit, dum magnum decus in fummū dedecus commutauit. Eodem anno, Rex *Henricus* dedit Simoni clerico Reginæ, Wigornenfem, *Iohanni* Archidiacono Cantuarienfi, Roffenfem, *Sefredo* Abbati Glaftonienfi, Ciceftriæ præfulatus. Quo vtique anno difceptauerunt *Willielmus* Cantuarienfis, & Turftanus Eboracenfis Archipræfules, de primatu, quis eorum effe dignior videretur. Obiit eodem anno Rex Scotorum *Alexander*, & fucceffit ei *Dauid* frater eius, vir magnæ fanctitatis, & mirificæ largitatis. Illo prætereà anno Rex *Henricus* omnes Angliæ monetarios, eo quòd monetam furtiuè corruperant, fecit turpiter ementulari, & manus dextras præcidi.

Controuerfia inter Archiepifcopum Cantuarienfem & Eboracenfem

Alexander Rex Scotorum moritur.

CIrca eofdem dies, Borfequinus Princeps quidam Orientis potentiffimus, adiuncto fibi Damafcenorum Rege Dolequino, tranfitu Euphrate fluuio, partes depopulans Aotinchenas, Caphardan caftrū obfedit & cepit. Indeque progreffus, Hariad oppidum obfidione vallauit. Quo audito Rex *Baldewinus*, qui tam regni Hierofolymitani quàm Antiochiæ principatus curam gerebat: cum copiis militaribus illuc cum feftinatione defcendit, Repertifque in obfidione præfata hoftibus memoratis, difpofitis aciebus in ipfos irruit vehementer, & diuina annuente clementia, omnibus in fugam compulfis, fœliciter triumphauit. Ceciderunt ibi ex hoftibus, ad duo millia virorū, & fepulti funt in inferno. Rex autem pecunia illic viribus obtenta, filiam fuam quinquennem, quam pro fua liberatione priùs obfidem pofuerat, à Turcorum vinculis liberauit: & inde reuerfus, circa Afcalonem prædas egit: vbi Turcos non paucos, quos obuiam habuit, interfecit, & victor ad propria remeauit.

1126.

Rex Baldewinus duo millia hoftium cæcidit, reliquis fugatis.

ANno Domini M.C.XXVI. *Henricus* Romanorum Imperator, diem claufit extremum. Cui fuccedens *Lotharius*, qui annis duodecim imperauit. Tunc Imperatrix *Matildis* ad patrem fuum Regem *Henricum* reuerfa, habitauit in thalamo eius cum Regina. Diligebat enim eam Rex valde: quia vnicam illam habebat hæredem. Et circa feftum fancti Michaelis, rediens in Angliam, duxit fecum filiam fuam, tanto viro (vt prædictum eft) viduatam, Et continuò, iuffu Regis, omnes Angliæ & Normanniæ optimates, tam Regni Angliæ quam ducatus Normanniæ, iurauerunt ei fidelitatem, & primus omnium Comes Blefenfis *Stephanus*, ex *Adala* forore Regis *Henrici* & *blefenfia* Comite generatus.

Henricus Romanorum Imperator moritur.

Matildis Imperatrix in Angliam reuertitur

ANno Domini M.C.XXVII. Rex *Henricus* ad Natale tenuit curiam fuam apud Windlefhoram: Vbi cum Turftanus Eboracenfis Archiepifcopus, in præiudicium *Willelmi* Cantuarienfis Archiepifcopi Regem vellet coronare, iudicio omnium repulfus eft, & lator crucis eius, quam capellam Regis ante fe fecit deferri, extra capellam cum cruce eiectus eft. Venerunt autem ibi ad regem legati dicentes: Carolus Comes Flandrenfis tibi dilectiffimus, à proceribus fuis, proditione nefanda, eft occifus, in templo apud Brugas. Et Rex Francorum dedit Comitatum *Willielmo* filio fratris tui, nepoti tuo & inimico, & in quo iam valdè roboratus, diuerfis cruciatibus omnes proditores *Caroli* interfecit. Super his itaque Rex *Henricus*, nimis anxius erat, eo quòd effet iuuenis ille ftrenuus fatis & animofus, & cōminaretur fe Regi *Henrico*, tam Angliam quàm Normanniam ablaturum, quæ fibi (vt dicebat) iure hæreditario debebantur. Eodem tempore defuncto *Richardo* Londonienfi Epifcopo, *Gilebertus* vniuerfalis fucceffit & à *Willielmo* Cantuarienfi Archiepifcopo, munus confecrationis fufcepit.

Diffidium inter Eboracenfem & Cantuarienfem Archiepifcopum.

Rex Francorum willielmo Roberti Normannorum Ducis filio Flandriam Carolo Comite à fuis interfecto, concedit.

EOdem anno, *Fulco* Comes Andegauenfis, Hierofolymam fuæ animæ reuertendi profecturus, dedit Comitatum fuum *Gaufrido* filio, cognomento Plantageneft, adolefcenti elegantiffimo: & peregrè profectus, Hierofolymam cum profperitate peruenit. De cuius aduentu Rex Hierufalem valdè lætus, dedit ei filiam fuam primogenitam, cum fpe regni poft mortem fuam. Quod cùm à Rege Anglorum *Henrico* compertū fuiffet, transfretauit in Normanniam, & filiam fuam Imperatricem, præfato *Gaufrido* Andegauenfium comiti, matrimonio copulauit. Tunc obiit *Richardus* Herfordenfis antiftes. Eodem tempore *Boamundus* magni *Boamundi* filius, in Syriam tranfiens, à Rege Hierofolymarum *Baldewino* Antiochiam paternam hæreditatem fufcepit, & Rex dedit ei filiam fuam fecundam matrimonio copulatam, Deinde

Imperatrix Matildis Gaufrido Andegauenfium Duci nubit.

idem

1128. idem *Boamundus* Caphardan castrum obsidens, cepit, & Turcos omnes in illo inuentos trucidauit. Circa eadem annorum tempora, die sancti *Iohannis* Euangelistæ scilicet in natali, exierant ab Abbatia sanctæ *Mariæ* Eboraci, licentia Abbatis, Prior & Soppr ior eiusdem domus, cum pluribus obedientiariis, ita quòd tredecim erant, quærentes sibi mansionem idoneam, volentes vitam arctare, & habitum mutare, sicut fecerunt illi nigri Monachi, qui Cistercensem ordinem inchoauerunt, quibus dictum est desuper, Ciestanus (quod est dictum) hîc manete: & cùm dicti tredecim venissent ad quendam locum horroris & vastæ solitudinis, scilicet in conuallem profundam & opacam, quæ ferè tribus miliaribus distat a Ripun cœperût ibidem habitare in summa paupertate, & Ecclesiam fabricare, & propter quosdam fontes quos receperunt, nomen imposuerunt. De fontibus, & indies numero & possessionibus mirabiliter creuerunt.

Henricus Anglorum Rex Francorum Flandris s. pro tens negare cogit.

ANno Domini M. C. XXVIII. Rex Anglorũ *Henricus* hostiliter pertexit in Franciam, eo quòd Rex Francorum *Lodovvicus* tuebatur Comitem Flandrensem nepotem Regis hostem. Perendinánsque apud Hespardum octo diebus, tam securè ac si in regno proprio fuisset, regem Francorum Comiti Flandrensium auxilia negare coegit. Vbi cùm à quodam clerico de gente Francorum perito, originem & procursum regis *Lodovvici* quæreret, respondit: regum potentissime inquiens, sicut pleræque gentes Europæ, ita Franci à Troianis originem duxerunt. Et cùm à gemino ouo omnem regum Franciæ genealogiam texendo replicasset, ad vltimum subiunxit. *Philippus* Rex Francorum genuit *Lodowicum*, qui regnat in præsenti, qui si probitatis antecessorum suorũ vestigia teneret, tam securè in regno eius non quiesceres: tunc Rex subridens, in Normanniam remeauit. Aduenit autem eodem tempore, à partibus Germaniæ, Dux quidam *Theodoricus*, Rege *Henrico* procurante, hostiliter in Flandriam, quosdam proceres Flandrenses secũ trahens. Sed Comes *Willielmus* obuiam venit cum paucis agminibus ordinatis. Pugnatum est vtrinque viriliter: sed Consul Flandrensis numerum suorum, cùm pauci essent, inuincibili probitate supplebat. Cruentus enim in armis, ense fulmineo cuneos hostium fundebat, nec potuerũt hostes perferre terribile pondus brachij iuuenis, fugæ dediti, & horribiliter dissipati. Victoriosus igitur Comes *Willielmus*, dum castrum Angi contra Regem *Henricum* obsedisset, & in crastino reddi debuisset, hostibus iam penè subiugatis, paruo vulnere idem iuuenis in manu telo percussus, interiit: sed tamen mortuus, famam promeruit æternam. Eodem anno *Ranulphus* Dunalmensis, & *Willielmus* Wintoniensis Episcopi obierunt, & Magister *Hugo* de sancto Victore, chronica sua huc vsque digessit.

Victoria Comitis Flandrensis.

Willielmus Comes Flandrensis moritur.

ANno Domini M. C. XXIX. *Honorius* sedit in cathedra Rumana, annis quinque & mensibus duobus. Eodem anno Rex Anglorum *Henricus* tenuit Concilium magnum apud Londonias, in Kalendis Augusti, de sacerdotum focariis prohibendis. Affuerunt Concilio illi, *Willielmus* Cantuariensis, & *Turstanus* Eboracensis Archiepiscopi, cum suis suffraganeis, quos omnes, simplicitate Cantuariensis Archiepiscopi, Rex *Henricus* decepit. Concesserunt namque Regi Iustitiam de focariis sacerdotum, quæ res postea cum summo dedecore terminabitur. Accepit enim Rex pecuniam infinitam de Presbyteris pro suis focariis redimendis. Tunc, sed tardè, pœnituit Episcopos de concessa licentia, cum pateret in oculis omnium deceptio prælatorum, & depressio sobrectorum. Eodem anno *Henricus* Abbas Glastoniensis, nepos *Henrici* Regis, creatus est Episcopus Wintoniensis, *Robertus* Herefordensis, & *Robertus* Lincolniensis. Eodem anno *Philippus* filius Regis Francorum, qui nuper patre defuncto, diademate fuerat insignitus, dum equum ludens agitaret, obuium habuit porcum, qui cùm pedes equi currentis offenderet, cecidit Rex nouus in terram, & fractis ceruicibus, expirauit. Eodem anno, venit in Normanniam auium innumerabilis multitudo, quæ gregatim volantes, & longissima aëris spacia occupantes, horribiliter sese deplumantes pugnabant, portendentes fortasse schisma futurum, inter duos paulò pòst Apostolicos, de papatu contendentes.

Concilium Londini celebratum ab Henrico Rege.

Philippus Francorum Rex moritur.

1130. ANno Domini M. C. XXX. Defuncto Papa *Honorio*, Romani in duo diuisi, duos elegerunt: quidam *Innocentium*, & alij *Anacletum*. Sed *Anacletus* propter fratres suos, qui erant viri potentes, & castri *Crescentionis* habebant principatum, in vrbe remansit. *Innocentius* verò ad *Cisalpinos* transiuit, expulsus à Romanis. Qui veniens in Galliam apud Carnotum à Rege Anglorum *Henrico*, honorificè receptus est. Et pòst Pascha iterum recepit Papam eundem apud Rothomagum, & auxilio eius per totam Galliam admissus est, & Papa ab omnibus acclamatus. Et sic Rege Anglorum procurante, *Lodovvicum* fratrem *Philippi* Francorum Regis defuncti, *Remis* coronauit in Regem. Dedicata est Ecclesia Christi Cantuariensis, *Hugo* Abbas Redingensis in Archiepiscopum Rothomagensem eligitur. Deinde in Natiuitate beatæ *Mariæ*, reddidit Rex filiam suam Imperatricem, viro suo Comiti Andegauensi *Gaufrido*.

Honorio defuncto Schisma oritur propter Papatum, hinc Anacleto, inde Innocentio contendente.

EOdem anno, *Rodoam Halapsæ* princeps, fines Antiochenos hostiliter ingressus, *Boamundum* Antiochiæ Principem sibi occurrentem, vt ipsum reprimeret, gladio confossum peremit. Rex Hierusalem ab Antiochanis vocatus, vt tantæ calamitati ferat auxilium, festinato itinere illuc peruenit, & Rodoam potenter fugato, dedit filiæ suæ pro dote Laodiceam & Gabulum ciuitates, filiæ vero *Boamundi* paruulæ post mortem suam fecit intare Antiochiæ principatum, & sic Hierosolymam remeauit.

Boamundus Iunior interficitur.

ANno Domini M. C. XXXI. Synodus generalis habita est Remis. Obiit *Innocentius* Papa successit *Innocentius* Papa secundus: dedicatur ab eodem Ecclesia Cloniacensis. Rex Hierusalem *Baldevvinus* miles egregius, & in grauem ægritudinem prolapsus, cùm sensisset sibi diem mortis imminere, vocatis ad se genero suo, & filio cum filio eorum iam bimulo, nomine *Baldevvino*, regni curam & plenam eis tradidit potestatem. Ipse verò axecutis omnibus quæ Christiani sunt, tradidit spiritum, cum piis prædecessoribus suis præmia percepturus æterna. Coronatus est autem in Regem Fulco, gener eius, miles magnificus, & in die exaltationis sanctæ Crucis regni diadema suscepit.

Innocentius primus Papa moritur, cui succedit Innocentius secundus. Baldewinus secundus moritur, cui succedit Fulco.

ANno Domini M. C. XXXII. Rex *Henricus*, nouum fecit Episcopatum, apud Carleolum in limbo Angliæ & Galwalliæ, & posuit ibi primũ Episcopum nomine *Athelulfum*, sancti *Osvvaldi* Priorem, cui peccata erat solitus confiteri. Hic autem creatus antistes, in Ecclesia sedis suę Canonicos posuit regulares, & iam multis honoribus ampliauit. Eodem anno, natus est *Gaufrido*, cognomento Plantagenest, Comiti Andegauensi, ex filia Regis *Henrici*, filius, & vocatus est *Henricus*. Quod cùm rex cognouisset, conuocatis regni Principibus, filiam suã & hæredes ex ea nascituros,

Henricus secundus nascitur.

1133. sibi constituit successores. Eodem anno defunctus est *Robertus* Cestrensis Episcopus cognomento Peccatum, qui Rege *Henrico* concedente, sedem Cathedralem transtulit ad Couentreiam, & locum illum caput constituit Merciorum: successit ei *Rogerus* Archidiaconus Lincolniensis. Habet autem Episcopatus ille vsque hodie tres sedes, Cestrensem, Lichilfeldensem, & Couentrensem.

Victor a Fulconis Rege Hierosolymitanum

EOdem anno, infinita Turcorum copia, transito Euphrate fluuio, castra statuerunt in partibus Antiochenis. Contra quos *Fulco* Rex Hierusalem, ali Antiochenis vocatus, exercitum ducens, subitò impetu in hostes facto, tria ex eis millia interfecit, & qui viui euaserant, in fugam sunt compulsi. Nostri igitur victores, ex hostium spoliis vsque ad nauseam sunt onusti, Antiochiam remeantes. Patriarcha verò Hierosolymitanus, interea cum ciuibus suis iuxta Nobe, quæ vulgari appellatione Betonoble dicitur, castrum *Bonardi* construxit. Per idem tempus *Reymundus* Pictauiensium Comes, *Constantiam Boamundi* iunioris filiam ducens, effectus est Princeps Antiochenus. Et eodem tempore reædificatur à *Falcone* Rege Hierusalem, Bersabea vrbs antiqua, quę ab Ascalona duodecim milliaribus distare videtur.

Bersabea vrbs reædificatur

ANno Domini M. C. XXXIII. Tenebræ factæ sunt in Anglia, & terra mota est, Sol similis factus est Lunæ tertiæ. Rex *Henricus* extremò transfretauit, & manum sancti *Iacobi* misit Radingum. Eodem anno scholaris quidam graui ægritudine afflictus diebus ac noctibus, vt mulier parturiens, flens & ejulans, beatam Dei genitricem anxius ingiter innocauit. Qui nocte dum quadam grauiter angeretur, vidit sibi assistere beatam virginem Dei matrem: quæ inuocata, affuit ei albis induta vestimentis, & manum porrigens laboranti, tetigit membra pauentis, & pristinæ eum restituit sanitati. Eodem anno interfecti sunt omnes milites Templi Domini. Eodem anno, defuncto *Haruco* Eliensi Episcopo, dedit Rex Episcopatum *Nigello*, & Dunelmensem *Gaufrido* cancellario.

Templarii omnes interfecti.

ANno Domini M. C. XXXIV. *Matildis* Imperatrix peperit filium, quem vocauit *Gaufridũ*. Vnde Rex *Henricus* primus in Normanniam transiens, moratus est ibi præ gaudio nepotis sui. Eodem tempore defuncti sunt in itinere Romano Episcopus Laudauensis, & *Gilebertus* Episcopus Londinensis. Et eodem anno, cùm Dominus noster Iesus Christus, qui neminem perire desiderat, iam Duci *Roberto* satis amplum spatium pœnitentiæ & humiliationis concesserat, videlicet iam ferè triginta annorum in orbitate transactorum & carcere, abusus est illo Dei beneficio, intumuit enim superbia nimis & detractionibus, maledictionibus & querimoniis, cùm potiùs diuinis iugiter obsequiis & precibus assiduis incubuisse teneretur, vt pote diu afflictus & iam senex, quem frequenter cum lachrymis dicere potiùs decuisset: Meritò hæc patior, immo grauiora promerui, qui procaciter iugum Domini quod est suaue, & onus eius quod est leue, de collo meo, in terra sancta excussi, & oblatum cœlitùs honorem refutaui. Sed nil horum in ore arrogantis personuit. Contigit igitur vna dierum festiuorũ, cùm Rex nouam robam de scarleto sumens (assuetus de eodem panno quoties & ille sũpserat, fratri suo reuerenter transmittere capam conaretur induere, quòd inuenit introitum capucij, qui galerum vulgariter Gallicè appellatur nimis arctum: inde contigit quòd vnam suturæ puncturam tantum confregẽs, eam deposuit, & ait: hæc capa deferatur danda fratri meo duci, qui argutius me caput habet. Quæ cum ipsi delata fuisset induenda, inuenit illam iam dictam puncturam, quæ per incuriam incisoris, quia minima erat, relinquebatur non resuta. Ait dux: Vnde hæc, quam sentio, fractura? Et nuntius quæ contigerant seriatim Duci referebat. Et dux quasi alto vulnere saucius, irrugit dicens: Heu, heu nunc nimis viuo, quid adhuc infelicem vitam pertraho? Ecce frater meus, immò proditor meus, & supplantator, minor natu, & ignauus clericus, ac iniuriosus regni mei possessor, qui me incarcerauit, & incarceratum excæcauit, qui tot armorum titulis clarui, iam adeò me spernit & vilem habet, vt mihi tanquam præbendario suo, pro eleemosyna suos veteres transmittat, & dissutos panniculos. Flens igitur & eiulans deuouit manducare, nec vnquam postea voluit manducare vel bibere, in semetipso desæuiens & deficiens. Quod cùm Rex audisset, non multùm condolens, iussit corpus in Ecclesia conuentuali Glouerniæ reuerenter sepeliri. Iacuit autem eo tempore Imperatrix filia Regis, grauiter infirmata, propter difficultatem partus filij sui, quem nuper genuerat, sed matrona prudens, thesauros suos, viduis, orphanis, Ecclesiis, ac Monasteriis, larga manu distribuens, periculum mortis euasit. 1134.

Causa mortis Ducis Roberti.

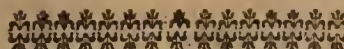
Mors Roberti Ducis Normanniæ.

ANno Domini M C. XXXV. Rex moratus in Normannia, cùm die quadam à venatu redisset, apud sanctum *Dionysium* in sylua Leonum, carnes comedit murenarum, quæ ei semper nocebant, & eas semper supra modum amabat. Et cùm medici eas comedere prohiberent, non acquieuit Rex consilio salutari. Hæc igitur comestio pessimi humoris illatrix, & consimilium vehemens excitatrix, senile corpus lethaliter refrigidans, subitam & summam perturbationem effecit. Contra quam natura retinens, febrem excitauit acutam, ad impetum materiei grauissimæ dissoluendum. Cùm autem resistere vi nullâ potuisset, decessit Rex magnus, cùm regnasset triginta quinque annis ac tribus mensibus, prima die Decembris. Illius autem obitum ventus vehemens præsignauit, qui in vigilia Apostolorum *Simonis* & *Iudæ*, turres & ædificia deiecit, & arbores vsquequaque subuertit, ita vt mundus solui putaretur. Luna etiam eclipsin passa est eodem anno, quarto Kalendas Augusti. Cœnobia fecit Rex, de Radingis, de Cirencestre, de Prato ante Rothomagum, & de Mortuo mari. Municipia verò, præter turres & Castella, viginti quinque, opere sumptuoso construxit. Corpus autem Regis apud Rothomagum diu iacebat insepultum, vbi viscera eius, cerebrum & oculi sunt humata. Reliquum verò corpus cultellis incisum, & multo sale respersum, causa fœtoris qui magnus erat & circumstantes inficiebat, in coriis reconditum est taurinis: vnde & medicus ille, qui magno pretio conductus, & caput eius securi diffiderat, vt cerebrum extraheret, nimio iam fœtore corruptum, quamuis linteaminibus multis inuolutum esset caput eius, causa tamen fœtoris extinctus est, pretio sibi pacto malè gauisus. Hic autem vltimus fuit ex multis, quos Rex *Henricus* occidit. Inde quoque corpus Regium deportatum est apud Cadomum, vbi pater eius requiescit. Cum autem esset in Ecclesia positum ante patris tumbam, continuò humor niger & horribilis coria tauri penetrauit, qui in vasis sub feretro à ministris susceptus, magnum intuentibus inculcauit horrorem. Tandem cadauer Regis in Angliam allatum, in diebus Natalitiis, apud Radingum, in Ecclesia, quam ipse fundauerat, regaliter est sepultum, præsentibus Archiepiscopis, Episcopis, & Magnatibus regni.

Mors Regis Henrici primi.

DE

1135.

DE CORONATIONE REGIS STEPHANI,

filij Thebaldi Comitis Blesensis.

Efuncto, vt dictum est, Rege *Henrico* primo, antequàm corpus eius sepulturę traderetur, *Stephanus* nepos eiusdem Regis ex sorore *Adala*, vxore scilicet *Theobaldi* Comitis Bononiæ, & frater *Thebaldi* iunioris Comitis Blesensis, vir magnæ strenuitatis & audaciæ, quamuis sacramentum fidelitatis Imperatrici de regno Angliæ iurasset, diadema tamen, Deum tentans, inuasit. Congregatis enim Londoniis regni magnatibus, meliorationem legum promisit, iuxta voluntatem & arbitrium singulorũ. *Willielmus* quoque Cantuariensis Archiepiscopus, qui primus sacramentum ex omnibus Imperatrici fecerat de regno Angliæ, *Stephanum* in regem consecrauit, vigesimo secundo die post mortem auunculi sui. Quid ergò? Omnes (vt breuiter dicatur) tam præsules quàm Comites & Barones, qui filiæ Regis & suis hæredibus iurauerunt fidelitatem, consensum *Stephano* præbuerunt: dicentes fore nimis turpe, si tot nobiles, fœminæ subderentur. *Hugo* prętereà *Bigod*, *Henrici* Senescallus Regis, præstito iuramento, probauit coram Archiepiscopo Cantuariensi, quòd dum Rex ageret in extremis, Imperatricem exheredauit: & *Stephanum* igitur constituit successorem. Igitur in die sancti *Stephani*, omnium fauore, *Stephanus* sæpè dictus, per ministerium *Willelmi* Cantuariensis Archiepiscopi apud Westmonasterium diadema suscepit, & Rex ab omnibus acclamatus, & regale festum splendidè celebrauit. D

Iuramentum Regis Stephani. Coronatione itaque magnificè completâ, homagiis receptis, perrexit Rex *Stephanus* ad Oxoniam, ibi confirmauit pacta, quæ Deo & populo, atque Ecclesiæ sanctæ, in die coronationis suæ concesserat, quæ hæc fuerunt: Primò, cum iuramento vouit, quòd defunctis Episcopis, non retineret Ecclesias in manu sua, sed statim electioni canonicæ consentiens, electos continuò inuestiret. Secundo vouit, quòd nullius clerici vel laici syluas in manu sua retineret, sicut Rex *Henricus* fecerat, qui singulis annis eos implacitauerat, si vel venationem cepissent in syluis propriis, vel si eas ad proprias necessitates distraherent, vel minuerent, E quod nefandi genus Placiti adeò fuerat execrabile, quòd si visores, alicuius syluam, quem esse pecuniosum sciebant, à longè conspicerent, statim vastum in ea prohiberent, siue esset, siue non, vt eum sine merito redimere potuissent. Tertiò vouit, quòd antecessores eius accipere consueuerant, in æternum annis singulis condonaret. Hęc autem specialiter, & alia multa generaliter, se seruaturum iurauit: sed nihil horum, quæ Deo promiserat, obseruauit. Eodem anno combusta est Ecclesia sancti *Pauli* Londoniensis, ab igne qui accensus est ad pontem, qui perrexit vsque ad Ecclesiam Danorum. Die quo applicuit idem *Stephanus*, contra naturam hyemis, horrendum intonuit super omnem terram tonitruũ, cum fulgure horribili, ita vt mundus in antiquum Chaos redigi videretur. *Stephanus* quoque Rex, præsentibus Archiepiscopo cum duobus Episcopis, scilicet, Wintoniensi & Sarisberiensi, totũ thesaurum

A quem Auunculus suus congesserat, occupauit, scilicet centum libras, exceptis vasis aureis & argenteis, & gemmis. 1136.

ANno Domini M.C.XXXVI. Corpus Regis *Henrici* Mausoleo regali conditum, reponitur, præsente Rege *Stephano*, *Willielmus* Cantuariensis Archiepiscopus, *Henricus* Wintoniensis Episcopus, abstulit manũ sancti *Iacobi* de Redinge. Eodem anno, post pascha, Comes Glouerniæ *Robertus* nomine, venit in Angliam, cuius prudentiã & potentiam Rex *Stephanus* verebatur: post cuius aduentum, Episcopi iurauerunt fidelitatem Regi, & Rex iurauit libertates Ecclesiasticas & bonas leges se obseruaturum, & inde chartam suam fecit, & Comes *Robertus* sibi homagium fecit sub conditione, scilicet, si dignitatem suam sibi seruaret illibatam, secundùm illud antiquum prouerbium: Quàm diu habebis me pro senatore, & ego te pro Imperatore. B

Henricus primus sepelitur. Comitis Glouerniæ prudentia.

PEr idem tempus, *David* Rex Scotorum, qui Imperatrici fidelitatem fecerat, in Angliam hostiliter veniens, Carleolum & Nouum castellum super Tynam cepit, & suos imposuit. Promouit igitur Rex *Stephanus* contra eum exercitũ copiosum, & Regi Scotorum apud Dunelmum occurrens, C concordatus est cum eo, qui reddidit ei Rex *David* Nouum castellum, & Carleolum retinuit Regis *Stephani* voluntate. Rex tamen Scotorum homagiũ Regi *Stephano* non fecit, quia fidelitatem fecerat filiæ Regis *Henrico* & nepti suæ. Filius autem Regis *David*, homo Regis *Stephani* effectus est, & dedit Rex iure perpetuo Huntẽdonam de se tenendam. Rediens verò Rex ad propria, tenuit curiam suam apud Londonias in solemnitate Paschali, qua nunquam in Anglia fuerat splendidior, tam in auro & argento, quàm in gemmis & vestibus preciosis. Deinde in festo Dominicæ ascensionis, diuulgatũ fuit per Angliam, Regem esse mortuum: vnde maxima perturbatio surrexit in regno. Nam *Hugo Bigod* castellum Norwicense ingressus, noluit reddere illud, nisi Regi, & hoc inuitus. Cepit ergò deinceps Normannorum proditio pullulare, sed Rex eis viriliter resistens, cepit primò castellum de Batintona cuiusdam *Roberti* proditoris sui. Indeque Oxoniam obsidens, quam tenebat *Baldewinus* de Reduers contra eum, sed serò tamen, & cum difficultate redditum est castellum cum ciuitate. Rex autem prauo vsus consilio, non exercuit vindictã in proditores suos: vnde posteà restiterunt ei, & plurima contra eum nequiter firmauerunt. Pertexit inde ad Wectam insulam, & abstulit eam *Baldewino* de Reduers prędicto, & ipsum ab Anglia proscripsit. Rex igitur his prosperè gestis, venit venatũ apud Brantonam, non longè ab Huntendona, & ibi de forestis procerum suorum & venationibus plantauit, & votum, quod Deo & populo fecerat, violauit.

Rex Scotorum David Imperatrici, filius vero eius Regi Stephano homagiũ fecit.

EOdem tẽpore, *Ganfridus* Comes Andegauensis & vxor eius *Matildis*, sine difficultate aliqua, castella Normanniæ obtinuerũt cum firmitatibus cunctis *Willielmi Tolenaz*, quas Rex habuerat in manu sua, proscripto *Willielmo*. Inde mense Augusto, cùm Rothomagum peruenissent, peperit *Matildis* ibi Comiti *Ganfrido* filium suum tertiũ, quem vocauit *Willielmum*. Proceres verò Normanniæ super hoc indignantes, miserunt pro *Thebaldo* Comite Blesense fratre Regis *Stephani* seniori, vt veniret ad eos, Normanniam recepturus. Qui veniẽs F Luxonias, in ieiunio decimi mensis, audiuit ibi *Stephanum* fratrem suum iam in regem Angliæ coronatum: vnde Comes Glouerniæ *Robertus* reddidit *Thebaldo* Falesiam, asportata priùs pecunia non modica de thesauro Regis *Henrici*. Eodem

Comes Andegauensis castella Normanniæ occupat.

1137. anno *Willielmus* Cantuarienfis Archiepifcopus, *Willielmus* Exonienfis, & *Iohannes* Roffenfis Epifcopi obierunt.

Filius Regis Stephani Rege Francorũ homagium fecit Normanniæ causa.

ANno Domini M.C.XXXVII. Rex Anglorum *Stephanus* transfretauit in Normanniam, fugiente à facie eius Comite Andegauenfi: vbi Martiis actibus indulgens, omnia, quæ incœpit fœliciter confummauit: hoftium cuneos depulit, hoftilia caftella fubruit, & egregiè refplenduit inter fummos. Concordiam cum Rege Francorum compofuit, & filius eius *Euftachius*, homagium ei de Normannia fecit. Hnc videns conful Andagauenfis *Gaufridus*, cuius vxori idem Rex Sacramentum fecerat, Angliam ab eo requirebat. Sed tum cùm vidiffet fe vires Regias ad præfens non poffe fuperare, cepit inducias, acceptis ab ipfo Rege pro bono pacis, quinqne millibus marcarum fingulis annis. *Theobaldo* etiam fratri fuo Comiti Blefeofi conquerenti quòd iniuftè Angliam iouaferat, cum effet ætate minor, duo millia marcarum pepigit annuatim; & fic fratres pacificati, ab inuicem recefferunt. Cunctis igitur ibidem profperè geftis, ad Angliam transfretauit. Eodem anno, obiit Rex Francorum *Lodowicus*, & fucceffit ei filius eius *Lodowicus*: hic duxit vxorem *Alienor*, filiam Ducis Aquitanniæ, ex qua duas filias generauit, quas, duo filij magni Comitis *Theobaldi* Flandrenfis, *Henricus* & *Theobaldus* duxerunt vxores: primogenitus primogenitam, & minor natu iuniorem.

Conradus Imperator.

ANno Domiui M. C. XXXVIII. *Conradus*, Romanum adeptus Imperium, annis quindecim imperauit. Eodem anno Rex Anglorum *Stephanus*, in ipfis diebns Natalitiis, Bedefordenfe caftrum obfedit, dicens nulla hora pacem effe hoftibus concedendam. Sed antequam ei caftrum redderetur, Rex *Dauid*, Scotorum in Northanhumbriam exercitus ducens, tam ipfe, quàm fui, rem nimis execrabilem peregerunt. In vltionem enim Imperatricis, cui idem Rex fidelitatem iurauerat, molieres grauidas findebant, & fœtus anticipatos ab vteris extrahebant: paruulos fuper lancearnm acumina proiiciebant, Prefbyteros fuper altaria trucidabant, Crucifixorum capita præcidebant, & fracta cæforum corpora repooebant capita occiforum mutuantes, fuper Crucifixos collocabant. Quæcunque igitur Scoti contingebant, plena horroris & inhumanitatis erant. Aderat clamor mulierum, eiulatus fenum, defperatio viuorum. Rex igitur *Stephanus*, exercitum grandem promouit in Scotiam: fed antequam illuc perueniret, Rex Scotorum fefe in fua recepit, & inexpugnabilia loca petiuit: fed Rex Anglorum auftrales Scotiæ partes igne cremauit, & fic in Angliam remeauit. Exarferat namque rabies tanta procerum contra eum, vt ferè ab omnibus quateretur: *Willielmus* enim Talebot, Herefordenfe caftrum tenuit contra Regem, *Robertus* Conful Glouerniæ, Ledes & Briftollum (hic erat filius nothus Regis *Henrici*) *Willielmus Luvell* tenuit contra caftrum de Cari, *Paganellus Ludeblawe*, *Willielmus* de Moiun, caftellum de Duneftor, *Robertus* de Lincolnia, caftra de Warham, *Euftachius* filius *Iohannis*, caftrum de Meltona, *Willielmus* filius *Alani*, *Salopesberi*, quod Rex per vim cepit, & captorum in eo noonullos fufpendit. Quod audiens Walkelinus, qui caftrum Douorcnfe tenebat, illud Reginæ reddidit obfidenti.

Crudelitas Scotorum.

Quod à Rege Stephano defciuerint.

Expeditio in Scotos.

OCcupatio itaque Rege *Stephano* circa partes Auftrales Angliæ, Rex Scotorum innumerabilem exercitum in Northanhumbriam promouit, contra quem proceres regni Boreales, iuffu & admonitione *Turftani* Eboracenfis Archiepifcopi, fixo apud Aluertonam ftandardo Regio infigni, viriliter reftiterunt Huius autem pugnæ principes fuernot, Conful *Willielmus* Albemarliæ, *Willielmus* de Notingeham, *Walterus Efpec*, & *Gilebertus* de Lafci. Archiepifcopus verò, cum ægritudinis caufa huic pugnæ intereffe non poffet, mifit loco fuo *Radulphum* Dunelmenfem Epifcopum, ad populum cxhortandũ. Qui ftans io acie media, in loco eminenti, vfus eft huiufmodi incentino: Proceres Angliæ clariffimi Nnrmannigenæ, contra quos audax Francia contremifcit, ferox Anglia à vobis capta fuccumbit, diues *Apulia* vos fortita refloruit, Hierufalem famofa, & infignis Antiochia, vtraqne fe vobis fuppofuit, nunc Scotia, vobis ritè fubiecta, repellere vos conatur, inermem præferens temeritatem, aptior rixæ quàm pugnæ. Nullus igitur fit verendi locus, fed potius verecundiæ, quòd illi, quos femper in patria fua petiuimus & vicimus, nunc io patriam nnftram, ritu transuerfo, dementes & ebrij connolarunt. Quod tamen ego præful vobis diuina factum prouidentia denuntio: vt hi qui in hac patria templa Dei violarunt, altaria pollucrunt, Prefbyteros occiderunt, nec pueris, nec prægnantibus pepercerunt, in eadem, condignas fui facinoris luant pœnas. Attollite igitur animos viri elegantes, hoftes nequiffimos patria virtute, immò Dei præfcientia conterite, qui fciunt in bello armari, nec cafus belli dubios fofpicemini. Tegitur vobis lorica pectus, galeâ caput, ocreis crura, & clypeo totum corpus, vbi feriat hoftis, non repetit, quem feptũ armis vndiq; cernit. Quid igitur inermes dubitatis & inertes? Sed iam finem loqoendi conferunt hoftes inordinate proruentes, difperfi cõfluentes, qnod animo meo fatis placet. Si quis denique veftrum pro Deo pugoans & patria occubuerit, abfoluimus eum ab omni pœna peccati, in nomine Patris, cuius creaturas fide, horribiliter peremerunt: & Filij, cuius altaria pollnerunt: & Spiritus fancti, cuins gratiam immania perpetrãtes & enormia, contempferuot. Ad hæc autem refpondit omnis populus gentis Anglorum, & refonuerunt montes & colles: Ameo.

1138.

Exhortatio Rodulphi Dunelmenfis ad fuos.

Prælium inter Anglos & Scotos, quo Scoti fuperati funt.

TVnc clamorem audientes Scoti, vociferati funt omnes in modum muliercularũ infigne patrium Albani: fed extinctus eft clamor, ictuum immanitate & horrore coocurrentium acierum. Turma Locvenrium, qui gloriam primi ictus à Rege vix impetrauerant, augmentatis miffilibus & lanceis longiffimis, fuper aciem equitum Anglorum loricatorum potenter irruunt, ad quos quafi morum ferreum offendentes, impeoetrabiles inuenerunt Viri autem fagittarij gentis Anglorum, equitibus permixti, imbre fagittarum Scotos obnubilantes, peoetrabãt eos, quos repererunt inermes. Tota namque gens Anglorum, & decus Normannorum, circum ftandardum conglobata, manebat immobilis, quafi in acie, voa percuffoq; cafu fagitta fummo Locueotium Duce corruit ipfe, & gens eius tota eft in fugam conuerfa. Offenfus namque Deus excelfus erat in eis, vnde omnis virtus eorum, tanquam aranearum tela confracta periit & defecit Quod videns acies Scotorum maior, quæ ex parte altera acerrimè cõfligebat, animo defecit, & fugæ ineuoctanter indulfit. Regalis autem acies, quam ex diuerfis gentibus conftituerat, fimul vt hæc vidit, cœperunt primò figillatim, deinde verò cateruatim fugere, Rege folo adhuc perfiftente. Quod amici Regis intuentes, coëgerũt eum equo afceofo fugere, cuins filius in armis ftrenuus, aliorum fugam non atteodens, fed foli gloriæ virtuti inhians, acies hoftium impetu ardenti percuffit: licet illius agmina, contra equites loricatos

1139. tos resistere non valerent. Se tandem armatorum violentia, potēter in fugam nimis damnosam sunt compulsi & turpiter in diuersa dispersi. Vndecim Scotorum millia fama refert occisa, exceptis illis, qui in segetibus & syluis inuenti sunt lethaliter vulnerati. Nostri verò sanguine vix fuso, fœliciter triumpharunt, licet ex omnibus equitibus, frater *Gilebertus* de Lasci, solus inueniebatur occisus. Actū est autem bellum hoc mense Augusto, ex comprouincialibus transhumbranæ gentis. Eodem anno mense Octobris, *Gaufredus* Comes Andegauensis, Oximenses subiugauit, & Baiocenses & Falesiam obsidione vallauit.

Theobaldus Abbas Beccensis in Archiepiscopum Cantuarensem eligitur.

EOdem anno, *Albericus* Hostiensis Episcopus, & Ecclesiæ Romanæ Legatus, in Angliam veniens, in aduentu Domini, Londoniis Concilium celebrauit in Ecclesia sancti *Pauli*. Vbi ipso iubente legato, *Henricus* Wintoniensis Episcopus, *Richardum* de Beaumeis Diaconum ordinauit. Et ipsa die dū ordines celebrarentur, *Theodebaldus* Abbas Beccensis in Archiepiscopum Cantuariensem ab Episcopis electus est, Priore Ecclesiæ Cantuariensis *Hieremia* præsente: qui ab Episcopo consecratus, cum legato Romam profectus est, vbi à Papa *Innocentio* pallium suscepit.

Pax inter Scotos & Anglos.

ANno Domini M. C. XXXIX. Rex Anglorū *Stephanus*, post Natale Domini, castello de Liedes capto, perrexit in Scotiam, & eum tem ibi ageret, Ducibus *Marte* & *Vulcano*, Rex Scotorum coactus est concordare cum ipso. *Henricum* igitur filium Regis obsidem secum ducens in Angliam Ludehlawe castellum obsedit. Vbi idem *Henricus*, ab inclusis vnco ferreo equo abstractus, penè intra muros prosectus est. Sed Rex ipse ab hostibus eum, vt miles egregius, laudabiliter rertaxit. Inde ad Oxoniam, subiugato castello: profectus, cepit ibi curia sua nimis perniciosè *Rogerum* Sarisberiensem Episcopum, & *Alexandrum* Lincolniensem ipsius nepotem violenter, nihil rectitudinis recusantes. Ponens igitur ibi in carcerem antistitem *Alexandrum*, Sarisberiensem secum duxit ad castellum eius, quod Diuise vocatur, quo non erat splendidius intra fines Europæ. Afflictus igitur fame, & collo filij eius, qui Cancellarius fuerat laqueum annectens vt suspenderetur, hac arte castellum obtinuit, atque arte eadem Sireburnense oppidum in sua potestate recepit. Accipiensq; thesauros pontificis, comparauit inde *Eustachio* filio suo, *Constantiam* sororem *Lodowici* Regis Francorum, matrimonio copulandam. Inde quoque recedens Rex, similiter egit de *Alexandro* Lincolniensi Episcopo, donec reddidit ei castella de Neovvere & Latforda.

Matildis in Angliam venit.

EOdem verò tempore, *Matildis* filia Regis *Henrici*, quæ fuit Imperatrix, cui Anglia erat, cum Comite *Roberto* fratre suo in Angliam venit, & ad portum Arundel applicans, à *Willielmo* de Albeneto, qui Reginam duxerat Adelizam, quæ castellum de Arondel & Comitatum à Rege *Henrico* pro dote habebat, recepta est cū lætitia & exultatione. Comes autem Glouerniæ *Robertus* cum decem militibus & totidem sagittariis equestribus, per mediam terram Regis *Stephani* transiens, Wallingefordiam peruenit, & inde Glouerniam, nuntians aduentum Imperatricis, *Briano* filio Comitis, & *Miloni* de Glouernia, & quòd eam apud Arundel reliquerat, cum vxore sua & aliis impedimentis. Qui lætati sunt valdè de aduentu illius, & sese solerter præparauerunt ad pugnam. Eodem anno Wintoniensis Episcopus, inuitatos ad prandium quosdam nobiles coëgit ad deditionem aliquorum castrorum indignaos. Cum *Theobaldo* Archiepiscopo, & aliis Episcopis & Prælatis Angliæ

A Concilium apud Wintoniensem celebrauit, tertio Kalendas Septembris, ad quod Regem fratrem suum vocari fecit, qui Comitem *Albericum* de Ver, in causarum varietatibus exercitatum misit ad cōcilium de captione dictorum Episcoporum: super qua erat imperitus, se sic de iure facere posse allegantem, & factum Regis defendentem, & licet aliter visum esset Concilio super querelis in Episcopos motis, & verbis hinc inde propositis, Kalendis Septembris solutum est Concilium. Eodem anno obiit *Rogerus* Sarisberiensis antistes, tam senio quàm mœrore confectus: post mortem cuius, Rex *Stephanus* proscripsit *Nigellum* Eliensem Episcopum, 1140.

B quia nepos erat *Rogeri* Sarisberiensis Episcopi, à quo, in eius perniciem traxerat incentiuum. Cessauerunt autem ab hoc tempore in Anglia, curiæ Regis festiuitates solemnes, pax nulla erat, cædibus & incendiis omnia exterminabantur, clamor, luctus, & horror vndique resonabant. Tunc defuncto *Turstano* Eboracensi Archiepiscopo, *Willielmus* eiusdem Ecclesiæ thesaurarius successit.

ANno Domini M. C. XL. Rex Anglorum *Stephanus* inter dies Natalitios, vrbem Lincolniæ obsedit, cuius firmitates, *Ranulphus* Cestrensis Comes receperat paulò ante: qui Regem *Stephanum*

C arcuit à ciuitatis ingressu, vsque ad Purificationem sanctæ Mariæ. Tunc Comes præfatus cum *Roberto* filio Regis *Henrici*, & Comite Glouerniensi socero suo, & militia magna nimis Lincolniā venit, vt obsidione solueret, atq; paludem ferè intransmeabilem audacter transiuit, & ipsa die, aciebus dispositis, Regi bellum indixit. Ipse autem cum suis, vt vir admirandæ probitatis, aciem primam conduxit, secundam illi, quos Rex *Stephanus* exulauerat, tertiam Comes Glouerniēsis *Robertus* cum suis regebat. Rex interea *Stephanus*, Missam in tanta solemnitate deuotus audiuit: vbi cùm de

Proscripti regem Stephanū bello petunt.

D more cereum, regio honore dignum, Deo offerens, manibus *Alexandri* Episcopi imponeret, subitò confractus est, & extinctus, quod regi contritionis signum fuit. Cecidit etiam super altare Eucharistia, cum corpore Christi, rupto filo, præsente Episcopo, quod regi ruinæ pronosticum erat. Porrò Rex magnificus, cum sollicitudine summa, acies disponit, ipse pedes omnem loricatorum multitudinem circa se, abductis equis, instructissimè collocauit. Consules omnes, cum suis in duabus aciebus equis instituit pugnaturos: sed acies eorum admodum paruæ existentes, paucos secum fictos & factiosos Comites habuerunt. Acies tamen regalis maxima erat, vnico vexillo

E solummodo insignita. In principio autem pugnæ, acies exhæredatorum, quæ præibat, aciem percussit regalem, in qua erant Comes *Alanus*, Comes *Robertus Demeslent*, *Hugo Bigod* Comes Eastanglorū, Comes *Symon* cum illo de Warenna, tanto impetu, quòd alij eorum occisi, alij capti, alij sunt per fugam elapsi. Acies quoque, cui præerat Comes Albemarlensis, & *Willielmus* Yprensis, percussit Wallenses, qui à latere procedebant, & eos abegit in fugam. Sed & acies Comitis Cestrensis irruit in cohortem prædictam, & sicut acies prior dissipata est in momento. Fugerunt igitur omnes equi-

Prælium.

F tes Regis, & *Willielmus* Yprensis vir consularis, atque alij qui fugere non potuerunt, omnes capti sunt & vinculis mancipati. Accidit autem res mira, & præ omnibus admiranda, dum Rex *Stephanus*, velco rugiens, solus in campo persisteret, & nullus ad eum accedere auderet, stridens dentibus, & apri syluestris more spumans, turmas in se irruentes, cum bipenni, quam tenebat repellens, ac hostium præcipuos potenter consternens

1140

Rex Stephanus captus.

laudem fibi perpetuam comparauit. O fi centum ei fimiles adeffent, non captionis iacturam Rex incurriffet, cùm ipfe folus, vix potuit à tot hoftibus fuperari. Capitur autem Rex Anglorum *Stephanus*, in die Purificationis beatæ Mariæ, & ad Imperatricem ducitur, atque in turri de Briftollo, cuftodiæ mancipatur. Eclipfis folis facta eft per totam Angliam horribilis & tenebrofa,

Imperatrix Matildis ab Anglis recepta.

HIs itaque geftis, Imperatrix penè ab omni Anglorum gente fufcipitur in dominam, exceptis Kentenfibus, vbi Regina Regis *Stephani*, & *Willelmus* Yprenfis, qui contra eam pro viribus decertabant, fufcepta eft, priùs ab *Alberico* legato Romano, & poft a *Willelmo* Wintonienfi Epifcopo. & Londonienfium ciuitate: fed mox fiue fubdolorum inftinctu, fiue Dei nutu, à Londonienfibus expulfa, Regem *Stephanum* in compedibus poni præcepit. Et fic poft dies paucos, cum auunculo fuo Rege Scotorum, & fratre fuo Comite *R[illegible]*, & aliis armatorum copiis, turrem Wintonienfis Epifcopi obfedit: fed Epifcopus mittens pro [illegible]gina & *Willelmo* Yprenfi, ac cæteris Angliæ, qui *Stephano* Regi fauebant, proceribus, eos in fuum auxilium euocauit. Et facto graui impetu in exercitum Imperatricis, côpulerunt omnes, qui in obfidione erant, in fugam, & fugientes viriliter infequuti, ceperunt inter cæteros *[illegible]* Comitem & fratrem Imperatricis, in cuius cuftodia Rex *[illegible]anus* tenebatur: cuius fola captione, Rex poterat à carcere liberari. Captus eft autem in die exaltationis fanctæ Crucis, fed incontinenti datus eft Rex pro eo, & fic ambo funt à vinculis abfoluti. Per idem tempus *W[illegible]* Comes de Meflent, qui omnibus Normanniæ præerat proceribus, cum Comite concordiam fecit Andegauenfi *G[illegible]*, & dedit ei caftellum Montis fortis, & caftellum Falefiæ, & fic fubdiderunt fe ei omnes viri potêtes circa flumen Sequanæ, vfque ad ripam Rifle, & fidelitatem ei fecerunt. Eodem anno *[illegible]* Londonienfi Epifcopo, qui Vniuerfalis dicebatur, *Robertus* de figillo fucceffit. Eodem anno *G[illegible]* de Mandeuilla firmauit Turrim Londonienfem. Idibus Maij *Albericus* de Ver Londonienfis, occiditur, *Aldewinus* fundator fuit Maluerniæ.

Imperatrici[illegible] diffipatur. Rex [illegible] à vinculis liberatur.

ANno Domini M. C. XLI. *R[illegible]* Comes Glouernenfis transfretauit in Normanniam, ducens fecum quofdam obfides magnatum Angliæ, qui Imperatrici fauebant, vt Comes Andegauenfis eos cuftodiret, & infuper ad fubiugandum regnum Angliæ transfretaret. Sed Comes ad tempus facere renuit, propter rebellionem Andegauenfium, & aliorum hominum fuorum, qui illum infeftabant: fed tamen tradidit ei *Henricum* primogenitum filiũ fuum, vt cum ipfo ad Angliam transfretaret. Ipfe verò, præfente adhuc *Roberto* Comite, cepit Alnei & Moritonium, Tenerchebrai, & Cerenches, caftella Comitis Moretonij & Abrincacenfis: & Conftantinienfis fefe fubdiderunt ei. Eodem anno, cùm Rex Anglorum *Stephanus* apud Wintoniam caftellum quoddam firmaret, fuperuenit hoftium fuorũ innumerabilis multitudo, & impetum facientes in eum, coëgerunt illum in fugam In hac autẽ pugna captus eft *Willielmus Martel* Dapifer Regis *Stephani*, & apud Wallingeford adductus, fub cuftodia *Briani* filij Comitis fuit deputatus: qui fibi carcerem fecit fpecialem, & vocauit *C[illegible]*. Qui antequam exiret de carcere, reddidit Imperatrici Sireburnienfe caftellum pro liberatione fua.

Rex Stephanus in fugam compellitur.

Imperatrix obfeffa fuga delabitur.

AVdiente autem eodem tẽpore Rege *Stephano* Imperatricem effe apud Oxoniam, in caftello cum paruo comitatu, collegit exercitum copiofum, & poft feftum fancti *Michaelis* illuc profectus, dictam Imperatricem, vfque ad aduentum Domini, continua obfidione vallauit. In tanto autem termino cùm vidiffet Imperatrix ab amicis fe fuiffe neglectam, & omni fuccurfu alienam, exploratores regis caftrũ obfidentes arte fœminea deludens nocte per Thamenfem fluuium, glacie conftrictũ ac niue dealbatum, albis circumamicta veftibus, cum quibufdam fodalibus, de caftello exiuit, atque reuerberatione niuium, & fimilitudine veftium oculos fe intuentium fefellit. Abiit ergò nocte illa ad caftellum de Wallingeford, ad *Brienum* filium Comitis, vt fe faluaret ab hoftibus: & fic caftellum Oxonienfe regi redditum eft.

1142.

Concilium Wintonienfis Epifcopi.

ANno Domini M. C. XLII. *Willelmus* Wintonienfis Epifcopus, & fedis Apoftolicæ legatus, in media Quadragefima Londoniam Concilium Rege præfente & Epifcopis, celebrauit. Nullus enim honor vel reuerentia ferebatur Dei Ecclefiæ vel eius ordinatis, à prædonib⁹ fceleratis, fed æquè clerici & laici capiebantur, redimebantur, & in vinculis tenebantur. Sancitum eft ergò ibi, & generaliter conftitutum, ne aliquis, qui Ecclefiam, cæmiteriumque violauerit, vel in clerico aut viro religiofo manus iniecerit violentas, ab alio, quàm ipfo Papa poffit abfolui. Statutum eft etiam, vt aratra in campis cum ipfis agricolis, talem pacem habeant in agris, qualem haberent in cæmiterio fi extitiffent. Excommunicauerunt autem omnes, qui contra hoc decretum venirent, candelis accenfis, & fic miluorum rapacitas aliquantulum conquieuit. Eodem tempore, Rex *[illegible]phanus* cepit *W[illegible]* de Mandeuilla apud fanctum *A[illegible]*, vnde reddidit regi turrem Londoniarum, cum caftellis de VValedene & de Pleffiz, antequam à vinculis folueretur. Qui carens poffeffionibus paternis, inuafit Abbatiam Ramefienfem, atque Monachis expulfis, raptores immifit. Erat autem vir magnæ ftrenuitatis, fed maximæ in Deum obftinationis.

Fulco Rex Hierofolymitanus moritur.

EOdem tempore, cum *Fulco* Rex Hierofolymitanus campos pertranfiret Acconenfes, contigit vt leporem excitaret fedentem. Quem cum clamor omnium infequeretur fugientem, Rex arrepta lancea, vt leporem infectaret, equum calcaribus inconfultè vrgebat: qui præceps corruens in terram, Regem ita contriuit, vt cerebrum eius, tam per aures, quàm per nares terribiliter emanaret. Vniuerfi autem qui aderant, opem ferre volentes accedunt, fed Regem exanimem inuenerunt. Obiit igitur Idibus Nouembris, corpufque eius Hierofolymas delatum, fepultum eft in Ecclefia dominici fepulchri, cum lachrymis aftantiũ populorum, per minifterium Patriarchæ *Willelmi*. Cùm autem Regis obitus in finibus infidelium diffeminatus fuiffet, *Sanguineus* Turcorum vir potentiffimus, cum innumera armatorum copia, Edeffam obfidens ciuitatem, diuturno eam labore fubegit, atque Chriftianos omnes in ea inuentos, fine mifericordia trucidauit, non parcens fexui vel ætati. Sic itaque vrbs antiquiffima, & Chriftiano nomine infignita, ac *Thadæi* Apoftoli prędicatione conuerfa, nunc (proh dolor) fub infidelium eft poteftate redacta. In hac enim dicitur corpus beati *[illegible]* Apoftoli, vnà cum corporibus fancti *Thadæi* fupradicti, & beati Regis *A[illegible]gari* fepultũ. Hic autem eft *Abgarus* ille Toparcha illuftris, cuius Epiftolam ad Dominũ miffam, *Eufebius* Cæfarienfis commemorat, in hiftoria Ecclefiaftica, quem & Domini dignum refcripto docet, vtriufque ponens Epiftolam, & in fine ita fubiungens. Hæc in archiuis publicis Edeffæ vrbis, in qua tunc prædictus *Abgarus* regnauit, ita defcripta reperimus, in

Edeffa ciuitas à Turcis capta.

his

1143. his chartis, quæ gesta Regis *Abgari* seruata antiquitùs continebant. Hæc prætereà ciuitas sæpè legitur postmodùm à Christianis subacta, & iterum à Saracenis possessa.

Cælestinus Innocentio Papæ succedit.

EOdem anno, defuncto Papa *Innocentio*, *Cælestinus* successit; qui cum sedisset in Cathedra Romana mensibus quinque, diem clausit extremum. Cui succedens *Lucius*, Romanam rexit ecclesiam mensibus vndecim, & diebus tredecim. Eodem anno obiit *Vuillielmus* Wintoniensis præsul, & *Henricus* successit. Huic verò *Henrico*, *Lucius* Papa pallium misit, volens apud Wintoniam nouum Archiepiscopum constituere, & septem ei episcopos assignare. Hoc quoque anno magister *Vuillielmus* Malmesberiensis monachus, Anglorum historiam terminauit.

Lucius Papa moritur, cui succedit Eugenius.

ANno Domini M.CXLIII. defuncto Papa *Lucio*, *Eugenius* sedit in cathedra Romana annis, octo, mensibus quatuor, & diebus viginti vno. Eodem anno, Rex Anglorum *Stephanus*, Lincolniam obsedit, & cùm construeret municipium contra castellum, quod tenebat comes Cestrensis *Ranulphus*, operarij eius ferè octoginta à comite præfato interfecti sunt, & sic re imperfecta recessit. Eodem anno, *Robertus* Marmimi vir bellicosus, qui monachos Conentrenses à suo monasterio expulerat, & de ecclesia illa castellum fecerat, dum contra hostes decertaret, inter prædones suos, ante ipsum monasterium, solus peremptus est, & excommunicatus morte depascitur sempiterna. Eodem verò tempore *Gaufridus* consul de Mandeuilla, qui idem scelus patrauerat in monasterio Ramesiensi, ante ipsam ecclesiam inter consortes suorum scies, à pedite quodam vilissimo solus sagitta percussus, occubuit interfectus.

Prodigium.

Ecclesia autem illa, dum pro castello teneretur, à suis parietibus sanguinem vbertim emisit, indignationem diuinam manifestè declarans. *Arnulphus* etiam eiusdem comitis filius, qui post mortem patris ecclesiam illam pro castello tenebat, à Rege captus est, & proscriptus. Princeps quoque militiæ eius ab equo corruens, fuso cerebro expirauit. Magister peditum *Reinerus* qui monasteria incendere solebat & frangere, cùm proscriptus mare transiret, nauis inter vndas immobilis permanebat. Qui tertiò sorte data, & sibi sortita, missus est in scapham cum vxore & liberis, & pecunia sua tota, sed nauicula statim fluctibus submersa est, & miseri perierunt. Magna verò nauis, mari pacato, æquora sine impedimento sulcauit.

Comes Andegauensis dux Normanniæ appellatus.

Eodem anno *Gaufridus* comes Andegauensis, à ciuibus Rothomagensibus solemniter susceptus est, & exinde dux Normanniæ appellatus est.

Comes Glouernæ fugatus.

ANno Domini M.CXLIIII. Rex Anglorum *Stephanus*, comitem Glouerniæ cum multis aliis inimicorum suorum, à constructione Fareudumensis castri fugauit, & municipium illud in sua potestate recepit.

ANno Domini M.C.XLV. Rex Anglorum *Stephanus*, cepit *Arnulphum* Cestriæ Comitem, ad se pacificè venientem apud Northamptonam, & eum in carcere tenuit, quousque reddidit ei castellum Lincolniense cum cæteris, quæ suæ fuerant ditionis: & sic Rex apud Lincolniam solemniter coronam portauit.

ANno Domini M.C.XLVI. *Henricus* ducis Andegauiæ filius & Imperatricis *Matildis*, in Normanniam transiens, in die Dominicæ Ascensionis, apud Beccum honorificè receptus est à conuentu. Quo vtique anno *Willhelmus* de sancta Barbara, decanus Eboracensis, factus est episcopus Dunelmensis. Eodem anno obiit, reuerendæ memoriæ *Gaufridus* Abbas ecclesiæ sancti *Albani* protomartyris Anglorum, postquam annis viginti 1146. sex laudabiliter rexerat monasterium præfatum. Vacauit autem ecclesia à pio pastore viduata, à quinto Kalendis Martij, vsque ad rogationes proximè sequentes, quo tempore monachi elegerunt *Radulphum Gubium* monachum de Gremio ecclesiæ suæ, virum literatum, & bonis moribus adornatum. Facta igitur electione, Rex *Stephanus* in dominicæ Ascensionis apud sanctum *Albanum* veniens, assensum præbuit, & gratanter *Radulphum* memoratum in Abbatem suscepit. Eodem anno defuncti sunt, pontifices, *Ascelinus* Roffensis, *Rogerus* Cestrensis, & *Robertus* Herefordensis: *Ascelino* autem successit *Vualterus* Archidiaconus Cantuariensis, *Rogero*, *Vualterus* Prior Dotobornensis, *Roberto*, *Gilebertus* Abbas Glouernensis. Eodem anno, post *Turstanum* Eboracensem Archiepiscopum, *Henricus* Cisterciensis monachus illum obtinuit præsulatum. Circa idem tempus, Cometa multis diebus apparuit in occidente, vicinum aërem spacus circumquaque diffusis coruscantibus radiis illuminans immensum.

Cometa visus.

EOdem anno, Papa *Eugenius* Parisius veniens, consecrauit *Petrum* quendam Aimerici ecclesiæ Romanæ cancellarij nepotem, in Archiepiscopum Bituricensem, contra *Lodouici* Regis Franciæ voluntatem. Quod Rex in iniuriam suæ dignitatis factum, vehementer indignans, propositis publicè sacrosanctis reliquiis, in præsentia multorum iurauit, quòd Archiepiscopus præfatus, quamdiu ipse viueret, ciuitatem Bituricam non intraret. Sic per triennium Regis persona subiacuit interdicto In quamcunque ciuitatem, vicum vel castellum intrabat, suspendebatur celebratio diuinorum. Tandem *Bernardo* Abbate Clareuallensi persuadente ad hoc, est cor Regis inclinatum, vt Archiepiscopum reciperet, & pro transgressione periurij Hierosolymam se promitteret profecturum. Igitur per totam Galliam fit exactio generalis, nec sexus, vel ordo, aut dignitas, quempiam excusauit, quin auxilium Regi conferret. Vnde factum est, vt eius peregrinatio, multis imprecationibus persequeretur, sicut sequens relatio declarabit

Rex Francorum Lodowicus à Papa Eugenio excommunicatur.

EOdem tempore, in maiore Letana, cùm Papa *Eugenius* apud sanctam Genouefam solemni fuisset processione receptus, seruientes clericos ecclesiæ Domini Papæ ac ministros fustigauerunt, & [illegible]ra parietes ecclesiæ eorum sanguinem effu[illegible]rtu[illegible]r. In vltionem igitur illius excessus, seruientium ecclesiæ ædificia sunt subuersa, & expulsis canonicis sæcularibus, loco eorum regulares sunt canonici introducti. Papa verò inde Remos profectus, tenuit ibi Concilium, in quo damnata est hæresis Eudonis pseudoprophetæ, de cuius incantationibus & phantasiis, melius est silere quàm loqui. In hoc quoque Concilio constituit prædicatores de negotio terræ sanctæ, quæ eo tempore adeò erat à Saracenis oppressa, quòd liberè discursibus & sine contradictione, eam vbilibet peruagarentur. Igitur ad prædicationem *Bernardi* Abbatis Clareuallensis, *Conradus* Romanorum Imperator cruce signatus est, & cum eo innumera hominum multitudo. Mense autem Maio proximo sequente, dictus Imperator iter peregrinationis arripiens, duxit secum ad septuaginta millia equitum loricatorum, exceptis peditibus & paruulis mulieribus equitibusque leuis armaturæ. Sequutus est illum quoque *Lodouicus* Rex Francorum cum non minori numero armatorum, qui propositum habentes segregatim incedere, vt commodiùs sibi vitæ necessaria & iumentis pabula non deessent, profecti sunt. Transcursâ ita-

Imperator Conradus cum Rege Francorum cruce signatus ad terram sanctam proficiscitur.

1149. ſus, Nepam caſtrum obſidione vallauit. Contra quem *Remundus* Antiochenus princeps exercitum ducens, inconſultè nimis, & prælio inæquali decretauit: vnde cootigit, quòd ipſe cum aliis quibuſdam viris nobilibus occubuit interſectus. *Norandinus* autem, nullo obſtante, progreſſus, Harenge caſtrum obſidens, occupaoit, & ſic liberè in partibus illis vniuerſa depopulando percurrit, donec Rex Hieroſolymarum ſupetueniens, ipſum hoſtiliter recedete, & ſua repetere potentet coëgit. Tranſlatio ſancti *Erkenwaldi* epiſcopi, decimo octauo Kalendas Decembris. Eodem anno in ſolemnitate Pentecoſtes, *Dauid* Rex Scotorum militaribus decorauit armis *Henricum*, filium primogenitum *Gaufridi Plantagneſt*, nunc ducem Normannorum, & neptis ſuæ olim Imperatricis *Matildis*.

ANno Domini. M. C. XLIX: *Gaufridus* dux Normanniæ, reddidit *Henrico* filio ſuo Normanniam hæreditatem ſuam ex parte matris ſuæ, contra prohibitionem Regis Francorum, vnde diſcordia inter ipſum regem & ducem orta eſt. Reuerſio Imperatoris Alemanni, & regis Galliæ de Hieroſolymis. Lexebona capta eſt à Chriſtianis, *Gilebertus Foliot* efficitur epiſcopus Hereſordenſis.

ANno Domini. M.C.L. Rex Francotum *Lodowicus*, & *Euſtachius* filius regis *Stephani* cum militia copioſa venerunt ante turrem de Archis, ob diſcordiam memoratam, vbi etiam adfuit dux Normanniæ *Henricus*, & pater eius comes Andegauenſis *Gaufridus*, cum ingenti exercitu Andegauenſium, Britonum, & Notmannorum. Sed videntes vtriuſque partis Principes, quòd legiones illùc nequibant ſine magna effuſione ſanguinis hoſtiliter conuenire, cœperunt de pace tractare, & intetuenientibus vtrorumque amicis, rex Francorum cepit homagium ducis *Henrici* de Normannia, & ſic pacifice receſſerunt. Dux igitur *Henricus*, dum tractaret cum optimatibus ſuis de itinere ſuo in Angliam, parer eius apud caſtrum Leri graniter infirmatus, ſeptimo Idus Septembris ab hac vita migrauit, & ſic *Henricus* filius eius factus eſt comes Andegauenſium, & dux Notmannorum. Hoc anno, gelu cœpit à quatto Idus Decembris, durans vſque ad vndecimum Kalendas Martij, & Tamiſia ſic gelata eſt, vt pede & equo tranſiretur. Rex *Stephanus* firmauit caſtellum apud Radingum. Eodem anno *Radulphus* Abbas eccleſiæ ſancti *Albani* decidens io languorem, *Robertum* de Goteham Priorem eccleſiæ ſuæ, ſuum procuratorem conſtituit, per concilium conuentus, & totius Abbatiæ rectorem.

Bellum inter Regem Gallorum & ducem Normannorum Henricum.

Mors ducis Henrici.

Grauiſſima Hyems.

EOdem anno, *Reimundus* comes Tripolitanus, vir potens & in armis ſtrenuus, ab Aſſiſinis interſectus eſt. Planxetunt autem eum rex Hieruſalem *Baldewinus* & terræ promiſſionis populus, vt qui erat valdè formidabilis infidelibus & principibus Saracenis. Eſt autem in prouincia Tyrenſi, & Phœnicis regionis quidam populus circa epiſcopatum Antaradenſem in montibus habitans, & decem caſtella habens cum ſuburbanis multis, quorum numerus ad quadraginta millia virorum, vel eo amplius excreuit. Hi non hæreditaria ſucceſſione, ſed meritorum prærogatiua, ſibi ſolent magiſtrum præficere, & eligere præceptorem, quem ſpretis aliis dignitatum nominibus, Veterem de monte, ſiue Senem appellant. Cuiantæ ſubiectionis ſolent & obedientiæ vinculo obligari, vt nihil ſit tam durum, tam difficile, támue periculoſum, qood ad magiſtri imperium, ardentibus animis non aggrediantur implere. Nam inter cætera, ſi quos habent principes odioſos, aut genti ſuæ ſuſpectos, data vni de ſuis ſica, vel pluribus, non conſiderato rei exitu, vel quæ eis pœna ſeqoatur, illùc contendunt, qoibus mandatum eſt: & tam diu pro complendo imperio anxij circumeunt & laborant, quouſque peragant ſibi homicidium imperatum. Hos tam Saraceni quàm Chriſtiani Aſſiſinos appellant, etymologiam nominis penitus ignorantes. Hi etiam quaſi annis quadringentis Saracenorum legem, & eorum traditiones tanto zelo coluerunt, vt reſpectu eorum, præuaricatores omnes alij viderentur. Habuerunt autem his modernis temporibus magiſtrum, virum facundum valdè, ſubtilem & diſcretum, qui præter morem maiorum ſuorum, cœpit penes ſe euangeliorum libros habere, & codicem apoſtolicum, quibus continuato incumbens ſtudio, miraculorum Chriſti & præceptorum ſeriem, ſed & Apoſtolicam doctrinam multo labote fuerat conſecutus; Indeque conferens ſe ad honeſtam Chriſti doctrínam & ſuauem, receſſit ab his quæ ſeductor *Mahumetus* ac miſer ſuis cōplicibus tradiderat, & cœpit abominari illius immundicias ſeductoris. Oratoria etiam, quibus eius ſubiecti priùs vſi fuerant dejiciens iuxta morem Chriſtianorum fecit eos viuere & orare, ad fidem Chriſti ſe conferre ſuſpirans. Miſit ergò vnum ex fratribus ſuis, virum prouidum & diſcretum ad Regem Hieroſolymorum *Baldewinum*, vt per eius conſilium Baptiſmatis ſuſciperet ſacramentum: ſed diabolus eccleſiæ ſemper inuidens incrementis, hoc fieri non permiſit. Nam legatus populi memorati, antequam ad Regem perueniret, à fratre quodam de militia Templi, in magnum fuit eccleſiæ ſcandalum interemptus: per quod negotium piè inchoatum, vſque in diem hodiernum dilationem accepit. Eodem anno celebratum eſt diuortium inter *Lodowicum* Regem Francorum & *Alienor* Reginam ſuam, propterea quòd diffamata eſſet de adulterio, etiam cum infideli, & qui geoere ſuit diaboli: erant enim conſanguinei in quarto gradu. In Quadragesima Comites & Barones Angliæ fecerunt ligátiam & fidelitatem *Euſtachio* filio Regis *Stephani*.

Reimundus Comes Tripol. tanquam interfectus.

Aſſiſinorum conditio.

Diuortium inter Regem Francorum Lodowicū & Alienor vxorē ſuam.

1151. ANno Domini M. C. LI. Dux Normannorum *Henricus* duxit *Alienor* quondam Reginam, quam *Lodowicus* Rex, anno præterito, propter conſanguinitatem, & propter prætactas cauſas dimiſerat, & ſic factus eſt Dux Aquitaniæ, & comes Pictauiæ, qui priùs fuerat dux Normannorum, & Conſul *Andegauenſium*. Quo audito, Rex Francorum *Lodowicus* commotus eſt vehementer contra ducem *Henricum*, eò quòd genuerat duas filias ex prædicta *Alienor*: verebatur eoim ne ab illo filios ſuſciperet, per quos exhæredarentur filiæ memoratæ. Poſt feſtum verò ſancti *Iohannis*, cùm dux *Henricus* eſſet apud Barbe fluuium, vt ad Angliam transfretaret, conueoerunt in vnum Rex Francorum, *Euſtachius* filius Regis *Stephani*, Comes *Robertus Perticenſis*, Comes *Henricus Campanenſis*, & *Gaufridus* frater ducis *Henrici*, cum ingenti copia armatorum, vt duci *Henrico* Normanniam, Andegauiam cum Ducatu Aquitaniæ, & omnem terram ſuæ domioationis auferrent: quam quidem quinque viri potentes inter ſe præproperè diuiſerunt. Conuenientes igitur omnes apud Nouum mercatum, caſtrum obſidione cinxerunt, & fratrem ducis *Gaufridum* miſeruot cum manu armata, vt fratris ducis *Andegauenſis* caſtrum expugnaret. Hæc audiens dux *Henricus*, receſſit à Barbe fluuio, obſeſſo caſtello pro viribus ſubuenturus. Sed antequam Dux illuc veniret, redditum eſt caſtellum Regi Francorum fraude illud obſeruantium, ac ſi captum eſſet violenter. Tunc dux *Henricus* caſtrametatus eſt iuxta fluuium *Andellam*, & partem illam

Henricus dux Normannorum duxit Alienoram.

Bellum inter Regem Francorum cum ſuis, & ducem Henricum.

1151. *Vvilcasini* afflixit, quæ est inter Iccam flumina & *Andellam*. Hæc prouincia ad Ducatum Normanniæ pertinebat: sed *Gaufridus* comes Andegauensium, post mortem *Henrici* Regis Anglorum, ad tempus eam concessit *Lodouico* Tradicit etiam igni castella inimicorum suorum *Bascheruillam*, *Chitreium* & *Sterpineium*, cum castello Hugonis de Gornaco, quod Fetirarem appellant: denegabat enim idem Hugo debitum famulatum. Castella etiam de Brueboles & aliud quod Nulla nominantur, igne cremauit, & inde in Normanniam veniens, *Richerum* de Aquila grauiter afflixit, qui hostibus suis subsidium ferebat, & municipium *Bonamulins* flammis discurrentibus conflagrauit. Circa verò finem mensis Augusti, statutis militibus ad custodiam Normanniæ, dux ad Andegauiam pergens, obsedit castrum montis Sorelli, vbi obsidione iugi coarctans inclusos, *Vvillielmum* dominum castri, qui partes fratris sui fouebat, cum aliis militibus multis cepit. Hoc quoque infortunio *Gaufridus* frater eius compulsus est cum ipso concordare. Rex interea Francorum, de ducis absentia occasionem nactus, Normanniam intrauit, & partem Burgi Regulariensis cum vico quodam castri Vernolij voracibus flammis consumpsit: sed confestim, interuenientibus viris religiosis, statutæ sunt trugæ inter Regem & Ducem.

HOcquoque anno, Rege Anglorum *Stephano* ad sanctum Albanum veniente, suggestum fuit ei de Languro *Rodulphi* Abbatis, vbi mediantibus episcopis ac cæteris Prælatis, concessit vt in eligendo Abbate, liceret monachis vti priuilegiis suis. Cui cum Rex gratanter annuisset, communi totius congregationis assensu, *Robertum* de Gorham Priorem ecclesiæ elegerunt, qui postcà decimo quarto Calendas Iulij, Abbatis benedictionem suscepit. Superuixit autem prædecessor eius post ipsius promotionem, diebus viginti nouem, & tunc defunctus, sepultus est in capitulo in aliorum Abbatum ordine reuerenter. Illo anno, obijt Matildis vxor Regis *Stephani*. die inuentionis sanctæ Crucis apud Haingeam, castellum comitis Alberici de Ver, & in Abbatia de Feuersham, quam Rex *Stephanus* fundauerat, traditur sepulturæ. Eodem anno, *Iohannes* monachus Sagiensis, factus est secundus antistes Monæ insulæ, quæ est inter Angliam & Hyberniam, propinquior tamen Angliæ: vnde & episcopus ille, episcopo subiacet Eboracensi. Primus autem ibi fuerat episcopus *Vvimundus* monachus Sauiniensis, sed propter eius importunitatem, priuatus fuit oculis & expulsus. Eodem anno, obiit *Wilhelmus* episcopus Dunelmensis. Eodem anno *Gaudefridus Arthurus* factus est episcopus sancti Asaph in Norvvallia, qui historiam Britonum de lingua Britannica transtulit in latinam. Quo etiam anno, in capitulo Cisterciensi statutum est, ne de cætero aliqui nouam construerent Abbatiam: quia numerus Abbatiarum illius ordinis vsque ad quingentas excreuit. *Iohannes Papiro* Cardinalis, legatione fungens in Hybernia, quatuor ibi constituit Archiepiscopos: qui dum per Angliam transitum habuisset, Regi *Stephano* fidelitatem iurauit.

Matildis vxor Regis Stephani moritur.

Moina insula Eboracensi subiecta.

Quatuor Archiepiscopi in Hybernia constituti.

CIrca dies istos, pullulante peruersa doctrina *Henrici* cuiusdam hæretici, & maximè in Wasconia: suscitauit Dominus spiritum puellæ iunioris in illa prouincia ad illam heresim confutandam, quam contra articulos fidei prædicabat. Iacebat enim puella in vnaquaque septimana per triduum absque voce, sensu, atque flatu, & postmodùm ad se reuersa, dicebat beatam *Mariam* orate pro populo Christiano, & beatum *Petrum* docuisse se fidem orthodoxam. Et sic de fide catholica sapienter disputabat, & præcipuè hæresin *Henrici* conuinceos, plures ab eo seductos, ad sinum sanctæ matris ecclesiæ reuocauit. 1152.

Henricus hæreticus.

EOdem anno, *Conradus* Imperator vir prudens & discretus, diem clausit extremum, de quo legitur, quòd dū in sancto die Pentecostes præsentibus Archiepiscopis, episcopis, & Imperij magnatibus in vrbe quadam diuinis interesset obsequiis, diabolo instigante, surrexit contentio inter prælatos memoratos, quis deberet esse dignior in primatu cathedrali, vt Imperatori propiùs considèret. Altercantibus autem episcopis, circa hoc, a'usque Prælatis, accurrunt eorundem prælatorum ministri cum gladiis & fustibus, & sic plagis impositis, istos de suis sedibus extrahentes, in eisdem alios intruserunt. Et lite contestata, mitras hinc inde, & pastorales baculos confregerunt, sanguinem in ecclesia non minimum effundentes. Quod videns Imperator contristatus est vehementer, & iussit ministris suis, vt expulsis ab ecclesia schismaticis illis, sedarent tumultum. Quod cùm factum fuisset, Imperator prælatos illos grauiter increpans, iussit vt violatam reconciliarent ecclesiam, ne in tanta solemnitate à Missarum obsequiis defraudati, Spiritus sancti præpedirent aduentum. Sedato itaque tumultu, & ecclesiâ vtcunque reconciliatâ, inchoatum est Missæ officium & licet temerè fuisset attentatum, sicut rerum exitus euidenter ostendit, tamen vsque ad Euangelij pronunciationem est perductum. Sed cùm chorus nouissimum Sequentiæ versum percantasset: Hunc diem gloriosum fecisti, leuauit vocem suam diabolus in excelsis, & distinctè ad intelligendum, cunctis audientibus cantare cepit: Hunc diem bellicosum ego feci. Hanc itaque vocem adeò terribilem, cùm omnes intellexissent, contuebantur sese ad inuicem singuli, admirantes quid hoc esset. Tunc Imperator, qui vir erat prudens & deuotus Dei cultor, animaduertit vocem esse Sathanæ subsannantis & improperantis iam enorme dissidium prelatorum. Et præcepit continuò, vt Archiepiscopus, qui Missam erat celebraturus, casulam deponeret, donec super tanta iniuria Spiritui sancto foret satisfactum qui ea die solet, donis suis mysticis corda fidelium illustrare. Deinde famulos suos mittens per plateas & vicos ciuitatis, fecit conuenire pauperes omnes & debiles infra ecclesiam violatam & extra: esurientes pauit, sitientes potauit, nudos vestiuit, calceamenta necessitatem habentibus erogauit. De senibus & valetudinariis, qui in grabatis iacebant, per vrbem idem fecit, Aureum singulis donauit, iniungens cunctis, vt diuinam implorarent misericordiam, ne populo suo imputaret prælatorum superbiam Deus, quo minùs Spiritus sui præstolarentur aduentum. Purpuram præterea deposuit, saccum & cilicium induit, vestigiis nudis per pauimentum incedens, pauperibus ministrauit, exemplumque aliis præbēs, omnes ad eleemosynas & lachrymarū effusionem commonuit. Tunc magnificus Imperator videns ecclesiæ pauimentum lachrymis vbertim perfusum, quod priùs sanguine fuerat tabefactum, iussit fiducialiter Missæ inchoare officium, & cum summa deuotione inceptum obsequium compleuerunt. Tandem cùm peruētum erat ad versum supradictum. Hunc diem gloriosum fecisti, præcepit Imperator, vt versus à choro tertio repeteretur, in contumeliam Sathanæ: & demùm finito versu, iussit omnes aliquamdiu silere, vt audirent, si hostis antiquus, vt priùs fecerat, aliquid subsannando proferret. Sed cum aliquantulum

Mors Imperatoris Conradi.

Altercatio inter Prælatos.

1152. aliquantulum expectassent, & nihil audissent: No-
ueritis ait Imperator, quod inimicus noster con-
fusus recessit. Tunc omnes congaudentes in Do-
mino & exultantes, residuum Missæ fœliciter pe-
Fredericus Imperator. regerunt, glorificantes Spiritum sanctum, qui Im-
peratori tale consilium inspirauit. Successit ei in
Imperium Romanum *Fredericus* nepos eius.

ANno Domini. M.C.LII. *Eugenius* Papa diem
clausit extremum, mense Iulio, cui succe-
Eugenius Papa moritur cui successit Anastasius. dens *Anastasius*, sedit in cathedra Romana, anno
vno, mensibus quatuor, & diebus viginti qua-
tuor. Eodem anno, *Richardus* de *Belmeis* Archi-
diaconus Midelserensis, consecratus est episcopus
Londoniensis. Eodem anno *Bernardus Clareuallen-*
Bernardus Clareuallensis moritur. *sis* migrauit ad Dominum, & *Henricus Murdac* Ar-
chiepiscopus Eboracensis.

EOdem anno, cùm *Eustachius* filius Regis *Ste-*
Eustachius filius Regis Stephani moritur. *phani*, in die sancti *Laurentii* terram beati *Ed-*
mundi martyris prædatum iret, subita morte præ-
reptus est, & apud Feuersham in Abbatia, quam
Rex *Stephanus* pater eius fundauerat, est sepultus.
Dux Normannorum Henricus in Angliam traijcit. Obiit eodem anno *Dauid* Rex Scotorum, succes- C
sit ei *Malcolmus* nepos eius.

EOdem anno, Dux Normannorum *Henricus* &
Aquitanorum, comes Pictauensis & Andega-
uensis, cum nauibus triginta duabus, & militia ma-
gnanimis, in Angliam transfretauit, & infra octa-
uas Epiphaniæ, Malmesberiense castellum obsedit
& cepit: indéque profectus, castellum de Cran-
merse obsidione vallauit. Sed intercurrentibus vi-
ris, inter Ducem & Regem ita conuenit, quòd
Rex *Stephanus* castrum illud propriis sumptibus D
complanaret. Sicque soluta est obsidio, quæ circa
castellum de Walingsorde fuerat, Rege *Stephano*
Cranmerse subuertente. Castella etiam de Radin-
gis & de Beetewelle, Dux *Henricus* in sua iura re-
cepit. *Gundreda* etiam Watevvick comitissa, Re-
gis *Stephani* militibus de castello eiusdem vrbis
eiectis, tradidit municipium *Henrico* Duci, & sic
prosperatum est negotium eius. Eodem anno na-
tus est Duci *Henrico* filius ex *Alienore* vxore sua,
Henrico Duci filius Wilhelmus nascitur. & vocatus est *Willielmus*, quod proprium nomen
est Ducibus Aquitanorum & Comitibus Andega- E
uensium.

ANno Domini. M. C. LIII. Iustitia de cœlo
prospiciente, & diligentia *Theobaldi* Cantua-
riensis Archiepiscopi, & episcoporum regni in-
tercedente, Rex Anglorum *Stephanus*, & dux
Pax inter Regem Stephanum & Ducem Henricum. Normannorum *Henricus*, apud *Walingeford* in ta-
lem concordiam conuenerunt: Rex *Stephanus* om-
ni hærede viduatus, præter solummodò ducem
Henricum, recognouit in conuentu episcoporum,
& aliorum regni optimatum, quòd ius hæredita- F
rium dux *Henricus* in regnum Angliæ habebat: &
Dux benignè concessit, vt Rex *Stephanus* tota vi-
ta sua, si vellet, regnum pacificè possideret. Ita ta-
men confirmata est pax, quòd ipse Rex & episco-
pi tunc præsentes, cum cæteris optimatibus regni
iurarent, quòd Dux post mortem Regis, si illum
superuiueret, regnum sine contradictione ali-
qua obtineret. Et sic illud propheticum *Merlini*
Prophetia Merlini. attendatur, quod dicit: Nocebit possidenti, ex
impiis pietas, donec sese genitore induerit: mani-
festum est Regem *Stephanum*. *Henricum* instituisse G
hæredem, quem non genuit, dum ipsum adopta-
uit in filium & regni participem, & postmodùm
successorem. In Rege quoque Ducem, & in Du-
ce omnes venerabuntur Regem. Regalia passim à
proceribus vsurpata, Rex in sua recipiet. Posses-
siones, quæ ab inuasoribus direptæ erant, ad legi-
timos possessores, quorum fuerant, Regis *Henrici*
tempore reuertentur. Castella adulterina, quæ
tempore Regis à quocunque constructa sunt, di-

A ruentur, quorum numerus ad vndecies centum 1152.
& quindecim excreuit. Rex colonos prædiis assi-
gnabit, ædificia combusta renouabit, replebit pa-
scua armentis decorabit omnibus montana. Cleri-
cus debitam tranquillitatem se habere gaudebit,
exactionibus indebitis non grauabitur. Vicecomi-
tes in locis ponentur consuetis, & neminem ex
odio persequentur. Non gratificabuntur amicis,
non indulgentius crimina sobleuabunt, suum cui-
B que ex integro reseruabunt. Metu pœnarum affi-
cient nocentes, fures & prædones terrebuntur in
furca & sententia capitali. Milites (iuxta *Isaiam*)
gladios conuertent in vomeres, & lanceas & li-
gones, à castris ad aratra, à tentoriis ad ergasteria
redibunt clientes ab excubiis fatigata, in com-
muni lætitia respirabunt. Releuabitur rusticitas
otio innocens & quieta: negotiatores commer-
cium ditabit celebrius, & publica moneta vna &
eadem erit in regno ex argento percussa. Werra
igitur, quæ septendecim annis sæuierat, hoc fine
quieuit.

C COncordia itaque inter Regem *Stephanum* &
ducem *Henricum*, vt dictum est, confirmata
est. Miles quidam *Oenus* nomine qui multis annis
sub Rege *Stephano* militauerat, licentiâ à Rege im-
petratâ, profectus est in Hyberniam ad natale so-
lum, vt parentes visitaret. Qui cùm aliquamdiu
in regione illa demoratus fuisset, cœpit ad men-
tem reducere vitam suam adeò flagitiosam: quòd
ab ipsis cunabulis, incendiis semper vacauerat &
rapinis, & quod magis dolebat, se ecclesiarum
D fuisse violatorem, & rerum ecclesiasticarum inua-
sorem, præter multa enormia, quæ intrinsecùs la-
tebant peccata. Miles igitur pœnitentiâ ductus,
ad episcopum quendam illius regionis accessit:
cui cùm peccata sua deuotus per ordinem detu-
lisset, increpauit eum grauiter episcopus, asse-
rens illum nimis diuinam clementiam offendisse:
vnde miles multùm contristatus, Deo condignam
facere pœnitentiam cogitauit. Cum autem epi-
scopus, vt iustum sibi videbatur, vellet ei iniun-
gere pœnitentiam, miles respondit: Dum igi-
E tur, vt asseris, factorem meum tam grauiter of-
fendi, pœnitentiam assumam, omnibus pœni-
tentiis grauiorem: & vt peccatorum meorum me-
rear remissionem accipere, Purgatorium sancti
Patricii volo intrare. De hoc quoque purgatorio
& eius origine, quod sequitur tradunt veteres hi-
storiæ Hybernenses.

MAgnus *Patricius*, dum in Hybernia verbum *Spelunca sancti Patricij.*
Dei prædicaret, & multis ibi miraculorum
signis coruscaret, bestiales illius patriæ homines,
F terrore Infernalium tormentorum, ac Paradisi
amore gaudiorum, à mortuis studuit reuocare.
Sed ipsi plano sermone affirmabant, se non con-
uersuros ad Christum, nisi oculata fide priùs con-
spicerent quæ promisit. Vnde dum beatus *Patri-*
cius pro salute populi in ieiuniis, vigiliis, & oratio-
nibus positus, Dominum precaretur propensiùs,
pius Dei filius apparens ei, duxit eum in locum de-
sertum, & ostendit illi speluncam rotundam &
obscuram intrinsecùs, & dixit: Quisquis veraciter
pœnitens, & in fide constans, hanc speluncam in-
G gressus fuerit, spatio vnius diei ac noctis, ab
omnibus in ea purgabitur peccatis, quibus in to-
ta vita sua Deum offendit: atque eam ingrediens,
non solùm tormenta malorum, sed in Dei dile-
ctione cunstanter perseuerauerit, videbit & gau-
dia beatorum. Sic Domino disparente, sanctus
Patricius tam pro Domini apparitione, quàm pro
speluncæ ostensione lætus, sperabat miserum Hy-
berniæ populum se ad fidem catholicam conuersu-
rû, & in loco illo confestim oratorium construens,

1153. speluncam, quæ in cæmiterio est, ante frontem ecclesiæ circumdedit, & ianuam cum seris apposuit, nequis eam sine eius licentia introiret. Canonicos regulares loco illo introduxit, & Priori ecclesiæ clauem custodiendam commisit, statuens, vt quicunque Purgatorium ingredi voluerit, ab episcopo loci licentiam habeat, & cum literis episcopi ad Priorem, & ab eo instructus, Purgatorium intret. Multi autem in diebus *Patricij* Purgatorium intrauerunt, qui reuersi, testati sunt se tormenta grauia pertulisse, & gaudia magna ibidem & inenarrabilia conspexisse.

Milite itaque supradicto, anxiosè nimis ab episcopo memorato licentiam postulante purgatorium experiendi, cùm illum cognouisset episcopus inflexibilem, tradidit ei literas suas ad Priorem loci, mandans vt cum illo ageret, sicut fieri solet cum illis qui purgatorium ingredi deposcunt. Prior autem visis literis, militem in ecclesiam perduxit, vbi per dies quindecim orationibus deuotus instabat, & illis sic diebus elapsis, manè Missâ à Priore celebratâ, sacra communione militem communiuit, adductumque ad speluncæ introitum, aqua eum benedicta aspersit. Et aperto ostio, dixit: Ecce nunc intrabis in nomine Iesu Christi, & per concauitatem speluncæ tamdiu ambulabis, donec in campum exiens, aulam inuenies artificiosissimè fabricatam. Quam cùm ingressus fueris, statim ex parte Dei nuntios habebis, qui tibi piè, quid facies indicabunt. Vir autem ille virilem gerens animum, ad pugnam dæmonum audacter prorupit, atque omnium se orationibus commendans, frontem suam viuificæ Crucis signo muniuit, & intrepidus portam intrauit: & ostio post eum obserato, Prior cum processione ecclesiam repetiuit.

Miles intrat speluncam Patricii.

Miles itaque per speluncam audacter progrediens, lumen paulatim totius claritatis amisit. Sed tandem paruo lumine apparente, ad campum prædictum peruenit & aulam. Lux ibi non erat, nisi qualis in vespera hîc habetur. Aula parietes non habebat, sed columnis erat per gyrum subnixa, vt Claustrum solet monachorum. Ingressusque eam, & intus sedens, oculos studiosè huc illucque conuertit, admirans illius pulchritudinem & structuram. Vbi cùm paululùm solus sedisset, ecce quindecim viri quasi religiosi, & nuper rasi, albisque vestibus induti, regiam intrauerunt: & salutantes eum in nomine Domini, consederunt. Tunc aliis tacentibus, vnus loquebatur cum ipso, dicens, Benedictus sit Deus omnipotens, qui bonum tibi propositum inspirauit, vt pro peccatis tuis Purgatorium hoc intrares: sed nisi te viriliter habeas, corpore & animâ simul peribis. Mox enim, vt hanc domum fuerimus egressi, multitudo aderit Spirituum immundorum, qui tibi grauia inferentes tormenta, minabuntur inferre grauiora. Promittent se ducturos te ad portam qua intrâsti, si te decipere possint vt reuertaris: sed si tormentorum afflictione victus, vel minis territus, seu promissione deceptus, assensum eis præbueris, in corpore pariter & anima peribis. Si verò fortis in fide, spem totam in Domino posueris, vt nec tormentis, nec minis, nec promissionibus eorum adquieueris, sed corde integro eos contempseris, ab omnibus purgaberis delictis, & tormenta malorum videbis, & requiem similiter bonorum. Et quotiescunque te cruciauerint, inuoca Dominum Iesum Christum, & per inuocationem huius nominis, statim liberaberis à quocunque tormento, in quo eris. Tecum hic amplius esse non possumus, sed Deo te omnipotenti commendamus.

Miles instruitur.

Miles itaque à viris solus relictus, ad noui generis militiam se instruere cœpit. Cumque intrepidus pugnam dæmonum expectaret, subitò cœpit circa domum tumultus audire, ac si omnes homines, qui in mundo sunt, cum animalibus ac bestiis strepuissent. Et post horridum sonum, sequitur terribilior visus dæmonum. Cœpit enim vndique dæmonum deformium innumera multitudo in aulam irruere; & militem deridendo salutare. Alij homines (inquiunt) qui nobis seruiunt, non nisi post mortem ad nos veniunt, sed tu nostram societatem, cui studiosè deseruisti in tantum honorare desideras, quòd viuens corpus tuum decernis & animam commendare. Huc venisti vt pro peccatis tormenta sustineres? habebis nobiscum pressuras & dolores. Veruntamen pro eo, quod nobis curiosè ministrasti, si reuerti volueris ad portam quam intrasti, te ducemus illæsum, vt gaudens in mundo viuas, & omne quod corpori tuo suaue est, penitùs non amittas. Hæc ideò dæmones dixerunt, quia terrore eum & blanditiis decipere voluerunt. Sed miles Christi nec terrore concutitur, nec blandimento seducitur, dum æquo animo ita eos contempsit, quod tacitè sedens, nec vnum verbum respondit. At dæmones se contemni indignantes, rogum in aula ingentis incendij succenderunt. Et manus militis pedesque colligantes, in ignem eum proiecerunt, vncis ferreis, huc illucque per incendium detrahentes. Et ille in ignem missus, cùm priùs graue tormentum sensisset, nomen Iesu Christi inuocauit, dicens: Iesu Christe miserere mei. Ad hoc quoque nomen incendium rogi ita extinctum est, vt nec totius rogi scintilla vnica appareret. Quod cernens miles, in animo proposuit, vt eos de cætero non formidaret, quos inuocato Christi auxilio, vinci conspexit.

Miles à Dæmonibus vexatur.

Relinquentes verò aulam dæmones, militem diutiùs per vastam regionem quandam detraxerunt: Nigra erat terra, & regio tenebrosa. Traxerunt eum dæmones illuc recto tramite, quò sol oritur in æstate. Quò conuertentes, cœpit miles quasi vulgi totius orbis miseros eiulatus audire. Tandem à dæmonibus tractus, in campum peruenit longum & latum, miseriis ac dolore perplenum, cuius longitudo non potuit transuideri. Campus ille hominibus vtriusque sexus & ætatis diuersæ, nudis & in terra iacentibus ventribus deorsum versis, plenus erat, quorum corpora simul & membra clauis ferreis & ignitis in terram vsque transfixis, miserabiliter torquebantur. Aliquando autem præ doloris angustiâ terram comedebant, clamantes & eiulantes: Parce parce, miserere miserere: cum qui sui misereretur, penitùs non adesset. Dæmones etiam super miseros currentes, grauibus eos flagris cædebant, & militi dicebant: Hæc tormenta, quæ vides, sentiendo patieris, nisi nobis adquiescas, vt ad portam, per quam intrasti, reuertaris, ad quam si volueris, pacificè deducetis. Sed ille ad mentem reuocans, qualiter ipsum Deus alibi liberauit, credere eis omninò contempsit. Tunc Dæmones eum in terram prosternentes, ad modum aliorum configere conati sunt: sed inuocato nomine Iesu Christi, nihil ampliùs in loco illo, illi facere potuerunt. In alium campum militem trahentes dæmones, hanc ibi differentiam conspexit, quòd sicut in cãpo superiori, homines afflicti ventres habuerunt deorsum versos, ita in hoc campo dorsa solo hærebant. Dracones autem ignei super quosdam sedentes, & dentibus eos igneis corrodentes, modo miserabili affligebant. Aliorum quoque colla, brachia, & corpora serpentes igniti circumcingentes,

Secundus pœnalis locus.

aculeos

1153.

1153. aculeos oris sui igneos eorum cordibus infixerunt. Busones etiam miræ magnitudinis & horroris, super quorundam pectora incumbentes, deformibus rostris suis, eorum corda extrahere conabantur. Dæmones præterea super singulos cursitantes, & flagris asperrimis cædentes, miseros grauiter cruciabant, nec vnquam à fletu & eiulatu afflicti, cessabant. Inde trahentes militem dæmones, in alium pœnalem campum, inuenit ibi tantam vtriusque sexus & ætatis diuersæ multitudinem, vt totius orbis plenitudinem vincere crederetur. Alij ibi pendebant in flammis sulphureis, igneis cathenis per pedes & tibias immissis, & capitibus ad ima demissis, alij per manus & brachia, alij per capillos & capita. Alij pendebant in flammis igneis in vncis ferreis & ignitis, per oculos & nares, alij per aures & fauces, alij per testiculos & mammillas. Nec inter fletus miseros vniuersorum & eiulatus, flagella dæmonum defuerunt. Cumque militem hic sicut in aliis pœnis, inimici torquere voluissent, nomen Christi inuocauit, & illæsus euasit.

AB illo pœnali loco, Dæmones militem impellentes, venerunt ad rotam quandam ferream & ignitam, cuius radij & canthi, vncis ferreis & igneis erant vndique circumfixi. In quibus homines pendentes, à flamma tetri sulphureique incendii, quæ à terra surgebat, grauiter vrebantur. Hanc enim totam dæmones tanta agilitate impingebant vectibus quibusdam ferreis, vt nullum omnino hominem, ab alio possis discernere; quia præ nimia cursus celeritate nihil nisi ignis incendium apparebat. Nec minori tormento vexabantur hi, qui verubus transfixi, ad ignem assati deguttabantur à dæmonibus, ex metallis liquefactis, vel fornacibus cremabantur, seu illi, qui in sartaginibus frigebantur. Vidit præterea miles, trahentibus eum ministris tartareis, domum innumeris caldariis, plenumque piceis sulphureisque liquaminibus, ac diuersis repletam bullientibus metallis, homines conditionis & vtriusque ætatis continentem. Quorum quidam ex toto, quidam vsque ad supercilia & oculos, alii vsque ad labia & colla, alii ad pectus vsque & femora, alii ad genua vsque & crura, alii manum vnam vel pedem, alii ambas manus & pedes in caldariis tenebant, & omnes præ doloris angustia vociferabant, ac miserabiliter eiulabant. Et cum cœpissent dæmones militem cum aliis submergere, liberatus est Christi nomine inuocato.

VNde dæmones militem in montem excelsum impellentes, ostenderunt ei vtriusque sexus homines & ætatis diuersæ multitudinem copiosam, qui omnes nudi sedebant, & super digitos pedum curuati, & ad aquilonem versi, quasi mortem perterriti, expectabant. Et ecce subitò ventus turbinis vehementis, ab aquilone veniens, ipsos omnes & cum eis militem arripuit, & in altam montis partem, in flumen frigidum & fœtidum, flentes & vociferantes, proiecit. Et cum de aqua frigidissima surgere conarentur, dæmones super aquam currentes, in ipso omnes flumine submerserunt. At miles Christi nomen inuocauit, & confestim in alia se ripa inuenit. Tunc dæmones illum contra Austrum trahentes, & ostendentes flammam teterrimam, & fœtore sulphureo plenam, de puteo quodam ascendentem, & homines nudos & quasi igneos, velut scintillas igneas in aërem sursum compellentem, & flammarum vi deficiente, iterum in ignem & puteum relabi. At dæmones militi dixerunt: Puteus iste flammiuomus, introitus est inferni, vbi nostrum habitaculum est; & quoniam nobis hucusque studiose seruisti, hic nobiscum sine fine manebis; & si hunc puteum ingressus fueris, in anima pariter & corpore peribis. Sed tamen si adhuc nobis consentire volueris, & reuertaris ad portam qua intrasti, illæsus redibis. Ille autem de Dei adiutorio confisus, qui eum toties liberauerat, eorum exhortationes contempsit. Tunc dæmones indignati, proiecerunt se in ignem putei, & secum militem intruserunt: & quo miles in eo profundiùs descendit, eò latiorem puteum conspexit, & pœnam in illo grauiorem sensit. In puteo quoque illo miles tantam angustiam sensit & miseriam, vt diu oblitus sit sui adiutoris. Sed Deo tandem illum respiciente, nomen Iesu Christi inuocauit, & protinus vis flammæ cum in aerem sursum leuauit, vbi in descensione putei aliquamdiu attonitus stetit. Sed ecce noui dæmones ex ore putei prorumpentes, dixerunt: Et tu qui hic stas, cui socii nostri dixerunt, hunc esse infernum, non ita fore scias: nam consuetudinis nostræ est semper mentiri, vt quos decipere non possumus per verum, decipiamus per falsum: hic non est infernus, sed nunc te ad infernum ducimus.

TRahentes igitur militem, hostes noui, cum tumultu horrisono, ad flumen quoddam fœtidum, latissimum, ac totum flamma sulphureo incẽdio coopertum, dæmonumque multitudine repletum, dicentium ei quòd sub flumine illo esset infernus. Pons verò protendebatur vltra flumen, in quo tria quasi impossibilia videbãtur: vnum, quod ita lubricus erat, vt etiamsi latus esset, nullus vel vix aliquis, in eo pedem figere posset. Aliud quòd adeo strictus erat, quod nullus in eo stare vel ambulare valebat. Tertium quod ita altus est, & à flumine remotus, quod horrendum erat deorsum aspicere. Oportet te inquiunt dæmones, super pontem hũc ambulare, & ventus ille qui te proiecit aliàs, flumẽ proiiciet in istud. Et confestim à sociis nostris, qui in flumine sunt, capieris, & in profundum Inferni demergeris. Sed miles inuocato nomine Iesu Christi, pontem audacter ingressus, cœpit pedetentim super pontem incedere, & quo ampliùs processit in eo, tanto viam largiorem inuenit. vnde pontis latitudo in breui ita creuit, vt viæ publicæ amplitudinem præferret. Porro dæmones conspicantes militem tam liberè super pontem incedere, vocibus suis prophanis ita horridè aerẽm concusserũt, quòd stridore illo magis erat attonitus, quàm illatione tormentorum, quæ priùs fuerat à dæmonibus perpessus. Alii hostes, qui sub ponte in flumine erant vncos suos ferreos & ignitos proiecerunt ad illum, sed militem tangere nequiuerunt. Et sic demum securè processit, quia nihil sibi contrarium inuenit.

MIles itaque inuictus iam liber factus à vexatione Spirituum immundorum, vidit ante se murum altum, & in aerem euectum, mirabilis & structuræ inpretiabilis, in quo portam vnam, sed tamen clausam cernebat. Hæc metallis ac pretiosis exornata lapidibus, splendore admirabili radiabat. Ad quam cùm miles appropinquaret, contra ipsum aquæ tantæ suauitatis odor ei occurrens exiuit, vt viribus corporis resumptis, tormenta quæ pertulerat, sibi in refrigerium verterentur. Egressa est autem contra eum venientem, cum crucibus, cereis & vexillis, ac velut palmarum aurearum ramis, tam ordinata processit, quòd nunquam talis visa fuerat in hoc mundo. Sequebantur prædicta de omnibus ordinibus vtriusque sexus homines, quorũ Archiepiscopi alij & Episcopi, & Abbates, Monachi & Presbyteri, ac singulorum Ecclesiæ graduum ministri, qui omnes sacris vestibus & suis ordinibus congruis induti, militem cum iucunda veneratione susceperunt, at-

1154. que cum concentu harmoniæ inauditæ infra portam secum fœliciter conduxerunt. Finito itaque concentu, duo Archiepiscopi cum eo loquentes, benedixerunt Deum, qui tanta constantia in tormentis, per quæ transiret quæ pertulit, eius animam confirmauit. Illis igitur militem per patriam conducentibus, inuenerunt & illi ostenderunt prata amœnissima diuersis floribus, fructibusque & herbarum arborumque multiformium decorata, ex quorum suauitatis odore, vt sibi visum est, viuere potuisset. Nox illam aliquando non obnubilat, quia semper cœlesti quadam claritate & ineffabili splendore coruscat. Tantam ibi hominum vtriusque sexus vidit multitudinem, quantam residuum sæculi credidit continere non posse. Chori choris per loca astiterunt, ac dulcis harmoniæ concentu, creatorem omnium laudauerunt. Alij quasi Reges corona incedebant, alij amictu aureo induti videbantur, nonnulli variis indumentis erant decorati, iuxta quod vnusquisque in sæculo vtebatur. Singuli de propria fœlicitate gaudebant, singuli de aliorum liberatione & gaudio exultabant. Omnes qui militem intuebantur, de eius aduentu Dominum benedicebant, & de eius ereptione à mortuis congaudebant. Non æstum, non frigus ibi aliquis sentiebat, nec quicquam quod offendere posset vel nocere, videbat.

Tunc sancti pontifices, qui militi patriam tam præclaram ostenderant, dixerunt ei: quoniam misericordia Dei ad nos illæsus peruenisti, rationem à nobis audire debes, de singulis quæ vidisti. Patria hæc terrestris est paradisus vnde pro peccatis suis eiectus est homo primus, hinc verò expulsus in miseriam illam proiectus est, in qua homines moriuntur, ex cuius carne nos omnes propagati, & in peccato originali omnes nati, per fidem Domini nostri Iesu Christi, quam in baptismate suscepimus, ad hunc paradisum reuersi sumus. Et quoniam post fidei susceptionem, innumeris actualibus sumus implicati peccatis, non nisi per purgationē peccatorum & afflictionē pœnarū huc potuimus peruenire. Pœnitentiā enim, quā ante mortē vel morientes suscepimus, & in sæculo nō peregimus, in locis quæ vidisti pœnalibus, iuxta modum & quantitatē culparum per tormenta restant luenda. Omnes enim qui hîc sumus, in locis illis pœnalibus fuimus pro peccatis. Et omnes, quos in pœnis vidisti, præter eos, qui infra os putei infernalis existunt, ad hanc requiem peruenient, & tandem salui fient. Omni namque die inde aliqui purgati ad nos veniunt, quos in hanc requiem sicut & fecimus te introducimus venientes, nec nostrum aliquis nouit, quamdiu hîc moraturus sit. Per missas verò, Psalmos, eleemosynas & orationes Ecclesiæ generalis, & per specialia amicorum auxilia, aut purgandorum tormenta mitigantur, aut de ipsis suppliciis ad minora transferuntur, donec pœnitùs liberentur. Ecce vt vides, hîc in magna quiete sumus, sed nondum tamen ad supernam cœli lætitiam ascendere sumus digni. Transibimus hinc post spatium à Deo singulis constitutum, in paradisum cœlestem, sicut Deus prouiderit.

Deinde præsules venerandi, militem in montem decliuem ducentes, iusserunt vt aspiceret sursum. Quo cum aspiceret, interrogabant, cuiusmodi coloris cœlum esset, respectu loci in quo stetit. Qui respondit: colori simile esse auri in fornace ardentis. Hic inquiunt, quod nunc vides, introitus est cœli & cœlestis Paradisi. Quando enim aliqui à nobis recedunt, hinc in cœlum ascendunt. Et quàm diu hic manemus, quotidie semel pascit nos cibo cœlesti Deus. Et quali hic pascamur cibo, nobiscum senties iam gustando. Vix sermone finito, & ecce quasi radius flammæ ignis de cœlo descendens, patriam totam cooperuit, & quasi per radios super capita singulorum subsidens, flamma demum tota in eis intrauit. Vnde miles tantam dulcedinis in corde simul & corpore sensit suauitatem, quòd vix intellexit, vtrum viuus an mortuus fuisset: sed hora illa in momento transiuit. Sed miles libenter ibi mansisset, si ibi his deliciis frui licuisset. Sed post talia tamque iucunda, ei tristia referuntur. Quoniam inquiunt sancti præsules, & requiem beatorum, vt desiderasti, & tormenta malorum nunc pro parte conspexisti, oportet te iam, vt per eam viam, qua veneras, reuertaris. Si autem, quod absit, malè vixeris, amodo ad sæculum reuersus, vidisti quanta te expectant tormenta. Si vero benè vixeris & religiose, securus esto: quia huc ad nos peruenies, quando de corpore exibis. In isto quoque reditu quo nunc reuerteris, nec dæmonum tormenta formidabis, quia dæmones ad te non audebunt accedere, nec tormenta tibi poterunt, quæ vidisti, nocere. Tunc miles flens & eiulans ait. Hinc discedere non valeo, quia valdè timeo, ne per fragilitatem humanæ miseriæ aliquid delinquam, quod me impediat huc redire. Non inquit, sicut tu vis, erit, sed sicut ille, qui & nos & te fecit voluerit, ita fiet. Mœrens igitur & lugens miles ab eis reducitur ad portam, & eo contra voluntatem suam egresso, clauditur porta post ipsum.

Miles igitur *Oenus*, via qua venerat, reuersus ad aulam præfatam peruenit. Sed dæmones quos in ipso reditu suo vidit, quasi timentes eum fugerunt, & tormenta per quæ transiit, ei nocere nequiuerunt. Et confestim cùm aulam intrasset, occurrunt ei quindecim viri supradicti, glorificantes Deum, qui tantam illi contulerat constantiam in tormentis. Oportet te (inquiunt militi) vt quantotius hinc ascendas, iam enim in patria tua clarescit aurora, & nisi portam, Prior aperiens, te inuenerit, de reditu tuo desperans, obserata porta, ad Ecclesiam reuertetur. Sicque miles benedictione percepta, ab eis ascendere festinauit, & hora eadem, qua portam Prior aperuit, miles ei festinus veniens, obuiauit. Quem cum Christi laudibus Prior suscipiens, in Ecclesiam perduxit, vbi cùm per dies quindecim in oratione permansisset, signaculum crucis accepit, & in terram sanctam deuotus proficiscens, sepulchrum Domini cum locis aliis venerabilibus, in sancta contemplatione peruit. Et inde expleto laudabiliter peregrinationis voto, reuersus, Regem *Stephanum* Dominum suum adiit, consulturus, vt eius consilio, in sanctæ religionis ordine reliquum vitæ suæ expleret, ac Regi Regum omnium de cætero militaret. Contigit autem eo tempore, quod *Geruasius* Ludensis cœnobij Abbas, Rege Anglorum *Stephano* donante, locum ad Abbatiam construendam in Hybernia obtineret. Qui monachum suum nomine *Gilebertum* ad Regem direxit, vt ab eo locum susciperet, & ibi construeret Abbatiam. At *Gilebertus* ad Regem veniens, conquestus est nimis, quòd patriæ illius linguam non nouit. Sed inquit Rex, bonum tibi interpretem Deo auxiliante, inueniā. Et vocato milite *Oeno*, iussit ex vt cum *Gileberto* iret, & cū ipso in Hybernia remaneret. Quod miles gratanter annuens, cum dicto *Gileberto* remāsit, & satis ei deuotus ministrans, monachalem habitum suscipere voluit, quia seruus esset, quem Dominus prælegit. Transeuntes autē

1154 in Hyberniam, Abbatiam construxerunt: Vbi A miles Oenus, interpres monachi, deuotus extitit, & in omnibus agendis minister fidelis. Quandocumque verò monachus solus alicubi cum milite fuit, de statu purgatorij & pœnis mirabilibus, quas viderat & experimento didicerat, curiose ab eo quæsiuit. At ille qui nunquam audire potuit de purgatorio loqui, quin prorumperet in fletum amarissimum, cœpit sub sigillo secreti, amico pro ædificatione, ea quæ audierat, viderat, & experimentis didicerat, enarrare; affir- B mans sese omnia corporeis oculis conspexisse. Huius autem monachi industria & diligentia, huius militis experientia redacta est in scripturam, simul cum relatione Episcoporum regionis, & aliorum religiosorum, qui causa iustitiæ perhibuerunt testimonium veritati.

ANno Domini M. CLIV. *Anastasius* Papa defuncto, vt supradictum est, *Henricum* Eboracensem Archiepiscopum restituit in sedem suam Cathedralem, quem priùs Papa *Eugenius* degradauerat, donans ei pallium Romæ, & in præsen- C tia ipsius consecrauit *Hugonem* de Pusat Regis *Stephani* nepotem, Episcopum Dunelmensem. Sed paulo post, cùm idem Archiepiscopus in sua reuersus, diuina celebraret mysteria, Hausto in ipso calice (vt aiunt) veneno, obiit, & successit ei *Rogerus* Cantuariensis Archidiaconus. Eodem anno, dux Normannorum *Henricus* transfretauit in Normanniam, & reuocauit paulatim in suos proprium dominia sua, quæ pater eius dederat, & inde profectus in Aquitaniam, rebellionem quorundam Baronum suorum potenter repressit. Eo- D dem anno, defuncto Papa *Anastasio*, successit ei *Nicolaus* Albanensis Episcopus, & vocatus est *Adrianus*, vir quidem religiosus, & natione Anglicus, de territorio scilicet sancti *Albani* procreatus. Eodem tempore facta est concordia inter Regem Francorum *Lodowicum* & ducem Normannorum *Henricum*, hoc modo. Rex reddidit duci Veruolium & nouum mercatum, & dux dedit ei duo millia marcarum argenti, pro resarciendis damnis, quæ Rex perpessus fuerat, in capiendis ac tenendis, & in eisdem firmitatibus mu- E niendis.

Henricus Eboracensis Archiepiscopus veneno in calice hausto obiit.

Adrianus Papa Anglus.

Pax inter regem Francorum & ducem Normannorum.

EOdem anno Rex *Anglorum Stephanus*, miles egregius & mente piissimus octauo Kalendas Nouembris diem clausit extremum. Cuius corpus in monasterio de *Feuersham*, quod ipse à fundamentis construxerat, traditur sepulturæ. Vbi paulo ante *Matildis* vxor eius, & *Eustachius* eorum filius, sunt sepulti.

F

DE CORONATIONE REGIS HENRICI

Secundi.

DVX vero *Normannorum Henricus*, audito de morte Regis veridico nuntio: venit ad *Barbe* fluuium, & ibi per mensem vnum ad transfre- G tandum ventum congruum expectauit. Erat interim in *Anglia* pax summa, quod raro contingit regibus defunctis, ob amorem & timorem ducis *Henrici*, quem omnes venturum, & Regem futurum sperabant.

Duxit igitur *Henricus*, septimo Idus Decembris in *Angliam* veniens, cum magno cleri & populi tripudio exceptus est: decimoquarto Kalendas Ianuarij die Dominica ante natiuitatem Domini: apud Westmonasterium ab omnibus Rex acclamatus, à *Theobaldo Cantuariensi* Archiepiscopo in regem consecratur: præsentibus Archiepiscopis, Episcopis, & Baronibus regni *Anglorum* & ducatus *Normannorum*. Qui continuò in Regem promotus, cœpit in ius proprium reuocare vrbes, castella & villas quæ ad coronam spectabant; castra adulterina destruendo; Alienigenas, & maximè *Flandrenses* de regno expellendo, & quosdam pseudocomites quibus Rex *Stephanus* penè omnia ad fiscum pertinentia minùs cautè contulerat, deponendo. Eodem anno, Rex *Hierosolymorum Balduinus*, copioso nimis exercitu congregato, *Ascalonem* obsidione vallauit: & diuturna vrbem afflictione opprimens: tali eam conditione obtinuit: Vt *Ciues, qui in ipsa erant, cum vxoribus, liberis & suis omnibus, liberum inde haberent recessum*. Ciuitate igitur regi resignata, concessit eam fratri suo *Ioppensi* comiti, de se tenendam. 1154.

Rex Balduinus Ascalonem expugnat.

EOdem anno sanctus Anachorita & solitarius *Vlfricus* de *Heselberga* migrauit ad Dominum, postquam viginti & nouem annis, contra hostes humani generis confligens, fœlici marte victoriam reportauit: de cuius vita & virtutibus ad historiæ decorem, vel paruam vtile duximus facere mentionem. Beatus vir *Vlfricus* ex mediocri *Anglorum* gente oriundus, in *Cuntona* villa à *Bristollo* octo milliaribus distante, natus, nutritus est & conuersatus, ibi etiam per annos aliquot sacerdotis officium exercuit, quod in ætate iuuenili, leuitate potiùs mentis quàm rationis desiderio creditur accepisse. Quippe nondum cognoscebat Dominum, vnde carne magis quàm spiritu ducebatur. Nam canum simul & auium curis sollicitus incumbens, dum die quadam in huius generis exercitio non segniter instaret, affuit vir subitò, vultum pauperis gerens & habitum, nummum nouum ab eo supplex in eleemosynam postulans. Habebat autem tunc temporis *Anglia* nouam monetam in diebus Regis *Henrici* primi, sed adhuc ratam, præ nummusmatis nouitate. Cui cum *Vlfricus* se nescire diceret, si nouum nummum haberet: Respice ait, loculum tuum, & inuenies in eo duos nummos & semissem. Quo ille responso obstupescens, inspexit, & ita, vt dictum sibi fuerat reperiens, quod petebatur deuotus donauit. Homo autem ille, cùm denarium accepisset, ait: Retribuat tibi is, pro cuius amore hoc fecisti. Ergo tibi in nomine eius denuntio, quia ex hoc loco in breui ad alium migraturus es, & inde ad alium transiens requiem tandem inuenies, ibi vsque in finem in Dei seruitio perseuerans, & nouissimè eris ad sanctorum collegium euocandus.

Vita Vlfrici Anachoretæ.

DEinde post paululum vt inops sacerdos *Willelmo* Domino villæ in qua natus fuerat, adhærens, panem quotidie in mensa eius comedit. Vbi & in fortitudine multa lumbos suos accingens, vsui penitùs carnium se abdicauit. At vir Dei toto iam desiderio solitudinem suspirans, à Domino suo milite supradicto, ad aliam directus est villam, nomine *Haselbergam*, quæ ab *Oxonia* versus Orientem triginta milliaribus distare videtur, Spiritu sancto, vt creditur, hoc dictante, vbi in cellula Ecclesiæ cõtigua, Christo se consepeliens, multo labore multaque carnis ac spiritus afflictione, Christi sibi gratiã comparauit. Nam tanto ieiunio & abstinentia, tantaque vigiliarũ instantia, mẽbra

1154. ſua mortificabat ſuper terram, vt pellis in breui A
oſſibus adhærens, non iam carnalem virum, ſed
ſpiritualem in humano corpore intuentibus, ex-
hiberet. Veſtitu ſimplici cilicio intus inhærente
contentus erat, quod cùm ex conſuetudine in-
fra dies paucos indurauerat, vſum loricæ incœ-
pit affectare. Quod Dominus eius miles præfa-
tus, cum cognouiſſet, loricam vnam contulit vi-
ro Dei, & vas bellicum cœleſti militiæ conſecra-
uit. Noctibus in vas quoddam cum frigore nu- B
dus aqua plenum frigida deſcendere ſolebat, in
quo pſalmos *Dauidicos* Domino offerebat, & ſic
aliquamdiu perſeuerans, carnis incentiua, cuius
acerrimos patiebatur ſtimulos, mortificabat in
aquis. Humilis erat cunctis in eloquio & iucun-
dus, cuius ſermones cœleſtem quandam harmo-
niam audientibus redolebant, licet hominibus
ſemper clauſa feneſtra, loqueretur.

INter hæc vir Dei *Vlfricus* ſoli Deo cognitus, in
notitiam hominum ad eorum ſalutem quaſi
mane nouum prorupit. Nam lorica, qua indue- C
batur, cùm ſe genibus eius allideret, & genufle-
xionum eius inſtantiam præpediret, militem ſui
conſcium ſecreti aduocat, & apud eum de nimia
longitudine loricæ cauſatur. Ad quem Miles:
Mittatur inquit *Londonias*, & ſicut ipſe deſignaue-
ris, incidatur. Reſpondens vir Dei dixit. Ni-
miam moram haberet iſtud, nec poſſet oſtenta-
tionis nota carere. Sed tu inquit has forfices co-
ram Deo apprehende, & manu propria hoc opus
abſolue. Deditque in manibus eius forfices, de D
ipſius militis domo allatas, & militi hæſitanti, &
ipſum delirare exiſtimanti ait: Conſtans eſto, &
vide ne trepides, ego vado pro hac re orare Do-
minum meum, & interim huic operi fiducialiter
incumbe. Inſtat vterque miles, vnus orationi, &
alter inciſioni, & eſt opus eorum manibus pro-
ſperatum. Putabat enim miles non ſe ferrum in-
cidere, ſed pannum, dum tanta facilitate in fer-
ro forfices cucurrerunt. Sed viro Dei ante operis
conſummationem ab oratione ceſſante, coactus
eſt ab inciſione ceſſare, Aſtitit *Vlfricus* militi, & E
qualiter res profecerit, percunctatur: Benè in-
quit hactenus, ſed nunc, te adueniente, ruptæ
forfices ſubſtiterunt. Et ille: Non te moueat hoc
inquit, ſed cum eiſdem forficibus perfice quod
cœpiſti. Miles itaque reſumpta fiducia, facilita-
te qua priùs rem fœliciter conſummauit, & quic-
quid inæquale erat, ſine difficultate aliqua coæ-
quauit. Ex tunc verò vir Dei abſque forficibus,
cum digitis ſuis debilibus, non minori fide, an-
nulos loricæ, ad varia ſanitatum remedia cunctis F
charitatiuè petentibus diuidens, miniſtrabat.
Hanc autem miles virtutem videns, admiratione
ineffabili ſtupefactus, corruit ad pedes viri Dei:
quo facto *Vlfricus* confuſus, erectum militem ad-
iurauit, ne dum viueret, alicui reuelaret. Sed
rei fama celebris celari non potuit, cùm plures
viri religioſi de eadem lorica annulos ſe habere
gauderent, & fama celebris viri Dei totius regni
fines circumquaque perluſtrauit.

IN Aquilonaribus *Angliæ* partibus, homo qui- G
dam erat valde miſerabilis, qui fortunam pau-
pertatis non æque ferens, diabolo manus dedit,
& homagium ei fecit. Diabolus autem, cum cap-
tæ prædæ ſuæ, aliquamdiu incubuiſſet, miſer ille
intelligens, reatum ſuum pœnitere cœpit, circum-
ſpiciens & deliberans, cui ſe patrono committe-
ret, qui illum à morte animæ liberaret. Poſtremo
beatum *Vlfricum* adire deliberauit, in cuius manu
ſalus quieſcere dicebatur. Et de progreſſu ſuo val-
de ſollicitus, cùm cuidam ſuorum id ipſum reue-
laſſet, aſtitit ei diabolus in effigie conſueta & no-

ta, illum proditionis arguens, & caſtigatione cru- 1154.
deli ſe ipſum punire minatur, ſi quid tale de cæte-
ro attentaret. At homo ille ſibi ſilentium impo-
nens, vidit manifeſte, quòd inimicus eius cogita-
tiones cordis ſui non cognouiſſet, niſi eas priùs
per verbum prodidiſſet vel ſignum. Diſſimulato
itaque aliquamdiu pœnitentiæ ſuæ ſuppoſito, iter
tandem præmeditatum arripuit, vt ad *Vlfricum*
Dei amicum veniret, & tranſacto longo viæ ſpa-
tio, ad vadum quidem illius fluminis, quod extra
Heſelbergam ſitum eſt, acceſſit, iter ſuum Domino
proſperante. Vir autem ille, cùm vadum fuiſſet
ingreſſus, & de beati *Vlfrici* ſubuentione ſpem cer-
tam concepiſſet, ſuperuenit diabolus ira graui ſuc-
cenſus, & manus in hominem violentas immit-
tens, infremuit & ait: Quid eſt inquit proditor,
quod facere voluiſti? Moliris pactum noſtrum diſ-
ſoluere, ſed fruſtra, quia proditionis, qua olim
Deo renuntiaſti, & qua nunc mihi renuntiare co-
gitas, ſoluere pœnas mox debes: quia iam miſe-
rabiliter ſubmergeris. Et tenens eum diabolus, ita
immobilem fecit, quod nec procedere, nec in la-
tus aliquod valuit declinare. Dum hæc agerentur
in flumine, vir Dei *Vlfricus*, rebus quæ fiebant, à
Deo ſibi per Spiritum prophetiæ reuelatis, voca-
uit presbyterum ſuum ad ſe *Brihtricum* & ait. Acce-
lera inquiens, & aſſumpta cruce cum aqua bene-
dicta, occurre homini, quem diabolus in vado,
quod extra villam eſt, captiuum tenet, & aſper-
gens eum aqua benedicta, adduces ad me. At ille
eum ſumma celeritate ad imperata iter arripiens,
inuenit ſicut ei dictum fuerat, hominem in vado
equo inſidentem, ita & in aqua immobiliter fi-
xum, quòd de loco non potuit ſe mouere. Quem
vt vidit *Brihtricus*, protinus in virtutem magiſtri
ſui aqua benedicta hominem profundens, in no-
mine *Ieſu Chriſti* prædam excuſſit, & prædonem
fugauit. Sicque captiuum de aquis aſſumens, cum
lætitia duxit ad virum Dei, qui interim pro miſe-
ria eius orans, manus habebat ad Deum. Seque-
batur à tergo dæmon quondam hominem ſuum,
quem videns ſtantem ante virum Dei, apprehen-
dit eum clamantem & dicentem: Serue Dei, ſuc-
curre mihi, ecce inuadit me inimicus meus. San-
ctus autem apprehendit manum hominis dextrã,
& diabolus ſiniſtram tenens, cum virtute trahe-
bat. Et ſic trahentibus illis, vir Domini *Vlfricus* vna
manu captiuum tenuit, & altera aqua quam be-
nedixerat, contra faciem inimici aſpergens, ip-
ſum valde confuſum ab ædibus effugauit. At vir
Dei hominem tremendum de faucibus mortis
ereptum, in interiorem cellam ſuam duxit, tenens
eum ibi, donec per confeſſionem pœnitens ille
virus quod dæmon infuderat ei, ad pedes ſancti
euomuit. Tunc homo viribus reſumptis, corpus
Domini à ſancto *Vlfrico* ſibi oblatum in ſpecie car-
nis: & interrogatus ſi ex toto crederet: credo
Domine inquit, quia corpus & ſanguinem Domi-
ni mei in manibus tuis ſub ſpecie carnis, video
ego miſer & peccator. Cui vir ſanctus, Deo gratias
inquit: Nunc ſimul oremus, vt in ſpecie conſueta
illud percipere merearis. Sicque communicatum
hominem & in fide confirmatum, dimiſit in pace.
Obiit autem amicus Dei ſanctus *Vlfricus* decimo
Kalendas Martij, & in oratorio ſuo ſepultus eſt.
apud *Heſelbergam*, quo in loco, ad laudem Dei, &
gloriam ſancti, innumera fuerit miracula vſque in
diem hodiernum videre.

ANno Domini M. CLV. Natus eſt *Londoniis* — Genealogia Henrici ſecundi eiuſdem ex parte materna.
pridie kalendas Martij, *Henrico* nouo *Anglorũ*
Regi, ex regina *Alienor* filius legitimus, & voca-
tus eſt *Henricus*. Fuit autem magnificus Rex
Henricus, filius *Matildis*, quæ priùs fuerat Im-

1155. p: tri Romanorum, & postea Comitissa Andegauensium. Cuius mater fuit Matildis Regina Anglorum, vxor Regis Henrici primi, & filia Sanctæ Margaretæ Scotorum Reginæ. Margareta filia fuit Eadwardi, quam genuit ex Agatha sorore Henrici Imperatoris Romani. Eadwardus fuit filius Regis Eadmundi, qui Latus ferreum dicebatur, cuius pater Rex Ethelde dus, cuius pater Eadgarus pacificus, cuius pater Eadmundus, cuius pater Eadwardus senior, cuius pater nobilis Rex Alfredus, qui fuit Regis Athulfi, qui fuit Regis Egbrighti, qui fuit Alcimundi, qui fuit Offa, qui fuit Inge , cuius frater Ine famosissimus Rex Anglorum, quorum pater fuit rex Kenredus, qui fuit Regis Ceowaldi, qui fuit Cutha, qui fuit Cutbwini, qui fuit caulini, qui fuit Cuthri ei, qui fuit Creodda, qui fuit Ceric, qui fuit Elesa, qui fuit Egla, qui fuit Wi , qui fuit ewine, qui fuit Freothegar, qui fuit Broand, qui fuit Baldai, qui fuit Woden, qui fuit Freothewalde, qui fuit Freolater, qui fuit Frethewulf, qui fuit Fringoldulff, qui fuit Getha, qui fuit Tatuua, qui fuit Bean, qui fuit Selduua, qui fuit Heremod, qui fuit Itermod, qui fuit Hatra, qui fuit Wala, qui fuit Bedwui, qui fuit Sem, qui fuit Noe. Eodem anno Rex Anglorum Henricus exhæredauit Willelmum Peuerell causa veneficij, quod Ranulpho comiti Cestriæ fuerat propinatum, in cuius pestis consortio, plures conscij extitisse dicuntur. Eodem tempore Rex Henricus fecit iurare filiis suis de regno Angliæ Willelmo & Henrico. Eodem tempore defuncto Roberto Oxoniensi episcopo, Robertus Sarisberiensis decanus successit. Per idem tempus Henricus Vuintoniensis antistes, præmisso thesauro suo per Abbatem Cluniacensem, atque licentia Regis, ab Anglia clam recessit, quapropter rex tria eius complanari fecit castella. Circa eosdem dies Hugo de Mortuo mari, vir arrogantissimus, castella sua contra Regem muniuit, turrim scilicet Gloueriniæ, Vuiggemor & Bregres: sed rex superueniens, omnia vsque ad nouissimum cepit & subuertit. Sed posteà cum Rege pacificatus est. Sub eisdem diebus, Lodouuicus Rex Francorum duxit filiam Alfonsi Regis Hispaniæ, cuius regni caput ciuitas est Toletum: Quem, quia principatur regulis Arragonum & Galatiæ, Imperatorem Hispaniarum appellant. Fredericus consecratus est in Imperatorem ab Adriano Papa: manus sancti Iacobi restituta est Redingo. Eodem tempore Thomas Cantuariensis, Archidiaconus, Beuerlacensis Præpositus, & Canonicus in diuersis per Angliam Ecclesiis ascriptus, factus est regis Cancellarius.

Filia Hispaniarum Regis nubit Regi Gallorum. Thomas Cancellarius Regis.

PEr idem tempus, rex Anglorum Henricus, nuncios solemnes Romam mittens, rogauit Papam Adrianum, vt sibi liceret Hyberniæ insulam hostiliter intrare, & terram subiugare, atque homines illos bestiales ad fidem & viam reducere veritatis, extirpatis ibi plantariis vitiorum. Quod Papa Regi gratanter annuens, hoc sequens ei priuilegium destinauit. *Adrianus episcopus seruus seruorum Dei, charissimo in Christo filio, illustri Anglorum Regi salutem, & Apostolicam benedictionem. Laudabiliter & satis fructuose de glorioso nomine tuo propagando in terris, & æternæ fœlicitatis præmio cumulando in cœlis tua magnificentia cogitat, dum ad dilatandos Ecclesiæ terminos, ad declarandum indoctis & rudibus populis* Christianæ *fidei veritatem, & vitiorum plantaria de agro Dominico extirpanda, sicut Catholicus Princeps intendis, & ad id conuenientius exequendum, consilium sedis Apostolicæ exigis & fauorem. In quo facto, quanto altiori consilio & maiori discretione procedis, tanto in eo fœliciorem progressum te, præstante Domino, confidimus habiturum. Significasti siquidem nobis, fili in* Christo *charissime, te* Hyberniæ *insulam, ad subdendum populum legibus* Christianis, *& vitiorum inde plantaria extirpanda velle intrare. & de singulis domibus, annuam vnius denarii beato* Petro *velle soluere pensionem: ita & iura Ecclesiarum illius terræ illibata & integra conseruare. Nos autem pium & laudabile desiderium tuum fauore congruo prosequentes, & petitioni tuæ benignum impendentes assensum, gratum & acceptum habemus, vt pro dilatandis Ecclesiæ terminis, vitiorum restringendo discursu, pro corrigendis moribus & virtutibus inferendis, pro* Christianæ *religionis augmento, insulam illam ingrediaris, & quæ ad honorem* Dei *& salutem illius terræ spectauerint, exequaris: & illius terræ populus te recipiat, & sicut Dominum veneretur, iure Ecclesiarum illibato & integro permanente, & salua beato* Petro *de singulis domibus annua vnius denarij pensione. Sanè omnes insulas, quibus sol iustitiæ* Christus *illuxit, & quæ documenta fidei* Christianæ *susceperunt, ad ius sancti* Petri, *& sacrosanctæ* Romanæ *Ecclesiæ (quod tua etiam nobilitas recognoscit) non est dubium pertinere. Si ergo quod animo concepisti effectu duxeris prosequente complendum, stude gentem illam bonis moribus informare, & agas tam per te, quàm per illos, quos ad hoc, fide, verbo & vita idoneos esse, perspexeris, vt decoretur ibi Ecclesia, plantetur & crescat fidei* Christianæ *religio, & quæ ad honorem* Dei *& salutem pertinent animarum, taliter ordinentur: vt & à Deo sempiternæ mercedis cumulum consequi merearis, & in terris gloriosum nomen valeas in sæculis obtinere.*

Tenor priuilegij, quod Papa Regi Anglorum ad Hyberniam occupandam concessit.

1156. ANno Domini. M. CLVI. in pago Parisiacensi, à monasterio Argentolo, reuelatione diuina, tunica Saluatoris inconsutilis & subcoofusi coloris reperta est, quam sicut literæ cum ea repertæ indicabant, gloriosa mater eius fecerat ei, dum adhuc puer esset. Eodem anno Rex Henricus in Normanniam transiens, cepit longa obsidione castella Mirebellum & Chinonem, Losonum verò antea in ius suum receperat. Nam & paulò ante eùm frater eius Gaufridus, qui expulso comite Britanniæ, Hoelonannéticam, ciuibus consentientibus, ceperat ciuitatem, hac conditione cum rege pacificatus est: vt rex daret ei singulis annis mille libras Angliçæ monetæ & Andegauensium duo millia: & sic inter eos discordia est sopita, mense Iulio. Eodem anno Rex Siciliæ Vuilhelmus, ciuitatem Barum funditùs euertit, Græcos superauit, ciuitates & castella sibi priùs ablata, in ius suum reuocauit, cum Papa Adriano pacem fecit, consecrationes episcoporum regni sui ei concedendo. Tunc Alienor Regina Anglorum peperit regi filiam, quam Matildem nuncupauit.

CIrca dies istos, heremita quidam vir modestus & sanctus, in Hybernia non longè à purgatorio, de quo supradictum est, in loco deserto degebat, in cuius horto omni ferè nocte dæmones visibiliter conuenerunt. Et statim post solis occasum congregati, Placitum ibi tenuerunt, ante solis inde ortum recedentes, Rationem ibi quoque reddebant dæmones principi dæmoniorum, quid mali fecerint in hominibus decipiendis, quorum confabulationes audiuit vir sanctus manifestè, & eorum figuras deformes visibiliter conspexit. Ad ostium cellulæ eius conueniunt, sed quoniam intrare non possunt, nudas illi sæpè mulieres ostendunt. Sicque fit vt Heremita ille, per confabulationes eorum, vitam illius regionis multorum hominum cognoscat. Erat autem in patria illa, sacerdos quidem sanctæ vitæ & honestæ, qui parochiam regebat, cuius consuetudo talis, vt quotidiè mane surgens, cæmiterium circumiret, & pro animabus omnium, quorum ibi corpora quiescebant, septem psalmos deuotus cantaret. Castè præterea vixit, & bonis ope-

1157. tibus atque sanctæ doctrinæ sollicitè studium impendit. Dæmones verò in concilio suo multotiens conquesti sunt de eo, quòd nullus eorum à proposito ipsum flectere potuisset. Increpabat autem satellites suos princeps dæmonum, quòd tam diu presbyter inflexibilis perstitisset. Tunc accedens vnus eorum: Ego inquit decipiam eum, quia paraui ei mulierem, per cuius pulchritudinem subiicietur nobis: sed hoc facere non potero, nisi infra quindecim annos. Si infra hunc terminum, ait magister, illum deceperis, magnam rem facies. Contigit autem eo tempore, vt sacerdos iuxta consuetudinem, manè cœmiterium circumiens, infantulam iuxta crucem in cœmiterio positam, inueniret. Quam accipiens presbyter, pietate motus, nutrici eam commendauit, & illam in filiam adoptauit. Et quia sanctimonialem eam facere proposuit, literas discere facit. Quæ cùm annos pubertatis attigisset, erat puella nimis speciosa: vnde presbyter cœpit tentari in concupiscentia eius. Et quo secretiùs, eo frequentiùs presbyter tentatus, nuper consensum petit & inuenit, nec tamen adhuc de carnis immunditia aliquid agebatur. Nocte itaque sequenti, postquam puella actionem presbytero concessisset, dæmones, qui in horto heremitæ ex more conuenerant, magnum de consensu facto, gaudium conceperunt. Dæmon autem, qui sacerdotem decipere promiserat, magistro suo dicebat: Ecce, presbyter quem per mulierem me decepturum dixeram, iam feci quòd à virgine, quam in filiam adoptauerat, & sanctimonialem facere decreuerat, consensum stupri petens, impetrauit, & cras hora meridiana opus nefarium ad effectum perducam. Gratias ergo ei magister egit, & viriliter ipsum fecisse dicebat. Die itaque crastina, presbyter puellam vocans, introduxit illam in cubiculum suum, & eam in lecto collocauit: & stans ante lectum in tentatione positus, cogitauit, quid esset facturus. Et tandem ad se reuersus, iussit vt puella expectaret, donec ad illam rediret. Et sic ad ostium cubiculi diuertens, cultrum arripuit, & propria membra virilia abscindens, foras proiecit. Quid (inquit) putastis dæmones, quòd non intellexerim tentationes vestras? de perditione mea vel filiæ meæ non gaudebitis, quia nec me nec ipsam habebitis. Sequente quoque nocte, cùm diabolus interrogaret discipulum, quid de presbytero actum fuisset: respondit se omnem laborem amisisse, & qualiter sacerdos seipsum castrauerat, cunctis audientibus, enarrauit. Iussit ergo magister, vt dæmon ille grauiter flagellaretur, & sic conuentus soluitur spirituum immundorum. Sacerdos autem puellam, quam nutrierat, Deo seruituram sanctimonialibus commendauit. Eodemque anno *Willielmus* primogenitus Regis *Henrici* obiit, & sepultus est apud *Radigum*.

ANno Domini, M. C LVII. Rex *Anglorum Henricus* transfretauit in *Angliam*, & Rex *Scotorum Malcolmus* reddidit ei ciuitatem *Karleolum*, *Bamburgi* castrum, & *Nouum castellum* super *Tynam*, & totum comitatum *Lodonensem*. Et Rex reddidit ei *Huntendoniæ* comitatum. *Willielmus* similiter filius Regis *Stephani* nothus, qui erat comes *Moretonij* & de *Warrenna*, reddidit Regi *Pennefenel* & *Norwicum*, & omnes munitiones suas in *Anglia* & *Normannia*, quas ex dono Regis *Stephani* possidebat. Et Rex *Henricus* dedit ei quicquid pater eius Rex *Stephanus* habuit, die qua Rex *Henricus* mortuus fuit & viuus. Et eo tempore, *Hugo Bigod* castella sua Regi resignauit. Eodem anno Rex *Henricus* magnam parauit expeditionem, ita vt duo milites de tota *Anglia* tertium inuenirent, ad expugnandum *Wallenses* per terram & per mare. Intrans ergo *Walliam* Rex, extirpatis syluis, nemoribusque succisis atque viis patefactis, castrum *Roelent* firmauit, alias munitiones antecessoribus suis sorreptas, potenter reuocauit, castellum etiam *Basingwerc* restaurauit. & *Wallensibus* ad libitum subiectis, cum triumpho *Angliam* repetiuit. Apud *Suandunum* multorum cepit homagia, scilicet nobiliorum. Eodem anno natus est *Henrico* Regi ex *Alienor* Regina, filius apud *Oxoniam*, & vocatus est *Richardus*. Et hucusque *Robertus Abbas* de *Monte sancti Michaelis* chronica sua digessit.

Expeditio Regis Henrici in Walos.

1158. ANno Domini. M. C. LVIII. Rex *Anglorum Henricus*, in dominicæ Natiuitatis die, apud *Wigorniam* coronatus est: vbi post celebrationem diuinorum sacramentorum, coronam super altare posuit, nec vltra coronam portauit. Eodem anno *Alienor* Regina filium peperit, quem *Gaufridum* vocauit. Et eodem anno noua moneta fuit in *Anglia* fabricata. Eodem anno *Thomas* Regis Cancellarius, in apparatu magno *Parisios* venit, *Margaretam* Regis *Francorum* filiam, *Henrico* filio Regis *Anglorum*, in coniugem accepturus. Eodem anno, *Gaufrido* fratre Regis *Anglorum* defuncto, idem Rex transiens *Nanneticam* ciuitatem in ius suum recepit. Quo etiam tempore, Rex *Henricus* à Rege *Francorum* inuitatus, venit *Parisios*, & receptus est in Palatium Regis, Rege *Francorum* cum Regina sua, in claustro canonicorum beatæ *Mariæ* virginis hospitante.

Rex Henricus à Rege Francorum magnificè Parisius suscipitur.

ANno Domini. M.C.LIX. Rex *Anglorum Henricus*, duxit exercitum versus *Tholosam*, & cepit castella fortia vicina eius, Rege *Francorum* interim in vrbe iugiter commorante. Sed Rex *Anglorum* ipsam ciuitatem non assiluit, ob reuerentiam Regis *Francorum*, cuius sororem *Constantiam*, comes *Tholosanus* duxerat in vxorem, & ex ea liberos susceperat, qua de causa Reges inimici facti sunt, sicut exitus rerum postmodum declarauit. Eodem anno, defuncto Papa *Adriano*, schisma oritur inter duos, *Alexandrum* scilicet, & *Octauianum*. Nam Imperator cum clero suo receperat *Octauianum*, sed à regibus *Francorum* & *Anglorum* consensum est in *Alexandrum*. Imperator autem ad dictos reges literas direxit, vt *Octauianum* reciperent, sed ipsis contradicentibus, Papatum obtinuit *Alexander*.

Schismade Papatu.

ANno Domini. M.C.LX. Rex *Anglorum Henricus* à *Tholosa* reuersus, *Margaretam* regis *Francorum* filiam, quam in sua custodia habebat, *Henrico* filio suo desponsari fecit, & castellum de *Gisors* diu desideratum, recepit. Propter quod Rex *Francorum* quia præproperè factum fuerat, indignatus est valde: vnde cum auxilio *Theobald.* Comitis *Flandrensis*, ad dedecus Regis *Anglorum*, *Caluum montem* firmauit. Sed Rex *Anglorum* festinus adueniens, Rege *Francorum* & comite fugatis, castrum obsedit, & infra dies paucos ad deditionem inclusos coëgit. Capti sunt autem intus milites quinquaginta quinque, & sic celebratum est matrimonium inter filium regis *Anglorum* septennem, & filiam Regis *Francorum* triennem, autoritate scilicet *Henrici Pisani*, & *Willielmo Papiensis*, presbyterorum Cardinalium, & sedis Apostolicæ legatorum, quarto Nonas Nouembris apud *Burgum*. Eodem anno *Maria* Abbatissa de *Rumesia*, filia Regis *Stephani*, nupsit *Matthæo* Comiti *Boloniæ*, ex qua sustulit duas filias, propter quod peccatum, *Thomas* Regis Cancellarius, qui contrarius fuit huic contractui illicito, ad instar beati *Ioannis Baptistæ*, multas passus est Comitis insidias. Eodem anno *Theobaldus Cantuariensis* Archiepiscopus diem clausit extremum.

Matrimonium inter filium Regis Anglorum & filiam Regis Francorum.

1161. ANno Domini. M. CLXI. *Bartholomaus* vir religiosus, & in Theologicis disciplinis ad sufficientiam eruditos, *Waltero Roffensi* episcopo consecratus est Antistes *Exoniensis*. De hoc *Bartholomaeo* venerabili viro fama refert notissima, quod cum lucris animarum deuotus intendens parochiam visitaret, in villa quadam campestri, cum suis clericis pernoctauit. Dormiens igitur de nocte in solario quodam, quòd Ecclesiæ villæ ac cœmiterio imminebat, cùm circa noctis medium, ad nocturnam synaxim Deo persoluendam euigilasset, lumen quod coram illo ardere consueuerat, apparebat extinctum. Episcopus autem cubicularium obiurgans, quòd in tenebris dormiret, præcepit vt velociter lumen quæreret, & inferret. Intereà verò Antistes, dum luminis aduentum vigilans expectaret, audiuit voces quasi infantium innumerabilium de cœmiterio exeuntes, plangentium & dicentium manifestè: Veh nobis, veh nobis, quis amodo pro nobis orabit, & eleemosynas dabit, vel pro nostra salute Missas celebrabit? Audiens autem has voces Episcopus, obstupuit vehementer, supra modum quid significarent admirans. Cubicularius quoque eius lumen interim quærens, cùm neque in aula neque in coquina ignem reperisset, exiuit in villam anxius, & multis iam ædibus perlustratis, lumen optatum non inuenit. Tandem cùm quærendo huc illucque diu discurrisset, vidit lumen quasi in vltima domo villæ, & illuc se cum festinatione conferens, inuenit in domo cuiusdam, hominis corpus exanime, & cum presbytero villæ multos vtriusque sexus homines circumstantes, & præ dolore defuncti flentes, & capillos sui capitis detrahentes. At cubicularius Episcopi, super his quæ vidit non multum sollicitus, lumen posuit in laterna sua, & cum festinatione ad Episcopum reuersus, quæ sibi acciderant per ordinem enarrauit. Cantatis matutinis, cùm crastina dies illuxisset, fecit Episcopus conuenire presbyterum cum quibusdam hominibus villæ, & sciscitatus ab eis diligenter, quis homo ille nuper defunctus esset, & qualis vitæ ante obitum in sæculo extitisset. Qui omnes fatebantur de eo, quod esset vir iustus ac timens Deum, pater orphanorum & consolatio miserorum. vt qui omnem substantiam suam in pauperibus, dum viueret, & hospitibus erogauit. Tenuit prætereà in domo sua presbyterum, cui de proprio omnia necessaria ministrauit, qui commendationes animarum & Missarum suffragia, diebus singulis pro fidelibus defunctis celebrauit. Hæc autem cùm audisset Episcopus, intellexit, continuo voces quas audierat de cæmiterio emissas, nihil aliud esse, quàm voces animarum illorum corporum, qui in cæmiterio quiescebant, plangentes de morte hominis & gementes, per quem dum vixerant eleemosynarum & Missarum habere suffragia meruerunt. Tunc Episcopus, vocato ad se presbytero, qui sub viro defuncto Missas pro defunctis celebrauerat, dedit ei portionem in Ecclesia villæ statuens & illi iniungens, vt quàm diu viueret, Missam & obsequia defunctorum diebus singulis celebraret. Eodem tempore *Cantuaria* ferè omnis comburitur.

ANno Domini. M. CLXII. *Lodowicus* Rex *Francorum* & *Henricus* Rex *Anglorum*, armatorum copiis vndique congregatis, cùm iam campestre prælium inter eos imminere putaretur, prope *Ferte vallem*, amici subito sunt effecti. Eodem anno *Alienor Anglorum* Regina apud *Rothomagum* filium peperit, & ei nomen suum imposuit. Hoc etiam anno *Richardus Londoniensis* episcopus

Pax inter Regem Anglorum & Gallorum.

viam vniuersæ carnis ingressus est. Per idem vero tempus Rex *Henricus* fecit iurare fidelitatem *Henrico* filio suo, de hæreditate sua, & inter omnes magnates regni, *Thomas* Cancellarius, primus fidelitatem iurauit, salua fide Regis patris quamdiu viueret & regno præesse vellet. 1162.

EOdem anno, congregato clero & populo totius prouinciæ *Cantuariensis* apud *Westmonasterium*, *Thomas* Regis cancellarius electus est in Archiepiscopum *Cantuariensem* solemniter, nemine reclamante. Facta itaque electione, sabbato in pentecoste, presbyter ordinatus est à *Waltero Roffensi* episcopo, in Ecclesia *Cantuariensi*. Et sequente die, dictus consecratus est, ab *Henrico Wintoniensi* episcopo solemniter & inthronizatus. Nuncij igitur ad Papam directi, quem citra *Alpes* inuenerunt ad *Gallias* descendentem, cum pallio sunt reuersi. Quod *Thomas* Archiepiscopus, solitus constrictus sacramentis, ab altari suscipiens, reuerenter summi sacerdotis vestes induit, & habitum sic mutauit, vt & animum permutaret. Nam curiæ curis interesse renuncians, Ecclesiæ suæ negotiis & lucris spiritualibus intendebat. Siquidem nuncios ad Regem in *Normanniam* direxit, Cancellariæ renuncians & sigillum resignans. Quod in cor Regis altiùs ascendit, in se solum causam resignationis tam subitæ retorquens. Hæc prima fuit regalis animi perturbatio aduersus *Thomam* Archipræsulem *Cantuariensem*. Erat autem *Thomas* iste *Londoniensis* vrbis indigena, à primis adolescentiæ annis gratia multiplici decoratus. Ab ineunte enim ætate, beatam Dei genitricem, tanquam Ducem viarum suarum, dulciùs inuocare, in illam post *Christum*, totam spem ponere consueuit. Liberalium quoque disciplinarum scholas tandem egrediens, ad *Theobaldum Cantuariensem* Archiepiscopum se contulit, & industria promerente, in breui dignus fuit, vt ei familiarissimus haberetur. Quot autem & quantos ibi labores, pro Ecclesia Dei pertulerit, quoties pro expediendis negotiis Apostolorum limina visitauerit, quàm fœlici exitu, quæ sibi iniuncta fuerant, expedierit, non est facile dictu: præsertim cùm in causis perorandis & decidendis, ac populis instruendis tota eius intentio versaretur. Primo igitur à præfato Archiepiscopo in Archidiaconum *Cantuariensem* promotus, post modici temporis interuallum, Cancellarius efficitur, eius industria promerente. Cancellarij autem fungens officio, audaciam miluorum sapienter depressit, qui Regi adulantes, diripere conspirauerant, tam Prouincialium quàm Ecclesiæ facultates. Hæc de beato *Thoma*, qualis ante promotionem in Archiepiscopum, extiterit, prælibauimus, quatenus ea, quæ de ipso sequuntur lectori clariùs elucescant.

Thomas Regis Cancellarius, eligitur in Episcopum Cantuariensem.

Vita sancti Thomæ.

HOc anno sopita est discordia, & amicabili fine terminata, inter Ecclesiam *Lincolniensem* & cœnobium beati *Albani* protomartyris *Anglorum*, *Roberto* de *Chesneto* Episcopo agente, & *Roberto* de *Gorham* Abbate de sancto *Albano* defendente, in præsentia Regis *Henrici* secundi, & Archiepiscoporum, *Thoma Cantuariensis*, & *Rogeri Eboracensis*, & Episcoporum *Henrici Wintoniensis*, *Willielmi Norwicensis*, *Iocelini Sarisberiensis*, *Bartholomæi Oxoniensis*, *Hilarij Cicestrensis*, *Hugonis Dunelmensis*, *Richardi Couentrensis*, *Gileberti Herefordensis*, & *Godefridi* de sancto *Asaph*, præsente etiam *Roberto* comite *Legecestrensi* Iusticiari *Angliæ*, cum Comitibus, Baronibus, Abbatibus, Archidiaconis, & innumera turba regni, apud *Westmonasterium*, feria quinta proxima ante *passionem Domini*, in hunc modum *Robertus Dei gratia Lincolniensis episcopus, omnibus sanctæ matris Ecclesiæ filius salutem.* Ne-

1163

Tenor transactionis literis quo erat inter Ecclesiam Lincolniensem & Monasterium sancti Albani.

tum sit vniuersitati vestræ, quòd ego controuersia illi, quam aduersus Robertum *Abbatem sancti* Albani *& fratres eius moueram, qua monasterium ipsum sancti* Albani, *& quindecim Ecclesias illas quas in territorio suo priuilegiatas habuit,* Lincolniensis *Ecclesiæ & mihi, vt ipsius episcopo, in subiectionem & obedientiam petebam, in præsentia testium prædictorum, assensu Capituli mei in perpetuum renunciaui. Et vt ab ea in perpetuum conquiescram, de manu ipsius Abbatis & fratrum eius, villam quæ dicitur* Tinghurst, *cum Ecclesia & omnibus pertinentiis eiusdem, pro decem libratis terræ, liberè & quietè* Lincolniensis *in perpetuum, de cætero possidendam assensu Domini mei Regis, & fratrum nostrorum episcoporum iam dictorum concilio, Capitulo meo in hoc assensum præbente, recepi: & ius quod iam dicta Abbatia, & in persona* Roberti *Abbatis & successorum eius, & iam dictis quindecim Ecclesiis, Ecclesia mea & meis successoribus meis vendicabam, in manu Domini mei Regis, pro me & successoribus meis in perpetuum resignaui. Sit itaque de cætero liberum, monasterio beati* Albani *& quindecim iam dictis Ecclesiis chrisma sibi & oleum & benedictionem & cætera omnia sine Ecclesiæ* C *nostræ reclamatione accipere, & de cætero in manu Regis, sicut sua Dominica Ecclesia, libera remanebit. Reliqua verò eiusdem Ecclesiæ monasterij passim per episcopatum* Lincolniensem *constituta, obedientiam & subiectionem. quam cætera debent Ecclesiæ, episcopo* Lincolniensi *& Archidiacono exhibebunt. Quod ne de cætero possit in litem reuocari. scripto præsentis attestatione, & sigilli mei & Capituli appositione confirmaui testibus supradictis.* Hanc pacem & concordiam, cùm Rex *Henricus*, & *Thomas Cantuariensis* Archiepiscopus suis confirmauerant, munimentis, Papa *Alexander* eorum vestigia sequutus, eam priuilegio Ecclesiæ *Romanæ* & subscriptione omnium Cardinalium communiuit. Eodem anno Rex *Hierosolymorum Baldewinus* humanæ naturæ debitum soluit, cui successit frater eius *Amalricus*.

Thomas osculo à Rege suscipitur.

ANno Domini. M. CLXIII. Rex Anglorum *Henricus*, finibus transmarinis pro voluntate dispositis, in *Angliam* rediit, & *Thomas Cantuariensis* Archiepiscopus illi obuians, in osculo receptus est: sed non in gratiæ plenitudinem; sicut ipsius Regis vultus statim auersus, omnibus qui aderant patenter ostendit. Eodem anno transla- E tum est corpus sancti Regis & confessoris *Edwardi* apud *Westmonasterium*, à beato *Thoma Cantuariensi* Archiepiscopo: præsente Rege *Henrico*, qui hæc procurauerat.

EOdem anno, Rege *Anglorum* ad hoc instante, & *Alexandro* Papa id concedente; *Gilebertus Herfordensis* episcopus, ad sedem Ecclesiæ *Londoniensis* translatus est: & quarto Kalendas Maij, in illa cathedra solemniter introductus. Eodem anno *Robertus* de *Mountforde*, cum *Henrico* de *Essexia*: F de proditione Regis, singulari certamine congrediens, victoriam reportauit. Qua de causa *Henricus* coram infamiæ simul, & exhæredationis iacturam incurrens; indulgentia pij Regis, apud *Radingum*, habitum monachalem suscepit. Hoc etiam anno *Thomas Cantuariensis* Archiepiscopus, ad instantissimam Regis petitionem, Archidiaconatum *Cantuariensem* dedit *Gaufrido Ridel*, clerico suo; sed gratiam Regis sibi priùs subtractam, non G plenè redintegratam cognouit. Apparuit enim prima Regis perturbatio, contra *Thomam* Archiepiscopum; cùm sigillum Regis resignauit. Secunda, cum Regi de partibus transmarinis venienti occurrens; receptus est in osculum, & non in gratiæ plenitudinem. Tertia in hoc loco, cùm Archidiaconatum ad eius petitionem contulit; nec tamen gratiam eius sibi redintegratam, cognouit. Eodem anno *Clarembaldus* sancti *Augustini*

Causa indignationis Regis in Archiepiscopum Thomam.

A electus; benedictionem à *Thoma Cantuariensi* Archiepiscopo accipere quærebat: sed in sua Ecclesia & sine processione, vt suspicio subiectionis, in posterum prorsus adempta esset. Consensit autem electus in consuetudines antiquas in regno; easque conseruans, Archiepiscopo prædicta exigenti, aduersabatur. Et in hoc loco quarto, apparuit perturbatio Regis contra ipsum. Eodem anno, facta est inquisitio generalis per *Angliam*; cui quis in seruitio sæculari de iure obnoxius teneretur. Inuentum est in *Cantia* prouincia, quòd B *Willielmus* de *Ros* in munere quolibet subeundo, Regem deberet agnoscere, & non Archiepiscopum. & sic odium personæ in damnum Ecclesiæ redundauit. Et hic quinto loco, apparuit perturbatio Regis contra illum. Sexto apparuit, cum Archiepiscopus vacantem Ecclesiam de *Ainesford*, cuidam *Laurentio*. contulisset; *Willielmus* villæ Dominus & sibi ius vendicans patronatus, *Laurentium* expulit: pro quo facto, Archiepiscopus *Willielmum* excommunicauit. Sed quia Rege minimè C certiorato fecisset, maximam eius indignationem incurrit. Asserit enim Rex, iuxta dignitatem regni sui; quòd nullus, qui de Rege teneat in capite, vel minister, citra illius scientiam sit excommunicandus ab aliquo: ne si hoc Regem lateat lapsus ignorantia communicet excommunicato; comitem vel baronem ad se venientem, in osculo, vel consilio, admittens. Septimo apparuit, cum idem Rex nuncios ad curiam *Romanam* misisset, vt consuetudines regni confirmaret: sed in nullo proficientes, nuncij reuersi animum Regis contra Archiepiscopum & alios exasperatum, D non poterant mitigare.

Concilium Turonis celebratum.

EOdem anno Papa *Alexander Turonis* Concilium congregauit in Ecclesia sancti *Mauricij*, duodecimo Kalendas Iunij: ad cuius vocationem, permissione Regis *Angliæ*; venerunt Archiepiscopi, episcopi, & alij *Angliæ* Prælati, *Thomas Cantuariensis* Archiepiscopus cum suis suffraganeis, & ad dexteram Papæ in Concilio sedit: Archiepiscopus *Eboracensis Rogerus*, ad sinistram cum solo episcopo *Dunelmensi*. Eodem anno *Rex Malcolmus Scotorum*; & *Resus* princeps Demetiæ, id est *Australium wallensium*; cum aliis Regibus & maioribus *Cambriæ*; Kalendis Iulij apud *Woodestocke* fecerunt homagium Regi *Anglorum*; & *Henrico* filio eius. Ipso etiam anno *Rogerus* comes *Clarensis*, à *Thoma Cantuariensi* Archiepiscopo, apud *Westmonasterium* vocatus ad faciendum sibi homagium de castello *Tunebridge* & pertinentiis suis; contradixit ei comes instinctu Regis; dicens, feudum illud totum in seruitio Laicali ad Regem, potiùs, quàm ad Archiepiscopum pertinere. Et hic loco octauo apparuit Regis perturbatio, aduersus Archiepiscum *Cantuariensem*.

1163.

ANno Domini. M. CLXIIII. In præsentia Regis *Henrici* apud *Clarendonam*, octauo Kalendis Februarij; præsidente *Ioanne* de *Oxenia*, de mandato ipsius Regis: præsentibus etiam Archiepiscopis, Abbatibus, Prioribus, Comitibus, Baronibus & Proceribus regni; facta est recognitio siue recordatio cuiusdam partis consuetudinum & libertatum antecessorum suorum: Regis, videlicet, *Henrici* aui sui, & aliorum; quæ obseruari debebant in regno, & ab omnibus teneri; propter dissensiones & discordias sæpe emergentes, inter Clerum & Iusticiarios Domini Regis, & Magnatum regni. Harum vero consuetudinum recognitarum, quædam pars in sexdecim capitulis subsequentibus continetur. De aduocatione, & præsentatione Ecclesiarum, si controuersia emerserit inter laicos; vel inter laicos & clericos, vel

Sexdecim capitula consuetudinum siue libertatum.

inter clericos: in curia Domini regis tractetur & terminetur. Ecclesiæ de feudo Domini regis, non possunt in perpetuum dari, absque concessione ipsius. Cleri accusati de quacunque re, summoniti à Iudiciario Regis; veniant in curiam ipsis responsuri ibidem de hoc, vnde videbitur curiæ Regis, quòd ibi sit respondendum: & in curia Ecclesiastica, vnde videbitur quòd ibi sit respondendum: ita quòd Regis Iusticiarius mittet in curiam sanctæ Ecclesiæ, ad videndum quomodo res ibi tractabitur. Et si clericus conuictus vel confessus fuerit; non debet eum de cætero Ecclesia tueri. Archiepiscopis, Episcopis, & personis regni, non licet exire regnum absque licentia Domini Regis: & si exierint, si regi placuerit, securum eum facient, quod nec in eundo nec in redeundo vel moram faciendo; perquirent malum siue damnum Domino Regi, vel regno. Excommunicati non debent dare vadium ad remanentiam; nec præstare iuramentum: sed tantum vadium & plegium standi iudicio Ecclesiæ, vbi absoluuntur. Laici non debent accusari, nisi per certos & legitimos accusatores & testes in præsentia episcopi: ita quod Archidiaconus non perdat ius suum; nec quicquam quod inde habere debeat. Et si tales fuerint qui culpantur, quod non velit, vel non audeat aliquis accusare: eos vicecomes requisitus ab Episcopo, faciat iurare duodecim legales de Insuero siue de villa, coram Episcopo, quod veritatem secundùm conscientiam suam manifestabunt. Nullus qui de Rege tenet in capite, nec aliquis Dominicorum ministrorum eius excommunicetur; nec alicuius eorum terræ sub interdicto ponantur, nisi priùs Dominus Rex, si in regno fuerit, conueniatur. Vel Iusticiarius eius, si fuerit extra regimen: vt rectum de eo faciat: & ita, vt quod pertinebat ad Regis curiam, ibi terminetur, & de eo quod spectat ad curiam Ecclesiasticam, ad eandem mittatur, vt ibidem terminetur: De appellationibus, si emerserint, ab Archidiacono debebit procedi ad Episcopum, ab Episcopo ad Archiepiscopum: & si Archiepiscopus defuerit in iustitia exhibenda, ad Dominum regem perueniendum est postremo: vt præcepto ipsius, in curia Archiepiscopi controuersia terminetur: ita quod non debeat vltra procedi absque assensu Domini Regis. Si calumnia emerserit inter clericum & laicum, vel econuerso: de vllo tenemento quod clericus velit ad eleemosynam trahere, vel laicus ad laicum feudum: per recognitionem duodecim legalium hominum, iuxta capitalis, Iusticiarij Regis considerationem terminabitur: vtrùm tenementum sit pertinens ad eleemosynam, siue ad laicum feudum, coram Iusticiario Regis. Et si recognitum fuerit ad eleemosynam pertinere, placitum erit in curia Ecclesiastica. Si vero ad laicum feudum, nisi ambo tenementum de Episcopo eodem vel Barone, aduocauerint de feudo illo eundem Episcopum vel Baronem: erit placitum in curia ipsius: ita quod propter factam recognitionem saisinam non amittat, qui priùs fuerat saisitus de ciuitate vel castello vel burgo, vel dominico manerio Regis. Si ab Archidiacono, vel Episcopo super aliquo delicto citatus fuerit, vnde debeat eis respondere: & ad citationes eorum noluerit satisfacere, bene licet eis sub interdicto ponere eum, sed non debent ipsum excommunicare, priusquàm capitalis minister Regis villæ illius conueniatur, vt iusticiet eum ad satisfactionem venire. Et si minister Regis inde defecerit, erit in misericordia Regis, & inde poterit Episcopum ipsum accusatum Ecclesiastica Iustitia coercere. Archiepiscopi, Episcopi, & vniuer-

A sæ personæ regni, qui de Rege tenent in capite, habeant possessiones suas de Rege sicut Baroniam & inde respondeant Iusticiariis & ministris Regis, & sequantur & faciant omnes consuetudines regias, & sicut cæteri Barones, debent interesse iudiciis curiæ Regis cum Baronibus, quousque perueniatur ad diminutionem membrorum, vel ad mortem. Cum vacauerit Archiepiscopatus, vel Episcopatus, vel Abbatia, vel Prioratus in dominio regis, esse debet in manu ipsius, & inde percipiet omnes reditus & exitus, sicut Dominicos
B reditus suos. Et cum ventum fuerit ad consulendum Ecclesiam, debet Dominus Rex mandare potiores personas Ecclesiæ, & in capella ipsius regis debet fieri electio, assensu ipsius Regis, & concilio personarum regni, quas ad hæc faciendum aduocauerit, & ibidem faciet electus homagium & fidelitatem Regi, sicut Ligio Domino suo de vita sua & de membris, & de honore terreno, saluo ordine suo, priusquam consecretur. Si quisquam de proceribus regni disfortiauerit Archie-
C piscopo, vel Archidiacono de se suisue iustitiam exhibere: Dominus Rex debet eos Iusticiare. Et si fortè aliquis disforciaret Domino Regi rectitudinem suam, Archiepiscopi, Episcopi, & Archidiaconi, debent eum iusticiare vt Regi satisfaciat. Castella eorum, qui sunt in Foris facto Regis: non detineat Ecclesia vel cæmiterium, contra Iusticiarios Regis: quia ipsius Regis sunt, siue in Ecclesiis, siue extra fuerint inuecta. Placita de debitis, quæ fide interposita debentur vel absque interpositione
D fidei: sint in iustitia Regis. Filij rusticorum non debēt ordinari absque assensu Domini, de cuius terra nati dignoscuntur. Hanc recognitionem siue recordationem de consuetudinibus & libertatibus iniquis, & dignitatibus Deo detestabilibus: Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Priores, Clerus cum comitibus & Baronibus ac Proceribus cunctis, iurauerunt: & firmiter in verbo veritatis promiserunt viua voce tenendas & obseruandas Domino Regi & hæredibus suis, bona fide & absque malo ingenio in perpetuum.

E His itaque gestis potestas Laica in res & personas Ecclesiasticas, omnia pro libitu, Ecclesiastico iure contempto, tacentibus aut vix murmurantibus Episcopis potiùs quàm resistentibus, vsurpabat. *Thomas* igitur *Cantuariensis* Archiepiscopus in se reuersus, cùm leges iniquas & omnibus Christi fidelibus detestandas concessisset, & eas obseruare iuramento firmasset: rem temerè perpetratam diligenter examinans: seipsum grauiter
F afflixit alimentis austerioribus, & indumentis corpus humiliauit: suspendens se ab altaris officio, donec per confessionem & condignos pœnitentiæ fructus, à summo Pontifice meruit deuotus absolui. Nam illico nuncios ad *Romanam* dirigens curiam, dum causam Ecclesiæ, & suam, ad summi Pontificis in schedula conscriptam transmisisset cognitionem: ab obligatione, quam inconsultè inierat, absolutionem petiit: & eam per has sequentes literas impetrauit.

Thomam *pœnitet se in leges Regi consensisse.*

G Alexander *Episcopus, & cætera. Ad aures nostras, fraternitas tua nouerit fuisse perlatum: quod occasione cuiusdam excessus, à Missarum propositeris celebratione cessare, & à consecratione corporis & sanguinis Domini abstinere. Quod vtique quàm graue sit, præcipue in tanta persona, & quantum inde possit scandalum prouenire, sollicita meditatione consideres: & hoc ipsum vigilantia tuæ discretionis attendat. Debet autem prudentia tua diligenter aduertere: quòd plurimùm interest, quando ex deliberatione & propria voluntate, & quando ignorantia vel necessitate aliqua committuntur.* Nam (*sicut legitur*) vsque adeò voluntarium est peccatum, quod nisi

Epistola Alexandri Papa ad Thomam Archiepiscopum.

1164. fit voluntarium non sit peccatum. *Si igitur aliquid recolis te commisisse, de quo te debeat propria conscientia remordere; quicquid sit sacerdoti, qui discretus & prouidus habetur, tibi consulimus per pœnitentiam confiteri: quo facto miserator & misericors Dominus, qui multò plus ad cor respicit quàm ad actus: tibi, consueta pietatis sua misericordia dimittet. Et nos de beatorum* Petri & Pauli *Apostolorum eius meritis confidentes: te ab eo quod est commissum, absoluimus: & idipsum fraternitati tua auctoritate Apostolica relaxamus: consulentes vtique & mandantes, vt postea à Missarum celebratione propter hoc non debeas abstinere.*

EOdem anno Rex *Henricus* volens in singulis (vt dicebat) maleficia debita cum seueritate punire: & cuiuscumque ordinis dignitatem ad sniqoum trahi dispendium: incongruum esse asseruit; Clericos à suis Iusticiariis in publico flagitio deprehensos, Episcopo tradere impunitos. Decreuit enim, vt post Episcopi ioocnirent obnoxios; præsente Regis Iusticiario, exautorarent: & post, curiæ Regis traderent puniendos. Io contrariom sentiebat Archiepiscopus, vt quos exauctorarent Episcopi, à manu laicali postmodùm non punirentur, quia bis in idipsum punire viderentur. Huic cootrouersiæ præstitit occasiooem *Philippus* de *Broc*, Canonicus *Bedefordensis*; qui tractus in causam, propter homicidium; in Regis Iusticiarium verbum protulit contumeliosum. Quod cùm negare coram Archiepiscopo non posset; præbendæ suæ beneficio mulctatus est, & per biennium à regno pulsus. Et hic nono loco apparuit perturbatio Regis contra Archiepiscopum. Defuncto *Olanam, Forthicus* alium ei substituit. Hoc anno dedicata est priùs Ecclesia de *Rutin.* ab eodem Archiepiscopo *Thoma*; præsente Rege & Episcopis decem.

VIdens igitur Archiepiscopus libertates Ecclesiæ iam funditùs expirasse; inscio Rege, apud *Romen.* nauem ascendit, *Romam* profecturus sed vento in contrarium flante, in *Angliam* reiectus est, ex quo facto decimo Regis offensam iocurrit. Qua propter illicò tractus in causam, *Ioanne* Mareschallo Regis deferente querelam pro manerio quodam, qood à multis temporibus, vt dicebatur, Archiepiscopos inconcusse possederat; tandem post graues vexationes contrariam reportauit sententiam & Regi iudicatum solui sufficienter cauit; habita taxatione in quingentis libris. Et hic loco vndecimo apparuit perturbatio Regis aduersus Archiepiscopum; puram conscientiam habentem. Item apud *Northamtonam* tractus in causam super actu, quem in Cancellaria egerat; præsentiam suam exhibuit tertio Idus Octobris. Et quoniam Castellaniam de *Fya*, & de *Porchamestede* pluribus annis liberè possedisset multùm consentaneum rationi videbatur, vt à capite incipiens, perceptorum redderet rationem. Sed quooiam ante coosecrationem suam, Archiepiscopus ab *Henrico* filio Regis & hærede atque Iusticiario Regni; liber & absolutus ab omni ratiocinio fuit assignatus Episcopos: & ne iniusto condemnaretur iudicio, sedem Apostolicam appellauit; & sub pœna anathematis, tam suis suffragaoeis Episcopis, quàm laicis vniuersis, ne io patrem suum & iudicem sententiam proferrent iniquam, præcepit. Proceres verò & Episcopi qui ad hoc vocati erant à Rege: in eum nihilominus non conuictum neque confessum, sed priuilegium Ecclesiæ suæ & suam protestantem, sententiam intorserunt. Et sic Archiepiscopus in arcto positus, & opprobriis lacessitus, omniumque Episcoporum solatio destitutus: crucem, quam manu tenebat; in altum erexit, & à curia palam recessit. Sicque sequenti nocte, villam latenter egrediens, & ab aspectibus hominum se diebus subtrahens, & de noctibus iter expediens, post dies aliquot ad *Sanwics* peruenit portum, vbi in nauicula fragili, in *Flandriam* est transuectus. Actus ergo in exilium Christi Confessor: à Domino Papa *Alexandro Senonis* receptus est, & in *Pontiniacensi* monasterio commendatus.

Thomas ex Anglia depulsus. 1164.

MIssi sunt eodem tempore nuncij à Rege *Anglorum* ad Papam *Senonas*, qui in consistorio coram eo talia allegabant. Inter *Thomam Cantuariensem* Archiepiscopum, & Regem *Anglorum* controuersia versabatur; de vtriusque voluntate dies præfixa est, vt in ea, iustitia mediante, illa controuersia terminetur. Ad eandem diem ex præcepto regio, Archiepiscopi, Episcopi, & cæteri Ecclesiarũ Prælati conuocantur; vt quanto generalior esset concilij celebratio: tantò manifestior fieret fraudis & malitiæ denudatio. Die constituta, Catholici principis conspectui se præsentauit regni turbator io Ecclesia: qui de suorum meritorum qualitate non securus, Dominicæ crucis armat se signaculo, tanquam ad tyranni præsentiam accessurus. Nec tamen regia maiestas offenditur; sed causæ suæ iudicium, Episcoporum fidei committit, vt sic ab omni suspitione liberaretur. Restabat vt iudicio Episcopi causam terminarent; vt sic dissidentes in gratiam fœderarent, & dissensioois eorum materiam sepelirent. At obuiat aduersarius & obiicit; qooniam coram Rege stare iudicio, esset Apostolicæ sedis & dignitatis diminutio: ac si nesciat, quòd & si in illo iudicio aliquantulum derogaretur Ecclesiæ dignitati, dissimulandum esse pro tempore, vt pax Ecclesiæ redderetur. Obiicit iterum patris sibi nomen asscribens, quòd arrogantiam redolere videtur, quod filij in patris damnationem minimè debuerant conuenire. Sed necessarium erat, vt patris superbiam, filiorum humilitas temperaret; ne post patrem in filiis, patris odium parentaret. Instabant autem ad hoc nuncij studiose, vt duo Legati mitterentur à Papa, qui causam Cantuariensis Archiepiscopi ac Regis, omni appellatione remota, diffinirent. Demum multis promissionibus Papam flectere curabant, vt consuetudines regni *Angliæ*, & libertates, quas Rex ab auo suo Rege *Henrico* auitas appellabat dignitates; confirmare & clementer concedere dignaretur. Sed cum reuersis Legatis, Rex in hac petitione, sese cogoouisset fuisse repulsum, ira vehementi incanduit, & has sequentes literas siugulis Angliæ Vicecomitibus in hac forma direxit.

Oratio Legatorum Regis Angliæ coram Papa.

PRæcipio tibi, quod si aliquis clericus vel laicus in balliua tua, ad Romanam *curiam appellauerit, eum capias & firmiter teneas, donec voluntatem meam præcipiam. Et omnes redditus clericorum Archiepiscopi & possessiones saisias in manum meam, & omnium clericorum qui cum Archiepiscopo sunt, patres, matres, fratres, & sorores, nepotes & neptes, pone per saluos plegios, & catalla eorum, donec voluntatem meam inde præcipiam, & hoc Breue tecum afferas, cùm summonitus fueris.* Gileberto quoque *Londonensi* Episcopo scripsit in hæc verba: *Nosti quàm malè* Thomas Cantuariensis *Archiepiscopus operatus est aduersum me & regnum meum, & quàm malè recesserit. Et ideò mando tibi, quòd clerici sui, qui detraxerunt honori meo, & regni, qui circa ipsum fuerunt: post fugam suam non percipiant aliquid de redditibus suis, quos habuerunt in Episcopatu tuo: nisi per me: nec habeant aliquod auxilium vel consilium à te.* Item Iusticiariis suis significauit per literas sub hac forma: *Si quis inuentus fuerit ferens literas Domini*

Litera Regis ad Vicecomites Angliæ.

Litera ad Episcopum Londonensem.

1164. *Litera ad omnes Iusticiarios.*

Papa vel mandatum, aut Thomæ *Archiepiscopi, continens interdictum Christianitatis in* Anglia; *capiatur & retineatur, donec inde voluntatem meam præcipiam.* Item, *Nullus Clericus, Monachus, Canonicus, vel alicuius religionis transfretare permittatur: nisi habeat literas de reditu suo, Iusticiarij, vel nostras. Si quis aliter inuentus fuerit, capiatur & retineatur. Nullus appellet ad Papam, neque ad* Thomam *Archiepiscopum, neque aliquod placitum ex eorum mandato teneatur, neque aliquod mandatum eorum in* Anglia *recipiatur: & siquis tenuerit, vel receperit, vel tractauerit, capiatur & retineatur. Si Episcopi, Abbates, Clerici, vel Laici sententiam interdicti tenuerint, sine dilatione à terra eiiciantur, & tota eorum cognatio, ita quòd nihil de catallis suis secum ferant, sed catalla eorum & possessiones in manu nostra saisiantur. Omnes Clerici, qui reditus habent in* Anglia, *sint summoniti per omnes comitatus, vt infra tres menses præcise ad reditus suos, sicut diligunt eos & amant, in* Angliam *redeant: & si ad terminum præfixum non venerint, reditus eorum in nostra saisiantur. Episcopi* Londoniensis & Norwicensis *summoneantur, quod sint coram Iusticiarus nostris, ad rectum faciendum, quod contra statuta regni, interdixerunt terram* Hugonis *Comitis, & in ipsum sententiam anathematis inuolerunt. Denarij beati* Petri *colligantur, & seruentur quousque inde vobis Dominus* Rex *voluntatem suam præceperit.* Ecclesiam præterea *Cantuariensem*, & omnia bona Archiepiscopi, & suorum Rex confiscari præcepit. Et quod in nullius historiæ legitur serie, totam eius cognationem exilio asscriptam addixit, sine delectu conditionis, sexus aut ætatis. Et cùm Ecclesia Catholica, oret pro hæreticis, schismaticis, & perfidis Iudæis, prohibitum est à Rege, ne quis Archiepiscopum, orationum suffragiis adiuuaret.

Oratio Thomæ coram Papa.

BEatus Thomas Cantuariensis *Archiepiscopus, Suffraganeorum suorum, inter tot inimicos, omnium solatio destitutus: profectus est ad curiam Romanam, & in præsentia Domini Papæ sic loqui exorsus est. Ad audientiam vestram, Pater sanctissime, confugio: dolens statum Ecclesiæ, & iura eius in auaritiam principum dissipari. Quapropter occurrendum credidi morbo venienti. Vocatus autem sum coram Rege, vt de quibusdam custodiis, quas olim Cancellarius Regis existens, disposueram in ratiocinium, tanquam laicus computarem, qui in promotione mea ad Archiepiscopatum à filio Regis primogenito & Iusticiario regni, ab omni ratiocinio & obligatione liber fui Episcopus assignatus. Et nunc vnde mihi resistendi suffragia speraueram, destitutus sum. Animaduerti enim Dominos confratres meos Episcopos, pro aulicorum arbitrio, in me animaduertere paratos, & cunctis insurgentibus contra me, ferè suffocatus, ad tuæ pietatis audientiam, quæ nec in extremis negligis, respiraui. Sub qua demonstraturus asto, me nec ibi fuisse iudicandum, nec ab illis. Nam quid aliud hoc esset, nisi iura Ecclesiæ sibi subtrahere? Quid aliud quàm spiritualia temporalibus submittere? semel hoc natum, exemplum esset ad multa. Sed dicunt Episcopi: Reddenda sunt* Cæsari, *quæ eius sunt. Sed si in pluribus obtemperandum est regi, in illis tamen obtemperandum non est, quibus efficitur vt sit* Rex. *Non enim essent illa* Cæsaris *sed tyranni. In quibus, & si non pro me, pro seipsis Episcopi ei resistere deberent. Quæ enim hæc tanta insania fuit odij, vt pro me extinguendo seipsos extinguerent? Itaque dum spiritualia pro temporalibus negligunt, deficiunt in vtrisque. Condescende ergo pater sanctissime, in fugam meam & persecutionem, & me aliquando tempore tuo reminiscere magnum fuisse, & propter te iniuriis lacessitum. Vt erigatur rigore tuo, coerce illos, quorum instinctu, nomen huiusmodi persecutionis obrepsit. Nec Domino Regi horum aliquid imputetur, qui huius machinationis minister est, potius quam repertor.*

1165. *Responsio Papæ.*

A HIs auditis allegationibus, Dominus Papa habita cum Cardinalibus deliberatione, *Thomæ Cantuariensi* Archiepiscopo tale fertur dedisse responsum. *Quod minor maiorem iudicare non possit, & præsertim eum, cui iure prælationis subesse dignoscitur, & obedientia vinculo tenetur astrictus, tam diuinæ quàm humanæ leges demonstrant, & sanctorum patrum statutis id manifestiùs declaratur. Hanc siquidem nos, quorum interest errata corrigere, sententiam ab Episcopis & Baronibus præsumptuosè in te latam, in qua tibi* B *iam Episcopi dicti ac Barones, omnia mobilia tua, tam contra iuris ordinem, quàm contra Ecclesiasticam consuetudinem, abiudicarunt, præsertim cùm nulla mobilia, præterquàm de bonis Ecclesiæ tuæ habueris, irritam penitùs esse censemus, & eam auctoritate Apostolica cassamus: statuentes, vt nullas in posterum vires obtineat, vel tibi aut successoribus tuis, seu Ecclesiæ tuæ gubernationi commissæ, aliquod in posterum valeat præiudicium generare. Cæterùm si hi, qui in possessionibus & bonis Ecclesiæ tuæ, tibi aut tuis vel violentiam vel iniuriam intulerunt, legitimè commoniti vobis ablata restituere, & satis-* C *factionem congruam exhibere noluerint, tu in eos, si opportunum esse videris, Ecclesiasticam iustitiam non differas exercere. Et nos quod inde rationabiliter feceris, ratum habebimus atque firmum. Verùm de persona Regis speciale tibi mandatum non damus, nec tamen in aliquo tibi ius pontificale, quod in consecratione tua suscepisti, adimimus, sed ipsum illæsum volumus conseruare.* Et his ita gestis, *Thomas* Archiepiscopus ad Pontiniacense cœnobium remeauit.

Reginaldus Archiepiscopus Coloniensis in Angliam venit.

ANno Domini. M.CLXV. *Reginaldus Coloniensis* Archiepiscopus, qui schisma *Octauiani* con- D tra Papam fouerat *Alexandrum*; venit apud *Westmonasterium* ad Regem *Henricum*: acceptorus in coniugem *Matildem* filiam Regis primogenitam *Henrico* duci *Saxoniæ*. Cui cum magnates *Angliæ* solemniter occurrissent, *Robertus* Comes *Legecestriæ* & Iusticiarius Regis, illum in osculum non recepit. Excommunicatus enim erat à Papa, & non absolutus, vnde altaria super quem ille schismaticus celebrauit, passim sunt subuersa. Eodem anno *Alienor* Regina, Regi *Anglorum Henrico* pe- E perit filiam; quam vocauit *Ioannam*. Eodem anno etiam *Godefridus* de sancto *Asaph*, in Basilica sancti *Albani* protomartyris *Anglorum* ad maius altare in cœna Domini chrisma confecit: oleum sanctum, fultus auctoritate priuilegiorum loci, in præsentia Abbatis *Roberti*. Eodem denique anno *Neradinus* quidam *Turcorum* Princeps potentissimos, in finibus *Antiochenis*, *Hareng* castrum obsedit. Quo audito, *Boamundus Antiochenum* Prin- F ceps: *Reimundus* comes *Tripolitanus*: *Salamannus Ciliciæ* præsul: & *Thoros Armeniorum* Princeps, obsidionem soluere cupientes; ad locum accedunt: & *Neradinum* in fugam propellunt. Quem cùm temerè fugientem insequerentur, reuersus contra nostros ipsum insequentes, & facta irruptione in ipsos: nobiles cœpit memoratos, & eos vinculis constrictos, apud *Halapiam* custodiæ mancipauit: castrum etiam quod priùs obsederat, militaribus copiis circumcingens, leui negotio subiugauit. Eodemque anno, terræ motus factus est octa- G uo Kalendas Februarij, in *Ely* & *Northfolc* & *Suffolc*: ita quod stantes prostrauit, & campanas pulsauit.

Strages Christianorum in Antiochenis finibus.

ANno Domini. M CLXVI. Rex *Henricus* in initio Quadragesimæ in *Normanniam* transfretauit. Quod audiens *Thomas* Cantuariensis Archiepiscopus, de *Pontiniaco* venit *Viceliacum*: & in die Dominicæ ascensionis, videntibus cunctis, qui ad diem festum conuenerant & populo ciuitatis, repentè in pulpitum ascendens, consuetudinum, quas in regno *Anglorum* auitas ap-

1166. *Thomas excommunicauit plurimos aduersarios.*

pellant, obseruatores, defensores & incentores A candelis excommunicauit accensis. Et inter cæteros nominatim *Richardum de* .., *Richardum Pictauensem, Iocelinum de Bailul, Alanum de Neuill*; & alios quamplures. Sed ipsi absentes & non vocati nec conuicti, vt dicebant, excommunicati, missis ad Archiepiscopum Legatis, appellauerunt, & Ecclesiam intrauerunt. Sed non multo post *Willelmus Papiensis* & *Ioannes Neapolitanus* Cardinales à latere summi Pontificis destinati; apud *Montmirail* Regem *Henricum* & *Thomam* Cantuariensem Archiepiscopum conuocarunt. Et licet eos in partem B Regis, Archiepiscopus inclinatores sensisset; non tamen in iudicium deduci ea ratione consensit, residentibus illis in consistorio; vt secundum Ecclesiæ formam, tam sibi quàm suis, priùs fieret plena restitutio ablatorum. Nec enim spoliatus iudicium subire voluit, nec cogi potuit ratione. Quod cùm illi nec facere vellent nec possent; infecto negotio, prædictis excommunicatis priùs absolutis ad curiam sunt reuersi. *Alanum* verò de *Neuill*. absoluit *Gilebertus* Episcopus C *Londoniensis*; accepto ab eo sacramento, quod in eundo *Hierosolymam*, transiret per Dominum Papam, & eius pareret mandato. Eodem tempore *Lodowicus* Rex *Francorum* venit *Pontiniacum*, & ne quid à Rege *Anglorum* fieret in perniciem *Cisterciensis* ordinis; *Thomam* Cantuariensem Archiepiscopum, cui iam per biennium *Pontiniacenses* monachi omnes exhibuerant humanitatem, *Senonas* secum duxit; & apud sanctam *Columbam* ei per annos quatuor sufficientiam in expensis dedit. Per idem tempus ad subuentionem terræ sanctæ, de vnaquaque carucata terræ totius *Angliæ*; qua- D tuor denarij concessi sunt, & collecti. Sub eisdem diebus, quidam praui dogmatis disseminatores apud *Oxoniam* tracti sunt in iudicium; præsente Rege & Episcopis regni; quos à fide Catholica deuios, & in examine superatos; facies cauteriata notabiles cunctis exposuit, qui expulsi sunt à regno. Eodem anno *Alienor* Anglorum Regina peperit filium, & vocatus est *Ioannes*. Eodem anno *Robertus* Abbas Ecclesiæ sancti *Albani*, diem clausit extremum, in festo Apostolorum *Simeonis* & *Iudæ*, postquam Ecclesiam præfatam an- E nis quatuordecim magnificè gubernasset. Obiit *Robertus* Lincolniensis Episcopus.

Litera Thomæ Archiepiscopi ad Regem.

Eodem tempore, *Thomas* Cantuariensis Archiepiscopus; sperans se posse Regem *Henricum* humilitate vincere, hanc quæ sequitur Epistolam inter cæteras direxit. *Desiderio desideraui videre faciem vestram, & vobiscum loqui, multùm quidem propter me, sed maximè propter vos, vt visa facie mea, reduceretis ad memoriam, seruitia, quæ dum essem in obsequio* F *vestro, exhibui vobis deuotè, iuxta animi mei conscientiam: sic me Deus adiuuet in examine vltimo, quando omnes stabunt ante tribunal ipsius, recepturi prout gesserunt in corpore, siue bonum siue malum: & vt moueremini super me quem oportet inter alienos viuere mendicando. Propter vos triquetribus de causis, cum quia Dominus meus estis, tum quia Rex meus, tum quia filius meus spiritualis. In eo quod Dominus, debeo & offero vobis consilium meum: eo quod Rex, teneor vobis ad* G *reuerentiam & commonitionem: eo quod filius, ratione officij, ad castigationem & cohortationem. Inunguntur Reges in capite, etiam pectore & brachiis, quod significat gloriam, sanctitatem, & fortitudinem. Regibus, qui temporibus antiquis iustificationes Dei non obseruabant, & præuaricati sunt mandata eius, his sublata est gloria, sanctitas & fortitudo, exemplo* Saulis *&* Salomonis. *Qui verò post delictum humiliauerunt se*

A *Domino, his Dei gratia accessit, sicut* Dauidi, Ezechiæ, *& aliis quàm pluribus. Audias, si placeat, Dominus meus, consilium serui sui, commonitionem Episcopi sui, castigationem patris sui, ne cum schismaticis habeat de cætero aliquam familiaritatem vel communionem, nec contrahas aliquid cum eis. Memores vestræ professionis, quam fecistis & posuistis scriptam super altare, de seruanda Ecclesiæ Dei libertate, quando in* Regem *consecrati fuistis. Ecclesiam etiam* Cantuariensem, *à qua promotionem accepistis, in suum statum restituas & dignitatem, in quibus fuit temporibus præde-* B *cessorum vestrorum & nostrorum. Alioquin pro certo sciatis, quòd diuinam seueritatem & vltionem sentietis.*

Eodem anno, Suffraganei *Cantuariensis* Ecclesiæ Episcopi, cùm audissent beatum *Thomam* Cantuariensem Archiepiscopum, consuetudinum regni *Angliæ* iniquarum obseruatores ac defensores, excommunicationis sententia innodasse, in qua tam ipsos generaliter, quàm Dominum Regem inuoluerat, metuentes ne C omnes illos, quos in genere per sententiam ligauerat, nominatim iteratò specificaret, per has sequentes literas in vicem appellationis contra iuris ordinem, proruperunt.

Appellatio Suffraganeorum.

Venerabili patri & Domino Thomæ *Cantuariensi Archiepiscopo, suffraganei eiusdem Ecclesiæ Episcopi, & personæ per eorundem dioceses constitutæ, debitam subiectionem & obedientiam. Quoniam quorundam relatione didicimus, quod ad memoriam anxiè reuocamus, vos in Dominum comminationes emisisse, quum salutati non omittitis, quum non ad obtentum gratiæ, consilium precesue porrigitis, quum non amicum quid sen-* D *titis, asseritis, sed intentatis minis interdictum, aut præcisionis elogium in eum iam dicendum fore proponitis multa seueritate. Quod si quàm durè dictum est, tam fuerit seuerè completum, quæ turbata sunt, non iam speramus ad pacem redigi, sed in perenne quoddam odium pertimescimus inflammari. Insedit aliæ quorundam mentibus, quod Dominus Rex vobis tam benignus extiterit, tamque merito susceperit, & cuncta potestati vestræ adeo subiecerit, vt hos solum beatos reputaret opinio, qui in vestris oculis poterant complacere. Et ne gloriam vestram mobilitas mundana posset concutere, vos* E *in eis, quæ Dei sunt voluit immobiliter radicare, sperans se de cætero regnare fœliciter, & de consilio vestro summa securitate gaudere. Ne vero in Dominum* Regem *& regnum eius, ne in nos & commissas nobis Ecclesias & parochias manum vestram aggrauare tentetis, remedium appellationis vobis opponimus, & qui contra motum grauaminum in facie Ecclesiæ appellauimus, iteratò nunc ad Papam appellamus, per scriptum, & appellationis terminum, diem ascensionis Dominicæ assignamus.*

Responsio Thomæ Archiepiscopi ad suorum suffraganeorum appellationem.

F Thomas *Cantuariensis Archiepiscopus, suffraganeis suis. Fraternitatis vestræ scriptum, quod tamen de communi consilio vestro non credimus emanasse, nuper suscepimus, cuius continentia plus habet mordacitatis quàm solatii: & vtinam magis emissum esset de charitatis effectu, quàm de obedientia voluntatis. Dico vobis, salua pace vestra, quòd multo tempore silui, expectans si forte inspiraret vobis* G *Dominus vt resumeretis vires, qui conuersi estis retrorsum in die belli, si saltem aliquis ex vobis ascenderet exaduerso, & opponeret se murum pro domo Israel, & certamen iniret contra eos, qui non cessant quotidiè exprobrare agmini* Dei: *sed non est qui ascendit. Iudicet ergo* Deus *inter me & vos, & requirat Ecclesia confusionem de manibus vestris, quam, velit nolit mundus, necesse est in verbo* Dei *stare, in qua fundata est, donec veniat hora eius vt transeat ex hoc mun-*

1166. mundo ad patrem. Exciditne à memoria vestra quid ageretur mecum & cum ecclesia Dei apud Northamptonam, cùm iterum iudicaretur Christus in persona mea ante tribunal præsidis, cum arctaretur præsul Cantuariensis ob iniurias sibi & ecclesiæ Dei passim illatas, & cogeretur Romana audientia? Quis vnquam vidit vel audiuit Cantuariensem Archiepiscopum iudicari, condemnari ad fideiussionem in curia Regis, & à suis præcipuè suffraganeis? Sed nobis recedentibus, vt dicitis, turbata sunt omnia, sibi imputet qui occasionem dedit: quia tacentis procul dubio culpa est & non recedentis, persequentis & non iniurias declinantis. Nobis adhuc in curia expectantibus, si nobis aliquid fortè opponeretur, interdictum est Officialibus nostris, ne nobis in temporalibus vel in modico obedirent, vel extra mandatum Regis, vel nobis vel nostris aliquid ministrarent. Proscripti sunt clerici nostri cum Laicis, viri cum mulieribus, mulieres cum paruulis lactantibus. Addicta sunt fisco bona ecclesiæ, & patrimonium Crucifixi. Pars pecuniæ conuersa est in vsus Regios, pars in vsus episcopi Londoniensis. Appellatis, vt dicitis, sed hac appellatione auctoritatem nostram suspendere non potestis, ne in vos aut ecclesias vestras animaduertamus, si delicti enormitas id requirat. Scimus enim quod omnis appellans, aut suo nomine appellat, aut alieno. Si suo, aut à grauamine quod ei infertur vel quod sibi timet inferri. Certum tenemus per gratiam Dei, quòd nullum grauamen adhuc vobis per nos illatum est, vnde debeatis appellationis remedium consolare. Si contra metum grauaminum appellastis, ne quid de cætero contra vos statuam, vel ecclesias vestras, non est ista talis appellatio, quod possit vel debeat suspendere auctoritatem meam aut potestatem, quam in vos habemus & ecclesias vestras. Si domini Regis nomine appellastis, nosse debueras discretio vestra, quod introducta sunt appellationes ad propulsandam iniuriam & non ad inferendam, ad subleuandos oppressos, & non ampliùs opprimendos. Si verò qui subuertit ecclesiæ libertates, qui bona eius occupat & inuadit, appellans non auditur, multò minùs pro eo appellantes. Non ideò hoc dicimus, quod circa domini Regis personam vel regnum eius, vel circa personas & ecclesias vestras quicquam inordinatè fecerimus, vel facturi simus. Vnde credebamus nos pro longa patientia magis debere culpari, quàm de seueritatis rigore condemnari. Inde est, quod breuiter vobis dicimus, & constanter affirmamus, Dominum nostrum Regem nullatenùs iniustè fore grauatum, si aduersus eum ut potè à domino Papa & à nobis sæpissimè ac legitimè conuentum & satisfacere nolentem, processerit seueritas & censura. In eisdem sanè literis Gilberto Londoniensi episcopo, in virtute obedientiæ præcepit Archiepiscopus, Quatenus infra dies quadraginta post literarum susceptionem, de ecclesiis ac beneficiis clericorum eius, qui cum eo & pro eo proscripti fuerunt à regno, & quæ in custodia eiusdem episcopi sunt per mandatum Regis, quicquid inde percepit, vel in vsus ecclesiæ suæ conuersum est, remotâ omni occasione & dilatione, infra tempus prænominatum in integrum sibi restituere non omittat. Episcopus autem cùm huius literas suscepisset, Regi Anglorum scripsit sub hac forma.

Epistola episcopi Londoniensis ad Regem.

PLacuit excellentiæ vestræ, quòd ecclesiæ clericorum Archiepiscopi, qui in episcopatu Londoniensi, siue in Cantuariensi existunt, sub nostra essent custodia constituta, quod onus nos merè (Deus scit) charitate suscepimus: vt si fortè eosdem clericos contingeret ad gratiam vestram redire, indemnes eis conseruaremus. Archiepiscopus autem in insidiis sedens, aduersus meam specialiter personam, occasiones quæret & maximè mihi nocere nititur, vnde aliis prodesse studebam. Qui directis literis, in virtute obedientiæ præcepit, vt quicquid ex eis suscepissem, sibi suisque clericis restituere non omitterem. Hinc est quod vestræ sublimitati supplico, vt custodiam ecclesiarum prædictarum alij, prout expedire videritis, committatis. Pecunia verò, quam inde recepi ad summam centum & octo librarum, & quatuordecim solidorum, sexque denariorum se extendit, quam peto liceat mihi penes aliquem sub tuto reponere, donec Dominus iudicauerit, ad quem res ista exitum debeat peruenire.

1167.

Litera papæ ad Thomam Archiepiscopum

ANno Domini, M. C. LXVII. Alexander Papa, Thomæ Cantuariensi Archiepiscopo scripsit in hæc verba. Prædecessorum nostrorum felicis memoriæ Paschalis & Eugenij Romanorum pontificum vestigiis inhærentes, tam tibi, quàm tuis legitimis successoribus Cantuariensis Ecclesiæ primatum ita plenè concedimus, sicut à Lanfranco & Anselmo aliisque ipsorum prædecessoribus, constat fuisse possessum. Quicquid etiam dignitatis siue potestatis eidem sanctæ Cantuariensi ecclesiæ pertinere dignoscitur, præsentis scripti paginâ confirmamus, sicut à temporibus beati Augustini prædecessores tuos habuisse Apostolicæ sedis authoritate constat. Eodem anno Robertus Lincolniensis episcopus, vir magnæ humilitatis, migrauit ad Dominum, septimo Kalendas Februarij mensis. Eodem anno Simon Prior ecclesiæ sancti Albani, die Dominicæ ascensionis in Abbatem eiusdem ecclesiæ electus, à Gileberto Londoniensi episcopo, ante maius altare cœnobij est solemniter consecratus. Eodem itaque tempore effecti sunt discordes Reges Francorum & Anglorum: vnde Caluus mons Gizortio vicinus, succensus est à Normannis, capti sunt milites multi & ciues: sed in illius rei vltionem Rex Francorum villam Andeliaci combussit. Et ipsa die reuersus in Franciam, plusquam mille de suis in itinere amisit. Et non multò pòst in pago Perticensi milites multi de gente Francorum capti sunt à Normannis.

Discordia inter Reges Francorum & Anglorum.

ANno Domini, M. C. LXVIII. Rex Anglorum Henricus motus contra Papam Alexandrum ex hoc quòd Thomæ Cantuariensi Archiepiscopo primatum regni Angliæ concessisset, Reginaldo schismatico Coloniensi Archiepiscopo, & hosti Papæ publico, literas in hæc verba direxit. Diu desideraui iustam habere occasionem recedendi à Papa Alexandro, & à perfidis Cardinalibus eius, qui proditorem meum Thomam Cantuariensem Archiepiscopum contra me manutenere præsumunt. Vnde cum consilio Baronum meorum & cleri, magnos viros de regno meo, Archiepiscopum scilicet Eboracensem, episcopum Londoniensem, Archidiaconum Pictauensem, Richardum de Luci, Iohannem de Oxonia Romam missurus sum: qui publicè denunciabunt, & manifestè ex parte mea, & totius regni Angliæ & omnium aliarum terrarum quas habeo, proponent Papæ Alexandro & Cardinalibus eius, ne vlteriùs proditorem meum manuteneant, sed liberent me ab eo, vt alium possim cum consilio cleri instituere in ecclesia Cantuariensi. Denunciabunt etiam, quòd quicquid Thomas fecit, in irritum reuocent. Hoc etiam postulabunt, vt coram eis Papa iurari faciat publicè, quòd ipse & successores sui, & mihi & omnibus meis Regias consuetudines Henrici Regis aui mei, inconcussas & inuiolatas, quantum ad se, in perpetuum conseruabunt. Quòd si fortè alicui petitionum mearum contradicere voluerint, neque ego, neque Barones mei, neque clerus meus, aliquam eis vlteriùs seruabimus obedientiam:

Epistola Henrici Regis ad Archiepiscopum Coloniensem.

1168. immò ipsum Papam & omnes suos manifestè impugnabimus, & quicunque in terra mea inuentus fuerit qui Papæ post hæc adhærere voluerit, expelletur à regno. Ea propter rogamus vos, vt charissimum amicum, quatenus fratrem Ernaldum hospitaliarium, omni occasione remota, citò ad nos mittatis, qui ex parte Imperatoris & vestra prædictis nunciis meis ducatum præbeat, eundo & redeundo per terram Imperatoris. Valete. Dictum est autem à clericis & notariis domini Regis, quòd ad eius petitionem has literas dictauerat Gilebertus Londonensis episcopus in perniciem domini Papæ & Thomæ Cantuariensis Archiepiscopi & ecclesiæ Anglicanæ: vnde contigit, quòd nocte quadam, dum idem Gilebertus iaceret in strato suo, & studeret circa confusionem Archiepiscopi, puram conscientiam habentis, & tenorem literarum nihil præter iniquitatem continentium, audiuit vocem valde terribilem desuper emissam, sibi apertè dicentem: O Gileberte Foliot, dum reuoluis tot & tot, Deus tuus est Astaroth.

Litera ad Episcopum Londonensem Gilebertum.

EOdem tempore, Dominus Papa Alexander scripsit Gileberto Londonensi episcopo pro negotio Cantuariensis ecclesiæ, in hæc verba. A memoria tua non credimus excidisse, qualiter charissimus in Christo filius vester Henricus illustris Rex Anglorum, multa à nobis olim precum instantia requisiuit, vt ab Herefordensi ecclesia, cui præminebas, de te in Londoniensem ecclesiam translationem fieri pateremur. Vt autem suæ petitioni nostrum impertiremur assensum, necessitatem imminentem pariter & vtilitatem proponebat, asserens quod ciuitas illa quasi regia sedes existeret: & quia te religionis & discretionis virtute crederet præminere, consilio tuo, super his quæ saluti animarum expedirent, & ad regni augmentum pariter & conseruationem spectarent, temporaliter & spiritualiter vti volebat, & ideò magis proximum te desiderabat habere. Vnde attendentes quàm vtiliter prudentia & religio tua saluti eiusdem regni & Regis posset consulere, & quanta inde valeat commoditas prouenire, libenter suis precibus adquieuimus, & te concessimus in Londoniensi Ecclesia promoueri. Vnde quantò benignius eius beneplacitum, & voluntatem compleuimus & tuæ pariter exaltationi intendimus & honori, tantò probitas tua circa incrementum & conseruationem Ecclesiæ amplius deberet eniti, & attentiùs circa hoc laborare, vt fructum, quem idem Rex nobis proposuit, & nos speramus, exhibitione operis & ipsa rerum experientia cognoscamus. Quomodo autem Rex prædictus à deuotione Ecclesiæ animum auertit, & iam in multis sicut appellationibus [illegible] visitationibus vestris communicando etiam excommunicatis nominatim & schismaticis, & confœderando se eis, & in eo etiam, quòd venerabilem fratrem nostrum Thomam Cantuariensem Archiepiscopum de regno suo exire coëgit, quasi persequi & impugnare videtur, te non credimus ignorare. Quapropter sollicitudinem tuam rogamus, monemus, atque mandamus, quatenus adiuncto tibi venerabili fratri nostro. R. Herefordensi episcopo, eundem Regem sollicitè commoneas, & studiosa exhortatione inducas, vt huius proposito prorsus relicto, in eo quod excessit, sicut dignum est, satisfaciat, à prauis actibus omnino desistat, Creatorem suum puro corde diligat, matrem suam Romanam ecclesiam solita veneratione respiciat, nec eam visitare volentibus inhibeat, appellationes ad eam factas nullo modo impediat, & prædictum nostrum Thomam Cantuariensem Archiepiscopum, ad sedem suam benignius reuocans & reducens in beati Petri & nostra reuerentia firmus immobilisque consistat, & ad opera

A misericordiæ ac pietatis intendat, vt ille, per quem Reges regnant, temporale sibi regnum conseruet in terris, & sempiternum largiatur in cœlis. Et nisi ista maturiùs correxerit, timendum sibi erit, ne & Deus ei pro his omnibus grauiter irascatur, & in eum & in suos debeat grauius vindicare, & nos ipsi id non poterimus diutiùs in patientia sustinere. Nec ista pro nobis, quantum pro eo proponimus, cuius gloriam & honorem totis affectibus exoptamus. 1168.

B

Relatio Episcopi Londonensis.

MAndatum vestrum pater in Christo charissime debita veneratione suscipientes, illicò filium vestrum charissimum illustrem Anglorum Regem adiuimus, & adiuncto nobis venerabili fratre nostro R. Herefordensi Episcopo, iuxta vestri formam mandati, diligenter conuenimus: cui singula, quæ vestris nobis expressa sunt literis ante oculos ponentes, ipsum obsecrando, & quantum Regiam decebat maiestatem, arguendo, constanter & instanter hortati sumus, vt sibi satisfaceret, & si à rationis tramite deuiauerat, ad viam veritatis & iustitiæ redire, nostraper nos reuocatus a[illegible]ptione non tardaret, & vt à patre piè commonitus, à prauis actibus omninò desisteret, Deum puro corde diligeret, matrem suam sanctam Romanam Ecclesiam solita veneratione respiceret, nec eam visitare volentibus inhiberet. Appellationes ad eam factas non impediret, & patrem nostrum dominum Cantuariensem Archiepiscopum benignè reuocans & reducens in beati Petri & vestra reuerentia firmus immobilisque persisteret, & pietatis intendens operibus, Ecclesiasticas personas non grauaret, nec per se, nec per alium grauari permitteret; vt ille, per quem Reges regnant, temporale sibi regnum conseruaret in terris, æternum sibi largiretur in cœlis. Alioquin si monitis salubribus non adquiesceret, sanctitas vestra, quæ huc vsque patienter sustinuit, vlteriùs in patientia sustinere non posset. Ipse verò correctionem nostram multa gratiarum actione suscipiens, multaque animi modestia consequenter ad singula respondit. In primis asserens, mente sua à vobis se nullatenùs auertisse, nec id vnquam mentis proposito concepisse, quin dum paternam sibi gratiam exhibueritis, vos vt patrem diligat, & sanctam Romanam ecclesiam veneretur & foueat, & sacris iussionibus vestris (salua sibi sua regnique sui dignitate) humiliter attendat & obediat. Quòd si vos aliquandiu non respexit solita reuerentia, hanc huius rei causam asserit esse, quòd cùm vobis in necessitate, toto corde, tota mente, totis viribus astiterit, sibi postmodùm in necessitate, per nuncios recurrenti ad vos, dignè pro meritis, vestra sanctitas non respondit: sed in omni ferè petitione sua se repulsam sustinuisse conqueritur & erubescit. De paterna confisus gratia, qui filium dolentem exaudit, videns sperans & expectans lætiores, in beati Petri & vestra (vt dictum est) fidelitate, immobili constantia perseuerat. Id est quod Sanctitatem vestram visitare volentem, nullum prorsus impediet, sed nec (vt asserit) hactenus impediuit. In appellationibus, ex antiqua regni sui consuetudine, id sibi iuris vendicat & honoris, vt ob ciuilem causam nullus clericorum regni sui, nisi anteà sua auctoritate & mandato ius suum obtinere nequeat ad te appellare queat. Quod si nec sic obtinuerit, excellentiam vestram, ipso in nullo reclamante, cum volet quilibet appellabit. In quo, si iuri vestro vel honori præiudicatur in aliquo, id se totius ecclesiæ regni sui Concilio correcturum in proximo, inuante Domino, pollicetur. Imperatorem illum, & si schismaticum nouerit, à vobis tamen excommunicatum esse, vsque hodiè non resciuit. Quod si denunciatione vestra resciuerit, si fœdus illicitum cum ipso

ipso vel quolibet alio iniit, & hoc ecclesiæ regni sui iudicio, simul in Concilio se correcturum promittit. Patrem nostrum Cantuariensem *Archiepiscopum à regno suo se nequaquam expulisse asserit. vnde sicut vltroneus recessit, sic ad ecclesiam suam, cum sibi sederit animo, plena pace reuerti sibi liberum erit, dum tamen in satisfaciendo sibi super his vnde conqueritur, Regiam sibi in quas iuratus est, dignitates, velit integre conseruare. Si qua verò ecclesiastica persona, vel ecclesia ab ipso vel à suis se grauatam ostenderit, satisfactioni plenæ totius ecclesiæ iudicio paratus erit. Hæc à domino nostro Rege in responsis accepimus, qui causam suam plurimum sibi iustificare videretur, cùm in omnibus, quæ dicta sunt ecclesiæ regni sui iudicio, se pariturum promittat. Vnde vestram supplicandum existimamus excellentiæ, quatenus illud præ oculis habentes, Calamum quassatum non conteras, linum fumigans non extinguas, zelum illum sanctum, qui ad vlciscendam omnem ecclesiæ Dei iniuriam succensus est, si placet, ad tempus intra fines modestiæ cohibeatis, ne vel interdicti sententiam, vel vltimum illud præcisionis elogium proferendo, ecclesias innumeras subuerti miserè doleatis, & tam Regem ipsum, quàm innumeros cum eo populos, à vestra (quod absit) obedientia irreuocabiliter auertatis. Sanius Regius tum se demum permittit vinci, cum vicerit, nec verecundatur cedere cum superauit. Insipienter, attamen in charitate non ficta sic loquimur: si huius rei finis extiterit, vt amissis omnibus, dominus* Cantuariensis *exilium iugè sustineat, & vestris (quod absit) mandatis vlteriùs* Anglia *non obediat, fuisset satius patienter ad tempus sustinuisse, quàm tanto seueritatis zelo deseruisse. Quid enim quod pluris est nobis, si ab obedientia vestra persecutio separare non poterit? non deerit tamen* qui genua curuet ante Baal, *& de manu Idoli pallium* Cantuariense, *non habito religionis delecto, suscipiat: nec deerunt qui sedes nostras occupantes, & cathedris nostris insidentes, ipsi tota mentis deuotione obediant. Iam multi prognosticant ad talia, optantes vt veniant scandala, & directa ponantur in praua. Vnde pater sanctissime, non propria plangimus aut ploramus incommoda: nisi enim his malis celeriùs occurratis, secundam ecclesiæ Dei subuersionem pertimescimus: ita vt ob vitæ tædium, optemus perisse diem in qua nati sumus.* Eodem anno *Thomas Cantuariensis* Archiepiscopus, *Alanum* de *Neuilla* excommunicauit, quia *Willelmum capellanum suum vinculis tenuit irretitum.* Eodem vtique tempore *Conanus* minoris *Britanniæ* Comes, dum in fata concederet, ex sorore Regis *Scotorum Constantia* nomine, filiam reliquit hæredem, quam Rex *Anglorum Henricus Gaufredo* filio suo vxorem accepit, & pacis statuendæ passim per *Britanniam* studiosus fuit, animo cleri terræ illius sibi conciliato & populi.

Literæ Papæ ad Regem Henricum.

ANno Domini. M.C. LXIX. Papa *Alexander* Regi *Anglorum* pro negotio *Cantuariensis* ecclesiæ scripsit in hæc verba. *Quàm paternè & quàm benignè Regiam sæpiùs excellentiam commonuerimus; & per literas ac nuncios frequentiùs exhortati fuerimus, vt venerabilem fratrem nostrum* Thomam Cantuariensem *Archiepiscopum tibi reconciliare deberes, & sibi & suis ecclesias cum cæteris ablatis restituere, sublimitatis tuæ prudentiam non ignorare, cùm id toti ferè Christianitati publicum & manifestum existat. Vnde quoniam in hoc hucusque minimè proficere potuimus, nec animi tui motum blandis ac lenibus emollire, tristes efficimur & dolentes, & nos sæpè hac fiducia nostra frustrari dolemus: præsertim cum te, sicut charissimum filium, sinceriùs in Domino diligamus, cui in hoc graue periculum imminere videtur. Et quoniam scriptum est:* Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo scelera eorum. *duritiam tuam; sicut hactenus, contra iustitiam & salutem vestram non duximus vlteriùs supportandam, nec prædicto Archiepiscopo os de cætero aliqua ratione claudemus, quin officij sui debitum liberè exequatur: & suam & ecclesiæ sibi commissæ iniuriam ecclesiasticæ seueritatis gladio, vlciscatur.* Item Archiepiscopo *Cantuariensi* idem Papa literas direxit sub hac forma. *Regem Anglorum diutiùs in patientia & benignitate expectauimus, & blandis dulcibúsque verbis, & interdum duris & asperrimis, vt ad semetipsum rediret sæpè monuimus. Sed si tibi & ecclesiæ tuæ possessiones & ecclesias, quæ ad tuam pertinent iurisdictionem, excepta Regis persona, vxorisque eius, & filiorum suorum, ecclesiasticam iustitiam exerceatis, nullius appellationis obstaculo prohibente: prouidentia tamen & circumspectione adhibita, quam modestia sacerdotalis requirit.* Eodem tempore *Gilbertus Londoniensis* episcopus, dominica prima Quadragesimæ, ad declinandam sententiam *Thomæ Cantuariensis* Archiepiscopi, conuocato clero ciuitatis & populo, in ecclesia sancti *Pauli, Romanæ* sedis audientiam appellauit. Fuerat enim sæpè ab eodem Archiepiscopo commonitus, vt clericis suis ecclesias & beneficia, quæ in manu sua, ex traditione Regis tenebat, restitueret cum bonis inde perceptis: sed quoniam in his & in aliis præceptis canonicis inobediens perseuerauit, Archiepiscopus super appellatione sua minimè certioratus, in die Palmarum, ipsum vt Regis iniquis consuetudinibus fauentem, apud Claramuallem solemniter excommunicauit, & literas ei sequentes direxit.

Literæ Papæ ad Thomã Archiepiscopum

Excommunicatur Episcopus Londoniensis.

THomas *Dei gratia Cantuariensis Archiepiscopus, & Apostolicæ sedis legatus,* Gileberto Londoniensi *episcopo, vtinam vero fratri, declinare à malo & facere bonum. Excessus vestros dum licuit supportauimus, & vtinam mansuetudo patientiæ nostræ, quæ nobis supra modum damnosa extitit, in totius ecclesiæ prouinciam non redundet. Sed quoniam patientia nostra semper abusi estis, neque dominum Papam, neque nos in verbo salutis vestræ voluistis audire: sed obduratio vestra semper in deteriora excreuit, vos, vrgente necessitate, officio, ratione & iure id persuadente, ex iustis & manifestis causis anathematis sententiam percellentes, excommunicauimus, & à corpore Christi, quod est ecclesia, donec condignè satisfaciatis, amputauimus. Præcipimus ergò in virtute obedientiæ & in periculo salutis, dignitatis & ordinis, quatenus prout ecclesiæ forma præscribit, ab omnium communione fidelium abstineatis, ne vestra participatio Dominicum gregem contaminet ad ruinam, qui vestra doctrina erudiendus, & exemplis reformandus erat ad vitam.* Episcopus verò *Londoniensis*, post appellationem, sententiam in ipsum latam, & mandatum Archiepiscopi humiliter perferens, ab ingressu ecclesiæ abstinuit patienter. Archiepiscopus verò Decano & clero *Londoniensis* ecclesiæ literas dirigens, præcepit in virtute obedientiæ, vt à communione sui episcopi penitùs abstinerent. Eodem anno *Alienor* filia Regis *Angliæ* nupsit *Aldefonso* Regi *Castellæ*.

Literæ Regis ad Episcopum Londoniensem.

PEr idem tempus, cum rumor de excommunicatione *Gileberti Londoniensis* episcopi, ad aures Regis *Anglorum*, eodem episcopo illi significante, peruenisset, scripsit ei literas consolatorias in hæc verba. *Audiui grauamen quod ille* Thomas

1169. *proditor & aduersarius meus intulit in te & in alias personas regni mei, quod non minùs egrè fero de persona tua, quàm si in meam propriam personam virus suum euomuisset. Et ideò pro certo scias, quòd ego omnem operam dabo per dominum Papam & per Regem* Francorum, *& per omnes amicos meos, quod de cætero non poterit nobis, nec regno nostro nocere. Vnde volo & consulo, quòd tu interim nullo modo in animo tuo turberis, pro certo sciens, quòd si* Romam *adire volueris, omnia necessaria ad viam de meo tibi honorabiliter & sufficienter te inuenturum.*

Duo Legati dissidij quod erat inter Regem & Archiepiscopum, componendi causa à Papa mittuntur.

EOdem anno, missi sunt duo Legati à latere summi pontificis, *Viuianus* & *Gratianus*, vt pacem inter Regem *Angliæ* & Archiepiscopum *Cantuariensem* reformarent: sed quorum erat potestas æqualis, eos varius dis-iungebat affectus, nec finis potuit inuenire concordes, qui ab initio vota susceperant tam diuersa. Sed sicut penes Regem *Gratianus* gratiam non inuenit, sic nec apud Archiepiscopum *Viuianus*. Cum igitur de pace tractaturi, in *Normannia* apud *Baiocas* se Regis & Archiepiscopi conspectibus præsentarent, & post tractatus immensos pacem esse initam ab omnibus crederetur, literas illis direxit *Willielmus Senonensis* Archiepiscopus, in quibus continebatur, ne sine ipsius conscientia, sicut à D. Papa in mandatis acceperant, in reconciliatione procederent facienda. Sic duo legati, infecto negotio, à Regis curia recesserunt. Noluit enim Rex cum Archiepiscopo aliqua ratione componere, nisi saluis sibi consuetudinibus iniquis regni sui & dignitatibus, quod etiam ipsis legatis quasi nefas videbatur.

EOdem anno, *Gilebertus Londonensis* episcopus transfretauit, suam domino Papæ exhibiturus præsentiam, & causas appellationis redditurus. Quo veniente ad Regem *Anglorum* & *Normanniam*, tractare cœperunt communiter, quomodo beatum *Thomam Cantuariensem* Archiepiscopum dolo circumuenirent, & causam eius iustissimam in conspectu summi pontificis denigrarent. Tandem in hoc consenserunt, vt Rex *Romam* mitteret solennes nuncios cum literis ipsius, in quibus expressè Domino Papæ denunciaret, quod nisi superbiam *Thomæ Cantuariensis* Archiepiscopi seueritatis pede contereret, ipse & omnes Barones *Angliæ* cum viris ecclesiasticis, ab eius obedientia recederent. Literarum autem tenor hic erat, quas domino Papæ transmisit.

Literæ Henrici Regis ad Papam.

Vestra Pater satis innotescit serenitati, quanta me & terram meam affligit molestia, quantis me vexauerit iniuriis, Thomas *ille aduersarius meus, cùm, teste conscientia, nihil me meruerim, nihil gesserim tanta contumelia dignum. Nunc autem innumeris præcedentibus, nouam adiicit iniuriam, qua me affligere non desinit innocentem. Vestra siquidem fultus auctoritate (vt asserit) deuotos & fideles ecclesiæ* Romanæ *filios* Londoniensem, *&* Saresberiensem *episcopos, cum quibusdam familiaribus meis, anathematis sententia innodauit, nullam aduersus hos habens rationabilem causam. Hoc autem quàm sit mihi intolerabile, quámque famæ meæ & vestræ generet læsionem, vestræ credo non incognitum prudentiæ. Videtur mihi etiam, quòd me quasi derelictum proiecerit paternitas vestra, cùm ad ignominiæ meæ augmentum, flagitiosum in me grassari permittit inimicum, nec reprimit iniuriarum vehementiam paternæ correctionis moderatio. Vestram igitur obsecro, suppliciter & adiuro (vt instantius est) celsitudinem, vt cùm filio debetis, operam exhibentes manifestis effectum, & illatam mihi & personis meis & terræ meæ iniuriam, absque tardatione emendare dignemini, & quicquid aduersarius meus contra iuris ordinem contra me & personas regni, clericos & laicos statuit, irritum habeatis & vacuum.* 1169. *Petitionibus enim, quas paternitati vestræ porreximus, assensum de iure præbere tenemini, maximè cum petitionibus vestris, quas mihi nuncij vestri* Viuianus *scilicet &* Gratianus *proponebant, quatenus sæpè fato Archiepiscopo* Cantuariensi *Archiepiscopatum suum & amorem nostrum redderemus, nos postposito honore nostro, concessimus coram ipsis legatis & octo Archiepiscopis & Episcopis & Abbatibus multis, licèt ille absque conscientia nostra, & coactione aliqua, à regno exierit, vt benè & in pace rediret, & omnes possessiones suas haberet, sicut habuit quando à regno exiuit, & omnes qui cum eo vel pro eo exierunt, saluis dignitatibus regni nostri. Serenitatem igitur vestram obnixè rogamus, quatenus attentè consideretis honorem & vtilitatem, quam vobis & curiæ vestræ contulimus, & in futurum, nisi per vos steterit, conferemus, & sic rem hanc ita temperare velitis, ne illius perfidi proditoris nostri malitiosa blanditia, simplicitatem nostram circumueniant: sed iuxta petitionem nostram eos, qui excommunicati sunt absoluatis, & ne in alios venenum excommunicationis effundere valeat, prouideatis. Ne si minùs in hac iusta petitione exauditi fuerimus, tanquam de beneuolentia vestra desperantes, aliter securitati nostræ prospicere compellamur. Et quoniam singula negotia nostra difficilè sub scripto comprehenderentur mittimus ad pedes paternitatis vestræ clericos nostros familiares* R. *Archidiaconum* Salesberiensem, *&* R. Barre, *qui plenius vobis cuncta quæ gesta sunt, & alia negotia nostra, exponent.*

NVncij igitur Regis ad *Romanam* peruenientes curiam, literas eius domino Papæ cum aliis negotiis sibi impositis ostenderunt, donarus simul & blandis sermonibus summoperè studentes ad fauorem Regium illius animum inclinare. Sed quid ibi egerint nuncij, literis Apostolicis, quas vicissim beato *Thomæ Cantuariensi* Archiepiscopo direxit, continetur expressum. In primis literis Papa eidem ita scribit. *Nouit industria tua, quàm feruentem dispositionem circa regni sui gubernationem, charissimus in Christo filius noster* Henricus, *illustris Rex* Anglorum *impendat, & eandem vt firmior habeatur, vult auctoritate* Romanæ *ecclesiæ roborari, petens vt antiquas regni sui consuetudines, & dignitates conseruemus illæsas. Item cum legationis officium totius* Angliæ *postulasset instantius,* Eboracensi *Archiepiscopo indulgeri, pensantes tempora periculosa, legationis literas præfato Archiepiscopo concedendas eidem Regi concessimus, licèt antequàm inclinaremur ad consensum, nuncij eius nobis in verbo veritatis promiserant, & super hoc iuramentum obtulerunt, quòd nunquam sine voluntate vestra literæ* Eboracensi *Archiepiscopo redderentur.* In aliis autem literis suis idem Papa dedit in mandatis Archiepiscopo memorato, in virtute præcipiens obedientiæ, ne in ipsum Regem aut regnum eius, vel personas regni interdicti seu excommunicationis vel suspensionis sententiam promulgaret, nisi idem Rex in sua pertinacia perseuerans, ante initium Quadragesimæ sibi gratiam suam non redderet, & bona omnia sibi & suis restitueret, pro animæ suæ salute & regni sui, similiter & hæredum suorum perpetua tranquillitate.

Papæ Literæ ad Thomam Archiepiscopum.

DIebus autem sub eisdem, dominus Papa hanc elegantem epistolam misit Soldano *Iconij*, proponenti Baptismi sacramentum suscipere, & in lege Christiana instrui cupienti. *Alexander episcopus seruus seruorum Dei* Soldano *Yconij, veritatem agnoscere, & agnitam custodire.*

Literæ Papæ ad Soldanum Yconij.

Ex

1169. *Ex literis tuis & nunciorum fideli relatione cognouimus, quòd in votis habeas ad* Christum *conuerti. Cùmque iam receperis, vt audiuimus, Pentateuchum* Moysis, *prophetia* Esaiæ *&* Hieremiæ, Pauli *epistolas, atque* Iohannis *Euangelium &* Matthæi, *postulas tibi mitti virum aliquem orthodoxum, per quem in lege* Christi, *quasi vice nostra plenius instruaris. Nos autem petitioni tuæ plurimùm in Deo commendabili grato occurrentes assensu, tales excellentia tua procurabimus destinare, qui apud te* B *in doctrina sana, & salutaribus monitis vices Apostolica auctoritatis suppleant. Quorum etiam mores & merita ab honestate & mundicia eruditionis euangelica, non discordent. Quandam verò nostra fidei formam & tenorem literis tibi supplicas aperiri: nos tuis congratulantes desideriis, illam sub quodam compendio & quasi digito tenui intimamus. Illud igitur piè credas & fideliter teneas, quia vnus Deus est, sic tamen vt in assignatione deitatis, sit vnitas in substantia, & trinitas in personis. Est enim Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus. Sed Pater & Filius & Spiritus sanctus vnum sunt. Est* C *autem ea discretio in personis, vt nec Pater sit Filius, nec Filius sit Spiritus sanctus nec Spiritus sanctus sit Pater aut Filius. Res quidem difficilis est intellectu, & aciem rationis humana transcendit: sed tantò elegantiùs habet fides meritum, quantò difficilior est ad credendum. Porrò licet nihil inueniatur, quod expressam habeat vnitatis, qua in Deo est summa trinitatis imaginem, nec verba etiam inueniantur, quibus, possimus de illa essentia dignè loqui, quod possumus tamen faciemus. Et quasi bal-* D *butientes per verba rebus accommodata transitoriis, rem tibi ineffabilem aperiemus.* Paulus *Apostolus dicit, quia* inuisibilia Dei, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus eius & diuinitas. *Vide ergò mentem hominis, corpus etiam Solare considera. & videbis qualitercunque, licèt tenuiter & quasi oculo conniuenti quandam similitudinem Trinitatis. Est in mente hominis intelligentia, memoria, & voluntas. Mentem autem vocamus memoriam, mentem dicimus intelligentiam, mentem dicimus voluntatem. Memoria* E *intelligentia & voluntas, sunt vna mens. Sed nec memoria est intelligentia vel voluntas. In eodem corpore Solis radium video, sentio calorem, & agnosco splendorem: hac tria vnius sunt essentia, & nullum tamen illorum est alterum. Sic in illa ineffabili & incircumscriptibili gloria deitatis est Filius à Patre, & Spiritus sanctus ab vtroque. Cùmque Pater & Filius & Spiritus sanctus, eiusdem substantia, eiusdem potentia & gloria sunt, non sunt tamen tres dij: sed in tribus personis sunt vna substantia, & vnius po-* F *tentia, & in vna substantia, tres personæ. Hac fides nostra professio non tantùm à* Christo *& eius sequacibus traxit exordium, sed à* Moyse *& Patriarchis & Prophetis, suum habuit fundamentum. In libro* Moysis *diuina essentia vnitas declaratur; vbi dicitur:* Audi Israël, Dominus Deus tuus vnus est: *& iterum:* Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, non erunt tibi Dij alieni præter me. *Pluritatem personarum ibi patenter insinuat, vbi dicit: Faciamus hominem ad imaginem nostram & similitudinem. Cùm enim ver-* G *bum Dei sit filius Dei, sicut* Iohannes *testatur dicens:* In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. *Vides quòd ad Filium & Spiritum sanctum, sermo patris dirigitur, cum hæc duo pluraliter dicat,* Faciamus, *&* Nostram. *Per Verbum enim & Spiritum sanctum Dominus Deus vniuersa operatus est, sicut* Dauid *Propheta commemorat:* Verbo Do- A mini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius, &c. 1169. *Idem etiam Propheta ministerium Trinitatis eleganter insinuat, vbi ter hoc vnum, Deus, in eodem versiculo repetit & inculcat dicens:* Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus, & metuant eum omnes fines terræ. *Prænominatus* Iohannes *in epistola sua canonica dicit:* Tres sunt qui testimonium dant in cœlo, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus: & hi tres vnum sunt. Esaias *autem Propheta, quem recipis, se audiuisse* B *testatur* Seraphin clamantia: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus sabbaoth. *Quare tertiò replicat* sanctus? *nisi vt in Domino Deo exercituum trinitatem insinuet personarum. Est itaque in summa & beatissima Trinitate, Pater, qui filium genuit, Filius, qui genitus est à Patre, Spiritus sanctus, qui progreditur ab vtroque. Nec in illa genitura vel processione damnum defectionis vel minutionis passa est in Patre vel Filio, diuina substantia. Sicut enim lumen à lumine sumitur sine imminutione luminis à quo sumitur, sic æqualis à Pa-* C *tre filius. & vtrique coæqualis procedit ab vtroque Spiritus sanctus. Modum tamen genitura aut processionis istius, humana ratio non attingit. Vnde cùm* Esaiæ *de filij generatione constaret, modum generationis inenarrabilem esse sciens,* Generationem eius *inquit,* quis enarrabit? *Dauid Propheta in persona Filij de hac generatione sic loquitur:* Dominus dixit ad me: filius meus es tu, ego hodiè genui te. *Filius etiam* Dauid Salomon, *qui dicta, scientia & intellectu mirabiliter illustrauit,* D *in persona* Christi, *qui est, sicut* Paulus *dicit,* Dei virtus, & Dei sapientia, *in libro Sapientia, si tu eum recipias, ita dixit:* Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequàm faceret ab æterno, ordinata sum, antequàm terra fieret, nec dum erant abyssi, & ego iam concepta eram, quando præparabat cœlos aderam, quando appendebat fundamenta, cum eo eram, cuncta disponens. *Apostolus etiam* Paulus *Spiritui sancto, immò toti Trinitati testem perhibet dicens:* Misit spiritum Filij sui in corda nostra, &c. *&* E *alibi:* Si spiritus eius qui Iesum suscitauit, habitat in vobis, viuificabit & mortalia corpora vestra per inhabitantem spiritum eius in vobis. *Si Christi testimonium de vnitate essentia & personarum trinitate desideras, ipse in euangelio dicit:* Ego & Pater vnum sumus. Christus *discipulis suis dixit:* Ite, baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. *Cùm igitur homo perdidisset propter inobedientiam paradysum, & Infernales miserias perpetuò meruisset,* F *missus est à Patre Filius: dignùmque fuit vt mitteretur Filius & non Pater. Cum enim à nullo esset Pater, Filius ab aliquo, conuenientius erat, vt haberet in tempore matrem qui ab æterno habuerat patrem. Cùm autem scriptum esset in psalmo* Dauid: *Non est qui te redimat, non est qui saluum faciat, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum: non est qui det placationem pro anima sua, ne dum pro anima aliena, missus est à Deo Patre Filius, vt homo pro homine moreretur, pro homine captiuo tributum mortis tanquam homo* G *exolueret, cùmque tanquam Deus cœlestis potestate redimeret. Huius aduentum desiderauerant Patriarchæ, prædixerunt Prophetæ: atque illius dilationem impatienter sustinentes querelà continuatâ dicebant: Quando veniet? quando videbimus? Da Domine mercedem sustinentibus te. vt Prophetæ tui fideles inueniantur.* Vtinam, *dicit* Esaias, dirumperes cœlos & venires. *Et* Dauid, Domine inclina cœlos & descende. *Sed & teste* Esaia, *Angeli pacis pro dilatione nostra salutis amarè flebant. Idem*

1169. verò Esaias de Christi natiuitate manifestiùs loquens ait: Ecce virgo concipiet & pariet Filium, & vocabitur nomen eius Emanuël. Cum autem Maria de Iesse originem traxerit, idem Propheta Natiuitatem Mariæ, & per Mariam Christi, atque plenitudinem gratiæ spiritualis in Christo manifestè declarat dicens: Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus B scientiæ & timoris Domini, & repleuit eum spiritu timoris Domini. Natus est itaque Filius Dei de virgine incorrupta, sicut plasmatus est primus Adam de terra virgine & inuiolata, Spiritu sancto in ea operante, nostraque salutis negotium ineffabiliter procurante. Abyssus enim inscrutabilis est incarnationis Dominicæ sacramentum: plurima tamen antiquis Patribus acciderunt, in quibus huius natiuitatis figura præcessit. Quòd enim vellus Gedeonis rore cœlesti completum est, cùm area circumquáque C arida remaneret: Rore Spiritus sanctus designatur in virgine, quæ ad hæc, propter humilitatem suam specialiter & singulariter à Domino est electa, cui Psalmista concordat dicens: Descendit sicut pluuia in vellus. Quòd Moysi ignis in rubo apparuit, & non est rubus igne corruptus, virginitatis integritas in Maria demonstratur. Quòd virgis aliarum tribuum remanentibus siccis, virga Aaron, de cuius stirpe virgo beatissima traxit originem, fronduit & floruit, florémque de virga Iesse edidit, quam vaticinatus erat Esaias, partum scilicet incorruptæ Virginis indi- D cauit. Cùm inimici Dei essemus, per aduentum Christi reconciliati sumus, sicut Propheta prædixerat: Et pax (inquit) orietur in terra dum venerit. Ideóque Angeli in ipsius natiuitate gloriosè pacis canticum cecinerunt: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Noua etiam stella Magis apparuit. Atque historiarum testimonio, Romæ fons olei de terra fluxit in Tyberim. Templum etiam, quod Idola non ruiturum prædixerant, donec virgo pareret, eadem nocte funditùs corruit dissipa- E tum. Probatica quoque piscina, quæ Hierosolymis erat, ad aduentum Angeli moueri & sanitatis conferri cœpit. Vehementissimè nobis nocuit vetus Adam, sed plus profuit nobis nouus. Ampliùs nobis contulit huius humilitas, quàm superbia illius abstulerit. Nam Paulo Apostolo teste, non sicut delictum, ita & Donum: damni enim æstimationem, beneficij magnitudo transcendit. Quem priùs habuimus terribilem Deum & Dominum, nunc habemus humilem fra- F trem & proximum. Christus itaque cursum mortalitatis nostræ transigens in fame & siti, in lassitudine & dolore, & in vniuersis huius miseriis vitæ, traditus à discipulo, & tanquam vile mancipium venditus, flagellatus, consputus, spinis coronatus, illusus, clauis affixus sputis, & morte turpissima condemnatus, quæ non rapuit, soluit. Sponte autem morti se obtulit, quia in humilitate sustinuit, sicut Esaias commemorat: In humilitate (inquit) iudicium eius sublatum est. Sicut Agnus ad occisionem ductus est, & sicut ouis coram tondente se, sic non aperuit G os suum. Qui ergò puerulus à iusto Simeone semel oblatus in templo fuerat in tempore legis, & ceremoniarum redemptione, pro nostra liberatione in cruce manus suas ad Patrem leuauit, iuxta illud Dauidicum: Eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum. Sic reatus, quem Adam per superbiam ligni delectatione contraxerat, mortis amaritudine & humilitate Christi sublatus est; fusóque sanguine sine culpa, omnium culpæ à seruitutis chyrographo sunt deleta. Alium si quidem redemptionis modum poterat dominus procurasse, sed nullus suæ bonitati nostræque saluti congruentior occurrebat. Cùm enim

A homo iuxta suæ præuaricationis exigentiam captus à Diabolo teneretur, postulabat iustitia, vt non eriperetur per violentiam. Sed quia per superbiam lapsus est, sua si posset, sed quià sua non poterat aliena saltem humilitate resurgeret. Ita Christus innocens, quem agnus Paschalis in lege significauerat, se pro nobis hostiam obtulit salutarem. Cúmque lex Moysis capram vel ouem constituisset pretium ad redemptionem hominis à peccato, Christus per quem gratia & veritas facta est, attendens vmbratiles legis ceremonias non suf- B ficere ad salutem, hominisque æstimationem pluris faciens, quam sanguinem alicuius hirci, aut vituli sanguinem, & mortem suam pro nostra salute contulit. Et sic semel introiuit in sancta, summus & verus pontifex, æterna redemptione inuenta. Aperuit itaque librum, & soluit signacula eius leo de tribu Iuda. Et quòd hostiæ legales non potuerunt, gladium amouit versatilem, & Paradisi, qui omnibus antiquis clausus fuerat, reserauit ingressum. Sic olim in morte summi pontificis, solet illi qui ad ciuitates refugij con- C fugeret, securus ad propria reditus indulgeri. Olim consueuerat homo causari & dicere: Cur exigit à me Dominus ampliùs quam à cæteris creaturis? Quid pro me laborauit? Dixit & facti sunt sicut iumenta & arbores, & cætera vniuersa, sic suæ potentiæ nutu solóque iussionis arbitrio, me creauit. Sed iam obstructum est os loquentium iniqua, & iam homini dissimulari non licet, quanta pro eo Dominus fecerit, qui vt seruum redimeret, proprio filio non pepercit. Porrò in hac nostræ salutis dispensatione, dile- D ctio Christi nobis medullitùs intimata est, qui cum in lege Mosayca, dilectionem Dei & proximi dederit in mandatis, eandem in schola euangelica disciplina, frequentiùs & fortiùs verbis, & tandem exhibitione operis inculcauit. Maiorem enim charitatem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis. Dedit itaque materiam diligendi se, qui in suis dilectionibus nos præuenit, nec aliud à nobis exigit, nisi vt ipsum diligamus ex corde. Sanè inhumanus est & crudelis, qui eius misericordiam non recolit, qui Dominum tam clementem ex affectu non dili- E git, qui se pro eo si opus est, mortis periculo desiderabiliter non exponit. Christus autem mortuus & sepultus, tertia die resurgens à mortuis, sicut discipulis viuus prædixerat, eisdem posteà frequenter apparuit, & cum ipsis loquens & comedens, ostensis vulneribus manuum, pedum, ac lateris, in cordibus quorundam, qui adhuc hæsitabant in fide, ostensione vulnerum, vulnus dubitationis amouit. Quadraginta itaque diebus cum eis visibiliter conuersatus, eisdem comitanti- F bus venit in montem Oliueti, & videntibus illis, in cœlum eleuatus est: ascendit ad Patrem, vbi eum esse in Patris coæqualitate credimus, atque in communi resurrectione, ipsum viuorum & mortuorum iudicem expectamus. Vt igitur Dominus noster Iesus-Christus voluit & debuit ad horam mori: quia homo, potuit & debuit post mortem resurgere: vt qui hominem superauerat Diabolus, ab homine superaretur, & superatus confunderetur. Erubescant infideles & præuaricatores, qui inordinatè in hæc prorumpunt deliramenta; Si Christus Deus fuit, quomodo potuit mo- G ri? Si homo, quomodo resurgere? Fuit nempe Deus & homo: quia homo, debuit mori: quia Deus, potuit resurgere. Vtile quoque nobis fuit, quod sub iniquo iudice sponte mori dignabatur, valuit & voluit resurgendo mortem superare. Et sicut Diabolus per suos ministros in Dominum suum manus ausu temerario iniecit violentas, ita iustè ac iudicialiter Dominium & tyrannidem quam in hominem exercuerat, amisit in æternum. Et hoc modo competenti, qui hominem vicerat, ab homine vincebatur: & qui in ligno superauerat, in ligno scilicet crucis potenter & prudenter superatus fuit à Deo & homine Christo Iesu: vt quasi 1169.

1169. *frater ab homine amaretur, & quasi Deus timeretur. Cæterùm necessarium fuit, vt ille idem qui nos creauit, & nos recrearet: qui nos fecit, redimendo reficeret, ac perditos repararet: ne vnum Deum tanquam creatorem obligaremur adorare, & alium velut redemptorem venerari teneremur, & ita duobus Dominis famulari. Et quòd Filius, non Pater, non Spiritus sanctus incarnaretur, necesse fuit & conueniens: quia filio assimilari præsumpsit homo scilicet* Adam, *aspirans & volens scire bonum & malum vt Deus. Videbatur igitur filius esse in causa, sicut sanctitas* Abel *inuidia* Cain, *& sic mortis ipsius. Dixit igitur filius quasi noster* Ionas *(quum ait) Ego sum qui peccaui, proiicite me in mare. Non sufficio exile sacrificiũ & holocaustum, ad tanti sceleris quod patrauerat homo, expiationem.* Ecce venio: ego ipse venio quia in capite libri scriptum est de me, vt facerem voluntatem tuam: *Ecce adsum immolandus. Iterum, si tantum negotium, scilicet hominis redemptio, Angelo committeretur, non esset tutum: quia in Lucifero, super Angelum reddidit infamem & suspectum. Si homini, non foret similiter securum: cùm primum hominem, scilicet* Adam *inobedientia culpabilem meritò condemnauit. Angelus insufficiens, homo deficiens, vnus imbellis, alter imbecillis. Conuenienter igitur procuratum est, vt homo hominem adiutus numinis adminiculo, à Diaboli faucibus liberaret: ne tam arduum, tam nobile commercium vacillaret, immò potiùs irrefragabiliùs finem prosperum sortiretur, & ordo Angelicus, qui per lapsum Luciferi, & suorum complicum fuerat mutilatus, fœliciter restauraretur. Magna igitur & omni laude dignissima fuit, Mater & Virgo Maria beatissima, quæ tantum Dei & hominis mundo edidit mediatorem, & nostrum parere meruit Saluatorem. Quæ inter omnes, quas mundus habuit mulieres, nec primam nec similem meruit, nec sequentem habere. Concepit namque sine pudore, peperit sine dolore, & hinc migrauit sine corruptione, iuxta verbum Angeli, immò Dei per Angelum, vt plena non semiplena esse gratia probaretur, & Deus Filius eius, antequam quod pridem docuit mandatum, fideliter adimpleret, videlicet patrem & matrem honore præuenire. Et ne caro* Christi *virginea, quæ de carne matris virginis assumpta fuerat, à tota discreparet. A prædictis igitur* Christianæ *fidei, venerabile surgit in celsa culmina fundamentum: hæc est catholicæ religionis scala, per quam homini datur ascendere ad æterna patriam claritatis. Si ergo habes in desiderio, de tenebris prodire in lucem, & amplexo saluberrimam legem* Christi, *relictis* Machometi *spurcitiis, ad Ecclesia quoque quæ sinum pandit omnibus refugij asylum, confugere: in a conuersationis primitias necesse est Baptismali lauacro consecrare. Quatenùs deposita in aquis regenerationis vetustate peccati, in nouam animæ innocentiam & vitæ infantiam renascaris: vt illius gloriæ cœlestis particeps efficiaris, quam auris non audiuit, nec oculus vidit, nec in cor hominis ascendit, tam copiosa, vt non possit annullari, magna, vt non possit comprehendi, multa, vt non possit numerari, pretiosa, vt non possit æstimari, diuturna, vt non possit terminari: quam repromisit Deus diligentibus se, & sua sequentibus vestigia pedetentim.* Soldanus igitur his informatus salubribùs admonitionibus, Baptismi suscepit clanculò Sacramentum. Primates enim sui, quia *Roma* tot scaturiunt enormitates, dicebant: Quomodo ex vno fonte, aqua dulcis & salsa poterit emanare? Vbi *Christiani* fontem iustitiæ haurire tenerentur, inueniunt laticem toxicatum.

Soldanus clàm baptizatur.

NEscitur quomodo rerum præsagio vel euento contigerit, quòd multa beato *Thomæ* die Martis mirabilia contigerunt. Die enim Martis, scilicet die *Thomæ* Apostoli natus extitit, propter quod *Thomas* ex voto matris in baptismo appellabatur. Benè in mundum in die Martis tanquam contra Diabolum præliaturus: Mars enim secundùm Poëtas, Deus belli nuncupatur. Vita namq; beati *Thomæ*, secundùm illud *Iob: Vita hominis militia est super terram*: tota fuit contra hostem bellicosa. Passus quoque fuit die Martis, & translatus die Martis: vt talis dies ei gloriosè deseruiret, qualis passioni tormentum impendet. Die Martis sederunt Principes apud *Northamptonam*, & aduersus eum loquebantur. Actus est etiam die Martis in exilium. Die Martis apparuit ei Dominus apud Pontiniacum dicens: *Thoma, Thoma*, Ecclesia mea glorificabitur in sanguine tuo. Die insuper Martis, reuersus est ab exilio. Martyrij quoque palmam die Martis est adeptus. Præter etiam humanam prouidentiam accidit, Dei gratia procurante, quòd anno quinquagesimo passionis ipsius, qui etiam annus remissionis est, annus videlicet Domini, millesimus ducentesimus vigesimus, venerabile corpus eius die Martis gloriam Translationis suscepit, & eodem die *Henricum* Regem, sub quo passus est, sinus terræ suscepit, sed hæc in sequentibus locis suis declarabuntur.

Quæ die Martis Thomæ accideranc.

1169.

HÆc beato martyre *Thoma* prædicta cogitante, & arrham passionis præaccipiente, antequàm adhuc esset passione confossus, *Thomas* confessor inuictus martyrium, quod nondum suscepit in corpore, seruauit in mente. Videns enim illum, qui caput esse debuit Ecclesiæ militantis, quòd se non opposuit murum, vt staret pro ea in die prælij, sed conuersus est retrorsùm, velut aries cornua non habens, omni humano destitutus solatio, ad diuinum confugit auxilium, incessanter pro statu Ecclesiæ orans, corpus suum in vigiliis & ieiuniis macerans, pro se persequentibus & odio habentibus preces fundens, lachrymosis suspiriis Deum sollicitare studuit, vt Ecclesiam conseruare dignaretur quam redemit, & proprio sanguine consecrauit. Quis enim huius viri Dei angustias & mentis poterit exprimere passiones? cuius pater & mater, fratres & sorores, nepotes & neptes, clerici & ministri pro eo sunt in exilium pulsi, & ipse qui tam reuerenda erat in Ecclesia Dei persona, panem suum in terra aliena cum dolore compulsus est mendicare. Sed fortassè, quia nemo repentè fit summus, hæc eius fuerunt tormenta præcurrentia ad illius animum solidandum & perferendas iniurias, quousq; strictis ensibus ad martyrij gloriam pertingere mereretur, cui nondum certus fuerat locus martyrij deputatus.

EOdem anno, infra octauas beati *Martini*, procurante summo pontifice, habitum est colloquium prope *Parisios* inter Reges *Francorum* & *Anglorum*, vbi præsens fuit Archiepiscopus *Cantuariensis*, sed se conspectui Regis *Anglorum* minimè præsentauit. Vbi cùm diu tractatum fuisset de pace reformanda inter Regem *Anglorum* & Archiepiscopum *Cantuariensem*, idem Archiepiscopus per Concilium Regis *Francorum* & Episcoporum & procerum, qui affuerunt, petitionem suam in schedula redactam Regi *Anglorum* transmisit hæc verba continentem. *Hæc petimus à Domino nostro Rege, iuxta consilium & mandatum Domini Papæ quatenus pro amore Dei & Domini Papæ, & honore sanctæ Ecclesiæ & salute sua & hæredum suorum, recipiat nos in gratiam suam & concedat nobis & omnibus qui pro nobis & nobiscũ exierunt de regno suo pacem & plenã securitatẽ de se & suis, sine malo ingenio. Et reddat nobis Ecclesiam* Cantuariensem *in ea plenitudine & libertate, in qua eam meliùs habuimus postquam facti sumus Archiepiscopus. Et omnes possessiones, quas habuimus ad habendũ & tenendũ, ita liberè & quietè & honorificè, sicut Ecclesia & nos ea liberiùs habuimus, postquã in Archiepiscopũ promoti sumus, & similiter omnibus nostris, cum Ecclesiis omnibus & præbendis ad Archiepiscopum pertinentibus, quæ vacauerunt postquàm exiuimus de terra, vt faciamus de eis, sicut de rebus nobis placuerit & nostris.* Rex autem *Anglorum*

Rex Francorum dissidiũ quod erat inter Regem & Archiepiscopum, componere conatur.

duobus articulis non plenum præbuit affenfum: non enim nomine reftitutionis, cùm Archiepifcopum non expulerit, iuxta dignitatem regni fui quicquam foluere tenebatur, nec vacantium Ecclefiarũ poffeffiones, quas iam certis dederat perfonis in irritum reuocare: fed coram Rege Francorum (vt afferebat) Archiepifcopo fatisfacere paratus erat, vel fi contendere vellet, iudicium in Palatio Parifienfi fubire, Gallicana Ecclefia ponente partes fuas, feu fcholaribus diuerfarum Prouinciarum ęqua lance negotium examinantibus. Et ita Rex Angliæ, qui prius odium in fe plurimorum conflauerat, per hæc verba plurimum adeptus eft fauorem. Itaque mediantibus amicis, in qualemcunque concordiam conueniffent Rex & Archiepifcopus, nifi quòd Rex ofculum pacis dare Archiefcopo negauit, paratus omnem aliam fecuritatem prȩftare. Archiepifcopus autem pacem inire noluit, nifi firma poffet ftabilitate gaudere.

ANno Domini M. C. LXX. Rex Anglorum *Henricus* in Natali tenuit curiam fuam apud vrbem *Nauecenfem*, præfentibus Epifcopis & Baronibus *Britanniæ* minoris: vbi fidelitatem omnes iurauerunt fibi & filio fuo *Gaufrido*, & in Quadragefima fequenti ad *Angliam* transfretauit, cum omnibus fuis in mari ferè fubmerfus.

QVo etiam anno *Gelebertus* Londonenfis antiftes, dum alpibus tranfcenfis *Romam* tenderet, apud *Mediolanum* veniens, literas Domini Papæ in hæc verba fufcepit. *Rethomagenfi Archiepifcopo & Epifcopo Exonienfi dedimus in mandatis, vt recepto abs te Sacramento, quo noftris ftares iudicio fuper his pro quibus in te lata erat fententia, noftra te vice abfoluat.* Ita quidem, vt pro eo quòd excommunicatus fueras, nullum ordinis aut dignitatis periculum aut infamiæ notam debes fuftinere. Epifcopus igitur ad abfolutionem afpirans, apud *Rothomagum* in die Pafchæ eft folemniter abfolutus.

EOdem quoque anno, venerabilis Heremita *Godricus* ea hac luce tranfiens, pro vita temporali commutauit æternam. De cuius vita & actibus admirandis ac fine gloriofo, huic hiftoriæ vel pauca referre lubet: quoniam iniuriam hoc effet facere fancto, eius opera tam præclara fub filentio prætерire. Amicus Dei *Godricus* in pago *Norfolkenfi*, patre *Alwardo*, matre verò *Radwenna* generatus, villa quæ *Walmpol* nuncupatur, à prædictis parentibus educatus eft, & ibidem cum eis aliquamdiu conuerfatus. Vbi puerilibus ânnis innocéter tranfactis, mercator efficitur, & primò minoris pretij merces exercens, tandem cum fociis mercatoribus nundinas cœpit publicas exercere. Hic die quadam, cùm in maritimis folus ambularet, tres in ficco delphines inuenit, quorum duobus adhuc palpitantibus, tertius mortuus apparebat. Ille motus pietate, viuentes reliquit intactos, & de mortuo partem fumens, onuftus receffit. Sed fluctibus maris de more reuertentibus, primò pedes & tibias & demum abyffus caput eius vallauit. *Godricus* autem fortis in fide, & fub aquis diutiùs incedens, Domino ducente, ad ficcum peruenit, & parentibus pifce dato, cuncta quæ fibi acciderant enarrauit. Solebat autem interdum folus agens, de cœleftibus meditari, & orationem Dominicam cum fymbolo frequentius ruminare. Sanctũ *Andreã* in *Scotia* orationis gratia deuotus petiuit, nec minori deuotione ductus *Romam* perrexit. Inde demũ reuerfus, quibufdam negotiatoribus adiunctus eft, & cum eis nauigio aggreffus eft mercaturam. Et diuitias congerens, vnius nauis dimidium, & alterius quartam habebat. Erat autem corpore robuftus & animo ftrenuus: vnde per regiones diuerfas nauigando, loca fanctorum multa vifitabat, & eorum fe patrocinio commendabat.

Vita Godrici.

GOdricus itaque cùm iam naualibus luctis fedecim annorum tempus compleuerat, diuitias, quas multis laboribus congregauerat, in obfequiis diuinis expendere difponebat. Signum itaque viuificæ Crucis Hierofolymam petiturus, accepit, & Dominicum Sepulchrum deuotiffimè vifitauit, & inde per fanctum *Iacobum* in Angliam remeauit. Qui iterùm poft aliquod temporis fpatium, pia deuotione fuccendebatur, vt Apoftolorum lumina vifitaret, & propofitum fuum parentibus indicauit. Mater verò cùm fe itineris comitem futuram affereret, fi liceret, filius gratanter annuit, & genetrici humiliter obfequens, humeris eam portabat, quotiens afperitas id itineris exigebat. Illis autem vrbem Londonienfium prȩtergreffis, acceffit fubitò mulier quædam magni decoris, & huius peregrinationis comitem fieri humiliter fupplicauit: quod illi alacriter annuerunt. Erat quidem eis Comes indiuidua, & in eorum obfequiis diligens & deuota. Nam pedes eorum lauabat, ofcula pedibus imprimebat, & aliis cunctis obfequentior habebatur. Ita per totum iter in eundo fe gerebat, nec ab aliquo interrogata fuit quæ effet, vel vnde, nec illa idipfum aliquando indicabat. Cùm autem repatriantes *Londoniis* appropinquabant, impetrauit licentiam recedendi, & in fuo receffu hæc verba dixit. Tempus eft vt illuc redeam, vnde fum digreffa, vos autem benedicite Deum, qui fperantes in fe non deferit, fcientes quoniam illud eueniet, quod *Roma* ab Apoftolis poftulaftis. Hanc autem mulierem de comitatu nemo vidit, nifi *Godricus*, & mater eius.

CVmque patri fuo matrem reftituiffet incolumem, omnia vendidit quę habebat, & eorum benedictione percepta, profectus eft ab eis, vitam Heremiticam præ omnibus concupifcens. Venit tandem in extremis *Angliȩ* finibus, ad ciuitatem quæ *Karleolum* nuncupatur, vbi quofdam homines confanguinitate coniunctos inueniens: ab vno eorum Pfalterio fancti *Hieronymi* ipfo donante fufcepit, quod in breui didicit, & memoriter recitauit. Tunc fyluas, ignorantibus amicis, petens, fylueftribus herbis ibi & fructibus aliquandiu victitauit. Ad quem ferpentes & feræ accedentes, ipfum diu intuebantur, fed mox cum omni manfuetudine recedebant. Ille folus in heremo diebus multis conuerfatus, nunc genuum flectionibus, nunc manibus in cœlum eleuatis, nunc humi proftratus, dominum affiduè precabatur. Tandem folitarium quendam inueniens, & fpeluncam fenis ingrediens, ab ipfo confeftim audiunt, Benè venias frater *Godrice*: & tu benè valeas pater *Ailrici*, cum anteà prorfus effent ignoti. Tu inquit fenex, ad hoc miffus es à Deo, vt corpus fenile fepulturæ tradas. Itaque foli per biennium commanferunt, nullam omninò fubftantiam poffidentes. Sene tandem grauiter infirmato, *Godricus* debilem fubleuat & tranfportat, cibos ori eius applicat, Prefbyterum adducit, qui ei facta confeffione, Euchariftiam fubminiftraret. Videns ergò *Godricus* quòd morbus inualefceret, dixit: O fpiritus, qui ad imaginem Dei creatus es, adiuro te per Deum omnipotentem, vt me nefciente, ex hoc corpufculo non recedas. Sene autem fine mora animam exhalante, vidit in fimilitudinem venti vrentis & feruidi formam quafi fphæricam, quæ inftar vitri lucidiffimi, tota refplenduit, & illam vndique incomparabilis candor obduxit: licet modum qualitatis animę nemo valeat explicare. Audito autem obitu viri fancti, focij eius, qui erant in curia beati *Cuthberti*, inter quos fuerat iuuenis conuerfatus, fepelièrunt eum in cæmiterio *Dunelmenfi*.

Ailricus moritur.

Sepulto

1170. SEpulto itaque fratre iam dicto, *Godricus* reuertitur ad desertum, hæsitans quid de se diuinæ sit placitū voluntati. Dum igitur super hoc attentiùs Deum oraret, vox lapsa de cœlo dixit ei: Expedit tibi ire *Hierosolymam* & reuerti. Sed & sanctus cōfessor Christi *Cuthbertus* ei apparuit dicens: Vade *Hierosolymam* cum Domino crucifigi, & ego tibi sum futurus adiutor in omnibus, & patronus. Et itineris huius labore consummato, sub mea protectione apud *Finchale* Domino militabis. *Godricus* autem *Dunelmum* reuersus, signum Crucis cum Presbyteri benedictione suscepit. In hoc itinere erat ei cibus panis bordeaceus, & aqua potus, non vestes mutauit nec abluit, non calceamēta deposuit vel mutauit aut emendauit, antequàm ad loca sancta veniret. Ad sepulchrum Domini, & ad alia loca sancta veniens, deuotè orauit, lachrymas fudit, solo adhæsit, oscula fixit, ita deuotus existens vt vix cuilibet credibile videretur. Ad *Jordanis* fluenta procedens, cum cilicio & cypho quem in pera portabat, & cruce modica quam semper in manibus ferebat, aquas fluminis introiuit, quę omni post tempore quo vixit habuit charioра. Tunc primò vestes exuit, de qua lotus ascendit, calceamenta deposuit & dixit: Deus omnipotens, qui in hac terra nudis pedibus ambulâsti, & eos pro me in patibulo clauis transfigi permisisti, ego deinceps calceamenta pedibus non apponam. Exacto igitur peregrinationis voto, in Angliam repedauit.

REuersus autem in Aquilonares *Angliæ* partes, locum in sylua tenuit secretū *Eschedale* nuncupatum, & hunc sibi competere iudicabat. Hic de lignis casulam construxit, & cespitibus eam texit, ibique per annum & menses aliquot habitauit. Sed cùm ibi à dominis fundi molestias sustinuisset, discessit, & *Dunelmum* peruenit: vbi psalterium ex integro discens, tantum in breui profecit, quòd in psalmis, hymnis & orationibus eruditus est, quantum sibi sufficere videbatur. Igitur diuina admonitione inspiratus, die quadam ad vicinū nemus processit, vbi audiuit pastorem quendam sic dicentem: Eamus in *Finchale*, greges adaquare. Hęc audiens *Godricus*, dedit ei solum quem habuit obolum, vt illum duceret ad hunc locum: vbi ad interiorem sylnæ densitatem progrediens, occurrit lupo miræ magnitudinis sænienti, qui in illum irruit, ac si vellet dilaniare frustatim. Intelligens autem *Godricus* versutiam fore hostis antiqui, crucis ei opposuit signum dicens: Adiuro te in nomine sanctæ Trinitatis, vt festinanter recedas, si meæ seruitutis obsequium, quod in hoc loco exhibere Domino proposui, sit acceptum: & his dictis, fera se impius pedibus prostrauit, quasi veniam precaretur.

ADuertens igitur mente quòd ibidem esset Domino seruiturus, de licentia *Ranulphi Dunelmensis* Episcopi, iuxta ripam *Weri* fluminis casulam composuit in terra defossam, quam cespite contexit, & cœpit ibi habitare, serpētum socius & ferarum. Magna quidem & horribilis aderat serpentium multitudo, mitissimas se tamen viro Dei, palpabilesque & sanctis obtemperantes iussionibus exhibebant. Nonnunquam verò eo sedente ad ignem, se inter ipsius tibias extendebant, & quandoque in disco aliquo vel scypho rotundo, se schemate componebant. Cumque hæc annis aliquibus pertulisset, visum est sibi, quòd eius orationes impediebant, & die quadam illos solito more reperiens, iussit ne ampliùs domum suam intrarent, & mox totum illud vermium genus ita discessit, quòd nec vltra limen transire præsumpsit. Munera quoque sibi oblata, planè respuit, & ci-

A baria. De laboribus manuum viuere disponens, 1170.
ramos & radices herbarū in cineres redegit, quos cum farina hordei ita commiscuit, vt partem tertiam cineres cōtinerent. Insultus libidinis lachrymis, vigiliis, arcebat & ieiuniis, ita quòd plerumque per sex dies abstinuerit à cibo. Post fortia luxuriæ tentamēta, conatus est eum diabolus, nunc apparens in vrso vel leone, nunc in tauro vel lupo, nunc in vulpe vel busone, terrere: sed ille fortis
B in fide, omnia contemnebat. Vt autem carnis incendia superaret, cilicio carnem edomabat asperrimo, & lorica per quinquaginta annorum curricula vtebatur. Lapidem latum habuit pro mensa, super quem panem collocabat prædictum, quem nunquam comedit, nisi graui necessitate compulsus. Potus illius fuit gustus aquæ permodicus, nec hunc sumebat, nisi valida siti coactus. Nunquam iacebat in lecto, sed in humo nuda super cilicio fatigatus decubuit, capite supposito lapide, quem
C pro mensa habebat. Luna lucente, operibus insistebat, & somno ita discusso, orationibus incumbebat. Hyeme gelu & niue rigenti, nudus flumen ingressus, nocte ibi tota, viuam semetipsum domino hostiam immolabat, & vsque ad collum submersus, orationes & psalmos, cum lachrymis profundebat. Dum vir sanctus staret in aquis, apparuit ei sæpè diabolus, membrorum vniuersitate distortus, & cum in eum vellet irruere, signo sanctæ crucis illum confusum fugauit. Vestes eius quas in ripa reliquerat asportauit, quem *Godricus* ita clamore deterruit, quòd cuncta relin-
D quens, effugit.

DIe quadam, dum vir Domini *Godricus*, in oratorio suo sedens, psalterium ruminaret, vidit ex ore imaginis crucifixi puerulum exire, qui ad imaginem beatæ Virginis, quæ in parte Aquilonis stabat in eadem trabe descendit, & gremio ipsius insedit. Illa verò manus contra venientem extendens, amplexum ferè per tres horas brachiis confouebat. Puer quoque quamdiu sedebat in gremio matris, vt viuens in corpore se mouebat,
E & ad eius aduentum pariter & discessum tota sacræ virginis imago ita contremuit, vt in trabe ruinam minari videretur. Putabat autem amicus Dei *Godricus* imaginis membra vitali spiritu compleri, & puerum non aliud esse, quàm *Iesum* credidit *Nazarenum*. Deinde puer eodem modo quo venerat in os rediit crucifixi.

ALtera vice, cùm vir sanctus, coram altari beatæ virginis & Dei genitricis oraret, vidit duas puellas quasi ætate teneras stantes ad duo
F cornua ipsius altaris specie pulcherrimas, quarum vestes erant niueo splendore fulgentes. Quibus diu inuicem se contemplantibus, tacuit *Godricus* non ausus se mouere, sed sæpiùs in eas oculos conuertebat, & quandoque cernuus orabat. Tunc virgines ad *Godricum* accedentes, illa quæ à dextris erat altaris, illum taliter est affata: Nunquid me *Godrice* cognoscis? Et ille, Domina hoc nemo potest, nisi cui tu volueris reuelare: & illa: Verè dixisti, quia mater *Christi* sum, & per me ipsius gra-
G tiam obtinebis. Ista est autem Apostolorum Apostola *Maria Magdalena*. Et *Godricus* pedibus Dei genitricis aduolutus, tibi me Domina mea (inquit) cōmitto, vt me perpetuò custodire digneris. Tunc vtraque manus super caput eius imposuit, & cæsariem complanantes domum odore dulcifluo compleuerunt. Post hæc autem Dei genitrix Canticum quoddam coram illo musica modulatione præcinuit, & ipsum cantare edocuit, quod frequenter repetens *Godricus*, memoriæ firmiter commendauit, Est autem Canticum illud *Anglico* idiomate compositum sic.

1170. *Seinte Marie clane virgine Moder Iesu Christes Nazarene onfo scild thin Godrich on fang bring healt to dh the in Godes rich. Seinte Marie Christes bur, Meidenes clenhad, Moderes flur, dilie mine sennen. rixe in min mod, bringe me to pinne wydh self God.* Hoc Canticum poteft hoc modo in Latinũ transferri. *Sancta Maria Christi thalamus, virginalis puritas, matris flos, dele mea crimina, regna in me, duc me ad felicitatem cum solo Deo.* Præcepit itaque Mater *Christi Godrico*, vt quotiens dolori, tædio vel tentationi fubcumbere formidaret, hoc fe cantico folaretur. Nam me (inquit) fic inuocans, meum fenties conftanter auxilium. Deinde fignũ crucis capite eius imprimens, ipfo cernente, in cœlũ afcendunt, odorem ei fuauiffimum relinquentes.

Canticum beatæ Mariæ Anglicum.

FVerunt die quadam apud hominem Dei, vir cum vxore fua, ipfum mifericorditer obfecrãtes vt refufcitare filiam fuam mortuam dignaretur. Et corpus exanime de facco excutiẽtes, coram ipfo illud proiecerunt. Vir autem Domini, qui ad tantæ virtutis opus fe iudicabat indignum, nihil refpondit, fed in agrum proceffit, vt confuetum exerceret laborem. Illi autem commoti recefferũt, corpus relinquentes in oratorio, & dicentes: Habeat cadauer & infodiat, vel illud vitæ reftituat, quia poffet fufcitare fi velit. *Godricus* vefperi domũ rediens in angulo oratorij corpus inuenit. Ad Deũ igitur tota cordis intentione conuerfus orationibus cœpit inftare, vt Deus omnipotẽs, qui vita omnium eft & falus, puellam ad vitam reuocare dignaretur. Tribus autem diebus & binis noctibus hoc agere non ceffauit. fed die tertia: cùm adhuc effet in lachrymis, ante altare procumbens, vidit puellam ad altare venientem, & vocatis cum feftinatione parentibus, reddidit eis puellam incolumem, iurantibus illis priùs, quòd fecretum hoc, dum *Godricus* viueret, nemini reuelarent. Alio quoque tempore viro Dei puer mortuus à parentibus clàm oblatus eft, quem iuffit fuper altare in oratorio beatæ virginis ponere, & parentes confolans lachrymantes ait: Ne puteris (inquit) puerum effe mortuum, fed mecum flexis genibus diuinam pro puero clementiam exorate. Oratione igitur completa, præcepit vt eum tollerent de altari, & accedentes, viuentem reperiunt & ridentem. Móxq; illos facramentis conftrinxit, ne hoc opus ante ipfius obitum propalarent.

HAbuit autem vir fanctus Monachus *Dunelmenfes* valdè familiares, fed tamen inter cæteros, monachum quendam nomine *Nicolaum* fpecialiùs diligebat. Hic autem cùm à multis rogatus fuiffet, vt vitam & virtutes fancti *Godrici* pofteris profuturas, literis commendaret, ipfe pro rerum veritate certiùs inquirenda, acceffit ad virum Dei, volens ab eo quid fcribere deberet, familiariùs erudiri. Refidẽs autem ad pedes fancti dixit, quòd libenter fcriberet vitam ipfius fi annueret, proteftans quam vtile fore, fi actuum eius notitia ad pofteros deueniret. Ille verò quafi commotus, vultũ conuertens ait. Vitam *Godrici*, amice talem effe cognofcas. *Godricus* primò rufticus pinguis, fornicator, immundus, fœnerator, falfarius, deceptor, periurus, adulator, difcurrens, petulans, & gulofus, modò pulex mortuus, canis fœtidus, vilis vermiculus, non Heremita, fed hypocrita, non folitarius, fed mente diffufus, deuorator eleemofynarum, faftidiofus, deliciarum cupidus, & negligens, otiofus & ftertens, prodigus & ambitiofus, & qui non effet dignus aliis feruire, quotidiè fibi miniftrantes verberat & obiurgat. Hæc autem & his peiora fcribere poteris de *Godrico*. Et his dictis obticuit. Monachus cum nonnulla confufione difceffit. Interiectis autem deinceps aliquot annis, nihil de ipfius vita monachus aufus fuit inquirere, donec ipfe quafi mifertus eius, & velut de prædicta pœnitens iniuria vltrò cœpit dicere quod volebat. Adiurauit tamen Monachum per dilectionem in qua ei coniunctus erat, vt eo viuente, nemini libellum oftenderet.

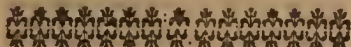
ALtera vice cùm idem Monachus propter feftum fancti Iohannis Baptiftę illuc veniret, vt viro Dei Miffam celebraret, fedens extra limen oratorij, illum intùs canentem audiuit. Deinde poft vefperas interrogauit eum frater, qualis effet exitus animarum ex hoc mundo: ad quod tale fertur accepiffe refponfum. Sancta (inquit) anima leniter exit à corpore: fed peccatrix anima velot immatura, multis flagris ad exitum perurgetur. Egreffa verò ad aëris faftigiũ fine mora confcendit, & ibi moram quandóq; facit, expectans quid Deus de illa facere velit. Eft autem ibi quafi quædam porta terrea & angufta, hinc inde fpirituum bonorum & malorum cuftodiis circumcincta, per quam animæ iuftorum leui tranfitu admittuntur, iniuftorũ verò grauiter anguftiantur & cruciantur, & ad inferiora miferabiliter deprimuntur. Hodiè verò confpexi animam cuiufdam iufti liberam tranfuolare per eam, & ideò cum Angelis eam deferentibus, cœpit præ gaudio cantare, quod & tu admirans audifti.

MOnachus idem iterum illuc reuerfus, quæfiuit ab homine Dei, fi vnam Miffam vellet audire: qui refpondit: Hodiè de fancta Trinitate Miffam audiui, & communionem de manu viri cuiufdam candidati fufcepi: qui de cœlo defcendens iterum in cœlum afcendit, & ei peccata confiteri ad[...] or[...] & de meis exceffibus dixi ei quicquid [...] iuit, fic autem abfolutus, ab illo Eucharift[...]iam de manu ipfius reuerenter percepi. Officio quoque peracto, eleuatis manibus eft eleuatus in cœlum. Laudaui et fili vt poft hæc àre modo [...]plinam vel communionem accipiam? Et ille refpondit, quod hoc facere non auderet. fed quæfiuit ab eo, quis fanctorum ille fuiffet: & vir Dei dixit: hunc fuiffe *Petrum* Apoftolum, qui miffus fuerat à Domino, vt ipfum abfolueret à peccatis. Tu Miffam (inquit) in honorem beatæ virginis celebrato, vt eius [...] reuerentia, [...]um ipfius habere propitium merearis. Et Monachus Dominum laudans, la[...]us paruit imperanti.

SAnctus Heremita & amicus Dei *Godricus*, cùm annos fexaginta in Heremo apud *Fin bale* ftrenuè perfigiffet, morbo confectus & fenio, ad tranfitum propinquabat. Nam per octo ferè annos in lecto languidus decubuerat, nec vnquam nifi alienæ manus auxilio fe in latus aliquod declinabat. Quo vtique tempore tot fuftinuit ægritudinum tentationumque moleftias, quot nec lingua poffent vel calamo comprehendi. Venerunt ad eum duo Dæmones, deferentes lecticam & dicentes: Huc venimus vt te ad inferos deportemus, qui fenex delirus es, & de fapientia factus infipiens: ille crucis fignaculo fe muniuit, & orans, protinus dæmones effugauit.

POftea verò, cùm vir Dei vice quadam in lecto folus iaceret, miniftri, qui foris erant, vocem illos vocantem audierunt, & accurrens vnus eorum feftinanter, inuenit eum corpore nudum iacentem in oratorij pauimento & illum in lecto reponens, quæfiuit ab eo, quare fic iaceret. Et ille: Diabolus, inquit, mihi aftitit, & videns me poft quietem fomni tepidiùs agentem, fubitò de lecto me pepulit imp[...]fum, & fe [...] caput meum allifit. Et oftendens gibbũ in capite, hęc verba fubiunxit. Ita fubitò me præuenit inimicus, vt figno crucis me non potui præmunire, & ait: En *Godrice* rustice,

1170. rustice, de quo non valui hactenus per meos satellites triumphare, dum lecti mollia quæris, & sica à me modò occideris. Cogitet ergò vnusquisque quàm periculosum corpori adhibere, & mollitie delectari, cùm non possit Deus in finibus suauiter viuentium inueniri. Obijt autem venerabilis pater *Godricus*, duodecimo Kalendas Iunij, in octauis scilicet Dominicæ Ascensionis, cuius vita & virtutes, supra homines esse, & impossibilia relatu videntur. Sepultus est autem in oratorio suo, ad plagam Septemtrionalem, ante gradus altaris sancti *Iohannis Baptistæ*, cuius sepulchrum vsque in diem hodiernum coruscat miraculis gloriosum.

DE CORONATIONE REGIS HENRICI

Tertij.

Coronatio Henrici tertij.

Eodem tempore, id est anno Domini M. C. LXX. Idibus Iulij, conuenerunt ad mandatum Regis Anglorum *Henrici*, apud *Westmonasterium*, *Rogerus Eboracensis* Archiescopus, & omnes suffraganei *Cantuariensis* Ecclesiæ Episcopi, ad coronationem *Henrici* filij Regis primogeniti, qui patre iubente, coronatus est solemniter à *Rogero Eboracensi* Archiepiscopo, quarto decimo Kalēdas Iulij, contra prohibitionem Domini Papæ, qui literas ipsi Archiepiscopo, & aliis Episcopis regni in hæc verba direxit. *Vniuersitati vestræ auctoritate Apostolica penitùs inhibemus, ne quisquam vestrum nouo Regi coronando, si fortè casus emerserit, absque assensu* Cantuariensis *Archiepiscopi & Ecclesiæ* Cantuariensis *conniuentia, contra antiquam eius consuetudinem & dignitatem, manum apponere qualibet occasione præsumat, aut id aliquatenùs attentare.* Sed hæc frustra, quia antequam literæ essent promulgatæ, negotium fuerat consummatum. Et Rex statim post coronationem filij sui mare transiens, conuenit ad colloquiū Archiepiscopi *Cantuariensis* apud *Muntmirail*, vbi præsens erat Rex *Francorum*: & post diutinum de pace tractatum inter eos, cum peruentum fuisset ad osculum, quia Archiepiscopus dixit ad Regem: *In honore Dei vos osculor*, Rex recessit ab osculo, quasi conditionaliter inuolutus. Nam Rex semper in verbis Archiepiscopi conscientiam habentis purissimam, quasdam clausulas causabatur, videlicet nunc *saluo honore Dei*, nunc *saluo ordine meo*, nunc *salua fide Dei*: Archiepiscopus verò Regis cautelas habuit semper suspectas, ne si concordiam absolutè iniret, iniquas *Angliæ* consuetudines Regi concedere videretur.

Pax inter Regem & Archiepiscopum Cantuariensem.

Conuenerunt iterum Rex *Francorum* cum Rege *Anglorum*, & *Willelmo Senonensi* Archiepiscopo & Episcopo *Niuernensi*, apud *Fractā vallem*. Cum autem Rex & Archiepiscopus in partem secessissent, & bis equos ascendissent, bis habenam Archiepiscopi Rex tenuit, cum equum ascendisset: sed tandem apud *Ambazium* procurante *Rotrodo Rothomagensi* Archiepiscopo, Rex & *Thomas* Archiepiscopus *Cantuariensis* concordiam inierunt. Et pace confirmata, Rex *Henricus* scripsit *Henrico* filio suo nouo Regi literas in hęc verba. *Sciatis* Thomas *Cantuariensis Archiepiscopus pacem mecum fecit ad voluntatem meam, & ideò præcipio, vt ipse & omnes sui pacem habeant, & faciatis ei habere & suis qui pro eo exierunt ab Anglia, omnes res suas benè & in pace & honorificè, sicut*

A *habuerunt tribus mensibus antequam exierunt ab Anglia. Et faciatis venire coram vobis de melioribus & antiquioribus militibus de Saltwude, & eorum iuramento faciatis recognosci quid ibi habetur de feudo Archiepiscopatus Cantuariensis: & quod recognitum fuerit esse de feudo eius, ipsi faciatis habere. Valete.* His ita gestis, *Thomas* venerabilis Cantuariensis Archiepiscopus, antequam ad Angliam transfretaret, Romā misit, Domino Papæ denuncians, quòd cum Rege Anglorū pacificè conuenisset. Papa autem Deum glorifi-

1170.

B cans, literas ei rescripsit, quæ sequuntur. *Anxietate cordis & amaritudine premimur, cùm angustias, onera, & grauamina, quæ zelo iustitiæ & pro libertate Ecclesiæ manutenenda, æquo animo & inuicta fortitudine tolerasti, ad memoriam reducimus, & meditatione sedulà cogitamus: veruntamen vt in te virtutis perfectionem adimpleres, non permisisti frangi aduersis, nec à tua constantia proposito amoueri, tuam super hoc admirandam commendamus virtutem, & tibi super tanta patientia in Domino plurimùm congaudemus. Cæterùm quoniam Regem Anglorum diutiùs in patientia & benignitate portauimus, & blan-*

C *dis dulcibúsque verbis, & interdum duris & asperis, vt ad se rediret sæpè monuimus, si pacem, quam tecum fecit, executione operis non impleuerit, & tibi ac tuis & Ecclesiæ tuæ possessiones & honores ablatos non restituerit, tibi plenam auctoritatem concedimus, in personas & in loca quæ ad tuam legationem pertinent, Ecclesiasticam iustitiam exercere, nullius obstaculo appellationis obstante.*

Hac igitur securitate tam à Papa quàm à Rege accepta, in Angliam rediit, & in Kalēdis Decembris ad portum applicuit Sandwicensem. Qui

Litera Papæ quibus Archiepiscopum Eboracensem à diuinis suspendit.

D statim, vt nihil de contingentibus omitteret, quibus martyrij gloriā, quam ardenter sitiebat, impediret, misit literas Domini Papæ Eboracēsi Archiepiscopo, hæc verba continentes. *Cùm filium suum Rex vester coronari voluerit, contempto Thoma Cantuariensi Archiepiscopo, ad cuius officium de antiquo iure dignoscitur pertinere, per manum tuam frater Archiepiscope, in aliena Prouincia diadema regni ei fecit imponi. In coronatione verò illius, nulla ex more de conseruanda Ecclesiæ libertate, cautio iuratoria est præstita, nec (sicut aiunt) à vobis exacta: sed potiùs iuramento asseritur confirmatum, vt regni consuetudines iniquas, sub quibus dignitas periclitatur Ecclesiæ, illibatæ debeant omni tempore conser-*

E *uari. In quo & si multùm prænominati Regis vehementia nos conturbat, ampliùs tamen de vestra & aliorum coëpiscoporum vestrorum possimus infirmitate moueri, qui, quod dolentes dicimus, facti sunt arietes non habentes cornua, abiistis absque fortitudine ante faciem subsequentis. Et si fortè hoc licet tibi, frater Archiepiscope, in propria potuisset Prouincia, quomodo tamen in aliena & illius præcipuè, qui exultare pro iustitia & solus exire voluit, & dare gloriam Deo, tibi licuerit, nec de ratione possumus, nec de sanctorum patrum constitutionibus inuenire. Vnde &*

F *post tam iniquas consuetudines iuramento firmatas, non adiecistis sumere scutum fidei, vt staretis pro domo domini in die prælij. Ne autem, si diutiùs tacuerimus, vnà vobiscum in die iudicis damnationis sententia inuoluamur, auctoritate sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, cui auctore Deo ministramus, ab omni vos officio Episcopali suspendimus dignitatis.* Item sanè *Thomas Cantuariensis* Archiepiscopus per alias Domini Papæ literas, Episcopos *Londoniensem, Sarisberiensem, Oxoniensem, Cestrensem, Roffensem*, de sancto *Asaph*, & *Landauensem*, cum

G aliis qui præfatæ coronationi ministerium prębuerunt, ab omni Episcopali dignitate, per has literas subscriptas suspendit. *Quæ causa venerabilem fratrem nostrum* Thomam Cantuariensem *Archiepiscopum, & sedis Apostolicæ legatum, à sua sede exulare compuleris, non oportet præsentibus annotare: quoniam & vos præsentialiter assensistis, & id per totam ferè Occidentalem Ecclesiam fama celebris diuulgauit. Cùm autem piæ memoriæ* Theobaldus Cantuariensis

Litera quibus Episcopus Londoniensis cum suis à diuinis suspenditur.

1170. *Archiepiscopus prædecessor huius Archiepiscopi Anglorum Regi coronam imposuerit, ac per hoc Cantuariensis Ecclesia quasi possessionem huius dignitatis habuerit, vos nunc noui Regis coronationi, Archiepiscopo non præmonito, in eius Prouincia ministerium præbere (literis Apostolicis id prohibentibus) præsumpsistis. Et qui releuare eum exulem qualibuscunque solatiis debuistis, aggrauastis potius causam eius, & super dolorem vulnerum eius (quod mærentes dicimus) addidistis. In quo facto, si contra personas vestras, non quantum culpa exigit, moueamur, pertransire tamen hoc sub silentio non debemus, ne forte, quod Dominus auertat, & nos & vos sententia diuinæ seueritatis addicat, si ea, quæ in Ecclesiis omnium perperam acta sunt, neglexerimus vindicare. Noueritis itaque vos, tamdiu ab Episcopali officio, commissa nobis à Deo auctoritate suspensos, donec ad sedem Apostolicam, de tanto excessu satisfacturi, accedatis, nisi præfato Archiepiscopo ita satisfacere curaueritis, vt pœnam istam ipse inducat relaxandam.*

Thomas ad filium Regis amicitiam recuperanda causa properans, non admittitur.

POstquam autem *Thomas* venerabilis, Cantuariensis Archiepiscopus, ad Ecclesiam suam cum magna cleri & populi deuotione susceptus peruenit, illum incontinenter adierunt Regis Officiales, denunciantes ex parte ipsius Regis, vt suspensos Episcopos & excõmunicatos absolueret: quia quicquid contra eos factum fuerat, vt aiebant, in Regis redundabat iniuriam, & euersionem consuetudinum regni. Quibus respondit Archiepiscopus, quòd Episcopi excommunicati, si iurare vellent in forma Ecclesiæ se mandato Domini Papæ parituros, ipse pro pace Ecclesiæ, & reuerentia Domini Regis eos absolueret. Quod cùm Episcopis referretur, responderunt: iuramentum huiusmodi, nisi ex voluntate Regis, se non præstare debere. Et cum paulò pòst Archiepiscopus tenderet ad videndum faciem noui Regis, tunc apud *Woodstocke* morabatur, venerunt ad eum nuncij ipsius Regis, interdicentes ex parte eius, ne vltrà procederet, sed ad suam Ecclesiam rediret. Quibus cùm comminationes multiplicarent, obtemperauit: nondum enim venit hora eius. Moram igitur faciens aliquot diebus apud *Harwes* manerium suum, quod distat à cœnobio beati *Albani* circiter septem milliaribus, ibi pausauit faciẽs festum. O Sapientia, nec vllam faciem turbidam ostendit ipse athleta Dei! Cui cùm Abbas sancti *Albani* in esculentis & poculentis nobile misisset xenium, regratians Archiepiscopus dixit satis ciuiliter: Accipio eius præsentias, id est xenia, mallem tamen præsentiam. Cui minister eius, Domine ecce apparet veniens in foribus. Cui occurrit Archiepiscopus vsque ad ostium. Venit enim dictus Abbas *Simon* nomine, & recepto eo in osculo, habuerunt multas diu confabulationes. Deinde petiit Archiepiscopus Abbatem, vt iter ad *Woodstocke* ad iuuenem Regem, admoneretq; dulcibus, quibus abundauerat, efficacibus sermonibus, vt rigorem conceptum leniret. Obtemperans igitur Abbas ipsum adiit festinanter: sed cùm nihil nisi superbiam & indignationem inueniret, rediit, infecto negotio. Quod cùm cuncta rediens Archiepiscopo renunciaret, vultu demisso ac tristi, respondit Archiepiscopus respirans: *Sine modo sine modo*: & mouens caput, addidit quasi spiritu prophetico: *Siccine, Siccine adesse festinant tempora consummationis?* Abbas autem non intellexit verbum, sed posteà omnia patuerunt. Et intuens ipsum Abbatem oculo pijssimo, & ferè lachrymanti ait: Domine Abbas, grates tibi fero ac vberes de labore tuo licet inutili:

Non est in medico semper releuetur vt æger:
Interdum docta plus valet arte malum.

A Et subiunxit: sed & ipse portabit sine dilatione iudicium, & respiciens clericos circumsedentes addidit dicens: Ecce amici mei quid contigit, plus fecit mihi nunc obsequij & ciuilitatis iste Abbas, qui in nullo mihi tenetur obligatus, quàm omnes confratres & suffraganei mei Episcopi: præceperat enim Abbas recedens apud *Woodstocke* cellario suo, vt quotidiè ipsum Archiepiscopum, qui propè erat munificè visitaret. Cum igitur Abbas domum rediturus, peteret Archiepiscopum, obnoxius, iunctis manibus, vt dignaretur charitatis intuitu, domum sancti *Albani*, ad Natale quod imminebat, sua desideratissima præsentia illustrare, & tenere ibidem festũ Christi Natiuitatis, & Angliæ protomartyris: respondit, obortis lachrymis Archipræsul: O quàm libenter vellem, sed multò definitum est: vade in pace pater charissime, vade ad Ecclesiam tuam, quam Dominus conseruet: vado autem ad meam sufficientem excusationem, quare tecum non venio. Sed tu potiùs, si fieri potest, mecum veni, vt meus sis conuiua, & in tribulationibus, quibus abundo, consolator. Quod cùm renuisset (quia oportuit eum solemniis suæ interesse Ecclesiæ in tanta festiuitate, accepta benedictione Abbas recessit. O quantis lamentis, quantisq; suspiriis Abbas postea cor suum cruentauit: quia non datum fuerat ei desuper, in tanti martyris consortio gloriam suscepisse. Archiepiscopus autem ad Ecclesiam suam iter maturauit, dies Natalitios celebraturus, & infra octo dies illos ad Dominum migraturus. 1171.

ANno Domini M. C. LXXI. Beatus *Thomas* Cantuariensis Archiepiscopus, sermonem habiturus ad populum in die Dominicę Natiuitatis, pulpitum ascendit, & sermone completo, *Nigellum* de *Sackeuilla*, Ecclesiæ de *Herges* violentum incubatorem, & eiusdem Vicarium Ecclesiæ, *Robertum* quoque de *Broc*, qui equũ quendam ipsius Archiepiscopi victualia deferentem, ad dedecus & ignominiam eius decurtauerat, solemniter excommunicauit. Quibus ita gestis, quinta die Dominicæ Natiuitatis, circa horam vespertinam, cùm Archiepiscopus cum clericis suis in thalamo resideret, *Willielmus* de *Traci*, *Reginaldus* filius *Vrsi*, *Hugo* de *Mareuilla*, & *Richardus Brito*, de *Normannia* venientes, tanquam furia inuecti, subitò in thalamum irruperunt, denunciantes ex parte Regis, vt Episcopos Anglię suspensos officio suo restitueret, & excommunicatos absolueret. Quibus respondit Archiepiscopus, non esse iudicis inferioris, vt à sententia superioris absoluat: & quod nulli hominum infirmare licet, quod sedes Apostolica decreuerit statuendum. Attamen si Londonensis & Saresburiensis Episcopi, & alij excommunicati suo mandato se parituros iurare vellent, eos pro pace Ecclesiæ, & reuerentia Domini Regis absolueret. Illi verò ira incandescentes, & scelus nefarium, quod in mente conceperant, ad effectum perducere properantes, cum impetu recesserunt. Archiepiscopus verò, monentibus clericis suis, & hora diei vespertina vrgente, in maiorem intrauit Ecclesiam, vesperas cantaturus. Quatuor itaque satellites nefandi supradicti, armis interim induti militaribus, Archiepiscopum euestigiò sunt sequuti. Qui cum ad Ecclesiam peruenissent, ostia eius, vt præceperat Archiepiscopus, inuenerunt aperta. Neque enim (ait) *Christi* Ecclesiam, quæ cunctis debet esse refugium, ordine turbato commutabimus in castellum. Turbis quoque vndique confluentibus, præfati quatuor milites Ecclesiam irreuerenter ingressi, clamare cœperunt: *Vbi est proditor Regis, vbi est proditor Regis, vbi est Archiepiscopus?* Ille autem cùm audisset nomen Archie-

Archiepiscopus Thomas interficitur.

1171. Archiepiscopi, à tertio vel quarto Presbyterij gradu quem iam ascenderat, eis obuiam regressus est, dicens: Si quæritis Archiepiscopum, ecce me in promptu habetis. Quibus acerba proponentibus ei, ac mortem comminantibus, ait: Ego mori paratus sum, vitæ præferens assertionem iustitiæ & Ecclesiæ libertatem. Rogo tamen vt mei non sint obnoxij pœnæ, sicut non fuerunt incentores causæ. Dum autem nefandi carnifices strictis ei insurgerent ensibus, ait: Deo & beatæ Mariæ & sanctis huius Ecclesiæ patronis, & beato Dionysio meipsum & Ecclesiæ causam commendo. Immolatus itaque martyr gloriosus ante altare beati Benedicti, lethale vulnus recepit, in illa corporis parte, qua olei sacri perfusio specialius illum Domino consecrauerat. Nec satis fuit eis sanguine sacerdotis, & nece Ecclesiam prophanare, & diem sacratissimum incœstare, nisi corona capitis amputata, funestis gladiis iam defuncti eicerent cerebrum, & pauimentum crudelissimè spargerent cruore.

TRanslato ad cœlestia martyre glorioso, nefandi lictores cum suis complicibus supellectilem martyris & clericorum eius vestes & ministrorum officinarum omniū vtensilia pœnitùs rapuerunt. Corpus autem sanctissimum, quod in Ecclesiæ decubuit pauimento, ante maius altare est sub ipsius diei crepusculo deportatum. Vbi quod prius ad notitiam solius cubicularij deuenerat, astantibus tunc cunctis, venit in lucē. Licet enim Archiepiscopus habitum monachalem, quem à tempore suæ promotionis occultè portauerat, habitu canonicali suppressisset, carnem tamen cilicio attritam cum fœmoralibus ciliciniis, quod fuerat à sæculis inauditum, carnem curauerat edomare. Et vt aliqua breuiter perstringamus, quæ concurrunt: die Martis Archiepiscopus apud *Northamptonam* à curia Regis recessit, die Martis recessit ab Anglia exilium subiturus, die Martis præcepto Domini Papæ reuertens in Angliam est appulsus, & die Martis martyrio consummatus. Sequente verò die Mercurij summo diluculo rumor increbuit, quòd nefandi carnifices corpus Archiepiscopi abstrahere ab Ecclesia eundixerant, & extra muros ciuitatis illud proiicere, auibus & canibus discerpendum. Sed Abbas de *Boxleia* cum Priore & Cōuentu Ecclesiæ *Cantuariensi* illud maturiùs tradiderunt sepulturæ: nec abluendum fore illis videbatur præsertim cùm longanimi abstinentia fuerat maceratum, cilicio abstersum, & proprio sanguine consecratū. In hoc sanè multa notabilia occurrunt martyrio. Primò, quòd passus est pro assertione iustitiæ & Ecclesiæ libertate. Secundò, quòd in Ecclesia non qualicunque, sed in illa quæ mater est omnium Ecclesiarum gentis *Anglicanę*. Tertiò, quòd non in quolibet tempore, sed in diebus Natalitiis, in quibus homicidæ & rei læsæ maiestatis habent pacem & gaudium. Quartò, non simplicem sacerdotem peremerunt, sed vtique talem, qui in regno Angliæ erat summus in populo, & pater omnium Sacerdotum. Quintò, quòd non passus est in quolibet membro, sed in eo corporis loco, quo tonsuram acceperat, vt in sortem Dei admitteretur, & quem sacri perfusio olei Domino consecrauit.

Thomas sepelitur.

REx Anglorum *Henricus* tunc temporis in *Normanniam* morabatur, apud *Argentonium*, quando rumor infaustus ad eum, quibusdam perferentibus, penetrauit. Qui in primis ad omnia lamentationum se conuertens genera, Regiam maiestatem protsùs in cinere & cilicio commutauit, omnipotentem Deum testem inuocans, quòd nefarium, nec sua voluntate vel conscientia cōmissum est, nec suo artificio perquisitum, nisi fortè ex hoc reus sit, quòd Archiepiscopum minùs diligere videretur. Super hoc quoque se iudicio Ecclesiæ prorsus exposuit, & humiliter se suscepturum, quicquid in eum foret statuendū, salubriter compromisit. Misit ergò nuncios ad summum pontificem, qui eum excusarent, & eius innocentiam allegarent, quos nec Dominus Papa videre voluit, nec ad pedes, vel ad osculum admittere dignabatur. Sed nuncios qui secundò missi fuerunt, aliqui Cardinalium susceperunt, sed verbis tantum. Instante tandem quinta feria ante Pascha, in qua de consuetudine Romanæ Ecclesiæ, solet Papa publicè vel absoluere vel excommunicare, quibusdam Domini Papę Silentiariis ad aures nunciorū Regis perferentibus, deuenit, quòd Papa eadem die decreuerat in Regē Angliæ nominatim, & in omnes terras suas de communi fratrum suorum consilio interdicti ferre sententiam, & eam, quæ lata fuerat in Archiepiscopum *Eboracensem* & alios *Angliæ* Episcopos, confirmare. Sic nuncij Regis in arcto positi, quibusdam Cardinalibus Domino Papæ suggerentibus, quòd iidem nuncij à Rege *Anglorū* acceperant in mandatis, vt iurarent Regem *Anglorum*, eius & Cardinalium iudicio staturum, & per omnia pariturū. Sicut etiam nuncij Regis petierunt, ita iurauerunt & interdicti sententiam declinarunt. Nuncij verò *Eboracensis* Archiepiscopi & aliorum Episcoporum *Angliæ* idem fecerunt. Eadem tum die Papa excommunicauit sceleratissimos interfectores beati *Thomæ* Cantuariēsis Archiepiscopi & martyris, & omnes qui consilium, auxilium vel cōsensum prębuerunt, & omnes qui eos in terra sua reciperent, aut fauerent. Ipsi tamen moram fecerunt in Castello Regis apud *Cnaresburc* per annum.

Legati ab Anglorum Rege Romam mittuntur, qui Regem de morte Thomæ Archiepiscopi purgent

EOdem anno circa Paschalem solemnitatem, Dominus Iesus Christus, qui in sanctis suis semper est & vbiq; mirabilis, gloriosissimi martyris sui *Thomæ* Cantuariensis Archiepiscopi, vitam laudabilem & insuperabilem, in morte constantiam, crebris cœpit irradiare miraculis: vt qui pro tuenda libertate periclitantis Ecclesię suam suorumque proscriptionem tot annis sustinuit patiēter, dignum pro meritis cognoscatur ab omnibus reportasse triumphum. De sepulchro quoq; martyris gloriosi, nullus in fide accedens, recedit vacuus quacumq; sit infirmitate grauatus. Nam restituitur ibi claudis gressus, surdis auditus, cæcis visus, loquela mutis, sanitas leprosis, vita mortuis, & non solùm vtriusque sexus homines, verū etiam aues & animalia de morte reparantur ad vitam. Eodem quoque anno Rex Anglorum *Henricus*, octauo Idus Augusti in Angliam rediens, visitauit *Henricum* Wintoniensem Episcopum, iam in extremis agentem. Qui pro morte *Thomæ* martyris gloriosi durissimè ipsum increpans, multa ipsum prædixit aduersa passurum. Episcopus autem plenus dierum, octauo Idus Augusti migrauit ad Dominum.

PEr idem tempus Rex Anglorum *Henricus* decimo quinto Kalendas Nouembris hostiliter *Hyberniam* intrauit, vbi Archiepiscopi & Episcopi ipsum in Regem & Dominum receperunt, & ei fidelitatem iurauerunt. Regulus de *Lamelose*, Regulus de *Chore* & Regulus qui Monoculus dicebatur, ei homagium iurauerunt. *Rodricus* autem Regulus de *Connat*, quia regio quā inhabitabat, inaccessibilis est, paludibus nimiis interiacentibus, in quibus nec vada cōmoda, nec pōtes peruij, nec nauigatio tota habetur, regi occurrere supersedit. Eodē anno in festo S. *Nicolai*, apud *Albemarliā*, *Rogerus* Eboracēsis Archiepiscopus, præstitu iuramēto, quòd ante

Rex Anglorum Hyberniam hostiliter intrat.

H

1172. coronationem noui Regis literas prohibitionis à domino Papa nequaquàm fusceperat, & quòd fe Regi de confuetudinibus regni obfernandis non obligauerat, quódq; mortem *Thomæ* gloriofi martyris, nec verbo, nec fcripto, nec facto fciẽter procurauerat, ad officij fui eft plenitudinẽ reftitutus.

POft mortem beati *Thomæ* martyris ferè anno integro, Ecclefia Cantuarienfis à diuinis ceffans obfequiis, continuis perftitit in lamentis, fubuerfum eft Ecclefiæ pauimentũ, & fonus eft campanarum fufpenfus, nudati funt parietes ornamentis, & fic quafi in cinere & cilicio exequias in triftitia & mœrore perfoluit. Sed tandem ad matris fuæ Dorobornenfis Ecclefiæ vocationem, in fefto fancti *Thomæ* Apoftoli, fuffraganei conuenerunt Epifcopi, vt Ecclefiam, longa fufpenfione cõfternatam, iuxta mandatum Domini Papæ, in ftatũ priftinũ reformarent. *Bartholomæus* igitur Exonienfis Epifcopus, ad petitionem conuentus, Miffam celebraturus folemnem, & fermonẽ ad populum habiturus, fic exorfus eft. *Secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo, confolationes tuę lætificant animam meam.*

ANno Domini M. C. LXXII. in nocte Natalis Domini, tonitrua audita funt generalia, in Anglia fcilicet, Hybernia & Gallia, fubita & horribilia, orbem fortafsè ad noua beati *Thomæ* martyris miracula, ex diuerfis partibus inuitantia, vt ficut fanguinem fuum pro vniuerfali perfudit Ecclefia, ita eius paffio fit generaliter ab omnibus piis defideriis recolenda. Eodem tempore, Rege Anglorum moram faciente in Hybernia, *Hugo Defemnemore*, & *Radulphus* de *Faie* auunculus *Alienor* Reginæ, confilio ipfius (vt dicitur) Regis *Henrici* iunioris animum cœperunt auertere à patre fuo: afferentes incongruum videri, Regem quemlibet effe, & dominationem in regno debitam non habere. Sed Rex pater antequàm ab Hybernia rediret, apud *Liffemor* Concilium congregauit, vbi leges Angliæ ab omnibus funt gratanter receptæ, & iuratoria cautione præftita, confirmatæ. Vrbes & caftella, quæ Rex in fua receperat, fub fideli cuftodia deputauit. Et quoniam varia ipfum trahebant negotia, in die Pafchæ fub ipfius diei crefpuculo nauem afcendens, in craftino applicuit in *Walliam*. Et inde *Porceftetam* veniens, nauigatione fœlice in Normanniam eft tranfuectus. Et confeftim ad Cardinales à Papa miffos, *Albertum* & *Theoduinum* accedens, poft longos tractatus, in præfentia eorundem Legatorum iurauit, mortem *Thomæ* martyris gloriofi, nec voluntate fua vel confcientia perpetratam fuiffe, nec fuo artificio perquifitam. Sed quoniam malefactores, ex verbis, quæ Rex iracundiæ calore fuccenfus, minùs cautè protulerat, & quoniam videlicet nequiffimos commilitones educauerat & clientes, qui ipfum in proditorem fuum Archiepifcopum voluerunt vindicare; occafionem virum Dei fumpferant perimendi: Rex cum fumma humilitate abfolutionem poftulans, impetrauit. Promifit igitur Rex ad mandatum Legatorum, quòd tantum daret de pecunia fua, vnde ducenti milites ad defenfionem terræ fanctæ poffent fuftentari per annum. Promifit infuper, quòd permitteret deinceps appellationes liberè fieri, & quòd confuetudines, quæ fuis erant introductæ temporibus contra libertates Ecclefiæ in irritũ reuocaret, & quòd poffeffiones Cantuarienfis Ecclefiæ, quę poft receffum Arciepifcopi ablatæ fuerant, integræ redderentur. Promifit prætereà, quòd clericis & laicis vtriufque fexus, qui pro beato martyre de regno exierant, cum pace fua recipere bona omnia, & liberè redire licebit. Et hoc totum promittere & iurare ac

Quæ Regem Henricum iuniorem aduerfus Patrem inflamarunt.

Quibus conditionibus abfolutionem Rex Henricus impetrauit.

A facere ex parte Domini Papæ Regni iniunctum eft, in remiffionem omnium peccatorum. Rex verò iuuenis, quicquid Rex pater iurauerat & promiferat, ipfe iurauit & promifit. Et his ita geftis, Rex iuuenis cum fponfa fua *Margareta*, menfe Augufti in Angliam transfretauit, & duodecimo Kalendas Septẽbris apud *Wintoniam*, præfatam *Margaretam Rothrodus Rothomagenfis* Archiepifcopus, in Reginam Angliæ, miniftrantibus fibi quibufdam fuffraganeis Cantuarienfis Ecclefiæ, confecrauit. 1175.

B Eodem anno *Gilebertus* Londonienfis Epifcopus, præftito iuramẽto quòd mortem beati *Thomæ* martyris nec verbo, nec facto, nec fcripto fcienter procurauit, fuo eft officio reftitutus.

ANno Domini M.C.LXXIII. Rex Anglorum *Henricus*, *Iohanni* filio fuo, cognomento *Sine terra*, vix feptennem filiam *Huberti* Comitis de *Moriana* primogenitam, quam ex relicta *Henrici* Docis fuftulerat, in fponfam accepit. Eodem etiam anno *Robertus* Abbas *Beccenfis*, pridiè Nonas Martij apud *Lamchuham*, præfentibus fuf- C fraganeis Ecclefiæ Cantuarienfis, in Archiepifcopum præfatæ Ecclefiæ eft electus. Sed Abbas ille electioni factæ penitùs contradixit, vtrum pufillanimitatis intuitu, an religionis, incertum eft.

EOdem anno, Rex *Henricus* iouenis in confilio abiens impiorum, animũ fuum à patre diuertit, & ad focerum fuum Regem Francorum feceffit. Quo facto, *Richardus* Dux *Aquitanniæ*, & *Ganfridus* Comes *Britanniæ*, confilio matris fuæ (vt D dicebatur) *Alienor* Reginæ, fratrem potiùs elegerunt fequi, quàm patrem. Fiunt vndique coniurationes, fiunt rapinæ & incendia, & fic vt creditur, in vltionem beati *Thomæ* martyris fufcitauit Deus vifcera Regis *Henrici* contra eum, videlicet filios fuos, qui ipfum vfque ad mortem perfequuti funt, ficut fequens hiftoria declarabit. Eodem anno *Radulphus* de *Warnevilla*, facrifta *Rothomagenfis* & thefaurarius *Eboracenfis*, conftitutus eft Angliæ *Cancellarius*. Per idem tempus, ad inftantiam Cardinalium *Alberti* & *Theodini*, Rex Anglorũ *Henricus* liberas fieri electiones vacantium Ecclefiarũ con- E ceffit. Porrò *Richardus* Pictauienfis Archidiaconus ad *Wintonienfem*, *Ganfridus* Archidiaconus ad *Helienfem*, *Ganfridus Lincolnienfis* Archidiaconos ad *Lincolnienfem*, *Regnaldus Sarifberienfis* Archidiaconus ad *Bathonienfem*, *Robertus Oxonienfis* Archidiaconus ad *Herefordenfem*, & *Iohannes Cicestrenfis* Decanus ad *Ciceftrenfem* Ecclefias funt electi, Regis Iuftitiario affenfum præbente.

Rex Henricus iunior, à Patre defecit.

EOdem anno, pridiè Nonas Iulij, fuffraganei *Cantuarienfis* Ecclefiæ, & eiufdem loci fenior pars conuentus de electione Archiepifcopi tra- F ctantes, elegerunt *Richardum* Priorem *Dovernenfem*. Igitur electione facta, electus ille, Regi fidelitatem iurauit, faluo ordine fuo, nulla prorfus habita mentione de regni confuetudinibus cõferuandis. Acta autem funt hæc, apud *Weftmonafterium* in Capella fanctæ *Katherinæ*; Iuftitiario affenfum præbente. In hoc quoque Concilio, recitatæ fuerunt literæ Domini Papæ: in audientia Epifcoporum omnium ac Baronum, hæc inter cætera conti- G nentes. *Vniuerfitatem veftram monemus, & authoritate qua fungimur diftrictè præcipimus, vt natalem* Thomæ *martyris gloriofi* Cantuarienfis *olim Archiepifcopi. diem videlicet paffionis eius folemniter fub annis fingulis celebretis, & apud eum, votiuis orationibus fatagatis peccatorum veniam promereri: vt qui pro* Chrifto *in vita exilium, & in morte virtutis conftantia martyriũ pertulit paffionis fideliũ iugi fupplicatione interpellatus, apud Deum pro nobis intercedat.* Apicibus autem vix perlectis leuauerũt vocem omnes in fublime dicentes:

Richardus Prior Dovernenfis in Archiepifcopum Cantuarienfem eligitur.

Te

1173. *Te Deum laudamus.* Et quoniam suffraganei eius debitam patri tenerentiam aot exolanti, aut ab exilio reuerteuti, vel etiam reuerso non exhibuerant, sed potiùs fuerant persecuti, vt suum publicè omnibus confiterentur errorem, & iniquitatem, ex ore vnius Episcopi, omnium Episcoporum est expressa confessio dicentis: *Adesto Domine supplicationibus nostris, vt qui ex iniquitate nostra reos nos esse cognoscimus, beati Thomę martyris tui atque pontificis intercessione liberemur.* Eodem anno Maria soror eiusdem martyris, Rege iubente, facta est Abbatissa *Berkingensis.* Per idem tempus Rex *Henricus* iuuenis, castrum *Gornacs* obsedit, & cepit in eo *Hugonem* dominum castri, & filium eius, cum viginti quatuor militibus, castrum succendit, & burgenses ad redemptionem coëgit. Quo etiam tempore *Robertus* Comes *Legecestrensis*, & cum eo *Willelmus* de Tankarvilla, cum multis Comitibus & Baronibus, Regem patrem relinquentes, ad Regem filium transfugiũ fecerunt. Ipso anno quoque vir prudens & religiosus *Willelmus* Abbas Redingiæ assumptus est in Archiepiscopum *Burdegalensem.*

Rex Francorum Normanniam depopulans monstrui à Rege Anglorum repetit Galliam.

EOdem anno, Rex Francorũ *Lodowicus* ad Normanniam penitùs deuastandum, innumerabilem exercitum congregauit. Qui quantocios Normanniam ingressus, castrum *Arbaremalense* cepit, & *Willelmum* eius dominum cum Comite *Simone* & pluribus aliis ad deditionem coëgit. Demùm cepit castrum *Driencourt*, & custodiæ deputauit. Indéq; ad castrũ de *Arches* progrediens, amisit in itinere *Bononia* comitem: vnde Comes *Flandrensis* de morte Comitis fratris sui animo nimis cõsternatus, ad propria remeauit.

Patientia Regis Henrici.

REx *Henricus* senior, inter hæc omnia *Rothomagi* morabatur, æquo animo, vt populo visum est, ferens ea quæ fiebant, & solito frequentiùs venatui indulgens, ad se venientibus vultum hilariorem prætendit. Dilabebantur autem ab eo hi, quos ab annis puerilibus educarent: credentes dominationem filij illico imminere. Sedente quoque Rege Francorũ cum Rege filio Regis, in obsidione *Vernoly*, Rex pater nuncios direxit ad Regem Francorum, mandans vt cum festinatione à Normannia recederet, alioquin ipsum eo die hostiliter visitaret. Quod audiens Rex Francorum, cum sciret Regem Anglorum esse potentissimum, & animo amarum, fugam inire potiùs quàm pugnare decreuit, & sic à facie Regis Anglorum fugiens, intra Galliam se cum festinatione recepit.

Legecestria capitur.

EOdem anno, quinto Nonas Iulij, Rege iubente, obsessa *Legecestria* dicitur, eo quòd Comes dominus vrbis, Rege patre relicto, ad Regem filiũ confugit. Sed vrbe tandem pro maxima parte cõbusta, ciues de pace tractauerunt, datis Regis trecentis libris, vt haberent, quò vellent, licentiam abeundi. Concessa est ergò eis tali conditione licentia, vt in vrbibus Regis vel castellis locum susciperent habitandi. Dispersi sunt nobiles ciuitatis: & quia Regem nimis in defensione suæ ciuitatis offenderant, locum tuti refugij quærebant, vt minas & grauamen Regis euaderent. Tunc igitur ad terram sancti *Albani* Anglorum protomartyris, & sancti *Eadmundi* Regis & martyris, quasi ad sinũ protectionis confugerunt.

Asyla Anglorum.

Quia tunc temporis tanta fuit eorum reuerentia, vt eorum Burgi, omnibus transfugis, asylum & tutam protectionem ab hostibus præbuerint. Illis autem abeuntibus, subuersæ sunt portæ ciuitatis, pars murorum destructa est, militibus inclusis dantur induciæ vsque ad festum sancti *Michaelis*, & sic quinto Kalendas Augusti obsidio est soluta. Quo facto, Rex *Scotorum Willelmus*, Prouinciã *Northanhumbrorum*, quæ *Dauid* Regi auo suo data fuerat, & longo tempore possessa, à Rege repetens, repulsam inuenit.

1173. Qui exercitum congregans tam *Wallensium* quàm *Scotorum*, per fines Episcopi *Dunelmensis* securum habuit transitũ, donec villis quàm pluribus succensis, mulieribus & paruulis interfectis, prædam inpreciabilem congregauit.

Scoti Angliam depopulantes ad sua redire coguntur.

Ad propulsandam ergò tantam iniuriam, magnates *Anglię* occurrentes, Regem *Scotorum* ad sua redire compulerunt. Qui eius vestigia insequentes, totum *Lodonesium* incendio tradiderunt. Quicquid extra muros reperiunt, *Anglis* cessit in prædam, & sic ad instantiam Regis Scotorum, datis vsq; ad festum sancti Hilarij induciis, magnates Anglię cum victoria remearũt.

Comes Legecestrensis cum copiis suis in Angliam traiicit.

AVdiens autem *Robertus* Comes *Legecestrensis*, quæ de ciuitate sua facta fuerant, tractus dolore cordis intrinsecus, cum vxore in Angliam reuersurus, per Flandriam transitum fecit. Vbi Normannorum & Flandrensium, tam equitum quàm peditum, plurima sibi suffragante caterua, naues ascẽdit, & velis in altũ expansis, applicuit in Suthfolca apud Waletunam, tertio Kalendas Octobris. Qui nauibus cum festinatione egressus, castrum eiusdem villæ obsedit, sed nihil omninò profecit. Indeque progrediens, tertio Idus Octobris castellum de *Hagenet* inuasit, cepit & succendit, & milites triginta intus captos ad redemptionem coëgit. Regrediens inde ad *Framingham*, cùm mora eius onerosa *Hugoni Bigod* castelli Domino videretur, necessitate ductus, animum direxit, & gressum ad Legecestriam visitandum. Iter igitur arripiens, posuit Burgum sancti *Eadmundi* ex industria itinerans, sinistrare. Quod exercitum Regis Angliæ, qui ad patriæ illius custodiam fuerat assignatus, non latebat. Stipatus ergò comes Legecestrensis milite copioso, qui paratus ad pugnam erat in tribus millibus Flandrensium, quos viæ participes tunc habuit, non minimùm confidebat. Inito itaque certamine, & ictibus ictuum assiduitate compressis, post belli varios euentus, Comes & Comitissa, Flandrenses, Normanni, & Franci, & qui cum eis venerãt omnes capiuntur, decimo sexto Kalendas Nouembris, & vinculis mancipantur.

Comes cum suis superatus & captus.

Comitissa verò superba nimis annulũ habens in digito cum gemma pretiosissima, in amnem propè fluentem præ indignatione proiecit, nolens hostes suos de sua captione tantum habere prouentum. Tandem pars maior Flandrensiũ occiditur, pars quædam submergitur, pars nimia ad vincula trahitur sub e unda, quò carcerali custodiæ deputetur.

REge Anglorum patre apud Rotbomagũ commorante, nunciatum est ei, electam Regis filij sui militiam apud Dolensem vrbem à suis à *Brebantus* & ruptarus circumclusam. Quo continuò equos ascendens, sequenti mane ad vrbem peruenit memoratam, & militiam filij sui, sibi repugnantem per dies paucos cõprehendit. Sed priusquam veniret, hostium suorum maxima multitudo à suis ruptariis fuerat interempta. Captus est ibidem Comes *Cestrensis Ranulphus*, qui nuper transfugium fecit ad filium suum dominum Regem iuniorem. *Radulphus* quoque de *Fulgerus*, *Willelmus Patricius Radulphus* de la *Haie*, *Hasculphus* de *sancto Hilario*, & cum istis milites viginti quatuor. Eodemque tempore magnates Angliæ cum exercitu infinito ad *Hugonis Bigod* superbiam reprimendam, contra ipsum profecti sunt, & cum de facili posset expugnari, sicut omnibus videbatur, interuentu pecuniæ, datis & acceptis induciis vsque ad Pentencosten, quatuordecim millia *Flandrensium* armatorum stipendiariorum stipato agminibus, per *Essexiam* & *Cantiam* securum Episcopi prębuerunt cõductum, & apud *Doueram* naues ad transfretandum parauerunt. Sed nunquam vltra illud tempus Comes

1174. ad plenum respirauit. Eodem anno electus *Cantuariensis Romam* proficiscens, habitu in comitatu *Bathoniensem* electum.

ANno Domini M. C. LXXIV. *Rogerus* de *Molbraio* à fidelitate Regis senioris recedens, in insula *Axiholm* castellum ab antiquo dirutum reparauit. Ad quem multitudo *Lincolniensium* nauigio transuecta, castellum obsedit, Constabularum & milites omnes ad deditionem coëgit, & castellum subuertit. Eodem tempore, pridiè Kalendas Maij, Rex *Anglorũ* senior, cùm audisset militiam *Richardi* filij sui vrbem *Xantonicam* occupasse, sumptis secũ *Pictauiensibus*, ad eius liberationẽ processit. Milites illi nec Deo nec sanctæ Ecclesiæ reuerentiam exhibentes, maiorem ingressi Ecclesiam ipsamque in castellum redigentes, armis & victualibus impleuerunt. Cùm autem Rex hostes in tribus munitionibus considere edoctus fuisset, ad eos inuadendũ operam impendit. Duobus igitur munitionibus illicò subiugatis, ad maiorem Ecclesiam militibus armatis & latrocinatoribus refertam, accessit, ita vt non eam impugnaret, sed à sordibus liberaret. Capti sunt autem tam in Ecclesia, quàm in aliis locis milites sexaginta, cum balistariis quadringẽtis. Positis igitur in securitate finibus illis, Rex in *Normanniam* reuersus est, necessitate cõpulsus. *Philippus* enim Comes *Flandrensis*, pręsente Rege *Francorum Lodowico* & maioribus regni illius; tactis sacrosanctis reliquiis, iurauerat, quòd infra dies quindecim, post instans festum sancti *Iohannis*, in manu robusta *Angliam* intraret, & Regis eam iuuenis subiiceret potestati. Qua fiducia Rex iunior tractus, pridiè Idus Iulij apud *Witsant* venit, *Radulphũ* de la *Hase* in *Angliam* cum multa militia trãsmissurus. Comes *Flandrensis* trecentos & octodecim milites probatissimos ad transfretandũ præmisit: sed postquàm apud *Arewellam* in *Angliam* sunt appulsi, decimo octauo Kalendas Iulij, sociis eorum maxima ex parte periclitatis, *Hugonem Bigod* Comitem secum illicò assumpserunt. *Norwicum* inuadentes ceperunt, & infinitam inde pecuniam sustulerunt, multos adduxerunt captiuos decimo quarto Kalendas Iulij, & ad redemptionem grauissimam compulerunt. Quod videntes Iusticiarij, Regis, de consilio communi miserunt ad Regem, *Richardum Wintoniensem* electum, qui pericula, quæ *Angliæ* imminebant, fideliter intimaret. Qui celeriter in Normanniam transuectus, omnia quæ fiebant in Anglia, remota falsitate, narrauit.

Norwicum captum.

REx autem talem nuncium debita cum veneratione suscipiens & se ad transfretandum præparans, Reginam *Alienor*, Reginámque *Margaretam*, filium & filiam *Iohannem* & *Iohannam*, secum adduxit. Comitem quoque *Legecestriensem*, & comitissam, aliósque quàm plures, quos habebat in vinculis, ante faciem suam *Barbeflumium* præmisit. Vbi nauibus cõgregatis, cum innumera armatorum copia impiger naues conscendit, sed ventus in contrarium veniens, transitũ ea die nautis reddebat suspectum. Cùm autem mare Rex turbulentum cognouisset, erectis in cœlum luminibus, palam cunctis audientibus ait: *Si ea quæ ad pacem sunt cleri & populi habeam in proposito, si pacem in aduentu meo dare Rex cœlorum disposuerit, tunc pro sua misericordia indulgeat mihi portum salutis. Si autem aduersus fuerit, & regnum Angliam virga furoris visitare decreuerit, nunquam mihi concedat fines attingere regionis.* Oratione itaque completa, ipsa die tranquilla nauigatione cum rerum indemnitate, ad portum *Hamonis* applicuit. Deinde in pane ieiunans & aqua, ab ingressu ciuitatum abstinuit, quousque vota orationum persolueret mente concepta beato *Thomæ* Cantuariensi Archiepiscopo, ac martyri glorioso.

Rex Henricus in Angliam traiecit.

A Cùm autem *Cantuariæ* appropinquasset, equo desiliens, & Regiam maiestatem prorsùs deponens, nudus pedes, faciem peregrinantis pœnitentis & supplicantis assumẽs, tertio Idus Iunij feria sexta, ad ecclesiam maiorem peruenit, & cum gemitibus & suspiriis alter *Ezechias* lachrymarũmq; affluentia, petiit sepulchrum martyris gloriosi. Vbi toto corpore prostratus, manibúsque in cœlum expansis, diutiùs in oratione permansit. Interim per os B Episcopi *Londonensis* sermonem ad populum habentis, Rex Deum & martyrem beatum in animam suam inuocans, publicè protestatus est, quod mortem martyris nec mandauit, nec voluit, nec suo artificio perquisiuit. Sed quoniam interfectores martyris gloriosi, ex verbis eius non satis circumspectè prolatis, occasionem sumpserant Archiepiscopum perimendi, ab Episcopis, qui tunc præsentes erant, absolutionem petiit, carnémque suam nudam disciplinę virgarum supponens, C à singulis viris religiosis, quorum multitudo magna conuenerat, ictus ternos vel quinos excepit. Vestibus igitur resumptis, muneribus pretiosis martyrem honorauit, assignans insuper annui census quadraginta libras, ad luminaria circa sepulchrum martyris continuanda, reliquúmq; diei ac noctis sequentis, in amaritudine mentis transegit. Orationibus igitur, vigiliis & ieiuniis deditus, vsque in diem tertium ab alimentis abstinuit. Vnde beatum martyrem sibi reddens placabilem, ipsa die sabbati, quia sibi ab eo indulgentiam dari postulabat, tradidit Deus Regem *Scotię* D *Willielmum* in manus suas, apud *Richemont* castellũ, custodiæ mancipatũ. Ipsa etiam die Sabbati Rex filius eius, nauibus, quas congregauerat transfretandũ in *Angliã*, vt eum subiugaret, dissipatis penitùs, & ferè submersis, coactus est ad *Galliam* redire.

Disciplina Henrici secundi

DE captione Regis *Scotorũ*, vt breuiter dicatur, dum *Northanhumbriam* intraret, sicut in anno præterito, vt eam subiugaret, & suo regno hostiliter copularet, occurrerunt ei magnates regionis, & commisso campestri prælio, ipsum ceperunt, & E vinculis arctioribus constrinxerunt. De formicis autem *Scoticis*, tot interfectæ referuntur, quòd numerum omnem excedere dicebantur. Rege autem apud *Richemont* castellum carcerali custodiæ deputato, videtur impleta *Merlini* prophetia dicentis: *Dabitur Maxillis eius frænum, quod in Armorico sinu fabricabitur.* Sinum *Armoricum* vocans castellum de *Richemont*, ab *Armoricis* principibus, & tunc ab antiquis temporibus hæreditario iure possessum. Vt autem veraciter perstringam⁹ beneficia, quæ Regi F *Henrico* Deus post satisfactionem, quam sibi exhibuit & beato martyri, & in articulo temporis præstitit per eiusdem sancti intercessionę, intelligamus ea quæ sequuntur. Rex autem *Henricus* votis orationum completis, à *Londoniensibus* susceptus est reuerenter. Inde ad *Huntendonam* progrediens, castellum obsedit & subiugauit, decimo quarto Kalendas Augusti. Vbi milites *Legecestriæ* ad Regem accedentes, reddiderunt Castella de *Grobi* & *Muntsorell*, vt cum Domino suo mitiùs se haberent. Vndecimo G Kalẽdas Augusti, proceres *Norenses*, ducem habentes electum *Lincolniensem*, Regis videlicet filium, *Mallessart* castellum *Rogeri* de *Molbraio*, viribus subiugarunt. Rex *Henricus*, turmis militaribus vndique ad eum confluentibus, cùm apud sanctum *Eadmundum* copiosum congregasset exercitũ, duo castella *Hugonis Bigod*, *Bungese* & *Framingham* obsidere decreuit. Comes autem non habens fiduciam resistendi, datis mille marcis cum obsidibus pacem Regis obtinuit, octauo Kalendas Augusti. Tunc multitudo *Flandrensium*, quam *Philippus* Comes in Angliam miserat, vt pręmissum est, præstito iura- 1174.

Rex Scotorum capitur.

Prophetia Merlini.

1174. iuramento, quòd fines Angliæ ampliùs hostiliter non intrarent, cum licentia Regis ad propria remeauit. Militia etiam Regis iuuenis, cui præerat *Radulphus* de la *Haie*, absque impedimento ab Anglia recessit. *Robertus* Comes de *Ferrariis*, & *Rogerus* de *Molbraio*, quorũ Castella *Tresc* & *Stnseberi*, tunc obsidebantur à Rege, missis ad Regem legatis, pacem eius impetrarunt. *Willielmus* Comes *Glouernia*, & *Richardus* Comes de *Clare*, Regi occurrerunt, suo mandato in omnibus parituri. Sic Rex magnificus per intercessionem martyris gloriosi, hostib⁹ superatis, & rebus Angliæ pacificatis, septimo Idus Augusti in Normanniam transfretauit, ducens secum Regem *Scotorum*, Comitem *Legecestrensem*, & *Hugonem de Castello*, quos in vinculis retinebat.

Rothomagum obsessum.

CVm autem Rex *Henricus* tertio Idus Augusti applicuisset, inuenit Rothomagensem ciuitatem obsessam. *Lodowicus* enim Rex *Francorum* & *Henricus* Rex iuuenis, cum Comite *Flandrensi Philippo*, in absentia Regis *Anglorũ*, cum exercitu copioso superuenerant, & requiem non dederant ciuibus obsessis. Sed Rex Francorum, cùm Anglorũ Regem superuenire didicisset, succensis machinis, non sine famæ dispendio recessit: atque in eius fuga milites Anglorum arma plurima & instrumenta bellica rapuerunt. Eodem anno Archiepiscopus Cantuariensis à Roma rediens, pallium & primatũ Angliæ reportauit. Veniens apud Lõdonias tertio Kalendas Septembris, vacantium Ecclesiarum personas principales quæ sibi Pastores elegerant, conuocauit. Vbi electionibus confirmatis, *Wintoniensem*, *Heliensem*, *Herefordensem*, & *Cicestrensem* electos pariter consecrauit. *Ganfridus* verò Lincolniensis electus, quia nondum electio eius fuerat confirmata, transfretauit in propria persona, Romã iturus, vel ad ipsam nuncios transmissurus.

ANno Domini M.C.LXXV. *Lodowicus* Rex Francorum & Comes Flandrensiũ, sumptibus tædiosis affecti, quos pro Rege Anglorum iuuene impenderant, & damna sibi ac suis illata, & interfectiones ad memoriam reuocantes, promiserunt se velle ab infestatione Normannorum animum reuocare. Vnde filios Regis Angliæ, quos paternam maledictionem, odium cleri, populorum imprecationem nouerant incurrisse, vt ad patris gratiam redire possent, summoperè satagebant. Rex Angliæ igitur per internuncios omnes aduersarios suos ad pœnitentiam reuocatos intelligens, ipsos apud *Cœnomannam* ad suum venire colloquiũ procurauit: vbi à *Ganfrido* primitùs, & *Richardo* filiis suis homagiũ & fidelitatem accepit. Post dies autem paucos, apud Burum in Normannia venit ad eum Rex filius eius, cum Archiepiscopo Rothomagensi, & aliis Episcopis & Baronibus, & cum multa lachrymarũ effusione ad pedes patris prostratus, misericordiam precabatur. Rex autem formam induens patrisfamilias, redeunte filio suo prodigo, motus pietate super filio, quem totis visceribus diligebat, intelligens eum ex corde loqui, iram & omnem ei indignationem remisit, atque eius homagium, addito iuramento, suscepit. Omnibus igitur benè pacificatis, & osculis vndique ex corde collatis, Rex pater milites nongentos & sexaginta nouem, quod tempore belli ceperat, sine redemptione à vinculis soluit, paucos verò, quorum facinus enorme principem mansuetissimum ad iracundiam prouocauerat, arctiori custodiæ tradidit mancipandos. Rex verò filius, eodem modo milites quos iure belli ceperat, quorum numerus ad centum & eo ampliùs excreuerat, sine pecunia relaxauit. Tunc Rex pater, literas in omnes fines suæ dominationis formam huius pacis continentes direxit, vt omnes quos generale

Pax inter Henricum iuniorem & Patrem.

A discrimẽ belli afflixerat, cõmunis lætitia recrearet. 1175.
Continebant insuper literæ, quòd omnia castella quæ munita fuerant tẽpore belli contra ipsum, ad illum redigerentur statum in quo erant, quando guerra incepit. Eodem anno Concilium generale habitum est apud *Westmonasterium*, quinto decimo Kalendas Iulij: præsidente *Richardo Cantuariensi* Archiepiscopo & Apostolicæ sedis legato. *Rogerus* verò *Eboracensis* Archiepiscopus, Concilio noluit interesse. Obiit quoque *Reginaldus* Comes *Cornubia*.
B *Hugo Petroleonis*, diaconus Cardinalis, venit Legatus in Angliam; & præstitit authoritatem tradẽdi clericos ante iudicem sæcularem, pro forisfacto forestæ & laico feudo in fauorem Regis.

EOdem anno, *Willielmus* Rex *Scotorũ* apud *Falesiam* tentus in vinculis, cum Rege *Anglorum* pacem fecit in hunc modũ, sexto idus Decẽbris. *Rex Scotorũ deuenit homo ligius Regis Anglorũ, de regno Scotiæ & omnibus terris suis, & homagiũ fecit ei & ligantiã vt Domino suo specialï, & Hẽrico filio eius salua fide patris sui.* Et similiter omnes Episcopi cum Comitib⁹ & Ba-
C ronibus de Regno *Scotiæ*, de quibus Rex *Anglorũ* homagiũ voluit & fidelitatem habere. Et non solũ sibi, sed & successoribus Regis, ipse & successores sui in perpetuũ, sine malo ingenio, cauerunt. Hæc est forma chartæ vera, quæ est in thesauro, vbi appensa sunt omnia sigilla Episcoporum & Baronum *Scotiæ*. *Rex præterea Scotorũ & omnes homines sui, nullum am-do[illegible] ituum de Regno Angliæ receptabunt in Scotia, nec in alia terra sua: sed Rex Scotiæ & homines eius eum capient, & illum Regi Anglorũ vel suis Iusticiariis red-*
D *dent.* Pro hac autem conuentione & fine firmiter obseruando, dedit Rex *Scotorum* Regi *Anglorum* & successorib⁹ suis castella de *Berwicke*, de *Rock sburc* in perpetuũ possidenda. Et si Rex *Scotorum* aliquo tẽpore contra hoc venire tẽtauerit, Episcopi *Scotiæ* cum Comitibus & Baronibus contra Regem suum tenebunt, & Episcopi terram eius sub interdicto ponent; donec ad Regem *Anglorum* obsequium reuertatur. Igitur Rex *Scotorũ* datis obsidibus, rediit in *Angliam*, sub libera deputatus custodia, donec castella quę Regi pepigerat, pro illius arbitrio red-
E derentur. Castella verò per *Angliam* & *Normanniam* multorum, quæ tempore discriminis inter patrem & filium constructa fuerant, passim euersa sunt, Rege iubente, filióque non contradicente.

Conditiones quibus Rex Scotorum carcere liberatus, pacem obtinuit.

ANno Domini M.C.LXXVI. Reges *Anglorum*, pater & filius, in *Angliam* venientes, per dies singulos in eadem mensa sunt refecti, & idem thalamus fométa quietis eisdẽ de noctibus ministrauit. Et properantes simul, vt beatum *Thomam* martyrem egregiũ visitarent, cum humilitate orationũ & mansuetudine vota peregerunt. Indéq; per Angliam pariter profecti, pacem singulis, & iustitiam
F tam clericis quàm laicis promiserunt, & id opere compleuerunt. Eodem anno, *Willielmus* de *Brausia* multitudine *Wallensium* in castello de *Bergauenni* callidè conuocata, prohibuit, ne quis gladium ferret viator, vel arcum. Sed illis huiusmodi decreto cõtradicentibus, capitali omnes sententia condemnauit. Qui (vt proditionis suæ nequitiam quasi sub velamine honestatis palliatam intelligas) hoc fecit in vltionem auunculi sui *Henrici* de *Herford*, quem ipsi in sancto sabbato Paschæ anteà peremerunt.
G Eodem anno, *Richardus* Cantuariensis Archiepiscopus in Diocesi sua, quæ antiquis tẽporibus vno tantum fuerat Archidiacono contenta, vltimis his diebus, tres Archidiaconos constituit, *Sanaricum*, scilicet, *Nicolaum*, & *Herebertum*. Eodem anno *Iohannes* Decanus *Sarisberiensis* consecratus est antistes *Nauuicensis*. Nec multò pòst Rex *Anglorũ* fecit complanari castella de *Legecestria*, *Huntendonia*, *Walletonia* de *Grobi*, & *Sintesberie*, de *Haie*, & de *Tree*,

Tres Archidiaconi per Diœcesim Cantuariensem constituuntur.

1176. & alia quàm plurima; in vltionem iniuriarũ, quas ipsi frequenter intulerant dominis castellorũ. Deinde idem Rex per consilium filij sui & Episcoporum, constituit Iusticiarios per sex partes regni, in qualibet parte tres, qui iurauerunt, quòd cuilibet ius suum conseruarent illæsum.

Rex Legato Papa concessit quatuor capitula.

VEoiente eodem tempore in Angliam *Petro Leone* Legato sedis Apostolicæ, quatuot ei Rex concessit capitula, quæ sequuntur in Regno Angliæ obseruanda. Primò, quod de cætero clericus non trahatur ante iudicem secularem personaliter pro aliquo crimioe vel transgressione; nisi pro foresta & laico feudo, vnde Regi vel alij Domioo sæculari laicum debetur seruitium. Secundò vt Archiepiscopatus, Episcopatus, vel Abbatiæ, non teneantur in manu Regis vltra annum, nisi pro causa euidenti vel necessitate vrgente. Tertiò concessit, vt interfectores clericorum conuicti vel confessi, coram Iusticiario Regni, præsenti Episcopo puniantur. Quartò, quòd clerici duellum facere noo cogantur. Eodem anno *Iohanna* filia Regis *Siculo* Regi ouptura, quinto Idus Nouẽbris apud sanctum *Ægidium*, io conspectu virorum illustriũ, tradita est marito. Qoo vtique tempore, vniuersæ Angliæ castella sunt ad imperium Regis custodiæ deputata. Hoc quoque tempore *Willielmus* Comes *Glouerniæ*, cùm filium non haberet, ægrè ferens hæreditatem inter filias diuidendam, *Iohãnem* sine terra Regis filium sibi constituit successorem. *Hugo Petro Leonis* Legationis suæ cursu Cancellato, transfretauit. Rex *Henricus* dedit filiam suam iuniorem Regi *Apuliæ*, & sexto Kalendas Septẽbris transfretauit. Obiit *Richardus* Comes de *Strigul*, Comes etiam *Willielmus* de *Arundell*, obiit quarto Idus Octobris apud *Wauerle*, & sepultus est apud *Wimundham*; cellam scilicet Ecclesiæ sancti *Albani*, cuius cellæ patroous fuisse dignoscitur. *Walterus* que Prior *Wintoniensis* factus est Abbas *Westmonasteriensis*.

Aldefonsus Castellæ, & Santius Nauarræ, interposito Regis Anglorum pacem ineunt.

CIrca dies istos, *Aldefonsus* Rex Castellæ, gener Regis Angliæ, & Santius Rex Nauarrorum auunculus eius; discordes ad inuicem, missis ad Regem Angliæ Legatis, se staturos illius arbitrio iurauerunt. Nuncii quoque apud *Westmonasteriũ* in præsentia Regis, Episcoporum, Comitum, Baronum constitutis; illi qui causam *Aldefonsi* Regis tuebantur, proponebant: *Santium* Regem *Nauarrorum* memorato Regi *Castellæ*, dum adhuc pupillus esset & orphanus, castella & terras *Legionum*, videlicet *Nauarret*, *Amblena*, *Aptol*, & *Agosin*; cum pertinentiis suis, quæ pater suus, die qua decessit, & ipse post aliquot annos quietè possederat, iniustè & violenter abstulisse: vnde Domino suo restitutionem fieri postulabant. Illi autem quibus causa *Santij* Regis commissa fuerat, nihil eorum quæ ab aliis proposita fuerant, contradicentes; asserebant *Aldefonsum* præfatum, *Santio* prænominato castella *Legin* scilicet, *Portel*, & castellum quod tenet *Godin*, per guerram & iniustè abstulisse. Parte altera in nullo sibi contradicente eorum Domioo suo restitutionem fieri pari instãtia flagitabant. Nuncij præterea in iure coofessi sunt palam, inter Regis præfatos, treugas vsque in septennium fide interposita, fuisse firmatas. Rex igitur Anglorum, habito cum Episcopis, Comitibus, & Baronibus Concilio super querelis prætexatis, hinc inde violenter & iniustè ablatis, cùm nihil contra violentiam vtrinq; propositam à parte alterutra responderetur alterutri, nec quicqoam quo minùs restitutiooes quas petebant, faciendæ essent, allegaretur; plenariam vtrique parti supradictorum, quæ in iure petita erant, restitutiooem iudicauit. Adiunxit etiam treugas præfatas inter eos fide firmatas, vsque ad constitutum terminum esse inuiolabiliter obseruandas. Iudicauit etiam pro bono pacis, vt Rex *Aldefonsus* donet liberaliter *Santio* Regi singulis annis vsque ad decennium, tria millia *Marabotinorum*; & sic pacem haberent ad inuicem, & perpetuam amicitiæ firmitatem. In eisdem sanè diebus, nuncij *Manuelis Constantinopolitani* Imperatoris, nuncij Romaoi Imperatoris *Frederici*, nuncij *Willielmi Treuerensis* Archiepiscopi, nuncij Ducis *Saxoniæ*, nuncij *Flandrensis* Comitis *Philippi*, qnos varia trahebant negotia, tanquam ex condicto, pridiè Idus Nouembris in curia Regis Aoglorum, simul apud *Westmonasterium* conuenerunt. Hæc ideò dicimus, vt notum sit omnibus, quantæ Rex *Henricus* sapientiæ fuerit, quantæque magnificentiæ, ad cuius audientiam totius ferè orbis consilia, & dubia principum discutienda, iudicio peruenetuot.

Sapientia Regis Henrici.

1177. ANno Domini M.C.LXXVII. amotis ab Ecclesia *Walthamensi* canonicis, quos seculares vocant, introducti sunt regulares, authoritate summi Poorificis, in vigilia Pentecostes, Rege procurante *Henrico* & præsente. Et eadem die *Radulphus* Cistrensis Canonicus, de manu *Londoniensis* Episcopi curam Ecclesiæ prędictæ suscipiens, ipsi tanquam Diocesano canonico de subiectione seruanda, verbis se obligauit expressè. Et fratribus cum eo introductis, Prior est ab eodem Episcopo assignatus, & in sua sede solemniter collocatus.

EOdem quoque anoo, *Philippus* Comes *Flandrensis*, & *Willielmus* de *Magnavilla*, profecti suot Hierosolymam. *Fredericus* Imperator venit ad pedes *Alexandri* Papæ: audiuit enim & certificatus est super hoc, quòd cùm fugeret à persecutione Imperiali, & noo erat ei tutus transitus per terram, immò per mare, exorta tempestate, assumpsit omnia ornamenta Papalia in naui, quasi celebraturus, & stans imperauit mari & ventis vice *Iesu Christi*, cuius Vicarius erat, vt ait; & statim facta est tranquillitas magna. Quo aodito, Imperator stupefactus, humiliatus satisfecit illi per omnia, timens tamen plus Deum quam hominem, & sic cessauit schisma. Quo etiam tempore Rex Anglorũ, regno pro sua voluntate disposito; decimo quinto Kalendas Septẽbris in Normanniã transfretauit. Et confestim inter Regem Francorum & ipsum habito colloquio, hoc modo concordiam. tnenut. *Ego* Lodowicus *Rex* Francorũ, *& ego Rex* Anglorum *volumus ad omnium notitiam peruenire, nos, Deo inspirante promisisse, & iuramẽto confirmasse, quòd simul ibimus in seruitium crucifixi, & ituri Hierosolymam, suscepimus signaculum sanctæ crucis: & amodò volumus esse amici ad inuicem, ita quod vterque nostrum alteri conseruabit vitam, & membra & honorem terrenum, contra omnes homines. Et si quacunq; persona alteri nostrũ malum facere præsumpserit, ego* Henricus *iuuabo* Lodouuicum *Regem* Francorum *dominũ meum contra omnes homines: & ego* Lodovvicus *iuuabo Regem Anglorũ* Henricum *contra omnes homines, sicut fidelem meum, salua fide, quam debemus hominibus nostris quandiu nobis fidelitatem seruabunt.* Acta aotem sunt hæc apud Minantcourt, septimo Kalendis Octobris.

Pax inter Imperatorem Fredericum & Papam.

Forma pacti inter Anglorum & Gallorum Reges initi.

ANno Domioi M.C.LXXVIII. *Richardus* de *Luci*, Angliæ iusticiarius, tertio Idus Iunij, fundamenta iecit ad cõstruendam Ecclesiam conoentualem in honorem beati *Thomę* martyris in loco qui vocatur *Westwode*, in territorio *Roffensi*. Eodem anno, Rex Anglorum *Henricus*, cùm per omnes prouincias suę potestatis, quę vel Francorũ liminibus vel montibus Pyrenæis, vel Britaoico vicinantur Oceano, munitiones obtinuisset, & omnia pro velle disposuisset, Idibus Iunij, beati *Thomę* martyris visitauit sepulchrũ. Et paucis inde diebus

euolutis,

1178. euolutis, *Gaufridum* filium suum, octauo Idus Augusti, apud *Woodstocke*, cingulo militari donauit. Nix maxima & diuturna: animalia maritima inuoluta sunt fluctibus: Sol passus est eclipsim sexto Idus Ianuarij.

EOdem anno, vir quidam beati *Albani* martyris Burgum inhabitans, & loci illius indigena, inter conuicaneos suos sine querela vixit. Hic ab ineunte ætate, quantum substantiæ mediocritas permittebat, honestè viuens, deuotus ecclesiæ extitit frequentator. Dum igitur vna noctium in strato iaceret, circa gallicinium intrauit quidam decorus vultu & eleganti, statura procerus, thalamum suum interiorem: qui vestibus indutus candidis, virgam in dextra pulcherimam baiulabat. In cuius ingressu domus confestim tota resplenduit, & quasi claritas solaris, interiora cubiculi perlustrauit. Qui lecto appropinquans iacentem vocauit, & si dormiret, leniter requisiuit: *Roberte* (inquit) dormis? Expauit autem *Robertus* timore vehementi, & supra modum admirans, ait: Quis es domine? Et ille: Ego sum martyr *Albanus*, qui ad hoc venio, vt annunciem tibi Domini voluntatem, de magistro meo (inquit) clerico, videlicet illo, per quem fidem Christi suscepi, de quo inter homines sermo frequens habetur, & spes fidelium sit, quòd futuris temporibus debeat reuelari, licèt locus iam sepulturæ ab omnibus ignoretur. Surgens ergò velociter, circunda tibi vestimentum tuum, & sequere me, & ostendam tibi sepulchrũ pretiosis eius reliquiis insignitum. Surgens ergò *Robertus*, velociter vestitus & calceatus, sequutus est eum, & versus Aquilonem in strata publica gradientes perrexerunt pariter, donec ad planiciem quandam ab antiquo incultam, quæ sita est iuxta viam Regiam, peruenerunt. Obiter colloquebantur, vt solet amicus cum amico coitinerante, tum de mœniis dirutæ ciuitatis, tum de amne diminuto, tum de strata communi adiacente ciuitati, tum de aduentu beati *Amphibali* magistri sui in ciuitatem, tum de recessu ab inuicem lamentabili, tum de vtriusque passione. Et quæcunque *Robertus* interrogare volebat, martyr prompta respõsione disserebat. Contigit autem, vt inter loquendum, quosdam mercatores de *Dunstaple* haberent obuios, qui manè interesse foro in pago sancti *Albani*, pro negotiis festinabant. Quorum aduentum prædicens, ait martyr: Diuertamus paulisper, donec pertransierint aduentantes, ne fortè iter nostrum impediant percuntando, iter enim ab eo coruscauit. Quod & factum est. Cum autem peruenissent ad medium circiter itineris, vbi duæ arbores in medio stratæ fuerant, ait martyr: Hucusque duxi magistrum meum beatum *Amphibalum*, cùm vltimò in hac vita mundali lachrymabiliter colloquebamur, tunc ab inuicem recessuri. Et nisi splendor, qui à martyre procedebat, obtutus *Roberti* reuerberasset, & timor cum simplicitate refrænasset ipsum *Robertum*, de multis tam futuris quàm præteritis sanctus certificasset. Habebat autem locus ille gratam planiciem, tam pascuis quàm fossis, in via hominibus ad pausandum aptam, in villa quæ *Redburna* nuncupatur, tribus fermè milliaribus à sancto distans *Albano*. In hac sanè planitie duo colliculi eminebant, qui Colles vexillorum dicebantur, eò quòd circa illos populares fiebant concursus, quando populus fidelis, ex antiqua traditione, solemnẽ annuatim processionem ecclesiæ sancti *Albani* debita cum veneratione persoluere cõsueuit. Tunc sanctus *Albanus* à via paululùm declinauit, & apprehensa manu viri, duxit eum ad vnũ de colliculis, vt qui sepulchrum beati martyris cõtinebat. Deinde conuerso ad eum vultu: hic (inquit) locus magistri mei reliquias tenet, hic eius ossa contegit, & conseruat. Et sic fatus, pollice virentem terram adinstar crucis aperuit, & euersa cespitis modica portione, quoddam scrinium reserauit. Ex quo splendor nimius exiens, orbem Occiduum illustrauit, & primò lucis suæ radios in mundi latitudinem copiosè diffudit. Quo facto, capsula recluditur, & loci planicies in statum pristinum reformatur. Stupet vir ille, & quid sibi super iis sit agendum, à sancto postulat edoceri. Ad quem beatus *Albanus*: Signa locum diligenter, vt quæ in eo tibi sunt reuelata mysterio, firmiùs adhæreant mẽti tuæ: veniet enim è proximo tempus, quandò hęc instructio tua specialis, generali profectui militabit, multísque proderit ad salutem. *Robertus* verò aëris & planiciei visum dimetiens, lapides quosdam, qui ibi iacebant, collegit, & ibidem quodam schemate locauit dicens: His metis de hoc sancto loco cras pleniùs edocebor. Et his dictis, surge, eamus hinc, & ad locũ vnde recessimus, reuertamur. Illis autem per viam, qua venerant, reuertentibus, cùm venirent ante portam ecclesiæ, erat domus *Roberti* remotior, sanctus suam intrauit ecclesiam, & homo ille domum suam ingressus, proprio sese lecto recepit. Istud, non vt quidam fingunt detrahentes veritati, non vt somnium euenit, sed in veritate. Cui testimonium perhibet finalis rei euentus, & cuiusdam fratris videlicet Monachi ecclesiæ sancti *Albani Gileberti* de *Siffeuerne* testimonialis assertio, qui frequenter à prædicto *Roberto* rei seriem sciscitabatur, & diligenter veritatem sub attestatione tremendi iudicij, vt potè vir prudens & literatus, medullitùs explorauit.

VIr autem manè expergefactus, in ancipiti positus, fluctuabat, vtrùm sub silẽtio præteriret, an aliis, quæ non visu sed re, sine aliqua hæsitatione corporaliter gesta didicerat, reuelaret. Si enim sileret, peccare metuebat in Deum: si rem publicaret, sannas hominum verebatur. Ista tãdem animo sæpè reuoluens homo, timore Dei timorem humanum absorbuit: & licèt adhuc verbũ hoc communibus esset auribus absconditum, domesticos tamen suorum & priuatos effecit conscios secretorum. Illi autem quod dicebatur in tenebris, in lumine proferebant: & quod in aure audierant, super tecta prædicabant. Factum est autem, vt hoc anno verbum istud per totam disseminaretur prouinciam, adeò quidem, vt ipsius frequentia monasterij beati martyris *Albani* claustrum intraret. Denique fama desiderata, quibusdam perferentibus, ad Abbatem *Simonem* ascenderat, cuius post Deum authoritate negotium illud robur erat specialiter habiturum. Qui protinus gratiæ Dei laudes persoluit, & communicato consilio, electos de conuẽtu fratres aliquot, ad locum quem vir ille ostensurus erat, eodem viro præuio, destinauit. Conuentus domi deuotis orationibus incumbebat, & fratres ductorem suum sequentes, videre martyrum reliquias properabant. Quò demùm peruenientes, inuenerunt ibidem fidelium multitudinem, quos spiritus sanctus, de diuersis prouinciis in vnum prospero prognostico collegerat, vt inuentioni martyris interessent. Illis euentum rei præstolantibus, sæpè dictus homo præcedebat, fratribus planiciem ostendens sanctorum corpora continentem. Erat autem feria sexta ante solemnitatem beati *Albani*, quando hæc facta sunt: qua eiusdem sancti passio celebratur. Ab illo ergò die, vsque quo eleuati fuerunt sancti, loco illi custodia non defuit, sed fratres iugiter cum laicis affuerunt. Conuentus interim abstinentiam vitæ suscepit arctioris, & statuto cum processione orationum suffra-

1178. gio, solemne ieiunium populo prædicatur. Iam locus ille futuræ inuentionis, nundinarum similitudinem præferebat, & recedentibus aliis, quos feruor deuotionis adduxerat, alij quotidiè succedebant.

Duabus mulieribus ibi curatis, dum sancti quæruntur.

PORrò signorum initia, quæ adhuc sancti martyres in corde terræ latentes in auspicium spei melioris patrabant, multorum poterunt testimonio confirmari. Mulier namque quædam de *Catesdene*, scapularum & renum debilitate per decem annos detenta, iam propter ægritudinis turpitudinem marito despectui habebatur: quæ proprios egressa fines, & per *Redburniam* transitum faciens, iuxta sanctorum martyrum decubuit sepulturam; nec de loco surrexit, donec sanitati pristinæ redderetur. Altera de *Dunestaplia*, nomine *Cecilia*, in hydropisis ægritudine annis sedecim transactis, habentis in vtero similitudinem præferebat. Hæc ad loca prædicta suæ salutis auida perueniens, illicò optatam recepit sanitatem. Item puella quinquennalis, quæ nunquam à natiuitate pedes incesserat, semper parentum ministerio portabatur: hæc, quod multi fidelium conspexerunt, iuxta locum prætaxatum collocata, cùm paululùm obdormisset, exiliit & incessit, parentúmque suspiria in lætitiam commutauit.

Miraculo dolij, & diligentia quærendi.

ILluxit interea sancta solemnitas beati *Albani* martyris consecrata, quam in se claram, istorum publicatio miraculorum reddidit clariorem. Admonentur fideles ad eleemosynas largiores, singulis vsus parcior alimentorum indicitur, & iterata in crastinum processio instauratur. Sed interpositi quoque dies nequaquam ocioso transiêre discursu, sed vsque in horam inuentionis sanctorum, miraculis euidentibus coruscabat. Nempe vir quidam de *Kyngesberia*, fodientes & sanctos quærentes irridens, nocte cum aliis venit ad locum, pari quidem via, sed voluntate diuersa. Qui confestim arreptus à Dæmonio, furiosum euidenter expressit, & vestes dirumpens, abiecit: & qui alios deridens, spectare venerat fodientes, spectaculum omnibus est effectus. Cùmque cunctis videntibus, diutiùs torqueretur, corripientis Dei manus cessauit, & demùm castigatus, incolumis ad propria repedauit. Alius autẽ sanctos quærentes verbis subsannatoriis illudens, statim diuinæ subiacuit vltioni. Nam inter loquendum graui correptus incommodo, in breui blasphemum spiritum exhalauit. *Algarus* de *Dunestaplia*, cùm ad locum eundem dolium ceruisia plenum, ad vendendum rheda portari fecisset, accessit ad eum æger quidam & pauper, rogans simpliciter ob martyris amorem, cuius inuentionem populus expectabat, vt sitim, qua premebatur, potu modico releuaret. Increduit *Algarus* ad verba ægroti ira vehementi, asserens se illuc non causa martyris aduenisse, sed vt lucrum quocumque modo augeret. Adhuc illo pauperem in hunc modum conuitiante, & ecce vtroque fundo dolij impetuosè euulso, in platea ceruisia fundebatur, sicque factum est, vt cuius portiunculam, martyris nomine spreto, negauerat, procurante sancto, non solum pauper ille, sed & alij multi cum eo, fixis in terram genibus, sufficienter, nullo prohibente, potarent. Repressa igitur, martyre procurante, peruersorum nequitia, deuotio fidelium recipit, quod meretur. Nam tribus continuis, quæ sequebantur diebus, decem vtriusque sexus homines, à diuersis infirmitatibus, ad laudem Dei & beati martyris, receperunt pristinam sanitatem.

Inuentio sancti Amphibali cum nouem sociis suis.

CLarescente interim die, quam sanctorum inuentio consectabat, venerabilis pater *Simon* Abbas locum adiit sanctissimum, & celebratis in capella sancti *Iacobi*, loco illi contiguo, in veneratione beati martyris *Albani*, nostræ redemptionis mysteriis, monachis, qui aderant, vt diligenter quæreretur, & pluribus adhibitis fossoribus, vt cœptis insisterent, imperauit. Fuerat autem capella illa antiquitùs in honorem martyris fabricata; propter frequentes cœlestis radios lucis, qui pastoribus vigilias noctis super gregem suum agentibus ibidem apparuerant. Quæ in honorem sancti *Iacobi* principaliter, & sanctorum, pro quorum veneratione fulgor cœlestis apparuit, ibidem fabricata, venerabatur. Vnde dictus Abbas in eodẽ loco diuina celebrãs sacramẽta, super instanti negotio beati martyris auxiliũ implorauit. Reuerso itaque domũ Abbate, & iam cum conuentu ad prandiũ sedente; legebatur passio beati martyris, quem quærebant & sociorum eius, per quam carnis ergastulo soluti, promeruerunt gloriam sempiternam. Dum igitur sæuitia iudicis, lictorum immanitas, martyrum patientia, & mors prolixiùs recitata, pias mentes conuentus in fletus & suspiria commouisset, beatum *Amphibalum* cum tribus sociis suis repertum, accurrens aliquis nuntiauit. Quid ergò? Suspiria mutantur in laudes, & tristitiæ successit lætitiæ magnitudo. Exurgens à mensa congregatio, ad ecclesiam festinanter procedit, & lætitiam corde conceptam, eleuatis laudibus protestatur. Inuentus est autem beatus martyr *Amphibalus*, inter duos socios medius, & collateralis ambobus, tertio socio quasi ex transuerso & ab opposito locum solitarium occupante. Inuenti sunt autem prope locum illum numero sex ex sociis martyrum prædictorum, ita quòd beatus martyr *Amphibalus* decimus habebatur. Inter reliquias athletæ *Christi Amphibali*, cultelli duo magni inuenti fuerunt, vnus in testa capitis, & alter circa præcordia: vt verum esse insinuent, quod in libello passionis eius scripto antiquis temporibus cõtinetur apud sanctum *Albanum*. Vt enim habet passionis illius textus, alij occubuerunt gladiis cæsi, ipse vero visceribus primo patefactis, & intestinis eiectis, & pòst lanceis confossus & cultellis, occubuit tandem lapidibus conquassatus: vnde nullum ferè ex ossibus eius integrum apparebat, cum sociorum ipsius ossa illæsa penitùs extitissent.

Reliquiæ sancti Amphibali apud sanctum Albanum translata.

ABbas autem, vt diximus, audito nuntio desiderato, adiuncto sibi Priore cum aliquot fratribus de conuentu, sanctorum celeriter adiit sepulturas, & effossas reliquias erigens, in linteaminibus idoneis collocauit. Metuensque supra modum fraudem plebis & vim turbæ vndique confluentis, quam à compressione inuenti thesauri arcere non poterat, placuit Abbati, vt martyres sancti in beati *Albani* basilicam portarentur, vbi custodia diligenter & securitas amplior poterat adhiberi. Quid multa? Redeunt cum Abbate fratres separatim, sanctorum pignora processionaliter deferentes. Procedit martyribus obuiàm cum processione conuentus, corpus secum beati *Albani* martyris deportantes. Quod cum aliquoties consueuit, prout eius portatoribus constat, satis existere ponderosum, tantam sui facilitatem illa hora exhibuit, vt volare potiùs, quàm humeris ferentium incumbere videretur. Occurrit ergò martyr martyribus, magistro discipulus, & iam palàm magistrum recepit reuertentem, quem habebat olim clàm fidei doctorem in tugurio latitantem. Sed miraculum quod in elementis suis Dominus ostendere dignatus est, cùm obuiantes sibi penitùs reliquiæ pariter conuenêrunt, non debet sub silentio præteriri. Cum enim siccitas prolixior, exustis herbis & fructibus, diutiùs perdurasset, & agricolas desperatos reddidisset, eodem momento, cum in aëre nec minima appareret nubecula, tanta pluuiarum

1179.

rum inundatio prorupit, vt & copiosè descendentes imbres terram decorarent, & desperatæ messis spem promitterent lætiorem. Inuentus est autem pretiosus martyr *Amphibalus* cum socijs suis, & in ecclesiam beati *Albani*, cum canticis & laudum præconiis solemniter delatus est; à anno à passione sua trecentesimo octuagesimo sexto, ab incarnatione domini, Millesimo centesimo septuagesimo septimo, die sabbati, septimo Kalendas Iulij. In præsentia autem sanctarum reliquiarum ipsius, nec non & in loco sepulturæ eius, ad laudem Dei & gloriam martyris, à diuersis infirmitatibus sanantur ægroti, membra paralytica solidantur, multorum ora ad loquendum laxantur, cæcis tribuitur visus, surdis auditus, claudis firmatur gressus, & quod magis magnificum est, arrepti à dæmonio liberantur, epileptici sanantur, leprosi mundantur, & ad vitam mortui reuocantur. Si quis autem miraculorum, quæ per sanctos suos diuina operatur clementia, notitiam habere desiderat, libellum legat, qui de signis eius & virtutibus clarus habetur, & nos ad alia festinantes, à lectore veniam postulamus.

Iuuenis Rex Henricus Torneamenta exercet.

ANno Domini, M.C.LXXIX. *Henricus* Rex *Anglorum* iunior, mare transiens, in conflictibus *Gallicis* & profusioribus expensis, trienniũ peregit, regiáque maiestate prorsus deposita, totus est de Rege translatus in militem, & flexis in gyrum frœnis, in variis congressibus triumphum reportans, sui nominis famam circumquáque respersit. Sic igitur cùm nil ei deesset ad gloriam, rediit ad patrem, & ab eo honore debito est receptus. Eodem anno, *Lodowicus* Rex *Francorum*, beatum *Thomam* martyrem orationis gratia visitare decernens, *Angliam*, quam nec ipse nec suorum aliquis antecessorum, aliquo tempore visitauerat, deuotus intrauit. Rex autem *Anglorum*, nauem apud *Doueram*, egredienti *Francorum* Regi, vndecimo Kalendas Septembris festinanter occurrit. Cui quicquid honoris ab aliquo excogitari potuit vel impendi, tam ipsi quàm suis comitibus est impẽsum. Concurrentibus enim Archiepiscopo cum suis suffraganeis episcopis, cum Comitibus & Baronibus, cum clero & populo solennis processio in tanti aduentum Principis, maiorem ecclesiam illustrauit. Quantum auri vel argenti *Gallicanæ* nobilitati Rex *Henricus* contulerit, quantùmque in vasis & lapidibus pretiosis omnes honorarit, cùm non sit qui hoc sciat, desit qui scribat. Centum vini Modios Rex *Francorum* annuatim in perpetuũ *Parisiis* soluendos, ob reuerentiam martyris gloriosi, in vsus Collegij *Cantuariensis* conuertit. Rex autem *Henricus* gazas totius regni sui, & quicquid ipse & antecessores eius in diuitiis congesserant, Regi *Francorũ* & suis exposuit: sed ne *Franci* aliud, quàm martyrem quæsisse viderentur, manum à munere cohibentes, martyrem forsitan oblatis præferentes inuentum. Sic Rex *Francorum*, cum in vigiliis, ieiuniis & orationibus *Cantuariæ* triduum compleuisset, & xeniola quædam parua à Rege *Anglorum* in signum dilectionis accepisset, septimo Kalendas Septembris, ad *Galliam* transfretauit. Eodem anno *Rogerus Wigorniensis* episcopus obiit, quinto Idus Augusti. *Richardus* de *Lici Wintoniensis* episcopus. Puer quidam martyrizatus est apud *Woodstacke*.

Concilium Romæ habitum præsidente Papa Alexandro.

EOdem anno, habitum est Concilium generale trecentorum & decem episcoporum, decimo quatto Kalendas Aprilis, in Patriarchio *Lateranensi*, cui præsedit dominus Papa *Alexander* tertius; cuius statuta omni laude dignissima, sub viginti octo, quæ sequuntur, capitulis continentur. De electione summi pontificis. De hæreticis *Albigensibus*, & diuersis eorum appellationibus. De ruptariis & brabantiis prædonibus, qui fideles affligunt. Quòd nullus promoueatur in episcopum vel ad aliquem ordinis gradũ, nisi legitimæ sit ætatis, & de legitimo matrimonio susceptus. De viuentibus personis ecclesiæ conferantur, nec illis defunctis, vltra sex menses vacent. De appellationibus. Ne intra sacros ordines constituti, vel qui ecclesiasticis sustentantur stipendiis, rebus se immisceant secularibus. De treugis statuendis, & temporibus treugarum. Quòd clerici vnam habeant tantùm ecclesiam, & quòd episcopus, si aliquem sine certo ordinauerit titulo, tam diu necessaria inueniat, donec ei in aliqua ecclesia stipẽdia assignet. Ne patroni vel quilibet laici ecclesias opprimant, aut ecclesiasticas personas. Ne *Iudæi* vel *Saraceni Christiana* mancipia permittantur habere; sed ad fidem *Christi*, si conuerti voluerint, à possessoribus suis nullatenus excludantur. Vt leprosi, excluduntur à cohabitatione hominum, oratorium habeant & proprium sacerdotem. Ne bona ecclesiastica in vsus alios conuertantur, nec Decani pro certa pecuniæ quãtitate, iurisdictionem exerceant episcopalem. Et in electionibus vel ecclesiasticis ordinationibus consequatur effectum, quòd à maioris & senioris Concilij parte fuerit constitutum. Quòd vsurarij manifesti ad communionem altaris non admittantur, nec Christianam habeant sepulturam. Et Agricolæ & viatores, & omnia quæ sua sunt, plena vbique pace & securitate lætentur. Vt ordinationes schismaticis factæ, irritæ habeantur & inanes, & beneficia ab eis collata reuocentur. Ne pro ecclesiasticis instituẽdis personis, seu mortuis sepeliendis, aut nubentibus benedicendis, vel aliis ecclesiæ sacramentis, aliquid exigatur. Ne viri religiosi vel quilibet alij, ecclesias vel decimas præsumant de manu suscipere laicorum, sine authoritate episcoporum, & non semel in anno Templarij siue hospitarij ecclesias sub interdicto positas, aperiant, nec corpora sepelire tunc præsumant. Ne quis interuentu pecuniæ habitum religionis vsurpare præsumat, nec conuersus peculium habeat, nec facti Prælati, non nisi pro dilapidatione vel incontinentia degradentur. Ne *Christiani*, *Saracenis* arma vendant, nec patientes naufragium, quisquam spoliare præsumat. Vt clerici intra sacros ordines constituti, continenter viuant, & si in illa continentia, quæ contra naturam sit, deprehensi fuerint laborare, excommunicentur & à clero abiiciantur. Vt Archiepiscopi parochias vel ecclesias visitantes, quadraginta vel quinquaginta equorum numero sint contenti, episcopi viginti vel triginta. Legati, viginti quinque, Archidiaconi, quinque vel septem, Decani, duarum euectionum numerum non excedant. Vt nullus Torneamenta exercere præsumat, & mortui in torneamentis *Christiani* careant sepultura. Quòd vnaquęque cathedralis ecclesia magistrum habeat, qui pauperes scholares & alios docet, nec pro licentia docendi aliquis pretium exigat. Vt Prælati vnam tantùm regant ecclesiam, & quòd patroni ab ecclesiis in suo fundo constitutis, exactiones non faciant. Ne episcopi seu viri ecclesiastici stare compellantur iudicio laicorum; nec laici laicis decimas conferre præsumant. Si quis ab aliquo, commodata pecunia, possessiones in pignus acceperit, si deductis expensis, sortem suam receperit ex fructibus possessionis, pignus restituat debitori.

Epistola Papæ Alexandri contra Petri Lombardi.

RElatum fuit præterea eiusdem Papæ Apostolatui, quòd magister *Petrus Lombardus*, in quibusdam scriptis suis, ab articulis fidei deuiauit. Vnde *Willielmo Senonensi* Archiepiscopo literas sub hac forma direxit. *Alexander* episcopus, seruus

1179. feroorum Dei, *Willielmo Senonenfi Archiepifcopo falutem. Cùm in noftra olim effes præfentia conftitutus, tibi viua voce iniunximus, vt fuffraganeis tuis* Parifiis *tibi afcitis, ad abrogationem praua doctrinæ* Petri *quondam* Parifienfis *epifcopi, qua dicitur: quòd* Chriftus, *fecundùm quod eft homo, non eft aliquid. omninò intenderes, & efficacem operam adhiberes. Inde fiquidem eft, quòd fraternitati tua per Apoftolica fcripta mandamus, quatenus, quod tibi cum prafens effes præcipimus, fuffraganeos tuos* Parifios *conuoces, & vnà cum illis & aliis viris religiofis & prudentibus, præfcriptam doctrinam ftudeas penitùs abrogare, & à magiftris fcholaribus ibidem in Theologia ftudentibus,* Chriftum *ficut perfectum Deum, fic & perfectum hominem, ac verum hominem ex anima & corpore confiftentem, præcipias edoceri: vniuerfis firmiter & diftrictè iniungens, quòd doctrinam illam de catero nequaquam docere præfumant, fed ipfam penitùs deteftentur.*

Libellus Abbatis, quem fcripfit contra Petrum Lombardum.

SCripfit etiam eifdem diebus, contra eundem *Petrum Lombardum*, Abbas *Ioachim Florenfis* cænobij, libellum, vocans eum hæreticum & infanum: eo quòd in libro fententiarum, quem compofuerat, idem *Petrus* de vnitate fiue effentia Trinitatis dixit: quoniam quædam fumma res eft, Pater & Filius & Spiritus fanctus, & illa non eft generans neque genita, neque procedens. Contra hanc affertionem oppofuit Abbas præfatus, quòd non tam Trinitatem aftruebat in Deo, quàm quaternitatem, tres videlicet perfonas & illam communem effentiam quafi quartam manifeftè proteftans; quòd nulla res eft quæ fit Pater & Filius & Spiritus fanctus, nec effentia, nec fubftantia, nec natura. Quamuis concedat, quòd Pater & Filius & Spiritus fanctus funt vna effentia, vna fubftantia, & vna natura. Et hanc fuam affertionem idem *Ioachim* his quæ fequuntur authoritatibus affirmat. *Tres funt qui teftimonium dant in cælo, Pater, Verbum & Spiritus fanctus, & hi tres vnum funt.* Et *tres funt qui teftimonium dant in terra. Spiritus, aqua & fanguis: & hi tres vnum funt.* Item: *volo Pater vt fint vnum in nobis. ficut & nos vnum fumus.* Vnde videtur, quòd fæpè dictus *Ioachim* huiufmodi vnitatem non veram & propriam, fed quafi collectiuam & fimilitudinariam effe fateatur: quemadmodum multi homines dicuntur vnus populus, & multi fideles vna ecclefia.

Papa Innocentius libellum Ioachim damnauit.

STetit autem hæc indeterminata altercatio à diebus *Alexandri* Papæ, vfque in tempora *Innocentij* Papæ per annos multos, fedentibus inter eos in cathedra *Romana*, *Lucio*, *Gregorio*, *Clemente*, & *Celeftino* pontificibus *Romanis*. Quibus fuccedens *Innocentius* tertius, anno Domini Millefimo, ducentefimo, decimo quinto, *Roma* generale Concilium celebrans, libellum *Abbatis Ioachim*. quem contra *Petrum* & articulum ediderat prædictum, his verbis damnauit. *Nos (inquit) facro & vniuerfali approbante Concilio, credimus & confitemur cum* Petro, *quòd vna quædam fumma res eft incomprehenfibilis quidem & ineffabilis, qua veraciter eft Pater & Filius, & Spiritus fanctus. tres fimul perfona, ac figillatim qualibet earundem. Et ideò in Deo folummodò Trinitas eft, & non quaternitas, quia qualibet trium perfonarum eft illa res, fubftantia, videlicet effentia feu diuina natura: qua fola eft vniuerforum principium, præterquam quòd aliud inueniri non poteft. Et illa res non eft generans, neque genita, neque procedens fed eft pater qui generat, & Filius qui gignitur, & fpiritus fanctus qui procedit: vt diftinctiones fint in perfonis, & vnitas in natura. Licèt enim alius fit Pater, alius Filius. alius Spiritus fanctus, non tamen aliud: Pater enim ab æterno filium generando, fuam fubftantiam ei dedit, iuxta quod ipfe teftatur:* Pater quod dedit mihi, maius omnibus eft. *Et dici non poteft, quòd partem fua fubftantia illi dederit, & partem retinuerit ipfe fibi: cum fubftantia patris indiuifibilis fit, vtpotè fimplex omninò. Sed nec dici poteft, quòd pater in filium transtulerit fuam fubftantiam generando illum, quafi fic dederit eam filio. quòd non retinuerit ipfam fibi, alioquin defiiffet effe. Subftantiam patris integram nafcendo accepit, & ita Pater & Filius eandem habuit fubftantiam, & eadem res eft Pater & Filius, nec non & Spiritus fanctus ab vtroque procedens, & in vtróque manens. Non enim (vt ait* Abbas Ioachim) *fideles* Chrifti *funt vnum, id eft, vna quædam res, qua communis fit omnibus, fed funt vnum in vnione charitatis, in gratia: pro perfonis verò diuinis, vt attendatur identitatis vnitas in natura. Damnamus igitur, & reprobamus libellum* Ioachim, *fiue doctrinam, ita vt fi quis eius fententiam in hac parte defendere vel approbare præfumpferit, tanquam hæreticus ab omnibus habeatur.* De hoc Papa, & Concilio memorato, latiùs fuo loco dicetur. 1180.

Philippus confecratur in Regem *Francorum*.

EOdem anno, *Philippus* filius *Lodowici* Regis *Francorum*, in folemnitate omnium Sanctorum, per manum *Willielmi Remenfis* Archiepifcopi, in eadem ciuitate confecratur in Regem, Patre adhuc viuente, & tantæ coronationi omnia neceffaria miniftrante. Eodem tempore, *Caldwallanus* princeps *Wallenfium*, coram Rege *Anglorum* tractus in caufam, & multorum querelis impetitus; dum fub Regis conductu remeaffet, in itinere hoftium perpeffus infidias, interfectus eft, decimo Kalendas Octobris. Quod plurimùm in Regis redundauit fcandalum, licèt non deliquerit: vnde authores cædis grauiter puniri præcepit.

Fœdus inter Regẽ Francorum & Anglorum.

ANno Domini. M. C. LXXX. habito inter *Francorum Philippum* nuper coronatum, & Regem *Anglorum Henricum*, colloquio, inter *Gifortium* & *Triam*; fic conuenit inter eos. *Ego Philippus Dei gratia Rex Francorum, & ego* Henricus *eadem gratia Rex* Anglorum, *ad omnium volumus peruenire notitiam, quòd fœdus & amicitiam, fide media innouauimus, & facramento: & vt omnis amodò inter nos auferatur occafio difcordia, concefsimus ad inuicem, vt de terris noftris & poffefsionibus, & de omnibus aliis rebus, quas habemus modò alter aduerfus alterum, nihil amodò petit, excepto de* Aruernia, *de qua inter nos eft contentio: & excepto feudo de caftro* Radulphi, *& exceptis minutis feudis noftris, & dominis terrarum noftrarum de* Berri. *Si autem fuper his, qua excepta funt, per nofmet ipfos conuenire non poterimus, ego* Philippus *tres elegi epifcopos & Barones, & ego* Henricus *totidem. qui inter nos dicent, & nos eorum iudicio ftabimus firmiter & bona fide.* Eodem tempore *Lodowicus* Rex *Francorum*, *Parifiis* diem exclufit extremum, decimo quarto Kalendas Octobris, & fepultus eft in monafterio *Ciftercenfis* ordinis, *Barbellum* quod nuncupatum eft, quod etiam propriis fumptibus inchoarum, idem Rex laudabiliter confummauit.

Caftellum Tailebu. rum obfeffum.

PEr idem tempus, *Aquitannorum* dux *Richardus*, & *Henrici* Regis filius, per fuperbiam *Ganfridi* & *Rancona*, multis fæpè laceffitus iniuriis, collectis vndique militaribus copiis, *Taileburum* caftellum eiufdem *Ganfridi* obfidione vallauit: opus defperatiffimum, & quòd fuorum nullus anteceefforum attentare præfumpfit. Caftrum enim illud ante dies illos hoftium cuneis prorfus incognitum, triplici foffato, totidemque mœniis veftitum, feris, armis & repagulis fufficienter inftructum, turribus per interualla difpofitis infignitum, comportato lapide in propugnaculis munitum, abundans in victualibus, refertum militibus,

1180. bus, & hominum millibus ad pugnam idoneis, ducis *Richardi* non expauit aduentum. Sed postquam dux ipse leonibus audacior, regionem hostiliter introiuit; fructus prædiorum abduxit, vites succidit, villas succendit, omnia demoliendo contriuit, prope castellum tentoria fixit, machinas prope murum erexit, oppidanósque nil tale suspicantes, exercuit vehementer. Inclusis autem (quia res ignominiæ plena videbatur, tot claræ mentis, tot probatæ virtutis milites, intra muros sine reclamatione valida circumcingi) placuit de consilio communi, vt foras erumperent & impeterent ducis exercitum improuisè. Quod cùm animosè satis attentassent, dux suos in armis ruere docuit, & retrorsùm cedere compulit oppidanos. Sed in illo portarum ingressu, cùm dux insequeretur terga dantes, fit grauissimus hincinde conflictus, dum ibi quid equus, quid lancea, quid ensis, quid arcus, quid balista, quid vmbo, quid lorica, quid sudes, quid claua certantibus conferant experitur. Oppidanis itaque assultus ducis acerrimos vltra ferre non valentibus, sed intra mœnia se recipientibus, dux impiger certatim se pariter intra villam immiscet cum hostibus, & cum ipsis nusquam locus pateret diffugij, per plateas hincinde discurritur, rapinis insistitur & incendiis, & ab iis oppidanis, quos à mortis discrimine fœlix fortuna eruit, ad Castellum confugitur principale. Castelli dominus ad deditionem compellitur, facies murorum pulcherrima complanatur, alia passim castella rebellionis conscia, par infra mensem subiêre discrimen. Omnibus igitur ad votum completis, dux transfretauit in *Angliam*, maximo cum honore receptus à patre. Noua moneta in *Anglia* facta est. *Iohannes* episcopus *Cicestrensis* obiit.

Rex Francorum Philippus regnum suum sub dispositione Regis Angliæ commisit.

ANno Domini. M.C.LXXXI. cùm Rex *Francorum Philippus* cum quibusdam de suis sibi ad memoriam reducentibus, cognouisset qualiter Rex *Anglorum* regnum suum tam latè diffusum, à tam barbaris nationibus, *Scotis* scilicet & *Wallensibus* pacificè protegeret; de communi consilio domesticorum suorum, prædicti Regis dispositioni, omne regnum suum & se ipsum commisit. Hoc etiam exemplo Rex *Anglorum* ductus, cùm totam *Normanniam* filij sui Regis dispositioni supponeret, octauo Kalendas Augusti in *Angliam* transiens, beatum *Thomam* martyrem orationis gratia visitauit. Eodem anno, *Rogerus Eboracensis* Archiepiscopus diem clausit supremum, duodecimo Kalendas Decembris: qui adhuc viuens, à Papa *Alexandro* priuilegium impetrauerat; vt si clericus suæ iurisdictioni suppositus, agens in extremis, testamentum conficeret, & propriis manibus bona sua moriens non distribueret; Archiepiscopus haberet facultatem iniiciendi manus in bona defuncti. Et quoniam, quod quisque iuris in alterum statuerit, vti debet eodem: post mortem Archiepiscopi, quæcunque reperta sunt in thesauris eius, iusto sunt Dei iudicio confiscata. Quorum summa vndecim millia librarum argenti, & aurei trecenti, cuppa aurea, & argenteæ septem, cyphi argentei nouem, tria salsaria argentea, tres cuppæ murrinæ, cochlearia quadraginta, octo scutellæ argenteæ, peluis argentea, & discus magnus argenteus.

Rogerus Eboracensis Archiepiscopus moritur.

Epistola Alexandri Papæ ad Iohannem presbyterum Regem Indorum.

CIrca eosdem dies, Papa *Alexander* scripsit *Presbytero Iohanni Indorum* Regi, in hæc verba. *Alexander episcopus, charissimo in Christo filio salutem & Apostolicam benedictionem. Audieramus iampridem, referentibus multis, quomodo cùm sis* Christianam *religionem professus, piis velis operibus incumbere diligenter. Sed dilectus Filius noster* Philippus *medicus, qui de intentione propria & proposito tuo, cum magnis & honorabilibus viris tui regni se in partibus illis verbum habuisse proponit, sicut vir prouidus, constanter nobis retulit: se manifestiùs ab his audiuisse, quòd tuæ voluntatis sit & propositi, erudiri in catholica & Apostolica disciplina. & vt ad hoc ferventer intendas, vt tu & cuncta plebs tuæ sublimitati commissa, nihil vnquam videatur in fide vestra tenere, quod à doctrina sedis Apostolicæ dissentiat. Illud etiam ad commendationem tuæ virtutis accedit, quòd sicut prædictus* Philippus *se à tuis asserit audiuisse, feruenti desiderio cuperes in vrbe habere ecclesiam &* Hierusalem *altare aliquod, vbi viri religiosi de regno tuo, & prudentes manere possent, & Apostolica pleniùs instrui disciplina: per quos tu & homines tui doctrinam ipsam faciliùs reciperent & tenerent. Nos autem vos ab his articulis, in quibus erratis à* Christiana *& catholica fide, reuocare volentes, præfatum* Philippum *ad tuam mittimus magnitudinem: per quem de articulis fidei* Christianæ, *in quibus tu & tui à nobis discordare videmini, in proximo, per fidei gratiam eruditi, nihil prorsus timere poteritis, quòd de errore tuam vel tuorum salutem præpediat, vel in vobis nomen* Christianitatis *offuscet.*

1181.

EOdem anno, obiit Papa *Alexander*, postquam sedisset in Cathedra *Romana* annis duodecim. Successit ei *Humbaldus Hostiensis* episcopus, & vocatus est *Lucius* tertius sedens in ecclesia Apostolica annis quatuor. Eodem tempore, *Philippus* Rex *Francorum* duxit vxorem *Margaretam* filiam *Baldevini* Comitis *Hanoniensium*, ex *Margareta* sorore *Philippi* Comitis *Flandrensis* susceptam.

Papa Alexandro Lucius successit.

EOdem anno, Monetâ veteri in *Anglia* reprobatâ; noua successit in festo sancti *Martini*. Eodem anno, *Balde-vinus Fordensis Cisterciensis* ordinis successit *Rogero* episcopo, ad ecclesiam *Wigornensem*.

Noua Moneta.

ANno Domini. M.C.LXXXII. *Gaufridus Lincolniensis* electus & Regis *Anglorum* Filius, cùm eius electio esset à domino Papa confirmata; postquam per septennium eidem ecclesiæ pacificè præfuisset, præsente Rege & episcopis regni, in Epiphania Domini apud *Marlebergiam* electioni renuntiauit, nemine compellente. Eodem tempore, Rex *Henricus* apud *Walsham*, in præsentia procerum regni, ad subuentionem *Terræ sanctæ*, quadraginta duo millia marcarum argenti, & quingentas marcas auri liberaliter assignauit, & sic in *Normanniam* transfretauit. Quibus vtique diebus, Dux *Saxonum Henricus* & gener Regis, ab Imperatore in exilium pulsus, in *Normanniam* venit ad Regem; ducens secum Ducissam & duos filios eius, *Henricum* & *Othonem*; & per tres annos exhibitus est à regali munificentia in omnibus vitæ necessariis abundanter. Eodem anno, *Walterus* de *Constantiis* Archidiaconus *Oxoniensis*, consecratus est episcopus *Lincolniensis*, à *Richardo Cantuariensi* Archiepiscopo; *Andegauis*, in ecclesia sancti *Laudi*. Eodem anno obiit *Walterus Roffensis* episcopus.

Gaufridus Lincolniensis electus, renuntiat electioni.

ANno Domini. M.C.LXXXIII. defuncto *Simone* Abbate de sancto *Albano Warinus* eiusdem ecclesiæ Prior, successit, & in die Natiuitatis Dei genitricis, Abbatis benedictionem suscepit.

Simon Abbas moritur, cui succedit Warinus.

CIrca dies istos, Rex *Henricus*, diligentem operam impendit, vt filij eius *Gaufridus*, de *Britannia*, & *Richardus* de ducatu *Aquitanniæ* homagium facerent filio suo primogenito Regi *Henrico*. Quod quidem pater petiit, *Gaufridus* de comitatu *Britanniæ* gratanter compleuit. *Richardus* verò cùm rogatus à patre id ipsum facere debuisset, ira incanduit vehementi: incongruum esse dicens, cùm ex eodem patre & ex eadem matre ducerent originem; si patre viuente, fratrem primogeni-

1183. tum aliqua fobiectionis fpecie fuperiorem agnofcerent. Sed ficut fratri primogenito bona debentur paterna, fic in bonis materois *Richardus* fucceffiooem legitimam vendicabat. Hæc audiens Rex Pater, iracundiæ calore fuccenfus, aduerfus *Richardum* dura propofuit; & vt Rex iunior, ad edomandam fratris fuperbiam, totus infurgeret, conftanter induxit. Habitis inter fe colloqouis frequenter, cùm nulla fpes de pace haberetur, Rex iuuenis vodiquè copiofum coogregauit exercitum, & dum congredi cum fratre fuo decreuiffet, præcifa eft, velut à texeote, vita eius, quifpem multorum deficiens, præcidit. Siquidem in flore iuuentutis fuæ, cùm annum ætatis vigefimom octauum compleuiffet, intra *Gafconiam*, in illo tractu terræ quæ *Terroinna* dicitur, apud Caftellum *Martel*, io fefto fancti *Barnaba* Apoftoli, Rex iuoior è medio eft fubtractos. Corpus autem in lineis veftibus, quas habuit in confecratione facro chrifmate delibutas, regaliter iouolutum; apud *Rothomagum* delatum eft: & in ecclefia cathedrali, prope ioaius altare, cum hoore tanto principi congruo, tumulatur. Eodem anno, *Girardus* cogoomento *Puella*, confecratus epifcopus *Conentrenfis*, qui, cùm decem feptimanis fediffet, in fata conceffit. Eodem tempore *Walterus* de *Conftantiis*, *Lincolnienfis* antiftes, in *Angliam* veniens, in fua fede eft folenniter collocatus.

Mors Henrici Regis iunioris.

Richardus Cantuarienfis Archiepifcopus.

ANno Domini M. C. LXXXIIII. *Richardus Cantuarienfis* Archiepifcopus, apud *Halingum* villam *Roffenfis* epifcopi, diem claufit extremum. Eodem aono, Rex *Henricus* duxit in *Angliam Saxoniæ* ducem cum familia fua, & infra dies paucos, duciffa apud *Wintoniam*, peperit filium, quem vocauit *Willielmum*. Eodem anno, *Baldewinus* epifcopus *Wigornienfis*, electus eft Archiepifcopus *Cantuarienfis*, & *Walterus Lincolnienfis* electus eft Archiepifcopus *Rothomagenfis*. Qui fufceptis Palliis, in fuis funt fedibus folemniter collocati. Eodem tempore *Philippus* Archiepifcopus *Colonienfis*, & *Philippus* Comes *Flandrenfis* veoerunt in *Angliam*; vota orationum beato *Thomæ* martyri foluturi. Quibus Rex *Anglorum* occurreos, petiit vt *Londonias* veoirent, vifuri Regiam ciuitatem. In quorum aduentu (quod ante non erat vifum) ciuitas coronata refpleoduit, gaudiom & tripudium per omnes plateas ciuitatis iottoiuit. Archiepifcopus verò Colonieofis, & cum eo Comes *Flandrenfis* in ecclefia fancti *Pauli* fufcepti funt proceffione folemni; & die eodem fimili honore fibi exhibito, tandem per quinque dies in Palatio Regis expenfis funt effufiffimis hofpitati. Sed an multis muneribus donati recefferint, quærere fuperfluum videretur. Eodem anno, obiit *Iocelinus Saresburienfis* epifcopus.

Saraceni Hifpaniæ Chriftianos inuadentes, cum ignominia recefferunt.

HIs denique diebus, circa feftum beati *Iohannis* Baptiftæ, Rex *Saracenorum* qui funt in *Hifpania*, *Gamius*, duxit Regem Regum *Saracenorum* nomine *Macemunt* iotra fines *Chriftianorum* cum Regibus triginta feptem. Qui imprimis obfederunt fanctum *Hirenaum*, & tribus diebus cum totidem noctibos pugnauerunt, & tandem, deiectis mœniis, intrauerunt. Qui autem interiùs muros defendebaot, fe iotra Turrim receperunt, vt protegerentur ibidem. Nocte verò fequeoti, venit antiftes *Portugalenfis* cum filio Regis, & quindecim millia peremerunt *Saracenorum* & Regem *Gamium*: & pofuerunt corpora defunctorum vbi murus deiectus erat, vt per ea loco muri defenderentur. In craftino autem, in die fcilicet fanctorum *Iohannis* & *Pauli*; Archiepifcopus fancti *Iacobi* viginti millia condoxit armatorum, & in aurora [illegible], ex *Saracenis* trig[illegible] millia interfecit.

1184. In die pofteà beatæ *Margaretæ* apud *Alcubaz*, peremerunt *Saraceni* decem millia mulierum & infantium: fed illi qui fuerunt in oppido *Alcubaz* exeuntes, tres Reges cum omni eorum exercitu percufferunt. Pofteà in vigilia beati *Iacobi*, Rex *Macemunt* audiuit, quòd Rex *Galiciæ* venerat, vt folus cum folo dimicaret. *Macemunt*, cum præpararet fe ad pugnam, dum equum vellet afcendere, ter ab eo lapfus, interiit. Quo mortuo, totus eius exercitus fugit, omni pecunia relicta. Rex verò *Portugalenfis*, ex captiuis *Saracenis* dedit feruos, qui cementariis miniftrarent ad ecclefias reparandas; & de pecunia fancto *Vincentio* auream fecit thecam. Venerunt poftmodùm galeiæ infinitæ *Saracenorum* apud *Vlixebonam*, ducentes *Dromundum*, io quo talis erat machioa; quod per ipfam *Saraceni* poterant ire & redire vltra muros ciuitatis armati: fed Deo difponente, quidam in aqua fe *Dromundo* fuppofuit, & eo perforato, fubmerfit. *Saraceni* autem, fe delufos effe cogoofcentes, fugerunt, omnia quæ fua fuerant, relinquentes.

Baldewinus Amalrici rex Hierofolymitanus.

REgnauit fub iis diebus in *Hierufalem*, *Baldewinus Amalrici* quondam Regis filius, qui ab initio regni elephantino laborans incommodo; iam lumen amiferat; & putrefcentibus membrorum extremitatibus, pedes ei & manus fuum officium denegabant. Regiam tamen adminiftrationem, licet corpore debilis effet, animo fortis, fupra vires nitebatur implere. Conuocatis itaque principibus, matre præfeote & Patriarcha; *Guidonem* de *Lifiniaco* comitem *Ioppenfem* & *Afcalonitanum*, regni conftituit prouifotem. Habuit idem *Guido* fororem Regis vxorem nomine *Sybillam*; quæ priùs *Marchifio* de *Monte Ferrato* matrimonio copulata; filium ex illo fufceperat nomine *Baldewinum*: fed cùm aliquanto tempore, *Guidone* procuratore exiftente, *Hierofolemytanum* non profperaretur regnum; Rex, amoto eo, *Reimundo* comiti *Tripolitano*, regni curam commifit.

Saladinus Soldanus Babyloniæ, plures ciuitates Chriftianorum deftruxit.

COntigit hac tempeftate, vt *Saladinus Soldanus Damafci*, fubiugatis omnibus Regibus *Saracenis* in finibus totius Orientis; diceretur Rex Regum & domious dominantium: cum ei obedirent omnium gentium nationes. Adijciens ergò vt vniuerfam fibi *Chriftianitatem* fubiugaret, initio Iulij menfis, *Iordanem* tranfiuit, terram circa caftrum *Crach*, quod antiqua appellatiooe *Petra* deferti dicebatur, deuaftauit, cibaria collegit. Deiode *Neapolim* tranfiens, villam fpoliauit, & poftea concremauit. Inde progrediens, ad vrbem *Sebaftaam* peroenit, vbi epifcopus ciuitatis villam & ecclefiam fuam octoginta captiois redemit. In *Arabiã* venieos, eam deftruxit, viris & mulieribus captiuatis. Ad magnum inde *Gerinum* tranfiens, caftrum diruit, & quibufdam captioatis, mulieres & paruulos interfecit. Inde ad paruum *Gerinum*, quæ villa eft templi, eam vaftauit. Et recedens per caftrom quoddam hofpitale, quod *Beluerium* dicitur, quibufdam captis & quibufdam interfectis, receffit.

MOrtuo interea *Baldewino* Rege *Hierofolymorum* leprofo, regnauit pro eo *Baldewinus*, puer quioque annorum, oepos eius ex forore *Sybilla*, & *Vuillielmo* Marchiooe *Montis Ferrati* geoitus; qui ftatim coronatus in Regem, *Reimundo* comiti *Tripolitano* committitur outriendus. Videntes igitur clerus & populus, regnum io eum deueniffe ftatum, in quem non poffet diu fubfiftere, quid facto opus fit, diligenter pertractant. Et cùm pax *Saladini* haberetur fufpecta, & de Rege puero nihil remedij fperaretur, tandé vnũ erat omnibus confilium, vt ad *Henricum* Regem *Anglorum*

Rex Anglorum eligitur in Regem Hierofolymitanum.

A *Anglorum* Legatos mitterent; qui ei ex parte vniuersitatis, *Hierusalem*, regnum & claues sanctæ ciuitatis & Sepulchri Domini sanctæque resurrectionis solemniter deportarent *Heraclius Patriarcha*, officium legationis rogatus suscepit, qui adiuncto sibi Magistro Hospitalis & quibusdam aliis, mediterraneum mare transiuit, & *Romam* vsque perueniens, ad Regem *Anglorum* literas à Papa *Lucio* precatorias impetrauit.

Heraclius Patriarcha in Angliam veniens Regi electionem factam publicauit.

B ANno Domini. M. CLXXXV. *Heraclius* Patriarcha sanctæ resurrectionis, & Dominus *Rogerus* Magister Hospitalis domus *Hierusalem*; venerunt ad Regem Angliæ *Henricum* apud *Redingum* Qui, cùm sui itineris causas, cum literis Apostolicis exposuissent, sanctæ ciuitatis *Hierusalem* & terræ promissionis desolationem per ordinem enarrassent, Regem & omnem multitudinem, quæ conuenerat, in lachrymas & suspiria prouocarunt. Deferebant enim ad Regem memorabilia suæ petitionis signa, Natiuitatis Iesu Christi, passionis, resurrectionis, Turris *Dauid*, sanctique **C** Sepulchri claues, & vexillum regni: quæ omnia Rex non mediocriter honorauit Literæ verò Domini Papæ, hæc inter cætera continebant.

Epistola Lucii Papæ ad Regem Anglorum.

LVcius, *Episcopus seruus seruorum Dei, &c. Cùm cuncti prædecessores tui, præ cæteris terræ principibus armorum gloria & animi nobilitate longe retro claruerunt, eosque fidelium populus habere in sua didicerit aduersitate patronos, merito ad te, non tantum regni, sed paternarum heredem virtutum, quadam securitate præsumpta, recurritur*, **D** *vbi populo* Christiano *imminere periculum, imò exterminium formidatur, vt per brachium Regiæ magnitudinis, eius membris impendatur præsidium, qui te ad tantæ gloriæ apicem peruenire sua pietate concessit, & te contra sui nominis impugnatores nefarios, murum inexpugnabilem ordinauit. Porro nouerit vestra Serenitas, quod* Salaadinus *ille, sancti nominis crucifixi immanissimus persecutor ita nunc in spiritu furoris contra* Christi *fideles terræ sanctæ adeo inualuit, quòd nisi immanitatis eius impetus, obiectis obicibus reprimantur … ducturam, quòd influes* Iordanis *in ea … eius, &c.*

E HIs auditis, conuocato clero regni ac populo, conuenerunt *Londoniis* apud *Fontem clericorum*, decimo kalendas Aprilis, Rex cùm vniuersa nobilitate regni, vbi dictus Rex, Audientibus Patriarcha & Magistro domus hospitalis, omnes fideles suos multis adiurationibus astrinxit, quatenus proferrent in medium, quid super his saluti animæ suæ viderint expedire. Ad hoc, asserit animum suum inclinatum, vt quod ex eorum consilio acciperet, modis omnibus obseruaret. **F** Tunc concilio vniuerso super præmissis colloquenti, sanius visum est, & animæ Regis multo salubrius, vt regnum suum debita moderatione gubernet, & illud à barbarorum irruptione tueatur, quàm Orientalium consulat in propria personæ saluti. De filiis Regis quidem, quorum petiit aliquem Patriarcha, si Rex venire recusaret, quicquam statuere, cum essent absentes, incongruum videbatur. Eodem anno *Ioannes* filius Regis à patre militaribus accinctus armis, apud *Wyndleshoram* pridiè Kalendas Aprilis, in *Hyberniam* **G** transfretauit. Quo facto, Rex *Henricus* cum Patriarcha mari transito, diem Paschæ apud *Rothomagum* celebrauit. Rex *Francorum*, audito Regis *Anglorum* aduentu, cum festinatione venit apud *Vallem Rual* castellum: vbi Reges in colloquiis familiaribus triduo persliterunt, & in eorum præsentia multi nobiles cruce signati sunt. Sed ipsi

Rex Henricus regnum Hierosolymitanum recusauit.

A Reges Patriarchæ nihil aliud in responsis dederunt, nisi quod vterque terræ sanctæ festinum promitterent auxilium: non enim leue eis videbatur, ab extremis finibus Occidentis, rem tam arduam attentare Patriarcha verò, cuius negotium in arcto erat positum; spe frustratus, ad propria remeauit Eodem anno *Hugo* de *Lacie*, Dominus prouinciæ, quæ *Media* dicitur, interfectus est, octauo kalendas *Augusti*. Eodem tempore, comite *Huntendon* absque liberis decedente, **B** Rex *Anglorum* dedit comitatum illum Regi *Scotorum Wilhelmo*, cum pertinentiis suis. Eodem anno, *Gilbertus* de *Glamulla* Archidiaconus *Lexouiensis*, consecratus est Episcopus *Roffensis*, tertio Kalendas Octobris. Eodem tempore, obiit *Lucius* Papa, successit *Vrbanus* secundùm quandam historiam. In eodem tempore, dux *Saxonum Henricus* licentia Imperatoris rediit ad propria, suo tantùm patrimonio contentus.

C ANno Domini. M. CLXXXVI. *Baldewinus Cantuariensis* Archepiscopus, pallium cum Legatione in prouincia sibi subdita, accepit. Eodem anno *Willielmus* de *Ver* in festo beati *Laurentij*, *Herefordensi* est consecratus antistes. Eodem anno *Gaufridus* comes *Britanniæ* & Regis filius *Angliæ*, diem clausit supremum, decimo quarto Kalendas *Septembris*, & sepultus est *Parisiis*, in Ecclesia beatæ *Mariæ*, in Choro Canonicorum. Reliquit autem duas filias, quas genuerat ex *Constantia* vxore sua, filia scilicet *Conani* comitis *Britanniæ*, quæ etiam tempore, quo vir eius obiit, grauida fuit, **D** quæ postea filium pariens, *Arturum* illum vocauit. Eodem anno *Hugo* genere *Burgundus*, & Prior *Carthusiensis* ordinis in *Anglia*, consecratus est Episcopus *Lincolniensis* in festo sancti *Mathæi*. Et eodem die, *Willielmus* de *Northale* consecratus est *Wigorniensis* Episcopus. Eodem anno scilicet in confinio temporis quo annus anno continuatur, scilicet diebus natalicijs Domini, defuncto Papa *Lucio*, *Vrbanus* successit. Per idem tempus, *Ioannes* præcentor *Exoniensis*, eiusdem Ecclesiæ consecratus est antistes.

Baldewinus Cantuariensis Archiepiscopus Pallium & legationem suscepit.

E EOdem tempore, Papa *Vrbanus Baldewino* Archiepiscopo *Cantuariensi* scripsit in hæc verba. *Præsentium tibi authoritate mandamus, vt liceat tibi Ecclesiam in honorem beatorum martyrum* Stephani *&* Thomæ *construere, & de idoneis tam ornare personis, quibus beneficia, quæ ad eorum sustentationem constitueris, canonicè debeas assignare. Item fraternitati tuæ mandamus, vt quarta parte oblationum, quæ ad reliquias beati* Thomæ *martyris offeruntur, monachorum vsibus concessa: quarta fabricis Ecclesiæ deputata, quarta pauperibus erogata,* **F** *quasi eam portionem liceat tibi in alios vsus bonos, pro tua voluntatis arbitrio, erogare.* Circa eadem tempora, obiit maxima mulierum, venerabilis Domina *Matildis*, filia Regis *Anglorum Henrici* primi, Imperatrix & vxor *Henrici Romanorum* Imperatoris: & mater *Henrici* secundi *Anglorum* Regis maximi. Vnde eiusdem *Matildis* Epitaphium.

Papa Vrbanus Baldewino Cantuariensi Archiepiscopo concessit vt construeret Ecclesiam apud Akinton.

Ortu magna, viro maior, sed maxima partu,
Hic iacet Henrici, *filia, sponsa, parens.*

Matildis Imperatrix moritur.

G CIrca dies istos, *Baldewino* puero Rege *Hierosolymorum* defuncto, non erat qui ei in regnum succederet, præter *Sybillam* vxorem *Guidonis* comitis *Ioppensis*, quæ soror erat Regis leprosi, & Regis pueri nuper defuncti mater. Sed tempus instabat, vt treugæ inter *Saladinum* & populum *Christianum* constitutæ soluerentur, regni prouisio iam

Sybilla in Reginam Hierosolymorum coronatur.

1188. fident qui persequuntur Sepulchrum: crucem tenent, qui Crucifixum blasphemant. Ingressus itaque ciuitatem cum strepitu tympanorum & tubicinum, ad templum properabat, & cruce quæ in eo erecta stabat disposita, eiectisque quæ *Christiani* venerabantur; templum intùs & extra aqua lustrabat rosacea, & sic erroris sui superstitiones per quatuor angulos templi magno fecit strepitu conclamari. Ecclesiam sanctæ resurrectionis & Sepulchrum Dominicum cum locis aliis venerabilibus quibusdam *Syrianis*, sub certo constituit tributo. Et inde festinanter progressus vrbes omnes circumquaque positas & oppida subiugauit; præter *Ascalonem* & *Tyrum*, & *Crach* vltra Iordanem, quod alio nomine dicitur *Mons regalis*.

Prohibitio Papæ ne Ecclesia de Akintona construatur.

EOdem anno, Papa *Vrbanus* scripsit *Baldewino Cantuariensi* Archiepiscopo, pro negotio conuentus Ecclesiæ eiusdem, in hæc verba. *Dilecti filii nostri Prior & Conuentus Ecclesiæ tibi commissæ, ad nostram præsentiam literas & nuncios destinantes, proposuerunt de Ecclesia quam ædificare cœpisti, sibi & Ecclesiæ dispendium proventurum, & nisi fuerit ab eius constructione cessatum, præscripta Ecclesia suæ honestatis & status irreparabile suscipiet detrimentum. Nos autem solicitè prouidere volentes, ne inter te & fratres tuos materia remaneat iurgiorum (cùm non possunt conuenienter intendere diuinis obsequiis, qui sunt in contentionibus) de consilio fratrum nostrorum, monemus fraternitatem & districtè præcipimus, quatenus (donec causa cognita, statuamus quid de ipsa fieri debeat) omni occasione & appellatione postposita, ab illius Ecclesiæ constructione desistas: literis aliis non obstantibus à sede Apostolica impetratis.* Eodem anno, mortuo Papa *Vrbano*, *Gregorius* successit: qui cum sedisset duobus mensibus, defunctus est, & *Clemens* tertius, decimo tertio Kalendas Ianuarii surrogatur. Eodem anno *Gilebertus Londoniensis* Episcopus naturæ debitum soluit. Eodem anno *Richardus* comes *Pictauiensis* cùm audisset calamitatem terræ sanctæ & de capta cruce; non expectata alicuius prædicatione, vel patris sui consilio aut voluntate primus inter proceres transmarinos signaculum crucis suscepit de manu Archiepiscopi *Turonensis*. Eodemque anno *Hugo de Minant*, factus est Episcopus *Cestrensis*.

Prædicatione crucis, multi cruce signantur.

ANno Domini. M.CLXXXVIII. *Fredericus Romanorum* Imperator ad prædicationem *Henrici Albanensis* Episcopi & Apostolicæ sedis Legati, qui à Papa *Clemente* missus fuerat; crucem Christi suscepit. Et eodem tempore, Rex *Francorum Philippus* & Rex *Anglorum Henricus* in *Normannia*, pro subuentione terræ sanctæ, ad colloquium venientes; inter *Triam* & *Gisortium*, post longos tractatus, præsente comite *Flandrensi Philippo*, in hoc pariter consenserunt; vt sumpto crucis signaculo, iter *Hierosolymitanum* socialiter expedirent. Rex igitur *Anglorum* primo crucis signaculum suscepit de manibus Archiepiscoporum *Remensis*, & *Wilhelmi Tyrensis*: quorum vltimus à Domino Papa, super negotio crucis officium legationis susceperat in partibus Occidentis. Deinde Rex *Francorum* & *Philippus* comes *Flandrensis* crucem sumentes; exemplum aliis potissimum præbuerunt. Vnde tam in imperio, quàm de vtroque regno Regum prædictorum, Archiepiscopi, Episcopi, Duces, Marchiones, Barones, milites & mediæ manus homines vulgusque promiscuum, Crucem animosius susceperunt. Prouisum est etiam inter eos, vt omnes de regno *Francorum* cruces rubeas, de terris Regis *Anglorum* albas: de terra comitis *Flandrensis* virides haberent cruces. De terris autem, catallis & rebus omnibus vsque ad peractam peregrinationem: & quilibet eorum in terra sua quadraginta diebus moram fecisset; omnia essent in eo statu, quo fuerunt 1188.
in die qua crucem susceperunt.

Quare Richardus comes Pictauiensis animum suum à patre alienauerit.

CIrca dies istos, *Gaufridus* de *Linziaco*, quendam *Richardo* Comiti *Pictauiensi* familiarem; strenuis insidiis interfecit. In tanti verò vltionem delicti, comes ad arma prouocatur: sed acceptæ crucis non immemor, omnibus hominibus *Gaufridi* crucis signaculo insigniri volentibus pepercit: alios in ore gladii interfecit. & in deditionem plura castella suscepit. Sed *Gaufridus* Regis *Anglorum* fultus pecunia & auxilio (vt dicebatur) *Richardo* comiti restitit, & parum profecit: vnde idem comes animum suum à patre alienauit. *Gaufrido* itaque superato, comes terram comitis *Tholosani* hostiliter ingressus, iniuriatus ab ipso, intra breue temporis spatium, castella eius septendecim subiugauit. Rex autem *Francorum* indignè ferens, quòd comes *Richardus* terram comitis *Tholosani* ingressus fuisset, eo non certiorato, castellum *Radulphi* latenter ingressus est, & omnes in illo repertos ad fidelitatem sibi faciendum coegit. Quod factum tanto principi ignominiosum videbatur: cum præsertim Rex *Anglorum*, post crucem susceptam, transiturus in *Angliam*; Regi *Francorum* totius terræ suæ custodiam tradidisset. Deinde Rex *Francorum* castellanos quosdam Regi *Anglorum* subiectos; in suum fauorem tam minis quàm promissis attraxit: & sic instinctu diabolico, post crucem susceptam Reges discordes effecti, mutuis sese damnis ad inuicem afflixerunt. Vnde Rex *Anglorum Francorum* ingressus regnum, à *Vernolio* vsque *Medunam* vniuersa contriuit. Eodem anno *Richardus Wintoniensis* Episcopus obiit vndecimo Kalendas Ianuarii; & *Wintoniæ* sepultus est.

Epistola Frederici imperatoris Romani ad Salaadinum

EOdem anno *Fredericus* Romanorum Imperator *Salaadino* scripsit pro negotio terræ sanctæ, sub hac forma. Fredericus *Dei gratia* Romanorum *Imperator, semper augustus, & hostium Imperii magnificus triumphator*; Salaadino Saracenorum *præsidi*, Hierusalem *fugere exemplo* Pharaonis. *Quoniam terram sanctam nuper prophanasti, cui æterni Regis Imperio imperamus, tu tanti sceleris præsumptuosam plectibilemque audaciam, debita animaduersione deterreri, Imperialis celsitudo & officii solicitudo nos admonet. Quapropter, nisi occupatam terram & omnia restituas, adiuncta satisfactione satis constitutionibus pro tam nefandis excessibus taxata (ne legitimum minime videamur indicere bellum) à capite Kalendarum Nouembrium, euoluto anni spatio, terminum constituimus, ad experiendam belli fortunam in Campo* Thaneos, *in virtute viuificæ Crucis & in nomine veri* Ioseph. *Vix enim credere possumus hæc te latere, quod ex scriptis veterum & in historiis nostri temporis factum redolet. Numquid scire dissimulas, ambas* Æthiopias, Mauritaniam, Persiam, Syriam, Parthiam, Iudæam, Samatiam, *maritimam* Arabiam, Chaldæam, Ægyptum *&* Armeniam, *cum innumerabilibus terris nostræ ditioni esse subiectas? Norunt hæc Reges, qui cruore gladii* Romani *sunt crebrius inebriati. Et tu quidem, authore Deo, intelliges, quid nostra victricis aquila, quid cohortes diuersarum nationum, quid furor* Theutonicus *etiam in pace arma mouens, quid caput indomitum* Rheni, *cuius iuuentus nunquam nouit fugam; quid procerus* Bauarus, *quid* Sueuus *astutus, quid* Franconia *circumspecta, quid in gladio ludens* Saxonia, *quid* Thuringia, *quid* Westphalia, *quid agilis* Brabantia, *quid nescia pacis* Lotharingia, *quid inquieta* Burgundia, *quid* Alpinæ *falces, quid* Frisonia *in momento prosiliens, quid* Bohemia *vltra morem gaudens, quid* Polonia *sua feris ferior, quid* Austria, *quid* Stiria, *quid* Burgelia, *quid partes* Illyricæ, *quid*

1188. Leonardia, *quid* Tufcia, *quid* Archaritana, *quid vetus* Proterba, *quid* Spinacius *naucleras. Denique dextram nostram, quam senio argius, qualiter gladium vibrare dedicerit, dies illa lætitia plena & iocunditate triumpho Christi præfixa te docebit.*

ILli Regi sincero amico, magno, excelso Frederico Regi Alemanniæ, *in nomine Dei misericordis, per gratiam Dei vnius potentis, exuperantis, victoris perennis, cuius non est finis. Gratias ei agimus perennes, cuius gratia est super omnem mundum, deprecamur eum, vt infundat orationem suam super Prophetas suos, & maximè super instructorem nostrum nuncium suum* Mahumet *Prophetam, quem misit pro correctione rectæ legis, quam faciet apparere super cunctas leges. Notum facimus Regi sincero, potenti, magno amico, amicabili Regi* Alemanniæ, *quod homo quidam* Henricus *nomine, venit ad nos dicens, se esse nuntium vestrum, & detulit nobis quandam chartam, quam esse dixit vestram. Nos legi fecimus chartam, & audiuimus eum viua voce loquentem, & verbis, quæ ore dixit, verbis respondimus, & hoc est responsum chartæ. Quod computastis qui vobiscum concordant, venientes super nos, & nominastis, & dixistis: Rex talis terræ, & Rex alterius terræ: & comes talis, & tales: & tales Archiepiscopi, & Marchiones & milites: sed si nos vellemus dinumerare eos, qui sunt in nostro seruitio, & qui sunt intendentes nostro præcepto & prompti nostro sermoni, & qui dimicarent coram nostris manibus, non possent in scriptum redigi. Et si* Christianorum *computastis nomina*, Saracenorum *sunt plura & abundantiora, quàm* Christianorum. *Et si inter vos &* eos, *quos nominastis* Christianos: *mare est, inter* Saracenos, *qui non possunt æstimari, non est inter eos & nos mare, vel vllum impedimentum veniendi ad nos. Et nobiscum habemus* Bedewini, *quos si opponeremus inimicis nostris, sufficerent. Habemus &* Turkemannos, *quos si effunderemus super inimicos nostros, destruerent eos. Habemus rusticos, qui dimicarent strenuè, si iuberemus, contra gentes quæ venturæ sunt super terram nostram, & ditarentur de eis & exterminarent eas. Habemus soldarios bellicosos, per quos terram apertam habemus & adquisitam & expugnatos inimicos: & hi & omnes Reges paganismi, non tardabunt, cùm eos summonuerimus & vocauerimus. Et vos, cùm fueritis congregati, sicut charta vestra dicit, & duxeritis multitudinem vestram, vt narrat nuntius vester, obuiabimus vobis per potentiam Dei, & obtinebimus terras fortitudine Dei. Nam si veneritis, cum toto posse vestro venietis, & præsentes eritis cum omni gente vestra. Et scimus quod nullus remanebit in terra vestra, qui se defendere possit vel terram tueri, & quando Deus victoriam nobis sua fortitudine donauerit, nihil amplius erit, quàm vt terras vestras liberè capiamus fortitudine sua & voluntate. Adunatio enim legis* Christianorum *bis venit super nos, in* Babylone; *vna vice apud* Damietam, *& altera apud* Alexandriam: *& nostis qualiter Christiani vtraque vice redierint, & ad qualem exitum venerint. Et Deus adunauit nobis regiones affluentibus, & adunauit eos longè lateque sub potestate nostra*, Babyloniam *cum pertinentiis suis, terram* Damasci *& maritimam* Hierusalem, *terram* Gethsure *& castella eius, terram* Roasiæ *cum pertinentiis, regionem* Indiæ *cum pertinentiis. Et per gratiam Dei, hoc totum est in manibus nostris. Et residuum Regum* Saracenorum *nostro est imperio subiectum. Nam si mandaremus excellentissimis Regibus* Saracenorum: *non retraherent se à nobis. Et si summoneremus* Caliphum de Baldac, *quem Deus saluet, de sede excelsi imperij sui exurgeret, & veniret in auxilium excellentiæ nostræ. Et nos per virtutem Dei obtinuimus* Hierusalem *& terras eius, & remanent adhuc in manibus* Christianorum, *tres ciuitates*, Tyrus, Tripolis *&* Antiochia: *& de his non est aliud, nisi vt capiantur. At tamen si bellum vultis, & si Deus voluerit, vt fit per voluntatem suam, & quòd totam terram* Christianorum *adquiramus, obuia-*

Responsio Saladini.

A *bimus sicut scriptum est in charta vestra. Verùm si nos de bono pacis requisieritis, mandabitis procuratoribus istorum trium locorum prædictorum, vt ea nobis sine contradictione assignent, & vobis sanctam Crucem reddemus, & liberabimus omnes captiuos* Christianos *qui sunt in tota terra nostra, & permittemus vobis ad Sepulchrum vnum sacerdotem, & reddemus Abbatias quæ solebant esse in tempore Paganismi; & bonum eis faciemus, & permittemus venire peregrinos in tota vita nostra, & habebimus vobiscum pacem. Charta hæc scripta fuit, anno aduentus Prophetæ nostri* Mahumet, *Quincentesimo*
B *octuagesimo quarto, gratia Dei solius.*

EOdem anno, *Guido* Rex *Hierosolymorum*, cùm apud *Damascum* per annum detentus fuisset in vinculis, *Salaadinus* sub tali illum pactione absoluit; vt abiurato regno, mare quàm citiùs proscriptus transiret. Hanc pactionem cassandam clerus regni deliberat, nec ibi fidem esse seruandam, vbi periclitatur religio, dum terra promissionis omni solatio destituta, caput non habeat nec rectorem, nec peregrini venturi ductorem.
C Rege itaque à vinculis soluto, confluxerunt ad eum multi peregrini, qui nuper aduenerant cum populo regionis, & copiosum exercitum confecerunt. Qui *Tyrum* ingredi volentes, à *Marchiso* admittuntur, licet eo pacto ciuitas ei commissa fuisset, vt regi reuerenti & regni hæredibus redderetur. Sed post dies paucos, eodem *Marchiso* defuncto, hæc pestis cessauit. Mortuus est etiam eodem tempore, *Reimundus* comes *Tripolitanus*; cui imputabatur totus sinister euentus terræ promissionis, quo minùs *Christianè* (vt dicitur ex mentis alienatione) in extremis viaticum non percepit.
D Et his ita gestis, Rex cum exercitu Baronum regni, qui sibi adhæserant, sociatis sibi Templariis & Hospitalariis; *Veneticanis* etiam qui nuper aduenerant & *Ianuensibus* peregrinis, iter versus *Ptolemaidam*, quæ alio nomine *Achon* dicitur, arripuit; cuius robur veraciter innumeratum, ad nouem millia armatorum excreuit. Rex itaque *Hierosolymitanus* cùm *Ptolemaidam* peruenisset, fecit omnes suos in collem ascendere ciuitati vicinum, qui eo quod instar *Turris* erectus sit in sublime & rotundus, *Turonum* à vulgo nuncupatur. Mons au-
E tem iste à parte vrbis Orientali consurgit editior, & in circuitu longè prospectum in plana diffundit. Die igitur tertia post suum aduentum, vrbis à *Christianis* obsessio facta fuit, quæ postea non defecit vsque ad tempus quo capta fuit à Regibus *Francorum* & *Anglorum*, *Philippo* & *Richardo*. Adeò quidem peregrini simplices & mediæ manus homines bellatores, concepto deuotionis feruore, ducuntur, quòd suis regibus vel Dominis non expectatis, ab extremis mundi partibus confluunt
F Domino seruituri.

Guido Rex Hierosolymorum à carcere liberatur.

REx autem *Hierosolymorum*, peregrinorum multitudine vallatus; fecit suos omnes de *Turono* descendere; & vna cum peregrinis, qui nuper aduenerant, ante ciuitatem castra locauit. Post dies autem paucos, superueniens *Salaadinus* in manu robusta, impetum in *Christianos* fecit acerrimũ; vt qui putabat eos insultu primo vincendos. At fideles in vnum conglobati, quasi pro animabus
G decertantes, viriliter restiterunt; quos *Salaadinus* circumcingi iubens, pro impossibili, quod ex omnibus pes vnus euaderet, iudicabat. Sed aliter visum est ei qui dissipat consilia reproborum. Nam cùm per triduum insultus Infidelium vndique venientium pertulissent, & iam quasi debilitati ab hostibus deficere cœpissent, ecce aspiciunt classem cum duodecim millibus *Danorum* & *Frisonum* velis sinuantibus accedere ad portum: quem Deo opi-

Salaadinus ab Achon cum ignominia recessit.

1188.

iulante cum prosperitate optata intrauerunt. H[illegible] huiusmodi, quæ fiebant assiduè, visionibus permotus *Salaadinus* confusus ad terræ suę inferiora descendit.

Magnum impedimentum terræ sanctæ.

ACcessit autem his diebus, ad terræ sanctæ magnum impedimentum discordia; quæ nuper & post Crucem susceptam, inter Regem *Francorum* & *Pictauensem Richardum* ex vna parte: & *Henricum* Regem *Anglorum* surrexit, ex altera: adeò quidem, vt mutua adinuicem castella surriperent, & multa mala in homicidiis & spoliis perpetrarent. Qui tandem pro bono pacis in *Normanniam* ad colloquium conuenientes: Diabolo superseminante zizania in medio tritici, discordes ab inuicem recesserunt, &c.

REx *Henricus* in partibus transmarinis moram faciens, infestationes, quas sibi Rex *Francorum Philippus* & comes *Pictauorum Richardus* filius eius faciebant; grauiter nimis & molestè ferebat. Fuit autem ad Natale Domini, in *Andegauia* apud *Saumur*: & solemne festum ibi tenuit: licet quàm plures de Comitibus & Baronibus suis ab eo recessissent, & *Richardo* filio suo adhæsissent. Post festum sancti *Hilarij* ruptis treugis quæ erant inter Reges: *Philippus* Rex *Francorum* & comes *Richardus*, congregatis copiis militaribus, intrauerunt terras regis *Anglorum*, & ea feraliter deuastare cœperunt. *Britones* etiam, relicto eo, *Richardo* comiti adhæserunt. Sed Papa *Clemens* admirans nondum pacem inter Reges fuisse reformatam: misit *Ioannem de Agnanio* Cardinalem cum plena potestate, ad lites Regias dirimendas. Qui cùm ad eos venisset, & ipsos nunc asperis, nunc blandis sermonibus, ad pacem commouisset: ipsi tandem Reges: præstita cautione, iurauerunt, quod starent iudicio *Bituricensis*, *Rothomagensis*, & *Cantuariensis* Archiepiscoporum: ita scilicet, vt si quis eorum deficeret, quò minus inter eos pax solida firmaretur, & iter *Hierosolymitanum* expediretur: in eum tanquam in dominicæ crucis, & totius *Christianæ* religionis subuersorem: Domini Papæ sententiam excommunicationis promulgarent. Statimque Cardinalis sententiam tulit, in omnes tam clericos quàm laicos: per quos staret quo minùs pax fieret inter Reges: saluis tantummodò regum personis eorundem.

Epistola filij Marchionis de oppressione terræ sanctæ.

EOdemque tempore, transmissa est huiusmodi Epistola *Cantuariensi* Archiepiscopo. *Cantuariensi Archiepiscopo* Baldewino, Conradus *filius* Marchionis *de* Monte ferrato, *salutem. Turbantur elementa, & Catholicæ fidei derogatur, cùm sedes* Hierosolymitana *Apostolicæ sedi subtrahitur. Periit enim* Hierosolyma, *& inertia* Christianorum à Saracenis *vilissimè pertractatur. Fœdant namque Dominicum Sepulchrum, destruunt* Caluariæ *locum, natiuitatem* Christi *conculcant, & beatæ Virginis eradicant sepulchrum. Sedes* Constantinopolitana, Romanæ *sedi nullam exhibet reuerentiam;* Antiochena *quidem laborare dignoscitur in extremis. Hæc autem omnia* Christianorum *constat desidia contigisse. Lugenda est ciuitas* Hierusalem *atque lugubriter lamentanda: quæ suis cultoribus spoliata, qui* Christo *per horas diei ac noctis constituti, Deo cantando & orando, famulabantur: nunc (proh dolor)* Mahometh *excelsa voce laudatur, ritibus polluta* Saracenis. *Vestra igitur celsitudini preces cum lachrymis porrigo commixtas, quatenus calamitatum terræ sanctæ misereri dignemini, vt confortetis Reges, commoneatis fideles, vt canibus expulsis à patrimonio* Iesu Christi, *misericorditer subueniant, vincula soluant, prophanata mundent, vt terra sanctis* Christi *pedibus calcata, de potestate Infidelium potenter liberetur.*

ACcedit etiam ad cumulum iniquitatis, ad opprobrium & desolationem *Christianitatis* familiaritas quæ viget inter *Salaadinum* & Imperatorem *Constantinopolitanum*: cui idem *Salaadinus* tradidit omnes Ecclesias terræ promissionis, vt in eisdem seruiatur secundùm ritum *Græcorum*. Insuper etiam & idem *Salaadinus* misit Idolum suum *Constantinopolim* Imperatoris assensu, vt ibi publicè coleretur: sed per gratiam Dei, captum est in mari à *Ianuensibus*, & cum ipsa naui perductum est *Tyrum*. Nuper etiam exercitus constructus est copiosus ante vrbem *Antiochiæ*, & dictus Imperator promisit centum Galeias *Salaadino*. *Salaadinus* quoque dedit ei totam terram Promissionis, ita scilicet, vt impediat viam *Christianorum*: maxime autem *Francorum*, ad succursum terræ sanctæ properantium. Nec est aliquis apud *Constantinopolim*, qui crucem accipiat, quin statim capiatur & incarceretur. Hoc autem nobis solatium est, quòd nuper frater *Saladini* & filius ante *Antiochiam* capti sunt, & sub salua custodia deputati.

Confœderatio Imperatoris Constantinopolitani & Salaadini contra Christianitatem.

EOdem quoque anno, post Paschalem solemnitatem inter Reges *Francorum* & *Anglorum* habitum est colloquium prope *Feritatem Bernardi* sed ad vltimum in hebdomada Pentecostes, ibidem conuenientes, tractatum diligentem habuerunt: super hoc postulauit vtique Rex *Francorum Alesiam* sororem suam, quam rex *Angliæ* habuit sub custodia sua donari *Richardo Pictauensium* comiti in vxorem, & aliquam securitatem sibi fieri de regno *Angliæ*, post decessum suum. Petiit insuper, vt *Ioannes* filius eius crucem susciperet, *Hierosolymam* profecturus. Nam *Richardus* frater eius, iter illud nullatenus sine ipso arriperet. Sed quia Rex *Angliæ* huic petitioni assensum præbere noluit: discordes ab inuicem recesserunt.

Quibus de causis Richardus comes et clauiculis a sodalitio patris recesserit.

HOc vtique colloquio Cardinalis memoratus, constanter asserebat: quod nisi Rex *Franciæ* & comes *Richardus* cum rege *Anglorum* ad plenum componerent; omnes terras eorundem, sub interdicto concluderet. Cui rex *Francorum* respondit, se ipsius sententiam nullatenus formidare: cum nulla æquitate fulciretur. Addidit etiam, ad Ecclesiam *Romanam* minime pertinere, in Regem aliquem, maxime *Francorum* per sententiam animaduertere; si Rex idem in homines suos demeritos, indomitos & regno suo rebelles vlciscendi causa, insurgere disposuerit. Adiunxit, insuper, quòd Cardinalis prænominatus, iam desiderabiles Esterlingos regis *Angliæ* olfecerat: quorum odore attractus, ipsi plus æquo (*Romanorum* more) extitit fauorabilis: vnde ipsum iudicem suspectum habebat. Comes etiam *Richardus* vix se continuit, vixque magnatum manibus retentus est, quin extracto gladio, in ipsum Cardinalem furibundus irruisset. Vnde Cardinalis retrocedens, latuit tremulus, & verba continuit ampullosa. Archiepiscopi verò aliique magnates impetum comitis refrænantes, asseruerunt Cardinalem de negotio crucis & *Christianitatis* honore sollicitare. Et sic, reposito gladio, spiritus commoti comitis, fœlicior conquieuit. Datum est igitur Regi *Angliæ* consilium, vt petitionibus filij sui præberet assensum. Dignum enim esse, consiliarij sui dicebant, vt filio suo & hæredi legitimo, militique tam strenuo, aliquam securitatem faceret gaudenter de hæreditate sua habenda; si ipsi, Deo ordinante, superuixisset. Quibus respondit Rex incontinenti, se nullatenus hoc in tali statu facturum: quia id coactus potiùs quàm spontaneus fecisse videretur. Comes igitur *Richardus* commotus vehementer, cùm talia cognouisset: videntibus cunctis, fecit homagium Regi *Francorum* de toto tenemento patris sui, quod

Comminatio Cardinalis & responsio Regis Francorum.

1188. conceſſit. Sed vt veriùs dicatur, potiùs creditur diuina fuiſſe vltio, & ſanguinis beati *Thomæ* martyris reclamatio; quia quòd Deo & ſanctæ Eccleſiæ Rex palam promiſit, præcipuè contra libertatem Eccleſiæ bona vacantium Eccleſiarum inſiſcaudo, minimè adimpleuit. Circa dies iſtos; in feſto ſancti *Georgij*, *Fredericus Romanorum* Imperator loca Dominicæ paſſionis viſitaturus, peregrinationis ſuæ iter arripuit apud *Reinesburgh*, tranſitum per *Hungariam* & *Bulgariam*, vt propoſuerat, habiturus.

De morte Regis Henrici.

Rex autem *Henricus* de colloquio mœſtus valdè ad *Chinonem* veniens; graui tactus incommodo, maledixit diei in qua natus fuerat. Et ſic in angaria poſitus, infra triduum poſt concordiam factam, diem clauſit extremum. Obiit autem poſtquam regnauerat annis triginta quatuor, menſibus ſeptem & diebus quinque; in octauis Apoſtolorum *Petri* & *Pauli*. In craſtino autem dum portaretur ad ſepeliendum, regio indutus apparatu, coronam in capite habens auream, & chirothecas in manibus, calceamenta auro texta in pedibus & calcaria, annulum magnum in digito, & in manu ſceptrum, accinctuſque gladio, diſcooperto vultu iacebat. Quod cùm *Richardo* filio ſuo nunciaretur, feſtinaliter ei venit obuiam, male ſibi conſcius. Quo ſuperueniente, confeſtim erupit ſanguis ex naribus Regis mortui; ac ſi indignaretur ſpiritus in aduentu eius, qui eiuſdem mortis cauſa eſſe credebatur, vt videretur ſanguis clamare ad Deum. Quod videns comes abhorruit, & amariſſime flere cœpit, & inæſtimabili perturbatus anguſtia, vſque ad fontem Ebraldi ſequens, corpus patris ſui ab Archiepiſcopis *Turonenſi*, & *Treuerenſi*; Diuinis ſolemniter (vt decuit) celebratis, fecit honorificè tumulari.

ET quoniam idem Rex adhuc viuens dicere conſueuerat, ex animi magnificentia orbem vniuerſum vni non debere pro voto Principi magnifico ſufficere, inſcriptio tumuli talis extitit.

Epitaphium Regis Henrici ſecundi.

> Rex Henricus *eram, mihi plurima regna ſubegi,*
> *Multiplicique modo, Dux & Comes fui.*
> *Cui ſatis ad votum non eſſent omnia terræ*
> *Climata, terra modo ſufficit octo pedum.*
> *Qui legis hæc penſa, diſcrimina mortis, & in me*
> *Humanæ ſpeculum conditionis habe.*
> *Sufficit hic tumulus, cui non ſufficerat orbis.*

Leges autem quas idem Rex ad vtilitatem regni ſtatuit, hoc in loco ſcriberem, ſi lectorem offendere pro prolixitate non dubitarem. Per idem tempus, *Matildis* vxor ducis *Saxoniæ*, & eiuſdem Regis filia; præ dolore huius dicti infortunij (vt dicitur) defuncta eſt.

Comes Richardus ducatum Normanniæ accepit.

DEfuncto itaque Rege *Henrico* ſecundo, *Richardus* filius eius ſtatim iniecit manus in *Stephanum* de *Thurnham* Seneſcallum *Andegauiæ*; & mittens eundem in cuſtodia, exigit ab eo caſtella & theſauros patris ſui, quos habebat. Deinde omnes ſeruientes patri ſuo, quos fideles nouerat, honorificè ſecum retinuit, & vnicuique ſeruitium, quod patri ſuo longo tranſacto tempore fecerat, ſecundum cuiuſque meritum recompenſauit. *Ioannem* verò fratrem ſuum ad ipſum venientem, honorificè ſuſcepit. Tunc pergens in *Normanniam*, *Rothomagum* venit; atque decimo tertio Kalendas Auguſti, præſentibus Epiſcopis, Comitibus, Baronibus, ac militibus per miniſterium Archiepiſcopi, de altari beatæ Virginis *Mariæ*, ducatus *Normanniæ* gladium ſuſcepit. Receptaque fidelitate tam cleri quàm populi; *Ioanni* fratri ſuo omnes terras, quas pater ſuus ei dederat in *Anglia*, ter-

A ram vi licet quatuor millium marcarum cumque Comitatu toto *Moretonij*, liberaliter confirmauit. Conceſſit etiam *Gaufrido* fratri ſuo Eccleſiæ *Lincolnienſis* electo, Archiepiſcopatum *Eboracenſem*; qui continuo, miſſis clericis ſuis cum literis ducis, accepit Archiepiſcopatum in manu ſua, expulſis cuſtodibus Regis, & *Huberti Walteri*, eiuſdem Eccleſiæ *Decani*. Dux igitur tertia ſui ducatus die, habuit colloquium cum Rege *Francorum*, inter *Caluum Montem* & *Trie*; in quo colloquio Rex *Francorum* poſtulauit *Giſortium* caſtellum, & totam

B prouinciam adiacentem; ſed quoniam dux accepturus erat *Aleſiam* ſororem Regis in coniugem, ſuſtinuit ad tempus, promiſſis à duce quatuor millibus marcarum, præter ſupradictam pecuniam, quam promiſerat pater ſuus.

Rex Richardus matrem ſuam à longo carcere liberauit.

INterea mater eius Regina *Alienora*, quæ per annos ſexdecim à thoro patris ſeparata, ſub arcta cuſtodia tenebatur: ſtatuendi quæ vellet à filio poteſtatem accepit. Datumque eſt regni principibus in mandatis, vt omnia diſponerentur ad vo-

C tum Reginæ. Quæ continuo accepta poteſtate, omnes captiuos per *Angliam* à carceribus liberauit, ſicutque experimento didicerat, carcerales cuſtodias hominibus nimis eſſe moleſtas. His profectò diebus, venit in lucem Prophetia *Merlini*, vbi dicitur; *Aquila*; ſiquidem Regina illa eſt appellata: quia duas alas ſuper duo regna, *Francorum* videlicet & *Anglorum* expandit: & prætereà propter rapacitatem, quia tam animas quàm corpora ſua rapuit ſpecioſitate. Hæc à Rege *Francorum* diſiuncta fuit propter conſanguinitatem, per diuortium à Rege *Anglorum* propter ſuſpicionem

D & cuſtodiæ carcerali deputata. Sic igitur *Aquila* rupti fœderis vtrobique fuit. Quod autem addidit, & tertia nidificatione gaudebit, ſic intelligi poteſt; Primogenitus Reginæ filius nomine *Wilhelmus*, in puerili ætate deceſſit: *Henricus* ſecundus in Regem ſublimatus, hoſtiliter cum patre congreſſus, naturæ debitum perſoluit; *Richardus* filius eius tertius, tertia nidificatione denotatus, matri gaudium fuit, qui eam (vt dictum eſt) à carceris ſqualore liberatam, reuerenter vt matrem honorauit.

Dux Richardus in Angliam coronandus venit.

E HIs ita diſpoſitis, dux *Richardus* ſingulis hominum ſuorum iura ſua reddens, vſque ad *Barbe* fluuium venit: Ibique naues aſcendens, apud *Portesmuthes*, Idibus Auguſti applicuit. Cuius aduentus, cùm eſſet per *Angliam* diuulgatus, gauiſi ſunt clerus & populus de aduentu ipſius. Et licet quidam moleſte tuliſſent mortem patris illius, ſolatium tamen illis fuit, quod quidam ait:

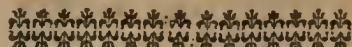
> *Mira canam, Sol occubuit, nox nulla ſequuta eſt.*

F

Statim autem dux vt applicuit, *Wintoniam* veniens: fecit ponderare & in ſcriptum redigere omnes theſauros patris ſui. Et inuenta ſunt plura quàm nongenta millia librarum in auro & argento, præter vtenſilia & iocalia, & lapides pretioſos. Deinde apud *Sariſburiam* veniens, & inde de loco ad locum pergens: vnicuique ius petitum reddidit: & multis terras non habentibus, liberaliter

G conceſſit & dedit. Dedit prætereà *Ioanni* fratri ſuo, filiam *Roberti* comitis *Gloucerniæ*, cum comitatu illo, & caſtellis de *Marleburgh*, de *Lutegareshale*, de *Pec*, de *Bolſoueres*, de *Notingham*, & de *Lancaſtre* cum honoribus ad ea pertinentibus cum honore *Willelmi Peuerel*, & ei omnia confirmauit. Quo facto, Comes *Ioannes* deſponſauit præfatam comitis filiam, contra prohibitionem *Balduini* Cantuarienſis Archiepiſcopi: eo quod parentes erant in tertio gradu conſanguinitatis. Eodem

1188. tempore, *Gaufridus* Elienfis Epifcopus, duodecimo Kalendas Septembris, inteftatus deceffit: vnde ex reliquiis eius confifcata funt tria millia marcarum argenti cum ducentis marcis auri, excepto thefauro fuo in vafis, iocalibus, & auro.

DE CORONATIONE REGIS RICHARDI *Primi.*

DVX Richardus, omnibus neceffariis ad coronationem fuam præparatis, *Londonias* venit: vbi congregatis Archiepifcopis *Cantuarienfi*, *Rothomagenfi*, & *Treuerenfi*, à quibus abfolutus fuerat in partibus C tranfmarinis, eo quod arma mouerat contra patrem fuum, poft fufceptam crucem. Affuit etiam & Archiepifcopus *Dublinenfis*, cum omnibus Epifcopis, Comitibus, Baronibus & regni magnatibus. Congregatis igitur omnibus, ordine fubfcripto, diadema fufcepit. In primis venerunt Archiepifcopi, Abbates & clerici, cappis choralibus induti, præuia cruce, aqua benedicta, & thuribulis, vfque ad oftium thalami interioris, & duxerunt ipfum Ducem in Ecclefiam *Weftmonafterienfem*, D vfque ad maius altare, cum proceffione folemni. In medio autem Epifcoporum & clericorum procedebant quatuor Barones, portantes candelabra cum cereis accenfis, poft quos veniebant duo Comites, quorum primus portabat fceptrum regale, in cuius fummitate fignum erat aureum, & alter portabat virgam regalem, habentem in fummitate columbam. Et poft illos veniebant duo Comites, & tertius in medio eorum, portantes gladios in vaginis aureis, de thefauro Regis fupradicto. E Sequebantur autem illos fex Comites & Barones, portantes fcacarium vnum, fupra quod pofita erant regalia infignia & veftes, fequente eos Comite *Ceftriæ*, in excelfo coronam auream mirifice gemmatam portante. Ad vltimum autem venit dux *Richardus*, habens Epifcopum à dextris, & alium à finiftris, & fupra illos portabant quatuor Barones vmbraculum de ferico, fuper quatuor haftas auro pictas: & ad altare peruenientes, coram clero & populo, propofitis facrofanctis Euangelijs F cum plurimorum fanctorum reliquiis, iurauit: quod pacem, honorem ac reuerentiam, omnibus diebus vitæ fuæ, portabit Deo & fanctæ Ecclefiæ & eius ordinatis. Iurauit etiam, quod populo fibi commiffo rectam iuftitiam exercebit, & quod malas leges & iniquas confuetudines, fi aliquæ fuerint in regno fuo, delebit: & bonas obferuabit. Deinde exuerunt eum omnibus indumentis fuis, præter braccas, & camifiam quæ in fcapulis diffuta erat, propter vnctionem. G *Baldewinus* Cantuarienfis Archiepifcopus, fandaliis calceatum, auro textis, in tribus locis eum in Regem vnxit, videlicet in capite, in fcapulis, & in brachio dextro, cum orationibus ad hoc conftitutis. Pofito deinde fuper caput eius panno lineo facrato, pileum defuper pofuit. Et regalibus indutum veftimentis, cum tunica & dalmatica, tradidit ei Archiepifcopus gladium ad malefactores Ecclefiæ reprimendos. Quo facto, duo Comites calceauerunt ei calcaria, indutufque mantea, coniuratus eft ab Archiepifcopo ex parte Dei: & prohibitus ne hunc honorem acci-

A pere præfumat, nifi in mente habeat facramenta tenere, quæ fecit. Et ipfe refpondit, fe per auxilium Dei, bona fide obferuaturum omnia fupradicta. Deinde coronam de altari accipiens, Rex tradidit Archiepifcopo, quam ipfe capiti Regis impofuit, fceptrum in manu dextera, & virgam regalem in finiftra baiulantem: & fic coronatus, ductus eft ab Epifcopis & Baronibus, præcedentibus candelabris, cruce & tribus gladiis B fupradictis, ad fedem fuam. Et incœpta eft illico folemnis feftiuitas Miffæ celebrandæ. Et cum peruentum fuiffet ad offertorium Miffæ, præfati duo Epifcopi, duxerunt eum ad offerendum, & iterum reduxerunt, fimiliter ad Pacem. Tandem Miffa gaudenter cantata & omnibus rite peractis, fæpe dicti duo Epifcopi reduxerunt coronatum, fceptrum in dextra, regalem verò virgam in finiftra baiulantem: & ordinata proceffione, in chorum reuerfi funt. Quo cùm perueniffet Rex, depofitis regalibus indumentis, leuiores, coronam C & veftes refumens, perrexit ad prandium: Vbi Archiepifcopus *Cantuarienfis* in eminentiori loco fcilicet à dextris Regis, & pofteà alij Archiepifcopi, & Epifcopi, Comites & Barones, fecundum fuum ordinem & dignitatem, cum clero & populo ad menfam collocati, epulabantur fplendide, Baccho per pauimentum & parietes palatij difcurrente. Acta autem funt hæc die Dominica, tertio Nonas *feptembris*. Officia Prælatorum & magnatum, quæ ab antiquo iure & confuetudine D in Regum coronationibus fibi vendicant, & facere debent, in rotulis Scaccarij poterunt reperiri.

HVic coronationi multi *Iudæorum* interfuerunt, contra Regis prohibitionem. Die itaque præcedenti, communi interdictum eft edicto, ne *Iudæi* aut mulieres intereffent propter magicas artes, quæ folent in Regum coronationibus exerceri: de quibus *Iudæi* & aliquæ mulieres funt infames. Curiales autem quamuis occulte aliqui *Iudæorum* (quorum proprium eft prohibita perpetrare atque facere) illuc infœliciter E veniffent, iniectis manibus, fpoliauerunt eos. Regales egregie baculatos, & ab Ecclefia illos eiicientes, femiuiuos reliquerunt. Audiens autem vulgus ciuitatis, quod curiales ita fæuiebant in *Iudæos*, irruerunt in illos communiter qui in ciuitate remanferant: multifque vtriufque fexus ex eis interfectis, & domibus fubuerfis, & fuccenfis, aurum eorum & argentum, chartas & veftes pretiofas rapuerunt. Qui autem euaferunt, fugerunt F ad Turrim *Londonij*, & domos amicorum fuorum, in locis tutioribus latitantes. Hæc perfecutio in ortu Iubilæi fui, quem *annum Remiffionis* appellant antiqui, vix per annum conquiefcere potuit, & factus eft *Iudæis* annus confufionis. In craftino autem cùm Rex talem cognouiffet eis illatam iniuriam, quam propriam reputabat: tres culpabiles, & alios proteruiores fecit comprehendi & fufpendi: vnum vero, quia furtum fecerat de re cuiufdam *Chriftiani*, duos, quia incen- G dium fecerunt in Ciuitate, vnde domus *Chriftianorum* funt combuftæ. Audientes autem *Chriftiani* per *Angliam* in locis diuerfis conftituti quod apud *Londinum* actum eft de *Iudæis*: irruerunt in eos vbique: maximamque ex eis ftragem facientes, & eorum fpolia diripientes, multos immifericorditer peremerunt. Sed Rex in craftino coronationis fuæ, cum homagia & fidelitates à regni magnatibus fufcepiffet, prohibuit eis forisfacere. Sed pacem fuam habeant per omnes *Angliæ* ciuitates. Omnia verò commercia rerum venalium, per totum regnum conftituta funt legaliter & irrefra-

Strages Iudæorum.

1188.

1188. gabiliter, vnius ponderis & mensuræ. Magnificus autem Rex *Richardus* ac munificus; monachis *Cisterciensibus* ad Capitulum generale, de diuersis terris & longinquis venientibus & conuenientibus; centum marcas argenti annuatim percipiendas contulit. Quod & charta sua eisdem confirmauit: & hoc de Ecclesia, quam habent in *Scardeburga*.

Quos Pastores concessit Ecclesiis vacantibus. Rex *Richardus* in crastino exaltationis sanctæ Crucis apud *Pipewelle*, Archiepiscoporum, Episcoporum & aliorum magnatum suorum fretus B consilio, benignè concessit *Gaufrido* fratri suo Archiepiscopatum *Eboracensem*, *Godefrido de Lucy* Episcopatum *Wintoniensem*, *Richardo Eliensi* Archidiacono *Londiniensem*, *Huberto Waltero Sarisberiensem*, *Willielmo de Longo campo Eliensem*: qui ritè electi, in Episcopos consecrantur. Notandum tamen, quod *Balduuinus* Archiepiscopus *Cantuariensis* factus electionibus; prohibuit *Gaufrido Eboracensi* electo, ne ab aliquo alio quàm à se ordinem susciperet sacerdotalem vel consecrationem Episcopalem, & super hoc sedem Apostolicam appellauit.

Hugo Dunelmensis Episcopus, data pecunia, nomen Comitis obtinuit. Eodem tempore, Rex *Richardus* deposuit à Baliuis suis *Ranulphum* de *Glanuilla* iusticiarium, & ferè omnes vicecomites *Angliæ* & ministros eorum, quos omnes ad grauem coëgit redemptionem. Et vt tertiam promissionis ab infidelium dominatione eriperet, omnia eis iam venalia exposuerat: donationes videlicet, castella, villas, syluas, prædia, vicecomitatus, & his similia. Vnde factum est, quòd *Hugo* de *Pusaz Dunelmensis* E- D piscopus, vir pomposus & sæcularis: emit sibi & Ecclesiæ suæ villam Regis quæ *Seggesfeld* appellatur, cum vapintakio & omnibus pertinentiis suis, ac *Northumbambriæ* comitatum, in vita sua. Qui à Rege gladio comitatus accinctus, nomen sibi eo mitis vsurpauit. Quo gladio accincto, Rex cum cachinno astantibus dixit: Iuuenem feci comitem de Episcopo veterano. Tandem verò ad cumulum subsannationis dedit Episcopus eidem Regi, mille marcas argenti, vt esset Iusticiarius *Angliæ*; & vt ab itinere terræ sanctæ remaneret. E Et ne à quoquam redargui posset, data pecunia infinita, à sede Apostolica, quæ nulli deest pecuniam largienti; licentiam impetrauit remanendi: qui tamen priùs votum spontaneus fecerat peregrinandi. Sicque Crucem Dominicam tersenarum ambitu rerum, Episcopus seductus deposuit. In hoc quoque Episcopi facto, produit in lucem sancti *Godrici* heremitæ Prophetia, qui eidem Episcopo in suæ promissionis initio ad se ve- F nienti, de statu suo futuro, & vitæ suæ longæuitate quærenti, tale fertur dedisse responsum. De statu vestro futuro, & de vitæ vestræ diuturnitate diffinire, Dei est & sanctorum Apostolorum, & eorum consimilium & non meum: quia pro peccatis meis hic ago pœnitentiam, & adhuc me miserum & peccatorem esse doleo. Sed illud vobis dico, quòd ante mortem vestram, per septennium dolendam incurres cæcitatem. Episcopus autem à viro Dei recedens, sæpiùs in animo reuolnit ea quæ audiuit: & quasi securus de dictis sancti effectus, cum maxima sollicitudine medicorum, oculis medicinas conseruatiuas adhibuit, vt tam vita quam visu diuturniore frueretur. Sed tamen cùm multorum annorum curricula inualetudine qua & mortuus est, pressus iaceret, & à medicis quid sibi esset agendum curiosè requireret: vnanimi omnes consensu Episcopo dederunt consilium, vt animæ suæ salubriter prouideret, & eò diligentiùs, quo se sciret festinanter moriturum. Quod audiens Episcopus, ait:

A Decepit me *Godricus*, qui septennem mihi cæcitatem ante mortem promisit. Cui sapientes eius 1188. amici responderunt: Meritò cæcus & dicebaris & fuisti; qui existens pontifex & animarum pastor, data pecunia Comitis & Iusticiarij, vanus ac superbus tibi nomen comparasti: curis sæcularibus te immiscens, peregrinationem tuam temerè postponendo. Et sic verum tibi dixit sanctus, vt cæcus fieres: imò totus factus es tenebrosus, mente scilicet potiùs quàm corpore, quæ cæcitas damnosior esse merito comprobatur. Eodem anno, obiit in multorum dolorem, *Willielmus* de *Mandeuilla*. Nonisque *Martij* factus est tonitrus horribilis nimis, cum damnosis coruscationibus.

Eodem anno, quarta die mensis *Octobris*, bellum inter *Christianos* & *Saracenos* commissum est in hunc modum. *Pugna inter Christianos & Paganos.* Rex *Hierusalem*, *Templarij*, *Hospitalarij*, Marchio de *monte Ferrato*, *Francigenæ*, *Thebaldus* præfectus & *Petrus Leonis*, Landegrauius cum *Theutonicis* & *Pisanis*; simul omnes collecti C quatuor millia militum & centum peditum in exercitu *Christi* fuerunt: *Saladinus* autem habebat è contrario centum millia militum, & peditum multitudinem numerosam. *Christiani* vero signo sanctæ crucis armati, circa horam diei tertiam, bellum inchoantes: Deo parti illorum fauente, Paganos vsque ad tentoria fugauerunt: & in ore gladij eos insequuti, septem acies Infidelium turpiter confringendo, dissipauerunt, *Balduuinum Saladini* filium interfecerunt, *Thecaldinum* fratrem eius lethaliter vulnerauerunt: quingentos præter eos *Saladini* milites peremerunt. Dum in hunc modum laudabiliter pugnauerunt, quinque millia militum ex improuiso exeuntes, insultum in *Christianos* fecerunt: *Saladinus* vero hoc viso, vires suas vehementer exacuit: *Christiani* vero ex vtroque latere angariati à *Paganis*, vellent nollent, sese in tentoriis viriliter receperunt: magister tamen *Templi*, & plures *Christianorum* eodem die perempti sunt.

Tempore quoque sub eodem, Rex *Scotorum* *Willielmus* fecit homagium Regi *Anglorum Richardo* de iure suo in *Anglia*. *Willielmus Rex Scotorum facit homagium Regi Richardo.* Et Rex reddidit ei Castella de *Berewuic*, & *Rokesburc*. Et pro hac redemptione castrorum, & quieta clamatione; fidelitatis & liganciæ de regno Scotiæ, & chartæ suæ confirmatione: dedit Regi *Anglorum* memoratus Rex *Scotorum*, decem millia marcarum argenti. Eodem tempore, Rex *Richardus* dedit fratri suo *Ioanni*, Comitatum de *Sumersete* & de *Dorcestre*; dedit etiam *Alienoræ* matri suæ, dotem suam consuetam, & in augmentum, terras multas & honores.

Mense *Octobris Rotrodus* Comes *Perticensis*, ex parte Regis *Francorum* venit in *Angliam*, ad Regem *Richardum* nuncians ei & Baronibus *Angliæ*, ipsum & proceres regni *Franciæ* in generali conuentu *Parisius* iurasse, quod idem Rex cum suis Baronibus immutabiliter, Deo volente, erit apud *Vizeliacum* ad clausum Pascha: inde *Hierosolymam* profecturus. *Nuncij in parte Regis Franciæ venerunt ad Regem Richardum, postulantes vt peregrinationem iter simul expediant.* G Et in testimonium huius sacramenti, idem Rex misit chartam suam Regi *Anglorum*: petens vt ipse similiter cum suis magnatibus faciat eum secum, ad illum terminum de suo itinere prosequendo. Vnde Rex *Angliæ*, conuocatis Episcopis & regni proceribus, apud *Westmonasterium*, à nunciis prædictis, accepto sacramento in animam Regis *Francorum*, quod immutabiliter iter suum expediret, fecit iurare *Willielmum* comitem & Mareschallum suum in animam suam, quod ipse, Deo volente, ad terminum præfixum erit apud *Nezeliacum* contra Regem *Francorum*, vt

1188. Inde simul peterent terram promissionis. Quo facto, nuncij ad propria sunt reuersi.

Rex Richardus in Normanniam transfretauit.

EOdem tempore, quinta die Decembris, Rex *Richardus* à ciuitate *Cantuariensi*, vbi vigiliam faciens, ieiunia, orationes, & oblationes, certissimè promisit omnia (pro quibus dimicauit vsque ad mortem Sanctus martyr) ad honorem Ecclesiæ, secundùm martyris desiderium adimplere. Profectus est autem *Doueram* ad transfretandum, in vigilia sanctæ *Luciæ* transfretauit in *Flandriam*. Et in mari promisit votum, martyri faciendo vnam capellam fabricare in honorem ipsius in terra sancta, vbi ei dux esset & tutor in terra & mari: quod adimpleuit posteà apud *Achon*, prout dicetur: & receptus est in *Flandria* cum gaudio & lætitia à comite *Philippo*, quem etiam Rex in *Normanniam* secum duxit. Rex autem diuisit custodes regni *Angliæ*: *Hugonem Dunelmensem* Episcopum & *Willielmum Eliensem* Cancellarium suum. *Hugonem Bardulphum*, *Willielmum Briwere*. qui tenerent Leges *Angliæ* & consuetudines rectas: vnicuique conquerenti rectam iustitiam exhiberent. Sed inter cæteros præminebant *Hugo Dunelmensis* & *Willielmus Eliensis* Episcopi: quorum Episcopus *Dunelmensis* habuit iusticiariam à magno flumine vsque ad *ecoterum* mare: *Willielmus* vero *Eliensis* obtinuit iusticiariam à flumine prædicto, ad plagam Australem vsque ad mare *Gallicanum*, cum sigillo regis & Turris *Londoniensis*. Quod *Hugo Dunelmensis* Episcopus nimis molestè ferebat tunc primo intelligens, quod Rex illum Iusticiarium fecerat, non zelo iustitiæ, sed vt pecuniam (vt prædictum est) ab eo extorqueret: vnde ipse & Cancellarius in paucis erant vnanimes, Secundùm illud.

Omnisque potestas impatiens consortis erit.

Eodem anno Kalendis Nouembris *Godefridus* de *Lucy Wintoniensis*, & *Hubertus Walteri*, *Saresburiensis* electi, apud *Westmonasterium* in capella sanctæ *Katharinæ*, per manum *Baldewini Cantuariensis* Archiepiscopi, munus consecrationis susceperunt.

Archiepiscopus Cantuariensis terram Ioannis fratris interdixit.

PEr idem tempus, *Ioannes* frater Regis, coram Legato & Episcopis, grauem deposuit querimoniam: quod Archiepiscopus post appellationem ad sedem Apostolicam factam, totam terram suam posuerat sub interdicto, quia filiam comitis *Glouerniæ*, in tertio gradu consanguineam suam, duxerat in vxorem Quod audiens Legatus, appellationem suam confirmauit, & terram suam ab interdicto relaxauit. Eodem tempore, decima pars rerum mobilium generalis, concessa per *Angliam* (vt collecta ad subuentionem *terræ sanctæ* impenderetur) tam clerum quàm populum exactiona violenta perterruit, quæ sub eleemosynæ titulo, vitium rapacitatis inclusit. Præter illud autem grauamen, quod *Anglia* tunc pertulit Rex auidus ad pecuniam acquirendam, fingit se amisisse sigillum suum, & nouum fecit fabricari. Quod publicari fecit, & in quolibet comitatu acclamari: & quicumque ea, quæ priùs inchartauerat, securiùs tenere desideraret, ad nouum sigillum venire non pigritaret. Vnde oportuit multos, qui ipsum in *Anglia* non inuenire poterant, ad ipsum transfretare, & ad eius voluntatem finem facere: vt scripta priùs signata, nouo sigillo signarentur. Eodem tempore, *Richardus Londoniensis* & *Willielmus Eliensis* electi, pridiè Kalendas Ianuarij, apud *Lambetham* munus consecrationis acceperunt.

ANno Domini ex Natiuitatis. M. C.XC. Rex *Anglorum Richardus* ad Natale Domini fuit in *Normannia* apud *Burum*: & ibi tenuit solemne festum cum primatibus terræ illius Et post natale, habitum est colloquium inter Reges *Anglorum* & *Francorum*, ad vadum sancti *Remigij*, vbi inter eos conuenit, quod iter *Hierosolymitanum* simul, ducente Domino, expedirent. Forma autem pacis, in festo sancti *Hilarij*, præsentibus Episcopis & magnatibus, vtriusque regni, cautione iuratoria firmata est, & in scriptum in hunc modum redacta. *Ego* Philippus *Rex* Francorum, Richardo *Regi* Anglorum *bonam fidem seruabo, vt fideli meo & amico, de vita & membris & honore terreno. Et ego* Rex Anglorum Richardus, *idipsum Regi* Francorum *facere promitto, de vita & membris, vt Domino meo & amico. Statuimus etiam, quod vterque nostrum alteri auxilium faciet, si necesse fuerit, ad terram suam defendendam, sicut alter nostrum propriam defenderet & illibatam seruaret.* Comites & Barones vtriusque regni iurauerunt, quod à fidelitate Regum non discederent, nec guerram mouerent. donec de peregrinatione redirent: & per dies quadraginta in terris suis cum pace moram fecerint. Et idem vterque Regum pro se ipso iurauit. Archiepiscopi, & Episcopi vtriusque regni iurauerunt, quod in transgressores huius pacti, excommunicationis sententiam promulgarent. Statutum est præterea, quod si alter Regum in itinere decessisset, alter qui superuixerit, pecuniam defuncti & gentes haberet, ad Dei seruitium faciendum. Hæc constitutio inter Reges habita, quia ad terminum præfixum robur firmitatis habere non potuit, distulerunt negotium vsque ad festum Natiuitatis sancti *Ioannis* Baptistæ; vt iter tam Reges quàm vniuersi cruce signati, immutabiliter apud *Nizeliacum* conueniant, peregrinationem *terræ sanctæ* expleturi. Si qui autem contra hanc constitutionem nostram venire attentauerint, terræ eorum Ecclesiastico subiicientur interdicto, & personæ pœna excommunicationis punientur. His itaque gestis, à colloquio recesserunt. Tempore quoque sub eodem, *Baldewinus* Archiepiscopus *Cantuariensis* celebrauit Concilium apud *Westmonasterium*: ibique valedicens fratribus, iter arripuit *Hierosolymitanum* magnificè præparatus.

1188. Rex Anglorum & Francorum confœderati sunt ad transfretandum.

Willielmus Eliensis Episcopus Legationem Angliæ impetrauit.

REx *Anglorum Richardus*, cum nuncius *Willielmum Eliensem* Episcopum ad Papam *Clementem* destinauit: à quo rescriptum huiusmodi impetrauit. *Clemens* Episcopus &c. *Iuxta commendabile desiderium charissimi in Domino filij nostri* Richardi *illustris* Anglorum *Regis, fraternitati tuæ legationis officium in tota* Anglia *&* Wallia, *tam per* Cantuariensem, *quàm per* Eboracensem *Archiepiscopatum: & in illis Hiberniæ partibus, in quibus nobilis vir* Ioannes *Comes* Moretonij, *frater ipsius Regis potestatem habet & dominium · authoritate Apostolica duximus committendum. Datum nonis* Iunij, *pontificatus nostri anno tertio*

De interitu Iudæorum diuersis locis.

EOdem anno, multi per *Angliam Hierosolymam* properantes, priùs in *Iudæos* insurgere decreuerunt. *Iudæi* igitur, quotquot inuenti sunt, in domibus propriis apud *Northamtum* trucidati sunt: quidam vero habuerunt refugium ad castellum. Deinde Nonis *Martij* apud *Stanfort*, tempore nundinarum multi perierunt. Item quinto decimo Kalendas *Aprilis*, apud sanctum *Edmundum*, quinquaginta septem iugulati dicuntur. Itaque vbicunque reperti sunt *Iudæi*, manibus cruce signatorum percussi sunt, præter illos, qui municipalium præsidio tuebantur. Sed necem *Iudæorum* tam exitiabilem, viris prudentibus placuisse credendum non est: cùm scriptum sit. Ne occidas eos nequando obliuiscantur populi mei.

1190. *Iudæi apud Eboracum miserabiliter interfecti.*

EOdem anno tempore Quadragesimali, decimo septimo kalendas Aprilis, *Iudæi Eboracensis* ciuitatis, numero quingenti, exceptis paruulis & mulieribus; timentes imperum ciuitatis, assensu vice comitis & castellani ipsius turri sese incluserunt. Quam cum custodes repetissent, *Iudæi* eam reddere noluerunt. At illis insultum in Turrim facientibus diebus & noctibus, *Iudæi* in se reuersi, obtulerunt pecuniam magnam pro vita habenda, sed populus eam recipere recusauit. Tunc surgens quidam legis peritus ait: *Viri Israelitæ, audite consilium meum. Melius est nobis mori pro lege nostra, quàm incidere in manus inimicorum nostrorum, sicut lex nostra præcepit.* Omnes itaque assensum illi præbuerunt, & accedentes vnusquisque pater-familias cum nouacula acuta, in primis inciderunt guttura vxorum & filiorum & filiarum suarum, & inde totius familiæ suæ. Proiecerun tque mortuos suos, quos sacrificauerunt Dæmonius super *Christianos* extra murum. Cæteros autem interfectos, & seipsos incluserunt in domo regia, & apposito igne, seipsos cum domibus Regis combusserunt. Quo facto ciues & milites ædificia *Iudæorum* concremantes, cum chartis debitorum, thesaurum eorum sibi retinuerunt.

Gaufridus Eboracensis electus presbyter est ordinatus.

CIrca dies istos, *Vuillelmus* Episcopus *Eliensis*, regis Cancellarius, & *Angliæ* iusticiarius; cepit ad opus Regis de singulis ciuitatibus *Angliæ* duos palefridos, & totidem summarios, & de Abbacijs singulis vnum Palefridum & summarium vnum. Eodem tempore *Ioannes* Episcopus *Canclide cosa Eboracensis* Ecclesiæ suffraganeus; *Gaufridum Eboracensem* electum in presbyterum ordinauit. Per idem tempus, electus prædictus *Gaufridus*, à Papa *Clemente* confirmatur, qui inter cætera, quæ Capitulo *Eboracensi* scripsit, in fine subiunxit: *Monemus igitur Vniuersitatem vestram, & per Apostolica scripta mandamus, quatenus ipsi tanquam prælato vestro reuerentiam & honorem præbere studeatis, vt propterea valeatis apud Deum & homines merito commendabiles apparere. Datum nonis* Martij, *pontificatus nostri anno tertio.*

De dispositione exercitus Christianorum in obsidione vrbis Achon.

EOdem tempore, exercitus *Christianorum* ante *Achon* in hunc modum locatus est, Ante montem *Musardi* supra mare *Genuenses*, post illos *Hospitalarij*, post quos Marchio *montis Ferrarij*. Deinde comes *Campaniæ Henricus*, post illum *Guido Dunpere*, post illum Comes *Bremensis*, deinde Comes, de *Barre*, post illum comes *Caluensis*, post quem *Robertus* de *Drens* & Episcopus *Belmacensis*, post illos Episcopus *Besencena*. Iuxta quem versus planum Comes *Theobaldus*, & Comes de *Claro monte*, & *Hugo* de *Gornai* & *Otho* de *Tresons*, *Florentius* de *Hangis*, & *Vvalkelinus* de *Ferrarus*. Deinde *Florentinus*, post eos Episcopus *Cambracensis* iuxta quem Episcopus *Saresberiensis*, & cum eo omnes *Angli*. Deinde Dapifer *Flandriæ* cum *Ioanne* de *Neele*, & *Odone* de *Hame*, & *Flandrensibus*. Post eos Dominus *Hisseldone* & vicecomes *Iuronea*, iuxta eos Rex *Hierusalem*, & *Hugo* de *Tabars* cum fratribus, eorum, deinde *Templarij*, *Iakes* de *Auennes*, præter eos *Landegrauius* & comes *Gelres* cum *Alemannis*, *Dacis*, *Theutonicis* & *Frisonibus*. Inter quos ad *Mahumeriam* posuit tentoria sua, Dux. *anta* post, super Turrem Patriarcha & Episcopus *Acharon* & Episcopus *Bedleem* & vice-comes de castello *Erond*, & Regi de sagitta, *Amfridus* de *Turono* Escambiatores. Ad extremum, super portum Archiepiscopus *Pisanus* cum *Pisanis*, tandem *Lombardi*. Circa dies istos, cum primum obsessa fuisset *Achon*, Capellanus quidam nomine *Vuillielmus* natione *Anglicus*, *Radulphi* de *Diceto Londonensis* Decani familiaris: dum tenderet *Hierosolymam* votum vouit: quod si prospero cursu portum *Achon* intraret, beato Martyri *Thomæ* sumptibus suis, capellam construeret, & procuraret ibidem ad honorem martyris, cæmeterium consecrari, quod ita factum est. Multis igitur ad capellæ seruitium vndique concurrentibus iudicio *Christianorum* idem *Vuillielmus* Prioris nomen accepit. Qui vt se militem *Christi* deuotum ostenderet, pauperum præcipue curam gerebat, & sepeliendis corporibus, tam fataliter discumbentibus quàm gladio interfectis, operam diligenter impendere satagebat. 1190.

De principibus exercitus Saladini.

IN *Acon* ciuitate, sub *Saladino* hi principes fuerunt. *Carates*, quem *Corbaran* in obsidione *Antiochia* militem fecerat, qui etiam *Saladinum* nutriuit, & cum eo *Camsladin*, *Gerges*, *Suchar*, *Simtor.lozdar*, *Belphagessmin*, *Fecardimerus*, & *Cerantegadin*. In exercitu autem eius hi principes fuerunt. quatuor fratres eius *Saphadin*, *Felkedin*, *Sifulselem*, *Meleallade*: tres filij *Saladini*, *Meleales Merales*, *Melcalechus*: duo nepotes eius, *Neehaedin*, *Benefemedin*, *Conlin*, *Elaisar*, *Bederim*, *Mustop Hazadimnersel*. Hi omnes sunt in sua potestate, has prouincias, *Iotamensis*, *Rotasienses*, *Birenses*, *Persas*, *Turcos*, *Hemsienses*, *Alexandriam*, *Damietam*, *Halapitos*, *Damascenos*, totam terram vltra *Euphratem*, vsque Mare rubrum & vltra. Versus *Barbariam*. *Methalech*, sub se habet *Babyloniam*, & quatuor fratres *Saladini* habent sub se *Abesiam*, *Leomen*, & *Mauros*, & *Nubiam*, *Caisar*, *Ascalonem*, *Amiras*, *Bedredin*, *Amiras*, & *Nazared*, & *Neopolim*, & *Ramele*, *Mastoplice*, & *Maaith*: *Hazadinnersel* Montem Regalem & *Gracco*, *Corsia*, cuiusdam partis *Armeniæ*. Et his omnibus præest & dominatur *Saladinus*.

Vt machinæ Christianorum à Saracenis sunt combustæ & de proditoribus Christianitatis.

EOdem anno, ignis Græcus à *Saracenis* intra *Achon* ciuitatem obsessis, extra protectus tres machinas quas *Christiani* magnis sumptibus construxerant, ad vrbem subiugandum, in momento temporis breuissimi, funditus concremauit, & omnia tertio Nonas Maij, in cinerem redegit. Eodem tempore *Anserius* de *Monte Regali*, proditionem fecerat ipse & Episcopus *Beluasensis*, Comes *Robertus* frater eius, *Guido Dampere*, *Landegrauius*, & Comes de *Geldres*: vnde cœperant à *Saladino*, triginta millia *Bizantiorum*, & centum *Marcas* auri. Et prætereà *Landegrauius* habuit quatuor Camelos, duos Leopardos, & quatuor accipitres. his & alijs donis corrupti, distulerunt insultum, & Castella sua comburi permiserunt. Eodem tempore *Richardus* Rex *Angliæ* omnibus fidelibus suis per *Angliam* constitutis, literas in hæc verba direxit. Richardus *Dei gratia*, *&c. Mandamus vobis & præcipimus, quod sicut nos & regnum nostrum diligitis & vos ipsos, & omnia quæ possidetis, sitis omnino intendentes dilecto & fideli Cancellario nostro* Elyensi *Episcopo, super omnibus quæ ad nos spectant, & pro ipso faciatis, sicut pro nobis faceretis, si essemus in regno, de omnibus quæ vobis ex parte nostra dixerit. Teste me ipso apud* Baionam.

De rectoribus Nauigij Regis Richardi & legibus in transgressores statutis.

CIrca dies istos, *Richardus* Rex *Anglorum* per consilium magnatum suorum elegit *Girardum* Archiepiscopum *Auxitanum*, *Bernardum* Episcopum de *Barnia*, & *Robertum* de *Sobulis*, *Richardum* de *Camuilla*, *Vuillielmum* de *Fortz*, & constituit eos iusticiarios super totum nauigium *Angliæ*, *Normanniæ*, *Britanniæ*, & *Pictauia*, quod iturum erat ad terram sanctam, & tradidit illis chartam suam in hac forma. Richardus *Dei gratia*, Rex Anglorum, *omnibus hominibus suis per mare ad terram sanctam ituris, salutem. Sciatis nos de proborum consilio virorum, has ino-*

1190. *ftitias ftatuiffe. Qui hominem in naui interfecerit, cum mortuo ligatus proiiciatur in mare: fi in terra interfecerit quemquam, cum mortuo ligatus confodiatur. Si quis conuictus fuerit, quòd cultellum ad alium percutiendum extraxerit, aut quòd alium ad fanguinem percufferit, pugnum perdat. Si autem palma percufferit, tribus vicibus mergatur in mari. Si quis in focio opprobrium, conuitium, aut odium Dei obiecerit, quot vicibus ei conuitiatus fuerit, tot vncias argenti reddat. Deinde & conuicto de furto, pix bulliens fuper caput excutiatur ad cognofcendum eum, & in primam terram cui naues applicauerint, proiiciatur.* Has autem conftitutiones ab omnibus fore obferuandas, & quòd finguli præfatis Iufticiariis obedirent, fecit facramento confirmari. Quo facto, præcepit rectoribus nauigij fui, vt protinus mare fulcantes, apud *Marfiliam* venirent ad eum.

Rex Richardus apud Nizeliam peram & baculum fufcepit.

EOdem tempore, duos Reges, *Francorum* videlicet & *Anglorum*; conuenerunt apud *Nizeliacum*, vbi corpus beatæ *Mariæ Magdalenæ* requiefcit, in octauis fancti *Ioannis Baptiftæ*: & per duos dies ibi moram fecerunt. Et Rex *Anglorum* ibi peram recepit & baculum, in Ecclefia fancti *Dionyfij*. Deinde Reges cum tota multitudine profecti, venerunt ad *Lugdunum* ad *Rhodanum*: vbi cum ipfi & maxima pars exercitus fui pontem *Rhodani* pertranfiffent, pons ille corruit, & multos vtriufque fexus fubmerfit. Poftea verò Reges diuifi funt ab inuicem propter nimiam hominum multitudinem: non poterant enim loco vno contineri. Vnde Rex *Francorum* verfus *Genuenfem* ciuitatem iter arripuit, & Rex *Anglorum* verfus *Meffanam*. Quò cum perueniffet, inuenit ibi multos peregrinos, qui iam propter diuturnam moram quam ibi fecerant, totum æs fuum expenderant, quorum multos Rex *Richardus* retinuit, & illos exercitui fuo coniunxit. Cumque Rex ibidem per dies octo moram feciffet, fperans quotidiè aduentum nauigij fui, fraudatus à defiderio fuo, Buccas decem magnas, nouem *Galeas* benè armatas conduxit, quas propter moram nauigij anxius intrauit. Et ne otiofus interim effe videretur, tranfiuit cum manu armata & robufta per infulam fancti *Stephani*, & per *Anuilesam*, & per *Montem nigrum*, per infulam fancti *Honorati*, per ciuitatem de *Mus*, & per ciuitatem quæ dicitur *Wintilmirse*. Deinde tranfitum fecit per caftellum, quod *Senie* nuncupatur, & eodem die locutus eft cum rege *Francorum*, qui ibi infirmabatur. Quarta decima die menfis Augufti, venit Rex *Anglorum* ad portum *Delphini*, & ibi per dies quinque moram fecit. Et ibi mifit ad eum Rex *Francorum*, rogans vt accommodaret ei quinque *Galeias*, & Rex *Anglorum* obtulit ei tres, quas Rex *Francorum* recufauit. Deinde vigefima quarta die Augufti, venit rex ad portum, qui *Portifivere* vocatur, qui media via eft inter *Marfiliam* & *Meffanam*: ficque loca pertranfiens diuerfa, intrauit *Tyberim*, ad cuius introitum turris pulcherrima fita eft. Et ibi venit ad Regem *Octauianus Hoftienfis* Epifcopus, rogans eum ex parte Domini Papæ, vt illum vifitaret: quod facere renuens Rex improperauit illi turpia de *Symonia*, & concupifcentia *Romana*, & alia conuitia multa, dicens quod acceperant fepties centum marcas pro confecratione Epifcopi *Cenomannia*, & pro legatione *Willelmi Elienfis* Epifcopi, Mille & quingentas marcas argenti, nec non ab Archiepifcopo *Burdegalenfi*, qui à clericis fuis accufabatur de crimine, pecuniam infinitam. Sicque *Romam* vifitare renuens, prope *Capuam Apuliam* intrauit.

Rex Richardus Arthurum nepotem fuum hæredem fibi conftituit.

PEr idem tempus, Rex *Siciliæ Tancredus*, qui *Willelmo* Regi fucceflerat, vt Regi *Richardo* pacificaretur, dedit eidem Regi pro relaxatione omnium rerum quas petebat, viginti millia vnciarum argenti, & totidem vncias auri, pro quieta clamantia teftamenti, quod Rex *Willelmus* fecerat *Henrico* Regi patri fuo, & pro matrimonio, quod erat contrahendum inter *Arthurum* ducem *Britanniæ*, & filiam Regis *Tancredi*. Vbi etiam Rex conftituit eundem *Arthurum* hæredem fuum legitimum fi fine hærede moreretur. Quo facto, Rex viam fuæ peregrinationis explere maturauit. Eodem tempore, regina *Alienora* filij fui regis iter profecutura, & tranfitum faciens per montem *Iani*, & per *Italiæ* plana, tandem ad filium peruenit. Cum quo quatuor dierum moram faciens, licentia verfus *Angliam* receffit, relinquens ibi *Beringariam* filiam regis *Nauarræ*, quam idem Rex ducturus erat in vxorem. Dederat namque rex *Richardus* decem millia librarum Regi *Francorum*, pro quieta clamantia de forore fua ducenda. Quo etiam pacto Rex *Francorum*, calumniam quam habebat in caftello de *Gifors* & de toto *Vegefin*, in perpetuum relaxauit. Eodem anno, *Fredericus Romanorum* Imperator annum agens Imperij quadragefimum, dum per *Bulgariam Hierofolymam* tenderet, & ab *Iconio* verfus *Antiochiam* tranfitum faceret, in fluuio qui *Saphet* appellatur, exercitu fuo falubriter tranfeunte, folus equo decidens, fubmerfus eft.

Beatus martyr Thomas Rectoribus nauigij Regis Richardi apparuit.

EOdem anno, nauigium Regis *Angliæ*, per mare multis fatigatum periculis, cùm verfus *Vlixbonam* velificarent, & prætereiffent *Britanniam*, habentes fanctum *Mathæum* de finibus terræ in finiftra parte, & mare magnum quo itur *Hierofolymam* in dextera, dimiferunt *Pictauiam* & *Wafconiam* in finiftra parte nauigij. Et cum veniffent in mare *Hifpanicum*, die Dominicæ Afcenfionis, inuafit nauigium tempeftas valida & horribilis, & feparatum eft ab inuicem in momento. Et dum tempeftas fæuiret, & omnes dum tribularentur, clamarent ad Dominum, beatus martyr *Thomas Cantuarienfis* Archiepifcopus per tres vices, tribus perfonis, quæ erant in naue *Londonienfium*, vifibiliter apparuit, dicens eis: Nolite terreri: Ego enim & beatus martyr *Edmundus*, & fanctus confeffor *Nicolaus* conftituti fumus à Domino huius nauigij Regis *Angliæ* defenfores. Et fi homines & huius nauigij rectores, à prauis operibus fe cuftodierint, de præteritis pœnitentiam egerint, dabit illis Dominus profperum iter, & in femitis fuis greffus eorum dirigentur. His itaque fub trina repetitione auditis, beatus *Thomas* euanuit, & protinus tempeftas ceffauit. Fuerunt autem in hac naui, *Willelmus* filius *Osberti*, & *Gaufridus* aurifaber, & cum eis ciues *Londonenfes* multi: qui iam prætererant *Vlixebonam*, & caput fancti *Vincentij*, & peruenerant prope ciuitatem *Syluia*, quæ tunc temporis vltima erat *Chriftianitatis* in *Hifpania*, & erat ibi adhuc *Chriftiana* fides nouella, vtpote quæ in anno proximo præterito facta eft Chrifticola, & de manibus *Paganorum* erepta. Cùmque prope ciuitatem nauigaffent, cognouerunt per indicia notiffima, quod *Chriftiani* ibi habitarent, nauis *Londonenfis* illuc fe contulit, & cum magno honore ab Epifcopo & aliis omnibus recepti funt. Erant autem in naui illa plus,

1190. plus quàm quater viginti iuuenes benè armati, quos retinuit in seruitio suo præ timore Imperatoris de *Maroch*, populus ciuitatis & Rex *Portingalensis*, facientes eis omnimodam securitatem de stipendio pro voto competenti, & insuper quod ex abundanti magnam eis munificentiam prouiderunt. Decem præterea naues Regis *Angliæ* nimis cum suis rectoribus huc atque illuc dissipatæ, tandem, Domino ducente, ad ciuitatem *Vlixebonam* peruenerunt, ascendentes per fluuium, qui *Tagus* nuncupatur. Deinde Archiepiscopus *Auxiensis*, *Roberto* de *Sabulis*, *Richardus* de *Camuilla*, & *Willelmus* de *Forz*, transeuntes cum nauigio, inter *Aphricam* & *Hispaniam*; post tempestates plurimas, in octauis sanctæ *Mariæ*, ad *Marsiliam* peruenerunt, cum toto nauigio sibi commisso; vbi *Anglorum* Rege inuento, moram fecerunt propter quosdam oauium necessarios apparatus.

Baldewinus Archiepiscopus & quidam alij apud Tyrum applicuerunt.

EOdem tempore, *Baldewinus Cantuariensis* Archiepiscopus, *Hubertus Sarisburiensis*, & *Ranulphus* de *Glanuilla*, quondam *Angliæ* iusticiarius, qui venerant ad Regem *Angliæ* versus *Hierosolymam*: itinere rectò tendentes, à sinistro *Siciliam* reliquerunt, & post pericula multa, tandem circa festum sancti *Michaëlis*, apud *Tyrum* applicuerunt. *Iohannes* verò *Norwicensis* episcopus Papam adiit; pecuniam obtulit, quam dominus Papa, aperto sinu accepit. Et sic de facili impetrata licentia, euacuatis cistellis, ne nimis ponderarent, in *Angliam* rediit, absolutus: fœda relinquens vestigia, & perniciosum exemplum populo militari.

De conflictu inter Regum milites apud Messanam.

EOdem tempore, Rex *Francorum Philippus*, decimo sexto Kalendas Octobris, apud *Messanam* applicuit; & hospitatus est in palatio Regis *Tancredi*. Rex verò *Richardus* superueniens nono Kalendis eiusdem mensis, ingressum ciuitatis habere non potuit: *Franci* enim metuebant, ne victualia duobus Regibus sufficerent, quos multitudo copiosa sequebatur exercituum. Quod cùm Rex *Richardus* cognouisset, misit Marescallos suos ad maiores ciuitatis, petens vt exercitui suo victualia venderent foro legitimo, ne inedia deficeret. Ciues autem tanto principi portas suas aperire, & ipsum honorificè recipere voluerunt. At *Franci* superbi (quia omnis superbus impatiens consortis erit) contradicentes, non permiserunt, sed armati muros ascenderunt, & omnes aditus defendere conabantur. Rex autem *Richardus* ad iram nec immeritò prouocatus, iussit exercitui suo, ad arma conuolari, & sibi suisque, hostibus inuitis, violenter aditum præparare. Qui illicò Regis præceptis obtemperantes, valuas viriliter innaserunt, multisque ex *Francigenis* interfectis, violenter intrauerunt: atque præuio Rege *Richardo*, omnes in fugam compulerunt. Huius autem facti, cum ad aures per querulos Regis *Francorum* rumor peruenisset; maximam contra Regem *Richardum* indignationem concipiens & occultans, nunquam eam in vita sua mitigauit vel deposuit: sed inimico humani generis fomitem cum flamma ministrante, semper, licèt dissimularet, infœlix suscepit incrementum.

Rex Richardus quasdam munitiones sibi subiugauit.

TEmpore quoque sub eodem, octauo scilicet Kalendas Octobris, Rex *Francorum* naues ascendit: sed quoniam ventus ei erat contrarius, ipsa die *Messanam* rediit. Et Rex *Richardus* pridiè Kalendas Octobris transiit fluuium qui *Far* dicitur: & cepit in *Calabria* locum munitissimum qui *Lemba* maris appellatur. Posuit in eo sororem suam *Iohannam* quondam *Siciliæ* Reginam. In crastino autem cepit Castellum inter *Calabriam* & *Messanam*, quod Monasterium *Gryfonum* appellatur: vbi *Gryfones* insultum facientes in *Hugonem Brunum* comitem *Marchiæ*, à Rege *Richardo* repulsi sunt. Qui ianuis clausis ciuitatis, ad propugnacula murorum se conferentes, homines & equos Regis multos occiderunt, & quàm plures vulnerarunt. Tunc Rex iratus, portas Ciuitatis confregit, & Ciuitatem violenter cepit, hominésque suos in ea posuit quarto Nonas Octobris; & tertio Nonas eiusdem obsides dederunt ei de pace obseruanda, maiores Ciuitatis. Quo facto, firmauit ibidem castrum, quod *Mategriffum* appellauit. Tunc quoque temporis habitum est Concilium prouinciale apud *Westmonasterium*; præsidente *Willelmo Elyensi* episcopo, Apostolicæ sedis legato, Idibus Octobris, in quo pauca vel nulla prouisa sunt de ædificatione ecclesiæ *Anglicanæ*. 1190.

Quomodo eccl. sia Normannica à seruitute longo fuerit liberata.

CIrca dies istos, ecclesia Dei in *Normannia*, de longo seruitutis iugo liberata est; glorioso Rege *Richardo* annuente, & omnia disponente. In primis terminatum est, & à Rege concessum; de clericis, quod nulla occasione à secularibus capientur potestatibus, sicut fieri consueuerat; nisi pro homicidio, furto, incendio, & huiusmodi enormi flagitio. Qui continuò, cum requisiti fuerint à iudicibus ecclesiasticis, quietè & sine mora reddentur in curia ecclesiastica iudicandi. Item generaliter omnes de fidei læsione vel iuramenti transgressione quæstiones, in foro ecclesiastico tractabuntur. Item quæstiones de dote vel donatione propter nuptias, quando mobilia vel se mouentia petuntur, ad ecclesiam referuntur. Item in ecclesiis conuentualibus, Abbates vel Priores aut Abbatissæ, cum assensu sui episcopi eligantur. Item nulla fiet recognitio in foro sæculari, si charta vel alio modo, eleemosynatam esse possessionem viri ecclesiastici probare poterunt, sed ad ecclesiasticos iudices remittuntur. Item distributio rerum quæ in testamento relinquuntur, authoritate ecclesiæ fiet; nec decima pars, vt olim, subtrahetur. Item de bonis clericorum, & si dicantur fuisse vsurarij, vel quocunque mortis genere præuenti; nihil pertinet ad sæcularem potestatem; sed episcopali authoritate in opera pietatis distribuentur. Item quicquid laici in vita sua donauerint, vel quocunque titulo à se alienauerint, & si vsorarij fuisse dicantur; post mortem non reuocabitur. Quæ verò post mortem non alienata inuenientur, si cognitum fuerit ipsos tempore mortis fuisse vsurarios, confiscabuntur. Item si mortuus habuerit aliquod vadium, vnde sortem suam perceperit; portio ipsius libera ad eum qui inuadiauit, vel ad hæredes ipsius, reuertetur. Idem fiet de portionibus vxoris & filiorum eius post mortem ipsorum. Si quis enim subitanea morte, vel quolibet casu præoccupatus fuerit, vt de rebus suis disponere non possit, distributio bonorum eius ecclesiastica authoritate fiet.

De morte Baldewini Archiepiscopi Cantuariensis.

DIebus etiam sub eisdem, *Baldewinus Cantuariensis* Archiepiscopus, dum apud *Achon* in extremis laboraret, omnia sua ad subuentionem *terræ sanctæ* legauit. Post cuius decessum *Hubertus Saresburiensis* episcopus, ab eo executor constitutus, fideliter bona ipsius pia erogatione distribuit. Et de castrorum excubiis sommoperè sollicitus; militibus *Christi* viginti, seruientibus quinquaginta, sicut decreuerat idem Archiepiscopus adhuc viuens, per dies plurimos persoluit. Ciuitas verò *Achon Christianis*, post multos & varios insultus, fortiter restitit: quia muris, gentibus, & victualibus, satis erat communita: *Saladino* circa obsidentem exercitum, cum exercitu copioso semper insidiante, & vt potuit, damnificante. Vnde *Christi* exercitus dispen-

1190. dium tolerauit. Ibi, si credi dignum est, suscepit Rex *Richardus* xenia & arcana dona à *Saladino*; videlicet gemmas pretiosissimas, aurum non modicum, obrizum primum & purissimum, & quod erat charissimum: vnum *Alcattonem* satis leuem, nulli spiculo penetrabilem. Veruntamen Rex *Richardus* suam in hoc excusans auaritiam; suis dixit domesticis: *Sinite ipsum, quæ sua sunt, prodigaliter consumere.*

Superbia Willielmi Eliensis episcopi & Angliæ Cancellarij.

SVb his diebus *Willielmus Eliensis* episcopus, Angliæ iusticiarius & Apostolicæ sedis legatus; fecit Turrim *Londoniarum* fossato profundissimo circumcingi, sperans se posse *Tamisiæ* fluenta in vrbem ducere: sed post multos de fisco sumptus se laborasse inutiliter comprobauit. Erat idem Cancellarius maximus inter omnes Occidentales, Rex & sacerdos in *Anglia*; qui omnia pro nihilo ducebat: cum episcopali tantùm dignitate non contentus, nimis alta se sperare denotauit. In prima namque literarum suarum fronte, vanitatem & elationem expressit, cum dixit: *Willielmus Dei gratia Eliensis episcopus, dominus Regis Cancellarius, totius* Angliæ *iusticiarius, & Apostolicæ sedis legatus, salutem, &c.* Has autem dignitates, quas pretio obtinuerat, immoderato excessu exercuit: volens locellos, quos in earum impetratione euacuerat, reficere. Pecuniam suam distribuit ad mensem, vt iterum rediens, cum vsuris vtique extorqueret illam. Nam legationis officium, quod mille fusis argenti libris adquisierat, adeò immoderatè peregit; vt omnibus *Angliæ* ecclesiis tam conuentualibus, quàm cathedralibus fieret onerosus. Siquidem mille & quingentis per *Angliam* euectus equitaturis, clericorum stipatus catervis, militúmque vallatus agminibus; omnia ferè, quæ episcopali reuerentiæ congruunt, prætermisit. Illi omnes filij nobilium astabant in mensa, quos suis nepotibus & consanguineis puellis copulauit per matrimonia: fœlices se æstimantes, quos familiares habebat. Non fuit terra vænalis, quam non emeret: ecclesia vel Abbatia vacans, quam non daret, aut retineret: custodia castellorum aut villarum, quam vel metu vel pretio non obtineret. His autem, & his similibus multis terrorem incussit. Siluit regnum *Angliæ* à facie eius, nec fuit qui obmurmuraret: cum sibi in *Anglia* nihil ad expugnandum restaret. Sequebantur illum.

Ambubaiarum collegia, Pharmacopolæ
Mendici, mimi, balatrones, hoc genus omne:

Vt illi omni musicorum genere & modulationibus vocum obsequeretur in terris: sicut *Angeli* sancti, omnipotenti Deo obsequuntur in cælis. Hoc autem totum fecit, vt cum Domino à pari contendere videretur. Sed hæc omnia quem finem sint habitura, sequens relatio, cum id tempus obtulerit, non tacebit. A Papa *Angliæ* legationem adeptus, *Londoni* apud *Westmonasterium* Concilium celebrauit. Obiit W. *Wigorniensis* episcopus, & W. Abbas *Westmonasterij*. quinto Kalendas Aprilis.

Mors multorum magnatū apud Achon.

ANno Dominicæ Natiuitatis, M.C.XCI. Post mortem venerabilis viri *Baldewini* Cantuariensis Archiepiscopi, in obsidione *Achon* defuncti sunt nobiles strenuissimi: *Randulphus* de *Fulgeres*. Comes *Robertus Persicensis*, *Theobaldus Blecensis*, Comes *Stephanus* frater eius, Comes & filius Imperatoris *Frederici*, comes de *Ferrariis*, comes *Robertus Leycestrensis*, *Radulphus* de *altaripa*, & alij innumerabiles. Eodem anno, *Clemens* Papa, cum sedisset anno vno, & mensibus duobus, diem clausit extremum: cui successit *Celestinus*, qui anteà *Hyacinthus* vocabatur.

1191.

Rex Francorum Philippus, & Rex Anglorum Richardus apud Messanam naues ascendunt.

EOdem anno, quarto Kalendas Aprilis, Rex *Francorum* apud *Messanam* naues ascendit, atque versus *Hierosolymam* via recta vela direxit. Rex verò *Richardus*, quarto Idus Aprilis, in magna gloria illum sequutus; habuit in comitatu suo tredecim buccas, triplici velorum expansione velificatas: habuit prætereà centū naues onerarias & quinquaginta galeias triremes. Qui circa diem vigesimā *Rhodon* insulā subintrans, decursis decem diebus, apud *Cyprum* applicuit. *Cursac* autem Dominus insulæ, qui se Imperatorem nominauit, in manu forti & armata, Regi portum prohibiturus, occurrit; & homines naufragos Regis quàm plurimos cepit, spoliauit, & in carcerem fame perituros reclusit. Vnde Rex *Anglorum* magnificus ira succensus, iniit cum hoste iam dicto congressum; à quo festinam adeptus victoriam, ipsum victum & vinctum retinuit, & filiam eius vnicam, totámque *Cypri* insulam cum vniuersis munitionibus suæ subdidit ditioni. *Cursac* cum Rege pactum iniit, ne ferreis detineretur in vinculis; quod Rex pactum obseruans, cum compedibus fecit arctari argenteis, & in castello propè *Tripolim*, quod *Margeth* appellatur, retrudi præcepit: filiam autem eius retinuit, cum duabus Reginis in thalamo suo, honorificè custoditam. Rex autem sapientissimus, ob sui suorúmque recreationem, ac victualium aggregationem recentium, post tædiosam maris vexationem, ibi sine alicuius dispendio pausare decreuerat. Sed præfatus *Cursac* videlicet interdixit, ne fines suos ingredi attentaret. Interdixit insuper, ne quis suorum exercitui Regis *Anglorum* victualia venderet, aut exponeret res vænales. Vnde Regis animum ad iracundiam prouocans, compulit illum, vt præfatam ei iniuriam irrogaret. Tandem verò cùm totius insulæ thesaurum obtinuit, & ibidem omnia pro voto disposuisset, desponsauit ibi filiam Regis *Nauarræ*, nomine *Beringariam*; quam Regina *Alienor* ad eundem Regem adduxerat in *Sicilia* commorantem. Eodem tempore, Papa *Calestinus* consecrauit Imperatorem *Henricum*, filium *Frederici* Imperatoris, in Paschali solemnitate, feria quarta. Eodem tempore, Comes *Flandrensis Philippus* cum Rege *Francorum* in terram sanctam proficiscens, absque liberis obiit.

Gaufridus Eboracensis Archiepiscopus apud Doueram incarceratus fuit.

PEr idem tempus, ex mandato summi pontificis, *Bartholomæus Turonum* Archiepiscopus, *Gaufridum Eboracensem* electum consecrauit. Qui post consecrationē suam, ad *Angliā* tendens; apud *Doverā* cū suis applicuit. *Matthæus* de *Clere* vicarius illius comitatus paulò antè literas *Willelmi Eliensis* episcopi Cācellarij susceperat in hæc verba. *Præcipimus tibi, quòd si* Eboracensis *electus ad aliquē portum in balliua tua applicuerit, aut aliquis nuntiorū eius; eum retineri facias, donec mandatum nostrū inde receperis. Et similiter præcipimus, quòd omnes literas domini Papæ, aut alicuius magni viri, qui illùc venerint, facias retineri.* *Matthæus* igitur, cùm Archiepiscopi aduentum cognouisset, non segniter sibi iniuncta cum consilio sororis episcopi *Eliensis*, quæ tunc castellum custodiebat, peragens; per sex dies cum armatorum multitudine venerat ad ecclesiam præfatam, cum fustibus & armis irruens in Archiepiscopum, indicénsque vt de regno sine mora in *Flandriā* nauigaturus, exiret. Et tandē captus & tractus est in castellum, & detrusus in carcerē; & per octo dies sub arcta custodia seruatus. Quod audiēs episcopus *Londoniensis*, cum festinatione venit ad Cancellariū; à quo post multas supplicationes, vix tandem obtinuit liberationē Archiepiscopi, episcopatu suo toto quasi pignore obligato. Carcerē egrediens Archiepiscopus, *Londonias* venit, vbi ab episcopo *Londoniensi* & clero & populo honorificè

susceptus

1191.

susceptus est cum processione solemni. Excommunicauit igitur Archiepiscopus omnes illos iniuriatores, qui iam manus violentas in ipsum iniecerant, turpiter contrectantes.

Eclipsis Solis

EOdem anno, mense Iunij, in vigilia sancti *Iohannis Baptistæ*, die Dominica, eclipsis Solis apparuit circa diei horam septimam, & perdurauit vsque ad octauam. Luna vigesima septima, Sol in signo Cancri existente.

Rex Richardus nauem quam Dromundam appellant, cepit.

CIrca dies istos, Rex *Francorum Philippus*, duodecimo Kalendas Aprilis, apud *Achon* applicuit: quem Rex *Richardus* sequutus cum magna victualium copia, apud *Cyprum* naues ascendit. Audiens autem exercitum Domini magna fame & inedia laborare apud *Achon*, ita vt sextarius frumenti sexaginta marcis venderetur; onustis nauibus multis alimentorum copiis, tantæ calamitati miseriæque succurrere maturauit. Quumque prosperè versus *Achon* velificaret, octauo Idus Iunij apparuit ei nauis quædam permaxima, quam Dromundam appellant, missa à *Salaadino* fratre *Salaadini Soldano Babyloniæ* de ciuitate *Baruch* immensis referta diuitiis; quæ obsessis infra vrbem *Achon* paganis, opem erat allatura. Erat namque in illa ignis *Græcus*, serpentúmque ignotorum plurima vasa plena; & bellatores mille quingenti. Instructis igitur in momento temporis Regis *Richardi* ad bellum agminibus, Galearum concursu vndique fit insultus acerrimus: sed nauis aduersatrix ventorum destituta solatio, immobilis permanebat. Tandem à quibusdam Regis *Richardi* mersoribus, ipsum subtus aquam inuadentibus; locis quàm plurimis terebratur. Aqua autem ebulliente, repletur *Dromunda*; non tantum carina & sentina; sed & limbus eius propugnacularus & area. Spe igitur perdita euadendi, mille trecentos præcepit Rex in mari submergi, & ducentos viuos ad cautelam reseruauit.

Rex Richardus apud Achon applicuit, & de captione eiusdem vrbis.

REx *Richardus* cùm spolia nauis omnia collegisset, prospero cursu ad portum *Achon*, quo tendebat, appropinquauit. Denique sexto Idus Iunij, Rege portum intrante, lituorum stridor, clangor tubarum, strepitus cornieinnm horribilis, littora repleuerunt, terra per circuitum resonabat. Quod factum *Christianos* animauit ad pugnam; & *Saracenis* obsessis terrorem incussit, magnum principem aduenisse declarans. Tunc Rex *Richardus* animi sui generositatem omnibus exponens; famelico exercitui victualia ministrauit. Duo igitur Reges, militaribus cateruis ac populari stipati, circa vrbem petrarias & machinas alias locauerunt. Qui cum lapidum ponderositate & vsu assiduo, diebus videlicet & noctibus muros ciuitatis attriuissent; in stuporem conuersi sunt infideles, nullam deinceps habentes fiduciam resistendi. Vnde tandem inito consilio, de pace tractare cœperunt; talibus initis pactionibus, quòd *Salaadinus* pro redemptione eorum, veram crucem quam in bello ceperat, restitueret; & captiuos *Christianos* mille quingentos, quos eligere vellent, redderet; & insuper septem millia Bizantiorum ad pactionem præfatam augerent. Sic ciuitas eum armis & omnibus quæ in ea erant, saluis tantummodò corporibus *Saracenorum*; duobus Regibus reddita est, quarto Idus Iulij. Venientre autem die solutionis statuto, *Salaadinus* nihil horum quæ debuerat, adimpleuit. In tanti igitur vltionem excessus circa duo millia & sexcenta *Saracenorum* capitis animaduersione mulctata sunt; paucis de nobilioribus retentis, pro dispositione Regum, vinculorum pondere coarctatis.

SVbiugata itaque ciuitate, Rex *Francorum* ad propria redire disposuit, quasi toto negotio

A consummato. Anxiebatur enim supra modum, eò quòd vniuersa, quæ in exercitu *Christianorum* fiebant, Regi *Richardo* ascribebantur. Prætendens igitur Rex æris inopiam & paupertatem; dixit se ibi diutiùs immorari non posse. Quod cum magnificus Rex *Anglorum Richardus*, cui ardens inerat desiderium, negotium Crucifixi promouere, cognouisset; promisit se Regi *Francorum*, communicaturum omnium quæ in auro, & argento, victualiúmque congregatione, atque in equis, armis, nauibus possideret, medietatem: ita videlicet vt inimicos *Christi* simul de terra sancta disperdere laborarent. Sed quoniam idem Rex *Franciæ* reditum suum iurauerat & immutabiliter ordinauerat, suis constanter reclamantibus, toróque exercitu grauiter consternato, cum paucis suorum repatriaturus; naues ascendit. Suborta fuit insuper Reges occulta dissentio: ita quod Rex *Franciæ* vrbem *Achon* & reliquas quas capturi erant vrbes, castra & terras; tradere Marchisio de *Monte Ferrato* volnerat ac firmiter proposuerat; & Regem eum constituere *Terræ sanctæ*. Habuit námque idem Marchisius vxorem filiam Regis *Almarici*; sororem scilicet Reginæ *Hierusalem*, quæ iam defuncta fuerat. Cuius volnntati Rex *Richardus* prorsùs obstitit; ostendens rationabiliter iustius fore Regi *Guidoni* regno iam pridem spoliato, regnum suum restituere, quàm illo viuente, alium subrogare: cum constaret, illum non per ignauiam regnum amisisse; sed potiùs per strenuitatem in graui belli certamine, ob hostium numerositatem & exercitus sui paucitatem, simul cum cruce à *Saracenis* captum fuisse. Hoc nimirùm inter prædictos Principes discordiæ seminarium dignoscitur extitisse: cum tamen hæc discordia primò apud *Messanam Siciliæ* primitiua, sed occulta, pullulauerit; & postea per *Cannarum* hastiludium infœlix suscepit paulatim incrementum. Dimisit tamen ibi ducem *Burgundiæ* cum mille armatis, quasi in adiutorium Regis *Richardi*, proditorem nequissimum: quem & instruxit de proditione. His omnibus stimulum addidit, mors Comitis *Flandriæ*; cuius terram Rex *Franciæ* plurimùm concupiuit; vt reditum maturaret. Iuratoria igitur præstita cautione; ne terram Regis *Angliæ* vel Principum qui cum eo remanebant, violenter inuaderet; recessit. Quo recedente, Rex *Richardus* fecit fossata *Achon*, & murorum scissuras optimè reparari; & hominibus & armis communire.

Rex Francorum inuidia ductus, ad propria remeauit.

Progressus Regis Richardi.

HIs ita gestis, gloriosus Rex *Richardus*, in vigilia Assumptionis beatæ *Mariæ*, ad obsidendum & expugnandum maritimas ciuitates, de portis *Achon* primus suis commilitonibus audacter progreditur; fixisque tentoriis iussit, spectante è vicino exercitu *Salaadini*: vbi duo millia & ducenta *Saracenorum* damnanerat sententia capitali, ex his quos in *Ptolemaida* ceperant Reges, vt superiùs est relatum. Quod vbi *Saracenis* innotuit, qui vrbes maritimas occupauerant; metuentes ne simili rabie in eos sicut in *Ptolemaidenses* debaccharet, diffidentésque de subuentione *Salaadini*, qui pro redemptione cæterorum postulata neganerat; relicta vrbe vacua, diffugerunt statim, cum Regis aduentum audierunt. Hoc idem illi, qui in *Cayphæ* & in *Cæsarea*, in *Assis*, & *Iope* & *Gaza* & *Aschalonia* habitabant, egerunt. Sicque Deo volente, actum est, vt omnis illa Regio maritima versus plagam illam caperetur; & capta à *Christicolis* inhabitaretur, licèt non sine graui certamine belli: cum exercitus *Salaadini* semper à latere exercitum *Christianorum* subsequeretur; atque acies extremas in locis angustioribus grauiter infestaret: vnde & de vtroque exercitu plurium

1191. sæpius corruerunt. Munitis igitur ciuitatibus iam dictis, Rex magnificus *Richardus Achon* rediit cum triumpho.

SEd hæc quæ diximus clariùs elucescent, si epistolam Regis quam W. *Rothomagensi* Archiepiscopo direxit; pro eodem negotio, hic ponamus. Richardus *Dei gratia Rex* Angliæ, *&c. Noueritis dominum Regem* Francorum *ad propria remeasse; & ruinis scissurisque* Achon *ciuitatis reparatis, ad promouendum* Christianitatis *negotium, & prosequendi voti nostri propositum, apud* Iopen *iter arripuimus, & nobiscum dux* Burgundiæ *cum* Francigenis; *comes* Henricus *cum suis, & multi alij Comites & Barones. Cúmque inter* Achon, *&* Iopen *plurimum esset spatium, & tractus viarum prolixior; apud* Cæsaream *tandem, cum multo sudore granique labore nostrorum descendimus; & ipse* Salaadinus *in eodem itinere, de suis quàm plurimos amisit. Cum populus Dei ibidem aliquantulùm repausaret apud* Iopen; *sumus iter propositum prosequuti. Et nostra custodia præeunte, & castra apud* Assuram *metante;* Salaadinus *cum vehementi* Paganorum *incursu super vltimam custodiam nostram impetum faciens, diuina miserationis gratia fauente, à quatuor solummodò aciebus, quæ in fronte ei opposita erant, compulsus est in fugam: ipsumque fugientem per leucam vnam sunt prosequuta; tantámque stragem de nobilioribus* Saracenis *illa die, in vigilia beatæ* Mariæ, *prope* Assuram *fecerunt; quantam* Salaadinus *quadraginta annis transactis, non sustinuit vna die. Deinde* Iopen, *Deo ducente, peruenientes; villam fossatis & muris firmauimus; in proposito habentes, vbicúmque poterimus attingere,* Christianitatis *negotium pro posse nostro promouere. Post diem vero prædictæ confusionis, non est ausus* Salaadinus *cum* Christianis *cominùs congredi; sed ad trucidandos crucis amicos, sicut oues occisionis insidiatur occultè; quasi Leo in spelunca sua. Audito autem quòd nos ad* Ascalon *maturo gressu tenderemus; ipsam euertit, & ad terram funditùs prostrauit: totámque* Syriam, *quasi totius consilij & auxilij beneficio destitutus; iam deserit & contemnit: vndè bona spes summimus argumentum, quod in breui, Domino annuente, pleniùs recuperabitur hæreditas Domini. Valete, valete.*

Vt Rex Richardus Henrico nepoti suo, regnū Hierusalem dederit.

REuerso igitur (vt prædictum est) apud *Ptolomaidam* Rege *Richardo*; dedit *Henrico* nepoti suo regnum *Hierosolymitanum* cum vxore Marchisij de *Monte Ferrario*; vtpotè hærede totius regni, sorore eius Regina *Hierusalem* iam defuncta. Huic quoque libenter annuit *Guido* de *Lezinant*, olim Rex eiusdem regni; pro stabilitate pacis, collata sibi insula *Cypri*, quam à Rege insulæ eiusdem, nuper guerra Rex *Anglorum* obtinuerat, eius homagio inde recepto. Marchisius autem nuper ab Assesinis *Saracenis* interfectus est apud *Tyrum*; vnde regnum *Hierosolymitanum* vxori suæ (vt iam dictum est) iure hæreditario debebatur.

Quomodo Rex Richardus omnes terræ sanctæ reliquias redemit.

GVidone Rege *Hierosolymorum* in bello cum cruce Dominica olim capto; mox *Salaadinus* vrbem *Hierusalem* obsidione vallauit. Ciues verò, qui in ea remanserant, ex infortunio animo consternati; séque *Salaadino* posse resistere desperantes, vrbem ei pronimiùs tradiderunt: at ipse neminem ex vrbe egredi permisit, nisi se priùs quilibet decem bizanciis redemisset. Diuitibus autem se continuò redimentibus, inuenta sunt quatuordecim millia hominum in vrbe, qui vnde se redimerent non habebant: quorum calamitati cæteri compatientes, vnanimi consilio acceperunt cruces aureas, & argenteas, calices, & philaterna, & Dominicum decrustauerunt Sepulchrum; ac cætera quæ in ecclesiis ornamenta reperiebantur, & pauperes redemerunt. Collegerunt & iam omnes reliquias sanctorum, quas in locis sacrosanctis poterant inuenire; & posuerunt eas in quatuor magnis eburneis capsellis, quas *Salaadinus* inter cætera, quæ ciuitate subacta occupauerat, intuens; & quid in eis contineretur, diligenter inquirens; iussit deferri apud *Baldach*, & tradere *Caliphe*, ne *Christiani* de ossibus mortuorum gloriarentur vlteriùs, & crederent eos habere intercessores in cœlis, quorum ossa venerabantur in terris. Princeps autem *Antiochenus*, & Patriarcha, cæterique fideles, tanto thesauro nullo modo defraudari volentes; promiserunt sub iuramento, se easdem reliquias redempturos quinquaginta duobus millibus bizanciorum, & si pecuniam præfatam tempore constituto persoluere nequirent, easdem ei reliquias resignarent; vnde factum est, vt Princeps *Antiochenus* prædictas reliquias secum tolleret sigillatas, & idcirco cūcti fideles *Christianitatis* magno dolore & animi mœrore consternati sunt: quia terminus à *Salaadino* præfixus iam instabat princépsque præfatus reliquias sanctas secum detulerat, vt eidem, sicut eas receperat, redderet sigillatas. Quod gloriosus Rex *Anglorum Richardus* cum esset apud *Furbie*, intelligens; & rem gestam ex ordine recognoscens; mox pecuniam prænominatam, pro sanctis reliquiis *Salaadino* persoluit, & sanctorum pignora deuotus retinuit, quatenùs sancti Dei, quorum ossa de manibus impiorum redemit in terris, ipsi suis intercessionibus animæ eius subuenirent in cœlis. Erat autem capsella tantæ capacitatis, tantæque erat ponderositatis, vt vix à quatuor viris diutiùs portaretur.

Inuentio Arthuri Regis Britonū famosissimi.

EOdem anno, inuenta sunt apud *Glastoniam* ossa famosissimi Regis *Britanniæ Arthuri*, in quodam vetustissimo recondita sarcophago, circa quod duæ antiquissimæ pyramides stabant erectæ, in quibus literæ erant exaratæ: sed ob nimiam barbariem & deformitatem, legi minimè potuerunt. Inuenta sunt autem hâc occasione. Dum enim ibidem effoderent, vt monachum quendam sepelirent, qui hunc locum sepulturæ, vehementi desiderio in vita sua præoptauerat; quoddam reperiunt sarcophagum, cui crux plumbea superposita fuerat, in qua exaratum erat: *Hic iacet inclytus Britonum Rex* Arthurus, *in insula* Aualonis *sepultus*. Locus autem ille paludibus vndique inclusus, olim insula *Aualonis*, id est pomorum insula est vocatus. Anno quoque sub eodem, *Robertus* Lincolniensis ecclesiæ canonicus, & *Willelmi Normanniæ* Senescalli filius; *Cantuariæ* consecratus est *Wigorniensis* episcopus, à *Willielmo* Apostolicæ sedis Legato.

Rex Richardus Cancellarium suū suspectum habuit.

CIrca dies illos, multiplicatæ sunt querimoniæ grauissimè coram Rege, de superbia Cancellarij; & de iniuriis quas multis irrogauit. Scripsit igitur Rex magnatibus *Angliæ* in hæc verba: *Rex* Angliæ Richardus Willielmo *Marescallo*, G. filio Petri, H. Bardolf, *&* W. Brivvere *patribus salutem. Si fortè Cancellarius noster cui negotia regni nostri curanda commisimus, fideliter non tractauerit; præcipimus, vt secundùm dispositionem vestram de omnibus agendis regni, tam de eschaëtis quam de aliis disponatis.* Per idem tempus, *Willielmus Rothomagensis* Archiepiscopus, in *Angliam* veniens literas Regis tulit, ista continentes: Richardus *Dei gratia Rex* Angliæ, Willielmo *Marescallo*, *& aliis* Angliæ *patribus salutem. Sciatis quòd nos venerabilem patrem nostrum*, Willielmum Rothomagensem *Archiepiscopum diligimus quem de peregrinatione sua de consensu summi pontificis reuocatum, propter defensionem & consilium regni nostri, ad vos duximus transmittendum. Vnde vobis mandamus,*

&

1191.

& firmiter præcipimus quatenus in procurandis negotiis nostris, eius consilio omnia operemini; volentes & præcipientes, quòd quàm diu in peregrinatione erimus, ipse cum consilio vestro, & vos cum suo, omnia disponatis. Hoc anno, obiit *Clemens* Papa, cui successit *Celestinus*; à quo *Henricus* Imperatoc cotonatus est in vigilia sancti *Iohannis Baptistæ*.

De turpissima Cancellarij deiectione.

HVgo itaque de *Nonannt*, expulit Monachos de ecclesia *Conentrensi*, instiruens ibidem clericos seculares. Eodem tempore, ad instantiam Comitis *Iohannis* fratris Regis *Angliæ*, conuenerunt apud pnntem de *Loedone* inter *Radingum*, & *Windleshores*, die sabbati proxima, post festum sancti Michaëlis ad colloqnium magnates *Angliæ*; de magnis & arduis Regis & regni negotiis tractaturi. ● crastino autem, tam Archiepiscopus *Rothomagensis* quàm *Eboracensis*, & episcopi omnes qui apud *Radingum* conuenerant vt colloquio interessent: omnes illos qui consilium, vel auxilium aut mandatum dederant, vt Archiepiscopus *Eboracensis* ab ecclesia extraheretur, indignè tractaretur, in carcerem traderetur: terribiliter candelis accensis excommunicauerunt, & nominatim *Albertum* de *Marinet*, & *Alexandrum Puintil*. Deinde die Lunæ proxima, comes præfatus, quia Cancellarius eius impetum metuebat, ad omnem suspicionem tollendam, in loco tutissimo prope castellum de *Vvindleshores*, sicut idem Cancellarius petierat; ad colloquium venire proposuit; facta ei prius securitate per manum episcopi *Londonensis*. Sed Cancellarius securitate non contentus, confestim fugiens; intra turrim *Londoniarum* sese recepit. Audiens autem Comes quòd fugerat Cancellarius; venit & ipse *Londonias*. Sed cum ingredi vellet ciuitatem, obuios habuit plures de familia Cancellarij milites armatos: qui gladiis exertis, ipsum & suos acriter inuadentes; *Rogerum* de *Planes*, virum nobilem, peremerunt. Sequenti verò die Martis, idem Comes eum Archiepiscopis, episcopis, Comitibus & Baronibus in capitulo sancti *Pauli* conuenerunt; ac præsente Cancellario post longos tractatus, *Richardo* Regi fidelitatem iurauerunt. In primis Comes *Iohannes*, ac deinde duo Archiepiscopi, & omnes episcopi; & quotquot conuenerant, Comites & Barones. Deinde die Iouis proxima, habitum est colloquium ab Orientali parte Turris *Londoniensis*, præsentibus magnatibus præfatis, vbi assensu communium diffinitum est: vt talis de cætero in regno *Angliæ* non dominaretur, per quem ecclesia Dei ad ignominiam, & populus ad inopiam trahebatur. Ipse enim Cancellarius, & satellites eius, omnes regni diuitias ita exhauserant; vt nec viro baltheum argento redimitum, nec fœminæ monile, nec viro nobili annulum, vel *Iudæo* relinquerent thesaurum; vel quidlibet pretiosi. Thesaurum quoque domini Regis adeò euacuauerant; vt in scrinus ipsius aut clitellis, nihil præter claues & vasa vacua possent, de elapso biennio inueniri. Prouisum est etiam, vt omnia castella, quæ pro libitu suo idem Cancellarius custodiæ satellitum suorum commiserat, redderentur; & in primis ipsa Turris *Londoniensis*. Hæc autem omnia Cancellarius se facturum iurauit. His itaque gestis, die *Iouis* proxima sequente, cum omni supellectile sua, Turrim egrediens, apud *Bermundesieiam* per *Thamesin* fluuium transiuit: dati sunt obsides, *Henricus* & *Osbertus* fratres eius, quousque castella redderentur. Nam & ipse iurauit, quòd ante castrorum redditionem, non exiret à regno. Deinde *Cantuariam* veniens, & crucem sanctæ peregrinationis suscipiens, crucem legationis deposuit; quam per annum & dimidium post mortem Papæ *Clementis* portauerat, in præiudicium tam *Romanæ* quàm ecclesiæ *Anglicanæ*. Quo facto, *Doneriam* perrexit, habens in comitatu *Gilebertum Roffensem* episcopum & vicecomitem *Cantiæ Henricum de Cornhelle*; vbi latenter excæcare nautarum oculos se posse existimans, nouum fraudis genus inuenit, virum in fœminam conuertit: dum vestem sacerdotis in meretricis habitum commutauit. Tunica viridi fœminea indutus: capam habens eiusdem coloris, peplum in capite muliebre portans, pannum lineum quasi ad vendendum gerens, ad mare descendit. Talibus deformatis Antistes, cum sederet in littore super petram, auram expectans fœliciorem: nauta quidem cum muliere ludere volens, in fœmina stupens, braccas inuenit. Et vociferare incipiens dixit: *Venite omnes, venite* inquit, *& virum in fœmina mecum admiramini.* Accurrunt muliercula multæ, & pretium panni quem ferebat vænalem, solertet inquirunt. Cumque nihil responderet, vt qui *Anglicanam* non nouerat linguam: cœperunt inter se consabulari, & dolum suspicantes, manus iniecerunt in peplum, quo fauces tegebantur. Et summittentes à naso vsque deorsum, faciem hominis viderunt nigram. & nuper rasam. Clamorem vtique ad sydera tollentes adinuicem: *venite* inqniunt, *& lapidemus hoc monstrum, quod sexum vtrumque deformauit.* Et factus est illico concursus virorum ac mulierum; extrahentium de capite peplum, & trahentium eum prostratum, ignominiosè per manicas & capicium, per arenam & saxa, non sine pontificis læsione. Seruientes eius tandem occurrunt, vt Dominum liberarent, sed non potuerunt. Nam populus cum insatiabili corde illũ persequens; verbis alapis & sputis dehonestatum: per plateas distractum in quodam cellario sub carcerali custodia includunt. Sic vtique factus est in derisum omni populo; qui vtinam se solum & non sacerdotium inquinasset. Tractus est, qui Archiepiscopum *Eboracensem* traxerat; captus qui ceperat; lignatus qui lignauerat; incarceratus qui incarcerauerat: vt secundum quantitatem culpæ, quantitas pœnæ commensurabilis haberetur. Tandem spretis obsidibus atque iuramento quod fecerat, se non recessurum à regno *Angliæ*, antequàm castella redderentur: idem Cancellarius, quarto Kalendas Nouembris, in *Normanniam* transfretauit.

Nota rem inauditam.

EOdem anno, iuuenis quidam de domo episcopi *Londoniarum*, Nisum quem habuit, docuit cercellas propensiùs affectare; itaque ad sonitum illius instrumenti, quod à ripatoribus *Thabur* nominatur, subitò Cercella quodam alarum perniciter remigio euolauit. Nisus autem illusus, Lupum quendam & Lucium in vndis natantem intercepit, inuasit, & arripuit; & super aridam, per spanum, sicut videbatur, quadraginta pedum, sese cum noua præda recepit. Episcopus autem insoliti casus nouitate stupefactus Nisum & lupum futuris sæculis memorabilem, vndecimo Kalendas Nouembris, *Iohanni* Comiti transmisit.

1192.

De morte Reginaldi Cantuariensis electi.

ANno Dominicæ Incarnationis. M. C. XCII. *Reginaldus Bathoniensis* episcopus, à Monachis *Cantuariensibus* in Archiepiscopum electus: decursis à die denominationis eius quadraginta nouem diebus, Natiuitatis Domini die, diem clausit extremum. Sepultus est autem *Bathoniæ* in ecclesia sua, prope maius altare.

Vt Rex Francorum de peregrinatione Parisios venerit.

PEr idem tempus, Rex *Francorum* à peregrinatione rediens, sexto Kalendas Ianuarij, *Parisius* solemni processione receptus est.

EOdem anno, post paschalem solemnitatem, Rex *Richardus Darum* adiit Castellum *Christianitatis* vltimum versus *Babyloniam*: quod diebus

1192. quinque obsidens; armata manu cepit; atque obsessos graui pretio redemptionis abire permisit.

Quomodo Rex abstulit dus Darum ceperit. Vt Rex Richardus septem millia camelorum opibus onustos ceperit.

POst hanc victoriam, venit ad Regem *Anglorum* Dux *Burgundiæ* cum *Francorum* militia: cui authoritate Regis *Francorum* præerat, quasi dux & custos summus. Cui etiam in præcedenti solemnitate dederat Rex *Richardus* triginta millia *Bisantiorum*; vt fideliter staret cum eo, ad expugnandum hostes *Christi*, & consilio inito, statuerunt irrefragabiliter *Hierosolymam* adire. Cúmque Rex *Richardus* cum vniuerso exercitu suo peruenisset ad Castrum *Ernaldi* & *Bethonople* iuxta *Emaus*, ecce quidam *Bedevvini*, qui se Regi obligauerant, nunciant maximam multitudinem negotiatorum ex *Babylonia* versus *Hierosolymam* tendere cum septem millibus camelorum diuersis opibus onustis: & hanc numerositatem viri quinque strenuissimi *Salaadini* exercitus electi, conducebant. Quibus cum Rex obuiam processisset cum paucis armatis, iuxta *Turbatam* cisternam omnes occupauit: camelósque cum suis oneribus diripiens, exercitui suo cum magna liberalitate distribuit; maximè tamen *Normannis*, quos præ cæteris dilexit nationibus. Deinde ad præfatum castrum regrediens, præsidium armatorum in singulis ciuitatibus & castris prudenter collocauit.

Causa capitalis odii Regis Richardi.

CIrca idem tempus, venit dux *Austriæ*, vt in *Terra sancta* votum suæ peregrinationis perficiendo, in exercitu *Christiano* Deo fideliter militaret; & saluatoris vestigia ibidem adoraret. Cúmque præuij eius Mareschalli sibi hospitium accepissent & necessaria præpararent; superuenit præcipitanter quidam miles de familia Regis *Richardi*, natione *Neuster*, & more suæ gentis ebulliens stultitia cum iactantia, asserebat se maius ius in illo hospitio habere, quàm aliquis alius: cum priùs illuc adueniens, sibi suisque sociis illud assignasset. Multiplicatis conuitus vtrobique clamor ad aures Regis peruenit. Rex autem nimis causæ *Normanni* fauorabilis & credulus, in iram excanduit contra familiam Ducis; & non perpendens ciuiliter modetamen Dominicum, scilicet: *Descendam & videbo*, præcepit præcipitanter & secùs quàm deceret, vt vexillum Ducis in eodem hospitio pro signo affixum, in cloacam deiiceretur. Quod factum, cùm dux hospitio priuatus & turpiter à *Normannis* garrulis lacessitus, cognouisset; Regem querulus adijt: sed nihil nisi sannas reportauit. Vnde dux à Rege spretus, ad Regem Regum se conuertens, dominum Deum inuocauit in vltionem cum lachrymis, vt quemque superbum frangens, tantam passum iniuriam consolaretur, qui ait: *Mihi vindictam, & ego retribuam.* Dux autem citò post reditum ad propria, confusus & verecundus maturauit. Hoc facto, Rex *Richardus* posteà non mediocriter exprobratus, erubuit.

REx autem *Richardus*, cum præda vniuersa ad castellum *Ernaldi* victor lætus reuersus; quod ab *Hierusalem* tribus tantum distat milliaribus, singulos potentes diligenter adhortatur, vt *Hierosolymam* adeant & obsideant: dum tanta rerum omnium copia victualium scilicet & animalium, ad subuehenda onera, eis suppetit: memorando quanta beneficia illis in sua peregrinatione clementia diuina contulerit. Præthereà non mediocriter Regem animabat mulier quædam religiosa, natione *Syra*, in ciuitate *Hierosolymitana* degens; quæ Regi omnia ciuitatis secreta mandauerat; qualiterque omnes *Saraceni* timidi effecti sint, propter eius aduentum & animo consternati & quomodo omnes ciuitatis portæ terratæ erant,

De quadam muliere qua fauet Christianis præcipuè Rege Richardo.

præter portam sancti *Stephani* ad portam Aquilonarem, contra quam exercitum suum collocare consuluit & suadebat, mittens quandam Regi clauem, qua valuas posset reserare. Cúmque vniuersi *Hierusalem* obsidere decreuissent, Dux *Burgundiæ* cum fratribus Templi & cum *Francigenis* consilium iniens; à proposito reuocatus est: qui asserebant ducem cum omnibus *Francigenis*, maximam domini sui Regis *Francorum* offensam incursurum; si per eorum subuentionem de tanta & tam famosa ciuitate, Rex *Richardus* triumphasset; nec aliqua laudis victoria ipsi duci vel *Francigenis* adscriberetur, si ab eis tanta ciuitas caperetur.

Quomodo dux Burgundiæ denarijs Salaadini corruptus à Terra sancta recesserit.

NVncij interim à Duce ad *Salaadinum* diriguntur: sed quid egerint, acta & quæ sequuntur opera, manifestant. Nam nocte quadam Rege *Anglorum* apud castrum præfatum commorante, & duce cum suis apud *Bethonople* existente; explorator Regis *Richardi Iumans* nomine, audiuit sonitum gradientium camelorum & hominum, de monte descendentium. Quos latenter subsequutus, comperit eosdem à *Salaadino* transmissos vsque ad castra Ducis, cum quinque Camelis, auro & argento & opibus onustis, pannísque sericis & aliis donariis multis. Explorator autem ad Regem concito gressu regrediens, hæc illi omnia nunciauit, accipiénsque quosdam de familia Regis, ad viam per quam nuntij illi reuersuri erant, cautè insidiando progreditur; reuertentes nuntios comprehendit, comprehensos Regi præsentauit. Quorum vnum Rex in arcto ponens, & diutiùs torquens, omnia quæ Duci *Salaadinus* transmiserat vel mandauerat, inuitus confitetur. Amotis autem nuntiis, ac aurora illucescente, fecit Rex accersi ducem & Patriarcham, atque Priorem de *Bethleem*. Quibus in loco secreto adunatis, protinùs in eorum præsentia super sanctas Reliquias iurauit, se paratum existere cum exercitu suo adire; & *Hierosolymam* expugnare, ac ciuitatem *Baruch*, sine qua Rex *Hierosolymitanus* coronari non potest: sicut inter eos iam facere decreuerant, & iuramento fuerat confirmatum. Cumque Rex iurasset, hortatur vt dux simile iuramentum præstaret, quo abnuente, confestim Rex nimio furore succensus, traditorem eum appellat, exprobrando ei varia munera, quæ à *Salaadino* susceperat: & de occultis nuntiis quos ad inuicem miserat, & mandatis. Duce autem hæc omnia abnuente & defendente, præcepit Rex, vt nuntij illi quos in via explorator ceperat; in eorum præsentiam ducerentur: cúmque introducti fuissent, & omnia illis secreta denudassent; præcepit Rex seruis suis vt in conspectu totius exercitus sagittarent eos, vtroque exercitu causam tantæ crudelitatis ignorante, aut quid egissent viri illi, vel vnde venissent. Dux autem proditor deprehensus, nimióque pudore confusus, & furore succensus; cum exercitu *Francorum* quantocyùs iter versus *Achon* arripuit. Sed hoc cernens Rex *Richardus*, custodibus ciuitatis mandauit, vt neminem eorum intrare permitterent: at illi tentoria sua extra vrbem posuerunt.

De quodam heremita qui Regi Richardo prædixit Hierusalem non esse subiugandam.

DVce igitur in hunc modum regresso, venit nocte sequenti religiosus quidam ad Regem, & mandatum cuiusdam sancti heremitæ ad eum detulit: qui Regi significauit, vt ad eum visendum properaret. Rex autem de nocte consurgens, assumptis secum sociis quingentis, ad virum Dei peruenit. Hic verò per longum tempus apud sanctum *Samuelem* in monte manserat; qui & spiritu prophetiæ pollebat. Hinc à die illa, qua crux Dominica capta est, & terra amissa, nihil nisi herbas comederat & radices: nec vllo vtebatur

regumento,

1192 tegumento, capillis tantummodò operiebatur, barbáque prolixa: quem Rex diutiùs admirando intuens, sciscitabatur, quid vellet. Ille verò de Regis aduentu gauisus, ipsum in oratorium suum adduxit, eruensque de muro lapidem quendam, crucem ligneam & cubitalem extraxit de muro, & Regi deuotè porrexit: affirmãs procul dubio hanc crucem de ligno Domini fuisse. Regi etiam inter alia dixit, quod nequaquàm hac vice terram illam obtineret, quamuis strenuissimè vbique egisset. Et vt Rex certiùs dictis eius fidem accommodaret, asserebat seipsum ab hoc sæculo die septima migraturum. Quem Rex secum ad castra perduxit, vt dictorum eius comprobaret euentum: qui sicut prædixerat, die septima ab hac luce migrauit.

De morte turpissima Ducis Burgundiæ.

His ita gestis, die sequenti castra mouit; ac ducem sequutus extra vrbem *Achon* prope ducem tentoria fixit. Vbi cum fesso exercitu vix per triduum quieuisset, adsunt flebiles nuncij à *Iope* vsque ad Reginam directi, nunciantes, *Salaadinum* cum vniuerso exercitu suo *Iopen* obsedisse; ciuitatémq; celeriter fore capiendam, omnésque milites & seruientes, quos ob custodiam ibi collocauerat, trucidandos: nisi celeri subuentione presidium ferat obsessis. Quo audito, omnis *Christianorum* exercitus valdè perterritus est, grauiter ingemiscens. Rex autem *Richardus*, cum aliis consternatus animo, Ducem *Burgundiæ* offensum, tum per se, tum per alios, ad concordiam & pacem reuocare studuit: obnixiùs rogans, vt tantæ calamitati aliquod ferat subsidium. Quorum preces Dux audire dedignans, eorumq; postulatione inquietari nolens: nocte illa cum suis, versus *Tyrum* iter arripuit. Quò dum venisset, confestim diuino terribiliter percussus iudicio, mentéque alienatus, morte miserabili vitam terminauit.

Rex Richardus Salaadinum ab obsidione Iope fugauit.

Rex autem *Richardus*, post mortem Ducis turpissimam, cum pauco comitatu, naues rostratas citius aduolator conscendens, obsessis apud *Iopen* subuenire maturauit: sed naues vi ventorum ac sæuitia fluctuum in contrarium retortæ, versus *Cyprum* diutiùs impelluntur. Quod videntes qui *Achon* remanserant, repatriare suspicabantur. Rex verò & qui cum illo erant, contra rabiem ventorum remigio violento æquora ex obliquo sulcantes; cum tribus tantum nauibus tertia die, aurora iam rutilante, in portu *Iope* appulerunt. *Salaadinus* interim crebris assultibus vrbem iam ceperat; atque omnes infirmos ac vulneratos, qui ibidem præ lassitudine substiterant, milites peremerat; & audaciores quinque quos Rex ibidem ob ciuitatis custodiam posuerat, vrbem deserentes; in castellum sese receperunt, ac inter se de reddendo castello tractauerunt, antequàm violenter per assultum caperentur. Quod & celeriter fecissent, nisi à Patriarcha qui inter vtrumque exercitum liberè progrediebatur, præmoniti fuissent, exercitum *Salaadini* deuouisse omnes fore occidendos (ob vindictam amicorum & parentum suorum, quos Rex Anglorum, pluribus iam in locis, immisericorditer detruncauerat) & si liberam à *Salaadino* abeundi licentiam accepissent. Ob hoc in magno mortis discrimine constituti, quid agerent hesitabant; hostium numerositatem ac ferocitatem, suorumque paucitatem, nec non & de subuentione Regis diffidentes. Sed cum Regem appulisse cognouerunt, audaciores effecti, sese viriliter defendebant. Rex autem, vt ex graui cõflictu obsidentium pariter & obsessorum castellũ ciuitatis nondum fuisse captum cognouisset; protinus cum suis de naui armatus, agili saltu prosiliuit: atque inter medias hostium cateruas, velut

1192 Leo furibundus à dextris & sinistris prosternens, se audacter ingessit. Cuius subitaneum impetum *Turci* non ferentes: reputantes & illum numerosiorem adduxisse exercitum, ab obsidione concito gradu diffugiunt: mutuò se ad fugam cohortantes, & aduentum inimici Regis inopinatum adinuicem nunciantes. Vnde factum est quod à fuga cohiberi non poterant, donec ingrederentur *Ramulam* ciuitatem: *Salaadino* in curru suo, cursu rapido præcurrente. Rex autem, hostibus fugatis, audacter tentoria figi præcepit, extra vrbem in quadam planicie, ad inopinatam lætitiam obsessorum.

Sequenti verò die, cùm nunciatum est *Salaadino* Regem cum paucissimo aduenisse exercitu; nec amplius quàm octoginta milites, exceptis balistariis suis quadringentis in comitatu habere: nimio furore succenditur, multáque indignatione erga exercitum suum promouetur: quòd tot millia hominum à tam paucis fugati ac fugere debuissent. Vnde ad suorũ confusionem ibidem exercitum dinumerans; sexaginta duo millia, Imperiali edicto præcepit, vt ad *Iopen* quantociùs redirent; ipsumque Regem viuum captum sibi in crastino præsentarent. Rege autem in tentoriis nocte illa cum suis quiescente, nihilque sinistri suspicante: ecce summo diluculo tota gens nefanda adueniens, castra Regis in circuitu vallauit. Et ne vllus subterfugiẽdi in ciuitatem pateret aditus, maxima multitudo sese intra vrbem & Regis tentoria opposuit. Ex quorum Rex magnificus strepitu & clamoribus, omnésque *Christiani* expergefacti & attoniti; nimia admiratione concutiuntur: cum se vndique cernunt ab inimicis *Christi* præclusos. Rex autem subitum & inopinatum cernens periculum, loricam confestim induit, ac velut pennigero volatu equum conscendit, omnique horrore mortis deposito, atque ex hostium numerositate factus audacior, suos ad pugnam verbis excitatoriis animabat: sinéque mora ipse cum vndecim equitibus (qui soli ex omnibus equos habebant) in hostiles acies prorupit intrepidus: ensem ociùs de vagina extraxit, lancea confracta, atque circa galeata capita ictuum collisione tinniendo, fulminat: equósque *Arabicos* propriis sessoribus euacuans, militibus suis qui pedites erant, largiter erogauit. Quos illi agili saltu ascendentes, Rege semper præuio hostium cateruas à dextris & à sinistris prosternendo dissipant, & sibi quosque obuios immisericorditer trucidant. *Pagani* verò corruentes miserandis clamoribus mugiunt: animásque cum sanguine ad tartara remittunt. Præibant semper balistarij in hac congressione potissimùm laudandi: quorum incomparabili virtute hostilis præcipuè pellebatur impetus, audacia ac ferocia paulatim sternebatur. Nam dum eorum spicula quisquis cautiùs præcauebat, allibentis hostis cõgressionem circumspectiùs poterat euitare. In hoc autem belli certamine, quantum virtus Regis enituerit, quantúmque suorum probitas claruerit; quótque hostium millia de prælio fugauerit, incredibile relatu videtur, nisi virtus diuina attendatur. Quis enim vnquam crederet octoginta milites, contra sexaginta duo millia, ferè per totum diei spatium; ita insuperabiliter potuisse congredi, tot missilium ictibus impeti, tot iaculis lanceari; vt non solùm illæsi euaderent, sed nec à prima statione sua per vnius pedis spatium retrocederent; quin & aduersarios vndiq; profligarent, lætam & inopinatam victoriam, fugatis hostibus, reportarent. nisi diuina virtute subnixi crederentur, cœlestique protectione suffulti. Denique illi qui in vrbe *Iopen* ob custodiam remanserant, Re-

Rex Richardus cum paucis sexaginta duo millia Paganorũ superauit.

1192. gis suorúmque fortitudinem inuincibilem attendentes; de vrbe audacter prorumpunt, & hostes à tergo inuadunt subita inuasione: Regisq; ac suorum indefessa congressione hostes compulsi, cum magna sui confusione suorúmque amissione, fugiendo terga dederunt; & in antris delituerunt & cauernis.

Exercitus Christianorum Rege Richardo suppetias tulit.

INtereà nunciatur exercitui, quem apud *Ptolemaidam* Rex reliquerat; apud *Iopen* Regem ab inimicis vndique vallatum, & nisi celeriùs ei subueniatur in periculo esse constitutum: vnde timor & mœror omnes inuasit, ita vt fugam meditarentur vniuersi. Conuenerunt tamen viri strenuissimi exercitus, simul colloquentes: si fortè Regi aliquid subsidij ereptione conferrent. *Cæsaream* itaque vnanimiter proficiscuntur, præ timore hostium vlteriùs progredi non audentes. Sed cum eis ibidem inopinata Regis victoria nunciaretur; immensa perfusi lætitia, ereptori omnium Deo præconia exoluebant. Facta est autem hæc belli congressio, in festo sancti *Petri*, quod ad vincula nuncupatur. Eadem hora *Salaadinus*, quasi in vltionem, iussit sibi quendam *Christianum* captiuum, longo carcere maceratũ, Principem scilicet quondam *Antiochiæ* in propatulo præsentari. Quem toruo oculo intuens, sic est affatus: Sic te iuuet Deus, quid ageres, si me vt ego te vinctum haberes? Et cum paulisper subticuisset vinctus, iterum adiurauit illum *Salaadinus*, vt veritatem non diffiteretur. Tunc vinctus palàm in hunc sermonem prorupit dicens: Ecce sententia capitali punieris: quia Domino inimicissimus, nullo auro redimendus: & quia in lege tua canina persistis, quanquam Rex & non inferior me, tamen caput tuum amputarem. At *Salaadinus*: Nunquam te talem habiturum potestatem arbitror, ore tuo autem te iudico, & ego ipse incontinenti caput tuum amputabo. Iussit ergò adferri sibi gladium euaginatum. At vinctus alacriter prosiliendo, & læto vultu ipsi appropinquando, extendit ei collum, dicens: hoc est quod optaui, Ecce caput, nihil amplius aspotabis: gaudeo de causa mortis & de ferientis authoritate. *Salaadinus* autem statim caput ipsum, manibus à tergo vinctis, decollauit. Quis autem ipsum Martyrem esse gloriosum dubitauerit?

Rex Richardus de repetenda patria consulit.

POst hanc Regis victoriam inauditam, cum idem Rex apud *Iopen* per septem hebdomadas moraretur; quidam morbus pestifer ex aëris corruptione prouenìens, ipsum Regem & omnes ferè suos perniciosè inuasit: & quotquot ex hac morbi contagione percussi sunt, citiùs interierunt; excepto Rege, Domino illi sospitatem conferente. Cernens itaque Rex thesaurum suum, quem larga nimis manu incõsultè militibus distribuerat, paulatim deficere; exercitúmque Francorum & aliorum, quem multis sumptibus datis iam per annum conduxerat, secúmque retinuerat, mortuo Duce *Burgundiæ*, velle ab eo recedere; nec non & proprium exercitum pestifera ægritudine atque hostili congressione minui: hostilem quoque numerum indies augmentari, Fratrum *Templi* & hospitalitatis ac principum qui cum eo erant consilio, ad horam repatriare disposuit: vt iterùm numero multiplicato & militum & pecuniarum, fortiùs & instructiùs ad sanctam Ciuitatem obsidendam regrederetur, iuratoria super hoc præstita cautione. His autem potissimum omnibus illud præualuit, quod intimabatur ei, quòd Comes frater eius, quem in Anglia reliquerat, moliebatur Angliam sibi subiugare, quod ipsum velle facere, rei postmodùm comprobauit euentus. Et quia tanti principis tantique exercitus discessio, non absque ibidem remanentium graui periculo, terræque subiugatæ dispendio fieri non potuit; treugæ inter *Christianos* & *Paganos*, vtriusque exercitus petitione & consilio, sunt constitutæ; à Pascha videlicet subsequenti, vsque ad terminum trium annorum: quòd multùm Deo displicuit, eò quòd schisma *Christianorum* erat in causa.

Rex Richardus de Peregrinatione redit.

TEmpore igitur Autumnali, nauibus præparatis, omnibúsque ritè dispositis; Rex *Richardus* & Regina sua, cum Regina *Siciliæ* sorore sua *Iohanna*, cæterisq; proceribus suis mare Mediterraneum transierunt. Quibus mare sulcantibus, illicò subortæ sunt insolitæ tempestates, & in terram applicantibus illatæ persecutiones; nonnulli naufragium sunt perpessi, quidam in littore, nauibus confractis, vix nudi, amissis opibus, euaserunt; pauci verò ad destinatum salutis portum appulerunt. Qui autem maris euaserant periculum, hostiles acies contra eos in terra vbique consurgere reperiunt: à quibus immisericorditer capiuntur, spoliantur, & nonnulli graui redemptionis debito affliguntur. Nullus subterfugiendi erat locus; quasi tellus & mare contra fugitiuos crucis conspirassent. Vnde satis manifestum est ipsorum recessum, nequaquàm Domino fuisse acceptum, nondum expleta peregrinatione; qui ipsos post modicum tempus in terra illa magnificare decreuerat, omnes inimicos eis subuciendo, & terram pro qua tam laboriosam peregrinationem assumpserant, contribuendo. Nam illis absentibus, in sequenti Quadragesima *Christianitatis Terræque sanctæ* inuasor *Salaadinus* vitam flagitiosam morte miserabili terminauit. Qui si tunc præsentes fuissent, facillimè *Terram sanctam* obtinuissent: filiis eiusdem *Salaadini* ac propinquis inter se dissidentibus & decertantibus pro regno paterno.

Rex Richardus multorum moniti. vnum insidiis liberatus fuit.

REx *Richardus* cum nonnullis suorum nimia maris tempestate vexatus, per sex septimanas, cùm deuenisset versus *Barbariam*, trium velificatione dietum à *Marsilia* distans; & fama crebrescẽte iam cognouisset Comitem sancti *Ægidij*, nec non & cunctos principes, per quos transiturus erat, contra eum vnanimiter conspirasse; seque ei vbique insidias tetendisse, disposuit per *Germaniam* latenter repatriare: velisque retortis, cum paucis suorũ, *Badevvino* videlicet de *Bethun*, & Magistro *Philippo* clerico suo, *Anselmoque* Capellano eius, cum quibusdam fratribus *Templi* in partibus *Slauoniæ* ad villam quandam nomine *Gazaram*, appulerunt. Qui statim nuncium ad proximum dirigentes castellum; pacem & conductum à Domino Prouinciæ illius (qui nepos extitit *Marchisij*) expetierunt. Rex autem in reditu suo tres lapides pretiosos, carbunculos scilicet, quos vulgus *Rubin* appellat, à quodam *Pisano Binantius* comparauerat nongentis. Quorum vnum, dum esset in naui in annulo aureo inclusum, Domino castelli per ductum nuncium transmisit. Percunctatus verò nuncius à Domino loci, quinam essent, qui conductum petebant, respondit, Peregrinos esse ab *Hierosolyma* redeuntes. Deinde nomina eorum inquirens, nuncius, respondit: vnus eorum *Baldevvinus* de *Bethun* appellatur, alter vero *Hugo* mercator, qui & vobis annulum transmisit. At dominus ille diutiùs annulum intuitus: non inquit *Hugo*, sed Rex *Richardus* appellatur. Et adiecit; licet ipse statuerim me omnes Peregrinos de partibus illis venientes comprehensurum, nec munus aliquod ab eis acceptu-rum; tamen pro dignitate muneris & mittentis, illi qui me ignotum ita honorauit, & munusculum remitto, & liberam abeundi licentiam con-

1192. concedo. Reuersus itaque nuncius omnia hæc Regi intimauit. At illi valdè trementes, media nocte, equis comparatis, & de villa prædicta occultè exierunt, & per terram illam diutiùs liberè processerunt. Sed Dominus ille latenter post eos ad fratrem suum exploratorem transmisit, vt Regem in terram suam comprehenderet venientem. Vbi cum Rex aduenisset, & vrbem in qua frater Domini prædicti morabatur, ingressus fuisset; confestim ille, accersito ad se quodam homini suo fidissimo, *Rogero* nomine, *Normannico* genere, de *Argentonio*, qui cum eo per annos viginti extiterat; & neptem suam ei maritauerat: præcepit, vt domos vbi peregrini hospitarentur, diligenter perscrutaretur si fortè Regem per loquelam vel aliud signum explorare posset, promittens se ei medietatem vrbis daturum, si Regem intercipere potuisset. Quo singulorum hospitia peregrinorum inquirente, randem Regem reperit: sed eo diutiùs dissimulante quòd ipse erat; demùm importunitate precum & lachrymarum pij inquisitoris compulsus, coofitetur quòd erat. Qui statim cum lachrymis fugam accipere adhortans, equum peroptimum Regi tradidit. Postea verò ad Dominum reuersus, dicit friuolum esse, quod audierat de aduentu Regis: sed esse *Baldevvinum* de *Bethun*, & Comites eius qui de peregrinatione redibant. At ille furibundus iussit omnes comprehendi: sed Rex latenter cum *Willielmo* de *Stagno* & puero quodam, qui linguam *Theutonicam* intelligebat, de vrbe egrediens, per tres dies & noctes sine cibo in via permansit. Deinde fame vrgente, ad quandam villam nomine *Gynatiam* in *Austria*, prope *Danubium* diuertit: vbi tunc temporis, ad cumulum omnium malorum Dux *Austriæ* morabatur.

Rex Richardus à Duce Austriæ capitur, & incarceratur. APpulso itaque in *Austria* Rege *Richardo*, misit puerum suum ad escambium in ciuitatem *Gynatiam*, vt cibos famelicis compararet. Ille autem ad escambium veniens, cum plures Bizantios proferret, nimisque, curialiter ac pompaticè se haberet, à ciuibus illicò comprehensus est: ac requisitus quisnam esset: seruum cuiusdam ditissimi mercatoris se esse respondit, qui post triduum, ad vrbem illam erat venturus. Sicque tunc ab eis dimissus, ad secretum Regis hospitium clanculò diuertit, fugamque quantocyùs hortatur denuncians Regi quæ sibi acciderant: sed Rex post nimiam maris vexationem, in vrbe prædicta per dies aliquot requiescere cupiuit. Dum autem puer præfatus sæpiùs necessariis emendis ad forum publicum regreditur, accidit quod die sancti *Thomæ* Apostoli, chirothecas Domini Regis sub zona incautiùs secum gestaret: quas vrbis magistratus intuentes, puerúmq; iterú apprehendentes, ditissimè torquent, variis cruciatibus afficiunt, vulnera infligunt, linguam amputare minantur, nisi confiteatur quantocyus veritatem. Puer autem intolerabili cruciatu compulsus, eisdem, vt res se habebat intimauit. At continuò hæc omnia Duci intimantes; hospitium Regis circumuallant; & vt spontè se reddat, acriter insistunt. Rex autem ad tumultuantium barbariem vocum imperterritus manens, suam probitatem oon præualere contra tot Barbaros sentiens; iussit adesse Ducem, ipsi soli se redditurum, promittens. Duci autem illicò aduentanti Rex obuiàm processit, seque ei cum gladio tradidit. Dux autem hilaris effectus, Regem secum honorificè adduxit, quem deinde strenuis militibus custodiendum tradidit; qui die noctuque strictis ensibus eum vbique arctissimè custodierunt. Quod miserabile infortunium non absque Omnipotentis Domini iudicio, licet no-

1193. bis occulto, euenisse arbitrandum est, siue pro ipsius Regis lubricæ ætatis erratis castigandis, siue pro subditorum suorum culpis feriendis; vel vt idem Rex ad pœnitentiam & satisfactionem congruam reuocaretur, super excessu, quo patrem suum carnalem *Henricum* Regem lecto decumbétem, tam auxilio quàm consilio Regis *Francorum*, apud vrbem *Cenomannicam*, obsidione vallauit. Et licet eum corporaliter ferro non mactauerat, tamen crebris eum assultibus inde recedere coëgit: quæ omnia mortis eius causam ingessisse non est ambigendum. Eodem anno, *Sauaricus Northamptonensis* Archidiaconus electus est in Episcopum *Bathoniensem*: qui *Romam* profectus, ibidem est Presbyter ordinatus; & decimo tertio Kalendas Octobris, ab *Albano Albanensi* Episcopo munus consecrationis suscepit.

ANno Dominicæ Natiuitatis M.C.XCIII. Rex *Richardus* remansit, in custodia Ducis *Austriæ*, donec ipsum vendidit Imperatori *Romanorum Henrico*, pro sexaginta millibus librarum Argenti ad pondus *Coloniensium*. Quem feriatet-ria, post Ranios palmarum adducens; diligentissimè custodiri fecit. Et vt Regem ad immoderatam redemptionis pecuniæ impelleret quantitatem, retrudi eum præcipit in Triballis, à quo carcere nullus ante dies istos exiuit, qui ibidem iotrauit: de quo *Aristoteles* libro quinto: Booum est mactare Patrem in Triballis: Et alibi *Dux Austriæ Regem Angliæ imperatori vendidit.*

Sunt loca, suntque gentes, quibus est mactare parentes.

Vbi sub copiosa militum & seruientum multitudine, quieuit in locis omnibus nec defuere qui etiam die noctéque strictis comitarentur gladiis. Lectum autem Regis ambiebant deputati, nemineque suorum cum eo pernoctare permiserunt. Hæc omnia serenissimi principis nunquam obfuscare vultum potuerunt; quin hilaris & iucundus in verbis, qui ferox & audacissimus in factis; provt tempus, locus, causa, persona exigebat, semper appareret. Quoties autem custodes suos ioculando deturpauit; quoties eos inebriando ludificauit; quoties tam immanium vires corporum quasi ludendo aggressus fuerit, aliis narrandum relinquo.

IMperator autem iratum animum ac ferocem contra Regem diutius præferens, nullatenus eum in præsentia sua conuocare vel alloqui dignabatur: sed ipsum in pluribus contra eum & suos grauiter accusans; calumnias multas eidem Regi prætendit, Tandem hinc inde mediantibus amicis, & præcipuè *H. Cluniacensi* Abbate & *Willielmo* Regis Cancellario: Imperator, conuocatis Episcopis, Ducibus & Comitibus suis, Regem in præsentia sua accersiri iussit, eúmque in pluribus articulis, coram omnibus, accusauit. In primis scilicet, quod per eius consilium & auxilium, regnum *Siciliæ* & *Apuliæ*, quod sibi iure hæreditario debebatur, defuncto Rege *Willielmo*, amiserit. Pro quo adipiscendo exercitum permaximum, data pecunia infinita, conduxerat: cum idem Rex sibi auxilium præstiturum fideliter spopondisset, vt à *Tancredo* regnum illud obtineret. Deinde causabatur de Rege *Cypri*, qui ei affinitate coniunctus fuerat; quod eum iniustè ab imperio eiecerit, & insulam cuidam alieno vendiderit. Postmodùm verò accusauit ipsum de morte *Marchisi* de *Monte Ferrato* hæredis sui: quòd videlicet per eius proditionem & machinationem ab *Arsacidis* peremptus sit. Quòd & miserat ad perimendum Regem *Francorum* Dominum suum, cui nullam fidelitatem, vt debuerat, seruauit in communi eorum peregrinatione: sicut iuramenti sacramento inter vtrosque fuerat confirmatú. Deinde conquestus, *Rex Richardus Imperatori obiectis prudentissime respondet.*

1193. quod fignum Ducis *Auftriæ* coofanguinei fui, ob eius contemptum apud *Iopen*, in cloacam proiici iufferit; & *Theutonicos* fuos in *Terra fancta*, verbis probrofis & factis vbique dehoneftauerit. Super his & huiufmodi calumniis Rex *Anglorum* ab Imperatore conuentus; protinus in medio ftans, contra fingulas obiectiones ita luculéter & argumentosè refpondens, perorauit; vt omnibus admirationi & venerationi haberetur, ita vt nulla fufpicio de his, in quibus accufabatur in cordibus audientium vlteriùs remaneret. Nam dictorum veritatem & ordinem vericidis quibofdam affertionibus & argumentatione probabili, ita in lucem propalauit; vt omnes fufpicinnes falfas, quibus impetebatur, omnimodis allegationibus caffaret, & geftorum veritatem non taceret. Proditionem quoque omnimodam, vel alicuius principis neeis machinationem, conftanter depellebat: afferens fe femper fore paratum, ad fuam innocentiam purgandam, fuper talibus obiectionibus, prout Imperatoris Coria ratiooabiliter indicaret. Cùmque diutiùs coram Imperatore & Principibus eius difertiffimè (vt erat facundiffimus) allegaffet; Imperator admirans tantam Regis facundiam, furrexit, & accerfito ad fe Rege, eius in ofcula ruit: ac deinceps blandè leniterque cum eo agebat. Ab illo denique die cepit Imperator mitiùs agere, & Regem familiariter honorare.

Rex Richardus pro redemptione fua centum & quadraginta millia marcarum argenti perfoluit.

HIs ita geftis, amicis hinc inde mediantibus, pro redemptione Regis diutiùs tractatum eft. Tandem ad hoc eft peruentum, vt pro redemptione eius, Imperatori darentur centum & quadraginta millia marcarum argenti ad pondus *Colonienfium*; quæ omnia aote liberationem fuam folueret, abfque expenfis tam ipfius quàm aliorum, ob illam caufam, antequàm conuenirent factis. Præftitom eft antem ab Epifcopis, Ducibus & Baronibus iuramentum die Apoftolorum *Petri* & *Pauli*; vt qnùm præoominatam pecuniam Rex perfoluiffet, continuò liber proprium regrederetur ad regnum. Perlata autem in *Angliam* huius coocordiæ fentẽtia à Regis Cancellario *Willelmo Elienfi* Epifcopo; qui literas Domini Regis, & Bullam auream Imperatotis fecum detulit; continnò exiit edictum à Iufticiariis Regis, vt omnes Epifcopi, Clerici, Comites & Barones, Abbatiæ & Prioratus, quartam partem redituum fuorum, ad redemptionem Regis conferrent. Et infuper ad illud pietatis opus, calices aureos, & argenteos fuftulerunt. *Iohannes* verò *Noruuicenfis* Epifcopus per totam Dioecefim fuam, dimidium pretij de calicibus fumpfit, & dimidium de rebus habitis, Regi donauit. Ordo *Ciftercienfis*, qui hactenus liber ab omni exactione extiterat, lanam fuam vniuerfam, ad Regis redemptionem dedit. Nulla denique Ecclefia, nullus Ordo, nullus gradus vel fexus eft prætermiffus, qui non cogeretur ad liberatiooem Regis. Huius autem calamitatis præfagia extiterant, infolitæ tempeftates, aquarum inundationes, tonitrua horrenda & hyemalia ter vel quater in quolibet menfe, cnm corufcationibus terribilibus, per totum anni iftius circulum: vnde fequuta eft infœlicitas fructuum atque frugum.

Ceftrenfis Epifcopus bonis omnibus fpoliatur.

EOdem tempore, *Hugo Ceftrenfis* Epifcopus cum magnis xeniis, quæ fummo præparauerat ftudio, Regem videre maturauit, fed prope *Cantuariam*, de nocte qoiefcens, comprehenfus eft, & bonis omnibus fpoliatus. *Mattheus* de *Clera*, muoiceps *Douernenfis*, prædonibus fauorem præftitit: vnde ab Archiepifcopo excommunicatus eft, fi autem fatisfecerit, ignoratur.

Mors Salaadini cui fucceffit Saphadinus.

PEr idem tempus, *Salaadinus* veritatis & Crucis publicus inimicus, diuina animaduerfione percuffus; apud *Nazareth* inter epulas fubitò expirauit: cuius regnum *Saphadinus* frater eius illicò vfurpauit. Fnerunt autem cum eo feptem filij *Salaadini*; contra quos filij *Noradini*, quos *Salaadinus* de regno paterno expulerat, cum multitudine *Perfarum* afcenderunt. De iftis autem fratribus *Salaadino* videlicet & *Saphadino* & eorum progenie & filiorum fucceffione, ad hiftoriæ claritatem, pauca dicenda funt; qui in omni verfutia, in Paganifmo, omnibus præminebant. Mortuo, vt dictum eft, *Salaadino*, qui nouem reliquit filios regni fui hæredes; *Saphadinus* minor natu, omnes nepotes fuos interfecit, præter vnum qui *Noradinus* vocabatur. Hic tenet terram *Halape*; cum omnibus vicinis ciuitatis & caftris, villis & aliis munitionibus, quæ font plufquàm ducentæ. *Saphadinus* autem fraterno potius regno & nepotibus interfectis; quindecim filios habuit: ex quibus feptem, in regnis homicidio acquifitis, hæreditauit. Primus filiotum eius *Melealim* vocabatur: cui dedit in hæreditatem de fe tenendam *Alexandriam*, *Babyloniam*, *Fayram*, *Damietam* & *Canifiam* cum terra *Ægypti*: fed filius eius nomine *Coradinus*, tenet *Damafcum Hierufalem* & totam terram *Chriftianorum* inter ciuitates & munitiones & caftra, plufquàm trecenta, præter villas. Tertius filius eius *Melchiphais* tenet terram quæ dicitur *Gemella* cum tota Prouincia; vbi funt plufquàm quadringentæ inter ciuitates & mnnitiones, præter villas plufquàm fexcentas. Quartus filius *Mehemodam*, tenet regnum *Afiæ*; quod habet munitiones plufquàm qoingentas. Quintus filius eius nomine *Methifemachas*; tenet terram de *Sarcho*, vbi *Abel* mortuus fuit; in quo regno funt inter ciuitates & munitiones & caftra, præter villas, nongenta vel amplius. Sextus filius eius nomine *Machinoth*, tenet terram de *Baldach*; vbi habitat Papa *Saracenorum* qui *Calyphus* appellatur; & timetur in lege eorum & adoratur, ficut Pontifex *Romanus* apud nos. Hic non poteft videri nifi bis in menfe. Progreditur autem eum difcipulis fuis, quos habet, ficut Papa & Cardinales, ad *Mahumeriam*: vbi eft *Machometus* Deus *Agarenorum*; & inclinato capite & facta oratione, fecundùm legem eorum, antequàm exeunt de templo, comedunt & bibunt, & poftea ad Palarium reuertitur coronatus. Ifte *Machometus* vifitatur & adoratur, ficut à populo *Chriftiano Chriftus* Crucifixns. Eft autem ciuitas de *Baldach* (vbi eft *Mahumetus* & *Calyphus*) caput gentis *Agarenorum*, vt *Roma* in populo *Chriftiano*. Septimus filius *Saphadini* nomine *Salaphat*; non habet terram hereditalem; fed eft cum fratre fuo *Melcalin*, & portat vexillum fuum; cui vnufquifque fratrum fuorum annis fingulis mille *Saracenos* tranfmittit & centum Bizantios & duos Dextrarios benè paratos. *Saphadinus* pater eorum, quando vifitabat filios fuos; velato capite incedebat, cum vno ferico rubeo, cui omnes filij quatuor vicibus capite ad terram ioclinato & pede ofculato occurrunt: & recipit eos ad ofculum & ad manum, & cum vnoquoque eorum moram facit per triduum femel in anno: & quilibet eorum, habet anoulum in digito, in qno patris imago fculpta eft. Et quaodo equitat, non oftendit faciem fuam; nifi decies in anno Quando recipit nuncios ab aliquo principe, prima die recipit eos in palatio fuo; per feruos fuos armatos; fecunda die dicitur eis refponfum fecundùm caufam; & ante diem tertiam non datur licentia accedendi ad eum. Octo autem filij eius, de patris fui conftitutione, viuunt in huoc modum. Duo ex eis cuftodiunt

1193 diunt Sepulchrum Domini; & eis datur quicquid ad Sepulchrum offertur; & ipsi hoc diuidunt inter se. Valet autem reditus eorum viginti millia *Saracenorum.* Quatuor filij habent reditus de *Nilo*: & reditus illorum valet plusquàm quadraginta millia *Saracenorum.* Alij duo fratres minores sunt quotidiè ante *Mahumetum* pro castitate; & eis datur quicquid ad pedes eius offertur; quod valet triginta millia *Saracenorum. Saphadinus* quindecim habet vxores & totidem hæredes, cum vxoribus singulis dormit: cui cum aliqua filium parit, cum illa cunctis videntibus dormit; & cum aliqua illarum quindecim mortua fuerit, de legis suæ consuetudine, statim aliam introducit. Habent enim legem scriptam à *Mahumeto* sibi traditam, & liber dicitur *Alcoranus*: nam, *al*, *Arabicè* est totum, *choran* autem *lex* dicitur. Cuius libri præcepta illa gens nefaria ita inuiolabiliter obseruat; sicut nos *Christiani* textum Euangelij obseruamus.

Iohannes frater Regis regnum sibi occupare nititur.

REge autem *Richardo*, vt dictum est, ab Imperatore detento, Comes *Iohannes* frater eius, audito Regis infortunio, atque de eius regressu diffidens, fœdus amicitiæ cum *Philippo Francorum* Rege iniit: sinistróque vsus consilio, in *Anglia* pro fratre disposuit coronari, *Anglorum* virtute laudabili fuit impeditus.

Rex Francorũ Normanniam occupare tentauit.

REx *Francorum Philippus* in illius diebus, inimicitias vbique contra Regem *Anglorum* exercens: *Normanniam* maximo exercitu aggreditur; nec ordini, nec sexui, nec ætati parcens. *Gilebertus* de *Vascuil*, accersito ad se Rege prædicto, *Gisortium* ei per traditionem tradit: sicut priùs conuenerat inter eos. Deinde idem Rex totum *Vegesinum Normannicum* & Comitem *Albemarle* vsque ad *Diepe* & *Vallem* de *Ruil* cum castellis præcipuis; partim proditione, partim expugnatione, sibi subegit. Terram etiam *Hugonis* de *Gurnai*, qui se cum quibusdam aliis Regi *Francorum* subdiderat, subiugauit. *Rothomagum* militariter obsidione vallauit: sed Comitis *Lecestriæ* magnifica virtute ac ciuium probitate, cum suorum amissione & cõfusione ab vrbe recessit. Ciuitatem *Eboracensem* idem Rex cepit, & eam Comiti ad custodiendum commisit.

Rex Francorum sororem Regis Daciæ duxit, quam illico repudiauit.

PEr idem tempus, Rex *Francorum* sororem Regis *Daciæ Ingelburgam* nomine, puellam mirabili decore præditam, accepit in vxorem: quam post nuptias repudians, inter sanctimoniales apud *Suessionem* collocauit: Dacósque omnes, qui cum illa venerant, repatriare præcepit. Eodem anno, *Hubertus Walteri Saresberiensis* Episcopus, in Archiepiscopum *Cantuarsensem* canonicè electus est; & in crastino sancti *Leonardi* in sua sede est collocatus. Cuius industriæ, ex præcepto Regis *Richardi*, regnũ *Angliæ* & eius administratio commissa est; amoto *Waltero Rothomagensi* Archiepiscopo, qui vocatus à Rege transit in *Alemanniam*, cum quo & Regina *Alienor* mater Regis proficiscens, filium videre maturauit.

Rex Richardus à carcere liberatus in Angliam venit.

ANno Dominicæ Natiuitatis, M. C. XCIV. Rex *Richardus*, maxima iam parte sua redemptionis persoluta, obsidibúsque datis pro parte restabat soluenda, die Purificationis beatæ *Mariæ*, ab omni custodia Imperatoris liber effectus, permissus est redire ad regnum. Qui cum matre sua & Cancellario per terram Comitis *Lonaniæ* ad mare *Britannicum* perueniens; in die Dominica post festum sancti *Georgij* proximi, in *Angliam*, cum ingenti omnium gaudio ad portum applicuit *Sandwicensem.* Hora autem qua Rex cum suis applicuit, hora scilicet diei secunda, sole clariùs rutilante; apparuit splendor quidam serenissimus 1194. & insolitus, non longiùs à Sole remotus; quàm ad longitudinem & latitudinem humani corporis, candorem perfulgidum, atque rubedinem, quasi species Iris, habens: quem splendorem plures intuentes, pronunciabant Regem in *Angliam* fore appulsum. Rex autem confestim *Cantuariam* profectus, beatum *Thomam* deuotus petiuit; deinde *Londonias* veniens, cum maxima lætitiæ pompa exceptus est: vniuersa ciuitate contra Regis aduentum, innumerabilium varietate opum decorata ac multipliciter adornata. Audito autem aduentu Regis; nobiles pariter & ignobiles Regi venienti cum ingenti alacritate occurrunt: cernere plurimũ cupientes à captiuitate regressum, quem nunquam timuerant reuersurum. Cui aduentanti occurrit apud *Westmonasterium* ex parte Abbatis sancti *Albani Warini*, quidam ex eius seruientibus *Gaufridus* cognomento *Hakesalt*: adferens eidem Regi ex parte dicti Abbatis munera non modica ex auro & argento: quæ meritò regalem non tantùm pacare, sed & exhilarare poterant magnificentiam. Ipse autem Rex, pensans affectum cum muneribus; eidem Abbati gratias retulit uberes, veluti amico indefesso, & patri, qui filij sui immemor esse non sustinet: ipsum enim Abbatem de consuetudine, quia amicissimus erat ei; patrem appellauit charissimum. Ex tunc igitur de amico amicior factus Rex, Abbati in omnibus agendis extitit fauorabilis auxiliator. Rex verò cum vix per diem vnum apud *Westmonasterium* commoratus esset, ad sanctum *Eadmundum* gratia orationis progreditur, indéque *Notingeham* properauit, obsessurus eos & expugnaturus, qui contra eum cõspirauerant, & se *Iohanni* Comiti obligauerant. Exercitus *Angliæ* omnia nimirum castella præfati Comitis iam ceperat, isto se solo tenente & adhuc viriliter defendente & semel assiliente. Vt certiùs cognouerunt obsessi insperatum Regis aduentum; castellum ei reddiderunt, seipsos cum suis omnibus voluntati Regis, & miserationi supponentes. Quorum quosdam in carcerem detrusit, quosdam digno pretio redemit, in tali necessitate, auidè concupiscens pecuniam singulorum. Duæ quidem præcipuè eum causæ vehementer vrgebant, vt, scilicet, obsides pro se traditos, erga Imperatorem liberaret, & vt exercitum copiosum contra Regem Francorum statim conduceret, qui terram suam incendiis & rapinis vndique deuastabat. Quapropter si auidiùs, quàm Regiam deceret maiestatem, in tanta necessitate à subditis pecuniam exquirebat, ignoscendum potiùs erat, quàm necessitati regiæ derogandum.

Rex Richardus coronã portauit. & statim in Normanniam traiecit.

SVbactis igitur in breui omnibus aduersariis suis in *Anglia*, Rex *Richardus* consilio procerũ suorum, in octauis Paschæ, licèt aliquantulùm renitens, apud *Wintoniam* coronatus est; *H.* Archiepiscopo *Cantuariensi* Missam celebrãte, & *Willielmo* Rege *Scotorum* præsente. Deinde in festo sanctorum *Nerei* & *Achillei*, apud *Portesmuthe* nauem ascendens, in *Normanniam* appulit, & apud *Bruis* nocte illa quieuit. Vbi Comes *Iohannes*, frater eius optimo vsus consilio, Regi occurrit supplex, & se ad pedes eius humiliter cum militibus multis prosternens, miserationem fratris sui, profusis lachrymis, implorauit: séque in multis accusans insipientiam suam & consilium malorum non malitiam; & sic necesse factum fuisse, quò irreuocabilis foret Rex, confitetur. At Rex, vt erat pius, fraternæ calamitati compassus, non se potuit à lachrymis cohibere: sed fratrem in terra prostratum erigens, in pristinam gratiam recepit; veruntamen terras suas ei ablatas non continuò illi restituit.

1194.

Rex Richardus Regem Francorum à Vernolio fugauit.

AVdiens autem Rex *Richardus*, Regem *Francorum Vernolium* obsidione vallasse; nec in petrariis erigendis, vel magnis lapidibus comportandis, vel murorum subfossionibus excauandis, vel in corporibus obsessorum affligendis, per dies octo cessasse, illuc cum festinatione pertendit. Instabat enim magnus ille dies Pentecostes, sed ne die sancto, *Galligenæ* se victoriam reportasse iactarent, audierunt sub noctis ipsius crepusculo, quod Rex *Anglorum* accinctus esset ad pugnam, & summo diluculo aducturus. Qun *Francigenæ* rumore perterriti, vt qui audaciam eius sępiùs experti fuerant, elegerunt potiùs fugere, quàm pugnare, cum suorum magno damno & opprobrio, recedentes à castris.

Herebertus Pauper Episcopatum Saresberiensem accepit.

PEr idem tempus, *Herebertus* cognomento *Pauper*, *Cantuariensis* Archidiaconus in Episcopum *Saresberiensem* canonicè electus, sabbato in Pentecoste Presbyter est ordinatus, & in crastino ab Archiepiscopo *Cantuariensi H.* apud *Westmonasterium* Episcopus consecratus. Eodem tempore, Rex *Francorum* à *Vernolio* recedens, ne nil agere videretur, castellum quod Fontes appellatur, furibundus subuertit, & sic cum qualiquali victoria ad propria remeauit.

Rex Richardus Castrū de Luches cepit.

HIs ita gestis, Rex *Richardus* Turonem veniēs, à Noui castelli Burgensibus, vbi beatus requiescit Martinus, duo millia marcarum argenti nomine xeniorum suscepit. Tendens inde inter fines Turoniæ, castellum de Luches, quod Rex Francorum nomine obsidatus à Baliuis Regis Angliæ receperat, dum in vinculis teneretur, nec cōuentionem eius infringerent, & sexaginta quoque militibus, seruientibus quater viginti, cum victualium sufficientia custodiendum commiserat: Rex Anglorum obsedit, & intra dies paucos viriliter expugnauit. Tunc venit in auxiliū Regis Anglorum filius Regis Nauarræ; copiosum ducens exercitum, & quinquaginta balistariis additis, centum, habens in comitatu: & terram *Gaufridi* de *Rancuna*, terrámque Comitis *Engolismi* penitùs deuastauit.

Rex Richardus Regem Francorum de fine Turoniæ fugauit.

HIs prætereà diebus, Rex *Francorum Philippus*, fines *Turoniæ* intrans prope *Vndecimum* tentoria fixit. Quo cum Regem Anglorum per exploratores superuenire cognouisset, summo mane tentoriis euulsis, *Fractum Vallem* cum festinatione petiuit. Rex autem Anglorum illum insequutus, quadrigas eius, necnon Comitum & Baronū sub eo militantium, sarcinásque omnes sub captione conclusit. Aurum & argentum, balistas & tentoria, aliásque res innumeras cepit & secum reduxit. Sicque in *Pictaniam* transiens, intra dies paucos, *Taileburg* castellum terrámq; omnium aduersariorum suorum, Comitis videlicet *Engolismi* & *Gaufridi* de *Rauenna*, sua sub potestate recepit, ita vt à castello *Vernolij*, vsque ad *Crucem Caroli* nullus ei rebellis existeret.

Rex Francorū Regem Richardum circumuenire conatur.

CIrca hos denique dies, Rex Francotnm nuntios quatuor misit ad Regem Anglorum, verbis vtens pacificis in dolo: potens vt populis vtriusque Regis potestati subiectis (quorum ipsi Reges tam aurum quàm argentum, bellicis cladibus loculos haurendo euacuauerant, & sanguinem nobilium vtriusq; regni profuderant) salubriter parcentes, sub examine quinque virorum, hinc inde dirimerentur quæstiones amborum, confidentibus regni vtriusq; principibus, & rei euentum expectantibus, donec conflictu terminato, adiudicarent, quid vtrique Regum cedere de iure deberet. Placuit supra modū prouisio ista Anglorum Regi dummodò Rex Francorum quintus inter suos, & Rex Anglorum itidem inter suos quintus appareat: vt paritate seruata, corporum & armorum æqua lance confligant: quod Rex Francorum in subsannationem multorum agere recusauit. Hoc quoq; anno, captus est *Robertus* Comes *Legecestrensis* à Rege *Francorū* & Comite *Partiense*. Eodem anno *Henricus Marescallus* frater *Willielmi Marescalli* senioris, fit Episcopus *Exonensis*. Tandem mediantibus viris religiosis, treugæ statutæ sunt inter Reges Francorum & Anglorum: sed commeatui negotiatorum hinc inde interdictum est.

Rex Richardus per Angliam Torneamenta fieri statuit.

EOdem tempore, Rex *Richardus* in Angliam transiens, statuit per loca certa torneamenta fieri, hac fortassis inductus ratione: vt milites regni vtriusque concurrentes, vires suas flexis in gyrum frenis, experirentur: vt si bellum aduersus Crucis inimicos vel etiam finitimos mouere decreuerunt, agiliores ad prælium & exercitationes redderentur. His etiam diebus, *Alexius* quidam, *Manuelis* quondam *Constantinopolitani* Imperatoris filius, multitudine armatorum congregata; *Cursac* tunc Imperatorem *Constantinopolitanum* hostiliter aggressum, cepit & excæcauit: atque tandem ementulatum perpetuo carcere damnauit, eiusque imperium occupauit.

1195.

Rex Anglorum de captiuitate sua de Duce Austriæ Domino Papæ querelam deposuit.

ANno Dominicæ Natiuitatis, M. C. XCV. Rex *Richardus* ad sedem Apostolicos nuntios direxit: qui in præsentia Domini Papæ constituti, talem deposuerunt querelam. *Pater sancte salutat Excellentiam vestram Dominus noster Rex* Anglorum Richardus, *& postulat sibi iustitiam exhiberi de Duce Austriæ, qui ipsum de peregrinatione sua tam laboriosa reuertentem cepit, & aliter quàm tantum Principem decuit, afflixit, Imperatori, ac si bos esset vel asinus, vendidit: qui postmodum ambo regnum eius intolerabili redemptionis debito contriuerunt. Ipsi insuper à Christianæ fidei legibus non alieni, in tali casu Regi detento, grauiora exercuerunt iudicia, quàm ipse Saladinus faceret, si in manibus ipsius per simile infortunium incidisset: contra quem ipse Rex à finibus terræ, relicto regno nuper adepto, relicta patria, parentibus & amicis dimicaturus ascendit. Sciret forsitan Regis generositati simul & probitati, sine maiestati nimirùm deferre: cui illa gens Barbara & ceruicosa deferre nescimt. Sed fortasse hoc fecerunt, vt sibi tanti Regis captio, pro laudabili victoria imputaretur: cum nunquam ipsum bello appetere præsumpsissent, si bellicoso suo exercitu vallatus fuisset. Nec sibi Regis deiectionem existiment imputari, sed diuinæ potius dispensationi, ad cuius nutum rota etiam fortunæ hunc humiliat & hunc exaltat, hunc deiicit & hunc attollit. Monet prætereà non mediocriter Dominum nostrum Regem, quod sub pace & protectione vestra, omnibus peregrinis vsque ad trienniū concessa & in pœnam excommunicationis inflicta & firmata, ipsum à Peregrinatione venientem, & iterum redire disponentem, ceperunt; atque sub custodia carcerali detrudentes, ad grauissimam redemptionis summam coegerunt. Iubeat ergò excellentia vestra, vt obsides Domini nostri Regis, qui adhuc pro parte redemptionis, quæ soluenda restat, detinentur in vinculis liberos exire Dux ille permittat; & pecuniam illam quam à Domino nostro excommunicatus recepit, ex integro restituat; nec non sibi suisque illatam iniuriam digna satisfactione emendet.*

Excommunicatur Dux Austriæ ob instantiam Rege Richardo.

CVmque hæc & alia multa, cum summo Pontifice Regii nuncii allegassent, Dominus Papa illicò, post trinam admonitionem quam Dux exaudire recusauit, surgens cum suis Cardinalibus, ipsum Ducem nominatim excommunicauit, & in genere omnes qui in Regem & suos manus iniecerant violentas. Terrámque Ducis totam Ecclesiastico supponens interdicto; *Veronensi* Episcopo dedit in mandatis, quatenus hanc inter-

1195. interdicti & excõmunicationis sententiam, singulis diebus Dominicis & festiuis, per totum Austriæ Ducatũ, faceret publicari. Quod si idem dux mandatis nostris parère decreuerit, in virtute Dei eidem præcipias, vt obsides Regis Anglorum vniuersos absoluat; pactiones omnes relaxet, & ablata sibi per eum & suos, & quæ de ipsius Regis ioiqua redemptione percepit, vniuersa restituens; eosdem obsides faciat cum securitate ad propria remeare. Eramodò ralia non attentans, nihilominùs etiam de iniutia & damnis congruè satisfaciat irrogatis.

Mis rabilis mora Ducis Austriæ.

HIs omnibus præfato Duci ab Episcopo *Veronensi* ritè denuntiatis; dum idem Dux mandati Apostoliei aspernator existeret: percussa est terra illius sterilitate inaudita fame nihilominùs & peste grassante. *Dannbius* etiam fluuius, in parte quadam terræ ipsius plùs solito inuodans; inopinato euentu, hominum decem millia submersit. Sed cum in bis omnibus non sit auersus furor Ducis, imò in deterius aggrauatus: ipse diuioo iudicio terribiliter percussus est. Die siquidem sancti *Stephani*, cùm equirando lusum pergeret, socius comitantibus; equus, cui Dux insidebat, violenter pedem offendens, tibiam sedentis cum pede insanabiliter contriuit. Nam tibia cum pede protinùs coniuncta nigredine quadam intumescens, nullo medicorum potuit cataplasmate sedari; quin igni, quem Infernalem vocant, tumori admixto, intolerabiliter cruciaretur. Quem Dux cruciatum ferre non valens, pedem à crure fecit detruocari: ipso interim dolabrum tenente, cæteris omnibus præ nimio horrore hoc facere renuentibus. Sed noo sic doloris cruciatus euasit: nam illicò femur cum corpore reliquo igne illo execrabiliter depascebatur. Tandem verò culpam recognoscens iniquam, quam in Regem & suos malitiosè exercuerat; suadentibus Episcopis qui aderant, obsides absoluit: & residuum pecuniæ de redemptione Regis & quod receperat se redditurum spopondit; atque Ecclesiasticæ censuræ se deinceps pariturum promisit. Tunc Episcopi qui aderant, videntes eum in tanta miseria & calamitate coostitutum, à sententia excommunicationis absolueotes; ad communionem fidelium admiserunt: & sic cum intolerabili cruciatu spiritum exhalauit. Cuius corpus diutiùs iacuit inhumatum, dooec horribilibus scateret vermibus: eò quòd filius eius mandarum exequi nollet: sed tandem ab amicis compulsus, obsides absoluit, & repatriaodi liceotiam concessit.

Henricus Imperator regnum Apuliæ sibi subiugauit.

IMperator *Henricus* his diebus subiugauit scilicet Regnum *Apuliæ* & *Siciliæ*: mortuo *Tancredo*, qui *Willelmo* iniustè successerat. Duxerat enim in vxorem sororem Regis *Willelmi*, cui Regnum istud iustiùs debebarur.

De horribili aduentu Paganorũ in Hispaniam.

CIrca dies istos, Rex de *Maroch* potentissimus, quem *Mirabilem mundi* vulgus, vel quod melius *Admiralium Murmelin*, id est *Admiralium Bellicosum* & victoriosum nominauit: cum triginta Regulis & innumerabili exercitu, in *Hispaniam* applicuit; terrámque Regis dictæ petens *Hispaniæ* vastauit. Alias quoque prouiocias plures ineeodiis depopulans & rapinis; sexui, ordini vel ætati noo pepercit: nisi eis tantummodò, qui se ipsius vesaniæ subdiderunt. Habebat enim in exercitu suo sexdecies centum pugnatorum millia. Ex quorum inopinato aduentu, tota *Christianitas* contremuit conturbata. Istam autem Dei iram aquarum diluuium præsignauit; quæ segetes suffocans, validam famem generauit.

EOdem anno, Magister *Guarinus* scientia & moribus præditus, Abbas Ecclesiæ beati *Albani* cum sedisset annis vndecim, mensibus octo, totidémque diebus, tertio Kalendas Maij diem clausit extremum: cui successit Magister *Iohannes* dictus de *Cella*, vir maximæ religionis & scientiæ, Monachus eiusdem Ecclesiæ & Prior *Cellæ* de *Walingeford*, decimo tertio Kalendas Augusti in Abbatem electus: qui tertio Kalendas eiusdem, à *Richardo Londoniensi* Episcopo munus benedictionis accepit. Sub eodem tempore, Prior Hospitalis *Hierusalem*, factus est Episcopus de *Bangor*. Eodémque anno obiit *Hugo* de *Pusaz* Episcopus *Dunelmensis*, & *Henricus* Episcopus *Wigornensis*. 1195.

Guarino Abbati sancti Albani succedit Ioannes.

PEr idem tempus, Papa Cælestinus omnibus Angliæ Prælatis scripsit hæc verba. Cælestinus *Episcopus, Venerabilibus fratribus* Eboracensi *Archiepiscopo & vniuersis Episcopis, Abbatibus, Prioribus & alijs Ecclesiarum Prælatis, per Regnum Angliæ, constitutis, salutem. &c. Cùm omnibus Ecclesiis ex commisso nobis Pastoralis sollicitudinis officio, prouidere teneamur: specialiter tamen ad præsens Anglicanã Ecclesiã paterna considerationis acie intuentes, ad salutem ipsius communi fratrum nostrorum consilio, decreuimus; vt venerabilis frater noster* Hubertus Cantuariensis *Archiepiscopus (de cuius meritis & virtute, sapientia pariter & doctrina Ecclesia congaudet vniuersalis) ministerio legationis accepto; vices nostras ad honorem Ecclesiæ, totius regni salutem & pacem per totum Regnum Angliæ, non obstante priuilegio vel exceptione, tibi aut Ecclesiæ tuæ frater Archiepiscope vel alij facto, liberè exequatur. Præsentium igitur authoritate vniuersitati vestræ per Apostolica scripta præcipiendo, mandamus, quatenùs eidem, tanquam Apostolicæ sedis Legato reuerentiam impendatis debitam & honorem.*

Legatio Huberti Cantuariensis archiepisc.

EAdem quoque tempestate, Papa *Cælestinus Senonensi* Archiepiscopo, inter cætera scripsit hæc verba. *Nos itaque, qui ipsum Regem* Francorum *specialiter in visceribus nostris charitatis diligimus, per dilectum filium nostrum C. Subdiaconum Apostolicæ sedis Legatum, ad hoc specialiter missum, rogauimus eundem, vt Reginam suam, quam à se consilio iniquo amouerat, affectu maritali tractaret: nec illis aures accommodaret: qui pro lucro reputant, si possunt inter aliquos odium & discordiam seminare. Inde est, quod illam [illegible]ortij sententiam, contra Iuris ordinem prolatam, de fratrum nostrorum consilio, penitùs irritantes, fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus firmiter & præcipimus: quatenùs si prædictus Rex, ista viuente, aliam superducere voluerit, vos authoritate Apostolica, id eidem inhibere curetis.*

Admonetur à Papa Rex Francorum nomine repudiatæ vxoris.

CIrca dies istos, Papa Cælestinus Huberto Cantuariensi Archiepiscopo eiusque Suffraganeis pro negotio Terræ sanctæ, scripsit inter cætera in hunc modum. *Vos autem fratres Archiepiscope & Episcopi, quibus cura animarum & sollicitudo commissa est, precibus instantes ad Dominum incessanter subditos vobis populos inducatis; vt assumpto Crucis signaculo, ad confutandos fidei Christianæ persecutores accingantur. Speramus siquidem, & vos sperare debetis, quòd Dominus in verbo prædicationis & orationis vestræ, rete laxabit in capturam. Et tales ad defensionem Orientalis Prouinciæ, propitius excitabit, quorum potiùs exigentia meritorum quàm armorum fiducia exurget Deus, & inimici eius dissipabuntur, & fugient à facie eius qui oderunt eum. Nos autem in illis, qui pro diuinitatis amore, huius peregrinationis laborem assumere, & quantum in se fuerit, implere studuerint: de indulto nobis à Domino authoritatis officio, illam remissionem impositæ pœnitentiæ per Sacerdotale ministerium facimus,*

Admonentur Episcopi Anglicani super negotio Terræ sanctæ à Papa.

1195. *quam prædecessores nostri suis noscuntur temporibus statuisse: vt videlicet qui corde contrito humiliato spiritu laborem huius peregrinationis assumpserint, & in pœnitentiam peccatorum hoc iter expedierint, si in fide decesserint, plenam suorum criminum indulgentiam & vitam consequentur æternam. Bona quoque ipsorum, ex quo Crucem acceperint cum familiis suis sub Romanæ Ecclesiæ: nec non & Archiepiscoporum aliorúmque Ecclesiæ Prælatorum protectione consistant. Et nullam de his, quæ in susceptione Crucis quietè possederunt (donec de ipsorum reditu vel obitu certissimè cognoscatur) taciturам vel perturbationem sustineant vel quæstionem: sed bona ipsorum integra remaneant interim & quieta. Illi autem qui in subsidium terræ illius de bonis suis illùc transmiserint: de peccatis suis veniam consequentur, iuxta sua moderamina Prælatorum. Hac tibi frater Archiepiscope oneris huius laborem duximus iniungendum: mandantes vt apud charissimum in* Christo *filium nostrum illustrem* Anglorum *Regem, qui* Terram sanctam *sub trium statuit treugis annorum: vt ad defensionem illius* Terræ *milites & pedites benè instructos transmittat. Assiduísque exhortationibus elabores, Prouinciam circumiens* Anglicanam: *opportunis & importunis prædicationibus instes, vt pro defensione* Christianitatis, *assumpto Crucis signaculo,* Terram *visitent Transmarinam.* Cum hæc autem ad Regis notitiam peruenissent, ipse prompta deuotione animatus, alios strenuos ad opus Crucis maximè quos multipliciter exaltauerat, alacriter animabat. Persoadens vt tam pro ipsius Regis salute, quàm Ecclesiæ promotione, & propriarum animarum salute; ad laborem prædictum accingi non pigritarent. Et vt quosdam huic salubri admonitioni rebelles, ciuiliùs reprehenderet, Prædicatoris formam induens, hanc frequenter parabolam circumsidentibus replicauit.

TVnc verò temporis contigit de quodam ciue *Veneto*, diuite scilicet & auaro, quiddam relatu dignissimum: quod propter ingratorum multitudinem, huic paginæ duximus inserendum. Ciuis igitur memoratus nomine *Vitalis*, cum daturus esset filiam suam nuptui, vt mensam præpararet lautiorem; venatum iuit in quandam forestam vastissimam & desertam, mari conterminam. Et cum per deuia erêmi solus vagaretur, arcum extentum baiulans cum sagittis, cupiditate ferinæ ductus, incidit fortè in foueam, & pedicam, Leonibus, vrsis & lupis subtiliter præparatam. A qua, cum os strictum esset, & pauimentum profundum & amplum, nullo modo potuit ascendere vel euadere. Inuenit autem in ea, quæ eodem casu in ipsam inciderant, duo crudelia animalia, Leonem & vnum magnum serpentem: sed ipsum *Vitalem*, qui se signo crucis præmuniuit, nequaquàm inuaserunt; licèt famelici nimis & proterui. Morabatur ergò illic tota illa nocte & die sequenti, clamans & eiulans; & mortem suam tam prolixam lamentando deplorans. Accidit autem, vt quidam pauperculus carbonatorum syluicula, dum pergeret, quisquilias ibidem lignorum colligendo; audiret clamorem & planctum quasi subterraneum: & vocem sequens, peruenit ad os putei, & introspiciens ait: Quis es? quem audio? Et *Vitalis* expergefactus & gauisus supra id quod dici potest, respondit alacriter dicens: Ego quidem miser *Vitalis* cognomento, *Venetus*, qui ignarus pedicarum & muscipularum harum, in foueam istam feris nociuis incidi deuorandus, qui fame & timore contabesco. Sunt enim hic duo, quæ nimiùm pertimesco, animalia, Leo scilicet quidam & anguis: sed adhuc, Domino protegente, cuius signo me communiui, me non inuaserunt; tibi reseruatus sum, vt tibi benefaciam. Erue me, & benè tibi erit: ecce tibi dimidium bonorum meorum concedo, videlicet quingenta talenta: sunt enim mihi mille. At pauper: si dictis facta compenses: faciam quod desideras & hortaris. At *Vitalis* dicta sua multis & magnis iuramentis, Domino interposito pro fideiussore; & fide media, confirmauit. Et eum colloquerentur Leo, motu caudæ saltúque iucundo, & similiter Anguis blando & totius corporis volubilitate eidem pauperi applauserunt: quasi liberationem suam cum *Vitale* postulantes. Et statim pauper domum suam festinus abiit, scalámque quamdam cum funiculis quos nouerat necessarios, cum summa festinatione præparauit, & rediens dimisit eam in puteum solus. Et statim, imò raptim & certatim Leo & Anguis per gradus scalæ ascendentes, ipsi pauperi applauserunt; & circumeuntes pedes eius, volutabantur coram eo lætabundi, quasi gratiarum actiones, pro liberatione sua, referentes eidem. Postea verò pauper ipsius *Vitalis* ascendentis manum apprehendit, & deosculans ei dixit: Viuat manus hæc, eia eia gaudeo planè, quia voti compos effici merui: & duxit eum donec ad notitiam itineris perueniret: Et *Vitali* recedenti ait *Syluanus* pauperculus: Quando & vbi persolues mihi debita? Et *Vitalis*: Intra diem quartam in *Venetia*, videlicet in palatio meo; quod quidem famosum est & reperire non est difficile. Rediit *Syluanus* ad domunculam suam, vt pranderet. Quo sedente ad mensam, ecce Leo quem liberauerat, apportans hinnulum intrauit, & apposuit mensæ prandentis blandus & mansuetus; quasi offerens illud pro præmio beneficij & liberationis, & applaudens, mitissimus sine rugitu & ira aut alicuius læsione recessit. Et sequebatur eum *Syluanus* ludentem coram eo & lingentem pedes eius, vt sciret vbinam foret cubile eius (admirabatur enim vehementer Leonis tantam mansuetudinẽ) & posteà rediit vt pranderet. Et cum cibum sumeret, ecce serpens liberatus adfuit; gemmam preciosam in ore deferens, apposuitque eidem *Syluano*, tanquam liberatori suo; & illam in disco suo reposuit, seséque spiris volubilibus ante ipsum volutans & ludens applausit; quasi grates referens ei pro impenso sibi beneficio: & blando emisso sibilo, nullum lædens recessit. Quem similiter sequebatur Syluanus, pro admiratione vt de cauerna eius certificaretur. Elapsis igitur duobus vel tribus diebus, Syluanus deferens secum gemmam suam preciosam, quam videlicet serpens suus sibi attulerat, *Venetiam* adiit: vt à *Vitali* promissa reciperet. Et inuenit eum cum conciuibus vicinis suis, præ gaudio liberationis suæ, conuiuantem. Quem Syluanus seorsùm euocans, & secretiùs alloquens (quia ignorum se simulauit) dixit: Amice, redde quod debes. At ipse toruo vulto respondit: Quis tu? Quid exigis? At ille: quingenta talenta mihi à te pro beneficio tibi facto, ex pacto promissa. At *Vitalis*: Ita tam leniter velles lucrari, quæ ergo per longa tempora laboriosè acquisiui? Et præcepit familiæ suæ vt caperetur quasi delitans, pro tanta temeritate incarcerandus. Quod Syluanus intelligens, repentino saltu à domo exiliuit, & veniens ad Prætorium, hæc omnia iudicibus ciuitatis seriatim intimauit. Qui cùm non planè crederent, narrauit incredibile, ostendens gemmam sibi à serpente gratiarum loco datam: & illicò vnus ciuium, quem virtus lapidis non latebat, ipsam magno pretio cõparauit. Vt autem omnes inde redderet certiores; Syluanus aliquos de ciuibus duxit ad latibula 1195.

Leonis

1196. Leonis & Serpentis: qui adhuc ipsi Syluano tanquam liberatori, applauserunt. Certificati igitur iudices ciuitatis de rei veritate, compulerunt *Vitalem* reddere quæ pripuerat, & satisfacere pro iniuria. Hæc referebat Rex *Richardus* munificus, ingratos redarguendo.

Pax inter Reges Francorum & Anglorum.

ANno Dominicæ Natiuitatis M. C. XCVI. Rex Anglorum *Richardus* ad Natale Domini, fuit ad *Pictauiensium* ciuitatem. Et deinde post festum sancti *Hilarij*, conuenerunt ad colloquium *Philippus* Rex Francorum & *Richardus* Rex Anglorum apud *Louiers*: vbi inter eos conuenit in hunc modum. Rex Francorum quietum clamauit Regi *Richardo* & hæredibus suis *Yssoudum* cum pertinentiis suis; & totum ius quod habuit in *Berri* & *Aluernia* & *Guasconia*. Et reddidit et quietè castellum de *Archis*, & Comitatum de *Aubemarle*; aliáque castella multa, quæ occupauerat, post reditum suum de peregrinatione *Terræ sanctæ*, ad quam adhuc redire proposuerat. Et Rex Anglorũ quietum clamauit Regi Francorum castellum de *Gisortio*, ad totum *Normannicum Vegesinum*. Et hæc omnia vt rata haberentur & firma, fideiussoribus adinuicem munierunt, pœnam quindecim millium marcarum argenti inter se statuerunt. Procedente verò tẽpore, cum Rex *Richardus* prædicta omnia possideret, pœnituit Regem *Francorũ* tale fecisse commercium: & magnum congerens exercitum *Albamarliam* obsidione vallauit. Quo facto, Rex *Anglorum* præcepit saisiari in manu sua, omnes res & possessiones Abbatum maioris Monasterij de *Cluniaco*, de sancto *Dionysio*, & Prioris de *Charitate*: qui fideiussores exstiterant Regis *Francorum* super pactione memorata, & sic proloquuta: quòd si Rex *Francorum* conuentionem non seruaret, ipsi darent Regi *Anglorum* pecuniam: grauiter Regem *Francorum* de enormi fidelitatis læsione redarguentes. Cepit interim Rex *Francorum* castellum de *Albamarlia*; & subuertit illud. Rex *Anglorum* autem dedit ei triginta millia marcarũ argenti de pecunia præfata, pro redemptione militum & seruientium suorum: vt saluis equis & armis, liberi sinerentur abire. Deinde Rex *Francorum* nimis elatus & gloriosus; cepit illicò *Nunantcurt*. & Rex *Richardus* cepit castellum de *Gymmeges*. Et sic indies crescit, seminante homani generis inimico odij lolium, & discordiæ zizania, inter Reges & Regna, bellum cruentissimum.

Mors Vuilhelmi cum barba Londoniensis.

CIrca dies istos, surrexit contradictio & rixa in ciuitate *Londoniarum* inter pauperes & diuites, ob contributionem tallagij, quod à Regis ministris exigebatur ad Fisci commodum: voluerunt enim excellentiores ciuium (quos Maiores & Aldermannos dicimus) facta communicatione, in suo *Hustingo*, seipsos seruare indemnes; aut saltem sine grauamine, & pauperiores vehementer exagitare. *Willelmo* itaque filio *Roberti*, cognomento cum *Barba* (cuius genus auitum ob indignationem *Normannorum* radere barbam contempsit) recalcitrante, & Maiores ciuitatis, pro iam dicta causa, Proditores Domini Regis vocitante: orta est seditio grauis in ciuitate vsque ad arma capessenda. *Willelmus* autem infinitos de pauperioribus & mediocribus contra Maiorem & Aldermannos exacuit & excitauit. Sed per pusillanimes & degeneres, dissipatum est consilium ciuium *Willelmo* confæderatorum; ad resistendum ipsorũ iniuriæ. Enectuatis igitur ciuibus mediocribus & pauperioribus, totum refuderunt Rex & Regij ministri & excellentiores ciuitatis crimen in *Willelmum*. Cúmq; circundarent eum Regales, vt ipsum caperent armati (erat enim *Willelmus* generosus & clarissimus in ciuitate, & corpore magnus, & viribus integer & strenuus) elapsus est inuitis omnibus, sola sica se defensus. Et fugiens in Ecclesiam sanctæ *Mariæ* de *Arcubus*, sese, vt ibidem ab imminente morte & captione liberaretur recepit, postulans pacem & protectionem Domini & *Beatæ Mariæ* & sanctæ Ecclesiæ: asserens se non propter aliud inquo iudicio poteorum restitisse, nisi vt omnes pari ponderere premerentur, & singuli iuxta suas facultates contribuerent. Sed cùm non exaudiretur, & præualeret pars maiorum; præcepit Archiepiscopus, non sine multorum admiratione, vt ab Ecclesia violenter extraheretur, iudicium subiturus, qui seditionem mouit in ciuitate, & tantum populum perturbauerat. Quo cum *Willelmo* nunciaretur, se festinus in Turrim Ecclesiæ recepit: nouerat enim iam quòd Maiores, quibus contradixerat, animam eius quærebant. Proterui autem instantes, supposito igne, magnam Ecclesiæ partem combusserunt, sacrilegium tantum non abhorrentes. Coactus est igitur *Willelmus* à Turri descendere, calore & fumo penè suffocatus. Captus est igitur & ab Ecclesia violenter extractus, expoliatus, & vinctus manibus post tergum & pedibus, ad caudam equi trahitur ad Turrim *Londoniensem* incarcerandus. Et cito pòst sic volente Archiepiscopo & ad id eum stimulantibus eminentioribus ciuibus & ministris Regiis; iterum rapitur à Turri, & ligatus ad caudam equinam, ad Vlmetum per medium *Londini* trahitur, miserum conciuibus suis præbens spectaculum, & generi suo, quod præclarum habuit in Ciuitate; & suspensus est per catenam in patibulo. Et sic *Willelmus* dictus *Barbatus* vel *Barba*; pro assertione veritatis, & pro causa pauperum tuenda morti traditur à conciuibus suis ignominiosè. Vnde cùm constet causam Martyrem facere, inter Martyres videtur meritò computandus. Suspensi autem sunt cum eo nouem eius vicini vel de eius familia, causam eiusdem *Willelmi* confouentes. Anno sub eodem *Iohannes* Decanus *Rothomagensis*, in Episcopatum *Wigorniensem* sublimatur: qui munus consecrationis decimo tertio Kalendas Nouembris à *Cantuariensi* Archiepiscopo suscepit.

Normannia interdicitur.

EOdem quoque anno, Rex *Anglorum Richardus* firmauit castellũ nouum in Insula Andelij, contra voluntatem *Walteri Rothomagensis* Archiepiscopi: & quoniam sæpius admonitus, noluit ab inceptis desistere, stimulante Francorum Rege, Archiepiscopus præfatus *Normanniam* totam sub interdicto conclusit, & sic curiam adiit *Romanam*.

Abbates renuerunt recipere donũ Imperatoris reputantes pecuniam adquisitam.

TEmpore sub eodem, Imperator legauit Capitulo *Cisterciensium* tria millia marcarum argenti, de redemptione Regis *Richardi*, ad Thuribula per totum ordinem facienda argentea. Sed Abbates tam ipsum Imperatorem quàm donũ eius detestantes, renuerunt de turpi quæstu adquisitũ donum eius recipere. Quod cum Rex *Richardus* audiuisset: dictum & factum Abbatum, quod sola caruit auaritia, commendauit.

Captus Hugonis de Caluo Monte.

EOdem quoque anno, facta congressione inter phalanges Regum Francorum & Anglorum; captus est *Hugo* de *Caluo monte*, Regi *Francorum* valdè charus & familiaris; & Regi *Anglorum* est præsentatus. Quem *Roberto* de *Ros* custodiendum committens; præcepit, vt quasi viram custodiret. *Robertus* autem ipsum custodiendum *Willelmo* de *Spineto*, seruo suo, confidenter commisit. *Hugo* autem *Willelmum* corrumpẽs muneribus & promissionibus amplioribus; de nocte per murũ dimissus, in magnũ Regis damnũ prudenter euasit;

1196. A castellúmque de *Bona* villa supra *Tuke*, vbi custodiebantur; lætus & ridens suas custodes, à tergo salutauit. Vnde Rex Anglorum versus *Robertum* de *Ros* meritò nimis iratus; cepit ab illo mille & ducentas Marcas; videlicet quantum ipse *Hugo* captiuus pro sua erat liberatione redditurus; pro sua negligentia & præcepti Regij transgressione: & *Willielmum* de *Spineto* iussit patibulo præsentari.

Captio Beluacensis Episcopi & Willelmi de Merlo.

B Diebus quoque sub eisdem, Comes *Iohannes*, frater Regis *Richardi*, quem Rex ad arma licèt non desidem animarat, & cruentissimi ruptarij, quibus sanguis humanus pro nullo reputabatur vel præda vel incendium; *Markadeus Algais* & *Lupescarus*, natione Prouinciales, terras Regis Francorũ, Rege iubente *Richardo*, exterminio lethali vastauerunt, Ecclesiæ, ætati vel conditioni minimè parcentes. Insidiabantur autem maximè Episcopo *Beluacensi Philippo* & eiusdẽ Archidiacono, qui metas ordinis sui impudẽter transgredientes, bellicis negotiis vigilanter indulserunt: C vnde non mediocriter Regem *Richardum* damnificarant. Trahentes enim exercitum copiosum, castra nonnulla Regis *Richardi* violenter occupauerant; milites ac seruientes interceperant, & multos eisdem resistentes trucidauerant; nec cessarunt die vel nocte, talibus indulgere: erant namque strenui, generosi & potentes. Vna igitur dierum dicti *Marcadeus* & *Lupescarus*, qui duces fuerunt cateruæ (quam *Ruttam* vocamus) militante sub Comite *Iohanne* fratre Regis *Richardi*, equitatio- D nem facerent impetuosam ante ciuitatem *Beluacensem*; prædæ intendentes & captionibus, indignantes vehementer super hoc, Ciuitatis ipsius Episcopus *Philippus* & eiusdem Archidiaconus, cum plebe multa ipsius ciuitatis eleganter ad vnguem armati, exierunt contra eos, vt tantam iniuriam repellerent & potenter vindicarent. *Willielmus* quoque de *Merlo*, Regi Francorum meritò propter suam charissimus probitatem; cum militia strenua ac numerosa, additus est illis in auxilium, E licèt non indigere viderentur, militia & manu pedestri ordinata & benè armata: & facto impetu cruentissimo, ceciderunt multi vtrinque. In quo tandem certamine *Franci* calculum deteriorem reportarunt: capti sunt enim vniuersi nobiliores & ex cateruis pedestribus pars maxima est interfecta: quidam spiculis, quidam lanceis vulnerati vel gladiis, quidam autem equinis pedibus interierunt conculcati. Capti sunt autem in illo conflictu à *Markadeo*, Episcopus *Beluacensis* & eius Archidiaconus, & armatos præsentauit eos idem *Mar-* F *kadeus* dicens: *Cepi & do tibi ô Rex cantorem & responsorem, repone eos & conserua, si scis.* Dominus autem Papa, cui proposita fuit super hæc per Capitulum *Beluacense* grauis querimonia, amicabiliter scripsit Regi *Richardo* pro Episcopi liberatione; quem in epistola sua charissimum vocauit fratrem, & filium suum & Ecclesiæ; vt sic protinus flecteret Regem ad parendum. Præcepit igitur Rex ob reuerentiam Papæ, vt lorica Episcopi exuta, ipsi Papæ præsentaretur & diceretur: *Vide* G *an tunica filij tui sit an non?* Cui Papa; non filius meus est vel Ecclesiæ, ad Regis autem voluntatem redimatur: quia potiùs *Martis* quàm *Christi* miles iudicatur. Sequana eodem anno, metas solitas transgressa: adeò *Parisienses* exterruit; vt Rex palatium relinquẽs, cum filio *Ludowico* apud sanctam *Genouefam* hospitaretur, & Episcopus *Mauritius* apud sanctum Victorem.

Quedam visio mirabilis.

Circa dies illos Monachus quidã de *Enesham* in languorem decidens per annum & tres menses, vehementi corporis molestia vexabatur. A Qui cibi potúsque alimentum adeò abominabatur, vt per nouem aliquando dies, nil præter modicam aquæ tepidæ portionem susceperit. Nulla ei medicorum industria poterat subuenire; solo spiritu viuebat, mortisque simulachrum videbatur: medicinæ contraria vel nihil operabantur. Languebat igitur lecto decubans, & viribus corporis penitus destitutus; loco moueri non potuit, nisi labore vectus ministrantium. Imminente de- B nique Dominicæ Resurrectionis die, leuiùs se habere incipiens, per cellam infirmorum, innixus baculo, incidebat. Cumque nox adesset, cui Dominicæ Cœnæ dies proximè succedit, ad maiorem Basilicã, nesciẽs siue in corpore siue extra corpus, magnæ deuotionis instinctu, baculo iuuante, perrexit. Vbi dum Conuentus nocturnales consuetas laudes Domino persolueret; tantam diuinæ miserationis & gratiæ cœlestis compunctionem percepit, vt ipsius sancta deuotio modum excedere videretur: vnde nec à fletibus, nec à Domini C laudibus à media noctis hora vsque ad sextam diei sequentis horam, sese potuit continere. Tunc accersiti ad se fecit duos de fratribus, vnum post alterum (quos viri religiosi Confessores vocant) & vtrique eorum, omnium culparum etiam minimarum & quarumlibet transgressionum Ordinis siue præceptorum Domini confessionem purè & in summa cordis contritione & lachrymarũ effusione fecit, & absolutionem vehementi desiderio quæsitam percepit: sicque in sancta deuotione & Domini laudibus, totum diem exegit.

Vt idem Monachus inuentus sit ve mortuus.

D Sequenti verò nocte, modico prælibato sopore, cum ad *Matutinas* tabula conuocaretur; lecto se excutiens, iter ad Ecclesiam arripuit: sed quid fecit, sequens sermo declarabit. Mane autem facto sequentis diei, id est, Parasceuen, cum fratres ad Primam consurgerent, & versus Ecclesiam ante Capitulum transitũ facerent, cõspiciunt fratrem eundem ante sedem Abbatis, vbi fratres veniam petere solent, nudis pedibus iacere prostratum, vultu solo tenus defixo; quasi à quolibet E Præsidente veniam postularet. Quo viso, omnes stupefacti fratres accurrerunt: & volẽtes eum erigere, velut exanimem & sine aliquo membrorum motu reperiunt, oculisq; in profundiora subuersis & ipsis luminum sedibus ac naso multo sanguine madescentibus. Expirasse eum proclamant vniuersi, dum motus venarum, multo intercurrente spatio, penitùs amisisset. Sed cum tandem anhelitum, licet perexilem in eo deprehendissent, ceruicem, pectus & manus aqua frigida diluerunt. F Primò autem eum corpore toto trementem viderunt, sed mox quiescens, omninò immobilis permanebat. Diutiùs quid agerẽt hæsitabant; dum nec penitùs exanimatũ, nec reconualescentem in aliquo cernebant. Inito demùm consilio, in Infirmariam illum deferunt, in lecto suo collocantes: vbi adhibitis custodibus, peruigil diligentia seruabatur. Pectora denique eius emplastro alligarunt, acubus plantas pedum punxerunt: sed nihil in eo quod animati hominis esse videretur, inuenire G potuerunt. In hunc igitur modum per biduum. i. à media noctis hora Parasceues, vsque ad horam Completorij sequentis sabbati lecto decumbens, immobilis omninò permansit. In hora autem magni sabbati, qua Cõuentus ad Completoriũ esset conuenturus, cilia oculorum prædicti fratris cœperunt paululùm agitari, ac demũ humor quidam lachrymarum more in genas leniter defluebat, & quemadmodum dormiens quis plorat, crebra ab imo pectoris visus est ingeminare suspiria, & post modicũ, de profundo sono vix audibili in gutture verba quædã reuoluere videbatur. Deinde sensim

redeunte

1196. redeunte spiritu, inuocare cœpit sanctam *Mariam* dicens: O sancta *Maria*, ô Domina sancta *Maria*, pro quo peccato perdo gaudium tam immensum? Hæc & alia sæpiùs in hunc modum repetens, priuationem alicuius magni gaudij astantibus indicabat. Deinde quasi de graui euigilans somno, caput excussit, & nimis amarè flens, defluentibus iugiter lachrymis, singultire cœpit. Manibúsque complosis ac consertis digitis, erexit se subitò, & resedit: & caput in manibus & super genua deponens lamentabilem nimis planctum diutiùs continuare, sicut cœperat, non cessabat. Tunc à fratribus multùm rogatus, vt post tam prolixum ieiunium & laborem aliquid sumeret; exigua panis portione potitus, peruigil in oratione permansit. Requisitus autem si se de infirmitate speraret euasurum, respondit: Satis viuam, quia de infirmitate iam plenè conualui. Deinde nocte sequenti, id est Dominicæ Resurrectionis, cum ad Matutinas signa pulsarentur; ipse nullo vsus sustentamine, Ecclesiam adiit, & quod vndecim mensium spatio anteà non fecerat, Chorũ ingressus est. In crastino autem, diuinis ritè celebratis obsequiis, sacræ communionis participatione meruit saginari.

Monachus prædictus visionem quam viderat, exponit.

HIs ita gestis, idem frater, religiosa Monachorum solicitudine propensiùs conueuitur, obnixiùs postulatur, vt quæ sibi dormienti acciderant, & quæ viderat, ædificationis gratia intimaret. multa enim sibi ostensa fuisse ex signis euidentibus, quæ viderant, intelligentes: qui verba eius expergiscentis pridiè audierant, & lachrymas eius indesinentes videbant. Quo aliquandiù se facturum dissimulante, cum illi petendo vehementer instarent: quæ inferiùs digesta sunt, influentibus iugiter lachrymis, & gemitu vocem crebriùs absorbente, narrauit. Cum, inquit graui & prolixa, sicut vidistis, corporis infirmitate deficerem, & Dominum ore ac mente benedicerem, gratiásque illi referrem, quòd me indignum famulum, paterno verbere castigare dignaretur; postposita omni spe sospitatis recuperandæ, cœpi, pro vt potui, meipsum præparare, quò citiùs futuri sæculi calamitates euaderem, dum essem è corpore euocandus. Dum hæc mecum sedulus agerem, incidi in tentationem, vt Dominum postularem, quatenus mihi quocunque modo reuelare dignaretur, qualis esset futuri sæculi status; quæ animarum de corpore exemptarum post hanc vitam foret conditio: quatenùs his cognitis liquidiùs dignoscerem, quid mihi in breui, vt putabam, migraturo sperandum, quid metuendum existeret, vt perinde in amore diuino proficerem, dum in vita ancipiti fluctuarem. Continuis itaque votis meis satisfieri cupiens; nunc Domini mundi saluatorem, nunc Matrem eius Virginem gloriosam, nunc simul omnes electos Dei inuocabam, licet specialiter per intercessionem piissimi sanctique Confessoris *Nicolai*, sperarem consequi piæ petitionis effectum. Et ecce nocte quadam, imminente Quadragesimæ initio quam proximè transegimus mihi dormienti astitit quædam reuerenda persona & omninò decora; quæ me verbis dulcissimis in hunc modum aggreditur: O fili inquiens charissime, multa tibi est precandi deuotio, magnaque intentionis tuæ perseuerantia; nec poterit apud clementiam Redemptoris inefficax esse tam continuus orationis tuæ conatus. Veruntamen amodò animo quietiori esto, & orationi deuotus insiste: quia procul dubio piæ petitionis celerem consequeris effectum. Et his dictis, alloquentis imago cum ipso est ablata sopore.

EVigilans autem, visionem fixo seruaui animo; decursoque iam sex hebdomadarum spatio, cum in nocte Dominicam Cœnam præcedente, ad Matutinas surrexissem, & à vobis disciplinas, sicut meministis, accepissem: tantam inter hæc mentis dulcedinem mihi sensi infusam, quod die sequenti flere iugiter dulcissimum habui, sicut vos propriis oculis conspexistis. Deinde nocte proxima, Parasceue, instante iam hora, qua ad Matutinas surgendum erat, placidum sui resolutus in somnũ. Tunc vocem hanc nescio cuius ministerio delatam audiui: *Surge, & ingressus Oratorium, accede ad altare, quod in venerationem sancti Laurentij consecratum est; & retrò aram ipsam inuenies crucem, quæ in die Parasceues à Conuentu adorari solet: quia nisi hoc modo feceris, à te crastino nil poterit adimpleri: grandis enim tibi restat via; Crucémque ipsam in memoriam Saluatoris adorans, cordis contriti & humiliati sacrificium offer: sciturus certissimè acceptum Domino fore tuæ deuotionis holocaustum: cuius ibidem pinguedine donaberis affluenter.* Sic discusso sopore, euigilaui: & cum fratribus, vt mihi videbatur, Matutinas auditurus perrexi. Quibus à Conuentu initiatis, seniorem quendam vestibus albis indutum, in vestibulo Ecclesiæ obuium habui. qui vnus ex illis erat, à quo nocte præcedenti disciplinas accepi: qui nutu solito ad dandam mihi disciplinam me inuitauit, Capitulum ingredimur, & voti compotes effecti, ad Oratorium redimus. Tunc solus ad altare mihi in somnis demonstratum progrediens, calceamenta deposui, genibúsq; in pauimentum flexis, ad locum tetendi, vbi inueniendam audieram Crucem Saluatoris. Inueni eam, sicut prædictum mihi fuerat, & mox totus in lachrymas resolutus, corporéque toto in terram prostratus, ipsam deuotissimè adoraui. Denuò genibus impressis ad vultum imaginis, oréque & oculis eam deosculans, in frontem mihi sentio guttas quasdam suauiter instilari: & digitos admoués, ex rubore sanguinem deprehendi. Vidi prætereà ex Crucifixo tantum cruoris emanare; vt solet viui hominis vena phlebotomia incisa. Suscepta autem manu mea, quot nescio, guttas distillantes, & iis oculos, aures & nares deuotè liniui. Postremò, an in hoc peccauerim ignorans, vnam eiusdem sanguinis guttam, ex nimio cordis desiderio degluriui; reliquas verò, quas pugillo receperam, seruare decreui.

Vt idem Monachus Crucem Domini adorans eam sanguinolentam conspexit.

CRuce Dominica in hunc modum adorata; mox retrò me sonitũ audiui à sene venerando, à quo nocte præcedenti disciplinas accepi. Tunc relictis iuxta altare calceamentis, & baculo, quo ordine nescio; in Capitulum deueni, & post disciplinas sex vicibus, vt priùs, iteratas, absolutionem percepi. Ipso itaque in sede Abbatis denuò residente, prostraui me coram eo, & accedens ad me hoc solùm dixit: Sequere me. Cùmq; me erexisset vt starem, tenebat manum meam dexteram tam firmiter quàm leniter: habuimúsque manus consertas omni tempore; quo sensibus corporis & mente absens fui. Incedebamus igitur per viam planam, recto Orientes tramite, quousque peruenimus in Regioné quandam nimis spatiosam; visu horrendam, palustri situ & luto in duritiem inspissato deformem. Erat ibi hominum siue animarum tanta multitudo, quantam nemo sufficeret æstimare; variis & inenarrabilibus exposita immanitatibus tormentorum. Ibi erat vtriusque sexus, vniuersæ conditionis, professionis & ordinis turba innumerabilis, omniumque peccatorum admissores diuersis addicti suppliciis pro varietate professionum & generibus delictorũ. Vidi & audiui per lata illius campi spatia,

Vt idem Monachus de corpore eductus, primum locum pœnalem intrauit.

1496. cuius metas nulla circumspiceret acies oculorum; miserorum choros miserabiliter nimis turmatim collectos, & gregatim criminum parilitate, & professionum similitudine constrictos; pariter & æstuare & dissimiliter sub pœnarum cumulis eiulare. Quoscumque vidi pro quibuscumque peccatis afflictos, liquidò aduertebam & peccati eorum genus & modú & satisfactionis qualitatem, qua vel de reatu suo pœnitendo, vel aliorum remediis meruissent in illo pœnali exilio, ad ingressum cœlestis patriæ præparati. Vniuersi itaque ibi constituti, capessendæ salutis aliquando spem habebant. Quosdam verò grauiora cernebam æquo animo perferre supplicia, & quasi de conscientia sibi repositæ mercedis; horrenda quæ perferebant tormenta, leuia reputare. Nonnullos conspiciebam de loco, quo torquebantur, subitò exilire, & viam ad vlteriora tendentem, ociùs festinando carpere: Quos repentè emergens ab imis flamma, durissimè conflagratos cum tridentibus & flagris & apparatu vario tormentorum (accurrentibus denuò tortoribus) pœnis restituebant, in eos sæuitiam omnem iterum exacturi. Nihilominùs sic cæsi, sic vsti, & cædendo præcordialiter discerpti; deouò euadente, simili semper conditione vlteriùs tendebant & de grauissimis ad tolerabilia iugiter succedebant. Quibusdam verò de atrocissimis ad crudeliora non profectis, miserabilis restabat defectus, singuli tractabantur secundú quod pristinis iuuabantur, vel impediebantur meritis, vel bonorum operum beneficiis amicorum. Infinitæ erant, quas vidi, species pœnarum. Hi ad ignem torrebantur; hi in sartagine frigebantur, hos vngues ignei ad ossa, vsque & compagum dissolutionem radendo sulcabant, hos balnea pice & sulphure cum fœtore horrifico & liquaminibus æris & plumbi, cum aliis metallorum generibus, extorquebant. Istos monstruosi vermes venenosis rodebant dentibus, illos denso ordine substrati sudes, flammatis aculeis recipiebant. Tortores vnguibus distrahebant, flagellis horribilibus cædebant, diroque cruciatu laniabant. Multos pridem agnitos mihique in sæculo familiares, ibidem exitu vario afflictos conspexi: quorum alij Episcopi, alij Abbates fuerunt, alij in dignitatibus diuersis, quidam in clero, quidam in sæculari foro, quidam in claustro: quos omnes quantum in vita priori in minoribus fuerant bonorum suffulti priuilegiis, tantùm illos pœnis leuioribus visebam addictos. In veritate dico, quod speciali quadam acerbitate pœnarum, præ cæteris vniuersos angi perspiciebam: quos iudices aliorum vel Prælatos nostra ætate noueram extitisse. Longum nimis esset, quid singuli meruissent, quidve paterentur; licet hoc mihi de omnibus foret conspicuum. Sed testis mihi Deus est, quòd si quempiam, qui omnes charos meos & carnaliter amicos occidisset, talibus viderem suppliciis deputatum; miles, si fieri posset, pro eius ereptione, mortem susciperem temporalem, præcipuè cum omnia, quæ ibi pœnalia sont, doloris & angustiæ, amaritudinis & miseriæ modum excedant & mensuram.

De secundo loco pœnali Purgatorii.

POstquàm boc pœnale transiuimus exercitium, ego & dux meus ex transuerso prætermeauimus illæsi, sicut & alios fines tormentales quos inferiùs memorabo. Post hunc igitur ad alterum deuenimus locum Tormentorú: mons enim nubibus ipsis celsitudine sua pene contiguus, locum determinabat vtrumque: cuius nos iuga tam facili gressu transegimus, quàm veloci. Erat itaque sub remoto mõtis ipsius latere vallis profund[illegible] & tenebrosa altrinsecùs ruptum iugis [illegible]mis cincta, cuius latitudinem nullius superaret aspectus. Ima vallis ipsius (fluuium an stagnum nescio) amplitudine tenebat latissimum, & teterrimo latice horrendum, quod nebulam intolerabilis fœtoris iugiter exhalabat. Imminens verò ex hac parte stagni montis latus, rogum ad ipsos vsque cœli cardines emittebat. Ex opposito autem promontorij collis eiusdem, tanta frigoris immanitas, certatim niuis & grandinis sæuientibus procellis rigebat; vt illo carenùs algore nihil pœnalius me putauerim conspexisse. Tractus vallis præscriptæ & vtriusque montis latera, quæ frigoris ignisque facies horrenda inuaserat, tanta multitudine feruebat animarum, vt solent aluearia crebro apum examine referta scatere. Quibus hoc fuit generale hoc suspicium, quòd tunc in amne fœtido mergebantur; tunc inde erumpentes, obuiis ignium voluminibus vorabantur, ac demum fluctuantibus flammarum globis, tanquàm fornacis scintillæ in editum sublatæ & alterius ripæ profundæ loca demissæ, turbinibus ventorum frigoribúsque niuiú & asperitatibus grandinú reddebantur; inde præcipitatæ & quasi violentia tempestatum refugientes, iterum fœtoribus fluuij, & incremationibus debacchãtis incendij, trudebantur. Quosdam flammæ, quosdam frigora diutiùs cruciabant, & quidam in amnis fœtore moram ducebant largiorem; alios, quasi oleas in prælo, in flammis comprimi (quod dictu horribile est) & indesinenter arctari visebam. Omnium igitur, qui illic cruciabantur, ista fuit conditio; quòd ad perficiendam purgationis suæ plenitudinem, omnia illius laci à principio vsque ad finem permeare spatia cogebantur. Maxima tamen & multiformis erat ibi afflictorum distinctio: quia istis leuior & ocyor indulgebatur pro meritorum qualitate; & collatorum sibi post funera beneficiorum quantitate, transitus, & maioribus obnoxij reatibus, & restrictioribus adiuti remediis supplicio grauiori & diutino tenebantur. Omnibus verò quanto plùs ad finem laci illius accedebant, eò mitior cruciatus restabat. Crudelissimam enim in principio constituti, pœnam sentiebant: licet non omnes eam æqualiter pertulissent. Leuissima loci istius tormenta immaniora fuerunt, quàm loci superiùs inspecti immanissima. In hoc verò pœnali loco, multò plures notorum meorum, quàm in Purgatorio superiori reperi & agnoui. Quibusdam tamen vtrobique locutus sum: inter quos aurificem quendam mihi in sæculi notissimum conspiciens, agnoui. Ductor autem meus cernens me illum diligentiùs intueri, sciscitatus est, si ipsum cognoscerem. Audiens quoque illum mihi fuisse notissimum, ait: Si eum nosti, loquere illi. Ipse vero intuens nos & recognoscens; ineffabili gestu lætitiæ applaudebat viro, qui me ducebat; expansisque manibus à crebra totius corporis inclinatione illum veneratus, atque pro impensis sibi beneficiis salutans, inexplicabiles gratiarum retulit actiones. Cúmque tandem frequenter repeteret: *Sancte Nicolas miserere mei*, quem vultum præferre angelicum multoties admirabar; nihil mihi dulcius catenùs audiui, quàm cum ductoris mei sancti *Nicolai*. quem semper amaui, colui & dilexi, nomen celebre recognoui; à quo salutem tam corporis quàm animæ obtinere sperabam. Tunc à me requisitus aurifex, quomodò tam citò adeò immania pertransisset tormenta, quæ eum transmeasse conspexeram, respondit: Tu charissime & omnes noti mei in sæculo, qui ante mortem temporalem meam, vidistis omnia fidei Christianæ denegata mihi subsidia velut [illegible]onfessionem & viaticum; pro perdito me ha- 1196.

1196.

A habuistis; nescientes præsentis Domini misericordiam, sancti videlicet *Nicolai*, qui me infœlicem seruum suum non est passus meritam perpetuæ damnationis mortem subire. Nam modò & semper, ex quo his pœnis subactus fui, cum grauiori angebar supplicio; ipsius sum visitatione clementissima recreatus. In aurificio autem, quia fraudes in sæculo nonnunquam commisi, nunc atrocissimè luo: dum frequenter in cumulum nummorum ardentium præcipitatus, intolerabiliter exuror; ipsósque denarios ignitos ore vorare hianti fre-B quêter compellor, quæ omnia interiora mea comburunt. Sæpiùs insuper eos numerare coarctor, ex quibus digitos manúsque pessundatas me habere condoleo & combustas. Inquisiui denique ab eo, si homines quouis remedio tam horrendum possint euitare supplicium. Ad quod ille suspirans ait: Si quotidiè scriberent in frontibus & circa locum cordis digito: *Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum*, fideles procul dubiò conseruarentur immunes; & post mortem loca ipsa decore clarissimo illustrarent. Hæc & alia multa ab isto audiui, sed ad alia scri-C benda festinantes, quæ modò dicta sunt, sufficiant.

De tertio loco pœnali & multiplici varietate tormentorum.

RElinquentes, ego scilicet & dux meus, iam dictam verè lachrymarum vallem, quam secundo audiuimus loco, peruenimus ad campum maximum in demerso quodam terræ gremio situm: qui ab vniuersis præter tortores dæmones & animas tortas sequestratus videbatur accessu. Tegebat autem superficiem illius, chaos maximum quoddam & horrificum; quo permixti rotabantur fumus sulphureus, & intolerabilis nebula fœ-D toris, cum flamma picea nigredine permixta; quæ montium instar hinc inde consurgens, per inane illud horribiliter spargebatur. Planities loci illius multitudine vermium constrata scatebat; vt iunco solent domorum areæ operiri. Et hi super omnem æstimationem horridi, deformes & monstrosi, terribili oris rictu & naribus ignem spirantes execrabilem, turmas miserorum voracitate inexatiabili lacerabant. Quos iam assumptos dæmones vbique discurrentes, insanientium more in E miseros sæuientes; nunc eos frustatim ignigeris truncabant ferramentis, nunc omnem carnem ad ossa funditùs abradebant, nunc igni iniectos, vt solent metalla, liquefaciebant eos, & in modum ignis ardentis eos candentes reddebant. Parùm est, Dominum testor, imò nihil quod refero de pœnis loci illius: nouit enim Deus quòd in breuissimo temporis spatio, centum vel ampliùs omnimodis pœnarum diuersitatibus annullatos & mox restitutos, iterúmque in nihilum penè redactos ac denuò redintegratos intuebar; quos eo F loco vita perdita cruciari cogebat. Quarum vicissitudinum nullus erat finis; nec mera aliqua, nec terminus vllus. Ignis enim illius tam edax fuit incendium, vt quasi tepere crederes in comparatione illius, quicquid comburere solet vel feruere. Vermes autem dirupti & mortui ac in frusta comminuti sub infœlicibus in congeriem glomerabantur; qui putredinis illius fœtore tabéque execranda adeò vniuersa replebant, vt fœculenta illa omnem prædictarum pœnarum excederent cru-G ciatum. Restat adhuc quod his omnibus magis exosum, graue pariter ac verecundum, damnari in loco illo, tolerare cogebantur. Omnes enim qui ibi premebantur, sceleris, quod nec nominare licet *Christiano*, sed & nec ab Ethnico quolibet vel Pagano, in sæculo fuerant patratores. Hos itaque monstra quædam ingentia, igneam qualitatem præferentia; visu autem super omnia, quæ excogitari valent horrida & horrendè terribilia, iugiter impetebant; & quamuis renitentes ac multùm refugientes, sibi genere abusionis damnabili, permisceri cogebantur. Ita enim inter nefandos complexus, præ nimio dolore, palpitabant, rugiebant & eiulabant, & deinde velut exanimati & in mortem deficientes collabebantur; excipiendi mox cruciatibus innouatis. Horreo referens & sceleris obscœnitate in memet ipso supra modum confundor: dum mihi hactenùs inauditum fuerat & inopinabile, vtrumque sexum talibus immunditiis fuisse aliquatenùs deprauatum. Et proh dolor, talium caterua tam innumerabilis quàm miserrimè miserabilis reperiebatur ibidem. Personas multorum illo in loco nec aspexi nec agnoui: quia tormentorum, & obscœnitatis enormitas, ac fœtoris immanitas nimium mihi ingerebat horrorem. Vnde mihi supra modum molestum fuit, vel ad breue momentum ibi consistere; vel quæ ibidem fiebant, intueri. Denique inter lamentabiles querimoniarum vlulatus, dum clamaret vnusquisque eorum væh mihi, quare peccaui, quare pœnitentiâ peccata non correxi; adeò illos suppliciorum dolores ingeminabant singuli, vt plangentium clamorem vociferatione continua putares in toto mundo audire.

De quodam Legulei & Decretistarum.

VErùm licèt quantum potui, quæ ibi fiebant refugerem intueri; vnius tamen clerici, quem olim agnoueram, non valebam euitare conspectum. Hic suo tempore, eorum, quos Legistas & Decretistas appellant, peritissimus habebatur: vnde in redditibus ecclesiarum ampliatus, affluentioribus indies opibus abundauit. Hunc in pœnis execrabilibus reperiens, multùm calamitatis pondus, quo premebatur, mirabar. Et cum inquirerem, vtrùm misericordiam se aliquando consequuturum speraret, respondit: væh mihi, væh mihi, scio quòd ante diem Iudicij omninò misericordiam non merebor: an autem vel tunc, incertum habeo: quia semper ex quo in hæc mala deuolutus sum, deterioratur pœna mea, trahens me de pessimis ad peiora. Cui ego: & quare in extremis non es cõfessus peccata tua, nec egisti pœnitentiam? Et ille: quia recuperandæ sanitatis spem habebam, & fallente Diabolo, erubui tam turpia confiteri facinora, ne despectior haberer inter eos, in quibus gloriosus & malè splendidus apparebam. Leuia enim quæque peccata confessus sum presbytero; & interroganti, an aliorum essem conscius peccatorum? præcepi vt tunc abiret, vt iterum, si quid memoriæ occurreret, sibi denuò intimarem. Quo recedente & non longiùs progresso, incipiebam mori: ille à ministris meis reaccersitus, iam me inuenit hominem exuisse. Nihil igitur de mille generibus pœnarum, quas omni die perfero, sic me excruciat; quàm erroris mei, quo tenebar in sæculo nefanda repræsentatio: quia cogor actualiter turpitudini antiquæ passionis deseruire. Præter enim supplicij indicibilis vehementiam, confusione intolerabiliùs premor, dum in conspectu omnium, de tantis flagitiis execrabilis existo. In momento autem, dum hæc diceret, innumeris eum modis excruciari conspexi, & in ipsis cruciatibus velut in nihilum redigi, & instar plumbi in liquidum per vim caloris dissolui. Sanctum etiam, qui astabat, *Nicolaum* sciscitatus sum, si possent talia tormenta aliquo remedij genere releuari. Et ille: Cum venerit inquit dies Iudicij, tunc *Christi* fiet voluntas: ipse enim nouit corda omnium solus, & tunc quod iustum viderit, retribuet vniuersis. Cùm autem postea reuersus sum ad corpus, venit ad me Sacerdos ille, cui leuia tantum confessus fueram: Dominum testans coram multis, verissima esse quæ dixi, cum nullus præter ipsum ista cognouerit. De pœnis au-

1196. tem multorum quas vidi, hîc prætermitto inserere: timens nè si plura ponerem, lectoribus ad alia tendentibus, fastidium generarem. Hæc enim pauca de multis breuiter excerpta sufficiant. A

De visione quam idem Monachus vidit de æterna gloria beatorum.

EXecutus, pro parte, hæc quæ de pœnis & locis pœnalibus vidimus miserorum; restat, nunc vt de solatiis quiescentium & æterna gloria Beatorum, quæ fide oculata perspeximus, profteamus. Postquàm diutiùs per diuersorum genera suppliciorum incedentes (vt suprà memorauimus) varios miserorum labores inspeximus; nobis ad interiora tendentibus, lumen cœpit paulatim apparere gratissimum: hinc odoris suauissimi fragrantia, inde campi multimoda florum iucunditate vernantis amœnitas, incredibilem nobis præstitit voluptatem. In hoc campo hominum siue animarum millia reperimus infinita, post eacursa supplicia, in fœlici lætantium quiete lætantes. Quos autem in prima illius campi margine inuenimus, albis quidam sed non satis nitentibus vtebantur vestibus; nigredinis aut cuiuslibet maculæ nihil eis videbatur inesse, licèt minoris gratia candoris pollerent. Inter quos plerósque mihi dudùm notos conspexi. Nam Abbatissam quandam de pœnis nuper egressam ibidem recognoui; quæ vestibus immaculatis, parùm tamen candidis vtebatur. Priorem quoque ibidem quendam vidi & agnoui; cum spiritibus iustorum beataquiete, pœnis omnibus exemptum; certa expectatione diuinæ visionis, qua erat remunerandus, incompatabiliter lætiorem. In eisdem locis vidi quendam Sacerdotem; qui cum bonæ vitæ exemplis, ita gratiam prædicationis habebat coniunctam, vt non solùm in parochiis quos regebat, sed & populum longè positum à criminibus mortiferis reuocabat; atque Deo cooperante; aliis per eum multis ac sibi inenarrabilis gloria restabat. B C D

De secundo loco quietis.

HInc autem ad interiora prædictæ amœnitatis loca pergentibus; maior semper & lucis claritas, & odoris suauitas, candórque ibidem degentium, & iucunditas arridebat. Omnes verò, quos locus iste tenet, supernæ *Hierusalem* ciues sunt adscripti; qui pœnas vniuersas tam faciliè transierant, prout vitiis mundanis minùs fuerant irretiti. Et quæ iam progressi vidimus, nec lingua tenere, nec dignè valet humana infirmitas explicare. Quis enim dignè verbis exponat, qualiter in medio Spirituum beatorum, quorum millia infinita ibi circumstabant; velut præsentialiter in hac sacra solemnitate passionis Dominicæ, prius humani generis redemptor, tanquam in Crucis stipite appensus, flagellis toto corpore cruentus, sputis dehonestatus, spinis coronatus, clauis confossus, lancea perforatus, visebatur: per manus & pedes riui purpurei coloris defluebant, ex sacro latere eius sanguis stillabat & aqua? Hinc Mater non iam tristis & anxia, sed gaudens & vultu serenissimo, tanto támque ineffabili adstabat spectaculo. Iam verò quis vnquam mente conceperit, quanta eum alacritate ad hoc spectaculum vndique concurrebatur? quæ intuentium erat deuotio? quis adorantium concursus? quantæ pro tantis beneficiis gratiarum actiones? Hæc mihi altiùs seuoluenti, dolor nescio an deuotio animum distrahebant infœlicem; stupor & admiratio me mente quodam modo alienum reddebant & absentem. Quid verò deuotionis; quòd his contumelius Diabolus vincitur; Tartarus debellatur; arma eios diripiuntur & spolia; homo perditus reparatur, & præda Dæmonum inferni erepta ergastulo, in cœlo choris inseritur Angelorum? Multa quæ hîc vidi & audiui, referre pertimesco; eò quòd insolita & multis incredibilia videantur. De- E F G

nique post muram non modicam in tam beata visione expletam, visio ipsa repente disparuit; & loco vbi gloria tanti sacramenti steterat, adorato; singuli ad sedes proprias cum lætitia redierunt. Et ego Ducem meum inter mansiones beatorum plenus admiratione, ad interiora sequebar. Hic iam consistentiam candor, hîc odoris fragrantia, hîc erat inæstimabilis laudes Deo canentium harmonia. 1196.

De tertio amœnitatis loco & visione Dei.

MVlto inter hæc iam emenso viæ spatio, & crescente ante nos locorum iucunditate; vidi eminùs quasi murum crystallinum, cuius altitudo peruideri non potuit, nec meta longitudinis comprehendi. Cui iam appropinquantibus nobis, portam vidi introrsùs lucidissima claritate micantem; apertúmque eius vidi aditum, sed Crucis vnius obice signatum. Accedebat illùc multitudo eorum cateruatim, qui viciniores erant ingredi exoptabant. Crux verò in medio portæ sita, nec se attollens ad superiora, larum aduentantibus pandebat ingressum; ima denuò petens intrare cupientibus negabat incessum. Quàm lætantes ingrediebantur admissi, vel quàm reuerenter subsistebant exclusi; Crucis eleuationem iterum postulantes, exprimere non sufficio. Substitit hic mecum aliquamdiù ductor meus: sed tandem, accedentibus nobis, crux erigitur, iter ingressuris patet: socius liberè ingreditur, subsequebar & ego. Verùm crux ex improuiso descendit super manus nostras, méque à Ducis mei consortatu arcebat. Quod cernens ego nimium pertimescens, ista ductoris mei monita audiui: Ne paueas, fidem tantùm habeto in dominum, & securus ingredere: & tedeunte fiducia, crux ingressum concessit, & intraui. Quantus verò fulgor inæstimabilis claritatis, quantáque luminis gratia interiora vniuersa repleuerit; à me nemo requirat: hoc enim non solùm verbis exprimere, sed nec mente sufficio recordari. Splendor ille blandus & coruscus sic intuentem in se rapiebat; sic nitoris immensitate super se efferebat; vt nihil in eius comparatione esse crederem, quicquid me contigit eatenùs inspexisse. Nam splendor ille quamuis inæstimabilis esset; intuéris tamen non reuerberabat, sed potiùs acuebat obtutum. Inferiùs autem intuenti, nihil aliud occurrebat nisi lux & murus, vt dictum est, crystallinus. Erant quoque ab imo vsque ad summitatem eius gradus mira pulchritudine dispositi; per quos ascendebant lætitium agmina, mox vt erant per ianuam intromissi. Nullus fuit ascendentium labor, difficultas nulla, nec aliqua in ascensu mora: quia semper tã superior quàm inferior gradus alacriùs scandebatur. Ad altiora verò oculos dirigés, conspexi in throno gloriæ residentem Dominum & seruatorem nostrum in specie humana; & in circuitu ascendentes; & cum gratiarum actione adorantes eum (vt mihi videbatur) quingentorum vel septingentorum spiritus beatorum; qui nuper, itinere, quo prædictum est, ad locum throni cōscenderant. Mihi autem certissimè constat, quod locus ille, quem videbam, non erat cœlum cœlorum, vbi videbitur Deus deorum in Sion sicut est in maiestate sua: sed inde, remota iam omni difficultate & dilatione, ascenditur ad cœlum illud, æternæ Deitatis visione beatum. In hac tamen visione tantum lætitiæ & gaudij, tantum iucunditatis animo concepi & exultationis; vt quicquid humana explicari potest industria, minus sit ad exprimendum cordis mei gaudium, quod ibidem percepi.

Vt idem Monachus ad corpus redactus fuerit.

HIs igitur & aliis muneribus visis & auditis; sanctus *Nicolaus* mihi breuiter est loquutus: Ecce, inquiens, fili iam pro parte, vt petisti, sæculi statum, pericula errantium, supplicia malorum, purgatorum quietem, gaudia eorum, qui iam ad

cœli

1196. cœli curiam perueniunt, passionis Dominicæ mysteria, vt tibi fuit possibile, conspexisti. Iam tibi ad tuas sæculi redeundum est pugnas: percipies autem, si perseueraueris in timore Domini, quæ oculis tuis vidisti; & multò his maiora, si corpore immaculato & corde innocenti [illegible]timæ vocationis diem tuæ studueris præstolari. [illegible] adhuc mecum talia loqueretur, subitò audire [illegible]pi classicum miræ suauitatis, quasi totius mundi campanæ, vel quicquid sonorum est, vna simul pulsatione concuteretur. In hoc classico mirabilis suauitas & varia melodiæ permixtio, magnitudine an dulcedine nescio plùs stupenda fuit. Ad tam insolitum autem auditum, solicitè intentus ac nimiùm animo suspensus; mox vt desiit auditi, à ducis mei comitatu destitutus sui. Viribúsque corporis redeuntibus, & oculis in vsum videndi patefactis; pristinæ ægritudinis molestia funditùs deleta ac debilitate penitùs exclusa; validus & fortis licèt mœstissimus & anxius, coram vobis resedi. Redditus itaque mihi, cum à fratribus audiui iam Paschalem adesse festiuitatem; res certiùs animaduerti, classicum illud non sine ineffabili iucunditate atque festiua celebritate recolitur salutis humanæ mysterium, quod in solemnitate Paschali operatus est in medio terræ; qui eodem momento olim cœlum & terram ex nihilo creauit *Iesus Christus* Dominus noster; Cui est cum Patre coæterno & Spiritu sancto, honor & imperium; per infinita sæcula sæculorum. Amen.

Mors Henrici Regis Hierosolymorum.

EOdem tempore, *Henricus* de *Campana*, Rex *Hierosolymorum*, qui Regi *Guidoni* successerat; de fenestra eminentiori cuiusdam cœnaculi in plateæ pauimentum corruens, fracta ceruice, expirauit. Erat autem nepos Regum *Francorum* & *Anglorum*; *Philippi* videlicet & *Richardi*, ex filia *Ludouici* Regis *Francorum* patris *Philippi*; quem susceperat ex *Alienora* Regina sua; quam & Rex *Anglorum Henricus* pater Regis *Richardi* postmodùm duxit in vxorem. Defuncto itaque Rege iam dicto, status *Terræ Sanctæ* necessariò Regem exigebat. Vnde vnanimi consensu cleri & Populi, electus est vir quidam illustris de regno *Francorum Iohannes* de *Breines*, in re militari experientissimus; qui & in Regem coronatus est: sub cuius industria regni negotia sunt plurimùm prosperata.

Rex Richardus mittit nuncios Romam contra Archiepiscopum Rothomagensem.

ANno gratiæ M. C. XCVII. Rex *Anglorum Richardus* fuit in *Normannia* apud *Burum* nimia confusus angustia; eo quod Archiepiscopus *Rothomagensis* in *Normanniam* sententiam tulerat interdicti. Iacebant enim corpora defunctorum insepulta, per plateas ciuitatum & vicos; quæ viuentibus fœtorem non minimum incusserunt. Misit ergò Rex *Willielmum Elyensem* Episcopum Cancellarium suum, Episcopósque *Dunelmensem* & *Lixoniensem* ad curiam *Romanam*; vt causam suam defenderent contra Archiepiscopum memoratum. Sed *Willielmus* Episcopus *Elyensis Romam* tendens, apud *Pictauiam* diem clausit extremum. Sepultus est autem in Abbatia de Pinu *Cisterciensis* ordinis, quarto Kalendas Februarij. Socij autem eius, episcopi videlicet supradicti, iter propositum expedientes, *Romam* perueniunt. Conuenientibus autem partibus in præsentia domini Papæ, illisque diligenter auditis; post diutinam deliberationem Domini Papa & Cardinales attendentes damna & importunitates quæ Regi in *Normannia* possent accidere, nisi locus ille *Andeliaci* firmaretur: dederunt Archiepiscopo consilium, vt cum domino suo Rege amicabiliter componeret; & ab eo reciperet sufficientem ablatorum recompensationem, iuxta proborum æstimationem virorum. Asserebant enim, benè licere cuilibet potenti, & consequenter Regi *Anglorum* terræ suæ infirmiora munire; ne illi per hoc neglectum, damnum eueniat, aut grauamen. Sub hac autem pacis forma, nuncij tam Regis Archiepiscopi reuertentes, impetrauerunt interdicti sententiam relaxari. 1197.

Forma pacis initæ inter Regem Richardum & Archiepiscopum.

FOrma autem pacis & concordiæ inter dominum Regem *Angliæ* & Ecclesiam *Rothomagensem* & Archiepiscopum sæpè dictum, in hunc modum se habet. *Richardus Dei gratia Rex Angliæ, &c. Cum sacro sancta ecclesia sponsa sit Regis æterni, & vnica ipsius dilecta, per quem Reges regnant & Principes gubernacula possident, tantò ampliorem ei volumus deuotionem & reuerentiam exhibere; quanto citiùs non regiam tantùm, sed omnem à domino Deo esse credimus potestatem. Vnde sicut venerabilis ecclesia* Rothomagensis*, quæ inter vniuersas terrarum nostrarum plurima celebritate dignoscitur eminere, sic nos eiusdem matris nostræ commodis & augmentis digna compensatione dignè duximus respondere. Sanè villa de* Andeli *& quibusdam aliis adiacentibus locis, quæ erant* Rothomagensis *ecclesiæ minùs sufficienter firmatis; inimicis nostris in terram nostram* Normanniæ *per eadem loca patebat ingressus: per quæ incendiis & rapinis, nec non & aliis hostilitatis sæuitiis in eandem terram nonnunquam licentiùs grassabantur. [illegible]no circa venerabili Patri nostro* W. *Archiepiscopo & Capitulo* Rothomagensi*, debitum habentibus ad nostra & prædicta terra nostra damna respectum; facta est permutatio inter ecclesiam* Rothomagensem *& Archiepiscopum* W. *ex vna parte; & nos ex altera de manerio de* Andeli *in hac forma. Quòd, videlicèt, idem Archiepiscopus de conscientia & voluntate domini Papæ Cælestini tertij, & de assensu Capituli* Rothomagensis *ecclesiæ, concessit & in perpetuum quietum clamauit, nobis & heredibus nostris, prædictum Manerium de* Andeli*; cum nouo Castello de* Rupe*, & cum foresta, & cum omnibus aliis pertinentiis & libertatibus suis, exceptis ecclesiis & præbendis militum, excepto Manerio de* Fraxinis *cum pertinentiis suis. Quæ omnia idem Archiepiscopus ecclesiæ* Rothomagensi *& sibi & suis successoribus retinuit cum omnibus libertatibus & liberis consuetudinibus suis, & cum omni integritate sua in perpetuum. In Escambium autem Manerij prædicti de* Andeli *cum pertinentiis, concessimus & in perpetuum quieta clamauimus Ecclesiæ* Rothomagensi *& prædicto Archiepiscopo & successoribus suis; omnia molendina quæ nos habuimus apud* Rothomagum*, quando hæc commutatio facta est, integrè cum omni sequela & molitura sua, sine aliquo retinimento eorum quæ ad molendinum pertinent, vel ad molituram: & cum omnibus libertatibus & liberis consuetudinibus, quas solent & debent habere. Nec alicui licebit ibidem molendinum facere ad detrimentum molendinorum prædictorum. Concessimus eis insuper villam de* Diepe*, & villam de* Buteiles*, cum omnibus pertinentiis & libertatibus, cum manerijs de* Loutes*, & foresta de* Haliermont*, cum ferris & omnibus aliis pertinentiis & libertatibus suis. Hæc autem omnia in Escambium habebunt prædicti manerij de* Andeli *ecclesia* Rothomagensis *& Archiepiscopus prædictus & successores sui in perpetuum. Factum est autem hoc Escambium apud* Rothomagum, *anno gratiæ Millesimo Centesimo nonagesimo septimo & anno Regni nostri octano.* Istis diebus, surrexit in *Francia*, quidam Prædicator egregius, per quem Dominus virtutes palàm operari dignatus est; qui vsuram in *Francia* maximè conatus est extirpare, quæ vsura in *Francia* ab *Italia* transiens, nimis pullulauerat, & nobile re-

1197. gnum *Francorum* iam maculauerat. Nomen Prædicatori *Fulco* fuit; qui in *Angliam* quendam Religiosum ad deponenda tempora commercij diebus Dominicis Abbatem de *Flai* destinauit. Qui veniens, illud inconueniens in multis locis deleuit. Eo quoque tempore *Robertus Salopesbiri* consecratus est in Episcopum de *Bangor*.

Rex Richardus Corpus sancti Walerici in Normanniam transtulit, & naues combussit.

EOdem tempore, suggestum est Regi *Richardo*, quòd naues ex *Anglia* venire consueuerant apud sanctum *Walericum*: ad deferendum victualia Regi *Francorum* & alijs inimicis suis. Facta itaque illuc equitatione, villam combussit, Monachos destruxit, feretrum sancti *Walerici* cum reliquijs in *Normanniã* transuexit. In portu autẽ illo, naues ex *Anglia* inuenit frumento & victualibus onustas; quarum nautas suspendi præcepit: nauibúsque combustis, victualia suis militibus erogauit.

Rex Richardus Comitem Flandrensem & alios sibi obligante.

PEr idem tempus, Rex *Richardus*, datis muneribus, omnes de regno *Francorum* potentiores in sui fauorem allexit: *Balde wino* Comiti *Flandriæ* pro auxilio quinque millia Marcarum argenti cõtulit; & ipse Regi obsides tradidit, quod sine ipso non componet cum Rege *Francorum*. *Campani* enim *Britonibus*, relicto Rege *Francorum*, Regi *Richardo* adhæserunt. *Willielmus Crepin* Constabularius de *Angs*, Regi *Anglorum*, vi compulsus, idem castellum reddidit; quod Rex confestim muniuit: & Rex *Francorum* exercitu congregato, illud obsedit. Et dum hæc fierent, Rex *Anglorum* in *Aluerniam* hostiliter progrediens; decem castella Regis *Francorum*, & magnam multitudinem hominum suorum cepit: sed antequam Rex *Anglorum* rediret in *Normanniam*, Rex *Francorum* cepit *Dangu* castellum; concessis militibus, qui in eius præsidio erant, pro quinquaginta marcis argenti, vita & membris, cum equis & armis: & Rex castellum retinuit, illúdque firmauit.

Rex Francorum in Flandria circumuenitur.

INtereà Comes *Flandrensis*, castellum *Arras* obsidione vallauit: quo audito Rex *Francorum* illuc venit cum exercitu copioso; in cuius aduentu Comes obsidione relicta, abiit in terram suam, insequente eum Rege *Francorum*. Cum autem Rex longiùs processisset inter paludes & recessus maris, Comes *Flandrensis* fecit confringere ante & post eum Pontes; & aquæductus aperire: ita quidem quòd neque procedere neque redire potuit, nec ad eum poterant victualia deferri. Tunc Rex in arcto positus, Comiti significauit, quòd ea intentione illùc venerat, vt cum eo vel amicabiliter componeret, vel ipsum à fidelitate Regis *Anglorum* reuocaret. Nunciauit insuper ei, quod Ligius homo eius erat: vnde nec debuit nec decuit illum coronam suam impugnare. Sed tandem, antequam ei Comes licentiam abeundi concederet, iurauit Rex: quod tam ipsi Comiti, quàm Regi *Anglorum* omnia quæ per bellum occupauerat castella, aliáque iura sua eis redderet: & ad huius pacti executionem statuit diem, vt tam ipse quàm Rex *Anglorum* venirent ad colloquium inter *Waslum* & *Adeliacum*, feria quarta post exaltationem sanctæ Crucis. Et sic liberatus à captione Comitis, idẽ Rex ad propria remeauit. Reuersus autem *Parisios*, consilium habuit à suis, vt à pacto resiliret: nec enim ad obseruationem iuramenti, quod de necessitate atque coactus fecerat, extitit obligatus.

De quibusdam constitutionibus Regis Richardi.

EOdem anno, constitutum est à Rege *Richardo*, ad instantiam *H. Cantuariensis* Archiepiscopi & *Angliæ* Iusticiarij, in die sancti *Eadmundi* Regis & Martyris, apud *Westmonasterium*; vt omnes mensuræ per totam *Angliam* in bladis & leguminibus, tam in ciuitatibus quàm extra, eiusdem sint quantitatis: & maximè mensura olei, vini & ponderum mercatorum. Constitutum est etiam, vt lanei panni vbicunque in regno fiant, duas vlnas habeant latitudinis infra lisuras; & sint in medio vt lateribus eiusdem bonitatis. Statutum est insuper, ne quis mercator prætendat Seldæ suæ rubeos vel nigros pannos, vel aliquid aliud, vnde visus intuentium decipiantur ad pannum bonum eligendum. Exiit præt[illegible] edictum, quòd nulla tinctura nisi solummodò [illegible] fiat alicubi in regno, nisi in capitalibus ciuitatibus aut burgis: & si quis in aliquo istorum transgressor conuictus fuerit, corpus illius capiatur & in carcerem detrudatur, & omnia quæ ipsius sunt, ad Fisci commodum saisiantur. Eodem anno, *Philippus* clericus Regis, natione *Pictauiensis* & *Dunelmensis* electus, à Papa *Cœlestino* apud *Lateranum* munus consecrationis suscepit.

ANno gratiæ M. C. XCVIII. qui est annus regni Regis *Anglorum Richardi* nonus, procurante eodem Rege, *Otho* nepos eius *Aquisgrani* in Regem *Alemanniæ* siue *Germaniæ* coronatus est. 1198. Qui statim filiam Ducis *Louaniæ* in vxorem ducẽs; in die coronationis suæ sedit simul cum ea in cathedra ad mensam: sed non tunc coronata. Eodem anno, defuncto Papa *Cœlestino*, *Innocentius* tertius successit, in die Cathedræ sancti *Petri*, Papa consecratus & in *Petri* cathedra collocatus. Cuius fauore exortum est in *Italia* nouum genus Prædicatorum, qui *Iacobitæ* voluerunt appellari, eò quòd vitam cœperunt Apostolicam imitari. Isti in victu & vestitu satis tenues, aurum & argentum vel aliud quid proprij non possidentes; ibant per ciuitates & vicos & castella, verbum Euangelij prædicantes. Multiplicati sunt autem in breui per orbem vniuersum, propter spontaneam paupertatem: habitantes deni & septeni simul in vrbibus capitalibus, nihil de crastino cogitantes, nec quicquam vsque mane retinentes. De euangelio quoque iuxta regulam Euangelicam viuebant; & si quid sibi in mensa ex eleemosynarum largitione superabundabat; hoc continuò pauperibus erogabant. Ibant autem calceati in præparatione Euangelij, vestiti dormiebant; mattis postratis vtebantur; saxeis ceruicalibus capitibus subnixis.

Admiranda pœnitentia Hugonis Cestrensis Episcopi.

EOdem anno, *Hugo* de *Nunant Couentrensis* siue *Cestrensis* Episcopus, *Romam* tendens; in *Normannia* cœpit grauiter infirmari: cúmque ingrauescente ægritudine, mortem sibi vicinam cognouisset, fecit accersiri viros religiosos totius *Normanniæ* quos habere poterat Abbates & Priores: & audiẽtibus cunctis, voce clamosa confessus est purè, & maxima cordis contritione ac lachrymarum iugiter effusione, omnia peccata, scelera & enormitates omnes, quæ suæ memoriæ occurrebant. Tanta autem contritus erat & commotus pœnitentia, quòd omnes astantes & se intuentes ad lachrymas & singultus commouit. Denique flens & eiulans, manibúsque consertis, Prælatos omnes in virtute Dei adiurabat; quatenùs sibi pœnitenti super tot & tantis flagitiorum excessibus, pœnam infligerent & satisfactionem condignam. Audientes autem viri religiosi, qui lecto astabant, in Episcopo vitam adeò flagitiosam, simul & admirabilem cordis contritionem, ad inuicem sese contuentes, obmutuerunt vniuersi, nescientes quid darent consilij, vel quid tam subitò responderent. Quod cernẽs Episcopus dixit eis: Scio, scio, quod tantis enormitatibus auditis, hæsitatis inter vos, quid mihi pro pœnitentia infligatis: sed obsecro vos in nomine *Iesu Christi* Domini nostri, quatenùs in loco pœnitentiæ & remissionem peccatorum meorum iniũgatis mihi, vt secundùm voluntatem Dei sim in pœnis Purgatorij vsque in diẽ iudicij: vt tunc per misericordiam Redemptoris nostri, qui semper misericordiam exaltat super iudicium, saluus fiam.

Placuit

1198. Placuit hoc consilium vniuersis, salua semper sibi clementia diuina, quæ *omnes seruari desiderat & neminem vult perire*. Tunc Episcopus, audientibus cunctis, cum ingenti mœrore recognouit; qualiter expulsis monachis *Couentrensibus*, ad cumulum omnium malorum in loco eorū irreligiosos clericos introduxit. Ad eius flagitij satisfactionē aliud genus correctionis non inuenit; nisi vt eorum habitu vitā finiret, in quos, diabolico spiritu exagitatus, dū potuit, persequutionem excitauit: mendicare coēgit, quārum in se erat odio mortali afflixit. Sicque cum magno eiulatu Abbatem *Becci*, qui inter cæteros aderat, deprecans adiurauit quatenùs intuitu charitatis, ad Diaboli confusionem, habitum sibi concederet monachalem, vt illos haberet patronos in sæculo futuro, quos persequutus fuerat in hoc mundo. Quod cum impletum fuisset, omnia quæ possidebat in auro & argēto, in gēmis & vasis pretiosis, domibus religiosis & pauperibus erogauit. Et sic in spe bona omnium assistentium, & iugi lachrymarum effusione, fine insperato quieuit.

De restoratione Conuentus ecclesiæ Couentrensis & expulsione Clericorum.

MOrabatur ea tempestate in curia *Romana*, Monachus quidam *Couentrensis* Cœnobij, *Thomas* nomine; qui ab Episcopo præfato cum cæteris fratribus expulsus (vt superiùs relatum est) Monachos circumquáque dispersos, simul cum cœnobio, authoritate summi Pontificis in statum pristinum studuit reformare. Quidam autem Fratrum eius obierant; quidam tædio & paupertate affecti, à curia recesserant: ipse solo in negotio perseuerante, ac paupertate nimia compellente, panem suum multoties mendicante. Sed cum nuper de morte Episcopi *Couentrensis* nuncios desideratos accepisset; exaltatum est cor eius in Domino, qui dat in se sperantibus & perseueranter agentibus bonitatem. Quadam verò die, cum *Innocentius* Papa nuper creatus, cum Cardinalibus suis in consistorio sederet, Monachus memoratus audacter prorupit in medium, & petitionem sui negotij indicatione Papæ porrexit. Quam cum ille perlegisset, incontinenti Monacho respondit: Frater, nónne ista petitio à prædecessoribus nostris *Clemente* & *Cœlestino* sæpiùs repulsa est, me audiente & vidente? Et tu, qui illos non potuisti, me quoque delirum vis circumuenire? Eiratus adiunxit: Recede Frater, recede, certè inaniter hic expectas. Monachus autem hæc audiens, cum lacbrymis amarissimis, respōdens ait: Pater sancte, petitio mea iusta est & omninò honesta, & ideò inaniter non expecto. Expecto enim mortē vestrā, sicut feci mortem antecessorum vestrorum. Succedit enim vobis, qui petitionem meam exaudiet cum effectu. Papa verò hæc audiens, & suprà quàm dici potest admirans, ait Cardinalibus sibi Cardinalibus dixit: Nónne audistis, quid Diabolus iste dixit? Expecto (inquit) mortem vestram, sicut feci mortem antecessorum vestrorum. Et conuersus ad Monachum ait: Frater, per sanctum *Petrum*, mortem meam non hic expectabis, exaudita est enim petitio tua. Et continuò antequàm cibum sumaret Papa. *H. Cantuariensi* Archiepiscopo dedit in mandatis, vt continuò, visis literis, ad Ecclesiam *Couentrensem* personaliter accederet; & expulsis clericis, Monachos inuestiret. Sicque Archiepiscopus memoratus, amotis Clericis præfatis; summi Pontificis authoritate roboratus; decimo quinto Kalendas Februarij, Monachos introduxit. Et quoniam Prior illius loci, Monachis exulantibus, defonctus fuerat; præfecit eis Priorem nomine *Ioibertum*, natione *Normannum*; qui propter eminentiam prudentiæ sæcularis, tres Prioratus, de *Dauintre* & *Weneloc* & *Bermundeseia* susceperat ad regendum. Qui continuò cum concilio Monachorum de electione Episcopi tractare incipiens; communi deliberatione *Ganfridum* de *Muschamp* elegerunt. Eodem tempore, mortuo Priore de *Bermundeseia*, *H. Cantuariensis* Archiepiscopus, vt *Ioiberti* supradicti auaritiæ satisfaceret: tribus Prioratibus suis hunc quartum adiecit. 1198.

De Consecratione quorundam Episcoporum.

PEr idem tempus, Dominica qua cātatur *Letare Hierusalem*, *Eustachius Saruberiensis* Decanus *Elyensis* Episcopatus munus consecrationis suscepit, per manum *Huberti Cantuariensis* Archiepiscopi apud *Westmonasterium* in Capella sanctæ *Katherinæ*. Deinde *Ganfridus Couentrensis* electus, ab eodem Archiepiscopo *Cantuariæ* consecratus est, vndecimo Kalendas Iulij; quo tempore & Idibus Maij pluit sanguis vndatim, super ædificantes turrim apud *Andeliacum* in *Normannia*: mortem fortassè Regis *Richardi* denuntians in breui futuram. His denique diebus, *Ganfridus Eboracensis* Archiepiscopus, regi *Richardo* in *Normannia* pacificatus est; erat enim commotus in eum, propter deiectionem W. Cancellarij sui; dum idem Rex ab Imperatore in vinculis teneretur.

Hubertus Cantuariensis Archiepiscopus ab Officio Iusticiarij amotus est.

CIrca dies istos, surrexit dissensio & iniquitas inter Episcopum *Cantuariensem* & Monachos sanctæ Trinitatis *Cantuariæ*; propter ecclesiam, quam idem Archiepiscopus apud *Lambetham* de nouo construxerat: timuerunt enim Monachi, ne sedem illùc Cathedralem transferret. Vnde *Romam* profecti, *Innocentio* Papæ conquesti sunt, quòd Archiepiscopus contra ordinem dignitatis suæ, gerebat se Iusticiarium *Angliæ* & Iudicem sanguinis: ita quòd omissis ecclesiasticis negotiis, sæcularibus plùs æquo intendebat, contra consilium Apostoli dicentis: *Nemo militans Domino implicet se negotiis sæcularibus*. Imposuerunt insuper ei, quòd ex illius mandato fuerat ecclesia sanctæ *Mariæ* de Arcis *Londini* violata: & *Willielmus cum Barba* ab illa extractus, & equorum caudis alligatus, & per plateas ciuitatis distractus; & tandem patibulo suspensus. Sicque Monachi, multi ibidem ære effuso, famam Archiepiscopi non mediocriter denigrabant. His Papa auditis, Regi *Anglorum* dedit in mandatis; quatenus statim, visis literis, sub pœna interdicti præfatum Archiepiscopum ab officio Iustitiarij remoueret: præcipuè eùm non liceat Episcopis negotiis sæcularibus se implicare. Amoto igitur Archiepiscopo, Rex *Richardus* loco ipsius *Ganfridum filium Petri* subrogauit.

De Prælio Campestri inter Anglos & Wallenses.

EOdem tēpore, Rege *Richardo* in partibus trāsmarinis moram faciente; *Ganfridus filius Petri*, *Angliæ* Protoiusticiarius, magno exercitu congregato, profectus est in *Walliam* ad succurrendum hominibus W. de *Braoso* Wannnbem; quos Rex *Walliæ* obsederat in Castello *Matildis*. Quò cum peruenisset, campestre prælium commisit: *Wallenses* verò *Anglis* resistere non valentes, in fugam compulsi sunt: & proijcientes arma sua, vt melius fugerent, *Angligenis* audaciam præbuerunt. Occisi autem referuntur ex eis plusquàm tria millia & septuaginta armatorum, exceptis tetentis & lethaliter vulneratis. Ex *Anglis* verò vnus solummodò, ex ictu sagittæ inopinato incautè à quodam socio directæ, vulneratus interiit.

Rex Richardus fugauit Regem Francorum.

PEr idem tempus, Rex *Francorum Philippus* & Rex *Anglorum Richardus*, congressi sunt inter *Games* & *Vernonem*. In quo congressu, Rex *Francorum* & sui per fugam sibi consulentes, rapido equorum cursu *Vernonem* pro refugio petierunt. Sed antequàm castellum ingredi potuerunt, Rex *Richardus* illos in ore gladij insequutus; cepit ex eis viginti milites, & seruientes plusquàm sexaginta. Eodem tempore, *Richardus Londoniensis* episcopus debitum humanæ naturæ persoluit.

1198. *Admiranda Regis Richardi victoria.*

A Circa hos denique dies, magnificus Rex *Anglorum Richardus*, omnibus viribus cougregatis, cepit per insulrum tria castella Regis *Francorum*, *Sirefontanum* videlicet, *Burris* & castrum de *Curteles*, laudabili fultus virtute *Anglorum*. Rex autem *Francorum Philippus*, cùm militibus quadringentis, & seruientibus multis, & omnibus communibus suis de *Nantua* exiens, profectus est ad succurrendum *Castro* de *Curteles*; quod nondum credebat esse captum. Quod cum audisset per exploratores suos Rex *Richardus*, venit ex aduerso B ei obuiàm: & inter *Curteles* & *Gisortium* campestre cum illis prelium commisit. In hoc autem congressu, Rex *Francorum* pondus prælij ferre non valens; coactus cum suis ad *Gisorty* castellum aufugit: & cùm fugiendo pontem de *Gisors* ascendissent fugientes, confractus est pons ille præ multitudine intrantium cum impetu pontem, & ipse Rex cum equo & armis cecidit in fluuium de *Eethe* cum aliis ionomeris de regno *Francorum* · vbi Rex ille C io cœno iacens volutatus, à mortis discrimine vix ereptus est. Sed intereà acies quædam *Francigenarum* electissima, vt dominus eorum liberiùs per fugam sibi cõsuleret; & regis eum insequentis manus euaderet; reuersi de fronte, contra Regem *Richardum*, impetum io eum fecerunt acerrimum; sese pro domini sui ereptione mortis periculo exponẽtes. Tunc prælium vtrobique accenditùr, enses fulminant circa capita galcata; ictibus ingeminatis ignes extorquent, lancearum rigor hostes hinc inde prostrauit: fabulis vacare non est locus, D nec furor cessauit accensus; donec Rex *Anglorum* arcem præfatam in se conuersam sub captione conclusit. In quo conflictu, Rex *Richardus* tres electos milites, *Matthæum* scilicet de *monte Morecino*, *Alanum* de *Rusci*, & *Fulconem* de *Gilernallis*, ab equis ad terram prostrauit; prostratos retinuit; & cum eis nobiliores de regno *Francorum* Barones, quorum hîc nomina prænotantur. *Gallis* de *Porta*, *Girardus* de *Chori*, *Philippus* de *Nantiul*, *Petrus* de *Eschans*. *Robertus* de *sancto Dionysio*, *Theobaldus* de *Vuallanggardum*. *Cedunal* de *Trie*, *Rogerus* de *Meetlene*, *Aim Triers*, E *Reginaldus* de *Asci*, *Baldevvinus* de *Lerim*, *Thomas* de *Asgent*, *Ferrius* de *Parisiis*, *Petrus* de *Laconia*, *Guido* de *Neuers*, *Frumentinus Campanensis*, *Theodoricus* de *Anceis*, *Anfricus* de *Baalim*. *Eborardus* de *Muntini*, *Funcardus* de *Rupe*, *Vualterus Rufus*, *Ernulfus* de Kerm. *Vuillielmus* de *Merlen*, *Iohannes* de *Gangus*. *Theobaldus* de *Brenn*, *Rogerus* de *Beaumont*, *Gilebertus* de *Bras*, *Petrus* F de *Maidul*. *Iohannes* de *Cerni*, *Alardus* de *Loniers*, *Radulphus Valencel*, *Ferri* de *Bonnai*, *Thomas* de *Castele*, *Vuillielmus* de *Rochmont*, *Theobaldus* de *Misci*. Et præter iam dictos, cepit Rex memoratus milites centum; equósque ferro coopertos numero ducentos; seruientes, equites & pedites & balistarios tot ibidem sob captione conclusit, quòd numerus eorum creuit in immensum. His ita gestis, victoriosissimus Rex *Anglorum Richardus*, direxit epistolas ad omnes G amicos suos de Regno *Angliæ*; Archiepiscopos videlicet, Episcopos, Abbates, Comites & Barones; implorans attentiùs, & deuotione: quatenùs vnà cum ipso Dominum glorificarent, qui talem concessit ab hostibus reportare triumphum.

Induciæ inter Reges Francorum & Anglorum.

Videns igitur Rex *Francorum Philippus* vires Regis *Anglorum* indies excrescere; propriásque paulatim deficere: necessitate compulsus, nuncios lætanter ad summum Pontificem destinauit; proponens per procuratores suos, se velle A libenter cum Rege *Anglorum* componere, vel per inducias belli discrimen ad tempus differre: vt per inducias ipsius authoritate firmatas, Cruce sancta signati vtriusque regni, vota suæ peregrinationis Deo persoluere; & *Terram promissionis* ab hostibus Crucifixi liberare, ipsius cooperante gratia, possint. Et hoc securitate & stabili firmitate fieret; postulauit Rex, vt aliquem Cardinalem transmitteret cum potestate plenaria ad partes Occidentis; qui posset, si necessitas cogeret, per B sententiam vel interdictum in alterutrum eorum animaduertere, quem ad concordiam & pacem inueniret rebellem. His & aliis multis in hunc modum propositis, *Innocentius* Papa, qui negotium Crucis plurimùm affectabat, plùs precio quam precibus inductus; misit *Petrum* de *Capua* Cardinalem, vt pacem inter Reges memoratos reformaret. Qui cum peruenisset ad Regem *Francorum*; ipsius consilio assumpsit secum quosdam episcopos vtriusque regni, veniénsque ad Regem C *Anglorum*, exposuit ei quanta sinistra in Regno vtriusque Regis acciderant; quantáque ventura erant, nisi inter eos pax maturiùs firmaretur. Rex autem *Richardus* respondit cum indignatione, dicens se de iure non teneri pro ipso Papa quicquam facere: maximè cum ab eo multoties requisitus, vt per censuram Ecclesiasticam Regem *Francorum* compelleret; ad reddendum sibi terras suas & castella quæ idem Rex iniustè occupauerat; spreto iuramento, dum ipse in Terra Promissionis inimicos D Crucis depellere, & loca sancta ad statũ debitum studuerat reuocare. Quapropter in hæreditate sua adquirenda; pro ipsius Papæ defectu, compulsus est maximam pæcuniæ summam effundere. Vnde Rex præfatus, non solùm periurium, verùm & sententiam excommunicationis incurrit: nec etiam sibi constat, si Rex *Francorum* in induciis voluerit consentire. Tunc Cardinalis, Rege *Anglorum* seorsum aduocato, recognouit eidem sub sigillo secreti; quòd ad instantiam ipsius Regis missus fuerat à Papa, vt componeret inter E eos. Deditque Regi consilium, vt hac vice petitioni domini Papæ acquiesceret; sciturus pro certo, quòd dominus Papa, ipsum tam de Rege *Francorum*, quàm de omnibus aliis suis agendis exaudiret. His itaque gestis, Rex *Richardus*, qui promotionem *Othonis* nepotis sui nuper in Regem *Alemannorum* coronari supra modum affectauerat; vt faciliorem haberet à Papa ad Imperialem consecrationem accessum; omnium victus pre- F cibus, adquieuit. Regésque in vnum conuenientes, inducias tali pactione iurauerunt quinquennes. *Quòd subditis vtriusque Regis, & mercatoribus per terras alterius & nundinas pacificè ire & redire: emere simul & vendere liceret.* Quo facto, Rex *Anglorum* Abbatem *Certesheiensem* & *Reimundum* Monachum sancti *Albani* (qui eodem tempore variis negotiis ecclesiæ suæ ad Regem transmissus fuerat in *Normanniam*) *Romam* misit; vt ibidem negotia præloquuta perducerent ad effectum. Et ad hæc negotia perficienda, cepit Rex de vnaquaG que Carucata terræ suæ hida totius *Angliæ* quinque solidos. Eodem anno, die sanctæ *Margaretæ*, fuit Tonitrum, coruscatio, & pluuia qualis anteà non visa fuit. Circáque festum sancti *Michaëlis*, etiam mutatæ sunt chartæ, quas priùs fecerat Rex *Richardus* nouo sigillo suo.

Anno gratiæ M. C. XCIX. *Hubertus Cantuariensis* Archiepiscopus ecclesiam de *Lambeia*, quam *Baldewinus* prædecessor suus in honorem beati *Thomæ* Martyris fundauerat; & ipse ferè consummauerat; procurantibus Monachis *Cantuariensibus*, summóque Pontifice imperante; pro- H

Cantuariensis Archiepiscopus ecclesiam de Lamb. complanat.

prius

1199. A prius sumptibus, ad illius & multorum ignominiam, complanauit.

EOdem tempore, statutis vt dictum est induciis inter regem *Francorum Philippum*, & Regem *Anglorum Richardum*; idem rex *Anglorum* in quosdam Barones *Pictauiæ* sibi rebelles, vexilla direxit & arma. In Ciuitates autem eorum & oppida ignem accumulauit, vineas & pomeria succidit, nonnullos etiam ex aduersariis suis, immisericorditer trucidauit. Tandem in *Aquitanicum* perueniens Ducatum, & in territorio *Limozinico*, B *Chaluz* castellum obsidione vallauit: vbi septimo Kalendas Aprilis à *Petro Basily*, telo (vt dicebatur) venenato percussus est, quam percussionem quasi pro nihilo reputauerat. Denique diebus duodecim quibus superuixit, castellum acriter inuasit & cepit, militesque & seruientes sub arctiori custodia mancipauit. Impositis autem in Castello ministris suis, illud sufficienter muniuit. Vulnus autem quod ibidem receperat, malè interim custoditum tumescere incipiens, & nigredo quædam tumori permixta, locum vulneris circumquaque C inficiens, Regem intolerabiliter torquebat. Tandem Rex sapientissimus, cum periculum sibi cerneret imminere, exitum suum cordis contritione, oris pura confessione, corporis & sanguinis Domini communione muniuit: & necis suæ Authori *Petro* scilicet qui eum percusserat, mortem suam condonauit, atque liberatum à vinculis abire præcepit: Corpus vero suum apud *Fontem Ebraudi*, secus pedes patris sui, cuius proditorem se confitebatur, sepeliri iubens, Ecclesiæ *Rothomagensi* inexpugnabile cor suum legauit. Sicque apud D castrum præfatum, viscera sua in Ecclesia recondi præcipiens, hæc pro munere *Pictauensibus* concessit. Quare, igitur, de corpore suo talem fieri distributionem decreuerit, quibusdam familiaribus suis sub sigillo secreti reuelauit. Patri autem corpus suum ratione prædicta assignauit: *Rothomagensibus* propter incomparabilem fidelitatem, quam in eis expertus fuerat, cor suum pro xenio transmisit. *Pictauiensibus* quoque, propter notam proditionis, stercora sua reliquit, quos non alia sui corporis portione dignos iudicauit. Et his di- E ctis, rumore ad cor eius subito perueniente, octauo Idus Aprilis die Martis (vir Martio operi deditus) apud castrum prædictum spiritum exhalauit. Sepultus est autem apud *Fontem Ebraudi*, sicut ipse adhuc viuens ordinauerat: cum quo, multorum indicio, decus & honor militiæ pariter sepulta sunt. De cuius morte simul & sepultura quidam Epitaphium edidit in hunc modum.

[Obitus] Regis Richardi.

Pictauus extra Ducis sepelit tellusque Chaluris,
Corpus dat Claudi *sub marmore* Fontis Ebraudi,
Neustria *tuque tegis cor inexpugnabile Regis,*
Sic loca per trina se sparsit tanta ruina:
Nec fuit hoc funus cui sufficeret locus vnus.

F Aliusque super hoc damnoso & irrestaurabili funere, sic satis eleganter ait versificator.

Ad Chalus *cecidit Rex regni cardo* Richardus,
His Ferus, hic Humilis, hic Agnus, hic Leopardus.
Casus erit lucis Chalus *per sæcula nomen*
Non intellectum fuerat, sed nominis omen
Non patuit, res clausa fuit, sed nunc cadente
Prodiit in lucem, pro casu lucis ad pia.

G VIctoriosissimo *Anglorum* Rege *Richardo*, viam vniuersæ carnis, vt dictum est ingresso, *Ioannes* frater eius Comes *Moretoni*, seruos fratris sui A vniuersos militesque stipendiarios cum honore retinuit, multa eis dona promittens. Et protinus *Hubertum Cantuariensem* Archiepiscopum & *Willelmum Marschallum* in *Angliam* direxit, ad pacem suam ibidem denunciandam & custodiendam: vnà cum *G. filio Petri* iustitiario & aliis optimatibus Regni. Quo cùm peruenissent, fecerunt homines iurare fidelitatem Comiti *Ioanni*: atque vna cum *Gaufrido filio Petri* apud *Northamptoniam* conuenientes, conuocauerunt Proceres vniuersos, de B quibus magis dubitabant: & fecerunt illis fidem, quod Comes *Ioannes* iura sua redderet vniuersis. Sub tali igitur conuentione Comiti memorato fidelitatem contra omnes homines iurauerunt. *Willelmo* vero Regi *Scotorum* per *Eustachium de Vescy* denunciauerunt, quod in reditu suo in *Angliam*, eidem satisfaceret de iure suo in *Anglia*: & ei interim fidem seruaret & pacem. Et sic ab omnibus in Regno *Angliæ*, lis & contentio conquieuit.

[...]ta Regis [...]onnio & [...]eorum qui [...]tunc tempo-

...vis in viuis agebant.

COmes vero *Ioannes*, dum hæc in *Anglia* age- C rentur, perrexit ad *Chinonem* vbi thesaurus erat Regis defuncti, quem *Robertus de Turnham* in custodia habens, reddidit ei cum castellis de *Chinone* & de *Saumur* & aliis castellis sub ipsius custodia deputatis. *Thomas* vero de *Furnes* nepos ipsius *Roberti*, tradidit *Arturo* Comiti *Britanniæ* ciuitatem *Andegauis* & castellum: & eidem *Arturo* adhæsit. Principes *Andegauiæ*, *Cœnomanniæ* & *Turoniæ*, *Arturo* sicut Ligio Domino adhæserunt: dicentes iudicium esse & consuetudinem illarum Regionum, vt *Arturus* filius fratris senioris in patrimonio sibi D debito & hæreditate auunculo succedat, quem videlicet *Gaufridus* pater eiusdem *Arturi* esset habiturus, si Rege *Richardo* defuncto superuixisset. *Constantia* præterea mater *Arturi* ad regem *Francorum Turonum* veniens, tradidit ei *Arturum* memoratum, quem Rex continuo misit *Parisius* sub custodia deputatum, & accepit in manu sua ciuitates omnes & castella, quæ *Arturi* erant. Sed *Ioannes* Comes & mater eius *Alienora*, exercitu copioso stipati, *Cœnomanniam* venientes, ciuitatem & castellum ceperunt, domos in ea lapideas subruerunt: eo quod *Arturo* adhæserant, & ciues ca- E ptiuos educentes, sub carcerali eos custodia incluserunt.

Quidam magnatum Comiti Ioanni, quidam vero Arturo adhæserant.

HIs ita gestis, Comes *Ioannes* fuit in die Paschæ in *Andegauia* apud *Bamfort*; & in crastino misit *Alienoram* reginam cum *Marchadeo* ad *Andegauensem* ciuitatem: quo hostiliter accedentes, deuastauerunt eam, & ciues captos turpiter abduxerunt. Et interim Comes *Ioannes Rothomagum* veniens, in octauis Paschæ gladio ducatus *Normanniæ* accinctus est, in matrice Ecclesia, per ministe- F rium *Walteri Rothomagensis* Archiepiscopi: vbi Archiepiscopus memoratus, ante maius Altare in capite eius posuit circulum aureum, habentem in summitate per gyrum rosulas aureas artificialiter fabricatas. Et Dux coram clero & populo iurauit super reliquias sanctorum, & super Euangelia sacrosancta, *quod ipse sanctam Ecclesiam & eius dignitates bona fide & sine malo ingenio defenderet, & ordinatos honoraret*. Iurauit etiam quod *leges iniquas, si quæ essent, destrueret, & bonas surrogaret*. Eodem tempo- G re, *Willelmus* genere *Normannus*, & Ecclesiæ sancti *Pauli Londoniarum* Canonicus, apud *Westmonasterium* per manum *Huberti Cantuariensis* Archiepiscopi, in Capella sanctæ *Catharinæ* Episcopus *Londoniensis* consecratus est, decimo Kalendas Iunii.

Comes Ioannes Ducatum Normanniæ suscepit.

1199.

DE CORONATIONE REGIS IOANNIS.

Er idem tempus, Dux *Normanniæ* B *Ioannes*, transfretauit in *Angliam*: & apud *Sorham* applicuit octauo Kalendas Iunij; & in craftino in vigilia videlicet Dominicæ Afcenfionis, *Londonias* venit, ibidem coronandus. Congregatis itaque in aduentu eius, Archiepifcopis, Epifcopis, Comitibus & Baronibus atque aliis omnibus, qui eius coronationi intereffe debuerant; Archiepifcopus ftans in medio omnium, dixit *Audite vniuerfi. Nouerit difcretio vo*- C *ftra, quòd nullus præuia ratione alij fuccedere habet regnum; nifi ab vniuerfitate Regni vnanimiter, inuocatâ Spiritus gratiâ electus, & fecundum morum eminentiam prælectus, ad exemplum & fimilitudinem* Saul *primi Regis inuncti, quem præpofuit Dominus populo fuo, non Regis filium, nec de Regali ftirpe procreatum. Similiter poft eum* Dauid Ieffæ *filium: hunc, quia ftrenuum & aptum dignitati Regiæ, illum quia fanctum & humilem. Vt fic qui cunctos in regno fupereminet ftrenuitate, omnibus præfit & poteftate & regimine. Verùm fi quis ex ftirpe Re*- D *gis defuncti aliis præpolleret, promtiùs & promptiùs in electionem eius eft confentiendum. Hæc idcirco diximus, pro inclyto Comite* Ioanne, *qui præfens eft, frater illuftriffimi Regis noftri* Richardi *iam defuncti; qui hærede carnis ab eo egrediente, qui prouidus & ftrenuus & manifeftè nobilis, quem nos, inuocata Spiritus fancti gratia, ratione tam meritorum quam fanguinis Regis vnanimiter elegimus vniuerfi.* Erat autem Archiepifcopus vir profundi pectoris; & in regno fingularis columna ftabilitatis & fapientiæ incomparabilis. Nec aufi erant alij fuper his adhuc ambigere; fcientes E quòd fine caufa hoc non fic diffiniuerat. Verùm Comes *Ioannes* & omnes hoc acceptabant; ipfumque Comitem in Regem eligentes & affumentes, exclamant dicentes: *Viuat* Rex. Interrogatus autem poftea Archiepifcopus *Hubertus*, quare hæc dixiffet: refpondit fe præfaga mente coniectura te, & quibufdam oraculis edoctum & certificatum fuiffe, quòd ipfe *Ioannes* Regnum & coronam *Angliæ* foret aliquando corrupturus, & in F magnam confufionem præcipitaturus. Et ne haberet liberas habenas hoc faciendi ipfum electione non fucceffione hæreditaria, eligi debere affirmabat. Archiepifcopus autem imponens capiti eius coronam, vnxit eum in Regem apud *Weftmonafterium*; fcilicet in Ecclefia principis Apoftolorum, Dominicæ afcenfionis die fexto Kalendas Iunij: *Philippo Dunelmenfi* Epifcopo appellante, fed non obtinente, ne coronatio illa fieret in Abfentia *G. Archiepifcopi Eboracenfis.* In hac coronatione Rex *Ioannes* triplici inuolutus eft facramento: G *Quod videlicet fanctam Ecclefiam & eius ordinatos diligeret, & eam ab incurfione malignantium indemnem conferuaret: & quòd peruerfis legibus deftructis, bonas fubftitueret, & rectam iuftitiam in Regno Angliæ exerceret.* Deinde adiuratus eft ab eodem Archiepifcopo ex parte Dei, & diftrictè prohibitus, ne honorem hunc accipere præfumeret, nifi in mente habeat opere, quod iurauerat, adimplere. Ad hoc ille refpondens, *promifit fe per auxilium Dei, bona fide,*

A *ea quæ iurauerat, feruaturum.* In craftino autem, homagiis & fidelitatibus acceptis, beatum *Albanum* Protomartyrem *Angliæ*, orationis gratia, deuotus petiuit. Et fic breuiffimam in *Anglia* moram faciens; ea quæ ftatuenda erant in regno, cum confilio magnatum ritè peregit. 1199.

INftante verò deinceps fefto beati *Ioannis Baptiftæ*, qua eius Natiuitas celebratur, in *Normanniam* transfretauit. Et cum veniffet *Rothomagum*, B confluebat ad eum multitudo equeftris exercitus & pedeftris; quos in feruitio fuo omnes lætus retinuit. Deinde habitum eft colloquium inter Regem *Francorum* & ipfum; in quo ftatutæ funt induciæ vfque in craftinum Affumptionis beatæ *Mariæ*; vt medio tempore de pace tractarent. Venit interea ad Regem *Ioannem*, Comes *Flandrenfis* apud *Rothomagum*, & alij multi nobiles de regno *Francorum*, & pepigerunt fœdus amicitiæ cum eo, ficut fecerant cum Rege *Richardo* contra Regem *Francorum*: factaque fecuritate C ad inuicem, vnufquifque in propria fefe recepit.

Rex Ioannes in Normanniam transfretans multorum amicitiam fibi conciliat.

EOdem tempore, Rex *Francorum Arturum* Comitem *Britanniæ* cingulo militari donauit in craftino Affumptionis beatæ *Mariæ*; & idem *Arturus* continuo fecit homagium Regi *Francorum* de *Andegauia*, *Pictauia*, *Turonica*, *Cenomannia*, *Britannia*, & *Normannia*. & Rex promifit *Arturo* fidele auxilium fuum ad hæc omnia perquirenda. Deinde Reges fæpe dicti die fequenti conueniunt D ad colloquium inter *Butauant* caftellum, & *Wailon*; vbi fegregatis omnibus vtriufque regni magnatibus collocuti funt ore ad os, quafi vnius horæ fpatio: nemine præter ipfos duos eorum colloquium audiente. In quo colloquio petiit Rex *Francorum*, ad opus fuum totum *Vegefinum*, id eft, quicquid continetur inter Foreftam *Lunis* & *Sequanam*, ex vna parte, & riueras de *Andeli*, & de *Cethr* ex altera: dicens quod *Gaufridus Plantagenett* Comes *Andegauiæ* auus eius, dederat illud *Lodowico Groffo*, pro auxilio fuo habendo contra E Regem *Stephanum* in *Normanniam* acquirendo. Poftulauit prætereà ad opus *Arturi*, *Pictauiam*, *Andegauiam*, *Cenomannicam*, *Turonicam* & *Normanniam*; & alia multa quæ Rex *Ioannes* concedere noluit nec debuit: & fic foluto colloquio, difcordes ab inuicem recefferunt. Requifitus igitur à fuis Rex *Francorum*, quare fe adeo iratum exhibuit aduerfus Regem *Ioannem*, qui nunquam illi F malum fecerat; refpondit, quod fine licentia eius occupauerat *Normanniam* & cæteras terras fupradictas: cum in primis, mortuo Rege *Richardo*, debuerat ad eum veniffe, & de iure fuo illi homagium obtuliffe. Recedente in hunc modum *Francorum* rege, *Willielmus* de *Rupibus* vir nobilis, *Arturum* callide de cuftodia Regis *Francorum* eripiens; pacificauit eum cum Rege *Anglorum*; tradens eidem Regi *Cenomanniæ* ciuitatem, quam Rex *Francorum* prædicto *Willielmo* in cuftodia tradiderat, cum *Arturo*. Sed die eaG dem dictum fuit *Arturo*, quod Rex *Anglorum* ipfum caperet, & perpetuo carceri mancipatet: vnde idem *Arturus* denuo ad *Francorum* Regem latenter receffit.

Reges ad colloquium venientes, difcordes receffernnt.

CIrca dies iftos, caffata electione ducis *Sueuiæ* & aliorum omnium; *Otho* Rex *Alemannorum* ab *Innocentio* Papa & *Romanis* omnibus electus eft; & ad *Romanum* Imperium admiffus. Confirmata igitur à Domino Papa electione, *Philippus* dux *Sueuiæ* excommunicatus eft & omnes fautores

Rex Otho Romam veniens Imperium ibidem obtinuit.

1199. eius, nisi ab *Othone* persequutione desistant. In A Capitolio autem & per totam vrbem declamatum est: *Viuat & valeat Imperator Otho.* Tunc ab omnibus confirmatus, ad memoriam reuocans, quòd per Regem *Richardum* ad tantum fuerat promotus honorem; Regi *Ioanni* significauit, vt ipse differret cum Rege *Francorum* amicabiliter componere: quia Domino volente, ipse in breui succursum sibi talem prouideret, qualem Imperialem decet Celsitudinem prouidere.

Regnum Francorum interdictũ. PEr idem tempus, *Petrus de Capua* Cardinalis & B Apostolicæ sedis Legatus, regnum *Francorum* sub interdicto conclusit, propter captionem fratris *Petri de Duay Cambracensis* electi: sed antequam sententia relaxaretur, Rex *Francorum* præfatum electum ab omni custodia liberauit. Eodem quoque tempore idem Legatus ad Regem *Anglorum* veniens, sub pœna interdicti rogauit, vt Episcopum *Beluacensem*, qui iam per biennium sub crudelissima carceris custodia detentus fuerat, liberam concederet licentiam abeundi. Sed quoniam idem Episcopus contra ordinis sui dignitatem, C captus fuerat in armis vt miles vel ruptarius; non prius est abire permissus, donec sex millibus argenti marcis ad pondus sterlingorum numeratis, & fisco commendatis; Regiæ concupiscentiæ satisfecit. Quo facto, iurauit Episcopus memoratus, quòd nunquam in vita sua contra *Christianos* arma gestaret.

Controuersia inter Ecclesias Turonensem & Dolensem decisa. HOc anno decisa est causa vetustissima inter Ecclesias *Turonensem* & *Dolensem*, *Romæ* à Papa *Innocentio*: per sententiam diffinitiuam Archiepiscopo *Turonensi*, ab Episcopo *Dolensi* subiectionem exigente, & Episcopo *Dolensi* contradicente. Est au- D tem *Dolensis* Ecclesia *Minoris Britanniæ* metropolis, cuius pontifices, temporibus sancti *Martini* & antè & multo post tempore, sicut alij omnes minoris *Britanniæ* Præsules, *Turonensis* Ecclesiæ Suffraganei fuerunt. Sed qualiter postmodum ab illius Ecclesiæ subiectione desciuerint, hæc causa est.

** Vterpendragon* Tempore quo gens * *Anglorum* in *Maiorem* venit *Britanniam*, vt eam subiugaret, & Rex *Britonum Vterprendragon* apud *Verolamium* infirmitate grauissima detentus, lecto decumberet, ita vt nec sibi E nec regno suo contra Barbarorum tabem subuenire potuisset: fertur *Anglorum* superstitio in tantum præualuisse, quod vastata fere à mari vsque ad mare Insula, Ecclesiæ sacræ ad solum vsque complanarentur. Pontifices verò & Ecclesiarum Præfati, cernentes patriæ desolationem, simul & Ecclesiæ sanctæ subuersionem, recesserunt ad loca tutiora: decernentes communiter sanius esse Barbarorum rabiem ad tempus declinare, quàm inter fidei *Christianæ* rebelles sine fructu residere. F Inter quos sanctus *Sampson Eboracensis* Archiepiscopus eximiæ vir sanctitatis, ad suos concines in minorem aufugiens *Britanniam*, qui ex eodem genere erant & gente, pallium quod à Romano susceperat Pontifice, secum portauit. Quò cum peruenisset, & à suis conciuibus honorifice susceptus fuisset, ad *Dolensis* Ecclesiæ Præsulatum, quæ nuper fuerat pastore viduata, communi omnium deliberatione Episcopus electus est: & Rege concedente, licet multum renitens inthronisatus. In illa autem Ecclesia quoad vixit, pallio quod ab *Ebo-* G *racensi* monasterio detulerat, vsus est, & successorum eius multi post illum. Deinde verò reges illius prouinciæ cùm in regno proprio Archiepiscopum habuerunt, non permiserunt Episcopos suos, qui antea semper Suffraganei fuerant Ecclesiæ *Turonensi* debitam impendere obedientiam: statuentes, vt de cætero *minoris Britanniæ* Præsules, alium Metropolitanum quàm *Dolensem* Archiepiscopum non haberent. Postmodum autem elapsis 1200. trecentis vel eo ampliùs annis, Papa *Nicolaus* ad instantiam *Turonensis* Archiepiscopi, hunc volentes reuocare errorem: *Salamoni Britonum* Regi scripsit Epistolam, quæ in decretis *Gratiani* continetur *Causa* 3. quæst. 6. sub hac forma.

Epistola Nicolai papæ de eadem re. *HÆc quippe est diffinitio patrum tuorum ordinatio, & hæc est lex Ecclesiæ matris tuæ videlicet vt omnes Episcopos regni tui ad Turonensem Archiepiscopatum mittere non detractes, ipsiusque iudicium postulare non dedigneris. Ipse enim est Metropolitanus, omnesque Episcopi regni tui, eius sibi fragani sunt, sicut conscriptiones prædecessorum tuorum euidenter ostendunt: qui prædecessores tuos, quia ab eius iure se subtraxerunt, forti inuentione corripere studuerunt: quamuis nec nostra scripta super hac remissa deesse videantur.* Et infra: *quia verò magna quis sit Metropolitanus apud* Britannos *contentio est, nullius que tenetur memoria, vos in vestra regione vllam habuisse Metropolim Ecclesiam, tamen sibi libet, postquam Deus omnipotens pacem inter te & dilectum filium nostrum* Carolum *Regem gloriosum constituerit, facito hoc poteritis aduertere. Quod si adeo contentiosius agere creditis, ad Apostolatum destinare contenditis, quatenus nostro libramine, quæ sit apud vos antiquitus Archiepiscopalis Ecclesia, luce clarius innotescat & deinceps omni ambiguitate recisa, quam sequi Episcopi vestri debeant inconcussanter agnoscant.* Tali itaque Regi præfato facta admonitione, non ideo destitit ab inceptis, sed semper deinceps tam ipse quàm eius successores perstiterunt rebelles: atque inter Episcopos *Turonensem* & *Dolensem* lis continua & contentio perdurauit, donec anno præsenti, vt prædictum est à Papa præfato sententialiter diffinitum est, vt tam *Dolensis* quàm cæteri *Britanniæ* Episcopi, Archiepiscopo *Turonensi* subiaceant, & in perpetuum præceptis eius Canonicis acquiescant. Vnde Papa memoratus in pronuntiatione sententiæ diffinitiuæ (vt qui in scientia erat magnus, audax simul Iurisperitus) ita exorsus ait: *Dole, ∫ Dolensis, & gaudeas Turonensis.*

Alienor Regina pro Blanca puella Lodowico mittitur maritanda. ANno gratiæ M. CC. Rex *Francorum Philippus* & Rex *Anglorum Ioannes*, post festum sancti *Hilarij* conuenerunt inter *Wailun* & *Butanant* castella ad colloquium. Vbi conuenit inter eosdem E Reges cum consilio principum vtriusque Regni, quod videlicet *Lodowicus* filius Regis *Francorum* & hæres, duceret vxorem filiam *Aldefonsi* Regis *Castellæ* & neptem Regis *Ioannis*: & Rex *Anglorum* pro hoc matrimonio contrahendo, daret *Lodowico* cum nepte sua nomine *Blanca*, in maritagio ciuitatem *Ebroicarum* cum toto comitatu, & insuper triginta millia marcarum argenti. Petiit præterea Rex *Francorum* ab *Anglorum* rege, vt faceret sibi securitatem, quod nullum *Othoni* nepoti suo faceret auxilium, neque hominibus neque pecunia ad imperium obtinendum. Dictum est enim, quod dux *Sueuiæ Philippus*, per conuenientiam Regis *Francorum* & auxilium præfatum, *Othonem* persequutione grauissima infestabat, nec propter excommunicationis sententiam, qua fuerat à Papa innodatus, ab eius impugnatione cessabat. Denique inter Reges, vt præmissum est, fœdere confirmato, terminum ad sequens festum sancti *Ioannis Baptistæ* statuerunt, vt tunc ea quæ prælocuta sunt, irrefragabiliter sortiantur effectum. Sicque soluto colloquio, Rex *Ioannes* spetans se per hoc matrimonium diutina pace gauisurum, misit matrem suam *Alienor* Reginam propter puellam memoratam, vt saluo conductu cum ipsa ad terminum præfixum rediret. Rex *Anglorum* interim transfretauit in *Angliam*, & cepit de vnaquaque carucata terræ totius *Angliæ* tres solidos de auxilio: expletisque aliis negotiis in *Normanniam* iterum transfretauit.

1200. *Vt Lodowicus filiam Regis Aldefonsi Regis Castellæ duxit.*

HIs ita gestis, rediit *Alienor* Regina cum præfata puella *Lodouuico* maritanda, & eam *Anglorum* Regi præsentauit. Deinde Reges conueniunt ad colloquium inter *Guletune* & *Buttauant*. 11. Calendas Iulij: vbi Rex *Francorum* reddidit Regi *Anglorum* ciuitatem *Ebroicarum*, & totum Comitatum atque terras vniuersas quæ bello occupauerat in *Normannia*, & alijs terris Regis *Anglorum*. & Rex *Ioannes* incontinenti inde fecit homagium Regi *Francorum*, & sic dedit vniuersa illa *Lodouuico* cum nepte sua in maritagio, & homagium inde à *Lodouuico* suscepit, Quo facto, puella in crastino desponsata est *Lodouuico* apud *Purmor* in *Normannia* ab Archiepiscopo *Burdegalensi*. Erat enim tunc regnum *Francorum* interdictum, propter *Botildam* Reginam, quam Rex *Francorum* dimiserat. Atque protinus post desponsationem, *Lodouuicus* duxit *Parisius* sponsam suam in lætitia & exultatione, tam cleri quàm populi vtriusque regni.

Rex Ioannes Isabel Reginam desponsauit.

EOdem tempore, celebrato diuortio inter Regem *Anglorum* & vxorem suam *Hauuisam* Comitis *Glouerniæ* filiam, eo quod affines erant in tertio gradu consanguinitatis, duxit idem Rex, consilio Regis *Francorum*, *Isabel* filiam Comitis *Engolismi*, quam priùs susceperat in suam *Hugo* cognomento *Brunus*, Comes *Marchię*, & Dominica proxima ante festum sancti *Dionysij*, apud *Westmonasterium* consecratur in reginam, quæ copula postmodum Regi & regno *Angliæ*, magno detrimento fuit. Nec multo post, conuenientibus ad colloquium apud *Vernonem* Regibus; *Arthurus* ibidem fecit homagium Regi *Anglorum* de *Britannia* & alijs terris suis: sed timens proditionem Regis *Ioannis*, remansit in custodia Regis *Francorum*.

Mandatum Domini de cœlo super obseruatione diei Dominica.

CIrca dies istos, Epistola de cœlo veniens in *Hierusalem*, appensa est super altare sancti *Simeonis* in *Golgotha*, vbi crucifixus est *Christus* pro redemptione mundi; quam per tres dies & totidem noctes, homines ex alto dependentem aspicientes, corruerunt in terram; rogantes Domini misericordiam, vt ipse eis dignaretur suam ostendere voluntatem. Die vero tertia, post horam diei tertiam, erexit se ab oratione Patriarcha & Archiepiscopus *Zacharias*, & expandentes Infulam super altare sanctum, sanctam Dei Epistolam acceperunt. Quam cum inspexissent, istud inuenerunt superscriptum. *Ego Dominus, qui præcepi vobis, vt obseruaretis sanctum diem Dominicum, in quo requieui ab operibus meis, vt esset requies cunctis mortalibus in æternum, & non custodistis eum, & de peccatis vestris non pœnituistis. Sicut dixi per Euangelium meum:* Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. *Feci vobis prædicare pœnitentiam vitæ & non credidistis. Misi super vos* Paganos *& gentes, qui effuderunt sanguinem vestrum in terra, nec tamen credidistis. Et quia sanctum diem Dominicum non custodistis, per paucos dies habuistis famem, sed cito dedi vobis saturitatem, & postea peius fecistis. Volo ergo, vt nemo ab hora nona Sabbati, vsque ad Solem surgentem diei Lunæ, aliquid operetur, nisi quod sit bonum, & si quis fecerit, cum pœnitentia emendet. Et si huic mandato meo non obedieritis, amen dico vobis, & iuro vobis per sedem meam, & thronum meum, & Cherubim qui custodiunt sedem meã, quia non mandabo vobis aliquid per aliam Epistolam: sed aperiam cœlos, & pro pluuia, pluam super vos lapides & ligna & aquam calidam per noctes, vt nemo præcauere possit, quatinus destruam omnes homines malos. Hoc dico vobis morte moriemini, propter diem Dominicum sanctum & alias festiuitates sanctorum meorum, quas non custodistis. Mittam vobis bestias habentes capita Leonum, capillos mulierum, & caudas camelorum, & ita famelicæ erunt, quod carnes vestras deuorabunt, & vos desiderabitis fugere ad sepulchra mortuorum, & abscondere vos propter metum bestiarum. Et tollam lumen Solis ab oculis vestris, & mittam super vos tenebras, vt occidatis vos inuicem non videntes, & auferam à vobis faciem meam, & non faciam vobiscum misericordiam. Incendam enim corpora vestra & corda illorum, qui non custodiunt diem Dominicum. Audite vocem meam, ne pereatis in terra, propter diem sanctum Dominicum. Recedite à malo & pœnitentiam agite de malis vestris. Quod si non feceritis, quasi* Sodoma *&* Gomorrha *peribitis. Nunc scitote, quod salui estis per orationes sanctissimæ Genitricis meæ* Mariæ *& sanctorum Angelorum meorum abundanter, qui orant pro vobis quotidie. Dedi vobis frumentum & vinum abũdanter, & inde non obedistis mihi. Nam vidua & Orphani clamant ad vos quotidie, quibus nullam facitis misericordiam:* Pagani *habent misericordiam, vos autem non habetis. Arbores quæ fructificant, siccari faciam pro peccatis vestris, flumina & fontes non dabunt aquam. Dedi vobis legem in monte* Sinai, *quam non custodistis: Dedi post per me legem, quam non obseruauistis: praui homines, diem Dominicum resurrectionis meæ non custodistis. Tollitis res alterius, & de hac nullam considerationem habetis: propter hoc mittam super vos bestias peiores, quæ deuorabunt mamillas mulierum vestrarum. Maledicam illis, qui iniustè agunt versus fratres suos; maledicam illis qui pauperes & Orphanos male iudicant. Me autem dereliquistis, & principem huius sæculi sequimini. Audite vocem meam, & habebitis misericordiam bonam: vos autem non cessatis ab operibus malis, nec ab operibus diaboli, quia facitis adulteria & periuria, & ideo circumdabunt vos gentes: & deuorabunt vt bestiæ.*

1200

Prædicatio Eustachij Abbatis de Flai super mandato memorato.

CVm autem Patriarcha & Clerus omnis *Terræ sanctæ*, hunc Epistolæ tenorem diligenter examinassent; communi omnium deliberatione decretum est, vt Epistola ad iudicium *Romani* Pontificis transmitteretur; quatenus, quicquid ipse agendum decreuerit, placeat vniuersis. Cumque tandem Epistola ad Domini Papę notitiam peruenisset, continuò prædicatores ordinauit; qui per diuersas mundi partes profecti, prædicauerunt vbique Epistolæ tenorem; Domino cooperante & sermonem eorum confirmante, sequentibus signis. Inter quos Abbas de *Flai* nomine *Eustachius*, vir religiosus & literali scientia eruditus, regnum *Angliæ* aggressus; multis ibidem miraculis coruscauit. Qui non longè à ciuitate *Dorobernensi* appulsus, in villa quæ *Wi* appellatur, officium prædicationis incœpit. Cumque fontem quendam ibidem benedixisset, Dominus ipsius meritis tantam in eo infudit gratiam; vt ex solo illius gustu, cœci visum, claudi gressum, muti loquelam, & surdi cœlitùs receperunt auditum; & quilibet debilis ex fonte cum fiducia bibens, gauisus est se recepisse sanitatem. Venit itaque ad eum mulier quędam à dæmonibus obsessa, & quasi hydropico morbo inflata petens ab eo sibi sanitatem Cui ille: Confide filia, & vade ad natatoria fontis de *Wi*, quem benedixit Dominus, & bibe ex eo; & recipies illico sanitatem. Abiit mulier, & iuxta viri Dei monita bibit, atque protinus in vomitum prorupit: vbi cunctis, qui ad fontem gratia curationis venerant, cernentibus, exierunt ex illa duo bufones magni & nigerrimi, qui vt se dæmones ostenderent, statim transformati sunt in canes immensos & nigros, & post paululum in formam conuersi sunt asininam. Mulier autem stabat attonita, & post illos cucurrit furibunda, volens eos apprehendere. Sed vir quidam, qui ad fontis custodiam fuerat deputatus; aquam fontis inter mulierem & monstra aspergens, fugauit illa in aerem sursum: vbi euanescentes, fœda post se vestigia reliquerũt.

1200. *Per pradictum Abbas Fontem dulcis aquæ creauit ex saxo.*

IN Villam de *Rumesfud* prædicando perueniens A idem vir Dei vbi erat aquæ dulcis defectus, ad preces populi in Ecclesia eiusdem villæ baculo suo petram percussit, & fluxerunt latices in abundantia; quarum haustu multi à diuersis languoribus curabantur. Deinde à loco ad locum, à prouincia in prouinciam, de ciuitate in ciuitatem transiens, multos ad vsurarum relaxationem induxit, Crucem sumere Dominicam admonuit, ad pietatis opera multorum corda, prædicando, permutauit. Nundinas verò & mercata Dominicæ diei ad- B eò interdixit; quod omnia ferè, quæ diebus Dominicis per *Angliam* fieri consueuerant, constituerentur in vna hebdomade sequentium feriatum: Sicque Dominicis diebus, fidelis populus diuinis solummodo vacans obsequiis, omne opus seruile penitùs abdicauit. Veruntamen tempore procedente plerique vt canes ad vomitum, sunt reuersi. Rectoribus quoque Ecclesiarum & presbyteris cum populis sibi subiectis admonendo indixit, vt in Ecclesia ante Eucharistiam continua lux arderet: quatenus illa, qui illuminat omnem C hominem venientem in hunc mundum, pro luce temporali lucem eis concederet sempiternam. Diuitibus autem & magnatibus vniuersis & præcipue ciuibus & mercatoribus prædicabat, vt semper in mensa discum Christi pro pauperibus haberent; quatenus assueta superfluitate subtracta, indigentium inopiam subleuarent. Diem verò Sabbati post nonam, sicut diem Dominicum ab omni opere seruili custodiri mandauit; & deinceps diem Dominicum cum nocte sequenti, qui dies dicitur naturalis, & requiem innuit per figu- D ram nostræ perpetuæ quietis.

Miraculum aliud.

EOdem tempore, mulier quædam de prouincia *Norfolcensi* viri Dei monita spernens, vna die Sabbati post nonam, pannos lauare pertexit. Quę cùm laborioso conatu ad inchoatum iam opus institaret, accessit ad eam vir quidam reuerendæ ætatis sibi penitùs ignotus, sciscitans increpando, qua temeritate, post viri Dei prohibitionem, ausa sit post nonam pannos lauare, & sanctum diem Sabbati opere illicito violare? Addidit insuper, quod nisi celeriùs ab inceptis desisteret, sciret se profe- E cto iram Dei cum cœli vltione quantocius incursuram. At illa viro sibi sermocinanti, vrgentem prætendens inopiam, dixit se huiusmodi labore vitam miseram eatenus perduxisse & si ab opere consueto cessaret, periculum de vitæ subsidio dubitaret. Denique cum subito vir ille ab oculis eius euanuisset, propensius quàm priùs fecerat, pannos suos lauare, & ad Solem siccare maturauit. Sed his omnibus vltio diuina non defuit: namque illico mamillæ mulieris sinistræ, quasi porcellus F colore nigerrimus subito adhærens, nullo conatu potuit auelli, sed assiduè sugendo, sanguinem eliciens, totum ferè corpus miseræ mulieris in breui consumpsit. Tandem ad summam perducta inopiam, diu panem mendicare ostiatim compulsa est, quousque multis intuentibus, & diuinam vltionem admirantibus, vitam miseram miserabiliter terminaret.

Aliud Miraculum.

EAdem tempestate, in prouincia *Northanhumbrorum*, plebeius quidam vxori suæ præcepit, vt quadam die Sabbati, panem in crastino come- G dendum pararet. Quæ viri præceptis obtemperans, cùm panem illum viro suo in crastino comedendum obtulisset, & ille panem incidere cœpisset, res mira contigit & sæculis inaudita: siquidem sanguis recens cultellum viri panem incidentis ita sequutus est, ac si de bestia nuper occisa pertiuxisset. Hic autem casus multos ab huiusmodi operibus compescuit, cum ad notitiam hominum peruenisset.

1200 *Gaufridus Eboracensis Archiepiscopus, omnibus bonis spoliatur.*

SVb diebus istis, *Gaufredus Eboracensis* Archiepiscopus, ex mandato Regis *Ioannis*, spoliatus est omnibus bonis sui Archiepiscopatus. *Iacobus* autem Vicecomes *Eboracensis* & ministri eius, manentia illius simul & Clericorum virorumque religiosorum possessiones violenter aggressi, bona eorum distrahere pręsumpserunt. Vnde idem Archiepiscopus *Iacobum* præfatum nominatim excommunicauit, & in genere omnes huius violentiæ authores: quique Regem aduersus eum in iram & indignationem commouerant. Causa enim Regiæ perturbationis contra eum multiplex erat, primo, quod non permisit præfatum Vicecomitem colligere Carucagium in sua diœcesi ad opus Regis, sicut ei fuerat generaliter per *Angliam* concessum. Secundò, quod noluerit transfretare cum ipso in *Normanniam*, ad faciendum maritagium inter *Lodowicum* & neptem suam & componendum cum Rege *Francorum*. Tertio, quod excommunicauerat Vicecomitem memoratum, & totam prouinciam *Eboracensem* Ecclesiastico suppositerat interdicto.

PEr idem tempus, Rex *Ioannes* post completa negotia in partibus transmarinis, transfretauit in *Angliam*, sponsamque suam secum ducens, applicuit apud *Douram* octauo Idus Octobris. Veniens autem *Londonias* apud *Westmonasterium*, *Huberto Cantuariensi* Archiepiscopo & magnatibus Regni præsentibus, *Gaufredus Eboracensis* Archiepiscopus cum Rege pacificatus est. Quo & tempore Rex *Ioannes* significauit *Willielmo* Regi Scotorū, vt veniret ad eum ad *Lincolniam*, vt ibidem sibi de iure suo satisfaceret, in crastino sancti *Eadmundi*.

Vita sancti Hugonis Lincolniensis Episcopi.

CIrca dies istos, *Hugo* reuerendæ memoriæ *Lincolniensis* Episcopus de partibus veniens transmarinis, *Londonias* apud vetus templum quartanis febribus grauiter infirmatus, decimo sexto Calendas Decembris laudabilis vitæ cursum glorioso fine compleuit. Cuius inter homines conuersatio sancta, quæ mortalibus & informatio morum extitit & exemplum piæ actiuinis, cōpellit vt de eo vel pauca huic operi inseramus. Hic vir sanctus in remotis *Burgundiæ* partibus oriūdus, moribus clarior quàm parentela refulsit: qui ab annis puerilibus, studiis literarum addictus, decennis effectus, Canonicis regularibus traditur disciplinis cœlestibus informandus. Inter quos tam moribus quàm scientia regulariter imbutus, post circulum sedecim annorum, in quadam Cella officium Prioris suscepit. Vbi cum cuncta sibi prospere successissent, lubricos carnis motus fortius cohibere decernens, ad ordinem *Cartusiensem*, Domino disponente, transiuit. Cumque se benignum ibidem cunctis & affabilem, religiosa grauitate seruata, exhiberet, modico elapso tempore, totius domus effectus est procurator. Interea cùm illustris *Anglorum* Rex *Henricus*, domum quandam *Cartusiensis* ordinis in *Anglia* construxisset, qui viri Dei promotionem ardenti desiderio sitiebat, vix precibus obtinuit, vt ad regimen illius domus animum eius inclinaret. Cumque ad Prioratus officium vocatus fuisset; priorem sanctitatem indies studuit ampliare: vnde Regis gratiam, qui frequenter eius colloquio fruebatur, sanctæ conuersationis merito non mediocriter obtinebat. Tenuerat autem Rex Ecclesiam *Lincolniensem* in manu sua, per multos annos, pastoris solatio viduatam: quem volens excessum redimere, honestè procurauit, vt per electionem vir prædictus ad illius Ecclesiæ regimen vocaretur. Quo facto, cum viro Dei electio denunciata fuisset, respōdit, quod Pōtificalis officij nō suscipe-

1200. ret dignitatem: nifi fibi priùs, de communi *Lincolnienfis* Ecclefiæ Canonicorum confenfu & de licentia *Carthufienfis* Prioris conftaret. Cùmque fuper his fufficienter fuerat fatisfactum, Decanus *Lincolnienfis* cum maioribus Ecclefiæ, ad Dei virum acceffit; qui inter prima colloquia fic eorum fibi gratiam conciliauit, vt eum paftorem & Patrem fpiritualem finceræ deuotionis optarent effectu. Sed vt illi certiùs eorum confenfus innotefceret, ibi eum denuo elegerunt: & tunc primò confenfit. Tandem verò, cùm confecrationis munus fufcepiffet, prima noctis quiete, qua in Epifcopatu membra fopori dediffet, poft deuotas orationes, audiuit vocem dicentem fibi: *Egreffus es in falutem populi tui, & in falutem cum Chrifto tuo.*

Virtutes fancti Hugonis

CONfecratus autem Dei feruus *Hugo*, Ecclefiam fuam adeò meritorum titulis illuftrauit; ita populum fibi commiffum verbis informauit & exemplis; vt Epifcopi nomen fibi rectè competere declararet. Atque in Ecclefia Cathedrali electas collocando perfonas; viuis ex lapidibus Deo habitaculum conftruxit. Poteftatis autem fæcularis in rebus Ecclefiæ fæuientis impetus adeò conftanter elidere confueuit; vt & rerum & corporis fui periculum contemnere videretur. In quo & adeo profecit, quod & iura reuocauit amiffa; & Ecclefiam fuam à feruitute grauiffima liberauit. Præterea vir fanctus domos Leproforum, per quas tranfitum faciebat, ingredi confueuit, & viros omnes leprofos, quantumcunque deformes, ofculari, & largas eleemofynas conferre folebat. Vnde bonæ memoriæ *Willielmus* eiufdem Ecclefiæ Cancellarius, volens experiri, vtrum propter hoc elatio tangeret animum viri, dixit ad eum: *Martinus* leprofum ofculando fanauit, vos leprofos, quos ofculamini, non fanatis. Cui Epifcopus incontinenti refpondit: Ofculum *Martini* carnem Leprofi fanauit, ofculum vero Leprofi animam meam fanat. In mortuis fanè fepeliendis tam diligens humanitatis obfequium exhibere confueuerat, vt nullum mortuum præteriret, cuius fepulturæ minifterium fibi competens videretur. Accidit autem quodam tempore, dum vir fanctus circa gregis fui curam vigilans, Parochias vifitaret; & ad villam quandam *Alemundeberi* nominatam perueniret; parentes cuiufdam Infantis, ipfum paruum penè exanimem deferentes, auxilium pontificis lachrymabiliter poftulabant. Epifcopo vero requirenti quid vellent, mater pueri refpondit: Ifte paruulus filius nofter, partem cuiufdam laminę ferreæ habentem in longitudine & latitudine plufquam pollicem vnum, manu recepit, & more paruuli ad os mittens, deglutiuit: quæ gutturi eius firmiter adhærens, puerum mori compellit. Mifit itaque te Dominus, Pater fancte, vt filium noftrum nobis reftituas in vltimo vitæ articulo palpitantem. Quem refpiciens Epifcopus, guttur eius tangens, benedixit, infufflauit, & crucis charactere fignauit ac dimifit. Cùmque parentes paruum ab Epifcopo recepiffent, ferrum continuo fanguinolentum de gutture eius exiliuit: & fanatus eft puer ex illa hora. Alio quoque tempore, dum vir fanctus per villam quæ *Ceftrebeunie* appellatur, tranfitum faceret; fupplicauerunt eum parentes cuiufdam furiofi, qui per tres hebdomadas fine vinculis detineri non potuit, vt eum vifitare, & ei benedicere dignaretur. Quo audito, vir fanctus ex equo defiliens, ad furiofum acceffit. Erat autem caput eius ligatum ad poftem, manus vero eius & pedes hinc inde ad paxillos. Epifcopus aqua benedicta à fe facta, infirmum linguam emittentem & quafi ipfum deridentem, afperfit; & Euangelium, *In principio erat verbum*, fuper furiofum legit; benedictionem dedit & receffit. Quo recedente, cœpit ægrotus dormitare, & euigilans illico reftitutus eft priftinæ fanitati. Circa illud tempus Pius pontifex in die Parafceues, cum effet *Lincolniæ*, & ad fabricam Matricis Ecclefiæ, quam nobiliter à fundamentis extruxerat, lapides & cœmentum humeris fuis in quodam cophino (ficut fæpiùs confueuerat) ferret; claudus quidam ex vtraque parte, duobus innixus baculis, totis vifceribus defiderare cœpit eundem cophinum deferre: fperans quod per merita beati viri fanitatem effet recepturus. Tandem à magiftro operis dati fibi cophinum impetrauit, in quo lapides & cœmentum cum fuis baculis ferre cœpit. Elapfis vero paucis diebus, vnum dimifit baculum, ac deinde reliquum; & poft modicum temporis, fanus & erectus, nullo fuffultus baculi adminiculo, eundem cophinum, ad opus Ecclefiæ deportabat. Quem cophinum cum effet fanus adeo dilexit, vt à fe feparari nullatenus fuftineret. Alio quoque tempore accidit in eadem ciuitate, quod ciuis quidam in tantam incidit amentiam, quod octo viri fuerunt ad ipfius cuftodiam deputati. Qui in vinculis detentus, tanto agebatur furore, quod vxorem & liberos proprios minabatur dentibus laniare. Tandem in biga ligatus, ad virum Dei adductus eft. Quem cum infpexiffet Epifcopus, ftatim aqua benedicta illum afperfit, & fpiritum malignum adiurauit, vt ab eo exiret, ipfumque vlteriùs non vexaret. Æger vero incontinenti, morienti fimilis corruit in terram, fuper quem vir fanctus aquam benedictam in magna quantitate effudit, ftatimque furiofus furrexit, & manus ligatas ad cœlum erigens, Deo & beato Pontifici gratias egit, & illico vinculis folutis, fanus receffit. Quædam matrona *Lincolniæ* duos habuit filios, quorum alter dum adhuc puer effet, in dextro latere tumorem habuit grandem, de cuius falute mater defperans, fanctum Epifcopum adiit, & vt ei benediceret, impetrauit. Ille vero fuper locum morbi manus pofuit, & dimifit. Quo facto, ita tumor fubito fedatus eft, vt ab illa hora puerum non ampliùs vexauerit, nec vlteriùs mater tumorem viderit. Alio tempore contigit, vt alius eiufdem Matronæ filius Ictericiam defperabiliter pateretur, illa autem prioris memor refugij, & hunc benedicendum fancto Epifcopo præfentauit: qui accepta benedictione, infra triduum eft priftinæ reftitutus faluti.

Mors fancti Hugonis.

SAnctus *Hugo* Epifcopus, completo in Epifcopatu anno decimo quarto, à *Carthufia* principali eiufdem ordinis domo (vifitatis ex longo defiderio Priore & fratribus eiufdem domus) in *Angliam* rediens, in vrbe *Londinenfi* apud Vetus templum, quartanis febribus cœpit grauiter ægrotare. Venit ergo ad eum Rex *Ioannes*, vt eum vifitaret: fed antequàm recederet, ad viri Dei prædicationem teftamentum ipfius confirmauit, & in Domino promifit, quod de cætero rata haberet teftamenta rationabilia Prælatorum. Cumque indies languor ingrauefceret, nunquam alicuius confilio, cilicium quo iugiter vtebatur, ad horam permodicam deponere voluit. fed vfque ad mortem magis *Carthufienfis* ordinis rigorem obferuare decernens, tandem, vocante Domino, fœliciter ab hac vita migrauit ad Dominum. Cumque viri fancti corpus à ciuibus *Londinenfibus* deferretur apud *Lincolniam* tumulandum, mirabile dictu, accidit; quod cum cerei in exitu Ciuitatis ante corpus fuiffent accenfi, per quatuor

1200. dies iugiter arserunt, ita quod non fuit hora in qua lux in aliquo cereorum non fuisset: licet tempus, ex aëris intemperie, multoties esset vento & pluuia turbulentum. Vnde dubium non est, quin Dominus animæ ipsius lucem præparauerit perpetuam: qui pro corporis veneratione non permisit temporale lumen extingui. Obiit autem seruus Dei *Hugo Lincolniensis* Episcopus, anno verbi incarnati Millesimo, Ducentesimo, decimo quinto kalendas Decembris.

Corpus sancti Hugonis deluitur ... in ... tumulandum. CΟnuenerunt interea ad colloquium apud *Lincolniam*, Rex *Anglorum Ioannes* & rex *Scotorum Willielmus*, cum vniuersa nobilitate tam cleri quàm populi vtriusque regni, vndecimo Kalendas Decembris. Vbi Rex *Ioannes*, contra consilium multorum intrauit Ciuitatem intrepidus, quod nullus antecessorum suorum attentare ausus fuerat, perueniensque ad Ecclesiam Cathedralem, obtulit calicem aureum super altare sancti *Ioannis Baptistæ*, quod est in nouo opere, à sancto præfato à fundamentis mirabiliter fabricato. Et eodem die, conuenerunt ipse & Rex *Scotorum* extra ciuitatem in montem arduum, & ibi in conspectu omnis populi, *Willielmus* Rex *Scotiæ* fecit homagium Regi *Ioanni*, de omni iure suo, & posteà iurauit ei fidelitatem, super Crucem *Huberti Cantuariensis* Archiepiscopi, de vita & membris & honore terreno, contra omnes homines, coram cunctis magnatibus Regni. Et eodem die, perlatum est ibidem, corpus sanctissimi *Hugonis* Episcopi tumulandum: cui occurrentes Reges memorati & tres Archiepiscopi, *Hubertus* videlicet *Cantuariensis*, *Gaufridus Eboracensis*, & *Bernardus Ragusensis*, cum tredecim Episcopis, Comitibus & Baronibus, & clericis infinitis, corpus sanctissimum susceperunt. Quod ipsi Reges cum Comitibus & cæteris principibus portauerunt in humeris suis, vsque ad atrium Cathedralis Ecclesiæ. Ad ostium autem Ecclesiæ susceperunt illud Archiepiscopi præfati & Episcopi: & sic per ministerium Prælatorum perlatum est vsque in Chorum, vbi est honorificè pernoctatum. Solebat autem Pontifex sanctus, dum viueret, in mortuis sepeliendis tam diligens humanitatis officium exhibere, vt nullum mortuum præteriret, cuius sepulturæ ministerium sibi competens videretur. Vnde Dominus qui nouit retributione condigna iustorum merita remunerare, tam honorabilem ei exhibuit sepulturam, vt honorem illum retribuisse supradicto merito videatur. Ante sanè viri Dei sepulturam, dum pro eo exequiæ mortuorum agerentur, & ipse more Pontificum discooperta facie iaceret, mitram habens in capite, chirothecas in manibus, annulum in digito; cum cæteris pontificalibus ornamentis, miles quidam Canonicis Ecclesiæ notissimus, cuius brachium cancer adeo corroserat, quod iam os carne nudatum apparebat, idem miles brachium suum super corpus Episcopi posuit, & faciem eius gratia curationis frequenter cum lachrymis tetigit: statimque ei à Domino, meritis sancti sui, restituta est miserabiliter brachij sui tam caro quàm cutis. Vnde miles Deo & sancto Præsuli gratias agens se sanum Decano Ecclesiæ aliisque viris fide dignis sæpiùs præsentauit. Eadem hora, mulier quædam quæ per septennium ex vno oculo cæca fuerat, videntibus cunctis & admirantibus, visum recepit. Eadem hora, quidam bursarum incisor, in compressione illa & tumultu populari, qui circa Dei famulum concurrebat, crumenam cuiusdam mulieris incidit: sed cum per merita beati pontificis, qui se non mortuum, sed viuum ostendit, ambæ manus eius colliberentur, & digiti furis nefandi, vobis manuum illius firmiter constringerentur, proiecit furtiuam rem, quam retinere non potuit, in pauimentum Ecclesiæ, & hominis furiosi similitudinem assumens, omni populo factus est in derisum. Sicque postquam à spiritu maligno diutiùs agitaretur, tandem ad se reuersus, stetit immobilis, & acriter flere cœpit, cunctisque audientibus, turpissimam sui sceleris offensam audire volentibus denudauit. Tandem cum aliud non haberet refugium, conuersus ad Clerum dixit: Misereminі mei, miseremini mei, saltem vos amici Dei. Abrenuncio enim Sathanæ & operibus eius, quibus hucvsque deseruiui: & orate pro me ad Dominum, ne me pœnitentem confundat, sed mecum potiùs misericorditer agat. Et continuò facta oratione ad Dominum pro eo, soluta sunt vincula Sathanæ, quibus manus eius constrictæ fuerant, & sanus effectus, Deo & sancto præsuli gratias egit. 1200

VIgiliis autem circa corpus Pontificis ritè celebratis, cùm dies crastinus illuxisset, Archiepiscopi cum Episcopis memoratis, corpus sanctissimum post Missarum solemnia, in Ecclesia noua, quam ipse à fundamentis construxerat in honorem Dei genitricis *Mariæ*, iuxta altare sancti *Ioannis Baptistæ* decenter tradiderunt. Illud vero officium tam diligenter exequi studuerunt, vt videretur diuinitus ordinatum, quod propter hoc specialiter commemorasse. Sepultus est autem octauo Kalendas Decembris, ad cuius tumbam diuina non desinunt celebrari miracula, si cum fiducia à quoquam requiratur. Nam post gloriosam viri Dei sepulturam, puer quidam de partibus *Lincolniæ* per quindecim dies ægrotans, inualescente morbo, peruenit ad mortem, cuius corpus adeò repentè diriguit, ac si per dies multos mortuum extitisset. Quo visu, mulier quædam accedens, oculos clausit, & membra mortuorum more disposuit. Cumque sub hoc schemate, à tempore Gallicantus vsque ad diluculum iacuisset, mater cuius fides inter lachrymas cum filio extincta non fuerat, cum multa fiducia ad corpus accessit, acceptis candelis faciendis idoneè puerum in omni dimensione mensurare cœpit. Quo facto, fiducialiter cum lachrymis dixit: Etiam si sepultus esset filius meus, posset illum Dominus restituere per merita sancti *Hugonis*. Crescente vero die, fecerunt orationes & eleemosynas pro anima parui, & miserunt ad vocandum sacerdotem ad funus, matre iugiter reclamante. Sed antequam presbyter vocatus venisset, mater circa filij salutem sedula, paruum viuum reperit, Deumque & beatum Præsulem, cuius meritis hoc miraculum adscribebat, magnificare non cessauit. Hæc pauca de multis de vita viri Dei expressa, ad alia tendentibus sufficiant. Hac tempestate, *Gilo de Braose* consecratur in Episcopum *Herefordensem*, octauo Kalendas Octobris, apud *Westmonasterium*. *Mangerus* factus est Episcopus *Wigorniensis*, *Ioanne de ...* Norwicensi.

Sepultura sancti Hugonis.

EOdem mense, paulo ante Natiuitatem Dominicam, apparuerunt de nocte quinque lunæ in cœlo, circa primam Vigiliam noctis: Prima apparuit in Aquilone, secunda in Meridie, tertia in Occidente, quarta in Oriente, quinta apparuit in medio illarum quatuor Lunarum, habens secum stellas multas, quæ cum stellis suis circuibat quinquies vel amplius, præfatas quatuor Lunas. Hæc autem apparitio multis videntibus & admirantibus, quasi per spacium vnius horæ facta est.

De quinque Lunarum apparitione

ANno gratiæ M. CCI. Rex *Anglorum Ioannes*, celebrauit Natale Domini apud *Gildeford*, vbi multa militibus suis festiua distribuit indu-

Vt Rex Anglorum & Regina apud Can.

1201. Tertiam coronam portauerit.

menta. *Hubertus* verò *Cantuariensis* Archiepiscopus, quasi cum Rege à pari contendens, eodem modo fecit apud *Cantuariam*: vnde Regis animum non mediocriter ad indignationem commouit. Deinde in *Northanhumbriam* Rex profectus, maximam pecuniæ summam à comprouincialibus Regionis illius extorsit. Reuersus itaque *Cantuariam* Rex cum Regina sua, die Paschæ proximè sequenti, coronati sunt ambo ibidem, vbi Archiepiscopus *Cantuariensis* copiosas eis, ne dicam superfluas, ministrauit expensas. Sequenti posteà Dominicæ Ascensionis die, apud *Theokesberi* generale proposuit edictum; vt Comites & Barones & omnes qui militare seruitium ei debebant, parati essent ad *Portesmuthe* cũ equis & armis, ad transfrerandum cum eo ad partes transmarinas in die Pentecostes iam instante. Veniente autem die statuto, multi impetrata licentia remanserunt; dantes Regi de quolibet scuto duas Marcas argenti.

Magister Simon de Churnai.

IPsis quoque diebus, quidam magister *Parisiensis* natione *Francus*, nomine *Simon*, cognomento *Churnai*; ingenio capacissimus & memoria tenacissimus, cum per decennium scholas Artium nobilissimè rexisset, vtpote in triuio & quadriuio, id est in septem liberalibus artibus peritissimus, se contulit ad Theologiam, in qua cum paucos annos desudasset, adeò profecit, quòd dignissime Cathedram ascendit magistralem. Legit igitur subtiliter valdè, & subtilius disputauit, quæstiones difficillimas & inauditas soluendo, & eleganter dilucidando Tot habuit auditores, quot amplissimum palatium potuit continere: vna igitur dierum cum nimis profundis rationibus in medium propositis, de Trinitate, subtilissime disputasset, & dilata fuisset determinatio vsque in crastinum omnes Theologi scholares in ciuitate præmuniti ad audiendum tot quæstionum inexplicabilium solutiones ad ipsius famosam scholam certatim ac cateruatim confluxerunt. Determinauit igitur magister omnes prætactas quæstiones, & quæ videbantur omnibus inenodabiles, tã dilucide, tam eleganter tã Catholicè, vt omnes auditores redderet stupefactos. Et post determinationem accesserunt quidam ipsius familiariores, & ad discendum auidiores, postulantes à magistro, vt eo dictante, quæstiones literis commendarent: dixerunt namque indignum esse & iacturam irrestaurabilem, si memoria tantæ scientiæ deperiret Quibus ipse elatus, & maior sibi se, ait oculis subleuatis, & temere solutus in cachinnum, *O Iesule, Iesule, quantum in hac quæstione confirmaui legem tuam & exaltaui: profectò si malignando & aduersando vellem, fortioribus rationibus & argumentis scirem illam infirmare, & deprimendo improbare.* Et hoc dicto, elinguis penitùs obmutuit, non tantùm mutus, sed idiota & ridiculosè infatuatus, nec posteà legit vel determinauit, & factus est in sibilum & derisum omnibus, qui hoc audierant. Vir igitur intra biennium didicit literas cognoscere, & vltione aliquantulum mitigata, à filio suo quodam diligenter edocente, vix potuit *Pater noster* & *Symbolum* discere, retinere & balbutiendo pronunciare. Hoc igitur miraculum multorum scholarium suppressit arrogantiam, & iactantiam refrænauit. Hæc vidit magister *Nicolaus* de *Fulu*, vir magnæ authoritatis, qui posteà Episcopus *Dunelmensis* factus fuit, ex cuius relatu & certo testimonio hæc literis commendaui, ne vetustas tantum miraculum aboleret, eodem Episcopo suadente. Et est sermo omni acceptione dignissimus.

Rex Ioannes cum

CElebrata igitur apud *Portesmuthe* solemnitate Pentecostes, Rex cum Regina sua in crastino naues ascenderunt, & licet cum labore, in *Normanniam* tandem applicuerunt. Deinde conueniunt ad colloquium Reges *Anglorum* & *Francorum* prope insulam *Andeliaci*, & pacifice conuenit inter eos. Et post triduum, Rex *Ioannes* ad petitionem Regis *Francorum* venit *Parisius*, & ibi in Palatio Regis hospitatus est, Rege *Francorum* se aliò recipiente. Et cùm ibi honorifice, & vt Regem decebat, esset receptus, inde recedens venit ad *Chinonem*. Eodem tempore, vt pax inter Reges firmior haberetur, statutum est & scriptis confirmatum, quòd si Rex *Francorum* pacem in aliquo violauerit prælocutam, Barones de Regno *Francorum*, quos Rex fide-iussores inuenerat, soluti essent à fidelitate eius, & venirent ad Regem *Anglorum* ad impugnandum Regem *Francorum*, & compellendum eum ad pacem prælocutam. Eodem modo factum est in parte Regis *Anglorum*. Hoc anno horrendæ tempestates, tonitrua, coruscationes, grandines & pluuiarum inundationes, mentes hominum concusserunt, & damna multa in locis plurimis intulerunt. Circa dies istos, ad instantiam *Innocentii* Papæ, data est quadragesima pars redituum omnium Ecclesiarum, ad subueniendum *Terræ Promissionis*, & tam magnates quàm plebeij, qui Crucis signaculum deposuerant, districtione Apostolica resumere sunt compulsi. 1202. Regina in Normanniam transfretauit.

Discordia inter Reges Francorum & Anglorum.

ANno gratiæ. M.CCII. Rex *Anglorum Ioannes*, celebrauit Natale Domini apud *Argentomum* in *Normannia*, & in quadragesima sequente habitum est colloquium inter Reges *Francorum* & *Anglorum* iuxta Castellum de *Guletune*, vbi Rex *Francorum* contra Regem *Anglorum* mortali armatus odio, præcepit indignanter, quatenus incontinenti redderet *Arthuro* comiti *Britanniæ*, vniuersas terras quas tenebat in partibus transmarinis, *Normanniam* videlicet, *Turoniam*, *Andegauiam* & *Pictauiam*, multaque alia exegit ab eo, quæ Rex *Anglorum* se minime facturum respondit. Itaque colloquium cùm successus non haberet, die sequenti Rex *Francorum* subito irruit in Castellum de *Butauant*, cum impetu militari, & illud solo tenus subuertit Inde progrediens, cœpit in manu forti villam de *Augi*, cum Castello de *Limes*, & alia Castella quàm plurima. Castellum de *Radepunt*, per dies octo obsedit, sed Rege *Anglorum* superueniente, confusus recessit. Post dies paucos acies suas ad *Gurnai* conuertit & fracto stagno per impetum aquarum, maximam murorum partem, qua villa cingebatur, prostrauit: vnde fugientibus cunctis, qui in villæ præsidio erant constituti, sine omni contradictione Rex *Francorum* villam intrauit, & eam subiugauit. Reuersusque *Parisius*, *Arthurum* sub tutoribus deputauit, tradens ei milites ducentos de Regno *Francorum*, qui cum illo hostiliter irent in *Pictauiam*, vt bellicis incursionibus Regiones illas *Arthuro* subiugarent. Illis autem pomposo tumultu progredientibus, nunciatum est eis, Reginam *Alienor* in castello quod *Mirebellum* dicitur, paucorum stipatam præsidio commorari. Qui communi omnium deliberatione furoris sui impetum illuc conuertentes, castellum obsidione vallauerunt. Quod nullo defensorum munimine resistente, ad deditionem compulerunt. Turrem vero in qua *Alienor* Regina cum paucis armatis sese receperat, non poterant obtinere. Obsidione igitur in orbem Turris disposita, venerunt ibi in auxilium *Arthuri* omnes *Pictauiæ* primates & nobiliores milites, & præcipue Comes de *Marchis Hugo*, cognomento *Brunus* (qui Regi *Anglorum* publicus erat inimicus, propter *Isabel* Reginam, quam idem Comes per verba

1202. de præsenti in suam receperat, antequam regi *Anglorum* desponsaretur) & sic grandem exercitum confecerunt nec cessauerunt insultus acerrimos facere, vt quantocius desiderata victoria potirentur.

Admiranda victoria Regis Ioannis apud Mirebellum.

REgina verò in arcto posita, nuncios ad Regem, qui tunc temporis in *Normannia* erat, sub celeritate direxit; rogans obnixius & obtestans, vt pietatis obtentu, matri succurreret desolatæ. Quo audito, Rex cum festinatione in manu potenti die noctuque spatium prætteruolans itineris longioris, citius quàm credi fas est, ad *Mirebellum* castrum peruenit. Quod cum *Francigenæ* cum *Pictauiensibus* cognouissent, exierunt obuiam Regi, pomposo congressu cum ipso pugnaturi. Sed cum dispositis aciebus, hinc inde concurrissent, rex superbis eorum conatibus viriliter resistens, omnes in fugam coegit. Atque tam pernici cursu equorum fugientibus institit inimicis, vt vna cum illis Castellum intraret. Factus est autem intra præfati ambitum castri conflictus durissimus, sed virtute *Anglorum* laudabili in breui finitus. Nam in illo conflictu capti sunt ducenti milites Regni *Franciæ*, & cum ipso *Arthuro* omnes nobiles *Pictauienses* & *Andegauenses*, ita quòd nec vnus pes ex omnibus euasit, qui possit redire & casum aliis indicare. Ligatos igitur captiuos in compedibus & manicis ferreis, vehiculisque bigarum impositos, nouo genere equitandi & inusitato, rex partim transmisit in *Normanniam*, partim in *Angliam*, vt castris fortioribus detrusi, absque metu euasionis seruarentur. *Arthurus* verò apud *Falesiam* sub custodia vigilanti remansit.

Rex Francorum obsidionem castri de Archis cum dedecore relinquit.

CVm hæc apud castrum *Mirebellum* agerentur, Rex *Francorum* cum exercitu copioso ad Turrem de *Archis* se contulit, illamque obsidione vallauit. Dispositis igitur in gyrum Rex machinis suis, per dies quindecim Petrariarum vsu & Balistarum, muros dissoluere laborauit. Obsessi è contrario viriliter resistentes, crebra lapidum & telorum emissione hostes longiùs arcere instituerunt. Sed cum tandem de captione *Arthuri* sociorumque ipsius rumor ad aures Regis *Francorum* peruolasset, sub maxima celeritate ab obsidione furibundus recessit. In quo recessu sibi obuia quæque conterendo simul & igne comburendo consumpsit, virorum religiosorum monasteria flammis discurrentibus, in fauillas redegit. Deinde *Parisios* veniens residuum anni illius imbellis peregit.

Arthurus comes Britanniæ mittitur.

ELapso deinde aliquo tempore, Rex *Ioannes* ad castrum *Falesiæ* veniens, fecit sibi *Arthurum* nepotem suum præsentari. Qui cum esset coram eo adductus, cœpit eum Rex blandis alloqui verbis, & multos honores promittere, exhortans vt à rege *Francorum* recederet, & sibi vt Domino & auunculo fideliter adhæreret. *Arthurus* vero stulto vsus consilio, Regi cum indignatione & comminatione respondens, exegit vt redderet sibi regnum *Angliæ*, cum terris omnibus, quas Rex *Richardus* habuit in possessione sua, die qua decessit. Et quia hæc omnia sibi iure hæreditario debebantur; affirmauit cum iuramento, quòd nisi celeriùs sibi iam dicta omnia restitueret, nunquam diutina pace frueretur. Audiens autem hæc Rex *Ioannes*, perturbatus est valdè, præcepitque vt *Arthurus* apud *Rothomagum* mitteretur, & ibi in arce noua retrusus, sub arctiori custodia seruaretur. Sed non multo post, idem *Arthurus* subito euanuit, modo ferè omnibus ignorato, vtinam non vt fama refert inuida. Eodem anno, cum *Innocentius* Papa ad expeditionem *Terræ sanctæ*, vt dixit ad occultandam suam auaritiam, infinitam pecuniam ab ordine *Cisterciensi* proposuisset extorquere, à beata Virgine correptus, ab exactione cessauit, timore percussus. Generaliter vero per *Angliam*, quadragesimam partem pecuniarum redituum mandauerat erogari, ad iter Cruce signatorum. His temporibus obiit vir nobilis *Willelmus de Stuteuilla*. Eodem anno *Ioannes* veniens in *Angliam*, apud *Cantuariam* coronatus est, per manum *Huberti Cantuariensis* Archiepiscopi, decimo octauo Kalendas Maij, & illico in *Normanniam* transfretauit. Quo cum peruenisset, increbuit opinio per totum regnum *Francorum* de morte *Arthuri*, & per omnes regiones transmarinas, adeo quidem vt Rex *Ioannes* suspectus haberetur ab omnibus, quòd illum manu propria peremisset. Vnde multi animos auertentes à Rege, semper deinceps, vt ausi sunt, nigerrimo ipsum odio perstrinxerunt. 1203.

De Asisa panis secundum diuersum pretium frumenti.

EOdem anno, Rex fecit generaliter acclamari, vt legalis asisa panis inuiolabiliter sub pœna Collistrigiali obseruaretur. Quæ probata fuit per pistorem *Gaufridi* filij P. Iusticiarij *Angliæ*, & pistorem R. de *Thurnam*, ita quod pistores poterint sic vendere, & in quolibet quartario lucrari tres denarios, exceptis brennio & duobus panibus ad furnatium, & quatuor seruientibus, quatuor obolus, duobus garcionibus, vnum quadrantem, & in sale obolum, & in gesta obulum, & in candela quadrantem, & in busca tres denarios, & in buletello obolum. Quando frumentum venditur pro sex solidis, tunc ponderabit panis de quadrante, albus & bene coctus, sexdecim solidos de viginti lora: & panis de toto blado, debet esset bonus & bene coctus, ita quod nihil subtrahatur, & ponderabit viginti quatuor solidos. Quando frumentum venditur pro quinque solidis & sex denarus, albus panis ponderabit viginti solidos, & de toto blado viginti octo solidos. Quando frumentum venditur pro quinque solidis, albus panis ponderabit viginti quatuor solidos, & panis de toto blado triginta duos solidos. Quando frumentum venditur pro quatuor solidis & sex denariis, albus panis ponderabit triginta duos sulidos, de toto blado quadraginta duos solidos. Quando frumentum venditur pro quatuor solidis, albus panis ponderabit triginta sex solidos, de toto blado quadraginta sex solidos. Quando frumentum venditur pro tribus solidis & sex denariis, albus panis ponderabit quadraginta duos solidos, de toto blado quinquaginta quatuor solidos. Quando frumentum venditur pro tribus solidis, albus panis ponderabit quadraginta octo solidos, de toto blado sexaginta quatuor solidos. Quando frumentum venditur pro duobus solidis & sex denariis, albus panis ponderabit quinquaginta quatuor solidos, de toto blado sexaginta & duodecim solidos. Quando frumentum venditur pro duobus solidis, albus panis ponderabit sexaginta solidos, de toto blado quatuor libras. Quando frumentum venditur pro octodecim denariis, albus panis ponderabit sexaginta & septendecim solidos, de toto blado quatuor libras & octo solidos. Et hoc per totum regnum est proclamatum.

ANno gratiæ. M. CCIII. *Ioannes* Rex *Angliæ* celebrauit Natale Domini apud *Cadomum* in *Normannia*: vbi postpositis incursionibus bellicis, cum Regina epulabatur quotidie splendidè, somnosque matutinales vsque ad prandendi horam protraxit. Peracta deinde solemnitate Paschali, Rex *Francorum* magno exercitu congregato, cœpit plurima Castella regis *Anglorum*. quorũ quædam solo tenus complanauit, fortiora autem integra

1203. reseruauit. Venientibus denique ad Regem nunciis, & dicentibus: Rex *Francorum* terram vestram hostiliter ingressus, cepit iam illa & illa Castella, & Castellanos vestros caudis equorum turpiter alligatos abducit, atque de rebus vestris pro lubitu suo sine contradictione disponit. Rex *Ioannes* tale dedit responsum: *Sinite illum facere, ego quicquid modo rapit, vna die recuperabo.* Sic nec isti nec alij sibi similia denunciantes, aliud habere potuerunt responsum. Comites vero & Barones & alij de Regno *Angliæ* nobiles, qui ei eatenus fideliter adhæserant, talia audientes, eiusque desidiam incorrigibilem intelligentes, impetrata licentia, quasi illico reuersuri, remearunt ad propria, Rege cum paucis admodum militibus in *Normannia* derelicto. *Hugo* de *Gurnai* castellum de *Monte forti* (quod Rex *Ioannes* cum toto honore illi præfato *Hugoni* contulerat) Regi *Francorum* reddidit, & clam de nocte ipsius milites introduxit: sicque Domini sui ligij fidelitate spreta, ad Regem *Franciæ* conuolauit. Rex *Anglorum* intereà apud *Rothomagum* morabatur securus: ita quod ab omnibus diceretur ipsum fore sortilegiis vel maleficiis infatuatum, hilarem cunctis inter tot damna & opprobria exhibebat vultum, ac si nihil sibi deperiisset. Intereà Rex *Francorum* ingentibus copiis collectis, venit ad villam de *Rued* nobile castellum, & illud cuneis militaribus circumcinxit. Sed machinis in orbem dispositis, antequam insultum aliquem inciperet, *Robertus* filius *Walteri* & *Saerus* de *Quinci* nobiles, in quibus castri illius custodia commissa fuerat, ipsum castrum Regi integrum reddiderunt: & sicut de castro illo non erat contritus minimus lapillus, ita de capitibus defendentium non periit minimus capillus. Vnde Rex *Francorum* contra eos grauiter iratus iussit vinculis arctissimis illos constringi, & apud *Compendium* sub arcta custodia deputari; vbi turpiter vsque ad grauissimam redemptionem sunt detenti. Deficiente igitur in *Normannia* & in aliis terris transmarinis, omnimoda defensione, Rex *Francorum* per diuersas regiones liberè & sine contradictione discurrens, castella plurima sub sua potestate recepit. Obsedit etiam eo tempore, castellum optimum de *Rupe Andeliaci*, quod Rex *Richardus* à fundamentis construxerat, sed probitate *Rogeri* de *Lasci* & fidelitate incomparabili, cui castri illius tutela commissa fuerat, in illa obsidione parum profecit, nisi quod obsessis egressum denegans, subsidium vitale illis subtraxit. Dum hæc sic agerentur, *Normannigenæ* quidam à Rege *Anglorum* penitus recesserunt, quidam ei ficte adhæserunt.

Magnates Angliæ Regem Ioannem in Normannia deserunt.

VIdens tandem Rex *Ioannes* defectum suum, seseque omni militari subsidio destitutum, naues sub celeritate conscendit, & in die sancti *Nicolai* apud *Portesmuthe* applicuit. Deinde in Comites & Barones occasiones prætendens, quòd ipsum inter hostes reliquerant in partibus transmarinis; vnde Castella & terras suas pro eorum defectu amiserat; cepit ab eis septimam partem omniũ mobilium suorum: nec etiam ab hac rapina in Ecclesiis Conuentualibus vel parochialibus manus coërcuit violentas. Siquidem habuit huius rapinæ executores in rebus Ecclesiasticis scilicet *Hubertum Cantuariensem* Archiepiscopum. in rebus autem laicis, *Gaufridum* filium *Petri Angliæ* Iusticiarium; qui in executione iam dicta, nulli pepercerunt. Rex vero *Francorum*, cum Regem *Anglorum* à partibus transmarinis recessisse cognouisset; venit in fortitudine graui ad singulas Ciuitates & Castella terrarum prædictarum, ostendens Ciuibus & Castellanis se à Domino suo fore derelictos. Proposuit etiam se principalem esse Domi-

Rex Ioannes à magnatibus maximam pecuniam vim extorsit.

num illarum Regionum: quas si iam Rex *Anglorum* per ignauiam deseruerit; ipse quod suum erat, videlicet principale Dominium, sibi indemne voluit reseruari. Vnde amicabiliter supplicauit, vt ipsum in Dominum reciperent, dum alium non haberent. Quòd si hoc gratanter facere voluissent, affirmauit cum iuramento, quòd si contra eum certamen inirent, & ipse eos hostiliter subiugaret; omnes patibulo suspenderet, aut illos viuos decoriaret. Tandem post multas hinc inde disceptationes consenserunt vnanimiter, vt darent obsides Regi *Francorum* pro vnius anni induciis: quibus euolutis, si à Rege *Anglorum* succursum non haberent; ipsum deinceps vt Dominum recognoscerent, Ciuitatesque ei redderent & Castella. Et his ita gestis Rex *Francorum* ad propria remeauit. 1204.

EOdem anno, magister *Willielmus* Ecclesiæ *Lincolniensis* Præcentor & Canonicus; eiusdem Ecclesiæ consecratus est Episcopus, in die sancti *Bartholomæi* Apostoli apud *Westmonasterium*, à *Willielmo Londoniensi* Episcopo, *Gilberto Roffensi* Episcopo appellante, sed non opponente. Archiepiscopus enim *Cantuariensis Hubertus*, iacebat tunc graui infirmitate detentus.

Promotio Willielmi Lincolniensis Episcopi.

ANno gratiæ. M°CCIV. Rex *Ioannes* Natale Domini celebrauit apud *Cantuariam*, *Huberto Cantuariensi* Archiepiscopo omnia necessaria festiuitati Regiæ ministrante. Deinde in crastino Circumcisionis cõuenerunt ad colloquium apud *Oxoniam* Rex & magnates *Angliæ*: vbi concessa sunt Regi auxilia militaria, de quolibet scuto scilicet duæ marcæ & dimidia. Nec etiam Episcopi & Abbates, siue Ecclesiasticæ personæ, sine promissione recesserunt.

Militaria auxilia Regi Anglorum generaliter concessa.

EOdem anno, feria tertia ante Paschalem solemnitatem, contigit miraculum omni laude dignissimum, de oleo imaginis matris Dei apud *Sardenas* in hunc modum. Accidit in carcere militum *Christianorum* in Castro *Damasceno*; quod miles quidam extraheret de armario suo phialam vnam, in qua posuerat de oleo illo quod de iconia Dei Genitricis apud *Sardenas* distillat. Sed cùm diligenter phialam illam inspexit, in qua oleum reposuerat lucidissimum & velut aquæ fontis perspicuum; apparuit in ea oleum incarnatum, sed in duas partes diuisum. Hærebat namque iam pars olei in inferiori parte phialæ, & altera in superiori. Miles autem accipiens cultellum suum, voluit coniungere partem superiorem cum inferiori: sed continuò vt acies cultelli oleum illud incarnatum tetigit, videntibus capellanis militibusque captiuis & cæteris vniuersis, guttæ sanguinis inde cunctis admirantibus effluxerunt. Et quoniam plerique de hac matris Dei imagine veritatem ignorant; dignissimum est vt quam habuit originem, ad laudem eiusdem matris Dei nescientibus referamus.

De oleo imaginis Genitricis mirabiliter incarnato.

FVit apud *Damascum* metropolim *Syriæ* ciuitatem venerabilis quædam matrona; quæ sanctimonialis habitum suscipiens, Deo deuotissimè seruire studebat. Et vt liberiùs diuinis vacaret obsequiis, ciuilem declinans tumultum; sex ab vrbe prædicta milliariis, ad locum *Sardenas* appellatum recessit. Ibique domum sibi & oratorium in honorem sanctæ Dei genitricis *Mariæ* ædificans; hospitalitatis officium deuotè peregrinis & pauperibus exhibebat. Contigit autem monachum quendam de vrbe *Constantinopolitana* orationis gratia & sacra *Hierusalem* loca visitandi venire: qui à Sanctimoniali præfata in hospitium est charitatiuè receptus. Quem cum cognouisset ad sanctam tendere Ciuitatem; rogauit eum humiliter &

De ortu memoratæ imaginis & quibusdam miraculis eiusdem.

1204 deuote, vt rediens adferret secum de sancta ciuitate *Hierusalem* iconiam quandam, id est quandam tabulam depictam, quam in *Oratorio* suo poneret, & quæ sibi oranti Dei genitricis imaginem repræsentaret. Ille vero fideliter promisit se iconiam illi delaturum. Qui cùm *Hierosolymam* peruenisset, expletis orationibus suis, sui immemor promissi, redire disposuit. Cumque iter accipiens, à Ciuitate fuisset egressus, ecce vox emissa de cœlo dixit ad eum: *Quomodo sic inde redis? vbi est iconia quam te Sanctimoniali delaturum promisisti?* & tunc promissi memor monachus effectus, in Ciuitatem reuersus est. Et veniens ad locum vbi iconiæ vendebantur, vnam quæ sibi placuit, comparauit; & secum rediens portauit. Et cùm venisset ad locum qui *Gub* appellatur, vbi *Leo* ferox & hominum deuorator in spelunca latebat; monacho venienti occurrens, humiliter cœpit lambere pedes eius. & sic diuina eum protegente gratia illæsus euasit. Deinde latronum perpessus insidias, cùm manus in eum violentas extendere decreuissent; Angelica eos voce increpante, adeo perterriti sunt, quod nec loqui nec se mouere aliquatenus potuerunt. Tunc monachus iconiam quam tenebat diligenter inspiciens, aliquid diuinæ virtutis in ea latère cognouit. Et secum deliberans, vt iconiam ad suam deferret patriam Sanctimonialem defraudando, inaniter laborabat. Tunc veniens ad *Achon* ciuitatem, nauem intrauit, volens repatriare, si possit. Cumque dies aliquot velis cucurrissent patentibus, ecce subito tempestate suborta, adeo periclitari cœperunt, vt singuli, quæ sua erant, in mare proiicerent. Monachus autem cùm suum sacculum inter alios vellet vndis committere, dixit ad eum Angelus Domini; Vide ne feceris: sed leua iconiam manibus tuis vehementer ad Dominum. Qui Angeli obtemperans iussionibus, iconiam in altum leuauit, & continuo tempestas quieuit. Ignorantibus autem illis quò pergerent, *Achon* ciuitatem reuersi sunt. Tunc monachus de imagine Dei intelligens voluntatem, suisque promissionibus satisfacere cupiens, ad Sanctimonialem rediit, & ab ea beneficium hospitalitatis suscepit. Ignotus tamen ei erat propter frequentiam, & ideo iconiam ab eo non requisiuit. Monachus vero hoc ipsum aduertens, cogitauit cum iconia ad propria remeare. Mane autem facto, cùm abeundi licentiam impetrasset, gratia orationis Oratorium intrauit; & cùm facta oratione exire voluit, ostium inuenire non potuit. Ponens ergo quam tenebat imaginem super altare Oratorij, ostium vidit apertum: & cùm iterum assumpta iconia ab Oratorio exire moliretur, qua egrederetur non inuenit. Videns tandem monachus circa iconiam diuinam virtutem, posuit eam in Oratorio super Altare; & rediens ad Sanctimonialem fœminam, omnia per ordinem retulit, quæ de iconia mirabiliter, vt superiùs relatum est gesta sunt. Dixit ergo diuinam esse voluntatem, vt iconia ibi remaneret; & debito ibidem veneraretur obsequio. Accepit ergo imaginem Sanctimonialis, benedicens Dominum eiusque Genitricem, de omnibus quæ sibi monachus reuelauit. Monachus quoque in eodem loco residuum vitæ suæ peragere decreuit, propter virtutes, quas Dominum fecisse cognouerat per imaginem suæ sanctæ Genitricis. Cœpit iconia deinceps valde ab omnibus venerari, & cœperunt omnes in ea die magnalia admirari

Imago Dei.

HIs ita gestis, fœmina Sanctimonialis locum præparans, vt sibi videbatur, honestiorem, in quo imaginem poneret, rogauit presbyterum quendam tanquam se digniorem & morum honestate præditum (vt vestibus sacris indutus, ad imaginem accederet, & eam ad locum prænominatum transferret. Ille autem verebatur nimis eam tangere quia à tempore illo, quo super Altare posita fuerat, sudare cœpit, liquorem olei lucidissimum emittere non cessauit. Quam desudationem fœmina Sanctimonalis priùs cum sindone munda detergens, posteà vasculum parauit æneum, & liquorem recepit. Quem cum in nomine Domini eiusque Genitricis infirmis tribuisset, à variis languoribus illico sanabantur, & hucusque sanantur. Presbyter autem prædictus ad imaginem temere accedens, & vt eam transferret, protinùs cum liquorem ex ea manantem tetigit, aresactæ sunt eius manus, & post triduum migràuit ad Dominum. Posteà vero nullus præsumpsit imaginem, præter solam Sanctimonialem, tangere, vel eam de loco mouere. Tunc fœmina religiosa subter imaginem vasculum præparauit vitreum, in quo liquor ab imagine reciperetur, & infirmorum necessitatibus seruaretur. 1204

Imago mammillas carnis produxit.

PRocedente denique tempore, res dictu mirabilis contigit & hactenus inaudita: nam imago præfata admirantibus cunctis, cœpit paulatim mammillas carnis emittere, & mirabiliter carne vestiri. Vnde hucusque à mammillis deorsum carne videtur induta, à quo liquor ille incessanter distillat. Quem liquorem fratres *Templi* ad domos suas deferunt, cum inducias habeant à *Paganis*, vt Peregrinis orationis gratia aduentantibus inde distribuant qui honorem Dei Genitricis in diuersis mundi partibus reuerenter attollant. Sunt autem monachi in quadam monasterij parte, diuinum agentes officium, sed dignitas & magisterium Sanctimonialium est, propter reuerentiam prædictæ mulieris, quæ locum illum priùs inhabitauit; & in honorem sanctæ *Mariæ* Dei Genitricis oratorium fabricauit.

Soldanus per imaginem visum recepit.

COntigit in illis diebus, *Soldanum Damascenorum*, qui monoculus fuerat, oculo qui restabat, infirmari, vt visum penitùs amittens, cœcus effectus sit. Qui audiens de imagine memorata, per quam Deus tanta operabatur miracula, venit ad locum, & Oratorium intrauit: & licet paganus esset, fidem in Domino habuit, quòd per imaginem suæ Genitricis sibi sanitas redderetur, & procidens in terram, diu prostratus orauit. Surgens autem ab oratione, vidit ignem in lampade ardentem, quæ ante imaginem Dei Genitricis *Mariæ* pendebat, & visum se recepisse gauisus est. Glorificauit ergo Dominum, & omnes qui hoc cùm ipso viderunt: & quia primò lucem viderat in lampade coruscantem; vouit Domino votum, quod annuatim deinceps daret sexaginta metretas olei ad luminaria eiusdem Oratorij, in quo per merita beatæ Dei genitricis visum receperat. Hoc anno Eclipsis Lunæ facta est post mediam noctem per longum tempus, decimosexto Calendas Maij. *Simon* de *Welles* factus est Episcopus *Cicestrensis*: *Baldewinus* Comes *Flandriæ* factus est Imperator *Constantinopolitanus*: & Abbatia *Bellilocus* Regis fundata est: Ciuitas *Rothomagensis* quæ data pecunia, anteà sub induciis pendebat, tunc penitùs in ditionem cessit *Francorum*. Circa dies istos, exercitus Regis *Francorum*, qui iam fere per annum castellum de *Rupe Andeli* obsederat, per subfossores, magnam murorũ prostrauerat portionem. *Rogerus* verò *Cestrensis* Constabularius, vir magnificus & bellicosus, *Francigenis* castrum intrare volentibus ingressum fortiter denegabat. Sed tandem victu sibi

1204. deficiente, cùm ad tantam fuisset perductus inopiam, quòd nec vnicam haberet alicuius pabuli refectionem, maluit armis quam fame mori vnde ipse & commilitones sui armati ad equos conuolantes, de castro exierunt, multique ex obstantibus intersectis, cum magna demum difficultate capti sunt. Cessit ergo castellum de *Rupe Andeliaci* in vsus Regis *Francorum*, pridiè Nonas Martij: & *Rogerus* de *Lasci* cum suis omnibus in *Franciam* adductus, Rege *Francorum* iubente, propter probitatem suam quam in castri custodia fecerat, sub libera custodia detentus est. Quo facto Castellani omnes de regionibus transmarinis cum ciuibus & aliis Regi *Anglorum* subiectis, nuncios direxerunt in *Angliam*; Regi denuntiantes sub qua erant angaria constituti, & quòd tempus instabat induciarum, quo oportebat eos ciuitates & castella Regi *Francorum* reddere; vel obsides quos illi dederant ad perdendum tradere. Quibus Rex *Ioannes* respondit, & per nuncios significauit omnibus, vt nullum ab ipso expectarent auxilium, sed facerent singuli quod sibi melius videbatur. Sic omnimodò deficiente consolatione cum succursu, tota *Normannia*, *Turonia*, *Andegauia* & *Pictauia*, cum Ciuitatibus, Castellis & rebus aliis, præter *Rupellam*, *Toarz* & *Niorz* castella, sunt in Regis *Francorum* dominium deuoluta. Quod cum Regi *Anglorum* nunciatum fuisset, omnimodis cum regina sua viuebat deliciis; cum qua simul se credidit omnia possidere. Habebat prætereà spem in immensitate pecuniæ, quam collegerat; quod per ipsam posset, terras quas amiserat, reuocare.

Mors Godefridi Wintoniensis Episcopi & successio Petri de Rupibus.

EOdem anno, calendis Aprilis, in prima noctis vigilia, tantus rubor in cœlo apparuit in parte aquilonari & orientali, vt verus ignis ab omnibus crederetur. Et quod mirandum est, in ipso rubore vehementissimo stellæ micantes apparuerunt. Durauit autem hæc visio vsque ad noctis medium. Eodem tempore *Godefridus Wintoniensis* Episcopus diem clausit extremum: cui successit *Petrus* de *Rupibus* vir equestris ordinis, & in rebus bellicis eruditus; qui procurante Rege *Ioanne*, ad Episcopatum electus, *Romam* profectus est: vbi magnis xeniis liberaliter collatis ad Ecclesiam *Wintoniensem* maturauit Episcopus consecrari. Eodem etiam anno fuit vltimum Pascha, in die videlicet sancti *Marci* Euangelistæ.

Quadam digna notatu.

ANno Gratiæ. M. CCV. Rex *Ioannes* celebrauit Natale Domini apud *Theokesbери*, vix per spatium vnius diei. Et eodem mense Ianuarij terra vehementissimè congelata, à decimo nono Calendas Februarij, vsque ad vndecimum Calendas Aprilis agriculturam suspendit. vnde in æstate sequenti, Suma frumenti duodecim solidis vendebatur. Eodem anno circa Pentecosten, Rex *Ioannes* congregauit exercitum grandem, quasi mare transiturum: & prohibente sibi *Cantuariensi* Archiepiscopo & aliis multis, apud *Portesmue* nauium multitudinem copiosam coadunari fecit. Deinde Rex cum paruo comitatu, idibus Iulij naues ascendit, & velis patentibus Neptuno se committens, mutato consilio, die tertia apud [illegible] *ande* iuxta *Warham* applicuit. Reuersus autem rex, cepit de Comitibus, Baronibus, militibus, & viris religiosis pecuniam infinitam; occasiones prætendens, quod noluerunt ipsum sequi ad partes transmarinas, vt hæreditatem amissam recuperaret. Eodem tempore redditum est Castellum de *Chinun*, in vigilia sancti *Ioannis Baptistæ*.

Mors Huberti Can-

EOdem tempore, *Hubertus Cantuariensis* Archiepiscopus apud *T[illegible]* diem clausit extremum; tertio [illegible] Rege admodum gaudente [illegible] de Regis *Francorum* [illegible] familiaritate [illegible] habebant. Defuncto itaque Archiepiscopo, antequam corpus eius sepulturæ traderetur; adolescentes quidam de consensu *Cantuariensis* Ecclesiæ, Regis consensu non requisito, *Reginaldum* Suppriorem suum in Archiepiscopum elegerunt, & media de nocte, supra factam electionem, Hymno *Te Deum laudamus*, cantato, priùs super maius altare, ac deinde in Archiepiscopali Cathedra posuerunt. Verebantur enim, quòd si electio sine regis consensu ad ipsius aures peruenisset, ipse processum negotij impedire laboraret. Vnde nocte eadem idem Supprior, præstita cautione iuratoria, quod sine licentia & literis specialibus Conuentus se electum non gereret, vel literas Conuentus de rato quas habebat, alicui promulgaret; assumptis secum de Conuentu quibusdam monachis, curiam *Romanam* adiuit. Hoc autem totum factum est, vt electio illa Regem lateret, donec probarent si rem inchoatam in curia *Romana*, possent perducere ad effectum. Sed electus præfatus, statim vt in *Flandriam* applicuisset, spreto quod fecerat iuramento, se *Cantuariensem* esse electum clara voce confitetur, & ad hoc *Romanam* se adire curiam, vt factam electionem confirmaret. Literas insuper Conuentus, quas de rato habebat, quibuslibet ostendit: credens in hoc causæ suæ meritum non mediocriter promouere. Tandem vero *Romam* perueniens, electionem suam Domino Papæ & eius Cardinalibus illico publicauit; literasque suas de rato palam omnibus ostendens, constanter à Domino Papa exegit, vt electionem factam, benignitate Apostolica confirmaret. Papa vero cum festinatione respondens, dixit se velle deliberare, donec maiorem haberet certitudinem de præmissis.

Archiepi[illegible] cons & [illegible] prioris [illegible] tuariensis Ecclesiæ

PEr idem tempus ad monachos Ecclesiæ *Cantuariensis* conuertendos, Papa *Innocentius* eiusdem Ecclesiæ Suffraganeis scripsit sub hac forma. *Innocentius Episcopus, seruus seruorum Dei, Venerabilibus fratribus vniuersis Suffraganeis* Cantuariensis *Ecclesiæ salutem & Apostolicam benedictionem. Cum tempore legis* Mosaicæ, *quæ legitur ad perfectum neminem adduxisse, carnales parentes apud carnalem populum in ea reuerentia fuerunt & honore, vt qui eis malediceret, morti de mandato Domini subiceretur: multo magis sub lege gratiæ constitutos, qua pretiosissimo* Christi *sanguine rubricata portas aperit paradisi, ne legis transgrediendo mandata mortis damnationem incurrant, tanto conuenit diligentiùs præcauere, quanto noscitur ampliùs formidandum animæ quàm corporis incurrere detrimentum. Si ergo carnales parentes tanta sunt reuerentia prosequendi quid est de spiritualibus præsumendum? nisi vt sicut corpus spiritus superat dignitate, sic reuerentia & honore spirituales parentes carnalibus præferantur. Hæc autem nos Fratres præmisisse noueritis, quia cùm vestram debeamus desiderare salutem, veremur ne præsens tribulatio, quæ vobis (vt dicitur) procurantibus suscitata est; matrem* Cantuariensem *Ecclesiam, quam vtique velut matrem tenemini venerari, vobis periculum generet animarum & eidem Ecclesiæ tantum pariat detrimentum, vt quod dispendiosa contentio generabit, vix [illegible] prolixioris temporum spatio restauretur. Quocirca vniuersitatem vestram monemus attentius & hortamur in Domino, & per Apostolica scripta mandamus, quatenus attendentes, quod super his honori vestro expediat & saluti, non molestetis indebite* Cantuariensem *Ecclesiam matrem vestram: cum honores & iura fidelitatis debito teneamini [illegible] ne de vobis meritò conqueratur & dicat:* Filios enutriui & exaltaui, ipsi vero me non solummodo non cognoscunt, sed & seuerissimè persequuntur.

Non

1205.

Non autem per ea quæ præmisimus, vos à vestra prosequenda iustitia dehortamur, sed pia nos facit affectio trepidare, ne terminis statutis à patribus non contenti, alij faciatis iniuriam ea occasione reperta, quòd velitis prosequi iura vestra. De cætero fratres, omnipotens Dominus illuminet mentes vestras, vt remota omni contentionis materia, debitam matri vestræ non negetis obedientiam vel honorem: nec contra diuinum nec naturale mandatum alijs faciatis, quod vobis fieri non velitis. Datum Romæ *apud sanctum* Petrum, *sexto Idus Decembris: Pontificatus nostri anno octauo.*

Electio Iohannis Norwicensis Episcopi in Archiepiscopum Cantuariensem.

MOnachi intereà *Cantuarienses*, cum de Suppriore suo cognouissent, quòd violato Iuramento quod fecerat, statim vt in *Flandriam* applicuisset se electum gesserat, eorum detegendo secretum, commoti sunt vehementer contra eum; & continuò quosdam de conuentu Monachos miserunt ad Regem, requirentes ab eo licentiam, pastorem sibi idoneum eligendi. Quibus Rex protinùs, absque omni conditione, benignè annuit quod petebant; & secretius eis alloquens ostendit eis Episcopum *Norwicensem* magna sibi familiaritate coniunctum fore; ipsúmque solum ex omnibus *Angliæ* Prælatis secretorum suorum esse conscium. Vnde sibi & regno suo magnum asserebat prouenire commodum, si eum ad Archiepiscopatum *Cantuariensem* transferre potuissent. Rogauit igitur Monachos, vt vnà cum clericis suis, quos missurus erat ad Conuentum, hanc petitionē suā exponerent illis, multos Conuentui promittens honores, si ipsum exaudire decreuissent. Monachi verò ad propria reuersi, Conuentui per ordinem retulerunt, ea quæ sibi à Rege fuerant imperata. Conuenerunt autem vt Regem quem offenderant, sibi reconciliarent, conuenientes in Capitulo, *Iohannem Norwicensem* Episcopum vnanimiter elegerunt; & illicò quosdam de Conuentu Monachos ad electum dirigentes (qui tunc agendis rebus Regis, apud *Eboracum* erat) mandantes ei, vt *Cantuariam* cum festinatione veniret. Nuntij quoque propositum iter expedientes, Episcopum iam dictum apud *Notingham* inuenerunt. Qui Regis expletis negotiis, ad partes Australes properabat; veniénsque ad Regem, *Cantuariam* simul profecti sunt: atque die sequenti, maxima multitudine in Ecclesia Metropolitana concurrente, Prior *Cantuariensis*, Rege præsente, electionem factam de *Iohanne* de *Gray* Episcopo *Norwicensi*, palàm coram cunctis pronunciauit: & assumentes eum Monachi, cum hymno *Te Deum laudamus*, portauerunt ad maius altare, tandem in Cathedra Archiepiscopali illum collocantes, & hoc fuit seminarium totius sequentis discordiæ, quæ per sæcula detrimentum *Angliæ* generauit, & damnum irrestaurabile. Quo facto, Rex videntibus cunctis, misit electum illum in possessionem rerum omnium ad Archiepiscopatum pertinentium: & sic singuli ad propria sunt reuersi. Sicque in hac electione factus est nouissimus error peior priore, sicut rerum exitus euidenter ostendit.

De controuersia inter Episcopos Cantuariensis Ecclesiæ Suffraganeos, & Monachos eiusdem Ecclesiæ de Archiepiscopo eligendo.

ANno gratiæ M.CC.VI. Rex *Iohannes* celebrauit diem Dominicæ Natiuitatis apud *Oxoniam*, quo etiam tempore idem Rex misit ad curiam *Romanam* quosdam *Cantuariensis* Ecclesiæ Monachos, inter quos præcipuus erat magister *Helias* de *Brantefeld*: quibus de fisco copiosas Rex ministrauit expensas; vt electionem de episcopo *Norwicensi* factam, impetrarent à domino Papa confirmari. Miserunt autem eodem tempore, Episcopi *Cantuariensis* Ecclesiæ Suffraganei procuratores *Romam*, grauem coram domino Papa querelam proponentes. Quòd videlicet Monachi

A *Cantuariensis* Ecclesiæ sine illis electionem temerè Archiepiscopi præsumpsissent celebrare: cùm ipsi vnà cum illis de iure communi & consuetudine antiqua electioni interesse debuissent. Allegârunt etiam procuratores memorati super præmissis, decreta & exempla, quosdam testes producentes, & literas testimoniales exhibentes: quibus ostendere nitebantur, quod ipsi Suffraganei vnà cum Monachis tres, Metropolitanos elegerunt. Monachi verò è contrario asserebant, quòd priuilegio speciali *Romanorum* Pontificum, & de consuetudine approbata & antiqua, sine Episcopis electiones facere consueuerant: quod etiam per testes idoneos docere promiserunt. Auditis hinc inde allegationibus, testibúsque admissis & diligenter examinatis, præfixus est dies à domino Papa, partibus duodecimo scilicet Calendas Ianuarij ad pronunciandum, vt tunc venirent, quod Ius dictauerit, recepturi.

1206.

Rex Iohannes Pictauiam transiens, castrū montis Albani subegit.

C EOdem anno Rex *Anglorum Iohannes* in hebdomada Pentecostes exercitum grandem apud *Portesmue* congregauit: & septimo Calendas Iulij naues conscendens, septimo Idus Iulij ad *Rupellam* applicuit. Quo audito, congratulabantur incolæ terræ illius, & quantociùs ad Regem conuolantes, opem ei & auxilium certis assertionibus promiserunt. Securiùs ergò inde progrediens, partem sibi non modicam terræ illius subiugauit. Veniens tandem ad *Montem Albani*, castellum nobilissimum, in quo tota militaris nobilitas illius regionis, & præcipuè ipsius regni inimici tenebantur inclusi, illud protinùs militaribus cuneis circumcinxit. Cum igitur per dies quindecim, castellum continuò Petrariarum insultu & Balistarum fundarúmque iactu in maxima iam parte contriuissent, militia *Angliæ* in hoc potissimùm opere laudabilis, muros ascendere, ictúsque importabiles dare & recipere festinabat. Præualentibus tandem *Angligenis*, & inclusis deficientibus, captum est castellum munitissimum de *Monte Albani*: quod obsidione septenni *Carolus* magnus olim subiugare non potuit. Nomina autem magnatum & virorum illustrium, qui in castello cum equis & armis & spoliis innumeris capti sunt, Rex *Anglorum* Iustitiariis & Episcopis *Angliæ*, cæterísque nobilibus per literas significauit. Captum est autē Castellum in die scilicet sancti *Petri*, quod dicitur ad vincula.

De Legatione Iohannis Ferentini in Angliam.

EOdem anno, *Iohannes Ferentinus*, Apostolicæ sedis Legatus, veniens in *Angliam*, eámque perlustrans, magnam pecuniæ summam congessit: & tandem apud *Radingum* in crastino sancti *Lucæ* Euangelistæ concilium celebrauit. Quo facto, sarcinulis cum magna cautela dispositis & prudenter commendatis, festinus viator ad mare perueniens, *Angliam* à tergo salutauit. Eodem tempore, viri religiosi de partibus transmarinis, inter Reges pro pace reformanda sollicitè discurrentes, in festiuitate omnium Sanctorum, biennales inducias impetrarunt. Rex igitur *Iohannes* reuersus in *Angliam*, apud *Portesmue* applicuit pridiè Idus Decembris. Eodem anno *Willielmus Lincolniensis* Episcopus, vigilia Ascensionis, viam vniuersæ carnis ingressus est. Quo etiam anno *Iocelinus Wellensis* creatus est apud *Radingum* Episcopus *Bathoniensis*, & per ministerium *Willielmi Londoniensis* Episcopi munus consecrationis suscepit.

Sententia definitiua Innocentij Papæ pro Monachis Cantuariensis Ecclesiæ.

CIrca dies istos, Papa *Innocentius*, Suffraganeis *Cantuariensis* Ecclesiæ Episcopis sententiam sub hac forma direxit. *Maiores Ecclesiæ causas ad sedem Apostolicam referendas, & Canonica tradit authoritas, & approbata consuetu-*

1206. *do declarat. Cùm igitur inter vos & dilectos filios nostros Priorem & Monachos* Cantuarienfis *Ecclefiæ, fuper iure illius Archiepifcopi eligendi controuerfia verteretur: proponentibus vobis quòd tum ex iure communi, tum ex antiqua confuetudine, vnà cum illis debetis ipfius Archiepifcopi electionem celebrare. Illis autem è contrario refpondentibus, quòd de iure communi & priuilegio fpeciali, & de confuetudine approbata & antiqua;* Cantuarienfem *Archiepifcopum eligere deberent fine vobis: lite coram nobis per procuratores idoneos fuper hoc legitimè conteftata, diligenter audiuimus, quæ partes in præfentia noftra proponere curauerunt. Pars fiquidem veftra & decreta pariter & exempla ftuduit allegare; quofdam teftes producens, & teftimoniales literas exhibens, quibus oftendere nitebatur, quod vos tres, Metropolitanos elegeratis vnà cum illis: cùm per literas & atteftationes fit probatum, vos & alio loco & alio tempore non fine illis, electiones huiufmodi celebraffe. Teftes autem producti ex parte Monachorum, legitimè probauerunt, quod Prior & Conuentus* Cantuarienfis *Ecclefiæ, à longis retrò temporibus electiones Epifcoporum in Capitulo fuo, fine vobis vfque ad hæc tempora celebrarunt: & eafdem obtinuerunt à Sede Apoftolica confirmari. A nobis etiam & prædecefforibus noftris, per priuilegij paginam eft ftatutum; vt decedente Archiepifcopo* Cantuarienfi*, nullus ibi qualibet furreptionis aftutia feu violentia præponatur: nifi quem communi confilio maior pars Monachorum confilij fanioris, fecundùm dominum & facrorum Canonum fanctiones prouiderit eligendum. Nos igitur his & aliis, quæ coram nobis allegata funt, auditis & perfpicaciter intellectis; quia conftat euidenter, quod vos fine illis fecundùm affertionem veftram eligere non debetis, Monachis exclufis, veftra non valet electio: & electio Monachorum fine vobis celebrata, quia à Sede Apoftolica meruit confirmari, valebat. Cùmque neceffarium fuerit alterutrum confirmare; de communi Fratrum noftrorum confilio, vobis & fuccefforibus veftris fuper iure* Cantuarienfem *Archiepifcopum eligendi, filentium perpetuum imponimus; & Monachos* Cantuarienfes *ab impetitione ac moleftatione veftra & fuccefforum veftrorum per fententiam diffinitiuam abfoluimus. Authoritate Apoftolica decernentes, vt Monachi* Cantuarienfis *Ecclefiæ & fucceffores eorum de cætero Archiepifcopum eligant fine vobis. Datum* Romæ *apud Sanctum* Petrum, *duodecimo Kalendas Ianuarij; Pontificatus noftri anno nono.*

De quadam visione Purgatorij & pœnis malorum & gaudiis beatorum.

HOc anno, vir quidam in Epifcopatu *Londonienfi* in villa quæ *Tidftude* dicitur degens; fimplex operique affuetus rurali, & iuxta facultatum mediocritatem hofpitalitati deditus; dum poft horam vefpertinam in Vigilia Apoftolorum *Simonis* & *Iudæ*, agellum fuum, quem eadem die feminauerat, ab aquarum inundatione per riuulos laticem deducendo, euacuaret; oculos fubitò furfum erigens, videt hominem quendam ad fe eminùs properantem. Quem cum afpexiffet, & orationem Dominicam inchoaffet: ecce protinùs ei affiftens, hortatus eft, vt finita quam inchoauerat oratione, fecum loqueretur. Completa autem oratione, fe inuicem falutârunt. Tunc ille qui fuperuenerat percunctatur, vbi nocte illa, inter vicinos poffit congruentiùs hofpitari. Cùmque requifitus quorundam vicinorum fedulitatem in hofpitalitate collaudaffe, requifitor nominatorum quorundam hofpitalitatem reprobauit. At ille intelligens virum qui aduenerat, vicinorum fuorum habere notitiam, rogauit inftantiùs, vt fecum hofpitari dignaretur. Cui ille: Coniux tua duas mulieres pauperculas hofpitalitatis gratia iam recepit, & ego hac nocte ad domum tuam diuertam: vt te ad dominum tuum, fanctum videlicet *Iacobum* perducam, quem nunc deuotè adorafti. Ego enim fum *Iulianus* hofpitator; qui miffus fum propter te, vt fecreta quædam, quæ homines in carne degentes latent, tibi diuinitùs oftendantur. Perge ergò domum quantociùs; & ad iter te præparare ftude. Quo dicto, difparuit illicò vir, qui cum illo loquebatur. *Thurcillus* autem (hoc erat enim viro nomen) concito gradu domum pergens, & pedes lauit; duáfque mulierculas hofpitio receptas comperit, ficut fibi fanctus prædixerat *Iulianus*. Deinde in ftratu fuo, quem feorfum ab vxore, ob continentiam præparauerat in domo, extra thalamum fe collocans obdormiuit. Cùmque omnes de familia fopori membra dediffent, fanctus adfuit *Iulianus*, virúmque fomno excitiens ait: Ecce adfum ficut promiferam; tempus enim eft vt eamus. Quiefcat in ftratu corpus tuum: fola enim anima tua mecum eft itura. Et ne corpus videatur extinctum, vitalem in te flatum dimittam. Sicque ambo à domo recedentes, *Thurcillus* fanctum *Iulianum* præeuntem fequebatur.

Vt Thurcillus ad quandam Basilicam in qua erat cœtus animarum peruenerit.

CVmque ad mundi medium (ficut ductor viri fatebatur) contra Orientem properarent; intrauerunt quandam bafilicam miræ ftructuræ, quæ tribus tantùm columnis, in tecti faftigio nitebatur. Erátque bafilica grandis nimis & fpaciofa: fed abfque parietibus per gyrum dependens vt clauftrum Monachorum. Verum à parte Aquilonari murus erat non nimis altus, fed quafi fex pedum Bafilicæ à faftigio per tres columnas dependenti coniunctus. In medio Bafilicæ erat quafi ingens quoddam Baptifterium, de qua maxima flamma non comburens; fed totam Bafilicam & loca vicina per circuitum, mirabiliter quafi fplendor meridianus indefinenter illuftrans confurgebat. Hic autem fplendor de decimatione iuftorum proueniebat, ficut à fancto edoctus eft *Iuliano*. Intrantibus autem illis Bafilicam, fanctus *Iacobus* quafi infulatus occurrit. Qui videns Peregrinum fuum, pro quo miferat; ait fancto *Iuliano* & fancto *Domnio*, qui cuftodes illius erant loci; vt oftenderent Peregrino fuo, loca pœnalia malorum, fimul & manfiones iuftorum. Et his dictis pertranfit. Tunc fanctus *Iulianus* intimauit educto illi, hanc Bafilicam effe locum omnium animarum à corpore nuper exeuntium; vt ibi fortiantur manfiones & loca, fecundùm merita fua, fibi diuinitùs deftinata; tam damnandæ quàm per purgatorij pœnas faluandæ. Locus enim ifte per interceffionem gloriofæ virginis *Mariæ*, à Domino Seruatore mifericorditer eft conftitutus; vt ibidem omnes animæ in Chrifto renatæ, mox vt à corpore exierint, abfque vlla dæmonum inuafione conueniant; & iudicium fecundùm opera fua recipiant. In hac ergo Bafilica fanctæ *Mariæ* (quæ *Congregatio animarum* dicitur) multas vidi animas iuftorum ex omni parte candidas; vultúfque quafi adolefcentium habentes. Extra murum aquilonarem eductus, confpexi animas plurimas muro viciniùs aftantes; maculis albis & nigris refperfas: quarum quædam plus candoris quàm nigredinis; quædam è contrario fimilitudinem præferebant. Illæ verò quæ candidiores erant, muro viciniùs adhærebant; & quæ longiùs à muro diftabant, nihil in fe candoris habentes, ex omni parte deformes apparebant.

De vsis decimationibus.

ERat autem iuxta murum putei gehennalis introitus, qui indefinenter fumum cum teterrimo fœtore per quafdam cauernas circumquáque in vultus aftantium exhalabat; qui fumus ex decimis

1206. cimis iniustè detentis proueniebat, & de frugibus iniustè decimatis: fœtor circa omnium præcordia, qui tali reatu culpabiles erant, angustiam incompatabilem ingerebat. Vnde & ille qui eductus erat, bis eundem sentiens fœtorem, tantum ei molestiæ intulit; vt cogeret eum angustiosiùs bis tussire: & sicut assistentes circa corpus asserebant, corpore eius eadem hora bis similiter tussiente. Cui sanctus *Iulianus*: Apparet, inquit, te non rectè messem tuam decimasse; & ideò hunc sensisti fœtorem. Cùmque ille causaretur paupertatem, ait Sanctus: Agrum suum fructum vberiùs prolaturum: si rectas decimas persoluisset. Præcepitque sanctus, vt hunc reatum in ecclesia palàm cunctis confiteretur; atque à sacerdote absolutionem expeteret.

De igne & stagno & Ponte purgatorij & de quadam Basilica in monte gaudij.

IN orientali parte Basilicæ iam dictæ, erat ignis quidam purgatorius permaximus; inter duos muros constitutus: murus enim vnus à parte septentrionali consurgebat, & alter ab australi, ab inuicem amplo spatio in latitudine distantes: qui in longitudinem diutiùs protendebantur versùs orientem, vsque ad stagnum quoddam, multa capacitate amplissimum; in quo immergebantur animæ per ignem purgatorium transeuntes. Erátque aqua stagni illius incomparabiliter salsa & frigida; sicut educto illi postmodùm est ostensum. Restabat deinde pons magnus, aculeis & sudibus per totum affixus; quem pertransire quemlibet oportebat, antequàm ad montem gaudij perueniret. In quo monte gradatim sita est grandis ecclesia & structuræ mirabilis; quæ capere sufficeret (vt sibi videbatur) omnes habitatores orbis. Conduxit ergo beatus virum eductum per ignem præfatum omninò illæsum, vsque ad stagnum iam dictum: incedentésque pariter per viam, quæ medias inter flammas à Basilica protendebatur. Hæc enim aliqua lignorum materia, igni memorato fomitem ministrauit; sed flamma quædam exurgens sicut in clibano vehementer succenso cernitur, per totum illud spatium æqualiter diffundebatur; quæ animas nigras & maculosas, secundùm modum culparum, breuiùs aut diuturniùs exurebat. Animæ verò quæ ignem euaserant, in stagno illo frigidissimo ac salsissimo, ad nutum beati *Nicolai*, qui huic Purgatorio præerat, descendebant: quarum quædam vsque ad verticem, quædam vsque ad collum, quædam ad pectus vsque & brachia, aliæ ad vmbilicum & renes, quædam ad genua, & nonnullæ vix vsque cauillam pedum immersæ fuerunt. Post stagnum restat transitus pontis, qui est ad atrium ante faciem ecclesiæ prædictæ, in occidentali parte. Pontem autem hunc, quædam animæ laboriosè nimis & tardè, quædam leuiùs atque velociùs: nonnullæ verò liberè & ociùs pertransibant, nullam moram in transitu vel angustiam sentientes. Nam quidam ignem tardiùs transeuntes, annis multis in eo morabantur. Et qui nullis specialium missarum ac eleemosynarum suffragiis adiuuantur, vel nullis misericordiæ operibus erga pauperes studuerunt peccata redimere dum viuebant; hi nimirùm cùm ad Pontem præfatum peruenerint, transire cupientes ad requiem destinatam, nudis pedibus per sudes & clauos præacutos & ponti affixos, nimis angustiosè incedunt; & cum vehementem doloris cruciatum in plantis pedum diutiùs sufferre nequeunt, manus suas super clauos quasi adnitentes deficiendo imponunt. Quibus illicò perforatis ex vi doloris & angustiæ, ventre ac toto corpore simul super clauos volutantes: paulatim ad Pontis inferiora repunt, horribiliter cruentati & ex omni parte transfixi. Sed cùm ad atrium ecclesiæ iam dictæ peruenerint, fœlicem introitum ibidem præstolantes, omnium vehementiam cruciatuum minimè recordantur. 1206.

Sanctus Michael & Apostoli Petrus & Paulus loca animabus largiuntur.

HIs igitur inspectis, redeunt denuò per medium flammæ sanctus *Iulianus* & vir ille eductus, ad basilicam beatæ *Mariæ*: ibique cum candidis animabus, quæ nuper aduenerant substiterunt: animæque illæ à sancto *Iuliano* & sancto *Domnino* aqua benedicta aspergguntur, vt candidiores fierent. Ecce circa horam primam illucescentis Sabbati, sanctus *Michael* Archangelus & Apostoli *Petrus* & *Paulus*; vt animabus quæ intùs & extra ecclesiam erant congregatæ, loca sibi diuinitùs ordinata, pro meritis largirentur. Sanctus enim *Michael*, omnes animas candidas per medias ignis flammas purgatorij; & per cætera loca pœnalia illæsos transire fecit, vsque ad introitum illius magnæ Basilicæ, quæ est in monte gaudij, habens portam in parte Occidentali semper patentem. Animas verò maculis albis & nigris respersas, extra Basilicam muro septentrionali innitentes; sine aliqua operum discussione, per portam quandam, quæ erat in Orientali parte Basilicæ, beatus *Petrus* introduci fecit in ignem purgatorium, vt à maculis quas à contagione peccatorum contraxerant, per adustionem possent debacchantis incendij emundari.

Pondera bonorum & malorum.

BEatus quoque *Paulus* Apostolus, ad finem muri septentrionalis residere cœpit, intra Basilicam; & extra murum ex opposito Apostoli, diabolus cum suis satellitibus residebat. Puteus autem flammiuomus, qui os erat putei gehennalis; secus pedes diaboli erumpebat. Quædam verò libra æqua lance dependens, affixa erat super murum inter Apostolum & diabolum; cuius pars media dependebat ante conspectum diaboli exteriùs. Habebat itaque Apostolus duo pondera, maius & minus, omninò nitida & quasi aurea; & diabolus similiter duo fuliginea & obscura. Accesserunt ergò animæ ex toto nigræ, cum magno timore & trepidatione vna post alteram; singulæ ponderationem operum suorum ibidem visuræ bonorum & malorum. Nam pondera prædicta ponderabant singularum opera animarum; secundùm quod fecerant siue bonum siue malum. Cum ergò statera se versùs Apostolum inclinaret, per suorum liberationem ponderum, tollebat Apostolus animam illam, & introduxit eam per portam Orientalem, quæ coniuncta erat Basilicæ, in ignem Purgatorium; vt illic crimina expiaret. Cùm verò pars stateræ se ad diabolum inclinaret & præponderaret; mox ille cum satellitibus suis animam miseram nimis eiulantem, patrémque suum ac matrem, qui eam ad æterna genuerant tormenta maledicentem, rapientes: cum multo cachinno, præcipitabant in foueam profundam & flammiuomam, quæ secus pedes diaboli librantis erat. De huiusmodi libratione bonorum & malorum, in sanctorum Patrum scriptis sæpiùs repetitur.

De quadam anima quã Diabolus in equinam formam transformauit.

DIe verò Sabbati circa horam vespertinam, dum esset sanctus *Domninus* cum sancto *Iuliano* in Basilica præfata; ecce à parte aquilonari dæmon quidam venit, equum nigerrimum præcipiti cursu obequitans; ipsumque per multos anfractus, cum multo subsannationis plausu deducendo perurgens. Cui multi spirituum malignorum, deducta præda ad inuicem cachinnantes; cum magno tripudio obuiam processerunt. Sanctus quoque *Domninus* dæmoni mandat equitanti, vt ad se quantociùs veniat, & cuius sit anima quã adduxerat edicat. Quo diutiùs dissimulante per

1206. immenso gaudio, quod de misera anima habebat, Sanctus confestim flagellum arripiens, dæmonem grauiter verberauit, sicque sanctum sequutus est vsque ad murum aquilonarem, vbi librario extiterat animarum. Deinde sanctus interrogat dæmonem, cuius sit illa anima quam sic equitando torseerat. Qui ait, hunc vnum fuisse ex proceribus Regni *Angliæ*, qui nocte præcedenti absque confessione & Dominici corporis perceptione obierat. Et inter cætera flagitia quæ commiserat, præcipuè erga homines suos crudelis existens, ad extremam inopiam multos perduxit: quod maximè instinctu vxoris suæ fecerat, quæ eum semper ad sæuitiam incitauit. Io equinam formam illam transformaui, quia damnatorum animas licet nobis in formas quaslibet transformare. Et nunc descendissem cum ea in supplicium æternum, nisi nox Dominica instaret, in qua ludis nostris theatralibus vacare nos oportet, & vehementiores cruciatus animabus miseris adaugere. Cùmque hæc dixisset, defixit aspectum propensiùs in virum eductum, & Sancto dixit: Quis est agrestis iste qui stat tecum? Cui sanctus: Nonne cognoscis illum? Et dæmon, hunc hominem vidi in *Essexia* in Ecclesia de *Tidstude*, in festo dedicationis eiusdem. Ait Sanctus: In quali habitu ecclesiam ingressus es? In habitu inquit muliebri: sed cum processissem vsque ad Baptisterium, volens intrare cancellum; obuius mihi fuit Diaconus cum aspersorio aquæ benedictæ, qui me illius aquæ aspergine ita præcipitanter effugauit, vt clamorem emittens, saltum fecerim ab ecclesia vsque ad pratum, quod ferè per duo stadia ab eadem ecclesia est separatum. Affirmabat autem vir ille eductus, & plerique parochianorum idipsum testabantur, se clamorem illum audisse, sed causam penitùs ignorasse.

De ludis theatralibus dæmonum.

His ita gestis, sanctus *Dominus* ad dæmonem ait: volumus tecum ire vt ludos vestros videamus. Cui dæmon: si mecum vultis ire, cauete ne agrestem hunc vobiscum adducatis: qui cum suis redditus esset, actus nostros ac secreta pœnarum genera apud viuentes detegeret, & multos à nostris operibus reuocaret. Cui sanctus: festinanter procede, nam ego & sanctus *Iulianus* te sequimur. Præcedente itaque dæmone sequebantur sancti; virum illum eductum secum latenter deducentes. Perrexerunt ergò ad plagam aquilonarem, quasi montem ascendendo, & ecce in descensu montis domus erat amplissima & fuliginosa, muris veteris circumdata: eràntque in ea quasi multæ plateæ, innumeris sudibus ferreis & ignitis circumquaque repletæ. Sedes autem candentibus circulis ferreis & ex omni parte clauatis, superiùs & inferiùs à dextris & à sinistris extructæ erant: atque homines in eis diuersæ conditionis & sexus, miserabiliter residebant. Ex omni namque parte candentibus clauis perforabantur, atque ex circulis ignitis vndique constringebantur & exurebantur. Tanta erat sedium illarum multitudo, & hominum in eis residentium, quòd lingua nulla eas dinumerare sufficeret. Erant muri ferrei & nigerrimi in circuitu Platearum, & sedes aliæ iuxta muros, in quibus residebant dæmones per circuitum, quasi ad lætum spectaculum, de cruciatibus miserorum ad inuicem cachinnantes, & peccata pristina illis retractantes. Iuxta introitum huius detestandi spectaculi, in descensu montis, sicut diximus; erat murus quidam altitudine quinque pedum, ex quo perspicuè videri poterat quicquid in illo pœnali loco agebatur. Ad hunc igitur murum, sancti prædicti de foris stabant, cernentes quicquid intus miseri perferebant. At vir ille eductus inter sanctos delitescens, clarè prospexit omnia quæ interiùs agebantur.

De superbo, & eius cruciatu.

Residentibus ad ludibriosum spectaculum ministris tartareis, Princeps illius nefandæ cohortis, satellitibus suis ait: Abstrahatur de sedili suo superbus violenter, & ludat coram nobis. Abstractus autem à Dæmonibus & veste nigra indutus, omnem gestum hominis supra modum superbientis, coram Dæmonibus ad inuicem applaudentibus recitauit. Ceruix erigitur, vultus attollitur, oculi cum arcuatis superciliis surgunt in obliquum, imperiosè tumidis intonat verbis; Indunt humeri, vix brachia ferre præ fastu non valentes, in pectus extenditur, collum supinat, vultu candet, ignitis oculis iram prognosticat, nasúmque digito percutiens, magna minatur. Sic ventosa superbia de facili turgens; risum præbebat spiritibus monstruosis. Et cùm de vestibus gloriaretur, manicásque consuendo constringeret, subitò in igneam formam vestes conuersæ, totum corpus miseri hominis exurebant. Dæmones denique ira incandescentes, tridentibus, vncísque ferreis & ignitis, miserum membratim discerpunt. Vnus autem ex eis adipem cum pice & aliis liquaminibus in sartagine feruenti torrens, singula membra discerpta respersit cum illo vnguine bullienti, & ad singulas dæmonis respersiones, membra stridorem immittebant, velut in aqua frigida ponitur in sanguine bullienti. Cùmque membra sic torrefacta, denuò simul fuissent compaginata, superbus ille rediit in statum priorem. Móxque ad miserum accesserunt malleatores crebri, cum malleis & tribus laminis ignitis, triplici ordine clauatis: duásque laminas in anteriori parte corporis ad dextram & ad sinistram applicuerunt, & cum clauis candentibus crudeliter cum malleis affixerunt. Hæ autem laminæ à pedibus incipientes, deducebantur per tibias & femora vsque ad humeros, & ita recuruabantur in collo. Tertia verò lamina à genitalibus incipiens, per ventrem vsque ad verticem attingebat. Cùmque miser ille præscriptis diutissimè affligeretur tormentis; musculeoter in sedem pristinam trudebatur. In qua repositus, vndique clauis candentibus, quinque digitorum in longitudinem protensis, crudeliter ex omni parte torquebatur. Illóque sic ab hoc loco pœnali sublato, in sede propria, quam sibi viuens fabricauerat, repositus est denuò cruciandus.

De quodam Sacerdote.

Sacerdos quidam ex cathedra sua ignita, à ministris iniquitatis in hoc ludibrium crudeliter extractus; coram laruis sistitur monstruosis. Cuius linguam protinùs per medium secti gutturis violenter extrahendo, radicitùs amputârunt. Hic populum sibi commissum, nec sermone sanctæ exhortationis, nec exemplo piæ actionis pro bonis temporalibus ab eo receptis, orationum aut missarum suffragia, dum potuit, rependebat. Posteà sicut de superbo iam diximus, membratim illum discerpentes, & iterum redintegrantes, in tormentali cathedra locauerunt.

De quodam milite.

Post hunc adductus est miles quidam, qui vitam suam in cædibus innocentium & torneamentis peregerat & rapinis. Hic omnibus armis militibus armatus, equo nigerrimo insidebat, qui piceam flammam cum fœtore & fumo per os & nares, cum vrgeretur calcaribus, in supplicium sui sessoris efflabat. Sella equi clauis igneis & prælongis erat vndique præfixa, lorica & galea, scutum & ocreæ, ex toto flammitia nimio sui ponderi e militem grauiter onerabant; sed non m[illegible] sue ictu

eum

1206. eum medullitùs exurebant. Miles autem postquam equum cursu præcipiti agitauerat, hastámque contra dæmones sibi obuiantes, eique illudentes vibrauerat; priores militiæ suæ gestus replicando, ab ipsis equo deiectus, membratim discerpitur, membráque execrabili liquore supradicto torrentur; torrefacta verò & ad inuicem compaginata, modo quo superiores, tribus laminis constringuntur. Sícque rediuiuus in sedem propriam violenter retruditur.

De quodam Legista.

POst militem verò adducitur in medium quidam Legum mundanarum peritissimus, à suo sedili cum cruciatu magno abstractus; quod sibi per longum tempus malè viuendo fabricauerat, & iudicia. Hic autem per totius *Angliæ* fines inter summos famosissimus habebatur: sed anno quo hæc visio contigit, vitam miserabiliter terminauit. Nam sine omni testamenti executione subitò decedens; ab alienis quicquid rapaci ingluuie acquisierat, distracta sunt penitùs & consumpta. Ad scacarium enim Regis residere cõsueuerat, vbi ab vtraque litigantium parte dona frequenter acceperat. Hic quoque cum in ludibrium theatrale coram spiritibus nefandis adduceretur; insultantibus latuis, coactus est actus vitæ pristinæ replicare. Nam modò à dextris, modò à sinistris se diuertens, illos de causa proponenda, istósque in causis contradictoriis instruebat; nec inter hæc manus à munere cohibens, nunc ab his, nunc verò ab illis acceptam pecuniam numerabat; numeratámque in loculis reponebat. Cùmque diutiùs dæmones miseri hominis gestum ludificando conspexissent; nummi subitò velut ard[illegible]tes effecti, miserum miserabiliter exurebant; qu[illegible] in os suum ardentes projicere, atque in ore receptos, compulsus est deglutire. Quibus absorptis, accesserunt duo dæmones, cum tota plaustri ferrea, verubus & clauis in orbem confixa; & super dorsum peccatoris eam truculenter reuoluentes, dorsum totum crebro & flammanti rotatu contriuerunt; nummósque quos ore hianti angustiosè deglutiuerat, angustiosiùs per vomitum rejicere compulerunt. Quos cùm euomisset, iussit eos colligere dæmon, vt de illis simili modo iterum cibaretur: posteà vero ministri tartarei in furorem versi, omnia quæ supradicta sunt tormenta in eum expenderunt. Vxor verò eius in sede quadam ignita & aculeata compressa sedebat; eò quòd in pluribus ecclesiis, pro quodam annulo excommunicari fecerat, quem in scrinio suo ignoranter posuerat, & furatum esse dicebat. Ab quo transgressionis piaculo nunquam fuerat absoluta, à diræ mortis subita necessitate præuenta.

De Adultero & Adultera.

ADductus est post illum ad spectaculum furiosorum dæmonum, adulter cum adultera; qui fœda pariter coniuncti copula, turpissimos motus venereos, gestúsque impudicos; cum multa sui confusione ac dæmonum exprobratione, palàm omnibus replicarunt. Deinde quasi in insaniam versi, alternatim se corrodendo lacerabant: illúmque superficialem amorem quem priùs habere videbantur, in crudelitatem commutauerunt & odium. Postmodùm verò membris omnibus à turba furiosa districtis; pœnam sortiti sunt similem prædictorum. Similibus autem omnes qui aderant fornicatores, affligebantur tormentis; quæ pro sui suppliciorum immanitate, scriptori silentium imponunt.

De detractoribus.

INter alios quoque miseros, duo de collegio detractorum, in medium sunt adducti. Quorum ora ad auriculas vsque distorquendo dehiscentes, versis ad inuicem vultibus, toruis se oculis perstringebant. Apposita autem sunt duo capita cuiusdam hastæ ardentis in ore vtriusque; quam commasticantes ac ore distorto corrodentes, celeriter ad medietatem hastæ appropinquantes, peruenerunt; sícque sese mutuò lanianres, vultum suum totum masticando cruentabant.

De Furibus & incendiariis.

ADducti sunt inter cæteros, fures incendiarij, & sacrorum violatores locorum; qui à ministris tartareis positi sunt super rotas ferreas & ignitas, aculeis sudibúsque affixas; quæ ex nimia succensione imbrem igneum scintillabant. Super has itaque miseri volutati, cruciatum horrificum perferebant.

De puteo gehennali, & caldariis pœnalibus.

VIdit prætereà eductus ille, secus introitum Inferni inferioris, quasi quatuor plateas, quarum prima innumeras fornaces habebat & caldarias amplas & latas, pice feruenti & aliis liquaminibus, ad summum vsque repletas. In singulis, autem, animæ congestæ acriter bulliebant, quarum capita velut nigrorum piscium in feruenti liquamine, ex vi ebullitionis, nunc sursùm præeminebant, nunc deorsùm ruebant. Secunda platea similiter caldarias habebat, sed niue & gelida glacie refertas, in quibus animæ horrido frigore & cruciatu intolerabili torquebantur. Caldariæ verò quæ in platea tertia erant, aqua sulphurea bullienti, & cæteris rebus quæ fœtorem emittere solent cum fumo fœtido, repletæ erant, in quibus animæ in fœtore libidinis vitam finientes, specialiter torquebantur. Quarta verò platea habebat caldarias aqua salsissima & nigerrima plenas, cuius aquæ austeritas, ex sua salsedine quodlibet lignum in illa demersum, confestim decoriaret. In his autem caldariis multitudo peccatorum, homicidarum, furum, raptorum, veneficarum mulierum, & diuitum, qui homines suos iniustis exactionibus opp[illegible]mebant, indesinenter bulliebant, quos ministri iniquitatis vndique astantes, cum furcis ferreis candentibus, ne liquaminum ardorem effugerent, introrsùm comprimebant. Illi autem qui in feruenti liquore per dies septem bullierant, die octaua in frigus illud horridum, quod in secunda platea erat deponebantur: & è conuerso, illi qui afflicti fuerant in frigore, ponebantur in liquamine bullienti. Similiter, qui in aqua salsa bullierant, in fœtoribus torquebantur. Has verò mutationum vicissitudines, per octo dies semper obseruabant.

De Basilica in monte & de gaudij suffragiis animarum.

HIs itaque inspectis, illucescente iam Dominicæ diei aurora, sancti memorati, cum viro educto perrexerunt ad montem gaudij per ignem Purgatorij, & per stagnum ac pontem aculeatum, donec peruenerunt ad atrium quod erat in parte Occidentali templi prædicti, quod situm erat in monte. Erátque ibi porta quædam speciosa & ampla semper patens, per quam inducebantur à sancto *Michaële* animæ ex toto candidatæ. In hoc enim atrio, congregabantur animæ expiatæ, sub magno expectationis desiderio, fœlicem illius introitum postulantes. In australi quoque plaga templi exteriùs, perspexit eductus ille animas infinitas, quæ omnes versis vultibus ad Basilicam, cum magnæ fatigationis expectatione suffragia viuentium desiderabant amicorum, per quæ Basilicæ illius ei introitum mererentur. Et quantò specialiùs iuuabatur, tantò Basilicæ viciniùs adhærebat. In hoc loco, multos de notis suis recognouit, nec non & omnes illos, quorum notitiam in sæculo habuerat vel exilem. Sanctus verò *Michaël* de singulis animabus, quas ibi cernebat vir ille eductus, intimabat quod Missis vnaquæque anima potuit liberari, & ad templi ingressum admitti. Animæ quoque quæ ibidem expectabant

1207. ingressum, nulla pœnalitate afficiebantur; nisi quòd præstolabantur aliquod speciale suffragium amicorum. Veruntamen omnes animæ quæ ibi subsistebant, per generalia vniuersalis Ecclesiæ suffragia, de die in diem ad Basilicæ introitum appropinquant.

De diuersis mansionibus Basilicæ memoratæ.

VIr autem ille à sancto *Michaele* introductus in templum, conspexit ibi multos vtriusque sexus, quos in sæculo viderat candidos; qui omnes templum conscendebant, & magnæ fœlicitatis gaudio fruebantur. Et quantò magis per gradus templi versus orientem animæ conscenderant; tantò candidiores & nitidiores fiebant. Multæ mansiones præclarissimæ in magna visebantur Basilica; in quibus iustorum animæ, niue candidiores manlitabant; quorum vultus & coronæ, velut lux aurea rutilabant. Singulis diebus certis horis, cantica de cœlis audiunt; velut si concordi melodia omnia musicorum genera concrepârunt. Quæ ita omnes templum inhabitantes, suaui quadam dulcedine demulcet ac refouet; velut si omnium reficerentur delitiis ferculorum. Illæ verò quæ exteriùs, in atriis Basilicæ consistebant; nullum de hoc cœlesti concentu sonum merebantur audire. Hic autem, plerique sanctorum quasi propria habebant domicilia; qui specialiter sibi post Dominum in aliquo famulantes fœliciter recipiebant, eos postmodùm præsentaturi ante conspectum Dei.

De paradiso & Adam primo parente.

DIuertentes autem ad plagam templi prædictì Orientalem, peruenerunt ad locum amœnissimum herbarum florúmque varietate splendidum, arborum fructuúmque fragrantia refertum; vbi conspexit eductus ille fontem lucidissimum, qui ex se quatuor riuulos diuersi liquoris & coloris emittebat. Super hunc fontem erat arbor pulcherrima, miræ magnitudinis & immensæ proceritatis; quæ omnigenûm abundantia fructuum ac specierum redolentia affluebat. Sub hac arbore propè fontem, requiescebat homo quidam venustæ formæ, ac gigantæi corporis; qui à pedibus vsque ad pectus, indutus erat quodam vestimento varij coloris, & mira pulchritudine contexto. Ex vno oculo autem ridere, ex altero verò lugere videbatur. Hic, inquit sanctus *Michaël*, est primus parens generis humani *Adam*; qui per oculum ridentem innuit lætitiam, quam habet de filiorum suorum saluandorum ineffabili glorificatione; & per alium lachrymantem, denunciat tristitiam, quam habet de quorundam filiorum suorum reprobatione, & iusto Dei iudicio damnandorum. Vestimentum quo regitur, sed nondum ex tota stola; est immortalitatis & vestis gloriæ, qua in primaria præuaricatione fuerat spoliatus. Nam ab *Abel* iusto filio suo, vsque nunc; cœpit hanc vestem recuperare, per totam filiorum suorum iustorum successionem. Et sicut variis virtutibus enituerunt electi, ita hæc vestis colore vario picturatur. Cùm verò completus fuerit electorum numerus filiorum: tunc *Adam* ex toto stula immortalitatis & gloriæ vestietur; & sic mundus finem sortietur.

Vt vir ille eductus, ad corpus reductus est.

EX hoc tandem loco paululùm progredientes, peruenerunt ad portam quandam speciosissimam; gemmis ornatam & lapidibus pretiosis. Murus per gyrum quasi aureus rutilabat. Statim vt portam intrauerunt, apparuit templum quoddam aureum multò magnificentius priori, in omni pulchritudine, suauitatis dulcedine, & luminis coruscantis splendore; ita vt loca priùs visa, nullius amœnitatis reputarentur ad istius loci respectum. Cúmque templum hoc introiisset, conspexit 1208. à latere ædiculam quandam mirabili decore refulgentem; in qua residebant tres virgines inedicibili pulchritudine coruscantes. Hæ autem erant, sicut ab Archangelo edoctus est, sancta *Catherina*, sancta *Margareta*, & sancta *Ositha*. Quarum pulchritudinem cùm admirandò cõtemplaretur, sanctus *Michaël* ait sancto *Iuliano*: Reduc festinanter ad corpus suum virum hunc; quia nisi citiùs reductus fuerit, aqua frigida quam in os eius astantes inijcere moliuntur, ipsum ex toto suffocabit. Et his dictis continuò, quo ordine nesciens, ad corpus reductus, in stratu suo resedit. Iacuerat autem in stratu suo, quasi in excessu mentis, duobus diebus cum totidem noctibus; id est ab hora vespertina sextæ feriæ, vsque ad vesperam Dominicæ diei sequentis, velut graui sopore depressus. Mane siquidem facto, ad ecclesiam properabat; & post missæ celebrationem, sollicitabat eum presbyter cum aliis Parochianis, qui illum velut exanimem paulò antè viderant; vt ea quæ sibi reuelata fuerant, illis intimaret. Ille verò præ nimia simplicitate visionem referre dissimulabat; donec sanctus *Iulianus* apparens ei præcepit, vt omnia quæ viderat, reuelaret; quia ad hoc eductus fuerat, vt ea quæ audierat & viderat, publicaret. Qui iussis Sancti obtemperans, in die omnium Sanctorum & deinceps, visionem constanter & apertè lingua *Anglica*, cunctis audientibus & admirantibus insolitam viri eloquentiam; cùm anteà præ nimia simplicitate rusticanus semper extiterit & elinguis. Nec priùs destitit ab [...]spectæ visionis narratione, donec multos ad lamenta & grauia suspiria commouit.

Gaufridus Eboracensis Archiepiscopus exulat.

ANno gratiæ M.C.CVIII. Rex *Iohannes* celebrauit Natale Domini apud *Wintoniam*, præsentibus magnatibus Regni. Deinde in Purificatione beatæ *Mariæ*, cœpit per totam *Angliam*, tertiam decimam partem ex omnibus mobilibus & rebus aliis, tam de laicis quàm de viris ecclesiasticis & prælatis; cunctis murmurantibus, sed contradicere non audentibus. Solus *Gaufridus* Archiepiscopus *Eboracensis* non consentiens, sed planè contradicens; clanculò recessit ab *Anglia*; & in recessu suo omnes, specialitèr qui in Archiepiscopatu *Eboracensi* hanc rapinam facerent, & in genere vniuersis ecclesiæ siue rerum ecclesiasticarum inuasores, anathematis sententia innodauit. Eadem tempestate circa noctem mediam, ventus vehemens & repentinus superueniens, ædificia diruit, arbores prostrauit, & oues & armenta exaggeratis nimbus, sexto Kalendas Februarij interire coëgit. Eodem anno Imperator *Otho* venit in *Angliam*, & habito colloquio cum Rege auunculo suo, rediit in terram suam, acceptis à Rege prædicto quinque millibus marcatum argenti.

De ordine Minorum.

SVb his diebus Prædicatores, qui appellati sunt *Minores*, fauente Papa *Innocentio*, subitò emergentes, terram repleuerunt, habitantes in vrbibus & ciuitatibus deni & septeni, nihil omninò possidentes, de euangelio viuentes, in victu & vestitu paupertatem nimiam præferentes, nudis pedibus incedentes, maximum humilitatis exemplum omnibus præbuerunt. Diebus autem Dominicis & festiuis, de suis habitaculis exeuntes, prædicauerunt in ecclesiis parochialibus Euangelium verbi, edentes & bibentes quæ apud illos erant, quibus officium prædicationis impendebat. Qui in rerum cœlestium contemplatione tantò perspicaciores sunt inuenti, quantò à rebus præsentis sæculi & carnalibus deliciis comprobantur alieni.

1208. alieni. Nullum genus alimenti penès eos vsque in crastinum reseruatur; vt paupertas spiritus qui viget in mente, actu sicut & habitu omnibus innotescat.

De cassatione electionū Episcopi Norwicensis & Supprioris Cantuariensis

CIrca dies istos, steterunt Romæ coram Domino Papa, Monachi Cantuariensis Ecclesiæ; turpem admodum causam ad inuicem agitantes. Nam quædam pars eorum, per literas Conuentus de rato præsentauerunt *Reginaldum* Suppriorem Cantuariensem, sicut multoties fecerant electum ad Archiepiscopatū; instantiùs postulantes, vt eius electio confirmaretur. Altera verò pars eorundem Monachorum, per literas similiter de rato, præsentauerunt *Iohannem* Episcopum Norwicensem; multis rationibus ostendentes, electionem de Suppriore nullam esse; tum quia facta erat de nocte, & sine solemnitate & assensu Regio; tum quia à maiori & saniori parte conuentus, non fuerat celebrata. Sicque his rationibus propositis, petierunt vt illa electio confirmaretur; quæ clara luce diei, Rege præsente & consentiente, cum testibus idoneis extitit celebrata. His auditis, & perspicaciter intellectis; procurator Supprioris allegauit secundam electionem irritam esse & inanem; quia qualiscunque esset prima electio, siue iusta siue iniusta; debuerat prima cassari, antequam secunda celebraretur electio. Vnde constanter postulabat, vt prima electio rata haberetur. Demque post longas hinc & inde disceptationes; cum Dominus Papa intellexisset partes in vnicam personam non posse conuenire, atque vtrámque electionem vitiosè & non secundum sacrorum Canonum sanctiones celebratam fuisse; de consilio Cardinalium suorum ambas cassauit; partibus definitione Apostolica interdicens, & per sententiam definitiuam statuens; ne de cætero ad Archiepiscopatus honores, alteruter electorū aspiret. Summatim, hæc fuit causa & seminarium erroris. Rex posuerat verbum suum in ore duodecim Monachorum Cantuariensium; vt quemcunque eligerent, ipse acceptaret. Conuenerat autem inter Regem & eos, præstito iuramento & fidei interpositione; quòd nullo modo aliū, quàm *Iohannem* Episcopum Norwicensem eligerent. Habebant & similiter Regis literas. Sed ipsi Monachi, postquàm intellexerunt electionem dicti *Iohannis*, Papæ nimis displicere & cassari; suggerentibus Cardinalibus & domino Papa, & affirmātibus licere eis eligere quemcunque vellent, vt secretè electionem celebrarent, si strenuum, & præcipuè Anglicum eligerent; elegerunt per consiliū Papæ Magistrum *Stephanum* de *Langeton* Cardinalem; quo non erat maior in Curia, imò nec ei par in moribus & scientia. Et tunc, igitur, non potuit ei Papa in multiformi tribulatione deesse.

De promotione & consecratione Magistri Stephani Langeton

CAssatis itaque electionibus memoratis, Dominus Papa nolens diutiùs sustinere, vt gregi Domini cura deesset pastoralis; persuasit Monachis Cantuariensibus, qui Procuratores corā eo constituti fuerant pro negotio Ecclesiæ Cantuariensis, vt eligerent Magistrum *Stephanum* de *Langeton* Presbyterum Cardinalem; virum (vt diximus) in literali scientia erudirum, discretum, & moribus ornatum; asserens ipsius promotionem, tám ipsi Regi quàm vniuersæ Ecclesiæ Anglicanæ, plurimùm profuturam. Monachi verò ad hæc respondentes, asserebant sibi non licere præter consensum Regium & sui Conuentus, Canonicam electionem celebrare. At Papa, quasi rapiens verbum ex ore ipsorum dixit: Sciatis vos plenariam habere in Ecclesia Cantuariensi potestatem, nec & super electionibus apud sedem Apostolicam celebratis, solet assensus principum expectari. Vnde vobis qui tot & tales estis, quòd plenè sufficitis ad electionem; in virtute obedientiæ, & sub pœna anathematis præcipimus, vt illum in Archiepiscopum eligatis, quem nos damus vobis in Patrem & Pastorem animarum vestrarū. Monachi, quoque, excommunicationis sententiam incurrere metuentes, licèt inuiti & cum murmuratione, assensum tamen præbuerunt. Sulus ex omnibus Monachis, Magister *Helias* de *Brantefeld*, qui pro parte Regis & Episcopi *Norvicensis* aduenerat, noluit consentire. Cæteri autem omnes cum Hymno *Te Deum laudamus*, electum memoratum ad altare detulerunt. Deinde decimo quinto Kalendas Iulij, in Ciuitate Viterbij, à Papa præfato, munus consecrationis suscepit.

SVb eisdem diebus, *Innocentius* Papa cupiens in proposito suo Regem *Iohannem* habere fauorabilem; quia cognouerar eundem *Iohannem* cupidum esse & diligentem inquisitorem & acquisitorem gemmarum pretiosarum, misit ei hanc epistolam cum tali xenio, quod in eadem potest perpendi. Innocentius *Papa tertius*. Iohanni *Regi* Anglorum, *&c. Inter opus terrenas, quas mortalis oculus concupiscit & quasi cariora desiderat, aurum obrizum & lapides pretiosos principatum credimus obtinere. Licet autem his & aliis diuitiis, vestra Regalis abundet excellentia; in signum tamen dilectionis & gratiæ, quatuor annulos aureos cum diuersis lapidibus pretiosis, tuæ magnitudini destinamus. In quibus volumus specialiter intelligere formam, numerum, materiam & colorem, vt mysterium potius quàm donum attendas. Rotunditas enim æternitatem significat, quæ initio caret & fine. Habet ergo regalis discretio quod in forma requirat: vt de terrenis transeat ad cælestia, de temporalibus ad æterna procedat. Quaternarius autem qui numerus est quadratus, constantiam mentis significat, quæ nec deprimi debet in aduersis, nec in prosperis eleuari: quod tunc laudabiliter adimplebit, cum quatuor virtutibus principalibus fuerit ordinata; videlicet Iustitia, Fortitudine, Prudentia, Temperantia. Intelligas ergo in primo Iustitiam, quam exerceas in iudiciis: in secundo Fortitudinem, quam exhibeas in aduersis, in tertio Prudentiam, quam obserues in dubiis, in quarto Temperantiam, quam in prosperis non demittas. Per aurum verò, sapientia designatur: quia sicut aurum præminet metallis vniuersis, sic sapientia donis omnibus antecellit. Propheta testante:* Requiescet super eum spiritus sapientiæ, *&c. Nihil est autem quod Regem magis oportet habere. Vnde Rex ille pacificus* Salomon. *solam à Domino sapientiam postulauit, vt populum sibi commissum perinde sciret gubernare. Porrò* Smaragdi *viriditas, fidem: Saphiri serenitas, spem: Granati rubicunditas, charitatem, Topatij claritas, operationem bonam significat, de qua Dominus,* Luceat lux vestra. *Habes igitur in Smaragdo quod credas, in Saphiro quod speres, In Granato quod diligas, in Topatio quod exerceas, vt de virtute in virtutem ascendas, donec Dominum Deorum videas in Sion.* Hæc autem cum ad Regis præsentiam peruenissent, primò gratanter ei complacuerunt, sed post non multos dies subsequentes, aurum obrizum in scoriam & derisum, gemmæ in gemitus, amor in rancorem, sicut sequens sermo declarabit, sunt flebiliter commutata, vt ex sequentibus constiterit.

Papa Innocentius Regem Anglorum adhortatur vt Stephanum de Languetone recipiat in Archiepisc. pa consecratum.

HIs ita gestis, Papa *Innocentius* Regi *Anglorum* literas direxit, exhortans humiliter & deuotè; *Vt Magistrum* Stephanum *de* Languetone, *sancti* Chrysologoni *Presbyterum Cardinalem, ad Archiepiscopatum* Cantuariensem *Canonicè electum, benignè susciperet: & qui de Regno suo originem ducens,*

1208. non solùm in secularium scientia literarum Magistri nomen promeruit, sed & Doctor esse in Theologicis disciplinis. Et cum præcipuè vita ipsius & mores, scientiæ magnitudinem excedant; eius persona tam animæ suæ quàm corpori, erit, non mediocriter profutura. Denique cum multis in hunc modum verbis tam blandis quàm persuasoriis Regem ad consensum inducere perstitisset, Priori & Monachis Cantuariensibus per literas in virtute sanctæ obedientiæ præcepit, vt Archiepiscopum iam dictum, in pastorem susciperent: eique in temporalibus simul B & spiritualibus, humiliter obedirent. Cùmque tandem literæ Domini Papæ ad Regis Anglorum notitiam peruenissent; irarus est Rex vehementer de promotione Magistri Stephani, pariter & Norwicensis cassatione: crimenque proditionis, in Monachos Cantuarienses refundere satagebat. Dixit, enim, quòd in præiudicium suæ libertatis, sine ipsius licentia Suppriorem suum elegerant & postmodùm, vt quòd malè gesserant, quasi sibi satisfaciendo palliarent, elegerunt Episcopum Norwicensem: C & pecuniam de fisco accipientes ad itineris expensas, vt electionem de Episcopo memorato factam apud sedem Apostolicam impetrarent confirmari: in cumulum iniquitatis suæ elegerunt ibi Stephanum de Langetune inimicum suum publicum; cùmque fecerunt in Archiepiscopū consecrari. Ob hanc quoque causam, idem Rex in furorem versus & indignationem; misit Fulconem de Cantelou, & Henricum de Cornhelle milites crudelissimos & humanitatis ignaros, cum ministris armatis: vt Monachos Cantuarienses, sicut criminis D læsæ maiestatis reos, à regno Angliæ expellerent, vel sententia capitali condemnarent. Illi autem mandatum Domini non segniter exequentes, Cantuariam sunt profecti, & nudatis ensibus Monasterium ingressi, voce furiosa Priori & Monachis ex parte Regis præceperunt, vt velut Proditores Regiæ maiestatis, incontinenti de Regno Angliæ exirent. Et si hoc facere noluissent, affirmauerunt cum iuramento, quod ipsi iniecto igne, tam in ipso Monasterio, quàm in aliis officinis, omnes illos cum ipsis ædificiis concremarent. E

Monachi Cantuarienses proscripti.

MOnachi verò nimis inconsultè agentes, sine violentia & omni manuum iniectione, recesserunt omnes: præter tredecim valetudinarios, qui in domo infirmorum iacentes, incedere non valebant. Et protinùs traiecti in Flandriam; in Abbatia sancti Bertini honorificè recepti sunt, & in aliis Monasteriis Transmarinis. Deinde iubente Rege, substituti sunt in Ecclesia Cantuariensi Monachi quidam de sancto Augustino, ad ministrandum ibidem, Fulcone præfato procurante, imò F omnia bona eorundem Monachorum distrahente & confiscante: terris tam Archiepiscopi quàm Monachorum remanentibus incultis. Exierunt autem Monachi sæpè dicti, de Monasterio suo in exilium.

Rex Anglorum literas comminatorias Papæ misit.

EXclusis hoc ordine Monachis Cantuariēsibus Rex Anglorū Iohannes ad Papam nuncios cum literis direxit, in quibus expressè & quasi comminando ipsum arguebat, quòd electione Not. icensis Episcopi turpiter repulsâ, Stephanum quendam G de Langetuna sibi penitùs ignotum, & in Regno Francorum inter hostes suos publicos diutissimè conuersatum, fecerat in Cantuariensem Archiepiscopum consecrari. Et quod magis in præiudicium & subuersionem libertatum ad coronam suam spectantium redundat, ipsius consensu à Monachis qui illum postulasse debuerant, nec ritè requisito, eundem Stephanum temerè promouere præsumpsit. Vnde asserebat se sufficienter admirari non posse, quòd tam ipse Papa quàm vniuersa

A Curia Romana ad memoriam non reducunt, in quantum eius dilectio Romanæ sedi fuerit hactenùs necessaria, in hoc rationis oculum non figentes, quòd vberiores sibi fructus perueniant de Regno suo Angliæ, quàm de omnibus Regionibus citra Alpes constitutis. Addit insuper, quòd pro libertatibus coronæ suæ stabit, si necesse fuerit vsque ad mortem: immutabiliter affirmans se non posse ab electione simul & promotione Norvvicensis Episcopi, quam sibi vtilem intelligit, reuocari. 1208.

Tandem negotij summam in hoc conclusit, Quòd B si de præmissis non fuerit exauditus, omnibus Romam petentibus, maris semitas angustabit: ne terra sua diuitiis euacuata, ipse minùs ad hostes ab ea depellendos sufficiat. Et cùm Archiepiscopi, Episcopi, & alij Ecclesiarum Prælati, tam de Regno Angliæ quàm aliarū terrarum suarum, in omnium scientiarum plenitudine sufficienter abundent: si necessitas coëgerit, extra terras suas iustitiam vel iudicium ab alienigenis non emendicabit.

Rescriptum Papæ ad Regem Anglorum.

CVmque hæc omnia ad Domini Papæ audientiam per Regis nuncios peruenissent, Regi C Anglorum scripsit hæc verba. Innocentius Episcopus, seruus seruorum Dei, charissim. in Christo filio, Iohanni illustri Anglorum Regi, salutem & Apostolicam benedictionem. Cùm super negotio Cantuariensis Ecclesiæ tibi scripserimus, humiliter, diligenter, benignè exhortando ac rogando, tu nobis, (vt salua pace tua loquar) rescripsisti quasi comminando & exprobrando, contumaciter & proteruè. Et cùm nos tibi supra ius deferre curemus, tu nobis secundùm ius deferre non curas: minùs quàm deceret attendens. Quod D si tua nobis deuotio plurimùm est necessaria, nostra tamen tibi non parùm est opportuna. Cùmque nos in tali casu, tantum honorem nulli Principi detulimus quantum tibi, tu nostro tantum derogare attendis honori, quantum in simili casu nullus Princeps derogare præsumpsit: quasdam friuolas occasiones prætendens, quibus asseris, quòd electioni de dilecto filio nostro Magistro Stephano titulo sancti Chrysogoni Presbytero Cardinali, à Monachis Cantuariensibus celebratæ, non potes portare consensum: quia videlicet inter tuos est conuersatus inimicos, & persona eius est tibi prorsùs ignota. Porrò iuxta prouerbium Salomonis: Fru- E stra iacitur rete ante oculos pennatorum, cùm intelligamus illud ei non esse imputandum ad culpam, sed ad gloriam potiùs adscribendum: quòd Parisius diu vacans liberalibus studiis, in tantum profecit, vt meruerit esse Doctor, non solùm in liberalibus facultatibus, verùm & in Theologicis disciplinis. Ac si per hoc cum vita concordet doctrinæ, dignus est habitus præbendam obtinere Parisiensem. Vnde mirabile gerimus, si vir tanti nominis de tuo regno ducens originem, tibi potuit esse saltem quoad famam ignotus: præsertim cum ter scripsisses illi, postquàm à nobis extitit in Cardina- F lem promotus: quòd, disposueris eum ad tuæ familiaritatis obsequium euocare: gaudebis tamen quòd ad maius erat officium sublimatus. Sed illud potius te attendere decuisset, quòd in terra tua natus est, de parentibus tibi fidelibus ac deuotis, quodque in Eboracensi Ecclesia fuerat præbendatus: quæ longè maior & dignior quàm Parisiensis existit. Vnde non solùm ratione carnis & sanguinis, verùm & obtentu Ecclesiastici beneficij & officij, te ac Regnum tuum, affectu sincero diligere comprobatur. Nuncij verò tui causam G nobis aliam expresserunt, quare non præstitisti eius electioni consensum: quia videlicet nunquam fuerat requisitus ab illis, qui eum à te debuerunt postulare, asserentes, quòd literæ illæ, quibus mandauimus, vt super hoc negotio procuratores ad nos idoneos destinares, ad te minimè peruenerunt. Et Monachi Cantuarienses, quamuis pro aliis negotiis, ad tuam præsentiam accessissent: pro postulando tamen consensu, nec literas nec nuncios direxerunt. Vnde iidem nuncij cum multa

instantia

1208. *instantia nobis supplicârunt, quatenùs ex quo nobis complacuit hanc tibi honorificentiam reseruare, vt Monachi* Cantuarienses *Regium postularent assensum; quoniam hoc factum non erat, dilationem congruam concedere dignaremur: infrà quam posset id fieri, ne iuri tuo contingeret derogari. Contra personam electi quiddam ad vltimum proponentes, quod cùm manifestè factum sit, ostium oris claudere debuissent: præsertim cùm si verum esset, promotionem eius iam impedire non posset. Licèt autem super electionibus apud sedem Apostolicam celebratis, non consueuerit assensus Principum expectari: duo tamen Monachi fuerunt specialiter deputati, vt ad te pro requirendo assensu venirent, qui apud* *Ydiuoriam *fuerunt retenti, vt iniunctum sibi mandatum exequi non valerent: & præfata litera de Procuratoribus ad nostram præsentiam destinandis, tuis fuerunt nunciis assignata, vt eas tibi fideliter præsentarent. Nos quoque qui super eandem Ecclesiam* Cantuariensem *plenitudinem potestatis habemus, Regium super hoc dignati sumus implorare fauorem. Et cursor noster qui Apostolicas tibi literas præsentauit, literas quoque Prioris ac Monachorum, qui ex mandato totius capituli* Cantuariensis *celebrauerant electionem memoratam, super assensu petendo Regiæ sublimitati porrexit. Ideóque non vidimus oportere denuo post hac omnia, regium postulare consensum: sed illud disposuimus, non declinantes ad dextram vel ad sinistram, quod sanctorum Patrum Canonica sanctiones statuunt faciendum: vt videlicet, nihil moræ vel difficultatis, rectis dispositionibus auferatur; ne grégi dominico diu desit cura pastoralis. Quocircà vel discretioni tuæ vel regali prudentia suggeratur à quoquam quod aliquatenùs valeat à consummatione huius officij reuocari: quoniam absque vi & dolo, Canonica sit electio de persona idonea concorditer celebrata: sine damno famæ & periculo conscientiæ, differre non possemus. Tu ergo fili charissime, cuius honori supra ius deferri curauimus, secundùm ius, nostro studeatis honori deferre: vt gratiam diuinam & nostram vberiùs merearis: nè fortè, si secùs egeris, in eam te difficultatem inducas, de qua non facilè valeas expediri: cum tandem oporteat eum vincere, cui* flectitur omne genu cælestium, terrestrium & infernorum; *cuius nos vices in terris, licet immeriti, exercemus. Ne igitur eorum consiliis adquiescas, qui tuam semper turbationem desiderant: vt melius possint in aqua turbida piscari, sed nostro beneplacito te committas, quod vtique tibi cedet ad laudem, gloriam & honorem. Quia non esset tibi tutum, in hac causa Deo & Ecclesiæ repugnare: pro qua beatus Martyr & Pontifex gloriosus* Thomas, *sanguinem suum recenter effudit: præsertim ex quo pater & frater tuus claræ memoriæ, tunc Reges* Anglorum, *in manibus Legatorum Apostolicæ sedis illam prauam consuetudinem abiurârunt. Nos autem si nobis humiliter acquieueris, sufficienter tibi & tuis prouidere curabimus, ne super hoc valeat vobis aliquod præiudicium generari. Data Laterani, Pontificatus nostri anno decimo.* Circa dies istos, *Simon Cicestrensis* Episcopus obiit. Confiscatis omnibus bonis Monachorum Cantuariensium, die translationis sancti *Swithuni*.

Demorium

Eclipsis Solis. GAlfridus verè Archiepiscopus Eboracensis, transfugit clam, nolens consentire exactioni tertiæ decimæ. Sol eclipsim passus est, ab hora sexta vsque ad nonam, nec non Luna eodem anno similiter.

Isabel Regina peperit filium. EOdem anno, in die sancti *Remigij*, *Isabel Anglorum* Regina peperit *Iohanni* Regi filiũ suum primogenitum, & vocatus est nomine aui sui, *Henricus*: litera dominicali existente *G*. luna verò vndecima die lunæ.

Eclipsis Lunæ. ANno Domini millesimo ducentesimo octauo, Rex *Iohannes* celebrauit Natale Domini apud *Windleshores*, vbi multa militibus suis festiua distribuit indumenta. Ac deinde in crastino Purificationis beatæ Mariæ, Luna eclipsim passa est: primò sanguinea, & posteà teterrimi coloris apparens. Eodem tempore *Philippus Dunelmensis*, & *Galfridus Cestrensis* Episcopi, humanæ naturæ debitum persoluentes; esse corporaliter defecerunt. Eodem anno *Isabel Anglorum* Regina, peperit *Iohanni* Regi filium legitimum, quæ vocauit *Richardum*. 1208.

Admonetur à Papa Rex Anglorum. EOdem anno, *Innocentius* Papa, cum Regis *Iohannis Anglorum* cor adeò induratum didicerat, quod nec blandis eius admonitionibus, nec asperis comminationibus adquiesceret: vt *Stephanum Cantuariensem* Archiepiscopum recipere vellet; tactus dolore cordis intrinsecus, *Willielmo Londinensi*, *Eustachio Elyensi*, & *Malgero Wigorniensi* Episcopis, de consilio Cardinalium suorum dedit in mandatis, vt accedentes ad Regem memoratum, ipsum pia sollicitudine pro negotio Cantuariensis Ecclesiæ conuenirent. Salubriter exhortantes in Domino, quatenùs eo pacto se vinci à Deo permitteret; vt victus Domini vinceret, ipsumque cui seruire, regnare est, in sui fauorem prouocaret. Quòd si fortè ipsum contumacem, sicut hactenus extitit, inuenirent & rebellem, Regnum Angliæ totum sub interdicto concluderent, authoritate ei Apostolica denunciantes: quòd si per hoc pertinaciam suam non duceret corrigendam, ipse manum adhibere curaret grauiorem, cum necesse sit, eum vincere, qui pro salute Ecclesiæ sanctæ diabolum & Angelos eius debellans, claustra Tartarea spoliauit. Suffraganeis quoque Cantuariensis Ecclesiæ Episcopis, aliisque illius Diocesis Prælatis, in virtute obedientiæ per sedis Apostolicæ literas expressit, vt Archiepiscopum præfatum in Patrem susciperent & Pastorem, eique charitate debita obedire curarent.

Anglia generali interdicto conclusa. L*Ondoniensis*, *Elyensis* atque *Wigorniensis* Episcopi, ex iniuncto sibi delegationis officio, Regem *Iohannem* adeuntes, mandatúmq; sibi Apostolicum per ordinem exponentes, humiliter, lachrymisque profusis supplicabant, quatenùs Dominum habens præ oculis, Archiepiscopum Cantuariensem & Monachos ad Ecclesiam suam reuocaret, honoraret & eos charitate perfecta diligeret, scandalum interdicti euitare curaret, vt per hoc retributor meritorum, & potentiam sibi multiplicare dignaretur temporalem, & gloriam post mortem largiretur sine fine mansuram. Cumque iidem Episcopi pro eius salute vellent protrahere sermonem, Rex quasi in furiam versus, contra dominum Papam & eius Cardinales in verba blasphemiæ prorupit; iurans per dentes Dei, quod si ipsi vel alii quicunque ausu temerario terras suas supponerent interdicto, ipse incontinenti vniuersos Angliæ Prælatos, Clericos pariter & ordinatos, ad Papam mitteret; & bona eorum omnia confiscaret. Addit etiam quod Romanus quoscunque, siue in quibuscumque terris suis reperiri potuissent, erutis oculis naribusque præcisis, Romam destinaret: vt his intersignis à cæteris possent nationibus ibidem discerni. Ipsis insuper Episcopis expressè præcepit, quatenùs cum summa festinatione à suo conspectu recederent; si suorum corporum vellent scandali discrimina euitare. Recedentes autem Episcopi memorati, cùm fructum pœnitentiæ in Rege non inuenerunt, in Quadragesima sequenti, executionem sibi à summo Pontifice demandatam exequi non verentes, prima die Lunæ in passione Domini, quæ tunc contigit decimo Kalendas Aprilis, sub generali

1208. interdicto totam Angliam incluserunt: quod A sicut in authentico Domini Papæ, expressum habetur, non obstantibus priuilegiis, ab omnibus est inuiolabiliter obseruatum. Cessauerunt itaque in Anglia omnia Ecclesiastica sacramenta, præter solummodò confessionem & viaticum in vltima necessitate, & baptisma paruulorum. Corpora quoque defunctorum de ciuitatibus & villis efferebantur, & more canum in biuiis & fossatis sine orationibus & Sacerdotũ ministerio sepeliebantur. Quid plura? Recesserunt latenter ab *Anglia*, *Willielmus Londinensis*, *Eustachius Elyensis*, *Malgerus Wigorniensis*, *Iozelinus Bathoniensis*, & *Egidius Herefordensis* Episcopi: satius arbitrantes sæuitiam commoti Regis ad tempus declinare, quàm in terra interdicta sine fructu residere.

Rex Iohannes ob censam interdicti bona clericorum præcepit confiscari. REx igitur Anglorum ob causam interdicti mente nimis confusus, misit Vicecomites suos & alios iniquitatis ministros in omnes fines Angliæ: præcipiens, tam Prælatis singulis quam eorum subiectis cum comminatione terrifica, vt in- C continenter à Regno exirent, & super hac iniuria peterent sibi à Papa iustitiam exhiberi. Episcopatus insuper, Abbatias, Prioratus Laicorum custodia deputans; vniuersos redditus Ecclesiasticos confiscari præcepit. Sed in hoc sibi cautè prospiciebant Prælati generaliter omnes totius regni; quòd de Monasteriis suis exire noluerunt, nisi per violentiam expellerentur. Quod cùm à Regis ministris fuisset compertũ, noluerunt alicui ingerere violentiam; sicut nec à Rege præceptum habuerunt: sed bona eorum omnia in vsus Regis conuertentes, victum eis & vestitum parcè ex rebus propriis ministrabant. Horrea clericorum, Rege iubente, obserata sunt vbique; & ad commodum fisci distracta. Presbyterorum & Clericorum focariæ, per totam Angliam à ministris Regis captæ sunt; & grauiter ad se redimendum compulsæ. Viri religiosi siue quicunque ordinati, qui itinerantes reperti sunt in via; ab equis suis proiiciebantur, spoliabantur, & à Satellitibus Regis turpiter tractabantur, nec fuit qui eis iustitiam exhiberet. Venerunt ea tempestate in confinio *Walliæ* E ad Regem, ministri cuiusdam Vicecomitis, ducentes prædonem vnum, manibus à tergo vinctis, qui Sacerdotem quendam in via spoliauerat & interfecerat; quærentes à Rege quid super tali euentu sibi fieri placeret. Quibus incõtinenter respondit, dicens: Inimicum meum interemit, soluite illum & sinite abire. Patentes quoque Archiepiscopi & Episcoporum, qui Angliam sub interdicto posuerunt, iubente rege capiebantur; atque bonis omnibus spoliati, in carcerem trudebantur. F Inter hæc omnia mala, perendinabant Pontifices præfati in partibus Transmarinis, omnimodis viuentes in deliciis; & sese murum pro domo Domini non opponentes, secundùm Redemptoris sententiam, Cum *Lupum viderunt venientem, dimiserunt oues, & fugerunt.*

Rex Iohannes Homagia à magnatibus suis accepit. INter hæc & consimilia opera impietatis, Rex *Iohannes* in se reuersus metuebat; ne Dominus Papa post interdictũ manus in eum extenderet grauiores; illum nominatim excommunicando, vel magnates Angliæ ab eius fidelitate absoluendo. G Vnde in Regni iura amittere videretur, misit manum militarem ad omnes regni potentes, & quos pęcipuè suspectos habebat; exigens obsides ab eis quibus posset eos, si fortè processu temporis ab eius fidelitate absoluerentur, ad debitum reuocare obsequium. Adquieuerunt multi regiis iussionibus: & alij filios, alij verò nepotes & carnaliter propinquos nunciis tradebant. Venientes tandem ad *Willielmum* de *Brause* virum nobilem, & obsides ab eo, sicut ab aliis fecerant exigentes, repagulum conditionis inuenerunt. *Matildis* enim vxor eiusdem *Willielmi* procacitate muliebri verbum rapiens ex viri nunciis respondit: pueros meus Domino vestro Regi *Iohanni* non tradã, quia *Arthurum* nepotem suum, quem honorificè custodisse debuerat, turpiter interfecit. Quod verbum, cum vir eius audisset, increpauit eam & dixit: *Quasi vna ex stultis mulieribus* contra Dominũ B nostrum regem locuta es. Nam si ipsum in aliquo offendi, paratus sum heru, & Domino meo & sine obsidibus satisfacere, secundùm iudicium Curiæ suæ & Baronum parium meorum, certo mihi assignato die & loco. Nuncij autem ad Regem reuersi, cum ei quæ audierant, retulissent, Rex grauiter perturbatus, misit milites suos & seruientes latenter, qui ipsum *Willielmum* cum tota sua familia comprehenderent; & sibi sub omni festinatione præsentarent. Sed idem *Willielmus* ab amicis suis præmonitus, cum vxore sua & filiis, & propinquis ad *Hyberniam* aufugit. Eodem anno albi Monachi in principio interdicti cessantes, postea ad mandatum Abbatis sui principalis, diuina celebrare præsumpserunt: sed hęc præsumptio, cum ad summi Pontificis notitiam peruenisset, ad maiorem sui confusionem denuò sunt suspensi. Eodem anno *Philippus* Dux *Sueuiæ*, qui contra *Othonem* de Imperio contendebat, occiditur.

Rex Anglorum Othoni Imperatori nepoti suo magnam pecunia vi mero transmisit. ANno Domini millesimo ducentesimo nono Rex Anglorum *Iohannes* ad Natale Domini fuit apud *Bristollum*, & ibi captiuram auium per D totam Angliam interdixit. Deinde venit in Angliam Dux *Sueuiæ Henricus*, ex parte *Othonis* Regis *Alemannorum* ad Regem *Anglorum*: à quo non modica pecunia ad opus præfati *Othonis* recepta, repatriare maturauit.

EOdem anno, procurante *Stephano Cantuariensi* Archiepiscopo, indultum est Ecclesiis conuentualibus in Anglia, semel in hebdomada celebrare diuina. Albi autem Monachi hac priuabantur indulgentia; eò quòd in principio interdicti cessantes, postmodùm ad iussionem sui Abbatis principalis, Papa inconsulto, celebrare præsumpserunt. Per idem tempus, *Lodouicus* filius *Philippi Francorum* Regis primogenitus & hæres legitimus, apud *Compendium* à patre cingulo militari donatus est; & centum alij nobiles cum eo. Ad festum quoque sancti *Michaëlis*, amotum est scaccarium à *Westmonasterio* vsque *Norhamptun*, per Regem, in odium *Londinensium*.

Rex Anglorum Iohannes cum Rege Scotorum fœdus amicitiæ init. CIrca dies istos, Rex *Iohannes* magno exercitu congregato, versùs *Scotiam* vexilla direxit & arma. Veniens autem in Prouinciam *Northanhumbrorum* ad castellum quod *Norham* appellatur, acies ibidem contra Regem *Scotorum* instruxit ad pugnam. Quod cum Regi præfatum nunciatum fuisset; timuit valdè impetũ ipsius, quoniam pronum ad omnem sæuitiam cognouit, venientique ei obuiam, de pace tractare disposuit. Sed Rex Anglorum in furorem versus, improperauit illi acriter, increpando quod fugitiuos suos, & hostes publicos in regno suo receptauerat, eisque in sui præiudicium auxilium præstiterat, & fauorem. Sed cum hęc & alia multa, Rex Anglorum præfato Regi imposuisset, tandem procurantibus vtriusque Regni amicis, talem concordiam inierunt: Quòd videlicet Rex *Scotorum* daret Regi *Anglorum*, pro bono vndecim millia marcarum argenti; & insuper ad maiorem securitatem, traderet ei duas filias suas in obsidatum: vt per hoc inter eos pax firmior haberetur. Recedente itaque Anglorum Rege, quarto Kalendas Iulij, à castello memorato, præcepit per forestas totius

Angliæ

1209. Angliæ sepes comburere, & fossata complanare; datis frugibus circumquaque bestiis ad deuorandum. Deinde cepit homagia de omnibus hominibus liberè tenentibus; & etiam dundecim annorum pueris totius regni, quos omnes post fidelitatem factam, in osculum pacis recepit ac dimisit. *VVallenses* verò quod anteactis temporibus fuerat inauditum, apud *VVodsloke* venientes ad Regem, homagia fecerunt; ibidem licèt tam diuitibus quàm pauperibus esset onerosum. Eodem anno, *Otho* filius Ducis *Saxoniæ* & nepos Regis *Angliæ*; à Papa *Innocentio* tertio in Imperatorem *Romanum Romæ* est consecratus, quarto nonas Octobris.

Rex Iohannes nominatim excommunicatur.

PEr idem tempus, clericus quidam apud *Oxoniam*, liberalibus vacans disciplinis, mulierem quandam casu interfecit: quam cùm mortuam deprehendisset, per fugam sibi consulit. Præfectus autem vrbis & multi alij accurrentes, cùm mulierem exanimem inuenerunt, cœperunt quærere homicidam illum in hospitio suo; quod cum tribus sociis suis clericis locauerat: & facti reum non inuenientes, ceperunt tres socios eius clericos memoratos, & de homicidio penitùs nescios; & eos in carcerem retruserunt: Deinde post dies paucos, Rege Anglorum iubente, in contemptú Ecclesiasticæ libertatis, extra villam educti, suspendio perierunt. Quod cùm factum fuisset, recesserunt ab *Oxonia* ad tria millia clericorum, tam magistri quàm discipuli, ita quòd nec vnus ex omni vniuersitate remansit: quorum quidam apud *Cantabrigiam*, quidam verò apud *Radingum* liberalibus studiis vacantes, villam *Oxoniæ* vacuam reliquerunt. Eodem anno, *Hugo* Archidiaconus *VVellensis* & Regis Cancellarius, ad Episcopatum *Lincolniensem*, eodem Rege procurante, electus est: qui continuò post factam electionem, totius Episcopatus à Rege liberam dispositionem accepit.

De Consiliis iniquis magistro Alexandro Nequitorii.

SVb his denique diebus, cum Rex *Anglorum Iohannes*, iam ferè per biennium vt dictum est generaliter per totam *Angliam* persecutioné grauissimam ratione Interdicti tam contra viros Ecclesiasticos quàm laicos nonnullos insatigabiliter continuasset; & de correctione simul & satisfactione omnibus spem omnimodam ademisset. Papa *Innocentius*, ipsius rebellionem diutiùs inultam dissimulare non potuit. Vnde de consilio fratrum suorum Cardinalium, ad extirpandum radicitùs Ecclesiæ scandalum, *Lodoniensi*, *Helyensi* & *VVigorniensi* Episcnpis dedit in mandatis, vt Regem memoratum nominatim excommunicatum pronunciarent, & sententiam singulis diebus Dominicis & festiuis, in omnibus Ecclesiis Conuentualibus per totam Angliam solemniter publicantes, ipsum facerent ab omnibus arctiùs euitari. Sed cùm Episcopi, iam dicti confratribus suis, qui in Anglia remanserant Episcopis, aliisque Ecclesiarum Prælatis publicationem sententiæ authoritate Apostolica commisissent: effecti sunt vniuersi metu regio vel fauore canes muti non audentes latrare. Vnde iniunctum sibi officium exequi dissimulantes, in mandatis Apostolicis secundùm iuris ordinem minimè processerunt. Veruntamen seotentia in breui facta omnibus notissima in viis & plateis, nec non in aliis hominum conuenticulis, consabolatione licèt secretissima, omnium ora repleuit. Inter quos cum die quadam sederet apud *VVestmonasterium* ad Scacarium *Ganfridus* Archidiaconus *Norwicensis* Regiis intendens negotiis, cœpit secretiùs sermocinari cum sociis suis assidentibus de senteotia in Regem lata; dicens non esse tutum viris beneficiatis in obsequio Regis

A excommunicati vlteriùs immorari. Et his dictis, ad propria, non licentiatus recessit. Sed cùm post paululum, ea quæ facta fuerant ad Regis notitiam peruenissent, non mediocriter perturbatus, misit *Willielmum Talebot* militem, cum armata manu, qui ipsum Archidiaconum comprehensum, & vinculis asperrimis constrictum, sub carcerali custodia recluserunt; vbi post dies paucos, Rege præfato iubente, capa indutus plumbea, tam victualium penuria, quàm ipsius capæ ponderositate B compressus, migrauit ad Dominum. 1210.

INgessit se hac interdicti tempestate consiliis Regis pseudotheologus quidam, magister *Alexander*, dictus *Cementarius*; qui suis iniquis prædicationibus, Regem non mediocriter ad crudelitatem commouit. Dixit enim illud generale flagellum Angliæ non ex culpa Regis, sed ex subditorum flagitiis prouenisse. Affirmauit etiam ipsum Regem *virgam esse furoris Domini*; & ad hoc principem constitutum, vt *regat populos* aliósque subditos in *virga ferrea*, *& tanquam vas figuli confringat* C *vniuersos. Ad alligandos potentes in compedibus, & nobiles suos in manicis ferreis.* Ad Papam quoque non pertinere de Regum siue de quorumlibet potentum laica possessione: vel subditorum regimine, verisimilibus quibusdam probauit argumentis. Cùm præcipuè principali Apostolorum Petro, nihil à Domino, nisi Ecclesiæ tantùm ac rerum Ecclesiasticarum sit collata potestas. His igitur & his similibus fallaciis, Regis adeò fauorem promeruit: vt plurima à viris religiosis beneficia D per eiusdem Regis violentiam obtineret. Sed cùm tandem ipsius peruersitas ad summi Pontificis aures peruolasset; ipso Papa procurante, bonis ac beneficiis omnibus spoliatus, ad tantam demùm miseriam perductus est, vt in habitu pauperrimo & cultu necessitate cõpulsus sit panem suum cum dolore ostiatim mendicare. Quem videntes multi subsannando dixerunt: *Ecce homo qui non posuit Dominum adiutorem suum, dum sperauit in multitudine diuitiarum suarum, & praualuit in vanitate sua. Fiat ergo nunc contra Dominum semper, & dispereat de terra memoria eius pro eo quod non est recordatus vt* E *faceret misericordiam. Propterea Deus destruet eum in finem, & oratio eius erit in peccatum, vt eradatur habitatio eius de terra viuentium.*

EOdem tempore, *Hugo Lincolniensis* electus, impetrata à Rege licentia ad partes transfretandi *Gallicanas*; vt ab Archiepiscopo *Rothomagensi* consecrationem acciperet, continuò vt *Normanniam* applicuit, contulit se ad *Stephanum* Archiepiscopum *Cantuariensem*: & facta ei Canonica obedientia, decimo tertio Kalendas Ianuarij, munus ab eo consecrationis accepit. Sed cùm id à Rege F compertum fuisset, suscepit in manu sua Episcopatum iam dictum, atque omnia illius emolumenta in vsus suos conuertit. *VValtero* quoque de *Gray* sigillum suum tradens Rex, fecit eum Cancellarium, qui in omnibus regni agendis, Regis studuit facere voluntatem.

Consecratio Hugonis Lincolniensis Episcopi.

ANno Dominicæ Natiuitatis millesimo ducentesimo decimo, Rex *Iohannes* fuit ad Natale apud *VVindleshores*, præsentibus omnibus Angliæ magnatibus & communicantibus ei, non G obstante sententia qua fuerat innodatus; quæ licèt non publicata, omnium tamen partium Angliæ climata peruolauit, & aures subintrauit. Omnibus enim sese subtrahentibus Rex nociuè insidiabatur. Deinde Rege iubente, capti sunt *Iudæi* per totam Angliam vtriusque sexus & incarcerati; pœnisque grauissimis afflicti, vt de pecunia sua Regis facerent voluntatem. Quorum quidam grauiter torti, dederunt omnia quæ habebant: &

Iudæi ad redemptionẽ grauissimam compelluntur.

1210. pluta promittebant, vt sic possent euadere tot genera tormentorum. Inter quos, vnus apud *Bristollum* variis dilaceratus tormentis; cùm se redimere nec finem facere voluisset; iussit Rex tortoribus suis, vt diebus singulis vnom ex molaribus excuterent dentibus: donec Regi decem millia marcarum argenti persoluisset. Cùmque tandem per dies septem tot dentes cum intolerabili cruciatu excussissent; & die octauo simile opus agere tortores iam incepissent: Iudæus ille vtilium tardus promisor, dedit pecuniam memoratam; vt septem dentibus euulsis, octauum sibi soluere liceret.

De excommunicatione Othonis Imperatoris. Circa dies istos *Otho Romanorum* Imperator, inemor Sacramenti quod fecerat, cùm à Papa ad imperium fuerat sublimatus; quòd videlicet dignitates imperij conseruaret, & iura dispersa pro possibilitate sua reuocaret: fecit per Sacramentum legalium hominum Imperij, Dominica castella sua, & alia iura ad dignitatem Imperialem spectantia perquiri, & quæcunque per recognitionem ad ius imperij spectare didicerat, in vsus suos conuertere laborabat. Hac autem de caosa, orta est dissensio grauissima inter Dominum Papam & Imperatorem memoratum; eò quòd tempore quo vacabat Imperium, idem Papa castella plurima cum rebus aliis occupauerat, quæ ad dignitatem Imperij pertinebant. Vnde Imperator, quia quod suum erat reuocare studuit; ipsum Papam sine merito ad odiũ prouocauit. *Fredericum* quoque Regem *Sicilia*, idem Imperator grauiter persequutus est; qui similiter dum vacauit Imperium, quasdam munitiones occupatas detinuit. Vnde Papa memoratus ipsum Imperatorem per nuncios & literas frequenter admonere studuit, vt tam à persequutione *Romana* Ecclesiæ, quàm à Regis *Sicilia* ac tutelæ commissæ sedi Apostolicæ exhæredatione cessaret. Imperator autem nunciis Domini Papæ tale perhibetur dedisse responsum: Si (inquit summus Pontifex Imperij iura iniustè possidere desiderat, à Sacramento quod tempore consecrationis meæ ad dignitatem Imperialem me iurare compulit, absoluat: quòd videlicet dispersa imperij iora reuocarem. Denique cum Papa ipsum Imperatorem à præstito iuramento quod omnes Imperatores in sua consecratiooe, inspectis sacrosanctis Euangeliis iurare tenentur, absoluere ooluit; & Imperator è contra, Imperij iura, quæ iam parte maxima in manu potenti reuocauerat, reddere contempsit idem Papa in ipsum Imperatorem sententiam excommunicationis tulit; atque vniuersos tam *Alemanniæ* quàm imperij *Romani* magnates, ab eius fidelitate absoluit. Et hinc odium Regis *Iohannis*, & itam efficaciter obdurauit.

Rex Iohannes in Hyberniam contendit. Eodem anno, Rex *Anglorum Iohannes* apud *Penbroc* in *Wallia* copioso exercitu congregato; profectus est in *Hyberniam*: & ibi applicuit octauo Idus Iunij. Cùmq; venisset ad *Dublinensem* ciuitatem, occurrerunt ei ibidem plusquàm viginti reguli illius Regionis: qui omnes timore maxima perterriti, homagiũ ei & fidelitatem fecerunt. Pauci tamen ex regulis superstetuut, qui ad Regem venire contempserunt; eò qnòd in locis inexpugnabilibus habitabant. Fecit quoque Rex ibidem constituere leges & consuetudines *Anglicanas*: ponens Vicecomites aliósque ministros, qui populum Regni illius iuxta leges *Anglicanas* iudicarent. Præfecerat autem ibidem *Iohannem de Gray* Episcopum *Norwicensem* iustitiarium, qui denarium Terræ illius, ad pondus numismatis Angliæ fecerat fabricari: & tam obolum quàm quadrantem rotundum fieri præcepit. Iussit quoque Rex, vt illius monetæ vsus tam in Anglia quàm in Hybernia communis ab omnibus haberetur: & vtriusque Regni denarius, in thesauris suis indifferenter poneretur. De hac autem rotunditate, *Merlinus* vates prophetauit dicens: *Findetur forma commercij, dimidium rotundum erit.* His ita gestis, Rex in manu forti progrediens, cepit plurimas hostium suorum munitiones fugientibus à facie eius *Waltero de Lasci* viro nobili cum aliis multis, qui in manus eius incidere metuebant. Tandem veniens in prouinciam Regionis illius, quæ *Mide*, nuncupatur, *Matildem* vxorẽ *Willelmi de Brause*, & *Willelmum* filium eius, eum vxore sua, in quadam munitiooe obsedit & cepit: à quo clàm euadentes, & posteà rursus capti insula de *May*, Regi sunt præsentati, vinculis constrictos asperrimis, missi in Angliam, & in castello de *VVindlesbores*, sub arcta custodia deputauit, qui omnes Rege iubente fame perierunt. Rex denique *Iohannes* cùm in parte maxima de tota *Hybernia* pro libitu suo disposuisset; naues cum triumpho ingressus, in Angliam applicuit tertio Kalendas Septembris. Deinde *Londonias* cum festinatione properans, fecit omnes Angliæ prælatos in sua præsentia conuenire. Venerunt autem ad hanc generalem vocationem, Abbates, Priores, Abbatissæ, Templarij, Hospitalarij, Custodes villarum ordinis Cluniacensis, & aliarum regionum transmarinarum, cuiuscunq; dignitatis & ordinis: qui omnes ad tam grauem compulsi sunt redemptionem, ac rerum Ecclesiasticarum dilapidationem, quòd summa extortæ pecuniæ excreuisse fertur ad centum millia librarum sterlingorum. Albi quoque Monachi de regno Angliæ, aliis exceptis, quadraginta millia librarum argenti, iu hoc tallagio' vellent nollent) cassatis priuilegiis, Regi persoluerunt. Cuius rei seriem si quis plenius prosequeretur; lachrymas excuteret Tyrannorum, & animos audientium perturbaret. *Merlini vaticinium.* Eodem anno, *Walterus de Gras* electus est in Episcopum *Cestrensem*; *Henricus* Archidiaconus *Stafford*, in *Exoniensem*. *Iudai* pro nimia eorum afflictione multi à regno aufugerunt.

Rex Iohannes Reges wallenses subiugauit. Anno gratiæ millesimo ducentesimo vndecimo, Rex *Anglorum Iohannes* fuit ad Natale Domini apud *Eboracum* præsentibus Comitibus & Baronibus regni. Quo etiam anno idem Rex apud *Album* Monasterium, magno exercitu congregato, profectus est in *Walliam*; octauo Idus Iulij: vbi in fortitudine graui, *Wallia* interiora perlustrans, ad *Snandunam* vsque, obuia sibi quæque conterendo penetrauit. Reges omnes & nobiles, sine contradictione sibi subiugauit. De subiectione in posterũ, obsides viginti octo suscepit; ac inde cum prosperitate in die Assumptionis beatæ Mariæ, ad *Album* Monasterium remeauit; veniensque apud *Northamptonam* nuncios Domini Papæ ibidem cum mandatis Apostolicis obuios habuit. *Pandulphum* videlicet Subdiaconum, & Domini Papæ familiarissimum, ac de militia *Templi*, fratrem *Durandum*. Qui ad hoc venerunt, vt pacem inter regnum & Sacerdotium reformarent. Rex autem ad exhortationem nunciorum gratanter cõcessit, vt archiepiscopus *Cantuariensis* & monachi, atq; omnes Episcopi ab *Anglia* proscripti, cũ pace sua redirent ad propria. Sed quia de damnis datis, & de bonis eorũ confiscatis, Rex Archiepiscopo & Episcopis satisfacere noluit; nunci infecto negotio ad *Gallias* remeãrũt. Quo facto, Rex *Iohannes* cepit à militibus, qui exercitui in *Wallia* non interfuerunt; de quolibet scuto duas marcas argenti. Eodem anno, vir nobilis & miles egregius *Rogerus Cestria* Constabularius vitam finiuit. 1211

Eodem

1212 *Rex Francorum Reginaldum Bononiæ comitem proscripsit.*

EOdem tempore *Reginaldus* comes *Bononiæ*, vir strennus & in arte militari probatissimus, à *Philippo* Rege *Francorum* de comitatu suo iniustè expulsus, & bonis omnibus priuatus est. Quo expulso, Rex *Francorum* dedit *Philippo* filio suo comitatum illum, cum filia & hærede legitima Comitis memorati; iure perpetuo possidendum. Comes verò *Reginaldus* in *Angliam* veniens, à rege *Iohanne* honorificè susceptus est. De cuius liberalitate, idem Comes trecentas libratas terræ larga distributione suscipiens, regi memorato homagium & fidelitatem fecit. *Leolinus* princeps *Nortwalliæ* compellitur ad deditionem. Obiit circa hoc tempus *Robertus* de *Thunam*.

Mors Willielmi de Braosia.

PEr idem tempus *Willielmus* de *Braose* senior, qui à facie regis *Anglorum Iohannis* ab *Hybernia* ad partes fugerat *Gallicanas*, apud *Ebulam* vigilia sancti *Laurentij* obiit, cuius corpus delatum est *Parisios*, in abbatiáque sancti *Victoris* honorificè sepultum. Eodem anno *Innocentius* Papa, cùm Rex *Anglorum Iohannes*, nuncijs eius sibi monita prædicantibus salubria, acquiescere contempsisset; multimodam ipsius contumaciam supra modum admirans, *Reges & alios omnes tam pauperes quàm potentes, ad coronam* Angliæ *spectantes, à Regis fidelitate & subiectione absoluit: districtè & sub pœna excommunicationis prohibens vniuersis & singulis, quatenus ipsum in mensa, consilio & colloquio arctiùs euitarent.* Habuit autem rex hac interdicti tempestate consiliarios iniquissimos, quorum nomina pro parte hic ponere non omittam. *Willielmus* quoque frater regis & Comes *Saresburiensis*, *Albericus* de *Ver*, comes *Oxoniensis*, *Gaufridus filius Petri Angliæ* iusticiarius. Tres Episcopi curiales, *Philippus Dunelmensis*, *Petrus Wintoniensis*, & *Iohannes Noruicensis*, *Richardus* de *Marisco* regis Cancellarius, *Hugo* de *Neuilla* protoforestarius, *Willielmus* de *Wrotham* custos portuum maris, *Robertus* de *veteri Ponte*, & *Yuo* frater eius, *Brenus* de *insula*, & *Gaufridus* de *Luci*, *Hugo* de *Baslul*, & *Berardus* frater eius, *Willielmus* de *Cantelu*, & *Willielmus* filius eius, *Fulco* de *Cantelu*, & *Reginaldus* de *Cornhelle* vicecomes *Cantiæ*, *Robertus* de *Braibroc*, & *Henricus* filius eius, *Philippus* de *Vletoris*, & *Iohannes* de *Bassingburne*, *Philippus Marci* castellanus de *Notingham*. *Petrus* de *Maulei*, & *Robertus* de *Gaugi*, *Gerardus* de *Atie*, & *Ingelardus* nepos eius, *Falco* & *Willielmus Briuere*, *Petrus* filius *Hereberti* & *Thomas Basset*: & alij multi quos longum esset enumerare: qui regi in omnibus placere cupientes, consilium non pro ratione, sed pro voluntate dederunt. Tempore quoque sub eodem, migrauerunt à sæculo *Gaufridus Eboracensis* Archiepiscopus, cui successit Walterus. Obiit quoque Comes de *Alba maria*, & Abbas sancti *Edmundi Sampson*, qui aquæductum, & multa bona fecit Ecclesiæ suæ.

Rex Anglorum filium Regis Scotiæ Alexandrum cingulo militari donauit.

ANno domini millesimo ducentesimo duodecimo, rex *Iohannes* fuit ad Natale apud *Windleshores*, & in Quadragesima sequenti, Dominica qua cantatur, *Lætare Hierusalem*, idem rex *Alexandrum* filium regis *Scotorum*, & hæredem legitimum, *Londoniis* apud sanctam *Brigidam*, hospitale de *Clerke vel* tenens festum, in mensa cingulo militari donauit. Eodem anno *Malgerus Wigorniensis* Episcopus, ob libertatem Ecclesiæ *Anglicanæ*, & executionem iustitiæ, exul & proscriptus de regno *Angliæ*, apud *Pontiniacum* diem clausit extremum.

EOdem tempore, *Wallenses* de latibulis hostiliter prorumpentes, ceperunt quædam castella regis *Anglorum*, atque omnes quos in eis inuenerunt milites & seruientes, amputatis capitibus peremerunt, villásque quàm plurimas iniecto igne combusserunt, ac demùm prædam maximam & spolia congerentes, in sua sese sine sui dispendio receperunt. Quod factum, cùm ad regis *Anglorum* notitiam peruenisset, indignatus est valdè, & congregans exercitum innumerabilem militum, equitum simul & peditum, omnes fines *Wallensium*, cum ipsis *Wallensibus* exterminare disposuit. Cùmque rex tandem ad *Notingham* cum multo hominum tumultu peruenisset, antequàm cibum sumeret, fecit viginti octo pueros, quos anno præterito à *Wallensibus* susceperat obsides, in vltionem iam dictæ transgressionis, patibulo suspendi. Deinde cum sedisset ad mensam, cibis intendens & potibus, venit nuncius ad Regem ex parte Regis *Scotiæ*, qui ei literas suæ prouisæ proditionis porrexit. Quo facto, venit alius nuncius ex parte filiæ eiusdem Regis vxoris, videlicet *Leolini* Regis *Valliæ*, qui Regi alias literas, prioribus non dissimiles tradidit, dicens secretum esse quod literæ continebant. Rex verò post prandiũ diuertens ad locum secretum, iussit sibi tenorem exponere literarum. Literæ verò licèt de regionibus venirent diuersis, vnam tamen sententiam continebant. Cùmque adhuc spretis his comminationibus, ad *Cestriam* venisset, iterum venerunt ad eum nuncij & literæ: quod videlicet Rex, si bellum aggrederetur inceptum, aut à suis magnatibus perimeretur, aut hostibus ad perdendum traderetur. Rex autem cùm talia audisset, perturbatus est valdè, & animo consternatus; atque cùm intellexisset magnates *Angliæ* à sua esse fidelitate absolutos, maiorem literis sibi destinatis fidem adhibuit. Vnde propositum vtiliter commutans, iussit omnem exercitum ad propria remeare; veniénsque ad vrbem *Londoniarum*, misit nuncios ad magnates vniuersos sibi de fidelitate suspectos, exigens obsides ab eis; vt probaret qui vellent & qui nollent eius obtemperare præceptis. Illi verò regiis iussionibus resistere non audentes, remiserunt filios, nepotes & cognatos suos ad libitum Regis, & sic indignatio eius aliquantulùm conquieuit. Veruntamen *Eustachius* de *Vesci*, & *Robertus* filius *Walteri*, de proditione memorata accusati; & Regi nimis suspecti, recesserunt ab *Angliæ*; *Eustachius* videlicet in *Scotiam*, & *Robertus* ad *Gallias* diuertentes.

1212. *Rex Anglorum de sua proditione admonetur.*

De Petro heremita & eius prophetia.

SVb his quoque diebus, erat in prouincia *Eboracensi*, heremita quidam *Petrus* nomine, qui eò quòd multis futura multa prædixerat, sapiens dicebatur. Hic inter alia quæ spiritu prophetiæ tactus viderat de Rege *Iohanne*; palàm coram cunctis astantibus & audire volentibus, illud prædicando publicè asserebat, *quod non foret rex in die Dominica Ascensionis proximo sequentis nec deinceps; sed die illa, coronam* Angliæ *ad aliud transferri prædixit*. Cuius assertio cùm ad Regis notitiam deuenisset, & ipso iubente, ad eius præsentiam adductus fuisset: quæsiuit ab eo rex, *si die illo esset moriturus, vel quo ordine à regni solio priuaretur.* Qui respondit: *Noueritis certissimè quòd die prædicta rex non eris. Et si de mendacio conuictus fuero, de me quod placuerit faciatis.* Cui Rex, fiat inquit secundùm verbum tuum. Tunc Rex tradidit illum *Willielmo* de *Harecurt* custodiendum; quem idem *Willielmus* custodibus & arctioribus vinculis constrictum, apud *Corfuum* incarcerauit, donec probaret quem exitũ res haberet. Quod verbũ in breui per remotas prouincias ita disseminatum est, quòd ferè omnes qui hoc audierunt, dictis eius adeò fidem adhibuerunt, ac si assertio illius de cœlo sonuisset. Erãt insuper hac tempestate multi nobiles in regno *Angliæ*, quorũ Rex vxores & filias illis murmurãtibus

1212 oppreſſerat: alij quos indebitis exactionibus ad extremam inopiam perduxerat, nonnulli quorum parentes & carnales amicos exulauerat, eorum hæreditates in ſuos vſus conuertens. Vnde factum eſt, vt idem Rex tot ferè habuit hoſtes, quot habuit magnates. Vnde hoc inſtanti tempore, cùm ſe cognouiſſent ab eius fidelitate ſolutos gauiſi ſunt valdè; ita quòd ſi famæ creditur, miſerunt Regi Francorum chartam ſingulorum eorundem procerum ſigillis munitam, vt ſecurè veniret in Angliam, Regnum illicò recepturus, & cum gloria & honore coronandus.

Rex Anglorum Iohannes à regno abiudicatur.

CIrca hos denique dies, *Stephanus* Archiepiſcopus Cantuarienſis, *VVillielmus* Londinenſis & *Euſtachius Elyenſis* Epiſcopi, *Romam* profecti, intimauerunt Domino Papæ multimodas rebelliones & enormitates quas fecerat Rex Anglorum *Iohannes*, à tempore interdicti vſq; in præſentem diem: manus ſæuitiæ & crudelitatis, contra Dominum ſanctamque Eccleſiam inſatigabiliter aggrauando. Vnde humiliter Domino Papæ ſupplicabant, vt *Anglicana* Eccleſiæ, iam quaſi in extremis laboranti, dignaretur piæ miſerationis intuitu ſubuenire. Tunc Papa graui mœrore propter deſolationem Regni Angliæ confectus, de conſilio Cardinalium, Epiſcoporum, & aliorum virorum prudentium, ſententialiter definiuit, vt Rex Anglorum *Iohannes* à ſolio Regni deponeretur: & alius Papa procurante, ſuccederet qui dignior haberetur. Ad huius quoque ſententiæ executionem, ſcripſit Dominus Papa potentiſſimo Regi Francorum *Philippo*; quatenùs *remiſſionem omnium ſuorum peccaminum, hunc laborem aſſumeret: & Rege* Anglorum *à ſolio Regni expulſo, ipſe & ſucceſſores ſui Regnum* Angliæ *iure perpetuo poſſiderent.* Scripſit inſuper omnibus magnatibus, militibus, aliiſque bellatoribus per diuerſas nationes conſtitutis, vt *ad Regis* Anglorum *deiectionem, ſeſe Cruce ſignarent; Regemque* Francorum *in hac expeditione Ducem ſequentes, vindicare iniuriam vniuerſalis Eccleſiæ laborarent.* Statuit prætereà, *vt quicunque ad expugnandum Regem illum contumacem opes impenderint vel auxilium, ſicut illi qui ſepulchrum Domini viſitant: tam in rebus quàm in perſonis & animarum ſuffragiis in pace Eccleſiæ ſecuri permaneant.* His geſtis, miſit Dominus Papa à latere ſuo *Pandulphū* Subdiaconum, ad partes *Gallicanas*, cum Archiepiſcopo & Epiſcopis ſupradictis: vt in ipſius præſentia, ea quæ ſuperiùs digeſta ſunt, exequatur. Sed *Pandulphus* à Papa recedens, remotis omnibus, ſecretiſſima allocutione ſciſcitatus eſt, ſi fortè in Rege Anglorum fructū pœnitentiæ inueniret, ita quòd vellet ſatisfacere domino & Eccleſię Romanæ, atque aliis omnibus ad illud negotium ſpectantibus, quid ſibi inde fieret placeret. Tunc Papa *Pandulpho* quandam pacis formam euidenter expreſſit; cui ſi Rex aſſentire decreuerit, apud ſedem Apoſtolicam poterit gratiam inuenire. Hæc autem pacis forma inferius deſcripta continetur. Per idem tēpus Rex capi fecit *Galfridum* de *Norwic* clericum ſuum fidelem, prudentem & elegantem, & in caſtro de *Notingham* pœna excogitata, vſque ad mortem torqueri. Quod videns Magiſter *Willielmus* de *Neccoto* ſocius dicti *Galfridi*; vir non minoris valoris, fugit in *Franciam*, & apud *Curbelium* diu latitauit; ne ſicut *Galfridus* immeritò necaretur. Ipſo eodem tempore, Rex *Iohannes* factus de Rege tyrannus, qui quendam armigerum *Falconem* impoſuerat cuſtodię cuidam in *Marchia Walliæ*; ſciens illum nullum facinus abhorrere: vocauit ipſum vt in Barones bacchatetur. Erat autem ruptarius nequiſſimus; *Neuſter* natione, & ſpurius. Sed & ipſe multò crudeliùs quàm ei iuſſū fuit, in ipſos deſæuiit, ſicut dicetur inferiùs; propter quod Rex factus ei propitius: dedit ei nobilē dominam *Margaretam* de *Ripariis*, cum omnibus terris eam contingentibus. Hoc anno combuſta eſt Eccleſia ſanctæ *Mariæ* de *Suwerc Londinenſis*, & pons *Londinenſis* inter tres columnas: & capella ſimiliter ſuper pōtem cum magna parte ciuitatis & parte villæ de *Suwerc*, igne *Tamiſiam* tranſiliente: perieruntq; circiter mille homines cum mulieribus & pueris, in nocte ſcilicet tranſlationis ſancti *Benedicti*. 1213.

Reditus Cantuarienſis Archiepiſcopi & Epiſcoporum à ſede Apoſtolica: & de morte Galfridi Eboracenſis.

ANno Domini milleſimo ducenteſimo decimo tertio, Rex *Iohannes* ad Natale Domini tenuit Curiam ſuam apud *Weſtmonaſterium*; cum pauco admodum militum comitatu. Quo etiam tempore *Galfridus Eboracenſis* Archiepiſcopus, poſtquàm per ſeptennium pro libertate Eccleſiæ, & executione iuſtitię exilium paſſus eſt, diem clauſit extremum. Eodem anno menſe Ianuario, redierunt à curia *Romana Stephanus Cantuarienſis* Archiepiſcopus, *Willielmus Londonenſis*, & *Euſtachius Elyenſis* Epiſcopi, & habito in partibus tranſmarinis concilio, Regi *Francorum* & Epiſcopis *Gallicanis*, cum clero pariter & populo, ſententiam, quæ in Regem *Anglorum Romæ* pro cōtumacia lata fuerat, ſolemniter promulgārunt. Deinde ex parte Domini Papæ, tam Regi *Francorum* quàm cæteris vniuerſis, in remiſſionem ſuorum peccaminū iniunxerunt, vt omnes pariter ad *Angliam* hoſtiliter accedentes, *Iohannem* Regem à regni ſolio deponerent: & aliū qui dignus eſſet, auctoritate Apoſtolica ſubrogarent. Tunc Rex *Francorum* rem diu deſideratam intelligens, accinxit ſe ad pugnam; atque omnes ſuę ditionis homines, Duces videlicet, Comites & Barones, milites & ſeruientes, cum equis & armis iuſſit in octauis Paſchæ ſub nomine *Culuertagij* apud *Rothomagū* ita potenter cōuenire, ne criminе læſæ Maieſtatis damnum exhęredationis incurrere viderentur vulgariter ſub nomine *Felonis*. Fecit prætereà omnes naues ſuæ poteſtatis, & alias multas quas colligere poterat, frumento, vino, carne, & diuerſis armamētis optimè muniri: vt in omniū copiam rerum, tam numeroſus exercitus abundaret. Tunc temporis quoque, Rex vulpina calliditate ab omnibus religioſorum domibus ad excuſandum excuſationes in peccatis, chartas exigit; quibus teſtarentur ſe gratis contuliſſe, quęcunque ab eis violenter extorſit.

Rex Iohannes ſuis hoſtibus obuiare conatur.

REx Anglorum *Iohannes*, de omnibus quæ in Tranſmarinis partibus agebantur, per exploratores edoctus; cogitauit qualiter callidè inſidiis ſibi paratis reſiſtere potuiſſet. Fecit itaque menſe Martio idem Rex, inbreuiate omnes naues de vniuerſis portubus totius Angliæ per hoc breue: quod ſingulis portuum Bailiuis hæc verba direxit. *Iohannes Rex Angliæ, &c. Præcipimus tibi, quatenus ſtatim viſis literis iſtis, eas in propria perſona vnà cum Bailiuis portuum ad ſingulos portus de Bailiua tua, & facias diligenter inbreuiare omnes naues ibi inuentas, quæ poſſunt ferre ſex equos vel plures, & præcipias ex parte noſtra magiſtris omnium nauium illarum, & illis quorum naues ſunt quòd ſicut ſe & naues ſuas & omnia ſua diligunt, habeant illas apud* Porteſmue *in media Quadrageſima, benè adornatas bonis & probis Marinellis & benè armatis, qui ituri ſunt in ſeruitium noſtrum ad liberationes noſtras, & tunc habeas ibi memoriter, & diſtinctè inbreuiatum quot naues in ſingulis portubus inueneris, & quorum ipſæ ſint, & quotequos qualibet ferre poſſit. Et tunc facias nobis ſcire, quot & quæ naues non fuerint in portubus ſuis die Dominica proxima poſt cineres, ſicut præceperamus. Et habeas ibi hoc breue, teſte meipſo apud nouū Templū, tertia die Mart.* His ita geſtis de

nauibus

1213. nauibus, miſit Rex alias literas, ad omnes Vicecomites Regni ſui ſub hac forma. *Iohannes Rex Angliæ, &c. Summone per bonos ſummonitores, Comites, Barones, milites, & omnes liberos homines & ſeruientes, vel quicunque ſint, & de quocunque, teneant, qui arma habere debent, vel arma habere poſſint, & qui homagium nobis vel ligantiam fecerunt. Quod ſicut nos & ſeipſos, & omnia ſua diligunt, ſint apud* Douerам *ad inſtans clauſum Paſcha, benè paratis cum equis & armis, & cum toto poſſe ſuo ad defendendum caput noſtrum, & capita ſua, & terram Angliæ. Et quod nullus remaneat qui arma portare poſſit, ſub nomine* Culuertagij *& perpetuæ ſeruitutis. Et vnuſquiſque ſequatur Dominum ſuum, & qui terram non habent & arma habere poſſint, illuc veniant ad capiendum Solidatas noſtras. Et in omnem attractum victualium, & omnia mercata Bailiuarum tuarum venire facias, vt ſequantur exercitum noſtrum, ita quòd nullum mercatum de Bailiuis tuis alibi teneatur: & tu ipſe tunc ſis ibi cum prædictis ſummonitoribus. Et ſcias quòd ſcire volumus, quomodo venerint de Bailiuis tuis, & qui venerint & qui non. Et videas quod tu ita effortiatè venias cum equis & armis, & hac ita exequaris, ne inde ad corpus tuum nos capere debeamus. Et tu inde habeas rotulum tuum, ad nos certificandum qui remanſerint.* His ergo literis per Angliam diuulgatis, conuenerunt ad maritima in locis diuerſis, & Regi magis ſuſpectis; videlicet apud *Doueram*, *Feuereſham*, & *Gipeſ-icum*, homines diuerſæ conditionis & ætatis, nihil magis quàm opprobrium *Culuertagij* metuentes. Sed cùm poſt dies paucos, tantæ multitudini victus defuiſſet, remiſeruot ad propria Principes militiæ ex inermi vulgo multitudinem copioſam, milites ſolummodò ſeruientes & liberos homines, cum Baliſtariis & Sagittariis iuxta maritima retinentes. Venit prætereà de *Hybernia Iohannes* Epiſcopus *Norwicenſis*, cum militibus quingentis & equitibus multis ad Regem; & ab ipſo gratanter ſuſceptus. Omnibus igitur congregatis ad pugnam, æſtimati ſunt in exercitu apud *Barhamdonam* inter milites electos & ſeruientes, ſtrenuos & benè armatos, ſexaginta millia virorum fortium, quibus ſi erga Regem Angliæ & defenſionem patriæ, cor fuiſſet & anima vna, non fuiſſet Princeps ſub cœlo, contra quem Regnum Angliæ ſe non defenderet. Conſtituit prætereà Rex cum aduerſariis nauale prælium conſerere; vt eos pelago ſubmergeret, antequàm terram occuparent. Habebat namque claſſem vberiorem quàm Rex Francorum: vnde maximam ſecuritatem concepit hoſtibus reſiſtendi.

Aduentus Pandulphi ad Regem

DVm autem Rex Anglorum cum innumera armatorum copia, circa maritima, Regis Francorum præſtolaretur aduentum; applicueruot duo fratres de Militia Templi apud *Doueram*, & venientes amicabiliter ad Regem, dixeruot ei. Miſſi ſumus ad te, ô Rex potentiſſime, ex parte *Pandulphi* Subdiaconi, ac Domini Papæ familiaris; qui pro vtilitate veſtra & Regni veſtri, vobiſcum petit habere colloquium: proponet enim quandam tibi pacis formam, qua poteris Deo & Eccleſiæ reconciliari; licet in Curia Romana à iure Regni Angliæ abiudicatus fueris, & ſeotentialiter condemnatus. Rex verò cum *Templariorum* verba intellexiſſet, miſit *Templarios* memoratos propter *Pandulphum* quantociùs transfretare. Venit ergo *Pandulphus* (vt dictum eſt) inuitatus ad Regem; & apud *Doueram* cum ipſo loquutus eſt dicens: Ecce Rex Francorum potentiſſimus, in oſtio *Sequana* fluminis cum innumera nauium multitudine, & maximo militum, equitum, peditúmque ſtipatus agmine ad hoc expectat; vt maioribus adhoc vallatus cateruis, ſuper vos & Regnum veſtrum hoſtiliter veniat, & quaſi Domino & ſummo Pontifici rebellem, à Regno te violenter depellat, atque authoritate ſedis Apoſtolicæ, Regnum Angliæ perpetuo iure poſſideat. Veniunt & cum illo omnes Epiſcopi dudum ab Anglia proſcripti, cum clericis & laicis exulantibus, vt ipſo duce, ſedes Epiſcopales cum rebus aliis, te inuito recipiant, & obſequium vobis olim & anteceſſoribus veſtris exhibitum, ipſi de cætero reuerenter impendant. Iactat ſe prætereà idem Rex, chartas habere omnium ferè Angliæ magnatum de fidelitate & ſubiectione; vnde plenam concipit ſecuritatem, ad finem optimum rem perducere inchoatam. Conſule ergò ſaltem nunc quaſi in extremis agenti, vtilitati tuæ; vt ad pœnitentiam redeas, & Dominum quem cõtrare ad vindictam prouocaſti grauiſſimam, placare ne differas. Si enim ſufficientem volueris præſtare cautionẽ, iudicio Eccleſiæ parẽdi, & humiliari pro ipſo, qui ſe pro te humiliauit poteris ex clementia ſedis Apoſtolicæ regnum recuperare, à quo pro contumacia Romæ abiudicatus fuiſti. Nunc autem ne ſupergaudeant de te inimici tui, reuertere ad cor tuum; cauens ne te in talem difficultatem inducas, de qua te volens expedire non valeas.

REx denique *Iohannes* his auditis ac medullitùs intellectis, confuſus eſt valdè; & mente nimis perturbatus, videns vndiq; ſibi periculum imminere. Erant enim quatuor cauſæ principales, quæ ipſum ad pœnitentiam ſimul & ſatisfactionem compulerunt. Prima, quod iam per quinquennium excommunicatus permanſerat, Deúmque & ſanctam Eccleſiam in tantum offenderat, quòd de ſalute animæ penitùs deſperabat. Secunda, quod Regis Francorum aduentum metuebat, qui circa maris littora cum innumera armatorum copia expectans, inſidias ſuæ deiectionis parabat. Tertia, quòd ſi ſorte cum hoſtibus ſuperuenientibus belli certamen iniret; verebatur ne à magnatibus Angliæ & propria gente, ſolus in campis relinqueretur, aut inimicis perdendom traderetur. Quartam verò cauſam aliis plus omnibus timebat: Inſtabat enim dies Dominicæ Aſcenſionis, in qua iuxta prophetiam *P. Heremita*, de quo ſuperius relatum eſt, cum ipſa vita regnum tam temporale quàm æternũ amittere verebatur. His autem & cõſimilibus cauſis in deſperationem prolapſus, perſuaſionib⁹ *Pandulphi* acquieuit, & ſubſcriptam pacis formam non ſine dolore conceſſit. Iurauit ergo Rex, tactis ſacroſanctis Euangeliis in præſentia *Pandulphi, ſe iudicio Eccleſiæ pariturum, & ſexdecim cum eo Comites & Barones ex potentioribus Regni in animam ipſius Regis. Quòd ſi fortè facti pœniteret, ipſi eum pro poſſibilitate ad ſatisfactionem compellerent.* *Rex Iohannes ad pœnitentiam reuocatur.*

COnuenerunt apud *Doueram* decima tertia die Maij, videlicet die Lunæ proxima ante Aſcenſionem Domini, Rex & *Pandulphus*, cum Comitibus, Baronibus & turba multa nimis: vbi in ſubſcriptam pacis formam vnanimiter conſenſerunt.

Iohannes *Dei gratia Rex* Angliæ, *omnibus præſentes literas inſpecturis, ſalutem. Per has patentes literas, ſigillo noſtro munitas, volumus eſſe notum, quod nobis præſentibus hi quatuor Barones noſtri*, Willielmus *ſcilicet Comes* Sariſberiæ *frater noſter, & Reginaldus Comes* Bononiæ, Willielmus *ſcilicet Comes* Warenne, *&* Willielmus *Comes de* Ferariis, *iurauerunt in animam noſtram, quod nos ſubſcriptam pacis formam bona fide per omnia curabimus obſeruare. In primis itaq; ſolemniter & abſolutè iuramus ſtare mandatis Domini Papæ, coram eius Legato aut nuncio,* *Charta Regis Iohannis, qua Archiepiſcopo Cantuarienſi & Monachis & aliis Angliæ Prælatis, ſatisfacere promittit.*

1213. *super omnibus, pro quibus excommunicati sumus ab ipso; & veram pacem & plenam securitatem præstabimus venerabilibus viris,* Stephano *Cantuariensi Archiepiscopo,* Willielmo *Londinensi,* Eustachio *Eliensi,* Ægidio *Herefordensi,* Iocelino *Bathoniensi, &* Huberto *Lincolniensi Episcopis, Priori quoque & Monachis Cantuariensibus, &* Roberto *filio* Walteri, *&* Eustachio *de* Vesci, *nec non & cæteris clericis & laicis ad hoc negotium contingentibus: præstando simul coram eodem Legato vel Delegato publicè iuramentum; quòd ipsos cum suis nec lædemus, nec lædi faciemus, vel permittemus in personis vel rebus, illisque dimittemus omnem indignationẽ, & in gratiam nostram eosdem recipiemus, ac tenebimus bona fide: quódque præfatos Archiepiscopum & Episcopos non impediemus, nec faciemus, nec permittemus aliquatenùs impediri, quo minùs ipsi liberè suum exequantur officium, & plena iurisdictionis suæ authoritate, prout debent, vtantur. Et super his, tam Domino Papæ, quàm ipsi Archiepiscopo & singulis Episcopis, nostras patentes literas exhibebimus, facientes ab Episcopis & Comitibus & Baronibus nostris, quot & quos præfati Archiepiscopus & Episcopi postulant iuramenta, & eorum patentes literas exhiberi, quòd ipsi bona fide studebant, vt hæc pax & securitas firmiter obseruetur. Et si fortè, quod Deus auertat, per nos ipsos vel alios contra venerimus, ipsi pro Ecclesia, contra violatores securitatis & pacis, mandatis Apostolicis inhærebunt, nósque perpetuò vacantium Ecclesiarum custodias amittamus. Quòd si fortè nequiuerimus ad hanc vltimam partem iuramenti eos inducere, videlicet quod si per nosmet ipsos, vel alios contra venerimus; ipsi pro Ecclesia contra violatores pacis & securitatis, mandatis Apostolicis inhærebunt. Nos propter hoc Domino Papæ, ac Ecclesiæ Romanæ per nostras patentes literas obligamus omne ius Patronatus, quod habemus in Ecclesiis Anglicanis. Et sic omnes literas quæ pro securitate prædictorum sunt exhibendæ, præfatis Archiepiscopo & Episcopis ante suum ingressum in Angliam transmittemus. Si verò nobis placuerit, sæpè fatus Archiepiscopus & Episcopi præstabunt, saluo honore Dei & Ecclesiæ, iuratoriam cautionem & literatoriam, quòd ipsi nec per se nec per alium contra personam nostram vel coronam nostram aliquid attentabunt, nobis prædictam eis pacem & securitatem seruantibus illibatam. De ablatis autem plenam restitutionem, & de damnis recompensationem sufficientem omnibus impendemus, tam clericis quàm laicis ad hoc negotium pertinentibus, non solùm rerum, sed omnium libertatum, & restitutas conseruabimus libertates. Archiepiscopo quidem & Episcopo Lincolniensi à tempore suæ consecrationis, aliis autem à tempore discordiæ inchoatæ. Nec obstabit aliqua pactio vel promissio seu concessio, quo minùs & damna recompensentur & restituantur ablata, tam viuorum quàm & defunctorum. Nec aliquid retinebimus prætextu seruitij, quod nobis debuerat impendi, sed postea nobis debita pro seruitio, recompensatio tribuetur. Statimque omnes quos detinemus Clericos, faciemus absolutos dimitti, ac restitui propriæ libertati, cum laicis qui huius occasione negotij detinentur. Incontinenti quoque, post aduentum illius qui nos debet absoluere, faciemus de parte restitutionis ablatorum octo millia librarum legalium Esterlingorum pro soluendis debitis, & faciendis expensis nunciis prædictorum Archiepiscopi & Episcoporum & Monachorum* Cantuariensium *assignari: sine impedimento quolibet per potestatem nostram ad eos liberè deferendorum, vt expediti veniant in Angliam honorificè reuocati: videlicet* Stephano *Cantuariensi Archiepiscopo duo millia & quingentas libras;* Willielmo *Londinensi septingentas & quinquaginta libras,* Eustachio *Eliensi septingentas & quinquaginta libras,* Iocelino *Bathoniensi septingentas & quinquaginta libras,* Huberto *Lincolniensi septingentas & quinquaginta libras, Priori & Monachis Cantuariensibus mille libras. Et protinùs postquàm pacem illam duxerimus acceptandam, assignari faciemus absque mora, Archiepiscopo & Episcopis, clericis in Ecclesiis vniuersis, in manibus nunciorum vel procuratorum ipsorum, mobilia omnia cum administratione libera eorundem, & in pace dimitti. Interdictum verò vt Lagatio vulgariter nuncupatum, quod proponi fecimus contra Ecclesiasticas personas, publicè reuocabimus, protestando per nostras patentes literas Archiepiscopo tribuendas; id ad nos nullatenùs pertinere: quódque illud de cætero contra Ecclesiasticas personas, nullatenùs faciemus proponi: reuocantes præterea vt lagationem laicorum ad hoc negotium pertinentium, & remittentes omnia quæ post interdictum recepimus ab hominibus Ecclesiasticis, præter regni consuetudinem & Ecclesiæ libertatem. Si verò super damnis vel ablatis, aut eorum quantitate vel æstimatione, quæstio fuerit de facto suborta: per Legatum vel delegatum Domini Papæ, receptis probationibus terminetur. Et his omnibus ritè peractis, relaxabitur sententia Interdicti. Super cæteris autem capitulis, si qua fuerint dubitationes subortæ, de quibus meritò debeat dubitari, nisi per Legatum vel delegatum Domini Papæ, de partium fuerint voluntate sopitæ, ad ipsius referantur arbitrium, vt super his quæ ipse decreuerit, obseruentur. Teste meipso, apud* Doueram, *decima tertia die May. Anno regni nostri decimo quarto.*

PEr idem tempus, Rex *Iohannes* arguens *Robertum* filium *Walteri* proditionis & rebellionis; sternere fecit castrum *Baynardi* Londinense in crastino sancti *Hilarij*, per manus Londoniensium, scilicet die Lunæ. Die verò Iouis proximè sequenti, *Nicolaus Thusculanus* Episcopus, legatus in Angliam venit, accedens primò ad *VVestmonasteriũ*; & moram ibidem faciens per octodecim dies, diligentem tractatum habuit cum Conuentu ipsius Ecclesiæ, de reformatione spiritualium & temporalium. Idem verò apud *Euesham* in festo sancti *Edmundi* veniens, *Rogerum* eiusdem Ecclesiæ Abbatem, manifestis ex causis deposuit; substituens ibi *Radulphum* priorem *VVigorniensem*. Eodem quoque tempore obiit *Gaufridus* filius *Petri, Angliæ* Iusticiarius.

R*Eus, vt iam dictum est, expeditis, conuenerunt iterum Rex Anglorum, &* Pandulphus *cum proceribus Regni, apud domum militum Templi, iuxta* Doueram, *decimo quinto die Maii: in vigilia scilicet Dominicæ Ascensionis: vbi idem Rex, iuxta quod* Romæ *fuerat sententiatum, resignauit coronam suam, cum Regnis Angliæ & Hyberniæ, in manus Domini Papæ: cuius tunc vices gerebat* Pandulphus *memoratus. Facta autem resignatione, dedit Papæ & eius successoribus regna prædicta: quæ & charta subscripta confirmauit.* Iohannes *Dei gratia Rex Angliæ, & cæteris omnibus Christi fidelibus hanc chartam inspecturis, salutem in Domino. Vniuersitati vestræ per hanc chartam sigillo nostro munitam, volumus esse notum, quòd cùm Deum & matrem nostram sanctam Ecclesiam offenderimus in multis, & proinde diuina misericordia plurimùm indigeamus, nec quod dignè offerre possimus pro satisfactione Deo & Ecclesiæ debita facienda, nisi nosmetipsos humiliemus & Regna nostra: volentes nosipsos humiliare, pro illo qui se pro nobis humiliauit vsque ad mortem, gratia sancti Spiritus inspirante, non vi interdicti, nec timore coacti, sed nostra bona sponteneáque voluntate, ac communi consilio Baronum nostrorum conferimus, & liberè concedimus Deo & sanctis Apostolis eius* Petro *&* Paulo *& sanctæ Romanæ Ecclesiæ matri nostræ, ac domino Papæ* Innocentio,

Rex Iohannes regnum & coronam Angliæ Papæ Innocentio resignat.

1213. Innocentio, *eiusque Catholicis successoribus; totum Regnum Angliæ, & totum Regnum Hyberniæ, cum omni iure & pertinentiis suis, pro remissione omnium peccatorum nostrorum, & totius generis nostri, tam pro viuis quàm pro defunctis; & amodò illa ab eo & Ecclesia* Romana, *tanquam secundarius recipientes & tenentes; in præsentia prudentis viri* Pandulphi *Domini Papæ Subdiaconi & familiaris. Exinde prædicto Domino Papæ* Innocentio, *eiúsque Catholicis successoribus, & Ecclesiæ* Romanæ, *secundùm subscriptam formam fecimus & iurauimus, & homagium ligium in præsentia* Pandulphi: *si coram Domino Papa esse poterimus, eidem faciemus: successores nostros & hæredes de vxore nostra in perpetuum obligantes, vt simili modo summo Pontifici qui pro tempore fuerit, & Ecclesiæ Romanæ sine contradictione debeant fidelitatem præstare, & homagium recognoscere. Ad indicium autem huius nostræ perpetuæ obligationis & concessionis, volumus & stabilimus, vt de propriis & specialibus redditibus nostris prædictorum Regnorum, pro omni seruitio & consuetudine, quæ pro ipsis facere debemus, saluis per omnia denariis beati* Petri, *Ecclesia* Romana *mille marcas Esterlingorum percipiat annuatim: in festo scilicet sancti* Michaëlis *quingentas marcas, & in Pascha quingentas. Septingentas scilicet pro Regno* Angliæ, *& trecentas pro Regno* Hyberniæ: *saluis nobis & hæredibus nostris, iustitiis, libertatibus, & regalibus nostris. Quæ omnia, sicut supra scripta sunt, rata esse volentes atque firma; obligamus & nos & successores nostros contrà non venire; & si nos vel aliquis successorum nostrorum contra hæc attentare præsumpserit, quicunque ille fuerit, nisi ritè commonitus resipuerit, cadat à iure Regni. Et hæc charta obligationis & concessionis nostræ, semper firma permaneat. Teste meipso, apud domum militum Templi iuxta* Doueram, *coram* H. Dublinensi, *Archiepiscopo,* Iohanni Norwicensi *Episcopo,* Galfrido *filio* Petri, W. *Comite* Sarisberiæ, Willielmo *Comite* Penbroc, R. *Comite* Bononiæ, W. *Comite* Warenne, S. *Comite* Winton. W. *Comite* Arundel, W. *Comite de* Ferrariis, W. Briwere, Petro *filio* Hereberti, Warino *filio* Geroldi, *xv. die May, anno regni nostri decimo quarto.*

Homagium Regis Iohannis factum Papæ Innocentio *& Ecclesiæ* Romanæ.

CHarta itaque Regis in scriptum, vt dictum est, redacta, tradidit eam Rex *Pandulpho. Romam* Papæ *Innocentio* deferendam; & continuò cunctis videntibus, homagium fecit subscriptum. *Ego* Iohannes *Dei gratia Rex Angliæ, & Dominus, Hyberniæ, ab hac hora & in anteà, fidelis ero Deo & beato Petro & Ecclesiæ Romanæ, & Domino meo Papæ Domino* Innocentio, *eiúsque successoribus Catholicè intrantibus. Non ero in facto, in dicto, consensu vel consilio, vt vitam perdant vel membra, vel mala captione capiantur. Eorum damnum si sciuero, impediam, & remanere faciam si potero: alioquin ei quàm citiùs potero intimabo, vel tali personæ dicam, quam eis credam pro certo dicturam. Consilium quod mihi crediderint, per se vel per nuncios suos seu literas suas, secretum tenebo; & ad eorum damnum nulli pandam me sciente. Patrimonium beati Petri, & specialiter Regnum Angliæ, & Regnum Hyberniæ adiutor ero ad tenendum & defendendum, contra omnes homines pro posse meo. Sic me adiuuet Deus, & hæc sancta Euangelia, Amen.* Acta autem sunt hæc, vt prædictum est, in vigilia Dominicæ Ascensionis, præsentibus Episcopis, Comitibus & magnatibus supradictis. *Pandulphus* autem pecuniam, quam in arrham subiectionis Rex contulerat, sub pede suo conculcauit; Archiepiscopo dolente & reclamante. Instabat autem dies Ascensionis Domini in crastino, futurus non solùm Regi, sed & aliis omnibus tam absentibus quàm præsentibus, nimis suspectus propter assertiones *Petri* Heremitæ; qui, vt

Petrus *& eius filius suspenduntur.*

A prædictum est, eidem Regi prophetauerat, quod in die Ascensionis Domini, nec deinceps, erat Rex futurus. Sed cum diem præfixum sanus & incolumis præterisset; Petrum præfatum, qui in castello de *Corf*, in vinculis tenebatur, iussit Rex caudis equorum alligatum, ad villam de *Warrham* per plateas trahi; & ibidem eum filio eiusdem Petri patibulo suspendi. Vnde multis videbatur indignum, quòd tam crudeli morte, pro assertione veritatis puniretur. Si enim ea quæ B superiùs gesta leguntur, subtiliter perpendantur; comprobabitur, ipsum mendacium non dixisse. 1213.

HIs ita gestis, *Pandulphus* cum chartis memoratis, transfretauit ad *Gallias*, octo millia librarum Esterlingorum secum gerens: vt Archiepiscopo & Episcopis, Monachisque Cantuariensibus, ac cæteris causa interdicti exulantibus in parte restitutionis faceret ablatorum. Cùm autem tenor chartarum & præfatæ pacis forma, illis omnibus placuisset; persuasit diligenter *Pandul-* C *phus*, vt pacificè redirent in Angliam Episcopi supradicti, residuum restitutionis illicò percepturi. Deinde Regem Francorum diligenter admonere cæpit, qui iam paratus fuerat in manu violenta ad Angliam hostiliter transfretare; vt desisteret à proposito, & ad propria pacificè remearet: non enim potuit sine offensione summi Pontificis, terram Angliæ, vel ipsum Regem infestare, cum ille paratus sit Deo, & sanctæ Ecclesiæ, eiúsque ordinariis satisfacere, atque Domini Papæ Catholicis iussionibus obedire. Hæc audiens Rex Fran- D corum, iratus valdè dixit, se iam in apparatu nauium, victualium & armorum plusquàm sexaginta millia librarum expendisse, & ex præcepto Domini Papæ laborem præfatum & in peccatorum remissionem suscepisse. Et vt verum fateamur, idem Rex suggestionibus *Pandulphi* assensum nullatenùs præbuisset, nisi solus Comes *Flandrensis Philippus* ipsum sequi contra dixisset. Fuerat enim Regi Anglorum confœderatus, & ideò contra pactum suum venire noluit. Dixit præterea idem Comes, iniustum fuisse idem bellum, quod ad E debellandum Regem Anglorum susceperat: cùm nullus antecessorum suorum, ius aliquod sibi hactenus in Regno Angliæ vendicasset. Adiunxit insuper, quòd Rex Francorum terras suas & castella iniustè occupauerat, & occupatam hæreditatem suam contra iustitiam detinebat, quare cum ipso ad Angliam venire nolebat.

Pandulphus cum parte restitutionis damnorum ad Gallias transfretauit.

CVmque Rex *Francorum* à Comite *Flandrensi* talia audisset, ita vehementi incanduit: ipsúmque diffidens, à curia sua confestim recedere præcepit. Iurauitque dicens per sanctos *Franciæ:* F *Vel Francia erit Flandria, vel Flandria Francia.* Quo recedente Rex *Francorum* terram Comitis ingressus, igne ac ferro quæque sibi obuia depopulando consumpsit. Nautis præterea & classis suæ custodibus, qui in ostio *Sequanæ* fluminis, vt prædiximus expectauerant cum victualibus & armis, significauit, quatenus dilatione post posita, versùs *Swine Flandriæ* portum vela dirigerent; atque in eum illuc venire quantociùs festinarent. Quod ita factũ est. Comes verò *Flandrensis* impetum sæpe dicti G Regis plurimùm timens; citissimo volatu Regi *Anglorum* nunciauit, quæ circa eum facta fuerant; implorans diligenter, vt militare illi subsidium mittere dignaretur. Quo audito, Rex *Anglorum* destinauit in succursum Comitis memorati, fratrem suum *VVillielmum* Comitem *Saresberiensem*, *Villielmum* Ducem *Houtlandiæ*, & *Reginaldum* Comitem *Boloniæ*, bellatores electos, cum nauibus quingentis & militibus septingentis & familia

Rex Francorum Flandriam inuadit.

1213. multa nimis tam equestris, quàm pedestris ordinis, qui velis prosperis versus *Flandriam* properantes, per portum *S vine* transitum faciebant. Vbi tantam nauium multitudinem stupefacti inuenientes, & non mediocriter admirantes; cognouerunt, missis exploratoribus, classem esse Regis *Francorũ*, quę illuc nuper aduenerat, & in ipsa omni ferè custodia, exceptis paucis Marinellis, carere. Exierant enim ad prædandum milites quibus nauigiú fuerat commissum, vt terram Comitis B *Flandrensis* depopulando vastarent. Quod cùm principes militiæ Regis *Anglorum* cognouissent, ad arma prosiliunt, classem acriter inuadunt: & in breui nautis subiugatis funibus nauium præscissis, trecentas ex eis, frumento, vino, farina, carne, armis, ac rebus aliis onustas, versus Angliam Neptuno committunt. Naues prætereà centum vel eò amplius, quæ in sicco stabant, iniecto igne, combusserunt: & earum spolia rapuerunt. In hoc autem casu, Rex Francorum & tota ferè transmarina nobilitas amiserunt, quod in rebus humanis dul- C cius possederunt. Deinde Comites animositate quasi superflua incitati, cum equis & armis nauibus erumpentes, Francos qui ab hac aufugerant clade, viriliter insequuntur. Sed Rex Francorum qui ab hoc conflictu non longè aberat misit milites armatos, de quibus plurimùm confidebat: vt hostes superuenientes longiùs arcerent, & qui essent sagaciter explorarét. Qui continuò prosilientes ad arma, aduersariis quantociùs occurrerunt. D Commissóque ex aduersis partibus prælio, Comites prædicti, non sine suorum damno, ad naues vix elapsi, fugam capessunt. Illis autem naues ingressis *Francigenæ* ad suos reuertuntur. Rege verò Francorum, sciscitante à militibus quid actum fuisset, ac illi qui superuenerant vnde essent: dixerunt exercitum esse Regis Anglorum in auxilium Comitis Flandriæ destinarú: casumque suæ classis ad damnum irreparabile quod acciderat, Regi per ordinem referebant. Rex quoque *Philippus*, cùm huiusmodi cognouisset euentum, à Flandria cum magno sui suorumque dispendio confusus, re- E cessit.

Absoluitur Rex Anglorum ab excommunicatione.

REx Anglorum, cum ea quæ in Flandria gesta fuerant, à referentibus didicisset, gauisus est valdè, ac aliquantulùm mente elatus, ob hoc quod aduentum Regis Francorú ad tempus nouerat suspensum, præcepit magnatibus & vniuersæ multitudini, quam ad defensionem patriæ circa maritima collocauerat, vt ad propria remearent. Deinde misit militibus suis qui erant in Flandria, magnam pecuniæ summam; promittens & eis auxilium Im- F peratoris: vt terram Regis Francorum hostiliter ingressi, incendiis ibidem vacarent & rapinis. Ipse quoque Rex apud *Portesmue* exercitum congregauit immensum, vt ad Pictauiam transfretaret; disponens à parte occidentali, sicut illi qui erant in Flandria à parte orientali, Regem & Regnum Francorum inquietare: nec non cum omni nisu, terras amissas ad suum Dominum reuocare. Sed aliter accidit quàm sperabat: magnates enim Angliæ ipsum sequi noluerunt; nisi priùs à sententia excommunicationis absolueretur. Hac ergò distri- G ctione Rex compulsus, misit cartas viginti quatuor Comitum & Baronum ad Archiepiscopum & Episcopos proscriptos, ad maioré securitatem; vt omni metu deposito, venirent in Angliam, omnia sua & ablatorum damna, secundum præscriptæ pacis formam, illicò percepturi. *Pandulpho* itaque mediante, necessariis omnibus ad repatriandum paratis, ascenderunt naues, *Stephanus Cantuariensis*, Archiepiscopus, *Willielmus Londinensis*, *Eustachius Elyensis*, *Hugo Lincolniensis*, *Egidius*

A *Herfordensis* Episcopi, cum cæteris clericis & laicis 1213. causa interdicti exulantibus; & apud *Doueram* decimo septimo Kalendas Augusti applicantes, in die beatæ *Margaretæ* virginis, *Wintoniam* ad Regem venerunt. Rex autem cùm eorum aduentum cognouisset, venit obuiam illis; & viso Archiepiscopo & Episcopis, cecidit pronus in terram ad pedes eorum, lachrymis profusis, obsecrans vt de se ac regno Angliæ misericordiam haberent. Videntes B ergo Archiepiscopus & Episcopi, tantam Regis humilitatem, cum lachrymis illum de terra leuauerunt; ducentes à dextris & à sinistris, ad ostium Ecclesiæ Cathedralis; vbi cum psalmo quinquagesimo, videntibus magnatibus cunctis, & vbertim prę gaudio flentibus, sicut mos est Ecclesiæ, illum absoluerunt. Et hæc absolutio facta fuit in capitulo *Wintoniensi*. In hac autem absolutione iurauit Rex, tactis sacrosanctis Euangeliis, *Quòd sanctam Ecclesiam eiusque ordinatos diligeret, defenderet, & manuteneret, contra omnes aduersarios suos pro posse suo: quódque bonas leges antecessorum suorum*, C *& præcipuè leges* Edwardi *Regis reuocaret, & iniquas destrueret, & omnes homines suos, secundùm iusta Curiæ suę iudicia, iudicaret: quódque singulis redderet iura sua.* Iurauit etiam *quòd omnibus ad interdicti negotium pertingentibus, infra proximum Pascha plenariam restitutionem faceret ablatorum, sin autem, in pristinam excommunicationis sententiam reuocaretur.* Iurauit præterea *Innocentio Papæ, eiusque Catholicis successoribus, fidelitatem & obedientiam, sicut superiùs in scripto redactum continetur.* Deinde Archiepiscopus ducens illum D in Ecclesiam, Missam celebrauit. Et missa peracta ad mensam cum Rege residentes; Archiepiscopus cum Episcopis, & magnatibus vniuersis: epulabantur in lætitia & iocunditate. In crastino autem misit Rex literas ad omnes Vicecomites Regni Angliæ præcipiens vt de singulis Dominicorum suorum villis, quatuor legales homines cum præposito, apud sanctum *Albanum*, pridiè Nonas Augusti facerent conuenire: vt per illos & alios ministros suos, de damnis singulorum Episcopo- E rum & ablatis certitudinem inquireret, & quid singulis deberentur. Inde verò apud *Portesmue* cum festinatione veniens, vt transfretaret in *Pictauiam*, *Galfrido filio Petri*, & Episcopo *Winton.* Regnum *Angliæ* commisit: præcipiens vt cum consilio *Cantuariensis* Archiepiscopi, omnia regni negotia ordinarent. Quo facto, venerunt ibidem ad Regem numerosa militú multitudo; conquerentes, quòd in diutina quam ibi fecerant, expectatione, omnem pecuniam suam consumpserant, vnde ipsum sequi nequiuerat, nisi de fisco illis necessaria mi- F nistrarentur. Quod cum Rex facere recusasset, iratus cum priuata familia naues ascendit; & post triduum apud *Gerse* insulam applicuit, magnatibus suis domum reuersis: vbi cùm Rex sese derelictum cernebat, necessitate compulsus, ad Angliam remeauit.

Legum & libertatum denunciatio.

DVm hæc agerentur, interfuerunt consilio apud sanctum *Albanum Galfridus filius Petri*, & Episcopus *Wintoniensis* cum Archiepiscopo & Episcopis, & magnatibus Regni: vbi cunctis pace Regis denunciata, ex eiusdem Regis parte firmi- G ter præceptum est, quatenùs leges *Henrici* aui sui ab omnibus in Regno custodirentur; & omnes leges iniquæ penitùs eneruarentur. Denunciatum est præterea Vicecomitibus, Forestariis, aliisque ministris Regis, sicut vitam & membra sua diligũt, ne à quoquam aliquid violenter extorqueant, vel alicui iniuriam irrogare præsumant, aut scotalla alicubi in regno faciant, sicut facere cõsueuerunt. Rex verò *Iohannes*, cum se à quibusdam magnatibus (vt prædictó est) quasi dei electũ cognouisset;

magnum

1213. magnum congregauit exercitum, vt rebelles ad consuetum obsequium reuocaret. Cúmque arma mouere incepisset, venit ad eum Archiepiscopus apud *Northamptonam*, dicens, plurimum in iniuriam sui sacramenti, quod in absolutione sua præstiterat, redundare, si absque iudicio curiæ suæ contra quempiam bellum moueret. Quod audiens Rex, cum ingenti strepitu dixit se regni negotia propter Archiepiscopum non differre, cùm laica iudicia ad ipsum non pertineant. In crastino autem summo diluculo iter furibundus arripiens, versùs *Notingham* properauit. Sequutus est quoque regem Archiepiscopus memoratus, constanter affirmans, quòd nisi ab inceptis celeriùs desisteret, omnes qui versùs quempiam ante relaxationem interdicti, hostiliter arma gestarent, præter ipsum solum, anathematis vinculo innodaret. Sicque ab inceptis regem reuocans Archiepiscopus, non priùs ab eo recessit, donec diem competentem ad curiam regis veniendi, & ibidem iuri parendi Baronibus impetrasset.

Comitum, & Baronum contra regem Iohannem conspiratio.

EOdem anno, octauo calendas Septembris, conuenerunt in ciuitate *Londoniarum* apud sanctum *Paulum*. *Stephanus Cantuariensis* Archiepiscopus, cum Episcopis, Abbatibus, Prioribus, Decanis & Baronibus regni: vbi Archiepiscopus indulsit tam ecclesiis conuentualibus, quàm presbyteris sæcularibus, vt horas Canonicas in Ecclesiis suis, audientibus Parochianis, suppressa voce cantarent. In hoc colloquio (vt fama refert) Archiepiscopus memoratus, conuocatis seorsum quibusdam regni proceribus, cœpit affari eos secretiùs in hunc modum. Audistis, inquit, quomodo ipse apud *Wintoniam* regem absolui, & ipsum iurare compulerim, quòd leges iniquas destrueret, & leges bonas, videlicet leges *Edwardi* reuocaret, & in regno faceret ab omnibus obseruari. Inuenta est quoque nunc, charta quædam *Henrici* primi regis *Angliæ*, per quam, si volueritis, libertates diu amissas, poteritis ad statum pristinum reuocare. Et proferens chartam quandam in medium, fecit eam, audientibus cunctis, in hunc modum recitari, cuius tenor erat talis. *Henricus Dei gratia Rex Angliæ, Hugoni de Boclande iustitiario Angliæ, & omnibus fidelibus suis, tam* Francigenis *quàm* Anglis *in* Hertfordsire *salutem. Sciatis me Dei misericordia & communi consilio Baronum regni* Angliæ, *eiusdem regni Regem esse coronatum. Et quia regnum oppressum erat iniustis exactionibus, ego respectu Dei & amore, quem erga vos omnes habeo, sanctam Dei Ecclesiam inprimis liberam facio: ita quòd nec eam vendam nec ad firmam ponam, nec mortuo Archiepiscopo vel Episcopo siue Abbate aliquid accipiam de dominio Ecclesiæ, vel de hominibus, donec successor in eam ingrediatur. Et omnes malas consuetudines, quibus regnum* Angliæ *iniustè opprimebatur, inde aufero, quas malas consuetudines, in parte hic pono. Si quis Baronum meorum, comitum vel aliorum, qui de me tenent, mortuus fuerit, heres suus non redimet terram suam, sicut facere consueuerat tempore patris mei: sed legitima & iusta releuatione releuabit eam. Similiter & homines Baronum meorum, legitima & iusta releuatione releuabunt terras suas, de dominis suis. Et si quis Baronum vel aliorum hominum meorum, filiam suam tradere voluerit, siue sororem, siue neptem, siue cognatam, mecum inde loquatur, sed neque ego aliquid de suo pro hac licentia accipiam, neque defendam ei quin eam det: excepto si eam dare vellet inimico meo. Et si mortuo Barone vel alio homine meo, filia hæres remanserit: dabo illam cum consilio Baronum meorum, cum terra sua. Et si mortuo marito, vxor eius remanserit, & sine liberis fuerit, dotem suam & maritagium habebit, dum corpus suum legitimè seruabit: & eam non dabo marito, nisi secundum velle suum, & terræ liberorum custos erit siue vxor, siue alius propinquior iustiùs esse debet. Et praecipio vt Barones mei similiter se contineant erga filios suos & filias, vel vxores hominum suorum. Monetagium commune quod capiebatur per ciuitates vel comitatus, quod non fuit tempore* Edwardi *Regis, hoc ne à modo fiat, omninò defendo. Si quis captus fuerit siue monetarius siue alius cum falsa moneta, iustitia recta inde fiat. Omnia placita & omnia debita quæ regi fratri meo debebantur, condono: exceptis firmis meis, & exceptis illis quæ pacta erant pro aliorum hæreditatibus, vel pro illis rebus, quæ iustiùs aliis contingebant. Et si quis aliquid pro hæreditate sua pepigerat, illud condono: & omnes releuationes, quæ pro rectis hæreditatibus pacta erant. Et si quis Baronum vel hominum meorum infirmabitur, sicut ipse dabit vel dare disposuerit pecuniam suam, ita datam esse concedo. Quòd si ipse præuentus, vel armis vel infirmitate, pecuniam suam nec dederit nec dare disposuerit: vxor sua siue liberi aut parentes & legitimi homines eius, pro anima eius eam diuidant, sicut eis melius visum fuerit. Si quis Baronum vel hominum meorum forisfecerit, non dabit vadium in misericordia pecuniæ suæ, sicut faciebat tempore patris & fratris mei, sed secundùm forisfacturæ modum: nec ita emendabit, sicut emendasset retrò tempore patris mei, vel aliorum antecessorum meorum. Quòd si perfidiæ vel sceleris conuictus fuerit, sicut erit culpa, sic emendet. Murdra etiam retrò ab illa die, qua in regem coronatus fui, omnia condono: & ea quæ amodo facta fuerunt, iustè emendentur secundùm Lagam Regis* Edwardi. *Forestas communi consilio Baronum meorum in manu mea retinui, sicut pater meus eas habuit. Militibus qui per Loricas terras suas defendunt, terras dominicarum carucarum suarum quietas ab omnibus geldis, & ab omni opere proprio, dono meo concedo: vt sicut tam magno grauamine alleuiati sunt, ita equis & armis se benè instruant, vt apti & parati sint ad seruitium meum, & ad defensionem regni mei. Pacem firmam pono in toto regno meo, & teneri amodò præcipio. Lagam Regis* Edwardi *vobis reddo, cum illis emendationibus, quibus pater meus eam emendauit consilio Baronum suorum. Si quis aliquid de meo vel de rebus alicuius, post obitum regis* Willielmi *fratris mei cepit, totum cito reddatur absque emendatione. & si quis inde aliquid retinuerit, ille super quem inuentum fuerit, grauiter mihi emendabit. Testibus* Mauritio Londoniensi *Episcopo*, Willielmo Wintoniensi *electo*, Gerardo Hertfordensi *Episcopo*, Henrico *Comite*, Simone *Comite*, Waltero Giffard *Comite*, Roberto *de* MontefortI, Rogero Bigod, *& aliis multis*. Cùm autem hæc charta perlecta, & Baronibus audientibus intellecta fuisset, gauisi sunt gaudio magno valdè: & iurauerunt omnes in præsentia Archiepiscopi sæpè dicti, quòd viso tempore congruo, pro his libertatibus, si necesse fuerit, decertabunt vsque ad mortem. Archiepiscopus verò promisit eis fidelissimum auxilium suum, pro posse suo: & sic confœderatione facta inter eos, colloquium solutum est.

Hæresis Albigensium.

CIrca dies istos, hæreticorum prauitas, qui *Albigenses* appellantur, in *Wasconia*, *Arumpnia* & *Albegesio*, in partibus *Tholosanis*, & *Arragonum* regno adeò inualuit, vt iam non in occulto, sicut alibi, nequitiam suam exercerent: sed errorem suum publicè proponentes, ad consensum suum simplices attraherent & infirmos. Dicuntur autem *Albigenses* ab *Alba* ciuitate, vbi error ille dicitur sumpsisse exordium. Cúmque tandem illorum peruersitas adeò diuinam contempsit seueritatem, vt videntibus Episcopis & presbyteris, libros Euangeliorum in sentinas projicerent, & Calices cum vasis sacris in despectum corporis &

1214. A sanguinis *Christi*, enormiter dehonestarent: Papa *Innocentius*, his auditis, non mediocriter condoluit. Qui missis prædicatoribus ad omnes Regiones occidentis, principibus, aliisque populis *Christianis* in suorum remissionem peccatorum iniunxit, vt se cruce signarent ad hanc pestem extirpandam; atque tantis cladibus se opponentes, viribus & armis tuereotur populum *Christianum*. Addidit etiam authoritate sedis Apostolicæ, vt quicunque ad expugnandum eos, laborem sibi B iniunctum susceperit; sicut illi qui sepulchrum Domini visitaor, tam in rebus quàm in personis, ab omni hostium iocursione manerent securi. Ad haoc autem prædicationem, tanta Cruce sigoatorum multitudo conuenit; quanta non creditur in nostro climate aliquando conuenisse.

Cruce signati contra Albigenses decertant.

OMnibus igitur congregatis, & ad pugnam viriliter accinctis, Archiepiscopus *Narbonensis*, & Apostolicæ sedis in hac expeditione legatus cum principibus militiæ; Duce videlicet *Burgundiæ*, Comite *Niuernensi*, & Comite *Montis fortis*, castra mouentes, disposuerunt *Bituri*- C *censem* adire & expugnare ciuitatem. Sed antequàm ad illam venirent, domini quorundam castrorum, tanquam malè sibi conscij, ante faciem exercitus aufugerunt. Milites quoque & reliqui fideles corundem castrorum, ad exercitum tanquam Catholici fiducialiter accedentes, se & sua & ipsa castra dederunt in manus Cruce signatorum; & in vigilia beatæ *Mariæ Magdalenæ*, tradiderunt cuidam Monacho nobile castrum *Cernianum*; fugiente Domioo, cui plurima castra, & ip- D sa admodùm fortia, appendebant. Significauerunt autem ciuibus *Bituricensibus* per Episcopum ciuitati sub pœoa excommunicationis vt de duobus alterum eligerent, vt traderent scilicet hæreticos & bona eorum in manus Cruce signatorum; & si hoc non possent, facereot vt exirent de medio eorom: alioquin essent excommunicati, & sanguis eorum super capita eorom. Quod ipsi facere contemnentes confœderati cum hæreticis; iurauerunt sibi mutuò de ciuitate defendenda, & fide concepta, sperauerunt quòd insultum Cru- E ce signatorum, possent per multum temporis sustioere. Obsessa igitur ciuitate in festo sanctæ *Mariæ Magdalenæ*, tractauerunt Barones de liberatione eorum, qui erant Catholici ioter eos. Sed *Ribaldi* interim & viles personæ, oon expectato principum mandato vel ordinatione, fecerunt insultum io cioitatem: & mirantibus *Christianis*, dum clamaretur *ad arma*, exilientibus fidelibus vndique ad insultum; illi de intùs qui muros defendebant, librum Euangeliorum extra muros F proiecerunt, blasphemantes nomen Domini, & assilientibus insultaotes. Ecce inquiunt, Lex vestra, oon curamus de ea: vestra sit. Ad quas blasphemias fideles accensi & contumeliis prouocati; quasi sub trium horarum spatio, fossata atque muros tam potenter quàm mirabiliter, duce domino traoscenderunt. Capta itaque ciuitate, ipsa die spoliata & succensa; facta est vltione diuina ex infidelibus strages maxima. De Catholicis verò, seruante Domino, paucissimi ceciderunt. Exactis G itaque ibidem diebus paucis cum rumor tanti miraculi diffunderetur per terram, dissipauit Deus ante faciem Cruce signatorum, quasi sine eis, illos qui blasphemauerant nomen & legem eius. Vsque adeò autem deterriti fueruot prauitatis hæreticæ sectatores, vt ad montium latibula fugientes, credantur reliquisse plusquàm centum castra vacua inter *Biturum* & *Carrasonam*, referta cum cibariis & varia suppellectile; quam fugientes secum nequiuerant asportare.

Captio Ciuitatis & Castri Carcasonæ.

A CAstra denique inde mouentes Cruce signati, in festo sancti *Petri* ad Vincula, peruenerunt prosperè *Carcasonam*; ad ciuitatem vtique populosam, & in sua perfidia, tam multitudine diuitiarum, quam fortitudine loci admodùm munitissima, hactenus gloriantem. In crastino verò Catholici facto insultu, intra duarum aut trium horarum spatium, prima fossata atque muros inæstimabiliter transcenderunt, inter tela balistarum, inter lanceas & gladios defendentium impiorum. B Ac postmodùm erectis machiois, octaua die captum est suburbium maius; interfectis vtrobique quàm plurimis, qui se inter hostes minùs prudenter ingerebant. Demolitum est penitùs suburbium, quod vtique maius esse videbatur corpore ciuitatis. Conclusis itaque hostibus inter angustias ciuitatis, cum interiùs tam præ multitudine, quàm præ inedia supra quàm crederet quisquam laborarent; obtulerunt se & sua omnia cum ciuitate Cruce signatis: vt tantummodò vita eis ex misericordia seruaretur, & deducerentur saltem C vna die securè. Habito ergò consilio, Barones quasi compulsi, ciuitatem sub forma prædicta receperunt; tum quia apud homines inexpugnabilis videbatur, tum quia si ciuitas penitùs deleretur, oon inueniretor de nobilibus viris exercitus, qui regnum terræ illius susciperet: cum noo remaneret locus in terra subiugata vbi resideret. Vt igitur terra, quam dedit Dominus in manus seruorum suorum ad honorem Dei & profectum *Christianitatis* seruaretur, de communi consilio D Prælatorum ac Baronum electus est in principem terræ illius, vir nobilis *Simon* de *Mõtefort*, Comes *Leicestriæ*; in cuius manus traditus est captiuus vir nobilis *Rogerus* vice comes & domious quondam ipsius terræ, cum tota prouincia illa: videlicet plusquàm centum castris quæ infra mensem vnum dignatus est Dominus Catholicæ, restituere vnitati. Inter quæ erant plurima adeò oobilia, vt quemlibet exercitum, iuxta æstimationem humanam, modicùm formidarent. His ita peractis, cum Comes *Niuernensis* & plurima pars exercitus E ad sua redirent; illustris dux *Burgundiæ* & reliqui magnates cum exercitu residuo, ad extirpandam prauitatem hæreticam, processerunt, & plura castra admodùm fortia, siue amore siue timore, postmodùm tradiderunt in manus *Simonis* Comitis *Montis fortis*.

Nuncij Tholosam versus à Cruce signatis mittuntur.

QVoniam ciuitas *Tholosana*, tanquam grauiter polluta huiusmodi peste ex diu pessimè diffamata fuerat; miserunt Barones ad ciues illius ciuitatis solemnes nuncios, cum literis suis, scili- F cet Archiepiscopum *Santionensem*, Episcopum *Forulensem*, vicecomitem *sancti florentij*, & dominum *Accaldum* de *Russillone*, mandantes eis vt traderent hæreticos ciuitatis exercitui Cruce sigoatorum, & bona eorum. Quod si fortè dicerent ipsos non esse hæreticos, venient illi qui notati fuerant, & nominatim expressi, coram omni exercitu; fidem suam secundùm *Christianam* consuetudinem purgaturi. Et si hoc facere recusarent, excommunicauerunt per easdem literas Consules & consiliarios eorum, & totam villam *Tholosanam*, cum ap- G pendiciis suis, ecclesiastico interdicto.

Portentum.

SVb eiusdem anni curriculo, in æstate sequenti, subortus est in *Francia* error quidam à sæculis inauditus. Quidam enim puer, hoste humani geoeris procuraote, qui verè puer ætate fuit, sed moribus peruilis, per ciuitates vadens & castella in Regoo *Francorum*, quasi à Domino missus, cantillabat Gallicè modulando: *Domine Iesu Christe, crucem sanctam nobis restitue*; additis multis aliis adiectionibus. Et cum ab aliis pueris coëtaneis

1213. neis videretur & audiretur, sequebantur eum infiniti; qui præstigio Diabolico penitùs infatuati, relictis patribus & matribus, nutricibus & amicis vniuersis, cantantes modo consimili, quo eorum cantabat pædagogus: nec eos poterat (quod mirum est dictu) vel sera retinere, vel parentum persuasio reuocare, quin suum magistrum memoratum sequerentur versùs mare Mediterraneum, quod trajicientes, processionaliter & turmatim modulando progrediebantur. Non enim poterat aliqua ciuitas eos præ multitudine iam comprehendere. Magister autem eorum in curru ponebatur pallis adornato, stipatus custodibus circumstrepentibus & armatis. Tantus autem eorum erat numerus, vt se inuicem præ nimia numerositate comprimerent. Beatum enim se reputabat, qui de vestibus suis fila vel pilos discerptos poterat reportare. Sed tandem antiquo impostore Sathana machinante, vel in terra vel in mari perierunt vniuersi.

De morte Gaufridi filij Petri.

ANno verò sub eodem, *Gaufridus filius Petri* totius *Angliæ* Iusticiarius, vir magnæ potestatis & autoritatis, in maximum Regni detrimentum diem clausit extremum, secunda die Octobris. Erat autem firmissima Regni columna; vt pote vir generosus, legum peritus, thesauris, reditibus, & omnibus bonis instauratus: omnibus *Angliæ* magnatibus sanguine vel amicitia confœderatus. Vnde Rex ipsum præ omnibus mortalibus sine dilectione formidabat: ipse enim lora regni gubernabat. Vnde post eius obitum facta est *Anglia* quasi in tempestate nauis sine gubernaculo. Cuius tempestatis initium fuit mors *Huberti Cantuariensis* Archiepiscopi, viri magnifici & fidelis: nec post mortem istorum duorum potuit *Anglia* respirare. Cum dicti *Petri* mors, Regi *Iohanni* nunciaretur, cachinnando dixit: cum venerit in Infernum, salutet *Hubertum Cantuariensem* Archiepiscopum, quem procul dubiò ibi inueniet. Et conuersus ad circumsedentes, subintulit dicens; *Per pedes Domini nunc primò sum Rex & dominus* Angliæ. Habuit igitur ex tunc potestatem liberiorem, iuramentis suis & pactis, quæ cum ipso *Gaufrido* dolente fecerat, contraire; & tritæ pacis vinculis, quibus se inuoluerat, denodare. Pœnituit igitur ipsum grauiter & amatissimè, quòd ad prædictæ pacis consensum inclinaretur.

Rex Iohannes desperans misit nuncios ad Admiralium Murmelium.

MIsit ergò nuncios secretissimos cum festinatione summa, videlicèt *Thomam Herdintonum*, & *Radulphum filium Nicolai* milites, & *Robertum* de *Londino* clericum, ad *Admiralium Murmelium* regem magnum *Aphricæ, Marrochiæ* & *Hispaniæ* quem vulgus *Miramumelinum* vocat: significans eidem, *quòd se & regnum suum libenter redderet eidem, & dederet & deditum teneret ab ipso, si placeret ei, sub tributo. Nec non & legem* Christianam *quam vanam censuit, relinquens, legi* Mahometi *fideliter adhæreret.* Quod cum dicti nuncij secretiùs relaturi, ad Curiam dicti Principis peruenissent, inuenerunt ad primam portam aliquot milites armatos, introitum arctiùs custodientes, gladiis euaginatis. Ad secundum verò ostium scilicet Palatij, plures inuenerunt milites ad vnguem armatos, & prioribus elegantiùs, ensibus strictis ingressum diligenter custodientes, ac aliis fortiores & nobiliores. In ostio verò thalami interioris, multò secundùm apparentiam robustiores & ferociores, & plures prioribus. Cum autem pacificè introducti, ex licentia ipsius Admiralij; quem Regem magnum vocant, ipsi nuncij & vice domini sui Regis scilicet *Angliæ*, reuerenter salutassent; exposuerunt causam aduentus sui plenius, chartam Regiam ei porrigentes: quam quidem interpres, qui præsens, vocatus aderat, euidenter patefecit. Quo intellecto, & Rex librum quem inspexerat, clausit: sedirque enim ad pulpitum suum studens: vir ætate & statura mediocris, & gestu maturus & verbis facundus, & circumspectus. Et cùm paulisper quasi secum deliberans respondisset, modestè dixit. *Modò inspexi librum in græco scriptum cuiusdam Græci sapientis &* Christiani, *nomine* Pauli, *cuius actus & verba mihi optimè complacent, & accepto: Vnum tamen de ipso mihi displicet, quod in lege sub qua natus erat non stetit, sed ad alia tanquam transfuga & inconstans, euolauit. Et id dico de domino vestro* Anglorum *Rege, qui relicta piissima & mundissima lege* Christianorũ, *sub qua nascebatur cereus & instabilis gliscit transmeare.* Et addidit. *Nouit qui nihil ignorat Deus omnipotens, si exlex essem; illam præ omnibus eligerem, & acceptans amplexarer.* Posteà verò sciscitabatur, cuius conditionis esset Rex *Angliæ* & regnum eius: respondit *Thomas*, vtpotè nunciorum facundissimus: Egregiè & ingenuè atauis Regibus magnis procreatus, terra eius opulenta & suis contenta bonis, culturis, pascuis & siluis abundat. Ex ea etiam omne genus metallorum, studio conflatili eliquatur. Gens nostra speciosa & ingeniosa, tribus pollet idiomatibus erudita, scilicet *Latino Gallico* & *Anglico*, & omni arte liberali & mechanica pleniùs erudita. Veruntamen vinearum aut oliuarum copiam ex se terra nostra non producit, nec abietem, sed ea ex vicinis Regionibus commercio sibi acquirit abundanter. Aër salubris & temperatus, inter occidentem sita & septentrionem: ab occidente calorem, à septentrione sumens frigiditatem, temperiem sortitur gratissimam. Vndique mari vallatur, vnde Insularum regina meruit appellari. Regnum etiam ab inuncto & coronato gubernatum, ab antiquo liberum esse dignoscitur: & ingenium, ad nullius, præterquàm Dei spectans dominationem. Ecclesia etiam & nostræ cultus religionis, plusquàm in aliqua mundi parte ibidem prosperatur, ac Papalibus & Regiis legibus pacificè gubernatur. Tracto igitur ab alto præcordiali suspirio, respondit Rex: Nunquam legi vel audiui, quod aliquis Rex tam prosperum regnum possidens subiectum & obediens, suum sic vellet sponte pessundare principatum: vt de libero faceret tributarium, de suo alienum, de fœlici, miserum; & se alterius tanquam sine vulnere victum, dedere voluntati. Quinimò de multis legi & audiui, quòd multi sanguinis effusione & profluuio, sibi libertatem (quod laudabile fuit) compararent: modò autem audio, quòd dominus vester miser, deses & imbellis, qui nullo nullior est: de libero seruus fieri desiderat, qui omnium mortalium miserrimus est. Posteà verò, sed cum contemptu inquisiuit cuius ætatis esset, staturæ ac strenuitatis. Cui responsum est, quòd ætate fuit quinquagenarius, & omninò canus, corpore fortis, nec procerus, sed potius compactus, & formæ ad robora conuenientis. Quod cum audisset Rex, respondit: Virtus eius iuuenilis ac virilis repuit iam & refrigescit. Infra decennium, dato quòd tam diu victurus sit, virtus eius deficiet, ante quàm arduum quid consummauerit, si nunc inciperet in defectum declinaret, nec aliquid valeret. Quinquagenarius enim decidit occultè, sexagenarius manifestè. Pacem de cætero sibi adquirat & quiescat. Colligens ergò omnia inquisita & responsa nunciorum, post paruum silentium, facta subsannatione, in signum magnæ indignationis, spreuit ille Admiralius regem *Iohannem* dicens: nullius est Rex ille, sed regulus iam desipiens & 1213.

1213. senescens, nec curo de eo: Indignus est mihi confœderari, & conspiciens *Thomam* & *Radulphum* toruo vultu, ait: Non redeatis iterum ad meam præsentiam, nec videant oculi vestri ampliùs faciem meam. Fama, sed potius infamia domini vestri iam Apostatæ desipientis, fœtorem exhalat in conspectu meo teterrimum. Recedentibus igitur eum rubore nunciis, intuebatur Rex ille *Admiralius Robertum* clericum, qui tertius erat nunciorum; qui paruus erat & niger, vnum brachium longius habens reliquo, & digitos inordinatos, scilicet duos sibi cohærentes, & faciem *Iudaicam*. Perpendens igitur Rex, quòd tam despicabilis persona, ad tam arduum negotium declarandum non destinaretur, nisi saperet vt callidus & intelligeret; videns eius coronam & tonsuram, & inde discernens quod esset clericus, iussit eum ad se euocari: quia aliis loquentibus adhuc tacuerat, stans remotos. Ipso igitur retento & spretis aliis, Rex cum eo multa loquebatur secretiùs, quæ posteà ipse *Robertus* amicis suis patefecit. Inquisiuit autem dictus Rex ab eodem, si Rex *Angliæ Iohannes* aliquibus polleret moribus; & si liberos strenuos procreasset, & potens esset in vi generatiua. Addiditque, quòd si *Robertus* super his interrogatis mentiretur, nunquam, præcipuè clerico, crederet *Christiano*. Tunc *Robertus* sub attestatione legis *Christianæ* se promisit ad omnia interrogata veraciter responsurum. Dixit igitur affirmatiuè, quod potiùs fuit Tyrannus quàm Rex; potiùs subuersor quàm gubernator; oppressor suorum & fautor alienorum. Leo suis subditis, agnus alienigenis & rebellibus, qui per desidiam suam *Normanniæ* ducatum & alias multas terras amiserat; & insuper *Angliæ* regnum amittere vel destruere sitiebat. Pecuniæ extortor insatiabilis; possessionum suorum naturalium inuasor & destructor. Paucos vel potius nullos strenuos generauit, sed patrizantes. Sponsam habet sibi exosam & ipsum odientem, incestam, maleficam & adulteram; & super hæc sæpiùs conuictam. Vnde Rex sponsus eius, comprehensos laqueo iussit super stratum eius suffocari. Ipse Rex nihilominùs multos procerum suorum & etiam consanguineos zelotipauit violenter; ac filias corrupit nubiles, & sorores. In cultu autem Christiano, prout audistis fluctuans & diffisus. Hæc cùm audisset Rex *Admiralius*, non tamen sicut priùs, ipsum spreuit, sed detestabatur & in sua lege maledixit & ait: Quare permittunt miseri *Anglici* talem super se regnare & dominari? verè effœminati sunt & seruiles. Respondit *Robertus* patientissimi hominum sunt *Anglici*; donec supra modum offendantur & damnificentur. Nunc autem sicut leo vel elephas, cum læsum se senserit vel cruentum, irascuntur, & excutere colla de sub iugo opprimentis, etsi serò, proponunt & conantur. Et cum hæc omnia ipse Rex *Admiralius* audierat, *Anglorum* nimiam redarguit patientiam; quam formidolositatem, recta interpretatione fuisse, interpres asseruit, qui ad omnia præsens extiterat. Multos autem præter hos tractatus & confabulationes habuit idem Rex cum eodem *Roberto*, quæ posteà amicis plenıùs in *Anglia* declarauit. Collatis igitur ipsi *Roberto* muneribus preciosis, in auro & argento, gemmis variis & bolosericis; ipsum in pace dimisit. Recedentes autem, nuncios alius nec salutauit, nec aliquibus muneribus honorauit. Cùmque autem ad propria remeassent nuncij, & quæ viderant & audierant domino suo renunciassent; doluit dominus eorum Rex *Iohannes* vehementer vsque ad spiritus amaritudinem, quòd sic ab ipso Rege *Admiralio* contemnebatur, & quòd in proposito suo impediebatur. *Robertus* autem de extraneis donis sibi collatis, Regem liberaliter respexit; vt saltem sic perciperet, quòd fauorabiliùs aliis audiretur, licet primò repulsus tacuisset. Vnde ipse Rex ipsum plùs aliis honorauit, & quasi pro præmio custodiam Abbatiæ S. *Albani*, quamuis non vacaret, improbus exactor concessit; vt sic de alieno clericum suum fidei transgressor remuneraret. Ipse igitur *Robertus*, inconsulto, imò potiùs inuito Abbate, qui pro tempore fuit, videlicet *Iohanne* de *Cella*, viro religiosiss. & literatiss. omnia quæ in ecclesia & curia fuerunt, pro libitu diripuit, & sibi appropriauit. Et in qualibet baliua, quas obedientias appellamus constituit (maximè in ianua) ianitorem omnium diligentem exploratorem & proteruum: vnde plusquàm mille marcas ab eadem domo astutè nimis emunxit *Robertus* clericus memoratus. Hic tamen quosdam Abbatis ministros præcipuos cum quodam S. *Albani* Monacho, videlicet dominum *Laurentium Seneschallum* militem, & *Laurentium* clericum, & magistrum *Walterum* Monachum pictorem dilexit & habuit familiares; quibus gemmas suas & alia secreta reuelauit, sibi à dicto *Admiralio* collata & dicta, audiente *Mathæo*, qui & hæc scripsit & enarrauit.

Ex tunc igitur Rex *Iohannes* præconceptum propositum suum à quo credidit resilire, & suam cœpit conditionem deterioratam in perniciem regni solidare. Oderat quippe quasi virus vipereum, omnes Regni generosos, præcipuè tamen *Saerum* de *Quency*, *Robertum* filium *Walteri*, & *Cantuariensem* Archiepiscopum *Stephanum*. Nouerat autem, & multiplici didicerat experientia, quòd Papa super omnes mortales ambitiosus erat & superbus, pecuniæque sitiitor insatiabilis; & ad omnia scelera pro præmiis datis vel promissis cereum & procliuum. Missis igitur sub omni festinatione nunciis, magnam thesauri summam ipsi transmisit; & promisit ampliorem, spopònditque suum se esse & semper fore subiectum tributarium; ea conditione, vt nacta subtiliter occasione, *Cantuariensem* Archiepiscopum confundere niteretur, & Barones *Angliæ*, quos priùs fouerat, excommunicaret. Et hoc instanter desiderabat, vt in excommunicatos exhæredando, incarcerando & necando posset malignari. Quæ igitur nequiter subarrauerat; nequiùs, vt in sequentibus dicetur, solidauit. *Rex Iohannes cogitat Angliæ Regnum, Papali dominio subijcere.*

Diebus quoque sub eisdem adeò desipiebat Rex *Iohannes*, vt de mortuorum resurrectione futura, & aliis fidem *Christianam* contingentibus, malè sentiret; & quædam irrecitabilia diceret deliramenta, quorum vnum duximus memorandum. Contigit, vt venatu capto ceruo quodam pinguissimo, in præsentia Regis cum excoriaretur, Rex ridens & deridens diceret: *O quàm prosperè vixit iste, nunquam tamen Missam audiuit!* *Rex Iohannes de fide malè sentiens.*

Per idem tempus, ipse Rex siue *Admiralius Murmelinus*, de quo supradictum est; cum infinito quem conflauerat exercitu, non sine, vt dicitur, Regis *Iohannis* assensu; fines *Hispaniæ* potenter constituit occupare: cui magnam audaciam contulerat, nutans fides Regis *Iohannis* supradicti; & regni eius interdictum. Quod cum cognouerunt regis *Hispaniæ* Christiani; additis quibusdam prælatis, viriliter restiterunt, & vniuerso dissipato exercitu suo, à finibus suis fugauerunt, & primogenitum filium suum capto Regali vexillo interemerunt. Vbi Rex *Arragonum* immortalem laudem promeruisset, si non in superbiam elatus, statim à *Simone* de *Monte forti*, totam ter- *Admiralius Murmelinus victus aufugit.*

1213. rem quam super *Albigenses* acquisierat de se tenendam, contra prohibitionem Papæ; qui id idem postulauerat, procaciter exegisset: vnde guerram grauem sibi suscitauit.

HIs quoque temporibus, post dictù Regis *Arragonum* coronationem ab *Innocentio* Papa factam *Romæ*; & inhibitionem districtam, ne inimicis fidei auxilium vel fauorem pararet, spreta patris correptione, post victoriam de Admiralio *Murmelmo* obtentam, cœpit recalcitrare, nocens quantum potuit *Simoni* memorato. Hæreticis vtique *Albigensibus* confœderatus, associatis sibi Comitibus; fugit & conuênit cum *Tholosanis*. *R.* quoque de *Bederi*, cum suis *Bederanis*, & de comprouincialibus innumeris conuocatis, exercitu magno congregato, feria iij. post Natale B. *Mariæ*, *Murelli* castrum obsedit. Quo audito, patres venerabiles *Tholosanus*, *Nemansensis*, *Agathensis*, *Biterensis*, *Vticensis*, *Lothenensis*, *Carcasonensis*, & *Elmensis*, nec non *Magalonensis* Episcopi; & de *Claraco* & *Magna villa*, & sancti *Egidij* Abbates, & alij multi præclari viri, quos Archiepiscopus *Narbonensis*, Apostolicæ sedis tunc Legatus Papæ, in sanctæ Crucis negotium fecerat congregari; vnà cum *Simonis Montis fortis*, & exercitu Crucesignatorum iter arripiunt ad obsessum castrum viriliter succurrendum. Et cum die Martis infra octauas supradictas, venissent ad castrum, quod dicitur *Sauardinum*; miserunt nuncios Episcopi memorati, ad capitaneos, qui obsidione castri *Murelli* erant, dicentes se ad hoc venire, vt eum eis de pace tractarent, sibique dari ducatum securum petebant. In crastino autem, quia res sic exigebat, exercitus Crucesignatorum, à *Sauardino* recedens, festinauit ad *Murelli* succursum celeriter aduenire. Episcopi verò prædicti, morari proposuerant apud quoddam castrum *Altaripa* vocatum, quòd medium inter *Sauardinum* & *Murellum* distat, ab vtroque duabus leucis, vt ibi missos nuncios expectarent. Qui ibidem ad Episcopos redeuntes, dixerunt ex parte Regis *Arragonum*, quòd ducatum non præberet eis, quia cum tanto exercitu aduenerant, quòd non indigebant conductu. Verum hæc audientes Episcopi, *Murellum* cum exercitu Crucesignatorum intrauerunt, die Mercurij intra octauas memoratas. Et sollicitudine non pigri, duos viros Religiosos ad Regē & ciues *Tholosanos* destinauerunt, qui à Rege, cum derisione tale habuerunt responsum: quòd propter quatuor ribaldos, quos Episcopi secum adduxerant, peterent habere colloquium cum ipso. *Tholosani* verò prædictis nunciis responderunt, quòd Regi *Arragonum* erant confœderati, & nil facerent nisi Regis tantummodò voluntatem. Quod cùm redeuntes nuncij, Episcopis retulissent, iidem Episcopi cum Abbatibus discalceati ad Regem venire proposuerunt. Sed cum aduentus eorum in hunc modum Regi nunciatus fuisset, ianuis patefactis, cum comes *Montis fortis*, ac cruce signati inermes essent, pro eo quod Episcopi de pace loquerentur, hostes Dei, fraudulenter & superbè vicum subintrare eum impetu attentarunt: sed per Dei gratiam, à suo fuerunt desiderio defraudati. Quorum superbiam comes & cruce signati videntes, per cordis contritionem & oris confessionem, salubriterà peccatis mundati, armis se viriliter accinxerunt. Venientesque ad Episcopum *Tholosanum*, qui authoritate domini *Narbonensis* iure legationis hoc officio fungebatur, exeundi licentiam contra hostes fidei, humiliter postularunt. Qua (quoniam negotium in arcto erat constitutum) concessa, in nomine sanctæ *Trinitatis*, tribus dispositis aciebus, hostes

A fidei è contrario multas habentes acies iam munita armis tentoria sunt egressi, quos licèt multos nimis respectu Crucesignatorum clientes *Christi* de ipsius auxilio confidentes, armati virtute ex alto, viriliter sunt aggressi. Statimque virtus altissimi per manus suorum hostes suos confregit, eos comminuens in momento. Terga enim vertentes, in fugam versi sunt, tanquam puluis ante faciem venti, contriti: alij mortis discrimen fugientes

B euaserunt, alij gladios euitantes, aquæ periculo perierunt, nonnulli autem in ore gladij perierunt. De illustri quoque *Arragonum* Rege, qui cum interfectis occubuit, plurimùm dolendum est: qui hostibus fidei coniunctus, Ecclesiam Catholicam improbè perturbauit. Per exploratores nouerat Comes *Simon*, quòd Rex *Arragonum* se parauit (tam securus fuit) vt ad mensam sederet prandiurus: vnde comes iocosè dixit super hoc certificatus cum exiret: certè seruiam ei de primo ferculo. Vnde primus ipse Rex *Arragonum* gladio transfossus, antequam tres buccellas panis deglutiret, interemptus occubuit. Certus interfectorum nu-

C merus, nullatenùs scribi potuit: de militibus, autem Cruce signatis vnus solus, cum seruientibus paucis, occubuit. Facta est autem hæc belli congressio feria 6. post octauas Natiuitatis beatæ *Mariæ*; anno Domini Millesimo, ducentesimo, decimo tertio, mense Septembri.

EOdem anno, circa festum sancti *Michaëlis* venit in *Angliam Nicolaus Thusculanensis* Episcopus & Apostolicæ sedis Legatus; vt dissensiones 1213. Nicolaus huius tempore Apostolicæ sedis Legatus, Angliam ingreditur.

D inter regnum & sacerdotium, authoritate Apostolica reformaret. Et licèt iam interdicta fuisset; vbique tamen cum processione solemni, & cantuum modulatione, & indumentis festiuis, honorificè receptus est. Cùmque ad *Westmonasterium* peruenisset; *Willielmum* Abbatem dilapidatione & incontinentia à Monachis suis accusatum, illicò degradauit. Venerunt autem ad eum *Oxoniæ* burgenses, quorum instinctu & præsumptione, duo clerici (de quibus superiùs fecimus mentionem) suspensi fuerant; absolutionem po-

E stulantes. Quibus indicta pœnitentia, inter extera præcipit; vt ad singulas ciuitatis Ecclesias, depositis indumentis, pedibusque nudis, flagella portantes in manibus, euntes à presbyteris parochianis absolutionis beneficium cum psalmo quinquagesimo impetrarent. Nec licuit eis nisi diebus singulis, singulas petere Ecclesias; vt tam ipsi quàm alij talia præsumere formidarent. Legatus itaque cum septem tantum equitaturis in *Angliam* veniens; quinquaginta in breui & familia

F multa stipatus incessit. Conueniente tandem Archiepiscopo *Cantuariensi* cum Episcopis & magnatibus regni; *Londoniæ* in præsentia Regis & Cardinalium tractatum est ibidem per triduum inter regnum & sacerdotium, de damnis Episcoporum & Abbatis, facta ex parte Regis oblatione Episcopis ad plenariam restitutionem, centum millia marcarum argenti continuò numerandarum. Et si verò post inquisitionem inuestigati possit, custodes Ecclesiarum aliósue Regis ministros amplius abstulisse; iuratoriam obtulit Rex & fideiussoriam cautionem, quòd pro Episcoporum & ipsius Legati arbitrio, infra sequens Pascha satisfa-

G ctionem plenam omnibus faceret ablatorum. Ad hoc autem Legatus consensit, volens instanter hoc fieri; indignè ferens quòd non statim suscepta fuit oblatio. Vnde protinùs suspicatum est, Legatum plùs æquo parti Regiæ consentire. Episcopi quoque negotium protrahentes ablatis conditionibus obuiabant. Habito consilio vt priùs inquirerent de ablatis & damnis, & summam dili

1213. gentiùs regi inquisitam ostenderent; & sic simul acciperent quod quærebant. Audiens itaque rex dilationem sibi dilectam, præbuit illicò consensum. Et sic eo die, infecto negotio recesserunt.

Rex Iohannes coronam Angliæ & Hyberniæ in manus Legati resignauit.

VEniente verò die crastina, conuenerunt omnes iterum ad sanctum *Paulum* in Ecclesia Cathedrali: vbi post multos & varios de interdicti relaxatione tractatus, ante maius altare coram clero & populo exacta est à rege & innouata, illa non formosa sed famosa subiectio; qua in manum domini Papæ diademate cum regno resignato, tam dominium *Hyberniæ* quàm regnum subdidit *Anglicanum*. Charta quoque regis, de qua superiùs diximus, quæ priùs cera signata fuerat & *Pandulpho* tradita; nunc auro bullata est, & Legato ad opus domini Papæ & *Romanæ* Ecclesiæ resignata. Super ablatorum verò restitutione, tertio Nonas Nouembris apud *Radingum* diem statuerunt. Cúmque die iam prælibato, omnes vt superiùs, conuenissent; rex die illa non comparuit, sed die tertia apud *Walingeford* iterùm pariter conuenerunt. Vbi rex vt suprà de omnibus ablatis, Episcopis & aliis vniuersis se satisfacturum gratanter spopondit. Sed hoc illis quorum castella diruta, domus subuersæ, pomeria cum nemoribus succisa fuerant, parùm videbatur. Vnde rex & Episcopi in hoc pariter consenserunt, vt in arbitrio quatuor Baronum se ponerent; & sic ipsorum iudicio satisfaceret vniuersis. Conuenerunt iterum rex cum Legato, Archiepiscopus cum Episcopis, magnatibus ac omnibus viris religiosis; ad interdicti negotium contingentibus, apud *Radingum*, octauo Idus Decembris: vbi singuli chartam porrexerunt in publicum, omnium ablatorum pariter & damnorum summam continentem. Sed Legato regi fauorem præbente, solutio omnium dilationem accepit; excepto quòd Archiepiscopus & Episcopi dudum ab *Anglia* proscripti, ibidem quindecim millia Marcarum argenti perceperunt.

Qualiter Innocentius Papa Nicolao Thusculano pro vacantibus Ecclesiis in Anglia scripserit.

EOdem tempore *Innocentius* Papa, *Nicolao* Apostolicæ sedis Legato, literas sub hac forma direxit. *Cùm non possit Ecclesiis Domini melius prouideri, quàm si eis pastores præficiantur idonei, qui non tam præesse cupiant quàm prodesse; fraternitati tuæ, de qua plenam fiduciam obtinemus, per Apostolica scripta mandamus; quatenùs Episcopatus & Abbatias* Angliæ *nunc vacantes, facias cum tuo consilio de personis idoneis per electionem vel postulationem canonicam ordinari; qui non solùm vita, sed & scientia sint præclari, verùm etiam Regi fideles & regno vtiles, nec non ad auxilium & consilium efficaces, assensu Regio requisito. Cùm ergò vacantium Ecclesiarum Capitulis, nostris literis demus in mandatis, vt tuo consilio adquiescant; tu Dominum habens præ oculis, consulas super his viros prouidos & honestos, qui plenè norint merita personarum; ne te cuiusquam astutia circumueniri contingat. Si qui verò contradictores fuerint vel rebelles, tu eos per censuram Ecclesiasticam, appellatione remota, compellas. Datum* Laterani *Calendis Nouembris. Pontificatus nostri anno decimo sexto.* Legatus verò cùm huiusmodi authenticum à domino Papa accepisset, factus de rege tyrannus, spreto Archiepiscopi & Episcoporum regni consilio, cum clericis regis & ministris ad vacantes accedens Ecclesias, ordinationes earum, secundùm antiquum *Angliæ* abusum, de personis minùs idoneis celebrare præsumpsit. Nonnullos verò diuersi ordinis, pro grauamine manifesto ad audientiam summi Pontificis appellantes, suspensos ad Curiam *Romanam* destinauit. Quibus adeò se inhumanum exhibuit, quòd de rebus propriis, nec quidem denarium vnum ad expensas itineris portare permisit. Parochiales insuper Ecclesias in locis diuersis vacantes, clericis suis distribuit, patronorum consensu minimè requisito. Vnde multorum indignationem, & multorum maledictionem pro benedictione promeruit. dum iustitiam in iniuriam, iudicium in præiudicium commutauit.

Appellatio Cantuariensis Archiepiscopi pro ordinatione vacantium Ecclesiarum.

ANno Domini Millesimo, ducentesimo, decimo quarto, rex Anglorum *Iohannes* ad Natale curiam suam tenuit apud *Windleshores*; vbi multa magnatum suorum multitudini festiua distribuit indumenta. Deinde post octauas Epiphaniæ conuenerunt apud *Dunestapliam Stephanus Cantuariensis* Archiepiscopus, cum suis Suffraganeis, vt de negotiis Ecclesiæ *Anglicanæ* tractarent ibidem. Molestè enim supra modum ferebant, quòd Legatus supradictus, vt prædiximus, illis inconsultis, regis fauens voluntatibus, in Ecclesiis vacantibus prælatos minùs sufficientes posuerat, intrusione magis quàm electione canonica. Tandem cùm hinc inde varia sorte tractassent, Archiepiscopus *Cantuariensis* duos Clericos, apud *Burtonam* super flumen *Trente*, vbi tunc Legatus erat, misit, qui eidem ex parte domini *Cantuariensis* interposita appellatione prohibuerunt: ne contra dignitatem suam ad quam ordinatio Ecclesiarum suæ diœcesis de iure spectabat, prælatos in Ecclesiis vacantibus instituere præsumeret. Legatus autem appellationi factæ non deferens, misit assensu regio *Pandulphum* iam sæpè dictum, ad Curiam *Romanam*, vt Archiepiscopi & Episcoporum propositum irritaret. Quòd cum peruenisset, famam Archiepiscopi *Cantuariensis* in conspectu summi Pontificis non mediocriter denigrauit: Regémque *Anglorum* tantis ibidem extulit laudum præconiis; asserens se Regem tam humilem támque modestum nequaquam vidisse, vt in oculis domini Papæ idem Rex gratiam admirabilem obtineret. Restitit autem *Pandulpho* ibidem magister *Simon* de *Langetuna*, frater Archiepiscopi *Cantuariensis*. Sed quoniam charta Regis auro bullata, domino Papæ de subiectione & tributo Regni *Angliæ* & *Hiberniæ*, à prædicto *Pandulpho* nuper delata fuerat; magister *Simon* in suis contradictionibus non potuit exaudiri. Asserebat prætereà *Pandulphus* memoratus, in præsentia domini Papæ, Archiepiscopum & Episcopos in exactione, & ablatorum restitutione tempore interdicti, nimis esse rigidos & auaros: quódque ipsum Regem & Regni libertates plùs æquo deprimebant. Et sic propositum Archiepiscopi & Episcoporum ad tempus accepit dilationem.

Rex Iohannes in Gallias traiecit.

EOdem anno, Rex *Anglorum Iohannes*, misit principibus militiæ suæ qui erant in *Flandria*, pecuniam magnam nimis; vt Regem *Francorum* inquietarent, & terras cum castris incursione bellica deuastarent. At illi Regis exhortationibus obtemperantes, terram Comitis de *Gysnes*, ferè totam ferro flammísque discurrentibus contriuerunt; castrum de *Brunchan* obsidentes prostrauerunt: vbi milites & seruientes multos, ad deditionem compulsos, in vinculis abduxerunt. *Arriam* quoque obsidione vallantes, subiugauerunt, & igne combusserunt. Castrum autem de *Lieus* per insultum ceperunt, & multos ibidem peremerunt; & nonnullos captos in carcerem detruserunt. Terrámque *Lodouici* filij Regis *Francorum* in partibus illis, graui depopulatione afflixerunt. Rex autem *Iohannes*, in die Purificationis beatæ *Mariæ* missis *Romam* pro relaxatione interdicti nunciis; apud *Portesmuth* Regina comite, naues ascendit: & infra dies paucos cum manu forti & exercitu magno applicuit apud *Rupellam*. Quo audito,

1214 dito, venerunt ad eum multi Barones *Pictauiæ* & fidelitatem ei iurauerunt. Deinde Rex in brachio extento progrediens, plurima castella inimicorum suorum poteoter subiugauit. Sed quæ ibi gesta sunt, qui pleniùs nosse desiderat, literas quas Iusticiariis suis de Scaccario direxit, legere non omittat.

Epistola ... ad ... de rebus suis ... ...

IOhannes *Dei gratia, &c. Sciatis quòd cùm instaret terminus trengarum, quas concessimus Comitibus* Marichiæ, *& de* Augi, *nec intromisissemus in eis pacem nobis expedientem, ti ... in die Veneris proxima ante Pentecosten cum exercitu nostro ... Micreuent castrum* Gaufridi *de* Lezinan. *& licèt credere ... quod capi non possit per insultum, in crastino ... in vigilia sanctæ Pentecostis ... insultu ... que ad horam primam illud cepimus ... Die verò Pentecostes, obsedimus aliud Castrum ipsius* Gaufridi, *quod* Nouent *dicitur; incluso in eo ipso* Gaufrido *cum duobus filiis suis. Et cum iam per tres dies ... continua petrariarum nostrarum verberatione, in tantum vt immineret nobis opportunitas captionis ipsius castri: venit ad nos Comes de Marchia, efficiens quòd dictus* Gaufridus *se reddidit in misericordiam nostram cum duobus filiis suis, & castro suo; & omnibus qui in eo erant. Et dum adhuc ibi fuimus, nunciatum fuit nobis quod filius regis* Franciæ Ludouicus *quoddam castellum ipsius* Gaufridi *obsederat, quod* Muocunreur *dicitur. Quibus auditis, nos statim versus partes illas diuertimus, vt ei occurreremus: ita quòd in die sanctæ* Trinitatis *fuimus apud* Parthenai; *vbi comes de* Marchia *Comes de* Aogi *ad nos venerunt cum dicto* Gaufrido *de* Lezinan, *facientes nobis homagium & fidelitatem. Et quia ... tractatum erat inter nos & comitem* Marchiæ, *de filia nostra* Iohanna *filio suo danda in vxorem, id ei concessimus; licèt* Rex Francorum *eam ad opus filii sui peteret, sed fraudulenter. Memores enim sumus neptis nostra,* Lodouico *filio* Fraociæ *Regis datæ; & illius rei euentus: sed vtinam det nobis Deus maiorem de hoc maritagio prouentum, quàm de illo fuimus consecuti. Nunc autem gratia Dei data est nobis opportunitas, vt extra* Pictauiam *in capitalem inimicum nostrum* Regem Francorum *insurgamus. Et hæc vobis mandamus, vt de successibus nostris gaudeatis. Teste me ipso apud* Parthenai, *anno Regni nostri decimo sexto.* Eodem tempore obiit *Gilbertus Roffensis* Episcopus, octauo Calendas Iulii.

Litera Innocentij Papa pro relaxatione interdicti.

CIrca dies istos, Papa *Innocentius*, *Nicolao Tusculanensi* Episcopo, pro relaxatione interdicti, scripsit in hæc verba. Innocentius *Episcopus, &c. Venerabilis Frater noster* Iohannes Norwicensis *episcopus, & dilectus filius noster* Robertus *de* Marisco *Archidiaconus* Northanhumbriæ, *& nobiles viri* Thomas *de* Hundintuna *&* Adam *nuncii nostri charissimi in* Christo *filii nostri* Ioannis *Regis* Angliæ *illustris ex vna parte; magister* Stephanus *de* Langetuna *A. & G. clerici nuncii venerabilis fratris nostri* Stephani Cantuariensis *Archiepiscopi ex altera parte, in præsentia nostra constituti, asseruere concorditer & constanter, quòd pro vitando grandi rerum dispendio & graui periculo animarum, expediebat quàm plurimùm tam Regno quàm sacerdotio, vt sine dilatione relaxetur sententia interdicti. Vnde nos pro affectu paterno, sollicitè inter eos ad salutem & vtilitatem super his quæ pacis sunt, eum illis tractauimus diligenter: & tandem ipsis adquiescentibus formam inuenimus & statuimus infrà scriptam. Sanè prædictus Rex tantam pecuniam* Archiepiscopo Cantuariensi, Loodoniensi *&* Elyensi *episcopis vel aliis, quos ad hoc assignare voluerint, faciat assignari: computatis his quæ idem Rex noscitur persoluisse, quòd summa impleat quadraginta millia marcarum. Quibus solutis, & cautione præstita infertùs adnotata, protinùs sublato cuiuslibet Appellationis & conditionis obstaculo, relaxes sententiam interdicti. Ac deinde singulis annis duodecim millia marcarum in duobus terminis, in Commemoratione videlicet omnium sanctorum sex millia marcarum, & totidem in festo Dominica Ascensionis, apud ecclesiam sancti* Pauli Londinensis, *eisdem faciat exhiberi, donec tota summa fuerit persoluta. Ad hoc fideliter exequendum, obligauit seipsum, ipse Rex per proprium iuramentum, & per literas patentes, sigillo suo communitas: nec non per fideiussionem* Wintooiensis *&* Norwicensis *Episcoporum,* Cestrensis *&* Wintoniensis, *&* Willielmi Mareschalli *comitum: ita quòd tam heredes ipsius Regis, quam successores eorum tenebuntur astricti. Quocirca per Apostolica tibi scripta præcipiendo mandamus quatenus secundùm formam præscriptam procedere non postponas, nisi de mera & libera voluntate partes aliter duxerint componendum. Datum* Laterani. 1214.

De restitutione Ablatorum.

TEmpore verò, quo *Nicolaus Tusculanensis* Episcopus & Apostolicæ sedis Legatus, per nuncios memoratos domini Papæ, authenticum acceperat; Rex *Anglorum* erat in partibus transmarinis. Sed quoniam idem Rex in recessu suo ab *Anglia*, Legato iam dicto & *Willielmo Mareschallo*, vices suas in hoc negotio commiserat idem Legatus in vrbe *Londoniensi* apud sanctum *Paulum*, grande congregauit Concilium: Vbi congregatis Archiepiscopis Episcopis, Abbatibus, Prioribus, Comitibus, Baronibus, & aliis ad hoc negotium interdicti spectantibus, proposuit coram omnibus formam restitutionis super ablatis & damnis, à domino Papa, partibus consentientibus, Romæ prouisam: præcipiens constanter, vt certificaretur de quantitate solutæ pecuniæ, Episcopis & aliis quibuslibet, à ministris Regis causa interdicti, quatenus per pecuniam solutam, sciret quantum vnicuique ad soluendum restaret. Probatum est igitur ibidem certa computatione, Archiepiscopum, & Monachos *Cantuarienses*, simul cum *Londoniensi*, *Elyensi*, *Herefordensi* *Bathoniensi*, *Lincolniensi*, antequam ab exilio in *Angliam* redirent per manum *Pandulphi* duodecim millia marcarum legalium Esterlingorum accepisse. Post aduentum quoque eorum in concilio, septimo Idus Decembris, apud *Radingum* celebrato quindecim millia marcarum: idem episcopi cum monachis supradictis inter se diuidenda perceperunt, ita quòd tota summa simul coniuncta, viginti septem millium marcarum facit complementum. Residua autem tredecim millium marcarum, quæ ad supplementum quadraginta millium marcarum prædictarum soluendæ restant sub fideiussione *Wintoniensis* & *Norwicensis* Episcoporum remanserunt, additis literis Regis patentibus, ad maiorem securitatem, iuxta quod in literis domini Papæ continebatur expressum.

Relatio interdicti.

HIs ita gestis *Nicolaus Tusculanensis* Episcopus & Apostolicæ sedis Legatus, in die Apostolorum beati *Petri* & *Pauli* in ecclesia Cathedrali, relaxauit sententiam solenniter Interdicti, postquàm durauerat annis sex, mensibus tribus, & diebus quatuordecim; ad irrestaurabile damnum ecclesiæ, tam in temporalibus quàm in spiritualibus. Qua relaxatione facta, gaudium per totam terram pulsando, & hymno *Te Deum laudamus*, cantando exortum est.

Dilatio restitutionis ablatorum per Legatum.

REIaxato itaque (vt dictum est) Interdicto, venerunt ad Legatum Abbates, Priores, Templarii, Hospitalarii, Abbatissæ, moniales, Clerici & Laici, & innumera multitudo: petentes de damnis & iniuriis interdicti tempore sibi illatis fieri restitutionem. Asserebant enim quòd licèt ab *Anglia* non exierint, remanserant tamen in continua Regis & ministrorum eius persequutione, corporum suorum & rerum non indemni fatigatione. Legatus verò vniuersæ multitudini conquirenti ita respondit, quòd, videlicet, de damnis

1214. eorum & iniuriis in literis Domini Papæ nulla mentio facta fuerat. Vnde nec debuit, nec de iure potuit mandati Apostolici fines prætertire. Sed tamen consilium dedit, vt de iniuriis & damnis coram Domino Papa querelam deponerent: & peterent sibi iustitiæ plenitudinem exhiberi. His igitur auditis, vniuersitas illa conquerentium Prælatorum sine spe melioris prouentus ad propria sunt reuersi. Eodem tempore *Iohannes* Abbas Ecclesiæ sancti *Albani*, in die beati *Kenelmi* Regis & martyris, decimo nono anno prælationis suæ, plenus dierum, sanctitate & religione insignis, scientia ad plenum eruditus; in senectute bona, sanctissimè diem clausit extremum. Illis diebus per prædictum legatum depositus est *Radulphus* de *Arundel* Abbas *Westmonasteriensis*, in crastino sancti *Vincentij*; per *N.* Abbatem de *Wenham*, missum ex parte Legati, fracto ipsius sigillo in capitulo; cuius loco substitutus est *Willelmus* de *Humes* Prior *Frontoniæ* monachus *Cadomensis*.

Rex Iohannes exercitum suum in Britanniam promouit. SVb diebus istis, *Iohannes* Rex *Anglorum* promouit exercitum suum à *Pictauia* in minorem *Britanniam*; continuans tribus diebus cum totidem noctibus. Veniens tandem prope ciuitatem quæ *Nantes* ab incolis nuncupatur, eam debellare disposuit: sed ciues & milites, quos in eius præsidio Rex posuerat *Francorum*, cùm Regis *Anglorum* aduentum cognouissent; exierunt obuiam ei, & in introitu cuiusdam pontis, qui non longè ab vrbe distabat, cum exercitu Regis *Anglorum* congressi sunt. Sed Rex *Iohannes*, Marte sibi propitio, victoriam tandem adeptus viginti milites in illo conflictu cepit; & inter cæteros filium & hæredem comitis *Roberti* de *Drues* & auunculi *Francorum* Regis, vinculis constrictum, secum rediens abduxit. Deinde idem Rex ad *Rupem* monachi cum exercitu suo se conferens, castrum obsidione vallauit. Quod audiens *Lodouicus* Regis *Francorum* filius, ad hoc à patre missus vt Regis *Iohannis* refrænaret incursus; cum exercitu non modico illuc properauit, vt subueniret obsessis. Cumque aduentum ipsius Rex *Anglorum* cognouisset, misit exploratores ab exercitu suo, qui numerum, & vires hostium superuenientium sagaciter æstimarent. Nuncij verò iniuncto sibi officio celeriter peracto, reuertentes dixerunt Regem *Anglorum* multò maiorem habere numerum bellatorum. Vnde Regi constanter persuaserunt, vt campestre prælium cum hostibus conferret: quia hoc faciens, procul dubiò ab hostibus optatum reportaret triumphum. Animatus autem Rex dictis nunciorum suorum, iussit quantocius milites ad arma conuolare; vt occurreret *Lodouico* campestre prælium commissurus. Sed Barones *Pictauiæ* Regem sequi contemnentes, dixerunt se ad campestre prælium non esse paratos. Tunc Rex solitam proditionem *Pictauiensium* habens nimis suspectam, cum captio castri illius immineret, maximo mœrore confectus, ab obsidione recessit. *Lodouicus* itaque cum audisset Regem *Anglorum* castra mouere, timens ne ipsum inuaderet, fugit à tergo *Iohannis* Regis: sicque vterque exercitus ignominiosa dilapsus fuga, alter alterum à tergo salutauit.

Rex Francorum & pars Regis Anglorum vna in Flandria orant hostiliter insequitur. HIs quoque diebus, exercitus Regis *Anglorum* qui erat in *Flandria*, adeò debacchando inualuit, vt plurimis depopulatis prouinciis iam pagum ingressus *Pontiuiensem*, crudeli nimis ibidem rabie desæuiret. Erant enim in hac expeditione viri bellicosi & in re militari experti, *Willelmus* dux *Hollandiæ*, *Reginaldus* quondam comes *Boloniæ*, *Ferrandus* comes *Flandriæ*, *Hugo* de *Biues* miles strenuus, sed crudelis & superbus; qui

A tanta in partibus illis rabie sæuiebat, vt nec quidem sexui muliebri, nec ætati parceret paruulorum. Rex autem *Iohannes* constituerat *Mareschallum* illius exercitus, *Willelmum* comitem *Sarisberiensem* cum militia Regni *Anglorum*: vt cum ipsis militaret, atque aliis militantibus de fisco stipendia ministraret. Habuerunt præterea iidem bellatores *Othonis* Romani Imperatoris auxilium pariter & fauorem: cum toto posse Ducis *Louaniæ* &

B *Brabantinorum*, qui pari tyrannide in *Francigenas* sæuiebant. Cumque denique hæc omnia ad notitiam *Philippi* Regis *Francorum* deuenissent perturbatus est valdè, timens ne sufficeret ad illius partis defensionem: qui nuper *Lodouicum* filium suum cum exercitu copioso in *Pictauiam* direxerat contra Regem *Anglorum*; vt eius incursus bellicos refrænaret. Et licet idem Rex sæpius reuoluere vulgare prouerbium,

Pluribus intentus minor est ad singula sensus.

C Tamen exercitu magno congregato, Comitum, Baronum militum & seruientium, peditum & equitum, cum communibus villarum & ciuitatum, in fortitudine graui, aduersariis occurrere maturauit: præcipiens Episcopis viris religiosis, clericis & sanctimonialibus eleemosynas dare, preces ad Deum fundere, & pro statu Regni sui diuina mysteria celebrare. Quo facto, cum exercitu suo audacter processit in hostes. Audientes autem idem Rex hostes memoratos vsque ad Pontem de *Bouines* in territorio *Tornacensi* situm, iam hostiliter

D peruenisse; illuc vexilla direxit & arma; atque ad Pontem iam dictum perueniens illius aquæ fluenta cum exercitu suo toto pertransiens ibidem castrametatus est. Erat enim ardor solis permaximus, sicut fit in mense Iulio: vnde prope flumen *Francigenæ* quiescere decreuerunt, propter refugium tam hominum quàm equorum. Venerunt quoque ad dictum flumen, quadam die Sabbati circa horam vespertinam: atque ordinatis à dextris & à sinistris bigis & quadrigis & omnibus ve-

E hiculis, quibus victualia & arma cum machinis & bellicis instrumentis allata fuerant; totus ille exercitus adhibitis circumquaque custodibus, nocte illa quieuit.

MAne autem facto, cum Principes militiæ Regis *Anglorum* de aduentu Regis *Francorum* certificati fuissent, habito tractatu diligenti, decreuerunt communiter campestre prælium cum hostibus conferere: sed quia dies Dominica erat, visum est sapientioribus de exercitu, & maximè *Reginaldo* quondam Comiti *Boloniæ*, inhonestum

Preparatio ad congressum belli.

F esse in tanta solemnitate bellum committere, & tantum diem homicidio & effusione sanguinis humani violare. Placuit consilium Imperatori *Romano*, qui constanter affirmauit, talis diei conflictu se nunquam lætum reportare triumphum. His itaque auditis, *Hugo* de *Boues* in vocem blasphemiæ prorumpens, *Reginaldum* comitem proditorem nequissimum appellauit: improperans ei terras & possessiones largas, quas ex dono Regis *Anglorum* perceperat. Adiciens etiam, quòd si die

G illa bellum differatur, in damnum irreparabile Regis *Iohannis* redundabit nocuit ei imsemper differre paratis. Comes verò *Reginaldus Hugoni* respondens, dixit cum indignatione: Hodierna dies me esse fidelem, & te proditorem comprobabit. Ego enim hac Dominica die stabo pro Rege in prælio, si necessitas coëgerit, vsque ad mortem & tu more solito, hodierna die de prælio fugiendo, te esse proditorem nequissimum, cunctis astantibus, declarabis. His denique verbis blasphemiæ dicti *Hugonis* consimilibus, omnis multitudo ad campestra prælium exacerbati simul & prouocati, ad arma profi-

1215. prosiliunt, & sese omnes ad pugnā viriliter accingunt. Armatis autem cunctis, tres acies disponunt, in quarū prima Comitē *Flandriæ Ferrandum*, Comitē *Bononiæ Reginaldum*; & Comitē *Saresberiensem* Willelmū, capitaneos præfecerunt. In acie quoque secūda, *Willelmum Hollandiæ* Ducem, & *Hugonē* de *Boues* cū *Brabantiis* suis prærogātes; tertiæ aciei *Othonem Romanorū* Imperatorē *Alemannis* pugnatoribus prætulerūt. sicq; moderato gressu in hostes progressi; vsque ad *Francorum* agmina peruenerunt. Videns Rex *Francorum* aduersarios ad campestre fore prælium paratos, jussit pontem qui à tergo sui exercitus erat constringere: vt si fortè aliqui de exercitu suo fugam inire proponerent quo nisi in hostes fugere non haberent. Remansit idem Rex, dispositis aciebus infra ambitum bigarum & quadrigarum suarum, sicut supradictum est; insultum aduersariorum suorum ibidem expectans. Non mora perstrepentibus hinc inde buccinis acies cui comites supradicti præerant, tanto impetu aciem *Francorum* irrupit, vt in momento agminibus eorum diuisis, vsque ad stationem Regis *Francorum* penetrarent. At Comes *Reginaldus*, qui ipsum exhæredatum à comitatu suo expulerat, cum cognouisset, lanceā direxit in eum, Regemque in terra prostratum gladio interficere satagebat. Sed miles quidam qui cum aliis ad Regis custodiam fuerat deputatus ictibus dicti Comitis se opponens, pro Rege interfectus est. Videntes autem *Francigenæ* Regem suum prostratum, accesserunt cum impetu ad eum cum numerosa militum multitudine: & licet cum labore, equo suo restituunt. Quo facto, bellum accenditur vtrobique, enses quasi fulmen emicant circa capita galcata. Fit grauissimus hinc inde conflictus. Sed Comites sæpè dicti cum acie cui præerant, à commilitonibus suis nimis remoti essent, præclusa est eis via ad socios redeundi. Vnde factum est, quod pars eorum *Francorum* ferre vires non valens, nimis oppressa defecerit. Sicque comites memorati, cum acie tota cui præerant, post maximam probitatem & vtrobique cruentam fatigationem capti sunt, & vinculis mancipati.

Magnus conflictus.

Conclusio belli.

DVm hæc circa regem *Philippum* agerentur, *Campaniensis, Perticensis* & de sancto *Paulo* Comites, cum aliis multis nobilibus de regno *Francorum* in acies supradictis impetum facientes, *Hugonem* de *Boues* cum vniuerso populo ex diuersis prouinciis collecto, in fugam compulerunt. Quibus improbè nimis fugientibus, insequuti sunt eos in ore gladij *Francigenæ* vsque ad stationem Imperatoris, in quem sine mora omne pondus prælij conuersum est. Circumuallantes enim eum Comites supradicti, conati sunt vt interficerent eum aut ad deditionem compellerent. Sed ipse cum gladio quem tenebat, ad modum sicæ ex vna parte acutum, hostibus ictus importabiles hinc inde junctis manibus imprimens quoscunque attingebat. vel attonitos reddebat vel sessores cum ipsis equis solo tenus prosternebat. At hostes propius accedere metuentes lanceis sub ipso tres equos peremerūt. Sed commilitonum suorum laudabili probitate nouis semper equis restitutus, hostibus acrius insurgebat. Tandem inuictus ab aduersariis dimissus, cum suis sine sui suorumque læsione de bello recessit. Rex autem *Francorum* de tam inopinata victoria lætus, gratias Deo exoluit, qui sibi talem concessit ab aduersariis portare triumphum. Tres quoque Comites supradicti, cum militum & aliorum numerosa multitudine, vinculis constricti, abducti sunt carcerali custodiæ mancipandi. In aduentu autem Regis tota ciuitas *Parisiaca* facibus & lanternis, cantibus & plausibus classicis & laudibus die & nocte sequente, sericis & variis ornata pannis, solemniter exultabat. Facta est autem hęc belli congressio mense Iulio, sexto Calendas Augusti In hoc autem casu Rex *Anglorum* quadraginta millia marcarum, quæ tempore interdicti à monachis *Cisterciensibus*, consilio *Richardi* de *Marisco* & consimilium aulicorum impudenter abstulerat, inaniter consumpsit, vt fidem faceret prouerbio, quo dicitur:

Non habet euentus sordida præda bonos.

B SEd cùm tandem notitia hujus rei ad Regis *Iohannis* audientiam peruenisset, animo nimis consternatus, astantibus dixit: *Postquam Deo reconciliatus, me ac mea Regna, proh dolor, Romanæ subieci Ecclesię, nulla mihi prospera, sed contraria omnia aduenerunt.* Eodem tempore, *Iohannes Norvvicensis* Episcopus à Curia *Romana* rediens, in Territorio *Pictauiensi* diem clausit extremum; cujus corpus in *Angliam* delatum, apud *Norvvicum* in Ecclesia est honorificè sepultum.

C HIs ita gestis, procurantibus viris Religiosis, statutæ sunt Treugæ in partibus transmarinis, inter *Philippum* Regem *Francorum* & *Iohannem* Regem *Anglorum*, sub hac forma. *Philippus* Dei gratia Rex *Francorum*, omnibus has literas inspecturis salutem. Noueritis nos Regi *Iohanni Anglorum* & hominibus suis, qui apertè guerrauerunt pro ipso, de hac vltima guerra vsque ad diem Iouis proximum, post exaltationem sanctæ Crucis in Septembri, dedisse veras treugas de nobis & hominibus nostris, qui apertè guerrauerunt pro nobis, vsque ad instans Pascha, quod erit anno domini Millesimo ducentesimo decimo quinto, & ab eodem Pascha in quinque annos continuos & plenos: saluis tamen nobis personis nostris, quas penes nos habemus, & saluo juramento quod villæ *Flandriæ* & *Henon* nobis fecerunt, & saluis similiter *Iohanni* Regi *Anglorum* personis quas penes se habet. Nos autem & homines nostri erimus in eadem tenura, in qua eramus prædicta die Iouis, vsq; ad completos prædictos annos. Isti sunt dictatores & emendatores prædictæ Treugæ inter nos & Regem *Angliæ* datæ, ex parte nostra *P. Sauers*, *Guido Turpin* Abbas majoris monasterij, *G. Archidiaconus Turonensis*. Ex parte Regis *Anglorum*, *H.* de *Burgo* seneschallus *Pictauię*, *R.* de *Pontibus* Abbas sancti *Iohannis Angeliacis*, Decanus *Cistrionensis*. Et omnes isti jurauerunt bona fide, quòd pro dissidiis & querelis omnibus, quę fortè emergerent in *Pictauia*, *Andegauia*, *Britannia* vel *Turonica* conuenient ad Abbatem de Fulcreles, & pro aliis querelis quæ fortè orirentur in *Bituresio*, *Aruernia*, in comitatu *Marchia* & *Lemouico*, conuenient in partibus illis ad corrigendum excessus. Eodem tempore, *Richardus Sarisberiensis* decanus, ad *Cicestrensem*, *Walterus* de *Grai*, *Angliæ* cancellarius ad *Wigorniam*, Episcopi, consecrati sunt, per manum S. *Cantuariensis* Archiepiscopi. His etiam diebus Rex *Anglorum Iohannes*, expletis agendis suis in partibus transmarinis, rediit in *Angliam*, xiiij. Calendas Nouembris.

Induciæ inter Francorum & Anglorum Reges.

Conuentio Baronum.

SVb eadem tempestate conuenerunt ad colloquium apud sanctum *Eadmundum* Comites & Barones *Angliæ*, quasi orationis gratia, licet in causa aliud fuisset. Nam cùm diu simul & secretius tractare cœpissent, producta est in medium charta quædam regis *Henrici* primi: quam iidem Barones à *Stephano Cantuariensi* Archiepiscopo, vt prædictum est, in vrbe *Londoniarum* acceperat. Continebat autem charta quasdam libertates & Leges Regis *Eadwardi*, sanctæ Ecclesiæ *Anglicanę* pariter & Magnatibus regni concessas: exceptis quibusdam libertatibus, quas idem Rex de suo adiecit. Itaque conuenerunt vniuersi ad Ecclesiam sancti *Eadmun-*

1215. *di*, & incipientibus majoribus jurauerunt super majus Altare, *quod si Rex Leges & Libertates iam dictas concedere diffugeret, ipsi eis guerram tam diu mouerent, vt ab eius fidelitate se subtraherent, donec eis per chartam sigillo suo munitam confirmaret omnia quæ petebant. Atque in hoc tandem communiter consenserunt, vt post Natale Domini simul omnes ad Regem venientes, libertates præscriptas sibi peterent confirmari. Atque interim in equis sibi & armis taliter prouiderent. Quod si fortè Rex à proprio vellet iuramento (quod benè credebant) resilire propter suam duplicitatem; ipsi protinus per captionem castrorum suorum, eum ad satisfactionem compellerent.* Et his ita gestis, vnusquisque ad propria remeauit.

EOdem anno, *Iohanni* Abbati Ecclesiæ sancti *Albani* successit *Willielmus*, monachus de gremio ipsius Ecclesiæ sumptus: Beati *Eadmundi* celebri luce, feria quinta solemniter electus, in die sancti *Andreæ* Apostoli, dominica videlicet prima aduentus domini, in Ecclesia beati *Albani* ante majus Altare, ab *Eustachio Elyensi* Episcopo pontificaliter & solemniter munus Benedictionis suscepit. Cujus quoque promotio ante electionem factam, quibusdam de fratribus ipsius monasterij in visione nocturna dicitur præostensa. Primus autem Abbas Ecclesiæ sancti *Albani Anglorum* Prothomartyris *Willegodus fuit*; quem *Offa* Rex *Merciorum* potentissimus, anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo nonagesimo quarto, Calendis Augusti, corpore martyris inuento, monachis introductis, Ecclesiæ nondum fabricatæ, Abbatem præfecit; & sub vita regulari viuere ordinauit. *Willegodo* successit *Eadricus*, *Eadrico Wulsinus*, *VVulsino*, *Ælfricus*, *Ælfrico Aeldredus*, *Aeldredo Eadmerus*, *Eadmaro Leofricus*, qui propter suas virtutes factus Archiepiscopus *Cantuariensis*, *Leofrico* verò, *Alfricus* frater ipsius *Leofrici* vterinus; *Alfrico* autem successit *Leofstanus*, *Leofstano Fredericus*, *Frederico Paulus*, *Paulo Richardus*, *Richardo Gaufridus*, *Gaufrido Radulphus*, *Radulpho Robertus*, *Roberto Simon*, *Simoni Garinus*, *Garino Iohannes*, *Iohanni VVillielmus* Abbas vigesimus secundus; anno regni regis *Iohannis* decimo sexto.

VVillielmus Abbas sancti Albani.

ANno Gratiæ Millesimo, ducentesimo decimo quinto, qui est annus regis *Iohannis* decimus septimus, idem Rex tenuit curiam suam ad Natale Domini apud *VVigorniam* vix per spatium vnius diei: Deinde cum festinatione *Londonias* veniens, apud Nouum *Templum* hospitio sese recepit. Venientesque ad Regem ibi supradicti magnates, in lasciuo satis apparatu militari; petierunt quasdam libertates & Leges regis *Eaduuardi* cum aliis libertatibus, sibi & Regno *Angliæ* & Ecclesiæ *Anglicanæ* concessis, confirmari, prout in Charta regis *Henrici* primi & Legibus prædictis asscriptæ continentur. Asserebant prætereà, quod tempore suæ absolutionis apud *VVintoniam*, illas leges & libertates antiquas promiserat, & ad obseruationem earum sit obligatus per proprium juramentum. Audiens autem Rex Baronum in hac exactione constantiam, metuebat quàm plurimum impetum eorum, quos vidit paratos ad prælium, respondit magnam esse rem & difficilem quam petebant: vnde postulabat inducias vsque ad clausum Pascha, vt habita deliberatione, & sibi & coronæ suæ possit satisfacere dignitati. Sed tandem multis hinc & inde propositis, Rex licet inuitus, Archiepiscopum *Cantuariensem* Episcopum *Elyensem*, & *VVillielmum Mareschallum* fidejussores inuenit; quòd die præfixa, ratione mediante, satisfaceret vniuersis. Quo facto, magnates ad propria sunt reuersi. Rex autem interim volens sibi præcauere inposterum, fecit sibi soli contra omnes homines fidelitatem per totam *Angliam* iurare, & homagia renouare. Et vt sibi melius prouideret, in die Purificationis beatæ *Mariæ* Crucem Domini suscepit, timore potius quàm deuotione (in dubiis pro meliori parte interpretandum est) vt scilicet Crucis protectione tutior efficeretur. Eodem anno *Eustachius Eliensis* Episcopus, vir tam diuina quàm humana eruditus scientia; apud *Radingum* viam vniuersæ carnis est ingressus.

Exactio libertatum Angliæ à Baronibus facta.

PEr idem tempus, in hebdomada Paschæ, conuenerunt apud *Stamford* magnates sæpedicti, cum equis & armis, qui jam in sui fauorem vniuersam ferè totius regni nobilitatem attraxerant, & exercitum inæstimabilem confecerunt, eò maximè quòd Rex exosum se omnibus exhibuit. Æstimati autem sunt in exercitu illo duo millia militum, præter equites, seruientes & pedites, qui armis erant variis præmuniti. Fuerunt autem principes præsumptionis & incentores, *Robertus* filius *VValteri*, *Eustachius* de *Vesci*, *Richardus* de *Percy*, *Robertus* de *Ros*, *Petrus* de *Bruis*, *Nicolaus* de *Stuteuilla*, *Saerus* comes *VVintoniensis*, *Robertus* comes *VVintoniensis*, *Robertus* comes de *Clare*, *Henricus* comes de *Clare*, R. comes *Bigod VVillielmus* de *Munbrey*. *Rogerus* de *Cressi* *Ranulphus* filius *Roberti*, *Robertus* de *Ver*, *Fulco* filius *VVarini*, *VVillielmus Mallet*, *VVillielmus* de *monte acuto*, *VVillielmus* de *bello campo*, S. de Kime; *VVillielmus* juuenis *Mareschallus*, *VVillielmus Maudut*, *Rogerus* de *Monte Begonis*, *Iohannes* filius *Alani*, G. de *Laual*, O. filius *Alani*. *VV*. de *Hobrug*, O de *Hobrug*, O. de *Vallibus*, G. de *Gant*, *Mauritius* de *Gant*, R. de *Brackesle*, R. de *Lannaleì*, G. de *Mandeuille* Comes *Essexiæ*, *VVillielmus* frater ejus, *VVillielmus* de *Huntinsfeld*, *Robertus* de *Cresles*, G. Constabularius de *Meuum*, *Alexander* de *Pointum*, *Petrus* filius *Iohannis*, *Alexander* de *Sutuna*, *Osbertus* de *Bobo*, *Iohannes* Constabularius *Cestriæ*, *Thomas* de *Multune*, *Conanus* filius *Heliæ* & alij multi. Isti communes conjurati & confœderati, *Stephanum Cantuariensem* Archiepiscopum capitalem consentaneum habuerunt. Erat autem Rex eo tempore apud *Oxoniam*, magnatum expectans aduentum. Die Lunæ igitur proxima post octauas Paschæ, Barones memorati, in villa de *Brackeles* pariter conuenerunt. Quod cum esset à Rege compertum, misit ad eos Archiepiscopum *Cantuariensem* & *Willielmum Mareschallum* comitem de *Penbrok*, cum aliis quibusdam viris prudentibus, sciscitans ab eis, quæ essent Leges & libertates quas quærebant. At illi nunciis prælibatis schedulam porrexerunt, quæ ex parte maxima Leges antiquas & regni consuetudines continebat, affirmantes quod nisi Rex illas incontinenti concederet, & sigilli munimine confirmaret, ipsi per captionem Castrorum suorum, terrarum & possessionum ipsum Regem compellerent, donec super præmissis satisfaceret competenter. Tunc Archiepiscopus cum sociis suis schedulam illam ad Regem deferens, capitula singula
" coram ipso memoriter recitauit. Rex autem
" cum Capitulorum tenorem intellexisset, cum
" indignatione maxima subsannans ait: *Et quare*
" *cum, istis iniquis exactionibus Barones non postulant Re-*
" *gnum? vana sunt inquit, & superstitiosa quæ petunt, nec*
" *aliquo rationis titulo fulciuntur.* Affirmauit tandem
" cum juramento furibundus, *Quod nunquam tales*
" *illis concederet libertates, vnde ipse efficeretur seruus*. Capitula quoque legum & libertatum quæ ibi magnates confirmari quærebant, partim in Charta Regis *Henrici* superius scripta sunt, partimque ex legibus Regis *Eaduuardi* antiquis excerpta, sicut sequens Historia suo tempore declarabit.

Qui Principes fuerunt in exactione libertatum.

1215

Castellum nobilium à Baronibus obsidetur.

CVm itaque Archiepiscopus & Willielmus Marescallus Regem ad colloquium inducere nullatenus potuissent, ad iussionem regis, ad Barones sunt reuersi, omnia quæ à Rege audierant per ordinem referentes. Quæ cum magnates cognouissent, constituerunt Robertum filium Walteri principem militiæ suæ, appellantes eum Marescallum exercitus Dei & Ecclesiæ sanctæ, & sic singuli ad arma conuolantes, versus Northamtoniam acies direxerunt. Quò cum peruenissent, illicò castrum obsidione vallauerunt. Cùmque per dies quindecim inaniter ibidem moram protraxissent, & parùm, immò nihil perfecissent, castra inde mouere decreuerunt. Nempe absque petrariis & aliis bellicis instrumentis aduenientes non sine confusione, infecto negotio, ad Castrum de Bedeford filij Walteri cum quibusdam aliis, capite spiculo balistæ terebrato; non sine multorum dolore interiit miserabiliter.

Ciuitas Londoniensis se reddit Baronibus.

CVmque dictus exercitus ad Castrum de Bedfordi peruenisset, à VVillielmo de Bello campo tererentes suscepti sunt. Venerunt itaque ad eos ibidem nuncij ab vrbe Londoniarum, secretius eis indicantes, quòd si vellent vrbis ingressum habere, cum festinatione illuc venirent. At Barones desiderato exhilarati nuncio, castra protinus mouentes, ad VVares vsque venerunt. Deinde nocte tota iter agentes, summo diluculo ad ciuitatem venerunt, atque iannas vrbis reperientes apertas, nono Calendas Iunij, Dominica videlicet ante Ascensionem Domini proxima, dum Ciues missarum interessent solemniis; Londoniam sine aliquo tumultu intrauerunt. Fauebant enim Baronibus diuites ciuitatis, & ideò pauperes obloqui metuebant. At Barones ciuitatem ingressi per portam de Alegat, ianitores suos ad singulas vrbis portas statuerunt, omnia deinceps in ea pro lubitu suo disponentes. Erâ ciuibus jam dictis accepta securitate, miserunt literas ad Comites, Barones, & milites illos, qui adhuc per Angliam (Regi licet fictè) adhærere videbantur: exhortantes eos cum comminatione, vt sicut omnium rerum suarum & possessionum indemnitatem diligebant, Regem perjurum deserentes, & sibi fideliter adhærentes, simul cum eis pro libertatibus & pace Regi immobiles starent, & efficaciter decertarent. Quòd si hoc facere contempsissent, ipsi in omnes illos, quasi in hostes publicos, arma dirigerent & vexilla, castraque eorum subuerterent, domos & ædificia comburerent, viuaria, parcas & pomeria destruere non omitterent. Hæc autem in parte nomina eorum sunt, qui nondum jurauerunt libertates prædictas, VVillielmus Marescallus, Comes de Penbrok, Ranulphus Comes Cestrensis, VVillielmus Comes Sarisburiensis, VVillielmus Comes VVarenna, VVillielmus Comes Albemarlensis, H. Comes Cornubie, W. de Albineto, Robertus de Veteri Ponte, Petrus filius Huberti, Bersenus de Insula, G. de Luci, G. de Furniual, Thomas Basset, Henricus de Braibrock, Iohannes de Basingeburne, VVillielmus de Cantelu, Henricus de Cornhullo, Iohannes filius Hugonis, Hugo de Neuile, Philippus de Albineto, Iohannes Marescallus, VVillielmus Bruverre. Hi omnes cùm mandatum Baronum accepissent, maxima pars eorum Londonias profecti, confœderati sunt magnatibus supradictis, Regem penitus relinquentes. Temporibus sub eisdem, Rex occultum odium versus Barones, facie pallians sub serena & vltionis excogitans, fecit adulterari, id est vulgariter contra facere omnia sigilla Episcoporum, & scripsit vice eorum omnibus nationibus, quòd Anglici omnes

A erant Apostatæ, toti mundo detestabiles. Et quicunque vellet eos quasi Apostatas hostiliter impetere, rex eorum, & Papæ assensu, & authoritate, conferret eis terras & omnes eorum possessiones. Quod cùm audissent exteræ nationes, noluerunt fidem talibus adhibere: quia constabat Anglos omnium Christianorum esse præclarissimos, & comperta veritate, talia facinora & commenta detestabantur, & sic cecidit Rex in laqueos quos tetendit.

B

Colloquium inter Barones & Regem apud Runingemed.

REx autem Iohannes, cum se ferè ab omnibus cerneret derelictum ita quòd vix sibi septem equites ex omni multitudine regia superessent, timuit valdè ne Barones in castra sua impetum facientes, illa sine difficultate sibi subjugarent, cùm præcipuè nullum obstaculum inuenirent. Cepit autem aduersus Barones in corde odium inexorabile. Simulauit autem in dolo pacem ad tempus

C facere cum magnatibus sæpè dictis, vt cùm fortior successisset, in dissipata agmina acrius se vindicaret: & qui in omnes non poterat, in singulos desæuiret. Mittensque ad eos VVillielmum Marescallum, comitem de Pen[...], cum aliis nunciis fide dignis, mandauit quòd pro bono pacis & ad exaltationem regni sui & honorem, gratanter eis concederet leges & libertates quas petebant. Mandauit etiam eisdem magnatibus per nuncios prædictos, vt diem & locum prouiderent congruum, vbi conuenire possent, ad hæc omnia prosequenda.

D Nuncij verò Regis ad vrbem Londoniarum cum festinatione venientes, vniuersa quæ sibi imposita dolosè fuerant, sine dolo Baronibus explicarunt. At ipsi immenso gaudio recreati, statuerunt regi diem, vt veniret contra eos ad colloquium in pratum inter Stanes & VVindlesoriam situm, decimo quinto die Iunij. Conuenerunt itaque die & loco præfixo ad colloquium condictum; Rex & magnates ex partibus seorsum considentibus, cœperunt de pace diutius & libertatibus tractare sæpè dictis.

E Fuerunt autem quasi ex parte Regis, Stephanus Cantuariensis & H. Dublinensis, Archiepiscopi, VV. Londoniensis, P. VVintoniensis, H. Lincolniensis, I. Bathoniensis, VVillielmus VVigorniensis, IV. Couentrensis, & Benedictus Roffensis Episcopi, Magister Pandulphus domini Papæ familiaris, & magister militiæ Templi in Anglia, Frater [...] Almaric, viri nobiles, W. Marescallus, Comes Penbrok, Comes Sarisburiensis, Comes VVarenna, Comes Arundel. Alanus de Galevvia, W. filius Geroldi, Petrus filius Herberti, Thomas Basset, Matthæus filius Herberti, Alanus Basset, Hugo

F de Neuile, Hubertus de Burgo seneschallus Pictauensis, Robertus de Roppeleia, Iohannes Marescallus, Philippus de Albineto. Illos quoque qui ex parte Baronum affuerunt qui innumerabiles fuere, non est necesse numerare: cùm tota Anglia nobilitas in vnum collecta, quasi sub numero non cadebat. Tandem igitur cùm in varia sorte tractassent, Rex Iohannes vires suas Baronum viribus impares intelligens, sine difficultate leges subscriptas & libertates concessit, & charta sua hunc in modum confirmauit.

Charta libertatum à Rege Iohanne concessarum.

G IOhannes Dei gratia Rex Angliæ, &c. Sciatis nos intuitu Dei, & pro salute animæ nostræ & antecessorum omnium & hæredum meorum, & ad honorem Dei & exaltationem S. Ecclesiæ & emendationem regni nostri, per consilium venerabilium patrum nostrorum Stephani Cantuariensis Archiepiscopi totius Angliæ Primatis & sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, Henrici Dublinnensis Archiepiscopi, VVillielmi Londoniensis Episcopi, Petri VVintoniensis, Iocelini Bathoniensis & Glastonien. Hugonis Lincolnien. VValteri VVigornen. VVillielmi Couentrensis, Benedicti Roffensis

1215. *Episcoporum, & magistri* Pandulphi *domini Papa subdiaconi & familiaris, fratris magistri militia* Templi Angliæ, *& nobilium virorum* Willielmi Mareschalli *comitis* Penbroc, *W. comitis* Satesberiensis, Willielmi *comitis* Warrenæ, Willielmi *comitis* Arundel, Alani *de* Gale ...cia *constabularii* Scotiæ, Warin filij Geroldi, Petri filij Hereberti, *&* Huberti *de* Burgo *seneschalli* Pictauiæ, Hugo *de* Nouilla, Matthæi filij Hereberti, Thomæ Basset, Alani Basset, Philippi *de* Albeni, Roberti *de* Ropelle, Iohannis Mareschalli, *&* Iohannis filij Hugonis, *& aliorum fidelium nostrorum, in primis concessisse Deo, & hac præsenti charta nostra cõfirmasse pro nobis & heredibus nostris in perpetuum.* Quod Anglicana *Ecclesia libera sit, & habeat iura sua integra, suas & libertates illæsas, & ita volumus obseruari, quod apparet ex eo, quod libertatem electionum quæ maxima & magis necessaria reputatur Ecclesiæ* Anglicanæ, *mera & spontanea voluntate, ante discordiam inter nos & Barones nostros manifestè motam, concessimus, & charta nostra confirmauimus, & eam obtinuimus à domino Papa* Innocentio *Papa tertio, confirmari: quam & nos obseruabimus, & ab heredibus nostris in perpetuum bona fide volumus obseruari. Concessimus etiam & omnibus liberis hominibus nostris Regni* Angliæ, *pro nobis & heredibus nostris in perpetuum, omnes libertates subscriptas; habendas & tenendas eis & heredibus suis de nobis & heredibus nostris. Si quis Comitum vel Baronum nostrorum siue aliorum tenentium de nobis in capite per seruitium militare, mortuus fuerit, & cum decesserit, hæres suus plenæ ætatis fuerit & releuium debeat; habeat hereditatem suam per antiquum releuium, scilicet hæres vel heredes Comitis de Baronia Comitis integra per cẽtum libras, hæres vel heredes Baronis de Baronia integra centum marcas; hæres vel heredes militis de feodo militis integro per centum solidos ad plus; & qui minus debuerit minus det, secundum antiquam consuetudinem feodorum. Si autem alicuius hæres talium fuerit infra ætatem, & fuerit in custodia, dominus eius non habeat custodiam eius nec terræ suæ antequàm homagium eius ceperit, perdat curiam, & postquam talis hæres fuerit in custodia & ad ætatẽ peruenerit, scilicet viginti & vnius anni, habeat hereditatem suam sine releuio & sine fine: ita tamen quòd si ipse, dum infra ætatem fuerit, fiat miles, nihilominùs terra remaneat in custodia dominorum suorum vsque ad terminum prædictum. Custos terræ huiusmodi heredis, qui infra ætatem fuerit, non capiat de terra heredis, nisi rationabiles exitus, & rationabiles consuetudines, & rationabilia seruitia: hæc sine destructione & vasto, hominum vel rerum. Et si nos commiserimus custodiam alicui talis terræ vicecomiti vel alicui alij, qui de exitibus terræ illius nobis debent respondere, & ille destructionem de custodia fecerit vel vastum: nos ab illo capiemus emendam, & terra committatur duobus Legalibus & discretis hominibus de feodo illo, qui similiter nobis respondeant, sicut prædictum est. Custos autem quam diu custodiam terræ habuerit, sustentet domos, parcos, viuaria, stagna, molendina, & cætera ad illam terram pertinentia, de exitibus terræ eiusdem. Et reddat heredi, cum ad plenam ætatem peruenerit, terram suam totam instauratam de carucis & omnibus aliis rebus, ad minus secundùm quod illa recepit. Hæc omnia obseruentur de custodiis Archiepiscopatuum, Episcopatuum, Abbatiarum, Prioratuum, Ecclesiarum, & dignitatum vacantium, quæ ad nos pertinent: excepto quod custodiæ huiusmodi vendi non debent. Heredes maritentur sine disparagatione: ita tamen quòd antequam destruatur matrimonium, ostendatur propinquis de consanguinitate ipsius heredis. Vidua post mortem mariti sui, statim & sine difficultate aliqua habeat maritagium suum securum conductum & hereditatem suam; nec aliquid det pro dote sua vel pro maritagio suo vel hereditate sua, quam hereditatem maritus suus & ipsa tenuerunt, die obitus ipsius mariti. Et maneat in capitali mesuagio mariti sui per quadraginta dies, post obitum ipsius mariti, infra quos assignetur ei dos sua, nisi ei prius assignata: vel nisi domus illa fuerit castrum, & si de castro recesserit, statim prouideatur ei domus competens, in qua possit honestè morari, quousque ei dos sua assignetur, secundùm quod prædictum est, & habeat rationabile estouerium suum interim de cõmuni. Assignetur autem ei pro dote sua, tertia pars totius terræ mariti sui, quæ sua fuit in vita; nisi de minori dotata fuerit ad ostium Ecclesiæ. Nulla vidua destringatur ad se maritandum, dum voluerit viuere sine marito; ita tamen quòd securitatem faciet, quòd se non maritabit sine assensu nostro, si de nobis tenuerit; vel sine assensu Domini sui de quo tenuerit, si de alio tenuerit. Nos verò vel Balliui nostri non seisiemus terram aliquam, nec redditum pro debito aliquo, quamdiu catalla debitoris præsentia sufficiunt ad debitum reddendum: & ipse debitor paratus sit inde satisfacere. Nec plegij ipsius debitoris destringantur, quamdiu ipse capitalis debitor sufficiat ad solutionem debiti. Et si capitalis debitor defecerit in solutione debiti, non habens vnde reddat, aut reddere nolit cum possit, plegij respondeant de debito: & si voluerint, habeant terras & redditus debitoris, quousque sit eis satisfactum de debito, quod antè pro eo soluitur, nisi capitalis debitor monstrauerit se inde esse quietum versus eosdem plegios. Si quis mutuò acceperit aliquid à* Iudæis, *plus vel minus, & moriatur antequàm debitum illud persoluerit; debitum illud non vsuret quamdiu hæres fuerit infra ætatem, de quocunque teneat: & si debitum istud incidat in manus nostras, nos non capiemus nisi catallum contentum in charta. Et si quis moriatur, & debitum debeat* Iudæis, *vxor eius habeat dotem suam, & nil reddat de debito illo. Et si liberi ipsius defuncti qui fuerint infra ætatem remanserint, prouideantur eis necessaria secundùm tenementum quod fuerit defuncti, & de residuo soluatur debitum; saluo tamen seruitio dominorum. Simili modo fiat de debitis, quæ debentur aliis quàm* Iudæis. *Nullum scutagium vel auxilium ponam in regno nostro, nisi per commune consilium Regni nostri, nisi ad corpus nostrum redimendum, & ad primogenitum filium nostrum militem faciendum, & ad primogenitam filiam nostram semel maritandam. Et ad hoc non fiet nisi rationabile auxilium. Simili modo fiat de auxiliis de ciuitate* Londinensi: *& ciuitas* Londoniensis *habeat omnes antiquas libertates & liberas consuetudines suas, tam per terras quàm per aquas. Prætereà volumus & concedimus, quòd omnes aliæ ciuitates & burgi & villæ, & Barones de quinque portubus, & omnes portus, habeant omnes libertates & omnes liberas consuetudines suas, & ad habendum commune consilium Regni de auxiliis assidendis aliter quàm in tribus casibus prædictis: & de scutagiis assidendis, submoneri faciemus Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, Comites & maiores Barones regni singillatim per literas nostras. Et præterea faciemus submoneri in generali, per Vicecomites & Balliuos nostros, omnes alios qui in capite tenent de nobis, ad certum diem, scilicet ad terminum quadraginta dierum ad minus, & ad certum locum, in omnibus literis submonitionis illius, causam submonitionis illius exponemus, & sic facta submonitione, negotium procedat ad diem assignatum, secundùm consilium eorum qui præsentes fuerint, quamuis non omnes submoniti venerint. Nos non concedimus de cætero alicui, quòd capiat auxilium de liberis hominibus suis, nisi ad corpus suum redimendum, & ad faciendum primogenitum filium suum militem, & ad primogenitam filiam suam semel maritandam, & ad hoc non fiat nisi rationabile auxilium. Nullus destringatur ad faciendum*

cien-

1215. ciendum maius seruitium de feudo militis, nec de alio libero tenemento quod inde debetur. Communia placita non sequantur curiam nostram, sed teneantur in aliquo loco certo. Recognitiones de noua dissaisina, & de morte antecessoris, & de vltima præsentatione, non capiantur nisi in Ciuitatibus suis, & hoc modo. Nos (vel si extra regnum fuerimus) capitalis Iusticiarius noster, mittet Iusticiarios nostros per vnumquemque comitatum semel in anno, qui cum militibus Comitatuum, capiat in Comitatibus assisas prædictas, & ea quæ in illo aduentu suo in Comitatibus per Iustitiarios prædictos, ad prædictas assisas capiendas missos, terminari non possunt, per eosdem terminentur alibi in itinere suo; & ea quæ per eosdem propter difficultatem articulorum aliquorum terminari non possunt, referantur ad Iustitiarios nostros de Banco. Assisa de vltima pr sentatione Ecclesiarum, semper capiantur coram Iustitiariis de Banco, & ibi terminentur. Liber homo non amercietur pro paruo delicto, nisi secundùm modum ipsius delicti; & pro magno delicto, secundùm magnitudinem delicti: saluo contenemento suo. Et mercator eodem modo, salua marchandisa sua. Et villanus alterius quàm noster, eodem modo amercietur; saluo Wainagio suo, si inciderit in misericordiam nostram. Et nulla prædictarum misericordiarum ponatur, nisi per sacramentum proborum & legalium hominum de * Visneto comitatus. Comites & Barones non amercientur nisi per pares suos; & non nisi secundùm modum delicti. Nulla Ecclesiastica persona amercietur secundùm quantitatem beneficij sui, sed secundùm laicum tenementum suum; & secundùm quantitatem delicti. Nec villa nec homo destringatur facere pontes ad riparias; nisi qui de antiquo & iure facere debent. Nulla riparia de cætero defendetur, nisi illa quæ fuerat in defenso tempore Henrici Regis aui nostri. Nullus Vicecomes, Constabularius, Coronator, vel alij Balliui nostri, teneant placita Coronæ nostræ. Omnis Comitatus & Hundredi & Wapentag & Threthingi, sint ad antiquas firmas absque vllo incremento, exceptis dominicis maneriis nostris. Si aliquis tenens de nobis laicum feudum, moriatur: & vicecomes vel Balliuus noster literas nostras ostendat patentes de submonitione, de debito quod defunctus nobis debuit: liceat vicecomiti vel B lliuo nostro attachiare & imbreuiare catalla defuncti inuenta in laico feudo, ad valentiam illius debiti per visum legalium hominum; ita tamen quòd nihil inde amoueatur, donec persoluatur debitum nobis quod clarum fuerit, & residuum relinquatur executoribus ad faciendum testamentum defuncti. Et si nil nobis debeatur ab ipso, omnia catalla cedant defuncto; saluis vxori eius & pueris suis rationabilibus partibus. Si aliquis liber homo intestatus decessit, catalla sua per manus propinquorum, parentum & amicorum suorum per visum Ecclesiæ distribuantur; saluis vnicuique debitis, quæ defunctus ei debebat. Nullus Constabularius vel Balliuus noster capiat blada vel alia catalla alicuius, qui non de villa vbi Castrum situm sit, nisi statim inde reddat denarios, aut respectum inde habeat de voluntate venditoris: si autem de villa ipsa fuerit, infra quadraginta dies pretium reddat. Nullus Constabularius destringat militem aliquem ad dandum denarios pro custodia castri, si ipse eam facere voluerit in propria persona sua, vel per alium probum hominem; si ipse eam facere non possit per rationabilem causam. Et si nos duxerimus eum vel miser.mus in exercitum, erit quietus de custodia, secundùm quantitatem temporis quo per nos fuerit in exercitu, de feudo pro quo fecit seruitium in exercitu. Nullus Balliuus noster vel vicecomes, vel alius, capiat equos vel caretas alicuius pro cariagio faciendo, nisi reddat liberationem antiquitùs statutam, scilicet pro careta ad duos equos, decem denarios per diem: & pro careta ad tres equos, quatuordecim denarios per diem. Nulla careta dominica alicuius Ecclesiasticæ personæ vel militis, vel alicuius Dominæ capiatur per Balliuos prædictos; nec nos, nec Balliui nostri, nec alij capiemus boscum alienum ad castra vel agenda nostra, nisi per voluntatem illius cuius Boscus ille fuerit. Nos autem non tenebimus terras eorum, qui conuicti fuerint de Felonia, nisi per vnum annum & vnum diem, & tunc reddantur terræ Dominis feudorum. Omnes Kidelli de cætero deponantur penitùs per Tamisiam & per Medeuuesiam & per totam Angliam, nisi per costam maris. Breue quòd vocatur Præcipe, de cætero non fiat alicui de aliquo tenemento, vnde liber homo perdat causam suam. Vna mensura vini & ceruisiæ sit per totum regnum nostrum, & vna mensura bladi, scilicet quarterium Londinense. Et vna latitudo pannorum tinctorum & russetorum & haubergetorum, scilicet duæ vlnæ infra listas. De ponderibus verò sit vt de mensuris. Nihil detur de cætero pro breui inquisitionis, ab eo qui inquisitionem petit de vita vel membris, sed gratis concedatur & non negetur. Si aliquis teneat de nobis per feudi firmam vel socagium vel burgagium, & de alio teneat terram per seruitium militis, nos non habebimus custodiam hæredis vel terræ suæ, quæ est de feudo alterius, occasione illius feudi firmæ, vel socagij vel Burgagij, nec habebimus custodiam illius feudi firmæ vel socagij vel burgagij, nisi ipsa feudi firma debeat seruitium militare. Nos non tenebimus custodiam hæredis vel terræ alicuius, quam tenet de alio per seruitium militare, occasione alicuius paruæ serganteriæ, quam tenet de nobis per seruitium reddendi cultellos vel sagittas vel huiusmodi. Nullus Balliuus ponat aliquem de cætero ad Legem nec ad iuramentum, simplici loquela sua, sine testibus fidelibus ad hoc inductis. Nullus liber homo capiatur vel imprisonetur aut dissaisiatur de aliquo libero tenemento suo, vel libertatibus vel liberis consuetudinibus suis, aut vtlagetur aut exulet, aut aliquo alio modo destruatur, nec super eum ibimus, nec eum in carcere mittemus, nisi per Legale iudicium parium suorum, vel per legem terræ. Nulli vendemus, nulli negabimus, aut differemus rectum vel iustitiam. Omnes Mercatores, nisi publicè prohibiti fuerint, habeant saluum & securum exire de Anglia & venire in Angliam, & morari & ire tam per terram quàm per aquam, ad emendum vel vendendum sine omnibus toltis malis per antiquas & rectas consuetudines, præterquàm in tempore Werræ, & si sint de terra contra nos Werrina: & si tales inueniantur in terra nostra in principio VVerræ, attachientur sine damno corporum vel rerum, donec sciatur à nobis vel à capitali Iustitiario nostro, quomodo Mercatores terræ nostræ tractentur in terra contra nos VVerrina, & si nostri salui sint ibi, alij salui sint in terra nostra. Liceat vnicuique de cætero exire de regno nostro, & redire saluò & securè per terram & per aquam, salua fide nostra, nisi in tempore guerræ per aliquod breue tempus propter communem vtilitatem regni, exceptis imprisonatis & vtlagatis, secundùm Legem regni & gentis contra nos vuerrinæ & Mercatoribus, de quibus fiat sicut supradictum est. Si quis tenuerit de aliqua escheeta, sicut de honore VValingefordiæ, Bononiæ, Lancastriæ, Notingham vel de aliis eschaetis, quæ sunt in manu nostra, & sint Baroniæ & obierit, hæres eius non det aliud releuium, nec faciat nobis aliud seruitium quàm faceret Baroni, si illa Baronia esset in manu Baronis: & nos eodem modo eam tenebimus, quo Baronium tenuit, nec nos occasione talis Baroniæ vel Eschaetæ habebimus aliquam 1215.

* Vicineto.

1215. *Eschaetam vel custodiam aliquorum hominum nostrorum, nisi alibi tenuerit de nobis in capite ille qui tenuit Baroniam vel Eschaetam. Homines qui manent extra Forestam, non veniant de caterò coram Iusticiariis nostris de Foresta per communes submonitiones; nisi sint in placito, vel plegii alicuius vel aliquorum qui attachiati sunt propter Forestam. Omnes autem bosci qui fuerunt afforestati per Regem* Richardum *fratrem nostrum, statim deafforestentur; nisi fuerint dominici bosci nostri. Nullus liber homo de catero det ampliùs alicui, vel vendat de terra sua, quàm ut de residuo terra sua possit sufficienter fieri Domino feudi servitium ei debitum, quod pertinet ad feudum illud. Omnes patroni Abbatiarum, qui habent chartas Regum* Angliæ *de aduocatione, vel per aliquam antiquam tenuram vel possessionem, habeant earum custodiam cùm vacaverint; sicut habere debent, & sicut suprà declaratum est. Nullus capiatur vel imprisonetur, propter appellationem fœmina, de morte alterius quàm viri sui. Nullus comitatus teneatur de catero, nisi de mense in mensem, & ubi maior terminus esse solebat, maior sit: nec vicecomes aliquis vel Ballivus suus faciat turnum suum per Hundredum, nisi bis in anno, & non nisi in loco debito & consueto, videlicet semel post* Pascha, *& iterum post festum sancti* Michaelis. *Et visus similiter de Franco plegio, tunc fiat ad illum terminum sancti* Michaëlis *sine occasione, ita scilicet quòd quilibet habeat suas libertates, quas habuit & habere consuevit tempore* Henrici *Regis avi nostri, vel quas postea adquisivit. Fiat autem visus de Franco plegio sic, ut pax nostra teneatur, & quòd tethinga integra sit sicut esse consuevit, & quòd vicecomes non quarat occasiones, & quòd contentus sit de eo quod vicecomes habere consuevit de visu suo faciendo, tempore* Henrici *Regis avi nostri. Non liceat de catero, alicui dare terram suam domui religionis, ita quòd illam resumat tenendam de eadem domo. Nec liceat alicui domui religionis terram sic accipere, quòd tradat eam illi à quo illam recepit tenendam. Si quis autem de catero terram suam sic dederit domui religiosa, & super hoc convincatur, donum suum penitùs cassetur, & terra illa Domino suo illius feudi incurratur. Scutagium de catero capiatur, sicut capi tempore Regis* Henrici *avi nostri consuevit, & quod vicecomes non quarat occasiones, & quod contentus sit de eo quod vicecomes habere consuevit. Omnes autem consuetudines pradictas & libertates quas concessimus in regno nostro tenendas, quantum ad nos pertinet erga omnes homines nostros de regno nostro, tam clerici quàm Laici nostri observent, quantum ad se pertinet erga homines suos, salvis Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribus, Templariis, Hospitalariis, Comitibus, Baronibus, militibus, & omnibus aliis tam Ecclesiasticis personis quàm sacularibus, libertatibus & liberis consuetudinibus, quas priùs habuerunt. His testibus. &c.*

Libertates verò de Foresta & liberæ consuetudines, quæ cum libertatibus præscriptis in una schedula pro sui capacitate contineri nequiuerant, in carta subscripta continentur sub hac forma.

IOhannes *Dei gratia Rex* Angliæ, *&c. Sciatis quod intuitu Dei, & pro salute anima nostra, & animarum nostrorum & successorum, ad exaltationem sancta Ecclesiæ, & emendationem regni, spontanea & bona voluntate nostra dedimus, concessimus pro nobis & haredibus nostris has libertates subscriptas, habendas & tenendas in regno nostro* Angliæ *in perpetuum. In primis omnes foresta, quas Rex* Henricus *avus noster afforestavit, videantur per probos & legales homines, & si boscum aliquem alium quàm suum dominicum afforestaverit ad damnum illius, cuius boscus fuerit, statim deafforestetur. Et si boscum suum proprium afforestaverit, remaneat foresta salva communia de herbagio & rebus aliis in eadem foresta, illis qui eam priùs habere consueuerunt. Homines qui manent extra Forestam, non veniant de catero coram Iustitiariis nostris de Foresta per communes submonitiones; nisi sint in placito, vel plegii alicuius vel aliquorum qui attachiati sunt propter Forestam. Omnes autem bosci qui fuerunt afforestati per Regem* Richardum *fratrem nostrum, statim deafforestentur; nisi fuerint dominici bosci nostri. Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Priores, Comites, Barones, milites & liberè tenentes, qui boscos habent in foresta; habeant boscos suos, sicut eos habuerunt, tempore prima coronationis pradicti Regis* Henrici *avi nostri; ita quòd quieti sint in perpetuum de omnibus, Purpresturis vastis & assartis factis in illis boscis post illud tempus, usque ad principium secundi anni coronationis nostra. Et qui de catero vastum purpresturam vel assartum facient sine licentia nostra in illis boscis; de vastis purpresturis & assartis respondeant. Regardatores nostri eant per forestas, ad faciendum regardum, sicut fieri consuevit tempore prima coronationis pradicti Regis* Henrici *avi nostri, & non aliter. Inquisitio vel visus de expeditatione canum existentium in foresta de catero fiat, quando fieri debet regardum; scilicet de tertio anno in tertium annum; & tunc fiat per visum & testimonium legalium hominum, & non aliter. Et ille, cuius canis inventus fuerit, tunc non expeditatus de pro misericordia, det tres solidos; & de catero nullus bos capiatur pro expeditatione. Talis autem expeditatio fit per assisam communiter, quòd tres ortelli abscindantur de pede anteriori sine pelota. Non expeditentur canes de catero, nisi in locis ubi expeditari solent tempore prima coronationis pradicti* Henrici *Regis avi nostri. Nullus forestarius vel bedellus, faciat de catero scotallum, vel colligat garbas, vel avenam, vel bladum aliud, vel agnos vel porcellos, nec aliquam collectam faciat, & per visum & sacramentum duodecim regardatorum quando facient regardum, tot forestarii ponantur ad forestas custodiendas, quot ad illas custodiendas rationabiliter viderint sufficere. Nullum swanimotum de catero teneatur in regno nostro, nisi ter in anno, videlicet in principio quindecim dierum ante festum sancti* Michaelis, *quando Agistatores veniunt ad agistandum dominicos boscos; & circa festum sancti* Martini, *quando Agistatores nostri debent accipere pannagium suum. Et ad ista duo swanimota, conveniant forestarii, viridarii & agistatores, & nullus alius per districtionem. Et tertium swanimotum teneatur in initio xv. dierum ante festum sancti* Iohannis Baptistæ *pro venatione bestiarum nostrarum; & ad istum swanimotum conveniant Forestarii, viridarii, & non alii per districtionem. Et praterea singulis quadraginta diebus, per totum annum, conveniant viridarii & Forestarii ad videndum attachiamenta de Foresta, tam de viridi quàm de venatione per prasentationem ipsorum Forestariorum, & coram ipsis attachientur. Pradicta autem swanimota non teneantur, nisi in Comitatibus in quibus teneri consueverunt. Unusquisque liber homo agistet boscum suum in Foresta pro voluntate sua, & habeant pannagium suum. Concedimus etiam quod unusquisque liber homo possit ducere porcos suos per dominicum boscum nostrum, liberè & sine impedimento, & ad agistandum eos in boscis suis propriis vel alibi ubi voluerit. Et si porci alicuius liberi hominis una nocte pernoctaverint in Foresta nostra, non inde occasionetur, ita quod aliquid de suo perdat. Nullus de catero amittat vitam vel membra pro venatione nostra: sed si aliquis captus fuerit & convictus de captione venationis, graviter redimatur, si habeat unde redimi possit: & si non unde redimi possit, iaceat in prisona nostra per an-* 1215.

1215. annum vnum & vnum diem. Et si post annum vnum & diem vnum plegios inuenire possit, exeat à prisona; sin autem, abiuret regnum nostrum Angliæ. Quicunque Archiepiscopus, Episcopus, Comes vel Baro veniens ad nos per mandatum nostrum transierit per Forestam nostram, liceat illi capere vnam vel duas bestias per visum Forestarij si præsens fuerit; sin autem, faciat cornari, ne videatur hoc furtiue facere. Item liceat in redeundo idem eis facere sicut prædictum est. Vnusquisque liber homo de cætero sine occasione faciat in bosco suo vel in terra sua, quam habet in Foresta, molendinum, viuarium, stagnum, marleram, fossatum vel terram arabilem, extra coopertum in terra arabili; ita quòd non sit ad nocumentum alicuius vicini. Vnusquisque liber homo habeat in boscis suis, Ærias accipitrum, speruariorum, falconum, aquilarum & heironum; & habeant similiter mel quod inuentum fuerit in boscis suis. Nullus Forestarius de cætero, qui non sit Forestarius de feudo, reddens firmam nobis pro Balliua sua, capiat cheminagium; scilicet pro careta per dimidium annum, duos denarios; & per alium dimidium annum, duos denarios; & pro equo qui portat summagium, per dimidium annum vnum obolum; & per alium dimidium annum, vnum obolum; & non nisi de illis qui extra balliuam suam tanquam mercatores veniunt, per licentiam suam in Balliuam suam, ad buscam meremium corticem vel carbonem emendum, & alias ducendum ad vendendum vbi voluerint. Et de nulla careta alia vel summagio, aliquod cheminagium capiatur; & non capiatur cheminagium, nisi in locis illis vbi antiquitùs capi solebat & debuit. Illi autem qui portant super dorsum suum Buscam, corticem vel carbonem ad vendendum, quamuis inde viuant; nullum de cætero dent cheminagium. De boscis aliorum, nullum detur cheminagium Forestariis nostris, præterquàm de dominicis boscis nostris. Omnes vtlagati pro Foresta, à tempore Regis Henrici aui nostri, vsque ad primam coronationem nostram, veniant ad pacem sine impedimento, & saluos plegios inueniant, quòd de cætero non forisfacient nobis de Foresta nostra. Nullus Castellanus vel alius teneat placitum de Foresta, siue de viridi siue de venatione; sed quilibet Forestarius de feudo attachiet placita de Foresta, tam de viridi quàm de venatione, & ea præsentet viridariis prouinciarum: cum rotulata fuerint & sub sigillis & viridariorum inclusa, præsententur capitali Forestario cùm in partes illas venerit ad tenendum placita Forestæ, & coram eo terminentur. Omnes autem consuetudines prædictas & libertates, quas nos concessimus in regno tenendas, quantum ad nos pertinet erga nostros, omnes de regno nostro tam laici quàm clerici obseruent, quantum ad se pertinet, erga suos.

CVm autem pro Deo & ad emendationem regni nostri, & ad meliùs sopiendam discordiam inter nos & Barones nostros, hæc omnia concessimus, volentes ea integra & firma stabilitate gaudere, facimus & concedimus eis securitatem subscriptam: Videlicet, quòd Barones eligant viginti quinque Barones de regno nostro quos voluerint, qui debeant pro totis viribus suis obseruare, tenere, & facere obseruari pacem & libertates quas eis concessimus, & hac præsenti charta nostra confirmauimus, ita scilicet, quòd si per nos vel Iusticiarium nostrum erga aliquem in aliquo deliquerimus, vel aliquem articulorum pacis vel securitatis transgressi fuerimus, & delictum fuerit ostensum quatuor Baronibus de viginti quinque Baronibus, illi quatuor Barones accedent ad nos, vel ad Iusticiarium nostrum, si fuerimus extra regnum, & proponentes nobis excessum, petent vt sine dilatione faciamus emendari. Et si nos excessum non emendauerimus (vel Iusticiarius noster si fuerimus extra regnum) inter tempus quadraginta dierum, computando à tempore quo monstratum fuerit nobis, prædicti quatuor Barones refe-

A rent causam illam ad residuos de illis viginti quinque Baronib. Et illi Barones cum communa totius terræ, distringent & grauabunt nos modis omnibus quibus poterunt: scilicet per captionem castrorum, terrarum, possessionum, & aliis modis quibus potuerint: scilicet per captionem castrorum, terrarum, possessionum, & aliis modis quibus potuerint, donec fuerit emendatum secundùm arbitrium eorum: salua persona nostra, & Reginæ nostræ, & liberorum nostrorum. Et cùm fuerit emendatum, intendent nobis sicut priùs fecerunt. Et 1215.

B quicunque voluerit de terra, iuret quòd ad prædicta omnia exequenda parebit mandatis prædictorum viginti quinque Baronum: & quòd grauabit nos pro posse cum ipsis. Et nos publicè & liberè damus licentiam iurandi cuilibet, qui iurare voluerit; & nulli vnquam iurare prohibebimus. Omnes autem illos de terra nostra, qui per se & sponte sua voluerint iurare viginti quinque Baronibus de distringendo nos, & grauando nos cum eis; faciemus iurare eosdem de mandato nostro, sicut prædictum est. In omnibus autem istis, quæ viginti quinque Baronibus committuntur exe-

C quenda, si fortè in aliquo inter se discordauerint, vel aliqui ex eis submoniti noluerint vel nequiuerint interesse, ratum habeatur & firmum, quod maior pars eorum prouiderit vel præceperit, ac si omnes viginti quinque in hoc consensissent. Et viginti quinque Barones iurent, quòd omnia antedicta fideliter obseruabunt, & pro toto posse suo facient obseruari. Et nos nihil impetrabimus per nos nec per alium, per quod aliquid istarum concessionum & libertatum reuocetur aut minuatur. Et si aliquid tale fuerit impetratum, irritum

D sit & inane, & nunquam eo vtemur per nos vel per alium. Et omnes malas voluntates, & indignationes, & rancores ortos inter nos & homines nostros Clericos & Laicos à tempore discordiæ, plenè omnibus remisimus & condonauimus. Et ad meliùs distringendum nos, quatuor Castellani, de Norhanton scilicet, de Kenillewurthe, de Nothingham, & de Scardeburck, erunt iurati viginti quinque Baronibus, quòd facient de Castris prædictis quod ipsi præceperint & mandauerint, vel maior pars eorum. Et tales semper Castellani ponantur in illis Castris, qui fideles sint,

E & nolint transgredi iuramentum suum. Et nos amouebimus omnes alienigenas à terra, Parentes omnes Girardi de Athies, Engelardum scilicet, Andream, Petrum, Gyonem de Chanceles, Gyonem de Ciguini, vxorem prædicti Girardi cum omnibus liberis suis, Gaufridum de Martenni, & fratres eius, Philippum Marc, & fratres eius, & Gyonem, nepotem eius, Falconem, & Flandrenses omnes & rupertarios, qui sunt ad nocumentum Regni. Præterea omnes transgressiones factas occasione huius discordiæ à Pascha

F transacto, qui fuit annus decimus sextus, vsque ad hanc pacem reformatam, plenè remisimus omnibus clericis & laicis, & quantum ad nos pertinet, plenè condonauimus. Et insuper fecimus illis fieri literas testimoniales & patentes domini Stephani Cantuariensis Archiepiscopi, domini Henrici Dublinensis Archiepiscopi, domini Pandulphi Subdiaconi & domini Papæ familiaris, & Episcoporum prædictorum, super securitate ista concessionibus præfatis. Quare volumus & firmiter præcipimus, quòd Anglicana Ecclesia libera sit, & quòd omnes homines de regno nostro ha-

G beant & teneant omnes libertates præfatas, iura & consuetudines benè & in pace, liberè & quietè, plenè & integrè, sibi & hæredibus suis, de nobis & hæredibus nostris, in omnibus rebus & locis in perpetuum, vt prædictum est. Iuratum autem est tam ex parte nostra, quàm ex parte Baronum, quòd hæc omnia supradicta, bona fide & sine malo ingenio, obseruabimus: testibus supradictis, & multis aliis. Data per manum nostram in prato quod vocatur Runingemade, inter Stanes & Windeleshores, decimo quinto die Iunij, Anno re-

1215. *gni nostri decimo septimo.* Concessit insuper eodem anno Rex *Iohannes*, vt prorsus eorum Prælatorum & magnatum sibi conciliaret, liberas in omnibus Ecclesiæ *Angliæ* electiones. Et procurauerunt tam ipse Rex, quàm Magnates & Prælati, vt illa sua similiter hæc charta & concessio, à Papa confirmaretur: vnde ad maiorem securitatem, Regalis charta in Papali confirmatione inseritur bullata. Hi autem sunt xxv. Barones electi: Comes de *Clare*, Comes *Albemarle*, Comes *Glouerniæ*, Comes *Wintoniensis*, B Comes *Herefordensis*, Comes *Rogerus*, Comes *Robertus*, Comes *Mareschallus* iunior, *Robertus* filius *Walteri* senior, *Gilebertus* de *Clare*, *Eustachius* de *Vesci*, *Hugo Bigod*, *Willielmus* de *Munbray* Maior de *Londonio*, *Gilebertus* de *Ros*, Constabularius *Cestriæ*, *Richardus* de *Perci*, *Iohannes* filius *Roberti*, *Willielmus Malet*, *Ganfridus* de *Say*, *Rogerus* de *Munbray*, *Willielmus* de *Huntinfilde*, *Richardus* de *Muntfichet*, *Willielmus* de *Albineto*. Isti viginti quinque Barones iurauerunt in animabus C suis, Rege hoc disponente, quòd omni instantia his obsequerentur, & Regem cogerent, si fortè resipisci vellet, hoc tenere. Sequentes autem iurauerunt, quòd obsequerentur mandato xxv. Baronum: Comes de *Clare*, Comes de *Arundel*, Comes *Warennæ*, *Henricus Doili*, *Hubertus* de *Burg*, *Matthæus* filius *Hereberti*, *Robertus* de *Pinkeni*, *Rogerus Huscarlus*, *Robertus* de *Neuburg*, *Henricus* de *Ponte Andomarli*, *Radulphus* de la *Haie* *Henricus* de *Brentefeld*, *Garinus* filius *Gerold*, *Thomas Bassee*, *Willielmus* de *Rokelane*, *Willielmus* de *Suintiohan*, *Ala-* D *nus Basset*, *Richardus* de *Riparijs*, *Hugo* de *Beneual*, *Iordanis* de *Sankuill*. *Ra. Musgard*, *Ri. Sibsleunast*, *Robertus* de *Ropele*, *Andr.* de *Beucamp*, *Walterus de Dunestaple*, *Walterus Folioth*, *Faukes*, *Iohannes Mareschallus*, *Philippus* de *Ablem*, *Willielmus* de *Parca*, *Radul.* de *Normannille*, *Willielmus* de *Parci*, *Willielmus Agoslun*, *Engerus* de *Pratell*, *VVillielmus* de *Cirent*, *Rogerus* de *Zucha*, *Rogerus* filius *Bernardi*, *Godefridus* de *Cracumbe*. qui omnes iurauerunt quòd obsequerentur mandato viginti quinque E Baronum.

Rex Iohannes literis mandat libertates obseruari.

HIs ita gestis, Rex *Anglorum Iohannes* misit literas suas patentes in omnes fines *Angliæ*, præcipiens firmiter Vicecomitibus vniuersis totius regni, vt facerent iurare de Balliuis suis homines cuiuscunque conditionis, quòd leges & libertates prædictas obseruarent, & quòd ipsum Regem pro posse suo per captionem castrorum suorum distringerent & grauarent ad præfata omnia exequenda sicut in charta continebatur. Quo facto, F venerunt ad Regem multi nobiles de regno, exigentes iura sua terrarum & possessionum, custodiásque castrorum, quæ vt dicebant, sibi iure hæreditario debebantur. Sed Rex negotium illud distulit, donec sacramento legalium hominum probatum fuisset, quid de iure singulis deberetur. Et ad hoc plenius exequendum, constituit omnibus diem apud *VVestmonasterium* decimo septimo Calendas Augusti. Veruntamen *Stephano Cantuariensi* Archiepiscopo reddidit castrum *Roffense*, cum G quibusdam alijs, quæ ad eius custodiam de iure antiquo spectabant. Et sic soluto colloquio, Barones cum chartis præfatis ad vrbem *Londoniarum* reuersi sunt.

Litera Papæ confirmans concessionem Regis Iohannis.

VOlens autem Rex *Iohannes* ad maiorem securitatem & robur diuturnitatis hæc inuiolabiliter obseruari, misit ad dominum Papam *Innocentium*: rogans constanter, vt huic piæ concessioni & confirmationi suæ fauorem dignaretur exhibere, & eandem bullæ munimine confirmare. Quæ quia iam factus fuit obsequens Papæ vassallus & Rex Apostolicus, iuc[illegible] quæ petijt citiùs

A impetrate sub hac forma. Innocentius *Episcopus, &c. Venerabilibus fratribus & dilectis filijs vniuersis Ecclesiarum prælatis per* Angliam *constitutis, salutem & Apostolicam benedictionem. Dignis laudibus attollimus magnificentiam creatoris, postquàm idem, qui est mirabilis & terribilis in consilijs super filios hominum, aliquamdiu tolerauit vt per flado discurreret per* † *areolam horti sui spem tempestatis quasi ludens, taliter in orbe terrarum, vt sic ostenderet infirmitatem & insuf-* B *ficientiam nobis, statim cum voluit, dixit &* Aquiloni, da, & Austro, noli prohibere *imperánsque ventis per mare statuit procellam in auram, vt nautæ portum inueniant præoptatum. Cúmque enim inter regnum & sacerdotium* Anglicanum, *non sine magno periculo atque damno, super electionibus Prælatorum grauis fuerit controuersia diutiùs agitata, illo tandem, cui nihil impossibile est, quique* vbi vult spirat *mirabiliter operante, charissimus* Iohannes *Rex* Anglorum *illustris, liberaliter ex mera & spontanea voluntate, de consen-* C *su communi Baronum suorum, pro salute animæ suæ & prædecessorum suorum & successorum, nobis concessit, & suis literis confirmauit, vt de cæterò in vniuersis & singulis Ecclesijs ac Monasterijs, cathedralibus & conuentualibus totius regni* Angliæ, *in perpetuum liberæ fiant electiones quorumcumque Prælatorum, maiorum & etiam minorum. Nos igitur hoc gratum & ratum habentes, concessionem huiusmodi vobis & per vos Ecclesijs & successoribus vestris, prout in eisdem literis Regis perspeximus contineri, authoritate Apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus.* Ad maiorem autem firmitatem & per- D petuam memoriam huius rei, præfatas Regis literas super hoc confectas, præsentibus misceri fecimus, quarum tenor talis est.

† *Areolam.*

Litera Regis

IOhannes *Dei gratia Rex* Angliæ, *dominus* Hyberniæ, *Dux* Normanniæ *&* Aquitanniæ, *Comes* Andegauensis. *Archiepiscopis, Episcopis. Comitibus, Baronibus, Militibus, Balliuis & omnibus has literas visuris, salutem. Cùm iam inter nos & venerabiles patres nostros,* Stephanum Cantuariensem *totius* Angliæ *Primatem & sanctæ Ecclesiæ* Romanæ E *Cardinalem*, Willielmum Londoniensem, Eustachium Elyensem, Ægidium Herefordensem, Iocelinum Bathoniensem *&* Glastonensem, *&* Hubertum Lincolniensem *Episcopos, super damnis & ablatis eorum tempore interdicti, per Dei gratiam de mera & libera voluntate vtriusque partis plenè conuenit, volumus non solùm eis quantùm secundùm Deum possumus satisfacere, verùm etiam toti Ecclesiæ* Anglicanæ *salubriter & vtiliter in perpetuum prouidere. Inde est quòd qualiscumque consuetudo tempori-* F *bus nostris & prædecessorum nostrorum hactenus in Ecclesia* Anglicana *fuerit obseruata, & quidquid Iuris nobis hactenus vendicauerimus, de cæterò in vniuersis & singulis Ecclesijs, & Monasterijs, Cathedralibus & conuentualibus totius Regni* Angliæ, *libera sint in perpetuum, electiones quorumcumque Prælatorum, maiorum & minorum: salua nobis & hæredibus nostris, custodia Ecclesiarum & Monasteriorum vacantium, quæ ad nos pertinent. Promittimus etiam, quòd nec impediemus nec impedire permittemus per nostros, nec procura-* G *bimus, quin in vniuersis & singulis Monasterijs & Ecclesijs, postquàm vacauerint prælatura, quemcumque voluerint liberè sibi præficient electores pastorem, petita tamen à nobis priùs & hæredibus nostris licentia eligendi, quam non denegabimus nec differemus. Et si fortè accidat quòd denegaremus, vel differremus, nihilominùs procedant electores ad electionem Canonicã faciendam. Et similiter post celebratam electionem, noster requiratur assensus, quem non denegabimus, nisi aduersus eandẽ rationale aliquid proposuerimus & legitimè probauerimus, propter quod nõ debemus cõsentire. Quare volumus & firmiter iubemus, ne quis vacantibus Ecclesijs vel monasterijs,*

1215.

monasterio, ... tam conscessionem & confirmationem in aliquo veniat ... venire præsumat. Si quis vero contra hoc aliquo tempore veniat, maledictionem Dei omnipotentis & nostram incurrat. H... testibus Petro Wintoniensi *Episcopo*, W. Mareschallo, *Comite* Penbroc, Vvillielmo *Comite* Vvarrenniæ, R. *Comite* Cestriæ, S. *Comite* Vvintoniensi, G. *de* Manduilla *Comite* Gloucerniæ & Essexiæ, Vv. *Comite de* Ferrariis, G. Briuuere, Vv. ... Geraldi, Vv. *de* Cantelupo, H. *de* Nouilla, Robertus de Ver, Vv. *de* Hunting-feld. *Datum per manum Magistri* Roberti *de* Marisco *Cancellarii nostri, decimo quinto die Ianuarij, apud* nouum Templum Londini, *anno regni nostri decimo sexto. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum* Petri & Pauli *Apostolorum eius, se nouerit incursurum.* Datum Laterani, *tertio calendas Aprilis, Pontificatus nostri anno decimo. Etiam*

His peractis, & ex vtraque parte approbatis, exultauerunt omnes; credentes Deum misericorditer cor Regis tetigisse, cor ab eo lapideum abstulisse & cor carneum addidisse; & vt in eo fieret optima dexteræ excelsi permutatio. Sperauerunt que omnes & singuli *Angliam* quasi Ægyptiaco iugo, quo diu antè premebatur, per Dei gratiam suis temporibus liberatam, tam per *Romanæ* Ecclesiæ protectionem, cuius alis se credebant obumbrari, & sic ... clypeo diuinæ militiæ, cui seruire regnare est, pace & libertate gaudere: tum propter Regis humiliationem desideratam, quam sperauerant omni mansuetudini & paci fœliciter inclinatam. Sed longè aliter proh pudor & proh dolor! & nimis dissimiliter quàm speratum fuit, euenit. Credebatur fortuna arridendo nectar propinasse; cum fellita pocula & venena præparauit. Ecce enim filij *Belial* (diabolo procurante) qui successibus hominum ex antiqua sua consuetudine videlicet ruptar inequissimi qui bella potiùs quàm pacem voluerunt, regijs auribus verba discordiæ susurrando instillarunt. Dixerunt enim grunniendo & derisionibus multiplicatis subsannando. Ecce vigesimus quintus Rex in *Anglia*, ecce iam non Rex nec etiam regulus, sed Regum opprobrium: malle deberet non Rex, quàm sic Rex esse. Ecce Rex sine regno Dominus sine dominio: Ecce *Aiss n* nauei & angularis, rota quintain plaustro Regum vltimus, & populi abiectio. Heu miser & seruus vltimæ conditionis ad quam seruitutis miseriam deuolutus es? Fuisti Rex, nunc fæx: fuisti maximus, nunc minimus. Nihil infœlicius quàm fuisse fœlicem. Et sic iram prouocantes addendo flammam vento ab igne sulphureo scintillas excitarunt.

Tunc rex nimis credulus susurris abominabilium Ruptariorum, quos ex consuetudine in propriam perniciem nimis libenter, abiectis naturalibus suis hominibus, educauerat, animum summutauit; & cor eius pessimis consilijs inclinatur: leue est enim fluctuantem mouere, & procliuum ad mala, ad flagitia præcipitare. Tunc Rex ab alto ducens suspiria, concepta indignatione maxima, cœpit in se ipso tabescere, & lamentationibus multiplicatis conquerendo dicere. Vt quid me genuit mater mea infœlix & impudica? Vt quid genibus exceptus, vt quid vberibus ablactatus, infaustum accepi incrementum? Ferrum mihi potiùs quàm alimentum debuit præparari. Cœpit frendere dentibus, oculis toruis intuitum retorquere, arreptos baculos & stipites more furiosi nunc corrodere, nunc corrosos confringere. Et inordinatorum gestuum plurimis argumentis, conceptum dolorem imò furorem manifestare. Et statim in ipsa nocte clanculo confectis literis, misit ad *Philippum Marc* constabularium castri de *Notingham*, natione *Pictauensem*. Similiter & ad omnes suos alienigenas, in quibus maximè confidebat anima sua; vt castra sua victualibus munirent, fossatis ambirent, seruientibus stipendiariis roborarent, balistas & machinas pararent, spicula fabricarent; cautè tamen & sine prorumpentibus comminationibus, ne Barones id fortè comperientes, repagulorum impedimenta, ne furor regius procederet præpararent. Sed cùm nihil occultum quod non reueletur, per commeantes citò magnatibus hæc mala præmeditatio & periculosa machinatio, innotuit. Et aliqui de prudentioribus eundem adierunt; vt si vera essent quæ dicebantur diligenter explorarent. Et consolationibus salubribusque consilijs indignationem eius auerterent, & eam ab iniquo proposito antequàm nequitia inciperetur reuocarent. Sed Rex sereno vultu, virus intrinsecum coram magnatibus palliando, se nihil sinistrum meditari iurando per pedes Dei, constanter affirmauit. Et sic murmur iam exortum, per falsa commenta, & faciendo cachinnos ex aduerso sedentes, subdolè pacificauit. Veruntamen quia difficile se capit furiosus plurimis signis, ipsi magnates antequàm ipsum Concilium solueretur perceperunt, quod cor Regis auersum esset ab eis, & decidisset vultus eius, & continua mente præsaga futuros euentus ponderabant, dicentes væ nobis, immò toti *Angliæ* carenti Rege veraci, & oppresso tyranno subdolo, & summis conatibus regnum miserabile euertenti. Nos iam *Romæ* subiecit & *Romanæ* Curiæ, vt protectionem ab ea consequeremur; timendum est ne iniuriosas suppeditationes in posterum inueniamus. Nunquam audiuimus de aliquo Rege, qui nollet colla seruituti subtrahere, iste sponte succumbit. Et sic lamentantes Regem recedendo reliquerunt, ad propria reuertentes.

Rex Iohannes ad Vectam insulam clam aufugit.

Recedentibus, vt dictum est, de colloquio Baronibus, Rex *Anglorum Iohannes* solus remansit, vt vix sibi septem equites de propria familia superessent. Qui nocte illa in crastino de *Vvindlesbores* sine quiete quiescens, ante lucem confusus & animo nimis consternatus, ad *Vectam* insulam latenter confugit. Vbi in angaria mentis aliquandiu constitutus exquisitis versutiis excogitauit, quo contra Barones vltionis genere vteretur (ille ira excandescens, de qua dicit sanctus quidam: *Ira est libido vlciscendi*) cupiensque dummodò vltus, cum confusis confundi. Tandem post meditationes diuersas, in duobus gladijs, cum *Petro* Apostolo, id est in spirituali & materiali, ab hostibus vindictam quærere prælegit: vt si in vno non possit, in altero fiducialiter triumpharet. Vt autem in gladio spirituali percuteret, misit ad curiam *Romanam Pandulphum* Domini Papæ subdiaconum, cum aliis quibusdam nunciis, immemor tam profundi iurisiurandi adhuc recentis, vt Baronum propositum authoritate Apostolica irritarent. Misit etiam *Vvalterum Vvigorniensem* Episcopum & *Angliæ* Cancellarium, *Iohannem* Episcopum *Noruuicensem*, *Richardum* de *Marisco*, *Vvillielmum Gernun*, & *Hugonem* de *Boues* ad omnia finitima regna transmarina, cum sigillo suo propter militare præsidium, promittens eis terras, possessiones amplas cum pecunia non modica, & ad maiorem fidem, si necesse esset, facerent omnibus venire volentibus chartas de securitate & stipendio militari, termi-

1215. A numque eis præfixit, quatenùs cum vniuersis quos attrahere poterant, venirent ad ipsum apud *Douram* ad festum sancti *Michaelis*. Misit prætereà literas suas, ad maiorem sui & totius regni perniciem & confusionem, ad omnes Castellanos de suo regno *Angliæ*, præcipiens singulis, vt castella sua omni victualium & armorum genere, cum præsidio militari ita munirent, vt sufficeret eis ad defensionem, si contingeret illos in crastino obsideri. Ipse autem Rex interim cum paucis ministris quos de familia *Norwicensis* episcopi emendicaros B habebat, piratæ exercens officium, nautarum sibi quinque portuum gratiam reconciliare vacauit. Sicque in insula prædicta & circa maritima, quasi sub dio latens, omni regio tumultu postposito, per tres menses inter vndas & nautarum collegia in contemplatione proditionis vitam agebat solitariam. Veruntamen interim diuersa de eo diuersorum versabatur sententia, præcipuè cum à quibusdam piscator, ab aliis mercator, & piraticus prædator, à nonnullis verò Apostata diceretur. Et C cum propter eius tam diuturnam absentiam quæreretur à multis & non inueniretur, vndis eum crediderunt submersum, vel alio quocunque mortis genere, per se vel per alium peremptum. Rex autem omnia hæc conferens in corde suo, tacitè nunciorum suorum, quorum quosdam ad curiam *Romanam*, nonnullos propter militare præsidium destinauit, hostilium amicorum, & amicabilium præstolabatur aduentum.

Barones ad Torneamentum se præparant.

BAroones intereà qui in vrbe *Londoniarum*, quasi D toto negotio completo, condixerunt inter se vt apud *Stanford* ad *Hastiludium* conuenirent. vnde Willielmo de *Albineto* viro nobili & per omnia laudabili, sub hac forma literas direxerunt. Robertus *filius* Walteri, *Mareschallus exercitus Dei & sanctæ ecclesiæ, & alij magnates eiusdem exercitus, nobili viro* Waltero *de* Albineto *salutem. Benè scitis, quàm magnum commodum sit vobis & nobis omnibus, seruare Ciuitatem* Londoniarum, *quæ est receptaculum nostrum, & quantum dedecus esset & damnum nobis, si per defectum nostrum eam amitteremus. Scitote etiam cer-* E *tissimè, quòd præmoniti fuerimus, quòd quidam sunt, qui nihil aliud expectant, nisi quòd recessissemus à ciuitate prædicta, vt ita eam subitò possent occupare. Et ideò per commune consilium prolongauimus Torneamentum, quod captum fuit apud* Stanfort, *die Lunæ proxima post festum Apostolorum* Petri *&* Pauli, *vsque ad diem Lunæ proximam post octauas prædictas. Erit autem Torneamentum iuxta* Londinum *in* Bruera *de* Stanes, *& villam de* Hundeslawe: *& hoc fecimus propter securitatem nostram* F *& ciuitatis prædictæ. Et ideò mandamus vobis & rogamus diligenter, quòd ad Torneamentum prædictum, cum equis & armis ita prouidè veniatis, quòd honorem inde habeatis. Qui melius ibi faciet, habebit vrsum, quem domina quædam mittet ad Torneamentum. Valete.* Talibus friuolis & otiosis actibus indulserunt, nescientes laqueos subdolos sibi præparari.

Vocantur ad Concilium generale.

EOdem anno, vocati sunt à Papa *Innocentio Romæ* ad Concilium generale, Prælati vniuer- G salis ecclesiæ; Patriarchæ scilicet, Archiepiscopi, Episcopi, Primicerii, Archidiaconi, Decani cathedralium ecclesiarum, Abbates, Priores, *Templarij* & *Hospitalarij* vt comparerent in præsentia domini Papæ in vrbe *Roma*, Calendis Nouembris, sicut canonicam vitare voluerint vltionem.

Allegationes nunciorum Regis Angliæ apud Papam.

PEr idem tempus steterunt *Romæ* in præsentia domini Papæ, nuncii Regis *Anglorum*, allegantes coram eo rebelliones & iniurias, quas Barones *Angliæ* ex [illegible] aduersus Regem A memoratum exigentes ab eo quasdam leges & libertates iniquas, quas dignitatem Regiam non decuit confirmare. Et cùm post motam inter eos discordiam, Rex & Barones de pace tractaturi multoties conuenissent; idem Rex publicè protestatus est coram eis Regnum *Angliæ* ratione dominii ad *Romanam* ecclesiam specialiter pertinere. Vnde nec potuit nec debuit præter conscientiam Domini Papæ de nouo aliquid statuere, vel quicquam in eius præiudicium in Regno immutare. Quocirca cum interposita appellatione, seip- B sum & omnia iura regni sub protectione sedis Apostolicæ supposuisset; dicti Barones appellationi factæ non deferentes, ciuitatem *Londoniarum*, quæ caput regni sui est, proditione sibi traditam occupauunt, & adhuc detincnt occupatam. Quod cùm factum fuisset, ad equos conuolantes & arma, exegerunt à Rege libertates præscriptas sibi confirmari. Ipseque eorum metuens impetum, quod petebant non ausus est denegare. Porrexerunt ergò nuncii memorati Domino Papæ quædam capi- C tula de charta prædicta, in scriptum redacta quæ causæ Regis magis videbantur congruere. Quæ cum diligenter inspexisset, cum admiratione respondit, rugis contractis indignationem testantibus: *Nunquid Barones Angliæ Regem cruce signatum, & sub protectione sedis Apostolicæ constitutum, à solio regni nituntur expellere, & Romanæ Ecclesiæ ad alium transferre? Per sanctum* Petrum, *hanc iniuriam non poterimus præterire impunitam.* Tunc Papa habita deliberatione cum Cardinalibus, chartam sæpè di- D ctam de libertatibus Regni *Angliæ* concessis, in perpetuum per sententiam diffinitiuam damnatam cassauit, & in illius rei testimonium, Regi *Anglorum* priuilegium subscriptum transmisit.

Irrita facta sunt à Papa Libertates Angliæ.

INnocentius *Episcopus, seruus seruorum Dei, vniuersis* Christi *fidelibus hanc paginam inspecturis, salutem & Apostolicam benedictionem. Et si charissimus in* Christo *filius noster* Iohannes *Rex* Anglorum *illustris, Deum & ecclesiam vehementer offenderit; vnde* E *nos eum vinculo excommunicationis innodauimus, & regnum eius ecclesiastico subiecimus interdicto, ipse tamen (illo misericorditer inspirante) qui non vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat, tandem conuersus ad cor, Deo & ecclesiæ humiliter satisfecit; in tantum, quod non solum recompensationem pro damnis, & restitutionem exhibuit pro ablatis, verum etiam plenariam libertatem contulit ecclesiæ* Anglicanæ. *Quinimò vtraque sententia relaxata, regnum suum tam* Angliæ *quàm* F Hyberniæ, *beato* Petro *& ecclesiæ* Romanæ *concessit: recipiens illud à nobis in feudum sub annuo censu mille marcarum, fidelitate nobis inde præstito iuramento, sicut per priuilegium eius apparet aurea bulla munitum. Adhuc etiam omnipotenti Deo ampliùs placere desiderans, signum viuificæ Crucis reuerenter accepit, profecturus in subsidium* Terræ sanctæ; *ad quod se magnificè præparabat. Sed humani generis inimicus, qui semper consueuit bonis actibus inuidere, suis callidis artibus aduersus eum Barones* Angliæ *concitauit; ita vt ordine per-* G *uerso in illum insurgerent, postquàm conuersus ecclesiæ satisfecit, qui assistebant eidem quando ecclesiam offendebat. Orta si quidem inter eos dissentionis materia, cum plures dies statuti fuissent, ad tractandum de pace, vtrimque interim solemnes nuncii ad nostram fuerunt præsentiam destinati. Cum quibus habito diligenti tractatu, post plenam deliberationem scripsimus per eosdem* Stephano Cantuariensi *Archiepiscopo & episcopis* Anglicanis *præcipiendo mandantes, vt ad reformandam inter vtrosque veram & plenam concordiam diligens impenderent studium & operam efficacem, omnes coniurationes & conspirationes;*

si quæ

1215. *si qua fuerant fortè præsumpta à tempore subortæ discordiæ inter Regnum & Sacerdotium, Apostolica denunciantes authoritate cassatas; & per excommunicationis sententiam inhibentes, ne talia de cæterò præsumerentur à quoquam. Magnates & nobiles Angliæ monendo prudenter, & efficaciter iniungendo, vt per manifesta deuotionis & humilitatis indicia, ipsum Regem sibi placare studerent: ac deinde si quid ab eo ducerent postulandum, non insolenter sed humiliter implorarent; regalem conseruantes ei honorem, & exhibentes seruitia consueta, quæ ipsi & prædecessores eorum sibi & prædecessoribus suis impenderunt: cùm ab eis ipse Rex non debet absque iudicio spoliari, vt sic quod intenderent, possent faciliùs obtinere. Nos enim eundem Regem per literas nostras rogauimus & monuimus, & per præfatos Archiepiscopum & Episcopos nihilominùs rogari & moneri mandauimus, in remissionem sibi peccaminum iniungentes; quatenùs prædictos Magnates & Nobiles benignè tractaret, & iustas eorum petitiones clementer admitteret; vt & ipsi congaudendo cognoscerent, eum in meliorem statum diuina gratia esse mutatum, ac per hoc ipsi & hæredes eorum sibi & hæredibus suis deberent promptiùs & deuotiùs famulari: plena eis in veniendo, morando & recedendo securitate concessa; ita quòd si fortè nequiret inter eos concordia prouenire, in curia sua per pares eorum, secundùm leges & consuetudines regni suborta dissensio sopiretur. Verùm antequàm nuncij cum hoc prouido & iusto mandato redijssent, illi iuramento fidelitatis omninò contempto: cùm & si Rex eos iniustè grauasset, ipsi tamen non debuissent sic agere contra eum: vt in causa sua ijdem iudices & executores existerent vassalli contra dominum, & milites contra Regem publicè coniurantes; non solùm cum alijs, sed cum eius manifestissimis inimicis præsumpserunt contra eum arma mouere; occupantes & deuastantes terras illius, ita quoque, quòd Ciuitatem Londinensem, quæ sedes est Regni proditione sibi traditam inuaserunt. Interim autem præfatis nuncijs reuertentibus, Rex obtulit eis secundùm formam mandati nostri iustitiæ plenitudinem exhibere, quam ipsi omninò sperantes, cœperunt manus extendere ad peiora. Vnde Rex ipse ad audientiam nostram appellans, obtulit eis exhibere iustitiam coram nobis, ad quem huius causæ iudicium ratione dominij pertinebat: quod ipsi sunt penitùs aspernati. Deinde obtulit illis vt tam ab ipso quàm ab illis quatuor viri eligerentur prudentes, qui vnà nobiscum subortam inter eos discordiam terminarent: promittens quòd ante omnia reuocaret vniuersos abusus, quicunque fuissent in Anglia suo tempore introducti: sed nec hoc illi dignati sunt acceptare. Tandem illis Rex proposuit, quòd cum regni dominium ad Romanam Ecclesiam pertineret, ipse non poterat nec debebat, absque nostro speciali mandato; quicquam de illo nostrum præiudicium immutare. Vnde rursus ad nostram audientiam appellauit; seipsum ad Regnum cum omni honore ac iure suo Apostolicæ protectioni supponens. Sed cum nullo modo proficeret, postulauit ab Archiepiscopo & Episcopis, vt nostrum exequerentur mandatum. Ius Ecclesiæ Romanæ defenderent, ac tuerentur eundem secundùm formam priuilegij Cruce signatis indulti. Porrò cùm ipsi nihil horum facere voluissent, videns se omni auxilio & consilio destitutum; quicquid illi ausi sunt petere, non est ausus ipse negare. Vnde compulsus est per vim & metum, qui cadere poterat in virum etiam constantissimum, compositionem inire cum ipsis, non solum vilem & turpem, verum etiam illicitam & iniquam: in nimiam derogationem ac diminutionem sui iuris pariter & honoris. Quia verò nobis à Domino dictum est in Propheta:* Constitui te super gentes & regna, vt euellas & destrues, ædifices & plantes. *Itémque per alium Prophetam:* Dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimentes. *Nos tanta malignitatis audaciam dissimulare nolentes in Apostolicæ sedis contemptum, Regalis iuris dispendium, Anglicanæ gentis opprobrium, & graue periculum totius negotij Crucifixi, quod vtique immineret, nisi per authoritatem nostram reuocarentur omnia, quæ à tanto Principe Cruce signato taliter sunt extorta, & ipso volente ea seruare, ex parte Dei omnipotentis Patris & Filij & Spiritus sancti, authoritate quoque Apostolorum eius Petri & Pauli ac nostra, de communi fratrum nostrorum consilio, compositionem huiusmodi reprobamus penitus & damnamus sub interminatione anathematis prohibentes, ne dictus Rex eam obseruare præsumat, aut Barones cum complicibus suis ipsam exigant obseruari: tam chartam, quàm obligationes seu cautiones quæcunque pro ipsa vel de ipsa sunt facta, irritantes penitus & cassantes: vt nullo vnquam tempore aliquam habeant firmitatem. Datum Agnaniæ, nono Calendas Septembris, Pontificatus nostri decimo octauo.*

Cassatis hunc in modum libertatibus prædictis, idem Papa Baronibus Angliæ scripsit hæc verba. *Innocentius Episcopus, seruus seruorum Dei, Nobilibus viris Angliæ, Spiritum consilij sanioris. Vtinam in persequutione quam temerè commouistis aduersus dominum nostrum Regem, attendissetis prudentius fidelitatis pristinæ iuramentum: ius Apostolicæ sedis, nostræ prouisionis mandata, & priuilegium Crucesignatis indultum. Quia proculdubio non sic processistis ad factum, quin omnes qui illud audiunt, quasi facinus detestantur, præsertim cum in causa vestra, vos ipsos iudices & executores feceritis: eodem Rege parato in Curia sua, vobis per pares vestros secundùm leges & consuetudines regni, iustitiæ plenitudinem exhibere, vel coram nobis, ad quem huius causæ iudicium ratione dominij pertinet, vel etiam coram arbitris eligendis, hinc inde, vnà nobiscum in ipso negotio processuris. Vnde cum nihil horum dignati fueritis acceptare, ad nostram audientiam appellauit, seipsum ac Regnum cum omni honore & iure suo Apostolicæ protectioni supponens: publicè protestando, quod cum eiusdem Regni dominium ad Romanam Ecclesiam pertineret, ipse non poterat nec debebat quicquam de illo in nostrum præiudicium immutare. Cum igitur illa compositio qualis qualis ad quam per vim & metum induxistis eundem, non solum sit vilis & turpis, verum etiam illicita & iniqua, vt meritò sit ab omnibus reprobanda, maximè propter modum: nos qui tam Regi quàm regno tenemur & spiritualiter & temporaliter prouidere, per Apostolica scripta vobis præcipiendo mandamus, & in recta fide consulimus, quatenus facientes de necessitate virtutem, renuncietis compositioni huiusmodi per vos ipsos, & satisfaciatis eidem Regi ac suis de damnis & iniurijs irrogatis, vt idem Rex per manifesta deuotionis & humilitatis indicia placatus à vobis, per seipsum emendet quicquid de iure fuerit concedendum. Ad quod etiam & nos ipsum efficaciter inducemus. Quoniam sicut nolumus, quod ipse suo iure priuetur: ita volumus vt ipse à vestro grauamine desistat: ne per consuetudines prauas & exactiones iniquas, sub dominio Regnum Angliæ opprimatur. Eritque firmum & stabile in perpetuum, quod tali modo fuit ordinatum. Inspiret igitur vobis ille, qui neminem vult perire, vt adquiescatis humiliter nostris salubribus consilijs & mandatis: ne si secùs egeritis, in eum incidatis articulum necessitatis, quem tandem euadere sine multo grauamine non possitis. Quemadmodum vt de cæteris taceamus, nulla ratione dissimulare possemus graue periculum totius negotij Crucifixi: quod vtique immineret, nisi per authoritatem nostram reuocarentur omnino quæ à tanto Principe Cruce signato taliter sunt extorta, ipso volente illa obseruari. Quare dum apud nos Archiepiscopus & Episcopi Angliæ, præsentes extiterint in concilio*

Inuectio Papæ in Barones.

1215. *generali, quod ad expediendum Crucis negotium principa-lius intendemus celebrare; procuratores idoneos ad no-ftram præfentiam deftinetis, fecure vos beneplacito no-ftro committentes: quia nos ea, fauente Domino, ftatuemus per quæ grauaminibus & abufibus de Regno Angliæ prorfus exclufis, Rex fuo fit iure & honore contentus, & tam clerus quàm populus vniuerfus debita pace ac libertate læ-tetur. Datum Agnaniæ nono Calendas Septembris Pon-tificatus noftri anno decimo octauo.* Cúmque tandem, Rege Anglorum procurante, Magnates Angliæ has literas tam commonitorias quàm comminato-B rias accepiffent; noluerunt defiftere ab incœptis: fed adhuc infurgentes, eum acriter infeftabant, dicendo de Papa illud propheticum: *Væ qui iuftifi-catis impium, &c.*

Willielmus de Albineto Roffēſe caſtrum militibus munit.

INtereà cum vir nobilis *Willielmus* de *Albineto* literas Magnatum Londini commorantium fre-quenter accepiffet, & quòd aduenire diftulerit, non mediocriter increpatus fuiffet; in fefto fancti *Dion*[illegible] castrum de *Bealuero* omni genere victua-lium & armorum fatis fupérque munitum, fide-C lium fuorum cuftodiæ deputauit. Deinde Londo-nias veniens, cum ingenti Baronum lætitia fufce-ptus eft; qui ftatim communicato confilio, viam Regi præcludere cogitantes, ne ex parte aliqua pa-teret ei aditus Londonias obfidendi, manum va-lidam elegerunt; cui præficientes dictum *Williel-mum* de *Albineto*, vtpotè virum animo ftrenuum & in rebus bellicis expertum, eos ad occupandum *Roffenfe* caftrum deftinauerunt. Erat autem paulò antè caftrum illud à Rege Archiepifcopo fiducia-liter commiffum: veruntamen qua confcientia ne-D fcio, dominus fcit, illud Regiis tradiderit inimi-cis. Qui cum fuiffent ingreffi, inuenerunt locum non folùm armis & alimentis, verùm etiam omni genere bonorum, præter illa, quæ fecum detule-rant, deftitutum. Vnde multi nobiles pœnitentia ducti, caftrum deferere cogitabant. Sed hortante *Willielmo* de *Albineto*, & focios animante, incœpta deferere fordidum effe perfuadebantur. Itaque dictis eius omnes viriliter animati, in caftrum il-lud, fola ea quæ victualia in villa *Roffenfi* reperire poterant, abraferunt; importantes quæ poterant. E Et cùm effent milites numero fepties vigefies cum fequela fua, non fuppetebat temporis fpatium quò poffent vel prædam in prouincia agere, vel in ali-quo fibi munimine prouidere.

Rex Iohannes Roffenſe municipium obſidet.

CVmque, vt dictum eft, *Willielmus* de *Albineto* & focij eius prædictum caftrum fuiffent in-greffi; Rex *Anglorum Iohannes* poft trium menfium moram, ex *Vecta* prorumpens infula; *Doueram* vf-que nauigauit: vbi eius nuncij, quos ad partes mi-ferat tranfmarinas, ad eum venientes, conduxe-runt fecum ex partibus diuerfis militum & arma-F torum multitudinem, quod omnibus eos intuen-tibus timorem pariter & horrorem incuffit. Ve-nerunt enim ex partibus *Pictauia* & *Wasconia* viri nobiles & bellatores. *Sauaricus* de *Malolcono*, *Gau-fridus* & *Oliuerius* de *Bucevilla* fratres; cum maxi-mis militum & armatorum copiis Comitati, fide-le Regi obfequium promiferunt. Venerunt igitur ex Regionibus *Louania* & *Brabantiorum* viri ftre-nuiffimi, *Walterus Burck*. *Gerardus Sotim* & *Godef-challus*; cum tribus arinatorum & baliftariorum G legionibus, qui nil potiùs quàm humanum fan-guinem fitiebant. Aduenerunt prætereà ad di-ctum Regem, de regione *Flandrenfium* & aliarum regionum tranfmarinarum; omnes qui alienis in-hiabant, * *Vefpiliones* & exules, excommunicati, homicidæ, quibus patria fuit exilium, non refu-gium; & Regi defperato fpem maximam refiften-di præbuerunt, eidem adhærentes. Rex autem *Iohannes* cùm *Willielmum* de *Albineto* & eius focios

* Vefpertiliones.

A *Roffenfi* municipium ingreffos cognouiffet, cum multitudine prædicta illùc ociùs auolauit, & die tertia poftquàm caftrum ingreffi funt, obfeffis exeundi facultatem auferens, ipfos obfidione val-lauit. Cúmque Rex petrarias & alias machinas circa caftrum collocaffet, inclufos lapidibus affi-duis & crebris telorum iaculis acriter infeftabat. Inclufi quoq; infultus eorum æquo ferentes ani-mo, fefe viriliter defendebant; hoftes à muris lon-giùs repellentes. Et fi eis fufficerent inftrumenta B defenfionis obfeffis, ficut obfidentibus; impetus eorum pro nihilo habuiffent.

1215.

Mors Hugonis de Boueo.

VEnit intereà *Hugo* de *Boues* miles ftrenuus, fed fuperbus & iniquus, ad portum *Calefia* in *Flandria*, cum innumera multitudine armato-rum, in auxilium Regis Anglorum: vbi cum tota multitudine fua naues ingreffus, versùs *Doueram* vela dirigere fatagebat. Sed fubita tempeftate fuborta, antequàm defideratum perueniffet ad portum naufragium perpeffi, omnes in mari fub-merfi funt. Proiectus eft in ficcum prædictus *Hugo* C non longè à portu de *Iernemue*, cum aliis innu-meris militibus & feruientibus; atque in locis di-uerfis in illa maris parte in portubus fingulis tan-ta hominum & mulierum multitudo inuenta eft, quòd etiam aërem ipfum fua putredine infice-rent. Inuenta eft prætereà paruulorum innumera multitudo, quæ in fuis cunabulis fubmerfa eft, & in terram proiecta: quod multis horribile fpe-ctaculum præbuit. Dati funt denique omnes be-ftiis maris & cœli volatilibus ad deuorandum, ita D quòd nec vnus de quadraginta millibus homi-num viuus euaferit. Heu, heu, quot fuit caufa ruinæ ille *Iohannes* Rex Angliæ; bonorum diffipa-tor, & difcordiæ feminator? Venit ergo ad hoc omne hominum in Angliam cum mulieribus & paruulis; vt expulfis indigenis à regno & penitùs exterminatis, ipfi iure perpetuo terram poffide-rent. Dederat namque Duci eorum prædictus crudelis Rex, imò cruentus ille Tyrannus, dicto *Hugoni* de *Boues*, feductori, fugitiuo, prouincias de *Norfolc* & *Suffolc* (vt fama refert) per chartam fuam: fed gratia diuina eorum confilium in me-E lius commutauit. Eorum autem cafus cùm ad Regem perueniffet, ira vehementi fuccenfus, die illa cibum nullum fumpfit; fed vfque ad vefpe-ram quafi furia inuectus, vix fe potens capere, in amaro fremitu feipfum corrodebat. Eadem no-cte qua periit *Hugo* de *Boues*, facta eft tempeftas inaudita, qualis non præuidebatur; fcilicet ven-ti, pluuiæ, tonitrus, & corufcationes. Contigit vt ex virtute obedientiæ oportuit quendam Mona-chum de fancto *Albano*, manentem apud *Binham*, *Robertum* nomine de *Westuna*, vt iret ad *Norwicū*, F & cùm in medio itineris effet, orta eft illa tempe-ftas, & medium noctis erat, & vidit exercitum in-numerabilem equitantium, equos maximos & ni-gros cum candelis fulphureis, quorum non erat numerus, qui & ipfi Monacho adhærebant fecun-dùm quendam ordinem.

Captio Caftri Roffenfis.

EOdem tempore, cùm Barones Angliæ *Wil-lelmum* de *Albineto*, & eius focios in caftro *Roffenfi* cognouerunt obfeffos, perturbati funt val-dè: quia antequàm dictus *Willielmus* caftrum in-G gredi vellet, iurauerant dicti Barones, tactis fa-crofanctis Euangeliis, quòd fi ipfum contingeret obfideri, ipfi omnes obfidionem pro poffe diffol-uerent. Vnde ipfi inclufi fupra modum anguftiati, fæpè cum lamentabilibus fufpiriis dicebant: *O per-iure, ô perfide* Roberte *fili* walteri! *vbi funt fallaces promiffiones tuæ, affertiones cum iureiurando?* Vt er-gò aliquid agere viderentur propter iuramentum & fidei fponfionem, ad arma, fed nimis ferò com-

1215. communiter conuolarunt: & ad villam de *Dertefort* iter arripientes, quasi obsidionem regiam soluturi. Sed obstante frontibus eorum clementissimo Australi vento, qui nulli molestus esse consueuit; quasi gladiis obuiantibus repercussi, expeditionem deserunt inchoatam. Et cùm maximè non sit omni flatui credendum, *Willielmo* tum obsesso eiusque sociis, terga vertentes, ad nota latibula remearunt. Reuersi verò in ciuitatem Londinensem, Epicœnicè prandentes, & bibentes, ad damnosam ludentes aleam, & voluptatibus indulgentes Roffenses obsessos reliquerunt discrimini mortis, in omni miseriarum genere constrictos. Nempe cùm fuisset à Rege compertum, quàm pomposè Barones ad dissoluendum obsidionem aduenerant, quàm turpiter & ignominiosè redierant, vt quasi mus à monte parturiente nasceba-tur, audacior effectus; misit prædones vndique, qui victualia ad sustentationem exercitus vndique cōgregarent: nec interim diebus aut noctibus requies vlla dabatur inclusis. Nam inter lapides petrariarum & fundarum flagellantium, inter sagittariorum & balistariorum à militibus & seruientibus creberrimi fiebant insultus: ita quòd istis modò lassatis, alij recentes insurgebant ad insultus renouatus, vt inter vicissitudinum mutationes obsessi requiem non haberent. Inclusi verò de Baronum subuentione penitùs desperati, imminentem sibi mortem differre satagebant. Timuerant enim non mediocriter ignobilem Regis tyrannidem, quæ non nouit parcere superatis. Vnde ne inulti occumberent, imò cruentam de se victoriam relinquerent, animos, quasi leones læsi, ferocissimos nacti, stragem non modicam assilientibus intulerunt. Protrahitur quidem multis diebus obsidio, præ nimia inclusorum probitate & audacia; qui lapides pro lapidibus, tela pro telis alacriter amittentes, hostes à muro & propugnaculis longiùs alacriter repulerunt. Denique cùm innumera turba ex Regis multitudine corruisset, & omnia instrumenta eorum bellica parùm profecissent, Rex suffossores adhibuit, qui tandem magnam murorum portionem prostrauerunt. Denique alimentis inclusis deficientibus, equos suos dextrarios & pretiosos de necessitate comedere cogebantur. Tunc Regij milites ad murorum scissuras pariter conuolantes, insultus acerrimos agentes & continuos, non tamen sine suorum damno, inclusos castrum deserere coëgerunt. Quibus turrim ingressis, Regij milites ad scissuras murorum castrum intrantes, hostibus acriter insurgebant. Sed *Willielmus* de *Albineto* cum commilitonibus suis, multis ex eis interfectis, exire de castro audacter coëgit. Deinde Rex adhibitis ad turrim suffossoribus, & muris licet cum difficultate dissolutis, assilientibus parauerunt ingressum. Et ad hoc cùm Regis exercitus plurimùm niteretur, inclusi eorum laceratis agminibus, retrocedere compulerunt. Demùm cùm *Willielmo* de *Albineto* & aliis visis nobilibus, qui cum illo erant, nec vnica refectionis buccella superfuisset: turpe sibi nimis videbatur fame perire, cùm armis superari non possent. Vnde communicato consilio omnes ferè illæsi, excepto vno milite solo, qui telo percussus interiit; exeuntes de turri in die beati Andreæ Apostoli, sese Regi præsentauerunt. Durauerat autem obsidio tribus ferè mensibus: vnde Rex tum propter multitudinem interfectorum, tum propter infinitam pecuniæ summam, quam in obsidione consumpserat, nimio furore succensus, vniuersos nobiles illos, sine misericordiæ consideratione, patibulo suspendi præcepit. Sed vir nobilis *Sauaricus* de *Malloleone*, in faciem

A Regi resistens, ait: Domine Rex, guerra nostra nondum finita est, vnde vobis diligenter considerandum est, quàm varios euentus bella sortiantur. Nempe si nobis istos nunc suspendio tradatis, Barones aduersarij nostri, vel me fortè vel alios de exercitu vestro nobiles intercipere poterunt; & consimili casu in breui & exēplo vestri suspendio tradere, quod absit à vobis, ne contingat: quia tali conditione nullus in vestro obsequio militaret. Tunc Rex, licet inuitus, cōsilio eius & aliorum virorum prudentum adquiescens, *Willielmus* de *Al-* B *bineto*, W. de *Lancastre*, W. de *Emeford*, *Thomam* de *Muletun*, *Osbertum Giffard*, *Osbertum* de *Bonbi*, *Odinellum* de *Albineto*, & alios nobiliores misit ad castrum de *Corf* sub arcta custodia deputandos. *Robertum* verò de *Chaurna* & *Richardum Giffard*, cum *Thoma* de *Lincoln* apud castrum de *Nothinghham*, aliósque per loca diuersa carcerali custodiæ mancipandos direxit. Seruientes verò omnes, præter balistarios, qui multos in obsidione milites & seruientes interfecerant, patibulo suspendi præcepit. His ita gestis, pars Baronū non erat medio- C criter infirmata.

Vna dierum dum obsidio castri *Roffensis* duraret, Rex & *Sauaricus* circumibant castrum, vt infirmiora eius considerarent. Quos cùm cognouisset quidam optimus arcubalistarius *Willielmi* de *Albineto*, ait illi: Placeat tibi, domine mi, vt occidam Regem hostem nostrum cruentissimum spiculo, hoc quod habeo promptum? Cui ille: Non, non, absit gluto pessime vt in sanctum Domini mortem procuremus. Et ille: Non parceret tibi D consimili casu. Tum *Willielmus*: Fiat Domini beneplacitum. Dominus disponet, non ille. In hoc similis erat Dauid parcentis Saul, cum occidisse potuit. Hoc postcà non latuit Regem, nec ab hoc voluit parcere capto, quin ipsum suspendisset, si permissum ei fuisset.

Excommunicatio generalis Baronum Angliæ.

EOdem tempore Papa *Innocentius*, videns Baronum rebellionem, quòd videlicet à persequutione Regis desistere contempserunt, excommunicauit eosdem: atque sententiæ executionem E Episcopo Wintoniensi Abbati de *Redinge*, & *Pandulpho* Ecclesiæ *Romanæ* Subdiacono, sub hac forma commisit. Innocentius *Episcopus*, *&c.* P. Wintoniensi *Episcopo*, *Abbati de* Redinge *&* Pandulpho *Ecclesiæ* Romanæ *Subdiacono*, *salutem*, *& Apostolicam benedictionem. Miramur plurimùm & mouemur, quòd cum charissimus in* Christo *filius noster* Iohannes *illustris Rex* Angliæ, *supra spem Domino & Ecclesiæ satisfecerit, & præsertim fratri nostro* Stephano Cantuariensi *Archiepiscopo, & Episcopis eius, quidam eorum minùs quàm oportuerit & decuerit ad* F *sanctæ Crucis negotium, Apostolicæ sedis mandatum & fidelitatis præstita iuramentum debitum, imò nullum habentes respectum; et contra perturbatores Regni, quod ad* Romanam *Ecclesiam ratione dominij pertinere dinoscitur, auxilium non præstiterint vel fauorem, quasi conscij, ne dicamus socij coniurationis iniquæ: quia non caret scrupulo societatis iniquæ: qui manifesto facinori desinit obuiare. Ecce qualiter patrimonium* Romanæ *Ecclesiæ Pontifices præfati defendunt? qualiter Cruce signatos tuentur; imò qualiter se opponunt his,* G *qui destruere moliuntur negotium Crucifixi? Peiores proculdubiò* Saracenis *existentes; cùm illum conantur à regno depellere, de quo potiùs sperabatur quòd deberet succurrere terræ sanctæ. Vnde ne talium insolentia, non solùm in periculum Regni* Angliæ, *verùm etiam in perniciem aliorum Regnorum, & maximè in subuersionem totius negotij Crucifixi valeat præualere: nos ex parte Dei Omnipotentis Patris & Filij Spiritus sancti, authoritate quoque Apostolorum eius* Petri *&* Pauli, *ac nostra; omnes huiusmodi perturbatores Regis ac regni* 1215.

1215. Angliæ *cum complicibus & fautoribus suis, excommunicationis vinculo innodamus, & terras eorum Ecclesiastico subijcimus interdicto: præfato Archiepiscopo & Coëpiscopis suis in virtute obedientiæ districtissimè iniungentes; quatenùs nostram sententiam singulis diebus Dominicis & festiuis, pulsatis campanis, & candelis accensis, solemniter per totam Angliam publicare procurent; donec satisfacerent Domino Regi de damnis & iniurijs irrogatis, & ad eius obsequium fideliter reuertantur.* B *Vniuersis insuper eiusdem Regis Vasallis in remissionem peccatorum ex parte nostra iniungentes, vt contra peruersores huiusmodi, præfato Regi tribuant consilium & iuuamen. Si quis autem Episcoporum hoc nostrum præceptum neglexerit adimplere, sciant se ab Episcopali officio suspensum, & subiectorum obedientiam esse subtractam: quia iustum est vt eis inferiores non obediant, qui suo superiori obedire contemnunt. Ne igitur mandatum alicuius tergiuersatione valeat impediri, excommunicationis causam prædictorum, cum ceteris quæ ad hoc negotium pertinuerint, vobis duximus committendum:* C *per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenùs protinus omni appellatione postposita, procedatis sicut videretis expedire.*

Iniusta electio magistri Simonis de Langetuna ad nobilem Ecclesiam Eboracensem CIrca dies istos, Canonici Eboracensis Ecclesiæ, multo iam tempore pastore viduati, impetrata à Rege licentia, ad electionem faciendam pariter conuenerunt. Et licet à Rege multis precibus fuissent rogati, vt *Walterum* de *Gras* Wigorniensem Episcopum sibi susciperent in pastorem; tamen reclamantes, illiteratum ipsum eligere distulerunt. D Veruntamen in electione procedentes, elegerunt Magistrum *Simonem* de *Langetona*, fratrem Archiepiscopi Cantuariensis: sperantes in eo scientiam, quam appellant sapientiam, scilicet morũ aromate conditam scientiam, insuper fauorem Domini Papæ obtinere. Sed cùm facta electio ad Regis audientiam peruenisset, misit nuncios ad Curiam Romanam, qui cõtra electionem illam in præsentia Domini Papæ exceptiones huiusmodi induxerunt. Allegabant enim Archiepiscopum Cantuariensem Regis Angliæ hostem esse publicum, vt E qui Baronibus Angliæ incentiuum contra Regem eundem præbuit & consensum. Vnde si dictus *Simon*, qui frater eius est Archiepiscopi memorati, ad Archiepiscopatum Eboracensem promoueretur; pax Regis & Regni diu stare non poterit. Hæc igitur & similia allegantes incommoda, Papam ad consensũ induxerunt: vnde Capitulo Eboracensi scripsit hæc verba: Innocentius *Episcopus, seruus seruorum Dei, &c. Cùm magister* Simon *de* Langetona, *cum quibusdam alijs Canonicis Eboracensibus,* F *in nostra nuper esset præsentia constitutus, nos ei viua voce interdiximus, ne ad obtinendum Archiepiscopatum Eboracensem intenderet; quia id certis ex causis minimè pateremur, & ipse quidem, quantum verbis expressit, huic annuit reuerenter. Vnde mirari cogimur & moueri, si ipsum ambitio adeò excæcauerit, vt cùm sciret se post nostram prohibitionem & suam promissionem expressam de iure eligi non posse: si tali præstiterit electioni consensum, quam, nullo alio contradicente, nos irritam haberemus. Sed ne hac occasione fiat in Anglia nouissimus error peior priore, vel Eboracensis Ecclesia diutiùs maneat pastore viduata, de communi fratrum* G *nostrorum consilio, per Apostolica vobis scripta præcipiendo mandamus, & in virtute obedientiæ districtè præcipimus, quatenùs electione huiusmodi non obstante appellatione, cùm insolentias & machinationes huiusmodi sustinere nolumus, nec debemus, omni occasione ac tergiuersatione cessantibus, aliquos ex vobis cum communi omni potestate ad instans Concilium destinetis, qui saltem vsque Kalendas Nouembris nostro se conspectui repræsentent, personam idoneam, cum nostro electuri* A *vel postulari consilio in pastorem. Alioquin & tunc nos ipsi curabimus de idoneo vobis Præsule prouidere, contradictores, si qui fuerint, vel rebelles, per districtionem Canonicam grauiter punituri. Si verò præfatus* Simon *electioni de se factæ cõsensit, nos pœnam, in pœnã suæ præsumptioni statuimus: vt inteligibilis fiat, ne de cæterò absque dispensatione sedis Apostolicæ speciali, ad Pontificalem eligi valeat dignitatem. Datum Idibus Septembris, Pontificatus nostri anno decimo octauo.* 1215.

B HAc præterea tempestate, *P. Wintoniensis* Episcopus, & magister *Pandulphus*, ad Archiepiscopum Cantuariensem personaliter accedentes; ex parte Domini Papæ firmiter præceperunt, vt sententiam sedis Apostolicæ in Barones Angliæ Romæ generaliter latam, Suffraganeis Cantuariensis Ecclesiæ committeret publicandam; & ipsemet, quantum ad ipsum spectabat, singulis diebus Dominicis & festiuis per totã Cantuariensem diœcesim faceret publicare. Erat autem iam idem naues ingressus, vt Romam ad Concilium C properaret. Vnde postulauit inducias, quousque Domini Papæ colloquio frueretur. ad sententiam publicandam cõstanter affirmans, quòd tacita veritate, sententia fuerat in Barones lata; & ideò nullo modo se illam publicaturum respondit, donec super præmissis, viua voce summi Põtificis cognosceret voluntatem. At memorati huius rei executores, cùm Archiepiscopum Domini Papæ præceptis inobedientẽ cognouissent, authoritate qua fungebantur vsi, ipsum ab Ecclesiæ ingressu ac diuinorum celebratione suspenderunt. Quam ille D suspensionem humiliter obseruans, sedem Apostolicam suspensus petiit. Tunc Episcopus Wintoniensis cum coniudice suo *Pandulpho*, Barones Angliæ, omnes qui Regem à regno depellere moliebantur, excommunicatos denuncians, singulis diebus Dominicis & festiuis latam sententiam innouauit. Sed Magnates, quoniam in authentico Domini Papæ nullus eorum fuit nominatim expressus, dictam sententiam non obseruantes, inanem & nullam reputabant. *Suspensio Stephani Archiepiscopi Cantuariensis.*

E EOdem anno, id est, Dominicæ Incarnationis, millesimo ducentesimo decimo quinto, celebrata est Romæ sancta & vniuersalis Synodus in Ecclesia Sancti Saluatoris, quæ *Constantiana* appellatur, mense Nouembri: præsidente Papa Domino *Innocentio* tertio, Pontificatus eius anno xviij. In quo fuerunt Episcopi quadringenti & duodecim. Inter quos fuerunt de præcipuis, Patriarchæ duo, *Constantinopolitanus*, & *Hierosolymitanus*. *Antiochenus* verò graui languore detentus, venire non potuit, sed misit pro se vicarium suum *Antiradensem* F Episcopum. *Alexandrinus* verò sub *Saracenorum* dominio constitutus, fecit quod potuit, mittens pro se *Germanum* Diaconum suum. Primates vero & Metropolitani lxxvij. Abbates & Priores vltra octingentos: Procuratores quoque Archiepiscoporum, Episcoporum, Abbatum, Priorum, & Capitulorũ absentium, tantus non fuit numerus. Legatorum verò Imperatoris *Constantinopolitani*, Regis *Siciliæ* in *Romanorum* Imperatorem electi, Regis *Franciæ*, Regis *Angliæ*, *Hungariæ*, *Hierosolymitani*, *Cypri*, *Arragonum*; nec non aliorum G Principum & Magnatum ciuitatem, & aliorũ locorum, ingens ad fuit multitudo. His omnibus congregatis in suo loco præfato, & iuxta morem Conciliorum generalium, in suis ordinibus singulis collocatis; facto priùs ab ipso Papa exhortationis sermone, recitata sunt in pleno Concilio capitula lx. quæ alijs placabilia, alijs videbantur onerosa. Tandẽ de negotio Crucifixi & subiectione *Terræ sanctæ* verbũ prædicationis exorsus, subiunxit dicẽs: *Ad hoc sanè in negotio* Iesu Christi *de cõtingẽtibus* *Concilium generale à Papa Innocentio celebratum.*

verò

1215. *verò non omittatur. Volumus & mandamus, vt Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Priores, & alij, qui curam obtinent animarum, studiosè proponant populis sibi commissis verbum Crucis: obsecrantes per Patrem & Filium & Spiritum sanctum, vnum solum verum & æternum Deum, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, & Barones, aliósque Magnates, nec non communia Ciuitatum, villarum, & oppidorum; vt si personaliter non accesserint in subsidium, Terræ sanctæ competentem conferant numerum bellatorum cum expensis ad triennium necessariis, secundùm proprias facultates, in remissionem peccatorum suorum, prout in literis generalibus est expressum. Sed etiam illos huius remissionis volumus esse participes, qui propter hoc opus naues studuerunt fabricare. Renuentibus autem, & si qui ingrati fuerint; protestentur illos ex parte nostra, vt sciant se super hoc nobis in tremendo iudicio districti iudicis responsuros. Considerantes tamen priusquàm qua conscientia, quáue securitate comparere poterunt coram vnigenito Deo & Dei filio, cui Pater omnia dedit in manus, si ei pro illo Crucifixo seruire renuerunt in hoc negotio, quasi proprio sibi filio; cuius munere viuunt, cuius beneficio sustentantur, cuius & sanguine sunt redempti. Nos verò aliis exemplum præbere volentes, triginta millia librarum in hoc opus concedimus & donamus: præter nauigium, quod Cruce signatis de hac vrbe atque vicinis partibus conferemus. Assignantes nihilominùs tria millia marcarum argenti, quæ apud nos de quorundam fidelium eleemosynis remanserunt. Cupientes autem alios Ecclesiarum Prælatos, nec non & Clericos vniuersos & in merito & in præmio habere participes & consortes; statuimus, vt omnes, tam subditi, quàm Prælati vigesimam Ecclesiasticorum prouentuum vsque ad triennium conferant in subsidium* Terræ sanctæ, *illis exceptis qui assumpto vel assumendo Crucis signaculo sunt personaliter profecturi. Nos autem & fratres nostri Sanctæ* Romanæ *Ecclesiæ Cardinales plenariè decimam persoluemus. Statuimus etiam, vt omnes Clerici siue Laici post Crucem assumptam, sub Beati* Petri *ac nostra protectione securi maneant; nec non sub Archiepiscoporum, Episcoporum, ac omnium Prælatorum Ecclesiæ Dei defensione, & eorum bona omnia consistant; ita autem donec de ipsorum obitu vel reditu certissimè cognoscatur, integra maneant ac quieta. Si qui verò proficiscentium ad præstandas vsuras iuramento tenentur astricti, creditores eorum, vt remittant eis præstitum, ab vsurarum exactione desistant, Ecclesiastica districtione compellantur. De Iudæis hoc idem statuentes per sæcularem potestatem, vt ad hoc faciendum inducantur. Porrò Ecclesiarum Prælati, qui in exhibenda iustitia Cruce signatis & eorum procuratoribus aut familiis negligentes extiterint, sciant se grauiter puniendos. Cæterum de virorum prudentum consilio definimus, vt ita se Cruce signati præparent, vt in Calendis Iunij sequentis post proximum, & qui disposuerint transire per mare, conueniant in Regnum Siciliæ: alij apud Brundusium, alij apud Messanam: Vbi & nos, per Dei gratiam, personaliter adesse disposuimus; quatenus nostro auxilio & consilio exercitus Christianus salubriter ordinetur, cum benedictione Dominica & Apostolica profecturus. Nos autem de Omnipotentis Dei misericordia, & Beatorum Apostolorum Petri & Pauli auctoritate confisi, ex illa, quam nobis, licet indignis, Deus ligandi atque soluendi contulit potestatem; omnibus qui laborem istum in propriis personis subierint & expensis, plenam suorum peccaminum, de quibus veraciter fuerint corde contriti, ore confessi, veniam indulgemus, & in retributione iustorum salutis æternæ pollicemur augmentum. Eis autem qui non in propriis personis illuc accesserint, sed in suis expensis, iuxta facultatem suam viros idoneos destinauerint: & qui in alienis expensis in propriis personis accesserint: plenam concedimus suorum veniam peccatorum. Huius quoque remissionis concedimus esse participes, qui ad subuentionem ipsius Terræ de bonis suis congruè ministrabunt, aut circa prædicta consilium & auxilium impenderunt opportunum. Omnibus etiam proficiscentibus in hoc opere, sancta & vniuersalis Synodus beneficiorum suorum suffragium impartitur, vt eis dignè proficiat ad salutem.* Amen. 1215.

Accusatio Stephani Cantuariensis Archiepiscopi.

IN hoc Concilio steterunt contra *Stephanum* Archiepiscopum Cantuariensem, procuratores Regis Anglorum; Abbas videlicet de *Bello loco*, *Thomas* de *Hundintona*, & *Godefridus* de *Croucumbe*, milites, constanter accusaotes eum de conoiuentia Baronum Angliæ quódqoe ipsius fauore & consilio iidem Barones dictum Regem à solio depellere molirentur. Et cùm à sede Apostolica literas accepisset, vt dictos Magnates per censuram Ecclesiasticam à persequutione Regis refrænaret, ipse id facere dissimulans, ab Episcopo Wiotoniensi, & suis conudicibus à diuinorum celebratione & ingressu Ecclesiæ est suspensus: sicque ad Concilium properans, manifestis indiciis se fuisse præceptis Apostolicis rebellem ostendit. His & aliis multis in huoc modum allegatis, Archiepiscopus quasi conuictus & non mediocriter coofusus, nihil respondit; nisi quòd à suspensiooe petiit absolui. Cui Papa cum indiguatioue tale fertur dedisse responsum; Frater, per Sanctum Petrum non ita de facili beneficium absolutionis impetrabis, qui non solùm ipsi Anglorum Regi, verùm etiam Romanæ Ecclesiæ, tot & tales iniurias irrogasti. Volomus quoqoe cum plena fratrum nostrorum deliberatione decernere, qualiter tam temerarium puniamus excessum. Tandem habito super hoc cum Cardinalibus tractatu, suspensionis sententiam in ipsum Archiepiscopum sobscriptis literis coofirmauit.

Confirmatio suspensionis.

INnoceotius *Episcopus, vniuersis* Cantuariensis *Ecclesiæ Suffraganeis, Salutem. Ad communem volumus notitiam peruenire, quòd nos suspensionis sententiam, quam Venerabilis Frater noster.* P. Wiotooiensis *Episcopus, & dilectus filius P. Subdiaconus, familiaris noster* Norwicensis *electus*, in Stephanum Cantuariensem *Archiepiscopum auctoritate Apostolica protulerunt, ratam habemus, & præcipimus inuiolabiliter obseruari, donec idem Archiepiscopus, qui eam humiliter seruat mereatur ab ipsa, iuxta formam Ecclesiæ Canonica præstitam, relaxari, vno vinculo in aliud commutato. Quocirca vniuersitati vestræ per Apostolica vobis scripta præcipiendo mandamus quatenus & vos Episcopi præscriptam sententiam firmiter obseruetis, tùm interim nullam eidem debeatis obedientiam exhibere. Datum* Laterani, *pridiè Nonas Nouembris.* His ita gestis, Canonici Eboracensis Ecclesiæ præsentauerun Domino Papæ Magistrum *Simonem* de *Langetona*; postulantes vt eius electionem coofirmaret. Quibus Papa: Noueritis quòd ipsum non habemus pro electo, qui illum ad taotam digoitatem promoueri, certis de causis non patimur. Et cùm præcipuè contra prohibitionem nostram ista sit electio celebrata, nos eam cassamus penitùs, & in perpetuum damnamus; decernentes vtique vt ineligibilis fiat, oe absq; dispensatiooe sedis Apostolicæ ad Pootificalem eligi valeat dignitatem. Cassata igitur electiooe prædicta, Domious Papa Canooicis præcepit, vt statim in electione procederét; sio minùs, ipse eis pastorem prouideret idoneum. Tunc Canooici, sicut priùs prouisum fuerat, postulauerunt *Walterum* de *Grai*, Episcopum Vvigoroicosem, propter carnis munditiam, vt asserebant: vt qui ab vtero matris virgo permãserat vsq; in præsentem diẽ. Ad hoc dicitur

1215. Papa respondisse: Per sanctum *Petrum* virginitas magna virtus est, & nos eum damus vobis. Itaque accepto pallio, Episcopus memoratus rediit in Angliam: obligatus in Curia Romana de decem millibus librarum legalium Esterlingorum. In fine autem, soluto Concilio, extorsit Papa de vnoquoque Prælato infinitam pecuniam: quam cum viaticis cogebãtur ab vsurariis suis mutuò duris conditionibus sumere. Quo facto, redierunt in Angliam *Thomas* de *Herdintona*, & *G.* de *Craucumbe* milites; venientésq; ad Regem, qui iam *Roffense* castrum subiugauerat, vt prædictum est, lætissima ei nuncia retulerunt. Audiens autem Rex Barones Angliæ esse excommunicatos, Archiepiscopum Cantuariensem suspensum, *Simonem* fratrem eius cassatum, *Walterum* de *Grai* promotum, & quòd de castro *Roffensi* pro libitu disposuisset: eleuatum est nimis cor eius: & continuò castra mouens, apud S. *Albanum* cum festinatione perrexit. Quò cùm peruenisset, præsente Conuentu Capitulum intrauit, literas de suspensione Cantuariensis Archiepiscopi fecit manifestè recitari; constanter exigens à Conuentu, quatenùs sub testimonio sigilli sui præfatæ suspensionis confirmatio ad omnes Angliæ Ecclesias, tam Cathedrales quàm Conuentuales, publicanda mitteretur. Iuxta illud Poëticum: *Stricto supplicat ense potens.* Quod cùm ei à Conuentu concessum fuisset, fortè inuito, continuò post capitulum in claustro cum paucis Consiliariis seorsim recedens, disposuit qualiter inimicos suos, magnates scilicet Angliæ confunderet; & quemadmodum exteris nationibus, quæ sub ipso militabant, stipendia prouideret. Tandem Rex duos ordinauit exercitus; vt, videlicet, ex vno Baronum irruptiones Londini morantium reprimeret; ex altero, ipse Aquilonares Angliæ prouincias igne simul & ferro, quęque sibi obuia conterendo, deleret. Acta autem sunt hæc apud sanctum *Albanum*, decimo tertio Calendas Ianuarij. Præerant itaque exercitui, quem reliquit, viri bellatores. W. Comes *Sarisburiensis*, frater ipsius Regis, *Falcasius* sine visceribus misericordiæ, *Sauaricus* de *Malloleone* belliger & cruenter, cum suis *Pictauiensibus*; *Willielmus Briwere*, Martius & expertus, cum toto posse suo; *VValterus Burk*, sicarius, & vir sanguinum, cum *Flandrensibus* & *Brabantiis* suis spurcissimis & ignobilibus, omni genere facinorum commaculatis. Fuerunt & alij cum illis, quos causa prolixitatis ad tempus exprimere prætermitto.

Rex Iohannes Aquilonares partes Angliæ vastauit.

REx igitur *Iohannes*, factus de Rege Tyrannus, imò de homine in bestialem prorumpens feritatem, à villa Sancti *Albani* recessit, ducens secum versùs Aquilonem *Willielmum* Comitem *Albemarliæ*, *Philippum* de *Albineto*, *Iohannem Marescballum*; & ex regionibus transmarinis *Girardum* de *Sotine*, *Gadscballum* cum *Flandrensibus* & balistariis, & aliis nationibus peruersis; qui nec Deum timebant, nec homines reuerebantur. Qui cùm nocte illa apud villam de *Dunestaple* paululùm quieuisset, ante lucem surgens, versus *Northantunum* iter arripuit: vastando omnes domos, & ædificia Baronum diuisis agminibus hostiliter succendebat, spolia cum animalibus rapiebat; atque sibi quæque destruens, miserabile spectaculum cunctis hæc intuentibus prębebat. Et ad cumulũ desolationis & malitiæ suæ, pręcepit Rex incendariis suis sepes in itinere villásque iniecto igne comburere, vt ex damnis inimicorum suorum (si inimici sui appellandi sunt, qui eum ad mansuetudinem & iustitiam mansuetam introducere voluerunt) visum suum reficeret, & de rapina, iniquitatis ministros quos habebat nequissimos saginaret. Capti sunt omnes cuiuscunque essent conditionis, ætatis, vel ordinis homines quicunque extra Ecclesiam vel cœmiterium, reperiebantur, & variis cruciatibus afflicti, ad grauissimam redemptionem cogebantur, secundùm illud Poëticum, *Quicquid delirant Reges, plectuntur Achiui.* Ita principum iniquitas in pauperum innocentium redundabat. Castellani, qui in munitionibus Baronum erant, cùm aduentum Regis cognouissent, castra vacua relinquentes, & sibi saluti que corporum consulentes, ad latibula confugerunt: victualia hostibus cum spoliis & supellectile deserentes. Rex autem in castris vacuis suos imponens modo prædicto; ad *Nothingam* cum satellitibus suis nefandissimis properauit.

Depopulatur Australior Angliæ pars.

INterim *VVillielmus* Comes *Saresberiensis* & *Falcasius* cum bellatoribus suis supradictis, quos Rex apud sanctum dimiserat *Albanum*, assignanerunt Castellanos de *VVindlesbores*, de *Hartford*, de *Berchamestude*, cum manu valida & armata, qui ad obseruandum intrantes ciuitatem Londinensem & egredientes operam darent, & Baronibus victualia præcludere curarent. Quo facto ipsi per prouincias de [illegible]ssex & de *Hertford*, de [illegible], de *Cantebrige* & de *Huntendune* peruagantes; pręedis & rapinis, exemplo *Holofernis* Ducis exercitus Assyriorum, vacabant, villas tributarias efficiebant, homines capiebant, ædificia Baronum comburebant, parcos & viuaria destruebant, pomæria succidebant: atque tandem vsque in suburbio Londinensi, iniecto igne, prædam inæstimabilem abduxerunt. Cúmque nuncij ex locis diuersis venientes hæc omnia retulerunt Baronibus, intuentes se mutuò, dicebant: *Dominus dedit, Dominus abstulit*: forti animo hæc sunt toleranda. Et cùm inter cętera abominabilia à Rege perpetrata suis spurcissimis complicibus, audierunt etiam vxores & filias suas ludibrio expositas, ingemiscentes dicebant: Hæc facit charissimus in Christo filius Papę, qui suum Vasallum tam liberum & nobile regnũ inaudita nouitate subiugantem tuetur. Proh dolor! Qui mederi mundo languenti deberet, venenũ qui peccat manifestè in congregatione pauperum, quos debemus Ecclesiam appellare, effundit. *Tanto conspectius in se crimen habet, quantò qui maior habetur.* His & aliis verbis lamentabilibus, ponentes os suum; illicito modo conquerebantur. Eodem tempore *Falcasius* cepit municipium *VVillielmi Munati* de *Hamstape*, & prostrauit quarto cal. Decem. Eodem die capta est munitio de *Tunnburge* Comitis de *Clare* à *Roffensibus* Castellanis. Per idem tempus *Falcasius* ad castellum de *Bedeford* veniens, à custodibus illud exigit: qui tandem septem dierum acceptis induciis, cum Domino *VVillielmo* de *Bello campo* infra dies memoratos non haberẽt succursum, reddiderunt castellum *Falcasio* pręedicto, quartu Nonas decembr. Rex autem nimis acceptans tyrannidem *Falcasii*, fásque nefásque confundentis, dedit eidem castrum *Bedeford* & nobilem mulierem *Margaretam* de *Ripariis* in vxorem, cum omnibus possessionibus eam contingentibus, & terras multorum Baronum Anglię vt omniũ iram in se aggrauando prouocaret. Eodem anno consecrati sunt in Episcopo. *Willelmus* de *Cornehull* die Conuersionis S. Pauli in Cestrensem: Magister *Benedictus* præcentor S. Pauli Londinensis. viij. Calen. Martij in *Roffensem*: Magister *Richardus* Decanus *Saresburiensis*, in *Cicestrensem*.

Castrum de Beluero Regi Ioanni traditur.

ANno gratiæ millesimo ducentesimo decimo sexto, qui est annus regni Regis *Ioannis* xviij. idem Rex fuit in die Dominicę Natiuitatis apud Castrum de *Nothingham*; & in crastino castra mouens, ad villam de *Langar* venit, & ibidem pernoctauit. Mane autem facto, misit nuncios solemnes ad castrum de *Beluero*, & ab inclusis sibi reddi,

1216. ſeddi, & cum minis exegit. Erant autem cuſtodes A caſtri prædicti, *Nicolaus* Clericus filius *Willielmi* de *Albineto*, *VVillielmus* de *Stodham*, & *Hugo de Charneles*, milites: qui protinùs à commilitonibus ſuis conſilium quæſiuerunt, quid ſibi foret agendum. Dictum namque eis erat ex parte Regis, quòd ſi vnicam haberet de caſtro reddendo conditionem, *VV*. de *Albineto* de cætetò non comederet, ſed morte turpiſſima moreretur. Fuerunt itaque incluſis anguſtiæ vndique; & quid agerent, ignorabant. Sed tamen communi omnium B deliberatione in hoc conſenſerunt, vt dominum ſuum caſtello reddendo à morte ignominioſa liberarent potiùs, quàm retinendo, dominum ſuum etiam cum ipſo caſtro amitterent. Tunc *Nicolaus* de *Albineto* & *Hugo* de *Charneles*, aſſumptis ſecum caſtelli clauibus, apud *Langar* venientes ad Regem, tali conditione caſtellum reddiderunt: vt cum domino ſuo miſericorditer ageret, & ipſi ſaluis ſibi equis & armis ſub protectione & pace ſecuri permanerent. Rex autem in craſtino, in die ſcilicet Sancti *Iohannis* Euangeliſtæ, ad caſtellum C veniens, tradidit illud *Ganfrido* de *Buteuille* & *Oliuero* fratribus, & natione *Pictauienſibus*; accepto ab omnibus, qui in illo erant, & fidelitatis iuramento de fideli obſequio, literáſque parentes de indemnitate omnium rerum ſuarum & poſſeſſionum, fecit omnibus exhiberi.

Tyrannis. INtereàquidam de exercitu Regis ad *Dunintonam* municipium *Iohannis* de *Laſci* venientes, vacuum illud inuenerunt; quod continuò iubente D Rege complanatum eſt. Quo facto, Rex viſis cuneis oſtendis, partes Aquilonares penetrantes; ignem in ædificiis Baronum ſupponendo, prædas animalium agendo, ſpolia rapiendo, omnia ferro vaſtando, quæque ſibi obuia (dominum & miſericordiam de pauperibus poſtponendo) contriuit. Cooperuerunt enim ſicut locuſtæ ſatellites Sathanæ, miniſtri Diaboli; qui ad hoc etiant etiam à remotioribus partibus congregari, faciem terræ. Sufficiebat ad cauſam mortis ſimplicibus incolis, ſi aliquid habere credebantur; & qui nihil habe- E bant, fateri habere cogebantur: & qui non habebat, habere, vt perſolueret, pœnis exquiſitis diſtringebatur. Diſcurrebant ſicarij cæde humana cruenti, nocti uagi, incendiarij, filij *Belial*, ſtrictis enſibus, vt delerent à facie terræ ab homine vſque ad pecus, omnia humanis vſibus neceſſaria. Eductíſque cultellis, villas, domos, cœmiteria, Eccleſias perluſtrabant, omnes ſpoliabant; ita quidem quòd nec muliebri ſexui, nec paruulorum vel decrepitorum parcerent ætati. Et quod F conſumere non valebant, incendio tradebant; vel diſpergentes, inutile humanis vſibus reddebant. Et quos nulla nota premebat, inimicos Regis vocantes, vbicunque reperiebantur, raptim trahebantur in carcerem pœnalem, vinculis mancipati; & tandem ad grauiſſimã coacti redemptionem. Sacerdotes quoque ipſis altaribus aſtantes, ſignum ſanctæ Crucis manibus baiulantes, vel ipſum Dominicũ corpus tractantes, ſacris veſtimentis venerabiles, altaribus aſtantes religione defe- G rendi; irreuerenter capiebantur, cruciabantur, ſpoliabantur, vulnerabantur: nec fuit Pontifex, Sacerdos, vel Leuita, qui vulneribus inflictis oleum infunderet vel vinum. Milites verò & alios cuiuſcunque conditionis homines pecuniæ cauſa pari pœna affligentes; quoſdam per renes & membra ſecretiora, alios per pedes & crura, nonnullos per manus & pollices & brachia ſuſpendentes, expuebant in oculis miſerorum ſalem aceto permixtum, omninò non intelligentes quòd eſſent ad imagi-

A nem Dei creati, & *Christi* charactere inſigniti. Alios 1216. in tripodibus & craticulis ſuper candentes prunas applicantes, ac demùm in aqua ſub glacie aſſata corpora mergentes; vt quaſi infernalibus pœnis tranſirent de calore nimio ad frigus niuium, animas vel exhalare vel vix trahere compellerentur. Et dum in cruciatu clamarent miſerabiliter conſtituti, & gemerent horribiliter præ nimia pœnarum anguſtia; non erat qui miſericordiam adhiberet; nec tortores aliud quàm pecuniam, quam B non habebant patientes, exigebant, nec credebatur afflictis. Alij qui nil habebant, multa promittebant: vt ſic ſaltem per ſpatium temporis breuiſſimum experta differrent ſupplicia. Hæc fuit in *Anglia* perſecutio generalis; dum patres à filiis, fratres à fratribus, ciues à ciuibus ad ſupplicia vendebantur. Nundinæ cum mercimoniis ceſſabant, res venales in cœmiteriis agebantur: nec tamen hoc ſine multis perturbationibus. Agricultura quieuit. Inter hæc omnia quæ Baronibus inferebantur conuiti, iacebant ipſi *Londinenſes* more mulierum C puerperarum in puerperio iacentium: ſolicitè cogitantes de cibariis & poculis, & ſi quid eis apponeretur inſolitum gulæ irritamentum, quod ſublato faſtidio illis nouum generaret appetitum. Sed illis dormientibus, Rex non dormiendo pigritauit; dum terras eorum & poſſeſſiones omnes, caſtra & municipia à mari Auſtrali vſque ad mare *Scoticum*, in ſuam recipere poteſtatem. Cùmque Rex, vt dictum eſt, de rebus Baronum pro libitu diſpoſuiſſet; totam terram inter flumen *Theiſe* & *Scotiam* D cum rebus & caſtris tradidit *Hugoni* de *Bailliol* & *Philippo* de *Hulecotes*; aſſignatis illis militibus & armatis, qui ad illius patriæ defenſionem ſufficerent. In pago *Eboracenſi* rerum & caſtrorum cuſtodes conſtituit, *Robertum* de *Veteriponte*, *Brienum* de *Inſula*, & *Ganfridum* de *Luci*, cum armatis ſibi aſſignatis. *VVillielmo* comiti *Albemarliæ*, tradidit caſtrum de *Rokingham*, de *Saunera*, & caſtellum *VVillielmi* de *Colevilla*, quod *Biham* appellatur. *Falcaſio* commiſit caſtrum de *Oxonia*, de *Norbantona*, de *Bedeford*, & de *Cantebruge*. *Ranulpho Teu-* E *thonico* tradidit caſtellum de *Barkameſtude*: & caſtrum de *Hereford*, *VVal*. de *Godarvill*, militi de familia *Falcaſii*. His, itaque, & aliis omnibus totius regni *Angliæ* dedit Rex in mandatis; vt ſicut corpora propria & ſua omnia diligebant, res omnes Baronum, caſtra ſcilicet, ædificia, villas, parcos, viuaria, ſtagna, molendina, pomeria, quemadmodum ipſe iam inceperat, ipſi rem inceptam ſimili rabie conſummarent. At illi Regis non auſi repugnare mandatis, in rebus ſibi iniunctis F ita ſæuiebant, quòd de Magnatum ædibus ac bonis aliis, cunctis cernentibus, lamentabile ſpectaculum præbuerunt, vt qui non peſſimus fuit, bonus videbatur; & qui non quantùm potuit nocere non nocuit, prodeſſe videbatur. Deinde Rex ira ſuccenſus vehementi, apud partes *Scotiæ* tendebat ciſmarinas; & captis caſtris de *Berewic* & aliis, quæ videbantur inexpugnabilia, improperauit Regi *Alexandro*, & quia erat rufus ſignificauit ei, dicens: *Sic ſic fugabimus rubeam vulpeculam è latibulis ſuis*. Multam igitur ibidem G ſtragem & exterminium exercuiſſet; niſi eundem neceſſitas magna dilationem non capientes reuocaſſet. Sicque Rex de partibus rediens Aquilonis, ita ſuæ voluntati omnia diſpoſuit, quòd vix duo municipia, ſcilicet, *Muntſorel*, & aliud quod fuit *Roberti* de *Ros* in *Eboracenſi* prouincia, in poteſtate Baronum remanſerunt. His omnibus miſerabili cæde ſubactis, per confinia *VValliæ*, Auſtrales tendebat ad partes: vbi in cunctis ſibi aduerſantibus crudeliter deſæuiens, plura ini-

1216. mentum suorum castra obsedit & cepit; quorum quædam subuertit, quædam impositis armatis, sub sua tenuit potestate. A

Excommunicatio specialis in Barones Angliæ.

Circa dies istos, summus Pontifex Barones Angliæ, quos priùs excommunicauerat in genere; ad instantiam Regis Anglorum, per subscriptas literas excommunicauit nominatim & in specie. Innocentius Episcopus, &c. Abbati de Albendune, Archidiacono Pictauiensi, & magistro Roberto Officiali Norvvicensis Ecclesiæ, salutem. Ad vestram volumus peruenire notitiam, quòd nos nuper in generali Concilio constituti, excommunicauimus & anathematisauimus ex parte omnipotentis Dei Patris & Filij, & Spiritus sancti, authoritate quoque Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, ac nostra, Barones Angliæ cum adiutoribus & fautoribus suis, qui Iohannem illustrem Regem Anglorum Cruce signatum & Vasallum Romanæ Ecclesiæ persequuntur; molientes ei regnum auferre, quod ad Romanam Ecclesiam dignoscitur pertinere. Insuper excommunicamus & anathematisamus omnes illos, qui ad occupandum vel inuadendum ipsum, aut impediendum euntes in eiusdem Regis succursum, operam vel opem impenderunt; & terras eorundem Baronum Ecclesiastico subijcimus interdicto. Aggrauamus etiam in eosdem fortiùs manus nostras, si nec sic à suo destiterint iniquo proposito, cùm in hac parte peiores sint Saracenis: decernentes, vt si quis Clericus cuiuscunque dignitatis aut ordinis, prædictas excommunicationis aut interdicti sententias violare præsumpserit, anathematis se sciat mucrone percussum: & ni quantociùs resipuerit, ab omni officio & beneficio deponendum. Quocirca discretioni vestræ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenùs per totam Angliam publicare faciatis præscripta: eadémque faciatis authoritate nostra, sublato cuiuslibet conditionis & appellationis obstaculo inuiolabiliter obseruari. Volumus etiam nihilominùs & mandamus, vt quosdam Barones Angliæ, quos venerabilis frater noster Wintoniensis Episcopus, & dilecti filij Abbas de Reding, & magister Pandulphus Subdiaconus & familiaris noster, delegati à nobis, excommunicatos personaliter nominauerunt, quia ipsos in præscriptis culpabiles inuenerunt, videlicet, ciues illos Londinenses, qui fuerunt principales prænominatæ peruersitatis auctores; & Robertum filium Walteri, Comitem Wintoniensem, R. filium eius, G. de Mandeuilla, & Willielmum fratrem eius, Comitem de Clare, & G. filium eius, H. Comitem de Hereford, R. de Percy, E. de Vesci, I. Constabularium Cestriæ, Willielmum de Mumbray, VVillielmum de Albineto, Vv. filium eius, R. de Ros, & VV. filium eius, P. de Brus, R. de Cressi, Iohannem filium eius, Ranulphum filium Roberti, R. Comitem Bigod, H. filium eius, R. de Ver, Fulconem filium VVarini, VV. Malet, VV. de monte acuto, VV. filium Mareschalli, VV. de bello campo, S. de Kime, R. de monte Begonis, Nicolaum de Stuteuilla: nec non & alios in prædictorum iudicum sententia nominatim expressos, cum complicibus & fautoribus eorundem, auctoritate Apostolica excommunicatos per totam Angliam publicè denunciare faciatis: & ab omnibus arctiùs euitari, singulis diebus Dominicis & festiuis solemniter innouari huiusmodi sententiam facientes ac denunciantes inuiolabiliter obseruari: ciuitatémque Londinensem Ecclesiastico suppositam interdicto, contradictores per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendo. Magistrum etiam Geruasium Londinensem Cancellarium, qui sicut à Iudicibus præfatis accepimus, dicti Regis & suorum manifestissimus extitit persecutor, excommunicatum publicè denuncietis: ac suspensum, grauiori etiam pœna, nisi congruè satisfecerit, puniendum. Quòd si non omnes, &c. Datum Laterani, xvij. Calendas Ianuarij, Pontificatus nostri anno decimo octauo.

Executio sententiæ prænominatæ.

Cumque omnes Iudices prædicti literas memoratas accepissent, scripserunt omnibus Angliæ Ecclesiis Cathedralibus siue Conuentualibus sub hac forma. Innocentius Episcopus, &c. Huius igitur authoritate mandati, vobis districtè præcipiendo mandamus, quatenùs Barones Angliæ cum omnibus adiutoribus & fautoribus suis, qui dominum Iohannem Regem Angliæ persequuntur; & omnes illos qui ad occupandum vel inuadendum regnum ipsum, vel impediendum euntes in eiusdem Regis succursum operam vel opem impenderunt, excommunicatos denuncietis; & terras eorundem Baronum Ecclesiastico interdicto suppositas publicetis. Denuncietis etiam excommunicatos omnes Barones, qui in præmisso domini Papæ rescripto personaliter nominantur; cum aliis omnibus in prædictorum Iudicum sententia nominatim expressis. Videlicet, VValterum de Nortuna, Osbertum filium Alani, Oliuerium de Vallibus, H. de Braibrock, R. de Ropesle, VV. de Hobruge, VV. de Mauduit, Mauritium de Gaunt, R. de Berkele, Adam de Lincolana, R. de Mandeuilla, VV. de Lanualeie, Philippum filium Iohannis, VVillielmum de Tuintuna, VV. de Hontingfeld, Alexandrum de Pointuna, R. de Munficher, R. de Gressei, Galfr. Constabularium de Meutuna, VV. Archidiaconum de Hereford, I. de Fereby, R. Capellanum Roberti filium, VV. Alexandrum de Suttuna, VV. de Coleuille, R. filium eius, Osbertum de Bobi, Osbertum Giffard, Nicolaum de Staneuile, Tho. de Muletune, Ciues illos Londinenses, magistrum G. Cancellarium, & ciuitatem Londinensem Ecclesiastico suppositam interdicto, publicè denuncietis. Has verò excommunicationis & interdicti sententias in Ecclesiis vestris tam Conuentualibus quàm Parochialibus ad vos, pertinentibus publicari, ac singulis diebus dominicis & festiuis faciatis solemniter innouari, iter diligenter singula capitula mandati Apostolici exequendo & quantum ad vos pertinet firmiter obseruando, ne in pœnam canonicam & contumacibus debitam incidatis. Valete. His igitur excommunicationis & interdicti sententiis per totam Angliam in breui publicatis, cùm ad omnium notitiam peruenisset; sola ciuitas Londinensis per contumaciam multiplicem illas adeò contemnendo despexit; quòd nec eas Barones obseruare, nec Prælati publicare decreuerunt. Dicebant enim generaliter, omnes literas falsa suggestione fuisse impetratas, & ideò nullius eas esse momenti; & ex hoc maximè, quòd non pertinet ad Papam ordinatio rerum laicarum: cùm Petro Apostolo & eius successoribus non nisi Ecclesiasticarum dispositio rerum à Domino sit collata potestas. Vt quid ad nos se extendit Romanorum insatiata cupiditas? Quid Episcopis Apostolicis, & militiæ nostræ? Ecce successores Constantini, & non Petri: non imitantur Petrum in meritis vel operibus, nec assimilandi sunt in potestate: iustus enim est Deus in meritorum recompensatione. Proh pudor! marcidi ribaldi, qui de armis vel liberalitate minimè norunt; iam toti mundo propter excommunicationes suas volunt dominari, ignobiles vsurarij, & Simoniales. O quantùm dissimiles Petro, qui sibi Petri vsurpant potestatem! ponentes os in cœlum, ad interdicti siue excommunicationis sententiam nullum penitùs habentes respectum; per totam ciuitatem celebrarunt diuina signa, pulsantes & vocibus altisonis modulantes.

Eodem

1216. *Depopulatio Eliensis insulæ.*

Odem tempore *Vualterus Buuk* cum *Brabantiis* suis versus *Herebeie Elyensem* intrans insulam; ab omnibus Ecclesiis in illa constitutis homines rapiens, crudelissimo eruciatu ad grauissimam coëgit redemptionem. Nec patebat refugium, vbi vel substantiam vel corpus proprium à periculo liberaret. Comes namque *Sarisburiensis* & *Falcasius* cum *Sauarico* de *Malo leone* è regione venientes; per pontem de *Stunteneia*, insulam ingressi, & pontes glacie faciente: omnia depopulando, Ecclesias omnes spoliando, prædictorum prædonum reliquias penitus rapuerunt. Cathedralem denique strictis ensibus ingressi Ecclesiam; post grauissimam spoliationem & irreuerentem, ne igne concremaretur, Prior loci eam ducentis & nouem marcis argenti vix redemit. Dominus etiam *Stephanus*, vir facetus & dapsilis, & per omnia laudabilis, ab Ecclesia violenter extractus; nobilis ab ignobilibus, pius ab impiis, omnia perdidit quæ habebat, equos, libros, vtensilia, & vasa omnia. Corpus quoque proprium, quod est miserabile relatu, datis centum marcis, ab exquisito pœnarum cruciatu vix liberauit. Milites quoque numero xv. in insula capti sunt: cum aliis hominibus multis diuersæ conditionis. Ditiores milites & nobiliores, (licèt cum labore) super glaciem euadentes; vel latuerunt, vel *Londinum* aufugerunt. Quidam autem eorum, deficientibus equis, in via præ lassitudine capti sunt, iter peragere non valentes. Et sic omnia, quæ in Insula erant, prædonum rapinis cesserunt, & nobiles & generosæ mulieres ludibrio exponebantur.

Barones Angliæ iam Rege eligunt Ludouicum Regem Galliæ.

Circa hos dies, cùm denique Barones, qui iam omnia amiserant, quæ propensiùs in hoc mundo diligebant, & spem boni melioris penitùs non habebant; vt per se recuperarent amissa, tacti sunt dolore cordis intrinsecus, & quid agerent, ignorabant: maledicentes Regis versutiam, tergiuersationes & infidelitatem, & dicentes suspiria geminando. Veh tibi *Iohannes* Regum vltime, *Anglorum* Principum abominatio, Nobilitatis *Anglicana* confusio! Heu *Anglia* iam vastata, & amplius vastanda! heu *Anglia*, *Anglia*! omnibus bonis hactenus Princeps prouinciarum, facta es sub tributo; non tantùm flammæ, fami & ferro, sed seruorum ignobilium & aduenarum imperio subiecta & subpeditata: cùm nihil infelicius quàm seruorum subiici seruituti. Legimus quòd multi alij Reges, imò & Reguli, atque ad mortem pro liberatione terræ suæ subiectæ dimicarunt: sed tu *Iohannes* (lugubris memoriæ pro futuris sæculis) vt terram tuam ab antiquo liberam, ancillares, excogitasti, & operam impendisti, & vt alios tecum traheres in seruitutem, quasi cauda serpentina medietatem stellarum à firmamento teipsum primò depressisti. Factus de Rege liberrimo, tributarius, firmarius & vasallus seruitutis, terrarum nobilissimam chirographo seruitutis æternæ obligasti; nunquam à compede seruili liberandam, nisi miseratus ille, qui nos & totum mundum, quos sub peccati iugo vetusta seruitus tenuit, dignetur quandoque liberare. Et quid de te Papa? qui pater sanctitatis, speculum pietatis, tutor iustitiæ, & custos veritatis toti mundo deberes lucere in exemplum, tali consentis, talem laudas & tueris? Sed hac causa exhaustorem pecuniæ *Anglicana* & exactorem Nobilitatis *Britannica* tibi inclinantem defendis, vt in Barathrum *Romana* auaritiæ omnia demergantur: sed hæc causa & excusatio est ante Deum, culpa & accusatio. Et sic Barones lacrymantes & lamentantes, Regem & Papam maledixerunt, peccantes inexpiabiliter: cùm scriptum sit: *Principi non maledices*, & veritatem & re-

Exclamatio in Regem. *Exclamatio in Papam.*

A uerentiam transgredientes, cùm illustrem *Iohannem* Regem *Angliæ* seruum asseruerunt, cùm Deo seruire, regnare sit. Tandem decretum est, vt aliquem potentem in Regem eligerent, per quem possint ad possessiones pristinas reuocari, credentes quòd nullus *Iohanne* vel durior possit dominari, & tale miserabile statuentes argumentum. 1216.

—Fortuna miserrima tuta,
Nam timor euentus deterioris abest.

B Cùmque aliquandiu, quem eligerent hæsitassent, demùm in hoc pariter consenserunt, vt *Lodouicum* filium *Philippi* Regis *Francorum* sibi præficerent, & ipsum in Regem *Angliæ* sublimarent. Ratio autem eorum erat, quòd transmarina multitudo, quibus Rex *Anglorum* vallatus incessit, si per *Lodouicum* & patrem suum, de quorum potestate maxima pars eorum fuit, priuatus esset, dum à cismarino dictus Rex priuaretur & destitueretur subsidio: ipse quasi solus remanere imbellis, & faciens de necessitate virtutem, salubrioribus obtemperaret consiliis. C Cùmque omnibus communiter hæc sententia placuisset, miserunt per solemnes nuncios, scilicet, dominum *S.* Comitem *Wintoniensem*, & *Robertum* filium *Walteri*, ad Regem *Philippum* & *Lodouicum* filium eius, literas, omnium Baronum sigillis munitas: obnixiùs implorantes, patrem, vt filium mitteret in *Angliam* regnaturum, & filium vt veniret illicò coronandus. Nec mora, nuncij eum festinatione ad Regem *Francorum*, & filium eius *Lodouicum* venientes, D literas ei prædictas porrexerunt. Quibus diligenter inspectis, & sagaciter intellectis, Rex nuncius respondit se filium suum non missurum, antequàm à Baronibus ad maiorem securitatem optimos haberet obsides, xxiiij ad minus, de nobilioribus totius regni. Nuncij verò hæc audientes, citissimo volatu Baronibus responsum, quod acceperant, remiserunt. At illi aliud refugium non habentes, Regi *Francorum* pro libitu suo obsides direxerunt numero supradicto. Quibus receptis, & apud *Compendium* salua custodia deputatis, animatus est aliquantulùm *Lodouicus*, iterque suum E disponere cum festinatione vacauit, quod super omnia affectabat. Sed quoniam motio ipsius *Lodouici* ad tam arduum expediendum negotiũ fieri præcipitanter non potuit misit quosdam præcursores suos in *Angliam* ante faciem suam, per quos Baronibus spem conferret, & fidelitatem eorum expeteretur. Nomina autem eorum hæc sunt: Castellanus de *S. Audomaro*, Castellanus de *Arrebato*, *Hugo Chacun*, *Eustachius* de *Neuilla*, *Balde*- F *wnus Brecel*, W. de *Wimes*, *Egidius* de *Melun*, W. de *Bello monte*, *Egidius* de *Hersi*, *Bisec* de *Fersi*. Hi omnes cum sequela magna militum & clientum, per *Thamisia* fluuium ascendentes, cum ingenti Baronum lætitia *Londinum* venientes, recepti sunt tertio Cal. Martij. Eodem tempore, *Stephanus Cantuariensis* Archiepiscopus, *Romæ* data cautione quòd staret iudicio domini Papæ de rebus superiùs expressis, à sententia suspensionis absolutus est: ita tamen, quòd ante pacem inter Regem & Baro- G nes *Angliæ* plenè reformatã, *Angliam* non intraret.

Innouatio sententiæ excommunicationis in Barones pro contumacia.

Per idem tempus, instante festo Paschali, cum Abbas *Abbendunensis* & coniudices eius, contumaciam Baronum & *Londinensis* ciuitatis cognouissent, manus suas in eosdem extendentes, iterato edicto, omnibus *Angliæ* Ecclesiis conuentualibus dederunt in mandatis, vt latam sententiam sub hac forma publicarent. H. Dei gratia Abbas Abbendunensis, *&c. Exequentes mandatum Apostolicum nobis sic impositum, sicut tenor literarum nostrarum, quas nuper vobis transmisimus, vobis plenius intimauit: Sancti Pauli, Sanctique* Martini *Capitulis*, G.

1216. de Boclande *eius Ecclesiæ Decano, & Conuentus sanctæ Trinitatis* Londonensis, *literas nostras domini Papæ, rescripti verba continentes, non solùm semel, sed sæpè misimus: eis authoritate Apostolica districtè præcipientes, vt excommunicationis & interdicti sententias latas in persequentes dominum Regem & ciuitatem* Londinensem, *diligenter publicantes, inuiolabiliter obseruarent. Qui adeò irreuerenter Apostolicum vilipendere mandatum præsumunt, quòd easdem sententias publicare vel etiam obseruare per contumaciam contempserunt: in diuinis obsequiis excommunicatis scienter communicantes, sententiarum domini Papæ violatores, & mandati eius contemptores manifestos omninò se in omnibus exhibendo. De quibus per patentes literas Capituli sancti* Pauli *sanctique* Martini, *Clericos & nuncios eiusdem Decani nobis specialiter destinatas; & per alias sufficientes probationes plenam habentes certitudinem, constiterit. Præterea de regno* Francorum *quidam nobiles aduenerunt, cum armata manu militum & clientum; quos omnes proculdubiò eadem excommunicationis sententia volumus esse ligatos. Nam contra dominum Regem & sanctam* Romanam *Ecclesiam inuadunt regnum* Angliæ *quotidiè depradantes illud, & pro parte detinent occupatum; quod est cunctis in* Anglia *& multis alibi manifestum. Quocirca iam dictos nobiles, Castellanum scilicet de* S. Audemaro *cum suis sociis, qui contra Regem ad occupandum vel inuadendum regnum* Angliæ *opem vel operam impenderunt. Insuper prædictum Decanum, ne non & omnes Canonicos, & Clericos, cuiuscunque dignitatis aut ordinis, de Ecclesiis præfatis & ciuitate, ad quorum notitiam mandatum peruenerit, vel qui se absentauerunt, vel quocunque modo procurauerunt, quò minùs perueniret ad illos; authoritate Apostolica, qua fungimur in hac parte, denunciamus excommunicatos: vobis eadem authoritate iniungentes, quatenùs omnes prædictos excommunicatos publicè denuncietis, & faciatis per totam Parochiam vestram publicari, tam Decanum, quàm nobiles supradictos personaliter nominando. Ita & circa hoc & illud quod in primis literis vobis directum continetur mandatum, sollicitis existentes, ne penès summum Pontificem quod absit, possitis redargui negligentia, sed potius de diligentia commendari. Valete.*

Lodouicus consolatur Londinenses literis.

HAc quoque tempestate; *Lodouicus* Baronibus & ciuibus *Londini* commorantibus in hæc verba scripsit. Lodouicus *filius* Philippi *Regis primogenitus, vniuersis fidelibus & amicis suis qui sunt* Londini, *salutem & sinceram dilectionem. Sciatis certissimè, quòd ipsa Dominica instantis Pascha erimus apud* Calesiam, *parati per Dei gratiam transfretare. Super eo quòd vos in omnibus negotiis meis strenuè & viriliter habuistis, vobis refero gratias copiosas, vos attentè rogantes, & attentissime requirentes, quatenùs sicut semper fecistis, adhuc vos fortiter & strenuè teneatis. Volumus enim quòd certi sitis, quòd in breui habebitis nos in succursum vestrum. Et vos attentè rogamus, vt super his, nullis aliis suggestionibus, vel literis aut nunciis credatis: credimus enim, quòd super his falsas literas habebitis, aut nuncios seductores. Valete.* Eodem tempore exierunt ab vrbe *Londinensi* Barones cum militibus qui de regno *Franciæ* nuper aduenerant, ad equestrem ludum, quod hastiludium vel, Torneamentum dicitur, cum hastis tantùm & lineis armaturis. Cúmque equos cursim agitantes, & se mutuò cum hastis ludeodo percutientes, diem aliquantulùm protraxerunt; quidam ex *Francigenis* hastam quam tenebat ludeodo; dirigens in *Gaufridum* de *Mandeuille*, Comitem ipsum lethaliter vulnerauit. At idem Comes mortem suam suo percussori post dies paucos, in dolorem & querimoniam multorum, moriens condonauit.

SVb hisdiebus magister *Walo* à domino Papa missus, venit in *Franciam*; vt *Lodouici* progressum in *Angliam* authoritate Apostolica impediret. Qui cùm ad Regem *Philippum* peruenisset, porrexit ei literas ex parte domini Papæ deprecatorias; in quibus cootinebarur, ne permitteret filium suum *Lodouicum Angliam* hostiliter adire, vel Regem *Anglorum* inquietare in aliquo: sed ipsum, vt *Romanæ* Ecclesiæ Vasallum protegeret, defenderet, & diligeret; cuius regnum ad *Romanam* Ecclesiam ratione Dominij pertinebat. 1216.

Walo legatus ad Regem Francorum à Papa mittitur.

Rex autem *Francorum*, cùm hæc verba intellexisset, incontinenti respondit: Regnum *Angliæ* patrimonium *Petri* nunquam fuit, nec est, nec erit. Rex enim *Iohannes*, multis retroactis diebus, volens fratrem suum Regem *Richardum* à regno *Angliæ* iniustè priuare, & inde de proditione accusatus, & coram eo conuictus; damnatus fuit per iudicium in Curia ipsius Regis: quam sententiam pronunciauit *Hugo* de *Pusat*, & Episcopus *Dunelmensis*. Et ita nunquam fuit verus Rex, nec potuit regnum dare. Item si aliquando fuit verus Rex, posteà regnum forisfecit per mortem *Arthuri*, de quo facto damnatus fuit in Curia nostra. Item nullus Rex vel Princeps potest dare regnum suum, sine assensu Baronum suorum, qui regnum illud tenentur defendere: & si Papa hunc errorem tueri decreuerit, perniciosissimum regnis omnibus dat exemplum. Tunc quoque magnates omnes vno ore clamare cœperunt, quòd pro isto articulo starent vsque ad mortem; ne videlicet Rex vel Princeps per solam voluntatem suam posset regnum dare, vel tributarium facere, vnde nobiles regni efficerentur serui. Acta sunt hæc apud *Lugdunum* die decimo quinto post Pascha.

Legatus interdicit Regi Lodouico ne Angliam intret.

IN crastino itaque procurante Rege *Francorum*, superuenit *Lodouicus* ad colloquium, & toruo vultu respiciens Legatum, iuxta patrem suum resedit. Quo facto, Legatus multis precibus cœpit rogare *Lodouicum*, ne iret in *Angliam* ad inuadendum vel occupandum patrimonium *Romanæ* Ecclesiæ; & patrem eius, vt priùs fecerat, ne ipsum permitteret ire. Rex autem *Francorum* Legato protinus respondit, dicens: Ego domino Papæ & Ecclesiæ *Romanæ* deuotus semper fui & fidelis, & in omnibus agendis suis negotia sua omnia efficaciter huc vsque promoui. Sed nec modò per consilium meum vel auxilium, filius meus *Lodouicus* contra *Romanam* Ecclesiam aliquid attentabit. Veruntamen si ius aliquod de regno *Angliæ* sibi vendicat, audiatur: & quod iustum fuerit, concedatur eidem. At miles quidam, quem *Lodouicus* procuratorem suum constituerat, surgens, audientibus cunctis respondit: Domine Rex, res notissima est omnibus, quòd *Iohannes* dictus Rex *Angliæ*, pro *Arthuri* nepotis proditione, quem propriis manibus interemit, in curia vestra per iudicium Parium suorum ad mortem sit condemnatus: ac postmodùm à Baronibus *Angliæ* pro multis homicidiis & enormitatibus aliis, quas ibidem fecerat, ne regnaret super eos, reprobatus. Vnde Barones contra eum guerram mouerunt, vt ipsum à solio regni immutabiliter depellerẽt. Prætereà Rex sæpedictus, præter assensum Magnatum suorum, regnum *Angliæ* domino Papæ contulit & Ecclesiæ *Romanæ*, vt iterum illud reciperet ab eis tenendum sub annuo tributo mille marcarum. Et si coronam *Angliæ* sine Baronibus alicui dare non potuit, potuit tamen dimittere eam. Quam statim cùm resignauit, Rex esse desiit, & regnum sine Rege vacauit. Vacans itaque regnum, sine Baronibus ordinari non debuit: vnde Barones elegerunt dominum *Lodouicum* ratione vxoris suæ,

1216. suæ; cuius mater, Regina scilicet *Castellæ*, sola ex omnibus fratribus & sororibus Regis *Angliæ* viuens fuit. Tunc Legatus proposuit, quòd Rex *Iohannes* erat Cruce signatus, vnde ex constitutione generalis Concilij, pacem habere debuit vsque in quatuor annos; & omnia sub protectione sedis Apostolicæ secura permanere: vnde medio tempore *Lodouicus* respondit: Rex *Iohannes* ante crucem sumptam guerram mouerat domino *Lodouico*; & castrum de *Bunecham* obsederat & illud destruxerat. *Ariam* similiter ceperat; & ex maxima parte illam combusserat: & inde milites multos & seruientes captiuos abduceos, adhuc detinet incarceratos. Castrum quoque de *Lsens* obsedit, & ibi multos interfecit. Comitatum de *Gesnes*, qui de Ligio domini *Lodouici* feudo est, ferro & flamma deuastauit. Et adhuc etiam post crucem sumptam, in guerra est contra dominum *Lodouicum*: vnde iustum bellum potest mouere contra ipsum. Legatus itaque his rationibus non contentus, prohibuit, sicut priùs, sub pœna excommunicationis, ne *Lodouicus Angliam* intrare præsumeret: & patrem eius, ne ipsum ire permitteret. His auditis, *Lodouicus* patri suo dixit: Domine, etsi ego homo vester ligius sum de feudo quod mihi dedisti in partibus cismarinis, de regno *Angliæ* ad vos non pertinet statuere quicquam: vnde me subijcio iudicio Parium meorum, si debetis cogere me ne prosequar ius meum; & præcipuè tale ius, de quo mihi non potestis iustitiam exhibere. Rogo itaque vos ne propositum meum præpediatis, quin prosequar ius meum: quia pro hæreditate vxoris meæ vsque ad mortem, si necessitas coëgerit, decertabo. Et his dictis *Lodouicus* eum suis à colloquio recessit. Quod videns Legatus, rogauit regem *Francorum*, vt saluum sibi conductum præberet vsque ad mare. Cui Rex respondit: per terram nostram propriam conductum libenter præstabo; sed si fortè incideris in manus *Eustachij* Monachi, vel aliorum hominum *Lodouici*, qui custodiunt semitas maris; non mihi imputes, si quid sinistri tibi contingat. Hæc audiens Legatus, iratus à Curia recessit.

Lodouicus Angliam intrat.

Lodouicus posteà in crastino sancti *Marci* Euangelistæ apud *Melun* veniens ad patrem suum; rogauit eum cum lachrymis, ne sui itineris propositum impediret. Addidit etiam, quòd Baronibus *Angliæ* iuramentum præstiterat, quòd ipsis veniret in succursum: vnde præelegit ad tempus excommunicari à Papa, quàm crimen incurrere falsitatis. Videns autem rex constantiam filij sui & animi angustiam, mente, voluntate, & adiutorio consensit: sed præuidens futurorum euentuum pericula, palàm assensum non adhibuit; & sic non quasi volendo vel persuadendo, sed quasi permittendo licentiam concessit, & cum benedictione dimisit. Tunc *Lodouicus*, missis ad curiam *Romanam* nunciis, qui ibi ius, quod sibi de regno *Angliæ* vendicabat, coram domino Papa protestarentur: sub omni celeritate cum Comitibus, Baronibus, militibus, & seruientibus multis, qui secum iter *Anglicanum* iurauerant, festinauit ad mare, vt Legatum in *Angliam* præueniret. Venientes igitur vniuersi ad *Caleis* portum, inuenerunt ibi sexcentas naues, & quater viginti coggas benè paratas; quas *Eustachius* Monachus contra aduentum *Lodouici* ibidem congregauerat, illásque cum festinatione omnes ingressi, Neptuno sese commiserunt: atque velis patentibus æquora sulcantes, in *Tanet* insulam, in loco qui *Stanhore* dicitur, xij. Calendas Iunij appulerunt. Erat tunc Rex *Iohannes* apud *Doue-*

A *ram* cum exercitu suo; sed quoniam alienigenis fuit stipendiariis vallatus & militibus transmarinis, *Lodouico* applicanti non est ausus occurrere: ne fortè in necessitate belli ipsum relinquerent ad *Lodouicum* sese transferrent. Vnde prælegit ad tempus recedere, quàm dubium certamen inire. Fugit ergo Rex à facie *Lodouici*; relinquens *Douerense* castrum sub custodia *Huberti* de *Burgo*: nec cessauit, donec priùs ad *Guldeford*, 1216.
B ac deinde ad *Wintoniam* vsque fugiendo peruenit. At *Lodouicus* cùm neminem sibi resistere cognouisset; apud *Sandwicum* de nauibus exiens, prouinciam totam, præter *Douerense* castrum, sibi continuò subiugauit: & iter versùs *Londinum* dirigens, castrum *Roffense* in suam recepit potestatem. Deinde *Londonias* veniens, cum ingenti omnium Baronum lætitia susceptus est. Cepit ibique homagia & fidelitatem ab omnibus Baronibus ac ciuibus, qui ibidem expectauerant ipsius aduentum. Ille verò tactis sacro-sanctis
C Euangeliis iurauit, quòd singulis eorum bonas leges redderet, simul & amissas hæreditates: & posteà in breui, id est, xviij. Cal. Iulij, se ad vlteriora terræ transferens, totam circumiacentem prouinciam sine difficultate sibi continuò subiugauit. Scripsit etiam Regi *Scotorum*, & cunctis Magnatibus *Angliæ*, qui nondum sibi homagium fecerant, vt ad eius fidelitatem venirent, vel à regno *Angliæ* cum festinatione recederent. Quid plura? concurrebant ad eius edictum *Willielmus* Comes *Warrenna*, W. Comes *Arundel*, W. Comes
D *Sarisberiensis*, W. *Mareschallus* iunenis; & alij multi cum illis, Regem *Iohannem* deserentes: quasi plena iam securitate concepta, quòd *Lodouicus* regnum *Angliæ* obtineret. Constituit autem dictus *Lodouicus*, magistrum *Simonem* de *Langetuna* Cancellarium suum; cuius prædicatione tam ciues *Londinenses*, quàm Barones omnes excommunicati diuina celebrare fecerunt; qui etiam ipsum *Lodouicum* ad consensum traxerunt

Legatus walo, Lodouicum sequens, in Angliam venit.

E Eodem tempore, cùm *Walo* Legatus de progressu *Lodouici* in *Angliam* certificatus fuisset, ipse vt diligens mandati executor Apostolici, ipsum sequuturus transfretauit atque illæsus inter hostes transiens, apud *Glouerniam* ad Regem *Iohannem* peruenit. Quem Rex cum magna alacritate suscipiens, spem suam totam in eo posuit hostibus resistendi. At Legatus, Episcopis, Abbatibus, cum Clericis, quos habere poterat, conuocatis; *Lodouicum* nominatim cum complicibus & fautoribus suis, & præcipuè
F magistrum *Simonem* de *Langetuna*, pulsatis campanis & candelis accensis, excommunicauit præcipiens Episcopis & aliis vniuersis, & singulis Dominicis diebus ac festiuis per totam *Angliam* sententiam publicarent. Sed ad hæc magister *Simon* de *Langetuna*, & magister *Geruasius* de *Hobrugge*, Ecclesiæ sancti *Pauli Londinensis* Præcentor, cum quibusdam aliis, dixerunt se pro iure & statu *Lodouici* appellasse; vnde sententiam illam irritam habuerunt & inanem. Eodem tempore
G recesserunt à Rege *Iohanne*, milites omnes & seruientes de regione *Flandrensi* & finibus transmarinis, præter solùm *Pictauienses*; quorum quidam *Lodouico* adhæserunt, nonnulli verò ad propria remearunt.

Lodouicus Australes Angliæ partes sibi subiugat.

Sub diebus istis, *Lodouicus* ab vrbe *Londoniarum* maximo militum exiens tumultu, *Cantiæ* prouinciam hostiliter inuasit: eámque sibi totam, præter *Douerense* castrum, nemine resistente, subegit. Deinde progrediens, *Suthsexam* cum villis & munitionibus potenter obtinuit. Vbi inuenis quidam *Willielmus* de *Colingeham* nomine,

1216. *Lodouico* fidelitatem facere contempfit, & congregatis mille fagittariis, loca deferta & nemorofa, quibus illa abundat regio, petiuit: atque toto hoftilitatis tempore *Francigenis* nimis infeftus, multa ex eis millia interfecit. *Lodouicus* tandem *Wintoniam* veniens, ciuitatem fibi cum caftello ciuitatis & caftro Epifcopi & tota prouincia fubiugauit. *Hugo* de *Neuilla* ad *Lodouicum* veniens, reddidit ei caftellum de *Merleberge*, & homagium fecit. Deinde ad *Hodiam* municipium Epifcopi *Wintonienfis* veniens *Lodouicus*, turrim obfedit. Erant autem in ea tres tantùm milites, & decem feruientes, qui conftanter defenfioni vacabant. Nam die tertia poftquam *Francigenæ* machinas fuas in orbem turris collocaffent, & infultus acerrimos & crebros feciffent, exierunt de turri dicti tres milites, & tot feruientes: atque ex aduerfa parte totidem occupantes milites & clientes, fine fui læfione in turrim fe receperunt. Denique completis xv. diebus, reddiderunt turrim *Lodouico*, & egreffi funt numero tredecim: tantùm faluis fibi equis & armis, in magna admiratione *Francorum*. Cefferunt igitur in poteftatem *Lodouici* omnes prouinciæ Auftrales, præter fola caftella de *Douera* & *Windleshores*: quæ optimè militibus munita, ad *Lodouici* fe præparabant aduentum. Intereà *Willelmus* de *Mandeuilla*, *Robertus filius Walteri*, & *Willelmus* de *Huntingefeld*, in multitudine graui militum & clientum, prouincias de *Effex* & de *Suffolch Lodouico* fubiugârunt. Inter hæc omnia Rex *Iohannes* caftella de *Walingeford*, de *Corf*, de *Warham*, de *Briftollo*, de *Diuifis*, & alia, quæ longum eft dinumerare; militibus, victualibus, & armis optimè communiuit.

Quid nuncij Lodouici Romæ egerunt.

Circa dies iftos *Lodouici* nuncij, quos ad Curiam *Romanam* miferat, eidem fcripferunt fub hac forma. *Excellentiffimo Domino fuo* Lodouico, *domini Regis* Francorum *primogenito*, D. *de* Corbolio, I. *de* Monteuifito, & G. Limeth, *nuncij*, *falutem & fidele feruitium. Nouerit excellentia veftra, quòd nos die Dominica ad menfem Pafcha venimus ad dominum Papam, faluis perfonis noftris & rebus: & eodem die intrauimus ftatim ad ipfum. Quem hilarem inuenimus, fed vultu triftem fe nobis exhibuit. Et præfentatis literis noftris, & propofita falutatione ex parte veftra, ipfe nobis refpondit: Dominus vefter non eft dignus falutatione noftra. Ego verò ftatim refpondi: Pater, credo quòd auditis rationibus & excufationibus domini noftri, inuenietis eum dignum falutatione veftra; vt potè* Chriftianum, *Catholicum, vobis &* Romanæ *Ecclefiæ deuotum. Et fic illa die à præfentia domini Papa receffimus. Sed in receffu noftro benigniffimè nobis dixit dominus Papa; quòd nos libenter audiret, quando & quoties vellemus. Sequenti die Martis, dominus Papa mifit feruientem quendam ad hofpitium noftrum, vt veniremus ad ipfum, & ftatim venimus ante eum, & ipfe multa dixit contra nos, cùm propofuiffemus caufam noftram; & quæ videbantur impugnare factum veftrum, & rationes veftras. Et ftatim finito fermone, percuffo pectore fuo cum magno gemitu, infremuit fpiritu, & dixit: Heu mihi, quia in hoc facto Ecclefia Dei non poteft euadere confufionem. Si enim Rex* Angliæ *vincitur, in ipfius confufione confundimur: quia Vafallus nofter eft, & tenemur eum defendere. Si dominus* Lodouicus *vincitur, quòd Deus auertat, in ipfius læfione læditur* Romana *Ecclefia; & ipfius læfionem propriam reputamus. Securè enim femper habuimus, & adhuc habemus; quòd ipfe in omnibus neceffitatibus debeat effe brachium, folatium in oppreffionibus, & refugium in perfecutionibus Ecclefiæ* Romanæ. *Et in fine dixit, quod melius vellet mori, quàm aliquod malum vobis accideret in hoc facto. Et fic illa die receffimus. Prætereà de confilio quorundam Cardinalium expectamus diem Afcenfionis, ne quid ftatuatur contra vos: quoniam illa die folet Papa innouare fententias fuas. Dixerat enim nobis Papa, quòd ipfe expectaret nuncios domini* VValonis. *Valete.* 1216.

Prima propofitio contra Regem *Angliæ* fuit in præfentia domini Papæ à nunciis fupradictis quòd *Arthurum* nepotem fuum propriis manibus per proditionem interfecit, peffimo mortis genere, quòd *Angli* murdrum appellant. Pro quo facto, idem Rex condemnatus fuit ad mortem in curia Regis *Francorum*, per iudicium Parium fuorum. Ad hanc obiectionem opponit dominus Papa, quòd Barones *Franciæ* non potuerunt iudicare eum ad mortem; quia fit Rex inunctus, & ita fit fuperior: per Barones, tanquam inferiores, non potuit ad mortem condemnari; quia maior dignitas quodam modo ab inferiore, non potuit ad mortem condemnari; quia maior dignitas quodam modo abforbet minorem. Et prætereà inciuile videtur, & contra Canones effe; in hominem abfentem, non vocatum, non conuictum, nec confeffum, mortis ferre fententiam. Ad hoc nuncij fupradicti refponderunt: Confuetudo eft in regno *Francorum*, quòd Rex habet omnimodam Iurifdictionem in homines Ligios fuos: & Rex *Angliæ* erat fuus homo Ligius, tanquam Comes & Dux: Ergo licèt effet alias Rex inunctus; tamen tanquam Comes & Dux erat de Iurifdictione domini Regis *Francorum*. Sed fi Comes & Dux in regno *Francorum* delinqueret; poffet & deberet iudicari ad mortem per Pares fuos. Imò fi non effet Dux vel Comes, vel homo Ligius Regis *Franciæ*, & deliquiffet in regno *Franciæ*; ratione delicti in regno perpetrati, potuerunt Barones eum iudicare ad mortem. Alioquin fi Rex *Angliæ*, quia Rex erat inunctus, non poffet iudicari ad mortem: impunè poffet intrare regnum *Franciæ*, & interficere Barones *Franciæ*, ficut interfecerat *Arthurum*.

Obiectiones Lodouici & Baronum Angliæ contra Regem Iohannem.

Huius autem negotij veritas talis eft: Reuera non fuit Rex *Iohannes* iuftè vel ritè abiudicatus à *Normannia*: quia idem Rex non iudicialiter fed violenter fpoliatus, mifit propter reftitutionem Regi *Francorum Phil.* nuncios folemnes & prudentes. Videlicet, *Euftachium* Epifcopum *Elyenfem*, & *Hubertum* de *Burgo*, viros difertos & facundos: fignificans ei quòd libenter veniret ad curiam fuam, iuri per omnia fuper illa te pariturus ac refponfurus; fed vt prouideretur ei faluus conductus. Et refpondit Rex *Philippus* fed non fereno vultu vel corde: Libenter. In pace faluus veniat. Et Epifcopus: Domine, & redeat. Et Rex: Ita fit, fi Parium fuorum iudicium hoc permittat. Et cùm fupplicaffent omnes nuncij Regis *Angliæ*, vt liceret ei faluo venire & redire; Rex *Franciæ* iratus, cum iuramento folito refpondit: Per Sanctos *Franciæ*, non nifi mediante iudicio. Et cùm adderet Epifcopus pericula quæ poffent contingere per aduentum eius, ait: Domine Rex non poffet Dux *Normanniæ* ad curiam veftram venire, nifi veniret rex *Angliæ*, cùm vna perfona fint Dux & rex, quod non permitteret aliquo modo Baronagium *Angliæ*, etfi ipfe Rex hoc vellet: imminerent enim pericula, vt mortis capturæ vel cædis. Cui refpondens Rex, dixit: Et quid hoc, domine Epifcope? Benè fcitur, quòd Dux *Normanniæ*, qui tenens meus eft, *Angliam* fibi adquifiuit violenter. Et fi fubdito aliquid accrefcit in honorem, perdétne per hoc dominus capitalis? abfit. Ad quod cùm nuncij nihil poterant rationabiliter refpondere; redierunt ad dominum Regem *Angliæ*, quæ audierant & viderant nunciantes. Rex autem noluit fe committere dubiis cafibus & iudiciis *Francorum*, qui

eum

1216. eum non diligebant, maxime cùm timeret, vt ei de turpissima morte *Arthuri* obiiceretur. Iuxta illud *Horatij*:

—quia me vestigia terrent,
Omnia te aduersum spectantia, nulla retrorsum.

Magnates autem *Franciæ* nihilominus processerunt in iudicium, quod ritè non debuerunt facere; ex quo iudicandus absuit, qui adesse voluit si posset. Vnde si Rex *Iohannes* abiudicatus fuerit B per aduersarios suos, non ritè abiudicabatur. Ad hæc Papa: Multi Imperatores & Principes, & etiam *Francorum* reges, multos in Annalibus occidisse leguntur innocentes; nec tamen quenquam illorum legimus morti addictum. Et cùm *Arthurus* apud *Mirebel* castrum, non vt innocens, sed quasi nocens & proditor Domini & auunculi, cui homagium & ligantiam fecerat, captus fuerit; potuit de iure morte etiam turpissima sine iudicio condemnari.

Secunda obiectio contra Regem Iohannem.

C SEcunda obiectio contra Regem fuit, quòd sæpè citatus non personaliter iuri pariturus comparuit; nec sufficientem responsalem pro se ad curiam *Franciæ* destinauit. Ad hoc dicit Papa, quòd si Rex *Angliæ* fuit tantùm contumax, quia citatus non venit nec misit: sed propter contumaciam non solet quis puniri ad mortem, nec debet. Ergo Barones *Franciæ* non potuerunt iudicare eum ad mortem, sed saltem alio modo punire eum; per ablationem scilicet feudi sui. Nuncij responderunt D Consuetudo est in Regno *Franciæ*, quòd ex quo aliquis accusatur coram suo iudice, de tam crudeli homicidio quod *murdum* appellatur; & ille qui accusatur non venit, verùm modo legitimo se excusat; pro conuicto habetur, & tanquam conuictus per omnia iudicatur, & etiam ad mortem, ac si præsens esset. Ad hæc Papa respondit, quòd pactio potuit esse inter Regem *Franciæ* & Ducem *Normanniæ*, vel antiqua consuetudo, quod Dux *Normanniæ*, non debet venire ad citationem Regis *Franciæ*, nisi in Marchiam vnde si non venit citatus, E nec deliquit, nec propter hoc potuit taliter puniri. Item dicit Papa quod si sententia lata fuerit contra Regem *Angliæ*, non tamen mandata fuit executioni, quia non fuit occisus vnde proles, quam suscepit posteà, deberet in Regno succedere: quia Rex *Angliæ* non commisit crimen læsæ Maiestatis, nec crimen hæreseos, pro quibus tantùm filius exhæredatur, pro delicto patris. Ad hæc nuncij responderunt. Consuetudo est in regno *Franciæ*, quòd ex quo aliquis est damnatus F ad mortem, quòd proles suscepta post sententiam damnationis, succedere non debet geniti tamen ante sententiam succedere debent. Sed tamen super hoc, nuncij litigare noluerunt. Item dicit Papa, quod Rex *Anglorum* iudicatus esset ad mortem, & etiam filij de carne sua geniti, non ideo *Blanca* deberet ei succedere; sed propinquiores de genere eius; videlicet proles fratris primogeniti, & ita soror *Arthuri*, vel *Otho*, qui fuit filius sororis primogenitæ. Et si ponatur, quòd Regina *Castellæ* G debeat succedere, & ita *Blanca* filia eius, non est verum: quia masculus debet præferri, Rex scilicet *Castellæ*. Et si nullus esset masculus, præferri deberet Regina *Legionum*, tanquam primogenita. Ad hæc nuncii dixerunt. Filij fratris non debent succedere, ex quo tempore latæ sententiæ frater non viuebat: & ita neptis, soror scilicet *Arthuri*, non debet succedere, quia non est in linea descendenti, cùm sit filia fratris. Similiter tempore latæ sententiæ mater *Othonis* non viuebat, ergo non successit, ergo *Otho* non debet succedere. Sed Regina *Castellæ* viuebat, quæ so-

A ror erat, & ideo successit: Ergo mortua Regina *Castellæ*, proles successit, & succedere debuit. Ad hæc dicit Papa, quod Rex *Castellæ*, succedere debet, quia masculus est, vel Regina *Legionum* tanquam primogenita. Nuncij dixerunt, quod cùm plures sint hæredes, qui alicui debent succedere, & ille qui primo loco debet succedere, taceat; vel hæreditatem inuestiri debet hæreditate illa secundum consuetudinem B approbatam: saluo tamen iure alterius, si reclamauerit. Et ideo Dominus *Lodouicus* intrat regnum *Angliæ*, vt suum. Et si quis propinquior velit super hoc reclamare, Dominus *Lodouicus* faciet inde quòd debet. 1216.

Tertia obiectio.

TVnc dixit Papa, quod regnum *Angliæ* suum proprium est, & est in possessione Domini ratione fidelitatis, quæ super hoc est ei facta per iuramentum, & etiam ratione census, qui iam ei solutus est de regno: vnde cum in nullo delinqueret, non deberet sibi guerram mouere C *Lodouicus*, nec deberet eum spoliare à regno *Angliæ* per guerram; maxime cum Rex *Angliæ* multas habeat terras in feudo Regis *Franciæ*, d quibus potest ei mouere guerram. Ad hæc nuncii: Mota fuit guerra & iustum bellum contra Regem *Angliæ*, antequàm regnum illud esset Domini Papæ. Sed de regno *Angliæ* venit *Vvillelmus* de *Longa Spata*, & multi alij cum eo, in manu valida & armata; qui damna multa & iniurias intulerunt Domino *Lodouico* in terra sua propria: & ideo D Dominus noster potest mouere iustum bellum contra Regem *Anglorum*. Ad hæc Papa dixit, quod licet Rex *Angliæ* tanquam Vasallus eius *Lodouico*, non ipse tamen deberet ei mouere guerram: sed deberet conqueri Domino superiori, scilicet Papæ, cui subest Rex *Angliæ*, tanquam Vasallus eius. Ad hæc nuncij responderunt, quod consuetudo est, ex quo aliquis Vasallus alterius mouet guerram alicui authoritate sua; ille cui mota est guerra, potest ei mouere guerram authoritate sua, nec tenetur conqueri Domino illius Et E si Dominus vult defendere Vasallum suum quamdiu mouet talem guerram, ipse Dominus dicitur facere guerram. Item dicit Papa, quod in generali Concilio statutum est, quod inter omnes discordantes debet esse pax vel treuga vsque ad quatuor annos, pro succursu *Terræ Sanctæ*. & ideo tempore medio *Lodouicus* non debet Regno *Angliæ* guerram mouere. Nuncii dixerunt quod in recessu suo à *Francia Lodouicus* non fuit requisitus de pace vel treuga: & si requisitus esset, crediderunt F tantam esse malitiam Regis *Angliæ*, quod nollet pace vel treuga gaudere Item dicit Papa, quod Rex *Angliæ*, cruce signatus est: vnde ex constitutione generalis Concilii, ipse Rex & omnia sua debent esse sub protectione Ecclesiæ. Ad hoc nuncii responderunt, quod Rex *Angliæ* ante crucem sumptam guerram mouerat Domino *Lodouico*, & damna multa fecerat, castra sua ceperat. & adhuc milites suos & seruientes incarceratos retinet, & hucusque in guerG ra est contra Dominum *Lodouicum*, nec pacem vel treugam cum eo habere voluit, super hoc etiam sæpe requisitus. Item dicit Papa, quod de communi consilio generalis Concilij excommunicauerat Barones *Angliæ*, & omnes fautores eorum. & ita Dominus *Lodouicus* sententiam incurrisse videtur. Nuncii dixerunt, quod *Lodouicus* non adiuuat Barones *Angliæ*, nec fouet eos, sed ius suum prosequitur; nec etiam credit *Lodouicus*; nec credere debet, quòd Dominus Papa, vel tantum Concilium, iniuste velit aliquem excommunicare.

R

1216. Nam tempore latæ fententiæ Dominus Papa nefciebat, quòd *Lodouicus* haberet ius de regno *Angliæ*; & cùm hoc illi conftiterit, non credit Dominus *Lodouicus*, quòd Concilium poffit ei ius fuum auferre. Item dicit Papa, quòd Rex *Francorum* & *Lodouicus* filius eius, poft fententiam à Baronibus *Franciæ* in Regem *Angliæ* latam, ipfum Regem appellauerunt, & pro Rege habuerunt: & cum eo tanquam cum Rege *Angliæ* treugas ftatuerunt. Ad hæc nuncij refponderunt, quod poft latam fententiam à Baronibus in Regem, nunquam illum pro Rege habuerunt: fed ipfum Regem depofitum appellauerunt, ficut, Abbas depofitus, & quilibet alius dici folet. Nouiffimè verò dicit Papa, quòd ipfe ftatuet fuper his antequàm veniant nuncij Domini *Walonis*.

Lodouicus Orientales Angliæ prouincias deuaftat.

SVb diebus iftis, *Lodouicus* in fortitudine graui verfus Orientalem *Angliæ* plagam equitationem faciens, vrbes & villas de *Effex*, *Suthfolc*, & de *Nortfolc* miferabiliter fpoliauit, & caftellum *Norwici* vacuum reperiens, fuos impofuit, *Thomamque*, qui in illo fuit Caftellanus, de *Burgo*, id C eft, fratrem *Hugonis* de *Burgo*, fugientem comprehendit; illafque regiones omnes fub tributo conftituit. Ad villam quoque de *Len* exercitum grandem mittens, eam fubiugauit: ciuefque captiuos inde abducens, ad grauem eos redemptionem coëgit. Quo facto, *Franci* cum præda & fpoliis innumeris *Londonias* funt reuerfi. Veniente ibidem ad *Lodouicum Gileberto* de *Gant*, Comitatus *Lincolniæ* ipfum gladio donauit. Quem protinus illuc direxit, vt irruptiones caftrorum de *Notingham* & de *Newerc* reprimeret; quæ omnes Baronum ædes ac domos incomparabiles in finibus illis succende- D rant, & terras eorum in fua proprietate receperant. Quo vtique tempore, *Robertus* de *Ros*, *Petrus* de *Brus*, & *Richardus* de *Perci*, *Eboracum* cum tota prouincia *Lodouico* fubiecerunt. *Gilebertus* de *Gant*, & *Robertus* de *Roppelle*, vrbem *Lincolniæ* ceperunt, & prouinciam illam, præter caftellum, totam fub annuo cenfu pofuerunt. Deinde *Hollandiam* inuadentes, fpoliabant eam, & fibi tributariam fecerunt. Rex *Scotorum Northanhumbrorum* prouinciam *Lodouico* fubiugauit totam; præter caftella, quæ *Hugo* de *Bailluel* & *Philippus* de *Hulecotes* contra hoftium incurfiones ftrenuiffimè defen- E debant. Hæ autem omnes prouinciæ, *Lodouico* fubiectæ erant, & iuratæ. Eodem tempore, *Walo* legatus exegit procurationes per totam *Angliam* ab Ecclefiis cathedralibus, & domibus religiofis; pro fingulis fcilicet procurationibus, quinquaginta folidos. Omnia etiam beneficia Clericorum pariter ac virorum Religioforum, qui *Lodouico* & Baronibus auxilium, vel fauorem impenderant, fequeftrauit; quę omnia in fuos & Clericorum fuo- F rum vfus conuertit.

Lodouicus obfidet Caftrum Douerenfe.

EOdem anno inftante natiuitate fancti *Iohannis Baptiftæ*, *Lodouicus* reprehenfus à parte, tanquam nefcius guerræ, eo quod relicto caftro *Douere*, progrederetur, in fortitudine graui militum & clientum; *Douerenfe* caftrum obfidione vallauit; miffo priùs ad patrem fuum propter petrariam, quæ *Maluoifine Gallicè* nuncupatur. Qua cum machinis aliis *Franci* ante caftrum locata, muros acri- G ter crebris ictibus verberabant. Sed *Hubertus* de *Burgo* miles ftrenuus & fidelis, cum aliis fepties viginti militibus, & feruientibus multis, qui in illo erant defenfioni infifteotes, multos ex hoftibus proftrauerunt; donec *Galligena* comperto damno, tentoria fua & machinas à caftro longiùs retraxerunt. Vnde *Lodouicus* nimia fuccenfus ira; peierando iurauit, fe non inde receffurum, quoufque capto caftello, inclufi omnes fufpendio tra-

A derentur. Conftruxerunt quoque ibi tabernacula multa, & ædificia, ante introitum caftri, ad terrorem inclüforum, ita vt locus ille fimilitudinem nundinarum præ fe ferret. Cogitabant enim eos fame & diuturna obfidione ad deditionem compellere, quos armis fubiugare nequibant.

Caftrũ Cantebrugenfe captum.

PEr idem tempus quædam pars Baronum, qui *Londoniis* remanferant, equitationem facientes, deprædati funt prouinciam de *Cantebruge* totam, & munitionem illam ceperunt. B Atque viginti feruientes, quos in ea inuenerant, vinculis conftrinxerunt, & fecum abduxerunt. Inde progredientes, prouincias de *Northfolck* & *Suthfolck* perluftrantes, fpoliabant eas cum Ecclefiis vniuerfis. Villas quoque *Gernemuam*, *Dunewicum*, & *Gipefwicum* ad redemptionem grauiffimam compulerunt. Tandem per *Colecestriam* prædam agentes, & ibidem fimili rabie fæuientes, ad nota *Londoniarum* latibula funt reuerfi.

Obfidio caftri de VVindleshores.

C HIs ita geftis, iidem Barones magno exercitu congregato, caftellum de *Windleshores* cuneis militaribus obfederunt. Erat autem princeps militiæ illius Comes *Niuernia* de *Guenelonis* genere proditoris. Inftabant autem *Franci*, qui machinas ad caftrum applicantes, muros acriter inuaferunt. Fuit itaque in caftro cuftos fummus *Ingelardus* de *Athie*, vir in opere martio probatiffimus, cum militibus fexaginta & eorum fequela, qui conftanter defenfioni vacantes, hoftes à muris longiùs repellere nitebantur. Cumque Rex *Iohannes* caftra de *Douera* & de *Windlesho-* D *res* cognouiffet obfeffa, congregauit exercitum grandem de præfidiis caftrorum fuorum, quo ftipatus, difcurrit tempore vnius menfis per terras Comitum & Baronum, ædes eorum cum frugibus concremando, damnum non modicum hoftibus irrogauit. Tandem prouincias de *Northfolc* & *Suthfolc* peruagatus, fimili rabie ibidem in rebus Comitis de *Arundel*, Rogeri *Bigot*, *Willelmi* de *Huntin feld*, *Rogeri* de *Crefi*, & aliorum magnatum defæuit. Nouiffimè autem cùm hæc omnia Baronibus, qui in obfidione caftri E de *Windleshores* parum imò nihil proficiebant, nunciata fuiffent, decreuerunt obfidionem foluere, vt Regi *Iohanni*, qui iam circa maritima in *Suthfolc*, vt dictum eft, prædas agebat & rapinas, viam præcluderent reuertendi. Sicque per confilium Comitis *Niuerniæ*, qui (vt dicebatur) denariis Regis *Angliæ* corruptus fuerat, de nocte ab obfidione recedentes, relictis tentoriis, verfus *Cantebruge* cum feftinatione iter arripiunt, vt Regem iam dictum circumftipando F concluderent. Sed ille per exploratores fuos, quos optimos habuit, pręmonitus, antequam Barones ad *Cantebruge* perueniffent, ipfe in villam de *Stamford* callidus fefe viator receperat. Deinde cùm feftinatione partes penetrans Aquilonis, caftrum *Lincolniæ* audiuit obfeffum, eo fummopere properabat. Sed fugerũt à facie eius *Gilebertus* de *Gant* cęterique *Northenfes*, qui ad obfidionem conuenerant, præfentiam eius vt fulmina metuentes. Barones G quoque, qui Regem infequuti fuerant, cùm fe cognouiffent illufos, prædis vacabant & rapinis, & rerum depopulationi curam adhibebant. Deinde cum prędis & fpoliis *Londinum* funt reuerfi: vbi ad cuftodiam ciuitatis milites affignantes, apud *Douerum* ad *Lodouicum* profecti funt. Rex verò *Iohannes* intereà verfus *Walliæ* confinia fe conferens, caftella Baronũ ibidem obfedit & cepit, quæ omnia explanari præcepit. In ędificiis autẽ & pomeriis eorundẽ Baronũ, pari crudelitate exardefcens, miferabile

fpecta

12.6. 1216.

Rex Scotorum facit Lodouico homagium.

ſpectaculum intuentihus præbuit. Eodem tempore, menſe Auguſto, *Alexander* Rex *Scotorum* apud *Doueram* ad *Lodouicum* exercitu magno, propter metum Regis *Iohannis*, veniens, fecit ei homagium de iure ſuo, quod de Rege *Anglorum* tenere debuit. Sed veniendo verſus *Lodouicum*, dum tranſitum faceret per caſtellum *Bernardi*, quod erat de feudo *Hugonis* de *Baillul*, in prouincia de *Haliwercfolc* ſitum; dictus Rex cum magnatibus illius regionis caſtellum circumiuit, vt videret ſi ex aliqua parte eſſet expugnahilis; vbi baliſtarius quidam, qui in caſtro erat, telum emittens, *Euſtachium* de *Veſci* virum nobilem & potentem in fronte percuſſit, qui terebrato iam capite, illico ſpiritum exhalauit. Habuit autem dictus *Euſtachius* ſororem Regis *Scotiæ* in vxorem: vnde idem Rex & ſui magnates, cum vniuerſo Baronum collegio, extiterunt nimis animo conſternati. Rex quoque, facto homagio, vt prædictum eſt, ad propria remeauit.

Proditio Francorum.

CONtigit hac tempeſtate Vicecomitem de *Melun*, virum nobilem de regno *Francorum*, qui cum *Lodouico* in *Angliam* venerat, in vrbe *Londoniarum* grauiter infirmari. Qui cùm mortem ſibi imminare cognoſceret, adſciuit ad colloquium ſuum quoſdam Barones *Angliæ*, qui ob cuſtodiam ciuitatis in vrbe remanſerant; & confeſſus eſt audientibus cunctis, dicens eis. Doleo ſuper deſolationem & ſubuerſionem veſtram, quòd vos, quot vobis imminent pericula, ignoratis. Iurauit namque *Lodouicus* & xvi cum eo de regno *Francorum* Comites & Barones, quòd ſi contigerit eum *Angliam* ſubiugare, & in Regem coronari; ipſe omnes illos, qui nunc cum ipſo militant, & Regem *Iohannem* perſequuntur vt proditores Domini ſui perpetuo damnaret exilio, & omne genus deleret de terra. Et ne hoc vobis vertatur in dubium, ego qui hîc continuò moriturus iaceo, in periculo animæ meæ vobis affirmo, me vnum eſſe ex illis qui hoc cum *Lodouico* iurauerunt. Vnde ſummoperè nunc conſulo, vt vtilitati veſtræ prouideatis in poſterum; & ea quæ iam vobis dixi, ſub ſigillo ſecreti teneatis. Et his dictis nobilis ille continuo expirauit. Cùm autem verba hæc inter Barones diſſeminata fuiſſent, contriſtati ſunt valde: dum ſe perplexos vndique cognouiſſent. *Lodouicus* enim terras eorum & caſtella, quæ iam in locis diuerſis ſubiugauerat, illis murmurantibus, *Francigenis* dedit; & quod magis dolebant, notam eis proditionis impoſuit. Auxit prætereà triſtitiam eorum, quòd ſingulis diebus eſſent excommunicati, ſimul & omni honore terreno priuati; vnde in maximam corporis & animi anguſtiam inciderunt. Cogitauerunt multi igitur eorum ad fidelitatem Regis *Iohannis* redire; ſed timuerunt valdè, ne ille, quem tot talibuſque conuitiis in odium ſui prouocauerant, vellet eos admittere pœnitentes.

Mors Regis Iohannis.

TAndem cùm *Lodouicus* apud *Doueram* obſidionem diu & inaniter protraxiſſet; Rex *Iohannes* in fortitudine graui prouincias de *Suthfolc* & *Northfolc* miſera afflictione contriuit. Veniens autem per *Burgum* & *Croilandiam*, ipſam Eccleſiam deprædatus eſt; & per *Sauaricum* de *Malloleone*, & alios nefarios complices ſuos, ibidem ſcelera inaudita perpetrauit. Deinde per maneria Abbatis de *Croiland* tranſiens, omnes ſegetes eius, ſicut erant in fine Autumni congeſtæ, in fauillas redegit. Nouiſſimè per vrbem quæ *Len* appellatur, tranſitum faciens; ab vrbanis cum gaudio ſuſceptus eſt, & magnis donatus honoratus. Deinde verſus Aquilonem iter arripiens, in fluuio qui *Welleſtrem* dicitur, carretas omnes, bigas, & ſummarios, cum theſauris, vaſis pretioſis & regalibus omnibus, quæ propenſiori cora dilexit, inopinato euentu amiſit. Aperta eſt enim in mediis fluctibus terra, & voragines abyſſus, quæ abſorbuerunt vniuerſa cum hominibus & equis, ita quòd nec pes vnus euaſit, qui Regi caſum nunciaret. Rex tamen cum exercitu ſuo vix elapſus, nocte ſequenti apud Abbatiam quæ *Suineſheued* dicitur, pernoctauit. Vbi, vt putabantur, de rebus à fluctibus deuoratis tantam mentis incurrit triſtitiam, quòd acutis correptus febribus, cœpit grauiter infirmari. Auxit autem ægritudinis moleſtiam pernicioſa eius ingluuies, qui nocte illa de fructu Perſicorum & noui ciceris potatione nimis repletos, febrilem in ſe calorem acuit fortiter & accendit. Veruntamen ſummo inde diluculo licet cum labore recedens, ad caſtellum de *Laford* hoſpitaturus perrexit. Vbi maxima corporis pregrauatus moleſtia, in craſtino vix ad caſtellum de *Newerc* equo vehente peruenit. Quo in loco inualeſcente morbo, ab Abbate de *Croxtuna* conſilium confeſſionis & Euchariſtiam ſuſcepit. Deinde *Henricum* filium ſuum primogenitum, regni ſui hæredem conſtituit; regnumque *Angliæ* illi iurare fecit. Literas etiam ſigillo ſuo munitas, ad omnes Vicecomites regni & Caſtellanos direxit; præcipiens vt ei eſſent ſinguli intendentes. Et his ita geſtis, ſciſcitatus eſt ab eo Abbas de *Croxtuna*, ſi ipſum mori contingeret, vbi vellet eligere ſepulturam. Cui Rex reſpondens, dixit: Deo & ſancto *Vlſtano* corpus & animam meam commendo. Qui poſtea in nocte quæ diem ſancti *Lucæ* Euangeliſtæ proxime ſequuta eſt, ex hac vita migrauit. Cuius corpus regio ſchemate ornatum, ad *Wigorniam* delatum eſt; & in Eccleſia Cathedrali ab Epiſcopo loci honorifice tumulatum. Tempore verò quo apud *Newerc* idem Rex mori incipiebat; venerunt ad eum ibidem nuncij quorundam Baronum *Angliæ* circiter quadraginta cum literis, qui voluerunt ad pacem Regis redire; ſed ipſe in extremis agens, his tunc operam dare non potuit, vocabant enim eum fata ſua. Abbas igitur Canonicorum *Crokeſtonia* peritiſſimus in medicinis, qui Medicos Regis tunc temporis extiterat, facta anatomia de corpore Regio vt honeſtius portaretur, viſcera copioſo ſale conſperſa, in ſua domo tranſportata, honorifice fecit ſepeliri. Cùm autem regnaſſet Rex *Iohannes* annis octodecim, menſibus quinque, diebus autem quatuor, ab hac vita poſt huius ſæculi multas perturbationes, & labores inutiles, in multa mentis amaritudine ſubtractus, tranſmigrauit; nihil terræ, imò nec ſeipſum poſſidens. Sperandum eſt autem, & certiſſime confidendum, quod quædam bona opera, quæ fecit in hac vita, allegabunt pro eo ante tribunal *Ieſu Chriſti*. conſtruxit enim Abbatiam *Ciſtercienſis* ordinis de *Bello loco*; & moriturus domui de *Crokeſtona* decem libratum terram contulit opulentam. Epitaphium verò & ſepulturæ eius ſuperſcriptionem quidam compoſuit in hæc verba:

Ægrotatio Regis Iohannis.

Iohannes Rex moritur.

Hoc in ſarcophago ſepelitur Regis imago,
Qui moriens multum fedauit in orbe tumultum,
Et cui connexa dum vixit probra manebant.
Hunc mala poſt mortem timor eſt ne fata ſequantur.
Qui legis hæc metuens dum cernis te moriturum,
Diſcite quid rerum pariat tibi meta dierum.

Quidam autem verſificator, ſed reprobus, de eodem ait:

Anglia ſicut adhuc ſordet fœtore Iohannis,
Sordida fœdatur fœdante Iohanne *gehenna.*

1216. Sed quia periculosum est in eum scribere, qui de facili potest proscribere, non est meum, quia non est tutum, eius infinita reprehensibilia vitia redarguere, prout Poeta ait Iuuenalis:

—experiar quid concedatur in illis,
Quorum flaminea tegitur cinis atque Latina.

DE PRIMA REGIS HENRICI TERTII CORONATIONE, QVÆ PER quendam circulum aureum facta fuit.

A qua coronatione computantur anni coronationis eius.

Coronatio Henrici tertij.

DEFVNCTO *Ioanne Anglorum* Rege, conuenerunt apud *Glouerniam* in vigilia Apostolorum *Simonis & Iudæ*, in præsentia *Walonis* Apostolicæ sedis Legati, *Petrus Wintoniensis*, *Iocelinus Bathoniensis*, & *Siluester Wigorniensis* Episcopi; *Ranulphus* Comes *Cestrensis*, *Willielmus Mareschallus*, Comes *Penbroc*, *Willielmus* Comes de *Ferrariis*, *Ioannes Mareschallus*, *Philippus* de *Albeneio*, cum Abbatibus, Prioribus, & turba multa nimis, vt *Henricum Ioannis* Regis filium primogenitum in Re- D gem *Angliæ* exaltarent. In crastino autem, paratis omnibus ad coronationem necessariis, Legatus supradictus associatis sibi Episcopis & Comitibus memoratis, duxerunt eum ad Ecclesiam conuentualem cum processione solemni, Regem acclamando. Vbi ante maius altare constitutus, iurauit coram clero & populo, appositis sibi sacrosanctis Euangeliis & plurimorum sanctorum reliquiis, dictante iuramentum *Iocelino Bathoniensi*; quòd honorem, pacem, ac reuerentiam portabit Deo & sanctæ Ecclesiæ, & eius ordinatis, omnibus diebus E vitæ suæ. Iurauit etiam, quòd in populo sibi commisso, rectam iustitiam tenebit: quodque leges malas & iniquas consuetudines, si quæ sint in regno delebit, & bonas obseruabit, & ab omnibus faciet obseruari. Deinde fecit homagium sanctæ *Romanæ* Ecclesiæ & *Innocentio* Papæ de regno *Angliæ* & *Hyberniæ*; & iurauit quod mille marcas; quas pater eius *Romanæ* contulerat Ecclesiæ, fideliter persolueret, quamdiu prædicta regna teneret. Et his ita gestis, *Petrus Wintoniensis* & *Iocelinus Bathoniensis* Episcopi, ipsum in Regem vngentes, coro- F nauerunt solemniter cum canticis & modulationibus, quæ in coronationibus regum solent decantari. Tandem expletis Missarum solemniis, duxerunt regem cum processione solemni, Episcopi & Comites sæpedicti, regalibus indutum, ad mensam; vbi omnes in ordine suo considentes, epulabantur in lætitia & exultatione. In crastino autem Rex cepit homagia & fidelitates ab omni- G bus Episcopis, Comitibus, & Baronibus, aliisque omnibus qui aderant; & omnes ei fidelissimum obsequium promiserunt. Coronatus est autem *Henricus* tertius anno ætatis suæ decimo, in die Apostolorum *Simonis & Iudæ*, scilicet xxviij. die mensis Octobris. Rex autem post coronationem suam remansit in custodia *Willielmi* Comitis *Penbroc*, magni videlicet *Mareschalli*; qui protinùs misit literas ad omnes Vicecomites de regno *An-* A *gliæ* & Castellanos, præcipiens singulis, vt Regi nuper coronato essent intendentes; promittens omnibus possessiones pariter ac donaria multa, ita vt dicto Regi fideliter adhærerent. Sicque Nobiles vniuersi & Castellani, qui patri eius seruierant, ei multo fidelius quàm Regi *Iohanni* adhæserunt: quia propria patris iniquitas, vt cunctis videbatur, filio non debuit imputari. Vnde omnes sese ad defensionem præparantes, castella sua optimè munire cœperunt. Animabat præterea eos qui partes Regis fouebant quam plurimùm, B quòd singulis diebus Dominicis ac festiuis *Lodouicum* cum complicibus eius & fautoribus excommunicari videbant. 1216

Lodouicus audita morte Regis Iohannis, à Douera recessit.

CVmque *Lodouicus* & Barones, qui apud *Douerense* castrum obsidionem agebant, de morte Regis *Iohannis* veridicos nuncios accepissent; inuasit omnes fallax lætitia, vt qui se iam confidebant Regnum *Angliæ* sibi subiugasse. At *Lodouicus*, *Huberto* de *Burgo Douerensis* castri Constabulario ad suum colloquium vocato, dixit ei: C Rex *Iohannes* Dominus tuus mortuus est, nec vales tibi castrum hoc contra me diutiùs tenere, cùm non habeas defensorem. Redde ergo castellum mihi, & ad fidelitatem meam veni, & ego magnis honoribus te ditabo, atque inter Consiliarios meos magnus eris. Cui *Hubertus* taliter fertur respondisse: Si Dominus meus mortuus est, habet filios & filias, qui ei succedere debent: sed & de castello reddendo, cum militibus sociis meis habere volo colloquium. Sicque in castrum reuersus, indicauit sociis verba *Lodouici*. Qui in hoc pariter consenserunt inclusi, vt castellum *Lodouico* D negaretur; ne illud turpiter reddendo, notam proditionis incurrerent. Quod cùm *Lodouico* & Baronibus nunciatum fuisset, decreuerunt minora per *Angliam* subiugare castella: vt leuioribus subactis, confugerent ad maiora. Denique obsidione soluta, ad vrbem *Londoniarum* sunt reuersi. Sed continuo post recessum eorum, milites qui erant in defensione castri memorati, exeuntes, combusserunt domos & ædificia, quæ ante castrum *Lodouicus* construxerat & sic per prouinciam hostiliter discurrentes, castrum suum omnibus rebus E necessariis optimè munierunt.

Obsidio & captio castri Herefordensis.

HIs ita gestis, *Lodouicus* in crastino S. *Martini* cum exercitu copioso ad municipium de *Hertford* perueniens, illud obsidione vallauit. Erectisque in gyrum machinis, castelli muros subuertere nitebatur. Sed *Walterus* de *Godarduilla*, miles de familia *Falcasii*, vir strenuus, cum suis commilitonibus defensioni vacans; multam ex *Galligenis* stragem fecit. Tandem cùm à festo S. *Martini* vsque ad festū B. *Nicolai* laborioso nimis sumptu ibi- F dem sedissent, concesserunt *Lodouico* municipium; saluis inclusis rebus suis cum equis & armis. Reddito itaque municipio, petiit illud *Robertus* filius *Walteri*; dicens custodiam illius ad eum antiquo iure spectare. At *Lodouicus*, cùm super hæc à *Francigenis* consilium quæsiuisset, responsum est ei; quòd *Angli* non erant digni tales habere custodias, qui proprij Domini proditores fuerunt. Tunc *Lodouicus* dicto *Ro-* G *berto* respondit, vt patienter sustineret, donec regno subiugato, singulis redderet iura sua. Eodem tempore in die B. *Catharinæ* virginis & martyris, exiuit de carcere nobilis vir *Willielmus* de *Albineto*, facto priùs fine pro redemptione sua, sex millia marcarum numerando. Qui facto homagio Regi *Henrico*, tradidit ei idem Rex castellum de *Ledfort* ad custodiendum, quod ille strenuissimè custodiuit.

Sub-

1216. *Captio castelli de Berchamstede.* SVbiugato, vt dictum est, municipio de *Hertfort*, *Lodouicus* in die sancti *Nicolai* apud *Berchamstede* castellum se conferens; illud cuneis militaribus circumcinxit. Barones verò *Angliæ*, qui iubente *Lodouico*, à parte castri Aquilonari sub foresta tentoria sua statuerant, & circa illa ordinanda ministri & seruientes essent soliciti; exierunt de castello milites & seruientes cum impetu, & sarcinas Baronum *Angliæ* & bigas inuadentes, vexillum *Willielmi* de *Mandeuilla* rapuerunt, & secum reuertentes in castellum detulerunt; pœnitentia ducti, quòd aduersariis maiora non potuerunt inferre detrimenta. Eadem quoque die, Baronibus ad mensam sedentibus, exierunt denuo milites & seruientes prædicti de Castello; & in confusionem Baronum, vexillum, quod paulo ante rapuerant, præferentes, cogitabant dictos Barones occupare ioermes: sed aliis præmonitis, compulsi sunt redire, & sese in propria sua receptacula properanter recipere.

Veronica, & eius authenticatio. DVm verò fortunalis alea statum Regni *Angliæ* talibus turbinibus exagitaret, Dominus Papa *Innocentius*, quem vacillantis Ecclesiæ cura sollicitabat, effigiem vultus Domini, quæ *Veronica* dicitur, vt moris est, de Ecclesia sancti *Petri* versus hospitale sancti Spiritus reuerenter cum processione baiulabat. Qua peracta, ipsa effigies, dum in locum suum apportaretur, se per se gyrabat, vt verso staret ordine, ita scilicet, vt frons inferiùs, barba superiùs locaretur. Quod nimis abhorreos Dominus Papa, credidit illud in triste sibi præsagium euenisse, & vt pleniùs Deo recoociliaretur, consilio fratrum, in honorem ipsius effigiei, quæ *Veronica* dicitur, quandam orationem composuit elegantem; cui adiecit quendam Psalmum, cum quibusdam versiculis, & eadem dicentibus, decem dierum concessit indulgentiam, ita scilicet, vt quotiescunque repetatur, toties dicenti tantundem indulgeotiæ concedatur.

PRæsentem autem historiam prosequentes, referamus quid *Lodouicenses* tuoc temporis, spreto Dei timore & hominum reuerentia, egerint. Discurrebant autem per villas vicinas, ab innocentibus pecuniam extorquendo. Sed eisdem debacchantibus, *Waleramnus* genere *Teuthonicus*, miles in opere martio probatus, cum suis commilitonibus viriliter resistentes; multorum animas ex *Galligenis* excommunicatis, ad tartara direxerunt. Sed denique post diutinam obsidionem, ex præcepto Regis, dictus *Waleramnus* & complices eius, *Lodouico* castellum saluis sibi equis & armis reddiderunt, xiij. Cal. Ianuarij. In crastino autem impositis suis in castello *Lodouicus*, venit ad S. *Albanum*, in die videlicet B. *Thomæ* Apostoli; exigens ab Abbate vt faceret sibi homagium. Cui cum Abbas respondisset, se nolle ei homagium facere, nisi priùs absolueretur ab homagio quod fecerat Regi *Anglorum*: *Lodouicus* vehementer indignatus, iurauit se igne ipsam Abbatiam cum villa tota crematurum, nisi faceret quod petebat. Tandem Abbas prædictus, post comminationes terrificas, interueniente *S.* Comite *Wintoniensi*, finem fecit pro se & villa tota; datis *Lodouico* pro induciis vsque ad Purificationem Beatæ *Mariæ*, quater viginti marcis argenti. Quo facto *Lodouicus* ad vrbem *Londoniarum* reuersus est.

De terra promissionis. EOdem anno expirante treuga inter fideles *Terræ promissionis* & *Saracenos*, in primo passagio generale post Concilium *Lateranense*, congregatus est exercitus Domini copiosus in *Achon*, cum tribus Regibus, *Hierusalem* scilicet, *Hungariæ*, & *Cypri*. Affuerunt etiam Duces *Austriæ* & *Morauiæ*, cum militia magna Regni *Teuthonici*, & Comiti-

A bus multis, virisque generosis. Affuerunt etiam Archiepiscopi *Nichossiensis*, *Iouensis*, *Argiensis*, *Hungariæ*, *Baiocensis*, *Banergensis*, *Cicensis*, *Monasteriensis*, & *Traiectensis*, & cum eis vir nobilis & poteos *Walterus* de *Auenis*, &c. Deinde Patriarcha *Hierosolymitanus* cum magna humilitate Cleri & populi, tollens reuereoter viuificæ crucis lignum, feria sexta post festum omnium Sanctorum profectus est ab *Achon* in castra Domini, quæ processerant ad fluuium *Iordanem*. Hoc autem Dominicæ crucis ligoom, post *Terram sanctam* perditam reserua-
B tum fuit ad hæc tempora, & à fidelibus occultatum. Imminente coim conflictu *Saracenorum* tempore *Saladini* cum *Christianis*, sicut à senioribus accepimus, Crux secta fuit; cuius pars ad prælium delata, & ibidem perdita, pars tempore reseruata extitit, quæ nunc exhibetur. Cum tali quoque vexillo à diebus instructis processerunt fideles per planum *Fabæ*, vsque ad footem *Tubaniæ*, eo die multum laborantes. Et præmissis explorantibus, videntes ab aduersariis commutari
C puluerem, incerti fuerunt, vtrùm contra nos, an fugiendo properareot. Seqoenti die per montes *Gelboe*, quos habuerunt ad dextram, & paludem ad sinistram, profecti sunt *Bethsanam*, vbi aduersarius noster castrametatus est. Sed metuens aduentum tam copiosi Dei viuentis exercitus, & tam ordinatè procedentis, tentoria tollens & fugiens, terram militibus *Christi* vastandam reliquit. Vnde in vigilia S. *Martini Iordanem* transeuntes, corpora sua lauerunt io eo fideles, & pacificè
D quieuerunt ibidem per biduum, victualium copiam reperientes. Deinde super littus maris *Galilææ* tres fecerunt mansiones, peragrantes loca in quibus *Saluator* noster mirabilia operari dignatus est, corporali præsentia cum hominibus coouersatus. Aspexerunt *Bethsaidam*, ciuitatem *Andreæ* & *Petri* tunc ad modicum casale redactum. Viderunt etiam loca vbi *Christus* discipulos vocauit, supra mare siccis pedibus ambulauit, in deserto turbas pauit, montem oraturus ascendit, & vbi post resurrectionem cum discipulis manducauit. Et sic
E per *Capernaum*, *Achon* reuersi sunt, infirmos suos reportantes. Deinde aliam equitationem aggressi fideles prædicti, peruenerunt ad montem *Thabor*, vbi primò aquarum inopiam, & postmodum per defossiooem copiam repererunt. Desperabant autem Capitanei exercitus de ascensu montis, dooec dictum est eis, castrum fore comprehensibile à puero *Saraceno*. Consilium ergo inierunt, & Dominica prima Aduentus, cùm legeretur Euan-
F gelium: *Ite in castellum quod contra vos est.* Patriarcha præcessit cum signo Crucis Episcopis & Clero orantibus & psallentibus dum exercitus cliuum montis subiret. Et licet mons præruptus esset vndique, & velut impossibilis in asceosu, & extra semitam tortam, omnes tamen viriliter ascenderunt. *Ioannes* vero Rex *Hierusalem* cum militia *Christi*, Castellanum ab equo strauit, & *Admiraldum* vnum, qui primo impetu intrepidi extra portas ad montem defendendum hostibus occurrerunt, in stuporem eos coouertentes & fugam. Sed Rex
G quantùm meruit ascendendo, tantum demeruit descendendo. Nam *Templarii* multi & *Hospitalarij* & sæculares, quando infideles vires recuperant, vulnerati sunt, sed pauci mortui. In hoc autem & in primo die quo duximus equitatum, multitudinem maximam virorum, mulierum, ac paruulorum apud *Achon Christiani* reduxerunt, vbi Episcopus *Achonensis* paruulos quoscunque vel prece vel precio obtinere potuit, baptizauit. Fœminas verò inter sanctimoniales distribuit, literis applicare fecit, & in tertio autem equitatu, cui

1216. Patriarcha cum Clero & figno Crucis non interfuit, multa incommoda tum per latrunculos, tum ex hyemis incommodo, perpeffi funt fideles: præfertim in vigilia Natiuitatis Dominicæ per viam, in qua illa nocte facra, tempeftatem ventis & pluuiis incommodam inuenerunt. In finibus etiam *Tyri* & *Sidonis* iuxta *Sarepta*, multa perpeffi fuerunt incommoda, tam aëris intemperie, quàm moleftia corporali.

Barones Angliæ propriam miferiam perpendunt.

ANno Domini. M. CCXVII. iuuenis Rex *Henricus* fuit ad Natale apud *Briftollum*, præfente *Walone* Legato & *Willielmo Marefchallo*, rectore eiufdem Regis & Regni. Erat autem ea tempeftate inter optimates *Angliæ* flocuatio maxima, cui fe Regi committerent, iuuenine *Henrico*, an Domino *Lodouico*. Habebant enim ex *Francigenis* talem tantumque contemptum, quòd multi eorum confolationem non admiferunt. Auxit prætereà huius perturbationis procellam, quod *Lodouicus* fpreto iuramento, terras, poffeffiones, & caftella eorundem optimatum, quæ eorum auxilio fubegerat, illis murmurantibus, in fuam redegerat poteftatem, ponens in eis milites & alienigenas nationes. Ceterùm turpe fibi videbatur, ad Regem, à quo abierant, redire, ne viderentur canes ad vomitum reuertentes: ficque hinc inde perplexi, quaffatum nequiuerunt calamum reparare. Eodem tempore, xui. Calendas Februarii, exierunt de caftello quod *Montforel* appellatur, milites & feruientes, vt prædis inftarent & rapinis. Quod cùm per exploratores, milites de *Notingham* cognouiffent, venerunt eis obuiam, & facto congreffu, ceperunt ex obftantibus decem milites & viginti quatuor feruientes. Et fic tribus ex hoftibus interfectis, cum læta victoria remearunt.

Falcafius villam S. Albani fpoliauit.

PEr idem tempus, *Falcafius* prædo. xi. Calendas Februarii, multitudine graui congregata de præfidiis caftrorum de *Oxonia*, *Norhantona*, & *Bedefordia*, fimul & *Windlesbores*, militum & ruptariorum, venit ad villam fancti *Albani* in crepufculo vefpertino, nocte fcilicet fancti *Vincentij*; atque inopinato impetu facto, villam totam fpoliauit, homines & infantes cepit, ac vinculis eos arctiffimis mancipauit. Ad oftium quoque Ecclefiæ beati *Albani* feruientem quendam de Curia interfecit; ad Ecclefiam fugere cupientem. Et fic opere nefario à miniftris diaboli confummato, Abbati *Willielmo* fignificauit, vt fub omni feftinatione mitteret ei centum libras argenti; alioquin ipfe iniecto igne, villam totam cum ipfo Monafterio & fuis ædificiis illico concremaret. Abbas verò poft multas contradictiones, aliud non habens remedium, pecuniam poftulatam conceffit. Quibus ita geftis, dictus *Falcafius* cum fuis prædonibus excommunicatis, & fpoliis nimis damnofis, & captiuis tractis, turpiterque vinctis & abductis; ad caftellum de *Bedeford* citiùs conuolauit. Deinde cum omni multitudine prædicta, ad foreftam de *Wualbergia* properans, cepit ibi *Rogerum* de *Colbeuilla*; & plus quàm lx. cum eo, clericos & laicos de prouincia illa, qui prædæ caufa ibi latebant. Poftea verò quadam nocte per vifum accepit idem *Falcafius*, quòd de turri fancti *Albani* quoddam immane faxum in modum fulguris in eum irruens eundem in puluerem contriuit. Qua perterritus vifione, & expergefactus, vxori fuæ vifionem enarrauit. Ipfa autem eum hortabatur, perfuadens quafi virum Dominum & amicum deuotiffimè quatenùs fe Beato *Albano*, quem meritò offenderat fatisfactione congrua reconciliaret; intelligens huc effe indicium vltionis perpetrati facinoris, Adquieuit autem, fed vix, *Falcafius*, iuxta illud Apoftoli: *Saluabitur vir infidelis per mulierem fidelem*. Poftea vt vxorem fuam non offenderet, venit apud fanctum *Albanum*, & intrauit Capitulum, & fpoliatus, tenens virgam, petiit & obtinuit abfolutionem, ofculans fingulos Monachos, quafi fic omnes placaffet; nihil tamen de ablatis reftituens, vel de iniuria fatisfaciens pauperibus *Chrifti*. Steterunt autem fideles *Chrifti* ad oftium Capituli, fperantes in aliquo faltem reftaurari: quos vifos fpreuit, & pertranfiit expectantes, nefcius illius Propheticæ comminationis vltionem, quam referuauit ei, conquerente Beato *Albano*, *Deus vltionum Dominus*, *Veh qui prædaris*, *quia prædaberis*. Quod in fine dicitur experimento, ficut fequens hiftoria luculenter declarabit.

Treuga ftatuta inter Regem Angliæ & Lodouicum.

CIrca eofdem dies, nuncij *Lodouici*, qui pro eo fteterunt in Curia *Romana*, eidem *Lodouico* fignificauerunt, quod nifi exiret ab *Anglia*, Sententia excommunicationis, quam *Walo* Legatus in eum tulerat, in die Cœnæ confirmaretur à Papa. Hac itaque de caufa ftatutæ funt Treugæ inter *Lodouicum* & Regem *Henricum* vfque ad menfem de Pafcha: ita fcilicet, vt omnia remaneant in eo ftatu, quo fuerunt in die qua iuratæ fuerunt Treugæ, in caftellis & rebus aliis, vfque ad terminum conftitutum. Transfretauit igitur *Lodouicus* tempore Quadragefimali, eo pacto, quod nunquam deinceps gratiam Baronum Angliæ habuit, ficut priùs. Nam continuo venerunt ad fidelitatem Regis *Henrici*, Comes *Willielmus Sarisberienfis*, Comes *Willielmus Arundel*. Comes *Willielmus Warennæ*, & alij multi, dicto Regi deinceps adhærentes. Sed & magnus *Marefchallus*, *Willielmum* filium fuum primogenitum ad Regis fidelitatem reuocans, partem *Lodouici* non mediocriter labefactauit.

Prouidentia de terra promiffionis.

EOdem tempore, exercitus qui erat in *Achon*, quadrifariè diuifus eft. Rex enim *Hungariæ* breui tempore ibidem commoratus, cum magno *Terræ fanctæ* difpendio receffit. Peregrinos enim & Galeias, equos & iumenta cum armis fecum traxit, multum ne recederet à Patriarcha rogatus, qui tandem cum fua fequela excommunicatus receffit. Alia pars pigrorum & timidorum, & eorum qui diuitiis affluebant, in *Achone* remanfit. Rex vero *Hierufalem* & Dux *Auftriæ*, cum Hofpitalarus Sancti *Ioannis* & Epifcopis multis, & aliis fidelibus, caftrum in *Cæfarea Paleftinæ* in breui viriliter firmauerunt, licet frequenter hoftium nunciaretur aduentus. Ibi in Bafilica principis Apoftolorum, feftum Purificationis Patriarcha cum fex Epifcopis folemniter celebrauit. *Templarij* quoque cum Domino *Waltero* de *Auenu* & aliis peregrinis, & Hofpitali de domo *Teutonicorum*, caftrum quod olim *Diftrictũ*, nunc autem caftrum *Peregrinorum* dicitur, firmare cœperunt. Hoc autem caftrum fitum eft inter *Caipham* & *Cæfaream*, non longè diftans à mari. Quapropter viam ftrictam afcendentibus, & ad *Hierufalem* per eam defcendentibus, *Diftrictum* dicebatur. Huius caftri prima vtilitas eft, quod conuẽtus *Templariorum* eductus à peccatrice & omni fpurcitia plena ciuitate *Achon*, vfque ad reparationem murorum *Hierufalem*, in huius caftri præfidio refidebit. Territorium eius pifcariis, falinis, fyluis, pafcuis, agris, herbis, vineis, hortis, & pomeriis abundat. Inter *Achon* & *Hierufalem* nullum eft municipium, quod *Saraceni* teneant: quocirca ex hoc damnificantur multum infideles. Inter *Hierufalem* & *Iordanem* portum habet naturaliter bonum, fex milliaribus diftans à monte *Tabor*, vnde *Saraceni* in campo qui interiacet, lato & longo, nec arare poffunt, nec feminare, propter huius caftri præfidium & leuamen. Firmato itaque tali caftro, exercitus

Do-

1217. Domioi reuersus est in *Achon.*

Signa cœlestia quibus commota prouincia Coloniensis ad obsequium crucis preparauit.

SVb bis quoque diebus, mense Maio feria scilicet sexta ante Pentecosten, exercitata fuit prouincia *Coloniensis* in obsequium Saluatoris. Nam in villa de *Bebon Frisia*, apparuit in aere triplex forma Crucis: vna coloris candidi versus Aquilonem, altera versus Metidiem, eiusdem schematis & coloris, tertia medio colore colorata, habens crucis patibulum, & formam hominis in eo suspensi, brachiis eleuatis & extensis, cum infixione clauorum in manibus & pedibus, & capite inclinato Et hęc media fuit inter alias, in quibus corporis humani effigies non apparebat. Alia quoque vice & alio loco, in villa scilicet *Frisia* quæ *Fuserluse* appellatur, Crux apparuit iuxta Solem erocærulei coloris, & hanc plures quàm priorem viderunt. Tertia apparuit in villa de *Decham*, in qua B. *Bonifacius* martyrio coronatus est vbi in festo eiusdem Martyris, cùm multa hominum millia conuenissent, visa est Crux magna & alba, ac si lignum trabis ex transuerso alterius trabis artificialiter coostrueretur. Mouebatur autem paulatim ab Aquilone ad Orientem, & hanc plurimi homines conspexerunt.

Obsidio castro de Mountsorel.

PEridem tempus, post Paschalem solemnitatem, procurante *Vvillielmo Mareschallo* Regis rectore & regni *Angliæ*, conuenerunt ad obsidendum castrum de *Mountsorel*, *Ranulphus* Comes *Cestriæ*, *Vvillielmus* Comes *Albemarliæ*, *Vvillielmus* Comes de *Ferrariis*, *Robertus* de *Veteri ponte*, *Briennus* de *insula*, *Vv.* de *Cantelupo*, *Philippus Marc*, *Robertus* de *Gaugi*, *Falcasius* cum Castellanis suis, & alij multi ex præsidiis castrorum Qui collocatis machinis in locis congruis, dictum castellum acriter inuaserunt. Erat summus in Castello *Henricus* de *Brasbroc*, & decem milites cum eo strenuissimi cum seruientibus multis, qui hostibus assilientibus lapides pro lapidibus, tela pro telis viriliter remiserunt. Inclusi quoque, cùm per multos dies castrum defendissent, nisi ne fortè longa obsidione deficerent, miserunt ad *Saerum* Comitem *Vvintoniensem*, qui tunc *Londonis* erat, obsecrantes, vt celeriter subueniret obsessis Tunc Comes præfarus, cuius illud municipium erat, ad *Lodouicum*, qui nuper de partibus transmarinis ad vrbem *Londoniarum* redierat, veniens, postulauit eum cum amicis obnixe, vt subsidium mitteret militare, per quod obsidio solueretur Tandem habito tractatu ad inuicem, communiter decreuerunt, vt legio militum mitteretur, quę & obsidionem solueret & totam *Lodouic.* prouinciam subiugaret. Exierunt itaque ab vrbe *Londoniensi* milites sexcenti, & cum eis plusquam viginti millia armatorum qui omnes aspirabant in aliena, habentes principes illius Comitem *Perticensem*, Mareschallum *Franciæ*, Comitem *Vvintoniensem Saerum*, *Robertum* filium *Vvalteri*, cum aliis multis, quos ad expeditionem hanc idoneos iudicabant Mouentes autem castra pridie Calendas Maij, id est, die Lunæ proxima ante Ascensionem Domini, profecti sunt apud S. *Albanum*, quæque obuia deprædantes. Ruptarii vero & prædones nequissimi de regno *Francorum* villas in gyrum perlustrantes, Ecclesiis & cœmiteriis non parcebant, quin omne genus hominum caperent & spoliarét, ac diro & excogitato membrorum cruciatu ad grauissimam redemptionem compellerent. Abbatia quoque sancti *Albani*, quæ paulo ante *Lodouico* satisfecerat, prædonum manus vix euasit: sed eam vacuam omni genere cibariorum & poculorum dimiserunt, quam omni redundantem inuenerunt.

Miraculum Dominicæ Crucis.

IN crastino autem versus villam de *Dunestaple* castra mouentes; Ecclesiam Beati *Amphibali*, magistri Beati *Albani*, in villa de *Redberna* sitam, vbi Domino cooperante, innumerabilia miracula celebrantur, Monachos vsque ad fœmoralia spoliabant. Sanctorum insuper reliquias super sanctum altare rapientes, funestis eas manibus polluerunt. Inter quos, & quidam ex eis, crucem quandam argenteam & deauratam, in qua portio quædam Dominicæ crucis continebatur, tollens; in sinu suo sociis ignorantibus abscondit. Sed antequam ab ædibus Oratorij recessisset, à dæmonio arreptus, corruit in terram, dentibus stridens & ore spumans, surgensque festinanter à Dæmonio agitatus, in socios ensem vibrare disposuit. At illi eius miseriæ condolentes, ligatis manibus illius, causam penitùs ignorantes, ad Ecclesiam de *Flamstude* perduxerunt, in suprema furia constitutum. Intrantes autem Ecclesiam prædones, vt eam spoliarent, obuiauit Presbyter indutus vestibus albis, vt malitiam comprimeret impiorum. Veruntamen aliquantulum de socio, quem furiosum ducebant, perterriti, manus cohibuerunt à rapina Vbi vidente Presbytero, & multis aliis, crux prædicta cecidit in terram, de sinu exiliens furiosi. Quam reuerenter ac stupens presbyter arripiens, & à terra in editum eleuans, quid hoc esset à prædonibus requisiuit. Tandem in se reuersi, cognouerunt per virtutem animaduersionis diuinæ quod à monachis, quos in proxima villa spoliauerant, crucem furtim sustulisset. In summa igitur angustia prædones constituti, timuerunt valde; ne etiam ipsos spiritus nequam inuaderet, & sicut socium suum fecerat, cruciaret. Tunc prædones nequissimi crucem illam cum tremore presbytero tradiderunt, adiurantes per virtutem Dei & in periculo ordinis sui, vt antequàm cibum sumeret ad locum accedens, crucem monachis restitueret. Presbyter vero cum festinatione ad Oratorium B. *Amphibali* veniens, crucem reuerenter tradidit, & omnia quæ circa illam mirabiliter acta sunt, Priori & fratribus enarrauit.

Solutio obsidionis castri de Montsorel, *& de obsidione castri* Lincolniensis.

EXercitus igitur *Lodouici* ac Baronum *Angliæ* apud *Dunestapliam* perueniens, ibidem pernoctauit. Mane autem facto, versus Aquilonem vexilla direxit & arma; vt obsidionem prædictam soluere maturaret. Sed Comes *Cestrensis Ranulphus*, & alij, qui cum illo obsidionem agebant, ab exploratoribus præmoniti, expeditione dimissa, ad castrum sese de *Notingham* conferentes, decreuerunt communiter, vt hostium superuenientium ibidem explorarent progressum. Barones itaque, cùm cunctis cœmiteriis & Ecclesiis omnibus more solito spoliatis per viam, ad castellum de *Montsorel* peruenissent, & obsidionem dissoluissent, communi consilio decreuerunt, vt versus *Lincolniam* properarent: vbi *Gilebertus* de *Gant* cum aliis Baronibus supradictis diutinam obsidionem egerant, sed inanem. Transeuntes igitur Barones per vallem de *Beluero*, omnia ibi in vsus prædonum cesserunt; quia pedites de regno *Francorum*, qui quasi spurcitia & spuma superfluens erant illius regionis, nihil omnino reliquerunt intactum. Tanta namque in eis erat paupertas & miseria, quod in vestibus corporeis, quibus pudenda naresue tegerent, facultas eis minime administrauerit. Denique ad *Lincolniam* peruenientes, Barones insultus acerrimos fecerunt in castellum; quibus resistentes inclusi, lapides & tela mortifera, pro lapidibus & iaculis, pro viribus remiserunt.

Rex Angliæ castri Lincolniensis soluit obsidionem.

DVm hæc ibidem agerentur *Willielmus Mareschallus* Regis custos & regni, de cõsilio *Walonis*

1217. Legati & *Petri Wintonienfis* Epifcopi, & aliorum, quorum coofilio regni gerebantur negotia, fecit conuocare omnes Caftellanos ad Regem fpectantes, & milites, qui erant in præfidiis caftrorum in partibus diuerfis; præcipiens vt feria fecunda in hebdomada Pentecoftes apud *Newerc* ad edictum Regis conuenirent, vt pariter cum ipfis obfidionem caftri *Lincolnienfi* diffoluere laborarent. At illi quibus erat ardens defiderium bellum conferere cum *Francigenis* excommunicatis, & etiam pro patria pugnare; venerunt gaudenter ad diem præfixum & locum; cum quibus vtique & ipfe Legatus (B) cum aliis Regni Prælatis, cum equis & viris bellicofis apparuit; vt Regi inobedientes, & Domino Papæ rebelles, precibus infequerentur & armis. Habuerunt namque iuftam, vt fibi videbatur, caufam; cùm præcipuè innocens effet, & quafi à peccato alienus, quem aduerfarij eius exhæredate per fuperbiam laborabant. Cumque omnes in vnum effent congregati, recenfiti funt in exercitu milites quadringenti, baliftarij ferme ducenti quinquaginta. Seruientes quoque & (C) equites tot & tales affuerunt innumeri quòd vices militum poffent pro neceffitate implere. Principes autem exercitus fuerunt, *Willielmus Marefchallus*, & *Willielmus* filius eius, *Petrus Wintonienfis* Epifcopus in opere martio eruditus; Comes *Ceftrenfis Ranulphus*, Comes *Sarisberienfis Willielmus*, Comes de *Ferrariis Willielmus*, Comes *Albemarlenfis Willielmus*. Affuerunt & Barones, *Willielmus* de *Albineto*. *Ioannes Marefchallus*, *Willielmus* de *Cantellupo*, & *Willielmus* filius eius, *Falcafius*, *Thomas Baffet*, *Robertus* de *Veteri Ponte*, *Brienus* de *Infula*, *Gaufridus* de *Luci*, *Philippus* de *Albi*- (D) *neto*, cum Caftellanis multis in opere militari exercitis. Hi apud *Newerc* triduanam moram facientes, ad refpirationem hominum & equorum, confeffioni interim vacabant; corporis & fanguinis Dominici perceptione fefe muniebant; contra hoftiles incurfiones Dominum protectorem habere quærentes. Sicque vniuerfi ad omnia parati, pro iuftitia mori vel vincere affectabant.

Exhortatur Legatus milites Regis ad pugnam.

TAndem in hebdomada Pentecoftes, feria fexta poft diuinorum celebrationem facramentorum, furgens Legatus fæpedictus, oftendit (E) coram omnibus, quàm iniqua erat *Lodouici* ac Baronum ei adhærentium caufa; pro qua fuerant excommunicati, & ab vnitate Ecclefiæ fegregati. Et vt denique exercitum illum animaret ad pugnam, albis indutus veftibus cum clero vniuerfo, *Lodouicum* nominatim excommunicauit cum complicibus & fautoribus fuis; & præcipuè omnes illos qui apud *Lincolniam* contra Regem *Angliæ* obfidionem agebant, cum tota ciuitate; continens fcilicet & contentum. Eis autem qui negotium (F) hoc in propriis perfonis expediendum fufceperunt, de conceffa fibi poteftate ab omnipotente Deo & fede Apoftolica, plenam fuorum veniam peccatorum, de quibus veraciter confeffi fuerunt, indulfit & in retributione iuftorum, falutis æternæ præmia repromifit. Deinde collata omnibus abfolutione & Dei benedictione, ad arma conuolarunt vniuerfi; equofque cum feftinatione afcendentes, caftra mouerunt ouantes. Venientes itaque ad villam de *Stowe*, quæ octo milliaribus ab (G) *Lincolnia* diftat, ibidem intrepidi pernoctarunt. Mane autem facto, belli feptem eleganter ordinatis denfis agminibus, proceflerunt in hoftes; nihil adeò metuentes, quàm fugam eorum ante aduentum fuum. Baliftarii quoque eorum exercitum femper præibant vno ferè milliari. Sarcinæ bigarum & fummariorum cum victualibus & rebus neceffariis, exercitum tantundem fequebantur à

(A) tergo, vexillis vndique micantibus & fcutis, quæ terrorem videntibus non minimum incufferunt. 1217.

BAtones verò, qui erant in ciuitate, & *Francigenæ*, tantam conceperunt fecuritatem in caufa fua obtinenda; vt referentibus fibi nunciis de aduentu aduerfariorum, fannas redderent & cachinnos; non ceffantes lapides damnofos proiicere ex mangonellis, vt caftelli muros diffoluerent. Sanè *Robertus* filius *Walteri*, & *S.* Comes *Wintonienfis*, cùm audiffent hoftes appropinquare ciuitati; exierunt ab vrbe, vbi progreffum eorum (B) infpicerent, & bellatorum numerum æftimarent. Qui cùm diligenter hoftium aduentantium ordinem confpexiffent, redierunt in vrbem ad focios, dicentes: Ordinatè procedunt contra nos bellatores ifti, fed tamen multò plures fumus quàm illi: vnde confilium noftrum eft, vt exeamus contra eos obuiam illis vfque ad afcenfum montis; quia fi ita fecerimus, capiemus omnes ficut alaudas. Quibus Comes *Perticenfis* & *Marefchallus* refpondentes, dixerunt: Vos æftimaftis illos iuxta (C) fcientiam veftram, & nos exibimus modò, vt æftimemus eos iuxta confuetudinem *Gallicanam*. Exierunt igitur vt æftimarent exercitum Regis venientem; fed in æftimatione decepti fuerunt. Nam cùm primò vidiffent à tergo exercitus bigas & farcinas cum cuftodibus earum, qui cuneos iam ad bellum difpofitos fequebantur; æftimauerunt vnum effe per fe exercitum: quia ibi multitudinem multam cum vexillis micantibus infpexerunt. Habuerunt enim finguli Magnatum duo vexilla; vnum, vt iam diximus, cum farcinis, à tergo remotiùs cuneos fequens; & aliud corpora (D) fingulorum præcedens, per quod cognofcerentur prælia conferentes. Sicque Comes *Perticenfis* cum *Marefchallo* illufus, ad focios remeauit incertus. Dederúntque igitur confilium ifti fodalibus reuerfi in ciuitatem, quorum confilium præterire nefas erat; vt diuifis optimatibus, cuftodirentur portæ ciuitatis ab eis; hoftéfque ab ingreffu eius arcerentur, donec cepiffent caftellum, cuius captio iam imminebat. Placuit multis confilium, veruntamen pluribus difplicebat. Obferatis itaque portis & cuftodibus adhibitis, omnes fefe ad (E) defenfionem parabant.

Prælium apud Lincolniam commiffum inter Regem & Barones.

INtereà exercitus Regis à parte caftelli vrbi appropinquans, cùm à Caftellanis cognitus fuiffet, miferunt clàm nuncium per pofticum, quod erat à tergo caftelli, ad maiores exercitus; qui eis omnia quæ fiebant interiùs nunciauit. Dixit etiam, quòd fi velint, poterunt ingreffum habere per pofterulam, quæ propter aduentum eorum fuerat iam aperta. At illi per eam noluerunt omnes intrare; fed miferunt *Falcafium* cum agmi- (F) ne toto cui præerat, & cum baliftariis omnibus, qui portam ciuitatis, faltem vnam, exercitui patefacerent. Deinde omnis multitudo ad portam fe Aquilonarem conferens, illam confringere vacauit. Nec propterea Barones ceffabant de petrariis ad caftellum lapides emittere ponderofos. Sed *Falcafius* interim caftrum cum agmine cui præerat ac baliftariis omnibus ingreffus, ftatuit eos fubitò fupra muros domorum & in propugnaculis caftri; qui illicò tela mortifera in dextrarios Baro- (G) num dirigentes, equos cum afferforibus fuis proftrauerunt in terram; ita quòd quafi in ictu oculi, peditum ac militum ac Magnatum proftrauerunt multitudinem. Videns autem *Falcafius* ex nobilioribus aduerfariorum fuorum plurimos in terram proftratos, prorupit de caftro cum fuis audacter in medium hoftium: fed ab irruentibus in eum legionibus captus eft & abductus; donec per probitatem baliftariorum ac militum fuorum liberatus

1217. tus est, & ad suos reductus. Intereà moles totius exercitus Regis, ianuis ciuitatis, licet cum difficultate confractis, villam ingrediens audacter prorupit in hostes. Videres igitur ex ictibus gladiorum igneas prosilire scintillas; & ad modum tonitrus vel terræmotus totam terram reboare ex congressu confligentium. Sed tandem per Regales, quorum probitate equi in quibus sedebant Barones telis confossi sunt, & ad instar porcorum iugulati, pars Baronum fuit penitùs infirmata: nempe quando equi corruerunt in terram interfecti, sessores eorum capiebantur, cùm non esset qui eos liberaret. Tandem cùm Regis militia, Baronibus penitùs eneruatis, cepisset ex eis militum multitudinem numerosam, ac vinculis omnes mancipasset; irruit densis agminibus in Comitem *Perticensem*; circumuallando eum vndique, & versum est in eum pondus belli. Sed demùm cùm impetum irruentium sustinere non potuit, hortati sunt vt se redderet, vt viuus euadere posset. At ille cum iuramento horribili affirmauit, quòd se *Anglico* alicui nequaquam redderet; qui proprij Regis proditores fuerunt. Et his auditis, irruit quidam de Regalibus, & per ocularium galeæ, caput eius perforando, cerebrum effudit, & meritò, quia per cerebrum dictus sæpè peierauit. Et corruens in terram, nec Deum inuocauit, nec etiam verbum vnum edidit; sed in summo rancore & superbia ad inferos peregrinauit. Videntes igitur *Galligenæ*, quod maior eorum pars cecidisset; inierunt fugam tam pedites quàm equites, sibi nimis damnosam. Nam flagellum portæ Australis, per quam fugerunt, quod ex transuerso fuerat fabricatum; fugientes non mediocriter impediuit. Etenim quotiescunque aliquis adueniens & festinus nimis exire voluisset, oportebat eum ab equo descendere, & portam aperire, quo exeunte, porta statim recludebatur flagello vt priùs posito ex transuerso. Sicque porta illa fugientibus nimis molesta fuit & damnosa. Insequuti autem sunt milites Regis Barones fugientes & *Francos*, fracta eorum superbia. Sed licet plures in fugiendo capti fuerint, fictè insequuti sunt eos. Quia nisi consensus consanguinitatis, qui se manifestat in articulo necessitatis, interuenisset; nec pes vnus ex omnibus euasisset, quin per gulas vniuersi caperentur. Quid plura? Capti sunt ex Baronibus Capitaneis, *Saerus* Comes *Wintoniensis*, *Henricus* de *Bohun* Comes *Herefordensis*, Comes *Gilebertus* de *Gant*, quem nuper *Lodouicus* fecerat Comitem *Lincolniensem*. Comes *Perticensis* pro pertinaci superbia sua, ibi remansit in hodiernum vsque diem. Capti sunt etiam Barones, *Robertus* filius *Walteri*, *Richardus* de *Munfichet*, *Willielmus* de *Mumbray*, *Willielmus* de *Bello campo*, *Willielmus* *Maudut*, *Oliuerus* de *Harecourt*, *Rogerus* de *Cressi*, *Willielmus* de *Coleuilla*, *Willielmus* de *Ros*, *Robertus* de *Ropesle*, *Radulphus Chenduit*; & alij multi, quos longum esset enumerare. Capti sunt etiam milites quadringenti; præter seruientes, equites, & pedites, qui facilè sub numero non cadebant. Comes *Perticensis*, in pomerio hospitalis extra villam sepultus est. *Reginaldus* etiam cognomento *Crocus*, miles de familia *Falcasij*, vir strenuus, ibi interfectus est; & apud Abbatiam *Crokestonensem* honorifice sepultus. Interfectus est etiam in illo conflictu seruiens quidam ex parte Baronum, omnibus ignotus; qui extra ciuitatem in quadriuio velut excommunicatus, sepultus est. Isti tres tantummodo ex omnibus in tanti discrimine belli occisi referuntur.

De spoliis ciuitatis & rapinis.

His ita gestis, inuenerunt Regij bellatores in plateis ciuitatis bigas Baronum & *Francorum*, cum summariis, & sarcinis, vasis argenteis, & varia supellectili, simul cum vtensilibus onustas: quæ omnia in vsus eorum sine contradictione cesserunt. Spoliata itaque ciuitate vniuersa, vsque ad vltimum quadrantem; Ecclesias omnes totius vrbis consequenter spoliantes, arcas omnes cum almariolis securibus & malleis confregerunt, rapientes in eis aurum & argentum, pannos diuersi coloris, ac muliebria ornamenta, annulos aureos, cum scyphis & lapidibus pretiosis. Nec etiam Ecclesia Cathedralis hanc pestem euasit, quin subiret iudicium aliarum. Datum enim erat militibus in mandatis à Legato, vt & Canonicos omnes tractarent vt excommunicatos, & sicut tales qui hostes fuerunt *Romanæ* Ecclesiæ ac Regis vasalli eius ab initio guerræ motæ. Fuit autem illis pro causa sufficiente, aliquid habere quod auferri possit; sicut consuetudo est *Romanis*, de leui causas adinuenire, vbi materia prædæ subiacet malignantibus. Præcentor autem Ecclesiæ illius *Galfridus* scilicet de *Deepinges*, vndecim millia marcatum argenti se inconsolabiliter doluit amisisse. Tandem cùm omnia mercimoniarum genera rapuissent, ita quòd nihil in aliquo domus angulo remansit intactum, reuersi sunt singuli ad Dominos suos diuites effecti; atque ab omnibus pace Regis *Henrici* per ciuitatem denunciata, epulabantur & bibebant cum iucunditate. Facta est autem ista belli congressio, quam in opprobrium *Lodouici* ac Baronum, Nundinas appellant, xiiij. Calendas Iunij, Sabbato scilicet in hebdomada Pentecostes, habens initium hora inter primam & tertiam media, sed ante horam nonam, à bonis negotiatoribus sunt omnia consummata. Verùm ex matronis ciuitatis, aliquæ submersæ sunt. Quæ vt scandalum & ludibrium euitarent, paruas & fragiles ingressæ naues cum pueris & ancillis & rebus domesticis, defecerunt in via. Sed posteà à quærentibus inuenta fuerunt vasa argentea cum rebus aliis multis, quæ suis inuentoribus profuerunt. Erant enim nauiculæ nimis oneratæ, & matronæ regere nescientes. Omnibus igitur hunc in modum consummatis, præcepit *Willielmus Marescallus* Castellanis omnibus, vt cum prisonibus suis redirent ad propria; eosque sub arcta seruarent custodia, donec de illis Regis audirent voluntatem. Ad idem *Marescallus* eodem die antequam cibum sumeret ad Regem reuersus, retulit coram Legato omnia quæ acciderant, qui gratias Deo cum lachrymis agentes, fletum citiùs conuerterunt in risum. Mane autem facto, veniunt nuncij ad Regem, qui dixerunt, milites de *Montsorel* castrum reliquisse, & aufugisse: vnde Rex Vicecomiti de *Notingham* dedit in mandatis, vt personaliter accedens ad castellum, illud subuerteret; & penitùs complanaret.

Fuga Baronum & Francorum à Lincolnia.

Interfecto, vt dictum est, Comite *Perticensi*, inierunt fugam omnes, tam equites quàm pedites, versus vrbem *Londoniensem*. Quorum primus erat *Marescallus Franciæ* cum Castellano de *Arras* & *Galligenis* innumeris. Verumtamen multi ex illis, & præcipue pedites fere omnes interfecti fuerunt, antequàm ad *Lodouicum* suum peruenissent. Exierunt enim eis obuiam homines villarum, per quas fugam fecerunt cum gladiis & fustibus, & multos plagis impositis peremerunt. Milites quoque circiter ducenti ad vrbem *Londoniensem* venientes, suo *Lodouico* se præsentauerunt, luctuosa ei damna nunciantes. Quibus ipse subsannando ait, quòd per eorum fugam socij eorum capti fuerunt: quia si ipsi in prælio remansissent, & se forte & socios suos à captione & periculo liberassent. Credendū est itaque confusionem hanc

1217. A *Lodouico* ac Baronibus *Angliæ*, iufto Dei iudicio accidiffe; qui iam ferè per biennium in fententia excommunicationis inueterati, nifi per diuinam plecterentor feueritatem, dicerent homines *in cordibus fuis*, *Non eft Deus*: & fic non inueniretur qui faceret bonum, nec etiam effet vfque ad vnum.

Mors Innocentij Papæ

EOdem anno, Papa *Innocentius*, poftquàm fediffet annos octodecim, menfes quinque, & dies quatuor, xvij. Calen. Augufti, humanæ naturæ debitum foluit. Cui fuccedens *Honorius*, qui B *Cincius* anteà dicebatur, fedit in cathedra *Romana* annos decem, menfes feptem, & nouendecim dies.

Lodouicus pro fubfidio militum ad patrem mittit.

EOdem tempore, *Lodouicus* de infortunio quod fibi apud *Lincolniam* acciderat, prolapfus in defperationem, ne propofitum fuum ad effectum perduceret; exquifito vfus confilio, nuncios fuos ad patrem fuum & vxorem fuam dominam *Blancam* deftinauit; proponens eis *damna irreparabilia, quæ fibi apud* Lincolniam *&* *Baronibus* Angliæ *contigerant; quæ magis à Deo, quàm hominibus fibi debuit* C *irrogata. Rex namque* Anglorum *adeo iam inualuit, quòd in manu armata omnes prouincias circa vrbem* Londinenfem *perluftrans; exitum ciuitatis prædicta fibi & fuis complicibus iam præclufit. Deficiunt præterea nobis (ait) & noftris in vrbe omnium vtenfilium genera, quæ etiam fi abundarent in ciuitate, non habemus vnde illa emamus. Quocirca vobis fignifico, quòd nec habeo facultatem refiftendi, nec ab* Anglia *recedendi; nifi mihi prouideatis potenter in fubfidio militari.* Cumque ad patrem de filio, & ad vxorem de marito talia peruenissent; doluerunt valdè illum in tali articulo effe D conftitutum. Rex autem *Franciæ* cùm hæc audiffet, ait: Noone adhuc viuit *Willelmus Marefchallus*? & dictum eft, Imò. Et Rex: Non ergo timeo de filio meo. Vnde *Willelmus Marefchallus* poft hęc femper notatus fuit de proditione. Et quoniam Rex timuit filio excommunicato opem ferre, velut qui multoties de coofenfu filij fuerat acriter increpatus à Papa fummam oegotij impofuit vxori *Lodouici*. Quæ non fegniter rem fibi impofitam exequens; milites trecentos ftrenuos, & in rebus E militaribus benè paratos, in fubfidium viri fui, cum multa armatorum manu, tranfmittit. Sed hæc omnia Regem *Anglorum* latêre non poterant, qui iam viribus refumptis, com ingenti exercitu Auftralia maris littora occupauerat: & vrbem *Londonienfem* iam decreuerat obfidione vallare. Affignauit ergo Rex de confilio *Marefchalli*, *Philippum* de *Albeneio*, & *Iohannem Marefchallum* fimul cum quinque portubus; & aliis armatis multis, qui femitas maris folerter fpeculantes, *Francorum* explorarent & præpedirent aduentum.

F Igitur in die Apoftoli Sancti *Bartholomęi*, claffis *Francorum Euftachio* monacho, viro flagitiofiffimo commiffa eft: vt eam fub faluo conductu ad vrbem *Londoniarum* conduceret, & integram *Lodouico* præfentaret. Ingreffi itaque mare milites fupradicti, habuerunt à tergo flatum turgidum, qui eos verfus *Angliam* vehemenoter vrgebat, fed infidias paratas fibi penitùs ignorabant. Cum itaque rapido volatu mnltam maris viam emenfi fuiffent, pyratæ regis *Angliæ* ex obliquo venientes, recenfentes in parte aduerfa naues quater viginti ma- G gnas, & plures de minoribus & galeis armatis bene timuerunt bellum conferere nauale cum nauibus paucis, quæ inter galeas & naues alias numerum quadragenarium non exceffetunt, computatis omoibus. Sed taodem de cafu, qoi apud *Lincolniam* acciderat, in quo pauci de multis triumpharunt, animati, audacter à tergo irruerunt in hoftes. Quod cum *Francigenæ* cogoouerunt, ad arma profiliunt: & hoftibus viriliter, licet non vtiliter, reftiterunt. *Philippus* quoque de *Albeneio*, & baliftarij cum fagittariis, inter *Francos* tela mortifera dirigentes; innumeram ex obftantibus, in breui ftragem fecerunt. Habuerunt prætereà galeias ferro roftratas, quibus naues aduerfariorum perforantes, multos in momento fubmerfe runt. Calcem quoque viuam, & in puluerem fubtilem redactam, in altum proiicientes, vento illam ferente, *Francorum* oculos excæcauerunt. Fit grauiffimus inter partes conflictus: fed pars *Francorum*, quorum vfus non fuerat prælium nauale conferere, in breui erat funditùs infirmata. Nam ab *Anglis* bellatoribus & in marino prælio eruditis, telis coofodiebantur & fagittis, lanceis perfudiebaotur, cultellis iugulabantor, gladiis trucidabantur, nauibus perforatis mergebantur, calce cæcabantur, fpes auxilij & & fuccurfus penitùs euacuabatur, fuga non patebat: vnde multi, ne caperentur ab hoftibus viui, fefe fponte in maris fluctibus proiecerunt, eligentes potiùs mori, quàm arbitrio & voluntate aduerfariorom tractari, fecundum illud Senecæ: *Arbitrio inimici mori, eft bis mori.* Omnibus igitur fubiugatis, qui viui remanferant ex nobilioribus *Francigenis*, victores *Angli* naues omoes viribus obtentas, funibus colligabant atque eum lætiffima victoria verfus *Doueram* æquora fulcantes, Deum in fuis operibus collaudabant. Videntes ergo milites caftelli inopinatam Dei virtutem, exierunt obuiam venientibus *Anglis*: atque *Gallos* infœlices vinculis arctioribus conftrioxerunt. Inter cæteros autem, de fuodo & fentina cuiufdam nauis extractus eft diu quæfitus, & moltum defideratus *Euftachius* monachus proditor Regis *Angliæ*, & pirata nequiffimus. Qui cùm fe deprehenfum cognouiffet, obtulit pro vita fua & membris inæftimabilem pecuniæ quantitatem: & quòd de cætero fub Rege *Anglorum* fideliter militaret. Quem arripiens *Richardus*, filius Regis *Iohannis* nothus, ait: Nunquam de cætero falfis tuis promiffionibus quenquam in hoc fæculo feduces proditor nequiffime; & fic educto gladio, caput eius amputauit. Spolia itaque oauium in auro, argento, pannis fericis, & armis, collegerunt regales miniftri. Atque prifonibus faluo deputatis, fignificauit Regi *Philippus* de *Albeneio* quæ gefta fuerant: qui pro victoria fibi cœlitus conceffa, Dominum glorificauit, qui in rebus humanis difponeodis, femper eft vbique mirabilis. Huius autem rei euentus, cum ad *Lodouici* notitiam perueniffet, multo fortius doluit, quàm de infortunio fibi apud *Lincolniam* irrogato.

Euftachius monachus capitur.

MArefchallus igitur Regis & regni rector, congregauit exercitum grandem militum, pariter & clientum, atque in fortitudine graui ad vrbem *Londonienfem* fe conferens obfedit eam per gyrum, id eft, per terram fimul & aquam. Omneque inclufis victualium genus fubtrahens, ad deditionem eos compellere fatagebat. At *Lodouicus* in arcto pofitus, fignificauit Legato pariter & Marefchallo, quod ipfe voluit confilio eorum in omnibus obedire: ita tamen, quòd faluo honore fuo, & fine fuorum fcandalo, pacem congruam prouiderent. At illi, in qoibus totum pendebat negotium, & qui *Lodouici* liberationem fupra modum defiderabant, pro corona *Franciæ*, quàm etiam læfi & irati noo poffunt odiffe, quandam pacis formam in fcripto redactam, ei remiferunt. Cui fi confentire vellet, ipfi prouiderent, & ad hoc fefe obligarent, quod liberum fibi ac fuis omnibus imprifiis ab *Anglia* facerent habere receffum ac conductum, cum multi tamen huic mifericordiæ effent

Concordant Rex Henricus & Lodouicus inuicem.

12.7. sent toto & auido conamine contradictores manifesti: sin minùs, ipsi subuersionem ipsius & scandalum omnibus modis ad posse procurarent. Hác autem pacis formam, cùm *Lodouicus* & eius consiliarij inspexissent, placuit valdè eis ab *Anglia* recedere; vbi sibi videbatur dulciùs commorari. Mandauit itaque *Lodouicus* Legato & magno Mareschallo, vt diem certum prouiderent & locum, vbi hæc prætaxata possint celeriter ad effectũ perduci. Partibus autem in hoc consentientibus conuenerunt ad colloquium prope villam de *Stanes*, iuxta flumen *Thamisiæ*, in quadam insula, ad pacem reformandam Rex *Henricus* cum Legato & magno Mareschallo & aliis multis ex vna parte; *Lodouicus* cum Baronibus & aliis imprisiis suis ex altera: vbi diuina cooperante gratia, in subscriptam pacis formam communiter consenserunt, tertio Idus Septembris.

Forma pacis inter Regem Henricum & Lodouicum, & de pœnis excommunicatorum.

IVrauit in primis *Lodouicus* & omnes excommunicati & imprisij eius cùm eo, tactis sacrosanctis Euangeliis, quòd starent iudicio sanctæ Ecclesiæ; & quòd de cætero fideles erunt Domino Papæ & Ecclesiæ *Romanæ*. Iurauit etiam, quòd incontinenti recederet cum omnibus suis de regno *Angliæ*; nunquam in vita sua malo animo reuersurus. Et quod pro posse suo patrem suum *Philippum* induceret, vt *Henrico Anglorum* Regi redderet omnia iura sua in partibus transmarinis, & cùm Rex foret, ipse in pace dimitteret. Iurauit insuper, quòd omnia castra cum terris omnibus, quas ipse & sui per guerram occupauerant in regno *Angliæ*, Regi & suis redderet incontinenti. Rex autem *Anglorum*, tactis sacrosanctis Euangeliis, iurauit cum Legato & Mareschallo, quod redderetur Baronibus *Angliæ* & aliis omnibus de Regno; omnia iura & hæreditates suas, cum omnibus libertatibus antè petitis; pro quibus discordia fuit exorta inter *Iohannem* Regem *Anglorum* & Barones. Nec nocumentum vel opprobrium obijceretur hinc vel inde, his qui huic vel alij adhæsissent. Insuper prisones omnes, qui ante hanc pacem prouisam se redemerant, & suæ redemptionis iam suis creditoribus soluerant, quod solutum est non reddatur eis: sed siquid superfuerit ad soluendum, debitori penitùs relaxetur. Prisones vniuersi, qui apud *Lincolniam* capti erant, vel in prælio nauali apud *Douram* siue in parte Regis, siue in parte *Lodouici*; vbicunque, statim sine omni difficultate & sine omni redemptione & censu liberarentur. Et his ita gestis, absolutus est *Lodouicus* cum omnibus sectatoribus suis, seruata Ecclesiæ forma. Ac deinde singuli ruentes in pacis osculum, tristem lætitiam sub fraudis prætextu plurimi palliabant. Quo facto, *Lodouicus Londonias* reuersus est; vbi præ nimia à ciuibus paupertate, quinque millia librarum sterlingorum mutuo accipiens, sub conductu magni Mareschalli ad mare cum festinatione peruenit; & cum opprobrio sempiterno ad *Gallias* transfretauit. Ab hoc quoque absolutionis & pacis beneficio, excepti fuerunt Episcopi, Abbates, Priores, Canonici sæculares, & clerici multi, qui *Lodouico* ac Baronibus consilium præstiterant & fauorem; & maximè magister *Simon* de *Langetuna*, cum magistro *Geruasio* de *Hobrugge*: qui in tanta obstinatione diu perstiterant, vt *Lodouico* & Baronibus excommunicatis, diuina facerent celebrare mysteria à presbyteris excommunicatis: vnde ab omnibus beneficiis spoliati à Legato, *Romam* ire compulsi sunt. Nam illico post recessum *Lodouici* ab *Anglia*, Legatus misit inquisitores per omnes *Angliæ* prouincias, qui quoscunque de consensu etiam leuissimo culpabiles inuenerunt, cuiuscunque essent ordinis vel dignitatis, suspensos miserunt ad Legatum; & ab omni beneficio spoliatos, qui illorum beneficia suis clericis abundanter distribuit, atque de damnis aliorum suos omnes diuites fecit. 1218. *Hugo* quoque *Lincolniensis* Episcopus in *Angliam* veniens, mille marcas pro Episcopatu suo recuperando ad opus Domini Papæ, & centum marcas Legato de probata pecunia numerauit. Cuius exemplum multi tam Episcopi quàm viri religiosi insequuti, sumptibus nimis damnosis, gratiam sibi reconciliabant Legati. Clericorum quoque & Canonicorum sæcularium vbique haustu tam immoderato loculos euacuauit; metens quod non seminauit, vt ex multis portionibus vnum grandem aceruum cumularet.

Colonienses & Frisonenses ad terram sanctam accingunt.

CIrca dies istos facta est motio maxima ex *Coloniensium* & *Frisonum* prouinciis virorum fortiũ & bellatorum, qui à principio prædicationis crucis, post generale Concilium, trecentas naues magno studio fabricatas ingressi sunt, vt vota suæ peregrinationis exoluerent Crucifixo. Qui sulcantes æquora velis parentibus, maior pars eorum cum magna bellatorum virtute applicuit *Lisseboniam*: vbi inter eos orta est dissensio in obsidione cuiusdam castri fortissimi, quod *Alchacer* nuncupatur, quibusdam procedere cupientibus, aliis ibidem volentibus hyemare. Sicque classe diuisa, pars apud *Caietam* & *Cornetum* hyemauit, & pars altera duos habens Capitaneos, W -lmum scilicet *Hollandiæ* Ducem, & omitem de *Weiz Georgium*, *Alchaciam* obsedit. Qui cùm adhuc in obsidione essent, congregata est contra eos *Saracenorum* maxima multitudo. Contra quam fideles viriliter decertantes, virtute diuina vicerunt illam infidelium multitudinem. Rex ibi vnus Paganorum occisus est, & multi trucidati; atque in captiuitatem adducti. Castellum vero tandem per *Teuthonicos* captum est, & à *Christianis* possessum.

Obsidio castelli de Neuuerk.

ANno Gratiæ M.CCVIII. Rex *Henricus* ad Natale Domini fuit apud *Northantonã*; *Falcasio* Regiæ festiuitati necessaria omnia administrãte. Erãt autem his diebus multi in A ..., quibus tempore belli præteriti dulcissimum fuerat de rapinis vixisse: vnde post pacem denunciatam, & omnibus concessam, non potuerunt prurientes manus à præda cohibere. Horum autem principales fuerunt incentores Willie'mus Comes *Albemarliæ*, *Falcasius* cum suis Castellanis, *Robertus* de *Veteri* ponte, *Brihennus* de *Insula*, *Hugo* de *Balliuel*, *Philippus Marc*, & *Robertus* de *Gangi*, cum aliis multis, qui castella quorundam Episcoporum ac magnatum cum terris & possessionibus, contra Regis prohibitionem & illorum voluntatem, detinere præsumpserunt. Inter quos *Robertus* de *Gangi*, post multas Regis admonitiones, castellum de *Neuuerk* cum villa tota & pertinentiis multis, quæ ad ius *Hugonis Lincolniensis* Episcopi spectabant, ei reddere contradixit. Ex qua re magnus Mareschallus versus in indignationem; iubente Rege, grandem exercitum congregauit; atque eodem Rege comitante ad castellum prædictum, hostiliter accessit. Et cùm tandem appropinquassent ad castellum, præmiserunt armatos, vt inclusis exitum præcluderent; ne sicut fieri solet, exeuntes villam, iniectis ignibus concremarent. Quos cùm *Robertus* eiusque commilitones venire cognouissent, exierunt cum impetu de castello; sed ab irruentibus in eos militibus Regis compulsi sunt denuo in castellum redire. Vbi *Willelmus* de *Dina*, miles de familia *Hugonis Lincolniensis* Episcopi dum eis castellum ingredientibus instaret, interfectus est & plures alij vulnerati. Ex quo facto Rex & Mareschallus perturbati, iusserunt machinas collocari in gyrum castelli; vt mu-

1229. Die tandem *B. Bartholomæi*, quæ tunc feria sexta erat, cùm *Nilus* vehementer inundasset, & aquarum impetus negotium plurimùm impedisset, cum multa licèt difficultate & periculo, instrumentum trahebatur ad turrim. Nauis autem huius machinæ socia velificando processit. Patriarcha & clerus nudis pedibus ambulabant per littora, Domino supplicantes. Cùm verò ad turrim peruentum fuisset, duplex illa compositio ad littus Occidentale côuerti non poterat, sed ascendêdo directè ad plagam Aquilonarem applicabatur, funibus tandem & anchoris fixa manebat, licèt vis aquarum inundantium illum repellere moliretur. Quod cùm cognouissent *Saraceni*, machinas sex erexerunt super turres ciuitatis, ad instrumentum illud concutiendum: sed vna cæteris perniciosior, post paucos ictus confracta quieuit. Nec tamen cessauerunt, sed sine intermissione emittere cœperunt crebros lapides & damnosos. Nec in minori periculo prior nauis, huius machinæ socia, ad pedem turris substitit collocata. Nam ignis *Græcus* de turri eminùs proiectus, fulminis instar veniens pauorem non minimum fidelibus incussit: sed per liquorem acetosum & sabulum, & cætera extinctoria est subuentum. Tunc facto insultu acerrimo ab his qui instrumentum regebant supradictum, iacebat Patriarcha ante lignum Crucis prostratus in terram; stánsque clerus nudis pedibus clamauit in cœlum. Inimici crucis & turris defensores, extensis lanceis anteriorem scalæ partem asperserunt oleo; ac deinde ignem Græcum adhibentes, suo pondere caput scalæ depresserunt, ita vt pons tornatilis fronti turris appositus, inclinaretur deorsum. Signifer Ducis *Austriæ* de scala corruit, & *Pagani* vexillum Ducis cum irrisione tulerunt; se vicisse existimantes, vociferati sunt clamore nimio, aërem verberando. *Christiani* verò hoc viso, ad supplicationem se prosternunt; complosísque manibus, Dominum inuocare non cessant. Ad hanc autem populi *Christiani* deuotionem & manuum in cœlum eleuationem; leuauit scalam diuina pietas, ignémque accêsum fidelium lachrymæ extinxerunt. Et sicut fideles crucifixi viribus resumptis cum defensoribus turris lanceis, gladiis, clauis, sagittis, aliisque bellicis instrumentis viriliter pugnauerunt: iuuenis quidam *Leodiensis* diœcesis, in militia expertus, turrim priùs ascendit. *Friso* quidam iuuenculus turrim ascendens, flagellum ferreum tenebat tale, quali granum excuti solet, sed ad pugnandum paratum. Vnde fortiter trans murum ad dextram percutiens, hostes fidei & ad lænam, quendam *Saracenum* croceum *Soldani* ferentem signum, strauit, & vexillum tulit. Ac deinde alij post alios ascendentes, hostes resistentes senserunt durissimos & crudeles. *Paganis* tandem superatis, post fletum & gemitum, gaudium successit fidelibus ac triumphus. Nam multi *Saracenorum* turris angustiam non valentes perferre, per fenestras præcipites euadere cupiebât; quorum multi submersi perierunt, flumen ebibere non valentes: ad centum quoque ex eis viui capti sunt, & ad redemptionem reseruati. Tunc *Saraceni*, qui in interioribus sese receperant turribus, igne supposito, superficiem turris combusserunt. Vnde *Christiani* victores, calorem sustinere non valentes, regressi sunt super scalam: ac deinde pontem, qui in inferiori operis parte præparatus fuerat, demiserunt *Christi* milites vsque ad pedem turris, aquis profundis & vndique circumfluentibus angustum. Sed malleis ferreis ianuam turris aggressi sunt fideles, defendentibus eam intrinsecùs *Saracenis*. Stabat interim opus immobile Turri adhærens: sed asseres scalæ pro parte discussi fuerunt. Ambitus tamen operis machinarum ictibus multis perforatus in locis, ab hora nona sextæ feriæ vsque ad horam decimam sequentis immobile perseuerabat. Tandem *Saracenis* in defensione turris omninò deficientibus, colloquium de pace petebant; ac sese sub pactione vitæ Duci *Austriæ* reddiderunt. Capta itaque turri, munierunt eam fideles victualibus & armatis, sperantes de cæterò vt similiter ciuitatem sibi subiugarent. 1219.

Mors Saphadini, & destructio murorum Hierusalem

POst captam itaque turrim in *Nilo* flumine sitam, *Saphadinus* dierum malorum inueteratus, fratruelúmque suorum exhæredator, ac Regni *Asiæ* vsurpator nequissimus, dolore cordis, vt asseritur, tactus intrinsecùs, mortuus est, & sepultus in inferno. Cui successit filius eius *Coradinus*, vir crudelis & sæuus, qui ob vltionem obsidionis *Damiatæ Hierusalem* famosissimam ciuitatem foris & intùs destruens, muros eius & turres omnes, præter templum domini & turrim *Dauid*, in aceruos redegit. De sepulchro quoque Domini glorioso destruendo, consilium habuerunt *Saraceni*. Quod per literas comminati sunt, quas ciuibus *Damiatæ* ad eorum solatium transmiserunt. Veruntamen propter tanti loci reuerentiam, nemo eorum manum apponere præsumpsit. Nam in *Alchorano* libro Legis eorum scriptum habetur, *Iesum Christum dominum nostrum de* Maria *Virgine fuisse conceptum & natum, quem sine peccato vixisse inter homines, Prophetámque & plusquàm Prophetam esse profitentur. Cæcos enim illuminasse, leprosos mundasse, & mortuos suscitasse astruunt. Verùm quoque asserunt eum ad cœlum ascendisse.* Vnde quando tempore treugarum, Sapientes eorum *Hierusalem* ascendebant, & postulabant sibi codices Euangeliorum exhiberi, deosculabantur ac mirabantur eos propter munditiam, quam Christus docuit: Et præcipuè propter Euangelium *Lucæ*, *Missus est Gabriel:* quod sæpiùs retractant & repetunt literati eorum. Lex autem illorum, quam Diabolo dictante, ministerio *Sergij* monachi apostatæ & hæretici, *Mahometus Arabicè* scriptam *Saracenis* dedit & docuit, à gladio cœpit, per gladium tenetur, & in gladio terminatur. Iste *Mahometus* illiteratus fuit, sicut ipse in *Alchorano* suo testatur: qui quæ prænominatus hæreticus dictauit, ipse prædicauit. Et quia potens erat, & *Arabum* Princeps, per comminationes suas legem statuit obseruari. Luxuriosus autem fuit & bellicosus, & ideò de immunditia & vanitate legem dedit, quam carnaliter viuentes in partem voluptatis obseruant: & sicut legem *Christi* veritas & munditia muniunt; ita errorem ipsorum timor mundanus & humanus, voluptásque carnalis extollunt.

Pelagij, & aliorum peregrinorum apud Damiatam aduentus.

SVbiugata igitur, vt dictum est, turri *Damiatæ*: venerunt ad passagium sanctæ Crucis, quod tunc instabat, de diuersis mundi partibus peregrini multi. Inter quos venerunt *Pelagius Albanensis* Episcopus, & Apostolicæ sedis Legatus; cum magistro *Roberto* de *Curcum*, & *Romanis* multis. Venerunt & Episcopi multi cum Comite *Niuernensi*; qui imminente periculo, cum *Christianis* non periculo recessit. Venit etiam temporis vir illustris Comes *Cestrensis Ranulphus* de regno *Angliæ*, cum Comitibus *Saero Wintoniensi* & *Willielmo Arundelensi*, & Baronibus *Roberto filio Walteri*, *Iohanne* Constabulario *Cestriæ*, *Willielmo* de *Harecurt* cum sequela multa: & *Oliuerio* filio Regis *Angliæ* Venerunt & Comites de *Marchia* & *Barri* cum filio suo. *Willielmus* de *Carnoto*, *Iterius* de *Tocce*, & *Henricus* de *Vrsone*, & aliis multis.

S

1219. *Soldano* militauerat, stans in ripa fluminis, *Gallica* lingua clamare cœpit: *Quid moramini? quid trepidatis? Soldanus recessit.* Et hoc dicto, se recipi in *Christianorum* nauiculam postulauit. Sicque fidem faciens, illos ad transitum fluminis animabat. Et summo diluculo, cùm inchoatum esset Missæ officium, *Gaudeamus omnes in Domino*, per oratoria *Christianorum* nunciata sunt hæc Regi & Legato. Itaque fugientibus *Saracenis*, *Christiani* absque sanguinis effusione & omni impedimento flumen transierunt. Sed adeò limosa & aquis profundioribus difficilis fuit ad applicandum terra hostilis, vt vix eam equi ascendere potuissent. *Templary* autem præuij in ascensu, prospero cursu ad ciuitatem festinauerunt: sternentes perfidos, qui audacter de portis egressi, *Christicolis* venientibus occurrerunt. Sed illis in ciuitatem redire compulsis, exercitus *Christi* tentoria *Soldani* occupauit; ac spolia fugientium Paganorum. Targias multas, & galeias, cum barbotis & nauibus alijs, quæ infra *Casale* vsque ad ciuitatem inueniebantur, *Christicolæ* rapuerunt. Vnde perfidorum multitudo, relictis vxoribus ac paruulis, propter fidelium inopinatum transitum, de *Damiata* fugerunt. Deinde per gyrum *Damiata* obsessa est; exercitu exercitui per pontis compositionem continuato, vtramque ripam fluminis contingentem.

Impetus Saracenorum in Christianos.

Ciuitate itaque obsidione vallata, hostes fidei, resumptis viribus, cum *Soldano* & *Alapenis*, ac multitudine copiosa, locum occupant; per quem fideles transitum fecerant insperatum. Et nisi per consilium diuinum & auxilium, prima castra, quæ erant inter mare & fluuium, retenta fuissent, & maximè per probitatem *Teutonicorum*; negotium *Christi* magnum periculum incurrisset. Nam pleni anfractibus *Saraceni*, ad tantam proruperunt temeritatem; vt diluculo die Sabbati ante Dominicam quam cantatur, *Oculi mei semper ad Dominum*, fidelibus ignorantibus, cum multitudine graui bellatorum, vsque ad fossatum suum sese præcipitârunt; sed peditum illorum & equitum fuerunt probitate repulsi. Fecerant enim *Christiani* fossatum à tergo suo latum satis & altum ad cautelam: vt si fortè hostes fidei impetum facere vellent in eos, huius fossati præsidio munirentur.

Alius Saracenorum impetus.

IN die iterum Palmarum, inimici Crucis, collecto innumerabili exercitu, ac nimis terribili; fossatum vndique fidelium inuaserunt, & præcipuè pontem *Templariorum* Ducis *Austriæ*, quem ipsi cum *Teutonicis* viriliter defendere studuerunt. Sed illi cum electis militibus suis, ab equis descendentes; cum *Christianis* atrociter pugnauerunt. Ceciderunt hinc inde mortui & vulnerati multi: sed tandem adeò præualuerunt increduli, quòd pontem ascendentes, partem eius combusserunt. Tunc Dux *Austriæ* præcepit suis, vt sese retrahentes, hostibus darent ingressum: sed illi ingredi non audebant. Mulieres quoque bellatoribus *Christianis*, aquam, vinum, panem, & lapides ministrabant. Sacerdotes verò orationi insistebant, Dominum orãtes, & sauciatorum vulnera alligantes. In ipso die sancto, non est *Christianis* spatium datum alias gestandi palmas; quàm balistas, arcus, lanceas, gladios, clypeos & sagittas. Adeò enim instabant inimici eorum atrociter, studio liberandæ ciuitatis; quòd ab ortu solis vsque ad horam diei decimam, fidelibus requiem non darent. Sed tandem fatigati, sese cum damno maximo de loco certaminis retraxerunt. In festo iterum Dominicæ ascensionis, more solito, per terram & aquas irruentes perfidi in *Christianos*, ac multoties illos attentantes; præualere non potuerunt. Sed prope castra eos prouocantes, mutuò adinuicem damna pertulerunt. 1219.

Tertium impetus Saracenorum.

COllegerunt denique hostes fidei pridiè Calendarum Augusti, omnes quas poterant habere copias bellatorum. Qui post diutinos assultus contra fossatum, & contra militiam *Templi*, tandem transeuntes, ac violenter licias dirumpentes, pedites *Christianorum* in fugam verterunt: ita quidem, vt vniuerso exercitui periculum immineret. Milites, equites simul & pedites, ter conati sunt ipsos à fossato repellere, sed nihil profecerunt. Clamor exortus est insultantium *Paganorum*, aucta est timiditas *Christianorum*. Sed spiritus consilij & fortitudinis, *Templarios* animauit. Nam Magister *Templi* cum Mareschallo cæterisque fratribus, per exitum satis angustum aperto facto; viriliter incredulos conuertit in fugam. Dominus *Teutonicorum*, & *Frisones*, Comites & Barones, atque ex diuersis nationibus milites, videntes *Templi* militiam in periculo, per exitus sibi expositos illis in auxilium proruperunt. Tunc pedites perfidorum, proiectis clipeis, truncabantur ad centum, præter illos qui in fossato præcipites perierunt. Deinde peditibus *Christianis* egressis, per modicum spatium sese subtraxerunt hostes. Acies hinc inde substiterunt armatæ, donec crepusculum vespertinum certamen diremit. *Saraceni* priùs recesserunt. Occisorum corpora iacebant iuxta fossatum multa, præter illos qui sauciati lethaliter ad castra sunt reducti. Pauci de fidelibus per virtutem Dei, & *Templariorum* audaciam, perempti fuerunt, & captiui. Dum hæc agerentur ibidem, combusta sunt ferè omnia instrumenta fidelium, quæ erecta erant contra ciuitatem, à defensoribus eius, præter scalas, in magnum *Christianorum* detrimentum. Post has igitur factas à *Soldano* inuasiones, non est ausus congredi cum *Christianis*: sed non longè ab obsidione, fixis tentoriis, in insidiis permanebat.

Prælium campestre inter Christianos & Saracenos commissum.

EXercitus autem *Christi*, cùm diutiùs vsu petrariarum & trebuculorum, aliarúmque machinarum, muros ciuitatis subuertere laborasset, nec quicquam profecisset, à prudentioribus populi perspicuè deprehensum, & veraciter est intellectum, non nisi sola virtute diuina *Damiatam* fore capiendam: vnde inter multos surrexit murmuratio in castris, communibus exigentibus peccatis, & discordiæ fomentis. Nam quorundam fuit præsumptio, vt cum *Soldano*, qui non longè à *Christianorum* fixis tentoriis manebat in insidiis, campestre prælium consererent, vt eo subiugato, cum ipso subiugarent & *Damiatam*. E contrario consilium Regis *Hierusalem* erat, & multorum cum eo, vt obsidio tam diu agerentur incœpta, quousque vel virtute diuina, vel etiam fame inclusi deficerent. Nã quicunque per posticũ, vel de muris ciuitatis præcipites euadebant, inflati & fame afflicti, conciuium suorum euidenter angustiam iudicabant. Sed illis tandem præualentibus, qui decreuerant immutabiliter cum *Soldano* certamen inire, in die decollationis sancti *Iohannis Baptistæ* ad castra *Babyloniorum* ita, licèt discordes, confluebant, vt vix inuenirentur viri, qui in obsidione vrbis remanerent. Tandem inter mare & flumen, vbi dulcis aqua reperiri non poterat ad bibendum, proficiscentes, inuenerunt hostes fidei in tentoriis commorantes: sed ipsi papilionibus sublatis, fugam simulabant. Et cùm à fidelibus processum fuisset adeò, quòd appareret aduersarios nolle directa frõte cõfligere, Capitanei fidelis populi longũ inierunt consiliũ, vtrùm procederent, an redirent. Discors inter eos fuit sententia, vnde inter consilia, sine consilio solutæ sunt acies, præ-

1219. ter ordinationem illorum, quos disciplina ligauit & obedientia militaris. Equites Cypri, in dextro cornu constituti, Saracenis incursum à latere facientibus, timiditatem suam ostenderunt. Romani pedites primi fugerunt, & posteà equites ex nationibus diuersis, cum quibusdam Hospitalariis sancti Iohannis. Legatus & Patriarcha, qui Crucem portabat, multùm, sed frustrà, vt resisterent, supplicabant. Æstus Solis vehemens erat, vnde pedites armorum pondere premebantur, calor auxit laborem viæ, & qui secum detulerant vinum, biberunt illud purum, propter aquæ defectum, in angustia sitis: qui post primos fugientes, anhelo cursu terga dederunt, extinctique sine vulneribus corruerunt. Rex verò Hierusalem, cum Templariis, & domo Teutonicorum, & Hospitali sancti Iohannis, de Outhlandia, de VViche, de Saleberge, & Cestria Comitibus, cùmque Waltero Bertoldi, Reginaldo de Ponte, Francigenis, Pisanis, & militibus ex nationibus diuersis, impetum sustinuerunt Paganorum, & pro muro fuerunt fugientibus, quoties illas suas facies ostendebant. Rex verò Hierusalem igne Græco ferè fuit combustus. Capti sunt autem in illo conflictu ex Christianis, Electus Beluacensis, & frater eius Andreas de Nantes, Vicecomes Belli Montis, Walterus Regis Francorum camerarius, ac filius eius Iohannes de Arcis, Henricus de Vlmo; Templarij triginta tres capti sunt vel interfecti, cum Marescallo hospitalis S. Iohannis, & fratribus quibusdam eiusdem domus. Nec domus Teutonicorum absque damno euasit. Sunt præterea alij multi trucidati, & in captiuitatem abducti. Militia autem Templi, quæ in congressione solet esse prima, in regressu fuit vltima: vnde cùm ad fossatum Christianorum nouissima rediret, tamdiu fortis substitit, quousque anteriores intra mœnia fuissent ingressi. Tunc increduli reuersi sunt ad abducendos captiuos suos, & spolia colligenda. Et sicut à perfidis postmodùm didicerunt fideles, quingenta capita Christianorum Soldano præsentata fuerunt. Christianis verò hoc certissimè constat, quòd in præcipua militia sua damna sibi luctuosa sustinuerunt increduli. Vnde Soldanus vnum de captiuis suis ad Christianos mittens, de treuga vel pace tractare cœpit. In quo tractatu reparauerunt fossatum suum eleganter, & alias machinas Christiani.

Quidam peregrinorum ab obsidione Damiatæ recedunt.

NAutæ quidam eo tempore Christianitatis proditores, & cum eis Christiani multi, ante tempus consueti passagij, exercitum Christi in summo periculo reliquerunt. Qui recedentes, Christicolis mœstitiam, Babylonis audaciam contulerunt. Vnde tractatum pacis intermittentes increduli, in vigilia sanctorum Cosmæ & Damiani, & proxima die sequenti, cum galeis & barbotis armatis, per flumen & terram, cum mangonellis, targiis, & [illegible] pro implendo Christianorum fossato, per[illegible]unt eos impetu consueto, & barbarica feritate; multósque fideles hoc subito impetu peremerunt. Sed triumphator in Israël, omnipotens Dominus, castris suis prouidit, misso per mare Sauarico de Malo leone, cum galeiis armatis & bellatoribus multis. Tunc Christiani hoc viso, in illo necessitatis articulo, clamauerunt in cœlum, Deum laudantes, & non trepidantes: sed in prælio hostibus viriliter resistentes, incredulos recedere compulerunt, illius virtute qui saluat sperantes in se.

De calamitate qua afficiebantur Damiatani.

NVnc autem de his quæ in ciuitate gesta sunt, aliquid referamus. Damiata igitur obsidione longa, ferro, fame, & pestilentia grauiter, & vltra quàm credi vel scribi possit, afflicta, in spe sola fidem habuit, quam ciuibus Soldanus promiserat: vt pro eis, si necessitas instaret cum Christianis componeret, vt mortem euadere potuissent. Sed hoc tempore in vrbe tanta fames inualuit, vt vitalis refectio deesset inclusis. Durabilis enim non est annona Ægypti, propter molles glebas in quibus crescit, nisi superiùs circa partes Babyloniæ seruetur per annum. Postremò autem portas suas obstruxerunt increduli, ne aliquis exiret, qui calamitatem eorum fidelibus nunciaret; quia dies afflictionis miseros possederunt. Illis etiam qui foris in exercitu Soldani fideles obsederunt, copia pabuli decrescere cœpit; & ita quidem, quod cætanum vnum xij. bizantiis vendebatur. Inter cætera incommoda, quæ miseri sustinebant diebus ac noctibus, velut Aurisia percussi, oculis apertis nihil videbant. Nilus præterea, qui post festum sancti Iohannis Baptistæ vsque ad exaltationem sanctæ Crucis solet excrescere, & Ægypti planitiem irrigare; hoc anno more solito non ascendit: sed magnam terræ partem siccam relinquens, terram illam nec seminari permisit nec arari. Vnde Soldanus famem timens, amore retinendæ Damiatæ, cum Christianis pacificè componere cogitauit. Auxit autem propositum eius ad compositionem, miraculosa turris subiugatio; & Christianorum constantia præliandi; qui toties cum admodùm pauci fidelibus, omnem Paganismi fortitudinem audacter inuadentes, de prælio turpiter fugauerunt; & multa ex eis millia peremerunt.

Soldanus Regnum Hierosolymitanum obtulit Christianis vt à Damiata recederent.

SOldanus igitur, conuocatis Magnatibus suis & Consiliariis fidelissimis, dum esset in mentis angustia constitutus; coram eis est loquutus hunc in modum. Deus, inquit, Christianorum magnus est, fidelis, & potens in prælio, quod nos comprobauimus omnes; & maximè in hoc instanti articulo, in quo manifestè pugnat contra nos pro inimicis nostris. Et procul dubiò inanis erit actio nostra tota, quamdiu fideles ipsum habebunt placabilem adiutorem. Ecce, imminet captio Damiatæ, quæ clauis est totius Ægypti: quæ si capta fuerit, in maximum nostrum & legis nostræ proueniet detrimentum. Quæ cùm multoties legatur à Christianis obsessa, nunquam tamen legitur subiugata. Vnde nobis vtile reor, vt reddamus Deo Christianorum ea quæ sua fuerunt omnia: ne simul cum suis auferat à nobis quæ nostra esse videntur. Sieque cùm iustus sit, & aliena non concupiscat (si hanc pacem recusarint & æquitatem Christiani, maximè sibi tam honorabilem) prouocabunt Deũ suum in odium sui per concupiscentiam iniquam; & sic superborum aspernator ab eis recedet, habebúntque impugnatorem, quem habuerunt propitium adiutorem. Et licet hoc consilium multis displiceret, missis tamen nunciis Christianis obtulit veram crucem, quæ olim à Saladino capta fuerat: cum captiuis omnibus, qui per regnum Babylonis & Damasci viui poterant reperiri; cum sumptibus necessariis ad reparãdos muros Hierusalem, & ciuitatem in statum pristinum reducendam. Obtulit insuper totaliter Regnum Hierosolymitanum, præter Craccum & montem Regalem; pro quibus retinendis, tributum obtulit, singulis annis videlicet xij. millia bizantiorum, quam diu illa teneret. Sunt autem duo castra hæc in Arabia, septem firmissimas munitiones habẽtia; per quæ negotiatores Paganorum & peregrini Mecham tendentes vel ab illa reuertentes, transire solent. Et qui hæc tenuerit, Hierusalem cum vineis grauiter, & agris lædere valebit. Hanc compositionem esse acceptandam, & vtilem esse Christianitati, rex Hierusalem, Comes Cestrensis, & omnes Francigenæ, cum capitaneis Teutonicorum constanter censuerunt. Nec hoc mirandum est; cum modò miro de pace, quæ priùs ablata fuerat, contenti [illegible] fient

Chri[illegible]

1219. *Christiani*, nisi in sano consilio eius fuisset obuiatum. A Legatus autem, concupiscentia retinendæ ciuitatis ductus, & per eum Patriarcha cum clero vniuerso, huic compositioni sese opponunt, asserentes constanter ante omnia *Damiatam* fore capiendam. Opinio diuersa peperit discordiam, vnde ouoeij *Soldani* læti recesserunt. Cùmque hæc *Soldano* nunciata fuissent, misit clàm multitudinem magnam peditum per palustria ad *Damiatam*, quorum ducenti quadraginta, *Christianis* dormieotibus, B Dominica nocte post festum omnium Sanctorum, licias cotú intrauerunt: sed per clamorem vigilum exercitus, capti sunt, vel interfecti, quos ad centum vel plures numerauerunt ex captiuis.

Captio miraculosa vrbis Damiatæ.

HIs ita gestis, cùm populus *Christianus* ciuitatem *Damiata* acerrimè inuasisset, perspexerunt murorum propugnacula omni carere defensore, vnde cum festinatione scalis ad murum applicatis, ciuitatem certatim intrauerunt fideles. Sicque Saluatore mundi procurante, Nonis Nouembris capta est *Damiata*, sine defensione, absque C tumultu & violenta deprædatione, vt soli filio Dei victoria ascribatur. Et cùm caperetur ciuitas in oculis regis *Babylonis*, non fuit ausus more solito *Christianos* aggredi, sed confusus aufugiens, propria castra combussit. *Christo* itaque duce, milites *Christi Damiatam* ingressi, plateas inuenerunt stratas cadaueribus mortuorum, ex quibus eis occurrit fœtor intolerabilis, & miserabilis humanitatis aspectus. Mortui viuos interfecerunt. Vir & vxor, pater & filius, dominus & seruus mutuis D fœtoribus perierunt. Nec solùm plateæ ciuitatis mortuis erant plenæ, quia in ædificiis & cubiculis iacebant defuncti. Iuuenes & paruuli petierunt panem, sed non erat qui frangeret eis. Infantes ad vbera matrum pendentes, inter amplexus morientum oscitabant. Diuites delicati inter aceruos tritici fame perierunt. Octoginta millia à tempore obsidionis perierunt in vrbe: exceptis illis quos sanos vel languidos inuenerunt fideles, qui ad tria millia & ampliùs oumerabantur. Ex his E autem trecenti nobiliores, ad redemptionem captiuorum suorum viui reseruantur à populo *Christiano*: præter baptizatos, qui crediderunt in *Christum*. Hæc ciuitas primò à *Græcis* obsessa legitur, qui in eius captione defecerunt. Secundò obsessa fuit à *Latinis*, sub *Amalrico* Rege *Hierosolymorum*, sed minimè profecerunt. Hac tertia vice tradidit eam seruis suis, Rex regum & Dominus dominantium, *Iesus Christus* Dominus noster, qui viuit & regnat in secula seculorum.

Spolia inæstimabilia.

F INuenerunt autem in ciuitate fideles aurum & argentum multum nimis; pannos sericos, vestes pretiosas, cum ornatu sæculari, & varia supellectili in abundantia magna valdè. In commune iurauerunt omnes, quòd asportata de ciuitate spolia redderentur, inter victores æqualiter diuidenda. Hoc etiam sub anathemate præceptum fuit à Legato; sed concupiscentia oculorum multos fures fecit. Perceperunt autem ad vtilitatem Reipublicæ magnam partem diuitiarum *Ægypti*, in auro & argento, perlis, pomis, G ambre, filis aoreis, philacteriis, & panois pretiosis; quæ distribota sunt per exercitum Domini cum annona in ciuitate reperta. Episcopus *Achonensis* paruulos omnes, qui in vrbe reperti sunt viui, baptizauit; soluens ex ea Deo primitias animarum. Legatus quoque de maxima *Mahomeria* ciuitatis, fecit Ecclesiam in honorem Beatæ Virginis *Mariæ* & omnium Apostolorum; ad gloriam & exaltationem fidei *Christianæ*, & sanctæ *Trinitatis*. Ciuitas autem *Damiata*, præter naturalem loci situm, quo munitur, triplici muro cingitur; habens extrinsecùs murum humilem ad custodiam fossati exterioris, secundum altiorem; ac tertium secundo eminentiorem. Murus medius xxviij. turres habet principales, binas vel ternas testudines continentes, quæ omnes integræ remanserunt præter vnam; quæ crebris ictibus trebuculi Templariorum aliquantulùm concussa fuit. Voluit enim Deus integram tradere eam seruis suis, vt clauem & antemurale totius terræ *Ægypti*. Sita est autem ciuitas inter *Ramasse* & campum *Taphneos* in terra *Gosen*; vt conuertere possunt *Christiani*, pascualis est, quam filij *Israel* tempore famis petierunt à *Pharaone*; sicut legitur in veteri Testamento.

1219. *Situs & fortitudo ciuitatis Damiatæ.*

Continuatio de Terra sancta.

CApta igitur *Damiata*, missi sunt exploratores, ad virorum mille, in festo sancti *Clementis*, in nauiculis per paruum flumen, quod *Taphnis* appellatur: vt de castellulis & villis victualia quærerent, & situs locorum diligentiùs explorarent. Cùm autem appropinquassent ad castrum quoddam de nomine fluminis appellatum, *Saraceni* qui in eius præsidio erant, visis *Christianis*, existimabant exercitum totum aduenire: vnde portis obseratis fugerunt, *Christiani* verò *Castellum* ibi solùm Capitaneum inuenientes, castrum alacriter intrauerunt. Testati sunt fideles reuersi, se nunquam in plano castellum fortius inspexisse. Habet enim turres septem fortissimas, & desuper testudines per gyrum; duplici fossato cingitur, & vtroque murato, habens antemurale. Lacus se diffundunt in latum per circuitum, vnde in hyeme aditus equitibus difficilis est; atque in æstate adeò impossibilis, vt nunquam per obsidionem à quolibet caperetur. Lacus ille valdè piscosus est: nam de piscariis eius quatuor millia marcarum *Soldano* annis singulis soluebantur. Auibus abundat & salinis. Casalia multa per gyrum seruiebant ei. Nam ciuitas ante castrum olim famosissima fuit, ac maior *Damiata*, sed posteà ruinosa. Hæc est *Taphnis*, cuius campi in Psalmo meminit Propheta *Dauid* & *Isaias*, *Stulti Principes Taphneos*. &c. In hac autem vrbe *Ieremias* dicitur lapidatus; vt habes in veteri Testamento. Distat autem *Taphnis* à *Damiata* itinere vnius diei per mare, versùs terram promissionis: vt facile sit de *Achon* vel de *Damiata* per mare vel per terram præsidium ibidem ponere, & victualia destinare. Damna plurima *Christianis* fecit in obsidione *Damiata*; quando naues ad exercitum accedentes, vel ab eo recedentes, delatæ fuerunt illùc. Nam littus maris ante *Taphnis* arenosum est, & sine portu: sinum autem habet latum, in quo naues deuolutæ recedere non valent absque vento multùm opportuno.

Taphnis.

Eodem tempore, vir nobilis *Ranulphus* Comes *Cestrensis*, postquàm ferè per biennium in seruitio Dei militauerat; cum Legati licentia & benedictione, & totius exercitus fauore, repatriauit. Obiit autem hoc anno *Hugo* de *Maneport*, Episcopus *Herefordensis*, circa Pascha: cui successit *Hugo Foliot*; & consecratur *Cantuariæ* in festo omnium Sanctorum.

Lodouicus à Tholosa cum ignominiosa recedit.

CIrca hæc tempora, *Lodouicus* filius *Philippi* Regis *Francorum* primogenitus; ad instantiam patris sui innumerabilem collegit exercitum, vt hæreticos *Albigenses* impugnaret: veniénsque cum omni multitudine sua ad vrbem *Tholosanam*, cuius habitatores ex diu dicebantur hæretica prauitate fœdari, illam obsidione vallauit. Machinísque igitur per gyrú collocatis, insultus acerrimos crebriùs iterabant. Quod cùm ciues cognouissent, ad defensionem sese præparabant, machinásque contra machinas erigebant. Vbi cùm *Francorum* exercitus diu & inaniter laborasset, facta est

1221. in populo fames valida; quam etiam subsequuta est dira mortalitas, tam hominum quàm equorum. *Simon* quoque Comes *Montis fortis*, qui princeps militiæ erat, ante portam ciuitatis lapide de petraria emisso, in capite percussus; toto contrito corpore, subitò expirauit. Frater quoque eiusdem *Simonis*, in obsidione cuiusdam castri, quod non longè à *Tholosa* distat ad cumulum doloris multorum, lapide similiter ictus, diem clausit extremum. Igitur in exercitu *Lodouici*, vt prædictum est, ingruente fame cum hominum mortalitate & rerum omnium damnosa nimis diminutione: idem *Lodouicus* cum reliquiis populi sui confusus ad *Gallias* remeauit.

Secunda coronatio Regis Henrici.

ANno Domini millesimo ducentesimo vigesimo, Rex *Henricus* fuit ad Natale Domini apud *Merlebergiam*, adhuc sub custodia *Petri VVintoniensis* Episcopi constitutus. Quo etiam anno, coronatus est idem Rex apud *VVestmonasterium*, in die sancto Pentecostes, à *Stephano Cantuariensi* Archiepiscopo, præsente clero & populo totius regni, decimo sexto Calendas Iunij, anno regni sui quinto. Deinde in festo sancti *Barnabæ* Apostoli, conuenerunt ad colloquium apud *Eboracum* Rex *Anglorum Henricus*, & Rex *Scotorum Alexander*: vbi inter eos tractatum est de matrimonio contrahendo inter Regem *Scotiæ*, & *Iohannam* sororem Regis *Angliæ*; atque ibi fœdere confirmato, Rex *Scotorum* ad propria remeauit. Eodem anno consecratus est in *Elyensem* Episcopum, *Iohannes* Abbas de *Fontibus*; apud *VVestmonasterium*, in crastino sanctarum *Perpetuæ* & *Fœlicitatis*.

Canonizatio sancti Hugonis Lincolniensis Episcopi.

EOdem anno & die, sanctus *Hugo Lincolniensis* Episcopus à Papa *Honorio* canonizatus est, & in catalogo sanctorum admissus: facta priùs miraculorum eius inquisitione à *Stephano Cantuariensi* Archiepiscopo, & Abbate de *Fontibus Iohanne*; sicut in hoc sequenti domini Papæ authentico continetur. Honorius *Episcopus, seruus seruorum Dei, dilectis filiis vniuersis* Christi *fidelibus, præsentem paginam inspecturis, salutem & Apostolicam benedictionem. Diuina dignatio pietatis, sanctos & electos suos, in cœlestis regni fœlicitate locatos; adhuc in terra miraculorum coruscatione clarificat: vt fidelium per hoc excitata deuotio, eorum suffragia digna veneratione deposcant. Cùm igitur sanctæ recordationis* Hugonem Lincolniensem *Episcopum, quem sicut nobis plenariè constat, diuini muneris largitas, tam in vita, quàm etiam post vestem mortalitatis exutam, insignium miraculorum multitudine illustrauit, Sanctorum catalogo ascripsimus, vniuersitatem vestram monemus, & exhortamur in Domino, quatenùs eius apud Deum patrocinia deuotè imploretis. Adhæc statuentes, vt die depositionis ipsius, eiusdem festiuitas annis singulis deuotè de caterò celebretur. Data* Viterbij, xiij. *Calendas Martij, Pontificatus nostri anno quarto.*

Captio castrorum de Sanneia & de Rokingeham.

EOdem anno, Rex *Henricus*, *VVillelmo* Comite de *Albemarlia* inuito, cepit subitò castella de *Rokingeham* & *Sanneia*, in vigilia Apostolorum *Petri* & *Pauli*. Veniente autem præfato rege ad castella prædicta, inuenit illa penitùs omnium victualium genere destituta, ita quidem quòd nec etiam tres panes inuenirentur in eis. Sabbato autem in vigilia Pentecostes, inceptum est nouum opus Capellæ Beatæ *Virginis* apud *VVestmonasterium*, rege *Henrico* existente fundatore, & primum lapidem operis in fundamento ponente.

Translatio S. Thomæ Archiepiscopi Cantuariensis

EOdem tempore, leuatum est de lapide marmoreo corpus Beati *Thomæ* Archiepiscopi & Martyris, à *Stephano* Cantuariensi Archiepiscopo, præsente Rege, & omnibus ferè Episcopis totius Regni, cum Abbatibus, Prioribus, Comitibus Baronibus, clero & populo multo, in crastino octauarum Apostolorum *Petri* & *Pauli*. Cuius corpus sanctissimum collocatum est honorificè in pheretro, ex auro & lapidibus pretiosis mirabiliter fabrefacto. Interfuerunt etiam huic translationi, Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Priores, & alij multi de regno *Francorum*, aliarúmque diuersarum regionum, qui ob honorem & reuerentiam Beati Martyris, vt tantæ adessent solemnitati, alacriter conuenerunt. Nam dignissimum omnibus videbatur, vt sanctum Martyrem *Christi* generaliter honorarent & colerent, qui pro vniuersali Ecclesia sanguinem suum fundere, & ad finem vsque non timuit fideliter decertare. Hoc anno obierunt, *Henricus* de *Boum* Comes *Hertfordiæ*, *Saerus* de *Quinci* Comes *VVintoniensis*. 1221.

Obsidio castri de Biham, & perturbatio regni.

ANno Domini millesimo ducentesimo vigesimo primo, Rex *Henricus* ad Natale Domini, apud *Oxoniam* tenuit curiam suam; præsentibus Comitibus & Baronibus regni. Vbi regiis obsequiis cum lætitia & pace transactis, singulis quod iustum erat, secundùm antiquam regni consuetudinem, distribuit affluenter. *Willielmus* quoque de *Fortibus* volens pacem regni turbare sequenti nocte non licentiatus, recedens ad castellum de *Biham*, cum festinatione perrexit. Vbi post dies paucos, collectis viris armatis, ad villam de *Tenham* hostiliter accedens, illam spoliauit: & bladum Canonicorum de *Bridlintona*, ad castellum de *Biham* asportari fecit. Villam etiam de *Depinge*, cum aliis eiusdem prouinciæ villis, spoliauit, homines cepit, & post grauissimum membrorum cruciatum, ad redemptionem coëgit. Habuit autem, vt dicebatur, huius factionis incentores, *Falcasium*, *Philippum Marc*, *Petrum* de *Malo leone*, *Engelargum* de *Athie*, & alios multos, qui clàm miserunt ei viros armatos, vt pacem regni turbaret. Inter hæc quoque homines regionis illius ad Ecclesias conuolantes, bona sua in cœmiteria detulerunt. Conuenerunt interim Magnates *Angliæ* ad regem apud *VVestmonasterium*, vt de negotiis regni tractarent. Comes verò, qui cum cæteris vocatus fuerat, simulauit se illò ire, sed callidus viator propositum mutans, ad castellum de *Fotheringeia* diuertit. Erat tunc castellum in custodia *Ranulfi* Comitis *Cestrensis*, à militibus ferè ac seruientibus destitutum. Quod cùm Comes prædictus cognouisset, scalas ad murum applicans, armatis suis ingressum parauit. Et sine mora, subiugato castello, paucos quos inuenerunt custodes, vinculis constrinxerunt. Deinde impositis in castello armatis, ad municipium de *Biham* celeriter conuolauit. Quo facto, cum armatis suis totam adiacentem prouinciam spoliauit, castrúmque suum de damnis aliorum muniuit. Sed cùm tandem ista præsumptio ad regem & Concilium eius peruenisset, exercitu magno celeriter conuocato, feria quarta post purificationem Beatæ *Mariæ*, castellum de *Biham* cuneis militaribus circumcinxit. Et, ne diutiùs protrahamus sermonem, locatis in gyrum castelli machinis, muros eius & ædificia diruerunt in breui: ita quòd defuit locus inclusis, vbi sub saluo capita reclinarent. Qui aliud refugium non habentes, exierunt omnes de ruina castelli, & sexto Idus Februarij sese regi præsentârunt. At rex iussit eos vinculis mancipari, donec consilium haberet, quid de illis sibi foret agendum. Venit interea Comes de *Albemarlia*, sub conductu *Walteri Eboracensis* Archiepiscopi, ad regem, & *Pandulpho* Legato impetrante, cum ipso pacificatus est, eò quòd eidem regi & patri suo, in guerra sua seruierat fideliter ac potenter. Milites etiam omnes

&

1221. & ſeruientes ſine pœna & redemptione relaxati ſunt à Rege: qui peſſimum aliis dedit exemplum, vt contra eum hac fiducia in caſu conſimili rebellarent.

Diſſenſio inter Richardum Dunelmenſem Epiſcopum & monachos eiusdem.

SVb his diebus, exorta eſt magna inter *Richardum de Mariſco* Epiſcopũ *Dunelmenſem*, & eiuſdem Eccleſiæ monachos, diſſenſio; pro quibuſdam libertatibus antiquis & conſuetudinibus, quas iidem Monachi ſe gauiſi ſunt multis retrò temporibus habuiſſe. Epiſcopus autem fraudulenter Monachis ſignificauit prædictis, vt venirent ad eum cum priuilegiis ſuis & Eccleſiæ ſuæ inſtrumentis, vt ſiquid in eis eſſet corrigendum ad perfectam eorum libertatem, ipſius arbitrio ſuppleretur. Prior verò & Monachi fraudem Epiſcopi habentes ſuſpectam, inſtrumenta ſua ei nullatenus oſtendere noluerunt. Epiſcopus itaque cùm munimentorum inſpectionem habere non potuit, iurauit, quòd omnia bona eorum in vſus ſuos conuerteret: adiiciens quòd ſi aliquem ex Monachis extra portas curiæ ſuæ inueniret non aliam quàm caput, redemptionem acciperet. Iurauit etiam audientibus multis, quòd eo viuente, pacem Dunelmenſis Eccleſia non haberet. Nec multò pòſt cùm ſeruientes Epiſcopi Monachum quendam ab Eccleſia quadam violenter extraxiſſent, & vſque ad ſanguinis effuſionem flagellaſſent; Monacho conquerenti, & ſuper hoc coram Epiſcopo querelam deponenti, reſpondit Epiſcopus, quòd melius feciſſent miniſtri, ſi Monachum occidiſſent. Sicque deinceps ita Monachis præfatis idem Epiſcopus iniurioſus extitit & infeſtus; vt neceſſitate cogente, ad præſentiam Domini Papæ appellantes, ſeſe & ſua omnia ſub eius protectione ponerent. Ac deinde Romam Clericos mittentes & Monachos, Epiſcopum accuſauerunt in multis. Contra quam accuſationem, hoc ſequens reſcriptum impetrauerunt à Papa. Honorius *Epiſcopus &c.* Satiſberienſi & Elienſi, *&c. Epiſcopis, Salutem, &c.*

Epiſtola Honorij ad Epiſcopos Angl.

Ita nobis in odore bonæ opinionis fratrum & cooperatorum noſtrorum conuenit delectari, vt in peſtilentibus vitiis non palpemus: cùm non deceat pro reuerentia ordinis ſuſtinere peccantes, quorum culpa tot eos dignos mortibus facit, quot ad ſubiectos perditionis exempla tranſmittunt, qui ſola quæ prauitatis exempla conſpiciunt, imitantur. Hinc eſt, quòd cùm de venerabili fratre noſtro Dunelmenſi Epiſcopo ſæpius nobis inſinuata fuiſſent, quæ ab Epiſcopali honeſtate nimium diſſonabant; tandem in conculcatis funibus clamoris excitati, vt non pateremur, cum perditione multorum, quieſcere ampliùs in ſuis enormitatibus Epiſcopum memoratum: de quo inſinuatio clamoſa proceſſit, quod poſtquàm fuit ad officium Pontificale promotus, reus ſanguinis, ſimoniæ, adulterij, ſacrilegij, rapinæ, periurij, ac dilapidationis multiplicis, eſt effectus: non formidans clericos, orphanos, ac viros religioſos opprimere, teſtamenta decedentium impedire, Regia iura, ſententiam dilecti filij noſtri Pandulphi Norwincenſis *electi, munire: ac excommunicatione ligatus, ingerere ſe diuinis. Item etiam appellationibus non defert ad Romanam Eccleſiam interpoſitis, ſtatuta generalis Concilij non obſeruat, nunquam proponit populo verbum Dei, lingua & exemplo vitæ, prauum ſubditis præbet exemplum. Coram multis iurauit, quòd pacem ipſo viuente, Dunelmenſis Eccleſia non habebit. Conquerente ſibi Monacho quodam Dunelmenſi, ſe à ſeruientibus ſuis ab Eccleſia quadam fuiſſe extractum, & vſque ad ſanguinis effuſionem pulſatum; reſpondit ei, quòd melius factum fuiſſet, ſi ſeruientes Epiſcopi Monachum peremiſſent. Ipſo inſuper Apoſtolicam regulam, continentem qualis debeat eſſe Epiſcopus, penitus calcauit in cunctis. Nos ergo, ne alienę culpę ſimus autores, ſi clauſis oculis tot & tanta prędicti Epiſcopi tranſeamus errata, cùm adeò ad nos clamor ſuper his aſcenderit, vt diſſimulationi amplius non ſit locus, dignum duximus, & officij noſtri debito, deſcendere, vt hęc an ita ſint, vel aliter, videamus. Quocirca fraternitati veſtra per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenùs inquiſita ſuper his & cognita ſollicitè veritate, quã inueneritis, veſtris fideliter incluſa ſigillis, ad noſtram præſentiam tranſmittatis: vt authore Deo, quod ſuper hoc faciendum fuerit, ſtatuamus. Datum Viterbii, Pontificatus noſtri anno quarto*

Epiſcopus Dunelmenſis contra Monachos Romam petit.

CVm autem literæ Domini Papæ ad notitiam executorum perueniſſent, ex officio ſibi iniuncto, vocauerunt Epiſcopum Dunelmenſem, cum Abbatibus, Prioribus, Archidiaconis, Decanis, apud Dunelmum, ad ſuum conſiſtorium, & alios laicos & clericos illius prouinciæ, quoſcunque huius rei eſſe conſcios crediderunt. Illis autem omnibus, die ſibi & loco ſtatuto, coram executoribus comparentibus, recitatæ fuerunt literę Domini Papæ, audientibus cunctis, apertè & diſtinctè ad intelligendum. Quibus perlectis & intellectis, ſurrexerunt Clerici Dunelmenſis Epiſcopi, quaſdam refutationes friuolas & fallaces allegantes, contra executores prædictos, atque ne procederent in inquiſitione prædicta, præſentiam Domini Papæ appellârunt. Et ſic facta appellatione, Epiſcopus cum clericis ſuis receſſit, diem ſtatuens aduerſariis, quà contra eum in Domini Papæ præſentia comparerent. Interpoſita itaque appellatione, ſæpedictus Epiſcopus Romanam adiuit curiam, præmiſſis clericis ſuis, qui ſibi superuenienti Domini Papæ gratiam præpararent. Vnde contigit, vt antequàm Monachi Dunelmenſes Romam veniſſent, clerici memorati actionem eorundem Monachorum non mediocriter infirmauerant. Vnde poſt multas hinc inde coram Papa altercationes, tam Epiſcopi quàm Monachi, immoderatis profuſis expenſis, remiſſi ſunt in Angliam ad executores ſupradictos: vt coram eis quod iuſtum fuerit, ſententialiter ſtatuatur. Durauit autem hæc diu inter eos ſemel ſuborta contentio, donec mors Epiſcopi litem, ſicut ipſe prædixerat, terminauit.

Conſtructio noui caſtelli apud montem Gomericum.

EOdem anno, circa natiuitatem Beatæ *Mariæ*, *Lodouicus* Rex *Walliæ* cum exercitu copioſo caſtella quod *Buet* appellatur, obſedit. *Leoninus* quod de *Branſia*, cuius illud municipium erat, Regis conſtanter implorauit auxilium, vt per eum, cùm ipſe ad hoc non ſufficeret, obſidio ſolueretur. Rex autem, qui ſuis Magnatibus deeſſe non debuit, cum exercitu magno illùc tendens, fugientibus, ex more, *Wallenſibus*, obſidionem amouit. Tunc verſùs montem *Gomericum* tendens cum exercitu ſuo, quæque ſibi obuia de rebus *Wallenſium*, in armentis pecorum, cum ſpoliis damnoſis multis, ſecum ad ſuſtentationem ſuorum conducere præcepit. Deinde cùm ad montem *Gomericum* perueniſſet, & loca illa vagando perluſtraret; deprehenderunt prudentiores exercitus locum idoneum ad caſtellũ extruendum, cuius ſitus cunctis inexpugnabilis videbatur. Iuſſit itaque Rex, ad ſecuritatem regionis illius, propter crebertimas *VVallenſium* irruptiones, caſtellum ibidem firmari. Et ita ſinguli, accepi a licentia, ad propria remearunt, concedentibus magnatibus de quolibet ſcuto duas marcas argenti.

Epiſtola de captione caſtri Taphneos.

INter has mundi volubilitates, hos de *Terra ſancta* aure patula rumores, à fide dignis occidentales didicerunt. *Fratri in Chriſto reuerendo* N. *Dei gratia* Elimenenſi *Epiſcopo, Frater* Petrus *de* Monte acuto, *Magiſter militum* Templi, *Salutem. Quomodo autem in negotio Domini noſtri* Ieſu Chriſti, *poſt captionẽ* Damietæ *& caſtri* Taphneos, *hactenus ſit proceſſum, Paternitati veſtra literis præſentibus declaramus. Noueritis igitur, quòd in primo*

1222. paffagio poft captionem prædictam apud Damiatam, tot Peregrini applicuerunt, quòd vnà cum refiduo remanentis exercitus poffint fufficere ad munitionẽ Damiatæ, & defenfionem caftrorum. Dominus quidem Legatus vnà cum clero, promotionem exercitus Iefo Chrifti præoptans, populum pluries ac diligenter admonuit, de faciendo equitatu fuper infideles: fed Barones exercitus, tam tranfmarini, quam cifmarini, confiderantes quòd gentes exercitus ad munitiones dictarum ciuitatum & caftrorum, & ad progreffum faciendum vlterius ad Chriftianitatis vtilitatem, non poffent fufficere, in hoc confentire noluerunt. Soldanus enim Babyloniæ cum infinita perfidorum multitudine non longè à Damieta caftrametatus; fuper vtrumque fluminis brachium pontes conftruxit, ad impediendum Chriftianorum progreffum. Qui cum tanta multitudine idem expectat armatorum, quòd maximum periculum de vlterius equitando fidelibus emineret. Veruntamen ciuitatem prædictam & caftra foffatis, & littus vndique munimimus; expectantes à Domino confolari per fubfidium nobis aduenientium in fuccurfum. Sed Saraceni noftrum perpendentes defectum, quàm plurimas armauerunt galeas; per aliquod tempus magnum per mare, quæ Chriftianis in fubfidium Terræ fanctæ aduentantibus, damna immania intulerunt. Tantus enim in exercitu noftro erat defectus pecuniæ, quòd galeas noftras per aliquod tempus retinere non potuimus. Comperientes igitur per prædictam Saracenorum multitudinem, Chriftianis maximum imminere difpendium: galeas noftras galiones, aliàque vafa, incontinenti armauimus, ad prædictis galeis refiftendum. Et fciatis, quod Coradinus, Soldanus Damafci, congregata Saracenorum multitudine infinita, cõperiens ciuitates Achon & Tyri, militia populo fibi refiftere valente penitus deftitutas: damna illis grauiffima clàm & palàm frequenter infert. Ante prætereà caftrum noftrum quod Peregrinorum dicitur, fæpius veniens, fua tentoria fixit: difpendia nobis multimoda inferendo. Caftrum quoque Cæfareæ Paleftinæ, obfidens fubiugauit, quamuis plures peregrini tunc apud Achon morarentur. Cæterùm noueritis, quòd Seraph, filius Saphadini, frater Soldanorum Babylonis & Damafci, contra Saracenos Orientales in manu forti dimicans, in potentioribus fibi obfiftentibus multùm præualuit: licet non de omnibus, quia Domino procurante, de facili non omnes poterit fuperare. Nam fi guerram illam poffet ad effectum perducere, terra Antiochiæ, vel Tripolis, Achonenfis, fiue Ægyptiaca, ad quamcunque illarum declinaret; maximo periculo fubiaceret. Et fi aliquod caftrorum noftrorum obfidione vallaret, nullatenus eum amouere poffemus. Veruntamen dicta diffenfio gaudium nobis confert & folamen. Expectamus iam prætereà diu Imperatorem, & nobiles alios, per quos fperauimus releuari: in quorum aduentu opus multorum manibus inchoatum, ad finem fperabamus perducere optatum. Si verò de fpe fuccurfus huius in proxima æftate, quod abfit, fruftraretur: vtraque terra Syriæ, videlicet Ægypti, tam illa quæ nuper eft adquifita, quàm illa quæ diu poffeffa eft, in cafu dubio funt conftituta. Nos itaque & aliæ gentes cifmarinæ, tot & tantis fumptibus in exequendis Iefu Chrifti negotiis adeo prægrauamur: quod ad confuetas expenfas non fufficimus, nifi diuina clementia, & fidelium virorum fubfidio nobis in proximo fuccurratur. Data Achon, xij. Kalendas Octobris. Ipfo quoque anno, Willielmus de fanctæ Mariæ Ecclefia Londinenfi Epifcopus, refignauit fponte Epifcopatum fuum in craftino conuerfationis fancti Pauli. Euftachius de Fancumberge, tunc Scaccarij thefaurarius, quinto Calendas Martij, in Epifcopum Londinenfem eligitur; cuius electio Legato Pandulpho confirmatur, & vij Calendas Maij apud Weftmonafterium confecratur. Anno eodem ceffauit Legatio Pandulphi, ipfo Romam reuertente. Henricus Rex dedit Alexandro Regi Scotiæ Iohannam fororem fuam feniorem, in vxorem; quæ defponfata fuit in craftino fancti Iohannis Baptiftæ, apud Eboracum; & præfentibus ipfis Regibus, funt nuptiæ folemniter celebratæ. Hubertus quoque de Burgo, fororem dicti Regis Scotiæ, in ipfa ciuitate Eboracenfi duxit in vxorem. Ipfo quoque anno obiit Willielmus de Albeneio, Comes de Arundel, in partibus Tranfmarinis, à Damiata rediens, cuius corpus per Thomam Monacho de fancto Albano in Angliam tranfportatur, apud Wimundham fancti Albani Prioratum; cuius ipfe Comes patronus fuerat, tumulandus. Euftachius Londinenfis, petiit ab Abbate VVillielmo & Conuentu VVeftmonafterienfi proceffionem, procurationem, vifitationem, & omnimodam iurifdictionem: propter quæ ad Papam fuit appellatum.

Willielmus Londonienfis Epifcopus refignat Epifcopatum.

Nuptiæ celebratæ.

Anno Domini millefimo ducentefimo vigefimo fecundo, Rex Anglorum Henricus fuit ad Natale apud VVintoniam; Epifcopo ciuitatis Petro, omnia fibi neceffaria miniftrãte. Quo etiam tempore, Philippus de Albeneio, miles ftrenuus, ac morum honeftate commendabilis, Regifque Anglorum magifter & eruditor fideliffimus, iter Hierofolymitanum arripiens; illuc cum profperitate ac fine rerum diminutione peruenit. Quo protinùs vt ftatum terræ didiciffet, Ranulpho Comiti Ceftriæ literas in hæc verba direxit. 1222.

Peregrinatio Philippi de Albeneio.

Reuerendo domino & amico, R. Comiti Ceftriæ & Lincolniæ, fuus vbique P. de Albeneio, falutem & veræ dilectionis affectum. Veftræ notifico excellentiæ, quod in die affumptionis virginis Mariæ, extra portum Marfiliæ velificauimus: & in die Lunæ ante Natiuitatem eiufdem virginis, ante Damiatam venimus. Ibique inuenimus multas naues recedentes de villa, & tantum loquutus fui cum quadam barca, & tantum hominibus dedi, quod ad nos loqui venerunt, & nobis rumores multum triftes narrauerunt. Quod videlicet gens noftra de Damiata & magnates, qui intus erant; Rex fcilicet Hierufalem, & Legatus, Dux Bauariæ, Templum, & Hofpitale, cum aliis multis, ita quod benè fuerunt mille milites Crucefignati, & alij equites quinque millia, cum quadraginta millibus peditum: fecerunt vnam equitaturam erga terram Babylonis, contra voluntatem Regis Hierufalem, vt dicitur, & iter arripuerunt ad feftum fancti Petri ad vincula. Et in illa equitatura per tres feptimanas, vel plus, morati fuerunt, & ferè in media via fuerunt Damiatæ & Babylonis. Tunc Soldanus Babyloniæ, & Coradinus frater eius, venerunt cum quanto exercitu habere potuerunt: & fæpius gentes noftras appropinquando inuaferunt, & fæpius de gentibus fuis amiferunt. Et quanto gentes noftræ ad Damiatam redire voluerunt, flumen excreuit, & per dies plurimos exiuit. Et gentes noftræ inter duo brachia fluminis erant, & fecerunt Saraceni de vno brachio ad aliud foueam quandam retro exercitum noftrum flumẽque tam magnũ excreuit, quod gentes noftræ in aqua erant vfque ad braccarios & cinctoria ad magnam miferiam & dolorem. Itaque mortui & capti fuiffent, fi Soldanus Babyloniæ voluiffet. Treugas fumpferunt gentes noftræ, vfque ad octo annos erga Soldanum, tali pacto, quòd gentes noftræ Damiatam redderent, & omnes efclauos, quos tenebant in ciuitate. Propter hanc pactionem tenendam, Rex Hierufalem, & Legatus, & Dux Bauariæ, & alij diuites, in hoftagio remanferunt. Soldanus verò pro fam dicta pactione ex parte fua, viginti in hoftagio tradidit. Quando verò hos rumores audiuimus, magnum dolorem habuimus; ficut omnes Chriftiani habere debent. Ideóque confilium habuimus, quia ad reddendum Damiatam effe noluimus: vt verfus Achon iter arriperemus; vbi in craftino

Epiftola de amiffione Damiatæ.

1222 crastino beatæ virginis Mariæ Natiuitatis applicuimus. & in die proximo pòst reddita fuit Damiata ad Soldanum: & ipse omnes esclauos suos quos tenebat deliberauit. Item vobis significo, quòd Dominus Rex Hierusalem in partes vestras venturus est: idéoque deuote precor: quòd super promissa ei facta erga Regem & alios Magnates, auxilium præbeatis. Debitum enim eius tam magnum est, quòd mirum est enarrare. Valete.

Alia epistola de eodem.

FRater P. de Monte acuto, militum Templi Magister humilis, dilecto fratri in Christo, A. Marcel, locum præceptoris tenenti in Anglia, salutem. Et si quandóque prospera, quæ nobis in negotio Iesu Christi succedebant vobis significauimus. nunc sinistra, peccatis nostris exigentibus, in terra Ægypti nobis inflicta, præsenti vobis scripto, secundùm rei seriem, declaramus. Sane cùm post captam Damiatam exercitus Christianus ocio ibidem tempore longo vacaret gens tam cismarina, quàm transmarina. super hoc nobis conuitia & redargutiones assiduas inferebat. Veniens igitur Dux Bauariæ locum tenens Imperatoris, hominibus patefecit se ad hoc venisse, vt expugnaret inimicos fidei Christianæ, & non segnitie ibidem pigritare. Habito igitur super hoc consilio Domini Legati, Ducis Bauariæ, Magistrorum Templi & Hospitalis, ac domus Teutonicorum, Comitum, Baronum, & aliorum omnium, super progressu faciendo, omnes vnanimiter consenserunt. Illustris autem Rex Hierosolymitanos vocatus venit cum Baronibus suis & galeis, nauibúsque armatis, apud Damiatam; inueniens exercitum Christianorum in tentoriis extra licias habitantem. Post festum verò Apostolorum Petri & Pauli, Dominus Rex, & Legatus totúsque exercitus Christianus, tam per fluuium, quàm per terram ordinatè procedentes, inuenerunt Soldanum, & cum eo inimicos Crucis innumeros, sed tamen ante faciem eius fugientes. Sicque processum est sine damno, donec peruentum fuit ad tentoria Soldani: flumine tamen medio, quod nequiuit exercitus pertransire; sed in ripa fluminis fixit tentoria, præparans pontes ad faciendum transitum ad Soldanum. Itaque flumen Taphneos, à magno flumine Nili se deriuans, à castris Soldani nos separauit. Cúmque ibidem moram faceremus, recesserunt ab exercitu multi non licentiati; ita quod in decem millibus armatorum, & ampliùs. fuit exercitus diminutus. Soldanus interim per vallum antiquitus factum, galeias & galeones, Nilo crescente. misit in flumen ad impediendum nauigium nostrum: ne nobis victualibus destitutis, à Damiata venirent alimenta, cùm per terram, prohibentibus Saracenis, venire minimè potuissent. Interclusa itaque via tam terræ quàm fluminis, ad necessaria nobis deferenda, habuit consilium exercitus de reditu faciendo: sed fratres Soldani, Seraph & Coradinus, Soldani Alapię & Damasci, atque Soldani alij; Camelæ videlicet, & Haman, & Coilanbar, cum Regibus Paganorum quàm plurimis, & multitudine Paganorum, qui in eius subsidium aduenerant, nobis reditum denegabant. Exercitus tamen noster de nocte recedens, & per terram, amisit victualia, quæ ferebat in flumine & homines multos, quia excrescente Nilo, Soldanus fecit aquam deriuari per meatus occultos, & canales riuulósque antiquitus constitutos, ad impediendum regressum populi Christiani. Cùm igitur in paludibus summarios, supellectilia, clitellas, currúsque ac omnia ferè necessaria exercitus Christi amisisset, nec vltra procedere vel reuerti, aut alicubi confugere potuisset, victualibus destitutus, nec pugnam facere cum Soldano, propter lacum medium. inter aquas inclusus, sicut pisces reti includitur: fecit inuitus, & in angaria positus, pactum de reddenda Damiata Soldano, & esclauis eius, qui inueniri poterant in Tyro & Achon, pro vera Cruce & pro esclauis Christianis Regnorum Babyloniæ & Damasci. Nos igitur cum aliis nunciis, de communi legatione totius exercitus, Damiatam adiuimus. populo ciuitatis pactiones nobis iniunctas omnibus ostendentes, quæ Episcopo Achonensi, Cancellario, & Henrico Comiti de Mala, quos ibidem inuenimus, plurimum displicebant. Voluerunt enim ciuitatem defendere, quod nos multum approbaremus, si vtiliter fieri potuisset. Mallemus quidem in carcere perpetuo detrudi, quàm ciuitas à nobis ad dedecus Christianitatis incredulis redderetur. Sed habita per ciuitatem indagatione sagaci rerum & personarum. nec pecuniam, nec gentem, quibus ciuitatem defendere potuissent, inuenerunt. Nos itaque huic pactioni adquiescentes, sacramento & obsidibus eam firmauimus, treugámque firmam octo annorum statuimus. Soldanus igitur vsque ad compositionem factam, fideliter tenuit quod spopondit. exercitui nostro famelico per dies ferè quindecim panem conferens & polentam. Vos ergo nostris miseriis compatientes, nobis in quantum poteritis, subueniatis. Valete. 1222. Hoc anno comprehensus fuit quidam, paucis diebus ante Côcilium celebratum Cantuariæ, à magistro Stephano Cantuariensi Archiepiscopo; habens in corpore & membris, scilicet in latere, manibus, & pedibus, quinque vulnera Crucifixi; & in dicto Concilio simul cum eo, vtriusque sexus, scilicet Hermaphrodirus, eiusdem erroris quo prior obcæcatus fuit, cum suo complice præsentatus. Super quo conuicti, & publicè confessi, iudicio Ecclesiæ puniti fuerunt. Similiter & quidam Apostata Iudæus factus ex Christiano Diaconus; qui similiter est iudicialiter punitus; quem Falco statim arreptum suspendi fecit. Eodemque anno obiit Hugo de Neuilla qui in tota iouentute sua tempore Regis Richardi de familia speciali eiusdem Regis extiterat. Inter cætera suæ probitatis & audaciæ insignia, in Terra sancta leonem interfecit, qui priùs sagittatus in pectore, & posteà gladio transuerberatus, eliquato sanguine expirauit. Vnde versus,

Mors magnatis de Neuilla.

Viribus Hugonis *vires periêre leonis.*

Huius corpus in Ecclesia de VValtham in nobili sarcophago marmoreo & insculpto, traditur sepulturæ.

De lucta, quæ dissidia peperit.

EOdem anno in die sancti Iacobi Apostoli conuenerunt ad luctamen apud hospit. de Matildis Reginę extra vrbem Londoniarum ciues vrbis prædictæ contra comprouinciales extra vrbem positos, vt quis eorum videretur viribus esse maior, luctamine decertarent. Illis autem diu decertantibus, & hinc inde tumultuantibus, ciues, aliis confusis, victoriam reportarunt. Inter alios quoq; Seneschallus Abbatis VVestmonasterij confusus recedens; quomodo se suósque complices vindicaret, anxius cogitabat. Tandem hunc vindictæ modum excogitans, statuit arietem in die sancti Petri ad vincula, denuncians per prouinciam, vt omnes ad luctamen venirent ad Westmonasterium & qui melior in luctamine esset, reportaret arietem pro mercede. Prædictus intereà Seneschallus congregauit viros robustos, & in luctamine expeditos, vt sic saltem victoria poiretur. Ciues verò & victoria iterata gaudere cupientes, in manu valida conueneruut ad ludum: atque hinc inde certamine inchoato, diu & fortiter se mutuò prosternebant. Seneschallus quoque sępedictus, cum suburbanis, & comprouincialibus, potiùs vindictam quàm ludum quærebant; & sine causa ad arma prosiliebant, atque ciues, qui inermes aduenerant, grauiter, & non sine sanguinis effusione pulsauerunt. At ciues turpiter vulnerati fugam arripientes cum maxima confusione ingressi sunt ciuitatem. Quibus ingressis, surrexit tumultus in populo, signóque

1222. communi pulsato, ciues pariter conuenerunt. Et ce gesta cunctis per ordinem declarata, diuersi diuersam vindictæ sententiam protulerunt. *Serlo* tandem Maior ciuitatis, vir prudens & pacificus, coosilium dedit, vt Abbas *Westmonastery* super illa conuenicetur iniuria; quam si vellet pro se suisque competenter corrigere, hoc sufficeret vniuersis. Ad hæc *Constantinus*, vir quidam magnus in ciuitate, cum tumultu popoli seorentiam protulit; vt omnia ædificia Abbatis *Westmonastery*, & domus Scocscalli prædicti, diruerentur, & solo tenus complaoerentur. Et his dictis, exiuit edictum, vt quantociùs *Constantini* sentcutia cópleretur. Quid plura? Irrationale vulgus cu malis de ciuitate sine ordine proccdentes; ciuile bellũ *Constantino* præuio commiserunt. Atque multis subuersis ædibus damouin non modicum Abbati intulerunt, quasi pro edicto frequenter proclamãtes alta & toboante voce eodem Cõstantino *Montis gaudium, Montis gaudium adiuuet Dominus & Dominus noster* Lodouicus. Et hic clamor maximè amicos Regis exasperauit: & ad vindictam, vt inferiùs dicetur, prouocauit. Sed res gesta, quæ diu latêre non potuit, cùm ad aures *Huberti* de *Burgo*, *Angliæ* Iusticiarij, peruenisset, collectis armatorom copus, ad vrbem Londoniarum perrexit, ac nuncios mittens in ciuitatem, præcepit, vt maiores natu ad eum cum festinatione venirent. Qui cum essent io eius præsentia constituti, sciscitabatur ab eis, qui factæ seditionis principales erant authores, ac subuersores Regiæ ciuitatis; & qui pacem Regis infriogere præsumpserant. Tunc Constantinus, qui constans fuit in seditione, constantior autem in responsione extitit, asserens se illud factum ratum habere; atque audientibus cunctis cooqueritur, se minùs fecisse quàm de iure fieri debuisset. Confidebat enim in sacramento tam Regis, quàm *Lodouici*; scilicet quòd vtriusque imprisij & amici pacem haberent. Vnde sacramenti transgressio posteà obiecta fuit Regni primo fama ab eo: vnde iure negauit restituere *Lodouicus* iura postulata Regi Angliæ. At Iusticiarius, audita eius confessione, retiouit eum absque omni tumultu; & duos alios cum eo. Et facto mane, misit *Falcasium* cum armatis multis, per *Thamensem* fluuium, qui *Constantinum* prædictum ad suspendium perduxerunt. Cùm autem laqueum collo suo appositum, & se omni aoxilio destitutum coospexisset, obtulit pro vita habenda quindecim millia marcarum argenti; sed nihil omninò profecit. Suspeosus est autem ille, & *Constantinus* nepos eius cum quodam *Gaufrido*, qui edictum *Constantini* in ciuitate proclamauerat: & sic ciuibus ignorantibus, & sine tumultu, lata in eum sententia executioni extitit demandata. Et his ita gestis, ingressus est in ciuitatem Iusticiarius cum *Falcasio* & aliis armatorum copiis & quoscunque prædictæ seditionis deprehendit culpabiles, capi fecit, & in carcerem retrudi: quorum truncatis pedibus, siue manibus, illos abire permisit. Vnde multi præ timore ab vrbe fugientes nunquam posteà sunt reuersi. Rex verò, ad maiorem vindictam, omnes vrbis Magistratus deponens; nouos constituit in ciuitate Præfectos.

Tempestates.

EOdem anno, sexto Idus Febcoarij, audita sunt tonitrua terribilia; ex quorum collisione, fulmen exiliens, Ecclesiam de *Groham* in Comitatu *Lincolnia* sitam, terribiliter acceodit: vbi tantum taléinque fœtorem emisit, quòd multi, qui in Ecclesia erant, fugientes fœtorem sufferre non valebaot. Tandem sacræ candelæ illuminatiooe, & aquæ benedictæ aspersione, vix ignis extinctus est. Vestigia huius rei adhuc in illo Monasterio manent. In eodem anno, in die exaltationis sanctæ Crucis, per totam Angliam mugieruot horrenda tonitrua; & sequuta est inundatio pluuiarum, cum turbine & impetu ventorum: quæ tempestas, cum aëris intemperie, vsque ad purificationem beatæ Mariæ perseuerans, multis, & maximè colonis, molesta fuit. In æstate verò sequenti, frumentum duodecim solidis vendebatur. Eodem etiam anoo, in festo saocti Andreę Apostoli, audita sunt tonitrua pec totam Angliam generalia; quę Ecclesias & Ecclesiarum turres, domos & ędificia, castrorum muros & propugnacula, subuerterunt. In villa quoque quæ *Pilardestuna* dicitur, in pago *Warewicensi* sita irruit tempestas illa in ædificiis cuiusdam militis, opprimens vxorem eius, cum octo, hominibus vtriusque sexus in admiratioue multorum, qui casum inspexerunt. Deinde tempestas illa debacchando inualescens, turbariam quandam io eadem villa, aquis profundis & palude circundatam; quasi in ictu oculi reddidit siccam quòd nec herbam nec lutum in ea relinquẽs, sicci lapides taotummodò remanserunt. Item in vigilia sanctę Lucię virginis, ventus vehemens & repentinus superueniens; crudeliùs præfata tempestate deseuit. Nam generaliter per totam Angliam, quasi flatu diabolico agitata, ædificia diruit, Ecclesias & earum turres prostrauit, arbores siluarum cum pomariis radicitus euulsit; ita quidem quòd vix aliquis immunis euasit, à cuius se iniuria resignaret.

EOdem anno, Magister *Stephanus* de *Langetuna* generale Concilium celebrauit apud *Oxoniam*, in quo multa fuerunt statuta ad reformationem status Ecclesiæ Anglicanę, & Monasticę religionis: sicut in dicto Concilio alias pleniùs continetur. Eodem quoqoe anno obiit *Willielmus* de *Humeto*, Abbas *VVestmonasteriensis* xij. Calendas Maij. Cui successit *Richardus* de *Berking*, eiusdem Ecclesię Prior: qui eodem anno, xiiij. Calendas Octobris, à Domino *Petro VVintoniensi* in Ecclesia *VVestmonasteriensi* munus benedictionis suscepit. Ipso quoque anno *Ranulphus Cicestrensis* Episcopus, aliquando Officialis, posteà Prioc *Norwicensis*, viam vniuersæ carnis est ingressus. Cui successit *Radulphus* de *Neuilla*, qui anteà custos & baiulus sigilli Regij extiterat, Regis fidelissimus Cancellarius, assensu totius regni; itaque scilicet, vt non depooeretuc ab eius sigilli custodia nisi totius regni ordinante consensu & consilio: qui post susceptum Præsulatum, mansit Cancellarius. Electus fuit circa festum omnium Sanctorum; sed sequenti anno confirmatus. Anno quoque ipso obiit *Willelmus* de *Ely*, Anglię Thesaurarius. Eodem anno sedata est controuersia inter *Eustachium* Episcopum Londioensem & Capitulum sancti Pauli ex vna; & *VVillelmum* Abbatem & Conueotum *VVestmonasteriensem* ex altera parte; per *Stephanum* Cantuariensem Archiepiscopum, *P. VVintoniensem*, *R. Sarisberiensem* Episcopos, & *Thomam* de *Meretona*, & *Richardũ* de *Dunestaple* Priores. In quos ambę partes, tanquam arbitros, & pacis ordinarores, consenserunt; qui Mooasterium Westmonasterij ab omnimoda subiectione & iurisdictione Episcopi Londinensis penitus exemptum declarauerunt, & ordinauerunt, quòd Ecclesia de *Stanes*, cum pertinentiis suis, in vsus proprios Ecclesiæ Westmonasteriensis commutaretur: & manerium de *Sunnebus* in proprietates Episcopi Londineosis, & Ecclesia eiusdem manerij cedat in vsus proprios Ecclesię sancti Pauli in perpetuum.

1223.

Stephanum Archiepiscopus Cantuariensis libertates à Rege exigit.

ANno Domini millesimo ducentesimo vigesimo tertio, Rex *Henricus* ad Natale tenuit curiam suam apud *Oxoniam*. Et postmodùm, in octauis Epiphaniæ, apud Londonias veniens cum Baronibus ad colloquium; requisitus est ab Archiepiscopo Cantuariensi, & Magnatibus aliis: vt libertates, & liberas consuetudines, pro quibus guerra mota fuit contra patrem suum, confirmaret. Et sicut Archiepiscopus ostendit euidenter, idem Rex diffugere non potuit, quin hoc faceret: cùm in recessu *Lodouici* ab Anglia, iurauit, & tota Nobilitas Regni cum eo; quòd libertates præscriptas omnes obseruarent, & omnibus traderent obseruandas. Quod audiens *Willielmus Briwere*, qui vnus erat ex Consiliariis Regis, pro Rege respondens, dixit: Libertates quas petitis, quia violenter extortæ fuerunt, non debent de iure obseruari. Quod verbum Archiepiscopus molestè ferens, increpauit eum, dicens: *VVillielme* (inquit) si Regem diligeres, pacem Regni non impedires. Videns autem Rex Archiepiscopum in iram commotum, dixit: Omnes libertates illas iurauimus, & omnes astricti sumus, vt quod iurauimus, obseruemus. Et Rex protinùs habito super hoc consilio, misit literas suas ad singulos Vicecomites Regni; vt per milites duodecim, vel legales homines, vniuscuiusque Comitatus, per sacramentum facerent inquiri, quæ fuerunt libertates in Anglia, tempore Regis *Henrici* aui sui: & factam inquisitionem ad Londonias mitterent ad Regem, in quindecim diebus post Pascha.

Altercatio inter Walenses & Vvillielmũ Mareschallum.

EOdem anno, dum *VVillielmus Mareschallus*, Comes *Penbrock*, fuit in *Hybernia*, *Loëlinus* Rex *VVallensium* in manu forti cepit duo castella prædicti *VVillielmi*; & omnes quos in eis inuenit, capitibus priuari fecit: & impositis in eisdem castellis *VVallensibus* suis, recessit. Sed cùm post dies paucos ad notitiam prædicti *Mareschalli* res gesta peruolasset; rediit cum festinatione in Angliam; exercitu magnô congregato, castella prædicta obsedit, & cepit. Et quia *Loëlinus* priùs omnes homines *Mareschalli*, quos in castellis ceperat, capitibus amputatis interfecerat; *VVillielmus Mareschallus VVallensibus* talionem reddens, eorum capita detruncari fecit. Et deinde, ad maiorem vindictam, terram *Loelini* hostiliter ingressus, igne & ferro quæque sibi obuia deuastauit. Quod audiens *Loëlinus*, venit contra *Mareschallum* in fortitudine graui: sed *Mareschallus*, Marte sibi propitio, hostes acriter inuadens, multis ex *VVallensibus* interfectis, omnes in fugam coëgit. Quos *Mareschallus* potenter insequutus, immisericorditer trucidauit. Æstimati sunt autem interfecti, & vinculis mancipati, ad nouem millia hominum; paucissimis ex omnibus per fugam elapsis. Eodem anno, circa festum Dominicæ Ascensionis, *VValterus Malus*, Clericus, consecratus est *Carleolensis* Episcopus; per manum *VValteri Eboracensis* Archiepiscopi. Circa idem tempus prorupit oleum lucidissimum in magna Ecclesia apud *Eboracum*; de tumba *B. VVillielmi*, eiusdem Ecclesiæ quondam Archiepiscopi. Eodem anno Romæ pluit terra sanguinea per tres dies, admirantibus multis.

Mors Philippi Regis Francorum

EOdem tempore, circa festum sancti Petri ad vincula, *Philippus* Rex *Francorum* diem clausit extremum: cuius mortem Cometa ardens, & crinitus, qui paulò antè apparuerat, indicauit. Cuius obitu diuulgato, *Henricus* Rex *Anglorum* misit Archiepiscopum Cantuariensem, cum tribus Episcopis, ad *Lodouicum* filium eius, iam in Regem coronatum; constanter rogans, vt redderet

A sibi Normanniam, cum aliis rebus transmarinis, sicut iurauerat in recessu suo de regno Angliæ; quando pax fuerat inter ipsum & Regem Angliæ facta, consentientibus Magnatibus vniuersis. Ad hæc *Lodouicus* respondens, dixit, se Normanniam & terras alias iustè possidere; sicut ostendere paratus erit in curia sua, si Rex Angliæ ad eam voluerit venire, & ibidem iuri parere. Respondit præterea, quòd iuramentum in Anglia factum, ex parte Regis Anglorum fuerat violatum, dum imB prisij sui, qui apud Lincolniam capti fuerant, ad redemptionem grauissimam sunt compulsi. De libertatibus autem regni Angliæ, pro quibus guerra mota fuerat, quæ in recessu suo concessæ erant, & ab omnibus iuratæ, ita actum est; quòd non solùm illæ leges pessimæ ad statum pristinum sunt reductæ; sed & illis nequiores per totum Regnum Angliæ sunt generaliter constitutæ. Quod audientes Archiepiscopus & Episcopi, cùm aliud responsum habere nequiuerant, ad propria sunt reuersi, Regi Angliæ ea quæ audierant refeC rentes.

Antipapa Albigensium.

CIrca dies istos, hæretici *Albigenses* constituerunt sibi Antipapam in finibus *Bulgarorum*, Croatiæ, & Dalmatiæ, nomine *Bartholomæum*. In quibus partibus error ille adeò inualuit, vt etiam Episcopos & alios multos regionum illarum ad suam allexerit prauitatem. Contra quem *C. Portuensis* Episcopus & in partibus illis Apostolicæ sedis Legatus, *Rothomagensi* Archiepiscopo scripsit in hæc verba: *Venerabilibus patribus, Dei* D *gratia* Rothomagensi *Archiepiscopo & eius suffraganeis Episcopis, Salutem in Domino* Iesu Christo. *Dum pro sponsa veri Crucifixi vestrum cogimur auxilium implorare, potiùs compellimur lacerari singultibus, & plorare. Ecce quod vidimus, loquimur: & quod scimus, testificamur. Ille homo perditus, qui extollitur super omne quod colitur, aut dicitur Deus, iam habet perfidia sua præambulum Hæresiarcham, quem hæretici* Albigenses *Papam suum appellant; habitantem in finibus* Bulgarorum, Croatiæ, *&* Dalmatiæ, *iuxta* Hungarorum *nationem. Ad eum confluunt hæretici Albigenses, vt ad eorum consulta respondeat.* E *Etenim de* Carcasona *oriundus, vices illius Antipapæ gerens* Bartholomæus *hæreticorum Episcopus, funestam ei exhibendo reuerentiam, sedem & locum concessit in villa quæ* Porlos *appellatur, & seipsum transtulit in partes* Tholosanas. *Iste* Bartholomæus *in literarum suarum vndique discurrentium tenore, se in primo salutationis alloquio intitulat in hunc modum:* Bartholomæus seruus seruorum sanctæ fidei, tali salutem. *Ipse etiam inter alias enormitates creat Episcopos, & Ecclesias perfidè ordinare contendit. Rogamus igitur attentiùs, & per aspersionem san*F *guinis* Iesu Christi, *& propensius obsecramus, auctoritate Domini Papæ qua fungimur in hac parte, districtè præcipientes; quatenus veniatis* Senonis *in octauis Apostolorum* Petri *&* Pauli *proximè futuris. Vbi & alij Prælati* Franciæ, *fauente Domino, congregabuntur; parati consilium dare in negotio prædicto; & cum aliis, qui ibidem aderunt, prouidere super negotio* Albigensi. *Alioquin inobedientiam vestram Domino Papæ curabimus significari. Data Planum, sexto Nonas Iulij.* Sed hunc tandem tumulG tum mors prædicti Antipapæ celeriter terminauit.

De quibusdam Baronibus, qui hostes esse tentabant [uncertain reading]

EOdem anno surrexit murmuratio non modica à Magnatibus Angliæ, contra *Hubertum* de Burgo Iustitiarium, qui pacem regni conati sunt perturbare. Dicebant enim ad inuicem, quòd animum Regis exasperabat contra illos, & quòd similiter non æquis legibus regnum regebat. Accessit præterea ad maioris odii incentiuum,

1223.

1223. aduentus nunciorum Regis, quos Romam miserat; qui Bullam Domini Papæ Archiepiscopis Angliæ, & eorum Suffraganeis deferebant, quæ talem continebat sententiam videlicet, quòd Dominus Papa Regem Angliæ plenæ ętatis adiudicauerat, quòd ex tunc negotia regni idem Rex principaliter cum suorum domesticorum consilio ordinaret. Significauit etiam executoribus prælibatis Dominus Papa in literis supradictis, *quatenùs auctoritate Apostolica denunciarent Comitibus, Baronibus, militibus, & aliis vniuersis, qui custodias habebant castrorum, honorum & villarum, quæ ad Regis dominium spectabant, vt continuò visis literis, Regi illas redderent: contradictores autem per censuram Ecclesiasticam ad satisfactionem compellerent.* Vnde pars maxima Comitum & Baronum, quorum corda concupiscentia possidebat; huiusmodi præcepta indignè ferens, bellúmque suscitare disponens, conuenit in vnum; & conspiratione absque follibus conflata, supradictas occasiones prætendebat, vt pacem regni pertubaret. Custodias autem iam dictas, per admonitionem Archiepiscoporum & Episcoporum, Regi reddere supersedit, volens potiùs arma mouere, quàm Regi satisfacere de præmissis. Sed hæc infrà.

De Cruce Dominica apud Bromholm delata.

EOdem anno apud *Bromholm* crebuerunt diuina miracula, ad gloriam & honorem salutiferæ Crucis; in qua Saluator mundi pati dignatus est pro redemptione generis humani. Et quoniam tanto thesauro *Britannia* in Oceano constituta diuina largitate meruit beatificari, dignum est, imò dignissimum memoriis posterorum imprimere; quo ordine à tam remotis partibus in *Britanniam* sit delata. Verùm Comes *Flandrensis Balduinus*, ex Comite *Constantinopolitanus* Imperator effectus; vbi per multorum curricula annorum strenuè vixit, contigit illum à perfidis Regibus quodam tempore grauiter infestari, contra quos eum impetu, & absque deliberatione progrediens; lignum dominicum cum aliquibus reliquiis (quæ semper ante illum à Patriarcha & Episcopis deferri consuerant, quotiescumque aduersùm inimicos (tu cis prelium commissurus perrexit) hac vice portare neglexerit, quod eadem die experimento miserrimo recognouit. Nam dum temerè cum exercitu modico, non habito respectu ad multitudinẽ Barbarorum qui in decuplo exercitui suo superabundabant, in hostes prorupit; in momento tam ipse Imperator, quàm totus eius exercitus ab inimicis Crucifixi circumuallati; omnes aut interfecti sunt, aut in captiuitatem abducti. Pauci quoq; ex omnibus qui per fugam elapsi sunt, de Imperatore quid actum sit, vel quò deuenerit, penitùs ignorabant. Erat autem ea tempestate Capellanus quidam natione Anglicus, qui in capella Imperatoris cum suis clericis diuina celebrauit mysteria, qui vnus fuit ex custodibus reliquiarum, & annulorum, aliarumq; rerũ dicti Imperatoris. Hic itaq; cum casú cognouisset de morte, vt omnes prædicant, Domini sui imprecatoris; ab vrbe *Constantinopolitano* cum dictis reliquiis, & annulis, & rebus aliis multis, cũ lapidibus pretiosis latenter recedẽs; ad *Angliam* vsq; peruenit. Veniensq; ad S. *Albanũ*, cuidam ibidem monacho quãdam crucem argenteam & deauratã, cum duobus digitis de S. *Margareta*, & annulis aureis lapidibusq; pretiosis vendidit: quæ omnia nunc in Monasterio S. Albani in magna veneratione habentur. Deinde dictus Capellanus de mantica sua quandam crucẽ ligneam extrahens, ostendit eam quibusdam Monachis, de qua etiam affirmauit cum iuramento, quòd indubitanter erat ex ligno illo in quo Saluator mundi pro redemptione generis humani pependit. Sed quia non credebatur dictis eius ibidem, recessit inde; thesaurum inappreciabilem, licet ignotum, secum gerens. Habuit autem dictus Capellanus duos filios paruulos, de quorum sustentatione & cura nimis erat sollicitus, qua curiositate ductus, in pluribus Monasteriis tali conditione prędictam obtulit Crucem, vt ipse & filij eius reciperentur ad ordinem Monachatus. Qui cùm multis in locis inter diuites repulsam passus fuisset, venit tandem ad cellam quandam, quæ *Bromholm* nuncupatur, pauperrimam, & ædificiis commodis destitutam, in territorio *Norfolcensi* sitam, & accersito ad se Priore cum quibusdam de fratribus, ostendit eis Crucem suprà dictam, quæ duplici ligno ex transuerso fuerat fabricata, habens ferè lõgitudinem manus humanæ, & rogauit humiliter, quatenus cum ipsa Cruce & aliis reliquiis quas habebat, ipsum & filios suos reciperent ad ordinem Monachorum. Prior verò & fratres eius, de tanto exhilarata thesauro, illicò procurante Domino, qui honestam semper amplectitur paupertatem: dictis Capellani adhibuerunt fidem, & lignum dominicum reuerenter accipientes, detulerunt illud in oratorium suum, & cum quanta potuerunt deuotione, in loco honestissimo seruauerunt. Hoc denique anno, vt prædictum est, cœperunt diuina celebrari miracula, ad laudem & gloriam viuificæ Crucis, in Monasterio prædicto, vbi mortuis vita, cæcis visus, claudis gressus restituitur, leprosis caro munda donatur, obsessi à dæmonibus liberantur, & quicunque infirmus cum fide ad lignum prædictum accesserit, incolumis & sanus recedit. Frequentatur autem, adoratur, & colitur crux præfata, non solùm à gente Anglicana: verùm etiam ab hominibus de regionibus longè positis, & qui de illa diuina audierunt miracula, deuotissimè venerantur. Tertio autem Idus Augusti mortuus est sicut prętactũ est, Rex sapientissimus Francorum *Philippus*, & apud S. Dionysium sepultus: Qui suscipiens Regnum patre suo *Lodouico* viuente, anno ætatis suæ xv. regnauit annis xliiij. Cui successit *Lodouicus* filius eius, sed multũ dissimilis: hic vir & ille puer *Iohannes* de *Brennes*, Rex Hierusalem, & Magister superior Hospitalis fratrum Hierusalem, venerunt in Angliam circa octauas Apostolorum Petri & Pauli, pro auxilio postulando, ad subsidium terræ sanctæ. Eodem anno Magister S. de *Apulia*, Episcopus *Exoniensis*, circa festum exaltationis S. Crucis, & *VVillielmus* de *Cornhulle* Episcopus *Cestrensis*; circa idem tempus obierunt. Anno etiam eodem, per singulos menses continuos anni, tanta fuit inundatio pluuiarum, & eruptio aquarum, & aëris inæqualitas, vt pro tanta incommoditate temporis, frugum tardissima maturitas fuit: adeò vt in mense Nouembri vix fruges in horreis raptim recondentetur. Mense quoque Ianuarij, turres & maceriæ Ecclesiarum, cum roboribus nemorum, turbine ventorum sibi diffidentium præcipitio quaterentur, & ruerent. Eisdémque temporibus *Leolinus* Princeps *Norvvalliæ*, & quidam *Anglici*, scilicet *Hugo* de *Lascy*, & eius sequaces, in odium Regis sibi cohærentes, & desperantes, ex arbore nequam fructum bonum, id est, ex Rege *Iohanne* bonum hæredem prouenturum: crebris expeditionibus *Willielmum Mareschallum* in primis, id est, seniorem, posteà autem iuniorem, & quosdam alios Domini Regis Barones, ad deditionem premere conabantur. Sed tota Regio contra ipsos ad arma excitabatur, & sic ipsi irreuerenter coacti sunt, & qui facti sunt hostes in capite, corruerunt tetrorsũ in manu hostium, de qua non potuerunt deinceps resurgere.

1224.

Rex Angliæ [illegible]

A ANno Domini M.CC.XXIV. Rex *Henricus* ad Natale tenuit curiam suam apud *Norhamtonam*; præsente Archiepiscopo *Cantuariensi*, cum suis Suffraganeis, & militia magna nimis. Comes verò *Cestrensis*, cum suis conspiratoribus, apud *Leicestriam* tenuit festum suum; tumens, & minas contra Regem & Iusticiarium intendens; pro custodis castrorum ac terrarum, quas idem Rex exigebat ab illo. In crastino autem post Missarum solemnia, Archiepiscopus *Cantuariensis*, cum suis suffraganeis Episcopis albis induti vestibus, & candelis accensis; excommunicauerunt omnes Regis & regni perturbatores, & S. Ecclesiæ, & rerum Ecclesiasticarum inuasores. Deinde idem Archiepiscopus misit solennes nuncios apud *Leicestriam* ad Comitem *Cestriæ* & suos complices; firmiter denuntians singulis & vniuersis, quod nisi in crastino resignarent in manus Regis omnia castella & honores ad coronam spectantia; ipse & omnes Episcopi nominatim excommunicarent illos, sicut à Domino Papa fuerat demandatum. Tunc Comes *Cestrensis* & eius complices, cum per exploratores edocti fuissent, quòd Rex maiorem quàm ipsi, haberet numerum armatorum, consternati sunt valdè: quia si facultas eis suppeteret, in Regem propter Iusticiarium potenter arma mouerent. Sed cùm proprium conspexissent defectū, verebantur dubium certamen inire: & præterea timuerunt Archiepiscopum & Episcopos, ne forte illos excommunicarent, nisi desisterent ab inceptis. Vnde saluberrimo vsi consilio, venerunt apud *Norhamtonam* ad Regem vniuersi, & à Comite Cestrensi incipientes, reddiderunt singuli castella & municipia, honores & custodias Regi, quæ ad coronam spectare videbantur. Mansit nihilominùs eorundem Magnatum indignatio aduersus Regem, quia noluit ad illorum instantiam Iusticiarium amouere. Erant autem huius dissidij incentores, Comes *Cestrensis*, Comes *Albemarlensis*, *Iohannes* Constabularius *Cestriæ*. *Falcasius* cum suis castellanis, *Robertus* de *veteri ponte*, *Brianus* de *Insula*. *Petrus* de *Malo leone*, *Philippus Marc*, *Ingelardus* de *Athie*, *Willielmus* de *Cantello*, & *Willielmus* filius eius; & multi alij: qui pacem regni perturbare summoperè conabantur.

Lodouic. Rex Francorum Rupellam cum Pictauia sibi subiugat.

EOdem anno Rex *Francorum Lodouicus* duxit exercitum grandem ad *Rupellam*; vt & illam vel armis vel pretio sibi subiugaret. Quò cùm peruenisset, obtulit ciuibus non modicam pecuniam, vt villam suam ei reddentes, fidelitatem sibi facerent, essentque illi de cætero intendentes. At ciues, cùm à Rege Anglorum se quasi derelictos reputassent; tam prece quàm pretio inducti, Regi Francorum Rupellam tradiderunt. Tunc Rex tam in villa, quàm in castello milites posuit & seruientes; ac deinde de tota *Pictauia* securitate recepta, sine sanguinis effusione ad propria pacificè remeauit. Est autem *Rupella* portus in *Pictauia*, vbi Reges *Anglorum* & milites ad defensionem regionum illarum applicare consueuerant; quibus nunc via præclusa est, per insidias quæ sibi à suis Baronibus in Anglia parabantur. O innata *Pictauensibus* proditio! Non erat qui opponeret se ad defensionem regis Angliæ Domini sui, præter vnum ciuem; qui postea deprehensus est occultasse signum regis Angliæ; vbi illud proferret aliquando reuocato eodem rege Angliæ: qui etiam captus est proditione conuictus & suspensus. Vnde quia pro iustitia obijt, constat ipsum martyrem esse gloriosum. Cuius filius, scilicet *VVillielmus*, promotus est apud sanctum Albanum, ad regimen Ecclesiæ sancti *Iuliani*.

1224.

De obsidione castri Bedefordensis.

PEr idem tempus conuenerunt ad colloquium, in octauis sanctæ Trinitatis, apud *Norhamtonam*; Rex cum Archiepiscopis, Episcopis, Comitibus, Baronibus, & alijs multis, de regni negotiis tractaturi. Voluit enim Rex vti consilio Magnatum suorum de terris transmarinis, quas rex *Francorum* paulatim occupauerat: sed secus accidit, quàm sperabat. Nempè fuerunt eo tempore apud *Dunestabliam* Iustitiarij regis, quos Itinerantes appellamus: *Martinus* scilicet de *Pateshulle*, *Thomas* de *Multona*, *Henricus* de *Braibroc*, & alij: qui ibidem tenebant placita regis de noua disseisina. Vbi *Falcasius* inter alios, multos spoliauerat, cecidit in misericordia regis de plusquàm triginta paribus literarum, quibus singulis in centum libris erga regem debuerat condemnari. Hoc itaque cùm *Falcasio* fuerat intimatum, iratus est valdè. Vnde nimis inconsultè agens, iussit militibus, qui in præsidio castri *Bedefordensis* erant, quatenus in manu armata ad *Dunestabliam* accedentes, Iusticiarios præfatos caperent, atque vinculis constrictos, apud castrum de *Bedeford* in obscuritatem detruderent carceralem. Sed Iustitiarij talia cognoscentes, recesserunt cum festinatione, quo impetus eos ducebat. Inter quos *Henricus* de *Braibroc*, incautè fugiens, captus à militibus sæpè dictis, & satis inhumanè tractatus, apud castrum præhabitum est carcerali custodiæ mancipatus. Rumore itaque diuulgato, venit vxor prædicti *Henrici Northamtonam* ad Regem: & audiente vniuerso Concilio, de viro suo cum lachrymis querelam deposuit. Quod rex factum nimis indignè ferens quæsiuit consilium à clero simul & populo, quid sibi super tanta iniuria foret agendum. At omnes vna voce consilium regi dederunt, quatenus sine mora & omnibus alijs prætermissis negotiis, in manu valida & armata ad castrum præhabitum accedens, tantam temeritatem studeat vindicare. Cùmque Domino regi dicta placuisset sententia, ipso iubente, omnes ad arma quàm citiùs conuolantes, ad castellum prædictum de *Bedeford*, tam clerus quàm populus peruenerunt. Missis igitur à Rege nuncijs ad Magistros Castellanos, petiit ingressum sibi dari: & *Henricum* de *Braibroc* Iustitiarium suum reddi mandauit. *Willielmus* quoque de *Brente*, frater *Falcasij*, & alij inclusi, nuncijs responderunt, se castellum non reddituros, nisi inde à Domino suo *Falcasio* præceptum haberent, & eo hoc præcipue, quod rex eis de homagio vel fidelitate non tenebantur astricti. Quod responsum cùm regi renunciatum fuisset, indignatus est valdè, & iratus iussit castellum cum eis militaribus circumcingi. Illi verò, sese ad defensionem præparantes, muros & propugnacula vndique defendere vacauerunt. Tunc Archiepiscopus, & Episcopi vniuersi, ipsum *Falcasium*, & omnes qui in castelli præsidio erant, candelis accensis, excommunicationis mucrone percusserunt. Obsessum est autem castellum xvi. Calendas Iulij, die videlicet Iouis proxima post octauas Trinitatis. Et his ita gestis, venerunt ex præcepto regis bellica instrumenta, petrariæ scilicet, & mangonella: quibus in gyrum locatis, insultus acerrimos assiduè faciebant. Inclusi è contrario defensioni vacantes, tela mortifera viriliter emittebant. Quid plura? vulnerabantur mutuò multi, & occidebantur; inter quos cecidit *Giffard* miles eximius, spiculo balistæ percussus. Interea rex misit manum armatam, vt *Falcasium* quæreret, & inuentum regi præsentaret: sed ille per exploratores præmonitus, ad *VValliam* vsque confugit. Vnde nuntii ad regem reuertentes, se laborasse manifes-

1224 fatebantur. At Rex in iram prouocatus, iurauit per animam patris sui, quòd si per vim caperentur inclusi, patibulo suspenderet vniuersos. Illi verò per minas Regis ad maiores prouocati iniurias, prohibuerunt Regiis nuncijs, ne quis eos vlteriùs de reddendo castello sollicitaret. Creuit igitur hinc inde mortale odium ex multitudine peremptorum. id quòd nec fratres fratribus, nec parentes filiis pepercerunt. Tandem verò, post stragem nimiam mutuò illatam, artifices Regis castellū fecerunt ligneum, altum, & architectoria arte fabricatum: in quo balistarios collocauerunt, qui omnem castelli possent circumstātiam perscrutari. Nec deinceps erat aliquis in castello qui ab armis exiret, quin protinùs mortaliter læderetur. Nec idcircò inclusi prosternere aduersarios omiserunt: nam in confusionem propriam duos milites de exercitu Regis, qui se nimis temerè morti exposuerunt, cum multis alijs peremerunt; vndecunque in se aduersariorum suorum animos prouocantes.

Rex autem interim de maneriis *Falcasij*, & terris vbiq; per *Angliam* fecit fruges & armenta, cum rebus aliis, distrahi & infiscari, vt inde in obsidione diutina, ex eius damnis haberet auxilium. Tandem cùm à Regis bellatoribus duæ testudines, quas Gallicè *Brutesches* appellant, non sine multorum læsione subactæ fuissent; inuaserūt castellum vndique consequenter, inclusósque vellent nollent ingredi compulerunt. At Regales castellum ingressi, equos, arma cum victualibus multis, & innumeris rebus aliis, lucrati, hilares reuerterunt. Deinde turrim aggredientes Regij victores, magnam murorum partem contriuerunt. Et his ita gestis, cùm viderent inclusi se diutiùs resistere non posse, in vigilia Assumptionis beatæ Mariæ, de castello quidam ex eis exeuntes, misericordiam Regis implorabant. Quos Rex omnes vinculis iussit arctissimis constringi, donec residuos subiugasset. In crastino autem, cùm omnes vulnerati, & plagis lethiferis afflicti exiissent; & ad præsentiam Regis adducti fuissent, addicti sunt ad suspendium vniuersi. Suspensi sunt itaque inter milites & seruientes, qui propter superbiam suam, quam Regi ostenderant in obsidione iam finita, non potuerunt misericordiam impetrare viginti quatuor. *Henricus* verò de *Braibroc*, saluus & incolumis ad Regem veniens; multas ei gratiarum retulit actiones. *Falcasius* autem, spe falsa seductus, credidit suos per annum integrū castellum posse à captione defendere: sed tandem, cùm fratres suos & alios omnes suspensos certa relatione cognouisset; sub conductu *Alexandri Couentrensis* Episcopi apud *Bedeford* venit ad Regem; & corruens pronus ad pedes eius, postulauit, quatenùs pro magnis obsequiis suis & laboribus sumptuosis, sibi ac patri suo tempore hostilitatis impensis, misericordiam adhiberet. Tunc Rex per cōsilium tradidit illum, castellis, terris, ac rebus omnibus spoliatum, sub custodia *Eustachij Lōdinensis* Episcopi: donec quid de illo ageret, esset sententialiter definitum. Tunc claruit inflictio vindictæ S. *Pauli*: *Falcasius* enim proditor cruentus, Ecclesiam sancti *Pauli Bedefordensis* diruerat, ad sui castri structurā & munimen: qui iam in beati *Pauli* custodia quasi carcerali tenebatur. Vnde Abbatissa de *Heluestne*, audiens *Falcasium* in beatum *Paulum* deliquisse, sed inde adhuc impunitum fuisse, auferri iussit à manu imaginis sancti *Pauli* gladium quem tenebat, & post vindictam meritò restitui. Et sic quasi in momento idem *Falcasius* de ditissimo pauperrimus effectus, multis & maximè nocentibus poterit fieri in exemplū. De hoc verò casu fortunæ quidam sic ait:

Captio castelli.

A *Perdidit in mense Falco tam feruidus ense,* 1224
Omne sub sano quicquid quæsiuit ab ano.

Vxor quoque sæpedicti *Falcasij*, *Margareta* scilicet de *Riparijs*, conspectui se Regis & Archiepiscopi repræsentans; dixit se in eum nunquam consensisse, vt illi matrimonio iungeretur: vnde eùm tempore hostilitatis violenter capta esset, & absque consensu desponsata, diuortium fieri postulauit. Tunc Archiepiscopus statuit illi diem, vt interim deliberationem haberet, quid agere debuisset.

B Rex verò concessit ei terras omnes & possessiones suas per totam Angliam; & eam sub custodia *Willelmi* Comitis de *Warenna* deputauit. Regi verò; pro maximis laboribus suis & expensis, tam à Prælatis, quàm à laicis, concessum est per totam *Angliam Carucagium*, de qualibet caruca duo solidi argenti. Magnatibus item concessit Rex Scutagiū; videlicet de scuto quolibet duas marcas sterlingorum: & sic omnes ad propria recesserunt. Castellum quoque illud fecit Rex complanari, & redigi in aceruos, atque domos dedit *Willelmo*

C de *Bello campo*; & locum cum ædificiis vniuersis. Eodem anno consecrantur in Episcopos, Magister *Alexander* de *Stauensby* in *Cestrensem*, *Romæ* à Domino Papa *Honorio*; die Paschæ: *VVillielmus* nepos *VVillelmo Bruere* senioris, in *Exoniensem*: *Radulphus* de *Neuille*, in *Cicestrensem*, à Domino S. *Cantuariensi* Archiepiscopo. Qui dico *Radulphus Cicestrensis*, Cancellarius Domini Regis, in multis posteà periculis fidelis expert*, & singularis in Regiis negotiis; columna stabilis fidelitatis & veritatis fuit. Sub illius temporis curriculo, *Falcasius* de

D *Breute Neusteriensis*, & spurius ex parte matris, atque bastardus; qui in vili iumento manticato ad Regis paulò antè clientelam descenderat, qui castrum *Bedefordia* tempore guerræ motæ inter Regem *Iohannem* & Barones suos, pro voluntate eiusdem Regis sibi concessum, in territorio alterius situm, firmauit. De tali munitione & diuitiis suis, & de quibusdam Consiliariis Regis sibi confœderatis confisus, & faciens fulcimen de baculis arundineis; terras & possessiones liberorum hominum suorum & vicinorum, iniustè auferre non formi-

E dauit: præcipuè xxxij. liberos homines in manerio de *Luitona* sine iudicio de suis tenementis disseisinauit; & quasdam pasturas communes sibi appropriauit. Super quibus cùm querela ad Dominum Regem peruenisset, Rex *Henricū* de *Braibroc* & quosdam alios Iusticiarios assignauit: corā quibus fieret recognitio de conquerentiū disseisina. Qui receptis secundùm consuetudinem recognitionibus, dictus *Falcasius*, tenementis dictis spoliatis iudicialiter restitutis, in damna & iacturam eorum extitit condemnatus. Quod non æquo fe-

F rens animo *Falcasius*, contra pacem regni super se leuatus, dictum *Henricum* de *Braibroc* violenter cepit: & in castro suo de *Bedeford* incarcerauit. Quo audito, Rex apud *Northantonam* existens, cum Magnatibus suis de subuentione *Pictauia* tractatum habens; mutuo proposito ex casu incidenti, diuertit ad castrum *Bedefordia*: & illud obsidione vallauit, in quo dictus *Henricus* tenebatur incarceratus. Et facta trina munitione per tres dies continuos, militibus in castro existentibus su-

G per deditione castri, Archiepiscopus S. *Cātuarensis* & alij Episcopi ibi existentes, cum Abbatibus & aliis Prælatis; *Falcasium* & sibi consentientes excommunicauerunt, ipsum vtlagari decernentes. Per machinas igitur & varias insultationes, Regales dictum castrum expugnauerunt viriliter: & corruerunt aliqui de Regiis militibus per specula balistariorum obsessorum. inter quos, *Giffard* corruit spiculo percussus; miles elegantissimus.

Tandem

1224. Tandem in vigilia Assumptionis, cùm circiter per nouem septimanas obsidionem continuassent, captum est castrum, & omnes Ministri *Falcasii*, qui in eo inuenti sunt: quibus præerat *Willielmus Mantel* de *Brente*, frater *Falcasii*; & multi Angli & Normanni nobiles, qui omnes suspendio sunt adiudicati. Sicut plenariè in antecedentibus prædictum est.

Baldewinus Imperator redit Comes in Flandriam

BAldevvinus Comes *Flandrensis*, qui & Imperator *Constantinopolitanus*, post annosam & motosam incarcerationem, & pœnitentialem peregrinationem, rediit in *Flandriam*: & cùm quàmplurimis viris, qui eum anteà cognouerunt, licet in multis alteratus fuisset, cognosceretur; recepit homagia & fidelitates à multis ciuitatis & oppidis *Flandriæ*. Sed filia ipsius inuidens, exasperauit Regem contra ipsum; affirmans ipsum non esse patrem suum, nec ipsum esse quem se fecit: procurauitque vt prędictus pater suus ignominiosè suspenderetur, nam hinc & inde fecit duos canes veteres, scilicet inirgos suspendi. Hoc tamen asserunt multi, quibus confessionem fecit, peccatis suis exigentibus promeruisse, quia à carcere euasit cum sociis suis incarceratis, qui capti fuerunt cum eo in prælio, opitulante quadam puella nobili, eo pacto, vt baptisatétur quàm citò venirent liberati in *Christianitatem*. Sed *Baldevvinus* Imperator cum suis sociis, cùm peruenissent cũ ipsa puella in loca tutiora *Christianorum*; illam quam promisit ducere in vxorem, & *Christianam* facere, & *Christianorum* moribus informare; ante lauacrũ regenerationis occultè fecit necari. Vnde tam diu ad se reuersus fecit pœnitentiam, vt vix à familiaribus etiam cognosceretur, Papa iniungente pœnitentiam tam grauem, quia nondum baptisatam occidit. Omnes autẽ qui huic consilio assensum præbuerunt, turpi morte perierunt. Quorum vnus, cùm ad vxorem suam peruenisset, & ab eadem, quia iam alium virum habuerat, & filios ab eodem susceperat, benè cognosceretur, præcipitatus est in puteum, hoc vxore clàm procurante: & sic alij quilibet suo casu, Deo irato, qui non vult mala pro bonis solui, miserabiliter perierunt. Nec eorum superior, qui pœnitentiam non continendo, in humilitate & contritione sua perpetuò non permansit, nec fecit fructus dignos pœnitentiæ, scilicet Baldevvinus prænotatus, pœnas euasit.

Maiè tractatur à filia.

Regi Angliæ xv. pars rerum nobilium concessa est.

ANno Domini millesimo ducentesimo vigesimo quinto, Rex *Henricus* ad Natale tenuit curiam suam apud Westmonasterium; præsentibus clero & populo cum Magnatibus regionis. Solennitate igitur, vt decebat, completa, *Hubertus* de *Burgo*, Domini Regis Iustitiarius, ex parte eiusdem Regis proposuit coram Archiepiscopis, Episcopis, Comitibus, Baronibus, & aliis vniuersis damna & iniurias, quæ Regi illata fuerant in partibus transmarinis; ex quibus non solùm Rex, sed & Comites multi ac Barones sunt exhæredati cum ipso. Et cùm multi sunt in causa, multorum subuentio erit necessaria. Petiit ergo ab omnibus consilium pariter & auxilium, quibus corona Angliæ dignitates amissas ac iura possit pristina reuocare. Ad hoc quoque plenè perficiendum, Regi sufficere credidit, si ei quinta decima pars omnium rerum nobilium totius regni Angliæ, tam à personis Ecclesiasticis quàm à Laicis donaretur. His in hunc modum prosecutis, Archiepiscopus & cõcio tota Episcoporum, Comitum, Baronum, Abbatum & Priorum, habita deliberatione, Regi dedere responsum, quòd Regis petitionibus gratanter adquiescerent, si illius diu petitas libertates concedere voluisset. Annuit itaque Rex cupiditate ductus, quod petebãt Magnates: chartisque protinus conscriptis, & Regis sigillo munitis, ad singulos Angliæ Comitatus chartæ singulæ diriguntur. Et ad Prouincias illas quæ in forestis sunt constitutæ, duæ chartæ sunt directę: vna scilicet de libertatibus communibus, & altera de libertatibus forestæ. Istarum autem tenor chartarum superiùs habetur expressius; vbi historia agitur de Rege *Iohanne*: ita quòd chartæ vtrorumque Regum in nullo inueniuntur dissimiles. Tunc constitutus est dies certus ad mensem post Pascha, vt de singulis Comitibus Regni xij. milites & legales homines eligerentur; qui addito iuramento, nouas à veteribus discernerent forestas: vt omnes illæ quæ inuentæ fuerint afforestatæ post primam coronationem *Henrici* aui istius Regis, statim deafforestentur. Et sic soluto Concilio, delatæ sunt chartæ singulæ ad singulos Comitatus; vbi ex Regis mandato, litteratorio interposito iuramento ab omnibus obseruari iubentur. *Richardo* fratre Domini Regis, milite, libertates generales tam forestarum, quàm aliarum libertatum, pro quibus tantum cum Rege *Iohanne* decertatum fuit, licèt nil stabile vel solidum, vel pollicitum redderetur, vel obseruaretur, sunt deceptoriæ acclamatæ. 1225.

Vt Rex Angliæ Richardum fratrem suum in Wasconiam misit.

EOdem anno, in die Purificationis beatæ *Mariæ*, *Richardus* frater Regis *Angliæ*, ab eodem Rege donatus est cingulo militari; & decem Nobiles cum eo, qui ad eius sunt obsequium deputati. Qui posteà tempore vernali à Rege cum *Willielmo* Comite *Sarisberiensi* & *Philippo* de *Albeneio* militibusque sexaginta in *Wasconiam* die Palmarũ missus, velis prosperis in ciuitate *Burdegalensi* omnes fœliciter appulerunt. Quorum aduentus cùm Archiepiscopo & ciuibus diuulgatus fuisset, honorificè ab omnibus sunt recepti. Deinde congregatis ciuibus coram Archiepiscopo & nunciis Regis, *Richardus* frater Regis prædicti, literas fratris sui Archiepiscopo & ciuibus cunctis porrexit: in quibus Rex humiliter supplicauit, quatenùs omnes homines & fideles sui de regionibus illis, fratrem eius amicabiliter susciperent; & consilium ei pariter & auxilium præstarent, quibus terras amissas reuocare valuisset. At omnes gaudenter ipsum suscipientes, Regi Angliæ per illum subiectionem fecerunt. Venerunt igitur ad eum multi de partibus illis milites & seruientes, munera sequentes cum retributionibus, quibus cùm stipendia sufficienter ministrasset, in eius obsequio remanserunt. Dederat ei namque Rex, antequam illum miserat ad partes transmarinas *Cornubiæ* Comitatum, cum tota *Pictauia*: vnde ab omnibus Comes *Pictauiensis* vocabatur. Itaque Comes *Richardus* cum auunculo suo *Willielmo* Comite *Sarisberiensi*, & *Philippo* de *Albeneio*, militia copiosa, processit per villas & castella *Wasconiæ* regionis: & quoscunque contradictores (qui homagium Regi & fidelitatem facere noluerunt) inuenit, castella eorum & villas obsedit, & potenter omnia subiugauit. Nam *Riolense* castrum, quod *Regula* nuncupatur, cum villa, longa obsidione cepit: villam S. *Macary* cum municipio obtinuit. *Bregerac* castrum obsedit, & dominum eius ad Regis fidelitatem reuocauit. Sed dum in longa obsidione apud *Riolense* castrum acerrimos insultus & crebros ageret *Lodouicus* Rex *Francorum* *Hugoni* Comiti *Marchiæ*, aliisque *Pictauiæ* Baronibus, dedit in mandatis; quatenùs ad castrum præfatum hostiliter accedentes, Comitem *Richardum* captum sibi præsentarent, & obsessos à periculo liberarent. Comes verò *Marchiæ*, iunctis sibi quibusdam Baronibus, & militibus armatis; cũ apparatu non modico

Richardus Comes Pictauiensis.

1225. ad prædictam obsidionem dissoluendam processit. Sed *Richardus* Comes cum socijs suis, de aduentu hostium per exploratores præmonitus, parauit ei insidias: & parte exercitus sui ad obsidionem dimissa, ipse cum parte armorum probatissima ad nemus quoddam, quod propè erat, diuertens; hostes venientes expectauit ibidem. Qui dum locum insidiarum versùs obsidionem pertransissent, Comes *Richardus* & socij eius cum strepitu buccinarum & vibramine hastarũ irruerunt in ipsos: & dirissimo conflictu inter partes confecto, in fugam aduersarios cõpulerunt. Quos Comes *Richardus* ardenter insecutus, bigas hostium, & summarios, cum spolijs & vasis argenteis, subegit, multis ex fugientibus interfectis. Et sic in breui totam sibi *Vasconiam* subiugauit. Eodem anno, *Iohannes Elyensis* Episcopus diem clausit extremum: cui successit *Gaufridus* de *Burgo*, Archidiaconus *Norwicensis*, consecratus in Episcopum, in passione Apostolorum *Petri* & *Pauli*, apud *Westmonasterium*.

De exilio Falcasii proditoris.

Circa hos quoque dies, Martio scilicet mense, conuenerunt apud *Westmonasterium* ad colloquium Rex Anglorum cum Magnatibus suis: vbi idem Rex iussit sententialiter diffinire, quid de proditore suo *Falcasio* foret agendum. Proceres verò in hac pariter consenserunt cum Rege, eò quòd patri suo multis fideliter seruierat annis, ne de vita periclitaretur vel membris: sed vt *Angliam* æternaliter abiuraret, omnes communiter addixerunt. Quo facto, præcepit *Willelmo* Comiti *Warennæ* Rex; vt ipsum sub saluo conductu ad mare conduceret: & naui impositum, committeret ventis & velis. Quod cùm factum fuisset, dum *Falcasius* nauem ingrederetur, adiurauit Comitem prædictum cum lachrymis, vt salutaret dominum suum Regem: affirmans omnes perturbationes, quas fecerat in regno, instinctu maiorum Regni Angliæ se fecisse. Sicque cum quinque tantùm seruientibus in Normanniam transuectus, confestim vt applicuit, à Ministris Regis Francorũ captus est, & Regi prædicto præsentatus: & E quia multos Francorum in Anglia læserat, fuisset suspensus, sed per dictum iusiurandum vix est saluatus: & quia inuentus fuit cruce signatus, dimiserunt eum, qui illicò Romam profectus est, pecunia sæpè spoliatus. Tandem cum *Roberto Passeleawe* Clerico suo Papæ præsentatus, sicut suo loco dicetur.

De vissione, quæ foresta deafforestari debeant.

Eodem anno, ad mensem per Pascha, dimissi sunt à Rege Angliæ *Hugo* de *Neuilla*, & *Brianus* de *Insula*, cum alijs ad hoc assignatis per Angliam: vt in singulis forestarum prouincijs, xij. F milites, vel liberi homines & legales eligerentur, ad deambulandum metas forestarum, vt per sacramentum eorum quæ forestæ remanere, vt fuerunt priùs, & quæ deaforestari debeant, discernerentur. Facta itaque in breui Regij executione mandati, licet non sine magna contradictione plurimorum, concessis libertatibus singuli vsi sunt, de boscis suis proprijs vendentes, essarta facientes, bestias venantes, terram arabilem de inculta sulcantes, ita quod de nemoribus deaforestatis omnes pro libitu disponebant. Et non solùm homines, verùm etiam canes, qui priùs expeditari solebant; has libertates se habere gaudebant. Communibus verò libertatibus, Magnates, milites, & liberè tenentes, adeò vsi sunt; quòd ne iota vnum in Regis charta contentum, extitit prætermissum.

De collectione quintæ decimæ ad opus Regis.

Circa eosdem denique dies, quintædecimæ partis medietas totius regni omnium mobilium & rerum habitarum colligitur ad opus Regis concessis inducijs de altera medietate vsque ad fe- A stum *Michaëlis*. Eodem anno, *Hugo Bigod*, Comes *Orientalium Anglorum*, humanæ naturæ debitum soluit: cuius terras & honores omnes Rex sub Iusticiarij custodia deputauit. 1225.

De concubinis sacerdotum.

Eodem anno exiuit decretum ab Archiepiscopo Cantuariensi & Episcopis eius Suffraganeis in hunc modum. Concubinæ Sacerdotum & Clericorum, qui infra sacros ordines constituti & beneficiati sunt, Ecclesiastica careant sepultura: nisi sanè se correxerint, & quia scriptum est: B Viuens, viuens, ipse confitebitur tibi, incolumes, vel tantum earum in extremis appareat pœnitentia, propter quam non immeritò cum eis debeat dispensari. Item non recipiantur ad osculum pacis, nec panem benedictum percipiant in Ecclesia, quàm diu concubinarij eas detinent in domibus suis, vel publicè extra domos. Item si pepererint, non purificentur, nisi priùs sufficientẽ præstiterint cautionẽ Archidiacono, vel eius Officiali, de satisfactione in proximo capitulo, post purificationem earum, facienda. C Item sacerdotes, in quorum Parochiis concubinæ talium commorantur, si non hoc ostenderint Archidiacono, vel eius officiali, suspendantur. Et priusquam relaxentur, graui pœnitentiæ subiaceant. Item qui conuinci poterit, quòd sacerdos eam carnaliter cognouerit, publicam agat pœnitentiã, & solennem, ac si de adulterio esset conuicta, tanquam pro duplici adulterio puniatur, ne tanti reatus impunitas, alijs transeat in materiam delinquendi.

Vt Comes Sarisberiẽsis à naufragio fuerit liberatus.

D Per idem tempus, *Willelmus* Comes *Sarisberiensis*, qui cum Comite *Richardo* militauerat in partibus transmarinis, ad Angliam transfretaturus, naues intrauit. Sed cùm longo maris periculo, & ventorum turbinibus per dies plurimos & noctes in partes diuersas iactaretur, cum ipsis nautis & alijs omnibus, qui in naui erant, de vita desperatus, annulos pretiosos & quęcunque in auro vel argento aut pretiosis vestibus possidebat, fluctibus pelagi commisit: vt sicut ad vitam nudus intrauit temporalem, ita ab omni honore terreno spoliatus, ad patriam transiret æternam. Et cum in suprema fuisset desperatione constitutus, visus est cereus ingens & magno splendore coruscans, ab omnibus qui in naui periclitabantur, in summitate mali, & iuxta cereum stantem viderunt puellam quandam nimia pulchritudine decoratã: quæ lumine cerei, quod nocturnas tenebras illustrabat, à ventorum pluuiarúmque irruentium robore conseruaret præclarum. Ex hac quoque cœlestis visione claritatis, tam Comes ipse, quàm nautæ omnes securitate concepta; diuinum sibi adesse auxilium confidebant. Et cùm vniuersi qui in naui erant, quid hæc visio portenderet, ignorarent, solus *Willelmus* Comes præfatus huius benignitatis gratiam beatæ Mariæ virgini assignauit. Siquidem Comes sæpedictus, die qua primò donatus cingulo fuerat militari, cereum vnum ante altare beatissimæ Matris Dei assignauit; vt ad Missam, quæ diebus singulis in honore eiusdem Dei genitricis cum horis Canonicis deuotè solet decantari, iugiter arderet; & pro lumine temporali lucem consummaret æternam.

Qualiter idem comes hostium insidias euaserit.

G His ita gestis, cùm crastina dies illuxisset, profectus est Comes cum socijs suis, ventis impellentibus, ad quandam maris insulam, quę *Re* dicebatur, tribus à *Rupella* distans miliaribus: vbi breuibus ingressi cymbis, ad insulam nauigabant. Est autem in insula illa Abbatia quędam ordinis *Cisterciensis* sita, ad quam Comes nuncios dirigens, postulauit, vt tutus posset ibidem latere ab hostibus, donec aura sibi fœlicior arrideret. Quod Abbas loci sibi grataner annuens, cum honore ipsum

ipsum

1225. ipsum & eius consortes suscepit. Erat autem insula illa in custodia *Sauarici de Malo leone*, qui tunc temporis cum *Lodouico Francorum* Rege militabat; & maris insulas nonnullas cum armatis non paucis obseruabat. Cuius duo seruientes, qui Comitem plenè nouerant, & cum aliis multis ad insularum custodiam fuerant deputati; amicabiliter accedentes ad eum, postquàm per triduum delituerat ibidem, dixerunt; quòd nisi ante lucem crastinam ab insula recederet, caperetur à suis sodalibus, qui cum illis insulas & maris semitas obseruabant. Tunc Comes datis seruientibus prædictis xx. libris sterlingorum, ad naues celeriter conuolauit; & maris sese fluctibus commendans, ferè per tres menses, antequam in Angliam applicaret, inter vndas sæuientes continuè laborabat.

Magister Otto pro negotiis domini Papæ in Angliam venit.

EOdem anno, Magister *Otto*, Domini Papæ nuncius, in Angliam veniens; pro magnis Ecclesiæ Romanæ negotiis Regi literas præsentauit. Sed Rex cognito literarum tenore, respondit, quòd solus non potuit diffinire, nec debuit, negotium quod omnes Clericos & Laicos generaliter totius regni tangebat. Tunc per consilium *Stephani Cantuariensis* Archiepiscopi, datus est dies à Rege in octauis Epiphaniæ, vt conuocatis omnibus clericis & laicis, super præfato negotio tunc tractarent apud *Westmonasterium*; & ibidem fieret quod iustum singulis videretur.

Idem Otto Falcasium Regi pacificare laborat.

EOdem tempore, Magister *Otto*, ex parte Domini Papæ, Regem Angliæ humiliter rogauit, vt Falcasio sibi reconciliato, vxorem cum terris & omnibus rebus amissis ad integrum restitueret; & ipsum, qui patri suo & sibi in guerra sua tam fideliter seruierat, pura, vt decebat, diligeret charitate. Ad hoc quoque respondit Rex, quòd propter proditionem manifestam ab omni clero & populo regni, per iudicium curiæ suæ, ab Anglia fuerat in exilium pulsus; & licèt regni cura specialiter ad ipsū spectare videretur, debet legis quidem & bonas regni consuetudines obseruare. Hæc autem cùm audisset Magister *Otto*, cessauit vlteriùs de Falcasio sollicitare Regem. Tunc idem *Otto* cepit ab omnibus Ecclesiis Angliæ Conuentualibus, nomine Procurationis, duas marcas argenti. Et sciendum est, quòd tempore quo Magister *Otto* venit in Angliam, Dominus Papa misit nuncios per orbem vniuersum; exactiones vbique indebitas exigens, sicut inferiùs dicetur.

Puella quædam ad ordinem Minorum confugit.

CIrca eosdem dies, erat puella quædam in finibus *Burgundiæ*, generis nobilitate præclara; quam parentes de possessionibus non modicis heredem sibi constituere decernentes, cuidam vero ex illustri prosapia genito, nuptam tradere voluerunt. Sed puella, quæ ab annis puerilibus studiis fuerat liberalibus imbuta, in secreta cordis puritate virginitatem suam Deo dedicauerat; parentum clàm deserens palatium, in habitu peregrino, vt se liberiùs à paternis conspectibus amoueret, contulit se ad contubernium quorundam fratrum, de ordine Minorum: vbi, ipsa exigente, de illius rigore ordinis ad plenum erudita, calciamenta deposuit, saccum & cilicium induit, atq; crines (in quibus luxuria regnare solet) despicabiliter præcidit, & quibuscumque modis potuit, naturalem, quam habebat, corporis decorem, in omnem studuit deformitatem transferre. Sed cùm ad hæc nimis inaniter laborasset, dū non potuit, prohibente natura, elegantissimam sui corporis dispositionem, quæ in omni dimensitate videbatur, quasi incomparabilis, illam solummodò, quæ intus erat, castis munditiam, perenni

A sponso, qui in cœlis est, côsecrare disposu[illegible]. Et hoc propositum, vt liberiùs perduceret ad effectum, spontaneam paupertatem elegit. officium sanctæ prædicationis assumpsit, vestium asperitatem induit, in lecto pro stratu mattam, pro ceruicali saxum habuit, atque vigiliis continuatis, & ieiu[illegible] carnem affligens, orationibus insistens, in rerum supercœlestium contemplatione studuit infatigabiliter conuersari. Tandem cùm per multorum curricula annorum, in omni perfectione & vitæ B sanctitate Deo placere, & Euangelium pacis per ciuitates & castella, & præcipuè sexui muliebri prædicare studuerat: inuidit eius perfectioni humani generis inimicus, & per septem menses in tot, puellam, ac talibus rerum sæcularium tentationibus exagitare curauit; quòd nisi ei diuinum affuisset auxilium, omnia bona vitæ præcedentis studia amisisset. Reduxit namque ei ad mentem Diabolus simul & noctibus prædia parentum suorum quæ reliquerat fœcundissima, vinearum fertilium emolumenta, spatia pratorum amœnissima, C & florum diuersorum varietate distincta, fontium scaturientium & riuulorum suauiter murmurantium oblectamenta, lignorum in nemoribus proceritatem, prolis fœcunditatem, vires amplexus, ac Veneris inter marem & fœminam delectationem, lectorum nobilium mollitiem, adstantium ioculatorum iocunditatem, annulorum ac lapidū pretiosorum decorem, piscium & volatilium ferarumq; siluestrium gustum delectabilem & suauem. In his igitur tentationibus & aliis consimilibus, puella ferè desperata, & in diuersas medita-D tiones inducta, vtrùm derelicta repeteret, an in proposito religionis perseueraret: ineffabili mentis & corporis cruciatu diebus singulis & noctibus torquebatur. Sed miserator & misericors Dominus, qui sperantes in se vltrà quàm possunt pati, non permittit tentari, oculum puellæ restituit rationis, vt cerneret quanta in rebus temporalibus & delectationibus supradictis curiosa sit sollicitudo, in carnali cômixtione turpitudo, quæ res temporales sudore acquiruntur, & cum E quanto dolore amittuntur, quanta sit coram Domino munditia virginalis, qui matrem suam fœcundam esse voluit, & in virginitate permanere disposuit, quæ merces sequitur fructum boni operis, quæ dulcedo sit in studio sācto ac diuinæ contemplationis, quæ societas ciuiū supernorū, quàm suauis sit & delectabilis sanctorū refectio animarum, & regnare cum Christo. Vbi frigiditas nullū afficit fames & sitis neminem affligit, ira, rixa, vana gloria, inuidia, superbia, accidia, auaritia, cupiditas, & ebrietas nullum premit. Hæc & his similia virgo beata sæpiùs mente reuoluens, & inter tenta-F tionum turbines virtutum præteritarū custos existens; armis accincta diuinis, artes Diaboli fraudulentas omnes fœliciter superauit, & ipsum ad tartara confusum direxit.

Puella liberatur per Dominum à quodam verberando. [illegible]

TAndem, post dies paucos, cùm puella præfata ab omnibus esset Diabolicis incursionibus penitùs absoluta, Diabolus ad eam reuersus, salutauit illa, & dixit: Salue (inquit) domina mea, & Deo cœlorum virgo dilectissima: ego verò sum ille Sathanas, qui te iam per septem menses in G tot tentationibus, licèt inaniter induxi, vt à bono te proposito reuocarem, & in eis laqueis irretirem. Sed quoniam inanibus meis fraudulentiis à te victus defeci, hoc mihi pro pœna à Domino cœli inflictum est, vt nunquam de cæterò mihi liceat aliquod hominum genus tentare, vel quempiam à bonis actibus impedire. Habeo præterea mandatum à Domino, cui obedire necesse est, vt quodcunque mihi præceperis,

1225. com festinatione perficiam, & etiam quodcunque A supplicium præceperis cum festinatione sine mora subire. Hæc audiens puella, ait ad Dæmonem: Conseruet me Deus à vestro consortio & famulatu, nouit enim ille quòd talem ministrum nunquam dilexi. Et his ita gestis, contigit puellam ciuitatem quandam ingredi; & gratia hospitandi domum cuiusdam matronæ ingressa, hospitium postulans, impetrauit. Vespere autem facto, iuuenis quidam prædictæ matronæ filius, de negotiis consuetis domum rediens, cùm vidisset virginem, quam mater eius charitatiuè hospitauerat, B cœpit admirari in habitu adeò despicabili, & faciei simul pallore & macie, omnium membrorum eius naturalem dispositionem; in qua opus naturæ in tantum laudauit, quòd à planta pedis vsque ad verticem in nullo deliquit, sed & totius corporis sui dispositione etiam generis nobilitatem euidenter expressit. Quid ergo? Exarsit iuuenis in concupiscentia virginis. Et accedens ad eam, de consensu carnali puellam conuenit. Illa è contrà iuueni constanter quod petiit denegans, C affirmauit se virginitatē suam ab ætate tenera Domino consecrasse: & prætereà, cùm voto suæ religionis & ordinis castitas sit adnexa, votum infringere, esse nefarium asserebat. Et his dictis recessit, vt nocturnam caperet requiem: vbi in quondam domatis angulo mattam sub se, pro stratu, & saxū pro ceruicali, iuxta sui ordinis rigorem, capiti supponebat. Tunc iuuenis ille, libidinis igne succensus, statuit immutabiliter in corde suo, quòd si de liberalitate à puella cōsensum obtinere nequiret, D ipse cum ea rem ageret violenter. Et veniens ad illam, expressit ei quid facere cogitabat. At fœmina religiosa in angaria mentis constituta, metuebat plurimùm ne eius puritas virginalis per ardorem adolescentis in aliquo læderetur; & reducens ad mentem, quod sibi à diabolo dictum fuerat, quòd videlicet ad nutum eius, quicquid præciperet, illicò adimpleret, extulit vocem, & dixit: Diabole (inquit) vbi es? Et continuò Dæmon respondit, dicens: Adsum, Domina. Quid tibi placet? Et E puella: Libera me (inquit) citò à nebulone isto, qui me inquietat, somnum capere non permittens. Et continuò dæmon iuuenem per pedes truculenter arripiens, non sine læsione illum longius à puella proiecit. Sicque ter nocte illa, Dæmone procurante, dilecta Deo puella ab adolescentis ardore liberata, in crastino recessit ab vrbe, salua sibi pudicitia virginali. De hac quoque puella, quem finem habuerit, quoniam nullo tradēte cognoui; ea quæ dicta sunt piis auribus, & amatoribus sufficiant castitatis.

Quædam inclusa per septennium non comedit.

F EOdem anno, in vrbe *Legre Cestrensi*, obiit puella quædam inclusa religiosa; quæ per septennium ante obitum, nullum omninò gustauit cibum: nisi quòd diebus Dominicis corporis & sanguinis Domini communionem accepit. Quod miraculum, cùm ad audientiam *Hugonis Lincolniensis* Episcopi peruenisset, fidem non adhibuit veritati. Sed incredulus planè, fecit per dies quindecim à Presbyteris & Clericis inclusam prædictam arcta nimis obseruari custodia: quousque G compertum fuit illam in toto termino memorato, nullo vsam fuisse corporis nutrimento. Faciem quoque semper habuit vt lilium candidissimam, roseóque rubore perfusam, ad indicium pudicitiæ & munditiæ virginalis.

Comitissa Sarisberien. sponsum respuit.

CIrca hos quoque dies relatum est Regi Anglorum, *Willelmum* Comitem *Sarisberiensem*, ipsius Regis auunculum, dum de partibus transmarinis rediret in Angliam, in mari fuisse submersum. Sed cùm Rex huius rei euentum nimis A molestè tulisset; accessit ad eum *Hubertus*, regni 1225. Iusticiarius, exigens ab eo, vt vxorem eiusdem *Willelmi* daret *Reimundo* nepoti suo, quem honor Comitatus illius iure hæreditario contingebat, vt eam sibi matrimonio iungeret. Rex autem, cùm petitionem suam annuisset, si posset Comitissam inducere ad consensum, misit illicò Iusticiarius Reimundum præfatum ad Comitissam in nobili apparatu militari; si posset ad eius amorem animum mulieris inclinare. Cúmque eam *Reimundus* memoratus, blādis sermonibus & proB missionibus magnis, ad consensum trahere conaretur; illa cum indignatione maxima respondit, se nuper literas accepisse & nuncios, qui Comitem virum suum sanum esse & incolumem fatebantur. Respondit prætereà, quòd Dominus suus Comes si in veritate defunctus fuisset, nullo modo ipsum reciperet sponsum; quia generis eius nobilitas id fieri prohibebat. Alibi (inquit) tibi quæras matrimonium, quia experiò reperies, te huc inaniter peruenisse. At *Reimundus* hæc audiens, confusus ab illa recessit. C

Quomodo dominus Papa præbendas sibi dari exegerit.

ANno Domini M.CC.XXVI. Rex *Henricus* ad Natale Domini celebrauit festum suum apud *Wintoniam*; præsentibus quibusdam Episcopis, & Magnatibus multis. Solemnitate itaque peracta, profectus est Rex apud *Merlebergiam*; vbi graui infirmitate correptus, per multos dies desperatus iacebat. Venit intereà terminus Concilij ad festum sancti Hilarij apud Westmonasterium præfixus; vbi Rex cum Clero & Magnatibus D regni comparere debuerat, vt Domini Papæ mandatum audiret. Multis igitur in loco præfato congregatis Episcopis cum aliis Prælatis & Laicorum turbis; Magister *Otto*, Domini Papæ nuncius (de quo habita est mentio superiùs) literas apertè coram omnibus recitauit. In quibus idem Papa allegauit scandalum sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & opprobrium vetustissimum; notam scilicet concupiscentiæ, quæ radix dicitur omnium malorum; & in hoc præcipuè, quòd nullus potest aliE quod negotium in Romana curia expedire, nisi cum magna effusione pecuniæ, & donorum exhibitione. Sed quoniam scandali huius & infamiæ Romana paupertas causa est; debent matris inopiam subleuare, vt filij naturales. Quia nisi à vobis & aliis viris bonis & honestis dona reciperemus: deficerent nobis necessaria vitæ, quòd esset omninò Romanæ incongruum dignitati. Ad istud itaque scandalum penitùs eradicandum, per consilium fratrum nostrorū, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, quandam prouidimus formam: cui F si volueritis consentire, à scandalo matrem vestrā poteritis liberare, & in curia Romana sine donorum obsequio exhibitionē iustitiæ obtinere. Forma autem prouisa hæc est: Petimus in primis ab omnibus Ecclesiis Cathedralibus, duas nobis præbendas exhiberi, vnam de portione Episcopi, & alteram de capitulo. Et similiter de cœnobiis, vbi diuersæ sunt portiones Abbatis & Conuentus. à Conuentibus, quantum pertinet ad vnum Monachum æquali facta distributione bonorum suoG rum, & ab Abbate tantundem.

Commune responsum Prælatorum.

HIs in hunc modum propositis, persuasit ex parte Domini Papæ Magister *Otto*, vt consentirent Prælati: allegans supradicta commoda, quæ in literis continentur. Hæc autem omnia audientes Episcopi, & Ecclesiarum Prælati, qui personaliter interfuerunt, diuertentes seorsùm ad colloquendum, cùm super rebus propositis diutiùs deliberassent, responsum suum in

1226.

ore magistri *Iohannis Bedefordensis* Archidiaconi A communiter posuerunt. Qui veniens in præsentia magistri *Ottonis*, per hæc verba respondit: Domine, ista quæ vobis proponitis, Regem *Angliæ* specialiter tangunt, generaliter verò omnes Ecclesiarum patronos regni: tangunt Archiepiscopos, & eorum Suffraganeos, nec non innumeros *Angliæ* Prælatos. Cùm ergo Rex propter infirmitatem, & Archiepiscopi nonnulli & Episcopi, & alij Ecclesiarum Prælati sunt absentes, in eorum absentia vobis respondere non possumus, nec debe- B mus: quia si id facere præsumeremus, in præiudicium omnium absentium fieret Prælatorum. Et his dictis, venit *Iohannes Marescallus* & alij nuntij Regis, ad omnes Prælatos, qui de Rege Baronias tenebant in capite destinati: districtè inhibentes, ne laicum feudum suum *Romanæ* Ecclesiæ obligarent, vnde à seruitio sibi debito priuaretur. Hæc autem cùm magister *Otto* intellexisset, statuit his qui aderant diem ibi in media quadragesima; dum ipse procuraret Regis aduentum & C absentium Prælatorum, vt tunc negotium sortiretur effectum. Sed illi absque Regis & aliorum, qui absentes erant, assensu, præfixum diem admittere noluerunt: vnde singuli ad propria sunt reuersi.

De morte laudabili Willelmi Comitis Saresburiensis.

REx *Anglorum* intereà, cùm apud *Merlebergiam* ab infirmitate sua plenè conualuisset, venit ad eum ibi *Willelmus* Comes *Sarisberiensis*; qui post longa maris pericula, anteà in diebus Natalitiis in *Cornubia* cum difficultate applicue- D rat. Qui cùm fuisset à Rege in magna susceptus lætitia, de Iustitiario coram domino Rege grauem deposuit querelam; quòd dum in remotis partibus esset in seruitio suo, ipse miserat degenerem virum quendam; qui eo viuente cum vxore sua fornicari disposuit, & adulterinum cum ipsa matrimonium contrahere violenter. Addidit insuper, quòd nisi Rex plenam sibi de Iustitiario faceret iustitiam exhiberi; ipsemet quæreret de tanto excessu vindictam in grauissimam regni perturbationem. Tunc Iustitiarius, qui præsens erat, E proprium confessus reatum in equis preciosis & donatiuis ingentibus; gratiam sibi Comitis reparauit. Et sic facta concordia, inuitauit Comitem ad mensam suam Iustitiarius, in qua, vt dicitur, idem Comes occulto infectus veneno, ad castellum suum *Sarisberiense* profectus, lecto decubuit, grauiter infirmatus. Inualescente demùm ægritudine, cùm certissima suæ necis indicia cognouisset, fecit Episcopum ciuitatis ad se venire, vt ea F quæ *Christiani* sunt, in confessione & viatico susciperet, & legitimum de rebus habitis conficeret testamentum. Intrante autem Episcopo thalamum, in quo iacebat Comes, nudus omninò præter fœmoralia, contra eum corpus Domini ferentem, ex lecto prosiliens, asperrimùmque laqueum circa collum connectens, cum iugi lachrymarum effusione se prostrauit in pauimentum, summi Regis se esse proditorem contestans: nec de loco moueri voluit, nisi facta confessione, & viuifici sacramenti percepta communione, vt se sui ser- G uum ostenderet creatoris. Et sic per dies aliquot in suprema perseuerans pœnitentia, spiritum suo tradidit Redemptori. Contigit autem, quòd dum de castello ad nouam Ecclesiam per vnum miliare corpus ad tumulandum portaretur, cerei qui cum cruce & thuribulo de more portabantur accensi, inter pluuiarum effusiones, & ventorum turbines, lumen continuum in itinere monstrabant: vt apertè ostenderent, Comitem tam arduè pœnitentem, ad lucis filios pertinere. Epitaphium eiusdem *Willielmi*:

A *Flos Comitum* Willielmus *obit, stirps Regia, longus Ensis vaginam cœpit habere breuem.*

1226.

De Concilio Bituricensi, cui præsedit Romanus Francorum Legatus.

HOc eodem tempore venit magister *Romanus* ad partes *Gallicanas*, à domino Papa missus vt ibi Legationis officio fungeretur. quò cùm peruenisset, fecit conuocare Regem *Francorum* cum Archiepiscopis, Episcopis, & clero *Gallicano* ad Concilium, cum Comite *Tholosano*; pro quo specialiter ad partes illas missus fuerat, sicut sequens relatio declarabit. Conuenerunt igitur ad B *Bituricam* ciuitatem ad Concilium, *Lugdunensis*; *Remensis*, *Rothomagensis*, *Thuronensis*, *Bituricensis*, *Anxianensis* Archiepiscopi: *Burdegalensis* verò *Romæ* fuit, & *Narbonensis* Ecclesia vacabat. Conuenerunt igitur nouem prouinciarum Suffraganei circiter centum, cum Abbatibus, & Prioribus, & singulorum procuratoribus capitulorum, mandatum summi Pontificis audituri. Sed quoniam *Lugdunensis* Archiepiscopus vendicabat sibi primatiam super Archiepiscopum *Senonensem*, & *Rotho-* C *magensis* super *Bithuricensem*, *Anxianensem*, *Narbonensem*, & eorum Suffraganeos; timebatur de discordia; & ideò non fuit sessum quasi in concilio, sed vt in consilio. Quibus sedentibus, & lectis in publico legationis literis, apparuerunt Comes *Tholosanus* ex vna parte, & *Simon* de *Monte forti* ex altera; qui petiit sibi restitui terram *Reimundi* Comitis *Tholosani*, quam dominus Papa & Rex *Francorum Philippus* sibi & patri suo contulerunt; exhibens supra donatione facta vtriusque, Papæ D scilicet & Regis, munimenta. Addiditque Comitem *Reimundum* abiudicatum fuisse *Romæ* in Concilio generali propter hæresin, quæ dicitur hæresis *Albigensium*; ad minus à parte maiori terræ quam nunc tenet. E contrà, Comes *Reimundus* obtulit se facturum erga Regem *Francorum* & Ecclesiam *Romanam*; quicquid facere deberet pro hæreditate sua. Tunc cùm peteret pars aduersa ab eo, vt subiret iudicium duodecim Parium *Galliæ*, respondit *Reimundus*: Recipiat Rex homagium meum, & paratus sum subire: quia fortè non ha- E berent me pro pari, si secùs fieret. Cùmque hinc inde fuisset plurimùm altercatum; præcepit Archiepiscopis singulis Legatus tunc præsentibus, vt conuocatis seorsùm vnusquisque Suffraganeis, cum eis deliberarent super negotio præfato, & traderent Legato cõsilium suum redactum in scripto. Quo facto, Legatus excommunicauit omnes qui super hoc sua consilia reuelarent; dicens se ea velle domino Papæ significare, & *Francorum* Re- F gi ostendere.

Legatus dedit procuratoribus in dolo licentiam recedendi.

POst hæc, Legatus dedit in dolo procuratoribus capitulorum licentiam ad propria reuertendi; retentis tantùm Archiepiscopis, Episcopis, & Abbatibus, & simplicibus Prælatis. Vnde non immeritò timuerunt, ne procurata eorum absentia, qui maioris prudentiæ erant & experientiæ, præ multitudine potentiores ad contradicendum, aliquid statueretur in præiudicium absentium Prælatorum. Quocirca dicti procuratores, post deliberationem diutinam, miserunt ad Legatum pro- G curatores metropolitanarum Ecclesiarum; qui coram eo sic allegauerunt: Domine, audiuimus quòd habetis literas speciales à curia *Romana*, de exhibẽdis præbendis in omnibus Ecclesiis conuentualibus, siue cathedralibus. Quocirca multùm miramur, quòd non in hoc consilio proposuistis eas nobis audientibus, quos specialiter tangunt. Vnde rogamus in Domino, ne istud scandalum oriatur per vos in Ecclesia *Gallicana*, scientes quòd sine maximo scandalo & inæstimabili damno, non posset hîc ad effectum perduci. Quia esto, quòd aliquis assentiret, nullus esset eius assensus in rebus

1226. quæ omnes tangunt, cùm ferè omnes maiores, & generaliter omnes subditi, necnon & ipse Rex, & omnes Principes parati sint contradicere, & resistere vsque ad capitis expositionem, & omnis honoris priuationem, præsertim cùm videatur imminere propter hoc scandalum, subuersio regni & Ecclesiæ generalis. Ratio autem nostri timoris est, quòd cum cæteris regnis non habuistis sermonem; & quibusdam Episcopis præcepistis & Abbatibus, vt cùm præbendæ vacauerint, ad opus domini Papæ reseruarent.

Legatus exegit duas præbendas dari.

His auditis, cùm niteretur Legatus persuadere vt omnes consentirent, ostendit tunc primò domini Papæ authenticum; in quo exegit à singulis Ecclesiis cathedralibus duas præbendas; vnam à Capitulo, & alteram ab Episcopo. Et in Cœnobiis similiter, vbi sunt diuersæ portiones, Abbatis scilicèt & Conuentus, duas exegit præbendas, vnam ab Abbate, & aliam à Conuentu; æquali facta distributione bonorum suorum à Conuentibus quantum pertinet ad vnum Monachum, (sicut ipse interpretatus fuerat Legatus) & ab Abbate tantundem. Tunc allegauit commoda, quæ possent inde prouenire, illud videlicet, quòd amoueretur scandalum à *Romana* Ecclesia, quæ mater est omnium Ecclesiarum; concupiscentia scilicèt, quæ radix est omnium malorum; cùm nullus pro aliquo negotio in curia *Romana* faciendo aliquid offerret, vel aliquis oblata reciperet.

Obiectiones contra exactiones prænotatas.

Ad hoc respondit procurator Archiepiscopi *Lugdunensis*. Domine, nullo modo volumus esse sine amicis in curia, & largitate donorum. Alij æquè sua incommoda allegabant; damna scilicet rerum, consiliorum, auxiliorum, obsequiorum, in hunc modum: Erit enim in qualibet Diœcesi, vel ad minus in prouincia, nuncius vnus continuus, procurator *Romanus*; qui non viuet de proprio, sed graues exactiones & procurationes exiget ab Ecclesiis maioribus, & fortè minoribus; vt nullus remaneat impunitus, nomênque procuratoris habens, Legati officio fungetur. Item dixerunt, imminere turbationes Capitulorum: fortè enim demandaret dominus Papa, cùm vellet, procuratori suo, vel alij, vt vice sua interesset electionibus, qui eas turbaret: & sic lapso tempore douolueretur electio ad curiam *Romanam*; quæ in omnibus vel pluribus Ecclesiis *Romanos* poneret, vel tales qui eis plurimùm essent deuoti. Et sic nullæ essent partes indigenarum Prælatorum vel Principum; cùm multi sint viri Ecclesiastici, qui potiùs curiæ *Romanæ*, quàm Regi vel regno prouiderent. Item addiderunt, quòd si proportionaliter fieret bonorum distributio, omnes in curia fierent diuites, cùm multò plus essent recepturi, quàm Rex proprius. Et sic maiores non solùm diuites, sed & ditissimi fierent. Cùm igitur vermis diuitum sit superbia, maiores vix causas audirent, sed eas in immensum differrent, & minores scriberent inuiti: cuius rei experimentum in euidenti est, quia & modò negotia protrahunt, etiam post percepta obsequia, & securitate percipiendi; & sic periclitaretur iustitia, & oporteret conquerentes mori in ianuis *Romanorum*, tunc plenissimè dominantium. Item, cùm vix possibile sit fontem cupiditatis desiccari; quod nunc faciunt per se, tunc facerent per alios, & suis multò maiora quàm nunc dati munera procurarent: modica enim nulla sunt, in conspectu diuitum cupidorum. Item, multæ diuitiæ facerent *Romanos* insanire, & sic inter diuersas parentelas tantæ orirentur seditiones, quòd posset timeri totius excidium ciuitatis; cuius etiam & modò penitùs expers non est. Item dixerunt, quòd licèt se obligarent qui modò præsentes sunt, id non susciperent eorum successores; nec illam obligationem ratam haberent. Nouissimè autem, sic negotium concluserunt: Domine, moueat vos zelus vniuersalis Ecclesiæ, & sanctæ sedis *Romanæ*: quia si omnium esset vniuersalis oppressio, posset timeri ne immineret generalis discessio, quod Deus auertat. His auditis, respondit Legatus (vt videbatur, plurimùm commotus in his omnibus) se cùm esset in curia nunquam huic exactioni consensisse; & ipsum literas accepisse, postquam *Galliam* fuerat ingressus; & se multùm super hæc doluisse. Addidit etiam, super hæc quicquid præcepit, tali conditione, licèt tacita, intellexisse, si Imperium & alia regna consentirent. Adiunxit insuper, se nihil amplius super hæc attentaturum, donec per regna alia Prælati consenserint, quod credidit prouenire non posse.

Magister Otho Romam inuitus reuertitur.

Eodem anno, cùm magister *Otto* domini Papæ nuntius, tempore quadragesimali ad *Northanhumbriam* profecturus, & procurationes desideratas exacturus; *Norhamtonam* vsque peruenisset; venerunt ad eum (*Cantuariensi* Archiepiscopo procurante) literæ domini Papæ; in quibus continebatur expressum, vt statim visis literis *Romam* veniret, eius potestate penitùs eneruata. Obliquo igitur oculo literis inspectis, demisso vultu eas proiecit in ignem. Atque illicò proposito mutato, clitellis vacuis ab *Anglia* recessit confusus: iniuncto *Stephano Cantuariensi* Archiepiscopo, sicut erat in literis domini Papæ expressum; vt conuocatis Rege & omnibus *Angliæ* Prælatis, responsum eorum super negotio, pro quo idem *Ordo* missus fuerat, domino Papæ transmittere non omittat. Magistro igitur *Ottone Angliam* à tergo salutante, *Stephanus Cantuariensis* Archiepiscopus, vocatis ad concilium cunctis apud *Westmonasterium*, post Pascha, quos negotium tangebat, recitari fecit literas supradictas, de beneficiis *Romanæ* Ecclesiæ conferendis, coram Rege & Prælatis *Angliæ*, qui ad eius vocationem plenè conuenerant. Sed illis auditis, ac diligenter intellectis, singuli singulos ad visum monebant super concupiscentia *Romanorum*; qui illud morale non intelligunt, videlicet.

Quòd virtus reddit, non copia sufficientem:
Et non pauperitas, sed mentis hiatus egentem.

Tunc Rex, conuocatis seorsùm Prælatis & quibusdam Magnatibus, hoc Archiepiscopo dedit responsum: Ista quæ suadet nobis dominus Papa, vniuersam *Christianitatis* latitudinem respiciunt: & quia nos quasi in extremis orbis constituti sumus partibus, cùm viderimus qualiter cætera regna erga tales se habuerint exactiones, dominus Papa, cùm ab aliis regnis habuerimus exemplum in obsequiis nos inueniet promptiores. Et his dictis, concessa est omnibus licentia recedendi.

Commotio magna contra Comitem Tholosanum.

Per idem tempus facta est prædicatio in partibus *Gallicanis* à Legato *Romano* generaliter; vt omnes qui possent arma mouere, se cruce signarent super Comitem *Tholosanum* & populum eius, qui omnes hæretica fœditate dicebantur infecti. Ad eius quoque prædicationem, multitudo maxima Prælatorum & laicorum crucis signaculum susceperunt, plus metu Regis *Francorum*, vel fauore Legati, quam zelo iustitiæ inducti. Videbatur enim multis abusio, vt hominem fidelem *Christianum* infestarent: præcipuè cùm constaret cunctis eum in concilio, nuper apud ciuitatem *Bituricam* habito, multis precibus persuasisse Legato, vt veniret ad singulas terræ suæ ciuitates,

1226. tes, inquirens à singulis articulos fidei: & si quempiam contra fidem inueniret sentientem Catholicam, ipse secundum iudicium sanctæ Ecclesiæ, iustitiæ ex eis plenitudinem exhiberet. Et si ciuitatem aliquam inueniret rebellem, ipse pro posse suo eam cum habitatoribus suis ad satisfactionem cõpelleret. Pro se ipso autem obtulit, si in aliquo deliquit, (quòd se fecisse non recoluit) plenam Deo & sanctæ Ecclesiæ satisfactionẽ, vt fidelis *Christianus*: & si Legatus vellet, etiam fidei examen subiret. Hæc quoque omnia Legatus contempsit; nec potuit Comes Catholicus gratiam inuenire, nisi pro se & hæredibus suis, hæreditatem suá deserens, abiuraret. Rex verò *Francorum* ad eiusdẽ Legati exhortationẽ cruce signatus, noluit expeditionẽ bellicam promouere; nisi literis priùs à domino Papa impetratis ad Regem *Anglorum* inhibitoriis, ne sub pœna excommunicationis Regem *Francorum* inquietaret, vel arma contra eum moueret de aliqua terra quam in præsenti possidebat, siue iustè, siue iniustè; dum idem Rex esset in seruitio suo & ecclesiæ *Romana*, ad exterminandum hæreticos *Albigenses*, & eorum fautorem & complicem Comitem *Tholosanum*: sed eidem Regi, ad exaltationem fidei, consilium & auxilium impendere non tardaret. Et his ita gestis, Rex *Francorum Lodouicus* & Legatus, omnibus cruce signatis, diem statuerunt peremptorium: vt in Ascensione Domini apud *Lugdunum*, cum equis & armis, sub pœna excommunicationis, venirent; ipsos ad expeditionem propositam sequuturi.

Qualiter Rex Angliæ propositum suum de transfretando mutauerit. REx *Anglorum* intereà, qui ardenti desiderio sitiebat ad partes transmarinas hostiliter transfretare; conuocatis Consiliariis suis, fecit recitare literas sibi à domino Papa transmissas; quærens ab eis consilium, quid super tali inhibitione sibi foret agendum. Placuit itaque Prælatis & Magnatibus vniuersis, vt differretur negotium desideratum, donec constaret de Rege *Francorum*; qui tam difficile opus & propositum habebat, adeoque sumptuosum, quem res esset exitum habitura. Erat igitur Rex *Anglorum* de fratre suo *Richardo*, qui tunc in *Gasconia* bellicas agebat expeditiones, valdè sollicitus, supra modum ad ipsum desiderans transfretare. Sed dum Rex circa fratrem, & de eius subuentione satis curiosus existeret, venerunt nuncij eius ad Regem cum literis, dicentes ipsum sanum esse & incolumem & quòd omnia sibi prosperè succedebant. Erat autem tunc inter Regis Consiliarios, magister *Willielmus* cognomento de *Perepund*, in arte peritus *Astronomiæ*, qui constanter coram Rege affirmabat, quòd si Rex *Francorum* inchoatam expeditionem exequendam assumeret, vel nunquam viuus rediret, aut maximam sui & rerum suarum suorúmque omnium subiret confusionem. Rex autem ex his quæ audierat plurimùm exhilaratus, suorum consilio acquieuit.

De morte Richardi Dunelmensis Episcopi. EOdem anno, *Richardus* de *Marisco Dunelmensis* Episcopus, pro turpissima causa, quam agebat contra Monachos suos, vtpotè Monachorum & Religiosorum persecutor ab antiquo, ad diem *Londoniis* constitutum, cum tumultu valido reboantium Legistarum properans, apud burgum S. *Petri* in Abbatia hospitatus est. Vbi post splendidam refectionem, cùm nocte sequenti lecto sese recepisset, clerici eius, mane facto, & Sole iam in altum ascendente, thalamum eius intrantes, & illum excitare volentes, inuenerunt eum mortuum & omninò extinctum. Qui maxima confusione stupefacti celauerunt mortem eius die illa vsque ad vesperam, eò quòd absque confessione & viatico expirasset. Deinde verò casum miserabilem Priori & Conuentui indicantes, fabricata cum festinatione lectica, corpus ad sepeliendum ad *Dunelmensem* Ecclesiam detulerũt. Obiit autem prima die mensis Maij à primis annis aulicus & curialis Regum satelles, & theolonarius domibus Religiosorum exitialis, postquàm vixerat in Episcopatu annis circiter nouem. Cuius Epitaphium quidam Monachus *Dunelmensis* fecit tale: 1226.

Culmina qui cupi- — *laudes pompásque siti-*
Est sedata si- — *si me pensate vel-*
Qui populos regi- — *memores super omnia si-*
Quod mors immi- — *non parcit honore poti-*
Vobis præposi- — *similis fueram, bene sci-*
Quod sum vos eri- — *ad me currendo veni-*
(*tis*, — *tis.*)

De hoc quoque Episcopo non credimus fore tacendum, quòd circa biennium ante mortem eius, Rex quondam *Anglorum Iohannes* apparuit in visione nocturna cuidam Monacho de sancto *Albano*, apud *Thinemuam* tunc commoranti: qui familiaris fuerat Regibus *Anglorum* tam Regi *Richardo* quàm huic *Iohanni*: quòd in eorum negotiis exequendis aliquando *Romam* aliquando in Scotiam, & ad alia loca plurima missus propensioribus sibi studiis eorundem Regum gratiam comparauit, cuius nomen fuit *Reimundus* quondam Prior Ecclesiæ sancti *Albani*. Monacho itaque in lecto quiescente, astitit ei Rex præfatus in vestibus Regalibus: de panno videlicet qui Imperialis vulgariter appellatur. Quem Monachus recognoscens, ac memoriter recolens, quòd mortuus fuisset, sciscitabatur ab eo, qualiter se haberet. Cui Rex: Ita me habeo, quòd nemo peiùs. Nam hæc mea quæ vides indumenta, adeò ardentia sunt & ponderosa vt nullus qui in sæculo viuit, illa tangere sufficeret præ ardore, vel propter ponderositatem portare, quin protinùs moreretur. Sed tamen per Dei clementiam spero & gratiam ineffabilem, & filij mei *Henrici* largam eleemosynarum distributionem, necnon seruitij diuini honorem, Domino deuotus impendit, me quandoque misericordiam adepturum. Quæso igitur obnixiùs fraternitatem tuam, vt dicas *Richardo* de *Marisco*, nunc *Dunelmensi* Episcopo, quòd nisi ante mortem suam correxerit flagitiosam vitam, & eam per pœnitentiam & satisfactionem condignam emendauerit: sedes eius, quæ in inferno est eum expectat præparata. Et si his dictis tuis, & mandatis meis fidem adhibere contempserit, per hæc intersignia omnem deponat ambiguitatem: Quòd dum soli essemus in loco illo sibi notissimo dedit mihi consilium, tam mihi, quàm sibi nimis damnosum, vt videlicet à Monachis *Cisterciensis* ordinis auferrem lanam suam vnius anni: & quòd multa alia dedit mihi consilia iniqua, pro quibus nunc perfero inenarrabilia, quæ etiam & illi debentur tormenta. Quòd si adhuc dubitauerit credere mandatis meis, recolat quòd in illo loco, & hora eadem, dedit mihi vnum lapidem preciosum, quem pro ingenti pecunia comparauit. Et his dictis, Rex disparuit, & Monachus expergefactus euigilauit. *Visio.*

DEfuncto itaque *Richardo Dunelmensi* Episcopo, Prior & Conuentus, cùm à Rege peterent licentiam eligendi Pastorem, Rex obtulit eis *Lucam* Capellanum suum: multa rogans supplicatione, vt illum reciperent in Pastorem. Monachi verò ad hoc responderunt, quod nullum reciperent, nisi canonica electione præmissa. Rex autem è contrà cum iuramento affirmauit, ipsos futuros per septennium sine Episcopo, nisi præfatum *Lucam* admitterent ad Pontificatus honorem. Conuentus *Dissidium super electione Dunelmensis Episcopi.*

1226. verò illum ad tantam dignitatem indignum iudicantes, de communi consensu fratrum elegeruot magistrum *W... elmum* clericum suum: virum literatum, & honestum, *Wigorniensem* Archidiaconum, & ipsum Regi præsentauerunt. Quem cùm Rex obiectis quibusdam friuolis exceptionibus, recusasset; Monachi quosdam de Conuentu *Romam* miserunt vt electionem factam authoritate Apostolica confirmarent. Rex autem, cùm talia cognouisset, misit *Romam* contra Monachos; Episcopum scilicet *Cestrensem*, & *Lentonia* Priorem vt B eorundem Monachorum propositum irritum facerent: & sic diu illis altercantibus, negotium dilationem accepit.

Lodouicus Rex Francorum Auinionem obsedit.

VEnit intereà Dominica dies ascensionis, qui fuerat à Rege *Francorum* & Legato *Galligenis* cruce signatis peremptoriè constitutus. Rex autem, ad expeditionem necessariis apud *Lugdunum* ritè præparatis, cum exercitu quasi inuincibili iter arripuit, sequente Legato cum Archiepiscopis, Episcopis, & aliis Ecclesiarum Prælatis. Æstimati C sunt autem in exercitu, militum & equitum bellatorum ad quinquaginta millia, præter pedites: qui quasi sub numero non cadebant. Legatus autem excommunicauit publicè Comitem *Tholosanum*, & omnes eius fautores: & terram illius totam supposuit interdicto. Profectus itaque Rex micantibus clypeis & vexillis, cuius progressus adeò erat horribilis, vt castrorum acies ordinata, in prouinciam peruenit Comitis *Tholosani*. Tandem in vigilia Pentecostes, omnes *Auinionem* venientes, quæ ciuitas proxima illis erat de potesta- D te Comitis supradicti: proposuerunt eam priùs impetere & sic terram Comitis, totam, ab initio vsque ad finem cum habitatoribus eius delere. Vbi Rex & Legatus, transitum ciuitatis in dolo à ciuibus postulantes, dixerunt se illûc pacificè aduenisse: & non ob aliud ciuitatis transitum postulasse, nisi vt itineris compendium sequerentur. Ciues quoque super hæc colloquentes, fidem eorum assertionibus non dederunt, dicentes, quòd plus in dolo, quàm pro viæ compendio, exigebant introitum ciuitatis. At Rex in furorem versus iu- E rauit se inde non recessurum, donec comprehenderet ciuitatem. Et machinis in locis congruis collocatis, iussit vrbem acriter infestari. Fit igitur ad ciuitatem assultus grauissimus, dum petraria, balista, scrofa, catus, funda, ensis, lancea, scutum, galea, claua, lorica, sagitta, hinc inde quid valeat, experiretur. E contrà, ciuitas ante dies illos ab hostium cuneis prorsus incognita, fossatis, mœniis, turribus, propugnaculis desoris: intùs militibus, ser- F uientium millibus, equis & armis, lapidibus comportatis, spiculis fabricatis, repagulis & machinis aptatis & victualibus redundanter referta, hostium superuenientium non expauit incursum. Defensores enim vrbis lapides pro lapidibus, tela pro telis, sudes pro sudib⁹ iacula pro iaculis animosiùs remittentes, & argumenta pro argumentis excogitantes; vulnera *Galligenis* lethifera inferebant.

De mortalitate & fame in obsidione Auinionis.

CVmque per tempus plurimum protraheretur obsidio, deficientibus alimentis, periit hominum innumera multitudo. Comes enim *Tholo-* G *sanus*: vt bellator peritissimus, ante *Francorum* aduentum, omnia alimentorum genera, cum senibus, mulieribus paruulis, necnon & animalibus cum iumentis, ab eorum præsentia longiùs remouens, omne eis alimentorum genus subtraxit. Nec enim solummodò homines, verùm etiam & equos exercitus & iumenta extinxit: fecerat namque Comes sæpedictus prata arari totius regionis, nec erat iumentis pabuli subsidium, nisi quod ibi delatum fuerat ex partibus *Gallicanis*. Vnde necessi- A tate cogente, multæ legiones armatorum à castris recedentes, vt victualia quærerent hominibus, & pabula iumentis, multa repugnantia sibi municipia in circuitu ceperunt: & multories à Comite *Tholosano*, qui cum suis erat agminibus in insidiis constitutus, damna non modica pertulerunt. In obsidione verò *Galligenis* multa imminebant necis pericula, inter quos feruebant potissimùm mortalitas hominum & equorũ, tela mortifera, & damnosi lapides ciuium se viriliter defendentiũ, fames B generalis, & præcipuè inter pauperes quibus deerat cum pecunia alimentum. Atque præter cætera miseriarum incommoda, quæ sine intermissione grassabantur in populo, oriebantur ex cadaueribus iumentorum & hominum, quæ passim moriebantur, muscæ quædam grossæ & nigerrimæ, quæ inter tentoria, papiliones, & vmbracula, se stridore abominabili ingerentes, dapes inficiebant & pocula, quas cùm nemo abigendo arcere poterat à calicibus & catinis, mortem *Galligenis* subitam inferebant. Confusio Regem, & præcipuè Legatum C inuasit; quia si tanta talisque expeditio infecto recedere negotio cogeretur, opprobrium tam *Franci* incurrerent, quàm *Romani*. Tunc Principes exercitus, quibus in tot mortibus longa videbatur mora: minores castrorum cum maioribus ad vrbem inuadendum sollicitant. Vnde super pontẽ quendam, qui vltra *Rodanum* fluuium se extendit, ad vrbem tanta se armatorum copia ingessit, quòd vel à ciuibus, vel etiam præ pôdere in eodem pugnantium, pons fractus præcipitauit in flumen rapidissimum ad tria millia armatorum. Quid ergo? vox D & exultatio ciuium, dolor & confusio fit *Francorum*. Tunc ciues, visa opportunitate, dum *Franci* ad mensam sedentes, epulis intenderent & poculis, die quadam exierunt de ciuitate in fortitudine graui & facto impetu in hostes non præmeditatos, ad duo millia ex *Francigenis* peremerunt. Et absque suorum læsione indemnes ciuitatem suam ingressi, tales irruptiones fecerunt in hostes. At Rex *Francorum*, animo nimis consternatus, iussit interfectos in *Rodanum*. propter corruptionem, præ- E cipitari: qui aliud cœmiterium in tanta cadauerum multitudine non habebant. Fecerunt prætereà inter se & vrbem fossatum, spatiosum satis & altum, & insuper obsidio à ciuitate longiùs arcebatur. Legatus autem & omnis chorus Prælatorum, Comitem *Tholosanum* & ciues, cum vniuerso populo regionis, (vindictæ genus aliud non habentes) sub anathemate concluserunt.

De morte Lodouici Regis Francorum apud Auinionem.

TVnc *Lodouicus* Rex *Francorum*, vt pestilentiam effugeret, quæ nimis feruebat in castris, F ad quandam Abbatiam, *Muntpansier* appellatam, quæ non multùm ab obsidione distabat, se contulit, donec ciuitas caperetur. Vbi venit ad eum *Henricus* Comes *Campaniensis*, cùm iam xl. dies in obsidione peregisset, petens de consuetudine *Gallicana*, licentiam ad propria remeandi. Cui cùm licentiam Rex vetuisset, respondit Comes: quod factis xl. dierum excubiis non tenebatur, nec voluit diutiùs interesse. Rex autem ad hæc nimia succensus ira, affirmauit cum iuramento, quòd si ita recede- G ret, ipse terram eius totam incendio deuastaret. Tunc Comes, vt fama refert, procurauit Regi venenum propinari, ob amorem Reginæ eius, quam carnaliter illicitè adamauit: vnde libidinis impulsu stimulatus, motas vlteriùs nectere non valebat. Comite igitur taliter recedente, infirmabatur Rex vsque ad desperationem, & peruagante ad vitalia veneno, perducitur ad extrema. Licèt alij asserant, ipsum non veneno, sed morbo dysenterico expirasse. Mortuo quoque Rege, *Romanus* qui affuit Apostolicæ sedis Legatus, & Prælati qui ade-

A rant, eiusdem secreti Consiliarij, mortem Regis expediens decreuerunt celare donec ciuitas redderetur: quia si ita solueretur obsidio, magnum inde scandalum oriretur. Finxit ergo Legatus & Prælati qui aderant, Regem graui infirmitate detentum, sed ex medicorum iudicio citò conualiturum dicebant: denuntiantes Principibus legionum, vt vrbem viriliter impugnarent. Corpus autem defuncti Regis fecerunt multo sale conditi, & in Abbatia illa viscera tumulantes; reliquum corpus linteaminibus ceratis, coriísque taurinis iusserunt inuolui. Et sic Legatus cum Prælatis ad obsidionem reuersus est; corpore Regis in Abbatia sub tuta custodia deputato. Cùm igitur vidisset Legatus, quòd nihil in obsidione proficiebant, sed diuersis incommodis prorsùs deficiebant; de consilio maiorum qui erant in castris, nunciauit in ciuitatem; instantiùs petens, quatenùs accepta securitate pacificè veniendi & reuertendi, mitterent duodecim ex maioribus ciuitatis ad Legatum & venirent quantociùs de pace & concordia tractaturi.

Ciuitas Auinionis dolo myrigatur.

DAtis igitur de securitate obsidibus, venerunt ad colloquium Legati ciues xii. & de pacis forma diutiùs tractantes; persuasit ciuibus Legatus constanter, vt se redderent saluis sibi & suis omnibus possessionibus & rebus, cum libertatibus vniuersis, sicut hactenus meliùs & liberiùs habuerunt. Ad hæc ciues respondentes, dixerunt, quòd nullo modo se redderent, vt sub *Francorum* viuerent potestate: quorum multoties experti fuerant superbiam & insolentiæ feritatem. Tandem post multas hinc inde deceptiones, petiuit Legatus, vt cum Prælatis qui aderant, posset ingredi ciuitatem, vt fidem probaret eam inhabitantium: affirmans cum iuraméto, se non ob aliud obsidionem protraxisse, nisi vt salutem quæreret animarum. Addidit etiam, quòd clamor infidelitatis, quæ in vrbe inualuerat, ad Papam ascendit: vnde scire desiderabat, verùm clamorem opere compleuissent. Tunc ciues, super promissione sua fidem habentes, & de fraude nihil sinistrum suspicantes; sub conditione prædicta, præstito vtrinque iuramento, concesserunt Legato cum Prælatis simpliciter & eorum sequelis, ingressum vrbis: quos dolosè, vt prælocutum fuerat, *Francigenæ* apertis ianuis violenter subsequentes spreto turpiter iuramento, ciues ceperunt, & eos vinculis constrinxerunt, vrbem spoliauerunt, multos occiderunt, & dolosam sic adepti victoriam nobilissimæ ciuitatis turres & mœnia confregerunt. Nouissimè verò Legatus (ciuitate sub *Francorum* deputata custodia) soluta obsidione, corpus Regis defuncti cum Prælatorum tumultu *Parisios* iussit deferri: & in collegio antecessorum suorum more fecit Regio sepeliri. Obiit autem Rex mense Septembri, vt dicunt; cuius mortem per mensem, & eo ampliùs, celauerunt. De illis autem, qui ad obsidionem venerunt cum Rege, tam de interfectis & in flumine submersis, quàm de pestilentia & morte communi defunctis; plus quàm xxij. millia perierunt; ibidem filiis & vxoribus lachrymarum causam & gemitum relinquentes. Vnde perspicuè constare videtur, bellum iniustè fuisse susceptum; in quo concupiscentia magis exarsit, quàm exterminium hæreticæ prauitatis.

De coronatione Lodouici Regis Francorum filij Lodouici defuncti.

DEfuncto itaque *Francorum* Rege *Lodouico*, Regina eius *Blanca* fecit conuocare generaliter Archiepiscopos, Episcopos, & alios Ecclesiarum Prælatos cum Magnatibus ad coronam spectantibus; vt venirent ad coronationem *Lodouici* filij sui & Regis defuncti, *Parisios* pridiè Calendas Decembris. Sed pars maxima Optimatum, ante diem præfixum, petierunt de consuetudine *Gallicana* omnes incarceratos, & præcipuè Comites, *Flandrensem Ferrandum*, & *Bononiensem Reginaldum*, à carceribus liberari; qui in subuersionem libertatum regni iam per annos xij. sub arctiori custodia in vinculis tenebantur. Petierunt insuper quidam eorum terras suas sibi restitui; quas pater eius *Lodouicus*, & auus illius *Philippus*, multo iam tempore iniustè detinuerant occupatas. B Adiiciunt etiam, quòd nullus de Regno *Francorum* debuit ab aliquo iure suo spoliari, nisi per iudicium xij. Parium; nec aliquis bello premi, nisi priùs denunciaretur per annum, & præmunirentur. Et cùm hæc omnia sibi fuerint emendata tunc primò ad coronationem venire non tardabunt. Regina verò, de consilio Legati, metuens ne mora periculum pareret, conuocato regni clero, & paucis ex proceribus, quos habere poterat; fecit filium suum, puerum scilicet vix decennem, in C Regem die S. *Andreæ* Apostoli coronari. Subtraxerunt se quidem ab hac coronatione, Dux *Burgundiæ*, Comes *Campaniæ*, Comes de *Bar*, Comes de S. *Paulo*, Comes *Britanniæ*, & ferè omnes, vt breuiter dicatur, nobiles ad coronam spectantes: qui sese potiùs præparauerunt ad pugnam, quàm ad pacis & concordiæ vnitatem. Oriebatur interim tumor irrecitabilis ac sinister: scilicet, quòd dominus Legatus secùs quàm deceret se habebat aduersus dominam *Blancam*. Sed impium est hoc credere, quia æmuli eius hoc disseminauerunt. D Benignus autem animus, dubia in melius interpretatur. Hoc etiam anno, quarto nonas Octobris, die dominico, beatus *Franciscus*, in ciuitate *Assisiis*, de qua ortus est, apud sanctam *Mariam* de *Portiuncula*, vbi fratrum Minorum ipse ordinem initiauit; expletis xx. annis, ex quo perfectissimè adhæsit *Christo*, Apostolorum vitam & vestigia sequens; ad contemplationem cœlestium auolauit. Qui posteaquàm promeruit gloriam Dei, & remunerationem bonorum operum pro mercede recipiens; in dicta ciuitate sepultus est. Cuius vi-E ta, & mores & regula in anno sequenti, scilicet, M.CC.XXVII. pleniùs annotatur.

REx autem *Anglorum*, audiens dissidium Procerum prædictorum, misit ad partes transmarinas Archiepiscopum *Eboracensem* Walterum, & *Philippum* de *Albineto* militem, cum aliis solemnibus Legatis, ad optimates *Normanniæ*, *Andegauiæ*, *Britanniæ*, & *Pictauiæ*, qui sibi subiici de iure tenebantur: postulans cum magnis pollicitationibus, quatenùs ad eos ipsum venire cupientem, F fideliter admittere dignarentur.

Rex Angliæ mittit Legatos in Galliam.

EOdem anno, *Falcasius* exul ab *Anglia*, dum omnibus negotiis in curia *Romana*, non sine interpositis muneribus, expeditis, ad *Angliam* properaret reuerti; apud sanctum *Ciriacum* vitam flagitiosam terminauit. Dum enim adhuc viueret prædo nequissimus, postquàm villam sancti *Albani* crudeliter spoliauerat, homines quosdam interfecerat, nonnullos captiuos abduxerat, & tam ab Abbate, quàm de villa tota, magnam pecuniæ sum-G niam extorserat: ne ipsam Abbatiam cum Monasterio & villa igne concremaret, contigit ipsum apud S. *Albanum* casu venire, vt cum *Pandulpho Norwicensi* Episcopo loqueretur. Quem cum vidisset Episcopus ad se venientem, audiente ipso Abbate & aliis multis, quæsiuit ab eo, si S. *Albanum* in aliquo offendisset. Cui cùm *Falcasius* respondisset, se in nullo Martyrem offendisse, addidit Episcopus dicens: Ideò hæc à te quæsiui, quia cùm nuper in stratu meo nocte quadam dormirem, vidi per somnium me esse in Ecclesia S. *Albani*: vbi cùm starem ante maius altare, & facta oratione retrò

De morte Falcasij, & de præsagio mortis eius.

1226. aspicerem, vidi te stare in choro Monachorum. Et cùm aspicerem sursùm, vidi lapidem vnum de turri magnum & ponderosum cum tanto impetu descendere super caput tuum; quòd cum ipso capite tuo corpus totum contriuit: & ita subitò euanuisti, ac si in terram demersus fuisses. Vnde consilium tibi do, quòd si recolis te vel in minimo Marty eum offendisse; antequàm lapis super caput tuum descendat, sibi & suis omnibus satisfacias competenter. Sed miser ille, postmodùm cùm ab Abbate & Conuentu de suis excessibus veniam postulasset; affirmauit expressè quòd nullam omninò restitutionem faceret, cùm tamen benè posset, ablatorum. Vnde in euidenti est, quòd illa satisfactio nulla fuit; quia *non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.* Iterum, cum de stagno suo, quod ad magnum detrimentum & damnum domus leuauerat apud *Lutonam*, conquereretur Abbas; eò quòd aqua superfluens segetes in proximo instante Autumno esset absorbenda; respondit iniquissimus Falco prænominatus, quòd pœnituit eum non expectasse donec omnis annona in horreo collocaretur, vt redundans vnda omnia consumpsisset. Lapidem autem super caput suum descendere sensit; cùm in breui tempore deinceps apud *Bedefordiam*, post suspensionem fratrum & amicorum suorum, ipse demùm pauper exilium subiit, & nunc vitam morte misera terminauit. Vtinam non adhuc conterat eum lapis iste in inferno plurimùm formidabilis. Obiit autem veneno infectus; & quodam pisce ingurgitatus, efficacissimè venenato. Vnde post cœnam cubans, inuentus est mortuus, niger, & fœtens, intestatus, & sine viatico salutari & omni honore, & subitò ignobiliter est sepultus: & sic vitam facinorosam, colligens fructus operum suorum horribiliter terminauit, siccis lachrymis deplorandus. Eodem anno defuncti sunt Episcopi *Benedictus Roffensis*, & *Pandulphus Norwicensis*. *Pandulpho* verò successit *Thomas* de *Blundauilla*, clericus de Scaccario Regis; multùm adiutus procuratione *Huberti* de *Burgo* tunc Iustitiarij. Et à *Stephano Cantuariensi* Archiepiscopo, dominica proxima ante natiuitatem Domini, munus consecrationis suscepit.

Quomodo mr, etiam ciuibus fuerit prosperatum.

ANno Domini M. CC. XXVII. Rex *Anglorum Henricus* ad natale Domini festum celebrauit apud *Radingum*; & in eisdem diebus natalitiis obiit *Willielmus* Comes *Essexiæ*, in dolorem multorum & lamentationem, adolescens strenuus, & in donorū largitate satis profusus. Deinde Rex *Londonias* veniens, causatus est ciues, quòd in suum præiudicium dederunt *Lodouico* Regi *Francorum* nunc defuncto, in recessu suo ab *Anglia* quinque millia marcas argenti. Vnde compulsi sunt idem ciues Regi persoluere, cauillatorum consilio eandem pecuniæ summam. Cepit præterea ab eis quintam decimam partem omnium mobilium suorum, & totius substantiæ suæ, sicut ei priùs fuerat ab *Anglia* tota concessum. De Burgensibus autem & *Norhamtunensibus*, cepit de auxilio mille libras & ducentas, præter quintam decimam; quam generaliter omnes de regno *Angliæ* persoluebant. Compulsi sunt etiam viri religiosi, & clerici beneficiati, hanc quintam decimam dare omnium bonorum suorum; tam rerum Ecclesiasticarum, quàm laicarum. Nec profuit eis appellatio ad dominum Papam interposita. Sed nimis turbato, Archiepiscopi & Episcopi authoritate Papali, per censuram Ecclesiasticam quos laica potestas non potuit; ad solutionem, omni destitutos solatio, compulerunt.

1227. EOdem tempore Rex *Anglorum*, mense Februario, apud *Oxoniam* concilio congregato, denuntiauit coram omnibus, se legitimæ esse ætatis: vt de cæterò solutus à custodia, Regia negotia ipse principaliter ordinaret. Et sic qui priùs tutorem habuit & rectorem *Willielmum Mareschallum*, dum viueret, & postmodùm *Petrum Wintoniensem* Episcopum; excussit se per consilium *Huberti* de *Burgo*, Iustitiarij regni, de consilio & gubernatione dicti Episcopi & suorum, qui Regi fuerant priùs quasi pædagogi; ita quòd omnes illos à curia sua & cohabitatione remouit. In eodem itaque concilio fecit Rex cancellare & cassare omnes chartas in prouinciis omnibus regni *Angliæ*, de libertatibus forestæ; postquàm iam per biennium in toto regno fuerant vsitatæ. Hanc occasionem prætendens, quòd chartæ illæ concessæ fuerant, & libertates scriptæ & signatæ, dum ipse erat sub custodia; nec sui corporis aut sigilli aliquam habuerit potestatem: vnde viribus carere debuit, quod sine ratione fuerat vsurpatum. Facta est autem super his in concilio ingens murmuratio: & omnes Iustitiarium huius perturbationis iudicabant auctorem. Nam deinceps tanta Regi familiaritate coniunctus est; vt omnes regni Consiliarios præter ipsum pro nihilo reputaret. Tunc verò denuntiatum est viris religiosis & aliis qui suis volebant libertatibus gaudere; vt innouarent chartas suas de nouo Regis sigillo; scientes quòd Rex chartas antiquas nullius esse momenti reputabat. Pro quarum innouatione, non iuxta singulorum facultatem taxatio facta est; sed quicquid Iustitiarius æstimabat, soluere sunt coacti.

Rex Anglorum à multis pecuniam extorsit.

EOdem anno, defuncto Papa *Honorio*, *Gregorius Hostiensis* Episcopus successit, xv. Calendas Aprilis. Per idem tempus, instante solemnitate Paschali, Archiepiscopus *Eboracensis*, & Episcopus *Carleolensis*, cum *Philippo* de *Albeneio* milite, nuncij Regis, reuersi sunt in *Angliam* de partibus transmarinis. Missi quidem erant ad Magnates illarum regionum, qui de iure antiquo ad Regem *Angliæ* spectare tenebantur. Quibus propositum fuerat ex parte Regis, vt blandis exhortationibus cum promissionibus magnis eos inducerent; quatenùs dictum Regem ad illos venire cupientem reciperent, & recognoscerent vt dominum naturalem. Sed ne diu & inaniter verba protrahamus, antequàm nuntij Regis ad partes illas peruenissent, *Francorum* Rex (matre eius partes suas interponente) cum Baronibus illis pacem fecerat, & eorum homagia susceperat; distribuens ipsis affluenter terras & castella, ad ius Regis pertinentia, faciens sibi de *mammona iniquitatis amicos*. Comes verò *Britanniæ* (cuius filiam nuntij petebant Regi per matrimonium copulandam) nuntiis Regis dedit in responsis, quòd ipse cum Rege *Francorum* pacis fœdus composuerat; quod nullo modo potuit violare. Nuntij autem iam ad Regem reuersi, quæ facta fuerant per ordinem indicabant. Eodem tempore, mense Maio *Richardus* frater Regis venit in *Angliam*; qui ab ipso Rege & Magnatibus regni cum gaudio susceptus est. Et eodem tempore *Henricus* de *Sanford*. *Cantuariensis* Archidiaconus, ad *Roffensem* Episcopatum canonicè electus, à *Stephano Cantuariensi* Archiepiscopo munus consecrationis suscepit. Quo etiam anno, Nonas Februarij, *Hubertus Angliæ* Iustitiarius, gladio accinctus est a Rege *Cantiæ* Comitatus.

Nuntij Regis è transmarinis reuersi.

TEmpore eodem, vij. Idus Iulij, orta est discordia inter Regem *Anglorum* & fratrem eius *Richardum Cornubiæ* Comitem, hac de causa Rex *Iohannes*, *Henrici* pater, adhuc viuens, quoddam dederat

... Baronum ... Angliæ

dederat manerium *Walterano Teutonico* tunc de *Bruchamestude* Castellano, vel *Cornubia* pertinens Comitatum. Audiens autem Comes *Richardus*, qui nuper venerat de partibus transmarinis, quòd manerium illud ad suum spectabat Comitatum; præcepit villam saisiri in manu sua; donec sibi constaret, quale ius *Walteranus* inde haberet. Cumque Præfatus *Walteranus* hæc à referentibus cognouisset, venit cum festinatione ad Regem, de fratre suo *Richardo* querelam deponens. Tunc Rex fratri suo literatoriè nunciauit, quatenùs confestim visis literis, manerium redderet *Walerano*. *Richardus* verò literis inspectis, cum festinatione venit ad Regem, ostendens sine aliquo aduocato rationabiliter, similiter & eloquenter, ad ius suum manerium pertinere; vnde paratus fuit curiæ Regiæ subire iudicium, & Magnatum regni. Rex verò & Iustitiarius, audientes nominare Magnates, maxima sunt indignatione succensi. Vnde Rex voce tumultuosa, & nimis festinata, fratri suo præcepit, vt incontinenti manerium *Walerano* redderet aut è regno *Angliæ* irredituros exiret. Ad hæc Comes constanter respondit, quòd nec *Walerano* ius suum redderet; nec sine iudicio Parium suorum à regno exiret. Et his dictis, Comes ad hospitium suum cum festinatione perrexit. Tunc Iustitiarius, vt dicitur, metuens ne Comes pacem regni turbaret, dedit Regi consilium, vt nocte sequenti fratrem suum sopore depressum, à militibus armatis faceret comprehendi; & vt diuturna pace frueretur, sub arcta custodia deputaret. Sed Comes *Richardus*, ab amicis præmonitus, ab vrbe festinanter cum vno tantùm equite clam recessit: nec prius frænum cohibuit, donec *Radingum* vsque perueniret. Commilitones autem eius ipsum manè sequentes, in loco sibi condicto, Dominum suum sanum & hilarem receperunt. Tunc Comes versus *Merlebergiam* iter dirigens, inuenit ibi *Willielmum Mareschallum* amicum suum & sacramento confœderatum; omnia ei quæ sibi acciderant, indicauit. Et inde simul ad Comitem *Cestriæ* profecti, ei rem gestam per ordinem retulerunt. Qui simul, vt erant omnes coniurati, exercitum grandem literis discurrentibus congerentes, conuenerunt in breui apud *Stanfordiam* cum equis & armis, Comes *Cestrensis Ranulfus*, Comes *Willielmus Mareschallus*, Comes *Richardus* frater Regis, Comes *Glouernia Gilebertus*, Comes *Warennia Willielmus*, Comes *Herefordia Henricus* Comes de *Ferrariis Willielmus*, Comes *Warewicensis Willielmus*; cum Baronibus multis, & ingenti multitudine armatorum. Significantes Regi cum minis ampullosis, vt hanc iniuriam fratri suo illatam, confestim emendaret. Cuius transgressionis culpam, non Regi, sed Iustitiario imputarunt. Addiderunt insuper, Regi denuntiantes atrociter, vt chartas, quas nuper apud *Oxoniam* cancellauerat, de libertatibus forestæ; sibi absque dilatione restitueret sigillatas. Sin autem, ipsi illum gladiis discurrentibus compellerent, vt sibi super his satisfaceret competenter. Tunc Rex statuit illis apud *Norhamtonam iij.* Nonas Augusti diem; vt ibi faceret eis plenam rectitudinem exhiberi. Partibus igitur apud vrbem præfatam die statuta conuenientibus, Rex, Magnatibus ad hoc instantibus, dedit fratri suo dotem totam matris suæ Comiti *Richardo*; addens ei terras omnes quæ ad ius Comitis *Britanniæ* pertinebant in *Angliæ* cum suis omnibus terris, quæ fuerant Comitis *Boloniæ* nuper defuncti: & sic pacificè ad propria recesserunt.

Prophetia.

Eodem anno eremita quidam in *Alpibus* habitans transmarinis, dum Psalterium suum de more quodam die psalleret, cum venisset ad Psalmum *Exurgat Deus*; inuenit subitò Psalmum deletum, & in loco Psalmi hæc verba scripta: *Excitabitur Romanus contra Romanum & Romanos Romano substituetur.* Romæ *alleuiabuntur virga Pastorum, & solatium erit in ocio. Turbabuntur sedula, & orabunt, & in lachrymis multorum erit requies. Humilis alludit furibundo, & fauor exsinguens palpabitur. Nemus grex serpet ad cumulum. & qui mundantur in nemore, tenui cibo cibabuntur. Frustrata est spes sperantium, & requies consolantium, in quam sperabant fiduciam. Qui in tenebris ambulant, ad lumen redibunt & qua diuersa erant, per diuersa consolabuntur. Non modica incipiet pluere nubes quia natus est immutator sæculi. Consurget fauor contra simplicem, & sim, licitas attenuata spirabit. Decus in dedecus commutabitur, & gaudium multorum in luctum. Huius autem Prophetiæ interpretationem, sequens rerum euentus luce clarius declarabit, si sollicite indagentur.* 1228.

Commotio magna in opus Crucis

Eodem anno, in fine mensis Iunij, facta est motio magna in opus Crucis per orbem vniuersum cruce signatorum: quæ adeò fuit numerosa, vt ex solo *Anglorum* regno plusquàm sexaginta millia proborum hominum, præter senes & mulieres, profecti referantur. Hoc enim professus est magister *Hubertus*, vnus ex prædicatoribus in *Angliæ*; asserens veraciter tot in suo rotulo conscripsisse. Qui omnes, & præcipuè pauperes, in quibus voluntas diuina quiescere solet, & negotium crucis magis prosperari, cùm tanta deuotione opus crucis assumpserunt, vt sibi inde procul dubiò Tonantis fauorem acquirerent, quod signis constat euidentibus declaratum. Siquidem in nocte natiuitatis Beati *Iohannis Baptistæ*, ostendit se Dominus in firmamento crucifixum quòd perspicuè apparuit in cruce lucidissima corpus dominicum clauis & lancea perforatum, necnon cruore respersum, vt fidelibus suis patenter ostenderet Saluator mundi, ex hac populorum deuotione se fuisse propitiatum. Hanc quoque visionem, cum multis aliis, vidit mercator quidam, qui piscem in rheda ad vendendum tulit non longè à vico qui *Wrebugge* nuncupatur. Qua insolita visione, splendore quoque perterritus, & quasi in extasi raptus, stetit attonitus, & quid ageret, ignorabat. Filius verò hominis illius, quem secum habuit socium, patrem confortans, hortatur vt rhedam sistat, & Dominum glorificet. qui sibi talem dignatus est ostendere visionem. In crastino verò, & singulis posteà diebus vbicunque piscem suum venalem exposuit, visionem cœlestem, quam viderat, omnibus apertè prædicauit, adhibito filij sui testimonio. Vnde sicut multi dictis eorum fidem adhibuerunt, ita nonnulli contempserunt, donec per similes visiones & assiduas, quæ eodem tempore multis in locis diuersis apparuerunt, ad credendum inducti sunt. In quibus ipse Crucifixus cœlum reserare dignatus est, & gloriam suam mirabiliter cum immenso lumine incredulis (sicut aliquando ad prædicationem magistri *Oliueri* in *Alemannia* prædicantis fecerat) reuelare. Inter alios autem, qui de regno *Angliæ* exierunt in opus crucifixi, iter arripuerunt viri venerabiles, *Petrus Wintoniensis* & *Willielmus Exoniensis*, Episcopi: qui peregrinationis suæ votum ferè per quinquennium, ad salutem multorum, & honorem, præcipue omnium *Anglorum*, laudabiliter atque fœliciter compleuerunt.

Hoc igitur negotium crucis, qualiter in hac motione sit prosperatum, in his sequentibus literis, quas Papa *Gregorius* omnibus *Christi* fidelibus direxit, ostenditur euidenter. Gregorius *Episcopus, seruus seruorum Dei omnibus* Christi *fidelibus, salutem, &c. Nouerit vniuersitas vestra, nos de partibus transmarinis sub hac forma literas suscepisse:*

V

1227. G. miseratione diuina Patriarcha Hierosolymitanus, humilis & indignus Apostolicæ sedis Legatus; P. Cæsariensis, N. Nazarensis, & N. Narbonensis, Archiepiscopi, P. Wintoniensis, & W. Exoniensis, Episcopi, Hospitalis sancti Iohannis, domus militiæ Templi, & Hospitalis Teutonicorum Magistri, omnibus has literas inspecturis in Domino Iesu salutem. Vniuersitati vestræ necessitatem nostram instantissimam, & Iesu Christi, qui pro vniuersis fidelibus sanguinem suum fudit, negotium, cogimur intimare. Non enim absque intimantis feruore, ac multiplici lachrimarum effusione accidit, quòd, sicut sperabamus communiter, in passagio Augusti nuper præteriti, serenissimus vir D. Imperator, vt promiserat, in Syriam non transiuit. Quo audito, illi qui iam aduentum eius præuenerant peregrini in eisdem partibus, audientes quod dictus Imperator non venerat in passagio memorato; plus quàm xl. millia virorum fortium, in eisdem nauibus, in quibus transierant, redierunt; magis in homine, quàm in Domino confidentes. Ibi tamen, post eorum recessum, Octingenti ferè milites remanserunt, clamantes vnanimiter, & dicentes: Vel treugas rumpamus, vel communiter recedamus. Qui non sine magna difficultate detenti hac occasione fuerunt; quia vir nobilis Dux de Lemburgo, ex parte Domini Imperatoris, erat exercitui præficiendus. Habito igitur consilio virorum prudentium, & præcipuè domus Hospitalis, & Templi, ac Hospitalis Alemannorum, de treuga rumpenda: præfatus Dux faceret, quòd Christianitati ac Terræ sanctæ videretur potiùs expedire. Sicque accidit, quòd Dux, requisitis super hac consiliis, & receptis, die quadam specialiter ad hoc assignata, comparuit coram nobis & quibusdam nobilibus Terræ illius; vbi proposuit publicè, quod volebat treugam infringere, & qualiter vtilius ac meliùs in hac parte valeret procedere; ipsorum auxilium & consilium implorabat. Verùm cùm ipsi Duci & quibusdam Consiliariis suis diceretur, quod treugam periculosum esset infringere, & cùm fuisset iuramento firmata, penitus inhonestum: responderunt, quòd Dominus Papa excommunicauerat omnes cruce signatos, qui in isto passagio non transirent, qui sciebat adhuc treugam per biennium duraturam: ac per hoc intelligebant, quòd volebat treugam non seruari, nec ipsi peregrini ibi remanere volebant aliquatenus otiosi. Erant & multi qui dicebant, quod si contingeret recedere peregrinos, post recessum eorum in eos insurgerent Saraceni, treuga non obstante. Mouit præterea quosdam, quòd Coradinus cum Domino de Haman, & de Camele, & de Halaph, grauissimam haberet guerram: vnde plus solito timet, ne ipsa treuga à Christianis frangatur. Quod si fieret, credebatur quòd Coradinus, cum videret guerra se vndique coarctatum, deberet inde verisimiliter procedere verbum pacis. Habito igitur super his longo deliberationis tractatu, tandem vnus fuit omnibus spiritus, & vox vna, in sanctam tendere ciuitatem; quam Dominus Iesus Christus proprio sanguine consecrauit. Et vt faciliùs ad eam haberetur accessus, fuit communiter ordinatum, vt primò Cæsarea, & inde Ioppa muniantur; quod ante passagium Augusti sequentis proculdubiò posse fieri sperabatur: & tunc hyeme sequenti in domum Domini, cum ipsius adiutorio, latantes valeant proficisci. Fuit autem hæc publicata prouisio extra ciuitatem Achon instante festo Apostolorum Simonis & Iudæ, astantibus peregrinis omnibus: vbi solemniter est imperatum, vt essent omnes parati in crastino Omnium Sanctorum, versus Cæsaream profecturi. Quod audientes peregrini, qui consilium ignorabant, quòd exercitus tractatum haberet, firmatis munitionibus prædictis in Hierusalem procedendi, tanta subitò erant deuotione succensi, quòd excitauerunt oculos ad abundantiam lachrymarum: vt videbatur cuilibet se spiritus sancti gratia adeo roboratum, quod vnus possit mille, & duo decem millia superare. Non igitur oportet, vt deuotioni vestræ multis supplicationibus insistamus, vbi tanta necessitatis euidens instantia pro se clamat, sibique subuenire postulat indilatè: quia mora ad-

A sit trahit periculum, & festinatio plurimùm erit fructuosa. 1227.
Clamat autem ad singulos Christi sanguis de terra, supplicat paruus & humilis exercitus, sed deuotus, sibi celeriter subueniri: sperans in Domino, & confidens, quòd negotium humiliter inchoatum debeat ipso concedente fœliciter terminari. Vniuersi igitur & singuli, qui Christum induistis per fidem, viriliter accingimini ad Terræ sanctæ succursum, cum hîc causa communis agatur; vestra scilicet fides, ac totius fidei Christianæ. Nos enim promotioni huius negotij, promisore Domino & auctore, non cessamus intendere: sperantes fiducialiter quòd in ma-
B nibus fidelium, fideliter perseuerantium, sit debeat prosperari. Data Laterani, x. Calendas Ianuarij, Pontificatus nostri anno primo.

Imperator autem Romanorum Fredericus, qui cum aliis cruce signatis sub pœna excommunicationis in hoc passagio præscripto, à Papa terminum habuit, vt vota peregrinationis persolueret, ad mare mediterraneum veniens, cum paruo comitatu naues ascendit. Sed postquàm per triduum ad terram promissionis tendere videretur, dixit se subita infirmitate præreptum; ita quòd maris intemperiem simul & aeris corruptionem non potuit sine mortis discrimine diutiùs sustinere; vnde retortis velis, ad portum, quo mare ingressus fuerat, post tres dies applicuit. Et his ita gestis, peregrini, qui ex diuersis mundi partibus ad Terram sanctam ipsum præuenerant, sperantes illum ducem habere & defensorem ad crucis inimicos debellandos; cùm audissent dictum Imperatorem in illo mensis Augusti passagio, sicut promiserat, non venisse: animo nimis consternati, in eisdem nauibus quibus venerant, plusquàm xl. armatorum millia sunt reuersi. Quod factum Imperatoris damnose nimis redundauit in dedecus & in præiudicium totius negotij crucifixi. Ob hanc ergo causam, iuxta multorum opinionem, ostendit se, vt prædictum est, mundi Saluator, in cruce clauis confixum, & cruore conspersum populo Christiano: quasi singulis & vniuersis super iniuria sibi ab Imperatore illata, querelam deponens.

Qualiter negotium terræ sanctæ pro defectu imperatoris fuerit impeditum.

Circa dies istos, frater quidam de ordine Minorum, nomine Franciscus, qui illius ordinis fuerat institutor in ciuitate Assisij, cœpit miraculis coruscare. De quo sic narratur contigisse. Erat autem Franciscus memoratus generis nobilitate præclarus, sed tamen multò clarior morum probitate refulsit. Hic siquidem puerilibus annis simpliciter transactis, cœpit de mundi huius illecebris, & rerum temporalium mutabilitate sæpiùs mente reuoluere: & quàm nulla sunt, quæ temporaliter desinunt, indesinenter pensare. Nam hoc didicerat in literis & Theologicis disciplinis, quibus ab ætate tenera incubuerat, vsque ad notitiam perfectam: quo ordine rerum labentium mutabilitatem contemneret, ac viribus totis ad cœlestis regni desiderium suspiraret. Sed quod mente conceperat, vt liberiùs opere compleret; hæreditatem paternam non modicam, cum cunctis sæculi oblectamentis despiciens; cucullam & cilicium induit, calciamenta deposuit, in vigiliis & ieiuniis carnem macerauit. Et vt spontaneam eligeret paupertatem, nihil omnino proprium habere decreuit; nec etiam ipsam refectionem carnalem, nisi quod de elemosynis fidelium sub titulo reciperet charitatis. Etsi fortè post tenuissimam refectionem aliquid superabūdaret; nihil in crastinū reseruans, totum pauperibus erogauit. Vestitus etiam de nocte dormiuit, mattam pro stratu cubilis habuit, saxū capiti pro ceruicali supposuit, cuculla solúmodò & cilicio, quibus in die vestibus incessit pro nocturnalibus operimentis contentus. Sicque in præparatione Euangelij discalceatus incedés, & vi-

Miraculum per S. Franciscum.

1227.

vitam Apostolicam amplectens, diebus dominicis ac festiuis in Ecclesiis parochialibus & aliis fidelium conuenticulis, prædicationis officium impleuit. Quod tanto efficacius cordibus audientium imprimere potuit, quanto à carnalibus desiderijs & gastrimargiæ crapulis extitit alienus. Vt autem vir Dei *Franciscus*, hoc salubre propositum ad effectum perduceret; articulos iam dictos, cum quibusdam aliis, quæ à fratribus illius religionis vsque in hodiernum diem strenuissimè obseruantur, in schedula conscriptos sedenti in consistorio *Romæ*. Papæ *Innocentio* præsentauit. & suam petitionem confirmari à sede Apostolica postulauit.

Papa regulam S. Francisci priuilegio confirmat.

PApa itaque, in fratre memorato habitum deformem, vultum despicabilem, barbam prolixam, capillos incultos, supercilia pendentia & nigra, diligenter considerans, cùm petitionem eius tam arduam, & executione impossibilem recitari fecisset, despexit eum, & dixit: Vade, frater, & quære porcos, quibus potiùs debes quàm hominibus comparari, & inuolue te cum eis in volutabro & regulam illis à te commentatam tradens, officium tuæ prædicationis impende. Quod audiens *Franciscus* inclinato capite exiuit & porcis tandem inuentis, in luto se cum eis tam diu inuoluit, quousque à planta pedis vsque ad verticem, corpus suum totum cum ipso habitu polluisset. Sicque ad consistorium reuertens, Papæ se conspectibus præsentauit, dicens: Domine (inquit) feci sicut præcepisti, exaudi nunc, obsecro, petitionem meam. Quod factum cùm Papa admirans conspexisset, contristatus est valdè, quòd illum despexisset: atque in se reuersus, præcepit vt lotus rediret ad eum; qui celeriter à sordibus mundatus, reuersus est festinanter. Commotus itaque Papa super eo, petitionem eius admisit, & per priuilegium *Romanæ* Ecclesiæ officium prædicationis simul cum ordine petito ei confirmans, cum benedictione dimisit. Deinde famulus Dei *Franciscus* oratorium in vrbe *Romana*, in quo contemplatiuos meteret fructus, construens spirituale certamen contra spiritus malignos & carnalia vitia egregius bellator assumpsit.

De prædicatione S. Francisci, & de fine eius'dem admirabili.

FRanciscus igitur per *Italiam* totam, & cæteras nationes, & præcipuè in vrbe *Roma*, cùm officium prædicationis deuotus impleret; populus *Romanus* totius bonitatis inimicus, prædicationem viri Dei adeò despexit, quòd nec ipsi audire nec sanctis eius voluerunt exhortationibus interesse. Tandem cùm per dies plurimos prædicationem eius despexissent, *Franciscus* indurationem eorum grauiter increpauit: Doleo (inquit) multùm super miseria vestra, quòd non solùm me *Christi* famulum spernitis, verùm & illum in me despicitis, quoniam Redemptorem mundi euangelizaui vobis. Et tunc recedens ab vrbe, testimonium illius inuoco super desolatione vestra, qui est testis in cœlo fidelis atque in confusionem vestram vado euangelizare *Christum* brutis animalibus, & volatilibus cœli; vt audientes salutifera Dei verba obediant & adquiescant. Sicque ab vrbe exiens, inuenit sedentes in suburbio in morticiniis, coruos, miluos, & picas, aliasque aues multas in aëre volitantes, & dixit eis: Præcipio vobis in nomine *Iesu Christi*, quem crucifixerunt *Iudæi*, cuius prædicationem miseri *Romani* despexerunt; quatenùs ad me accedentes, audiatis verbum Dei, in nomine eius qui vos creauit & in arca *Noë* ab aquis diluuij liberauit. Et continuo ad imperium eius vniuersa illa auium multitudo illuc accedens, circumdedit eum & facto silentio, omnique garritu deposito, per diei dimidium spatium verbis viri Dei intendentes, de loco non sunt motæ, sed semper intuebantur faciem prædicantis. Hæc autem res admirabilis, cùm à ciuibus *Romanis* simul & ab intrantibus vrbem & exeuntibus comperta fuisset, & per triduum à viro Dei idipsum auibus conuocatis replicatum extitisset; exierunt de ciuitate clerus cum populo multo, introducentes hominem Dei cum veneratione magna in vrbem. Quorum deinceps corda infructuosa, & pertinaciter obdurata, oleo prædicationis obsecrans emolliens, in melius commutauit. Cœpit itaque celebre nomen eius per vniuersos *Italiæ* fines ita dilatari, quod multi nobiles ipsius exemplum sequuti, relicto sæculo cum vitiis & concupiscentiis eius, sese magisterio suo subdiderunt. Creuit igitur in breui hic ordo fratrum prædictorum, qui Minores dicuntur, per orbem vniuersum: qui in vrbibus habitantes & castellis, deni & septeni exierunt in diebus illis per villas & Ecclesias parochiales, verbum vitæ prædicantes, & turbis agrestibus virtutum plantaria inserentes, fructum plurimum Domino obtulerunt. Nec solum inter fideles, semen verbi Dei & rorem doctrinæ cœlestis consperserunt, verum etiam ad gentilium & *Saracenorum* nationes se conferentes, perhibuerunt testimonium veritati: inter quos etiam multi ex eis, ad martyrij gloriam peruenerunt.

De concursu populorum ad obitum S. Francisci.

TAndem vero, cum amicus Dei *Franciscus* in vrbe *Roma* simul & terris adiacentibus, cum fratribus suis per annos multos Euangelium pacis prædicasset, & talentum sibi creditum, vt fœnerator optimus, cum vsuris multiplicibus suo largitori restituisset, venit hora eius, vt transiret ex hoc mundo ad *Christum*, & pro mercede laborum acciperet coronam vitæ, quam Deus se diligentibus repromisit. Itaque quinta decima die ante exitum suum de corpore, apparuerunt vulnera in manibus eius & pedibus, sanguinem iugiter emittentia: sicut in mundi Saluatore in ligno pendente apparuerant, cum crucifigeretur à *Iudæis*. Latus quoque eius dextrum adeo apertum & cruore respersum apparuit; vt etiam secreta cordis intima perspicua viderentur. Quid ergo? factus est ad eum concursus populorum, rem tam insolitam admirantium. Inter quos etiam ipsi Cardinales accedentes, sciscitabantur ab eo, quid hæc visio sibi vellet? Quibus ille: Hæc visio in me idcirco ostensa est, quibus mysterium crucis prædicaui, vt credatis in eum qui pro mundi salute hæc quæ videtis vulnera, in cruce pertulit: & etiam vt me sciatis eius esse seruum, quem euangelizaui vobis crucifixum, mortuum, & resuscitatum. Et vt omni ambiguitate remota, in hac fidei constantia vsque in finem perseueretis: hæc vulnera, quæ in me ita videtis aperta, & sanguine cruentata, statim cum defunctus fuero, adeo sana erunt & cohærentia, vt carni cæteræ similia videantur. Qui continuò absque omni angustia corporis & carnis cruciatu, corpore solutus, spiritum suo reddidit creatori. Quo defuncto, nulla vulnerum prædictorum in latere, vel pedibus, siue manibus, stigmata remanserunt. Sepulto autem viro Dei in oratorio suo, *Romanus* Pontifex ipsum in catalogum Sanctorum admisit; & diem eius depositionis solenniter instituit celebrari.

Quomodo Papa regulam fratrum Minorum limitauit.

DOminus autem Papa videns propositum & opus fratrum Minorum prosperari, necnon eorum numerum diatim multiplicari; secundum industriam sancti *Francisci*, intelligens quod Domino disponente fœlix susciperet incrementum: conuersationem & regulam eorum certis terminis, ne aliquando aliis religiosis essent in supplantationem & nocumentum, limitauit.

1227. Videlicet, quod ciuitates & castella, in præparationem Euangelij accincti, ad informationem morum circuirent; plus gestus maturitate, & habitus vilitate docentes, quàm acri verborum correptione vel increpatione: non contemnendo comedentes, nec mollibus vestitos aspernando; cùm soli Deo corda pateant vniuersorum, & paupertatem manifestam, quam professi sunt, euidenter prosequerentur. Nimia enim humilitas, in verba prorumpens ampullosa, indicium latitantis est superbiæ manifestum. Nec etiam aliquem prædicando tangerent corripientes; nec confessiones alicuius, si eas audire contingeret, quoquo modo detegerent, licet ad remota transmigrantes loca: ne scandalum alicui oriatur, vel fama denigretur; nec pax Ecclesiæ, quæ à sanctis Apostolis & magnis ac doctoribus nostris supra firmam petram stabilita est & ordinata, vel in temporalibus iacturam incurrat, vel quomodo libet perturbetur. Peccata autem cautè inquirant; ne ignotas & inauditas, qui simplices sunt, discant enormitates. Nullum in abyssum terroribus aut minis satyricè obiurgantes demergant, sed potiùs in spem erigant spiritualem Fratres omnes Minores de se ipsis, postremò, aliis exempla humilitatis relinquentes, viros alterius religionis, regulam vel statuta, sibi vel suis statutis non postponant. Omni extremitate, vilitate, & paupertate pro *Christo* contenti, non extollantur; vt meliores aliis videantur. Nec ad priuilegia vel dignitates, in præiudicium vel detrimentum aliquorum, aspirent; nec sine fauorabili assensu vel petitione prædicent, vel alicui consulant, sese ingerentes. Et cùm omnia pro se & suis sequacibus irrefragabiliter *Franciscus* nouus Domini tyro ordinasset; Dominus Papa regulam suam approbauit, annotauit, & confirmauit: & inuiolabiliter iussit ab ipso & fratribus suis in perpetuum obseruari. Regula autem talis est.

Regula & vita fratrũ Minorum.

REgula & vita fratrum Minorum hæc est. *scilicet, Domini nostri* Iesu Christi *sanctum Euangelium obseruare; viuendo in obedientia, sine proprio, in castitate. Frater* Franciscus *promittit obedientiam & reuerentiam Domino Papæ N. ac successoribus eius, canonicè intrantibus; & Ecclesiæ* Romanæ. *Et alij fratres teneantur fratri* Francisco, *& eius successoribus obedire.*

Quomodo fratres in hunc ordinẽ recipi debeant.

SI qui voluerint hanc vitam accipere, & venerint ad fratres nostros, mittant eos ad suos ministros prouinciales: quibus solummodo, & non aliis, recipiendi fratres licentia concedatur. Ministri verò diligenter examinent eos de fide Catholica, & Ecclesiasticis sacramentis. Et si hæc omnia credant, & velint ea fideliter confiteri, & vsque in finem firmiter obseruare; & vxores non habent, vel si habent, etiam monasterium intrauerint vxores, vel licentiam eis dederint, authoritate diœcesani Episcopi, voto continentiæ iam emisso, & illius sint ætatis vxores, quòd non possit de eis oriri suspicio: dicant eis verbum sancti Euangelij: quòd scilicet, vadant, & vendant omnia sua *& ea studeant pauperibus erogare. Quòd si facere non potuerint, sufficit eis bona voluntas. Et caueant fratres & eorum ministri, ne solliciti sint de rebus suis temporalibus, vt liberè faciant de rebus suis, quicquid Dominus inspirauerit eis. Si tamen consilium requiratur, licentiam habeant ministri mittendi eos ad aliquos Deum timentes: quorum consilio bona sua pauperibus erogentur. Postea concedant eis pannos probationis, videlicet duas tunicas, sine caputio, & cingulum, & braccas, & caparonem vsque ad cingulum: nisi eisdem ministris aliud, secundùm Deum, aliquando videatur. Finito verò anno probationis, recipiantur ad obedientiam, promittentes vitam istam semper & regulam obseruare: & nullo modo licebit de ista religione exire, iuxta mandatum Domini Papæ. Quia secundum Euangelium:* Nemo mittens manum ad aratrum, & aspiciens retro, aptus est regno Dei. *Et qui iam promiserunt obedientiam, habeant vnam tunicam cum caputio, & aliam sine caputio, qui voluerint habere. Et qui necessitate coguntur, liceat portare calceamenta. Et fratres omnes vestimentis vilibus induantur, & possint ea repeciare de saccis & aliis peciis cum benedictione. Quos moneo & exhortor, ne despiciant neque iudicent homines, quos vident mollibus vestimentis & coloratis indutos, vti cibis & potibus delicatis: sed magis vnusquisque iudicet & despiciat semetipsum.*

De diuino officio & ieiunio & quomodo ire debeant per mundum.

CLerici faciant diuinum officium secundum ordinem sanctæ Romanæ *ecclesiæ, excepto Psalterio, ex quo poterint habere breuiaria. Laici verò, dicant xxiiij.* Pater noster, *pro matutinis: pro laudibus quinque: pro prima, tertia, sexta, nona, pro qualibet istarum, septem: pro vesperis autem, xij. pro completorio, septem: & orent pro defunctis. Et ieiunent à festo omnium Sanctorum, vsque ad natiuitatem Domini. Sanctam verò quadragesimam, quæ incipit ab Epiphania vsque in continuos quadraginta dies, quam Dominus suo sancto ieiunio consecrauit, qui voluntariè eam ieiunant, benedicti sint à Domino, & qui noluerint, non sint astricti: sed aliam, vsque scilicet ad resurrectionem Domini, ieiunent. Aliis autem temporibus non teneantur, nisi sexta feria, ieiunare. Tempore verò manifestæ necessitatis non teneantur fratres ieiunio corporali. Consulo verò, moneo, & exhortor fratres meos in Domino* Iesu Christo, *vt quando vadunt per mundum, non litigent, neque contendant verbis, nec alios iudicent: sed sint mites, pacifici, & modesti, mansueti, & humiles, honestè loquentes omnibus, sicut decet. Et non debeant equitare, nisi manifesta necessitate vel infirmitate cogantur. In quamcunque domum intrauerint, primùm dicant:* Pax huic domui. *Et secundùm Euangelium, de omnibus cibis qui apponuntur eis, liceat manducare.*

Fratres non recipiant pecuniam.

PRæcipio firmiter fratribus vniuersis, vt nullo modo denarios vel pecuniam aliquam recipiant per se, vel per interpositam personam. Tamen pro necessitatibus infirmorum, & aliis fratribus induendis, per amicos speciales ministri tantùm & custodes sollicitam curam gerant, secundùm loca & tempora, & frigidas regiones, sicut necessitati viderint expedire. Eo semper saluo, vt sicut dictum est denarios vel pecuniam non recipiant.

De modo laborandi.

FRatres illi quibus gratiam dedit Dominus laborandi, laborent fideliter, & deuotè: ita scilicet vt excluso otio, animæ inimico, sanctæ orationis & deuotionis spiritum non extinguant; cui debent cætera temporalia deseruire. De mercede verò laboris, pro se suisque fratribus corporis necessaria recipiant præter denarios vel pecuniam: & hoc humiliter sicut decet seruos Dei, & paupertatis sanctissimæ sectatores.

Fratres nihil habeant proprij.

FRatres nihil sibi approprient, nec domum, nec locum, nec aliquam rem. Et tanquam peregrini & aduenæ in hoc sæculo, in paupertate & humilitate Domino famulantes, vadant pro eleemosyna confidenter. Nec oportet eos verecundari, quia Dominus pro nobis se fecit pauperem in hoc mundo. Hæc est illa celsitudo altissimæ paupertatis, quæ vos charissimos fratres meos hæredes & reges regni cælorum instituit, pauperes rebus fecit, virtutibus sublimauit. hæc sit portio vestra, quæ perducit in terram viuentium. Cui, dilectissimi fratres, totaliter inhærentes, nihil aliud pro nomine Domini nostri Iesu Christi *in perpetuum sub cælo habere velitis. Et vbicunque sunt, & se inuenerint fratres, ostendant se domesticos inuicem inter se, & securè manifestent vnus alteri necessitatem suam. Quia si mater nutrit & diligit filium suum carnalem, quantò diligentiùs debet quis etiam nutrire fratrem suum spiritualem? Et si quis eorum in infirmitatem ceciderit, alij fratres debent illi seruire, sicut vellent sibi seruiri.*

De pœnitentia fratribus imponenda.

SI quis fratrum, instigante inimico, mortaliter peccauerit, pro illis peccatis de quibus ordinatum fuerit inter fratres vt recurratur ad solos ministros prouinciales teneantur prædicti fratres ad eos recurrere quam citius poterint, sine mora. Ipsi verò ministri, si Presbyteri sunt, cùm misericordia iniungant pœnitentiam: si verò Presbyteri non sunt, iniungi faciant

1227.

faciant per alios Sacerdotes huius ordinis; sicut eis secundum Deum melius videbitur expedire. Et cauere debent, ne irascantur & conturbentur propter peccatum alicuius: quoniam ira & conturbatio in se & in aliis impediunt charitatem.

De electione generalis ministri, & capitulo Pentecostes.

V*Niuersi fratres, vnum de fratribus istius religionis teneantur semper habere generalem ministrum & seruum totius fraternitatis; & ei teneantur firmiter obedire. Quo decedente, electio successoris fiat à ministris prouincialibus & custodibus in capitulo Pentecostes: in quo prouinciales ministri teneantur semper in simul conuenire, vbicunque à generali ministro fuerit constitutum: & hoc semel in tribus annis, vel ad alium terminum maiorem vel minorem; sicut à prædicto ministro fuerit constitutum & ordinatum. Et si aliquo tempore appareat vniuersitati ministrorum prouincialium & custodum, prædictum ministrum non esse sufficientem ad seruitium & communem vtilitatem fratrum: teneantur prædicti fratres, quibus electio data est, in nomine Domini alium sibi eligere in custodem. Post capitulum vero Pentecostes, minister tantum & custodes possint singuli, si voluerint, & vt eis expedire videbitur, eodem anno in suis custodiis semel fratres suos ad capitulum conuocare.*

Nullus fratrum prædicet in alterius Episcopatu sine consensu Diœcesani.

F*Ratres non prædicent in Episcopatu alicuius Episcopi; cùm ab illo, illis fuerit contradictum. Et nullus fratrum populo penitùs audeat prædicare, nisi à ministro generali huius fraternitatis fuerit examinatus & approbatus; & ab eo sibi officium prædicationis concessum. Moneo quoque & exhortor eosdem fratres, vt in prædicatione, quam faciunt, sint examinata & casta eorum eloquia, ad vtilitatem & ædificationem populi, annunciando eis vitia & virtutes, pœnam & gloriam, cum breuitate sermonis: quia verbum abbreuiatum fecit Dominus super terram.*

De admonitione & correctione fratrum.

F*Ratres qui sunt ministri, & serui aliorum fratrum, visitent & moneant fratres suos humiliter, & charitatiuè corrigant eos: non præcipientes eis aliquid, quod sit contra animam suam, & regulam nostram. Fratres verò, qui sunt subditi, recordentur quòd propter Deum abnegauerunt proprias voluntates: vnde firmiter præcipio eis, vt obediant suis ministris in omnibus quæ promiserunt Domino obseruare, & non sint contraria animæ suæ & regulæ nostræ. Et vbicunque sunt fratres, qui scirent & cognoscerent se non posse regulam spiritualiter obseruare: ad suos ministros debeant, si possint, recurrere. Ministri verò charitatiuè & benignè eos recipiant: & tantam familiaritatem habeant circa ipsos, vt dicere possint eis & facere sicut serui suis. Nam ita debet esse, quòd ministri sint serui omnium fratrum. Moneo verò, & exhortor in Domino* Iesu Christo, *vt caueant fratres ab omni superbia, vana gloria, inuidia, auaritia, cura, & sollicitudine huius sæculi, detractione, & murmuratione, & non curent nescientes literas, discere. Sed attendant, quòd super omnia debent habere spiritum Domini, & sanctam eius operationem, orare semper ad eum puro corde, & habere humilitatem, patientiam in persecutione & in infirmitate, & diligere eos qui vos persequuntur, reprehendunt, & arguunt: quia dicit Dominus,* Diligite inimicos vestros & Orate pro persequentibus & calumniantibus vos Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Qui autem perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.

Fratres non ingrediantur monasteria monacharum.

P*Ræcipio firmiter fratribus vniuersis, ne habeant suspecta consortia vel consilia mulierum: & ne ingrediantur monasteria monacharum, præter illos quibus à sede Apostolica concessa est licentia specialis. Nec fiant compatres virorum vel mulierum: ne hac occasione inter fratres, vel de fratribus scandalum oriatur.*

De euntibus inter infideles.

Q*Vicunque fratrum diuina inspiratione voluerit ire* inter Saracenos, *vel alios infideles, petat inde licentiam à suos ministris prouincialibus: ministri verò nullis eundi licentiam tribuant, nisi eis, quos viderint idoneos ad mittendum. Ad hæc, per obedientiam iniungo ministris, vt petant à Domino Papa vnum de sanctæ* Romanæ *Ecclesiæ Cardinalibus, qui sit gubernator, protector, & corrector huius fraternitatis: vt semper subditi & subiecti pedibus eiusdem Ecclesiæ, stabiles in fide Catholica paupertatem & libertatem & sanctum Euangelium Domini nostri* Iesu Christi, *quod firmiter promisimus, obseruemus.*

1228.

Robertus de Ringham factus est Episcopus Sarisberiensis.

EOdem anno, magister *Robertus* de *Bingham*, ex Canonico *Sarisberiensi*, factus est Episcopus eiusdem Ecclesiæ.

De quibusdam nouis institutionibus Regis Angliæ Henrici.

ANno Domini M. CCXXVIII. Rex *Angliæ Henricus* festum dominicæ natiuitatis apud *Eboracum* solenniter celebrauit: & protinùs inde recedens, versus *Londoniam* recto tramite properauit. In hoc autem itinere, mensuras bladi, vini, & ceruisiæ falsitatis arguens; quasdam confregit, & comburere nonnullas præcepit. & vasa subsistens capaciora, pacem maioris ponderis iussit fieri; & huius statuti contemptores pœna graui pecuniaria mulctari præcepit.

De morte Rogeri de Thony militis.

EOdem tempore, mense Ianuario, *Rogerus* de *Thony*, vir nobilis, & miles strenuus, non longè à *Radinge* diem clausit extremum. Cuius frater natu maior *Radulphus* vir quidem armis strenuus, genere præclarus; cupiens enim ipso dicto *Rogero* habuisse, vel habere colloquium, antequam obiret, cum summa festinatione venit de triginta milliaribus raptus equo velocissimo ad eum. Sed defuncto iam fratre, quem totis visceribus tenerrimè diligebat, nec vocem, nec sensum, membris iam rigentibus & algentibus, inuenit. Lachrymabiliter igitur vociferabatur, dicens: Adiuro te per Dominum, vt mecum loquaris, frater charissime. Cumque coram militibus suis & aliis multis astantibus clamores & obsecrationes cum eiulatu ingeminaret, addidit etiam, quod nunquam deinceps comederet, nisi ipsius colloquio frueretur. Tunc mortuus ille per se residens, increpauit acriter fratrem, quòd spiritum eius inquietans, ad corpus denuo tam importuno clamore reuocasset. Iam (inquit) & pœnas vidi malorum, & gaudia beatorum: nec non supplicia magna, quibus miser ego deputatus sum, oculis meis conspexi. Væ, væ mihi, quare vnquam torneamenta exercui, & ea tanto studio dilexi? Cui frater. Nonne (ait) tu saluaberis? Et ille: Saluabor, (inquit) vnum enim opus, imò opusculum, & vnum munus, imò munusculum contuli in honorem perpetuæ virginis *Mariæ*; per quod Dei misericordia certam spero liberationem. Cui *Radulphus*: Nunquid supplicia, quibus addictus es, vt dicis, operibus bonis, Missis, & eleemosynis poterunt mitigari. Ad hæc *Rogerus*: Poterunt quidem: Et ego (ait *Radulphus*) tibi in veritate promitto, me pro salute nostra, & antecessorum nostrorum, domum sanctam religionis, honestis personis incolendam: qui pro liberatione animarum nostrarum Dominum æternaliter inuocabunt. Respondit *Rogerus*: Auxiliis talibus multùm indigeo. Sed nihil, quæso, mihi promittas, nisi quod desideras & volueris effectui mancipari. Et sic fratri cunctisque astantibus vale dicens, spiritum denuo exhalauit. Deinde *Radulphus* frater eius, sicut promiserat, domum religionis in partibus Occidentis regni *Angliæ* constituens, eandem prædiis & beneficiis non modicis ampliauit.

De translatione Sarisberiensis Episcopi ad Dunelmum.

EOdem anno, cassata Romæ electione magistri *Willielmi* Scoti *Dunelmensis* electi, *electus Sarisberiensis* Episcopus ad eundem Episcopatum electus est, postulatus, & translatus: post cuius promotionem Canonici *Saresberienses* elegerunt magistrum *Robertum Bingeham* Canonicum suum in animarum suarum Episcopum & Pastorem. Quo vtique anno decisa est contentio inter monachos *Couentrenses* & Canonicos *Liche-*

1228. *feldenses*, super Episcopo eligendo, *Romæ* per sententiam diffinitiuam: ita vt deinceps Episcopos alternatim eligant, monachi primùm, & Canonici eo defuncto alterum. Hoc tamen obseruato, vt Prior *Couentrensis* in electione primam semper habeat vocem. In hac autem sententia videtur plurimum iuri monachorum fuisse derogatum, qui eatenus semper Pontifices elegerant absque Canonicorum consensu. Eodem anno, Imperator *Constantinopolitanus* humanæ naturę debitum soluit, filium hęredem relinquens paruulum, & nondum idoneum ad Imperij dignitatem.

De sententia in Imperatorem lata.

Circa dies istos, Papa *Gregorius*, cum Imperatoris *Romanorum Frederici* contumaciam, simul & crucifixi contemptum, vt sibi videbatur, impunitum diutius distulisset, tandem ne canis videretur latrare non valens, de consilio Cardinalium suorum, ipsum Imperatorem excommunicauit, & latam sententiam per literas Apostolicas in diuersis mundi partibus publicari præcepit. Inter cæteros autem huius sententiæ publicatores, *Stephano* scripsit Archiepiscopo in hæc verba: Gregorius *Episcopus*, Stephano Cantuariensi *Archiepiscopo, salutem, &c. In maris amplitudine spatiosa nauicula* Petri *posita, vel potiùs exposita turbinibus tempestatum, sic iugiter procellis & fluctibus agitatur, vt eius gubernatores ac remiges vix contingat aliquando inter inundantium imbrium angustias respirare, vix* Charybdis *voragine transire, vix à* Scylla *declinare. Nam quandoque prospero flatu plenis velis ad portum vehitur, subitò ventus irruens ex aduerso, impulsus ab ille cuius halitus ardere facit, ad altitudinem maris & turbulentum profunditatis Oceanum nauis rapitur, quæ cuncta fluctibus mergitur, nec submergitur: quia in ea Dominus residens, discipulorum tandem clamoribus excitatur, dum fugat spiritus insufflantes, & mari ventisque imperat, fit tranquillum. Quatuor quidem procella quatiunt nauem istam. Nam perfida* paganorum *turba, Terram inclytam,* Christi *sanguine consecratam, impiè detinere contendunt: rabies tyrannorum, temporalia rapiens, exterminat iustitiam, & conculcat Ecclesiasticam libertatem: hæreticorum insania* Christi *tunicam scindere nititur, & subuertere fidei sacramentum: falsorum fratrum & filiorum dolosa peruersitas concutit viscera, & latus dilacerat matris suæ. Sic*que foris pugnæ, intus timores: *extra interficit gladius, & domibus mors similiter intentatur. Sicque frequenter fit, quòd* Christi *Ecclesia tot angustiis perturbatur; dum alere credit filios, nutrit in sinu ignem, serpentes, & regulos; qui flatu & morsu & incendio cuncta vastare nituntur. Hinc est, quòd ad monstra huiusmodi perimenda, & expugnandas acies inimicas, ac tempestatum inquietudines mitigandas; Apostolica sedes his temporibus multa diligentia quendam alumnum, Imperatorem videlicet* Fredericum*; quem quasi à matris vtero excepit, vberibus lactauit, humeris baiulauit, de manibus quærentium animam eius frequenter eripuit, educare studuit, multis laboribus & expensis vsque ad virum perfectum perduxit, ad* Regia *dignitatis decorem, & tandem ad fastigium culminis Imperialis prouexit; credens illum habere defensionis virgam, & baculum senectutis. Ipse autem dum in* Teutonicam *se transtulit, ad habenas Imperij obtinendas, iocunda, vt credebatur, auspicia, sed verius pericula matris obtutibus inferebat. Nam sponte, non monitus, sede Apostolica ignorante, crucem suis affixit humeris, vouens solenniter se in* Terræ sanctæ *subsidium profecturum. Deinde se & alios cruce signatos excommunicari obtinuit, nisi certo proficiscerentur tempore. Sed inuidenter absolutionem petiit, & accepit, de parendo super his mandatis Ecclesiæ, priùs præstito iuramento. Exuberantiùs autem gratiam super ipsum Apostolica sedes infundens, vt festinantiùs ad* Terræ sanctæ *transiret subsidium, ipsum contra morem ad coronam vocauit, qui ad hoc non inuitatus, sed multiplicatis intercessoribus*

A *instari per magnificos nuncios consueuit. Sicque idem sub crucis vexillo vsque ad hæc tempora propria negotia plenius & perfectius consummauit. Tandem cùm manibus fœlicis recordationis* Honorij *Papæ, prædecessoris nostri, in beati* Petri *basilica recepisset diadema, de manibus nostris, tunc in minori officio constitutis, crucem resumpsit, voto publicè innouato. Plures sub spe sui subsidij ad crucem sumendam induxit, & certum recipit terminum transfretandi. Habito quoque postmodùm apud* Verulas *cum Ecclesia* Romana *colloquio, iurauit publicè, se in certo termino, à* Romana *sibi Ecclesia præfigendo, & tanquam Imperatorem honorificè profecturum. Exinde apud* Ferentinum *in*

B *colloquio simili, duorum annorum transfretandi elegit sibi terminum, & præfixit: Sicque transiturum, & nobilem mulierem natam charissimi filij nostri in* Christo Iohannis *Regis* Hierosolymorum, *illustris ipsius regni hæredem, in coniugem recepturum solemniter præstito iuramento spopondit. Adiungens, quòd per hoc ad obsequium* Terræ sanctæ, *non vt cæteri peregrini, sed vt* Templarij *&* Hospitalarij *se in perpetuum obligaret. Appropinquante itaque termino prælibato, cœpit excusationes multiplices prætendere, se ad transitum asserens non paratum: & vt denuò*

C *ternorum sibi daretur terminus annorum grandia obtulit obsequia* Terrę sanctæ, *iuris obligationibus satis magnis. Apostolica verò sedes, ne tantis laboribus exhaustis, & inutiliter sic exhaustis, totum dissolueretur negotium, quod huic Principi post* Romanam *Ecclesiam principaliùs incumbebat: habito plurium Episcoporum & aliorum virorum consilio, de contingentibus nil omittens, venerabilem fratrem nostrum* P. Albanensem *Episcopum, & bonæ memoriæ* G. *titulo sancti* Martini *Presbyterum Cardinalem, ad confirmanda illa, quæ Imperator pro crucis obsequio spontaneus promittebat, transmisit. Cumque apud sanctum*

D Germanum *cum pluribus* Alemanniæ *Principibus pariter conuenissent, Imperator propria manu iurauit, quòd inde ad biennium, id est, in passagio Augusti, nunc proximo transacto, omni excusatione & dilatione cessantibus, transfretaret, mille milites ibidem per biennium teneret ad suum stipendium, pro subsidio* Terræ sanctæ, *centum millia vnciarum auri, in quinque passagiis tunc proximo futuris, illuc distinaret certis assignanda personis. Et tunc Cardinales Presbyteri, de Imperatoris consensu, in conspectu Principum ac populi circumstantis, excommunicationis sententiam publicè auctoritate Apostolica protule-*

E *runt, in quam incideret Imperator, si fortè in aliquo defeceret prædictorum. Obligauit insuper se Imperator ad centum chalendras, & quinquaginta galeias ducendas & tenendas vltra mare: & quòd insuper duobus millibus militum passagium certis terminis largiretur, in animam suam iurare faciens, se ista quæ diximus impleturum, & sponte consentiens, in se & regnum suum ferre sententiam, si non fuerint obseruata. Qualiter autem hæc impleuerit, aduertas. Nam cùm ad eius frequentem instantiam, multa crucesignatorum millia, per excommunicationis sententiam coarctati, in*

F *termino destinato, ad portum* Brundusij *properassent, quia gratiam suam Imperator subtraxerat ciuitatibus ferè cunctis in portubus constitutis, & idem à prædecessore nostro ac à nobis frequentius monitus, vt diligenter pararet omnia, & fideliter quæ spoponderat, adimpleret: ipse præmissorum, quæ sedis Apostolicæ & cruce signatis per prædicatores & literas suas fecerat, de sponsione passagij necessariorum & victus suæ salutis immemor, tam diu in æstiui feruoris incendio in regione mortis & aeris corruptela detinuit* Chri-

G stianum *exercitum, vt non solùm magna pars plebis, verùm etiam non modica multitudo nobilium & magnatum, pestilentia, sitis ariditate, ardoris incendio, ac multis incommoditatibus expirarent. Inter quos defecerunt bonæ memoriæ Episcopi* Andegauensis *&* Augustrensis. *Pars verò non modica infirmitate grauata regrediens, in viis, in siluis, & planitiis, in montibus & speluncis occubuit iam ex parte. Sane reliqui, vix obtenta licentia, licet galeia, chalendra, ac naues sufficientes ad transitum victualium, hominum, & equorum, vt promiserat, non adessent, in festo tamen beatæ*

Vir-

Virginis cùm iam temporis instantia immineret, vt naues transmarinis partibus inciperent remeare, sulcare maria inchoarunt: sed pro nomine Iesu Christi se discriminis committentes, ac credentes Imperatorem cominùs eorum vestigia secuturum. Idem verò, euacuatis promissionibus, ruptis vinculis quibus tenebatur astrictus, calcato timore diuino, contempta reuerentia Iesu Christi, censura Ecclesiastica vilipensa, ac relicto exercitu Christiano, exposita infidelibus Terra sancta; deuotione populi Christiani abiecta, in suum & totius Christianitatis opprobrium retrorsum abstractus & illectus est ad consuetas regni delicias, abiectionem corporis sui friuolis excusationibus, vt dicitur, gestiens palliare. Attendite ergo, & videte, si est dolor sicut dolor sedis Apostolicæ, matris vestræ, sic crudeliter & toties deceptæ in filio, quem lactauerat; in quem posuit in hoc facto spei suæ fiduciam, in quem tot beneficiorum abundantiam cumulauit. Dissimulans interim, ne occasione inuenta, se auerteret à Terræ sanctæ subsidio, exilia Præsulum, spoliationes, captiuitates, & iniurias multiplices, quas Ecclesiis, viris religiosis, clericis irrogauit; & obaudiens querelas multiplices pauperum populorum, & nobilium, patrimonij Ecclesiæ clamantium contra ipsum, quas in aures Domini Sabaoth credimus introisse. Et quòniam Ecclesia Romana merè debeat filium tanta diligentia educatum, & magnificentia exaltatum; nunc ipsum gemit sine Marte victum, absque hoste prostratum: & in sua confusionis opprobrium, tam ignominiose deiectum. Non minùs gemit exterminium exercitus Christiani qui non inimicorum gladiis vel virtute defecit, sed calamitate tam miserabili est consumptus. Gemit etiam, quòd pars residua bellatorum, exposita maris periculis & fluctibus tempestatum, absque duce, præceptore, & principe ducitur, quo ignorat, modicum profectura Terræ sanctæ vtilitatibus. Quibus debita consolationis solatium & opportuna subiectionis auxilium, impedientibus iam maris frementis procellis, temporisque angustia, iuxta votum non possumus ministrare. Gemit insuper excidium Terræ sanctæ, quam nunc eripi de manibus paganorum sperabamus; quam olim, vt asseritur, recuperasset Christianus exercitus per concambium Damiatæ, nisi semel eis & iterum Imperialibus fuisset literis interdictum. Qui etiam non fuisset in manibus paganorum inclusus; si galeiarum subsidium, vt ex parte sua promissum fuerat, & fieri poterat, subsecutum esset. Nam Damiata, quæ vt astruitur, suo tradita nuncio, & aquilis Imperialibus insignita; eodem die crudeliter spoliata, & per suos deteriorata viriliter & ignominiose, per ipsos suis infidelibus restituta. Recurrit etiam ad redinina suspiria, & amissionem præscriptam, recolens Damiatæ tot laborum angustias, tot expensarum dispendia, tot mortes fidelium, & tot excursus temporum quæ inutiliter affluxerunt, subortis lachrymis flere non cessat; nec est qui consoletur eam ex omnibus charis eius, nec abstergat lachrymas à maxillis. Cùm ergo vox eius in Rama iam sonuerit, & Rachel non solùm filios, sed hæc omnia irremediabili lamentatione deploret; quis fidelium à gemitibus & suspiriis continebit quis filiorum, cernens aquarum profluuia de matris oculis prodeuntia, lachrymas non effundet? qui matris non compatietur angustiis? nec immensis eius doloribus condolebit? quis fidelium propter hæc non ardentiùs inflammabitur ad subsidium Terræ sanctæ; ne Christiana iuuentus ex insperato casu penitus prostrata videatur, & ignominiose animo consternata? Nimirùm viri cordati, & filij Iesu Christi, debent ad subsidium Terræ sanctæ tanto fortiùs animari, quanto ignominiam iam amplius resultare conspiciunt ex insperata ruina in patrem & filium, in redemptorem atque redemptos, in Christum & populum Christianum. Nos igitur hoc negotium tanto ardentiùs resumere affectamus, & profundiori consilio alta intendimus remedia inuenire; quanto magis necessitas, & ex multis inflata doloribus nostram grandis angustia mentem pauit: & sic cum Dominus populo suo modicum ostendit se iratum, de illius manu hoc tempore sacrificium non acceptans, qui prudentiam non est imitatus illorum, per

A quos salus in Israël consueuit. Non tamen misericordiæ Dei sunt consumptæ, nec eius miserationes penitùs defecerunt. Sperantes namque in misericordia Dei nostri, qui viam nobis ostendet, per quam in hoc opere prosperè gradiamur: & viros secundum cor suum destinabit, qui præcedant in cordis puritate ac manuum munditia exercitum Christianum. Ideoque fraternitatem vestram obsecramus in Domino, per Apostolica scripta præcipiendo mandantes; quatenus hæc clero & populis vobis commissis fideliter exprimentes, ac inducentes eosdem ad hæc exequenda, suos studeant animos præparare; & ipsos ad vindicandam iniuriam Iesu B Christi sedulis exhortationibus inuitetis, vt cum ipsos sedes Apostolica habito maturi tractatu sollicitandos prouiderit, promptos inueniat & paratos. Porro, ne tanquam canes muti, non valentes latrare, videamur deferre homini contra Deum, non sumentes vltionem de illo, qui tantam iniuriam populo procurauit, Imperatorem videlicet Fredericum, qui nec transfretauit in termino constituto nec illuc in taxatione passagiis præscriptam pecuniam destinauit, nec mille duxit milites per biennium tenendos ad suum stipendium, pro subsidio Terræ sanctæ ibidem sed in tribus ar- C ticulis manifestè deficiens, in his descripta excommunicationis laqueum vlteriùs se ingessit, excommunicatum, quanquam inuiti, publicè nunciamus, & mandamus ab omnibus arctiùs euitari: contra ipsum, si contumacia eius exegerit, grauiùs processuri. Confidimus tamen adhuc in ipsius patris clementia, qui neminem vult perire, quod eius oculi mentis caligantes, hoc Ecclesiastico delibuti collyrio, si non fuerit animo rebelles lumine poterunt illustrari, vt suam aspiciat nuditatem, & ignominiam suam, quam incurrit, D aneciat. Sicque recurrat ad medicum, & ad matrem Ecclesiam reuertatur, per humilitatem debitam, & satisfactionem congruam, salutis remedia recepturus. Non enim eius salutem in Domino affectamus interire, quem olim syncere dileximus, in minori etiam officio constituti. Data Lateran, Pontificatus nostri anno secundo.

Imperator Fredericus promulgat se ex-communicatum fuisse iniustè.

IMperator itaque Fredericus, cùm à referentibus se excommunicatum cognouisset, perturbatus est valdè: & sicut Papa per literas suas in omnibus Christianorum finibus latam fecerat sententiam publicari; ita dictus Imperator scripsit vniuersis Regibus & Principibus Christianis, conquerens sen- E tentiam in eum fuisse iniuriose latam. Denunciauit etiam singulis & vniuersis, se non friuolis excusationibus, sicut ei Papa mendose imposuit, à peregrinatione reuersum inchoata; sed maximæ infirmitatis causa; illius super hoc testimonium inuocans, qui est testis in cœlo fidelis. Affirmauit insuper, quia quàm citiùs sibi Deus prosperitatem præstiterit corporalem, votum suæ peregrinationis (sicut decet Imperatorem) cum honore con- F gruo persoluere Domino procurabit. Inter cæteros siquidem catholicos Reges, literas auro bullatas Anglorum Regi transmisit; proponens in eisdem Romanam Ecclesiam tanto iam auaritiæ succensam incendio, & concupiscentia manifesta; quòd bonis Ecclesiasticis non sibi pro voto sufficientibus, Imperatores, Reges, & Principes exhæredare, & tributarios constituere non veretur. Habeat autem de præmissis Rex Anglorum ex se ipso exemplum, cuius patrem, Regem scilicet Iohannem, tam diu excommunicatum tenuit, quousque G ipsum & regna eius constituit sub tributo. Habeāt etiam generaliter omnes idem exemplum de Comite Tholosano, & alios Principes multos; quorum terras & personas tamdiu sub interdicto concludere molitur, donec illos in consimilem redigat seruitutem. Simonias, exactiones diuersas, & à sæculis inauditas quas in Ecclesiasticas personas incessanter exercent; vsuras manifestas, & palliatas, quibus hactenùs incognitis totum mundum inficiunt, prætermitto. Sermones tamen super mel mellitos, & super oleum mollitos, insatiabiles san-

1228. guifugæ; dicentes curiam *Romanam* effe Ecclefiam, matrem noftram, ac nutricem. cum fit curia prætaxata omnium malorum radix & origo; non matrem, fed actus exercens nouercales, ex cognitis fructibus fuis certum faciens argumentum. Reuoluant hæc inclyti Barones *Angliæ*, quos Papa *Innocentius* bullatis literis communitos animauit, vt in regem *Iohannem* quafi Ecclefiæ inimicum infurgerent obftinatum. Sed poftquàm enormiter memoratus Rex eft incuruatus, & fe fuumque regnum Ecclefiæ *Romanæ*, velut effœminatus, mancipauit; prædictus Papa Proceres, quos priùs fuftinuit & excitauerat, poftpofito mundi pudore Dominique timore, conculcauit morti expofitos & miferabiliter exhæredandos; vt more *Romano*, proteruo hiatu quod pinguius erat, proh dolor, abforberet! Et factum eft, quod incitante *Romanorum* auaritia, princeps prouinciarum facta eft fub tributo. Ecce mores *Romanorum*, ecce laquei Prælatorum, quibus vniuerfos ac fingulos quærunt illaqueare, dominos emungere, liberos fubiugare, pacificos inquietare, in veftibus ouium, cùm fint intrinfecus lupi rapaces, Legatos huc & illuc mittentes, excommunicare, fufpendere, punire poteftatem habentes. non vt femen, id eft, verbum Dei feminent fructificandum, fed vt pecuniam extorqueant, colligant, & metant quæ nunquam feminauerunt. Sicque fit, vt Ecclefias facras, pauperû refugia fanctorum manfiones diripiant, quas pij ac fimplices patres noftri in refectionem pauperû ac peregrinorum & religioforum fuftentationem fundauerunt. Et nunc ad imperia & regna degeneres & ignobiles (quos folæ literæ faciunt infanire) aufu temerario contendunt anhelare. In paupertate quidem & fimplicitate fundata erat Ecclefia primitiua: cùm fanctos quos catalogus fanctorum commemorat, fœcunda parturiret. *Sed aliud fundamentum nemo poteft ponere, præter illud quod pofitum eft* à Domino *Iefu*, ac ftabilitum. Porrò quia in diuitijs nauigant, in diuitijs voluntantur, in diuitijs ædificant timendum ne partes inchoentur Ecclefiæ, ne maceria depulfa, ruina fubfequatur. In nos etiam nouit fcrutator omnium, iniuftè debacchantur, dicentes nos nolle terminis transfretaffe conftitutis: cum multa me de eo & Ecclefia & Imperio ineuitabilia ac ardua negotia, præter infirmitatis incommoda, detinebant. Quorum primum fuit rebellium *Siculorum* infolentia. Nec videbatur nobis fanum fuiffe confilium expediens *Chriftianitati*, nos in *Terram fanctam* tranfiffe, bellum inteftinum poft terga relinquentes: ficut nec medico, ferro infixo vulneri, fomentum adhibere medicinę. In conclufione quoque demùm hęc adiecit, exhortans orbis principes vniuerfos vt contra tantam fibi profpiciant auaritiam, & iniquitatem, quia

Tunc tua res agitur, paries cùm proximus ardet.

Imperator Fridericus perfequitur Papam.

EX hac itaque Imperator perturbatione commotus excitauit contra Dominum Papam & *Romanæ* Ecclefię patrimonium, feditionem grauiffimam innadens eius ciuitates, & occupans caftella. Sicut idem Papa per literas fuas *Romano* Legato *Francorum* directas, euidenter expreffit, in horum verborum tenorem.

Authenticum Papæ.

GRegorius *Epifcopus*, Romano Francorum *Legato*, *falutem*, *&c.* *Attende*, *quæfumus*, & vide, fi eft dolor ficut dolor nofter, *quia filium quem nutriuit Ecclefia* Romana *exaltauit*, *fperans eum propugnatorem habere contra perfidas nationes*, *ecce nunc perfecutorem fenfit immanem*, *& hoftem validum experitur*. *Et necefcutis atrocis iniurias & iacturas enormes*, *quibus* Fredericus *dictus Imperator Ecclefiam & perfonas Ecclefiafticas damnabiliter hactenus flagellauit*, *patrimonium Apoftolicæ fedis per* Saracenos *& alios impugnat*: *& quod deteftabilius eft*, *cum* Soldano *& alijs* Saracenis *nefandis contrahens pactiones*; *illis fauorem*, Chriftianis *odiû exhibet manifeftum*, *ad exterminandas domos* Hofpitalis *& Fratrum militiæ* Templi, *per quas reliquię* Terræ fanctæ *hactenus funt obferuatæ*, *ipfas annullando*. *De mandato enim illius inter* Saracenos & Chriftianos, *fide fracta treugarum*, *cum* Saracenis domorum *prædictarum hoftiliter inquietans*; *occifis & captis quàm plurimis*, *cùm prædas plures abduxiffent*, Templarij *ex hoc moti*, *infurrexerunt contra ipfos*: *& cùm prædas abftuliffent ad valorem fex millium marcarum*, Thomas *Comes* Atterarum, *Imperatoris baiulus*, *illis redeuntibus*, *furibundus & currens*, *eandem prędam ipfis non audentibus*, *iuxta ordinis fui inftituta*, *manum armatam contra* Chriftianos *erigere*, *abftulit violenter*, *& reddidit* Saracenis: *præter quandam*, *quam idem* Thomas *fibi dicitur retinuiffe*. *Quod fi* Saraceni *prædam aufer unt* Chriftianis, *dictus* Thomas *non folùm ad recuperationem eius intendit*; *fed nec patitur vt* Chriftiani *prędam auferant aliquando* Saracenis. *Quare factum eft*, *vt illi ex hoc violentiores effecti*, *noftros audacter impugnent*: *& noftri prodiciones formidantes*, *minùs audeant refragari*. *Et fic effufio fanguinis* Chriftianorum, *nonnunquam in Imperatoris damnabile lucrû cedit*. *Adhuc autem* Thomas *prædictus*, *vel potiùs Imperator per ipfum*, *prædictas* domos *immaniùs perfequens ipfas domibus & poffeffionibus quas habebant*, *vt arctiori per violentiam fpolianis*; *e fque priuilegijs Apoftolicæ fedis priuare contendens*, *& Imperiali fubijcere iurifdictioni mititur*; *in manifeftam fubuerfionem Ecclefiafticæ libertatis*. *Centum Sclauos etiam*, *quos domus* Hofpitalis *&* Templi *habebant in* Sicilia *&* Apulia, *colligi faciens*, *eos reddidit* Saracenis: *nulla exinde recompenfatione facta* domibus *fupradictis*. *Et fic feruus* Chrifti, *feruos præfert* Machometi; *vt ex præmiffis oftenditur euidenter*. *Adhuc pro certo fcias*, *quòd licet dictus Imperator cum paucis militibus mare dicitur intraffe*, *contra patrimonium Ecclefiæ magnum exercitum* Chriftianorum *&* Saracenorum *multitudinem deftinauit*; *vt de obferuatione fidei & malignitate conftet*, *omnibufque manifeftum exhibeat argumentum*. *Unde*, *tamquam*, *firmam fpem fiduciamque habemus in illo*, *qui Ecclefiam fuam fupra fidei petram ftabiliens*: *quantumcunque irruant venti*, *& inundent flumina*, *ipfam tamen non permittet euerti*, *vel naufragari*. *Dum itaque videmus eum in fubuerfione fidei* Chriftianæ *ita nequiter machinantem*, *ita impiè fauientem*, *poffemus extremum periculum formidare*. *Sed quantumcunque impij prolongetur iniquitas*, *nunquam tamen in fua poterit prauitate præualere*, *fed in ea potiùs euanefcet*. *Cùm igitur ex officio*, *licet indigni nobis iniuncto*, *prouidere cogimur*, *ne minifter* Machometi *in* Chrifti *miniftros diutiùs valeat deferuire*, *fed fauiens potiùs confundatur*, *& gloria* Chriftiani *nominis exaltetur*: *dilectioni tuæ per Apoftolica fcripta præcipiendo mandamus*, *quatenùs per terram Legationis tuæ hæc folenniter prædicans* Chrifti *fidelibus*; *vt pro ftatu fidei & religionis obferuantia*, *ficut ex animo*, *tanquam profequentes finguli proprium intereffe*; *ac falutaribus monitis efficacibus eos & exhortationibus inducere non poftponas*. *Datum* Laterani, *Nonas Augufti*. *Pontificatus noftri anno fecundo*.

Populus Romanus tumultuatur contra Papam.

PEr idem tempus, populus *Romanus* in Papam *Gregorium* feditionem excitauit, & in folemnitate Pafchali illum eiecerunt ab vrbe; infequentes eum vfque *Viterbium* caftellum fuum. Vbi fortiter inualefcentes, fugauerunt eum vfque *Perufium*. Papa, aliud vindictæ genus non habens, perfecutores fuos excommunicationis fententia innodauit.

Victoria Comitis Tholofani contra Francos.

EOdem tempore, Rex *Francorum* mifit in *Prouinciam* fuper Comitem *Tholofanum*, expeditionem non modicam militarem: vt dictum Comitem debellarent, & ab illis finibus propulfarent. Audientes autem quòd dictus Comes erat tunc apud caftrum

strum *Saracenum*, quod ad ius suum spectare videbatur: decreuerunt eum ibidem inclusum obsidione vallare. Comes verò, de eorū aduentu præmonitus, cum ingenti copia armatorum illis venientibus insidias parauit; & in sylua quadam, per quam *Franci* erant transituri, cum suis delitescens, hostium expectauit aduentum. Venientibus autē *Francigenis* ad locum insidiarum; irruit in eos, cum suis legionibus Comes, non præmeditatos & facto hinc inde conflictu grauissimo, capti sunt ex *Francis* milites quingenti, & multi interfecti. Capti sunt autem seruientes armati ad duo millia bellatorum, quos omnes ad nudam carnem spoliatos, quorundam eorum fecit Comes oculos erui, aures & nares præcidi, manus ac pedes aliorum truncari & sic turpiter mutilatos ad propria remittens, deforme spectaculum *Francigenis* obtulit inimicis. Milites quoque captiuos omnes, collectis priùs manubiis eorundem, Comes victor sub arctiori custodia deputauit. Actum autem est bellum hoc xv Calend. Iunii apud *Saracenum*. Et vt breuiter dicam, ter in illa æstate expeditionibus repetitis, *Franci* fugati vel capti sunt & incarcerati à Comite sæpedicto.

De obitu Stephani Cantuariensis Episcopi.

Eodem anno, *Stephanus Cantuariensis* Archiepiscopus, apud *Slindoniam* manerium suum vij. Idus Iulij diem clausit extremum. & *Cantuariæ* sepultus est pridiè Nonas eiusdem. Quo sepulto, monachi *Cantuarienses* impetrata à Rege licentia, elegerunt monachum de gremio Ecclesiæ suę, magistrum *Walterum de Hemesham*, iij. Nonas Augusti; quem cùm monachi præsentassent Regi, ipse post diutinam deliberationem, eundem electum certis obiectionibus refutauit. Primo quidem ipsis obiecit monachis, quòd pater eiusdem de furto conuictus, patibulo suspensus fuit: tertiò, quòd steterat in causis contra patrem suum Regem *Iohannem*, tempore interdicti. Episcopi præterea *Cantuariensis* Ecclesiæ suffraganei, eidem electo obiecerunt: quia sanctimonialem quandam oppresserat, & ex illa pueros susceperat. Adiicientes insuper, quòd electio Archiepiscopi sine illorum præsentia non debuerat celebrari. Electus vero præfatus, electioni factæ firmiter adhærens, post appellationem interpositam, assumptis sibi monachis quibusdam *Cantuariensibus*, Domini Papæ se conspectibus præsentauit: petens instanter, vt electionem factam confirmaret. Sed Dominus Papa, cùm cognouisset, quod à Rege & Episcopis electio contradicta fuisset, distulit negotium, donec rei certitudinem cognouisset. Rex autem & Episcopi, cùm audissent, quòd electus memoratus ad curiam *Romanam* iter arripuerat: obiectiones præmissas in scriptum redactas, & tam Regio quàm Episcoporum sigillo coboratas, per *Roffensem* & *Cestrensem* Episcopos Domino Papæ transmiserunt, magistrū *Iohannem Bedefordensem* Archidiaconum huius negotij constituentes patronum. Nuncii tandem *Romam* peruenientes, Domino Papæ Regis & Episcoporum literas porrexerunt. Quibus Papa diligenter inspectis, de consilio Cardinalium statuit partibus diem in crastino cinerum: vt tunc mediante iustitia causam sententialiter diffiniret. Eodem anno, per totam æstatem facta sunt tonitrua & coruscationes horribiles, quæ ædificia multa succenderunt in locis diuersis, homines & animalia perimendo: & subsecutæ sunt in Autumno sequente pluuiarum inundationes assiduæ, quæ in frugibus colligendis damna non modica cultoribus intulerunt.

De irruptione Vualensium.

Eodem tempore, mense Augusto, milites & seruientes de castello *Montis Gomeri*, quod in confinio *Wallia* situm est, exierunt cum populo

A regionis: vt transitum cuiusdam viæ non longè à castello positum, propter latrones *Wallenses*, qui in illo loco viatores peremerunt assiduè, & transeuntes spoliauerunt, latiùs facerent & securum. Venientes siquidem ad locum cum gladiis, securibus, fustibus, & armis, cœperunt arbores & ligna, veprium densitates & fructeta succindere vt viam redderent viatoribus spatiosam. Quod cùm à *Wallensibus* compertum fuerat, superuenerunt in fortitudine graui: & hostes acriter inuadentes, com-

B pulerunt eos castellum ingredi, hinc inde quibusdam peremptis. Et cum castellum obsidione vallassent, inclusi continuo *Huberto Angliæ* Iustitiario, cui Rex nuper honorem illum cum castello dederat, significauerunt: & Rex cum festinatione illuc veniens, *Wallenses* ab obsidione remouit. Rex autem *Anglorum*, qui cum paucis venerat armatis, maiorem expectauit exercitum: & tandem multitudine armatorum stipatus, ad syluam peruenit supradictam, quæ vt dicebatur, spatiosa erat nimis, habens quinque leucarum spatium in longitudi-

C ne. Sed licet magna esset & præ nimia densitate ad destruendum difficillima cum ingenti tamen labore succisa est, & ignibus concremata. Et Rex inde ad interiora exercitum ducens, venit ad quoddam habitaculum albi ordinis, *Cridia* vocatum, quod *Wallensium* erat receptaculum, sicut Regi fuerat intimatum. Iniecto igitur ad iussionem Regis igne in ædificiis illis, omnia in fauillas redegerunt. *Hubertus* verò Iustitiarius, cùm situm loci quasi inexpugnabilem aduertisset, Rege consen-

D tiente, iussit ibi castellum firmari. Sed antequam opus inceptum ad perfectionem veniret; multi vtrinque interfecti sunt & vir nobilis *Wil.* de *Bransia*, dum victualia quæreret, à *Wallensibus* captus, & vinculis est addictus. Quidam etiam miles, quem Rex nuper donauerat cingulo militari, cum aliis ad victualia quærenda exierat, cum socios ab hostibus videret præclusos, in medios hostes audacter prorupit, & multis ex obstantibus interemptis, ipse tandem cum quibusdam aliis de exercitu Regis occubuit interfectus. Erant autem mul-

E ti ex maioribus exercitus Regis, qui cum *Leolino* erant confœderati, Regi fictè adhæserunt. Vnde deficiente in exercitu omni alimentorum genere, Rex comperiens, quòd quidam suorum auertentes se, & non seruando fidem ac pactum eum, in ore suo & corde mentiti sunt ei, coactus est turpem inire concordiam; in hoc consentiens, vt castellum magnis sumptibus ferè iam consummatū, ipsius Regis complanaretur expensis. Et *Leolinus*,

F pro laboribus Regis & impensis daret tria millia marcarum eidem Regi. Et sic fœdere confirmato, vnusquisque ad propria remeauit. Sicque Rex *Angliæ*, postquam per tres ferè menses in constructione castelli prædicti occupatus fuerat, & pecuniam infinitam inutiliter consumpserat: remanente *Willielmo de Brusia* in vinculis *Leolini*, viro nobili ignominiosè, ad propria remeauit. Et tunc commouit ad risum, quod primo cum construeretur castellum, Iustitiarius dans illi nomen, vocauit il-

G lud, *Stultitia Huberti*: quia eum nouissimè viderēt post tot labores & expensas solo tenus complanatum; Iustitiarium non solum Prophetam, sed etiam plus quàm Prophetam affirmarunt.

Eodem anno, *Fredericus* Imperator mare mediterraneum ingressus, vt Domino votum peregrinationis persolueret; in vigilia natiuitatis beatæ virginis *Mariæ* apud *Achon* applicuit: venientes ei obuiam clerus terræ & populus cum magno honore, vt tantum decebat virum, illum receperunt. Veruntamen quoniam nouerant eum à Papa excommunicatum, non ei communicauerunt in of-

Imperator Fredericus in Terram sanctam applicat.

1228. culo, neque in menfa: fed confuluerunt, vt Domino Papæ fatisfaciens, rediret ad fanctæ Ecclefię vnitatem. *Templarij* vero & *Hofpitalarij*, in aduentu eius flexis genibus adorauerunt eum, genua eius deofculantes & omnis fidelium, qui aderat exercitus, glorificabant Deum in aduentu ipfius. Sperantes quòd per eum fieret falus in *Ifrael*. Tunc Imperator ad vniuerfum exercitum grauem depofuit querimoniam, de Pontifice *Romano*, quòd iniuftam tulerat in eum fententiam: affirmans fe grauiffimæ infirmitatis caufa, & aliorum arduorum negotiorum, quæ totam tangebant *Chriftianitatem*; iter fuum ad *Terræ fanctæ* fubfidium diftuliffe. *Soldanus* verò *Babylonia*, cùm eius aduentum in *Syria* cognouiffet, mifit ei xenia multa & preciofa in auro & argento, in holofericis & lapidibus preciofis, in camelis & elephantis, in vrfis & fimiis, & aliis rebus mirificis; quibus omnibus carent incolæ Occidentis. Inuenit autem Imperator, tempore quo *Achon* applicuit, principes & rectores exercitus populi *Chriftiani*, Ducem de *Lemburgo*, Patriarcham *Hierofolymitanum*, Archiepifcopos *Nazarenfem*, *Cafarienfem*, & *Narbonenfem* Epifcopos *Angliæ* *Wintonienfem* & *Exonienfem* magiftros *Hofpitali* & *Teutonicorum*; qui præerant octingentis militibus peregrinis, & peditibus quafi decem millibus; de diuerfis mundi partibus congregatis. Qui omnes pari deuotione ducti, *Cafaream* & quędam munierant caftella; ita quòd nil defuit eis: nifi vt *Ioppen* reftaurarent, & fic in fanctam teoderent ciuitatem Imperator itaque cum ftatum *Terræ fanctæ* cognouiffet; approbauit plurimùm peregrinorum propofitum: & præparatis omnibus ad progrediendum neceffariis, proceefferunt fœliciter præuio Imperatore, & xvij. Calend. Decembris apud *Ioppen* profperè peruenerunt Sed quoniam vnufquifque de exercitu, neceffaria victus ad dies plurimos fibi & equitaturis fuis, cum fummariis per terram portare nequiuit; & fpecialiter propter hoc in portu *Achonenfi* naues effent paratæ, quæ victualium copiam exercitui deferre debebant, cùm onuftæ velificarent: repentè fuborta tempeftate, & fupra modum tumefcentibus procellis, per feptem dies continuos peregrinis *Chrifti* victualia fuerant interdicta. Erat autem timor magnus inter multos ne iratus Dominus, populum fuum delere vellet de fuperficie terræ. Sed ineffabilis clementia Dei, *qua neminem tentari permittet vltra quàm fuftinere poteft*, tandem clamoribus lachrymofis fidelium excitatus, *imperauit ventis & mari, & facta eft tranquillitas magna* Et continuò, ducente Domino, venit apud *Ioppen* innumera nauium multitudo; cum ingenti copia frumenti & hordei, vini, & omni genere victualium: ita quod indeficiens abundantia fuit femper in exercitu, vfque ad perfectam reædificationem caftri memorati; prout rerum neceffitas exigebat.

Archiepifcopus Armeniæ venit in Angliam

HOc denique anno venit in *Angliam* Archiepifcopus quidam *Armeniæ* maioris; gratia peregrinationis: vt fanctorum *Anglicanæ* regionis reliquias, & loca venerabilia, ficut & per alia regna fecerat, vifitaret. Literas quoque Domini Papæ ad commendationem perfonæ fuæ, viris religiofis & Prælatis Ecclefiafticis exhibuit; vt ab ipfis cum debita reuerentia reciperetur, & honorificè tractaretur. Hic demùm, cum apud S. *Albanum* veniens, caufa orandi *Angliæ* protomartyrem; ab Abbate & Conuentu reuerenter fufceptus eft. Vbi cùm ab itinere fatigatus ob fui fuorumque recreationem, aliquandiu perendinaret; cœpit per interpretes fuos de ritu & religione huius patriæ multa & moribus viuendi inquirere & de partibus orientis plura admiranda referre. Interrogatus autem inter loquendum ab vno, qui fuit ei affidens collateralis, monacho, fi in partibus fuis conceptio beatæ *Mariæ* celebraretur: refpondit: Celebratur vtique, & hæc eft ratio: quia Angelo nunciante, *Ioachim* dolenti & inhabitanti tunc defertum; ipfa conceptio facta eft. Similiter & conceptio *B. Iohannis Baptiftæ*, fimili ratione. De conceptione autem Domini, quæ facta eft Angelo annunciante *Mariæ*, quæ concepit ex Spiritu fancto, nulli fidelium venit in dubium

De Iofeph quo vltimũ Chrifti aduentum adhuc viuus expectat.

HÆ tres conceptiones in partibus *Armeniæ*, vt afferuit, & prędictis rationibus confirmauit celebrantur. Interrogatus fimiliter inter cætera, de *Iofeph* viro illo, de quo frequens fermo habetur inter homines, qui quando paffus eft Dominus, præfens fuit, & locutus eft cum eo, qui adhuc viuit in argumentum fidei *Chriftianæ*: fi illum aliquando viderit, vel de illo quicquam audierit. Refpondit Archiepifcopus, afferens rem geftam feriatim & poftea miles quidam *Antiochenus*, de familia eius, qui interpres illius erat, notus etiam cuidam famulo Domini Abbatis, *Henrico Spigurnel*, exponens fermones illius, dixit lingua *Gallicana*. Benè (inquit) nouit Dominus meus hominem illum, & paulo antequam iter arriperet ad partes Occidentis idem *Iofeph* in *Armenia* comedit ad menfam Domini mei Archiepifcopi; quem multoties viderat & audierat loquentem. Et poftmodum interrogatus de rebus geftis inter Dominum *Iefum Chriftum* & eundem *Iofeph*, refpondit: Tempore paffionis *Iefu Chrifti*, cùm captus à *Iudæis* in prætorium adductus fuiffet ante Præfidem *Pilatum* vt iudicaretur ab ipfo, accufantibus ipfum conftanter *Iudæis*; cùm *Pilatus* nullam in eo caufam mortis inueniffet, dixit ad eos: *Accipite eum vos, & fecundùm legem veftram iudicate eum*. Sed tandem inualefcentibus clamoribus *Iudæorum*, *Pilatus* dimifit illis *Barrabam* ad petitionem illorum, *& tradidit eis Iefum, vt crucifigeretur* Trahentibus autem *Iudæis Iefum* extra prætorium; cum veniffet ad oftium, *Cartaphilus* prætorij oftiarius & *Pontij Pilati*, cùm per oftium exiret *Iefus*, pepulit eum pugno contemptibiliter poft tergum; & irridens dixit: *Vade Iefu citius vade, quid moraris?* Et *Iefus* feuero vultu & oculo refpiciens in eum, dixit: *Ego vado, & expectabis donec veniam*. Ac fi iuxta Euangeliftam diceretur: *Filius quidem hominis vadit ficut fcriptum eft de eo: tu autem fecundùm aduentum meum expectabis*. Itaque iuxta verbum Domini expectat adhuc *Cartaphilus* ille, qui tempore dominicæ paffionis erat quafi triginta annorum; & femper cum vfque ad centum attigerit ætatem redeuntium annorum, corripitur quafi incurabili infirmitate, & rapitur quafi in extafim & conualefcens, redit rediuiuus ad illum ætatis ftatum, quo fuit anno quando paffus eft Dominus. Vt verè poffit dicere cum Pfalmifta *Renouatur vt aquilæ iuuentus mea*. Verum poft paffionem Domini crefcente fide Catholica, idem *Cartaphilus* Baptizatus fuit ab *Anania*, qui Baptizauit *B. Paulum* Apoftolum, & vocatus eft *Iofeph*. Habitat autem frequenter in vtraque *Armenia*, & in aliis regionibus Orientis, viuens inter Epifcopos & alios Ecclefiæ prælatos homo fanctæ conuerfationis & religionis, pauca habens verba & circumfpecta, vt qui nihil loquitur, nifi ab Epifcopis & viris religiofis fuerit requifitus. Et tunc refert de rebus antiquitatis & de iis quæ gefta fuerant in paffione Domini & refurrectione, & de teftibus refurrectionis, illis videlicet qui furrexerunt cum *Chrifto*, & venerunt in fanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. Refert etiam de *fymbolo Apoftolorum*, & eorum diuifione & prædicatione, & hoc fine rifu & omni leuitate verborum,

&

1229.

& nota reprehensionis vel redargutionis: vt qui magis versatur in lachrymis & timore Domini, metuens semper & suspectum habens aduentum *Iesu Christi* in igne, sæculum iudicaturi, ne ipsum in vltimo examine inueniat iratum, quem ad passionem properantem irridens ad dignam prouocauit vltionem. Veniunt ad eum multi de remotis mundi partibus, delectantes in eius visione & confabulatione; quibus si sint viri authentici de rebus interrogatis breuiter soluit quæstiones. Munera omnia sibi respuit oblata, victu moderato & vestitu contentus. In hoc semper ponit suæ spem salutis; quia ignorans deliquit, dicente Domino, & orante: *Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt.* *Paulus* siquidem, per ignorantiam qui peccauit, gratiam promeruit. Similiter & *Petrus*, qui per fragilitatem, id est, timorem, Dominum negauit. *Iudas* autem, qui per iniquitatem, id est, cupiditatem, Dominum tradidit; effusis visceribus se laqueo suspendens sine spe salutis vitam infœlicem terminauit. In hac ratione sibi spem *Cartaphilus* ponit indulgentiæ: erroremque suum quo tueatur habet. Percantatus etiam memoratus Archiepiscopus de arca *Noë*, quæ adhuc dicitur in montibus *Armeniæ* requiescere, & de multis aliis, hoc idem affirmauit, testimonium perhibens veritati: qui propter personæ reuerentiam, & ipsius honestatis bullarum testimonium, fidem impressit mentibus auditorum, & suam narrationem rationis sigillo confirmauit. Huius etiam rei euentus falsitatis nequicquam posse redargui, testatur quidam nobilis miles, & in armis strenuus, *Richardus de Argentomio*; qui partes Orientales sub titulo peregrinationis deuotus in propria præsentia, cum multis aliis visitauit; & posteà sepelitur Episcopus.

Magister Rogerus successit Eustachio.

EOdem anno, *Eustachius Londinensis* Episcopus diem clausit extremum. In cuius loco Canonici elegerunt magistrum *Rogerum*, cognomento *Nigrum*; virum in literatura profundi pectoris, honestum, ac per omnia laudabilem, religionis amatorem ac defensorem, omni genere superbiæ carentem, Canonicum de gremio Ecclesiæ suæ: quem Dominus Rex sibi præsentatum, sine difficultate recepit. Eodem tempore obiit *Galfridus Elyensis* Episcopus, mense Decembri; & sepultus est in Ecclesia cathedrali sua, pridie Idus mensis eiusdem: sicut & prædictus *Eustachius* in sua. Quo *Galfrido* defuncto monachi elegerunt communi assensu *Hugonem* sancti *Emundi* Abbatem. Qui Regi præsentatus, gratanter susceptus est; & Episcopatus bonis omnibus inuestitus.

Magnates transmarini Regem Angliæ sollicitant vt transfretaret.

ANno Domini. M.CCXXIX Rex *Anglorum Henricus*, ad natale Domini tenuit curiam suam apud *Oxoniam*, præsentibus Magnatibus regni. Venit autem ad eum ibi Archiepiscopus *Burdegalensis*, missus à Magnatibus *Gasconiæ*, *Aquitaniæ*, & *Pictauiæ*. Qui à Rege cum honore susceptus, dies cum illo natalitios celebrauit. Venerunt etiam & alij solennes nuncij de *Normannia*; quorum omnium vnum atque idem erat negotium vt videlicet ex parte Magnatum regionum prædictarum, Regem studiose sollicitarent, quatenùs ad partes illas venire in propria persona dignaretur, denunciantes ei, quòd vniuersi ad eum cum equis venirent & armis & populo regionis, atque cum illo immutabiliter starent, vt reuocare posset hæreditates amissas. Rex autem, qui adhuc erat nimia simplicitate perplexus, à Iustitiario suo, quem consiliarium habuit vnicum, consilium habuit vnicum, consilium quærens, nil aliud accepit, nisi vt negotium differret, donec hora fœlicior arrideret. Nuncij verò, aliud non habentes in responsis, ad propria sunt reuersi.

Papa Gregorius bellum mouet contra Fredericum Imp.

CIrca dies istos, Papa *Gregorius* nimis molestè ferens, quòd *Romanorum* Imperator excommunicatus & rebellis; ad *terram sanctam* transierat: de illius pœnitentia & satisfactione, vt rediret ad Ecclesiæ vnitatem, non mediocriter desperabat. Decreuit ergo eum, quem contumacem vidit & rebellem, ab Imperiali fastigio depellere: & alium quemlibet filium pacis & obedientiæ, loco eius subrogare. Sed quoniam huius rei certitudo nobis non nisi per alios constare potuit, ponemus hic literas *Thomæ* cuiusdam Comitis, quem Imperator cum quibusdam aliis in recessu suo, Imperij tutorem constituit & rectorem: quas Imperatori super hoc negotio in *Syriam* destinauit, & quas à quodam fide digno suscepimus peregrino.

Epistola ad Imperatorem.

Excellentissimo Domino Frederico, *Dei gratia Imperatori Romanorum, & semper Augusto, ac* Siculorum *Regi potentissimo* Thomas *Comes* Atteranensis, *suus in omnibus fidelis ac deuotus, salutem, & de hostibus triumphare. Post recessum vestrum, Domine excellentissime,* Gregorius *Pontifex* Romanus, *& magnificentiæ vestræ hostis publicus; congregato exercitu copioso per* Iohannem *de* Brennes, *Regem quondam* Hierosolymorum, *& alios quosdam viros strenuos, quos militiæ suæ Principes constituit; terram vestram & hominum vestrorum hostiliter ingressus, contra legem* Christianam *decreuit vos in gladio vincere materiali, quem non potuit deiicere in gladio, vt asserit, spirituali. Nam* Iohannes *præfatus, de regno* Francorum, *& aliis conterminis regionibus, militiam contrahens non modicam; sub spe Imperij, si vos posset subigere, de thesauro Apostolico, suis militibus stipendia ministrat. Itaque idem* Iohannes *& alij sedis Apostolicæ principes militiæ, terram vestram & hominum vestrorum hostiliter ingressi, ignem in ædificiis & villis accumulant, spolia & armenta rapiunt, homines captos diuersis cruciatibus torquent, & ad grauissimam redemptionem compellunt: nulli sexui parcunt, nec cuiquam extra Ecclesiam vel cœmiterium deferunt: villas & castella capiunt, non habentes ad hoc respectum, quòd sitis in seruitio* Iesu Christi. *Et si quis de Imperatore mentionem facit,* Iohannes *de* Brennes *affirmat, non esse alium Imperatorem præter ipsum. Mirantur super his amici vestri, excellentissime Imperator; & præcipue clerus Imperij vestri: qua consideratione & conscientia talia facere potest Pontifex* Romanus, *& contra* Christianos *arma mouere. Maxime cum Dominus dixerit* Petro, *in gladio materiali percutere volenti:* Mitte gladium tuum in vaginam. Omnis enim qui percusserit in gladio, peribit. *Vel quo iure possit ille, qui quasi diebus singulis prædones, incendiarios, &* Christianorum *tortores excommunicat, & ab Ecclesiæ vnitate separat, talibus assensum præbere, & auctoritatem præstare, similiter admiramur. Prouideatis nunc obsecro, Imperator potentissime, securitati vestræ & honori super præmissis: quia inimicus vester sæpedictus,* Iohannes *de* Brennes, *omnes portus cismarinos cum exploratoribus armatis non paucis muniuit: vt si fortè incautus à peregrinatione redires, ipse vos sub captione conclusum incarceraret. Quod Dominus auertat.*

Discordia orta Parisiis inter clerum & ciues.

EOdem anno, feria secunda & tertia ante Cineres, quibus solent diebus clerici scholares ludis vacare, exierunt quidam clerici ab vrbe *Parisiacensi* versus sanctum *Marcellum*: propter aeris commoditatem: vt ludis ibi intenderent consuetis. Quo cum peruenissent, & in ludis componendis aliquandiu se recreassent, inuenerunt ibi casu vinum optimum in taberna quadam, & ad bibendum suaue. Vbi inter clericos potantes & caupones de pretio vini contentione suborta, cœperunt ad inuicem alapas dare, & capillos laniare, quousque homines villæ accurrentes, caupones liberauerunt de manibus clericorum: sed & vulnera repugnantibus clericis infligentes, benè fustigatos

1229. & egregie, eos in fugam compulerunt. Illi autem A lacerati in ciuitatem reuertentes, conuocauerunt fodales in vltionem fuam. Qui in craftino cum gladiis & fuftibus ad fanctum *Marcellum* venientes, & domum cuiufdam cauponis violenter ingredientes; vafa omnia vinalia confringentes, vinum per domus pauimentum diffundunt. Et procedentes per plateas, quofcunque inuenerunt viros aut mulieres acriter inuadunt; & plagis impofitis femiuiuos relinquunt. Prior verò fancti *Marcelli*, cùm tantam hominibus iniuriam cognouiffet illatam, B quos defendere tenebatur; querimoniam coram *Romano* Legato & Epifcopo *Parifiacenfi* depofuit qui fimul ad Reginam, cui tunc regni difpofitio commiffa fuerat, properantes, rogabant eam, vt talem iniuriam præciperet vindicari. At illa muliebri procacitate fimul & impetu mentis agitata, præpofitis ciuitatis & quibufdam ruptariis fuis dedit illicò in mandatis; vt fub omni celeritate armati ab vrbe exeuntes, huius violentiæ auctores, nulli parcentes, punirent. Illi autem, qui proni erant ad omnem crudelita- C tem exequendam, portas ciuitatis cum armis egreffi, inuenerunt extra vrbis mœnia clericos multos ludis intendentes; qui in violentia præfata nullam penitùs culpam habuerunt. Qui enim feminarium tumultuofi certaminis mouerunt, erant de partibus conterminis *Flandriæ*; quos vulgariter *Picardos* nominamus. Sed hoc non obftante, lictores in eos irruentes, quos inermes viderant & innocentes; alios occiderunt, alios vulnerauerunt: atque alios plagis impofitis fpoliantes, immifericorditer tractauerunt. Quidam verò ex eis per fu- D gam euadentes, in vineis & cauernis latitabant. Inuenti funt autem inter vulneratos, duo clerici diuites & magnæ auctoritatis interfecti; quorum vnus erat genere *Flandrenfis*, & alius natione *Normannus*. Huius autem tranfgreffionis enormitas, cùm ad aures magiftrorum vniuerfitatis perueniffet, conuenerunt omnes in præfentia Reginæ & Legati, fufpenfis priùs lectionibus & difputationibus vniuerfaliter: inftanter poftulantes, de tali iniuria fibi iuftitiam exhiberi. Indignum enim fibi videbatur, quòd tam leui data occafione, quo- E rundam contemptibilium clericulorum tranfgreffio, in præiudicium totius redundaret vniuerfitatis: fed pœnam daret in vltione, qui culpam perpetrauit in tranfgreffione. Sed cùm tandem omnimoda eis iuftitia tam à Regina & Legato, quàm ab Epifcopo ciuitatis denegata fuiffet, facta eft vniuerfalis difceffio magiftrorum & fcholarum difperfio, ceffant doctorum doctrina, & difcipulorum difciplina; ita quod nec vnus famofus ex omnibus in ciuitate remanferit. Et remanfit orba- F ta fuo clero ciuitas, quæ folet in illo gloriari. Tunc receefferunt famofi *Anglici*, magifter *Alanus* de *Beceles*, magifter *Nicolaus* de *Frenham*, magifter *Iohannes Blundus*. magifter *Radulphus* de *Maidenftan*, magifter *Willielmus* de *Dunelmo* & multi quos longum effet numerare. Quorum tamen maxima pars ciuitatem *Andegauenfium* metropolitanam ad doctrinam elegit vniuerfalem. Sic ergo à nutrice Philofophiæ & alumna fapientiæ ciuitate *Parifiaca* recedentes clerici; Legatum *Romanum* execrantes, Reginæ muliebrem maledixerunt fuperbiam: imò eorum infamem concordiam. Recedentium autem quidam famuli, vel mancipia, vel illi quos folemus *Goliardenfes* appellare, verfus ridiculos componebant, dicentes:

Heu morimur ftrati, vincti, merfi, fpoliati:
Mentula Legati nos facit ifta pati.

A Quidam autem honeftius verfificatur per apoftrophum, id eft, informationem perfonæ, vt fi loqueretur vrbs *Parifiaca* clero fub planctu, ait:

Clere tremifco metu, quia vis contemnere me tu:
Perfundor fletu, mea damna flee, tua fle tu.

Tandem procurantibus difcretis perfonis, elaboratum eft, vt factis quibufdam pro tempore exigentibus vtrobique culpis, pax eft clero & ciuibus B reformata; & fcholarium vniuerfitas reuocata.

EOdem tempore, inftante die cinerum, qui electo *Cantuarienfi* & nunciis Regis *Anglorum* fuerat præfixus; vt quid de iure foret à Papa diffiniendum inter partes, procuratores dicti Regis, fcilicet magifter *Alexander* de *Staueneffe* Epifcopus *Ceftrenfis*, & magifter *Henricus* de *Stanford* *Roffenfis* Epifcopus, & præcipuè magifter *Iohannes* de *Houtona*, Dominum Papam & Cardinales omnes affiduis petitionibus conuenerunt: fed illos inuenientes ex more difficiles, timuerunt valdè à fuo C defiderio defraudari. Vnde habito tractato deteftabili fuper præmiferunt Domino Papæ ex parte Regis *Anglorum*, ab vniuerfo regno *Angliæ* & *Hyberniæ* decimationem omnium rerum mobilium, ad guerram fuam contra Imperatorem fuftinendam, vt eos in Regis propofito exaudiret. At Dominus Papa, qui rebellem Imperatorem fuper omnia æftuabat deuincere, tantis promiffionibus exhilaratus: trahitur ad confenfum; & fedens in confiftorio, hæc quæ fequuntur propofuit.

Nuntij Regis Angliæ inftant Romæ ad deiectionem Cantuarienfis electi.

NVper ad audientiam noftram peruenit electio Can- D tuarienfis *Ecclefia, de quodam monacho* Vvaltero *nomine. Et poftquàm audiuimus quæ pro fe idem monachus, & pro fua electione propofuit, auditis etiam obiectionibus & exceptionibus Epifcoporum* Angliæ; *tam contra electionem præfatam, quàm in perfonam electi, per venerabiles fratres noftros* Couentrenfem *&* Roffenfem *Epifcopos, & dilectum filium Archidiaconum* Bedefordenfem, *in audientia noftra propofitis, examinationem circa electi prænominati perfonam, venerabilibus fratribus noftris Domino* Albanenfi, *Domino* Thomæ *de fancta* Sabina, *& magiftro* P. *Cardinalibus, commifimus faciendam. Cumque electus coram illis conftitutus, requifitus effet de defcenfu* E *Domini ad inferos, vtrum in carne, vel fine carne defcenderit, male refpondit. Item de confectione corporis* Chrifti *in altari, male refpondit. Item requifitus de* Rachele, *qualiter plorabat filios fuos, cùm primò effet mortua, male refpondit. Item requifitus de fententia excommunicationis contra iuris ordinem lata, malè refpondit. Item requifitus de matrimonio fi alter conte abentium infidelis deceffferit, male refpondit. Super his omnibus articulis diligenter examinatus eft à Cardinalibus; quem non folùm dicimus minus bene refpondiffe, fed peffime. Cum igitur nobilis fit Ecclefia* F Cantuarienfis *& nobilem habuiffet Prælatum, virum difcretum, modeftum, & de gremio* Romanæ *Ecclefia affumptum: & ifte modò electus, quem non folùm pronunciamus indignum, imò fi de rigore iuris procederemus, aliud dicere cogeremur, ita infufficiens eft, quòd ad tantum honorem non debet affumi, electionem de ipfo factam omninò caffamus, propulfionem nobis dicta Ecclefia referuantes.*

De caffatione Vvalteri monachi.

CAffata fanè in hunc modum electione præfata, procuratores Regis *Angliæ* & Epifcoporum *Cantuarienfis* Ecclefiæ fuffraganeorum, literas de ra- G to eorundem tam Regis quàm Epifcoporum, in Domini Papæ præfentia exhibentes; propofuerunt de magiftro *Richardo Lincolnienfi* Ecclefiæ Cancellario, quòd effet vir eminentis fcientiæ & literaturæ, ac conuerfationis honeftæ, quodque tam Ecclefiæ *Romanæ*, quàm & regno *Angliæ* effet non mediocriter fructuofus: atque modis omnibus coram Domino Papa eius perfonam commendantes, Dominum Papam trahunt cum fuis Cardinalibus

De promotione Richardi Cantuarienfis Archiepifcopi.

libus ad consensum. Sicque memorato *Richardo* non electo ad Archiepiscopatum, sed dato; Dominus Papa suffraganeis *Cantuariensis* Ecclesiæ literas in hæc verba direxit: Gregorius *Episcopus, &c.* *Ex commissa nobis à Domino cura pastoralis officij, & concessa, licet immeritis, plenitudine Ecclesiasticæ potestatis, cogimur Ecclesiarum omnium per quotidianam instantiam, sollicitudinem & curam gerere, eisque cùm necessitas ingruerit, & ex iustitia debito, & ex gratia beneficio, paterna diligentia prouidere. Inter cæteras autem particulares Ecclesias, & metropoles vniuersas ad* Cantuariensem *Ecclesiam, tanquam ad nobilissimum sedis Apostolicæ membrum, in eius opportunitatibus oculos considerationis expandimus, quam mater Ecclesiarum, Apostolica sedes, tantò benigniori debet fauore prosequi, quantò eam inter alias diuina dispositio in spiritualium plenitudine & temporalium vbertate gratia prætulit ampliori. Hanc etenim velut paradisum voluptatis & hortum deliciarum, ordinatione sua plantauit altissimus, de qua producere valuit lignum scientiæ boni & mali: in institutione dignitatis metropolicæ, lignum vitæ: in ordine religionis monasticæ, & regularis obseruantia disciplinæ, ligna pomifera: in suffraganeis, quæ per operationem sanctam delectant in visu, per sanam doctrinam delectant in gustu, per opinionem bonam recreant in olfactu. De eodem loco fluuius egreditur, per quem gloriosissimi* Thomæ *martyris sanguis exprimitur, qui dum vitam mortuis, sanitatem ægrotis, libertatem seruis & audaciam timidis contulit; inde progrediens, in quatuor procul dubio capita deriuatur. Cuius miraculorum excellentiam signis dum sollicita meditatione discutimus, raras & insolitas diuinæ plantationis delicias inuenimus. Huius itaque paradisi custodię, bonæ memoriæ* Stephano *quondam* Cantuariensi, *Archiepiscopo sanctæ* Romanæ *Ecclesiæ Cardinali, viro vtique præeminentissimè donis scientiæ, & munere gratiæ, supernis carismatibus delibuto, & erepto de carnis ergastulo, & ad Paradisi cœlestis iocunditatem & requiem sicut speramus & credimus, euocato: dilecti filij* Cantuariensis *conuentus, electionem celebratam ab eis de* Waltero *monacho* Cantuariensi, *nobis præsentare curarunt. Qua primò electionis merita, & examinata personæ literatura, iustitia mediante, cassata: hominem culminis, quem per vitam & scientiam, intellectum pariter & affectum, ad imaginem & similitudinem Dei conditum, habentem per salutarem doctrinam vitæ spiraculum, in paradiso vt operetur & custodiat illum, duximus collocandum, magistrũ* Richardum Lincolniæ *Cancellarium; quem tam ex fratrum nostrorum, qui eum in scholis nouerunt, quàm ex venerabilium fratrum nostrorum* Roffeosis & Conuentrensis *Episcoporum, & aliorum plurium testimonio, virum didicimus eminentis literaturæ, conuersationis honestæ, famæ integerrimæ, excellentissimæ industriæ, zelatorem animarum & Ecclesiasticæ libertatis,* Cantuariensis *Ecclesiæ, de fratrum nostrorum consilio, præsentibus præfatis Episcopis, præficimus in Archiepiscopum & Pastorem. Quapropter fraternitatem vestram monemus, & hortamur, per Apostolica scripta mandantes, quatenùs tanquam charitatis filij & deuotionis, ipsum ad honorem omnipotentis* Dei, *& Apostolicæ sedis, &* Cantuariensis *Ecclesiæ, recipientes cum humilitate debita & deuotione sincera, intendatis eidem, & tanquam patri & pastori animarum vestrarum & metropolitano vestro obediatis humiliter & deuotè. Gaudere quidem debetis in Domino, quòd illius gratia principaliter cooperante, qui inspirando præuenit, & adiuuantem prosequitur, prouisum est laudabiliter Ecclesiæ viduatæ. Data, &c.*

Terra sancta restituitur imperatori Frederico.

EOdem anno Dominus noster *Iesus Christus* saluator & omnium sæculorum consolator, visitans misericorditer plebem suam; ciuitatem sanctã *Hierusalem*, & terram totam, quam Dominus idem & redemptor noster Dei filius suo sanguine consecrauit; precibus vniuersalis Ecclesiæ generaliter populo *Christiano*; specialiter verò *Romanorum* Imperatori restituit *Frederico*. Fuit autem aliquid beneplacitum Domino in populo suo, qui exaltat mansuetos in salutem; vt faceret vindictam in nationibus, & dissensiones in gentibus *Saracenis*. Erat enim in diebus istis *Soldanus Babyloniæ* domesticis vndique prœlijs tam grauiter oppressus, quod ne minùs sufficeret ad plura, coactus est cum Imperatore mediantibus treugis decennalibus componere, ac *Terram sanctam* populo sine sanguinis effusione reddere *Christiano*. Sicque missum est à Domino bellum bonum, vt rumperetur pax mala. Sed huius gratiæ diuinæ beneficium, vt legenti clariùs illucescat, literas legat *Romani* Imperatoris auro bullatas, quas *Henrico Angliæ* Regi in hæc verba direxit, 1229.

Epistola imperatoris Frederici ad Regem Angliæ.

FREdericus *Dei gratia* Romanorum *Imperator, semper* Augustus, Hierusalem *&* Siciliæ *Rex, charissimo amico suo* Henrico Anglorum *Regi, salutem, & sinceræ dilectionis affectum. Lætentur & exultent omnes in Domino, & glorientur pariter recti corde, qui vt notam faceret potentiam suam, non in equis neque curribus gloriatur, nunc dedit sibi gloriam in paucitate virorum, vt cognoscant & intelligant omnes, quòd ipse sit gloriosus in maiestate, terribilis in magnificentia, mirabilis in consilijs super filios hominum, pro voluntate sua tempora mutans, & diuersarum corda gentium in vnum conuertens, cùm in paucis diebus istis miraculosè potiùs quàm fortitudine illud negotium sit peractum, quod à longè temporibus retro actis multi Principes & diuersi orbis potentes in multitudine gentium, nec per vires quantumcunque grandes, nec per metum aliquem facere hucusque modo quolibet potuerunt. Ne igitur desiderium vestrum longus sermo diu teneat in suspenso, sanctitati vestræ duximus esse notum; quòd nos habentes spem nostram in Deo firmiter, & credens quòd* Iesus Christus *filius eius, pro cuius seruitio corpus & animas exposuimus sic deuotè; nos in tam ignotis & remotis regionibus non relinqueret, quin saltem pro honore & gloria & laude sua consilium & auxilium nobis tribueret salutare. In ipsius autem nomine ab* Achon *procedentes fiducialiter, quintadecima die mensis Nouembris proximo præteriti, prosperè venimus apud* Ioppen *vt castrum loci eiusdem rædificaturi prout decebat, in* Hierusalem *sanctam ciuitatem eundo postmodùm, tam nobis, quàm omni populo* Christiano, *non solùm faciliùs, immò breuiùs & securiùs pateret accessus. Igitur sub fiducia diuinæ spei nobis apud* Ioppen *existentibus & super rædificatione castri, prout exigebat rei necessitas, & causa* Christi *intendentibus magnificè, vt decebat, dum à nobis & peregrinis omnibus sollicitè agerentur hæc omnia, de* Soldano Babyloniæ *ad nos, & à nobis ad* Soldanum *eundem nuncij plures & pluries venerunt & redierunt hinc inde. Ipse etenim & alius* Soldanus, *qui* Xaphat *dicitur, frater eius, apud ciuitatem* Gazam *diffusum habentes exercitum dieta vna distabant à nobis. Ex alia verò parte in ciuitate* Sichen, *quæ* Neapolis *vulgò nominatur, & in campestribus locis sita est; Soldanus* Damasci, *nepos eorum, cum innumera multitudine militum & peditum gentis suæ, propè nos &* Christianos *ad vnam dietam similiter morabatur. Et cùm de restitutione* Terræ sanctæ *ab alterutra partium tractaretur, tandem* Iesus Christus *Dei filius deuotam patientiam nostram & patientem deuotionem ex alto respiciens; compatiendo misericorditer nobis in semetipso, sic fecit quòd* Soldanus Babyloniæ Hierusalem *ciuitatem sanctam nobis restituit: locum videlicet vbi steterunt pedes* Christi, *locum etiam vbi veri adoratores in spiritu & veritate patrem adorant. Vt enim de restitutione huiusmodi certos vos faciamus per singula; noueritis quòd non solùm restitutum est nobis corpus ciuitatis prędictę, sed contrada tota, sicut descendit inde vsque ad maritimam castri* Ioppen, *vt peregrini de cætero processum liberum habeant ad sepulchrum, secúrumque regressum. Hoc tamen adiecto, quòd cum* Saracenis *illarum partium in veneratione maxima templum habeant, ad adorandum, secundùm ritum eorum ibi in figuram pere-*

1229. grinorum illuc frequenter accedant ipsos de cæterò liberè permittamus venire. Veruntamen quot voluerimus, & sine armis: nec hospitabuntur in ciuitate, sed deforis, & continuè facta oratione recedant. Præterea concessa est nobis ciuitas Bethleem, & tota terra media inter Hierusalem & ciuitatem ipsam: ciuitas Nazareth, cum tota terra media inter Achon & ipsam ciuitatem: tota terra Turonis, quæ largissima est & ampla, & valdè commoda Christianis: ciuitas Sydonis, id est, Saëte, cum tota planitie & pertinentiis suis, quæ tantò erit de cætero gratior Christianis, quanto magis extitit Saracenis, & hactenus fructuosa. Maximè cùm portum ibi sit nimis congruum; & inde arma & necessaria multa ad ciuitatem Damasci; & de Damasco frequenter ad Babyloniam portarentur. Et quamuis ciuitatem Hierusalem sicut melius vnquam fuit, reædificare nobis liceat, secundum p.....um nec non & castrum Ioppen, castrum Cæsareæ, castrum Sydonis, & castrū sanctæ Mariæ Teutonicorum quod fratres ipsius domus in montana Achon ædificare cæperunt, & ab olim nullo treugarum tempore permissum extitit Christianis. Ipse tamen Soldanus, vsque ad finem treugarum quæ inter nos & ipsum per decennium sunt statuta, ædificia vel castra aliqua de nouo facere vel ædificare non debet. Sicque die Dominica, xviij. die mensis Februarij nuper præteriti, die scilicet in qua Cbristus Dei filius à mortuis resurrexit, & in memoriam resurrectionis Dominicæ à Christianis omnibus tam generaliter quàm solemniter colitur & veneratur in orbe concordia huiusmodi, hinc inde extitit iuramento firmata. Verè igitur nunc nobis & omnibus illuxisse denuò visa est dies illa, in qua Angeli cecinere Deo Gloria in excelsis Deo, & in terra pax, hominibus bonæ volūtatis. Ad recognitionem verò tam grandis beneficij, tantique honoris, quæ præter merita nostra, & contra opinionem multorum, ad perennem misericordia sua laudem misericorditer contulit nobis Deus, & vt in loco suo sancto vitulum labiorum nostrorum personaliter offeremus eidem, notum sit; quod die Sabbati, xvij. die mensis Martij huius secundæ Indictionis, cum peregrinis omnibus, qui nobiscum fideliter Christum Dei filium sunt secuti, intrauimus sanctam ciuitatem Hierusalem, & statim tanquam Catholicus Imperator, adorato sepulchro dominico reuerenter, sequenti die coronam portauimus, quā Dominus omnipotens de throno maiestatis suæ nos habendam prouidens, de speciali gratia pietatis suæ inter orbis Principes nos mirabiliter exaltauit, vt sic prosequentibus nobis tantæ dignitatis tripudium, quæ nobis competit iure regni, magis ac magis notorium vniuersis appareat, quòd manus Domini fecit hæc omnia. Et cùm miserationes eius super omnia opera sint eiusdem, cognoscant orthodoxæ fidei cultores de cæterò & enarrent longè latèque per orbem, quòd ille qui est benedictus in sæcula visitauit, & fecit redēptionem plebi suæ, & erexit oobis cornu salutis in domo Dauid patris sui. Sanè priusquam de ciuitate recedamus sancta Hierusalem de magnifica reædificatione ipsius turrium ac murorum suorum taliter ordinare proposuimus: & ita super hac intendere volumus diligenter, quòd non minor sollicitudo nec diligentia in absentia nostra habeatur inde, quàm si personaliter super hoc ipsi essemus præsentes. Vt autem hæc præsens nostra epistola exultatione sit plena per totum, & sic fines eius principio se adaptet in gaudiis; vt regalem animum lætificet, ad incrementum lætitiæ & totius gaudij præcedentis, amicitiæ vestræ cupimus esse notum; quòd Soldanus prædictus omnes captiuos illos, quos secundùm pactum inter Christianos & ipsum habitum tēpore quondam Damiatæ perditæ non reddidit: & alios qui posteà capti fuerunt, restituere nobis debet modò. Data apud ciuitatem sanctam Hierusalem, xvij. die mensis Martij Anno Domini. M. CCXXIX.

Descriptio bullæ aureæ Imperatoris Frederici.

FOrma Bullæ Imperatoris aureæ erat talis: Ex vna parte erat imago Regia, & scriptum in circuitu. Fredericus Dei gratia Romanorum Imperator, & semper Augustus. Ex vna parte verò Regalis imaginis, scilicet super dextrum humerum, scriptum est: Rex Ierusalem. Ex alia parte eiusdem imaginis, scilicet super sinistrum humerum, scriptum est: Rex Siciliæ. Ex alia autem parte Bullæ, insculpitur quædā ciuitas, scilicet Roma, & scribitur in circuitu: Roma caput mundi, tenet orbis frena rotundi. Erat autem bulla aliquantulùm maior Bulla Papæ. 1229.

Exercitus Christianus intrat Hierosolymam.

INgressus est igitur, vt diximus, sanctam ciuitatē Hierusalem exercitus Christianus; & Patriarcha cū Episcopis suffraganeis mundificauit templum Domini & Ecclesiam sancti sepulchri, sanctæque resurrectionis eiusdem, cum aliis Ecclesiis sanctisque locis venerabilibus ciuitatis; abluentes pauimentū & parietes aqua benedicta & agentes processiones in hymnis & canticis, reconciliauerunt Deo loca vniuersa, diuturnis infidelium sordibus prophanata. Verùm, quandiu Imperator, qui excommunicatus fuerat, intra vrbis mœnia mo'am fecit, nullus Prælatorum Missam celebrare præsumpsit. Magister tamen Gualterus, frater quidā de ordine Prędicatorum, vir religiosus, prouidus, ac discretus, & in diuina pagina eleganter eruditus, Anglicus natione, qui à Domino Papa officium prædicationis, in quo singulariter floruit, expeditus, in exercitu Christi susceperat, quod etiam per aliquod tempus fœliciter impleuerat celebrauit diuinam Ecclesiis suburbanis: vnde deuotionem fidelium plurimum excitando, ad obsequiū crucifixi arctiùs animauit. Deinde Prælatis singulis, tā minoribus, quàm maioribus, ac viris religiosis, Ecclesiis suis sibi restitutis & possessionibus antiquis: gaudentibus cunctis super beneficiis diuinis, quæ præter spem omnium acciderant, intenderunt vnanimiter cum peregrinis omnibus ad reædificationem ciuitatis, muros cum fossatis, turresque cū propugnaculis, magnis sumptibus ac studiosis laboribus reparare. Nec solùm acta sunt hæc in ciuitate sancta Hierusalem, sed in omnibus ciuitatibus & castellis illius Terræ, quā Dominus noster Iesus Christus suis sanctorum pedū suorum vestigiis cōsecrauit, & sacrosancto sanguine dedicauit. Eratque tanta in omnes Christianos exultatio, vt viderentur terrenis cœlestia misceri.

De superbia & inuidia Templariorum & Hospitalariorum.

HIs autem sic Deo dispensante ordinatis, inuidente antiquo seminatore schismatum & discordiarum Sathana, incolæ terrę, pręcipuè Templarij & Hospitalarij, inuidentes factis Imperatoris, sumpserūt cornua ex odio Papali. Audierunt enim, quòd iam Papa Imperium hostiliter inuaserat. Volentes igitur omnia magnalia hæc eis ascribi, qui à tota Christianitate tot prouentus recipiunt, & ad solummodò Terram sanctam defendēdam, tantos redditus ingluttiunt; & quasi in voragine barathri demergunt: significauerunt subdolè ac proditiosè Soldano Babyloniç, quod Imperator proposuit adire flumen vbi Christus Baptizatus est à Iohanne Baptista, ibidem Christi vestigia, & præcursoris eiusdem (quo non maior surrexit inter natos mulierum) pedes & ïo laneis cum paruo comitatu clā humiliter adoraturus: & ibidem posset ad votum eundem Imperatorem vel capere vel trucidare.

Proditio ostensa Imperatori.

Quod cùm audiret Soldanus memoratus, & super hoc chartam noto sibi sigillo signatam conspexisset, detestatus est Christianorum versutiam, inuidiā, & proditionem & maximè eorum qui videbātur habitum religionis cum crucis charactere baiulare: & aduocās duos secretissimus ac discretos Coosiliarios, instillauit auribus illorū vniuersa, ostendens eis Epistolam, cui adhuc signū adhærebat, & ait: Ecce fidelitas Christianorum. Inspectisque literis, post longam ac diligentem deliberationē, sic responderunt: Domine, inita est pax vtrobique beneplacita, quā violare facinorosum foret, sed ad omnium Christianorum confusionem, mittatis hanc epistolam cum signo adhærenti, ipsi Imperatori;

Sol'anus reuelat Imperatori proditionem suorum.

1229. tori; & erit vobis amicissimus, & meritò. Quorum consiliis *Soldanus* obtemperans, misit dictam Epistolam Imperatori; & omnem dolum prælocutum ei denunciauit. Insuper dum hæc fierent, Imperator per diligentissimos & expeditissimos exploratores suos commonitus, priùs hæsitabat; non credens tantam malitiam de religiosis prorupisse. Et dum sic dubitaret, venit nuncius *Soldani* ad eum, dictam portans ei Epistolam; per quam pleniùs de prædictis significabatur. Gaudens igitur, quòd laqueos absconditos euasisset, omnia cautè dissimulabat, vsque ad tempus retributionis; & quæ ad reditum in terram suam fuerant necessaria, præparauit. Et hoc fuit seminarium odij inter Imperatorē & *Templarios* ac *Hospitalarios*. Veruntamen *Hospitalarij* minorem notam infamiæ super hoc facto contraxerunt. Ex eo igitur tempore conglutinata est anima Imperatoris cum anima *Soldani* indissolubili cemento dilectionis & amicitiæ; & confœderati sunt & miserunt sibi vicissim munera preciosa: inter quæ misit *Soldanus* Imperatori vnum elephantem. Competientes autem *Templarij* & *Hospitalarij* eum suis complicibus, Imperatoris peregrinationem quam fecisse ad flumen *Iordanis* proposuerat, differri; intellexerunt per illud & alia indicia, dolum suum effectu caruisse. Patriarcham igitur *Hierosolymitanum* ad suam attraxerunt conspirationem, qui hanc Epistolam ad diffamandum Imperatorem, dicitur conscripsisse.

Epistola Patriarchæ Hierosolymitani.

GEroldus *Patriarcha* Hierosolymitanus, *vniuersis Christi fidelibus in Domino salutem. Quàm mirabiliter ab initio vsque ad finem, in graue præiudicium negotij* Iesu Christi, *& fidei* Christianæ *contemptum, in partibus cismarinis processerit Imperator, si plenè intelligatur, in processu ipsum à planta pedis vsque ad verticem, non poterit sanitas inueniri. Quoniam in aduentu suo excommunicatus venit vix secum ducens milites quadraginta, & sine pecunia; sperans quòd de spoliis habitatorum* Syriæ *posset suam inopiam sustentare. Primoque in* Cyprum *veniens, nobilem virum* I. de Ybellino *& filios suos, quos ibidem occasione negotij* Terræ sanctæ *fecerat conuenire; minus curialiter cepit ad suum prandium inuitatos. Postmodum* Regem, *quem ad se venire fecerat, retinuit quasi captum. Sicque per violentiam & fraudem regnum penitus occupauit. Transijt in* Syriam *his peractis. Cumque in principio verbis mirabilia se promitteret facturum, & se super his coram simplicibus iactitaret; statim ad* Soldanum Babyloniæ *pacis nuncios destinauit. Propter quod in conspectu* Soldani *& suorum paganorum, factus est contemptibilis: præcipuè cùm ipsum intelligerent secum non tantam armatorum multitudinem adduxisse, quòd aliquo modo posset per eundem prægrauari. Intereà occasione præmuniendi* Ioppen, *ad partes illas declinauit cum exercitu* Christiano, *vt magis appropinquaret* Soldano; *& vt faciliùs possent discurrere pro pace vel trenga obtinenda. Quid plura? Post longum & latentem tractatum, nullius de terra consilio requisito, pronunciauit quadam die subitò, quòd pacem fecerat cum* Soldano: *formam pacis vel trengæ nullus vidit; quando de seruandis conuentionibus idem Imperator præstitit sacramentum. Quanta autem fuerit malitia quàm fraudulentus tractatus, quorundam capitulorum tenore quæ vobis in scriptis duximus transmittenda, cognoscere poteritis euidenter. Quia Imperator ad magnificandum vocem suam, vocem tantùm habere voluit; & vocem obtinuit à* Soldano. *Dixit enim inter cætera quòd sibi erat sancta ciuitas restituta: ad quam cùm in vigilia Dominicæ, quæ cantatur,* Oculi mei, *cum exercitu* Christiano *veniret; die sequenti Dominica satis inordinatè, satisque confusè excommunicatus in Ecclesia Dominici sepulchri, in præiudicium honoris ac excellentiæ Imperialis manifestum, suo capiti imposuit diadema:* Saracenis *templum Domini ac templum* Salomonis *in manu sua retinentibus, ac legem* Machometi *publicè, sicut priùs, proclamantibus; non sine peregrinorum*

A *confusione maxima & dolore. Idem verò Imperator cùm se firmaturum ciuitatem anteà multipliciter promisisset, sequenti die Lunæ summo diluculo primus ciuitatem exiuit nemine salutato, sibi fratribus* Templi *&* Hospitalis *præsentantibus solemniter & instanter, quòd si vellet firmare, sicut promiserat, ciuitatem; ipsi ei, quantum possent, consilium & auxilium ad id faciendum compararent. Sed ipse, qui de corrigendo negocio non curabat, videns quòd factum illud nullius firmitatis robur obtineret, nec ciuitas, sicut restituta erat, teneri poterat, nec firmari; solummodò voce restitutionis contentus, ipsa die versus* Ioppen *cum sua familia festi-* B *nauit. Quod cùm viderent peregrini qui cum ipso intrauerant ciuitatem post ipsum noluerunt remanere. Subsequenti verò die Dominica, scilicet quæ cantatur,* Lætare Hierusalem, *venit* Achon, *& in ipsa ciuitate populum sibi alliciens, ei quandam libertatem concessit, vt fauorem ipsius per hoc mendicaret. Propter quod hoc fecit, nouit Deus; & eiusdem opera sequentia demonstrarunt. Cùm autem passagium instaret, & omnes vnanimiter peregrini, pusilli cum magnis, visitato sepulchro, tanquam peregrinatione peracta, pararētur ad recessum; cùm trengam non haberemus cum* Solda- C *no* Damasci, *nos videntes terram iam destitutam, & à peregrinis relictam, consilium, in arcto constituti, iniuimus, vt de eleemosyna piæ memoriæ Regis* Franciæ, *milites pro cōmuni vtilitate retineremus. Quod cùm audiret Imperator, significauit nobis se super hoc admirari, cum trengas cum* Soldano Babyloniæ *confirmasset. Respondimus, quòd adhuc remanebat ferrum in vulnere, ex quo trenga vel pax non fuit inita cū* Soldano Damasci, *vtpotè prædicti* Soldani *in hoc ei contradicentes: adiicientes, quòd inuito etiam* Soldano Babyloniæ, *nos posset* Damascenus *nimis dā-* D *nificari. Respondit Imperator, dicens, quòd eius consilio & licentia, qui iam Rex fuit* Hierosolymitanus, *non debebant milites guerrini retineri in regno suo. Ad quod respondimus, quòd super hoc plurimum dolebamus, quòd de his & consimilibus consilium ipsius excommunicati, sine periculo animarum, non potuimus expectare. Et cum ad hoc nil nobis Imperator remandaret, die sequenti fecit extra ciuitatem per præconem publicum congregari peregrinos habitatores ciuitatis, ac per speciales nuncios, Prælatos simul & religiosos in sabulo. Inter quos ipse personaliter constitutus, primò cœpit de nobis grauiter conqueri, falsas querimonias cumulando.* E *Secundò; ad virum venerabilem magistrum* Templi *sermonem retorquens, famam suam conatus est publicè variis ac vanis sermocinationibus non mediocriter obfuscare, & sic culpam propriam, quæ iam manifestabatur intendebat in alios retorquere, addens quòd nunc vltimò milites stipendiarios in suum præiudicium & grauamen retinebamus. Propter quod ipse iubebat omnibus militibus peregrinis, cuiuscunque essent nationis, sicut se suaque diligebant, ne remanerent in terra ab illa die in antea, præcipiens Comiti* Tho- F *mæ, quem Balliuum in terra relinquere disponebat, vt quēcunque ex tunc inueniret, puniret corporaliter, adeò vt vnius pœna, multis foret ad terrorem. Quibus omnibus consummatis, nulla excusatione vel responsione admissa, ad ea quæ tam ignominiosè fuerant diuulgata, recessit. Et statim ad portas ciuitatis balistarios poni statuit, præcipiens eis, vt fratres* Templi *exire permitterent, non intrare. Deinque tā Ecclesias, quàm alia loca eminentia ciuitatis, muniri iussit balistariis, & loca specialiter, per quæ ad nos & ad domum* Templi *habebatur accessus, sciatisque quòd nunquam* Saracenis *tam grauis extitit aut nociuus, vel contra eos tan-* G *tum animosus. Cuius nos manifestam malitiam perpendentes, tam Prælatos quàm peregrinos duximus conuocandos, excommunicantes omnes illos, qui contra Ecclesiam, vel fratres* Templi, *& alios terræ religiosos vel peregrinos, ipsi Imperatori consilium impenderent, aut iuuamen. Quare magis intumescens Imperator, omnes introitus fecit diligentius custodiri, inhibens ne ad nos, vel ad illos qui nobiscum essent, victualia deferentes appropinquarent, ponens vndique balistarios & sagittarios, quibus nos & fratres* Templi *ac peregrinos grauiter impugnabat. Et vt excogitatam malitiam adimpleret, fratres Prædicatores ac quosdam* Minores, *qui*

1229.

in Ramis palmarum locis statutis conuenerant ad prædicandum verba Domini, per satellites suos rapi fecit de pulpitis, & in terram prosterni, extrahi, & quasi latrones per ciuitatem fustigari. Deinde cum videret, quòd per prædictã obsidionem, quod intendebat non obtineret, fecit tractari de pace: ad quod respondimus, quòd noluimus pacis tractatum admittere, nisi prius amotis custodiis balistariorum & aliorum armatorum; ablatis etiam bonis nostris restitutis, ita quòd essent omnia in eo statu & libertate, qua erant die qua ingressus est ciuitatem. Ipse tandem fieri præcepit, secundum quod postulabamus, sed non est effectui mancipatum: supposuimus igitur ciuitatem Interdicto. Videns igitur maliciam suam non posse procedere vsquequaque, morã in terra noluit trahere longiorem: imò ac si totum niteretur destruere, balistas & armaturas, à longo tempore pro defensione terræ reseruatas, apud Achon *fecit clam in nauibus deponi, & plura* Soldano Babyloniæ *transmitti, quasi charo suo. Et mittens in* Cyprum *quosdam milites suos, fecit non minimam ab incolis pecuniam extorqueri: & quod mirabilius nobis videbatur, galeias quas potuit secum trahere, destruxit. Quod cum audiuimus, duximus eum super hoc admonendũ. Sed ipse admonitione spreta, simul & correctione, latenter festo Apostolorum* Philippi *&* Iacobi, *per vicum secretum & portum galeam intrans; versus* Cyprum *festinauit, nemini salutato,* Ioppen *relinquens destitutam. nunquam vtinam rediturus. Iamiam à Balliuis dicti* Soldani *intercluditur exitus extra muros pauperibus* Christianis *ac* Syrianis: *plures itaque in via peregrini defecerunt. Hæc & multa alia, quę relinquimus aliis enarranda, quæ mundus nouit, commisit Imperator in* Terræ sanctæ *& animæ suæ detrimentum, quæ Dominus miseratus, cum placuerit, dignetur temperare. Valete.* Hæc autem Epistola cùm ad audientiam Occidentalium peruenires, non mediocriter famam Imperialem obfuscauit, & multorum fauorem ademit. Papa autem ad eius deiectionem diligentiùs solito insurrexit, & collectioni pecuniæ hiauit auidiùs.

Quidam excessus, pro quibus Papa accusat Imperatorem.

VEnit eodem tempore in *Angliam* magister *Stephanus*, Domini Papæ Capellanus, & nuncius ad Regem *Anglorum*; missus vt colligeret decimas, Domino Papæ à nunciis ipsius Regis *Romę* promissas, ad guerram suam sustinendam, contra Imperatorem *Romanorum* susceptam. Audierat enim idem Papa de Imperatore præfato multa detestanda, quæ faciebat contra legem *Christianam*: quorum tenorem in scriptum redigens, per diuersas orbis partes literis Apostolicis publicare curauit. Proposuit autem contra eum imprimis, quòd in die Annunciationis beatæ *Mariæ*, cùm esset excommunicatus, intrauit Sepulchri sancti Ecclesiam in *Hierusalem*. & ibi ante maius altare propria manu sese coronauit; & ita coronatus, resedit in cathedra Patriarchatus, & ibi prædicauit populo, excusando malitiam suam, & accusando Ecclesiam *Romanam*. Imponens ei, quòd iniustè processerat contra eum & notabilem eam fecerat inuectiue & reprehensiue, de insatiabili & simoniali auaritia. Egressus autem ab Ecclesia in comitatu satellitum suorum, sine omni persona Ecclesiastica, portauit coronam vsque ad palatium *Hospitalis*. Item in palatio suo *Achonensi* fecit eis nubere mulieres *Christianas* saltatrices, ad ludendum coram eis quæ etiam, vt dicebatur, commiscebantur eis. Item, fœdus quod iniit cum *Soldano*, nemo sciuit qua conditione tractatum fuit inter eos, nisi ipse solus. Veruntamen manifeste videbatur, quod magis approbaret (secundum quod perpendi poterat, per gestus exteriores) legem *Saracenorum*, quàm fidei nostræ; quia in multis ritus eorum imitatus est. Item, in scripto quod est inter ipsum & *Soldanum*, quod lingua appellatur *Arabica Mosepha*, continetur; quòd durantibus treugis, ipse iuuabit eum contra omnes homines *Christianos* & *Saracenos*, & è conuerso *Soldanus* ipsum. Item, spoliauit Canonicos S. *Crucis* in *Achonis* quibusdam redditibus, quos recipere debebant in portu *Achonensi*. Item, spoliauit Archiepiscopum *Nicholsiensem* in *Cypro*. Item, protexit quendam Episcopum *Surianorum* potentia sæculari, contra Patriarcham, ab excommunicato & schismatico ordinatum. Item, spoliauit Canonicos sancti Sepulchri oblationibus ipsius Sepulchri, & Patriarcham oblationibus *Caluariæ* loci, & loci *Golgatha*, & Canonicos *sancti Templi*, oblationibus suis: & per manus satellitum suorum fecit omnes oblationes istas colligere. Propter quod factum, frater *Walterus* excommunicauit eum in ciuitate *Hierosolymorum*. & omnes satellites suos. Item, in die Palmarum, prædicatores de pulpito, vbi prædicabant, viliter & violenter fecit deiici, & crudeliter tractari & incarcerari. Item, infra passionem Domini obsedit Patriarcham & Episcopos *Wintoniensem* & *Exoniensem*, & *Templarios*, in domibus suis: & cùm vidit, se non posse præualere, confusus dimisit. His igitur de causis, licet aliæ non desint, quicquid egit in *Terra sancta* pro nihilo reputans Dominus Papa, mouit guerram contra ipsum; asserens iustum esse & fidei *Christianæ* necessarium, vt tam validus Ecclesiæ persecutor à fastu Imperij depelleretur. Et quod his omnibus detestabilius est, contra matrem suam *Romanam* Ecclesiam, grauem excitauerat persecutionem; ita quòd castella eius cum terris & possessionibus occuparat, & velut hostis publicus detinuit occupatas.

De decimis ab Anglia Gregorio Papo solutis.

PEr idem tempus, cùm magister *Stephanus*, Domini Papæ Capellanus & nuncius, Regi *Anglorum* negotia ipsius Papæ & sui causam aduentus ostendit; fecit Rex conuenire apud *Westmonasteriũ*, Dominica qua cantatur, *Misericordia Domini*, Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, Priores, Templarios, Hospitalarios, Comites, Barones, Ecclesiarum rectores & qui de se tenebant in capite, ad locum præfixum & diem; vt audirent negotia memorata, & de rerum exigentiis communiter tractarent ibidem. Omnibus igitur congregatis tam laicis quàm clericis, & eorum subiectis; magister *Stephanus* coram omnibus recitauit literas Domini Papæ, in quibus exigebat decimas omnium rerum mobiliũ de tota *Anglia*, *Hybernia* & *Wallia*, ab vniuersis laicis & clericis, ad guerram suam sustinendam, quam contra *Romanum* Imperatorem susceperat *Fredericum*. Ostendit autem in literis memoratis, quòd ipse solus hanc expeditionem susceperat pro vniuersali Ecclesia, quam dictus Imperator, iam diu excommunicatus & rebellis, subuertere nititur, sicut euidentibus apparet indiciis. vnde diuitiæ sedis Apostolicæ cum non sufficiant ad ipsum exterminandum, necessitate compulsus, ab vniuersis Ecclesiæ filiis implorat auxilium; per quod expeditionem inchoatam, & in parte iam fœliciter prosperatam perducere valeat ad desideratum effectum. Persuadet denique Dominus Papa, in cõclusione negotij singulis Ecclesiæ membris, quatenus sicut filij naturales Ecclesiæ *Romanæ*, quæ mater est omnium Ecclesiarum, potenter subueniant, ne, quod absit, ipsa deficiente, membra cum capite succumbere videantur. His & aliis in hunc modum in authentico Domini Papę patenter expressis persuasit magister *Stephanus* omnibus qui aderant, vt consentirent, allegans honorem & commodum, qui posset exinde obtemperantibus prouenire. Rex autem *Anglorum*, à quo cęteri omnes sperabant habere defensionis auxilium, factus est (quia sic oportuit fieri) baculus arundineus cuius fragmenta vulnerauerunt in se confidentes: qui *Romæ* per procuratores suos, vt supradictum est ad decimas soluendas fuerat obligatus, non potuit con-

1229 contradicere: & cùm nihil responderet, visus est tacendo assensum præbere. Comites vero, & Barones, ac laici omnes planè decimas se daturos contra dixerunt, nolentes Baronias suas, vel laicas possessiones *Romanæ* Ecclesiæ obligare. Episcopi quoque & Abbates, Priores & alij Ecclesiarum Prælati post trium vel quatuor dierum deliberationem & murmurationem non modicam, tandem consenserunt; metuentes excommunicationis sententiam vel interdicti sibi inferri, si mandatis Apostolicis obuiarent. Consentientes igitur corde quali quali, sub quadam summa pecuniæ finem conclusissent sibi tolerabili; nisi (vt asseritur) *Stephanus de Segraue*, Regis tunc Consiliarius, vir quidem sui solius amicus, versus in arcum prauum, quadam simoniaca conuentione cum magistro *Stephano* facto, ad talem effectum rem perduxit; quòd decimas ipsas plenariè sibi exegit & obtinuit, ad damnum Ecclesiæ & regni inæstimabile. Sed iusto Dei iudicio hæc fraudulenta procuratio, prædicto *Stephano* Iustitiario non successit in prosperum. Tunc magister *Stephanus*, Prælatis omnibus literas Domini Papæ procuratorias ostendit, quibus idem Papa ipsum ad dictas decimas colligendas procuratorem constituerat; vt non secundùm taxationem factam in vicesima, quæ paulò antè Regi data fuerat pro libertatibus obtinendis; sed secundum quod meliùs possunt, ad commodum Domini Papæ, & vberiùs, omnia bona & mobilia singulorum taxari. Videlicet de omnibus redditibus, prouentibus, fructibus carrucarum, oblationibus, decimis, nutrimentis animalium, & fructibus, & de omnibus obuentionibus Ecclesiarum, vel aliarum possessionum, quocunque nomine censeantur; non aliquibus debitis vel expensis aliqua occasione deductis. Habuit etiam ex eisdem literis auctoritatē contradictores excommunicandi, & Ecclesias interdicendi. Vnde constitutis procuratoribus suis in singulis Comitatibus regni, omnes illos excommunicauit, qui circa decimas ipsas reddendas, vel taxationem faciendam per se, vel per alium, colludium, pactum iniquum, subtractionem vel fraudem aliquam duxerint faciendam. Et quoniam negotium festinum exigebat auxilium, Prælatis omnibus, & aliis, sub pœna excommunicationis indixit; vt vel mutuo, vel alio quocunque modo, pecuniam perquisitam sibi traderent indilate, vt eam Domino Papæ incontinenti transmitterent, eandem postmodùm, decimis singulorum ritè taxatis, plenariè recepturi. Erat autem idem Papa tot & tantis inuolutus debitis, vt vnde bellicam, quam susceperat, expeditionem sustineret, penitus ignoraret. Et sic soluto concilio, murmurantibus cunctis, recesserunt.

Exactio grauissima decimarum.

ET his ita gestis, misit incontinenti literas suas magister *Stephanus* ad singulos Episcopos, Abbates, Priores, & cuiuscunque professionis viros religiosos, sub pœna Interdicti & excommunicationis præcipiens, vt tali die tantam pecuniæ summam sibi transmitterent de moneta ad pondus denarij probata, & nuper fabricata vt inde creditoribus Domini Papæ satisfacere posset, & ipsi pœnas euaderent Interdicti. Erat enim in huius rei executione adeò improbus exactor, vt etiam de frugibus Autumni futuri, qui adhuc in herba crescebant, singulos compelleret decimatum sibi precium exhibere. Prælati verò aliud remedium non habentes, calices, phialas, philacteria, & alia sacra altaris vasa, quædam vendiderunt, nonnulla in pignus sub fœnore posuerunt. Prætereà habuit idem magister *Stephanus* quosdam secum fœneratores nequissimos, qui se mercatores appellabant, vsuram sub nomine negotiationis palliantes, qui

A egentibus, & exactionibus vexatis, obtulerunt pecuniam: & vrgente memorato *Stephano*, sub pœna grauissima, coacti multi mutuò cepêre, qui posteà in laqueos eorum inciderunt, damna irrestaurabilia incurrentes. Continuis maledictionibus, sed occultis, repleta est terra, imprecantibus cunctis, Exactio suis fiat exactoribus nunquam fructuosa. Quod iuxta vota populi accidit, quia 1229.

Non habet euentus sordida præda bonos.

Ex eo autem tempore non defuerunt in terra *Anglicana* quidam transmontani qui se mercatores

B nominant, vsurarij impiissimi qui nihil aliud quærunt nisi in laqueis suis, præcipuè quos *Romana* curia angariat illaqueare. Et sic abrasor pecuniarum magister *Stephanus*, Domini Papæ Capellanus *Anglus* fœda reliquit vestigia. Solus autem Comes *Cestrensis Ranulphus* stetit viriliter, nolens terrā suam redigere in seruitutem, nec permisit de feudo suo viros religiosos vel clericos decimas memoratas conferre; quamuis *Anglia* & *Wallia*, *Scotia* & *Hybernia* ad solutionem compellerentur. Hoc

Comes Cestrensis denegat decimas soluere D. Papæ.

C autem multis in hac decimatione solatium præbebat & leuamen, quòd regna transmarina & longè posita, non sunt ab hac exactione quieta. Cumque tandem istarum plenitudo diuitiarum ad summū Pontificem peruenisset, ipse *Iohanni de Breno* & aliis militiæ suæ principibus, ita affluenter eas distribuit, quòd grauiter cessit in damnum Imperatoris, dum municipia eius & castella in eius absentia subuertebant. Eodem anno, magister *Robertus de Bingehā Saresberiensis* electus, apud *Sepronem* munus consecrationis suscepit, vi. Calend. Iunij, per manum *Willielmi Wigorniensis* Episcopi, astantibus

D Episcopis *Iocelino Bathoniensi*, & *Alexandro Couentrensi*. Qui satis fœlici auspicio officium suscepit Episcopale. Et fabricam nouæ Ecclesiæ, quam prædecessor suos *Richardus* transtulit, & ausu non pusillanimi inchoauit, viriliter est prosequutus, iuuante Deo Rege, & populo. Vnde quidam versificator ait satis eleganter:

Rex largitur opes, fert Præsul opem, lapicida
Dans operam: tribus his est opus, vt stet opus.

Eodem tempore Rex *Anglorum Henricus*, in die Pentecostes, *Iohannem* filium *Huberti Angliæ* Iusti-

E tiarium, cingulo militari donauit iii. Nonas Iunij.

EOdem tempore, in die sanctæ Trinitatis, conuenientibus *Cantuariensis* Ecclesiæ suffraganeis apud eandem ciuitatem, consecratus est magister *Richardus*, *Cantuariensis* electus, per manum *Henrici Roffensis* Episcopi, sine pallio, ita quòd licuit ei vel ordines celebrare, vel Ecclesias dedicare. Consecrati sunt etiam cum eo eadem die, per ministeriū eiusdē Episcopi, ante maius altare in Ecclesia sanctæ Trinitatis, *Rogerus* electus *Londinensis*, & *Hugo*

Consecratio Richardi Cantuariensis Archiepiscopi & Rogeri Londinensis, & Hugonis Elyensis Episcoporum.

F *Elyensis*, iiii. Idus Iunij. Eodem anno obiit *Martinus de Pateshulle*, Decanus *Londinensis*, xviii. Calend. Decembris, vir miræ prudentiæ, & legum terræ peritus.

SVb eisdem diebus, instante festo sancti *Michaelis*, Rex *Anglorum Henricus*, congregauit apud *Portesmue*, totam nobilitatem regni *Angliæ*: Comites videlicet, Barones, & milites, cum tanta equitum ac peditum turba, quantam nullus antecessorum

De magno apparatu Regis Anglorum ad transfretandum.

G suorum aliquo creditur tempore congregasse. Vbi etiam venerunt ad eum de regionibus *Hybernia*, *Scotia*, *Wallia* & *Galwallia* tanta militum & armatorum multitudo, quòd admirationi omnibus habebantur. Proposuit namque Rex cum tanta armatorum copia transfretare, vt terras quas pater amiserat, in suum dominium reuocaret. Demum, cùm Principes & Mareschalli militiæ Regis ad naues venissent, vt victualia ingererent & arma, adeò paucas inuenerunt naues, vt non sufficerent ad

1229. medietatem exercitus transferendum. Quod cùm ad Regis notitiam peruenisset, iratus est vehementer; & crimen totum in *Hubertum* de *Burgo* Iustitiarium refudit. Et audientibus cunctis, vocauit eum veterem proditorem; improperans ei quod hunc, sicut priùs procurauit defectum, pro quinque millibus marcis, quas à Regina *Francorum* acceperat, vt suum propositum impediret: & gladium, quasi furia inuectus, Rex educens, voluit Iustitiarium interficere. Sed Comes *Cestrensis Ranulfus*, & alij qui aderant, sese interponentes; ipsum à mortis discrimine seruarunt. At ille à Regis se præsentia subtraxit, donec ita Rex deposita animum mitigaret. Applicuit intereà in portu illo Comes *Britanniæ Henricus* vir quidam animo seditionem parturiens, vij. Idus Octobris; qui Regem conducere debuit in terram sub saluo conductu sicut condictũ fuerat inter eos, & sacramento firmatum. Sed idem Comes cum alijs de exercitu dederunt Regi consilium, vt negotiũ differret vsque ad sequens Pascha, quia periculosum erat tempore hyemali iter tam arduum expedire. Quo audito Rex licentiam dedit omnibus ad propria reuertendi. Et Iustitiarius cum Rege pacificatus est. Comes autem *Britanniæ* Regi fecit homagium contra omnes homines de *Britannia*: & Rex reddidit ei totum ius suum in *Anglia*. Et datis ei quinque millibus marcarum, ad custodiam terræ suæ, remisit eum in regionem suam. Eodem anno, *Richardus Cantuariensis* Archiepiscopus, pallium sibi à Domino Papa transmissum, suscepit ix. Calend. Decembris; & apud *Cantuariam* in Ecclesia cathedrali præsente Rege & suffraganeis Episcopis, diuina cum ipso pallio celebrauit.

De quodam fœneratore male mortuo.

Erat hoc tempore in minori *Britannia* fœnerator quidam, qui pecuniam suam tribuens ad vsuram, immensum nummorum congregauit aceruum. Hic cùm multoties ab Episcopo loci increparetur, quòd non licebat sibi de vsuris rem augere; noluit audire Episcopum: sed licet nõ rectè, strenuè rem augebat. Cumque tandem ab Episcopo incorrigibilis videretur, excommunicauit eum; & ab vnitate fidelium segregauit. Quod ille paruipendens imò vilipendens excommunicatus, non multò post vitam miserabiliter terminauit. Quo sine viatico & cõfessione defuncto, vxor eius & filij venerunt ad Presbyterum villæ, rogantes vt corpus defuncti more Ecclesiastico sepeliret. Presbyter autem hoc facere recusauit, eo quòd excommunicatus decessit; præcipiens vt in biuio extra villam sepelirent eum. Vxor autem defuncti hoc audiens venit ad Comitem cum filiis, querimoniã coram eo deponẽs quòd Presbyter ille, Parochianum defunctum noluit sepelire: causam reticens, quòd excommunicatus obijsset. At Comes contra Presbyterum in iram versus, iussit ministris suis, vt euntes ad Presbyterum, ex parte sua præciperent, quatenùs mortuum sepeliret: quòd si facere contradiceret, ipsum viuum cum mortuo sepelirent ligatum. Hoc cùm factum esset, omnes Episcopi *Britanniæ* ipsum Comitem sub anathemate concluserunt. Vnde suborta inter eos discordia, Episcopi illi à Comite omnes in exilium sunt expulsi, & Comes excommunicatus remansit, donec sententia confirmaretur à Papa.

Fredericus Romanorum Imperator reuertitur in Terram suam.

Eodem anno, cùm *Fredericus Romanorum* Imperator *Terram sanctam Christianitati* restituisset, & treugas decennales à *Soldano Damasci* impetratas, iuramento hinc inde cõfirmasset, in die Inuentionis sanctæ crucis, naues ascendit, vt transito mari Mediterraneo, reuerteretur in terram suam. Sed quoniam audierat, quod à *Iohanne* de *Brennes* insidiæ sibi parabantur in portubus cismarinis, inconsultè timuit applicare; & ne de eius captione gauderent inimici illius, in tuto loco applicuit, præmissis exploratoribus suis, qui conduxerunt illum ad portum securitatis & salutis. Cùm autem prospere in *Sicilia* applicuisset cum modico comitatu, audiuit quod æmuli eius iam castella multa subiugauerant, & municipia, & quod etiam per terras Imperij liberum haberent discursum, & debaccharentur multi Papæ stipendiarij, affluentia pecuniæ inæstimabilis saginati, cùm non esset qui eis obuiaret. Sed cùm tandem eius diuulgaretur aduentus, confluebant ad eum homines Imperij naturales, qui per fidelitatem ei fuerunt astricti. Quibus vallatus, & ex alijs aduentantibus confortatus, audacter prorupit in hostes, & terras amissas ac castra cepit paulatim reuocare.

1230. *Rex Anglorum ad natale fuit apud Eboracum.*

Anno Domini M. CCXXX. Rex *Anglorum Henricus*, ad natale tenuit curiam suam cum Rege *Scotorum* apud *Eboracum*, quem ad illud festũ inuitauerat præsente Archiepiscopo ciuitatis, cum Comitibus, Baronibus, militibus, & familia magna nimis. Vbi dicti Reges multa distribuebant festiua suis indumenta. Rex autem *Anglorum* prodiga liberalitate Regi *Scotorum* contulit equos preciosos, cũ annulis multis ac gemmis, & donatiuis varijs. Atque festo per triduum continuato, epulabantur quotidie splendide, tantam solemnitatẽ in exultatione & lætitia celebrantes. Die autem quarta, concione soluta, Rex *Scotorum* in suã reuertitur regionem, Rex *Angliæ Londinum* properabat.

Mirabile de fulgure.

Contigit eodem tempore, in die scilicet conuersionis sancti *Pauli*, in vrbe *Londinensi*, dum Episcopus ciuitatis, scilicet *Niger*, in Ecclesia cathedrali, ante maius altare staret infulatus ad celebrandum diuina, præsente populo ciuitatis ob honorem beati *Pauli* congregato; quòd tanta subitò in aere facta est nubium densitas, & solaris obnubilatio claritatis, vt vix socius socium in Ecclesia videre posset. Admirantibus cunctis, & diem iudicij suspectum habentibus facta est repentè tonitrui adeò horribilis super Ecclesiam concussio, vt ipsa Ecclesiæ fabrica tota cum turri eminentissima super capita omnium ruere videretur. Ex illa autem collisione nubium, tanta fulminis exiuit coruscatio, vt tota Ecclesia intùs ignea videretur, nec defuit fœtor inter hæc omnia; sed ita intolerabilis habebatur, vt omnes qui aderant extingui timerent. Sicque ad millia vtriusque sexus hominum qui in Ecclesia erant, nihil verius quam mortem suspicantes, rapido cursu è monasterio exierũt attoniti, & corruentes in terram, sine sensu aliquandiu permanserunt. Solus ex omni multitudine Episcopus, cum vno tantùm Diacono, ante maius altare sacris vestibus indutus remansit intrepidus expectans Domini voluntatem. Aëre tandem purgato, cùm omnis multitudo euadendi fiduciam concepisset, & Ecclesiam iterum fuisset ingressa; Episcopus residuum Missæ compleuit. Facta est autem super occasu totius ciuitatis non modica admiratio, metuentibus cunctis, ne magnum aliquid & insolitũ prognosticaret futurum. Eodem anno, tempore quadragesimali; Imperator *Romanus* contra hostes suos ita inualuit; quod castra sua & iura omnia ad Imperium spectantia, potenter reuocauit: quoscunque in castellis suis ex aduersarijs suis cepit aut viuos excoriauit, aut patibulo suspendit. *Iohannes* vero de *Brennes*, qui hostis eius erat, & capitaneus post Papam, metuens incidere in manus illius, fugit in *Gallias* ad natale solum, cum stipendiarijs suis quos Dominus Papa rapinis religiosorum ditauit, & prædis à pauperibus captis vndecunque honorauit. Et sic mediantibus amicis & viris religiosis, statutæ sunt treugæ inter Dominum Papam, & ipsum

1230.

ſum Imperatorem; quouſque in aliquam pacis formam conuenirent. Per idem tempus, *Willielmus* de *Braußa*, vir nobilis & potẽs à *Leolino* Principe *Wallarum*, patibulo ſuſpenſus eſt, menſe Aprili; cum vxore eius, vt dicebatur in adulterio deprehenſus.

Ab clericis maxima pecunia.

EOdem tempore, ad exactionem Regis Archiepiſcopi, Abbates, & Priores, per *Angliam* totam Regi eidem pecuniam dederunt non modicam, quaſi per eam ſubtracta patri ſuo iura poſſet reuocare in partibus transmarinis. Ciues *Londonenſes* pro eodem negotio ad redemptionem grauiſſimam B ſunt compulſi. *Iudæi* etiam tertiam partem rerum ſuarum omnium, vellent nolent, Regi ſub feſtinatione perſoluerunt.

Rex Anglorum cum exercitu tranſit in Britanniam minorem.

REx *Anglorum Henricus*, in ſolemnitate Paſchali, apud *Radingum* congregauit exercitum copioſum valdè, omnium videlicet nobilium regni, qui ſibi debebant ſeruitium militare, & aliorum innumerabilium ex regionibus diuerſis. Qui inde caſtra mouens, ad portum de *Porteſmue* pridiè Cal. Maij, cum vniuerſa multitudine ſua naues aſcendit. Rex autem, procurantibus nautis ſuis, in *Bri-* C *tannia* applicuit apud ſanctum *Macbutum*, quinto Nonas Maij. Multi quoque de exercitu, Regem ſequi non valentes, diuerſis applicuerunt in locis. Sed Deo id procurante, abſque læſione, ac rerum diminutione, omnes ad Regem in *Britannia* peruenerunt. Comes autem *Britanniæ* Regem reuerenter & cum honore ſuſcipiens, tradidit ei municipia regionis illius, & caſtella: nobileſque *Britanniæ* multi, ad eum venientes, homagia fecerunt, & fidelitatem ei iurauerunt. *Andreas* tamen de *Vitreio*, D & alij viri nobiles pauci, ad fidelitatem Regis venire contemnentes, munierunt caſtra ſua alimentis, & ad pugnam viriliter ſeſe præparabant. Rex autem *Francorum*, cùm de aduentu Regis *Anglorum* certitudinem didiciſſet, congregauit exercitum valdè copioſum, atque micantibus vndique ſcutis & vexillis, ad *Andegauenſem* peruenit ciuitatem. Vbi caſtra metatus, ibi moram protraxit non modicam, vt progreſſum Regis *Anglorum* in *Pictauiam* præpediret. Rex verò *Anglorum*, dum apud vrbem *Nannetenſem* maiorem expectabat adhuc nume- E rum ex diuerſis partibus armatorum, Rex *Francorum* cum exercitu ſuo quoddam debile municipiũ *Hodum* appellatum obſedit, quòd ab vrbe *Nannetenſi* quatuor leucis vix diſtabat atque leui conatu illud cepit, & ſubuertit, & ad *Andegauenſem* rediit ciuitatem. Eodem anno, facta eſt eclipſis Solis contra morem ſolitum, ſummo manè confeſtim poſt ortum ſuum, pridiè Idus Maij, in Rogationibus, ſcilicet feria tertia: ita quòd agricolæ, & alij multi, labores manè dominicis inchoatos, propter nimiam obſcuritatem relinquentes, ſtratum repetere & F ſeſe iterum ſopori dare decreuerunt. Sed tandem, quaſi poſt vnius horæ cuſtoditæ ſpacium, multis admirantibus, Sol conſuetam obtinuit claritatem. Eodem tempore, Dux *Saxoniæ*, & Regis *Anglorum* conſanguineus, veniens in *Angliam*, à ciuibus *Londonienſibus* honorificè ſuſceptus eſt. Erat autem idẽ Dux homo tantæ proceritatis & longitudinis, vt cunctis admirantibus, & quaſi ad ſpectaculum accurrentibus, viſum ex ipſius intuitu reficerent.

Diſcordia inter Barones Galliæ.

HAbebat quoque hoc tempore guerram ad inuicem omnes ferè magnates *Galliæ*, ſicut Dux G *Burgundiæ*, Comes *Bononiæ*, Comes de *Dreux*, Comes de *Maſcon*, Comes *ſancti Pauli*, Comes de *Bar*. *Engeramus* de *Curc*. *Robertus* de *Curtenei*, & multi alij, qui iurati & confœderati erant, vt dicebatur, Regi *Angliæ*, & Comiti *Britanniæ Henrico*. bellum induxerant Comitibus *Campanienſi* & *Flandrenſi*. Qui omnes impetrata licentia à Rege *Francorum*, completis in obſidione *Andegauia* quadraginta dierum ex-

A cubiis, reuerſi ſunt in patriam ſuam. Quos Rex, cùm illos retinere non potuit, ſecutus eſt; vt ſi poſſibile eſſet, eos diſcordes ad concordiam reuocaret. Sed cùm idem Rex nobiles ad pacem reducere nullatenùs potuiſſet, ingreſſi ſunt cum equis & armis hoſtiliter Comites, terram Comitis *Campaniæ*; atque illam igne & ferro depopulari cœperunt. Comes verò *Campaniæ*, in ingenti armatorum copia hoſtibus occurrens, prælium campeſtre commiſit. At Comites tam ſibi quàm ſuis B agminibus viriliter reſiſtentes, ex militibus illius ducentos ſub captione concluſerunt, & treſdecim peremerunt. Quod cùm Comes *Campanienſis* cognouiſſet, campum per fugam deſeruit omni commilitonum ſuffragio deſtitutus. Quem fugientem hoſtes acriter inſequentes, & quoſcunque attingebant in ore gladij proſternentes; non ceſſabant, donec ipſum Comitem infra portas *Pariſiacæ* ciuitatis curſu rapido intruſerunt. Tunc nolentes vlteriùs inſequi illum, reuerſi in *Campaniam*, ſpoliauerunt eam totam caſtra & C municipia complanantes; villas & vrbes igne conflagrantes, vites & pomeria ſuccidentes, extra Eccleſias intactum nihil reliquerunt. Agebant namque contra Comitem Magnates, quaſi de crimine proditionis & reum læſæ Maieſtatis; vt qui Dominum Regem ſuum *Lodouicum* in obſidione *Auinionis*, ob amorem Reginæ, quam amabat, veneno necauerant, vt dicebant. Vnde cùm iidem Magnates, in curia Regis *Francorum*, eodem Rege præſente, querimoniam ſæpè depoſuiſſent; & ipſum Comitem per duellum conuincere voluiſ- D ſent; Regina (per quam omnia regni negotia diſponebantur, propter Regis ſimplicitatem, & puerilem ætatem) noluit eos audire. Quocirca ipſi ſe à Regis fidelitate ſubtrahentes & Reginæ, *Francorum* regnum per guerram turbare cœperunt. Indignabantur enim talem habere dominam, quæ (vt dicebatur) tam dicti Comitis, quàm Legati *Romani* ſemine polluta, metas tranſgreſſa fuerat pudicitiæ vidualis.

Strages Hyberniensium, & captiuitas cuiusdam Reguli.

EOdem anno, menſe Iulio, Regulus quidam de *Connoth Hybernienſi*, cùm Regem *Anglorum* E & *Willelmum Mareſchallum* cognouiſſet in finibus tranſmarinis bellicas agere expeditiones, atque regnum *Hyberniæ* quaſi vacuum à ſubſidio militari: congregauit vndique exercitum copioſum; ſperans ſe poſſe omne genus *Anglorum* ab *Hybernia* finibus exturbare. Ingreſſus igitur hoſtiliter terram Regis *Anglorum*, ſpoliis & rapinis, atque incendiis, intendebat. Sed cùm hæc rumora ad aures *Ganfridi* de *Mariſco* (qui vices Iuſtitiarij ſub Rege in partibus illis gerebat) veniſſent; adiunctis ſibi *Waltero* de *Laci*, & *Richardo* de *Burgo*, & exerci- F tu non modico, contra hoſtes audacter prorupit: & exercitum ſuum in tres turmas diuidens, duabus præfecit *Walterum* de *Laci*, & *Richardum* de *Burgo*, tertiam ſibi retinens ad regendum. Atque duas acies inſtructas, quibus præerant prædicti *Walterus* & *Richardus*, occultauit in ſyluis quibuſdam; per quas venturi erant hoſtes, & doloſas eis inſidias præparauit. Tertiam verò, quam ipſe regebat, ſtatuit vt directa fronte aduerſariis occurrens, ad campeſtre prælium eos prouocaret. Tandem G hoſtes ſuperuenientes, cùm vnam tantùm aciem gentis *Anglorum* conſpexiſſent, irruerunt in eos, quaſi ſub ſpe certa victoriç conſequendç. Sed acies *Anglorum* tam diu fugã ſimulauit, quouſque *Hybernienſes* illos inſequentes loca inſidiarum pertranſiſſent. At illi qui in inſidiis erãt de latibulis erumpẽtes, & aerem clamore horribili verberãtes, à tergo & à latere irruerũt in hoſtes; & acies, quæ priùs fugerat, in *Hybernienſes* à fronte reuertẽs, ſtragẽ eis ma-

1230. ferabilem tolerunt. Interfecti namque referuntur ex *Hibernienfibus* ad viginti millia virorum bellatorum, & Rex eorum captus est, & carcerali custodiæ deputatus. Eodem tempore, *Fulco Paganellus* de *Normannia*, vir nobilis, & *Willelmus* frater eius; relictis castellis suis ac terris, venerunt ad Regem *Anglorum* in *Britanniam*, fidelitates ei & homagia facientes. Venerunt etiam cum eis feaginta milites viri strenui & potentes; qui omnes persuaserunt Regi, vt hostiliter *Normanniam* intraret, sub spe certa terram subiugandi. Quorum Rex cōsiliis libenter adquieuisset, sed *Hubertus* de *Burgo* id fieri non permisit; dicens, periculosum fore hoc modis omnibus attentare. Quod audientes milites prædicti, postulauerunt regem propensiùs, vt assignaret eis ducentos milites de exercitu suo, cum quibus *Normanniam* intrarent; certissimis ei assertionibus promittentes, quòd omne genus *Francorum* de *Normannia* exturbarent. Nec etiam id fieri permisit *Hubertus* Iustitiarius: asserens Regi non expedire, vt traderet milites suos ad mortem vltroneam voluntate. Sicque nobiles illi miserabiliter illud fuerunt: quia nea *Francorum* incontinenti exhæredauit eos, castella, & omnia quæ illorum erant, potenter in sua iura conuertens.

Rex Anglorum in Gasconia homagia recepit. HIs ita gestis, Rex *Anglorum*, per consilium *Huberti* de *Burgo*, cum exercitu suo ex *Britannia* per *Andegauiam* in *Pictauiam* transiens; profectus est in *Gasconiam*. Vbi acceptis homagiis, & regione sub securitate disposita, redit in *Pictauiam*, vbi multorum homagia suscepit. In hac quoque equitatione obsedit Rex *Mirebelli* castrum, & cepit laudabili virtute *Anglorum*; qui assultus audacissimos iterantes, violenter inclusos subegerunt, & recedentes, omnes in vinculis abduxerunt. Hoc igitur tempore, mense Augusti, Dominus Papa *Gregorius*, & *Romanorum* Imperator *Fredericus*, mediantibus vtrorumque fidelibus & amicis, in concordiam conuenerunt. Veniens enim *Romam* dictus Imperator, absolutus est: omnibus ad iura Imperij spectantibus ex integro reuocatis. Comederunt ergo simul magnus Sacerdos & maximus Imperator, in palatio summi Pontificis per triduum: gaudentibus Cardinalibus & Potentatibus Imperij, de concordia tam desperata, & tam subitò confirmata. Eadem tempestate, Comes *Cestrensis Ranulphus*, muniuit castellum apud sanctum *Iohannem* de *Beuerons*, quod ad ius vxoris suæ Comitissæ iure hæreditario pertinebat; militibus, alimentis, & armis. Reddiderat enim illi castrum illud Comes *Britanniæ Henricus*; quando confœderatus Regi *Anglorum*, omnia iura sua in regno *Angliæ*, Rege concedente, recepit.

Amicitia inita inter Papam & Imperatorem.

Concordia facta inter Regem Francorum & suos. CIrca eosdem dies, mense Septembri, conuenerunt ad colloquium Rex *Francorum* & Regina mater eius, cum honorabilibus viris & Magnatibus illius regni: qui post mortem *Lodouici* Regis guerram habuerant ad inuicem, vt est superiùs dictum. Vbi de pace tractantes talem concordiam firmauerunt: Prouisum est autem communiter à Proceribus præfatis, vt Comes *Campaniensis*, qui huius discordiæ causa principalis extiterat, cruce signatus, peregrinationem *Terræ s. nctæ* subiret, ad militandum ibidem cum centum militibus, contra inimicos crucifixi. Et præterea, Rex *Francorum* & mater eius, tactis sacrosanctis Euangeliis, iurauerunt; quòd singulis redderent iura sua: & quòd omnes homines terræ illius secundum rectas consuetudines, & singulis debitas, iudicarent.

Reditus Regis in Angliam. IAcebat interea Rex *Anglorum* apud vrbem *Nannetensem* cum exercitu suo; nihil agens nisi quòd thesauros consumpsit inæstimabiles. Comites verò ac Barones, cùm *Hubertus* Regis Iustitiarius non permisit, vt contra hostes arma moueret, fecerunt inter se conuiuia iuxta consuetudinem *Anglicanam*, & crapulis intendebant & poculis ad inuicem, ac si dies natalitios celebrarent: inter quos qui pauperes erant, rebus omnibus consumptis, equos distrahebant & arma, vt exinde ad tēpus vitam ducerent infœlicem. Eodem tempore, *Reimundus* de *Burgo*, nepos *Huberti* de *Burgo*, miles quidem nobilis & strenuus, dum spatiatum iret casu super ripam *Ligeris*, equum insidens nobilissimum, aquam omine infœlici intrauit. Cùm autem iterum ripam, quæ ardua erat, ascendere voluisset, equus retrò cadens simul cum suo ascensore miserabiliter est submersus. Taudem Rex *Anglorum*, mense Octobri, dispositis rebus necessariis, ad custodiam terræ illius; dimisit ibi milites quingentos, & mille seruientes stipendiarios; super quos Principes constituit Comitem *Cestriæ Ranulphum*, *Willelmum*. & *Willelmum Albamarliæ* Comitem; cum quibusdam aliis viris bellatoribus, & in opere martio prælectis. Sicque Rex naues conscendens, post plurima maris pericula, apud *Portesmue* applicuit, vij Cal. Nouembris: consumpta pecunia infinita: & nobilibus innumerabilibus vel mortuis datis, vel infirmitate & fame attenuatis, vel ad extremam redactis paupertatem. Venerunt autem multi diuersæ professionis homines Regi obuiam diuersis eum xeniis honorantes. Sed Comes de *Glouernia* & de *Clare Gilebertus*, de partibus illis rediens, diem clausit extremum. Cuius terrarum & honorum omnium Rex *Huberto* Iustitiario custodiam concessit.

Equitatio nostra post discessum Regis. POst recessum Regis *Anglorum* ex partibus transmarinis, Comes *Cestriæ* & alij Principes militiæ Regis, cum toto eius exercitu, fecerunt equitationem per *Andegauiam*, & per dies quindecim moram fecerunt in ea. & ceperunt castellum *Gunner*, & complanauerunt illud, & villam combusserunt. Deinde ceperunt nouum super *Sartam*, & illud subuertentes, villam incendio tradiderunt. Sicque cum inpreciabilibus spoliis & prædis in *Britanniā* sunt reuersi. Nec multo post *Normanniam* hostiliter ingressi ceperunt ibi castellum *Pontursum*, & eo complanato, villam combusserunt, & absque rerum dispendio in *Britanniam* redierunt. Eodem anno facta est eclipsis Lunæ, remanente sibi breuissima claritate, quasi per spacium trium horarum, x. Calend. Decembris; ipsa Luna decima tertia existente.

Exactio Scutagij pro expeditione transmarina. ANno Domini. M. CCXXXI Rex *Anglorum Henricus*, ad natale tenuit curiam suam apud *Lambethiam*, *Huberto Angliæ* Iustitiario necessaria omnia festiuitati Regi procurante. Ac deinde, vij. Calend. Februarij, conuenerunt ad colloquium apud *Westmonasterium* Rex cum Prælatis & aliis Magnatibus regni; vbi exegit idem Rex Scutagium, de quolibet Scuto tres marcas ab omnibus qui Baronias tenebant tam laicis, quàm Prælatis. Cui *Richardus Cantuariensis* Archiepiscopus, & quidam Episcopi cum eo audacter restitēres dixerunt, quod non tenentur viri Ecclesiastici iudicio subuci laicorum, cùm absque illis concessum fuisset Scutagium in finibus transmarinis. Tandem vero, post multas hinc inde disceptationes, negotium quantum ad Prælatos reclamantes pertinebat vsque ad quindecim dies post Pascha dilationem accepit. Omnes alij, tam laici quàm clerici ac Prælati, fauebant Regiæ voluntati.

Discordia inter Regem & Archiepiscopum Cantuariensem. PEr idem tempus, *Richardus Cantuariensis* Archiepiscopus ad regem veniens, conquestus est de *Huberto* Iustitiario; quòd castellum de *Tunebrige* cum villa & pertinentiis eius, & alias quasdam terras *Gileberti* Comitis de *Clare* nuper defun-

functi, quæ ad ius suum & Ecclesiæ *Cantuariensis* spectabant, iniustè detinebat. Vnde idem Comes sibi & antecessoribus suis ipse & prædecessores sui ad recognitionem & homagium tenebantur. Qua de causa Regem rogauit, vt custodiam dicti castelli cum pertinentiis sibi restitueret, & iura Ecclesiæ *Cantuariensis* conseruaret illæsa. Ad hæc respondens Rex, dixit, Comitem præfatum de se tenere in capite; & vacantes custodias Comitum, & Baronum, & eorundem hæredum, ad suam coronam, vsque ad ætatem legitimam, pertinere: vnde sibi licere proposuit, tales custodias cui voluerit vendere vel conferre. Archiepiscopus verò, cùm aliud responsum habere non potuit, excommunicauit omnes inuasores possessionum prædictarum, & omnes, præter Regem, qui cum eis communionem haberent. Et tam pro his quàm aliis de causis *Romam* profectus; ius suum & Ecclesiæ suæ prosequi maturauit. Rex verò è contrà, vt causam suam prosequeretur, magistrum *Rogerum* de *Cantelu Romam* cum aliis quibusdam nunciis destinauit. Eodem tempore, mense Aprili, expleta solennitate Paschali, *Richardus* frater Regis desponsauit *Isabellam* Comitissam *Glouerniæ*: sororem scilicet *Willielmi Mareschalli* Comitis de *Penbroc*. Et nuptiis vix completis, idem Comes *Willielmus*, in militia vir strenuus, in dolorem multorum, diem clausit supremum, & *Londonis* apud *Nouum templum* sepultus est, iuxta patrem suum, xvij. Calend. Maij. Rex autem, qui eum indissolubiliter dilexit, cùm hæc audiuit, & cùm vidisset corpus defuncti palla coopertum, ex alto trahens suspiria, ait: Heu heu mihi, nonne adhuc penitùs vindicatus est sanguis beati *Thomæ* Martyris?

Eruptio Wallensium.

EOdem mense Maio, *Wallenses* de latibulis suis erumpentes, terram, quæ fuit *Willielmi* de *Brausia*, flammis vastauerunt. Sed Rege *Anglorum* illo tendente cum modica manu militari, ipsi ad suas, more solito, cauernas sunt reuersi. Rex autem partes Australes repetens, dimisit in partibus illis *Hubertum* regni Iustitiarium, ad reprimendum impetus eorundem. Sed illi continuò vt audierant Regis recessum, ad prædandum reuersi non longè à castro *Montis Gomeritij* prouincias infestantes, sæuire cœperunt. Sed cùm milites, qui erant in præsidio castri memorati, hoc cognouissent, ne tam liberè sine offensione discurrerent, exierunt ad prælium contra ipsos: & viam reuertendi præcludentes, multos ex eis ceperunt, & plurimos peremerunt. Cumque illos quos viuos ceperant, Iustitiario præsentassent, iussit omnes decapitari; & Regi *Anglorum* capita præsentari. Quod factum *Leolinus* nimis molestè ferens, collegit exercitum copiosum; & terras Baronum, qui in limbo *Walliæ* degebant, & possessiones graui depopulatione contriuit. Et nec Ecclesiis neque personis Ecclesiasticis parcens; matronas quasdam nobiles & puellas, quæ causa pacis & salutis ad Ecclesias confugerant, cum ipsis Ecclesiis concremauit.

Profectio Regis in Walliam.

CVmque hoc enorme factum ad aures Regis peruenisset, collegit apud *Oxoniam* exercitum copiosum tertio Idus Iulii: vbi cùm tota nobilitas *Angliæ*, tam cleri quàm populi, congregata fuisset, Episcopi omnes & Ecclesiarum Prælati, præsente Rege, *Leolinum* cum suis fautoribus, qui Ecclesias concremarant memoratas, sub anathemate concluserunt. Quo facto, Rex exercitum promouens ad *Herfordensem* vrbem cito volatu peruenit. Erat autem eo tempore *Leolinus* cum exercitu suo non longè à castello *Montis Gomeritii*, in quodam prato, quod ripariam habebat vicinam paludibus obsitam; vbi militibus castri memorati dolosas insidias præparabat. Nam fratrem quendam de Abbatia *Cisterciensis* ordinis quæ prope erat, *Cumhir* nuncupata, direxit *Leolinus*, vt dicitur, ad castellum: quem cùm viderunt milites castelli transeuntem per eos, exierunt vt cum fratre loquerentur & sciscitantes ab eo, si quid de Rege *Leolino* audisset: respondit, quòd viderat eum cum paruo comitatu in prato vicino, vbi expectabat maiorem numerum armatorum. Milites verò, cùm à fratre requirerent, si possent ripariam & pratum equites cum securitate transire respondit frater Pons qui vltra ripariam itinerantes ducere solebat, confractus est à *Leolino*, quia metuebat impetum vestrum: sed tamen poteritis securè, vbicunque volueritis, ripariam & pratum in equis transire, & *Wallenses* cum paucis equitibus vel vincere, vel fugare. Quo audito, adhibuit fidem falsis assertionibus fratris *Walterus* de *Godarduilla*, custos castelli; & præcipiens commilitonibus & seruientibus, vt conuolarent ad arma, ascensis equis, ad locum celeriter peruenerũt. Quos *Wallenses* cum impetu venire conspicientes; ad syluam quandam, quæ prope erat, dolosam illico inierunt fugam. At castellani rapido equorum volatu eos insequentes, in riparia præfata ac palude illius prati submersi sunt vsque ad ventres equorũ, illi præcipuè qui primi veniebant sed alii qui sequebantur, ex sociorum submersione præmoniti, de casu commilitonum suorum non mediocriter condolebant. Tunc *Wallenses*, hostium submersionem cognoscentes, reuersi sunt cum impetu super eos, & cum lanceis suis milites & equos in cœno volutantes, crudeliter peremerunt. Factus est autẽ ibi hinc inde conflictus grauissimus, multis vtrobique peremptis, sed tamen *Wallenses* victoria potiuntur. Captus est autem ibi *Egidius* filius *Richardi* de *Argentonio*, miles strenuus; cum quibusdam aliis, quorum nomina nõ sunt famosa, nec audiui.

De vltione prædicti sceleris, & constructione castri Matildis.

CVmque tandem casus, qui militibus iam dictis acciderat, Regi fuerat denunciatus, cum festinatione ad Abbatiam, cuius frater præfatos milites prodiderat, hostiliter transiens; in vltionẽ tanti sceleris, quandam grangiam illius Abbatiæ, bonis omnibus spoliatam, combussit. & ipsam Abbatiam similiter spoliatam omnino iussit igne cremari. Sed Abbas loci, vt ædificia sumptuosis valdè laboribus constructa, saluaret, trecentas marcas Regi numerauit, & sic eius quieuit indignatio. His ita gestis, fecit Rex reædificare castellum *Matildis* in *Wallia*, de lapide & cemento eleganter, quòd à *Wallensibus* olim prostratum fuerat: atque magnis sumptibus cum esset opus fœliciter consummatum, posuit in eo Rex milites & clientes, qui incursiones *Wallensium* refrænarent.

Treugæ factæ inter Reges Francorum & Anglorum.

CIrca eosdem dies mense Iunio, Rex *Francorum* promouit exercitum copiosum, vt *Armoricanam Britanniam* expugnaret. Sed cum eius aduentum *Henricus Britanniæ* & *Ranulphus Cestriæ* Comites, qui in finibus illis militiæ Regis *Anglorum* præerant, cognouissent; Regi parauerunt insidias venienti. Et à tergo rhedas eius & vehicula, quæ arma ferebant cum alimentis & machinis, inuadentes, ceperunt omnia & machinas igne concremãtes, lucrati sunt ibidem equos sexaginta. Deinde *Franci* cum *Britanniam* cognoscerent quasi inexpugnabilem, simul & debile principium suum habentes suspectum: procurantibus ex parte Regis *Francorum* Archiepiscopo *Remensi* & *Philippo* Comite *Bononiensi*: atque ex parte Regis *Anglorum* Comitibus *Britanniæ* & *Cestriæ* in hoc consentientibus statutæ sunt treugæ, & iuramento firmatæ triennales, inter dictos Reges, iii. Nonas Iulii. Eodem mense Iulio, *Petrus Wintoniensis* Episcopus, completo in *Terra promissionis* iam ferè per quinquennium magnificæ peregrinationis voto, reuersus est in *Angliam*: & iii Cal. Augusti suf-

1231. *Wintoniensis Episcopus vertitur in Angliam.* ceptus est cum processione solenni in Ecclesia cathedrali. Venerunt eodem tempore, post treugas statutas, Comes *Britanniæ*, & Comes *Cestriæ*, cum *Richardo Mareschallo*, ex finibus transmarinis in *Angliam*: & ad Regem profecti in *Walliam*, qui adhuc occupabatur in constructione castri *Matildis*, honorifice ab eo sunt recepti. *Richardus* vero *Mareschallus* se Regi repræsentans, vt hæredem fratris sui *Willielmi Mareschalli*, obtulit Regi pro hæreditate sua homagium suum: & quicquid ei de iure suo facere tenebatur. Cui respondit Rex, per consilium *Huberti* Consiliarij sui ac Iustitiarij, quod audierat vxorem fratris sui defuncti esse prægnantem: vnde noluit eum audire, donec rei veritas probaretur. Obiecit etiam eidem *Richardo*, quod conuersatus fuerat inter hostes suos publicos in partibus *Gallicanis*: vnde Rex præcepit, vt de regno cito non reuersurus exiret, affirmans quod post dies quindecim, si inueniretur in regno, carceri perpetuo traderetur. At *Richardus*, cùm aliud non haberet responsum, transfretauit in *Hyberniã*: vbi omnes milites & omnes fratres sui illum cum gaudio recipientes, reddiderunt ei omnia castella quæ erant fratris sui; homagiumque illi cum fidelitate fecerunt. Castellum etiam de *Penbroc* in sua potestate recipiens, cum toto honore ad castellum pertinente; collegit multitudinem armatorum, hæreditatem suam, etiam inuito Rege, si necessitas cogeret, subiugare disponens. Tandem Rex, mutato consilio, metuens ne pacem regni turbaret, suscepit homagium eius & fidelitatem, & ei omnia iura sua, saluo sibi relevio consueto, concessit.

Richardus Cantuariensis Archiepiscopus Romam profectus in redeundo obiit. VEnit hoc tempore ad curiam *Romanam Richardus Cantuariensis* Archiepiscopus; & in præsentia Domini Papæ proposuit hæc quæ sequuntur. Conquestus est in primis de Rege *Anglorum*, quòd solummodo omnia regni negotia per consilium *Huberti* Iustitiarij, aliis spretis Magnatibus, disponebat. Item de Iustitiario proposuit, quòd habuit vxorem, cuius consanguineam priùs habuerat sibi matrimonio copulatam: & quòd iura Ecclesiæ *Cantuariensis* inuaserat, & iniustè detinebat. Proposuit etiam, quòd Episcopi quidam eius suffraganei, neglecta pastorali cura, sedebant ad Scaccarium Regis, laicas causas ventilantes, & iudicia sanguinis exercentes. Item conquestus est, quòd clerici beneficiati, & infra sacros ordines constituti, plures habebant Ecclesias, quibus adnexa fuerat cura animarum: & quòd insuper, sicut Episcopi, ab ipsis trahentes exemplum, curis sæcularibus, & laicorum se iudiciis immiscebant. His autem & consimilibus coram Papa propositis, petiit, vt talibus limam correctionis excessibus adhiberet. Cumque hæc omnia Dominus Papa diligenti studio intellexisset, & vidisset, quòd vniuersa quæ proposuerat Archiepiscopus, iustitia fuerant & ratione subnixa: iussit incontinenti, quatenùs Archiepiscopi negotia, siue petitiones, expedirentur, iustitia mediante. Proposuerunt autem in contrarium clerici Regis, pro ipso Rege & Iustitiario multa inaniter allegantes, sed parùm vel nihil profecerunt. Quia, vt breuiter dicatur, fauor Archiepiscopi quicquid petiit, impetrauit. Erat namque staturæ elegantissimæ, facundiæ admirabilis, scientia & moribus incomparabilis. Et allegauit pro eo, causa iusta & fauorabilis. Archiepiscopus igitur *Cantuariensis Richardus*, cùm expletis negotiis suis omnibus pro voluntate sua, repatriare maturauit; apud *S. Gemmam*, in domo fratrum Minorum, tertia dieta citra *Romam*, diem clausit obiter supremum, *iij*. Nonas Augusti. Et sic ipso expirante, expirabant cum eo negotia impetrata. De quo hoc mirabile accidit: quia cum Pontificalibus, sicut moris est, corpus defuncti sepeliendum insigniretur; de nocte venerunt homines illius patriæ, qui hæc omnia oculo fascinante inspexerant, aperuerunt de nocte sepulchrum, cupientes vt annulum & alia insignia Episcopalia furarentur, nulla vi vel ingenio id potuerunt. De quo, non tamen signato, propositum consummare nequiuerunt, recesserunt confusi, & pectora sua, in quibus scelerata corda latitabant, percusserunt. 1231.

EOdem tempore, Rex *Anglorum*, constructo in *Wallia* castello, supradicto mense Octobris, in *Angliam* remeauit. Proposuit sane idem Rex eo tempore ducere in vxorem, sororem Regis *Scotorum*; indignantibus Comitibus & Baronibus suis vniuersis, præcipue *Mareschallo*. Non enim, vt aiũt, decebat, quod Rex duceret natu filiam minorem, cùm *Hubertus* Iustitiarius natu maiorem haberet sibi matrimonio copulatam. Sed ab hoc proposito, cùm per *Mareschallum* & Comitem *Britanniæ* Rex inuitus reuocaretur, dedit eidem Comiti *Britanniæ* quinque millia marcarum argenti: & sic in suam rediit regionem. *Rex Anglorum reuocatus est à nuptiis sororis Regis Scotorum.*

DEfuncto, vt dictum est, *Richardo Cantuariensi* Archiepiscopo, decreuerunt monachi *Cantuariæ Radulphum de Neuilla*, *Cicestrensem* Episcopum, sibi in Præsulem postulare, qui erat Regis fidelissimus Cancellarius, & inconcussa columna veritatis, singulis sua iura, præcipue pauperibus singulis, iuste reddens, & indilate. In multis regni perturbationibus stans directe; non arundo quolibet vento agitata, nec declinans ad dextram vel sinistram. Constanter igitur petierunt eum monachi memorati, quasi dignissimum & idoneum Ecclesiæ suæ approbatum defensorem, potentem verbo & opere, vt fœliciter beato *Thomæ* succederet assimilatus, qui de Cancellario factus est Archiepiscopus. Facta igitur ritè electione, præsentauerunt eum Regi viij. Calend. Octobris. Quem Rex gratanter, quantum ad se pertinebat, acceptans, de maneriis & rebus aliis ad Archiepiscopatum adiacentibus, illum protinùs inuestiuit. Et monachi *Romam* profecturi, ad electum suum venientes, petierunt ab illo auxilium ad expensas itineris & seruitium curiæ *Romanæ*, & si qua sunt similia. Sed ille sentiens in animo, illud non penitùs carere scrupulo simoniæ ac ambitionis, plane affirmauit, quod propter hoc eis nec obolum vnum donaret, manus tendens in cœlum, & dicens: Domine Deus omnipotens, si vocandus sum, licet indignus, ad Archipræsulatus officium, fiat hoc te disponente. Si autem in hac sollicitudine Cancellariæ, nec non minoris officij, cui assignor, regno & populo tuo sum necessarius, non recuso laborem, fiat voluntas tua. Monachi vero, viri constantiam potiùs, quàm rebellionem in hoc verbo pensantes, non ideo minùs *Romam* profecti, electionem siue postulationem factam, petierunt à Papa, vt auctoritate sua confirmaret. Dominus itaque Papa, facta, vt dicitur, à magistro *Simone de Langetuna* diligenti inquisitione de persona postulati respondit, illum curialem esse, & illiteratum, rapidum in verbo, ac festinum: & quod durius est, si ad illam dignitatem promoueretur, moliri volentem, vt anhelante ad hoc Rege, cum toto regno iuuante excuteret *Angliam* de sub iugo Domini Papæ & curiæ *Romanæ*, qui eidem tenetur sub tributo, vt soluto vinculo tributi, quo irretiuit eam Rex *Iohannes*, solita Deo & Ecclesiæ sanctæ seruiret libertate. Et ad hoc vellet vsque expositionẽ capitis decertare, innixus iuri & appellationibus *Stephani Cantuariensis* Archiepiscopi; quas fecit solem- *Electio & cassatio Radulfi Cantuariensis electi.*

1231. lemniter idem *Stephanus* ante altare S. *Pauli* in Ecclesia cathedrali *Londinensi*; cùm redderet coronam *Angliæ* memoratus Rex *Iohannes* in manus Legati: conficiens scriptum toti mundo execrabile. Papa autem his auditis sermonibus, postulatione cassata concessit, vt Conuentus *Cantuariensis* alium Archiepiscopum, ac talem eligerent; qui sibi esset pastor animarum salubris, & Ecclesiæ vtilis *Anglicanæ*, & *Romanæ* fidelis ac deuotus. Monachi igitur domū reuersi, Conuentui retulerunt, quomodo fuerant à suo desiderio defraudati.

Insolentia clericorum Romanorum.

SVborta est hac tempestate in *Anglia* maxima rerum perturbatio, imò vt verum fateamur, indiscreta præsumptio, propter *Romanorum* insolentiam clericorum; quæ tam nobiles regni, quàm ignobiles, ad temerariam compulit vltionem, sicut in subscriptis expressum continetur. *Tali Episcopo & tali Capitulo, vniuersitas eorum, qui magis volunt mori, quam à* Romanis *confundi, salutem. Qualiter circa nos, & alias personas Ecclesiasticas* Angliæ *hactenus se habuerint* Romani *& eorū Legati vestram non dubitamus latere discretionem; beneficia regni sui secundùm quod eis placet, conferendo, in vestrum & omnium aliorū regni intolerabile præiudicium & grauamen in vos etiam & coepiscopos vestros aliasque personas Ecclesiasticas ad quos collatio beneficiorū pertinere dinoscitur; quod magis dignū est pro confusione notari, suspensionis sententias fulminādo, ne alicui de regno beneficia conferatis, donec quinque* Romanis *nec dum proprio nomine nominatis, imò nato* Rumfredi *& nato talis & talis, in singulis Ecclesiis vestris per totam dioecesim fuerit prouisum in cuique eorum in redditu centum librarū. Alia etiam grauamina quàm plurima tam laicis & magnatibus regni super aduocationibus suis, & eorum eleemosynis, ab eis & antecessoribus suis datis in pauperum regni sustentationē, quàm clericis & aliis viris religiosis regni, inferre biis & beneficiis, inferendo. Nec prædictis contenti, ad vltimum à clericis regni beneficia quæ obtinent, vt ea* Romanis *conferant, nō secundùm quod decet sed sicut eis placet, iniuriose volentes, in eis illam intendunt prophetiam adimplere*: Spoliauerunt Ægyptios, vt ditarēt Hebræos, multiplicādo gentem suam, non magnificando lætitiā *in dolorem dolori nobis & vobis omnibus accumulando, vt melius nobis videatur mori, quàm viuere sic oppressis. Vnde licet* graue sit nobis contra stimulū calcitrare, *tamen quia* qui nimis emungit, elicit sanguinem, *nos seueritatem eorum animaduertentes, qui ab initio tanquam aduenæ sunt ingressi* Romam *nunc autem nos non tantum iudicare, sed etiam condemnare intendunt, alligantes onera importabilia, quæ nec ipsi nec in suos digito mouere volunt. De communi consilio magis elegimus, licet tarde, resistere, quàm eorum oppressionibus intolerabilibus amplius subiacere, seu mori sub eius seruituti. Hinc est quod vobis mandamus, districte inhibentes, quatenus cum nos Ecclesiam, Regem similiter & regnū nitamur à tam graui iugo seruitutis eripere, circa eos qui de* Romanis *vel eorum redditibus se intromittunt, nullas partes vestras interponere præsumatis, pro certo scituri, quòd si huic mandato quod absit, extiteritis transgressores, quæ vestra sunt incendio subiacebunt, & pœnā, quam* Romani *incurrent in personis, vos in possessionibus vestris indubitanter incurretis. Valete*

Prohibitione redderentur firma vel redditus Romanis.

I*Tem religiosis & aliis, qui habēt Ecclesias* Romanorū *ad firmam, vniuersitas prædicta salutem. Cum post innumerabiles confusiones, & infinita grauamina quæ* Romani *vt scitis, regno* Angliæ *intulerunt ad præsens, in præiudicium Regis & Magnatum regni, circa aduocationes Ecclesiarum suarum, & eorum eleemosynas qui clericos regni spoliare nituntur beneficiis suis, vt ea* Romanis *conferant, in maiorem regni & nostri confusionem, de communi consilio Magnatum elegimus, licet tarde, resistere quàm eorū oppressionibus intolerabilibus de cætero subiacere. & eos per subtractionem beneficiorum suorum per totū regnum quòd aliis intendebant inferre sic arctare, vt à regni molestatione desistant. Hinc est quòd vobis mandamus, districte iniungentes,*

A *quatenus de firmis Ecclesiarum, siue de redditibus camerarum quas de* Romanis *habetis, vel debetis eis, de cætero non respondeatis. Sed dictas firmas & redditus habeatis paratos in crastino Dominicæ, qua cantatur* Lætare Hierusalem, *procuratori nostro literatorie à nobis ad hoc dato, Abbates scilicet & Priores, in eorum monasteriis: alii verò presbyteri & clerici, vel laici, ad proprias Ecclesias tradituri. Pro certo scientes, quod si hoc nō feceritis, quæ vestra sunt incendio subiacebunt & nihilominus periculum quod* Romanis *imminet in personis vobis imminebit, valete* His ita gestis, prædicta vniuersitas misit per milites & ministros literas has, nouo quodam sigillo signatas, in quo sculpti erant duo gladii, & inter gladios scriptum erat, *Ecce gladii duo hic.* In modum citationum ad Ecclesias regni cathedrales: vt si quos inuenirēt contradictores, iuxta quod prouisum fuerat, punirent eos. 1232.

Consistorium apud S. Albanum habitum.

PEr idem tempus, xvi. Cal. Ianuarij habitum est apud S. *Albanum* ingens consistorium Abbatū, Priorum, Archidiaconorum, cum ferè tota nobilitate regni magistrorum & clericorum qui omnes ad hoc conuenerunt per mandatum Domini Papę vt celebrarent diuortium inter Comitissam *Essexiæ*, & virum suum; si ratio id dictaret. In crastino autē, consistorio soluto, cùm singuli redirent ad propria clericus quidam *Romanus*, nomine *Cincius*, qui Ecclesię sancti *Pauli Londonensis* erat *Canonicus*, per prędictam vniuersitatem vt creditur, non longè à villa S. *Albani* captus est, & abductus à viris armatis & capitibus velatis. Sed magister *Iohannes Florentinus Norwicensis* Archidiaconus, qui huic consistorio affuit, ab hac captione euasit; & ad vrbem *Londinensē* fugiens delituit ibidem multis diebus. *Cincius* verò post quinque septimanas, crumenis (vt dicitur) euacuatis, ad vrbem *Londoniensem* sanus & incolumis est reductus.

Violenta distractio bladi Romanorum.

ANno Domini, M.CCXXXII. Rex *Anglorum Henricus* fuit ad natale apud *Wintoniam*. Cui *Petrus* eiusdē vrbis Antistes necessaria omnia procurauit; & festiua tam Regi, quàm suis exhibuit indumenta, cum donatiuis. In illis autem diebus octabtis distracta sunt horrea de *Wingham* cuiusdam *Romani* ditissima, per prædictam vniuersitatem, vt creditur, à paucis armatis seruientibus & capitibus velatis. Procurator verò illius Ecclesię & custos, cū talem violentiam inspexisset, venit ad vicecomitē regionis, & de violata pace Regis, & iniuria Domino suo illata, ei patenter ostēdit. At vicecomes mittens ad locum ministros suos cū militibus quibusdam vicinis; iussit inquiri quidnam hoc esset. Venientes quoque ad horrea milites memorati inuenerunt homines illos armatos & sibi penitùs ignotos, qui iam ex maxima parte horrea euacuauerāt, & bladum bonis conditionibus & ad commodum totius prouinciæ vendiderant; sed & pauperibus charitatiuè petentibus ex animo conferebant. Milites verò qui aduenerant cum interrogassent eos, vnde essent, qui pacem Regis offendere & talia facere præsumebant; illi cōtinuò milites seorsum vocantes, ostendebant literas Regis patentes, adulterinas & sophisticas, prohibētes ne quis eos præsumeret impedire. At milites hoc audientes, tam ipsi quàm alii, qui aduenerant, pacifice recesserūt. Sicque infra dies quindecim distractis omnibus, armati illi de loco recesserunt, loculis plene refertis. Tandē cùm hæc violentia ad notitiā *Rogeri Londoniensis* Episcopi peruenisset, conuocatis decē Episcopis in crastino beatæ *Scholasticæ Londoniis* in Ecclesia beati *Pauli*, omnes huius violētiæ auctores anathematis sententia percussit: inuoluens etiā illos, qui in *Cincium, Londoniensis* Ecclesiæ Canonicum manus iniecerant violentas, cū vniuersitate prædicta, & illis omnibus qui fecerūt sigillū & literas suprascriptas.

1232. *Rex auxilium per totam Angliam fibi dari poftulat.*

COnuenerant eo tempore, Nonas Martii, ad colloquium apud *Weftmonafterium* ad vocationem Regis, Magnates *Angliæ*, tam laici quàm Prælati. Quibus Rex propofuit, quòd magnis effet debitis implicatus, caufa bellicæ expeditionis, quam nuper egerat in partibus tranfmarinis: vnde neceffitate compulfus, ab omnibus generaliter auxilium poftulauit. Quo audito, Comes *Ceftriæ Ranulphus*, pro Magnatibus regni loquens, refpondit; quod Comites, Barones, ac milites, qui de eo tenebant in capite, cum ipfo erant ibi corporaliter præfentes & pecuniam fuam ita inaniter effuderunt quòd inde pauperes omnes recefferũt, vnde Regi de iure auxilium non debebant. Et fic petita licentia laici omnes recefferunt. Prælati verò Regi refpondentes, dixerunt; quòd Epifcopi multi & Abbates, qui vocati erant, non fuerunt præfentes, & fic petierunt inducias, quoufque ad diem certum poffent omnes pariter conuenire. Præfixus eft itaque dies, à quindecim diebus poft Pafcha, vt omnibus congregatis, tunc fieret quod erat de iure faciendum. Eodem tempore, Conuẽtus *Cantuarienfis* elegerunt Priorem fuum in Archiepifcopum & Paftorem animarum fuarum. Qui cùm effet Regi præfentatus, & ab eo receptus, profectus eft *Romam*, vt electionem ritè factam, impetraret à fede Apoftolica confirmari.

Vifio de Rege Richardo.

SVb eifdem diebus *Henricus Roffenfis* Epifcopus, cùm in Sabbato, quo cantatur, *Sitientes venite ad aquas* Apud *Sidingeburniam* præfente *Cantuarienfi* electo ordines celebraffet folennes, aftante clero & populo, fiducialiter cùm fermonem faceret proteftatus eft, dicens: Gaudete omnes in Domino fratres, qui hîc præfentes eftis, fcientes indubitáter, quod vno & eodem die exierunt de purgatorio Rex quondam *Anglorum Richardus* & *Stephanus Cantuarienfis* Archiepifcopus, cum vno Capellano eiufdem Archiepifcopi, ad confpectum diuinæ Maieftatis. Et eadem die non nifi tres illi de locis pœnalibus exierunt. Et vt his dictis meis fidem adhibeatis pleniffimam & certam, quia mihi & cuidam alij tertia iam vice hoc per vifionem reuelatum eft ita manifefte: quòd ab animo meo omnis dubitationis ambiguitas remouetur. Et quoniam hîc mentio facta eft de magnifico Rege *Richardo*, vnum de actibus eius Deo beneplacitis, vt credimus, ad ædificationem audientium referamus.

Rex Richardus vidit crucifixi imaginem erga militem eam adorantem, caput inclinare.

REgnante dicto Rege *Richardo*, miles quidam de regno *Angliæ*, in *Noua* degens *Forefta*, qui longo tempore & vfu beftias Regis furtiue venari confueuerat: quadam vice interceptus eft cum venatione furata, & per iudicium curiæ ipfius Regis in exilium relegatus. Hanc enim legem de venatione fublata, Rex ille in pace clementiffimus in hoc temperauit: quòd cùm apud Reges anteceffores eius, fi quilibet in fraude venationis deprehenfi fuiffent, eruebantur oculi eorum, abfcindebantur virilia, manus vel pedes truncabantur. Sed tale iudicium, pio Regi *Richardo* vifum eft nimis inhumanum, vt homines ad imaginem Dei creati, pro feris, quæ iuxta legem naturalem generaliter omnibus funt conceffæ, de vita vel membris periclitarentur, vt id faciendo feris ac beftiis deterior videretur. Hoc enim folummodò fufficiebat ei, vt quilibet in tali culpa deprehenfi, vel *Angliam* abiurarent, vel pœnam carceralem fubirent, vel pœna punirentur pecuniali: faluis omnibus vita & membris. Miles igitur, vt dictum eft, in exilium trufus, coactus eft cũ vxore & liberis panem inter extraneos mendicare, qui priùs exquifitis deliciis fruebatur. Tandem in fe reuerfus miles, cogitauit à Rege mifericordiam implorare, vt in hæreditate fublata reftitui mereretur. Et veniens ad Regem in *Normannia*, inuenit eum fummo mane in quadam Ecclefia, vt Miffam audiret. Et miles Ecclefiam tremens intrauit, non aufus in Regem oculos erigere: quia cùm effet vifu quafi fpeciofiffimus hominum, quandoque tamen terribilis videbatur. Et ante imaginem crucifixi, quæ in Ecclefia erat, fe conferens & genuflexiones cum lachrymis multoties iterans, crucifixum humiliter precabatur vt per ineffabilem clementiam fuam, gratiam fibi Regis mifericorditer reconciliaret, qua hæreditatem recuperaret amiffam. Rex autem, militem intuens follicite orantem cum lachrymis, & deuotione non ficta, vidit de illo rem mirabilem, & relatione condignam. Nam quotiefcunque miles (quem de familia fua non effe deprehendit) genua flexit, vt imaginem adoraret, imago econtra crucifixi ad genuflexiones eius caput & collum fatis humiliter inclinauit, & Regem hoc cum ftupore fæpiùs confpicantem, in admirationem commouit. Rex autem ftatim officio Miffæ completo, fecit militem ad fuum accerfiri colloquium, & diligenter fcifcitabatur ab eo, quis & vnde fuiffet. At ille cum timore Regi refpondens, ait: Domine (inquit) homo vefter ligius fum, ficut omnes anteceffores mei fuerunt: & narrationem incipiens, retulit coram Rege quo ordine, cum venatione deprehenfus, exhæredatus fuerat, & cum fua familia relegatus. Dixit ergo Rex ad militem: Fecifti ne aliquando in vita bonum aliquid ad fanctæ Crucis reuerentiam & honorem? At miles de actibus præteritis follicite cogitans, Regi rem quam egerat ob crucifixi reuerentiam enarrauit.

Miles immittitur ob reuerentiam crucifixi.

PAter meus (inquit) & alius quidam miles, villam quandam inter fe dimidiabant, quam iure hæreditario poffidebam. Et cùm pater meus in omnibus diuitiis abundaret, alius è contrà miles femper pauper erat & egenus, contra patrem meũ inuidia ductus, paratis infidiis interfecit eum. Ego autem, qui tunc puer eram, cùm annos viriles attigiffem, & in hæreditate paterna confirmatus fuiffem, cogitaui immutabiliter in vltionem patris mei, militem illum interficere: fed ille fuper his præmonitus, per annos plurimos ab infidiis, quas ei ftudiofe parauerам, callide cuftodiuit. Tandem cùm in die Parafceues, qua crucem fubiit *Chriftus Iefus* pro falute mundi, ad Ecclefiam properarem feruitium auditurus: vidi inimicum præcedere me, vt fimiliter ad Ecclefiam iret, feftinaui poft tergum eius, vt eum interficerem gladio educto. Sed ille cafu retrò refpiciens, cùm me rapido curfu aduenire confpiceret ad crucem quandam quæ fecùs viam ftabat, confugit, quia nimia fenectute grauatus, fe defendere non valebat. Et cùm illum qui lignum crucis inter brachia tenebat amplexatum, erecto gladio vellem perimere, & cerebrum effundere, adiurauit me per nomen crucifixi illius, qui in ligno crucis ea die pro totius mundi falute pependit, ne eum interficerem: votum faciens & firmiter promittens, quòd pro anima patris mei, quem occidit, Capellanum vnum affignaret in perpetuum, ad obfequium defunctorum. Ego autem fenem illum videns lachrymantẽ, commotis vifceribus, victus fui pietate, & repofui gladium in vaginam, nolens ei nocere. Et fic ob amorem & reuerentiam viuificæ crucis, mortem patris mei, militi condonaui. Tunc Rex militi refpondens ait: Sapienter egifti, quia crucifixus tibi nunc vicem pro vice fufficienter perfoluit. Et aduocans Epifcopos & Barones qui aderant, reuelauit audientibus cunctis vifionem quam Rex viderat; quomodo, fcilicet, imago crucifixi ad fingulas militis genuflexiones, caput cum collo hu-

1232. humiliter inclinauit. Et Rex continuo adse vocans Cancellarium suum, præcepit, vt per literas suas patentes vicecomiti, quem miles sibi nominaret, daret in mandatis: quatenus visis literis, militi terram suam redderet tutam, in eo statu quo illam recepit, quando à patria sua miles exulauit. Et hæc misericordia, quam fecit pius Rex *Richardus*, cum aliis hujus operibus, ipsum, vt credimus, à periculis damnationis & cruciatuum citius liberauit.

Patientia Regis Richardi in oppressionibus.

NEc illud de virtutibus magnifici Regis loquentes, credimus negligendum: quòd statim coronatus in Regem, rectam semper justitiam cunctis exhibuit, pro munere nunquam judicium subuerti permisit. Episcopatus & Abbatias vacantes, continuo, & absque venalitate, viris canonicè electis concessit, nec eas aliquando sub laicorum custodia deputauit. Prælatos omnes ordinatos, & præcipuè viros religiosos honorauit, & pro reuerentia *Iesu Christi* eos offendere adeò metuit, vt tempore quodam cùm ad mandatum Domini Papæ, omnes Prælati totius regni coram Rege congregati fuissent, vt partem vicesimam mobilium suorum ad subuentionem *Terræ sanctæ* concederent, & seorsum sederent super præfato negotio colloquentes, Rex ait *Galfrido* filio *Petri*, & *Willielmo Bruuuerre*, qui apud pedes eius sedebant, voce demissa: Videtis Prælatos illos, qui ibi sedent? Videmus, domine, inquiunt. Et Rex ad eos: Si scirent quomodo eos, ob reuerentiam Dei, timeo, & quàm inuitè offenderem illos, ipsi me conculcarent, quemadmodum conculcatur calciamentum vetus & dejectum. Notandum est etiam, quomodo regni nuper adepti delicias, pro amore Regis æterni, relinquens thesauros patris sui, ac proprios, in obsequio crucifixi, & *Terræ sanctæ* liberatione, effundere curauit, & quàm potenter *Terram promissionis* totam, præter ciuitatem sanctam *Hierusalem*, de manibus inimicorum crucis extorsit. Vbi deficientibus sibi thesauris, terram sub treugis triennalibus constituens, à *Saladino* impetrauit, vt sacerdos quidam, vsque ad treugas elapsas apud Dominicum sepulchrum, de cruce Missam diebus singulis, ad Regis stipendia celebraret. Et in hunc modum recedens Rex, ad terminum treugarum, resumptis viribus, thesaurisque multiplicatis, redire disposuit, relictis regno & rebus omnibus, quibus dominabatur in partibus Occidentis, vt in sancta ciuitate *Hierusalem* in Regem coronatus prælia domini *Sabaoth* præliaretur, & agmina præiret, & crucis inimicos, dum viueret, debellaret. Sed humani generis inimicus, qui bonis semper operibus inuidet, & prosperitatibus populi *Christiani*, excitauit contra Regem deuotum, Ducem Austriæ, & Imperatorem *Romanum*, qui illi reuertenti parauerunt insidias: captus est ab hostibus, & velut bos esset, vel asinus, venditus est Imperatori *Romano*. Incarceratus autem, & secus quàm deceret tantum virum, malitiosè tractatus ad redemptionem grauissimam est compulsus. Rex prætereà *Francorum*, magnifici Regis pium præpediens propositum; terras eius, dum esset in seruitio crucis, inuasit: & sic vndique ab inimicis præuentus, martyrium, quod non susceperat in corpore, sicut proposuerat in *Terra promissionis*, seruauit in mente; qui desiderium habuit reuertendi, & mori in obsequio crucis. Accessit etiam ad cumulum tentationum ejusdem Regis, quòd dum esset in obsequio crucis, Comes *Iohannes* frater ejus, moliebatur *Angliam* subjugare; castella quædam obsidendo, & fratri suo guerram mouendo: sed laudabili fidelitate gentis *Anglorum* propositum illius friuolum extitit, & inaniter attentatum. O admiranda magnifici Regis constantia! quæ nunquam in aduersis potuit frangi, sicut nec in prosperis extolli, sed omnibus semper hilarem exhibens vultum, nunquam in Rege apparuit diffidentiæ signum. Et sicut rebellibus leo fuit imperterritus, sic modestis agnus fuit mansuetus: leo superandis agnus superatis. Hæc & his similia virtutum opera, Regem nostrum *Richardum* certam summo Deo reddiderant gloriosum: vnde nunc merito, cum venisset tempus miserendi, quia jam venit tépus; de locis, vt credimus, pœnalibus, excocta culparum scoria, translatus est ad regna sine fine mansura: vbi militi repulsa est à Rege *Christo*, cui fideliter seruiuit *corona iustitiæ, quam repromisit Deus diligentibus se*. Gaudent de eius societate sancti illi, quorum sanctas redemit reliquias à *Saladino* in *Terra promissionis* pro quinquaginta duobus bizantiorum millibus: pacto interposito cum eisdem sanctis vt apud Dominum in suprema necessitate sua, suis cum intercessionibus adjuuarent. Erant enim reliquiæ memoratæ in quatuor eburneis collectæ capsellis tempore captionis *Terræ sanctæ* ac crucis reuerendæ ab infidelibus *Saracenis* per totã *Iudæam* & *Galilæam*: & erant singulæ capsellæ tantæ magnitudinis ac ponderositatis, vt vix à quatuor hominibus portarentur. Sed hæc superius in gestis hujus Regis *Richardi* latius referuntur.

EOdem anno distracta sunt horrea *Romanorum* per totam ferè *Angliam*, à viris quibusdam armatis, & adhuc ignotis, bonis conditionibus, & ad commodum multorum: & opus, licet temerarium, in solennitate Paschali inchoantes, sine contradictione & liberè, quod inceperant, compleuerunt. Largas eleemosynas aduenientibus distribuebant egenis, & quandoque nummos inter pauperes seminantes, eos colligere hortabantur. Delituerunt clerici *Romani* in Abbatiis, de injuriis sibi illatis murmurare non audentes: quia elegerunt potiùs res suas amittere, quàm puniri sententia capitali. Erant autem hujus temeritatis auctores viri quasi quater viginti, & quandoque minus: qui magistrum habentes *Willielmum* quendam cognomento *Witham* (siue *Robertum* de *Thinge*, militem & virum generosum, sed sic palliatum) eius per omnia obtemperabant præceptis. Sed cùm post modicum tépus, hæc quæ facta fuerant, ad summi Pontificis notitiam peruenerunt, indignatus est valdè; & misit literas ad Regem *Anglorum* mordaces nimis, & increpatorias, quòd tales in regno suo fieri permisit rapinas viris Ecclesiasticis: non habens respectum ad sacramenta quæ jurauerat tempore coronationis suæ, non solùm de pace Ecclesiæ manutenenda, verùm etiam de recta justitia tam clericis quàm laicis conseruanda. Mandauit igitur in eisdem literis Regi, sub pœna excommunicationis & Interdicti firmiter præcipiens, quatenus diligenti facta inquisitione, si quos hujus violentiæ inueniret auctores, tam grauiter puniret obnoxios, vt ex pœna illorum cæteris metum incuteret & terrorem. Dedit etiam *Petro Wintoniensi* Episcopo, & Abbati S. *Ædmundi*, per literas in mandatis, vt in Australi parte *Angliæ*, facta inquisitione diligenti, quoscunque hujus rei inuenirent culpabiles, tamdiu denunciarent eos excommunicatos quousque *Romam* venirent à sede Apostolica absoluendi. Similiter in parte regni Aquilonari, Archiepiscopo *Eboracensi*, Episcopo *Dunelmensi*, & *Iohanni* natione *Romano* & *Eboracensi* Canonico, idem Papa, eadem inquisitione commissa, præcepit: vt illius violentiæ transgressores *Romam* mitteret absoluendos, appellatione non obstante.

Distractio frugum clericorum Romanorum.

FActa igitur inquisitione de violentia memorata, tam à Rege quàm ab Episcopis & executoribus prædictis, & sacramento mediante cum examinationibus & testibus productis, inuenti sunt multi transgressores, quidam de facto, quidam de consensu: quorum nonnulli Episcopi erant, & clerici Regis, cum quibusdam Archidiaconis, ac Decanis, militibus etiam, & laicis multis. Quidam

Inquisitio facta super distractione prædicta.

1232. verò viceeomites, & eorum præpofiti & miniftri, A pro eodem exceffu Rege jubente, capti funt, & incarcerati: & alij præ timore fibi per fugam confulentes, à quærentibus non funt inuenti. Principalis autem domini Regis Iufticiarius *Hubertus* de *Burgo*, ex hoc arguitur fuiffe tranfgreffor, quod prædonibus illis tam literas Regis pateotes, quàm proprias exhibuerat, ne quis eos de præfata violentia prępediret. Venit præterea ad Regem inter cæteros, *Robertus* de *Thinge*, juuenis elegans, & miles ftrenuus, ex partibus *Angliæ* Aquilonaribus originem præclaram ducens. Qui aliis confentientibus, fruges *Romanorum* vendiderat, & *Willielmum Wither* fe nominari fecerat, quinque feruientes armatos, & hujus violentiæ auctores circumduxerat: proteftans manifeftè, quòd in odium *Romanorum*, & caufa juftæ vltionis tranfgreffus fuerat, qui per fententiam *Romani* Pontificis, & fraude manifefta, nitebantur eum ab vnica, quam habuit, Ecclefia fpoliare. Addidit etiam, quòd maluit ad tempus iojuftè excommunicari, quàm à fuo beneficio fine judicio fpoliari. Tunc Rex & executores præfati, militi dederunt confilium, vt qui in canonem latæ fententiæ incideret, *Romam* abfoluendus properaret, & jus fuum coram domino Papa proteftaretur, & quòd Ecclefiam juftè pariter & canonicè poffidebat. Dedit etiam ei Rex literas ad Papam teftimoniales de jure fuo deprecans obnixè vt militem illius intuitu exaudiret.

Electio prioris Cantuarienfis, Romæ reprobata.

VEnit eodem tempore *Romam* Prior *Iohannes*, electus *Cantuarienfis*, in hebdomada Pentecoftes. Et cùm literas fuæ electionis domino Papæ exhibuiffet, D præcepit magiftro *Iohanni* de *Columna*, & aliis quibufdam Cardinalibus, vt examinarent illum, fi dignus effet ad culmen hujufmodi promoueri. Qui cùm examinaffent per triduum electum illum, in decem & nouem, vt dicitur, articulis diligenter; proteftati funt coram domino Papa, fe caufam in ipfo legitimæ recufationis non inueniffe. Veruntamen vifum eft domino Papæ electo memorato, quòd nimis effet fenex & fimplex, & ad tantam infufficiens dignitatem. Et cùm perfuafiffet ei, vt cederet, electus humiliter factæ electioni renunciauit, E & licentiam petiit repatriandi. Tunc Papa, conceffa licentia monachis ipfis præcepit, vt alium talem eligerent, cui onus fuum communicare, & curam poffet committere paftoralem.

Rex Anglorum quofdam miniftros fuos à fuis amouet officiis.

CIrca dies iftos, *Lewlinus* Princeps *Wallenfium*, fines Baronum *Angliæ* ingreffus, cœpit, more folito vacare incendiis & rapinis. Defcenderunt itaque ad Regem *Archiepifcopi*, *Petrus Wintonienfis* Epifcopus, & alij Confiliarij ejufdem Regis: dicentes, magnum coronæ fuæ fore fcandalum, quòd *Wallenfes* nullius momenti latrunculi, F annis fingulis terras fuas & Baronum fuorum impunè peruagantes, & incendio cuncta depopulantes, nihil relinquunt intactum. Quibus Rex refpondit: Audiui à Thefaurariis meis, quòd redditus omnes de Scaccario meo, vix mihi fufficiunt ad fimplicem victum & veftitum, & eleemofynas confuetas: vnde paupertas non permittit, vt bellicas expediam actiones. Tunc Confiliarij Regi refponderunt: Si pauperes (inquiunt) tibi imputes, qui honores & cuftodias ac dignitates vacantes ita in alios transfers, G & à fifco alienas; quòd nec in diuitiis auri vel argenti, fed folo nomine Rex debeas appellari. Nam anteceffores veftri, Reges magnifici, & in omni diuitiarum gloria ditiffimi, non aliundè, fed ex regni redditibus & emolumentis, thefauros inæftimabiles congefferunt. At Rex ab eis inftructus, quos nominatim exprimere tutum forfitan non effet, cœpit à Vicecomitibus & Balliuis, aliifque miniftris A fuis, de redditibus & rebus omnibus ad fifci commodum fpectantibus, ratiocinium exigere: & quoflibet de fraude conuictos, à fuis officiis deponens, exegit ab eis pecuniam fuam, etiam cum vfuris; & tenens coarctabat eos, donec redderent debitum vniuerfum. *Ranulphum* etiam, cognomento *Britonem*, cameræ fuæ Thefaurarium, ab officio fuo deponens, cœpit ab illo mille libras argenti numeratas: & Confilio *Petri Wintonienfis* Epifcopi, jam in omni potentatu dominantis, loco illius fubftituit B *Petrum* de *Orivallis*, genere *Pictauienfem* memorati Epifcopi nepotem vel filium. Et fic vndique loculos Rex, jejunos licet, in breui grauidos & refertos reportauit. 1232.

Rex ab Huberto Iufticiario ratiocinium exigit.

PEr idem tempus, Rex per confilium *Petri VVintonienfis* Epifcopi, *Hubertum* de *Burgo* Proto-jufticiarium regni, ab officio fuo, licet chartam Regis, vt dicitur, haberet *Balliuæ* fuæ perpetuandæ, amouit; & *Stephanum* de *Segraue*, folo nomine militem, fubrogauit, iiij. Cal. Augufti. Et poft dies paucos, C Rex contra *Hubertum* nuper depofitum perturbatus, exegit inftanter ab eo ratiocinium de thefauris fuis ad Scaccarium fuum redditis; & de debitis, quæ ei debebantur de tempore patris fui, & de tempore fuo. Item exegit de dominiis fuis rationem, de quibus erat in poffeffione à die obitus *VVillielmi* Comitis *Pembroc* tunc Iufticiarij & *Marefchalli* fui; qui ea teneant & habeant in *Anglia*, *VValia*, *Hybernia*, & *Pictauia*. Item de libertatibus, quas habuit tunc temporis in foreftis, D vvarennis, comitatibus, & aliis locis, qualiter cuftodiæ fint, vel alienatæ. Item de quintadecima, & fextadecima, & aliis redditibus, tam ad Scaccarium fuum, quàm ad *Nouum Templum Londinenfe*, & alibi. Item de prifis factis pro jure fuo relaxando, tam in terris, quàm in mobilibus. Item de ipfis, quæ ipfe Rex amifit per negligentiam *Huberti*. Item de vaftis factis fine commodo ipfius Regis; tam per guerram quàm alio modo. Item de libertatibus, quibus idem *Hubertus* vfus eft in terris fibi datis, & Epifcopatibus, & cuftodiis fine vvarranto; quæ pertinent ad dominum Regem. E Item de injuriis & damnis illatis, & clericis *Romanis* & *Italicis*, & nunciis domini Papæ; contra voluntatem domini Regis, per auctoritatem ipfius *Huberti* tunc Iufticiarij, qui nullum confilium voluit apponere, vt illa corrigerentur; quod facere tenebatur ratione officij fui, ad Iufticiarium pertinentis. Item de pace Regis, qualiter fit cuftodita: tam verfus homines terræ fuæ *Angliæ*, *Hyberniæ*, *Gafconiæ*, & *Pictauiæ*, quàm alios extraneos. Item de Scutagiis, carrucagiis, donis, & xeniis, fiue cuftodiarum exitibus, fpectantibus ad coronam, quid inde actum fit. Item de maritagiis, quæ Rex F *Iohannes* dimifit in cuftodia ipfius in die quo obiit: & de aliis maritagiis fibi traditis tempore fuo. Ad hæc refpondit *Hubertus*, quòd habuit patris fui chartam, qua ipfum abfoluit ab omni ratiocinio de rebus perceptis & percipiendis de thefauris fuis: qui eius fidelitatem in tantum expertus fuerat, quod noluit ab eo ratiocinium audire. Tunc dixit *Petrus Wintonienfis* Antiftes, quòd talis charta poft obitum Regis *Iohannis* non habebat vigorem: vnde ad hunc Regem non pertinere propofuit, de G charta patris fui, quin rationem exigat de prædictis. Hæc funt quafi leuia quædam; de quibus Rex rationem ab *Huberto* exigit: fed fequuntur grauia plura, in quibus idem *Hubertus* arguitur, quafi de crimine læfæ Majeftatis, quæ funt hæc.

Crimina à rege, Huberto obiecta.

PRopofuit contra *Hubertum* idem Rex, quòd cùm nuncios folennes mififfet ad Ducem *Auftriæ*, filiam ejus petens in vxorem; fcripfit eidem

1232 Duci *Hubertus* per literas, in præjudicium ipsius regis & regni, dissuadens ne illi filiam suam matrimonio copularet. Item proposuit, quòd cùm militarem expeditionem duxisset ad partes transmarinas, vt terras reuocaret amissas; idem *Hubertus* dissuasit, ne Rex *Normanniam* intraret hostiliter, vel in alias terras ad jus suum spectantes: vode thesaurum suum inaniter consumpsit ibidem, & magoates illi, qui cum illo erant. Item arguit eum rex, quòd filiam regis *Scotorum*, quem Rex *Iohannes* tradidit illi in custodiam, vt eam sibi matrimonio sociaret, corrupit, & proditiosè coocubuit cum ea, & sub fornicatione liberos generauit ex illa, nobilemque puellam prostituit, & cum spe regni *Scotorum*, si fratrem superviueret, eam sibi copulauit. Dixit etiam rex, quòd lapidem quendam preciosum nimis, qui talem habuit virtutem; quòd inuincabilem reddidit in bello, de thesauro suo furtiuè sustulit, & eam *Leolino* inimico suo, Regni *Walliæ*, proditiosè transmisit. Item ei imposuit, quòd per literas, quas eidem *Leolino* transmiserat; suspensus erat vt latro, vir nobilis, *Willielmus* de *Bransia*, & proditiosè peremptus. Hæc omnia, siue in veritate, siue mendacitate maliriosa, sunt domino Regi ab æmulis præfati *Huberti* suggesta: quæ Rex instantia vehementi ab eodem *Huberto* exegit sibi, juxta curiæ suæ judicium, emendari. Tunc *Hubertus* io arcto positus, cùm aliud remedium non haberet, postulauit inducias deliberandi super præmissis; asserens res magnas esse & arduas, quas Rex proposuit contra ipsum. Et sic inducus vix à Rege commuto concessis, vsque ad exaltatiooem Sanctæ Crucis; *Hubertus* nimis perterritus, ad *Meritonis* Prioratum ab vrbe *Londinensi* diuertit. Sic *Hubertus*, qui priùs ob Regis amorem, & regni defensionem, omnium *Angliæ* Magnatum in se prouocauerat odium, ounc à Rege desertus, absqoe amicis, fit solus & omni solatio destitutus. Solus *Lucas Dublinensis* Archiepiscopus, instantissimis precibus & lachrymis rogauit Regem pro eo; sed non potuit in tantis excessibus exaudiri.

Crimina grauiora Huberto obiecta.

CVmque vidissent multi, quòd fauor Principis contra *Hubertum*, quem priùs quasi singulariter dilexerat, fuerat permutatus in odium, insurrexerunt ei, qui oderunt eum, multa enormia ei imponentes. Dixerunt enim quidam in eum, quòd duos nobiles viros, *Willielmum* Comitem *Sarisberiensem*, & *VVillielmum Marischallum* Comitem *Penbroc*, veoeno procurauit necari: & simili scelere *Falcasium* atque *Richardum Cantuariensem* Archiepiscopum interfici procurauit: & per incantationes & sortilegia Regem ad fauorem & sui specialem nimis dilectionem inclinauerat: & quòd in disconfitura, quæ erat in mari, prisones multos nobiles ab nautis Regis, qui eos justè ceperant, sibi cepit & retinuit spoliandos: alij de injustis exhæreditationibus, vel exactionibus, vel spoliationibus, grauem de eo disposuerunt querimooiam. Ciues verò *Londinenses* coram Rege cooquesti sunt, quòd sæpedictus *Hubertus*, *Constantinum* conciuem suum fecerat sine judicio & injustè suspendi; de quo excessu sibi postulant justitiam exhiberi. Vode factum est, quòd Rex fecit per ciuitatem *Londinensem* communi edicto proclamare; vt omnes qui habebant querelam contra *Hubertum* de quacunque injuria, venirent ad Regem, justitiam illico recepturi. At *Hubertus*, cùm talia cognouisset, ad Ecclesiam *Meritonensem* fugit, inter Canonicos pauidus delitescens. Eodem anno, tempore autumnali, electus est magister *Iohannes*, cognomento *Blundus*, clericus, apud *Oxoniam* in Theologia studeos, ac legens, in Archiepiscopum *Cantuariensem*. Qui à Rege susceptus, cum monachis quibusdam *Cantuariensibus Romam* profectus est; vt electiooem suam confirmari à sede Apostolica impetraret. 1232.

Quadragesima Regi concessa.

COnuenerunt tempestate eadem apud *Lambetham* ad colloquium, in exaltatione sanctæ Crucis, coram Rege; Episcopi & alij Ecclesiarum Prælati, cum Proceribus regni. Vbi concessa est Regi, pro debitis, quibus Comiti *Britanniæ* tenebatur astrictus, quadragesima pars rerum mobilium, ab Episcopis, Abbatibus, Prioribus, clericis, & laicis, sicut ea habuerunt frugibus congregatis in Autumno, anno regni ejusdem Regis xvj. *Hubertus* quoque de *Burgo*, cui datus fuerat à Rege terminus ille ad respondendum super articulis & exactionibus supradictis; iram Regis nimis habens suspectam, non ausus est comparere. Suggestum enim ei fuerat, quòd rex habuit consilium, illum morte turpissima condemnare: vnde ad pacem Ecclesiæ confugiens, apud *Meritonam* inter Canonicos delituit; donec sibi aura fœlicior arrideret. Sed tandem cùm Rex ei significasset, vt veniret ad curiam suam, Iuri paritorus: nunciauit Regi, quòd iram ejus habens suspectam, ad Ecclesiam confugerat, quæ vltimum remedium est omnibus injuriam patientibus: & quòd inde non exiret, donec illius animum in melius cognosceret commutatum. Tunc Rex in iram versus, significauit per literas Majori *Londinensi* jam hora instante vespertina; quatenus statim visis literis, conjunctis sibi vniuersis ciuibus vrbis, qui arma mouere possent, iret ad *Meritonam* hostiliter: & *Hubertum* de *Burgo* viuum sibi seu mortuum præsentaret. At Major, signo commuoi pulsato, fecit conuenire populum ciuitatis; & coram eis Regis literis perlectis, præcepit omnibus, vt conuolarent ad arma, & Regium summo mane exequerentur edictum. Ciues autem, cùm hujusmodi literas intellexissent, gauisi sunt valdè; quia *Hubertum* mortali odio persequebantur. Cùm autem majoris discretionis cioes, videlicet *Andreas Buk'rel*, & *Iohannes Trauers*, & quidam alij, hæc sanius intellexissent, librantes futura scandala, venerunt festioanter ad domum Episcopi *VVintoniensis Petri* apud *Sudwverik*, & excitantes eum à somno stupido, consilium io hoc articulo diligenter rogitantes: imminet enim periculum tam ex parte Ecclesiæ *Meretonensis*, quàm ciuitatis; cùm non possit furor tantæ plebis inordinatæ & indomitæ, quin omnia diriperent, diruerent, nec sanguini parcerent, refrænari. Quibus Episcopus cruentum dans consilium, respoodit: *Durum hinc, durum inde*: veruntamen præ omnibus vt præceptum domini vestri adimpleatis, consulo vobis indubitanter. At ipsi obstupefacti de tali consilio Episcopali, cœptis insistebant tremebundi: porrò plebs auida prædictæ vindictæ inhiabat sitienter. Et in crastino ante lucem exeuntes ab vrbe ad vigioti millia armatorum, versus *Meretonam* vexilla direxerunt & arma, vt mandatum Regiom prosequerentur effectu. Sed dum hæc audiret prænominatus *Hubertus*, ante majus altare se in oratiooibus prosternens, corpus suum & animam confidenter Deo commendauit. Interim dum iter agerent cioes armati, frendentes in *Hubertum*, suggestum fuit Regi à Comite *Cestrensi*, quòd si talem excitaret seditionem in vulgo irrationali & proteruo, posset Rex timere, ne seditionem semel motam, sedare non valeret cùm vellet; diceretur que per totum orbem, præcipuè inter *Francos* & alios, qui de magnis majora loquuntur, & de malis pejora, inuectiuè & per irooiam: Ecce qualis est alumnus Regulus *Angliæ*, qui in suis & in his qui eum sub alis nutrierunt, nouit desæuire. Et dicatur de *Huberto*, quòd de auicula dicitur cuculum nutriente:

Hubertus Burgo ad Meritonam fugit.

1232.

Aliis alii alis, aliam ne longius alis.

Missi sunt autem duo æditui, ad reuocandum populum prædictum cateruatim ruentem, & sanguinem effundere innocentem sitienter præparatum, quorum vnus, raptus equo velocissimo, literas Regis deferens, earum auctoritate etiam primos reuocauit: alter autem fictus & fraudulentus, qui odio habens Comitem *Cantia Hubertum* ipsum trucidari maluit, quàm liberari: licet jussus accelerare, sponte tardans, nec attigit mediocres. Vnde meritò ita diuina percussus, ad aliquod offendiculum equo cespitante, licet pedetentim ambulante, in terram corruit resupinus; & fracto collo miserè, nec tamen miserabiliter, expirauit. Hæc pia missio facta fuit per *Radulphum* Episcopum *Cicestrensem*, tunc Cancellarium; virum justum & toti regno fidelissimum, & miseriis *Huberti* condolentem. Visis igitur literis, stetit exercitus ciuilis, & populus vniuersus. Et sic mutato consilio, Rex festinanter nunciauit, vt promorum exercitum illico reuocaret. At ciues animo nimis constanti, reuersi sunt in vrbem, infecto negotio execrando.

Hubertus in quadam capella extractus, in turri Londinensi incarceratur

POst hęc autem Archiepiscopus *Dublinensis*, multis precibus impetrauit inducias à Rege, *Huberto* sæpedicto, vsque ad octauas Epiphaniæ; vt tempus haberet deliberandi super exactionibus præmissis, quæ vrgentissimæ fuerunt; vt habita deliberatione, Regi posset rationabiliter respondere, & satisfacere competenter. Tunc *Hubertus*, accepta, vt credebat, securitate per literas Regis patentes; iter arripuit ad sanctum *Ædmundum* (vbi vxor ejus morabatur) gloriosi Regis & Martyris, rogaturus de tribulatione consolationem. Et transiens per *Essexiam*, hospitatus est in villa quadam, quæ ad jus pertinet Episcopi *Norwicensis* in domibus Episcopi supradicti. Quod factum, cùm Regi relatum fuisset, ita vehementi incanduit, metuens ne *Hubertus* ita recederet, perturbationem machinaretur in regno: vnde facti pœnitens, misit post eum *Godefridum* de *Cranecumbe*, militem, cum CCC. armatis; præcipiens sub pœna suspendij, quatenus illum captum reducerent, & in turri *Londinensi* vinctum incarcerarent. At illi cum festinatione profecti, inuenerunt *Hubertum* in quadam capella hospitio suo vicina; crucem in vna manu Dominicam, & in altera corpus Domini bajulantem: (erat enim præmonitus de aduentu quærentium animam eius) & surgens de stratu soporatus, ad capellam nudus confugit. At *Godefridus* prædictus cum sociis armatis capellam ingressus; præcepit ex ore Regis, vt exiret de capella, & veniret *Londinum* cum Rege locuturus. Sed *Hubertus* respondit, quòd nullo modo exiret. *Godefridus* & eius complices rapuerunt de manibus eius crucem & Dominicum corpus, vinculis eum constringentes arctissimis, quia non inuenerunt promptum fabrum. Vocatus igitur faber quidam, vt apponeret genus quoddam compedum, qui vocantur annuli, interrogauit, cujus tibiis illos apponeret & respondens quidam eorum, ait: *Huberti* de *Burc*, seductoris conuicti & fugitiui. At faber ex alto ducens suspirium, ait: Fiat de me judicium quod vobis placet, propitietur Deus animæ meę, viuit enim Dominus, nunquam ferrea vincula apponam illi: anteà moriar quocunque discrimine. Nonne est iste *Hubertus* fidelissimus & magnanimus, qui toties eripuit *Angliam* à vastatione alienigenarum, & restituit *Angliam Angliæ*: Qui seruiuit tam constanter & fideliter in *Gasconia*, in *Normannia*, & alibi, Regi *Iohanni* suo domino ita vt aliquando equos comedere cogebatur: ita etiam, quòd hostes nostri constantiam in eo laudauerunt mirabilem: qui nobis *Doueram*, clauem *Angliæ*, contra Regem *Galliæ* & suam ex-quisitam potentiam per tempus diuturnum conseruauit: qui in mari prosternendo inimicos, operatus est salutem. Quid *Lincolniæ*, quid *Bedefordiæ* gesta eius optima referam? Iudicet Deus inter ipsum & vos, quia injustè & inhumanè eum tractatis: mala pro bonis, imò pessima pro optimis impendentes. *Hubertus* autem his auditis, tacitus in corde considerabat illud Euangelicum: *Confiteor tibi pater cæli & terræ, quia abscondisti causam meam à prudentibus & superbis, & reuelasti pauperibus & humilibus*: tibi reuelaui causam meam, Deus meus. Insurrexerunt enim in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi. *Godefridus* de *Cranecumbe* autem & sui, & qui cum eo erant, sermocinationes has paruipendentes, prædictum *Hubertum* raptantes, loris constrictum equo imposuerunt, & ad turrim *Londinensem* ipsum ducentes, posuerunt in carcere compeditum super equum, inquam, despicabilem pedibus sub ventre equi vinctis. Quo facto, nunciauerunt Regi quod factum fuerat: & ille; qui per vigilillorum expectabat aduentum, lætus statim stratum petiuit. 1232

MAnè verò facto, cùm *Rogerus Londinensis* Antistes cognouisset, quo ordine *Hubertus* extractus fuisset de capella, venit celer ad Regem; increpans eum audacter quòd pacem sanctæ Ecclesiæ violauerat, dixitque, quòd nisi ipsum cum festinatione à vinculis liberatum remitteret ad capellam, à qua erat violenter ejectus & extractus; ipse omnes hujus violentiæ auctores excommunicationis sententia innodaret. Rex autem, licet inuitus reatum suum intelligens, remisit *Hubertum* ad capellam & vbi captus fuerat à militibus armatis, restituitur ab eisdem, quinto Calend Octobris. Quo facto, Rex dedit vicecomitibus *Herefordiæ* & *Essexiæ* in mandatis sub pœna suspendij, quatenus in propriis personis, & cum omnibus hominibus duorum Comitatuum, capellam obsidione vallarent; & ne *Hubertus* euaderet, vel à quoquam cibum acciperet, explorarent. At vicecomites præfati, sicut eis præceptum fuerat, ad locum venientes, capellam cum domo Episcopi, quæ propè erat, obsidentes, cinxerunt capellam & locum per gyrum fossato lato satis & alto, decernentes ibi quadraginta dierum excubias obseruare. Et *Hubertus* hæc omnia æquanimiter ferens, puram habens conscientiam, vt dicebat, causam suam Deo secretorum conscio commendabat, rogans jugiter diuinam clementiam, quatenus illum ab instanti periculo liberaret: sicut ipse super omnia honorem Regis semper dilexerat, eatenus & salutem. Et in prædicta capella die ac nocte precibus incumbebat indefessus. Sed Rex, ipsius meritis malè respondens, cui tanto seruierat studio, quòd Regi soli sibi placere sufficiebat, nunc in tali statu constitutus est, quòd Rex omnibus generaliter prohibuit, ne quis pro eo rogaret, vel de *Huberto* in eius præsentia faceret mentionem. Sed tamen *Lucas* Archiepiscopus *Dublinensis*, qui vnicus ei erat amicus Regi pro eo cum lachrymis incessanter supplicauit, vt saltem sibi, quid placeret de *Huberto* facere, intimaret. Cui Rex respondisse fertur, vt ex multis eligeret vnum, vel in æternum *Angliam* abjuraret, vel perpetuum carcerem subire, vel palàm se proditorem confiteri. Ad hæc respondit *Hubertus*, quòd nullum horum eligeret articulorum, vt qui Regis consilium nimis habebat suspectum, quia nihil se fecisse recolit tanta dignum confusione: veruntamen vt domino suo Regi satisfaciat, libenter ad tempus exibit à Regno, sed illud non abjurabit.

Hubertus de Burgo reducitur ad capellam.

EOdem tempore *Ranulphus* Comes *Cestriæ* & *Lincolniæ*, apud *Walingford* diem clausit extremum; quinto Calend. Nouembris. Cujus corpus

Ranulphus Comes Cestrensis moritur.

1232.

[..]latum est apud *Cestriam* tumulandū; viscera apud A *Wallingeford* tumolabaotur. De cujus obitu cùm nunciaretur *Huberto* de *Burgo* rumor, & diceretur, quòd vous de maximis hostibus suis mortuus esset, ille assumpto gemitu, ait: Propitietur ei Dominus. Ille homo meus fuit de manibus suis, nec tamen voquā mibi profuit, vbi obesse potuit. Et accipiens Psalterinm, stetit ante altare, scilicet in capella, obsessos vbi tuoc erat, & incipiens stando com pluuir vsq; in fioem deuotè pro anima *Ranulphi* sæpedicti. B Successit eidem *Ranulpho* in Comitaru *Cestria*, *Iohannes* nepos eius ex sorore sua; quem genuir Comes *Dauid* frater *Willielmi* Regis *Scotorum*. Alius autē oepos eius ex sorote sua, *Lincolniæ* obtinuit Comitatum; & de Barone Comes effectus est Comes qooque *Harundel* alius nepos eius, quingentas libratas terræ suscepit. Morabatur autem posteà *Hubertus* in capella præfata molto tempote cum duobus ferulentibus, qui ei victualia ministrabant; dooec ex præcepto Regis subtracta ei fuerunt omnia cibariorum genera, & feruientes eius de capella ejecti. C Tunc *Hubertus* io arcto positus, cùm fame perire sibi turpe videretur, sponte de capella exiuit; offereos se vicecomitibus, qui illum obseruabant. Dixit enim, se potius velle Regis misericordiam experiri, quàm fame detestanda perire. Tunc vinculis arctioribus coostrinxerunt illum vicecomites sæpedicti, ducentes vbi rege jubente sub arcta custodia deputaretur, in turri scilicet *Londinensi*, compedibus manciparus.

Collectores quadragesimæ mobilium Regi concessa.

D EOdem tempore misit dictus Rex literas eis, quos idoneos decreuerat collectores quadragesimæ sibi concessæ, sub hac forma: Henricus *Dei gratia Rex* Anglorum, Petro *de* Thaneo, VVillielmo *de* Culevvurthe, *&* Adæ *filio* VVillielmi, *collectoribus quadragesimæ salutem. Sciatis, quòd Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Priores, & Clerici, terras habentes, quæ ad Ecclesias suas non pertinent: Comites, Barones, Milites, liberi homines, & villani de regno nostro, concesserunt nobis in auxilium xl. partem omnium mobilium suorum apparentium, sicut ea habuerunt in crastino* S. Matthæi, *anno regni nostri xvj. Videlicet de bladis, carrucis, ouibus, vaccis, porcis, haracis, equis carretariis & deputatis ad vvaynagium in* E *maneriis; exceptis bonis, quæ prædicti Archiepiscopi, Episcopi, & aliæ personæ Ecclesiasticæ habent de Ecclesiis parochialibus, & de Ecclesiis præbendalibus, & præbendis, & terris ad præbendas pertinentibus, & Ecclesias parochiales spectantibus. Prouisum est generaliter à prædictis fidelibus nostris, quòd prædicta quadragesima hoc modo assideatur & colligatur; quòd, videlicet de qualibet villa integra eligantur quatuor de melioribus & legalioribus hominibus, vnà cum præpositis singularum villarum, per quorum sacramentum xl. pars omnium mobilium prædictorum taxetur & assideatur super singulos, in præsentia militum assessorum, ad* F *hoc assignatorum. Et posteà per sacramentum duorum legalium hominum earundem villarum, inquiratur & assideatur quadragesima omnium mobilium, quæ prædicti quatuor homines & præpositi habent: & districtè imbreuietur & apertè, de cuius vel de quorum Baronia qualibet villa fuerit in parte vel in toto. Et postquàm quadragesima fuerit assisa, & in scriptum redacta, rotulus omnium particularum de singulis villis & singulis Comitatibus liberetur Senescallo singulorum Baronum, vel Attornato ipsius Senescalli, vel Balliuo libertatis, vbi aliquis libertatem habuerit: scilicet quòd Baro vel dominus libertatis velit & possit prædictam quadragesimam colligere, & pro ea habenda distrin-* G *gere: si verò non velit, vel non possit, vicecomites districtionem faciant prædictam, ita quòd nil inde recipiant, sed tota quadragesima prædicta prædictis militibus assessoribus liberetur, in maiori & securiori villa singulorum Comitatuum. Et de qualibet villa fiat summa calba inter Senescallum Baronis, vel eius Attornatum, vel Senescallos domini libertatis, & prædictos assessores. Et deponatur pecunia per* A *easdem assessores in aliquo loco tutiori eius villa, ita quòd assessores habeant sigilla sua & seras & claues suas super pecuniam prædictam, & vicecomites similiter sigilla sua & seras & claues suas: & assessores statim in quo quadragesima assisa fuerit per ipsos, mittant rotulos suos ad Scaccarium de toto itinere suo. Et similiter ex quo dicta pecunia ab eis collecta fuerit, mittant rotulos suos ad Scaccarium de recepta sua, & prædicta pecunia reseruetur in locis vbi deposita fuit donec ad mandatum nostrum deferatur vsque ad* Nouum templum Loudinense. *Nihil autem capietur ab aliquo* B *homine nomine quadragesima, qui non habuerit de huiusmodi bonis mobilibus ad valentiam xl. denariorum ad minus. Ad prædictam siquidem quadragesimam assidendam in Comitatu* Hertfordiæ, *assignauimus vos, & mandauimus vicecomiti nostro de* Hertfordia; *quòd singulas villatas Comitatus sui, certis diebus & locis, quos ei scire facietis, ad mandatum nostrum coram vobis venire faciat; & in omnibus, quæ ad dictum negotium pertinent, vobis intendant & obediant. Valete.*

Rex Anglorum thesaurum Huberti de Burgo arabi præcipit.

CIrca hos quoque dies, instante festo beati *Martini*, suggestum fuit *Anglorum* Regi quòd *Hu-* C *bertus* quoodam Iustitiarius, apud *Nouum templum* habuit thesaurum non modicum sub eorundem *Templariorum* custodia deputatū. At Rex, magistrum *Templi* ad suum vocans colloquium, sciscitabatur districtius ab eo, si ita fuisset. At ille, non ausus Regi veritatem oegare, coofessus est quòd habebat pecuniam sibi ac fratribus suis fideliter commendatam, sed quantitatem & numerum penitus ignorabat. Tunc Rex cum oimis prædictam pecuniam à fratribus exegit, vt illam incontinenti sibi redde- D rent, asserens eam de thesauro suo dolo subtractam. Cui responderont fratres, quòd nulli pecuniam traderent, sibi io fide commissam, absq; illius liceotia, qui illam in *Templo* commeodaoerat reseruandam. At Rex, quia pecunia memorata sub protectione Ecclesiæ fuerat depurata, oon habuit consilium, vt violentiam ingereret: vode Thesaurarium curtæ suæ, cum Iustitiariis suis de Scaccatio, misit ad *Hubertum*, qui jam tunc erar io turri *Londinensi* compeduus, vt pecuniam exigerent ab eo, Regi ex integro assigoandam. Nuncij autem prædicti, cùm E *Huberto* ex parte Regis talia præsentassent, respondit contiouo, quòd seipsum & sua omnia regis submitteret voluntati. Pręcepit ergo, vt fratres militiæ *Templi*, claues omnes ex parte sua domino suo Regi præseotarét, vt de rebus ibi depositis suam faceret voluntarem Quod cùm factum fuisset, jussit Rex pecuniam illam fideliter numeratam in suo reponi thesauro, & rerum omnium inuentarum summam in sctiptum redigi, & suæ præsentiæ exhiberi. Inuenerunt autem clerici Regis & Thesaurarius cum eis in illo deposito, vasa aurea & argentea impreciabilia, & denarios, & gemmas multas F preciosas, quæ si oumerareotur; admirationem audientibus rei veritas generaret. His itaque diuulgatis, veneruut ad Regem quidam, qui *Hubertum* persequi noo cessabant, accusanres eum, & dicentes, quòd nunc de furto cōuictus & fraude, dignus erat motte turpissima coodemnari. Quibus Rex, aliquantulum ad se reuersus tespondit: *Hubertus* à pueritia prius pattuo meo Regi *Richardo*, & posteà Regi *Iohanni* patri meo, satis seruiuit fideliter, vt audiui, qui si coorra me malè egerit, nunquam per me G iniqua morte morietur. Malo enim Rex fatuus reputari ac temissus, quàm crodelis & tyrannus, ac vir sanguinom, in eum, qui diu mihi meisqoe antecessoribus in moltis seruiuit periculis, plus pensaodo mala, quæ adhuc noo sunt maoifesta ac pro vero probata, quàm multa booa, de quibus regno & nobis constat vniuersis, retribuere. Et his dictis, flexus io misericotdiam, concessit *Huberto* omnes terras, quas ex dono patris sui vel ex emptiooe possi-

1232.

debat, vt inde sibi actus necessaria prouideret. At *Hubertus* aliquantulum jam erectus; cõstituit prouidenter fidelem ac prouidum supra terras sibi concessas custodem ac Seneschallum, *Laurentium* scilicet, clericum de S. *Albano*. qui in omnibus tribulationibus eidem extitit *Huberto* solatium singulare, & immobilis columna veritatis Et paulò post, susceperunt eundem *Hubertum* sub fidejussione, *Richardus* Comes frater regis, *Willielmus* Comes *Warennus*, *Richardus* Comes *Mareschallus*, & *Willielmus* Comes de *Ferrariis*: & missus à Rege ad castellum de *Diuisis*, traditus est sub custodia quatuor militum prædictorum Comitum, vt sub libera custodia seruaretur ibidem. Eodem anno, in crastino sancti *Martini*, audita sunt tonitrua horribilia, quæ vicissim per dies quindecim continuata, multos terruerunt: & præcipuè ciues *Londinenses*, qui hanc pestem adeò habent familiarem, quòd si vsquam sit in *Anglia*, ibi non deest ad consuetudinem. Sequutum est autem in regno *Anglorum* inter Regem & Barones miserabile dissidium, sicut sequens historia declarabit.

Visitatio virorum religiosorum generalis.

HOc quoque anno, Papa *Gregorius* constituit visitatores super viros religiosos per orbem generaliter vniuersum *Christi* nomine insignitum, sub hac forma. Gregorius *Episcopus*, *venerabilibus fratribus suffraganeis Ecclesiæ* Cantuariensis, *salutem & Apostolicam benedictionem. Egressus à facie Dei Sathan, ad ... suam manum mittens, de sua calliditate confisus, vitiorum laqueis irretire molitur electos, in fortem domuisticam euocatores ibi parans ille tortuosus insidiator insidias, vbi grauiores conspexerit corruptelas. Sanè cùm frequenter ad nostram audientiam peruenisset, quòd Monasteria* Cantuariensis *prouinciæ in spiritualibus enormiter & temporalibus, per malitiam & incuriam in eis habitantium, sunt collapsa, nos culpas eorum nolentes vitio nostro sub dissimulatione transire, ne si eas dimiserimus incorrectas, ipsas nostras efficere videamur. Monasteriis illis, quæ ad* Romanam *Ecclesiam nullo noscuntur medio pertinere, in eadem prouincia constitutis, visitatores, reformatores & correctores, tam in capite quàm in membris deputauimus speciales. Plenaria sibi potestate concessa, vt visitantes eadem Monasteria vice nostra corrigant, & reforment quæ in ipsis correctionis & reformationis officio nouerint indigere, constitutionibus vel correctionibus aliis in prouinciali capitulo ritè factis, in suo robore nihilominus duraturis. Licet autem nobis in plenitudinem potestatis assumptis, cura cunctorum immineat generalis, quia etiam vos, qui vocati estis in partem sollicitudinis, super grege vobis commissa specialiter decet esse sollicitos & attentos, ne ouis morbida pereat. vniuersitatem vestram monemus & hortamur, in virtute obedientiæ districtè vobis præcipiendo mandantes, quatenus singuli vestrum, tam in ciuitatibus quàm in diœcesibus vestris, per vos ipsos, aut per viros religiosos, qui experimento certo in huiusmodi visitationibus sunt instructi, loca Monachorum, Monialium, & Canonicorum regularium, necnon sæcularium clericorum, vobis subiecta, visitare curetis, tam auctoritate nostra quàm vestra, generaliter vniuersa reformantes & corrigentes, in capite & in membris, omni gratia & timore postpositis, in eisdem quæ reformanda noueritis & etiam corrigenda. Saluis his, quæ circa religiosos in prouinciali capitulo prouide sunt statuta, iuxta constitutionem Concilii generalis, contradictores per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo: præceptum nostrum taliter impleturi, quòd vltionum Deus, in illo tremendo iudicio, qui vnicuique iuxta opera sua reddet, de manibus non requirat sanguinem eorundem, & nos, ad id limam correctionis Apostolicæ apponere non cogamur. Data* Spoleti, *quinto Idus Iunii, Papatus nostri anno sexto.*

Visitatio ecclesiarum exemptarum auctoritate Apostolica.

ALiis autem Ecclesiis & viris religiosis, qui immediatè ad *Romanam* spectabant Ecclesiam, non Episcopos, sed Abbates, ordinis *Cisterciensis* maximè, & *Prædicatores*, visitatores dedit; viros licet indiscretos, & nimis asperos, qui in hac visitatione ita insolenter & immisericorditer processerunt, quòd in pluribus Monasteriis rationis metas excedentes, compulerunt multos ad remedium appellationis confugere. Qui *Romam* profecti, post multas pecuniæ effusiones & labores, visitatores alios impetrarunt, Et vt tandem breuiter dicatur, ista visitatio per orbẽ vniuersum; ad ordinis potius deformationem, quàm reformationem processit; dum omnes, qui in diuersis orbis partibus vnicam beati *Benedicti* sequuti fuerant regulam, per nouas constitutiones ita inueniantur vbique discordes, quòd ex omnibus cœnobiis, vel aliis virorum religiosorum Ecclesiis, vix duo habeantur in norma viuendi concordes. Verùm Abbas quidam *Montis belli*, dum in hac visitatione procedere formidaret, consuluit dominum Papam super dubiis quibusdam articulis: à quo, in forma procedendi, talem meruit habere responsionem:

Consultatio facta ad Papam de visitatione prænotata

EA quæ pro religionis honestate, & religiosorum salute prouide ordinantur, Apostolico sunt munimine roboranda, vt suscipiantur deuotius, & diligentius obseruentur. Cũ ergo per dilectum filium Abbatem Montis belli, *quædam capitula nobis fuerint præsentata, quæ ad castigandũ transgressiones multiplices & excessus, quos in quibusdã cœnobiis inuenerant, videbantur pro salute ac honestate nostra laudabiliter statuenda. Nos examinata & corrigi fecimus, & præcipimus, vt inuiolabiliter obseruetis, quæ sigillis venerabiliũ fratrum nostrorum* Hostiensis & Tusculanensis, *muniri fecimus ad cautelam. Et adhuc volumus, & præcipimus auctoritate Apostolica, vt visitatores ad generale capitulum conuocent Abbates & Priores nõ habentes Abbates proprios, tam exemptos, quàm non exemptos, qui non consueuerunt capitulum celebrare, præsidentes in ipso capitulo generali, canonico impedimento ablato. Eos igitur qui contempserint, vel neglexerint conuenire, cessante cuiuslibet appellationis obstaculo, per censuram Ecclesiasticam venire compellant, & vsq; ad satisfactionem condignam, quam in eos tulerint ritè, non relaxent. Eadem censura facturi, quæ in eodem capitulo deliberatione prouida fuerint ordinata firmiter obseruari, reddituri tam ipsi, quàm visitatores, & alii quilibet, ministerii Domino, in cuius conspectu nuda sunt omnia & aperta, in extremo examine, rationem. Sed & omnem sollicitudinem & diligentiam, circa correctionem & reformationem ordinis ad visitationem cœnobiorum studeant adhibere. Porrò cùm visitatores, secundùm statuta generalis Concilii, in generali Abbatum capitulo processerint ad visitationis officium exequendũ, de statu Monasteriorũ & obseruandis regularibus obseruantiis, diligenter inquirant, & tam in spiritualibus, quàm in temporalibus, corrigant & reforment quæ viderint corrigenda: ita quòd monachos delinquentes, per Abbates loci corrigi faciant, eisq; iniungi pœnitentiam salutarem, iuxta beati* Benedicti *regulam, & Apostolica instituta, & non secundum normam prauæ consuetudinis, quæ iam pro lege quibusdam Ecclesiis inoleuit. Ipsi autem visitatores, monachos quos contumaces inuenerint & rebelles, iuxta modum culpæ, vice nostra, regulari censura compellant absque personarum delectu, non parcendo rebellibus ob suam pertinaciam, vel potentiam amicorum: quin ouem morbidam eiiciant ab ouili, ne inficiat oues sanas. Si verò Abbates in corrigendis, iuxta visitatorũ mandatum & regularia instituta, ipsis, suisue monachis, inuenti fuerint negligentes, proclamentur, corripiantur, & ita puniantur publicè in capitulo generali, quòd pœna eorum sit aliis in exemplum. Porrò si Abbas aliquis non exemptus, fuerit à visitatoribus nimis negligens & remissus inuentus, ad loco Diœcesano denuncient sine mora, & per illum detur ei fidus & prudens coadiutor, vsq; ad capitulũ generale. Quòd si dilapidator inuentus fuerit, aut aliàs meritò amouendus, per Diœcesanum, postquàm sibi à visitatoribus fuerit denunciatum, amoueatur absque iudiciorum strepitu à regimine Abbatiæ & à Monasterio: prouideatur interim administrator idoneus, cui temporalium curam gerat ... Monasterio ... de Abbate prouisum.*

1232. *Quod si forsan Episcopus hoc implere noluerit, vel neglexerit: visitatores, vel præsidentes in capitulo generali, defectum Episcopi ad sedem Apostolicam non differant intimare. Hæc eadem circa exemptos Abbates fieri præcipimus; depositione tantùm ipsorum sedi Apostolicæ reseruatâ. Ita tamen, vt Abbate, qui videbitur amouendus, interim per visitatores vel in capitulo præsidentes, ab administratione suspenso; administrator idoneus Monasterio deputetur. Illorum autem excessus, & alia quæ visa fuerint intimanda capitulis, præsidentes nobis denuncient per fideles nuncios & prudentes; quibus de communi Abbatum contributione, iuxta cuiuslibet facultatem, sufficienter ministrentur expensa. Sequentes autem visitatores, priorum perquirant vestigia diligenter visitatorum; & eorum negligentias & excessus referant sequenti capitulo generali, vt iuxta culpam, debitam pœnam portent. Et hæc de visitatione sunt manifestata.*

[illegible] ITem scripsit dominus Papa super eadem visitatione facienda in Ecclesiis exemptis, in prouincia *Cantuariensi* sitis, in hæc verba: GREGORIVS *Episcopus, seruus seruorum Dei, dilectis de* Boxle, Cisterciensis, *& de* Bekeham, Præmonstratensis *ordinis, Abbatibus*, Roffensis & Cicestrensis *Diocesum*, *& Pracentori Ecclesiæ Christi* Cantuariensis, *salutem & Apostolicam benedictionem. Ille callidus supplantator, calumniator iniquus, qui non miratur quòd flumen absorbet, nisi & vt* Iordanis *influat in os eius, escas concupiscens electas, illis iatis peditas in iacturam, qui stare probabiliter videbantur: eósque variis incursibus non desinit attentare, qui, vt eius effugerent laqueos, se in claustralibus castris receptárunt. Quare nos, & istius obuiare malitiæ, & horum, prout interest nostra, saluti consulere cupientes, libenter remedia quæ possumus, procuramus, vt præda de illius faucibus auferatur. Intelligimus siquidem, quòd nonnulla Monasteria exempta* Cantuariensis *Diocesis, in spiritualibus deformata, & in temporalibus sint grauiter diminuta; dum Monachi & Moniales eorum, Diabolica suggestione seducti, immemores pacti Domini Dei sui, quo non solùm sua, sed seipsos professione ordinis abnegárunt; nec* Ananiæ *&* Saphiræ *mortis sententiam formidantes, non sine furti nota & noxa, Monasteriorum bona impropriè sibi appropriant & retentant, venantur non venaliter lucra pecuniaria mercimoniis & vsuris, sed & disciplina Monastica ordinis profligati personæ patent contemptui, & religio blasphematur. Ne igitur talium culpas nostras efficere videamur, dum eas reliquerimus incorrectas; visitationem, correctionem, & reformationem Monasteriorum ipsorum, tam in capite quàm in membris, vobis, de quorum fide ac discretione indubitatam fiduciam obtinemus, super his & aliis committimus confidenter; concessa vobis super prædictis, appellatione remota, plenaria potestate, ac statutis in principali capitulo ritè factis, in suo robore nihilominus duraturis. Quocirca discretionem vestram rogamus, & exhortamur attentè, per Apostolica vobis scripta, in virtute obedientiæ districtè præcipiendo mandantes; quatenùs præmissa iuxta spem nostram taliter exequi studeatis, quòd Deo gratum, & nobis posset esse acceptum. Contradictores, si qui fuerint, per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, compescatis: alioquin in extremo examine de manibus vestris requirat eorum sanguinem Dominus vltionum. Quòd si non omnes his exequendis poteritis interesse, duo vestrum nihilominùs ea exequantur. Data. &c.* Mandati igitur huius executores vehementiùs, & secùs quàm decerct, se primò in Abbatiam sancti *Augustini Cantuariensis* ingerentes; séque supra se incompositè efferentes, præcipuè Abbas de *Boxle*, adeò Monachos perterruerunt, quòd ad remedium appellationis coram præsentia domini Papæ necessariò confugerunt: & *Romam* profecti, consumpto labore & effusa pecunia, alios visitatores impetrârunt. Similiter & illi de *Westmonasterio*, & illi de S. *Ædmundo*. quorum Abbas piæ memoriæ *Richardus*, cognomento de *Insula*, genere clarus, sed moribus clarior, dum vt parceret expẽsis, in partibus commorans transmarinis, viam ingressus est carnis vniuersæ. Abbas verò sancti *Albani* & Conuentus, priuilegiorum eminẽtiis, quibus insignita est Ecclesia beati *Albani Anglorum* Protomartyris, innitentes; inducias semel & iterum petierunt. Interim piæ memoriæ *Willielmus*, Abbas eiusdem domus, sicut suo loco & tempore dicetur, in damnum magnum & ruinam Ecclesiæ suæ, naturæ debitum persoluit mortalibus diffinitum. Eodem anno, *Rogerus Londinensis* Episcopus, accusatus inter alios de consensu distractionis frugum clericorum *Romanorum*, profectus est ad sedem Apostolicam, vt suam ibi innocentiam purgaret. Qui post multos labores, & spoliationem obiter & emunctionem loculorum in curia, domum remeauit.

1233. ANno Domini M. CC. XXXIII. Rex *Anglorum Henricus*, anno regni sui decimo septimo, tenuit curiam suam ad natale apud *Vigorniam*: vbi (vt dicitur) de consilio *Petri Wintoniensis* Episcopi, omnes naturales curiæ suæ ministros à suis remouit officiis; & *Pictauenses* extraneos in eorum ministeriis subrogauit. *Willielmum* quoque de *Rodune* militem expulit, qui in curia Regis vices gerebat *Richardi* magni *Mareschalli*; quod idem *Richardus* nimis molestè tulit. *Walterum* quoquè *Carleolensem* Episcopum, idem Rex, per consilium prædictum, ab officio Thesaurarij priùs expellens, centum libras argenti ab eo cepit; & custodias quasdam, quas ei per chartam suam confirmauerat dum viueret, contumeliosè subtraxit. Consiliarios autem suos omnes, tam Episcopos quàm Comites, ac Barones, & quosque de regno suo nobiles, ita præcipitanter abiecit; quòd nulli credebat, nisi Episcopo memorato, & charo suo *Petro* de *Riuallis*: vnde factum est, quòd expulsis castrorum custodibus per totam *Angliam*, Rex omnia sub ipsius *Petri* custodia commendaret. Tunc *Petrus Wintoniensis* Episcopus, vt Regis fauorem liberiùs obtineret, attraxit in suum consortium *Stephanum* de *Segraue*, virum flexibilem, & *Robertum Passelene*; qui sub *Petro* de *Riuallis* thesauros Regis seruabat: & sic contigit, vt illorum consilio & arbitrio vniuersa regni negotia ordinaret. At Rex, inuitatis *Pictauensibus* & *Britonibus* transmarinis; qui egentes & lucro auidissimè inhiantes, venerũt ad duo millia cum equis & armis milites & seruiẽtes: quos in suo retinens obsequio, posuit in præsidio castrorum regni, in locis diuersis: qui homines *Angliæ* naturales & nobiles totis viribus opprimebant, proditores eos vocabant, quos etiam de proditione apud Regem accusabant. Quorum mendaciis Rex simplex fidem adhibens, tradidit custodias Comitatuum & Baroniarum cum iuuenibus nobilibus & puellis generosis. Horũ autẽ vtrumque sexum turpiter degenerabãt, cùm ignobiliter maritabant. Thesaurorum etiam suorum Rex eis cum legibus patriis & iudiciis commisit. Quid plura? Iudicia committuntur iniustis, leges exlegibus, pax discordantibus, iustitia iniuriosis. Et cùm nobiles in regno & de regno de oppressionibus sibi irrogatis coram Rege causam deponerent, Episcopo impediente prædicto, non fuit qui eis iustitiam exhiberet. Episcopos etiam quosdam *Angliæ* idem Episcopus ita apud Regem accusabat, quòd eosdem quasi hostes publicos deuitaret.

Rex Anglorum ministros suos naturales à curia sua remouit.

CVmque his & consimilibus iniuriis, *Richardus* Comes, regni Maresc. videret tam nobi-

Mareschallus Regem increpat

1233. les quàm ignobiles opprimere, & iura regni penitùs, deperire, zelo iustitiæ prouocatus; associatis sibi quibusdam Magnatibus, ad Regem audacter accessit; increpans eum audientibus multis, quòd per prauum consilium aduocauerat extraneos *Pictauienses*, in oppressionem regni & hominum suorum de regno naturalium, legum pariter ac libertatum. Vnde Regem humiliter rogabat, vt tales excessus corrigere festinaret; per quos coronæ suæ & regni sui subuersio imminebat. Affirmabat insuper, quòd si hoc emendare diffugeret, ipse & cæteri de regno Magnates, tam diu se ab ipsius consilio subtraherent, quàm diu alienigenarum consortio frueretur. Ad hæc autem respondens *Petrus Wintoniensis* Episcopus, dixit, quòd benè licuit domino Regi extraneos quoscunque vellet vocare ad defensionem regni sui & coronæ: & etiam tot & tales, qui possent homines eius superbos & rebelles ad debitũ compellere famulatum. Comes verò *Mareschallus* & cæteri Magnates perturbati à curia recedentes, cùm aliud non poterant habere responsum: firmiter promiserunt ad inuicèm, quòd pro hac causa quæ omnes tangebat, vsque ad diuisionem corporis & animæ, viriliter decertarent.

De tonitruo hyemali. EOdem anno, decimo Calend. Aprilis, audita sunt tonitrua terribilia; & sequuta est per totam æstatem tanta pluuiarum inundatio, quòd vbique viuaria confregit, & stagna atque molendina per vniuersam ferè *Angliam* à suis sedibus violenter euulsit. Nempè in campis arabilibus fructiferis, in partibus diuersis, & aliis insolitis locis, proruperunt fontes per riuulos discurrentes: ex quibus aqua inter fruges stans, ad modum stagni collecta, admirantibus multis, pisces produxit fluuiales. Molendina etiam noua in stationibus & sedibus fiebant diuersis; vbi nunquam anteà visa fuerunt.

Signum in cœlo admirabile, visum in Anglia, *Anno Domini M. CC. XXXIII. sexto Idus Aprilis, regni verò* Henrici III. *anno xvij. Durauit ab ortu Solis vsque ad meridiem.*

Signum visum in cœlo. EOdem quoque tempore, sexto scilicet Idus Aprilis, circa horam diei primam, in finibus *Herefordiæ* & *Vigorniæ*, apparuerunt in cœlo quatuor Soles adulterini, præter Solem naturalem, rubei coloris; quidam magnus circulus crystallini coloris, latitudine quasi bipedali, amplitudine cingens quasi totam *Angliam*; à cuius lateribus exibant semicirculi, in quorum sectionibus apparuerunt illi quatuor Soles memorati; vero Sole existente in plaga Orientali, & aëre purissimo. Et quoniam non potest illud prodigiale portentum verbis describi, signo demonstratiuo figuratur; ipso cœlo sic circinato existente exemplari immediatè, multi similitudinem rei sic apparentis pinxerunt, propter rei nouitatem admirandam. Hæc

AVSTER.

SEPTENTRIO.

visio multis apparuit, ex quibus vnus fuit *Iohannes* Episcopus *Herefordensis*; qui figuras coram se non festinanter, sed spacio sufficienti, fecit circinari; per manum capellani sui nimis perspicacis & ingeniosi; domini scilicet *Willielmi* Canonici. Et ad idem insolitum spectaculum, astitit *Iohannes* de *Munemue*, & alij innumerabiles: qui de tam incredibili miraculo, testimonium perhibent veritati; & verum est eorum testimonium. Sequuta est autem eodem anno, in partibus illis guerra crudelis; strages, & humani sanguinis effusio terribilis: & per totam *Angliam*, *Walliam*, & *Hyberniam* perturbatio generalis. Circa idem denique tempus, mense Iunio, in parte Australi *Angliæ*, visi sunt à multis secus maris litus immanissimi duo dracones in aëre præliantes; & post diutinam pugnam, vnus alterum superauit; & fugatum vsque in profundum abyssi insequutus est: nec ampliùs apparuerunt. 1233.

Cassatio Iohannis Cantuariensis electi. PEr idem tempus cassatus est magister *Iohannes Blundus Cantuariensis* electus. Diuulgatum quidem erat *Romæ*, quòd post electionem suam acceperat ex dono *Petri Wintoniensis* Episcopi mille marcas argenti; præter alias mille marcas, quas eidem *Iohanni* crediderat, vt promoueretur: vnde constat manifestè quòd magis ei nocuit quàm profuit familiaritas Episcopi memorati. Scripsit etiam idem Episcopus Imperatori, vt suas partes interponeret circa promotionem prædicti *Iohannis* versùs Papam: vnde Papa perpendens notam symoniæ & ambitionis, dixit in corde suo illud *Ouidianum*.

Et stricto supplicat ense potens.

Vnde cor domini Papæ non erat benè cum eo. Præterea confessus fuerat *Romæ* idem *Iohannes*, vt dicitur, quòd duo habebat beneficia; quibus cura annexa fuit animarum, contra statuta Concilij generalis; qua præsumptione, quia carebat dispensatione, creditur reprobatus; licèt allegatum fuerit contrà, quod ea possederat ante Concilium. Sed quoniam iam cassatis tribus Ecclesiæ *Cantuariensis* electis, præfata fuit diu Ecclesia à pastore viduata, similis facta *Saræ* vxori *Tobiæ* & filiæ *Raguelis*, tot vitis viduatæ dedit Monachis, qui eum electo cassato venerant, potestatem eligendi magistrum *Ædmundum* Ecclesiæ *Saruberiensis* Canonicum; virum honestæ conuersationis, & benè literatum, in pastorem animarum suarum. Cui etiam pallium transmisit, ne tanta sedes Metropolitana à Pastore diutiùs frustraretur. Monachi verò nec ipsum nec alium quemlibet, nisi de consensu Conuentus sui recipere decreuerunt.

Discordia inter Regem Angliæ & Magnates Regni. CIrca dies istos, cùm *Petrus Wintoniensis* Episcopus, & complices ipsius, in odium gentis *Anglorum* pariter & contemptum, cor Regis ira immutabiliter peruerterant, vt eorum exterminium modis omnibus moliretur, inuitauit paulatim tot *Pictauiensium* legiones, quòd totam ferè *Angliam* repleuerunt, quorum Rex agminibus quòcunque pergebat, vallatus incessit. Nec quicquam fiebat in regno, nisi quod *Wintoniensis* Episcopus, & *Pictauiensium* turba, disponebant. Tunc Rex missis literis suis, vocauit omnes de regno Comites & Barones ad colloquium, vt venirent apud *Oxoniam* ad festum sancti *Iohannis*. Sed ipsi noluerunt ad eius mandatum venire: tum propter insidias alienigenarum, tum propter indignationem, quam conceperant aduersùs Regem; qui extraneos ob eorundem

1233. eorũdem Baronum vocauit contemptum. Et cùm hoc Regi per nuncios solennes denunciassent, iratus est vehementer: & iudicialiter iussit diffiniri, quo ordine debeat eos compellere, ad suam curiam conuenire. Tunc decretum est per iudicium, vt secundò & tertiò vocentur à Rege; vt probet, si venire velint, an non. In hoc autem colloquio frater quidam *Robertus Bacum*, de ordine Prædicatorum, qui corã Rege & quibusdam Episcopis præsentibus verbum Dei prædicaret; libera voce Regi patenter dixit; quòd nunquam diuturna pace frueretur, nisi *Petrum Wintoniensem* Episcopum, & *Petrum* de *Riuallis* filium eius [aut consanguineum] à consiliis suis amoueret. Cùmque alij, qui aderant, idipsum protestarentur, Rex aliquantulùm in seipso se recolligens, cor suum rationi inclinauit: & cùm sic videret eum mitigatum, quidam clericus de curia, scilicet *Rogerus Bacum*, iocundus in sermone, iocundè ac lepide, Cynice tamen reprehendens, ait: Domine mi Rex, quid plùs nocet trans fretum nauigantibus, aut quid plùs terret? At Rex: Nouerunt facientes operationes in aquis multis. At clericus: Domine, dicam: *Petra* & *Rupes*. Ac si diceret: *Petrus* de *Rupibus*. Hoc enim erat nomen Episcopi *Wintoniensis* cum tali cognomento. Significauit ergo Rex Magnatibus memoratis, vt venirent apud *Westmonasterium*, quinto Idus Iulij, ad colloquium: & ibi per eorum consilium emendaret, quicquid de iure nouerat corrigendum. Sed cùm audissent Magnates præfati, quòd paulatim applicuerunt in Regno prædones multi, cum equis & armis à Rege inuitati; cùm nullum pacis vidissent vestigium, suspectas habentes *Pictauiensium* innatas versutias, supersederunt ad diem sibi statutum venire: denunciantes Regi per nuncios solennes, quatenùs omni dilatione remota, eijceret *Petrum Wintoniensem* Episcopum & cæteros *Pictauienses* de curia sua. Sin autem nollet, ipsi omnes de communi consilio totius Regni, ipsum cum iniquis Consiliariis suis à Regno depellerent: & de nouo Rege creando, contractarent.

Rex quosdam nobiles relegat à curia.

His ita gestis, Rex animo consternatus est vehementer, & eius curia tota; vultum demittentes, & non mediocriter metuentes, ne fieret error filij, patris errore deterior; quem homines sui de fastigio regni deponere satagentes, ad illud nomen, quod ei per quoddam præsagium datum est, scilicet *Iohannes Exterris*, ferè detruserunt. Tunc *Petrus* sæpedictus Episcopus consilium Regi dedit, vt arma moueret contra rebelles homines suos, & castella eorundem ac terras *Pictauiensibus* conferret, qui Regnum *Angliæ* à suis proditoribus tuerentur: iactitans se arduum & non scurrile velle & scire dare consilium, vtpote qui aliquando consilium in partibus Orientalibus rexit Imperiale, & quòd tam *Saracenis* quàm aliis nationibus erat prudentia eius formidabilis. Rex autem in partem iam reuersus deteriorem, imprimis iram conceptam in *Gilebertum Basset* virum nobilem retorquens, spoliauit eum à quodam manerio, quod ex dono *Iohannis* Regis acceperat: qui cùm à Rege quod ius suum erat repeteret, vocauit eum proditorem; comminans, quod nisi à curia sua recederet, suspendio puniretur. *Richardum* quoque *Sward*, militem strenuum, qui eiusdem *Gileberti* sororem (aut neptem) habuit sibi matrimonio copulatam; sine ipsius licentia, vt dicebat, iussit Rex capi & captum sibi præsentari. Alios quidem omnes de regno nobiles & potentes suspectos habens, obsides exegit ab eis significans vniuersis per literas suas quatenùs infra Calendas Augusti tot & tales sibi obsides præsentarent, quibus ab eius animo omnem rebellionis suspicionem auferrent. 1233.

Mareschallus præmonetur de proditione.

Cvmque Comites ac Barones *Angliæ* in magno militiæ apparatu *Londonias* tenderent, ad colloquium Calendis Augusti sibi præfixum. *Richardus* Comes *Mareschallus*, cum cæteris venire proponens, hospitatus est cum sorore sua *Isabella*, vxore scilicet *Richardi* fratris. Quæ cùm fratrem interrogâsset, quò iter haberet: respôdit ille, quòd ad colloquium apud *VVestmonasterium* constitutum venire festinaret. Cui illa: Noueris frater charissime, quòd paratæ sunt tibi insidiæ, si venias, vt capiaris ab inimicis tuis; qui te Regi & Episcopo *VVintoniensi* præsentabunt, vt de te faciant, sicut de *Huberto* Comite *Cantiæ* fecerunt. *Mareschallus* verò vix credere cõsensit verbis fœmineis, erat enim vir nobilis pectoris; quousque modum captionis & à quo caperetur probabilibus argumentis ostẽdisset mulier. At Comes *Mareschallus* tunc primò dictis sororis suæ fidem adhibens, nocte superueniente iter arripuit; nec priùs frænum cohibuit, donec in *VVal iam* festinus viator peruenit. Venerunt autem ad colloquium prædictum, Comes *Cestriæ*, Comes *Lincolniæ*, Comes de *Ferrariis*, & Comes *Richardus* frater Regis; cum aliis Comitibus & Baronibus multis. Sed nihil ibi actum fuit, propter absentiam Comitis *Mareschalli*, & *Gileberti Basset*, & quorundam aliorum absentiam Magnatum. Vnde Rex, per consilium Episcopi *VVintoniensis* & *Stephani* de *Segraue*, fecit inuitare per literas omnes de regno Magnates, qui sibi ad militare seruitium tenebantur: vt venirent apud *Glouerniam* cum equis & armis, die Dominica ante assumptionem beatæ *Mariæ*. Sed *Richardus Mareschallus*, & alij multi, qui fuerant confœderati, cùm venire noluissent ad diem statutum; fecit Rex ac si proditores essent, villas eorum concremari, parcos & viuaria eorum destruere, castella obsidione vallare. Erant autem viri nobiles qui confœderati dicebantur. Comes scilicet *Mareschallus* miles incomparabilis, *Gilebertus Basset*, & fratres eius, viri bellatores & nobiles, *Richardus Sward*, vir Martius ab adolescentia, *VValterus* de *Cliffordis*, miles electus; cum aliis multis non ignobilibus sibi coadhærẽtibus. Quos omnes Rex *Angliæ Henricus*, absque iudicio curiæ suæ & parium suorum, exules & proscriptos denunciari fecit, terras eorum *Pictauiensibus* dedit: addens dolorem super dolorem, vulnera imprimendo vulneribus. Præcepitque vt eorum corpora caperentur, vbicunque in regno inuenirentur.

Episcopus Wintoniensis quosdam confœderatos Mareschalli muneribus corrumpit.

Tvnc *Petrus VVintoniensis*, qui vires Comitis *Mareschalli* & confœderatorum suorum infirmare modis omnibus conabatur; Comites *Cestriæ* & *Lincolniæ*, datis mille marcis, corrupit: vt relicto *Mareschallo*, & causa iustitiæ, ad Regem eos retrò respicientes retorqueret, & partes eius fouerent. Nam *Richardus* frater Regis, diu antè ad Regem reuersus erat, qui *Mareschallo* priùs adhærebat. Hæc cùm *Mareschallus* cognouisset, confœderatus est *Leolino* Principi *VValliæ*, & aliis Proceribus regionis illius; interposito iuramento, quod nullus eorum sine altero concordaret. Tunc in crastino beatæ *Mariæ* applicuerunt apud *Doueram* viri armati multi ex regionibus transmarinis venientes; & ex *Flandria Balduinus* de *Gysnes*, cum sua custodia, & ad Regem apud *Glouerniam* peruenerunt. At Rex illorum & aliorum multorum vallatus cateruis, ad *Herefordensem* vrbem suum exercitum promouit & numerosum. Hoc anno mortuus est *VVarinus Basset*, in obsidione & insultu castri de *Kaerdif*.

1233.

Iniuria illata Karleolensi Episcopo.

PEridem tempus, *Walterus Karleolensis* Episcopus, quibusdam iniuriis à Rege sibi, vt dicebat, illatis; apud *Douerам* nauem erat ingressus, vt transfretaret. Superuenerunt autem quidam ministri Regis, eiicientes eum cum suis omnibus de naui: & firmiter ex parte ipsius Regis prohibebant, ne absque illius licentia de regno exiret. Applicuit autem tempore quo hæc facta erant ibidem, *Rogerus Londinensis* Episcopus, à curia *Romana* reuersus: qui videns iniuriam, quæ præfato inferebatur Episcopo, excommunicauit omnes qui in eum manus iniecerant violentas. Et inde profectus ad Regem, inuenit eum apud vrbem *Herefordensem* in *Wallia* cum exercitu copioso. Vbi in præsentia Regis & quorundam Episcoporum, de violentia *Karleolensi* Episcopo illata, supradictam excommunicationis sententiam innouauit: non mediocriter Rege murmurante, & ne talem ferret sententiam prohibente. Cum quo etiam omnes qui affuerunt Episcopi, illos excommunicauerunt vniuersos, qui huius perturbationis occasionem præstabant.

Rex Anglorum diffidat Mareschallum, & quoddam castrum eius obsidet.

ET his ita gestis, Rex de consilio Episcopi *Wintoniensis*, *Mareschallum* diffidauit per Episcopum Meneuensem, & sic iussit contra eum arma mouere, & eius castella obsidere. Ingressus igitur Rex terram Comitis *Mareschalli*, obsedit quoddam castellum ipsius. Sed cùm per dies plurimos illud grauiter impugnasset, & parùm vel nihil profecisset; deficientibus exercitui alimentis, cùm obsidionem soluere oportebat, puduit Regem illùc venisse: vnde missis quibusdam Episcopis ad Comitem *Mareschallum*, exegit ab eo, quatenùs propter honorem ipsius Regis, ne videretur castellum inaniter obsedisse, illud tali sibi conuentione redderet: vt infra dies quindecim illud integrum ipsi restitueret *Mareschallo*, atque omnia quæ in regno erant corrigenda, interim per consilium Episcoporum, qui super his fideiussores fuerant, emendaret. Et ad hoc perficiendum, constituit Rex diem ipsi *Mareschallo* ac cæteris exulibus, Dominica proxima post festum sancti *Michaëlis*, apud *Westmonasterium*: & sic redditum est regi castellum obsidione soluta.

Liberatio Huberti de Burgo.

CIrca dies istos, *Petrus Wintoniensis* Episcopus, qui modis omnibus in mortem *Huberti* de *Burgo* aspirabat, qui in castro de *Diuisis* in vinculis tenebatur; nulla de *Huberto* mentione facta, Regem rogauit attentiùs, vt concederet sibi castri custodiam memorati: hac occasione ductus, vt copiam haberet illum (vt dicitur) perimendi. Sed *Hubertus* de his omnibus ab amicis suis, qui in curia Regis erant, præmonitus; duobus ministris, qui ei in illius castri præsidio seruiebant, hoc consilium reuelauit: qui ipsius miseriæ compatientes, sollicitè cogitabant, qualiter illum à mortis discrimine liberarent. Considerata igitur temporis opportunitate, dormientibus castelli custodibus, vnus eorum, altero explorante; in prima noctis hora, in S. *Michaëlis* vigilia, præfatum *Hubertum* in humeris arripuit compeditum; & de turri clam custodibus descendens, & pium furtum ferens, latitudinem castelli, *factus pius & sceleratus eodem*, pertransiit. Veniénsque ad maiorem portam, per ostiū exiuit, & sic quoddam ingens fossatum, licèt cum difficultate transcendens, ad Ecclesiam villæ parochialem impiger viator cōscendit: nec sarcinam priùs deposuit, quàm ad maius altare lætus peruenit. Iuuenes verò qui *Hubertum* liberauerant, ab eo recedere nolentes, pro laude sibi futurorum reputabant & mercede cœlesti: si pro tanti viri liberatione mortem incurrerent temporalem.

1233.

Hubertus violenter ab Ecclesia extrahitur.

EVigilantibus intereà castellanis, cùm *Hubertum* in loco non reperiunt consueto, perturbati sunt valdè: & cateruatim exeuntes de castro cum laternis & fustibus & armis, omnia quærendo perlustrabant, donec à referentibus audierunt, *Hubertum* esse in Ecclesia compedibus liberatum. Quò cum tumultu concurrentes, inuenerunt eum ante altare crucem Dominicam manibus baiulantem. Quem atrociter arripientes, & fustibus pariter ac pugnis impiè cædentes & pellentes, cum duobus liberatoribus suis illum ad castellum raptim reducunt; & grauiori quàm priùs custodiæ committunt. Sed res gesta cùm ad aures *Roberti Saruberiensis* Episcopi peruenisset, venit celeriter ad castellum, præcipiens ipsis Ecclesiæ violatoribus, vt *Hubertum* ad pacem Ecclesiæ quantociùs reductum, in illo statu quo illum inuenerant, dimitterent absolutum. Sed castellani tumultuosè satis Episcopo respondentes; dixerunt, se malle quòd *Hubertus* suspenderetur, quàm ipsi. Et cùm illum reducere noluissent, Episcopus de commissa sibi potestate, omnes nominatim excommunicauit qui eum detinebant, & qui in eum manus iniecerant violentas. Tunc Episcopus ille, coniuncto sibi *Rogero Londinensi* Episcopo, & quibusdam aliis Episcopis, venit ad Regem, super iniuria *Huberto* illata coram eo querelam deponens; nec priùs ab eo recessit, quàm *Huberti* liberationem impetrauit: & sic in Ecclesia concedente, sed inuito Rege, remissus est decimo quinto Calend. Nouembris. Sed Rex iratus, Vicecomiti prouinciæ illius dedit per literas in mandatis, vt Ecclesiam obsideret; donec *Hubertus* inde aut exiret, aut ciborum inedia moreretur.

Mareschallus castellum occupat quod Regi tradiderat.

PEr idem tempus, elapsis quindecim diebus, postquàm Comes *Mareschallus* Regi castellum suum tradiderat, vt prædictum est, vt sibi redderet repetenti, misit ad Regem termino euoluto; rogans, vt iuxta pactum restitueret sibi castrum suum, de quo fideiussores constituerat Episcopum *Wintoniensem* & *Stephanum* de *Segraue*; qui tunc vices Iustitiarij gerebat sub Rege, quod etiam firmauerant interposito iuramento. Rex autem cum indignatione respondit, quòd illud non redderet, sed alia potiùs eius castella sibi subiugaret. Sed idē *Mareschallus*, cùm neque fidem, neque iuramentum vel pacem aliquam viderat à Regis Consiliariis obseruari, collegit exercitum copiosum; & castellum quod suum fuerat, obsidione vallauit, machinas per gyrū adhibuit, & municipium illud leui negocio sibi subiugauit. Erat interea Rex apud *Westmonasterium* ad colloquiū, septimo Idus Octobris, sicut Magnatibus promiserat; vt per eorū consiliū emendaret ea, quæ in regno fuerant corrigenda: sed iniquū, quod tunc sequebatur, consiliū, id fieri non permisit. Plures autē qui præsentes erant, Regē humiliter rogabāt in Domino, quatenùs pacē faceret cum Baronibus suis & nobilibus. Et aliæ fauorabiles personæ (vtpote fratres *Prædicatores* & *Minores*, quos Rex solitò venerabatur & exaudiuit) eum attentiùs hortabantur; vt ipse debita dilectione homines suos naturales studeret amplexari: quos absque iudicio Parium suorū coëgerat exulare extorres, villas eorum cremauerat, syluas & pomaria succiderat, & stagna destruxerat; & malorum malo ductus & seductus consilio, fideles suos, quos sanguis natiuus flecti non permitteret, pro aliis vennilatis postponit. Et quod peius est, proditores vocat; per quos pacem regni sui & consilia ordinare, & negotia disponere debebat. Ad hæc respondens *Petrus Wintoniensis* Episcopus, dixit, quòd non sunt Pares in *Anglia*, sicut in regno *Frācorum*: vnde licet Regi *Anglorum* per Iustitiarios, quos constituerit, quoslibet de regno reos proscribere,

1233. bere, & mediante iudicio condemnare. Episcopi verò hæc audientes, quasi vna voce comminabantur, quòd nominatim excommunicarent principales Regis Consiliarios iniquos. Ex quibus in capite expresserunt, *Petrum Wintoniensem* Episcopum, & filium eius, aut consanguineum, *Petrum de Riuallis*, *Stephanum* de *Segraue* Iustitiarium, & *Robertum Pesseleuue* Thesaurarium. Quibus respondens *Petrus Wintoniensis*, allegauit quòd *Romæ* fuerat à summo Pontifice Episcopus consecratus, & inde ex eorum potestate exemptus: vnde ne in eum ferrent sententiam, ad sedem Apostolicã appellauit. Tunc Episcopi omnes illos excommunicauerunt, qui animum Regis immutauerant vel immutarent in odium naturalium hominum suorum de regno; & omnes qui perturbarent pacem regni.

Rex Anglorum exercitum colligit contra Marescallum & suos confœderatos.

IN hoc colloquio venerunt nuncij ad Regem, dicentes, quòd Comes *Marescallus* ceperat castellum suum in *Wallia*; & quosdam ex militibus suis ibidem interfecerat & de ministris. Hæc audiens Rex, perturbatus est valdè; & præcepit Episcopis cunctis, vt *Marescallum* nominatim excõmunicarent, qui castrũ occupauerat memoratũ. Sed illi e contrà cõmuniter dixerunt, indignũ esse excommunicare; quia castellũ quod suũ fuit, in ius suum assumptũ occupauit. Tunc Rex perturbatus, misit literas in omnes *Angliæ* fines; præcipiens cunctis, qui sibi ad militare seruitium tenebantur, quatenùs in crastino festiuitatis omnium Sanctorum apud *Glouerniam* cum equis & armis conuenirent, quò ipse vellet conducere, profecturi. Per idem tempus, *Hubertus* de *Burgo* quondam *Angliæ* Iustitiarius, raptus est ab Ecclesia de *Diuisis* à viris armis, amicis suis; vbi militaribus armis decenter indutus, circa horam diei primam in *Walliam* adductus est, ac Regis hostibus sociatus, tertio Calend. Nouembris.

Exules Angliæ inuadunt exercitum Regis apud Grosmund.

CIrca eosdem dies, cùm Rex *Anglorum* apud *Glouerniam* copiosum collegisset exercitum, versùs *Herefordiam* in *Wallis* legiones promouit: & inde terram ingressus *Marescalli*, ad ipsius exhæredationem & corporis captionem modis omnibus anhelabat. Sed ille, vt bellator prouidus, ante regis aduentũ armenta subtraxerat & victualia. Vnde Rex pro alimentorũ defectu moram ibi facere non valens, ad castellũ de *Grosmund* cum exercitu suo diuertit. Vbi cùm per dies aliquot moram pertraxisset, *Marescallus* & eius confœderati cum proscriptis ab *Anglia* & relegatis; missis exploratoribus, cognouerunt Regem infra castelli ambitum pernoctare, & maiorem partem exercitus in tentoriis excubias celebrare. Tunc omnis multitudo, præter *Marescallum*, qui Regem inuadere noluit, cum *Wallensibus* & exercitu copioso, in die sancti *Martini* post crepusculum illùc properantes, & illos qui in tentoriis soporati iacebant, inuadentes, equos plus quàm quingentos, cum clitellis & spoliis ac supellectili vniuersa occupârunt: fugientibus cæteris ferè nudis quò impetus quemque rapiebat. Nec ex eis quenquam lædere vel captum abducere voluerunt victores illi; præter duos milites, qui indiscretè rebellantes, potiùs à semetipsis quàm ab aliis sunt interfecti. Ceperunt ergo bigas & vehicula cuncta, quibus pecunia & victualia ferebantur & arma: atque sarcinis benè dispositis, ad tuta lanbula sunt reuersi. Huius autẽ rei testes sunt, *Petrus Wintoniensis*, *Radulphus Cicestrensis* Episcopi, *Stephanus* de *Segraue*, Regis Iustitiarius, *Petrus de Riuallis* Thesaurarius, *Hugo Bigod* Comes de *Northfolc*, *Willielmus* Comes *Saruberiensis*, *Willielmus* de *Bello campo*, *Willielmus* de *Albineio* iunior, & alij multi: qui quasi spoliati à vespilionibus in compitis fugientes, omnia sua illùc delata amiserunt.

Vnde factum est, quòd multi de exercitu Regis, & illi præcipuè qui equos & arma & pecuniam, necnon & stratilectilia cum viaticis amiserant recedẽtes, cum maxima confusione sunt reuersi. Tunc Rex, qui quasi solus inter hostes remanserat, posuit in castris *Walliæ* ruptarios *Pictauienses*, qui impetũ reprimerent inimicorũ suorum: & constituit principes illius militiæ viros nobiles, *Iohannem Monemutensem*, & *Radulphum* de *Thoenio*; cui etiam dedit castellum *Matildis*, quod antiquitùs sui iuris erat. Et his ita gestis, Rex *Glouerniam* est reuersus. Eodẽ tempore, in principio mensis Nouembris, audita sunt tonitrua, horribiles coruscationes emittentia per dies plurimos, quod dirum omen solet significare. Vnde dici solet in antiquo rusticorum prouerbio: quia *mulier non debet lugere mortem mariti vel filiorum suorum, sed potius tonitrum hyemale; quia frequenter aut famem aut mortalitatem vel tale aliquid denunciat affuturum.*

Grauis conflictus inter Marescallum & quosdam transmarinos. 1233.

EOdem tempore, cum Comes *Marescallus*, terras hostium suorum ingressus, prædas ageret, & armenta contraheret, venit casu ad oppidum *Monemutense*, quod erat sibi cõtrarium: vbi iubens exercitum suum procedere ad expeditionem inchoatam, cum centum sociis equitibus ad castellũ diuertit vt situm eius exploraret, quod post dies paucos proposuit obsidere. Qui cùm oppidum circuiret, conspexit eum *Balduinus* de *Gysnes*, *Flandrensis* natione, miles strenuus, quem Rex suis vocauit & tenuit stipendiis, & eidem illud castellum commiserat custodiendũ cum *Pictauensibus* & *Flandrensibus* quàmplurimis: Et intelligens quòd *Marescallus* erat, quem vidit castellum cum paucis explorare, erupit, impetum faciens vehementẽ, cum multis viris fortissimis, & eleganter armatis: cupiens nomine famoso perperuò intitulari: & rapido equorum cursu ad illum tendens, captum cum suis omnibus in oppidum detrudere cogitabat. Videntes autem commilitones Comitis *Marescalli*, hostes cum impetu aduenire, dederunt ei consiliũ, vt sibi per fugam consuleret, incõsultum dicentes & temerarium, cum paucis armatis comitatum, cum tot hostibus dimicare. Quibus respondens *Marescallus*, dixit, se nunquam earenùs in prælio hostibus terga dedisse, nec se modò id affirmat incepturum. Exhortatur igitur omnes, vt viriliter defensioni vacantes, hostiles impetus conentur propulsare. At castellani interim in eos fortiter irruentes, cum gladiis & lanceis rẽ strenuè agebant. Fit grauissimus vtrobique conflictus, sed nimis inæqualis, dum centum solummodò viri, mille aduersarios multo diei spacio sustinebant. *Balduinus* verò de *Gysnes* tandem, associatis sibi duodecim bellatoribus fortissimis, impetum faciens in Comitem *Marescallum*, voluit ipsum sub captione conclusum, viuum perducere ad castellum. Sed ille hostes non permisit propiùs accedere, gladium vibrans à dextris & à sinistris, eum frequenter hostili sanguine inebriauit; & sic solus contra duodecim, & illi contra solum diutiùs dimicabant. Sed demùm, cùm ad eum accedere non auderent, cum lanceis equum cui insidebat, peremerunt. Sed ille, qui doctus & instructus erat in præliis *Gallicanis*, militem quendam sibi magis importunum, per pedem arripuit fortiter, & reuoluit viriliter. Quem cùm in terrã prostrauisset, equum ipsius agili saltu conscendit, & iterùm actioni vacauit defensioni. Tunc *Balduinus*, miles bellicosus, indignè ferens quòd *Marescallus* contra tot aduersarios sese tam diu defendebat, irruit potenter in eum; & arrepta galea ipsius de capite eius, eam ita truculenter auulsit, quòd sanguis ex ore eius & naribus emanauit. Et arripiens per fræuum

1233. A equum illius, cœpit sessorem trahere versus castellum, aliis à tergo illum impellentibus. Tunc ille, tanquam in arcto positus, ensem in gyrum vibrando, ictus importabiles hostibus imprimens, duos ex illis in terram prostrauit attonitos: sed nec sic sese ab eorum manibus liberauit. Videns autem balistarius quidam ipsius *Mareschalli*, dominum suum in periculo constitutum, de balista spiculum emisit, & percutiens in pectore *Baldewinum*, qui B *Mareschallum* abducebat, armis non obstantibus illum perforauit. Qui corruens in terram, credidit se lethaliter vulneratum. At sodales *Baldewini*, hoc viso, *Mareschallum* relinquentes, dominum in terra iacentem erexerunt; quem quasi semineceem vel magis mortuum reputabant.

Strages facta Mareschallo apud castrum Monemutense.

ET dum hæc agerentur ibidem, nunciatum est exercitui ipsius *Mareschalli*, quæ facta fuerant de illo: & venientes cum festinatione in auxilium eius, hostes quantociùs compulerunt in fugam. At illi fugientes ad fluuium quendam, qui propè erat, C vt euaderent, inuenerunt pontem confractum, per quem transire sperabant. Vnde plurimi in flumen sese mittentes, cum equis & armis submersi perierunt. Alij autem, quò fugerent non inuenientes, interfecti sunt: atque alij, sub captione conclusi, vix redempti. Vnde pauci ex omnibus qui de castello exierant, incolumes sunt reuersi. Capti sunt autem in parte *Mareschalli*, *Thomas Sirard*, iuuenis, in militia præclarus; cum duobus socius militibus, qui perducti sunt ad castellum captiui. Ex castellanis autē capti sunt milites quindecim, & seruientes plurimi: quos *Mareschallus* in D vinculis cum equis & armis ac manubiis multis abduxit. In loco quidem certaminis remansit occisorum multitudo, tam *Wallensium* quàm *Pictauensium*, & transmarinarum nationum; atque *Baldewinus* de *Gysnes* ad castellum à sociis perducitur grauiter vulneratus. Acta est autem hæc congressio belli in die beatæ *Catharinæ* virginis, apud castellum memoratum. Post hunc quoque conflictum, Comes *Mareschallus*, cum *Gileberto Basset*, & *Richardo S*[illegible]*ard*, ac cæteris exulatis, & eorum con- E fœderatis *Pictauiensibus*, qui erant in castris Regis *Anglorum*, lethiferas posuerunt insidias, ita vt quotiescunque aliquis eorum ad prædandum exiuit, nihil aliud quàm capita singulorum pro redemptione ceperunt. Vnde contigit in breui, quòd tam numerosa extraneorum multitudo in viis & locis diuersis interfecta iaceret, quod aërem totum corrumperet regionis.

Admirabilis prudentia & robur constantia Mareschalli.

PEr idem tempus, cùm Comes *Mareschallus* in F Abbatia de *Margan* pernoctaret, venit ad eum die Iouis proxima ante natale, frater quidam de ordine Minorum, *Agnellus* nomine: qui familiaris erat domino Regi, & Consiliarius ipsius, vt ostenderet ei quæ audierat in Curia Regis de eo ab ipso Rege & Consiliariis eius. Ab ore autem Regis audiuit, vt dicebat, quòd licèt dictus Comes *Mareschallus* proditiosè nimis & iniquè egerit contra ipsum, si nulla facta narratione de aliquo opere præambulo, se vellet omnino supponere misericordiæ domini Regis: Rex concederet ei vitam cum G membris, & tantum de *Herefordsire*, quòd inde honestè viuere posset & cōuenienter. Audiuit etiam à *Stephano* de *Segraue*, quòd forma misericordiæ reuelaretur duobus de amicis *Mareschalli*, de quibus plenam confidentiam reportaret; qui *Mareschallo* significarent, quòd securè se posset ponere in misericordia Regis. Ita tamen, quòd nec ipsi *Mareschallo*, nec alij, formam misericordiæ reuelarent; & sic ignorans formam, hoc faceret. Ab aliis autem de curia audiuit, quia eapediebat *Mareschallo* facere prædicta: debitum, vtile, & tutum. Debet, quia fe- A cit iniuriam domino suo; qui antequàm Rex inuaderet terram aut personam *Mareschalli*, ipse inuasit terram domini Regis, combussit, destruxit, & homines interfecit. Et si ille dicit, se hoc fecisse ad tuitionem corporis sui & hæreditatis suæ: dicunt, quòd non, quia in ipsius corpus aut exhæredationē non fuit vnquam aliquid machinatum. Nec ob hoc tamen deberet prorumpere contra dominum suum, donec oculata fide cognosceret Regem con- B tra ipsum talia cogitare; & ex tunc liceret talia attentare. Ad hoc respondens *Mareschallus* fratri *Agnello*, dixit: Ad primū quod dicunt, debeo, quia terram Regis inuasi: non est verum, quia Rex ipse, cùm semper paratus essem stare iuri & iudicio parium meorū in curia sua, & per internūcios plures pluriès petij illud: quod ab ipso mihi semper extitit denegatum, terrā meam violenter ingressus, contra omnem iustitiam inuasit. Cui sperans in humilitate placere, formā pacis cum eo mihi plurimùm damnosam gratis inij: in qua conuenit, quòd nisi C illa ex parte Regis mihi obseruaretur, omnia omninò ex parte mea essent in statu, in quo fuerunt ante dictam pacem initam. Videlicet, quòd ego essem extra homagium suum, & diffiduciatus ab eo, sicut priùs fui, per dominū Episcopum *Meneuensem*. Vnde cùm ferè in omnibus articulis in forma pacis deficeret, licuit mihi, iuxta conuentionem meam, quod meum erat, recuperare, & posse suum modis omnibus debilitare: maximè cùm ad meam destructionem & exhæredationem & corporis captionem anhelaret. Et hoc pro certo didici, & si D necesse est, probare possum. Et quod magis est, post pacem per dies quindecim, antequàm *Walliam* intrarem, aut ab aliquo me defenderem, sine iudicio spoliauit me ab officio *Mareschalli*: quod iure hæreditario ad me pertinet & possedi, nec aliquo modo ad illud me restituere voluit, requisitus. Vnde apertè didici, quod nullam pacem voluit mihi obseruare; cùm post pacem deteriùs quàm antè me pertractaret. Vnde homo suus non fui, sed ab ipsius homagio per ipsum absolutus; cùm ad pri- E mam diffidationem redirem, iuxta dictam conuentionem, vt prædictum est. Quapropter licuit & licet me defendere, & malitiæ consiliatorum suorū modis omnibus obuiare. Item dicunt Consiliarij Regis, vtile fore *Mareschallo*, vt se supponat misericordiæ eius, quia Rex ditior & potentior est. Et si *Mareschallus* confidit in auxilio alienigenarum, Rex ad vnum quem ille adducet, poterit adducere septem: quia offerunt se quidam consanguinei Regis alienigenæ, qui non sunt *Scoti* vel F *Gallici*, aut *Wallenses*: & suppeditabunt omnes inimicos eius, qui veniūt in tanta multitudine, quòd faciem terræ cooperient. Ad hæc dicit *Mareschallus*: Rex ditior me est & potentior, verum est: sed non potentior est Deo, qui est ipsa iustitia, in quem confido in conseruatione & persequutione iuris mei & regni. Nec cōfido in alienigenis, nec ipsorū appeto confœderationē, nec auxiliū inuocabo; nisi, quod absit, inopinata & immutabili fuero cōpulsus necessitate. Et benè scio, quòd Rex potest septē contra vnū adducere, quot ego adducere pos- G sum: & credo quòd nimis citò tot adducet per cōsilium suum, quòd non habeat per quos ab ipsis regnum suum possit liberare. Nam à viris fide dignis didici, quòd *Wintoniensis* Episcopus obligatus sit Imperatori *Romano*, quòd faciet totum *Angliæ* regnum ipsi subiugarū: quod Dei auertat prouidentia, & hoc à tēpore quo cum ipso fuit in partibus transmarinis. Et ideò guerram istam specialiter incepit, vt ex hoc sumpta occasione priùs posse Imperatoris, & posteà ipsum vocaret Imperatorem. Et hoc probabile videtur, quia in discordia Re- 1233.

gis

1233. gis abscessit ab *Anglia*. & modo aliquo protumpens in iram, spiritu effræni juravit: quòd faceret venire in *Angliam* tot alienigenas, quòd cooperient totam terram. Ah quàm suspecti, quàm timendi sunt *Pictavenses*! vt congruat illis illud Poëticum: *Timeo Danaos & dona ferentes*. Prætermitto sub silentio quid suspendio mortiuti apud *Bedeford*, de ipso Episcopo *Wintoniensi* & Comite *Cestriæ* cum juramento affirmarunt. Item dicunt Consiliarij Regis, tutum esse *Marescallo* vt se supponat misericordiæ eius, quia potest in Regem confidere, & eius Consiliariis. In Regem, quia misericors & deprecabilis, & tum demum regius sanguis vincitur, cùm se vicisse conspexerit. In Consiliariis dico, quia nunquam *Marescallo* malum procurauerunt: imò diligunt eum in veritate. Ad hæc respondit *Marescallus* quòd benè potest esse, quòd Rex misericors sit; sed seductus est consilio eorum per quos nos grauiter læsos sensimus: & adhuc timentes laqueos quos euasimus. Et quòd Rex sit mente nobilis, sicut & sanguine, exorabilis, necnon & credibilis (quem Deus diu talem conseruet) verum est quantum in se est: sed quantum ad consilium eius pertinet, dico, quòd nulla mihi promissio fuit hactenus obseruata. Quod dicitur de Consiliariis, quòd nunquam mihi malum procurauerunt, falsum est: quia mala mea vniuersa procurauerunt, & omnia eis principaliter imputo. Nec in hoc, quod dicunt se me diligere, credendum est, nec debeo, nisi cùm opera videro, quæ nondum vidi. operibus enim credendum est. Plura enim sacramenta corporaliter præstita violauerunt: videlicet contra Comitem *Cantiæ*, cui omnes tres plura sacramenta fecerunt, quæ omninò spreuerunt & fregerunt, tam de forma pronisa de prædicto Comite, de qua similiter pejerauerunt, quàm de sacramento libertatum *in magna Charta* contentarum, quas infregerunt; propter quæ excommunicati sunt, & perjuri. Perjuri sunt de fideli consilio quod jurauerunt domino Regi præstituros, cùm in omnibus ei consilium Achitophel & contra justitiam scienter impendebant. *Stephanus* quoque *de Segraue* qui jurauit justas leges obseruare, & illas corrupit, & iniustas introducit: & propter alia multa, pro quibus Deus aut homo non debet ei fidem aut suis complicibus adhibere, nonne tam ille quàm illi excommunicati sunt?

Rumor de veteri faciet ventura timeri:
Cras poterunt fieri turpia sicut heri.

Et alius sapiens: *Fœlix quem faciunt aliena pericula cautum.*

Item dicunt Consiliarij Regis contra *Marescallum*, quòd inuasit corpus domini Regis apud castellum de *Grosimund*, antequàm Rex intrasset terram suam: & si hoc fecit, injuriam Regi fecit. Vnde debet se subjicere misericordiæ eius, vt prædictum est, vt faciat honorem domino Regi; ne alij habeant exemplum insurgendi contra ipsum. Ad hæc respondit *Marescallus* pro persona sua, quòd falsum est, quòd interfuit illi inuasioni. Et fortè aliqui de familia sua affuerunt, familiam tantùm regis inuaserunt, & non corpus Regis. Quod tamen si fecissent, non esset mirum, cùm Rex venitet cum exercitu suo in terram meam vt me inuaderet, & modis omnibus posset, grauaret: quod omnibus liquere potest per tenorem literarum suarum, quibus per Angliam generalem fecit conuocationem in meum exitium. Et cùm prædicta ab ipsis mihi imposita, falsa sint, & verum est, quòd Rex se pejus habuit contra me tempore quo ipsius misericordiam expectaui, quàm in alio aliquo tempore, & adhuc vtitur eodem consilio, quo tunc. Et cùm præcisè oitatur semper consilijs eorum in omnibus vtendum, de

A quorum consilio sentio omnia prædicta grauamina mihi & meis illata; eius nos subiicere misericordiæ nos debemus. Nec hoc esset honor Regis, quòd voluntati suæ consentirem, quæ non esset ratione subnixa: imò facerem sibi injuriam & iustitiæ, quam ipse in subditos exercere debet & conseruare. Et malum exemplum darem omnibus; videlicet deserendi justitiam & juris persequutionem, propter voluntatem erroneam, contra omnem justitiam, & in injuriam subditorum. Nam ex
B hoc appareret, nos diligere plus possessiones nostras mundanas, quàm ipsam justitiam. Item proponunt contra *Marescallum* Consiliarij regis, quòd confœderatus est capitaneis inimicis eius; videlicet *Francigenis*, *Scotis*, & *Wallensibus*: & videtur eis hoc fecisse in odium & damnum domini Regis & regni. Ad hoc dicit *Marescallus*, quòd de *Francigenis* falsum est simpliciter. Quod dictum est de *Scotis* & *Wallensibus*, & videtur hoc fecisse in odium & dam-
C num regis, similiter falsum est; præterquàm de Rege *Scotiæ* & *Leolino* Principe *Northwalliæ*. qui non inimici, sed fideles eius fuerunt; quousque per injurias ipsis à Rege & eius Consiliariis illatas à fidelitate sua inuiti & coacti, sicut & ego, alienati sunt. Et propter hoc cum illis confœderatus sum, vt melius simul, quàm separati, jura nostra perquiramus & defendamus; à quibus injustè priuati sumus, & in parte magna spoliati. Item proponunt Consiliarij regis, quòd non debet *Marescallus* confidere de confœderatis suis; quia Rex sine aliquo dispendio
D terræ suæ poterit confœderatos *Marescalli* ab amicitia sua separare. Ad hoc dicit *Marescallus*, quòd super hoc non dubitat: sed ex hoc maximè apparet iniquitas Consiliariorum suorum, quòd aliquo modo facerent Regem subire dispendium erga eos, quos specialiter vocant capitales inimicos, in meam injuriam; qui semper fui eius fidelis, quousque per ipsum remaneret; & adhuc essem, si vellet mihi & meis amicis jus nostrum reddituum restau-
E rare. Item dicunt Consiliarij sæpedicti, quòd Papa & Ecclesia *Romana* specialiter diligunt Regem & regnum, & excommunicabunt omnes eius aduersarios; & hoc videtur jam esse in januis, quia jam pro Legato miserunt. Ad hoc, quod de Papa & Ecclesia *Romana* dicitur, placet mihi, dicit *Marescallus*; quia quantò plus Regem & regnum diligunt, tantò plus desiderabunt, quòd regnum suum & subditos suos secundùm iustitiam Rex pertractet. Et placet mihi, quòd aduersarios regni excommunicet, quia illi sunt qui contra justitiam consilium
F dant, quos opera manifestant: quia iustitia & pax osculatæ sunt inuicem: & propter hoc vbi iustitia corrumpitur, pax similiter violatur. Item de Legato, placet quòd veniat; quia quantò plures discreti iustitiam nostram audierint, tanto vilius aduersarij iustitiæ confundentur. Et nunc, licet grauamina mea specialiter enumerauerim, idem dico de omnibus amicis meis & confœderatis; de quibus sicut de meipso conqueror, & sine quibus nihil omnino facere possum, quod ad aliquam stabilem conuentionem pertineat.

G Circa idem tempus, Rex *Anglorum Henricus* quandam decentem Ecclesiam & congregationem conuentuali sufficientem, cum quibusdam ædificiis adiacentibus, propriis sumptibus fabricauit, in loco vbi domum *Conuersorum*, pro redemptione animæ suæ & Regis *Iohannis* patris sui, & omnium antecessorum suorum, constituit, anno regni sui decimo septimo, videlicet *Londoniis*, haud procul à veteri templo. Ad quam domum confugientes *Iudæi* conuersi, relicta *Iudaïsmi* cæcitate; sub quadam honesta viuendi regula, certum haberent in tota vita sua domicilium, tutum refugium, & sufficiens *Domus Conuersorum Londini, & hospitale Oxoniæ à Rege construitur.*

1234. vitæ sustentamentum, sine seruili labore & fœnoris emolumento. Vnde factum est, quòd in breui congregatus est ibidem conuersorum numerus copiosus, & ibidem baptizati & *Christianorum* lege instructi, viuunt laudabiliter; perito rectore ad hoc specialiter deputato gubernati. Similiter Spiritu sancto tactus, & pietatis intuitu compunctus Rex *Angliæ Henricus*; quoddam nobile hospitale *Oxoniis* constituit, non procul à ponte; vt ibidem infirmi & peregrini suæ remedium reciperent sanitatis & necessitatis.

Rex Anglorum fuit apud Glouerniam ad natale Domini.

ANno Domini M. CC. XXXIV. qui est annus regni *Henrici* Regis *Anglorum* decimus octauus, idem Rex ad natale tenuit curiam suam apud *Glouerniam* cum paruo admodum comitatu; quia recesserant ab eo Magnates multi, qui spoliati erant paulò antè à rebus omnibus apud *Grosmund* castellum, sicut superius habetur expressum. Quo vtique tempore cœpit terra gelu grauiter constringi, ita quòd fruges suffocabantur in agris, radices herbarum in hortis; & quasi pedibus quatuor in humo infixas radices in pomariis desiccauit. Quod vsque ad purificationem beatæ *Mariæ* absque niue se continuans, agriculturam suspendit. Sequuta est autem in eodem anno tanta aëris & elementorum intemperies; quòd sterilitatem rerum omnium de terra nascentium mortalibus, quod comminabatur, ministrauit.

Marescallus multos ex hostibus suis peremit.

IN crastino quidem diei Dominicæ natiuitatis *Iohannes*, *Monemutensis* vir nobilis, qui cum Rege militabat in *Wallia*, copiosum collegit exercitum; vt furtiuum faceret impetum in Comitem *Mareschallum*. Sed cùm hoc *Marescallo* esset intimatum, misit se in quadam sylua, per quam hostes venturi erant; vt eos deluderet, qui illum decipere cogitabant. Cùm igitur aduersarij memorati ad locum insidiatum peruenissent, *Marescallus* & exercitus eius totus strepitum horribilem cum tubis clangentibus erumpentes & non præmunitos inuadentes, omnes illico compulerunt fugam inire repentinam. Et fugientes insequuti, interfecerunt terga vertentes; ita quòd innumera ex eis multitudine perempta tam *Pictauensium* quàm aliorum, vix *Iohannes* ipse per fugam euasit. Et progrediens cum suis legionibus *Marescallus*, villas eius & ædificia, cum omnibus quæ ipsius erant, ferro deuastauit & flamma; & sic ex diuite pauperem fecit & egentem. His ita gestis, *Marescallus* cum spoliis inappreciabilibus & armentis in sua se recepit municipia lætabundus.

Exules Angliæ persequuntur Consiliarios Regis.

IN ipsis prætereà diebus Natalitiis bellum contra Regem & suos Consiliarios grauiter accenditur. Nam *Richardus Siward* conjunctis sibi cæteris exulibus; terras *Richardi* Comitis *Cornubiæ*, fratris Regis, non longè à *Bechel*- sitas, cum ædificiis & frugibus ac bobus in horrearibus, caballis quoq; in stabulis, necnon gregibus in caulis, incendio tradiderunt. *Segraue* quoque, natale solùm *Stephani Angliæ* Iustitiarij, per idem tempus cum domibus valdè sumptuosis, bobus & frugibus combusserunt: equos quoque preciosis plures cum spoliis & rebus aliis inde recedentes abduxerunt. Villam quoq; quandam Episcopi *Wintoniensis*, non longè ab eadem villa sitam, igne consumpserunt; & spolia diripuerunt, cum cæteris rebus ibi inuentis. Hanc autem laudabilem constituebant regulam generalem inter se bellatores prænominati, quòd nemini quicquam mali facerent, vel aliquem læderent, præter iniquos Regis Consiliarios, per quos erant in exilium pulsi; & quæ sua fuerant, igne concremauerunt, nemora, pomaria, & si qua sunt similia, radicitus exstirpantes.

Expeditio militaris Marescalli & confœderatorum suorum.

DEinde, infra octauas *Epiphaniæ*, Comes *Marescallus*, & Princeps *Northwalliæ Leolinus*, collectis omnibus viribus quas habere poterant, terras Regis longè ingressi, ferro & incendio destruxerunt: ita quod à finibus *Walliæ* vsque ad *Salopesburiam* nihil omnino reliquerunt intactum. Villam quoque *Salopesburum* in parte fauillæ tradiderunt, & preciosa inde reuersi spolia reportarunt. Rex autem *Anglorum* inter hæc omnia quæ fiebant ab hostibus suis, apud *Glouerniam* cum Episcopo *Wintoniensi* morabatur imbellis; quia vires non habebat militares, quibus audebat hostibus obuiare. Vnde nimio rubore confusus, versus *Wintoniam* profectus est, regionem illam aduersariis relinquens depopulandam, sicut intuentibus apparuit euidenter. Nam miserabile viatoribus erat videre in prouincia illa tot occisorum corpora, quorum non erat numerus, nuda per plateas & insepulta jacere, quæ bestiis esca fuere voracibus, & volatilibus cœli rapacibus: ex quibus tantæ corruptionis fœtor aërem circumquaque infecerat, quòd etiam homines sanos mortui peremerunt. Induratum quidem adeò erat cor Regis contra *Marescallum*, per iniquum quo vtebatur, consilium, quòd Episcopis illum admonentibus, vt pacem cum eo faceret, qui pro justitia decertabat, respondit, se nunquam in pacem conuenire cum illo: nisi laqueum in collo gerens, & se proditorem esse recognoscens, eius misericordiam imploraret.

Proditoe machinata in Marescallũ à Consiliariis Regis.

CIrca dies istos, *Petrus Wintoniensis* Episcopus, & filius eius, aut consanguineus *Petrus* de *Riuallis* & alij iniqui consiliarij Regis, cùm se victos vbique cernerent à Comite *Marescallo*, & villas suas igne crematas, irremediabiliter doluerunt, cogitabant proditione saltem, quem armis non poterant superare. Siquidem qui præter alia incommoda à suo desiderio defraudati, turbam *Pictauensium* innumeram in finibus *Walliæ* viderent interfectam: literas composuerunt proditionis inauditæ, & cùm earundem tenorem literarum Rex penitus ignoraret, compulerunt eum sigillum suum apponere; cum quo etiam & ipsi sua apponentes sigilla numero vndecim, cruentum illud scriptum in *Hyberniam* transmiserunt. Missa est autem hujus proditionis charta ad Magnates *Hyberniæ*, *Mauricium* scilicet filium *Geraldi* qui vices justitiarij ibidem sub Rege gerebat, ad *Walterum* & *Hugonem* de *Lascei*, ad *Richardum* de *Burgo* & *Galfridum* de *Marisco*, & ad alios homines eiusdem *Marescalli* juratos, sed infideles, quæ hanc iniquitaté pro parte, quæ sequitur, continebat. In primis significauerunt Magnatibus prædictis Consiliarij memorati, *quòd* Richardus *quondam Regis* Angliæ Marescallus, *propter proditionem manifestam, per judicium curiæ domini Regis proscriptus erat de regno* Angliæ, *& tanquam* [illegible], *villis eius & ædificiis igne crematis, parcis & pomariis succisis, stagnis cum piscariis destructis, & quod [illegible] omnibus maius est, ab hæreditate paterna in perpetuum abiudicatus. Et cùm à bonis omnibus hoc ordine sit priuatus, Regem adhuc persequi non omittit, sed in inœpta contra eum malitia perseuerat. Significamus* [illegible] *vobis, vt fidelibus domini Regis & suis* [illegible], *quòd* [illegible] *suis in* Hyberniam *venerit, illum vel viuum vel mortuum comprehensum Regis præsentiæ corporaliter* [illegible]. *Quod si facere curaueritis, totam hæreditatem eius & possessiones de terra* Hybernia, *quæ nunc in voluntate domini Regis sunt, concedit vobis inter vos diuidendas, & iure hæreditario possidendas. Super hac domini Regis promissione fideliter vobis tenenda, nos enim, quorum consilio Rex & regnum regitur, fide iussores constituimus, si rem prætaxatam perducere curaueritis ad effectum.*

Proceres Hyberniæ coniurant contra Marescallum.

CVm igitur audissent *Hybernienses* memorati tenorem literarum, concupiscentia corda subuertit singulorum, & conspirantes ad inuicé, nun-

1234. tios [illegible] eum literis ad præfatos Regis Consiliarios transmiserunt, significantes illis communiter sigillo secreti, quòd si promissio in literis contenta per chartam Regis confirmaretur eisdem; ipsi rem præloquutam ad effectum perducere conarentur. Tunc Consiliarij sæpedicti violentia proditiosa, subrepto sigillo Regio ab *Radulpho Cicestrensi* Episcopo, tunc Cancellario, non huic fraudi consentiente, per chartam Regis Magnatibus illis omnia *Mareschalli* jura *Hyberniæ* inter se diuidenda concesserunt; singulorum loca, possessiones, & jura, singulis exprimentes. Cumque tandem hoc damnabile scriptum sigillo Regio communitum ad proditores nequissimos in *Hyberniam* peruenisset, confœderati sunt protinus interposito juramento, quòd visa opportunitate rem detestabilem perpetrarent. Et conflantes in inuicem vt perimerent innocentem, congregauerunt exercitum copiosum, & terras Comitis *Mareschalli* hostiliter ingressi, quædam castella eius ceperunt, prædas & spolia inter se diuidentes, vt talibus saltem injuriis prouocatus ac lacessitus, in *Hyberniam* transfretaret.

Hæretici Albigenses campestri prælio superantur.

HOc quoque anno, hæretici *Albigenses* in partibus *Hispaniæ* & illis regionibus ita inualuerunt, vt ordinatis Episcopis hæreticis, qui suam prædicarent abusionem, asserebant constanter fidem *Christianam* & præcipuè incarnationis mysterium, friuolum esse, ac penitus abrogandum. Et congregantes exercitum copiosum, ingressi sunt hostiliter fines *Christianorum* comburentes Ecclesias, & homines *Christianos* cuiuscunque sexus vel ætatis immisericorditer trucidantes. Sed hoc tandem diuulgato, compressa est eorum superstitiosa præsumptio à fidelibus *Christianis*, qui ad mandatum *Gregorij* Papæ ex diuersis regionibus Occidentis cruce signati aduenerant ad defensionem fidei *Christianæ*. Perempti sunt autem ab eis in campestri prælio, tempore vernali cum suis Episcopis hæretici memorati; ita quòd nec vnus eorum euasit. *Christiani* quoque ciuitates eorum occupantes, repleuerunt eas fidelibus *Christianis*, & ordinatis in eis Episcopis Catholicis, reuersi sunt in patriam victores, ditati ac lætabundi.

Alia strages Albigensium in fine Almanniæ.

SImiliter in partibus *Alemanniæ* fines contingentibus, hæreticos quosdam multiplicatos consimili miseria inuoluit Dominus omnipotens; vt fidelis vnus fugaret mille, & duo decem millia persequerentur. Cõclusit enim eos Dominus in quodam loco palustri; in quo refugium sperauerunt, mari ex parte altera existente illis pro repagulo. In quo peremptus est infidelium hæreticorum à *Christianis* numerus infinitus. Hoc anno firmatæ sunt treugæ, inter Regem & Comitem *Richardum Mareschallum*.

Salubre consilium Episcoporum de perturbatione regni Angliæ.

DVm hæc in remotis partibus agerentur, Rex *Anglorum* venit ad colloquium apud *Westmonasterium* in Purificatione beatæ *Mariæ*, in quo quosdam Episcopos & maximè *Alexandrum Cestrensem* Episcopum grauiter increpauit, de nimia familiaritate Comitis *Mareschalli*; & quòd ipsum à regni solio depellere nitebantur. Episcopus autem ille prænominatus, Pontificalibus indutus, cùm talia sibi obiecta cognouisset, necnon quosdam qui Regi suggesserũt exasperando, Episcopos fouentes partes *Mareschalli* velle alium Regem creare, commotus est vehementer, maximè aduersus *Rogerum de Cantelu*, legistam, arguens eum sceleris paterni, dicens, quòd patris sui proditoris & suspensi pro eadem proditione, sequens vestigia patrissauit. Excommunicauit igitur incontinenti omnes qui contra Regem iniquitatem huiusmodi sceleris cogitabãt, vel super Episcopos; qui omnino de salute & honore Regis sollicitabantur, malitiosè talia imponebant. Et sic manifestata Episcoporum ac probata innocentia, confusis discordiæ seminatoribus, siluit legista prænominatus, ab anathemate, vt videbatur, non immunis. Sic igitur interuenientibus Episcopis qui aderant, pacificatus est *Alexander Cestrensis* Episcopus, & quieuit spiritus illius, nimis antè amaricatus. Affuit quidem huic colloquio magister *Ædmundus Cantuariensis* electus, cum multis Episcopis suffraganeis, qui omnes Regis & regni desolationi condolentes, venerunt ad Regem, & quasi vno corde, animo, & ore dixerunt. Domine Rex, dicimus vobis in Domino, vt fideles vestri, quòd concilium quod nunc habetis, & quo vtimini, non est sanum nec securum, sed crudele & periculosum vobis & regno *Angliæ*; *Petri* videlicet *Wintoniensis* Episcopi, & *Petri de Riuallis*, & complicium suorum. In primis, quia gentem *Anglicanam* odio habent & contemnunt, vocantes eos proditores, & facientes omnes sic vocari, & auertentes animum vestrum ab amore gentis vestræ, & corda nostra & gentis vestræ à vobis, quod apparet in *Mareschallo* qui melior homo est terræ vestræ, quem per mendacia interseminata à vobis elongantes peruerterunt. Et per hoc idem concilium, scilicet per dictum Episcopum, amisit Pater vester Rex *Iohannes* primò corda gentis suæ, deinde *Normanniam*, pòst, alias terras, & in fine totum thesaurum exhausit, & ferè dominium *Angliæ*, & nunquam posteà pacem habuit. Per idem concilium temporibus nostris turbatum fuit regnum, & venit Interdictum; & denique factum est regnum tributariũ, & princeps prouinciarum facta est (proh dolor) ignobilibus sub tributo. Et inita guerra & diu protelata, mortuus est pater vester quasi extorris, nec in pace regni vel animi, & sic mortem per eos admodum incurrit periculosam. Per idem concilium contra vos detentum fuit castellum de *Bedeford*, vbi multum thesaurum & strenuos homines perdidisti: ob quam causam, interim *Rupellam* in ignominiam totius regni tui amisisti. Item perturbatio nunc imminens, toti regno periculosa, per eorum iniquum consilium accidit: quia si per justitiam & rectum judicium terræ tractari fuissent homines vestri, non euenisset ista perturbatio, & haberetis terras vestras non destructas, & thesaurum inexhaustum. Item in fide dicimus, qua vobis astringimur obligati, quòd concilium vestrum non est pacis, sed perturbationis terræ, quia sic crescere volunt, qui per pacem non possunt, scilicet per regni perturbationem, & aliorum exhæredationem. Item, quia castella vestra & fortitudinem vestram in habent in manu sua, quasi de gente vestra diffidere debeatis. Item, quia Scaccarium vestrum & omnes custodias & exchaëtas maximas habent in potestate sua, placet talis expectatio, & quomodo vobis respondebunt in fine, vt credimus, comprobabis. Item, quia nisi per sigillum vestrum, vel præceptum sine sigillo *Petri de Riuallis*, vix aliquod magnum negotium fit in regno, quasi vos pro Rege non haberent. Item, per idem concilium naturales homines de regno vestro, de curia vestra expulsi sunt: vnde timendum est tam de vobis quàm de regno, cùm videamini magis esse in eorum potestate, quàm ipsi in vestra, sicut per plurima constat exempla. Item, quia puellam de *Britannia* & sororem vestram habent sub potestate sua, & alias plures puellas nobiles, & alias mulieres nubiles, cum vuardis ac maritagiis, quas dant suis, & disparagant. Item, quia legem terræ juratam & confirmatam, atque per excommunicationem roboratam, pariter & justitiam confundunt & peruertunt, vnde timendum est, ne sint excommunicati, & vos, eis communicando. Item, quia non obseruant alicui promissionem,

1254. fidem, vel juramentum, vel scripturæ munimentum; nec timent excommunicationem. Vnde qui à veritate recesserunt, sunt desperati, vt qui in timore remanent diffidentes. Hæc autem fideliter vobis dicimus, & coram Deo & hominibus consulimus, rogamus, & monemus, vt tale consilium amoueatis à vobis, & sicut est in aliis regnis consuetudo, regnum vestrum tractetis per fideles homines vestros, & juratos de regno vestro. Denunciamus enim vobis in veritate, quòd nisi infra breue tépus ista correxeritis, in vos & in omnes alios B contradictores per censuram Ecclesiasticam procedemus, nihil nisi consecrationem venerabilis Patris nostri electi *Cantuariensis*, expectantes. Et his ita dictis, Rex humiliter breues postulauit inducias, dicens se non posse ita subitò consilium suum amouere, donec de thesauro suo illis commisso ratiocinium audisset. Et sic solutum est colloquium; recedentibus cunctis cum fiducia concordiæ, celeriter obtinendæ.

Exules ad vindictam prorūpunt.

C Finito siquidem colloquio prædicto, cùm Rex gratia orationis apud *Promobolt* festinaret, transitum fecit per sanctum *Ædmundum*. Vbi pietate motus, concessit vxori *Huberti* de *Burgo*, quæ se admodum illi humiliauit, octo maneria de terris acquisitis à viro suo, quæ tunc fuerunt sub custodia *Roberti Passlevve*, ex mandato ipsius Regis. Ac deinde, expleto orationis voto, partes petiit occidentis. Et cùm venisset ad villam de *Hunendunia*, venit *Richardus Svvard* cum *Gileberto Basset* & cæteris exulibus ad *Alemundeburi* villam *Stephani*; omnia D concremauit, & spolia colligauit. *Stephanus* verò, qui cum Rege erat, videns flammas ædificiorum suorum, regionemque totam illustrantes, cum manu armata festinauit in auxilium rerum suarum aduenire. Sed cùm à referentibus cognouisset, *Richardum Svvard* huius violentiæ fuisse auctorem; quasi telis obuiantibus fræna retorsit, & calcaribus non parcens, ad Regem cum summa celeritate refugit: vnde ipsum Regem & alios qui aderant ad risum E commouit. Per idem tempus, ipse *Richardus* & socij eius, quosdam milites in finibus *Walliæ* sibi aduersantes, juxta legem guerræ, quæ exlex est, ceperunt, & ad grauem redemptionem compulerunt.

Consecratio Aedmundi in Archiepiscopum Cantuariensem.

Eodem anno, in Ecclesia *Christi Cantuariæ* consecratus est *Ædmundus*, eiusdem Ecclesiæ electus, à *Rogero Londinensi* Episcopo, in Archiepiscopum *Cantuariensem*, Dominica qua cantatur, *Lætare Hierusalem*, quæ tunc fuit quarto Nonas Aprilis; præsente Rege cum xiij. Episcopis. Et eodem die Missam F cum pallio, quod cautè ei de curia *Romana Simon* de *Legro*, eius Ecclesiæ monachus, detulerat, solemniter celebrauit.

Rex Anglorum, Episcopum VVintoniensem & omnes alios iniquos ab officijs suis remouit.

Circa eosdem dies denique, conuenerunt ad colloquium Dominica prima in passione Domini, quæ tunc fuit quinto Idus Aprilis, apud *Westmonasterium*, Rex cum Comitibus & Baronibus; & Archiepiscopus nuper consecratus, cum suis suffraganeis, vt regno perturbato salubriter prouiderent. Archiepiscopus quidem conjunctis sibi Episcopis, ac cæteris qui aderant Prælatis, ad Regem G veniens, ostendit ei consilium suum & Episcoporum, super desolatione regni & periculo imminenti, replicando suprascripta incommoda, in colloquio superius habito sibi expressa. Denunciauit etiam ipsi expressè, quòd nisi celerius errorem dimitteret; & cum fidelibus regni sui pacificè componeret, ipse incontinenti cum omnibus qui aderant Prælatis, in ipsum Regem sententiam ferret excommunicationis, & in omnes alios huius pacis contradictores & concordiæ peruersores. Rex autem pius, audiens consilium Prælatorum, humili-

A ter respondit, quòd consiliis eorum in omnibus obtemperaret. Vnde post dies paucos, intelligens proprium errorem, pœnitentia ductus, præcepit *Petro Wintoniensi* Episcopo; vt pergens ad Episcopatum suum, curis intenderet animarum; & de cætero Regiis negotiis nequaquam interesset. *Petro* etiam de *Rivallis* immutabiliter jussit, cuius *Anglia* tota dispositionibus subjacebat, vt redditis sibi castellis suis, & ratiocinium de thesauris inconB tinenti redderet, & à curia recederet, affirmans eum juramento, quòd nisi beneficiatus & in sortem clericorum fuisset admissus, ipse ei ambos oculos erui faceret. *Pictauenses* insuper omnes, tam de curia sua, quàm de castrorum præsidiis expellens, remisit in patriam suam, præcipiens vt vltra faciem eius non viderent. Ac deinde Rex, qui modis omnibus pacem sitiebat, misit *Ædmundum* Archiepiscopum *Cantuariensem*, cum Episcopis *Cestrensi* & *Roffensi*, in *VValliam*, ad *Leolinum* & *Richardum* Comitem *Marescallum*, vt cum eis de pace traC ctarent. Et sic Rex, dimissis iniquis Consiliariis suis, reuocauit ad obsequium suum naturales homines de regno suo, subiiciens se consilio Archiepiscopi & Episcoporum, per quos sperabat regnum perturbatum, ad statum prosperum reuocare.

Comes Marescallus in Hiberniam veniens, bellum contra Regem mouet.

Hoc quoque tempore, venerunt nuncij ad *Richardum* Comitem *Marescallum*, referentes quomodo sæpedicti Magnates *Hyberniæ* terram eius hostiliter ingressi, quædam ipsius castella ceD perant, & eam peruagantes, rapinis & spoliis indulgebant. *Marescallus* autem, cùm Rex *Anglorum* post dies Natalitios expeditiones bellicas in *VValliis* dimisisset, & Australes *Angliæ* partes petiisset, circa Purificationem beatæ *Mariæ*, cum quindecim tantum militibus transfretauit, vt hostium suorum impetus refrænaret. Qui cùm ibidem applicuisset, venit ad eum *Gaufridus* de *Marisco*, homo eius ligius, senex infidelis, qui *Mauricio* justitiario, *Hugonis* de *Lasceio*, & *Richardo* de *Burgo*, ac cæteris inimicis E ipsius *Marescalli* fuerat confœderatus: & adhærebat ei in dolo, consurgens vt contra hostes prædictos arma moueret, vt *Hyberniam* sic sibi totam subjugaret, asserens jus suum ei auxiliaturum, viribusque Martiis non destituendum. Cumque hæsitasset *Marescallus* de consensu proditorum, timens non vires, sed fraudes innatas *Hyberniensibus*, & libraret rationis trutina euentus fortuitos bellorum, respondit *Gaufridus*. Quid times? credendum est te nunquam fuisse filium victoriosissimi *VVilF lielmi* veteris *Marescalli*, qui irrumpentibus hostibus nunquam dedit terga. Ecce victoria pro foribus ecce jus tuum auitum, quod te contingit jure lineari; quod inuicti antecessores tui, qui de *Strangbovve* cognomen acceperunt, strenuè conquisiuerunt. Nunquid incipis degenerare? *Marescallus* verò his verbis, ac si ratione ac fide fulcirentur, fidem adhibens; erectus in confidentiam; per totam terram suam profectus est; exercitum congregans copiosum; & hostes suos insecutus castella quæ ceperant, pro parte reuocauit. *Limericum* quoque famoG sam *Hyberniæ* ciuitatem, quatriduana cepit obsidione, & ex ciuibus exegit fidelitatem. Deinde hostiliter progrediens, cepit tam Regis castella quàm *Hyberniensium* vel aliorum inimicorum suorum, accipiens à custodibus juramentum, ne ejus propositum impedirent. Magnates autem prædicti, illi occurrere non audentes, imò quasi fulgurantem procellam formidantes, fugerunt à facie ejus loca petentes remotiora, vbi milites & equites bellatores cum turba peditum armatorum innumera congregantes, ad campestre sese prælium præparabant, habentes milites centum & sexaginta, pedi- 1234.

Strangebovve.

[illegible], cu[illegible] suis. H[illegible] omn[illegible], d[illegible]s [illegible]he[illegible]is, cum majoribus po[illegible], [illegible] *[illegible]schal[illegible]* animaue an[illegible] c[illegible] p[illegible], [illegible] [illegible] eriæstimar[illegible]nt. Quo facto, m[illegible] ad [illegible]*lum* v[illegible] *las[illegible]*, mand[illegible] quòd [illegible]osè nimis agebat contra dominum suum [illegible] *Angliæ* quem[illegible] ut in *Ae*[illegible] ajam[illegible] expugna[illegible] A[illegible] qu[illegible] ipsi, sub quorum custodia Rex terram [illegible] commiserat, & ejus homines e[illegible] ant fideles [illegible] jurati: [illegible] poterant sine proditionis n[illegible]a, hanc injuriam sustinere. Postulauerunt ergo inducias competentes, v[illegible]om[illegible] rent à Rege *[illegible]um* si[illegible] *[illegible]man* defendere, quam si tueri cont[illegible], & eam relinquendo deserere d[illegible] terram totam ei sine li[illegible]e & [illegible] resignarent.

H[illegible] [illegible] ad singula sibi proposita Comes *Mar[illegible]* respondit eleganter, [illegible] respondens, quod proditor non [illegible]; quia sine judicio Parium meorum [illegible] ab officio *M[illegible]alcia* me spoliauit, [illegible] *[illegible]* faciens denum[illegible] [illegible] aconcremauit, terras destruxit, auulit p[illegible] [illegible] exhausit viualia. Sed & iterum me diffi[illegible], [illegible] super p[illegible]at[illegible]s essem in curia sua l[illegible] parte, & stare [illegible] Parium meorum. Vnde homo [illegible] non fui, sed ab [illegible] homagio non per me, sed p[illegible] [illegible] luchar. De cæteris autem [illegible] objectis, & de indu[illegible] [illegible] dendi, significa[illegible] Magnatibus præ[illegible] per eosdem *Templarios*, vt in crastino [illegible] ad colloquium in quodam prato sibi designato, de pace tractaturi immutabiliter affirmans quòd licuit sibi de jure quod suum erat repetere, & posse Regis & Consiliariorum suorum modis omnibus quibus poterat infirmare.

[illegible]
Cvmque verba Comitis *Marescalli* Magnatibus sæpedictis à *Templariis* fuissent declarata, placuit eis vehementer ad colloquium venire; [illegible] majores habere vires & armatorum copiam [illegible] haberet *Marescallus*. Habuerunt enim in proposito, quòd sine campestri prælio ad propria non redirent. *Marescallus* à militibus super dicto negotio consilium quærens, dixit: Sufficere mihi debet, vt concedam Proceribus istis inducias postulatas: quia justum mihi videtur & ratione subnixum quod petunt: vnde timeo, si eis æquitatem facere negauero, ne deterius mihi contingat. Hoc cùm audisset *Gaufridus* de *Marisco* alter *Achitophel*, malum condens in pectore cogitatum, qui *Marescallo* dolosè adhærebat, conscius proculdubio proditionis ac socius: prorupit in vocem tergiuersationis, aduersus eum quasi ex charitate loquens, ait. Hoc est quod præ nimia, ex scilicet multum dissimilem in victo *Willielmo* veteri *Marescallo*, quem vidi, quem amaui, cui seruiui, quem dilexi, qui in pace tractabilis ac discretus, in bello insuperabilis, omnes occidentales strenuitate superabat. Et tu modò, vt priùs dixi, timidus effectus; regnum *Hyberniæ*, quod nunc subjugare vales, per ignauiam obtinere contemnis. Induciæ siquidem, quas petunt inimici, frustratoriæ sunt; vt sic scilicet ingressum tuum & negotium tuum, quod in procinctu est valeant impedire. Noueris autem certissimè, quòd hostes tui omnes, cùm te viderint armatum, & ad pugnam licet cum paucis accinctum: vt ante leonem pecudes terga vertentes, vniuersi euadere conabuntur. Erant præterea ibidem & alii milites lxxx. vel plures, qui de *Marescallo* in *Hybernia* terras tenebant, ab hostibus corrupti: qui ei consuluerunt idipsum, proditiosè illum decipere cupientes.

Margin: Colloquium [illegible] Comitis Mar[illegible] dicti de M[illegible]

A Mane autem facto, venerunt ad colloquium in prato sibi designato, *Mauricius* Iustitiarius, *Hugo* de *Lascei* & *Richardus* de *Burgo*, cum militibus sæpties viginti fortissimis & audacissimis, & ad vnguem armatis, quos à tempore proditionis inchoatæ elegerant ex toto *Hyberniæ* regno, vt perimerent *Marescallum*: & ad hoc conduxerant ignotis muneribus, pollicitationibus ampliora multiplicantes; qui idcircò campestre prælium magis quàm concordiam sitiebant. *Marescallus* verò cum suis armatis, qui B omnes sibi fictè adhærebant, præter quindecim milites, quos de propria familia habebat, ad colloquium veniens per viginti ferè milliaria ab hostibus diuisus, suam composuit stationem. Deinde *Templariis* mediantibus, qui inter vtrumque exercitum verba conserebant, de pace tractare cœperunt. Sed tandem Magnates *Hyberniæ*, vt breuiter dicatur, cùm cognouissent quòd *Marescallus* cum paucis aduenerat, quorum figmentum & teporem pro magna parte cognouerant, significauerunt immutabiliter & præcisè, quòd nisi prædictas concedere et inducias, eum diffidabant, vt continuo gladiis emicantibus fortunam belli experirentur, quis ex illis [illegible] habetur. Comes verò *Marescallus* per consilium *Galfridi* de *Marisco* & aliorum hominum suorum, sed infidelium, inuitus & coactus planè negauit eis treugas postulatas: petens constanter per totetmitos memoratos, vt redderent ei quædam castella sua, quæ injustè occupauerant & detinebant, quia justum ei videbatur, inducias concedere [illegible]. Cumque [illegible] id D facere denegassent, dispositis aciebus ad pugnam, contra [illegible] procedunt quasi securi de victoria obtinenda. Quod videns *Gaufridus* de *Marisco*, dixit ad *Marescallum*: Consilium do tibi in fide, vt concedatis Magnatibus istis inducias petitas, vxor enim mea soror est nobilis viri *Hugonis* de *Lascei* vnde non possum in prælium contra ipsius teeum, cum quo consisto confœderatus. Ad quem *Marescallus*: O proditor nequissime, nonne modò denegaui ei inducias contra voluntatem meam per tuum consilium, Instantissimè hominis ei[illegible], tam citò concedere quod modo eis denegaui: & idipsum magis timore fac[illegible] quàm amore. E Scio, scio, quòd hodierna die morti traditus sum. Sed meliùs est mihi mori cum honore pro causa justitiæ, quàm campum per fugam deserere; & probra militiæ in perpetuum habere impudenter. Et respiciens *Walterum* fratrem suum, juuenem elegantissimum, dixit quibusdam ministris suis: Adducite fratrem meum ad castellum meum quod prope est, ne in hoc certamine pereat imminenti, extinguaturque penitus genus meum: quia in eius probitate confido, si annos contigerit legitimos F strenuè militiam exercendi. Me autem nunc expectat belli anceps occasio: nec patet nisi cum dedecore auerticulum Galeatum ferò duelli pœnitet. Proceres autem *Hyberniæ*, audaciam *Marescalli* ac probitatem metuentes, ai masua mihi ibus fortissimis tradiderant & ignotis, quos ad hoc conduxerant vt perimerent innocentem. Sic eum occidere cupientes, vt non occidisse viderentur.

Omnes verò *Marescallus* hostes multos aciebus G dispositis contra paucos venire considerans, hortatur suos ad pugnam quam, pro justitiæ causa & legibus *Anglicanæ* gentis & oppressione *Pictaviensium* assumpserat, sperans habere fideles, quos habebat proditores. In medium hostium audacter prorupit & aciebus eorū potenter penetratis, militibus suis viam ferro aperuit: quem solummodo quindecim milites de propria familia sequentes, obstantium cohortes acierum dissipare cœperunt. Sed homines eius jurati & milites in quibus confi-

Margin: 1234. Colloquium inter Proceres Hyberniæ & Marescallum.

Margin: Campestre prælium in quo Marescallus capitur.

1234. fidebat, ficut priùs inter proditores erat confpiratum, hoftibus fefe Marefc[allus] non coacti, non haftis percuffi vel gladiis, ad vincula reddiderunt, quafi amici ad inuicem congaudentes. Quidam autem illorum abfque fanguinis effufione, ad Ecclefias & Abbatias fugientes Marefcallum cum quindecim tantùm militibus reliquerunt. Quibus inæqualiter nimis contra fepties viginti pugnantibus, & fefe viriliter defendentibus; pondus prælij verfum eft in Comitem Marefchallum qui tunc primò de proditione in necem fuam machinatam aduertit. Et fic vndique aduerfariis imperum facientibus in eum, aliquos ex eifdem fefe defendendo peremit. Indignatus autem ex eo miles quidam Hybernus fortiffimus, cui Richardus de [illegible] arma fua tradiderat, vt Marefchallum occideret, impetum fecit in eum, volens galeam de capite eius euellere truculenter. Quem videns Marefchallus, exiftimabat quòd effet Richardus de [illegible], & ait: Fuge proditor nequiffime, ne te interficiam. Cui ille: Non à te fugiam. Et cùm manus leuaffet, vt ipfum per caffidem arriperet, Marefchallus interjecto gladio ambas manus armatas ferè præcidit. Alius autem miles focium læfum vindicare cupiens, rapido equi curfu ad eum venit, & omnibus vtens viribus eum in capite galeato percuffit. Sed obftantibus armis Marefchalli, nihil profecit. At Comes fe ferientem eum gladio percutiens, corpus eius totum trium ictuum indiftanti repetitione diffipauit & contriuit: vnde pòft in multo diei fpacio nullus ad eum accedere aufus fuit. Sed hoftes eius principales animo confternati, compulerunt vulgi multitudinem, qui cum lanceis, furcis ferreis, fecutibus aduenerant & bipennibus, vt illum circumdantes opprimerent, & equum eius euifcerantes & enectuantes profternerent. Qui protinus Marefchallum circumuallantes, equum eius multis vulneribus confoffum, fanguine eliquato femineceem fecerunt & exanguem. Et cùm fic eum de equo eiicere non potuerunt, pedes ipfius equi cum fecutibus præciderunt. Cumque equus eum Marefcallo jam in certamine ab hora diei prima vfque ad horam vndecimam fatigato corruiffet in terram, ipfi accurrentes percufferunt eum jam præcipitem. Quorum vnus videns occiduam partem dorfi nimis armis commouitam, percuffit eum in pofteriora, loricam fubleuando: cum quodam genere cultelli, quod vulgariter Anelacius nuncupatur, & lethaliter vulnerauit eum, cultellum vfque ad manubrium immergendo. Magnates autem cognofcentes quòd vulneratus fuiffet ad mortem, qui quafi exanimis jacebat in terra, duxerunt illum vix palpitantem [illegible] fpiritu vitali ad caftellum fuum, quod [illegible] Iufticiarius paulò ante ceperat, & captum detinebat, vbi fub arcta feruatus cuftodia, cum voo tantùm iuuene de fuis inter hoftes remanfit. Actum eft autem hoc prælium prima die menfis Aprilis, in Sabbatho.

Quibus modis Papa pecuniam extorfit. ET dum talia mandialis tota voluendo perturbaretin partibus vicinis, in regnis Orientalibus ficut & in Occidentalibus confimilis, imò moleftior inter Chriftianos mifera fuit perturbatio. Dominus enim Papa occafionem fumens à prædicta Imperatoris perfequutione, argumentofas extorfiones præcipuè in Anglia excogitans & multiplicans, Legatos fub fpecie fimplicium nuntiorum, poteftatem tamen habentes Legatorum, vndique deftinauit, qui multifariam exegerunt pecuniam: nunc prædicando, nunc fupplicando, nunc præcipiendo, nunc excommunicando, nunc procurationes exigendo; per regnum Angliæ infinitos extorres reddiderunt & mendicantes. Et vt efficacius thefauros omnium emungerent, & pecuniam quafi ad fuccurfum Terræ fanctæ vndique colligerent (cuius tamen pecuniæ voluit fuos, quos ad [illegible] ordinaret, effe collectores & difpenfatores, nec tamen inde vnquam fenfit Ecclefia promotionem) fcripfit dominus Papa omnibus Chrifti fidelibus in 1234
A
hæc verba elegantiffima, quæ corda hominum lapidea viderentur penetrare, nifi facta humilitati ac juftitiæ luce clarius aduerfantia fequerentur.

GRegorius Epifcopus feruus feruorum Dei, vniuerfis Chrifti fidelibus per Regnum *Epiftola Gregorij Papæ de negotio crucis.*
B Angliæ conftitutis, ad quos literæ præfentes peruenerint, falutem & Apoftolicam benedictionem. Rachel fuum videns in vita fidei cognitione principium accrefcentium in falutem, & filiorum [illegible] mater fancta Romana Ecclefia cujus magna eft quafi mare de fua prole interna fone contritio, vocem lamentationum, fletus & luctus emifit hactenus, & emittit, quam audire cupimus in excelfo, vt per diem & noctem fidelium oculi doloris lachrymam deducentes non taceant, & donec mifereatur Dominus non quiefcant. Lamentatur autem, quia domus cœleftis panis, mons Syon, vnde
C lex exiit, ciuitas Regis magni, de qua dicta & fcripta multa gloriofa, terra quam Dei filius fufo pro nobis fuo fanguine confecrauit, regni robur perdidit & fortitudinem. Flet, quia quondam libera fub impio tyrannidis iugo cogitur ancillari. Luget, quia vbi pacem multitudo cœleftis militiæ cecinit, ibi perfidiæ gentis immundiffimæ fcandalorum fpurcitiæ, abominabiles fimultates & fchifmata fufcitauit: ac innouans exordia, [illegible] mifit ad defiderabilia manum fuam, & facrorum ordinum pias leges, & ipfius naturæ iura relegans à templo Domini diuerfis ibidem fpurcitiis deteftabilibus & ignominiofis vitiis introductis turpiter in fuo fcelere com-
D [illegible]. Et ideò Hierufalem in fua derifa Sabbathis, obfordiit quafi polluta menftruis fuos inter inimicos. Nam licet dudum charifsimo in Chrifto filio noftro Frederico Romanorum Imperatori femper Augufto, Hierufalem & Siciliæ Regi illuftri, ciuitas eadem præter Templum Domini fuerit reftituta: tamen quia Deus omnipotens tunc magnificentius agere cum populo fuo Chriftiano non adiecit, Imperator prædictus treugas iniit cum Soldano: quarum terminus adeò eft vicinus, quòd tempus medium præparationi vix fufficere creditur, nifi ad quæque neceffaria per promptitudinem, fpem & feruorem fidei feftinetur. Ad cuius ergo
E fuccurfum, nullum tædeat peregrinari, & pro patria certare cum fpe victoriæ, pro corona mori pro vita, pro illo fuftinere dura & triftia, qui confufione contempta, fputo conſperfus, cæfus alapis, flagellis afflictus, coronatus fpinis coram Pilato fiftitanquam multorum criminum reus, pertulit Crucifixus ad vltimum, & potatus felle, lancea perforatus, emittens cum clamore valido Spiritum, pro conditionis humanæ viribus reparandis, curfum præfentis vitæ feruratus innexis confummauit. Hic eft, vt repetamus altius qui de paterno folio gloriæ, cœlis mirabiliter [illegible], ad noftræ mortalitatis
F ima defcendens, non dedignatus eft Deus & homo, creator fieri creatura, fufcipere dominus formam ferui: vt qui non poteramus per noftram iuftitiam fperare veniam, confecuti per hæc gratiam inauditam, hæredes Dei, cohæredes verò Chrifti, diuinitatis conſortium, fœlicitatis æternæ participium fortiremur. Et licet per gratiam adoptati, quotidie caufas ingratitudinis cumulemus, ipfe tamen abundat in diuitiis bonitatis: dum propter diuerfitatem voluntatum, virium facultates in delinquentibus, diuerfa pro tempore fatisfaciendi genera & multa, varia medendi languentibus remedia fufcitans, idum terram, in qua nafci, mori, & refurgere voluit,
G tandiu ad exercitationem fidelium ab infidelibus detineri permittit, cùm non fit abbreuiata manus Domini, nec virtus eius in aliquo diminuta, quin eam, ficut fecit cuncta de nihilo, liberare valeat in momento. Sed illas compafsionis & dilectionis gratias exquirit ab homine, quibus ad omnis confummationis finem legifque plenitudinem oftendendam, ipfe prior hominis perdito & damnato voluit mifericors adeffe: qui nullatenus permififfet manus impias contra pios vfque ad drobotari, nifi & fuam vindicaris de noftra confufione prouidiffet iniuriam, & feruari noftram de fua victoria difciplinam. Sub hac occafione deli[illegible] pluribus fatisfacere pro

1234. *modo criminum non valentes, nec volentes, velut in profundo malorum penitus desperassent, nisi occurreret eis hæc tabula: ut per hoc compendium suis positis pro* Christo *animabus consummati, breuiter multorum temporum spacia compleuissent. Multi etiam inuenire* locum vbi steterunt pedes Domini *cupientes, prius ad brauium sine cursu, vel potius ad coronam sine gladio peruenerunt; illo suum remunerante militem, qui solam considerat in oblatione voluntatem. Vt autem propter præmissa fideles efficaciter & potenter expergiscantur; nos de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum* Petri *&* Pauli *Apostolorum auctoritate confisi, ex illa quam nobis Deus, licet indignis, ligandi atque soluendi contulit potestatem, omnibus qui laborem istum in propriis personis subierint & in expensis, plenam suorum peccaminum, de quibus veraciter fuerint corde contriti, & ore confessi, veniam indulgemus: & in retributione iustorum salutis æternæ pollicemur augmentum. Eis autem qui non in personis propriis illuc accesserint, sed in suis duntaxat expensis, iuxta facultatem & quantitatem suam viros idoneos destinauerint: & illis similiter, qui licet in alienis expensis, in propriis tamen personis accesserint; plenam suorum concedimus veniam peccatorum. Huius quoque remissionis volumus & concedimus esse participes iuxta quantitatem subsidii & deuotionis affectum; omnes qui ad subuentionem ipsius* Terræ *de bonis suis congruè ministrabunt. Personas quoque ipsorum & bona, ex quo crucem susceperint, sub beati* Petri *& nostra protectione suscipimus. Nec non & eadem sub Archiepiscoporum, Episcoporum, & omnium Prælatorum Ecclesiæ Dei defensione consistant. Statuentes, ut donec ipsorum obitu vel reditu certissimè cognoscatur, integra maneant, & secura consistant. Porrò Ecclesiarum Prælati, qui in exhibenda iustitia crucesignatis & eorum familiis negligentes extiterint, sciant se grauiter puniendos. Quòd si quisquam contra ea præsumpserit, per Ecclesiarum Prælatos, appellatione postposita, censura Ecclesiastica compescatur. Si qui verò proficiscentium illuc, ad præstandas usuras iuramento tenentur astricti; creditores eorum per Ecclesiarum Prælatos, ut remittant eis præstitum iuramentum, & ab usurarum exactione desistant, eadem præcipimus districtione compelli. Quòd si quisquam creditorum eos ad solutionem coëgerit usurarum, eum ad restitutionem earum simili cogi animaduersione mandamus.* Iudæos *verò ad remittendas ipsis usuras, per sæcularem compelli præcipimus potestatem. Et donec illas remiserint, ab uniuersis* Christi *fidelibus, tam in mercimoniis quàm aliis, per excommunicationis sententiam eis omnino communio denegetur. His verò, qui* Iudæis *debita soluere nequeunt in præsenti, sic Principes sæculares utili dilatione prouideant; quòd post iter arreptum, usquequò de ipsorum obitu vel reditu certissimè cognoscatur, usurarum non incurrant incommoda: compulsis* Iudæis *prouentus pignorum, quos interim perceperint, in sortem expensis necessariis deductis, computare. Cùm huius beneficium non multum videatur habere dispendii; quia solutionem sic prorogat, quòd debita non absorbet. Vt autem* Terræ sanctæ *subsidium diuisum in plurimos faciliùs impendatur, obsecramus omnes & singulos per Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, vnum solum verum æternum Deum, postulantes vice* Christi, *pro* Christo, *ab Archiepiscopis & Episcopis, Abbatibus & Prioribus, & tam cathedralium quàm aliarum conuentualium Ecclesiarum capitulis, & clericis uniuersis, nec non ciuitatibus, villis & oppidis, competentem numerum bellatorum cum expensis necessariis, secundùm proprias facultates, in succursum* Terræ sanctæ *alacriter destinare. Et si ad hoc vnumquodlibet non sufficiat, plura coniungantur in vnum, quia pro certo speramus, quòd personæ non deerunt, si expensæ non defuerint. Postulantes hoc ipsum à Regibus & Principibus, Comitibus & Baronibus, aliisque Magnatibus, qui forsitan per seipsos personaliter non accesserint ad obsequium* *Crucifixi: à ciuitatibus verò marinis, nauale subsidium postulamus. Clericis verò ad hoc negotium necessariis prouidimus indulgendum; ut omni contradictione cessante, beneficiorum suorum prouentus propter hoc valeant ad triennium pignori obligare. Ita tamen, quòd illi quibus committendos duxerint, vel etiam obligandos; infra præscriptum tempus cum ea integritate prouentus percipiant antedictos, cum qua ipsi eos perceperunt, si in Ecclesiis, in quibus ipsos obtinent, personaliter residerent. Quia verò subsidium* Terræ sanctæ *multùm impediri vel retardari contingeret, si ante susceptionem crucis quemlibet examinare oporteret, an esset idoneus & sufficiens ad huius votum personaliter prosequendum; concedimus, ut (regularibus personis exceptis) suscipiant quicunque voluerint signum crucis. Ita quòd si urgens necessitas aut euidens utilitas postulauerit; votum ipsum de mandato Apostolico possit commutari, aut redimi, aut differri. Vniuersis autem Ecclesiarum Prælatis districtè præcipimus, ut singuli per loca sua illos qui signum crucis deposuerunt, resumere: ac tam ipsos quàm alios crucesignatos, & quos adhuc signari contigerit, ad reddendum Domino vota sua diligenter moneant & inducant. Cæterùm, quia cursarii & pyratæ nimis impediunt subsidium* Terræ sanctæ, *capiendo & spoliando transeuntes ad illam, & ab illa reuertentes: nos eos & principales adiutores & fautores, excommunicationis vinculo innodamus. Sub interminatione anathematis inhibentes, ne quis cum eis scienter communicet in aliquo venditionis vel emptionis contractu: [illegible] rectoribus ciuitatum & locorum suorum, ut eos ab hac iniquitate reuocent & compescant. Alioquin, quia nolle perturbare peruersos, nihil aliud est quàm fouere; nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare, nos in personas & terras eorum seueritatem Ecclesiasticam curauimus exercere: cùm tales non minùs quàm* Sarraceni, *aduersentur nomini* Christiano. *Innouamus præterea excommunicationis sententiam, in* Laterano *Concilio promulgatam aduersus eos, qui* Sarracenis *arma, ferrum, & lignamina deferunt galearum, quique in pyraticis* Saracenorum *nauibus curam gubernationis exerceant, vel in machinis, vel quibuslibet aliis, aliquod eis impendunt consilium vel auxilium in* Terræ sanctæ *dispendium, eosque rerum suarum priuatione mulctari, & capientium seruos, si capti fuerint, fore censemus. Præcipientes, ut per omnes vrbes marinas, diebus Dominicis & festiuis huiusmodi sententia publicè innouetur. Et talibus gremium non aperiatur Ecclesiæ, nisi totum quod de commercio tam damnabili perceperint, in subsidium* Terræ sanctæ *transmittant; ut æquo iudicio, in quo deliquerint, puniantur. Quòd si fortè soluendo satisfacientes non fuerint, sicut aliàs reatus talium castigaretur; quòd in pœna ipsorum aliis interdicatur audacia similium præsumendi. Quia verò ad hoc negotium exequendum est permaximè necessarium, ut Principes & populi* Christiani *ad inuicem pacem obseruent, iuxta quod statutum est in Concilio generali, volumus & mandamus, ut saltem per quadriennium in toto orbe* Christiano *pax generaliter obseruetur: ita quòd per Ecclesiarum Prælatos discordantes reducantur ad plenam pacem aut firmam treugam inuiolabiliter obseruandam. Et qui acquiescere fortè contempserit, per excommunicationem in personas, & interdictum in terras arctissimè compellatur: nisi tanta fuerit iniuriatorum malitia, quòd ipsa debeant pace gaudere. Quòd si fortè censuram Ecclesiasticam vilipenderint, poterunt non immeritò formidare, ne per auctoritatem Ecclesiæ contra eos tanquam perturbatores negotii crucifixi, sæcularis potentia inducatur. Accingantur igitur omnes filii adoptionis diuinæ ad obsequium* Iesu Christi, *dissensiones & lites in pacis & dilectionis fœdera commutantes: credendo firmiter, quòd si verè confessi fuerint & compuncti, fœlici commercio laboribus suis, qui citò transeunt, æternum regnum mercabuntur. Datum* Spoleti, *ii. Non. Septemb. Pontificatus nostri anno viii.*

1234.

Romanorum auaritia obfuit negotio crucis.

HÆc cùm per *Chriftianorum* climata, præcipuè per *Angliam*, *Chrifti* fidelibus innotefceret, & prædicatio per Prælatos, maximè verò per fratres *Prædicatores* & *Minores* fieret, quibus data fuit poteftas cruce fignandi, & votum data pecunia relaxandi: fefe multi, quorum non erat numerus, cruce fignauerunt. Sed citò in tantam nobilitatem, ne dicam arrogantiam eleuabantur *Prædicatores* & *Minores*, qui fpontaneam paupertatem cum humilitate elegerunt, vt recipi curarent in cœnobiis & ciuitatibus in proceffione folenni, in vexillis, cereis accenfis, & in difpofitione veftimentis feftiuis indutorum: & conceffu eft eis veniam multorũ dierum fuis conferre auditoribus, fignatófque hodie, cras data pecunia à crucis voto abfoluerunt. Paruóque tempore fuccedente, facta eft tanta commutatio, tam multiformis pecuniæ exactio, nec fciri poterat in quam abyffum tanta pecunia, quæ per Papales procuratores colligebatur, eft demerfa, quòd fidelium circa negotium crucis tepuit incrementum. Prætereà grauiter, lædebatur omnium confcientia, & in meditatione exardefcente fauciabatur, quòd tota illa pecunia inæftimabilis, quæ ex decima per magiftrum *Stephanum* domini Papæ clericum cumulabatur, ad conferendum Imperatorem, facta pace, (ficut colligi poteft per Epiftolam Papæ fuprafcriptam) nec in minimo quadrante eft reftituta, nec ad aliquod Ecclefiæ commune negotium vel honorem diftributa. Imò nec dum penitùs fuit extorta vel collecta, & ecce fubita & occulta pax eft reformata: & poftea facta eft inquifitio grauis, quis plenè vel pleniùs perfoluebat.

Mors Comitis Marefchalli.

ET dum circa hæc Ecclefiaftici viri follicitarentur, Comes *Marefchallus* in tutela *Hybernenfium* retentus, in tantum refpirauit iam, quòd loqui, ire, comedere valuit. Exigebant igitur hoftes eius ab eo caftra fua & terras *Hyberniæ*: vt fic faltem Regi reconciliaretur, qui contra Regem in prælio capiebatur, qua libuit morte puniendus. Oftenfáque fuit charta Regis ei, fuæ captionis præceptæ. Quod cùm oporteret facere, in tantum doluit, quòd non curauit de fuis vulneribus. Et aduocatus eft chirurgicus prodiior, qui ferro ignito tactum vſſit eum, vt in peracutam febrem cecidit. Facta igitur confeffione & viatico falutis communitus, tenens crucem & adorans, fpiritum reddidit, xvi. Calend. Et fepultus eft in oratorio fratrum *Minorum* apud *Kilkenni*, vbi idem fepulturam elegerat, militiæ flos temporum modernorum.

Equulei interim prædas introducunt.

INterim hæc ignorantes *Richardus S[illegible]ard* cum fuis complicibus, ædificiis Regalium eis aduerfantium intendebat comburendi: vtpote *S[illegible]aneburne*, manerium *Roberti Paffelewe*, & *Tuinkeho* Epifcopi *Wintonienfis*, cum frugibus & animalibus. Et infidiis præuentum *Willelmum* de *Hole[illegible]ere* militem, *Herifordiæ* Vicecomitem, eò quòd affinis effet dicto *Roberto*, & fororem defponfauerat: truculenter abduxerunt & redemptionem grauè compulerũt. Septemque fummarios oneratos *Stephani* de *Segraue* & Epifcopi *Wintonienfis*, inter *Radingum* & *Walingefort* rapuerũt. Interim caftra Comitis *Marefchalli* rapuerũt ipfi Proceres *Hyberniæ*, occupantes & inter fe diuidentes, ficut eis per chartã Regis fuerunt confirmata poffeffionibus incumbentes.

Omnes proferipti ad pacem Regis venerunt.

PEr idem etiam tempus, poft Pafchalem folennitatem, cùm Rex *Anglorum* versùs *Glouerniam* tenderet, cupiens obuiare Archiepifcopo & Epifcopis, quos in *Walliam* miferat, vt fupradictum eft: venit apud *Wudeftoc* manerium fuum, vt pernoctaret ibidem. Venerunt autem ibi ad eum nuncij ex *Hibernia*, cafum ei referentes de morte Comitis *Marefchalli*. Vndè Rex, admirantibus cunctis qui aderant, in fletum & lamenta[illegible] pens, conqueftus eft grauiter de morte tanti [illegible]ris: afferens conftanter quòd nullum fibi parem in regno moriens reliquiffet. Et continuò vocatis Presbyteris de capella fua, fecit folenniter decantari obfequium defunctorum pro anima eius: & in craftinu completis Miffarum folennius, largas pauperibus eleemofynas erogabat cõfimilis in hoc *Dauid* cafum *Saulis* & *Ionathæ* deplorantis. Beatus ergo Rex talis, qui nouit offendentes diligere: & cum lachrymis pro fuis fidelibus, quos falfis fuggeftionibus exofos habuit aliquando, exorare. Cùmque Rex inde profectus ad *Glouerniam* perueniffet, venit ad eum ibi *Ædmundus Cantuarienfis* Archiepifcopus cum Epifcopis, qui cum ipfo ad *Leolinum* fuerant deftinati: denunciantes ei, quòd cum *Leolino* de quadam forma pacis tractauerant, Ita tamen, quòd ante omnia Regi reconciliarentur viri nobiles de regno, quibus confœderatus erat idem *Leolinus*, qui per prauum confilium ab *Anglia* exulabant: quo ritè peracto, præfata concordia pleniùs firmaretur. Dicebátque Archiepifcopus circumfedentibus, fortè Rege audiente, quòd ad talem finem multis peruenerunt difceptationibus, minis aliquandu ex parte Regis & totius cleri intercurrentibus. Quibus minis fic dicitur *Leolinus* refpondiffe: Plùs timeo eleemofynas Regis, quàm totam eius cum clero militiam. Tunc Rex, qui vt pax fieret modis omnibus fufpirabat, fecit conuocare per literas fuas profcriptos omnes, vt venirent *Glouerniam*, Dominica proxima ante afcenfionem Domini, quarto fcilicet Calend. Iunij; ad colloquium, plenam gratiam ipfius cum fuis hæreditatibus recepturi. Et vt hoc facerent omni fufpicione remota, fub faluo conductu Archiepifcopi & Epifcoporum ducerentur. Venerunt ergo ad pacem Regis, mediantibus Archiepifcopo & Epifcopis, *Hubertus* de *Burgo*, *Angliæ* quondam Iufticiarius: quem Rex fereno vultu refpiciens, fufcepit in amplexu & pacis ofculo, gratiam ei priftinã reftituendo, & aliis exulibus. Tunc *Hubertus* Comes *Cantiæ*, cum grata recordatione iunctis manibus fufpiciens in cœlum, dixit in corde & ore. O *Iefu* faluator crucifixe, quem cruentatis in cruce vulneribus aliquãdo dormiens confpexi, & in craftino fecundùm admonitum tuum tuæ peperci effigiei, eandem venerando: nunc mihi veftri gratia tempore opportuno, gratam rependifti viciffitudinem. Et vt hic apologus clariùs elucefcat audientibus, facto paruo materiæ diuerticulo, legentes certificemus. Contigit guerra ingraffante tempore Regis *Iohannis*, quòd rapinis & incendiis attenderent more guerræ milites cum feruientibus Regiis ftipendiis affignati; quibus præerat *Hubertus* memoratus. Quadam igitur nocte dum fopitus alto fomno in ftratu quiefceret, apparuit ei Dominus in cruce pendens crucifixus, ficut manibus artificum folet infculptus effigiari, & ait. Cùm iterum videris meam effigiem, parce mihi in illa, & defer ac venerare. In craftino igitur, dum iter ageret, obuium habuit vnum Presbyterum attonitum & currentem indutum alba, ftolam habentem & manipulum, & crucem magnam cum crucifixo in humeris baiulantem. Et dixit Presbyter voce clamans lachrymabili: Domine, libera Ecclefiam meam cum deferuio à ruptariis, qui patriam iftam depopulantes, eam bonis omnibus fpoliauerunt. Et refpiciens *Hubertus*, vidit imaginem illam in cruce pendentem, per omnia confimilem illi quam vidit nocte præterita, & defcendens de equo adorauit eam: & ftatim duce Presbytero eodem patriam liberauit, Ecclefiæ fpoliatæ bona cuncta reftituendo.

Vifio Comitis Cantiæ Huberti.

1234 do. Huius ergo visionis recordans Comes *Cantia Hubertus*, dedit laudem Deo & gloriam, Regi & Regis amicis fidelibus reconciliatus, & à multis pressuris & tribulationibus liberatus: quod soli Deo & non homini ascripsit venerabilis Comes *Hubertus* memoratus.

Rex reddit Gileberto Basset baronatum.

REx autem ad mentem reuersus, & consimili pietatis ductus spiritu, *Gilebertum Basset* virum nobilem, & *Richardum Sward* militem strenuũ, cum omnibus qui cum eis & pro eis in exiliũ fuerant pulsi, in gratiam suam plenã & non fictam reuocauit, & eis in osculo pacis receptis, reddidit omnia iura sua, quinto Calend. Iunij. Et in eodem colloquio venit ad Regem *Gilebertus* frater *Richardi* Comitis *Mareschalli*, protestans mortem fratris sui, & postulauit ab eo, vt ipsum in hæreditate sua reciperet: offerens homagium suum Regi, & quicquid ei vt domino facere tenebatur. Tunc Rex, intercessione & consilio Archiepiscopi reddidit ei hæreditatem suam totam tam in *Anglia* quàm in *Hybernia*, & homagium eius recepit. Atque post hæc, in die Pentecostes apud *Vigorniam* eundem *Gilebertum* cingulo cinxit militari, tradens ei virgam *Mareschalciæ* curiæ suæ, sicut moris est: & sicut eam antecessores meliùs & liberiùs habuerunt. *Hubertum* quoque de *Burgo*, *Gilebertum Basset*, & *Richardum Sward*, inter domesticos & familiares Consiliarios admisit: tunc demùm intelligens, quòd priorum fuerat seductus astutia Consiliariorum; qui se iam cauteriatam habere sentientes conscientiam, à Regis præsentia sese subtraxerunt.

Rex citat coram se Petrum de Riuallis, Stephanum de Segraue & Robertum Passeleue.

IN eodem autem colloquio, *Ædmundus Cantuariensis* Archiepiscopus fecit recitari exemplar literarum, de proditione *Richardo* Comiti præparata, coram Rege & vniuerso conuentu Episcoporum, Comitum pariter ac Baronum qui affuerunt: quæ à consiliariis Regis missæ fuerant, ad Magnates *Hyberniæ*. Vnde Rex ipse & alij omnes, qui eas audierant, admodùm sunt contristati, & vsque ad lachrymarum compuncti sunt effusionem. Rex autem confessus est in veritate, quòd compulsus ab Episcopo *Wintoniensi* & *Petro* de *Riuallis* & aliis Consiliariis suis: iusserat sigillum suum apponi in quibusdam literis sibi præsentatis, sed tenorem illarum se nunquam audisse cum iuramento affirmauit. Ad hoc respondens Archiepiscopus, dixit: Scrutamini Rex conscientiam vestram, quia omnes illi qui literas illas mitti procurauerunt, & huius proditionis conscij fuerunt, rei sunt de morte *Mareschalli*: ac si illum proprijs manibus occidissent. Tunc Rex, habito consilio, fecit vocare per literas Episcopum *Wintoniensem*, *Petrum* de *Riuallis*, *Stephanum* de *Segraue*, & *Robertum Passeleue*, vt venirent ad festum sancti *Iohannis*; ratiocinium reddituri de thesauris suis receptis pariter & expensis. Sed & de sigillo suo, quod malè tractauerant, ipso penitùs ignorante: mandauit, vt tunc venirent responsuri, & Iuri parituri. Sed illi, proprias conscientias habentes suspectas in omnibus, ex vna parte Regem, ex altera verò fratres & amicos metuebant *Mareschalli*, cuius necem procurasse videbantur. Vnde ad pacem Ecclesiæ confugientes Episcopus & *Petrus* de *Riuallis*, in Ecclesia cathedrali apud *Wintoniam* latitabant, à conspectu hominum sese penitùs subtrahentes. *Stephanus* verò de *Segraue* in Ecclesia sanctæ *Mariæ* in Abbatia Canonicorum apud *Legecestriam* delituit: & qui priùs à clericatu, ad militiam per arrogantiam confugerat; ad clericatus officium reuersus, coronam quam reliquerat inconsulto Episcopo reuocauit. *Robertus* quoque *Passeleue* ad latibulum diuertit incognitum; ita quòd eum quærentes defecerunt scrutantes scrutinio. Sed multi eum *Romam* petis-

A se, ad cuius curiam, viam antè sæpè contriuerat, quando fuit *Falconis* domini sui procurator, existimabant. Sed reuera ad *Nouum templum* se infirmum simulans, in quodam secreto celatus cellario latitabat, more tectus leporino. Nec etiam ad mandatum Regis excitatus, cùm scitæ eius fuerunt latebræ, ausus est diu egredi: sicut nec alij, sua eos conscientia remordente. Inde suspicionis argumentum contrahentes, quòd inimici eorum, qui villas suas & ædificia cum horreis frugibus plenis B concremauerant, non parcerent corporibus suis, si nocendi opportunitatem inuenirent. 1234.

Rex Anglorum exigit ratiocinium à Petro de Riuallis.

TAndem *Ædmundus Cantuariensis* Archiepiscopus (qui pacis mediator erat huius dissidij) impetrauit a Rege, vt sub saluo conductu ipsius & Episcoporũ, possent ad diẽ certum corã illo venire: responsuri super exactionibus prædictis, vt omnis in regno dissensionis occasio sopiretur. Statuit igitur illis diem Rex pridie Idus Iulij apud *Westmonasterium*, vbi sub protectione Archiepiscopi & Episcoporum, ad Regis præsentiã sunt perducti. Inter C quos *Petrus* de *Riuallis* primus in causam vocatus, apparuit coram Rege in habitu clericali, cum tonsura & lata corona (anelacio tamen à lũbali dependente) Regéque reuerenter salutauit, cum Iustitiariis in suis in banco sedentẽ. Quem Rex toruo respiciens oculo: O proditor (inquit) per iniquum cõsilium tuũ sigillum meũ ignorãs apposui literis de proditione Comitis *Mareschalli*. Per tuum etiam prauum consiliũ, ipsum & alios de regno meo homines naturales relegaui, & eorũ animos à me pariter & amorẽ auerti. D Per prauum etiam consilium tuum & complicum tuorum, guerram contra illos moui, in iacturã meam irrestaurabilẽ, & regni opprobrium, per quam guerrã, thesaurum meum & vitam multorũ illustrium, simul & honorem meũ amisi lamentabiliter. Exegit igitur Rex ab eo præterea, ratiociniũ de thesauro suo, & custodiis puerorum nobilium & eschaetarũ, cum aliis prouentibus multis, quæ ad coronam spectabant. Cùmque hæc & alia multa Rex ab eo sub proditionis nomine exegisset, nihil omninò de obiectis sibi crimini- E bus negauit, sed coram Rege in terram corruens, per hæc verba eius misericordiam implorauit. Domine Rex (inquit) nutritus sum à vobis, & in bonis temporalibus diues factus, ne cõfundas hominem quem creasti: sed concede saltẽ tempus deliberandi, vt de rebus exactis, competenter vobis valeam reddere rationẽ. Cui Rex: Mittã te in turrim *Londinensẽ*, vt ibi deliberes, donec mihi satisfacias præuia ratione. Ad hæc *Petrus*: Domine, clericus sum, F nec debeo incarcerari, vel sub laicorũ custodia deputari. Respondit Rex: Te vt laicum hactenùs gessisti, à te igitur vt à laico, cui meum cõmisi thesaurũ, exigo. Verùtamẽ, ecce præsens est Archiepiscopus, qui si pro te fideiubere voluerit, tradã te illi, vt mihi satisfaciat de exactionibus supradictis. Ad quod cùm siluisset Archiepiscopus, misit Rex prædictũ *Petrum* in Turrim memoratã, accipiẽs in manu sua omnes laicas possessiones eius, quia sub habito clericali, lorica erat indutus, gestans anelacium ad lumbare, quod clericum non decebat: imò multi G illud interpretabantur deteriùs, quàm vt dici vel scribi deceat. Et tunc *Petrus* fleuit amarè, scilicet ingrediens nauiculam, ducendus ad Turrim supradictam. Fuit autem in ea die Iouis, & sequenti die Veneris. Et tunc ab Archiepiscopo liberatus, apud *Wintoniam* perductus est, & in Ecclesia dimissus cathedrali.

Stephanus de Segraue apparuit coram Rege.

APparuit autem eadem die in Regis præsentia *Stephanus* de *Segraue*, veniẽs sub protectione Archiepiscopi, de rebus sibi impositis respõsurus. Qui cùm staret in iudicio Iuri pariturus, increpa-

1234. uiteum Rex sub nomine nequissimi Proditoris, de omnibus articulis de quibus increpauerat *Petrum* de *Rinallis*. Hoc etiã adijciens, quòd consiliũ dederat ei, vt *Hubertum* de *Burgo* ab officio Iustitiariæ amoueret, incarceraret, patibulo suspenderet; & nobiles de regno, exilio relegaret. Cùmque hæc & alia multa ei imposuisset flagitia; exegit ab eo ratiocinium ab officio Iustitiarij, quod sub eo ministrauerat post *Hubertum* de *Burgo*; de rebus perceptis pariter, & expensis. Super his autẽ, Archiepiscopus & quidam Episcopi impetrarunt inducias à Rege, vsque ad festũ S. *Michaëlis*; vt deliberandi tẽpus haberet. De prauis quoque consiliis sibi imputatis alios altiores eo, medios scilicet inter Regẽ & eum, quibus necesse habuit immediatè respondere, vtpote *Walterum Karleolensem*, & *Petrum* de *Rinallis*, non me, redarguat. Et sic de aliis vmbonem faciens defensionis, recessit; in alios crimen retorquendo. Et sic abscondit se iterum *Robertus Passelewe*, qui post *Walterum Karleolensem* officium Thesaurarij administrauerat: quòd etiam à diligenter quærentibus animã eius, vix est vbi foret absconditus reuelatum, Rex autem fretus consilio saniori, *Hugonem* de *Pateshulle* clericum, filium videlicet *Simonis* de *Pateshulle*, qui quandoque habenas moderabatur totius regni Iustitiarij, virum fidelem & honestum; loco prædictorum, quamuis renitentem, subrogauit. Administrauerat enim idem *Hugo* officium scaccarij anteà laudabiliter; secundùm quod appellatur secretum scaccarij, sigillum custodiendo, & diffinitam pecuniam à vicecomitibus recipiendo: quare plenior fides est ei adhibita, paterna fidelitate testimonium fidei perhibente.

Hugo de Pate hulle fit Iusticiarius Angliæ

EOdem anno, instãte natiuitate *S. Iohannis*, quo tempore erant expiraturæ treugæ in *Britannia*, inter Reges *Francorũ* & *Anglorum*: Rex *Anglorum* misit Comiti *Britanniæ* milites lx. & *Wallenses* duo millia; qui terræ illius infirmiora communirent. Rex autem *Francorum*, treugis euolutis congregauit exercitum copiosum ex omnibus viribus suis; & quoddam castellum Comitis *Britanniæ* obsidione vallauit. Milites quidẽ Regis *Anglorum* & *Wallenses* venientibus *Francigenis* occurrentes, equos quorundã hostium suorum peremerunt, ex equitibus, pedites multos facientes: clitellarios, bigas, & vehicula, quibus victualia deferebantur & arma, inuadentes ceperunt, equos & spolia rapuerunt: & damna eis non modica inferẽtes, absque sui læsione ad propria sunt reuersi. At Rex *Francorum*, ex damno sibi illato perturbatus, diuisis prudẽtiùs bellicis agminibus; totum exercitum suum admodùm numerosum in tres diuisit legiones, vt minori triõ, vix videretur Comes *Britanniæ* omnibus collatis viribus resistere. Vndique *Britanniam* inuadendo acriter insurgens, more leonis, qui cùm læditur, acerbiùs bacchatur in rebellem, & *Britannos* graui afflixit contritione. Comes autem in arcto positus, treugas vsque ad festum omnium Sanctorum sub tali forma postulans impetrauit: vt sciret interim si Rex *Anglorum*, cui confœderatus erat, corporaliter vellet in eius succursum venire. Pro his siquidem treugis obtinẽdis, sub tali forma tradidit Regi *Francorum* tria castella optima: quòd si Rex *Anglorum* infra terminum memoratum ad liberationem terræ suæ non veniret corporaliter, ipse tunc Regi *Francorum* terram *Britanniæ* totam, cũ castellis & viribus, ex integro resignaret. Treugis autem in hunc modum confirmatis, Comes *Britanniæ* milites Regis *Angliæ* & *Wallenses* remisit in *Angliam*: à quibus Rex præmonitus est, ne vltra thesauros Regni effunderet pro defensione Comitis *Britanniæ*, quia iam versus in arcum prauum, fœdus iniit cum Rege *Francorum*, vt diffugio à Rege *Anglorum* facto, ad eius pacem veniret, nihil expectans, nisi vt thesauros *Angliæ* exhausisset. Ipse siquidem Comes paruo pòst emenso tẽporis spacio, in *Angliam* veniens, Regi suggessit, quòd pro treugis à Rege *Francorum* obtinendis, quicquid in auro habuit vel argẽto effuderat, petens sibi restitutionem fieri xv. millium marcarũ, quas consumpserat pro defensione terræ suæ, & *Anglorũ* Regis honore. Ad hæc respondit Rex, & dixit, quòd per eũ treugæ non erant obtentæ vel confirmatæ adijciens insuper, quòd ad defensionẽ *Britanniæ*, non sufficiebant *Angliæ* thesauri, quod iam per triennium comprobauit, nec voluit tam laboriosis expẽsis, ampliùs inutiliter fatigari. Sed si Comes *Britãniæ* hoc sufficere crederet, ipse mitteret quatuor Comites *Angliæ*, cum tot militibus & viris armatis, qui sufficerent ad defensionem terræ illius cõtra Regẽ *Francorũ*. Hæc audiens Comes *Britanniæ*, iratus à Rege recessit, & transiens in terram suam, continuò ad Regem *Francorũ* confugit. Et vt proditionẽ contra Regem factã, sub qualicũque schemate palliaret, venit ad Regẽ *Francorum* laqueum in collo gerens, & proditorẽ se esse recognoscens, reddidit ei *Britanniam* totã, cum municipiis & castellis. Cui Rex *Francorum* dicitur respondisse: Licet proditor nequissime, mortẽ promerueris turpissimã, parcam tamen tuæ nobilitati vt viuas, & dabo *Britanniam* filio tuo ad vitam suam, ita vt post mortẽ eius, Reges *Francorum* terræ illius hæredes existant. Comes autem rebus omnibus vt proditor spoliatus, per internũcios Regi *Anglorum* reddidit homagium suũ, quod ei pridẽ fecerat Et Rex cepit in manu sua omnia iura Comitis *Britanniæ* in *Anglia*, & honores ad illum spectantes. Comes verò videns mala sibi multiplicata, in seipso tabescens præ dolore & infrendens, per mare parauit insidias mercatoribus & aliis facientibus operationes in aquis (iuxta cognomen suum, scilicet *Mauclerc*) rapinis iniuriosis intendebat, pyrata factus execrabilis.

Comes Britanniæ à Rege Angliæ deficit.

HOc denique anno, qui tertius erat sterilium annorum, exitialis mortalitas crudeliter vbique sæuiebat & fames, quæ pestilentiæ tam exigentibus peccatis, quàm ex præcedente aëris intẽperie, & agrorũ generali sterilitate, absque dubio prouenerunt. Pauperes verò diuersis in locis ob inediã tabescentes moriebantur, non inuenientes *Samaritanum*, qui eos stabulario committeret reficiẽdos, vel vulnera liniret oleo consolationis. Eleemosyna quidem, quæ etiam diuitias augere solet, vbique deserta languebat, dum diuites, qui omnibus bonis abondabant temporalibus, tanta cæcitate percussi sunt, quòd homines *Christianos*, ad imaginẽ Dei creatos, mori præ alimentorũ inopia permittebant. Cæci quidẽ fuerunt, qui non ex Dono Dei, sed propria industria iactant se diuitias acquisiuisse. Etsi hoc quoque turpe fuit omnibus generaliter *Christianis*, turpissimum tamen extitit Episcopis & Ecclesiarum Prælatis. Vnde inter primos ex vitio auaritiæ notabiles, *Walterum Eboracensem* Archiepiscopũ pono cæteris in exemplum. Ad quem cùm venissent plurimorũ manerionum Præpositi pariter & ministri, ostendentes quòd in locis diuersis multum habuerit bladũ, quinquennali iam tempore inueteratum, quod nimis habebant suspectum, vt vel à muribus esset corrosum, vel corruptione aliqua putrefactum. Archiepiscopus autem, non habens in tanta necessitate nec ad Dominũ nec ad pauperes respectum, præcepit ministris suis ac præpositis, vt traderent frumentum vetus rusticis de maneriis suis; qui pro veteri nouum sibi redderent post Autumnum. Contigit ergò cum præpositus eiusdem Archiepiscopi, in villa

Mira auaritia cuiusdam Archiepiscopi.

1234.

la de *Ripum* bladum circuiret; extra horrea positum illud trituraret, apparuerunt vbique in garbis, capita vermium serpentium, scilicet colubrorum & bufonum terribilium: vnde mini istri, qui cum præposito ad hoc spectaculum conuenerant, fugientes, timuerunt ne à vermibus læderentur. Cúmque omnia Archiepiscopo fuerant intimata, misit Senescallos suos nimio rubore confusus; vt viderent quid inde consultiùs foret faciendum. At illi venientes ad locum non obstantium vermium multitudine, scalas applicauerunt ad bladum: & rusticos quosdam compulerunt vt ascenderent & frumentum detegerent. Qui cùm ad summitatem peruenissent, exiuit de blado fumus nigerrimus & fœtor quidam infernalis & intolerabilis. Vnde cum festinatione descendêtes, vt periculum mortis euaderent, testificati sunt se nunquam anteà talem sensisse fœtorem. Vocem etiam audierunt sibi dicentem, ne ad bladum manus apponerent, quia Archiepiscopus & omnia quæ habebat, Diaboli possessio erat. Videns autem Senescallus & alij qui cum illo erant, ex vermium multitudine graue periculum imminere; fecerunt murum altum in circuitu bladi, & ignem adhibentes in gyrum omnia combusserunt; ne vermes exeuntes totam adiacentem inficerent regionem.

Miraculum de auaritia cuiusdam Presbyteri.

ERat in eadem *Eboracensi* prouincia Sacerdos quidam & vicarius diues valdè, & in officio sanctæ prædicationis magnus; sed tamen auarus, qui in hac æstate mortaliter infirmabatur, secundùm iudicium præsentium Medicorum. Venerunt autem ad eum visitandum propter famam religionis, quam iuxta opinionem totius regionis habebat, vicini eius Abbates & Priores: ignorantibus cunctis quòd lupus in ouicula, anguis lateret in herba. Cùm autem æger ille Prælatos ad se venientes reuerenter salutaret, nullam tamen de salute animæ suæ fecit mentionem; nisi ob hoc quòd Prælatos illos diligens, legauit illis bladum non modicum, quod in curia sua extra horrea positum habebat: diuidens illud singulis prout sibi meliùs cõpetere videbatur. Cùmque Abbates illi & Priores ad præceptum ægrotantis exirent, vt bladum sibi legatum viderent, conspexerunt iuxta congeries illas, quendam hominem stantem, vicario quem in domo reliquerant lethaliter ægrotantem, in indumentis & forma corporis per omnia consimilem; qui nimis acerbè loquens dicebat. Quid hîc quæritis? Sciatis certissimè quòd bladum hoc totum, & ille, cuius esse videtur, possessio mea est: quia vicarius, qui illud vobis legauit, homo meus est, & omnia quæ habet mea sunt; vt qui iunctis manibus mihi fecit homagium. Et noueritis indubitanter, quòd die quarta morte morietur, & tunc quod meum est plenè recuperabo, & eum quem ditaui inueniens in magna egestate. Audientes hoc Abbates, & qui cum eis erant, nimio terrore perculsi, reuersi sunt ad vicarium, quem inuenerunt iam in extremis laborantem, cui omnia quæ viderant & audierant per ordinem referebant. Et cùm coram illo replicassent, quòd scilicet homo diaboli esset: verum (inquit) dicit, quia iam elapsis xx. annis, cùm pauper essem, pro dignitate terrena & lucro temporali, homagium diabolo feci, qui vobiscum nunc est confabulatus. Et continuò ad lamenta pœnitentiæ & confessionis remedium confugiens; diabolo cum omnibus operibus suis ac pompis renunciauit. Confestímque miseratione diuina illum respiciente, ab omni corporali molestia sanus effectus est, vt spacium haberet congruum pœnitendi. Vnde manifestè constat, quòd *non vult Deus mortem peccatoris, sed vt magis conuertatur & viuat.*

LIcèt in suprascriptis duobus capitulis sit euidenter expressum, in quantum auaritiæ vitium omnibus *Christianis* detestandum existat, adijciam adhuc & tertium ad audientium ædificationem; ne res tam memorabilis, dierum vetustate ab humana memoria deleatur. Cùm hic annus, de quo diximus, pauperibus grauissimus vsque ad Iulium mensem processisset, illi quos diutina fames afflixerat, ad agros frugiferos proruunt cateruatim; vbi frugum spicas licèt non maturas carpentes, & manibus tremulis confricantes; miseram vitam, quæ vix eorum pectoribus palpitabat, protrahere satagebant. Sed rustici quarundam villarum (qui ex auaritia inopiam semper habent suspectam) per agros suos transeuntes; cùm hoc pium & miserabile furtum deprehendissent, perturbati sunt valdè. Vnde contigit, quòd homines villæ quæ dicitur *Albeldeslea*, in *Cantebrugensi* prouincia sita, cùm sequenti die Dominica, quæ tunc fuit xvij. Calend. Augusti, ad Ecclesiam conuenissent; Presbyterum tumultuosis clamoribus rogabant, vt incontinenti omnes illos qui spicas in agro carpentes bladum furati fuerant, anathematis sententia innodaret. Et cùm ad hoc rustici omnes vehementer instarent, vir quidam ex eadem villa religiosus & pius, cùm videret Presbyterum ad ferendum sententiam paratum; surrexit; & ex parte Dei omnipotentis & sanctorum omnium, Presbyterum adiurauit, vt ipsum, & omnes quas habuit in campo fruges, ab illa sententia sequestraret. Addidit etiam, quòd benè placuit sibi quicquid pauperes inedia compulsi de suis ceperant frugibus, & quod residuum erat, Domino commendauit. Quid ergo? Instantibus pertinaciter cæteris in stulto proposito suo, cùm Presbyter compulsus ferre sententiam inchoasset; tanta subito exorta est in aëre tempestas, tonitrui scilicet ac fulminis cõcussio, ventorũ ac turbinum conflatio, pluuiarum ac grandinũ inundatio, quòd quasi in momento turbine & flatu diabolico agitata, fruges in agris, armenta cum arboribus ac cæteris quibusque crescẽtibus & auibus in campis ita opprimendo contriuit, quòd velut in curribus & in equis conculcata, & in terra comminuta videbantur. Et quod admiratione dignum erat, nec pecus, nec aues, nec aliquod genus animalis, spicas vel grana, licèt matura essent, voluerunt vrgente tamen fame gustare. Visi sunt autem in aëre, ingruente eadem tempestate, angeli Sathanæ in modum nigrorum Satyrorum volitantes, & per agros cursitantes, qui aëreæ potestates credebantur, quibus concessum terræ & fructibus nocere fuerat, aëré perturbantes. Sed cùm iustis & pijs stabilis semper sit inuicta benignitas, vir ille simplex & iustus, cùm peracta tẽpestate omnibus vicinis suis nimis damnosa visitare pergeret agros suos, inuenit prædia sua & iugera, licet inter terras aliorũ perimata, ita ab omni tempestate intacta & illæsa, vt nullum in eis læsionis vestigium appareret. Vnde omni luce clariùs cõstat, quod sicut Deo gloria in excelsis canitur ab Angelis, ita & in terra pax est hominibus bonæ voluntatis. Inchoauit autem hæc tẽpestas in finibus *Bedefordiæ*, & sic per insula *Elyensem* & *Northfolc* ad Orientẽ tendens, in mare descendit. Sæuiebant siquidem hoc anno multæ cõsimiles tempestates, in locis diuersis, quæ multis tam terribiles quàm damnosæ fuerunt, præcipuè in mense Iulij, circa festum sanctæ *Mariæ Magdalenæ*, tanta pluuiarum ingruebat inundatio, quòd fœnorum cumuli omnes cum pontibus ligneis perierunt.

Discordia inter Papam & ciues Romanos.

EOdem anno exorta est *Romæ* grauis dissensio, inter dominum Papam & ciues *Romanos*, his de causis. Vsurpant sibi ciues memorati ex anti-

1234. quo iure, quòd *Romanus* Pontifex non potest aliquem ex ciuibus excommunicare, vel vrbem pro quolibet excessu supponere Interdicto. Ad hoc dicit summus Pontifex, quòd minor est Deo, sed quolibet homine maior; ergo maior quolibet ciue, vel etiam Rege, vel Imperatore. Et cùm eorum sit pater spiritualis, debet & de iure potest filios corrigere vel corripere delinquentes; vt sibi in fide *Christi* subiectos, etiã deuiare volentes in viam dirigere veritatis: vnde de iure potest rationabilibus de causis eos excommunicare, & ciuitatem interdicere. Item, Potestates vrbis & Senatores, annuum tributum exigunt ab Ecclesia *Romana*; quod eis tam ex nouo quàm ex antiquo iure *Romani* Pôtifices persoluebant, de quo etiam semper vsque ad istius Papæ tempora, in possessione fuerunt. Ad hoc dicit Papa, quòd Ecclesia *Romana* temporibus persecutionis, pro defensione sua, & pro bono pacis, aliquando maiores ciuitatis in donis gratuitis liberaliter respexit, non debet hoc in consuetudinem trahi: quia illa sola consuetudo tenenda est, quæ iure constat & ratione subnixa est. Prætereà, Comitatum suum, (quod inauditum est, nec anteà factum) metis nouis & amplis, iubente Senatore, voluerunt sibi appropriare; & appropriatum intitulare nouis suptascriptionibus. Ad hoc respondit dominus Papa, quòd infra metas illas continentur quædam prædia, & etiam ciuitates & castra; vt pote *Viterbium* ciuitas, & *Altus* môs castrum, quæ infra metas illas continentur, quas Comitatui suo assignare præsumunt: sed alienum sibi ascribere & vsurpare, iniustum est. Et quod his omnibus maius est, *Christus* in cruce suo sanguine italiberam fecit illam, quòd nec portæ inferæ præualebunt aduersùs eam. His igitur & aliis de causis, inter dominum Papam & ciues *Romanos* lite contestata & præuentilata, idem Papa eum suis Cardinalibus exiuit ab vrbe: & apud vrbem *Perusium* moram facturus diuertit. At *Romani*, contra curiã inualescentes, quædam ipsius ædificia in ciuitate prostrauerunt: vnde à Papa excommunicabantur. Qui etiam ad sui adiutorium, ipsum Imperatorem attrahere moliebantur. Sed ipse potiùs contra eos congregauit exercitum copiosum, vt impetum reprimeret *Romanorum*. Tunc exercitus summi Pontificis, cui præerat Comes *Tholosanus*, quærens gratiam, & Episcopus *Wintoniensis* (quem dominus Papa callidè vocauit ad exercitum suum regendum, tum propter thesauri abundantiam, tum propter militandi peritiam) & exercitus Imperatoris, simul conuenientes, casalia eorundem *Romanorum* per gyrum vrbis posita, numero xviij. prostrauerunt, & vineas succiderunt. Vnde ciues ipsi perturbati, exierunt ab vrbe viij. Idus Octobris, viri (vt dicitur) armati centum millia, vt ciuitatem *Viterbium*, quæ ad ius domini Papæ spectabat, spoliarent; & spoliatam igne concremarent. Sed cùm irrationabile vulgus ciuitatis absque disciplina militari exirent, & agminibus incedentent dissolutis; acies militares ipsius Papæ, quibus præerant instructi armis & viri bellicis negotiis exercitati, scilicet *Cismontani* & acies simul Imperatoris ab insidiis prorumpentes, irruunt in *Romanos*, & ex eis magnam stragem, non tamen sine suorum læsione, fecerunt. Ce iderunt autem hincinde ad xxx. millia armatorum. Sed *Romani* tamen maiorem perpessi sunt stragem; vt qui agminibus dissipatis ad suam ciuitatem præcipites confugerunt. Exasperatum est quidem eor eorundem *Romanorum*, nimis aduersùs dominum Papam: quia in illo conflictu de ciuitate multi nobiles eorum ruerunt. Durauit diu ista dissensio inter eos, sed *Romani* tamen [illegible] semper ale. in Martis sibi contra-

Gregorius Papa ab vrbe discessit.

A B C D E F G

riam inuenerunt. Eodem tempore obiit *Hugo Folioth Herefordensis* Antistes: & successit magister *Robertus* de *Maidenstan*; vir in literali doctrina famosus. Qui ab *Ædmundo Cantuariensi* Archiepiscopo, munus suscepit consecrationis. Pertransiit autem annus iste fructibus omnibus sterilis, fructibus sterilis, fruges habens paucissimas: veruntamen bonas & inopinabiliter respondentes. *Anglia* paucas, *Gallia* pauciores, *Gasconia* verò ferè nullas segetes afferente; cùm tamen annus hunc anno proximus multas in Vere & Æstate promisisset, sed in Autumno pluuia suffocatas fruges pauciores persoluisset. Eodem anno capta est insula *Maiorica*, (sic dicta ad differentiam *Minorica*, seu minoris insulæ) quæ sita est inter *Africam* & *Marsiliam*. *Christianis* nimis nociua; scilicet à Rege *Arragonia* & ciuibus *Marsilia*. 1235.

Iudæi puerum Christianum circumcidetunt.

ANno Domini M. CC. XXX. V. Rex *Anglorum Henricus* tertius, anno regni sui decimo nono, ad Natale tenuit curiam suam apud *Westmonasterium*, præsentibus Episcopis & Principibus regni, quàm plurimis. Eóque tempore septem *Iudæi* adducti sunt coram Rege apud *Westmonasterium*, qui in *Norwico* puerum quendam (quem furto sublatum iam per annum à conspectu *Christianorum* abscooderant) circumciderunt; volentes eum crucifigere in solennitate Paschali. Sed super hoc facto conuicti, in Regis præsentia confessi sunt rei veritatem; & de vita sua & membris, in ipsius voluntate sub carcerali custodia remanserunt. Eodem tempore obiit *Hugo* de *Welles Lincolniensis* Episcopus, Monachorum persecutor, Canonicorum & omnium malleus religiosorum, septimo Idus Februarij; & sepultus est apud *Lincolniam* in Ecclesia cathedrali, quarto Idus eiusdem. Cui successit magister *Robertus* cognomento *Grosseteste*: vir quidem nimis literatus, à primis annis scholis educatus. Qui apud *Radingum* ab *Ædmundo Cantuariensi* Archiepiscopo consecratus est tertio Nonas Iunij reclamantibus Monachis *Cantuariensibus*, & allegantibus ne alibi consecraretur, quàm in Ecclesia *Cantuariensi*. Sed id tandem hac vice permiserunt, ne labores & expensæ frustrarentur conuenientium: ita tamen, quòd id in consequentiam ampliùs non traheretur. Per idem tempus, post Purificationem beatæ *Mariæ*, concordati sunt cum Rege *Stephanus* de *Segraue* & *Robertus Passeleue*; sed Regi mille marcis priùs numeratis: nec tamen in pristinam Regis gratiam, iuxta spem suam, sunt recepti. Circa eosdem dies, *Henricus* de *Sandfordia*, *Roffensis* Antistes, diem clausit extremum, sexto Calend. Martij post cuius obitum, Monachi *Roffenses* elegerunt magistrum *Richardum* de *Wendene*; virum in literali scientia eruditum. Qui *Ædmundo Cantuariensi* Archiepiscopo, ad electionem confirmandam, à præfatis Monachis præsentatus, non fuit admissus: vnde Monachi domini Papæ præsentiam appellarunt. Collata est Ecclesia sancti *Iuliani* in ipso tempore, magistro *Nicolao*, auctoritate domini Regis; quæ ipso tempore vacabat.

Mors Willelmi Abbatis Ecclesiæ sancti Albani.

EOdem anno, die sancti *Matthiæ* Apostoli, obiit *Willelmus* piæ memoriæ, Abbas Ecclesiæ sancti *Albani*; postquàm eandem rexerat annis viginti, & mensibus ferè tribus: & sepultus est tertio Calend. Martij, in capitulo Monachorum. Quo sepulto, incontinenti, scilicet eadem die, tres fratrum ad Regem sunt destinati: vt ab eo impetrata libera ritè eligendi facultate, Abbatem eligerent. Obtinuerunt etiam fratres à domino Rege, gratiam habendi totam domum suam in manu sua: [illegible] ptis exchaëtis, & Ecclesiarum donationibus; à die obitus prædicti Abbatis, [illegible] que in annum com- [illegible] um.

1235. pletum. Pro qua obtenta, donauerunt Monachi Regi trecentas marcas. Deinde obtenta à rege licentia Abbatem eligendi, die Martis post Annunciationem beatæ *Mariæ*, conuocatis nobilibus Ecclesiæ membris, scilicet Prioribus cellarum, & omnibus qui debuerunt & voluerunt & potuerunt commodè interesse: elegerunt solemniter *Iohannem de Hertfordia*, Priorem de *Hertfordia* Monachum suum professum, in pastorem animarum suarum; virum pium & Monachum ordioatum. qui Regi præsentatus, ab illo fauorabiliter est receptus Dominica in ramis palmarum. Deinde missi sunt duo Monachi ejusdem Ecclesiæ & clerici (scilicet dominus *Nicolaus* de *Lew*, & dominus *Reginaldus Physicus*, & magister *Galfridus* de *Langelea* clericus) ad curiam *Romanam*, ad quam immediatè spectat, vt electionem ritè factam impetrarent à sede Apostolica confirmari. Vbi sine difficultate electione confirmata, cum benedictione Apostolica sunt reuersi. Insuper approbata est forma electionis & progressus negotij admirantibus cunctis, quòd inter tot capita vna fuit sententia, & vnanimis consensus: vnde à multis dictum fuit in curia *Romana* & ab ipso Papa, quòd non sine nutu spiritus sancti istud fuerat prosecutum. *Multitudinis enim credentium fuit cor vnum & anima vna.* Et vt audientes non lateat, hæc est consuetudo eligendi Abbatem in Ecclesia sancti *Albani*. Confessores scilicet tres vel quatuor, jubentur districtè in virtute spiritus sancti (vtpote qui cognoscunt corda & renes singulorum) vt ipsi eligant duodecim de conuentu fratres electos, scilicet fideles & peritos: vt ipsi vel de seipsis, vel de ipso conuentu Ecclesiæ, vel de cellis, vnum idoneum eligant in Abbatem. Vt autem eorum electio & labor deliberatiuus, super hoc negotio irritus non habeatur, literas habent de conuentu penes se sigillo conuentus roboratas: vt ipse conuentus illum quem ipsi duodecim eligent in Abbatem, sine contradictione vnanimiter suscipiant & gratanter. Vnde series negotij sic prosecuta, à summo Pontifice & omnibus audientibus cum admiratione est commendata: & facta examinatione auctoritate Apostolica confirmata. Veruntamen, quia de persona electi Papæ non constabat, dedit summus Pontifex in mandatis *Elyensi* & *Londinensi* Episcopis, vt ritè facta ex persona electi examinatione, eundem in Abbatem confirmatum benedicerent, plenè in omnem tam spiritualium quàm temporalium administrationem instituentes. Post hæc autem, idem electus facta examinatione, in crastino Natiuitatis beatæ *Mariæ*, in Dominica die, à *Rogero Londinensi* Episcopo (quia ambo negotium exequi non poterant, iuxta mandatum Apostolicum) benedictionem Abbatis suscepit. Legit autem electus, literas clausas & bullatas ante altare indutus solenniter, quibus anteà consimiles non vidimus, scilicet, de profectione & visitandis Apostolorum liminibus de triennio in triennium quod grauiter accepimus. Sed hæc posteà plenius. Medio autem tempore, quo hæc omnia facta sunt, remansit Abbatia cum omnibus pertinentiis sub custodia conuentus ex regio beneficio, hospitalitate integra remanente. Eodem anno *Iudæi* priuilegium impetrarunt à Pontifice *Romano*, ne à Regibus aut Principibus pro exactione pecuniæ turpiter tractarentur, vel in carcere traderentur.

Consuetudo eligendi Abbatem sancti Albani.

PEr idem tempus, *Petrus Wintoniensis* Episcopus ad mandatum domini Papæ *Romam* profectus est, instante solennitate Paschali: vt guerram eius jam diu contra *Romanos* accensam, ordinando juuaret. Nouit enim eum summus Pontifex pecunia abundare, & si non abundaret, ministrante Episcopatu *Wintoniensi* abundaturum; & maluit eum effundere thesaurum suum in suo obsequio, quàm alieno. Prætereà, idem Episcopus erat in obsequio Regis *Richardi* bellatoris magnifici, diebus adolescentiæ suæ; vbi plus didicit in bello dimicare, & castra militum ordinare, quàm Euangelij semina prædicando seminare.

Petrus VVintoniēsis Episcopus Romam adit.

HOc deniq; anno, qui est annus octauus postquàm constitutæ sunt trengæ decennales in *Terra promissionis*, inter *Romanum* Imperatorem *Fredericum* & *Babyloniæ Soldanum*: facta est prædicatio crucis per orbem vniuersum *Christiana* fide insignitum, ad commonitionem & instantiam domini Papæ Gregorij, qui literas in diuersas orbis partes, sub hac forma direxit.

Publica prædicatio crucis.

GRegorius *Episcopus, seruus seruorum Dei vniuersis domini nostri* Iesu Christi *fidelibus per regnum* Angliæ *constitutis ad quos literæ istæ peruenerint, salutem & Apostolicam benedictionem.* Rachel *videns in vera fidei cognitione principium accessionis suæ in salutem, & filiorum dextera pia mater sancta* Romana *Ecclesia, cuius magna est quasi mare de sua prolis interemptione contritio, vocem lamentationis flens & luctus emisit hactenus, & emittit, quam audire cupimus in excelso, vt per diem & noctem fidelium oculis doloris lachrymam deducentes non taceant, & donec misereatur Dominus, non quiescant. Lamentatur autem, quia domus cælestis panis, mons* Syon, *vnde lex exiit, ciuitas Regis magni de qua dicta sunt multa gloriosa, terra quam Dei filius fuso pro nobis suo sanguine consecrauit, regni robur & pulchritudinem perdidit. Flet, quia quondam libera, sub impiæ tyrannidis iugo ciuit. Luget, quia vbi pacem multitudo militiæ cælestis cecinit, ibi pressura gentis immundissimæ, scandala, simultates & schismata suscitauit, ac innouans exordia præliorum, misit ad desiderabilia manum suam, sacerdotij & sacrorum ordinum pias leges, & ipsius naturæ iura relegans à templo Domini, diuersis ibi spurcitiis & abominationibus introductis. Et ideo* Hierusalē *in suis dersa Sabbathis, obsorduit quasi polluta menstruis inter hostes. Nam licet dudum charissimo in* Christo *filio nostro* Frederico Romanorum *Imperatori semper Augusto*, Hierusalem *&* Siciliæ *Regi illustri, ciuitas eadē præter templum Domini, fuerit restituta: tamen quia Deus omnipotens tunc magnificentius agere cum populo* Christiano *non adtecit, Imperator prædictus trengas iniit cum* Soldano *quarum terminus adeò est vicinus, quòd tempus medium, apparationi vix sufficere creditur nisi ad quæque necessaria per promptitudinem, spem & seruorem Dei & fidei festinetur. Ad eius ergo subuentionem, nullum tædeat peregrinari, & pro patria certare cum spe victoriæ, pro corona mori, pro vita, pro illo sustinere ad tempus dura & tristia, qui confusione contempta, sputo conspersus colaphis cæsus, flagellis afflictus, spinis coronatus, coram* Pilato *sistitur tanquam malorum criminum reus, ad vltimum crucifixus & felle potatus, lancea perforatus, emittens cum clamore valido spiritum, pro conditionis humanæ viribus reparandis, cursum præsentis vitæ saturatus iniuriis consummauit. Hic est autem vt altius repetamus, qui de paterna solio gloriæ cæli mirabiliter inclinatus, ad nostra mortalitatis ima descendens, non dedignatus est Deus homo, creator creatura fieri, suscipere dominus formā serui: vt qui non poteramus per nostram iustitiam sperare veniam, consecuti per hanc gratiam inauditam, hæredes Dei, cohæredes autem* Christi, *diuinitatis consortium, felicitatis æternæ participium sortiremur. Et licet per gratiam adoptati, quotidie causas ingratitudinis cumulemus, ipse tamen abundat in diuitiis bonitatis, dum propter diuersitatem voluntatum, vt iuxta facultatem delinquentibus, diuersa pro tempore satisfaciendi genera consulit, varia medendi languoribus remedia suscitauit, dum terram, in qua nasci, mori, & resurgere voluit, tam diu ad exercitationem fidelium, ab infidelibus detineri permittit, cùm non sit abbreuiata manus Domini, nec virtus eius in aliquo diminuta: quin etiam, sicut fecit cuncta de nihilo, liberare valeat in momento. Sed illas compassionis & dilatationis gratias exquirit ab homine, quibus ad omnis consummationis finem, legisque plenitudinem osten-*

Authenticum papæ.

1235. *dendam, ipse prior homini perdito & damnato voluit misertus adesse: qui nullatenus permisisset impios contra pios vsque adeò roborari, nisi & suam vindictam de nostra confusione prouidisset iniuriam, & seruare nostram de sua victoria disciplinam. Sub hac autem occasione delicti plurimi satisfacere pro modo criminum aliter non valentes, velut in profundo malorum positi desperassent, nisi occurrisset eis hæc tabula, nisi per hoc compendium suis positus pro* Christo *animabus consummati breuitate, multorum temporum spacia complessent. Multi enim inuenire locum vbi stetérant pedes Domini cupientes, prius ad brauium sine cursu, & primò ad coronam sine gladio peruenerunt: illo suum remunerante iudicem, qui solam in oblatione considerat voluntatem. Nos autem, de omnipotentis Dei misericordia & beatorum* Petri & Pauli *Apostolorum auctoritate confisi, ex illa quam nobis Deus, licet indignis, ligandi atque soluendi contulit potestatem, omnibus qui laborem istum in propriis personis & sumptibus subierint, vel qui viros idoneos cum suis expensis pro se destinauerint: sed & illis qui in alienis expensis in propriis personis accesserint, vel qui de bonis suis ad subuentionem* Terræ sanctæ *congruè ministrauerint, aut qui ad prædicta negotia consilium vel auxilium opportunum impenderint: plenam suorum peccaminum, de quibus veraciter fuerint corde contriti, & ore confessi, veniam indulgemus. Statuimus etiam, vt omnes, siue clerici siue laici post crucem assumptam sub beati* Petri *ac nostra protectione securi, & eorum bona omnia permaneant: necnon sub Archiepiscoporum, Episcoporum, & omnium Ecclesiæ Prælatorum defensione consistant, donec de ipsorum obitu vel reditu certissime cognoscatur. Interim vsque termino, nullus cruce signatus siue à* Iudæis *siue à* Christianis, *ad præstationem vsurarum compellatur. Datum Spoleti, ij. Nonas Septemb. Pontificatus nostri anno viij.* Assignati sunt autem prædicatores à domino Papa, in opus crucis & animarum oberrantium lucrifactionem, per orbem vniuersum, fratres de ordine *Prædicatorum* ac *Minorum*, cum magistris in Theologia perfectis, vtpote magister *Iohannes* de sancto *Albano* oriundus, aliquando Decanus Ecclesiæ sancti *Quintini*, posteà thesaurarius Ecclesiæ *Saresburiensis*, & alij viri discreti ac sancti: qui in opus Euangelij profecti, prædicauerunt vbique Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. Habuerunt autem ex mandato Apostolico, prouinciarum Archidiaconos & Decanos, qui in locis singulis parochianos, viros & mulieres conuenire fecerunt: ita vt nullus remaneret, sub pœna anathematis, quin eorum prædicationibus interesset.

Miraculum per prædicationē crucis. Contigit autem hoc anno iij. Idus Iunij, in villa de *Clare*. vbi magister *Rogerus* de *Leunes*, frater quidem de ordine *Minorum*, pro negotio crucis Euangelium in Dominica prædicauit, vt mulier quædam omni membrorum officio jam per triennium destituta, pœnam metuens excommunicationis: paucum quod habuit argenti, cuidam viro sibi vicino contulit, qui eam in humeris suis ad locum veheret prædicationis. Vbi cùm gemens jaceret & lugens quousque vir Dei prædicationem absoluisset motus compassione super gemitibus mulieris, quam lugentem jacere conspexit, accessit ad eam, atque causam ad quid illuc venisset inquisiuit. Quæ cùm diceret, quòd metu excommunicationis ad locum sermonis fuisset delata, præcepit vt iret in domum suam, nesciens quòd membris omnibus esset dissoluta. Sed cùm astantes vicini eius testarentur, quòd omnium erat vsu membrorum jam elapso triennio priuata, interrogabat, si crederet quòd Deus potens erat, vt sibi, si vellet, redderet sanitatem. Cui illa. Credo, domine. Tunc vir Dei mulierem inter brachia complectens, leuauit eam fiducialiter, & ait: Sanet te Deus omnipotens, in quem credis. Et cùm mulier ad vocem jubentis se erigeret confidens in Domino, cœperunt ossa eius & nerui cum compagibus dum surgeret crepare, vt visum sit astantibus, quòd omnia ossa eius in frusta fuissent comminuta. Et sic mulier sanitati pristinæ restituta, abiit in domum suam: exaltans & magnificans Dominum qui talem seruis suis contulit potestatem. 1235.

Forma electionis Abbatis sancti Albani ad Papam mittitur. Cum hæc cum tempore euoluente elaberentur, nuncij electi & conuentus Ecclesiæ sancti *Albani*, duo Monachi, scilicet magister *Reginaldus Physicus*, & dominus *Nicolaus* de sancto *Alban.* ambo Presbyteri, viri prudentes & compositi, cum suis clericis, magistro *Galfrido* de *Langeleia*, & *Galfrido Fotario*, seruiente & aliis, habentes literas conuentus procuratorias, iter arripuerunt versus curiam *Romanam* in octauis Paschæ, scilicet decimo septimo Calend. Maij, precibus omnium fratrum commendati. Hæ autem fuerunt procurationes quas secum detulerunt: *Reuerendissimo domino & patri in* Christo *charissimo* Gregorio, *Dei gratia summo Pontifici, deuoti filij sui, Prior & Conuentus sancti* Albani, *tam deuotam quàm debitam cum pedum osculo reuerentiam. Nouerit sanctitas vestra, quòd nos fratres nostros & Monachos,* Reginaldum & Nicolaum, *latores præsentium, cum literis nostris seriem electionis nostræ continentibus, quam in Ecclesia nostra de fratre* Iohanne *de Herifordia, Monacho nostro, fecimus canonicè celebrari, ad pedes sanctitatis vestræ destinamus: ipsosque ad confirmationis munus à sede Apostolica petendum, & ad alia dictam electionem nostram contingentia, expedienda, procuratores nostros constituimus. Ratum & gratum habituri, quod per ipsos vel eorum alterum in dicto negotio, ratione præuia, fuerit expeditum. Valeat & vigeat sancta paternitas vestra semper in Domino.* Venerunt igitur ad curiam *Romanam* apud Perusium. Et domino Papa humiliter salutato, formam electionis & rei gestæ seriem sub his literis contentam, præsentauerunt: *Reuerendissimo domino & patri in* Christo *charissimo* Gregorio, *Dei gratia summo Pontific., deuoti filij sui, Prior & Conuentus sancti* Albani, *tam deuotam quàm debitam cum pedum osculo reuerentiam. Cum Ecclesia nostra per decessum venerabilis patris* Willielmi, *bonæ memoriæ, quondam Abbatis nostri, qui viam vniuersæ carnis sexto Calendas Martij est ingressus, pastoris solatio existeret destituta, certificato super hoc domino nostro Rege, ipsoque nobis eligendi licentiam concedente, nos prout potuimus citius & expeditius, volentes animarum periculis occurrere, & Ecclesiæ nostræ indemnitatibus prouidere, his omnibus prius sub competenti data dilatione conuocatis qui debuerunt & voluerunt poteruntque nostræ electioni commodè interesse, ad eligendum nobis pastorem, diem certum præfiximus, in crastino Annunciationis beatæ Virginis. Adueniente autem die, præsentibus his qui propter hoc fuerant euocati, aliisque, tractare cœpimus & conferre. Et quia res prædicta eo die non potuit expediri, in crastino, vt de eodem tractaremus, ingressi sumus capitulum iterato, & ibidem post Dei clementiam super hoc misericorditer inuocatam, tractare cœpimus de præmisso. Et tandem in hanc eligendi formam, viris bonis de collegio nostro plenaria data fuerat potestas & collata, quòd ipsi pro omnibus electionem nominarent, rati habitione prius eisdem electoribus promissa, de persona per ipsos electa, & ipsis postmodum nominata. Electores siquidem præmissi ad hoc officium, cum Dei timore accedentes, cum lachrymis & orationibus Dei inuocantes auxilium, diligenter & discretè, sic vt exitus indicauit, de hoc negotio tractauerunt, qui per omnia vnanimiter & concorditer post tractatus & collationes suas super hoc habitas, nobis virum per omnia idoneum, in Abbatem patremque & pastorem elegerunt, & postmodum ingressi Capitulum, nobis quem elegerant nominauerunt, scilicet fratrem* Iohannem *de* Hertfort, *nostræ professionis Monachum, inter nos ab antiquo religiosè & irreprehensibiliter conuersatum. Nos siquidem ibidem vnanimiter congregati, in personam illius quem elegerant, & nobis nominauerant, concorditer consensimus, absque vnius discordia seu contradictione. Firmiter enim credimus, sancte*

1235. *pater, quòd idem electus nobis & nostro Monasterio per omnia sit idoneus, cùm in ipso nihil cur eligi non deberet, sciamus reprobum, nec in eo aliquid deficere perpendimus, quod canon exigit in electo. Hinc est, benignissime pater, quare nos, qui filii vestri sumus, & immediatè ad* Romanum *Pontificem spectantes, vobis in omni qua possumus supplicamus deuotione, quatenus Dei intuitu & ad leuamen Ecclesiæ nostræ, quæ sub hac vacatura in magno nauigat periculo, sub seculari custodia constituta, electo nostro absque moræ dispendio, officii sui confirmationem misericorditer impendatis. Nos autem, vt reuerenda sanctitas vestra de præmissis fidem habeat indubitatam, sigillo capituli nostri de communi totius Conuentus consensu has literas nostras patentes, & rei gestæ seriem continentes, fecimus consignari.*

Rescripta Elyensi & Londinensi Episcopis.

HIs autem literis diligenter inspectis, habita cum fratribus deliberatione, concessit summus Pontifex Monachis justè postulata, laboribus eorum paterno affectu compatiendo, necnon vnitatem Ecclesiæ suæ concordem, & discretum in hoc negotio processum collaudando. Et ne res aliqua parte progressione vsque ad finem careret laudabili, dedit, vt prætactum est, in mandatis *Elyensi & Londinensi* Episcopis, vt examinata persona electi, benedictionis ei beneficium largirentur, vel alteruter, si ambo interesse non valerent, scribens eisdem sub hac forma: Gregorius *Episcopus, seruus seruorum Dei, venerabilibus fratribus* Elyensi *&* Londinensi *Episcopis, salutem, & Apostolicam benedictionem. Monasterio* S. Albani Lincolniensis *diœcesis, quod ad* Romanam *Ecclesiam nullo medio pertinet, Abbatis solatio destituto, dilecti filii Prior & Conuentus ipsius Monasterii, sicut accepimus, requisito prius, sicut moris est, assensu Regio & obtento, vocatis omnibus qui debuerunt, voluerunt, & potuerunt commodè interesse, de Abbatis futuri substitutione tractantes, post diuersos tractatus, quibusdam de collegio eligendi eis Abbatem, potestatem plenariam vnanimiter contulerunt. Iidem verò electores, Deum habentes præ oculis, collatione super hoc & deliberatione habita diligenti, & Spiritus sancti gratia inuocata, dilectum filium fratrem* Iohannem *de* Hertfort, *eiusdem Monasterii Monachum, virum, vt asserunt, prouidum & discretum, ac in spiritualibus & temporalibus circumspectum, & cum eis à puero laudabiliter conuersatum, in Abbatem eorum & patrem concorditer & canonicè elegerunt. Quorum electionem solenniter publicatam, vniuersi & singuli approbantes, nobis per dilectos filios fratres* Reginaldum *&* Nicolaum, *Monachos & nuntios suos ac literas humiliter supplicauerunt, vt cùm per eundem* Iohannem, *grata ipsi Monasterio in spiritualibus & temporalibus incrementa, sperarentur auctore Deo ventura, & rectis dispositionibus nihil debeat afferri, electionem huiusmodi confirmare, de benignitate sedis Apostolicæ dignaremur. Licet igitur prædicti nuncii, sollicitè super hoc institerint & prudenter, & nos pro eodem Monasterio libenter quod cum Deo possumus facere intendentes, electionem ipsam examinatam prout conuenit diligenter, canonicam inuenerimus quoad formam, quia tamen de persona meritis plenam notitiam non habemus, fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus quæ circa electi personam inquirenda fuerint, sollicitè inquirentes, si eam sufficientem inueneritis ad eiusdem Monasterii regimen assumendum, præmissam electionem auctoritate Apostolica confirmetis, & electo faciatis eidem obedientiam & reuerentiam debitam exhiberi, ac munus benedictionis impendi. Recepturi ab eo postmodum, pro nobis &* Romana *Ecclesia fidelitatis solitæ iuramentum, iuxta formam quam vobis sub bulla nostra mittimus interclusam. Alioquin ea ritè cassata, faciatis dicto Monasterio de persona idonea per electionem canonicam prouideri. Contradictores per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita compescendo. Formam autem iuramenti, quod ipse præstabit nobis de verbo ad verbum, per eius patentes literas suo sigillo signatas quàm citò poteritis per proprium nuncium transmittatis. Quòd si non ambo his exequendis potueritis interesse, alter vestrum ea nihilominus exequatur. Datum* Perusii, *&c.*

IMpetratis autem his literis cum aliis sub bulla clausis, salutato domino Papa & fratribus, necnon & respectis, redierunt nuncii prædicti cum prosperitate, post moram in curia factam per xv. dies. Episcopus autem *Londinensis*, alio se excusante, mandatum Apostolicum diligenter executus, examinatione ritè facta, nihil reprobum in persona electi reperiens, munus solenniter benedictionis eidem impendit, in crastino scilicet Natiuitatis *B.* Virginis, in Ecclesia S. *Albani*. Vbi apertæ sunt literæ inclusæ domini Papæ, quas, vt oportuit, electus in Abbatem benedicendus profitendo legit, in præsentia Episcopi & audientia Conuentus, & totius populi & cleri, sub hac forma: *Ego* Iohannes A*bbas Monasterii* S Albani, *ab hac hora in antea fidelis & obediens ero* S. Petro, *sanctæ;* Apostolicæ Romanæ *Ecclesiæ & domino meo Papæ* Gregorio, *eiusque successoribus canonicè intrantibus. Non ero in consilio aut consensu vel in facto, vt vitam perdant aut membrum, aut capiantur mala captione. Consilium verò quod mihi credituri sunt, per se aut per nuncios suos, siue per literas, ad eorum damnum me sciente nemini pandam. Papatum* Romanum *& regalia* S. Petri *adiutor eis ero ad retinendum & defendendum, saluo ordine meo, contra omnem hominem. Legatum Apostolicæ sedis, in eundo & redeundo honorificè tractabo, & in suis necessitatibus adiuuabo. Vocatus ad Synodum, veniam, nisi præpeditus fuero canonica præpeditione. Apostolorum limina singulis trienniis visitabo, aut per me, aut per nuncium meum, nisi absoluar Apostolica licentia. Possessiones verò ad Monasterium meum spectantes, non vendam, neque donabo, neque impignorabo, neque de nouo infeudabo, vel aliquo modo alienabo, inconsulto* Romano *Pontifice. Sic me Deus adiuuet, & hæc sancta Euangelia.*

Redeunt nuncii eorum & benedictio Abbatis S. Albani.

EOdem anno, mense Februario, venerunt apud *Westmonasterium* duo hospitalis *Teutonicorum* cum militibus & aliis nunciis solemnibus, ab *Frederico Romano* Imperatore ad Regem *Anglorum* missi, ferentes literas ipsius auro bullatas, in quibus postulauit *Isabellam* sororem Regis sibi matrimonio copulandam. Venientes autem vii. Cal. Martii ad Regem, petierunt literatum & suæ postulationis responsum sibi dari, vt Regis voluntatem domino Imperatori possent celeriter nunciare. Rex autem *Angliæ*, super dicto negotio sollicitus, cum Episcopis & regni sui Magnatibus cœpit tractare per triduum qui rem diligenter examinantes, in hoc vnanimiter consenserunt, vt puella daretur Imperatori. Et sic iii. Cal. Martii respondens, matrimonium petitum concessit. At nuncii cùm postulassent, vt sibi liceret puellam videre, misit Rex legatos fide dignos pro sorore sua ad turrim *Londoniarum*, vbi sub vigilanti custodia seruabatur. Quam reuerenter apud *Westmonasterium* perducentes, in præsentia Regis puellam, vicesimum primum ætatis agentem annum, speciosam nimis, flore virginitatis insignitam, indumentis & moribus Regiis decenter ornatam, nunciis Imperialibus exhibebant. At illi, cùm in virginis inspectione visum aliquandiu recreassent, & eam Imperiali thoro dignissimam in omnibus iudicassent, confirmarunt matrimonium in animam Imperatoris interposito juramento, offerentes et ex parte ipsius Imperatoris annulũ sponsalem. Quem cùm in eius digito posuissent, pronunciauerunt eam Imperatricem esse *Romani* Imperii, communiter dicentes: *Viuat Imperatrix, viuat.* Deinde cùm legati ea quæ facta fuerant, sub omni festinatione Imperatori per fideles nũcios intimassent; post Paschalem solennitatem misit Archiepiscopum *Coloniensem* & *Louaniæ* Ducem, cum virorum nobilium multo comitatu, in *Angliam*, qui Imperatricem ad ipsum honorificè perducentes, matrimonium jam initiatum & ratum procurarent, vt in cognitione carnali fieret consummatum.

Imperator Fredericus sororem Regis Anglorum sibi in vxorem petit dari.

Nuptialis ornatus Imperatricis.

Erat autem istarum tantus apparatus nuptiarum, quòd quasi Regias vel Imperiales diuitias excedere videretur Nam ad ipsius Imperatricis dignitatem, fabricata est corona opere subtilissimo ea auro obrizo primo & purissimo, & gemmis preciosissimis. In annulis autem & monilibus aureis cum gemmis preciosis, in scriniis & phaleris, & aliis muliebribus ornamentis, necnon in copioso thesauro auri & argenti, & equis, & comitatu, quæ oculos intuentium rapere solent in concupiscentiam, vt quasi impreciabilia viderentur, non tantum copiosè, sed superaffluenter ditabatur ab *Anglia* recessura. Vasa etiam omnia, tam vinaria, quàm fercularia, ea auro & argento opere excogitata fabricata innumerabilia resplenduerunt, quorum materiam superabat opus: imò etiam ollæ & vasa coquinaria, vrcei & vasa vinaria, disci & vasa cibaria argentea nituerunt. Ad quorum omnium administrationem & custodiam, tales deputati sunt ministri curiales, qui ipsi Imperatrici & illius familiæ, more Regio ministrarent. Talibus autem & aliis multis puella à Rege fratre suffulta honoribus, & dotata iouenibus, remansit in custodia Episcopi *Exoniensis*, & *Radulphi* filij *Nicolai*, Regis Senescalli, virorum nobilium ac per omnia commendabilium, & aliorum generosorum de domestica Regis familia, comitantibus matronis nobilibus & puellis generosis: qui omnes curialiter eruditi, ad Imperatricis sufficiebant obsequium, custodiam, & conductum. Et his in hunc modum dispositis, Rex in die sancti *Iohannis* ante portam *Latinam*, apud *Westmonasterium* teouit solenne festum cum Archiepiscopo *Coloniensi* & cæteris nunciis Imperatoris, & in crastino omnes apud *Derteford* iter arripiunt; Rege comite cum magno comitatu Comitum ac Baronum, & aliorum nobilium. Equos autem tot ei & tales Rex procurauit palefridos nobiles & egregiè phaleratos, qui sufficiebant ad Imperatricis honorem, dum sessores quadam delectabili ferebant suauitate. Cumque per *Roffensem* ciuitatem ad Abbatiam de *Feuersham* conuenissent, inde *Cantuariam* profecti, ad sanctum *Thomam* Archipræsulem & Martyrem orationis gratia peruenerunt: vbi completo deuotionis obsequio, ad portum *Sandwicensem*, quasi tria equitum millia conuenerunt. Miserat enim Rex ad omnes Abbatias circomjacentes, imperiosè petens quemlibet Abbatem, vt ad conducendum sororem suam ad mare, equos cum assessoribus suis honorabiles accommodaret. Imperatrix autem & Archiepiscopus *Coloniensis*, cum cæteris viris nobilibus & matronis ad conductum eius assignatis, quarto Idus Maij naues ingressi, velis pareotibus sese pelago commiserunt. Nec lachrymæ defuerunt cùm frater à sorore, rex discessit ab Imperatrice.

Imperatrix Coloniam peruenit.

Nauigantibus autem illis, post tres dies & totidem noctes, ostium *Rheni* fluminis intrauerunt: & completo vnius diei & noctis cursu, apud *Antuerpiam* applicuerunt; in terra scilicet Iuri Imperiali subjecta. Quibus applicantibus, occurrit innumera multitudo nobilium armatorum, ad custodiam Imperatricis ab ipso Imperatore transmissa, quæ diebus ac noctibus circa corpus eius diligentes excubias celebraret. Erant enim quidam ea hostibus Imperatoris Regi *Francorum* confœderati, vt dicebatur, qui Imperatricem rapere moliebantur, vt matrimonium illud magnificū impedirent. Occurrunt etiam presbyteri omnes & clerici ea regionibus circumpositis cum processione solenni, in vestimentis preciosis, cereis accensis, agminibus compositè ordinatis, campanas pulsantes, & canti-

A ca lætitiæ modulantes. Inter quos siquidem omnes artifices, & magistri eujuscunque generis Musicæ artis cum suis instrumentis, qui in omni lætitia nuptiali per viam quinq; dierum Imperatricem apud *Coloniam* conduxerunt. Vbi cognito ipsius aduentu, exierunt ab vrbe in occursum eius ad decem millia ciuium, cum floribus & ornamentis variis ac festiuis indumentis, qui in equis sedentes preciosis, ad agiles cursus calcaribus admouentibus coëcebant, B dum & cannas & bastas, quæ ferebant in manibus, in alterutrum, quasi in hastiludio, confregerunt. Aduenerunt etiam per excogitatum ingenium naues, quasi remigantes per aridam, equis abscōditis & tectis sericis coopertoriis illas trahentibus. In quibus nauibus clerici suauiter modulantes cum organis benè sonantibus, audientibus inauditas cum stupore fecerunt melodias. Appropians igitur ciuitati *Coloniæ* Imperatrix, talibus in- C trauit comitata tripudiis, vt tota illa nobilis ciuitas gaudio videretur redundare. Conduxerunt etiam eam duces eius per principales plateas ciuitatis, contra ipsius aduentum, tum propter nobilium *Anglorum* aduentum, tum vt sic gratia Imperatoris aspiraret, multipliciter adornatas. Sed cùm generosa Imperatrix cognouisset, quòd omnes & præcipuè nobiles matronæ *Colonienses* quæ in solariis sedentes, & glomeratim in diuerticulis vicorum conuenientes, faciem eius videre cupiebant, capel- D lum suum ea capite cum peplo demisit, vt vniuersi liberum in ipsius serena facie aspectum habentes, oculos cum stupore recrearent. In quo facto omnium intuentium animos in ipsius dilectionē adeò inclinauit, vt vniuersi & singuli laudantes, & benedicentes ipsius humilitatem cum pulchritudine admirabili, optimam successionis, & posteritatis fœlicissimę spem conceperunt. Hospitata est autem Imperatrix, in nobili palatio opere cementario constructo Archiepiscopi, vbi per totam noctem choreæ puellarum canentium, cum diuersis instru- E mentis Musicis perstrepebant: vt ipsa Imperatrix ipso gaudio fouerentur, glorians in medio iuuenculatum tympanistriarum. Nec defuit diligentia militum armatorum super muros, & in ipsa ciuitate, propter hostiles insidias, noctibus excubantium.

Imperator cū Imperatrice apud Wermesiā matrimonium initia cum consummauit.

Tempore quo Imperatrix apud *Coloniam* venit, Imperator erat bellicis expeditionibus implicatus, contra filium suum *Henricum* regem *Alemanniæ* sibi rebellem. Sed pater contra eum tam copio- F sum duxit exercitum, vt simul & semel decem castra vallaret obsidione. In quorum vno fortissimo cùm filium obsedisset, ille patris metuens feueritatem, exiuit de castro; & corruens in terram coram ipso, misericordiam ipsius cum lachrymis & singultibus implorauit. Sed ille non adhuc spiritu conceptæ iræ maximè mitigato, vinculis filium jubens constringi, duxit eum secum apud *Wermesiam*. Laxatis autem vinculis, & loris ob regalem reuerentiam aliquantisper dissolutis, dicitur filius patri venenum procurasse. Super quo scelere accu- G satus, vinculis iterum durioribus mancipatus, traditur cuidam Duci custodiendus, qui eum oderat inexorabili odio, quia totis nisibus eum proposuerat prædictus Rex *Henricus*, exhæredare: sed nunc reuoluta rota fortunæ, traditur Rex arbitrio Ducis incarcerandus. Misit igitur Imperator pro Imperatrice, vt ad eum *Wermesiam* properaret; postquàm apud *Coloniam* per sex hebdomadas moram protraxisset. Archiepiscopus autē *Coloniensis* & Episcopus *Exoniensis*, cum cæteris ad Imperatricis conductum assignatis, iter cū ipsa aggredientes, ad Imperatorem eam in omni pōpa ac nuptiali lætitia, septē dierum

1235 itinere perduxerunt. Quo cùm peruenissent, suscepit eos Imperator in magna lætitia & honore, quia supra modum sibi placuit decoris inspectio puellaris. Illam enim, vt crebrius audiuit, natura speciali quodam studio decorauit. Desponsauit ergo puellam ibidem, matrimonium initiatum consummando solenniter Imperator, xiij. Calend. Augusti, in Dominica: quæ si multum placuit in specie corporali, multo plus placuit morum experientia, quam inuenit prærogatiua insignitam, & eloquentiæ perita facetia eruditam. In festo verò desponsationis Imperatricis *Isabellæ*, sororis domini Regis *Angliæ*, erant iam apud *Moguntiam* quàm *Wormaciam* quatuor Reges, & vndecim Duces, & triginta Comites, & Marchiones, præter Prælatos. Nocte verò prima qua concubuit Imperator cū ea, noluit eam carnaliter cognoscere, donec competens hora ab Astrologis ei nunciaretur. Consummata autem carnali commixtione summo mane, deputauit eam quasi prægnantem diligenti custodiæ, dicens ei: Custodi te sapienter, quia habes in vtero masculum. Et hoc idem pro certo significauit domino Regi *Angliæ* fratri suo, per Episcopum *Exoniensem*, & magistrum de sancto *Ægidio*, fratrem Prædicatorem. Et sic contigit, peperit enim masculum, cujus nomen *Henricus* fuit. Nuptiis igitur diebus quatuor continuis magnificè celebratis, Episcopus *Exoniensis* & cæteri, qui cum Imperatrice aduenerant, ab Imperatore licentia impetrata, ad *Angliam* cū gaudio sunt reuersi. Misit ergo Imperator Regi *Anglorum* tres Leopardos, in signum Regalis clypei, in quo tres leopardi transeuntes figurantur: cum aliis donariis preciosis, quibus regiones non abundant Occidentis. Cui etiam contra Regem *Francorum* promptum consilium & promisit auxilium opportunum, qui jura sua detinet violenter & injustè, præcipuè in perniciem Regis *Lodouici*, & animæ damnationem. Qui moriturus manifestè confessus est, se inexpiabiliter peccasse in Regem *Anglorum*, retinendo jura sua, & posteà cùm esset in *Anglia*, terram suam reddituram: quæ omnia dissimulat Rex *Francorum* nescire, plus muliebre sequutus consilium, quàm normam justitiæ, timorem Domini vltionum postponendo. Promisit etiam Imperator, vt ex tunc & deinceps Regem *Anglorum* præ cæteris mundi Principibus specialius, quasi filiali amplexaretur dilectione. Remissis igitur in *Angliam* ferè vniuersis vtriusque sexus hominibus, quos curia Imperatricis in patria educauerat; Imperator Imperatricem quàm plurimis *Mauris* spadonibus & vetulis laruis consimilibus, custodiendam mancipauit.

Tres Leopardi missi Regi Anglorum.

Generosa nobilitas Imperatricis Isabellæ.

ERant autem in Imperio *Romano* quibus nimis videbatur indignum, quòd Imperator tam potens & in omnibus pollens diuitiis, qui quasi dominus & moderator totius orbis extiterat, sororem duxerit, Regis *Anglorum*. Sed cùm omnibus sit notissimum, quòd major dignitas est, esse genere nobilem, quàm diuitem: sciendum est, hujus Imperatricis patrem fuisse Regem *Anglorum Iohannem*, *Henricum* Regem qui nunc regnat in *Anglia* fratrem, auunculos Reges magnificos *Henricū* & *Richardum*, ac *Britanniæ* Comitem *Galfridum*: hi autem Reges generositate illustres dominabantur in *Anglia* & *Hybernia*, vnde Reges fuerūt: in *Normannia* & *Aquitania*, vnde Duces: in *Pictauia* & *Andegauia*, vnde Comites: præter *Turonicam* & *Cenomanniam*, *Betri*, & *Aruerniam*, quæ ad eorū proprietatem spectare tenentur. In his quoq; regionibus vii. Archiepiscopos habuerunt, cum Regibus *Scotiæ* & *Walliæ*, *Hyberniæ* & *Normanniæ* insulæ subjectos. Atque præter istos tot Episcopos totq; Comites, Barones, ac Milites, quòd quasi innumerabiles reputantur. Mater autem hujus Imperatricis, istarum terrarū omnium Regina fuit, & duæ sorores illius, vna Regina *Scotorum*; & altera *Pictauiensis* Comitissa. Auiæ quidem ipsius erant quinq; quarum primam duxit Rex *Hispaniæ Alphonsus*: de qua nata est *Blanca Francorū* Regina, de qua ejus filius, qui regnat in *Gallia*, *Lodouicus*. Alteram duxit *Siciliæ* Rex *Rogerus*: *Wilhelmus*, qui prole caruit, & illam dante Rege *Richardo*, duxit *Reimundus* Comes *Tholosanus* & tertiam, Dux *Saxoniæ Henricus*, de qua natus est *Otho*, posteà *Romanorū* Imperator, & frater eius *Henricus Saxoniæ* Dux, & Rex tandem *Terræ sanctæ*. Quartam (vel illam reginam *Siciliæ* de qua prædictum est, secundum quosdam) duxit Comes *Tholosanus Reimūdus*, & quintam Comes *Rotrodus Perticensis*. His igitur & consimilibus Imperatrix atauis edita Regibus, patrem, vt dictum est, habuit Regem *Iohannem*, qui fuit filius magnifici Regis *Henrici*, qui fuit filius *Matildis* quondā Imperatricis, quæ fuit filia Regis *Anglorum Henrici* senioris & *Matildis* Reginæ. Hæc *Matildis* filia fuit *Malcolmi* Regis *Scotorum*, & sanctæ *Margaretæ* Reginę. *Margareta* filia fuit *Eduardi*, quam genuerat ex *Agatha* sorore *Henrici Romani* Imperatoris. Iste *Eduardus* filius fuit *Ædmundi* Regis *Anglorū* qui *Latus ferreum* dicebatur. Cujus pater fuit Rex *Aethelredus*. Cujus pater Rex *Edgarus Pacificus*. Cujus pater Rex *Ædmundus*: cujus pater Rex *Eduardus* primus: cujus pater fuit illustris Rex *Anglorum Alfredus*. Hujus genealogia in *Anglorum* historiis perducitur vsque ad *Adam* primum parentem. Talibus autem Imperatrix antecessoribus procreata, Imperialibus nuptiis dignissima judicatur, & sic cesset contra eam inuidorum oblatrantium detrectatio. Hactenus inuidiæ respondimus,

--- *atrabe loram*.

Forsan & gyros ribarecurre tuo.

Eodem tempore cepit Rex Carucagium, scilicet duas marcas de caruca, ad maritagium sororis suæ *Isabellæ*. In cujus maritagio Rex Imperatori. xxx. millia marcarum, sine ornatu Imperatricis & coronæ inappreciabili ipsius in breui termino numerauit.

Vindicta necis Comitis Marescalli Richardi.

CIrca idem tempus, quidam clericus *Henricus Clemens* nuncius Procerum *Hyberniensium*, dum minus sapienter se gereret, jactitando se causam fuisse mortis *Richardi* Comitis *Marescballi*, vocando eum proditorem & cruentum inimicum Regis & regni: miserabiliter *Londoniis*, rege ibidem existente, est interfectus. De qua morte, cùm ab ipso etiam rege & aliis notaretur accusatus *Gilebertus Marescballus*, plurimis argumentis suam purgauit innocentiam. Eodem tempore, procurante *Waltero Karleolensi* Episcopo, Rex *Henricus* III. sibi filiam Comitis *Vigorniæ*, Pontificis fidei interpositione, cum juramento sibi subarrauit. Sed posteà mutato animo & consilio, propter quasdam Regis *Francorum* comminationes, à proposito resiluit, ne pater exhæredaretur: quæ maritata est posteà Regi *Castellæ Alphonso* propter suam elegantiam.

Nouæ decretales Gregorianæ.

HIs quoque temporibus, *Gregorius* Papa IX. videns Decretalium tædiosam prolixitatem, sub quodam compendio eas eleganter abbreuiatas & collectas, solenniter & authenticè per totius mundi latitudinem legi præcepit & diuulgari. Illas autem ab auctore ipsarum, *Gregorianas* appellamus, sic incipientes: *Rex pacificus*, &c. In quibus quædam innouauit, ne scilicet illegitimi in Prælatias vel Ecclesiastica beneficia, nisi adepta à sede *Romana* legitimationis dispensatione, obtineant: sciens inde curiæ *Romanæ* pro impetratione tali, multa emolumenta prouenire: sicut ex statuto *Innocentij*, pro dispensatione plurimorum beneficiorum obtinendorum.

1235.

Vsura Caursinorum.

INualuit autem his diebus adeò *Caursinorum* pestis abominanda, vt vix esset aliquis in tota *Anglia*, maximè Prælatus, qui retibus illorum jam non illaquearetur. Etiam ipse Rex, debito inæstimabili eis tenebatur obligatus. Circumueniebant enim in necessitatibus indigentes, vsuram sub specie negotiationis palliantes: & nescire dissimulantes, quòd quicquid accrescit sorti, vsura est, quocunque nomine censeatur. Manifestum est enim, eorum accommodationes ab ordine charitatis sequestrari, cùm non manum porrigant egentibus auxiliatricem, vt eis subueniant, sed circumueniant: non vt alienæ succurrant inediæ, sed vt suæ consulant auaritiæ, cùm

Quicquid agant homines intentio iudicet omnes.

Forma Caursinorum obligandi debitores.

Debitores autẽ suos sub tali obligatione sibi obligauerunt: *Vniuersis præsens scriptum visuris, N. Prior, & Conuentus* N. *salutem in Domino. Noueritis nos mutuo recepisse apud* Londinum, *pro nostris & ecclesiæ nostræ negotiis vtiliter expediendis, ab illo* N. *& illo* N. *pro se & sociis suis, ciuibus & mercatoribus ciuitatis* N. *centum & quatuor marcas bonorum & legalium esterlingorũ, tredecim solidis & quatuor esterlingis pro marca qualibet computatis. De quibus centũ & quatuor marcis, nomine nostro & Ecclesiæ nostræ, benè nos vocamus quietos & integrè protestamur pacatos: exceptioni non numeratæ, non solutæ, & non traditæ nobis pecuniæ, ac etiam exceptioni, quòd dicta pecunia in vsus nostros & ecclesiæ nostræ non sit cõuersa, omnino renunciantes. Quas prætaxatas cẽtum & quatuor marcas esterlingorũ, prædicto modo & numero computandas dictis mercatoribus, vel vni ipsorum, vel eorum certo nuncio, qui præsentes literas secum attulerit, in festo sancti* Petri *ad vincula, scilicet prima die mensis Augusti, apud* Nouum Templum Londini, *anno Dominicæ incarnationis millesimo ducentesimo trigesimo quinto, per legitimam stipulationem promittimus. & tenemur nomine nostro & ecclesiæ nostræ, nos integrè soluturos, & reddituros. Tali tenore adiuncto, quòd si dicta pecunia prædictis loco & termino, sicut dictum est, non fuerit persoluta & reddita; ex tunc in anteà semper transacto termino promittimus, & tenemur per eandem stipulationem, dare & reddere prædictis mercatoribus, aut vni eorum, vel eorũ certo nuncio, per singulos menses duos, pro singulis decem marcis, vnam marcam dictæ monetæ, pro recompensatione damnorũ, quæ damna & expensas ipsi mercatores ex hoc possunt incurrere vel habere: ita quòd damna & expensæ & sors cum effectu peti possint, vt superius sunt expressa, & expensas vnius mercatoris cum vno equo & cũ vno seruiente, vbicunq; fuerit mercator, vsque ad plenam solutionem omnium prædictorum. Expensas etiam factas & faciendas, pro ipsa pecunia recuperanda, reddemus & restaurabimus eisdem mercatoribus, vel vni eorum, vel eorum certo nuncio. Quam recompensationem damnorum interesse, & expensarum. promittimus dictis mercatoribus in sortem dicti debiti nullatenus computari, ac non detinere dictum debitum sub prætextu recompensationis memoratæ, contra voluntatem prædictorũ mercatorum, vltra terminum antedictum. Pro quibus omnibus antedictis, firmiter & plenariè adimplendis, & inuiolabiliter obseruandis, obligamus nos & ecclesiam nostram, & successores nostros, & omnia bona nostra & ecclesiæ nostræ, mobilia & immobilia, ecclesiastica & mundana, habita & habenda, vbicunq; fuerint inuenta, mercatoribus antedictis, & eorũ hæredibus, vsq; ad plenam solutionem omniũ prędictorum, quæ bona ab eis precario nomine recognoscimus possidere. Et volumus super omnibus antedictis vbique & in omni foro conueniri, renunciando pro omnibus antedictis, pro nobis & successoribus nostris, omni iuris auxilio canonici & ciuilis, priuilegio clericatus & fori, epistola Diui* Adriani, *omni c... su...udine & statuto, omnibus literis, indulgentiis, priuilegiis, pro Rege* Angliæ *& omnibus regnis suis à sede Apostolica impetratis & impetrandis, constitutioni de duabus dietis beneficio restitutionis in integrum, beneficio appellationis & recusationis, literis inhibitionis Regis* Angliæ, *& omni alij exceptioni reali & personali, quæ posset obiici contra hoc instrumentũ vel factum. Omnia ista promittimus fideliter obseruanda. In cuius rei testimonium, præsenti scripto sigilla nostra duximus apponenda. Acta die quinta Ælphegi, anno gratiæ* M.CC.XXXV. Talibus igitur inextricabilibus vinculis debitores suos *Caursini* constringebant. Qui, vt verbo alludamus, verè *Caursini* quasi causantes, vel capientes, & vrsini nuncupantur. Indigentes tamen, primò sermonibus mellitis & mollitis alliciebant, in fine verò velut jacula vulnerãtes: vnde multi propter verba eorum subscripta arguta & à legibus extracta, causidicorumq; cognata fallaciis, hæc non sine curiæ *Romanæ* conniuentia fieri arbitranti: illud Euangelicum commemorante: *Prudentiores sunt filij sæculi huius, quàm filij lucis, in generationibus suis. Iudæi* quoq; nouum genus vsuræ in Christianis comperientes, Sabbata nostra non immerito deridebant.

Curia Romana Caursinis fauens.

EOdemque anno, Episcopus *Londinensis Rogerus*, vir quidem benè literatus & religiosus, cùm intellexisset hos *Caursinos* vsuras sine erubescentia palàm frequentare, vitamque spurcissimam ducere, viros religiosos variis injuriis fatigare, pecuniamque argumentosè coacervare, & multos juga eorum coactos subire, commotus est & iratus, & zelo justitiæ accensus, omnes illos quasi schismaticos admonuit, vt à tali enormitate, sicut animarum suarum saluationem diligerent, desisterent, pœnitentiam agentes de commissis. Quod cùm contempsissent, subsannantes & deridentes insuper & cominantes, Episcopus armis accinctus justitiæ spiritualis, omnes tales generaliter inuoluit anathemate, & jussit præcisè ac districtè eos à ciuitate *Londinensi*, quæ hactenus talis pestilentiæ fuit ignara, citius elongari; ne Diocesis sua tali tabe macularetur. At ipsi tumentes & superbi, de Papali defensione confidentes, sine difficultate & moræ dispendio, in *Romana* curia impetrarunt, vt dictus Episcopus, qui jam senuerat, valetudinarius & ægrotatiuus, citaretur peremptoriè in remotis partibus vltramarinis, coram Iudicibus *Caursinis* familiaribus, quos elegerant ipsi ad voluntatem suam: vt compareret super tali injuria mercatoribus Papalibus irrogata, responsurus. Episcopus verò malens patris verenda vt ...m tegere, quàm vt *Cam* reuelare; suscitatum tumultum sedauit pacificè: & hęc sub dissimulatione pertransiens, causam tam arduam sui *Pauli* patrocinio commendauit: Qui cùm de rigore fidei & justitiæ prædicaret, scripsit, dicens: *Et si Angelus vobis his contraria prędicauerit, anathema sit.*

Insolentia fratrum Minorum.

EOdem quoque tempore, quidam de fratribus *Minorum*: necnon & aliqui de ordine *Prædicatorum*, impudenter nimis, suæ professionis & ordinis immemores, in territoria aliquorum nobiliũ Cœnobiorum se clàm ingesserunt: sub prætextu officij sui adimplendi, & velut post crastinam prædicationem recessuri. Sed vel infirmitatem, vel quippiam aliud simulantes, manserunt: & fabricato ex ligno altari, superpositoque altariolo lapideo benedicto secum allato, Missas clandestinas demissa voce celebrarunt, confessiones multorum receperunt etiam parochialium, in præiudicium Presbyterorum. Dicebant namque, se talem à domino Papa suscepisse potestatem: vt eis scilicet fideles, quæ suo erubescunt Sacerdoti confiteri, vel dedignantur, quia consimili peccato constringuntur, vel timent, quia temulento, confiteantur: quibus injungant ... pœnitentias, & absoluant. Interim ad *Rom...* curiam misso procuratore festino &

diligenti, contra religiosos, in quorum degebant A territorio, concessam impetrarunt, cum aliquo adiuncto beneficio mansionem. Quod si fortè adhuc eis satisfieri non videretur, in verba contumeliosa & comminatoria proruperunt: ordinè alium quàm suum reprobantes, aliósque de numero fore damnandorum afferentes: nec parcere callo plantarum suarum, donec thesauros aduersariorum suorum licèt multos exhausissent. Vnde in multis cedebant eis religiosi, deferentes propter scandalum, & propter potentum offendiculum. Erant B enim Magnatum consiliatores & nuncij, etiam domini Papæ secretarij, nimis in hoc gratiam sibi sæcularem comparantes. Aliqui tamen in curia *Romana* contradictores inuenientes, obuiis rationibus refrænati, confusi recesserunt. Dicente eis toruo vultu summo Pontifice: Quid est hoc, fratres? quò protumpitis? Nónne professi estis paupertatem spontaneam, vt discalceati & inglorij peragrantes vicos & castella & loca remotiora, prout opus exigit, verbum Dei humiliter seminetis præsumitis iam inuitis dominis feudorum mansiones C vobis vsurpare? Iam videtur in magna sui parte religio vestra expirare, & doctrina refutari. Hoc audito recedétes, modestiùs se habere cœperunt, qui priùs multiplicauerût loqui sublimia gloriâtes: & infra septa alterius, arbitrio alieno morari & detineri recusâtes. Hoc quoque anno, *Cordubn* nobilis ciuitas *Hispaniæ*, à Rege *Castellæ* capta est, strage admirabili mundi occiso, cum innumerabili exercitu.

Eodem verò anno, in Aduentu Domini, quidam nobilis Baro, genere præclarus, armis stre- D nuus, nomine *Robertus, filius Walteri*; viam vniuersæ carnis est ingressus. Et eodem tempore ablatus est de medio *Rogerus* de *Sumerico*; elegantiæ singularis, generis expectabilis, probitatis admirabilis, in annis suæ florentis iuuentutis. Eo eodem tempore misit dominus Imperator, in signum dilectionis continuandæ, Regi vnum Camelum.

Anno Domini M. CC. XXXVI. qui est annus Regis *Henrici* III. vigesimus; tenuit idem Rex curiam suam ad Natale Domini apud *Wintoniam*: vbi cum gaudio festa natalitia celebrauit. E Expectabat autem ardenti desiderio suorum adventum nunciorum. Solennes enim nuncios viros prudentes in *Prouinciam* ad *Reimundum* Comitem eiusdem *Prouinciæ*, cum literis præcordiale consilium suum continentibus; de matrimonio contrahendo cum filia sua *Alienora*, destinauit. Erat autem ille prædictus Comes vir illustris, & in armis strenuus: sed per prælia continua ferè quicquid habuit ex ærario ventilauit. Duxerat autem F idem Comes in vxorem filiam Comitis *Sabaudiæ Thomæ* mortui, sororem Comitis *Sabaudiæ* adhuc viuentis *Amedei*: miræ pulchritudinis mulierem, *Beatricis* nomine. Quæ ex viro suo prædicto Comite *Reimundo*, prolem suscepit decoris expectabilis filias: quarum primogenitam Rex *Francorum Lodouicus* matrimonio sibi copulauit, nomine *Margaretam*. hæc omnia nunciante *Iohanne de Gatardelerico*. Vnde & consequenter natu minorem virginem speciei venustissimæ, iamque duodennem; Rex *Anglorum* in vxorem sibi dari per prædi- G ctos nuncios postulauerat. Et ad hunc fauorem exequendum, præmiserat *Richardum* Priorem de *Hurle* secretè; qui negotium fideliter & diligenter cum effectu prosequebatur. Quod postquàm Regi rediens intimauerat, remisit Rex alios nuncios simul cum eodem Priore: scilicet *Hugonem Elyensem* & *Robertum Herefordensem* Episcopos & fratrem *Roberti* de *Sanfordia*, Magistrum militiæ *Templi*, ad Comitem prænominatum. Qui ad eum in *Prouinciam* profecti, cum summo honore & reue-

rentia sunt recepti, & filiam eiusdem, scilicet *Alienoram*, Regi *Anglorum* matrimonio associandam, de manu eius susceperunt: sub ducatu tamen domini *Willielmi* electi *Valentiæ*, auunculi eiusdem puellæ, viri præclari & elegantis, Comitis quoque *Campaniæ*, Regis *Angliæ* consanguinei, adducendam. Quod postquàm Rex *Nauarræ* cognouisset, audiens eos transitum facturos per fines suos, occurrit lætabundus; & fuit eis dux & Comes per totam terram suam, scilicet quinque dietas & amplius & ex innata sibi munificentia, eos exhibuit in expensis tam in equis quàm hominibus. Erant autem plusquàm trecêtas equitaturas iam habentes, siue plebe quæ eos sequebatur numerosa. Cùm autem in terminos *Francorum* peruenissent, per conductum Regis *Francorum* & Reginæ sororis puellæ desponsandæ, necnon & *Blancæ* matris Regis *Francorum*, non tantùm liberum, sed honorificum transitum obtinebant. Intrantes igitur mare in portu *Sanct* *ici*, velis sinuosis ante expectatum ad portum *Doueriæ* rapido cursu peruenerunt. Applicantibus igitur prosperè, & *Cantuariam* venire properantibus, occurrit dominus Rex, & in aduentantium amplexus ruit nunciorum. Et visa puella, sibique accepta, apud *Cantuariam* eandem desponsauit: solennitatem desponsaliorum Archiepiscopo *Cantuariensi* *Ædmundo*, simul cum Episcopis qui aduenerant cum puella; & aliis Magnatibus, Nobilibus, cum Prælatis, decimo nono Calend. Februarij, peragente. Decimo quarto autem Calend. eiusdem, venit dominus Rex apud *Westmonasterium*; & in crastino, scilicet die Dominica, facta ibidem solennitate inaudita & incomparabili; portauit Rex coronam, & coronata est Regina *Alienora*. Desponsata fuit igitur Regi *Henrico* III. *Cantuariæ*. Nuptiæ verò celebratæ *Londini* apud *Westmonasterium*, die sanctorum *Fabiani* & *Sebastiani*.

Conuenerat autem vocata ad conuiuium nuptiale, tanta nobilium multitudo vtriusque sexus; tanta religiosorum numerositas, tanta plebium populositas, tanta histrionum varietas: quòd vix eos ciuitas *Londoniarum* sinu suo capaci comprehenderet. Ornata est igitur ciuitas tota olosericis & vexillis, coronis & palliis, cereis & lampadibus; & quibusdam prodigiosis ingeniis & portentis: plateis omnibus à luto, fimo, & stipitibus, & omni offendiculo emundatis. Ciues autem *Londinenses* obuiàm tum Regi tum Reginæ occurrentes, ornati & phalerati certatim celeres experiuntur equos. Et eadem die cùm à ciuitate ad *Westmonasterium* proficiscerentur, vt ministerium pincernæ, quod ad eos ex antiquo iure spectare dignoscitur, Regi in coronatione persoluerent; sericis vestimentis ornati, cicladibus auro textis circundati: excogitatis mutatoriis amicti, insidentes equos preciosos, lupatis & sellis nouis refulgentes, dispositis per ordinem agminibus incesserunt. Ferebant autem trecentas & sexaginta cuppas aureas vel argenteas; tubicinibus Regis præuiis & tubis canentibus: ita vt intuentibus talis tàmque mirabilis nouitas stuporem laudabilem generaret. Archiepiscopus autem *Cantuariensis* ex iure ad eum specialiter spectante; coronationis officium celebriter consummauit: assistente ei *Londinensi* Episcopo pro Decano; Episcopis aliis in stationibus suis secundùm suum ordinem collocatis. Similiter & omnibus Abbatibus: quibus præponebatur, sicut de iure præponendus est, Abbas S. *Albani*. Quia sicut Protomartyr *Angliæ* B. *Albanus* primus est inter omnes Martyr *Angliæ*; ita & eius Abbas, inter omnes Abbates *Angliæ* primus sit ordine & dignitate; sicut eiusdem Ecclesiæ authenti-

Margin notes: 1236. — Robertus filius Walteri, & Rogerus de Sumerico. — Rex Henricus III. in vxorem ducit Reimundi Comitis Prouinciæ filiam. — Apparatus nuptiarum Regis Henrici III.

1236. uinci debeant. Videlicèt, cùm conquerentes ad curiam venerint, habeant breue domini Regis Vicecomiti directum; in quo contineatur eorum narratio de disseisina facta super disseisinam: & ideò mandetur Vicecomiti, quòd assumptis secum custodibus placitorum coronæ, & aliis legalibus militibus; in propria persona sua accedat ad tenementum illud vel pasturam, de quibus facta fuit querela; & coram eis per primos iuratores, & per alios legales homines, diligenter faciant inde inquisitionem, & si ipsum disseisitum inuenerint, sicut dictum est, tunc fiet secundùm prædictam prouisionem: sin autem, tunc sint conquerentes in misericordia domini Regis; & alius, quietus recedat. Eodem modo fiat de illis, qui seisinam recuperauerint per assisam mortis antecessoris. Eodem modo fiat de omnibus tenementis recuperatis per iuratas in curia domini Regis. Itẽ, quia multi Magnates *Angliæ* feofauerunt milites & liberos tenentes suos, de paruis tenementis in maneriis suis, conquesti sunt quòd commodum suum facere non possunt de residuo maneriorum suorum, sicut de vastis boscis & pasturis, sicut ipsi feofefati sufficientem possent habere pasturam prout pertineret ad tenementa sua; ita prouisum est & concessum: quòd huiusmodi feofefati à quibuscunque de cæterò asseisinam nouæ disseisinæ deferant, si coram Iustitiariis cognouerint, quod sufficientem pasturam habeant, quantum pertinet ad tenementum suum & liberum ingressum & egressum de tenementis suis vsque ad pasturam illam, inde sint contenti: & illi, de quibus tales conquesti fuerint, quieti sint de eo quòd commodum suum de terris vastis & boscis & pasturis suis fecerint. Si autem dixerint, quòd sufficientem pasturam non habuerint, vel sufficientem ingressum vel egressum; tunc inquiratur veritas per assisam. Et si per assisam recognitum fuerit, quòd in aliquo impedimento ingressum vel egressum habeat, vel quòd non habeat sufficientem pasturam, sicut prædictum est, tunc recipiet seisinam suam per visum iuratorum; ita quòd per discretionem & sacramentum ipsorum, conquerentes habeant sufficientem pasturam, & ingressum & egressum sufficientem, in forma prædicta. Et disseisiatores sint in misericordia Regis, & damna reddant; sicut ante istam prouisionem reddi solet. Si autem recognitum fuerit per assisam, quòd conquerentes habeant sufficientem pasturam cum libero ingressu & egressu, sicut prædictum est; tunc licitè faciant alij commodum suum de residuo, & recedant quieti. Item concessit dominus Rex ex consensu Magnatum, quòd de cæterò non currant vsuræ contra minorem à tempore mortis antecessoris sui, cuius hæres ipse fuerit, vsque ad legitimam ætatem suam. Et propter hoc, non remaneat solutio debiti principalis. Item, de malefactoribus in parcis & viuariis tractatum fuit, quali pœna puniri debeant; sed nondum discussum fuit, quia Magnates petierunt prisonam suam propriam de malefactoribus quos caperent in parcis & viuariis suis: sed dominus Rex non concessit hoc eis, & ideò fiat sicut priùs.

De Vsuris

Scriptum missum Papæ de origine & lege Machomethi.

INstantibus itaque eisdem temporibus, missum fuit quoddam scriptum domino Papæ, scilicet *Gregorio* nono, de partibus Orientalibus, per Prædicatores partes illas peragrantes. Quod cùm ad multorum audientiam peruenisset, error, imò furor *Machometi* Prophetæ *Saracenorum*, qui in eo descriptus est, cunctos commouit in sibilum & derisum. Hæc autem suo loco, scilicet anno DC. xxij. quando pestis *Machometica* suborta est, prætanguntur.

SAraceni peruersè se putant ex *Sara* dici, sed veriùs *Agareni* dicuntur ab *Agar*; & *Ismaëlitæ*, ab *Ismaële* filio *Abrahæ*. *Abraham* enim genuit *Ismaëlem* ex *Agar* ancilla. *Ismaël* genuit *Caltar*. *Caltar* genuit *Neptis*. *Neptis* genuit *Alnmesca*. *Alnmesca* genuit *Eldamo*. *Eldamo* genuit *Mulier*. *Mulier* genuit *Escicip*. *Escicip* genuit *Iaman*. *Iaman* genuit *Anicatt*. *Anicatt* genuit *Maath*. *Maath* genuit *Nizas*. *Nizas* genuit *Mildar*. *Mildar* genuit *Hinclas*. *Hinclas* genuit *Materic*. *Materic* genuit *Humella*. *Humella* genuit *Karmana*. *Karmana* genuit *Melikar*. *Melikar* genuit *Feir*. *Feir* genuit *Galib*. *Galib* genuit *Lubei*. *Lubei* genuit *Muyra*. *Muyra* genuit *Heelib*. *Heelib* genuit *Cuzzei*. *Cuzzei* genuit *Abdimelnef*. *Abdimelnef* genuit duos filios, *Escim* & *Abdiscemuz*. *Escim* genuit *Adelmudalib*. *Adelmudalib* genuit *Abdella*. *Abdella* genuit *Maumath*, qui reputatur Propheta *Saracenorum*, qui genuit *Abdicemuz*. *Abdicemuz* genuit *Humenla*. *Humenla* genuit *Abilaz*. *Abilaz* genuit *Accan*. *Accan* genuit *Morcan*. *Morcan* genuit *Abdelmelibe*. *Abdelmelibe* genuit *Mania*. *Mania* genuit *Abderacchamam*, qui secundùm alios *Abdimenef* dictus est, qui genuit *Machometh*, qui nunc veneratur & colitur à *Saracenis*, tanquam summus Propheta eorum. Et sciendum est, quòd *Mahometh*, *Machometh*, *Machometus*, *Machomettus*, *Mahum*, *Mahu*, idem significant per diuersas linguas. Post *Machomettum* fuit successor tam regni quàm superstitionis, *Catab*: post eum *Homar*, cui contemperaneus fuit *Gosdroë*, quem Imperator *Heraclius* interfecit.

1236.

Quibus artibus Machometh *creuerit.*

HOmo iste qui dicitur *Machometh Ismaëlita*, cùm esset orphanus in sinu patris sui, nomine *Abdimenef*, quidam vir nomine *Hebenabecalip*, suscepit illum mortuo patre suo, & aluit, ac gubernauit: qui eo tempore Idola colebat in loco qui dicitur *Calingua*, etiam & *Aliguze*. Qui cùm ad iuuenilem peruenisset ætatem, cuidam mulieri, nomine *Adige*, filiæ *Hulaith*, mercenarius factus est. Hęc dedit ei asinum ad seruiendum ei: vt per eum acciperet mercedem de omnibus quæ super deferret ad partes Asiæ. Cum eadem tandem fœmina occulto coitu ipse adhęsit, eamque in vxorem duxit: quæ sua pecunia eum ditauit valdè. Vnde ille elatus, cœpit nimiùm gloriari, & super omnes tribus & gentem suam dominari proposuit; & Rex eorũ præsumpsisset appellari, si nobiliores eo & fortiores vsurpationi eius non restitissent. Deinde prædicabat se Prophetã à Deo missum, cuius dictis omnis populus credere deberet. Homines verò illi *Arabes*, villani, inculti, qui nunquã Prophetam viderant, eidem crediderunt. Erat autem quidam apostata in hæresim lapsus & excommunicatus, qui consimilia docebat, & doctrinã illius scribebat. At dictus *Machometh*, prædones & latrones quoscunque poterat, in suam trahebat societatem. De quibus cùm iam multitudo conuenisset, constituit eos in insidiis, locis abditis & occultis latibulis; vt negotiatores de *Asia* venientes & redeuntes spoliarent. Quadam autem die, veniebat à ciuitatibus *Ierueth* & *Matham*, vbi inuenit in via camelum viri nomine *Habige Hely*, filij *Hyesen*: quem ipse statim rapuit, & fugit in ciuitatem *Macta*; cuius ciues non reputantes eum Prophetam, contumeliis affectum illum, tanquam falsariũ eiecerunt; & tanquam viatorum deprędatorem ac latronem, sunt detestati. Venit idem iterum ad quandam ciuitatem desertam, vbi erant homines in parte *Iudei*, & in parte *Pagani*, Idololatræ, pauperes, & indocti: vbi constituit *Machometus* cum sociis suis templum, in quo figmenta sua populis simplicibus exhiberet. Post hæc misit socium *Gadimalec* ad locum *Gath*, cum xxx. militibus; vt incitatores

1236. cum ingenti pecunia venientas, spoliarent. Tunc obuiauit eis *Abige Hely*, filius *Iesem*, cuius camelum rapuerat *Machometh*; habens secum trecentos de ciuitate sua: his visis, latrunculi illi à *Machometh* missi, fugerunt; nec potuit Pseudopropheta ille, casum illum præuidendo præcauisse, non enim habebat spiritum Propbetiæ. Mentiuntur igitur *Saraceni*, dicentes eum semper secum habuisse decem Angelos, qui ei in omnibus ministrabant. Misit iterum ille *Machometh* virum nomine *Gabeie*, filium *Alcbarith*, cum xl. militibus, ad prædas: quibus occurrit *Abizechiem*, filius *Nubar*, & socij eius; & præualuerunt in certamine, & dispersi & occisi sunt latrunculi, & nullus Angelus Machometh iniuit eos. Misit tertia vice *Machometh* socium suum nomiue *Gaif Aimna car*, simul cum multis viris, ad locum qui dicitur *Alsear*, vel *Alenafa*, vt raperent omnes asinos illùc trãsituros, cum thesauris impreciabilibus & substantiis multis: sed antequàm ad locũ peruenirẽt, asini & negotiatores pridiè transierant: quòd si Propheta esset *Machometh*, nunquam tot ac tantos socios illuc in vacuum misisset; non enim veri Prophetæ in suo Proposito decipi cõsueuerunt. Exiit quarta vice cum socus suis ille dictus *Machometh*, vt arriperet asinos cum omnibus quæ portabant, properãs donec peruenit ad locum vocatum *Vdeny*, vbi *Moza* filium *Gamzual Muzeni* inuenit: aduersùs quem nullo modo potuit præliari, sed victus & vacuus cum confusione inde recessit. Quinta vice exiit, volens persequi iumenta onusta mercatorũ, vsque dum peruenit ad *Nath*, quæ est in via *Asiæ*, vbi tunc *Immarab*, filius *Alaha Algomachi* aderat: quem cùm vidisset *Machometh*, expauit & fugit, & nihil vtilitatis inde sibi reportauit. Sexta vice exiit idem de *Karchana*, inuestigans asinos *Churays*, in *Asiam* pergentes; & peruenit ad locum qui dicitur *Maboech*, & deceptus nihil inuenit, sed in reuertendo multi de suis sunt perditi & trucidati. Ecce sex eius egressiones, in quibus neque Angelos sibi fauentes, neque spiritum Prophetiæ cõprobatur habuisse. Sæpè etiam per socios proprios ad domos inimicorũ suorum de nocte transmissos, homines subdolè & furtiuè occidere faciebat. Taliter enim misit virum *Alchilia* filium *Ragatha Alazari*, ad occidendum *Achym* filium *Dedem Ebraum Maybar*. Similiter etiam *Zely* filium *Gomahyr* ire præcepit inuidiosè ad perimendum *Acnan* senem & defœtum; qui in stratu suo est trucidatus. Item, misit *Gabdalla* filium *Geys Alapsadi*, in *Ablam* cum xij. hominibus de suis sociis, vt perscrutarentur rumores, & ei renunciarent. Qui dum pergerent, obuiauerunt *Gary* filio *Milcadrami*, cum multis pecuniis; quem statim occiderunt, & quintam partem spoliorum dederunt *Machometo*. Similiter filius *Phennfes* missus ab eo iuit, & viros, mulieres & pueros in quodam oppido interfecit; & de omnibus spoliis quintam partem reportauit *Machometo*, dicens: Talis pars debetur tibi, Propheta Dei. At ipse prædam gratanter accepit. Post hæc in quodam suo prælio dentes eius, in dextra parte excussi, & labrum superius scissum est, & gena eius confracta. Eleuauit tunc manũ suam in tutelam super eum vir nomine *Talcha*, filius *Iubei* de *Alcha*, & defendit eum, cuius digitus tunc est amputatus. Ipse verò *Machometh* nec virtutis aliquid in læsum ostendit, nec in lædentem offendiculum; nec ipsimet læso, Angelus aliquis aliquid solatij ministrauit.

Adulterium & libido Machometi.

HAbebat *Machometh* seruum nomine *Zeid*. Cuius vxor speciosa erat valdè, nomine *Zemab*; quã ipse *Machometh* multùm diligebat. Sciens autem hoc seruus eius *Zeid*, cognoscens domini sui libidinem, dixit vxori suæ: Caue ne te videat dominus meus: si enim te viderit, ego statim repudiabo te. Quadam autem die, absente seruo venit *Machometh* ad domum eius, vocans eum; vbi cùm non respondisset, tam diu ad ostium pulsans perseuerauit, donec mulier tædio affecta responderet, dicens: Non est hic *Zeid*. Adueniens postea *Zeid*, vidit vxorem suam cum Domino suo loquentem: vnde abscedente domino, ait illi: Nônne dixi tibi, quòd si viderit te dominus meus loquens tecum, repudiabo te? & statim eiecit eam de domo. *Machometh* autẽ statim assumpsit eam Timens autẽ ne de adulterio blasphemaretur, finxit chartã ad eum de cœlo venisse; in qua sibi Deus præciperet, vt hoc pro lege in populo pronunciaretur; scilicet, quicunque vxorem suam repudiauerit, & alius vir sibi eam assumpserit, vxor sit illius, qui eam suscepit. Et hoc vsque hodiè apud illos pro lege habetur, quæ lex inde cepit exordium.

De adultera repudiata, & vxoribus Machometh.

QVidam vir nomine *Galy*, filius *Habyealip*, *Machometh* de suis adulteriis arguebat, præ eo præcipuè, quòd adulteram præ omnibus habebat charissimam. Dicebat enim: O Propbeta Dei, propter mulierem quam tenes, magnum incurris ab omnibus hominibus opprobrium. Victus tamen libidine illã non dimisit, sed fictis excusationibus adulterium palliauit. Habuit autẽ *Machometh* vxores xv. duas liberas, reliquas ancillas. Prima fuit *Adige*, filia *Vlaseb*. Secunda fuit prædicta illa adultera repudiata. Tertia *Zoda*, filia *Zonga*. Quarta filia *Aza*, filia *Gomar*. Quinta *Mathezelema* Isti vxori suæ concessit in dote sua sibi chariota. Sexta fuit *Zeinab*, filia *Gnar*: huic iurauit iterus, quòd non intraret ad eam per mensem: sed libidine eneruatus, ante terminũ neglecto iuramento ad illam introiuit. Septima fuit *Zeinaph*, filia *Vrynaph*. Octaua *Abbap*, filia *Abisiziel*. Nona *Mannona*, filia *Alfarttalim*. Decima *Geotherna*, filia *Alimisftafy*. Vndecima *Zafia Hebræa*, quæ anteà vocatur *Anazalia*, filia *Haby*. Duodecima *Aculenia*, filia *Fantima*. Tertiadecima *Vmaia*, filia *Aldacal*. Quartadecima, filia *Annomen*, dicta *Hala Ida*. Quindecima *Malicha*, filia *Gachial*. Ancillas verò, *Meriam*, filia *Ibrasi* filij sui, & *Ramath*, filia *Simeonis*.

Lex Machomethi, & pœna transgressionis.

DIxit *Machometh* frequenter discipulis & auditoribus suis: Nolite illa credere quæ homines dicturi sunt de me. Nullus enim Prophetarum vnquam fuit, cui plebs & gens sua non imposuisset mendaciũ. Timeo & ego, ne mea gens de me similiter dicat, mihique falsa imponat; ideòque nolite eis credere detrahentibus, nec aliud de me sentite, præter id quod in libro à me tradito legitis. Hæc enim dixi & feci; quod autem extra librum est, nec dixi, nec feci. Dicebat etiam: Non sum cum miraculis aut indiciis ad vos missus, sed in gladio rebelles puniturus. Si quis ergo meum vaticinium & mandatum non susceperit, & in hanc nostram fidem libens non introierit; si sub nostra iurisdictione fuerit, occidatur, aut tributum soluere pro precio suæ incredulitatis cogatur, & sic viuat. Qui verò extra hanc fidẽ sunt, & aliis regionibus commorantur; prælia & seditiones aduersùs eos semper inferri præcipio, donec ad fidem conuerti compellantur. Qui nostræ doctrinæ consentire noluerint, occidantur, paruuli ac mulieres notum perpetuæ supponantur seruituti.

Argumentum redargutionis.

ECce *Machometh* ore proprio confitetur, se aliquod miraculum nec fecisse, nec esse facturum: vnde miracula quæ de eo prædicant *Saraceni*, falsa sunt æstimanda. Asserunt enim lupũ in via illi obuiasse; contra quem cùm ille tres digitos erexisset, lupus fugiendo recessit. Aiunt autem de boue,

1236. quòd cum eo loqueretur. Dicunt etiam, arborem A fici ab eo vocatam, in terram se prostrauisse, & ad eum sic accessisse. Item dicunt, Lunam per eum fuisse separatam in partes, iterumque coniunctam. Item dicunt, venenum illi fuisse appositum in carne agnina per manum mulieris nomine *Zanab*. filiæ *Acharith*, vxoris *Zelem*, filij *Muzalum Ebras*, vbi sedebat cum eo in mensa socius eius nomine *Abara*, locutus est agnus ad *Machometh*, dicens: Vide ne comedas ex me, venenosus enim sum. Comedit autem inde socius eius prædictus *Abara*, & B mortuus est. Ab illa tamen die post annos xviij. ipse *Machometh* veneno interiit. Qui si verus Propheta fuisset, potuit pro socio mortuo orâsse, vt viueret: vel saltem sibi & socio illi à cibo vanenato præcauisse, sicut olim *Elias* & *Eliseus* leguntur fecisse, dicentes: *Mors est in olla*.

Mors Machometi. IN hora autem suæ mortis, cùm ipse *Machometh* veneno se oppressum cognouisset, dixit parentibus & amicis: Cùm iam mortuum me videbitis, nolite me sepelire, scio enim corpus meum post C triduum in cœlum deferendum. Socij itaque eius, eo defuncto in die Lunæ, seruauerunt corpus vsque ad xij. dies. Videntésque dicta eius effectu caruisse, in mense illo, qui apud Arabes dicitur, *Rabeagrannul*, anno scilicet natiuitatis suæ lx. sepelierunt, cùm eum infirmū per dies xiiij. tenuissent, & corpus eius in diem xxx. obseruassent, vtrùm esset in cœlum vel in terram transferendum, etiam post sepulturam. Veritate tandem comperta, omnia quæ prædixerat, vana esse comprobauerunt; & sic D eum illorum, iterum in tumba occultauerunt. Sapientes, igitur, à lege sua recesserunt. Simplices autem & rudes populi, per prædicationem parentum & discipulorum eius, qui causa lucri legem eius esse crebant, mandata eius in posterum tenuerunt. Post mortem autem Machometh surrexit inter discipulos eius vir nomine *Abuzer*, filius *Abubalip*, auxilio *Chatab*, nobilis inter omnes qui remanserant. Cœpitque omnibus cum moderatione suadere, multáque adulatione ad se colligere homines ac prouocare, timens ne omnes ab illa fi- E de discederent, cupiénsque Principatum in lege illa vice illius in posterùm habere. Audiens autem hæc *Achaly*, filius *Abitalip*, qui erat socer ipsius *Machometh*, indignatus est valdè, & concupiscentia lucri honorísque secularis tractus, non cessauit donec Principatum ab illo amouisset. Sic etiam quidam alius *Xenes* nomine, vnus de socus *Machometh*, variis ingenijs & promissionibus curauit eos qui recesserant, ad fidem eorum reuocare, quosdam autem metu perterrere, alios mundanis F delicijs seducere, donec ad eorum fidem innumerabiles reuerterentur. Aliæ verò gentes, de remotis partibus, audientes luxum & omnem carnalem suauitatem, quam illa lex permittit ac præcipit, libenter eam receperunt, religionem & castitatem *Christianam* nimis asperam reputantes. Sic ergo seducta est miserabiliter paganorum multitudo. Causa quidem præcipua, quare lex Machometica inualuit, dicitur fuisse quidam Monachus,

vel Sergius. prius *Christianissimus* * *Solius* nomine, qui propter G hæresim excommunicatus, extra omnem Dei Ecclesiam fuit eiectus. Ille in *Christianos* vindicare se cupiens, perrexit ad locum qui dicitur *Thenme*. Inde peruenit in desertum *Malse*, vbi homines duobus modis inuenit credētes: maior enim pars erat Hebræa, minor pars Idola colebat. Ibi cùm ille Monachus apostata & socer *Machometh* in vnum coniungerentur, & pariter colloquerentur, amici facti sunt. Mutauit autem Monachus nomen suum vocauitque se *Nastorem*. Plurima itaque oracula & testificationes ex veteri testamento & nouo, &

ex dictis Prophetarum docuit illum, & legi *Machometh* callidè ad erroris sui firmamentum annexuit: & ita talium auxilio & suggestionibus, cœpit ille seductor super omnes tribus exaltari. Erant autem rudes homines & incsiti ac simplices, & ad seducendū faciles, & carnales. Iuxta illud Poëticum: 1236.

Et nos in vitium prona caterua sumus.

Fides Saracenorum secundum Machometum. CRedunt multi *Saraceni* vnum Deum esse omnium creatorem. De trinitate autem nihil sentiunt, sed omninò contemnunt. Idola autem ex documento *Machometi* detestantur, quia ipse quædā honesta inhonestis commiscuit vt venenum cum melle mixtum cautiùs propinaret. Dominum nostrum *Iesum Christum* de *Maria* virgine natum per spiritum sanctum asserūt: sed creatorem fuisse virtute Dei dicunt, sicut (vt asserunt) fuit *Adam*, ponunt eum similē *Adæ*, vel *Moysi*, vel vni ex Prophetis. Credunt etiam eum viuum esse in cœlis assumptum dicentes, quia sicut à Deo venit, ita ad eum rediit, & cum Deo manet. Expectant eum adhuc in terris quadraginta annis regnaturum. Crucem verò eius ac passionem & mortem penitùs negant; dicentes alium hominem loco eius ad passionem fuisse suppositum. Et ideo tenebras factas esse cùm passurus erat, ne hoc compertum esset. Testantur etiam à diebus *Noë* omnes Patriarchas & Prophetas, & ipsum *Iesum Christum*, illam legem tenuisse, quam ipsi tenent, & per eam esse saluatos. Aiúntque nos legem Euangelicam peruertisse, & nomen *Machometh* de Euangelio abrasisse. Scriptura namque *Saracenorum* hoc habet, quòd antequàm fieret cœlum & terra, nomen *Machometh* apud Deū consistebat: & nisi fuisset *Machometh*, nec cœlum nec terra fuisset, nec paradisus, nec infernus. Vnde ex hoc solo verbo, tanta fatuitate pleno, possunt sapientes *Saraceni* perpendere, quòd omnia alia eius dicta plena sunt vanitate. Sperant & credunt resurrectionem; sed dicunt, in die iudicij nullum de suis periturum esse aut puniendum, sed omnes saluandos. Dicunt enim, omnes qui tenent eorum legem, per intercessionem *Machometh* apud Deum saluandos & nunquam puniendos. Credunt post hanc vitam temporalem, aliam vitam ducere perpetuā, & æternaliter in Paradiso collocari; vnde flumina mellis procedunt, vini & lactis, ad suauitatem omnis viuentis, vbi quicquid aliquis ipsorum ad edendum bibendúmque petierit, velociter è cœlo ei adueniet. Item, quotquot filios masculos aut fœminas in coitu procreare desiderauerit, tunc procreabit. Ibi etiam neque lugere, neque contristari aliquem profitentur: sed vniuersis varijsque delicijs reficiendos, cum omni lætitia sine termino temporis delectari. Credunt lucra & diuitias, necnon & delicias præsentis vitæ, futuram beatitudinem non præpedire.

Matrimonia Saracenorum. SEcundùm legem suam ducet homo vxores tres vel quatuor, si habet facultates ad hoc sufficientes. Vxores quidem debent esse liberæ: de ancillis verò & concubinis tot habent, quot regere aut pascere possunt. Contra illud in *Genesi*: *Erunt duo in carne vna*. Non dicit, tres, vel quatuor. Item *Lamech*, qui primò induxit polygamiam, à Deo reprobatus, & plus quàm primus homicida punitus est. Si alicui eorum vxor ducta displicuerit, aut aliqua contentio, vel rixa, vel odium inter eos acciderit: statim repudiatio tam viri quàm mulieris fiat, & alter alterum liberè dimittat. Si autem dimissâ suæ vxore vir posteà pœnituerit, eámque sibi restitui optauerit, nisi priùs alij viro copulata fuerit, & ipsa in redeundi causa consenserit, nullo modo in vxorem sibi recipere eam licebit: hoc ideò fit, quia inter eos nulli legitimum connubium fit. Dotem quidem, non secun-

1236. dùm legem, sed secundùm morem gentilium agunt, Nullo exemplo doctrinæ in hoc eruditi, nulla benedictione percepta copulantur.

Superstitio eorum.

TEmpore ieiuniorum maximè coitu vtuntur, credentes se in hoc Deo magis placere. Vno tantùm mense in anno ieiunant; & hoc à mane vsque ad noctem: & ab initio noctis vsque ad mane, comedere non desistunt. In diebus ieiuniorum, non debent orare vacuo stomacho: sed suis vxoribus tunc maximè commiscentur, quasi maiorem mercedem consecuturi. Si quis eorum tempore ieiunij infirmatur, vel quomodolibet vexatur, aut peregrinatur: licet ei comedere, & sanitatis tempore ieiunium restaurare. In ieiuniis autem carnibus & cunctis lautioribus cibis vtuntur diligenter, excepto vino. Cum vxore prægnante non coëunt, sed cum conceptura: prætendentes causam honestatis, ac si non esset coëundum nisi propter prolem. Orationes autem suas faciunt contra meridiem: & diem Veneris præ aliis diebus colunt & venerantur. In iudiciis verò eorum, si quis de homicidio accusatus, per qualescunque testes si conuincitur; statim sine remedio mandatur occidi. In lege autem eorum scriptum est: *Si quis legem non tenuerit, & Machometh abnegauerit, differatur vsque in diem tertium, & si tunc non pœnituerit, occidatur.*

Alia de eodem Machometh.

QVia igitur de impostore illo, scilicet *Machometh*, inchoatur narratio, quam per quendam magni nominis celebrem prædicatorem, qui eiusdem *Machometh* legem prædicando reprobauit, ad hoc specialiter in partes Orientales destinatus, accepimus, huic paginæ duximus inserendam. Docebat namque sæpedictus *Machometh*, & scripsit in libro suo scilicet *Alcorano*, quo vtuntur *Saraceni*, & authenticum habent, sicut *Christiani* Euangelium; quòd maximum & primum tam dignitate quàm tempore mandatum Dei est: *Crescite, & multiplicamini.* Et qui hoc transgreditur, inexpiabiliter peccat. Vnde vt multiplicetur gens *Saraconica*, sicut equi & muli non habentes intellectum, præcepit & instituit *Machometh*, vt vxores cum concubinis quot possunt sustinere, tot habeant: & eisdem vtantur, & ad libitum etiam abutantur *Saraceni*. Et si quis pauciores habeat, quàm pascere & gubernare queat, habito respectu ad eius possessiones, redarguitur transgressionis legis & auaritiæ: & iudicio potestatum adduntur ei plures. Et sic *Machometh* Angelicam virginitatem, quasi sterilem, paruipendit: continentiam velut infructuosam, vilipendens condemnauit; non considerans, quòd Dominus solam *Euam* soli *Adæ* in adiutorium dedit & prolis procurationem. Sic igitur *Machometh* vxores multiplicando, constituit polygamiam, non admonitus exemplo *Lamech*: qui primus bigamiam introducens, pœnas luit vir sanguinum, à Deo reprobatus, & per diluuiũ de sub cœlo deletus. Hinc est quòd *Saraceni* eneruati, & effœminati, in libidinem & immunditiam resoluuntur, secundùm præceptum spurcissimi Prophetæ eorum *Machometh*: qui hoc solummodò introduxit, vt genus & gentem suam propagando multiplicaret & legem suam sic per numerum roboraret, vt in eo adimpleatur quod in Apocalypsi scribitur: *Draco traxit secum medietatem stellarum cauda sua de cælo.* Verè *Machometh* draco venenosus, bestia multorum cæde cruenta, absorbens flumen nec admirans, habens adhuc fiduciam *vt influat Iordanis in os eius.* Asseruit etiam memoratus Pseudopropheta *Machometh*, Deum dixisse ad eum: Fili hominis *Machometh*, on eas per vias aliorum Prophetarum, qui ante te erant in miraculis, scilicet signis & prodigiis. Qui credere & credens saluari desiderauerit, proprio motu, non signis attractus, ad legem accedat, vt ex spontanea voluntate maior ei merces accumuletur: & hoc finxit, sciens meritum suum non esse tanti apud Deum, vt aliquid faceret pro eo Deus miraculosum. Præterea dixit, prædicauit, & scripsit, nescitur qua fultus ratione vel auctoritate, tres fuisse tantùm Prophetas, nec plures esse futuros, *Moysen*, qui ex hominibus: *Iesum*, qui & de cœlo: & *Machometh*, qui ex terra legale sumpsit testamentum *Moyses*: quæ suo tempori competebant, per legem sibi à Deo datam instituit: *Iesus* autem quæ suo tempore facienda fuerant, per Euangelium prædicauit & tradidit. Similiter & ipse *Machometh*, apta suo tempori stabiliuit. Euacuato igitur legis tempore successit Euangelium: euacuato etiam tempore Euangelij, successit lex *Machometh*; quasi defectum supplens prædictorum ac præteritorum. Hinc est quòd *Machometh* volens placere vtriusque Testamenti cultoribus, quædam quæ Euangelium contingunt, prædicauit: de veteri testamento circumcisionem: de nouo, baptismum. Circunciduntur enim *Saraceni*, & se in aquis currentibus abluunt, in partibus scilicet corporis inferioribus, vt sic quasi quodam baptismi lauacro purificentur. Item, conceptum credunt virginis & partum, secundùm Euangelium *Lucæ*; scribentis: *Missus est Angelus.* &c. sed *Iesum Christum* Deum negat: maximum tamen Prophetarum esse fuisséque affirmant. Resurrectionem in fine mundi mortuorum asserunt. Interrogatus autem *Machometh* de diluuio & arca *Noe* & exterminio generali, facto per diluuium, sicut scribit *Moyses* in Genesi, si verum fuit & credendum: respondit & dixit discipulis suis: *Iesus* maximus dum prædicando partes *Hierusalem* deambularet, sollicitatus à discipulis suis super hoc, vacillantibus mentibus talem impressit certitudinem: Inuenit namque *Iesus* ante pedes eius quendam cespitem, & eum pede percutiens, ait: Surge *Iaphet*, fili *Noe*. Et surrexit quasi de sub cespite *Iaphet*, vir quidem magnus & procerus & canus, sed nimis attonitus & pauidus. *Iesu* autem interroganti, cur timuisset: respondit *Iaphet*, & dixit ei: Domine, audita tuba vocis tuæ, expaui; credens vocari ad iudicium generale resurgentium. Respondens *Iesus* dixit ei: Noli timere, nondum enim venit hora iudicij vel resurrectionis. Sed vocaui te ex mortuis vt tu, qui in arca cum patre tuo fuisti, circumstantibus his omnem enarres super his veritatem. Tunc assumptâ *Iaphet* parabolâ, suam sic orsus est narrationem. Inundante diluuio fuimus in arca, homines videlicet in loco vno, animalia verò, scilicet iumenta, in sua tristega, quæ erat in vno latere arcæ, & fœnum & annona in alio latere arcæ. Elapsis igitur quatuor mensibus, cœpit arca titubando vacillare, & inclinare in illam partem quæ iumenta continebat. Ipsa enim animalia, quæ fimum accumulabant, consumpta paulatim annona, ad esum eorum distributa, præponderabant. Vno igitur latere, scilicet annonam continente, sobleuato: alio verò, animalia scilicet continẽte, depresso, periclitabamur, & timuimus vehementer: nec ausi eramus aliquid grande facere Domino inconsulto. Facto igitur sacrificio cũ orationibus, placatus Dominus dixit nobis: Facite vobis cumulum vice aræ de massa terrestri, collecta ex sterquilinio prouenienti ex homine & camelo: & cùm super illum sacrificium consummaueritis, veniet vobis de vestra tribulatione remedium. Quod cùm fecissemus, surrexit ex illo cumulo scropha quædam, sus scilicet maxima, quæ statim se misit in sentinam nauis, & illum magnum aggerem terrestrem, quo priùs penè arca subuersa est, dispergens, salutem nobis sic est operata. 1236.

Nota ridiculosum mendacium.

Post

1236. Post dies autem aliquot, facto suo officio; & iam nobis inutilis, facta est nobis suis nimis abominabilis, & iudicio aliquorum in mare proiicienda: sed quia à Deo data, nobis salutem est optata, sustinuimus, vix tamen. In vindictam igitur illius transgressionis, immisit nobis Dominus pestem, in hunc modum. Sus quasi sternutando emisit ex naribus mures magnos & famelicos; qui discurrentes per arcam nobis damnosi, compages eius, funiculos, & etiam annonam corrodendo B consumpserunt: & sic sus quæ petita nobis data fuit ad auxilium, facta est nobis per præuaricationem nostram ad dispendium. Pœnitentibus igitur nobis, & ad dominum cùm tribularemur clamantibus, placatus ait Dominus: Habetis vobiscum leonem, percutite eum in fronte cum malleo, non tamen vsque ad mortem, & fiet vobis salus. Quem cùm sic iuxta præceptum domini percussissemus emisit ex ore cum rugitu catum. Qui exiens mures persequendo deleuit & arcam ab illorum C peste liberauit. Et vt ex fimo hominis & cameli ortam suem non ambigaris, euidens id comprobat argumentum. Sus enim in interioribus homini assimilatur, & in exterioribus cùm sit de numero quadrupedum, camelo non discordat, & semper delectatur terrestres massas & lutulentas fodiendo reuoluere. Vt autem credatis ex naribus suis mures prosiluisse, ipsi mures semper terrenas cauant & inhabitant mansiones, vnde mus ab humore terræ dicitur. Quòd autem ab ore leonis catum D exisse non dubitetis, catus quasi patrissando leoni assimilatur, in corporis dispositione & victus prædatione ac rapina. Ex illo tempore ferebatur arca securiùs donec consummaretur tempus inundationis. Sic igitur asseruit *Machometus Iaphet Christum* de arca interrogantem & eiusdem discipulos certificasse: quod cuilibet sapienti friuolum videtur, & penitus dissonum veritati.

Talibus autem vanis sermocinationibus, præstigiator animarum *Machometus* multorum animas infatuauit. In nouissimis autem diebus vitæ suæ, E cœpit exaltari nimis, & ab vno eleuatus in altum per quandam nobilem mulierem *Adige* nomine; quam seductam idem *Machometh* occulto coitu maculauerat, & posteà matrimonio sibi copulauerat: incœpit gloriari & sublimari super omnes potentes & sapientes Orientis, nomen & officium Prophetæ sibi vsurpando. Percussit igitur eum Dominus epilepsia irremediabili, qua ingruente, cùm sicut moris est talia patientibus, frequenter cadere incepisset; finxit se, ne auctoritate solita priuaretur, & sic contemneretur, colloquium ad con- F silium cum *Gabriele* Archangelo de salute hominum tractando habere, & non posse splendorem eius stando sustinere. Contigit igitur quadam die, quòd crapulatus epulis & vino, quibus sicut prædicabat, faciendis maximè intendebat, cecidit super sterquilinium, morbo suo compellente: & (vt dicitur) veneno sibi in cibo illa die dato cooperante per quosdam nobiles, qui superbiæ eius inuidebant. Torquebatur igitur volutans & spumans, omni sociorum solatio, peccatis suis exigentibus, tunc fortè destitutus. Quem cùm sus quæ- G dam improba, porcellos habens nondum ablactatos, semiuiuum comperisset, refertumque cibariis, quorum nidorem exhalauit, & nausea partem emisisset, suffocauit. Vnde adhuc *Saraceni* sues præ cæteris animalibus exosas habent & abominabiles. Per complices autem *Machometh* qui probra eius in quantum potuerunt, palliarunt; lex eius serpendo cœpit fines Orientales occupare. Et vt id faciliùs consequerentur, placentia carni non cessabant prędicare; non virtutum insignia, quibus homo non

A effœminatus erigitur ad cœlestia. Vnde admirandum est, quòd tot ambagibus *Machometus* sapientes & potentes inclinauit. Sed quia Deus nouit qui sunt eius, dedit corda eorum in reprobum sensum; & eius iudicia, abyssus multa. Nec est qui dicere ei queat: Cur hoc facis? Cui est honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen. 1236.

Circa dies autem illos, inualuit hæretica prauitas eorum qui vulgariter dicuntur *Paterini* & B *Bugares*, in partibus transalpinis; de quorum erroribus malo tacere quàm loqui, adeò quòd fidei puritatem in finibus *Franciæ* & *Flandriæ* ausi sunt perturbando violare. Sed diligenti ministerio & indefessa prędicatione *Minorum* & *Prædicatorum* & Theologorum, præcipuè fratris *Roberti* de ordine Prædicatorum (qui cognomento *Bugre* dicebatur, quia ab illo conuersus, habitum suscepit Prædicatoris) qui malleus hæreticorum dicebatur, confusa est eorum superstitio, & error deprehensus. Quàm C plures autem ex vtroque sexu ad fidem conuerti refutantes, fecit incendio conflagrari, ita quòd infra duos vel tres menses, circiter quinquaginta fecit incendi, vel viuos sepeliri. *Hæresis Paterinorum & Bugarorum.*

Incanduit autem circa idem tempus, ira Imperatoris contra *Italicos*; adeò quòd ex diuturno incremento & ex vtraque parte iniuriarum additamento, ira in odium versa est inexorabile. Conquestus est igitur grauiter de eorum insolentia domino Papæ; dicens & asserens, quòd superbia eorum qui eum oderunt, ascendebat semper: & quòd D diligenter procuraret dominus Papa, adhibita tota curia *Romana* vigilanti diligentia, vt pax honorabilis inter eos reformetur; vel efficax impendat Papa adiutorium, vt eos in brachio extento domitos euincat, & suæ debitæ subdat ditioni: sicut idem Papa desiderat adiutorium ab ipso Imperatore sibi impendi, si Ecclesia auxilio suo fortè indiguerit: vnde Ecclesia *Romana* sollicitudine & angustiis nimis arctabatur. De *Mediolanensi* autem ciuitate grauius conquestus est Imperator; quæ nutrix E ac tutrix fuit hæreticorum, & toti Imperio rebellium: ad quam expugnandam eodem anno innumerabilem exercitum congregauit. Filium autem suum *Henricum*, de proditione aduersus patrem suum grauiter accusatum; in carcere arctissimo & vinculis detinebat. *Dissidium inter Imperatorem & Italos.*

Eodem quoque anno, iiij. Calend. Maij, congregati sunt magnates *Angliæ Londini* ad colloquium, de negotiis regni tractaturi. Admirabantur autem multi, quòd Rex nimis & plùs quàm deceret, secutus est electum *Valentiæ*, spretis, vt eis vide- F batur, suis hominibus naturalibus; hoc ægro animo ferentes, Regisque leuitatem redarguentes, & ad inuicem dicentes: Quare iste electus non se ingerit in regnum *Galliæ* cùm Rex *Galliæ* primogenitam sororem reginæ nostræ in vxorem duxerit, vt disponat negotia regni *Francorum* ratione neptis suæ ibi Reginæ, sicut hic. Et indignati sunt vehementer. Rex autem prima die colloquij se in Turrim *Londinensem* recipiens, multis super hoc materiam præbuit murmurandi; & plùs de sinistris quàm prosperis augurandi. Nec G voluerunt magnates vel singuli, vel catervatim, in Turrim ad Regem ingredi, timentes ne Rex inclinans leui consilio, in illos desæuiret, & edocti illo exemplo Horatij. *Colloquium habitum Londini.*

Quia me vestigia terrent, Omnia te versum spectantia nulla retrorsum.

Veruntamen Rex fræno discretionis correctus venit de Turri ad suum Palatium; ibidem honestius cum suis de instantibus negotiis loquuturus Vbi cùm de multis tractaretur, vnum laudabiliter consummauit, scilicet, quòd amotis omnibus vice-

1236.

& aliquando facto congressu hostiliter dimicâruot: aliquando quasi in hastiludio suas in fragmenta minima hastas cum fragore minuerunt. Viderunt eos incolæ, & potiùs à longè, quàm propè; quia nuoquam talia se vidisse meminerunt. Multi autem hæc præsagio carere negauerunt. Hæc manifestiùs contigerunt in *Hybernia*, & in coofinibus; ita quòd aliquando quasi veoientes de prælio, & victi, trahebant equos suos post se vulneratos & confractos, fine assessore: sed & ipsi graviter sauciabantur cruentati. Et quod mirabilius fuit, vestigia eorum impressa terræ, & herba B prostrata & conculcata, manifestè apparuerunt. Et multi hæc videntes, præ timore sese in ecclesias vel castra ante eos fugientes, cùm crederent hoe non esse fantasticum, sed potiùs verum certamen, receperunt. Hæc ex relatu & vertissima assertione Comitis *Glouerniæ* post aliquot annos hujus euentus, & aliorum multorum testimonio, ad notitiam nostram peruenerunt.

Rex conatur quadà concessa reuocare.

EOdem quoque tempore, *Petrus* de *Rinallis*, & *Stephanus* de *Segraue*, de quibus suprà fecimus C meotionem; io gratiâ Regis sunt recepti. Eodémque tempore, congregati sunt apud *Westmonasterium* magnates *Angliæ* præsente Rege, sexto Idus Iuoij. Vbi Rex nitebatur per authenticum domini Papæ, quædam, quæ ante matrimoniú contractum, aliquibus contulerat, io irritum reuocare; ac si esset impos sui, sine domini Papæ conniuentia; ad quem, vt dicebat, jus regni spectabat conferre. Vnde multos commouit ad admirationem; dicentibus multis, quòd magis quàm decuit, aut oportuit; regnum suum nitebatur Rex ejus subdere D seruituti, & extremis conditionibus mancipare.

Quidam Magnates Angliæ cruce signati.

SVb eodem tempore, Comes *Richardus* frater domini Regis, Comes quoque *G. Marescallus*, Comes quoque *Iohannes Cestrensis*, qui & *Lincolniensis*, Comes *Saresberiensis*, *G.* de *Lucy*, frater ejus, *Richardus Siward*, & multi alij oobiles, Crucem assumpserunt. Et ex tuoc, Comes *Richardus* nemora sua succidi præcepit & venundari; & ex aliis quibuscuoque potuit, abradere thesaurum, in peregrinationis suæ sustentationem coaduE nauit. Nec multò pòst, per *Simonem* de *Montfort* Comitem *Legriæ*, & *Petrum* (vt dicitur) de *Renallis*, incurrit *Richardus Siward* injustè Regis indignationem; ita quòd captus est, & retentus in custodia regis: posteà eadem facilitate cùo liberatus.

Strages Iudæorum.

ILlis quoqoe diebus, facta est strages magna *Iudæorum* io partibus transmarinis; præcipuè in *Hispania*. Timentésque cismarini sibi similia irrogari, data regi pecunia, fecerunt voce præconis acclamari, oe quis quicquam injuriæ vel molestiæ F cuiuis inferret *Iudæorum*.

Xenium Imperatoris.

EOdem quoque tempore, dominus Imperator Regi *Anglorum* oobile xeoium circa festum translationis sancti *Benedicti* misit, videlicet octodecim eqoos preciosos, & tres mulos holosericis & aliis preciosis donariis oneratos: & fratri Regis, Comiti *Richardo*, equos aliquot preciosos & nobiles, cum aliis rebus desideratibus.

Diuturna ariditas & adustio segetum.

ÆState quoque eadem, post jam transactam, G vt dictum est, hyemem supra modum pluuialem, facta est cootinua ariditas cum caumate ferè iotolerabili, per quatuor & ampliùs meoses continuato. Ita vt paludes profundæ cum stagnis siccarentur, molendioa aquatica starent inutili otio arefacta, terra rimis hiaret. Aristæ quoque segetum in locis quàmplurimis, vix bipedale susceperunt incrementum.

Vastificatio Magnatum Franciæ.

Quidam temerarij suspensi.

ANno quoque eodem, æstiuo tempore jam declinante, Nobiles illi qui *Francorum* regnum pertubare disposuerant, facta quadam A pacis compositione, in Regis gratiam sunt recepti. Tuoc quoque temporis, quidam in *Anglia* juuenes temerarij, strenui tamen & nobiles, nescitur quo spiritu seducti, simul conjurati, inieruot fœdus execrabile, vt prædonum more ac vespilionum, in manu hostili *Angliam* denastarent. Sed dissipato eorum consilio, captus est hujus conspirationis capitaneus, scilicet *Petrus* de *Bussera*, Regis ostiarius, & per eum plures accusati. Propter quos suspendendos, paratum exhorribile patibulum *Londoniis*, quod vulgus *Gibetum* appellat. Vbi suspensi sunt duo fortissimi, postquàm duello fortiter dimicauerant: vnde vnus in campo capite dilacerato mortuus, appensus est gibeto. Alius viuus, non sine multorum qui aderant lamentatione, in prædicto patibulo miserabilem animam exhalauit.

Discordia orta inter ciues Aurelianēses, & clericos.

ANno quoque eodem, circa dies Pentecostes, orta est dissentio lamentabilis io ciuitate *Aurelianensi*, inter clerum & ciues, muliercula quadam incentiuum feminarúmque discordiæ suscitante. Eatenùs quoque cœpit tumultus ventilatus incrementum, quòd occisi sunt in ciuitate à ciuibus scholares, juuenes illustrissimi & genere præclari. Nepos scilicet Comitis de *Marchia*, nepos Comitis *Campaniæ*, scilicet Regis *Nauarræ*, propinquúsque consanguineus Comitis *Britanniæ*, & quidam alius propinquos consanguinitate nobili Baroni *Erkenwardo* de *Burbune*, & alij multi, quorum aliqui io flumioe *Ligeris* sunt submersi, alij trucidati, alij verò, qui euaserunt, vix in speluncis & vineis & diuersis latibulis delitescentes, à mortis discrimine sunt erepti. Quo audito, Episcopus ciuitatis accinctus zelo justitiæ, exut à ciuitate, & ipsis malefactoribus excommunicatis, ciuitatem ipsam supposuit Interdicto. Insuper magnates prænominati, audientes suorum stragem consanguineorum, ingressi hostiliter ciuitatem, multos ciuium sine judicij expectatione in ore gladij trucidârunt. Alios quoque, dum à quibusdam nundinis remearent, clitellis & sarcinis oneratos, ensibus adhuc cruentatis in itinere detruncârunt. Nec cessauit mora seditio, donec Regium mandatum per vtrarumque partium voluntates, factis compositionibus, tumultum prudétet temperaret. Sub eisdem quoque diebus, plures ciuitates cum prouinciis suis in regno *Francorum* suppositæ sunt Interdicto, vtpotè *Remis*, *Ambianis*, *Beluacum*, & partes aliæ, scilicet hujusmodi ex causis variis suscitatis.

Discordia Oxoniæ orta.

ET eodem anno orta est côteotio inter clerum *Oxoniæ* & ciues, & vix procurantibus Rege & Magnatibus, Episcopis quoque & aliis viris authenticis, lite post magnum tempus sopitâ, est Vniuersitas pristino statui restituta. Eodem quoque anno, mense Augusto, migrauerunt à sæculo, *Wigorniensis Iohannes*, & *Norwicensis Thomas*. Episcopi. Et sub eisdem diebus diem clausit extremum Abbas *Henricus Croiland*, vir genere & religione præclarus, cùm ecclesiam suam, quam ferè totam cum ædificiis renouauerat, annis ferè rexerat quinquaginta.

Expeditio Regis Scot.

ANno quoque eodem, Rex suorum consilio fretus Magoatum, iter versùs *Eboracum* ioaturauit, vt consilio fultus majorum Regni, prouideret qualiter discordia ioter ipsum & Regem *Scotiæ Alexandrum*, quæ jam in odium excreuerat, penitùs sedaretur. Inconsultum enim videbatur sapiétibus, qui euentus futuros libra rationis trutinabât, quòd Regnú *Angliæ* hostibus vndique vallatú transmarinis, odiú intestinú occultè

1236. generaret. Hujus autem diſcordiæ ſeminarium (vt dicitur) hæc cauſa generauit. Rex *Scotiæ*; vnde ſe affirmauit habere chartas, ac multorum tam Epiſcoporum & magnorum clericorum, quàm Comitum & Baronum teſtimonium *Northumbriæ*, quam ſibi Rex *Iohannes* cum filia ſua *Iohanna*, contulit in maritagium, conſtanter exigebat. Indignum aſſerens & execrabile, quæ procedunt de labiis Regis irritare; & pactum inter tam nobiles perſonas initum, annullare. Addidit quoque, quòd niſi illud quod ſuum jus tam euidens ratio eſſe comprobauit, conferret pacificè, in ore gladij illud requireret. Confidentiam autem illi præſtitit *Leolini* vmbratilis & ſemper ſuſpecta concordia: *Mareſcalli* quoque *Gileberti* fœdus & affinitas; qui ſororem ſuam Margaretam puellam elegantiſſimam, matrimonio ſibi copulauerat. Nec non & tranſmarinorum ſemper in inſidiis exiſtens hoſtilitas: & quod pluris eſt, cauſa juſta Regis monumentis conſignata. Tandem poſt multas hinc inde diſceptationes, obtulit Rex *Angliæ* regi *Scotorum*, pro bono pacis, & defenſione Regni *Angliæ*, pro poſſe ſuo, in alio loco *Angliæ*, (ne mutilarentur fines regni ſui ex parte Septentrionali) redditus Lxxx. marcarum Sed dum reſpectum & dilationem, donec id prouideretur, & omnibus vtrobique placeret negotium, caperet; ſolutum eſt colloquium, omnibus in pace ad horam quieſcentibus. Circa illos dies, nobilis ac Deo deuotus in armis ſtrenuus miles, *Philippus de Albineto*, poſtquam militauerat Deo in *Terra ſancta* peregrinando, pluriès; tandem in eadem, diem claudens extremum, finem faciens laudabilem; ſanctam meruit in *Terra ſancta*, quod viuus diu deſiderauerat, ſepulturam.

Prædicatio crucis.

EOdem quoque anno facta eſt prædicatio ſolennis tam in *Anglia* quàm *Francia*, à fratribus *Prædicatoribus* & *Minoribus*, & aliis famoſis clericis, theologis, & religioſis, per authenticum domini Papæ; cruce ſe ſignaturis plenam concedẽtibus peccatorũ indulgentiam, de quibus confeſſi verè fuerint pœnitẽtes. Qui ciuitates, caſtella, & pagos peragrantes, & in tẽporalibus multa remedia promittentes, ſcilicet de vſuris contra *Iudæos* & ampliùs currerent, & protectionem domini Papæ in redditibus & rebus impignoratis pro viaticis ſuis omnibus cruce ſignatis, infinitum populum, ad votum peregrinationis accinxerunt. Et poſteà miſit dominus Papa in *Angliam*, fratrẽ *Thomam Templarium* familiarem ſuum, cum authentico ſuo; vt quos vellet, & prout expedire videret, cruce ſignatos, accepta pecunia, quã ſe ducebat vtiliùs ad promotionem *Terræ ſanctæ* expenſurũ, à voto peregrinationis abſolueret. Quod cùm viderent cruce ſignati, admirãtes inſatiatam *Romanæ* curiæ cupiditatem, magnam conceperunt mentibus indignationem; quòd tot argumentis nituntur *Romani* tam impudenter loculos emungere populorum. Addiderunt namque *Prædicatores*: Quòd ſi quis cruce ſignatus vel nõ ſignatus, qui in propria perſona iter peragere non poſſet tam laborioſum, quod facultas permitteret in bonis, in ſubſidium *Terræ ſanctæ* conferre non omitteret; & ſic pleniſſimè indulgentia gauderet prænominata. Sed hæc omnia auditores ſuſpectos reddiderunt. Dicebant nãque: Ecquis diſpenſator noſter fidelis erit? Sicque factum eſt, quòd dominus Papa, concepta indignatione aduerſus populum, mouit guerram, nummos extorquens; collegit decimam ex omnibus, & infinitam pecuniam adunauit, vt eccleſiam defenderet. Sed citò pace compoſita, facti ſunt Papa & Imperator amici; ſed nunquam pecunia fuerat reſtituta. Et ſic diatim, multorum deuotio fi-

A déſque titubauit plurimorum. 1236.

Præparatio Imperatoris vt expugnaret Italiam.

SVb eodem tempore, dominus Imperatorem literis commonitoriis inhibuit diligenter, ne *Italiam* hoſtiliter intraret. Cõuocauerat enim Imperator tempore æſtiuali; omnes quas poterat vires Imperiales; vt *Italicos* inſolentes expugnaret, præcipuè *Mediolanenſes*. Erat enim ciuitas illa omnium hæreticorum, *Paterinorum*, *Luciferanorum*, *Publicanorum*, *Albigenſium*, vſurariorum refugium B & receptaculum. Videbatur enim domino Imperatori inconſultum, *Terræ ſanctæ* per præſentiam ſui & exercitus Dei tam populoſi ſuccurrere; & poſt terga falſos relinquere *Chriſtianos*, quolibet *Saraceno* deteriores. Mirabatur inſuper ſupra modum, quòd in aliquo erat dominus Papa *Mediolanenſibus* fauorabilis; vt videretur in aliquo illis præſtare patrocinium; cùm deceat illum eſſe patrem piorum, & malleum impiorum. Tamen ob reuerentiam tanti patris, reſpondit dominus Imperator domino Papæ modeſtè ac pruden- C ter, in hunc modum.

Reſponſio Imperatoris ad Papam

ITalia hæreditas mea eſt, & hoc notum eſt toti orbi. Anhelare ad aliena. & propria relinquere, ambitioſum eſſe & enorme. præſertim cùm Italicorum, *præcipuè* Mediolanenſium *me injuriis laceſſiuit inſolentia; in nullo mihi debitam exhibens reuerentiam. Præterea,* Chriſtianus *ſum, & qualiſcumque ſeruus indignus* Chriſti, *accinctus ad crucis inimicos debellandos. Cùm igitur tot hæreſes non tantùm pullulẽt, imò ſylueſcant in* Italia, *& jam zizania ſegetes incipiant ſuffocare per ciuitates* Italicas, *præcipuè* Mediolanenſium: D *tranſire ad* Saracenos *hoſtiliter expugnandos, & illos incorrectos pertranſire; eſſet vulnus anſixo ferro fomentis ſuperficialibus delinire, & cicatricem deformem, non medelam procurare. Item, ſolus ſum, & homo ſum; nec ad tantum laborem ſufficio, vt inimicos crucis ſine magno comitatu adeam debellaturus incredulos; qui tot ſunt. & tam fortes, expugnando. Iterum, cùm ſine theſauris magnis ad tam arduum negotium conſurgere, per me non ſufficiam; opes ejuſdem terræ in opem & vltionem Crucifixi conuertere deſtinaui.* E *Abundat equidem* Italia *armis, equis, & opibus; hoc terra nouit vniuerſa.*

Ingreſſus Imperatoris in Italiam, vt Mediolanum occuparet.

AVdiens igitur dominus Papa tam profundi pectoris ſermones; ne videretur eſſe his rationibus irrefragabilibus contrarius, cũ ſimultate conſenſit. Et vt montes tranſiens, in *Italiam* ſecundùm propoſitum ſuum intraret; ſpopondit dominus Papa ei ſecundùm poſſe ſuum, in omnibus neceſſitatibus paternum indubitanter præſtare patrocinium. His igitur magis animatus Impe- F rator, adunato qualem effundere potuit exercitu per edictum Imperiale, intrauit *Italiam* milite ſtipatus copioſo. Cujus impetum horribilem cùm *Mediolanenſes* non ſine cauſa formidarent; miſerunt ad dominum Papam ab eo conſilium & auxilium efficax poſtulantes. Ipſe autem, cùm multa ei daretur pecunia, & plùs polliceretur, miſit *Mediolanenſibus* juuamen multum & conſolamen, in Imperatoris detrimentum: quod tamen multis videbatur incredibile, imò potius inopinabile, vt in tanta talique neceſſitate pater in vitricum ver- G teretur. Exeuntes igitur ciues in multitudine graui, circiter ad quinquaginta millia armatorum obuiàm Imperatori cũ ſtandardo ſuo (quod *Carrucam*, vel *Carrochium* appellãt) indubitanter perrexerunt, nunciantes ſe contra eum bellaturos. Venerat autem eodem tẽpore quidã miles de Regno *Angliæ*, nuncius domini Regis *Anglorum*, ad dominum Imperatorem, *Balde-vinus de Vair* dictus, ſecreta negotia tam Imperatorem quam dominũ regem ſuum contingentia, tractaturus: qui

1236. super his omnibus, diligentes auditores posteà reddidit doctiores. Cùm autem audisset Imperator, *Mediolanenses* in tantam audaciam prorupisse, vt leuarent contra eum calcaneum; statim eos prognosticabat hunc ausum ex alio quàm proprio fulcimine concepisse. Et librato inter Magnates suos arduo consilio, acclamatum est, vt omnes vniuersaliter ab imo ad maximum, qui ex parte Imperatoris erant, sine mora ad arma connolareot; & vulgo *Mediolanensium*, quod quasi mures exeuntes de cauernis, dominum suum ausum est ad bella prouocare, & vires experiri Imperiales, hostiliter obuiarent. Quod cùm notum esset *Mediolanensibus*, restiterunt paulisper. Et vnus ex senioribus ciuibus, ad cuius iudicium omnium pendebat sententia, ordinatis ad modum coronæ circumstantibus, ait. *Audite ciues eximy. Adest Imperator in manu fortissima, & exercitu copioso, qui, vt notum est toti mundo, dominus noster est. Et si fiat hæc lamentabilis congressio, damnum inde eueniet irreparabile: in qua si vincamus, probrosam necnon & cruentam victoriam de Domino nostro inuaso reportabimus. Si vincamur, delebit nomen nostrum & nostrorum & ciuitatis nostræ in æternum, & erimus in opprobrium omni nationi. Cùm sit igitur omni casu contingente inhonestum, & ancipi vlteriùs hostiliter progredi, consilium sanum iudicio, in nostram regredi ciuitatem. In qua si nos voluerit violenter impetere, licebit vim vi repellere. Et si tunc Dominus nobis concesserit vel pacem componere, vel eum à finibus in manu forti remotiùs arcere, saluabitur vrbs nostra, & fama manebit inuiolata.* Quod cùm acquiescentes fecissent, gratum fuit in oculis Imperatoris. Et ne videretur timiditas, aut formidolositas, insecutus est eos Imperator, parans obsidionem. Et dum agerentur, procurantibus vel Romana Ecclesia, vel inimicis Imperatorij, mota est seditio intestina in finibus *Alemanniæ*, à Duce *Austriæ*. Ad quam sedandam, tam literæ quàm nuncij festinantes, tam arduum negotium explicãtes, ipsum Imperatorem vrgenter reuocabant. Obsidione igitur, quam iam parauerat, soluta, rediit in *Alemanniam*. *Mediolanenses* autem hoc audito, quædam castella, quæ Imperator ceperat, & homines suos, quos in eisdem custodiendis posuerat, violenter occuparunt, militibus Imperialibus & seruientibus, quos intus inuenerant, trucidatis. Quod cùm audiret Imperator, iratus, nec immeritò, totam in auctorem huius mali iustam refudit indignationem. Et Ducem *Austriæ* insequendo, illum honore, terris, castellis, & ciuitatibus, vix vita remanente, spoliauit. Vt iam tunc videretur impleta vindicta, pro peccato in Regem *Richardum* perpetrato, dum à *Terra sancta* rediret, dicente Propheta: Quamuis serò, scelera Deus vendicat truculenter: *qui visitat peccata patrum in tertiam & quartam generationem*. Eodem anno, circa festum *Michaëlis*, rediit Dominus *Baldevvinus* de *Vair*, miles, vir quidem discretus, fidelis, & facundus: qui Regi *Anglorum* nuncium retulit Imperiale, & super prædictis auditores testimonio reddidit certiores. Et circa idem tempus venit *Petrus VVintoniensis* Episcopus de partibus transmarinis; viribus corporeis, ingruente infirmitate, destitutus. Eisdem quoque diebus, scilicet die Lunæ proxima, inundauerunt pluuiæ in partibus *Angliæ* Aquilonaribus; adeò quòd torrentes & paludes, solitas metas transcrescentes, pontes & molendina & alia ripis contermina damnosè subuerterunt. Eodem anno obiit xvij. Calen. Septembris, *Thomas* de *Blundvilla*, Episcopus *Norvvicensis*. Et circa idem tempus obiit *Willielmus* de *Bleis*, Episcopus *Wigorniensis*: & *Henricus* de *Sanford*, *Roffensis*. Obiit quoque *Thomas* Abbas *Euesbamiæ*. Cui successit *Richardus* Prior *Hurliæ*.

1237. *Impetuosi venti & damnosæ inundationes.*

DEinde in crastino sancti *Martini*, & infra octauas eiusdem, eruperunt mirabiles inundationes maris noctu repentinè, personuitq; ventus validissimus cum marinis simul & fluuialibus inundationibus magnis & insolitis; quæ in locis præcipuè maritimis, omnes portus, diruptis anchoris, classe viduauit; hominum multitudinem submersit, greges ouium & armenta boum exterminauit, arbores radicitùs euulsit, domos subuertit, littora dissipauit. Et ascendit pelagus fluctuans cum incremento, per duos dies & vnam noctem intermediam, quod est inauditum; nec est solito more refluum aut retractum; impetu validissimo contrariorum ventorum (vt dicitur) impediente. Videbantur igitur inhumata corpora submersorum, in antris marinis juxta littus maris jacentia; ita quòd apud *Wisebeche*, & in villis vicinis, & sic juxta littus & latus maris, homines perierunt infiniti: ita quòd in vna villa non populosa, circiter centum corpora tradebantur vna die lamentabili sepulturæ. Nocte verò proxima ante vigiliam Natalis Dominici, perhorruit ventus vehementissimus, admixto tonitruo, & pluuia inundante, qui turres concussit & ædificia, & squalor aëris perturbati tam vias terræ quàm maris reddidit immeabiles. Et sic eo anno circa tempora æquinoctialia bis *Angliam* irrestaurabili jactura tempestas iterata damnificauit. Videbatur igitur Dominus, exigentibus peccatis populi, terram diluuio quodam particulari flagellâsse, & vt dici meritò posset illud in Euangelio comminatorium: Erit in terra pressura gentium, præ confusione sonitus maris & fluctuum.

Rex Anglorum exegit tricesimam partem omnium mobilium totius Regni.

ANno Domini M. CC. XXXVII. qui est annus Regis *Henrici* III, xxj; tenuit idem Rex curiam suam ad Natale apud *Wintoniam*. Misit autem continuò per omnes fines *Angliæ* scripta Regalia; præcipiens omnibus ad Regnum *Angliæ* spectantibus, videlicet Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, & Prioribus installatis, Comitibus & Baronibus, vt omnes sine omissione in octauis *Epiphaniæ Londoniis* conuenirent; Regia negotia tractaturi totum Regnum contingentia. Quod audientes Magnates, Regiis præceptis cõtinuò paruerunt; credentes se vel Imperialia vel alia ardua negotia pronisuros. Venit igitur die sancti *Hilarij*, *Londonias* infinita nobilium multitudo; scilicet Regni totalis vniuersitas. Et cùm voluntatẽ Regis audituri, in Regio Palatio *Westmonasterij* consedissent; surrexit in medio *Willielmus* de *Kale* clericus ac domini Regis familiaris, vir quidem discretus & legum terræ peritus; vt quasi mediator inter Regem & Regni Magnates, Regium propositum & voluntatem in publicum propalaret. Ait igitur: Mandat vobis dominus Rex, quòd hactenus quicquid fecerit, & hoc nunc & amodò, vestrum omniũ, quasi fidelium & naturalium hominum, consiliis se subdet indubitanter. Veruntamẽ illi qui sua tractantes, sui thesauri custodes hactenus extitère; infideliter computum pecuniarum omniũ reddiderũt receptarum. Nunc idcircò dominus Rex, pecunia penitùs destitutus, sine qua Rex quilibet extat desolatus; auxilium à vobis suppliciter postulat pecuniæ. Ita videlicet, vt illa pecunia ad beneplacitum vestrũ collecta; secundùm dispositionẽ aliquorum vestrũ ad hoc electorum, in vsus Regno necessarios reseruetur expendẽda. Quod verbũ cùm omnes & singuli, nil tale expectãtes, grauiter acceperũt murmurãtes, *Alter in alterius jactãtes lumina vultus*, dixerũt ad inuicẽ: *Fuderunt partum montes, en ridiculus mus*. Et indignantes responderunt, se vndique & sæpè nunc vicesima,

1237. nunc tricesima, nunc quinquagesima grauari promittendo & persolnendo: asserentes indignum nimis fore & iniuriosum, permittere Regem tam leuiter seducibilem, qui nunquam vnum ex inimicis Regni, etiam minimum, repulit, vel exterruit, nec fines Regni vnquam ampliauit, sed arctauit, & alienis subiugauit: vt à naturalibus hominibus suis, quasi à seruis vltimæ conditionis, in detrimentum eorum, & alienorum iuuamen; tantam pecuniam, tot, toties, extorqueret argumentis. Quod cùm Rex audisset, cupiens murmur hoc sedare generale, pollicebatur sub iureiurando, se nunquam ampliùs nobiles Regni iureiurando lacessere, vel molestare; dummodò sibi ad præsens tricesima pars mobilium Angliæ benignè concessa solueretur; quia paulò antè multa pecunia, quam Imperatori miserat, suum thesaurum in magna parte (vt asseruit) pro matrimonio sororis suæ, & iterum in proprio, mutilauerat. At quod non tacitè responsum fuit, quòd hęc omnia sine consilio fidelium suorum fecerat: nec debuerant esse pœnæ participes, qui fuerant à culpa immunes. Secesserunt tandem in locum seorsùm secretiorem, vt Regiæ exactioni contemperantes, & exigentiæ satisfacientes, inirent consilium; de modo & quantitate iuuaminis, quod exigebatur, contrectando. Secedentibus igitur illis seorsùm, *Gilbertus Basset* Regi in communi dixit audientia, minùs quàm deceret in verbo circunspectus. Domine mi Rex, mittatis aliquem de vestris, qui intersit illorum, scilicet Baronum vestrorum, colloquio, sedebat enim ille dum hæc diceret, Regi paucis intermediis collateralis. Ad quod ex alia parte respondit *Richardus* de *Percy*, qui in colloquio Magnatum extiterat, non sine causa stomachatus: quid est, amice *Gilberte*, quod dixisti? nunquid & nos alieni, & non de Regis amicis sumus? Et reprehensus est *Gilbertus* in verbo illepido & repentino. Et sic disceptationibus multiplicatis, protractum est colloquium in moram quatriduanam.

Sub qua forma concessa fuerit tricesima mobilium Regi.

REx verò admodum perturbatus, suorum cupiens Baronum sibi gratiam conciliare: se ex tunc deinceps, quicquid factum fuerat anteà, dedit se consilio fidelium ac naturalium hominum suorum.Ettereà, de hoc quod dicebatur, quòd conabatur ea quæ concesserat, & chartis confirmauerat, per authenticum summi Pontificis infirmare: dicebat Rex, hoc falsum esse. Et si tale quid fortè fuerat suggestum ei, in irritum affirmauit, séque talia penitùs reuocare. Prætereà, sereno vultu, & spontanea promisit voluntate, libertates Magnæ chartæ suis fidelibus Regni sui, ex tunc inuiolabiliter obseruare. Et quia videbatur non penitùs immunis à sententia, quam tulerat Archiepiscopus *Stephanus* cum omnibus Episcopis Angliæ, in omnes violatores prædictæ chartæ, quam malo consilio fretus, in parte læserat: fecit in publico innouare sententiam prætaxatam, in omnes eiusdem chartæ contradictores aut violatores. Sic. Vt si ille per aliquem conceptum rancorem fortè eam non obseruaret; in latam sententiam recidiuaret. Vnde factum est, vt omnium corda hæc audientium, sibi mirabiliter in verbo illo conciliauit. Et deliberatum est, quòd videretur durum, subitò consilium, quod in præsentiarum habuit, ab eo quasi reprobum sequestrare, appositione aliquorum Magnatum additorum illud roborarunt, adiungentes ei Comitem *Warennia*, *Willielmum* de *Ferrariis*, & *Iohannem filium Galfridi*. Et fecit eos Rex iurare, quòd nullo modo muneribus, vel aliquo alio modo à via veritatis deuiarent: quin darent ipsi Regi sanum & salubre Regno consilium: sicut anteà fecerat Rex apud *VVindeleshores*. Concessa est igitur benignè tali conditione, Regi ea vice tricesima Regni pars, omnium scilicet mobilium, ad thesaurum suum restaurandum: saluis tamen vnicuique auro suo & argento, equis & armis, in reipublicæ vtilitatem expendendis. Quæ pars tricesima, sub hac forma per quemlibet Comitatum, diligenter colligetur. Eligendi sunt quatuor fide digni milites, cum vno clerico; quem rex illis addet in vnoquoque Comitatu, & iurati de fidelitate vnà cum clerico Regis, pecuniam colligent: & collecta reponetur in Abbatia, sacra æde, vel castro. Vt si fortè velit Rex à proposito, quod tamen absit, resilire; reddatur vnicuique quod suum est, fideliter distributum. Consentientibus igitur primùm Archiepiscopo Cantuariensi cum suis Episcopis & clero, sub hac conditione concessa est Regi tricesima mobilium Regni: ab omni Prælato, secundùm tenementum Baroniæ suæ, & milite, per totum Regnum generaliter colligendum. Sæpè tamen annexum fuit in conditione, quòd ex tunc & deinceps consilio alienigenarum (qui semper sui, non Regni amici esse consueuerunt, & Regni bona distrahere, non adunare) & omnium innaturalium derelicto, suorum fidelium & naturalium hominum consiliis adhærebit. Et sic soluto concilio, non sine interiori murmuratione & multa concepta indignatione; eò quòd cum difficultate tanta Regis animum ad salubre consilium contorquerent, & consiliis eorum, à quibus omnem honorem terrenum habet, obsecundarent, ad propria quisque remeauit.

Victoria Christianorum in Hispania.

ET eodem anno ordinatæ sunt Ecclesiæ & Prælati in *Corduba*, ciuitate *Hispania*. Quia, sicut prætactum est, die Martis in hebdomada Paschæ capta est magna ciuitas *Corduba* in *Hispania*. In qua se natum fuisse commemorat *Lucanus*, dicens: *Corduba me genuit*. Capta verò est ab *Alphonso* Rege *Castella Christianissimo*. Qua capta, & *Christianis* debita cumulatum & additum est gaudium gaudio, scilicet de captione Insulæ magnæ & opulentissimæ *Maiorica* paganissimæ: quæ fuit pyratis & vespilionibus referta, mercatoribus & peregrinis, præcipuè Christianis inimicissima qui inter Africanas & Hispanas regiones transmeârunt. Insula illa continet triginta duo castra. Et ad maioris gaudij augmentum, anno proximo præterito, capta fuit à Rege *Arragonia* ciuitas magna *Borianna*, & castrum inexpugnabile *Pennuscula*, per ingenium asperrimum, arietum ad Pascha *Paganorum* immolandorum: quia quod viribus fuit impossibile, suppleuit ingenio excogitato. Capta est infra biennium *Corduba* ciuitas, *Maiorica* insula, *Borianna* ciuitas, *Pennuscula* castrum, & hæc omnia potestati *Christianorum* in *Hispania* fœliciter mancipata: Deo & eius sanctæ Ecclesiæ cedunt ad honorem. Nostrates igitur fœlici auspicio se accingunt ad expugnandum *Valentiam*, ciuitatem magnam & nominatissimam *Hispania*: ex præteritis euentibus, audaciam & spem bonam continuantes. Ciuitásque *Cepta*, similem sibi ruinam formidabat.

Leolinus sollicitat Regem Angliæ de fœdere confirmando.

EOdem quoque tempore, *Leolinus* Princeps *Wallia*, per solemnes nuncios Regi notificauit; quòd cùm tempus ætatis suæ exigeret, vt omni strepitu litis, & omni bellorum tumultu iam ex tunc sedato, deinceps securæ pacis gauderet tranquillitate, se suáque omnia ditioni ac tutelæ Regis *Anglorum* subdere decreuit: & de eo teneret terras suas in fide & amicitia, inito fœdere indissolubili.

Et

1237.

Et si Rex in expeditionē iturus esset; militia, armis & equis, & thesauro, secundùm vires suas, vt suus fidelis, eum fideliter adiuuando promoueret. Ad hæc igitur confirmanda, missi sunt mediatores *Hertfordensis* & *Cestrensis* Episcopi: qui negotium prælocutum diligenter consummarent. Huius autem causa mandati fuisse perhibetur, quòd idem *Leolinus* sui impos, morbo paralysis particularis sauciatus, graues insultus à *Griffino* filio suo eum impugnante sustineret. Multi autem Magnatum *Walliæ* fœdus initum acceptârunt, qui simul illud cum *Leolino* confirmârunt: nonnulli autem eorum conuentionibus constanter contradixerunt. Sed *Vuallensium* fides, est fidei carentia, nec parcunt, cùm possunt: & amici fortunæ, occupatos de more suo insequuntur. Depressi verò, vel fugiunt, vel humiliantur: secundùm illud Poëticum, nunquam tales sunt credendi: *Timeo Danaos, & dona ferentes.*

Item *Seneca* Philosophus: *Nunquam tutus cum inimico fœdus ineas.*

Ira regis contra Comitem Gloucestriæ Richardum.

CIrca idem tempus, iteratò incanduit ira Regis aduersus Comitem *Cantiæ Hubertum* de *Burgo*; eò quòd puer habitus adhuc in Regis custodia *Richardus* Comes *Glouerniæ*, sibi *Margaretam* filiam Comitis *Huberti* matrimonio clanculò & absque Regis licentia vel conniuentia copulauit. Proposuerat enim Rex eundem iuuenem, scilicet Comitem *Glouerniæ* cum Comitatu & honore eius toto, cuidam proximo consanguinitate *Willielmo* electo *Valentiæ*, de *Prouincia* nato, maritali fœdere (vt dicebatur) sociâsse. Tandem tamen, multiplicatis intercessoribus, eò quòd asseruit Comes *Hubertus* hoc se nesciuisse, nec per eum hoc factum fuisse: promissa quadam summa pecuniæ, Regalis quieuit indignatio. Eodémque anno, procurante domino Imperatore *Frederico*, creatus est alter Senator *Romæ*: vt duorum Senatorum prudentia & fortitudine duplicata, *Romanorum* insolentia comprimeretur, & consiliis tutiùs pacificata vrbs liberiúsque regeretur.

Insolentia Græcorum contra Romanam Ecclesiam & suum Imperatorem.

TEmporibus eisdem, *Græcorum* debacchante solita insolentia, tam aduersùs Ecclesiam *Romanam*, quàm suum dominum Imperatorem *Constantinopolitanum*, dominum Papam & omnem Ecclesiam adeò exasperauit, quòd multorum erat sententia & voluntas, cruce signatorum exercitum super eos retorquere. Imperator etiam, vt eorum furorem declinaret, in partes secessit Occidentales: auxilium à *Romana* Ecclesia, & consilium petiturus.

Papa vocat ad ... ... Comitem ...

EOdémque tempore, dominus Papa vocauit Comitem *Britanniæ* ad consilium suum, multis super hoc admirantibus: quòd hominem tali nota proditionis multiformis infamem, ad sua ardua negotia vocauerat contrectanda. Elegerat autem eundem Comitem, & prælegerat in bello peritissimum, in armis strenuum, genere præclarum, tam nauali quàm campestri crebriùs commisso certamine expertum: vt eidem regimen & ducatum exercitus *Christiani*, necnon & thesaurum in viaticis crucesignatorum, fiducialiter committeret expendendum.

Inundationes aquarum prorumpentes.

INtrantibus quoque Calendis Martiis, inundauerunt pluuiæ vehementer, in festo scilicet sancti *Valentini*: quæ vada & itinera confractis ripis, intransmeabilia per octo dies continuatos reddiderunt. Et vt de aliis similia intelligantur: *Thamesis* fluuius in *Anglia*, & *Sequana* in *Francia*, ciuitates, pontes, molendina, intumentibus gurgitibus ex arida per loca spaciosa stagnis dilatatis, dissiparunt: ita vt vix per quindecim dies, eliquatis exuberantibus fluminibus, solitæ viæ in ripis apparuerunt.

Electus Valentiæ Willielmus recessit ab Anglia, citoque redit.

ILlis quoque diebus, *Willielmus* electus *Valentiæ*, cui Rex totius consilij sui habenas commiserat, videns quòd non immeritò Magnates terræ magnam super hoc indignationem conceperant, versùs patriam suam iter maturauit. Terras verò suas & prædia, quæ sibi Rex iam dederat opulentissima, sub titulo pignoris in manu *Aaron Iudæi Eboracensis* commisit: mutuò ab eodem recipiendo noningentas marcas nouorum esterlingorum numeratas. Summariis igitur cum plenis clitellis auro & argento & diuersis Regalibus vtensilibus, mannis insuper concupiscibilibus quàm plurimis, cum aliquibus equis preciosis, dispositis: versùs *Doueram* iter Rege dirigit conducente. Sic sicque versutè elaboratum est, vt Rex, relicto magnifici Imperatoris Regísque *Francorum* prouidi, qui vxoribus suis vel earum consanguineis vel compatriotis terga calcanda non submittunt, exemplo, expers thesauri & penitùs attenuatus, Regnum suum factus egenus, vndique permittat occasione lacerare: & factus vacuus, terram propriam vndecunque nacta, occasione macerare. Alienigenas verò, nunc *Pictauenses*, nunc *Alemannos*, nunc *Prouinciales*, nunc *Romanos*, bonis terræ, in Regni perniciem, saginari. Venit igitur prædictus *Willielmus Valentiæ* electus in Regnum *Francorum*, vbi Rege salutato & visitata Regina sorore sua: sine mora in pace dimissus, & vt recederet est immunis licentiatus. Distributis igitur, & in partes *Prouinciales*, transmissis, quæ ab *Anglia* tulerat, equis nonnullis inappreciabili thesauro oneratis, vacuus redijt & iteratò macilentus. Cui Rex occurrens, in oscula ruit & amplexus cum applausu multiplicatos.

Electio Willielmi de Cantelupo, & Iohannis Prioris Norwicensis.

INgressis itaque viam vniuersæ carnis, piæ memoriæ venerabilibus *Wigorniensi* & *Norwicensi* Episcopis, elegerunt Monachi *Wigorniæ* magistrum *Walterum* de *Cantelupo*, filium *Willielmi* de *Cantelupo*, viri potentis & præclari, in Præsulem ac Pastorem animarum suarum: quem sine difficultate dominus Papa acceptauit, & in Episcopum consecrauit. *Norwicenses* autem Priorem suum, virum religiosum ac discretum, in suum sibi Præsulem elegerunt: cuius electio, licet ritè facta, quia tamen Regi displicuit: quibusdam ridiculosis rationibus vel exceptionibus contradicentium, fuit diu in pendulo, non sine peccatorum scrupulis, impedita.

Miserabilis status Angliæ.

TEmporibus illis ingruentibus, igniculus fidei cœpit nimis refrigescere, vt penè in cinerem redactus, vix videretur scintillare. Iam enim simonia sine rubore perpetrata, vsurarij manifestè diuersis argumentis à popularibus & minoribus, pecuniam impudenter extorquebant. Expirauit charitas, libertas Ecclesiastica emarcuit, religio viluit suppeditata: & facta est filia *Syon* quasi meretrix effrons, non habens ruborem. Quotidiè vilissimæ personæ & illiteratæ, bullis *Romanis* armatæ, in minas statim erumpentes, reditus à piis patribus in victus religiosorum & sustentationem pauperum & hospitalitatem peregrinorum collatos, spretis priuilegiis à sanctis nostris antecessoribus indultis diripere non formidarunt: fulgurantibus enim sententiis, sine dilatione raptim postulata receperunt. Quòd si ad refugium appellationis vel priuilegij, recurrerent iniuriam patientes & spoliati: statim suspendentes per aliquem alium Prælatum, authentico Papæ compellente, fecerunt excommunicare. Et

1237. sic non prece, non canonicè, sed imperiosa exactione simplices spoliarunt. Iuxta illud Poëticum:

——Armato supplicat ense potens.

Vnde factum est, quòd vbi solebant nobiles & dapsiles clerici, Ecclesiarum custodes & patroni, circumiacentis patriæ latitudinem, sua opulentia nobilitare, transeuntes suscipere, pauperes recreare: ibidem abiectæ personæ moribus vacui, versutia pleni, procuratores & firmarij *Romanorum*, quicquid pretiosum in terra fuit & viile abradentes; dominis suis in remotas terras deliciosè ea patrimonio Crucifixi viuentibus, & ex alieno superbientibus, transmiserunt. Erat igitur videre dolorem præcordialem, genas sanctorum irrigare, querelas erumpere, suspiria multiplicare: dicentibus multis cum singultu cruentato; Meliùs esset nobis mori, quàm videre mala gentis nostræ & sanctorum. Væ *Angliæ*, quæ quondam Princeps prouinciarum, domina gentium, speculum Ecclesiæ, religionis exemplum, nunc facta est sub tributo. Conculcauerunt eam ignobiles, & facta est in prædam degeneribus. Sed hæc *Anglis* flagella, multiformes reatus procurarunt: irato eo, qui regnare facit hypocritam propter peccata populi, & tyrannum dominari.

Mors Regis Iohannis de Bresne

IPso quoque anno sublatus est de medio, immortalis memoriæ, inclytus quondam Rex *Hierusalem Iohannes* de *Bresne*, iam penè culmen *Græcorum* nactus Imperiale. Qui beatam ac tranquillam in bonis vitam diebus terminasset, si non *Fredericum* magnum *Alemannorum* Imperatorem sibi inimicum procurasset. Frater quoque *Iordanus*, Prior fratrum *Prædicatorum*, in confinio Hyemis & Veris; dum Australium barbarorum, vt vir eximiæ sanctitatis, & prædicator egregius, fines nauigando peragraret, vt eos prædicando Deo lucrifaceret, suborta submersus est tempestate. Elaborantibus tamen aliquibus naufragorum, quos casus à discrimine mortis eripuit, procuratum est, licèt cum labore & periculo, quòd corpus ad terram est delatum, & honorabili, vt decuit, traditum sepulturæ. Sepelientes verò sanctum corpusculum, tam de vestimentis quàm corpore miram ascendisse sensêre fragrantiam: ita quòd odor aromaticus, manus eorum diu permanens affecisset. Et circa idem tempus canonisatus est, & catalogo sanctorum annumeratus, sanctus *Dominicus*, frater de ordine *Prædicatorum*.

Frater Iordanus obiit.

Mors Richardi II. Dunelmensis Episcopi.

CIrca idem quoque tempus, scilicet xvij. Calend. Maij, obiit piæ memoriæ *Richardus*. II. Episcopus *Dunelmensis*, vir eximiæ sanctitatis & profundæ scientiæ: qui cùm tres Ecclesias Episcopales strenuè rexisset, scilicet *Cicestrensem*, *Sarisberiensem*, demùm *Dunelmensem*, cui fœliciter præfuit; ab inæstimabili debito, quo *Richardus*. I. de *Marisco* eius prædecessor obligauerat, liberauit. Summa autem pecuniæ, quam idem Episcopus prænominatus *Richardus*. II. pro adquietatione debitorum persoluit, plusquàm quadraginta millia marcarum æstimatur. Ad eiusdem quoque spectat præconium immortale, quòd Ecclesiam *Sarisberiensem* à loco conuexo, arido, & castro Comitis vicino, ad locum transtulit competentem. Et consilio nobilium artificum, quos à remotis conuocauerat, amplum iecit fundamentum; ipso primum lapidem componente. Ad quod opus promouendum, non tantùm Episcopus, imò Rex, & cum eo multi Magnates, manum porrexerunt adiutricem. Vnde quidam ait:

Rex largitur opes, fert Præsul opem, lapicidæ
Dant operam: tribus his est opus vt stet opus.

Præterea, fundauit domum sanctimonialium de *Tarunte*, & illam dedit Reginæ, vbi sibi elegit sepulturam. Imminente verò hora suæ dissolutionis, videns Episcopus quia venit hora quòd transiret de hoc mundo; sermonem populo fecit conuocato, obitúmque suum nunciauit imminere. Et cùm in crastino morbus ingrauaret, iterum congregato populo sermonem replicauit: valedicens omnibus, veniámque si quem offenderat postulando. Tertia verò die, conuocata familia, & illis præcipuè quibus tenebatur in soluenda clientela, distribuit quæ ei videbantur rationabiliter distribuenda; cuique secundùm meritum suum: & eum certa deliberatione cunctis dispositis & consummatis, & amicis singulatim salutatis, serò dicens completorium, cùm diceret versum istum, *In pace in idipsum dormiam, & requiescam.* Episcopus ipse in domino fœliciter obdormiuit. Monachi autem *Dunelmenses*, inuocato de supernis auxilio, Priorem suum dominum *Thomam*, virum religiosum & discretum; in Episcopum suum & Pastorem animarum suarum elegêrunt.

Causa reditus Imperatoris ex Italia.

EIsdem temporibus, dominus Imperator *Fredericus*, videns quòd malitia inuidorum eum ab incœpto proposito reuocarunt in *Alemanniam*, & quòd ad opprobrium suum, soluta obsidione, à ciuitate *Mediolanensi* oportuit recedere; inquisiuit qui hoc illi impedimentum procurârunt. Et comperto, quòd Dux *Austriæ* moto bello intestino in *Alemannia*, & quòd ipse causa esset quòd impediretur à suo proposito; hostili impetu irruit in eum, & terris & honoribus & thesauris eundem spoliauit.

Imperator conuocat omnes Principes Christianos.

EOdem verò anno, dominus Imperator *Fredericus* vocauit per solennes nuncios & literas Imperiales omnes Principes magnos vrbis *Christianos*, vt omnes in natiuitate sancti *Iohannis Baptistæ*, apud *Vanculur*, (quæ satis in confinio, vel prope confinium Imperij & Regni *Francorum* sita est) conuenirent; de negotiis arduis, tam Imperium quàm alia regna contingentibus, tractaturi. Ad quod colloquium, quasi suspectum, dum Rex *Francorum* congregato innumerabili exercitu illùc aduenire properaret, ad locum scilicet & terminum omnibus præfixum; terribile nimis & perniciosum aliis exemplum præbuit; dum ad pacis tractatum, quasi ad expugnandos inimicos, cum armatis legionibus adueniret. Rex autem *Angliæ*, cùm de aduentu suo in propria persona se rationabilibus excusasset, de primis Regni sui in pacis forma destinauit; scilicet Comitem *Cornubiæ Richardum*, fratrem suum; cum quibusdam aliis Magnatibus idoneis ad tantum colloquium moderandum; sub ducatu venerabilis Archiepiscopi *Eboracensis*, & Episcopi *Elyensis*, & aliorum fide dignorum ad hoc electorum. *Wintoniensis* autem, licèt ad hoc electus & prælectus fuerit, ire penitùs recusauit; nec suæ excusationis causam nec sine ratione prætendendo. Domine mi Rex, coram domino Imperatore de me nuper grauem reposuistis querimoniam; dicendo, quòd Regnum perturbaui simul cum Regni Magnatibus: si hoc iustè vel iniustè fecistis, Deus nouit: ego autem in omnibus meam credo saluasse conscientiam. Si autem nunc verbum vestrum, in ore meo & literis vestris confidenter positum, me familiarem vestrum & fidelem asserverit, cùm aliquando contrarium fueris, tam vos quàm me de

1257. instabilitate redarguet: & hoc famam vestram nimiùm, quod absit, denigraret. Idcircò quia vestrum dedecus ibi manifestum est, nullatenùs ibo. Et hæc responsio in conspectu multorũ satis eum excusauit. Cùm autem omnibus paratis, ad iter illud accingerentur præparati transfretare; ecce in obuiàm apparuerunt apices Imperatoris, scilicet quòd tunc nõ potuit progredi quod proposuerat; sed in sequẽti anno, scilicet ad natiuitatẽ sancti *Iohannis*, quod tunc non potuit, per Dei gratiã consummaretur. Et sic singuli, infecto proposito, ad propria remearunt. Eodẽ quoque anno, Episcopus *Hertfortensis* sanctum Chrisma in Ecclesia sancti *Albani* die cœnæ consecrauit. Et circa illos dies, Comes *Cestriæ Iohannes*, cognomento *Scotus*, circa Pentecosten (vxore sua, filia *Leolini*, machinante) potionatus diem clausit extremum. Et eodem pestis genere, Episcopus *Lincolniensis* seditiosè præuentus, à portis mortis vix est reuocatus. Et eodem anno, hebdomada ante Pentecosten, in partibus *Cestriæ*, non procùl à viculo quæ *Hecche* dicitur, cecidit grando; quæ pomorum grossitudinem syluestrium excedere videbatur, oues etiam prosternendo: pluuia autem diuturna subsequebatur.

Mors Comitis Cestriæ Iohannis.

Grando.

EOdem quoque anno, nesciebatur ad quid circa festum Apostolorum *Petri & Pauli*, dominus *Otto* sancti *Nicolai* in carcere *Tulliano* Diaconus Cardinalis; per mandatum Regis venit Legatus in *Angliam*, nescientibus Regni Magnatibus. Vnde plures aduersùs Regem magnam conceperunt indignationem, dicentes: Omnia Rex peruertit, iura, fidem, promissa, in omnibus transgreditur. Nunc enim matrimonio se sine suorum amicorum & hominum naturalium consilio, alienigenæ copulauit: nunc Legatum, Regni totius immutatorem, clàm vocauit: nunc sua dat, nunc data cupit reuocare. Sic sicque de die in diem, iuxta dictum Euangelicum, in se diuisum & dissipatum Regnum, est enormiter desolatum. Dictum est autem, quod Archiepiscopus *Cantuariensis Ædmundus* Regem talia facientem increpauit, præcipuè de vocatione Legati; sciens inde in suæ dignitatis præiudicium, magnam Regno imminere iacturam. Sed Rex, spreto tam suo quàm aliorum suorum consilio, quod concepit animo nullatenùs voluit propositum reuocare. Venit igitur in magno apparatu Legatus prænominatus, & potentia magna. Et occurrerunt ei Episcopi & clerici famosi vsque ad littus; & aliqui in nauiculis nauigando, obuiârunt ei, applaudentes & munera inæstimabilia offerentes. Imò etiam *Parisiis* in obuiàm ei, obtulerunt telas escarleti & vasa preciosa, nuncij diuersorum Episcoporum. In quo facto nimis à multis meruerunt reprehendi, tum pro dono & pro dandi modo; quia in panno & eius colore, videbatur legationis officium & aduentum acceptari. Adueniens autem vacantes, suis quos secum adduxit, dignis & indignis largiter distribuit. Rex autem ei vsque ad interiora Regni deduxit officiosè. Et aduentantes Episcopi, cum Abbatibus & aliis Ecclesiarum Prælatis, eum cum omni honore & reuerentia, cum processionibus & campanarum classico, & preciosis muneribus, vt decuit, & plùs quàm decuit, receperunt.

Aduentus Ottonis *Legati in* Angliam.

ANno quoque eodem, venit iocundus rumor de *Terra sancta*; quòd scilicet quidam magnus Orientalium hæreticorum Princeps, relicta superstitione & errore suo, tactus spiritu sancto, ad *Christianam* conuersus est religionem; ad instantem & diligentem fratris *Philippi* de ordine Prædicatorum, in *Terra sancta* prioris, prædicationem & exhortationem. Qui sine dilatione hoc domino Papæ, fratríque *Godefrido*, domini Papæ pœnitentiario; vt eosdem tam iocundo rumore exhilararet, significauit. Ipse autem frater *Godefridus*, Prioribus ordinis Prædicatorum in *Anglia* & *Francia* constitutis, hæc omnia significans, scripsit in hæc verba. *Venerabilibus in Christo patribus, fratrum ordinis* Prædicatorum Franciæ *atque* Angliæ, *ad quos litera ista peruenerint, frater* Godefridus, *domini Papæ pœnitentiarius, salutem & gaudium in spiritu sancto. Noueritis dominum Papam litteras fratris Philippi, ministri prouincialis* Terræ sanctæ, *in hunc modum recepisse:*

Litera fratris Philippi ordinis Prædicatorum ad Papam

S*Anctissimo Patri ac domino* Gregorio, *diuina vocatione summo Pontifici; frater* Philippus, *fratrum* Prædicatorum *Prior inutilis, deuotam in omnibus ac debitam obedientiam. Benedictus Deus & pater domini nostri* Iesu Christi, *qui nostris temporibus Pater sancte, oues à tantis temporibus erroneas sua clementia reduxit ad pastorem, Diebus enim nostris, annum benignitatis suæ demonstrauit nobis, & campos suos incipit replere vbertate: quia nationes, quæ ab vnitate Ecclesiæ diu recesserant, ad vestram obedientiam & sanctæ matris Ecclesiæ reducit vnitatem. Nam Patriarcha* Iacobitarum *Orientalium, vir quidem venerabilis scientia, moribus, & ætate, cum maximo Comitatu Archiepiscoporum, Episcoporum, necnon & Monachorum suæ gentis, hoc anno venit adorare in* Hierusalem. *Cui verbum Catholicæ fidei exponentes, ad tantum diuina cooperante gratia peruenimus, vt in Ramis palmarum, in processione solenni, quæ die illa in descensu montis* Oliueti *in* Hierusalem *fieri consueuit, obedientiam sanctæ* Romanæ *Ecclesiæ promitteret & iuraret, omnem pariter heresim abiurando. Et confessionem suam nobis tradidit, in literis* Chaldæis *&* Arabicis, *in testimonium sempiternum. Ad hoc etiam, & habitum nostrum recepit in recessu. Ipse præest* Chaldæis, Medis, *&* Persis, *&* Armenis, *quas terras* Tartari *pro magna parte iam vastauerunt: & in aliis Regnis in tantum dilatatur eius prælatio, quòd septuaginta prouinciæ ei obediunt, in quibus habitant innumerabiles* Christiani; *seruis tamen & tributarij* Saracenis, *exceptis Monachis, quos liberos dimittunt à tributo. Secundùm eandem formam, fecerunt duo Archiepiscopi: vnus* Iacobinus *de* Ægypto, *& alius* Nestorianus *in Oriente: suas tamen prælationes & subditos, habent manentes in* Syria *&* Phœnicia. *Et nos iam festinamus mittere quatuor fratres in* Armeniam, *ad linguam addiscendam, eò quòd preces Regis & Baronum nos vrgebant. De alio quoque, qui præest omnibus: quos* Nestoriana *heresis ab Ecclesia separauit (cuius prælatio per* Indiam *maiorem, & per regnum* Sacerdotis Iohannis, *& per regna magis proxima Orienti, dilatatur) iam plures recepimus literas, quòd fratri* Willielmo *de* Monte ferrato, *qui cum aliis duobus fratribus linguam illam scientibus, apud eum aliquandiu commoratus est, promisit, quòd velit obedire & redire ad gremium Ecclesiasticæ vnitatis. Misimus etiam fratres in* Ægyptum, *ad Patriarcham* Iacobitarum Ægyptiorum, *qui multò ampliùs errare solent quàm Orientales, aliis erroribus circuncisionem ad modum* Saracenorum *addentes: à quo similiter recepimus, quòd velit redire ad Ecclesiæ vnitatem. Et iam multis elisis erroribus, suos subditos prohibuit circuncidi. Huic subdita est minor* India, Æthiopia, *&* Lybia, *cum* Ægypto. *Sed* Æthiopes *&* Lybij *non sunt subiecti* Saracenis. Maronidæ, *qui habitant in* Libano, *iam diu est quòd ad Ecclesiasticam redierunt, & perseuerant obedientiam. Et cùm omnes prædictæ nationes, doctrinæ Trinitatis & prædicationibus nostris acquiescant, soli* Græci *in malitia sua perseuerant, qui vbique aut latenter, aut apertè, Ecclesiæ Romanæ contradicunt. Om-* 1257.

1237. dicit, *Antequàm Abraham fieret, ego sum.* Et: *Ego principium, qui & loquor vobis.* Et: *Ego & pater vnum sumus.* Secundùm autem humanam naturam, idem ait: *Pater maior me est.* Et iterum de calice transferendo: *Non sicut ego volo, sed sicut tu.* Cùm autem diligentissimè à prædictis *Iacobinis* inquisissem, vtrùm vnam in *Christo* naturam esse affirmarent, ipsi, nescio si timore redargutionis vel alia causa ducti, negauerunt. Quærenti autem, quare vno digito se signarent, responderunt, propter vnam diuinam essentiam: tribus autem partibus, trinitatem designabant. In sanctæ trinitatis & vnitatis significatione, in quatuor partibus, per modum crucis, sese signauerunt. *Græci* autem & *Suriani* eis obiiciebant, quòd propter vnitatem, quam tantummodò in *Christo* credebant, vno tantùm digito se signabant. Quidam autem eorum vtuntur litera *Chaldea*, alij *Arabica*, quæ *Saracenica* dicitur. Laici autem illorum secundùm diuersas nationes & prouincias diuersis vtuntur idiomatibus, linguam autem clericorum suorum, qua in diuinis scripturis vtuntur, non intelligunt vulgares; licèt enim lingua vtantur *Saracenica*, vulgare tamen Saracenicum non repræsentat, sed quoddam proprium idioma, quod non nisi à literatis intelligatur.

Legati modestia. Dominus autem *Otto* Legatus, de quo superiùs mentio facta est, prudenter ac modestè se gerens, munera preciosissima sibi oblata in magna parte respuens, contra consuetudinem *Romanorum*; indignationem in toto Regno conceptam tam à clero quàm militia, citra opinionem multorum, per gestum suum ordinatum temperauit.

Pacificat sons Magnates. PRimò enim quosdam Magnates, ex quodam odio latenter concepto, sibi discordes, pacificauit; & indice osculo in bona fide consœderauit. Vtpotè dominum *Petrum* Episcopum *Wintoniensem*, & dominum *Hubertum* Comitem *Cantiæ*, & *Gilebertum Basset*, *Stephanum de Segraue*, *Richardum Sward*, & alios quàmplures diu antè sibi diffidentes. Quod odium ferè in lamentabile iudicium proruperat, in torneamento commisso apud *Blie*, in initio quadragesimæ eodem anno; vbi se Australes Norensibus opposuerunt contrarios. Sed tandem prævalentibus Australibus, capti sunt ex aliis viri magni; & commissum est non hastiludium, sed hostile bellum. Inter omnes tamen, strenuissimè se habebat Comes *Bigod.* Quos postquàm domini Legati pacificauit industria, omnibus Prælatis *Angliæ* scripsit, vt in octauis S. *Martini Londoniis* conuenirent, authenticum domini Papæ, de plenaria potestate legationis sibi concessa vel tradita, communiter in Ecclesia sancti Pauli audituri, & in eadem communiter de reformatione Ecclesiæ *Anglicanæ* tractaturi, & in præsentia eius concilium celebraturi.

Strages militum Templi circa Antiochiā. CIrca idem tempus, increbuerunt rumores lamentabiles, totam *Terram sanctam* confusione perfundentes. Mortuo enim *Soldano Halapiæ*, treuga accepta inter *Templarios* & eundem *Soldanum* expirauit. Volentes igitur fines suos ad honorem *Christi* ampliare *Templarij*, accingentes se ad prælium, castrum quoddam *Guascum* appellatum (quod versùs Septentrionem ab Antiochia situm est) obsidione vallare proponentes, in locis herbosis castro vicinis tentoria locauerunt; ducem sibi Præceptorem *Antiochiæ W.* de *Monte Ferrato*, de *Arnerma* oriundum, sibi præponentes. Dum igitur ad idem castrum dispositis agminibus appropinquassent, videntes eos captiui *Christiani* in vinculis detenti, simul cum quibusdam apostatis, exclamauerunt, dicentes: Fugite miseri, fugite. Quid ruitis in mortem propriam? mortui estis omnes. Parati sunt infiniti hostes vestri cum tota prouincia adiacente, in stragem vestram præparati communiter, præcepto *Soldani Halapensis*, quæ vobis insidias præparauit. Quod audiens Præceptor *Antiochenus*, spreuit minas exclamantium, vocans eos apostatas & proditores. Multi autem de militia *Templi*, librantes belli casus fortuitos, & suorum paucitatem, & hostium multitudinem, consilium dederunt, insidias declinando præcauere, donec pleniùs vires hostium explorassent. Ad quod respondit Præceptor prænominatus, quòd noluit pauidos illos secum in illo incipite certamine habere, vt essent tantæ victoriæ participes, eos fictos & formidolosos appellando. Et sic præceps & inconsultus, reuersis multis, hostes ad bella prouocauit. Et ante expectatum hostibus conglobatis, qui conuenerant, & comprouincialibus vallatus, belli pondus non valens sustinere, contra ordinem *Templi*, terga dedit fugitiuus, & cum eo alij de suis, qui priùs alios animârunt. Ceciderunt autem in conflictu illo, plus quàm centum milites *Templi*, & trecenti Arcubalistarij, sine aliis sæcularibus & manu pedestri non minima. De *Turcis* verò, ad tria millia. Cecidit autem in illo infausto certamine illustris miles *Templarius*, *Anglicus* natione, *Reginaldus de Argentomio*, ea die Balcanifer, qui vt alij, qui ceciderunt, cruentissimam de se reliquit hostibus victoriam: indefessus verò vexillum sustinebat, donec tibiæ cum cruribus & manibus frangerentur. Solus quoque eorum Præceptor priusquàm trucidaretur, circiter sexdecim hostium, absque lethali tamen vulneratis, ad inferos destinauit. Facta est autem ista congressio detestanda mense Iunio.

HÆc autem audientes *Templarij* & *Hospitalarij*, partes Occidentales inhabitantes; accingunt se viriliter, sanguinem fratrum, qui pro *Christo* effusus est, vlcisci cupientes. *Hospitalarij* verò, fratrem *Theodoricum* Priorem suum, natione *Alemanum*, militem elegantissimum, cum militia & familia stipendiaria & thesauro non minimo, in succursum *Terræ sanctæ* destinarunt. Qui dispositis disponendis, à *Clerken welle* domo sua, quæ est *Londoniis*, per medium ciuitatis, clypeis circiter triginta detectis, hastis eleuatis, & præuio vexillo, versùs pontem, vt ab omnibus videntibus benedictionem obtinerent, perrexerunt eleganter. Fratres verò, inclinatis capitibus, hinc & inde caputiis depositis, se omnium precibus commendârunt. *Theodoricus Prior Hospitalis militibus in succursum Terræ sanctæ.*

EOdem etiam anno, circa festum sancti *Michaëlis*, dominus Imperator, cùm sedasset seditionem motam in *Alemannia*, & pacificatis ibi omnibus, ibi intrauit in manu forti & exercitu copioso *Italiam*: volens omnibus modis multiformes iniurias, sibi à ciuibus *Mediolanensibus* sæpiùs irrogatas, vindicare. Dum enim ipse paulò antè in *Alemanniam* regrederetur, cùm mota perturbatio intestina esset, quam Dux *Austriæ* in proptiam perditionem excitauerat, agnoscentes id ipsi ciues *Mediolanenses*, quasi ipsum Imperatorem inexorabili odio insequentes; suos quos in castris *Italiæ* iam acquisitis reliquerat, truculenter trucidarunt, Imperialem indignationem sibi diatim prouocantes. Et ne inobedientiæ posset redargui, ipsum dominum Papam, tam per chartas deprecatorias, quàm per solennes nuncios plures & pluriès sollicitatis humiliter deprecando, vt ipse, qui erat caput Ecclesiæ eum iuuaret ad acquirendum potenter suam hæreditatem, & iniurias *Reditus Imperatoris in Italiam cum exercitu copioso.*

1237. multiplices sibi à *Mediolanensibus* illatas, iustè vindicandum, & hæreticam prauitatem ab omni infami ciuitate *Italiæ* extirpandam. Præsertim cùm deceat Ecclesiam *Romanam*, omnium talium, & si alij omnes tacerent, insolentiæ restagari. Sed dominus Papa dissimulando, hoc audito *Romam* petrexit quasi fugiens à facie Imperatoris, nolens vel impotens eisdem subuenire. *Romani* verò eum aduenientem cum gaudio susceperunt, ne ex tunc, vt priùs, egrederetur, sancitotes. Senserant enim se per absentiam suam iam decennalem, magnam pecuniæ iacturam incurrisse.

Bellum inter Imperatorem & Mediolanenses.

MEdiolanenses verò, audientes domini Imperatoris aduentum, quem meritò ad iracundiam prouocauerant, omnibus modis quibus possunt se ad bellum præpararunt: turres annona, pharetras spiculis, inermes armis munientes. Et cùm appropinquasset Imperator cum exercitu suo copioso, (qui numerum centum millium, præter *Saracenos* suos stipendiarios, dicitur excessisse) & venisset ad vnam dietam de ciuitate, ciues in manu hostili fortissima cum omnibus sibi confœderatis, dispositis aciebus obuiàm Imperatori impertetritè occurrerunt, tentoria donec dies belli determinaretur, figentes, cum suarum legionum multitudine, quæ ad sexaginta millia computabatur, & Carrochium suum vbi robur exercitus esse videbatur, statuentes. Quod videns dominus Imperator, suos conuocauit Consiliarios, & animans eos verbis bellicis, ait: Ecce eminùs ausi sunt apparere insolentes inimici nostri *Mediolanenses*, non veriti me dominum eorum ad bellum prouocare veritatis & Ecclesiæ sanctæ inimici, quos proprij sceleris pondus labefactabat. Transite flumen. (Erat enim eis amnis, fluuius *Oles* dictus, intermedius, diuidens vtrumque exercitum.) Erige igitur & expande signifer meus impiger, victricem aquilam meam; & educite gladios vestros formidabiles, milites mei, quos toties hostium sanguine inebriastis, & impetite in furore vestro mures istos ausos exire de cauernis suis, vt hodiè experiantur *Romani* Imperatoris hastas fulgurantes. Nec mora, *Mediolanenses* in exercitum Imperialem irruentes, *Saracenos* sibi primò oppositos alacriter suscipiunt in ore gladij: & in breuis horæ spacio trucidant prosternentes. Et procedunt ciues, simili strage exercitum consertum sternere proponentes. Quod comperiens Imperator, cum suis nobilibus, magnatibus, robustis, & insuperabilibus, qui omnes vires effundendo, glomeratim se hostibus infuderunt, impetum repressit insurgentium. Ciues verò, videntes rem agi pro capite, conceptum animum inuicem exhortantes exercuerunt, vires viribus repellentes: & animosiùs congredientes, micantes gladios in corpora inimicorum immerserunt, & initum certamen in cruentissimum bellum suscitârunt. Prosternuntur igitur hinc inde infiniti. Clamor congredientium bellatorum, gemitus morientium, tinnitus armorum, hinnitus equorum, assessorum sese comprimentium vociferatio, ictuum fulgurantium frequens malleatio, ipsum aëra tumultibus repleuerunt. Tandem post multa hinc inde cruenta certamina, *Mediolanenses* non potentes ampliùs illo die pondus belli sustinere, regredientes sese in suam recepêre ciuitatem, in crastino in idipsum redire proponentes, & domino Imperatori significantes, vt summo mane fortunam belli diffinitiuè viriliter experirentur; & secundùm voluntatem Domini exercituum, vel ipsi ciues, vel aduersarij eorum, triumphali gaudio sine maioris moræ dispendio potirentur, nec torqueret ampliùs suspensos animos morosa protractio. Imperator autem hæc audiens, inito consilio, maluit prouidè ac cautè hostium furorem reprimere, quàm inconsultè dubia fata Martis ex abrupto continuando, se suósque incertis casibus committere fatigatos. Facta est igitur multorum nobilium vtrobique strages miseranda, & à sæculo deploranda. *Mediolanenses* verò in hoc casu deteriorem calculum reportarunt. Imperator enim tria millia de ipsis ciuibus nobilioribus cepit; de vulgaribus verò in ore gladij prostrauit infinitos. Posteà verò cepit trecentos nobiles in insidiis constitutos. Carrochium eorum cepit, & *Potestatem*, scilicet filium Ducis *Venetorum*, qui maluit in prælio corruisse: aliósque Magnates quàm plures trucidauit. Episcopus quoque eorum, vel in prælio cecidit, vel captus; certum nullum ex se apud nos reddidit relatorem. Ex tunc, igitur, dominus Imperator in circuitu ciuitatis vias & passagia districtè iussit custodiri; & accessus & recessus institutorum & agricolarum appositis custodibus, die ac nocte obstruxit: pontes confregit, itinera custodiuit, vt sic debacchantium hostium vires eneruaret, & feritatem edomaret. Ciues verò contra Deum calcaneum eleuantes, versi sunt in arcum prauum, & quasi desperantes & de Deo diffidentes, in Ecclesiis crucifixum per pedes suspendentes, & carnes sextis feriis & in quadragesima comedentes, & multi per *Italiam* in eiusdem desperationis abyssum demersi, conuiciantes & blasphemantes; Ecclesias sordibus, quas indignum est dicere, irreuerenter macularum, altaria magis polluentes, viros Ecclesiasticos expulerunt. Irruit igitur formido & pauor, super ciuitates *Italiæ*. Et venerunt ex illis multi ciuium donaria preciosa offerentes: & ne simili calamitate inuoluerentur, se suásque ciuitates mancipantes, dederunt dextras Imperatori, priorum exemplis humiliati. Ita etiam factum est, quòd infra medium quadragesimæ dominus Imperator totam *Italiam*, præter *Bononiam* & quatuor alias ciuitates, quæ non habebant potestatem resistendi, in manu robusta occupauit. Vniuersitas autem clericorum *Bononiensium* nimis sibi timuit: quia significauerat eis anno præterito Imperator, vt in pace recederent, & obedire mandatis eius contempserunt.

Indignatio Nobilium Angliæ contra Regem.

CVm hæc ita in transalpinis partibus agerentur, Rex *Anglorum Henricus* III. peruerso fretus consilio, secus quàm deceret aut expediret, suorū naturalium hominum consiliis factus est extraneus, & suis beneuolis, Regnóque ac Reipublicæ vtilibus ceruicosus: ita quòd per eorum consilium parùm aut nihil de negotiis Regni tractaret aut operaretur. Vt igitur ab eis exquisitis argumentis pecuniam extorqueret, asseruit in colloquio (ad quod etiam ex longinquo Nobiles conuocauerat) cum iurerādo, omni thesauro fuisse destitutum; imò penitùs indigentem. Petiit igitur instantissimè, vt sibi Regni tricesima concederetur & daretur; vt status Regni & Regis honorabiliùs sustentaretur, & firmiùs roboraretur. Quod audientes, cùm grauiter accepissent, responderunt, quòd sæpiùs grauati, videbant alienigenas suis bonis saginari; statúmque Regni præ paupertate vacillare, & multiplex periculū imminere. Veruntamen, post multas disceptationes, quia se Rex humilians, promisit indubitáter, se eorum ex tunc & deinceps standum consiliis; concessa est ei, non sine magna difficultate, tricesima mobilium. Quam posteà non ad Regale precium, sed secundùm communem valorem colligi fecit æstimandam.

Nec

1237.

Nec ipsam, vt prælocutum & confirmatum fuit, in castris & cœnobiis reponendam, & secundum Magnatum prouisionem expendendam: sed sine alicuius naturalis hominis terræ consilio, alienigenis exposuit asportandam. Et factus est quasi seductus, non habens cor. Perstrepuit igitur murmur in populo, & Magnatum indignationes incanduerunt.

Comes Richardus Regem increpat.

COmes verò *Cornubiæ Richardus*, frater Regis, primus mouit quæstionem aduersùs Regem increpans eum acriter, super tanta Regni per eum nata desolatione. Et quòd de die in diem adinuentis nouis causis cauillatoriis, Nobiles ac naturales Barones suos suis bonis spoliauit; & quæcunque potuit abradere, inconsultè hostibus Regni distribuit, ipsi Regi & Regno insidiantibus. Addidit etiam Comes, quòd ipse infinitos prouentus & innumerabilem pecuniam in suo tempore collegerat, nec erat in *Anglia* Archiepiscopatus vel Episcopatus, præter *Eboracensem*, *Bathoniensem*, & *Vvintoniensem*, qui non vacauerit suo tempore. Similiter intulit de Abbatiis, & Comitatibus, & Baroniis, custodiis, & aliis excaëtis: nec tamen thesaurus Regius, qui deberet esse Regni robur & confidentia, senserat incrementum. Sed Rex tam eius quàm aliorum naturalium hominum suorum spreto consilio, magis ac magis, vt incepit, delirauit: & se voluntati *Romanorum*, præcipuè Legati, quem inconsultius aduocauerat, mancipauit adeò, vt videretur quasi vestigia sua adorare: affirmans se tam in publico quàm secreto, sine domini sui Papæ vel Legati consensu, nil posse de Regno disponere, transmutare, vel alienare: vt non Rex, sed feudarius Papæ diceretur. His igitur & aliis deliramentis, Rex omnium Nobilium suorum corda cruentauit. Consiliarios quoque habuit infames & suspectos, qui huius rei fomentum esse dicebantur: quos idcircò magis habebant Nobiles *Angliæ* exosos, quia de Regno ipso duxerunt originem. Et hi erant, *Ioannes* Comes *Lincolniæ*, *S.* Comes *Legriæ*, frater *G. Templarius*.

Legatus sagittatur bona Angliæ.

INterim Domino Legato offerebantur dona pretiosa, tam in palefridis concupiscibilibus, quàm vasis pretiosis, & vestimentis mollibus & duplicibus, pellibus variis & syluestribus, nummis, esculentis, & poculentis: ita quòd vnus solus Episcopus, scilicet *Vvintoniensis Petrus*, cùm constaret ei quòd *Londoniis* esset hyematurus, quinquaginta boues pascuales, & centum summas tritici electi, & octo dolia vini meracissimi, transmisit ei in alimentum. Alij quoque secundùm vires & facultates suas ei similia contulerunt. Legatus verò, *Romanam* [illegible] imperando, non omnia, sed aliqua oblata sereno vultu suscepit gratanter: considerans illud *Senecæ* Philosophicum: *Omnia oblata recipere, auarum est: nulla, rebelle: aliqua, sociale.*

Rex Comitem Prouinciæ ad se vocat.

REx intereà Comitem *Prouinciæ*, patrem Reginæ, precibus pulsauit multiplicibus, tā epistolis quàm nuntiis multiplicatis, vt ipse dignaretur generis sui terram intrare, & de thesauro suo partem secum rediturus asportare. Vnde à multis credebatur, quòd proinde extorsit Rex tricesimam à terra sua, vt ei & talibus distribueretur. Comes verò, tractus lucri amore, concitò venit vocatus: sed antequàm ad mare peruenisset, nullis *Francorum* est blanditus vel donariis detentus, licèt Rex eorum primogenitam eius duxisset in vxorem. Guerræ mortæ in partibus *Prouincialibus*, eundem Comitem sub magna festinatione reuocarunt. Quod audiens Rex, festinanter misit ei

A mille marcas, ad acquietanda viatica sua, & phaleras in Regno *Francorum* comparandas.

1237.

Colloquium inter Reges Angliæ & Scotiæ Eboraci habitum.

EOdem quoque anno scripsit Rex omnibus Magnatibus suis, vt coram eo & domino Legato, in festo exaltationis sanctæ Crucis, apud *Eboracum* conuenirent, de arduis negotiis Regnum contingentibus tractaturi. Venerat autem eis obuiam Rex *Scotiæ*, vocatus à Rege *Angliæ* & Legato, apud *Eboracum*: vt ibi habita communi deliberatione, de pace reformanda inter eos, fœliciter B componeretur: & Dei dante gratia, omnis lis mota præuia ratione sedaretur, & de iustè vtrique debitis satisfieret. Vbi tandem cùm peruenissent, sic elaboratum est, vt Rex *Scotiæ* perciperet de Regno *Angliæ* trecentas libratas terræ sine castri constructione, homagiúmque Regi *Angliæ* faceret, & fœdus inter eos amicitiæ sanciretur: & hoc se fideliter facturum Regi *Angliæ* & conseruaturum iuraret: & sic omnis querela & vendicatio ex parte Regis *Scotiæ* conquiesceret. Volenti autem domino Legato intrare Regnum *Scotiæ*, vt ibi de C negotiis ecclesiasticis tractaret, sicut in *Anglia*: respondit Rex *Scotiæ*. Non me memini Legatum in terra mea vidisse, nec opus esse aliquem esse vocandum, Deo gratias, nec adhuc opus est, omnia benè se habent. Nec etiam tempore patris mei, vel alicuius antecessorum meorum, visus est aliquis Legatus introitum habuisse, nec ego dum mei compos fuero, tolerabo. Veruntamen, quia fama te sanctum virum prædicat, moneo te, vt si fortè terram meam ingrediaris, cautè progrediaD tis, ne quid sinistri tibi contingat. Indomiti enim & syluestres homines ibi habitant, humanum sanguinem sitientes, quos nec ego ipse valeo edomare: qui etiamsi in vos irruant, nequeo eos cohibere. Me etiam nuper, vt fortè audistis, voluerunt inuadere, & à Regno expellere exhæredatum. Quibus auditis, Legatus auidam voluntatem intrandi *Scotiam* temperauit, & latera Regis sui, scilicet *Angliæ* sibi per omnia obedientis, non reliquit. Remansit autem cum rege *Scotiæ* quidam *Italicus* E Legati cō sanguineus, quem Rex cingulo militari, terram etiam conferendo, ne penitùs rebellis videretur, nobilitauit. Et sic soluto concilio, Rex *Angliæ* cū Legato suo versùs Australia remeauit.

Fastuosus apparatus Legati ad concilium.

APpropinquante verò tempore concilij, iussit sibi Legatus sedem parari in Occidentali parte ecclesiæ sancti *Pauli Londoniis* fastigiosam nimis & solennem, longis trabibus & sedilibus gradatim exaltatam. Misit igitur literas suas, vt vocati omnes *Angliæ* Prælati, scilicet Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Priores installati, tam sub F conuentus sui vel capituli, quàm suo nomine, literas procuratorias deferentes; vt quicquid in concilio statueret Legatus, ratum vtrobique haberetur. Venerunt igitur omnes iuxta mandatum domini Legati, nimis vexati & fatigati in corporibus propriis equorum & viaticis; vtpotè ingruente hyeme & multiformi tempestate, omnes Prælati suæ Legatiæ, *Angliæ* tamen potissimè.

Ventus validissimus & damnosus nimis.

ADuenerat etiam cum aliis ad idem concilium properantibus, quidam clericus, nomine maG gister *Vvalterus*, cognomento *Prnz*, qui palàm asseruit, omnes ferè Planetas sub vno signo, scilicet Capricorno, tunc conuenientes, commotionem magnam in aëre facturos, & ventos validissimos commoturos: pestémque magnam animalium, præcipuè cornutorum, quæ pecudes vel pecora appellamus, subsecuturam pronuntiabat. Et addidit quasi iocosè: Vtinam non hominum cornutorum, scilicet Episcoporum. Nec fefellit omninò hæc prædicentis opinio. Statim enim Ecclesiam

Cc

sancti *Pauli*, vbi tunc erant congregati, tantus ventus concussit, quòd omnes, præcipuè Legatum, tremor magnus occupauit. Nocte autem sanctæ *Ceciliæ*, nubeculæ teterrimæ, turritæ, & inordinatæ, Luna existente prima, in occidente apparuerunt; & cœperunt mugire tonitrua, micare coruscationes, venti quoque commoueri, & per totam noctem sequentem & diem ventus inhorruit validissimus, qualem non se meminit aliquis præuidisse: & hic ventus per quindecim vel plures dies durauit continuatus. Corruerunt robora radicitùs auulsa, domus, turres, ædificia, mutionem senserunt vel ruinam; vt meritò aër perturbationi hominum videretur concordare.

1237.

Congregatio & preparatio concilij.

CVm igitur conuenissent *Londoniis* Prælati *Angliæ*, in ecclesia sancti *Pauli*, die prima concilio assignata, scilicet in crastino octauarum sancti *Martini*, non comparuit Legatus, quia Episcopi rogauerant eum, vt ea die daretur eis copia inspiciendi quæ proposuit statuere, & secum super his deliberare, ne aliquid in præiudicium eorum statuere attentaret. Altera igitur die, constitutis in secretis & abditis locis militibus armatis & seruientibus circiter ducentis, quos ei ad instantiam precum suarum Dominus Rex commodauerat: timebat enim valdè sibi, eò quòd dicebatur, eum nimis velle desæuire in eos, qui plura habebant beneficia, & præcipuè in illegitimos. Apparuit autem summo mane, scilicet diluculo, in ecclesia prædicta. Erat autem ibi tot expectantium multitudo tam compressa, quòd ipsi Legato erat ingressus difficillimus. Et ingressus ecclesiam, coram maiori ecclesia Pontificalibus se induit, scilicet superpellicio, & desuper capa chorali, pellibus variis furrata, & mitra. Et præcedentibus Archiepiscopis *Cantuariensi* & *Eboracensi* cum, cum processione solenni, cum cruce & cereis accensis, & cum Letania, sedem suam ascendit per gradus pomposè, vt dictum est, præparatam, & iam pomposiùs tapetis & pallis redimitam: collocante se à dextris Domino *Cantuariensi*, & *Eboracensi* à sinistris: propter quod orta est inter eos dissensio, scilicet de ordinatione sessionis. Et appellatum est ex parte *Eboracensis*, pro iure suo, quod sibi vendicabat. Lecto igitur solenniter Euangelio, scilicet: *Ego sum pastor bonus*. sicut moris est; dictísque collectis propriis ab ipso Legato, & cantato: *Veni creator spiritus*, appellatóque ab *Eboracensi*, vt dictum est, sederunt iuxta Legatum duo Archiepiscopi, *Cantuariensis* à dextris, *Eboracensis* à sinistris. Quibus dixit Legatus, volens ipsam controuersiam pacificare, neutrius tamen iuri derogando: In bulla domini Papæ stat imago *Pauli*, à dextris crucis in medio bullæ figuratæ, & *Petri* à sinistris: nulla tamen inter tantos sanctos est orta vnquam contentio, ambo enim sunt in coæquali gloria. Veruntamen propter *Petri* clauigeri dignitatem, & Apostolatus principatum, necnon & cathedralem dignitatem, eum prioratu vocationis; meritò à dextris crucis eius imago collocanda videtur. Sed quia *Paulus* credidit in *Christum*, quem non vidit; à dextris figuratur: *Beati enim qui non viderunt*, &c. Sic Dominus *Cantuariensis*, totius *Angliæ* primas, & qui præest antiquissimæ ac nobilissimæ ecclesiæ *Cantuariensi*, necnon & *Londonensi*, quæ est sancti *Pauli*, non sine ratione à dextris est collocandus. Et ex tunc sequentibus diebus sedit *Cantuariensis* à dextris, *Eboracensis* à sinistris. Secundo autem die, concilio iam incepto, missi sunt ex parte domini Regis. Comes *Lincolniensis Ioannes*, & *Ioannes filius Galfridi*, & *Villielmus* de *Rale*, Cano-

A nicus sancti *Pauli*: vt dicto Legato ex parte Regis & Regni inhiberent, ne ibi contra Regiam coronam & dignitatem aliquid statuere attentaret. Et remansit ibi, vt hoc obseruaretur, *Villielmus* de *Rale*, indutus capa Canonicali & superpellicio, aliis recedentibus. Eodem quoque die petiit dominus *Simon Cantuariensis* Archidiaconus, dominum Legatum in audientia omnium, vt audiretur ab omnibus authenticum suæ Legationis, à domino Papa 1237.
B sibi commissum: quod & factum est. Et eodem die, ad impetrationem domini Regis, lectum fuit quoddam priuilegium, de festiuitatibus sancti *Edvardi* per totam *Angliam* celebrandis. Et de mandato domini Papæ, de sanctis *Francisco* & *Dominico* canonisatis. Et quia audierat dominus Legatus, dum adhuc in hospitio suo esset, multos pluribus ecclesiis beneficiatos, nobiles sanguine & possessionibus, & illegitimos, de quibus mentionem in quodam statuto concilij fecerat, contra
C ipsum murmurasse, & ei etiam insidias præparasse: quosdam Magnates, scilicet Comitem *Marescallum G.* & Comitem *Lincolniæ I.* & Comitem de *Monteforti S.* & quosdam de familia domini Regis, cum gladiis & fustibus munitos, ad tuitionem sui suorúmque, secum ad concilium duxit & reduxit. In concilio verò, cùm statutum contra eos qui plura beneficia obtinuerunt, contra concilium *Lateranense*, pronuntiaretur, Episcopus *Vuigorniensis Vualterus*, scilicet de *Cantelupo*, surgens in medio, deposita mitra sua, sic domi-
D num Legatum est affatus. *Pater sancte. cum multi nobiles, quorum sanguis noster est plura obtineant beneficia, cum quibus nondum dispensatum est, quorum etiam aliqui prouecta sunt ætatis, & vsque ad præsens bono ifice vixerunt, & hospitalitatem ad posse procurando, eleemosynas pauperibus ianuis erogarunt, durum esset nimis, tales suis beneficiis spoliatos, in ignominiosam trudi paupertatem. Quidam verò iuuenes feroces ac strenui, maximis periculis se opponerent, antequàm suis se sinerent priuari benefi-*
E *ciis, vnico tantum retento. Quod benè perpendo per memetipsum. Antequàm enim ad istam vocarer dignitatem proposui in animo meo, quòd si vnicum amitterem beneficium talis prætextu constitutionis, omnia amitterem. Vnde timendum est, quòd multi ad præsens in simili proposito perseuerent. Quoniam igitur multitudo talium in causa est, sanctæ paternitati vestræ supplicamus, quatenus ob salutem vestram & nostram, super huiusmodi statuto dominum Papam consulatis. Prætereà, cùm statutum vestrum in religione S.* Benedicti, *ad omnes æqualiter se extendat;*
F *& durum sit multis, tum propter locorum penuriam, & præcipuè Monialibus, cùm sint debiles & fragiles, hoc statutum obseruare, necesse est huic rigori discretum addere temperamentum. Super quo etiam postulamus, vt dominum Papam super his velitis consultare.* Cui dominus Legatus respondit, quòd si omnes Prælati, scilicet isti præsentes Archiepiscopi & Episcopi, vnà cum eo, super his domino Papæ scriberent, libenter consentiret. Et sciendum, quòd quia aliqui opinabantur, sicut datum
G fuit intelligi domino Legato, quòd statuta sua robur nisi tantùm in tempore suæ Legationis non obtinerent; iussu eiusdem surrexit in medio quidam clericus suus, magister scilicet *Altho*, & aperto libro authentico, scilicet registro domini Papæ; ad maiorem suæ auctoritatem, vt validiùs talium opinionem improbaret, quandam decretalem legit distinctè & apertè, quam dominus Legatus distinguens approbauit: per illam asserens manifestè, quòd etiam post recessum eius, sua statuta perpe-

1237. tuæ firmitatis robur debeant obtinere. Nec prætereundum, quod primo die consilij, collocatis, vt prædictum est, Archiepiscopis, *Cantuariensi* scilicet à dextris, *Eboracensi* verò à sinistris, perlectóque Euangelio, *Ego sum pastor bonus*, dictisque collectis ad hoc pertinentibus, indictóque silentio, & turba comprimente castigata, dominos Legatus sedendo quasi tubam vocem suam exaltans, sermonem suum inchoauit, thema suum sic præordinando: *In medio sedis & in circuitu eius quatuor animalia plena oculis antè & retrò.* In sermone prosequendo innuens, quòd prælati, quasi animalia habentia oculos antè & retrò, debent esse in rerum sæcularium dispositionibus prouidi, & in spiritualibus circumspecti, priora sequentibus cautè continuantes. Et post sermonem legi fecit statuta, alta voce & distinctè, quæ firmiter statuit obseruari, quæ subscripta in hoc libro duximus annotari.

Incipit concilium celebratum Londini in ecclesia sancti Pauli à Legato Ottone.

QVoniam domum Domini decet sanctitudo & ministros eius, à Domino dicitur: *Sancti estote, quoniam sanctus sum ego Dominus Deus vester.* Satagit astutia humani generis inimici, vt sanctitatem subtrahat vel destruat vtrobique, dum in plerisque locis & ne consecrentur ecclesiæ vel retardat, & ne suo dignè fungantur officio, ministrorum mores & vitam multorū vitiat & deprauat, sanctorum patrum regulis & statutis, generaliter omnibus *Christianæ* religionis profectibus opponendo. Huic est igitur armata manu à cunctis *Christi* fidelibus fortiter in fide resistendum, & ad eius molimina renouatis & nouis semper vtcomdum viribus eneruanda: sicut *Isaac* puteos quos foderant filij *Abraham*, sed humo impleuerant *Palæstini*, priùs studuit renouari, deinde alios fodere prorsus nouos. Denique nos *Otto*, miseratione diuina, sancti *Nicolai* in carcere *Tulliano* Diaconus Cardinalis, & Apostolicæ sedis Legatus, ad partes *Angliæ* cum Legationis officio à sede Apostolica destinati; diuino fulti auxilio, & astantis concilij suffragio & consensu, ad roborandum & reformandum statum ecclesiasticum in partibus *Anglicanis*, saluis alijs canonicis institutis, quæ cum reuerentia volumus & cupimus obseruari, quædam ex commissa nobis potestate duximus obseruanda, quæ per certos articulos fecimus digeri & distingui.

Ecclesiarum dedicatio.

BAsilicarum dedicatio, à veteri Testamento initiū dignoscitur habuisse, & in Nouo est à sanctis patribus obseruata; in quo est eò dignius & studiosiùs facienda, quo in illo tantū offerebātur hostiæ animalium mortuorum: in isto verò cœlestis hostia viua & vera, ipse scilicet vnigenitus Dei filius, in altari offertur pro nobis manibus sacerdotis. Quare statuerunt prouidè sancti patres, ne in alijs locis quàm Deo dicatis, nisi necessitatis causa, celebraretur officium tam sublime. Porrò, quia vidimus per nos ipsos, & à plerisque audiuimus tam salubre ministerium contemni, vel saltem negligi à nonnullis, dum multas inuenimus ecclesias, & etiam cathedrales, quæ licèt sint ab antiquo constructæ, nondum tamen sunt consecratæ oleo sanctificationis. Volentes huic periculosæ negligentiæ obuiare, statuimus, & statuendo præcipimus, vt omnes ecclesiæ cathedrales, conuentuales & parochiales, quæ perfectis parietibus sunt constructæ infra biennium, per diocesanos Episcopos, ad quos pertinent, vel eorum auctoritate, per alios consecrentur. Sicque infra simile tempus fiat de cæterò construendis. Et ne tam salubre statutum transeat in contemptum, si loca huiusmodi non fuerint infra biennium à perfectionis tempore dedicata, à Missarum solenniis

A vsque ad consecrationē manere statuimus interdicta; nisi aliqua rationabili causa excusentur. Ad hoc ne præsumant Abbates, ecclesiarum rectores antiquas ecclesias consecratas, sub prætextu pulchrioris vel amplioris fabricæ faciendæ, diruere, absque licentia diocesani Episcopi & consensu, præsenti statuto districtiùs inhibemus. Diocesanus verò diligenter consideret, vtrùm expediat dare licentiam, vel negare; & si dederit, attendat & intendat, vt opus quàm celeriùs poterit, consummetur: B quod extēdi statuimus & volumus ad iam cœpta. De Capellanis verò minoribus, nil noui duximus statuendum. Consecrationes earum, qualiter & quando fieri debeant, diffinitionibus canonicis relinquentes. 1237.

De sacramentis ecclesiasticis.

SAcramenta ecclesiastica, in quibus tanquam in vasis cœlestibus, salutis remedia continentur, occasion oleum sanctificatum & chrisma, à ministris ecclesiæ purè atque deuotè, qualibet exclusa cupiditatis labe, statuimus & statuēdo pręcipimus C exhiberi, nulla difficultate in eis adhibita exhibēdis, prætextu consuetudinis alicuius, qua dicantur ab eis qui ea recipiūt aliquibus aliqua persoluenda. Sacramenta verò principalia quæ sunt, & quot, propter simpliciores duximus exprimenda, sunt enim, Baptismus, Confirmatio, Pœnitentia, Eucharistia, Extrema-vnctio, Matrimonium, atque Ordo. De quorum quolibet in sacris canonibus est tractatum, & pleniùs ordinatum Sed quia non est leue canonum girare & ignorare medico medicinale officium, minùs graue statuimus, vt in su-D sceptione curæ animarum & ordinis sacerdotij, examinentur de his præcipuè ordinandi. Archidiaconi quoque in decanatuum suorum conuentibus, Sacerdotes maximè in his studeant erudire; docentes eos qualiter circa Baptismum, Pœnitentiā, Eucharistiā, & Matrimoniū, debeant se habere.

De baptismo.

AD Baptismum solenniter celebrandum, duo, scilicet sabbatum ante resurrectionem Domini; & sabbatum ante Pentecosten, sunt à sanctis canonibus propter mysterium deputata. Sed quiE dam, vt audiuimus, in partibus istis diabolica fraude decepti, periculum suspicantur, si pręfatis diebus pueri baptizentur; quod arbitrari, vel vtrumque metuere, sanę fidei penitùs aduersatur, manifestè conuincitur esse falsum, cùm summus Pontifex personaliter illud mysterium solennizet; & diebus baptizet solenniter memoratis; & in alijs mūdi partibus seruet ecclesia illud idē Quare statuimus, vt à tāto errore pręedicatione frequenti populus auertatur, & ad solennizandum præfatis diebus baptismum, & baptizandum pueros suos F studiosiùs meditentur. Statuimus insuper, vt parochiales Presbyteri formam baptismi firmiter addiscentes, eam parochianis suis frequenter exponant diebus Dominicis in vulgari; vt si articulus necessitatis emergat, quo ipsos aliquem oporteat baptisare; eā sciant & valeāt obseruare, quæ vtrùm seruata fuerint, inquirant postmodum diligenter.

Auaritia sacerdotum arcenda.

AVditu horribili audiuimus & relatu, quòd quidam, scilicet miseri sacerdotes, dum forsā in beneficium vicariæ vel ad firmam, seu quacunG que alia quæstus causa, proueniens ex altari aut ex pœnitentia venientis recipiunt; non aliter admittunt ad pœnitentiam confitentes, nisi priùs ab ipsis in sinu auaritiæ suæ quippiam reponatur. Sicque faciunt de alijs sacramentis Quoniam igitur qui talia agunt, regno Dei & beneficio ecclesiastico sunt indigni; statuendo districtè præcipimus, vt inquisitione arctissima per Episcopos de his facta, qui tale aliquid commisisse repertus fuerit, & à beneficio, quod obtinet, remoue-

1237. tur omninò, & ab officio, quod perperàm gessit, perpetuò suspendatur

Qui confessores constituendi.

QVod in quodam Concilio statutum inuenimus approbantes, statuimus: vt per quoslibet Decanatus prudentes viri & fideles constituantur per Episcopum confessores: quibus personæ & minores clerici confiteri valeant, qui Decanis erubescunt confiteri forsitan & verentur. In ecclesiis verò cathedralibus, confessores institui præcipimus generales.

Qualitas ordinandorum.

SAcer ordo eò est digno digniùs conferendus, quo ab ordinato sacramenta cætera conferuntur. Quare cùm periculosum sit, minùs dignos, idiotas, illegitimos, irregulares, & extraneos, aut sine titulo certo & vero aliquos ordinari: statuimus, vt antè collationem ordinum, de his omnibus per Episcopum indago diligens habeatur. Et ne reprobatis, qui fuerint reprobandi, approbatis, clanculò se valeant immiscere reprobati: in examinatione scribatur numerus & nomina approbatorum: & qui scripti fuerint, postmodùm in ordinationis limine, perlecta scriptura, discretione sollicita requirantur: ipsáque scriptura apud Episcopum vel ecclesiam conseruetur.

De firmariis & vicariis ecclesiarum

ECclesias dari ad firmas, vel generaliter constitui vicarium in eisdem, nostra nequaquam volumus authoritate fulciri. Sed propter infirmitatem multitudinis, quæ in causa est, ne videamur potiùs laqueos injicere, quàm inuenire remedia, prohibitionis edictum contra ea emittere formidamus. Quibusdam tamen moribus ex eis orientibus, ad nostram de latis notitiam, occurrere coarctamur. Accidit enim plerumque, vt dum hi qui firmarij appellantur, lucrari plùs appetant quàm exoluant, turpes exactiones faciunt, quæ interdum etiam caduor in simoniacam prauitatem. Quare statuendo districtiùs prohibemus, ne dignitates vel officia, putà Decanatus vel Archidiaconatus, siue prouentus, ex ecclesiasticæ vel spiritualis iurisdictionis exercitio, siue ex pœnitentia vel altari, seu aliis sacramentis quibuslibet venientes, ad firmam de cæterò nullatenùs concedantur.

Qualiter ecclesia ad firmam danda.

CVm laicis ecclesias dari ad firmas, sit penitùs inhonestum, & clericis quibuscunque ad longum tempus, propter continuationem temporis, quæ afferre consueuit periculum, ecclesiis posset esse damnosum: vtrumque districtiùs inhibentes statuimus: vt nec laicis vnquã, nec personis etiam ecclesiasticis vltra quinquennium ecclesiæ ad firmam concedantur, nec finito quinquennio renouentur eisdem, nisi priùs ipsas habuerint alij mediatè. Et vt omnia sint in tuto, præcipimus, vt præsentibus Episcopis vel Archidiaconis firmaria fiat conuentio, ex qua plures literæ conscribantur, quarum vna remaneat penes ipsos.

De eodem.

ALicubi audiuimus contigisse, quòd vacante pingui ecclesia, quam quidam optabat habere, nec tamen audebat eam recipere vt persona, ne aliis ipso iure beneficiis quæ obtinuit, priuaretur, callidè procurauit, vt ecclesia illa sibi ad firmam perpetuò traderetur: ita quòd modicum quid inde solueret alij nomine personatus, sibique totum reliquum retineret. Quo dante causam, edicto statuimus: vt in tota vel in parte, ad firmam alicui sub quocunque colore in beneficium conferatur, cassum & inane fore penitùs decernentes, si contrà fuerit attentatum.

Qui vicarij ordinandi.

AD vicariam statuimus nullum admittendum, nisi iam Presbyterum ordinatum, vel saltem Diaconum, in proximis quatuor temporibus ordinandum, qui renuntians beneficiis aliis, si quæ habet curam animarum habentia, iuret residentiam ibi facere, ac eam faciat continue corporalem: alioquin institutionem illius fore nullam decernimus, & vicariam alij conferendam. Sic eluditur illi dolo, quo sæpè assignato alicui nomine personatus modico simulatè dabatur illi ecclesia sub ficto nomine vicariæ, qui timens alia beneficia perdere, metuebat eam recipere vt persona. De iam institutis verò vicariis, qui non sunt Presbyteri, cùm vicarij teneantur personis & ecclesiis deseruire, statuendo præcipimus, vt infra annum ad minus se faciant in Presbyteros ordinari. Alioquin, si per eos steterit, quo minùs infra annum, vt diximus, ordinentur: eos ex tunc vicariis eisdem fore decernimus priuatos, & de residentia circa eos statuimus, quod de instituendis supradiximus statuendum.

Ne leuiter ecclesia absentis alteri conferatur.

AD elidendum fallacias iniquorum, sagaci est studio laborandum cuilibet Iustitiæ amatori: ne si torpescat rectorum industria, simplicitas à versutia supplantetur, & succumbat veritas falsitati. Sanè relatione accepimus plurium, quòd quidam in absentis beneficium oculos iacientes, nouos fingentes rumores, asserunt se audisse mortuum esse, vel beneficium resignasse beneficij possessorem: sicque procurant in istud beneficium quomodolibet se intrudi, & si forsitan reuiuiscens qui mortuus fuerat, ad suam ecclesiam reuertatur, nescio te frater, respondeatur eidem, & clauditur ianua contra eum. Nonnulli etiam nimia cupiditate cæcati, non solùm in absentium beneficium, sed etiam in præsentium clanculò irrumpere, vel vbicumque possunt ea inuadere, non formidant, & cùm intrò fuerint, nec prosunt sententiæ, nec aliquid, quo valeant mitti foras, quoniam armorum potentia se defendunt. In vtroque igitur articulo remedium quale possumus adhibentes, statuimus districtiùs prohibentes: ne prætextu opinionis vel famæ, quæ de morte vel de cessione habeatur absentis, eius beneficium aliquatenùs conferatur: sed Prælatus, donec pleniùs de alterutro instruatur, expectet. Alioquin ad resarciendum omne damnum ex hoc inflictum absenti, eum fore decernimus obligatum, & illum qui se procurauit intrudi, præter restitutionem bonorum, officio beneficióque suspensum protinùs ipso facto. Quod & ad illum extendi volumus, qui beneficium ecclesiasticum altero possidente authoritate propria, vel potiùs vi, vel clàm occupare præsumit: vel postquàm declaratum fuerit, ad alium pertinere, armis se defendere nititur in eodem.

Ne ecclesia vna in plures vicarias diuidatur.

CVm ars artium, teste beato *Gregorio*, sit regimen animarum, non cessat antiquus sophista suæ gitare molimina fraudis, & in falsæ prætentionis studere fallaciis: quo valeat concludere disciplinis artis, & eos excludere à salute quos imperitos inuenerit vel incautos. Hoc est quod facit transgredi mandata Dei, & sanctorum patrum regulis contraire: dum nec sermo diuinus, nec sanctiones canonicæ, à distorto itinere possunt reducere peccatores. Exigit enim ars nostra Catholica, vt vnicus & in vna ecclesia sit magister perfectus, ordine, habitu, vita, scientia, & doctrina, & quòd pura sit ecclesiæ ordinatio, atque simplex. Sed obiectio diaboli, multos facit in hoc dogmate deuiare: dum interdum eo suggerente non vni tantùm vna datur ecclesia, sed pluribus, prætextu plurium patronorum: vt sint plura capita in eodem corpore, quasi monstrum. Et interdum consentit persona, quæcunque sit occasio, vt aliquid concedatur alij nomine personatus absque magistro: præterea ecclesia sæpè maneat, dum

1237.

nec persona in ea, n... tem vicarius inuenitur perpetuus, sed aliquis fortè simplex sacerdos, qui nec ius habet, nec etiam iuris imaginem in eadem. Et si morâ forsitan persona ibi trahat, non est tam perfectus ordine, quoniam non sacerdos, nec habitu, quoniam visus ab aliquo, non clericus, sed miles potiùs putaretur: de vita, scientia, & doctrina, est ei modica seu cura! Ordinatio quoque ecclesiæ rarò fit simplici oculo; vt deberet, nec enim commenta fraudis diabolicæ desunt ibi. Nam interdum, vt audiuimus, alicui confertur ecclesia hoc acto tacitè vel expresse, quòd aliquid ibi retineat instituens, vel præsentans, vel aliquam alius ex ea percipiat portionem, qui totum erat forsitan habiturus, nisi Iuris impotentia, vel metu perdendi alia beneficia, dimisisset. Cedit etiam quis aliquando personatui, & ab instituto inibi recipit postmodùm vicariam, quod fieri non præsumitur sine fraude. Has igitur diminutiones & particulares assignationes & mutationes, tanquam arti nostræ contrarias, reprobantes, ne de cætero fiant penitùs prohibemus. firmiter statuentes, vt nunquam deinceps in plures personatus vel vicarias, vna ecclesia diuidatur. Et quæ diuisæ sunt hactenùs, quàm citiùs se facultas obtulerit, inregentur: nisi forsan sic instituta fuerit ab antiquo, vbi est per loci Episcopum prouidendum, quòd causa redditus, quam parochia congruis inter eos portionibus & regionibus. Prouideant etiam Diocesani, vt semper apud ecclesiam resideat aliquis, qui de animarum cura sit sollicitus, ac se in celebratione diuinorum & collatione sacramentorum exerceat vtiliter & honestè.

De residentia in ecclesiis facienda.

DE residentia verò in ecclesiis à rectoribus facienda, videtur nobis consulendum facto potiùs quàm statuto. Extant enim concilia *Romanorum* Pontificum luce clarius loquentia super eo, propter quod, maior requiritur executio statutorum, quàm edictio sanctionum. Idem quoque per omnia dicimus & sentimus, de his qui plures dignitates, personatus, seu beneficia, curam animarum habentia, contra constitutionem concilij generalis, absque dispensatione sedis Apostolicæ speciali præsumunt, in salutis suæ periculum, detinere.

Habitus clericorum.

QVoniam de habitu clericorum, qui non clericalis videtur, sed potiùs militaris, graue scandalum laïcis generatur, firmiter statuendo præcipimus, vt ad formam tam de vestibus clericorum, quàm de ornamentis equorum, in generali concilio edicta, per subtractionem beneficiorum ab Episcopis restringantur: ita quòd in mensura decenti vestes habeant, & capis clausis vtantur in sacris ordinibus constituti, maximè in ecclesia, & coram Prælatis suis, & in conuentibus clericorum, & vbique in parochiis suis, qui cum animarum cura ecclesias susceperunt. Et vt possint Episcopi alios meliùs ad honestatem vestium, tonsuram & coronã decentẽ, & equorum ornamenta idonea coarctare, prouideãt vt à suis clericis commensalibus hæc priùs faciant obseruari, habentes eos in vestibus, calcaribus, frænis, & sellis, clericaliter gerentes habitum honestatis.

Contra retentores ecclesiarum, clandestina matrimonia contrahentes.

INnotuit nobis, referentibus plurimis fide dignis, quòd multi propriæ salutis immemores, matrimoniis contractis clandestinè, retinere cum vxoribus ecclesias, & ecclesiastica beneficia adipisci; de nouo promoueri ad sacros ordines, contra statuta sacrorum canonum, non formidant. Deinde processu temporis, proli susceptæ de tali copula expedire videtur, ipsis viuentibus vel defunctis, per testes vel instrumenta probare, contracta

A fuisse matrimonia inter eos. Verùm, quia per clericos matrimonio seu contubernio intendentes procurari animarum perditio, negligi salus earum, & ecclesiastica diripi, sub morbo, qui multùm inualuisse asseritur, sic diximus occurrendum, vt si repertum fuerit aliquos taliter contraxisse, & ab ecclesiis & ecclesiasticis beneficiis, quibus tam eos quàm quoslibet vxoratos fore decernimus ipso iure priuatos, remoueantur omninò. Et si quæ bona post huiusmodi matrimonium qualitercunque
B quæsita fuerint, per ipsos vel submissas personas de bonis eorum, ea nequaquam filiis vel vxoribus huiusmodi, sed ecclesiis quas tenuerũt, vel in quibus habuerunt beneficia, protinùs applicentur. Ipsi quoque filij, ad ecclesias & ecclesiastica beneficia & ecclesiasticos ordines, velut inhabiles, nullatenùs admittantur: nisi cum eis, exigentibus eorum meritis, fuerit canonicè dispensatum.

De clericis concubinariis.

LIcèt ad profligandum à laribus ecclesiæ, putridum illud turpitudinis libidinosæ contagium, quo decor ecclesiæ grauiter maculatur, stu-
C duerunt semper ecclesiastici correctores; ipsum tamen tantæ improbitatis existit, vt semper se ingerat impudendum. Nolentes igitur, tantam ecclesiæ ignominiam, conniuentibus præterire oculis incorreptam, statuta *Romanorum* Pontificum, & maximè decretale *Alexandri* Papæ super hoc edita, sequentes: statuimus & statuendo præcipimus, vt nisi clerici, & maximè in sacris ordinibus constituti, qui in domibus suis vel alienis publicè detinent concubinas, eas à se
D prorsùs remoueant infra mensem, ipsas vel alias nullatenùs de cæterò detenturi, ab officio & beneficio sint suspensi, ita quòd vsquequò super hoc dignè satisfecerint, de beneficiis ecclesiasticis se nullatenùs intromittant, alioquin ipso iure ipsis eos decreuimus fore priuatos. Volumus quoque & districtè præcipimus, vt Archiepiscopi & Episcopi diligentem faciant super hoc per omnes Decanatus fieri inquisitionem, & quod statuimus obseruari.

De his qui patribus succedunt in ecclesiasticis beneficiis.

LIcèt adeò detestati fuerint sancti *Patres*, quòd
E beneficia ecclesiastica iure possint hæreditario possideri, vt in eis etiam sit interdicta successio sobolis benè natæ; quidam tamen de nefario coitu procreati, pede impudentiæ iuris & honestatis auctoritatem calcantes, in beneficia huiusmodi, quæ patres eorum nullo modo tenuerunt, irrumpere, atque ausu temerario detinere non formidant. Hoc igitur nos, qui ad reuelandum honestatis ecclesiasticæ casum, ad partes istas venimus attendentes, statuendo districtiùs prohibe-
F mus, & prohibendo statuimus, vt ecclesiarum Prælati aliquos tales in beneficiis huiusmodi, quæ patres eorum quocunque titulo tenuerunt, in totum vel in partem quocunque colore vel fraude instituere, vel vtcunque admittere immediatè, de cæterò non præsumant. Illos verò, qui beneficia huiusmodi iam illicitè sunt adepti, eis præsenti statuto decernimus fore priuatos.

Contra latronum protectores.

COntra latronum flagitia, quibus nimis abundat regio *Anglicana*, quòd nequaquam esset, vt accepimus, nisi maiores eos defenderent & te-
G nerent, sic duximus statuendum: vt nemo eos protegat, vel defendat, seu teneat in domibus suis, vel in villis, quos scierint vel manifestum fuerit latrocinium exercere. Eos autem qui contrà fecerint, si tertiò moniti per ecclesiasticum iudicem ordinarium, ipsos à se non abiecerint, excommunicationi ecclesiasticæ subiungamus. Monitionem autem volumus & statuimus sufficere generalẽ, etiam si fiat alicuius vel alicui nomine non

1237. expreſſo, dummodò ita publicè ac ſolemniter fiat, A quod ad eorum notitiam valeat peruenire.

De eſu carnium Monachorum.

AVdiuimus, & lætati ſumus, quòd religioſi viri Abbates ordinis ſancti *Benedicti*, per *Angliam* conſtituti, conuenientes nuper in ſuo capitulo generali, tanquam fideles, iuxta ſermonem propheticum, ad ſuos terminos reuertentes, prouide ſtatuerunt, vt de cætero ſecundùm beati *Benedicti* regulam, ab eſu carnium debeant abſtinere: exceptis debilibus & infirmis, quibus debet ſecundum eiuſdem regulæ continentiam, in infir- B mario prouideri. Quod vtique approbantes, ſtatuimus inuiolabiliter obſeruari. Adijcimus quoque, quòd poſtquàm nouitij, anno probationis finito, geſtauerint habitum monachalem, ad profeſſionem, iuxta decretum vel decretalem fœlicis memoriæ *Henrici* Papæ, diſtrictione eccleſiaſtica vel canonica per Abbatem protinùs compellantur. Nec aliquis, qui profeſſionem non fecerit, in Abbatem vel Priorem aliquatenùs admittatur. Hoc autem, & quod de profeſſione, finito probationis tempore, faciendum duximus, ad canoni- C cos regulares vel moniales duximus prorogandum. Super alijs verò, quæ ad correctionem vel reformationem tam canonicorum quàm aliorum regularium nouerimus pertinere, prouidere intendimus, & quæ eccleſiis eorum vtilia, ipſis quoque ſalubria fuerint, concedente Domino, ſtatuemus: & ſtatuta mandabimus per eorum capitula ſolemniter publicari.

Officium Archidiaconorum.

DE Archidiaconis quoque ſtatuimus, vt eccleſias vtiliter & fideliter viſitent de ſacris vaſis D & veſtibus, & qualiter diurnis & nocturnis officiis eccleſiæ ſeruiatur, & generaliter de temporalibus & ſpiritualibus inquirendo; & quæ corrigenda inuenerint, corrigant diligenter. Eccleſias autem ſuperfluis non grauent expenſis, ſed procurationes exigant, duntaxat cùm viſitant, moderatas: non ſecum ducant extraneos, ſed modeſtè ſe habeant tam in familia quàm in equis: nec vt non viſitent aut corrigant, ſiue crimina puniant, aliquid ab aliquo recipere præſumant: nec ſen- E tentiis aliquos inuoluant iniuſtè, quò ab eis pecuniam poſſint extorquere. Cùm hæc enim talia ſimoniacam ſapiant prauitatem, decernimus, vt eos, qui talia agere præſumpſerint, ſic extorta, in duplum erogare in pios vſus arbitrio Epiſcopi compellantur aliàs, ſalua nihilominùs pœna canonica contra eos. Sint autem ſoliciti frequenter intereſſe capitulis per ſingulos Decanatus: in quibus diligenter inſtruant inter alia ſacerdotes, vt benè ſciant & ſanè intelligant verba canonis & baptiſmi, quæ ſcilicet ſunt de ſubſtantia ſacra- F menti.

Ne quid exigatur pro pace reformanda.

CÆterùm diſtrictiùs duximus inhibendum, ne eccleſiarum Prælati, & maximè Archidiaconi & Decani, vel officiales eorum, vel etiam quicunque alij, ad vniuerſitatem cauſarum vel aliqua negotia, ratione iuriſdictionis eccleſiaſticæ vel officij ſpiritualis, eccleſiæ forum contingentia, delegati, quin de diſcordijs vel querelis fiat pax vel concordia inter partes, præſumant aliquatenùs impedire: ſed quandoque partes voluerint a iudi- G cio per compoſitionem recedant: dummodò ſit tale negotium, quod iure poſſit tranſigi vel componi nec exigatur aliquid propter hoc ab eiſdem.

Officium Epiſcoporum.

QVid ad venerabiles patres Archiepiſcopos & Epiſcopos incumbat ex officio faciendum, nomen dignitatis eorum, quod eſt Epiſcopus, id eſt, ſuperintendens, exprimit euidenter. Intendere quippe habent, & ſupra gregem ſuum, iuxta verbum Euangelicum, noctis vigilias cuſto- dire. Cùm igitur eſſe debeant forma gregis, ad quam ſe debent ſubditi reformare, quod nequit fieri, niſi omnibus ſe exhibeant in exemplar. Exhortamur igitur eos in Domino, & in ... , vt moram trahentes apud cathedrales eccleſias congruenter ibidem Miſſas celebrent, in præcipuis ſaltem ſolemnitatibus, & diebus Dominicis, & in quadrageſima & aduentu. Circumeant prætereà Dioceſes ſuas temporibus opportunis, corrigendo & reformando, conſecrando eccleſias & verbum vitæ in agro Dominico ſeminando. Ad quæ omnia melius exequenda, profeſſionem, quam in ſua conſecratione fecerunt, ſaltem bis in anno ſcilicet & in maiori quadrageſima, faciant ſibi legi.

Contra ... ...

CVm non ſolùm poteſtas, ſed diſcretio & ſcientia in diſtinguendis negotiis poſſimùm requiratur, fulcitur ab omnibus præcauendum, ne tali iudex vel cognitor deputetur, per cuius imperitiam, ſimplicitaté, vel ruditaté ... lis ſeratur ſententia vel iniuſta, abſoluto nocens, & innocens cōdemnetur. Proptereà duximus ſtatuendum, quòd matrimoniales cauſæ quæ inter cæteras maturitate magna & diligentia ſunt tractandæ, viris prouidis, & fidedignis, & habentibus iuriſperitiam, vel ſaltem competens exercitium, committantur. Si qui verò Abbates Archidiaconum vel Decanum habent, ex priuilegio vel conſuetudine approbata, quòd de matrimonialibus cauſis cognoſcant diligenter, ipſas examinent procurent: ita quod tam ipſi quàm delegati eorum, ad diffinitiuam ſententiam non procedant, niſi habita priùs deliberatione de cauſæ meritis cum Diœceſano Epiſcopo diligenti ipſiuſque requiſito conſilio & obtento. Ad quod etiam volumus teneri exemptos, vel ſpeciali priuilegio munitos.

Iuſiurandum calumniæ.

IVſiurandum calumniæ in cauſis eccleſiaſticis quibuslibet, & de veritate dicenda in ſpiritualibus quoque, vt veritas apertiùs facilius, & cauſæ celeriùs terminentur, ſtatuimus de cætero præſtari in Regno *Angliæ*, ſecundùm canonicas & legitimas ſanctiones, obtenta in contrarium conſuetudine non obſtante. Huic ſtatuto vtiliter annectentes, vt iudiciales induciæ Iudicis detur arbitrio, iuxta legitimas & canonicis ſanctiones.

De procuratoribus ... ...

VSum procuratorum in obſequium Iuſtitiæ introductum, vt eius qui cauſæ ſuæ non poteſt intendere, per alium abſentia releuetur, conuerti frequéter antiqui hoſtis inuidia in abuſum. Ex conſuetudine namque, vt dicitur, hic habetur, vt citatus ad diem certum, procuratorem tantùm conſtituat, ad eundem abſque vt per literas ſigillo authentico non ſignatas: vnde fit quòd dum talis procurator vel probare mandatum, vel fidem literis imponere non vult per teſtes, aut aliud impedimentum occurrit, nil agitur illa die. Sed nec expirante procuratoris in ſequenti, ſicque perit illa inſtantia ſine fructu. Huic igitur fallaci cautelæ clypeum opponere cupientes, ſtatuimus de cætero, vt in cauſis eccleſiaſticis Regni *Angliæ* procurator conſtituatur ſimpliciter, vt ſi conſtituatur ad diem non vnum tantùm, ſed plures continuandos, ſi opus fuerit, conſtitui volumus, & intelligi conſtitutum: mandatum etiam per ſcripturam probetur autheoticam, niſi apud acta fuerit conſtitutus, aut ſigillum authenticum, de facili nequiuerit conſtituens inuenire.

Quomodo ... ...

TAnto calliditatis ſtudio perſequuntur alterutrum ſe ligantes, vt in ſupplantationem alterius, calcato Iuſtitiæ cultu, alter faciat quicquid poſſit. Denique à multis accepimus, quòd citatorias literas impetrantes, eas ad locum vbi mo-

1237. rari dicitur qui citatur, per tres destinant garciones quas super altare loci eiusdem ecclesiæ, vel ibidem in alio loco, duo ponunt & tertius rapit statim. Ex quo fit, vt duobus testificantibus postmodùm quòd illum citauerint, iuxta morem sententiæ & regionis consuetudinem, excommunicatur vel suspenditur contumax, qui contumaciæ prorsùs, vtpotè citationis, expers erat. Hunc itaque abusum tam detestabilem, & alios similes zelo Iustitiæ persequentes, statuimus, vt per impetrantes, vel eorum nuntios, in causis ecclesiasticis Regni *Angliæ*, literæ citatoriæ de cætero non mittantur: sed Iudex, moderatis sumptibus impetrantis, per suum fidelem nuntium eas mittat, qui vocandum diligenter perquirat: quem si repertum non fuerit, die Dominica, vel in alio die solemni, in ecclesia loci illius in quo degere consueuit, dum Missa cantatur, publicè legi literas faciat & exponi, vel saltem ad Decanum in cuius Decanatu moratur qui vocandus est, citatio dirigatur qui à Iudice missus, fideliter hæc prosequatur per se, aut per certos suos nuntios & fideles, quodque inde fecerit, eidem rescribere Iudici non omittat.

Nequis sigillum suum apponat literis earum confectione inscius.

QVantò scripturarum, quæ sigillo authentico muniuntur, est vsus magis necessarius in partibus *Angliæ*, vbi publici Notarij non existunt: tantò diligentius cauendum est, ne per aliquorum insolentiam possint pertrahi ad abusum. Conficiuntur enim, vt audiuimus, literæ assignantur non tantùm à minoribus clericis verùm etiam à Prælatis, in quibus manifestè cauetur contraxisse aliquem, contractui vel negotio affuisse, vel extitisse aliquem ad iudicium euocatum: seu sibi literas citatorias præsentatas, qui tamē nunquam præsens fuerat vel inuentus, imò forsitan in alia prouincia vel diœcesi tunc degebat. Cæterùm, cum scripturæ huiusmodi falsitatis vitium contineant manifestè, fieri talia vel similia districtiùs inhibentes, prouida deliberatione sancimus, quod si fuerint in his deliquisse conuicti, & qui talibus literis maximè in alterius præiudicium præsumpserint ac perseuerauerint, vt scienter pœna falsariis & instrumentis falsis vtentibus debita puniantur.

Qui debeant habere sigilla authentica.

QVoniam tabellionum vsus in Regno *Angliæ* non habetur, propter quod magis ad sigilla authentica credi est necesse, vt eorū copia facilius habeatur, statuimus, vt sigilla habeant non solùm Archiepiscopi & Episcopi, sed etiam eorum officiales. Item Abbates, Priores, Decani, Archidiaconi, & eorum officiales, Decani rurales, necnon ecclesiarum cathedralium capitula, & cætera quoque collegia & conuentus cum suis rectoribus aut diuisim iuxta eorum consuetudinem vel statutum, pro varietate quoque cuiuslibet prædictorum, habeat vnusquisque sigillum nomen, putà dignitatis, officij, collegij, & etiam illorum proprium nomen, qui dignitatis vel officij perpetui gaudent honore, insculptum notis & characteribus manifestis, sicque sigillum authenticum habeant. Denique illi qui tempore officium susceperint, putà Decani rurales & officiales, sigillum suum quod tantùm nomen habeat insculptum, finito officio ei à quo habeant officiū, continuè & sine mora resignent. Sanè de custodia sigillorum curam haberi præcipimus diligentem, scilicet vnusquisque per se illud custodiat, vel vni soli de cuius fide confidat, custodiendum committat: qui etiam iuret, quòd fideliter illud custodiet, alicui, nec etiam ipse aliquid inde sigillet, ex quo possit alieni præiudicium generari, nisi quod dominus eius prius legerit & viderit diligenter, & sic præceperit sigillari. In facienda verò sigilli copia, fidelis & prouida sit cautela: fidelis, vt indigentibus de facili præbeatur: prouida, vt falsis & fraudulentis penitus denegetur. In principio quoque vel in fine cuiuslibet scripturæ authenticæ sufficientem datam inseri statuimus, diei, temporis & loci.

Iuramentum ab Aduocato præstandum. 1237.

CLamorem Iustitiæ audiuimus conquerentis, quod etiam nimis impediunt per cauillationes & versutias Aduocati: negant plerumque per ignorantiam Iudices imperiti, & illudunt eis per contumaciam sæpè partes. Nam contingit aliquando, quòd missus in possessionem causa rei seruandæ, ipsam retinere contendat, licèt aduersarius redeat infra annum, & Iuri per omnia satisfacere sit paratus. Aliquando verò, qui in possessionē missus fuerit, nec infra annum, nec post, quantumcunque vetus constituatur possessor, valet illam possessionem, resistente eum armis aduersario adipisci. In adiutorium itaque Iustitiæ assurgentes approbatione consilij statuimus: vt qui aduocati officium voluerit generaliter promereri, apud diœcesanum, cuius origine vel domicilio iurisdictionis existit, præbeat iuramentum, quod in causis quarum patronus extiterit, patrocinium fidele præstabit non ad differendam vel auferendam alterius parti Iustitiam, sed ad causam clientuli legibus defendendo & rationibus. Alias autem non admittantur in causis matrimonialibus & electionibus, nisi iuramentum simile voluerint præstare in eisdem, sed nec in aliis coràm ecclesiastico Iudice vltra terminos tres absque iuramento huiusmodi admittantur: nisi pro ecclesia sua, vel domino, aut amico notoriè, vel paupere, seu extraneo, vel persona miserabili, duxit forsitan postulandum. Caueant omnes aduocati, ne per se vel per alios testes subornent, vel partes instruant, falsum ponere, vel supprimere veritatem; qui contra fecerint, ipso facto ab officio & beneficio sint suspensi, quousque super hoc satisfecerint competenter, & aliàs nihilominùs, si de his conuicti fuerint, pœna debita puniantur. Iudices quoque iuris ignari, si dubium quid emerserit, ex quo possit alterutri partium graue præiudicium generari, expensis vtriusque alicuius consilium aduocet sapientis.

De actis scribendis.

STatuimus insuper, vt quantum poterunt, constitutionem generalis concilij, tam in ordinariis quàm in extraordinariis iudiciis, obseruantes, acta originalia & authentica diligenter ac fideliter penes se custodiant, vel per scriptores suos faciant custodiri, vt partibus inde vt debuerint, copiam faciant: quibus omnia postquàm scripta fuerint, præcipimus & præcipiendo statuimus publicari, vt si erratum fuerit in scribendo, corrigatur & vt veritas possit de his quæ acta fuerint, liquidò apparere.

De cautione præstanda.

PRouideant prætereà Iudices, vt cùm aliquem decreuerint in possessionem mittendum, ob contumaciam partis aduersæ de restituenda possessione cum fructibus, si quos inde perceperit, deductis expensis legitimis, si aduersarius infra annum redierit, ad mandatum, ab eo qui mittendus fuerit, congruam recipiant cautionem. Illum quoque, qui possessionem possidere præsumpserit violenter, in quam ob eius contumaciam alius missus fuit, & post annum verus possessor etiam constitutus: iure, si quod habuit in ea re, decreuimus fore priuatum. Hæc cùm tertia die peragerentur, incepit dominus Legatus solemniter, *Te Deum laudamus*, omnibus assurgentibus. Et posteà incepta antiphona: *In viam pacis*, cum Psalmo:

Benedictus Dominus Deus Israel. Dictisque collectis
1237. specialibus, & data benedictione, cum paruo gaudio recesserunt.

Litera Imperatoris ad Comitem Richardum, de victoria sua contra Mediolanenses.

ANno quoque eodem, instante Dominicæ natiuitatis termino magnificus hostium suorum triumphator Imperator *Romanorum* literas, auro sigillatos, vt moris habet, *Richardo* Comiti *Cornubiæ*, vt eum & alios per eum de triumpho sibi diuinitùs collato in *Italia* contra *Mediolanenses*, vt superius dictum est, redderet certiores, apices Imperiales sub hac forma direxit.

FRedericus *Dei gratia* Romanorum *Imperator, semper* Augustus, Hierusalem & Siciliæ *Rex* Richardo *Comiti* Cornubiæ, *dilecto sororio suo, salutem & sinceram dilectionem. Quantum audaciæ quantæque temeritatis sint* Ligurum *excellentiæ nostræ rebellium factiones, ad proximos experientia docuit & loci vicinitas, ac inueterata fama nequitiæ pertulit ad remotos. Nec latere te credimus, quod nec mundus ignorat, tam longæ dissimulationis nostræ constantiam circa eos vt tolerantia nostra rerum patientia nomen amitteret, & vitiosa notam pusillanimitatis incurreret pro decore virtutis. Animaduertentes post modùm quòd ferro secanda sunt vulnera, quæ fomentorum non sentiunt medicinam; necessariò nos ad arma conuertimus, dormientis Imperij somnum excitantes. Nec anno præterito, nec præsenti possemus rebelles nostros ad campestris pugnæ discrimen attrahere, vt de eis simul & semel optatam victoriam haberemus. Casualiter tamen feliciter contigit, vt* Mediolanensibus *& eorum sequacibus ad* Brixentium *præsidium iuncatis, ac intercludentes nos & cuiusdam fluminis obstaculo, quo velut quodam munimine cingebantur, vltra flumen* Olei *castra nostra deduximus, ac deinde populis & militibus ciuitatum fidelibus nostris ad propria recedentibus, quos insperata moræ tadium, & importunitas temporis, retinere diutius non sinebat; enim expeditis militiæ & ... ex alia parte fluminis festini direximus gressus nostros ad pontes per quos ipsi redeuntes ad propria transire debebant. Et sic cùm moram diutiùs vltra flumen, rerum ipsis arcente penuria, trahere non valerent* Mediolanenses *& socij per pontes & vada fluminis* Olei *transeuntes, in apertam planiciem transierunt credentes se nobis per subsidium occultæ fugæ suripere, dum nos adeò propè consistere forsitan non putarunt. Sed cùm de aduentu nostri terror & fremitus, tanquam de cælo tonitruũ ipsis intonuit, ad præmissas nostræ celsitudinis acies, priùs etiam quam Aquilarum Imperij victricia signa perspicerent, in fugam subitò à facie nostra conuersi sic conuerterunt, vt vsque ad Carrochium ipsorũ, quod apud* Crucem nouam *in equorum celeritate præmiserant, nullus fugientium faciem nostros insequentium aliquis spectare valeret: & dum auxiliares acies, & post eas nos cum nostrorum agminum robore gressibus festinatis, qui in leui manu præcesserant, necessariò cursu succurrere crederemus; ... aduersariorum pugnantium viribus credebamus acces..., equorum al sque sessoribus cursitantium vndique, præcipitatorum militum & accessorum stragibus, stratas inuenimus impeditas: erectis tamen & ligatis in terra iacentibus, qui viuebant, per armigeros militum, qui dominos sequebantur. Ad Carrochium tandem, qui iuxta muros municipij* Crucis nouæ *fossatorum valle circumdatum, & immensa militum copia, & suorum omnium peditum intra defensione pugnantium munitam inuenimus, applicantes ad expugnationem & capturam ipsius memorabili strenuitate pertissimus: adeò quòd superbo fossati supercilio superato, vsque ad temonem ferè Carrochij ex nostris aliquos vidimus peruenisse. Superuenientis tamen noctis vmbrosa caligine, quam nostrorum vota longissimam suspicabant, tentatum aggressum tantisper amisimus mane sequenti, discinctis tantummodo gladijs ad quietem, sed tunicis ferreis non exutis, ad indubitatam Carrochij victoriam redituri, quod aduenienti luce inter alterum vilium Carrium turmas desertum qualibet defen-*

A *sione reperimus, summitate perticæ, vbi signum crucis extiterat, detruncata: quæ crux etiam, cum videretur fugientibus onerosa, in medio extitit derelicta. Castrum etiam* Crucis nouæ *cum munimine ipsi impetus nostros euadere credebamus, custodes & incolæ reliquere. Nec* Potestas *eorum, Ducis* Venetorum *filius, quo duce lugubria signa sulcerant, manum fugit nostram. Et vt multa compendiosè concludamus, tam capti cùm mortui, inter quos multorum* Mediolanensium *& cum Primoties & Potestatibus corruerunt, decem millium fere numero computantur.*
B *Quæ omnia significamus vobis ad gaudium: vt prouenire noueris Imperio ad augmentum, quod tibi duximus intimandum. Datum* Cremonæ *anno ... secundæ vndecima Indictionis.* Quidam in *Italia* fide dignus veraciter affirmauit quod *Mediolanenses* cum suis suuaminibus constat exercitum sex millium armatorum, cum equis ferro cooperti.

Nota.

EOdem quoque tempore, circa dies Domini Natalitios, quidam *Romana* Ecclesiæ potens ac specialis Consiliarius, scilicet ... *I.* de *Co-*

Scriptum Legato missum, de statu Ecclesia Romana.

C *lumna* Cardinalis, Legato in *Anglia* commoranti, secretiùs scripsit in hæc verba:

Frater fratri, Leuita Leuitæ, dilecto dilectus, in Christo *salutem. Si pagina exarata secretum valeret extraneis, & ob locorum distantiam sententiæ subiaceret discrimini, multa calamo commendarentur, quæ lingua subtiret nec panderet amico. Veruntamen hoc charitati vestræ celare non debeo, quod nimis auidè, vel potius incusulitè, mater immersit fluctibus, & in fauces luporum vltronea se iectauit, duorum tantùm fuit consilio, certo annuente, quin versùs gressu præcedente consilium, & cæcis præcedentibus*
D *sum tractatu. Hinc est quòd libertas alijs itur, seruitus inchoatur, sanctuarij sydus effunditur, ancillatur patrimonium, superbia exaltatur tenantium, carcer emitur, honor ... appetitur confusio, armatur molestia, tranquillitas effugatur, non curatur de fratrum & exterorum scandalo, ... innidetur, cacus loco dimicatur, ... negotia, instantes procrastinatione fermentum, diutina expectationum lassitudine fatigantur. Bene valui accidit, quod ab his tormentis abstractis, abiisti ad regionem longinquam, ne videretis mala gentis vestræ & sanctorum, expulsaremus quotidianis ictibus, crebris punctionibus laceratis. Voluimus reformare statum, vt sæpè tentauimus, & ecce*
E *deformis destitutio subintrauit. Incassùm traduntur consilia, vbi voluntas non sistitur fræna prudentiæ, sed impetu agitata, prosilit ad proclinia, nec patitur retardari. Accedit quoque ad doloris cumulum, nobilis illa Columna, quæ tam magnificè structuram ecclesiæ sustentabat, recolenda videlicet memoria dominus* Sabinensis, *subitò subtractus de medio; molestia primùm dolore percussus, ac postmodùm infirmitate lenta ve-*
F *xatus, obiit in Domini potentias ingressurus; ruina casum occasionaliter matri relinquens cum gemitu & mœrore. Redierunt fratres à regione dissidente cum Principe, sed pacis impressa vestigia non apparuerunt; quia non patuerunt pacis bonis discordia sectatores.* Antiochensis *a societate distrahitur, nec à redeuntibus commendatur. Vellem quod beatiori familia sociaretur amicus, ne fieret alijs onori, & obtrectantium dentibus laceraretur. Et quia inualescentibus fluctibus scandalorum & plurium tempestatum, necessariò estis matri, vos ad reditum præparate. Datum* Viterbij, *festo*
G S. Lucæ.

HOc igitur & similibus indicijs manifestè compertum est, ecclesiam *Romanam*, Dei, proh dolor! indignationem incurrisse. Ipsius enim magistratus & rectores, non populi deuotionem, sed marsupia plena quærunt denariorum: non animas Deo lucrifacere, sed redditus rapere, & pecuniam congregare, religiosos opprimere, pœna, vsura, simonia, & alijs diuersis argumentis

G... ... sub. ... Romanæ Ecclesia

1237. sibi aliena impudenter vsurpare. Non curatur de iustitia & honestate, de simplicium informatione: imò cum quocumque modo quis beneficio ecclesiastico inuestitur, de summa pecuniæ, quam inde sortiri possunt, statim sciscitatur: vltima verò vel nulla quæstio oritur de sancto vel eius nomine, quo ecclesia intitulatur: hinc imprecatio, murmur in populo suscitatur, & diatim ira Dei meritò prouocatur. Visa igitur tanta malitia & oppressione, erigitur *Græca* ecclesia contra *Romanam*: Imperatorem suum expellendo, & soli Archiepiscopo suo *Constantinopolitano*, nomine *Germano*, obediendo. Qui procaciter *Græcorum* errores, non tantum veteres, imò nouos & adinuentos defendens, enormiter à religione Catholica delirat. Eorum enim hæc est desipientia: Asserunt *Spiritum sanctum* non à filio, sed à patre solo procedere, eo quòd scriptum reperiatur: *Spiritus veritatis, qui à patre procedit.* Præterea, conficiunt de fermentato. Et in multis, *Latinis* contradicunt, & eos spernunt, ecclesiam *Romanam* in pluribus condemnantes, magis tamen eius facta quàm dicta. Constituit igitur sedem suam, quasi alter *Lucifer*, in Aquilone, scilicet in *Constantinopoli*, *Græcorum* ciuitate metropolitana: filius scilicet degener & Antipapa, vocans ecclesiam suam & asserens digniorem, & ecclesiam *Romanam* sororem eius dicens esse, non matrem: eo quòd beatus *Petrus* Apostolorum princeps quondam, priùs quàm *Romam* venerat, *Antiochia*, quæ Imperio *Græcorum* adiacet & pertinet, sedem constituit cathedralem. Addens, quòd *Antiochia* omnem quem potuit Apostolo *Christi*, & sic *Christo*, exhibuit honorem & reuerentiam: propter quod *Theophilus* meruit appellari. *Roma* verò eundem Apostolum *Petrum* & coapostolum eius *Paulum*, post probra & contumelias, mortis supplicio condemnauit. Hinc honor & reuerentia, illinc dedecus & insolentia: vnde *Græci* filij, *Romani* verò priuigni iure meruerunt appellari. Veruntamen, vt ex tenore suprascriptarum epistolarum perpendi potest, prædictus *Germanus* Archiepiscopus conuocare desiderat *Græcos* suos & *Latinos*, scilicet *Romanos*, vt propositis vtrinque rationibus, in vnam sententiam conueniant; quos fortiùs rationum & auctoritatum corroborat adminiculum: vt vniuersalis ecclesia Deo militans, vna & integra nuncupetur, & iuxta Saluatoris decretum, vnus sit pastor, & vnum ouile, per totius mundi latitudinem. Scribit igitur idem *Germanus* domino Papæ in hæc verba:

Epistola Germani Constantinopolitani Archiepiscopi ad Gregorium Papam Romanum.

Sanctissimo & excellentissimo Papæ veteris Romæ, *& Apostolicæ sedis rectori*, Germanus *miseratione diuina Archiepiscopus* Constantinopolitanus *nouæ* Romæ. *O Domine* Iesu Christe, *saluum me fac, O Domine, benè prosperare. Tu enim lapidem angularem honorificatum, pretiosum, electum, in fundamentum ponæ huius negotiationis toto orbi salutiferæ. Didici enim per Prophetam tuum* Isaiam, *quòd omnis qui credit in te, talem lapidem existentem, nullatenùs confundetur, neque à sua spei base poterit commoueri. Et ita se habet veritas, & nullus contradicere audet; nisi patris mendacij discipulus fuerit. Opus autem tuum est, qui lapis angularis existis, coniungere quæ praui sunt, vel quæ inter se distant, & ea quæ diuisa sunt in vnitate fidei congregare. Tu enim es qui & procul & propè existentibus pacem Euangelizasti, & fines orbis terrarum per tuarum super crucem exaltationem manuū ad Eusebiam conuocasti & paterno more super humeros eleuasti. Tua igitur inæstimabili clementia supplico, qui patris es verbum omnipotēs, consubstantialis sapientia Dei, ædifica in me domum huius rei, & tu sis eius & fundamentum & tectum, qui iuxta theologicam vocem* Ioannis, *Alpha & Omega*

A *diceris, tamquam omnium principium & finis interminabilis. Hucusque quæ ad orationem pertinent. Ac in primis oculos eleuantes ad montes cælestes, vnde venire nobis auxilium orauimus, deinde ad te sanctissimum Papam, qui Apostolicæ sedis primatum sortitus es, sermonis mutauimus exordium; & velis descendere aliquantulùm ab altitudine gloriæ, & inclinare verbis meis, qui miser sum & vita & sermone. Si tu, inquam, assimilaris ei qui in altis habitat, & humilia respicit Deus, incipiā autem hinc. Inuestigabilis sapientia Dei, quæ ex non esse omnia simul produxit ad esse, semper autem continet, & prouidè regit, consueuit multo-*
B *ties ex minima occasione, velut quædam fundamenta directè posito, magna opera postmodùm superædificare, ad commune proficuum & salutem.* Ioseph *in* Ægyptum *argenteis venundatus, seruus deducitur in lacum, & in carcerem truditur: quæ autem sequuta sunt postmodùm, quàm gloriosa, quàm honorabilia fuerint, & qualiter Deus in medio eius glorificatus extiterit, sapientissimam mentem sacræ animæ tuæ, sanctissime pater, non latet. Ad quid autem sermo respiciat, & quid significare vult, fratres*
C *præsentes, quos quidem periculosus occidit, & iniustus carcer, fecit nostro vultui præsentari, vestra sanctitati exponimus: quorum numerus prudentum virginum numero æquipollet. Nam & lampas operum suorum, & quod ex ea lumen exit, coram hominibus lucet in gloriam cælestis patris; ac prudenter oleum boni operis apponunt semper, ne lumen lampadis extinguatur, & ipsi ad somnum trahantur acedia, & introitu regni careant. Sine baculis sunt omnes, & vestes singulas singuli habent, & sine calceamentis. Nunc autem pedes eorum pulcherrimi secundum Apostolum existimo, tanquam* Euangelizantium *pacem inter*
D Græcos *&* Latinos: *vt breuiter dicam, velut ex toto vacui, & leuissimi & expediti cursores ad* Christum *properantes attingere, qui omnium bonorum est meta. Ad quem cùm peruenerint, sistent cursum, & percipient quod peroptant. Hi quidem, qui secundùm Deum Minores fratres dicuntur, sic vniti in vna voluntate & vnanimitate, æquipollentes in quinquenario numero, in bonum signum apparuerunt; & spem bonam proposuerunt de vnitate & concordia, annuente Domino, inter quinque Patriarchatus. Accesserunt autem in domum nostram, fratres ipsi ex diuina prouidentia, sicut credidi, quæ cuncta disponit in*
E *eo quod expedit: & cùm hinc inter nos multa verbo fuissent exorta, vertebatur magis loquutio præ cæteris super schismate longi temporis tunicæ inconsutilis Ecclesiæ desuper contextæ: quæ veste, videlicet Apostolorum manus Catholicam Christianorum ecclesiam induerunt. Præsumptuosa non quidem manus militum, sed ecclesiasticarum personarum sensus sciderunt & diuiserunt, & schisma equidem magnum & multorum annorum, & nullus est qui misereatur sponsæ* Christi, *quæ sic scissa veste induta est, aut qui eius velit turpitudini misereri. Hoc, vt credo, &* David *in libro* Psalmorum *plangit, di-*
F *cens:* Diuisi sunt, & non sunt compuncti. *Si enim compunctionem habuissemus, doleremus & contristaremur: & si tribulationem & dolorem inuenissemus, nomen Domini vtique inuocaremus, & adhuc nobis petentibus adesset, sicut in medio discipulorum, iampridem pacificans discordes, & cogitationum amphilogiam corrigens. Nunquid enim non mordentur eius viscera? nunquid non contristantur propter discordiam? etiam valdè. Pater enim est, & omnium patrum piissimus, & non sustinet videre pignora hostili more se ab inuicem euellentia*
G *& disperdentia, & in re pistium, alterum ab altero deuorari, eo quod maior contra minorem extollitur, & qui potentior est, apprimit infirmiorem. Siccine docuit nos piscator* Petrus *hominum, qui contra naturam priorum artis, de morte ad vitam quos piscatus est, reduxit?* Heu, quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, vt plangam die ac nocte super contritione nouæ Hierusalem, *de gentibus ecclesia congregata? qualiter electus populus Dñi,*

1237. in Iudam & Ifraël diuifi fuimus, & ciuitates noftras in Hierufalem & Samariam? Ea enim quæ de Cain, & Abel, vel Efau & Iacob contigerunt, qui fratres quidem natura erant, hoftes quidem mente, & fic contrarij. Piget me hæc fermoni inferere, ne forte primatui fraternitatis iniuriari videar, aut furripere velle credar primogenita. Veruntamen, nec pater meus fenuit, nec oculi eius caligauerunt: fed in cælis exiftens, liquidè omnia videt, & his, qui iniuftè oppreffi funt, benedictionem largitur. Sunt quippe hæc amara valdè, & intelligentis tinea offium, fi frequenter ad memoriam deducantur. Sed quod fequitur, vel quod dicendum eft, amarius, & malorum omnium eft peffimum, & omni gladio fecante vtrinque magis acutum, & magis rescans, contra quofcumque hominum fuerit adductum, fiue contra Græcos, fiue contra Latinos. Quid eft hoc? Paulum dicentem audiamus: fiue nos, fiue Angelus de cælis euangelizauerit vobis præter id quod euangelizauimus, anathema fit. Et non femel huiufmodi gladio percutis, fed & fecundò, vt maiorem dolorem ex fecunda percuffione adducas, & ad medicum quærendum exurgant, qui mortem animarum pertimefcunt. Quid ergo dicam? Omnem curam & omnem follicitudinem aliam à mentibus excutiamus, velut puluerem à pedibus, & cum omni defiderio quæramus quos tangit hic gladius biceps & terribilis, & qui funt quos feparas à compage ecclefiafticorum membrorum, quorum caput Chriftus eft. Si nos Græcos, oftendito plagam, & fanguinem à vulnere tergite, ac emplaftra fpiritualia opponite, & ligamentis conftringite, & faluos facite fratres in periculo pofitos, ne pereant, & Salomoni acquiefcite prouerbialiter fic dicente: Frater in anguftiis comprobatur. Maximè autem ipfum Dominum audiatis, qui fapientiam ipfi tribuit Salomoni, & qui loquitur per Prophetam: Qui feparauerit pretiofum à vili, quafi os meum erit. Si autem nos quidem Græci fine plaga fumus & abfque vulnere à gladio anathematis, contra autem Italicos & Latinos acutiffimè adducitur, & ad mactandum & perdendum quofdam extenditur, exiftimamus quòd non fuftinebitis per ignorantiam & prauam pertinaciam vos à parte Domini feparari: pro quo decem millia mortes, fi foret poffibile, quilibet veftrum libenti animo fuftineret. Quòd aut difcordia magna, & dogmatum contrarietas, & canonum deftructio, & rituum, quos tradiderunt patres, immutatio, materia fiunt fepis, quæ feparat ea quæ prius vnita fuerant & coniuncta concordia & pacis coniunctione: totus mundus vna lingua factus acclamabit, Dominum proteftans, inuocans cælum & terram in teftimonium: quia nos iunctis manibus vobis vniri, vel vos nobis, facta diligenti inquifitione profunda veritatis cum inuocatione fancti Pneumatis, inftantiffimè poftulamus: nec ampliùs fchifmatico fcandalo immeritò deturpari, & à Latinis defamari, vel vos à Græcis deprauari. Et vt veritatis medullam attingamus, multi potentes ac nobiles vobis obtemperarent, nifi iniuftas oppreffiones & opum proteruas exactiones & feruitutes indebitas, quas à vobis fubiectis extorquetis, formidarent. Hinc & crudelia bella in alterutrum, ciuitatum defolatio, figilla ianuis ecclefiarum impreffa, fratrum fchifmata, & facerdotalis miniftrationis prorsùs vacat operatio, ne Græcorum climatibus, vt decet, Deus collaudetur. Vnum, vt credimus, quod Græcis iam pridem defuper fuit præfinitum, hucufque defuit, tempus fcilicet martyrij: fed & ipfum iam imminet, vt tribunal tyrannicum aperiatur, & fedes tormentorum proponatur, fluat cruor inundans, & nos ad martyrij ftadium defcendamus, & bonum certemus agonem, coronas ab omnipotentis dextera recepturi. Nonne ea quæ dico, & propter quod, Cyprus famofa infula, quæ nouit, & quæ nonne martyres fecit, &

A validi milites Chrifti: qui priùs per aquam tranfeuntes, lacrymarum compunctionibus & fudoribus loti, ex confeffionis laboribus per longa tempora, ad vltimum etiam per ignem tranfierunt, & eduxit eos Agonithetes Deus, in cælefte refrigerium. Bona numquid funt, ô Papa fanctiffime Apoftoli Petri fucceffor? Hæc iniungit Petrus mitis & humilis Chrifti difcipulus. Sic enim inftruit feniores per epiftolam fuam, cùm fcribat: Seniores, qui in vobis funt, obfecro confenior & teftis Chrifti paffionum, qui & eius quæ in futuro eft, gloriæ B communicator: Pafcite, qui in vobis eft, gregem Dei prouidentes, non coactè, fed fponte: non turpis lucri gratia, fed voluntariè: neque vt dominantes in cleris, fed forma facti gregis. Et cùm apparuerit princeps paftorum, percipietis immarceffibilem æternæ gloriæ coronam. Hæc eft Petri doctrina & videbunt, qui ei non obediunt. Nobis autem fufficit ad confolationem epiftolæ pars illa, in qua gaudere præcipit contriftatos diuerfis tentationibus, vt examem fidei noftræ multò magis pretiofius auro corruptibili digne examinato inueniatur C, in laudem & honorem & gloriam, in reuelationem Iefu Chrifti. Sed concede veniam, fanctiffime domine, & omnium prædecefforum tuorum veteris Romæ clementiffime, & fuftine verba multùm amaritudinis habentia: funt enim languentis cordis fufpiria, & datur indulgentia à difcretis his, qui propter cordis nimiam triftitiam in verba prorumpunt per fingultus. Accinge igitur fic fortitudinis lumbos tuos, & accende tuæ difcretionis lucernam, & quære dragmam, quæ periit fuper fidei vnitate, & compatiemur fanctitati D tuæ: etiam nos non parcemus infirmo corpori, nec fatifcentem caufabor ætatem, prætendendo fenectutis excufationem: non longam viam caufabimur. Quantò enim laboriofius opus eft quod incipitur, tantò magis erit caufa plurium coronarum: vnufquifque enim fecundùm proprium laborem mercedem accepit: ficut generalis ftadij luctator, & maximè victoriofus corona Paulus ait. Non ignoremus, fanctiffime Domine, quòd quemadmodum nos Græci nitimur in omnibus obferuare orthodoxam & Eufebiam fententiam, vt in nullo erremus à fanctorum Apoftolorum & Patrum ftatutis: eodem modo veteris E Romæ ecclefia benè fentiens pro fe nititur, vt non exiftimet fe falli in aliquo, neque remedio indigere fe afferit vel correctione, hoc & apud Græcorum ecclefiam & Latinorum dies nouimus. Nam nemo vnquam in propria facie exiftentem turpitudinem videre poteft, nifi fuper fpeculum fe inclinauerit: aut ab alio certificatus fuerit, qualiter fe circa faciem habeat, fiue turpiter, fiue non. Habemus autem fpecula multa & magna lucidáque clarũ, videlicet Chrifti Euangelium, Apoftolorum epiftolas, libros theologorum patrum. Infpiciamus in eis. Ipfa oftendent F nobis qualiter vnufquifque fentit, fiue nothè, fiue legitimè. Qui autem ad fpeculum fuerit inuitatus causâ experientiæ, cùm recefferit, confitebitur etiam inuitus fuum vultum effe deformem. Deus autem pacis conterat Satanam fub pedibus noftris citò, auctorem difcordiæ: pacificus, odientem bonum: qui caufa eft bonorum omnium, fcandala facientem. Et qui pacis eft Deus mittat ad nos, qui paftores fumus ouium fuarum rationabilium, Angelum pacis, gaudium magnum annunciantem, ficut priùs in natiuitate fecundum carnem Emanuelis paftoribus brutarum ouium: & dignos faciat G canere illam laudem mirabilem: Gloria in excelfis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis, & in fancto ofculo ad inuicem falutare. Gloria Domini noftri Iefu Chrifti, & pax Dei Patris, & communicatio fancti Spiritus vobifcum. Amen. 1237.

1237.

Epistola eiusdem ad Cardinales.

GERMANVS *miseratione diuina Archiepiscopus* Constantinopolitanus nouæ Romæ, *sanctissimis & discretissimis & egregiis Cardinalibus, & Apostolica sedis decori. Magnum vtique bonum est huic mundo, & omnibus hominibus valdè vtile discretum consilium, in omnibus agendis communem habere tractatum, & insimul conuenire. Quod enim quandoque Deus vni celauit, alij inspirauit: & sic quod dispensatiuè alicui bonum reuelat, cùm in commune producitur, propagatiuè ad vtilitatem subiectæ multitudinis transfertur.* B *Si autem plures sint consiliarij, & sint docti & circumspecti, quantum lucrum, quantáque vtilitas vniuersæ plebi & populo subiecto prouenit? Si enim vir qui sine consilio operatur, sibi ipsi est contrarius, sicut* Salomon *& veritas dicit: ergo per contrarium, qui plura & bona habet consilia, amicos sibi multa charitate constringit: imò ipsos sibi nutriuit inimicos. Quod autem hoc diuinum sit pariter & cœleste, Propheta* Esaias *testatur, vbi consubstantiale Patris verbum, & magnum consilij* C *Angelum, admirabilem consiliatorem dicit & nominat: vt intelligitur videlicet, quantum quoad Dominum decet Patris consilium, ad distinguendam differentiam personarum. Nam secundum naturam diuinam vna voluntas & velle est Patris & Filij & Spiritus sancti. Magnum ergo inde prouenit honor bonorum consiliatoribus, eò quod ex hoc commune cum Domino vocabulum sortiuntur, si iuxta quòd ipse acceptat, consiliarij fuerint pro salute humana. Cùm igitur nutu supernæ prouidentiæ, quæ cuncta disponit in eo quod expedit, magna* Roma D *& egregia dignos suæ magnitudinis & gloria vos præfecerit, tanquam discretione & religione omnes prædecessores vestros Cardinales alios præcellentes, sicut religiosi fratres nostram humilitatem certificarunt; supplico sanctitati vestræ, vt in agonem spiritualem surgatis. Induamini loricam spiritus, destruite maceriam sepis inimicitiæ veteris, inter* Latinorum *&* Græcorum *ecclesiam existentis. Arma enim vestra* fortia sunt ad diruendas huiusmodi munitiones; *& hæc sæpe destructa, pacificate quæ diuisa sunt,* E *& coniunctione pacis & charitatis & communis fidei, ea quæ à multis annis soluta sunt, alligate, ac estote consiliatores admirabiles & Deo acceptabiles, apud sanctissimum & excellentissimum Papam, virum desideriorum, spiritu cognoscentes eundem pacificum, mitissimum, & secundum nominis sui vocabulum, vigilantem semper & orantem, & Dominum suum expectantem quando veniet, vt eum dulcissima beatitudinis dignum faciat, qui in simplicitate cordis sui pascit populum* Christi, *& in intellectu manuum suarum ad pascua Paradisi deducet:* F *manus autem, vt nostris, in sacra scriptura, operationem designat. Nos quidem spem gerentes ex vera promissione omnipotentis* Christi, *qui perficit virtutem suam in infirmitate nostra: negotium vnitatis incepimus, & ad sanctissimum Papam literas dirigimus. Exoro autem Regem cælorum, qui serui formam induit, propter seruos suos inutiles, qui exaltatus extitit super crucem, & eos qui in profundum malitiæ corruerant, exaltauit ad se; vt ipse deponat à cordibus vestris omnem extollentiam cogitationum, extollentem se contra fraternam vnitatem nostram;* G *& illuminet conscientias vestras lumine scientiæ, vt vnum & idem dicamus, & non sint inter nos schismata. Maneamus autem instructi in vna eademque mente, & non dicatur inter nos, sicut inter* Corinthios *quondam, quòd* ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego autem Cephæ, ego autē Christi. *Sed vt omnes* Christi *esse nominemur, quemadmodum &* Christiani *vocamur. Maneamus quoque instructi in vna eademque mente; & charitatem, quæ secundùm* Christum *est, sectemur: & illum Euangelicam vocem habentes in bucca, quæ dicit:* Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma, *liceat nobis vera confiteri; & induamini formam amicorum, vt liceat impunè de veris confiteri. Quia autē scriptum est:* Verba sapientis veridici & corripientis, sunt quasi claui in altum defixi: *& veritas plerumque parit inimicos, licèt verear, tamen confitebor. Diuisio nostra vnitatis processit à tyrannide vestra oppressionis, & exactionum* Romanæ *ecclesiæ: quæ de matre facta nouerca, suos quos diu educauerat, more rapacis volucris suos pullos expellentis, filios elongauit. Quæ etiam quanto humiliores & sibi proniores, tantò magis conculcat, & habet viliores, non attendens illud Euangelicum:* Qui se humiliat, exaltabitur. *Temperet igitur vos modestia, & licet inuita paulisper sedatur* Romanā *auaritia, & descendamus ad veritatis scrutinium: & veritatis inquisitione approbata vtrinque, ad vnitatis soliditatem reuertamur. Etenim eramus omnes, tam* Italici *quam* Græci, *aliquando in eadem fide, & in eisdem canonibus pacem habentes inter nos, & pugnantes alter pro altero, & inimicos ecclesiæ confundentes. Et qui ab Oriente populus irruebat, hæreticorum tyrannide perdurante, quia fidele refugium habuit ad nos, & pars eius ad vos, scilicet magnam* Romam, *festino gressu quasi ad turrim immobilem sua confugit fortitudinis; & consolationem recepit vtrobique. & mutua charitate frater in fratris sinu ad protectionem recipiebatur. Et cum* Roma *multoties fuisset à gentibus occupata, Imperium* Græcorum *ab earum tyrannide liberauit.* Agapetus *verò &* Vigilius *ad* Constantinopolim; *propter dissensiones quæ Romæ erant, aliquando confugerunt: & honorificè recepti, protectione defendebantur: licet nobis grata vicissitudine, nunquam in vllo positis asylum vel auxilium præbuistis. Sed oportet nos etiam ingratis bonos esse. Nam & piratis pacantur maria, &* Solem facit Deus oriri super iustos & iniustos. *Heu heu! quàm amara diuisione sequestramur, vnus detrahit alii, & alter alterius, velut animæ periculum, vitat consortium. Quid ergo dicemus? Si nos sincemus, erigite nos. Nolite in casum nostrum esse tantummodo corporalem, sed estote etiam nobis in resurrectionem spiritualem, & gratiarum vobis debitores nos fortè fatebimur. Si autem culpa & initium scandali à veteri* Roma *prodiit, & à successoribus* Petri *Apostoli; illa verba Apostolica legite, quæ ad* Galatas Paulus *scribit, sic dicens:* Cùm autem venisset Petrus Antiochiam, in facie ei restiti, quia reprehensibilis erat; *& cætera, quæ consequenter* Paulus *tangentia* Petrum *ait. Sed repugnatio huiusmodi, vt piè credendum est, non alicuius causa fuit discordia, vel correptionis amara: sed potius indagationis & profundioris disputationis, temporalem condescendentiā irritantis. Vinculo enim charitatis in* Christo *iungebantur astricti, fide & doctrina conformes, nulla ambitione vel auaritia distracti: vtinam in his illis assimilaremini. Mentibus autem nostris scrupulum generat offendiculi, quòd terrenis tantùm inhiantes possessionibus, vndecunque potestis abradere, aurum & argentum congregatis: discipulos tamen eius vos esse dicitis, qui ait:* Aurum & argentum non est mecum. *Regna vobis tributo subiicitis. Negotiationibus numisma multiplicatis. Actibus dedocetis, quod ore prædicatis. Moderetur vos temperantia, vt sicut nobis & omni mundo exemplum & exemplar. Videtis quàm bonum est fratrem iuuari à fratre. Solus enim Deus nullo est indigens auxilio vel consilio alicuius: homines autem indigent alter ab altero adiuuari. Ego autem, nisi vere-*

1237.

1237. *rer magnum Apo tolum* Petrum, *qui caput eft Apoftolorum* Chrifti *& petra fidei, reducerem vtique ad memoriam, quai c. hac petra modo fuit à bafe, & à muliere ns era contrmpta fuerit, permittente* Chrifto, *iudiciis quibus ipfe pranidet vniuerfa, cuius iudicia. abyffus multa: qui per vocem galli recordantis reduxit* Petrum *ad memoriam verbi prophetici, & à fomno defperationis excitauit eundem. Ille autem faciem fuam lacrymis abluit excitatus, & confeffus Deo & toti mundo, exemplum factus pœnitentia, claues portans regni cœleftis, & coram omnibus hominibus currens & dicens: Nunquid qui cadit, refurgit-ne? Qui cecidiftis, furgite, intuentes in me, & obedite mihi properanti ad Paradifum cœleftem, cuius aperire portas accepi poteftatem. Hac antè fanctitati veftra fcribo ac refero pro recordatione tantum. Noui enim quàm omni eftis fapientia, & fcientia praditi: &* Salomoni *acquiefcens, ad huius verbum veni:* Da enim, *dixit*, fapienti occafionem, & addetur ei fapientia. Doce iuftum, & feftinabit accipere. *Hoc folum addam, & verbo finem imponam: quòd videlicet multa & magna gentes funt, qua nobifcum fapiunt, & nobifcum, qui* Græci *fumus, conueniunt in omnibus. Primi, illi qui in prima parte Orientis habitant* Æthiopes, *deinde* Syri, *& alii qui grauiores funt, & magis virtuofi, fcilicet* Hyberi, Lazi, Alani, Gothi, Chazari, *innumerabilis plebs* Ruffiæ, *& regnum magna victoria* Bulgarorum. *Et hi omnes tanquam matri veftra obediunt, in antiqua orthodoxia immobiles hactenus perfiftentes. Deus autem fanctus, qui pro nobis homo factus eft, & qui in caput pofitus eft ecclefia de gentibus congregata, congreget nos iterum in vnitate fidei, & dignetur* Græcorum *ecclefiam vnà cum forore fua & veteri* Roma *glorificare principem pacis* Chriftum *per vnitatem fidei, in reftitutionem orthodoxia, in qua ab antiquitus conuenerunt. Det vobis charitatem fraternam, regat vos omnes, fanctiffimi Cardinales, manus omnipotentis Dei, donec ad portum tranquillum cum gaudio peruenire poffitis. Gratia Dei cum omnibus vobis. Amen.*

Litera Papales.

GRegorius *Epifcopus, feruus feruorum Dei, venerabili fratri* Germano Græcorum *Archiepifcopo, falutem & Apoftolicam benedictionem. Fraternitatis tua literis, nobis & fratribus noftris per tuum nuntium prafentatis, qua decuit benignitate receptis, earumque tenore pleniùs intellecto, difpofuimus viros religiofos & probata fcientia ad tuam prafentiam deftinare: qui verba vita deferent, & noftram fratrumque noftrorum exponent pleniùs voluntatem. Verùm, quia* de comedente exiuit cibus, & de forti egreffa eft dulcedo; *ne ex ore mortui leonis, non fine rubore fcribentis, à patre fauus exhibitus contemnatur: pauca duximus refcribenda, ne viderentur fcripta defpici, fi côtingeret non refcribi. Audiens enim fapiens, fapientior erit, & intelligens gubernacula poffidebit. Licèt autem* Chriftus, *ficut tua feries epiftolæ retexebat, primum fit & pracipuum fundamentum fidei, quod fatemur, prater quod aliud poni non poteft: fecundo tamen & fecundaria fundamenta legimus Apoftolos & Prophetas, & fundamenta* Sion *in montibus fanctis, & ciues fuperna* Hierufalem *fuper fundamenta Apoftolorum & Prophetarum fuperadificati leguntur. Inter quos primus eft pracipuus beatiffimus* Petrus, *non fine caufa, fed ex prarogatiua fpeciali, à Domino audire meruit:* Tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus. *Vt ficut in capite plenitudo fenfuum confiftit, à quo ad fingula membra occultis meatibus pars aliqua, tanquam à fonte riuulus, deriuatur. Sic tres fidelium ordines in ecclefia,* Noë, Daniel, *&* Iob: *Pralati videlicet, continentes, & coniugati, quos* Eze-

A chiel *vidiffe legitur in vifione faluandos. A* Petro *petra fuper quam non demum faltus* Libani *nec porticum columnarum, nec domum filia* Pharaonis: *fed ecclefiam fuam adificauit Dominus fidelibus, velut de omni genere pifcium in eius reti conclufit. Tanquam à primate primatum, qui de fonte Dominici pectoris fluenta potauit, & fua falutis debent poftulare remedia; & cum omni patientia & doctrina, non contentiosè vel fuperbè in aliquos refiftentes à mentis fua tenebris dubietatis fcrupulos remoueri. Nec obftat quod afferis, fi tempora locumque diftin-*

B *guas,* Paulum Petro in faciem reftitiffe *cùm difpenfatiuè ab orthodoxis patribus hoc factum effe legatur; dum* Petrus *Legem* Mofaicam *profitendo,* Iudæos, *&* Paulus *circumcifionem euitans, totis viribus lucrifacere ftuduerit ex huiufmodi fimulatione gentiles. Alioquin &* Paulum *perambulantem* Syriam *&* Ciliciam, *cùm perueniffet* Derben *&* Liftram, *in eo redargues quòd* Timotheum, *ex patre gentili ortum, fidelis vidua filium, circumcidit. Secundò etiam & tertiò vel te vel* Paulum *argues, qui*

C *cùm nauigaffet* Syriam, *& cum eo effent* Prifcilla *&* Aquila, *& caput timore* Iudæorum *totondiffet in* Cencris: *quare comã, quam ex voto nutrierat, quod* Nazaræi, *qui fecundo vouerant, iuxta praceptum* Moyfi, *facere confueuerant, ibidem totondit ex Lege. Si, frater chariffime, dignitatis myfterium, & auctoritatis officium, pleno intellectu diftinguens, &* Petri *&* Pauli *zelũ confideres, qui animas tantummodo fitiebant: eos nec in morte, quos eadem fides & paffio verè fecit effe germanos, neque dum viuerent in doctrina inuenies fuiffe difcordes. Licèt enim*

D *Petrus pro dura ceruicis* Iudaico, *&* Paulus *pro gentili populo, lac paruulis, & efcam prouectis exhibentes, diuerfis linguis & ritibus laborauerint: cùm iam plenitudo temporis aduenisset, vnum Dominum, vnam fidem, vnum baptifma, & alios articulos fidei, fecundum gratiam fibi datam à Domino, in vno eodemque fpiritu predicauit vterque. Fuit enim* Paulus *& verbo Domini* Petro *& cateris Apoftolis vniuerfaliter fic dicentis;* Quorum remiferitis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta

E erunt: *cum* Petro *myfterium dignitatis exercens: & ex verbis eiufdem auctoritatis fingulariter* Petro *propofitis;* Quodcũque ligaueris fuper terram, erit ligatum & in cœlis; & quodcunque folueris fuper terram, erit folutum & in cœlis: *in Petro dignitatis officium recognofcens. Ideòque ad eum, tanquam primatem & Euangelij Dominici fontem venit* Hierofolymam: *& poft modum cum ipfo & aliis fecundùm reuelationem contulit Euangelium,* ne in vacuum cucurriffet. *Quod iterum ex verbis Domi-*

F *ni confirmatur, cùm foli* Petro; Si frater tuus in te peccauerit, non tantùm fepties fed vfque feptuagies fepties, præcipitur remittendum: *& ipfi foli, oues indiftinctè committeretis: quitam fpeciali miraculorum virtute pollebat, quòd per plateas in lectulis & grabatis pofiti, ad vmbram eius fanabantur infirmi. Cuius auctoritas ex eiufdem Domini verbis expreffiùs confirmatur, cum fibi dictum eft:* Duc in altum; *& pluraliter fubinfertur:* Laxate retia in capturam. *Si igitur* Petrus *propter ex-*

G *cellentiam fidei, qua in vno* Chrifto *duas naturas veraciter recognofcens, cum dixit:* Tu es Chriftus, filius Dei viui, *claues regni cœleftis in terris folus accepit: cum* vnus fit Dominus, vna fides, vnum baptifma, *vnum principium, vnum corpus militantis ecclefia: & corpus cum multis capitibus monftruofum, & fine capite, acephalum cenfeatur; reftat, vt ad regimen generalis ecclefia, quam idem cum* Paulo *& cateris de gentibus* Græcis, Latinis, *&* Barbaris *congregauit, caput eiufdem, & fuum Dominus,*

1237. *Dominus, per ea quæ præmissa sunt, ostenderet successorem. Prauidens autem Dominus, quod ecclesia à tyrannis conculcaretur, & ab hæreticis laniaretur, & à schismaticis scinderetur, dixit:* Rogaui pro te, Petre, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. *Ex quo colligitur euidenter, quòd ad sedem* Petri *omnis quæstio fidei referenda sit. Sed, quod dolentes dicimus, vt epistola tua verbis vtamur, præsumptuosè quidem, non per manus militum, sed ecclesiasticarum personarum sensus, veri* Ioseph *talaris tunica & inconsutilis est passa scissuram. Sed quis sciderit, videamus. Cùm* Græcorum *ecclesia à* Romanæ *sedis vnitate recessit, statim priuilegio caruit ecclesiasticæ libertatis; & quæ libera fuerat, facta est sæcularis potestatis ancilla, vt iusto Dei iudicio, quæ noluit diuinum recognoscere in* Petro *primatum, toleret inuita dominium sæculare. Sub quo non modica contemnens, paulatim decidens, fidem informem profitens, & à fraterna charitate tepescens: licentiùs per campum licentiæ non refrænata recurrit: vt sine alicuius reprehensione licitum sub illicito palliaret, & à templo* Petri *recedens, a Domino quasi atrium foris eijcitur: quod virga sua* Ioannes *prohibente Domino non metitur, quoniam datum est illud gentibus, quod iam conspicis visibiliter consummatum. Quòd* Samaria, *quæ à templo Domini & à* Ioda *& veræ fidei confessione recedens, facta idololatra præfigurant, bellorum cladibus continuis attrita, & pondere peccatorum grauata, (licèt* Helias *&* Heliseus, *vnquam magna luminaria, ibidem, sicut in loco caliginoso, refulserunt) data est gentibus, proiecta est foris in vindictam fornicationis & idololatriæ, quibus se à Domino separauit. Quod si* Paulum Græcorum *ecclesia se habere proponit: exhibeat, vel à successore* Petri *& vicario* Iesu Christi *in Apostolorum basilica, quæ à* Constantino *constructa est, cum* Petro *exhibitum recognoscat. Officij etiam notauit mysterium, licèt literis tuis sub forma reprehensionis insertum fuerit, quod* Petrus *ter motus, ad galli cantum excitatus, factus est ostiarius Paradisi. Vt videlicet qui præesse debuerat pati sciret & compati, & ex auctoritatis officio, cui ter dictum est, Pasce, non Pascite, oues meas, non alienas, ad successorem transmisso exemplo veri pastoris, subditorum excessus ad vnitatem ecclesiæ redeuntium, in spiritu lenitatis corrigeret: & cultum* Christiani *nominis sponte professis, ab ecclesia oberrantes, exigente contumacia, iuxta verbum Apostoli,* tradendo huiusmodi Satanæ in interitum carnis, *ad ouile reduceret vel inuitos. Si vero ex compassionis affectu, ad Apostolicæ sedis primatem sicut verus* Israëlita *recurrit: & super contritione* Ioseph *de scissura inconsutilis tunicæ mota sunt tua viscera pietati, passioni tuæ compatimur, & dolori tuo cum Apostolo condolemus: & ei ad grates assurgimus, qui oculos cæci nati aperuit humiliter postulantes, vt qui per collyrium ex felle piscis* Tobiæ *oculos illuminauit, corda ecclesiæ* Græcorum *cum tuo illuminet, & nostris tuisq; temporibus ad vnum ouile & vnum pastorem prouidentia diuina reducat. Librum igitur, de quo dictum est* Ioanni *in* Apocalypsi, *accipe frater charissime, & deuora illum. Et amaricare faciat ventrem tuum, propter contritionis aculeos, qui in principio pungunt: tamen in ore tuo erit dulcis ad instar mellis, iuxta verbum sponsi in* Canticis: Resonet vox tua in auribus meis, vox tua dulcis. *Et prudentia tua conscientiam sine aliqua superstitione regira & illuminatus reperies, quod* Romana *ecclesia quæ omnium ecclesiarum caput est & magistra in speculo à te proposito, (Euangelij videlicet & Epistolarum, & doctrina aliorum doctorum) nil contrarium inuenit, quod interpretatiuè vel dispensatiuè, secundùm statuta* A *sanctorum patrum, in vnitate fidei & spiritus non concordet. In cuius libri apertione inuenies, quod* Romanus *Pontifex,* omnibus omnia factus, vt omnes salui fiant, *non turpis lucri gratia vel voluntariè, sed à fratribus suis diuina inspiratione vocatus, statim seruus seruorum Dei effectus, murum pro fratribus suis & coepiscopis & eorum subditis, contra hæreticos, schismaticos, & tyrannos, in tuitionem ecclesiasticæ libertatis, cum suis fratribus se opponit. Et licèt quidam subrepant, publicè tamen ab omnium* B *incursibus modernis temporibus ecclesia* Romana *respirat. Sed si* Græcorum *ecclesia patienter sustineat, (vt verbis tuis vtamur) verba quæ mordeant, præter animarum pericula, quæ ex scissura eorum proueniunt, satis ei vexatio dedisse debuerat intellectum: in quorum manibus, ordo ecclesiasticus per aduersas nationes Orientis in diuersa partitus confunditur, ecclesiastica libertas opprimitur, & sacerdotalis dignitas conculcatur; & non est qui consoletur eam ex omnibus charis eius, quia tanquam acephali ad caput ecclesiæ reuerti contempserunt.* Reuertere igitur C Sunamitis, reuertere: vt intueamur te: *quia tunc rectè poterit frater à fratre adiuuari. Si filius, qui consumpsit omnia dissolutè viuens, à Domino inspiratus, exurgat & dicat* Pater, peccaui in cœlum & coram te: iam non sum dignus vocari filius tuus, fac me sicut vnum de mercenariis tuis, *tunc enim pater, non vt mercenario, sed vt filio reuertenti occurrens,* primam stolam proferens, & occidet vitulum saginatum, *& generale conuiuium faciens omnibus* Christi *fidelibus, in exultatione annuntiabit & gaudio:* D *quod & frater & filius, qui* mortuus fuerat, iam reuixit. *& drachma, quæ perierat, inuenta est: & sic in gremio matris ecclesiæ, cum honore recipientis, veritatem manifestè videbitis in speculo puritatis, quæ non recipit maculam neque rugam. Datum* Reati, *&c. anno sexto.*

GRegorius *Episcopus, seruus seruorum* Dei, *venerabili Archiepiscopo* Græcorum, *salutem & Apostolicam benedictionem. Cùm iuxta testimonium veritatis, occasio sit errorum, ignorantia scripturarum, cunctis expedit illas legere, vel audire:* E *quia quæ in eis inspiratio diuina reposuit pro doctrina sequentium, ad cautelam trahere voluit modernorum. Sanè sub* Ieroboam, qui peccare fecit *(vt legitur)* Israël; *præsumpta diuisio tribuum patenter signat schisma* Græcorum: *& multitudo abominationum* Samariæ, *diuersas hæreses multitudinis, à veneratione veri templi:* Romanæ *videlicet ecclesiæ, & reuerentia separata. Quod* Chrysostomus, Nazianzenus, *& magnus* Basilius, *&* Cyrillus, *emicuerunt in cœtu dissentientium: eadem fuit cœlestis altitudo* F *consilij, quæ degere voluit inter Idololatras* Heliam *&* Heliseum, *& filios Prophetarum. Nunc igitur, quia in aliis literis, quas dudum tibi remisimus, latiùs hanc auctoritatem & alias rationum, quæ pro* Romanæ *primatu ecclesiæ faciunt, materias explicauimus: illud tantùm adijcimus, quòd vtrumque gladium ad* Romanum *pertinere Pontificem, ex Euangelica lectione tenemus. Etenim loquente* Iesu *discipulis, de acquisitione gladij spiritualis, illi duos ibi positos ostenderunt: quos Dominus duxit sufficere* G *ad coërcionem, videlicet spiritualis & corporalis offensæ. Si materialem gladium pertinere concedis ad potentiam temporalem, attende quid in* Matthæi *Euangelio Dominus dicat* Petro: Conuerte gladium tuum in locum suum. *Dicendo tuum, materialem signauit gladium, quo percusserat ille seruum Principis sacerdotum. De spirituali, nemini venit in dubium, cùm ei, id est,* Petro, *per cuiusdam spiritualitatis apicem, ligandi & soluendi commiserit potestatem. Vterque igitur gladius ecclesiæ traditur: sed ab eccle-*

Alia litera Papales.

Dd

1238. fia exercetur vnus, alius pro ecclefia manu feculari eft eximendus: vnus à Sacerdote, alius ad nutum Sacerdotis adminiftrandus à milite. Propter hac ergo & alia, qua poft diligentem veritatis indaginem, ordinatam de fchifmate faciant charitatem; latores præfentium, Hugonem & Petrum, de Prædicatoribus Haimonem & Radulphum, de Minorum ordinibus fratres: viros virtuti religione confpicuos, morum honeftate præclaros, & fcripturarum facrarum fcientia præditos: iuxta quod tibi memoratas literas intimare curauimus, ad te duximus deftinandos. Vt fi enim eis de omnibus qua in quaftionem veniunt, tractare fideliter, & focialiter conferre decreueris: in rota qua infra rotam Ezechieli oftenfa eft, vocem poteris audire tonitrui, & in mari vitreo fpeculari, quòd vnus Adam collocatus ad opus & cuftodiam Paradifi, vnam eft fortitus vxorem, vna Dominum Iefum Chriftum in iuftitia & veritatis fcientia creatum, & vnicam fponfam eius ecclefiam præfigurans: quòd Lamech, qui humiliatum fonat, dum vxorem vnam diuifit in duas, fanguinarius factus eft, & virum in fuum vulnus occidit: quòd alia, præter vnam, arca non legitur, qua cuncta vaftante diluuio, fub vnius Patriarcha remigis potentatu, paucas animas fub perfectionis numero referuauit: quòd Legem Dominus fecundò dedit in alteram, fed eandem: quod duorum Cherubin, qui propitiatorium obumbrant, non aliorfum verfi, fed refpicientes erant vultus adinuicem: & vnam Iofeph fuiffe talarem tunicam, & noftri Saluatoris inconfutilem veftem vnam. Veruntamen, fi dualitatis fenfum, vti Eucharifti a facramentum, vefter diuerfus à noftro ritus inducis: attende quòd non fit aliud, nec diuerfum, vnius Domini noftri Iefu Chrifti, priùs in affumpta propter nos carne, paffibilis; poft ficut à morte, fic ab omni paffibilitate prorsùs immunis: à Græcis pariter & Latinis, noftra falutis myfterium frequentatur. Græcus ad filem cum difcipulo iuniore fequutus, & tanta gratia non ingratus; illius dignationis, qua Deus miferia compaffus humana, homo voluit effe paffibilis, eligens quotidiè reminifci, hoftiam conftituit fermentatam; vt Apoftolo dicente, quòd ex fermento maffa corrumpitur, in fermento corruptio, cui ante refurrectionem corpus Dominicum fubjacere potuit, oftendatur. Latinus verò cum Petro feniore fequutus, litera monumentum, de qua procedit fpiritualis fenfus, prior introyt; & linteamina pofita, qua facrofanctum corpus, quod ecclefiam fignat, inuoluerant, feparatúmque fudarium, quod fuerat fuper caput, afpexit; facramentum glorificati corporis celebrare mirificentius in azymis finceritatis elegit. Sed vterque panis, fimplex ante facrificium panis eft; & ideò nec fermentatus, nec azymus dici poteft: fed illo potiùs creditur effe panis viuus, qui defcendit de cœlo, & tribuit vitam mundo. Hæc & his fimilia docuit Petri fedem vnctio fpiritus, & fanitas intellectus: vtinam & tu tandem aliquando iuniorem difcipulum, qui vidit & credidit, fequutus, introeas, vt omnibus intellectis, nobifcum pariter verè pfallas illud Dauidicum: Ecce quàm bonum & quàm iocundum habitare fratres in vnum. Datum Laterani, xvj. Calend. Iunij, &c.

Græci ab obedientia Romanæ ecclefia receſſerunt.

HIs autem falutaribus monitis auditis, fed non exauditis, non fe Græci ecclefiæ Romanæ fubdiderunt: fortè tyrannidem & auaritiam eius pertimefcentes; vel erecti in contumaciam, iuxta dictum Euangelifta, quòd inuitati ad cœnam, noluerunt venire, fe tamen excufantes: humiles in excufatione, fuperbi & contumaces in operis executione. Super quo dominus Papa & Cardinales tractatum habentes diligentem: propofuerunt exercitum crucefignatorum vniuerfalem, fuper eos reflectere. Et facta prædicatione, fignati funt nonnulli, fuper Græcos, præcipuè Conftantinopolitanos, profecturi. Hoc fchifma & diffidium inter Romanam ecclefiam & Græcam, tale fumpfit feminarium. Quidam Archiepifcopus electus canonicè ad quendam nobilem Archiepifcopatum in Græcia, vel poftulatus, Romam adiit confirmandus: nec potuit exaudiri, nifi pro impetratione illa, infinitum aurum promitteret. At ipfe deteftans proftantis Curiæ fimoniam, infecto negotio receffit; & hoc toti Græcorum nobilitati nuntiauit. Et alij, qui Romam adierant, teftimonium de fimilibus aut deterioribus perhibebant: Et fic omnes à fubjectione Romana ecclefiæ tempore Gregorij iftius recefferunt. Hebdomada verò ante Natale transfretauit Ædmundus Archiepifcopus Cantuarienfis, & Romam adiit. Nec propter Legatum ipfum reuocantem, voluit remanere: vnde fibi ex tunc aduerfabantur. 1238.

Tranfiit igitur annus ille procellofus & turbidus in aëre, hominibus flagitiofus & fanitati inimicus: vnde non fe meminerat aliquis, vnquam tot vidiffe febre quartana laboraffe.

Simon de Monteforti Alienoram fororem Regis defponfauit.

ANno Domini M. CC. XXXVIII. qui eft annus regni Regis Henrici III. xxij. tenuit idem Rex curiam fuam Londoniis apud Vueftmonafterium: vbi in craftino Epiphaniæ, fcilicet die Iouis, defponfauit folemniter Simon de Monteforti Alienoram filiam Regis Ioannis, fororem Regis Henrici III: relictam Vuillielmi Marefchalli Comitis de Penbroch: dictante verba & Miffam celebrante Vualtero Capellano capellæ Regiæ fancti Stephani apud Vueftmonefterium, in paruula capella Regis, quæ eft in angulo cameræ: tradente eam Rege per manum eidem Simoni Comiti Legriæ. Qui eam gratanter accepit, tum propter gratuitum amorem, tum propter eius elegantiam, tum propter opimos honores ipfam contingentes, tum propter eiufdem dominæ præcellentem & Regalem generofitatem: fuerat namque propagata ex legitimo thoro Regis & Reginæ: Regis infuper foror, Imperatricis, & Reginæ: tum vt de tam nobili domina, habita prole, ftirps Regia. Et difpenfauit dominus Papa cum ipfa, prout fermo fequens declarabit. Et eodem anno audita funt tonitrua terribilia xiij. Calend. Februarij: vento validiffimo & nimbis abundanter diffufis concomitantibus.

Imperator Fredericus de Crucis negotio follicitus, fcripfit Comiti Richardo.

SVb eodem tempore, Fredericus Romanorum Imperator, follicitus de progreffu Crucefignatorum, & de progreffus ordinatione, præcipuè de progreffu Comitis Richardi, fcripfit eidem Comiti in hæc verba:

FRedericus Dei gratia Romanorum Imperator, femper Auguftus, Hierufalem & Siciliæ Rex, Comiti Cornubiæ, dilecto fororio fuo, falutem & finceram dilectionem. Generalis Terræ commoditas fanctæ, qua à Crucefignatorum exequutione dependet, nos frequenter inducit, vt de prorogatione paffagij Crucefignatorum in Regno Franciæ & aliis partibus orbis terræ, vfque ad præfinitum treugarum tempus, videlicet à primo venturo menfe Augufti, vfque ad fequentem annum completum, apud ipfos monitis & precibus inftaremus: expedire videntes illius Terræ fubfidio, necnon profectui tranfeuntium & honori, fi à proximo fefto beati Ioannis Baptiftæ, vfque ad diem fequentis anni feftum, tranfitus tam ftrenuæ multitudinis ordinata fiat tempore opportuno. Nec debuimus filentio præterire negotium & onus, quod præ cæteris mundi Principibus, ad eiufdem Terræ liberationem, humeris noftris incumbit: pro qua tenemur opem & opus effundere: qui

1238. *præmissa deliberatione consily, ipsis ad* Christi *seruitium potenter accinctis, totius causæ circumstantias plenariè ponderemus, contingentibus non omissis. Illi autem qui corda & corpora sua Crucis obsequiis deputarunt, & vtile cupiunt exhibere seruitium Crucifixo: per nuntios & literas nostras exinde requisiti, consultationi nostræ consultè ac prouidè responderunt, se vsque ad prædictum completum treugarum terminum, exequuturos esse aciter preces nostras. Super quo dignis gratiarum actionibus, approbauimus prouisum ipsorum deliberationis consilium & responsum. Ad hæc, cùm personam vestram videre fraterno cupiamus affectu, & honorem vestri passagy liberaliter procurare: volumus & rogamus, vt vita comite per nos & regnum nostrum* Siciliæ *opportuno tempore transeatis: quia nostræ non resideret gratum voluntati, si aliunde nobis inuisis transitum faceretis. Maximè cùm regnum nostrum sit taliter constitutum, quòd per illud ad partes transmarinas facilior & opportunior transitus præbeatur. Datum* Vercellis, *xj. Febrüary, vndecima Indictionis.*

Reuocatus Legatus Romam *non redit.*

EOdem tempore, dominus Papa & tota curia *Romana* audiens tot tumultus in *Anglia* fuisse subortos pro alienigenarum multitudine, quam Rex inconsultè vocauerat: & pro aduentu Legati in *Angliam*, quem similiter in depauperationem suorum in *Angliam* attraxerat: multósque contra ipsum commoueri sub magna eundem Legatum festinatione reuocando, rigorem eius temperauit, sic scribens ei: *Gregorius, &c. dilecto filio* Ottoni, *S.* Nicolai *in carcere* Tulliano *Diacono Cardinali, Apostolicæ sedis Legato: salutem & Apostolicam benedictionem. Cùm sic intellexerimus, quòd nonnulli clerici habentes plura beneficia sint in regno* Angliæ, *& contra eos, propter parentum potentiam, iuxta generalis statuta concily sine turbatione regni & sanguinis effusione, procedi non possit: attendentes quòd si peccatum non debeat pro scandalo vitando committi, bonum tamen quod agi debeat, prudenter interdum intermittitur, vt scandalum euitetur: discretioni tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenùs si contra dictos clericos sine scandalo procedere non poteris, subsedero procures.* Et eisdem, vel aliis proximis, dominus Papa timens ne quid sinistri ei accideret, vocauit eum. Sed Legatus malens adhuc in *Anglia* remanere, & metere vbi non seminauerat: cautè procurauit, vt scriptum domino Papæ destinandum componeretur, & appenderentur sigilla Regis & fratris sui Comitis *Richardi*, & omnium Episcoporum, in testimonium veritatis: scilicet, quòd multum vtilis esset mora sua in *Anglia* tam Regi, quàm Regno, & ecclesiæ *Anglicanæ*. Et huius tenoris scriptum domino Papæ transmissum, mentem suam pacificauit.

Nuntiat Imperator Comiti Richardo, *quòd natus est sibi filius.*

ILlis quoque diebus, Imperator *Romanorum Fredericus*, in signum dilectionis, scripsit Comiti *Richardo*, intimans ei ad gaudium, quòd natus ei esset filius de sorore eiusdem comitis *Isabella* Imperatrice, sub his verbis:

Fredericus *Dei gratia* Romanorum *Imperator, semper Augustus*, Hierusalem & Siciliæ *Rex*, Richardo *Comiti* Cornubiæ, *dilecto fororio suo, salutem & omne bonum. Rem iocundam & communibus desideriis expectatam, quæ præ cæteris hominum votis gratior ex beneficio naturæ suscipitur, per quam sceptra regnantium optata successione beantur: tantò maturius ad tuam duximus notitiam perferendam, quantò moram non patitur nouitas gaudy succedentis. Adest enim nobis celebris insinuationis iocunditas, quam expectationi vestræ præsentium* A *serie nuntiamus: quòd disponente prouidentia summi Regis, qui dat ortum Regibus & salutem, ex augusta consortis nostræ sororis tuæ fœcundo gremio, datus est nobis octauodecimo die mensis February, nonus filius, & nepos nonus natus est tibi. Cuius ortus patri & auunculo cedit ad gloriam, matri renouat gaudium: & spem corroborat subditorum. In quo mutuæ dilectionis, quæ simul vinculo affinitatis astringimur, roboratur integritas, & ad prosperitatis augmentum desideriosius propagatur: ac virtus,* B *quæ contingit præmatura Cæsaribus, indolem suam, ad commune gaudium & honorem, processu temporis gratissimam repromittit. Accedunt etiam nobis eiusdem nouæ prolis cum exaltatione cunabula, quæ fœlices processus nostros in* Italia *iam nostris titulis accedente, ac victoria nostra, prostratis hostibus, auspicia fœlici sidere comitante. Cùmque nostris fœlicibus continuatis euentibus ac triumphis, soboles optata concurrerit: in eo confidimus, qui post ortum filiæ de fœcunda consorte nostra,* C *sorore tua prolem contulit masculinam, quòd antiquam Imperij nostri gloriam, quæ tempore præcedenti collapsa sub ipsius ortu reformata consurgit, ad nostrum & nostræ posteritatis honorem, liberaliter ampliauit: vt te nostris & augustæ consortis nostræ velimus participare tripudiis, quem ad expectati nepotis originem diu nouimus aspirasse. Data* Taurini, *die tertio Marty, vndecima indictionis.*

Commotio Magnatum Angliæ *contra Regem.*

CVm autem hæc audisset Comes *Richardus*, exultatione concepta, Dominum collaudauit; D sperans sibi & Regno *Angliæ* inde processu temporis gaudia prouentura. Sed more mundani turbinis, ex alia parte nimis ad iracundiam prouocatur. Cùm enim audisset hoc matrimonium clandestinum, eo scilicet nesciente, vel assensu Magnatum terræ non interueniente, firmatum fuisse, nimia ira succensus meritò: præsertim cùm Rex sæpiùs periurasset se nil arduum facturum, nisi de consilio naturalium hominum suorum, & præcipuè ipsius. Insurgens igitur, Regem aggreditur E verbis commonitoriis & comminatoriis: grauem mouens aduersùs Regem quæstionem & calumniam: eo quòd vtens consiliis alienigenarum, quos amouere penitus præiurauerat, etiam ardua negotia Regni perperam tractauerat: & *Simonem* de *Monte forti*, & *I.* Comitem *Lincolniensem*, alios à latere suo amoris, non tantùm audierat: sed contra nobilium conniuentiam, matrimonia subdola procurauerant. *Simon*, vt prædictum est, illicitè inter eum & Comitissam *Penbrochiæ* sororem suam, & *Ioannes* Comes *Lincolniensis* inter filium F Comitis *Boloniæ*: scilicet *Richardum* de *Clare*, & filiam eiusdem Comitis *I.* Rege subducto procurauerant. Insurgenti autem illi Comiti *Richardo*, adduntur Comes *Gilebertus Marescballus*, & omnes Comites & Barones *Angliæ*: cum ciuibus & populo generali. Et sperabatur certissimè tunc, quòd ipse Comes *Richardus* esset liberaturus terram, tam à *Romanorum* quàm aliorum alienigenarum misera, qua premebatur, seruitute, & omnes à puero vsque G ad hominem senem, crebras in ipsum benedictiones congesserunt. Nec adhæsit aliquis Regi, nisi solus Comes *Cantiæ Hubertus*: de quo non timebatur, quòd ideò quid sinistri possit euenire: tum quia se iurauerat nunquam arma gestaturum, tum propter senium, tum propter discretionem suam, multis experimentis examinatam. Quod comperiens Rex, animo & vultu nimis consternatus, nobilium terræ singulos per nuntios suos interrogauit: diligenter sciscitando,

1238. si in hunc vel illum in hac iam exorta tempestate, possit de adiutorio confidere. Cui responderunt vniuersi, præcipuè ciues *Londinenses*, asserendo vniuersaliter, quòd honori suo, & commodo Regni procuratum est circumspectè, quod incipiebatur ab ipso Comite *Richardo*, licèt ipse Rex salubri consilio eius non adquiesceret: vnde incepta nullo modo impedirent. Hæc comperiens legatus, summam adhibuit, imminere videns pericula, diligentiam: vt Regem suis naturalibus hominibus reconciliaret: secretò admonens Comitem *Richardum* & replicans, quod ipse qui capitaneus huius impetus factus est, deinceps ab incepto desisteret: promittens Regem ei ampliores possessiones collaturum, & Dominum Papam collatas confirmaturum. Addens, quòd si omnes terræ in Regem insurgerent: ipse, qui frater eius, cum eo contra omnes stare haberet indefessus. Ad quod respondit Comes *Richardus*. Domine Legate, de terris laicorum & earum confirmationibus nil ad vos, de rebus autem Ecclesiasticis curam geratis. Nec miremini, si statusRegni moueat me: cùm sim hæres solus apparens. Rex enim cùm ferè omnium Episcopatuum terræ, & multarum escaëtarum custodias habuit: nullum tamen thesaurus eius sentit ad Regni tuitiones incrementum: cùm tamen vndique variis vallemur inimicis. Præterea, admirantur nonnulli, quòd Rex qui maximè auxilio & discretione indiget, discretorum vestigia non sectatur. Non Imperatoris, cui sororem nostram enim magna pecunia dedimus, sperantes id nobis profuturum: qui sola sua coniuge retenta, duces illius nobis remisit; nulli eorum terras vel thesaurum conferens, cùm tamen abundaret locuples & opulentus. De Rege autem *Francorum* simile potest exemplum recitari, cui soror Reginæ nostræ matrimonio primogenita copulatur. Rex autem noster *Angliæ*, è conuerso, omnes vxoris suæ affines & consanguineos, terris, possessionibus & thesauris saginauit; & sic se maritauit, vt ne thesauro plùs ditaretur: imò potiùs priuaretur, ne militari auxilio, si opus emergeret, roboraretur. Præterea, redditus & beneficia Ecclesiastica, à pus prædecessoribus nostris collata (præcipuè quæ contulerunt antecessores nostri viris religiosis) permittit quasi spolia diripi, & alienigenis, cùm abundet ipsa terra viris idoneis, distribui: & fit *Anglia* quasi vinea sine maceria, quam vindemiant omnes qui prætergrediuntur viam.

Legatus studet pacem facere inter Regem & suos Magnates.

CVm autem audisset Legatus hos sermones, Regem adiit, vnà cum Episcopo *Vuintoniensi Petro* monens & muniens, vt se ex tunc voluntati suorum iustè in eum insurgentium subderet & obtemperaret: nunc minis, nunc monitis, nunc precibus eundem reformantes. Rex videns impetus suos fauoribus caruisse, & omnes fratri suo Comiti *Richardo* inclinantes; quæsiuit quæ potuit diuerticula: inducias deliberandi postulando, vt competentiùs responderet. Induciæ igitur ad instantiam perpentium concessæ sunt Regi (licèt cum difficultate) vsque in crastinum Dominicæ primæ quadragesimæ.

Tota consultatio in aliud tempus redigitur.

COnuenerunt igitur Magnates die statuto *Londini* super his diligenter tractaturi. Et venerunt multi equis & armis communiti, vt si Rex circumuentus per leuitatem recalcitraret ad præmissa co p da cogeretur. Ibi igitur post multas multorum disceptationes, se subiecit Rex quorundam prouisioni de grauioribus viris; iurans se eorum prouisioni adquiescere. Quod & factum est, & in scriptura redactum; & appensa sunt tam Legati quàm aliorum Magnatum Sigilla, omnibus in communi manifestanda. Interim his nondum perfectis, sed cum spe tamen pendentibus, *Simon* de *Monteforti* humiliauit se Comiti *Richardo*, & multiplicans intercessoribus & quibusdam donatiuis, obtinuit à Comite *Richardo* osculum concordiæ. Quod grauissimè alij Magnates acceperunt, sine quorum conniuentia hoc fuit attentatum, quorum laboribus fuit hucusque deducta. Similiter Comes *I. Lincolniensis* tam prece quàm pretio iram Comitis emolliuit; data tamen cautione, super commissis se per omnia satisfacturum. Quibus enormibus factis, totum negotium in magna parte mutilatum, perfectum non sumpsit effectum; sed miserias Regni continuauit, & famam Comitis *Richardi* in magna parte denigrauit: & sic factus est deinceps suspectus, qui credebatur baculus fortitudinis. 1238.

TVnc verò temporis, *Ioanna* Regina *Scotiæ*, soror Regis *Angliæ*: quæ venerat in *Angliam*, vt fratrem suum Regem visitaret, diem clausit extremum, quarto Nonas Martij. Et sepulta est apud *Tarente*: domum scilicet sanctimonialium: quam venerabilis Episcopus *Richar* us II. *Dunelmensis* à fundamentis construxerat: & eiusdem ecclesiæ *Alienora* II. Reginæ, quando in *Angliam* venit, concesserat. *Mors Ioannæ Scot. Reginæ.*

VIdens autem *Simon* de *Monteforti*, cor Regis & cor Comitis *Richardi*, necnon & Magnatum corda omnium ab eo auersa, & matrimonium quod cum sorore domini Regis contraxerat, quasi iam penitùs multis visum annullari, dolore contabuit vehementi: & arrepta galea, clanculò transfretauit: extorta priùs vndecunquè potuit immensi pecunia, ita quòd ab vno ciue *Legriæ*, *Simone* de *Curle-vache*, quingentas marcas emunxerat. *Romanam* curiam adiit, quam sperauit pecunia circumuenire: vt illicito matrimonio liceret gratulari. Et priùs militans Imperatori, vt eidem placeret, literas super hoc ab eo impetrauit domino Papæ deferendas. Interim latuit apud *Kenilworthe* Comitissa de *Penbroc*, grauida: rei exitum præstolando. *Simon de Monte forti clanculo transfretauit.*

ILlo quoque anno, data est sententia à domino Papa pro Monachis *Roffensibus*, super controuersia mota inter Archiepiscopum *Cantuar.* & eosdem Monachos, de eligendo sibi Episcopo: & data est sententia pro eis, tam de petitorio quàm de possessorio: & confirmatus est electus eorum, magister *Richardus* de *Vvendoure*, die sancti *Cuthberti*. Conuenerat autem eosdem Monachos dictus Archiepiscopus, expensis & laboribus exinanitos: insuper transalpinauerat, vt sicut ius dictaret, lis tanta debito fine determinaretur. Similiter data est sententia tunc temporis contra eundem Archiepiscopum, qui tunc in Curia *Romana* præsens fuit: super graui causa, quæ versabatur inter eum & Comitem *Harundeliæ*: & condemnatus est vtrobique in expensis, circiter mille marcarum: relaxata sententia, quam tulerat idem Archiepiscopus in Comitem supradictum. Habuit enim aduersarium validissimum, *Ottonem* Legatum: qui & ad hoc etiam Regem efficaciter stimulauit. *Papa sententiam pro Roffensibus.*

EOdem quoque anno, ætate adolescens, Imperator *Constantinopolitanus Baldevvinus*, filius Comitis *Petri Antissiodorensis*, venit in *Angliam*; expulsus & proscriptus ab Imperio, auxilium petiturus. Qui cùm apud *Doveram* applicuisset, *Adventus Imperatoris Constantinopolitani in Angliam.*

1238. dictum est ei ex parte domini Regis, quòd inconsultè, & secùs quàm deceret, se ingessisset in Regnum alienum, Princeps tantæ celsitudinis, Rege inconsulto, & absque ipsius licentia, & videbatur contemptus & superbia. Nec placuit aduentus in conspectu Regis & Regalium consiliatorum. Recolebant enim memoria, quanta beneficia & honores contulerat *Anglia* Regi *Ioanni* de *Brenne*, cùm in *Angliam* venisset: qui cùm in *Franciam* redierat, Regno *Angliæ* nequiter & more ingrati machinabatur insidias. Sed de *Francia* recedens, B cùm ad *Græcorum* Imperium infœlici sydere vocaretur; quem conceperat contra Regnum *Angliæ* dolum, effectui minimè mancipauit. Cùm autem hæc omnia *Constantinopolitanus* Imperator certissimè cognouisset, pœnituit eum in *Angliam* intrasse; maturum reditum præparando, suam Regi innocentiam prætendendo, & causam viæ humiliter ostendendo. Quod audiens Rex, inito consilio, significauit ei, quòd cùm non venisset in manu hostili, intraret Regnum, & veniret *Londinum*, vbi & ipse eidem cum honore occurreret. C Venit ergo Imperator *Londinum*, decimo Calend. Maij. Et cùm apud *Vvdestoc* Regi occurrens, in osculo reciperetur: explicauit tam Regi quàm Comiti *Richardo*, causam aduentus sui. Et factum est, cùm recederet à Rege & Comite *Richardo* cum multis & pretiosis donariis ditatus, septingentas circiter marcas reportauit.

Discordia inter Legatum & scholares Oxonienses.

TVnc verò temporis, dominus Legatus cùm *Oxoniam* aduentasset, & honore summo, prout decuit, reciperetur: hospitatus est in do- D mo Canonicorum, scilicet Abbatia de *Osencia*. Clerici verò scholares, eidem xenium honorabile in poculentis & esculentis transmiserunt ante prandij tempus. Et post prandium, vt eum salutarent, & reuerenter visitarent, ad hospitium suum venerunt. Quibus aduenientibus, ianitor quidam transalpinus, minùs quàm deceret aut expediret facetus, & more *Romanorum* vocem exaltans, & ianuam aliquantulùm patefactam tenens, ait: Quid quæritis? Quibus clerici: Dominum Legatum, vt eum salutemus. E Credebant enim confidenter, vt essent honorem pro honore recepturi. Sed ianitor conuitiando loquens, in superbia & abusione introitum omnibus procaciter denegauit. Quod videntes clerici, impetuosè irruentes intrarunt: quos volentes *Romani* reprimere, pugnis & virgis cædebant. & dum obiurgantes ictus & conuitia geminarent, accidit quòd quidam pauper Capellanus *Hyberniensis* ad ostium coquinæ staret, & F vt quippiam boni pro Deo acciperet, instanter, more pauperis & famelici, postulauerat. Quem cùm magister coquorum Legati (frater Legati erat ille, & ne procuraretur aliquid venenosum, quod nimis timebat Legatus, ipsum ipsi officio præfecerat, quasi hominum specialissimo) audiuit, nec exaudiuit, iratus in pauperem, proiecit ei in faciem aquam feruentem, haustam de lebete vbi carnes pingues coquebantur. Ad hanc iniuriam exclamauit quidam clericus de confinio *Vvalliæ* oriundus: Proh pudor! vt quid hoc G sustinemus? Et arcum, quem portauit, tetendit, (dum enim tumultus accreuerat excitatus, clericorum aliqui arma, quæ ad manus venerunt, arripuerant) & ipse missa sagitta corpus coci, quem clerici Satyricè *Nabuzardan*, id est, Principem coquorum, vocabant, transuerberauit. Corruente igitur mortuo, clamor excitatur. Ad quem stupefactus Legatus, & nimis perterritus timore, qui posset in constantissimum virum cadere,

A in turrim ecclesiæ indutus capa canonicali se recepit, seratis post terga ostiis. Vbi cùm noctis opacæ conticinium tumultum pugnæ diremisset, Legatus vestimentis canonicalibus exutus, equum suum optimum ascendit expeditus, & ducatu eorum qui vada secretiora nouerunt, amnem, qui proximus erat, licèt cum periculo, transiuit, vt ad protectionem alarum Regis ociùs auolaret. Clerici enim furiis inuecti, Legatum etiam in abditis secretorum latebris quærere non cessabant, clamantes & dicentes: Vbi est ille vsurarius, simonialis, B raptor reddituum, & sititor pecuniæ, qui Regem peruertens, & Regnum subuertens, de spoliis nostris ditat alienos? Insequentium autem adhuc clamores cùm fugiens Legatus audiret, dixit intra se:

Cùm furor in cursu est, currenti cede furori.

Et patienter omnia tolerans, factus est sicut homo non audiens, & non habens in ore suo redargutiones. Cùm autem (vt prædictum est) amnem vix pertransisset, paucis, pro difficultate transitus, co- C mitantibus, cæteris in Abbatia latitantibus, ad Regem anhelus & turbidus vsque peruenit, & lacrymabiliter, singultibus sermones suos interrumpentibus, rei gestæ ordinem, grauem super hoc reponens querimoniam, tam Regi quàm suis collateralibus explicauit. Cuius querulis sermonibus cùm Rex attonitus nimis compateretur, misit properanter Comitem *Vvarenniæ* cum armata manu *Oxoniam*: eos qui latuerant *Romanos* eripere, & scholares arripere. Inter quos captus est D truculenter magister *Odo* Legista, & ipse cum aliis triginta vinculis & carceribus in castro de *Vvalingeford*. quod non multùm distat ab *Oxonia*, ignominiosè mancipatus. Legatus verò contrito laqueo liberatus, Episcopis conuocatis nonnullis, *Oxoniam* supposuit Interdicto: & omnes illi enormi facto consentaneos, excommunicauit. Posteà in bigis, more latronum, ad arbitrium Legati *Londinum* sunt transuecti, & ibidem carceri & vinculis arctæque custodiæ, redditibus spoliati, & anathemate innodati, mancipantur.

Reconciliatio Vniuersitatis Oxoniæ cum Legato.

E LEgatus verò, qui versùs partes *Angliæ* Aquilonares tetenderat, flexo loro, *Londinum* reuersus est. Et vix ausus in Regali hospitio Episcopi *Dunelmensis*, vbi solitò hospitabatur, commorari: significauit Rex ciuitati *Londinensi*. vt eundem Legatum diligentibus excubiis cum armata manu, vt pupillam oculi, custodirent Maior ciuitatis cum ciuium vniuersitate.

F Legatus igitur Archiepiscopum *Eboracensem* & omnes Episcopos *Angliæ*, auctoritate qua fungebatur, vt *Londinum* conuenirent, districtè conuocauit, de statu ecclesiæ & cleri periclitantis, decimo sexto Calend. Iunij communiter tractaturi. Quò cùm die præfixo peruenissent, tractatum est diligenter per Episcopos, vt saluaretur status clericalis Vniuersitatis, veluti secundæ ecclesiæ: quibus & Legatus condescendit, saluo tamen honore ecclesiæ *Romanæ*; ne improperando diceretur, vt qui venerat clerum cum ecclesia reformare, potiùs deformaret. Tandem suggestum est Legato G ab Episcopis & vniuersitate cleri, quæ ibidem in præsenti fuit, quòd certaminis discrimen à familia sua sumpsit exordium; & in fine certaminis clerus deteriorem calculum reportauit: insuper iam de clero pars magna, ad nutum suum carceri mancipatur; & pars reliqua mandato suo parens, parata fuit humiliter subire, in loco ab *Oxonia* circiter tribus distante dietis; ad petitionem tot & tantorum virorum, ad misericordiam inclinare

1238. debere. Tandem elaboratum eſt, quòd hanc faceret Legatus miſericordiam, quòd comitantibus Epiſcopis pedes euntibus ſcholares omnes ibidem congregari, ab eccleſia ſancti *Pauli*, quæ ferè per vnum milliare ab hoſpitio Legati diſtabat pedes irent; ita tamen, quòd cùm venirent ad hoſpitium Epiſcopi *Carleolenſis*, illinc ſine capis & mantellis diſcincti & diſcalceati, vſque ad hoſpitium Legati procederent; humiliter veniam poſtulantes, miſericordiam & veniam conſequendo conciliarentur, quod & factum eſt. Videns autem
B dominus Legatus hanc humiliationem, recepit eos in gratiam ſuam, reſtituens Vniuerſitatem loco ſuo ipſius municipij; Interdictum cum ſententia miſericorditer ac benignè relaxando, literáſque eis conficiendo, ne illis proinde nota infamiæ aliquando procaciter objiceretur.

Eodem anno, ſtatim poſt Paſcha, miſit dominus Rex *Angliæ* militare præſidium ad dominum Imperatorem iuuandum contra rebelles ſuos in partes *Italicas*: ſub ducatu *Henrici de Trubleuille*, viri
C in re militari peritiſſimi. Cumquo etiam miſit *I. Manſel* & *VVillielmum Hardel* clericum, & ciuem *Londinenſem*, cum pecunia ſtipendiariis diſtribuenda. Et ſtrennè per totam æſtatem exercitus Regis Imperatori militauit; & quarundam ciuitatum ciues, volentes obſtare, vicerunt, & Imperio reddiderunt: vbi ſtrenuè ſe dictus *I. Manſel* geſſit. Quod Papa nimis moleſtè tulit. Et circa idem tempus, direxit Rex elegantem epiſtolam Papæ: petens vt mitiùs ageret cum domino Impe-
D ratore. Quod grauiùs accepit Papa, ſecùs reſpondens quàm deceret: & commotus eſt in tantam iram, vt per aliquod tempus omnia negotia, præcipuè *Anglicorum*, ſuſpenderentur. Cúmque audiret electus *Valentiæ*, quòd profecturus eſſet talis exercitus in *Italiam*: cautè, quaſi dux eorum aſſociauit ſe domino *Henrico* de *Trubleuille*, & cum eo transfretauit.

Eodem tempore, dominus Imperator *Conſtantinopolitanus Baldeuinus*, de quo ſuprà dictum
E eſt, cùm quingentas marcas à Rege obtinuiſſet, & à Comite *Richardo* non minimam pecuniam: repatriauit. Sub illis quoque diebus, electus *Valentinus*, videns nulli placere moram ſuam in *Angliæ*: ſponte, vel inuitus, cautè tamen, quia clitellis ſuis refertis, & equis oneratis auro & argento & vaſis Regalibus, transfretauit.

EOdémque tempore, *Soldanus* potentiſſimus, qui moriturus liberaliter legauit redditus opulentiſſimos & pecuniam multam infirmis in
F domo hoſpitalis *Chriſtiani* pauperibus commorantibus, & vinctos ſclauos liberos multos, & alia multa opera charitatis fecerat: animam ad multorum dolorem exhalauit. Erat autem, licèt paganus, veridicus, munificus, parcens (in quantum permiſit legis ſuæ ſeueritas, & vicinorum ſuſpicio) *Chriſtianis*. Quod cùm cognouiſſet Imperator *Romanorum Fredericus* inconſolabiliter permultùm temporis dolens mortem eius, planxit lugubriter. Sperauit enim eum, ſicut idem *Soldanus* promiſerat, baptiſmi ſacramentum ſuſcepturum:
G & *Chriſtianitatem* per eum, magnum aliquando ſuſcipere fœlicitatis incrementum.

Mors Soldani potentiſſimi.

INterim *Simon* de *Monte forti*, cum gratia Imperatoris & literis ſupplicatoriis, ſe transfert ad curiam *Romanam*: & effuſa & promiſſa infinita pecunia, à domino Papa impetrauit: vt quamuis votum ſolenniter factum coram *Ædmundo* Archiepiſcopo *Cantuarienſi* repugnaret, liceret illicitis abuti amplexibus. Scripſitque dominus Papa Legato *Ottoni*, vt pro præfato *Simone* de *Monte*

Simon de Monte forti ſe transfert ab Imperatore ad curiam Romanam.

A *forti*, ſolenniter ſententiaret. Quo audito, frater *VVillielmus* de *Abendune*, de ordine *Prædicatorum*, & multi alij periti, zelum Dei præ oculis habentes, increpauerunt hanc ſententiam; ſanctitatem Papæ circumueniri, & animas periclitari, *Chriſtúmque* zelotypari veraciter affirmantes. Quia licèt, ſicut pars aduerſa proteſtatur, habitum cum velo non aſſumpſerit mulier de qua agitur; annulum tamen, quo ſe *Chriſto* ſubarrauit, vel potiùs deſponſauit, aſſumpſit, & ſic ſponſo *Chriſto*
B indiſſolubiliter copulatur; reſtante authentico ſcripto in Sententiis magiſtri *Petri* in tractatu de voto; ſcilicet libro quarto. In quo, præmiſſis rationibus & auctoritatibus ſanctorum & canonum, ſubinfert: *Ex his apparet, virgines vel viduas voto continentiæ aſtrictas, ſiue fuerint velatæ, ſiue non, nullatenùs coniugium ſortiri poſſe. Quod itidem de omnibus intelligendum eſt, qui continentiam vouerunt. Quod autem erat antè licitum, poſt votum erit illicitum.* Sed aliquid fortè ſubtiliùs, quàm
C nobis datum ſit intelligi, *Romana* curia ſpeculabatur.

IN diebus illis, miſſi ſunt *Saracenorum* Legati ſolennes ad Regem *Francorum*: nuntiantes & veraciter explicantes, principaliter ex parte veteris de monte: quoddam genus hominum monſtruoſum & inhumanum ex montibus Borealibus prorupiſſe, & ſpatioſas terras & opulentas Orientis occupaſſe: *Hungariam* maiorem depopulaſſe, literáſque comminatorias cum legationibus terribilibus deſtinaſſe. Quorum dux ſe *nuntium Dei*
D *excelſi* affirmat, ad edomandas gentes ſibi rebelles. Hi quoque capita habentes magna nimis, & nequaquam corporibus proportionata: carnibus crudis, & etiam humanis veſcuntur. Sagittarij incomparabiles, flumina quæuis cymbis de corio factis & portabilibus tranſeuntes: robuſti viribus, corporibus propagati, impij, inexorabiles: quorum lingua incognita omnibus, quos noſtra attingit notitia. Gregibus, armentis, & equitiis abundantes: equos verò habentes velociſſimos, poten-
E tes iter trium dierum vno conficere: ante, non retrò, bene armati: ne fugam ineant: ducem habentes ferociſſimum, nomine *Caan*. Hi Borealem plagam inhabitantes, vel ex *Caſpiis* montibus, vel ex vicinis, dicti *Tartari*, à *Tar* flumine: numeroſi nimis, in peſtem hominum creduntur ebullire: & hoc anno, licèt aliis vicibus exierint, ſolitò immaniùs debacchari. Vnde *Gothiam* & *Friſiam* inhabitantes, impetus eorum pertimentes: in *Angliam*, vt moris eſt eorum, apud *Gernemue*, tempore halecis capiendi, quo ſuas naues ſolebant onerare, non
F venerunt. Hinc erat quòd halec eo anno in *Anglia* quaſi pro *ortolano* præ abundantia habitum: ſub quadragenario vel quinquagenario numero, licèt optimum eſſet, pro vno argenteo in partibus à mari etiam longinquis, vendebantur. Ille igitur nuntius *Saracenus* potens & genere præclarus, qui ad Regem *Galliæ* venerat, ex parte vniuerſitatis Orientalium deſtinatus nuntiare talia, & petens auxilium ab Occidentalibus: vt poſſint meliùs furorem *Tartarorum* reprimere: vnum à la-
G tere ſuo nuntium ad Regem *Angliæ* direxit *Saracenum*, qui hæc omnia venerat Regi nuntiare: & qui diceret, quòd ſi ipſi talium impetus non poſſent ſuſtinere, quid reſtat, niſi vt & partes deuaſtent Occidentalium. Iuxta illud Poëticum:

Tunc tua res agitur, paries cùm proximus ardet.

Poſtulauit igitur ille nuntius, auxilium in tam generali & vrgenti articulo, vt ipſi *Saraceni* freti auxilio *Chriſtianorum*, iniurias talium propulſa-

Tartari terras Septentrionales deuaſtant. 1238.

1238.

rent. Cui cùm eum præsens fortè fuerat iocosè A verbum suscipiens, respondit Episcopus *Vvintoniensis*, qui cruce quidem signatus erat: Sinamus canes hos illos deuorare ad inuicem, vt consumpti pereant. Nos cùm ad *Christi* inimicos, qui residui remanebunt, venerimus; trucidabimus, & mundabimus terræ superficiem; vt vniuersus mundus vni catholicæ ecclesiæ subdatur, & fiat vnus pastor & vnum ouile.

Mors Petri de Rupibus Episcopi Vvintoniensis.

ANno quoque eodem, quinto Idus Iunij, obiit Episcopus *Vvintoniensis*, *Petrus* scilicet de *Rupibus*. Qui cùm ecclesiam *Vvintoniensem* B circiter triginta duobus annis strenuè rexisset, & laudabiliter peregrinationem suam in *Terra sancta*, vnà cum *Exoniensi* Episcopo, peregisset, domosque religiosorum plurimas construxisset; apud *Fernham* maneriom suum, plenus dierum, facto nobili testamento, diem clausit extremum. Sepultus est autem in ecclesia sua *Vvintoniensi*. vbi etiam dum viueret, humilem elegit sepulturam. In cuius obitu totum consilium Regni *Anglicani*, tam regale quàm ecclesiasticum, iacturam incurrit irrestaurabilem. Nec prætereũdum. C quòd quicquid honoris & vtilitatis, siue per pacem, siue per treugam, vel etiam guerram, in *Terra sancta*, adueniente *Frederico* Imperatore, collatum est ecclesiæ; eiusdem Episcopi consilio & auxilio magnificè procuratum est, & prudenter effectui mancipatum. Prætereà, cùm posteà discordia inter dominum Papam & Imperatorem mota, toti Ecclesiæ casum minaretur; pacem inter tam nobiles personas per Dei gratiam fœliciter reformauit. Domorum autem religiosorum quas condidit, & conditas possessionibus, ædificiis, & redditibus instaurauit, hæc sunt nomina; *Hales*, de D ordine *Prati monstrati*: *Tikeford*, eiusdem ordinis: *Seleburne*, de ordine sancti *Augustini*, *Canonicorum* scilicet *regularium*: Hospitale egregium de *Portesmue*. Item, in *Terra sancta* ecclesiam sancti *Thomæ* Martyris à loco importuno ad idoneum transferendo; ordinem fratrum eiusdem ecclesiæ in ordinem mutauit competentiorem; vt qui anteà penitùs erant sæculares actu & habitu, auxilio fretus Patriarchæ *Hierosolymitani*, ordini *Templariorum*, crucem in pectore baiulantes, sub-E iicerent. *Ioppen*. nobile *Christianorum* refugium, firmauit. Egregium nimis condens testamentum, cuilibet prædictorum locorum pecuniam inappretiabilem legauit; ita scilicet, quòd domui sancti *Thomæ Aconensi*, cui minùs contulit, quingentas marcas assignauit. Prætereà, Episcopatũ opulentum successori suo reliquit instauratum; ita vt aratrorũ armentorum nulla fieret diminutio. Rex verò, audito de obitu *Petri Vvintoniensis*, *Vvillielmum* electum *Valentinum* eidem Episcopatui F præficere procurauit. Sed Cancellario, scilicet *Radulpho* de *Neville Cicestrensi* Episcopo, contra voluntatem Regis à Conuentu *Vvintoniensi*, ad quem ius electionis pertinet, ritè postulato; Rex à consilio suo & à curia postulatum irreuerenter, sublato ab eodem sigillo, quod per consilium prædicto Cancellario commissum fuit totius Regni, amouit; & postulationem suam per Legistas G suos *Romipedas* cassari à domino Papa, effusa non modica pecunia, procurauit.

Obsidio vrbis Mediolani.

EOdémque tempore anni, cùm Imperator obsidionem apud *Mediolanum* continuasset, omnes ferè *Christianorum* Principes ipsi armatorum manum miserunt auxiliarem. Rex autem *Angliæ* sororius eius, centum ei milites, armis & equis decenter communitos, cum thesauro non minimo, sub ducatu *Henrici* de *Trableuille* in auxilium de-A stinauit. Ad cuius etiam auxilium cum militibus, quos illuc tam Comes *Tholosanus* quàm *Prouincialis* in auxilium Imperatoris destinarunt, electus *Valentinus*, qui plùs de materialibus quàm spiritualibus armis nouerat, non segniter properauit. Imperator autem tot nobilium agmine stipatus numeroso, non sine multorum admiratione 10 obsidione tempus consumpsit spatiosum cum dispendio: nisi quòd in vna pugna periculari, *Henricus* de *Trubleville*, cum signo Regis *Angliæ* triumphali, cum suis *Anglicis*, quibus præerat, B impetus hostium viriliter repressit; & ad fugam, extra spem omnium, compulit insurgentes. Vnde Imperator Regi literatoriè grates persoluit; asserens impetum illum tam strenuum salutis suæ causam fuisse & honoris. Non multùm pòst temporis, ad *Brixensiam* obsidionem, qui 10 omnibus necessitatibus *Mediolanensibus* succurrebant, se cum suo exercitu contulit copioso. Interim *Mediolanenses* non vacantes, se fossatis vallauerunt profundissimis; nec tamen cessarunt ciuibus *Brixensibus* frequenter opitulari. Sic sicque protelatum & consumptum est C tempus æstiuale; quòd imminente tempore hyemali, treugæ acceptæ sunt vtrorumque assensu: & recesserunt infecto negotio qui venerant ei in adiutorium. Imperator autem, quoniam non potuit *Brixensium* ciuitatẽ, paruam aliarũ respectu, expugnare; sibique subdere dominatui, factus est minùs hostibus formidabilis, & amicis venerabilis.

Reditus Archiepiscopi Cantuariensis Ædmundi à curia Romana.

CIrca idem tempus, Archiepiscopus *Cantuariensis Ædmundus*, à curia *Romana* rediens, venit in *Angliam*. Qui contra Monachos suos *Cantuarienses*, quamuis cum gratia Conuentus ab *Anglia* recessisset, à Domino Papa pro se im-D petrauit: vnde suborta est discordia nimis enormis & indecens, inter gregem & pastorem; & passa est ecclesia damna multa & dedecus, suspensionem & ignominiam. Vnde vocatus Legatus ad reformationem illius deformationis, dum in Capitulo *Cantuariensi* præsideret, propter quoddam scriptum, in quo priuilegium quoddam, tempore beati *Thomæ* impetratum, continebatur (quod quidam imprudenter combusserunt) Priorem *Cantuariensem* deposuit; & ad districtiorem ordi-E nem, vt ibidem perpetuam ageret pœnitentiam, destinauit. quosdam Monachorum dispersit: quia (vt dicebatur) in prædicto priuilegio, quæ sibi videbantur manifestè aduersari, pietate minùs discreta, occultè abraserat; & quæ pro eis agere, apposuerat. Et quia tales rasuræ in tam authentico scripto non poterant diligenter intuentes latere, ne notã infamiæ & falsarij Conuentus incurreret, vnus fratrum combussit inconsultus. Vnde Lega-F tus, cùm mentionem illius scripti fecisset Archiepiscopus, interrogassétque, & non inueniretur; & licèt inuiti de re gesta veram facerent confessionem: Legatus meritò commotus, in vindictam tanti excessus: Priorem (vt dictum est) ab administratione amouens, aliquos, qui rei videbantur, dispersit: commonens vt arctius viuerent perpetuò pœnitentes. Posteà, quia Prior cum sæculari-G bus Capitulum intrauit, contra domus approbatam consuetudinem, ad electionem celebrandam: Conuentus sibi Priorem absque assensu Archiepiscopi elegit. Vnde hoc audito, Archiepiscopus electionem reprobando cassauit: totum Conuentum, præcipuè electum & electores, non tantùm suspensionis, sed etiam anathematis vinculis innodauit. Conuentus autem contra Archiepiscopum in hoc, ad præsentiam domini Papæ constanter appellauit.

1238.

Rex conatur electum Valentinum in Episcopum Vvintoniensem eligi.

IN illis diebus, Rex omnem quam potuit, plus & secùs quàm deceret, adhibuit diligentiam (quamuis priùs sæpè iurasset alienigenas amouere, non promouere) vt electus *Valentinus* (qui tamen vir sanguinum esse dicebatur) in Episcopum *Vvintoniensem* promotus eligeretur. Quod constanter Monachi, ad qoos specialiter ex antiquo iure pertinere dignoscitur electio, inter se tenuentes, sicut moris est, Regem adierunt, liceotiam eligendi postulantes. Rex autem antequàm responderet, eos de electione & promotione electi *Valentini*, quem suum vocauit auunculum, sollicitauit. At Mooachi dissimulantes, inducias super hoc deliberandi simul cum Conuentu, ad quem pertinebat electio, postularunt. Sed cùm Rex preces suas talibus induciis sensit effectu caruisse, diuertens ad solitas cauillationes, petitioni Monachorom respondit. Intimatum est mihi, quòd duo Archidiaconi Episcopatus *Vvintoniensis*, electioni vestræ tenentur interesse; nec eos in præsenti video, vnde petitioni vestræ non est anouendum. Cui Monachi responderunt. Quòd etsi electioni ioteresse (qnod nimis absurdum & iustitiæ dissoonum esse videtur) debeant, postulationi electionis interesse non debent. Et ita Rex, licèt diu recalcitraret; iustæ postulationi eorum non potuit contradicere. Sed cùm posteà fida relatione cognouisset, qnòd idem Monachi communiter de *Vvillielmo* de *Rale*, viro vtique per omnia laudabili, diligenter tractarent, vt in Episcopum eligeretur, & omoes iam in eum consensisse; Rex iratos oimis procaciter respondit. Renuistis electum *Valentinum*, dicentes eum virum sanguinom, & *Vvillielmum* de *Rale*, qui multò plures lingua, quàm alius gladio trucidauit, elegistis. Et in superbia & abusione iurauit, se nunquam hoc vllo modo toleraturum. Monachi igitur indignationem Regiam pertimescentes, declinarunt ab incepto. Interim Rex possessiones Episcopatus & instaurationes demoliendo, crebrò in maneriis Episcopatus iacuit, agmine stipatus numeroso.

Rex Episcopum Cicestrensem Radulphum cassari procurat.

MOnachi igitur *Vvintonienses*, videntes moram destitotionis damnosam; de sibi eligendo pastore diligeoter tractauerunt. Quòd cùm cognouisset Rex, illuc illicò accelerauit, & instàtiùs quàm deceret vel expediret, in Capitulum intrans; Conuentum comminando & promittendo petiit, quatenùs electú *Valentinum*, auunculum suum, in Episcopum eligerent. At illi. cautè volentes Regiam indignationem declinare, impetus indiscretos induens emollire studuerunt: & nolentes iniustis petitionibus annuere, Episcopum *Cicestrensem Radulphum* de *Neville*, Regis Cancellarium, vnanimi consensu sibi in Episcopum & Pastorem animarum suarum postularunt. Cùm autem videret Rex, iterum instantiam precum suarum effectu caruisse; iustæ postulationi Monachorum aduersando, multa conuitia congessit in eundem Episcopum; dicens eum impetuosum, iracundum, peruersum; vocans omnes fatuos, qui cum in Episcopum postularunt. Insuper sigillum suum, quod idem Episcopus per vniuersitatem Regni receperat custodiendum, Rex violenter abstulit, & fratri *Galfrido Templario* & *Ioanni* de *Lexintuna* commisit baiulandum: emolumentis tamen ad cancellariam spectàtibus, Episcopo, quasi Cancellario, redditis & assignatis. Prosequens autem Rex conceptum imperium, misit ad curiam *Romanam*, *Simonem Normannum* & *Alexandrum* sæcularem, Legistas conductitios. Qui multa data & promissa pecunia, virum iustum de iure suo priuando, & iustum iudicium subuertendo; prædictam postulationem perperàm cassauerunt.

1238.

Mediolanenses complures reconciliari Imperatori Friderico.

IN illius temporis diebus, *Mediolanenses* Imperialem maiestatem formidantes, miserunt ad Dominum suum Imperatorem sub omni qua potuerunt instantia postulantes, vt ipse, quem verum dominum & naturalé palàm protestati sunt, suam ab eis auerteret indignationem; & cessans expugnare eos, quasi suos fideles foueret, & protegeret sub alis suæ magnificæ protectionis. Ipsi autem ex tunc in antea, ipsi quasi Imperatori & domino, cum debita seruirent reuerentia. In cuius obediétię testimonio, vt in brachiis suę dilectionis tutarentur, & pristinæ rebellionis non recordaretur, omnem quam habebant in auro & argento substantiam, ipsi liberaliter conferrent. Insuper omnia vexilla sua ante pedes Imperiales collata, in signum subiectionis & obedientiæ & Imperialis victoriæ concremarent. Cæterùm, eidem in obsequio Crucis in *Terra sancta* militanti, inuenirent per anoum decem millia armatorum, ad promotionem Ecclesiæ & sui honorem: ea conditione vt ipsos ciues sine simultate diligeret, & saluus permaneat status ciuium & ciuitatis. Sed hæc omnia dominus Imperator procaciter refutauit, exigens irrefragabiliter, vt ciues communiter cum sua ciuitate & bonis omnibus, se suáque absolutè suæ mancìparent voluntati. Cuius tyrannidi ciues communiter responderunt, quòd hoc nullo modo facerent, diceotes: Timemus tuam edocti experimento feritatem. Malimus sub clypeis gladio vel lancea mori, vel spiculis, quàm laqueo, fame, vel incendiis. Ex tunc igitur cœpit Imperator fauorem multorum amittere, quia factus est tyrannus inexorabilis: & *Mediolanenses* propter suam humilitatem, extolli & roborari meruerunt. Iuxta illud: *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam*. Cines autem videntes rem agi pro capite solitò instantiùs se suámque ciuitatem armis & fossatis, & aliarum ciuitatum fœdere munierunt.

Fratris Ioannis ordinis Prædicatorum exitus.

CIrca eadem tempora, quidam de ordine *Prædicatorum*, videlicet frater *Ioannes*, vir benè literatus & facundus, & gratiosus in officio prædicationis in *Italia* celeberrimus habebatur; ita vt bella inter ciuitates inita sedaret, & faceret Deus miracula pro eo, & transiuit fluuios sicco vestigio, & volantes in alto vultures solo præcepto cogeret descendere. Tandem procurante Diabolo, gloria elatus est, & familiaritate carnalium amicorum eneruatus: Dei amorem, & hominum honorem, necnon & Prælatorum amittere meruit reuerentiam.

Quidam facinorosus conatur Regem in thalamo iugulare.

EOdem anno accidit Regi periculom, omnes audientes reddens nimis attonitos. In crastino enim natiuitatis beatæ *Mariæ*, venit armiger quidam literatus, vt dicitur, ad curiam Regis apud *Vvodestock*, se fingeos infatuatum, diceos Regi: Resigna mihi Regnum, quod iniustè vsurpasti, & diu detinuisti. Addidit quoque, quòd signum Regale gestabat in humero. Quem cùm ministri Regales arripuissent, volentes eum baculatum à præsentia Regis propellere, Rex irruentium in eum impetum compescuit, dicens: Sinite infatuatum vt talem decet desipere: verba enim talium carent pondere veritatis. Media autem nocte, ecce ille idem per fenestram Regij thalami ingressus, cultellum portans extractum, lectum Regis adiit furibundus: quem cùm non inuenisset, confusus est: sed festinus quæsiuit eum per plura thalami diuerticula. Erat autem tunc temporis, Domioo prouidente, Rex quiescens cum Regina.

1238. Quædam autem puella Reginæ, cùm fortè vigilaret, Psalterium psallebat ad candelam: erat enim sancta, & Deo deuota, nomine *Margareta Biseth*. Ista cùm videret prædictum furibundum omnia abdita, vt Regem iugularet, perscrutari, & voce terribili sæpiùs, vbi Rex esset, percontari: attonita nimis cœpit clamitare. Ad cuius clamorem terribilem ministri Regales expergefacti, festinanter prosiliunt accurrentes: & ostium, quod ipse latro repagulo firmiter obseratauerat, confringunt, & ipsum repugnantem arripiunt, vinculis astringunt, arctant angustiis. Qui tamdem confessus est, se missum illùc, vt Regem more assassinorum occideret, à *Vvillelmo de Marisco*, filio *Galfridi de Marisco*: alios quoque in idem facinus asseruit conspirasse. Quo cognito, Rex eum, quasi Regiæ Maiestatis occisorem, membratim laniatum equis apud *Couentre*, exemplum terribile & spectaculum lamentabile præbere iussit omnibus audentibus talia machinari. Primò enim distractus, posteà decollatus, & corpus in tres partes diuisum est. Quælibet enim pars per suam de Maioribus *Angliæ* ciuitatem perttacta est: & posteà cruci appensa latronali.

Ventus validissimus.

Circa festum sancti *Matthæi*, vehemens ventus inhorruit adeò damnosus; quòd sine aliis damnis impretiabilibus & irrestaurabilibus, plus quàm viginti naues submersit apud *Portesmue*.

Redit Simon de Monte forti in Angliam.

Die verò sancti *Calixti*, redijt *Simon de Monte forti* de partibus transmarinis; quem Rex suscepit in osculo cum magno gaudio, & omnes Regales. At ipse festinanter adiit vxorem suam *Alienoram*, partui proximam, apud *Kenilvvrthe* commorantem tunc.

Citantur Abbates Nigri ordinis Londini coram Legato.

Eodem quoque anno Dominus Legatus *Otho*, omnes Abbates *Angliæ* Nigri ordinis auctoritate Domini Papæ citauit; vt coram eo apparerent *Londini* in ecclesia sancti *Martini*: de statutis, quæ Dominus Papa, habita deliberatione, ordinauit, de ordine Monastico reformando, tractaturi.

Statuta Nigri ordinis reformata.

Abbatibus igitur ordinis Nigri congregatis, exorsus est Dominus Legatus sermonem elegantem; & animans omnes ad patientiam, incepit sic. In nomine Domini nostri *Iesu Christi*, Patris & Filij & Spiritus Sancti. Amen. Cùm grande sit opus & arduum, ciuitatem Dei, quæ est religio, nouis & innouatis propugnaculis præmunire; contra versuti hostis insidias, qui eam nouis & antiquis iugiter nititur machinis debellare: Nos *Otho*, miseratione diuina, sancti *Nicolai* in carcere *Tulliano* Diaconus Cardinalis, Apostolicæ sedis Legatus; ex iniuncto nobis Legationis officio, ad iuuandum pro viribus tam fauorabile opus nos obnoxios reputantes, quædam tum ex sancti *Benedicti* patris regula, tum ex sacris Consiliis & Canonicis sanctionibus, tum ex statutis Abbatum ordinis eiusdem beati *Benedicti* colligi fecimus & notari. quæ si seruata fuerint, sacræ religioni erunt in subsidium & tutelam.

Qui admittendi ad religionem.

In primis igitur duximus statuendum, quòd nullus ante vigesimum annum completum ad professionem, & decimum nonum ad probationem in *Monasterium* de cætero admittatur.

Anno probationis completo fiat professio.

Item, qui ad probationem admissus fuerit, professionem incontinenti faciat anno probationis elapso; vel exeat Monasterio. Alioquin Abbas vel Prior, qui aliquem sine professione sustinuerit vltra annum, per præsidentes capituli puniatur grauiter, & ille nouitius nihilominus profiteri cogatur, & haberi debeat pro professo.

Nullus conditione vel pretio admittatur.

Item, quòd ab aliquo, qui velit Monasterium ingredi, nihil exigatur omninò: sed purè propter Deum, & sine aliqua pactione, qui admittendi fuerint, admittantur. Recipi tamen poterit sine culpa, si quid sine pactione & exactione & taxatione aliqua, fuerit gratis oblatum.

Nullus habeat proprium vel peculium.

Item, quòd monachus de cæterò aliquid proprium non habeat: & si habeat, sine dilatione suo Prælato assignet.

Nullus in maneriis vel ecclesiis solus commoretur.

Item, quòd aliquis monachus de cæterò ad firmam aliquod manerium possessionémve aliam, à Prælato suo recipere non præsumat. Alioquin vt proprietarius haberi debeat, & puniri. Item, quòd in maneriis monachi non morentur; nec etiam in Ecclesiis, nisi plures fuerint, saltem duo.

Obedientiarij de administrationibus rationem reddant.

Item, quòd discreti & fide digni ad officia deputentur, qui ter saltem in anno Prælato suo, præsentibus aliquot de senioribus, reddant fideliter de suis administrationibus & officiis rationem: & tunc quicquid eis superfuerit, siue in pecunia, siue in aliis quibuscunque rebus consistat, sine difficultate omni, qualibet fraude remota, suis Prælatis, restituant, & assignent: pœnam proprietariorum contra facientibus incursuris.

Abbas vel Prior similiter rationem reddat.

Abbas quoque, vel Prior non habens Abbatem, saltem semel in anno coram Conuentu, vel aliquot de senioribus, ad hoc à Conuentu deputatis, reddat de statu monasterij, & de administratione sua plenariam rationem.

Sententia excommunicationis in proprietarios publicè ferenda.

Item, statuimus, quòd Prælati, vel saltem in anno, publicè in Conuentu in omnes proprietarios excommunicationis ferant sententiam: aliàs eos, si non resipuerint, punientes, maximè per ignominiam sepulturæ.

Silentium ordinate obseruandum.

Item statuimus, quòd silentium semper in debitis locis, temporibus, & horis statutis, iuxta regulam, obseruetur; & signa scire studeant omnes necessaria.

Esus carnium interdictus.

Ad hæc, cùm esus carnium sit monachis Nigri ordinis per regulam beati *Benedicti*, ac statutum nostrorum, necnon & Abbatum *Angliæ* præsidentium generali capitulo interdictus, vt monachis, qui consueuerunt vesci carnibus per abusum, tollatur occasio & materia murmurandi; præcipimus Abbatibus & Prioribus, vt loco illius cibi eis vetiti studeant & procurent monachis, iuxta facultatem domus, cibum alium competentem ministrare.

Indumenta congrua & sufficientia.

Item, quòd monachi tam ad dorsum quàm lectum, secundùm regulam & facultatem domus, habeant sufficientia & congrua indumenta; nec camisiis lineis vel burneris vtantur.

Vt simul dormiant Monachi.

Item, simul dormiant monachi, & lectos habeant iuxta regulam: nec in eorum dormitorio desit lumen.

Hospitalitas obseruanda.

Hospitalitatem verò tam à Prælatis quàm à subditis, secundùm regulæ sanctionem & facultatem loci, cum charitate & hilaritate obseruari statuimus & mandamus, vt semper ad hoc monachus benignus & mansuetus deputetur. Idem quoque circa infirmos fratres statuimus obseruandum.

Collationi & completorio omnes intersint.

Item, quòd omnes omnibus horis intersint diuinis, & maximè collationi & completorio: nisi ex honesta causa aliquis circa hospites occupatus, de speciali licentia sui Prælati necesse habuerit remanere. Numerum verò equorum & familiæ, Prælati studeant in quantum poterunt, moderari.

1238.

Superfluitas fugienda. Statuta ista iuxta regulam scribenda.

Item statuimus, quòd Abbates & Priores continuè iuxta regulam scribi faciant constitutiones summorum Pontificum, ad eos & eorum ordines præcipuè pertinentes; quæ in compilatione Domini *Gregorij* Papæ noni sub infra titulis scriptis continentur, videlicet: *De saecularibus transeuntibus ad rel. Ex parte. Statuimus, ne rel. De statu monachorum, monachi cùm ad monast. In singulis prouin. Ea quæ pro rel. honest. De simonia. Quoniam simoniaca labes Monachi De sent. excommunica. Vniuersitas. Cum illorum absol. De monialibus de fide instrum. Quod quibus. De solu. Si quorundam.*

Omnia hæc sæpius repetenda.

Item districtè præcipimus Abbatibus, Prioribus, quòd prædictam regulam *Sancti Benedicti* & decretales & constitutiones suprascriptas scire studeant; & ea secum semper habeant; curent etiam diligenter, quòd ea subditi non ignorent.

Singulis diebus fiat vna lectio prædictorum.

Item statuimus & districtè præcipimus obseruari, quòd in Conuentu quorumlibet monachorum, vna lectio diebus singulis de prædicta regula vel sanctionibus hora competenti legatur; & minùs intelligentibus exponatur.

Statutum Honorij iij de transeuntibus ad religionem.

EX parte tua fuit propositum. *Honorius* iij. Episcopo *Arethen* scitum quòd nonnulli sunt, qui licèt pluribus annis gestauerint habitum monachalem, professionem tamen monasticam non fecerunt: vnde cùm super eo quòd habent proprium, & aliàs irregulariter viuunt, à te vel ab aliis arguentur, non erubescunt dicere, se ad carentiam proprij, continentiam, ac alias regulares obseruantias teneri, cùm habitus non faciat monachum, sed professio regularis, &c. Ideo fraternitati tuæ mandamus, quatenùs quoslibet tibi lege diœcesana subiectos, qui prædicto modo terram duabus viis ingredi non verentur; vt postquàm per annum gestauerint habitum monachalem, regulam secundùm formam ordinis profiteantur & seruent, ecclesiastica censura compellas

De eisdem Gregorij noni.

STatuimus, nouitios in probatione positos, ante susceptum religionis habitum, qui dari profitentibus consueuit, vel ante professionem emissam ad priorem statum redire posse liberè infrà annum; nisi euidenter appareat, quòd tales absolutè mutare vitam noluerint, & in religione perpetua Domino deseruire; cum quibus valeat ei renuntiare, quod per se noscitur introductum. Nihilominùs statuentes ad omnem ambiguitatem penitus amouendam, cùm in quibusdam locis religiosis nouitiorum habitus non distinguatur ab habitu professorum; professionis tempore benedicantur vestes, quæ profitentibus conceduntur, vt nouitiorum à professorum habitu discernantur.

Item de eodem.

NE religiosi vagandi habentes occasionem salutis propriæ detrimentum incurrant & sanguis illorum de Prælatorum manibus requiratur; statuimus, vt præsidentes capitulis celebrandis, secundùm statutum Concilij generalis, seu Patres, Abbates, siue Priores, fugitiuos & eiectos de ordine suo requirant sollicitè annuatim. Qui si monasteriis suis recipi possunt secundùm ordinem regularem, Abbates seu Priores eorum per Ecclesiasticas censuras compellant ad receptionem ipsorum, salua ordinis disciplina. Quòd si hoc ordo non patitur, auctoritate nostra, prouideant, vt apud eadem monasteria in locis competentibus si absque graui scandalo fieri poterit, recludantur. Alioquin in aliis religiosis domibus eiusdem ordinis, ad agendam ibi pœnitentiam, talibus vitæ necessaria ministrentur. Si verò huiusmodi inobedientes inuenerint, excommunicent; & tam diu faciant ab ecclesiarum Prælatis publicè excommunicatos nuntiari, donec ad mandatum illorum humiliter reuertantur. 1238.

De statu Monachorum.

MOnachi non pretio recipiantur in monasterio, nec peculium habeant. Non singuli per villas & oppida, per quascunque parochiales ecclesias ponantur: sed in maiori conuentu aut aliquibus fratribus, non soli inter sæculares spiritualium hostium conflictum expectent, *Salomone dicente: Væ soli, quia si ceciderit, non est qui subleuet ipsum.* Si quis autem exactus pro sua receptione aliquid dederit, ad sacros ordines non ascendat. Is verò, qui eum receperit, officij suspensione multetur. Qui verò peculium habuerit, nisi ab Abbate ei fuerit pro iniuncta administratione permissum, à communione remoueatur altaris: & qui in extremis cum peculio inuentus fuerit, & dignè non pœnituerit; nec oblatio pro eo fiat, nec inter fratres accipiat sepulturam: quod de vniuersis religiosis præcipimus obseruari. Abbas verò qui diligenter ista non cauerit, officij sui iacturam se nouerit incursurum. Prioratus quoque seu obedientiæ, pretij donatione nulli tradantur: alioquin dantes & accipientes à ministerio fiant alieni. Priores verò, cum in ecclesiis Conuentualibus per electionem capitulorum suorum canonicè fuerint instituti: nisi pro manifesta causa & rationabili, non mutentur: videlicet si fuerint dilapidatores, incontinentes, aut tales, pro quo amoueri meritò videantur: aut si etiam pro necessitate maioris officij, de consilio fratrum fuerint transferendi.

Item de eodem.

CVm ad monast. &c. Firmiter inhibemus, ne quis de cætero monachorum lineis camisiis vtatur. Prohibemus quoque districtè, in virtute obedientiæ, sub obtestatione diuini iudicij, ne quis monachorum proprium aliquo modo possideat: & si aliquis aliquid habet proprium, in continenti resignet. Si verò posthac proprietatem aliquam fuerit inuentus habere, regulari admonitione præmissa, de monasterio expellatur: nec recipiatur vlteriùs, nisi pœniteat secundùm monasterii disciplinam. Quod si proprietas apud quemque inuenta fuerit in morte, ipsa cum eo in sterquilinio subterretur: secundùm quod *B. Gregorius* dicit in *Dialogo* se fecisse. Vnde si quicquam alicui fuerit specialiter destinatum, non præsumat illud accipere, sed Abbati vel Priori assignetur. In oratorio, refectorio, & dormitorio, continuum silentium obseruetur: in claustro quoque horis certis & locis, secundùm antiquam consuetudinem monasterij. In refectorio autem nullus omninò carne vescatur, nec in quibusdam solennitatibus, sicut aliquando consueuit Conuentus. Exeat cum Abbate, paucis ibi relictis, vt extra refectorium edant carnes: cùm in illis diebus præcipuè regularis disciplina sit studiosiùs obseruanda. Sed nec extra refectorium, nisi in infirmitorio, esum carnium credant sibi licere: quanquam ex indulgentia possit Abbas interdum aliquos fratrum, nunc hos, nunc illos, prout necessitas postulauerit, aduocare, ipsósque in camera sua meliùs & pleniùs exhibere. Porrò, debiles & infirmi, qui munitione indigent, vel aliqua medicina, non seorsùm in cameris, sed omnes in infirmitorio quæ necessaria fuerint sibi, tam in carnibus, quàm in aliis recipiant competenter. Quòd si quis eorum debilis fuerit, aut etiam delicatus, si non possit commu-

1238. nibus cibis esse contentus, sic ei prouideatur sine scandalo aliorum, vt si Abbas vel Prior voluerit in refectorio misericordiam facere specialem, cibum aliquem competentem, non ante illum, sed ante se faciat asportari; de quo ille sibi faciat pitanciam pro naturæ sustentatione. Tales autem ad agenda officia Monasterij deputentur, qui fideles sint & discreti: nec alicui committatur aliqua obedientia perpetuò possidenda, tanquam in sua sibi vita locetur: sed cùm oportuerit amoueri, sine contradictione qualibet remoueatur. Prior autem præ cæteris post Abbatem potens sit opere & sermone, vt exemplo vitæ verbóque doctrinæ fratres suos & instruere possit in bono, & à malo etiam reuocare. zelum religionis habens secundùm scientiam, vt delinquentes corripiat & castiget, obedientes foueat & confortet. Abbas verò, cui omnes in omnibus obediant, quantò frequentiùs poterit, sit cum fratribus in Conuentu, vigilem curam & diligentem sollicitudinem gerens de fratribus omnibus; vt de officio sibi commisso, dignam Deo possit reddere rationem. Quòd si præuaricator ordinis fuerit, aut contemptor, seu negligens, aut remissus; pro certo se nouerit non solùm ab officio deponendum, sed etiam alio modo secundùm reatum castigandum: cùm offensa non solum propria, verùm etiam aliena de suis manibus requiratur. Non existimet Abbas quod super habenda proprietate, possit cum aliquo Monacho dispensare: quia abdicatio proprietatis sicut & custodia castitatis adeò est annexa regulæ Monachali: vt contra eam nec summus Pontifex possit licentiam indulgere.

Item de eodem. IN singulis regnis, siue prouinciis, fiat de triennio in triennium, saluo iure Diocesanorum Pontificum, commune Capitulum Abbatum, atque Priorum, Abbates proprios non habentium, qui non consueuerunt tale Capitulum celebrare: ad quod vniuersi conueniant, præpeditionem canonicam non habentes, apud vnum de Monasteriis ad hoc aptû hoc adhibito moderamine; vt nullus eorum plus quàm sex vectiones, & octo personas adducat. Aduocet autem huiusmodi nouitatis primordiis, duos *Cisterciensis* ordinis vicinos Abbates, ad præstandum sibi consilium vel auxilium opportunum: cùm sint in huiusmodi Capitulis, ex longa consuetudine pleniùs informari. Quòd absque contradictione duos sibi de ipsis associent, quos viderint expedite. Ac ipsi quatuor, præsint Capitulo vniuerso; ita quòd ex omnibus nullus sibi auctoritatem prælationis assumat. Vnde cùm expedierit, prouida possit deliberatione mutari. Huiusmodi Capitulum verò aliquot diebus continuè iuxta morem *Cisterciensis* ordinis, celebretur. In quo diligens habeatur tractatio de reformatione ordinis, & obseruantia regulari: & quod statutum fuerit illis quatuor approbantibus, inuiolabiliter obseruetur; omni excusatione, contradictione, & appellatione remotis. Prouiso nihilominùs, vbi sequenti termino debeat Capitulum celebrari. Et qui conuenerint, vitam ducant communem; & faciant proportionaliter simul omnes, communes expensas. Ita quòd si omnes non poterunt in eisdem, saltem plures simul in diuersis domib. commorentur. Ordinentur etiam in eodem Capitulo religiosæ ac circumspectæ personæ, quæ singulas Abbatias eiusdem Regni, siue prouinciæ, non solùm Monachorum, sed etiam Monialium, se-

A cundùm sibi præfixam regulam, vice nostra visitare studeant: corrigentes & reformantes, quæ correctionis & reformationis officio viderint indigere. Ita quidem, quòd si rectorem loci cognouerint ab administratione penitùs amouendum, denuntient Episcopo proprio, vt illum amouere procuret. Quòd si non fecerit, visitatores hæc referant ad Apostolicæ sedis examen. Hoc ipsum *Regulares Canonicos*, secundùm ordines suos, volumus & præcipimus obseruare. Si verò in hac no- 1238.

B uitate quicquam difficultatis emerserit, quod per prædictas personas nequeat expediri; ad Apostolicæ sedis iudicium absque scandalo referatur: cæteris irrefragabiliter obseruatis, quę concordi fuerint deliberatione præuisa. Porro, Diœcesani Episcopi Monasteria sibi subiecta, ita studeant reformare, vt cùm ad ea prædicti visitatores accesserint, plus in illis inueniant, quæ commendatione merentur, quàm quod correctionem: attentissimè præcauentes, ne per eos, dicta Monasteria indebitis oneribus prægrauentur. Quia sic volumus superiorum iura seruari, vt inferiores no-

C limus iniurias sustinere. Ad hæc, districtè præcipimus tam Diœcesanis Episcopis, quàm personis quæ præerunt Capitulis celebrandis; vt per censuram ecclesiasticam appellatione remota, compescant aduocatos, patronos, indioecesanos rectores, consiles, magnates & milites, seu quoslibet alios; ne Monasteria præsumant offendere, in personis vel rebus. Et si forsan offenderint eos, ad satisfactionem compellere non omittant, vt libe-

D riùs & quietius Deo valeant famulari.

A qua pro religionis honestate & I. Porrò, cùm visitatores secundùm statutum generalis concilij ordinati, à generali Abbatum Capitulo processerunt, ad visitationis officium exequendum; de statu Monachorû & obseruantiis regularibus diligenter inquirant & tam in spiritualibus, quàm in temporalibus, corrigant & reforment quæ viderint corrigêda. Ita tamen, quòd Monachos delinquentes per Abbatem loci corrigi faciât eisque iniungi pœnitentiã seculare, iuxta beati *Benedicti* *Item de eodem.*

E regulam, & Apostolica instituta: nonsecundùm normam prauæ consuetudinis, quæ quasi pro legibus in quibusdam ecclesiis inoleuit: Ipsi visitatores, Mona. hos, quos contumaces inuenerint & rebelles, iuxta modum culpæ vice nostra regulari censura percellant, absque personarum delectu; non parcendo rebellibus ob suam pertinaciam, vel potentiam amicorum; quin ouem morbidam eiiciant ab ouili, ne inficiat sanas oues. Si verò Abbates in corrigendis iuxta visitatorum

F mandatum & regularia statuta, in seipsis siue Monachis, inuenti fuerint negligentes, proclamentur & corripiantur & ita puniantur publicè in Capitulo generali, vt pœna illorum aliis fit in exêplum. Quòd si Abbas non exemptus fuerit à visitatoribus, nimis negligens & remissus inuentus; eiusdem loci Diocesano denuntient sine mora, vt per illum detur ei fidelis & prouidus coadiutor, vsque ad Capitulum generale. Si autem dilapidator fuerit, vel aliter meritò amouendus, per Diocesanum, postquàm hoc sibi à visitatoribus denuntiatum

G fuerit, amoueatur absque iudiciorum strepitu, à regimine Abbatiæ ac Monasterio. Prouideatur interim administrator idoneus, qui temporalium curam gerat: donec ipsi Monasterio fuerit de Abbate prouisum. Quòd si forsan Episcopus hæc adimplere noluerit, vel neglexerit: visitatores, vel præsidentes Capitulo generali, defectum Episcopi Apostolicæ sedi non differant intimare.

Hæc eadem etiam circa exemptos Abbates fie-

1238. ti præcipimus . per vifitatores, vel præfidentes A Capitulo generali;depofitione ipforum fedi Apoftolicæ referuata: ita vt Abbate , qui deponendus aut amouendus videbitur , interim per vifitatores, vel in Capitulo præfidentes, ab adminiftratione & officio fuo fufpenfo , adminiftrator idoneus interim Monafterio deputetur. Illorum autem exceffus, & alia quæ vifa fuerint intimanda Capitulo,præfidentes nobis denuntient per fideles nuntios,cautos,& prudentes : quibus de communi contributione , iuxta cuiuflibet facultatem , fufficienter expenfæ adminiftrentur. Sequentes autem B vifitatores , perquirant priorum vifitatorum veftigia diligenter, & eorum negligentias & exceffus referant fequenti Capitulo generali , vt iuxta culpam publicè debitam pœnam portent.Idem etiam , Abbatibus præfidentibus in generali Capitulo , præcipimus obferuari præcipimus quoque , vt in Monafterio nullo recipiant ad præbendas Abbates & Monachi . Clericos fæculares.Nec hi,qui iam recepti funt,locum vel vocem in Capitulo ,dormitorio, vel refectorio . feu clauftro, C fibi contendant vendicare ; feu Monachorum cœtibus importunè fe mifcere præfumant: fed beneficiis fibi conceffis contenti , conuerfentur honeftè; opportuna obfequia in Monafteriis fideliter impendentes , nihilque vltrà in fpiritualibus aut temporalibus in ipfis Monafteriis exigant, vel vfurpent. Si qui verò talium à vifitatoribus inuenti fuerint criminofi, per Diocefanum eamde in non exemptis Monafteriis ; & per vifitatores vel præfidentes Capitulo generali , in exemptis , beneficiis priuentur eifdem Hæc autem D omnia etiam in Monafteriis , quæ non habent Abbates proprios , fed Priores ; necnon in Monafteriis Monialium , quoad articulos Abbatiffis & Monialibus congruentes , præcipimus obferuari.

De Simonia. QVoniam Simoniaca labes plerafque Moniales inficit , vt vix aliquas fine pretio recipiant forores · paupertatis prætextu volentes huiufmodi intolerabile vitium & fcandalum totius religionis palliare : Ne id de cæterò fiat, penitùs inhibemus. Statuentes , vt quæcunque de E extero talem commiferit prauitatem , tam recipiens , quàm recepta (fiue fit fubdita, fiue prælata) fine fpe reftitutionis , de fuo Monafterio expellatur : in aliquem locum arctioris & ftrictioris regulæ , ad agendam pœnitentiam retrudenda. De his autem, quæ ante hoc fynodale ftatutum taliter funt receptæ, ita duximus prouidendum : vt remotæ de Monafteriis , quæ fic perperàm funt ingreffæ & receptæ , in aliis locis eiuf- F dem ordinis collocentur. Quæ fi fortè, propter earum nimiam multitudinem alibi nequiuerint commodè collocari ; ne damnabiliter iterum in fæculo euagentur , recipiantur in eifdem Monafteriis difpenfatiuè ; de nouo mutatis prioribus locis, & inferioribus deputatis & affignatis. Hoc etiam circa Monachos, vel alios regulares, decernimus obferuandum. Verùm, ne per fimplicitatem vel ignorantiam fe valeant excufare, præcipimus vt Diocefani Epifcopi fingulis annis hoc fa- G ciant per fuas diocefes , de verbo ad verbum fideliter publicari.

De fententia excommunicationis. MOnachi verò & Canonici regulares , quocunque modo fe in clauftro percufferint, non funt propterea ad fedem Apoftolicam mittendi; fed fecundùm prouidentiam fui Abbatis, difciplinæ fubdantur. Et fi difcretio Abbatis non fufficit ad eorum correctionem, prouidentia Diocefani eft adhibenda.

VNiuerfitatis veftræ confultationem accepimus, quòd requiritis , vtrùm laicus incidat in excommunicationis edictum ; qui ad iuffionem aut mandatum in cuius feruitio moratur , in Clericum , Monachum , aut Conuerfum , temerarias manus præfumit inijcere : maximè fi caufa non fubeft,propter quod debeat verberari. Nobis autem videtur , quòd nifi caufa regularis difciplinæ hoc faciat, Abbas in propria perfona,vel etiam fi neceffitas vrget , per aliquem Clericulum vel Monachum denuntiationem fieri iubeat ; quòd tam qui tales verberari præcipit , quàm illi qui verberant , etiam fi caufa fubeft quamobrem id faciant , nunquam excommunicationis & interdicti fententiam, donec ad ipfam fedem Apoftolicam veniant, nequaquam euadunt. 1238. *Item de eodem.*

CVm illorum abfolutio , qui pro violenta manuum iniectione in Clericos , labem excommunicationis incurrunt : quibufdam cafibus à prædecefforibus noftris exceptis, fedi Apoftolicæ referuetur : nonnulli ecclefiafticorum fententiam negligentes : pofiti in excommunicatione, ecclefiafticos ordines accipere non formidant. Quid autem de his fieri debeat , Apoftolicum fæpiùs oraculum imploratur. Circa quos credimus diftinguendum. Quòd tales vel fciunt excommunicationis fe vinculo irretitos, vel non recolunt factum , prout in latæ fententiæ canonem inciderint . vel factum quidem fcientes, iuris ignari, nefciunt exinde fe teneri. Primos , fi fuerint fæculares, ab omnibus fufceptis ordinibus, cenfemus in perpetuum deponendos. In reliquis cafibus , tam Archiepifcopi, quàm Epifcopi, abfque mandato fedis Apoftolicæ fpeciali , difpenfandi facultatem fe nouerint non habere. Quibus eft etiam talium abfolutio interdicta: & maiora intelligantur illis prohibita , quibus vetita funt minora. Poterunt tamen huiufmodi . *Romani* Pontificis auribus intimari: vt ab eo fecundùm rigorem , vel æquitatem , refponfum prouideat , prout difcretio fua viderit faciendum. Quòd fi clauftrales huiufmodi fuerint , licèt à Domino *Alexandro* Papa fuerit conftitutum quòd Monachi & Canonici regulares, quocunque modo fe in clauftro percufferint , non tamen funt ad fedem Apoftolicam propterea mittendi, fed fecundùm prouidentiam fui Abbatis difciplinæ fubdantur. Et fi Abbatis difcretio ad eorum correctionem non fufficit, prouidentia eft Diocefani Epifcopi adhibenda. Et alibi dicat , quòd de fæculo fugientes , qui religionis habitum in Monafterio receperunt, & inter cætera poftmodùm confitentur fe tale commififfe delictum, per quod ipfo actu excommunicationis fententiam incurrerunt: fine licentia *Romani* Pontificis , Abbas non poteft , nec debet, eos abfoluere : quamuis præfumptionem delinquentium , debita poffit animaduerfione puniri. Nos in religionis fauorem , & vt euagandi fubtrahatur materia, maiorem eis gratiam exhibere volentes : eorum Prælaris , quòd etiam talibus abfolutionis beneficium impartiri valeant, indulgemus : nifi exceffus eorum difficilis extiterit & enormis (vtpotè fi ad mutilationem membrorum , vel effufionem fanguinis , præfumant in Epifcopum vel Abbatem violenta manu iniecta lædere) cùm exceffus tales & fimiles , nequeant fine fcandalo prætertre. Si verò aliquis clauftralis , in religiofam perfonam alterius clauftri manus iniecerit violentas ; per Abbatem fuum & eius qui paffus eft iniuriam , abfoluatur. Quòd fi clericum percufferit fæcularis, *De eodem.*

non

1238. non nisi per Apostolicam sedem, (vt scandalum euiretur) absolutionis gratiam poterit promereri. Si autem hos ad ordines promoueri contingat, iuxta præmissam distinctionem, qui scienter in contemptum ecclesiasticæ disciplinæ se fecerunt ordinari, ab executione suscepti ordinis & officij, decernimus manere suspensos. Circa reliquos verò, facti memoriam, vel iuris peritiam non habentes, Monasteriorum vtilitate pensata, post iniunctam regularem pœnitentiam & peractam, Abbates eorum poterunt dispensare, nisi graue fuerit & notabile factum: aut is qui fecit, adultus fuerit & discretus, vt violenter contra obliuionem vel ignorantiam præsumatur. Præcipimus autem Abbatibus, vt formam istam diligenter obseruent: ne priuilegium mereatur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate.

Item de eodem.

DE Monialibus tua nobis fraternitas requisiuit, per quem eis sit absolutionis beneficium impendendum & contribuendum, si in se inuicem, vel in conuersos vel conuersas suas, aut etiam in clericos manus iniecerint temerè violentas. Super hæc consultationi tuæ respondemus, & absolutè decernimus & statuimus: Vt per Episcopum, in cuius Diocesi Monasteria fuerint, absoluantur. *Innocentius Papa tertius, in Concilio generali.*

De fideiussoribus.

QVod quibusdam religiosis à sede Apostolica est prohibitum, volumus, & mandamus ad vniuersos extendi, & ab omnibus & singulis obseruari. Ne quis videlicet Religiosus, absque maioris partis Capituli & Abbatis sui licentia, pro aliquo fideiubeat, vel ab aliquo pecuniam mutuam accipiat, vltra summam communi prouidentia constitutam. Alioquin non teneatur aut obligetur Conuentus, pro his aliquatenùs respondere: nisi fortè in vtilitatem & commodum domus ipsius, manifestè constiterit redundasse. Et qui contra istud statutum aliquo modo venire præsumpserit, aut contra fecerit, grauiori disciplinæ subdatur.

De solutionibus.

SI quorundam, & infra, &c. Firmiter inhibemus, ne quis præsumat ecclesiam sibi commissam pro alienis grauare debitis, aut literas alicui aut sigilla concedere, quibus possent ecclesiæ grauari, decernentes & firmiter statuentes, quòd si secùs fuerit per aliquem attentatum, ad solutionem talium debitorum ecclesias non teneri. Si quis autem contra præmissa, de cætero venire præsumpserit, ab administratione spiritualium se nouerit suspensum.

Acceptatio statutorum.

HIs igitur perlectis, Abbates & Priores congregati, audientes quòd sancta religio per hoc non modicum reformata, fœlix susciperet incrementum, verbum quasi hostiam cœlitus missam cum omni alacritate & vnanimi consensu susceperunt, facientes hoc in omnibus suis Capitulis publicari, transgressores eiusdem, grauiter disciplina regulari percellendo. Fecerunt autem quàmplures hæc in martyrologia scribi: vt sæpiùs in Capitulo recitata, sicut solet regula beati *Benedicti*, audientium cordibus inhæreant.

Arctatur Valentia ciuitas Hisp.

EOdemque anno, Rex *Christianissimus*, magnificus, & in armis strenuissimus, dominus Rex *Arragonum*, cum suis amicis, adeò vrbem magnam *Valentiam* bello cruentissimo aggrauauit, vt vndique arctata, ad supremas conditiones est compulsa.

Dedicationes quot nobilium ecclesiarum.

CIrca idem tempus, dedicatæ sunt nobiles ecclesiæ conuentuales, in Diocesi *Lincolniensi*, in *Marisco*, videlicet *Ramesèje*, *Burgi*, & *Sauterejo*, à venerabili Episcopo *Lincolniensi Roberto*. Ecclesia *Ramesèje*, decimo Calend. Octobris, die scilicet sancti *Mauritij* sociorumque eius: Ecclesia de *Burgo*, quarto Calend. Octobris. Ecclesia de *Sauterèje*, eadem septimana, & multæ aliæ ecclesiæ per totam *Angliam*, secundùm constitutionem *Londini* per Legatum *Ottonem* celebratam. 1238.

Baldewin. Imp. Constantin. Græciam armata manu tendit.

EIsdem temporibus, profectus est in partes *Græciæ*, ad expugnandum sibi & ecclesiæ *Romanæ* rebelles, Imperator *Constantinopolitanus Balduvinus*, in manu robusta, & militia non minima, quantam & qualem, omnes eius amici & consanguinei potuerunt administrare.

Qui etiam, vt thesaurum accumularet & adaugeret, reliquias charissimas & carissimas vendidit Regi *Francorum*, necnon & quædam sibi charissima impignorauit. Erat namque à *Francorum* Nobilibus ducens, vt prædictum est, originem. Cui etiam Papa, in odium & grauamen æmuli sui Imperatoris *Romanorum Frederici*, modis omnibus, quibus sciuit & potuit, manum extendit auxiliatricem.

Nascitur S. de Monte forti filius.

ANno quoque eodem, scilicet in Aduentu Domini, dum ad domini Regis mandatum vocatus *Londinum* properaret Episcopus *Cestrensis*, *A. Simoni de Monte forti* filius primogenitus, quem suscepit ex gremio vxoris suæ *Alienoræ*, natus est apud *Kenilwurthe*, ad Regni robur & solatium. Timebatur enim ne Regina sterilis esset. Et vt sic magis sibi gratiam dicti Regis compararet, moram ibi faciens aliquantulam, eundem filium baptizauit. Eademque die accubuit ibidem grauiter infirmatus, morbo grauissimo, vsque ad vitæ consummationem.

Antiochenus se præfert Romano Pontifici.

ANno quoque sub eodem, ad tantam ausus est proteruiam impetu temerario prorumpere *Antiochenus* Archiepiscopus (consentiente *Germano Constantinopolitano* Archiepiscopo, *Græcorum* aduocato, & vices agente Antipapæ,) quòd dominum Papam cum tota sua *Romana* ecclesia & curia, inani auctoritate excommunicauit. Et blasphemando se suamque ecclesiam solemniter prædicando, tempore & dignitate domino Papæ & *Romanæ* ecclesiæ præposuit, & esse & fuisse, *Romana* ecclesia excellentiorem, eo quod beatus *Petrus* Apostolus primo ecclesiam *Antiochenam* cum summo honore rexerat per septennium ibidem cum summa qua decuit receptus reuerentia, & similiter honorificè incathedratus. *Romæ* verò fuit multis iniuriis & conuitiis, multipliciter lacessitus: tandemque sub Imperatore *Nerone* passus, cum coapostolo suo sancto *Paulo*, speciali *Græcorum* doctore, diræ mortis supplicium consummauit. Vnde meritò clarior & amabilior eidem, esse tenetur ea ciuitas & regio, cum suis ciuibus & omnibus incolis: quæ eidem beato *Petro* Apostolo honorem & reuerentiam contulerunt, quàm quæ dedecus & tormenta inflixerunt. Potestatemque ligandi & soluendi, liberaliter potiùs Ecclesiæ *Græcorum* contulisse, quàm *Romanæ*: quam simoniæ & vsuræ, auaritiæ & aliorum facinorum maculis constat iam sordere.

Hac & aliis rationibus superficialibus, suas in propriam perniciem cicatrices, dictus Antipapa palliauit, & excusationes in peccatis excusauit. Sed columna ecclesiæ dominus Papa, verus diui *Petri* successor, (etsi non plenè imitator) non mouebatur, omnem vindictam reseruans, in tempore retributionis.

Ee

12,8. *Riui infoliti & innaturales.*

A EOdem quoque anno, riui infoliti & innaturales, plurimis agris, ftratis, & locis aridis & inaquofis, impetuosè protruperunt; & in rapidos torrentes ac repentinos excreuerunt, ita vt pifces educarent. Aëris quoque intemperies & fqualor innaturalis morbos diuerfos generauit, vt aëris inclementia pefti congrueret fæculari: & tam populares & agricolæ, quàm Milites, & Magnates, necnon & Prælati, fentirent flagellum Domini generale.

Robert. Bugre Monach. & Inquifitor hæreti. a prauitate, ob fuam crudelitatem perpetuo carceri mancipatur.

B CVrrentibus autem eorundem dierum curriculis, quidam monachus de ordine *Prædicatorum*, nomine *Robertus*, cognomento *Bugre*, vir quidem competenter literatus & doctus, & in officio prædicationis efficax & expeditus, in Regno *Francorum* multos comperit hæretica prauitate maculatos: præcipuè tamen in *Flandria*, vbi de more folebant incolæ, vfurarum vitio plùs cæteris nationibus diffamari. Quos omnes in fide diligenter examinatos, & vacillantes, vel exorbitantes, adiutus brachio fæculari & domino Rege *Francorum* impendente fubfidium, fecit C idem frater *Robertus* incendiis incinerari. Ipfos autem nomine vulgari *Bugaros* appellauit, fiue effent *Paterini*, fiue *Iouiniani*, vel *Albigenfes*, vel aliis hærefibus maculati. Ipfemet enim *Robertus* memoratus, antequàm habitum religionis fufcepiffet, *Bugarus* extiterat, quapropter omnes eorum complices nouerat, & factus eft eorum accufator, malleus, & inimicus familiaris. Tandem verò abutens poteftate fibi conceffa, & fines modeftiæ tranfgrediens & iuftitiæ: elatus, potens, & formidabilis, D bonos cum malis confundens inuoluit, & infontes & fimplices puniuit. Auctoritate igitur Papali iuffus eft præcisè, ne ampliùs in illo officio fulminando defæuiret. Qui poftea, manifeftiùs clarefcentibus culpis fuis (quas meliùs æftimo reticere) quàm explicare, adiudicatus eft perpetuo carceri mancipari.

Fama imperatoris Frederici obfufcatur.

EIofdemque temporis curriculo, fama Imperatoris *Frederici* admodùm eft obfufcata & maculata, ab inuidis inimicis & æmulis fuis. Impo- E nebatur enim ei, quòd vacillans, aut etiam exorbitans, in fide catholica, dixerit quædam verba, ex quibus elici & fufpicari potuit, non tantùm fidei catholicæ in eo imbecillitas, quin imò, quod grauius & multò peius eft, manifeftæ & maximæ hærefis & diriffimæ blafphemiæ enormitas deteftanda omnibus fidelibus, ac planè execranda. Fertur enim eundem *Fredericum* Imperatorem dixiffe (licèt non fit recitabile) tres præftigiatores callidè & verfutè, vt dominarentur in mundo, totius populi fibi contemporanei vniuerfitatem fedu- F xiffe videlicet *Moyfen*, *Iefum*, & *Machometum*. Et de facratiffima euchariftia, quædam nefanda & incredibilia deliramenta & blafphemias, impie protuliffe. Abfit, abfit, aliquem virum difcretum, nedum hominem *Chriftianum*: in tam furibundam blafphemiam, os & linguam referaffe. Dictum etiam fuit ab æmulis fuis, ipfum *Fredericum* Imperatorem plus confenfiffe & credidiffe in legem *Machometi*, quàm *Iefu Chrifti*: & etiam quafdam meretriculas *Saracenas* fibi feciffe concubinas. G Surrepfitque murmur in populum (quod auertat Dominus à tanto Principe) *Saracenis* à multo tempore ipfum fuiffe confœderatum, & amicum fuiffe plufquàm *Chriftianorum*, & id indiciis multis probare conabantur ipfius æmuli, qui famam fuam conabantur obfufcare. Si peccabant, vel non, nouit ipfe qui nihil ignorat.

1239. *Claret Robertus Heremita.*

A EOdemque anno claruit fama Sancti *Roberti* Heremitæ apud *Knaresburg*: cuius tumba, oleum medicinale fertur abundanter emififfe.

Anni tenclufio.

TRanfiit igitur annus ille nubilus & pluuiofus in fui principio, fcilicet donec Vernale tempus pertranfierat. Vnde fpes tota frugum periit feminatarum. Aridus verò & æftuans fupra modum & morem, duobus & ampliùs menfibus Æftiuis. Inftante verò tempore Autumnali, pluuialis & humidus. Vnde fruges inæftimabiliter reparatæ, B nouis fuccrefcentibus funt reftauratæ. Et facta eft vbertas magna cerealis. In fine autem Autumni metere qui tardauerant, facti frugum inopes eguerunt. Inundauerant enim tot pluuiarum infufiones & inundationes, quòd tam ftipula quàm granum computruit: & Autumnus innaturalis diuerfa morborum pericula generauit, qui ficcus & frigidus naturaliter fuiffe tenebatur. Hinc contigit quòd ingruente dyfcrafia, non fe meminit aliquis tot vidiffe anteà in vno anno quartanarios. Notandum quoque, quod eodem anno, litera C Dominicali exiftente *B.* fuit dies Parafceues, fcilicet dies Veneris, quæ vocatur antonomafticè Sancta, proxima ante diem Pafchæ, dies annuntiationis Dominicæ & eiufdem paffionis: & tertia dies fequens, verum Pafcha, id eft, dies refurrectionis Dominicæ. Quia fexto Calendarum Maij refurrexit Dominus, & quarta die præcedenti paffus eft, fcilicet octauo Calendarum Maij. Et fic omnia hoc ipfo anno fuis temporibus congruebant.

Difcordia inter Regem & Comitem Marefcallum G.

D ANno gratiæ M. CC. XXXIX. qui eft annus Regni domini Regis *Henrici* tertij vigefimus tertius, tenuit idem dominus Rex *Henricus* ad natale Domini curiam fuam apud *Wintoniam*, multis honoribus ac fumptuofitatibus, vt decuit, redundantem. Ecclefia enim *Wintonienfis*, adhuc tunc eidem Regi in omnibus illis expenfis conuiualibus fufficienter, imò abundanter, neceffaria procurauit & miniftrauit: quod nec ipfe dominus rex minimè refpuit. In quo facto, fi fenerum haberet correptorem, & fidelem ac potentem cor- E rectorem, meruit vehementer reprehendi. Et nifi, quæ peccata folent extinguere, vt nos facra fcriptura docet, ipfi os eleemofynæ, quas liberaliter ac largiter non definit erogare, talia delicta non redimerent, periculum ingens, irato Deo fibi & regno grauiter fufcitando, generaffet. Cùm igitur die natalis Domini diuina obfequia folemniter ac magnificè, vt decuit, peragerentur, ac confummarentur, ne mundi gaudia prouenirent impermixta; quidam cafus inopinatus F omnem illam feftiualem lætitiam planè perturbauit.

Cùm enim in palatio fuo Regio dominus Rex pranfuros appareret, Comes *Marefcallus Gilbertus* cum fuis commilitonibus ad ianuam introiturus aduenit. Cui aduentanti, Regij Oftiarij & *Marefcalli*, ipfi Comiti intrare volenti, procaciter ingreffum vetuerunt, & eius familiam tenentes baculos pro virgis, impudenter conuitiando repulerunt. Hæc autem cùm vidiffet Comes, perpendit indubitanter aliquem fufurronem in- G ter dominum Regem & ipfum difcordiam feminaffe: nec hoc factum fuiffe fine domini Regis auctoritate: & diffimulans, ad hofpitium fuum in ciuitatem remeauit. Iuffitque lituo inuitatorio, non tantùm fuos, fed quotquot voluerunt, ne tantæ feftiuitatis ferenitas obnubilaretur, ad menfam fuam pranfuros conuenire. In craftino verò, miffis ad Regem viris honorabilibus, fcifcitabatur Comes ab eo, quare fibi ipfi

1239. & fidel[illegible] tam[illegible] e nobili tantam iniuriam ta li die sine meritis irrogasset; séque promisit, in omnibus iudicialiter contra omnes, qui inter tam nobiles personas odium nequiter suscitassent, purgaturum. Quibus dominus Rex commotus, respondit: Vnde Comiti *Gileberto* cornua? vnde sibi quòd contra me, contra quem durum est sibi calcitrare, leuat comminando, vt audiui, calcaneum? *Richardum* fratrem suum, Comitem cruentum proditorem, mihi & Regno meo rebellem, in *Hibernia* lethali bello contra me cepi hostiliter dimicantem, qui meritò exhæreditandus in carcere [illegible] detinebatur, donec, Domino vindice, vitam terminaret. Huic autem Comiti *Gileberto*, precum importunitate Archiepiscopi *Cantuariensis Ædmundi*, gratis non merito, suam concessi hæreditatem, cùm voluero subtrahendam. His auditis, Comes non mediocriter perturbatus, ad partes secessit Aquilonares; Regis manifestam expertus indignationem. Nec posteà ipse, vel frater eius *Walterus*, sincero corde Regem, vt prius, dilexit; nec fortunato casu prosperabantur.

[illegible]

Die verò Sancti *Stephani Ædmundus* Episcopus *Cestrensis*, diem clausit extremum.

[illegible] Legiæ [illegible] S. de [illegible] fortu.

Die verò Purificationis beatæ virginis, contulit dominus Rex Comitatum *Legiræ Simoni de Monte forti*, & inuestiuit, vocato prius Comite *Almarico* primogenito fratre eius & pacificato ne super hoc aliquando moueret quæstionem.

[Re]uocatur S. de Segraue ad consilium Regis.

Et eodem tempore, dominus Rex *Stephanum* de *Segraue*, ad consilium suum reuocauit.

Legatus [co]nuocat Abbates Nigri ordinis Londini.

EOdémque tempore vocauit dominus Legatus omnes Episcopos *Angliæ*, vt in die qua cantatur, *Lætare Ierusalem*, conuenirent *Londini*, de negotiis Ecclesiæ tractaturi. Et dedit ibidem cum diligenti deliberatione, quædam statuta monachis *nigri ordinis*; sub succincta breuitate inuiolabiliter obseruanda. In quibus, rigorem indiscretum in multis temperauit.

Cassantur [electi] Nor[wi]censis & [Wint]onensis [E]piscopi.

SVb eisdem temporibus cassati sunt, Rege procurante (eo quòd propositum suum ad votum non processerat de electione *Willielmi* electi *Valentini*) electus *Norwicensis*, Prior eiusdem domus; vir discretus, & per omnia commendabilis, & postulatus in Episcopum *Wintoniensem*, Episcopus *Cicestrensis*, scilicet dominus *R.* Cancellarius, vir fidelis & discretus; & ferè inter omnes aulicos singularis columna veritatis.

[Eligit]ur Wi[llelmus] de Rale in [Episcopum] Cicestrensem.

ET tunc temporis circa festum Sancti *Mathiæ*, Monachi *Cicestrenses*, videntès Regem in electionibus processum canonicum procaciter semper impedire, nec in aliquem electum ab eis consentire, nisi cui fauor Regius inclinasset; ne ampliùs ecclesia sua, per diuturnam & morosam expectationem, pateretur dispendia & damna irrestaurabilia: dominum *Willielmum de Rale*, domini Regis Clericum specialem, virum discretum, & legum terræ peritissimum, in Episcopum suum & animarum suarum pastorem, (vtpotè eum, in quo rationabiliter næuus reprobationis vel contradictionis non apparuit) vnanimiter & communi consensu elegerunt.

Legatus dominum vocatum, manet in Anglia Rege procurante.

EOdem tempore, dominus Papa audiens per crebras admonitiones & ferè quotidianas, scandalum iam indies magis ac magis de *Romanorum* insatiabili cupiditate & auaritia inextinguibili oriri in *Anglia*, vocauit dominum *Ottonem* Legatum suum, vt cum omni festinatione, *Romam* reuerteretur. Quod audiens dominus Legatus conuocauit omnes Episcopos *Angliæ* vel *Londinum* die qua cantatur, *Lætare Hierusalem*, conuenirent de reditu suo, & saluo conductu, communiter tractaturi. Dominus Rex verò, cùm hoc audisset timens sibi de Parlamento futuro in octauis *Paschæ*, in quo aduentum sperauerat electi *Valentini* & confidens de præsentia domini Legati, cœpit nimis contristari: & timere, ne Magnates aut Proceres terræ vnanimiter insurgerent in eum, propter varios & crebros eiusdem excessus & transgressiones, contra suas proprias constitutiones, toties promissas ac iuratas. Instantissimè igitur procurauit dominus Rex, vt missis expeditissimis nuntiis ad dominum Papam, moraretur dictus Legatus in *Anglia* vt per eum imminens turbatio sedaretur. Ipse verò dominus Legatus, Regem id petentem nolens contristari sustinuit expectando.

Petrus Saracenus offert Imperatori magnam summam pecuniæ pro sua redemptione.

TEmpore sub eodem, *Petrus Saracenus*, quem dominus Imperator *Fredericus* in vinculis pro redemptione sua detinebat, obtulit decem millia librarum bonorum esterlingorum vt sic saltem redemptus & liberatus, gratiam mereretur Imperialem. Quod annuit dominus Imperator, si Rex *Angliæ* amicus suus pro tantæ pecuniæ solutione, & ne iterum Imperialem ipse dictus *Petrus Saracenus*, vel aliquis suorum, læderet dignitatem occasione nacta ex hoc, fideiuberet. Et scripsit etiam prædictus *Petrus Saracenus* ad dominum Papam & amicos suos, vt exhortarentur dictum dominum Regem *Angliæ*, per dominum Legatum & alios Regi familiares: vt, sicut erat semper pronus & promptus, effundere pecuniam suam in promotionem *Romanorum*, sese & Regnum suum obligaret ad prædicta. Cùm igitur dominus Legatus huius negotij diligens esset mediator & procurator, dicebat, quòd nullo modo posset suo nuntio incarcerato deesse honestè. Dominus Rex autem videns paratam sibi muscipulam, & quantum esset periculum regni ipsius, id suis *Romanis* nihil curæ esse, dummodò sua saluarentur sibi, prosilit in verba iracundiæ: iurans quòd pœnituit ipsum, quòd Legatum in regnum suum, qui bona terræ iam dissiparet, & confundens fásque, nefásque relictis honestis viris *Angliæ*, aduocasset. Facta est igitur *Anglia* eo tempore sub talibus Potentatibus, quasi vinea, quam vindemiant omnes qui prætergrediuntur viam: non habens vllam maceriam includentem, aut custodem vel vigilem satis diligenter excubantem. Nam quod semel vetuit, permittit iterum tepor ecclesiasticus.

Sardinia cessit in ditionem Imperatoris.

IPso quoque anno, dum in *Italia* dominus Imperator hyemaret; redditæ sunt ei opulentissimæ Insulæ in mari Mediterraneo sitæ, & ciuitati *Pisanæ* proximæ: scilicet *Sardinia* pars maxima, & potissima. Cuius Insulæ ius, ad patrimonium beati *Petri* specialiter pertinere perhibetur. Imperator verò, ipsam ad Imperium spectare ab antiquo asseruit: & per occupationes & alia ardua negotia Imperialia, Imperatores eam amisisse: & ipsum ideò, eam ad corpus Imperij reuocasse. Ego verò iuraui, ait, vt iam nouit mundus, dispersa Imperij reuocare: quod non segniter adimplere procurabo. Misit igitur dominus Imperator filium suum, vt sibi oblatam reciperet prædictæ Insulæ, contra prohibitionem domini Papæ, portionem. Quod cum summa indignatione Dominus Papa accepit, ex tunc in manifestam consurgens vltionem: iacturam enim magnam reputauit. Est enim institorum refugium, naufragorum solatium, profugorum asylum Insula *Sardinia*.

1239.

Cantuarienfis Archiepif. moleftat Monachos.

A quatuor Principibus, quos Iudices vocant, gubernata. Iactura eft grauis, fed modus Iacturæ multò grauior, & iniuria videbatur: & odium inter eos natum, quafi vulnus inueteratum, faniem generabat. Eo quoque tempore, aggrauauit dominus Archiepifcopus *Ædmundus* manum fuam fuper Monachos fuos. Et interdicta eft ecclefia Monachorum *Cantuarienfium*; & nouum quem fibi elegit Conuentus Priorem, cum ipfis electoribus fententia excommunicationis innodauit. *Lincolnienfis* quoque Epifcopus, religioforum in fua B Diocefi, factus eft malleus & immanis perfecutor.

Contentio inter Epifcopum Lincolnienfem & fuos canonicos.

Nimirùm in fuos Canonicos propriæ ecclefiæ Cathedralis, qui eundem creauerunt, infurgens; exegit inftanter, vt poftpofito Decano *Lincolnienfi*, ab ipfo Epifcopo, contra confuetudinē ecclefiæ infra tempus cuius non extat memoria, vifitarētur. Ipfi verò infiftentes appellationi, tempúfq; protelantes nimiúmque altercantes, tandem compromiferunt in arbitros: fcilicet; dominum Epifcopum *Vvigornienfem Vvalterum*, & eiufdem Archidiaconum C & magiftrum *A.* de *Blecoles*. Qui fi non canonicè proceffiffent, liceret vtrique partium, ad dominum Papam iterū appellare; ceffante interim vtraque partium à vifitatione. In qua adiectione, hoc, *Ceffante interim vtraque partium à vifitatione*, videtur pars Canonicorum periclitari: Epifcopus enim nunquā vifitauit, nec poteft ceffare qui nunquam incepit: ficut nec *Diogenes*, quæ nunquam habuit, cornua amittere. Veruntamen Decanus, pro quo Canonici certauerunt, vifitare ceffaret, & fic videtur poffeffione priuari, vel ad horā: vnde inui mu- D re multiplicāto, cœpit oriri fcandalū grauiffimum. Mora igitur lite & controuerfia vfque ad iracundiam, non permiferunt Canonici Epifcopum in Capitulum, nec vllam fuper eos facere vifitationē: Et pœnituit grauiter fuper fe talem Epifcopum de tam humili creaffe, & hoc publicè coram ipfo eodem Epifcopo proteftabantur. Facta contentione magna, & vtrobique inutiliter profufis expenfis non modicis, appellatum eft ad præfentiam domini Papæ: conftituto magiftro *Odone* de *Kinkelni* E Aduocato, ex parte Capituli. Vna dierum cafus contigit admirabilis. Dum vnus Canonicorum, caufam fouens capituli fermonem faciendo populo in medio illius nobiliffimæ ecclefiæ *Lincolnienfis*, querimoniam repofuit corā omnibus, de oppreffionibus Epifcopi, & ait: *Et fi nos taceamus, lapides reclamabunt*. Ad quod verbum, quædam magna pars ecclefiæ corruit diffoluta.

Inundationes pluuiarum.

IMminente verò tempore Vernali, fcilicet Pafchali, cefſarunt venti cum nimbis inundanti- F bus: qui præcedentibus quatuor menfibus continuis non ceffarunt de terra lutum facere, paludes ampliare, fegetes fuffocare, aëra perturbare.

Strages Saracenorum in Hifpania.

ET eodem anno, die Martis poft diem Pafchæ, in finibus Cordubę facta eft magna ftrages Saracenorum per Regem Caftellæ, fratrem Blanchæ Reginæ Francorum, matris Regis.

Mors Vvillielmi de Cantelupo.

ET fub eifdem diebus, fcilicet vij Idus Aprilis, obiit nobilis Baro *Vvillielmus* de *Cantelupo*, pater fcilicet Epifcopi *Vvigorniæ*, plenus dierum.

Rex tentat reuocare Cancellarium.

ET tone temporis, fcilicet feptima fequenti, rex G dolens de facto fuo nimis enormi & indifcreto: quòd dominum Epifcopum *Cicestrenfem*, Cancellarium, qui irreprehenfibiliter officium fuum diu antè adminiftrauerat, fecùs quàm deceret, ablato figillo, à fe & Curia fua repulerat, eundem blanditiis & promiffis attentauit reuocare. Sed ipfe malens quietem quàm curas: & emolumentum figilli quàm pericula: voluit incidere in laqueos quos euafit; recordatus qualiter ipfum vocatum, & inftanter poftulatum ad Epifcopatū *Vvintonienfem*, caffari perperàm pr[illegible] uit dominus Rex, cui [illegible] diu tam fid[illegible], patrique eius in alio obfequ[illegible], miniftrauit.

1239.

Rex Scotiæ filiam Engelramo de Culcy defponfauit.

TEmporibus verò fub eifdem, Rex *Scotiæ Alexander*, filiam cuiufdam nobilis Baronis de Regno *Francorum Engelrami* de *Cusfy*, nomine *Mariam*, virginem elegantem, fibi matrimonialiter copulauit: & nuptias die Pentecoftes apud *Rokesburc* folemniter celebrauit.

Legatus non receffit properante Rege.

LEgatus quoque ad curiam *Romanam* maturan- B do, à Rege, Archiepifcopis & Epifcopis, ciuibus quoque *Londinenfibus*, in fermone quē propter hoc fpecialiter fecit, quafi rediturus, humiliter falutauit. Equos nobiles fibi datos vendidit bonis conditionibus, & viles loco eorū comparauit: farcinas difpofuit, clitellas præparauit. Sed Rex credens eo abfente expirare, totis viribus elaborauit parumper adhuc vt moraretur. Miferat enim ad curiā *Romanam* vnum Legiftarum fuorum, quorum C magnā cateruā retinuit, quafi venator canes venaticos, fuper electores Prælatorum difcopulandos videlicer *Simonem Normannum*, vt impetraret à Papa, vt daret in mandatis Legato: quòd adhuc in *Anglia*, vt multis obuiaret ibidem periculis remaneret. Nec fefellit eum fua opinio. Ecce enim omni fupellectili domini Legati cum aliis viaticis difpofitis, *Simon Normannus* venit, ei offerens literas fecundùm defiderium Regis impetratas. Quibus domino Legato obtemperante, Rex præ gaudio faltitauit. Quod comperientes nobiles, qui D *Londini* infecto negotio fuo, & timentes Legati mufcipulas, venerant: & comperientes vulpina diuerticula Regis; recefferunt indignantes, & Regis verba ficut fophifmata deteftantes.

Electio Vvillielmi de Rale in Epifcopum Norvvicenfem.

MOnachi quoque *Conuentrenfes*, qui iam compofuerant honeftam formam eligendi, cum Canonicis *Lichefeldenfis* ecclefiæ: vnanimi confenfu *Vvillielmum* de *Rale*, cùm, vt prælibatum eft, fibi in Epifcopum fuum elegiffent: timentes ne fi alium quàm Regi fpecialem accepiffent, Rex in faciem contradicens, eos more folito inquietaffet: E pendens electus idem *Vvillielmus* adhuc hæfitaffet & adhuc, vtpote vir miræ prudentiæ & experientiæ, euentus futuros libra rationis trutinaret: videntes Monachi *Norvvicenfes*, fe iam expectaffe nimis, eò quòd eundem *Vvillielmum* in Epifcopum fuū non elegiffent, in qua electione nec Regem, nec aliū offendiffent, ftatim in vnum conuenientes, ipfum *Vvillielmum* de *Rale*, fibi in Epifcopum fuum elegerunt. Ipfe verò *Vvillielmus*, Epifcopatui *Norvvicenfi*, fpreto alio Epifcopatu, quem fa- F uore fubarrauit, adhæfit. Maluit enim manere cum *Anglicis* in *Anglia*: quàm cum indomitis *Vvallenfibus* in *Vvallia* contermino.

Fortificatio Turris Londinenfis.

EOdem anno roborata eft Turris *Londinenfis*. Quod timuerunt ciues *Londinenfes* fibi fieri in detrimentum. Quibus fuper hoc querimoniam facientibus, refpondit Rex ciuibus: Hoc non in dedecus eorum, vel periculum factum fuiffe: fed ficut fratrem meum, quem fama me prudentiorē prædicat, in reædificatione caftrorum de cæterò conabor imitari.

Incrementum ira & odij inter Imperatorem & Papam.

G EOdem anno, in Quadragefima, dominus Papa cùm vidiffet facta Imperatoris nimis temeraria, & dicta fua peccatum fuum excufantia, fcilicet quòd fauentibus quibufdam Magnatibus & Iudicibus *Sardiniæ*, terram & caftra Epifcopi *Sardiuici*, fibi accepiffet & tenuiffet, & conftanter afferceret, ea effe de fubftantia Imperij, féque primo fuo & maximo facramento iura Imperij feruare pro poffe, necnon & difperfa congregaturum ve-

1239. vehementissima commotus contra Imperatorem, grauissimas contra eum proponens quęstiones & reponens querimonias, scribens & scribendo constanter & diligenter persuadens, per plures & pluriès nuntios solemnes, quorum auctoritas meruit exaudiri vt ablata restitueret, & desineret ecclesiam suis possessionibus viduare, quam constat diuturna temporis præscriptione prædotari. Et more prudentis Medici, qui nunc fomentis, nunc ferro abscissionis, nunc verò vtitur adustione, verba intermiscens blandis comminatoria, terribilibus amicabilia. Sed cùm Imperator procaciter tenuisset, & sua facta quibusdam caussis apparentibus ratione fultis excusasset, dominus Papa cum multis tunc præsentibus Cardinalibus Dominica Palmarum, in spiritu feruentis iracundiæ, *Fredericum* dictum Imperatorem, acsi tam à culmine Imperij deiecissent eum, solemniter excommunicauit, *tradens eum Satanæ in interitu* terribiliter possidendum. Et eisdem verbis vtentes, quasi in fremitu furoris intonans, omnes audientes vehementer compulit ad terrorem:

Excommunicatio lata in Fredericum Imperatorē.

EXcommunicamus & anathematisamus ex parte Dei omnipotentis, Patris & Filij & Spiritus Sancti, & auctoritate Apostolorum Petri & Pauli, Fredericum *dictum Imperatorem, pro eo quòd contra* Romanam *ecclesiam seditionem iniit in Vrbe, per quod intendebat* Romanum *Pontificem & fratres suos à sua sede repellere, & contra priuilegia, dignitates, & homines, Apostolica sedis libertatem, necnon & ecclesiasticam conculcare. contra iuramenta, quibus super hoc ecclesia* Romanæ *tenetur, temerè veniendo. Item, excommunicamus & anathematisamus eundem, pro eo quòd venerabilem fratrem nostrum Episcopum* Prenestrensem, *Apostolica sedis Legatum, ne in legatione sua procederet, quam in* Albigensium *partes pro corroboratione Catholica fidei sibi commisimus curam, per quosdam fideles suos mandauit impediri. Item, excommunicamus & anathematisamus eundem, pro eo quòd non permittit quasdam cathedrales, & quasdam alias vacantes ecclesias in Regno ordinari, & hac occasione periclitatur libertas ecclesia, perit fides, quia non est qui proponat verbum Dei, nec qui regat animas, deficiente pastore. Et sunt nomina dictarum ecclesiarum vacantium:* Cathanensis, Reginensis, Acerniarensis, Squilarensis, Resensis, Potentinensis, Hydrontinensis, Policastrensis, Saretinensis, Auersanensis, Valuensis, Molopolitensis, Polimanetensis, Melfrensis, Rapellensis, Cributensis, Alifanensis *Episcopus*, Mazarensis, Vigiliatensis, & Frethinensis. *Monasteria verò sunt ista:* Venusinum, *& sancti Saluatoris* Massanensis. *Item, excommunicamus & anathematizamus eundē, pro eo quòd in Regno clerici capiuntur & incarcerantur, proscribuntur & occiduntur. Item, excommunicamus & anathematisamus eundem, pro eo quòd in Regno ecclesia consecrata Domino, destruuntur & prophanantur. Item, excommunicamus & anathematisamus eundem, pro eo quòd non permittit* Sotanam *ecclesiam reparari. Item excommunicamus & anathematisamus eundem, pro eo quòd nepotem Regis* Tunicij, *venientem ad ecclesiam* Romanam, *pro suscipiendo baptismatis sacramento, detinet, nec venire permisit. Item, excommunicamus & anathematisamus eundem pro eo quòd* Petrum Saracenum, *nobilem ciuem* Romanum, *ex parte Regis* Angliæ, *ad sedem Apostolicam venientem, cepit & detinet carceri mancipatum. Item, excommunicamus & anathematisamus eundem, pro eo quod terras ecclesia, scilicet* Ferratiam Pingnogoman, Bondoniam, Ferratianensem *Diocesim &* Bondonensem, Lucanensem *Diocesim, & terram* Sardiniæ *occupauit, contra iuramentum, quo super hoc ecclesia tenetur, temerè veniendo. Item, excommunicamus & anathematizamus eundem, pro eo quòd terras quorundam nobilium de Regno, quas ecclesia tenebat ad manus suas, occupauit & deuastauit. Item, excommunicamus & anathematizamus eundem, pro eo quòd quasdam ecclesias cathedrales, videlicet,* Mons Regalis, Capheladensis, Cathanensis, Squilatensis, *& quedā Monasteria, videlicet* Militensis, *sancta* Eufemiæ *terra maioris, & sancti* Ioannis *in* Lamis, *bonis suis spoliauit. Item, excommunicamus & anathematizamus eundem, pro eo quòd multa ecclesia cathedrales & alia ecclesia & monasteria de Regno, per iniquam inquisitionem fuerunt ferè bonis omnibus spoliata. Item, excommunicamus & anathematizamus eundem, pro eo quod in Regno* Templarij & Hospitalarij *mobilibus & immobilibus spoliati, non sunt iuxta tenorem pacis, integrè restituti. Item, excommunicamus & anathematizamus eundem, pro eo quod in Regno ecclesiarum Prælati & Abbates* Cisterciensis *& aliorum ordinum, compelluntur per singulos menses dare certam summā pecunia pro constructione castrorum nouorum. Item, excommunicamus & anathematizamus eundem, pro eo quod contra tenorem pacis, hi qui adhaserunt ecclesia, bonis omnibus spoliati exulare coguntur tanquam proscripti, vxoribus & liberis captiuatis. Item, excommunicamus & anathematizamus eundem, pro eo quod per ipsum impeditur negotium* Terræ sanctæ, *& reparatio Imperij* Romaniæ. *Omnes autem qui iuramento fidelitatis ei tenentur astricti, ab eiusdem obseruatione iuramenti decernimus absolutos, ne sibi fidelitatem obseruent, districtius inhibentes, quamdiu fuerit vinculo excommunicationis astrictus, super oppressionibus & aliis grauaminibus nobilium, pauperum viduarum, orphanorum, & aliorum de Regno, pro quibus idem* Fredericus *aliàs iurauit stare mandatis ecclesia, ipsum intendimus amouere, & in ipso negotio, dante Domino, procedemus sicut iustum fuerit procedendum. Porro pro omnibus & singulis supradictis, pro quibus dictus* Fredericus *à nobis diligenter fuit admonitus, & frequenter, nec parere curauit, eundem* Fredericum *excommunicationis & anathematis vinculo innodamus. Caterùm, quia idem* Fredericus, *de dictis factis suis, multis clamantibus, per vniuersum quasi orbem, quòd de Catholica fide rectè non sentiat, est grauiter diffamatus: nos, dante Domino, super hoc loco suo & tempore procedemus, secundùm quod in talibus requirit ordo Iuris.*

Quantum ira Imperatorem excanduit in Papam.

HIs auditis, dominus Imperator in iram excanduit vehementem, exprobrando & multoties recitando, imponendoque ecclesia & eius rectoribus, quòd omnes sibi essent ingrati, rependentes mala pro bonis: recolens quòd fluctibus marinis & mille generibus periculorum se suáque, pro promotione ecclesia, & Catholica fidei incremento, opposuisset. Et quicquid habet honoris ecclesia in Terra sancta, *eius labore & industria affirmauit adquisitum. Sed Papa inuidens quod per adquisitionē alicuius laici, ecclesia tam fœlix sentiret incrementū, qui tantum aurum & argentum magis quàm fidei augmentum, testantibus operibus, cupiens, mihi parauit supplantationem, & ab omni* Christianitate *pecuniam extorquens, scilicet decimam partem, toto nisu suo, vt me Deo militantem & exponentem corpus telis, infirmitati, hostium insidiis, priùs fluctuum sauientium nullis parcentibus periculis, elaborauit vt me exharedaret. Ecce quale præsidium patris nostri! Ecce quale præsidium in pressuris vicarij* Iesu Christi

1239.

Nec adhuc sufficit furor persequentis. Erexit enim contra me Ioannem *de* Bresne, *aliquando Regem* Hierosolymitanum, *quem noui in bello strenuum, & in militari disciplina peritissimum, & meum validum fuisse inimicum, in confusionem meam & subuersionem mei, talia certè non veritus. Ditauit etiam ipsum pecunia non minima, quam à pauperibus Prælatis ecclesiarum, per orbem extorserat impudenter. Audiens autem talia per fideles meos, quot suspiria, quas lacrymas, dolor iste generauit in corde meo, non est facile denodare: sed nouit, qui nil ignorat. Sed celans præcordialem dolorem sub sereno vultu festinanter, ne factè id cognoscentes inimici, superbirent exultantes, & fierent nobis grauiores, cœpi tractare de pace, & captis treugis, reditum maturaui. Et tùm repatriassem, inueni terram meam à Papalibus parentibus & affinibus occupatam, quorum dux fuit prædictus* Ioannes de Bresne *& capitaneus: quos Deo vindice comprehendi, & iuxta merita eorum, qui Crucifixi negotium impediuerunt, puniendo recompensaui. Iudicet Deus inter me militem suum, & Papam ipsius vicarium. Nouit enim* Christus, *nouit & mundus, quòd à veritatis tramite non exorbito. Ecce radix odij, & seminarium. Et factum est schisma in populo. Et redintegratum est per præsentiam domini naturalis, scilicet Imperatoris, robur Imperij in temporis breuitate.*

Aduentus Monachorum montis Casini *ad Papam* Romanum.

EOdem anno venerunt Monachi *montis Casini* (vbi S. *Benedictus* mansionem sibi elegit monasticam) ad Papam, in vestibus laceratis & veteribus: erant autem xiij scilicet Conuentus, & erant incompositi comis & barbis, & vultu lacrymabiles. Et introëuntes ad Papam, ceciderunt ante pedes eius, conquerentes quòd Imperator eiecisset eos à mansione sua scilicet *monte Casino*. Erat autem mons ille inexpugnabilis, imò inaccessibilis alicui, nisi ex voluntate Monachorum & aliorum inhabitantium in eo: nisi tantummodò quòd *R. G.* per excogitationem, qua se mortuum simulauit, in feretro in illum delatus, castra Monachorum subito occupauit. Quòd cum Papa audisset, dolorem conceptum dissimulans, causam quæsiuit. Cui Monachi responderunt: Quia obedientes vobis, dominum Imperatorem excommunicauimus. Quibus Papa: Obedientia vestra saluabit vos. Et abierunt Monachi, plùs à Papa non accipientes.

Scriptum mirabile.

EOdem tempore, cuidam Monacho *Cistertiensi* apparuit manus candida scribens in corporali hæc verba. *Cedrus alta Libani succidetur.* Mars *præualebit* Saturno *&* Ioui. Saturnus *verò in omnibus insidiabitur* Ioui. *Erit vnus Deus, id est, Monarcha. Secundus Deus abiit. Filij* Israël *liberabuntur à captiuitate infra vndecim annos. Gens quædam sine capite reputata, vagans veniet. Væ clero, viget ordo nouus, si ceciderit: væ ecclesia fidei, legum, & regnorum. Mutationes erunt, & tota terra* Saracenorum *subuertetur.*

Eclipsis Solis.

ANno eodem, die Iunij tertio, passus est Sol eclipsim hora sexta. Et tunc temporis vocatus est *Willielmus* electus *Valentinus*, procurante Papa (quia, vt dicebatur, proposuit eum habere ducem exercitus sui contra Imperatorem) ad Episcopatum *Leodiensem*, retenta procuratione *Valentini* Episcopatus, quasi non esset notatus de perpetrato homicidio: vnde nec mirum, si cum stupore admirarentur hæc audientes, quòd adhuc tam anhelo spiritu ad Episcopatum *Wintoniæ* aspirauit, Regemque *Angliæ* diligentem ad hoc constituit procuratorem. Heu, heu, quæ numerosa pecunia curiam *Romanam* ad consensum & permissionem inclinauit!

1239.

Natiuitas Edwardi primogeniti Regis Henrici III.

SExto decimo Calendas Iulij, nocte sequenti, apud *Westmonasterium* natus est Regi filius ex Regina sua *Alienora*. Et congratulabantur ei omnes Magnates Regni, sed ciues maximè *Londinenses*, quia *Londini* natus est infantulus, ducentes choreas in tympanis & sistris, & noctibus cum magnis luminaribus plateas illuminantes. *Carleolensis* verò Episcopus infantem catechizauit, Legatus eundem baptizauit, licèt non esset Sacerdos: Archiepiscopus autem *Edmundus Cantuariensis* ipsum confirmauit, & Rege sic volente aptatum est ei nomen, scilicet *Edwardus*. Ad hæc igitur nuntianda missi sunt nuntij quàm plurimi, & reuersi sunt onerati donarijs sumptuosis. In quo facto Rex nimis suam Regalem denigrauit magnificentiam. Quia cùm nuntij singuli reuerterentur, Rex ab eis sciscitabatur, quid quis accepisset: illisque qui minus acceperunt, licèt pretiosa dona reportarent, imperauit reijcere despicabiliter. Nec est ira eius sedata, donec iterum cuilibet satisfactum fuisset ad libitum nuntiorum. De quo, quidam natione *Neuster* iocose ait. Deus hunc infantem nobis dedit, sed dominus Rex vendit. Legatus verò quendam hoc elogium deferentem, de alieno satiauit, de messe non parcus quam non seminauit. Qui dico infantulus, Regis filius, licèt præsens esset Archiepiscopus, posteà quarto die domino *Ottone* Legato in conuentuali ecclesia ipsum baptizante, à dominis *Rogero Londinensi, Waltero Carleolensi* Episcopis, necnon & ab *Willielmo Norwicensi* electo, domino *Richardo* fratre Regis, Comite *Cornubiæ*, *Simone de Monte forti Leicestriæ, Hugone de Boum Herfordiæ* & *Essexiæ* Comitibus, & *Simone Normanno* Archidiacono *Norwicensi*, *Petro de Malo lacu*, *Almarico de sancto Amando* Proceribus, à sacro fonte est leuatus. Mulieres quoque nobiles ibidem præsentes affuerunt.

Eodemque tempore, valedicens suis, transfretauit nobilis Baro *Radulphus de Thaneo* crucesignatus, cum multis nobilibus, præcipuè Regni *Francorum*, qui cum magno apparatu, se ad iter *Hierosolymitanum* arripiendum strenuè accinxerunt, vt in æterna retributione, mercedem æternam reciperent laureati.

Electio magistri Nicolai *de* Fernham *in Episcopum* Cestriæ.

EOdem tempore, postulato sine electo *Willielmo de Rale* ad regimen ecclesiæ *Norwicensis*, & assensum tam populo præbente, quàm clero, Monachi *Couentrenses* instanter procurarunt in negotio suo, de aliquo idoneo pastore sibi eligendo, ne meritò reprobanda electione ampliùs vexarentur. Elegerunt igitur magistrum *Nicolaum de Fernham*, virum optimè literatum, & quod pluris est, multiplici virtutum gratia decoratum, statura elegantè, discreto sermone facundũ, vultu & gestu maturum & modestum: ne næuus reprobationis propositum eorũ possit impedire. Quod cùm Rex acceptasset, & clerus, & populus: magister *Nicolaus*, vt vir profundi pectoris, videns rem esse litigiosam, & inconsueto regionis *Anglicanæ*, & reputans se more humilis & discreti, tanto oneri insufficientem, ponderansque tot animarum custodiendarum onus periculosum in reddenda ratione, noluit aliquo modo adquiescere, sed oblatum onus cum honore constanter refutando, resignauit. Erat nempè res ita litigiosa inter Monachos & Canonicos, quòd affirmaret pars Canonicorum tunc debere eligere, eo quòd iuxta formam, qua conquieuit lis inter eos mora, celebrata electione vna per Monachos, secunda electio ad Canonicos deuolueretur. Sed Canonicis talia proponentibus, Monachi responde-

1239. runt, electionem annihilatam ad effectum non petuenisse, nec finem fuisse sortitã, per euentum non opinatum, quem ordinatio diuina, non sua præmeditatio, quæ omnia secundũm voluntatem suam dispensat, disposuerat. Dixerunt Canonici: Nolumus vos ignorare, quòd placet nobis electus vester, qui etiam ad maiorem dignitatẽ sufficeret: sed nobis forma displicet eligendi, cùm ad nos iure deuoluatur electio, non ad vos, & hoc benè per factum nostrum probabimus. Elegimus enim nobis Decanum nostrum, in Episcopum & custodem animarum nostrarum. Et cùm insonuisset tumultus, qui comminaretur damnosam imminere discordiam, Decanus vir pius, & discordiam volens terminare, exaltando vocem in publico, ait: Sinite, sinite: nescio qua ratione me insufficientem ad onus Episcopale assumpsistis. Tota mente, toto corde contradico, & cedo: sed quiescat iste tumultus, & adhæreamus omnes vnanimiter illi bono viro, de quo tanta bona prædicantur hac vice. Saluo tamen iure suæ ecclesiæ vtrobique, miserunt omnes vnanimiter, iam Canonici quàm Monachi, ad dictum magistrum *Nicolaum*, significantes, quòd omnes qui priùs diffidebant, in vnum iam conuenerant, ipsumque elegerant: suppliciter exorantes, vt honorem, licet onerosum, sibi in Domino & pro Domino oblatum, gratanter suscipere dignaretur. Quibus magister *Nicolaus* respondit: Grates vobis rependo multiplices iunctis manibus, vos amici & domini mei, tam Canonici quàm Monachi, in quorum oculis tanti eram, vt me qualem qualem in pastorem vobis elegistis. Sed, amici mei, sufficit mea conditio mihi, & me grauat iam commissum onus vehementer, & cura ac custodia ratióque animarum mihi commissarum, sollicitat & perterret. Quiescite igitur, quiescite, fratres charissimi, ampliùs me in hoc negotio inquietare. Dico enim vobis præcisè, siue consentiatis, siue nonmon adquiesco. Quod cognoscentes alij, inito consilio, elegerunt secundum prædictam formam, dominum *Hugonem* de *Pateshulle* (filium præclari viri domini *Simonis* de *Pateshulle*, cuius sapientia aliquando rota *Angliæ* regebatur) Canonicum S. *Pauli Londinensem*, & domini Regis Cancellarium, in Episcopum & custodem animarum suarum. Ipse verò, vt vir honestus & discretus, habita deliberatione morosa, cogitans de illo Apostolico, scilicet: *Qui benè administrat, bonum gradum sibi adquirit*, & alibi: *Qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat*: tandem motus & misertus super ecclesiæ desolatione, & lacrymis petentium, laboribus, curis, & expensis, adquieuit, vt tristitia eorum in gaudium verteretur.

Calamitas Iudæorum. Et eodem anno, die sancti *Albani Anglorum* Protomartyris, & in crastino, passi sunt *Iudæi* exterminium magnum & destructionem: eosdem arctante & incarcerante, & pecuniam ab eisdem extorquente *Galfrido Templario*, Regis speciali Consiliario. Tandem verò post angarias, tertiam partem totius pecuniæ suæ, tam debitorum quàm catallorum, vt vita & pace ad tempus gauderent, miseri *Iudæi* in suam magnam ruinam & confusionem Regi persoluerunt. Huius autem destructionis seminariom, susceitaut quoddam homicidium in ciuitate à *Iudæis* clanculò perpetratum. Nec diu post hæc, propter quendam puerum, quem *Iudæi* circumciderunt, quatuor *Iudæi* (quibus non erant ditiores in ciuitate) apud *Norwicum*, conuicti manifestè, suspendio perierunt.

Sub eiusdem temporis curriculo, quo Deus Regi cum exultatione, iuxta petitionem suam & multorum desiderium, prolem contulit masculinam: quia nil impermixtum continet huius sæcularis sine felleis amaritudine, quidam Regius nuntius *Willielmus* nomine, multoties conuictus de facinore multiplice, quàm plures *Angliæ* nobiles suis falsis accusationibus notabiles reddidit, & de crimine læsæ Maiestatis infames, vt vitam suam protraheret infelicem: addictus enim erat morti, vinculis & carceri mancipatus. *Ranulphum* quoque *Brito*nem, clericum, & ecclesiæ sancti *Pauli Londinensis* Canonicum, qui aliquando domino Regi fuerat familiaris, etiam thesaurarius, criminaliter accusauit. Quem Rex, cùm hæc audisset, capi præcepit per litteras suas, quas Maiori *Londinensi*, scilicet *Willielmo Ioinero*: (siue *Gerardo Bat*) destinauit, & in turri *Londinensi* detrudi compeditum. Cui Maior plus quàm Deo obediens, Regia præcepta præcipitanter effectui mandauit. Ipsum enim *Ranulphum* à domo sua, quæ vicina est ecclesiæ S. *Pauli*, truculenter extraxit, & in turri *Londinensi* vinculis ferreis, quę vulgariter annoli nuncupantur, inclusit mancipatũ. Quo cognito, Decanus *Londinensis*, scilicet magister *G. de Lucy*, cum suis Concanonicis (quia Episcopus tunc præsens non fuerat) sententiã excommunicationis dedit incontinenti generalem, in omnes tantæ enormitatis præsumptores, ecclesiam S. *Pauli* supponens Interdicto. Rex autem admonitus per Episcopũ, cùm errores non correxit, & mala malis commnando cumulasset, Episcopus totam ciuitatem *Londinensem* sibi subiectam, erat Interdicto suppositurus. Cùm autem parati essent tam Archiepiscopus *Cantuariensis* quàm Legatus, & Episcopus *Londinensis*, & multi alij Prælati, manũ aggrauare. Rex dictum *Ranulphum*, licèt inuitus, solui, & in pace dimitti præcepit: Sed cùm voluisset addidisse conditionem, scilicet istam, vt reseruaretur, vt eum promptum exponerent, quando placeret ei ipsum accusare, respondit ecclesia, quòd nullo modo sub hac forma eum quasi incarceratum custodirent, sed absolutum reciperet ecclesia, sicut liberum & absolutum eum in domo sua Regij satellites violenter rapuerunt. Dimissus est igitur eo modo *Ranulphus*, edoctus experimento, quanta volubilitate Aulicos Fortuna edomat, ab aula Regia se retraxit castigatus. *Stephanus* autem de *Segraue*, licèt sæpè simili pressura vexatus, plùs quàm deceret aut expediret, ætati suæ non parcens, se curis curialibus implicuit, & factus est tunc temporis Regis præcipuus Consiliarius: qui tamen ignota industria, modestiùs solitò habenas Regij consilij cœpit moderari. Nec multùm pòst, prædictus facinorosus, qui nobiles prænoratos, accusauerat, & *Ranulphum*, vt dictum est, diffamauerat, ignominiosè super machinam illam pœnalem, quæ *Gibet* appellatur, extra *Londinum* traditur suspendio. Palàm autem coram populo & tortoribus, cùm videret mortem sibi imminentem, se non ob aliud prædicta commenta finxisse, nisi vt vitam suam protelaret, licèt serò, confitebatur. 1239.

Ranulphus Brito capitur.

Diebus autem illis, In ecclesia sancti *Pauli Londinensis* denuntiatus est excõmunicatus *Fredericus* dictus Imperator, ex præcepto Papæ. Similiter per totum Episcopatum *Londinensem*, & posteà per totum Regnum. Nec erat qui contradiceret, vel clypeum contradictionis opponeret: licèt Rex honestam causam haberet, præ cæteris mundi Principibus, contradicendi, propter fœdus propinquæ affinitatis.

Denuntiatio excommunicationis Frederici Imperatoris.

1239.

Litera Imperiales ad Senatum Populumque Romanum.

EOdem tempore, dominus Imperator, admirans quòd robur *Romanorum* nimis eneruatũ, à constantia suæ subiectionis debitæ & fidelitatis tam fiducialiter promissæ recalcitrauit: permittendo in eundem Imperatorem, dominum suum naturalem, sententiam excommunicationis inferri in ciuitate: tam curiæ *Romanæ* Cardinalibus, quàm Senatori vrbis & *Romanis*, ex intimo cordis, tacto dolore præcordiali, scripsit in hæc verba:

FRedericus *Dei Gratia* Romanorum *Imperator, semper Augustus*, Hierusalem & Siciliæ *Rex, Senatori Vrbis, & suis* Conromanis, *salutem. Cùm Roma sit caput nostri & auctrix Imperij, & Romanus Imperator à Romæ vocabulo nuncupetur, vt sibi nostri nominis & honoris processus & auspicia debeamus: in admirationem vehementem rapimur, si vbi noster promouendus est honor: & iniuria repellenda, inter eos qui tenentur & debent pro culmine nostro se murum defensionis apponere insurgentibus ex aduerso, ipsis audientibus & dissimulantibus, contrarium patiamur. Propter quod grauiter dolere compellimur, quia* Romanus *Antistes contra* Romanum *Principem, id quod alibi non auderet, sicut dicitur, in Vrbe præsumpsit: &* Romanum *Imperatorem, auctorem Vrbis, & benefactorem populi* Romanorum, *ipsis non resistentibus, impiè blasphemauit. Vt benefactorum nostrorum tam Proceres quàm populum* Romanum, *quibus specialiter & communiter studuimus liberali & spontanea munificentia prouidere, ac eorum intendimus continuatis augmentis, rectè vocemus immemores extitisse, ac inertis somno detentos, vt de tribulo mallea non vir esset de tot Proceribus & turba* Quiritum, *vel vnus de tot* Romani *populi millibus, qui pro nobis exurgeret, verbum vnicum loqueretur, qui nostræ iniuriæ condoleret: cùm nos Vrbem antiquis triumphorum titulis insignitam, nouis nostræ victoriæ successibus honoremus, & ad reformandum* Romanum *nomen, sicut in diebus antiquis, & exaltandum* Romani *statum Imperij, continuis laboribus intendamus. Quapropter necessariò ducimus, requirere vos, instanter monere, pariter & exhortari, quatenùs si remissum est aliqua negligentia vel torpore: nunc instantiæ ostendere debeatis, inducentes alios monitis & exemplis: vt omnes & singuli prompta voluntate consurgant ad nostram & communem iniuriam vlciscendam. Quia cùm idem blasphemator noster, ausus alibi non fuisset in nostri nominis blasphemiam prorupisse, de tanta præsumptione gloriari non posset, quòd volentibus & nolentibus* Romanis *contra nos talia perpetrasset: cùm potiùs id posset vestra ingratitudini reputari, si quod antè factum fuit, impedire laudabiliter potuistis, ex post facto nostram & vestram iniuriam, postponatis inultam. Nam cùm alterutrum teneamur, & nos* Romanum *honorem &* Romanos *defendere, nomen nostrum, si ad hoc vos & eos negligentes inuenerimus, cùm nullus timor nos coëgerit ad beneficium* Romanorum, *sed gratia induxerit specialis, per ingratitudinem illam licèt prorsùs inuiti cogamur, ab vniuersis exhibitam gratiam reuocare. Datum* Teruisij, *mensis Aprilis die* xx. Idem autem dominus Imperator *Fredericus*, Cardinalibus paulò antè præscripserat, & eosdem *Romanos* in parte mouit: sed nunc postremò commouit vehementiùs. Scripsit in hæc verba Cardinalibus.

Alia litera Imperialis ad Cardinales.

FRedericus *Dei gratia* Romanorum *Imperator, semper Augustus*, Hierusalem & Siciliæ *Rex, vniuersis ... sacrosanctæ* Romanæ *ecclesiæ Cardinalibus, dilectis amicis suis, salutẽ, & sinceræ dilectionis affectũ. Cùm sit* Christus *caput ecclesiæ, & in* Petri *vocabulo suã fundauerit Ecclesiã supra petram, vos Apostolorum statuit successores, vt* Petro *pro omnibus ministrante, vos qui estis* candelabra *ecclesiæ*, super montem, *non* sub modio *constituta, re vera omnibus qui sunt in domo effectu bonorum operum luceatis, nec à publica mundi lingua ex* A *conscientia generali vos subtrahere intendatis, cùm ad singula quæ præsidens sedi* Petri *proponit statuens vel denuntianda decernit, æqua participatio vos admittit: nisi prauitas religionis ecclesiæ statum, & zelus esset nescens euitandi scandali generalis, vobis cautelam suggesserit ad futura. Quis enim non miretur & stupeat, quòd tot venerabilium Patrum congregatione munita ecclesia generali, sedens in solio (& vtinam iustus Iudex) velit inconsultò procedere, ac suis motibus excandescens, in* Romanum *tendit Principem, aduocatum ecclesiæ, ac ad prædicationem Euangelij stabilitum, ob fauorem* B Lombardorum *rebellium, exercere gladium spiritualem, si dicere liceat, minùs iustè, cùm aliàs quicquid ex obiectu ecclesiarũ grauaminibus, quæ dicuntur, obijciat, quantúmue species indiuidua per detinentur, vel emendationem receperint, vel ex deliberata nostri promissione consilij sit in proximo, prout iussio iam præcessit debita, & integra emendatio secutura. Nam ecce per patentes literas Prælatorum, quos mandatum Apostolicum præstitit meritores, eiusdem testimonium declaratur: & præcedens nostra constitutio super reuocatione Prælato*C*rum damna passorum, & de præstanda integra satisfactione Prælatis, iam per litteras venerabilis Archiepiscopi* Messanensis, *vocato ad hoc assessori nostro transmissas, euidens exhibet testimonium veritati. Propter quod non indignè dolemus, si Pater Apostolicus offendere tam grauiter nos intendat. Vnde dum in constantem virum tam vehemens cadit iniuria, etsi patienter ferre velimus, immanitas negatij non permittit, quin ad vltiones quibus* Cæsares *vti solent facti violentia nos impellat. Veruntamen dum consideramus impatientiam procedentis, & difficultatem attendimus defenso*D*rum, si ex æquo liceret pœnatas exercere vindictas, quas in hominem per quem scandalum venit, & in sui participes sanguinis compensare possemus, & in ipsum & suos attentata Sedis iniuria redundaret, tolerabiliùs duceremus. Sed cùm nec ipse, nec tota propter hoc sua passura progenies, tanti forent, vt fulmen Imperij zelaret vltionem ipsorum: cùmque Sedis auctoritas audaciæ sibi fræna relaxet, & tot venerabilium fratrum moles eum in concepta seuere pertinacia videatur, angit nos alterius mente turbatio, quòd dum nos intendamus à persequente defendere, oporteat nos defendenda gra*E*uius offendere resistentes: salua in omnibus ecclesiæ sanctitate, quam cultu sacra & debita reuerentia veneramur. Quapropter venerabilem cœtum vestrum affectuosius deprecamur, quatenus motus summi Pontificis, quos ex causis euidentibus non tam iustos quàm voluntarios mundus agnoscit, ex deliberata modestia compescatis: generali statui & præsenti quieti mentium, à scandalis prouidentes. Nam cùm ad salutem animarum vestrarum fauorabiliter alligemur, ab iniuriatorum offen*F*sa non poterimus æquanimiter abstinere: quin cùm obstare principiis non possimus, licitè debeas iniurias, quas reuocare non possumus, iniuriis propulsare. Datum* Podonij, *decima die Martij, vndecima Indictione.*

Quædam scripta prognostica.

ET tunc temporis quædam scripta, quæ videbantur futurorum esse prognostica, propter imminentia pericula, & discordiã ortã inter tam graues personas, quibus non sunt maiores, imò nec pares, ad memoriam sunt redacta, & recenter recitata. Quorum vnum est hoc sequens:

G *Excitabitur* Roma *contra* Romanum, *&* Romanus *substitutus* Romam Romano *imminet. Alienabuntur virga pastorum, & solatium eorum erit in otio. Turbabuntur seduli, & orabunt: & in lacrymis multorum erit requies. Humilis alludet furibundo, & furor extinguens palpabitur. Nouus grex serpet ad cumulum, & qui intitulantur in Veteri, centum cibo cibabuntur. Frustrata est spes sperantium, & requiescet solatium, in quo parat fiduciam.*

Te

1239. *Qui in tenebris ambularunt, ad lucem redibunt. Et quæ erunt diuisa & dispersa, consolidabuntur. Non modica nubes incipiet pluere: quia natus est immutator sæculi. Leoni substituetur agnus: Et agni in leones deprædabuntur. Surget furor contra simplicem, & simplicitas attenuata spirabit. Decor conuertetur in dedecus, & gaudium multorum erit luctus.* Hæc dicta anno gratiæ M. C. XIX. iam instare intellectas comminationes in scripto dicebantur. Aliud scriptum, quod videtur procurasse Imperator, fertur tamen pro vero, quod inuenti sunt hi versiculi in cubiculo Papæ scripti, modus autem & auctor penitùs ignoratur:

Fata docent, stellæque monent, auiúmque volatus,
Totius mundi malleus vnus erit.
Roma diu titubans, variis erroribus vsta,
Totius mundi desinet esse caput.

Quos versus cùm dominus Imperator & alij multi interpretabantur in interitum & desolationem Papæ & *Romanæ* curiæ redundasse, Papa in eundem Imperatorem hos versiculos retorquebat:

Fama refert, scriptura docet, peccata loquuntur,
Quòd tua vita breuis, pœna perennis erit.

Excusat se Imperator per admonitores. Literæ nunciorum.

Videns autem dominus Imperator famam suam in hac tempestate periclitari, vt innocentiam suam manifestaret, procurauit vt nuntij ipsi, qui magnæ auctoritatis viri fuerant & solemnes, scriberent domino Papæ, ostendendo suam & Imperatoris innocentiam ac iustitiam.

S*anctissimo patri in* Christo Gregorio *Dei gratia summo Pontifici, sui deuoti* Herbipolensis, Vvormaciensis, Vercellensis, *&* Parmensis *Episcopi, humilem sui commendationem & reuerentiam tam debitam quàm deuotam. Cum omni reuerentia & deuotione recepimus literas Apostolicæ sanctitatis, per quas missi fuimus admonere Dominum nostrum* Romanum *Principem, super quibusdam capitibus, quæ missa sunt eisdem literis interclusa. Nos autem ex obedientiæ debito, quæ tenemur ad tantum debitũ, hæsitantes tamen, si monita nostra patienter acciperet, reuerenter & deuotè peruenimus, & expositis singulis, quæ capitula continebant, ac vestrarum per eum habita copia literarum, faciente Domino, qui gerit ac dirigit quò voluerit corda Regum, in admirabili deuotione & insperata humilitate se monitis nostris pronum exhibuit, inclinata Imperialis audientia dignitatis. Ita quòd nobis existentibus coram eo, præsentibus quoque venerabilibus* Panormitanensis, Messanensis *Archiepiscopis,* Cremonensis, Laudensis Nauariensis, *&* Mutinensis *Episcopis, & Abbate sancti* Vincentij, *conuocatis etiam quàm pluribus ex fratribus ordinis* Prædicatorum *&* Minorum *respondit ad singula quæ proposuimus seriatim, prout in sequentibus distinctè ac plenariè continetur, sicut dominationi vestræ responsionem ipsius iuxta seriem capitulorum expositam, secundùm Apostolicam iussionem sub fido testimonio tenore præsentium declaramus.*

Obiectiones & responsiones.

Propositio, ecclesia Montis Regalis, Cephaludensis, Cathaniensis, *&* Squillatensis *ecclesia,* Milletensis *sancta* Eufemiæ *terræ maioris, & sancti* Ioannis *in* Lamis, *Monasteria sunt spoliata ferè omnibus bonis suis. Item, omnes ferè cathedrales & aliæ ecclesiæ ac Monasteria, sunt per iniquam inquisitionem, ferè omnibus hominibus suis spoliata. Responsio Imperialis: Super grauaminibus ecclesiarum, quæ indeterminatè ponuntur, quædam ignoranter commissa, corrigi iussa sunt, sine moræ dispendio: quædam verò iam correcta, sicut est in euidenti, de fideli & industrio nuntio nostro, ad hoc specialiter destinato: videlicet magistro* Vvilhelmo *de* Tocco, *Notario nostro: qui etiam iussus est transire per* Romanam *curiam, & consulto venerabili* Messanensi *Archiepiscopo, iuxta consilium suum procedere, ad reuocationem eorum, quæ inueniret notabiliter facta. Sic* A *quòd in ingressu Regni, circa fines illos inuenit quædam, quæ tenebantur per quosdam de familia Imperiali, quibus non pepercit, sed eos statim destituit, restituens destitutos: cùm tamen habuerit in mandatis, quòd ab Imperiali fisco etiam reuocaret, si quæ inueniret illicitè deprehensa. Sic quod fama eorum quæ gesserat perueniente ad curiam* Romanam, *dominus Papa dicitur approbasse mittentis prouidentiam, & diligentiam missi. Qui cùm Regnum in diuersas prouincias sit diuisum, nondum potuit omnes peragrasse, vt quæ corrigenda inuenerit, corrigantur.* B *Item, de ecclesia* Montis Regalis. *R. Quod nullum grauamen habuit per dominum Imperatorem, nisi velit notari de* Saracenis, *qui occupauerunt bona ecclesiæ per bellum, qui nec dominum Imperatorem, nec ecclesiam recognoscebant, nec in aliquo pro posse suo pepercerunt: imò destruxerant & deprædati fuerant eam, vsque ad muros ecclesiæ, & alienis de* Sicilia *non parcebant: ita vt in partibus illis nullus vel raru* Christicola *remansisset. Hos re vera fatetur dominus Imperator exterminasse de* Sicilia, *cum multis laboribus & expensis: si reputant in hoc* C *grauamen ecclesiæ, aliàs nescit quod vnquam grauasset illam, nec vult grauare. Item, idem dicit de ecclesia* Cephalensi, *nisi fortè tangatur de castro* Cephalensi, *quod velut munitissimam arcem supra mare, & stantem in* Marchia Saracenorum, *tenuerunt semper Reges* Siciliæ, *& bonæ memoriæ* Innocentius *Papa mandauit Legato suo, tunc temporis pro seruitio nostro in* Sicilia *existenti, vt illud reciperet ab Episcopo, ad cuius manus per turbationem venerat, & non de iure, & quod Legatus tempore pueritiæ nostræ faceret teneri & custodiri* D *pro nobis, nec Episcopo, nec præsenti restituitur, nec de iure restitui debet, quia non habet ius in re: & aliàs, quod falsarius, homicida, proditor, & schismaticus, publico testimonio conuincebatur, quare si etiam haberet ius in re, quod absit, restitui non tenetur. Item, idem de* Cathanensi *ecclesia: nisi fortè tangatur de hominibus Demanij domini Imperatoris, qui temporibus belli, propter locum securum & fertilem se* Cathaniam *contulerunt. Hos fatetur Imperator se ad Demania sua reuocasse, secundùm formam generalis constitutionis Regni, per quam etiam Comites & Barones & omnes de Regno homines, de Demaniis reuocant, vbicumque eos inuenerint: siue* E *in terris ecclesiarum, siue in ciuitatibus ipsius Imperatoris. Nihilominùs tamen super his forma statuta est, & meta temporis posita, ad requisitionem summi Pontificis acceptata: prout constat ex literis testimonialibus Patriarchæ* Antiochensis, *&* Panormitanensis *&* Messanensis *Archiepiscoporum. Item, quod cum ecclesia* Miletensis *&* sanctæ Eufemiæ, *cum Abbate & Monachis* Terræ maioris, *permutatio congrua facta sit de voluntate Prælatorum ipsorum & Conuentuum, secundùm formam Iuris, & ipsi hodiè res tenent & possident* F *permutatas. Tassale vero sancti* Seuerij, *quod non erat in totum Abbatis* terræ maioris Aconensis, *ibi quædam iura habebat quæ tenebat in feudum ab ipso Imperatore, per iudicium fuit iustè destructũ, quia homines illius loci tempore perturbationis occiderunt* Paulum *de* Longothan *baiulum Imperatoris, & armenta Imperialia surripuerunt: & nihilominùs, vt dictum est, permutatio data est Abbati & Conuentui pro parte sua, & hodiè tenent. Locus* Lamæ *euictus est per sententiam ab Abbate sancti* Ioannis *rotundi: qui de eo, velut de re feudali,* G *potuit & debuit secundùm Ius Ciuile & Canonicum, in Imperiali curia conueniri.* Propositio ecclesiæ. Templarij *&* Hospitalarij *bonis mobilibus & immobilibus spoliati, iuxta tenorem pacis non sunt integrè restituti.* Responsio Imperialis. *A* Templariis *&* Hospitalariis *verum est, quod per iudicium & per antiquam constitutionem* Regni Siciliæ, *reuocata sunt feudalia & burgasatica, quæ habuerant per concessionem antecessorum Regni: quibus equos, arma, victualia, & victum, & omnia necessaria ministrabant abundè, quando ii sta-* 1239.

1239. bant Impugnatorem, & Imperatoris, tunc Regis pupille, & A desolato, omne omnino subsidium denegabant. Alia tamen feudalia & burgasatica dimissa sunt eis, qualitercumque ea adquisierunt & tenuerunt ante mortem Regis Vuillielmi secundi: seu de quibus habuerunt concessionem aliquorum antecessorum suorum. Nonnulla verò burgasatica quæ emerunt, revocata sunt ab eis, secundum formam antiquæ constitutionis Regni Siciliæ, quod nihil potest eis sine consensu Principis de burgasaticis inter vivos concedi, vel in ultima voluntate legare, quin post annum, mensem, septimanam, & diem, aliis burgensibus B sæcularibus vendere & concedere teneantur. Et hoc provisione fuit ab antiquo statutum, quia si liberè in & perpetuò burgasatica liceret emere sine aliquo respectu, modico tempore totum Regnum Siciliæ, (quod inter Regiones mundi sibi habiliùs reputarent) emerunt, & adquisierunt: & hæc eadem constitutio obtinet Ultramare. Propositio ecclesiæ: Item, quod non permittit cathedrales & alias vacantes ecclesias ordinari, & hac occasione periclitatur libertas ecclesiæ, perit fides: quia non est qui proponat verbum Dei, nec qui regat animas, deficiente pastore. Responsio Imperialis: Cathedrales & alias vacan- C tes ecclesias, dominus Imperator libenter vult & desiderat ordinare: salvis privilegiis & dignitatibus, quæ prædecessores sui Reges usque ad sua tempora habuerunt, & quibus ipse modestiùs quàm prædecessores sui hactenùs usus fuit: nec contra ordinationem ecclesiarum unquam fuit. Propositio ecclesiæ: De talliis & exactionibus quæ contra formam pacis ab ecclesiis & monasteriis extorquentur. Resp. Imp. Talliæ & collectæ clericis & personis ecclesiasticis, non pro ecclesiasticis rebus, sed pro feudalibus & patrimonialibus imponuntur; secundum quod est D Ius commune, & obtinet ubique per orbem. Propositio ecclesiæ: De hoc quod Prælati non audent procedere contra usurarios occasione constitutionis Imperialis. Resp. Imperialis: Apparet generalis & nova constitutio contra usurarios edita per Imperatorem, per quam in omnibus bonis eorum publicè condemnantur, & lecta est coram Prælatis, per quam etiam non intercluditur Prælatis, via ordinariè procedendi. Propositio ecclesiæ: quod clerici capiuntur, incarcerantur: proscribuntur, & occiduntur. Responsio Imperialis. De captis & incarceratis nihil E novit, nisi quod per officiales Imperatoris aliqui capti sunt: assignandi iuxta qualitatem excessuum iudicio Prælatorum. De proscriptis verò novit, quod obiecto quibusdam crimine læsæ Maiestatis, aliqui de Regno sunt proscripti. Novit etiam de occisis, quod propter impunitatem clericorum & monachorum, Venusina ecclesia gemit obitum Prælati sui, à suo monacho interfecti: & in ecclesia S. Vincentij, monachus monachum interfecit: nec est inde aliqua vindicta sive pœna canonica subsecuta. Propositio ecclesiæ: De ecclesiis Domino consecratis, quæ prophanantur & destruuntur. Responsio Impe- F rialis: Nihil omninò scitur, nisi fortè dicatur de ecclesia Luceriæ, quæ propter diuturnam vetustatem per se dicitur corruisse, & quam Imperator, nedum quod reædificari permittat, imò paratus est ad honorem Dei & ecclesiæ, de suo pro reædificatione eiusdem Episcopum congruè adiuvare. Propositio ecclesiæ: Quod non permittit reparari Soranam ecclesiam. Respon. Imper. Soranam ecclesiam solam ædificari permittit, sed civitatem non: ad minus diebus suis, quæ iudicio est destructa. Propositio ecclesiæ: Quod contra tenorem pacis, hi qui adhæserunt Ecclesiæ tempore turbationis, bonis omnibus spoliati, exulare coguntur. Responsio Imper. Adhærentes domino Papæ tempore turbationis contra dominum Imperatorem, securè in Regno morantur: nisi fortè qui officia & iurisdictiones exercuerunt, metu ponendi rationem, vel aliqui, ne causis civilibus vel criminalibus conveniantur, morantur extra Regnum: de quibus vult dominus Imperator, quòd securè redeant, si sibi & aliis conquerentibus (non tamen de eo, vel eius A occasione, quod ecclesiæ adhæserunt) velint facere rationem. Sed cùm de forma pacis tractatur, recordatur quod dominus Papa contra eam & contra opinionem fere omnium fratrum, detinet civitatem Castellæ. Pro qua detinenda, in præiudicium Imperij, recepit pecuniam, existente domino Imperatore pro servitio eius contra Romanos, & expendente proinde ultra centum millia marcarum argenti: adeò quod magnum commodum inde sit ecclesiæ consecuta, tam de terra Romanis ablata, & sibi restituta, quàm de libertate ecclesiastica, reformata in Urbe, B occasione servitij supradicti. Propositio ecclesiæ. De nepote Regis Tunicij, quem non permisit venire ad Apostolicam sedem, ad suscipiendum baptismi sacramentum, sed captivum detinet. Responsio Imper. Quod nepos regis Tunicij, non ut baptizaretur, sed ut aufugeret mortem, quam præmittebatur patruus suus, de Barbaria fugit in Siciliam. Non tenetur captivus, sed liber per Appuliam vadit: & diligenter quæsitus, si baptizari velit, omninò negat. Si tamen vult baptizari, dominus Imperator accepiat & gaudet, prout super hoc respondit aliàs Panormitanensi & Messanensi Archiepiscopis. C Propositio ecclesiæ: De Petro Saraceno, fideli ecclesiæ, quem tenet captivum, in iniuriam ecclesiæ: & fratre Iordane, qui similiter captivus. Responsio Imper. Petrus Saracenus, tanquàm inimicus domini Imperatoris, & detractor eius, tam in Urbe quàm alibi, captus est per eum. Item, non in negotium Regis Anglorum venit, sed tantùm literas ipsius attulit: ut si fortè caperetur, capta parceremus, attentiùs supplicantes. Quibus non obtemperavimus, quia Rex nesciuit, quas mihi parantur insidias. De fratre Iordane, quod ipsum nec cepit, D nec capi mandavit: quamvis eum in sermonibus diffamaverit. Sed quia videtur à quibusdam fidelibus suis, qui noverunt mores & versutias eiusdem fratris, quod status & mora eius, si fieret in Marchia Teruisij, & Lombardia, suspecta forent & nociva domino Imperatori: præstita satisfactione: quod in Marchia vel Lombardia remanere vel morari non debeat, ipsum liberari mandabat, & assignari eum iussisset domino Messanensi Archiepiscopo: si dictum fratrem in prædictum modum, super se recipere voluisset. Propositio ecclesiæ: De eo quod ipse seditionem movit in Urbe contra eccle- E siam, per quam intendebat Romanum Pontificem & fratres suos à sua sede repellere, & contra privilegia, dignitates, & honores Apostolicæ sedis, libertatem ecclesiasticam conculcare. Responsio Imperialis: Seditio mota in Urbe contra ecclesiam per dominum Imperatorem, negatur. Sed cùm ipse habeat fideles suos in Urbe, sicut prædecessores sui, tam Romani Principes, quam Reges Siciliæ, soliti sunt habere, quia Senatores aliquando electi per potentiam adversariorum, eos offendere contendebant, astabat defensioni eorum: sicut astaret F quotiens in similibus expediret. Cessante verò causa, videlicet quod alius Senator communiter electus fuit, cessavit tutelatio supradicta: prout constat de rei evidentia, ex testimonio Panormitanensis & Messanensis Archiepiscoporum. Propositio ecclesiæ: de eo quòd mandavit quibusdam fidelibus suis, ut Episcopus Prenestinus, Apostolicæ sedis Legatus, detineretur. Respon. Imperat. Super mandato detentionis Episcopi Prenestini, respondit, quod numquam mandavit, nec etiam id sommiavit dominus Imperator: quanquàm de eo id iustè G fieri potuisset, tanquam de inimico suo. Qui, licet missus per dominum Papam, tanquam vir religiosus, tamen de mandato domini Papæ, ut ipse dixit, Lombardiam pro magna parte contra dominum Imperatorem callidè & perniciosè subvertit, & Lombardos contra ipsum in quantum potuit, animavit. Propositio ecclesiæ: Quod per eum impeditur negotium Terræ sanctæ, occasione discordiæ quam habet cum quibusdam Lombardis: cùm parata sit ecclesia dare opem & operam efficacem, ut sibi & honori Imperij, super his, quæ commissa sunt 1239.

1239. contra eum à Lombardis, congruè satisfiat: & Lombardi etiam ad hoc ipsum sint parati: moneantur super his omnibus, & responsum eius significetur nobis. Responsio Imperialis: Super negotio Lombardiæ dixit dominus Imperator, quod illud multoties commisit ecclesiæ, nec inde ipse aliquod commodum assequutus: nisi quod prima vice condemnati sunt Lombardi in quadringentis militibus: quos dominus Papa tali modo fecit ei solui, quod ipsos contra ipsum Imperatorem misit in Regnum. Secunda vice, condemnati sunt in quingentis militibus, quos non Imperatori, contra quem commissa erat iniuria, sed sub protectione & ad requisitionem domini Papæ & ecclesiæ, quæ offensa non erat, vltra mare transmitti pronuntiauit, quod etiam nunquam factum fuit. Tertia vice, ad requisitionem Cardinalium, scilicet quondam Episcopi Sabinensis, & magistri Petri de Capua, plenè sicut dominus Papa dictauit, commissum fuit dictum negotium ecclesiæ, nec vnquam postea de hoc fuit verbum: nisi quando dominus Papa nouit, quod Imperator, postquam et toties fuerat illusum, descendere cum exercitu à Germania in Italiam se parabat, & tunc instanter petiit denuò negotium sibi committi: & dominus Imperator, licèt in eadem commissione naufragium sæpè expertus fuisset, voluit tamen sibi committere ad certum diem & sub conditione, quod ad honorem suum & commodum Imperij firmaretur. Quam conditionem dominus Papa, prout per literas suas constat, admittere noluit: quanquam ad præsens per literas suas dicat, quod ecclesia negotium ipsum, saluo iure & honore Imperij, fuisset definire parata. Et ex hoc patet, quod literæ ipsæ sibi inuicem manifestissimè contradicant. Et ne prætendatur, quod in præiudicium Terræ sanctæ, velit dominus Imperator iura Imperij in Italiam restaurare, qualiter dominus Imperator negotium Terræ sanctæ assumpserit, nec duxerit negligendum, apparet per literas suas responsales Regibus orbis & Cruce signatis in Francia scriptas, qui ipsum in dominum & rectorem exercitus elegerunt: per quas etiam respondit insuper eisdem, quod negotium ipsum de consilio ecclesiæ, tractare volebat. Denique tamen super omnibus grauaminibus ecclesiarum corrigendis, Notarius domini Imperatoris in specialem nuntium, sicut superius est propositum, est transmissus. Addidit præterea Imperialis Responsio, quod id quod enormius est, & in admirationem & stuporem omnium audientium verti debet, post recessum supramemoratorum Panormitanensis & Messanensis Archiepiscoporum, quibus dominus Papa ecclesiæ gratiam pro domino Imperatore promisit, & quod voluit vnum & idem esse cum eo, domino Imperatore, prout decuit, non modicè hoc attentante, postquam sufficienter fuerat eis ad quædam capitula missa per eos, responsum, prout in eorum attestatione consistit, post tergum & in confusionem eorundem Archiepiscoporum, eis omnino nescientibus, missæ sunt literæ istæ & capitula interclusa Prælatis, quæ licèt speciem admonitionis contineant, sugillationem tamen Imperialis famæ continent manifestè. Vltimo, generale verbum respondit & proposuit dominus Imperator, quod cùm ipse diu fuerit absens à Regno, & Regni statum ignorens, quicquid vnquam in grauamine ecclesiarum factum est, quod remaneat emendandum, integrè & sine difficultate aliqua id emendari mandabit. Et nihilominus, propter vniuersale bonum, quod ex vnione inter ipsum & ecclesiam prouenit, paratus est omnem prorsus securitatem, quæ ecclesiam & ipsum Imperium deceat, præstare ecclesiæ: quod ad honorem & exaltationem fidei Christianæ, & ad honorem & libertatem ecclesiasticam conseruandum, sit vnum & idem cum ecclesia, viribus & potentia sua ad hoc ex toto conuecsis. Datum, &c.

A HÆc postquàm domino Papæ intimata sunt, in vehementem iracundiam exarsit. Et scriptum iustificans omnia hæc prædicta pro friuolis habuit & inutilibus sermocinationibus, & spreuit quasi commenta contraria veritati. Scribens igitur Principibus & Magnatibus totius Christianitatis, tam laicis personis quàm ecclesiasticis, absoluit quotquot eidem *Frederico* fidelitate tenebantur, vt non ei tenerentur quasi domino obedire. Fecit etiam per omnes terras sibi obtemperantes, B sententiam latam in eundem terribiliter, præcipuè autem in *Anglia*, solemniter publicari, eum grauiter diffamando, ipsumque inimicum manifestum Dei & ecclesiæ affirmauit. Quod cum dominus Imperator festina relatione cognouisset, tactus dolore cordis intrinsecùs, prorumpentibus crebris suspiriis, amicis querimoniam grauem reponens, scripsit in hæc verba.

Imperator conqueritur de iniuria sibi à Pontifice illata. 1239.

FRedericus, &c. *Inuiti loquimur, sed tacere non possumus. Iam enim securis ad radicem arboris posita, & gladius ferè vsque ad animam transiens, labra* C *dissoluerunt. Iusque datum sceleri scribimus, & populum contumacem dexteram in viscera propria vertisse condolemus. Iuri præfertur iniuria, & voluntas iniustia dominatur. Dominium quidem* Italiæ, *populi sceptrum contemnere conantur Imperij. Ac etiam propria commoditatis immemores, libertatis eiusdem vaga luxuriam quieti pacis imponunt, & æquitati iustitiæque prætulerunt. Nec tamen à nobis rebellionem huius sumpsisse nunc primum exordium æstimetis, sed auitas & paternas prosequuntur iniurias, & productam iam ad alias* D *regiones, libertatis inuidiosæ propaginem nituntur supplantare. Sed nec ista dissimulasse aliquolibet modo hactenus, aut conniuentibus oculis pertransisse credatis. Quamprimum enim in nobis pubescentibus, ac mentis & corporis calescente virtute, ad* Romani *culmen Imperij, præter spem hominum, nutu solummodo prouidentiæ diuinæ, conscendimus: ac* Regnum Siciliæ, *præclara materno successionis hæreditas, ad iura nostra peruenit: aciem mentis nostræ continuò direximus ad prædicta. Ac demum ad consummationem propositi nostri, miserabili casu de amissione* Damiatæ *tunc temporis ministrante,* E *cum venerabili patre nostro* H. *summo Pontifice apud* Verulas *colloquio celebrato,* Veronæ *de communi consilio pro negotio* Terræ sanctæ, *& reformatione Imperij, solennem curiam duximus indicendam: vbi iam nos quàm prædictus Papa, condiximus interesse. Quo proposito, & volubilitate consilij, & motu rerum continuo præsentium, commutato: nos à tanto bono recedere non volentes,* Ferentini *denuo cum Papa præstito collatione habita, curiam apud* Cremonam *indiximus: ad quam, filium nostrum cum multis Principibus Imperij nostri vocauimus, cum* F *decenti militum comitatu: nihilominus de* Italiæ *partibus ducentes nobiscum milites, prout Imperialis excellentia decuit, & tantum negotium condecebat. Ex quo* Lombardi *nobis & honori nostro rebelles, in spiritu contradictionis assumpti, & in reprobum sensum dati, palliata occasione timoris, propterea quod armatorum consortio fruebantur: & nobis intendere tanquam ipsorum legitimo domino contempserunt, & ingressu in* Italiam *viarum difficultate prohibito, filium nostrum & Principes à nostris aspectibus subtraxerunt. Ad exaggerationem dein* G *nequitia adhuc occulta ac perfidia, malitiam manifestam insolentiamque adiecerunt, quod contra nos & Imperium conspirantes, nobis præsentibus & contemptis, conineationes nefarias contraxerunt. Et sic desiderata si ij nostri visione fraudati, in* Apuliam *redeuntes, quia præparatio passagij transmarini, ad quod tenebamur ex voto, tunc temporis nos arctabat, causam ipsam de satisfactione nobis & Imperio facienda, arbitrio summi Pontificis commisimus terminandam; per quem, in quingentis militibus pro negotio* Terræ sanctæ, *sub eorum sumptibus*

Litera Imperij [illegible].

1239. *per biennium exhibendis, fuerunt nobis arbitrali sententia condemnati. Quos inito pacis ecclesiam inter & Imperium discordiam seminante, ipsos contra nos in* Apuliam *transmiserunt: & sic per contraria sui fabricans medium, præcedentes inimicitias geminarunt. Redeuntibus autem nobis de partibus transmarinis, ac inter nos & ecclesiam dissensione sedata, de reformatione status Imperij concepto proposito inhærentes, apud* Rauennam *iterum de consilio beatissimi patris nostri G. summi Pontificis, indiximus curiam generalem: sub inermi tantummodo & domestico comitatu, vt timor armorum & occasio friuola tolleretur. In qua, nedum* Lombardi *prædicti deuotionis & obedientiæ nobis signa prætenderent: imò in oculis nostris, fere ciuitatem* Veronæ *&* Ezelinum, *de* Romano *tunc temporis ad nostra fidelitatis obsequium noniter reuocatos, extractis eorum Carrochiis, violenter inuadere nitebantur, ad venientium nostra præsentiæ, nullo habito omnino respectu. Accessum etiam filij nostri ad eos, vel nostrum ad eum per terras & vias Imperij (quæ etsi nostra sint propria, tamen omnibus sunt communes) deniqué prohibentes: ita quod patris oculus tunc temporis etiam filium non vidisset: nisi quod naualis præsidio, amore paterno, qui contineri non poterat, stimulante, nos* Aquilegiam *sub maris dubia sorte, contulimus: vt prædictum filium nostrum & Principes, qui ad nos deuote se contulerant, videremus. Nec adhuc defuit clementiæ nostræ constantia, quin aggressionis hostilis furore deposito, iterum & causam ipsam committeremus arbitrio ecclesiæ terminandam. Ex eo tamen vnde credidimus humanitatis eisdem exemplo prætendere, cornua ipsis indeuotionis ereximus: referentes ab eo pro debita fide perfidiam, & pro deuotione contemptum, nec vlla de prædictis vexatio tribuit intellectum.*

Cometa apparuit. IPso quoque tempore, in vigilia sancti *Iacobi*, in crepusculo, non tamen adhuc apparentibus stellis, cùm esset aër purus & purpureus; apparuit stella maxima vt facula; surgens ab Austro, & volans non in sublimem nimis se iaculabatur aërem, & tendebat versùs Aquilonem per tractus aëreos nec raptim, nec valdè velociter. sed sicut solet Nisus volare. Cùm autem peruenerat vsque ad medium firmamenti, in nostro hemisphærio apparentis, euanuit, in aëre relinquens fumum, cum scintillis. Erat autem stella illa siue Cometa vel draco, maior visu iudice, *Lucifero*; habens formam capitonis, pars anterior clarissima, in posteriori parte fumans & scintillans. Omnes videntes illud signum prodigiale admirantes, quid portenderet, ignorabant. Sed mirum, quòd cùm diuturna pluuia segetes penè omnes suffocauerat, eadem hora in amœnitatem præclarissimam tempus est subitò commutatum: quod fruges, falcem tantummodò expectantes, maturas saluauit, & colligi tolerauit.

Comes Leicestriæ Simon *cum indignatione Regis recessit.* EOdem etiam tempore, scilicet quinto Idus Augusti, conuenerunt nobiles Dominæ *Londinum*, vt Reginam purificatam ad Monasterium (vt moris est) ituram comitarentur. Vbi cùm Comes *Leicestriæ* S. de *Monte forti* cùm vxore sua venisset, Rex eum excommunicatum vocauit: prohibuitque ne ipse vel vxor eius, quam ante matrimonium inter eos contractum, nequiter & furtiuè maculauerat, festiuis suis solemniis interesset: & cùm multiplicaret conuitia, Comes confusos cum vxore sua ad hospitium suum (scilicet Palatium domini Episcopi *Wintoniensis* tunc defuncti quod Rex Comiti liberaliter commodauerat) per aquam venire properauit.

Sed Rex statim eos præcepit ejici truculenter. 1239. Et cùm flentes & eiulantes reuerterentur, veniam flagitantes, Regiam iram non sedarunt. Dixit enim: Sororem meam seduxisti ante sponsalia, quòd cùm cumperissem, vt vitaretur scandalum, dedi sed inuitus. Et vt votum suum matrimonium non impediret, *Romam* adiisti, *Romanamque* curiam donis & promissis impletiabilibus, vt illicitum tibi liceret, corrupisti. Nouit tunc præsens *A. Cantuariensis* Archiepiscopus, qui Papæ veritatem super his intimauit: sed victa veritas *Romanæ* cessit auaritiæ, muneribus multiplicatis. In cuius pecuniæ solutione cùm defecisti, excommunicationis sententia innodari meruisti. Ad cumulum etiam miseriæ tuæ, me inconsultum & nescium, fideiussorem per falsum testimonium interposuisti. Comes verò, cum hæc audisset, erubuit, & cùm dies inclinasset, per *Tamesim* in cymba minima cum vxore tunc & pauca familia ad mare festinanter declinans, continuò transfretauit.

PEr idem tempus conuenerunt omnes Episcopi *Londinum*, pridiè scilicet Calendas Augusti, de oppressionibus ecclesiæ *Anglicanæ* tractaturi. *Concilium Londinense inter Episcopos Angliæ & Legatum.* Exigebat enim Legatus, post quotidianas exactiones, procurationes. Cui habito consilio, responderunt Episcopi communiter, quòd toties bona ecclesiæ exhauserat *Romana* importunitas, quòd nullo modo ampliùs tolerarent: exhibeat vos, qui inconsultè vos vocauit. Et sic non sine querulo murmure, à concilio recesserunt.

EIsdem diebus Legatus in *Scotiam* intrare festinauit, *Ingressus Legati in Scotiam.* dispositisque rebus necessariis, & ducibus *Anglicis*, qui viarum si fortè pararentur, insidias explorarent, iter arripuit, hospitia sumptuosa eligens in Abbatiis & ecclesiis cathedralibus. Et antequàm Regnum *Scotiæ* intrasset, occurrit ei Rex *Scotiæ* non acceptans ingressum suum. Dixit enim, quòd nunquam aliquis Legatus, excepto illo solo, in *Scotiam* intrauit. Non enim, vt asseruit, opus erat: *Christianitas* ibi floruit, ecclesia prosperè se habebat. Et cùm sermones multiplicarentur, & Rex ferè ad contradicendum erigeretur. confectum est scriptum intercedentibus vtriusque Regni Magnatibus inter eos: cuius tenor fuit, vt nunquam ratione illius aduentus, talis consuetudo in consequentiam verteretur: insuper in recessu suo, scriptum illud signaret. Et hoc procuratum est, ne confusus in *Angliam* quasi repulsus reuerteretur. Verumtamen mare non transiit: sed in bonis ciuitatibus commorans cismarinis, vocauit Episcopos & nobiles terræ beneficiatos, & de rebus ecclesiasticis ibidem pro libitu ordinauit, pecuniam non minimam colligendo, Rege verò in interioribus terræ commorante, Legatus sine Regis licentia clàm & subitò recedens, prædictum scriptum asportauit.

ET cùm versùs *Scotiam* iter dominus Legatus arripuerat, Capitulum sancti *Albani* ingressus est. & priùs facto sermone de Assumptione beatæ Virginis, (hoc enim infra octauas euenit) dominum Imperatorem excommunicauit. *Denunciatur Imperator in Anglia excommunicatus.* Monachi verò sibi de tali permissione, literas excusatorias obnuerunt. Et eisdem diebus, pluriès in ecclesia sancti *Pauli Londini*, idem Imperator solemniter est excommunicatus: tali Papali authentico, quod Legato transmissum est, compellente.

Gre-

Litera Papales acerba contra Imperatorem Legato missa.

1239. GREGORIVS *Episcopus, seruus seruorum Dei, dilecto filio suo* Ottoni *sancti* Nicolai *in carcere* Tulliano, *Diacono, Cardinali, Apostolicæ sedis Legato, salutem & Apostolicam benedictionem. Sedes Apostolica, sicut totus ferè orbis facti euidentia didicit,* Fredericum *dictum Imperatorem, ex quo ipsum ex vtero matris excepit genibus, affectu materno prosequens, lactauit vberibus, & humeris baiulauit: quem olim omni penè destitutum auxilio, & dubiis tantùm derelictum euentibus, suo recepit patrocinio confouendum; opponens se potenter inuasoribus Regni sui, qui in terram eius oculos auiditatis iniecerant. Cuius iam fines ingressi, eam absque vllo defensionis obstaculo vsurpabant: & defendens eundem ab insidiantibus vita sua, qui æmuli saluti ipsius, conabantur animam eius extinguere, & de terra ipsius memoriam abolere. Cùmque idem protectionis ecclesiasticæ clypeo præmuniens, persona & Regni sui, bonæ memoriæ* G. de Gualgenem. *Tituli sancti* Anastasij, *Presbytero, Cardinali, à sede Apostolica per multos annos deputato custode, maioris metas attigisset ætatis; tandem ad altioris dignitatis apicem per eam extitit sublimatus. Sed diligentia studium circa personam eius impensum, labores plurimos, quos ecclesia subiit propter eum, quo ad ipsum, perdidisse videtur; cùm tot beneficiorum sit immemor, tantæ gratiæ sit ingratus. Et vtinam illius ingratitudinis non excederet terminos, per quam perceptorum bonorum existeret negatione contentus. Porrò, licet offensa qualibet aculeos doloris importet, illa tamen iaculo grauiori percellit; in qua ingratitudo pro gratia rependitur, & pro beneficiis maleficia compensantur. Verùm, quantumcunque ipsum Apostolica sedes dilexerit, & supremæ culmine potestatis erexerit secularis, suis tamen exigentibus culpis, de quibus, quanquam pluries à nobis monitus satisfacere non curauit, coacti sumus, licèt inuiti animaduertere in eundem. Nam etsi* Adam *diuina prouidentia, excellentia dignitatis & auctoritatis extulerit, cui omnia animantia terræ subiecit; quia tamen sui iussa præteriit plasmatoris, eius excessibus non pepercit. Quæ autem à dicto* Frederico, *pro tot bonis sibi collatis ecclesiæ retributionis præmia reportarit, discretionem tuam volumus non latere, pauca de multis præsenti pagina declarando. In Vrbe siquidem grauem mouit seditionem: exinde nos & fratres nostros, totis viribus nisus excludere, vt sic Apostolicæ sedis honorem deprimeret, ac libertatem ipsius penitùs conculcaret: contra iuramenta præstita temerè veniendo. Et venerabilem fratrem nostrum* Prænestinensem *Episcopum; dum ipsum ad partes* Albigensium *disponeremus, pro corroboratione fidei catholicæ destinare: per quosdam suos fideles, in viam impediri mandauit. Cathedrales etiam ecclesias, & alias vacantes Regni sui, nequaquam ordinari permittit: in animarum periculum, & graue detrimentum ipsarum. Eas & quasdam alias, nihilominus spoliando ferè omnibus bonis suis: & tallias ac exactiones indebitas Prælatis, religiosis, & aliis clericis secularibus imponendo. Nobilibus, pauperibus, orphanis, & viduis, vsque ad inanitionem extremam deductis, eos ad modicum duræ & crudelis exactorum suorum acerbitas, non patitur respirare: & sic totum ferè* Regnum, *quod est spirituale patrimonium beati* Petri, *pro quo iuramento fidelitatis Apostolicæ sedi tenetur, & ipsius ligius vassallus existit: quantum in eo est, infamiam quasi & cinerem iam redegit. Quòd si postquàm monitus fuerit à nobis, non duxerit corrigendum nos super hoc, auctore Deo, sicut expedire videbimus, procedemus. Insuper negotium imperii Terræ sanctæ, necnon etiam Imperij* Romaniæ. *Præterea cùm tempore concordiæ inter ipsum & ecclesiam reformatæ, in manibus sedis Apostolicæ Legatorum iurauerit, ecclesiæ præceptis obedire: & ipse mandatum ab eis receptum, quòd terram ecclesiæ, vel terras eorum quas tunc ad suas manus tenebat, aut ipsorum personas nullaterùs caperet, occuparet, siue etiam deuastaret, adimplere contempsit, terram ecclesiæ occupando: videlicet in* Lombardia, Ferrariam, Bondoniam, Pingnogoman, *terram quidem* Sardiniæ, & Messanensem, Lucanensē *Dioceses capiendo, & deiiciendo illos quos ad manus suas ecclesia reseruauit, & deuastando terras ipsorum: licèt ex tunc in eum præsentem, ipsi Legati excommunicationis sententiam tulerint, si super his non faceret quod mandarent. Idem etiam nepotem Regis* Tunicij *detinet, ad* Romanam *curiam & ecclesiam, pro percipiendo sacri baptismatis lauacro, accedentem. Ac dilectum filium* Petrum Saracenum *nobilem ciuem* Romanum, *ex parte charissimi in* Christo *filij nostri illustris* Regis Angliæ, *ad sedem Apostolicam missum, & filium eius, carceri detinet mancipatos. Quia verò super his & quàm-pluribus aliis excessibus pluriès à nobis monitus, correctionis medelam non sentiens: cùm suarum sint vlcera indurata culparum, quotidiè deteriora committere non veretur. Nos hæc absque* Christi *offensa, præterire sub dissimulatione vlterius non valentes: de fratrum nostrorum consilio, ex parte Dei omnipotentis (cuius vicem in terris gerimus) licèt inuiti: & auctoritate beatorum Apostolorum* Petri & Pauli, *ac nostra, in eum excommunicationis & anathematis sententiam duximus promulgandam;* tradentes *ipsum* Fredericum Satanæ in interitum carnis, vt spiritus eius in die Domini saluus fiat. *Omnes qui ei fidelitatis iuramento tenentur, decernendo ab obseruatione iuramenti huiusmodi absolutos: & firmiter prohibendo, ne sibi fidelitatem obseruent, donec fuerit vinculo excommunicationis astrictus. Quocirca deuotionem tuam monemus & exhortamur attentè, per Apostolica scripta tibi præcipiendo mandantes, quatenus prædictam excommunicationis & anathematis sententiam, singulis diebus Dominicis & Festiuis, pulsatis campanis & candelis accensis, solenniter publicari, ac absolutionem & inhibitionem nuntiari procures, & facias per totam terram tuæ Legationis, modo simili publicari & etiam nuntiari. Mandatum nostrum taliter impleturus, quod deuotio tua possit exinde meritò commendari. Cæterum, cum præfatus* Fredericus *de aliis magnis & grauibus sit plurimum infamatus criminibus, nos, dante Domino, super his suo loco & tempore procedemus, prout in talibus negotiis natura requirit. Verum, quia terroris sonitus semper est in auribus impiorum, & etiam quando pax est, insidias suspicatur: eo quod turbata conscientia semper sæua præsumit: idem* Fredericus, *prius quàm sententia excommunicationis lata esset in ipsum, quasdam fratribus nostris decreuit literas transmittendas, pro parte inferius annotatas: quæ post eandem latam sententiam ipsis præsentata, ad nostram & eorundem notitiam peruenerunt. Vnde quia voluit Dominus occulta cordis eius detegere, qui manifestat abscondita tenebrarum, & cordium secreta reuelat: ex ipsarum literarum tenore colligitur quam gerat deuotionem ad* Romanam *Ecclesiam, matrem suam: quam ad summum Pontificem, ac fratres eius, ad sedem Apostolicam reuerentiam habeat, cuius ratione Regni vassallus existit. Contra nos enim & ipsos, conspirasse videtur ex quo, quantum & quale crimen incurrerit, satis patet. Inter cætera vero quæ sua*

1239.

continebat epiftola, hac habebantur inferta: Propter quod non indignè dolemus, fi pater Apoftolicus offenderet iam grauiter nos intendat, vt dum in conftantem virum tam vehemens cadit iniuria, etfi patienter ferre velimus, immanitas negotij non permittat, quin ad vltiones, quibus *Cafares* vti folent, facti violentia nos impellat. *Veruntamen dum confideramus impatientiam procedentis, & difficultatem attendimus offenforis, fi ex aquo liceret priuatas exercere vindictas, quas in hominem per quem fcandalum venit, & in fui participes fanguinis, compenfare poffemus: vt in ipfum & fuos attentata noftra fedis iniuria redundaret, tolerabilius duceremus. Sed enim nec ipfe, nec tota propter hoc fua paffura progenies, tanti forent, vt culmen Imperij zelaret vltionem ipforum: cùmque fedis auctoritas audacia fibi frana relaxet, & tot venerabilium fratrum motus eum in concepta fouere pertinacia videatur: angit nos altiori mente turbatio: quòd dum nos intendimus à perfequente defendere, oporteat nos defendendo grauius offendere refiftentes.* Datum Laterani, *tertio Idus Aprilis, Pontificatus noftri anno* xiij.

Magna iracundia Imperatoris contra Papam, cum quo grauis querimonia.

CVmque dominus Imperator fuper hac diffamatione certificaretur, factus de Rege Tyrannus, non immeritò magis ac magis in *Mediolanenfes* & alios proditores fuos, incanduit; quos Papa contra eum iuuit efficaciter & animauit. *Mediolanenfes* verò auxilio Papali facti animofiores, & comperientes rem agi pro capite; exierunt impetus furibundos facientes: concomitante quondam Legato de latere Domini Papæ ad eorum auxilium deftinato, *Ferrariam* & alias ciuitates & caftra Imperialia, dum fe dominus Imperator ad loca remotiora tranftulit, violenter occuparunt; loca vicina vfque ad exterminium & internecionem, deuaftantes. Nec inuenerunt obfeffi mifericordiam; petentes lacrymabiliter Legatum, vt ciuitatibus & fubftantia eorum omnimoda fibi redditis ad manum, tantùm perfonis pro Deo parceretur: nec funt exauditi, nifi penitùs & abfolutè fe fuámque fibi manciparent. Vnde fancti viri & religiofi regiones *Chriftianas* inhabitantes; non minimùm admirati tam inhumanam ac cruentam ferocitatem in ecclefiaftico Prælato, cum imprecationibus multimodis execrabantur; qui tantùm vfus gladio materiali, non eft recordatus facere mifericordiam. Et inuafit timor & horror corda, ne Dominus Deus exercituum effunderet indignationem fuam fuper induratos, & ecclefia ruinam magnam pateretur: præfertim cùm non curaret pars Papalis preces vel ieiunia, Miffas & proceffiones, nec præciperet vniuerfaliter humiles preces Deo fundere, & fic iram Dei flectere; in quibus folet ecclefia in tribulationibus refpirare, & triumphos de oppreffonibus crebriùs reportare. Sed fpem totam ponens in pecuniæ thefauris & rapinis, ad gladium & vltiones proprias irruit frontuofa: vnde dolor & defolatio *Chriftianorum*, Magnatum oriuntur comminationes, furor & rancor, odium & iracundia inter ecclefiam & Imperium: flebile nacta principium, exitum flebiliorem minabantur. His igitur læfus doloris aculeis dominus Imperator, fe intendens excufare, & dominum Papam accufare; multis Regibus & Principibus, præcipuè Regi *Anglia*, & *Richardo* Comiti *Cornubia* fratri fuo, quafi chariffimis fororiis fuis, in quibus fpecialiùs confidebat, fcripfit in hæc verba.

Literà Imperiales ad Comitem Cornubiæ Richardum.

FREDERICVS, *Dei gratia* Romanorum *Imperator femper* Auguftus, Hierufalem & Siciliæ *Rex*, Richardo *Comiti* Cornubiæ, *dilecto fororio fuo, falutem & omne bonum. Leuate in circuitu oculos veftros, arrigite filij hominum aures veftras, orbis fcandalum, diffidia gentium, generale iuftitiæ doleatis exilium: exeunte nequitia* Babylonis *à Senioribus populi, qui populum regere videbantur, dum iudicium in amaritudinem, & fructum iuftitiæ in abfinthium conuertunt. Sedete Principes, & intelligite populi caufam veftram. A vultu Domini iudicium veftrum prodeat, & oculi veftri videant æquitatem. Scimus etenim, & in fupremi Iudicis virtute confidimus, quòd cùm apud vos pondus & pondus, menfura & menfura non fuerint, profectò modeftiam & innocentiam noftram in iudicii veftri libra præponderare videbitis; calumniofis detrahentium labiis, & venenofis inuentionibus fictionum: fed nec nunc primùm caufa noftra iuftitiam, & refidentis in fede Domini prauitatem, ad publicam mundi notitiam nouimus peruenire. Quin præter agillimam Famæ præloquium, quæ frequenter in maximis virginum aurium deflorat, auditum. Nos ipfi, quod primitùs rumor eduxerat, fubfequentibus poftmodùm noftræ ferenitatis affatibus firmaremus, qualiter ifte nouus athleta, finiftris factus aufpiciis Pontifex generalis, amicus nofter præcipuus, dum in minoribus effet ordinibus conftitutus, beneficiorum omnium, quibus Imperium* Chriftianum *facrofanctam ecclefiam ditauit, oblitus ftatim poft affumptionem fuam, fidem cum tempore renouans, & mores cum dignitate commutans: ac habens quodammodò de publica turbatione pruritum, in nos fupremum & vnicum filium ecclefiæ, fua malignitatis aculeos acuiffet: dum occafione fumpta, quod propter imminens fcandalum euitandum, facramento præftito, & lata contra nos excommunicationis fententia nos ad certi temporis obligauerimus tranfitum, aduerfa valetudine corporis præpeditos: adiectis plerifque capitulis aliis, de quibus nuta à nunquam fueramus moniti, vel admoniti; excufationibus noftris contra Deum & iuftitiam, omnino reiectis, excommunicationis fententia nos denuntiauit aftrictos. Cui, velut in nos primitus de noftra voluntate prolata, cum humilitate parum mus abfolutionis beneficium, priftina nobis incolumitate corporis reddita, poftulantes, dum nos ad tranfitum inftanter pararemus. Quo petito fuppliciter, & iniuriosè negato, in* Terræ fanctæ *fubfidium fub pia voti perfecutione tranfiuimus, exiftimantes vicarium* Iefu Chrifti, *ad erat negotium potius, quàm ad concepta maleuolentia contra nos odium afpirare. Sed is, quem fperauimus ea folummodo quæ furfum funt fapere, & vifu cœleftia contemplantem, mente credimus in cœleftibus habitare: fubitò inuentus eft homo, quinimo per inhumanitatis opera non folum à veritate fepofitus, fed ab humanitate difcretus: dum præter impedimenta, quæ nobis in* Syria *præparauit, per nuntios & legatos, qui* Soldanum *literis fuis, quas nos captis ipforum lateribus in teftimonium referuamus, ne nobis terram diuino cultui &* Hierofolymitani *regni iuribus debitam, redderet, monuerant:* Regnum *noftrum* Siciliæ *violenter intrauit. Sumpta occafione, quod R. filius olim Ducis* Spoleti, *præter voluntatem & confcientiam noftram (prout nos poftmodum per ipfius pœnam euidenter expreffimus) terram ecclefiæ parabat intrare: & non prout fancti per fidem Regna vicerunt, fed per perfidiam & periuria prædicans vniuerfis, aut fi qui ad periurium prædicatione folummodo prouocari non poterant: prouocabantur extemplo: dum ipfi præfecti Papalis exercitus, quo terram facilius obtinerent, nos captos in* Syria *manifeftè iurabant. Redeuntibus nobis de partibus tranfmarinis, & iniuriam noftram*

1239. propulsantibus solum, nec iuxta magnificum morem Imperij procedentibus ad vindictam, per concordia medios verbum pacis libenter admisimus. Veram matrem nostram Ecclesiam, ex agnitione catholicæ fidei reperisse cognoscimus, sed patrem semper inuenimus simulatum: dum ipsa reconciliationis die viam nostræ confusionis excogitans, de redeundo in Italiam iterum sub inermi & domestico comitatu, nobis instantissimè persuasit: occasionem significans, ne velut ex priori & armato processu, timoris causam nostris fidelibus præstaremus: asse-B rendo quòd nobis omnia planissima faceret. Cuius contrarium per literas & nuncios suos manifestissimè procurauit, prout constat testimonio plurium nostrorum fidelium, qui tunc temporis erant omnium conscii; velut ex eis quidem participes, & alii principes factionis. Propter quod, filio & Principibus nostris ad nos de Germania venientibus; per rebelles nostros itineribus publicis vndique præpeditis: sed & eodem filio nostro apud Aquilegiam, nauali præsidio cum summa difficultate recepto, ac in C Teutoniam abinde destinato in Regnum de necessitate rediuimus: vtpotè quos ad coërcendam rebellium nostrorum nequitiam, patris consilium vel astutia potius miserat imparatos. Vbi quodammodo respirantibus nobis, & capessentibus requiem post labores, quieti nostræ sanctissimus Pater noster inuidit, consiliatoris sibi formam assumpsit: instantissimè persuadens, vt contra Romanos excellentiæ nostræ deuotos, & alios rebelles nostros de Tuscia, qui iura Ecclesiæ & Imperij detinebant, procedere-D mus audacter: de suo fauore securi, quod nobiscum nostra & Imperij pondera participare volebat. Et sic ad multam eius instantiam, Romanos, qui tunc temporis Viterbiam impugnabant, in fauorem ecclesiæ nos oportuit diffidare: ipso mittente literas latenter ad Vrbem, quod hæc per nos præter suam conscientiam & mandatum, faceremus in odium Romanorum. Et interim in Sicilia quadam seditione suborta, oportuit nos necessario conferre Messa-E nam: vt factioni ibi incohata principiis obstaremus: occasione solummodò ista prætenta, quod tam nobilem nostram Siciliæ insulam noluimus amittere: nobis non requisitis & omnino celatis, contra omne ius gentium, quod belli socios & participes statuit non relinqui, fœdus iniit cum Romanis, per nos ad mandatum eius, vt diximus, diffidatis, non attento, quod nos non sine dubia vice & honoris nostri fortuna inter rebelles & seditiosos nostros remanentes inermes, copiosam & strenuam militiam armatorum in eius subsidium miseramus, quanquàm F personaliter interesse nequiueramus. Adhæc, cum conscientia nostræ integritas & pura deuotio, quam ad matrem nostram ecclesiam habebamus, nouercalia deliramenta patris agnoscere filium non sinebant: quin quod erat astutia, casui reputantes, satisfactionis nostræ causam in vitricantis arbitrio sæpiùs poneremus: qui tanto nobis vice qualibet illudebat acerbius, quanto constantius spem vberioris arbitrii promittebat. Medio deinde tempore, dum de negotio Italiæ per Papam ad honorem Im-G perii componendo, ex præteritorum coniectura discriminum: nulla spes nobis remansisset in posterum, vel exilis, ac persecutionem eandem congruo tempore seruaremus, expectantibus repentè credimus arrisisse fortunam, reiterata discordia inter ecclesiam & Romanos, in qua sic magnificè, sic deuotè thesauros nostros effudimus & personam, quod omnem omnino conscientiæ prauæ rubiginem, de maleuolentium cordibus credebamus erasisse. His etiam omnibus non contenti, vt de nobis prorsùs indubitata securitas ecclesiæ præberetur, circa ipsam zelo deuo-

A tionis summa succensi, & incentiuo perfectæ charitatis in Deo, ad præsentiam istius summi Pontificis, personaliter iuimus, etiam non vocati; ducentes nobiscum Conradum charissimum filium nostrum, nunc Romanum in Regem electum, & Regni Hierosolymitani hæredem; quem nobis tunc temporis fratris sui manifesta transgressio, filium vnicum in paterna dulcedinis affectione reliquerat. Ac eundem, post oblatam ecclesiæ personam nostram, in totum obsidem summo Pontifici nos offerre non puduit; vnio-B nem omnimodam [illegible] nos & ecclesiam, sub attestatione diuini iudicij humiliter postulantes: quam dudum nobis anteà iste Prælatus ecclesiæ generalis, cùm esset Episcopus Ostiensis, instanter suaserat expetendam. Propter quæ omnia, dum serenam nobis totius curiæ faciem assertio demonstrata prætenderet, & verba gratissima tam summi Pontificis, quàm curialium omnium, sinceram ostenderent voluntatem; cum eis omnia perfecisse credentes, sub intentionis nostræ sancta proposito, nec minus sub obsequierum nostrorum fiducia, dissensionis causam in-C ter nos & Lombardos in sinu corrupti Iudicis toties suffocatam, necnon & sedationem inter nos discordia, ciues & nobiles Aconenses deuotione promptissima duximus exponendum. Sicque de negotiorum nostrorum omnium prospera consummatione securi, in obsequium ecclesiæ personaliter alacri voluntate processimus cum exercitu copioso; quem sub magnis ærarii nostri stipendiis congregari tam de Germaniæ quàm de Italiæ partibus feceramus.

D Nec priùs à concepti propositi prosecutione destitimus, quàm libertatem ecclesiæ conculcatam in Vrbe, & terram exteriùs occupatam: in statum primum & debitum, nostra potentia reformauit. Indubitabiliter æstimantes, vt quod obtinere prius fauor iustitiæ nostræ non poterat, deuotionis obsequia promererentur. Sed audite retributionem mirabilem, quam pro tanta deuotione, pro tot beneficiis, pro tam indubitata fiducia firmamento, Christi vicarius, pastor ecclesiæ nostræ catholicæ, fidei prædica-E tor, nobis in singulis reddere procurauit. In primis super negotio vltramarino, quicquid per Rauennensem Archiepiscopum, dilectum Principem nostrum, tunc Apostolicæ sedis Legatum: secundum formam expressam ab ecclesia sibi datam, videlicet de reducendo nobis & prædicto Conrado nato nostro in possessionem plenam & pristinam omnium iurium nobis sub tractatum in Regno, fuerat rationabiliter ordinatum: statim adueniente Cæsariense Archiepiscopo, nec Legato prædicto, nec nuntiis nostris ad curiam venientibus expectatis, nec vlla F maiori mora protracta, delatos Bisantios potuit numerare, inordinatè fuit ex toto destructum negotium Italiæ, nedum quòd ad honorem nostrum & Imperij, sicut promiserat, ordinaret, imò petentibus & instantibus nobis ad reuocationem hostium nostrorum, quòd in Lombardia & Tuscia fideles nostros, tunc temporis diuisim exercituum suarum copiis deuastabat. Nec nos cum militibus, quos tunc in partibus ipsis, vt diximus, pro ecclesia prouinciis habebamus, ire permisit: nec aliquem nuntium seu literas voluit de-G stinare, ex quibus per bella campestria sunt quàmplurium strages hominum, & ecclesiarum incendia subsecuta. Adhuc etiam tanta & superiori nequitia non contentus, ciuitatem Castellæ per ipsum introacta turbationis temporibus occupatam, quam reddi nobis forma pacis & fratrum suorum omnium consilia suadebant, receptis libris illius moneta solummodò, quæ ad quinquaginta marcarum numerum non ascendunt; nobis cum eo permanentibus in Riata, & pro eo marcarum millia multa expendentibus, reddere recusauit. Ecco qualiter pater

1239. noster iste sanctissimus, nos amabat! Deinde super prefectibus nostris omnibus, & super pacificanda nobis Italia maximè de qualibet patris, vel vitrici nostri potiùs, beneuolentia desperare coacti) apprehendimus arma & scutum. vires de Teutonum partibus (ad quas nos diebus illis, prauaricatio filij nostri de necessitate vocauerat) propter ingressum Italiæ congregantes: militibus strenuis iustitiam nostram armauimus, quam assequi precibus minime poteramus. Quod cùm ad notitiam summi Pontificis peruenisset, sub [illegible]textu treugarum, pro Terræ sanctæ subsidio fidelibus populis & terra Principibus indictarum, armatum nobis ingressum Italiæ, per Apostolicas literas interdixit. Oblitúsque die eodem ipso, quo prædictas treugas indixit; nos tanquam defensorem & aduocatum ecclesiæ requisiuit: quòd contra Romanos, quos sibi iura ecclesiæ subtraxisse dicebat, potenter procedere deberemus: iniquum in nobis reputans, quod domum nostram & possessionem auitam, quam nobis infidelium nostrorum rebellio furiosa præcluserat, viriliter ingredi nitebamur: quod iustum crediderat in Romanis, qui patri vel auo seu parentibus suis in nullo prorsus extiterant obligati. Adiecit præterea in literis antedictis, quòd de negotio Lombardiæ in ipsum præcisè sine adiectione temporis, & conditione aliqua, nullo iure & honore Imperij reseruato compromittere deberemus: per quod, vel nos in perpetuum a iuris nostri prosecutione cuiuslibet suspenderet: vel ius & honorem Imperij, libere suffocaret. Quòd cùm nobis nec nostrorum consilia Principum, nec præteritorum dispendiorum memoria suaderent: ad artes alias postmodùm se conuertit: mittens nobis obuiam in vestimentis ouium Lupum rapacem, Episcopum Prænestinensem: per quem, apud nos literis Apostolicis de viro sanctissima commendatum, Placentiam nobis subditam & nostris amicam, ad factionis Mediolanensis reuocauit periuria: per eum firmiter æstimans, sic vniuersaliter, & in toto fideles nostros euertere, vt processus nostros in Italiam penitus eneruaret. Qua spe, faciente diuina clementia qua suum tuetur Imperium, omnino frustratus: clamantibus apud eum rebellium nostrorum incendiis, depopulationibus rerum ex stragibus occisorum, quod ipsam de data eis rebellionis secura fiducia, nec non de fide mentita, quod contra nos & Imperium ipsis assistere promisisset, publicis vocibus arguebant. Quia iuxta petitionem ipsorum, occasione prædicta nos excommunicare iustè non poterat, impedimenta clandestina nostris processibus vndique præparauit: literas & legatos per Imperium & vbique per orbem, vt quoscunque posset, à fide & assertione nostra seduceret, destinando. Quæ omnia cùm nostrorum fidelium fides & amicorum affectio, conscientiam nostram latere non vellent, nolentes adhuc vinci à malo, sed in bono malum vincere cupientes: solennes nuntios nostros, venerabiles Petranensem Archiepiscopum Florentinum & Reginensem Episcopos, magistrum Thaddæum de Suessa, magnæ curiæ nostræ Iudicem, & magistrum R. Portastellanum Capellanum: dilectos ac fideles nostros, ad sedem Apostolicam duximus destinandos. Quibus oblata sibi per eos ex parte nostra deuotione omnimoda, & ratione tractatu contra hæreticam prauitatem, & pro ecclesiastica libertate, de reformandis ecclesiæ & Imperij Iuribus (dudùm inter nos & ecclesiam expetitis & expectat.) summus Pontifex de præsentium fratrum suorum consilio, legatione nostra in omnibus suis capitulis acceptata: per eosdem & Archiepiscopum Messanensem, quem ad nos pro pace sua nuntium destinauit, excellentia nostra promisit, quæ cessarè mandaret vbique locorum ab impedimentis omnibus, quæ se nostris processibus obiecisse, coram fratribus suis & nuntiis nostris fuit professus manifestè, prout hæc omnia per testimoniales Antistitum omnium prælatorum literas manifestissimè comprobantur. Cum qua responsione, nuntiis nostris & suo ad nostram præsentiam redeuntibus; prius quàm per tres dietas à curia recessissent, eis omnino celatis, & in confusionem ipsorum, G. de Monte longo, quem primitùs ad nos nuntium miserat, & contra nos postmodum ad exercitum Mantuanam & aliorum fidelium nostrorum statuerat, in Lombardia legationis officium plenè commisit: arbitratus vt quanto sibi maior daretur auctoritas, tanto maiora nobis & nostris impedimenta pararet. Quibusdam tamen Principibus nostris, Prælatis Italiæ & Germaniæ, nobiscum in curia nostra manentibus, literas destinauit: sugillationem famæ nostræ non modicam continentes, certis capitulis interclusis: & specialiter de grauaminibus, quæ quibusdam ecclesiis Regni nostri dicebantur illata: super quos, mandauit nos per eosdem Principes admoneri. Quorum capitulorum omnium & responsionum nostrarum ad singula, seriem vobis sub testimonio publico misimus intuendam. Quibus omnibus, coram Principibus & Prælatis ac religiosis quàmpluribus, cuiuslibet ordinis sigillatim ostensis (quanquam de tanta patris instabilitate confusos se filij reputarent, & de verecundia capitis præsentium rubor ora perfunderet) nihilominus tamen de ipsorum consilio, prædictos Panormitanensem Archiepiscopum, magistrum T. & magistrum R. Portastell. excellentia nostra, cum nuntiis circatum nostrarum fidelium, ad sedem Apostolicam duximus remittendos: per quos ad satisfactionem omnem, mora qualibet & difficultate sepositis, obtulimus nos paratos. Sed nec in his omnibus est auersus furor eius, quin dictus euangelizantis pacem Christi vicarius, sed vltor schismatis & dissensionis amicus, contra traditiones sanctorum Patrum, audiens nuntios nostros portantes omnimodum nostræ deuotionis xenium, & metuens ne superuenientibus ipsis, obice vallo iustitiæ, sine publico scandalo forte procedere non valeret; præ festinantia nimia conceptum edidit abortiuum, in nos supremum Christianorum Principem, die Dominica Palmarum, contra solemnem morem sacrosanctæ matris Ecclesiæ: & in cœna Domini postmodum præcipitauit sententiam, per quam (sicut per famam audiuimus, licèt hoc credere minimè debueramus, contradicente saniore parte fratrum suorum) de quorundam Cardinalium Lombardorum consilio, nos excommunicationis vinculis dicitur astrinxisse, præpeditis nuntiis nostris per fautores & satellites suos, de patrimonio pauperum solidatos, qui iam appliceurant: ne ad allegandum iustitiam & innocentiam nostram, ac demum satisfactionem offerendam, etiam ad cautelam, ad præsentiam suam & aspectus publicos peruenirent. De quo licèt nos singulari & propria ratione, propter nostram iustitiam, & infamiam procedentis, malle merito debueramus, quod perperàm & inordinatè processerit, cum nequitiam suam editurus fuisset omnimodo, non forsitan anteà crepuisset: dolemus tamen, & ex corde dolemus, propter verecundiam vniuersalis ecclesiæ matris nostræ, quàm Dominus noster Iesus Christus sub specie virginis gloriosæ, in passionis testamento discipulo commendauit. Aliàs nobis per talem, quem merito nostrum Iudicem non habemus, nullam posse fieri reputamus iniuriam: vtpote cum se prius inimicum capitalem quàm Iudicem nostrum, & opere fuerit professus & verbo, rebelles nostros & nostri Imperij publicè confouendo. Indi- 1239.

1239. gnum prætereà se tanti coërtione Principis, & generaliter qualibet Pontificalis auctoritate iudicii reddidit; dum Mediolanensem ciuitatem, quæ pro maxima parte testimonio religiosorum quamplurium fide dignorum, inhabitatur hæreticis, contra nos & Imperium manifesto fauore tuetur. Et contra R. de Mandello ciuem Mediolanensem, dudum Potestatem Florentinum, & Clarentinum. Episcopi Florentini, viri vita probabilis ac fama approbata in plerisque capitulis super hæretica prauitate; ob odium nostrum, & Mediolanensium gratiam non admisit. Illum haberi prætereà Christi vicarium, & successorem Petri, ac dispensatorem animarum fidelium indignè fatemur; non ob dignitatis iniuriam, sed ob personæ defectum; quòd dispensationes cum fratrum deliberatione maxima concedendas, in camera sua more mercatoris cuiuslibet, in libra mercationis celatis fratrum consiliis (cum quibus secundùm ecclesiasticam disciplinam deliberare teneretur) existens sibi bullator & scriptor & forsitan numerator. De quibus dispensationes insignes præterire silentio non volumus, per quas Sipham gnatam quondam Connestablii Regni Cypri, contra separationis sententiam latam super hoc per Nicosiensem Episcopum, & de non habendo simul præstitum sacramentum Balianno de Iocelino, & sororem Ioannis de Cæsarea Iacobo de Amendolia, qui priùs sororem ipsius desponsauerat, proditoribus nostris, sibi inuicem gradu tertio attinentes, concessit uxores, accepta non multa pecuniæ quantitate: veruntamen quod quantitati vel numero defuit, odij nostri qualitas compensauit. Defectum etiam & præuaricationem eius in illo dolemus, quòd vt contra nos nobiles & potentes Romaniæ sibi satellites fautores adquirat, effusione pecuniæ non contentus: ipsis castra & possessiones sanctis patribus pia fidelium deuotione donata, Romanam ecclesiam nostro patrocinio commendatam dilapidando, largitur. Itaque non miretur vniuersalis ecclesia, nec populus Christianus, si nos talis sententiam Iudicis non veremur, non in contemptum Papalis officii, vel Apostolicæ dignitatis (cui omnes orthodoxæ fidei professores, & nos specialiùs cæteris, subesse fatemur) sed personæ præuaricationem arguimus; quæ se solio tanti regiminis, monstrauit indignum: & omnes Primates nominis Christiani sanctum intentionis nostræ propositum, & piæ deuotionis zelum in nobis agnoscant, & quod non ex odii fomite, sed ex causa iustissima, Romanus Princeps contra Romanum Antistitem commouetur: dum metuit ne grex Dominicus, sub tali Pastore per deuia deducatur. Ecce quod sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinales, per sanguinem Iesu Christi, & sub attestatione diuini iudicii, per literas nostras & nuntios attestamur: vt generale Concilium Prælatorũ, & aliorum Christi fidelium debeant euocare. Nuntiis quoque nostris, & reliquorum Principum accersitis: in quorum præsentia, nos ipsi præsentes cuncta quæ diximus, sumus ostendere & probare parati, & his etiam duriora. Nec minus illa probabili ratione turbamur, quod iste rector ecclesiæ, qui deberet esse virtutum quarumlibet & constantia maxima, sine macula cupiditatis, vas electum, ne error maiorum in subditos propagaretur cum augmento: contra promissionem suam literis suis de fratrũ concilio nobis factam, per quas in restaurandis Imperii viribus, non deesse nobis, sed adesse promisit auxilio, consilio, & fauore, præter personæ nostræ infamiam, nedum blasphemiam, Ius Imperii nititur conculcare: præsertim cùm quantumcunque conscientiæ nostræ librum sollicitè reuoluamus, nullam in nobis occasionem inuenimus ad causam, propter quam iste inimicus homo contra nos debuisset tam acriter commoueri. Nisi quod cum ipso contrahere, de nepte sua desponsanda Henrico naturali filio nostro, nunc Regi Turris & Gallur. nostra magnificentia credidit indecens, & reputauit indignum. Tu igitur dilecte cum tibi dilectis, Princeps orbis terræ profature, non nobis solum, sed ecclesiæ quæ est omnium fidelium congregatio, condole: cuius caput languidum, Princeps eius in medio est, quoniam leo rugiens. Propheta eius, vesanus, vir infidelis, sacerdos eius polluent sanctum, iniustè faciens contra legem. Nobis tamen præ cæteris mundi Principibus, defectus est talis summi Pontificis meritò deplorandus: qui veluti sibi viciniores loco, & propinquiores officio, honores congerimus, & contra persentimus. Sed nec illud omittimus, in affinitatem nostram affectuosè rogamus; vt contumeliam nostram ad iniuriam, vestram reuocet. Ad domos vestras cum aqua concurrite, dum ignis accenditur in vicinis. Causam motus Pontificalis attendite, quod in fauorem rebellium nostrorum procuratur. Quæ causa, licet ad præsens expressa non fuerit, procul dubio tamen subest: similia vobis in vestris imminere pericula timeatis. Facilis enim, & Regum aliorum Principum omnium, humiliatio creditur, si Cæsaris Romanorum potentia conteratur, cuius cl[illegible]eus, prima sæcula sustinet aduersantium. Hæc est namque causa pro vero, videlicet de Lombardis, quæ cor Papæ pungebat, & vrebat intrinsecus; licet ipsam foris educere, propter nostrum & audientium scandalum, non auderet: pro qua nobis per specialem suum nuntium fide dignum (cuius ad hoc testimonium inuocamus) ore tenus expressè promisit, quod si negotium Lombardorum in eius arbitrio poneremus, nedum quod in aliquo magnificentiam nostrùm offenderet, verum etiam totius orbis decimas, Terræ sanctæ necessitatibus consecratas, nostris vtilitatibus applicabat. Nec est mirum. Instantibus enim & acutis Lombardorum aculeis pungebatur, quibus, prout per aliquorum Prælatorum confessionem accepimus, contra nos & Imperium, corporale præstitit sacramentum; cum ipsos peregrinantibus nobis in partibus Syriæ pro seruitio Iesu Christi, transmisit in Regnum. Sed cum temporis fuerit ista promissio, fidem licitè frangere poterat, & editũ variare decretum. In quorũ fauorem, rem auditu horribilem, & discretione qualibet seu ratione carentẽ facere minimè formidauit. Cùm enim per G. Brixiensẽ, H. Cumanum, & alios Episcopos, nos faceret admoneri; quod vel satisfactionem Lombardorum per ipsum deberemus accipere, vel trengas pro Terræ sanctæ negotio per quadriennium, vt diximus, indictas Lombardis, cùm ab indictarum trengarum iam quinquennium excessisset. Nosque rem tanti consilij, ad deliberationem nostrorum fidelium modico temporis spatio seruaremus, monitionibus ipsis de approbatione Legati prædicti G. de Monte longo (scilicet qui apud Mediolanenses interim morabatur) inducias approbantibus supradictas, prout hæc omnia liquidò Prælatorum ipsorum testimonio comprobantur. Medio tempore, nec voluntatis nostræ indicio, nec fidelium nostrorum consiliis expectatis, conceptum virus euomuit contra nos; prout aliquorum relatio declarauit procedendo. Postremò, te pro nobis, imo vos totius Optimates orbis & Principes exigimus adiurantes; non quòd ad propulsationem talis iniuriæ nostra non suffi[c]iant munimenta, sed vt totus mundus agnoscat, quòd honor omnium tangitur, quicunque de corpore Principum sæcularium offendatur. Datum Teruisij. xx. die Aprilis, nona Indictione. 1239.

1236. HAnc epiftolam, mutatis tamen titulis, & paucis in fine verbis; dominus Imperator Regi *Anglorum*, multifque per orbem Principibus, vt fuam allegaret innocentiam, & Papalem manifeftaret proteruiam, deftinauit: cœpitque fcandalum oriri per totius mundi latitudinem. Ipfe verò Papa, cùm hæc fida cognouiffet relatione, ipfum Imperatorem magis ac magis diffamando, multis opprobriis laceffiuit, necnon & hæretica damnauit enormitate prolixiorémque epiftolam, vt ipfum damnabilem toti mundo redderet & infamem, Principibus & Prælatis terrarum tranfmifit inuectiuam, in hæc verba.

Lamentabile fcandalum oritur.

Epiftola Papalis.

GRegorius Epifcopus feruus feruorum Dei, venerabilibus fratribus Archiepifcopo Cantuarienfi, & *Suffraganeis eius, falutem & Apoftolicam benedictionem. Afcendit de mari beftia, blafphemiæ plena nominibus, quæ pedibus vrfi, & leonis ore defæuiens ac membris formata cæteris ficut pardus, os fuum in blafphemias diuini nominis aperit, tabernaculum eius & fanctos, qui in cælis habitant, fimilibus impetere iaculis non omittit. Hæc vnguibus & dentibus ferreis cuncta confringere, & fuis pedibus vniuerfa defiderans conculcare, fidei occultos olim parauit arietes, & nunc apertas machinas inftruit* Ifmaëlitarum, *giguafia animas auertentia conftruit, &* in Chriftum *humani generis redemptorem (cuius teftamenti tabulas ftylo prauitatis hæreticæ nititur abolere, forma teftante) confurgit. Igitur admirari defiite omnes, ad quos ab hac beftia contra nos edita peruenerunt obloquia blafphemiæ: fed uos omni Deo feruitute fubiecti, detractionum fagittis impetimur; cùm nec ab his opprobriis immunis Dominus relinquitur. Admirari definite, fi iniuriarum in nos mucronem exe is, quod ad perdendum de terra nomen Domini iam affurgit; fed potius vt eius refiftere aperta veritate mendaciis, ac illius confutare fallaciat. puritat. a gumentopoffitis, caput, medium, & finem vis beftiæ* Frederici *dicti Imperatoris infpicite diligenter: & in eius verbis abominationes dum vtat inuenientes & fcele s, contra ipfius dolos finceros animos fent atis armate. Attendentes qualiter fi tam Apoftolica fedis & noftram, literis per diuerfa climata mundi tranfmiffis, pollutis vifus eft maculare narrationibus dictus* Fredericus; *figulus falfitatis, modeftiæ nefcius, nec aliquo perfufus rubore mentitur: Quòd nos ipfum nobis in memori officio conftitutis, amicum priftinum, fidem, & mores, adepto Apoftolatus officio, relinquentes, quia ficut facramento præftito, & lata in ipfum excommunicationis fententia, tenebatur præfixo tempore in* Terræ fanctæ *fubfidium vel fuccurfum. infirmit te nor p nitprol bente tranfire, vincula excommunicati is aft ingere poftulatum ab ip, fanitate recuperata abfolutionis beneficium denegare, ipfumque in dictum tranfeuntem fubfidium, per nuntios & legatos noftros literas proceffi contrarias Soldano mittentes, impedire curauimus, vt fic effectus Regni* Hierofolymitani *recuperationis concepta fruftratur: Regnum* Siciliæ, *pro eo quòd* Reinaldus *olim filius Ducis* Spoleti *præter ipfius confcientiam. terram inuafit ecclefiæ, nos iniufte & violenter intraffe. ac ipfius homines prouocaffe ad periurium, falsò conqueritur. Seque de Syria in Apuliam redeuntem, illatæ iniuriæ omififfe vindictam, acceptaffe concordiam, & rediiffe ad matrem ecclefiam gloriatur: licèt autem hac figmenta publica notitia reprobet, quia tamen nonnunquam rectitudinis fidem velatum occupat in aure fincera mendacium, apud quam pro fe veritas non inuenit aduocatum;*

A *ne in corda veftra falfitas quæcunque poffit fraude furripere, dignum eft, verum rei per nos geftæ modum & ordinem non latere. qui dictum* Fredericum *ante & poftquàm Apoftolica noftros fuggeffimus humeros feruituti, fub vulpe latentem, omni curauimus gratia profequi; donec fpe, qua patri de filio folet innafci, fublata, idem* Fredericus *fremens in magnitudine fua, & ex adepta fortitudine infrunitus, matri ecclefiæ pro bonis mala retribuit: & in eam quam fucatis delinitus aliquando verborum fallaciis, virus effundere caudæ aculeo, more fcor-* 1239.

B *pionis, incepit. Nam cùm olim* Terræ fanctæ *neceffitas, prædicta fententia, & iuramentum, ac præfixus terminus tranfitum eius expofcerent, & illud idem multa millia Crucefignatorum ipfum* Brundufij *expectantia, cum inftantia poftularent: idem dictos Crucefignatos inibi, donec fub ignoti aëris intemperie diuerfis tagenda mortis cafibus periere, detinuit, & periurium ac excommunicationis fententiam gratis incurrens, infirmus fide, fed fanus corpore, vt fecuriùs Deo mentiretur, & ecclefiam falleret omiffo promiffo paffagio, in lecto ægritudinis diebus aliquot fimulatus decubuit, ac* Terram

C fanctam *incurfibus hoftium* Chrifti *exponere minimè dubitauit, ex eo nullo dolore percuffus, quòd ibi claræ memoriæ nobilis vir* Thuringiæ Lantgrauius, *vtinam non veneni periculo, ficut mundus clamat, extitit interemptus. Cùmque de confictæ ægritudine & aliis præmiffis, nobis per literas Prælatorum ibi morantium conftitiffet; nos difciplinæ virga fanto fubiectæ facinori, nos & Apoftolica fedes redderemur inde notabiles, Crucefignatorum mortem &* Terræ fanctæ *pericula deplorantes, & cupientes faltem in altero ecclefiæ lacrymas mœroris dextra debita cõfolationis abftergi, ipfum lata fen-*

D *tentiæ in eum de confenfu fuo auctoritate bonæ memoriæ* Honorij *Papæ prædecefforis noftri, excommunicationis fententiæ fubiacere denuntiauimus fummo defiderio poftulantes, vt eum poftmodum emendatum, tantorum reuelatione damnatorum, optatam præftaro operam audiremus; literis noftris offerentes eidem, quòd impartiremur fibi iuxta formam abfolutionis beneficium, quàm cito arriperet iter in præfata* Terræ *fuccurfum. Sed ipfe, in cuius erat fuper his pectore cura minor, claues ecclefiæ par-*

E *nipendens, non abfolutus in* Syriam *tranfiit. Vbi cum* Soldano, *folis fibi manibus* Hierufalem *reftitutis, & illi grandi ad impugnationem* Chriftianorum *tranfmiffo equorum & armatorum exercitu, fexennale fœdus feriens, & templum Dominicum* Saracenorum *ibi laudes exclamantium* Machometi *curia relinquens, ex defenfore mutatus eft in hoftem venerabilem fratrem noftrum Patriarcham* Hierofolymitanum: *&* Templarios *pro viribus*

F *expugnanit. Illud autem non debet ad fana mentis cre lutitatem accedere, quod cum in recuperatione regni* Hierofolymitani *nos vel legati noftri, cum ad hoc multo labore fudauerit, graudiumque ecclefia fubierit onera expenfarum, ftuduerimus impedire. Sed iftud in notitiam omnis terræ peruenit, quod idem* Fredericus *ficut in* Syriæ *partibus in propria perfona Dei perfequebatur ecclefiam, fic citra mare ipfam diuerfis tribulationibus dicti* Reinaldi *minifterio. quem contra confilium noftrum,*

G *fuum in Regno vicarium reliqueras, affligebat. Cuius terram cum literis aurea bulla munitis, pecunia, & vaffallis ipfius* Frederici *præfatus* Reinaldus *inuadens, nonnullos facerdotes & clericos fufpendere, mutilare. ac fuftibus cedere: necnon ftatu noftro turbato,* Perufij *partem ipfius terræ præoccupare, præfumpfit. Quem licèt fideles & deuoti noftri, non valentes id vlteriùs fuftinere, à parte terræ præ-*

1239. *dicta, Christo sponsa sua indulgente victoriam, eiecissent: quia tamen idem* Reinaldus *nequaquam ab incepta persecutione cessabat, consultius æstimantes, si originalis militia venas inciderent, quàm iam excitati torrentis impetus nouis replere riuulis expectarent, dictum regnum* Siciliæ, *quod est spirituale patrimonium ecclesiæ, ne inde nos percuterentur iacula, vnde potiùs erat expectandum subsidium, intrauerunt: multique ex ipsius regni habitatoribus obedientes Apostolicæ sedi, nequaquam ob id reputari debent periurium incurrisse, cùm à iuramento fidelitatis, quod eidem* Frederico *præstiterant, ex lata in eum excommunicationis sententia, absoluti fuissent. Dicto quoque* Frederico *redeunti de partibus transmarinis, & ad sinum matris ecclesiæ reuertenti, pietatis apposuimus Apostolicæ gremium; ipsique ad expetitam inclinati concordiam, absolutionis beneficium curauimus impartiri. Ad hæc, idem mendacij filius, falsitates falsitatibus cumulans, vt quo plura mendaciorum textu ordiens fuerit, eò grauioribus se doleat periculis irretitum, de nouis mendaciis* C *scriptura pronuntiat, quòd eidem vt* Lombardiam *pacificus & inermis intraret, promittentes quòd aspera sibi conuerteremus in plana, pro sua confusione subiecimus; & non permisimus obice nuntiorum & literarum nostrarum intentionis suæ metas attingere. At deinde, quia sibi potentia non suffragabatur armorum, in Regnum redire coactus, ad instantiam nostram* Romanos, *tunc* Viterbium *impugnantes, diffilasse, & in* Viterbientium *subsidium strenuam misisse militiam se falso asserit;* D *nósque scripsisse* Romanis, *id præter conscientiam nostram fieri, & cum ipsis eo irrequisito reformasse concordiam, in querelam adducit, nouo sibi blandiens mendacio, quòd diffidentibus iterum ab ecclesia pace* Romanis, *idem non vocatus cum* Conrado *filio suo, quem nobis obtulerit obsidem, ad præsentiam nostram personaliter veniens, & arbitrio nostro motam inter ipsam &* Lombardos *discordiæ causam exponens, terram sedis Apostolicæ occupatam eius iuri restituit, & libertatem eccle-* E *siasticam in statum primum & debitum reformauit. O vtinam iste falsidicus esset vir habens spiritum! O vtinam huius propositio falsitatis, verum habuisset euentum! Ipsius vero negotium, quòd per venerabilem fratrem Archiepiscopum* Rauennatem, *de restituendis ei & dicto* Conrado *iuribus, ipsis in Regno* Hierosolymitano *subtractis, ordinatum fuerat, nos quàm citò delata potuis numerari pecunia, distribuisse fidelibus (quos non sine ecclesiarum incendiis & hominum stragibus, hostilis deuastabat insultus) ipsius interdixisse succur-* F *sum; & ob id nos nuntium noluisse vel literas destinare, contrarius veritati conqueritur. Ac ciuitatem* Castellæ, *contra formam pacis & fratrum consilia, in sui iuris præiudicium detineri à nobis, suis exarare literis stylo mendacij non veretur. Quanquam autem his figmentis modica veritas impermixta, aliquid coloris adiiciat, vt tamen apertiùs intelli... quod tantam huius commentò seriem non modica falsitatis adiectio decolorat, scitote pro certo, quod cùm sicut nunc ex temporum euentu cognoscitur, discreta menti verisimile* G *...tur ... de* Lombardis *suum potiùs consequi propositum potuisse, si se illis, quos populorum numerositas, profunditásque vallorum, armatorum copia, ac murorum reddit altitudo munitos, pietatis parentem exhibuisset, & clementia dominum, quàm si trementibus pro culpa imposita subditis vltionis exerto mucrone terribilis occurreret in cuneis armatorum: ei nos, qui bona pacis pro-*

A *curare tenemur, bona fide suasimus, vt armata militia omisso terrore, sub indictarum omissione pœnarum, & beneficiorum oblatione, illos ad Imperij deuotionem reduceret. Qui etsi in* Lombardiam *famulis stipatus inermibus accessit, quia tamen consilij fidelis oblitus, in partem* Cremonensium *cadit, actor factus est schismatis, scissamque in discordias* Lombardiam *fortiùs scindere, &* Mediolanenses *à se terroribus & minis abigere studuit, quos tamen aduersa parte ad vnitatem trahere potiùs debuit in funiculo charitatis: non est quod nostra impute-* 1239.
B *tur innocentia, si spe frustratus in* Apuliam *rediit, ipso spei conceptæ interitum procurante. Post hæc, super tuitione libertatis ecclesiasticæ, super extirpanda hæretica prauitate, nostris beneplacitis paratum se obtulit, ad quem recurrens litera nostra respondet: Quod cùm in Regno suo, vbi nullus manum vel pedem absque eius mouet imperio, in fidem catholicam hæresis latiùs venena diffunderet, & libertas ecclesiæ quasi penitus conculcata iaceret: non credebatur capiti salutis adhibere* C *remedium, qui pedem suo reddiderat contractum morbosum: sicque responsum huiusmodi lapsu modici temporis approbante, audito quod quidam prauo seducti consilio, ecclesiæ terram intrare volebant, in* Siciliam, *quasi fuga capta, ne repta promissio eum falsitatis argueret, protinus abiit: ac contra illos verbo vel opere in aliquo non processit, nobis improperans, quod reuertentes ad vrbem* Romanos *filios speciales ecclesiæ ad matris deuotionem paterna curauimus diligentia reuocare.* D *Idem insuper intellecto, quod illos ab ecclesiæ charitate seiungere quidam iniquitatis filij nitebantur, & excogitato, quod faciliùs hanc & illos opprimeret, si præfatam charitatem acerbius fraude solita vulneraret, nobis tunc* Reate *præsentibus, ad sedem cucurrit Apostolicam etiam non rogatus: vbi sub multa humilitate promittens, quod terram ecclesiæ perditam in primum statum reduceret, & ipsam pro viribus defensaret: in* Tuscia, *ad quam vires suas contulit, recuperationem cuiusdam castelli, quod ad ius ecclesiæ modico reduci labore poterat,* E *impediuit. Et cum adhuc manus tradentis nobiscum essent in mensa, cum hostibus ecclesiæ, sicut ex consequentia facti, & literis suis, quæ a nobis in tanta proditionis testimonium reseruantur, apertè conuincitur, hoc signo dato, inde vicarius pepigit in ipso, certa die exinde recedente, illi ad amaißime mons pestifer deuotionis obsequia præstitit. Attendite quales ecclesiæ famulatus occultus hostis impendit, qui in ecclesiasticum transformari non erubuit famulum, vt nobis ad nocendum fieret efficacior. Pro firmo tamen vos tenere cupimus, quod nos* F *his sub dissimulatione præteritis circa eum adhuc non permittens immutari affectum Apostolicæ puritatis, per dictum Archiepiscopum, commisso sibi legationis officio, iura ei & præfato* Conrado *in eodem regno* Hierosolymitano *mandauimus subtracta restitui. Qui licèt id fecerit, quia tamen formam sibi datam, propter quod ab eo ad nos exstitit appellatum: excedens* Terram sanctam, *quod est inauditum à sæculo, post appellationem huius sententiæ supposuit Interdicti. Nos attendentes quòd ob id* G *iam maximum eiusdem* Terræ *periculum, peregrini ex ipsa recederent, & alij inceptos ad illam transitus retardarent; dictam sententiam, quæ vtpote lata post appellationem legitimam, ipso iure nulla fuerat, in omnibus aliis præfati alij Archiepiscopi intacto remanente processu sufficienti, à Baronibus, Nobilibus, & Comitatibus Regni prædicti cautione recepta, in omni sinceritate de fratrum nostrorum consilio duximus relaxandam. Quod ergo ipse de*

1239. *nobis ob hoc labiis pollutis obloquitur, vester animus non turbetur: quia cùm sit vas repletum vitiorum spurcitia, ea quæ ipsius infecerunt animum, putat in aliis criminum de crescere tormenta: ex quo cùm malorum opprobria laudem, laudis quoque opprobrium resonent, à viro, cuius omnis lingua clamat infamiam, sugillationibus impeti eligimus multò fortiùs quàm laudari. Sed forsan maculam opinionis suæ his credit abolere conuitiis, quia se dum* Viterbium *moraretur inficiens, à facie hostium ecclesiæ non verecundus aufugit; & ad defensionem suorum fidelium, quos ipsius hostes in oculis eius obsederunt, terram nullo prohibente vastarent, affirmans suum per nos ad illos interdici progressum. Imperialis honoris prodigus, sed timore prohibitus non accessit; ex eo innocentiam nostram accusans, quòd ad euitanda huius belli dispendia, nuntium à latere nostro non misimus. Sed nec mirum, cùm eo tempore status ecclesiæ multiplici fuisset persecutorum afflictione turbatus. Venimus autem ad ciuitatem* Castellanam, *cuius ciues se illi, violato sacramento fidei, ecclesia ignorante prodentes, nullum ius per hoc in seipsis adquirere, nullum nobis circa possessionem, cùm iurisdictionem ciuitatis & ciuium quasi possideret, ecclesiam prodendo, potuerunt præiudicium generare. Quia illi, à quibus alteri potius quàm sibi possidentibus non requiritur; possessionis initium, leges possessionum euertere, & extraneis iure conferre nequiunt possessorum. Necnon qui de reddendis possessionibus ecclesiæ ratione ad eum pertinentibus, pluries iuramentum præstiterat; satis improuidè à nobis videbatur petere, quod non poterat absque periurio retinere. Nec credi debet in hoc, nos sibi omnimodam coram arbitris vel alio modo iustitiam exhibere paratos, fratrum nostrorum despexisse consilium, quod nuntiis eius inceptum iudicium recusantibus prosequi, non fuerat requirendum; quin potius hanc petitionem eo dumtaxat fraude interesse proponitur, vt sic ei obloquendi de ecclesia, & pacem inter ipsam & eum initam, irritandi occasio præberetur. Illud quidem quod super facto Imperij inter cætera sua detestabilis testatur epistola, noster edisserit his literis calamus; vt quo pluribus eius filio cognita fuerit, eò fortiùs ex suo maneat commento confusus; dum de nobis obtrectat, quòd ad nostram transitio notitiam eum ad recuperanda iura Imperij cum multis bellatorum intrare millibus* Lombardiam, *sibi ne* Italiam *intraret armatus; & de negotio* Lombardorum *in nos præcisè compromitteret. Apostolico scripto mandauimus, vt illud perpetuò suspendere, vel iura Imperij liberè suffocare possemus, contra ipsum venerabilem fratrem nostrum* Prenestinensem *Episcopum, per quem eius vacuaremus propositum, transmittens, ei impedimentis clandestinis per legatos & literas nostras per orbem vndique procuratis. Iste verò, cui nec veritatem fateri, aut enarrare possit iudicium, à diuina forsan est indignatione negatum: sicut obtrectationes personæ nostræ non verecundatur ex falsis assumere: sic & excusationes suas ex similibus propositionibus non veritus ordinare: se per nuntios suos venerabilem fratrem nostrum* Panormitanum *Archiepiscopum, & quosdam alios, ad Apostolicam sedem missos, deuotionem omnimodam super ecclesiastica libertate, & reformandis ecclesiæ & Imperij iuribus, obtulisse: Nósque id attentantes & promittentes, à quibus debet ipsius impedimento cessare, nuntiis suis ad eum redeuntibus, dilecto filio* Gregorio de Monte Longo, *Notario nostro, in suorum euersionem fidelium, legationis officium commisisse asserit:*

A *ipsúmque nihilominus præfatos Archiepiscopum & alios nuntios suos, ad sedem Apostolicam remittente, & offerente satisfactionem omnimodam, nos cum contradicente saniore parte fratrum nostrorum, contra traditiones sanctorum patrum, & solemnem morem ecclesiæ, iniustè excommunicasse falsò concludit: pro sua confusione subiungendo, nos beati* Petri *vicarium, non habere ligandi soluendique potestatem, quasi velit asserere, nos concessa Apostolorum Principi carere clauium potestate. Quæsumus igitur libram rationis assumite, & in ea perpendatis prædictum* Fredericum *contra* B *ecclesiam, excessibus & beneficiis, quæ ab ea recepit, appensis, clariùs videte: quòd licet draco iste, qui ad illudendum nobis formatus, & in escam populo* Æthiopum *datus existit: aquas persecutionum in subuersionem ecclesiæ ex ore quasi fluuium miserit: Apostolica tamen sedes ipsius nequitiam, inæstimabili beneficiorum misericordia superauit. Nam eum olim ab annis teneris illorum morsibus, qui terram eius & sanguinem sitiebant, in* C *lacuna confusionis expositum, parentum & amicorum solatio penitùs penè nudum videns mater ecclesia, protinùs circa ipsum nutricis & baiulæ officium executa, eum pallio Apostolicæ sedis operuit, de laqueo venantium eripuit: multis laboribus & expensis ad Regni solium & coronam Imperij sublimauit. Insuper hoc ei fecisse modicum reputans, & sibi* Hierosolymitanum *subiici Regnum, & illum vndique per orbem exaltare procurans: licèt ab eodem multiplici se læsam afflictione doleret, à paucis tamen retroactis temporibus,* D *contra* Henricum *natum eius (qui partem non modicam* Alemanniæ *eius iurisdictioni subtraxerat) potenter astitit: & in afflictorum sibi per eum oblita vulnerum, ipsum de nouo quasi in Imperatorem erigens,* Teutoniam *Apostolicis literis ipsius reformauit desiderio. His & aliis, quæ non sufficimus recordari, beneficiis ipsius construens munimenta decoris: sed iste baculus impiorum, terræ malleus, vniuersam conturbare terram, Regna conterere, & orbem desertum ponere cupiens, libertatem ecclesiasticam in dicto Regno* Siciliæ *in opprobrium seruitutis extremæ deducens, & ecclesias* E *quas vt earum teneritudine suum ventrem impleret, quasi iam penitùs exossauit, sordibus, oneribus, & angariis opprimens, eas bonis sacris, deputatis sanctorum vsibus, spoliauit. personas ecclesiasticas carceri mancipauit, ipsósque in examine vetito accusationis suscipere, tallias soluere, & bona ecclesiastica, vt se à vexationibus rediment, exhaurire, & postremò exulare coarctat. Ecclesiis pastorum solatio viduatis, non permittit sibi sponsum eligere, viduitatis vestimenta deponere: donec alienius adulterinis amplexibus, per* F *compulsionem extiterint copulatæ. De* Christianorum *habitaculis construens mœnia* Babylonis, *& ædificia in quibus diuinum nomen excolitur, illùc transferens, vbi* Machometus *perditus adoratur: turbis vndique collectis, Crucifixi fidem & nomen publicè prædicari in eodem Regno prohibuit. Recuperationem* Terræ sanctæ *& negotium impediens, ad eius consummationem de bonis suorum fidelium conferri interdixit. Contra iuramentum* G *præstitum & pacis inter ipsum & ecclesiam reformata fœdera, nobiles priuatos castris & aliis bonis suis, vxoribus & liberis captiuatis, loca sua proscriptos relinquere, domicilia in aliorum transferre coloniam: nutritos in croceis, amplexari stercora, & ad extremam cogit inopiam deuenire. Necnon dum afflictione comprimit simili pauperes, id tanto fortiùs Deo displi-* 1239.

1239. *cero putamus, quanto veriùs ipsos credimus innocentes. Quid plura? Baronibus, militibus, & aliis hominibus eiusdem Regni* Siciliæ, *ad seruitutem & conditionem seruorum inaudita crudelitate redactis: iam pro maiori parte ipsius Regni habitatores non habent de proprio vnde stramine vili quiescere, nuditates suas rudi sacco contegere, vel ventrem penè possent miliasio saturare. Cúmque vlulatus & clamores dictarum ecclesiarum & hominum, à tempore dicti* Honorij *prædecessoris nostri, ecclesiæ aures continua deploratione pulsassent, & iam vix possemus eos absque læsione conscientiæ sub dissimulatione transire: ipsum super correctione dictorum scelerum non semel, sed pluriès, nuntiis & literis monuimus, ac longa patientia temporibus expectauimus retroactis: si forsan oculos suos ad cœlos erigere, exutus veterem, nouúmque indutus hominem, manus suas à tanta perpetratione facinorum cohiberet. De petita insuper emendatione dubij adhuc, volentes statum eius proprio processu gratulari, eo* Lombardiam *eum armis intrante, mandauimus, vt in locis pro quacunque causa Interdicto subiectis, ipso præsente Interdictum minimè seruaretur: & eundem* Fredericum *nostris literis admonentes, vt ne crucis negotium, quod ad vtilitatem Ecclesiæ, Imperij, & totius populi* Christiani *fuerat ordinatum, impedire valeret, præcisè in nos compromitteret: ne si contra* Lombardos *armata manu procedens, tantam daret exempli perniciem: vt præsumeretur à pluribus, quod cæteros ecclesia fefellisset. Cæterùm, quia redintegrare scissuras schismatis, nostro incumbit officio seruitutis; pro sedanda Imperij &* Lombardorum *discordia,* Prænestinum *Episcopum, commisso sibi legationis officio, illa consideratione potissimè duximus destinandum; vt sibi & quibuscunque discordantibus, minori haberetur ratione suspectus, quò suis actibus minus fomamentum odij vel amoris ingereret, qui à mundo & carne ex susceptione sanctæ religionis abstractus, in diuini amoris altitudinem euolasset. Noster sibi destructor respondeat, quid ex hoc nobis & eidem Episcopo poterit imputari, si* Placentiæ *inter patres, filios, affines, consanguineos, & germanos, ordinata concordia, eo præsente & protestante, quòd id saluis honoribus & iuribus Imperatoris & Imperij, & quorumlibet aliorum fieret, consummationem accepit? Quinimò idem blasphemus intelligat, sibi ad infamiam merito reputari, quòd cùm ad ipsius & nuntiorum suorum instantiam, venerabilem fratrem nostrum* Ostiensem *Episcopum, filium nostrum T. tituli sanctæ* Sabinæ *Presbyterum Cardinalem; pro pace iuxta formam ab eisdem nuntiis inter* Lombardos *& Imperium reformanda, ad partes misissemus easdem; idem dictis legatis petita & ampliora adimplere paratis, & delusis nobis, reformationem pacis per ipsos noluit acceptare. Ecce, nunc intelligite, qualiter Imperij iura conculcauimus. Ex præmissis aduertite, qualiter hic à nobis fuerit impeditus: quòd longo & inani labore suos & suorum humeros decreuit priùs conteri, quàm passus extiterit per nos iura Imperij reformari. Præterea, idem illatis ecclesiæ non contentus iniuriis, data quibusdam rebellibus nostris non modica summa pecuniæ, seditionem contra nos in Vrbe molitus est pluriès commouere: vt nobis & fratribus nostris à sede nostra repulsis: & concusso capite, fidei quod superædificauit Dominus, impulsu eiusdem* Frederici *rueret leuiori:* Ferrariam *& quasdam alias terras ecclesiæ, in* Lombardiam *contra iuramentum præstitum temerè veniens, occupauit. Super quo, & aliis credens detinere inanibus verbis: dictos* Panormitanum *Archiepiscopum & alios nuntios suos cum*

A *literis de credentia, ad nostram duxit præsentiam destinandos. Quibus offerentibus nobis satisfactionem, super præmissarum offensarum emendatione: venerabilem antè & post ipsorum à curia nostra recessum, terram* Sardiniæ *&* Massani Lunensis *Diœcesin occupare, ad* Romanam *ecclesiam pertinentes, non omittens: ipso facto, ne vlterà eius expectaremus correctionem edocuit: ac non debere fidem sibi vel suis nuntiis adhiberi, operis euidentia demonstrauit. Ex quo illud solum in conscientia sua legens, quòd cor eius ad conterendas ecclesias & catholicam fidem dirigitur, de nobis, quibus se iam quocunque fraudis vellere occultare non potest, non immerito suspicatur, quod ipsius potentiam habentes iustitia ratione suspectam, cum melius sit ante tempus occurrere, quàm post inflicta vulnera remedium inuenire, ad auertendas suorum progressuum semitas, officium legationis dicto Notario commisimus: quod nequaquam iuxta ipsius suspicionem id fecimus, sed vt per eum bellorum cladibus, animarum corporúmque periculis obuiare possemus. Ex præmissis igitur & aliis nequeuntes de ipsius correctione sperare, & dolentes nos eius promissionibus toties & toties fuisse delusos: præfatum* Fredericum, *de fratrum nostrorum consilio, sententia excommunicationis duximus innodandum. Quanquam ex hoc perditum intellectum resumere, & coram Deo potiùs humiliari deberet: tamen ampliùs inde furens, qui iam suam confusionem agnoscens, fortiùs veretur, vt ecclesia obstetricante manu educatur coluber tortuosus. Nos ex persona nostra meritis indignos asserens, qualibet officij auctoritate Papalis per nos prædicta sententia minimè potuisse constringi, suis præsumptuosè literis asserit: & nos, qui temporibus nostris patrimonium ecclesiæ, per gratiam Dei, non modicè ampliauimus: de dilapidatione bonorum ecclesiasticorum, dispensationum processu, receptione munerum, & auaritiæ vilitate redarguit. Ac contra eum, ex illo quod contrahendis inter neptem nostram & naturalem eius filium, sponsalibus petitum subtraxit assensum, prouocari falsò confingit: illud apertius mentiens, quod* Longobardis *contra eum & Imperium corporale præstitimus sacramentum: seu quod totius orbis decimas,* Terræ sanctæ *vtilitatibus reseruatas, conuertere promiserimus in eius compendium, si arbitrio nostro negotium exponeret* Longobardorum. *Fatemur autem, nos defectu meritorum nostrorum indignè* Christi *esse vicarium: fatemur nos oneri tanto insufficientes existere, quod humana conditio non potest absque diuino suffragio supportare, nihilominus tamen, vices nobis commissas, prout melius nostra permittit fragilitas, exequentes, secundum quod locorum, temporum, personarum, & negotiorum qualitas & natura requirunt, disponenda disponimus: & cum excellentibus personis purè & secundum Deum, cum necessitas id exposcit, de nostra potestatis plenitudine dispensamus. Veruntamen non est dolor quod sic profundo gladio eius forias animum, sicut dum terminos Regum transgreditur, nec potest aggredi officia Sacerdotum. Propter quod idem qui pro auri fame dictum Regnum* Siciliæ *iam redegit in cinerem, credens se, qui omni tempore vitæ suæ paucis purè, pluribus vero iustitiam pretij venalitate corruptus exhibuit: quod in persona sua resuscitans magum* Simonem, *luto temporalium maculare possit ecclesiæ puritatem, vt sic in spiritualibus grassari, & in suis permitteretur sordibus remanere: murum integritatis ecclesiæ multis, & specialiter oblatione castrorum, ac parentela inter suos & nostros contrahenda, præ* 1239.

1239.

qua nos per quosdam magnos Pralatos & nuntios suos pluriès requisiuit, tentauit infringere. Nunc verò quia id nulla instantia, nulloque ingenio, (sicut est in curia nostra quasi notorium) à nobis potuit obtinere: quin potius se cum suis perditioni relictum artium suarum fallacijs in peius proficere iam agnoscit, quia nesciat vltrà quid faciat: seipsum mendacio suo in aliorum detractione deturpat, more meretricis Ægyptiacæ, qua Ioseph inuitauit ad stuprum, & ab ipso contempta, apud virum suum volens accusauit inuitum. Vnum quidem est, de quo etsi pro homi·e perdito sit dolendum, latari non modicum & Deo regratiari debetis: quòd volente Domino diutius occultari non patitur vmbra mortis iste, qui gaudet se nominari praambulum Antichristi: non expectans propinquum sua confusioni iudicium, manibus proprijs effosso suarum abominationum pariete, per dictas literas eius suarum producit in lucem opera tenebrarum, in eis constanter proponens, quòd per nos tanquam Christi *vicarium vinculo excommunicationis astringi non potuit. Sicque affirmans non esse apud ecclesiam à Domino, beato Petro, & eius successoribus ligandi atque soluendi traditam esse potestatem, dum haresim asserit, proprio sibi argumento concludit: consequenter ostendens, quòd malè sentiat de cateris fidei Orthodoxa articulis, dum ecclesia, super quam fides fundata consistit, auferre vtitur, concessum verbo Dei priuilegium potestatis. Sed quia minùs bene ab aliquibus credi possit, quòd se verbis illaqueauerit oris sui, probationes in fidei victoriam sunt parata: quia iste Rex pestilentia, à tribus Barataroribus, vt eius verbis vtamur, scilicet* Christo Iesu, Moyse *&* Machometo, *totum mundum fuisse deceptum: & duobus eorum in gloria mortuis, ipsum* Iesum *in lignum suspensum manifestè proponens: insuper dilucida voce affirmare, vel potiùs mentiri prasumpsit, quòd omnes fatui sunt, qui credunt nasci de virgine Deum, qui creauit naturam, & omnia potuisse. Hanc haresim illo errore confirmans, quòd nullus nasci potuit, cuius conceptum viri & mulieris coniunctio non pracessit: & homo debet nihil aliud credere, nisi quod potest vi & ratione natura probare. Hac & alia multa, quibus verbis & factis catholicam fidem impugnauit, & impugnat, suo loco & tempore, sicut decet & expedit, manifestè poterunt comprobari. Quocirca, vniuersitatem vestram rogamus, monemus, & hortamur attentè, in virtute obedientia per apostolica scripta districtè pracipiendo: quatenus ne dictus* Fredericus *corda fidelium fallacibus verbis subuertere, vel contagione sua possit quomodolibet gregem Dominicum maculare: clero & populo vobis subdito, supradicta plenè ac fideliter expenatis. Datum* Laterani, *duodecimo Calend. Iunij, Pontificatus nostri anno decimo tertio.*

Clausula suprascripta mittitur domino Regi cum literis præcedentibus, hoc modo: *Quocirca, serenitatem Regiam monendam duximus & hortandam, quatenùs supradicta tibi faciat diligenter exponi, ne Regalis innocentia puritas possit verbis fallacibus maculari.* Datum *Laterani*, & cætera vt priùs.

Auaritia Romanorum *fidem eorum eleuat.*

HÆc igitur & diuulgata, & multis Regibus ac Principibus & Magnatibus, mutatis tantùm titulis, transmissa per orbem, timorem & honorem, necnon admirationem cordibus fidelium incusserunt, & Imperialem epistolam suspectam, licet probabilia continerent, reddiderunt: vnde corda multorum, qui priùs cum alterutro steterant, fluctuantia reddiderunt. Et nisi *Romana* auaritia deuotionem populorum à Domino Papa plusquàm expediret & deceret, auertisset: totus mundus hac epistola exasperatus, in Imperatorem, quasi in manifestum hostem ecclesiæ, & *Christi* inimicum, grauiter & vnanimiter insurrexisset. Sed proh dolor! multi filij à patre suo Papa auulsi sunt, & Imperatori adhærentes, asserebant; quòd odium inexorabile inter eos iam induratum, prædicta iurgia & inuectiones excogitatas excitabat. Et iniustè improperat dominus Papa, quòd eundem *Fredericum* dilexerit, & promouerit in nouitate creationis suæ, hoc enim totum factum est in odium *Othonis*, quem ecclesia adiutorio *Frederici* vsque ad mortem persequebatur, quia dispersa Imperij, secundùm sacramentum suum, viriliter congregare cœpit, sicut qui præsens est Imperator *Fredericus* facere proposuit. Vnde hoc faciendo *Fredericus* militauit ecclesiæ & plùs tenetur ecclesia *Romana* ipsi, quàm Imperator ecclesiæ *Romana* rationabiliter teneatur obligatus. Sentit ecclesia occidentalis, præcipuè tamen religiosorum, & præ omnibus alijs deuotissima Deo *Anglicana* ecclesia, oppressiones *Romanorum* quotidianas; nec adhuc vnquam pressuras sensit Imperiales. Addiditque populus: Quid sibi vult istud? Retroactis temporibus imposuit Papa Imperatori, quòd ipse *Machometo* legique *Saracenica* plus consensit, quàm *Christo* vel legi *Christiana*: nunc autem in sua inuectiua epistola imponit eidem, quòd tam *Machometum*, quàm *Iesum* vel *Moysem*, quod horribile est recitare, vocat *Barata Zem*. In epistulis suis humiliter de Deo scribit Imperator & catholicè; nisi tantùm quòd hac vltima Papali personæ derogat, non officio, nec publicè prædicat: nec procaciter sustinet quicquam hæreticum vt nouimus adhuc, vel prophanum, non vsurarios nobis misit, vel raptores redditnum. Et sic ortum est iam schisma in populis formidandum.

Robertus de Twinge *mouet Romam adeo.*

SVb eisdem temporibus, quidam miles de partibus Aquilonaribus *Anglia* oriundus, summo nisu renuens colla iugo subdere *Romanorum*, super patronatu cuiusdam ecclesiæ ad eundem militem spectante (in quam ecclesiam per Archiepiscopum *Eboracensem*, manus cupiditatis iniecerant *Romani*) *Romam* adiit. Et cùm grauem super hoc coram Papa querimoniam reposuisset, sub hac forma subscripta, meruit literas impetrare. Per quod conjici potest, qua deuotione viros ecclesiasticos (à quibus impunè licet sua ecclesiastica bona rapere, pia patrum intentione collata, & in sustentationem pauperum prouisa,) *Romana* diligit ecclesia, semper hians, semper importuna.

Magnates Angliæ *queruntur se priuari iure patronatus ecclesiarum.*

IPsis quoque temporibus, Comites & Barones & alij Magnates *Anglia*, ad quos ab antiquo ius patronatus ecclesiarum spectare dignoscitur, dolentes se priuari sua libertate, & per cupiditatem *Romana* ecclesiæ iure conferendi ecclesias enormiter priuari, & alienigenas præcepto Papali illis ditari, quorum personas & conditiones penitùs ignorabant, licèt serò domino Papæ scripserunt: & ipsam epistolam per dictum *Robertum* de *Thuinge* militem, qui per eandem violentiam priuatus iure suo super patronatu ecclesiæ de *Luthunum* in Diocesi *Eboracensi*, conquestus est grauiter nobilibus Regni, quòd Archiepiscopus se asseruit nihil posse, vel contra *Romanam* ecclesiam velle recalcitrare. Ipse igitur *Robertus Romanam* curiam non segniter adiit, hanc Epistolam ex parte Magnatum *Anglia* præsentans.

Litera Magnatum Angliæ ad Papam.

E*Xcellentissimo patri & domino G. Dei gratia summo Pontifici, deuoti sui de* Cestriæ *& de* Vvincestriæ, *&c. salutem, reuerentiam promptam & paratam, si placet, deuotionem. Mergente iam nauicula nostra libertatis, progenitorum nostrorum san-*

1239. *guine subacta, prorumpentibus in nos plus solito perturbantium procellis, dormientem Dominum in navicula Petri cogimur excitare, acclamantes iugiter & una voce:* Domine salua nos, perimus. *Ut cum iudicium & iustitia sint correctio sedis eius, unicuique nostrum ius suum tribuat, & conservet illaesum. Ne si secus fieret, corruente charitate, devotioneque deleta, provocarentur filij contra patris viscera, & mutuae dilectionis affectus, subintroducta iniuria, penitus evanesceret. Cùm igitur, sanctissime pater, à prima* Christianitatis *fundatione in* Anglia, *tali fuerint hactenus progenitores nostri gavisi libertate, quòd decedentibus ecclesiarum rectoribus, ecclesiarum patroni personas idoneas eligentes ad easdem, Diocesanis praesentaverunt, ab eisdem ecclesiarum regimini praeficiendas: verum vestris temporibus, de conniventia vestra vel voluntate nescimus, talis contra nos invaluit adversitas, quòd decedentibus ecclesiarum rectoribus, quidam executores vestri, ad hoc dati, ecclesias de patronatu nostro passim conferunt, in nostra praeiudicium libertatis, & in eminens periculum iuris patronalis, licèt super hoc pridem cautione literarum Apostolicarum nobis prospexeritis, continentium, quòd decedentibus ecclesiarum personis* Italicis *vel* Romanis, *auctoritate provisionis vestrae in ecclesiis promotis, licitè possemus personas idoneas praesentare: cuius oppositum videmus quotidiè demandari, de quo plurimùm miramur, cùm non debeat ab uno & eodem fonte, aqua dulcis & amara defluere. Sanè licèt haec contra nos sit communis pestis introducta, pro qua contentiones, aemulationes, ira, rixa, nec non & caedes hominum poterunt fortassis exoriri; unius tamen comparium nostrorum afflictionem exempli gratia producere decrevimus in medium, ut quod contra eum & iuris sui patronalis periculum hactenus est improvidè procuratum, auctoritate vestra, si placet, revocetur in irritum. Cùm igitur* Robertus *de* Tuinge *patronus ecclesiae de* Luthunum *decedente* N. Italico, *eiusdem ecclesiae rectore, personam idoneam praesentasset ad eandem; obstante mandato vestro, distulit ipsum admittere dominus* Eboracensis; *licèt contra personam praesentatam nihil inveniret quod obsisteret, sed solam inhibitionem vestram praetenderet. Verùm, cum in incendio vicina domus, nostrarum immineat periculum: vobis tanquam patri supplicamus, quatenus tam praedictum* Robertum *quam nos omnes & singulos praedicta libertate praesentandi clericos nostros ad ecclesias nostras vacantes liberè uti permittatis: iniungentes praedicto Archiepiscopo, quòd I. clericum ad praedictam ecclesiam ab eodem praesentatum, pro quo etiam preces effundimus devotas, praesertim cum sit negotiis Regis & Regno nostro necessarius, nisi aliquod Canonicum obstiterit, non obstante priori mandato vestro, admittat. Ut ex hoc nos ad propensiorem devotionem & famulatum ecclesiae provocetis. Ne cum sit ius advocationis praedictorum feudorum, pro quibus Domino nostro militamus, cogamur illius invocare subsidium, qui iura & libertates laicorum protegere tenetur & conservare. Valete.*

Litera Papales ad Magnates Angliae.

GRegorius *Episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, nobilibus viris,* Richardo *Comiti* Pictaviae *&* Cornubiae, *& Baronibus* Angliae, *praesentes literas inspecturis, salutem, & Apost. benedict. Cum ex operibus nostris, quae plenum perhibent testimonium veritati, sit liquidum universis, quòd nos personam charissimi in* Christo *filij nostri illustrem Regem & Reginam, inter alios Reges & Principes Orthodoxos & Regna, in quibus nomen colitur* Christianum, *in charitatis visceribus specialiter* A *gerimus, & pacem ac tranquillitatem eorum propensius affectemus: ritè praesumi non potest, & omninò credi non debet, quòd nos, quantum cum Deo possumus, agere seu tolerare velimus: quòd iustè possit honorem Regiae serenitatis offendere, aut in eodem Regno scandalum generare. Unde cum intentionis nostrae non fuerit, nec existat, ut beneficia in Regno* Angliae *constituta, quae ad praesentationem pertinent secularium patronorum, auctoritate nostra cuiquam conferantur: sicut ex quibusdam literis nostris, quon-* B *dam in* Angliam *destinatis, quarum tenorem de verbo ad verbum celsitudini Regiae sub bulla nostra duximus destinandum, colligitur evidenter. Nos comperto nuper ex eiusdem Regis & vestrarum continentia literarum, quod quidam praedicti Regni miles in ecclesia de* Luthonum, Eboracensis *Diocesis, quam olim cuidam de partibus nostris clerico, ignorantes quod praesentatio ad laicum pertineret, contulisse dicimur, ius obtinet patronatus praelibati Regis & vestris precibus inclinati, concessionem eandem aucto-* C *ritate Apostolica revocamus: venerabili fratri nostro Archiepiscopo* Eboracensi *nostris dantes literis in mandatis ut eum quem dictus miles ad praefatam ecclesiam duxerit praesentandum, admittat & instituat in eandem, prout pertinet ad eundem, diuturnitate temporis, cum per ipsum minime steterit, non obstante, dummodo aliud sibi rationabile non obsistat. Tenore praesentium districtius inhibendo, ne alicui de caetero liceat ecclesias praedicti Regni, in quibus laici sunt patroni, praeter eorum assensum, Apostolicae sedis auctoritate conferre. Datum, &c.*

Idem Legato.

D GRegorius *Episcopus, servus servorum Dei, Legato salutem. Ad tuam volumus notitiam pertinere, quod cum intentionis nostrae non fuerit, nec existat, ut beneficia Regni* Angliae, *quae ad praesentationem secularium pertinent patronorum, auctoritate nostra cuiquam conferantur; nos nuper ex charissimi in* Christo *filij nostri Regis illustris, & nobilium virorum Comitum & Baronum* Angliae *insinuatione comperto, quod quidam regni* Angliae *miles in ecclesia de* Luthunum, Eboracensis *Diocesis, quam olim* E *cuidam de partibus nostris clerico, ignorantes quod praesentatio ad laicum pertineret, contulisse dicimur, ius obtinet patronatus: Regis & nobilium eorundem precibus inclinati, concessionem eandem auctoritate Apostolica revocantes, venerabili fratri nostro Archiepiscopo* Eboracensi *nostris dedimus literis in mandatis, ut eum quem dictus miles ad praefatam ecclesiam duxerit praesentandum, admittat & instituat in eandem, prout pertinet ad eundem, diuturnitate temporis, cum per ipsum minime steterit, non ob-* F *stante, dummodo aliud rationabile non obsistat: districtius inhibendo, ne alicui de caetero liceat ecclesias Regni praedicti, in quibus laici sunt patroni, praeter eorum assensum, Apostolicae sedis auctoritate conferre. Datum, &c.*

Per haec, & his similia, perpendi potest in libra rationis evidenter, quanti in his temporibus mundi senescentis constet iuris rigor, & ecclesiae reverentia & pietas religionis. Solùm enim datae sunt in direptionem & praedam possessiones personarum ecclesiasticarum, & imbellium religioso- G rum. Iamiam igitur in antiquum chaos mundus ruere comminatur.

Conventus Crucesignatorum Lugduni.

PEr idem tempus congregati sunt nobiles Crucesignati *Franciae* & adiacentium provinciarum, in civitate nobili super *Rhodanum* fluvium sita, quae dicitur *Aganno*, vel *Lugdunum*, vulgariter verò *Liun*: ut ibidem de assumendo itinere suo, diligenter contractarent. Et dum conciliarentur, ecce ex parte domini Papae nuntius destinatus festinanter advenit, qui sicut anteà omnes ad profi-

1239.

ciscendum vrgenter stimulauerat, & stimulando persuasit, sic vice versa, omnes, ne iter arriperent, dissuasit. & ex parte domini sui Papæ præcepit, vt ad propria quisque propere remearet, & authenticum domini Papæ super hoc monstrauit vniuersis. Ad hoc vnanimiter responderunt: vnde hæc in *Romana* curia & in Papa multiplicitas? Nónne nobis hic terminus, hic locus, per Legatos & Papales Prædicatores, multo tempore transacto præfixus est ad transitum? Secundùm dicta & promissiones prædicatorum, ad iter pro Deo succingimur; victualia & arma, & quæque nobis profecturis necessaria, parauimus: terras nostras cum omni supellectili nostra & domibus, vel impignorauimus, vel vendidimus: amicis nostris valediximus: thesauros nostros in *Terram sanctam* præmisimus: aduentum nostrum prænuntiauimus: portui appropinquauimus: & nunc, ad negotium Crucifixi impediendum, mutatis verbis, insurgunt pastores nostri? Et non modicùm indignati, penè insurrexerunt in nuntium Papæ; si non Prælatorum discretio furorem populi temperasset.

Nec mora, domini Imperatoris nuntij, ne inconsultè & festinanter transirent, sine ducatu & comitatu ipsius Imperatoris, diligenter persuaserunt, literas super hoc Imperiales illis directas deferentes. In quarum tenore eleganter & sufficienter excusauit dominus Imperator, sui transitus omissionem. Vnde Crucesignatorum miserabilis facta est conditio. Dissipatum est enim consilium eorum, & facti sunt sicut arena sine calce, aut maceria sine cæmento. Redierunt multi ad propria murmurantes & obloquentes, & aliquorum Prælatorum falsas assertiones detestantes. Multi verò per maris discrimina intrantes portum *Marsiliæ*, versùs *Terram sanctam* cum magna desperatione velificarunt: quorum in *Sicilia* multi, maiorum aduentum præstolantes, tempus verum expectarunt. Multi verò, ex licentia & beneuolentia Imperatoris, per littora maris, *Italicos* sinus à sinistris relinquentes, partes petierunt *Brundusinas*.

Congregatio Episcoporum Londini.

EOdem quoque tempore, conuenerunt omnes Episcopi *Londinum*, pridiè Calend. Augusti, credentes se cum Legato de oppressionibus *Anglicanæ* ecclesiæ tractaturos. Legatus verò nihil penitùs super hoc sollicitus, procurationes ab eis exegit nouas & redituas. Cui, habito consilio, responderunt: Quod toties diuersis argumentis bona ecclesiæ exhauserat *Romana* semper hians importunitas, quòd exhaustis iam ferè omnibus, vix poterant respirare vel ad modicum; nec potuerunt vllo modo tales ampliùs extorsiones tolerare. Et addiderunt: Quid vtilitatis contulit adhuc Regno vel ecclesiæ istius superstitiosa dominatio; qui tantùm fautor Regis est, ecclesias varijs exactionibus affligens, de quibus nunc saltem aliquam sperabamus consolationem? Exhibeat eum, qui eum in Regnum suum sine suorum naturalium consilijs aduocauit. Videns igitur Legatus talem in multis constantiam, ad humilitatem religiosorum conuersus, ab eis pecuniam non minimam extorsit nomine procurationis. Solutum est autem consilium, non sine querulo murmure Prælatorum.

Aduentus Comitis Flandriæ in Angliam.

CIrca festum verò Assumptionis beatæ *Mariæ*, venit in *Angliam* Comes *Flandriæ* applicans apud *Doueram*; videlicet *Thomas*, auunculus Reginæ. De cuius aduentu cùm Rex certificaretur, secùs quàm deceret lætabundus occurrit venienti, præcipítque ciues *Londinenses* in aduentu eius omnes truncos & sterquilinia, lutum quoque & omnia offendicula à plateis festinanter amouere; ciuésque festiuis vestibus ornatos, in equis eidem Comiti gratanter occurrere phaleratis. In quo facto, Rex multorum sibilum mouit & cachinnum. Recedens verò ab *Anglia* infra paucos dies, quia licentia domini Regis *Francorum* diu non extendebatur; quingentas marcas à Rege receptas asportauit. Redditúmque totidē annuatim, quem sibi attinere iure antiquo à Regio Scaccario, recipiendum, pro homagio suo, absque difficultate vel mora impetrauit.

Papa prohibet ne Crucesignati transirent.

TEmporibus sub eisdem, dominus Papa dedit in mandatis Legato, vt districtè prohiberet Crucesignatis, contra propositum terminum à Prædicatoribus sibi præfixum, & intentionem & spem suam, quam ex pollicitis Prædicantium præconceperant, ne iter versùs *Terram sanctam* arriperent, vsque ad verum tempus & passagium quod est in Martio: sin autem, concessa sibi peccatorum indulgentia non gauderent.

Consecratio Vvillielmi de Raele in Episcopum Norvvicensem.

ANno quidem eodem, *Vvillielmus* de *Rale*, ritè in Episcopum electus *Norvvicensem*, in ecclesia sancti *Pauli Londinensi*, ab *Ædmundo Cantuariensi* Archiepiscopo, præsente infinita Prælatorum & Magnatum multitudine, munus consecrationis accepit. Cuius cùm prægnosticum esset *Gaudium est Angelis Dei super vno peccatore pœnitentiam*, &c. Omnes bonam spem de ipso conceperunt: vt quasi alter *Matthæus*, qui de telonia ad Apostolatum & Euangelij auctoritatem, sic de curiali occupatione ad magnæ sanctitatis culmen subuolarat.

Calumnia Regis in Comitem Cantiæ H.

EOdem tempore, videns Rex quòd venerabilis Comes *Cantiæ* iam senuerat, debilitatus infirmitate, grauibus eum circumuenit quæstionibus; exigens districtè ab eo infinitæ pecuniæ quantitatem, & imponens ei multorum excessuum enormitates: hac versutia, vt dum penderet talis calumnia, si fortè Comes obijsset, Rex omnes eius possessiones & bona sua irreuocabiliter infiscaret. Improperando enim imposuit ei, quòd nobilem virginem filiam Regis *Scotiæ*, tutelæ suæ commendatam, tempore patris sui proditiosè corrupit. Amisit etiam *Rupellam* & totam *Pictauiam*: dum cados sabulo plenos ad succursum ciuitatis & terræ transmissos, pecunia nequiter & furtiuè subrepta, destinauit inclusis & obsessis Regis militibus, ab *Anglia* solùm consolationem expectantibus. Item, quod castrum *Bedefordiæ* per proditionem eius diruit & amisit. Item, quòd thesaurum suum, dum ipse Rex in custodia eius fuit, ad suum libitum infideliter tractauit & dissipauit, & in suos vsus conuertens, sibi redditus & terras amplas & opulentas comparauit: de quo thesauro sibi Rex ratiocinium fieri exegit. Item, in bello moto in *Britannia* contra Regem *Galliæ*, proditione eius magnum honorem & magnam partem exercitus, teste Comite *Britanniæ*, amisit irrestaurabiliter. Item, de maritagio contracto vel contrahendo inter *Richardum* de *Clare*, & *M.* filiam suam clandestino; proditionem magnam domino suo Regi fuerit machinatus. Item, matrimonium inter dominum Regem & quandam nobilem mulierem nequiter impediuit: dum clanculò significauit eidem mulieri & suo generi, quòd Rex strabo & fatuus nequamque fuerat, & speciem lepræ habere, falláxque fuerat & periurus, imbellis, plúsque mulier, in suos tantùm sæuientem, & prorsùs inutilem amplexibus alicuius ingenuæ mulieris asserendo. Item, forestas suas & nemora, suæ custodiæ deputata, solo tenùs explanauit: vnde nouam de precio exegit rationem. Item, cùm aliquando apud

Vvdestoc

1239. *Vvudistoc* commorarentur, ipse Comes in Regem, cum fortè solus fuisset in quadam camera, irruit furiosè & truculenter; volens dominum suum Regem proditiosè ac nequiter cultello, quem tenebat, extracto iugulare, & clamore attonito vix à manibus eius liberatum: vnde non tantùm laqueo dignum vel suspendio, sed eum dignum distractione asserebat. Cùm autem Comes *Hubertus* modestiùs respondisset, ad hoc vltimum verbum, quod grauiùs eum angebat, humilians se Regi, ait: Nunquam proditor fui vobis vel patri vestro, & hoc nunc per Dei gratiam in vobis apparet. Ac si diceret: Si vos vellem prodidisse, Regnum non obtinuissetis. Ad omnia autem prædicta per fidelem & idoneum responsalem *Laurentium* scilicet, clericum de *sancto Albano*, qui in omnibus tribulationibus inseparabiliter eidem Comiti adhæsit, distinctè & articulatim eleganter respondens; omnibus auditoribus ibidem congregatis satisfecit, suam innocentiam demonstrando & sufficienter probando; licèt Rex cum omnibus prolocutoribus Banci, quos narratores vulgariter appellamus, in contrarium niterentur. Veruntamen, vt Regius rancor & ira aduersus Comitem sedaretur: adiudicatum est, vt quatuor castra sua charissima Comes Regi resignaret, pro bono pacis & pristina charitate reformanda: videlicet *Blanchum* castrum, & *Grosmund* in *Vvallia* & *Skenefrith*. & *Haseldiam*. Comes verò, cuius fidelitate pristina & probata, *Anglia* est *Anglia* sæpiùs reseruata; omnem Regis ingratitudinem & importunitatem, probra & contumelias, imò etiam omnes impetus fortunæ, æquanimiter & patienter tolerauit. Si quis plenè desiderat scire altercationem inter accusantes Comitem *Cantiæ*, dictum scilicet *Hubertum*, & memoratum magistrum *Laurentium* de *S. Albano*, inueniet in *libro Additamentorum*.

Comes R. & alij Magnates Angliæ, conurant simul propositum cruce arripere.

SVb eisdem diebus, in crastino scilicet sancti *Martini*, conuenerunt Magnates *Angliæ* Crucesignati apud *Norhamton*; de itinere suo in *Terram sanctam* arripiendo contractaturi. Et ne per cauillationes *Romanæ* ecclesiæ, honestum votum eorum impediretur, nec ad effusionem sanguinis *Christiani* vel in *Graciam*, vel in *Italiam*, prout intitullatum in auribus eorum fuerat, distorque[-]tur: iurauerunt omnes, se in *Terram sanctam* in expeditionem ecclesiæ sanctæ Dei illo anno migraturos. Quorum primus iurauit Comes *Richardus*, omnium aliorum primicerius, super altare maius, in ecclesia *omnium Sanctorum*, in medio ciuitatis. Et post illum, Comes *G. Marescballus*, si possit ante à cum Rege concordari, idem repetiit sacramentum. Cui Comes *Richardus*. Non ideircò omittas, charissime sororie: hoc enim onus mihi assumo. Post ipsum, *Richardus Syvard*: & post eum, *Henricus de Trublevilla*; & deinde nobiles multi, quos longum esset dinumerare. Qui omnes vno humero & animo, se ad obsequium Crucis viriliter accinxerunt.

Imperator & Papa inuicem persequuntur.

DIebus etiam illis, videns dominus Papa robur & constantiam Imperatoris nondum eneruatam, sibi & *Romanæ* ecclesiæ nondum inclinatam: misit per totam *Alemanniam* Prælatis, Magnificis, & aliàs manentibus, epistolas prolixas commonitorias: & præcepit districtè, vt omnes insurgerent in suum Imperatorem, Deo & ecclesiæ *Romanæ* rebellem, & eundem magnis conuitijs diffamauit. Absoluit etiam omnes, qui eidem fidelitatis iuramento tenebantur astricti, persuadens vt essent in infidelitate fideles, in inobedientia obedientes. Sed tantum promeruit *Romanæ* ecclesiæ improbitas omnibus exsecranda: quod nullis, vel à paucis, meruit Papalis auctoritas exaudiri.

1239. *Desolatio Bononiensium, & alterum fautorum Papæ.*

IN eiusdem anni Æstate, scilicet circa initium Autumni, dominus Imperator [...] *Mediolanensibus* proditoribus suis, *Bononiensium* auxilia præcludere: in *Bononienses* impetum fecit formidabilem. Volebant enim in fauorem Papæ & *Mediolanensium* suorum, exire ad debellandum exercitum Imperialem: cùm ecce repentè exeuntibus occurrit Imperator, & suos inter ciues & ciuitatem armatos interposuit, & ciuium cuneos terribiliter subitò dissipauit. Qui fugientes, per quædam diuerticula cupientes ad vrbem remeare, sese in amnem, quem transire necesse habebant, præcipitauerunt: ita vt plures submersi, quàm in ore gladij cæsi, miserabiliter perierunt. Deinde, dominus Imperator, postquàm *Bononienses* illi dextras dederunt, qui in ciuitate remanserunt, direxit suorum armatorum legiones versùs *Mediolanum*. Et in breui temporis spatio, fossata sua, quæ *Mediolanenses* vndique emerant, erectis machinis & applicatis pontibus inulris, cum suo exercitu transiit numerosо. Vnde timor & tremor ciues innasit inopinabilis: & audito *Bononiensium* infortunio, gemitus gemitibus cumularunt. Vnde negotium illud ad votum consummasset, nisi mota per Papam periculosa perturbatio, ad partes vlteriores prouocatum dominum Imperatorem transtulisset. Quod comperientes ciues, facti animosiores, extulerunt caput, & per vicinia discurrentes, castra Imperialia obsederunt. Et per quendam Legatum, quem ad consolationem eorum illuc dominus Papa miserat, solidati, *Ferrariam* obsederunt, hostiliter vallauerunt nec ab eis nisi se absolutè redderent, satisfactionem admiserunt obsessorum, hoc Legato persuadente, & ciues ad hoc *Mediolanenses* immisericorditer compellente. Tunc etiam inuentus est quidam sociorum sancti *Oswini*.

Rex Priorem Britonem in Conuentum Vvintonien- sem intrusit.

CIrca idem tempus, Rex vehementer oppressit ecclesiam *Vvintoniensem*, & quendam alienigenam, contra voluntatem totius Conuentus, in eandem violenter intrusit, vt præesset Conuentui. Qui inordinatè se gerens, timore Dei postposito, omnia subuertit, omnes peruertit: & thesaurum ecclesiæ dilapidando, soli Regi placere cupiebat. Vnde libera electio Monachorum, dum idem Prior adulterinus ferè medietatem stellarum se cum cauda sua traxit, periclitabatur, & multorum corda ad electionem *Vvillielmi* auunculi Reginæ in Episcopum, corrumpendo inclinauit. Rex enim ad hoc summo nisu anhelabat.

Mors Vvillielmi electi Leodiensis.

OMnium Sanctorum imminente festiuitate, *Vvillielmus* electus *Valentinus* de quo superiùs fecimus mentionem, à domino Papa impetrasset, vt in Episcopum *Leodiensem* eligeretur, & Episcopatum *Vvintoniensem* obtineret. apud *Viterbium* potionatus, vt dicitur, diem clausit extremum, die omnium Sanctorum: procurante magistro *Laurentio Anglico*, sed postmodùm eo citè purgato. Quod cùm Papa audisset, doluit nimis, quia proposuerat de ipso facere ducem militiæ suæ in bello suo contra Imperatorem: & idcircò eundem quasi monstrum spirituale, & belluam multorum capitum effecerat. Nouerat eum ad stragem strenuum, ad cædem pronum, ad incendia protervum: magistrum Regis *Angliæ*, auunculum Regis *Francorum*, sororum vtriusque, auunculum Reginarum, fratrem Comitis *Sabaudiæ*: & aliis multis vel affinitate vel consanguinitate confœderatum. Sed hæc mors inopinata, omne hoc propositum transmutauit.

1239.

Dolor Regis fuper morte Vvillelmi prædicti.

REx autem, cùm hos lugubres rumores audiuit, non fe præ dolore capiens, fcidit veftimenta fua & ea proiecit in ignem; & rugitum magnum emittens, noluit alicuius admittere confolationem. Regina quoque, quam caufa familiarior ftimulauit, funus auunculi defleuit tempore diuturno.

Et circa idem tempos obiit *Auelina*, mulier admirabilis pulchritudinis, Comitiffa *Aubemarliæ*. Et duodecimo Cal. Ian. obiit ftrenuiffimus miles dominus *Henricus* de *Trublenilla*, in expeditionibus vir expertus, & eruditus.

Papa & curia Romana eligunt in Imperatorem Robertum fratrem Regis Francorum, qui id conftãter renuit.

CIrca dierum illorum curricula, dominus Papa fcripfit Regi *Francorum*, folemnes eidem nuntios deftinando; fignificans eidem, vt iuberet epiftolam fuam coram ipfo & toto Baronagio *Franciæ* folemniter & memoriter legi & intelligi. Cuius fumma & tenor talis fuiffe perhibetur. *Nouerit dilectus filius ecclefiæ fpiritualis, illuftris Rex, & totum* Francorum *Baronagium, nos deliberatione & tractatu diligenti omnium fratrum noftrorum condemnaffe, & à culmine Imperiali abiudicaffe* Fredericum *dictum Imperatorem: &* Robertum *Comitem fratrem Regis* Francorum, *loco ipfius elegiffe fubftituendum: quem etiam omnibus nifibus ecclefia non tantum* Romana, *fed vniuerfalis, duxit non fegniter adiuuandum, & efficaciter promouendam. Nullo igitur modo, tantum fponte oblatam dignitatem apertis brachiis fufpicere ne pigritemini: ad quam opes & operam & opem abundanter effurdemus confequendam. Scelera enim prædicti* Frede- ricı *multiplicia, ficut iam nouit mundus, eundem irreftaurabiliter condemnarunt.* Ad quod, inito confilio, circumfpecta prudentia Francorum refpondit: *Quo fpiritu vel aufu temerario Papæ tantum principem, quo non eft maior, imò nec par inter* Chriftianos, *non conuictum vel confeffum de obiectis fibi criminibus, exhæredauit, & ab apice Imperiali præcipitauit? Qui fi meritis fuis exigentibus deponendus effet, non nifi per generale Concilium caffandus iudicaretur. De tranfgreffionibus fuis non eft hoftibus fuis fides adhibenda, quorum Papa dignofcitur effe capitalis. Nobis adhuc infons, imò bonus fuit vicinus: nec quid finiftri vidimus de eo in fidelitate fæculari, vel fide catholica. Scimus autem, quòd Domino noftro* Iefu Chrifto *fideliter militauit: marinis & bellicis fe periculis confidenter opponens. Tantum religionis in Papa non inuenimus. Imò qui eum debuit promouiffe & Deo militantem protexiffe: eum conatus eft abfentem confundere, & nequiter fupplantare. Nolumus nofmetipfos in tanta pericula præcipitare, vt ipfum* Fredericum *tam potentem impugnemus, quem tot Regna contra nos iuuabunt, & caufa iufta præftabit adminiculum. Quid ad* Romanos *de prodiga fanguinis noftri effufione, dummodo fua ira fatisfaceremus? Si eum per nos & alios deuicerit, omnes Principes mundi conculcabit, fumens cornua iactantiæ & fuperbiam, quoniam ipfum* Fredericum *magnum Imperatorem contriuerit. Sed ne in vacuum Papale mandatum videamur fufcepiffe, licèt magis conftet hoc ob odium Imperatoris, quàm noftri dilectionem ab ecclefia* Romana *deriuaffe, mittemus nuntios prudentes ex nobis ad Imperatorem: qui quomodo de fide catholica fentiat, diligenter inquirant, nos fuper hoc certificaturos. Et fi nil nifi fanum inuenerint, cur infeftandus eft? Sin autem, & ipfum, imo etiam ipfum Papam, fi malè de Deo fenferit, vel quemlibet mortalium vfque ad internecionem perfequemur.* Quæ cùm audierunt nuntij Papales, confufi recefferunt. Adierunt igitur dominum Imperatorem *Francorum* nuntij folemnes, ipfi mandata quæ à domino Papa receperunt, feriatim nuntiaturi. Quod cùm audiffet dominus Imperator, de immanitate odij ftupefactus, refpondit, fe effe virum catholicum, Chriftianum; fanè de omnibus orthodoxæ fidei articulis fentientem. Et addidit: Non placeat domino meo *Iefu Chrifto*, vt vnquam recedam à fide magnificorum patrum, & anteceforum, fequens veftigia perditorum. Iudicet autem Dominus inter me & ipfum, qui me ita per orbem tam nequiter diffamauit. Et tendens manus in cœlum, lacrymis obortis, fingultando exclamauit: Deus vltionum Dominus reddat ei retributionem. Et conuerfus ad nuntios, ait: Amici mei, & vicini chariffimi, verè, quicquid dicat inimicus meus, fititor fanguinis mei, & honoris fubuerfor, credo ficut alius *Chriftianus*: & fi bellum mihi mouere difponitis, non miremini fi me defendam ab infurgentibus in me. Spero enim, quòd Deus protector innocentium, me potenter liberabit. Nouit enim Deus, quòd Papa in fauorem mihi rebellium, præcipuè *Mediolanenfium* hæreticorum, contra me leuat calcaneum, & infurgit iracundus. Sed vobis totus in gratiarum actiones affurgo, quòd voluiftis ante affenfum per refponfionem meam de præfenti caufa certificari. Ad hæc nuntij: Nolit Deus vt vnquam afcendat in cor noftrum, vt aliquem *Chriftianum* fine manifefta caufa impugnemus. Nec nos pulfat ambitio: credimus enim dominum noftrum Regem *Galliæ*, quem linea Regij fanguinis prouexit ad fceptra *Francorum* regenda; excellentiorem effe aliquo Imperatore, quem fola electio prouehit voluntaria: fufficit domino Comiti *Roberto*, fratrem effe tanti Regis. Et his dictis, cum dilectione & gratia Imperiali recefferunt. Et fic in hoc propofito conatus Papalis irritus euafit.

Papa fumma diligentia pecuniam colligit pro fua defenfione.

PErfuafit intereà dominus Papa, & per *Prædicatorum* & *Minorum* minifterium prouocauit multiformibus argumentis; vt fibi pecuniam vndecunque abrafam in detrimentum Imperatoris adquireret. Et facti funt eo tempore, *Prædicatores* & *Minores* Regum Confiliarij & nuntij fpeciales: vt ficut quondam mollibus induti in domibus Regum erant, ita tunc qui vilibus veftiebantur, in domibus, cameris, & palatiis effent Principum. Vocauit dominus Rex tunc temporis fratrem *I.* de *Sancto Ægidio* ad confilium fuum. Admirati funt multi, quòd preces fidelium non curauit dominus Papa, ficut legitur de *Petro* feruato in carcere.

Imperator perfuadet Crucefignatis ne transfretarent.

COnfuluit autem per epiftolas fuas dominus Imperator vniuerfitati Crucefignatorum, quòd licèt parati effent, & graue illis videretur, patienter tamen expectarent; nec iter *Hierofolymitanum* arriperent, donec quiefceret fpiritu iracundiæ Papalis, gaudens eos comitaretur: quia parata fuit contra eos, Orientalium ad certamen armatorum infinita multitudo. Quod cùm alij contempfiffent, indignans Imperator, prohibuit ne exercitui *Francorum* victualia de terris fuis vberrimis finitimis, *Apuliæ* fcilicet, & *Cypro*, & aliis terris fuis venalia miniftrarentur, vel fub vlla forma tranfportarentur. Quo audito, *Saraceni* caput extulerunt; & *Chriftianis* affumpta audacia damna multa in corporibus & poffeffionibus intulerunt, incendia & ftrages audacter exercentes. Et ad cumulum dolorum, *Græcia* fuum Antipapam *Germanum* contra *Romanam* ecclefiam erexit. Et dominus Imperator fratrem *Heliam* contra Pa-

1239. pam opposuit, qui summus minister fuit aliquando ordinis *Minorum*, & prædicator nominatissimus, & sic cœperunt mala multiplicari super faciem terræ; absoluit enim quos dominus Papa ligauit anathemate, & generatum est scandalum in ecclesia. Illo enim summo procuratore machinante, ecclesia *Romana* super vsuris & simonia & rapinis variis redebatur infamis, & filij in priuignos conuertebantur. Asserebat etiam ipse prædictus frater *Helias*, dominum Papam contra iura Imperij debacchari, pecuniam tantummodò sitire, & variis argumentis extorquere, preces, missas, processiones, ieiunia, quæ solent oppressos à persecutionibus liberare, non curare. Sicut scriptum est: Petrus *autem seruabatur in carcere, oratio autem fiebat ab ecclesia sine intermissione pro eo.* Fraudem etiam facere de pecunia collecta, ad succursum *Terræ sanctæ* scripta etiam ad beneplacitum suum, in camera sua bullare clàm, & sine fratrum assensu, & etiam schedulas vacuas, sed bullatas, multas nuntiis suis tradere, vt in eis quod eis foret beneplacitum scriptitarent, quod erat horribile: & alia multa enormia imposuit domino Papæ, ponens os suum in cœlo. Propter quod dominus Papa eundem *Heliam* excommunicauit.

Simon Normannus & frater Galfridus a consilio Regis deiecti.

ANno etiam eodem, dum festa Paschalia cum gaudio ducerentur, versa est in luctum cythara magistri *Simonis Normanni*, & solemnitas in lamenta: qui diu anteà non tantùm Regni Regisque sigilli magister fuit, imò & Regis & aulicorum rector fuerat & dispositor: ad cuius nutum omnia negotia tractabantur metens vbi non seminauit. Homo austerus, nullius gratiam meritis adipiscens se supra se gerens; omnium nobilium indignationem & odium, in se diatim prouocarat. Cuius cùm insolentem superbiam Rex ampliùs tolerare non poterat, eum iussit à curia sua expelli; eiectis à conclaui Regio clitellis suis, cum lectisterniis & libris, & indumentis pretiosis. Ablatum est insuper ab eo sigillum Regium, & commissum domino *Richardo* Abbati *Euesham*: viro fideli & prudenti, & in rebus agendis circumspecto. Simili quoque spiritu exagitatus Rex, fratrem *Galfridum Templarium* à curia, quod multi desiderabant, præcepit amoueri. Seminarium & causa præcipua fuit huius iræ Regiæ, quòd idem *Simon* noluit consignare quoddam detestabile scriptum, contra coronam domini Regis confectum. Cuius tenor talis fuit, vt Comes *Flandriæ Thomas* perciperet de quolibet sacco lanæ delatæ ab *Anglia* per partes suas, telonium: scilicet de quolibet sacco quatuor denariorum. Nec *Galfridus Templarius* huic enormi facto consensit, licèt Rex ad hoc auidè nimis anhelauerit.

Monachi Vvintonienses liberam electionem à Papa impetrarunt.

DIebus quoque eisdem, Monachi *Vvintonienses*, à *Romana* curia redeuntes, à domino Papa impetrarunt, vt nullam alienigenam personam & inuisam vniuersitati Regni per Regis acerbam instantiam, vel imperiosas eius preces in suarum animarum custodem & Episcopum eligerent; sed ritè, vt iustum & canonicum est, quemcunque viderent idoneum, liberè & sine exactione in suum Antistitem sumerent & pastorem. Quapropter dominus Rex in vehementem iram excanduit, quasi non potens inuenire *Angligenam* illi Episcopatui sufficientem. Et ex tunc Prior ille, quem Rex intruserat, diligentem curam adhibuit; vt constantiam Monachorum eneruaret & eorum qui pro ecclesia hactenùs viriliter steterunt, concordem vnitatem dissiparet.

A SVbsequentibus quoque diebus, cùm vidisset dominus Imperator, quòd Papa non tantùm sanguinem suum sitiret, sed etiam omnè, imò in fauorem rebellium *Mediolanensium* hæreticorum ad eiusdem vilissimam dilectionem anhelaret: relicto & ad horam suspenso belli quod proposuerat negotio, Vrbi, vt terribilior suis appareret, audacter cœpit appropinquare. Cui aduenianti occurrerunt quasi domino suo *Viterbienses* cum aliis nobilium ciuitatum Potentatibus & ciuibus reuerenter cum B honore, & cum numerosa *Romanorum* multitudine. Sicut ex tenore epistolæ Imperialis transmissæ Regi *Angliæ* colligi potest manifestè.

1239. *Imperator versus vrbem iter suum dirigit.*

Litera Imperatoris ad Regem Angliæ.

FRedericus *Dei gratia* Romanorum *Imperator, semper* Augustus, Hierusalem, *&* Siciliæ *Rex, Illustri Regi* Anglorum, *dilecto serorio suo, salutem & sincera dilectionis affectum. Triplex doloris aculeus, qui cor nostrum quotidiè pungit & stimulat, iam nos vltrà flere non patitur, quin* C *dolor intrinsecùs prorumpat in gemitus, & gemitus exeant in clamores, dum per dissensionis nouæ materiam: ad quam vniuersalis ecclesiæ rector & Pontifex, violenta nos quadam compulsione coëgit, catholicæ fidei detrimenta cognoscimus, eclipsim iustitiæ manifestè perspicimus, &* Terræ sanctæ *dispendium miserabiliter deploramus. Sed illa non minùs angustia perurgemur, quòd* Hely *Sacerdotis oculi caligantes, nullum horum periculorum aspiciunt. Sed tanta circa nos iracundia commouetur, tanta circa* Mediolanenses *& eorum fautores* D *rebelles Imperij dilectione perstringitur: vt orbe toto dubij successus euentibus, vel fortuna periculis potiùs prorsus exposito, ad conculcandam Imperij sacri iustitiam, &* Mediolanensium *rebellium nostrorum auxilium totus assurgat. Nec nos super hoc læsæ conscientiæ stimulo pungimur, nec lædentis famæ iudicium expectamus: quin à multis retrò temporibus, periculorum istorum omnium diuina quadam inspiratione præsagi, præsens semper euitauerimus scandalum, istius summi Pontificis gra*E*tiam omni quocunque potuimus ingenio, licèt frustra, laborauimus obtinere: persona nostræ non parcendo laboribus, rerum nostrarum non cauendo dispendiis, & persæpè fidelium nostrorum vitam pro suis & ecclesiæ* Romanæ *subsidiis liberaliter exponendo. Sed, quod dolentes referimus, nihil penitus cepimus toto tempore laborantes, nullam ab ipso pro nostris obsequiis affectionem retulimus: semper se contrarium nobis posuit, semper Imperij sacri profectibus obuiauit. Imò quod crudelius ab omnibus debet reputari,* F *existentibus nobis in ecclesia sancta subsidiis apud eum, ciuitatem* Castellæ *subtraxit Imperio: prout per literas suas, quas* Castellani *nobis nouiter assignarunt, manifestè probatur. Nihil tunc temporis etiam potuimus ab ipso de cunctis petitionibus nostris, nobis & Imperio fauorabile reportare. Legato, quem tunc ipso tempore pro nobis se misisse dixit in* Syriam, *vt* Aconensium *& quorundam Regni* Hierosolymitani *nobilium, nobis & filio illatas iniurias emendaret: autho*G*ritatem omnem per contrarias latentes literas, subsequenter ademit. Eodemmetipso tempore* Mediolanensibus *ne contra fideles Imperij* Cremonenses *insurgerent, nec* Florentinis Vetenenses *fideles nostros offenderent, potuimus aliquas literas obtinere: cum nobis in auxilium ipsorum, ne indefensam dimitteremus ecclesiam, procedendi licentiam denegaret. In* Germaniam *deinde procedentibus nobis, ad primogeniti filij nostri malitiã reprimendã, fauorem omnem promisit ore tenus: sed per nuntium suũ*

1239. literas de credentia deferentem, Principibus nostris nobiscum præsentibus in curia Maguntina, sub omni qua potuit attestatione latenter iniunxit, ne electioni filij nostri minoris vel cuiuslibet de domo & sanguine nostro modo quolibet consentirent. Processum nostrum deinde in Italiam ad reformandum Imperium, in eadem per literas & nuntios suos, præsertim Episcopum Prænestensem, qui Placentiam & Mantuam omni quâ potuit calliditatis fraude subiunxit, prout sciuit & potuit, præpediuit. Tandem, cùm post obtentam faciente Domino de Mediolanensium strage victoriam, prodesse sibi furtiuas huiusmodi legationes & literas non videret, ense nostra iustitia, sua nequitia fraudibus præualente, processibus nostris cœpit apertioribus obstaculis obuiare: manifestius inhibendo ciuitatibus & nobilibus Marchiæ Anchonitensis, & vallis Spoleti, de quibus auxiliari tenebatur Imperium, non nocere, ne in Lombardiam venire vel mittere milites attentarent. Aochonitanis etiam & aliis locis maritimis, sub excommunicationis pœnitentia, & banno decem millium marcarum, iniunxit: vt Venetis excellentia nostra rebellibus, contra mandatum & interdictum nostrum, quæque necessaria ministrarent: prout hæc omnia per literas suas euidentissimè comprobantur. Aliquibus etiam nobilibus Marchiæ Teruisiæ, quos Imperij fide debiles & vacillantes effecerat, literas destinauit, vt à nobis manifestè recederent: pro certo scituris, quòd nisi ordinationi & mandato suo negotium Lombardiæ vellemus præcisè committere, contra nos excommunicationis sententiam fulminaret. Super quibus omnibus, dilectorum Principum & aliorum fidelium nostrorum communicato consilio, qui nobis in obsidione Brixiæ tunc temporis assistebant: volentes, vt diximus, inter nos & ecclesiam scandalum præcauere, solemnes Legatos nostros ad sedem Apostolicam duximus transmittendos; per quos, & de quibusdam aliis friuolis, quæ in regno nostro Siciliæ contra ius & libertatem ecclesiæ attentata dicebat, satisfactionem obtulimus; & desideratam inter nos & ecclesiam vnionem, nuntiis & mutuis cautionibus roborandam, multoties dudum à nobis per innumerabiles nuntios expetitam, denuò repetiuimus per eosdem. Quam cùm libenter affectare se diceret, modum cautionis & formam iudicio nostro committens, nuntiis nostris & suis cum vnionis & pacis concessa fiducia redeuntibus ad nos alacriter, omninò celatis, Gregorio de monte longo (quem pridem in Lombardiam suspectum nobis & nostris simplicem nuntium habebamus, & quem de regione ipsa promiserat reuocare) contra nos & nostros, in eadem prouincia Legationis officium plenè commisit. Ad maioris quoque coaggerationem nequitiæ, dum nos propter vnionis promissæ fiduciam reputaret incautos; per quosdam Principes & fideles nostros admoneri mandauit super quibusdam grauaminibus, quæ in Regno nostro Siciliæ & vrbe Romana contra se & ecclesiam per nostros officiales & nuntios illata dicebat. Ad quæ omnia cùm domino ipsorum admonitorum, vt minùs aliorum quàmplurium religiosorum iudicio, serenitas nostra plenissimè respondisset, responsionibus singulis ad singula capitula non contenti, verbum generale subiunximus: quòd voluntatem & responsionem nostram in singulis suo iudicio committebamus, & totum prout hæc quàmplurium Prælatorum omni fide dignorum literis & testimonio manifestè comprobantur. Et cùm super his omnibus, nuntios nostros super responsionibus ipsis & satisfactione plenaria facienda, plena nostri

A culminis auctoritate munitos ad eius processum sui faciente astutia præcidendam: contra nos die Palmarum, qui processibus talibus est prorsus insolitus, contra morem ecclesiæ, perperam & iniuriosè processit. Nos autem, qui processum huiusmodi temeritate plenum, & iustitia vacuum habebamus, ad fratres suos literas & Legatos transmisimus, generale petentes Consilium conuocari: in quo Iudicis corrupti nequitiam, ac Imperij nostri iustitiam & innocentiam nostram, argumentis arguere luce clarioribus spondebamus. Super quo nedum quòd iustitia nostra delata ratio fuerit, imò contra ius gentium, quod violari Legatos & nuntios non permittit: prædictos nuntios nostros Episcopos, iste qui scribitur seruus seruorum Dei, turpissimo carceri mandauit intrudi. Attendite igitur & videte, si sunt ista facta Papalia, si sunt hæc opera sanctitatis: & si composita prædicationi conueniat in interitum mundi deducere, conculcare iustitiam: & dissimulatis fidelium oculorum nostrorum iudiciis, secundùm infidelium Mediolanensium faciem iudicare. Sed non in his omnibus, cùm contra nos spiritu oris sui licèt perperàm procedebat, ad iustam Imperialis vindictæ iudicium mouebantur; quousque ad extremam interemptionem nostram & manifestam exhæredationem Imperij se ostendit temporaliter prosilire; dum nobis in Marchia Teruisina morantibus, ad pacificandam eandem (quam ob dissensionum continuas & antiquas passim stragibus occisorum inuenimus rubricatam.) Marchionem Estensem, Comitem sancti Bonifacij, & alios nobiles regionis, qui ad suggestionem summi Pontificis simul in necem nostram coniurauerant; cum ciuitate Teruisij, non modica data pecuniæ quantitate, fecit nobis & Imperio rebellare. Ciuitatem nostram Rauennæ, per Paulum Transurarum anteà fidelissimum nobis, & factum postmodum per corruptionem Papalis pecuniæ proditorem, tractante magistro Legato Cardinali, tunc Marchiæ & Imperio subtrahens, & ab eis sibi & ecclesiæ, tanquam Princeps & Pontifex, sacramenta suscepit; & plateas publicas per Marchiam & Ducatum, quem ab Imperio detinebat, nuntiis ad nos venientibus & necessaria nobis & exercitui nostro deferentibus, præcludi mandauit; adeò quòd nonnullos ex eis, more prædonio, bonis omnibus spoliatos, carceri mancipare præsumpsit. Hæc omnia faciens, vt nos & milites nostros tam Italos quàm Germanos, vel fame perimeret; vel ab obsidione Mediolanensium & nostrorum depopulatione rebellium, necessariò reuocaret. Quibus omnibus non contentus, contra nos & Imperium se belli ducem & Principem manifestè constituit; Mediolanensium & aliorum infidelium proditorum causam, suam propriam faciens, & ipsorum negotium ad se manifestè conuertens, præfectos Mediolanensis, imò veriùs Papalis exercitus, statuens, loco sui Gregorium de Monte longo, prædictum, & fratrem Leonem Ministrum ordinis fratrum Minorum, qui non solum accincti gladiis & loricis induti, falsas militum imagines ostendebant, verùm etiam prædicationi insistentes, Mediolanenses & alios, quicunque nostram & nostrorum personam offenderant, à peccatis omnibus absoluebant. Hodiè quidem prædicti Legatus & Frater, contra nos & Imperium se scribunt rectores & dominos: per quod euidenter datur intelligi, quòd Papa non solùm sit infidelium fautor, quos omnes pro maiori parte publica mundi lingua testatur hæreticos: sed in præiudicium & exhæredationem Imperij, sibi Mediolani regimen & dominiũ temporaliter vsurpauit. Iam igitur vltra iusto iudicio tot prouocati dispendiis; tot iniuriis lacessiti, manus nostras continere nequiuimus: quin apprehenderemus arma

1239. *& seuum. nostram & totius Imperij causam contra publicum hostem publicè contra temporalem temporaliter prosequentes, filialem illi nequiuimus amplius dilectionem ostendere: quia nedum quòd affectionis paterna dulcedinem nobis non redderet nec dum iniuriis exharedationis afficeret, sed vitam nostram & sanguinem crudeliter sitiebat. Sed Ligut*iæ *partibus, qua in deditionem nostram venerant, militum & balistariorum præsidio, non sine multis ærarij nostri dispendiis, prout expedit communitis, ac in peregrinatione* Tusciæ *multis Imperij iuribus reformatis, præmisso nihilominus H. benigno filio nostro, illustri Regi Turrium & Galluris, sacri Imperij in Italia Legato, ad Anconitanam Marchiam reuocandam, nos personaliter versus Ducatum* Spoleti, *ac partes Vrbi vicinas, erectis Aquilarum nostrarum victricibus signis, conuertimus, istam terram nostris processibus occurrentem, vsque* Viterbium, *ciuitatibus admodum paucis exceptis; propter tam graues & infestos, ingratitudinem & offensam, ad ius & proprietatem Imperij reuocantes. A* Viterbiensibus *autem & locis ac ciuitatibus circumuicinis, cum summa deuotione recepti, dum iam hosti & aduersario nostram ostenderemus potentiam, è vicino timore terribili licèt iustè perterritus, tamen per seram pœnitentiam sibi non crederet posse consulere, in profundum desperationis immersus, ac viribus proprijs omninò diffisus, Romano populo clamante nostrum ad vrbem gratanter accessum, garsones quosdam & vetulas, necnon & paucos admodum conductitios milites, veris præter solitum profusis lacrymis exorauit, vt contra nos crucem assumerent, in sua prædicatione mentitus, quòd nos ad euersionem Romanæ ecclesiæ ac violationem sacrarum reliquiarum beatissimorum Apostolorum Petri & Pauli, procedere nitebamur. Excuset igitur recto iudicio magnificentia Regia motum nostrum, ad quem nos aduersarij nostri malignitat impulit; & quem, ad conseruandum non magis Imperij quàm omnium Regum & Principum terræ decus, iustitia persuasit. Vosque præ cæteris orbis Regibus causam nostram tanto feruentiori fauore debetis assumere: tantòque securiùs confouere: quantò velut totius oneris & honoris nostri participes, ac per nos ad istarum omnium moderamen, sibeuè recolitis, confidenter assumpti, & ab aduersa parte contempti: innocentiam nostram & Imperij nostri iustitiam puriori zelo sincer ori potestis conscientia confouere. Datum* Viterbij.

Terror mundi vniuersi: & dedicatio quarundam ecclesiarum.

HIs igitur per orbem auditis & cognitis, fama domini Papæ & auctoritas magnam subijt ruinam & detrimentum: & subornim est scandalum, & cœperunt viri prudentes & sancti timere vehementer de ecclesiæ, & domini Papæ, & totius cleri honore; & formidare ne Dominus in furore maximo populum suum insanabili vulnere sauciaret. Circa idem tempus, scilicet quinto Idus Augusti, die videlicet sancti *Romani*. dedicata est ecclesia conuentualis *Abendonensis*, ab Episcopo eiusdem loci Diocesano, scilicet *Sarisberiensi Roberto*: & eodem tempore dedicata est similiter ecclesia de *Vvelles*. Et eodem tempore dedicatæ sunt ecclesiæ *Euesham ensis*, *Glonernensis*, *Thenkebriensis*. *Vvicumberiensis*. *Persorensis*, *Aleucestrensis*, & multæ aliæ per Regnum *Angliæ*. Et eodem anno nobilis vir *Radulphus* de *Tohom* in mari obijt circa festum S. *Michaelis*. Circa eadem tempora persequente Episcopo *Lincolniensi* Canonicos suos, dum vnus eorum sermonem faceret in populo, conquerendo dixit: *Et si taceamus, lapides pro nobis clamabunt*: corruit opus lapideum nouæ turris ecclesiæ *Lincolniensis*, hominesqui sub ipsa erant conterendo: qua ruina tota ecclesia commota & deteriorata est & hoc factum est quasi in triste præsagium. Sed Episcopus manum correctionis, efficacitèr apponere satagebat.

1240.

Strages Tartarorum.

SVb illius temporis spatio, *Tartari* gentes inhumanæ, qui stragem magnam exercuerant, & *Christianorum* iam fines in manu hostili inuaserant; in maiori *Hungaria* discurrendo, victi recesserunt. Maxima autem pars eorum in manu fortitudinis & ore gladij cecidit trucidata; obuiantibus eis in virtute spiritus sancti quinque Regibus *Christianis & Saracenis* ad hoc confœderatis. Post quorum internecionem, Rex *Daciæ* & Rex *Hungariæ* fines per prædictos *Tartaros* quasi in desertum redactos, fecerunt *Christianis* populis, quos illuc miserant, inhabitari. De quibus ex sola *Dacia*, naues plusquàm quadraginta exierunt.

Eodem anno, mons *Cassinus* inexpugnabilis, captus est à fidelibus Imperatoris; vt suprà latiùs enarratum est.

Clades Regis Castellæ.

EOdémque anno, capta *Valentia* magna in *Hispania* à Rege *Castellæ*: transit idem Rex vlteriùs, vt famosissimam ciuitatem *Sibyllam* obsideret; & ex prætentis sumens fœlicitatis argumentum continuandæ; ciuitatem vallans obsidione, ciues viriliter expugnauit. Et cùm vna dierum, dispositis militaribus legionibus, ciues funestis infultibus aggressus, exiit de ciuitate Princeps ipsius ciuitatis; sub forma pacis, promittens reddere ciuitatem ipsi Regi, ea conditione, vt vitam habere ciues permitterentur. Quod totum in dolo factum est. Rogabat etiam instanter, vt statim ciuitatem quasi suam intraret; homagium ab eis, quibus Regia serenitas parcere vellet, accepturus. Cuius verbis & lacrymosis singultibus cùm fidem adhiberet Rex, ciuitatem intrauit. Sed ciues statim clausis ianuis, & subtractis pontibus, in ipsum Regem paucis suorum comitibus armatis stipatum, & nil tale veritum, gladiis eductis circundederunt. Illi verò improuisi circumspicientes se fraudulenter circumueniri, & rem pro capite agi, hostibus quam potuerunt, reddiderunt retributionem superbis. Sed diutiùs, multiplicatis hostibus, cùm iam pondus belli sustinere non valerent, cogitantes illud Propheticum in oratione, *Domine saluum fac Regem*, Dominum per posticum quoddam indemnem dimiserunt. Ille autem ad exercitum suum, vix elapsus per posticum, redit, & inuenit eundem ab hostibus ex aduerso venientibus, sicut à proditoribus prælocutum fuerat, in magna parte mutilatum. Sed viso Rege suo, quem viderant corpore integrum, resumptis viribus de suis hostibus triumpharunt. Inclusi verò, de inimicorum suorum sanguine cruentati, trucidati sunt, vel carceri mancipati. Rex verò, cum his qui sibi relicti fuerant, reuersus est inglorius in regionem suam; ad certamen idem cautior & fortior.

Rex Balduinum de Riparijs tempore balteo militari, & comitatu Vectæ.

ANno Domini M. CC. XL. qui est annus Regis *Henrici* III. xxiiij. tenuit idem Rex curiam suam ad Natale Domini apud *Vvintoniam*. Vbi *Baldevvinum* de *Riparijs*, iuuenem elegantem, scilicet die Natalis Domini, baltheo cinxit militari, & Comitatu *Vectæ* inuestiuit: præsente, & id procurante Comite *Richardo*: in cuius custodia idem *Baldevvinus* pluribus annis extiterat, & filiastram suam, scilicet amitam filiam vxoris suæ *Isabellæ*. *Glonerniæ* quandoque Comitissæ, sibi matrimonialiter copulauerat.

Electio Hugonis de Pateshulle in Episcopum Couentrensem.

EOdem tempore cõfirmata est electio *Hugonis* de *Pateshulle*, electi *Couentrensis*. Qui cùm Thesaurarius domini Regis per aliquot annos anteà fuisset, & se ibidem irreprehensibiliter habuisset;

1240. fedens ad Regis Scaccarium, acceffit ad omnes Barones Scaccarij fedentes ibidem, fecundùm folitum ordinem fuum, & cùm omnes affurgerent ei, folitum honorem impendentes, ait eis. Amici mei, & focij chariffimi, valedico vobis, non recedens vnquam à vobis, fed à Scaccario: vocauit me Dominus, licèt indignum, ad regimen animarum. Et cùm prorupiffent in fingultus verba fequentia, omnes fingulatim ofculatus eft, pro receffu ipfius tenerrimè lacrymantes.

Mors Ifabellæ vxoris Comitis Richardi.

CIrca idem tempus, Nobiliffima mulier *Ifabella*, Comitiffa *Gloucestriæ* & *Cornubiæ*, vxor fcilicet Comitis *Richardi*, ictericia vfque ad mortem periclitans infirmabatur. Cuius cùm impletum fuiffet tempus pariendi (erat enim grauida, & partui proxima) exanimata eft; præcifis copiofarum comarum fuarum tricis cæruleis, & facta plenariè peccatorum fuorum confeffione; fimul cum puerulo adhuc viuo, fed non viuido, & idcircò ftatim baptizato, cui nomen *Nicolaus* aptatum eft, migrauit ad Dominum. Quod cùm Comes *Richardus*, qui tunc apud *Cornubiam* greffus direxerat, audiuit, prorumpens in gemitus lacrymabiles, doluit inconfolabiliter: & feftinanter reuerfus, corpus venerabile vxoris fuæ veneranter apud *Bellum locum* Domum fcilicet quam Rex *Ioannes* à fundamentis conftruxerat, & *Cifterrienfium* ordini addixerat, fecit in præfentia fua fepelire.

Sonus mirabilis multis locis in Anglia auditus.

TEmporibus fub eifdem, auditus eft fonus terribilis nimis; quafi mons immaniffimus proiectus maximo impetu, in medio mari à fublimi corruiffet. Qui fonus in eodem momento in plurimis partibus à fe diftantibus, non fine magno timore audientium multorum, eft auditus.

Querimonia Epifcoporum de oppreffionibus ecclefiæ.

IN octauis verò Epiphaniæ, congregati funt *Londini* Archiepifcopi & Epifcopi, cum multis alijs Magnatibus, præfente etiam Legato reponentes querimoniam grauiffimam coram Rege in curia fua, fuper varijs iniurijs & oppreffionibus & quotidianis defolationibus illaris ecclefiæ per iniquum Regis confilium, contra fuas chartas & iuramenta temerè veniendo: nec pariter fuis paftoribus viduatas ecclefias, reftituras refpirare; fed vt ab eifdem ecclefiaftica bona varijs argumentis extorqueat, annis plurimis eas in manu fua detinet, nec patitur electiones canonicas celebrari. Super quibus iniurijs illatis, & diatim multiplicatis, omnes fe afferunt vehementer admirari: cùm ipfe Rex toties iurauerit, fe iura ecclefiaftica illibata conferuare; ipfomet audiente, & candelam tenente, quòd omnes Epifcopi, in violatores libertatum ecclefiafticarum, fimul fententiam fulminabant: in cuius fententiæ confummatione, Rex, vt alij, fuam candelam extinxit inclinando. Et erant contra Regem in querimonijs Epifcoporum capitola circiter xxx. Et eo tenùs proceffum eft, quòd lata fit iterum fententia terribiliter nimis in omnes Regis confiliarios, qui eius animum ad prædicta enormia conabantur inclinare.

Duplex dolor Comitis Marefcalli G.

SVb illorum temporum curriculo, Rex Comitem *Marefcallum* criminaliter accufabat fuper quibufdam articulis, quos confultius effe iudico tacere, quàm recitare. Vnde duplicatus eft dolor ipfius Comitis. Hinc enim angebat eum mortis memoria præclaræ fororis fuæ *Ifabellæ* commemoratæ: hinc rediuiua Regis perfecutio. Et datus eft ei dies refpondendi articulis, & obiectionibus proponendis contra eum, fcilicet in octauis Pafchæ, quod vulgariter clausum Pafcha nuncupatur.

A SVb eiufdem temporis proceffu, videlicet per totum menfem Februarium, tempore ferotinoo, apparuit verfus Occidentem quædam fufca ftella, emittens radium verfus Orientem; quam effe Cometam, multi veraciter afferebant. 1240.

Cometa.

Imperator Regem reprehendit, quod eum di permittit poenarum afperitas in terra fua in damnum ...

ET nondum negotiis in Confilio prædicto perfectè expeditis, venerunt ab Imperatore duo nuntij ad Regem; per quos ei literatoriè fignificauit dominus Imperator, fe non immeritò nimis admirari, quòd ipfum finebat fine aliqua contradictione in fua *Chriftianiffima* terra, tam hortibi-
B liter & irrationabiliter excommunicari. Et quòd oblitus fœderis maritalis, & amicitiæ inter eos initiatæ per matrimonium *Ifabellæ* iam Imperatricis: ipfius fupremi Principis ftatum & famam permittebat denigrari. Quamobrem huius rei coadiutorem, fcilicet Legatum, quem Rex inconfultè in Regnum fuum vocauerat, expofcit à finibus *Angliæ* propulfari: quia ipfum inimicum fuum, & Regni *Angliæ* effe veraciter affirmauit: abrafit enim
C vndecunque impudenter omnem quam potuit pecuniam, vt Papæ fatisfaceret auaritiæ, & Imperialem confunderet dignitatem. Quibus nuntijs Rex inito confilio refpōdit, quòd oportuit ipfum Papalibus & ecclefiafticis mandatis obedire pronius cæteris Principibus mundi, præfertim cùm tributarius vel feudarius Papæ effe de iure comprobetur: & fic fe excufando, turpiter accufauit. Rex verò, fperans in hoc placere Imperatori, fcripfit Papæ, fupplicans attentiùs, vt ipfe gratia affinitatis minùs ageret cum Imperatore. Quod cùm
D Papa audiffet, in iram vehementem refolutus, contumeliosè in hæc verba prorupit: Verè non inuenitur in *Anglia* quis fidelis. Et ab eius ore verbum rapuit quidam ibidem exiftens ex parte Regis, dicens: Pater fancte, idcircò non miremini, fi Rex *Angliæ* fuis *Anglicis* fidem non perhibeat, fed alienigenis: quia vix eft aliquis hodiè *Anglicus*, cui fides debeat perhiberi. Et qui verbum protulit, erat, vt dicitur, magifter *Simon Normannus*. Pro quibus verbis vtrobique prolatis, magifter *Robertus* de *Sumercote* Cardinalis in iram ma-
E gnam commotus: & ipfam, ne in iurgia prorumperet, more fapientis compreffit. Erat nempè natione *Anglicus*: & domino Papæ, qui eum creauerat in omnibus aduerfitatibus fideliter adhæfit.

Legatus fapè admonitus milites repatriare.

REx autem, cùm ad fe reuerfus timuiffet, ne fibi aliquid finiftri contingeret, eò quòd tam familiarem occultum inimicum Regni, fcilicet Legatum, habuiffet: ei confuluit in bona fide, ne per moram fuam in *Anglia* Imperialem magnitudinem ampliùs in iracundiam prouocaret, fed fefti-
F nanter tranfalpinans, Papæ & fibi confuleret. Cui Legatus ait: Me vocafti à curia, conductum faluum à te requiro, vt faluus redeam. Imperiales verò nuntij, de quibus mentionem antè fecimus, cùm hæc omnia cognouiffent, ad dominum fuum redierunt: omnia quæ viderant & audierant, vt fagaces exploratores, nuntiaturi.

Legatus indefeffus nummorum collector.

LEgatus interea, fui non oblitus, nummos & redditus non fegniter fibi rapuit: procurationefque fibi dari compellens, mittebat Epifcopis & Archidiaconis diftricta mandata, circa feftum
G Annuntiationis beatæ *Mariæ*, in hæc verba.

Litera Legati.

OTto, miferatione diuina, &c. Difcreto viro, illi Epifcopo, vel Archidiacono. Salutem. Cum necesse habeamus de mandato fummi Pontificis, moram trahere longiorem, nec poffumus propriis ftipendiis militare: difcretioni veftræ, qua fungimur auctoritate, mandamus, & quà iumus, vt procurationes nobis debitas in Epifcopatu vel Archidiaconatu veftro colligi facias noftro nomine diligenter: eas quam

1240. *citius poteritis nobis transmissuri, contradictores per censuram ecclesiasticam compescendo. Proviso quod qualibet procuratio, summam quatuor marcarum aliquatenus non excedat. Et ubi una ecclesia non sufficiet ad procurationem huiusmodi habendam, duæ pariter unam soluant. Datum* Londini *decimo quinta* Calend. *Martij, anno Pontificatus Domini* Gregorij *Papæ decimo tertio.*

Romani ut pecuniam emungerent, a voto Crucesignatos absoluunt.

EOdem tempore, Dominus Legatus accepit in mandatis Domini Papæ, vt iam excogitato alio argumento pecuniam à fidelibus abraderet; hoc modo: quod per sequens scriptum diligenti B Lectori satis manifestatur.

Ille, vel ille Episcopus, dilectis in Christo *filiis omnibus Archidiaconis per Diocesim suam constitutis, salutem. Literas Domini Legati suscepimus in hac verba:* Otto, *&c. Cùm, sicut intelleximus, nonnulli Crucesignati Regni* Angliæ, *qui sunt inhabiles ad pugnandum, ad sedem Apostolicam accedant, vt ibidem à voto eorum absolui valeant: & nos nuper recepimus à summo Pontifice in mandatis, vt tales non solùm absoluere, verùm etiam ad redimenda vota sua compellere debeamus: volentes eorum parcere laboribus & expensis, paternitati vestræ, qua fungimur auctoritate, mandamus,* C *& quæsumus, vt potestatem prædictam, à summo Pontifice nobis concessam, faciatis in vestris Diocesibus sine mora quolibet publicari; vt præfati Crucesignati ad nos accedere valeant, beneficium super hoc iuxta formam nobis traditam accepturi. Datum* Londini *xv. Calend. Mart. anno Pontificatus Domini* Gregorij *Papæ decimo tertio.*

Comes S. accingit se itineri Hierosolymis.

EOdem anno, Calend. Aprilis, venit Comes *Legria, Simon* de *Monte forti*, qui receptus est cum honore à Rege & Regalibus. Et diuertens ad terras suas colligit pecuniam, venditis nemoribus & terris, ad necessaria viatica, quibus indiguit, iter suum *Hierosolymitanum* in proximo D arrepturus. Vxor autem ipsius grauida, in partibus transmarinis moram continuauit. Tunc vendidit Comes *Simon* nobilem syluam *Legria* Hospitalariis & Canonicis *Legria*, pro qua accepit circiter mille libras.

Dissensio inter ciues Oxoniæ *& scholares.*

TEmpore quoque eodem, orta est grauis dissensio inter scholares *Oxoniæ* & ciues, vnde multi eorum ab illa ciuitate vsque ad *Cantebrigiam* mansionem transtulerunt: vbi quasdam li- E bertates à Rege contra burgenses scholares sunt adepti, & inde chartam Regis obtinuerunt.

Quibusdam Caursinis Anglia *interdicitur.*

TEmporibus sub eisdem, oculi Regis aperti sunt, & Caursinis, præcipuè *Senonensibus*, terram suam interdixit: qui terram suam mundissimam, iniquis exactionibus palliatæ vsuræ macularunt. Ipsi autem molestè ferentes & dolentes tales se pascuas amissuros, data pecunia, quæ nimis solet impios iustificare, adhuc pro magna parte F latuerunt.

Mors Leolini & dissidium filiorum suorum.

ANno eodem tertio Idus Aprilis, scilicet die sancti *Guthlaci*, Princeps *Northvvalliæ Leolinus*, cùm edomito *Griffino*, qui iam calcaneum sustulerat, vt bellum moueret, terram *Vvalliæ* eum contingentem pacificasset, viam vniuersæ carnis est ingressus. Quo mortuo, *Dauid*, cui pater *Vvalliam* pro hæreditate, consentiente *Griffino* G fratre primogenito, habendam decreuerat, fratrem suum iam dictum *Griffinum*, ad quoddam consilium in dolo vocauit. Ad quod sub conductu Episcopi de *Banger R.* & aliorum magnorum virorum cùm pacificus peruenisset; *Dauid* fraternitatis oblitus simul & fidei, ipsum capi præcepit; & inuitis ac reclamantibus ductoribus, carcerali custodiæ iussit mancipari.

A PEr idem quoque tempus, Rex ciues *Londinenses* & *Quinque portuum* custodes, & multos alios fecit iurare fidelitatem & ligantiam *Edvvardo* primogenito suo. Percrebuerunt enim illo tempore rumores in *Anglia* quod *Daci* disponebant ipsam hostiliter inuadere. Quod tamen nihil aliud erat, nisi quòd nauibus oneratis hominibus vtriusque sexus, terras à *Tartaris* vastatas disposuerunt colere, & inhabitare, & populis restituere. 1240.

Rex facit filium suum Eduardum inaugurari.

B EIsdémque temporibus inceperunt ipsi *Prædicatores* fratres & *Minores*, & alij viri literati, præcipuè Theologi, Crucesignatos absoluere à voto suo: accepta tamen pecunia quanta sufficere videbatur vnicuique ad viaticum vltramarinum. Et factum est in populo scandalum cum schismate. Absurdum enim videbatur etiam simplicibus, quàm diuersis muscipulis simplicem Dei populum substantia sua moliebatur *Romana* curia priuare, nihil petens nisi aurum & argentū.

Data pecunia quilibet à voto crucis absoluitur.

PRoposuit etiam Dominus Papa eodem tempore, & dignum censuit extorquere quintam C partem bonorum, in redditibus vltramarinorum clericorum beneficiatorum in *Anglia* ad ingerendum grauamen Imperatori, quem vndique pericula inimicorum cingebant, quos Papa per pecuniam, ab *Anglia* collectam & extortam, sustentabat. Nec desinebat interim omnes absoluere, qui eidem Imperatori fidelitate tenebantur: & induratum est odium horribile, diatim suscipiens incrementum. Dicebant etiam Regi sui fideles: Domine, princeps nominatissime, quare permittis *Angliam* fieri in prædam & desolationem transeuntium, quasi vineam sine maceria omni communem viatori, ab apris extermi- D nandam: cùm habeas efficax priuilegium, vt non fiant tales in Regno isto exactiones: nec sit dignus priuilegio, qui eo concesso abutatur? Quibus talia persuadentibus ait: Nec volo nec audeo domino Papæ in aliquibus contradicere. Et facta est in populis desperatio nimis deploranda.

Papa extorquet quintam partem bonorum ab alienigenis in Anglia beneficiatis.

IN crastino verò sanctarum *Perpetua* & *Felicitatis*, ventus supra modum validus & violentus totum aera perturbauit: qui inter cætera obstupenda, quendam lapidem, quem homo fortis E à terra vix leuaret, procul vltra ecclesiam à quodam pinnaculo transportaret.

Perturbatio aëris.

EIusdem anni spatio, conuenerunt apud *Radingum* omnes *Angliæ* Archiepiscopi, Episcopi, & maiores Abbates, & quidam Magnates Regni, Papale mandatum à Domino Legato explicandum, audituri. Quò cùm peruenissent, Legatus facto prolixo sermone, vt sibi corda audientium inclinaret; tandem varias pressuras, F quas pro iustitia ecclesiæ sustinuit Dominus Papa, sustinendo insultus *Frederici* dicti Imperatoris, omnibus patefecit. Exigebat igitur instanter ex parte ipsius Papæ quintam partem bonorum suorum: quibus suffultus, iniurias tam validi inimici valeret propulsare. Cui inito consilio, responderunt Episcopi, quòd nullo modo tam importabile onus, quod vniuersalem tangebat eccle- G siam, subirent, sine prolixi consilij diligenti deliberatione. Et idcircò datus est illis dies remotior, super hoc magno mandato deliberationis.

Legatus nititur inclinare Episcopos ad soluendam quintam partem bonorum.

COmes verò *Richardus*, & alij Magnates Crucesignati, ibidem existentes, illis omnibus, qui ibidem congregati fuerant, valedicebant; quia parati fuerant iter *Hierosolymitanum* arripere. Quod cùm vidissent omnes Prælati, in lacrymas resoluti, dixerunt Comiti *Richardo*: Cur nos Comes, spes post Regem vnica, deseris? aut

Comes R. valedicit Episcopis ad Radingum congregatis.

1240. cui nos defolatos relinquis? Inuadent nos in abfentia tua alienigenæ rapaces. Comes verò vni pro omnibus, fcilicet Archiepifcopo *Cantuarienfi*, flebiliter refpondit: Pater mi & Domine, certè etfi non effem Crucefignatus, abirem tamen, & abfentarem me, ne viderem mala gentis noftræ, & Regni defolationem; quam credor poffe, cùm non poffim, impedire.

Dedicatio noui Templi.

TEmpore quoque fub eodem, dedicata eft nobilis ecclefia ftructuræ afpectabilis noui Templi *Londinenfis*, præfente Rege & multis regni Magnatibus; qui eodem die, fcilicet die Afcenfionis, completis dedicationis folemniis conuiuium in menfa nimis lautè celebrarunt, fumptibus Hofpitalariorum. Et in craftino folennitatis illius, allata funt *Londinum* decem capita vefpilionum decollatorum in *Anglia* partibus Septentrionalibus: quorum quidam, dictus *Ioannes* de *Acton*a, fertur fuiffe dux & magifter principalis.

Decapitatio quorundam prædonum.

Mors Comitis Vvarenniæ.

Anno quoque in eodem, fexto Calend. Iunij, obiit *Vvillielmus* Comes *Vvarenniæ*, *Londini* infirmatus.

Refcriptum de Banco, de hæreditate deuoluta ad forores.

IPfo quoque anno, *Mauritius filius Geroldi*, Iufticiarius *Hyberniæ*, miffis ad curiam Domini Regis quatuor militibus, petiit certificari de hoc cafu fuprafcripto. H. *Dei gratia, &c. Iufticiario* Hyberniæ, *Salutem. Milites de partibus* Hyberniæ *nuper ad nos accedentes, nobis oftenderunt: quòd cùm hæreditas deuoluta fit ad forores in Regno noftro* Hyberniæ, *Iufticiarij noftri in eifdem partibus itinerantes, incerti funt, vtrum poftnatæ forores tenere debeant de primogenita forore, & facere homagium de portionibus fuis, vel de capitali Domino, & ei facere homagium. Et quia prædicti milites petierunt à nobis certificari, qualiter in Regno noftro* Angliæ *in cafu confimili hactenùs vfitatum fit; ad inftantiam eorundem vobis fignificamus, quòd in* Regno noftro Angliæ *femper talis fuit lex & confuetudo in hoc cafu: Quòd fi quis teneret de nobis in capite, & haberet filias hæredes ipfo patre defuncto, anteceffores noftri & nos femper habuimus homagium de omnibus filiabus; & fingula earum teneant de nobis in hoc cafu in capite, & fi infra ætatem fuerint, nos habemus cuftodiam earum & maritagium. Si autem de aliquo alio tenuerint, quàm de nobis, & ipfæ forores infra ætatem fuerint, dominus illarum habebit cuftodiam & maritagium fingularum, & primogenita tantùm faciet homagium Domino pro omnibus fororibus: & aliæ forores, cùm ad ætatem venerint, feruitia dominis feudi per manum primogenitæ. Nec poterit primogenita ea occafione præterea poftnatis fororibus homagium vel cuftodiam vel aliquam aliam fubiectionem exigere, hac ratione: Quia cùm omnes forores funt quafi vnus hæres de vna hæreditate, fi primogenita poffit habere homagia aliarum fororum & cuftodiam, tunc effet eadem hæreditas diuifa. Itaque quòd primogenita foror fieret fimul & femel de vnica hæreditate domina & hæres, hæres faltem fua partis, & domina fororum fuarum, quod quidem in hoc cafu fieri non poteft, cùm primogenita nihil petere poffit plus quàm minor, nifi capitale meffuagium nomine eylnefca. Et præterea, cùm primogenita fit hæres omnium aliarum fororum, fi obierint fine hærede de fe; fi ipfa poffet habere cuftodiam fororum fuarum, vel puerorum fuorum, hoc effet quafi committere agnum lupo deuorandum. Et ideò vobis mandamus, quòd prædictas confuetudines, in hoc cafu quas habemus in regno noftro* Angliæ *fecundùm quod prædictum eft in regno noftro* Hyberniæ *clamari & firmiter teneri faciatis.* Tefte *meipfo, apud* Norvvicum, *xxv. die Augufti, anno regni noftri xxiiij.*

Imperatio Archiepifcopi per Regem caffata.

EOdem tempore, Archiepifcopus *Cantuarienfis Ædmundus*, credens & confidenter fperans habere in Domino Papa tale adiutorium, vel faltem aliquod, quale inuenerat in piæ memoriæ Papa *Alexandro* beatus *Thomas* Martyr, eiufdem Archiepifcopi prædeceffor: cœpit conqueri lacrymabiliter per epiftolas lugubres & nuntios folennes, quibus credebat cor Papale lapideum in carneum conuertere, quatenùs illam deteftabilem & damnofam confuetudinem ecclefiæ aboleret; qua Reges, imò Tyranni, & ecclefiæ penitùs inimici & rebelles, ecclefias cathedrales & conuentuales fuo paftore viduatas, non finerent refpirare, & eifdem in congruis paftoribus liberè & canonicè prouideri; nec impediret Rex, motu fuo plùs voluntario quàm rationabili earum electiones, per fuos cauillatores; quos ad hoc detinuit conductitios. Quarum fi aliqua talis ecclefia fuo paftore viduaretur, vacans per fex menfes, per Archiepifcopum loci eiufdem competenter prouidetur. Cúmque fe ex fancta promiffione curiæ *Romanæ* certiffimè fperaret *Ædmundus* alter fieri *Thomas*, cuius certamine gloriofo malæ confuetudines *Angliæ* funt deletæ, Gregoriumque Papam induiffe *Alexandrum* beati *Thomæ* coexulis & coadiutoris, inuentus eft Papa *Gregorius* fubitò timidus vt homo: & ad Regis *Angliæ* mandatum, qui hoc afferebat effe contra fuam Regiam dignitatem, totum illud pium propofitum, fuper quo Archiepifcopus etiam literas Papales, non fine magnæ pecuniæ effufione, obtinuerat, in irritum reuocauit. Quo comperto, Rex folito tyrannior effectus, & procacius electionem *Bonifacij*, contra libertatem ecclefiæ *Vvintonienfis*, procurauit; alias licèt ritè factas, & piè celebratas efficaciùs impediendo.

Archiepifcopus concefsit Papæ quintam partem redditaum.

QVibus diebus profluentibus, *Cantuarienfis* Archiepifcopus primus omnium Prælatorum, cùm adhuc penderet animus fub fpe propofiti fui confequendi, videlicet in caufa fua mota contra Monachos, victoriam, dictæ exactioni, fcilicet quintæ partis redditaum, licèt inuitus confenfit; faciens de neceffitate virtutem: & ipfis Papalibus exactoribus, antequàm violenter extorquerentur, octingentas marcas numerauit. Quod videntes alij Prælati *Angliæ*, in fimilem ruinam funt prolapfi.

Gafcon a perdebatur.

SVb eifdem diebus, Senefchallus *Gafconiæ*, quafi expulfus de partibus illis, venit ad Regem querulus, & gemebundus nuntians ei cum fingultibus, quòd nifi feftinum & efficax haberet confilium, de fibi tuenda illa terra proculdubiò omnia quæ ibi habuit, in proximo foret amiffurus.

Imperator appropinquans vrbi multas capit ciuitates.

PRofluentibus illis diebus, captis treugis cum *Mediolanenfibus* & *Bononienfibus*, vel quafi quafi pace ad modicum fufpenfiua: dominus Imperator partes Vrbi vicinas copiofo ftipatus exercitu confultiùs peragrauit, & vrbes & oppida fuo dominio mancipauit: exemplum à *Viterbio* ciuibus & oppidanis capientibus. Vnde Papa fuæ caufæ diffidens, in abyffum defperationis eft demerfus: & reliquerunt eum recedentes ab eo multi Cardinalium, vt vix eum, quem fuo folo impetu videbant plùs efferri, quàm fræno regi rationis & confilij, aliquis, præter magiftrum *Robertum* de *Sumercote*, qui eum non potuit præ verecundia dimittere, quia ipfum creauerat, amplius fequeretur.

Increpat Imperator Regem Angliæ, quod permiferit fententiam contra eum in terra fua publicari.

EOdem tempore, fignificauit Dominus Imperator Regi *Angliæ*, quòd mirabatur fuprà modum, quòd tam inconfultè thefaurum fuum, in detrimentum fuum, alienigenis diftribuiffet, fcribens ei in hæc verba:

FREDERICVS *Dei gratia* Romanorum *Imperator, femper* Auguftus, Hierufalem & Siciliæ

1240. *Rex Illustri Regi Anglorum, salutem & sincera dilectionis affectum. Cùm inter Reges atque Principes affinitas interdum & matrimonium contrahitur, tantò magis inter eos affectio debet vel vnio potiùs suboriri, quantò maiores aliis & in altioribus positi speculis dignitatum, virtutum inferioribus debent exempla porrigere: quandoque per vnanimes voluntates ipsorū pax & concordia firmior crescit in populis, honores seruantur in alterutrū in suorumque roborantur in posterum iura Regnorum. Et cùm huius fructum ex affinitate nostra, nobis & vobis ore dederimus hactenùs prouenturum (præsertim cùm obligationem cognationis nostræ firmauerint sacra sequentium pignora filiorum) totum intentioni nostræ contrarium, quod dolentes & inuiti referimus, experimur. Dum præter id quòd illatam nobis per* Romanum *Pontificem manifestam iniuriam, quam nobis præ cæteris terræ Principibus prorsus intolerabilem credebamus, conniuentibus oculis pertransisse, iniquam ipsius contra nos & plenam odio carnali sententiam permittendo vobis audientibus & scientibus, non sine multa nostri iniuria, & Imperij verecundia & iactura, per Regnum vestrum vndique publicari, nunc, prout certò comperimus, eidem capitali inimico nostro fatuè obediendo, honorem nostrum & sanguinem sitienti, de ecclesiis Regni vestri ac prædecessorum vestrorum, quos reputari nostros nostra compellit affinitas, pia largitione ditatis, ad impugnationem nostram pecuniaria sinitis subsidia, tallias, & collectas ministrari. Attendat igitur industria Regia, callidis non circumuenta consiliis, si vos deceat & vobis expediat socerum & fratrem, aut saltem amicum, seu postremò quemquam Regum, aut Principem, cui non indixeritis prælium, sicut est Regni iuris & moris, pecunia vestra viribus impugnari. Et quid refert auro & argento, vel armis, per vos, vel patientibus vobis, hostis nostri præsidia muniantur? Præsertim cùm ab experto sciamus, quòd maiorem auxilij manum contra nos, Papa porrigere non posset, quàm si de regno vestro permittatis pecuniam ministrari, de qua* Mediolanensibus *& aliis proditoribus nostris stipendiarios milites pollicetur; per quam deuotos & fideles nostros à fidelitate nostra seducere nititur; adeòque quod aliquorum debilium fidem, in euidentem infamiam, & non minus in perpetuum eorum exitium, est huius pretij venalitate mercatus. Vtra Deo, frater charissime, non primum istud à vobis incipiat, vel contra nos saltem, quod gratis Reges à Regibus impugnentur: nec sic ceruicem Regiam Papalis Domini iugum premat, vt in offensam Euangelici dogmatis & naturæ, proximum, socerum, & amicum, imò fratrem, vos in tantum delectet offendere: maximè cum in instanti negotio non magis nostra, quàm vestra, & aliorum Regum & Principum, si sanè diligentérque attenderitis, per consequens res agatur. Quocirca serenitatē Regiam præsentium tenore affectuosè requirimus ac rogamus, quatenus industriam ac potentiam vestram talibus, ex quibus tantum obstaculum formidamus, sicut amorem & honorem nostrum diligitis, tam strenuè quàm viriliter opponatis; non permittentes de redditibus, talliis, collectis, aut aliquibus aliis obuentionibus Regni vestri, pecuniam aliquam ad* Romanam *curiam deportari. Nec illud vos decet aut expedit, conniuentia qualibet aut dissimulatione pertransire; sicut vos non velletis quod contra vos à nobis & nostris qualiacunque petita vel petenda suffragia daremus aliquibus, vel modo quolibet dari pateremur. Alioqui, ne, dum simili, sed iustiori, per vos instruamus exemplo, & iis, qui vobis attinent, & quibus vinculo veteris dilectionis astringimur, hucusque negata, contra vos & regnum vestrum, largiremur; dum vos Papa in prosecutione iustitiæ nostræ fauorabiles inuenerit, qui vobis in nullo penitus attinet, nisi quod gloriatur, quod non sine multa verecundia dicimus, in vobis habere dominij ligij potestatem. Super præmissis autem singulis, & super aliis omnibus seruitiis nostris in ipsis partibus procurandis: ecce mitA timus vobis* H Chalbaot, *militem & fidelem nostrum, latorem præsentium: dilectionem vestram rogantes attentius, quatenus ea quæ vobis ex parte nostra dixerit, sicut personæ nostræ indubitanter dilectio vestra credat, & adimpleat cum effectu: ac per ipsum præcisè ac determinatè respondeat, quicquid de prædictis omnibus prouiderit & ordinauerit faciendum. Volumus enim in instantibus negotiis esse certi, à quibus debeamus expectare consilium, & à quibus sit cauendum.*

Et quia verbum Domini Imperatoris positum B fuit in ore ipsius nuntij, dicti H. *Chalbaot*, in magna parte mutilata est præsens amicabilis epistola, & multa sunt sub taciturnitate prætermissa. Rex verò respondit rescribendo, quòd voluntati Papæ non est ausus contradicere: sed mirabatur supra modum, quòd soror sua Imperatrix non adhuc coronam in locis & ciuitatibus solennibus, in Imperio magnificè portauit.

Aduentus Comitis Flandriæ in Angliam.

ANni quoque illius profluuio, Comes *Flandriæ Th.* auunculus Reginæ, in magno apparatu venit de licentia Domini Regis *Francorum* C in *Angliam*. Cui aduentanti, non tantùm Rex cum suis, sed cum ipso ciuium *Londinensium* numerosa multitudo in tubis & iocunditate & lætitia magna, in equis phaleratis, occurrit lætabundus: & receptus est *Londini* in honore, xeniis multis & muneribus. Et statim Rex quingentas (aut, vt alij volunt, trecentas) marcas esterlingorum nouorum ipsi præ manibus conferens, viginti annorum sequentium annuatim totidem à Scaccario, pro homagio quod tunc ei fecit Co- D mes, concessit recipiendas. Quo negotio perfecto, processit Comes apud *Vvindelesores*, vt ibidem nepotem suum, filium Regis *Edvvardinum* infantulum, visitaret. Et statim, quia licentia sua à Rege *Francorum* in breui tempore certo termino fuit limitata, in partes *Flandriæ*, assignato procuratore suo magistro *Henrico Flandrensi*, qui oblata & data reciperet, remeauit. Rex verò incontinenti eidem *Henrico* clerico, ecclesiasticos redditus contulit repentinos. Comes igitur E memoratus, opimis oneratus Regis muneribus, statim in partibus suis cœpit bellum mouere, & acclamando in propatulo stipendiarios milites & seruientes conducticios pro denariis conuocare; & sic in breui conflato numeroso exercitu, electum *Leodiensem*, qui ex parte fuit Imperatoris, & eius consanguineus, & quosdam alios de Imperio, qui cum præcepto Imperatoris cum ipso electo steterant, hostiliter impugnauit.

Comes Flandriæ impugnat Imperatorem.

QVod cùm audisset magnificus Imperator, dicto Comiti terribili mandato significa- F uit, vt ausus suos nimis temerarios temperaret; nec ipsum quem tot ardua negotia cum Papali infestatione sollicitabant, præter merita sua, vel suos, præcipuè electum *Leodiensem*, amicum suum, & consanguineum, ritè ad illam dignitatem vocatum, ampliùs infestaret, vel Imperium perturbaret. Præcepit etiam dominus Imperator *Louaniæ* & *Brabantiæ* Ducibus, & aliis Magnatibus conterminis, vt viriliter hostiles impetus Comitis *Flandriæ* resistendo eneruarent. Scripsit G etiam Dominus Imperator Comiti *Prouinciæ*, qui de Imperio esse dignoscitur: quatenùs ipse qui fidelis eius fuit, propositum & conatus Comitis *Flandriæ*, cui ipse Comes *Prouinciæ* cornua dederat, refrænaret. Quod cùm facere omisisset vterque, scilicet Comes *Flandriæ*, & Comes *Prouinciæ*: scripsit Imperator Comiti *Tolosano*; commonens efficaciter, quatenùs sub retributionis condignæ vicissitudine, in Comitem *Prouinciæ*, pro duabus Reginis filiabus suis erectum & re-

1240. cale tractum, nec volentem Comitem *Flandria* caftigare, hoftiliter impugnaret. Cuius etiam in grauamen Comitis *Prouinciæ*, Imperator iuvamen Comiti *Tolofano* efficax miniftrauit. Cui Comes *Tolofanus* protinùs obediuit.

Comitis Flandriæ iactatio irrita. Comes verò *Flandriæ* fuos temerarios aufus & impetus fperatis videns carere effectibus, & Imperiales in fuum robur magis & magis confirmari; comminatione perterritus Imperiali, & de morte fratris fui *Willelmi*, qui ex parte Papali electus fuit, multiformis certificatus; profufo rhefauro fuo, & multis inimicis fibi fufcitatis, bellum fuum imprudenter inchoatum cum confufione terminauit. Imperator autem, quia ideo Comes de Regno fuit *Francorum*: quod regnum illi interponebatur, & pro clypeo opponebatur, vindictam ad horam diffimulauit, pro tempore tamen ipfam impenfurus.

Bellum inter Comites Tolofanum & Prouinciæ. Comes autem *Tolofanus*, excitatus ad mandatum Imperatoris, quem antiqua damna, ipfi fæpè à *Francia* illata, promptiorem reddiderant, irruit hoftiliter in Comitē *Prouinciæ*. damna illi inferens irreftaurabilia. Sed Comes *Prouinciæ* ftatim ad *Francorum* cucurrit præfidia; petens humiliter, quatenùs pro honore & reuerentia Reginæ *Franciæ*, filiæ fuæ, eum efficaciter adiuuarent. Erant enim apud *Auinionem*, & partes præcipuè *Rhodano* adiacentes, qui cum *Lodouico* Rege *Francorum* illùc aduenerant; qui caftra & municipia & ciuitates tunc violenter ab ipfo *Lodouico* captas, iuftu Papæ & adiutorio adhuc detinebant violenter *Franci* nobiles & potentes. Qui cùm audierunt, quòd pater Reginæ in hoc erat anguftiæ, dederunt calcaulum reportabat, & vt refpiraret, auxilium pro amore Reginæ fibi præftari fuppliciter implorabat, congregati funt; & vnanimiter in auxilium Comitis *Prouinciæ* ad arma conuolarunt. Cuius rei præfcius Comes *Tolofanus*, paratis infidus, illis in manu robufta obuiauit, & multos ex ipfis in ore gladij trucidauit, conatus eorum ad votum reprimendo. Et ita profperatum eft opus bellicum in manu eius, vt in breui tempore circiter viginti caftra fuper *Francos* & Comitem *Prouinciæ*, punitis grauiter rebellibus, Comes *Tolofanus* Dominio fuo priftino mancipauit.

Rex Angliæ fcribit Imperatori pro Comite Prouinciæ. Rex autem *Anglorum*, audito quòd Comes *Prouinciæ* in hoc damnofo difcrimine damna maxima pertuliffet, inftantia Reginæ vrgentiffima, fcripfit Domino Imperatori verbis amicabilibus, quatenùs Comiti *Prouinciæ* focero fuæ clementia parceret Imperiali gratia affinitatis; quæ folet Principes maximè confœderare.

Rex Francorum bellum mouet contra Comitem Tolofanum. F*rancorum* autem Rex potentiffimus, cùm audiffet talem fuis iniuriam irrogati, & credens hæc per Imperatorem fibi damna præparari; tam aduerfùs Imperatorem, quàm aduerfùs Comitem *Tolofanum* in iram excanduit vehementem, volens omnibus modis hæc fibi damna cum iniuriis pleniffimè refarciri: & ad vindictam de tanta temeritate exercendam, exercitum fuum, quantum & qualem *Francia* nobilitas diffufe tunc poffe vocare; fub edicto Regali, & fub terribili feftinatione viriliter adunauit. Verùm, mini nè præcipitanter ruerent ad certamen, humiliter poftulabant & requirebant ab ipfo Imperatore fi hoc difcrimen ab ipfo fumpferit patronatum. Interim propter iacturam militiæ fuæ in *Terra fancta*, ne fortuitis cafibus reliquias amitterent; ad reprimendos impetus inimicorum *Prouincialium* Rex *Franciæ* feptingentos milites, cum multò pluribus feruientibus, A tranfmifit expeditos.

Purgatio Imperatoris. Super his igitur cùm Dominus Imperator redargutus effet, & quafi criminaliter accufatus, inficiatus eft fpiritu vehementiffimo, quòd nunquam à confcientia fua emanauit, vt per illum in aliquo Regnum *Francorum* læderetur: imò potius contra hoftes ipfius Regni paratus eft ftare, & viriliter ac voluntariè dimicare, non enim aliter dignofcitur prometuiffe; & ait, Abfit vt mala pro bonis recompenfem. Sed fi inconfultè aliqui B *Francorum* terris Comitis *Tolofani* affines & conterınini, credentes Reginæ placuiffe, in aduerfarium patris eius infurgerent nimis properè, & inconfultiùs, fine præcepto domini Regis fui in noftros irruiffent, & ipfi læfi, iniurias non expectatas propulfando vindicarunt, non eft admirandum. Infuper non eft ambigendum, quin primi primò lædentes, prima pericula & iniurias fufcitauerunt. Igitur, in quantum fieri poteft, vtrobique reftituantur ablata, & de iniuriis fatisfiat; ne iam feminata femina difcordiæ per inimicum C humani generis, inter tam nobiles perfonas valeant ampliùs germinare, & inimici noftri de perturbatione noftra gratulari. Infuper Comes *Tolofanus*, dominum Imperatorem apud Regem *Francorum* fuper hoc facto excufauit, affirmando, excufauit.

Regi Francorum filia nata. Circa illa tempora, dederat Dominus Regi *Francorum* ex Regina fua *M.* ad robur & confolationem Regni fui, prolem fœmininam.

Deploranda ftrages Chriftianorum in partibus Damafcenis. Cùm hæc autem in partibus *Francorum* agerentur, in partibus *Damafcenis* noftrates lugubrem iacturam in fuo exercitu, tam in fuis perfonis, equis, & armis, quàm in honore fuo, infaufto fydere miferabiliter pertulerunt Quod dolentes referimus, talibus epiftolis certificati.

D *Talis amicus, tali falutem. Sciatis quòd Comes Britanniæ fecit equitatum vnum ante* Damafcum, *& fumpfit prædam magnam, & faluam conduxit ad exercitum. Super hoc inuiderunt ei Comes de* Bar, *Comes de* Monteforti, *Dux* Burgundiæ, *& poft octo dies fecerunt alium equitatum fine confilio Comitis* Britanniæ, *& ibidem interfectus fuit Comes de* Bar, *Dominus* Simon *de* Claromonte, *Dominus* Ioannes *de* Barres, *Dominus* Robertus Malet, Richardus *de* Beumund, *& alii innumerati.* E *Dominus* Almaricus *Comes* Montis fortis *captus fuit & ductus in* Babyloniam. *Dux autem* Burgundiæ *fugit.* Similiter hæ literæ venerunt de Comite *Montis fortis* ad Comitiffam vxorem fuam, & ipfa tranfmifit Comiti *Richardo*.

F *Sciatis, quod* Damafcus *non capitur, vt dictum eft priùs: fed redierunt omnes* Acon. *Præterea fciatis, quod Dominus* Rex Franciæ *monuit omnem thefaurum fuum à templo; quoniam Templarij nec* Hofpitalarij *noluerunt* Francos *in hoc difcrimine adiuuare. Et fciatis quod fexaginta capti funt viui, & poftea in reditu, decem milites nobiles & expectabiles.*

Imperator condolet infortunio Chriftianorum. G Hæc cùm audiffet Dominus Imperator, licèt contempto fuo falubri confilio, ne fine ipfo tranfretarent, condoluit vehementer. Et ftatim fcripfit comminatione terribili *Saracenis* tam *Damafcenis* & *Babyloniis*, ne aufu temerario nobiles illos *Chriftianos* & Deo dilectos, quos in vinculis detinebant, tractarent inhumanè, ficut vitam fuam diligebant. Ne cùm ipfe cum formidabilibus ac victricibus Aquilis fuis, in impetu terrifico fuper eos veniret: vindictam fentiant Imperialem, & *Romanorum* indignationem, ac eorum Imperatoris, quorum gladij Orientalium fanguine toties funt inebriati.

1240. *Imperatoris littera de eadem re.*

FREDERICVS, Dei gratia Romanorum Imperator, semper Augustus, Hierusalem & Siciliæ Rex, Henrico illustri Regi Angliæ, dilecto sororio suo, Salutem & syncera dilectionis affectum. Communem casum, & miserabilem Christianitatis euentum, in clade quorundam nobilium Crucesignatorum exercitus nuper collapsorum in partibus transmarinis, inopinata mobilitate fatorum, tanto affectius intimo dolore destimus & merita lamentatione prosequimur, qua to d ipsorum periculis ante transitum formidantes, quadam fuimus meditatione præsagi: & per rerum ac temporum coniecturas, B integro adhuc eorum statu durante, præsentem casum anxij verebamur. Sed nec serenitatem Regiam credimus latuisse, qualiter nos, versutias Saracenorum in partibus ipsis præsentes experti, volentes sollicita prouidentia futuri occurrere, ne rerum insciis & votum suum sine deliberatione sequentibus, sinistrum aliquid fortuna pararet, per frequentes literas nostras & solennes nuntios nostros, Crucesignatorum omnium primos, ac deinde vniuersitatem eorum fecimus exhortari, vt differrent tempus ad transitum: cuius nostra commoditate, vel C nos ipsi personaliter in comitatum & ducatum accingeremur ipsorum, vel filium nostrum cum eis expedire accinctum præsidio, quam primum arduum Imperij negotium, quod in Italia nos vrgebat, aliquatenus sedaremus. Nec enim aliis commode poteramus curis inuolui, nisi negotiis prius expedirentur assumptis: vt alterutro liberi, facilius alterum tractaremus. Et quanquam Crucesignati omnes & singuli, salubribus monitis & consiliis nostris accederent intentioni nostræ, quam nihil simulatè conceperat, inhærentes, præsens Romanus Pontifex, nostri sermonis & operis malignus interpres, D quasi discrimen nostræ religionis & catholicæ fidei in dilatione commodi temporis ageretur, crebris monitis mandatis & minis Crucesignatos ad transitum cœpit impellere: alligans aliis, iuxta sacræ scripturæ verbum, onera grauia, quæ digito suo mouere recusat. Quod cum ad nostram notitiam peruenisset, eundem Antistitem multoties iterata prece rogauimus, ne tantum opus, quod deliberationem consilij, opportunitatem temporis, & grandem apparatum rerum & hominum exigebat, volubilitati & præcipitio fortunæ committeret: nec E seruitium Iesu Christi, & Terræ sanctæ subsidium, quod nostrum & tantorum animo virorum accenderat, improuida celeritate confunderet: attendens & recolens, reparationem tanti discriminis facilem non esse post lapsum. Demum, promissionem subuentionis nostræ tanto negotio competentis, non in vanum assumeret, qui seruitium Iesu Christi, & Regni Hierosolymitani præsidium, nobis ex filij nostri persona subiecti, totis viribus prose- F qui sperabamus. Illud præcipuè repetentes, quod ex præteritis præliis per multas vicissitudines immensa sanguinis Crucesignatorum effusio, circa hæc ferè nihil profecisset, aut modicum, eo quod sæpius obstitit rerum defectus & hominum, & aliquando ductor potens & prouidus multitudini defuit, vt dum non posset ex diuersitate ductorum, vel vnius ignauia Principis, aut tractari commoditas, plurium aut insolentia coërceri, vnde salubri G consilio ad commodiora tempora reseruato, & negotio consuleret, & personis: vt per copiosissimum apparatum, necessarium ex vnius strenua persona multitudinis regimen, Christiana religio simul & semel & ad votum deuotè procederet, & secura considerét de triumpho. Sed iste Romanus Antistes, hæc omnia paruipendens, vt in odium nostrum vniuersa cogeret ad ruinam, Crucesignatis acrius A institit, vt transirent; non attendentes, quod Christianorum reliquiæ de partibus transmarinis, quæ cum hostibus salutifera Crucis treugarum nostrarum fœdere quiescebant, ex motu Crucesignatorum violato fœdere, poterant gladij periculis & famis exponi, cum non posset eis de subuentione celeri subueniri ac prouideri. Tandem, intellecto quod idem Papa Crucesignatis eisdem de transitu literas terribiliter iteraret, scripsimus eis vt per Regnum nostrum ad transitum properarent: & quod parati eramus quibuscunque possemus eis hilari munificentia subuenire. B quorum aliqui per Regnum nostrum Siciliæ transfretarunt: alij, pro parte maiori, transitum sibi per Marsiliam elegerunt. Nunc itaque, quod de tot millibus militum pro seruitio Terræ sanctæ manus communium hostium triumphauit, etsi in clade ipsorum & mediatoris hominum Christi Iesu & totius Christianitatis ignominiam doleamus: eo potius damna passis conscientia teste compatimur, quanto de amissione tam strenuæ militiæ, Gallicana prouincia præ cæteris damnum grauius est perpessa. Carere tamen excellentia nostra non patitur damna remediis, & consolatione do- C lores. Nos enim in subsidium Terræ Sanctæ quicquid Imperialis eminentia poterit, & quatenus tempestas præsentium rerum & temporum, inconsulto Romani Pontificis calore suborta, permittit; hilari munificentia conferemus. Et credimus, quod si superuiueret Soldanus Babyloniæ, quondam pater istius Soldani viuentis: ex affectione quam ostendebat ad Maiestatis nostræ personam, de nobilibus militibus captiuatis in bello, satisfaceret votis nostris. Nihilominus tamen apud istum Soldanum superstitem, pro liberatione ipsorum nobilium captiuorum, præcipuam opem & D operam apponemus. Cæterum, quicquid Vvillielmus de Compesa, miles & fidelis noster, quem ad vos pro seruitiis nostris nuntium destinamus, vobis omnibus ex parte nostra proponet: indubitanter credatis. Datum Fogiæ, vigesimo quinto Aprilis, Indictionis decimæ tertia.

1240.

His auditis, Dominus Imperator multorum corda sibi conciliauit; & cœperunt multi stare cum eo, qui in amore & reuerentia eius priùs vacillabant. Romanorum etiam populus, E spretis promissionibus Papalibus, Imperiali celsitudini cœpit firmiter adhærere. Senatores quoque cum magnatibus vrbis, præclaris sanguine, ipsi Imperatori dextras dederunt. Creatus enim erat vnus Senator Romæ auctoritate Imperiali, anno tertio præcedenti. Vnde ex tunc congregati sunt Cardinales, dicentes quòd noluerunt Papales impetus in periculum totius Christianitatis ampliùs tolerare. Igitur significauerunt Car- F dinales, inito prolixiori concilio, Domino etiam Imperatore consentiente & petente; quòd iuxta petitionem suam beneuolebant, vt conuocaretur Concilium generale, sub quanta posset competenter celeritate, & ritè celebrandum. Præfixus est igitur dies Concilii, proximo aduenientis die Paschæ: vt ea die cum resurgente Domino, resurgens ecclesia valeat fœliciter respirare. *Imperator multorum corda sibi reconciliat, & Concilium generale conuocatur.*

G Circa illa tempora, apud Norvvicum circunciderant Iudæi vnum puerum Christianum, & eum circuncisum vocauerunt Iurninum. Reseruabant autem illum, ad crucifigendum in contumeliam Iesu Christi crucifixi. Pater autem pueri, à quo Iudæi puerum furtò subtraxerant, puerum filium suum diligenter quæsitum, tandem inuenit in custodia Iudæorum inclusum. Et clamoribus exaltatis indicauit filium suum, quem crediderat amisisse, in Iudæi cuiusdam conclaui ne- *Puer circumcisus à Iudæis apud Norvvicum.*

1240. quiter reseruatum. Cùm autem ad notitiam Episcopi *Vuillielmi*, scilicet de *Rale*, viri prudentis & circumspecti, & aliorum Magnatum peruenisset tantum scelus excogitatum; nè per ignauiam *Christianorum* tanta *Christi* iniuria pertransiretur inulta capti sunt *Iudæi* omnes ipsius ciuitatis. Et cùm se vellent auctoritate Regali contueri, ait Episcopus Hæc ad ecclesiam spectant, non ad Regalem curiam pertractanda, cùm de circumcisione & de fidei læsione quæstio ventiletur. *Iudæorum* igitur quatuor super prædicto scelere conuicti, prius ad caudas equorum distracti, tandem in patibulo suspensi, vitæ reliquias flebiliter exhalarunt.

Consecratio H. de Pateshulle, & ex torsio redemptum.

EOdémque tempore, *Hugo* de *Pateshulle*, electus *Couentrensis* & *Lichefeldensis*, Calend. Iulij, die Dominica, apud nouum locum, scilicet Prioratum, qui non multùm distat à *Guldeford*, ab Archiepiscopo *Ædmundo Cantuariensi* munus consecrationis suscepit. *Vuillielmus* de *Hauerhulle* Canonicus Ecclesiæ sancti *Pauli Londinensis*, loco ipsius *Hugonis*, Thesaurarius subrogatur. Et circa illa tempora, facta est iniquissima conuentio inter dominum Papam & *Romanos*, vt dicebatur; vt scilicet Papa quotquot essent in *Anglia* beneficia conferenda, præcipuè religiosorum, *Romanorum* filiis vel consanguineis ad nutum eorum forent distribuenda. Ea tamen conditione vt vnanimiter in Imperatorem hostiliter insurgerent, & pro posse suo eundem à culmine Imperiali non segniter præcipitarent, titulos antiquæ strenuitatis sibi taliter adquirentes. Vnde infra paucos dies, posteà misit dominus Papa sacra præcepta sua domino *Cantuariensi* Archiepiscopo *Ædmundo*, & *Lincolniensi* & *Sarisburiensi* Episcopis, vt trecentis *Romanis* in primis beneficiis vacantibus prouiderent; scientes se suspensos à beneficiorum collatione, donec tot competenter prouiderentur. Vnde stupor magnus corda hæc audientium occupauit, timebatúrque quòd in abyssum desperationis talia audens mergeretur.

Archiepiscopus Cantuariensis exulat.

ET eisdem diebus, cùm dominus Archiepiscopus *Cantuariensis Ædmundus*, quinam dictæ exactioni detestandæ spontaneus vel inuitus se subiecit, octingentas marcas Papæ numerando: videns Ecclesiam *Anglicanam* diatim magis ac magis conculcari & bonis suis temporalibus destitutam, libertatibus suis spoliari: affectus est tædio quòd viueret & videret mala super terram. Increpansque Regem de permissione, nil nisi dilationes reportauit. Variis ergo lacessitus iniuriis, exulans, transiit in *Franciam*; & castigata familia, apud *Pontiniacum*, vbi prædecessor eius beatus *Thomas* exul commoratus est, orationibus & ieiuniis, vacans assiduè, commoratus est.

Quædam hæretica assertiones.

DIebus illis, quidam quasi honestæ vitæ ac seueræ vir habitum & gestum prætendens ordinis *Carthusiensis*, captus est apud *Cantabrigiam*, nolens intrare ecclesiam aliquam. Super quo deliramento cùm requisitus secùs quàm deceret, respondisset, arctiori custodia reseruabatur ita quòd post paucos dies sequentes transmissus est ad Legatum, in turri *Londinensi* recludendus. Palàm enim asseruit, dicens: *Gregorius non est Papa. Non est caput Ecclesiæ, Sed aliud est caput Ecclesiæ. Ecclesia prophanata est, nec debens in ea diuina celebrari, nisi rededicata fuerit. Vasa & vestimenta eius reconsecranda sunt. Diabolus solutus est. Papa, hereticus. Polluit Ecclesiam, imò mundum.* Gregorius, qui *Papa dicitur.* Et præsentibus & audientibus domino Abbate *R.* de *Euesham*, & magistro *N.* de *Finham*, magistris quoque *P.* de *Burdegalis*, & *H.* de *Susa*, & multis aliis; dixit Legatus sic deliranti: Nonne concessa est desuper potestas domino Papæ soluendi animas atque ligandi, vt vices beati *Petri* exequatur in terris? Et cùm omnes expectarent, quid responderet, credentes iudicium ab hac sua responsione dependere, ait sub interrogatione, & non sub assertione: Quomodo possem credere quòd cuidam Simoniali & vsurario, & fortè maioribus facinoribus inuoluto, concedatur tali potestas, qualis concessa fuit beato *Petro*; qui immediatè factus eius Apostolus, sequutus est Dominum, non tantùm incessu pedum, sed virtutum claritate? Ad quod verbum erubuit Legatus, & ait quidam de circumsedentibus:

Stulto respondendum non est, furno nec hiandum.

Resoluit etiam labia sua polluta in alia deliramenta, dixit enim inquirentibus: Concedo omnes articulos fidei, veruntamen dico *Christum* carnem sumpsisse in virgine. Et interrogantibus, si crederet *Christum* carnem sumpsisse de virgine: hæsitando respondit: Hoc non dico. Vnde si hoc assertiuè affirmasset; manifestus hæreticus comprobaretur, cùm dicat Apostolus: *Factum est ex muliere.* Super quem locum dicit venerabilis *Beda* Presbyter. *Non sunt audiendi, qui legendum putant: Natum ex muliere, factum sub Lege: sed, Factum ex muliere: qui in vtero virginali carnem non de nihilo, non aliunde, sed materna traxit ex carne. Aliòquin non verè filius hominis diceretur, qui originem non haberet de homine. Et nos igitur, contra Eutichen, & contra omnes tales infatuatos, clamantes dicimus, quod non tantum in muliere, sed de muliere, scilicet virgine* Maria, *carnem sumpsit: alioquin nec venter beatus, nec vbera quæ suxit, beatificarentur.*

EOdem anno, die sanctæ Mariæ *Magdalenæ*, scilicet vndecimo Calendas Augusti, Comes *Lincolniæ I.* longa vexatus infirmitate, viam vniuersæ carnis est ingressus. *Mors I. Comitis Lincolniensis.*

TEmporibus sub eisdem, misit Rex Iustitiarios itinerantes, qui per totam *Angliam* omnes Comitatus Regi spectantes, peragrantes, multorúmque excessus corrigentes: sub prætextu Iustitiæ infinitam pecuniam, ad opus Regis omnia dispergentis, collegerunt. Assignauit igitur Dominus Rex partes *Angliæ* Australes Domino *Vuillielmo* de *Eboraco*, Præposito *Beuerlacensi* cum sociis suis: Septentrionales verò, domino *Roberto* de *Lexintuna*, perscrutandas: cum suis sibi collegis assignatis. Ipso eodem tempore, misit Dominus Legatus infinitam pecuniam Domino Papæ per quendam clericum suum, cui nomen *Mumel*, quem dominus Papa gratanter accepit, remittens eundem vt reciperet ampliorem. *Rex mittit per Angliam iustitiarios itinerantes.*

PEr eosdem dies, venit in *Angliam* noua quædam pecuniæ exactio, omnibus sæculis inaudita & execrabilis. Misit enim Papa, pater noster sanctus, quendam exactorem in *Angliam*, *Petrum Rubeum*, qui excogitata muscipulatione, infinitam pecuniam à miseris Anglicis edoctus erat emungere. Intrauit enim religiosorum capitula, cogens & seducens eos ad pecuniam promittendam, & promissam persoluendam, exemplo aliorum Prælatorum: quos mentitus asserebat gratanter persoluisse: dixit enim, ille Episcopus, & ille: ille Abbas & ille, iam libens satisfecit: quidnam vos ignaui tam moramini, vt grates *Nimis detestanda exactio Papalis pecuniæ.*

cum

1240. cum muneribus amittatis? Fecit etiam prædictus impostor iurare, vt hoc genus pecuniam extorquendi nulli hominum infra dimidium annum facerent manifestum; quasi eliciens hoc ex singulorum primitiua professione, cùm tantùm de honestis sit consilium Papale celandum. Hoc faciendo more prædonum domesticorum, qui fidem ab expoliatis extorquent, vt nulli pandant nomina spoliantium. Sed etiam si homines silerent, lapides ecclesiarum contra grassatores clamorem leuarent. Nec potuit hoc maleficium latere sub tenebris: quomodo etenim possent Prælati à suis & sibi subiectis pecuniam exigere, nisi causa exactionis exprimeretur?

Querela Abbatum coram Rege super exactione prædicta.

VEnerunt igitur Abbates vultu flebili & capite demisso ad Regem, suarum patronum ecclesiarum, dicentes: Domine Rex, sugillamur, nec licet nobis clamitare: iugulamur, nec possumus eiulare. Iniungitur nobis à domino Papa impossibilitas, & exactio toti mundo detestabilis. Baronias à vobis tenemus: nec possumus eas depauperare sine vestri præiudicio; nec possumus vobis quæ nobis incumbunt pro illis, respõdere, & Papæ nos incessanter torquenti satisfacere. Sic enim, & sic, rediuiua & semper noua & inexpectata oritur nobis illata angaria à Romanis excogitata, quæ nos vel modicum non patitur respirare; ad asylum vestri cõsilij, & ad sinum vestri patrocinij recurrimus, super his desolationibus consilium & auxilium postulantes. Et qui loquebãtur hæc, fuerunt dominus Abbas de S. Æimundo & dominus Abbas de Bell. Quos Rex, cùm hæc audiret, toruo intuens aspectu, & tumultuosa vociferatione perterrens, clamauit ad Legatum, qui tunc fortè præsens extitit: Ecce domine mi Legate, isti miseri seductores, pandentes secreta Papalia, obloquuntur, voluntati vestræ non adquiescentes: facite de ipsis quod vobis placet. Ecce accõmodo vobis vnum de melioribus castris meis, vt eos in eo carcerali custodiæ mancipetis. Quod cùm audissent Abbates, supra quàm dici possit cõfusione perculsi, recesserunt, Legato pro voto satisfacturi. Aliqui tamen, sed pauci, non adhuc vacillantes, nolentes adhuc colla supponere tam odibilis conditionis seruituti, steterunt; requisita soluere renuentes, & subterfugia per inducias sibi vix requirebant.

Conuentus Episcoporum apud Northamtonam ob consimilem causam.

CVmque similia facere credebat Legatus, ipsi Petro Rubeo associatus, Episcopis apud Norhamtonam propter hoc vocatis, edocti Abbatum exemplo, responderunt: Habemus Archidiaconos nobis subiectos, qui norunt beneficiatorum sibi subiectorum facultates, nos autem ignoramus. Omnes tangit hoc negotium, omnes igitur sunt conueniendi, sine ipsis nec decet nec expedit respondere. Datus est igitur eis dies responsionis, in octauis S. Ioannis Baptistæ, scilicet natiuitatis. Qua die cùm prædicti conuenissent coram Legato & eius complicibus, noluerunt erecta ceruice prędictam exactionem tam impudenter contradicendo negare: sed modesta responsione has exceptiones cautè contradicendo, rationabiliter proposuerunt.

Exceptiones Episcoporum contra exactiones Legati.

DIcunt, quòd contribuere non debent, tum quia contributio fieret cõtra eum qui contradixit cum Principe suo, tum quia fieret ad effusionem sanguinis Christiani: quod patet ex forma scripti Apostolici, in quo continetur, *ad debellandum Imperatorem.* Tum quia fieret contra libertatem ecclesiæ, quod patet ex forma eiusdem scripti vbi dicitur, *contradicentes ecclesiastica censura compescentes*; ecce seruitus & compulsio. Tum, quia aliàs dederunt decimas domino Papæ, sub hac protestatione, ne de caterò consimilis fieret exactio; multò fortius nec nunc quinta pars est exigenda. Tum, quia timeri possit; ne ad consuetudinẽ traherentur, cùm binus actus inducat consuetudinẽ, vt est in codice: *De Episcopali audientia. Lege nemo.* Tum, quia cùm necesse habeant continuè diuersa negotia in curia *Romana* expedire, ad quam nisi per terram Imperatoris patet accessus; timendum esset, ne Imperator eorum captionem procuraret; ac ipsos certos de pœna grauiori, carcerali custodiæ manciparet. Tum, quia cùm Rex multos habeat inimicos, cõtra quos onus belli expectat sustinere, timens grauiora, non esset tutum terram magis depauperare; præsertim cùm vacuetur pro magna parte terra, nobilibus in negotium Crucis proficiscentibus, & multum pecuniæ ad viatica secum asportantibus. Tum quia hoc verteretur in patronorum ecclesiarum præiudicium; maximè cùm non constet, ipsos dictæ contributioni consentire. Tum, quia generalis status ecclesiæ, vt dicitur, periclitabatur, propter quod generalis deberet fieri consultatio; vt sic, si esset necesse, generalis fieret contributio, quod non est in casu isto, fama enim percrebuit, quòd conuocabitur Concilium, vbi talia sunt determinanda; necesse enim est sic fieri, vt tollatur scandalum generale. Cùm autem hæc Legatus & socij sui audissent, tacitè confusionem suam dissimulabant, nacta temporis opportunitate ad hanc vel similem exactionem surrecturi.

Legatus congregat rectores ecclesiarum in Bercshyra.

SPerantes autem adhuc Legatus & complices sui, alios quosdam ad suam inclinare voluntatem, vt contribuerent; videlicet rectores ecclesiarum de Beresnyre, & quosdam alios; congregauerunt eos, conuenientes eosdem multis sermocinationibus, minas minis addentes, & promissa promissis cumulantes. Quibus constanter responderunt, quòd à forma responsionis noluerunt recedere, rationibus eorum fulti: quibus tamen alias, licèt illæ sufficiant, annectimus rationes.

Responsiones prædictorum rectorum super contributione.

DIcunt omnes, & dicunt singuli rectores ecclesiarum de Beresnyre, quòd contra Imperatorem non est contribuendum, vt contra hæreticum; cùm non sit damnatus iudicio ecclesiæ, vel conuictus, licèt excommunicatus, nec pro eo quòd occupat vel impugnat patrimonium ecclesiæ *Romanæ*, ecclesia enim non vtitur brachio sæculari contra hæreticos. Item, sicut ecclesia *Romana*, suum habet proprium patrimoniũ, cuius administratio pertinet ad dominum Papam; similiter & aliæ ecclesiæ suum, ex largitione & concessione Regum, Principum, & aliorum Magnatum fidelium, quod in nullo est censuale vel tributariũ ecclesiæ *Romanæ*; vnde non debent Prælati compelli de patrimonio suarum ecclesiarum contribuere. Item, licèt argumento Legis omnia dicantur esse Principis; non tamen dominio & proprietate, sed cura & sollicitudine: similiter ecclesiæ spectant ad dominũ Papam cura & sollicitudine non dominio & proprietate; vnde dicũt, quòd non debent ad contribuendũ cõpelli. Itẽ, cùm dicat veritas: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiã meam*, reseruauit sibi proprietatem, cõmittendo curã, sicut patet ex verbis Euangelij sequentibus: *Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunque sol. &c.* Non *quodcunque exegeris super terram, erit exactum & in cœlis*: vnde dicunt, quòd ad contributionem non possunt, nec debent

1240.

fecundùm Dominum & iuftitiã compelli. Item, cùm ex auctoritatibus patrum fanctorũ, fructus ecclefiarũ in certos vfus, purà ecclefiæ miniftrorum, & pauperum, fint deputati: non debent in alios vfus conuerti, nifi auctoritate ecclefiæ vniuerfalis: vnde de bonis ecclefiæ non eft contribuendũ ad pugnandũ, maximè contra *Chriftianos*. Item, cùm clericis vix fufficiant prouentus ecclefiarũ fuarũ ad victus quotidianos, tum propter earum tenuitatẽ, tum quia nonnunquã fames in regione ingruit, meffe deficiente, tũ quia tanta fit multitudo pauperũ & aduentantiũ, quorum mori partem vidimus pro defectu alimentorũ, tum quia nullus poteft nifi vnicũ beneficium obtinere, vnde pauperiores & vix fibi & pauperibus fufficiunt, non debent ad talem contributionem compelli. Item, licèt effet bonum contribuere, omitti tamẽ deberet & expediret propter fcandalũ iam fufcitatum, & per orbem ventilatũ, contra Ecclefiã *Romanam*: quia dicitur publicè, aliàs factæ fuerunt huiufmodi exactiones, & clerici enormiter depauperati funt, & ftatim exacta & extorta pecunia, compofuerunt Papa & Imperator, nec eft quadrans reftitutus: imò fi qua refidua fuiffent poft compofitionem & reddenda, grauiter extorquebantur. Et dicit Canon: quòd licèt pro fcandalo vitando peccatũ mortale admitti non debet, bonũ tamen quandoque omitti debet, vt fcandalum vitetur: vnde non debemus contribuere. Item, fi contribuerent contra Imperatorẽ, non folùm cruciatus corporis fed mortis periculum immineret fedi Apoftolicæ pro iuftitiæ impetratione, & peregrinantibus de hac regione ad *Terram Sanctam* propter terræ liberationẽ: vnde, &c. Item, bini actus inducit confuetudinem: vnde cùm aliàs facta fuerit huiufmodi contributio, fi modò fieret, verteretur in confuetudinẽ: vnde, &c. Item, exhæredatio Principis *Angliæ* & Magnatũ terræ, confiderata poteftate Imperatoris, & debilitate & paupertate Regni *Angliæ*, ex contributione huiufmodi immineret manifefta: vnde contribuere non expedit, nec debemus. Item, cùm Rex *Angliæ* & Magnates, tam in Iure hæreditario, quàm bona & appropriata cõfuetudine, habent ius patronatus ecclefiarũ *Angliæ*, & rectores ad eorum præfentationẽ inftituti nolunt, ficut nec debent, nec poffunt in aliquã contributionẽ confentire inconfultis patronis, quia fic poffit ex ecclefiis fuis præiudiciũ generari, cùm eædem ecclefiæ fint per eofdem patronos terrarũ ac redditium propter hoc fpecialiter collationibus dotatæ aut ditatæ, vt rectores earũ fufcipiant hofpites tam diuitũ quàm pauperum, fuftinentes hofpitalitatem tam laicorum quàm clericorum, fecundùm fuas facultates, locorum exigente confuetudine. A quibus fi procedat talis exactio, oportet ceffare, & ita patroni fuo Iure & intentione hac caufa donandi, fraudati erunt, & fic donata repetere, vel faltẽ alia quærent grauamina, nec iterum ecclefias de fuis bonis fundabunt, vel conferent beneficia. Item, cùm iftud petatur contra talem qui fœdus iniit cum Principe noftro, præfertim per matrimonium, non debemus eo inconfulto contra eum cõtribuere. Item, quòd cùm nuper aliàs in priftina contributione in cafu confimili, promiffum effet præbentibus auctoritate iftius eiufdémque Papæ, quòd de cæterò non fieret huiufmodi exactio; de dicto grauamine adhuc fentientes fe grauatos, non debent contribuere, quia timent, quòd ex frequenti contributione in feruilem & inufitatam trahantur confuetudinem; præfertim cùm multi in plerifque Regionibus, nec adhuc *Franci*, non confentiant contributioni. Nec eft manifeftũ vel notorium, aliquod emolumentum per huiufmodi extorfiones ecclefiæ contigiffe, vtinam non ad detrimentũ: roborantur vtique & ditantur exinde hoftes ecclefiæ, & ex validis fiunt validiores: & durũ eft nobis armis propriis perimi: quare non eft contribuendũ. Item, cùm omnes, vel ferè omnes, voto Crucis fint aftricti, ad quæ vota vel per fe vel per alios cõpetentes foluenda, ad monitionẽ Papalẽ receperunt, & huic tam arduo & vtili negotio fimul & femel, etiã huic cõtributioni nequeunt fatisfacere. Item, cùm priuilegio Crucefignatorũ fint muniti, quibus & fructus & obuentiones redditium fuorũ fibi integrè triennio cõceduntur, ad hoc non debent contribuere. Item, cùm plures fint per literas Papales aftricti, vt de decimis ecclefiarũ fuarum, quæ ad ius patronatus Monachorum *Cisterciensis* ordinis fpectare nofcuntur, vel in quibus ipfi Monachi aliquod temporale vel fpirituale ius habent vfque ad terminũ eis refpondeant; vnde non debent contribuere. Item, cùm dominus nofter Rex *Angliæ* vndique habeat hoftes capitales, ei vt dicitur nocere præparatos, ac Regnũ fit deftitutum confilio & auxilio procerũ, in breui peregrè proficifci difponentiũ, maximam pecuniæ fummã qui fecum deportabunt, nec effet tutũ in tantum depauperare ecclefias & Regnum, quòd ad tuitionẽ Reipublicæ non fufficeret, timendũ foret pro certo de irreftaurabili Regni exterminio. Itẽ, cùm olim effent ditiores clerici *Anglicanæ* nationis, quando videlicet omnes habuerãt, vel maior pars habuerit plura beneficia fine difpenfatione, ac nunquã ab ipfis talis exactio facta fuit, licèt per Imperatores tyrannos tunc tẽporis multi Patres fanctiffimi exilio relegati, in fe & in membris fuis ac facultatibus ecclefiæ duriffima paterentur: vnde non debemus contribuere. Item, in Regno *Frãciæ* multæ decimæ militibus ab Apoftolicis patribus conceffæ credantur, vt ipfi *Romanam* ecclefiã tueantur, nec cõftat ab eis debitũ fuffragiũ effe denegatum, nec etiam conftat eorum fuffragium exercitui Domini Papæ fuiffe adhuc contributum: quare non debemus contribuere.

Legatus igitur & fui cõplices, experientes cõftantiã eorum tot fultam validis rationibus, nec fic poffe ipfos fimul cohærentes frangere, cogitauerunt fchifma inter eos & diuifiones procurare. Adiit ergo Legatus Regem, & ipfum citò eneruatum fibi inclinauit. Adierunt & complices eius tam Epifcopos quàm eorũ Archidiaconos, præcipuè tamen magiftrum *Alanum* de *Beclés*, Archidiaconum *Sudburiæ*, aliis priùs conftantiorem, & quofdam alios ambitiofos, ad altiores dignitates afpirantes; adiutorium eis efficax pollicentes, vt dictæ vniuerfitati non confentirent: & fic diuifis illis præualuit pars aduerfa.

Legatus dissidium seminat inter prælatos rectores.

Eodem anno, Comes *Richardus*, paratis omnibus, quæ ad iter *Hierofolymitanum* neceffaria videbantur, venit ad Abbatiam S. *Albani*, vbi ingreffus capitulum, à conuentu fuffragia petiit orationum. Et poftea *Londinum* veniens, circa dies inter Afcenfionem & Pentecoften, fratri fuo Regi & Legato & aliis Magnatibus valedicens, verfus *Doueram* greffus maturauit. Rex autem, fufcipiens filium fuum *Henricum* in cuftodiam fuam, & poffeffiones fuas fub protectionẽ fuam; & Legatus & multi Magnates, Prælati, & religiofi proficifcentẽ vfque ad mare comitantes, eum Diuinæ gubernationi deuotiffimè cõmendarũt. Frater *Theodoricus*, Prior Hofpitalis, adhæfit ei

Transfretatio Comitis Richardi & aliorum nobilium.

1240. comes & dux indiuisus. Transierunt autem circa illa tempora multi oobiles *Angliæ*, scilicet Comes *Vvillielmus Longa spata Sarisberiensis* & alij quamplures, quorũ nomina hic longũ esset recẽsere. Quibus multi Barones & milites, & alij strenui, quasi capitaneis & ducibus adhæserunt.

Rex Franciæ magno honore afficit Comitem Richardum.

COmes verò *Richardus*, cùm prosperè in vlteriori littore applicuisset, & ad partes *Frãciæ* iam perueniens, Regi appropinquasset; Rex cum matre sua *B.* & multis Magoatibus, Comiti venienti occurrit lætabundus & festiuus, & hospitatus est eum in palatio suo, cum ipso gratanter, quasi cum dilecto consanguineo suo, conuiuando, ipsum xeniis & muneribus Regiis ciuiliter respiciendo. Misit quoque Marescallũ suum tutorẽ & ducem, per totã terram suam: qui viatica & hospitia lautè & honorificè sibi suisque procurauit, donec *Rhodanum* lętus & sospes pertransisset. Ciues verò *Auinionu* occurrentes ei in gaudio, obtulerunt ei hospitiũ in ciuitate suis sumptibus gratanter procurandum. Posteà, apud *Viennam* ingressus nauiculas, proposuit per *Rhodanum* vsque ad ciuitatem *Arelatensem* nauigare. Ciues verò *Viennenses* & alij affines rogauerunt Comitem *Richardum* vt nauiculas suas cursatrices eis venderet; pro quibus rei pretiũ triplicarẽt. Quod cùm renuisset Comes, asserens se non esse mercaturẽ, ciues illas violeoter retinueruot. Sed Comes, vt potuit, iter suum nimis offensus continuauit, tendens & perueniens ad ciuitatẽ *Arelatensium*. Ciues verò *Viennenses* super hoc enormi facto pœnitẽtes, sed serò, naues Comiti ablatas, eidem apud *Balearium* remiserunt: quas Comes, præ indignatione cõcepta, omnes cõminuit. Et contristatus est nimis Comes *Tolosanus*, super hac iniuria Comiti *Richardo* in finibus suis irrogata: suot enim consanguinei.

Comes Prouinciæ occurrit Comiti R.

COmes verò *Prouinciæ*, pater scilicet Reginæ *Anglorũ*, cùm de aduentu Comitis *Richardi* certificaretur, venit obuiàm ei de *Tarasco* in gaudio & exultatione, paratus ad eius obsequia, & pronus ad beneficia, sperans subsidium ab eo suscipiendum cootra aduersarium, Comitem scilicet *Tolosanum*, cum quo bellum gerebat, & multa pericula sustinebat.

Comes Richardus S. Ægidium visitat.

CVm autem Comes *Richardus* illùc peruenisset, sciens se esse non remotum à ciuitate S. *Ægidij*, causa orationum illuc properabat. Vt sicut paulò antè in generali capitulo *Cisterciensium* veniens, humiliter orationibus eorum se commendauit, conferendo ex innata sibi munificentia redditum viginti marcarum, ad refectionem coogregationis; ita vt S. *Ægidij* suffragiis, maris discrimina securiùs pertransiret.

Papa Comitem R. prohibet transfretare.

ET cùm Comes *Richardus* ad sanctum *Ægidium* peruenisset, venerunt ad eum vnus Legatus & Archiepiscopus *Arelatensis* auctoritate Domini Papæ consulẽtes & inhibẽtes, ne Comes transfretaret. Quod cùm Comes vehemẽter admirans redarguisset, asserens se credidisse veritatis firmitatem inesse dictis Apostolicis, & suis quos misit Prædicatoribos, molestè tulit nimis tales inhibitiones, & dixit: Omnia mihi necessaria ad transitũ pręparaui, valedixi amicis, præmisi thesaurum & arma mea. naues parani iam meis victualibus oneratas: & nũc mutato verbo, trãsfretare cùm iam ad mare nauem intraturus perueni, prohibet Papa, qui dicitur successor & vicarius *Iesu Christi*, qui nunquam verbi sui transgressor fuisse perhibetur, ne ad seruitium *Christi* properẽ, ad omnia iam accinctus. Et cùm viderẽt Legati illi, quòd transitum suum nequirẽt impe-

A dire, cœperunt persuadere, vt relicto portu *Marsiliæ*, intraret mare in portu qui dicitur *Aqua mortua*. Quod omnes de exercito abhorruerunt, propter loci corruptionem & infirmitatem, & dissuaserunt. Comes igitur, detestans *Romanæ* ecclesiæ duplicitatem, cum magna mentis amaritudine *Marsiliam* tenebat, spretis Legatorum fallacibus & ambigous sermocinationibus. Et primò ad *Rokam* veniens, ibi classem totam ordinauit & onerauit. Misit autem ad Imperatorẽ status sui notitiã, & significauit ei Papalem muscipulationem per nuntios
B sibi speciales *Robertum de Tuinge* militem, & alios. Et in septimana infra octauas natiuitatis beatæ *Mariæ* sese vasto mari nauigandum commendauit.

Bellum inter filios Leolini.

EOdem anno, die videlicet S. *Guthlaci*, cœpit bellom oriri ioter duos filios *Leolini*. Posteà quoque à die prænotato, quo idẽ Princeps viam vniuersæ carnis est ingressus, vsque ad finẽ æstatis, scilicet festũ S. *Michaëlis*, non defuit bellũ in finibus *Vvalliæ*, donec vno fratrum incarcerato, cæteri *Vvallenses* impetus suos perterriti resi narunt. *Dauid* enim nepos Regis, in dolo uocauit
C fratrem suum primogenitum, scilicet *Griffinum* ad concilium; de pace rationabiliter tractaturum. Ad quod cùm peruenisset in conductu Episcopi de *Bangor*, & aliorum fide dignorum: frater eius *Dauid* eum capi præcepit, & carcerali custodiæ mancipari.

Electio Petri de Ægeblanke in Episcopum Herefordensem.

DIe verò S. *Bartholomæi*, electus est in Episcopum *Herefordensem* magister *Petrus* de *Egeblanke*: qui aliquando familiaris clericus fuit & procurator expensarum *Vvillelmi* electi *Valentini*, natione *Prouincialis*. Et post paruũ temporis interuallum, cum magno honore est à Rege
D receptus, & confirmatus sine aliqua contradictione vel difficultate. Alius enim quidam Canonicus *Lichefeldensis*, vir per omnia commendabilis, electus, videns dies malos imminere, & Regem nullum ferè nisi alienigenam acceptare, cessit: & regimen Ecclesiæ Deo & Canonicis fratribus suis commisit disponendum.

Regi Angliæ nata filia.

FEsto autẽ Angelico solennizato, Regina *Alienora* Regi peperit vnam filiã. Et vocatum est nomen eius *Margareta*, quód est nomen mater-
E teræ eiusdẽ, scilicet Reginæ *Francorum* & quia in discrimine puerperij sãctã inuocauit *Margaretã*.

Consecratio Andelmi in archiepiscopum Armachanum.

EOdémque tempore, scilicet die S. *Hieronymi*, magister *Andelmus*, natione *Coloniensis*, vir moribus & litteratora commendabilis, in Archiepiscopum *Armachanum* (quæ ecclesia Metropolis est totius *Hyberniæ*) apud *Vvestmonasterium*, præsente Rege & Legato, & quàmplurimis Episcopis, *Vvigorniensi* ministerium per-
F agente solenniter est consecratus.

Dedicatio templi S. Pauli Londinensis.

DIe verò sancti *Remigij*, dedicata est ecclesia sancti *Pauli Londini*, ab Episcopo eiusdem loci *Rogero*: præsente Rege & multis Episcopis & Magnatibus: qui omnes ea die conuiuium cum ipso Episcopo & Canonicis lætanter celebrarunt. Ad quam venientibus, & deuotè ibidem orantibus, concessa est venia quatuordecim aooorum. Quæ omnia Legatus & omnes Episcopi præsentes confirmauerunt.

Mors Thomæ de Meletuna.

G IN eiusdem anni æstate, *Thomas* de *Muletuna*, miles io armis cùm inoentus ei arridebat, & cùm prouectioris esset ætatis, abundans possessionibus, legisque peritos sęcularis, viam vniuersæ carnis est ingressus. Hic dum fines suos cupiebat ampliare, Abbatiæ S. *Guthlaci*, cuius prædia suis erant cootermina, multoties intulit damnum & grauamen.

1240.

Lis orta inter Abbatem S. Albani, & quosdam milites.

EOdémque anno, quidam milites, & alij, quibus ex sua benignitate Abbates *sancti Albani* licentiam venandi ad tempus concesserant in libera Vvarenna *sancti Albani*, concessa ecclesiæ longè retroactis téporibus, & à Regibus & fundatoribus eius confirmata, sicut testantur nobilia ipsius ecclesiæ instrumenta: gratia sibi concessa abutentes & vitio ingratitudinis laborantes, ipsam gratiam in perpetuam consuetudiné & ius continuum vendicantes, possidere & ecclesiam suo iure priuare, vel potiùs exhæredare nitebantur. Abbas verò *Ioannes*, qui tunc temporis Abbatiam tenebat, qui de iure suæ professionis, libertates læsas & possessiones dispersas reuocare tenebatur; super hac iniuria ecclesiæ suæ illata, grauem Domino Regi reponens querelam, tale breue super eos adquisiuit

Processus de Vvarenna S. Albani.

HENRICVS, *Dei gratia Rex* Angliæ. &c. *Vicecomiti* Hertfordiæ *salutem. Si Abbas* de sancto Albano *fecerit te securum de clamio suo prosequendo, Tunc submone per bonos submonitores* Galfridum *de* Childevvike; Galfridum, Vvilhelmum, Ioanné. & Richardum, *filios eius*, Vvilhelmum *de* Gorham, Thomam *de* Vvauz, Vvalterum & Henricum *filios eius*, Adam *de* Sumery, Dauid *de* Garpenuilla, *quòd sint coram Iustitiarijs ad primam assisam, cùm in partes illas venerint; ostensuri, quare fugauerunt & lepores ceperunt in libera vvarenna sua de* sancto Albano, *sine licentia sua: & habeas submonitores & hoc breue. Teste me ipso, apud* Vvestmonasterium *vigesimo sexto die Iunij, anno Regni nostri vigesimo quarto.* Acta apud *Hertfordiam*, à die Natiuitatis beati *Ioannis Baptistæ* in vnú mensem eotá, *Vvillelmo* de *Eboraco*, Præposito de *Beuerlay*, *Henrico* de *Bathonia*, *Rogero* de *Turkebya*, *Gileberto* de *Prestuna*, Iustitiarijs ibidem itinerantibus. Anno Regni Regis *Henrici*, filij Regis *Ioannis*, vigesimo quarto.

Recitatio coram Iustitiarijs.

GAlfridus de *Childevvike*, *Galfridus*, *Vvillielmus*, & *Richardus*, filij eius, *Vvillielmus* de *Gorham* *Thomas* de *Vvauz*, *Vvalterus* & *Hēricus*, filij eius, *Adam* de *Sumery*, *Dauid* de *Garpenuilla*, submoniti fuerunt per breue Domini Regis ad respondendum Abbati *sancti Albani*, quare fugauerunt & lepores ceperunt in libera vvarenna sua de *sancto Albano*, sine licétia sua. Et inde queritur, quòd die Mercurij proxima ante festum sancti *Thomæ* Apostoli, ipsi venerunt cum canibus, & ceperunt lepores suos in Vvarenna sua. Et similiter, quòd venati sunt in campis suis omnibus in vvarenna subscriptis, scilicet in campis *sancti Albani*, *Kyngesburia*, *Parco*, *Langelia*, *Kayso* *Rikemarsvvorthe*, *Cudicote*, *Vvaldene*, *Sandruge*, *Tidenhangre*, *Barnate*, *Redburne*, & in terris sui dominij, & rusticorum suorum: contra libertatem suam, qua vsus est à tempore *Henrici* Regis senis, vnde damnificatus est ad valentiam quadraginta marcarum. Et *Galfridus* & omnes filij, *Adam* de *Sumery*, veniunt & defendunt vim & iniuriam; & dicunt, quòd ipsi & antecessores sui à conquestu *Angliæ* venati sunt in omnibus locis prædictis de iure, tempore *Henrici* Regis aui domini Regis, in temporibus Regni *Ioannis*, & domini *H* Regis, qui nunc est & habuerunt venationem illam vt de iure. Offerunt Domino Regi quinque marcas, per sic, quòd inquiratur, vtrùm prædictus *Galfridus* & antecessores sui, *Thomas* de *Vvauz* & antecessores sui, *Adá* de *Sumery* & antecessores sui, habuerunt venationem illam prædictam pacificè vt de iure, tempore *Henrici* Regis aui Domini Regis & semper posteà, vel si habuerint venationem illam vi aut permissione prædecessorum prædicti Abbatis vel per escheccum: & recipiuntur. Et idem Abbas dat quinque marcas pro habenda eadem inquisitione. Et datus est eis dies in octauis sancti *Michaelis*, coram eisdem Iustitiarijs, apud *Cantabrigiam*.

1240.

Acta apud Cantabrigiam in octauis S. Michaelis coram præfatis Iustitiarijs.

IVrata de consensu partium venit recognitura per *Petrum* de *Thaly*, *Vvillielmum Reuel*, *Vvillielmum* de *Thorleghe*. *Simonem* de *Fornelle*, *Henricú* de *Holevvelle*. *Radalphum* filium *Fulconis*, *Vvillielmum* de *sancto Leodegario*, *Petrum* de *Vvelles*, *Richardum Musehet*, & *Vvillielmum* de *Holevvelle*. Si *Galfridus* de *Childevvike*, *Galfridus*, *Vvillielmus* & *Richardus* filij eius, *Thomas* de *Vvauz*, *Vvalterus* & *Henricus* filij eius, & *Adam* de *Sumery*, & antecessores ipsorum, habuerunt venationé suam tempore *Henrici* Regis aui domini Regis, & semper posteà. in villis de sancto *Albano*, *Kyngesburia*, *Sardinge*, *Tidenhangre*, *Parco*, *Kaiso*, *Langeleye*. *Rikemarsvvorthe*, *Cudicote*. *Vvaldene*, *Barnate*. & *Redburne*, vt de Iure suo, sicut idem *Galfridus* & alij dicút: vel si habuerunt venationem per vim, vel ex remissione prædecessorum Abbatis *sancti Albani*, per escheccum, vt idem Abbas dicit. Qui dicunt super sacramétum suum, quòd intelligunt, quòd Abbates *sancti Albani* semper habuerunt liberam vvarennam suam in prædictis villis tempore *Henrici* Regis aui domini Regis: quia dicunt, quòd inspexerunt quandam chartam, quá idem *Henricus* Rex auus domini Regis qui est nunc, fecit domui *sancti Albani*, in qua idem Rex facit mentioné de prædicta vvarenna habenda in prædictis villis, quam Abbates eiusdem domus habuerunt tempore Regis *Henrici* senis aui sui. Dicunt etiam, quòd si prædicti *Galfridus*, vel alij, vel eorum antecessores, cucurrerunt in prædicta vvarenna in prædictis villis, hoc fuit ex permissione Abbatum qui pro tempore fuerunt, & aliquando per contétionem: ita quòd prædicti Abbates, qui pro tempore fuerunt, aliquando ceperunt canes ipsorum & homines suos, & homines malè verberauerunt, & malè tractauerunt; vnde pugnæ aliquãdo factæ fuerunt in Comitatu & canes replegiati, & pax facta inter eos de talibus contétionibus. Et præcisè dicunt, quod nunquá cucurrerunt in prædicta vvaréna per aliquod ius quod in ea habuerút, vel habere potuerút: et ideo consideratum est, quòd Abbas & successores sui de cætero habeát & teneát prædictá Vvarennam in prædictis villis quietè in perpetuú absque clamin, quod prędicti *Gaufridus* & alij vel eorú hæredes in ea habere possint in perpetuú. Et *Gaufridus* & omnes alij in misericordia. & satisfaciant Abbati de dãnis suis, scilicet de quadraginta marcis. Et præceptum est Vicecomiti *Hertfordiensi* per breue domini Regis, quòd de terris & catallis ipsorum fieri faciat prædictam pecuniam & eam sine dilatione habere faciat prędicto Abbati.

Electio militum iuratorum.

DVodecim milites accincti gladijs fuerút electi in assisa, de consensu partiú. Et consenserunt partes in decem; quia duo non comparuerunt: videlicet *Richardus* de *Boxe* & *Richardus* de *Buteillo* de *Melduna* in *Esexia*. *I.* de *Vvadentona*, Vicecomes *Hertfordiensis* & *Esexensis*, dilecto sibi *Ioanni* de *Bryforeia*, Balliuo suo, salutem. Mãdatum Domini Regis in hæc verba suscepi: *H.* Dei gratia Rex *Angliæ*. &c. Vicecomiti *Hertfordiæ* & *Esexiæ*, salutem, Præcipimus tibi, quòd de terris & catallis *Gaufridi* de *Childevvike*, *Galfridi*. *Vvillielmi*, & *Richardi* filiorú eius, *Thomæ* de *Vvaldis*, *Vvalteri* & *Hērici* filiorú eius, *Adæ* de

Breue de vvarenna.

1240.

Sumery, & *Dauid* de *Garpenuilla*, in *Ballina* tua, fieri facias quadraginta marcas, & eas sine dilatione habere facias Abbati *S. Albani*, pro damno quæ idem Abbas habuit occasione contentionis motæ inter ipsum Abbatem & prædictos *Galfridos*, *Vvilielmum*, *Richardum*, *Thomam*, *Vvalterum*, *Henricum*. *Adam* & *Dauid*, de Vvarenna ipsius Abbatis. Teste meipso. &c. Idcircò tibi mando, quatenùs mandatum Domini Regis exequaris. &c. Iudicium prolatum fuit in die sancti Dionysij, circa horam nonam.

Status Imperatoris Constantinopolitani.

EOdem anno, dominus Imperator *Constantinopolitanus* significauit Domino Regi *Anglorum*, vtpotè speciali amico & consanguineo suo, quòd cum prosperitate ad partes *Græcorum* peruenerat in manu forti, *Francorum* præcipuè strenua vallatus multitudine: & quòd nomen ipsius, scilicet *Balduini*, factum est omnibus inimicis formidabile. Et quod iam maximam ciuitatem obsederat, non multùm distantem à *Constantinopoli*; quam si ditioni suę subdidisset, tota patria circumiacens per tres dietas in circuitu suæ cederet potestati, & sine offendiculo periculi ad partes *Constantinopolitanas* pateret accessus. Bellicúmque negotium est in manu prosperatum.

Vocatio Legati ad curiam Romanam.

ILlis quoque diebus, dominus Legatus per authenticum domini Papæ vocatus est, vt peractis negotiis inceptis, ad *Romanam* curiam, quæ generale Concilium expectabat, properaret. Ita scilicet aduentum suum pro posse maturando, vt cum fratribus, sano concilio multùm indigentibus, in illo arduo negotio tractatum habentibus præsentiam suam exhiberet, & aduentum anticiparet aliorum. Ipse verò, quasi obaudiens, magnum cumulum fœni, & struem lignorum, & alia hyemantibus necessaria aggerare non cessabat, & procurationes à multis, quorum bona iam penè exhausta fuerant, non sine eorum amaricatione & magna admiratione, non segniter extorquere.

Aduentus Petri Rufi è Scotia.

ET circa festum omnium sanctorum, venerunt *Rubeus* & *Ruffinus* de partibus *Scotia*, afferentes secum tria millia librarum ad opus Domini Papæ. Et ex alia parte *Mumelinus*, secum ducens *Romanos* viginti quatuor, beneficiandos in *Anglia*. Vnde de miseris facti miserrimi *Anglici*, quasi inter duas molas hinc, inter alias duas inde, contriti, voluebantur: hinc enim *Petrus Rubeus*, hinc *Mumelinus*, hinc Rex, inde Legatus ipsos Prælatos Religiosos, & clericos exagitabant. Rex autem *Scotia*, illatam sibi iniuriam, quam nullius antecessorum suorum tolerabat, conniuentibus oculis transire permittebat.

Comes G. Marescallus reconciliatur Regi.

INullius anni curriculo, videlicet in æstate, cùm Comes *Richardus* adhuc apud *Londinum* existens, cum domino Rege fratre suo tractaret de suo itinere arripiendo, vel per *Italiam*, vel *Marsiliam*. & tandem consulente & sic ordinante fratre *Theoderico*, fratrū *Hospitalis S. Ioannis* Priore, cum eodem fratre duce transire elegisset; & ibidem mare Mediterraneum transiturus, nauem intrare, omnia hæc in proposito eidem Comiti residerent: Ecce Comes *Marescallus G.* obtulit se in præsentia dicti Comitis *Richardi*, de omni crimine à quocunque obiecto purgaturum; & domino suo Regi de omnibus querelis legitimè & iudicialiter coram tota curia satisfacturum. Pro quo cùm Comes *Richardus* intercederet præcordialiter, Rex ei omnem pristinum rancorem & indignationem præconceptam liberaliter condonauit. Creditur tamen, quòd Comes *G. Mareschallus* tam versùs Comitem *Richardum* quàm Regem, muneribus interuenientibus hoc promeruit obtinuisse; secundùm illud Poëticum: *Crede mihi, res est ingeniosa dare.*

A

Mauritius Iustitiarius conciliatur G. Marescallo.

HÆc autem cum *Mauritius Hyberniæ* Iustitiarius fida relatione monitus præcognouisset, ad Regem, qui tunc *Londini* morabatur, festinanter venire properauit; desiderans animum Comitis *G. Mareschalli*, quem sciebat commotum contra ipsum, propter mortem fratris sui R. Comitis, in *Hybernia* trucidati, benignè pacificare; Venit enim primò paratus, se iudicialiter modis omnibus coram Rege & Regia curia, à morte dicti

B

Comitis secundùm iudicium Procerum purgare; & legitimè infamiam illam à semetipso, quem sciebat immaculatum, propulsare. Insuper, licèt propriam conscientiam illæsam cognouisset pro bono pacis & amicitia pristina reformanda, cœnobiū nobile & possessionibus amplis restaurādum, cum conuentu venerabili, sine morosi temporis dispendio; se spopondit pro anima ipsius Comitis *R.* liberaliter fundaturum. Cuius cùm verborum constantiam Rex audiens, piumque propositum cognouisset; accito Comite *G. Marescallo* pacis

C

interpretem & fidum mediatorem se exhibuit; allegans illud Euangelicum, de seruo & conseruo, à Domino editum iudicium, competenter exemplificatum. Asseréns que constanter per sententiam diuinam, ipsum *Marescallum* indignum sua gratia, nisi ipsam sereno corde proximo suo suppliciter postulanti; & de obiecto crimine purgare se volenti, dignaretur impertiri. Affirmauit enim coram Deo, se cæde illa qua impro operauit ipsū cruentari; in qua diffamatione honorem suum non me-

D

diocriter sugillauit, nullatenùs maculari. Sicque tandem Rege & Magnatibus procurantibus elaboratum est; vt inter Comitem *G.* precibus & rationi inclinatum, & *Mauritium* sapienter humiliatū; pax & cōcordia amicabiliter reformabatur.

Querimonia Principis Cunnoch ad Regem.

IPso quoque eodem tempore, venit ad Regem *Londinum* quidam illius partis *Hyberniæ* Regulus quæ *Cunnock* nuncupatur, querimoniam grauem reponens coram Rege & curia, de iniuriis sibi à *Ioanne* de *Burgo* violēter illatis; qui terras suas

E

cæde & incendio non cessabat deuastare. Super quibus omnibus sibi iustitiam postulabat exhiberi, & impetus suos temerarios Regalis potentiæ habenis refrænari. Nec permitteret fidelem suum, qui annuum pensum pro Regno suo, scilicet quinque millia marcarum, postquàm eum Rex *Ioannes* & regnum suum sibi violenter inclinauit, persoluit, in plena pace dimissum & confirmatum; ab ignobili (vt dicebat) aduentitio iniustè exhæredari. Rex autem iustis postulationibus inclina-

F

tus, ipsi *Mauritio* in præsentia sua constituto præcepit, vt ipsius iniquæ plantationis, quam Comes *Cantia Hubertus* in illis partibus, dum sua potentia debaccharet plantauit; infructuosam sycomorom radicitùs euulsam, non sineret ampliùs pullulare. Scripsitque Magnatibus *Hybernia*, vt exterminato *Ioanne* de *Burgo* prædicto, Regem in Regno suo constitutum, & in pace bona confirmatum, constituerent. Et sic ex Regiis consolationibus, Regulus commemoratus in spem

G

bonam erectus; ad propria remeauit.

Papa conatur à treugis cum Imperatore factis resilire.

IN fine verò æstatis, comperiens Legatus Papam cum Imperatore treugas vsque ad Concilium in proximo Pascha celebrandum accepisse, iratus valde, significauit eidem, quòd effœminatus animo, & pusillanimis frangebatur, mersus in desperationem. Et immeritò; cùm in sola *Francia* iam collectam adunauerat in auxilium suum pecuniam, vnde per annum integrum bellum consertum contra Imperatorem valeret in-

1240. dubitanter intrepidus continuare. Vnde Papa hæc audiens, pœnitens & dolens quod treugas acceperat, vocauit magiftrum *Ioannem* de *Columpna*, & dominum *Reimundum*, excellentes Cardinales, dictarum treugarum mediatores & aduerfus Imperatorem interceffores. Et dixit *Ioanni*: Confundor in memetipfo quòd treugas conceffi inimico ecclefiæ *Frederico*. Vade igitur tu, qui interpres fuifti fuper hoc inter nos, feftinus ad ipfum, ipfas me nolle acceptare denuntians, me illi inimicum fore ex hoc nunc & anteà, fub diffiduciatione audacter atteftando. Cui *Ioannes*: Abfit Domine hæc leuitas verborum in ore tanti viri, ad tantum Principem deftinanda, præcipuè per nos, qui non vulgares reputamur: huic enim confilio inftabilitatis ac infidelitatis nequaquam confentio, fed conftanter contradico. Cui Papa: Nec ego de cætero te habeo pro Cardinali. Et ait ei *Ioannes*: Nec ego te pro Papa. Et fic receffit, de amico factus aduerfarius. Iuxta illud: Quidam Imperator iratus dixit in ira & fuperbia cuidam fuo Senatori: Recede, non te amplius pro Senatore habeo. Cui Senator intrepidus: Nec ego te pro Imperatore. Sicut fubditus domino, ita Dominus fubdito tenetur.

Legatus in Francia magnam pecuniam colligit.

QVod cùm Regi *Francorum* innotuiffet, præcepit pecuniam totam, quam in terra fua mellitis fermocinationibus & fellitis comminationibus ab vniuerfitate cleri, Rege permittente, meffuerat, ab eodem Legato extortam, in terra fua, donec rei exitum videret, referuari, vt fic faltem, etfi inuitus, Papa fidelis, qui vicarius *Christi* in terris nuncupatur, inueniretur. Et fic durabant treugæ adhuc inter eos inuiolatæ, exceptis tamen Imperialibus inimicis, fcilicet *Mediolanenfibus*, & quibufdam alijs *Italicis*, de quibus non pertinebat ad Papam follicitari, ficut fuit ab initio in treugarum compofitione primitiua.

Callida Papa exactio pecuniæ in Anglia.

PApa verò de pecunia congreganda vigil contemplator, ab *Anglia* prædam defideratam expectans, fignificauit Legato, vt non ficut priùs omnem fimul clerum conuenire attemptet, ne fortè audaciam alterutrum accipientes, priftinis fationibus & exceptionibus fulciantur contradicentes: imò potiùs fingulatim quemlibet eorum conueniendo flectere conetur. Priùs tamen omnibus modis conftantia Regis eneruata, vt qui cum clero antè ftetit, & ei dederat cornua, effœminatus fiat ei ad ruinam.

Legati diligentia in pecuniis colligendis.

HÆc cùm intellexiffet Legatus, de docto factus doctior ad nocendum, clerum *Angliæ* vniuerfaliter *Londinum* authoritate Papæ, coram eo in fefto omnium Sanctorum, conuocauit. Vbi clerus congregatus fimul cum religiofis, Regem inuenerunt aduerfantem eis, quafi inimicum manifeftum: & factus eft illis baculus arundineus, in quo fulti confidenter vulnerantur per fragmenta. Videntes igitur tam Religiofi quàm Archidiaconi & Clerici beneficiati, qui ad contradicendum Legato in faciem, & ad inftans Concilium appellandum prompto fpiritu erecti animabantur, quòd facti funt velut oues traditæ rictibus luporum cruentatis, mellitis & fuper oleum mollitis Legati feductionibus, quas poftea in iacula conuertit, confenferunt.

Monachi Dunelmenfes Romæ moriuntur.

EIfdem diebus Monachi *Dunelmenfes Romæ* ad confirmandam electionem fuam commorantes, in fuo negotio confummando, impediente Rege, nimis damnificabantur, ita vt fufpenfo negotio, affecti tædio, quafi dolore contabuerunt. Decubuerunt igitur infirmati, iuxta verbum *Salomonis*, dicentis: *Spiritus triftis exficcat offa*. Et mortui funt qui ibidem commorabantur quatuor qui electi de Conuentu difcretioris [illegible]bantur, cum quibufdam in Iure peritis [illegible] & miniftris, ad confolationem eifdem affi[illegible] & fi- 1240.
perijt pars Conuentus potiffima, vtrùm morbo euentuali, vel fpiritu triftitiæ, vel pefte, vel potione lethifera, ignoratur. Quòd [illegible] electus, fcilicet Prior *Dunelmenfis*, cognouiffet, ab alto ducens fufpiria, abhorruit, licèt Rex principalis caufa fuiffet qui non permittit ecclefias viduatas ordinari, quod ipfe videretur tanti mali occafio, ceffit fpontaneus, afferens fe nunquam ftatum priftinæ lætitiæ vel alacritatis recepturum. Monachi verò, quibus eligendi libera poteftas relinquebatur, Regem, vt moris eft, adierunt, vt concederet eis iuftam eligendi facultatem. Rex autem eis petitioni cedens, inftantiffimè ipfos rogauit, iuxta illud Poeticum.

Imperium, promiffa, preces, confudit in vnum.

Vt magiftrum *Petrum de Egeblanch*, electum *Herefordienfem*, natione *Prouincialem* vel *Bonifacium* auunculum Reginæ, fibi poftularent vel eligerent, quorum mores & fcientiam penitus ignorabant, & erant tamen vtrumque alienæ fuit fe nationis, & tantæ infufficientem dignitati. Nec indiget *Anglia* extra fines fuos, in remotis regionibus, perfonas regimini ecclefiarum idoneas mendicare, quæ folet alijs tales fæpiùs miniftrare.

Saraceni forte mquirunt fata.

ANno quoque eodem, tempore ad hoc idoneo, fecundum traditiones abominabiles fcientiæ Necromanticæ, vel artis Mathematicæ, *Saraceni* Orientales, facta immolatione & horribili inuocatione Dæmonibus, fortem iecerunt, notitiam euentuum futurorum de exercitu *Chriftianorum*, fuper eos hoftiliter aduentantium, habere cupientes. Quorum Antiftes, poft fuperftitionis confummationem, Principes eorum vultu demiffo, & voce flebili, fic eft alloquutus. *Nouerit dignifsima excellentia veftra, quod fata nobis aduerfantur*. Et affumpta parabola, haufto que fpiritu immundo, continuauit inceptum fermonem, dicens: *Non vos nimis efferat vel extollat nuper vobis a Diis conceffa victoria, adfunt enim qui fanguinem victorum de manu veftra cum vifione magnifica retributionis confidenter requirant*. Hæc autem audientes, vehementer obftupuerunt. Et cum maximus illorum Principum à prædicto Ariolo fcifcitabatur, quis in exercitu foret primicerius, accepit pro refponfo: *Quidam vndecimus, cuius adventus paratus imminebat*. At Princeps Sortilego *Eftne de genere magnifici Regis, qui quandoque totum exterruit Orientem?* At ille: *Nepos ipfius eft, nomine ipfius intitulatus. Et qui mores? quæ potentia? Prouidentia huius maior, fed minor ftrenuitas, continuum tamen diatim fufcipient incrementum*. Quibus auditis, horror cum defperatione inuafit vniuerfos. Quos cùm vidiffet prædictus Augur vberrimè flentes inconfolabiliter dolere, continuauit Augurium conceptum Arufpex memoratus: *Nolite lacrymari, Sed orandum nobis inceffanter & optandum, vt peccatorum retibus innoluti, Chrifti Dei fui, qui munditiam honeftatis diligit, paratam fibi gratiam, ficut nuper fecerunt in partibus Damiatæ, amittant Chriftiani*. Et fic timor eorum aliquantulam fufcepit confolationem.

Mediolanenfes cremaverunt hæreticos fuos.

MEdiolanenfes autem tunc temporis formidine pœnæ potiùs, quam virtutis amore, hæreticos, qui ciuitatem fuam pro magna parte inhabitabant, vt famam fuam redimerent, & accufationi Imperiali liberiùs refponderent, combufferunt; quamobrem numerus ciuium nimis eft mutilatus. Timebant enim fibi [illegible] à tran-

1240. quillitate treugarum, sicut omnes *Italici* inimici, Imperio sequestrabantur. Et in solo Papa confidentes, qui promisit se nullo modo cum Imperatore absque mentione facta de eis compositurum, videntes se penitus destitutos, suum in instanti Consilio exterminium cum iudiciali damnatione vehementer timuerunt.

S. Normanno omnia beneficia ablata, præter vnum.

IMminentibus autem diebus illis, procurante Regis ira vindice, priuatus est magister *Simon Normannus* (qui aliquot annis prætet lapsis Regis summus extitit Consiliarius, Regisque sigilli baiulus) ab omni, præterquàm vno, auctoritate Papali, beneficio: ab Archidiaconatu *Noruuicensi* viriliter præcipitatus. Et quia dispensationem impetrauerat plura beneficia obtinendi, obtinere meruit, ne nimis in eum manum aggrauare Papa videretur, redditum suum vsque centum marcas annuas, licèt nullus pro ipso intercessor existeret, arctando limitauit. Factus igitur opprobrium notis suis, fructus viarum suarum sic collegit, secundum illud Poëticum:

--- Iam non ad culmina rerum
Iniustos creuisse queror, tolluntur in altum,
Vt lapsu grauiore ruant.

Hic est ille qui iniqua consilia & Regno nociua dederat, qui Legatum in *Anglia* moram fecit succinctum ad iter *Transalpinum* qui statutus coram Papa interrogante ab eo, cur Rex *Angliæ* omnes suos naturales homines non diligens, alienos ad se vocauerit, respondit: *Non est hodie aliquis Anglicus in Anglia probatus fidelis, cui Rex possit securè credere.* Quod verbum plenum ingratitudinis rapuit de ore polluto magister *Robertus* de *Sumercote* Cardinalis, *Anglicus* natione, ipsum vehementer super hoc reprehendens.

Secundi rumores de Terra sancta.

DIebus illis profluentibus, post tristia & aduersa, quæ *Christi* adorantes vestigia milites *Christianissimi* in *Terra sancta* pertulerant, consolatus est Dominus populum suum consolatione magna, quæ in præsentibus literis continetur: *Frater Hermannus Petragorinus, Dei gratia pauperis militiæ* Templi *Magister humilis, dilecto in Christo fratri* Roberto *de* Sanford, *domorum eiusdem militiæ in* Anglia *Procuratori, salutem in Domino. Fraternitatem vestram scire volumus, quòd cùm iacuisset diu in fabula, tædia affectus & otio,* Christianus *exercitus, nuper multa & crebrò celebrata consilia: heu quid esset tenendum, quidue faciendum, discernere potuisset? Non suis exigentibus meritis, sed consueta misericordia clementia visitauit eum oriens Dominus ex alto. Etenim* Soldanus Damascenus, *non timore populi* Christiani, *sed miraculose Domino faciente, totam terram integrè à flumine* Iordanis *ditioni restituit* Christianæ. *Inter* Christianos *& ipsum* Soldanum *interueniente conuentione huiusmodi atque pacto, quòd vnus iuuabit alterum pro posse suo, ad defendendum terras suas contra* Soldanum Babyloniæ, *neutra parte cum eodem* Soldano *sine altera componente. qua subitò in compositione præsentium vnanimiter consenserunt. Benedictus Deus per omnia, qui hæc fecit.* Hoc totum factum fertur causa sinistræ sortis eorum, de qua forte prædictum est in antecedenti pagina.

Ipse autem nuntius, qui eulogium à *Terra sancta* transtulit, obuiam habuit classem Comitis *Richardi* prosperè velificantem. Nuntiauit etiam, quod prædictus *Soldanus Damascenus* certissimè proposuit, Baptismi suscipere sacramentum.

Epistola Imperatoris ad Regem Angliæ.

SVb eisdem etiam dierum curriculis scripsit dominus Imperator Regi *Anglorum* in hæc verba: *Imperator Regi salutem. Qualiter ad multam instantiam* Lombardorum R*o*manæ *sedis Antistes*

A *contra nos inconsulto calore processerit, satis vos publica fama perdocuit. Qualiter etiam priùs quàm contra nos, religionis debito & Pontificatus grauitate deposita, hostiliter arma capiens, se ducem & principem nostrorum rebellium stabiliret, nos vniuersale Consilium, & specialiter nunciorum vestrorum præsentiam petissemus, serenitatem Regiam credimus non latere. Demum, notitiam vestram non latuit, qualiter ad quorundam ex fratribus eius instantiam, qui pro reparatione tanti discriminis remedia cogitabant, præter omnium requirentium spem, nostra magnificentia condescendit, vt* Lombardis *prorsus*
B *exclusis, permitteremus eundem ab insuetis infestationibus Sacerdotum per temporale treugarum subsidium respirare, vtpote qui libenter pro sedatione scandali generalis, &* Terræ sanctæ *subsidio procurando reperiri modos & vias patiebamur ad pacem. Sed ipse* Lombardos *eosdem, quibus confœderatus fuerat, à treugarum nostrarum fœdere non est passus excludi, totius orbis dissidio* Mediolanensium *ac*
C *ipsorum sequacium suffragia præferendo. Cui cùm aliquatenùs assentire nollemus, vt læsa Maiestatis nostra reus sub prædictarum treugarum inuolucro pateremur inuolui, vel ipsos vllo modo Papa præsidio communiri, tandem postquam vidit eosdem rebelles nostros propria virtute deficere, nec ipsis posse temporalia remedia saltem quietis afferre, ad artes alias postmodum se conuertit, satagens nos per venerabilem* Brixensem *Episcopum, ad nostram præsentiam accedentem, inducere, vt eùm pro reformatione pacis inter nos & ecclesiam, vt dicebat, quàmplurimm Regum nuncios ac nonnullos de Occidentalibus par-*
D *tibus Principes & Prælatos ad Synodum intenderet conuocare* Lombardos *prædictos excellentia nostra inimicos, in treugis cum ipso vsque in proximum festum resurrectionis Dominica contrahendis, comprehendere deberemus, causam fingens, vt ex vniuersalibus treugis, vocatis ad Synodum securitas largior præberetur. Audite mirabilem circumuentionis modum, ad depressionem nostra iustitia excogitatum, dum pacem nobiscum habere velle se simulat, vt* Lombardos, *ad tempus per treugarum suffragia respirantes, contra nos fortiùs postmodum in rebellione*
E *confirmet, vtque contra nos ad discordiam se medio tempore peruenientium Prælatorum ad vocationem suam subsidia licentiùs præparet, speciem nobis concordia pollicetur. Et vt euidenter ad oculum videatis, quòd pro discordia potiùs consilium aduocet, quàm pro pace, formam huiusmodi aduocationis attendite. In qua nihil omnino de futura pacis tractata describitur, nisi pro magnis & arduis ecclesiæ* Romanæ *negotiis vocatorum præsentiam asserat opportunam. Tempus inspicite, dum legatum nobis ante consilium, postquàm nos est aggressus hostiliter, nititur conuocare. Considerate personas, dum spretis magnifi-*
F *centia vestra nuntiis, per quos sibi tractatum pacis huiusmodi frequentiùs obtulistis, nunc* Prouinciæ *Comitem, manifestum excellentia nostra rebellem, Ducem* Venetorum, *Marchionem* Ostiensem, *Comitem* S. Bonifacij, Albericum *de* Romandiola, Brackinum, Gugsinum *de* Camino, *&* Paulum Trauersanum, *cum quibus in malum nostrum, data eis pecunia, prout est publica voce notorium, coniurauit, vocat expressis nominibus ad Synodum supradi-*
G *ctam. Verumtamen ob reuerentiam summi Regis, sic nominato Episcopo duximus respondendum, quòd nos cum sacrosancta* Romana *ecclesia matre nostra discordiam non habemus aliquam, sed ab huiusmodi* Romani *Pontificis impetu iustitiam Imperij nostri defendimus, & iniuriam propulsamus. Nihilominus tamen, cum ipse semper pacem habere optauimus & optamus, per quod generale mundi dissidium euite-*

1240. *mus. Et vt tractatus pacis à remotioribus partibus non quaeratur, per eundem Episcopum ac alios bonos viros, iustitiæ nostræ conscios, & communis concordiæ zelatores, ad præsentem tractatum pacis, vt mala de medio citius auferantur, obtulimus nos paratos, treugas etiam, licèt nobis tanquam ad belli præsidia munitis infestas, inire coactissimus cum eodem; sperantes per eos, velut per quandam salutiferam scalam, posse facilius ad excelsa palatia pacis ascendi.* Lombardos *tamen excellentiæ nostræ rebelles, à nexu treugarum huiusmodi, sicut semper exclusimus, sic in perpetuum excludemus; nec inter nos & eum, præsente discrimine, vocari Concilium per eundem, velut hostem publicum Imperij, permittemus: Præsertim cùm nobis, Imperio, & omnibus terræ primatibus indecentissimum iudicemus, honoris nostri causam suspecto foro subijcere, vel iudicio Synodali; sed omnibus ad Concilium ipsum conuocatis, per terram nostræ ditioni subiectam, in personis & rebus securitatem denegamus. Quamobrem serenitatem Regiam præsentibus exhortamur, quatenus per Prælatos omnes & singulos Regni vestri, edicti Regij vulgato programmate diuulgetis; vt nullus sub securitatis nostræ fiducia ad Synodum ipsam accedat. Nos enim quantumcunque Regni vestri fidelibus, ob amorem præcipuum quem erga vos gerimus, libentissimè deferamus; præsumptuosam tamen audaciam eorum, qui ad inimici nostri vocationem accederent, nos non deceret vllatenus [illegible] tolerare. Datum in castris, in obsidione* Fauentiæ xiij. Septemb. xiiij. Indict.

Causæ quibus Imperator motum Concilium vult impedire.

SVbscriptis igitur & quibusdam alijs causis rationabilibus dominus Imperator turbatus, & timens sibi laqueos præparari in Concilio celebrando, cœpit illud impedire, his admonitus causis pro parte prælibatis.

Primò igitur dominus Imperator tempus reprehendit inopportunum, & nimis festinum, ad quod nunquam consensit præfigendum. Item, quòd sicut præloquutum fuit, & tam Papali quàm Imperiali assensu determinatum non vocat dominus Papa vocandos ad Concilium; cùm vtriusque causa sit in ipso specialiter pertractanda. Item, cùm pro pace reformanda inter eos & confirmanda vocandum fuit Concilium, & non ob aliud, in scripto vocationis suæ non facit super hoc dominus Papa mentionem; nisi tantùm sic exprimens, *pro arduis ecclesiæ Romanæ negotijs*, suppresso penitus pro qua causa vocari Concilium debuit principaliter: & sic obuiat Papa promissis vtrobique formatis & firmatis. Item, dicit dominus Imperator, quòd dominus Papa ad Concilium publicos hostes & manifestos Imperij vocauit, (quorum nomina dominus Imperator in sua epistola exprimit,) & eosdem Imperialibus corrupit muneribus, vt vertantur in arcum prauum, vt traditorum nominibus in perpetuum probrosè cum suis generationibus detrapentur, quibus non sunt tam ardua status Imperialis committenda. Item, dicit Imperator: *Otto* Cardinalis, Legatus in *Anglia*, & Rex *Angliæ*, omnem ferè thesaurum illius regionis, ad meam deiectionem anhelantes, exhauserunt: & nos, non sine Imperij magna verecundia, & famæ nostræ sugillatione, in regno *Angliæ* anathematis vinculis innodari fecerunt. Quapropter ipsos, & omnes *Angliæ* Prælatos, nostros inimicos meritò debemus reputare, qui pecuniam suam in nostrum grauamen effundentes, honorem nostrum pro posse suffocarunt: nec mouit eos, quòd nunquam eis nocens, affinitatis fœdere *Anglorum* Regi coniungor sociatus. Ipsorum igitur examen subire mihi foret absurdum, & penitus dissonum rationi. Item, dicit dominus Imperator, quòd per treugarum acceptarum moram, nobis suspectam, imò dispendiosam, & dum Concilij tractarentur negotia (quæ finem fortè non poterunt sortiri repentinum,) inimici nostri poterunt respirare, & ad grauamen Imperij, assensu & fomento Papæ, quorum se constituit principem & defensorem, & pro ipsis bellatorem, surgere fortiores. Item, dicit dominus Imperatur, quòd dominus Papa maximam quantitatem pecuniæ exspectat extorquendam à Prælatis *Franciæ*, & præcipuè *Angliæ*, quam promisit hostibus Imperij se daturum. vnde sumunt Papa & ipsi spem & cornua, quæ meritò sibi imminent formidanda. Sumpsit enim [illegible] hæc consuetudo ab prædecessore suo *Innocentio* in vltimo Concilio exordium detestandum; vt celebrato Concilio non detur Prælatis recedendi licentia, donec Papa singulatim à singulis pecuniam extorserit, non habito respectu ad labores & viatica Prælatorum, in itineribus vexatorum. Item dicit Imperator: quòd omnes Prælati, præcipuè *Angliæ* imò etiam Rex *Anglorum*, tenentur Papæ per suam professionem & iuramentum, tanquam domino sententialiter obligati, & non Imperatori vel Imperio: Vnde iudicat Imperator, eorum arbitrium meritò ipsi fore nimis suspectum & ratione formidandum, præsertim cùm Papa eius dignoscatur esse inimicus præcipuus & capitalis, membra tractutus ad consensum. Studet etiam, & omnem effundit peritiam & industriam, vt ipsum confundat Imperium cum Imperatore. Sed secundum illud *Ouidianum*:

Vt latro, sic cautus præcingitur ense viator:
Hic parat insidias, hic sibi præstat opem.

Cùm igitur hæc, & alia populo incognita, subtili rationis trutina libraret dominus Imperator, sciens multos callere in ipsius nocumenrum; cœpit per perscriptam epistolam vocatos & venientes ad Concilium, de imminentibus sibi periculis, scilicet quòd noluit eos defendere per ditionem suam facientes transitum, ciuiliter præmunire.

Comes Richardus prosperè in terra sancta applicuit.

PEr idem tempus, Comes *Richardus* nauigans in *Terram sanctam*, prosperè ac gaudenter cum tota sua classe & aliena sibi associata in portu applicuit *Aconensi*, duodecimo die post festum sancti *Michaelis*. Qui cum tanto gaudio in Prælatorum processione & clericorum sacris induuiis ornatorum, Principum & militum sibi reuerenter occurrentium; in campanarum classico & cantu ecclesiastico, populi quoque applausu, in tympanis & cytharis & choreis receptus est; quòd in eius aduentu viderentur ima coniungi cœlestibus, & recreati omnes inæstimabili exultationis iubilo, manus tendentes ad sydera, clamitabant, *Benedictus qui venit in nomine Domini.* Et tertia die postquam applicuerat, voce præconia fecit in *Acon* acclamari; vt nullus *Christianus* peregrinus recederet pro defectu pecuniæ, sed stipendijs eius sustentandi morarentur *Christo* strenuè militaturi.

Mors Ædmundi Cantuarien. Archiepiscopi.

DVm igitur fortunalis rota sic mundanum cursum volubiliter exagitaret, *Ædmundus Cantuariensis* Archiepiscopus, qui spontaneum in transmarinis partibus exilium subierat, contabuit tam corpore quàm animo; & ducens ab alto suspiria, frequentiùs iterabat: O quàm melius esset mori, quàm videre mala gentis suæ & sanctorum super terram. Quos enim ipse ligauerat, Legatus contra suam dignitatem malo grato suo absoluit, & è conuerso. Optans igitur *dissolui, & esse cum Christo, orabat*, dicens: Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est. Iam satis est, imò nimium, 1240.

1240. quòd omnia vidi volui in præcipitium & ruinam: tolle animam meam, Domine Deus meus. Commoratus est igitur dictus Archipræsul per aliquot dies apud *Pontiniacum*, vbi beatus *Thomas Martyr*, prædecessor eius, exul aliquando commorabatur. Vbi die ac nocte in lacrymis & ieiunio, pro statu ecclesiæ *Anglicanæ* periclitantis, preces Deo & beato *Thomæ* obtulit indefessas. Exhaustus igitur abstinentiis, & dolore maceratus; exinanito corpore, delibato & debilitato, cœpit ibidem grauiter infirmari. Et consilio fretus medicorum apud *Soysy*, gratia melioris aëris hauriendi, se fecit transportari. Vbi per alicuius temporis spatium morbo langueos dysenterico, vinculis carnis absolutus, valedicens nequam sæculo, vniuersæ carnis semitas est ingressus. Cuius anima exilium sæculare pro patria cœlesti fœliciter commutauit. Verè enim exul, & solo corpore in hac peregrinatione commoratus, vndique caussis emergentibus sanguit lacessitus. Rebelles etiã, quos ipse iudicialiter excommunicauit, Legatus procaciter & irreuerenter absoluere non omisit; multa alia, quæ sua non erant; in præiudicium ipsius Archiepiscopi totius *Angliæ* primatis, de cõsensu vel permissione Regis, temere & enormiter præsomendo. Sed hæc pestis omnes *Angliæ* Prælatos truculéter agitauit. Vnde quidam Satyricus satis satyricè Regem & Legatum, dum ad inuicem iocosè confabularentur, & in omnibus agendis sese coadiutores fore contra omnes compromitterent, reprehendit, dicens: *Eia, eia, nunc bene noui, quod ex quo pastor & lupus fœdus inierint concordiæ, ouibus imminet strages truculenta.*

Transitus Ædmundi Cantuarien. Archiepiscopi.

TRansiit igitur ex hoc mundo dictus Archipræsul *Ædmundus*, decimo sexto Calend. Decemb. infra scilicet octauas beati *Martini*, ipsi Confessori Confessor in multis assimilatus, absolutis de Conuentu *Cantuariensi* Monachis pœnitentibus. Obiit autem apud *Soysy* domum Canonicorum Regularium. Et dum adhuc sospes ibi viueret, & crederét Monachi, quòd ab eis recederet, ait Prior loci, qui fuit ei specialissimus: Domine, vt quid recedis? vt quid nos deseris? vexaberis itinerando: quiesce nobiscum. Et respondit Archiepiscopus, Cor meum vobiscum remanebit: Et non intellexerunt verbum. Sed infirmatus illic obiit, & facta anatomia de corpore suo, ibidem sepulta sunt eius viscera cum corde. Distat locus ille à *Pontiniaco* viginti leucis, id est, duabus diætis: & tunc demùm aperti sunt oculi eorum, vt verbum intelligerent, quod dixerat Archiepiscopus. Fecerunt igitur clerici & ministri ipsius, sanctum corpusculum Pontificalibus (vt moris est) indutum, super ligneum vehiculum ad *Pontiniacum* sepeliendũ transportari. Dum enim adhuc viueret, videns se de hoc mundo citò migraturum, causam suam Deo & *B. Thomæ* commendando (qui ibidem ob similem causam exulãs, inuenit refugium) *Pontiniacensi* ecclesiæ corpus suum legauit. Contigit autem inter itinerandum, dum sacrum corpus portaretur, propter famam sanctitatis ipsius, vt illuc confluerent ægrotantes, sanitatem à Christo ipsius precibus fideliter postulantes. Et factum est, quòd eundem vna die ter dignatus est Dominus manifestò, meritis ipsius sancti exigentibus, miraculis præclaris, & titulo sanctitatis insignire. Pro quibus solemniter hymnus Angelorum, scilicet, *Te Deum laudamus*, ter veneranter & deuotè cantabatur. Meruit igitur *Pontiniacum* corpore Confessoris, quod cùm tumularetur, inuentum est vermiculis & cilicio rudi corrosum, & genua ob frequentiam genuflexionum callosa, fœliciter venustari; quod fuerat aliquando beato *Thomæ* tuitionis refugium & asylum. Et hoc idem Martyr *Thomas* apertè prædixerat.

Prælati Angliæ Romam proficiscuntur.

DVm autem talia temporis mutabilitate voluerentur, dominus Imperator, resiliente domino Papa, à treugarum acceptatarum obseruatione resiliuit. Ciuitatem quoque quam obsedit, truculenter infestauit. Prælati verò *Angliæ*, necnon & Legatus nihilominus Papalibus mandatis obedientes, licèt cum magno periculo, ad *Transalpinandum* se, instantibus diebus Natalitiis, viriliter præpararunt.

Consecratur Petrus de Egeblancke in Episcopum Herfordiensem.

CIrca idem tempus, die Dominica proximâ ante Natale Domini, consecratus est magister *Petrus* de *Egeblancke* in Episcopum *Herfordiensem*, præsente & applaudente Rege & Nobilium multitudine, in ecclesia sancti *Pauli Londini*. Vbi etiam Monachi *Cantuarienses* pro iure suæ ecclesiæ coram Legato ibid. præsente & Archiepiscopo *Eboracensi*, & aliis Prælatis & Magnatibus, reclamarunt.

Corona Domini spinea in Franciam apportata.

EOdem anno, geminato Domini nostri *Iesu* beneficio, *Francia* floruit & exultauit. Præter enim hoc quod meruit, vt prædictum est, Confessorem *Ædmundum* ab *Anglia* sublatum obtinere; coronam Domini spineam, apud *Constantinopolim* adeptam, est gauisa possidere. Necessitate enim ingruente, & thesauri carentia, (vt moris est bella gerẽtibus,) cor *Balduuini* Imperatoris *Constantinopolitani* perurgente, significauit Regi *Francorum* ipse Imperator *B.* quòd si ipsum iam pecunia destitutũ, vellet de thesauro efficaciter iuuare, ipsi Regi pro antiquo dilectionis & consanguinitatis fœdere conferret coronam Domini, quam *Iudæi* circumplectẽtes, capiti Domini, cùm pro redemptione humani generis crucis sustineret passionem, proculdubiò imposuerunt. Quod Rex *Francorum*, fretus consilio naturali, gratãter accepit: & materno fauore aspirãte, ipsi Imperatori *B.* cuius continua prælia thesaurum exhauserant, largiter pecunia non parua trãsmissa, ærarium restaurauit; familiamque suam & exercitum exhilarauit: ipsumque *B.* in spem certã obtinendi victoriam contra *Græcos* erexit. Ipse verò pro tanto beneficio à Rege obtento, iuxta pacta & pollicita; super aurum & topazion pretiosam coronam *Christi* fideliter ipsi contulit pro præmio retributionis. Ipsa igitur solemniter ad laudem Deo dilecti Regni *Francorum*, imò omnium *Latinorum* cum processione & campanarum classico, & fidelium deuotione est recepta: & *Parisius* in capella Regis reposita veneratur.

Eruptio Tartarorũ.

NE mortalium gaudia continuarentur, ne sine lamentis mundana lætitia diu celebretur, eodem anno, plebs Satanæ detestanda *Tartarorum*, scilicet exercitus infinitus, à regione sua mõtibus circumuallata prorupit: & saxorum immeabilium soliditate penetrata, exeũtes ad instar dæmonum solutorum à tartaro, vt bene *Tartari*, quasi tartarei, nuncupentur, scatebant, & quasi locustæ terræ superficiem cooperientes, Orientalium fines exterminio miserabili vastauerunt, incendio vacantes & stragibus. Peragratis *Saracenorum* finibus, ciuitates complanarunt, nemora succiderunt, castra subuerterunt, vineas auulserunt, hortos destruxerunt, ciues & agricolas peremerunt. Et si fortè aliquibus supplicãtibus pepercerunt; ipsos, quasi vltimæ cõditionis seruos, ante ipsos dimicare contra suos affines coëgerũt. Qui si fictè pugnarent, vel fortè clam se monerent, vt fugerent, ipsi *Tartari* à tergo insequentes

1240. eos trucidarunt: fi ftrenuè bellarentur, & vincerent, nullas grates pro præmio reportarunt: & fic captiuis fuis quafi iumentis abutebantur. Viri enim funt inhumani & beftiales, potius monftra dicendi, quàm homines, fanguinem fitientes & bibentes, carnes caninas & humanas laniantes & deuorantes, coriis taurinis veftiti, laminis ferreis armati, ftatura curti & groffi, corpore compacti, viribus integri, bello inuicti, laboribus infatigabiles, parte pofteriori corporis inermes, anteriori tamen armis protecti, fanguinem eliquatum à pecoribus fuis pro deliciis bibentes, equos habentes magnos & fortes, qui frondes & etiam arbores comedant, quos per tres gradus, propter breuitatem tibiarum fuarum, quafi per tria fcanfia, afcendunt, humanis legis carentes, nefcij manfuetudinis, leonibus aut vrfis truculentiores, naues ex coriis boum factas fecum deni vel duodeni habentes, natare & nauigare docti, vnde flumina maxima & rapidiffima fine mora & difficultate tranfeunt, aquas turbidas vel etiam lutulentas, cùm fanguis deeft, auide haurientes. Gladios & facas vna parte fecantes habent, fagittarij mirabiles, fexui, ætati, vel dignitati non parcêtes; nullius alterius linguam nofcentes, præter fuam, quam ignorant omnes alij. Non enim vfque ad hæc tempora patebat ad ipfos acceffus, nec ipfi exierût; vt haberetur de moribus aut perfonis eorum per communem hominum commercium notitia; Armenta fua cum vxoribus fuis, quæ ad bella vt viri funt edoctæ, fecum ducentes. Et venerunt impetu fulmineo vfque ad fines *Chriftianorum*, vaftantes, & ftragem exercentes non minimam; omnibus terrorem & horrorem incomparabilem incufferunt. Vnde Saraceni *Chriftianis* cupierunt confœderari: & petierunt, vt multiplicatis viribus bis monftruofis hominibus poffent refiftere. Creduntur ifti *Tartari*, quorum memoria eft deteftabilis, fuiffe de decem tribubus, qui abierunt, relicta lege *Mofaica*, poft vitulos aureos: quos etiam *Alexander Macedo* primò conatus eft includere in præruptis montibus *Cafpiorum* molaribus bituminatis. Quod opus cùm videret humanos labores excedere, inuocauit auxilium Dei Ifraël: & coierunt cacumina montium adinuicem, & factus eft locus inacceffibilis & immeabilis. Super quem locum dicit *Iofephus*. Quanta faciet Deus pro fideli, qui tantum fecit pro infideli? Vnde liquet, Dominum nolle vt exeant. Veruntamen, ficut fcribitur in Scholaftica hiftoria, exibunt circa finem mundi, magnam ftragem hominum facturi. Emergit autem dubium, fi ifti fint nunc exeuntes *Tartari*, cùm non vtantur lingua *Hebraica*, nec legem fciant *Mofaicam*, nec vtantur vel regantur legalibus inftitutis. Ad quod refpondetur: Quòd nihilominus credibile eft quòd ifti funt de inclufis, de quibus mentio præhibatur. Sed ficut etiam adhuc in ducatu *Mofaico* corda eorum rebellia in reprobum fenfum funt conuerfa; ita vt irent poft Deos alienos & ritus ignotos, ita & nunc magis prodigialiter, ita vt ab omni alia natione ignoretur, cor eorum & lingua confunditur, & vita in ferinam crudelitatem & infipientiam Deo vindice commutatur. Dicûtur autem *Tartari* à quodam flumine per montes eorû, quos iam penetrauerât, decurrente, quod dicitur *Tartar*: ficut flumen *Damafci Farfar* nûcupatur.

Anguftia Chriftianorum in Terra fancta captiuorum. Interim arctabantur Nobiles *Francorum* incarcerati, quos iam *Soldanus Damafci*, quàm *Soldanus Babylonæ* tenuit compeditos. Vna enim dierum factum eft, vt iuberet *Soldanus Babylonia* adduci coram eo quofdam de Nobilioribus *Francorum*

A captiuis. Inter quos etiam ductus Comes *Almaricus* de *Monte forti*, coram *Soldano* apparuit. Sciuit autem *Soldanus* eum effe vnum de Nobilioribus captiuis, de reliquis autem ignorauit. Et ait *Soldanus* ipfi Comiti: Habeone ego aliquem Magnatem de genere *Francorum* captiuum præter te? Cui cùm refponderet Comes, dicens, nô: cùm mallet eum potiùs ignorare quàm fcire, vt facilius fequeretur redemptio: *Soldanus* facta diligentiori inquifitione, comperit in carcere fuo fuiffe *Richardum* Vicecomitem de *Bello monte*, & B quofdam alios Nobiles *Francos* & Magnates: & iratus pro mendacio Comitis, licet pio, ipfum in arctiorem, fcilicet ad caftrum dictum *Maubech*, tranfmifit cuftodiam. Deteftati funt igitur Principes *Saracenorum*, fraudes *Francorum* & fallacias. *Soldanus* igitur *Damafci* cum quodam potente fibi confanguineo *Saraceno*, dicto *Roech*, cum quo bellum habuit, & pro illo noftrorum inuocauerat auxilium, & fœdus inierat; clam pacê C côpofuit, contra formâ fœderis initi cû *Chriftianis*, vt prædictû eft, fidem non habens dictis aut côpofitionibus eorum. Confufus eft igitur exercitus *Chriftianus*, & fpes eius lâguit defraudata.

His igitur cognitis, anno declinante, declinauit & degenerauit nimis *Francorum* innata nobilitas. Indignantes enim Rex *Arragonia* & Comes *Britannia*, & quidam alij *Francorum* Magnates in *Terra fancta* commorantes; quòd fama Comitis *Richardi* fœlix fufcepit incrementum, & quòd ipfi facti funt quafi mutilatus exercitus, & D reliquiæ multitudinis iam difperfæ; inuidiæ ftimulis exagitantur: contemnêtes Comitis iuuentutem, & tam nationem *Anglicanam*, quàm ipfius inexpertam teneritudinem. Clanculò igitur abierunt ad Primates *Saracenorum*, ignorante communi exercitu: & ab eifdem non minima accepta pecunia, treugas eis decennales conceffe- runt. Et clam compofitis farcinis, & repletis auro clitellis, portum *Ioppenfem* intrantes, à *Terra fancta* inhoneftè nimis recefferunt. 1240. *Rex Arragoniæ & Comes Britanniæ pacem faciunt cum domino de Nazer.*

Hoc etiam anno obiit *Ioannes filius Roberti*, vir nobilis, & vnus de præcipuis Baronibus in E plaga *Angliæ* Boreali. *Mors Iohannis filij Roberti.*

Eodemque anno, ftructura lapidea cuiufdam nobilis portæ, quam fumptuofo nimis labore Rex conftruxerat, quafi quodam terræ motu côcuffa, cum fuis antemuralibus & propugnaculis nocte fancti *Georgij* corruit. Quo audito, Rex, multiplicatis fumptibus, iuffit illud opus ruinofum reftaurari, & in melius redintegrari. *Noua ftructura corruit.*

Tranfijt igitur annus ille Regno *Anglia* inimicus, ecclefiæ fanctæ aduerfarius, Orientalibus nociuus & Occidentalibus, aridus per tres F menfes continuos, à Martio fcilicet & deinceps, pluuiofus per reliquos, frugifer tamê & fructuofus: fed Autumnus nubilus & pluuiofus frugum abundantiam pro parte magna fuffocauit. In partibus verò *Italiæ* pluuiarû inûdâtia, quæ in fine anni illius à procliuis môtibus 10 planicies fe diffudit, vix vnû ponte in *Italia* integrû dereliquit. *Varij euentus totius anni.*

Etfi magna & inaudita mirabilia in hoc anno contigerint, vnum quod eft mirabilius huic operi duximus interferêdum. Balenæ enim circi- G ter vndecim, præter alias belluas marinas, in littore maris *Anglia* contermino mortuæ, & quafi in aliquo certamine læfæ, non tamen ab humano impetu vel induftria funt protectæ: ficut natura maris eft morticina ad aridam proiecta euomere. Vnde nautæ & feniores, maris confinia inhabitantes, qui vident mirabilia in profundo, facientes operationes in aquis multis, & oegotia- *Prodigiofa pugna pifcium marin.*

1241. tiones in partibus remotis, asserebant, bellum A fuisse inauditum inter pisces, belluas, & monstra marina, quæ sese adinuicem mordentia & collidentia, alterno impetu interemerunt: vnde mortua ex illis ad littora sunt protecta. De quorum piscibus vnus, monstrosæ immanitatis bellua, in *Tamesim* fluuium veniens, vix inter pilas pontis illæsus pertransiuit. Ad manerium autem Regis, quod *Mortelac* dicitur, insequentibus multis nauigatoribus, innumerabilibus iaculorum ictibus vix tandem est peremptus. De quo iocosè qui- B dam ait versificator:

Venerat ad funus Thetidis de piscibus vnus,
Quem Rex Neptunus misit quasi nobile munus.

Legatus conatur pecuniam a Monachis Cisterciensis ordinis emungere.

IPsoque anno, Legatus, vt pecuniæ plus emungeret, apposuit & manū, vt à Monachis *Cisterciēsis* ordinis suæ auaritiæ satisfaceret, procurationes instāter exigēdo. Sed ipsi viriliter cōtradicēdo, etiā *Romanā*, priuilegiis suis innitētes, vt cōtra hanc improbitatem impetrarent, adierunt; literas eidem Legato sub hac forma reportantes.

Litera Papales.

GRegorius *Episcopus, &c. Legato Ottoni, &c. Licet tibi, sicut meminimus, nuper direxerimus scripta nostra, vt liceat tibi de Monasteriis* Cisterciensis *ordinis procurationes exigere moderatas, indulgentia concessa eidem ordini non obstante: quia tamen non est intentionis nostræ, nec credimus esse tuæ, vt contra ipsorum indulgentiam procurationes ab eis pecuniariæ exigātur, mandamusquatenus cibis regularibus cōtentus, absque eiusdem ordinis, cùm ad eos accesseris prout in prædicta indulgentia* D *continetur, procurationes pecuniarias occasione literarum huiusmodi non patiaris exigi ab eisdem.*

S. Elizabeth & Hildegardis florent in Alemania.

IPsis quoque temporibus, sancta *Elizabeth* in *Alemania* innumeris coruscauit miraculis: adeò quòd fidelium turbæ peregrinorum, etiam à Barbaris regionibus & remotis, ad suam tumbam beneficia petiturae catervatim properarunt. Hæc dum huius mundi incola fuit, vxor cuiusdam Magnatis, scilicet *Andegrauij*, extiterat. Quo defuncto, ipsa mundi pompam cum suis delectationibus conculcauit, licet abundans diuitiis, & stirpe generosa prognata esset, vtpote filia Regis & Reginæ *Hungarorum*, vt Prælati ac religiosi tantam admirarentur in muliere sanctitatis E perfectionem.

Sancta quoque *Hildegardis*, primò inclusa, posteà Abbatissa admirabilis sanctitatis domina; vt in quam, dum in hoc sæculo viueret, per soporem quatriduanum immisit Dominus spiritum Prophetiæ, & perfectam subitò literarum scientiam; scilicet tempore *Alexandri* Papæ, famosa valde facta est. Et quia de nouis fratribus, & eorum sta- F tu & prædicatione, ac subita & inopinata prouectione manifestè prophetauit, & expressè prælocuta est, vt præsens tempus verum perhibet testimonium, facta sunt eius dicta per diuersa mundi climata celebria, & magnatibus approbata.

Imperatrix grauida.

TEmporibus quoque sub eisdem, cœpit dominus Imperator *Anglos* specialiùs cæteris nationibus diligere, gratia Imperatricis *I*. sororis Regis *Angliæ*: quæ forma & moribus præcellēs, G omnium fauorem sibi comparauit. Insuper iam grauida, Augusto sponso spem vberioris fructus propagandi repromisit: sed sinistro sydere multò aliter quàm sperabatur, contigit, sicut sequens narratio prolixiùs declarabit.

Rex Legatū in Regali sede collocat.

ANno gratiæ millesimo ducētesimo quadragesimo primo, qui est annus Regni Regis *Henrici* Tertij vigesimus quintus, tenuit idem Rex curiam suam *Londini*, scilicet apud *Westmonasterium*, vbi Magnates Regni quàm plurimi

festa cum eo Natalitia celebrarunt. Die igitur Natalis Domini, ad instantiam Legati, cui Rex summoperè placere studuit; cinctus est ab ipso Rege balteo militari nepos ipsius Legati, nomine *Advocatat*, eidemque quoque redditum contulit Rex triginta librarum properanter, quem idem tyro statim vendidit; sciens se in proximo cum domino suo recessurum. Et eodem die Rex quēdam *Prouincialem* cingulo simili solemniter insigniuit, & redditu ditauit opulento. Finitis itaque in ecclesia solemniis; Rex in ampliori Regia *Westmonasterij* pransurus, Legatum, quem ad prandium inuitauerat, in eminentiori loco mensæ, scilicet in Regali sede, quæ in medio mensæ est, non sine multorum obliquantibus oculis, collocauit. Ipso nempè Rege à dextris ipsius, *Eboracensi* verò Archiepiscopo à sinistris eius sessionem accipientibus, consederunt consequenter tam Prælati quàm cæteri Magnates, secundum ordinem suæ dignitatis ac potestatis, Rege sic volente C & continuas disponente. Quarto verò die Dominicæ Natiuitatis, Legatus à domino Papa irrefragabiliter ad *Romanam* curiam reuocatus, accersitus *Angliæ* Prælatis valedicens, versus mare iter arripuit transalpinum. Quem cum strepitu tubarum suarum, & innumerabili multitudine nobilium concomitantium, pomposè nimis vsque ad maris Rex duxit conflova. Et tandem cùm ab inuicem separandi, hinc Rex, hinc Legatus recesserunt, profunda traxerunt suspiria, quòd tam citò disiungerentur: licet expeditus Legatus in Regno *Angliæ*, ad irrestaurabile damnum ecclesiæ, moram iam traxisset triennalem.

Discessus Ottonis Legati ex Anglia.

IGitur in crastino Epiphaniæ, apud *Doueram* Legatus nauem ascendens, post Regales amplexus & oscula, Legationis deposuit insignia; & transferens, apportatam *Angliam* à tergo salutauit nullo præter Regem, & quos idem Legatus bonis Regni saginauerat, de recessu suo condolente. Nec remansit eadem hora, vt veraciter dicebatur, in *Anglia* tantum pecuniæ, (exceptis sanctorum vasis & ornamentis ecclesiarum) quātum à Regno iam extorserat *Anglicano*. Præhendas autem, ecclesias, & varios redditus opimos plus quàm trecentos, ad suam vel Papæ contulerat voluntatem. Vnde regnum quasi vinea exposita omni transeunti, quam exterminauit aper de sylua, miserabiliter languit desolatum. Reliquit autem dictus Legatus ecclesiam *Cantuariensem*, quæ est inter omnes *Angliæ* ecclesias nobilissima, nimis perturbatam, & in viduitate languentem, cum multis aliis Cathedralibus & Conuentualibus ecclesiis, omni solatio destitutis. Nec vlla infirma terræ solidauerat, vt manifesto argumento monstraretur, quòd non missus erat ad oues quæ perierant, protegendas, sed ad pecuniam, quam inueneraт, vindemiandam. Idcircò meritis multipliciter exigentibus, Domino flagellante, per Imperatorem præparantem musciplas, illa præda meruit spoliari; factus præda de prædatore, secundum illud Propheticum: *Væ qui prædaris, nonne ta prædaberis?* Sed hæc inferiùs suo loco pleniùs describentur.

P. de Sabaudia in Angliā venit.

CIrca eosdem dies, *Petrus* de *Sabaudia*, auunculus Reginæ, cui Rex Comitatum de *Richemundia* contulerat, venit in *Angliam*, quam sibi senserat fructuosa. Quem Rex adoentantem occurrens, cum gaudio suscepit incomparabili, se suaque consiliis eius exponendo, & ipsius terras cum donatiuis plurimis ampliando.

Continua vētorū procella.

TEmporibus etiam sub eisdem, præcipuè ipso die Circumcisionis Dominicæ, & pluribus

1241.

ſequentibus diebus continuatis, ventus Borealis ſupra modum impetuoſus, ædificiis & arbuſtis damnoſus, & per mare veliſicantibus periculoſus, iam terræ quàm freto damna irreſtaurabilia irrogauit, vt humani generis conditioni aër conturbatus videretur concordare.

P. de Sabaudia miles creatur.

Die verò ſancti *Eduuardi*, quem Rex miro cultu & ampliato honore ſolennizando ſtudet ſerenare, idem Rex prædictum *Petrum* de *Sabaudia*, cum quindecim aliis præclaris iuuenibus, vt feſtum pro eo ſuperſtitioſius ampliaret, in eccleſia ſancti *Petri Vveſtmonaſterij* militari cingulo decorauit. Et in craſtino, ſcilicet die Epiphaniæ, in magno Palatio ſuo, propter ipſum *Petrum*, cum innumera multitudine conuiuantium, lautè nimis & feſtiuè ſolennitatem tyrocinij ſui primitias conabatur epulando magnificare. Ciues quoque *Londinenſes* Regali edicto ſubmoniti, tantis exultationibus coacti, quilibet ſub pœna centum ſolidorum ſoluendorum, intereſſe, illuc aduenerunt qui Maiores ciuitatis dicebantur, feſtiui & quaſi in nuptiis redimiti.

Electio Nicolai de Feraham in Epiſcopum Dunelmenſem.

Diebus etiam ſub eiſdem, Monachi *Dunelmenſes*, poſt multos labores inutiles, & ſumptuoſarum expenſarum effuſiones multiplices, cedente Priore *Dunelmenſi* præelecto, & ſic eiuſdem electione caſſata, elegerũt vnanimiter, inuocata Spiritus ſancti gratia, magiſtrum *Nicolaum* de *Feraham* virum moribus & ſcientia commendabilem, in Epiſcopum & Paſtorem animarum ſuarum. Rexerat autem ipſe dictus *Nicolaus* in artibus Pariſius per plures annos. Deinde de arte Medicinæ *Bononiæ* in qua claruit gratioſus & peritus excellẽter. Hic etiam poſtquam in Dialectica & arte Phyſicali & naturis ad plenum eruditus, ad Medicinam ſe poſteà conferens, ſpiritualem videlicet Theologiam, ipſa ſcientia & librorum copia ſe adeò reſtaurauit, vt lecturiens ad cathedram aſcendendam ſufficeret magiſtralem. Ipſum igitur quaſi expertum, & ſcientia multipliciter & moribus commendabilibus inſignitum, peritorum conſilio Rex & Regina ad ſuarum vocauerunt animarum & corporum cuſtodiam & cõſilium familiare, hoc conſulentibus & procurantibus *Ottone* tunc Legato, & Epiſcopo *Carleolenſi*, & aliis ſecretis Regis conſiliariis. Vbi cùm proſpetè & prudenter ſe haberet, ad dicti Pontificatus dignitatem electus non adquieuit. Videbatur enim ei inhoneſtum, illi conſentire electioni, cùm paulò antè, quando in Epiſcopum *Couentrenſem* eligeretur, renuntiauit, nolens quomodolibet conſentire. Igitur, vt obſtrueretur os loquentium iniqua, qui fortè dicerent; Ecce hic Hypocrita, pauperi Epiſcopatui renuntiauit, exſpectans vberiorem, ſummo conamine reluctabatur. Donec Epiſcopus *Lincolnienſis R.* eum ſuper hoc grauiter redarguens, efficaciter ipſum ad hoc perſuaſit, vt conſentiret, hoc modo: Ecce Monachi *Dunelmenſes*, & eorum eccleſia deſtituta paſtore, lacrymis obortis ſolatium flagitant paſtorale, nec conſenſus, cùm canonicè eligaris? Adiuro per aſperſionem ſanguinis *Ieſu Chriſti* vt hoc onus ſubeas & honorem: quia Rex nullo modo, niſi manifeſtè deſiperet, veſtram reprobabit electionem. Si autem non conſentias, Rex ibi apponet ſua machinatione aliquem alienigenam & degenerem, necnon & imperitum, in ſubuerſionem eccleſiaſticæ dignitatis, & periculum totius Regni, cùm ſit *Dunelmenſis* Epiſcopatus in confinio Regnorum *Angliæ & Scotiæ*, & ſint caſtra *Dunelmenſis*, ſcilicet *Norham* & *Dunelmum*, *Angliæ* ex parte illa repugnacula contra omnium inimicorum inſultus. Quod cùm audiſſet dictus magiſter *Nicolaus*, ab imo trahens ſuſpiria, ait, Amplector virtutem obedientiæ. In diœceſi veſtra mea habui ex gratia veſtra quæ obtinui beneficia; paternis igitur veſtris monitis obtempero. Monachi igitur *Dunelmenſes* gaudentes eum Regi præſentauerunt, tanquam ſuum electum. Rex autem eius electionem grataniter acceptans, cùm in electo vel electione nihil poſſet rationabiliter reprehendere, ſuſcepit electum ſine moræ diſpendio. Qui citò poſteà fœliciter eſt confirmatus.

1241.

Iudæi pecunia mulctantur.

Eodem quoque anno, *Iudæi* ad grauiſſimam redemptionem ſunt coacti, ſcilicet ad viginti millia marcarum duobus terminis illius anni, ſub pœna exilij vel perpetui carceris, perſoluẽdarum.

Præparatio torneamenti.

Ipſo quoque anno, *Petrus* de *Sabaudia*, Comes *Richemundiæ*, torneamentum quoddam cepit quaſi hoſtile aduerſus Comitem *Bigod*; vt in quindena Paſchæ apud *Norhamton* experirentur alienigenæ cum *Anglicis*, qui eorum in haſtiludiali certamine ſtrenuiores viderentur. Quod cùm Rex cognouiſſet, fauens parti Comitis *Petri*, multorum corda *Anglorum* de nobilioribus & præſtãtioribus, tam minis quàm muneribus corrupta, cœpit inclinare, vt alienigenarum pars præualeret. Ex quibus fuerunt Capitanei, *Ioannes Biset*, Protoforeſtarius *Angliæ*, cum ſuis complicibus multis, & *Gilebertus Baſſet*, ſtrenuiſſimus miles, cum ſua ſequela, & alij, quos longum eſt numerare. Quid plura? Sic procurante Rege elaboratum eſt, quòd licet Comes *Mareſcallus G.* & pars potiſſima nobilitatis *Anglicanæ* confœderarentur, pars alienigenarum, imminente tempore torneamenti, fortior apparuit & numeroſior. Quod *Anglici* nimis moleſtè ferentes, magnam contra talia machinantes indignationem conceperunt, *Anglorum* ignobilem flexibilitatem deteſtantes. Rex autem ſaniori fretus cõſilio, & pœnitens ſe maluiſſe extraneos quàm ſuos in martio ludo triumphaſſe, expeditiſſimum nuntium, ſcilicet fratrem *I. Templarium*, Eleemoſynarium ſuũ, ad eos deſtinauit, vt infauſtum torneamentum illud, iam per omnia vſque ad congreſſum hoſtilem præparatum, Regiis literis prohiberet.

Mors G. Baſſet & filij eius.

Eodemque anno prædictus *G. Baſſet*, cum equo ſuo in quodam nemore, cùm venatum iret in Autumno, ſtipite offendiculum faciente, corruit, & diſſipatis oſſibus, & neruis diſſolutis, protractus paucis diebus, animam exhalauit. Et citò pòſt, filius eiuſdem *G.* vnicus & hæres, paruulus, in octauis aſſumptionis ſanctæ *Mariæ*, in confuſionem totius generis & dolorem, migrauit ab hoc ſæculo; Hæreditate ad *Fulconem Baſſet*, Decanum *Eboracenſem*, fratrem dicti *G.* conſequenter deuoluta.

Obitus Ioannis Biset.

Et eodem tempore, ſcilicet infra octauas aſſumptionis beatæ Virginis, *Ioannes Biſet*, ſummus *Angliæ* Foreſtarius, de quo mentionem prælibauimus, viam vniuerſæ carnis eſt ingreſſus.

Magnates aliquot Angliæ Hieroſolymam proficiſcuntur.

Eiuſdem autem temporis arridente ſerenitate, Comes de *Albamarla*, *Vvillielmus* ſcilicet de *Fortibus*, miles ſtrenuiſſimus, *Petrus* de *Malolacu*, natione *Pictauenſis*, diuque in clientela Regis *Ioannis* educatus & ditatus, *Ebelinus* de *Rocheford Pictauenſis*, *Ioannes Aaſard*, *Alexander* de *Hiltuna*, *Galfridus* de *Chandelors*, & alij multi nobiles de Regno *Angliæ*, valedicentes amicis ſuis, & orationibus religioſorũ ſe commendãtes, iter *Hieroſolymitanum* cũ magno apparatu arripuerunt. Qui circa tempus Autumnale naues in mari mediterraneo aſcendentes, tranſfretarunt.

Rex Francorum autem

Eodem anno, crux ſancta, quæ poſt tempora *Saladini* repoſita fuerat apud *Damaſcum*, vſq; ad

1241.

Et coronam Dominis spectandas populo exhibet.

ad pugnam infœlicem, per quam ipsa ciuitas primò adquisita, & posteà flebiliter amissa, cessit in potestatem *Saracenorum*, est in Regnum *Francorum* delata, Rege *Francorum* & matre eius B. id prudenter procurantibus, & potestati eorum *Christo* propitiante, & pro eadem cruce multa data pecunia, est fœliciter mancipata. Quæ crux in prima emptione, viginti quinque millibus librarum empta fuit à *Venetis* qui eam receperunt à duobus filiis Regis *Hierusalem* I. qui indigentes pecunia, *Græcos* impugnarũt. Et posteà B. ipsam plus obligauit, & posteà vendidit eam Regi *Francorum Ludouico*. Die siquidem Veneris, quæ proxima diem Paschæ præcedit, qua scilicet Dominus noster *Iesus Christus* pro mundi redéptione viuificæ crucis est affixus patibulo, apportabatur eadem crux *Parisius*, scilicet ab ecclesia sancti *Antonij*, iuxta quam composita fuit cuiusdam stationis machina, in quam Rex ipse ascendens cum vtraque Regina, scilicet matre sua B. & vxore sua *M*. cum fratribus eiusdem Regis, præsentibus Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, & aliis viris religiosis, necnon & nobilibus *Francorum* Magnatibus, cum innumerabili populo circumstante, cum cordis iubilo tam gloriosum spectaculum exspectante, crucem ipsam in altum eleuauit lacrymis obortis, incipientibus qui præsentes erãt Prælatis voce altissima: *Ecce crucem Domini*. Et cùm omnes veneranter ac deuotè ipsam adorassent, Rex nudis pedes, in laneis discinctus, capite discooperto, triduano ieiunio anticipato, edoctus exemplo nobilissimi triumphatoris *Eraclij* Augusti, versùs *Parisiam* vrbem, & vsq; ad ecclesiam beatæ Virginis Cathedralem baiulauit. Et cum consimili deuotione, confessionibus, ieiuniis, & orationibus expiati, fratres dicti Regis cum Reginis supradictis pedetentim sequebantur. Portabãt etiam ipsi coronam spineam, quam simili schemate in propatulo eleuantes, populi conspectibus præsentarunt, quam diuina Regno Francorum anno præterito misericordia contulerat, prout prius enarratur. Supportabant autem nobiles quidam brachia Regis, & fratrum eius, tam pium onus baiulantium, ne forté fatigati, cùm assiduè in cœlum brachia eleuarent, cum ipso inpretiabili thesauro deficerent, subleuarunt. Et hoc circumspectè ipsis Prælatis sic volentibus factum est, vt ipsi quorum prudentia tãta gloria fuerat adquisita, essent etiam circumstante populo ad instar *Eracly* (de quo fecimus mentionem) illo modo veneranter attrectata. Cùm igitur peruentum esset ad ecclesiam Cathedralem, pulsatis omnibus in ciuitate signis, orationibus quoq; specialibus solemniter perlectis, reuersus est Rex ad maius palatium suũ, quod est in media vrbe, deferens crucem suã gloriosè, fratribusque eius coronam, consequente Prælatorũ ordinata processione, qua nunquam visa fuit in Regno *Francorum* solemnior aut iocundior. Vniuersi igitur & singuli Dominum, qui Regnum *Francorum* præ omnibus aliis speciali cõplectitur dilectione, consolatur, & tuetur, iunctis manibus glorificarunt. Sic igitur Dominus noster *Iesus Christus*, Rex Regum, & Dominus Dominãtium, cuius iudicia abyssus multa, in cuius manu corda sunt Regum, dãs salutem quibus vult, ipsum Regnũ *Franciæ* his tribus dotauit & ditauit in breui tẽpore beneficiis pretiosis, videlicet corona prædicta & cruce Domini, de qua iam dictum est, & corpore beati *Æilmundi Cantuariensis* Archiepiscopi & Confessoris, inauditis miraculis euidéter coruscãti. Rex igitur *Francorum*, nõ procul à palatio suo, capellam mirifici decoris dicto thesauro Regio conuenientem iussit fabricari; in qua ipsum honore cõdigno posteà collocauit. Præterea, Rex *Francorum* habet in capella sua *Parisiensi* pulcherrima, chlamydem *Christi*, lanceam, id est, ferrum lanceæ, & spongiam, & præter hæc innumerabiles reliquias. Vnde dominus Papa concessit omnibus eas adeuntibus in capella *Parisiensi* orandi causa, quadraginta dies relaxationis.

Mors Regis Daciæ & filij sui.

ANno quoque eodem, *Vvaldemarus* Rex *Daciæ*, postquam quadraginta annis regnauerat, qui ausu temerario comminatus est *Angliæ* fines inuadere, & hostiliter impugnare, multiplicaos loqui sublimia gloriãdo, sublatus est de medio. Et vt efficaces sentiret beati *Æduardi* preces, quas Deo fuderat in *Anglorum* protectioné contra *Danorum* tyrannidem, filius eiusdé Regis *Daciæ* vnicus, & hæres vniuersorum, viam vniuersæ carnis ingrediens, Regnum *Dacorum* totum reddidit desolatum. Iste Rex *Dacorum Æthelmarus* obiit centenarius ætate. Regnauit autem in *Dacia* quadraginta annis, & ampliùs. Ipse ferè omnibus diebus vitæ suæ, postquam aptus fuit armis, infideles persequebatur, scilicet in *Scythia*, & in *Frisia* & *Russia*. Vnde in vita sua sex Episcopatus magnos conquisiuit, & in eis totidem Episcopos fecit ordinari. Post cuius mortem & filij sui primogeniti, insurrexerunt duo filij sui ætate minores, scilicet *Henricus* & Dux *Abel*, qui sibi in alterum cœperunt cruentissimum bellum mouere, vnde Regnum diuisum desolatum est. Eodémque anno *Vvalterus* de *Lascy*, vir inter omnes nobiles Hyberniæ eminentissimus, post visus sui priuationem, & multas alias corporis sui afflictiones, ex huius sæculi transiit incolatu.

Mors Vvalteri de Lascy.

Visio mirabilis nocturna.

CIrca dies illos, cuidam Presbytero viro sancto & prudenti, in nocturnâ visione reuelatum est, quòd quidam Archipræsul Pontificalibus ornatus, crucem in manu sua baiulans, venit ad mœnia, quæ tunc Rex iuxta Turrim Londinensem construxerat, & toruo ea vultu respiciens, impulit ipsa fortiter & nopemosè cruce quam portabat dextera, & ait: Vt quid reædificamini? Et subitò corruerunt mœnia de nouo constructa, quasi quodam terræ motu labefactata. Et his visis Sacerdos perterritus ait cuidam clerico, qui videbatur suum sequi Archipræsulem, Quis est hic Archiepiscopus? Et ille: Beatus *Thomas* Martyr, natione *Londinensis*, qui considerans hæc fieri in contumeliam & præiudicium *Londinensium*, diruit irrestaurabiliter. Et Sacerdos: O quot expensas & artificum labores irritauit! Cui clericus: Si pauperes artifices stipendiis inhiantes & indigeores inde sibi victualia promeruerunt, tolerabile est: sed quia non ad Regni defensionem, sed ad innocuorum ciuium grauamen constructa sunt, si non ea beatus *Thomas* diruisset, sanctus *Ædmundus*, Cõfessor & successor eius, crudeliùs ea funditùs euertisset. Et his visis memoratus Sacerdos expergefactus somno, surrexit, & in medio noctis conticinio palàm, quæ sibi videbantur, omnibus in domo existentibus enarrauit. Mane autem facto, per totam ciuitatem *Londinensem* rumor increbuit, quòd mœnia circa turrim ædificata, pro quibus construendis Rex plusquàm duodecim millia marcarum effuderat, irrestaurabiliter corruerunt, multis admirantibus, & quasi pro malo prænostico præconisantibus, quòd eadem nocte, imò eadem hora noctis anno præterito, scilicet nocte sancti *Georgij*, ipsa muralia cum suis propugnaculis corruerunt.

1241. Pro quo casu ciues *Londinenses* minimè dolentes, vehementer obstupuerunt. Erant autem eis quasi spina in oculo. Audierant itaque minas oburgantium, quòd constructa erant memorata mœnia in eorum cõtumeliam, vt si quis eorum pro libertate ciuitatis certare præsumeret, ipsis recluderentur, vinculis mancipandus. Et vt plures pluribus includerentur carceribus, multa in eisdem distinguebantur diuerticula, ne quis cum alio haberet confabulationem. Eodémq; tempore, Rex à Maiori *Londinensi* annuum quadraginta librarum redditum, quem solebant annuatim quilibet pro suo tempore sibi ad sui status sustentationem honorificam, de cõmuni ciuitatis, quasi de Republica, recipere, abstulit violenter. Intimatum enim erat ei, quòd sub prætextu illius collectæ sub certâ forma limitatæ, in pauperes manum aggrauãs, multò plus sibi concesso, in loculis suis Maior ciuitatis sibi furtim reponebat. Iuraréque coëgit Rex *Girardum Bat*, tunc Maiorem, nec ipsum censum se ampliùs collecturum & suscepturum, vel alium pro posse suo sibi colligere permissurum. Et hæc acta sunt in capella sancti *Stephani* apud *Westmonasterium*.

Nec multum pòst, ciues *Londinenses*, contra consuetudinem & libertatem ciuitatis, quasi serui vltimæ conditionis, non sub nomine aut titulo liberi adiutorij, sed tallagij, quod multum eos angebat, Regi, licet muti & renitentes, numerare sunt coacti.

Imperator prohibet Prælatos ad Concilium conuenire.

CIrca eorundem temporum curricula, dominus Imperator satis subtiliter considerans, quòd si Cõcilium generale celebraretur, cui præsidere habuit eiusdem capitalis aduersarius, scilicet dominus Papa, & cui obedire habebãt omnes Prælati assessores, quasi membra suo capiti, ad se reuersus cœpit vehementer sibi formidare, & sibi præcauẽs, ac optimatibus suis: Angustor vndiq; & circumuentus oppressuris variis torqueor, Imperio periculis iam imminẽtibus. Quia, sicut iam paratum est, si Concilium generale cõuocetur celebrandum, præsidente inimico meo capitali, cui non audebunt contradicere præsidentes Prælati sibi subiecti, me cum Imperio irrestaurabiliter condemnabit. Est enim Papa meus insatiabilis inimicus & aduersarius manifestus, potẽs quemcunque eorum suæ voluntati obuium, à gradu suæ dignitatis deponere, imò & depositum anathematis vinculis innodare, & in deterioris pœnæ confusionem præcipitare: longè aliter periclitatur causa nostra & Imperij conditio, necnon & omnium Principum, quam solus amplector contuendam. Reges orbis & Principes, quorum etiã causam, eorum factus Syndicus, foueo, ad meam nõ venirent vocationem, vel mihi obedirent, nec mihi subijciuntur, vt possem eos cogere vel punire contumaces. Ipsorum igitur adminiculo destitutus & præsentia, dubio foro cõmittam Imperialis culminis causam dignissimã, & inimici eius iudices erunt? Absit hoc me superstite. Quibus rationibus ac persuasionibus cõsentientes Magnates sui, prouidebant, quòd, licèt in sui honoris præiudicium redundare videretur, vt mutaretur antecedens consilium, tamen propter imminens periculum iam declaratum, Cõcilium quod priùs cõcesserat, impediretur. Ipsos igitur Prælatos cœpit Imperator efficaciter literis suis commonere, vt ad Concilium generale celebrandum, iuxta Papalem aduocationem, venire nequaquam festinarent. Ex tunc igitur Prælatos, qui per terram *Romanam* curiam adierũt, tam in personis, quàm eorum procuratoribus, impedire, & suis reouentes persuasionibus obtemperare, hostiliter impugnare, capere, incarcerare, & torquere, necnon & plures morte plectere detestanda, non cessabat Imperator. Quod cum audiret dominus Papa, in eundem multiplicauit maledictiones & conuitia, coogessit excommunicationes, sententias innouauit. Arctabantur igitur hinc inde Legati, quos in virtute obedientiæ præceperat Papa, omnium pater spiritualium, ad instans Dominicæ Resurrectionis Festum Paschale, ad Concilium, quod salubriter præparauerat ac procurauerat, conuenire: inde repagulum contradictionis & impedimentum Imperialis sententiæ formidabant. Hinc *Scylla*, inde *Charybdis* voraginis periculum minabatur. Vacillantium igitur corda Prælatorum, etiam singulorum, dominus Papa solummodò tenore epistolæ suæ sub hac forma exiliter consolabatur, hoc modo: 1241.

Litera Papales.

GRegorius *Episcopus, seruus seruorum Dei, venerabili fratri, tali Episcopo, vel tali, salutem & Apostolicã benedictionem. Petri nauicula, matris ecclesiæ sinus, quasi negotiorum operta fluctibus, & quæstionum vrgentium agitata procellis, dexterã* Iesu *Saluatoris implorat. Ea quidem flatibus Aquilonis impulsa, dormire videtur dominus, nutant discipuli, nauta quasi naufragij verentur ventum & euentum populi trepidant, clamat* Petrus: *vtinam tepescentibus cæteris, saltem porrigerent filij opem & operam consilij salutaris, nec ipsam fluctus inuoluat, nec pirata crudelis abducat. Porrò, fœdere naturalis pactionis irrupto, fides quatitur, charitas refrigescit, tepescit deuotio, crescit & inualescit iniquitas in dominum & proximum commissura. ex quibus fidei* Christianæ *profectibus euidens præstatur obstaculum, sequuntur dispendia, & plebs deuota fidelium, beneficiis quietis excluso, variis molestiis fatigatur. Quia communis statera iudicij Apostolicæ dignitatis autoritas, iustæ discussionis examine prudenter appendens, vt omnium generalis & vna mater vtilitati prouideat, singulorum manus fortium, Regum videlicet, Prælatorum, Principum, & aliorum fidelium vsu indignè aduocare decreuit, vt multiplicatis clamoribus dominum suscitet dormientem, & plurium adiuta consiliis, prementia faciat onera leuiora, expeditionis optata portum fœliciter petitura. Inter quos te frater Episcope, deuotum ecclesiæ filium, & nobile membrum ipsius, vt venires ad matris ecclesiæ gremium, ad proximum venturum festum Resurrectionis Dominicæ, literis recolimus Apostolicis conuocasse. Verùm, sicut pro certo didicimus, singularis ille dudum ecclesiæ filius, Apostolico prouectus & defensus auxilio, de puero tunc omni destituto suffragio, ad Imperij culmen humero materno translatus, ea non contentus iniuria, qua mercede recompensans, in qua patris irrumpit solium, matris exponere pudicitiam, & vendicare sanctuarium iadeuotus intemptat, astutus ad hæc ita ipsa armatur insidiis, Prælatis nuper vocatis à nobis, accessum suis terroribus interdicens, vt nullius expers calumnia, illam quam grauibus infestat molestiis, nec in filiorum patiatur solatio respirare. Cum igitur tam sanctum generalis vtilitatis propositum sub fiducia diuini fauoris assumptum, humanis non debeat versutiis retardari, fraternitatem vestram rogamus, monentes attentè per Apostolica scripta, & districtè præcipiẽdo mãdãtes, Deum præferens homini, & difficultatibus omnibus, ob meritum fidei, anteponens, in supradicto termino ad sedẽ Apostolicã accedere non omittas: vt mater filiorum robrata præsentia, hostis aduersantis obstaculo prouidẽtia diuina sublato, piæ intẽtionis exordium fœlici consummatione concludas. Nos enim super*

1241. *omnibus quæ ad tantum negotium expediunt, annuente Domino, prouidere curabimus, prout tibi ex parte nostra plenius exponetur. Datū Laterani, Idibus Octobris, Pōtificatus nostri anno decimo quarto.*

Facti igitur æquanimiores Prælati, ad iter inchoatum præparauerunt imperterriti, sperantes indubitanter, quòd dominus Papa, Deo fauente, saltem per mare vias sibi securissimas præparasset. *Anglici* tamen, *Francorum* consiliis adquiescentes, obiterque ad loca tutiora se transferentes, vtpote *Noruuicensis*, & quidam alij, rei exitum sub silentio cautus explorarunt.

Miseria ciuitatis Fauentiæ.

IPsis quoque diebus, dominus Imperator ciuitatem *Fauentia* in *Italia* diu iam obsessam, in tantum iam arctauit, vt qui obsessorum fortiores & ditiores videbantur, debiles iam effecti & pauperes, per portas & posticos, vulgus populare, ne inutiliter annonam suam, iā ferè deficientē, cōsumerent, exire compulerūt. In se enim fame & alia multiplici inedia tabescebant. Deinde acerbiùs macerati, vxores & liberos & ancillas egredi in mentis angustia violēter coēgerunt. Quæ credētes in Imperatore misericordiam inuenire, sparsis crinibus & hirsutis, præsentiam Imperatoris adierunt: &, quas sexus reddidit molliores & miserabiliores, mulieres ante castra ipsius cū clamore lamentabili se prosternentes postularunt, vt carū maritis misericordia parceret Imperialis. Quas cùm audiret, nec exaudiret Imperator, cū magna indignatione respondit: Eant ad maritos & dominos suos, quos de læsa Maiestate coram Deo & hominibus appello. Qui, quia mei quandoq; non miserti fuerunt, iustum est vt misericordiam consequantur. Me enim aliquando in sua inclusum ciuitate, ante & à tergo portis seratis, subitò coniurati proposuerunt suffocare, quando alium mihi similem, & armis Imperialibus sophisticè redimitum, nequiter intermeerunt, me ipsum dominum suum indubitanter credentes suffocasse. Matri etiam meæ dedecus & iniurias multiplices intulerunt, quando scilicet transeuntis per eorum ciuitatem, mannum eius, super quem sedit, irreuerenter mutilarunt, in bruto animali sæuientes, dignitati Regiæ, vel saltem sexui non parcentes. Iustum est igitur, vt ipsi recipiāt talionem. Et cùm talem in miseras fulgurasset sententiam, compelli iussit easdem marcentes, & iam penè inedia deficientes, suam ex qua iam exierant, ingredi ciuitatem. Quod cùm ciues cognouissent, suam intelligentes confusionē, missis quibusdam venerabilibus & solemnibus nuntiis, flebiliter domino suo Imperatori hanc humilitatem obtulerunt, vt scilicet liceret eis egredi ciuitatē, sibi quasi domino suo Imperatori magnifico resignatam, vt & vita tantùm comite nudi cum femoralibus, in quemcunque locum orbis terrarum eo mittente, vagi & exules perpetua paupertate plecterētur. Quorum supplicationi sic respondit Imperator: Quia noluerūt in prosperitate sua me dominum suum redeuntes cognoscere, nec ego ipsos in tribulatione clamantes exaudiam. Qui enim, dum potest, quantum potest, delinquit, dignum est, vt in quantum puniri potest, puniatur. Quod cùm audissent ciues, in abyssum desperationis demersi, sine spe remedij in sua iam dissipata ciuitate dolore marcuerunt vehementiori.

Curia Rom. similis meretrici.

EOdem tempore, permittente vel procurante Papa *Gregorio*, adeò inualuit *Romana* ecclesiæ insatiabilis cupiditas, confundens fasque nefasque, quòd deposito rubore, velut meretrix vulgaris & effrons, omnibus venalis & exposita, vsuram pro paruo, Simoniam pro nullo incōue-

A niēti reputauit, ita vt alias affines prouincias, imò etiā puritatem *Angliæ*, sua cōtagione macularit. Etsi multa, quæ se offerūt, exēpla abundāt, vnum duxi, vt pateat quàm iustè, etsi serò, excanduit ira Dei in dicta curia, breuiter memorandum. 1241.

Papa petit redditum cētum marcarū à Monachis de Burgo.

DOminus Papa *Gregorius*, cuidam suo cupiens speciali subuenire, missis in *Angliam* literis, quosdam super ecclesiis dignoscitur sic aggrauare. Missum est tunc temporis Abbati & Conuentui de *Burgo* mandatum Apostolicum, cū B precibus armatis, & monitis terrificis vt redditū alicuius ecclesiæ, cuius patronatus ad eos spectabat, quæ annuatim centum ad minus valeret marcas, Papæ conferrent. Et si in duplo plus valeret, bene ei complaceret: concederet autem dominus Papa ipsis illam ecclesiam tenendam ab eo ad firmam annuam, ita scilicet, vt pro ea annuatim centum marcas soluerent domino Papæ, omne residuum in proprios vsus conuertentes. Et vt memoratos Abbatem & Conuentum ad consen- C sum huiusmodi prouisionis (imò potiùs perniciosæ pactionis, & Simoniæ, & occultæ fraudis) quasi proprio vsui necessariæ, inde faciliùs dominus Papa inclinaret, scripsit quibusdam clericis *transalpinis*, in *Anglia* optimè beneficiatis, vt ipsos super hoc efficaciter admonerent, deinde compellerent, eis concessa potestate. Ipsi igitur Papalibus parentes missionibus, venerūt *Burgum*, vocatisque Monachis dixerunt: Ecce fratres & amici, imminet vobis ad manum magnum Papale D beneficium. Postulat enim à vobis, quod vos deberetis flexis genibus & iunctis manibus ab ipso humillimè postulare. Et cùm cūcta seriatim, quæ peteret Papa, explicassent, spoponderunt ipsi, quòd, quasi fideiussores & fideles executores, omnia hęc fideliter ex parte Papæ cōsummarent, dummodò petita clam quasi sine scandalo concederent postulata, facientes de necessitate virtutem. Ipsi autem responderunt, se sine Regis permissione hoc facere non posse, qui patronus est & fundator huius & multarum in hac regione ec- E clesiarum. At ipsi clanculò hæc fieri flagitabant, similia in aliis ecclesiis facturos se sperātes, & ab illa concessione sumentes exempli consequentiā. Monachi autem nolentes fallacibus circumuentri sermocinationibus, inducias petierunt, donec Abbas eorum, qui tunc absens erat, domum rediens, assensum, si videret expedire, huic præberet postulationi. Miserunt igitur ad Abbatem suum, huius rei seriem eidem explicantes. Abbas autem, per quendam fidelem & prudentem clericum suum *VVilliel.* de *Burgo*, Regem & eius super F hoc consilium est affatus, intimans pericula quæ inde emergere poterunt. At Rex comperiens huiusmodi factum ecclesiæ illius, & consimili modo aliarum esse detrimentum, cùm ipse sit earum defensor, patronus, & gubernator, laqueos absconditos, & *Romanæ* curiæ detestans auaritiam, prohibuit districtiùs, ne tam enorme factum amplius etiam aëra macularet.

S. Edmundus miraculis claret.

CIrca illa tempora, solemne nomen & præclara memoria beati *Edmundi Cantuariensis* Ar- G chiepiscopi, & sanctitatis eius miracula partes *Cisalpinas* gloriosis præconiis fœliciter repleuerunt, ita vt inauditis miraculis, quæ Deus pro ipso operari dignatus est, Apostolorum tempora viderentur renouari. Vnde quasi in odore vnguentorum eius currentes Archiepiscopi, Episcopi, & Magnates solemnes, cum vtriusque sexus populis innumerabilibus, sepulchrum eius apud *Pontiniacum* de remotis partibus adierunt, auxilium eiusdem *Edmundi* deuotissimè petituri.

1241. In *Anglia* quoq; apud *Catebyam* domum sanctimonialium, vbi dictus Archiepiscopus *Edmundus* duas relinquens sorores suas, scilicet sanctimoniales, & charitatis intuitu vni earum suum dederat pallium, dignatus est Deus operari miraculosè, quòd multitudo signorũ ibidem coruscãtium, speciales & diffusos tractatus postularet.

Monachi Cantuar. *absolutionem à Papa impetrant, & Bonifacium eligunt in archiepiscop.*

TEmporibus sub eisdem, Monachi *Cantuaria Romam* ex parte Conuentus destinati, pro absolutione obtinenda, qua Archiepiscopus eos terribiliter innodauerat, mense Aprili à Romana curia redierunt. Qui impetrauerant, vt existentibus eorum negotij Abbate & Archidiacono sancti *Albani*, & Priore de *Duneftaple* executoribus ad cautelam absoluerentur.

Sed huic impetrationi antiquus eorum persecutor, magister *Simon de Langetona* Archidiaconus *Cantuariensis*, se statim appellando opposuit contradiceos: asserens cõstanter, quòd per falsam suggestionem & veri suppressionem, fuerant literæ talis absolutionis nequiter adquisitæ. Sed ipsi, qui Regi certissimè promiserant se *Bonifacium* in Archiepiscopum suum electuros, iuxta quod Rex deuotissimè supplicauerat, grauem super Archidiaconi *Simonis* illata iniuria & excogitata malitia coram Rege querimoniam deposuerunt. At Rex partem fouens Monachorum, & acceptãs de *Bonifacio* promissum electionem, terribiliter est eidem *Simoni* Archidiacono cõminatus, quòd si non à temerario proposito suo quamcitiùs desisteret, Regiam suum effectu per omnia sentiret indignationem. Quod eum comperit dictus *Simon* Archidiaconus, sciens quòd Papa in nullo Regem offenderet, & sentiens se iam senem & inueteratum transalpinatorem, quieuit, & à proposito concepto resiliuit. Monachi autem *Cantuarienses* comperientes Papam & Regem sibi vicissim indulgere, & alter alterius quibuscunq; precibus inclinari, elegerunt sibi in pastorem animarum suarum, inuocata Spiritus sancti & Regis gratia, *Bonifacium* electum de *Bal.* Hominẽ proceræ staturæ, elegantem corpore, auunculum dominæ *Alienora* illustris *Anglorum* Reginæ. Monachis tamen prænotatis, sciẽtia, moribus, & ætate penitùs incognitum, & tãtæ dignitati, respectu prædecessorum Archipræsulum *Cantuariensium*, (vt dicebatur) insufficientem: Hac tamen consideratione, quia si alium elegissent, Rex adinuẽtis exceptionibus quibuscunque, electionẽ cassasset reprobatã, qui fauorem Papalem in omnibus obtinebat. Rex autem omnibus modis volens memoratum *Bonifacium*, vel iam electum, vel cito eligẽdum, promouere, & nomẽ eius exaltare, ne fortè dominus Papa, quasi insufficientem, eundẽ reprobaret; imò vt potiùs videretur sufficiens & idoneus tantæ dignitati, iussit chartam confici, in qua commendabatur supra modum persona dicti *Bonifacij*, & eidem scripto sigillum Regium in testimonium appendit veritatis. Et misit eam Episcopis & Abbatibus, præcipiẽs, vel imperiosè supplicans, vt & ipsi sigilla sua similiter apponẽtes, huius Regiæ assertioni certum testimonium perhiberent. Multi ergo conscientiæ suæ integritatem nolentes infringere, & memores illud præceptum Dominicum *Non falsum testimonium perhibebis*, firmiter eidem renuerunt obtemperare. Quamplurimi autem digniorum clericorum, videlicet Episcopi & Abbates aliqui, Regiis comminationibus perterriti, & eneruati, sigilla sua, scilicet pignora & testimonia suæ fidei, spreto Dei timore, plus hominem quàm Deum reuerentes, apposuerunt, & eundem *Bonifacium* in suam superiorem[illegible] acceperunt. Quippe[illegible] nobilissimo[illegible] natus, & Regnorum vtrorumque Principibus, ipse procerus & satis sufficiens, fuerit spectabilissimus. Monachi tamen *Cantuarienses*, Regis præuenti supplicatione, vehementer doluerunt se Regi in hoc consensisse. Vnde quidam Monachorum, ad se reuersi, suam miseriam cognoscentes, vt perpetuam pœnitentiam agerent, ab ecclesia suâ recedentes, ad ordinem *Carthusiæ* conuolarunt.

1241.

Oppressio Comitis Prouinciæ.

SVb [illegible] omnium dierum curriculo, Comes *Prouinciæ Reimundus*, pater Reginarum *Francorum* & *Anglorum*, misit ad Regem *Francorum* generum suum, nuntios solemnes plures & plurimos, petens instanter, vt ipse sibi quasi socero & amico efficax impendere dignaretur auxilium. Ipsum enim viribus iam destitutum, Comes *Tholosanus*, Imperiali præcepto, grauiter impugnauit, & vsq; ad exterminium, exhausto à Rege *Anglorum* trãsmisso thesauro, ipsum fatigauit. Scripsit ergo Rex *Francorum* tam Imperatori quàm Comiti *Tholosano*, petens verbis amicabilibus, quatenus ob reuerentiam & dilectionem ipsius, socero suo parcere dignaretur. Scripsit etiam Rex *Angliæ*, & frater eius Comes *Cornubiæ Richardus*, eidem epistolas suas eundem tenorem eisdem continentes. Vnde Comes *Prouinciæ* multo pòst tempore secura gauisus est tranquillitate.

Veneti Imperatori infesti.

INterim *Veneti* quæcunque poterant, & quanta fecerant, tam per mare, quàm per terram, pro nece filij Ducis sui, Potestatis videlicet *Mediolanensis*, Imperatori potenter & continuaciter intulerunt. Ipse enim Imperator, vt prædictum est, contra se dimicantẽ apud *Mediolanum* ipsum captum incarcerauerat, & iudicialiter condemnatum, sententia plecti iussit postea capitali.

Diligentia Imperatoris contra hostes se defendendo.

TEmporibus quoque sub eisdem, dominus Imperator *Fredericus*, *Fauentiam* ciuitatem nobilissimã diu ac fortiter obsessam, ampliùs resistere non valentem, violẽter occupauit. Durauerat autem obsidio ferè per annum, pro qua infinitam iam pecuniam effuderat. O quanta sollicitudo, quàm multiformis cura, de Imperio contuendo, cor Imperatoris tunc temporis cruentauit! Habuit enim sex exercitus magnos, populosos, & formidabiles: Vnum, quem in propria persona regebat: alium duplicem in finibus *Ianua*, naualem, ad obuiandum Legatis & Prælatis, cõsilium Imperiale spernentibus, in mari: & alium per terram iuxta maritima, cui præfuit filius suus *Henricus* Rex *Gallur.* & *Thur.* qui blados & vineas *Ianuensium* vastare non cessauit: Tertium, cum *Conrado* filio suo, hærede *Hierusalem*, qui secum traxit exercitum inæstimabilem & innumerabilem, ex tota *Alemania* & finibus adjacentibus & Imperiali potestati pertinentibus, contra *Tartaros*. ipso eodem *Conrado* existente Capitali, concomitantibus Ducibus *Austria*, *Saxonia*, *Bauaria*, & aliis Magnatibus, tã Prælatis quàm aliis, quos lõgum est numerare, cum populari multitudine, cuius nõ erat numerus. Qui omnes vno humero, & alacri voluntate crucesignati, contra dictos *Tartaros*. pro vniuersali ecclesia dimicaturi, propriis capitibus communiter parabãtur: Quartum verò, in *Marchia Teruisij*, cuius dux extitit *Theobaldus* dictus *Francigena*, domino Imperatori amicissimus: Quintum autem, in *Marchia Anconia* & *Valli Spoleti*. Sextum, in *Terra sancta*, cum *Radulpho* Marescallo suo, cui etiam Comes *Richardus* custodiã *Terra sancta* per ipsũ adquisitæ vel pacificatæ, præcipuè castrum *Ascalonia*, [illegible] Comes *Richardus* sumptibus suis firma-

1241. uetat magnificè, & ad robur totius *Christianitatis* & honorem, commisit contuendam.

Constantia & oppressio Monachorum Vvintoniensium.

SVb illis diebus, quidam aulici satellites, qui de Regis præceptis confidentes, & enormia sæpè ex leuibus nanciscentes, venerunt *Vvintoniam*, suscitantes arroganter, qui monachorum noluerunt Regis mandatis obedire super electione vel postulatione *Vvintoniensis* Episcopi; quique illi erant, qui Episcopum *Norvvicensem*, *Vvillielmũ* videlicet de *Rele*, Regi non obtemperantem, tam procaciter postularent, vt nullo terrore vel precibus resilire dignarentur. O Monachorum superbia, cucullatorũ improbitas obstinata! Facta igitur inquisitione per Priorem intrusum, qui totius perturbationis fuit machinator, eiecerunt à Monasterio eosdem Monachos, non senium, non personas, vel ordinem, vel demùm reuerentiam ecclesiæ vel claustri considerantes. Quos etiam carcere, fame, conuitiis, & infamia, viliter & indignè, in totius ordinis Monastici dedecus & ignominiam, afflixerunt.

Imperator capta ciuitate Fauentia, ciuibus pepercit.

TEmporibus quoque sub eisdẽ, dominus Imperator *Fredericus*, Regiâ ciuitate *Fauentia*, vt dictũ est, expugnata & occupata, & ditioni suæ ad votum subacta & inclinata, ciues longo famis & multiformis inediæ squalore macerati & marcentes, glomeratim ante pedes Imperatoris, singultibus prorumpentibus, misericordiã, nõ iudicium, humiliter se prosternentes, postularunt. Et dũ omnes excogitatis tormentis, qui tam diu Imperialem iram sibi coacervauerant, crederẽt interire, tum propter antiquum scelus, de quo prædictum est, tũ propter hoc, quòd in illius obsidionis diuturna & sumptuosa protractione, Imperator infinitum thesaurũ exhauserat, pepercit eis generosa victoris clementia, per quam multorũ corda sibi cõciliauit. Tunc enim demùm sanguis generosus ad misericordiam flectitur, cùm se viderit de rebellib. triumphasse. Iuxta illud Poëticum:

Corpora magnanimo satis est strauisse leoni:
Pugna suum finem cùm iacet hostis, habet.
Sed lupus & turpes instant morientibus vrsi,
Et quæcunque minor nobilitate fera est.

Horribilis vastatio facta per Tartaros.

DIerum autem ipsorum curriculo, gens illa inhumana & feralis, exlex, barbara, & indomita, quæ *Tartari* nuncupãtur, temerario ac violẽto impetu terras Boreales & Aquilonares *Christianorum* horribili exterminio deuastantes, toti *Christianitati* non mediocrem timorem & horrorem incusserunt. Iamiam *Frisiam*, *Gothiam*, *Poloniam*, *Bohemiam*, & vtramque *Hungariam* pro maiori parte inaudita tyrannide, Principibus, Prælatis, ciuibus, & colonis effugatis & trucidatis, quasi in eternum redegerunt. Cuius rei euentui, literæ ad citeriores partes transmissæ euidens testimonium perhibebant, sub hac formâ:

Epistola Ducis Brabantiæ scripta de eadem gente.

D*Ilecto ac semper diligẽdo domino & socero suo, illustri Principi Duci* Brabãtiæ, H. *Dei gratia* Longrathungriæ *Comes*, Palatinus Saxonũ, *paratam ad beneplacita seruiendi voluntatem. Pericula antiquitus in scripturis sanctis prædicta, peccatis nostris exigẽtibus, nunc pullulãt & erumpũt. Quædã enim gens crudelis & innumerabilis, exlex & effera, vicinos nobis terminos inuadit & occupat. & iã vsq; ad terrã Polonorũ peruenit, terris multis aliis peragratis, & populis exterminatis. Super quibus tã per nuntios proprios, quàm per Regis* Bohemiæ *dilecti cõsanguinei nostri, plenius certificati & vocati sumus, vt in ipsius succursum, & fidelium defensionẽ festinãter accingamur. Veraciter enim & plenè nobis constat, quòd eadem gens* Tartarorum *circiter elapsum Pascha terras* Bohemorum *crudeliter & impetuose inuadet, quibus si non subueniatur tempestiuè, stragem faciet inauditam. Et quia iam paries nobis proximus succenditur, & terra vicina patet vastationi, & aliqua iam vastãtur, auxilium & cõsilium Dei & fratrum vicinorum, pro vniuersali ecclesia anxiè & flebiliter inuocantes postulamus. Et quia mora plena est periculo, omnes vos quã possumus, rogamus diligẽtia, vt in nostrum succursum tam pro vestra quam nostra liberatione vos quanto cyùs ad arma properetis, strennè præparãtes militiam copiosam, nobiles, potentes, & audaces, cum sibi subiectis populis, non segniter excitãdo, vt prõptos & paratos vos habeatis, cùm vobis nostros nuntios iteratò direxerimus. Nos autem ministerio Prælatorũ nostrorũ, Prædicatorũ, ac Minorũ, crucẽ facimus (quia Crucifixi res agitur) generaliter prædicari, orationes & ieiunia indici, & ad bellum* Iesu Christi *cõmuniter terras nostras euocari. His etiã adijcimus, quòd magna pars eiusdẽ detestabilis gentis, cũ exercitu alio illis adiecto,* Hungariam *vastat inaudita tyrãnide, adeo quod Rex dicitur sibi partẽ modicã obseruasse. Et vt multa paucis perstringamus, adeò opprimitur, & tantis & tot pressuris coangustatur ecclesia & populus Borealis & Septentrionalis, quòd talibus nũquam ab initio mundi fuerit vnquam flagellatus. Datum an. gratiæ M. CC xlj. Die, qua cantatur,* Lætare Hierusalem. Et hic fuit tenor literarum trãsmissarum ad Episcopum *Parisiensem* ex parte Ducis *Brabantiæ*. Simili modo scriptum est Regi *Anglorum* ex parte Archiepiscopi *Coloniensis*.

Pro hac igitur inmani tribulatione, & ecclesiæ damnosa, quæ inter dominũ Papã & dominũ Imperatorẽ orta est discordia, indicuntur ieiunia & orationes cũ eleemosynis largioribus diuersis regionibus, vt Dominus cõplacatus super populũ, qui magnificus hostiũ triũphator æquè dimicat in paucis & multis, superbiã cõtereat *Tartarorum*.

Huius igitur Dominicis furoris flagellum formidabile cùm immineret populis, certificata ait mater Regis *Francorum*, venerabilis ac Deo dilecta matrona, Regina *Blancha*: Vbi es, fili mi, Rex *Lodouice*? At ipse accedens, ait: Quid hoc, mater? At ipsa profunda trahẽs suspiria, in lacrymas prorupit aduberes, & licèt mulier, non tamen muliebriter hæc imminentia librans pericula, dixit: Quid agendum, fili charissime, super tam lugubri euentu, cuius rumor terrificus fines nostros peruolauit? Imminet nostrum omniũ & sacrosanctæ ecclesiæ nostris temporibus excidium generale, ex impetuoso super nos aduentu *Tartarorũ*. Quo audito, Rex voce flebili, sed nõ sine diuino spiramine, respondit: Erigat nos, mater, cœleste solatium. Quia si superuenĩãt ipsi, vel nos ipsos, quos vocamus *Tartaros*, ad suas *Tartareas* sedes, vnde exierunt, retrudemus, vel ipsi nos omnes ad cœlũ subuehent. Acsi diceret, vel ipsos repellemus, vel si cõtingat nos vinci, *Christi* Cõfessores vel Martyres ad Deum migrabimus. Et hoc verbum notabile atque laudabile, non tantùm *Francorũ* nobilitatem, sed adiacentium finium habitatores erexit & animauit. Dominus Imperator super his certificatus, Principibus *Christianis*, præcipuè Regi *Anglorum*, scripsit sub hac formâ.

Epistola Imperatoris de aduẽtu Tartarorum.

FRedericus *Imperator, &c. Regi* Angliæ, *salutem. Rem quæ tam* Romanum *Imperium, velut ad prædicationem Euangelij præparatũ, quàm cuncta mundi regna* Christiano *cultui dicata speciali zelo contingit, toti Reipublicæ vniuersæ* Christianitatis *excidium generale comminatur: & quãquam ad nostram rei gesta veritas sero peruenerit, quia ad vestram notitiam referamus, tacere non possumus. Egressa enim dudum ex vltimis mundi finibus, dã*

1241. *regione Auftrali, qua diu Solo fub torrida zona te-*
fta latuerat, quæ poftea verfus partes Boreales, occu-
patis violenter regionibus, diu manens, vt brucus
multiplicatur, gens barba a nationis & vita, quo
nefcimus à loco vel origine Tartari *nuncupata, non*
abfq; prauifo Dei iudicio ad fui populi correptionē
& correctionem, nō vtinā ad totius Chriftianitatis
difpendiū, ad hæc nouiffima tempora referuatur. Se-
quuta eft igitur publica clades, communis regnorum
defolatio, & terræ fertilis exterminium, quam gens
impia peragrauit, vt fexui, ætati, vel dignitati non
parcat, & reliquum genus humanum delere cōfidat,
dum vbiq; terrarum per immēfam & incomparabi-
lem eorum potētiam & numerum, fola dominari fa-
tagat & regnare. Datis igitur in necem & prædam
cunctis quæ poterant oculi eorum cōfpexiffe, ac vni-
uerfali depopulatione poft terga dimiffa, dū ad po-
pulofam Cumanorum *coloniam perueniffent dicti*
Tartari *(imò Tartarei,) quibus vita prodiga, arcus*
arma magis funt familiaria, cum lanceis miffilibus
& fagittis, quarū vfus apud eos eft cōtinuus, & for-
tius aliis exerta habent brachia ipfos penitus diffi-
patos deuicerunt. Et quos fuga non eruit, cruentatus
eorum gladius interemit. Quorum vicinitas Ruthe-
nos, *ab eis non multum diftantes, vix cautos ffi ie*
& munitos: vt ignota gentis infolitis, ab eorum in-
curfibus fibi, prout ignis, exterrebat, intenderent
præcauere, faltem fibi confulentes. Aduolant nempè
fubitò ad prædam & exterminium. Ad repentinos
igitur impetus & illius barbaricæ gentis aggreffus,
quæ velut ira Dei & fulgur fe raptim iaculatur,
expugnata & capta eiufdem Regni Cleua *ciuita-*
tum maxima; totum illud nobile Regnum, cafis fuis
lab·atoribus, in defolationem cecidit deuaftatum.
Quod cùm contermino Regno Hungarorum *dediffe*
debuit ad cautelam robur & munimen, fprenit ne-
gligenter. Quorum Rex defes & nimis fecurus, per
Tartarorum *nuntios literas requifitus, vt fi fuam*
vitam cuperet & fuorum per fuam & Regni fui de-
ditionem, eorum gratiam feftinus præueniret: nec fic
perterritus, aut edoctus, fuis vel aliis præftitit docu-
mentum, vt ipfe & fui fe maturiùs ad eorum protecti
præmunirentur incurfus. Sed hoftium contemptores
elati vel nefcij, dum inimico vicinante fegnes dor-
mitarent, loci natiuo munimine confidentes, ipfi mo-
re turbinis intrantes, eos vndique circumdabant re-
pentini. At Hungari *ante expectatum circumdati,*
& oppreffi velut imparati, ipfis obijcere caftra con-
tenderunt. Et cùm diftarent quinque tantùm millia-
ribus hinc exercitus Tartarorum, *inde* Hungaro-
rum, *irruerunt raptim in auroræ crepufculo Tarta-*
rorum præambuli, & fubitò caftris Hungarorum
circumdatis, interfectis primò Prælatis, & Maiori-
bus de Regno, qui fe objecerant, cafis, infinitam Hū-
garorum *multitudinem gens inimica trucidauit,*
fic geris faciēs inauditam cui ex antiquiffimi lapfu
temporis in vno belli conflictu vix recolitur fuiffe
confimilis. Ex fuga igitur Rex vix elapfus eft, equo
raptus velociffimo. Qui raro fatellito ftipatus affo-
ciato, ad fraternam Hyllici *Regni fortem, vt fal-*
tem ibidem protegeretur, fugitiuus auolauit. Victo-
res igitur caftris & fpoliis victorum infederunt exul-
tantes. Iamiamque maiorem & nobiliorem Hun-
gariæ *partem vltra* Danubium *fluuium, & incolas*
eius ferro & flamma feraliter vaftantes, cætera con-
fundere minantur procaciter, prout per venerabilem
Vatienfem *Epifcopum, dicti* Hungariæ *Regis Le-*
gatum, ad noftram curiam, & poftea ad Romanam
didicimus deftinatum. Hic per nos primo tranfitum
faciēs, his teftimonium perhibuit quæ vidit, & tefti-
monium eius nimis verum eft. Necnon & hæc per li-
teras dilecti filij noftri Conradi, *in Regem* Roma-
A *norum electi femper Augufti, & Regni* Hierofo- 1241.
lymitani *hæredis Regifque* Bohemiæ Auftriæ &
Bauariæ *Ducem, ipfis quoque nuntiorum verbis, quò*
de vicinitate hoftium experimento funt edocti, ple-
niùs certificamur. Nec hæc fine magna animi pertur-
batione potuimus didiciffe. Sanè, ficut innotuit, &
præambula fama geftorū proclamat, indeterminatus
exercitus eorum in tres partes infœlices, ex indultu
Domini, damnandus confultu diuifus proceffit. Nā
vna per Pructenos *tranfmiffa, & ingrediēte* Polo-
B niam, *Princeps & Dux terræ illius ab eorum infe-*
quēti exterminio cecideriāt, & dein tota fuit per eos
illa regio deuaftata. Secūda, Bohemiæ *fines ingref-*
fa eft, & aggreffa fubftitit, Rege illius terræ cum fuis
conatibus viriliter occurrēte. Tertia, percurrit Hū-
gariam, Auftriæ *finibus vicinādam. Vnde timor ac*
tremor a furore nactus irruētium principiū, fingulos
excitans & inuitās ad ipforum obftaculū vrget ne-
ceffitas, quæ incūbit periculo communi imminēte: ge-
nerale exterminiū orbis terræ, præcipuè Chriftiani-
C tatis, *auxiliū feftinàter prouocat & fuccurfū. Hæc*
.n. gens eft feralis & exlex, humanitatis ignara. Se-
quitur tamē & dominū habet, quē obediēter colit &
veneratur, & nuncupat Deū terræ. *Homines parua*
ac breuis ftaturæ funt, quantū ad longit dinē, fed fo-
lidi, lati, & propaginati, rigidi, ac fortes, & animo-
fi ad nutum fui Ducis ad qualibet ambigua prorūpē-
tes: Vultus amplos, afpectus toruos, clamores horri-
biles habēt, cordibus cōfonantes: cruda geftāt coria;
bouina, afinina, vel equina, infutis laminis ferreis,
pro armis muniuntur, quibus hactenus vfi funt. Sed,
D *quod non fine fufpiriis dicere poffumus, iamiā de vi-*
ctorū fpoliis Chriftianorū, *armis decentioribus ele-*
gantius muniūtur, vt propriis armis irato Deo, tur-
pius & anxiùs trucidaremur. Infuper equis melio-
bus inftaurātur, epulis lautioribus reficiūtur, vefti-
bus pulchrioribus adornātur. Ipfi antē Tartari, *fa-*
gittarij incomparabiles, vtres ferūt artificialiter fa-
ctos, quibus flumina trāfmeunt indemnes rapaciffi-
ma & paludes. Deficiēte verò cibo, corticibus arbo-
rū & foliis, & herbarū radicibus dicūtur effe cōtenti
E *ti equi eorum, quos adducūt, quos tamē velociffimos*
inueniūt & fortiffimos, in articulo neceffitatis. Nos
antē horū omniū quodammodo prouidi & præfagi,
frequenter per literas & nūtios Regale excellētiam
veftram, necnon & aliorū Principū Chriftianorū,
meminimus requififfe, follicitantes attentiùs & mo-
nētes, vt vigeret inter eos qui Tribunalibus præfunt
poteftatibus, vnanimitas dilectionis & pacis, & fe-
datis diffenfionibus, quæ Reipublicæ Chrifti *fæpius*
inferunt nocumenta, concorditer ad eorum obftacu-
la, qui nuper emerferunt, alacriùs confurgentes, cùm
F *præuifa iacula minùs foleant fauciare, & vt nec cō-*
munes hoftes, ad viarum fuarū præparationes, gau-
derent tanta inter Principes Chriftianos *diffidia*
pullulare. Ha Deus! quantū & quoties nos humilia-
re voluimus, omnem beneuolentiam exponentes, vt
Romanus *Pontifex ab effufo per orbem contra nos*
diffentionis fcandalo deftitiffet, & ab incōfulta vo-
luntatis impetu motus fuos temperantius reuocaffet,
vt ad fedandum noftros iure fubditos præualeremus
& quietius regeremus, nec eos, quorum adhuc per eū
G *non minima pars fouetur, protegeret recalcitrantes.*
Vt fedatis rebus, rebellibufque reformatis, aduerfus
quos multarum copiam opum effudimus, & virium
conatus exhaufimus, potētia noftra maior confurge-
ret & infurgeret incommuniter aduerfantes. Sed cū
volūtas ei pro iure fuerit, lingua lubricū difcurfum
non regenti, & à multiplici genere diffidijs, quod at-
temptauit, dedignatus eft abftinere, per legatos &
nuntios fuos, crucem quam aduerfus tyrannidem
Tartarorum *vel* Saracenorum, Terram fanctā *in-*

1241. *uadentium & occupantium, exercitus debuit & decebat, iussit contra me brachium & ecclesiæ aduocatum publicari, rebellibus nostris, grauiter contra honorem nostrum & famam exultando conspirantibus. Et cùm maxima nobis immineat cura, nos a domesticis & familiaribus hostibus expedire, qualiter & barbaros repellemus? Quippe per exploratores suos, quos vndique præmiserunt, ipsi licèt sine lege diuina directi, tamen in martiis ingeniis disciplinati, publicam discordiã & immunita terrarum ac infirmiora cognouerunt: corrosionemque Regum, & Regnorum conflictum audientes, instantiùs animantur & consurgunt. O quantum viribus addit exultans animatio. Ad vtrumque igitur, Deo prouidente conuersi, vires & industriam adhibebimus, vt domesticum & barbaricum ecclesiæ scandalũ, hinc & inde propulsemus. Dilectum autem filium nostrum* Conradum *ac cæteros Imperij nostri Principes, expresse transmisimus, vt ad reprimendum ingressus & impetus hostium barbaricorum potenter occurrãt. Serenitatem etiam vestram pro communi necessitate, per autorem fidei nostræ* Christianæ, *Dominum nostrum* Iesum Christũ *præcordialiter adiuramus, quatenus vobis & Regno vestro, quem Deus in statu prosperitatis conseruet, instantissima sollicitudine & prouida deliberatione præcauentes, maturata militum strenuorum & aliorum armatorum & armorũ subsidia non segniter præparetis: hoc in aspersione sanguinis* Christi, *& affinitatis fœdere, quo connectimur, postulamus. Sicque ad liberationem* Christianitatis *accingantur nobiscum viriliter ac prouidè dimicaturi, vt cõtra hostes.* Germaniæ *terminos iam ingredi proponẽtes, velut* Christianorũ *ianuam, viribus aggregatis victoria ad laudẽ Domini exercituum valeat obtineri. Nec placeat vobis ista sub dissimulatione pertrãsire, vel dilatione suspendere. Nam si, quod absit,* Germaniæ *fines inuadant, nec inueniant obstaculorum repagula, pro foribus expectent cæteri venientis subito fulgura tẽpestatis, quam diuersis mundo contagiis inquinato, refrigescente charitate multorũ, per quos fides prædicari & constare deberet, & pernicioso eorum exẽplo, mundum vsuris & variis symoniæ & ambitionis generibus maculante, diuino iudicio credimus emersisse. Prouideat ergo excellentia vestra, & dũ communes inimici in vicinis regionibus debacchantur, ad resistendum eis maturatis consiliis vobis consulatis. Quoniam de terris eorum hac se mouerunt intentione, vita pericula non curantes, vt totum sibi, quod auertat Dominus, subiiciant Occidentem, fidẽque & nomen* Christi *peruertant & euertant. Et pro inopinata victoria, quam Deo permittente sunt hactenus consequuti, ad tam vehementem insaniam deuenerunt, vt iam Regna mundi sibi reputent adquisita. & vt Reges & Principes ad vilia eorum officia subiectos, edoment suppeditatos, & inclinent. Speramus autem in Domino* Iesu Christo, *quo duce, quo prauio, hactenus ab inimicis nostris liberati triumphauimus, vt & ij, qui de* T*artareis sedibus proruperunt, fastu deposito, expertis Occidentis viribus, quas sibi sentient aduersantes, ad sua Tartara* Tartari *detrudentur. Nec gloriabuntur tot impunè peragrasse prouincias, tot populos deuicisse, tot facinora perpetrasse, cùm ad victrices Aquilas præpotentis Imperialis* Europæ *sors incauta, imò Satã, ipsos traxerit morituros. Vbi vltro furens ac feruẽt ad arma* Germania, *strenuæ militiæ genitrix & alumna* Francia, *bellicosa & audax* Hispania, *virtuosa viris & classe munita fertilis* Anglia, *impetuosis bellatoribus referta* Alemannia, *naualis* Dacia, *indomita* Italia, *pacis ignara* Burgundia, *inquieta* Apulia, *cum maris* Græci, Adriatici, *&* Tyrrheni, *insulis pyraticis & inuictis*, Creta, Cypro,

A Sicilia, *cum Oceano conterminis insulis & regionibus cruenta* Hibernia, *cum agili* Vvallia *palustris* Scotia, *glaciali* Norvvegia, *& quæcunque iacet nobilis & famosa sub occiduo cardine Regio, suam electam militiam, prauio viuificæ crucis vexillo, quod non tantum homines rebelles, imò dæmones aduersantes reformidant, alacriter destinabunt. Datum in recessu, post deditionem & depopulationem* Fauentiæ, *tertio die Iulij.* 1241.

SVbhatum tenore literarum scripsit dominus Imperator autentis tantùm titulis, & verborũ B raro sermone, Rei Publicæ sedulus procurator. Veruntamẽ Regem *Francorum* sic scribens commouit vehementiùs, ait enim: *Admiramur super Francorum prudentia, quòd non subtilius cæteris Papales astutias considerastis, vel non attendistis cupiditates. Proponit enim ipsius ambitio insatiabilis omnia fidelium Regna suo subiicere dominatui, ab* Anglorum *conculcata corona sumens exemplariter consequentiam, vt culmen Imperij sibi inclinet natibus, eum est præsumptuoso conatu, & ausu temerario proseruitus inhiare.* *Publicatio præcedentis epistola.*

C HVius itaque euentus famosa nouitas, totam *Europæ* latius impleuit, imò etiam *Saracenorum* climata peruolauit. Orta est igitur discordia sententialis inter multos, diuersis diuersa super his sentientibus. Fuerunt nãque qui dicerent, Imperatorem hanc *Tartarorum* pestẽ sponte fuisse machinatum, & per hanc elegantẽ epistolã scelus tam nefandũ nequiter palliasse, & ut totius mundi Monarchia, in fidei *Christianæ* subuersionẽ, ad instar *Luciferi*, vel Antichristi, hiatu proteruo conspirare. Redarguitur enim epistola, quasi continens falsitatem. Dicitur enim in ea gentem D ipsam ignotã *Tartarorum* ab Australibus mũdi, qui sub torrida zona sũt, partibus erupisse, quod euidenter apparet fictitiũ. Non enim audiuimus eos Australes vel etiam Orientales partes peragrasse. Occulta insuper eorũ consilia, & inuestigabiles ipsorum *Tartarorum* vias & conspirationes quãplures, plenas esse Imperialibus consiliis suspicantur: suum nepè celant idioma, armaturas variãt; & si quis eorũ capiatur, nulla ratione potest notitia eorum vel propositum à capto, licet E exquisitis tormẽtis affligatur, extorqueri. Et cùm sint in totius mundi capacitate septẽ climata, videlicet *Indorũ*, *Æthiopũ*, vel *Maurorum*, *Ægyptiorum*, *Hierosolymitanorum*, *Græcorum*, *Romanorum*, & *Francorum*, nec sint tam remoti in tota terra habitabili, quos mercatores non inueniantur, vnde Poëta: *Impiger extremos currit mercator ad Indos.* vbi tot & tales hactenus latuerunt? vt quid tam fraudulenta inter eos, & tam occulta conuiratio? F Sunt igitur, vt inquiunt, *Hircani* & *Sicij*, humanam cædẽ auide sitientes, montes & salebras Boreales inhabitantes, qui feralem vitam ducentes, Deos colunt montiũ, & præuisa in die. Qui etiam cum *Cumanis* sibi conterminis, & iam confœderatis, machinante Imperatore, Regem *Hungariæ* cum quibusdam aliis Magnatibus expugnarunt, vt fatigatus Rex ad alas Imperatoris auolaret, homagium ei pro subsidio impendendo facturus. Vnde cum hæc fecerit, ipsi hostes sunt regressi. G Sed absit, vt in vno corpore mortali tanta sceleris immanitas latitaret.

DIerum ipsorũ curriculo, infausto casu, dominus *Prenestinus*, nomine *Iacobus*, quãdoque Legatus in *Francia*, & dominus *Otto* Cardinalis in carcere *Tulliano* Diaconus, aliquando Legatus in *Dacia*, & posteà in *Anglia*. & *Gregorius* de *Romagna*, tunc ad *Iaruenses* Legatus missus, vt sibi omnes obedientes ab omnibus peccatis suis *Admonet Papa Prælatos, vt spreto Imperatore ad Concilium properent.*

1241. abſolueret. apud *Iannam* commorabantur. de claſſe ſibi prouidentes. Erant autem cum ipſis Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates quamplurimi, qui cùm timerent minas Imperatoris ſi transfretarent, frequenter epiſtolas & nuntios à domino Papa receperunt conſolatorias & admonitorias, vt non omitterent nauigando ad Conciliũ properare, imo potiùs ſpretis ſæcularibus comminationibus, patri ſpirituali promptiùs obedirent. Facta autem fuit conuentio inter eos & *Iannen-* mediante non minima pecunia; vt ipſi *Iannenſes*, omnes tam Legatos quàm Prælatos, cum ſua ſequela. indemnes & illæſos etiam inuito Imperatore, ad *Romanam* curiam ſaluo perducerent. Et dum ſuper his tractatum haberent diligentem & prolixum, fluctuãtibus aliquibus, quid tutiùs, quid conſultius foret agendum, ſignificauit dominus Papa, quod in brachio ſæculari auxilium tam efficax, tam validum obuiam per mare, ad ipſorum ducatum & protectionem, ipſis exeuntibus de portu, indubitanter in nauali expeditione transmitteret, quòd nullo modo valerent reſiſtere manus aduerſantium. nec etiam ipſe Imperator, quem dominus Papa Satanæ dederat in perditionem. vtpotè anathemate multiplici innodatum. Quo mandato nimis eos paterna conſolatio animauit, imò adeò, vt cuiuſlibet periculi diſcrimen vel mortem amplecterentur.

Imperator petit à Prælatis vt per terram ad Concilium proficiſcantur.

CVm autem hæc prædicta Imperatori innotuiſſent, intellexit euidenter, quòd dominus Papa ad dejectionem ipſius ſitienter anhelabat, & ad hoc tam diſtrictè Prælatos aduocabat, in nullo voluntati eius contradicturos, cœpit formidare ſibi vehementer. Et deſiderabat, vt per ipſum itinerantes, per terram venirent, vt pleniùs de iure de quo confidebat, inſtruerentur, ne falſis ſuggeſtionibus circumuenirentur, nec aliquo modo ſine tali certificatione ad *Romanam* curiam ſubitò nauigando tranſmearent. Miſſis igitur Legatis ſolemnibus ad ipſos iam nauigare præparatos, ſignificauit eis modeſtè & humiliter, vt pacificè & omni ſecuritate per omnes terras ſuæ ditioni ſubiectas, dummodò non per mare vel maritima, tranſmigrarent; ſcirentque certiſſimè, quod nullus ſuorum ipſos offenderet itinerantes. Et ſi fortè non crederent Imperialibus promiſſis prouiderent ſibi formam ſecuritatis, & ſe eandem formam ſequuturum per omnia ſecundùm eorum diſpoſitioné, indubitanter promittebat. Imò etiam cauſam ſuam, poſtquam ipſis viua voce penitus explicaſſet, & per omnia ipſos ad vnguem inſtruxiſſet, fideliter ac fiducialiter committeret toti Concilio iudicialiter examinãdam, & ſententialiter determinandam, diſcretiumque examen tot & tantorum patrum ſanctorum, ſe ſpopondit ſubiturum. Et ſic ipſos fore procuratores, aduocatos, & iudices, omni qua potuit inſtantia poſtulauit, perſuadendo. imperando, ſupplicando ſecundum illud Poëticum:

Imperium, promiſſa, preces, confundit in vnum.

Conqueſtus eſt inſuper grauiter de impetu Papalis perſecutionis indefe[illegible], ita vt audientes ferè ad lacrymas prouocauit & commouit, aſſerens quòd dominus Papa ipſum. nec conuictum, nec confeſſum, pro iniquiſſimo hæretico, & fidei C[illegible]ſtiana valido ac manifeſto impugnatore fecit haberi, & multis regionibus excommunicari, & quàm grauiter ſciuit ac potuit, ſcandaliſauit, nomenque & famam, quo nihil eſt damnoſius, ipſius irreſtaurabiliter denigrauit, & ad dejectionem ipſius niſibus totis anhelauit. Et nuper cùm complacuerat & conuenerat meæ parti ac ſuæ

A communiter, Concilium conuocari, in quo præſtò parabamus cauſas hinc inde propalare, iudicium commune ſubituri, ipſe Papa perperam formam cõuocationis præloquutæ alterauit, publicos inimicos Imperii, ac laicas & ſæculares perſonas conuocando, potiùs ad prælia quàm pacem præparatos, ſecundùm tenorem epiſtolæ Regi *Angliæ* & aliis Principibus tranſmiſſæ, in qua retiacula abſcondita & muſcipulas Papalis aſtutiæ certiùs detruncaui. In qua etiam epiſtola præmuniui eoſdem, ne prælatos ſuos per meam B ſinerent ditionem tranſmeare, ſicut ſe ſuaque diligebant. Addiditque Imperator, ſicut aliàs & in dicta epiſtola mandauerat, quòd periculoſum foret, & rationi diſſonum, penitus domino Papæ manifeſto aduerſario, & ſuis conſentaneis, qui potiùs videntur conſpiratores in ſubuerſionem ſacri Imperij. quàm Iudices æquitatis, aſſeſſoribus cauſam principalem & eius circumſtantias ignorantibus, tam arduam cauſam inæquali foro committere.

Cauſa cur Imperator ad Prælatos non potest accedere.

SVmmoperè igitur deſiderauit Imperator, vt per eum in pace venirent Prælati, de cauſa ſua C pleniùs inſtruendi, vt de omnibus occultis circumſtantiis eos certificaret. Ipſe enim nullo modo ad ipſos Prælatos perſonaliter poterat accedere, tum pro carentia theſauri, quem effuderat in diuturna obſidione *Fanentiæ*, & aliis variis negotiis, quorum maximum de exercitu filii ſui contra *Tartares*, & aliis, quæ oportuit cautiùs continuare; tum propter *Iannenſes* ſibi rebelles, quibus noluit niſi in forti manu appropinquare.

Legati volunt per terram ad Concilium proficiſci.

PRælati verò, Legatorum animati promiſſionibus, & Papalibus crebro miſſis epiſtolis conſolatorus, in quibus ſe promiſit per mare obuiã D mittere iuuamen feſtinum & efficax, noluerunt quomodolibet à propoſito ſuo reſilire. Dicebant etenim Non eſt fides adhibenda cauillatoriis dictis excommunicati. Contemptis igitur Imperatoris conſiliis & petitionibus, Prælati confidentes in multitudine *Iannenſium*, qui nauali certamine expediti, minas & vires Imperiales cõtempſerunt, naues aſcenderunt, præambulis *Iannenſibus*, qui multiplicabant loqui ſublimia, aſſerentes vires aduerſantium nullatenus ſibi formidaE biles, meticuloſos & puſillanimes Prælatos & literatos appellantes, & erat ſuperbia eorum maior quàm poteſtas. Galeis igitur diſpoſitis & ordinatis cum nauibus versùs Orientem in clamore tumultuoſo nautarum, & clangore buccinarum mare *Tyrrhenum* ſulcauerunt.

Imperator iubet Prælatos capi.

QVòd cùm domino Imperatori ſignificaretur. doluit ſe contemptum, & ſua monita cum precibus aſpernari Miſit igitur ad *Henri-* F *cum* filium ſuum, quem de conſuetudine appellat naturalé, cui commiſerat mare & maritima cuſtodienda cum nauali exercitu. ad impediendum tranſitum Prælatorum, vt ipſos iam nauigantes capere nõ formidet, vel ſubmergat, vel trucidet.

Legati cum Prælatis capiuntur.

DIctus igitur *Hẽricus*, paternis pręceptis obediens, miſit obuiam eiſdem *Iannenſibus* Legatos & Prælatos confidenter ducentibus, viginti galeias nouas & ſolidiſſimas, manu militari optimè communitas: in prima fronte quibus priG micerius præerat *Stollius* pyratarũ peritiſſimus. Factoque cõgreſſu nauali cruentiſſimo, *Piſani*, quibus ſpecialiter præfuit *Henricus* cum iam dicto *Stollio*, qui per modum fulgurantis tempeſtatis irruit ad certamen, victi ſunt *Iannenſes*, captique Prælati cum Legatis, & aliqui ſubmerſi vel cæſi, ſcilicet Archiepiſcopus de *Velencia*. & multi alij, quos longum eſt numerare. Ex Abbatibus

1241. tamen vi*a Sa[illegible]nensis* ope *Ioannis* de *Lexintuna*, milit[is] strenuissimi & elegantis, fratris sui, ac nuntij Regis *Angliæ*, euasit liber & illæsus. De huiusmodi aut[em] infortunato casu, per hanc epistolam, cui [com]m[uni]s fama perhibet testimonium, euidenter c[er]tificamur.

Epistola Imperatoris ad capitaneum Fauentiæ & Prælatorum in mari.

CAptis igitur & præsentatis Prælatis & Legatis cum suis *Ianuensibus* domino Imperatori, scripsit idem Imperator Regi *Anglorum*, necnon & alijs Principibus in hæc verba:

FRedericus Imperator, Regi Angliæ, *salutem & sincere dilecto suo aff[ectu]. Iuxta. Hilaris eff[ectione] recepimus literas & nuntios vestros, quos ad nostram præsentiam transmisistis, & tam ea quæ litera continebant, quàm ea quæ idem nuntij ex parte vestra ore tenus coram nobis referebant, audiuimus & intelleximus diligenter. Et ecce ad singula quæ misistis prosperè per eos, per magistrum* Vualterum *de* Ocra, *dilectum nostrum Notarium ac fidelem, plenariè respondemus. Cui ea quæ vobis ore tenus ex parte cel[situdinis] no[stræ] dicet, indubitatis tanquam per fine nostra credatis. Cui etiam plenam concessimus potestatem procedendi in negotio, pro*
C *quo nunti[j] supradicti venerunt, & complendi ludonx[...] formam sibi à cel[situ]dine nostra datam. Ad hoc, cùm nostris congaudeatis successibus, & in nostrorum humilitatem rebellium fiat terror & cæteris cautela subiectis, iocunda insinuatione v[obis] [...] describimus, quòd cùm ciuitas* Fauentiæ *suis diffisa m[...], & propria munitione confisa, beneficio temp[oris] hyemalis ausa fuerit nostræ rebellionis viribus præstare re[...]culum; verùm tamen resistentia semper hac eadem ciuitate, machinarum nostrarum incursione quassata, muris iruentibus, &*
D *fossoribus nostris penetrantibus per meatus subterraneos intima ciuitatis, vt manualiter inter ciues & bellatores nostros bella concurrerent, & oporteret eos pro minus corpora cominus præstare gladiis exponenda, sumpserunt sanius pro eorum salute consilium, quibus expugnatio vicinum excidium minabatur, & ad implorandam nostram misericordiam continuo clamore sæpe conuersi, die Dominico, decimo quinto die Aprilis, mandatis nostris &*
E *beneplacitis se præcisè mancipauerunt subijcientes in nostram misericordiam ciuitatem, suas pariter & personas, præstitis fidelitatis debitæ iuramentis, & illicitis iuramentis, si qua fecerunt, abiuratis. Ad quorum receptionem nostro cùm Imperij semper indiuisa, & iusti arbitra moderaminis, clementia nos induxit, quæ victoris animum vicit, vt cum victis misericorditer ageremus: ratis gloriosiorem esse victoriam, misereri conuersis, quàm in eorum casu vlcisci miserabili: pium genus vindictæ pensantes, ignoscere noxis, dum potuimus feriùs vindicasse. Remissa igitur gratis offensa, licèt non*
F *minima, & ijs Imperialiter absolutis, ciuium & ciuitatis statu sub nostro & Imperij iugo, (quo nihil suauius aut dignius esse probabunt) pro rerum qualitate disposito, dum ad depopulationem vicinæ* Bononiæ *nostrum verteremus propositum & affectum, Prælatorum turbam, cum* Prænestino *Episcopo*, Ottoneque Thoringo *sancti* Nicolai *in carcere* Tulliano *Diacono Cardinali nostris aduersaturam processibus, ex diuersis prouincijs congregatam, contigit suo infortunio* Ianuam *peruenisse. Vbi conueniento cum eis* Gregorio *de* Romagna, *addito Legato Legatis, vt insimul ligarentur,*
G *& conspiratione cum* Ianuensibus *rebellibus nostris facta, quidam de regno* Francorum *nauale[m] exercitum copiosum congregantes, pyratas suos armari fecerunt, cum quibus ad Papam* Romanum, *pro maioris causa dissidij, conuenerant aduenire. Ad quorum impediendum transitum & accessum nostram diu antè præuisam classem conuenire fecimus apud* Pisas, *victoriosum* Galeatum Stollium *præponentes. Quos cum quibusdam nostris fidelibus, eorum præcognita motione, in lacis & portubus, quos vel alto in[...] præterire non poterant, velut*

A *obuia, & necessario nauigabilia transitu, vt eos transeuntibus potenter occurrerent, destinauimus. Et aggressus galeis nostris galeas eorum, quas præpotens dominus, qui ex alto videt & dimicat, æquitatem diiudicans, iniustas vias eorum & excogitatam malitiam, insatiabilemque cupiditatem meditans, in viribus & potentia nostra, quam effugere terra vel mari non poterant, Domino fauente, Legatos ligatos simul tradidit & Prælatos. Et tribus galeis eorum submersis, ac omnibus quæ vehebantur in ipsis, cum viris, qui ad duo millia æstimati sunt,* 1241.
B *sine spe recuperationis amissis, viginti & duæ galeæ, non sine magna nauigantium cæde, cum personis & rebus, diuina sic volente prouidentia, victæ sunt à galeis nostris, & triumphaliter captæ. In quibus tres dicti Legati, cum Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, & multis alijs Prælatis, nuntijs quoque Prælatorum & procuratoribus, qui vltra centum æstimantur, cum Ambassiatoribus ciuitatum rebellium* Lombardiæ, *qui ad præfixum ire Concilium pr[o]perabant quatuor millibus* Ianuensium, *exceptis specialibus & electis personis de* Ianua, *quæ galeis præerant [&] comitatus Prælatorum, pro ducendis &*
C *reducendis eisdem Ianuam, sicut inter eos fuerat infortunatæ conuentum, ad manus nostras ligati peruenerũt, cum* Prænestino *illo, qui summum contra nos sæpius incitauerat odium. Qui sub latentis lupi specie, in ouina pelle & agni chlamyde, Deum inclusum gerere non considat, cuius diuinum iudicium non defuisse arbitramur. Et sciat, quia Deus nobiscum est, sedens super thronum, & diiudicans æquitatem, qui non solùm per Sacerdotium, sed per Regnum & Sacerdotium, mundi machinam statuit gubernandam. Nos igitur, summo nobis celsi-*
D *tùs Domino referante consilium, & in plana sic aspera conuertente, sudores bellicos, & æstiuos pulueres non vitantes, nostrum fœlix iter & intentionem omnimodam & conatus ad eum dirigamus, qui nobis & cæteris regnantibus exaltationis & gloriæ contulit incrementum. Et nos prædictorum Principes successuum nostrorum participes, & vos præcipuè, fieri gratulamur, quos in omni successiuæ fœlicitatis euentu, ex vnanimitate, qua vnimur, cupimus esse consortes. Data* Fauentiæ, *&c.*

MIssa est igitur talis epistola alijs Principibus
E quasi consolatoria, sed non omnes renorem ipsius acceptabant, cum dicat Poeta ethicus.

Gloria peccati non repetenda sui est.

Iussu igitur Imperiali ducti sunt per mare cursu diuturno, per spatium circiter trium hebdomadarum, donec venirent *Neapolim in Apulia*: & in castro quod est vicinum ciuitati, & mari circumdatum, tutelæ certissimæ mancipantur. Sed non omnes æque damnabat calamitas carceralis. *Prænestini* enim miserrima erat conditio. Et omnes *Prælati Neapolim ducuntur incarcerandi.*
F iã vel morbus, vel lethalis inuaserat imbecillitas. Cum enim diu nauigauerant, sedentes glomeratim vincti & oppressi, ceciderat que super eos æstus intolerabilis, muscis circumuolitantibus, & more scorpionum pungentibus, fame & siti cruciati, & ad arbitrium nequissimorum nautarum, imò hostilium pyratarum, lacessiti & obiurgati, longum martyrium protraxerũt, quod pro obedientia subierũt. Videbatur igitur carcer requies, licèt requie caruisset. Tabuerunt ergo, præcipuè delicatiores, & varijs infirmitatibus languerunt.
G Vnde quidam religiosi, & multi alij, animas afflictas exhalantes, e miseria huius mundi ad Dominum, non sine palma martyrij, migrauerunt. Et citò post, dominus *Prænestinus*, obediens domino Papæ, vsque ad mortem à nequam sæculo transiuit ad requiem.

Henricus mittitur ad Conradum fratrem contra Tartaros.

COmpleto igitur voto domini Imperatoris, Domino permittente, misit idem Imperator *Henricum* filium suum, qui de Prælatis & eorum ducibus, vt dictum est, triumpharat, ad fratrem

1241. *Conradum*, qui cum innumerabili exercitu ex diuerfis finibus Imperii collecto, *Tartarorum* & *Cumanorum* impetum repellere parabatur; vt alter alterius fratris folatio mutuo robotaretur, & milite copiofiore ftiparetur. Duxit autem fecum quatuor millia eqoitantium iuffu patris, & peditum manum non minimam. Qui cùm aliis adiuncti fuiffent, quibus venerant in fubfidium, incõparabilem exercitum conflauerunt. Quo comperto, hoftium filuit iactantia & arrogantia tepuit refrænata. Facta namque quadam coogreffione cruentiffima iuxta ripam fluuii *Delpheos*, non multum à *Danubio* diftantis, multis vtrobique cadentibus, tandem Deo propitio repulfus eft hoftilis exercitus licèt nullo numero poffet comprehendi. Sed antequam retroceffit, quoddam. quod de *Iudaorum* fraude proceffit, exiftimantium ipfos hoftes effe de *Iudaeis* inclufis in montibus *Cafpiorum*, & venientium in eorũ fubfidium, & *Chriftianorum* fubuerfionem, fcelus immaniffimũ huic operi duxi breuiter inferẽdũ.

Immane fcelus Iudæorum.

LAbentibus autem illorum dierum curriculis, multi *Iudaeorum* de partibus tranfmarinis, præcipuè autem de Imperio, credentes quod plebs *Tartarorum* & *Cumanorum* effent de genere eorum, quos Deus in montibus *Cafpiis* precibus magni *Alexandri* quondam inclufit, conuenerunt in loco fecretiffimo ex communi condicto. Quos, qui fapientiffimus eorum & potentiffimus videbatur, fic alloquitur: *Fratres, qui eftis femen Abrahæ præclarè, vinea Domini Sabaoth. Deus nofter Adonai nos diu fub poteftate* Chriftianorũ *permifit affligi. Sed nunc venit tempus quo liberamur, vt ipfos vice verfa Dei iudicio opprimamus, vt falui fiant reliquiæ* Ifrael. *Exierũt nãque fratres noftri, tribus fcilicet* Ifrael, *quondam inclufæ, vt fubdant fibi & nobis mundũ vniuerfum. Et quantò præceffit durior & diuturnior tribulatio, tanto maior nobis gloria fubfequetur. Occurramus ergo eis in muneribus pretiofis, ipfos cum fummo honore fufcipientes. Vino, armis indigent & frumẽto.* Quod verbum cùm omnes gratanter accepiffent, vt fecretiùs fraudem fuam occultarent, gladios & cultellos atque loricas quafcunque poterant venales inuenire, emerunt, & in doliis ordinatè repofuerunt. Dixeruntque palàm Principibus *Chriftianis*, quorum poteftati fubiacebant, quod illi quos vulgus *Tartaros* dicebat, *Iudæi* erant, nec bibebant vinum nifi à *Iudaeis* vindemiatum, & hoc nobis fignificauerunt, magna inftantia quafi à fratribus fuis fibi dari talia vina, à nobis fcilicet vindemiata, poftulantes. Nos autem ipfos inhumanos & hoftes publicos auferre de medio cupientes, & vos *Chriftianos* ab imminenti eorũ tyrannica depopulatione liberare, parauimus circiter triginta dolia vino lethaliter intoxicato referta, ipfis quantociùs referenda. Tolerauerunt igitur *Chriftiani*, vt ipfi *Iudæi* tale xenium fceleratis obtuliffent. Sed cum in remotas partes *Alemãniæ* perueniffent, & cum doliis fuis quendam pontem tranfire pararentur, dominus pontis, vt moris erat, vectigal pro tranfitu fibi reddi poftulauit. Ipfi autẽ frontuosè refpondentes, & poftulata reddere renuentes, dixerunt, quòd pro vtilitate Imperij, imò totius *Chriftianitatis*, his negotiis follicitarentur, directi ad *Tartaros*, ipfos vino fuo cautiùs potionaturi. Cuftos verò pontis fufpectam habens *Iudaeorum* affertionem, vnũ doliorũ terebrando perforauit, nec inde vllus liquor eliquatus diftillauit. Inde certior de fraude effectus, circulis erectis illud dolium confregit, & apparuit armis diuerfis refertum. Exclamans igitur ait: O proditio inaudita! vt quid tales inter nos patimur conuerfari? Et ftatim ipfe & alii, quos ftupor conuocauit, alia omnia dolia, quæ protinus confregerunt, plena gladiis *Colonienfibus* fine capulis, & cultellis fine manubriis, ordinatè & confertè repofitis, inuenientes, omnibus in propatulo monftrauerunt fraudis inauditæ laqueos abfconditos *Iudaeorum*, qui publicis mundi hoftibus, qui vt dicebatur, armis maximè indigebant, maluerunt fubuenire, quàm *Chriftianis*, qui inter fe ipfos tolerant conuerfari, & in venalibus cõmunicare. Traditi igitur fũt ipfi *Iudæi* tortoribus, vel perpetuo carceri meritò mãcipandi, vel ipfis fuis gladiis trucidãdi.

Votum Crucis pecunia data foluitur.

CIrca dies illos, vt quafi mille argumentis miferaterra *Anglicana* fuis bonis viduata fpoliaretur, fratres Prædicatores & Minores, autentico domini Papæ cõmuniti, in prædicatione fua plenã peccatorum remiffionẽ conceſſerũt omnibus cruce fignandis pro *Terra fanctæ* liberatione. Et ftatim, vel in craftino, vel tertia die poftquam multos deuotos fignauerant ea cõditione à crucis voto eos abfoluebant, vt quantũ fuppetebat facultas, pecuniæ fuæ portionẽ in fubfidiũ *Terræ fanctæ* conferrent largiorẽ. Et vt ad hoc *Anglicos* inclinarent proniùs ac promptiùs, ipfam pecuniam afferebant Comiti *Richardo* deferendã, chartã ipfius fuper hoc certiùs oftendẽtes. Infuper à fenibus & valetudinariis mulieribus, imbecillibus, & paruulis, crucem accipientibus, vel accipere proponentibus, tantundem indulgentiæ, accepta priùs ab eifdem pecunia, conceſſerunt, oftendentes fuper hoc Comitis *Richardi* fcriptũ teftimoniale, à *Romana* curia impetratum. Et hoc genere emungendi loculos, eft infinita pecunia propter fauorem Comitis adquifita. Quis autem cuftos aut fidelis difpenfator inde fuerit, hic iam quæritur, nam nefcitur.

Confirmatio Nicolai de Fernham *in Epifc. Dunelmenfem.*

EOdem anno, magifter *Nicolaus* de *Fernham*, electus *Dunelmenfis*, confecratus eft in Epifcopum *Dunelmenfem* apud *Glouerniam*, in ecclefia *S. Ofvualdi*: quinto Idus Iun. ab Archiepifcopo *Eboracenfi Vualtero*, præfentibus Rege & Regina, Epifcopis, Abbatibus quàm plurimis. Et quia fuper profeffione fua mota fuit quæftio ab aliquibus volentibus diffidium ventilare, noluit idem *Nicolaus* illicitam fibi vforpare libertatẽ, vt ad infolentiam prorumperet recalcitrando. Talẽque in propatulo fuam folemniter in confecratione fua, coram cunctis Prælatis & Magnatibus, in præfẽtia fui Metropolitani dicti Archiepifcopi *Vualteri* fecit profeffionem, diftinctè & articulatim, eleuata voce, in hunc modũ, prout moris eft: *Ego* Nicolaus *ecclefiæ* Dunelmenfis *electus, profiteor* Eboracenfi *ecclefiæ, tibique Pater* Vualtere. *Archiepifcopo, & fucceſſoribus tuis canonicè fubftituendis, canonicam fubiectionem, reuerentiã, & obedientiam, & hoc propria manu fubfcribo.* Et incontinenti coram omnibus fubfcripfit crucem in capite chartulæ incaufto, & tradidit Archiepifcopo penes fe in thefauro reſeruandam.

DVm autem tẽporum volubilitas mundo diuerfis fic cafibus alluderet & illuderet, Comes *Marefcallus Gilebertus*, cum quibufdam aliis nobilibus iuxta *Hertfordiam* quantũ iacit arcubalifta, more militari, quoddam haftiludiũ, quod vulgariter *fortunium*, imò potius *infortunium*, appellatur, ad virium ceperat & exercuit experimenta. Vbi ipfe fecundum militarem induftriam fefe tam viriliter, tam ftrenuè, ad laudem militiæ fibi redimẽdam erexit, vt omnes talis corpufculi probitatem admiratione dignam meritò iudica-

1241. rent inter alios singulari. Et hoc summo nisu idē Comes nitebatur, quia primò clericali titulo addictus, in officio martio impotens acclamabatur fuisse & imperitus. Insidebat autē equum nobilissimū dextrariū *Italicum*, sibi incognitum, decentibus armis insignitus, & suorum militū denso stipatus comitatu, qui citò pòst lucris inhiātes dissipati sunt & amoti. Et dū Comes equū suum à rapidis cursibus refrenaret, & posteà calcaribus præacutis latera cruentans, ad cursum velociorē excitaret, & causa exigēte subitò lora retraheret, confractæ sunt ambæ habenæ iuxta cōcatenationem ad lupatum. Vnde equus vagus factus ipsum suum assessorē in pectore, capite erecto, ictu contriuit violento. Erant autem nonnulli, qui veraciter affirmarent, ipsas habenas ab aliquo inuido seditiosè præcisas, vt sic equo tyrannicè raptim transuectus, periret, vel distractus, vel ad minus iuxta aduersariorum arbitrium caperetur. Erat autē pransus, & ab æstu & puluere ac sudore ferè obcæcatus, ponderosa galea caput opprimente. Nec potuit equus ab ipso vel alio retineri. Vnde in extasim raptus, cœpit vacillare, & post paululum corruit ab equo semiuiuus; ipsum vna strepā retinente, & per agrū aliquo spatio sic trahente. Crepuit igitur, interiùs cōfractus & laceratus. Vnde non sine lamentabili dolore & clamore intuentiū, quinto Cal. Iulij, in domo Monachorū *Hertfordiæ*, eadem die aduesperascente, miserabiliter expirauit. Extremū tamen trahens spiritum, viaticoque salutis vix recepto pro redemptione animæ suæ, ecclesiæ B. V. de *Hertfordia* legauit. Facta autē anatomia de corpore suo, inuentum est hepar nigrū & confractū, ex collisione ictuū quos sustinuerat. Et sepulta sunt viscera eius in dicta ecclesia ante altare B. *M.* cui spiritū reddidit moriturus. In crastino autē delatū est corpus *Londinū*, fratre ipsius prævio, cū tota sua familia comitante, iuxta patrem suum & fratrem tumulandū. Obiit itaque in eodē torneamento vnus miles de sequela dicti Comitis, scilicet *Robertus* de *Sai*, cuius viscera cum visceribus Comitis sunt sepulta. Fuerunt autē ibidem multi tam milites quàm armigeri vulnerati & clauis cæsi & grauiter læsi, eò quòd inuidia multorū ludum in prælium cōmutauit. Negotium autem Crucis, & promotio *Terræ sanctæ*, pro dicta morte est damnosè sortita dispendium. Proposuerat enim indubitanter in proximo arripuisse iter magnificè *Hierosolymitanum*, collecta pecunia ab omnibus crucesignatis in terra, pro cuius rei licentia dederat Papæ ducentas marcas, Comitis *Richardi* exemplariter edoctus prudentia.

Miserabilis Comitis G. Mareschalli mors.

Duo Papales clerici pecuniam per totam Angliā in vsum Papæ exigunt.

Labentibus autē dierum illorum curriculis, & ludente fortuna in mortalium mutabilitate, non adhuc cessauit auaritia *Romanorū* insatiabilis. Quia post recessū Legati remanserunt in *Anglia* duo Papales clerici, quasi vices Legati supplētes, exactores indefessi, scilicet *Petrus* cognomēto *Rubeus*, & *Petrus* de *Supine*, autenticū Papale retinentes procurationes exigendi, interdicendi, excommunicādi, & pecuniam variis modis à misera ecclesia *Anglicana* extorquendi: vt talibus rapinis ecclesia *Romana*, secundū assertionē eorum, quæ damnificabatur multiformiter, respiraret. Scripsit igitur imperiosè prædictus *Petrus Rubeus*, qui se alteri præferebat, habēs se per modū Legati, epistolas suas & literas autenticas illi Abbati, vel illi Priori, cuius titulus talis præponebatur. *Magister P. Rubeus, domini Papæ familiaris & consanguineus, salutem*, &c. Et sub tali titulo procurationes & collectas varias exigebat

A & extorsit. Præterea, socius suus *Petrus de Supino* in *Hyberniam*, permittente Rege, ex parte Papæ veniens, & autenticum eiusdem deferens, à Prælatis *Hyberniæ* omnibus, brachio adiutus sæculari, cū magna tyrānide collegit. Vnde quidam suspensi *Londinum* ad eundem *Petrum* venerunt, secundùm voluntatem eius satisfacturi. Rediens igitur ab *Hybernia* idem *Petrus* in Autumno sequenti, & *Romam* tendens, mille & quingentas marcas secum clitellis refertis asportauit. 1241.

B Eodēque tempore, Rex *Francorum* visus odientium Regnū *Angliæ* consilio, dedit Comitatum *Pictaniæ Amphulso* fratri suo, die natiuitatis *S. Ioannis Baptistæ*. Vbi idem Rex, accincto ipso eodem *Amphulso* fastigiosè nimis militari cingulo, inuestiuit eum honore Comitatus *Pictaniæ*, qui ad Regem *Angliæ*, vel ad fratrem eius, ex dono ipsius, de iure spectare dignoscitur. Fecitque idem Rex *Francorum* milites quàmplures nobiles, vt sui fratris *Amphulsi* tyrocinium serenare videretur, parum pendens, imò potius vilipendens C Comitis *Richardi*, qui Deo fideliter in *Terra sancta* militauit, & *Frācos* captiuos liberauit, ius vel vendicationem. Vnde multi non satis potuerunt admirari de *Francorū* nobilitate hoc permittentium & consulentium, qui mala pro bonis tam ingratanter & impudenter reddiderunt.

Rex Francorum dat Comitatum Pictauiæ Amphulso fratri suo.

Litera Comitis Richardi, continentes summam suæ peregrinationis.

Hoc ipsius anni tempore, amici Comitis *Richardi*, solliciti de statu suo, per hanc epistolā plenius certificabātur. Richardus *Comes* Cornubiæ & Pictauiæ, *viris nobilibus, venerabilibus, & in* Christo *charissimis dominis*, B. de Riduar. *Comiti* Deuoniæ, *Abbati de* Bello *loco*, & Roberto *clerico*, D *salutem & omne bonū, cum sincera dilectione. Quanta desolationis & luctus* Terra sancta *diudū extiterit, quanta-quo difficultatis post clatorū lapsum apud* Gazā *emersū, eius reparatio fuit & releuatio, sensati sentiunt, & facti experientia docenti ad proximos, & fama pertulit ad remotos. Quod nisi pagina patens nostrum patefaceret arcanū, & fortè per vias explicata interpretationis sinistræ præstaret occasionē, multa in ea exararentur, quæ corde sopiunt & latent in imo. Ex declinatione tamen Regni vel Regnorum de* Hierusalē, *ob eius diuisionē ab iniquis &* E *iniustis occupatoribus possessam, dolore cōsumpti nō modico, silere non possumus omnino, quin linguā in eloquiis enim loquendi non sit materia, relaxemus amarū: eius nāque cōpassionis gladius animam nostrā vsque ferè perforauit, quod se continere non poterat. Iam enim in* Terra *sancta pro pace discordia, pro vnitate schisma, odium pro dilectione, exclusa iustitia, regnauerunt. Taliū vtique seminū multi in ea plantatores extiterunt, & plures fructuum ex eis nascentiū sunt facti collectores, sed vix nunc eradicati. Nec est qui cōsoletur eam ex omnibus ca-*F *ris eius: Bini nāque fratrum in gremio matris discordes, qui vt matrē defendant constituti, ex nimia rerum affluentia superbia facti sectatores, radicibus horū præstant fomentū & humorē, & propagines in longū & latū tradunt. Bonorū nāque copia tantū inuicē confligendi præstat primū, quod verbera patris sedi* Petri *præsidentis feueriùs in eos abhorrerent, fortiori fama dū confunderent orbem: quorū sedationi curā adhibuimus non modicā, sed nondū impressa sunt pacis vestigia, quoniā pacis verbis non adquiescūt discordiæ sectatores. Libenter enim portā-*G *tos pecuniā, dum durat, alliciunt: sed cùm vindicādi matris verecundiā tempus aduenerit, citò beneuolentibus deficiūt, palliata fingentes impedimenta, ad matris consolationē nullum omnino respectū habentes. Occasione enim, simul & extrema multitudine* Gallicanæ *militiæ, respectu* Saracenorū *exercitus ferè duplicata, more peruerso miserabiliter prostrata, inimici Crucis inopinabiliter facti fuerunt animosi, adeò quòd pauci eorū multò plures nostrorū ferè nihil reputarunt, aut modicū. Propter*

1241. quod in primo aduentu nostro recedentibus Nobilibus, qui nos iuuare putabantur, Terræ releuatio difficilis apparuit & grauis. Carere tamen patitur cùm vult diuina clementia, damna remediis, & consolatione dolores. Cùm enim in veniendo pro totis viribus nostris, vt nobis incumbebat ex voto, Crucis ignominiam super inimicos eius, eorum terras impugnando, & occupatas resarciendo, vnà cum cæteris Christianis hostiliter vindicare sperabamus, dominus Rex Nauarræ, dux & caput tunc exercitus, & Comes Britanniæ, aduentum nostrum præscientes per xv. dies antequam Acon veniremus, cum innumera multitudine recesserunt. Qui quandā treugam cum Nazer, qui est dominus de Crac, antequam abirent, vt aliquid fecisse viderentur, formauerunt. Videlicet quòd ipse redderet prisones captiuatos apud Gazā, quos ipse non habuit in custodia aut potestate, cum quibusdam terris in forma treugæ contentis: ad cuius securitatem filium & fratres suos tradidit in obsides, terminum statuens hoc faciendi quadraginta dierum. Ante cuius completionem idem Rex & Comes abierunt, terminum aut treugam in nullo respicientes. Infra quem terminum apud Acon vigilia S. Dionysij, vt vobis aliàs significauimus, applicantes, de communi consilio, prædicto Nazer mox misimus inquirendum, si treugam cum dicto Rege factam nobis posset tenere. Et accepto responso, quod libenter faceret, si posset, ob dicti Regis reuerentiam, licet parum attineret, de Nobilium consilio, vt finem videremus, expectauimus dicti termini completionem. Quo completo, per iteratū nuntiū accepimus, quòd prædictum pactum nullo modo potuit tenere. Hoc vero audito, de cōmuni consensu omnium, vt statum Terræ dictis occasionibus declinatū qualicunque cautela possemus, repararemus, vsque Iopē nos transtulimus. Vbi occurrit nobis quidā magnus potēs valde, ex parte Soldani Babyloniæ nobis nuntiauit, dominum suum Soldanum nobiscum treugas facere velle, si nobis placeret. Auditis igitur & intellectis, nobis per ipsum expressim expositis, Dei gratia sinceriter inuocata, de consilio Ducis Burgundiæ, Comitis Vvalteri de Bresne, Magistri Hospitalis, & cæterorum Nobilium, maioris scilicet partis exercitus, pacis & treugæ consensimus subscriptæ. Quæ licèt in primo aduentu nostro difficiliter fieri apparebat, commendabilis est tamen, & Terræ sanctæ sui fidei fructuosa. Quoniam pauperibus & peregrinantibus læta est & secura, mediocribus incolis fructuosa & grata, diuitibus & religiosis vtilis & honesta. Nec videbatur nobis, circumspectis vndique doloribus & circumstantiis, quòd commodioribus curis tūc poteramus inuolui, quàm abstractis à captiuitate miseris, cùm rerum & hominū, licèt nos soli circa nos portantes thesaurum haberemus, existit defectus, sub treugarū fœdere ciuitates obrutas & castra supra Saracenos ad eorū nobilitatē firmare robusta. Locorū verò & terrarum nomina, quæ treuga sunt reddita, licet sit tædiosum, duximus inserenda, ne fortè malignus interpres factum nostrum alio ascribat in titulum, vel nos prauo modo id fecisse malitiosè peruertat. Nam quidem treuga, sed pauci, noluerūt consentire, quæ talis est. Istæ sunt terræ quæ redduntur pacis & treugæ Comitis Richardi, videlicet montana de Barrutha, cum terris & diuisis sibi pertinentibus, & tota terra de Sete cum pertinentiis, & castrum de Benfordia, de Cotenis, & castrum nouum, cum eorum pertinentiis, le Kayt Scandalis Lebet, Becheed, Sanctus Georgius, cum eorum pertinentiis omnibus & terris tam plana quàm montana reddiderūt. Etiam villam de Totonia dominicā cum pertinentiis, Tabarium cum suis pertinentiis, castrum de Benaer, castrum de Amabel, Rama, Amoat, Alavv, & castrum de Hybilis cum suis pertinentiis, quod est vltra flumen versus Orientem; castrum de Saphet, Nazareth, mons Thabor, Ligum, Aschalis, castrū de Betthgirim cum pertinentiis eorum & cum omnibus casalibus, quæ pertinent ad domum Hospitalis S. Ioannis, & quæ co-

A gnoscuntur, eis pertinere, in pertinētiis videlicet de Hierusalem & Bethleem, & omnes terræ quæ sunt super viam, quæ venit de Hierusalem vsque Bethleem, & iterum de Hierusalem vsque S. Georgium de Rama, & de S. Georgio vsque Iopen, cum omnibus casalibus debent esse in manibus Christianorum. Villa etiā de Hierusalem, reddita est Christianis. Bethleem & omnes terræ quæ sunt circa Hierusalem cum omnibus casalibus, quæ nominantur in treuga, redditæ sunt Christianis. Videlicet S. Lazarus de Bethania, & Bri-
B hauda, & Vvissevverch, Derisat, Bethamo, Becheles, & Bechie, Anon, Kocabi, Bersamul Belrit, Kykay, Bethamc, Behe, Kipsa, Belut, Yorep, Athacana, Clepita, & Tolma, Argahoga, Bertapsa Bethsaphace, Tablie, Sorobooz, cum omnibus eorum pertinentiis, cum terris quæ sunt nominatæ in diuisis Hierusalem & pertinentiis itineris eiusdem, prout pleniùs in magna treuga continetur. Omnes istas terras cum castris eorum nominatis, possunt Christiani firmare infra treugas, si velint. Debent etiam reddi nobiles captiuati apud Gazam, & omnes prisones capti in bello
C Francorum, debent liberari ex vtraque parte. Quàm citò vero de facto treuga formabatur, vsque Ascalon transiuimus nos. Et ne tempus in manibus nostris laberetur otiosum, de consilio omnium quoddam castrum incepimus firmare non modicum. Et inde misimus nuntios nostros Soldano Babyloniæ, vt dictas treugas tenere iuraret, si vellet, simul & mitteret prisones sæpedictos. Qui nuntios nostros sine omni responso nobis facto à die sancti Andreæ vsque diem Iouis post festum candelarum, qua de causa nescimus, retinuit. In qua mora, sicut
D postea suis literis accepimus, eandem treugam de consilio nobilium suorum tenere iurauit. Interim vero semper fuimus apud Ascalonem, circa dictum castrum construendum valde assidui & intenti, quod Dei gratia infra tantum tempus inopinabiliter est expeditum; ita quod in recessu præsentium, duplici muro cum altis turribus & propugnaculis & lapidibus quadris & incisis columnis marmoreis decenter ornato & circumeunte omnia, quæ ad castrum pertinent & ritè erant perfecta, præter fossatum circa castrum, quod annuente Domino infra mensem à die Paschæ perficeretur sine omni defectu. Cuius causa
E fuit non vana: vt quantam de dictarum treugarum ratihabitione liquidò nobis non constabat, pendente tempore castrum construere elegimus & firmare: quod si eas aliquo casu rumpi contingeret, in Marchia, & in ingressu terræ eorum, locum haberemus securum & munitum, cuius ipsi antea habebant dominium, ad quem si contendere oporteret, possemus habere refugium. Nec oportet intus commorantes obsidionem formidare: nam licèt obsessores succursum & victualia per terras eis possint auferre, om-
F nia bona obsessis per mare possunt aduenire. Tempore vero pacis, dictum castrum non credimus inutile, quoniam Regni Hierusalem per mare & terras clauis est & tutela; Babyloniæ vero confusio & ruina, & partibus Australibus. Die vero S. Georgij, omnes captiuos nostros, quos diu expectauimus, recepimus, prout in forma treugarum continetur præscripta, pace ex vtraque parte iurata & treuga confirmata. Quibus omnibus ritè perfectis, cum Terrā sanctā in bona pace dimisimus, disponente Domino, in festo inuentionis sanctæ Crucis, apud Acon versus propria redeundo, naues ascendimus. Sed
G per mare defectu auræ secundæ nauigantes, & multum fastiditi, in octauis sancti Ioannis Baptistæ, apud Trapes in Sicilia applicuimus. Et auditis ibi de quorundam Episcoporum nostrorum captione & retentione, & cæteris ecclesiæ tribulationibus lacrymabilibus, vt pacem inter discordantes pro viribus nostris reformaremus, & captiuorum deliberationem pro posse insisteremus, matrem nostram consolando, diuerticulum fecimus curiam Romanā adeundo. Qua per Dei gratiam reformata, prout Dominus disposuerit, versus terras Angli- 1241.

canas

canas *ad ciues quod poterimus, remeare proponimus.*

Comes R. ossa interfectorũ Christianorum sepeliri iubet.

CVm autem audisset Comes *Richardus*, quod *Francorum* Nobilium, qui irato Deo apud *Gazre*, vt prædictum est, victi & occisi miserabiliter ceciderant, ossa pretiosa aëri exponebantur inhumata (bestiæ namque & volatilia carnes penitus consumpserant) condoluit vehementer. Et paratis carris & summariis, illuc properauit, & colligi fecit omnia ossa martyrum illorum diligenter, & fecit deferri, & veneranter sepeliri in cœmiterio *Ascalone*: & prouidit vnde Sacerdos sustentaretur, pro animabus defunctorum quotidie in perpetuum celebraturus. Quod cùm audissent *Franci* per totum *Galliæ* Regnum, ipsum Comitem tam pium opus fecisse inter alia charitatis obsequia grates & laudem ab eis promeruit immortalem. Nam triginta tres incarceratos Nobiles, & quingentos mediocris manus milites & peregrinos, & multos *Templi* & *Hospitalis* milites & seruientes redemit viuos & liberauit, & posteà mortuorum ossa honorificè fecit sepeliri.

Applicat Comes Ric. in Sicilia in portu de Trapes.

COnsummata autem fœliciter ac magnificè peregrinatione sua in *Terra sancta*, applicuit Comes *Richardus* indemnis & illæsus in *Sicilia*, in portu *Trapensi*, sicut in epistola pleniùs continetur. Vbi vices agens exhibitoris, expectabat eum ex præcepto domini sui quidam præclarus domini Imperatoris Seneschallus. Et cùm eum summo honore, & gaudio suscepisset, intelligens quòd equos non haberet, inuenit ei equos & mulos placidissimos, & omnibus qui cum ipso venerant. Et per ipsum edoctus Comes vbi dominum Imperatorem inueniret, eo duce lætus eum adiit & festinus, gratias agens Deo, qui eum à maris discrimine liberans, & ad portum salutis perductum, ad præsentiam Imperatoris, cuius faciem sitienter videre desiderauit, sub tanti ac talis viri ducatu tam consolatorio, Deo propitio, dirigi promeruerat, indubitanter expertus, quantum valent deprecationes iustorum assiduæ, quibus se deuotè commendauit peregrinaturus. Primò enim iter arrepturus venit ad sanctum *Albanum Anglorum* Protomartyrem, & intrans capitulum, conuentus fraternitatem postulauit, & specialem orationum participationem. Similiter in quibusdam aliis religiosorum domibus, vbi potiùs vigere credidit sanctitatis & ordinis disciplinam. Proh pudor prohque dolor, quòd *Romanæ* ecclesiæ alumni, Legati & Prælati, quos ad pecuniæ collectionem nobis *Roma* destinauit, qui pro speculo & exemplo laicis præponuntur, similia nauigaturi non fecerunt, vt in periculis sanctorum precibus fulcirentur, prout in sacris scripturis faciendum certiùs edocemur. Detento & seruato beato *Petro* Apostolo, fiebat oratio sine intermissione pro ipso, qui sic liberabatur per Angelum à Deo sibi destinatum.

Imperator Comitem R. gaudenter suscepit.

INterea Comes *Richardus* iter dirigens versùs Imperatorem, per diuersas ciuitates, per quas transiuit, receptus est cum summo gaudio & honore, occurrentibus ciuibus & matronis in tympanis & cantilenis, cum ramis & floribus, festiuis indutis vestibus & ornatis, nonnullis de militibus equos pretiosos insidentibus, duce suo hæc procurante, sicut præceperat Imperator. Ad quem cum Comes peruenisset, in osculis mutuis & amplexibus honorificè, nimis applaudentibus omnibus eius collateralibus est receptus. Indulgentes igitur desideratis colloquiis & multimodis consolationibus, amicorum

A more, plurium dierum spatio recreabantur. Iussit igitur Imperator eum balneis, minutionibus, & medicinalibus fomentis, post maris pericula, mitiùs ac blandiùs, ad restaurationem virium consortes. Et post aliquot dies, de licentia Imperatoris & beneuolentia, cum sorore sua Imperatrice Comes *Richardus* desiderata ad libitum protraxit colloquia. Et iubente Imperatore, plures vidit & cum delectatione inspexit ludorum ignotorum & instrumentorum Musicorum, quæ ad exhilarandam Imperatricem parabantur, diuersita-

B tes. Inter quas nouitates obstupendas, vnam magis laudauit & admirabatur. Duæ enim puellæ *Saracenæ*, corporibus elegantes, super pauimenti planitiem quatuor globos sphæricos pedibus ascendebant, plantis suis subponentes, vna videlicet duos, & alia reliquos duos, & super eosdem globos huc & illuc plaudentes transmeabant: & quò eas spiritus ferebat, voluentibus sphæris ferebantur, brachia ludendo & canendo diuersimodè contorquentes, & corpora secundum modulos replicantes, cymbala tinnientia

C vel tabellas in manibus collidentes & iocosè se gerentes & prodigialiter exagitantes. Et sic mirabile spectaculum intuentibus tam ipsæ quàm alij ioculatores præbuerunt. Et post aliquot dies, quos in solatiis post labores continuarunt, misit dominus Imperator ipsum Comitem *Richardũ*, de ipsius consiliis prudentia & fidelitate, ad *Romanam* curiam, sicut in epistola sua, quam Comes in *Angliam* misit, breuiter tangitur, vt pacem inter dominum Papam & ipsum Imperatorem reformaret. Cui etiam ipse Imperator, ad cumulum honorum, quos ipsi Comiti impendit,

D chartam confecit Imperiali bulla communitam, vt arbitrio suo staret in pacis per ipsum factæ qualicunque reformatione. Et cùm venisset *Romam*, *Romani* eum spernentes contumeliis affecerunt. Inuenitque Papam adeò inexorabilem & rebellem, vt nullius forma pacis, quæ Comiti, ipsi Papæ complaceret, vel è conuerso. Sed voluit Papa omnibus modis, vt Imperator se absolutè subiiceret ipsius Papæ arbitrio & voluntati, mandatisque staret ecclesiæ, præstito super hoc iura-

E mento. Sed Comes *Richardus* huic suæ voluntati non consensit. Et postquam multa vidisset in curia & audisset, quæ ipsi meritò displicuerunt, recessit infecto negotio. Et qui vbique, tanquam publicæ vtilitatis procurator, & crucis famulus honorabatur, *Romæ* tantùm est iniuriis lacessitus. Expertus igitur *Romanæ* curiæ & vrbis tergiuersationes, rediens peruenit ad Imperatorẽ, quę viderat & audierat expressiùs manifestãs. Cui res-

F pondit Imperator: Placet mihi, quòd quæ dictis prælibauimus, experimento didicistis. Deinde cũ Imperatore, quasi filius cũ patre, circiter duobus mẽsibus cõmoratus, multis colloquiis est recreatus, & donatiuis concupiscibilibus honoratus.

Episcopus Bangorensis sollicitat Regem Angliæ pro liberatione Griffini.

EOdem quoque tẽpore, *Griffinus* filius *Leolini* in carcere fratris sui *David* tenebatur in arcta custodia vinctus, quem in dolo vocauerat ad pacificum concilium sub ducatu magistri *Richardi Bangorensis* Episcopi, & quorundam alio-

G rum Nobilium *Wallensium*, propter quod facinus Episcopus ipse recessit à *Wallia*, ipso *David* excommunicato. Veniensque ad Regem *Angliæ*, super hoc scelere nequiter perpetrato grauem reposuit querimoniam, postulans instantissimè, vt Rex liberaret iniustè à *David* nepote suo fratrem incarceratum, ne tanta talisque facinorosa transgressio remotas regiones curiamque *Romanã*, in honoris Regij læsionẽ, macularet. Rex igitur

Kk

1241. *David* nepotem suum grauiter super illa proditione increpans, præcepit & persuasit efficaciter, vt fratrem suum liberans, famæ suæ restaurationem & absolutionis beneficium promereretur. Quod tamen procaciter *David* facere abnuit, Regi veraciter significans, quòd si ipsum *Griffinum* à carcere liberaret, profectò nunquam *Vvallia* pacis gauderet securitate. Quod cum *Griffino* innotuisset, Regi latenter significauit, quòd si ipsum à carcere fratris potenter liberaret, terram suam ab ipso Rege teneret, fideliter inde ducentas marcas annuatim cum gratiarum actionibus & obsequij retributione persoluendo, præstito super hoc fidelitatis iuramento, & obside tradito speciali; Insuper iuuaret eum diligenter, omnes sibi rebelles *Vvallensis* longinquos & indomitos subiugare. Quidam etiam potentissimus *Vvallensium*, nomine *Griffinus*, filius *Madoch*, adiutorium domino Regi spopondit indefessum & securum, si *Vvalliam* intraret hostiliter, moturus bellum contra *David* fallacem & multis iniuriosum.

Rex Angliæ in Vvalliam proficiscitur cum exercitu.

HIs igitur dominus Rex allectus promissionibus, *Vvalliam* disponit hostiliter adire. Mandat igitur, præcipiens districtè per literas regales vt omnes qui ei per *Angliam* subsidiũ debebant militare, apud *Glouerniam* in principio autumni cum equis & armis conuenirent, in expeditioné vbi Rex proponeret, profecturi. Deinde habita consilij deliberatione apud *Salopesbiriam* in crastino S. *Petri* ad vincula, arma infra quindenam direxit & vexilla contra *David* nepotem suum quem cauillatorem in omnibus inuenerat & rebellem, nec volentem ad pacis colloquium, iuxta mandatum Regis, etiam sub saluo ducatu, aliquando venire. Erecta enim ceruice respondit, quòd *Griffinum* fratrem suum nullatenus liberaret. Rex igitur versus *Cestriã* exercitum suum armatum direxit & ordinatum, velut prælia confestim commoturus. Erat auté exercitus magnus & fortis valde. Cuius impetum cùm *David* nimiùm formidaret, tum quia æstus iã per quatuor menses cõtinuatus, totius *Vvalliæ* paludes & loca palustria arefecerat, tum quia multi Nobiles *Vv[illegible]iæ* plus *Griffinum*, quàm ipsum *David* diligebant, præcipuè *Griffinus Madoch* potens & prudens & Regi amicissimus, tum quia anathematis vinculo tenebatur astrictus, veritus ne sibi deteriùs contingeret, Regi significauit, quòd *Griffinum* Regi liberaret absolutum, certificans ipsum Regé multiplici ratione. quòd si iterũ dimitteret illum, bella sibi rediuiua suscitaret. Addidit etiam *David* hanc Regi conditionem, quòd Rex *David* in pace susciperet, iuramentis & obsidibus obligatum, non tamen exhæredatum. Quod cum Rex benignè concessisset, misit *David* fratrem suum *Griffinum* Regi à suo carcere absolutum. Quem Rex statim, tutiori credens consilio, misit Londinum, sub tutela & ducatu domini *Ioannis* de *Lexintuna*, cum quibusdam de Nobilioribus *Vvallia* obsidibus tam *David* quàm aliorum *Vvallensium*, in Turri reseruandum. Et hæc acta sunt inter diem natiuitatis S. Mariæ, & diem S. Michaëlis.

Vvallia subiugata Regi Hẽrico III. sine prælio.

IVrauerat autem *David*, vt prætactum est, se Regi præsentaturum, salua tamen sua persona & suorum, necnon & honore. *Londini*, vel alibi ad domini Regis dispositionem, & super hoc obsides Regi tradiderat. Et post octauum diem festi S. *Michaelis* venit *David* *Londinum* ad Regem. Et factis ibidem Regi ligantia, fide, & iuramento omnimodæ fidelitatis & securitatis, quia tam propinquus Regi fuerat consanguinitate, dimissus in pace est ad propria remeare. Rex [illegible] tur sic *Vvallia* sibi subiugata, sine sanguinis effusione & ancipitis belli casibus, de hostibus suis, Deo propitio, triumphauit. In quo casu experta est *Vvallia*, illud Dominicum verbum in Euangelio effectu veritatis non caruisse: *Omne regnum in seipso diuisum meritò desolabitur.* 1241.

Stannum inventum in Alemannia.

EOdemque anno inuentum est stannũ in *Alemannia* primum & purissimum. copiosius quàm in partibus *Angliæ*. Quod ab initio mundi anteà nisi tantùm in *Cornubia* aliquo loco non legitur fuisse repertum. Et ideo pretium eius in *Anglia*, propter copiam abundantem, quam in *Angliam* transmisit *Alemannia*, fuit minoratum ac vilificatum.

Discordia inter Episcopũ Lincolniensem & Abbatẽ Vvestmonasteriensem.

CIrca illud tempus, discordia mota inter dominũ *Robertum Lincolniensem* Episcopum, & dominum *Richardum*, Abbatem *Vvestmonasteriensem*, nimis sumptuosa & vtrique partium damnosa, diatim recens suscepit incrementum. Nitebatur enim summopere Episcopus, infirmatis ipsius Abbatis sufficientibus priuilegiis, super ecclesia de *Hesvvelle* in proprios vsus redigenda ipsam ecclesiam occupare violenter, & nacta exili occasione Monachis ablatam, alij conferre; scilicet domino *Nicolao*, quem idem Episcopus satis inhumanè beneficiis suis priuauerat. Sed Abbas tam iure, quàm priuilegiis suis suffultus, restitit ei in faciem viriliter.

Discordia inter Regem & Episcopum Lincolniensem.

IPsis quoque diebus, orta est grauis discordia inter dominum Regem & Episcopum *Lincolniensem*. eò quòd quidã Regis clericus, prudens & fidelis, *Ioannes* nomine, cognomento *Mansel*, in possessionem ecclesiæ de *Thame* Regis fauore & auxilio missus est, ratione prouisionis à Domino Papa impetratæ. Quam ecclesiam dominus Episcopus cuidam clerico, videlicet magistro *Simoni* de *Londino* Pœnitentiario Episcopi *Dunelmensis*, præcontulerat vacantem. Vnde Episcopus *Lincolniensis* commotus, dominũ Regé per *Huntund.* & *Legr.* Archidiaconos diligenter admonuit in *Vvallia* adhuc commoranté, vt Deo gratus, de sibi iã inopinata victoria, tã enormé excessum corrigere festinaret ne fortè Dominus iratus risum verteret in mœroré. Quibus Rex: Securus respondeo. Quia appellatum est. Nec debet quicquam pendente appellatione innouari. Nec quicquam attemptaui nisi Iurisperitorum consilio, & Apostolica fultus autoritate. Cui vnus Archidiaconorum respondit: Domine Rex, dominus noster Episcopus *Lincolniensis* priuilegium habet ab Apostolica sede concessum, quo vsus est, quòd nulli per Apostolicum mandatũ teneatur prouidere, nisi fiat illius priuilegii mentio specialis. Sed in huius Papalis mandati tenore, quo vtitur prædictus *Ioannes*, ratione cuius se in dictam ecclesiam, vestro confisus adiutorio, violéter intrusit, nulla fit dicti mentio priuilegij Quapropter non tenetur Episcopus *Lincolniensis* ipsi in hoc casu respondere, præsertim de collatione ecclesiæ de *Thame*, quam vacantem alij ritè præcontulerat. Et esto, quòd nullum tale habuisset priuilegium, absurdum est, vt aliquis se ingerat in possessioné alicuius ecclesiæ inconsulto Episcopo Diocesano, nedum inuito, licèt Papali confisus autoritati, cùm omnia velit dominus Papa fieri ordinatè. Et quid opus discordiæ vel iniuriæ iam sic attemptatæ? Pro meritis ipsius *Ioannis* præcellentis, circumspecti & competenter literati, ad petitionem vestram & suam inclinabitur de facili dominus noster *Lincolniensis*, vt prouideatur eidem

1241. in tanto vel vberiori beneficio. & erit collatio vtrobique licita & honesta. Et ne secus fiat, humiliter & deuotè postulat dominus noster Episcopus, qui præparatus est in omnes suæ ecclesiæ dignitatis læsores & inuasores anathematis sententiã fulminare. Quod cùm audisset tam dictus *Ioannes* quàm Rex & eius Consiliarij, ait *Ioannes*: Domine mi Rex, absit vt per me inter tam nobiles personas discordia vel aliqua perturbatio oriatur. Cedo patienter. Satis mihi Dominus ad beneplacitũ suum, vita vestra comite, prouidebit. Sed cùm Rex dilationem accepisset, dispositis disponendis in *Vuallia*, & relictis ibidem *Vualerano Theutonico*, & aliis prudentibus & potentibus viris, vt castris ædificatis, infirmiora terræ roborantes, armis & militia communirent, venit *Londinum* lætabundus. Venit & illuc dictus Episcopus, paratus inferre sententiam in ipsum *Ioãnẽ* specialiter, & omnes suæ ecclesiæ & libertatis perturbatores. Quod cùm dicto *Ioãni* innotuisset, venit ad Regẽ humiliter, & ait: Domine mi, ecce ad manum *Lincolniensis* Episcopus vehemẽter perturbatus, ne occasione mei ampliùs dissidiũ oriatur, vel scandalũ ventiletur, resigno ecclesiam illã litigiosam. Quod cùm Rex audisset, timens ne iuxta verbũ Episcopi aliquãdo secus quàm deceret impetuosi quem ad hoc in procinctu vidit præparatum subiret exiliũ, Episcopatu suo interdicto, rigorẽ, quem conceperat, mitigauit, nec dedit ampliùs *Ioanni* cornua, quem vidit renuẽtem. Quapropter meruit idem *Ioannes* vberiori beneficio, scilicet ecclesia de *Maydnestan*, Rege largiẽte protinus inuestiri & eodẽ anno ecclesiæ de *Houedene* vberrimæ possessione ampliari. Episcopus igitur mitigatus, Rege postulante in publico prædicans vtpotè in cuius pectore reconditæ sunt claues sciẽtiæ, hanc vtriusq; humilitatẽ satis eleganter commendauit. faciens inter cætera comparationẽ radiorũ Solariũ, qui sunt rectissimi ad Regalẽ & regularẽ iustitiã. Videns autẽ Rex Episcopi mentẽ iam bene pacatã & pacificatã, controuersiã nimis dãnosam & inhonestam, motam inter ipsum Episcopũ & Abbatẽ *Vuestmonasteriensem*, pro ecclesia de *Hesvvelle*, cupiens sedare non permisit Episcopum recedere, donec omnia procurante prudenter id Abbate, fœliciter pacificarentur. Cessit igitur ecclesia de *Hesvvelle* in possessionem *Vuestmonasteriensis*, reseruata præsentatione vicariæ ipsi Episcopo. In quo facto magnum suscepit ecclesia *Vuestmonasterij* vtilitatis & honoris incrementum. Auxerat igitur absque illo non minimo commodo, Abbas ille *Richardus* Abbatiam suam redditibus trecentarum marcarum annuarum, strenuitate sua in perpetuum adquisitis.

Discordia inter Episcopum Lincolniensem *& eius capitulum.*

REmansit autẽ adhuc controuersia dãnosissima & indecentissima inter ipsum Episcopũ *Lincolniensẽ*, & eius capitulũ *Lincolniense*. Vnde aliqui Canonicorũ ibidẽ præsentes, scilicet *Londini*, ab Episcopo adeò fatigati sunt & damnificati, quòd coacti sunt vnam chartam monstrare, & tenorem eius in commune dilucidare, vt ecclesia *Lincolniensis* necesse habeat iugum subire nouæ seruitutis hac occasione.

Reparatio ecclesiæ & Episcopatus Lincolniensis.

CVm ante conquæstum *Angliæ* fuisset sedes Episcopatus qui nunc *Lincolnia*, apud *Dorkecestriam*, & meritis Episcopi tunc præsidentis exigentibus, & locus à domino Papa anathematizaretur, & Episcopus deponeretur, vix remanserũt tantæ rei post multos annos vestigia, & sic desiit tam sedes quàm cura Episcopalis tẽpore diuturno. Tempore igitur *Vuillielmi Rufi* Regis

A *Angliæ*, filij *Vuillielmi* primi, destructæ fuerunt multæ ecclesiæ in *Noua foresta*, ipso sic iubente. Sed tandem pœnitentia ductus consilium salubre concepit, in recordatione illius peccati iam dictum Episcopatum nobilem restaurare & ampliare, & locum in meliùs commutare. Empta igitur quadam terra, vel commutata à quodã nobili. *M.* de *Gaunt*, qui cum patre suo venerat in *Angliã* ad conquæstũ, & illã acceperat in sorte retributionis post victoriã, fũdauit dictus Rex *Vuilliel-*
B *mus* secundus ecclesiam, quæ nunc est *Lincolnia*. Qua perfecta, vocauit duos Cardinales Legatos, qui accepta potestatis plenitudine super ordinatione Episcopatus & ecclesiæ illius à domino Papa affuerunt. Et conuocatis octo Archiepiscopis & sexdecim Episcopis, ordinari fecit solenniter nimis ipsam ecclesiam, & status eius Canonicos, scilicet sæculares, & eorum redditus & portiones distingui & assignari, vt sub Episcopo & Decano ordinatè & honorificè sub certa
C disciplina in perpetuum deseruirent, & permaneret ordinatio talis ac tanta, tot sanctorum Patrum autoritate, Apostolica quoque pagina cõmunita in perpetuũ inuiolabiliter duratura. Fuit autem ordinatio talis, quòd Episcopo ordinato, & Canonicis in suis possessionibus cõstitutis, ex tunc ordinatè & disciplinatè Deo & eiusdem sacratissimæ matri nocte diéque deseruirent. Quorum Canonicorum si quis à tramite disciplinæ deuiaret, & correptus non corrigeretur, per Decanum vocatus puniretur, nihil prius capitulum pertinens & increpationem in ipso facta. Si au-
D tem nec sic nec sic se corrigeret, priuaretur per annum suo beneficio, vel per biennium, secundum quantitatem delicti. Quòd si adhuc rebellis fuerit, aduocaretur Episcopus in adiutorium, ad coërcendum induratum. Quod si adhuc obstinatus incorrigibiliter recalcitraret, ipse Rex priuatum ab omni beneficio pœna grauiori puniat. Et cùm omnibus talis ordinatio cõplacuisset, in scriptum redacta est, & Apostolica autoritate roborata, & inscripserunt. Et dedicata ecclesia omnes qui præsentes erant solenniter excom-
E municarunt omnes huius ordinationis perturbatores. Vnde Canonici dicunt, quòd ex quo Decanus nec est negligens, vel nescius, vel impotens visitandi delinquentes, & excessus corrigendi, iniustè & impudenter se ingerit Episcopus vt visitationes exigat, nec videtur penitus illæsus à mucrone sententiæ tam solenniter latæ à tot sanctorum multitudine. His auditis, Rex partem se vendicauit habere in huius causæ negotio. vnde pars Episcopi & Capituli in magna parte infirma-
F ta est. Nec potuit propter talis repaguli impedimentũ res optatũ finem pacis cõponẽdæ sortiri, sed dilationis cepit sumptuosam expectationem.

Rex Angliæ aureum feretrum fieri facit pro reliquiis sancti Eduuardi.

EOdem anno, dominus Rex *Henricus* III vnũ feretrum ex auro purissimo & gemmis pretiosis fecit ab electis aurifabris apud *Londinum*, vt in ipso reliquiæ beati *Eduuardi* reponerentur, ex sumptibus propriis artificiusè fabricari. In qua fabrica, licèt materia fuisset pretiosissima, tamen secundum illud Poëticum:

G *Materiam superabat opus.*

Rex negat VV Marescallo suam hæreditatem.

EOdem tempore, Rex difficilem nimis se præbuit *Vualtero Marescallo*, fratri *Gilcberti Marescalli*, absq; liberis defuncti, de obtinenda hæreditate sua quæ ipsũ iure hæreditario cõtingebat. Dicebat enim Rex ei concepta iracundia: Pater tuus *Vuillielmus* nõ sine nota proditionis, *Lodouicũ*, ne in *Anglia* caperetur, saluasse perhibetur. *Richardus* frater tuus captus & occisus fuit in

1241. bello contra me dimicaus, publicus inimicus & manifestus aduersarius extitisti. *Gilebertus* fra-ter tuus iam defunctus, cui ad instantiã *Ædmundi Cantuariensis* Archiepiscopi, plus gratia, qoàm de iure, concessi hæreditatem suam, contra meam prohibitionem apud *Hertfordiã* infeliciter torneauit, vbi miserabiliter periit. Et tu *Vvaltere*, qui me inuito & prohibente, in contemptum meum, ipsi torneamento interfuisti, & sophisticè illud *fortunium* appellasti, qua ratione, qua frõte postulas hæreditatem? Ad hæc *Vvalterus*: Domine, etsi ad singula competenter valeam respondere vestræ desero celsitudini. Me hactenus in sinu misericordiæ specialiter fouistis de vestra familia reputatum. nec inter vestros vltimum commensales. Nunquam gratiam vestram demerui, nisi quòd illi torneamento cum fratre meo, cui deesse non potui, me non diffiteor interfuisse. Sed si omnes, qui illic fuerunt, decreueritis exhæredandos, non minimam in Regno suscitabitis perturbationem. Absit à iusto Principe, vt culpas solus luam vniuersorum. Absit domine, vt in tanta multitudine puniar primitiuus. Et cùm Rex magis intumuisset, tacuit *Vvalterus*, qui se vidit gratia indigere, secundum illud Poëticum.

Cùm furor in cursu est, currenti cede furori.

Er sic recessit quasi desperatus.

Vvalterus Marescallus creatur à Rege.

VEnit autem per eosdem dies *Londinum* Episcopus *Dunelmensis*, qui longo tẽpore Regi fuerat familiarissimus, vtpote custos corporis Regii, & postea Physicus & custos Reginæ, & in moribus idoneus informator. Ipse de petitione dicti *Vvalteri*, additis sibi quàmpluribus nobilibus, ipsaque Regina, & quos sciuit Regi acceptabiliores, Regis rigorem mellifluis sermocinationibus, & multiplicatis precibus prudenter emolliuit, & *Vvaltero* reddidit complacatum. Et sic ipsum *Vvalterum* Rex pacificatus inuestiuit Comitatu & Marescalcia, die Dominica ante festum omnium Sanctorum, retentis sibi tantùm duobus castris *in Vvallia*, *Kaermardif* scilicet & *Kardagan*, quæ aliquãdo Rex commisit Comiti *Vvillielmo Marescallo*, deinde *Huberto Iustitiario* custodiẽda. Necesse enim habuit Rex ipsa retinere, vt infirmiora *Vvalliæ* nuper adquisitæ roborarer, & tã castris quã militari præsidio communiret.

Rex iratus Episcopo Norvvicensi.

CVrriculo temporũ eorundẽ, Rex continuãs conceptã iracundiã aggrauauit aduersus Episcopum *Norvvicensem*, eò quòd postulationi consensit de se factæ ad Episcopatum *Vvintoniensem*; Noluit enim quia nec decuit, renuntiare. Exigebat tamen Rex chartam ab eodem de renuntiatione, quod idem Episcopus facere constãter renuebat. Orta exinde occasionaliter quadam dissentione graui, in Episcopato suo, per quendam scriptorẽ curiæ, qui pro sua temeraria vsurpatione vulneratus est, multa inconuenientia sunt secuta. Vnde multi tam clerici quã laici, baculati, vulnerati, & pugnis impiè sunt percussi, & per brachium sæculare multis dãnis & iniuriis lacessiti. Nec voluit aliquo modo Rex, vt iureiurando affirmabat, à talibus grauaminibus desistere, nisi dictus Episcopus, vt prætactũ est, chartã conficeret, quòd nunquam ad Episcopatum *Vvintoniensem* transferri se permitteret: quod omnino dissonum fuit rationi, & Episcopali contrarium professioni. Quia si dominus Papa in virtute obedientiæ id ei præciperet, nullo modo, si filius esset obedientiæ, aliquatenus posset contradicere.

Vexatio Monachorum Vvintoniensium.

SVb eisdem diebus, ipse *Brito*, quem violenter dominus Rex præposuerat Conuentui *Vvintoniensi* quasi Priorem, Conuentũ multis modis afflicere satagebat. Procurante enim eod[em] impostore, vt iustam causam habere videretur, quòd Conuentus ei contradicens excommunicaretur, ortæ sunt dissentiones. Et vocatis Regius satellitibus post quadraginta dies elapsos, dixit: Ite & vindicate Regiã & nostram iniuriam in rebellibus nostris, excommunicati enim sunt, nec est aliqua offensa in eos manus violentas iniicere. Cateruatim igitur ruunt æditui Regales, & crudeliùs quã à Rege imperatum est, vel à falso Priore persuasum, manus prophanas in Monachos, ad maius altare fugientes, vt ibidem tutum haberẽt refugium, violenter iniecerunt; Et impellentes viriliterque trahentes, ita vt pauimentum cruentarent, ab ecclesia eiecerunt. Et in conspectu ciuium, præ dolore & admiratione flebiliter eiulantium vsque ad castrum Regium, & ad *Hulsuchcie* raptim tractitabant, pugnis cædentes, bacolis impingentes, probris afficientes, hos hic, hos illic incarcerantes, vinculis & compedibus binos & binos mancipantes. Et spreto Dei timore, religione habituque reuerendo, squalore carcerali, tenebris, fame, & frigore, cum opprobriis, nõ sine palma martyrij, cruciarũt. Ipsi autẽ sciẽtes hæc omnia sibi pro executione iustitiæ violenter inferri, patiẽter, imò gaudẽter cũcta sustinuerũt, quia digni sunt pro *Christo* contumeliã tolerare.

PEr idem tẽpus, *Petrus* de *Supino*, clericus domini Papæ, instantissime ex tota *Hybernia* pecuniã, scilicet vicesimam, per autenticũ Papale extorquens collegit, indéque absque diuersis donationibus, mille quingentas marcas reportauit. Magister quoque *Petrus Rubeus*, cuius titulus fuit, domini Papę familiaris & consanguineus, ex partibus *Angliæ* Borealibus, & missis nũtiis per *Scotiam*, autentico Papali similiter communitus, pecuniam diligentissimè ac festinanter studuit adunãdo duplicare. Et sic subitò refertis clitellis, sub conductu Monachorũ *Cantuariensium*, apud *Doneră* clanculò mare transierunt. Audierant enim per cursores suos expeditissimos, quòd dominus Papa irremediabiliter ęgrotaret, ita vt iã vel obierat vel foret in proximo moriturus. Repentinam igitur & clandestinã cum præda sua fugã tam per mare quàm per terram inierunt, quia timebant, ne Rex certificatus de morte Papæ, pecuniam totam quam collegerant, prudenter retinuisset, cõsiliũ habiturus, quid inde faceret, cùm alius Papa succederet. Et cum vix *Franciam* ingressi fuissent, ecce magister *Vvalterus* de *Ocra* nũtius Imperialis, deferens literas domini sui decredentia ad Regem festinanter, sed tamen nimis serò mandata de statu Curiæ *Romanæ* veniens nuntiauit, persuadens quòd si adhuc tales in *Anglia* inuenirentur, tam prædam quàm prædones retineret. Sed cùm didicisset, quòd elapsi erant, increpans Regis ignauiam, iratus statim recessit, dolens quòd frustra aduenisset. Ipsos igitur è vestigio diligens inuestigator insequebatur, vt eorum quasi vulpeculorum Mæandros, prudenter perscrutando, domino suo Imperatori, viarum suarum diuerticula nuntiaret.

Duo exactores Papæ pecuniam ab Anglia, Scotia, & Hybernia extorquent.

DIcti igitur exactores iã de morte Papæ certificati, licèt mors eius per aliquot dies populum lateret, & quòd eos pedetentim dictus *Vvalterus* insequebatur, iter suũ equis non parcentes maturabant. Et cùm transalpinassent, se in suorum parentũ ciuitates & domos clanculò receperunt pecuniã, quã onerati venerant, in locotũ abditis reponentes, præsentiam quoque suam non omnibus exponentes. Et cùm nec ipsos, nec prædã eorũ, prædictus *Vvalterus* liquidò potuit

Pecunia collecta Papæ nuntiis Imperiali avaro adducitur.

1241.

inuenire, nisi per leuis famæ sibila, hęc omnia domino suo Imperatori significauit. Dominus igitur Imperator per singulas ciuitates *Italiæ* ditionis suæ subiectas, diligẽter fecit indagari. qui fuissent illi Papales nũtij vel mercatores, qui ad subuersionem Imperij & Reipublicæ, & fomentum belli, per diuersas Regiones, præcipuè *Anglicanam*, fraudulenter collegerant pecuniam, vt Papæ ipsam conferrent, & sic ei darent cornua & pruritũ ad perturbandũ Imperiũ. Fecit igitur ipsos capi, & captos arctiùs, quasi funestos inimicos conueniri, & infiscata omni eorum substãtia cum domibus & totius parentelæ eorũ, viris spectabilioribus cũ vxoribus & liberis incarceratis, inquiri iussit districtè de summa pecunię ad opus Papæ collectæ, per tabelliones & scripta penes mercatores ciuitatũ & conscios & consortes reposita, & omnia fecit prudẽter restitui. Et sic miserabilibus personis ecclesiasticis, sub alis Papalibus protegendis, penitus spoliatis, aduersarij ecclesiæ maiora grauamina fortiùs intulerunt.

Obitus Gregorij Papæ.

DVm autem rota fortunalis mundanũ statũ sic reuolueret, fama diatim accrescens *Christianorũ* climata peruolauit, quòd dominus Papa *Gregorius*, quasi conceptos, quos tamen ipse sibi suscitauerat dolores, impotens sustinere vndecimo Cal. Sept. viam vniuersæ carnis est ingressus, pro meritis à summo Iudice recepturus. Fuit autem cùm à sæculo isto recessit, ferè centenarius. Imperator autem eius aduersarius paucos plures quàm quinquaginta annos eodem tempore creditur exegisse, qui natus fuisse perhibetur anno quo *Richardus* Rex *Anglorum* captus fuit in *Alemannia*.

Causa accelerationis mortis eiusdem.

DOlor maximus quo Papa *Gregorius* corde interiùs pungebatur vsque ad mortem, fuit, quòd Imperator citò post festum Assumptionis ceperat quoddam castrum nepotum & aliorum parentũ domini Papæ in *Cãpania*, propè *Montfortium*, quod Papa de nouo de pecunia Crucesignatorum construxerat ad parentelæ suæ tuitionem. Sciuit enim, quòd omnes consanguineos suos oderat. Si igitur contingeret Imperatorem *Campaniã* ingredi, voluit Papa *Gregorius* vt non oporteret eos Imperiales insultus pertimescere. Sed Imperator super hoc monitus castrũ subitò obsessum subuertit, & omnes quos in eo inuenit, suspendit. Et in signum talis subuersionis, quandam turrim semidirutã reliquit, vt memoria tam culpæ quàm vindictæ nequaquam moreretur. Item fuit Papa calculosus, & valde senex, & caruit balneis, quibus solebat *Viterbi* confoueri.

Mors Alienoræ filiæ G. Comitis Britanniæ.

ET circa idem tempus, obiit *Alienora* filia *Galfridi* Comitis *Britanniæ*, in clausura diuturni carceris sub arcta custodia reseruata.

Quidam religiosi ordinem suum mutarunt.

ILlorum quoque dierum curriculo, quidam ex facto Episcopi *Herefordensis* sumentes exemplum, causam tamen ignorantes, quia idem Episcopus ex voto tenebatur, animi leuitate ventilati obliti illius Prophetici: *Viam quam elegit, statuit ei*: ad nouum & ignotum ordinem *Prædicatorum* & *Minorum* conuolarunt. Abbas enim de *Osencia*, cordis pusillanimitate detrusus, relicto ordine magni Doctoris *Augustini*, ad ordinẽ *Minorum*, nouitatem volens experiri, transmigrauit. Abbas similiter de *Vvaledeno*, in angaria portãs crucem Domini sub iugo ordinis S. *Benedicti*, vidensque domum suam alieno ære obligatam, in abyssum desperationis demersus, tam familia quàm conuentu suo ignorantibus, impudenter & subitò ad ordinem *Prædicatorum*, vnde posteà pœnituit, conuolauit.

1241.

Electio Papæ impedita.

IPsorum dierum curriculo, mortuo, vt prædictum est, *Gregorio* tertio Papa, fuerunt decem Cardinales in curia præsentes, duobus existentibus in carcere Imperatoris. Qui cùm, vt moris est, tractassent de electione, quia mutilata fuit concio eorum, non poterant concorditer vel competenter in vnum conuenire. Miserunt ergò ad Imperatorẽ humiliter postulantes, duos Cardinales confratres suos sub quacunque vellet cõditione ad curiã destinaret, ne promotio vniuersalis ecclesiæ, quæ maximè consistit in electione Papali, per ipsum impediretur. Quod Imperator benignè concessit mitigatus precibus Comitis *Richardi*, ita videlicet, vt de eorũ reditu ad carcerem & ad priorem statũ & conditionẽ, nisi *Otto* in Papam eligeretur, remearent. Conuenientibus igitur in vnũ, in palatio quod *Regia Solis* dicitur, quinque Cardinales elegerunt sextũ, scilicet *Galfridũ Mediolanensem*; & huic electioni fauit Imperator congratulans. Tres verò residui elegerũt quartũ, scilicet *Romanũ*, cui electioni opposuit se Imperator, habuit enim ipsum suspectum, tum propter persecutionem vniuersitatis *Parisiacæ*, quãdo etiam dicebatur corrupisse Reginã *Franciæ* B., tum quia imponebatur ei, quòd fouerat dissidiũ inter Papã *Gregoriũ* iam defunctũ, & ipsum Imperatorẽ. Nomina eligentiũ primũ sunt: *Ægidius Aspanus*, *Stephanus filius Comitis*, Episcopus *Portuensis*, *Remerus de Viterbio*, *Ioannes de Columna*, *Robertus de Sumercote Anglicus*. Nomina autem eligentiũ alterum, sunt: *Richardus Hannibal*, Episcopus *Hostiensis*, qui de more primã habet vocem in electione Papali, & *Sonebaldus* Episcopus *Sabinensis*. Suscitatũ est graue schisma inter fratres propter dictas electiones, quia debet haberi Papa & acclamari, cuius electioni duę partes cõsenserint electorũ. Iuxta decretalẽ illã *Alexãdrinam* quæ sic incipit, *Licet de vitãda discordia* etc. Et sic infecto tãto ecclesię negotio, diuisi sunt imò potiùs dispersi mentibus & corporibus.

Ipso quoque tempore, obiit *Prænestinus* Episcopus *Iacobus*, Imperatori obstinatissimus aduersarius, habitu *Cisterciensis*.

Franci liberati a carcere Saracenorũ domum redeunt.

EIsdem diebus, cùm per ferè quatuor menses Comes *Richardus* cum Imperatore moram protraxisset, valedicto recessit ab ipso, ad propria rediturus. *Franci* itaque per pacẽ & treugas, quas Comes *Richardus* cõposuerat, liberati, iam mari pertransito per Comitem ipsum, transitum fecerunt, gratias ei pro liberatione eorum reddituri, & plus beneficij ab ipso recepturi. Erat enim Imperatori amicissimus, & quasi alter Imperator, & abundans multis opibus. Indigebant *Franci* Imperatoris beneuolentia & pecunia, vtpote pauperrimi. Quibus Comes *Richardus* liberaliter prouidit in vestibus & viaticis & equitaturis honorificè. Et recedens ab Imperatore, impetrauit ab eodem, vt pax concederetur ecclesiæ per totã Imperatoris ditionem, & voce præconia acclamaretur, sub pœna mortis exquisitæ, ne quis in viduitate ecclesiæ *Romanæ*, vel alicui ecclesiasticę personæ, vel peregrinanti, maximè *Francis* repatriantibus, occasione mortis *Gregorij* Papæ, aduersarij sui, molestus esset in aliquo. Et iussit dominus Imperator, procuratorẽ & ducem prudẽtem & potentẽ Comiti *Richardo* prouideri, qui eidẽ omnia necessaria ciuiliter & abundanter, vsque limitem Imperij prouideret. Vnde per *Italicas* & omnes alias Imperatoris subiectas ciuitates pertransiens, cũ summo honore & gaudio est receptus. Et venienti occurrerunt ex præcepto Imperatoris ciues in equis pretiosis & mirificè

1241.

faleratis, vestiti sericis & aliis charis induuiis, in canticis & Musicis instrumentis, in portentis excogitatis. Et vt de aliis sileam, vnū duxi huic operi inserendum. Appropinquanti autem *Cremonam*, veniebant obuiam gaudentes *Cremonenses*, elephantem Imperatoris mirabiliter ornatū producentes, & portantem machinæ ligneæ propugnaculum. In quo quidā magistri bestiæ residebant, tubis canentes, & manibus ioculando applaudentes. Et multi de nobilioribus *Francorum*, qui cum Comite erant, honori ipsius congratulabantur. & cum ad terminos Imperij peruenissent, regresso procuratore Imperiali, quidā *Francorum* ab eo recedentes vale multiplicato, ad propria gaudenter sunt regressi. Et in amplexibus vxorum, & liberorum, & aliorum charorum recepti, fomentis variis, necnon & grata requie sibi sunt restituti. Et narrauit quilibet quanta in seruitio *Christi* dulci commemoratione pertulisset, & qualiter & quàm proditiosè recedentibus, qui eos efficaciùs tenebantur iuuare, solius Comitis *Richardi* liberabantur prudentia, & liberati sustentabantur munificentia.

Narrantis coniux pendet ab ore viri.

Discordia inter Templarios & Hospitalarios.

RECedente autem circa idem tempus peregrinorum multitudine de *Terra sancta*, post Comitis *Richardi* recessum, *Templarij* soli facta Comitis non acceptantes, imò stimulis inuidiæ exagitati, obloquendo, detrahendo, cachinnando deridebant & trengas ab eo acceptas impudenter confringentes, *Hospitalarios*, qui dictas pacem & treugas acceptarunt, & inuiolabiliter conseruarunt, acerbiùs infestabant, & damnificatos vsque ad obsidionem in *Acon* detrudebant, vt non liceret eis in alimentis prouidere, nec etiā mortuos suos à domibus suis, quibus obsessi recludebantur, efferre sepeliendos. Fugabant etiam & effugabant ipsi *Templarij*, in cōtumeliam Imperatoris, fratres ecclesiæ sanctæ *Mariæ Theutonicorum*, vix paucis, quos habuerunt amicos, & ecclesiæ ministris relictis. Vnde ipsi ad pedes Imperatoris querimoniam grauem super hoc reponentes, & alios *Christianorum* Magnates, tam ecclesiasticas, quàm laicas personas, confugerunt: vnde graue scandalum est exortum, vt qui tot saginantur redditibus ad *Saracenos* potenter expugnandos, vires & vitus in *Christianos*, imò fratres suos, impiè conuertebant, vt iram Dei sibi grauiùs procurarent. Proinde Comes à *Terra sancta* recessurus, quasi horum præsagus, noluit *Ascalonem* vel thesaurum, quem ibi dimisit ad perficienda quædam in eodem castro, superbiæ *Templariorum* commendare. Et idcirco ipsi contra Comitem magnum rancorem conceperunt. Imò potiùs elegit, illud procuratori Imperatoris tradere custodiendum.

Mors Roberti de Sumercote Cardinalis.

SVb eiusdem temporis mutabilitate, magister *Robertus* de *Sumercote*, Cardinalis, vir discretus & circumspectus, omnibus amabilis meritò & gratiosus natione *Anglicus*, dum in palatio, quod *Regia Solis* dicitur, inclusus tenebatur, cū aliis fratribus de electione tractantibus, viā vniuersæ carnis est ingressus; potionatus, vt dicitur, eò quod Papatui dignus videbatur & idoneus, ab æmulis suis *Romanæ* nationis, qui eum contēnebant. Simili peste quidam alius periit, insidiis preuentus inuidorū. *Ioannes* quoque de *Columna*, Cardinalis, dirutis castris suis & palatio à *Romanis*, eò quòd Imperatori fauorabilis videbatur, captus est, & custodiæ carcerali mancipatus.

Mors Stephani de Segraue.

EOdéque tempore, videlicet quinto Idus Nouembris, obiit *Stephanus* de *Segraue* in Abbatia Canonicorum *Legrecestriæ*, vbi aliquando in tempore persecutionis latuit absconditus. Iste *Stephanus* in iuuentute sua de clerico factus miles, licet de humili genere oriundus, strenuitate sua vltimis diebus adeò ditatus & exaltatus est, vt inter primos Regni reputatus, pro Iustitiario habitus est, & omnia ferè Regni negotia pro libitu disposuit, sed semper plus sui amicus, quā Reipublicæ. Meruit tamen pro aliquo opere misericordiæ Deo beneplacito, quod in vita sua perpetrauit, testamēto discretè cū fecto & viatico salutis deuotissimè sūpto, fine laudabili fœliciter terminari.

Eclipsis Solis.

IPso eodem anno, pridie Nonas Octob. videlicet die S. *Fidis*, passus est Sol eclipsim, ab hora diei tertia vsque ad horam sextam: quasi viderentur cælestia terrenis conformari. Et hæc fuit altera Solaris eclipsis quæ in triennio euenit, quod est inauditum.

Mors Rogeri Episcopi Londinensis.

CIrca eosdem dies, videlicet tertio Kal. Octobris, obiit Episcopus *Londinensis*, magister *Rogerus*, vir vitæ venerabilis, & miræ sanctitatis, scientia præclarus, & prædicatione perspicuus, iocundus in eloquio, in mensa dapsilis, & vultu serenus. Infirmabatur autem apud *Stupenham*, manerium suum, non procul à *Londino*, ibidemque mortuus huic sæculo, migrauit ad Dominum. Delatum autem est corpus & sepultum *Londini*, in ecclesia sua cathedrali.

Obiit Galfridus de Lucy.

ET infra mensem illum obiit piæ memoriæ magister *Galfridus de* Lucy, eiusdem ecclesiæ Decanus. In quorum casu ecclesia *Londinensis* magnam induit confusionem: tum quia Rex nullam permisit ordinari ecclesiam, antequàm destrueretur: tum quia sedes Papalis vacabat, Cardinalibus tam corpore quàm mente iam dispersis: tum quia carebat Archiepiscopo, cuius Decanus Episcopus *Londinensis* esse dignoscitur: tum quia carebat Decano.

Redit Otto in carcerem Imperatoris.

DIuisis circa illud tempus omnibus ferè Cardinalibus & dissidentibus, & electione Papali sub desperatione suspensa, rediit *Otto* ad carcerem Imperatoris, vt interpositos obsides liberaret, & se à præstito sacramento & fidei interpositione adquietaret. Et hoc valde acceptauit Imperator. Veruntamen adhuc ipsum tenuit incarceratum offensus idcirco, quia ipsum Imperatorem in *Anglia* Legatus excōmunicauit, & excōmunicari permisit, & nō mediocriter diffamauit. Sed mitiùs egit cum eo, quia inuitus hoc fecisse perhibetur, obedientiæ Papalis coactus violētia.

Fulco Basset eligitur in Episcopum Londinensem.

TEmpore autem Dominicæ Natiuitatis imminente, elegerunt Canonici *Londinenses* in Episcopum & Pastorem animarum suarum, magistrum *Fulconem*, Decanum *Eboracensem*, virum discretum & circumspectum, moribus compositum, & genere præclarum: contra tamen Regis volūtatem, qui pro Episcopo *Hertfordensi*, magistro scilicet *Petro* de *Egueblanche*, Capitulū S. *Pauli* instantissimè petierat, vt ipsum in Episcopum postularēt. Magistrum quoque *Vuilielmū* de S. *Maria* ecclesia, virum laudabilē, ipso eodē tēpore, scilicet Canonicum eiusdem ecclesiæ & Cancellariū, in Decanū vnanimiter ordinarunt.

Mors Hugonis de Pateshulle.

LAbentibus autem eorum dierum profluuiis, obiit Episcopus *Cestrensis*, *Hugo de Pateshulle*, vij. Idus Decēb. vir viribus adhuc integer & ætate. Qui cū toto ætatis suæ tēpore laudabiliter vixisset, demùm iniquo fretus cōsilio, versus est in arcum prauum, malleusque factus religiosorū, præcipuè eorum qui ipsum creauerunt, in morte sua parùm plangi meruit, licèt parùm plus quàm per vnum annum in cathedra sedisset Ponti-

1241. ficali. Quod cùm audissent Prior & Monachi *Couentrenses*, conuocatis Canonicis *Lichefeldensibus*, elegerunt Monachum & Præcētorem suum *Couentrensis* ecclesiæ, in Episcopum & Pastorem animarum suarum. Aliquibus tamen de Canonicis contradicentibus, & Abbatem de *Euesham Richardum*. qui tunc sigilli Regij baiulus, vices supplebat Cancellarij, pro quo Rex supplicauerat, eligentibus: vnde Rex factus aduersarius ecclesiæ *Couentrensis*, ipsum Priorem & Conuentum in multis quibus potuit, damnificauit. Aduersantibus itaque tam Rege cum suis satellitibus quàm quibusdam Canonicis *Lichefeldensibus* domus Couentrensis magnam induit confusionem & iacturam, adeò vt Conuentus dispergeretur, aliarum domuum subsidia petiturus. Domus autem sancti *Albani*, charitatis & honestatis intuitu, ipsum Priorem cum aliquibus Monachis suis & famulis & equis liberaliter per annum & aliquot menses adiectos, cum summo honore sinum pandens misericordiæ, suscepit alendum.

Galfridus Mediolanēsis Papa electus cito moritur.

IPso quoque anno, post multas disceptationes & diuersa schismata, tam damnosa quàm periculosa, inter Cardinales, Satana seminante, suscitata, elegerunt fratres. iam pauci facti à tribulatione malorum & dolore, magistrum *Galfridum Mediolanensem* in Papam, virum moribus præditum & scientia, sed in ætatem senilem iam declinantem & debilitatum. Vnde cùm iam vix sexdecim diebus sedisset, præmatura morte præuentus, naturæ debita persoluens, vtinam non, vt dicitur, potionatus, sedem Papalem, imò vniuersalem ecclesiam reliquit desolatam. Et sub eodem tempore obiit vnus Cardinalium, videlicet *Richardus Hannibal*.

Colloquium Episcoporum Angliæ.

EIsdem temporibus cōuenerunt Episcopi *Angliæ*, videlicet Archiepiscopus *Eboracensis*, *Lincolniensis*, *Norvvicensis*, *Carleolensis*, cū aliis multis grauibus religiosis ac discretis ecclesiasticis personis, tractaturi super multiplici desolatione ecclesiæ, & diuinam consolationem postulaturi. Statuerunt igitur quasdam orationes speciales cum ieiuniis fieri ab ecclesia generaliter per *Angliam*, vt Dominus ecclesiā *Romanam* Pastorali & Papali regimine destitutam, releuare & restaurare dignaretur. Exemplū accipientes in actibus Apostolorum, quando incarcerato *Petro* orauit ecclesia pro eo sine intermissione. Consenserunt etiam in vnum, vt ad dominum Imperatorē mitterent vniuersi nuntios fauorabiles cū precibus lacrymabilibus, quatenus rancorem & omnē animi indignationem pro salute animæ sincero corde remittens, deposita omni tyrānide, ecclesię *Romanæ* promotionem non impediret, imò misericorditer respirare permittēs, licet lacessitus, studeret promouere. Mortui enim erant, qui ipsum ad iram prouocauerant. Tyrannicū enim videbatur, & rationi dissonum, vt innocui culpā luerent nocentium. Et cùm circa electionem nuntiorum, qui etiam transitū facientes per *Franciam* & alias regiones intermedias, obiter Prælatos ad similia prouocarent eleganter & diligenter, sollicitarentur, quilibet eorū causas cauillatorias prætēdens, onus tātæ sollicitudinis ac periculosi laboris pro *Christo* & eius ecclesia assumere sibi recusauit. Tādem, quia *Cantabat vacuus coram latrone viator*, *Prædicatores* & *Minores*. quia vagi sunt, & norunt omnes prouincias peragrare expediti, ad hoc elegerunt, cùm alios non inuenissent. Quod cùm ad Imperialem audiētiam peruenisset, respōdit Imperator: Quis promotionis ecclesiasticæ processum impedit? Profectò non ego. Imò pertinax ecclesiæ *Romanæ* superbia, & insatiabilis cupiditas. Et si impeditor successuū tam *Anglicanæ* quàm *Romanæ* forem ecclesiæ, quis admiraretur? Hæc enim summoperè me conatur ab Imperiali culmine præcipitare: illa me excommūnicando, non mediocriter diffamando, pecuniam in meum detrimentum suam effundere non desistit. Et sic carebat præparatus cœtus Episcoporum *Angliæ* in hac parte efficacia, & profectu priuabatur. Processit igitur annus ille curiæ *Romanæ* inimicissimus, peccatis eius illud manifestè promerētibus, *Terræ sanctæ* probrosus, *Templariis* procurantibus, Magnatibus *Angliæ* lugubris & funestus. Nā præter ipsos qui in mari perierunt, obierunt illo anno Prælati spectabiles, duo videlicet *Romani* Pontifices, cum aliquibus Cardinalibus, & alij, quorum est mētio prælibata. De Magnatibus autem *Angliæ Vvillielmus* de *Fortibus*, Comes de *Albamarla*. in mari Mediterraneo peregrinans, cùm nullo modo posset comedere, & octo diebus ieiunādo martyrium protelasset, die Veneris proxima ante Pascha, qua *Christus* in cruce Patri suo spiritum, suum similiter *Christo* resignauit.

1241. *Quorundam mortuorum recapitulatio.*

Obiit etiam vir nobilis & potens *Vvalterus* de *Lascy* cuius supra meminimus, hæreditatem suā dissipatam suis relinquens filiabus, circa Paschalē solennitatem. Obiit & *Stephanus* de *Segraue* specialis Regis Cōsiliarius, & quasi *Angliæ* Iustitiarius, cuius mētio suo loco facta est. Obiit quoque *Gilbertus Basset* cuius casum sinistrū præscripsimus. Obiit similiter *Ioannes Biset*, summus Iustitiarius Forestæ. Migrauerunt etiam ad Dominum *Petrus* de *Malolaen*, *Hugo Vvac*. *Robertus Marmium*, *Petrus* de *Brus*, *Guiscardus Ledet*, *Eustachius* de *Stutevvilla*: cui successit in hæreditatem vxor *Hugonis Vvac*. *Eudo*, *Hamo* cognomento *Peccatum*, *Balduvvinus* de *Betun*. *Ioannes filius Ioannis*, Comitis *Richardi* Seneschallus, & *G*. frater ipsius Comitis, *Ioannes* de *Bello loco*, *Girardus* de *Furniuall*, & quamplures nobiles *Angliæ* in comitatu Comitis *Richardi* qui Deo militantes in *Terra sancta* ab hoc sæculo in clientela *Christi* ad cœlum gloriosè auolarunt. Obiit itaque eodem anno, vt prętactum est, *Alienora* filia Comitis *Britanniæ* apud *Bristoldum*. Obierūt etiā viri nobiles Prælati ecclesiarum, *Rogerus Londinensis*. *Hugo Cestrensis*, Episcopi: & alij multi præclari tam sæculares quàm ecclesiastici viri, quorum nomina longum esset enumerare.

Mors Imperatricis Isabellæ.

OBiit etiam eodem anno gloria & spes *Angliæ Isabella* Imperatrix, in partus discrimine. De cuius morte nimis dolenda per hanc lugubrem Imperatoris sponsi sui *Friderici* epistolam, plenius certificamur.

Litera Imperatoris de eadem morte.

FRedericus *Imperator*, *&c*. Regi Angliæ *salutem*. *Prosperaqui quondam expectationi vestra cōsueueramus literis & nūtiis hilariter noua describere, nunc fatali euentu latis successibus inuidente, nos velut nouiter nostra dilecta consortis Augustæ irrenocabile damnū passi, & mœsta sæuiente fato socialis fœderis diuortio subiūctes, dolētes ducimur, & inuiti reserare vobis germanitatis inuidā sectionē. Die nāmq; primo intrantis mensis Decembris prateriti, & memoratu nobis occurrit horribile. dicta consors nostra Imperatrix, soror vestra, vocāte Domino. qui aufert spiritum Principum, apud quem non est exemptio vel acceptio personarum, naturæ concessit. In cuius redhibitionis articulum, si fata fauissent, & ineuitabile mortalitatis debitum creditrix natura differret, tam gratius amor & sui carus zelus cōsortij nos ducebat, quod nullius opis, vel opū, laboris, & rerum impendia vitassemus. At vbi Rex regum,*

1242. *& Dominus dominantium, qui præest Tribunalium potestatibus, cuius voluntati nemo resistere potest, eā à nostri corporis vnitate, & de vestra vinculo fraternitatis ademit, ex alto cōsilij dispositione, imò potiùs dispēsatione prouidit, vt nobis & vobis post fata viueret in duorum memoria filiorum. Extat enim Dei omnipotentis dono, Regia soboles, de qua in conspectu patris Rex & Regina consurgūt, sua indices genitricis In cuius fœcūditate pignora generosa suscepimus, quæ cōmunem affinitatē roborāt, & Cæsaream Regalémq; sedem quadam singulari prærogatiua filialis sanguinis & nepotum vinculo fœderant arctiori: vt dilectio mea per quam cepit, sua filios posteritatis assumens, in obligationem & gratiam durat ura consanguinitatis ascendat. Licèt ergo Augustæ coniugis nostra. vestraq. sororis, amissio sine turbatione cordium intimari nequeat vel audiri, vel ab intimo pectoris nostri sui casus anxietas separaretur: quia tamen viget in gemina prole, commemoratio chara parentis, accipit robur omne dilectionis & cognati sanguinis in eisdem nepotibus vestris, quos Augusta soror vestra peperit nobis in filios, à nobis ad vos indissolubiliter conseruari. Datum Corooart xxv. die Ianuarij. &c.*

Constitutio aëris totius anni.

Transiit igitur annus iste frugifer satis & fructifer, veruntamen ab Annūtiatione beatæ Virginis, vsque ad festum Apostolorū *Si[monis] [et I]uda* ariditas continua, & æstus incomparabilis, paludes profundas & stagna amplissima desiccarunt, fluuios multos exhauserunt, viuaria arefecerūt, molendinorū officia suspēderunt, vnde pascua marcuerunt, viuera perierunt, indéque pecora fame & siti cōtabuerunt. Tempore verò hyemali, scilicet in Aduentu Domini, gelu & nix cum intolerabili frigoris asperitate terram coopertam adeò indurauit, flumina colligauit, vt volucrum multitudo numerosa, quod nunquam se meminit aliquis præuidisse, cogeretur miserabiliter expirare.

Petrus de Sabaudia repatriare disponit.

ANno gratiæ M. CC. XLII. qui est annus Regni *Henrici* III. Regis vigesimus sextus, tenuit idem Rex ad Natale curiā suam apud *Londinum* in maiori palatio suo, sicut de consuetudine habet, splēdidè serenatam, apúdque Monasterium moram per ferè quindecim dies protraxit festiualem. Infra quos, videlicet die Circumcisionis Dominicæ, cùm rumores de aduētu Comitis *Richardi* in *Angliam* percrebuissent, *Petrus* de *Sabaudia*, Comes *Richemundia*. castra Regni eminentiora & famosiora, quæ susceperat custodienda, in manu Regis, vt vir discretus & circumspectus, prudenter resignauit. Timebat enim, quòd eiusdem exaltatio repentina Magnatibus *Angliæ* multùm displiceret, & onera viribus grauiora sibi in ipsis nobilibus castris custodiendis, *Anglicis* spretis & suspectis, portāda suscepisset. Et ne aliqua perturbatio in Regnu per ipsum in aduentu ipsius Comitis, super hoc querelas fortè graues auditurus, oriretur, pericula imminentia sagaciter præponderans, ipsis penitùs resignatis, idem *Petrus* repatriare disposuit, licentiam à Rege suscipiens. Vnde eius moderata prudentia multorum corda complacauit. Sed eadē facilitate qua dabatur licentia, antequam nauem ascendisset, festināter à Rege reuocatus est. Ipsoque instante importuniùs, recepit dictus *Petrus* iterum castrum *Douere*, licèt inuitus & renitens, custodiendum.

Insolentia Comitis de Marchia.

EOdem anno, cùm renuisset Comes de *Marchia*, qui inter *Pictauenses* vniuersos semper eminenter claruit potentissimus, *Andephulso* fratri Regis *Francorum*, qui ex dono fratris sui Regis, Comitatum *Pictauiæ* iniustè sibi vsurpauerat, homagium facere & ligātiam, iratus cœpit recalcitrare, & incœpti pœnitere, cum pacificè vocaretur idem Comes de *Marchia* ad prandendum cū dicto Comite *Pictauiæ Andephulso* diebus Natalitiis lætabūdus. Sed quadam nocte infra quatuor dies Natalitiorum, cum in crastino venturus foret, secundum promissionem suam, hoc facere, inito cōsilio cum vxore sua *Isabella*, quòd mutato proposito resisteret violēter, venit ante *Andephulsum*, & ait frontiosè ei: Proposui tibi facere homagium deceptus & circumuētus: iurato igitur spiritu, tibi iuro, & cōstanter assero, quòd nūquam tibi iniurioso, ligantiæ fœdus faciā, vel obseruabo: qui priuigno meo Comiti *Richardo*, fideliter Deo in *Terra sancta* militanti, & captiuos nostros prudenter ac misericorditer liberāti, Comitatum suum indecenter abstulisti, mala pro bonis retribuēdo. Et statim intumescens, minis intonantibus, stipatus armatorum caterua, cū vxore sua, procaciter per mediū, *Pictauis* arcubalistis proiectis accensa domo qua hospitatus fuit, raptim & cursu repentino, equum magnum insidēs, auolauit. In quo facto ipsum *Andephulsum* & omnes hoc videntes & audientes attonitos reddidit & iratos, & accendit ad vindictam.

Querela corā Rege Franciæ super eodem.

HOc cùm vidisset *Andephulsus*, fratri suo Regi Francorum, grauem de tanta trāsgressione reponit querimoniam, tam de fuga Comitis indecēti, quàm de hospitij sui incēdio, qui quasi mus in pera vel anguis in sinu, suos hospites malè remunerauit. Quæ querimonia tam Regem, quàm omnes Nobiles Franciæ, ad condignam vltionem meritò prouocauit.

Comes Marc[hiæ …] cat Regem Angliæ in suum adiutorium.

CVm autem Comes de *Marchia* iram Regis *Francorum* vehementer pertimuisset, castra sua armis & armatis, necnon & alimentorum copia communiuit, vomeres in lāceas, falces in spicula conflari præcipiens. Videns tamen & à lōgè futura pericula considerans seque sentiens non posse tanto Principi diu resistere, Regem *Angliæ* instāter vocauit, vt in *Pictauiam*, thesauro tātùm copioso communitus, venire properaret; omnes enim terras, quas iniustè Rex *Francorum* detinet, ope *Pictauiensium* & *Guasconiensium* in manu forti requireret, promisitq; suum & aliorum Magnatum, vtpote Regis *Arragonum* & Comitis *Tholosani*. & aliorum, quos lōgum esset enumerare, consilium efficax & auxilium. Rex autem cōsiderans, conseruabat omnia hæc in corde suo, fidē adhibēs fallacibus sermonibus Comitis de *Marchia*, & aliorum *Pictauiensium* fide carentium.

Conuocatur generale Parlamentum Londini.

SCripsit igitur Rex *Anglorum* omnibus suis *Angliæ* Magnatibus, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribus, Comitibus, & Baronibus, districtè præcipiens, vt omnes generaliter *Londinum*, die Martis proxima ante Purificationem beatæ Virginis conuenirent, de arduis negotiis Regni, dilationem non capientibus, cum summa deliberatione tractaturi.

Rex occurrit redeunti Comiti R. de Terra sancta.

EIsdem diebus, Rex aduentum fratris sui Comitis *Richardi* de partibus transmarinis, necnon & iam aduentantium ad concilium Magnatum de longinquo præstolando, moram *Londini* vsq; ad Calend. Febr. scilicet diem sancti *Hilarij*, protelauit. Audiēs ergo quòd in crastino Epiphaniæ Comes apud *Doueram* applicuisset, ipse Rex & Regina cum infinita Nobiliū multitudine occurrit lætabundus, & ruens in eius amplexus, suscepit eum cum gaudio, fraterno sanguine pietatem mutuam suscitāre. Rex igitur & Magnates ferè vniuersi eidem diuersa munera largiendo cumularunt. Die verò sanctæ *Agnetis* secundo venit idem Comes *Londinum*, in cuius aduentu

1241. cunctis sanctis & pallis adornata resplenduit festiualis, & epulati sunt fratres gaudêter cũ multitudine solenni, quos Rex cõuocauerat, conuiuarũ.

Pictauenses stimulant Regem & eius fratrem vt transfretent.

ET cum iam didicissent *Pictauenses*, quòd dictus Comes *Richardus* venisset in *Angliam*, non cessabant acuere, & acuendo & animando stimulare, tam Regem, quàm Comitem, vt venire non differrent, iura sua, & præcipuè Comitatum *Pictauiæ*, indubitanter adepturi. Vnde Rex transfretandi tam fixam concepit voluntatem, vt nulla ratione suorum familiarium beneuolorumque posset reuocari.

Parlamentum Angliæ cum indignatione solutum.

IMminente verò Purificatione beatæ Virginis, totius *Angliæ* Nobilitas, tam Prælatorũ, quàm Comitum, & Baronum, secundum regium præceptũ, est *Londini* congregata. Et quia audierant, quòd Rex eos tam instanter conuocauerat, & toties eo modo cauillatorie fatigauerat, cõiurando & sub pœna anathematis firmiter inter se statuerunt, ne aliquis in consilio extorsionis pecuniariæ Regi faciendæ aliquo modo cõsentiret. Innotuit etiam iam cunctis, quòd Comes de *Marchia* vocans Regem instanter vt transfretaret, portans secum quicquid thesauri posset abradere, non curans de manu militari exercitus *Anglicani*, militiã aut robur Regni ac fidelitatem vilipendisset, habens Regem quasi institorem, cuius tantùm habere curasset pecuniam. Vnde meritò contra Comitem & omnes suos *Pictauenses*. Angli commouebantur, nec iam recto oculo Regem, talibus sine consilio suorum nobilium consentientem, intuebantur. Igitur Regi cordis sui propositum irreuocabile in propatulo exponenti de transitu suo, & vocatione Comitis de *Marchia*, & argumentosè auxilium pecuniare postulanti, responderunt Magnates cum magna cordium amaritudine, quòd talia conceperat inconsultus, & talia effrons impudenter postulaverat, exagitans & depauperãs fideles suos tam frequẽter, trahens exactiones in consequentiam quasi à seruis vltimæ conditionis, & tantam pecuniam toties extorsit inutiliter dispergendam. Contradixerunt igitur Regi in faciem, nolentes ampliùs sic pecunia sua frustratoriè spoliari. Rex igitur, *Romanorum* vsus versutiis fallacius, iussit vt in crastino expectarent voluntatem suam super hoc & aliis audituri. Et in crastino vocauit in secretam cameram suam sigillatim nunc hũc, nunc illum, more Sacerdotis pœnitentes vocantis ad confessionem. Et sic, quos nõ potuit vniuersos, singulos singulatim eneruatos suis sermocinationibus conabatur astutiùs eneruare, petẽsque ab eis auxilium pecuniare, ait: Ecce, quid cõcessit ille Abbas mihi in subsidium: ecce, quid alius, & protendens rotulum, in quo scriptum monstrauit, quid ille vel ille Abbas vel Prior, tãtum vel tãtum prómisit se daturum: cùm tamen nullus eorum assensum præbuisset, vel ad notitiam cordis deuenisset. Talibus igitur falsis exemplaribus, & verborum retiaculis, quàmplurimos Rex cautiùs intricauit. Multi tamen steterunt, nullo modo volentes recedere à communi responsione, prout cõiurauerant. Quibus Rex in ira respondit: Erône periurus? Iuraui sacramento intransgressibili, quòd transfretans iura mea in brachio exẽto à Rege *Francorum* reposcã: quod sine copioso thesauro, qui à vestra liberalitate procedere habet, nequaquam valeo. Nec tamen his vel aliis verbis potuit aliquos muscipulare, quamuis vt prædictum est, seorsum quemlibet per se conueniendum vocauit.

Iterum autem vocauit aliquot simul sibi familiares, & affatus eos, ait: Quid perniciosum exem- A plum aus præbuistis mihi, vos qui Comites & Barones ac Milites strenuissimi, non deberetis, etsi alij timeant, scilicet Prælati ecclesiæ, trepidare? Auidiores cæteris esse deberetis, iura Regni reposcere, & contra iniuriantes martia certamina potenter experiri. Nostram partem solidare & consolari tenetur ius nostrum quod habemus, Magnatum vocatio cum certa promissione, exemplum de *Wallia*, quod solet præterita futuris prosperè continuare, vbi nuper fœliciter triumphauimus. B Et qua fronte poteritis me dominum vestrum, ad tam arduum negotium Reipublicæ procinctum, relinquere pauperem & desolatum, cùm tenear promissa de transitu meo adimplere, iureiurando strictiùs obligatus? Et cùm ad notitiam vniuersitatis perueniret, responderunt: Supra id quod dici potest, admiramur, in quam abyssum submersæ sunt innumerabiles pecuniæ, quas à diuersis Magnatum custodiis, variis escaetis, crebris extorsionibus, tam ab ecclesiis pastore viduatis, quàm C nobilium terris, præconsis donatiuis, stuporem in cordibus audientium generantibus, domine Rex, emunxisti, quæ nunquam Regno vel modicum contulerunt incrementum. Præterea, nuper Legatos quosdam, vel Legatorum fungentes officiis, in hoc Regnũ aduocasti, qui quasi racemos post vindemiantes, sibi reliquias residuæ pecuniæ collegerunt. Cæterùm, nimis admirantur Magnates *Angliæ* vniuersi, quod sine eorum consilio & assensu tam arduum, tam periculosum negotium es aggressus, fidem adhibens fide carentibus; spre- D tóq; naturalium tuorum fauore, exponis te tam ancipitis fortunæ casibus. Treugarum fœdus inter Regem *Francorum* & te in anima tua captarũ & iuratarum, indissolubiliter & inuiolabiliter vsque ad terminum obseruãdarum, quem ex parte tua præfixerant præclari viri Comes *Richardus* frater tuus, & Comes *R. Bigod*, inhonestè & impudenter, non sine periculo animæ tuæ, & famæ læsione disrumpis. Addiderunt etiam Regni huiusmodi seniores atque grauiores, quòd pericu- E losè nimis fidem adhibuisti, præsertiam tui corporis notabilibus ipsis Magnatibus vltramarinis, contra dominum suum, Regem videlicet *Francorum*, calcaneum leuantibus, quibus eo ipso nulla fides est adhibenda, vtpote de multiplici proditione notabilibus. Nosti etiam quòd nuper in *Terra sancta* rex *Nauarriæ*, cuius & opem vobis prómittunt, facinus perpetrauerit, vulneráq; nõdum cicatrix obtexerit. Exempla quoque sumpta de magnificis prædecessoribus tuis Regibus te F terreant & reuocent, qui castra inexpugnabilia cum amplis terris & copiosa militia & thesauris multis in partibus illis possederũt, nec tamẽ soliditatem inuictæ militiæ Regni *Francorum* valuerũt dissipare, vel saltem possessa retinere. His Rex auditis, in iram excanduit vehementem, iurans cũ sanctorum attestatione, quòd nullo reuocaretur terrore, nullis verborũ ambagibus circumuẽtus, ab incepto próposito retardaretur, quin in octauis Paschæ naues ascẽdens, fortunam belli in partibus transmarinis contra *Francos* imperterritus G experiretur. Et sic solutum est concilium, vtrobique reposita, sed occulta mentis indignatione.

Responsio Baronum Angliæ. 1242.

POsteà verò, ne obliuio tenorem responsionis Baronum deleret, in scriptum taliter sunt hæc redacta. Cùm dominus *Eboracensis* Archiepiscopus & omnes Episcopi *Angliæ*, Abbates, & Priores, per se, vel per procuratores suos, necnon & omnes Comites, & ferè omnes Barones *Angliæ*, ad mandatum domini Regis conuenissent apud *Westmonasterium*, die Martis proxima ante Puri-

1242. ficationem beatæ *Mariæ*, anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo secundo, Regni *Henrici* III. Regis vigesimo sexto, audituri domini Regis voluntatem & negotium, pro quo ipsos mandauerat Et idem dominus Rex, transmittēs ad eosdem dictum dominum *Eboracensem*, & nobilem virum dominum Comitem *Richardum*, & dominum *Walterum* de *Eboraco*, Præpositū de *Beuerlaco*, super voluntate domini Regis, & negotiis suis, scilicet eisdem expositis per eosdē solemnes nuntios, omnes Magnates de Regno suo rogasset de consilio ei dando & auxilio faciendo, ad hæreditatem suam & iura sua perquirenda, in partibus transmarinis, quæ spectābāt ad Regnum suum *Angliæ*. Tandem dicti Episcopi, Abbates, & Priores, Comites & Barones, magno inter eos tractatu præhabito, in primis domino Regi per prædictos Magnates dederunt consiliū, videlicet, quòd dominus ipse Rex expectaret finem treugarum inter eum & Regem *Franciæ* initarum. Et si forte dictus Rex *Franciæ* contra formam earundem treugarum aliquas fecisset interprisas, tunc dictus Rex *Angliæ* mitteret ad eum solemnes nuntios, ad rogandum, monendum, & inducendum ipsum Regem *Franciæ*, vt treugas initas teneret, & interprisas emēdaret, si quæ per ipsum vel per suos factæ essent. Quod si Rex *Franciæ* facere cōtradiceret libenter ad hoc cōsilium apponerent, pro posse suo de auxilio ei dādo. Omnes ita vnanimiter responderunt. Similiter postquam fuerat dominus eoiū, multoties ad instantiam suam ei auxilium dederunt, videlicet tertiamdecimā mobiliū suorum, & posteà quintamdecimam, & sextamdecimā, & quadragesimā, carucagium, hydagiū, & plura scutagia & posteà vnum magnum scutagium ad sororem suā Imperatrricem maritandam. Posteà verò, nondum quatuor annis elapsis, vel circiter, petiit ab eis iterum auxilium, & tandem cum magna precum instātia obtinuit tricesimam, quam ei concesserunt Tali scilicet cōditione, quòd illa exactio, vel aliæ præcedentes, ampliùs non traherentur in consequētiam. Et inde fecit eis chartam suam. Et præterea cōcessit eis tunc, quòd omnes libertates cōtentæ in magna charta ex tunc in anteà pleniùs tenerentur per totum Regnum suū, & inde fecit eis quādam paruam chartam suam, quam adhuc habent, in qua eædē cōtinentur. Præterea, dominus Rex concessit eis de voluntate sua, & de cōsilio totius Barnagii sui, quòd tota pecunia ex dicta tricesima proueniens, saluò deponeretur in castris Domini Regis sub custodia quatuor Magnatum *Angliæ*, scilicet Comitis *Warenniæ* & aliorum, per quorum visum & cōsilium pecunia illa expenderetur ad dicti Regis & Regni vtilitatē, cùm necesse esset. Et quia Barnagium nescit, nec audiuit, quòd de dicta pecunia per visum vel consilium alicuius quatuor Magnatum prædictorum aliquid expēdatur, credunt firmiter & bene intelligunt, quòd dominus Rex adhuc totam habet illam pecuniā integrā, de qua nunc potest habere magnum auxilium. Præterea, bene sciunt, quòd post tēpus illud tot habuit escaëtas, scilicet Archiepiscopatū *Cantuariensem*, & plures Episcopatus *Angliæ* ditiores, & terras Comitum, & Baronum, & militū, de eo tenēntium defunctorum, quòd solummodò de illis escaëtis debet ipse habere grandem pecuniæ summam, si bene custodiatur. Præterea, à tēpore dictæ tricesimæ datæ, non cessauerunt Iustitiarii itinerantes itinerare per omnes partes *Angliæ*, tā de placitis forestæ, quàm de omnibus aliis placitis, ita quòd omnes Comitatus *Angliæ*, &

A omnia Hundreda, ciuitates, & burgi, & ferè omnes villæ grauiter amerciātur. Vnde solummodò 1242. de illo itinere habet dominus Rex, vel habere debet, maximam summam pecuniæ, si persoluatur & bene colligatur. Vnde bene dicunt, quòd per illa amerciamenta, & per alia auxilia priùs data, omnes de Regno ita grauantur & depauperantur, quòd parum aut nihil habent in bonis. Et quia dominus Rex nunquam post tricesimam datam, chartam suam de libertatibus tenuit, imò plus solitò posteà grauauit, & per aliam chartam eis concesserat, quòd exactiones huiusmodi non

B traherentur in consequentiam, responderunt eidem domino Regi præcisè, quòd nullum ad præsens ei facerent auxilium. Veruntamen, quia dominus eorum est, sic se gerere poterit erga eos vsque ad finē dictarum treugarum, quòd tunc bonum apponent consilium pro posse suo Et cùm dicti Magnates nuntii illud domino Regi nuntiassent responsum, redeuntes ad Barnagium, di-

C xerunt, quòd in parte sufficiēs dederunt domino Regi responsum. Sed dominus Rex voluit scire ab eis, quid facerent si Rex *Franciæ* ante finem dictarum treugarum rumperet easdem treugas. Promiserunt etiam ex parte domini Regis, quòd si ipse alicui Magnatum *Angliæ* iniuriā fecisset, ipse illud emendaret, per considerationem domini *Petri de Sabaudia*, & aliorum de consilio suo.

Ad quæ Magnates sic responderunt, videlicet si Rex *Franciæ* rumperet treugas, & nollet interprisas emendare, tunc apponent consilium, sicut

D priùs dixerant se apposituros in fine treugarum, dummodò constaret eis de veritate facti Regis *Franciæ*. Ad hoc quòd ipsi promiserunt emendas ex parte domini Regis super iniuriis eis illatis, responderunt, quòd noluerunt ad præsens cum domino Rege placitare. Et in concessione tricesimæ adeò bene & fideliter promiserat, eis dominus *W*. de *Rale* ex parte domini Regis, sicut modò ipsi faciunt: qualiter dominus Rex tenuerit promissa sua, videat ipse. Posteà verò dominus Rex examinauit plures singulariter; quid ipsi concesserint, vniuersitas ignorat. Et dum talium

E fluerent decursus temporum, Comes *Sarisberiensis* initio mensis Martii de *Terra sancta* redi- *Redit Comes Sarisberiensis de terra sancta.* diens, applicuit sanus & incolumis in *Angliæ*.

ET sub eisdem temporibus, fideles Imperatoris ceperunt habitu diffiguratum Archiepi- *Capitur archiepiscopus Coloniensis.* scopum *Coloniæ*, versus *Alemanniam* à *Roma* repatriantem. Qui conspirauerat ad Imperatoris deiectionem simul cum ipsis Prælatis, qui ad Concilium generale venire proposuerant. Sed audito eorum casu, qui per terram isse proposuerat, flexis loris per alia diuerticula remeans, posi-

F tis insidiis vndique captus & retentus est. Sed quia is qui ceperat eum, *Alemannus* erat, & notus Pontifici, cautè permisit eum abire, præstito sacramento & fide interposita, quòd nunquam insidias vel grauamen Imperatori machinaretur. Sed illud malè tenuit posteà iuramentum, vt in sequentibus declarabitur.

ET dum rumor euentuum istorum mundi climata peruolauit, Rex *Francorum* certificatus *Rex Franciæ instruit classem contra Anglos.* de aduentu Regis *Angliæ* super eum hostili, &

G de conspiratione vocantium eundem, constituit ante *Rupellam* quater viginti galeias bene armatas, ad custodiendum illas partes volentium ingredi *Pictauensiæ*. Fecit etiam militare subsidium per prouincias sibi subditas, quale solet *Francia* fundere, edicto Regali communiter conuocari, & ciuilium communiarum legiones ad submunitionem Regnum alacriter animari.

1242.

Rex Angliæ pecuniam colligit multam.

REx interim *Anglorum*, crebrò suscipiens Comitis de *Marchia*, & aliorum Magnatũ *Pictauia*, mandata instantissima, animum suum super propositum immobiliter stabiliuit, omnia se credẽs iuxta promissa sua indubitãter adepturum. Et vt persuaserunt, pecuniam collegit non minimam. Nolentesque eum auxilio pecuniari iuuare, vel publicos cẽsuit inimicos, vel variis vexauit per suos satellites argumentis, & indefessus per totam quadragesimam, operam huic operi mancipauit. Significauerat enim ei Comes de *Marchia*, vt prædictum est, quòd tãtummodo de pecunia cõgreganda & apportãda sollicitaretur, quia manum militarem satis ei prouideret, vt ait. In quo verbo nimis impudẽter trãsgressus metas veritatis, sicut posteà rei exitus comprobauit.

Rex Angliæ multos ad transitum secum attrahit.

REx igitur volens corda vacillantium sibi cautiùs inclinare, datis muneribus pretiosis, multorum magnatum cõstantiam eneruauit. Cor quoque fratris sui Comitis *Richardi* ad trãsitum maris cum eo faciendum, non absque spe abundantis retributionis, alliciendo conciliauit, & eo faciliùs, quia Regis *Francorum* temeraria præsumptio Comitatum *Pictauia* fratri suo *Andephulso* paulò antè, vt prætactũ est, cõferens, ipsum Comitem *Richardum* possessione sua iniuriosè spoliauerat. Sed *Pictauense* omnia sibi restituere in aduentu suo certissimè promiserunt.

Præmissi Legati ad certificandum Regis Angl. aduentum.

IPsis quoque diebus, missi sunt Regis Consiliarij speciales, *Petrus* de *Sabaudia*, Comes *Richemundia*, & *Petrus* de *Egneblanche*, Episcopus *Herefordensis*, ad partes transmarinas, vt amicos Regis *Anglia* in *Pictauia* de aduentu eius proximo futuro certificantes consolarentur. Vnde ipsi erecti in spem meliorem, statim certamen belli inierunt, ex parte Regis *Anglia* iura sua alacriter reposcentes, ipsumque Regem *Francia* non mediocriter damnificauerunt. Quo perfecto nuntio, *Petrus* de *Sabaudia*, vix euadens paratas insidias, imminente tempore Paschali, incolumis corpore, sed non indemnis, ad Regem *Londinum* remeauit. Episcopus verò *Herefordensis Petrus*, alia quærens diuerticula, vt tutiùs rediret, quærentium animam suam pedicas euitando, *Prouinciam* adiit, & à Comite *Prouincia Reimundo*, patre *Francorum* & *Anglorum* Reginarum, tertiam filiam, nomine *Cinciam*, Comiti *Richardo* matrimonio copulandam, postulauit. Quod tamen vniuersitas totius *Anglia* molestè ferens, vehementer cœpit formidare, credens totum Regni statum ad nutum Reginæ & sororis suæ Comiti *Richardo* nupturæ dictæ *Cincia*, quasi secundæ Reginæ, penitus inclinari.

Rex Angliæ se praeparat ad trãsitum.

SVb ipsorum quoque dierum profluuiis, Rex peragratis aliquotum sanctorum ecclesiis, Religiosorum se commendans orationibus, ciuibus quoque *Londiniensibus* salutatis, iter arripuit in crastino diei Paschalis versus *Portesmuthum*, ibidem nauem ascensurus. Vrgebant autem eundem incessanter vltramarinorum mandata, & accelerabant importunè. Quorum tamen forma quosdam *Anglorum* fidelium & ad honorem aspirantium, ad iram & pudorem prouocarũt. Erat quippe tenor mandati talis, vt scilicet cum magna summa pecuniæ, non curans de multitudine armatorum attrahendorum, ad eorum succursum, qui iam certamen prosperè inierunt, venire nihil formidans festinaret: acsi potiùs Rex *Anglorum* esset nummularius, trapezita, vel institor, quàm Rex & militum Dux & præceptor magnificus, in nummis magis quàm militia reponens fiduciam. Et hoc modo non decuit Regem potentem ad Martia certamina prouocari. Vnde *Pictauenses* suam solitam proditionem manifestarunt, malentes Regis thesaurum exhaurire, quam eundem Regem suis honoribus sublimari, & viribus communiri; iuxta *Senecæ* Philosophi sententiam, loquentis de muliebri fallacia: *Tunc demum bona est mulier, cum apertè mala est.* In hoc rudes proditores existentes, cùm

Quæ nimis apparent retia, vitat auis.

Archiepiscopus Eboracensis custos Regni.

DIspositis igitur naualibus armamentis, commendataque Regni custodia Archiepiscopo *Eboracensi*, Abbas *Eueshamia Richardus* & electus *Cestrensis*, sigillum Regium, quod iam per trienniũ laudabiliter custodierat, resignauit. Reuocauit etiã dominus Rex in pristinã amicitiam, quam tamẽ nunquã demeruerat, Episcopũ *Cicestrensem*, Cãcellariũ *R.* & *Rudulphũ filiũ Nicolai*, & *Godefridum* de *Crancumbe*, & quosdã alios, susurronum adulationibus à latere Regis elongatis.

Rex trãsfretat & applicat in Roian.

REx igitur, Idus Maij, dispositis legionum suarum agminibus, & repletis triginta cadis desideratissimis esterlingis, comitante Regina fratreque suo Comite *Richardo*, cum septem aliis Comitibus, trecentisque circiter militibus, naues ascendens, versus *Burdegalim* iter direxit prosperè velificando. Sed antequam multum distaret à littore, pro carentia venti, rediit ad portum de *Portesmues*. In crastino autem, flante vento prosperiore, transuectus est ad sanctum *Matheum* de *Finepostorne* in *Britanniam*, & ibi die Dominica, diuina auditurus officia, morabatur: Die verò Lunæ, vento vectus prospero, transiit vasti maris spatium, & die Martis venit apud *Rogunum*, os *Girunde* fluuij, vbi videlicet cadit in mare, ex opposito sanctæ *Mariæ* de *Solac*, in *Gasconia*. Et ibidem applicuit, moram per aliquot dies continuans. Inde venit ad *Pontes*, nobilem ciuitatem, occurrente domino ciuitatis eiusdẽ, scilicet *Reginaldo* de *Põtibus*, cũ aliis Magnatibus *Xantongia*.

Initiatur matrimoniũ inter filium & filiã Regũ Angliæ & Scotiæ.

ET dum hæc fierent, sicut præloquuntum fuerat, & tam ex parte Regis *Anglia*, quàm ex parte Regis *Scotia*, beneplacitũ, vt in absentia Regis Regnũ firmaretur solidiùs, domino *Dunelmẽsi* internũtio, initiata sunt sponsalia inter *Alexandrum* primogenitũ Regis *Scotia*, & *Margaretam* filiã Regis *Anglorum*. Et cõmissum est latus *Anglia*, *Scotia* conterminum, eidem Regi *Scotia*, dum Rex in transmarinis ageret, custodiendum.

Vuillielmus de Marisco in insula Lũdeia prædo efficitur.

DVm autem horum dierum dilaberentur decursus, *Vuillielmus* de *Marisco*, filius *Galfridi* de *Marisco*, receptaculum sibi faciens in quadam insula non multum distante à *Bristoldo*, natiuo situ inexpugnabile, cui nomen *Lundeia*, more piratico, aduocatis multis exulibus & facinorosis, prædis intẽdebat & rapinis, & transmeãtes per illas partes maritimas, suis bonis, sed præcipuè vino & victualibus aliis violẽter spoliauit. Et factis repentinis irruptionibus, crebrò à terris sibi cõterminis prædas abigebat, in multis Regnũ *Anglia* per terram & per mare, tam mercatores indigenas quàm alienigenas damnificando. Cùm autem quamplures Nobiles tam *Anglia* quàm *Hybernia*, qui honestè nõ poterant in patria sua commorari, Rege se opponẽte Martis casibus in transmarinis, transitum facientes per partes non multùm distantes à prædicta insula, didicissent pleniùs qualiter nisi per insidias nõ posset dictus *Vuillielmus* cum suis occupari, nuntiauerunt Regi, quòd non violenter, sed prudenter agendum esset de captione illius damnifici. Præcepit igitur Rex fidelibus suis, sub spe magnæ retributionis vt diligenter occupationi eius intenderant, &

1242.

1242. patriæ liberationi. Erat autem idem *Vvillielmus* Regi nimis odiofus, vtpote de quo dicebatur, quòd confilio patris fui *Galfridi* in mortem Regis confpiraffet, & illum facinorofum, qui venerat de nocte apud *Vvodeftoc* Regem iugulare, in crimen læfæ Majeftatis nequiter tranfmiferat, & poftea quendam clericum, nuntium cuiufdam potentis *Hybernia*, *Londini* rege præfente trucidauit. Ipfe autem *Vvillielmus*, licèt hæc omnia côftanter inficiaretur, credi non meruit vel exaudiri:ideóque fibi præcauens, licet incautè, diuerticula fibi quæfiuit, factus exlex & fugitiuus.

Obitus quorundam Nobilium. ET circa eiufdem anni ipfa tempora, obierunt quidã Nobiles, videlicet *Gilbertus* de *Gaunt*, *Baldevvinus* *Vvac*. *Philippus* de *Kime*. Et in partibus Borealibus, *Rogerus Bertram*, cum quibufdam aliis Nobilibus, ab hac luce nugrauit. Obiit etiam Comes de *Vvarevvic*. Et eodem tempore, vnus filiorum Imperatoris *Henrici*, qui exigẽtibus meritis fuis diuturno carcere, iubẽte patre, detinebatur, miferam animam exhalauit: perhibetur enim fe ipfum manu propria peremiffe.

Defolatio Romanæ ecclefiæ. TVnc etiam temporis, *Romana* curia adeo viluit exturbata, adeo lãgnit defolata, vt adhuc miferabiliter vacante fede Papali, fex vel feptem Cardinales *Romæ* remanferunt: quibufdam raptis de medio, quibufdam ægrotantibus, quibufdam autem partibus remotis, in quibus nati funt, cum amicis & parentibus fuis latitantibus: difperfique locis, & animis diffipati, extincto charitatis inter eos igniculo, fimiles facti funt arenæ fine calce, ne domus Dei, cæmento murali ædificata, profperum caperet incrementum.

Rex Francorum fe præparat ad refiftendum Regi Angliæ. INterim Rex *Francorum*, cùm iam fciret, quòd applicuit Rex *Anglorum* moturus contra eum bellum, ope *Piƈtauenfium*, & promiffionibus *Gafcoenenfium* animatus, & Comes de *Marchia* iam certamen fubarrauit, Regali edicto militiam *Franciæ* conuocauit, & communias iuffit communiri armis & victualibus, vt cùm opus exegiffet, ipfas paratas inueniret. Fecitque parari bigas circiter mille, ad tentoria, machinas, victualia, arma, & alia neceffaria prouehenda, & Martus agminibus, qualia folet *Francia* effundere, prudenter difpofitis, verfus *Piƈtauiam* iter maturauit, violentas irruptiones Regis *Angliæ* & aliorũ aduerfariorum fuorum viriliter repulfurus. Erat numerus militum, eleganter ad vnguem armatorum, quatuor millia, abfque vndique aduẽtantibus, qui ficut flumina in mare, ad exercitum confluebant. Armigerorum autem & feruientium ac baliftariorum numerus, ad viginti millia æftimabatur.

Captio Vvillelmi de Marifco, & eius fupplicium Londini. TEmporibus quoque fub eifdem, *Vvillielmus* de *Marifco*, miles, de quo fuperiùs mentio facta eft, dum in præmemorata infula commorãs prædis intenderet & infidiis, præuentus per fideles Regis captus eft, & vinculis mancipatus, *Londinum* perductus, & in Turri *Londinenfi* compeditus. In vigilia autem fancti *Iacobi*, accepto Regio mãdato, idem *Vvillielmus*, cum fexdecim fuis complicibus eum eo captis, iudicialiter eft condemnatus, & ignominiosè morti, Rege fic iubente, eft addictus. Primò igitur, à *Vveftmonafterio* vfque ad Turrim *Londinenfem*, & inde vfque ad illam pœnalem machinam, quæ vulgariter *Gibbetus* dicitur, diftractus, cùm ibidem miferam animã exhalaffet, fuper vnum vncorum eft fufpenfus: & cùm mortuus obriguiffet, demiffus, euifceratus eft, & ftatim in eodem loco vifceribus combuftis, miferum corpus in quatuor partes eft diuifum, & ad quatuor principales Regni ciuitates eædem partes, vt miferabile fpectaculum illud fingulos

A intuentes exterreret, funt tranfmiffæ. Omnes autem fexdecim focij per ciuitatem *Londinenfem*, ad caudas equorũ tracti, ad patibula funt fufpenfi. Veruntamen dictus *Vvillielmus*, poft datam mortis fuæ fententiam, mortem fubiturus, cùm adhuc viueret, conftanter fub obteftatione diuini iudicij affirmauit, quòd immunis, purus, & penitùs inculpabilis fuit de crimine læfæ Majeftatis fibi obiecto, fimiliter & de morte clerici fupradicti, fcilicet *Clementis*. Nec ob aliam caufam ad di- 1242.

B ctam infulam fe trãftulit, nifi vt Regiam indignationem vitãdo declinaret, quam femper omnia defiderauit femper vel quomodolibet iudicialiter purgatione, vel aliqua alia humilitate mitigaffe. Sed poftquam memoratam infulam fugitiuus intrauerat, & aliquos complices in adiutorium fuũ conuocauerat, oportuit, vt dicebat, alimentis circumquaque raptis vitam miferam protelare. Effundens igitur animam fuam totam Deo in confeffione *I*. de fancto *Ægidio* fratri de ordine

C *Prædicatorum*, peccata fua cum contritione & lacrymis confitebatur, non declinans in verba malitiæ fe excufando, fed potiùs accufando. Et fic leniter confolans eum difcretus prædicator & cõfeffor, dimifit eum in pace, perfuadẽs vt loco pœnitentiæ imminentem mortem fubiret. Et fic, vt prædictum eft, quod eft horribile memoratu, non vnam, fed plures mortes horribiles tolerauit.

ANno quoque fub eodem, *Templarij* in *Terra fancta* de multis millibus *Saracenorum* à *Babyloniorum* partibus tranfmifforum, plùs mira- *Victoria Templariorum in Terra fancta.*

D culosè, quàm humana fortitudine, inopinabili victoria gloriosè triumpharunt.

ARdente verò tempore æftiuali, cum Solaris feruor omnia virentia vfque ferè ad marcorem extorruiffet, tam *Gafcoenenfes* quàm *Piƈtauenfes* impetum *Francorum* fuper eos iam irruentium vehementer pertimefcentes, ciuitates & caftra fua muniere ũt, præruptamontium, molarium obicibus, & arborum præcifarum repagulis, vbi aditus in fuam patuit regionem ad nocẽdum, ob- *Piƈtauenfes & Gafcoenenfes fe muniunt contra Francos.*

E ftruxerũt: femitas & ftratas faxorum vel ftipitum obicibus inmeabiles reddiderunt. Vineas quas hoftibus profuturas crediderunt, cum pomariis fucciderunt: puteos obturauerunt, fontes & eorum riuos perturbauerunt, necnon & aliquos intoxicauerunt. Herbarum pabula & fructuum alimenta, aduerfantibus patentia, extermınarunt: & omne genus victualium, vel quiefcentiũ receptacula, radicitùs & funditùs fubuerterunt, vt aduẽtantes *Francigenas* penuria multiplici tabefcentes, à finibus fuis faltem fic propulfarent: nec de-

F ceepit eos fua penitus opinio. Nam in pofterum diebus canicularibus oblatrantibus, tãtæ mortalitatis tabes *Francos* illuc venientes inuafit, vt Rex *Francorum* quater viginti Nobiles vexilla portãtes irreftaurabiliter amifit, qui miferabiliter vel ibidem perierũt, vel in lecticis ad propria languẽtes funt tranfuecti. De pedeftri verò populo tãta fuccubuit multitudo, quòd viui mortuorũ periclitantes fepulturis vix potuerũt indulgere, ficut fequẽs narratio in fequẽtib' fuo loco declarabit.

G CIrca eadem tempora, imminente Autumni operofo tempore, Rex *Francorum* mercatorum *Angliæ* corpora cum fuis bonis per Regnũ negotiantium, fecùs quàm decuit, capi feraliter imperauit, lędens enormiter in hoc facto antiquã *Galliæ* dignitatem: quæ omnibus profugis, etiam & exulibus, præcipuè pacificis, tutum afylũ præbuit & tutamen, finum oftẽdens defenfionis, vnde nomen *Francia* in lingua propria originaliter eft fortita. Cùm autẽ huius proteruitatis infamia *Mercatores capiuntur & bonis fpoliantur tamen in Francia quam in Angelia.*

aures

1242 aures & cor Regis *Angliæ* tetigisset, iussit similiter, vt per Regnum *Anglorum* mercatores Regni *Franciæ* subirent meritò talionem. Misit etiam eodem tempore dominus Rex *Angliæ* in Regnum suum ad custodes Regni, scilicet ad Archiepiscopum *Eboracensem*, & eius socios, militare postulans auxilium ac pecuniare. Ipsi verò quinquaginta balistarios & magnam pecuniæ summam & victualia, & seruientes cum armis, ad mandatum Regium, sine more dispendio, sub conductu *Quinque portuum* destinauerunt. Quod videntes quidam Magnates *Angliæ*, inhonestum arbitrantes otiis indulgere, Rege in transmarinis martio negotio operam dante, accinxerunt se ad iter cum eis arripiendum, cum equis & armis competenter præparati. Necnon & quidam potentes de *Hybernia*, vt *Richardus* de *Burgo*, & quidam alij, eleganter ac prouidè in armis & victualibus, procurante viro discreto ac circumspecto domino *Mauritio Hyberno*, communiti, ad Regis subsidium alacriter properarunt. Et facta est ex ipsis classis copiosa, & naualis exercitus formidabilis. Quod comperientes nautæ & piratæ, vlteriora littora iussu Regis *Francorum* diligenter custodientes, aptatis armamentis naualibus, & arreptis armis corporeis, erectis velis in puppibus & directis, in galeis remis multiplicatis, conati sunt vel eis in mare opposito hostili congressu obuiare, vel ipsos exturbatos ad littora repellere citeriora. Et cùm cominùs imminerent, orta subitò tempestate, adeò hinc & inde sunt dispersi, vt vitæ suæ consulentes naucleri & piratæ, vehementem raptum ventorum sequentes, vix suum comitatum in breuis horæ spatio, vel naues sociales cognouerunt. *Franci* tamen, quia propinquiores erant suis littoribus, quàm *Anglici* vel *Hybernienses* suis, vento non multum eis aduersante, ad tutiora, vel etiam ad propiora, vel etiam ad propria se quantociùs prosperè contulerunt. Nostrates autem, tam ventorum quàm *Francorum* rabiem non mediocriter pertimescentes, & fugiendo declinantes, in pudore, in timore & animi rancore, in diuersis, remotis, & ignotis littoribus, raptim coacti sunt applicare. Propter quod dominus Abbas *Euesham*ia, & dominus *Richardus* de *Burgo*, & multi alij in ducatu ipsorum existentes, nunquam in statu sanitatis corporeæ sibi ipsis posteà restituti, continuè languentes declinauerunt, donec nimis afflictas animas, quas non potuerunt post tot labores in extraneis prouinciis & aëre insolito penitus refocillare, miserabiliter exhalarunt. Rex igitur, in hoc casu lugubri virorum potentum ac discretorum, armorum, & victualium, videlicet frugum, quas ab Archiepiscopatu *Cantuariensi*, & aliis Episcopatibus collegerat, necnon & non minimę pecuniæ vndecunque adunatæ iacturam magnam & irrestaurabilem incurrit.

Mors Margaretæ Biset.

OBiit autem eodē anno in partibus illis, *Margareta Biset*, genere pręclara, moribus clarior, quæ virorum amplexus omnino respuens, cuiusdam bonæ domus Sanctimonialium fundatrix, contra omnium suorum carnalium amicorum voluntatem, sumptibus propriis non minimis, sustentatrix fuerat & patrona. Quæ idcirco laudem promeruit ampliorem, quia dominum Regem apud *Vvudestoch*, clamorem excitando, ab illo, de quo facta est mentio, facinoroso, fœliciter dum ad Psalterium, quod quilibet nocte psallendo compleuit, excubans & orans, liberauit.

Immane scelus Vvalteri Biset.

IPsis eisdem temporibus, dum in partibus Aquilonaribus torneamenta infœliciter exercerentur, quidam miles in armis strenuus, sed versutus, *Vvalterus Biset* nominatus, dum in illo hastiludio, quod captum fuit in confinio *Angliæ* & *Scotiæ*, iacturam incurrit, præualente quodam Nobili, scilicet *Paterico filio Thomæ* de *Galevveia*, facinus concepit, vt faceret iniustam vltionem, & scelus inauditum. Dum dictus *Patericus* cum quibusdam aliis Nobilibus cum eo existentibus, apud *Haduntunam* nocte sequente hospitatus, in quodam horreo dormitans, securus quiesceret, ipse præmemoratus *Vvalterus Biset*, ostiis deforis truncorum obicibus repagulatis, & clam locis plurimis ignem in pariete horrei spinis concraticulato supponens, omnes ferè qui illuc erant, combussit. Obiit igitur ibidem dictus *Patericus*, cum quibusdam sociis suis strenuis & præclaris. Quòd cum ad notitiam Comitis *Paterici* & aliorum Magnatum *Scotiæ* peruenisset, ad tanti sceleris vindictam se accingentes, ipsum *Vvalterum* hostiliter insequebantur, volentes eum in frusta detruncare. At ipse ad alas Regis *Scotiæ* confugiens, misericordiā & iustitiam sibi ab ipso fieri postulauit. Inficiabatur enim sibi scelus impositum, offerens corpus suum ad disrationandam iudicialiter coràm Rege & curia sua innocentiam eius, contra quemcumque armis & viribus præpotentem. Contradixerunt autem insequentes, affirmantes quòd facti enormitas manifesta nō indiguit probatione. Postulabant igitur acriter & cum magna instantia & animi rancore, à Rege inimicum publicum, recenti cæde cruentatum, & inaudito pollutum facinore. Rex autem furorem eorum vix mitigans, vindictam taliter temperauit, vt idem *Vvalterus*, abiurata *Scotia* exhæredatus in perpetuum exularet. Ipsi autem hoc Regi cum difficultate cōcesserunt, credentes ipsum à Regis protectione diuisum irretire, & nece condigna trucidare. Quod Rex, vtpote vir iustus & misericors, postquam comperit, eum in locis, qui non erant inimicis accessibiles, cautè per tres menses abscondit. Et posteà sub cuiusdam noctis opacæ conticinio, velut exul irrediturus, & iudicialiter fugitiuus & exhęredatus, fugam clandestinam arripiendo aufugit idem *Vvalterus*, Nobilibus *Scotiæ* quàmplurimis animam suā quærentibus eius fugam ignorantibus. At ipse, qui iurauerat iter se arrepturum in *Terram sanctam* & irrediturum, pro redemptione animæ suæ & prædictorum, licèt non per eum, vt ait, combustione peremptorum, loris flexis ad Regem *Anglorum*, querimoniam coram eo de tanta iniuria sibi illata grauiter repositurus, properauit. Affirmauit enim, Regem *Scotiæ* eum exhæredasse iniustè, nec posse aliter proteruitatem quorundam rebellium suorum, in eum furiosē insurgentium, mitigare: cùm promptus esset & paratus iudiciali duello impositum crimen repellendo, suam purgare ac probare innocentiam. Addidit insuper, quòd cùm Rex *Scotiæ* homo ligius sit domini Regis *Angliæ*, non potest tam Nobilem, præcipuè non conuictū, sine Regis *Angliæ* conniuentia exhęredare, aut irreuocabiliter de terra sua aufugare. Insuper addidit, quòd dictus Rex *Scotiæ*, in læsionē ligantiæ & fidelitatis, qua tenetur Regi *Angliæ*, *Galfridum* de *Marisco* ab *Hybernia*, læsū in conscientia de proditione filij sui *Vvillelmi*, nuper iudicialiter condemnati & *Londini* suspensi, fugientem in terra sua receptauit, & receptum protexit & protegit. Vnde dominus Rex *Angliæ* vehementer contra Regem *Scotiæ* commotus, iram vsque ad idoneum temporis retributionis, sicut sequens sermo declarabit, reseruauit. 1242

1242.

Rex Angliæ repudiatis treugis Regi Francorum bellum indicit.

ET dum dierum illorum diffluerent curricula, Rex *Angliæ* nuntios suos solemnes ad Regem *Francorum*, videlicet *Radulphum filium Nicolai*, & *Nicolaum de Molis*, destinauit, voluntatem suam ipsi de initiando bello, resignatis treugis, nisi voluntati suæ obtemperaret, innuturos. Qui aduenientes, inuenerunt ipsum Regem *Francorum* milite stipatum copioso, obsidentem quoddam castrum Comitis de *Marchia*, scilicet *Frontenay*. Quod castrum idem Rex die ac nocte infatigabiliter insultibus armatorum impetiuit, ictibus petrariarum malleauit, grandine perterruit spiculorum, adeò vt inclusi iam penè fatigati, non potuerunt tam acerbos impetus & continuos ampliùs sustinere. Erat enim in ipso castro vnus filiorum Comitis de *Marchia*, quem de gremio prioris vxoris suæ susceperat, miles strenuissimus, cum aliis Nobilibus ipsi Comiti specialissimis, quos in illo castro tutissimo & munitissimo defendendo & custodiendo posuerat. Rex autem *Francorum* auidissimè eos cupiebat occupare, vt cæteri sibi cautiùs prouidentes formidarent. Et cùm iam ad ipsum Regem *Francorum* nuntij Regis *Angliæ* peruenissent, ipsos cum honore & reuerentia suscepit, & ad mensam pransuros ciuiliter aduocauit. In crastino vero accedentes ad Regis *Francorum* præsentiam, eleganter & seriatim coram eo in hunc modum sibi iniuncta propalarunt: Significat vobis dominus noster Rex *Angliæ*, consanguineus vester, quòd supra modum admiratur, quòd treugas inter vos & ipsum, & præstito vtrobique sacramento firmatas, adhuc per triennium duraturas, irreuerenter, necnon & impudenter confregistis, per quod Regiæ fidei constantiam, secus quàm deceret, videmini sauciasse. Quibus Rex *Francorum* sereno vultu respondit: Nunquam eas confregi, nec infringere desidero, imò eas intemeratas custodio. Et si ei placet sine aliqua remuneratione, quod tamen non consueui, eas protelabo. Absit hoc a me Rege *Francorum*, vt treugas, vel aliquod fœdus initum inter ipsum & me, spreta Dei & hominum reuerentia, & consanguinitatis fœdere, quomodolibet præsumam infringere. Sed nuntiate domino vestro, quòd ipsas treugas in hoc triennio & in alio triennio, id est, in sex annos prorogando continuabo, si placet, gratis & sine præmio retributionis. Insuper *Pictauiam*, & *Normanniam*, quæ non est mihi suspecta & formidabilis, maximam partem, in quibus se ius habere asserit, & spem ex patris mei *Lodouici* præstito in *Anglia* iuramento, & antecessorum antiqua concessione meorum & permissione, gratanter concedo. Sic tamen, vt mihi liceat sine eius impedimento, sicut ius expostulat, meam & Regni mei iniuriam vindicare, de inimicis meis & proditoribus, in ipsum confidentibus. Insuper, nouerit dominus Rex *Angliæ*, quòd admirandum est, quo doctus spiritu vel ratione, dicat, quòd ego treugas inter nos initas confregerim, si homines meos, vel etiam vicinos, aut conterminos, qui ad eum ratione homagij non pertinent, si sint mihi iniuriosi vel rebelles, nedum meos expugnem proditores. Quid ad eum de comite de *Marchia*? Imò quid ad eum de Comite *Tolosano*? nullas cum ipsis treugas accepi, vel in treugis erant contenti. Quin etiam eo ipso quòd ipsos meos aduersarios tuetur, videtur potiùs fœdus initum dictarum treugarum & consanguinitatis genialem dilectionem enormiter violasse. Attamen ego meliùs ac mitiùs agere cum ipso proposui, & adhuc formam ei concedo treugarum prætaxatam.

Hæc autem dicebat Rex cum summo moderamine, & sine aliquo figmento afferebat, quia vehementer pertimescebat insidias Regis *Arragonum* Regisque *Castellæ*, qui Regem *Angliæ* consanguinitate contingebat. Insuper & Comitis *Tolosani*, qui ex longo tempore *Francos* oderat ipsum persequentes. Comitemque de *Marchia*, castris inexpugnabilibus communitum, & diuitiis Regis *Angliæ* saginatum. Necnon & *Normannos* vacillantes *Angliæ* conterminos, & quadam affinitate concatenatos. Et supra omnia, iuramentum patris sui *Lodouici*, quo tenebatur Regi *Angliæ* ante recessum ab *Anglia*, iura sua sibi restituere si patrē suum superuixisset. Et illud moriturus iniunxit filio suo apud *Auinionem*. Et idcirco iustū & pium arbitrabatur, animā patris sui à tali obligatione liberare.

Relatio mandatorum Regis Franciæ ad Regem Angliæ.

CVm autem hæc audissent nuntij, quæ viderant & audierant fida relatione domino suo Regi *Angliæ* protinus retulerunt. Sed Rex *Angliæ* nullo modo fauere voluit benignæ voluntati, & gloriosæ ac omni iocunditate repletæ eius oblationi. Animarunt enim eum & in reprobum sensum auerterunt versuti proditores *Pictauenses*, qui clauserunt oculos suos, ne videret vtilitatis suæ magnitudinē, promiserūt ei hæc & plura ope eorum, de manu Regis *Francorum* potenter extorquenda. Et statim per quosdam *Hospitalarios* ipsum Regem *Franciæ*, quia Comitem de *Marchia*, quem patrem suum, (qui tamen vitricus erat,) de more appellauit, iam cœperat expugnare, præcipitanter diffiduciauit.

Initium belli inter Francos & Anglos.

QVod cùm Rex *Francorum* intellexisset, pœnituit eum tam humilem pacis formam Regi *Anglorum* obtulisse. Et ait optimatibus suis: Doleo quòd Rex *Angliæ* consanguineus meus, quem optaui mihi habere amicissimum, adeò fascinatus est, quod inclinauit animum suum plus fallacibus sibilis Comitū *Marchiæ* & *Tolosiæ*, & eorum complicibus, quorum vnus est de proditione, alter de hæresi notabilis, quàm meis mandatis amicissimis. Doleo me esse contemptum. Veruntamen neque ipsum neque suorum vires pertimesco, sed tantum iuramentum patris mei in *Anglia* confirmatum. Et cùm super hoc inconsolabiliter ingemuisset, dixit ei vnus Magnatum suorum, eleganter consolans eum, hoc modo: Domine mi Rex, non est vobis super hoc aliquatenus formidandum. Quia in recessu patris vestri ab *Anglia* iuratum fuit vtrobique sacramento irrefragabili inter Regem *Angliæ* & vos, quòd non illaturus foret alteruter vestrum aliquod hac vel illac vestris imprisis post recessum vestrum, occasione belli moti, nocumentum. Quod transgressus est Rex *Angliæ* nimis impudenter, quando *Constantinum* filium *Aluphi* ciuem *Londinensem*, pro eo quòd solummodo pro patris vestri honore verba fecit, truculenter & iniustè suspendit. Ipse incidit in laqueos periurij, vobis absolutis.

Occupatur castrum Frontenay.

ERectus igitur Rex *Francorum* in spem meliorem, inceptam obsidionem castri de *Frontenay* instantiùs continuauit, & exercitum conflauit copiosum, & stipendia distribuenda militantibus ampliauit. Ipsi igitur dictum castrum solitò acerbiùs impugnantes, tam truculenter, tam infatigabiliter erectis mangonellis flagellarunt, compositis petrariis dissiparūt, compactis præcipitariis impegerūt, iaculorū fulgure qui interiùs erant, transuerberauerunt, ita quòd ipsum castrū, licèt munitissimum, infra quindecim dies, contra omnium *Pictauensium* opinionem, potenter expugnarunt, & filium Comitis *Marchiæ*, qui in eo erat, cum omnibus suis complicibus occuparunt.

1242. Qui cùm conspectui Regis triumphantis præsentaretur cum suis concaptiuis, & instantet postularent multi *Francorum*, vt ad terrorem aliorum statim suspenderentur, ait Rex, quasi factus eiusdem [illegible], fidelis Comitis aduocatus: Non est reus mortis, si [illegible] præceptis vsque ad mortem obediuit: neque com[illegible] sui, qui domino suo fideliter seruiendo obtemperauerunt: sed *Parisios* mittantur incarcerandi. Quod & ita factum est.

Rex Francorum plura alia castra occupat.

CEcidit [illegible] timor Regis *Francorum* super omnes inhabitantes partes circumiacentes, vehementer pertimescentes, ne si forent Regi *Francorum* rebelles, simili calamitati vel peiori inuoluerentur. Captū enim erat violenter castrum ac festinanter, in quo reposita fuit spes vniuersorum. Venerút [illegible] qui in circuitu erant custodes castrorum Comitis de *Marchia*, claues suas Regi, vt [illegible] subiacerent conditionibus, resignantes. Peragrans igitur Rex *Francorum* affines prouincias, castra quamplura & munitiora sine difficultate [illegible] suam recepit ditionem. Debilia autem solo tenùs complanauit. Quæ autem fortia situ erant, vel compositione, [illegible] roborauit, & fideles suos *Francos*, [illegible] posuit in eisdem. Eodem modo [illegible] castrum, vid[illegible] Funte[illegible].

Redditur castrum Mouuent Regi Francorum.

VEnit igitur indist[illegible] inter Regem *Francorum* ad nobile castrum Comitis de *Marchia*, quod *Mouent* dicitur. Et cum illud [illegible], Cóstabularius præhabita cum suis deliberatione, misit ad Regem verba pacifica [illegible] balantes. Timebat enim, ne si violenter caperetur, [illegible] ret *Francorum* iustitia. Cl[illegible] igitur & festinanter consulto super hoc Comite domino suo, significauit domino Regi *Francorum*, quòd si concederet ei in pace non ficta vitam & arma sua, & ipsis qui cum ipso erant, castrum [illegible] tamen quòd [illegible] futur[illegible] pax reformari inter dominum Regem *Francorum* & dominum Comitem de *Marchia*, ipsum castrum domino eorum, scilicet Comiti de *Marchia* sine aliqua contentione restitueret. Rex autem malens habere castrum integrum sine mora [illegible] dio, quàm [illegible] peri[illegible] dispendium, concessit ei postulata. Et sic castrum incontinenti sine difficultate planè in suam cepit ditionem.

Pœnitet Comitem Marchiæ conceptis.

QVibus auditis, irruit formido cum desperatione in Comitē de *Marchia*, & omnes suos *Pictauenses*, necnon in omnes Gasconiā inhabitantes, & vniuersos quos Rex *Angliæ* habuit protegendos. Pœnituitque Comitem de *Marchia* vehementer contra dominum suum, Regem scilicet *Francorum*, procaciter recalcitrasse.

Sed galeatum serò duelli pœnitet.

Magistri Quinq. portuum latrocinantur per mare.

REx autem *Angliæ*, cum hæc audisset, præcepit *Quinque portuum* Magistratibus, tam mercatoribus, quàm aliis per maria transmeātibus de Regno *Francorum*, quæcumque possent, inferre nocumenta. At illi feralia dicta crudeliùs complentes, more piratico rapinis & cædibus intendētes, metas præcepti Regij, lucris inhiantes, truculenter excesserunt: dum *Anglos* etiam à peregrinatione redeuntes, & vicinos, & notos, affinitati vel consanguinitati non parcentes, bonis suis spoliarunt, & aliquos *Francorū* trucidarunt. Quod cùm datum fuisset intelligi regi *Francorum*, scripsit Comiti *Britanniæ*, & litora *Britannica* inhabitantibus, custodibusque *Rupellæ* & partium eiusdem, *Vvitsandiæ*, *Calesiæ* nautis, & *Normanniæ* litora custodientibus, vt & ipsi impetus *Anglorum* per mare debacchantium repellentes, corporibus

A eorum non parcerent aut catallis. Vnde multiplicatis adhuc latronum viribus & numero, custodes *Quinque portuum* a[illegible] [illegible] turpiter victi & damnificati, subsidium ab Archiepiscopo *Eboracensi* coacti sunt postulare. 1242.

Aduentus Regis ad ciuitatē Tailleburgam.

IPsis quoque diebus, Rex *Anglorum* cum exercitu suo fuit in pratis super *Charentam* fluuium iuxta castrum de *Thonay*. Et ibidem fecit duos fratres suos, filios scilicet Comitis de *Marchia*, milites. Et dedit illis quolibet anno de Scaccario suo
B percipiendas, vni quingentas, & alij sexcentas marcas, donec eis prouidisset in terris & redditibus certam æquipollentiam. Et inde recedens cum exercitu suo, peruenit ad prata contra ciuitatem *Taillebur̄ge*, super prænominatam aquam fluuij *Charentæ*. Et ibidem moram per sex dies continuauit.

Fuga Regis Angliæ.

REx interim *Frācorum*, multis castris cum castellanis in suam receptis ditionem, in bonam spem erectus, versùs ciuitatem de *Taillebur̄ge* iter dirigit & vexilla. Est autem ciuitas illa nobi-
C lis valde, vberrimis vineis opulenta, fluuium cum pratis amœnis & ponte optimo habens [illegible] nobilissimum, scilicet *Charentam* profundam & inuadabilem. Cùm autem Rex *Francorum* ciuitati appropinquasset, ciues nec volentes nec valentes eius manui forti resistere, salubriori vsi consilio, ipsi obuiam in pace venientes, se suamque ciuitatem cum possessionum & libertatum suarum integritate, Regi *Francorum* [illegible] parunt. Quos idem Rex protinùs in gratiam suam susce-
D pit & protectionem. Repentine igitur venit ad ciuitatem, & hospitabatur in ea, & cum eo sui nobiliores, cæteris tentoria sua in prato iuxta ciuitatem figentibus. Et cùm in crastino diei, scilicet Dominicæ proximæ ante festum sanctæ *Mariæ Magdalenæ*, dictus Rex *Francorum* transito ponte, ad vlteriora *Pictauiæ* se cum suis legionibus transferre disposuit, innotuit hoc Regi *Angliæ* & suis Magnatibus, inter quos erat quasi dux & princeps [illegible] Comes de *Marchia*. Cumque consilio disposit[illegible] omnibus de [illegible], subitò venit
E Rex *Anglorum* cum suo exercitu ad pratum cui pons continuatur, & ibidem fixis tentoriis hospitatus est ex opposito ciuitatis, ita quòd vnus alium exercitum poterat superuidere. Erant autem in exercitu Regis *Anglorum* tunc mille sexcenti milites, & viginti millia de pedestri expeditione, & septingenti arcubalistarij. Similiter & vnus Rex fuit ex vna parte prope fluuium, alius ex altera parte prope ripam. Manè autem facto, ecce nostri *Anglici* viderunt *Oloflammam* Re-
F gis *Francorum*, & eorundem papiliones cum vexillis, & erat ex alia parte fluminis tentoriorum multitudo ad instar magnæ & populosæ ciuitatis. Et cum Rex *Anglorum* nihil aliud quàm belli impetum expectaret, exceptiuus *Francos* in ore gladij, & aliqui *Anglorum* pontis transitum custodiebant, dixit Comiti de *Marchia*. Domine Comes pater, vbi nunc est promissio tua? Promisisti enim adhuc in *Anglia* existentibus per plures pluries nuntios, certificans nos per char-
G tam tuam patentem, quòd copiam nobis, cùm necesse foret, militum tantam præparares, vt alacriter possent imperterriti Regi *Francorum* obuiando resistere. & quòd non nisi de pecunia sollicitaremur. Cui Comes: Numquam hoc feci. Et Comes *Richardus*: Imò. Adhuc in hoc exercitu tuam chartam super hoc habeo patentem. Cui Comes de *Marchia*: Numquam per me signata vel etiam confecta fuit. Et Rex attonitus: Quid hoc de te audio, pater? Numquid

1242. fæpè mififti ad me, imò importunè follicitafti per nuntios tuos & chartas patentes, vt huc venirem, & moras arguifti? Vbi eft quod promififti? Cui Comes de *Marchia* cum iuramento horribili, ait: Numquam per me hoc factum fuit. Imputate hoc matri veftræ, vxori meæ. Et iterum iurans in gutture: Per guttur Dei, me ignorante ipfa machinata eft hæc omnia. Cùm autem hæc audiffet omnia Comes *Richardus*, dearmauit fe, & affumpto vno baculo in manu fua, tranfiuit pontem, de pace vel treugis loquuturus. Imminebat enim Regis *Angliæ* captio manifeftè. Erat autem dies Dominica. Et cùm veniffet ad exercitum, receptus eft cum fummo honore à *Francis*, & vocabant eum multi Redemptorem fuum, quia per compofitionem pacis eos in *Terra fancta* liberauerat. Et intrans ad Regem *Franciæ*, reuerenter vocatus eft. Et cùm defiderium fuum Regi expofuiffet, fcilicet de treugis obtinendis, conceffæ funt ei treugæ vfque in craftinum vix. Et hoc impetrauit, tum quia fauorabilis perfona *Francis* fuit, pro nobilium dicta liberatione in *Terra fancta*, tum quia fuit domini Regis *Francorum* confanguineus, tum quia fuit dies Dominica. Et cùm receffiffet Comes, falutans Rex ait recedenti: Domine Comes, Domine Comes, conceffi vobis hac die cum fequente nocte treugas: vt interim deliberetis vobifcum, quid agendum fit de cætero vobis falubriùs. Nox enim confilium habet. Cui Comes: Ideo petij inducias, quas impetraui. Et cùm Comes ad Regem rediens perueniffet, inftillauit auri eius fecretiùs, dicens: Citò, citò, tranfeamus nos hinc. Imminet captio noftra. Comederunt igitur feftinanter: tranfitus enim erat. Et cùm declinaffet Sol, intendebat quilibet farcinulis fuis colligandis. Et ferò cùm inciperent tenebræ fieri Rex *Angliæ* expertus iam in parte fidem, imò perfidiam *Pictauenfium*, turpiter receffit, & feftinans non pepercit calcaribus: & fecutus eft eum totus exercitus, non fine multo equorum & hominum difcrimine. Erant enim multi impranfi, & equi vexati & inanes. Rex igitur raptus equo velociffimo, non priùs lora retraxit, donec *Xantonas* perueniffet.

Conflictus apud Xantonas *inter* Francos & Anglos.

QVod cùm cognouiffet Rex *Francorum*, quod tamen vix credere potuit, eadem nocte cum toto exercitu fuo pontem pacificè tranfiit, & eodem loco quo Rex fuerat, die poftera fixerunt *Franci* fua tentoria fummo mane. Adueniebat enim & crefcebat exercitus. Plauftra enim & bigæ, machinas & victualia deferentes, viam trium milliarium detinebant, quæ ad mille & fexcenta æftimabantur. Die autem Martis proximo fequente, Rex *Franciæ* cum exercitu fuo infecutus eft Regem *Angliæ*. Et cùm appropinquaffent *Xantonas*, quidam de *Francis* difcurrebant, emolumentis victualium intendentes, quod vulgariter *Forrari* dicitur. Quibus Comes de *Marchia* hoftiliter occurrit, Rege *Angliæ* inconfulto, vel exercitu eius. Et facto congreffu acclamatum eft terribiliter: Ad arma, ad arma. Hinc *Regales, Regales*: inde *Montis gaudium, Montis gaudium*, fcilicet vtrius Regis infigne. Et afcendit clamor vfque ad *Xantonas* ad Regem *Angliæ*, & eius exercitum, & dictum eft, quoniam Comes de *Marchia*, bellum inferuiffet, volens vel vitam perdere, vel famam redimere. Et commotus eft vterque exercitus, & incœpit conflictus acerrimus extra ciuitatem *Xantonas*, inter vineas in arctis viarum. *Angli* autem in ira fua alacriter *Francos* in ore gladij fufceperunt, certamen grauiffimum ineuntes, ita quòd fi numero eadem die coæquarentur, ficut & ipfi *Franci* conteftati funt poft certamen, victores potes de *Francis* gloriosè triumphaffent. In quo conflictu Comes *Legrecestriæ* S. de *Monte forti*, Comes *Sarisberiæ*, Comes *Northfolchiæ*, *Rogerus Bigod*, *Ioannes* de *Burgo*, *Warinus* de *Montechenisil*, *Hubertus filius Mathæi*, *Radulphus filius Nicolai*, & multi alij *Anglici* ftrenui, ibidem, hoc alteri inter æmulis eorum, laudem promeruerunt fempiternam. Ex parte autem *Francorum* captus fuit ibidem *Ioannes* de *Barris*, per *Willelmum* de [illegible], cum fex militibus, qui poftea pro totidem *Anglis* funt commutati. Multique alij *Francorum*, inter quos etiam captus fuit *Petrus Orig.*, Senefcallus Comitis *Pictauiæ*, per *Ioannem Manfel*, Regis *Angliæ* clericum, & fpecialem confiliarium, qui inter ftrenuiffimos non [illegible]. Ex parte autem Regis *Anglorum* captus eft vir nobilis *Henricus* de *Hastinges*, cum viginti militibus, & manu pedeftri non minima, qui omnes pro *Ioanne* de *Barris*, & illis qui cum eo capti fuerunt, commutabantur.

Comes de Marchia *clam incipit reconciliari regi Francorum,*

ACcrefcente autem Regis *Francorum* exercitu quotidiè, ad inftar ftagni ex torrentibus, cœpit Comes de *Marchia* anxius formidare. Siniftri enim rumores recenter quotidie cor fuum cruentarunt. Capto enim *Frontenay*, captus fuit filius eius, & cum eo quadraginta milites, & multò plures ftrenui feruientes cum armis, quòd fuæ fuit olla fpei & confidentiæ. Poftea verò *Mouuent*, aliud caftrum, amifit: vbi etiam feptem & viginti milites, & arcubaliftarij circiter fexaginta loricati, erant pofiti in cuftodia. Deinde *Vilers*, cum pluribus alijs caftellis & municipijs, cum fuis cuftodibus & defenforibus: Inde *Funtenay*, cum fuis partibus adiacentibus, occupabatur. Tactus ergo dolore cordis intrinfecus, defperans, & formidans, licèt fereno vultu cordis moleftiam palliaret prædictus Comes de *Marchia*, cœpit vacillare & cogitare, quibus intermedijs poffit recipi in gratiam domini fui Regis *Francorum*, cuius tantam offenfam promeruerat. Mifit ergo clanculò ad Comitem *Britanniæ*, ab antiquo fibi familiarem, proditor ad proditorem: vt ipfe adiuncto fibi Epifcopo *Xantonienfi*, peteret affectuosè, & adhibita fumma diligentia, clam & cautè ipfum in gratiam Regis *Francorum* reftauraret. Venit ergo dictus Comes *Britanniæ* cum memorato Epifcopo *Xantonienfi* ad Regem *Francorum*, & fubridens, ait: Succenfum eft velut à texente bellum iftud. Et præmiffis quibufdam alijs fibilis & fufurris adulatorijs, continuans fermonem, ait in audientia prædicti Epifcopi, & quorundam paucorum Optimatum *Francorum*, quos ad tantum confilium aduocauit: Domine mi Rex, homo vefter Comes de *Marchia*, qui fe grauiter offendiffe vos veftrámque coronam confitetur, petit à vobis non iudicium, fed mifericordiam. Sicut folet communiter prouerbium recitare: *Miferis mifericordia eft neceffaria, & de peccatore mifericordia.* Mittit me ad vos, vt in quo confidat anima ipfius. Idcirco pro ipfo interpello affectuosè veftram Regiam & innatam benignitatem, vt vos aperto finu mifericordiæ, hominem veftrum, & iam fidelem, & vobis pronum, & fine confueta fimulatione conuerfum, recipiatis. Et innuens vno oculorum, ait demiffiùs: Confulo vt non contradicatis. Arctare enim potestis ad libitum conditionem in pofterum.

1242. IGitur receptus est Comes de *Marchia* in gratiã Regis *Francorum*, ita scilicet, quòd Rex *Francorum* id quod de suo iam violenter occupauerat, cederet ei in possessionē iure perpetuo, & in augmento Regni, Comite priuato iudicialiter cum hæredibus suis. Item additum est, quòd omnia castra dicti Comitis, scilicet *Cois n cum*, *Lizinnum* & *Munipin*, & omnia sibi suspecta, siue sint sua, siue amicorum, quos potest iustificare, in manu Regis *Francorum* resignarentur, & sic ea custodita remanerent per triennium, vt saltem sic restringeretur, ac, etsi inuitus, fidelis esse cogeretur. Et post elapsum triennium, in gratia Regis pendeat, vt si Regi fideliter seruierit, prædicta Comiti castra memorata restituerentur. Cæterùm, per triennium seruiret ipsi Regi *Francorum* cum ducentis armatis, militaturus fideliter in bello dicti Regis contra Comitē *Tolosanum*, vel aliquem alium, Regi *Francorum*, vel ecclesiæ rebellem, ad præceptum eius propriis stipendiis. Insuper addidit Rex: Chartam illam, quam ipse, sicut & prædecessores sui ab antiquo tempore à Regibus *Francorum* antecessoribus meis, hactenus tenuit, de decem millibus libris de fisco meo annuatim pro *Marchia* ex hac parte Regni mei custodienda, quam sæpè malè custodiuit, maximè nunc, percipiendis, sine aliqua contradictione mihi resignet, cum quieta clamantia annui census supradicti. Ad hoc Comes *Britanniæ* subridendo, prosem faciens, cum sanna, insultans auri Regiæ, ait: Consulo vt retentis castris & censu, vos amodò *Ma* *m* vestram custodiatis Et sic recedens, assumpta manu Episcopi, ait: Consummatum est. Cui Episcopus: Quid? At illi Comes: Negotium pro quo iuimus. Cui iterum Episcopus: Amice, tu videris. Susurrationes vestras clancularias non aud .

Comes de Marchia consentit conditionibus quamuis durus. TAles igitur cōditiones & obligationes cùm ipsi Comiti de *Marchia* ex parte Regis *Franciæ*, pro gratia sua obtinenda, per supradictum Comitem *Britanniæ* innotuerunt, ab imo lacrymabilia trahens suspiria, diu tacuit renitendo. Tandem consilio sæpedicti Comitis de *Britannia*, & aliorum amicorum suorum secretorum, in quibus cōfidebat, ne peius ei contingeret, non sine magna cordis amaritudine, consensit. Et sic relicto filio suo Rege *Anglorum*, cuius thesaurum pro maiore parte iam exhauserat, ad exercitum *Francorum* auolans, pedibus Regis *Franciæ* prouolutus, gratiā eius, quā non meruit, est adeptus. Et statim missus est cum ipso Comite *Britanniæ*, ad expugnandum Comitem *Tolosanum*, qui Regi *Angliæ* tam consanguinitate, quàm iuramenti fœdere, contra Regem *Francorum* in continuatione initi belli coniunctus dignoscebatur. Vnde ex illo tempore Comes *Tolosanus*, suæ intendens defensioni, Regem *Angliæ*, cui efficax auxilium præaccepta pecunia promiserat, iuuare non poterat. Similiter nec Rex *Arragoniæ* dicto Regi, præclusis additibus, aliquatenus valuit aut voluit suffragari: nec quisquam alius, in quo confidebat Rex *Angliæ*. Venit tamen Comes *Tolosanus* furtiuè semel ad Regem *Angliæ*, excusans seipsum, & ipsum Regē inanis vmbratilis rationis cōsolatione confortās, ait: Ne desperetis, domine mi Rex & congermane. Non diffidatis Regem *Francorum*, Rex potens, repellere: Quem me solum, cum adiutorio Papali, repulisse violenter meministi. Et ego, cum à finibus meis hostiles irruptiones tuorum proditorum viriliter propulsauerim, ad vestrum auxilium non segniter propecabo. Et sic post aliquas simul factas confabulationes, recessit dictus Comes, non paucis oneratus donatiuis. 1242.

Qua causa Rex Xantonas amiserit. DEinde autem hæc prædicta proditio à Comite de *Marchia* ignorante Rege *Angliæ* subdolè perpetraretur, idem Rex apud *Xantonas* aliquot diebus moram protrahens, (quia ab antiquo iure speciali proprietas Regis *Angliæ* esse dignoscitur, & camera) dedit, & per chartam suam confirmauit, filio Comitis de *Marchia Hugoni*, scilicet *Bruno*, fratri eiusdem Regis iuniori, ciuitatem ipsam, sine consilio ciuium, & contra voluntatem eorundem. Oderant enim ciues eundem *Hugonem*, vtpotè superbum & iniuriosum, & sæpè ipsis oppressuris per eum comminantē. Ideoque ciues ipsum Regem *Angliæ* ampliùs oculo recto non poterant intueri, vel eius gestus vel opera gratiùs approbare.

Fuga Regis Angliæ ad Blauium. POrrò imminente operoso mense Augusti, Rex confidenter credens se certum ac tutum apud *Xantonam* habere refugium, ibidem proposuit per aliquot dies gratia respirationis commorari. Et ecce quidam miles de Regoo *Francorum*, conscius secretorum Regis *Francorum*, videlicet vnus de liberatis in *Terra sancta* per Comitem *Richardum*, clanculò ac festinanter significauit eidem Comiti, quòd consilium Regis *Francorum* fuerat firmatum & secretiùs sancitum, quòd ipsum Regem *Anglorum* in ciuitate *Xantona*, per vallum subitò circumdatum obsideret. Et coogregatis viribus vniuersis, tam in communibus, quàm militiis, quot & quantas Regnum *Franciæ* effundere posse dignoscitur, obsidionem continuaret, non inde recessurus, donec omnes *Anglos* cum Rege suo violenter comprehendat, & comprehensos *Parisios* traheret compeditos & captiuos. Addiditque idem nuntius festinus & anhelos, quòd Comes de *Marchia* conuersus fuit, imò potius auersus, factus Regi *Anglorum* de amico inimicissimus, & de falso patre vitricus manifestus: nec aliud posse sperare de alus *Pictaniæ* Magnatibus. Et vix ille loqui desierat, ecce alius nuntius ad Regem ex parte fratris sui iunioris *H.* prænominati, & *Guidonis* de *Lizinnum* fratris sui prius nati consequenter, asserens quod si moram facerent eadem nocte ibidem, omnes vel caperentur, vel circulari obsidione vsque ad captionem vallarentur *Anglici*, cum Rege suo & ciuibus. Erat autem hoc in crastino sancti *Pantaleonis*, cùm Rex de *Pontibus* venisset per *Archiac*, & illinc ad *Herbiz*: & appropinquasset securissimè, quasi ad suum proprium, *Xantonas*. Et iam quasi hospitium accepturi, prandia parauerunt omnes *Anglorum* æditui, præambuli, procuratores, & marescalli: & incontinenti cùm Rex pransurus fuerat, festinanter audito secundo nuntio, qui primo perhibuit testimonium, & sic credi meruit, recessit, & recedens, iussit succendi ciuitatem: quia, prout à nontio acceperat prænominato, ciues tam facta pace cum Rege *Francorum*, Regi *Francorum* secreta Regis *Anglorum* proditiosè reuelauerant. Et non parcens equinis lateribus, vel acutis calcaribus, iter versus *Blauium* festinanter fugitiuus continuauit, non multùm curans quis etiam suorum sequeretur, ieiunus penitus & inanis. Quod cùm suis Nobilibus innotuisset, semicoctis cibariis relictis, subitò impransi arreptis equis velocioribus, Regem suum raptim consequuti sunt, sibi, cum ipso, apud *Blauium* refugium mendicantes. Vestigia igitur eorum pedetentim insequutus, cum summa necessitate exercitus *Anglorum* numerosus, imptansus, & præ debilitate deficiens

1242.

tantam hominum delicatorum & equorum oneratorum, plauftrorum, & bigarum iacturam incurrebant, vt videntes, ad lacrymarum abundantem effufionem, pietas commoueret. Erat enim iter viginti miliarium illius patriæ: circiter quadraginta, vel potiùs quinquaginta, fecundùm æftimationem miliarium *Anglicorum*. Et nifi pirorum & prunorum fylueftrium obiter refocillarentur exili interim edulio, animæ eorum in ipfis defeciffent. Rex autem *Francorum Xantonas* veniens, venerantet à ciuibus & clero fufceptus, ciuitatem illam nobiliffimam in fuam fine difficultate fufcepit ditionem. Et cùm poft fugam illam nimis probrofam & damnofam, vix palpitantes fatigati *Anglici* noftri, perueniffent *Blauium*, & Rex per paucos dies ibi commorans & quiefcens, fpiritum refumpfiffet, (non enim comederat vel dormierat iam per dies duos, & etiam duas ferè noctes) cogitauit inde recedere, vt afylum tutius poffet inuenire. Et inito confilio cum fuis Primatibus, verfus *Burdegaliam* tendere concepit intentionem. In hac fuga amifit dominus Rex *Angliæ* Capellam fuam, id eft, omnia ornamenta Sacerdotalia pretiofiffima, & multa alia, quæ longum effent enarrare, præter reliquias. Veruntamen ipfum Regem *Anglorum* verfus *Blauium* fugientem, infecutus eft Rex *Francorum* acerrimè, vfque ad locum qui vocatur *Quartalenca*: fed ibi Rex *Francorum* interim reftitit, grauiter infirmatus.

Ciuitas de Pontibus Regi Francorum fubdita.

HÆc autem cùm audiffet *Reginaldus* de *Pontibus*, ad alas Regis *Francorum* properanter confugiens, & pacem per amicos quærens, & vix inueniens, fe & ciuitatem de *Pontibus* Regis *Francorum* fubdidit ditioni.

Rex Francorum munit militibus ciuitatem de Pontibus & alia caftra. *Vuilhelmus Archiepifcopus ad Regem Francorum defecit.*

CIuitati igitur fibi fubditæ, fcilicet de *Pontibus*, aliis quoque caftris in circuitu exiftentibus, dominus Rex *Francorum*, fideles fuos, eiectis *Pictauenfibus*, cautiùs ftabiliuit.

CVm autem talia ad audientiam *Vuilhelmi*, qui dicitur Archiepifcopus, perueniffent, & ipfe fimilia facere cogitauit, ita tamen vt priùs bonis Regis *Angliæ* faginaretur. Mifit igitur in dolo ad ipfum Regem verba pacifica & confolatoria, afferens fub atteftatione Diuini iudicij, quòd etfi omnes *Pictauenfes* retrorfum abiffent nequiter arcuati, ipfe quàm diu vitæ fpiraculum in pectore fuo palpitaret, à Rege *Angliæ*, qui tot ei bona contulerat, nunquam difcederet, nec ad Francos confugeret, quorum fuperbia intolerabilis omnes fibi fubiectos, poftquam inualuerint, conculcat quafi lutum platearum. Supplicat ergo Regi *Angliæ*, quafi domino naturali & indiuifibili, quatenus milites animofos, & omnibus neceffariis communitos, ad defenfionem fuæ ciuitatis, videlicet de *Partenay*, fine moræ difpendio deftinaret, & thefaurum ad eiufdem communitionem. Quibus fermonibus mellitis & mollitis, cùm Rex nimis cereus fidem adhibuiffet, & omnia iuxta verbum fuum compleuiffet, ipfe *Vuilhelmus* memoratus, milites à Rege *Angliæ* ad auxilium fuum deftinatos aufugauit à ciuitate fua viriliter repulfos, thefauro retento fibi pro ftipendiis contribuendo miffo. Et fic ipfe cum fuis omnibus hominibus & ciuitate, ad alas Regis *Francorum* pacem faciendo conuolauit. Super quem *Franci* deridendo linguam eiecerunt, & Cynicè reprehendendo, quafi *Cain* ad fignum pofitum digito monftrantes, proditorem fignauerunt.

Vicecomes de Thoarzio

HÆc cùm audiffet Vicecomes de *Thoarzio*, in quem tot & tanta congefferat Rex *Angliæ* beneficia, & etiam fuorum promotionem multipliciter procurauerat, cùm clitellas fuas plenas electo numifmate efterlinguorum ponderaffet, verfus eft in arcum prauum. Et interloquentibus amicis, & pacem cum Rege *Francorum* expofcentibus, reddita fibi ciuitate fua cum municipiis adiacentibus, exercitui *Francorum* additus, euidenter edocuit, quæ fides fidei *Pictauenfium* eft adhibenda.

1242.

Amittitur à Rege Angliæ.

Vniuerfitas Pictauiæ ad Regem Francorum conuertunt.

VIdentes igitur ciues & municipiorum cuftodes, quòd eorum fortiores incuruati funt, & Rex ipfe *Angliæ*, quafi nauta nauem defperatam, qui eos debuiffet protexiffe, fugiens dereliquiffet, ad Regis *Francorum* nobile dominium certatim conuolarunt, omnefque comprouinciales fe fuaque ipfi protinus manciparunt.

Fidelitas Hertoldi cuftodis caftri Mirabelli.

HÆc, & his fimilia, cùm fama volatilis per *Pictauiæ* climata ventilaffet, *Hertoldus* caftri *Mirabelli* inexpugnabilis cuftos fideliffimus, tactus dolore cordis intrinfecùs, videns pro certo quòd *Francorum* impetui, auxilio Regis *Angliæ* deftitutus refiftere, etfi voluiffet, non valuiffet, ait complicibus fuis: Ecce amici mei, ac focij præcordiales, omnis hæc noftra Regio, heu generali ruinæ patet & præcipitio. Quid opus facto? Difcordes facti noftrates & diuifi, induunt confufionem. Seruire cogemur inimicis noftris. Tandem poft lamenta, lacrymas adubertes, & ab alto corde tracta fufpiria, inito confilio, placuit ei Regem *Angliæ* adire, dominum fcilicet fuum naturalem, cum ipfo fuper hoc colloquium habiturus. Ad quem cùm veniffet, genas perfufus rore lacrymarum, exitus aquarum deducebant oculi eius, fingultibufque fermones fuos interrumpentibus, dixit ei, Domine mi Rex, videt excellentia veftra per omnia nobis fortunam aduerfari. Et ego mifer, quid facturus fum? Poteftifne mihi in tanto periculo fuffragari & obfidionem, fi me cõtingat obfideri, violenter repellendo amouere: Cogarne, ficut vicini mei, inuolui communi calamitati, & iugũ *Francorum* intolerabile, quod femper hactenus anteceffores mei refpuentes abiecerunt, miferabiliter modò fubire? Cui Rex *Angliæ* demifsè refpõdit: Vides, *Hertolde*, vires meas, quæ vix ad meam fufficiunt ereptionem. Dominus nofter ac Redemptor *Iefus Chriftus* proditus fuit per difcipulum fuum *Iudam*, & quis igitur tutus erit? Ecce Comes de *Marchia*, quem pro patre habui & colui, perniciofum vobis omnibus reliquit exemplum. Confidi in baculum arundineum, & eiufdẽ fragmenta vulnerauerunt me. Solus laudabiliter egifti, qui me fuper his confulere voluifti, Si quid de meo iufto titulo poffides, me donante tibi benignè concedo poffidendum. Fac igitur licentiùs, quod in oculis tuis videbitur expedientius. Recedens igitur idem *Hertoldus* à præfentia Regis *Angliæ* ac domini fui flens & eiulans, venit ad Regem *Francorum* crinibus hirfutis & oculis præ fletu rubicundis, & ait, Domine mi Rex, iratus Deus tantam mala congeffit, vt oporteat me, etfi inuitum, ad afylum veftræ mifericordiæ & protectionis confugere. Mihi derelictus fum. Ad veftram igitur Regalem excellentiam confugio gemebundus: caftra mea, fimulque meum accipe & accepta famulatum. Cui Rex *Franciæ* fereno vultu refpondit: Amice, bene innotuit mihi, quomodo dominum tuum Regem *Angliæ* adiifti, & quæ verba ei protulifti. Tu folus fideliter te geffifti. Te tuaque benignè fufcipio contuenda. Tales approbo. Talibus mifericordiæ finus eft pandendus. *Hertoldus* igitur caftrum nobiliffimum de *Mirabello* in manibus Regis *Fran-*

1242.

ctum resignauit, cum omnibus ad id pertinentibus. Sed Rex *Franciæ* statim accepto ab ipso iuramento fidelitatis, ipsum ei custodiendum confidenter liberauit. Et eodem exemplo, omnis illa pars, præter *montem Albani*, & paucis aliis, ditioni *Francorum* mancipauit.

Regina Angliæ parit filiam apud Burdegalim.

REx autem *Angliæ* apud *Blauium* vsque ad Assumptionem Beatæ Virginis, donec scilicet Regina, apud *Burdegalim* commorans, peperisset, moram continuauit, tentoriis fixis in pratis amœnissimis, promptus versùs *Burdegalim* citiùs auolare, si per exploratores suos Regem *Francorum Blauio* appropinquaturum cognouisset. Peperit igitur vxor eius Regina *Alienora*, in crastino scilicet Natiuitatis S. *Ioannis*, filiam, & vocatum est nomen eius *Beatrix*, sicut mater ipsius Reginæ vocitatur.

Venit ad Regē apud Blauium Comitissa de Biarde.

Eodemque tempore, quædam mulier singulariter monstruosa & præ grossitudine prodigiosa, Comitissa videlicet de *Biarde*, cum filio suo *Gastone*, & sexaginta militibus, venit ad Regem, ducta cupidine esterlingorum, quibus nouerat Regem *Angliæ* abundare. Et facta conuentione stipendiaria, morabatur cum eo, & accepit à Rege qualibet die pro stipendio tredecim libras esterlingorum, quæ nunquam Regi profuit, imò potiùs offuit, & in fine defuit, imò veriùs prodidit & depauperauit.

Pestis orta inter Francos.

REx interim *Francorum*, inito cum optimatibus suis consilio, quia vidit opus Martium in manibus suis fœliciter prosperari, proposuit Regem *Anglorum*, quem iam nouerat *Pictauensium* viribus & solatio destitutum, & iam in procliuum desperationis declinantē, vsque *Blauium* hostiliter insequi, & inde vsque *Burdegalim*, si illuc foret migraturus, & negotium belli vsque ad consummationem indefessa diligentia continuare. Ecce Dominus misertus Regis & Regni *Anglorum*, *qui dat salutem Regibus* prout vult, corda *Francorum* tam intolerabiliter superbientiū quodam dissentionis inter eos exorto schismate perturbauit. Præterea, alimentorum penuria eorum exercitum, qui numerosus nimis erat, adeò miserabiliter inuasit, vt fame & siti inualescentibus, tumuerunt, & infirmantes contabuerunt, & variis afflicti miseriis, animas fatiscentes exhalarunt. Comprouinciales enim puteorum ora obturauerant, riuos & fontes intoxicauerant & exturbauerant, prata cum pascuis arauerant, annonam amouerant: vnde haustis aquis equi perierunt, & oblatrantibus diebus canicularibus, qui tunc deseuiebant, homines infirmi decubuerunt, & carentes requiei solatio, & curantium medicamine, citiùs obierunt. Mortui igitur sunt in exercitu *Francorum* Magnates vexilla portantes quater viginti, & de pedestri manu, circiter viginti millia. Rege autem *Francorum* simul grauiter infirmato, cecidit timor grauis cum desperatione super *Francos*, timebant enim vehementer Regem suum, morte interueniente, quæ nulli parcit, amittere; sicut apud *Auinionem* patrem suum *Lodouicum* repentinè perdiderūt. Erat namque Rex iuuenis, tener & delicatus. Etiā dicta peste obierant milites strenui & incomparabiles, videlicet *Robertus Malet Normannus*, singulari dignus præconio, & *Richardus* de *Beaumont*, vir inter omnes *Francos* generosus, & gestis magnificis spectabilis, quem Comes *Richardus* in *Terra sancta* liberauerat. Coactus est igitur fatis sibi aduersantibus, treugas quinquennes à Rege Anglorum cautè tamen accipere petitas, & in *Franciam* quantociùs ad solitum aëra remeare. Quæ libenter, imò gaudenter illi sunt concessæ.

1242.

Rex Francorum infrà-mus treugas factas cum Rege Angliæ, in Franciam redit.

REx igitur *Francorum*, vt respiraret, tum quia Rex *Angliæ* ad vlteriora se transferre præparabat, quem insequi erat difficile in sua se transferentem, tum quia hyemalis instabat importunitas, mutato ex inopinato euentu proposito, in *Franciam* est reuersus. Regrediens tamen per *Xantonam*, quam in propriam receperat, præcepit eam ad opus Regni *Francorum* nouis & renouatis muris & antemuralibus cōmuniri. Similiter & alias ciuitates, acceptis iuramentis à custodibus & obsidibus: & castra castellanis *Francis* & fidelibus suis fecit tutissimè roborari. Rege *Angliæ* se in *Gasconiam*, sed inutiliter, transferente, & cum Regina sua dies otiosos apud *Burdegalim* desidiosè consumente, interim tamen *Gasconienses* cum *Esarda*, thesauris eius minimè pepercerunt. In octauis autem sancti *Matthæi* Apostoli, Rex in *Franciam* veniens, ab infirmitate sua conualuit. Multi tamen ex recepta materia in partibus *Pictauiæ* Nobiles, postquam in *Franciam* redierunt, & post diuturnos languores, infirmitate correpti, viam vniuersæ carnis sunt ingressi.

Rex Francorum auxilium pecuniare petit ab ecclesiasticis.

COnuocatis igitur vniuersæ ecclesiæ Prelatis, in Regno *Francorum* constitutis, *Parisios*, videlicet Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribus, *Nigri*, *Cisterciensis*, & *Prati monstrati* ordinū, Procuratoribusque capitulorum cathedralium, exegit ab eis Rex *Franciæ* auxilium pecuniare. Et ne videretur rationabiliter pati repulsam, addidit causam, videlicet ad expugnandum hæreticos *Albigenses*. Imponebat enim Rex Comiti *Tolosano*, veterem notam hæreseos, in cuius rei argumentum idem Comes quosdam fratres *Prædicatores* nuper, vt ait, nequiter trucidauit. Prælati igitur, videntes se Papali regimine destitutos, licèt non tenerentur de iure ad imperium alicuius sæcularis personæ in grauamen ecclesiæ aliquod subsidiū contribuere, considerantes tamen quia dies mali sunt, & vbi multitudo in strage est, subtrahendum est aliquid seueritati, vicesimam partem redditu um suorum illius anni, sub breui termino persoluendam, vniuersaliter compromiserunt.

Dedicatio ecclesiæ Vualtam.

EOdemque anno, videlicet in crastino sancti *Michaelis*, dedicata est ecclesia conuentualis Canonicorum de *Vualtam*, ab Episcopo *Norwicensi Willielmo*, solenniter valde, assistentibus aliis plurimis Episcopis, Prælatis, & Magnatibus venerabilibus: statim post dedicationem ecclesiæ S. *Pauli Londinensis*, vt peregrinantes hinc inde indistanter remearent.

Rex Angliæ Scutagium exigit.

IPso quoque tempore Scutagium per totam *Angliam*, Rex *Angliæ* sibi fecit extorqueri. Eodemque tempore, *Adam* Abbas de *Vvaredune* confirmatus est in Episcopum *Cunerensem*. Qui Episcopatus est in *Hybernia*, subiacens metropolitanæ dioceci Archiepiscopi *Armachani*.

Quidam Magnates Angliæ petunt licentiam repatriandi.

SVb eisdem quoque temporibus, Comes *Bigod*, Comes *Vvintoniensis Rogerus*, & alij quamplures magnates, venerunt ad Regem, querimoniam grauem coram eo reponentes, quòd ipsos sine alicuius adminiculi consolatione, à partibus propriis in tam longinquas partes proditorum, inconsultiùs protraxisset. Vnde cùm Rex *Francorum* cum exercitu suo in partes interiores *Franciæ* se suosque causa recreationis, transtulisset, similiter & ipsi licentiam recedendi, & in *Angliam* redeundi, causa consimili, postularunt. Quibus Rex: Patetne via secura? At ipsi: Quærimus. Et cum à Rege *Francorum* liberum transitum per *Franciam* postularent & impetrassent, ait Rex *Francorum*: Recedant liberè & liberi per terrā meam remean-

1242. tes irredituri. Et cùm fuper hoc à fuis redargueretur, ait Rex: Vellem vt omnes inimici mei longè à me fine reditu peregrinarentur. Et fic in pace per *Franciam*, non fine *Francorum* fubfannatione, in *Angliam* redierunt. Et eodem tempore, quia non fuppetebat facultas cuidam Nobili de regno fuo *Angliæ*, fcilicet de Borealibus partibus, *Vvillielmo* videlicet de *Ros*, vt moram faceret cum Rege in partibus tranfmarinis, præcepit Rex præcipitanter, vt terris fuis, licet fine iudicio Parium fuorum, diffeifiretur. Quod videbatur cunctis iniuftum & tyrannicum. Quia cùm idem *Vvillielmus* egeret, Regi dixerat: Domine mi Rex, accipe terram meam fub titulo pignoris, & commoda mihi vnde tibi militem competenter, & motabor. Hæc & his fimilia cùm percepiffet Comes *Richardus*, fratrem fuum Regem grauiter redarguit, & cum initiato litigio, non fine mentis amaritudine, ab ipfo receffit repatriaturus. Ipfe igitur aduocatis quibufdam Nobilibus, præparauit fe ad transfretandum.

Rex autem inconfultè raptu repentino, in iram & minas contra Comitem refolutus eft. Comes autem diffimulans, vt impetus fratris voluntarios palliaret cautiùs, adhuc eum fecutus eft. Sed cùm ipfum poftea videret confiliis fuorum penitùs rebellem, affumptis fecum Comite *Marefcallo Vvillielmo*, & Comite *Herfordiæ*, cum multis aliis Magnatibus, relicto Rege, qui fe penitus *Burdegalenfibus* & *Gafconienfibus* commendauerat, & confilium fuorum naturalium contempferat, naues afcendens, ad propria remeauit. Rex autem otio vacans, & inutiliter thefaurum fuum difpergens apud *Burdegaliam*, cum Regina fua *Alienora*, quæ iam fibi filiam peperit, moram defidem continuauit.

Comes R. cum fuis periclitatur in mari.

IN fefto autem fancti *Lucæ*, prædicti Nobiles velificantes, & multa pericula in mari vix pertranfeuntes, poft multa freti difcrimina, *Cornubiam* peruenerunt. Tamen Comes *Richardus*, facto voto de quadam Abbatia vifitanda, pro anima fua, & eius liberatione, vix à portis mortis liberatus, applicuit in quadam infula iuxta *Cornubiam*. Aliæ autem naues, quæ fimul à litore cum naue Comitis *Richardi* exierunt, violentia raptæ eiufdem tempeftatis, & difperfæ, ad alia litora funt tranfuectæ.

Tempeftas & inundatio.

EOdemque anno, in vigilia S. *Edmundi*, tonitrus manifeftus cum corufcatione, in trifte præfagium futuræ & diuturnæ tempeftatis, aures & corda perterruit mortalium. Nec fefellit prognofticum. Subfequuta eft etenim continuæ intemperiei, per multos dies perfeuerans, triftis aëris perturbatio. Inundauerunt etiam aquæ pluuiales, adeò vt *Thamefis* fluuius, folitos fuos fines & ripas antiquas tranfgrediens, fe verfus *Lambethiam* per fex miliaria dilatando, & domos & agros ibidem longè latéque importunè fibi vendicauit. In magnam etiã aulam *Vveftmonafterienfem*, equi pro fuperfluentibus aquis fuos vehebant affeffores.

Victualia mittuntur Regi ex Anglia.

CIrca idem quoque tempus, Rex diftrictè præcipiendo, fignificauit Archiepifcopo *Eboracenfi*, Regni cuftodi, vt blada Archiepifcopatus *Cantuarienfis*, & aliorum maneriorum & Epifcopatuum tunc vacantium, cum baconibus & fale, & aliis hyematuro neceffariis, pannis quoque ad veftes faciendas adiectis, fibi fine moræ difpendio vfque *Burdegaliam* tranfmitterentur. Vnde, abfque denariorum non parua multitudine, miffa funt decem millia fummarum frumenti, & quinque millia auenæ, cum totidem *baconibus*, ac fi effet *Anglia* puteus inexhauftus.

1242. *Mandatum indecens Regis Angliæ.*

SIgnificauit etiam, diftrictiùs præcipiendo, memorato Archiepifcopo, vt terras & poffeffiones ipforum, quafi proditorum, qui eum in tranfmarinis partibus reliquerunt, & fortuitis cafibus indefenfum expofuerunt, infifcaret, præcipue tamen *Vvillielmi* de *Ros*, & quorundam aliorum Nobilium de partibus *Angliæ* Borealibus, qui propter hoc, magnam poftea incurrebant iacturam. Archiepifcopus autem, prouidus & circumfpectus, fciens quoniam culpabiles non erant, fi à Rege captis treugis, ingruẽte paupertate, eorum caufa recreationis, ad horam receffiffent, in hoc tyrannico præcepto, noluit conftantiam fuam tantæ leuitati inclinare, fed potiùs fub diffimulatione pertranfire. Præfertim cum Rex, vt ad propria confultiùs remearet, noluit vel fratris fui Comitis *Richardi*, vel aliquorum fuorum confiliis fidelium affentire: fed potiùs fibilis *Gafconienfium* confentiens, apud *Burdegaliam* cum Regina fua, in fibilum & derifum *Francorum* & damnum proprium, commorari. Remanferunt autem cum Rege, non fine magno damno, & rerum fuarum iactura, Comes *Legriæ S.* de *Monte forti*, Comes *Sarisberiæ Vvillielmus*, & multi alij Nobiles *Angliæ*, grauiter ære alieno fe obligantes, & rerum variarum penuriam tolerantes, defidiofi & probrosè pigritantes.

Crefcit contemptus & infamia Regis Angliæ.

COntraxit interea Rex notam infamiæ indelebilem, eo quòd fpreto fuorum confilio naturalium, adhuc mandata Comitis *Tolofani*, necnon & Regis *Arragoniæ*, amicorum arundineorum, crebrò & amicabiliter fufcepiffet, qui tempore neceffitatis nihil ei profuerunt, imò potiùs obfuerunt. Quorum etiam vnus hærefeos, alter inconftantiæ & rupti fœderis maculis deformabatur. Attentabat etiam feminare difcordiam inter Regem & fideles fuos, præcipuè Comitem *S.* de *Monte forti*, pro antiquo odio patris fui *S.* qui quondam Regem *Arragonum* & *Albigenfes* potenter expugnauit. Nec iam, vt anteà, ipfum Regem *Angliæ Gafconienfes* vel diligebant, vel commendabant. Quod cùm Regi *Francorum*, quafi fuper hoc gratulando nuntiaretur, ait: Sinite, finite. Nolite ipfum deridere, vel deridẽdo me ipfi odiofum reddere. Eleemofynæ fuæ & Miffæ ipfum ab omnibus periculis & probris liberabunt. Similiter quoque audiui *Leolinum* Principem *Norvvalliæ*, fibi aduerfantem, affirmaffe.

Obitus Richardi de Burgo.

Circa eadem tempora, obiit nobilis vir *Richardus* de *Burgo*, multas habens poffeffiones & terras in *Hybernia*, de cõqueftu patris fui magnifici.

Mors Hugonis de Lafcy.

Et eodem anno, *Hugo* de *Lafcy*, bellator nominatiffimus, & magnæ partis *Hyberniæ* conquifitor magnificus, ex hac luce migrauit.

Teftamenta xij Patriarcharũ transferuntur ab Epifcopo R. Lincolnienfi.

IPfis quoque temporibus, Epifcopus *Lincolnienfis Robertus*, vir in *Latino* & *Græco* peritiffimus, *Teftamenta duodecim Patriarcharum* de *Græco* fideli interpretatione trãftulit in *Latinum*. Quæ per multa tempora incognita & abfcondita fuerunt per inuidiam *Iudæorum*, propter prophetias de Saluatore in eis contentas. Sed *Græci*, omnium fcriptorum diligentiffimi inueftigatores, primi in notitiã illius fcripti deuenientes, illud de *Hebræo* in *Græcum* tranftulerunt, & penes eos, vfque in noftra tempora referuarunt. Nec tempore beati *Hieronymi*, vel alicuius Sancti interpretis, ad notitiã *Chriftianorum* (machinante *Iudæorum* antiquorum malitia) potuit quomodolibet deuenire. Illum igitur gloriofum tractatum, ad robur fidei *Chriftianæ*, & ad maiorem *Iudæorum* confufionem, tranftulit plenè & euidenter Epifcopus memoratus de *Græco*, verbo ad verbum, in

1242. *Lateranum*, co[illegible]nuante magistro *Nicolao C[illegible]*, clerico Abb. [illegible] *Albani*.

Obitus Abbatis Euesham.

EIsdem diebus, cùm thesaurum ab *Anglia* detulisset non modicum, & dies multos in laborioso obsequio Regis consumpsisset Abbas *Euesham*, & electus *Couentrensis*, in *Gasconia* diem clausit extremum, in ciuitate quæ *Regula*, siue *Riola*, dicitur, sexto Idus Decembris: & sepeliuit eum honorificè Episcopus eiusdem ciuitatis. Eodemque anno, tertio Calend. Decembris, obiit *Iocelinus* Episcopus *Bathoniensis*, plenus dierum, vita & moribus commendabilis.

Mors Episc. Bathoniensis

Rex Angliæ exhaustus thesauro suo eget.

IPso quoque tempore, Rex à *Pictauensibus* & *Gasconensibus* vndique delusus, imò potiùs defraudatus, in tantam paupertatem & ignominiam delapsus est, quòd Scutagio extorto, & omnibus thesauris & donatiuis ei collatis, inutiliter consumptis, necnon extorsionibus, tallagiis, & aliis collectis excogitatis, post amissionem terrarum suorum & hominum in *Pictauia*, iam in *Gasconia* [illegible] grauiter est obligatus, licet in dicto Scutagio, non sine multo grauamine *Anglorum*, pro Scuto tres marcas, vel, vt alij volunt, viginti solidos, extorserit.

Petit auxilium a Cistercienfibus.

SIgnificatum est eo tempore [illegible] & amicabiliter supplicatum Archiepiscopo *Eboracensi*, Rege *Anglorum* [illegible] ipse Archiepiscopus omnes Abbates *Angliæ* ordinis *Cistercien.* [illegible] biscentes in vnum authoritate Regis congregaret, & cógregatos dulcibus affatibus conueniret. Deprecans attentius ex parte eiusdem domini Regis, pro Regni promotione in partibus transmarinis [illegible] laborantis, & etiam personam suam casibus belli ancipitis exponentis, vt eum in [illegible] contributione pecuniæ efficaciter promouerent, & iuuarent promouendo Cum [illegible] in vnum congregati, [illegible] responderunt. In quo, domine. At Archiepiscopus [illegible]. Et cum inquisissent *Cistercienses*: In quo? [illegible] Ait Archipræsul: In tanta pecunia, quantam potestis habere pro lana vestra anni vnius. Similis factus dicenti:

Da mihi animas, cætera tolle tibi.

Non enim posset quis alimentorum penuriam per paucos dies tolerare, & vitæ carere sustentaculis, quin animam exhalaret. Sed verbum Regis positum [illegible] in ore Archipræsulis.

Responsio Cisterciensium.

AT ipsi *Cistercienses*, comperientes sibi parari laqueos, & damnum imminere prudenter responderunt, hoc modo. Domine Archiepiscope, nouit authoritas vestra, quòd nos omnes membra sumus vnius capitis, nec possumus [illegible] generali *Cisterciensi* capitulo istud, quod ex parte domini nostri Regis petitis, concedere. Item, esto quod celebraretur in præsentiarum capitulum generale, nouimus, & nouisse tenetur discretio vestra, quòd non licèt nobis quempiam iuuare ad bellum gerendum, per quod sanguis effunditur, præcipuè *Christianus*, ne iuuantes ad hoc, propter horrorem sanguinis irregulares efficeremur. Sed efficacibus & indefessis precibus, eleemosynis, & aliis operibus pietatis, ipsum dominum & patronum nostrum animo libenti iuuabimus. Et indubitanter credendú est, quòd sic meliùs & certiùs præualebit, & gloriosius triumphanti, cœleste iuuamen, nisi vacillet fides, quod absit, sibi sentiet profuturú. Quibus cùm Archiepiscopus toruo aspectu & aduerso vultu respódisset, dicens: Qua fronte ipsum Regem in necessitatibus vestris aliquid rogabitis, qui ei sic tergiuersando supplicanti in instanti articulo respondetis? Ait quidam Abbatum *Cisterciensium*: Domine recolimus, quod quando consecrabatur in Regem, iurauit se cuili-

A bet iu[illegible] exhibiturum. Non petimus ab eo quicquam, [illegible] non potest nec debet illud nobis denegare, [illegible] diuturnum est generale. Non [illegible] nostro [illegible], grauamen nullum contra nos [illegible]. Si autem pro salute animæ suæ [illegible] antecessorum, & statu Regni sui, aliquid [illegible] temporale nobis contulerit, similiter [illegible] recipiemus.

1243.

Abbates Cistercienses non transfretant ad generalia capitula.

IPso quoque anno non permissi sunt Abbates *Cistercienses* [illegible] transfretare, nec voluerunt, timentes B [illegible] à Rege [illegible], maximè [illegible] mare, quasi ipso Rege [illegible] sciente, pro eo quod lanas suas vnius anni, vt dictú est, negauerunt, laqueos præparari. Sed [illegible] per procuratores excusauerunt, ne viderentur talia procurasse.

Aëris constitutio totius anni.

Transiit igitur annus ille satis frugifer & fructuosus, aridus tamen & æstuosus, in fine sui febres [illegible] tertianas & quartanas.

Rex Angliæ inutiliter tempus terit apud Burdegaliam.

ANno gratiæ, M.CC.XLIII. qui est annus Regni Regis *Henrici* vicesimus septimus, fuit idem Rex apud *Burdegaliam* hyemans & com- C morans [illegible], Comitissa de *Biarde* & [illegible] suo, & *Gasconibus* quotidianas expensas & stipendia non [illegible] ab ipso Rege, quem tenebant [illegible] torquentes.

Oppugnatio Monasterij de Verines.

CVm [illegible] tempora [illegible], ne nihil agere crederetur, [illegible] rebellium *Gasconiensium* [illegible] à [illegible] Regis [illegible] quæ infra fines *Burdegalæ* [illegible]. Et dum quoddam Monasterium, quod dicitur de *Verrines* vbi [illegible] Regis rebelles [illegible], facientes manifeste de ecclesia [illegible], imò potius speluncam D latronum, per [illegible] truculentiùs obsideretur, & à fidelibus Regis impugnaretur, nec expugnaretur, quidam domini Regis clericus & cósiliarius specialis, nomine *Ioannes*, cognomento *Mans[illegible]*, [illegible] strenuus, & animo imperterritus, desidiam insultantium arguebat, & moræ dispendium. Et dum præuius, dans exemplum aliis [illegible] in aduersarios insurgendi, [illegible] adiuuans [illegible], quidá de obsessis, [illegible] constitutus, ingentis ponderis lapidem [illegible] E eum memoratum proiciens, crus [illegible] compagibus & medullis truculenter [illegible]. Et cum paratus esset idem reliquum corporis memorati *Ioannis*, lapidibus obruere, amici eiusdem *Ioannis*, qui eum præcordialiter diligebant, oppositis corporibus suis propriis, & amplis clypeis, qui *Targiæ* appellantur, vix eundem protegentes, à mortis discrimine liberauerunt. Vnde idem *Ioannes* grauiter corpore deterioratus, diu languit debilitatus. Sed postquam sibi restitutus, F cœpit iustitiam [illegible] respirare, Rex probe experta ipsius strenuitate & fidelitate, de speciali specialiorem ipsum *Ioannem* sibi assumpsit in consiliis moderatorem, ita vt meritis suis exigentibus, inter primos *Angliæ* meruit connumerari.

Monachi Couentrenses Præcentorem suum habent pro suo electo.

CIrca eadem tempora, Monachi *Couentrenses*, audito certo rumore de morte Abbatis de *Euesham*, qui, procurante Rege, in Episcopum *Cestrensem* electus: Præcentorem suum, dominum *Willielmum* cognométo de *Monte Pessulano*, quem G ipsi, cum [illegible] Canonici *Lichesfeldensis*, sibi vnanimiter [illegible] elegerant, pro electo suo habent & protegunt. Sed Rex, qui alium promouere in ipsum Episcopatum proposuit, electionem neque electum recepit, stantibus cum ipso Rege quibusdam *Lichesfeldensis* Canonicis: vnde sumptuosa, vt vbique lis oritur, & morosa.

Rex Angliæ conqueritur de sua inopia

EOdemque tempore, ingrediente iam mense Martio, literæ Regis *Angliæ* transmissæ de partibus transmarinis, venerunt ad Archiepiscopum

1243. *Eboracenfem* (qui in Regno *Ar*[illegible] vices fummi ag[illegible] Oe[illegible]onomi[illegible] um ores flebiles continentes, qu[illegible]d, fcilicet, nulla nauis ad eum veniens militare præfidium deferens, aut pe[illegible]ntrare, poft aduentum Abbatis de *Euesham*, qui [illegible] tem tempeftatibus iactatus, & per aliquot dies languens, de mundo tranfmigrauit. Archipræful autem fuper hoc vehementer obftupuit, cum thefaurum & victualia multa ad eum tranfmififfet. Vnde firmiter credebat & timebat, quod omnia abforbuit vindex ira creatoris, mari [illegible] fufcipiente. Parant igitur noua victualia [illegible] iterum tranfmittenda, cum thefauro licèt minimè profecturo.

Quinque portuum cuftodes auxilium petunt ab Archiepifcopo Eboracenfi.

VEnerunt etiam ad eundem Archiepifcopum *Quinque portuum* cuftodes, gr[illegible] conquerentes, fe iam ter non fine hominum & nauium & rerum multarum iactura irreftaurabili à tranfmarinis, præcipue à *Calefienfibus*, quos caufa lucri impetierant, fuiffe repulfos. Afferebant etiam veraciter, fe non poffe, nec etiam omnem claffem *Angliæ*, claffi paratæ ex aduerfa parte refiftere. Et addiderunt: Prouideat [illegible] fibi Regale Confiliú, de fibi & nobis paratis & parádis infidiis occultis & manifeftis irruptionibus, in proximo ditius & durius [illegible]minentibus. Comes enim *Britanniæ* cum omni nauigio *Britanniæ* & *Piltaniæ*, armata manu bene communito, omnibus ex noftra parte exiftentibus, & de nobis ad Regem, vel à Rege ad nos commeantibus, hoftiliter infidiatur. Vnde omni Regis auxilio tam pecuniari, quam militari deftituti, ad a[illegible] ilium [illegible] nfilij veftri confugimus, nobis non fufficientes. Prætereà [illegible] noftri cumulum paioris, *Normanniæ* confinia [illegible] ntes, & litora maris vlteriora cuftodientes, cum *Vvithfandiæ* & *Calefiæ* naucleris, vix nos pe[illegible] ittunt, vel etiam arti pifcatoriæ ali[illegible] uatenus [illegible]. Piratæ quoque cum galeis alta mari cuftodientes, non permittunt etiam peregrinantes ad propria remeare. Vnde iam Rex *Anglorum Burdegaliæ* pro carcere reputatur, nifi nobis caueat veftra citius prouidentia, in nauali expeditione copiofa, & thefauro abûdanti. Non enim funt, vt aiunt, treugæ, quæ initialiter præloquutæ fút, & quafi fubarratæ, adhuc hinc & in le confirmatæ, [illegible] locis, vel perfonis, vel tépore limit[illegible]. Hæc cú ad aures Archiepifcopi peruenifsent, vix naues oneratas Regi deftinandas iam audens tranfmittere, fignificauit Regi præcisé, quòd ficut fe fuaque diligebat, errores fuos conceptos feftinanter fatageret corrigere, & prudenter diruptis laqueis, quibus proditiose tenebatur irret[illegible]is, reditum in *Angliam* maturaret. Cui quidam apoftrophando ait Regi iocosè.

In terris galeas, in aquis formido galeias:
Inter eas & eas, confulo cautus eas.

Diffentientibus Cardinalibus impeditur electio Papalis, & vacat fedes.

DIebus quoque fub eifdem, dominus Imperator *Fredericus*, fignificauit Cardinalibus, corpore difperfis, & voluntate diffentientibus, vt in vnum conuenientes, vnanimiter Papam eligerent. Afferebat enim, in hoc eorum crimine, etiam ipfum in fe notam infamiæ non minimam contraxiffe. Credebatur enim, & dicebatur à multis, veritatem [illegible] ignorantibus, quòd ipfe principaliter ecclefiæ *Romanæ* promotionem impediret, & vacationem fedis Apoftolicæ procuraret. At ipfi Cardinales, non adhuc inter fe faltem fcintillantem fub cinere charitatis igniculum inuenientes, (impediente Satana antiquo humani generis inimico) nec concordes, nec conuenientes Pontificem *Romanum* eligere voluerunt. Verumtamen inftanter dominum Imperatorem *Fredericum* poftulabant vt fe paci ac libertati ecclefiæ ex [illegible] [illegible] æmulatorem, fub [illegible] pe certiffima, qu[illegible] adhuc tenuit [illegible] Prælatos ecclefiæ, liberos abire permitteret.

Legati & Prælati captiui liberantur.

IMperator igitur, dictis Cardinalibus [illegible] ad[illegible] indeclinatam, & firmiter [illegible], tam Papam [illegible] pendi[illegible], qu[illegible] in ipfos Cardinales pacem Regni & Sacerdotio con[illegible] am & hon[illegible] prouifuros, omnes qu[illegible] habebat inc[illegible] Prælatos & Legatos, liberos fine aliquo impedimento vel redemptione, li[illegible] recedere permifit.

Needum Cardinales pofsunt in electione Papali confentire.

CArdinales autem adhuc obftinati, & in diffenfione & odio mutuo permanentes, & Imperatorem quafi pro [illegible] habentes [illegible] inante zizania in eos Satana, nec adhuc voluerunt conuenire, vt [illegible] Spiritus fancti gratia mediante poffent, vt ecclefiæ vniuerfali & Papali fedi [illegible] vacanté prouiderent: Cum, tamen, nuper liberati à carcere Imperatoris, [illegible] ftricto voto [illegible], & verbo veritatis, quæ eft Deus, promififsent ipfi Imperatori, fuo liberatori, vt ipfi efficaciter pacem Ecclefiæ, & Imperio c[illegible] tenientem, & fedi Papali c[illegible] fi[illegible]um, pro poffe fuo procurarent.

Imperator bona Cardinalium fuis militibus depopulanda tradit.

CVm autem vidiffet Imperator *Fredericus*, hæc effectu caruiffe, & fe fua fpe defraudatum, [illegible] in excandu[illegible] vehementem. Et [illegible] ex[illegible] ncop[illegible], ex [illegible] acicbus c[illegible] ftituto, qualibet ex quinque millibus armatorú equitum [illegible] te, *Romam* ex magna parte obfedit, ratione eorum qui dicti fchifmatis, in detrimentum Ecclefiæ & Imperij, tam ciui[illegible], c[illegible] Cardinalium, procuratores & fautores e[illegible] videbantur.

At [illegible], caufa quorum vrbem expugnare propofuiffet Imperator, fe le[illegible] excufantes, [illegible] [illegible] pug[illegible] nte[illegible] cent[illegible] & afferente, Cardinales [illegible] qui m[illegible] diffidentes, in diuerfis [illegible] difper[illegible] & latitantes. Iuffit [illegible] Imperator o[illegible] nem folum, & edicto Imperiali per totum exercitum fuum proclamari ac iuberi: Vt omnes poffeffiones & ecclefię Cardinalium, & ciuitates Ecclefię, ab ipfo exercitu depopularentur.

Cardinales timent & conueniunt ad electionem Papalem.

I[illegible] quidam *Saraceni*, & alij v[illegible] ftantes, & malefici, tempore belli ftipendiis Imperatoris militantes, irruunt in Albaniam, nobilem ciuitatem, eam feraliter deuaftantes, ita quòd nec ecclefiis in ciuitate exiftentibus, videlicet centú & quinquaginta, minimè pepercerunt: Afportantes veftimenta, calices, & libros, imò etiam quæcumque v[illegible] bantur eis venalia, vel quomodolibet portatura, c[illegible] us datis in prædam, & miferabile exterminium. Et cum paratus fuiffet exercitus, in al[illegible] poffeffiones ecclefiæ fimili furore debacchari, fignificauerunt Cardinales domino Imperatori [illegible] humiliter deprecantes, vt parceret iræ fuæ, iuberetque ceffare graffatores. Et ipfi [illegible] dubitanter, fecundum præceptum fuum & d[illegible] derium, Deum habentes præ oculis, Ecclefiæ & Imperio idoneum quantociús *Romanum* Pontificem prouiderent. Mitigatus igitur Imperator, rabiem vaftatorum d[illegible] compefcuit Imperiali.

Per [illegible] torquet ciuibus Londinenf.

CIrca idem tempus, ciues *Londinenfes* ad grauiffimam compulfi funt redemptionem, quę tallagium dicitur, fub hac forma. Venerunt exactores & Regales æditui, ad illum vel illum ciuem, dicentes: Tantam & tantam oportet te pecuniam domino Regi, in longinquis partibus pro commoditate Regni militanti, & nimis indigenti, donec in Regno fuo fe laurentur, commodare. Et fecundum voluntatem & æftimationem extortorum, pecuniam ciuium mu[illegible]larunt. Sed

1243. hæc omnia, & plura, ciues libentiùs contulissent, si scirent ea vel Regi vel Regno profutura: sed,

Cùm labor in damno est, crescit mortalis egestas.

Treuga inter Reges Francorum & Angl.

DIe vero S. *Gregorij*, treugæ quæ captæ fuerant & prolocutæ inter Regem *Francorum* & Regem *Angliæ*, intermeantibus viris grauibus & discretis, & vtriusque partis amicis, sunt quinquennes vtrobique confirmatæ. Remanente tamen Regi *Francorum* toto conquæstu, quem in illa expeditione adquisierat. Imo etiam quædam municipia, quæ post recessum Regis *Francorum* à partibus *Pictauiæ*, Rex *Anglorum*, ope fultus *Gasconensium*, sibi occupauerat, dicti Regis *Francorum* sunt restituta. Pro quibus plenè, tam in mari, quàm in terra, liberaliter infra dictum terminum obtinendis, Rex *Anglorum* Regi *Francorum*, quinque millia librarum esterlinguorũ, videlicet quolibet anno mille, fideliter numerabit. Comes autem *Britanniæ*, vir astutus & dolosus, dissimulans se hæc omnia scite, more piratico prædis & rapinis super mare cum suis galeis & aliis nauibus vigilanter intendebat, nolens ad litus venire, ne fortè Regium mandatum damnosos ac iniuriosos discursus suos cohiberet. Et inter cætera damna, quæ idem Comes *Britanniæ* nequiter perpetrauit, vnam maximam nauem mercimonialem *Baonæ*, ficus & amygdala & species varias deferentem, & versus *Angliam* tendentem & velificantem, instante Quadragesima, cepit ac spoliauit. Rex igitur *Francorum*, ad petitionem Regis *Angliæ*, iniuriosos impetus dicti Comitis, sub interminatione exhæredationis, refrænauit ac compescuit.

Obiit Comes Arundeliæ Hugo de Albineto.

EOdemque anno, Nonis Maij, obiit Comes *Harundellæ*, *Hugo* de *Albineto*, in ætate iuuenili, cum iam vix metas adolescentiæ pertransisset. Et apud *Vvimundham* in ecclesia sanctæ *Mariæ*, videlicet Prioratum S. *Albano* pertinentẽ, est sepultus, cum patribus suis, dictæ ecclesiæ patronis & fundatoribus. Quo mortuo, illa nobilis hæreditas dispersa est, quatuor sororibus distribuenda.

Mors Comitis Cantiæ Huberti de Burgo.

ET eisdem diebus, Comes *Cantiæ*, *Hubertus* videlicet de *Burgo*, plenus dierum, post multos Regis voluntarios impetus, & persecutiones, & post tot varias fortunæ transmutationes, quarto Idus Maij, laudabiliter diem clausit extremum apud *Banstude* manerium suum. Et delatum est eius corpus venerandum veneranter *Londinum* tumulandum in domo fratrum *Prædicatorum*, quibus viuens multa bona contulerat, & inter cætera, suum nobile Palatium, quod non multum distat à Palatio Comitis *Richardi*, iuxta *Vvestmonasterium*, quod posteà comparauit Archiepiscopus *Eboracensis*.

Rex Angliæ cupiens Angliam redire, ac variè impeditur.

PEr idem tempus, dominus Rex vidẽs per omnia fortunam sibi aduersari, & iam sentiens fideles suos *Anglicos* sibi verum dixisse, quamuis serò, ad cor rediens, pœnituit se salubribus consiliis non acquieuisse. Significauit igitur Archiepiscopo *Eboracensi*, vt ipse vndecumque classem congregaret, mitteretque ei obuiam, vt securiùs hostium insidias, si fortè paratæ essent, obiter euitaret. Reditum enim suum in *Angliam* iturus foret in proximo. Præcepit etiam, vt omnes *Angliæ* Magnates super litus eum venientem exciperent cum gaudio. Missa igitur classe munitissima obuiá ei, significauit, quòd Magnatibus suis ipsum super litus de *Portesmue*, non sine magnis expensis & tædiosis, diu expectantibus, miserabiliter depauperabãtur, eo quòd aditentum suum vsque ad festum S. *Michaëlis* iam suspenderat. Regina enim, vel adhuc ex puerperio, vel ex alia infirmitate, grauata detinebatur. Prætereà *Burdegalenses*, imò omnes *Gasconenses*, moram Regis cum eis sibi sentientes fructuosam, multis procurabant argumentis, vt Rex ibidem hyemando, ex Regno suo tam extorquenda quàm extorta prodigaliter & sibi consumeret & inutiliter, eis tamen ad prouentum. Vnde citò pòst contigit, quòd cùm Rex à *Burdegalis* recessurus, custodemque quem Senescallum vocant, ei idoneum, videlicet *Nicolaum* de *Molis*, prouidisset, iam tamque omnia ad custodiam terræ prouidè procurasset, & ascensa naue, alta freti velificãdo versus *Angliam* iam sulcasset, orta excogitati schismatis inter ipsos Gasconienses occasione, Rex missis galeis festinanter reuocaretur, & redire cogeretur, vt exortus grauissimus conflictus ibidem sedaretur. Vnde aduentus eius in *Angliam* multipliciter impediebatur. Expectabant tamen continuè supra litus citimum, Archiepiscopus *Eboracensis*, & Magnates *Angliæ*, iuxta præceptum Regium, infiniti.

1243.

Dissentio inter Conuentum Cantuariensem & Episcopum Lincolniensem.

PRofluentibus eorundem dierum decursibus, Rege adhuc in transmarinis, vt dictũ est, commorãte, orta est grauis contentio inter Conuentum *Cantuariensem* & Episcopũ *Lincolniensem*, hoc modo. Quidam clericus exegit importunè nimis ab Abbate de *Bardeneia*, quoddam debitum, de debitis antecessoris eiusdem Abbatis. Cumque oriretur super hoc controuersia, Archidiaconus *Lincolniensis* desiderans quandam Pontificalem dicti Abbatis & eius Conuentus, qua diu quietè gauisi sunt, dignitatẽ eneruare, ait clerico memorato dictũ debitum exigenti: Conquerere mihi grauiter & solemniter in hac tibi illata iniuria, & ego edomans ipsos Monachos indomitos aduersarios tuos, omne tibi debitum restituam, violenter ab eis, si sic oporteat, extorquendo. Ipse igitur, iuxta cauillatoris consilium, grauem de Abbate & Monachis reposuit in propatulo coram Archidiacono super hoc querimoniam. Citauit igitur Archidiaconus Abbatem, vt corã eo compareret, etiam in sua libertate, responsurus, & super hoc iuri pariturus. Quod cùm videret Abbas hoc esse iuri ecclesiæ suæ & consuetudini contrarium, contradixit appellando. Archidiaconus igitur repulsum iure se videns, citauit Abbatem, vt alibi compareret: Abbas autem noluit, innitens priori appellationi suæ. Sciebat enim ipsum insidiari ei, & nihil aliud quærere, nisi suæ libertatis perturbationem & infirmationem, tali nacta occasione, pluribus edoctus argumentis præteritis, & nunc certior inchoatis. Nouerat etiam experimento euidenti, quòd si hæc causa vsque ad Episcopum ascenderet (quod Archidiaconus versutè quærebat) foret illi Episcopus fauorabilis in subuersionem libertatis Monachorum, qui habebatur Religiosorum persecutor generalis, præcipuè tamen quibus potuit aduersari priuilegiatorum. Archidiaconus igitur, quærens discordiæ seminarium ventilandæ, super hoc conquestus est Episcopo, nodum in scirpo perscrutando. Citauit igitur Episcopus Abbatem, vt multiplicibus his excessibus responderet. Abbas igitur, immobiliter innisus priori suæ appellationi, noluit huic citationi obedire, sciens ipsum ad iram præcipitem, & Archidiacono suo in hac causa nimis fauorabilẽ. Stomachatus igitur, & ira plusquam deceret intumescens Episcopus, statim quasi contumacem, dictum Abbatem excommunicauit. Quod Abbas patienter sustinens, humiliter sententiam seruauit, ne in posterum de contemptu puniretur. Post hæc, non multis diebus elapsis, misit Episcopus visitatores ad *Bardenay*, personas videlicet sæculares, potiùs paratos in Monachos proteruire,

1243. quàm exceffus, fi quos inuenirent, corrigere. Noluerunt igitur ipfos admittere, tum quia ex parte Epifcopi venerunt aduerfari, ex aduerfario manifefto deftinati, tum quia miffi fæculares ordinis Monaftici ignari penitus extitere, tum quia Abbas eorũ, qui erat ipforum paftor & capitaneus, per quem deberet eorum confilium folidari, fententiæ vinculo per ipfum Epifcopum fuerat innodatus. Ipfos igitur vifitatores proteruiùs inftantes, & iam obiurgantes, & violentã manuum impofitionem fefe exponendo prouocantes, repulerunt ipfi ianitores, & extra portam repulfos exclufer unt, dicentes: Petimus humiliter, vt citiùs recedatis, antequam irruant in vos, nobis etiam inuitis, multi ad hoc ardenter animati, quorum impetus non poterimus refrænare. Ipfi autẽ comminantes receſſerunt, & fuper his Epifcopo conquefti, de magnis maiora loquentes, dicebant Monachos armatos habuiffe ad irruendũ in eos, quos etiam miniftri Monachorum baculauerant, vt afferebant, veritatis metas impudenter tranfgredientes. Epifcopus igitur fupra modum ad iram prouocatus, comminatus eft Abbati & Conuentui ruinam & confufionem, ad poffe fuũ fe præparaturum. Abbas igitur, multo mœrore perculfus, arctiùs quid agendum cogitabat. Per inquifitionẽ igitur certificatus, quòd Conuentus *Cantuarienfis* priuilegium habebat appellationes recipiendi & tuendi, vacante fede Papali, ad refugium talis remedij conuolauit, reponens grauem fuper tali grauamine querimoniam. Indignatus idcirco Epifcopus, conuocatis *A.* Epifcopo *Cicurenfi*, & quibufdam Abbatibus nigri ordinis, fcilicet *Ramefis* & *Burgi*, in fua diocefi exiftentibus apud *Hertfordiam*, memoratum Abbatem de *Bardenay* abfentẽ, nec pro fe refponfalem habentem, quafi conuictum & contumacem, eo quòd videbatur ei ipfum non ritè in appellatione fua proceffiffe, & ipfi quafi Epifcopo fuo priùs non fuiffe cõqueftũ, ignominiosè omnis depofuit. Significauitque Conuentui de *Bardenay*, quòd in nullo ei obedire tenerentur, fed meritò pro caffato & depofito eum, necnon & excommunicato, haberent. Quod cùm Conuentui *Cantuarienfi* innotuiffet, quòd fcilicet memoratus Epifcopus *Lincolnienfis* priuilegia fua tam contemptibiliter violaffet, conuocans & cõgregans quinquaginta Presbyteris ipfius diocefis, in pleno Conuentu, in quo quinquaginta, vel etiam plures Monachi Sacerdotes habebantur, candelis accenfis, pulfatifque omnibus campanis, ipfum Epifcopum *Lincolnienfem*, quafi ingratum, & ecclefiæ, cuius Suffraganeus effe comprobatur, rebellem, folemniter excommunicauit.

Epifcopus autem, vt viderat talis literas mandati, ipfas ad pedes fuos proiectas viliter conculcauit, non fine hoc videntium vehementi admiratione, propter effigiem Beati *Thomæ* impreffioni ceræ confignatam. Et adeò in vehementem iram excanduit, vt omnibus diceret audientibus: Non quæro vt aliter orent Monachi pro anima mea in æternum. Et conuitiis affectũ ipfum nuntium capi præcepit. Quod cùm miniftri, ob reuerentiã Sacerdotij (Sacerdos enim fuit qui mittebatur) hoc facere tardaffent & trepidaffent, eundem Presbyterum à domo fua, quafi vile mancipium, vel etiam latronem, præcepit expelli. Vnde magis reddidit omnes attonitos & admirantes, qui in domo erant, viros difcretos & literatos.

Quia etfi nulla alia caufa fubeffet, poffet rationabiliter ille Sacerdos ipfum Epifcopum fuper violenta manuum iniectione accufaffe. Dictus autem Epifcopus, Monachorum fententiam paruipendendo, imò vilipendendo, non omifit celebrare, ecclefias dedicare, & alia Pontificalia officia exercere: non perpendens, quòd ex contemptu, etfi iniufta fit fententia, robur tamen inde formidabile poffet formari iuftitiæ. 1243.

PEr idem tempus, miferunt *Franci* folemnes nuntios ad curiam *Romanam*, fignificantes perfuadendo præcisè & efficaciter, vt ipfi Cardinales Papam ritè eligentes, vniuerfali ecclefiæ folatium paftorale maturiùs prouiderent: vel ipfi *Franci* propter negligentiam eorum, de fibi eligendo & prouidendo fummo Pontifice citra montes, cui obedire tenerentur, quantocitiùs contractarent. Et hoc audacter fignificabant, confifi de antiquo priuilegio fuo, per S. *Clementem* beato *Dionyfio* conceffo & obtento: qui conceffit Apoftolatũ eidem *Dionyfio* fuper gentem Occidentalem. Vnde ipfi Cardinales, quafi quibufdam ftimulis, hinc domini Imperatoris, inde *Francorum* agitati, *Romam* conuenientes adierunt, vt Papam eligerent in vnum ibidem congregati. *Franci volunt Papam eligere.*

ET eodem anno, videlicet feptimo Cal. Aug. fuit nox ferenifsima, aërque puriffimus, ita quòd Lactea, ficut folet placidiffima nocte hyemali contingere, manifeftè apparebat, Luna exiftente octaua. Et ecce ftellæ cadere de cœlo videbantur, velociter fefe iaculantes hac & illac. Non tamẽ, vt de more contingit, quædam faculæ per modum ftellarum fubruentes (quod, ficut determinatum eft in libro Meteorum *Ariftotelis*, naturaliter contingit) ficut fulgur ex tonitru: fed in vno inftanti, præter folitum, triginta vel quadraginta faltitare vel cadere viderẽtur, ita fcilicet, quòd duæ vel tres fimul vno tramite, volare fe mentirentur. Vnde, fi veræ ftellæ fuiffent (quod nullius fapientis eft fentire) nec vna in cœlo remanfiffet. Confiderent Aftrologi, quid huiufmodi portentũ fignificet: fed omnibus intuentibus, videbatur nimis ftupendum & prodigiofum. *Stellæ videntur de cælo cadere.*

DIerum illorum circulis reuolutis, quia multi dubitabant, fi Papalis poteftas, fede vacante, ad fratrum, id eft, Cardinalium vniuerfitatem deuolueretur, an non, per has literas, quas opufculo huic inferere duxi, pleniùs certificamur. *Poteftas Papalis ad vniuerfitatem Cardinalium deuoluitur fede vacante.*

M*Iferatione diuina*, R. Oftienfis, & Veletri, *titulo* S. Praxedis, S. *tituli* S. Laurentij *in* Luc. S. *tituli* S. Mariæ *trans* Tyberim, *Presbyteri*, R. *S.* Mariæ *in* Cofmedin, E. *fanctorum* Cofmæ & Damiani, O. *fancti* Nicolai *in carcere* Tulliano, *Diaconi*, S. Romanæ *ecclefiæ Cardinales, religiofo viro Abbati de* Vvareduna, *falutem in Domino. Ex parte magiftri* Petri *Apoftolorum Principis Bafilicæ Canonici, Rectoris ecclefiæ de* Morduna, *nati* Iacobi Ioãnis Capot, *ciuis* Romani, *fuit propofitum coram nobis, quòd dudum fanctæ recordationis dominus* Gregorius *Papa, falfis fuggeftionibus prouocatus*, Elyenfi *Epifcopo fuas direxit literas, continentes, vt præfato magiftro, vel alij eius nomine, de prouentibus ecclefiæ fupradictæ minimè refponderet, nec etiam permitteret refponderi, fed ecclefiam ipfam ad manum fuam retinens, prouentus ipfius perciperet & feruaret, vt de vtrifque iuxta fuum beneplacitum difponi deberet, contradictores per cenfuram ecclefiafticam appellatione poftpofita compefcendo. Decernens dominus Papa prædictus, nihilominus irritas & inanes omnes literas fuper ecclefia & prouentibus ipfis, nomine præfati magiftri obtentas à fede Apoftolica, vel etiã obtinendas, vt fcilicet nemo cõuenire poffet per illas, nec aliquis autoritate poffet procedere earundem. Et fi proceffus effet habitus per eafdem, effet irritus & inanis, nifi de præmiffis plenã facerẽt mentionẽ: Decano* Eboracẽfi, *& Archidiacono* Richemũdiæ *ad hæc omnia exequẽda deputatis.*

Sed

Sed idem Episcopus, in huiusmodi mandati executione procedens, tibi per suas literas dicitur iniunxisse, vt si firma Ecclesiæ supradictæ, vel aliqua pars ipsius, apud te forsan resideret, ipsam deponi faceres apud Betoevvelle, *in custodia Prioris & Sacristæ loci eiusdem, & ab inde in anteà, dicto magistro vel alijs eius nomine de prouentibus Ecclesiæ supradictæ, nullatenus responderes, sed eos deponi faceres ibidem, vt de eisdem posset secundum dispositionem huiusmodi summi Pontificis responderi. Quare præfatus magister nobis humiliter supplicauit, vt cùm indignum sit, & omni rationi contrarium, vt pœna ipsum alligare debeat de suggestis prorsus insontem, prouideri super hoc ei misericorditer dignaremur. Nos autem, penes quos potestas residet, Apostolica sede vacante, volentes præfato magistro gratiam facere specialem ob sua meritum probitatis, tibi districtè præsentium auctoritate mandamus, quatenus eidem magistro, vel procuratori, vel nuncio suo, de firma Ecclesiæ supradictæ, subtracta sibi auctoritate mandati prædicti, plenam satisfactionem impendas, & ei de cætero, vt teneris, integrè respondere procures, non obstantibus prædictis literis, vel processibus habitis per eadem. Alioquin, ne mandatum nostrum ad nos vacuum reuertatur, noueris nos Priori fratrum Prædicatorum* Norvvicensium, *&* Petro *de* Arche, *Canonico Ecclesiæ sancti* Angeli *de* Ferentino, *nostras literas destinasse, vt te ad id, si necesse fuerit, per censuram Ecclesiasticam debeant coarctare. Datum, &c. An. Domini* M. CC. xliij. *Apostolica sede vacante.*

Comes de Marchia ad duellum prouocatur.

IPsis quoque temporibus, Comes de *Marchia*, fortuna sibi vndique aduersante, à Rege *Angliæ*, quem nequiter dereliquit, penitus derelictus, & à Rege *Francorum* meritò despectus, à quodam de regno *Francorum* milite strenuissimo, coram Rege *Francorum* & fratre eius. *A.* Comite *Pictauiæ*, est in publico sceleris accusatus & appellatus. vnde retentus est Comes, quasi incarcerandus. Quod licet Comes constanter inficiaretur; statim miles supradictus, more *Francorum*, chirotecam suam ei porrexit, se offerens in propatulo coram curia id corporaliter, secundùm considerationem curiæ Regalis, probaturum; Exigens sibi exhiberi in duello justitiæ plenitudinem, secundum Legem *Francorum* antiquitus, & modo judicialiter juratam à regibus, & approbatam. Quam chirotecam, quasi duelli vadium ostensam, Comes recepit, spondens se defendendo dimicaturum contra ipsum facinoris notam sibi imponentem. Quod cùm audisset filius ipsius Comitis de *Marchia* primogenitus, à carcere liberatus Regis *Francorum*, commota sunt viscera eius, & prosiliens, ait: Ego, si placet, pro patre meo, suam purgando innocentiam, contra quemlibet dimicabo. Inhumanum enim foret, vt aliquis tantæ autoritatis & ætatis certamen duelli consereret. Comes autem *Pictauiæ A.* ad hæc respondit, dicens; Nequaquam, ipse pro se pugnabit, vt appareat manifestè in propatulo ipsum malorum dierum inueteratum, multiplici fore facinore maculatum. Dato igitur die certo, & loco assignato, recesserunt. Comitissa igitur ; videlicet quæ quandoque Regina fuit *Angliæ*, nomine *Isabella*, audito hoc lugubri rumore, sibi tot malorum conscia, ad Abbatiam Sanctimonialium, quæ *Fons Ebrandi* dicitur, aufugit, & ibi in quadam secretissima camera, sub specie religionis vix tamen tuta latitauit. Multi enim *Francorum*, necnon & *Pictauensium*; eam inexorabili odio persequebantur, asserentes eam potius impiissimam *[illegible]l*, quàm *Isabel*, debere nominari, quæ tot malorum perbibebatur fuisse seminarium.

Idem à mortis discrimine per nem exhibi-ras [illegible].

RVmore igitur citò dilatato, quòd Comes de *Marchia* pugnaturus contra quendam strenuissimum appellatorem, duello vel se purgaret, vel judicialiter puniretur, inter grauiores *Francorum* cœpit murmur subrepere, quòd si in duello succumberet, lege *Franciæ* periturus, filij eius & consanguinei pro tanta crudelitate insurgerent ad vindictam, in necem Regis occultè per venenum, vel insidias, vel more assessinorum irruendo manifestè conspirantes. Vel saltem, quæ jam in *Pictau.* fœliciter sunt adquisita; nacta belli rediuiui occasione, turbarentur, & eadem facilitate qua nobis mancipantur, sub Rege nostro tenero & delicato, per *Pictauenses*, qui ventilogio comparantur, incautius amittantur. Elaborantibus igitur vigilanter hinc inde amicis, viris grauibus & discretis, procuratum est, vt Regis & fratris eius sedaretur ira, honor accresceret, lex saluaretur, misericordia laudaretur. Satisfacientes igitur appellanti Comitem de *Marchia* prudenter à probroso mortis discrimine liberarunt. Qui de curia gaudenter recedens, factus est *Francorum* dominationi de obligato nimis obligatior.

Rex Angliæ parcit inutilibus sumptibus.

REx autem *Angliæ*, licet sero, manifestis inducijs certificatus, & experimentis edoctus, de vitandis *Pictauensium* cauillationibus, ex tunc in antea pecuniam, quam ipsis ingratis annuatim inconsultè distribuerat, thesauro suo cautius poterat cumulare. Dederat enim ipsis inde ridentibus, imò derisoriè cachinnantibus, quolibet anno ex inexhausto puteo *Angliæ* septem milia librarum esterlingorum desideratissimorum. Videlicet *Reginaldo* de *Pontibus* quingentas, *Willielm.* Archiepiscopo tantum, Vicecomiti de *Thoarz* tantum, & alijs Magnatibus indignis nominari, nedum scribi, *Pictauiæ*, vsque ad prædictæ summæ completionem. Absque maxima pecunia, quam Comiti de *Marchia* (quem Rex de more charissimum Patrem appellauit) contulerat, qui omnes *Pictauenses* sicut supereminebat, sic excellentiora munera capiebat, & vxori suæ, ratione maternitatis, tam prodigaliter quàm prodigaliter Rex conferre consueuerat: & hæc tantùm ad Regis cesserunt emolumentum.

Reditus Regis in Angl.

EIsdem quoque temporibus, scilicet circa festum sancti *Remigij*, Rex *Angliæ*, dispositis in *Gasconia* disponendis, commissaque custodia terræ *Nicolao* de *Mol[illegible]s* militi strenuissimo & circumspecto quem præfecit *Gasconiæ* Senescallum, naues ascendens, prosperè velificando, redeundo in *Angliam*, transfretauit, & septimo Cal. Octobris apud *Portesmutes* applicuit. Significauitq; statim Abbatibus & Prioribus, vt ipsi procurando prouiderent in mannis, in bigis, & equis veredarijs, & summarijs, & eorum pertinentijs, regi talibus penitus destituto, vt citò sentirent *Angliæ* Regis præsentiam aduentantis. Et cùm venisset *Wintoniam*, occurrentibus ferè omnibus *Angliæ* Nobilibus, ipsumque salutantibus, præcepit vt ciuitas pallis & cortinis, coronis, & cereis accensis in aduentu eius ornaretur, ipsi ciuibus festiuè occurrentibus, omnibusque campanis ciuitatis pulsatis festiuius. Insuper voce præconia per expeditissimos nuncios destinatos jussit proclamari, vt ex qualibet ciuitate vel burgo quatuor ciues vel burgenses honorabiliores obuiam ei procederent in vestibus preciosis & equis desiderabilibus. Vnde ad præceptum suum, & edictum intransgressibile, coacti sunt multi de vltimis finibus Regni, non sine multis expensis & laboribus, obuiam ipsi occursando properare. Et cùm *Londinum* appropinquaret, ciues adornati festiuè, insidentes equos carissimos & recenter phaleratos, obuiam processerunt, accelerantes huncillum præuenire, Regem reuerenter salutarunt, & donis diuersis & inappreciabilibus parauerunt. Et imminente sancti *Edwardi* festiuitate, scilicet tertio Idus Octobris, jussit vt conuentus ei obuiam solenniter indutus processionaliter procederet accensa incredibili cereorum numerositate. Et sic tam pomposo quàm sumptuoso fastu, & superstitione est receptus.

1243.

Innocentius quartus Papa.

IPso quoque anno, die natiuitatis S. *Iohannis Baptistæ* creatus est in Papam dominus *Sinebaldus* Cardinalis, postquam vacanerat sedes Papalis per annum & nouem mensibus. Et die Apostolorum *Petri* & *Pauli* confirmatus est, & vocatum est nomen eius *Innocentius* IV. Et confirmatos, statim confirmauit sententiam latam à prædecessore suo *Gregorio* in Imperatorem *Fredericum*. Creatus autem est *Anagniæ*: vnde *Romani* & *Romanorum* Imperator, quasi pro duplici injuria ipsi Papæ moliebantur grauamina, & insidias parauerunt, & eò instantius, quia Imperator credebat Papam sibi fauorabilem habiturũ. Posuit igitur Imperator in transitibus viarum & portuum arctas custodias, & per mare galeias, ne bullarum potritores transmearent, libero transitu gratulantes. Nec multum post hæc, dominus Imperator duos fratres de ordine *Minorum* comprehendit, eò quòd literas jussu superiorum suorum, ad suscitaodum bellum inter quosdam Magnates, præcipuè contra Imperatorem, furtiuè detulerunt, & comprehensos jussit suspendi.

Templarii Hospitalarios infestant.

ET dum dierum illorum tempora reuoluerentur, *Templarii* in *Terra sancta* *Hospitalarios* grauiter infestantes obsidebant, ita vt à domo sua, quæ est in *Acon*, obsessis non licebat mortoorum corpora efferre sepelienda. Insuper, ipsi *Templarij* fratres *Theutonicorum* Ecclesiæ sanctæ *Mariæ*, in contumeliam Imperatoris, exturbatos à finibus suis propulsarunt, itam Dei sopet capita sua cumulantes, & inimicos crucis extollentes.

Generale capitulum Cistercienfium solutum.

CIrca idem tempus scilicet postquam generale capitulum ordinis *Cistercensium* solutum est, venerunt Abbates recedentes ab eodem capitulo, hos rumores veraciter de aduentu Regis *Francorum* ad illos venientis nobis nunciantes, videlicet quòd mutato more *Romanicum*, scripserat dominus Papa eorum capitulo, orans eleganter, vt continuè & instanter Domino preces funderent pro Ecclesiæ statu vacillantis. Similiter & quidã Cardinales, & alij potentes, hoc impreciabile munus ab eis flagitabant, vt scilicet Ecclesię & sun statu roborato tuuius Deo militando famularẽtur. Nouerant enim, quòd, eò quòd Abbates ejusdem ordinis anno præterito, ne ad capitulum accederent, per bella fuerant impediti, nunc plenius ad capitulum generale conuenirent. Rex autem *Francorum* instantius alus auxiliũ & precum instantiam postulabat, quia se senserat, postquam iter in *Pictauiam* moturus bellum arripuerat, nimis de corporis sui statu debilitatum & deterioratum, & alacritate corporali pouus indigentem. Solus autem Rex *Angliæ* missis illoc nuncius solennibus, auxilium pecuniare ab eis instantius postulauit. Erant autem ibidem Monachi ab omni Natione *Christiana* quæ sub cœlo est. A quibus omnibus, non sine *Anglorum*, qui ibidem erant, confusione, solam meruit sine benedictione repulsam. Exigebat enim ab cõstitutis in *Anglia* lanas Abbatiis.

Episc. Lincol. & Monachi Cantuarienf. litigant in curia Rom.

REuoluẽtibus eorundem dierum circulis, Episcopus *Lincolniensis* nuncios suos solennes, clericos & disereros, ad *Romanam* curiam, ex vna parte, & Conuentus *Cantuariensis*, ex alia parte, ad dirimendũ litem inter eos ventilatã, destinarunt. Qui super hoc talem diffinitionem meruerunt. Innocentius

Litera papales.

Episcopus, seruus seruorum Dei, dilectis filiis, Conuentui & Priori Ecclesiæ Christi Cantuariensis, *salutem & Apostolicam benedictionem. Exhibita nobis venerabilis fratris nostri Episcopi* Lincolniensis *petitio, continebat, quod cùm vobis intenden ibi iurisdictionem Metropolitanam ad vos* Cantuariensi *sede vacante, in prouinciam* Cantuariensem, *tam ex priuilegio sedis Apostolicæ, quo nunquã adhuc vsi fuistis, quàm de iure communi, pretenderetis, in eũ & suos subditos committendo eorum causas & appellationes ab eis interpositas exerceretis, (salua gratia, tam ex hoc præiudicium* A *generari conspiciens, ad sedem Apostolicam, cuius interest quæstiones tam arduas, Metropolitana sede vacante, dirimere, prouocasset, vos in eum, & in eius subditos, suspensionis & excommunicationis sententias, occasione huiusmodi pro vestræ voluntatis arbitrio promulgastis. Quare nobis humiliter supplicauit, vt prouideri sibi super hoc paterna sollicitudine curaremus. Volentes igitur ex officio nostro sic eidem Episcopo & suis subditis subuenire, quòd ius alterius non lædamus, vniuersitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus infra octo dies post receptionem præsentium, absq;* B *vestro & partis alterius præiudicio, relaxetis prædictas sententias ad cautelam. Alioquin venerabilibus fratribus nostris, Archiepiscopo* Eboracensi, *& Episcopo* Dunelmensi, *damus literis nostris in mandatis, vt ipsi ex tunc sine præiudicio partium, tam super petitorio, quàm etiã super possessorio, sententias relaxent easdem, contradictores per censuram Ecclesiasticam, appellatione postpositâ, compescendo. Datũ* Anagniæ, *decimo Cal. Septemb. Pontificatus nostri anno primo.*

Cõfirmatur Episc. VVinton.

C TEmpore quoq; sub eodem, Episcopus *Norwicensis* postulatus in Episcopum *Wintoniensem*, à domino Papa, quem sibi valde propitium inueoit, Rege nimis inuito & renitente confirmatus est.

Cõfirmatur Bonifacius in Archiepiscopum Cantuar.

EIsdemq; diebus, *Bonifacius* electus *Baliocensis*, auunculus reginę, natione *Prouincialis*, non sine multorum admiratione, in Archiepiscopum *Cantuariensem*, rege hoc diligentissimè procurante, à domino Papa confirmatur. Dominus Rex, vt efficacius *Bonifacium* promoueret in Archiepiscopatum *Cantuariensem*, confecit vnum scriptum, in quo miro modo D ipsum *Bonifacium*, licet ipsum non cognouisset, commendauit in moribus, & scientia, & generositate, instinctu reginæ. Et apposito signo suo, fecit vt ferè omnes *Angliæ* Prælati cõsequenter apponerent. Solus autem Abbas sancti *Albani* hoc falsum testimonium cautè declinando vitauit. Cùm enim vidisset signum Abbatis *Westmonasterij* appensum, dixit, injuriarum fuisse ei, cùm Abbatem S. *Albani* digniorem esse constet, dicente eius priuilegio: *Sicut beatus Albanus Prothomartyr est Angliæ, ita & eius Abbas* E *primus sit omnium Abbatũ Angliæ ordine & dignitate:* ergo eius signũ deberet primò apponi. Et sic permissum est hoc donec excuteretur. Hoc scriptum est domino Papæ vt de bonitate *Bonifacij* plenius certificaretur.

Aurum & argentum extorquetur à Iudæis.

REx autem ipsis eisdem diebus à miserrimis *Iudæis* maximam in auro & argento exegit redemptionem. Ita vt quanquam de aliis taceamus, ab vno *Iudæo*, videlicet *Aaron Eboracensi*, quatuor marcas auri, & quatuor millia argenti emunxit: aurum tamen Rex propria manu suscepit ab vnoquoque *Iudæo*, viro vel muliere, nouus ex Rege factus F thelonus: argentum verò ab aliis pro Rege suscipiebatur. Ab Abbatibus verò & [illegible]rioribus, dona pretiosa sub hac forma suscepit, vt si qua ei non placuissent, rejecit pretiosiora exigeos, quibus Regalem decet placare dignitatem; vel neganti fieret de rege tyrannus.

Eligitur in Episcopum Norwicensem VValterus de Sufeld.

CErtificati autẽ Monachi *Norwicẽses* super confirmatione domini *Wilhelmi* de *Rele*, qui Episcopus eorum exstiterat, ad Episcopatum *Wintoniensem* postulati, inuocata Spiritus Sancti gratia, magistrum *Walterum* de *Sufeld*, virum eleganter litera- G tum, moribus, fama, genere pollentem, vnanimiter in Episcopum & suarum pastorem animarum elegerunt. Qui cùm Regi, vt moris est, præsentaretur, satis & electum & electionem acceptando, reputauit irreprehensibilem. Veruntamen donec plenius constaret ei de confirmatione *Wintoniensis*, fauoris suspendit ad tempus plenitudinem.

Magnifi[illegible] aduentus Beatricis Comitissæ Prouinciæ

CIrca idem tempus, scilicet Kal. Decemb. applicuit apud *Douoram* (Rege vocante, & totũ iter suum suis expensis procuraote) Comitissa *Prouinciæ Beatrix*, mater Reginarum *Franciæ* & *Angliæ*, mulier

1243.

decoris expectabilis, prudens, & ciuilis. Venit autem in apparatu magno, & fastigio pomposo nimis. Ipsamq; infiniti Nobiles *Angliæ*, non sine mora nimis sumptuosa, super litus maris jussu Regis expectarunt. In octauis S. *Martini*, quia tunc dicta Comitissa ventura fuit *Londinum*, jussit Rex ciuitatem *Londinensem* cortinis auleis, & diuersis aliis ornamentis decorari, à Ponte vsque *Westmonasterium*, stipitibus, luto & omni eluuie & offendiculo procul à visu transeuntium elongato. Duxit autem secum filiam suam *Cinciam*, Comiti *Richard.* matrimonio copulandam. Venerunt autem obuiam ei etiam de remotis *Angliæ* partibus, & *Scotiæ* conterminis, multi Nobiles, jussu Regio coarctante.

Obiit Radulphus Chendueit.

EOdemque die, inexorabilis & indefessus Ecclesiæ S. *Albani* persecutor, & libertatum eius per triennium inuasor proteruus, *Radulphus Chenduit* animã exhalauit. Hæc ideirco diximus, vt omnibus *Christi* fidelibus liqueat euidentia miraculi & justa vltio, quam in eum *Anglorum* Prothomartyr *Albanus* eminus exercebat. Cùm enim per trienniũ sententiæ vinculis innodatus, claues Ecclesiæ procaciter contempserit, erecta ceruice in Palatio *Westmonasteriensi* multis dixit conuocatis. Eia de Monachis S. *Albani*, eia de ipsis. Tam diu, tam sæpè, tam efficaciter me excommunicarunt, quòd impinguatum, incrassatum, & dilatatum, vix me mea sella continet equitantem. Quo dicto, infirmatus & debilitatus, necnon & desperatus, domum est subito, sed vix palpitans, deportatus. Et jam spiritum extremũ, lethifero singultu * oregmon prouocante cœperat exhalando protrahere, cùm interuentu Martyris S. *Albani* benignissimi, dispensante Domino, *qui neminem vult perire, sed potius conuerti*, suspirans ab alto, quosdam Monachorum quos melius nouerat, festinanter jussit accersiri, qui de transgressore eorũ, secundum sui arbitrium, satisfactionis acciperent plenitudinem. Quod & benignè fecerunt. Et ne in abyssum desperationis moriens immeritis damnandus periret præstita cautione, de justitia super damnis & injuriis ab eo illatis, facienda, sibi beneficium absolutionis impenderunt. Similiter & alij quamplures, libertatis Ecclesiæ ejusdem prædicti Martyris inuasores & perturbatores tam milites potentes, quam alij, in breui tempore simili vel majori pœnæ, non sine judicio miraculosæ vltionis, grauiter subjacuere. Videlicet *Alanus* de *Buckes*, *Norwicensis* Archidiaconus, & *Adam filius Willelmi*, Justitiarius de *Banco*, qui subita morte præoccupati sunt.

* ἐρευγμὸν

Nuptiæ Comitis Richardi & Cinciæ sororis Reginæ in [illegible] Angl.

EOdemq; anno die videlicet S. *Clementis*, Comes *Richardus* desponsauit vxorem suam *Cinciam*, filiam *Reymundi* Comitis *Prouinciæ*, sororem videlicet Reginæ, apud *Westmonasterium*. In cujus nuptiis tanta conuiuij nuptialis, totoq; conuiuarum Nobilium resplenduit serenitas festiualis, vt ille incomparabilis apparatus, diffusos exigeret tractatus & tædiosos. Sed vt multa breuibus perstringam, in coquinali ministerio plura quàm triginta millia ferculorum prandentibus parabantur. Prodigiosaq; commenia in præsentia Regis, Comitisque noui sponsi, Reginæ quoque & sororis suæ dictæ *Cinciæ* nouæ sponsæ (cuius mutatum nomen est, & vocata *Scientia*) Comitissæque Prouinciæ *Beatricis*, aliorumq; innumerabilium Magnatum, exhibita, oculos & cogitatus intuentium in admirationem inauditam rapiebant Sæcularisque pompæ, inanis quoq; gloriæ, in joculatorum diuersitate, in vestium varietate, cibariorum numerositate, & epulantium populositate, delicias transitorias, contemptibiles, & vmbratilem, præstigiatorem mundum manifestè comprobarunt, cùm tanti paratus varietates crastina dies quasi nebulam exsufflauit.

Episc. VVinton.

REx autem eisdem diebus nimis commotus erga Episcopum *Wintoniensem Willelmum* de *Raleigh*, A eò quòd se quasi Episcopum *Wintoniensem* gerebat, & à cunctis, præter quosdam Monachos *Wintonienses* habebatur & dicebatur, renuit recipi ab eo in osculo vel ipsum in aliquo amicabili verbo recipere. Qui tamen omnes *Angliæ* Nobiles præcipuè Prælatos, & in osculo, & in gratis eloquiis, post aduentum suum de partibus vltramarinis, tam gratanter quàm gratulanter susceperat, & ciuiliter aduocarat. In cujus rei tristi prognostico, Episcopus luce clarius perpendens, Regis iram inueteratam in B odiũ pertinax induratam fuisse, penes amicos suos, quos fortunæ minimè credidit esse sectatores, donec visitaret eum oriens ex alto, & tepesceret Regis indignatio, latitauit. Rex autem, persistens in ira sua, ad maneria sua arctam posuit custodiam per suos satellites: qui, vt de more solent, limites præcepti tyrannici sæuiendo transgredientes, Episcopatus subjectos satis inhumanè tractantes, propriis emolumentis auidius intendebant. Et cùm Episcopus prænominatus, causa intrandi in ciuitatem, ad suam sedem Cathedralem specialiter spectantem, C scilicet *Wintoniam*, peruenisset, jussit Rex portas ciuitatis arctissimè custodiri. Prior autem *Wintoniensis*, si dignus est nomine Prioris censeri, qui nominari, magnam partem Monachorum in vnam conflauit conspirationem, vt in suum Episcopum calcaneum leuarent, asserens in propatulo, omnes qui ei præberent auxilium vel consilium, inimicos domini Regis fore manifestos, & proinde grauiter puniendos: ita vt tam inter Monachos, quàm sæculares, ortum est schisma, & vsque ad sanguinis effusionem grauis & detestabilis discordia.

Episcopo VVintoniensi denegatur aditus ciuitatis suæ.

Prior VVintoniensis moritur.

D IGitur ipse miser, habitum tantummodo portans religionis, qui præcepto Regio se fecit Prior nominari, & à multis haberi, multis afflictam sollicitudinibus animam miseram exhalauit.

Rex indies magis persequitur Episc. VVinton.

REx autem, nulla ratione refrenatus, sed propriæ voluntatis impetu potius exagitatus, manum aggrauans potentissimam, & Episcopũ prædictum & eius bona grauando protendens, clamari fecit, & prohibuit, ne quis *Willelmum* de *Raleigh*, qui se falso, vt ait, Episcopum *Wintoniensem* fecit solenniter acclamari, hospitio susciperet, vel eidem in venalibus E communicaret, vel necessaria vitæ ministraret, & qui ei in aliquo horum subueniret, hostis Regis, imò publicus haberetur. Misit etiam idem Rex literas suas *Romam*, vt eundem Episcopum coram Vniuersitate diffamaret, asserens eundem per falsam suggestionem à domino Papa impetrasse, vt in Episcopum *Wintoniensem* postularetur & transferretur, & quòd omnem dolum suum coram curia *Romana* & Regno sufficienter probando denunciaret. Ad quod effectui mancipandum, cursores suos *Romipedas* jam jam destinauit. Fecit etiam Epis F copatum *Norwicensem* infiscari, vt vbiq; & omnino eidem Episcopo aditus ad solatium excluderetur. Misit insuper dictus dominus Rex contra memoratum Episcopum, *Pettoualdum* Monachum *Westmonasteriensem* Priorem *Hurley*, ad *Romanam* curiam, necnon & magistrum *Alexandrum* Legistam, cognomento *Secularem*: vt ipsi dictum Episcopum, vel quacunque prece, vel quantocunque precio, à sua dignitate præcipitarent.

Ciuitas VVintoniæ supponitur interdicto.

EPiscopus verò nudis pedibus ad vnam portam G ciuitatis, & posteà ad alias extra ciuitatem, cum suis presbyteris & clericis, aditum humiliter, vt Ecclesiam suam intraret, postulauit. Omnes enim portas in aduentu suo clausas inueniebat. Obstantibus autem Majore ciuitatis & ministris Regis, & vbiq; introitum procaciter denegantibus, & probra plurimis cumulantibus, Episcopus ciuitatem totam cum Ecclesia Cathedrali, & omnibus aliis interdicto supposuit, necnon & omnes Monachos se-

1243.

quaces & fautores Prioris intrusi per Regem, anathematis vinculo terribiliter innodauit.

Imperator Viterbium & alia loca circumuicina contra amittet.

Eisdemque temporibus, pro Imperialibus ministris, nimis *Viterbienses* opprimentibus, ipsa tota ciuitas, cum partibus adjacentibus, conuersa est ad *Romanos*, qui partes Papæ confouebant. Oppressi igitur, & jugo insolitæ seruituris grauati, postquam se suamque ciuitatem contradiderant, ad *Reinerum Viterbiensem* Cardinalem confugerunt, vt ipsius auxilio & consilio *Romanis* confœderarentur, & sopito antiquo odio, ex tunc in antea gens vna forent, vt in hostes consurgerēt fortiores, & pressuras Imperiales tutius euitando declinarent. Diligenter igitur procurante *Reinero* memorato, subito & clam elaboratum est, vt aduentantes *Romani* in multitudine grauissima, omnes custodes Imperiales prudenter occupantes, incarcerandos *Romam* captos & captiuos reduxerunt, inito pacis fœdere inter *Romanos* & *Viterbienses*: & in loco Imperialium Magistratuum, in castrorum turribus, & in locis munitis, suos fideles tam *Romanos* quàm *Viterbienses* subrogarunt: ita vt penitus Imperatore contempto *Romani Viterbienses*, & *Viterbienses Romani* viderentur. Quo audito, Imperator tactus doloris aculeo, cum impetu maximo & manu armata innumerabili, conatus est adimplere fossatas, dolus, cespitibus, stipitibus, & aggere terrestri, vt violenter intrans omnes statim trucidaret. Ciues autem, videntes rem agi pro capite, conatus hostium viriliter interius repulerunt, & ex aduersa parte, aduentantes *Romani* cum inopinabili multitudine, propositum Imperiale potenter cassauerunt. Et facto congressu hostili, multi ex parte Imperatoris ceciderunt. Insuper quidam miles egregius ex parte Imperatoris, armis ipsius specialibus decoratus, spiculo balistæ transfossus miserabiliter expirauit, Imperatore nimium condolente. Et cùm illo casu inimici eius exultantes, clamorem exultationis leuassent, credentes ipsum Imperatorem interisse, affuit Imperator prævius tubicinibus suis, & vix ab impetu aduersariorum exercitum suum liberauit, ex aduerso ante expectatum venientium. Et cedendo, se versus partes *Pisanorum* recepit, vt fortior posteà respiraret, in suos rebelles insurgendo. Videntes autem qui partes circumjacentes inhabitant, quòd Imperator turpiter, non sine magno rerum dispendio & dedecore & hominum jactura scesserat, recesserunt multi à fidelitate ipsius, & *Romanis* atque *Viterbiensibus* sunt confœderati; Secundum illud Poëticum:

Mobile mutatur semper cum Principe vulgus.

Imperatoris fama denigrata.

Obfuscata est igitur non mediocriter fama Imperatoris: captus enim erat Comes *Simon* de *Tuscia*, cui fiducialiter commiserat *Viterbium* custodiendum, cum suis complicibus, qui *Romam*, vt dictum est, captiuus trahebatur, amissumque fuit ipsum *Viterbium*, cum quibusdam ciuitatibus & castris circumjacentibus, ipseque Imperator quasi fugā iniit. Denigrata est fama ipsius, & sinistro susurro diuulgatum, quòd nunquam diuina officia audire dignabatur, vel orare, vel personas Ecclesiasticas dignè venerari, vel in fide Catholica sane loqui vel sentire, à concubitu mulierculaum *Saracenarum* abstinere, imò potius tam *Saracenos*, quàm alios infideles in terram Imperij vocare, & vrbes construere permisit munitissimas.

Ab Imperatore multi defecerunt Nobiles.

Recesserunt igitur ab Imperatore multi nobiles & graues ac potentes. Videlicet *Marchisii* de *Monte ferrato*, & de *Mala Spina*, *Vercella*, *Alexandria* & multæ nobiles ciuitates. Et multiplicati sunt inimici eius, prout solent homines fortunę sequentes serenitatem. In *Alemannia* etiam multi abierunt retrorsum, & nolentes am[bu]lare cum eo, alium sibi in Regem elegerunt, vel Imperatorem, videlicet *Andegrauium, virum elegantem & strenuum: cui *Germaniæ* & *Italię* pars potissima consiliū & auxilium vsque ad capitū expositionem, spopōdit indefessum.

Henricum Landgrauium Imperatoris in aduersitate inauguratum.

Hæc autem sagaci mente perpendens pericula dominus Imperator, commisit regendum exercitum suum cuidam sibi familiarissimo, & nulli pandens tanti consilij sacramentum, illac lora dirigit festinanter, & eo fiducialius, quòd memoratus *Andegrauius* in dictam electionem non adhuc plenè consensit, imò potius tam consensum, quàm responsum, *Germanicis* suspendit. Dilexit enim Imperatorem, & *Romanæ* curiæ odiuit cauillationes. Accedenti igitur ad ipsum Imperatore, & vocante eum pacificè & secreto in loco tuto, adeo mutuis colloquutionibus & amicis confabulationibus ante recessum suum ad inuicem, datis dextris confœderati sunt, vt de suspecto factus est idem *Andegrauius* amicus tutissimus, & omnibus qui eum elegerant manifestè significauit, quòd tam temeræ præsumptioni non adquieuit. Et sic ad votum perfecto negotio, ad exercitum suum Imperator, eadem qua recessit prudentia, remeauit.

Humiliatus est Imperator.

Veruntamen, qui oderunt ipsum Imperatorem *Fredericum*, extulerunt caput, & pro jacturis suis, quibus affectus fuerat qualque superius latius expressimus & recensuimus, exultauerunt & gauisi sunt valde. Humiliatus est igitur eo tempore aliquantulum dominus Imperator *Fredericus*, secundùm illud propheticum: *Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum, Domine.* Intermeantibus igitur nobilibus & profundi consilij personis, tractatum est diligenter de pace inter Ecclesiam & Imperatorem. Sed noluit aliquo modo Imperator jurare, vt staret Ecclesiasticæ censuræ absolutè, nisi præcognitis causis, & præuisa via, & omnibus conditionibus, nec quomodolibet quædam acquisita, ad Imperium jure antiquo spectantia, resignare. Et sic, procurante humani generis inimico, ita redit recidiuua. Et circa illos dies, factus est *Otto*, qui Cardinalis tituli S. *Nicolai* in carcere *Tulliano*, & Legatus in *Anglia* extiterat, Episcopus *Portuensis*.

Epistola de vibilitate crudelitatis Tartarorum.

Eisdemque diebus, hæc Epistola Archiepiscopo *Burdegalensi* transmissa, quæ in multis consonat Epistolæ Imperiali; Regibus multis *Christianis* directa, de horribili vastatione inhumanæ gentis, quam *Tartaros* vocant (sed in hac *Tattari*, vel *Tatar.*, nuncupantur) multos etiam constantes viros vehementer perterruit. Giraldo, *Dei gratia* Burdegalensi *Archiepiscopo*, Yuo *dictus* Narbonensis, *suorum olim nouissimus clericorum, salutem, & super talentis creditis ad reddendum sufficere rationem. Terrenis inuoluta negotiis anima reproborum, diuinæ comminationis iudicia non aduertunt: nec obstinatis terror incutitur, donec horrenda damnationis sententia feriantur. Mirer, namque, nō* [illegible] *iam terribiliter imminente cunctis exterminio* Christianis, *talis obstinatio Reges terræ cæterosque potentes vniuersaliter comprehendat, quod vos, qui zelum Dei habere dicimini, vestræ magnitudinis grauitate obstinatorum corda non attentatis mouere: vestra siquidem à pluribus & sapientibus, & auctoritati staretur & fidei crederetur. Porro, quantū* Christianis *ex superueniente* Tartarorum *impetu periculum imminet, sicut constat expertis. Nam* [illegible] *populi* [illegible] *vel dolo mentiri non possem infra via, cuius vt vobis istius nefandos breuiter prosequar, nobis dicam qui dubitem, vel opiner, sed certè quod expertus sum, & quod scio. Accusatus quondam* [illegible] *ab æmulis meis coram magistro* Roberto *de* Curzun, Romanæ *curiæ tunc Legato, super hæretica prauitate, non conscientiæ scrupulum, sed causæ turpitudinem erubescens, iudicium declinaui, & hoc ipso factus suspectior. Audiui* [illegible] *illius auentici viri comminationibus, fugi à facie* [illegible] *Multis proinde compulsus circuire prouincia.* Paterinis *in* [illegible] Cumxa *commorantibus conquerendo narraui, qualiter pro fide eorum, quam, Deo teste, nunquam didiceram, vel*

1243. sequebar, præcipitatis in me sententiis exultabam. Hoc illi audito gauisi sunt, & me fœlicem censuerunt, eò quod persecutionem propter iustitiam tolerassem. Et ibidem apud eos tribus mensibus splendidè ac voluptuosè procurabar, & multos quotidie errores, imò potius horrores, quos contra fidem Apostolicam asserebant, audiens subticebam. Meque beneficiis obligarunt ad promittendum sibi, quod ex tunc Christianis cum quibus morosum possem habere colloquium, prædicarem persuadendo, quòd in fide Petri nemini contingeret saluari, & hanc sententiam pertinaciter edocerem. Hoc itaque mihi fide interposita promittente, sua cœperunt secreta detegere, perhibentes quòd ex omnibus ferè ciuitatibus Lombardiæ, & quibusdam Tusciæ, Parisios dociles transmisissent scholares, quosdam Logicis cauillationibus, alios etiam Theologicis disputationibus insudantes, ad astruendos ipsorum errores, & professionem Apostolicæ fidei confutandam. Multos etiam mercatores hac intentione mittunt ad nundinas, vt peruertant diuites laicos commensales, & hospites, cum quibus loquendi familiariter indulgetur facultas, vt multipliciter negociantes, aliorum sibi pecunias hinc sibi lucrentur, inde animas nihilominus thesaurizent Antichristo. Cumque à prædictis fratribus degeneribus licentiam petiissem, miserunt me Mediolanum, à suis complicibus hospitandum. Et sic omnes pertransiens ciuitates Lombardiæ circa Padum, semper inter Paterinos, semper in recessu accepi ab aliis ad alios intersigna. Cremonam tandem perueniens, oppidum in foro Iulii celeberrimum, vt bilissima Paterinorum bibens vina, rabiolas, & ceratia, & alia illecebrosa comedens, deceptores decipiens, Paterinumque me profitens, sed Deo teste, fide, etsi minus operis perfectione Christianus existens. Cremonæque per triduum commoratus, accepta licentia à complicibus, sed maledictione à quodam ipsorum Episcopo, cui suspectus eram, postmodum, vt audiui, pro quadam fornicatione ab eis deiecto, nomine Petro Gallo, inde cum quodam fratre laico, canales Aquilegiæ sum ingressus peregrinans, & transmigrando vlterius, in oppido apud Frisaciacensis apud fratres. Sed ab eodem fratre postero mane solus relictus, Carinthiam pertransiui solivagus, ac deinde in quodam oppido Austriæ, quod Theutonicè Neustat dicitur, id est noua ciuitas, inter quosdam nouos religiosos, qui Beguini vocantur, hospitabar. Et in proxima ciuitate Wienna locisque circumiacentibus aliquot annis delitui, opera confundens, heu, heu, bona & mala, viuens enim, diabolo instigante, satis incontinenter, anima mea nixius aduersabar: non tot verumtamen ab errore Paterinorum reuocans iam sæpius immorato. Hoc igitur & multis aliis peccatis inter nos Christianos emergentibus iratus Dominus, factus est velut vastator hostilis, & vltor formidabilis. Hoc idcirco dixerim, quia quædam gens ingens, homines inhumani, cui lex exlex, ira furor, virga furoris Domini, terras infinitas peragrando, feraliter deuastat, omnia obstantia cæde & incendio horribiliter exterminando. In hac demum æstate ipsa gens memorata, quæ Tartari nuncupantur, Pannoniam, quam per traditionem ceperat, exiens, dictum oppidum, in quo tunc fortè morabar, cum infinitis militibus obsedit truculenter. Nec erant ibidem in ipso cum nostris viri bellici, præter milites quinquaginta, quos cum viginti balistariis, Dux in munitione reliquerat. Hi omnes ex quibusdam eminentiis circumfusum super videntes exercitum, immanem abhorrebant sæuitiam satellitum Antichristi, & ascendentes ad dominum Christianorum planctus miserabiles audiebantur, qui subito in circumiacente prouincia præoccupati, sine delectu conditionis, fortunæ, sexus, & ætatis, omnes indifferenter diuersis suppliciis interibant. Quorum cadaueribus Principes cum suis cynocephalis aliisque anthropophagis, quasi pane vescentes, nihil præter ossa vulturibus relinquebant. Sed quod mirum est, famelici & edaces vultures, quæ fortè supererant, reliquias vesci minimè dignabantur. Mulieres autem vetulas & deformes Antropofagis, qui vulgò reputantur, in escam quasi pro diario dabant: nec formosis vescebantur, sed eas clamantes & eiulantes, in multitudine coitum suffocabant. Virgines quoque vsque ad exanimationem opprimebant, & tandem abscisis earum papillis, quas Magistratibus pro deliciis reseruabant, ipsis virgineis corporibus lautius epulabantur. Videntibus interim ipsorum speculatoribus ex cuiusdam promontorii summitate, Ducem Austriæ cum Rege Bohemiæ, Patriarcha Aquilegiæ, Duce Carinthiæ, & Marchione, vt dicebatur, comitante de Bade, cumque plurimo procinctu conterminorum, & iam ordinatas ad bellandum acies, cotus ille nephandus exercitus repentè disparuit, omnesque illi cursores in miserabilem Hungariam sunt reuersi. Qui vt subito aderant, sic & abierant repentinè: vnde magis omnes hoc videntes reuidunt formidantes. Ex ipsis verò fugientibus, Princeps Dalmatiæ cepit octo. Quorum Dux Austriæ nouit vnum, Anglicum natione, sed propter quandam maleficia de Regno Angliæ perpetua bannatione proscriptum. Hic ex parte Regis nequissimi Tartarorum, bis venerat ad Regem Hungariæ nuncius & interpres, & mala, quæ postmodum contigerunt, satis manifestè præmuniendo comminatus est nisi se & regnum suum Tartareæ dederet seruituti. Hic à Principibus nostris inductus ad dicendum veritatem de Tartaris, nullum visus est prætermittere iuramentum, sed tanta contestatus est, vt & ipsi credi posset diabolo. In primis igitur de seipso narrauit, quòd instanter post tempus proscriptionis suæ, id est, ante tricesimum annos ætatis suæ, in ciuitate Acon amissis in ludo omnibus quæ habebat, in ipsa hyeme, nihil præter camisiam de sacco, calceos de boue, capam de cilicio secum asportans, ignominiosa compellente inedia cum infirmitate, tonsoratus omnino vt fatuus, & intempestiuè clamans vt mutus, multas prouincias liberè pertransisset, & hospites beneficos inuenisset, qualemqualem vitam protraxisset, quamuis quotidie verborum leuitate & cordis inconstantia, diabolo se commendasset. Tandem ex nimietate laborum, & assidua aeris mutatione & ciborum apud Chaldæos, graui languore detentus & in cædium vsque deiectus est. Non valens igitur procedere vel reuerti, paulatim respirando ibi commorans, cœpit, vt erat aliquantulum literatus, ea quæ ibi proferebantur, tabulis commendare, & ita postea tam rectè proferre, vt indigena putaretur: & eadem facilitate didicit plures linguas. Ipsum igitur Tartari per exploratores suos eligentes, sibi attraxerunt: & postquam de vendicando sibi totius mundi dominio acceperunt responsum multum sibi donatis ad fidelitatem suam & seruitium astrinxerunt, præ eo quod interpretibus indigebant. De moribus autem eorum & superstitione, de dispositione corporum eorum & statura, de patria, & modo pugnandi, iurauit, quòd sunt super omnes homines auari, iracundi, dolosi, & immisericordes. Sed rigore punitionis, & immanitate pœnarum, per suos superiores infligendarum à iurgiis & mutuis decertationibus & semicis inuicè coercentur. Principes suarum tribuum, Deos vocant, & certis colunt temporibus solennitates eorum: multas quidem particulares, sed tantum quatuor generales. Et propter se solos omnia credunt esse creata. In exercendo sæuitiam contra rebelles, nullum esse credunt peccatum. Habent autem pectora, dura, & robusta, facies macras & pallidas scapulas rigidas & erectas, nasos distortos & breues, menta prominentia & acuta, superiorem mandibulam humilem & profundam, dentes longos & raros, palpebras à crinibus vsque ad nasum protensas, oculos inconstantes & nigros, aspectus obliquos & toruos, extremitates ossosas & neruosas, crura quoque grossa, sed tibias breuiores, statura tamen nobis æquales, quod enim in tibiis deficit, in superiori corpore compensatur. Patria eorum, tellus olim deserta, & maximè vastitatis, vltra omnes Chaldæos, de qua leones, vrsos, & alias feras, arcubus & aliis machinis expulerunt. De coriis earundem bullitis sibi armaturas leuia quidem, sed tamen impenetrabilia coaptarunt. Solent autem non maximis, sed fortissimis equis & paruo pabulo contentis, insidentes, fortiter alligari. Iaculis, clauis, & spontibus, & gladiis infatigabiliter ac fortiter dimicare. Sed prærogatiuam habent in arcubus, & argutam industriam pugnandi. A tergo debiliter armati, ne fugiant: non prius à conflictu recedunt, quàm principale vexillum sui ducis videant recedere. Victi quoque, non supplicant: & vincentes, non parcunt. In voluntate & proposito subiiciendi suo dominio totum mundum, persistunt omnes quasi vir vnus, nec possunt tamen millia millium computari. Satellites verò, numero sexcenta millia, cum ad mansiones exercitus

1243. *præparandas præmittuntur, properantes in equis cursoribus, sub unius noctis spacio transuolant tres dietas: Sicque subito per totam diffundentes prouinciam, vniuersum populum inermem, imminitum, & dispersum præoccupantes, tantam faciunt stragem, vt Rex vel Princeps terræ obsessæ, quos contra eos aduocet, & in bello ordinet, non inueniat. Omnes populos & Principes regionum, secundùm non causam, vt causam, tempore quietis decipiunt. Nūc se propter Magnos Reges, quorum sacris corporibus ornatur* Colonia, *in patriam suam reportandos: nunc propter auaritiam & superbiam* Romanorum, *qui eos antiquitus oppresserunt, vlciscendam: nunc propter subdendas sibi barbaras tantum & Hyperboreas nationes & gentes: nunc propter furorem* Theutonicum *sua modestia temperandum: nunc propter militiam à* Gallis *addiscendam: nunc propter terræ fertilitatem, quæ sua multitudini sufficere possit, adquirendam: nunc propter peregrinationem ad* sanctum Iacobum in Galicia *terminandam, egressos se patriam mentiuntur. Pro quibus figmentis, quidam eis Reges simplices, inito fœdere, liberum per terras suas transitum concesserunt, eisque fœdera non seruantibus, nihilominus perierunt. Tantis igitur emergentibus toti* Christianissimo *populo periculis, quid rudium religionum, & adhuc fornacis, ex qua prodierunt, igne flagrantium, factum sancti fratres, qui credi volunt viam se perfectionis præ cæteris elegisse? Confessionibus siquidem, & aliis familiaritatibus, Principum & Magnatum sibi fauorem conciliantes, in auribus eorum contra* Tartaros *instanter & importune clamare deberent: male faciunt, si non clamant: peius, si se sic simulant: pessime, si succurrunt. Quid Monachi nigri, & albi, & Canonici* Nobertini, *qui mundo mortui credi volunt, quare hæc videntes imminere pericula, contra* Tartaros *crucem non prædicant baiulandam? O Regum stulta consilia! Episcoporum & Abbatum taciturnitas supinalisque, ardua crudelitatis rabies! Sed Regna* Christianorum *iam destructa sunt, & idem de cæteris imminet, nec ex occisorum exemplo superstitibus adhibetur cautela: sed hostes sauissimos relinquimus in patria, & mitissimos impetimus vltramare. Ea propter ego, qui vestra paternitatis gratia sum id quod sum, duxi vobis in Domino consulendum, vt Reges* Franciæ Angliæ, *&* Hispaniæ *(inter quos locum medium obtinetis) cunctis inducere modis omnibus, si possitis, vt sopitis inter eos omnibus querelis, vel in perpetuū, vel ad præsens, tractatum inter se discretè habeant & maturū, qualiter tot militibus sauorum ferum possint occurrere. Fidem enim* Christi *contestor, in qua spero saluari, quòd tot monstrorum, vel omnes ipsi confundent, vel singuli confundentur.* Valete.

Discordia Imper. & Papæ omnibus nocet.

HÆc igitur terribilis Epistola, Regum & Magnatum corda ad quos peruenit, vehementer sollicitasset, & ad injuriam *Christi*, & vniuersalis Ecclesiæ & totius *Christianismi*, vlciscendam efficaciter erexisset, nisi Papæ & Imperatoris mutuum dissidium, totius mundi latitudinem perturbasset. Vnde discordia eorū longè lateq; per orbem ventilata (vtpote quibus nō sunt majores, imò nec eis pares in tota Christianitate, corda Tartarorū, imò omniū *Paganorum*, necnon & vniuersorum *Christi* inimicorum, exhilarauit, & in spem erexit tutiorem. Adeò vt superbiendo & jactitando dicerent, *Deum Christianum offensum, qui sese admuicem impugnant & corrodunt*: & sibi potius propitium Deum, qui ipsos multiplicauit, & eorum dominium dilatauit.

Viæ versus Romam tendentes custodiuntur.

INterim dominus Imperator, videns dominum Papam ex nouo creatum, confirmata prioris sententia, ipsi nequaquam velle parcere, nolens etiam stare mandatis Ecclesiæ absolutè, jussit vias, portus, & pontes artissimè custodiri, ne quis portans pecuniam quam sciuit *Romanam* curiam insatiabiliter sitire, posset transmeare. Filius autem eius *Conradus* huic operi operam impendens diligentem, adeò vigilanter tam per mare quàm per terras transire volentibus aditus præclusit vt nec fratribus *Minoribus*, vel *Prædicatoribus*, vel alicui alij transfigurato, quem deprehendere posset, pepercisset, quin comprehensum, vsque ad animæ exhalationem torqueret.

Beguinorū & Beguinarum multiplicatio.

EIsdemque temporibus, quidam, in *Alemannia* præcipuè, se asserentes religiosos, in vtroque sexu, sed maximè in muliebri, habitum religionis, sed leuem, susceperunt, continentiam & vitæ simplicitatem priuato voto profitentes sub nullius tamen Sancti regula coarctati, nec adhuc vllo claustro contenti. Eorumque numerus in breui adeò multiplicabatur, vt in ciuitate *Colonia*, & partibus adjacentibus, duo millia inuenirentur.

Controuersia inter fratres Prædicatores & Minores.

ET ne mundus turbinibus vndique multiplicatis vacare videretur, inter fratres *Minores* & *Prædicatores* controuersia eisdem temporibus ventilata, multos, eò quòd viam perfectionis, videlicet paupertatis & patientiæ, videbantur elegisse, mouit in admirationem. Asserentibus enim *Prædicatoribus* se fuisse priores, & in hoc ipso digniores, habitu quoque honestiores, à prædicatione merito nomen & officium se sortiri, & Apostolica dignitate verius insigniri, respondent *Minores* Se arctiorem vitam & humiliorem pro Deo elegisse, & idcirco digniorem, quia sanctiorem, & ab ordine *Prædicatorum* ad ordinem eorum fratres posse, & licenter debere, quasi ab inferiori ad ordinem arctiorem & superiorem, transmigrare. Contradicunt eis in faciem *Prædicatores*, asserentes, quòd licet ipsi *Minores* nudi pede, & viliter tunicati, cinctique funiculis incedant, non tamen eis esus carnium, etiam in publico, vel dieta propensior, denegatur, quod fratribus est *Prædicatoribus* interdictum: quapropter non licet ipsis *Prædicatoribus* ad *Minorum* ordinem, quasi arctiorem & digniorem, aduolare, sed potius è conuerso. Sic igitur, sicut inter *Templarios* & *Hospitalarios* in *sancta terra*, sic & inter illos humani generis inimico zizania seminante, ortum est discordiæ enorme scandalum, & quia viri literati sunt & scholares, vniuersali Ecclesiæ nimis periculosum, in indicium magni judicij præ foribus imminentis. Et quod terribile est, & in triste præsagium, per trecentos annos, vel quadringentos, vel amplius, ordo Monasticus tam festinanter non cœpit præcipitium, sicut eorum ordo, quorum fratres jam vix transactis viginti quatuor annis, primas in *Anglia* construxere mansiones, quarum ædificia jam in Regales consurgunt altitudines. Hi jam sunt, qui in sumptuosis & diatim ampliatis ædificiis, & celsis muralibus, thesauros exponunt impreciabiles, paupertatis limites, & basim suæ professionis, juxta prophetiam *Hyldegardis Alemanniæ*, impudenter transgredientes. Morituris Magnatibus, & diuitibus, quos norunt pecuniis abundare, diligenter insistunt, non sine ordinariorum injuriis & jacturis, vt emolumentis inhient, confessiones extorqueant, & occulta testamenta, se suumque ordinem solùm commendantes, & omnibus aliis præponentes. Vnde nullus fidelis, nisi *Prædicatorum* & *Minorum* regatur consiliis, jam credit saluari. In acquirendis priuilegiis solliciti in curiis Regum & potentum consiliarij, & cubicularij, & thesaurarij, paranimphi, & nuptiarum prœloquutores, Papalium extorsionum executores, in prædicationibus suis, vel adulatores, vel mordacissimi reprehensores, vel confessionum detectores, vel incauti redargutores. Ordines quoque authenticos, & à sanctis patribus constitutos, videlicet à sanctis *Benedicto* & *Augustino*, & eorum professores contemnentes (prout in causa Ecclesiæ de *Scardeburc*, in qua *Minores* turpiter ceciderunt, paruit) suum ordinem aliis præponunt. Rudes reputant simplices, & semilaicos vel potius rusticos, *Cistercienses* Monachos: *Nigros* verò, superbos, & Epicuros.

Articuli reprobati ab Vniuersitate Parisien.

IPsis quoque temporibus, videlicet post festum sancti *Michaelis*, vt moris est, studiis scholarum

1243. & scholarium reflorentibus, incipiebant magistri Theologiæ, præcipuè tamen præcipui *Prædicatorum* & *Minorum* lectores, disputare & disserere subtiliùs & celsius, quàm decuit aut expediuit. Qui non verentes tangere montes, à gloria Dei opprimendi, nitebantur secreta Dei inuestigabilia temerè perscrutari, & iudicia Dei, quæ sunt abyssus multa, nimis præsumptuosè indagare. Vnde defecerunt, scrutantes scrutinio, & errauerunt ipsi in iuo, Deo vindice, cui placet firmæ fidei simplicitas sobria, quàm nimis transcendens io Theologia subtilitas. Et cùm tutius sit, & magis meritorium, simpliciter à patribus tradita accipere, & credere, quàm probata, & ea quibus humana ratio præbet experimentum, experiri, se super se extulerunt. Sed hæc cùm scirent Ecclesiarum Prælati, Ecclesiæ & fidei *Christianæ* præcauentes, Euangelicis & Propheticis auctoritatibus innitentes, præsumptuosos ausus eorum refrenando, fidelibus, congregatione orthodoxorum facta, fidei veritatem sanius propalarunt. Primus error eorum erat, quòd diuina essentia in se, nec ab homine clarificato, nec ab *Angelo* videtur, nec videbitur. Ad hunc Prælati: Hunc errorem prohibemus, & assertores eius & defensores excommunicamus. Firmiter enim credimus, & asserimus, quòd Deus in sua essentia vel substantia, vel natura, videbitur ab Angelis sanctis, & ab homine glorificato. Alius error: Quòd licet diuina essentia vna sit in *Patre & Filio* & *Spiritu sancto*, tamen vt hæc essentia est in ratione formæ, vna est in *Patre & Filio*, & non vna in his & in *Spiritu sancto*, & tamen forma idem est quod essentia diuina. Ad hunc Prælati: Hunc errorem, &c. Firmiter enim asserimus, quòd vna essentia, substantia, siue natura, in *Patre & Filio & Spiritu sancto*, & eadem essentia in ratione formæ, eadem est in *Patre & Filio & Spiritu sancto*. Alius error est: Quod *Spiritus sanctus*, prout est amor, vel nexus, non procedit à *Filio*, sed tantùm à *Patre*. Hunc errorem, &c. Firmiter enim credimus, & asserimus, quod *Spiritus sanctus*, prout est amor, vel nexus, procedit ab vtroque. Alius error est. Quòd nec anima clarificata, nec corpora clarificata, erunt in cœlo empyreo cum Angelis, sed in cœlo aqueo, seu cristallino, quod est supra firmamentum Quod etiam dicere præsumunt de beata virgine. Hunc errorem, &c. Firmiter enim credimus & asserimus, quòd idem locus corporalis, scilicet cœlum empyreum Angelorum, & animarum Sanctorum, & idem erit hominum glorificatorum, & similiter locus idem communis spiritualis hominum & Angelorum. Alius error: Quod malus Angelus, in primo instanti creationis suæ fuit malus, & nunquam fuit non malus. Hunc errorem damnamus, prohibemus, & assertores eius & defensores, &c. Firmiter enim credimus & asserimus, quòd aliquando fuit bonus, & non malus, & postea peccando factus est malus. Alius error: Quod multæ fuerunt veritates ab æterno, quæ non fuerunt Deus. Hunc errorem, &c. Firmiter enim credimus & asserimus, quod vna sola veritas fuit ab æterno, quæ Deus est, & nulla quæ non sit Deus. Alius error: Quod Angelus in eodem instanti potest esse in diuersis locis, & etiam vbique, si vellet. Hunc errorem. &c. Firmiter enim credimus & asserimus, Angelum esse in loco diffinito, ita quod si est hic non est alibi in eodem instanti. Impossibile est enim vnum esse vbique, cùm sit proprium solius Dei. Alius error: Quòd principium, nunc & creatio, passio, non est creator, nec creatura. Hunc errorem, &c. Firmiter enim credimus & asserimus, quod fuerit creatura. Alius error: Quòd malus Angelus nunquam habuit vnde stare potuit, neque *Adam* in statu innocentiæ. Hunc errorem, &c. Firmiter enim credimus & asserimus, quòd habuerunt vnde stare potuerunt, non tamen inde proficere, Alius error: Quòd qui habet meliora naturalia, plus habebit de necessitate ex gratia & gloria. Hũc errorem prohibemus, &c. Firmiter enim credimus, & asserimus, quòd secundùm quod Deus elegit & præordinauit, dabitur gratia & gloria. 1244

TRansiit igitur annus ille Ecclesiæ periculosus, & procellosus, frugifer satis & fructifer, multos nobiles in *Christianitate* perimens & perturbans. Regno & Regi *Angliæ* probrosus & damnosus, *Italicis* prœliosus & hostilis, *Terræ sanctæ* suspectus, *Templariis* & *Hospitalariis* schismatis & scandali generatiuus. *Conclusio annalis eiusdem.*

ANno Gratiæ M.CCXLIV. qui est annus regni Regis *Henrici III.* vigesimus octauus, fuit idem Rex ad Natale Domini ad *Walingeford* conuiua fratris sui, videlicet Comitis *Richardi*: vbi nimis fastigiose conuiuantes, inuitatis omnibus ferè Regni Nobilibus, *Londini* initiatarum reliquias nuptiarum consummauit, vt reliquiæ cogitationum festum peragerent nuptiale. Erant autem ibidem præsentes *Beatrix* Comitissa *Prouinciæ*, & filia eiusdem *Cincia*, nurus spectabilis, cui Rex cum summo conamine totum se exhibuit serenum & iocundum. *Splendidum conuiuium Comitis Richardi apud Walingeford.*

TAnti igitur conuiuii solennitate completa, Rex comitante dicta Comitissa *Beatrice*, cum aliis multis Nobilibus *Angliæ* & *Prouinciæ*, vtriusque sexus, instante festo Circumcisionis, *Londinum* properauit, vt ibidem in præsentia & conspectu *Prouincialium* solennizans, festiuitatem sancti *Æduardi* miro apparatu celebraret, Qua peracta, memorata Comitissa versus mare lora dirigens, ad partes natiuas remeauit. Rege, cum vniuersa Regni multitudine, officiose vsque ad maris litora pedetentim comitante. Sed antequam nauem Comitissa apud *Doueram* ascendisset, ne aliquando mundi prospera non admisceantur aduersis, occurrerunt ei lugubrium rumorum portitores, nunciantes *Reimundum* Comitem *Prouinciæ* maritum suum, irremediabili morbo percussum, solùm expectare sepulchrum; Qui in omni tribulatione efficax *Romanæ* Ecclesiæ præstitit subsidium, Imperatori nocumentum procurando. Quod cùm audisset Dominus Rex, inconsolabiliter dolens, quod potuit in precibus & eleemosynis, Dei misericordiam pro eo interpellauit. *Recedit ab Anglia Comitissa Beatrix.*

CIrca idem tempus, misit Dominus nouus Papa quendam nouum in *Angliam* pecuniæ extortorem, magistrum videlicet *Martinum*, autenticum Papale deferentem, & habentem potestatem excommunicandi, suspendendi, & multipliciter voluntati suæ resistentes puniendi. Qua roboratus potestate, suspendit Prælatos *Angliæ* à collatione beneficiorum, donec voluntati Papali satisfactum fuisset, redditus ad opus clericorum suorũ & consanguineorum postulanti. Indignum tamen iudicabat aliquem redditum suscipere, nisi triginta marcas aut supra valentem, ne quisquilias colligere tantus vir videretur. Cœpit igitur dictus magister *Martinus* munera, præcipuè palefridos concupiscibiles imperiose exigere & extorquere à Prælatis, maximè à religiosis, præcipiẽs per literas districte illi Abbati, vel illi Priori, vt ei equos, quales debebat specialẽ Domini Papę clericũ insidere, trãsmitterẽt. Cõtradicentes autẽ & excusationes & causas negationis protendentes, etiam rationabiles, (vtpote Abbatẽ de *Malmesburia*, & Priorẽ de *Mertona*,) suspendẽda vsque ad plenã satisfactionẽ, grauiter pu- *Nouus papa nouum mittit pecuniæ extortorem in Angliam.*

1244. niuit. Sedulus etiã explorator Eccleſias vacantes & prębendas cõſiderauit, vt ipſas patenti ſinui Papalis indigentiæ præſentaret. Inter quas dum præbenda opima *Sariſburienſis* Eccleſiæ, ſpectans ad Præcentorem, vacaret, inuito Epiſcopo & nimis dolẽte cũ toto Capitulo, manus rapidas eidem prębendę ſtatim iniecit, & iuſſu Papæ, cuidã puero nepoti ſuo, non ſine multorum cordium amaritudine & ſtupore, contulit. Credebant enim multi & ſperabãt, quod *Romana* curia à Deo multipliciter iam flagellata, freno moderaminis ſuam auaritiam coërceret.

Iniuria Epiſcopo Vuintonienſi à Rege illata

PEr idem quoque tempus, Dominus Rex manũ aggrauans indecenter, Dominum Epiſcopum *Wintonienſem*, quem nec dulci affatu, nec in oſculo pacis & amicitiæ, cùm veniens de partibus vltramarinis applicuiſſet, gratanter occurrentẽ recipere dignabatur, iam odio perſequebatur inexorabili, nec permiſit aliquem ſecum cum ipſo ad miniſtrandum eſſe commorari, vel ipſum in aliquam domum licenter hoſpitari, quin receptatores eius & conſolatores, publicos cenſeret inimicos. Nauem etiam ſuam & quadrigas, victualia ſua ferẽtem, oc ad Epiſcopum de *Norunico* peruenirent, truculenter impediuit. Diuertẽs autẽ dictus Epiſcopus *Londini*, Regis ſatellitibus frontoſe contradicentibus, nõ eſt auſus apud *Suuuerc* palatiũ ſuũ intrare. In domo Canonicorũ de *Suuuerc*, quę eſt palatio ſuo proxima, & in Epiſcopatu ſuo, delituit hoſpitatus, humiliter temporis exaſperantis mutationem, & donec viſitaret eum oriens ex alto, præſtolando. Fretus autem Rex iniquorum conſilio, prohibuit per ciuitatẽ *Londinenſem*, ne quis ei vel etiam victualia venderet, quod nõ recolimus factum fuiſſe beato *Thomæ Cantuarienſi*. Epiſcopus igitur, pro multiplicatis iniuriis dolens, & laceſſitus, coëpiſcopis ſuis merito lachrymabiliter cõqueſtus eſt. Quo cognito, pietate moti, & zelo iuſtitiæ accincti, *Lincolnienſis, Wigornienſis*, & *Herefordenſis* Epiſcopi, regẽ ſuper his increpaturi & udmonituri, vt talia corrigeret, apud *Radingum* properabant. Rex autem de aduẽtu eorum certificatus, fugit, eorum ſalubria monita declinando. Sed tandẽ inuentus, in verba potiùs excuſationis & odij reſolutus, nullatenus eorum exhortationibus eſt emollitus. Sed manifeſtè aduerſando, miſit in eius detrimentum ad curiam *Romanam Theobaldum* de *Herleia*, & magiſtrum *Henricum* de *Suſa*, cum theſauro non modico. Quos exhortabatur & illum effundere, & multo vberiorẽ promittere Domino Papę, & curię *Romanæ* ea peruerſa conditione, vt Epiſcopum nominatum ignominioſè præcipitarent. Quod tamen, quia manifeſtè inhoneſtum & iniuſtũ foret, & ſcandalum publicum toti Eccleſiæ generaret, nequaquam impetrarunt. Quod comperiens memoratus Prior, prudenter remeauit, ſocio ſuo dicto *Henrico*, nequiter & ſeditioſè theſaurum Regis aſportãte. Vnde diuertens ad partes vnde fuerat oriundus, ad inſtar corui ad arcam irredituri, in *Anglia* poſtea non comparuit.

Iohannes Columna Cardinalis moritur.

SVb eodem eiuſdem anni tempore, videlicet in octauis purificationis beatæ Virginis, obiit vas ſuperbię & omnis contumeliæ, *Iohannes* de *Columna* Cardinalis *Romæ*. Qui inter omnes Cardinales in poſſeſſionibus ſæcularibus claruit potẽtiſſimus: vnde efficaciſſimus diſcordiæ inter Imperatorem & Papam ſeminator exſtitit & ſuſtentator.

Eſt rmatur magiſter R. in Epiſcopum Bathonenſem.

EOdemque tempore, magiſter *R.* Præcentor *Sariſberienſis*, confirmatus eſt in Epiſcopum *Bathonenſem*. Et eò faciliùs, quod præbenda ſua *Sariſbertenſis* nepoti Domini Papæ exſtitit conferenda. Et tunc temporis quidã Monachus de gremio Eccleſiæ, nomine *Thomas* de *Glouernia*, ritè electus, propriè de *Eueſham* in Abbatem eſt creatus. 1244.

Moritur Rad. Epiſc. Ciſtrenſis Cancel.

ANno quoque ſub eodem, venerabilis pater Epiſcopus *Ciceſtrenſis Radulphus* de *Nouilla*, Cancellarius *Angliæ*, vir per omnia laudabilis, & immota columna in Regni negotiis fidelitaris, *Lõdini*, in nobili palatio ſuo, quod à fundamentis non procul à *Nouo templo* conſtruxerat, Calend. Februarij, vitam temporalem terminauit, perpetuam adepturus.

Normanni priuantur terris ſuis in Anglia ſitis.

CIrca dierum illorum curricula, Rex *Francorum Pariſius* conuocatos omnes vltramarinos, qui terras habuerunt in *Anglia*, ſic eſt affatus. Quicunque in Regno meo conuerſatur habens terras in *Anglia*, cùm nequeat quis cõpetenter duobus Dominis ſeruire, vel penitus mihi, vel Regi *Angliæ* inſeparabiliter adhęreat. Vnde aliqui terras & redditus habentes in *Anglia*, eas relinquentes, poſſeſſionibus, quas habebant in *Francia*, adhæſerũt, aliqui è conuerſo. Super quo certificatus Rex *Angliæ*, omnes de Regno *Franciæ*, præcipuè *Normannos*, iuſſit terris ſuis, quas in *Anglia* habuerunt, diſſeiſiri. Vnde Regi *Francorum* videbatur, quòd Rex *Anglorum*, quia non in adoptionem eorum ſtatuit cõditionem terris hinc vel inde ſuis priuandorum, vt ad alterutrum Regum tranſmigrarent liberè, ſicut & ipſe Rex *Francorum* fecerat, treugas initas inter eos confregiſſet. Sed quia nimis corpore debilitatus poſt reditum ſuum de *Pictauia* fuerat, noluit certamina ſuſcitare, imò potiùs diſſimulando pertranſire, & impetuoſas *Normannorum* querelas, & inſurgendi in Regem *Anglorum* proteruiam & auidam voluntatem, reprimere ſatagebat.

Litera de ſtatu terræ ſanctæ

DIebus autem ſub eiſdẽ, rumor iocundiſſimus *Chriſtianorum* climata peruolauit, talibus literis confirmatus; *Frater* Hermannus Petragorienſis, *pauperum militum* Templi *miniſter humilis, dilecto ſibi in* Chriſto *fratri* R. *de* Sanfordia, *in* Angliæ *præceptori, ſalutem in Domino. Quoniam ſtatum* Terrę ſanctę, *quoties nobis facultas ſe offert, fraternitati veſtræ literis vel nuncijs tenemur intimare: noueritis quòd cùm* Soldanus Babyloniæ, *poſt mala quæ à nobis recepit, &* Naſſerus, *tunc fautor & adiutor eius, &* Chriſtianorum *perſecutor, quem non ceſſauimus pro viribus expugnare, inuitus & compulſus nos alloqueretur, cum ipſo de treuga reformanda, promittendo nobis totam terram citra flumen* Iordanis *reſtituere* Chriſtianis, *nuncios viros nobiles & diſcretos, fratres noſtros, ad eius præſentiã ſuper his duximus in* Babylonem *tranſmittendos. Quibus in cuſtodia poſitis per dimidium annum, & ampliùs, & retentis,* Gazam, *& ſanctum* Abraham, Neapolim, Varan, *& mala quædam alia nobis, de promiſſione nobis facta priùs, recidit, doloſis verbis & ſupernatuis nos paſcendo. Nos verò inſpiratione diuina ipſius calliditatem & perfidiam aduertentes, quoniam noſtram treugam procurabat, vt* Soldanum Damaſcenũ, Camelæ, *&* Naſſarum *Dominum* Crucy, *cum terris eorum, ſuo crudeli dominio faciliùs ſubiugaret, ac demum cum* Terram Saracenorum, *terra* Chriſtianorum *adhærentem, occupatam teneret, promiſſam nobis fidem, ſicut nec ſuis, nulla enim obſeruaret: tunc tota* Chriſtianitas, *quæ tam debilis eſt & modica citra mare, tunc reſiſtere nõ valeret: habita ſuper his deliberatione prouida & diligenti conſilio Prælatorum, & quorundam terræ Baronum, dicti* Soldani *treuga merito reprobata, cum* Soldano *Damaſceno &* Naſſero *Domino* Crucy, *dũximus componendum: ita quòd totam terram citra flumen* Iordanis, *præter ſanctum* Abraham, Neapolim, *&* Boſſan, *incontinenti* Chriſtiano *cultui reddiderunt. Vnde gaudendum eſt Angelis & hominibus, quòd ciuitas ſancta* Hieruſalem *à ſolis* Chriſtianis *iam inhabitatur, expulſis omnibus* Saracenis, *& in cunctis ſanctis locis, per Prælatos Eccleſiarum reconciliatis & mundatis, in quibus à quinqua-*

ginta

1244. ginta sex annis nomen Dei non fuerat inuocatum, nunc, benedictus Deus, diuina mysteria quotidie celebrantur. Ad qua loca visitanda, liber cunctis patet aditus & securus. Nec est dubium, quin in hoc fœlici statu & prospero possit diutius permanere, si Christiani soli cismarini temporibus istis ab hoc essent vnanimes & concordes. Sed heu quamplures in his & aliis terræ vtilitatibus promouendis, propter odium & inuidiam, nobis existunt contrarij & infesti. Vnde nos soli cum Conuentu nostro & Prælatis Ecclesiarum, cumque paucis Baronibus terræ, nobis præstantibus auxilium quale possunt, onus defensionis ipsius gerimus supra nos. Et introitum terræ, in confinio terræ Babyloniæ & terræ Hierusalem, videlicet apud Gazam, suffragantibus Soldano Damasceno & Nassero Domino de Crucy, non sine magnis periculis, & personarum laboribus, necnon & expensis ordinis, possidendum, salutare atque maturum consilium duximus apponendum, tamen timemus, quòd ingratitudinis grauē sumat Deus vindictam, eos puniendo, in hoc negocio qui desides fuerunt & rebelles. Ad præsidium insuper & defensionem terræ nostræ, quoddam castrum fortissimum, prope Hierusalem, supra Toronum (si proborum hominum auxilium habere poterimus) proponimus ædificare: per quod speratur, tota terra posse faciliùs teneri, & perpetuò contra hostes defendi. Sed hæc quæ possidemus, contra Soldanum, virum potentissimum & astutum, nequaquam diu potenter valemus possidere & defendere, nisi Christus & sui fideles nobis efficax præstent patrocinium.

[illegible] CVm autem hæc ad audientiam multorū Christianorum peruenirent, vix scriptis aut verbis eorum fidem adhibuerunt, tum propter antiquam tam Templariorum quàm Hospitalariorum infamiā. Eo quòd semper discordiam inter Christianos & Saracenos procurant, vt durante bello, vndique aduentantium pecuniam colligant peregrinorum tum propter eorum mutuam discordiam, tum propter hoc quòd captionem Imperatoris machinabantur. Habent insuper Templarij in Christianitate nouem millia maneriorum, Hospitalarij verò nouendecim, præter emolumenta & varios prouentus ex fraternitatibus & prædicationibus prouenientes, & per priuilegia sua accrescentes. Quodlibet igitur manerium, sine grauamine vnum militem potest in subsidium Terræ sanctæ, bene & sine aliquo defectu communitum adinuenire, etiam cura omnibus plenariè ad militem pertinentibus: vnde hæc recolentes Christiani, autumant semper ipsos fraudem palliare, & lupinas insidias sub ouina pelle latitare. Quia si non subesset simultas cum fraude, tot strenui milites Occidentales, omnium Orientalium obstacula violenter penetrarent, facileque profligarent.

[illegible] EOdemque tempore, quia, vt in istius voluminis paucis reuolutis capitulis antecedentibus declaratur, fratres, præcipuè Prædicatores, ordinis ignaros, à tramite disciplinæ sancti Benedicti nimis impudenter exorbitasse deprehendebantur, Papalis seueritatis moderamine corriguntur, & auctoritate literarum talium in viam meliorem diriguntur.

Otto permissione diuina Portuensis & sanctæ Rufinæ Episcopus, & Godefridus diuina miseratione sancti Adriani Diaconus Cardinalis, omnibus præsentes literas inspecturis Salutem in Domino. Noueritis nos vidisse, & diligenter inspexisse, literas Apostolicas, non abolitas, non cancellatas, non aliqua sui parte vitiatas, sed in prima figura, in vera bulla, filo, stilo, & charta, quarum tenor talis est.

Innocentius, &c. Magistro & fratribus ordinis Prædicatorum Salutem & Apostolicam benedictionē. Non solum in fauorem conuersi, sed etiam Monasterij, probationis tempus à sanctis Patribus est indultum; vt ille asperitates illius, & istud mores illius valeat experiri. In regula quoque beati Benedicti præcipitur, vt ad cōuersionem nouiter venientibus non facilis tribuatur ingressus, sed sicut docet Apostolus, an sit ex Deo spiritus comprobetur, & dura & aspera, per quæ itur ad Dominum, exponantur. Posteà in eadem regula subiungitur, vt dicatur. Ecce lex, sub qua militare desideras: si eā obseruare potes, ingredere, alioquin, liber venisti, liber discedas. Insuper, fœlicis recordationis Gregorius Papa, prædecessor noster, statuit, vt positi in probatione nouitij, ante susceptum religionis habitum, qui dari profitentibus consueuit, seu ante professionem emissam, ad statū pristinum redire possint liberè infra annum. Et ad omnem ambiguitatem penitus amouendā, cùm in quibusdam locis religiosis nouitiorum habitus non distinguatur ab habitu professorū, professionis tempore benedicantur vestes, quæ profitentibus conceduntur, vt nouitiorum ac professorum habitus discernatur. Licet igitur zelum animarum habentes, eas lucrari Domino solicitè cupiatis, quia tamē decet & expedit, vt con[...] sentia puritatis non desit iudicium rationis, ne vnde [...] tualis profectus quæritur, inde salutis dispendium [...] quatur, vobis de fratrum nostrorum consilio in virtute obedientiæ sub pœna excommunicationis, auctoritate præsentium districtiùs in[...] mus, ne ante annum probationis elapsum, qui est maximè in subsidium fragilitatis humanæ regulariter institutus, quemquā ad professionem vestri ordinis, seu renunciationē sæculi faciendam, recipere præsumatis, nec constitutum in probatione nouitium aliquatenus impedire, quò minus infra eundē annum probationis, ad aliam religionem, quam maluerit transeat, sicut d[...] na processerit libera voluntate, non obstante statuto contrario, si quid à nobis est editum, quod irritum decernimus [...] inane, vel aliquibus literis à sede Apostolica impetratis, seu etiam impetrādis, quę de præmissis expressam non fecerint mentionem. Quòd si fortè contra huiusmodi inhibitione quemcunque recipere præsumpseritis, decernimus eum, qui taliter receptus fuerit, nullatenus vestro esse ordini all[...] atu vsque a receptione quorumlibet ad professionē eiusdem ordinis fore ipso facto suspensos, & insuper pœnæ subiiciendos, quæ fratribus ipsius ordinis pro culpis infligi grauioribus consueuit. Nulli ergo, &c. Datum apud ciuitatem Castel. xv. Cal. Iul. Pont. no. an. i. Nos autem, ad precum instātiam fratrum Minorum, præ[...] scriptum ex literis ipsis de verbo ad verbum sumptum, sigillis nostris fecimus communiri. Datum Sutri, quinto Non. Iul.

Hæc autem taliter impetrata circa hæc tempora huius anni, sunt generaliter publicata, & iussa per ordines dictos obseruari.

EOdem tempore Dominus Rex, Dominum Paulinum Piper, militem, Seneschallum Regiæ suæ ministralem, & eundem P. necnon & Iohannē Mansel. Cancellarium sancti Pauli Londinensis, viros prudentes & circumspectos, Principales sibi constituit Consiliarios, Magistrum quoque Laurentium de sancto Martino. (qui quandoque cum electo Valentino & Ledieri Willielmo commorabatur comes familiaris, [...] consiliorum Regalium moderatorem, & negotiorum statum Ecclesiasticæ conditionis contingentium, [...] clericum specialem & procuratorem, vtpote virum prudentem & expertum, dignum censuit aduocandum. Rex Angliæ quosdam nouos consiliarios creat.

CIrca idem tempus, Lincolniensis, Wigorniensis, Herefordensis, Episcopi, Regem quasi fugientem prosequentes è vestigio, & tandē eundē apud Westmonasterium inuenientes, eum acriter increpabant de persecutione & tyrannide, quam in eorum fratrem coëpiscopum Wintoniensem non desinebat diatim exercere. Et cum preces precibus addiderunt, & minas minis adiunxerunt, parati Capellam eius interdicto supponere, petiit Rex inducias, vt ipsis super hoc præcisè responderet, donec nuncij sui, qui trāsalpinauerāt, remearēt. [illegible]

1244. Sperabat enim indubitanter, quòd ipsi corrupta curia, quicquid mente conceperant, effectui mancipatent. Episcopi autem supradicti Regię petitioni benignè consenserunt. Sed cùm Episcopus *Wintoniensis* teporem eorum comperisset, x. Cal. Martii, clandestinam fugam arripuit, nauem *Londini* ascendens, partes *Gallicanas* aditurus. Et per *Tamesim* nauigans, in alta maris indistanter se suscipiens, antequam ad Regis notitiam, vel etiam aliquorum suorum familiarium, rumor huiusmodi peruenisset, in portu sancti *Walerici* prosperè applicuit. Et inde se ad *Abbevillam* transferens, obuium habuit Regis *Francorum* nuncium solennem, qui eundem Episcopum ex parte Domini sui Regis cum gaudio & vultu suscepit serenissimo, in omnibus ei spondens eiusdem Regis consilium & auxilium, cum consolatione & protectione. Præcepitque ex parte Domini sui, vt Maior *Abbevillæ* promptam haberet totam communiam ipsius ciuitatis, ad eiusdem Episcopi defensionem, si fortè insequerentur ad nocendum aliqui ex parte Regis *Anglorũ*, ita scilicet, vt si opus expostularet, ad arma cõuolãtes, hostiliter pro Episcopo cõtra omnes illi aduersantes, dimicarent.

Griffinus filius Leolini de Turri Londine se euadere sperans. [illegible]

ET dum alea fortunalis mundana casualiter hæc tempora variaret, *Griffinus* filius *Leolini* Principis *Northwalliæ* primogenitus, qui in Turri *Londinensi* captiuus tenebatur, & quotidie ad eiusdem honorabilem sustentationem victualem, de Fisco dimidiam marcam percipiebat, data licentia vxori suæ vt accessum ad ipsum haberet, tamẽ tædio diuturni & insoliti carceris grauiter affectus, cogitauit argumentose, qualiter inclusionem poterat euadere carceralem. Vna igitur noctium deceptis custodibus, ex laceratis linteaminibus, tapetis, & mappis, facto fune, per ipsum funem se dimisit perpendiculariter à summitate ipsius Turris. Et cùm per aliquod spacium se pendentem demisisset, ex sui corporis põderositate, rupto fune, cecidit ab alto. Erat quippe magnus valde, & abdomine turgens. Et sic fractis ceruicibus expirauit. Cuius miserũ cadauer manè iuxta Turris murum inuentum, miserabile spectaculum prębuit intuentibus. Erat enim caput eius cũ collo ferè totum inter scapulas in pectore demersum. Rex autem, cùm hæc audisset, custodum desidiam increpando puniens, iussit filium eiusdem *Griffini*, qui in eodem carcere detinebatur cum patre, ex tunc arctiùs custodiri. Obiit autem dictus *Griffinus*, qui vt dictum est, ab alto corruit, prima die Martii.

Rex Angl. male audit propter exilium Episcopi Wintoniensis.

EXulante igitur *Wintoniensi* Episcopo, fama Regis *Anglorum* per omnes partes cisalpinas non mediocriter denigratur. Dicebãt enim *Franci*, *Anglorum* æmuli, materiam sumentes exinde nequiter obloquendi: Ecce Rex *Anglorum*, contra omnes Regni sui inimicos deses & imbellis, omnes sanctos Episcopos suos persequitur & proscribit. Et sicut quondam beatum *Anselmum Cantuariensem* Archipræsulem, deinde beatum *Thomam* Martyrẽ & nuper Gloriosum *Ædmundum* Confessorem, sic modò præsentem bonum virum Episcopum *Wintoniensem*, qui etiam ei diu & fideliter seruiuit, & familiarissimus exstiterat, nõ permittit pacis securitate gratulari, imò à finibus Regni sui, hostiliter persequendo, turpiter exterminauit. Quod cũ electo *Cãtuariensi Bonifacio* innotuit, ex innata sibi ingenuitate, infamiæ Regis condolẽs, Episcopo *Wintoniensi* consolatoria, & Regi commonitoria verba amicabiliter scripsit, in hunc modum:

Litera Bonifacii Cantuariensis electi ad Episcopum Wintoniensem.

BOnifacius, *Dei gratia* Cantuariensis *electus immeritus, venerabili in Christo patri* Willielmo, *Dei gratia* Wintoniensi *Episcopo, salutẽ in Domino. Quoniam nobis, & officio nobis iniuncto, vos deuotos per literas vestras obtulistis, deuotioni vestræ congratulamur in Christo. Sanè cùm per magistrum W. clericum vestrum, quædam à nobis duxeritis requirenda, sciatis nos petitionibus vestris, quantum cum Deo, & sine Iuris offensione potuimus, admisisse, sicut à dicto W. plenius audietis. Scituri, quòd nisi ante aduentum nostrum in* Angliam, *inter vos & Dominum Regem pax reformata fuerit, nos ad illam viriliter intendentes, grauiora experiemur, vt res finem conuenienter sortiatur. Et quia sigillum proprium non habemus, sigillo* Bellicensis *Capituli vtimur in præsenti.* Valete.

1244.

Eiusdem litera ad Regem Angliæ.

ITem idem Regi sic. Literas quorundam Suffraganeorum *Cantuariensis Ecclesiæ nuper recepimus, nobis deuotè supplicantium pro pace inter vos & venerabilem patrem ad* Wintoniensem *Ecclesiam postulatũ, cuius postulationem ab Apostolica sede admissam, asserũt reformandam. Nos igitur, desiderantes regni tranquillitatem, & Ecclesiasticæ pacis stabilitatem, & attendentes ipsam in hac parte periclitari, dictorum patrũ petitioni, quæ tam Ecclesiæ quàm Regni vtilitatẽ continere dignoscitur, sicut condecet, inclinantes, celsitudini vestræ cum deuotione supplicamus, quatenus memoratum Patrẽ ad gratiam vestram, more boni Principis, & Dominum timentis dignemini reuocare. Et quia sigillum proprium, &c.* vt priùs. Scripsit etiam electus Episcopo *Herefordensi P.* vt idem vigilanter & efficaciter versus Regem, eundem persuadendo, deprecando, comminando, negocio Domini *Wintoniensis* intenderet.

Rex Hungariæ auxilium postulat ab Imp.

PEr eosdem dies, Rex *Hungariæ* expulsus de Regno suo per *Tartaros*, ad alas protectionis Imperialis conuolauit, ab eodem in tali articulo consilium efficax & auxilium cõtra communes hostes petiturus. Habito igitur diuturno & secretissimo consilio, procuratũ est, quòd Dominus Imperator ab irruptione hostili & barbarica potenter Regnũ *Hungariæ* liberaret, vt scilicet, dictus Rex Regnum illud liberatum & pacificatum ab ipso Imperatore, & deinceps ab Imperio teneret, quasi à Domino capitali. Misso igitur innumerabili exercitu, Imperator Regnũ memoratum, non sine magnis sumptibus & periculis, ab inhumanis *Tartaris* liberauit, & eosdem procul à finibus Regni potenter & prudenter eliminauit. Fuerunt qui dicerent, quòd machinante Imperiali astutia illuc peruenerunt ipsi detestandi *Tartari*, dominatui Imperatoris attendentes & obligati, hęc omnia facientes, vt Imperator Regem & Regnum taliter potestati suæ subiugaret. Sed hęc liuidorum susurra fuit, nec credi debet oblocutio hæc. Igitur liberato Regno *Hungariæ*, & Regi pacificè restituto, subiecta facta est *Hungaria* Imperio, & obligata in trecentis militibus, & eorum sequela, Imperatori in confiniis pugnaturo fideliter exhibendis.

Imperator Cõstantinopolitanus victus ad Imperatorem F. confugit.

IPsoque eodem tempore, cùm fugisset Imperator *Constantinopolitanus* à persecutione *Græcorũ*, nec quicquam haberet in ærario, vt bellum amplius continuaret, & *Græcorum* impetus continuos sustineret, confugit ad consilium & auxilium Imperatoris *Romanorum Frederici*. Qui *Græcis* tum terribiliter comminando, tum consultius postulando, tandem treugas per annum vnum impetrauit. Interim procurauit idem Imperator *Fredericus*, vt filiam suam cuidam magno Principi *Græcorum*, nomine *Battacio*, matrimonio copularet. Quod Domino Papæ simulque toti curiæ *Romanæ* molestum videbatur & graue, quia per ipsum *Battacium* schisma ortum est inter Ecclesiam *Romanam* & *Græcam*. Vnde ipsa *Romana* Ecclesia vocat eum schismaticũ, & factum est obstinatius odium proinde, inter Dominum Papam & Imperatorem *Fredericum*.

Tartari versus partes Orientales discurrunt.

TArtari interim exturbati, nec potentes impetus Imperiales sustinere, partes Boreales relinquentes, versus Orientales rapido cursu transmearunt. Et dum partes *Persidis* quasdam feraliter de-

1244 deuastassent, quidam cruentissimi homines & inhumani confinia rubri maris inhabitantes, & qui de potestate sunt pro maiori parte *Soldani Babyloniæ*, dicti *Choermini*, ab imminente fugerunt tempestate, *Tartarorum* vitantes irruptiones. Et venientes ad *Soldanum Babyloniæ*, locum habitationis instanter & acriter postulabant. Cùm igitur intellexisset *Soldanus*, quòd si postulata frontose negasset, in ore gladii extorsissent, ait illis: Sunt non procul hinc, quidam, quos *Christianos* dicimus, maritima inhabitantes, nostris legibus re- B
belles, & nobis infesti & graues, & grauiora comminando promittentes, quorum charissimum receptaculum est *Hierusalem*. Ite igitur audacter, & ipsos proiicientes, loca eorum occupate. Quę cum obtinueritis, preciosis spoliis ditabimini, & terras opulentas cum castris & ciuitatibus fœliciter & ad votum obtinebitis, meique & meorum gaudebitis efficaci protinus patrocinio. Ipsi igitur his verbis animati, primò *Hierusalem* inuadentes, stragem non minimam de *Christianis* exercuerunt, prout Magnatum Epistolis pleniùs certificamur. C

Ex scheda Imperatoris de depopulatione Terræ sanctæ

FRedericus, Dei gratia *Romanorum* Imperator, semper *Augustus*, *Hierusalem* & *Siciliæ* Rex, *Richardo* Comiti *Cornubiæ*, dilecto sororio suo, Salutem, & sinceræ dilectionis affectum. *Vox in Rhama audita est, ploratus & vlulatus multus.* Vox illa, quam nostræ præsaga tristitiæ fama præiulerat: vox illa, quam nuper aduersæ fortunæ propitias, quæ nunquam venit sola, mortalibus nostris auditibus repromisit. Fuerunt nempè quàm plura tempestatis futuræ tonitrua, in circuitu *Hierusa-* D
lem tot *Christi* fidelium cruenta perditio, ipsius sepulchri Dominici luctuosa dispersio, postremò nostris abominanda temporibus sanctę destructio ciuitatis, coruscationes huiusmodi non in rorem & imbrem tenuem, sed in calamitatis nostræ diluuium cœli nubibus exposuit. Dum enim ad vindicandum tantæ confusionis iniuriam, *Christicolas* de *Choerminorum* clade residuos amor & debitum fidei prouocarent, etsi reparatio tanti dissidii, sicut maiorum consilia, sic remotiora suffragia flagitaret. In tantum tamen Patriarcha *Hierosolymi-* E
tanus, dum ad speratæ victoriæ gloriam exspectaret, & collegam, aut Principem alium, forsitan reputaret indignum, factus crucis Dominicæ prædicator, audientium sæuos amicos extulit, & zelum improuidæ deuotionis accendit, vt nulla temporis, quòd maximè bellica iura desiderant, opportunitate captata, secunda feria ante festum sancti *Lucæ* Euangelistæ, *Christianus* exercitus, totius vltramarinum militiæ robur, in *Choerminos* F
præfatos, velut rei præscios, ad prælium preparatos, sic infestis auspiciis irruisset, quòd vix de pugnantibus aliqui mortis aut carceris exitium euaserunt. Liberauit veruntamen aliquos, sed valde perpaucos, fugæ subsidium, quos forsan ad medios vsque pugnantium strepitus, & confligentium ictus, audacia non perduxit. Ex omnibus terræ Baronibus, & Regni *Hierosolymitani* militibus, toto Conuentu militiæ *Templi*, trecentis videlicet fratribus, & ducentis *Hospitalariis* sancti *Iohannis*, ac toto posse sanctæ *Mariæ Teu-* G
thonicorum, nemo nisi Patriarcha præfatus, & Dominus de *Monte forti*, qui Regni vexillifer fuerat & antesignanus, quatuor milites & paucissimi seruientes *Templary*: *Hospitalary* verò, decem & nouem, & de fratribus *Teuthonicorum*, tres tantummodò seruientes, fortunæ vel fugæ subsidio, proh dolor, redierunt: viris famosis, Episcopo de sancto *Georgio*, & Domino de *Cayfa*, in acie facto postremo cadentibus, *G.* Comite *Ioppensi* mortaliter vulnerato, & *Tyrensi* Archiepiscopo, qui
A ex vulnerum illatione non periit, carceri mancipato: prout hæc omnia ex literis Conoentius domus sanctæ *Mariæ Teuthonicorum* nobis missis nostra serenitas intellexit. Habet ex seipso satis hic tristior rerum euentus mœstitiæ causam, cur à nobis, & omnibus fidei *Christianæ* Principibus, cordis amaritudinem exigat, profluuiumque lachrymarum exposcat: quia euenit infortunii qualitas, quum huiusmodi casum culpa præcesserit, & negligentia subsequatur. Dum præter idem quòd B
Templariorum superba religio, & aborigenarium terræ Baronum deliciis educata, superbit, *Soldanum Babyloniæ* ad euocandum auxilium *Choerminorum*, per bellum improbum & improuidum, coegerunt, nostro Regio fœdere paruipenso, quod nos vna cum Conuentu & Magistris domorum sancti *Iohannis* & sanctæ *Mariæ Teuthonicorum* nomine nostro contraxeramus, cùm de eodem abiecta est per prędictos euidentis culpæ cruda simplicitas, vt credentes in barbara varietate constantiam, & fidem in perfidia reperiret, *Soldanos Da-* C
masci, & *Craccy*, sicut fide dispares, sic ab eis voluntate discordes, in suum præsidium, contra *Choerminorum* exercitum ac *Soldani*, velut ad extinguendum ignis incendium olei multitudinem aduocarent, inhonestis eodem blanditiis: Adeò quòd, prout nobis per nonnullos religiosos, venientes de partibus transmarinis, constitit euidenter, intra claustra domorum *Templi* prædictos *Soldanos* & suos cum alacritate pomposa receptos, superstitiones suas, cum inuocatione *Machometi*, D
& luxus sæculares facere *Templary* paterentur. In nullo veruntamen aduocatos aduertere potuit, nec à natiua blanda suggestio, nec à voluntate cōtraria confœderationis iurata promissio, quin periurium citiùs quàm coniurium incurrissent. Sicque præter *Soldanum* de *Camel*, cum quinque tantum ex suis de prælio fugientem, quem in eorum auxilium, qui contra *Soldanum Babyloniæ* coniurarant, *Soldanus Damasci* transmiserat, & qui de ipso *Soldano Babyloniæ* penitus desperabat, residui omnes post breuem conflictum, dissimulata dimi- E
catione, superstites ad *Soldanum Craccy* cum omnibus suis, nullo certamine, nec vel simulato commisso, in partem alteram, in quam corda direxerant, corpora transtulerunt. Dissoluta præterea negligentia, pestis vltimum genus, cum de salute certatur, omne nostrum periculum cumulat, & exitium comminatur: cum Legis orthodoxæ primores, quod non sine magno dolore scribimus omnes vniuersaliter orthodoxi; nedum quòd de F
reparatione tam luctuosi dispendii cogitent, nedum quòd tam miserabiles casus euentuum, maiorum nostrorum more, deplorent: imò tanquam ista non essent *Christianorum*, aut fidei *Christianæ* negocia, vulnera nostra despicimus, & de remediis non curamus. Percussit nos Dominus, nec dolemus: circumstant vndique septa tectorum nostrorum incendia, nec ad aquam decurrimus, sed alter alterius infortunio gloriatur. Hinc nos extonat *Tartarorum* noua crudelitas, illinc nos vrit & cruciat barbaræ gentis antiqua proteruitas. Ex aduer- G
so nos pungit *Patarinorum* fœda perfidia, & præsertim illorum, qui per rebelliones suas in *Italia* sacrum Imperium eneruantes nobis obsistunt, quominùs, iuxta quod in sacris ceremoniis catholica rogat Ecclesia, *Christiano* subiiciamus Imperio barbaras nationes: sic vndique publicis hostibus agimur, aut vexamur occultis. Sathan cōtinuò laborat & vigilat, *Simon* dormit, neque quò tandē oculos nostros somnus, & corda nostra socordia mulceat, toleramus. Expergiscimini viri fortes, apprehendite arma & scutū, temporū nostrorū iniuriam

1244\. necessario vindicando, redimeotes, à quibus nunquam nos, Domino teste, subtraximus, quin potius ad *Terram sanctam* subsidium præsidia nostra semper libentius obtulimus, quàm quæsierimus aliena. Latere vos namque non credimus, qualiter à transalpina militia, gente bellígera, quæ se signo mirificæ crucis assumpto, *Terra sancta* seruitus dedicauit, ad *Capitaneæ* decus, & transmeantium regimen aduocata, suffragij nostri partes magnificentia nostra non negauit, quin potiùs personam nostram, seu filij nostri, vel ducis alterius, quem transfretantes idoneum reputarent, mille stipendiatiorum militum continuo sub nostris stipendiis comitatam, ad tam salubre negotium, per venerabiles patres *P. Panormitanum* Archiepiscopum, quondam *N. Regiuum* & *Florentinum* Episcopos, & ... de *Suess*, dilectos nostros & fideles, soleones excellentiæ nostræ Legatos, obtulimus, ad *Gregorium* summum Pontificem tunc temporis destinatos, alia nulla prorsus ab eo conditione quæsita, nisi quòd nos, filios nostros, cum Imperio, & Regnis nostris, honestis & debitis præsidiis adjuuaret. Qualiter *Lombardorum* nostrorum rebellium obstinata proteruitas, jus & dominium, Imperij *Romani* formam, prout tenetur, agnosceret, ac nobis ipsorum facietate, quin potius conspiratione cassata, prædicti rebelles, quemadmodum nobis & aliis terræ Regibus & Principibus subditi nostri deseruiunt, redditis nostris & Imperij juribus subjacerent. Deinde cùm ex circumstantiis negociorum & temporum, ista quæ nuuiter contigerunt, timenda nobis occurrerent, quanquam forent ex negata mortalibus scientia futurorum ignota, cùm eo se malitia temporis dilataoit, vt ad discrimen *Italicum* summus Ecclesiæ Pontifex contra nos Pontificatus adjungi consortium pateretur. Obeunte *Gregorio* summo Pontifice, autoritate tunc temporis ipsius dissentionis & causa, istoque qui præsidet, ad summi Pontificatus apicem substituto, longè majora, quàm prius, per nuncios nostros obtulimus, quæque nunquam credere debuit aliquis respuenda: videlicet, quòd totum transmarinum negotium, necnon & imminentem *Tartaricam* tempestatem, ac Imperij *Constantinopolitani* discrimen, de Domini nostri *Iesu Christi* victoriosi Regis omnipotentia confidentes, humeris nostris impoere spondebamus; prout præmissa magnificentiæ nostræ Legatio, vobis & cæteris Regibus & Principibus patefecit. O quotum cum tempore profuisset ad communis causæ salutem, oblatum nostræ deuotionis antidotum, dum sanabilis erat infirmitas, priusquam aduersæ fortunæ secundus ictus accederet, qui dolorem prioris vulneris duplicaret, accepisse! Nec tamen sic desperationi vel morti relinquendum negotium arbitramur, quin possit & debeat de remediis cogitare. Nec nos à tam salubri consilio potentiæ nostræ partes abducimus: imò tanto libentius pollicemur, quanto ad radicem arboris securi jam posita, nostrum & omnium orthodoxæ fidei Principum auxilium necessarium apponere æstimamus. Dum tamen pacata nobis *Italia*, rebus & juribus, quæ proximi parentes nostri tam in Imperio, quàm io Regno pacificè tenuerunt, nobis in pace dimissis, alæ nostræ pennas & plumas integrales habeãt, quibus ad alta conscendere securius valeamus. Datum *Fog.* 27. Februarij, tertia Indictiooe.

Breuis narratio prædictæ infortuniæ.

Hvius autem lamentabilis stragis, quæ primò facta fuit in sancta ciuitate *Hierusalem*, vnde mentio fit supra, causa fuit hæc. Cùm primo irruerent *Chorosmini* in Patriarcham, & in incolas ciuitatis; impetu repentino, ciues causa refugij versus *Ioppen* cum familiis suis ocius conuolarunt. Astuti autem *Chorosmini*, vt fugientes reuocarent; & irretitos trucidarent, signa *Christianorum*, qui subito fugam inierant, super propugnacula murorum ciuitatis in propatulo eleuauerunt. Vnde fuerunt aliqui *Christiani*, qui de latibulis exierunt extra ciuitatem, sequentes ipsos *Christianos* in spiritu fraternæ charitatis, rapti in equis velocissimis, ipsos reuocabant, asserentes residuos *Christianorum*, qui in ciuitate remanserant, fœliciter de hostibus triumphaores, signa sua super muros gaudenter eleuasse. Reuersi igitur *Christiani*, cùm sese in ciuitatem, vel in loca eo termina tutius recepissent, gens memorata, ad vnguem armata, & per omnia præmunita, in incautos *Christianos* subito irruentes, ipsos omnes in ore gladij peremerunt. Nostrates igitur hæc audientes, qui in ciuitatibus & castris indemnes adhuc & illæsi remanserant, exercitum copiosum & fortem congregarunt, volentes vnanimiter sanguinem fratrum de cruentis manibus inimicorum, cum graui vltione, requirere, bellumque cum ipsis inierunt crudeliter valdè, sed casu omnibus sæculis deplorando, ceciderunt *Christiani*, prout per Epistolam pater, quæ suprascribitur, Imperialem. Perempti tamen & vulnerati, qui licet pauci, per fugam elapsi, de seipsis eruentissimam hostibus victoriam reliquerunt, prout ipsi post prælium inimici spiritu proprio sunt confessi. Durauit autem certamen insatigabiliter pugnantium, à summo mane vsque quo noctis tenebræ, ita vt non cognosceret alter alterum, prælium diremissent.

Alia Epistola de Hierusalem.

Serenissimo domino de M. de Merlai frater G. de nono castro, Dei gratia sanctæ domus Hierusalem magister humilis, & pauperum Christi custos, Salutem. Ex injunctione literarum nostrarum, quas diligentia vestra in singulis passagiis direximus, sicut satis potuistis, qualiter ob repugnantiam, quæ diu in partibus nostris viguit, circa factum treugarum de facienda parte Damascenorum contra Babyloniæ Soldanum, perperam processit negotium Terræ sanctæ: super aliis euentibus, qui postmodum emerserunt, istis certioram vestram volentes certiorari, significandum duximus, quoniam circa principium æstatis proximo præteritæ, Soldanus Damasci & Seisser, Soldanus Craccy, qui primi hostes erant sibi aduersantes, & ne ... facientes, confœderationem treugarum cum Christianis sub ea conditione perceraverunt, quòd totum Regnum Hierusalem: & terram quæ de possessione Christianorũ circa flumen Iordanis fuerat, præter aliquot villas, quas sibi in montibus retinebãt, tali pacto restituerũt Christianis, quòd ipsi in expugnatione Soldani Babyloniæ assistere deberent pro toto posse fideliter. Firma autem huius treuga ab vtraque parte acceptata, ciuitas sancta, cum qui usdam adiacentiis, cœpit à Christianis inhabitari, Christiano exercitu commorante in commitiua Soldanorum præscriptorum apud Gazaram, in grauamen Soldani Babyloniæ. Cumque aliquandiu in expeditione ipsa perstitissent, Patriarcha Hierosolymitanus applicuit, veniens de partibus transmarinis. Cui recepta aliquantula corporis quiete, desiderio visitandi sepulchrum Domini inspiratus, iter peregrinationis arripuit, properantibus nobis sum. Voto itaque peregrinationis nostra completo, nobis in vrbe beata actiũt, quòd subitò multitudo gentis barbara & peruersa quæ Chuermina vocabatur, in vltimis partibus nostris Hierusalem conterminis, vocante & mandante Soldano Babyloniæ, vniuersam terram superius occupans, omnem animam viuentem per ignem & gladium peremerunt. Habito igitur omnium ibi existentium Christianorum consilio, quia resistere non poterant, sed vbertius deliberatum fuit & prouisum, quòd omnes ciuitatis sanctæ habitatores vtriusque sexus & omnis ætatis, cum acis ... nostri ... versus Ioppeo procederent, ad locum refugij & salutis. Ipsa autem hoc deliberationem exequentes, populum de ciuitate cauere educere curauimus, ambulantes vsque ad fere medietatem itineris confidenter, donec, procurante euersore antiquo nostri inimico Diabolo, inter venit damnosum nimis impedimentum. Gens enim præuaricata, signa quadam,

qua

1244. quæ inuenerunt post fugientes, eleuauerunt super muros ciuitatis, vt incautos taliter reuocarent, credentes eos qui remanserunt Christianos de aduersariis triumphasse. Fuerunt qui nos reuocarent Christiani properantes post nos, sereno vultu nos consolantes, & asserentes Christianorum signa, quæ bene nouerunt, super muros Hierusalem eleuata, in signum quòd de hostibus triumpharunt: & sic decepti, nos decipiebant. Nos igitur exultantes reuersi sumus confidenter in sanctam ciuitatem, credentes ibidem secure commorari, & multi affectu deuotionis, alii spe hæreditatis obtinendæ & retinendæ retrorsum temere & incautè vel in ipsam ciuitatem, vel in suburbana sunt reuersi. Quod nos omnino dissuasimus, laqueos perfidorum pertimescentes, & sic ab inuicem recessimus. Non multum autem post reuersum nostrum, ecce cum longis agminibus viri cæci perfidi Chocrosmini, populum Christianum in sancta ciuitate per gyrum obsederunt, quotidie & incessanter in ipsos impetuosos insultus facientes, & vndique eis exitum & ingressum præcludentes, ac diuersis afflictionibus miserabiliter coarctantes, adeò quod præ angustia, pressura, famis, & doloris, deficientes & desperantes, se mortis casui & periculo omnes vniuersaliter exposuerunt. Et de ciuitate exeuntes, per deuia & deserta montium vagabundi de nocte abierunt, donec ad angustum exitum venientes, in insidias hostium inciderunt. Qui vndique eos circumdantes, gladiis, lapidibus, & sagittis irruentes, occiderunt trucidantes & dilaniantes eos, iuxta certam æstimationem septem millia virorum & mulierum, cruorem tantum effundentes, quod tanquam aqua per montium conuallis fidelium sanguis, proh dolor, decurrebat. Iuuenes verò & virgines in captiuitatem secum rapiùm detrahentes, in ciuitatem sanctam se se receperunt; vbi Moniales, senes, & debiles, laborem itineris & fugæ ferre non valentes, qui in ecclesiam Dominici sepulchri fugerant, & in Caluariæ locum, sanguine Christi consecratum, quasi ante occisionis iugulauerunt, ignominiam execrabilem in sanctuario Domini committentes, quam à diebus sæculi oculi hominum non viderunt. Demum, quia atrocitas tanti facinoris intolerabilis, omnino fidelium deuotionem prouocauit ad vlciscendum sui creatoris iniuriam, communi voto omnium fuerat cum annotatione præsentium constitutum, vt ordinata expeditione ad præliandum contra perfidos accingeremur generaliter vniuersi auxilium de cælo postulantes. Et inimicos aggredientes, vsque ad diei conclusionem bello cruentissimo, à summo mane infatigabiliter dimicauimus. Et ecce tenebræ cognitionem nostrorum & aduersariorum ademit. Ceciderunt ex nostris innumerabiles, aduersariorum tamen in quadruplo, vt posteà compertum est, plures. Postmodum verò die sancti Lucæ Euangelistæ resumpto spiritu, & innixi de superno suffragio, fratres militiæ Templi & Hospitalis, cum omnibus aliis religiosis bello mancipatis, & vniuersis generaliter ex residuo Christianorum Terræ sanctæ, sub Patriarcha publico edicto congregati, inierunt prælium cruentissimum cum dictis Chocrosminis, & quinque millibus militum Saracenorum scilicet Soldano Babyloniæ militantium Chocrosminis adhærentium. Et aggressum est vtrobique impetu validissimo, cum nequiuissemus eos euitare. Erat itaque hinc inde exercitus magnus & fortis & numerosus valde. Tandem nos impotentes tantæ resistere multitudini, cum superuenissent semper noui illæsi & recentes inimici, & nos qui decuplo illis pauciores, eramus, vulnerati & fatigati, sentientes adhuc pondus prælii antecedentis, succubuimus, relinquentes eis campum cum victoria, eis cruenta & nimis empta: ceciderunt enim ex eis multò plures, quam ex nostris inæstimabiliter. Sicque indultum est nobis ab ipso, qui est animarum saluator, quòd nec centum elapsi sunt per fugam, sed dum poteramus stare, adinuicem nos in Christo cohortantes & confortantes infatigabiliter, & alacriter, ita quòd hostes super hoc obstupuerunt, dimicauimus, donec capti, (quod tamen multum euitauimus) vel cæsi defeceramus. Vnde nimis admirantes, dixerunt posteà captiuis ipsi. Vos sponte mortis discriminibus obtulistis, & hoc quare? Responderunt captiui: Maluimus mori in bello cæsis corporibus, & animabus glorificatis, quàm turpiter cedere singuinis. Tales vtique sunt vehementer formidabiles. In dicto igitur bello, contrita Christianorum fortitudine, induit Terra sancta confusionem, & cæsa fuit tanta vtriusque exercitus multitudo, quòd occisorum fuit numerus inæstimabilis. Ceciderunt que Magister militiæ Templi, & Magister Hospitalis, & alii Magistri ordinum, cum suis Conuentibus & sequelis, & dominus Walterus, Comes de Bresna, captus, & dominus Philippus de Monte forti occisus, & qui sub Patriarcha militarunt conuictis. Nec euaserunt de omnibus Templariis præter octodecim, & de Hospitalariis sexdecim: quos tamen pœnitet posteà euasisse. Valete.

DVM autem in Syria tot mundi turbinibus genus humanum exagitaretur, in Anglia etiam & eius confiniis.

Angli mediatione sanguinis... Papistica exactione

Sanie(?) in humanis diuina potentia rebus.

Romana enim curia, rubore deposito, tempore nouo Papæ nostri Innocentii quarti, secùs quàm sperauimus, non desinebat per prouisiones quotidianas, redditus impudenter extorquere. Exiit igitur murmur, in cordibus Anglorum diu conceptum & retentum, in manifestam querimoniam & quasi parturientes loquuti non poterant ampliùs sese continere. Patientia enim eorum desidiosa erat, & humilitas infructuosa, imò potius & damnosa. Et in vnum conuenientium talis erat consideratio Regi & Regno intimanda:

Si mentis oculis intueretur dominus Papa statum primitiuæ ecclesiæ in Angli, medium, & præsentem, non concuteret ecclesias & ecclesiasticas personas, nec illas arctaret huiusmodi exactionibus & angariis, & quod suum non est, ab ecclesiis non vendicaret, nec extorqueret. Prædicante enim in Anglia beato Augustino Anglorum Apostolo, Rex Athelbertus conuersus ad fidem Christi, Londinensem, Roffensem & Cantuariensem instituit ecclesias. Hîc clericos & sacerdotes ibi monachos apponens assignatis illis speciali patrimonio suo, terras & possessiones sufficientes ad sustentationem eorum, quos ad hoc solum deputauit, vt in locis sibi assignatis diuina celebrarent, laudésque Deo die ac nocte & gratiarum exsoluerent actiones, & eleemosynas, & alia pietatis opera exercentes, hospitalitatem pauperum sustentarent pro mensura facultatum. Consimiliter alii Reges in aliis Cathedralibus ecclesiis & præbendalibus, & conuentualibus, quod videri potest si decurratur ad eorum instrumenta & modos donationum. Nec adeò libertati dederunt huiusmodi possessiones, quin tria sibi reseruarent semper propter publicam Regni vtilitatem, videlicet expeditionem, pontis & arcis reparationes vel refectiones vt per ea resisterent hostium incursibus. Si igitur ista & consimilia dantur locis spiritualibus & locorum Episcopis, tanquam certis personis, in Cathedralibus ecclesiis dicimus, & Abbatibus, & Abbatiis, de patrimoniis & laicis feudis Regum & Principum, quo iure poterit, præter iniuriam iuris alieni, in alios vsus præmissa conuertere? Præsertim ad illos, ex quibus oriuntur cædes, & incendia, & sanguinum effusiones, cùm dicente Petro, Domine, si percutimus in gladio: respondit Dominus Conuerte gladium in vaginam. Item, si transmitterentur substantiæ clericorum Angliæ ad alium, vnde procurarent pontis & arcis refectionem, & expeditionem, si ingrueret necessitas. Vnde sectarentur hospitalitates: Quo modo morarentur in certis locis sibi deputatis. Item præter alia mala, quæ possunt euenire adeuntibus curiam Ro-

1244. manam de Regno Angliæ per satellites Imperatoris vnom quasi in euidenti est, & in promptu, quòd cùm terra Imperatoris non distat ab Anglia nisi modico freto, quod transmeari potest vno fluxu & refluxu maris, & tendat iam Imperator ad partes illas, verendum esset, ne sic prouocatus hostiliter Regnum ingrederetur, prout dixit magister Walterus de Ocre coram Rege in communi colloquio Baronum Londini. supplicans ex parte Imperatoris deuotissimè Regem & Barones, quòd non permitterent tallias fieri in Regno, vel à clericis, vel laicis, in subsidium Domini Papæ contra Imperatorem, inculcans multoties, quòd si secus fieret, sine pruritu tot accumulatis Regno bellis, scalperent se Rex & Regni Magnates vsque ad ossa. Item cùm de voluntate & mandato & consilio ecclesiæ nuptui traderet dominus Rex sororem suam Imperatori, ex qua proles suscepit, quas de stirpe nostra & Anglorum sanguine constat esse, quid aliud esset, contribuere contra Imperatorem nisi confundere oriondos ex natione nostra quod absit. Et quid aliud esset, nisi dare occasiones Imperatori, ne possit domino nostro Regi subuenire in recuperationem terrarum suarum. Item, si attenderet dominus Papa afflictiones & iacturas, quas sustinuit Anglia per Lodouicum Regem Francorum, qui hostiliter ingressus est eam, qui nec pepercit ecclesiis, nec ecclesiasticis personis, sed omnia deprædatus est, ita quòd vix poterunt hactenus Prælati Angliæ respirare, non adderet afflictionem afflictioni super afflictos imò consultiùs exigeret æstimationem damnorum, quæ fuerunt illata ecclesiæ, & exinde promoueret exercitus suos in hostes, quod facere posset, etiam contradicente Rege Angliæ & sine conuocatione Imperatoris contra Regem & Regnum. Item, aurum habet ecclesia ciuitates, munitiones, & castra, quæ etsi non sufficiant contra tantum Principem, aduocet ad manus suas beneficia Italicorum & Romanorum quæ non modica contulit eisdem, tam in Anglia quàm in aliis regionibus: & ex eorum fructibus, quos ita beneficiauit, sumptus faciat hostiles, & non de nostris, scilicet de his quæ nobis non contulit, imò soli contulerunt patroni, quantum in ipsis fuit, quos oportet de necessitate sustentare, si vergant ad inopiam. Attendere etiam deberet, quòd Pharao in afflictione populi Israelitici, Sacerdotes & Leuitas ab omnibus huiusmodi exactionibus absoluit.

Rex Angl. scribit Papæ, conquerens super exactionibus suis.

REx igitur his supradictis prouocatus iniuriis, & Romanorum multiplici lacessitus auaritia, domino Papæ scribit sic:

Sanctissimo in Christo Patri, ac Domino I. Dei gratia summo Pontifici, Henricus, eadem gratia Angl: &c. salutem, & pedum oscula beatorum. Quò amplius paternæ voluntati se ingerit filius, & mandatis eius promptiùs se exponit, atque deuotiùs; eò ampliùs paternum habere patrocinium promeretur, & deuotionis suæ & obsequiorum commoda reportare. Inde est, quòd cùm omni tempore Regni nostri nos & Regnum nostrum, in omnibus & per omnia paternitatis vestræ voluntati exposuimus, & mandatis, licèt tamen in quibusdam nostris regnique nostri negotiis paternam sollicitudinem inuenerimus plerunque & gratiam, in quibusdam tamen prouisionibus vestris, clericis Angliæ *& aliarum regionum frequenter à vobis concessis, nos &* Regnum *nostrum sentimus non mediocriter prægrauatum & oppressum. Tot & tantis etenim ecclesiæ* Anglicanæ *onerata sunt huiusmodi prouisionibus, quod non solùm patroni, & hi quorum interest conferre beneficia ecclesiastica, Iure suo defraudantur, verùm etiam sed proinde multa deficiunt opera charitatis: cùm illa beneficia, quæ religiosis domibus ad sustentationem ipsarum conferri solebant misericorditer, & ferè omnia alia, in vestris prouisio-* A *nibus refundantur. Cùm igitur sedes Apostolica à petentibus debeat esse fauorabilis, quod Ius alterius non lædatur paternitatem vestram duximus exorandam, quatenus ab huiusmodi prouisionum concessione dissimulare, vel ad tempus desistere, vestræ placeat sanctitati. Interea paternitati vestræ supplicamus, quatenus Iura nostra & libertates, quæ non aliena, sed propria potestis meritò reputare, paterna sollicitudine velitis tueri, & illæsa & integra conseruare, nec aliquorum suggestionibus eadem velitis in vestra curia aliquatenus perturbari. Nec contra nos vestra sanctitas moueatur, si in aliquibus tenori mandatorum* B *vestrorum obuiauimus, cùm ad hoc nos compulerit clamor conquerentium, qui nemini debemus in suo Iure deesse, sed ex concessa nobis à Deo Regiæ dignitatis officio, in similibus plenam iustitiam exhibere.*

His itaque verbis, vel elegantioribus, dominus Rex nimis patiens & remissus, prædecessori suo, videlicet Papæ Gregorio, supplicauerat, vt parceret Regnum Angliæ talibus exactionibus affligere. Sed nec ille nec iste motus voluntarios dignabantur super hoc refrenare. Vnde credimus, Do- C minum & Apostolum suum Petrum (cuius vestigia non sequebantur) aduersus ecclesiam Romanam non immeritò prouocatum, arcum tendere, & parare illum.

Papa V... Wallia... subiugat.

NEC arbitror materiæ meæ vel alienum fore, vel impertinentem, vel etiam Historiæ Regni Angliæ penitus inutile, posteris nostris elucidare, qualiter dictus Papa Innocentius quartus, David Principem Northwalliæ, domino Regi Angliæ multiformiter obligatum, à fidelitate Regis exemptum, dominio suo voluit mancipare, quingentas marcas annuas à tenemento Northwalliæ & eius D pertinentiis percipiendo. Et hæc sunt obligationes & instrumenta, quibus tam David quam alii Magnates VVallensium domino Regi Henrico tertio tenentur obligati.

*C*onuentio inter dominum *Henricum tertium* regem *Anglorum* tertium, ex vna parte, & *Senenam* vxorem *Griffini*, filii *Leolini* quondam Principis *Northvvalliæ*, quem *David* frater eius tenet carceri mancipatum, cum *Ovvenio* filio suo, nomine eiusdem *Griffini*, ex altera. Scilicet, quod prædicta *Senena* manucepit pro prædicto *Griffino* viro suo, quòd dabit domino Regi E sexcentas marcas, vt dominus Rex eum & prædictum *Owenium* filium suum liberari faciat à carcere prædicto, ita quod stabit iudicio curiæ suæ, si de Iure debeat carcere detineri. Et vt dominus Rex postea iudicium curiæ suæ, secundum legem *VVallensium*, ei & hæredibus suis habere faciat, super portione quæ eum contingit de hæreditate quæ fuit prædicti *Leolini* patris sui, & quam prædictus *David* deforciat ipsi *Griffino*. Ita quòd fidem *Griffinus*, vel hæredes sui, per considerationem curiæ domini Regis recipiant portionem, quam se dicunt contingere de hæreditate prædicta. Eadem *Senena* manucepit pro præ- F dicto *Griffino* viro & hæredibus suis, quòd ipse & hæredes sui in perpetuum inde reddent domino Regi trecentas marcas annuas, scilicet tertiam partem in denariis, & tertiam partem in bobus & vaccis, & tertiam partem in equis, per æstimationem legalium hominum, liberandum Vicecomiti *Salopesb.* & per manus ipsius Vicecomitis ad Scaccarium domini Regis deferendum, & ibidem liberandum: Scilicet vnam medietatem ad festum sancti *Michaelis*, & alteram ad Pascha. Eadem etiam *Senena*, G pro præfato *Griffino* viro suo, & hæredibus suis manucepit quod firmam pacem tenebunt cum præfato *David* fratre suo super portione quæ eidem *David* remanebit de hæreditate prædicta. Manucepit etiam eadem *Senena* prædicto *Griffino* viro suo, & hæredibus suis, quod si aliquis *Wallensis* aliquo tempore domino Regi, vel hæredibus suis, rebellis fuerit, præfatus *Griffinus* & hæredes sui, ad eundem suum propriis ipsum compellent, ad satisfaciendum domino Regi & hæredibus suis. Et de his omnibus

supradictis firmiter obseruando, dicta Senena *dabit domino Regi* Dauid *&* Rotherum *filios suos obsides: ita tamen, quod si de praefato* Griffino *viro suo, &* Ovvenio *filio suo, qui cum eo est in carcere, humanitus contingat, antequam inde liberentur, alter praedictorum filiorum eidem* Senenae *reddetur, reliquo obside remanente. Iurauit insuper eadem* Senena *tactis sacrosanctis Euangeliis, pro se & pro praefato* Griffino *viro suo, & heredibus suis, quod haec omnia firmiter obseruabunt. Et manucepit, quod dictus* Griffinus *vir suus idem iurabit cum a carcere liberatus fuerit. Et super praemissis se submisit nomine dicti* Griffini *viri sui Iurisdictioni venerabilium patrum* Herefordensis *&* Lichefeldensis *Episcoporum. Ita quod praefati Episcopi, vel eorum alter, quem dominus Rex elegerit, ad requisitionem ipsius domini Regis, per sententias excommunicationis in personas, & interdicti in terras, eos coerceant ad praedicta omnia & singula obseruanda. Haec omnia manucepit praedicta* Senena *& bona fide promisit se facturam, & curaturam quod omnia impleantur: & quod praefatus* Griffinus *vir suum, cum liberatus fuerit, & heredes sui, haec omnia grata habebunt, & complebunt, & instrumentum suum inde dabunt domino Regi in forma praedicta. Ad maiorem siquidem huius rei securitatem factum est hoc scriptum inter ipsum dominum Regem & dictam* Senenam *nomine praefati* Griffini *viri sui: ita quod parti remanenti penes ipsum dominum Regem appositum est sigillum praefati* Griffini *per manum dictae* Senenae *uxoris suae, vna cum sigillo praedictae* Senenae, *& parti remanenti penes ipsam* Senenam *nomine praefati* Griffini *viri sui appositum est sigillum domini Regis, quod de supradictis etiam omnibus complendis, & firmiter obseruandis, dedit praedicta* Senena *nomine praefati* Griffini *viri sui domino Regi plegios suprascriptos; videlicet* Radulphum *de* Mortuo mari, Walterum *de* Clifford, Rogerum *de* Monte alto, *senescallum* Cestriae, Mailgun *filium* Mailgun Mereduc *filium* Roberti Griffinum *filium* Maddoc *de* Brunfeld, Houvvel *&* Mereduc *frater eius.* Griffinum *filium* Wenunvven. *Qui haec omnia pro praefata* Senena *manuceperunt, & chartas suas ipsi domino Regi fecerunt. Acta apud* Salepesb *die Lunae proxima ante Assumptionem beatae* Mariae *virginis. Anno regni Regis ipsius vigesimo quinto.*

Charta Rogeri de Monte alto

O*Mnibus hoc scriptum visuris,* Rogerus *de* Monte alto, *senescallus* Cestriae, *salutem. Sciatis quod ego me constitui plegium* Senenae *uxoris* Griffini *filii* Leolini, *quondam Principis,* Norvvalliae, *& manucepi pro ea erga dominum meum* Henricum *Regem* Angliae *illustrem, quod omnia quae conuentionauit eidem domino meo nomine praefati viri sui, pro liberatione sua &* Ovvenii *filii sui, a carcere in quo* Dauid *frater eius eos detinet, & pro portione quae ipsum* Griffinum *contingit de hereditate, quae fuit praedicti* Leolini *patris sui, & quam praefatus* Dauid *frater eius eis deforciat, domino Regi firmiter obseruabit. In cuius rei testimonium, huic scripto sigillum meum apposui. Actum apud* Salepesb. *die Lunae ante assumptionem* B. Mariae. *Anno regni ipsius* xxv.

Sub eadem forma fecerunt singuli plegii praescripti, domino Regi chartas suas tam Barones Angliae, *quam* Wallenses, *& eodem modo se obligauerunt.*

Forma chartarum dominorum de Keyvin vvallia.

S*Ciant praesentes & futuri, quod ego* Merducus *filius* Hovvel, *tactis sacrosanctis iuraui, quod ab isto die in antea omnibus diebus vitae meae ero ad fidelitatem domini* Regis Angliae, *& seruiam ei fideliter & deuote cum omnibus viribus meis, & toto posse meo, quandocunque indiguerit seruitio meo, & treugam inter dominum* Radulphum *de* Mortuo mari *& me initam, vsque ad festum sancti* Michaëlis, *anno regni Regis* Henrici *vigesimo quinto, ex parte mea fideliter obseruabo: & tam ad fidelitatem domino Regi in perpetuum obseruandam, quam ad treugas praedictas obseruandas vsque ad terminum praedictum, supposui me iurisdictioni domini* Herefordensis *Episcopi, & domini* Couentrensis *&* Lich. *Episcopi, vel alterius eorum, quem dominus Rex ad hoc elegerit, vt si in aliquo contra praedictam fidelitatem domini Regis, vel contra obseruantiam praedictarum treugarum venerit, liceat eis, vel eorum alteri, quem dominus Rex ad hoc elegerit, personam meam & omnes meos excommunicare, & terram meam interdicere, donec de transgressione ipsa satisfecero ad plenum. Et si forsitan infra praedictum festum S.* Michaëlis, *inter praedictum* Radulphum *de* Mortuo mari *& me nulla pax fuerit reformata, licet post festum illud bellum moueam praedicto* Radulpho *non obligabit me praedictum iuramentum, dum tamen erga dominum Regem fidelitatem obseruem continuam, sicut praedictum est. Et bellum post praedictum terminum inter nos moueatur, nihilominus dominus Rex sustinebit, quod ego & mei receptemur in terra sua, sicut alii fideles sui. Ad praedicta autem obseruanda domino Regi & heredibus suis, obligo me per iuramentum praedictum, & per sigilli mei appositionem, quod huic scripto apposui, ad maiorem confirmationem praedictorum. Actum in crastino assumptionis* B. Mariae, *anno regni Regis* Henrici *vigesimo quinto.*

Sub eisdem verbis fecerunt domino Regi chartas suas, Ovvein, *filius* Hovvel Mailgun, *filius* Mailgun: Mereduc: *filius* Mereduc. Hovvel, *filius* Cadvvalthlan: *&* Cadvvalthlan, *filius* Hovvel.

Charta Dauid filii Leolini Principis Norvvalliae

O*Mnibus Christi fidelibus ad quos praesentes [illegible] litterae peruenerint,* Dauid *filius* Leolini, *salutem. Sciatis quod concessi domino meo* Henrico *Regi* Angliae *illustri, filio domini* Iohannis *Regis: quod deliberabo* Griffinum *fratrem meum, quem teneo incarceratum vna cum filio suo primogenito, & aliis, qui occasione praedicti* Griffini *sunt in parte mea incarcerati, & ipsos eidem domino meo Regi tradam. Et postea stabo iuri in curia ipsius domini Regis, tam super eo, vtrum idem* Griffinus *debeat teneri captus, quam super portione terrae quae fuit praedicti* Leolini *patris mei si qua ipsum* Griffinum *contingere debeat, secundum consuetudinem* Wallensium, *ita quod pax fiat inter me & praedictum* Griffinum *fratrem meum, quod caueatur de ipsa tenenda secundum considerationem in curia ipsius domini Regis: & quod tam ego quam praedictus* Griffinus *portiones nostras, quae nos contingent de praedictis terris, tenebimus in capite de praedicto domino Rege. Et quod reddam* Rogero *de* Monte alto, *Senescallo* Cestriae, *terram suam de* Muliaut *cum pertinentiis: & sibi & aliis Baronibus & fidelibus domini Regis seisinas terrarum suarum occupatarum a tempore belli orti inter ipsum dominum* Iohannem *Regem, & praedictum* Leolinum *patrem meum, saluo iure proprietatis cuiuslibet pacti & instrumenti, super quo stabitur Iuri hinc inde in curia ipsius domini Regis. Et quod reddam ipsi domino Regi omnes expensas, quas ipse & sui fecerunt occasione exercitus istius. Et quod satisfaciam de damnis & iniuriis illatis sibi & suis, secundum considerationem curiae praedictae, vel malefactores ipsos ipsi domino Regi reddam. Et quod similiter domino Regi reddam omnia homagia, quae dominus* Iohannes *Rex pater suus habuit, & quae dominus Rex de iure habere debet: & specialiter omnium Nobilium* VVallensium. *Et quod idem dominus Rex non dimittet aliquem de suis captiuis, quin ipsi domino Regi & suis remaneant seisina sua. Et quod terra de* Englesmere *cum pertinentiis suis, in perpetuum remanebit domino Regi & heredibus suis. Et quod de caetero non receptabo Vtlagos vel Foris bannitos ipsius domini Regis vel Baronum suorum, de Marchia in terra mea, nec permittam receptari. Et de omnibus articulis supradictis, & singulis, firmiter & in perpetuum obseruandis, domino Regi & heredibus suis, pro me & heredibus meis cauebo per obsides & pignora, & aliis modis, quibus dominus Rex dicere voluerit & dictare. Et in his & in omnibus aliis stabo voluntati & mandatis ipsius domini Regis & iuri parebo omnibus in curia sua. In cuius rei testimonium praesenti scripto sigillum*

1244. meum appendi. Actum apud Aloet iuxta fluuium Elucy de sancto Asapho, in festo decollationis S. Iohannis Baptistæ, anno prædicti domini Regis Henrici vigesimo quinto. Et sciendum, quòd illi qui capti detinentur cum prædicto Griffino eodem modo tradentur domino Regi, donec per curiam suam consideratum fuerit, vtrum, & quomodo debeant deliberari. Et ad omnia firmiter tenenda, ego Dauid iuraui super crucem sanctam, quam coram me feci deportare. Venerabilis etiam pater Howelus Episcopus de sancto Asaph, ad petitionem meam firmiter promisit, in ordine suo, quòd hæc omnia prædicta faciet, & procurabit modis quibus poterit obseruari. Edeneuet siquidem Wagan, per præceptum meum, illud idem iurauit super crucem prædictam. Actum vt supra. Præterea concessi pro me & hæredibus meis, quòd si ego vel hæredes mei contra articulos prædictos, aliquid attentauerimus, tota hæreditas nostra domino Regi & hæredibus suis incurratur. De quibus omnibus & singulis, supposui me & hæredes meos iurisdictioni Archiepiscopi Cantuariensis & Episcoporum Londinensis, Herefordensis & Couentrensis, qui pro tempore præerunt, quòd omnes, vel vnus eorum, quem dominus Rex ad hoc elegerit, possit nos excommunicare, & terram nostram interdicere, si aliquid contra prædicta attentauerimus. Et procuraui, quòd Episcopi de Bangor, & de sancto Asaph, chartas suas domino Regi fecerunt, per quas concesserunt, quod omnes sententias tam excommunicationis, quàm interdicti, à prædicto Archiepiscopo Episcopis, vel aliquo eorum, ferendas, ad mandatum eorum exequentur.

Dauid conatur iugum Regis Angl. excutere. HÆc idcirco dixerim, vt pateat mundo quot, quantis, & qualibus obligationibus sese domino Regi, tam Dauid nepos eius, proditor, & fratricida, & omnes alii Nobiles, moribus tamen ignobiles, de Wallia, manciparunt. Qui iam rupto consanguinitatis fœdere, fidei constantia, instrumentorum tenore, nimis impudenter contra dominum suum recalcitrantes, bellum mouerunt, & ipsum non mediocriter in Marchia damnificauerunt. Insuper dictus Dauid, volens collum suum de sub iugo fidelitatis domini Regis excutere, ad alas Papalis protectionis confugit, spondens se tenere Walliæ partem, eum contingentem, ab ipso Papa. Cui fauit Papa. Et quod stupenda admiratione dignum arbitror contra Regem rebellanti sinum aperuit refugii & protectionis nisi sic forte contigisset, vt suppressione veritatis, & suggestione falsitatis, istud fuerit impetratum. Ex quis Christianorum ignorat, Principem Walliæ Regis Angliæ esse Vassalulum?

Rex prohibet lanas Cisterciensium vendi. EOdem anno, prohibuit dominus Rex, ne lanæ Cisterciensium Monachorum venales ad partes transmarinas ad suum commodum transueherentur, volens eos sic grauare & damnificare, eò quòd eum transfretatum in Gasconiam, auxilio pecuniari nec voluerunt, nec etiam valuerunt, iuuare.

Confectum Chrisma apud sanctum Albanum. Anno quoque eodem, confectum est sanctum Chrisma apud sanctum Albanum, in ecclesia Conuentuali, à venerabili Episcopo Herifortensi Iohanne.

Testimonium miraculorum S. Edmundi IPso eodem anno, cùm percrebuissent miracula per sanctum Ædmundum Cantuariensem Archiepiscopum & Confessorem; apud Pontiniacum celebrata, adeò vt Apostolorum viderentur tempora renouari, quibus non tantùm Francia, imò etiam Anglia, in loco præcipue vbi dicti sancti pallium & quædam pictæ tabellæ quas ipse portare solebat scilicet apud Kattby haberi dignoscitur, & aliæ multæ regiones celebriter illustrentur, & manifestis miraculorum beneficiis visitentur. Abbas & Conuentus Pontiniacensis, ne ingratitudinis possent redargui, in laudem celebrem proruperunt: & meritò desiderantes ipsum canonizari, & in numero & catalogo ecclesiasticorum sanctorum reponi, scripserunt domino Papæ in hæc verba. 1244.

SAnctissimo Patri & domino Innocentio quarto, Dei gratia summo Pontifici, cum deuoti I. dictus Abbas humilisque Conuentus Pontiniaci, Cisterciensis ordinis, cum omni deuotione & subiectione ac reuerentia, deuota pedum oscula beatorum. Non sunt tacenda opera conditoris, quæ suo Præsuli dant testimonium gloriæ & honoris. Quæ verò enumerare longum est, nec omnino tacere possumus, sicut nec debemus, ea quæ non solum ad sepulchrum fælicis recordationis Ædmundi, quondam Cantuariensis Archiepiscopi, cuius corpus, illa nobilis gleba, in nostra requiescit ecclesia, in qua quidem summa deuotione sibi elegit sepulturam, tam totius mundi latitudinem euidentissimorum signorum claritate perlustrauit. In diuersis etenim & longinquis regionibus, ad inuocationem sui nominis fiunt miracula, non singula generum, sed & genera singulorum. Quæ sub castigata breuitate expeditiùs, quæ viderunt oculi nostri & aures audierunt, transcurremus. Cæci nati vident: claudi à natiuitate ambulant: hydropici detumescunt; surdi à natiuitate audiunt: multi ab vtero matris sua loquuntur, & rectè: Paralytici conualescunt: obsessi à dæmonibus liberantur: aperiuntur carceres, vincula resoluuntur: euadunt quaternarii, & alii febricitantes: alii morbo epileptico laborantes, alii variis & occultis & grauibus doloribus afflicti, alii membrorum officio priuati, & quasi truncus, immobiles effecti, alii in alienationem mentis repentè conuersi, alii morbo fistulæ enormiter deturpati, alii à tumore horribili turpiter dehonestati & defigurati, suffragantibus eius meritis, pristinæ sanitati sunt fæliciter restituti. Mulierum sanguinis fons restringitur: aliis ictericia, aliis dolor dentium mitigatur, ab aliis maculæ corporis recedunt, nullo deinceps vestigio comparente. alii herniosi, alii gibbosi, alii calculosi, alii pustulis tabefacti, alii grauiter læsi, alii in puteos, alii in flumina & gurgites aquarum corruentes. alii ex alto præcipitati, inuocato eiusdem patris nomine, nullam vel modicam membrorum senserunt læsionem: alii apostasiæ laqueis irretiti, alii à serpentibus læsi, alii suffocationi proximi, alii desperati, alii ab imminentis mortis periculo miraculosè erepti, miram Præsulis gratiam sunt consecuti: alii à tumore faucium, alii à constrictione gutturis, alii à læsione arteriarum, meritis & precibus ipsius liberantur. Quidam aduersitatis temporo fracti molestia, in desperationis foueam ferè prolapsi, dum pii patris eisdem occurrit memoria, dulcis consolationis remedium se lætantur inuenisse. Sunt itaque nonnulli variis infirmitatibus detenti, & in diuersis periculis constituti, dum cultores Dei nomen amabile Angelis, terribile & exosum dæmonibus, humiliter ac deuotè inuocauerint, à malis omnibus liberati, sentiunt adesse virtutem Domini nostri Iesu Christi. Hæc & plura, quæ per longum est perferre, operatur qui solus est super omnia Deus benedictus in sæcula. Bruta etiam animalia, quòd mirabile est dictu, eius beneficia sunt adepta. Vnde miræ Dei, cuncta sapienter & salubriter ordinantis, dispositione factum est, quòd in sua requiescentionis loca tanta est signorum gloria, tanta sanitatum gratia, tantus populorum concursus, tantus aduenientium deuotionis affectus, vt sicut de Domino, ita & de seruo suo cantare possit ecclesia: Venient ad te, qui detrahebant tibi, & adorabunt vestigia pedum tuorum. Concurrunt namque eiusdem patris æmuli, adorantes in loco vbi steterunt pedes eius. Quidam autem infidelitatis amici, & duræ ceruicis homines, qui tam diuinæ omnipotentiæ, quàm eiusdem patris meritis derogare præsumpsirunt, repentè percussi, coacti sunt ea vel inuiti prædicare. Quodque omnibus magis admirandum est, & sæculis omnibus inusitatum, cuidam puero quem per octo annos tantus contriuerat à natiuitate natura ad fectus, quòd nullum

1244.

possidebat ei podum adminiculum, noui pedes creati sunt Inusitatius enim est, noua membra substitui, vbi non sunt quàm ad vigorem debilitata restitui. O meritis magni Præsulem! O magna Præsulis merita!

Quis vnquam hæc excogitare præmia. vel hanc meritorum prærogatiuam, vel haec Præsulis dignitatem potuisset: vt quemadmodum Christus *anima à morte perpetua reuocat, & vitam confert sempiternam, ita pius Præsul,* Christi *amator, diuina operante clementia, abortiuis infantulis, oppressis, demersis, & corporibus aliis quam plurimis vere mortuis, vitam reddat temporalem? Quia igitur nullum miraculum gloriosius, quàm quod de dispendio funeris reddat compendia sanitatis, non abs re esse videtur, tantæ admirationis signum breuiter tantum tetigisse.*

Nam præteritis præsens miraculum fidem faciet, firmaque erit & inconcussa futurorum expectatio Et quidem de populi concursu amplius videtur esse mirandum, quàm de miraculis, nisi quòd ipsum miraculum est. Quid enim miraculosius? quid mirabilius? quàm vt hominem hodie mundus adoret, quem heri abominabatur? Ad eum hodie confugias, quem heri fugiebas? Eius hodie apud Deum nobis salubre imploret patrocinium, cuius heri, vel ex metu terrenæ potestatis, vel ex propria mentis malitia, declinabat consortium? Illud enim inter maxima miracula, nonnullis sapientibus maximum esse videtur. Et quia tanti viri memoria non est sepelienda negligentiæ tumulo, nec obliuionis tumulanda sepulchro, vestræ sanctitatis pedibus prouoluti, supplicamus humiliter & deuotè, quòd miraculis, prout decet, examinatis, prædictum Patrem Sanctorum catalogo asscribi iubeatis. Nos verò fiducialiùs agimus in hac parte, quòd huius rei testis & verus Propheta præsagusque promissor beatus Thomas *noscitur extitisse. Qui postquam diutinam moram tempore exilii sui, de mandato fœlicis memoriæ* Alexandri *Papæ, in Monasterio nostro protraxisset, & ostenso sibi cælitus iudicio, vt ad ecclesiam suam rediret, per martyrii palmam migraturus ad Dominum, nec per exhibitionem retributionis liberalitatum & beneficiorum, quæ sibi contulerant prædecessores nostri, haberet vnde ad votum nobis satisfaceret, timens ne nobis oneri, quod tamen nequaquam fuerat, exstitisset, pollicitus est, quod post eum venturus erat successor eius quidam, pro eo satisfacturus quod indubitanter nouimus adimpletum. Et vt memoria beati* Thomæ *Martyris inde habeatur, primus homo in ecclesia nostra ab infirmitate per eius merita curatus,* Thomas *vocabatur. Ex quo facto didicimus, vt de eo omnia alia bona gesta credamus, ad gloriam & honorem Domini nostri* Iesu Christi, *qui, &c.*

Argumentum sanctitatis sancti Edmundi confessoris.

MOdum verò, quo vir iste beatissimus cilicio vtebatur, nequaquam dignum est sub silentio præterire. Quem vtique modum & antiquioribus sanctis inexpertum, & præsentibus credimus inauditum. Habebat etenim non cilicium ex filis subtilibus, vt fieri solet, textoris arte compositum sed ex cordulis in se inuicem, ad instar retis densissimi, intricatis Quæ videlicet connexura nodos tam innumerabiles, quàm intolerabiles, spisso ordine continebat. Et vt iidem nodi carni arctiùs imprimerentur, erat illi cilicium ex parte anteriori non integrum, sed apertum à summo vsque deorsum, laqueolis hinc indéque appositis. Quibus nodatis & concaticulatis cum seipso dimicauit, vt domestico tormento superato corpore de se triumphum factus Martyr adquireret Nec sufficiebat ei, sicut horribili non tam indumento, quàm tormento, carnem suam crucifigere, sed quod superaddiderat, admirationem magis auget, & nos inuitat ad stuporem. Etenim, vt illud idem cilicium carni fortiùs stringeretur, & continua punctione & assidua corrosione caro grauiùs læderetur, funiculo grossiore & triplici illud desuper constrinxerat, ita [illegible]icet, quòd ille funiculus à pectore vsque ad renes multis mediantibus inuolucris descendens, extremitatibus adinuicem cohærentibus inferiùs ligabatur. Et sicut officio funiculus cilicio iungebatur, ita erat eadem materia vtriusque. Sic igitur cingulo cilicino seipsum circumdederat qui non tantùm lumbos carnis suæ cum Legali Pontifice bysso retorta præcinxerat, verùm etiam cum filio Dei, erat præcinctus zona ad mamillas. Quid plura? particulas illas sui corporis, quas de die non poterat cruciare, scilicet manuum & colli nuda de nocte cilicio contegebat, vt sic se totum Domino gratissimi odoris faceret holocaustum. Quid ieiuniorum & orationum indefessam enarrem continuationem? Semper in ore eius cum ciborum parsimonia, laus *Christi* cum gratiarum actionibus personuit. Semper verba ædificationis, quasi hausta de fonte pectoris Dominici profunda quidem & ædificantia Theologiæ, qua excellenter, quasi alter *Augustinus*, coruscabat, cum gemitibus & profundis suspiriis, oculis quoque & manibus in cœlum semper, beati more *Martini*, intentis, resonabant, ita vt audientes simul cum eo loquente ad deuotionem inuitaret.

Mirabilis conualescentia Episcopi Dunelm.

HIs igitur & aliis sanctitatis argumentis certificatus Episcopus *Dunelmensis Nicolaus* quem adeò hydropisis incurabilis vndique dilacerauerat, Ictericia decolorauerat, macies attenuauerat, & substantialem humiditatem consumpserat, tussis desiccauerat, asma inquietauerat, certa quoque mortis imminentia denigrauerat vt solùm sibi superesse sepulchrum videretur: omni humano destitutus & desperatus auxilio fide plenus confugit ad diuinum. Vouit igitur se sepulchrum beati *Edmundi Cantuariensis* Archiepiscopi deuotè cum honore visitaturum, si sic corporalis conualescentia pateretur. Ad partes igitur *Angliæ* Australes in carpento vectus est, tum vt natalis aeris hauriret beneficium tum vt *Pontiniaco*, quò votum suæ peregrinationis solueret, appropinquaret. Vbi cùm per aliquod tempus moraretur, adeò debilitatus est, vt potiùs quàm homo simulachrum videretur. Confecto igitur testamento, & vale cunctis dicto, viatico quoque salutari cum extrema vnctione communitus, extremum iam spiritum protrahebat. Habuit autem quendam suum ministrum, W. nomine, qui aliquando tonsor beati *Edmundi Cantuariensis* Archiepiscopi, & ostiarius exstiterat hic in spiritu comperiens, quòd ipsum Archipræsulem Deus non immeritò Sanctorum suorum annumeraret collegio, pilos barbæ suæ, quam radere solebat, reseruauerat, sperans eos in futuro ægris profuturos. Hoc cum Episcopo *Nicolao* iam semiuiuo, qui tamen memoria viguit, innuisset, præcepit ministro memorato, vt pili illi in aqua benedicta sibi darentur ad bibendum: quam cùm exhauserat vomitu sedatus omnis rumor & omnis dolor, & penitus mitigatus est. Et sic in breui plene restitutus est sanitati.

Imperator se obligat ad pa[illegible] *ecclesiæ.*

DVm autem mundi præstigiator talibus mortales exagitaret solicitudinibus, Imperator *Fredericus*, spiritu tactus consilii sanioris, licet superficialiter humiliatus, se spopondit ecclesiæ & ecclesiasticis Prælatis satisfacturum, hoc modo. *Circa securitates designandas, ita dicimus; Quòd dominus Imperator offert cautionem iuratoriam, literatoriam, & fideiussoriam per Reges, principes, & Magnates, & Comites locorum. Præterea circa prædictas cautiones committit se ordinationi domini Papæ, & tractatorum.* Fredericus, *Dei gratia* Romanorum *Imperator, semper* Augustus, Hierusalem *&* Siciliæ *Rex, Per præsens scriptum notum facimus vniuersis, quod nos R. illustri comiti* Tholosano, *dilecto affini ac fideli nostro, & magistris* Petro *de* Vinea, *&* Thaddæo *de* Suessa, *magna*

1245. præparandas præmittuntur, properantes in equis emissoribus, A
sub vnius noctis spacio transuolant tres dietas: Si seque subito per totam diffundentes prouinciam, vniuersum populum
inermem, immunitum, & dispersum præoccupantes, tantam
faciunt stragem, vt Rex vel Princeps terræ obsessæ, quos contra eos admittet, & in belli ordines, non inueniat. Omnes populos & Principes regnorum, secundum non causam, vt causam,
tempore quietis decipiunt. Nunc se propter Magos Reges, quorum sacris corporibus ornatur Colonia, in patriam suam
reportandos: nunc propter auaritiam & superbiam Romanorum, qui eos antiquitus oppresserunt, relidendam nunc B
propter subdendas sibi barbaras tantum & Hyperboreas nationes & gentes: nunc propter furorem Theuronicum sua
modestia temperandum: nunc propter militiam à Gallis addiscendam: nunc propter terræ fertilitatem, quæ suæ
multitudini sufficere possit, adquirendam: nunc propter peregrinationem ad sanctum Iacobum in Galicia
terminandam, egressos se patriam mentiuntur. Pro quibus figmentis, quidam eis Reges simplices, inito fœdere, liberum per
terras suas transitum concesserunt, eisque fœdera non seruantibus, nihilominus perierunt. Tantis igitur emergentibus toti
Christianissimo populo periculis, quid rudium religiosorum, C
& adhuc fornacis, ex qua prodierunt, igne flagrantium, fiunt sancti fratres, qui credi volunt viam se perfectionis præ
cæteris elegisse? Confessionibus siquidem, & aliis familiaritatibus, Principum & Magnatum sibi fauorem conciliantes,
in auribus eorum contra Tartaros instanter & importune
clamare deberent: male faciunt, si non clamant: peius, si se simulant: pessime, si succumbunt. Quid Monachi nigri, & albi,
& Canonici Nobertini, qui mundo mortui credi volunt,
quare hæc videntes imminere pericula, contra Tartaros crucem non prædicant baiulandam? O Regum stulta consilia!
Episcoporum & Abbatum taciturnitas supinalis, mandis crudelitatis rabies! Sed Regna Christianorum iam destructa D
sunt, & idem de cæteris imminet, nec ex occisorum exemplo
superstitibus adhibetur cautela: sed hostes sæuissimos relinquimus in patria, & mitissimos impetimus vltra mare. Eapropter ego, qui vestra paternitatis gratia sum id quod sum,
duxi vobis in Domino consulendum, vt Reges Franciæ Angliæ, & Hispaniæ (inter quos locum medium obtinetis) curetis inducere modis omnibus, si potestis, vt sopitis inter eos
omnibus querelis, vel in perpetuū, vel ad præsens, tractatum
inter se diserentē habeant & mutuū, qualiter tot miltibus
sæuorum secur possint occurrere. Fidem enim Christi contestor, in qua spero saluari, quòd tot monstrorum, vel omnes ipsi E
confundentur, vel singuli confundentur. Valete.

Discordia Imper. & Papa omnibus nocet. HÆc igitur terribilis Epistola, Regum & Magnatum corda ad quos peruenit, vehementer
sollicitasset, & ad injuriam Christi, & vniuersalis Ecclesiæ & totius Christianismi, vlciscendam efficaciter
erexisset, nisi Papæ & Imperatoris mutuum dissidium, totius mundi latitudinem perturbasset. Vnde discordia eorū longè lateq; per orbem ventilata
(vtpote quibus nō sunt majores, imò nec eis pares
in tota Christianitate, corda Tartarorū, imò omniū F
Paganorum, necnun & vniuersorum Christi inimicorum, exhilarauit, & in spem erexit tutiorem. Adeò
vt superbiendo & jactitando dicerent, Deum Christianum offensum, qui se adinuicem impugnant & corrodunt: & sibi potius propitium Deum, qui ipsos multiplicauit, & eorum dominium dilatauit.

Via versus Romam arctius custodiuntur. INterim dominus Imperator, videns dominum
Papam ex nouo creatum, confirmata prioris sententia, ipsi nequaquam velle parcere, nolens etiam
stare mandatis Ecclesiæ absoluiè, jussit vias, portus, G
& pontes arctissimè custodiri, ne quis portans pecuniam quam sciuit Romanam curiam insatiabiliter
sitire, posset transmeare. Filius autem eius Conradus huic operi operam impendens diligentem, adeò vigilanter tam per mare quàm per terras transire volentibus aditus præclusit, vt nec fratribus Minoribus,
vel Prædicatoribus, vel alicui alij transfigurato, quem deprehendere posset, pepercisset, quin compre-

A hensum, vsque ad animæ exhalationem torqueret. 1245.

Beguinorū & Beguinarum multiplicatio. EIsdemque temporibus quidam, in Alemannia
præcipuè, se asserentes religiosos, in vtroque sexu, sed maximè in muliebri, habitum religionis, sed
leuem, susceperunt, continentiam & vitæ simplicitatem priuato voto profitentes sub nullius tamen
Sancti regula coarctati, nec adhuc vllo claustro contenti. Eorumque numerus in breui adeò multiplicabatur, vt in ciuitate Colonia, & partibus adjacentibus, duo millia inuenirentur.

Controuersia inter fratres Prædicatores & Minores. B ET ne mundus turbinibus vndique multiplicatis vacare videretur, inter fratres Minores & Prædicatores controuersia eisdem temporibus ventilata, multos, eò quòd viam perfectionis, videlicet
paupertatis & patientiæ, videbantur elegisse, mouit in admirationem. Asserentibus enim Prædicatoribus se fuisse priores, & in hoc ipso digniores, habitu quoque honestiores, à prædicatione merito
nomen & officium se sortiri, & Apostolica dignitate verius insigniri, respondent Minores Se arctiorem vitam & humiliorem pro Deo elegisse, & id-
C circo digniorem, quia sanctiorem, & ab ordine Prædicatorum ad ordinem eorum fratres posse, & licenter debere, quasi ab inferiori ad ordinem arctiorem & superiorem, transmigrare. Contradicunt eis
in faciem Prædicatores, asserentes, quòd licet ipsi Minores, nudi pede, & viliter tunicati, cinctique funiculis incedant, non tamen eis esus carnium, etiam
in publico, vel dieta propensior; denegatur, quod fratribus est Prædicatoribus interdictum: quapropter
non licet ipsis Prædicatoribus ad Minorum ordinem, quasi arctiorem & digniorem, auolare, sed potius
D è conuerso. Sic igitur, sicut inter Templarios & Hospitalarios in sancta terra, sic & inter illos humani generis inimico zizania seminante, ortum est discordiæ enorme scandalum, & quia viri literati sunt &
scholares, vniuersali Ecclesiæ nimis periculosum, in indicium magni judicij præ foribus imminentis. Et
quod terribile est, & in triste præsagium, per trecentos annos, vel quadringentos, vel amplius, ordo
Monasticus tam festinanter non cœpit præcipitium, sicut eorum ordo, quorum fratres jam vix
transactis viginti quatuor annis, primas in Anglia
E construxere mansiones, quarum ædificia jam in Regales consurgunt altitudines. Hi jam sunt, qui in
sumptuosis & diatim ampliatis ædificiis, & celsis muralibus, thesauros exponunt impreciabiles, paupertatis limites, & basim suæ professionis, juxta
prophetiam Hyldegardis Alemannia, impudenter transgredientes. Morituris Magnatibus, & diuitibus, quos norunt pecuniis abundare, diligenter insistunt, non sine ordinariorum injuriis & jacturis,
vt emolumentis inhient, confessiones extorquent,
& occulta testamenta, se suumque ordinem solùm
F commendantes, & omnibus aliis præponentes. Vnde nullus fidelis, nisi Prædicatorum & Minorum regatur consiliis, jam credit saluari. In acquirendis priuilegiis solliciti in curiis Regum & potentum consiliarij, & cubicularij, & thesaurarij, paranimphi, &
nuptiarum prolquutores. Papalium extorsionum
executores, in prædicationibus suis, vel adulatores,
vel mordacissimi reprehensores, vel confessionum
detectores, vel incauti redargutores. Ordines quoque authenticos, & à sanctis patribus constitutos,
G videlicet à sanctis Benedicto & Augustino, & eorum
professores contemnentes (prout in causa Ecclesiæ
de Seurdeburc, in qua Minores turpiter ceciderunt, patuit) suum ordinem aliis præponunt. Rudes reputant simplices, & semilaicos vel potius rusticos, Cistercienses Monachos: Nigros verò, superbos, & Epicuros.

Articuli reprobati ab Vniuersitate Parisiēr. IPsis quoque temporibus, videlicet post festum
sancti Michaelis, vt moris est, studiis scholarum

1243. & scholarium reflorentibus, incipiebant magistri Theologiæ, præcipuè tamen præcipui *Prædicatorum* & *Minorum* lectores, disputare & disserere subtilius & celsius, quàm decuit aut expediuit. Qui non vereotes tangere montes, à gloria Dei opprimendi, nitebantur secreta Dei inuestigabilia temerè perscrutari, & iudicia Dei, quæ sunt abyssus multa, nimis præsumptuose indagare. Vnde defecerunt, scrutatores scrutinio, & errauerunt in inuio, Deo vindice, cui placet firmæ fidei simplicitas sobria, quàm nimis transcendens io Theologia subtilitas. Et cùm tutius sit, & magis meritorium, simpliciter à patribus tradita accipere, & credere, quàm probata, & ea quibus humana ratio præbet experimentum, experiri, se super se extulerunt. Sed hæc cùm scirent Ecclesiarum Prælati, Ecclesiæ & fidei *Christianæ* præcauentes, Euangelicis & Propheticis auctoritatibus innitentes, præsumptuosos ausus eorum refrenando, fidelibus, congregatione orthodoxorum facta, fidei veritatem sanius propalarunt. Primus error eorum erat, quòd diuina essentia in se, nec ab homine clarificato, nec ab *Angelo* videtur, nec videbitur. Ad hunc Prelati: Hunc errorem prohibemus, & assertores eius & defensores excommunicamus. Firmiter enim credimus, & asserimus, quòd Deus in sua essentia vel substantia, vel natura, videbitur ab Angelis sanctis, & ab homine glorificato. Alius error: Quòd licet diuina essentia vna sit in *Patre* & *Filio* & *Spiritu sancto*, tamen vt hæc essentia est in ratione formæ, vna est in *Patre* & *Filio*, & non vna in his & in *Spiritu sancto*, & tamen forma idem est quod essentia diuina. Ad hunc Prælati: Hunc errorem, &c. Firmiter enim asserimus, quòd vna essentia, substantia, siue natura, in *Patre* & *Filio* & *Spiritu sancto*, & eadem essentia in ratione formæ, eadem est in *Patre* & *Filio* & *Spiritu sancto*. Alius error est: Quod *Spiritus sanctus*, prout est amor, vel nexus, non procedit à *Filio*, sed tantùm à *Patre*. Hunc errorem, &c. Firmiter enim credimus, & asserimus, quod *Spiritus sanctus*, prout est amor, vel nexus, procedit ab vtroque. Alius error est: Quòd nec anima clarificata, nec corpora clarificata, erunt in cœlo empyreo cum Angelis, sed in cœlo aqueo, seu cristallino, quod est supra firmamentum. Quod etiam dicere præsumunt de beata virgine. Hunc errorem, &c. Firmiter enim credimus & asserimus, quòd idem locus corporalis, scilicet cœlum empyreum Angelorum, & animarum Sanctorum, & idem erit hominum glorificatorum, & similiter locus idem communis spiritualis hominum & Angelorum. Alius error: Quod malus Angelus, in primo instanti creationis suæ fuit malus, & nunquam fuit non malus. Hunc errorem damnamus, prohibemus, & assertores eius & defensores, &c. Firmiter enim credimus & asserimus, quòd aliquando fuit bonus, & non malus, & postea peccando factus est malus. Alius error: Quod multæ fuerunt veritates ab æterno, quæ non fuerunt Deus. Hunc errorem, &c. Firmiter enim credimus & asserimus, quod vna sola veritas fuit ab æterno, quæ Deus est, & nulla quæ non sit Deus. Alius error: Quod Angelus in eodem instanti potest esse in diuersis locis, & etiam vbique, si vellet. Hunc errorem, &c. Firmiter enim credimus & asserimus, Angelum esse in loco diffinito, ita quod si est hic non est alibi in eodem instanti. Impossibile est enim vnum esse vbique, cùm sit proprium solius Dei. Alius error: Quòd principium, nunc & creatio, passio, non est creator, nec creatura. Hunc errorem, &c. Firmiter enim credimus & asserimus, quod fuerit

A creatura. Alius error: Quòd malus Angelus nunquam habuit vnde stare potuit, neque *Adam* in statu innocentiæ. Hunc errorem, &c. Firmiter enim credimus & asserimus, quòd habuerunt vnde stare potuerunt, non tamen inde proficere. Alius error: Quòd qui habet meliora naturalia, plus habebit de necessitate ex gratia & gloria. Hunc errorem prohibemus, &c. Firmiter enim credimus, & asserimus, quòd secundùm quod Deus elegit & præordinauit, dabitur gratia & gloria. 1244

Conclusio annalis euentuum.

B Transiit igitur annus ille Ecclesiæ periculosus, & procellosus, frugifer satis & fructifer, multos nobiles in *Christianitate* perimens & perturbans. Regno & Regi *Angliæ* probrosus & damnosus, *Italicis* prætiosus & hostilis, *Terræ sanctæ* suspectus, *Templariis* & *Hospitalariis* schismatis & scandali generatiuus.

Splendidum conuiuium Comitis Richardi apud Walingeford.

Anno Gratiæ M. CCXLIV. qui est annus regni Regis *Henrici III.* vigesimus octauus, C fuit idem Rex ad Natale Domini ad *Walingeford* conuiua fratris sui, videlicet Comitis *Richardi*: vbi nimis fastigiose conuiuantes, inuitatis omnibus ferè Regni Nobilibus, *Londini* initiatarum reliquias nuptiarum consummarunt, vt reliquiæ cogitationum festum peragerent nuptiale. Erant autem ibidem præsentes *Beatrix* Comitissa *Prouinciæ*, & filia eiusdem *Cincia*, nurus spectabilis, cui Rex cum summo conamine totum se exhibuit serenum & iocundum.

Recedit ab Anglia Comitissa Beatrix.

Iani igitur conuiuii solennitate completa, Rex comitante dicta Comitissa *Beatrice*, cum D aliis multis Nobilibus *Angliæ* & *Prouinciæ*, vtriusque sexus, instante festo Circumcisionis, *Londinum* properauit, vt ibidem in præsentia & conspectu *Prouincialium* solennizans, festiuitatem sancti *Eduardi* miro apparatu celebraret. Qua peracta, memorata Comitissa versus maris litora dirigens, ad partes natiuas remeauit, Rege, cum vniuersa Regni multitudine, officiose vsque ad maris litora pedetentim comitante. Sed antequam nauem Comitissa apud *Doueram* ascendisset, ne aliquando E mundi prospera non admisceantur aduersis, occurrerunt ei lugubrium rumorum portitores, nunciantes *Reimundum* Comitem *Prouinciæ* maritum suum, irremediabili morbo percussum, solùm expectare sepulchrum; Qui in omni tribulatione efficax *Romanæ* Ecclesiæ præstitit subsidium, Imperatori nocumentum procurando. Quod cùm audisset Dominus Rex, inconsolabiliter dolens, quod potuit in precibus & eleemosynis, Dei misericordiam pro eo interpellauit.

Nouus Papa nouum mittit pecuniæ extortorem in Angliam.

F Circa idem tempus, misit Dominus nouus Papa quendam nouum in *Angliam* pecuniæ extortorem, magistrum videlicet *Martinum*, autenticum Papale deferentem, & habentem potestatem excommunicandi, suspendendi, & multipliciter voluntati suæ resistentes puniendi. Qua roboratus potestate, suspendit Prælatos *Angliæ* à collatione beneficiorum, donec voluntati Papali satisfactum fuisset, redditus ad opus clericorum suorũ & consanguineorum postulanti. Indignum tamen G iudicabat aliquem redditum suscipere, nisi triginta marcas aut supra valentem, ne quisquilias colligere tantus vir videretur. Cœpit igitur dictus magister *Martinus* munera, præcipuè palefridos concupiscibiles imperiose exigere & extorquere à Prælatis, maximè à religiosis, præcipiẽs per literas districtè illi Abbati, vel illi Priori, vt ei equos, quales debebat specialẽ Domini Papę clericũ insidere, trãsmitterẽt. Cõtradicentes autẽ & excusationes & causas negationis protendentes, etiam rationabiles, (vtpote Abbatẽ de *Malmesburia*, & Priorẽ de *Mertona*) suspendẽda vsque ad plenã satisfactionẽ, grauiter pu-

1244. niuit. Sedulus etiã explorator Ecclesias vacantes & prębendas cõsiderauit, vt ipsas patenti sinui Papalis indigentiæ præsentaret. Inter quas dum præbenda opima *Sarisburiensis* Ecclesiæ, spectans ad Præcentorem, vacaret, inuito Episcopo & nimis dolēte cũ toto Capitulo, manus rapidas eidem prębendę statim iniecit, & iussu Papæ, coidã puero nepoti suo, non sine multorum cordium amaritudine & stupore, contulit. Credebant enim multi & sperabãt, quod *Romana* curia à Deo multipliciter iam flagellata, freno moderaminis suam auaritiam coërceret.

Iniuria Episcopo Vuintoniensi à Rege illata

PEr idem quoque tempus, Domious Rex manũ aggrauans indecenter, Dominum Episcopum *Wintoniensem*, quem nec dulci affatu, nec in osculo pacis & amicitiæ, cùm veniens de partibus vltramarinis applicuisset, gratanter occurrentẽ recipere dignabatur, iam odio persequebatur ineaorabili, nec permisit aliquem locum cum ipso ad ministrandum et commorari, vel ipsum in aliquam domum licenter hospitari, quin receptatores eius & consolatores, publicos censeret inimicos. Nauem etiam suam & quadrigas, victualia sua ferẽtem, ne ad Episcopum de *Norwico* peruenirent, truculenter impediuit. Diuertẽs autẽ dictus Episcopus *Londini*, Regis satellitibus frontose contradicentibus, nõ est ausus apud *Sunwerc* palatiũ suũ intrare. In domo Canonicorũ de *Sunwerc*, quę est palatio suo proxima, & in Episcopatu suo, delituit hospitatus, humiliter temporis exasperantis mutationem, & donec visitaret eum oriens ex alto, præstolando. Fretus autem Rex iniquorum consilio, prohibuit per ciuitatẽ *Londinensem*, ne quis ei vel etiam victualia venderet, quod nõ recolimus factum fuisse beato *Thoma Cantuariensi*. Episcopus igitur, pro multiplicatis iniuriis dolens, & lacessitus, coëpiscopis suis merito lachrymabiliter cõquestus est. Quo cognito, pietate moti, & zelo iustitiæ accincti, *Lincolniẽsis*, *Wigorniensis*, & *Herefordensis* Episcopi, regẽ super his increpaturi & monituri, vt talia corrigeret, apud *Radingum* properabant. Rex autem de aduẽtu eorum certificatus, fugit, eorum salubria monita declinando. Sed tandẽ inuentus, in verba potiùs excusationis & odij resolutus, nullatenus eorum exhortationibus est emollitus. Sed manifestè aduersando, misit in eius detrimentum ad curiam *Romanam Theobaldum* de *Herlesa*, & magistrum *Henricum* de *Susa*, cum thesauro non modico. Quos exhortabatur & illum effundere, & multo vberiorẽ promittere Domino Papę, & curię *Romanæ* ea peruersa conditione, vt Episcopum nominatum ignominiose præcipitarent. Quod tamen, quia manifestè inhonestum & iniustũ foret, & scandalum publicum toti Ecclesiæ generaret, nequaquam impetrarunt. Quod comperiens memoratus Prior, prudenter remeauit, socio suo dicto *Henrico*, nequiter & seditiose thesaurum Regis asportãte. Vnde diuertens ad partes vnde fuerat oriundus, ad instar corui ad arcam irredituri, in *Anglia* postea non comparuit.

Iohannes Columna Cardinalis moritur.

SVb eodem einsdem anni tempore, videlicet in octauis purificationis beatæ Virginis, obiit vas superbię & omnis contumeliæ, *Iohannes* de *Columna* Cardinalis *Romæ*. Qui inter omnes Cardinales in possessionibus sæcularibus claruit potẽtissimus: vnde efficacissimus discordiæ inter Imperatorem & Papam seminator exstitit & sustentator.

Confirmatur magister R. in Episcopum Bathoniensem.

EOdemque tempore, magister *R.* Præcentor *Sarisberiensis*, confirmatus est in Episcopum *Bathoniensem*. Et eò faciliùs, quod præbenda sua *Sarisbertensis* nepoti Domini Papæ exstitit conferenda. Et tunc temporis quidã Monachus de gremio Ecclesiæ, nomine *Thomas* de *Glouernia*, ritè electus, propriè de *Euesham* in Abbatem est creatus.

1244.

Moritur Rad. Episco. Cicestrensis Cancel.

ANno quoque sub eodem, venerabilis pater Episcopus *Cicestrensis Radulphus* de *Neuilla*, Cancellarius *Angliæ*, vir per omnia laudabilis, & immota columna in Regni negotiis fidelitatis, *Lõdini*, in nobili palatio suo, quod à fundamentis non procul à *Nouo templo* construxerat, Calend. Februarij, vitam temporalem terminauit, perpetuam adepturus.

Normanni priuantur terris suis in Anglia sitis.

CIrca dierum illorum curricula, Rex *Francorum Parisiis* conuocatos omnes vltramarinos, qui terras habuerunt in *Anglia*, sic est affatus. Quicunque in Regno meo conuersatur habens terras in *Anglia*, cùm nequeat quis cõpetenter duobus Dominis seruire, vel penitus mihi, vel Regi *Angliæ* inseparabiliter adhęreat. Vnde aliqui terras & redditus habentes in *Anglia*, eas relinquentes, possessionibus, quas habebant in *Francia*, adhæserũt, aliqui è conuerso. Super quo certificatus Rex *Angliæ*, omnes de Regno *Franciæ*, præcipuè *Normannos*, iussit terris suis, quas in *Anglia* habuerunt, dissaisiri. Vnde Regi *Francorum* videbatur, quòd Rex *Anglorum*, quia non in adoptionem eorum statuit cõditionem terris hinc vel inde suis priuandorum, vt ad alterutrum Regum transmigrarent liberè, sicut & ipse Rex *Francorum* fecerat, treugas initas inter eos confregisset. Sed quia nimis corpore debilitatus post reditum suum de *Pictauia* fuerat, noluit certamina suscitare, imò potiùs dissimulando pertransire, & impetuosas *Normannorum* querelas, & insurgendi in Regem *Anglorum* proteruiam & auidam voluntatem, reprimere satagebat.

Litera de statu terræ sanctæ

DIebus autem sub eisdẽ, rumor iocundissimus *Christianorum* climata peruolauit, talibus literis confirmatus; *Frater* Hermannus Petragoricensis, *pauperis militiæ* Templi *minister humilis*, *dilecto sibi in* Christo *fratri* R. *de* Sanfordia, *in* Anglia *præceptori*, *salutem in Domino. Quoniam statum* Terrę sanctę, *quoties nobis facultas se offert, fraternitati vestræ literis vel nunciis tenemur intimare: noueritis quòd cùm* Soldanus Babyloniæ, *post mala quæ à nobis recepit*, *&* Nasserus, *tunc fautor & adiutor eius*, *&* Christianorum *persecutor, quem non cessauimus pro viribus expugnare, inuitus & compulsus nos alloqueretur, cum ipso de treuga reformanda, promittendo nobis totam terram citra flumen* Iordanis *restituere* Christianis, *nuncios viros nobiles & discretos, fratres nostros, ad eius præsentiã super his duximus in* Babylonem *transmittendos. Quibus in custodia positis per dimidium annum, & ampliùs, & retentis*, Gazam, *& sanctum* Abraham, Neapolim, Varan, *& mala quædam alia nobis, de promissione nobis facta priùs, recidit, dolosis verbis & superuacuis nos pascendo. Nos verò inspiratione diuina ipsius calliditatem & perfidiam aduertentes, quoniam nostram treugam procurabat, vt* Soldanum Damascenũ, Camellæ, *&* Nassarum *Dominum* Crucy, *cum terris eorum, suo crudeli dominio faciliùs subiugaret, ac demum cum* Terram Saracenorum, *terræ* Christianorum *adhærentem, occupatam teneret, promissam nobis fidem, sicut nec suis, nulla enim obseruaret: cui tota* Christianitas, *quæ iam debilis est & modica citra mare, tunc resistere nõ valeret: habita super his deliberatione prouida & diligenti consilio Prælatorum, & quorundam terræ Baronum, dicti* Soldani *treuga merito reprobata cum* Soldano *Damasceno &* Nassero *Domino* Crucy, *dũximus componendum: ita quòd totam terram circa flumen* Iordanis, *præter sanctum* Abraham, Neapolim, *&* Bossan, *incontinenti* Christiano *cultui reddiderunt. Vnde gaudendum est Angelis & hominibus, quòd ciuitas sancta* Hierusalem *à solis* Christianis *iam inhabitatur*, *expulsis omnibus* Saracenis, *& in cunctis sanctis locis, per Prælatos Ecclesiarum reconciliatis & mundatis, in quibus in quinquaginta*

1244 ginta sex annis nomen Dei non fuerat innocatum, nunc, benedictus Deus, diuina mysteria quotidie celebrantur. Ad quæ loca visitanda, liber cunctis patet aditus & securus. Nec est dubium, quin in hoc fœlici statu & prospero possit diutius permanere, si Christiani soli eis maritimis temporibus istis ab hoc essent vnanimes & concordes. Sed heu quàm plures in his & aliis terræ vtilitatibus promouendis, propter odium & inuidiam, nobis existunt contrarij & infesti. Vnde nos soli cum Conuentu nostro & Prælatis Ecclesiarum, cumque paucis Baronibus terræ, nobis præstantibus auxilium quale possunt, onus defensionis ipsius gerimus supra nos. Et introitum terræ, in confinio terræ Babyloniæ & terræ Hierusalem, videlicet apud Gazam, suffragantibus Soldano Damasceno & Nassero Domino de Crucy, non sine magnis periculis, & personarum laboribus, necnon & expensis ordinis, possidendum, salutare atque maturum consilium duximus apponendum, tamen timemus, quòd ingratitudinis grauem sumat Deus vindictam, eos puniendo, in hoc negocio qui desides fuerunt & rebelles. Ad præsidium insuper & defensionem terræ nostræ, quoddam castrum fortissimum, prope Hierusalem, supra Toronum (si proborum hominum auxilium habere poterimus) proponimus ædificare: per quod speratur, tota terra posse facilius teneri, & perpetuo contra hostes defendi. Sed hæc quæ possidemus, contra Soldanum, virum potentissimum & astutum, nequaquam diu potenter valemus possidere & defendere, nisi Christus & sui fideles nobis efficax præstent patrocinium.

Epistola præ... [illegible] ... bus vocatur

CVm autem hæc ad audientiam multorū Christianorum peruenirent, vix scriptis aut verbis eorum fidem adhibuerunt, tum propter antiquam tam Templariorum quàm Hospitalariorum insaniā. Eo quòd semper discordiam inter Christianos & Saracenos procurant, vt durante bello, vndique aduentantium pecuniam colligant peregrinorum tum propter eorum mutuam discordiam, tum propter hoc quòd captionem Imperatoris machinabantur. Habent insuper Templarij in Christianitate nouem millia maneriorum, Hospitalarij verò nouendecim, præter emolumenta & varios prouentus ex fraternitatibus & prædicationibus prouenientes, & per priuilegia sua accrescentes. Quodlibet igitur manerium, sine grauamine vnum militem potest in subsidium Terræ sanctæ, bene & sine aliquo defectu communitum adinuenire, etiam cura omnibus plenariè ad militem pertinentibus: vnde hæc recolentes Christiani, autumant semper ipsos fraudem palliare, & lupinas insidias sub ouina pelle latitare. Quia si non subesset simultas cum fraude, tot strenui milites Occidentales, omnium Orientalium obstacula violenter penetrarent, facileque profligarent.

...rrectio ... ex... ...orum ...M̄ ... ...s B...dicti.

EOdemque tempore, quia, vt in istius voluminis paucis reuolutis capitulis antecedentibus declaratur, fratres, præcipuè Prædicatores, ordinis ignaros, àttamire disciplinæ sancti Benedicti nimis impudenter excubitasse deprehendebantur, Papalis seueritatis modetamine corriguntur, & auctoritate literarum talium in viam meliorem diriguntur.

Otto permissione diuina Portuensis & sanctæ Rufinæ Episcopus, & Godefridus diuina miseratione sancti Adriani Diaconus Cardinalis, omnibus præsentes literas inspecturis Salutem in Domino. Noueritis nos vidisse & diligenter inspexisse, literas Apostolicas, non abolitas, non cancellatas, non aliqua sui parte viciatas, sed in prima figura, in vera bulla, filo, stilo, & charta, quarum tenor talis est.

Innocentius, &c. Magistro & fratribus ordinis Prædicatorum Salutem & Apostolicam benedictionē. Non solùm in fauorem conuersi, sed etiam Monasterij, probationis tempus à sanctis Patribus est indultum; vt illo asperitates illius, & istud mores illius valeat experiri. In regula quoque beati Benedicti præcipitur, vt ad cōuersionem nouiter venientibus non facilis tribuatur ingressus, sed sicut docet Apostolus, an sit ex Deo spiritus comprobetur, & dura & aspera, per quæ itur ad Dominum, exponantur. Posteà in eadem regula subiungitur vt dicatur. Ecce lex, sub qua militare desideras: si eā obseruare potes, ingredere alioquin, liber venisti, liber discedas. Insuper, fœlicis recordationis Gregorius Papa, prædecessor noster, statuit, vt positi in probatione nouitij, ante susceptum religionis habitum, qui dari profitentibus consueuit, seu ante professionem emissam, ad statum pristinum redire possint liberè infra annum. Et ad omnem ambiguitatem penitus amouendā, cùm in quibusdam locis religiosis nouitiorum habitus non distinguatur ab habitu professorū, professionis tempore benedicantur vestes quæ profitentibus conceduntur, vt nouitiorum ac professorum habitus discernatur. Licet igitur zelum animarum habentes, eas lucrari Domino sollicite cupiatis, quia tamē decet & expedit, vt conscientiæ puritati non desit iudicium rationis, ne vnde spiritualis profectus quæritur, inde salutis dispendium subsequatur, vobis de fratrum nostrorum consilio in virtute obedientiæ, sub pœna excommunicationis, auctoritate præsentium districtius inhibemus, ne ante annū probationis elapsum, qui est maxime in subsidium fragilitatis humanæ regulariter institutus, quemquā ad professionem vestri ordinis, seu renunciatione seculi faciendam, recipere præsumatis, nec constitutum in probatione nouitium aliquatenus impedire, quò minus infra eundē annum probationis, ad aliam religionem, quam maluerit transeat, sicut de sua processerit libera voluntate, non obstante statuto contrario, si quid à nobis est editum. quod irritum decernimus & inane, vel aliquibus literis à sede Apostolica impetratis, seu etiam impetrādis, quæ de præmissis expressam non fecerint mentionem. Quòd si fortè contra huiusmodi inhibitionē quemcunque recipere præsumpseritis, decernimus eum, qui taliter receptus fuerit, nullatenus vestro esse ordini alligatum vosque à receptione quorumlibet ad professionē eiusdem ordinis fore ipso facto suspensos, & insuper pœnæ subiiciendos, quæ fratribus ipsius ordinis pro culpis infligi grauioribus consueuit. Nulli ergo, &c. Datum apud ciuitatem Castel. xv. Cal. Iul. Pont. no. an. 1. Nos autem, ad precum instantiam fratrum Minorum, præsens transcriptum ex literis ipsis de verbo ad verbum sumptum, sigillis nostris fecimus communiri. Datum Suteri quinto Non. Iul.

Hæc autem taliter impetrata circa hæc tempora huius anni, sunt generaliter publicata, & iussa per ordines dictos obseruari.

Rex Anglorum quosdam nominat Consiliarios creat.

EOdem tempore Dominus Rex, Dominum Paulinum Piper, militem, Seneschallum Regiæ suæ ministralem, & eundem P. necnon & Iohannē Mansel, Cancellarium sancti Pauli Londinensis, viros prudentes & circumspectos, Principales sibi constituit Consiliarios, Magistrum quoque Laurentium de sancto Martino, qui quandoque cum electo Valentino & Leodiensi Willielmo commorabatur comes familiaris, consiliorum Regalium moderatorem, & negotiorum statum Ecclesiasticæ conditionis contingentium, in clericum specialem & procuratorem, vtpote virum prudentem & expertum, dignum censuit aduocandum.

... [illegible] ... suspicant... ... [illegible]

CIrca idem tempus, Lincolniensis, Wigorniensis, Herefordensis, Episcopi, Regem quasi fugitiuum prosequentes è vestigio, & tandē eundē apud Westmonasterium inuenientes, eum acriter increpabant de persecutione & tyrannide, quam in eorum fratrem coëpiscopum Wintoniensem non desinebat diatim exercere. Et cum preces precibus addiderunt, & minas minis adiunxerunt, parati Capellam eius interdicto supponere, petiit Rex inducias, vt ipsis super hoc præcise responderet, donec nuncij sui, qui trāsalpinatū iuerāt, remearēt.

deuastassent, quidam cruentissimi homines & inhumani confinia rubri maris inhabitantes, & qui de potestate sunt pro maiori parte *Soldani Babylonia*, dicti *Choermini*, ab imminente fugerunt tempestate, *Tartarorum* vitantes irruptiones. Et venientes ad *Soldanum Babyloniæ*, locum habitationis instanter & acriter postulabant. Cùm igitur intellexisset *Soldanus*; quòd si postulata frontose negasset, in ore gladii extorsissent, ait illis: Sunt non procul hinc, quidam, quos *Christianos* dicimus, maritima inhabitantes, nostris legibus rebelles, & nobis infesti & graues, & grauiora comminando promittentes, quorum charissimum receptaculum est *Hierusalem*. Ite igitur audacter, & ipsos proiicientes, loca eorum occupate. Quę cum obtinueritis, preciosis spoliis ditabimini, & terras opulentas cum castris & ciuitatibus fœliciter & ad votum obtinebitis, meique & meorum gaudebitis efficaci protinus patrocinio. Ipsi igitur his verbis animati, primò *Hierusalem* inuadentes, stragem non minimam de *Christianis* exercuerunt, prout Magnatum Epistolis pleniùs certificamur.

FRedericus, Dei gratia *Romanorum* Imperator, semper *Augustus*, *Hierusalem* & *Siciliæ* Rex, *Richardo* Comiti *Cornubiæ*, dilecto sororio suo, Salutem, & sinceræ dilectionis affectum. *Vox in Rhama audita est, ploratus & vlulatus multus.* Vox illa, quam nostræ præsaga tristitiæ fama prætulerat: vox illa, quam nuper aduersæ fortunæ proprietas, quæ nunquam venit sola, mortalibus nostris auditibus repromisit. Fuerunt nempè quam plura tempestatis futuræ tonitrua, in circuitu *Hierusalem* tot *Christi* fidelium cruenta perditio, ipsius sepulchri Dominici luctuosa dispersio, postremò nostris abominanda temporibus sanctę destructio ciuitatis, coruscationes huiusmodi non in rorem & imbrem tenuem, sed in calamitatis nostræ diluuium cœli nubibus exposuit. Dum enim ad vindicandum tantæ confusionis iniuriam, *Christicolas* de *Choerminorum* clade residuos amor & debitum fidei prouocarent, etsi reparatio tanti dissidii, sicut maiorum consilia, sic remotiora suffragia flagitaret. In tantum tamen Patriarcha *Hierosolymitanus*, dum ad speratæ victoriæ gloriam exspectaret, & collegam, aut Principem alium, forsitan reputaret indignum, factus crucis Dominicæ prædicator, audientium sæuos amicos extulit, & zelum improuidæ deuotionis accendit, vt nulla temporis, quòd maximè bellica iura desiderant, opportunitate captata, secunda feria ante festum sancti *Lucæ* Euangelistæ, *Christianus* exercitus, totius vltramarinum militiæ robur, in *Choerminos* præfatos, velut rei præscios, ad prælium præparatos, sic infestis auspiciis irruisset, quòd vix de pugnantibus aliqui mortis aut carceris exitium euaserunt. Liberauit veruntamen aliquos, sed valde perpaucos, fugæ subsidium, quos forsan ad medios vsque pugnantium strepitus, & confligentium ictus, audacia non perduxit. Ex omnibus terræ Baronibus, & Regni *Hierosolymitani* militibus, toto Conuentu militiæ *Templi*, trecentis videlicet fratribus, & ducentis *Hospitalariis* sancti *Iohannis*, ac toto posse sanctæ *Mariæ Teuthonicorum*, nemo nisi Patriarcha præfatus, & Dominus de *Monte forti*, qui Regni vexillifer fuerat & antesignanus, quatuor milites & paucissimi seruientes *Templarii*: *Hospitalarii* verò, decem & nouem, & de fratribus *Teuthonicorum*, tres tantummodò seruientes, fortunæ vel fugæ subsidio, proh dolor, redierunt: viris famosis, Episcopo de sancto *Georgio*, & Domino de *Caypha*, in acie facto postremo cadentibus, *G.* Comite *Ioppensi* mortaliter vulnerato, & *Tyrensi* Archiepiscopo, qui

A ex vulnerum illatione non periit, carceri mancipato: prout hæc omnia ex literis Conuentus domus sanctæ *Mariæ Teuthonicorum* nobis missis nostra serenitas intellexit. Habet ex seipso satis hic tristior rerum euentus mœstitiæ causam, cur à nobis, & omnibus fidei *Christianæ* Principibus, cordis amaritudinem exigat, profluuiumque lachrymarum exposcat: quia euenit infortunii qualitas, quum huiusmodi casum culpa præcesserit, & negligentia subsequatur. Dum præter idem quòd *Templariorum* superba religio, & aborigenarium terræ Baronum deliciis educata, superbit, *Soldanum Babyloniæ* ad euocandum auxilium *Choerminorum*, per bellum improbum & improuidum, coegerunt, nostro Regio fœdere paruipenso, quod nos vna cum Conuentu & Magistris domorum sancti *Iohannis* & sanctæ *Mariæ Teuthonicorum* nomine nostro contraxeramus, cùm de eodem abiecta est per prędictos euidentis culpæ nuda simplicitas, vt credentes in barbara varietate constantiam, & fidem in perfidia reperiret, *Soldanos Damasci*, & *Craccy*, sicut fide dispares, sic ab eis voluntate discordes, in suum præsidium, contra *Choerminorum* exercitum ac *Soldani*, velut ad extinguendum ignis incendium olei multitudinem aduocarent, inhonestis eosdem blanditiis: Adeò quòd, prout nobis per nonnullos religiosos, venientes de partibus transmarinis, constitit euidenter, infra claustra domorum *Templi* prædictos *Soldanos* & suos cum alacritate pomposa receptos, superstitiones suas, cum inuocatione *Machometi*, & luxus sæculares facere *Templarii* paterentur. In nullo veruntamen aduocatos aduertere potuit, nec à natura blanda suggestio, nec à voluntate cōtraria confœderationis iurata promissio, quin periurium citiùs quàm consortium incurrissent. Sicque præter *Soldanum* de *Camel*, cum quinque tantum ex suis de prælio fugientem, quem in eorum auxilium, qui contra *Soldanum Babyloniæ* coniurarant, *Soldanus Damasci* transmiserat, & qui de ipso *Soldano Babyloniæ* penitus desperabat, residui omnes post breuem conflictum, dissimulata dimicatione, superstites ad *Soldanum Craccy* cum omnibus suis, nullo certamine, nec vel simulato commisso, in partem alteram, in quam corda direxerant, corpora transtulerunt. Dissoluta præterea negligentia, pestis vltimum genus, cum de salute certatur, omne nostrum periculum cumulat, & exitium comminatur: cum Legis orthodoxæ primores, quod non sine magno dolore scribimus omnes vniuersaliter orthodoxi; nedum quòd de reparatione tam luctuosi dispendii cogitent, nedum quòd tam miserabiles casus euentuum, maiorum nostrorum more, deplorent: imò tanquam ista non essent *Christianorum*, aut fidei *Christianæ* negocia, vulnera nostra despicimus, & de remediis non curamus. Percussit nos Dominus, nec dolemus: circumstant vndique septa tectorum nostrorum incendia, nec ad aquam decurrimus, sed alter alterius infortunio gloriatur. Hinc nos extonat *Tartarorum* noua crudelitas, illinc nos vrit & eruciat barbaræ gentis antiqua proteruitas. Ex aduerso nos pungit *Paterinorum* fœda perfidia, & præsertim illorum, qui per rebelliones suas in *Italiâ* sacrum Imperium eneruantes nobis obsistunt, quo minùs iuxta quod in sacris ceremoniis catholica rogat Ecclesia, *Christiano* subiiciamus Imperio barbaras nationes: sic vndique publicis hostibus agimur, aut vexamur occultis. Sathan cōtinuò laborat & vigilat, *Simon* dormit, neque quò tandē oculos nostros somnos, & corda nostra socordia mulceat, toleramur. Expergiscimini viri fortes, apprehendite arma & scutū, temporū nostrorū iniuriam 1244.

1244. necessario vindicando, redimeotes, à qoibus nunquam nos, Domino teste, subtraximus, quin potius ad *Terra sancta* subsidium præsidia nostra semper libentius obtulimus, quàm qnæsierimus aliena. Latere vos namque non credimus, qualiter à transalpina militia, gente belligera, quæ se signo mirificæ crucis assumpto, *Terra sancta* seruitiis dedicauit, ad *Capitania* decus, & transmeantium regimen aduocara, suffragij nostri parres magnificentia nostra non negauit, quin potiùs personam nostram, seu filij nostri, vel ducis alterius, quem transfretantes idoneum reputarent, mille stipendiariorum milirum continuo sub nostris stipendiis comitatam, ad tam salubre negotium, per venerabiles patres *P. Panormitanum* Archiepiscopum, quondam *N. Reginum* & *Florentinum* Episcopos, & *C.* de *Suess*, dilectos nostros & fideles, solennes excellentiæ nostræ Legatos, obtulimus, ad *Gregorium* summum Pontificem tunc temporis destinatos, alia nulla prorsus ab eo conditione quæsita, nisi quòd nos, filios nostros cum Imperio, & Regnis nostris, honestis & debitis præsidiis adjuuaret. Qualiter *Lombardorum* nostrorum rebellium obstinata proreruitas, jus & dominium, Imperij *Roman.* formam prout tenetur, agnosceret, ac nobis ipsorum societate, quin potius conspiratione cassata, prædicti rebelles, quemadmodum nobis & aliis terræ Regibus & Principibus subditi nostri deseruiunt, redditis nostris & Imperij juribus subjacerent Deinde cùm ex circumstantiis negociorum & temporum, ista quæ nouiter contigerunt, timenda nobis occurrerent, quanquam sotent ex negata mortalibus scientia fururorum ignota, cùm eo se malitia temporis dilatauit, vt ad discrimen *Italicum* summus Ecclesiæ Pontifex contra nos Pontificatus adjungi consortium pateretur. Obeunte *Gregorio* summo Pontifice, autoritate tunc temporis ipsius dissentionis & causa, istoque qui prǽsidet, ad summi Pontificatus apicem substituto, longè majora, quàm prius, per nnncios nostros obtulimus, quęque nunquam credere debuit aliquis respuenda: videlicet, quòd totum transmarinum negotium, necnon & imminentem *Tartaricam* tempestatem, ac Imperij *Constantinopolitani* discrimen, de Domini nostri *Iesu Christi* victoriosi Regis omnipotentia confidentes, humeris nostris imponere spondebamus; prout præmissa magnificentiæ nostræ Legatio, vobis & cæteris Regibus & Principibus patefecit. O quantum cum tempore profuisset ad communis causæ salutem, oblatum nostræ deuotionis antidotum, dum sanabilis erat infirmitas, priusquam aduersæ fortunæ secundus ictus accederet, qui dolorem prioris vulneris duplicaret, accepisse! Nec tamen sic desperationi vel morti relinqueodum negotium arbitramur, quin possit & debeat de remediis cogitare. Nec nos à tam salubri consilio potentiæ nostræ partes abducimus: imò tanto libentius pollicemur, quanto ad radicem arboris securi jam posita, nostrum & omnium orthodoxæ fidei Principum auxilium necessarium apponere æstimamus. Dum tamen pacata nobis *Italia*, rebus & juribus, quæ proximi parentes nostri tam in Imperio, quam in Regno pacificè tenuerunt, nobis in pace dimissis, alæ nostræ pennas & plumas integrales habeãt, quibus ad alta conscendere securius valeamus. Datum *Fog.* 27. Februarij, tertia Indictione.

Breuis narratio prædictorum.

HVius autem lamentabilis stragis, quæ primò facta fuit in sancta ciuitate *Hierusalem*, vnde mentio fit supra, causa fuit hæc. Cùm primo irruerent *Chorimini* in Patriarcham, & in incolas ciuitatis; impetu repentino, ciues causa refugij versus *Ioppen* cum familiis suis ocius conuolarunt. Asturi autem *Choermini*, vt fugientes reuocarent, & interfectos trucidarent, signa *Christianorum*, qui subito fugam inierant, super propugnacula murorum ciuitatis in proparulo eleuauerunt. Vnde fuerunt aliqui *Christiani*, qui de latibulis exierunt extra ciuitatem, sequentes ipsos *Christianos* in spiritu fraternæ charitatis, rapti in equis velocissimis, ipsos reuocabant, asserentes residuos *Christianorum*, qui in ciuitate remanserant, fœliciter de hostibus triumphantes, signa sua super muros gaudenter eleuasse. Reuersi igitur *Christiani*, cùm sese in ciuitatem, vel in loca contermina tutius recepissent; gens memorata, ad vnguem armata, & per omnia præmunita, in incautos *Christianos* subito irruentes, ipsos omnes in ore gladij peremerunt. Nostrates igitur hæc audientes, qui in ciuitatibus & castris indemnes adhuc & illæsi remanserant, exercitum copiosum & fortem congregarunt, volentes vnanimiter sanguinem fratrum de cruentis manibus inimicorum, cum graui vltione, requirere, bellum cum ipsis inierunt crudeliter valdè, sed casu omnibus sæculis deplorando, ceciderunt *Christiani*, prout per Epistolam paret, quæ supra scribitur, Imperialem. Perempti tamen & vulnerati, qui licet pauci, per fugam elapsi, de seipsis cruentissimam hostibus victoriam reliquerunt, prout ipsi post prælium inimici spiritu proprio sunt confessi. Durauit autem certamen infatigabiliter pugnantium, à summo mane vsque quo noctis tenebræ, ita vt non cognosceret alter alterum, prælium diremissent.

Alia epistola eiusdem Magistri Hospitalis Hierusalem.

S*Erenissimo domino de M. A.* Metlai *frater* G. *de* *Castro, Dei gratia sanctæ domus* Hierusalem *magister humilis, & pauperum* Christi *custos, Salutem. Ex insinuatione literarum nostrarum, quas diligentiæ vestræ in singulis passagiis direximus, scire satis potestis, qualiter ob repugnantiam, quæ diu in partibus nostris viguit, circa factum treugarum de fouenda parte* Damascenorum *contra* Babyloniæ Soldanum, *perperam processit negotium* Terræ sanctæ: *super aliis euentibus, qui postmodum emerserunt, discretionem vestram volentes certiorari, significandum duximus, quoniam circa principium æstatis proximo præteritæ,* Soldanus Damasci *&* Seisser, Soldanus Craccy, *qui prius hostes erant sibi aduersantes, concordiam facientes, confœderationem treugarum cum* Christianis *sub ea conditione pertractarunt, quòd totum* Regnum Hierusalem: *& terram quæ de possessione* Christianorũ *circa flumen* Iordanis *fuerat, præter aliquot villas, quas sibi in montibus retinebãt, tali pacto restituerũt* Christianis, *quòd ipsi in expugnation* Soldani Babyloniç *assistere deberent, pro toto posse fideliter. Forma autem huius treuga ab vtraq; parte acceptata, ciuitas sancta, cum quibusdam adiacentiis, cœpit à* Christianis *inhabitari* Christiano *exercitu commorante in confinia* Soldanorum *præscriptorum apud* Gazatam, *in grauamen* Soldani Babyloniç. *Cumq; aliquandiu in expeditione ipsa perstitissent,* Patriarcha Hierosolymitanus *applicuit, veniens de partibus transmarinis. Cui recepta aliquantula corporis quiete, desiderio visitandi sepulchrum Domini inspiratus, iter peregrinationis arripuit, properantibus nobis cum eo. Voto itaque peregrinationis nostræ completo, nobis in vrbe beata accidit, quòd infinita multitudo gentes barbara & peruersa quæ* Choermina *vocabatur, in vltimis partibus nostris* Hierusalem *conterminis, vocante & mandante* Soldano Babyloniæ, *vniuersam terræ superficiem occupans, omnem animam viuentem per ignem & gladium peremerunt. Habito igitur omnium ibi existentium* Christianorum *consilio, quia resistere non poterant, salubriter deliberatum fuit & prouisum, quòd omnes ciuitatis sanctæ habitatores vtriusque sexus & omnis ætatis, cum acie equitum nostrorum, versus* Ioppen *procederent, ad locum refugij & salutis. Ipsa autem nocte deliberationem exequentes, populum de ciuitate caute educere curauimus, ambulantes vsque ad fere medietatem itineris confidẽter, donec, procurant euersus ea antiquus noster inimicus Diabolus, interuenit damnosum nimis impedimentum. Gens enim prænotata, signa quadam,*

qua

1244. quæ inuenerunt post fugientes, eleuauerunt supra muros et vstatis, vt incautos taliter reuocarent, credentes eos qui remanserunt Christianos de aduersariis triumphasse. Fuerunt qui nos reuocarent Christiani properantes post nos, sereno vultu nos consolantes, & asserentes Christianorum signa, quæ bene nouerunt, super muros Hierusalem eleuata, in signum quòd de hostibus triumpharunt: & sic decepti, nos decipiebant. Nos igitur exultantes reuersi sumus confidenter in sanctam ciuitatem, credentes ibidem secretè commorari, & multi affectu deuotionis, alii spe hæreditatis obtinendæ & retinendæ retrorsum temerè & incautè vel in ipsam ciuitatem, vel in suburbana sunt reuersi. Quod nos omnino dissuasimus, laqueos perfidorum præsentiscentes, & sic ab inuicem recessimus. Nonmultum autem post recessum nostrum, ecce cum longis agminibus viri crudeles perfidi Choerosmini, populum Christianum in sancta ciuitate per gyrum obsederunt, quotidie & incessanter in ipsos impetuosos insultum facientes, & vndique eis exitum & ingressum præcludentes, ac diuersis afflictionibus miserabiliter coarctantes, adeo vt præ angustia pressuræ, famis, & doloris, deficientes & desperantes, se mortis casui & periculo omnes vniuersaliter exposuerunt. Et de ciuitate exeuntes, per deuia & deserta montium vagabundi de nocte abierunt, donec ad angustum exitum venientes, in insidias hostium inciderunt. Qui vndique eos circumdantes, gladiis, lapidibus, & sagittis ferientes, occiderunt trucidantes & dilaniantes eos, iuxta certam æstimationem septem millia virorum & mulierum, cruorem tantum effundentes, quod tanquam aqua per montium conualles fidelium sanguis, proh dolor, decurrebat. Iuuenes verò & virgines in captiuitatem secum rapientes detrahentes, in ciuitatem sanctam sese receperunt; vbi Moniales, senes, & debiles, laborem itineris & fugæ ferre non valentes, qui in ecclesiam Dominici sepulchri fugerant, & in Caluariæ locum, sanguine Christi consecratum, quasi oues occisionis iugulauerant, ignominiam execrabilem in sanctuario Domini committentes, quam à diebus sæculi oculi hominum non viderant. Demum, quia atrocitas tanti facinoris intolerabilis, omnium fidelium deuotionem prouocauit ad vlciscendum sui creatoris iniuriam, communi voto omnium fuerat cum annotatione præsentium constitutum vt ordinata expeditione ad præliandum contra perfidos accingeremur generaliter vniuersi auxilium de cælo postulantes. Et inimicos aggredientes, vsque ad diei conclusionem bello cruentissimo, à summo mane infatigabiliter dimicauimus. Et ecce tenebræ cognitionem nostrorum & aduersariorum ademit. Ceciderunt ex nostris innumerabiles aduersantium tamen in quadruplo, vt posteà comperimus, plures. Postmodum verò die sancti Lucæ Euangelistæ resumpto spiritu, & innouato de [illegible] suffragio, fratres militiæ Templi & Hospitalis, cum omnibus aliis religiosis bello mancipatis, & cum viribus generalique exercitu Christianorum Terræ sanctæ, sub Patriarcha publico edicto congregati, inierunt prælium cruentissimum cum dictis Choerosminis, & qu[illegible] millibus militum Saracenorum [illegible] Soldano Babyloniæ militantium Choerosminis adhærentium. Et aggressum est vtrobique impetu validissimo cum non possemus eos euitare. Erat itaque hinc inde exercitus magnus & fortis & numerosus valde. Tandem nos insolentiæ tantæ resistere multitudini, cum superuenissent semper noui illæsi & recentes inimici, & nos qui decuplo illis pauciores eramus, vulnerati & fatigati, sentientes adhuc pondus prælii antecedentis, succubuimus, relinquentes eis campum cum victoria, eis cruenta & nimis empta: ceciderunt enim ex eis multò plures, quam ex nostris inæstimabiliter. Sit quoque indultum est nobis ab ipso, qui est animarum saluator, quòd nec centum elapsi sunt per fugam, sed dum poteramus stare, adinuicem nos in Christo cohortantes & confortantes infatigabiliter, & alacriter, ita quòd hostes super hoc obstupuerunt, dimicauimus, donec capti, (quod tamen multum euitauimus) vel cæsi defeceramus. Vnde nimis admirantes, dixerunt posteà captiui ipsi: Vos sponte mortis discriminibus obtulistis, & hoc quare? Respondemus ca-

A ptiui: Maluimus mori in bello cæsis corporibus, & animabus glorificatis, quàm turpiter cedere fugitiui. Tales vtique sunt vehementer formidabiles. In dicto igitur bello, contrita Christianorum fortitudine, induit Terra sancta confusionem, & cæsa fuit tanta vtriusque exercitus multitudo, quòd occisorum fuit numerus inæstimabilis. Ceciderunt que Magister militiæ Templi, & Magister Hospitalis, & alii Magistri ordinum, cum suis Conuentibus & sequelis, & dominus Walterus, Comes de Bresna, captus, & dominus Philippus de Monte forti aufugit, & qui sub Patriarcha militarunt contriti. B Nec euaserunt de omnibus Templariis præter octodecim, & de Hospitalariis sexdecim: quos tamen pœnituit posteà euasisse. Valete.

DVM autem in Syria tot mundi turbinibus genus humanum exagitaretur, in Anglia etiam & eius confiniis.

Angli meditantur iugum seruitutis Papalis excutere

Sæuit in humanis diuina potentia rebus.

Romana enim curia, rubore deposito, tempore noui Papæ nostri Innocentii quarti, secùs quam sperauimus, C non desinebat per prouisiones quotidianas, redditus impudenter extorquere. Exiit igitur murmur, in cordibus Anglorum diu conceptum & retentum, in manifestam querimoniam & quasi parturientes loquuti non poterant ampliùs sese continere. Patientia enim eorum desidiosa erat, & humilitas infructuosa, imò potius & damnosa. Et in vnum conuenientium talis erat consideratio Regi & Regno intimanda:

Si mentis oculis intueretur dominus Papa statum primitiuæ ecclesiæ in D Angliæ, medium, & præsentem, non concuteret ecclesias & ecclesiasticas personas, nec illas arctaret huiusmodi exactionibus & angariis, & quod suum non est, ab ecclesiis non vendicaret, nec extorqueret. Prædicante enim in Anglia beato Augustino Anglorum Apostolo, Rex Athelbertus conuersus ad fidem Christi, Londinensem, Roffensem & Cantuariensem instituit ecclesias. Hîc clericos & sacerdotes ibi monachos apponens, assignatis illis speciali patrimonio suo, terras & possessiones sufficientes ad sustentatio- E nem eorum, quos ad hoc solum deputauit, vt in locis sibi assignatis diuina celebrarent, laudésque Deo die ac nocte & gratiarum exsoluerent actiones, & eleemosynas, & alia pietatis opera exercentes, hospitalitatem pauperum sustentarent pro mensura facultatum. Consimiliter alii Reges in aliis Cathedralibus ecclesiis & præbendalibus, & conuentualibus, quod videri potest si decurratur ad eorum instrumenta & modos donationum. F Nec adeò libertati dederunt huiusmodi possessiones, quin tria sibi reseruarent semper propter publicam Regni vtilitatem, videlicet expeditionem, pontis & arcis reparationes vel refectiones vt per ea resisteretur hostium incursibus. Si igitur ista & consimilia dantur locis spiritualibus & locorum Episcopis, tanquam certis personis, in Cathedralibus ecclesiis dicimus, & Abbatibus, & Abbatiis, de patrimoniis & laicis feudis Regum & Principum, quo iure poterit, præter iniuriam iuris alieni, in alios vsus præmissa conuertere? Præsertim G ad illos, ex quibus oriuntur cædes, & incendia, & sanguinum effusiones, cùm dicente Petro, Domine, si percutimus in gladio: respondit Dominus, Conuerte gladium in vaginam. Item, si transmitterentur substantiæ clericorum Angliæ ad [illegible], vnde procurarent pontis & arcis refectionem, & expeditionem, si ingrueret necessitas. Vnde sectarentur hospitalitates: Quo modo morarentur in certis locis sibi deputatis. Item præter alia mala, quæ possunt euenire adeuntibus curiam Ro-

1244. *manum* de Regno *Angliæ* per fatellites Imperatoris vnum quafi in euidenti eft, & in promptu, quòd cùm terra Imperatoris non diftat ab *Anglia* nifi modico freto, quod tranfmeari poteft vno fluxu & refluxu maris, & tendat iam Imperator ad partes illas, verendum effet, ne fic prouocatus hoftiliter Regnum ingrederetur, prout dixit magifter *Walterus* de *Octe* coram Rege in communi colloquio Baronum *Londini*: fupplicans ex parte Imperatoris deuotiffimè Regem & Barones, quòd non permitterent tallias fieri in Regno, vel à clericis, vel à laicis, in fubfidium Domini Papæ contra Imperatorem, inculcans multoties, quòd fi fecus fieret, fine pru[...]tu tot accumulatis Regno bellis, fcalperent [...]e Rex & Regni Magnates vfque ad offa. Item cùm de voluntate & mandato & confilio ecclefiæ nuptui traderet dominus Rex fororem fuam Imperatori, ex qua proles fufcepit, quas de ftirpe noftra & *Anglorum* fanguine conftat effe, quid aliud effet, contribuere contra Imperatorem nifi confundere oriundos ex natione noftra quod abfit. Et quid aliud effet, nifi dare occafiones Imperatori, ne poffit domino noftro Regi fubuenire in recuperationem terrarum fuarum. Item, fi attenderet dominus Papa afflictiones & iacturas, quas fuftinuit *Anglia* per [...]*donienum* Regem *Francorum*, qui hoftiliter ingreffus eft eam, qui nec pepercit ecclefiis, nec ecclefiafticis perfonis, fed omnia deprædatus eft, ita quòd vix poterunt hactenus Prælati *Angliæ* refpirare, non adderet afflictionem afflictioni fuper afflictos, imò confultiùs exigeret æftimationem damnorum, quæ fuerunt illata ecclefiæ, & exinde promoueret exercitus fuos in hoftes, quod facere poffet, etiam contradicente Rege *Angliæ* & fine conuocatione Imperatoris contra Regem & Regnum. Item, aurum habet ecclefia ciuitates, munitiones, & caftra, quæ etfi non fufficiant contra tantum Principem, aduocet ad manus fuas beneficia *Italicorum* & *Romanorum* quæ non modica contulit eifdem, tam in *Anglia* quàm in aliis regionibus: & ex eorum fructibus, quos ita beneficiauit, fumptus faciat hoftiles, & non de noftris, fcilicet de his quæ nobis non contulit, imò foli contulerunt patroni, quantum in ipfis fuit, quos oportet de neceffitate fuftentare, fi vergant ad inopiam. Attendere etiam deberet, quòd [...]*a-tao* in afflictione populi *Ifraelitici*, Sacerdotes & Leuitas ab omnibus huiufmodi exactionibus abfoluit.

Rex Angl. fcribit Papæ, conquerens fuper exactionibus fuis.

REx igitur his fupradictis prouocatus iniuriis, & *Romanorum* multiplici laceffitus auaritia, domino Papę fcribit fic:

Sanctiffimo in Chrifto Patri, ac Domino I. Dei gratia fummo Pontifici Henricus, *eadem gratia* Angl: &c. *falutem, & pedum ofcula beatorum. Quò amplius paternæ voluntati fe ingerit filius, & mandatis eius promptius fe exponit, atque deuotiùs; eò ampliùs paternum habere patrocinium promeretur, & deuotionis [...]æ & obfequiorum commoda reportare. Inde eft, quòd cum omni tempore Regni noftri, nos & Regnum noftrum, in omnibus & per omnia paternitatis veftræ voluntati expofuimus, & mandatis, licèt tamen in quibufdam noftris [...]quique noftris negotiis paternam follicitudinem inuenerimus plerunque & gratiam, in quibufdam tamen prouifionibus veftris, clericis* Angliæ *& aliarum regionum frequenter à vobis conceffis, nos &* Regnum *noftrum [...]entimus non mediocriter pregrauatum & oppreffum. Tot & tantis etenim ecclefiæ* Anglicanæ *onerata funt huiufmodi prouifionibus, quod non folum patroni, & hi quorum intereft conferre beneficia ecclefiaftica, iure fuo defraudantur, verùm etiam fed proinde multa deficiunt opera charitatis: cùm illa beneficia, quæ religiofis domibus ad fuftentationem ipfarum conferri [...]leant mifericorditer, & fere omnia alia, in veftris prouifionibus effunduntur. Cum igitur, [...] Ap[...]ca [...]ta petentibus debeat e[...] [...]an[...]s [...]lis, quòd ius alterius non lædatur, paternitatem veftram duximus exorandam, quatenus ab huiufmodi [...]uifionum conceffione diffimulare, vel ad tempus de[...]fiftere, veftræ placeat fanctitati. Interea paternitati veftræ fup[...]icamus, quatenus Iura noftra & libertates, quæ non aliena, fed propria poteftis meritò reputare, patern[...] [...]citudine v[...]litis tueri, & illæfa & integra conferuare, nec aliquorum fuggeftionibus eadem velitis in veftra curia aliquatenus perturbari. Nec contra nos veftra fanctitas moueatur, fi in aliquibus tenori mandatorum veftrorum obuiauimus, cùm ad hoc nos compulerit clamor conquerentium, qui nemini debemus in fuo Iure deeffe, fed ex conceff[...] nobis à Deo Regiæ dignitatis officio, in cunctis plenam in [...]titiam exhibere.*

His itaque verbis, vel elegantioribus, dominus Rex nimis patiens & remiffus prædeceffori fuo, videlicet Papæ *Gregorio*, fupplicauerat, vt parceret Regnum *Angliæ* talibus exactionibus affligere. Sed nec ille nec ifte motus voluntarios dignabantur fuper hoc refrenare. Vnde credimus, Dominum & Apoftolum fuum *Petrum* (cuius veftigi[a] non fequebantur) aduerfus ecclefiam *Romanam* non immeritò prouocatum, arcum tendere & parare illum.

Papa V[...]l[...] fibi [...] fubi[...]

NEC arbitror materiæ meæ vel alienum fore, vel impertinens, vel etiam Hiftoriæ Regni *An[gl]iæ* penitus inutile, pofteris noftris elucidare, qualiter dictus Papa *Innocentius* quartus, *Dauid* Principem *Northwalliæ*, domino Regi *Angliæ* multiformiter obligatum, à fidelitate Regis exemptum, dominio fuo voluit mancipare, quingentas marcas annuas à tenemento *Northwalliæ* & eius pertinentiis percipiendo. Et hæc funt obligationes & inftrumenta, quibus tam *Dauid* quam alii Magnates *VVallenfium* domino Regi *Henrico* tertio tenentur obligati.

Sene[...] C[...] obliga[...] mino [...] fui A[...] ru[...] Re[...]

C*onuenit inter dominum* Henricum tertium *Regem* Anglorum *[...]illum, ex vna parte &* Senenam *[...]xorem* Griffini, [fili] Leolini *quondam Principis* Northvvalliæ, *quem* Dauid *frater eius tenet carceri mancipatum, cum* Ovvenio *filio fuo, nomine eiufdem* Griffini, *ex altera: Scilicet, quòd prædicta* Senena *manucepit pro prædi[cto]* Griffino *viro fuo, quòd dabit domino Regi [fe]xcentas marcas, vt dominus Rex eum & prædictum* Owenium *[fi]lium fuum liberari faciat à carcere prædicto, ita quod ftabit iudicio curiæ fuæ, fi de Iure debeat carcere detineri. Et vt dominus Rex poftea iudicium curiæ fuæ, fecundum legem* VVallenfium, *ei & hæredibus fuis habere faciat, fuper portione quæ eum contingit de hæreditate, quæ fuit prædicti* Leolini *patris fui, & quam prædi[ctu]s* Dauid *detinerat ipfi* Griffino. *Ita quòd fi idem* Griffinus, *vel hæredes fui, per confid[e]rationem curiæ domini Regis reciperent portionem, quam fe dicunt contingere de hæreditate prædicta. Ea[d]em* Senena *manucepit pro prædicto* Griffino *viro & hæredibus fuis, quòd ipfe & hæredes fui in perpetuum inde reddent domino Regi trecentas marcas annuas; fcilicet tertiam partem in denariis, & tertiam partem in bobus & vaccis, & tertiam partem in equis, per æftimationem legalium hominum, liberandum Vicecomiti* Salopesb. *& per manus ipfius Vicecomitis ad Scaccarium domini Regis deferendum, & ibidem liberandum: S[c]ilicet vnam medietatem ad feftum fancti* Michaelis, *[&] alteram ad Pafcha. Eadem etiam* Senena *pro præfato* Griffino *viro fuo, & hæredibus fuis manucepit, quòd firmam pacem tenebunt cum præfato* Dauid *fratre fuo fuper portione quæ eidem* Dauid *remanebit de hæreditate prædicta. Manucepit etiam eadem* Senena *prædicto* Griffino *viro fuo, & hæredibus fuis, quòd fi aliquis* Val[len]fis *aliquo tempore domino Regi, vel hæredibus fuis rebellis fuerit, præfatus* Griffinus *& hæredes fui, ad cuftum fuum proprium ipfum compellent ad fatisfaciendum domino Regi & hæredibus fuis. Et de his omnibus*

1244. supradictis firmiter obseruando, dicta Senena dabit domino Regi Dauid & Rotherum filios suos obsides: ita tamen, quod si de præfato Griffino viro suo, & Ovvenio filio suo, qui cum eo est in carcere, humanitus contingat, antè quàm inde liberentur, alter prædictorum filiorum eidem Senenæ reddetur, reliquo obside remanente. Iurauit insuper eadem Senena tactis sacrosanctis Euangeliis, pro se & pro præfato Griffino viro suo, & heredibus suis, quòd hæc omnia firmiter obseruabunt. Et manucepit, quòd dictus Griffinus vir suus idem iurabit cùm à carcere liberatus fuerit. Et super præmissis se submisit nomine dicti Griffini viri sui Iurisdictioni venerabilium patrum Herefordensis & Lichefeldensis Episcoporum. Ita quod præfati Episcopi, vel eorum alter, quem dominus Rex elegerit, ad requisitionem ipsius domini Regis, per sententias excommunicationis in personas, & interdicti in terras, eos coerceant ad prædicta omnia & singula obseruanda. Hæc omnia manucepit prædicta Senena & bona fide promisit se facturam, & curaturam quòd omnia impleantur: & quòd præfatus Griffinus vir suum, cùm liberatus fuerit, & heredes sui, hæc omnia grata habebunt, & complebunt, & instrumentum suum inde dabunt domino Regi in forma prædicta. Ad maiorem siquid in huius rei securitatem factum est hoc scriptum inter ipsum dominum Regem & dictam Senenam nomine præfati Griffini viri sui: ita quòd parti remanenti penes ipsum dominum Regem appositum est sigillum præfati Griffini per manum dictæ Senenæ vxoris suæ, vna cum sigillo prædictæ Senenæ, & parti remanenti penes ipsam Senenam nomine præfati Griffini viri sui appositum est sigillum domini Regis, quòd de supradictis etiam omnibus complendis, & firmiter obseruandis, dedit prædicta Senena nomine præfati Griffini viri sui domino Regi plegios suprascriptos; videlicet Radulphum de Morruo mari, Walterum de Clifford, Rogerum de Monte alto, senescallum Cestriæ, Mailgun filium Mailgun Mereduc filium Roberti Griffinum filium Maddoc de Brunfeld, Houvvel & Mereduc frater eius, Griffinum filium Wenunvven. Qui hæc omnia pro præfata Senena manuceperunt, & chartas suas ipsi domino Regi fecerunt. Acta apud Salepesb die Lunæ proxima ante Assumptionem beatæ Mariæ virginis. Anno regni Regis ipsius vigesimo quinto.

Charta Rogeri de Monte alto

OMnibus hoc scriptum visuris, Rogerus de Monte alto, senescallus Cestriæ, salutem. Sciatis quòd ego me constitui plegium Senenæ vxoris Griffini filii Leolini, quondam Principis, Norvvalliæ, & manucepi pro ea erga dominum meum Henricum Regem Angliæ illustrem, quòd omnia quæ conuentionauit eidem domino meo nomine præfati viri sui, pro liberatione sua & Ovvenii filii sui, à carcere in quo Dauid frater eius eos detinet, & pro portione quæ ipsum Griffinum contingit de hæreditate, quæ fuit prædicti Leolini patris sui, & quam præfatus Dauid frater eius ei deforciat, domino Regi firmiter obseruabit. In cuius rei testimonium, huic scripto sigillum meum apposui. Actum apud Salepesb. die Lunæ ante assumptionem B. Mariæ. Anno regni ipsius xxv.

Sub eadem forma fecerunt singuli plegii præscripti, domino Regi chartas suas tam Barones Angliæ, quàm Wallenses, & eodem modo se obligauerunt.

Forma chartarum dominorum de Keyr in vvallia.

SCiant præsentes & futuri, quòd ego Merducus filius Hovvel, tactis sacrosanctis iuraui, quod ab isto die in antea omnibus diebus vitæ meæ ero ad fidelitatem domini Regis Angliæ, & seruiam ei fideliter & deuotè cum omnibus viribus meis, & toto posse meo, quandocunque indiguerit seruitio meo, & treugam inter dominum Radulphum de Mortuo mari & me initam, vsque ad festum sancti Michaëlis, anno regni Regis Henrici vigesimo quinto, ex parte mea fideliter obseruabo: & eam ad fidelitatem domini Regi in perpetuum obseruandam, quam ad treugas prædictas obseruandas vsque ad terminum prædictum, supposui me iurisdictioni domini Herefordensis Episcopi, & domini Couentrensis & Lich. Episcopi, vel alterius eorum, quem dominus Rex ad hoc elegerit, vt si in aliquo contra prædictam fidelitatem domini Regis, vel contra obseruantiam prædictarum treugarum venerit, liceat eis, vel eorum alteri, quem dominus Rex ad hoc elegerit, personam meam & omnes meos excommunicare, & terram meam interdicere, donec de transgressione ipsa satisfecero ad plenum. Et si forsitan infra prædictum festum S. Michaëlis, inter prædictum Radulphum de Mortuo mari & me nulla pax fuerit reformata, licet post festum illud bellum moueam prædicto Radulpho non obligabit me prædictum iuramentum, dum tamen erga dominum Regem fidelitatem obseruem continuam, sicut prædictum est. Et bellum post prædictum terminum inter nos moueatur, nihilominus dominus Rex sustinebit, quòd ego & mei recepte̜mur in terra sua, sicut alii fideles sui. Ad prædicta autem obseruanda domino Regi & hæredibus suis, obligo me per iuramentum prædictum, & per sigilli mei appositionem, quod huic scripto apposui, ad maiorem confirmationem prædictorum. Actum in crastino assumptionis B. Mariæ, anno regni Regis Henrici vigesimo quinto.

Sub eisdem verbis fecerunt domino Regi chartas suas, Ovvein, filius Hovvel. Mailgun, filius Mailgun: Mereduc: filius Mereduc. Hovvel, filius Cadvvalthlan: & Cadvvalthlan, filius Hovvel.

Charta Dauid filii Leolini Principis Norvvalliæ

OMnibus Christi fidelibus, ad quos præsens scriptum peruenerit, Dauid filius Leolini, salutem. Sciatis quòd concessi domino meo Henrico Regi Angliæ illustri, filio domini Iohannis Regis: quòd deliberabo Griffinum fratrem meum, quem teneo incarceratum vna cum filio suo primogenito, & alios, qui occasione prædicti Griffini sunt in parte mea incarcerati, & ipsos eidem domino meo Regi tradam. Et postea stabo iuri in curia ipsius domini Regis, tam super eo, vtrum idem Griffinus debeat teneri captus, quàm super portione terræ quæ fuit prædicti Leolini patris mei si qua ipsum Griffinum contingere debeat, secundùm consuetudinem Wallensium, ita quòd pax firmetur inter me & prædictum Griffinum fratrem meum, quòd caueatur de ipsa tenenda secundùm considerationem in curia ipsius domini Regis: & quòd tam ego quàm prædictus Griffinus portiones nostras, quæ nos contingent de prædictis terris, tenebimus in capite de prædicto domino Rege. Et quòd reddam Rogero de Monte alto, Senescallo Cestriæ, terram suam de Muhaut cum pertinentiis: & sibi & aliis Baronibus & fidelibus domini Regis seisinas terrarum suarum occupatarum à tempore belli exorti inter ipsum dominum Iohannem Regem, & prædictum Leolinum patrem meum, saluo iure proprietatis cuiuslibet pactis & instrumentis, super quæ stabitur iuri hinc inde in curia ipsius domini Regis. Et quòd reddam ipsi domino Regi omnes expensas, quas ipse & sui fecerunt occasione exercitus istius. Et quòd satisfaciam de damnis & iniuriis illatis sibi & suis, secundum considerationem curiæ prædictæ, vel malefactores ipsos ipsi domino Regi reddam. Et quòd similiter domino Regi reddam omnia homagia, quæ dominus Iohannes Rex pater suus habuit, & quæ dominus Rex de iure habere debet: & specialiter omnium Nobilium VVallensium. Et quòd idem dominus Rex non dimittet aliquem de suis captiuis, quin ipsi domino Regi & suis remaneant seisina sua. Et quòd terra de Englesmere cum pertinentiis suis, in perpetuum remanebit domino Regi & hæredibus suis. Et quod de cætero non receptabo vtlagatos vel Foris bannitos ipsius domini Regis vel Baronum suorum, de Marchia in terra mea, nec permittam receptari. Et de omnibus articulis supradictis, & singulis, firmiter & in perpetuum obseruandis, domino Regi & hæredibus suis, pro me & hæredibus meis cauebo per obsides & pignora, & aliis modis, quibus dominus Rex dicere voluerit & dictare. Et in his & in omnibus aliis stabo voluntati & mandatis ipsius domini Regis & iuri parebo omnibus in curia sua. In cuius rei testimonium præsenti scripto sigillum

1244. *meum appendi. Actum apud* Alnet *iuxta fluuium* Eluey *de sancto* Asapho *in festo decollationis S.* Iohannis Baptistæ, *anno prædicti domini Regis* Henrici *vigesimo quinto. Et sciendum, quòd illi qui capti detinentur cum prædicto* Griffino *eodem modo tradentur domino Regi, donec per curiam suam consideratum fuerit, vtrum, & quomodo debeant deliberari. Et ad omnia firmiter tenenda, ego* Dauid *iuraui super crucem sanctam, quam coram me feci deportari. Venerabilis etiam pater* Howelus *Episcopus de* sancto Asaph, *ad petitionem meam firmiter promisit, in ordine suo, quòd hæc omnia prædicta faciet, & procurabit modis quibus poterit obseruari.* Edeneuet *siquidem* Wagan, *per præceptum meum, illud idem iurauit super crucem prædictam. Actum vt supra. Præterea concessi pro me & hæredibus meis, quòd si ego vel hæredes mei contra articulos prædictos, aliquid attentauerimus, tota hæreditas nostra domino Regi & hæredibus suis incurratur. De quibus omnibus & singulis, supposui me & hæredes meos iurisdictioni Archiepiscopi* Cantuariensis *& Episcoporum* Londinensis, Herefordensis *&* Couentrensis, *qui pro tempore præerunt, quòd omnes, vel vnus eorum, quem dominus Rex ad hoc elegerit, possit nos excommunicare, & terram nostram interdicere, si aliquid contra prædicta attentauerimus. Et procurauit, quòd Episcopi de* Bangor, *& de* sancto Asaph, *chartas suas domino Regi fecerunt, per quas concesserunt, quòd omnes sententias tam excommunicationis, quàm interdicti, à prædictis Archiepiscopo & Episcopis, vel aliquo eorum, ferendas, ad mandatum eorum exequentur.*

Dauid conatur iugum Regis Angl. excutere.

HÆc idcirco dixerim, vt pateat mundo quot, quantis, & qualibus obligationibus sese domino Regi, tam *Dauid* nepos eius, proditor, & fratricida, & omnes alii Nobiles, moribus tamen ignobiles, de *Wallia*, mancipaurunt. Qui iam rupto consanguinitatis fœdere, fidei constantia, instrumentorum tenore, nimis impudenter contra dominum suum recalcitrantes, bellum mouerunt, & ipsum non mediocriter in Marchia damnificauerunt. Insuper dictus *Dauid*, volens collum suum de sub iugo fidelitatis domini Regis excutere, ad alas Papalis protectionis confugit, spondens se tenere *Walliæ* partem, eum contingentem, ab ipso Papa. Cui fauit Papa. Et quod stupenda admiratione dignum arbitror contra Regem rebellanti sinum aperuit refugii & protectionis nisi sic forte contigisset, vt suppressione veritatis, & suggestione falsitatis, istud fuerit impetratum. Et quis *Christianorum* ignorat, Principem *Walliæ* Regis *Angliæ* esse Vassalulum?

Rex prohibet lanas Cistercienfium vendi.

EOdem anno, prohibuit dominus Rex, ne lanæ *Cistercienfium* Monachorum venales ad partes transmarinas ad suum commodum transueherentur, volens eos sic grauare & damnificare, eò quòd eum transfretatum in *Gasconiam*, auxilio pecuniari nec voluerunt, nec etiam valuerunt, iuuare.

Confectum Chrisma apud sanctum Albanum.

Anno quoque eodem, confectum est sanctum Chrisma apud *sanctum Albanum*, in ecclesia Conuentuali, à venerabili Episcopo *Herifortensi Iohanne*.

Testimonium miraculorum S. Edmundi.

IPso eodem anno, cùm percrebuissent miracula per sanctum, *Edmundum Cantuariensem* Archiepiscopum & Confessorem; apud *Pontiniacum* celebrata, adeò vt Apostolorum viderentur tempora renouari, quibus non tantùm *Francia*, imò etiam *Anglia*, in loco præcipue vbi dicti sancti pallium & quædam pictæ tabellæ quas ipse portare solebat scilicet apud *Katebi* haberi dignoscitur, & aliæ multæ regiones celebriter illustrentur, & manifestis miraculorum beneficiis visitentur. Abbas & Conuentus *Pontiniacensis*, ne ingratitudinis possent redargui, in laudem celebrem proruperunt: & meritò desiderantes ipsum canonizari, & in numero & catalogo ecclesiasticorum sanctorum reponi, scripserunt domino *Papæ* in hæc verba.

SAnctissimo Patri & domino Innocentio *quarto, Dei gratia summo Pontifici, eius deuoti I. dictus Abbas humilisque Conuentus* Pontiniaci, Cistercienfis *ordinis, cum omni deuotione & subiectione ac reuerentia, deuota pedum oscula beatorum. Non sunt tacenda opera conditoris, quæ suo Præsuli dant testimonium gloriæ & honoris. Quia verò enumerare longum est, nec omnino tacere possumus, sicut nec debemus, ea quæ non solum ad sepulchrum fælicis recordationis* Ædmundi, *quondam* Cantuariensis *Archiepiscopi, cuius corpus, illa nobilis gleba, in nostra requiescit ecclesia, in qua quidem summa deuotione sibi elegit sepulturam, tam totius mundi latitudinem euidentissimorum signorum claritate perlustrauit. In diuersis etenim & longinquis regionibus, ad inuocationem sui nominis fiunt miracula, non singula generum, sed & genera singulorum. Quæ sub castigata breuitate expedissimus, quæ viderunt oculi nostri & aures audierunt, transcurremus. Cæci nati vident: claudi à natiuitate ambulant: hydropici detumescunt; surdi à natiuitate audiunt: muti ab vteromatris sua loquuntur, & rectè: Paralitici conualescunt: obsessi à dæmonibus liberantur: aperiuntur carceres, vincula resoluuntur: euadunt quaternarii, & alii febricitantes: alii morbo epileptico laborantes, alii variis & occultis & grauibus doloribus afflicti, alii membrorum officio priuati, & quasi truncati, immobiles effecti, alii in alienationem mentis repentè conuersi, alii morbo fistulæ enormiter deturpati, alii à tumore horribili turpiter dehonestati & defigurati, suffragantibus eius meritis, pristinæ sanitati sunt fæliciter restituti. Mulierum sanguinis fons restringitur: aliis icteritia, aliis dolor dentium mitigatur, ab aliis maculæ corporum recedunt, nullo deinceps vestigio comparente: alii herniosi, alii gibbosi, alii calculosi, alii pustulis tabefacti, alii grauiter læsi, alii in puteos, alii in fluuios & gurgites aquarum torrentes, alii ex alto præcipitati, inuocato eiusdem patris nomine, nullam vel modicam membrorum senserunt læsionem: alii apostasiæ laqueis irretiti, alii à serpentibus læsi, alii suffocationi proximi, alii desperati, alii ab imminentis mortis periculo miraculosè erepti, meritis Præsulis gratiam sunt consecuti: alii à tumore faucium, alii à constrictione gutturis, alii à læsione arteriarum, meritis & precibus ipsius liberantur. Quidam aduersitatis temporis fracti molestia, in desperationis foueam ferè prolapsi, dum pii patris eisdem occurrit memoria, dulcis consolationis remedium se lætantur inuenisse. Sunt itaque nonnulli variis infirmitatibus detenti, & in diuersis periculis constituti, dum cultoris Dei nomen amabile Angelis, terribile & exosum dæmonibus, humiliter ac deuotè inuocauerint, à malis omnibus liberati, sentiunt adesse virtutem Domini nostri* Iesu Christi. *Hæc & plura, quæ per longum est perferre, operatur qui solus est super omnia Deus benedictus in sæcula. Bruta etiam animalia, quod mirabile est dictu, eius beneficia sunt adepta. Vnde mira Dei, cuncta sapienter & salubriter ordinantis, dispositione factum est, quòd in sua requiescentionis loca tanta est signorum gloria, tanta sanitatum gratia, tantus populorum concursus, tantus aduenientium deuotionis affectus, vt sicut de Domino, ita & de seruo suo canere possit ecclesia.* Venient ad te, qui detrahebant tibi, & adorabunt vestigia pedum tuorum. *Concurrunt namque eiusdem patris æmuli,* adorantes in loco vbi steterunt pedes eius. *Quidam autem infidelitatis amici, & duræ ceruicis homines, qui tam diuinæ omnipotentiæ, quàm eiusdem patris meritis derogare præsumpserunt, repentè percussi, coacti sunt ea vel inuiti prædicare. Quodque omnibus magis admirandum est, & sæculis omnibus inusitatum, cuidam puero quem per octo annos tantus concubitus à natiuitate natura adiecit, quòd nullum*

1244.

possidebat et pedum adminiculum, noui pedes creati sunt. Inusitatius enim est, noua membra substitui, ubi non sunt quàm ad vigorem debilitata restitui. O meritis magni Præsulem! O magna Præsulis merita!

Quis unquam hæc excogitare præmia, vel hanc meritorum prærogatiuam, vel hanc Præsulis dignitatem potuisset: ut quemadmodum Christus *animam à morte perpetua reuocat & vitam confert sempiternam, ita pius Præsul,* Christi *amator, diuina operante clementia, abortiuis infantulis, oppressis, demersis, & corporibus aliis quàm plurimis vere mortuis, vitam reddat temporalem? Quia igitur nullum miraculum gloriosius, quàm quod de dispendio funeris reddat compendia sanitatis, non abs re esse videtur, tantæ admirationis signum breuiter tantum tetigisse.*

Nam præteritis præsens miraculum fidem facit, firmaque erit & inconcussa futurorum expectatio. Et quidem de populi concursu amplius videtur esse mirandum, quàm de miraculis, nisi quòd ipsum miraculum est. Quid enim miraculosius? quid mirabilius? quàm ut hominem hodie mundus adoret, quem heri abominabatur? Ad eum hodie confugiat, quem heri fugiebat? Eius hodie apud Deum nobis salubre imploret patrocinium, cuius heri, vel ex metu terrenæ potestatis, vel ex propria mentis malitia, declinabat consortium? Istud enim inter maxima miracula, nonnullis sapientibus maximum esse videtur. Et quia tanti viri memoria non est sepelienda negligentiæ tumulo, nec obliuionis tumulanda sepulchro, vestræ sanctitatis pedibus prouoluti, supplicamus humiliter & deuotè, quòd miraculis, prout decet, examinatis, prædictum Patrem Sanctorum catalogo asscribi iubeatis. Nos verò eò fiducialius agimus in hac parte, quòd huius rei testis & verus Propheta præsagusque promissor beatus Thomas *noscitur extitisse. Qui postquam diutinam moram tempore exilii sui, de mandato fœlicis memoriæ* Alexandri *Papæ, in Monasterio nostro protraxisset, & ostenso sibi cælitus indicio, ut ad ecclesiam suam rediret, per martyrii palmam migraturus ad Dominum, nec per exhibitionem retributionis liberalitatum & beneficiorum, quæ sibi contulerant prædecessores nostri, haberet unde ad votum nobis satisfaceret, timens ne nobis onerosus, quod tamen nequaquam fuerat, exstitisset, pollicitus est, quòd post eum venturus erat successor eius quidam, pro eo satisfacturus: quod indubitanter nouimus adimpletum. Et ut memoria beati* Thomæ *Martyris inde habeatur, primus homo in ecclesia nostra ab infirmitate per eius merita curatus,* Thomas *vocabatur. Ex quo facto didicimus, ut de eo omnia alia bona gesta credamus, ad gloriam & honorem Domini nostri* Iesu Christi, *qui, &c.*

Argumentū sanctitatis sancti Edmundi confessor.

MOdum verò, quo vir iste beatissimus cilicio vtebatur, nequaquam dignum est sub silentio præterire. Quem vtique modum & antiquioribus sanctis inexpertum, & præsentibus credimus inauditum. Habebat etenim non cilicium ex filis subtilibus, vt fieri solet, textoris arte compositum sed ex cordulis in se inuicem, ad instar retis densissimi, intricatis. Quæ videlicet connexura nodos tam innumerabiles, quam intolerabiles, spisso ordine continebat. Et vt iidem nodi carni arctiùs imprimerentur, erat illi cilicium ex parte anteriori non integrum, sed apertum à summo vsque deorsum, laqueolis hinc indéque appositis. Quibus nodatis & concraticulatis cum seipso dimicauit, vt domestico tormento superato corpore de se triumphum factus Martyr adquireret. Nec sufficiebat ei, sicut horribili non tam indumento, quàm tormento, carnem suam crucifigere, sed quod super addiderat, admirationem magis auget, & nos inuitat ad stuporem. Etenim, vt illud idem cilicium carni fortius stringeretur, & continua punctione & assidua corrosione caro grauiùs læderetur, funiculo grossiore & triplici illud desuper constrinxerat, ita scilicet, quòd ille funiculus à pectore vsque ad renes multis mediantibus inuolucris descendens, extremitatibus ad inuicem cohærentibus inferiùs ligabatur. Et sicut officio funiculus cilicio iungebatur, ita erat eadem materia vtriusque. Sic igitur cingulo cilicino seipsum circumdederat, qui non tantùm lumbos carnis suæ cum Legali Pontifice bysso retorta præcinxerat, verùm etiam cum filio Dei, erat præcinctus zona ad mamillas. Quid plura? particulas illas sui corporis, quas de die non poterat cruciare, scilicet manuum & colli nuda de nocte cilicio contegebat, vt sic se totum Domino gratissimi odoris faceret holocaustum. Quid ieiuniorum & orationum indefessam enarrem continuationem? Semper in ore eius cum cibariorum parsimonia, laus *Christi* cum gratiarum actionibus personuit. Semper verba ædificationis, quasi hausta de fonte pectoris Dominici profunda quidem & ædificantia Theologiæ, qua excellenter quasi alter *Augustinus*, coruscabat, cum gemitibus & profundis suspiriis, oculis quoque & manibus in cœlum semper, beati more *Martini*, intentis, resonabant, ita vt audientes simul cum eo loquente ad deuotionem inuitaret.

Mirabilis conualescentia Episcopi Dunelm.

HIs igitur & aliis sanctitatis argumentis certificatus Episcopus *Dunelmensis Nicolaus* quem adeò hydropisis incurabilis vndique dilacerauerat, Ictericia decolorauerat, macies attenuauerat, & substantialem humiditatem consumpserat, tussis desiccauerat, asma inquietauerat, certa quoque mortis imminentia denigrauerat vt solùm sibi superesse sepulchrum videretur: omni humano destitutus & desperatus auxilio fide plenus confugit ad diuinum. Vouit igitur se sepulchrum beati *Edmundi Cantuariensis* Archiepiscopi deuotè cum honore visitaturum, si sic corporalis conualescentia pateretur. Ad partes igitur *Angliæ* Australes in carpento vectus est, tum vt natalis aeris hauriret beneficium, tum vt *Pontiniaco*, quò votum suæ peregrinationis solueret, appropinquaret. Vbi cùm per aliquod tempus moraretur, adeò debilitatus est, vt potiùs quàm homo simulachrum videretur. Confecto igitur testamento, & vale cunctis dicto, viatico quoque salutari cum extrema vnctione communitus, extremum iam spiritum protrahebat. Habuit autem quendam suum ministrum, W. nomine, qui aliquando tonsor beati *Edmundi Cantuariensis* Archiepiscopi, & ostiarius exstiterat: hic in spiritu comperiens, quòd ipsum Archipræsulem Deus non immeritò Sanctorum suorum annumeraret collegio, pilos barbæ suæ, quam radere solebat, reseruauerat, sperans eos in futuro ægris profuturos. Hoc cùm Episcopo *Nicolao* iam semiuiuo, qui tamen memoria viguit, innuisset, præcepit ministro memorato, vt pili illi in aqua benedicta sibi darentur ad bibendum: quam cùm exhauserat vomitu sedatus omnis tumor & omnis dolor, & penitus mitigatus est. Et sic in breui plene restitutus est sanitati.

Imperator se obligat ad papam ecclesiæ.

DVm autem mundi præstigiator talibus mortales exagitaret solicitudinibus, Imperator *Fredericus*, spiritu tactus consilii sanioris, licet superficialiter humiliatus, se spopondit ecclesiæ & ecclesiasticis Prælatis satisfacturum, hoc modo. *Circa securitates designandas, ita dicimus; Quod dominus Imperator offert cautionem iuratoriam, literatoriam, & fideiussoriam per Reges, principes, & Magnates, & Comites locorum. Præterea circa prædictas cautiones committit se ordinationi domini Papæ, & tractatorum.* Fredericus, *Dei gratia* Romanorum *Imperator, semper* Augustus, Hierusalem *&* Siciliæ *Rex, Per præsens scriptum notum facimus vniuersis, quod nos R. illustri comiti* Tholosano, *dilecto affini ac fideli nostro, & magistris* Petro *de* Vinea, *&* Thaddæo *de* Suessa, *magna*

1244. *curiæ nostræ Iudicibus & fidelibus nostris, specialem & plenam concedimus potestatem iurandi in anima pro parte nostra, stare mandatis domini Papæ & ecclesiæ super omnibus articulis, iniuriis, damnis & offensis, ante & post excommunicationis sententiam, ecclesiis & personis ecclesiasticis illatis, pro quibus olim per* Gregorium *summum Pontificem, contra nos ipsa excommunicationis sententia noscitur fuisse prolata. Ratum habentes, & firmum quicquid super hoc prædicti fideles nostri duxerint faciendum. Ad cuius rei memoriam & debitam firmitudinem, præsens scriptum aurea bulla topazio nostræ Maiestatis impressa, iussimus communiri.*

Scriptum Frederici Imp. ad Regem Angliæ.

FRedericus, &c. *Cum in tractatu pacis per* R. *Comitem* Tholosanum, *dilectum affinem & fidelem nostrum, inter nos & ecclesiam, prout firmiter credimus inchoanda, nuncios vestros & adesse deceat, & adesse velimus, serenitatem vestram affectuosè rogamus, quatenus pro negocio supradicto solennes nuncios destinare velitis, de quibus plenius confidatis, vt tanto sint tam ex industria quàm fide negocio conuenientes. Datum, &c.*

Articuli quibus Imperator se spopondit satisfacturũ Romano Pontif.

S*Vper facto terra inuenta est forma, quæ placet vtrique parti, scilicet quòd tota terra, quam possidebat ecclesia tempore excommunicationis, si reddatur & idem de adhærentibus ecclesiæ. Super contemptu clauium scriberet Imperator generaliter per totum orbem quòd in contemptu ecclesiæ & potestatis ecclesiasticæ sententiam per dominum prædecessorem suum non contempsit. Sed cùm prædicta sententia sibi denunciata non fuerit de consilio Prælatorum & aliorum Nobilium* Alemanniæ & Italiæ *processit. quòd prius quam sibi denunciaretur. eam non tenebatur seruare. Profitetur tamen, quòd recognoscit bene quòd deliquit in hoc, non seruando & male fecit, cùm bene sciat & credat fideliter, quòd tam super eum, quàm super omnes* Christianos, *reges, & principes, clericos & laicos, habet summus pontifex, etiamsi peccator existat, quod Deus auertat, in spiritualibus plenitudinem potestatis. Nihilominus subsidium pro iste excessu faciet in militibus vel pecunia, cuicunque dominus* Papa Christianitatis *quantumcunque, & quale viderit expedire alias eleemosynas & ieiunia faciendo, iuxta ordinationem domini* Papæ, *& sententiam ipsam, vsque ad diem absolutionis humiliter & deuotè seruabit. Super captione Prælatorum. In primis, omnia ea quæ ad eum peruenerunt de his quæ capta sunt in galeis, vel apud eum poterunt inueniri, integrè restituet. & restitui faciet. De reliquo, volentibus damna passis, iuxta mandatum domini Papæ, de cuius benignitate confidit, satisfaciet. Faciet etiam in satisfactionem huius offensæ, & ob honorem Dei, hospitalia & ecclesias, ad dispositionem domini Papæ, quot, & vbi, & sicut viderit expedire: & prædicta loca dotabit, sicut dominus Papa mandabit. Super prædictis, & super aliis omnibus articulis, iniuriis, damnis, & offensis, ante & post discordiam & latam sententiam, ecclesiis, & personis ecclesiasticis illatis, pro quibus excommunicatus est, iurabit præcise stare mandatis domini Papæ; salua tamen sint ei honoris & iura quoad conseruationem integram, sine aliqua diminutione Imperii & Regnorum suorum. Et licet pro prædictis offensis satis oblatum esse credamus, nihilominus tamen ad satisfactionem & securitatem tam præcedentium quàm sequentium capitulorum, & ad maiora deuotionis indicia demonstranda, dominus Imperator stabit Consilio & ordinationi tractatorum, scilicet dominorum* Ostiensis *Episcopi* Stephani, Ægidii, & Ottonis, *Cardinalium, qui, excepta persona domini nostri Papæ, supplebunt in satisfactione & securitate, quod viderint esse supplendum: ita tamen quòd nihil faciant sine consilio & mandato domini Papæ, & prædictis saluis de satisfactione & securitate, prædicti tractatores facient quod de consilio fratrum dominus Papa faciendum decreuerit. Super adhærentibus autem ecclesiæ, ita dicimus, quòd omnibus hiis qui ortam discordiam ecclesiæ adhæserunt, vndecunque sint, ex nunc plene omnis remittatur offensa, tam ante discordiam quàm post, siue occasione ecclesiæ, siue alia commissa. Et omnia banna & sententias contra eos latas, reuocabit. Et si quas donationes vel contractus vel obligationes extorsissent, post latam sententiam. vel postquam adhæserunt ecclesiæ, relaxabit, possessionibus eorum, iuribus, & honoribus suis, eis integre restitutis, etiamsi aliis sint concessa. Super aliis autem, qui ante ortam discordiam rebelles domino Imperatori fuerunt, & erant tunc in bello cum eo, ita dicimus quòd remittetur eis omnis offensa, quam postea commiserunt contra eum & Imperium. De offensis verò commissis ante ortam discordiam, stabit dominus Imperator prouisioni & ordinationi domini Papæ & fratrum, facienda infra tempus à domino Papa præfigendum. ipsis & omnibus dabit oleum pacem ex nunc. Super securitate Veruisorum de* Romandiola, *qui post ortam discordiam ecclesiæ adhæserunt, & Nobilium de* Marchia Teruisiana, *& Marchionis* Montis Ferrati *& aliorum Nobilium vbique, ita faciet dominus imperator, videlicet, quod prædicti Nobiles in propriis personis, nisi ad prouisionem domini Papæ, sed per substitutos seruire domino Imperatori minimè teneantur. In iudicium autem vocato per Nobiles & pares suos reliquos regionis eiusdem, aliis adhærentibus ecclesiæ non exclusis, debeant iudicari. De personalibus & realibus actionibus impeditos & etiam de criminalibus accusatis, specialiter autem in* Romanorum, *ad maiorem securitatem eorum qui ecclesiæ adhæserunt, statuet dominus Imperator Capitaneum aliquem de Prælatis Italiæ sub cuius solius examine, litigabunt vsque ad beneplacitum domini Papæ, tam in ciuilibus, quàm in criminalibus causis. Et prælatus ipse eligatur de consensu domini Papæ, quamdiu dominus Papa voluerit: munitiones autem proprias dominus Imperator per quos sibi placuerit, faciet custodiri: munitiones verò prædictorum non lædet vel tanget, sine consensu eius qui deputatus fuerit super his. Illis etiam de* Marchia Teruisiana *prouidebit dominus Imperator Capitaneum, cui soli debeant respondere illi de* Marchia Teruisiana, *qui ecclesiæ adhæserunt, de consensu vnius fratrum, quem dominus Imperator duxerit eligendum. Captiuos in galeis captos, necnon omnes* Romanos, Thuscos, *& alios omnes captiuos, post latam sententiam excommunicationis, cum eis ad præsens absolutio petitur, liberabit. Et ab omnibus iuramentis & obligationibus, quibus obligassent se post captionem, absoluet tam eos qui liberati sunt, quàm qui postea liberabuntur. Et super hoc literas suas dabit fidelibus suis, quis capti sunt vbique per detentores inuicem liberatos. Eiectos occasione discordiæ primæ vel secundæ, tam clericos quàm laicos, redire permittet ad propria, & ibidem securè manere, possessionibus eorum & bonis integrè restitutis. De discordia autem* Romanorum *dominus Imperator stabit ordinationi domini* Papæ *& fratrum, tam de restitutione damnorum hinc inde datorum in bello ipso, quàm de aliis. Ita tamen, quòd ita statuatur de discordia & indemnitate suorum, excepto castro* Anticuli, *de quo non compromittitur. De damnis datis per dominum Imperatorem, Officiales, & Balliuos suos, Prælatis ecclesiis, tam religiosorum quàm secularium, vel aliis, de mandato suo, post sententiam latam in eum, satisfaciet dominus Imperator, secundum prouidentiam & benignitatem sedis Apostolicæ: vbi non intelligit dominus Imperator damna hostiliter data per se aut suos vncertis.* Gregorio de Montelongo, *& omnibus consanguineis suis, plenam pacem dat & securitatem.* Terra *Comitis* Wilielmi, *quæ tenetur ab ecclesia, restituetur: de alia terra compromittatur in Imperatorem constanter, dominos* Ottonem *Cardinalem, & Archiepiscopum* Rothomagensem, *ita quòd ipsi de iure cognoscant, sicut fuerit cognoscendum. Nuncii Imperatoris dicent, quòd compromittent, quod de possessione & proprietate, & simul recognoscent, & definient, & iurabunt, quòd bona fide & sine fraude studebunt inducere dominum Imperatorem, quod ipse patiatur quòd præfati domini procedant, siue simul siue separatim de possessione & proprietate: & dicti tres recuirent dominum Imperatorem. Et recipiant [illegible] quod [illegible]*

1244.

1244. *apud dominum Imperatorem facient bona fide, quòd Imperator consentiet, quod isti tres procedent, sicut eis videbitur expedire, audiendo scilicet & terminando causam ipsam, siue simul de possessione & proprietate, siue separatim. Quòd si non omnes possint interesse, & aliquis eorum fuerit iusto impedimento detentus, duo eorum procedent.*

Canonizatio B. Edmundi cui Professoris opponitur.

PEracto igitur hoc arduo negotio, credens dominus Papa omnia fœliciter consummasse, gratias egit Deo & beato *Edmundo*, quem in tribulatione sua in patrocinium inuocarat. Promisit igitur ac proposuit, iuxta petitionem Abbatis & Conuentus *Pontiniaci*, beatum *Edmundum Cantuariensem* Archipræsulem, quem tot, vt prædictum est, nouerat, publica fama referente, coruscare miraculis, solenniter canonizare. Ad miraculorum igitur examinationem ritè faciendam, Archiepiscopum *Armachanum A.* cum quibusdam aliis viris grauibus & discretis, destinauit. Quod cùm audissent veteres & inueterati dicti sancti persecutores indefessi, dixerunt ad inuicem: Si extollatur homo iste in titulum celebris sanctitatis canonizatus; ignominiosè confundemur. Procurarunt igitur cum *Ottone* Legato, in suarum animarum perditionem, ne sanctus, quem Deus tot miraculis mundo manifestauit, canonizaretur.

Imperator resilit à forma pacis contracta.

EAdemque furia inuectus Imperator, illo instigante qui primus superbiuit, à forma iurata & humilitate satisfactionis compromissæ superbiendo pœnitens infœliciter resiliuit. Interim Prælati *Terræ sanctæ* incolæ, ad dolorum cumulum, cismarinis scripserunt hoc modo.

Epistola flebilis.

R*Euerendis in* Christo *patribus & amicis vniuersis, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, & aliis ecclesiarum Prælatis in Regno* Franciæ *&* Angliæ *constitutis, ad quos præsentes literæ peruenerint:* Robertus *Dei gratia sanctæ* Hierosolymitanæ *ecclesiæ Patriarcha, Apostolicæ sedis Legatus,* Henricus *Archiepiscopus* Nazarenus, I. Cæsariensis *electus*, R. *Episcopus* Aconensis, *&* Sydonensis *Episcopus, frater* Guilhelmus *de* Rokaforti, *Vicemagister domus militiæ* Templi, *& Conuentus eiusdem domus,* H *Prior Dominici sepulchri, Abbas sancti* Samuelis, Præmonstratensis *ordinis,* B. Montis Oliueti, I. *Templi Domini,* P. Montis Thabor, *&* R. *Montis* Syon, *Abbates, Salutem, & prosperos ad vota successus.*

Egressa de finibus Orientis crudelitas bestialis, in Hierosolymitanam *prouinciam est conuersa. Quæ etsi diuersis temporibus à circumstantibus* Saracenis *multipliciter vexaretur, his tamen diebus, sopitis vicinis hostibus, in statu pacifico respirabat vtcunque. Excitauerunt autem in eius excidium peccata populi* Christiani *gentem incognitam, & vltorem gladium à longinquo. Desæuiens siquidem rabies* Tartarorum *totam Orientalem plagam flagellis multiplicis & terroris concussit. Qui dum persequentes, æqualiter vniuersos, nullam differentiam facerent inter incredulos & fideles, prædam ab extremis finibus fugauerunt* Christianum *populum prædaturam. Ipsi etenim* Tartari *vniuersalem* Persidem *destruentes, in inquietos se spiritus prælium conuerterunt, venantes crudelissimos hominum* Chorosminos, *quos quasi dracones de cauernis eductos, de propriis partibus expulerunt. Qui cùm certum habitaculum non habentes non possent propter eorum nequitias ab aliquibus* Saracenis *receptaculum adipisci, solus* Soldanus Babyloniæ, Christi *fidei persecutor, eisdem* Chorosminis *hospitium in terra propria denegans, obtulit alienum, eosdem incredulos ad inhospitandam vel inhabitandam terram promissionis aduocans & inuitans, quam in se credentibus altissimus promiserat & donauit. Illi verò, dicti Soldani præsidio confidentes, in hæreditatem Domini, quam dictus* Soldanus, *prout di-*

A *citur, illis contulerat, aduenerunt cum vxoribus & familiis, & multis millibus equitum armatorum: Quorum sic exstitit aduentus repentinus, quòd nec à nobis, nec à vicinis partibus potuit præuideri, vt præcognita iacula vitarentur, vsque dum* Hierosolymitanam *prouinciam per partes* Saphet *&* Tyberiadis *intrauerunt. Et cùm sollicitudinem multipliciter apposuerimus & laborem, qualiter* Terræ sanctæ *pax & tranquillitas pristina redderetur, nouis hostibus perturbata, nec ad eorum expulsionem* Christianorum *vires sufficerent, præfati* Chorosmini *totam terram à* Turone *militum, quod est prope* Hieru-
B salem, *vsque* Gazaram *occuparunt. Ex communi itaque consilio, & vnanimi voluntate, vna cum magistris Religiosarum domorum, scilicet militiæ* Templi, Hospitalis *sancti* Iohannis, *& præceptores sanctæ* Mariæ Theotonicorum *& Nobilium Regni,* Soldanos Damasci *&* Chamelæ, *qui erant cum* Christianis *pacis fœdere colligati, & contra* Chorosminos *habent inimicitias speciales, reputantes se etiam per illorum aduentum fore confusos, & terram quam habebant* Christiani, *iuxta formam treugarum, tenebantur defendere contra*
C *omnes alios* Saracenos, *ad* Christianorum *subsidium duximus aduocandos. Qui etsi firmiter promiserint & iurauerint se nobis auxilium præstaturos, illorum tamen succursu valdè dilato &* Christianis, *in se ipsis paucissimis, solis contra illos pessimos inimicis timentibus dimicare, dicti* Chorosmini *ciuitatem* Hierusalem *propugnaculis penitus immunitam sæpius inuadebant. At* Christiani, *qui erant in illa, prædictorum sæuitiam metuentes, ad veniendum interea* Christianorum *vltra sex millia hominum congregati, paucis in ciuitate relictis, confisi de treugis, quas cum* Soldano *de* Craco *& rusticis* Saracenis *de montanis habebant, iter cum omnibus familiis & rebus suis*
D *per ipsa montana cepe*[r]*unt. Egressi verò rustici, partim illos gladio crudeliter occiderunt, partim miserabiliter captiuarunt, exponentes venales* Christianos *vtriusque sexus, & etiam Moniales, aliis* Saracenis. *Ex quibus cùm aliqui euadentes, in* Ramensem *planitiem descendissent,* Chorosmini *irruentes in illos, trucidarunt eosdem, ita quòd ex tanto populo, vix euaserunt trecenti feminini relicti. Tandem prænominati perfidissimi* Israëlitanam *ciuitatem intrantes, quasi populo destitutam,* Christianos, *qui ibi remanserant, seque infra ecclesiam Sepulchri Dominici receptarunt, ante ipsum Sepulchrum euisceraueru*n*t vniuer-*
E *sos. Et decapitantes Sacerdotes, qui in altaribus celebrabant, dicebant ad inuicem: Hîc effundamus sanguinem populi* Christiani *vbi vinum libauerunt ad honorem Dei sui, quem hîc dicunt fuisse suspensum. Insuper cum dolore dicimus & cum suspiriis intimamus, quòd in sepulchrum resurrectionis Dominicæ manus sacrilegas extendentes, illud multipliciter deturparunt. Tabulatum marmoreum, quod circumcirca erat positum, funditus euertentes, & montem* Caluariæ, *vbi Christus exstitit crucifixus, & totam ecclesiam, vltra quàm dici valeat, in omni turpitudine,*
F *quantum in se fuerat, fœdauerunt. Columnas verò sculptas, quæ ante sepulchrum Domini erant ad decorem positæ, sustulerunt: illas in* Christianorum *contumeliam ad sepulchrum sceleratissimi* Machometi, *in signum victoriæ, transmittentes. Et violatis sepulchris fœlicium Regum, in eadem ecclesia collocatis, eorum ossa, in* Christianorum *iniuriam, disperserunt. Montemque* Syon *reuerendissimum sine reuerentia prophanantes, Templum Domini, ecclesiam vallis* Iosaphat, *vbi beatæ Virginis est sepulchrum ecclesiam* Bethleem *& locum natiuitatis Domini, indi-*
G *gnis relatu enormitatibus polluerunt, omnium* Saracenorum *nequitiam excedentes, qui licèt terram* Christianorum *sæpius occupassent, loca sancta vtcunque venerantes conseruabant. Verùm cùm his omnibus non contenti, ad captionem & destructionem totius terræ sæpefati* Chorosmini *multipliciter aspirarent, nec possemus tanta mala vlterius tolerare, quæ cuiuslibet catholicæ fidei zelatoris animum meritò poterant in mærorem & amaritudinem irritasse, tot iniuriis & enormitatibus lacessiti, populus* Christianus, 1244.

1244. ad resistendum eisdem, prædictorum Soldanorum potentiam, vnà cum Christianorum viribus, de communi consilio duximus congregandam. Cum quibus omnibus contra illos die quarto mensis Octobris exercitus Christianus de maritima Acon mouere incepit, per Cæsaream & alia loca maritima cedendo. Ipsi verò Chorosmini, nostrum præsentientes aduentum, & per diuersa loca recedentes, demùm ante Gazaram castra fixerunt, expectantes ibidem succursum, quem Soldanus Babyloniæ, caput sacrilegii, erat transmissurus eisdem. Recepta verò ab eodem Soldano maxima multitudine armatorum, & Christianorum, & præfatorum Soldanorum exercitibus appropinquantibus contra illos, eos in vigilia sancti B Lucæ ante Gazaram inuenimus cum multitudine infinita, habentes acies ordinatas ad prælium: nostros per duces exercitus acies disponentibus, qualiter progrederentur ad bellum. Nobis etiam Patriarcha & aliis Prælatis auctoritate omnipotentis Dei & sedis Apostolicæ remissionem indulgentibus, de pœnitentibus peccatorum summa contritio & effusio lachrymarum singulis cælitus est effusa, vt mortem corporis pro nihilo reputantes, & sperantes præmium sempiternum, mori pro Christo, vincere reputarent. Vnde etsi C forte corporalis calamitas, peccatis nostris exigentibus, superuenit, credendum est altissimum, qui est scrutator cordium, & cognitor secretorum, animarum lucrum potiùs quàm corporum acceptasse. Post hæc autem concurrentibus nostris vnà cum illis, Saraceni, qui nobiscum aderant, ab hostibus superati, se vniuersaliter conuerterunt in fugam captis pluribus & interfectis ex illis. Et se Christiani soli in prælio remanserunt. Cumque in eos Chorosmini cum Babylonicis insimul irruissent, eis inuicem dimicantibus, Christiani tanquam Athletæ Domini, & fidei catholicæ D defensores, quos eadem fides & passio verè fecit germanos, fortissimè restiterunt. Et cùm essent respectu inimicorum paucissimi, proh dolor, succubuerunt in bello, hostibus præliorum aduersitate cedentes. Ita quòd de Conuentibus domus militiæ Templi, Hospitalis sancti Iohannis, & sanctæ Mariæ Theutonicorum, tantummodò triginta tres Templarii; viginti sex Hospitalarii, & tres fratres Theutonici euaserunt, aliis peremptis & captis. Optimates etiam terræ & milites, pro maiori parte capti & interfecti fuerunt, præter stragem balistariorum & peditum infinitam. De Archiepiscopo verò Tyrensi, Episcopo san- E cti Georgii, Abbate sanctæ Mariæ de Iosaphat, Magistro Templi, & Præceptore sanctæ Mariæ Theutonicorum, & quidem pluribus aliis religiosis & clericis, cùm non apparuerint, plurimùm dubitatur vtrum adhuc in bello obierint, vel sint in captiuitate detenti: nec de ipsis scire adhuc potuimus veritatem. Magister verò Hospitalis & Comes Gualterus de Bresna, cum multis aliis, capti in Babyloniam sunt deducti. Nos verò Patriarcha, in quos, nostris peccatis exigentibus, omnis calamitas super- F uenit, indigni à Domino martyrio deputati, euasimus semiuiui, apud Ascalonam cum Nobilibus viris, Constabulario Aconensi, Philippo de Monte forti, militibus & peditibus, qui euaserunt de bello, receptaculum capientes. Et licet nobis, qui cuncta perdidimus in bello prædicto, nulla sit consolatio in tot aduersitatibus & ærumnis, illud tamen quod ad præsens potuimus facientes, illustribus Regi Cypri & Principi Antiocheno nostras literas & nuncios misimus speciales: eos enim omni deuotione rogando, & etiam exhortando, vt in tanta necessitatis arti- G culo, ad Terræ sanctæ defensionem mittere dignarent milites & armatos. Sed quid super hoc sint facturi, nescimus. Demùm apud Acon ciuitatem venimus, & intrantes in illa, ipsam ciuitatem cum tota vltramarina prouincia inuenimus plenam doloribus, vlulatibus, miseriis, & variis afflictionibus ac infinitis: nec erat domus vel anima quæ mortuum proprium non deploraret. Et quamuis sit dolor magnus & grauis de præteritis, timor tamen imminet adhuc prauius de futuris. Cùm enim terra Christianitatis gladiis acquisita, sit priuata & destituta omni humano aut terreno præsidio ac suffragio, & defensorum propugnato- A rumque sufficientia in nihilum planè redacta extinctaque, 1244. superstites verò non tantùm pauci, sed etiam ad exanimationem deuicti, nihil aliud restare prætereà aut superesse videtur, quàm vt crucis hostibus reliqua omnia ad votum desiderata succedant, qui in maximam audaciam & intolerabilem insolentiam prodeuntes, castra sua posuerunt in planitie Acon prope ciuitatem per miliaria duo. Et per totam terram vsque ad partes Nazareth & Saphet liberè nullo resistente, aut obicem ponente, longè latèque discurrunt, occupantes eandem, & inter se quasi propriam diui- B dentes, per villas & cazalia Christianorum Legatos & Baiulos præficiunt atque constituunt, suscipientes à rusticis & aliis incolis redditus & tributa, quæ antea Christianis præstare & exsoluere solebant. Qui iam rustici incolæque Christianis hostes effecti & rebelles, dictis Chorosminis vniuersaliter adhæserunt. Ita quòd omnes Hierosolymitanæ ecclesiæ simul ac prouinciæ Christianæ, aliam terram non habeant ad præsens, nisi munitiones quasdam, quas etiam cum maxima difficultate & labore defendunt. Dicitur etiam, quòd Babylonici apud Gazaram C existentes, in multitudine infinita venturi sunt ad partes Acon, vt simul cum Chorosminis obsideant ciuitatem. Recepimus etiam nuncios & literas vicesimo secundo die mensis Nouembris, à Castellano & fratribus Hospitalis, qui sunt in castro Scalone, quòd exercitus Saracenorum de Babylonia iam obsederant castrum ipsum, & tenebant obsessum, implorantibus à nobis & Christianitate subsidium & auxilium festinatum. Vt autem charitatem vestram moueat pietas, in compassionis affectum super excidio Terræ sanctæ, eò quòd communibus humeris hoc onus incumbat, causam Christi vobis duximus intimandam, sup- D pliciter deprecantes, quatenus apud altissimum precibus & deuotis orationibus pro Terra eadem misericordiam imploretis: vt ipse, qui Terram sanctam in redemptionem omnium proprio sanguine consecrauit, in eius subsidium misericorditer intendat, ipsam prospiciens & defendens. Vosque patres charissimi, super hoc salutare consilium & auxilium, quod poteritis, apponetis, vt vobis exinde cæleste præmium comparetis. Scituri pro certo, quòd nisi per manum altissimi & fidelium subsidium, Terræ vltramarinæ in hoc proximo passagio Martii succurratur, eius pro certo perditio imminet & ruina. Et quia cæteras necessitates & vniuersalem sta- E tum Terræ, longum esset vobis per literas explicare, mittimus ad præsentiam vestram venerabilem patrem Biritensem Episcopum, & Religiosum virum Arnulphum Ordinis Prædicatorum, qui seriem veritatis fideliter & plenariè referent fraternitati vestræ; vniuersitatem vestram humiliter implorantes, vt vestræ benignitati placeat prædictos nuncios, qui se pro ecclesia Dei magnis exposuerunt periculis, nauigando tempore hyemali, recipere liberaliter & audire. Datum apud Acon, vicesimo quinto die mensis F Nouembris, Anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo quarto.

Huic scripto originali, quod erat huius exemplum, appensa fuerunt duodecim sigilla.

HAnc igitur epistolam lugubrem nimis & lachrymabilem, nonobstante vel hyemis ingruentis horribilitate, vel maris intumescentis minaci perturbatione, commiserunt Prælati ac Magnates *Terræ sanctæ* domino Episcopo *Biritensi* G nomine *Waleranno*, & fratri *Arnulpho* de ordine *prædicatorum*, ad cismarinos sub omni qua possent festinatione deferendam, & præcipuè *Francorum* & *Anglorum* Regibus præsentandam. Episcopus verò & prædictus frater in remissionem peccatorum suorum, petitioni Prælatorum tam strenuè quàm humiliter, spretis omnibus periculis corporalibus in tantæ necessitatis articulo, prima die Aduentus Domini, hoc nuncium, ad excitanda corda fidelium, ad præparandas vnigeniti Dei vias, quo mererentur ab imminentibus peccatorum suorum periculis

Auctoritas præcedentis epistolæ.

1244. periculis protegente saluari, suscipientes pro Christo peragendum, naues ascenderunt. Et supra mare sex mensibus in omni mortis discrimine commorantes, tot & tanta pericula, prout ab ipso venerabili Episcopo referente didicimus, perpessi sunt, quod lachrimabile foret audire, & morosum explicare. Tandem, Deo ducente, & orationibus omnium præfatorum, quibus se commendauerant, Prælatorum suffragantibus, in portu *Venetorum* applicuerunt, scilicet circa Ascensionem Domini.

Quædam prophetica futura indicia.

NOta illud verbum comminationis Dominicæ iam impletum, ita vt nunquam antea sic de sancta ciuitate *Hierusalem: Non relinquetur lapis super lapidem, &c.* Sciendumque quòd retroactis paucis annis, cecidit imago *Machometi* apud *Mecham* ciuitatem, in cuius rei maiorem vltionem, & *Christi* improperium ac *Christianorum*, ex ruina dictæ imaginis insultantium, magis desæuiebant in *Christianos*, & eorum loca sancta ipsi *Chorosmini*, dicentes per gratiam Dei, & *Machometi* interuentu, talem victoriam eis accidisse.

C *In omnem terram exiuit* (id est, exibit posteà, præteritum pro futuro) *sonus eorum* Iam exiuit prædicatio *prædicatorum & Minorum* vsque ad terminos mundi, secundùm dictum Saluatoris: *Eritis mihi testes in omni Iudea & Samaria, & vsque ad vl.* &c. ac sic diceret. Cùm hæc videritis, imminet Iudicium generale. Nec terra, nec mare, secundum solitum eorum morem, hominibus respondent: sed tam aqua quàm terra quadam damnantur sterilitate. Sol bis in triennio nuper eclipsim passus est, quòd non anteà recolitur accidisse. Stellæ nuper cadere videbantur. Sectæ pullulant, fide vacillante. D Inter Ecclesiam & Imperium discordia, nunquam talis. In exercitu Regis *Francorum* pestis & fames inualuit. Paucis elapsis annis, in Imperio, scilicet in insulis maris Mediterranei, *Paphos* ciuitas & aliæ plures terræ motu subuersæ sunt.

Papa diligentius interuenit pro Episcopo Wintoniensi.

CVm verò talibus fluctibus mundus intumesceret, & *Syriam* talibus procellis concussisset, non cessauit etiam *Angliam* anxius exagitare. Rex etenim, licet crebras & efficaces petitiones & admonitiones à domino Papa pro Episcopo *Wintoniensi*, adhuc in *Franciæ* partibus exulante, E suscepisset, fretus tamen consiliis clericorum aulicorum, suis tantum emolumentis inhiantium, graues mouet contra Episcopum quæstiones. Sed dominus Papa, cui Episcopus, vt dicitur, octo millia marcarum numerauerat, pro ipso tum charitatis intuitu, tum respectu tantæ pecuniæ numeratæ, diligentissimè scripsit domino Regi *Angliæ* in hæc verba.

Litera papalis ad Regem Anglorum pro Episcopo Wintoniensi.

INnocentius *Episcopus, &c. Charissimo in Christo filio Regi* Angliæ, *salutem & Apostolicam benedictionem.* F *Postquam Dei benignitas humilitatem nostram ad Apostolicæ vocauit officium dignitatis, illam concepimus de tua serenitate fiduciam, quòd in his quæ sunt ad honorem ecclesiæ, se promptam habere & vigilem exhiberet. Prouenit ex hoc, quòd cùm venerabilem fratrem nostrum quondam* Norwicensem, Wintoniensi *ecclesiæ de fratrum nostrorum consilio concessimus in pastorem, preces tibi direxerimus speciales, vt eidem pro diuina & nostra reuerentia te redderes affectu beneuolum & effectu serenum, ac si qua* G *castra & maneria ipsius ecclesiæ, prompta benignitate ei faceres assignari. Tu verò, sicut mirantes audiuimus & dolemus, nedum preces huiusmodi voluisti deducere ad effectum, imò, quod est grauius, in verba nihil debitæ modestiæ vel reuerentiæ filialis habentia prorupisti, asserens quòd nulla postulatio in regno* Angliæ, *per sedem Apostolicam admitti possit vel debeat te inuito, & quòd illam quam nos in spiritualibus, tu in temporalibus habeas potestatem, nec quis postulatus possit absque tuo consensu posses-*

A *sionem temporalium obtinere. Adiecisti præterea, quòd translationem ipsius Episcopi reputares inualidam, tanquam à nobis per vitium subreptionis obtentam. Hæc siquidem fili charissime, non Dei, non ecclesiæ, non tuæ resonant sublimitatis honorem, non sapiunt iustitiam, non redolent æquitatem, præsertim cum teneat omnium credulitas pia fidelium, quod Apostolicæ sedis auctoritas liberam habeat in ecclesiis vniuersis potestatem à Dei prouidentia: nec arbitrio Principum ipsa stare cogitur, vt eorum in electionum vel postulationum negotiis requirat assensum. In quibus tamen Dominum habendo præ oculis, sic prouidè procedit & cautè, quòd per illam nullius possit honori detrahi, vel iusti-* B *tia derogari. Sicut etiam in translatione ipsius Episcopi dignoscitur processisse, in quo promouit hominem scientia, moribus, & honestate perspicuum, ac in spiritualibus & temporalibus circumspectum, olim tibi charum & amabilem, ac semper tuis beneplacitis secundùm Dominum totis viribus intendere cupientem, per cuius industriam probatam, in plurimis honoris & commodi prosperare poteris incrementis. Sed tamen non suggerat astutia susurronum, à quibus parare dispendia virtuosis, pro indifferenti ducitur,* C *dummodò sua specialia commoda vel priuata desideria consequantur. Tuam itaque celsitudinem affectione qua possumus exhortamur, & obsecramus in Domino* Iesu Christo, *quatenus ab impia suggestione talium Regia pietatis auertens auditum, ecclesiam Dei continuo prosequaris honore, & indulta sibi desuper libertatis priuilegium, conseruare studeas illibatum. Nunc & in posterum tui Regni prælatos, ea quæ in spiritualibus seu temporalibus spectant ad ipsorum ecclesias, liberè consequi & pacificè possidere permittas. Cæterùm, solerti consideratione meditatione, quod in Apostolici prosequutione officii, diuini nominis deseruimur honori, quæ de præfato Episcopo cum solenni delibera-* D *tione fecimus, non ad animum reuoces, non aliquo impedimento perturbet. Sed quia cordi nostro statuimus, vt te specialem, inter alios terræ principes habeamus, in ipso impartiri procurans honorem, sibi castra & maneria cum fructibus inde perceptis à tempore translationis huiusmodi, omni postposita difficultate, resignes, ac beneuola benignitate concedas, quòd sollicitudinem ei creditam possit cum effectu prosequi, tua fauente gratia speciali. Alias autem, cùm libertatem ecclesiasticam in diebus nostris velimus non minui, sed Deo propitio augeri cupiamus, nullatenus sustinere poterimus, quòd nos in ipso Episcopo tam præiudicialem in-* E *iuriam patiamur. Datum* Laterani, *tertio Calend. Martii, Pontificatus nostri anno primo.*

SImili modo scripsit dominus Papa *Anglorum* Reginæ epistolam elegantem, pro Episcopi *Wintoniensis* negotio, in cuius epistolæ titulo, asserit Papa ipsam Reginam sibi esse, (sed nescitur qua ratione) consanguineam, nisi fortè vt haberet eam suis negotiis proniorem, & petitionibus fauorabiliorem. Ipsam igitur verbis elegantissimis petit & exhortatur, (sciens quia *mulier*, quasi *mollis herum* dicitur,) F vt ipsa Regis viri sui in hoc rigore & rancore, quem concepit erga Episcopum *Wintoniensem*, studeat emollire. *Papa scribit Reginæ Ang. & aliis Prælatis pro Episcopo Wintoniensi.*

Scripsit idem dominus Papa electo *Cantuariensi*, *Wigorniensi & Herefordensi* Episcopis, vt ipsi dicto negotio diligenter intenderent, annectens in fine epistolæ, vt nomina susurronum, animum Regis peruertentium, sibi in literis suis rescriptis mitterent annotata.

G EXcellentissimo &c. *Cùm vestris beneplacitis quantum cum Deo poterimus totis viribus intendere cupiamus, fratrem* Hugonem *de sancto* Heuderto, *à vestra serenitate ad nos destinatum, cum omni qua decuit suscepimus reuerentia. Deinde ex parte vestra expositis nobis articulis ab eodem, ad singulos respondimus, iuris & æquitatis se stantes, vt credimus, rationes, prout dictus frater* Hugo *vestræ Maiestati suis literis plenius, vt ab eo accepimus, intimabit. Affectantes toto mentis desiderio, vt super eisdem articulis, quantum secundùm Dominum potero-* *Litera Epis. Wintoniensis ad Regem Angl.*

1244.

mus, vestram voluntatem adimplere, pietati vestræ deuotissimè supplicamus, quatenus ecclesiæ Wintoniensis compatientes angustiis, ob Apostolicæ sedis reuerentiam, ad gratiam vestram nos admittere velitis pariter & fauorem, & indignationem diuini nominis obtentu misericorditer remittere, quam ad quorundam forsan suggestionem, contra nos vestra concepit Regia celsitudo.

Obiectiones Regis contra Episcopum Vinton.

ET quia de articolis super quibus conuenit dominus Rex Episcopum *VVintoniensem*, mentio facta est, videndum est quibus & qualiter responderit Episcopus. Io primis quòd cùm ex tenore priuilegiorum domini Regis, & tam iure quàm consuetudine Regni sui obtentum sit ab antiquo, quòd electi & postulati post electionein & postulationem celebratam per electores & postularores, ipsi domino Regi debeant præsentari, & post confirmationem, ante administrationem in spiritualibus vel temporalibùs faciendam, ei iuramentum fidelitatis præstare, quę in persona ipsius Episcopi sunt omissa, apud dominum Papam studeat procurare, quòd non obstante præmissa, de cætero io similibus casibus priuilegia ipsa, ius, & consuetudo permaneant in suo robore firmitatis, & ab ipso specialiter confirmentur Secundariò, qoòd idem Episcopus relaxet sententiam Interdicti, in ciuitatem *VVintoniensem* promulgatam. Tertiò, quòd ad cautelam absoluat omnes clericos & laicos & alios & præcipuè *VVintoniensi*, quos ratione controuersiæ ioter dominum Regem & Episcopum exortæ, excommunicationis sententia inoodauit. Quartò, quòd Priorem VV*intoniensem*, quem dominus Rex ibidem constituit, non amoueat, sed ex sua gratia stare permittat. Quintò, quod omnia beneficia ecclesiastica ad suam donationem spectaotia à domino Rege post motam controuersiam inter eos in eodem Episcopatu vel alio collata, ratificet, & possessores pacifica gaudere possessione permittat. Sexto, quod cootra magistrum *Henricum* de *Sensa*. nec quosquam alios clericos vel Monachos memoratos, occasione huius controuersiæ, nullam instituat actionein · imo omnem indignationem, offensam, iniuriam, & rancorem remittat. Septimo, quod si quod ius vel actio sibi competit super exitibus Episcopatus *VVintoniensis*, pro tempore retroacto, ea penitus ob honorem Regium, domino Regi ex sua liberalitate remittat Octauo, quod idem Episcopus à Papa procuret, quod omnibus clericis domini Regis, quorum nomina sibi ad mandatum suum per Episcopos *VVigorniensem* & *Herefordiensem*, & Archidiaconom *Cantuariensem*, sunt traosmissa, omnem indignatiooem remittat, & eos admittat in gratiam pleniorem, ita quod quantum ad famam & beneficia & status conditionem, conseruentur illæsi.

Responsum Epis. Vvintonië.

AD primum articulum domini Regis respondet Episcopus *VVintoniensis*: Quod cum postulatores sui, facta postulatione de domini Regis licentia, ipsum secundum Regni consuetudinem eidem domino Regi præsentassent, & post modum dicta postulatiooe per dominum Papam admissa & coofirmata idem Episcopus literas domini Papæ super hoc eidem domino Regi directas, tam per fratres *prædicatores* quàm minores, clericos, & milites, ei porrigi procurasset, qui ex mandato ipsius deuotè domino Regi sopplicarunt, vt de ipsius licentia se eiusdem conspectui posset prædicare, facturus eidem quod Regni sui coosuetudo postulat & requirit. Nec hoc post magoam instantiam obtinere potuissent, ex parte illius Episcopi nihil omissum poterit reputari, cùm per ipsum non steterit, quin omnia in dicto articulo domini Regis conteota & postulata, essent adimpleta.

Ad secundum & tertium respondit ita: Quod cum domini Regis gratiam fuerit assequutus, quā tota meote desiderat, & sui Episcopatus possessionem pacificam obtinuerit; Interdicti & excommunicationis sententias io forma Iuris benignè relaxabit ad quod pactiooıs vinculo, secundùm Dominum & Iustitiam astriogere se non potest Omnem tamen gratiam, quam secuodùm Dominum poterit excommunicatis, obtentu Regiæ petitionis intendit impartiri Ad quatuor autem articulos sequentes respondit · Quod cum res taogant spirituales, & spiritualibus annexas, quæ conditionis seu pacti formam non admittuot, in forma à domino Rege petita dictos non potest articulos adimplere. Veruntamen cùm domino suo Regi reconciliatus fuerit, & suam gratiam & Episcopatus possessiooem pacificam obtinuerit, de dicti domini Regis & suorum fidelium coosilio, cum tanta benignitate procedet, quod in præmissis quantum secundum Dominum poterit, se fauorabilem exhibebit. Ad articulum vero super exitibus Episcopatus, respondit: Quod cum fauorem Regis assequutus. Episcopatus possessionem habuerit & ei de eoruodem exituum de æstimatiooe constiterit, domini Regis ita voluntati obtemperabit, vt in hoc ab eo merito debeat commeodari.

Frans magistro Henrici de Sensa.

EX ipso igitur tempore, mitiùs agebat Rex cum Episcopo *VVintoniensi*, tum propter domini Papæ diligeotem supplicatiooem, tum propter Episcopi humiliationem & modestam responsionem. Pace igitur pro foribus apparente magister *Henricus* de *Sensa*, fomes & procurator discordiæ memoratæ, cui Rex contulerat opiıoum beneficium, videlicet custodiam hospitalis *sanctæ Crucis* extra ciuitatem *VVintoniensem*, cœpit cogitare & dicere iotra se, propria læsus coosciencia: Quod si pax inter dictas partes pleniùs ac planiùs reformaretur, inter amicos Regis Episcopus præcipuus haberetur, nullique secundus, in consiliis Regis, vtpote discretus & circumspectus sublimaretur: ipsumque eundem *Henricum*, & merito, vsque ad coofusionem persequeretur. Rex quoque ea facilitate eum sperneret, qua seqoutus est. Considerans igitur hæc omnia, de pecunia, quam de Rege non minimam, ad deuciendum Episcopum *VVintoniensem*, acceperat, comparauit sibi amicos de *Mammona iniquitatis*, & adquisiuit sibi, (vtinam non comparauit,) quendam in suis partibus Episcopatum Et ouncius, coruo factus similis, dominum suum Nec defraudanti, nuocium cum onere negotii, quod humeris suis susceperat baiulandum oequiter reliquit imperfectum. Nec apparuit posteà io Regoo *Angliæ*, boois Regni pleniùs saginarus

HAs igitur dum annalis orbita temporales mutationes transcurreret, Imperator *Fredericus*, superbiæ stimulis exagitatus pœnitere cœpit quod se ecclesiæ, vt prædictum est humiliasset & obligasset, & calcaneo Papali insidias tetendit, & laqueos absconditos, qui tamen posteà apparuerunt manifesti De quibus dominus Papa præmonitus, Imperatoris vulpinos Mæandros, in quantum potuit, euitauit, & suspectos habuit nec se credebat ei, vel suis; cùm nosset omnes, futura præteritis comparando.

Papa clam fugā arripit.

Die vero sanctæ *Trinitatis*, volens dominus Papa partem suam meliùs roborare, quia paucos sui laboris socios, & sollicitudinis habuerit participes, creauit decem Cardinales, videlicet magistrum *Iohannem* de *Toleto*, natiooe *Anglicum*. & quosdam alios, moribus & sanguine præclaros. Octauo verò die ante festum natiuitatis sancti *Iohannis Baptistæ* accessit dominus Papa cum omnibus Cardioalibus ad ciuitatem *Castellanam*, quæ ab vrbe octodecim

distat

[illegible] prius Imperatori, efficacia pace tractatae quae suspecta [illegible] imò potius [illegible] etara. Vigilia autem Apostol[orum Pe]tri & Pauli venit apud [illegible] ciuitatem. Imperator autem [illegible] recalcitratos mandauit, quod [illegible] faceret [illegible] conuentus, nisi literis absolutionis priùs habitis. Cui cùm contradicendo respondi[sset] dominus Papa, suę praesagus perturbationis [illegible] repentinam & clandestinam fugam attip[illegible] bat, nullo tamen conscio, ne fugienti d[omin]us Imperator repagula praepararet. Fuerunt [tamen] qui dicerent, ipsum magis amo[re] mun[di] [illegible] delaturi erant illi [illegible] nec ausi erant [illegible] sentire Imperatoris, vt ipsis sinum aperien[illegible] eret, quàm pro timore alicuius pe[illegible]is. V[illegible]sum pro qualiquali occasione versus [illegible] sibi pat[illegible] fuit genialis, sicut [illegible] ter[illegible] bit gressus impiger di[illegible]t. Eadem [illegible] die, videlicet vigilia Apostolorum [illegible] fuit domino Papae, (vt idem [illegible] asserebat) quòd [illegible] milites [illegible] erant in v[illegible] nocte, vt ipsum apprehenderent. Dominus igitur Papa, non mediocriter attonitus, & perturbationis vel timoris praefetens, in hora [illegible] insomni, relictis Papalibus ornamentis, vetera induit [illegible] & leuiter armatus equum ascendit velocissimum, manu non vacua, & vix cubi[illegible] conscio, [illegible] siboque discedens, non equum [illegible] pepercit lateribus: ita quod ante primum [illegible] viginta quatuor miliaria pertransiuit, nemine comitante, [illegible] ipsum sequi potente. Media autem nocte clamor factus, Ecce Papa recessit nescientibus aliquibus, [illegible] quot sed paucis Cardinalibus. [illegible] eum vno solo comite, non sine viatum [illegible] sequutus, inuenit Papam ipso die apud castrum supra mare, quod dicitur *Ciuitas* vetus. Venerant autem ibidem in occursum Papae [illegible] tres galeae, quarum vnaquaeque sexaginta viros [illegible] ferto armatos & centum & quatuor remiges assignatos continebat exceptis nautis & sexdecim [illegible] gae. Propter quod argume[illegible] fabricabantur hęc omnia diu antè praeuisa dominum Papam desideraſſe. Fuerunt autem cum armatis, & eis praefuerunt, Potestas [illegible] quem Admiratum vocant, & maiores ciuitatis qui se omnes iactabant esse vel affines vel consanguineos [Pa]pae, propter [illegible] tributionem. Intrauit igitur vnam galearum [illegible] dominus Papa sero cum septem [illegible] bus, & paucis aliis comitantibus. Et vix mare intrauerant nauigantes ecce occupat ipsos tempestas validissima, non tamen ex aduerso, & erectis velis, non sine maximo timore & periculo, eadem via qua nauigantes capti erant [illegible] per centum milia; die Veneris sequenti, compellente tempestate [illegible] applicuerunt in portu insulae cuiusdam [illegible] ibidem pernoctantes. In crastino vero omnibus a peccatis suis absolutis, & audita Missa de beata Virgine, timentes vehementer [illegible], raptim se ad insulam [illegible] prouechebantur, scilicet centum & viginti quatuor miliaribus ipso die peractis. Et vix prętempestate euadentes venerunt ad portum *Veneris*, vbi moram fecerunt die Dominica, & die Lunae. die vero Martis peruenerunt [illegible] laetabundi. Distabat autem dominus Papa ab vrbe tam quindecim dietis. Receptus est autem à conciuibus, consanguineis, & affinibus suis, in vrbe ipsa qua natus est in campanarum classico, in cantu & Musicis instrumentis: Dicentibus omnibus & conclamantibus: *Benedictus qui venit in nomine Domini*. Quibus & ipse respondit: *Anima nostra sicut passer de laqueo venantium erepta est. La. con. est.*

Cùm autem [illegible] Imperatori haec innotuisset, [illegible] infremuit, & ait [illegible] mihi [illegible]. Obstupuit & doluit nimis [illegible] portuum & ciuitatum custodes, nautas & [illegible] redarguit qui aduersario suos permi[illegible] libere pertransire. Fecit igitur in circuitu [illegible], praecipuè versus [illegible], exitus viarum, ne ad Papam p[illegible] portaretur, arctissime custodiri. Et iam acclama[illegible] dominus Imperator manifest[illegible] ecclesiae persequutor. Nec reputabat dominus [P]apa adhuc ipsam ciuitatem [illegible], tutum fore [re]fugium, non [illegible] potentiam Imperatoris [illegible], secundum illud poeticum:

An nescis longas Regibus esse manus?

IPSIS quoque temporibus, dum videlicet dominus Papa moram apud [illegible] continuaret, consentientibus [illegible] simul cum [illegible] quibusdam, etiam [illegible] & multis de Nobilioribus [illegible], procurante Papa nonnatue quidam [illegible] potens quem nominant [illegible], vt Imperialem sibi dignitatem assumens, d[illegible] exaltaretur, ope fultus multiplicitam [illegible] Magnatum, bellum [illegible] tyrannum [illegible] publicum & generalem. [illegible] fama sua non mediocriter & [illegible] lege Domini [illegible] confoederatus, [illegible] concubinas, & alia quae [illegible] indigna & [illegible]osa. Cumque haec [illegible] secum & [illegible] deliberaret, quid super ho[c] [illegible], dixerunt [illegible] sui, temerarium fo[re] [illegible] & ancipiti casui se, quintaquila [illegible] committere, quicquid pars Papalis [illegible]. Et dum super hoc penderet [illegible] Imperator rapido cursu illuc aduolans, [illegible] comitantibus cui haec [illegible] animum [illegible] adeo effraenauit [illegible] ab hoc proposito, quod factus [illegible] Imperatori & ipse [illegible] amicitiam & confoederat[ionem] & affine[m] [illegible] Imperatori [illegible]. Et hoc negotio [illegible] dominus Imperator [illegible].

Ipsorumque temporum [illegible] patrem suam, [illegible] infirmatam, magis robo[rat] dominus Imperator dedit filiam suam nuptui cuidam Principi potentissimo [illegible] ecclesiae exoso & inobedienti & ideo [illegible]. Quod audientes aduersarii Imperatoris siluerunt confusi.

SVbsidiis anni quoque tempore vernali [illegible], nescientes & nolentes colla sua legibus [illegible] Regni [illegible] submittere duces sibi constituentes [illegible] & quosdam alios potente. [illegible] bellum mouerunt [illegible] chartarum iura mentotunque [illegible] obliti. Qui [illegible] excepto Re[illegible] & pr[illegible] saluatione [illegible] Comes de [illegible], Comes de [illegible] de [illegible], & alii Marchi[illegible] Qui in principio certaminis calculum deteriorem [illegible] tandem de aliquibus hostium [illegible] est in bello, tri[umph]arunt. C[illegible] inde centum viri, & amplius.

FEsto vero sancti [illegible] Rex apud sanctum [illegible] triduo commorans: ibique crebrescentibus de [illegible] tia, superuenerunt alii, quibus magis turbabatur Rex, & contristatus est, Videlicet de *Roberto Pas*-

1244.

Imperator agre fert fugam Papæ.

Imperator F. sibi multis potentes amicos conciliat.

Vvallensium rebellio & bella [illegible].

Rex Angliae [illegible] ad S. Albanum.

1244. *felene* clerici fui caffatione, qui ad Epifcopatum *Ceftrenfem* electus fuerat & alter loco [illegible], videlicet magifter *Richar de Wich*, fine affenfu Regis, fubitò fubrogatus Fuerat ibi magifter [illegible] Papæ clericus promptus, vt promouendis teddi ribus ad opus Papæ manus aduncas inuceret. Præterea alios pretet prædictos romores audiuit dominus Rex tecétes, quòd fcilicet Rex *Scot*. Regi figuls caueat procaciter, quòd nullam etiá particulam Regni *Scot* a *Rege Ang*. tenuit, vel tenere voluit, aut debuit. Erat autem amicitia inter ipfos Reges B nimis attenuata poftquam fcilicet cófœderatus eft Rex *Scot*. a fœdere matrimoniali cum filia [illegible] de *Cufci*, qui & ficut omnes *Franci*, capitalis, vel vnus de capitalibus Regis *Angliæ* inimicis fuiffe dignofcitur. Cogitans igitur Rex has fibi illatas iniurias repellere, animauit alacriter & adiuuit ipfos qui contra *Wallenfes* certamina fuftinuerunt, maius fpondens in manu militari & thefauro obfidium. Poft tractatum de negotio, *Scotia* ftatum contingéti, Epifcopatum infuper *Ceceftrenf*. in manu cepit, non permittens nouum electum aliquam habere C poteftatem Infuper magnam concepit indignationem aduerfus omnes qui hoc procurauerunt, & his confenfesunt: præcipuè tamen aduerfus electum *Cantuarien'em*, quem maxime fedarguit ingratitudinis, & quòd effet [illegible] Regiæ dignitatis in principio fuæ promotionis. Et vt Regis [illegible] mandans & infolentiæ non tepidè refponderet, fignificauit fiducialiter Comiti *Landiæ* (veluti fidelifuo & multiplicitet obligato) vt veniret cum manu armata ad adiutorium fuum contra Regem *Scot*. Quod ipfe Comes benigne conceffit. D

Epif. Vvin-ton. reuocatur & reconcilia-tur Regi Angliæ.

Eodemque tempore dominus Rex faniori vfus confilio duminum Epifcopum *Wintonienfem* amicabiliter à partibus reuocauit transmarinis, gratiam fuam & ablatorum reftitutionem, ad inftantiam domini Papæ, & aliorum Magnatum, pro ipfo præcordialiter perentium, pollicendo. Vnde Epifcopus in fpem erectus meliorem, falutato Rege *Franciæ* & reddita eidem gratiarum actione, de fibi impenfis ab eo beneficiis & eò quòd ipfum exulantem in regno fuo receprauerat & protexefar, repatrians Nonas Aprilis apud *Doueram* profpere applicuit. De cuius aduentu omnes *Angli*, E præter illos clericos Regis, aulicos, difcordiæ feminatores, quos propria cóſcientia fauciabat, gratulabantur, dicentes *Benedictus qui venit in nomine Domini* Sperabatur enim indubitanter, quòd prudentia fua & fenfu, quo abundauit & præpollebat, tam Regem quàm regnum nec non & Epifcopatú fuú, in ftatum optimú foldando promoueret Qui Regis fe præfentiæ gratulátet præfentas, hilari vultu & placabili eft admiffus, ac fi fæpe fuiffet ab eiufdé Regis offenfa alienus. Quorum de diem diéexinfolito amos cumulatus & coogratulatio, ficut fcriptum eft: *Poft inimicitias clarior extat amor, &c.* F

Eifdemque diebus, *Cantuarienfi* electus B. Monachos *Cantuarienfes* nimis aufterè & fecus quàm decebat, contra fpem omnium qui ipfum expectauerant, opprimere iam inchoauit, difponens in prioratu plus ad libitum fuum, quam ratione vniuerfa.

Mirabilis cafus Engelrami de Cufcy.

PER idem tempus, inftante Augufto, *Ingelramo* de *Cufcy*, patre Reginæ *Scotiæ* mirabiliter mortuo *Iohannes* filius eius præfidium militare per mare Regi *Scotiæ* tranfmifit. Sed Rex *Scotiæ* omnes G quos idem *Iohannes* mifit, potenter abegit. Mirabiliter, inquam obiit memoratus *Engelramus*, antiquus ecclefiæ perfequutor, fed illius fpecialiter, fcilicet *Cauelli*, quam fuper feudum fuum an teceffores fui magnifici magnifice fundauerunt, moire periit geminata. Ipfe enim dum viueret ædificator in materialibus nimis idiota, in fpiritualibus autem diffipator, dum quodam die [illegible]

rans vadum quendam debuit tranfmeare, equum pede ad aliquod offendiculum titubante, cotruit fupinus in profundum, ad quod tamen propria ftrepa percuffus eft violenter, & tunc infœliciter, quo in præceps corruente, gladius eius euaginatus corpus fuum tranfuerberauit. Et fic fubmerfus & gladio perfoffus, & diftractus, ab hac luce temporali, vitam fuarum fructum collecturus emigrauit. *Iohannes* igitur filius eius, & hæres vniuerforum, pro amore Reginæ *Scotiæ* fororis fuæ, tegi *Scotiæ* fuffragium præftitit, vt prædictum eft, & confilium. Communium etiam idem Rex, caftra *Angliæ* contermina, & à Magnatibus, affinibus, & confinibus inftanter auxilium contra Regem *Angliæ* fibi aduerfa machinantem poftulauit. Et conceffum eft ei animo volenti à multis Optimatibus & potentibus, auxilium in tempore neceffitatis poftulatum: ita vt numerus bellatorum promifforum ad numerum afcenderet inæftimabilem. 1244.

Eodem vero anno conuenerant Regia fub monitione conuocati *Londinum* Magnates totius Regni, Archiepifcopi Epifcopi, Abbates Priores, Comites & Barones. In quo confilio petiit Rex ore proprio, in præfentia Magnatum in refectorio *Weftmonafterien* auxilium fibi fieri pecuniare fub filentio præteriens propofitum fuum de Rege *Scotiæ* potenter expugnando. In propatulo tamen manifeftans, quod anno tranfacto transfretauerat in *Gafconiam* de confilio eorum, vt dicebat vbi tenebatur æris alieni non modica quantitate, nec potuit, nifi efficaciffime fibi ab illis generaliter fubueniretur, liberari Cui fuit refponfum, quod fuper hoc tractarent. Recedentefque Magnates de refectorio, conuenerunt Archiepifcopi & Epifcopi, Abbates & Priores, feorfum per fe, fuper hoc diligenter tractaturi. Tandem requifiti fuerunt ex parte eorum Comites & Barones, fi vellent fuis confiliis vnanimiter [illegible] fenti e, in refponfione & prouifione fuper his facienda Qui refpoonderunt, quòd fine communi vniuerfitate nihil facerent. Tunc de communi affenfu electi fuerunt ex parte cleri electus *Cantuarienfis*, *Wintonienfis*, *Lincolnienfis*, & *Wigornienfis* Epifcopi. Ex parte laicorum, *Richardus* Comes, frater domini Regis, Comes *Bigot*, Comes *Legrecefirie* de *Monteforti*, & Comes *Marefchallus*. Ex parte vero Baronum, *Richardus de Montfichet*, & *Iohannes de Baliol*, & de *fancto Edmundo* & de *Rameſeia* Abbates, vt quod ifti duodecim prouiderent in omnium recitaretur: nec aliqua forma domino Regi oftenderetur auctoritate duodecim, nifi omnium communis affenfus interueniret. Et quia charta libertatum, quas dominus Rex olim conceſſerat, & pro cuius conferuatione Archiepifcopus *Cantuarienfis*, *Edmundus* iurauerat fideiufferat, & certiſſime pro Rege promiferat, nondú extitit obferuata & aux. à quæ tiones conceffa fuerant domino Regi, ad nullam profectum Regis vel regni deuenerant Et per defectum Cancellarii Breuia contra iuftitiá pluries fuerunt conceffa, petitú fuit & fecundum quod elegerát Iuftitiarius & Cancellarius fierent per quos ftatus Regni folidaretur, vt folebat Et ne [illegible] compulfione [illegible] confilii aliquid nouú ftatuere videretur, noluit populationi Magnatú cófi tire: fed promifit fe emendare ea quæ ex eorú parte audierat Vnde datus fuit terminus ei, vfque in tres feptimanas à Purificatione beatæ Virginis, vt ibidé iterum conuenirent. Quod fi interea voluntate Rex interim tales Cófiliarios elegeret, & taliter tuta regni tractaret, quod Magnates contenti effent, ad terminum illum fuper auxilio faciendo refponfum prouiderent; ita tamen, quod fi aliqua pecunia eidé concederetur, per dictos duodecim [illegible] nderetur ad commodum Regis. E [illegible] um per [illegible] dies protrahere. [illegible] dominus Rex, volen[illegible]

Rex petit a Magnatibus pecuniare

e[illegible]

[illegible] flectere ad consensum, vt [illegible] one ad auxiliū contribuen [illegible] simpliciter conuenit eos, nec [illegible] uenit, quia M[illegible] hæc prudēter perpē[illegible] immobiliter in proposito persisterūt. Tunc [illegible] us Rex demū [illegible] an[illegible] saltem clerum ad desi[illegible] suum inclinare, conuocatis prælatis, porte[illegible] papales apices in publico sub hac forma.

INnocentius *Episcopus, &c. Archiepiscopis, Episcopis, & dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, Archidiaconis, Decanis, & aliis Ecclesiarum Prelatis, & clericis, per Regnum* Angliæ *constitutis, salutem & Apostolicā benedictione. Debet mater Ecclesia hos qui Regali præeminent dignitate, illa prerogatiua prosequi, & ea munerari [illegible] ratia prauenire, quòd in ipsius deuotione potestas semper [illegible] ernueat, & ad eius pe[illegible] consequens [illegible] multorum obsequia peruigil habeatur. Cùm igitur inter Reges cæteros orbis terræ, charissimum in Christo filium nostrum Regē* Angliæ *illustrem singularis dilectionis brachiis amplectamur, qui veluti Princeps Catholicus & deuotus* Romanam *Ecclesiam matrem sua filiali subiectione & obsequio deuotionis sic semper studuit venerari, quòd nequaquam ab ipsius beneplacitis declinaret, quinimò quæ ipsi grata nouit & placita, sollicitudine prompta peregit. non est mirum, imò condecens est, & congruum, si ipsius precibus [illegible] acilius annuamus, si honoris ipsius & status quæramus gloriam & augmentum, ad quod affectibus ipsius dirigatur, [illegible] tra liberalitatis effectus consonet in idipsum. Sane cùm idem Rex sicut ex parte ipsius fuit propositum coram nobis, pro quibusdam negotiis magnis & arduis, quæ sibi imminebant, adeò subierit grauia, & subire adhuc ipsum oporteat onera expensarum, quòd vestræ subuentionis indigere subsidio dignoscatur, vniuersitatē vestrā rogamus, monemus, & hortamur attente, per Apostolica scripta mandantes, quatenus attendentes prudenter, quòd vos decet & conuenit eò libentiùs ipsius Regis supportare labores, & grauamina releuare, quò minus posset sine vestr[illegible] status [illegible] honoris à dispendio alicuius iactura vel incommodita[illegible] onere pragrauari, sibi de vestris redditibus hone[illegible] um subsidium liberaliter conferatis. Vt idē expensarum [illegible] narum, vestra subuentionis propitiante dextera, perferre leuius onus possit, vosque proinde vobis eiusdē Regis cuius honoris estis participes, honoris & gloria non expertes, [illegible] amorem & gratiam, quibus procul dubio indigetis, valeatis futuris temporibus vendicare, & nos, qui haberi volumus ex hoc ad vestra & vestrarum Ecclesiarum commoda promptiores, deuotionis vestræ promptitu[illegible] nem non immeritò commendemus. Datum Ianua quarto Cal. Augusti, Pontificatus nostri anno secundo.*

Similiter autem scripsit singulis prælatis sub eadem forma, non sine multæ pecuniæ effusione, papæ tra[illegible] missæ, pro labore scripturæ.

Et c[illegible] commune consilium, à quo noluerūt recedere, [illegible] ouisū esset, vt responsio ad literas papales pro Rege deprecatorias prorogaretur vsque ad terminum prænotatum, recedētibus Magnatibus, vltimo die concil[illegible] od sex diebus durauerat, v[illegible] que ad noctē, to[illegible] singulos prælatos, deprecans vt in crastin[illegible] conuenirent. Quibus cōuen[illegible] tibus in Infirmaria, scilicet in Capella sancti *Ioannis Euangelista*, misit dominus Rex Comi[illegible] em *Leor. S P.* [illegible] *Sabaudia, Radulphum filium Nicolai,* [illegible] *Canteluppo Iohannem filium G.* qui ex [illegible] parte Domini Regis eius desiderū, [illegible], vt obtemperarent Regiæ vo[illegible] ti, [illegible] petitionem saltem papalē, si Re[illegible] a postponeretur. Exposuerunt etiam Regis insta[illegible] tem [illegible] & imminentia Regis & Regni peri[illegible] delicet bellum motū in *Gasconia*, insolentia[illegible] *Wallensium* [illegible] timendam. petierunt ergo [illegible] Epistolæ papalis, vt sibi super [illegible] r. Et d[illegible] ha age[illegible] ur, ante expe[illegible] Rex solu[illegible] anter & ex abrupto ad-

uenit, protestans cum suo solito ius-iurando, quòd honor eorū honor suus foret, & è conuerso. Et insuper prædictis preces exaggerauit. Respondentibus igitur illis, quòd super hoc diligentē haberent tractatū, Rex recessit perturbatus. Et cū super hoc propēsius tractarēt, volentibus aliquibus [illegible] nutibus Regi responderent ipsi prælati, quā[illegible], respondit *Lincolniensis*, proferens hanc Theologiæ auctoritatē: *Non diuidamur a consilio communi. [illegible] scriptum est: Si diuidamur, statim omnes moriemur.* Et [illegible] prorogata sunt omnia vsque ad terminū memoratū, tā super petitione Domini papæ pro Rege quā ipsius Domini Regis. perpēdens autē Dominus Rex, quòd omnes simul nō potuit eneruare, recurrens ad versutias *Romanorum*, attentare proposuit singulos singulatim, simulatis sermocinationibus circumuentos sibi inclinare. Rediensque petiit, vt saltē adhuc per vnū diē morā protelarent. Quod quidā prælatorū caute attendentes, noluerunt illaqueari. Sed summo mane recedentes, retia quibus aliquando inuoluebantur, prudenter euaserunt. Et murmurante Rege, solutum est concilium. 1244.

DE *libertatibus alia vice emptis concessis & per chartā Domini Regis confirmatis, quòd de cætero* [illegible] *eruentur. Ad cuius rei maiorem securitatem fiat noua charta, quæ super [illegible] specialem faciat mentionem. Et ab omnibus Prelatis solenniter excommunicentur, qui scienter & prudenter libertates a Domino Rege concessas vel impugnare, [illegible] impedire, quò minus obseruētur, præsumpserint. & reformetur status eorum, qui post vltima concessionē in libertatibus suis lesionē incurrerunt. Et quia propter virtutem sacramenti præstiti, necnon propter timorem sententiæ latæ à sancto viro* Ædmundo, *quod ea vice promissum fuerat, hactenus non extitit obseruatū; ne huiusmodi periculum de cætero eueniat & sic fiant nouissima peiora prioribus, de cōmuni assensu quatuor eligantur potentes & nobiles de discretioribus totius Regni, qui sint de cōcilio Domini Regis, & iurati, quòd negotia Domini Regis & Regni fideliter tractabunt, & sine acceptione personarum, omnibus iustitiam exhibebunt. Hi sequentur Dominum Regē & si non omnes, semper duo eorū ad minus præsentes sint, vt audiant querimonias singulorū, & patientibus iniuriam celeriter possint subuenire. Per visum & testimonium eorum, tractetur thesaurus domini Regis, & pecunia ab vniuersis specialiter concessa, & ad commodum domini Regis & Regni expendatur, secundū quod melius & vtilius viderint expedire. Et sint libertatum conseruatores. Et sicut de omnium assensu eliguntur, [illegible] etiam sine communi assensu nō poterit aliquis eorū amoueri, aut suo officio priuari. Vno eorum sublato de medio, de ass[illegible] & electione cæterum, loco illius, alius substituatur infra duos menses. Nec sine ipsis, sed cùm necesse fuerit, & ad eorum inuitationē, ita conueniant vniuersi. Breuia contra Regem & consuetudinē Regni impetrata penitus reuocentur & aboleantur. Memorandū quoque, de sententia ferenda in contradictores. Item, de obligatione sacramēti in inuicē, Item, de itinere Iustitiariorum. Iustitiarius & Cācellarius ab omnibus eligantur. Et quia frequēter debent esse cum domino Rege, poterunt esse de numero conseruatorum. Et si aliqua interueniente occasione, dominus Rex abstulerit sigillum suum à Cancellario, quicquid fuerit interim sigillatum, irritū habeatur & inane. Deinde Cancellario fiat restitutio. Nullus substituatur Cancellarius, vel Iustitiarius, nisi solummodò per solennem & vniuersalem omnium conuocationem, & liberū assensum. Duo Iustitiarii eligantur in Banco. Duo etiā dem Barones in Scaccario constituantur. Vnus quoque ad minus Iustitiarius Iu[illegible] deputetur. Hac vice autem per communem, vniuersalem, liberamque omnium electionem fiant & constituantur omnes Officiarii [illegible] quemadmodum omnium negotia sint tractaturi, sic etiam in eorum electione concurrat assensus singulorum. Et postmodum, cùm neces-*

prouiso Magnatum consensu hoc facta.

Oo

1244. *se fuerit alius loco alicuius ipsorum prædictorum substitui aut subrogari: per prouisionem ac authoritatem quatuor illorum Consiliatorum prædictorum. fiat illa substitutio aut subrogatio. Hactenus suspecta. aut minas necessaris, à latere domini Regis amouerantur.*

Papa mittit in Angliam magistrum Martinum cum noua & inaudita potestate.

ET dum huiusmodi negotia vtilia nimis Reipublicæ, in spatio trium hebdomadarum dictarum diligenter pertractassent Magnates, hostis humani generis, pacis perturbator, & schismatum suscitator diabolus, hæc omnia per Papalem auaritiam infœliciter impediuit. Credens enim Dominus Papa, quòd flexibiles *Angli* colla sua iam dictæ contributioni iuxta consuetudinem suam subdidissent, tum propter Regis auiditatem, tum propter suæ petitionis instantiã, misit à latere suo quendam clericum suum magistrum *Martinum*, quem propter improbam rapacitatem suam multi magistrum *Martinum* appellarunt, habentem nouam & inauditam potestatem; videlicet ampliorem, quàm vnquam meminimus aliquem Legatum habuisse. Manus enim extendit ad contributionem exigendam: prouisiones secundùm mentis suæ impetum, ratione relegata, ad opus ignotum faciendas: redditus violenter extortos, consanguineis Domini Papæ conferendos, auctoritate Papali truculenter armatus, cuius nouas chartas, secundùm desiderium suum, & secundùm repentini casus emergentis negotium, singulis diebus ostendit. Vnde fuerunt qui dicerent, ipsum habere multas schedulas non scriptas, tamen bullatas, vt in eis quicquid ei placeret, scriberet: quod absit. Missus est igitur iste Legatus sophisticus ad Regem primo, supplicans ei, vt & ipse vicem reddens Domino Papæ, diligenter insudaret, vt Prælati *Angliæ* ad contributionem Domino Papæ faciendam, generaliter consentirent: ad minus, ad compromissionem, & festinam solutionem decem millium marcarum. Cui Respondit Rex: Quòd Magnates sui, tam Prælati & clerici, & tam Comites quàm Barones, & Milites, tam frequenter bonis suis variis argumentis spoliantur, quòd iam sibi vix sufficiunt. nec mihi Regi suo, nec Papæ voluot vel volent contribuere. Veruntamen mihi ipsis humiliato, & suæ voluntati inclinato, iam modestius respondentes, iuuamen iuxta suas facultates promiserunt. Quod cùm audisset magister *Martinus*, deiecto vultu recessit, nullam de regis adiutorio spem reportans. Veruntamen conuocatis prælatis, apices *Apostolicos* ostendit sub hac forma, singulatimque primò Archiepiscopis, & Episcopis, & posteà Abbatibus exemptis, & non exemptis.

Litera Papales à prælatis Angliæ contributionem exigentes.

INNocentius *Episcopus, seruus seruorum Dei, &c. Abbatibus, eorumque Conuentibus, exemptis, & non exemptis, in* Cantuariensi *Diocesi constitutis, Salutem & Apostolicam benedictionem. Illam de vestra sinceritatis affectibus spem gerimus, & fiduciam obtinemus, vt quoties sedi Apostolicæ matri vestræ necessitatis articulus imminet, ad vos, tanquam dilectos eius filios & deuotos, ac pro ipsius oneribus releuandis semper paratos & promptos, incunctanter cum omni fiducia re[illegible]ere valeamus. Cum igitur sedes ipsa Apostolica prædicta, per ea quæ piæ memoriæ* Gregorij *Papæ, prædecessoris nostri, auctoritate in* Anglia *aliisque Regnis Populi* Christiani *pro eiusdem sedis subsidio sunt collata & collecta, non adhuc à debitorum suorum, quæ pro Cath[illegible]a fidei, Ecclesiasticæ libertatis, & patrimonii sui de[f]ensione contraxerat, onere valeat releuari, ad vestræ deuotionis affectu necessitate [illegible]gente, fiducialiter recurrentes, vniuersitatem vestram, de consilio fratrum nostrorum, rogamus, attentius monem[illegible] per Apost[illegible] [illegible]pta pr[illegible] [illegible] tes & mõdã[illegible] præcipiẽtes, quatenus præscripta necessitatis & oneris instantia quæ Ro[illegible] [illegible] spiritualis, grau[illegible] ter[illegible] [illegible]*

mitur, affectione pensantes, vt conuenit, filiali, & compassionem super hoc habentes debitã erga ipsam, nobis & sibi, pro solutione debitorum illorum prædictorum, in ea subuenire curetis pecuniæ quantitate & summa, qualem & quantã dilectus filius noster magister Martinus, *Cameræ nostræ Clericus & lator præsentium. vobis ex parte nostra duxerit declarandam exprimendamque. Eamque ipsam pecuniam per vos collatam dicto magistro* Martino, *aut ipsius nunciis, infra terminum, quem idem vobis præfiget, assignetis, Preces nostras taliter impleturi, quòd nos deuotionem vestram merito commendare possimus, & super hoc aliter procedere non cogamur. Datum* Lateran. *septimo Idus Ian. Põtificatus nostri anno primo.*

Cùm autem hęc *Londini* prolata, diligenter à prælatis omnibus, præcipuè tamen ab Abbatibus essét intellecta, noluerunt Abbates soli respondere, sed adiuncti aliis, quia eodem modo scriptum fuit eis, studiose super his contractauerũt. Conquerentesque adinuicẽ, dixerunt: In arcto constituimur. Rex Dominus & patronus noster, & multarum Ecclesiarum nostrarum fundator & instaurator, thesauro destitutus, rogat auxilium ad defensionem & munimen Regni, id est, Reipublicæ, & hoc idem Dominus papa postulat instanter pro ipso Rege: Ecce duplex petitio, vtrobique valida & efficax. Superuenit autem alia papalis nõ expectata postulatio. prima, quia duplex, præponderat, & est fauore dignior. Ex Regis enim liberalitate aliquam expectamus retributionẽ: ex papa verò, nullam. Hinc tamen impetimur, illinc perurgemur: hinc premimur, illinc coarctamur, & quasi inter incudem & malleum conterimur, & velut inter duas molas exagitamur.

Nuncii Imperatoris prohibent ne Angli faciant contributionem papæ.

ET dum talia, non sine cordium cruentatorum amara sollicitudine, diuersimodè reuoluerentur, ad omniũ Magnatũ notitiam omnia peruenerunt. perstrepit murmur in populo, & quid agendũ ignorantes, omnes ad prælatos accesserunt, vt vno per omnia consilio vterentur, quia hoc negotium generalem statum Regni contingebat. Et ecce magister *Walterus* de *Ocra*, & quidã alii solennes nũcii Domini Imperatoris, *Londinum* aduenientes ad concilium, Epistolam Imperialem in medium protulerunt. Et statim, magistro *Martino* multum murmurante, & inde grunniente, perlecta est in præsentia Domini Regis & totius cõcilii. In qua epistola se excusabat Dominus Imperator de cõtumacia, super qua reddiderat eum Dominus papa infamẽ, asserẽs se velle humiliter iustitiæ parere, & mandatis Ecclesiæ stare & satisfacere. Cui etiam perhibebant testimoniũ Dominus Imperator *Constantinopolitanus*, & dominus Comes *Tholesanus*, per [l]iteras suas patentes ibidẽ in propatulo demonstratas Iustificans etiam se Dominus Imperator *Fredericus* in tenore eiusdem chartæ, & per nuncios, itidem asserentes, protestatus est, quòd Dominus papa proterue exigebat se seisiri ciuitatibus & castris & terris quibusdam, de quibus non adhuc constat, si [p]er[ti]neant ad Imperium vel Ecclesiam; & ii carceratos quosdã, quos tenebat quasi suos seductores, liberari, antequã idẽ Imperator absolueretur. Ti[m]ens igitur vt ait, irretiri, & papalibus laqueis alligari, supp[os]uit se dispositioni & censurę Regũ *Francorũ* & *Anglorum*, ac Baroagii Regnoru[m] [e]oru[n]dẽ. Nec sic, [v]t ait, à Domino papa exau[di]ri, nec [a]ppendi potuit eiu[s]dem tam iusta humilitas. E[t] [i]p[s]e hoc conquestus est grauiter [v]niuersis. In calce i[gi]tur sermo[n]i[s] in charta conscripti, inculcans ad[[illegible]]t Domi[n]u[s] Impe[rat]or *Fredericus*, cum quadam [illegible] m[illegible]ne ad[illegible]a, quod omn[illegible] [illegible] au[illegible] [illegible]mini papæ, fuerunt ad[illegible] [illegible] the[illegible] [illegible]. Vi[illegible] [illegible]is omni[b]us q[illegible] [illegible]

1244. aliquid contribuerent. Addidit etiam, quòd si Rex *Angliæ* suis obtemperaret consiliis, Regnum *Angliæ* à tributo, quo iniustè Papa Innocentius tertius illud ligauerat, potenter ac iustè liberaret, necnon & ab aliis Papalibus grauaminibus, quibus diatim opprimitur, illud eripere. Per quod Dominus Imperator multorum corda sibi conciliauit. Insertum etiam fuit chartæ memoratæ, quòd si Rex huic mandato nō obtemperaret, quoscunque de suis in ditione sua posset reperire, graui puniret vltione.

Consentiunt Magnates Angliæ, in auxilio pecuniario præstando.

CONuenientibus autem iterum Magnatibus cum Prælatis generaliter *Londini*, scilicet à die purificationis beatæ *Mariæ* in tres septimanas, concilium super prædictis negotiis & tractatum habuerunt diligentem. Affuerunt etiam illic quorundam absentium procuratores, videlicet *Cantuariensis* & *Eboracensis* Archiepiscoporum, triumque sedium Episcopalium tunc vacantium, ex parte Capitulorum, *Conuentrensis, Cicestrensis*, & *Conuentr.* Et renouata fuit petitio Domini Regis, super auxilio pecuniari sibi faciendo. Circa quod de die in diem conuenit eos Dominus Rex, tum in propria persona, tum per internuncios solennes, per quos promisit se libertates quas iurauerat in coronatione sua, super quibus chartam confecerat, integerrimè seruaturum. Ad quarum etiam tuitionem, rogauit vt singuli Episcopi in Diocesibus suis, sententiam ferrent in ipsum & omnes, qui contra memoratas libertates venirent in aliquo articulo. Tandē vnanimiter, cùm nullo modo ad aliam formam possent flecti, concesserunt Domino Regi, ad maritandam filiam suam primogenitam, de omnibus, qui tenēt de Domino Rege in capite, de singulis scutis viginti solidos soluendos, scilicet medietatem ad Pascha, & aliam ad festum sancti *Michaelis*.

Et cùm relatum esset Domino Regi, vt ad memoriam tam hæc quàm præterita reduceret, recordatum est ei, quoties similia à suis fidelibus, quos fouere debuit, non depauperare, truculenter, & sine solutione promissorum, eisdē extorserat. Post captionem *Bedefordiæ*, statim concessum est ei Carucagiū de tota *Anglia*, scilicet de qualibet caruca duo solidi. In anno sequēti, quintadecima omnium mobilium. Iterum, iturus in *Britanniam*, cepit non modicam pecuniam à Prælatis etiam & viris religiosis, burgensibus, & *Iudæis*. Post reditum suum de *Britannia*, cepit Scutagium, scilicet de Scuto tres marcas. Item, posteà concessa fuit quadragesima pars omnium mobilium. Item, posteà trigesima pars omnium mobilium. Item, quando maritauit sororem suam *Isabellam* Domino Imperatori *Frederico*, cepit Dominus Rex ad maritagium suum Carucagium, videlicet de qualibet Caruca duas marcas. In natiuitate autem filij sui, in magnum dedecus sui, multa munera, quæ ad magnam summam pecuniæ ascenderunt, violenter & impudenter extorsit. Itē, iturus in *Gasconiam*, cepit à Prælatis, viris religiosis, burgensibus, & *Iudæis*, & à quibuscunque potuit aliquid abradere, pecuniam multam, imò penè infinitam. Rediens autem à *Gasconia* inglorius & seductus, iussit vt Magnates & Prælati ipsi occurrerent etiam vsque ad mare, qui ibidem illū diu expectantes frustra, tādem ipsum in muneribus multis & inæstimabilibus exceperunt. Similiter & ciues *Londinenses*, & alii. Et qui munera nobilia compertus est non contulisse, aliquo argumento redargutus, damnificabatur. Qualiter autē pro hac præsenti cōtributione & omnibus aliis, promissa & pacta adimplebit Rex, nouerit ille qui nihil ignorat.

Responsum Prælatorum super petitionibus magistri Martini.

ET cum nouisset magister *Martinus* nuncius domini Papæ, quod Magnates *Angliæ* Regiæ contributioni generaliter consensissent, inhiabat auidiùs ad negotium suum, ad quod missus fuerat, A consummandum, quod adhuc suspēsum expectabatur, videlicet de adiutorio Domino Papæ pecuniari faciendo. Congregatis igitur omnibus, ait, *Viri fratres, ac Domini Romanæ Ecclesiæ filij dilectissimi, in quorum sinu reposita est tota spes Papalis, quid respōdetis & vos patri vestro spirituali super negotiis* Romanæ *Ecclesiæ matris vestræ, ut per Epistolam Papalē certificamini, sic oppressæ? Domino vestro temporali obedienter obtemperastis, videlicet Domino Regi; Absit vt* B *patri vestro spirituali, scilicet Domino Papæ, in vobis cōfidenti, & pro statu vniuersalis Ecclesiæ contra eius rebelles dimicanti, manum non porrigatis auxiliatricem.* At Prælati prudenter considerantes sermones ipsius mellitos & mollitos, fauo dulciores, & oleo molliores, cùm tamen essent in fine felle amariores & iaculis pungentiores, non sunt incuruati. Sed præhabita deliberatione, ponentes verbum commune in ore Domini Decani sancti *Pauli Londinēsis*, viri discreti & facundi, hæc ipsi magistro C *Martino* prædicto retulerunt. *Domine, respondet tibi vniuersitas Prælatorum* Angliæ, *tam de auxilio pecuniari Domino Papæ contribuendo, quàm de redditibus, quos à singulis Ecclesiis sibi per te Dominus Papa postulat exhiberi, Ista quæ proponis, Dominum Regem* Angliæ *specialiter tangunt, generaliter autem omnes Ecclesiarum patronos. Tangunt etiam Archiepiscopos, & eorum suffraganeos, necnon vniuersos* Angliæ *Prælatos. Cum ergo Dominus Rex propter infirmitatem, Archiepiscopi, E-* D *piscopi, & alij Ecclesiarum Prælati, sint absentes, in eorū absentia respondere non possumus, nec debemus: quia si id facere præsumeremus, in præiudicium omnium absentiū fieret Prælatorum.* Et illis dictis, venit *Iohannes Mareschallus*, & alii nuncii Domini Regis, ad omnes Prælatos, qui de Rege Baronias tenebāt in capite, districtè inhibentes, ne laicum feudū suum *Romanæ* Ecclesiæ obligarent, vnde à seruitio sibi debito priuaretur. Hæc cùm magister *Martinus* intellexisset, statuit his qui aderant diem in medio Quadragesimæ, dum ipse procuraret Domini Regis aduē- E tum & absentium Prælatorum, vt negotium suum sortiretur effectum. Sed illi absque Regis & aliorū, qui absentes erant, assensu, præfixum diem admittere noluerunt: vnde singuli ad propria sunt reuersi. Veruntamen authoritate nouarum literarū, quibus ad placitum abundabat magister *Martinus*, iterum aliqui Prælatorum conuocati, memoratæ cōtributioni nolunt consentire, sed iam efficacius restiterunt, dicentes per prædictum responsalem: *In primis, paupertas Regni* Angliæ, *cui vndique imminent bellorum pericula, non permittit huic exactioni consentire* F *quæ toti Regno comminatur. Prætextu cuius paupertatis plures adhuc Ecclesiæ æris alieni pōdere, & præcipuè Monasteria, prægrauantur. Itē, cùm Legato Cardinali exigente fieret cōtributio nuper propter onus æris alieni, quo dicebatur Ecclesia* Romana *prægrauari, in magnū grauamen nostrum, nec tamen in vtilitatem Ecclesiæ sit cōuersa, fortiùs nunc simplici nuntio exigente timeri potest ne consimile vel deterius contingat ista vice. Item, si nunc iterum fieret, timeri posset non immeritò, ne ad consequētiam traheretur, cum binus actus inducat consuetudinē. Item, cum in breui celebraturus Concilium credatur do-* G *minus Papa, & certè iam dicatur, vbi indubitanter Prælati omnes & singuli grauabuntur, tum magnis itineribus & sumptuosis laboribus, tum etiam in visitationibus, gratis, vel non gratis, Domino Papæ, aut quibusdā aliis, quot nunquam munera spernere vidimus, faciendis; contingeret, quòd per afflictiones afflictis additas, pauci inuenirētur, qui possent moles huiusmodi importabiles ferre aut sustinere. Item, cū sancta mater nostra Ecclesia* Romana *ære alieno onerata plurimum affligatur, iustum est & honestum, vt cum pondus huiusmodi sustinere non præualeat, sibi ab vniuersis deuotis suis filiis, qui omnes in breui creduntur in concilio conuenire, fiat subuentio.* 1244

1244. *Et quod principaliter tangit, ab omnibus comprobetur, vt sic melius Ecclesia releuetur, & singuli minus pragrauentur.* Cùm autem hæc audisset contra exactionẽ Ecclesiarum & præbendarum, & auxilii pecuniaris tam efficaciter & constanter inferri, dicitur magister *Martinus* oblatrasse comminando. Quod Prælati patienter sufferentes, soluto concilio recesserunt; In calce sermonis addentes, quòd Imperiales minas, si contribuissent amplius, formidabant.

Et tunc autem insidiando, manus auidas redditibus vacantibus latentius iniecit. Vtpote *Saresberiensis* Ecclesiæ Thesaurariæ, quam nepotulo Domini Papæ conferri procurauit, & aliis plurimis, de quarum collationibus & ablationibus, ob reuerentiam Ecclesiæ *Romanæ* honestius est omittere, quàm propter scandalum enarrare.

Corpus pueri mortuum Londini inuentum.

EOdem verò anno Cal. Augusti, inuentum est corpusculum cuiusdam pueri masculi inhumatum in cœmiterio sancti *Benedicti*, in ciuitate *Londinensi*, in cuius cruribus & brachiis & sub mamillis literis *Hebraicis* regulariter fuit inscriptũ. Ad quod spectaculum cùm plures conuenirent admirantes, & nescirent literas legere, scientes quòd literæ *Hebraicæ* fuerunt, aduocabant conuersos *Iudæos*, qui domum, quam Dominus Rex *Londini* fundauerat, inhabitabant; vt ipsi sicut vitam aut membra diligebant, pro honore, amore, & timore Domini Regis, sine figmento salutaris scripturam illam aperirent. Erant enim præsentes Balliui Regu, pacis cõseruatores. Credebant etiam, nec sine causa, quòd *Iudæi* ipsum puerulum in *Iesu Christi* improperium & contumeliam (quod frequenter est accidisse) vel crucifixerant, vel crucifigeodum variis tormẽtis exagitauerant, & cum iam exspirasset, eum cruci indignum, illuc proiecisse. Porrò apparuerunt in corpore illo liuores & scissuræ virgarum, & quorundam aliorum tormentorũ signa & vestigia manifesta. Et cùm adducerentur dicti conuersi ad legendum quæ inscripta erant, & studerent vt perlegerent, erant enim literæ propter extensionem & contractionem cutis & carnis huc illucque proiectæ & multipliciter exaguatæ, deformatæ, & iam non legibiles. Verùm nomen patris & matris puerulis, suppressis cognominibus, inscriptum reperierunt, & quòd venditus fuit puer *Iudæis*, sed quibus, vel ad quid, non poterant inuestigare. Interim quidam *Iudæorum Londinensium* clandestinam & repẽtinam fugam inierunt irredituri, qui eo ipso se suspectos reddiderunt. Asserebantque nonnulli, Dominũ miracula pro puero operatum fuisse. Et quia compertum est, aliquãdo *Iudæos* talia facinora perpetrasse, & corpora sancta crucifixa in Ecclesia celebriter fuisse recepta, & etiam miraculis coruscasse, licet quinque vulnerum manibus & pedibus & latere stigmata non apparuerunt in memorato corpore, illud tamen Canonici sancti *Pauli* rapuerunt, & in Ecclesia sua non proculà magno altari solenniter sepelierunt.

Noui sancti enorientur in Anglia

TEmpore quoque sub eodem, dicebantur miracula ad tumbas piæ memoriæ *Rogeri Londinensis* Episcopi, necnon & magistri *Iohannis* de *Foxtuna*, custodis Ecclesiæ eiusdem villæ: similiter & magistri *Roberti* fratris Archiepiscopi *Cantuariensis Edmundi*, sicut ad *tumbam* beati *Roberti* de *Barrebarg*, coruscare, & sanitatum beneficia ægrotis ad laudem *Christi* fuisse distributa.

Comes Flãd venit in adiutorium Regis Angliæ.

SVb eisdem diebus, applicuit apud *Doueram* Comes *Flandriæ*, adueniens in Regis adiutorium, *Scotiam* expugnare proponentis. Cujus aduentus in cordibus Magnatum *Angliæ* indignationem & sannam generauit. sufficiens enim erat *Anglia Scotiam* sine ipso etiam exterminare. Duxit autem secum dictus Comes sexaginta milites & centum seruien-tes, armis competenter communitos, & deoarus Regiis sitienter inhiantes.

Et cùm ad *sanctum Albanum* memoratus Comes, & frater ejus, electus *Cantuariensis*, peruenissent, occurrit eis magister *Walterus* de *Sufeld*, electus *Norwicensis*, qui ibidem à prædicto electo statim in Episcopatum *Norwicensem* confirmabatur. Et eodem tempore, domina *Blanchia* Ecclesiam, quam juxta *Pontesiam* fundauerat, fecit dedicari.

Vv. de Burgo Episc. Landauensis electus.

Diebus quoque sub eisdem, electus est in Episcopum *Landauensem* magister *Willielmus* de *Burgo*, clericus domini regis vir benignus, & sine querela, atque famæ incontaminatæ.

Martini electi Papa inaudita extorsiones.

EOdemque tempore factæ sunt inauditæ extorsiones pecuniæ & reddituum, per magistrum *Martinum*, *Londini* commorantem, scilicet apud nouum Templum. Per modum enim Legati se gerens (licet Legati vestibus, pro priuilegio Regis sophisticè saluando, non insignitus) passim significauit imperiosè illi Abbati, vel illi Priori, vt sibi darent & mitterent munera preciosa, palefridos desiderabiles, & in esculentis & poculentis sumptuosa xenia, & vestimenta adornatiua. Quod cùm fecissent, ipse *Martinus* remisit eis quæ ei missa fuerunt, asserens ea esse insufficientia, & præcepit eis, vt meliora sibi sub pœna suspensionis & anathematis transmitterent. Suspendit autem omnes à collatione beneficiorum triginta marcas valentium & supra, donec suæ satisfactum foret cupiditati. Vnde miseri *Anglici* acerbiorem quàm olim subietũt filij *Israel*, se doluerũt in *Ægypto* *Britannica* tolerare seruitutem.

Controuersia inter Angliæ & Scotiæ Reges.

ET dum annalis orbita his temporibus volueretur, Rex edicto publicè proposito, & submonitione generaliter facta, fecit notificari per totam *Angliam*: Vt quilibet Baro, tenens ex rege in capite, haberet prompta & parata Regali præcepto omnia seruitia militaria, quæ ei debentur, tam Episcopi & Abbates, quàm laici Barones. Et profectus est cum exercitu copioso versus *Nouum castrum* super fluuium *Thynam*, hac principaliter conficta causa, quòd *Walterus Comin*, quidam Nobilis & præpotens Baro de *Scotia*, & quidam alij de Regno *Scotiæ*, duo castra in *Galeweia* & *Laudiana*, in præjudicium Regis *Angliæ*, & contra chartas prædecessorum suorum suspecta firmauerunt. Regis quoque exules & inimicos fugitiuos, vtpote *Galfridum* de *Marisco* in præsentiarum & alios alio tempore, quasi conniuenter volens subtrahere sibi homagium, quod ei tenebatur, *Francis* confœderatus, receptauerat. Congregata igitur vniuersitate totius *Angliæ* Nobilium apud memoratum castrum, tractatum est diligenter super tam arduo negotio, concilio habito circa Assumptionem beatæ *Mariæ* diligentissimo. Vbi compositum est inter ipsos Reges, procurante Comite *Richardo*, & aliis Magnatibus salubriter & prudenter vtrobique intermeantibus. Rex enim *Scotiæ*, vir bonus, justus, pius, & dapsilis, ab omnibus tam *Anglis* quàm suis diligebatur, & merito. Habebat itaque exercitum numerosum valde & fortem, videlicet mille armatos, in equis satis bonis, licet non *Hispanis*, vel *Italicis*, vel aliis preciosis, & competenter ferreis vel lineis armaturis communitos. Pedites verò circiter centum millia, qui omnes vnanimes, confessi, & prædicantiũ consolatione, quia pro patria sua iustè dimicaturi forent, animati, mori minimè formidabant. Ne autem tot *Christianorum* sanguis effusus ad Dominum clamaret vltionis eumque redderet offensum in cuius manus incidere horrendum est, pax feliciter, vt subscripta charta testatur est reformata.

Ipsoque tempore, scilicet in crastino sancti *Laurentij*, obiit præclarus quidam Baro *Richardus* de *Sinteuilla*.

Ale-

1244. bar a Ro-

1244.

ALexander, Dei gratia Rex Scotiæ, omnibus Christi fidelibus hoc scriptum visuris, vel audituris, Salutem. Ad vestram volumus peruenire notitiam, nos pro nobis & hæredibus nostris concessisse, & fideliter promisisse, charissimo & ligio Domino nostro Henrico tertio Dei gratia Regi Angliæ illustri, Domino Hyberniæ, Duci Normanniæ, & Aquitaniæ, & Comiti Andegauiæ, & suis heredibus, quòd in perpetuum bonam fidem ei seruabimus pariter & amorem. Et quod nunquam aliquod fœdus inibimus per nos, vel per aliquos alios, ex parte nostra, cum inimicis Domini Regis Angliæ, vel hæredum suorum, ad bellum procurandum vel faciendum, vnde damnum eis vel Regnis suis Angliæ & Hyberniæ, aut cæteris terris suis eueniat, vel possit aliquatenus euenire, nisi nos iniustè grauent; Stantibus in suo robore cõuentionibus inter nos & dictum Dominum Regem Angliæ initis vltimò apud Eboracum, in præsentia Domini Ottonis, tituli sancti Nicolai in carcere Tulliano Diaconi Cardinalis, tunc Apostolicæ sedis Legati in Anglia, Et saluis conuentionibus factis super matrimonio contrahendo, inter filium nostrum & filiam dicti Domini Regis Angliæ. Et vt hæc nostra concessio & promissia pro nobis & hæredibus nostris perpetuæ firmitatis robur obtineãt, fecimus iurare in animam nostram Alanum Ostiarium, Henricũ de Balloil, Dauid de Lindeseie, Willielmum Giffard: quod omnia prædicta, bona fide, firmiter & fideliter obseruabimus. Et similiter iurare fecimus venerabiles Patres Dauid, Willielmum, Galfridum, & Clementem, sancti Andreæ, Glasconensem, Dunkeldensem, & Dumblanensem, Episcopos. Et præterea fideles nostros, Patricium Comitem de Dumbar, Malcomum Comitem de Fif, Malisium Comitem de Stratherne, Walterum Cumin de Meneterh, Willielmum Comitem de Maro, Alexandrum Comitem de Buthan, Dauid de Hastingia Comitem Athorl, Robertum de Bruis, Alanum Ostiarium, Henricum de Balloil, Rogerum de Mumbri, Laurentium de Abrinthia, Richardum Cumin, Dauid de Lindesie, Richardum Sionard, Willielmum de Lindesia, Walterum de Morauia, Willielmum Giffard, Nicolaum de Sully, Willielmum de Veteri ponte, Willielmum de Beuire, Aleumnm de Mesue, Dauid de Graham, & Stephanum de Smingham: Quòd si nos, vel hæredes nostri, contra concessionem & promissionem prædictam, quod absit, venerimus, ipsi, & hæredes eorum, nobis, & hæredibus nostris, nullum, contra concessionem & promissionem prædictam, auxilium vel consilium impendent aut ab aliis pro posse suo impendere permittent. Imo bona fide laborabunt erga nos & hæredes nostros, ipsi & hæredes eorum, quod omnia prædicta à nobis & hæredibus nostris, necnon ab ipsis & eorum hæredibus firmiter & fideliter obseruentur in perpetuum. In cuius rei testimonium, tam nos, quàm prædicti Prælati, Comites & Barones nostri, præsens scriptum sigillorum suorum appositione roborauimus. Testibus Prælatis, Comitibus, & Baronibus superiùs nominatis. Anno Regni nostri, &c. Ista signa apposita fuerunt in continenti, scilicet Regis Scotiæ Alexandri, Willielmi de Beuire, Willielmi de Veteriponte, Willielmi de Lindesia, Stephani de Smingham. Aliorum sigilla apposita fuerunt posteà. Et ipsum scriptum Regi Anglorum transmissum, ad Natale Domini proximò sequens, per Dominum Priorem de Thinemua, qui multum in illo negotio laborauit fideliter ac diligenter, ad vtriusque partis honoré.

HÆc itaque, vt firmius robor in perpetuum obtinerent, & alia inferiùs annotata, transmissa sunt ad Dominum Papam, vt hæc omnia confirmaret, hoc modo:

...pali pradic. otū.

SAnctissimo in Christo patri, Innocentio Dei gratia summo Pontifici Alexander eadem gratia Rex Scotiæ, Comes Patricius, Comes de Stratherne, Comes Leuenath, Comes de Anegtia, Comes de Mera, Comes de Aitholia, Comes de Ros, Comes de Karenes, Comes de Buth, Rogerus de Mumbri, Laurentius de Albersinthina, Petrus de Mauuere, Richardus Cumin, Willielmus de Veteri ponte, Robertus de Bruis, Rogerus Auenel, Nicolaus de Sulling, W. de Morai, de Dunsei, Willielmus de Mure se, de Petin, Iohannes Biset iuuenis, Willielmus de Lindeseie, I. de Vallibus, Dauid de Lindeseie, Willielmus Giffard, Duncanus de Ergatila, I. de Maleruelle, Eymerus filius eius, Rogerus Comes Wintoniensis, H. Comes Oxoniensis, W. de Vesci, Richardus Siuuard, Willielmus de Ros, Rogerus de Clere, Henricus filius Comitis de Brettere, Eustachius de Stuteuilla, Comes Malcolmus de Fif, Comes de Menetheshete, Walterus filius Alani, Walterus Olifard, Bernardus Fraser, Henricus de Bailloil, Dauid Cumin, Dauid Marescallus, Dauid filius Ranulphi, Willielmus de Fortere, Iohannes de Bailloil, & Robertus de Ros, Salutem, & debitam cum omni honore reuerentiam. Sanctitati vestræ significamus, nos sacramentum corporaliter præstitisse, coram venerabili Patre Ottone, tituli sancti Nicolai in carcere Tulliano Diacono Cardinali, in Anglia, Scotia, & Hybernia, tunc Apostolicæ sedis Legato, ac chartam nostram confecisse, quæ ita incipit. Sciant præsentes & futuri, quòd ita conuenit in præsentia Domini Ottonis sancti Nicolai, &c. Quã chartã penes Dominum Regem Angliæ & nos remanet chyrographata Item aliam, quæ sic incipit: Ad omnium vestrum notitiam volumus peruenire. Cum ex forma præcedentium nostrarum pateat obligationum, subiecimus nos Iurisdictioni vestræ, vt nos & hæredes nostros per censuram Ecclesiasticam possitis coercere, si aliquo tempore contra memoratam pacem venerimus. Et si nonnunquã contingere, quòd quidam nostrum, omnes, vel vnus, contrauenire temerè præsumerent, vel præsumere nitantur, & ex hoc tam animabus nostris quàm hæredum nostrorũ graue posset generare periculum, & corporibus nostris & rebus non minimum imminere detrimentum. Sanctæ Paternitati vestræ supplicamus, quatenus alicui suffraganeorum Archiepiscopi Cantuariensis detis in mandatis, vt nos hæredesque nostros ad præfatæ pacis obseruationẽ compellat, prout in instrumentis inde confectis plenius continetur. Alias super eadem pace, quod canonicũ fuerit, authoritate vestra statuat, contradictores, &c. Et ad istius petitionis nostræ consummationem, præsenti scripto sigilla nostra apposuimus. Hæc autem cùm consummata fuissent, amici facti sunt, vt sperandũ est, indissolubiles, Domini Rex Angliæ, & Rex Scotiæ, absque simulatione & verborum scrupulosa cõtentione. Et vale ad inuicem dicto, venit Dominus Rex Angliæ ad partes Angliæ Australes, qui credebatur exercitum illum contra Wallenses illico direxisse. Rex autem Scotiæ ad terræ suæ se contulit vlteriora. Et æstimatus est exercitus Regis Angliæ in recessu suo à Nouo castro super Thynam, circiter quinque millia equitum elegantissimè armis cõmunitorũ, sine manu validissima peditũ & numerosa.

Excursiones Vuallensiũ.

INterim Wallenses de latibolis suis ad instar apũ scaturientes, incendiis & cædibus, præcipuè noctibus, intendebant, & sibi confinia exterminare nõ omittebant. At Rex hoc audito, qui reditũ versus Londinum maturauit, noluit illac cum exercitu suo, quem promptum tunc habuit, diuertere. Sed vsus consilio muliebri, ad solitas delitias & requiẽ Westmonasterialem properans, trecentos milites sub ducatu Huberti filij Mathei gubernandos, ad reprimendam Wallensium insolentiam, cum necessariis thesauris & viaticis destinauit. Sed antequam Rex Londinum peruenisset, Wallenses sibi exinde sumentes audaciam, quòd Rex soluto exercitu quieti indulgeret, nec, vt formidabant, ad-

1244. iunctn sibi *Scotorum* exercitn, superens hnstiliter A irruisset, inuaserunt audacter *Anglorum* sibi conterminorum exercitum, videlicet Comitis *Herefordiæ*, qui fnmes & causa fuit totius ndii & discnrdiæ, eò quòd tertiam partem tertiæ sororis, *David* maritatæ, non concessit: *Radulphi*, & de *Mortemare*. Duosq; milites strenuissimos & generosos in frusta detruncantes, & tertium manu mutilantes, ptosternendo circiter centum de manu pedestri, exercitum *Anglorum* penitus perturbantes, B cum victoria, ad sua receptacula gaudentes redierunt. Quod audiens *Robertus* memoratus, in crastino cum suis trecentis commilitonibus stipendiariis eos invadens, & ipsos credens circumvallare, & circumseptns occupare, ab ipsis præoccupatus & victus, reuersus est, non sine magno hominum & eqnnrum dispendio, sua municipia, vix ibi tutus se recepit.

Petrus Archiepiscopus Russiæ fugatus à Tartaris.

ET dnm hæc fatalis alea mundi reuolnisset, qui- C dam Archiepiscnpus de *Russia Petrus* nomine, vir, vt æstimari pnruit, honestus, & fide dignus à *Tartaris* exterminatus, & ab Archiepiscopatu suo, imò ab ipso fugiens & effugatus, ad partes se transtulit cisalpinas, consilium & auxilium & de sua tribulatione consolationem adepturus, si sibi, dante Deo, ecclesia *Romana*, & Principum clemens fortè gratia subuenitet. Requisitus igitur de conuersatinne ipsnrum *Tartarorum*, quam expertus est, inqnisitoribus sic respondit: Reliquias ipsns D credn fuisse *Madianitarum* fugientium à facie *Gedeonis* vsq; ad remotissimas partes Subsolani & Boreæ, & sese recipientium in loco horroris & vastissimæ solitudinis, qui *Erren* dicitur. Habebant autem duodecim duces, qunrum maior dicebatur *Tartarcan*, à quo *Tartari* dicti sunt, quanquam dicant nonnulli ipsos à *Tarachonta* dictos. Ab illo autem descendit *Chiarthan*, habens tres filios: nomen primogeniti *Thesyrcan*, secundi *Churican*, tertii *Batchatarcan*. Qui quamuis essent in montibus E eminentissimis, & quasi immeablibns nati & nutriti, rudes, exleges, & inhumani, & expulsis leonibus & draconibus, in cauernis & specubus educati, ad desiderabilia tamen prouocabantur. Exierunt igitur pater & filii cum infinitis armaturis suo modo communiti, & quandam maximam ciuitatem, cui nnmen *Ernac*, obsidentes, ipsam occuparunt, cum Domino ciuitatis, quem statim occidernnt: & *Cnrzensam*, eius nepntem, fugientem insequuti snnt per multas prouincias, deuastantes omnium prouincias, qui eum receptauerant. Inter quas pro magna parte deuastata est *Rus-* F *sia*: iam sunt viginti sex anni elapsi. Mortuo verò patre, tres fratres ab inuicem sunt diuisi. Et diu pastores gregium, quns rapuerunt, effecti, omnes vicinns pastores vel victos nccidernnt, aut sibi subiecerunt. Et sic multi facti & fnrtinres, constitutis inter se ducibus, ad altiora conunlarunt, & sibi ciuitates subiugarunt, vincentes habitatnres earum. *Thesyrchan* iuit contra *Babylonios*, *Churicum* cnntra *Turcos*, *Bathataracan Ornachis*, & misit Principes suns contra *Russiam*, *Poloniam*, & *Hungariam*, & multa alia Regna. Et isti tres cum suis G numerosissimis exercitibus, partes *Syriæ* vicinas inuadere præsumunt. Et iam transierunt, vt aiunt, triginta quatuor anni, ex quo primò exiernnt desertn *Erren*. De mndo credendi requisitus, respondit, quòd vnnm dnminatorem mundi credunt, & cùm Legationem mitterer ad *Ruthenos*, mandauerunt in hæc verba: Deus, & filius eius in cœlis, & *Chiarchan* in terris. De forma viuendi, dixit: Carnes cnmedunt iumentinas, caninas, & alias abnminabiles, etiam in necessitate humanas, non tamen crudas, sed coctas. Sanguinem, aquam,

A & lac bibnnt. Grauiter puniunt scelera, fornicationes, furta, mendacia, & homicidia, vltimo supplicio. Polygamiam non detestantur, vnam vel plures vxnres quilibet habet. Ad conuictum familiarem, vel negotiorum tractatus, vel consiliorum secreta, alias nationes non admittnnt. Seorsum castrametantnr, ad quæ si quis alienigena præsumpserit venire, trucidatur confestim. De ritu autem, ac superstitione eorum, ait: Qnnlibet mane manus B ad cœlum leuant, Creatorem adorantes. Comedentes verò, primum morsellum in aëre iaciunt. Bibentes, prius partem in terram fundunt, in veneratinnem Creatoris. Et dicunt se habere sanctum *Iohannem Baptistam* pro duce. In nouilunio gaudent & celebrant. Fnrtiores & agiliores nobis sunt, & potentiores sufferre dura: similiter & eqni eorum, & pecudes. Mulieres bellatrices, præcipuè sagittatrices optimæ sunt. Arma de corio habent C vix penetrabilia, ad muniendnm: ferrea & intoxicata, ad impetendum. Machinas habent multiplices, rectè & fortiter iacientes. Sub dio quiescũt, non curantes de aëris inclementia. De omnibus nationibus & sectis iam ad se multos attraxerunt. Intendunt autem tntum mundum sibi subiugare. Et dicunt, quòd insinuatum est eis diuinitùs, quod debent totum mundum per triginta nnuem annos exterminare. Asserentes, quòd olim animaduersin diutna, per diluuium purgauit mundum: sic in D præsenti, generali depopulatione & vastatinne, qnam exercebunt ipsi, mundus purgabitur. Credunt se habituros, & etiam dicunt, durum congressum cum *Romanis*: appellant autem omnes *Latinos*, *Romanos*, miracula formidantes, & sententiam vltionis futuræ posse commutari. Quos si vincant, toti mundo se profectò asserunt dominaturos. Satis obseruant fœdera, se sponte illis tradentibus & seruientibus: accipientes sibi de illis electos bellatnres, qnos semper præliantes præponunt. Artifices varios similiter sibi reseruant. Insur- E gentibus in eos, vel iugum eorum spernentibus, nullatenus parcunt, vel qui ens expectant. Nuncios benignè admittunt, expedtunt, & remittunt. In fine autem, requisitus super transmeatione marium vel fluminum, dixit: Quòd flumina transeunt in equis & vteribus ad hoc compositis. Et quòd in tribus lncis parant nauigia supra mare. Qnòd quidam de *Tartaris*, nomine *Kaladadin*, gener *Chyrcan*, exulatus est in *Russia*, quia deprehensus est dixisse mendacium. Cui quidam, ob gratiam vxoris suæ pepercerunt ei Primates *Tartaro-* F *rum*, ne occideretur.

Mandata terribilia Tartarorũ.

EOdemque anno, æstate declinante, præcipuus Rex *Tartarorum* significauit bis per diuersos nuncios Principi *Antiochiæ*, vt tria sua sibi compleret mandata. Sin autem, solus gladius cruentatus vltionem exerceret. Primum, vt hnmiliaret murns ciuitatum suarum ac castrorum. Secundum, vt mitteret ei redditum nũ auri & argenti, ex principatu suo pronenientem. Tertium, vt tria millia virginum ei destinaret. Quod cùm Princeps intel- G lexisset, ab imo trahens suspiria, ait: Viuit Dnminus, & viuunt Sancti eius, quia nunqnam alicui mandatorum istorum cnnsentiam. Optn pntiùs, vt res agatur prn capitibus, & de vultu Domini iudicium hnrum prodeat. Et sic nuncii comminantes ad Dominum suum sunt reuersi. Similique modo signaculum est à prædictis *Tartaris*, Regi *Armeniæ*, & quibusdam potentibus *Saracenorum Soldanis*. Quid autem ab eis renuncietur, ignoramus.

1244.

Cir-

1244.

Reconciliatur ecclesia VVinton. suo Episcopo.

CIrca eadem tempora, Episcopus *Wintoniensis*, vale dicens regi *Francorum*, & eis, qui eidem exulanti sinum aperuerant misericordiæ, & gratias referens, securus de gratia Regis Angliæ, versus partes Wintoniæ, vt Ecclesiæ suæ desolatæ pastorali sollicitudine consulendo disponeret, & deformata reformaret, iter maturauit. Quod audiens Prior *Wintoniensis*, licet sero, faciens de necessitate virtutem, se Episcopo suo aduentanti humiliauit. Similiter & alij, tam sæculares, quàm Monachi, qui pacis fuerant perturbatores, & discordiæ seminatores, confisi nimis in Regis protectione, ad dominum & Episcopum suum satisfacientes sunt conuersi. Et cito pòst, videlicet die decollationis beati *Iohannis Baptistæ*, relaxata est sententia Interdicti lati ab Episcopo in Ecclesiam & ciuitatem *Wintoniensem*, eui subjacuerant, sub forma Iuris liberaliter absoluti.

Memoratus autem Prior, *I.* de *Cauz*, similiter sub eadem forma cum suis complicibus est absolutus, depositus tamen, & alij cum eo, quos idem Prior temerè instituerat, obedientiarij, & ministri sæculares. Major autem ciuitatis, qui magis offenderat, majori pœnæ subjacuit satisfaciendo.

Septimo Idus Nouembris obiit Episcopus *Cunerensis A.* apud *Wareduna*, vbi aliquando Abbas extiterat. In octauis S. *Martini* transfretauit Episcopus *Lincolniensis* vt secretius prope ostiusque consulto domino Papa, decideretur ipsa damnosa lis mota inter ipsum & suos Canonicos. Et cito post, vt suam contra eum partem defenderet, Decanus ejusdem Ecclesiæ, & cum ipso quidam Canonici transfretarunt.

Rogerius consecratur in Episc. Bathonien-sem.

EOdem verò anno, tertio Idus Septembris, consecratus est in Episcopum *Bathoniensem* magister *Rogerus*, *Sarisberiensis* Ecclesiæ Præcentor, vir eleganter moribus & scientia Theologiæ præditus, apud *Radingum*. Cujus redditibus jam vacantibus, magister *Martinus*, domini Papæ clericus, Papali fultus autoritate, auidas manus injecit, cuidam Papæ consanguineo conferendis.

Aduentus Regis Franc. ad Capitulum Cisterciensis.

IMminente verò sancti *Michaelis* festiuitate, conuenientibus, vt moris est de diuersis regionibus Abbatibus ordinis *Cisterciensis*, ad suum Capitulum generale, venit illuc deuotissimè dominus Rex *Francorum*, precum suffragia ab omnibus ipsis Monachis congregatis petiturus. Comitabatur autem eum nobilis domina *Blanchia* mater eius, quæ à domino Papa priuilegium impetrauerat, vt liceret ei domos religiosas *Cisterciensis* ordinis cum duodecim mulieribus orandi gratia intrare. Erant etiam ibidem cum dicto rege & matre eius, pro causa memorata, fratres regis, *Atrebatensis* & *Pictauensis* Comites, Dux *Burgundiæ*, & sex Comites *Franciæ* cum ipsis. Qui cùm appropinquarent Ecclesiæ *Cisterciensi*, descenderunt de equis suis ob reuerentiam Ecclesiæ, & ab eodem, vsque ad Ecclesiam, loco, videlicet quantum jacere solet arcubalista, ordinatè ac reuerenter orantes progressi sunt. Et ecce omnes Abbates cum vniuerso Conuentu, videlicet quingenti, eis appropinquantibus cum processione occurrerunt, ob honorem domini Regis, qui tunc primò ad eorum venerat Monasterium. Dominus autem Papa hæc prænoscens, miserat ad Capitulum quandam elegantem Epistolam, petens instanter & deuotè, vt ipsi omnes Abbates & Conuentus, cùm ad ipsos in Capitulum eorum aduenirer dominus Rex, fraternitatem & orationes eorum flagitaturus, flexis genibus, & junctis manibus, ipsum efficaciter & deuotè deprecarentur, vt secundùm antiquam & consuetam *Franciæ* consuetudinem & libertatem, patrem suum & pastorem summum ac præcipuum Ecclesiæ rectorem, videlicet *Romanum* Pontificem, contra insultus Imperatoris, quos declinauit, quem in eadem Epistola filium Sathanæ nominauit, potenter tueri & defendere dignaretur. Et si necessitatis articulus expostularet, sinum pandens ingenuè pietatis, eum in Regno suo benignè receptaret: Sicut quondam bonæ memoriæ *Alexandro* Papæ exulanti, & à facie *Frederici* Imperatoris persequentis fugienti & eodem tempore beato *Thomæ Cantuariensi* Archiepiscopo, nunc glorioso Martyri, indignationem *Henrici Anglorum* Regis declinanti, consolationem & refugium noscitur præstitisse. Cùm autem dictus dominus Rex in Capitulo, anteposita reuerenter matre sua, resedisset in medio Magnatum & Abbatum, ipsi omnes Abbates & Conuentus flexis genibus, & junctis manibus, obortisque lachrymis, ipsum Regem humiliter postularunt, quod prædictum est. Quod cùm vidisset dominus Rex, & audisset, & ipse contra eos genua curuans, ipsis fauorem præstitit, affirmando quòd quantum honestas permitteret, ipsius Imperatoris *Frederici* injurias ab Ecclesia propulsaret, & ipsum dominum Papam, si consilium Optimatum suorum, quod non potest aliquis Regum *Francorum* subterfugere, exulantem liberaliter receptaret.

Abbates autem ipsi regi, super hoc gratias multiplicantes, speciale suorum bonorum operum ei participium concesserunt.

Habuit autem Imperator ibidem nuncios suos solennes, vt quod ab ipsis postularetur, effectum non sortiretur.

Fulco Basset consecratur in Episc. Lond.

DIe verò sancti *Dionysii*, consecratus est in Episcopum *Londinensem* *Fulco Basset*, Decanus *Eboracensis*, vir origine & morum clarus elegantia, in Ecclesia sanctæ Trinitatis apud *Londinum*.

Otto & quidam Cardinalium Ianuam ad Papam clàm profecti sunt.

Eodemque tempore, *Otto* Episcopus *Portuensis*, & quidam alij Cardinales, per conductum *Mediolanensium*, & aliarum ciuitatum, domino Papæ adhærentium, *Marchisisque* de *Monte ferrato*, & *Guidonis Guerræ*, & aliorum Potentum, qui Ecclesiæ fauebant, & eam fouebant, inuitis custodibus, quos Imperator *Fredericus* per transitus viarum constituerat, & confusis, ad dominum Papam, apud *Ianuam* commorantem, indemnes & illæsi peruenerunt. Vnde dominus Papa exhilaratus vehementer, spem concepit de tribulatione meliorem. Ex tunc igitur confluentes ad ipsum dominum Papam cognati & consanguinei sui, & affines, ex tota *Ianua* innumerabiles, qui eum vel sanguinis, vel alicuius amicitiæ ratione, licet exili, contingebant; exigentes redditus ad vsus filiorum & nepotum suorum, præcipuè ex Regno *Angliæ* sibi conferendos.

Cruciferi venerunt in Angliam.

DIe verò Lunæ ante festum omnium Sanctorum, venerunt ad Synodum Episcopi *Roffensis* quidam nouæ religionis speciem præferentes, fratres scilicet dicti Cruciferi, dicti sic, quia cruces in baculis efferebant. Requirebant autem habitationem à potentibus, ostendentes inauditum sibi à domino Papa priuilegium concessum; videlicet quòd nulli liceat ordinem eorum reprehendere, vel ipsos exprobrare, vel ipsis imperare: concessa etiam fuit ipsis potestas in tales sententiam excommunicationis inferre, admirantibus, imò obstupentibus, viris sapientibus & discretis, super tot nouis ordinibus quotidie sine fine orientibus, & emergentibus quòd spretis beatissimi *Benedicti* pleni spiritu omnium Sanctorum, & magnifici *Augustini* disciplinis, contra statutum Concilij sub gloriosæ memoriæ domino Papa *Innocentio* tertio celebrati, tot viri literati ad inauditos ac nouiter inuentos ordines subitò conuolarunt. In quo Concilio, post ordines *Prædicatorum* & *Minorum* initiatos & auctorisatos, irrefragabiliter sancitum & sta-

Oo iij

1244.

1244.

tutum fuit, assensum fratribus Cardinalibus cum tota faer Concilij vniuersitate, præhentibus, ne ex tunc amplius noui ordines adinuenirent, vel adinuenti admitterentur, ne scilicet autentici ac jam recepti ordines vilescerent, spreti, & similiter damnificati.

Papa ad Astensem se contulit ciuitatem

Circa idem tempus, se transtulit dominus Papa ad *Astensem* ciuitatem, instinctu *Ianuensium* parentum suorum, qui aurum & argentum sitienter cupientes, ipsum persuadebant, *Anglis*, & *Francis*, & ipsis conterminis munera ferentibus, præsto ac gratanter occurrere, & nulli offerenti manum contractam denegare. Necnon ad Imperatoris *Frederici*, quem oderant, confusionem, & ad ipsorum vindictam & ditationem, Concilium generale conuocare. Stipatus igitur agmine *Ianuensium* armatorum dominus Papa, viam arripuit tam repentinam, quàm clandestinam, ad partes *Francorum* propinquiores. Et tunc auersæ sunt à fidelitate & subjectione Imperatoris *Frederici*, *Astensi*, *Alexandrensis*, & quædam aliæ ciuitates, & ad Papam sunt conuersæ: secundùm illud Poëticum:

Mobile mutatur semper cum Principe vulgus.

Papa ad Lugdunum confert.

Inde post modicum moræ spatium, deceptis Imperatoris custodibus, quos constituerat ad præcludendas Papæ vias, dominus Papa, qui se instaurarat quasi hyematurus tam de nocte iter conficiens, quàm de die, festinanter ac subito, non sine multiplici periculo, æstate jam se contulit declinante *Lugdunum*.

Regi Angliæ auxilium pecuniarium negatur.

IN crastino autem Omnium animarum, conuenientes Magnates *Angliæ*, Rex cùm instantissimè, ne dicam imprudentissimè, auxilium pecuniare ab eis iterum postularet toties læsi & illusi, contradixerunt ei vnanimiter & vno ore in facie Proponebat enim dominus Rex, contra *Wallenses* exercitum dirigere copiosum. Præterea, mercatoribus vltramarinis, videlicet vinitoribus & aliis, pro cera, & aliis etiam vitæ necessariis, tot & tantum debebat ipse Rex, quòd vix potuit pro instantissimo clamore debita sua exigentium & expostulantium in populo apparere Vnde manifestè apparuit, ipsum dolosis & dolorosis muscipulis alienigenarum, sua tantum quærentium lucra, turpiter agitatum illaqueari.

Extorquet pecuniam à ciuibus

REx itaque auidè & sitienter inhians pecuniæ, inconsulta Regni, vel saltem naturalium suorum vniuersitate, à ciuibus *Londinensibus* mille & quingentas marcas, quadam causa rationabili, vt sibi & suis dabatur intelligi, violenter & impudenter extorsit. Receptarant enim, vt pars Regis asseruit, quendam ex suis conciuibus merito ab vrbe expulsum, & diu exulantem, viginti annis tunc transactis, scilicet *Walterum Bukerel*. Sed contradicentibus ciuibus *Londinensibus*, & affirmantibus, quòd legalis factus fuerat precibus & muneribus fratris sui *Andreæ* versus Regem, & Regio assensu & præcepto pacificatus, additus est numero conciuium suorum, Regiis rotulis testificantibus, responsum est in instanti cautiosè & ex parte Regis, quòd tunc temporis fuit Rex juuenis cereus, & seducibilis & sub custodia, quare quod tunc concessum erat, robore caruit firmitatis. Sed hoc nimis manifestè in custodum suorum dedecus redundauit Stetit sententia, non ratione, [illegible] sola [illegible] voluntate Et compulsi sunt ciues memoratam pecuniam alienigenis dispergendam [illegible].

Vuillelmus Nicolaus de Molis Senescallus Gascon.

ANni ipsius eodem tempore, [illegible] de *Molis*, *Gasconiæ* Senescallus, quem dominus Rex à *Gasconia* discedens, ibidem [illegible] custodem constituerat, contra Regem [illegible] bellum viriliter continuans, ad votum in quodam casu inito certamine, fortuna sic ferente, triumphauit.

1244

Obiit Margareta soror Regis Scotiæ.

DIe verò sancti *Hugonis* obiit *Margareta* soror Regis *Scotiæ*, videlicet relicta vidua *Gileberti* Comitis *Marescalli*, *Londini*. Et sepulta est apud fratres *Prædicatores* in eorum Ecclesia venerantet & solenniter, prout decuit.

Mors Episc. Exoniensis VVillelmi. Rex Franc miraculose conualescens cruce signatur.

Et cito, pòst, *Exoniensis* Episcopus *Willielmus*, cognomento de *Bruere*, ætate adhuc integra, moribus sanguine, & scientia spectabilis, debita naturæ persoluit.

EOdem anno, in Aduentu Domini, Rex *Francorum Lodouicus*, ex reliquiis corruptelæ, quam in *Pictauia*, cùm negotiis bellis indulsisset, contraxerat, grauiter infirmatus, in exstasim lethalem raptus, jacuit aliquot diebus quasi mortuus, & assertione plurium circumsedentium, penitus examinatus. Assistebant autem mater & frater eius, & quidam alij eius familiares, credentes quod jam Rex mortuus obriguisset Sed mater ipsius, profundiora aliis trahens suspiria, singultibus ait sermonem prorumpentibus: *Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam, Et salua hodie Regnum Franciæ, quod hactenus honorifice semper sustinuisti.* Et applicans crucem sanctam, & coronam & lanceam *Christi*, suo tempore acquisitas, corpori Regis filij sui, & votum faciens pro eo, quod si ipsum dignaretur *Christus* visitare & sanum reddere, & conseruare, cruce signaretur sepulchrum eius visitaturus in terra, quam proprio sanguine consecrauit. Et cùm ipsa, & omnes alij præsentes, pro ipso corde syncero & perfecto orationem continuassent, ecce Rex, qui mortuus credebatur, suspirans, brachia & tibias sibi attraxit, & posteà extendit, & voce præcordiali, quasi ex sepulchro resuscitatus, ait: *Visitauit me per Dei gratiam oriens ex alto, & à mortuis reuocauit me.* Et inde plenè conualescens, crucis solenniter humero suo assumpsit signaculum, vouens se Deo in spontaneum holocaustum, & *Terram sanctam* se, si concilium Regni, quod assumpsit gubernandum, toleraret, in persona propria visitaturum.

Dauid princeps Northvvalliæ sibi liberatur à rege Angl.

EOrum temporum curriculo, *Dauid* Princeps *Northwalliæ*, neposque domini Regis *Angliæ*, timens vehementissimè impetus Regis *Anglorum*, contra eum meritò commotos, misit ad dominum Papam nuncios solennes, per quos ei significauit, quòd se suamque terram totam contra Regis *Anglorum* ius contuendam Ecclesiæ *Romanæ* resignauit, ipsi tamen *Dauid* tenendam, suisque hæredibus, reddendam inde annuatim quingentas marcas. Et literas super hoc, nacta occasione justitiæ, non sine maximæ pecuniæ effusione, meruit obtinere, sub hac forma:

Literæ quas idem Princeps à Papa contra Regem Angliæ impetrauit.

ILlustri viro, domino Henrico, *Dei gratia Regi* Anglorum, *&c. Abbates* Haberconmiæ *&* de Kemere, Cistercienfis *ordinis*, *Inquisitores dati à domino Papa*, *Salutem in Domino. Mandatum domini Papæ recepimus in hæc verba*: Innocentius *Episcopus seruus seruorum Dei*, *dilectis filiis Abbatibus de* Haberconmia *&* de Kemere, Cistercienfis *ordinis*, Bangorum *Diocesis*, *Salutem*, *& Apostolicam benedictionem. Ex parte dilecti filij nostri*, *Nobilis viri* Dauid, *Principis Northwalliæ*, *fuit propositum coram nobis*, *quòd cùm inter ipsum*, *quem parentes eius* *ea alumnum* Romanæ *Ecclesiæ donauerunt*, *& charissimum in Christo filium nostrum Regem* Anglorum *illustrem*, *bellum longo tempore perdurasset*, *tandem postquam fuit in venerabilem fratrem nostrum Episcopum de sancto* Asaph, *& collegas ipsius*, *de stando hinc inde coram arbitrio super omnibus querelis*, *iuramento à partibus præstito*, *concorditer*, *viris mediantibus*, *compromissum Idem Rex*, *non attendens*, *quod pendente illorum arbitrio*, *sibi super hoc aliquid attentare non licebat*, *imo ad dictum Principem ex*

1244. *insperato hostiliter irruit, ad præstandum quod super prædictis, de quibus compromissum fuerat, & juratum, ac aliis ipsius Regis, mandare per vim compulit, & metum, qui cadere poterat in constantem. Cùm igitur ea quæ vi & metu fiant, carere debeant robore firmitatis, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus inquisita super hoc diligentius veritate, si rem inueneritis ita esse, autoritate nostra prædictum Principem ab obseruatione sic extorti juramenti penitus absoluentes, sententiam, si qua occasione hujusmodi in eius personam, vel terram, ab aliquo fuerit lata, fuerit, juxta formam Ecclesiæ sine difficultate qualibet, sicut iustum fuerit, relaxetis. Testes verò, &c. Datum* Ianuæ, *septimo Calend. Augusti Pontificatus nostri anno secundo. Hujus igitur autoritate muniti, vobis mandamus, quatenus in vigilia sanctæ* Agnetis *virginis, apud* Keytus, *in Ecclesia* Gustefeod, *coram nobis comparentes super contentis in antemisso, dicto Principi responsuri, si vobis videritis expedire.* Hæc cùm ad audientiam domini Regis & suorum Magnatum peruenerunt, & citò post ad notitiam aliorum Principum fama referente peruolarunt, indignati vehementer ipsum Regem non attendere hujusmodi mandata persuadentes, ad hostile certamen animabant, & vt ipsum *Dauid* sine dilatione impeteret, accelerabant. Quod cùm cognouisset dominus Papa, conniuenter hæc omnia dissimulabat: præmio tamen, quod acceperat ab ipso Dauid non restituto.

Tonitrua audita in hyeme

Eodem anno, circa medium ejusdem mensis, scilicet Nouembris, in triste præsagium, audita sunt tonitrua manifesta, & visæ coruscationes, & secuta est aëris perturbatio magna, per quindecim dies continuata.

Perinquisitio de occupatione Regia foresta.

ET circa illos dies, *Robertus* Passeleue, domini Regis clericus, durum ac dirum Regi dedit consilium, quia quæstuosum, vt videlicet facta nimis diligenti inquisitione per vicinos habitatores, de Regiæ forestæ, vel terræ inforestatæ occupatione, qui talia præsumpserunt, graui pœna mulctarentur. Vocatis igitur ad hoc consortibus Regio præcepto, videlicet *Laurentio* de *sancto Albano* clerico, & *Galfrido* de *Langeleia* milite, per diuersos comitatus itinerans memoratus *Robertus*, infinitos multiplicibus argumentis circumuentos, tam religiosos quam sæculares, nobiles & ignobiles vt Regem ditaret, irrestaurabiliter depauperauit: ita videlicet, vt multi vagi & extorres cogerentur mendicare, multi quoque carceribus mancipari, vel omnibus bonis spoliatos, tenuem vitam sub miseria protelare. Inter quos, *Iohannes* de *Neuilla* Prothoforestarius, filius *Hugonis* Prothoforestarij, non vltimus inter totius *Angliæ* primates, adeò est terribiliter criminatus, quòd ferè carcerali custodiæ mancipandus, judicium exhæredationis, vel ignominiosæ redemptionis, vel alterius damnationis (nisi Regia clementia, per Magnatum efficacem intercessionem, rigorem judicij temperaret) expectabat. Qui tamen compatientium lamentatione non meruit releuari, quia in prosperitate sua, suorum non didicit sibi subjectorum in consimili casu misereri.

R. Passeleue electus in Episc. Cicestrensē cassatur

MEmoratus igitur *Robertus Passelene* Regis thesaurum jam multis marcarum millibus inopinabiliter adaugens, eius gratiam mirabiliter est adeptus. Quod videntes Canonici *Cicestrenses*, ipsum esse idoneum & perutilem, quia prudentem & circumspectum, ad Ecclesiæ suæ regimen censuerunt; & sperantes Deo placere & domino Regi, necnon & Regis gratiam & tutamen, & suæ Ecclesiæ promotionem se proinde consequuturos, ipsum *Robertum Passelene* in Episcopum suum elegerunt. Quod comperientes electus *Cantuariensis*, & Episcopi *Angliæ* quamplurimi, indignati sunt valde. Et spreto Regis simul timore & amore, eundem

A *Robertum* in nimis arduis quæstionibus per Episcopum *Lincolniensem* examinantes, electionem & electum reprobauerunt & cassauerunt. Et magistrum *Richardum* de Wiz loco ipsius statim, Regio assensu irrequisito subrogarunt. Vnde Regis ira excanduit in electum & Episcopos vehementer. Protinusque redditus dicti magistri *Richardi*, idoneis ac dignis personis, postquàm electus fuit, sunt collati. Magister enim *Martinus*, domini Papæ clericus, ad hoc constitutus, redditibus eius vacantibus, qui præ- 1245.

B sens fuerat & promptus, inhiabat. Quod cùm audisset dominus Rex, iratus vehementer, prohibuit, ne nouo electo, qui eo inconsulto electus fuit, in sui & regni enorme præjudicium, introitus in Baroniam Ecclesiæ suæ pertinentem, vel possessiones sæculares, aliquatenus concederetur: vt in præcedentibus prætactum est.

Rex Angl. preciosa dona offert in templo S. Albani.

DIe verò sancti *Thomæ* Apostoli, venit dominus Rex ad *sanctum Albanum*, gratia hospitandi. Et cùm de more ad majus altare ascendit oraturus, obtulit vnam pallam preciosam, & tria monilia aurea,

C feretro apponenda, in sui memoriam, & Martyris ad honorem, cùm tamen antè septem obtulisset.

Et dum Rex ibidem triduo commoraretur, venit rumor ad eum quòd Comitissa *Cornubiæ* naturæ debita persoluisset. Quod cùm cognouisset, more Regis *Christianissimi*, pauperibus eleemosynas largas jussit erogari pro anima ipsius, & exequias solenniter & deuotè in choro S. *Albani* propensius celebrari.

Annalis conclusio.

Transijt igitur annus ille frugifer abundanter, &

D fructifer, ita quòd summa frumenti ad precium duorum solidorum descendebat. *Terræ sanctæ* inimicissimus. Regno *Angliæ* turbidus. *Francorum* Regno periculosus. Ecclesiæ suspectus. *Italicis* verò turbulentus.

Rex celebrat Natalitia. ordinatur Iohannes Gatesdene balteo militari.

ANno gratiæ M. CC XLV. qui est annus Regni *Henrici* tertij Regis *Angliæ* vigesimus nonus, fuit idem Rex ad Natale Domini *Londini*: vbi cum multis Nobilibus festa Natalitia celebrauit. Ibidemque die natali, *Iohannem* de *Gatesdene*, clericum, & multis ditatum beneficiis, sed omnibus an-

E te expectatum resignatis quia sic oportuit Baltheo cinxit militari. Ipse quoque *Iohannes* memoratus, vir prudens in agendis, & strenuus, jam multis, sua procurante industria, laicis ditatus possessionibus, filiam cujusdam nobilis dominæ *Rosiæ* de *Dreis*, sibi matrimonio copulans, curam exuens animarum periculosam, ad magnorum Procerum dignitatem aduolauit. Vnde multi nobiles origine, mente autem ignobiles, inuidentes, illi citò posteà laqueos grauaminis præpararunt.

Quorum inuidorum molimina *Iohannes* inuidiosus, non sine difficultate, prudenter euasit.

F

Transfretant Cantuariensis electus, Vigorniensis, & Hereford. Episc.

CVm hæc agerentur, *Cantuariensis* electus *Bonifacius*, & *Vigorniensis* & *Herefordensis* Episcopi qui inter omnes alios *Angliæ* Episcopos erant domino Papæ specialiores, & *Angliæ* suspectiores, dominum Papam propter quædam (quæ nesciebantur ab vniuersitate) secreta negotia, sub eo adeuntes, transfretarunt: ad votum facta dispositione in domo *Cantuariensi*, tam de conuentu quàm curiæ familia, obedientiariis, & obedientiis, plus quàm ali-

G cui antecessorum alij eiusdem memorati *Bonifacij* vnquam permissum extiterat. Asserebat etiam idem electus *Bonifacius*, quòd facta diligenti inquisitione obligata fuit Ecclesia sua *Cantuariensis*, ex parte Archiepiscopatus, alieno ære plus quàm quindecim milibus marcarum, & quasi irrestaurabiliter compedita. Vnde naues ascensurus apud *Doueram*, in recessu suo, jussit nemora Archiepiscopatus abscindi & vendi, & quasdam collectas &

1245. tallias, tam in clero, quàm in populo, fieri grauiores. Quas quidam multi factas esse dicebant, ad quendam militem *Prouincialem* expugnandum. Qui audito testamento Comitis *Prouinciæ Reimundi*, filiam eius iuniorem furtim repentinum ac nocturnum subripere proponebat. Comes enim memoratus, sentiens se in proximo moriturum, domui suæ dispositurus, & testamentum suum conditurus, vocauit filiam suam iuniorem, & ait illi: Filia charissima omnium, & mihi inter omnes sorores tuas amantissima, scio quòd, Domino disponente, omnes filiæ meæ, præter te solam, inæstimabiliter, & in admirationem omnium *Christianorum*, exaltatæ maritantur. Tibi igitur solæ maritandæ totam terram meam, cum thesauro meo, & castris & possessionibus meis, concedo, & in testamento relinquo. Non enim indigent sorores tuæ, vt aliqua pars hæreditatis mutilandæ alicui earum tribuatur. Idcirco, vt prætactum est, quidam Nobilis, possessionibus tenuis, sed tamen animosus, & in negotiis bellicis strenuissimus, tum propter puellæ venustatem, tum propter optimam hæreditatem eam contingentem, clam rapuit, & in castrum, quod prope habuit, saluò asportans reposuit, secundum illud Poeticum: *Genialis præda puella est*: dignus excusari: Indignantes autem omnes Comitis memorati consanguinei & amici, de ausu dicti militis temerario, irruerunt in ipsum hostiliter. Ipse verò miles, possessioni incumbens, & suo iuri innitens, amicis quotidie multiplicatis, se viriliter defendebat. Orta est autem magna hinc inde ea occasione in finibus illis contentio & perturbatio hostilis & damnosa. Rex itaque *Francorum*, ratione primogenitæ, quam sibi matrimonio copulauerat, ius quod eum potissimè contingebat, constanter vendicauit. Et sic certamen, quia *Prouinciales Francos* odio habent inexorabili, diatim suscepit incrementum. Electus igitur *Cantuariensis Bonifacius*, à prædecessorum suorum vestigiis impudenter exorbitans, cum fratre suo *Philippo Bal.* eò quòd auunculi fuerunt puellæ supradictæ, huic negotio Martio curam apposuerunt, *Anglicana* sumptuosam & damnosam Ecclesiæ: ad quæ sustinenda, diuersa acquirendi pecuniam argumenta confingentes, thesauros thesauris cumularunt, militibus stipendiariis, & aliis viris sanguinum distribuendo. Asserebant itaque, vt aliquo colore peccatum tegeretur, se hac pecunia necessario eguisse, ad Ecclesiæ *Cantuariensis* liberationem, quam (vt dicebant, non sine magna iniuria antecessorum sanctorum, Ecclesiæ eidem qui præerant, eamque irreprehensibiliter rexerant) ære alieno, ferè irrestaurabiliter, præcedentes Archiepiscopi obligauerant. Impetrauit electus prædictus *Bonifacius* à Domino Papa inauditum priuilegium, quod nunquam alij meminimus præconcessum. Similiter & frater eius *Philippus* in hoc negotio deditus, arinis priuilegium, non sine multæ pecuniæ effusione, scilicet vt liceret ei redditus, quos obtinuit in *Anglia*, & Episcopatus prouentus *Valentini*, similiter & quædam maiora, quæ tunc sibi fuerant profutura, tenere, à curia *Romana* impetrauit: sicut sequens sermo plenius dilucidabit.

Regina Angl. parit filium. Die verò sancti *Marcelli*, peperit *A.* Regina filium. Et sic Rege iubente, vocatum est nomen eius *Ædmundus*.

Obiit Comitissa Oxoniæ. In crastino verò purificationis beatæ *Mariæ*, obiit Comitissa *Oxoniæ*, cuius nomen erat *Isabella* de *Belebec*. Et sepulta est in Ecclesia fratrum Prædicatorum *Oxoniæ*, quia eiusdem Ecclesiæ fuerat fundatrix.

Moritur Balduinus Et in crastino sancti *Valentini*, obiit *Balduinus* A Comes *Deuoniæ*, de *Insula* vulgariter dicta, in annis suæ iuuentutis adhuc pubescentibus, cujus mors etiam inimicis, si quos haberet, exstitit lamentabilis. 1245. *Comes Deuoniæ.*

Imperator iterum excommunicatur in Gallia. Ipso quoque Quadragesimali tempore ingrediente, fecit dominus Papa iteratò excommunicari Imperatorem per totam *Franciam*, propter quasdam nouas inuasiones, quas fecerat in suos consanguineos & personas Ecclesiasticas. Et cùm tale præceptum per ordinarios suos ad quendam B Sacerdotem, ciuitatem *Parisius* inhabitantem, deuenisset, doluit, quòd oportuit eum ipsum Imperatorem, quem, nescimus ob quas causas, dilexit, & curiam Romanam quam aliquando expertus fuerat, execrabatur, excommunicare, ait in propatulo toti Parochiæ suæ die solenni populosè: Audite vniuersi. Accepi in mandatis, vt candelis accensis, & pulsatis campanis, in Imperatorem Fredericum excommunicationis feram sententiam solennem, causam autem ignorans, non ignoro grauem C controuersiam & odium inexorabile mutuum inter eos. Scio etiam, quòd vnus illorum alij injuriatur: quis est, nescio. Sed illum, in quantum se mea extendit potentia, excommunico, & excommunicatum denuntio, alterutrum istorum, videlicet ipsum, qui alij iniuriatur, & absoluo injuriam patientem, quæ tam damnosa est toti *Christianitati*.

Quod licet verbum leuitatis, & more *Francorum* jocosè prolatum, ore multorum reuolutum est, longè lateque ventilatum, tandem ad audientiam D peruenit Imperialem. Ipse dicti pondus librans & commendans, xenia concupiscibilia dicto Presbytero duxit transmittenda. Sed dominus Papa de scurrilitate, & verbi leuitate, puniuit redargutum.

Trecenti VVallenses trucidantur. In ipsa verò Quadragesima, apud *Mungamery*, occisi sunt trecenti & amplius *Wallenses* ab *Anglis*, quibus præerat Castellanus ipsius castri, à tergo positis insidiis cautè. Simulata autem formidine, Castellanus à facie *Wallensium* fugit, sed latitantes, E ipsos *Wallenses* insequuti, trucidarunt, & Anglici ex aduerso ipsos in gladiis susceperunt.

Munthaut occupatur à VVallensibus. Ipsa quoque septimana, *Dauid* cupiens illam jacturam redimere, furtiuis ac nocturnis irruptionibus *Anglos* inuadens, vigilanter intendebat cædibus & rapinis. Cui cùm finitimorum *Anglorum* strenua militia resisteret, cum suis sibi subjectis Marchisiis, *Wallenses* ad inaccessibilium montium prærupta, more suo, vt transeuntibus insidiarentur, conuolarunt. Qui de excelsis rupibus, telis & F lapidum jactibus multos ex *Anglis* lædentes, vnum de Magnatibus *Anglorum* strenuissimum * *Hubertum*, filium *Mathei*, mole lapidis ad mortem conquassatum, fractis ceruicibus obruerunt. De quo hoc euenit mirabile, scripto dignum & relatu. Cùm die proximo antecedente inter *Anglorum* Magnates ordinatum & secretius confirmatum mutuis fuisset assensibus, vt in crastino contra *Dauid* & suos *Wallenses* ordinatis aciebus hostiliter irruerent, G memoratus *Hubertus* in nocte ipsa dormiens, adeò vexatus est nocturnis fantasiis, vel potius apparitionibus, quòd cum magna perturbatione, timore, & tremore deinceps requie priuatus est, & sopore. Iussit igitur Sacerdotem summo mane aduocari, & plenissimè confessus, sese viatico salutari communiuit. Et cùm de causa super hoc interrogaretur, suspirans ait suis familiaribus, quasi spiritu præsago, somnium terribile ipsis seriatim enarrans: Multoties armis indulgens, & periculis Martiis me opposui, sed hodie, prout vehementer opinor, mea frequens militia finali termino concludetur. Quod audientes socij eius commilitones, in bonum om-

*Herbertū.

45. [illegible] interpretantes, & minimè [illegible] credendum esse affirmantes ipsum ne formidolositatis arguerentur, qui toties de hostibus [illegible] triumphauit, secum attraxerunt. Ipsi autem eadem die, dum per quoddam iter arctissimum quod vulgariter Passus dicitur, forent transituri, casus contigit prænotatus. Nam jactu lapidis obrutus expirauit. Dolentes igitur *Angli* super hoc vehementer lora terrahentes, mortuum suum qui in crastino Purificationis beatæ *Mariæ* obiit, omnes armatorum legiones solennibus obsequiis tumularunt. B Alij referunt, quòd isto *Herberto* filio *Matthæi* de equo suo corruente, & adhuc palpitante, aduenientes *Wallenses* [illegible] tabant cujus deberet esse captiuus ad redimendum. Quorum litem volens vnius eorum dirimere, ipsum *Herbertum* à tergo transuerberauit, & ait: Accipiat nunc eum quicunque voluerit. In crastino inuentus est transfossus, & per annulum, in quo Smaragdus fuit inter alios mortuos nudus inueniebatur, manu apposita ad vulnus. *Wallenses* igitur hoc casu vehementer animati, solito proteruius simul & efficacius vacabant hostium exterminiis, C in multis irruptionibus frequenter prævalentes. Veruntamen apud *montem Gomericum*, *Wallensium* ducenti casu inopinato, insidiis à tergo positis, trucidati corruerunt. *David* autem cum suis complicibus se excutiens, *Munthaut* cum castro obsidione vallans, in breui temporis spatio illud violenter occupauit & occisis quos inuenit secum adductisue, ad votum triumphauit. Dominus autem castri illius, videlicet *Rogerus* de *Munthaut*, qui in castro non inueniebatur, ad loca se contulit tutiora. D Ex tunc igitur ortum est bellum cruentissimum. Nec pepercerunt hi vel isti, hinc aut inde sexui, ætati, vel conditioni, quin omnes communi inuoluerent exterminio.

Ri nobilis virum Herbertum filij Matthæi.

Consilium subdolum quorundam cardinalium.

IIsdem quoque diebus, domino Papa procurante, sed tamen dissimulante, quidam Cardinalium, qui soliti erant amatores pecuniæ, chartam quandam domino Regi, sub specie multæ amicitiæ, transmiserunt, cujus tenor talis exstitit. *C[illegible] vobis amicissimum, vobis salubre & honorificum, & regno vestro gloriosum, nec mediocriter profuturum. Videlicet, vt* E *preces domino Papæ per solennes nuncios dirigatis, humiliter eidem supplicantes, quatenus dignetur Regnum* Angliæ, *in quo ius dignoscitur habere speciale, sua præsentia feliciter illustrare. F[illegible] ipsum supplicationis vestræ [illegible] pro posse supplicando, [illegible] vtilem, qui vestrum & Regni vestri fœlicem successum [illegible]. Excellentiæ vestræ [illegible] vobis honor foret, & [illegible] immortalis, vt temporibus vestris, quod non recolitur a[illegible] ibus diebus euenisse, dominus Papa, qui præsumpat re[illegible] dignoscitur,* Anglorum *præsens, personaliter appareret. Recolimus etiam eum dixisse, vnde audiuimus, quod grates inter vidit & delicias* Westmonasterij, *& diuitias* Londinenses. F Hæc cùm domino Regi innotuissent, gaudebat, & huic subdolo consilio de facili hinc vtuaretur, nisi petitorum consiliis ad contradicendum, vel dissentiendum erigeretur. Qui dicebant, quòd satis, [illegible] nimium, jam suorum Caursinorum vsuris, & Romanorum ac Italicorum rapinis & symoniis, *Angliæ* puritas maculatur, quamuis non ipse Papa præsentialiter bona Ecclesiæ & regni dissipet & prædetur. Similiter & regni *Francorum* introitus, quem per solennes nuntios postulauit, G & *Arragonum* denegabatur. Infamia enim curiæ Papalis id promeruerat, cujus fœtor vsque ad nubes fumum teterrimum exhalabat.

ANno eodem, circum medium Quadragesimæ, venerunt nuntij domini Papæ in *Angliam* de conuocando Concilio generali, tale mandatum Papale baiulantes:

A INnocentius *Episcopus, seruus seruorum Dei, dilectis [filiis],* *Abbatibus & Prioribus per* Angliam *constitutis, Salutem & Apostolicam benedictionem. Deus viuens, & Dei sapientia, cuius in[e]ffabili subiecta sunt omnia Majestati, à fundationis initio splendore virtutum suam illustrauit Ecclesiam. Et sic insignem reddidit singularis priuilegio potestatis, vt per eius ministerium suum iustitia consequatur effectum, & sedato bellorum turbine, mundo pacis tranquillitas praueniret. Huiusmodi enim præeminentiam dignitatis dum nos reuerenter attendimus, qui regimini generalis* B *Ecclesiæ, licet immeriti, diuina prouidentia præsidemus, reddimur corde solliciti, quò tempestatis horror, qua ipsa turbatur Ecclesia, & religio* Christiana *concutitur, per nostræ prouisionis auxilium cælesti pietate propitia propulsetur. Hinc est, quòd nos, vt ipsa Ecclesia per fidelium salubre consilium & auxilium fructuosum, statum debitum possit habere decorem ac deplorando* Terræ sanctæ *discrimini, & afflicto* Romaniæ *Imperio [prospe]rè valeat subueniri, ac inueniri remedium contra* Tartaros, *& alios contemptores fidei, ac persecutores populi* Christiani: *necnon pro negotio quod inter Ecclesiam & Principem vertitur, Reges terræ, Prælatos Ecclesiarum, & alios mundi Principes duximus aduocandos.* C *Rogamus etiam deuotionem vestram & hortamur attentè, per Apostolica vobis scripta præcipiendo mandantes, quatenus ad præsentiam nostram, omni prorsus occasione postposita, vsque ad proximum festum sancti* Iohannis Baptistæ, *personaliter venire curetis. Vt ipsa Ecclesia ex vestra visitationis honore spiritualem gaudium, & ex nostra industria, consilium percipiat profuturum. Scituri, quòd nos dictum Principem in prædicatione nostra citauimus, vt per se, vel per suos nuncios in concilio celebrando compareat, responsurus* D *nobis, & aliis, qui aliquid contra ipsum duxerint proponendum, & satisfacturus [illegible] idoneam præstiturus. De personarum autem & euectionum moderato numero, illam cum vniuersitatis prouidentiam habeatis, quòd vestris Ecclesiis nimis non sitis onerosi. Datum Lugduni, 3. Cal. Febr. Pontificatus nostri anno secundo.*

1245.

Papa conuocat Concilium generale apud Lugdunũ.

EIsdemque diebus, dominus Rex enormiter, vt sibi suisque videbatur, passus injuriam, eò quòd plures jam Episcopi sine suo assensu creabantur, super hoc conquestitus, & pro suo jure, ab antiquis temporibus obtento, & approbato, allegaturus, ad E curiam *Romanam* magistrum *Laurentium* de sancto *Martino* clericum suum, virum circumspectum & jurisperitum, suum destinauit procuratorem. Similiter etiam pro aliis arduis negotiis, Regem & Regnum contingentibus, prudenter ac fideliter cum diligentia expediendis. Maximè tamen pro negotio *Roberti Passeleue*, electi *Cicestrensis*, tam præcipitanter, inconsultis tam Rege, quàm Capitulo *Cicestrensi*, in medio Regni sui cassati, & per electum *Cantuariensem Bonifacium* (quem nouiter, non sine F multorum murmure & contradictione, in Regnum suum vocauerat, & ad tantam promouerat dignitatem) depulsi. Promeruisset vtique dominus Rex, non minimum in causa fauorem. Sed quia multos viros idoneos, & præcipuè religiosos, quos potius promouere & tueri, sicut quondam sancti Reges fecerunt, teneretur, excogitatis argumentis, & friuolis exceptionibus, falsis, ac potius malitiosis toties repulit, & cùm ritè eligerentur, in ignominiosam confusionem præcipitauit, merito procuratum est tanti mali remedium. Vt scilicet eo, qui tot mala G [illegible] nabatur, ignorante, vel etiam contradicente, Ecclesiis viduatis prouideatur, quibos viri idonei, ne grex Dominicus detrimentum patiatur, maturius præponantur: quod videtur consonum rationi. Sed de Regni potius, quàm de Regis, perturbationibus & ruinis, *Anglorum* Nobiles doluerunt.

Rex Angl. mittit procuratorem ad curiam Romanam.

CVm autem hæc ad Concilium generalis conuocatio, ad audientiam Prelatorum peruenisset, multi ad iter præparantur arripiendum. Aliqui tamen Regiis negotiis intendentes, aliqui valetu-

Aliqui prælati non ad Concilium eunt per Regem excusantur.

1245. dinarij, & senes, se per Regem, vel competentes Procuratores excusarunt. Regi etiam, qui pro [illegible] quibus humiliter domino Papæ supplicauerat, Papa fauorabiliter sic rescripsit:

Litera Papalis.

INnocentius *Episcopus, &c. Charissimo in* Christo *filio, Regi* Anglorum *Illustri, Salutem & Apostolicam benedictionem. Erga personam tuam, tanquam [illegible] & deuoto Apostolicæ sedis, specialis paternum gerentes dilectionis affectum, precibus tuis, quantum cum Deo possumus, libenter assensum accommodamus auditum, & benignum impertimur assensum. Sanè per dilectum magistrum* Laurentium, *nuntium tuum apud sedem Apostolicam constitutum, & per literas Regias, à nobis humiliter postulasti, vt cùm instante æstate proponens ad perfidiam quorundam enormem rebellium conterendam, exercitu congregato dirigere gressus tuos, venerabilem fratrem nostrum* Carleolensem *Episcopum, & dilectum filium Abbatem* Westmonasteriensem, *custodia Regni tui, quamdiu in expeditione permanseris, prouido deputatis, ipsos & venerabiles fratrem nostrum Episcopum* Laodauensem, *omnibus bonis Episcopatus sui per inimicos Regios denudatum, & dilectos filios sancti* Ædmundi, *morbo podagrico laborantem, ac de* Wautham *senio confractum & confectum, Abbates, ne ad Concilium veniant, quod in instanti festo Natiuitatis beati* Iohannis Baptistæ, *Deo dante, celebrabimus, haberemus benignè ac misericorditer excusatos. Nos itaque celsitudinis Regiæ Regnique tui propensius affectantes commodum & quietem, & tibi, ac pro te tuis, quantum pro Deo [illegible] potest exhibere parati, gratiam & fauorem deuotioni tuæ præsentium auctoritate concedimus benignitate postulata: sublimitatem tuam hortantes attentè, vt molestè non feras, quod petitionem tuam pro venerabili fratre nostro* Eboracensi *Archiepiscopo, in literis Regiis prædictis expressam, & per memoratum magistrum ex parte tua insuper nobis inculcatam, super excusatione consimili, non duximus admittendam. Quia cùm ipse sit honorabile Ecclesiæ Dei membrum, eius præsentiam præfato Concilio credimus opportunam. Datum* Lugduni, 10. *Cal. Iunij, Pontificatus nostri anno secundo.*

Quidam Prælati Angliæ excusati, remanent. sed Abbas de Burgo accusatus a domino Papa, occasione, male loquitur.

SImiliter quidam alij *Angliæ* Prælati, tam Abbates quàm Episcopi, diuersis causis expressis præpediti, & sese rationabiliter excusantes, quia valetudinarij vel senes vel infirmi (vtpote Episcopus *Elyensis* & Abbas *sancti Albani*, & quidam alij per Procuratores suos, per quos dominum Papam & Cardinales, sic volentes, salutarunt, & preciosis muneribus respexerunt, licenter remanserunt. Abbas autem de *Burgo*, vir sine querela, qui specialius alijs super hoc mandatum Papale suscepit, & non sine molestia ad curiam *Romanam* cùm peruenisset, per magistrum *Martinum* Papæ clericum, in *Anglia* commorantem, grauiter accusatus est, pro eo quòd quandam Ecclesiam, quam euidam viro idoneo contulerat, ad opus cujusdam consanguinei domini Papæ, ipsi magistro *Martino* noluit, sicut nec debuit, conferre. Vnde dictus Abbas cùm in curia Papali apparuisset, ipsum dominus Papa, vel per Papam, Papales probrosè objurgatum, à palatio suo jussit eiici, tam turpiter & irreuerenter, quod nunquam posteà plenam admittens consolationem, contristatus, in incurabilem præcipitatus est infirmitatem: vnde eodem anno, in magnum Ecclesiæ suæ damnum, quam prudenter rexerat, viam vniuersæ carnis est ingressus.

Obiit Gilbertus de Hunfrunvilla.

IPso quoque tempore, vid[illegible] et septimana passionis Dominicæ, obiit quidam præclarus Baro, partium *Angliæ* Borealium custos & flos singularis scilicet *G[illegible]rtus* de *Hunfrunuilla*, paruulum quendam suum relinquens hæredem. Cujus custodiam statim concessit Rex Comiti *Legrecestriæ Simoni*: quod molestè tulit Comes *Richardus*, ipsam desiderans.

Moritur

Eod[illegible]que tempore, obiit *Ga[illegible]idus* de *T[illegible]*

... Cardinalis, quo non erat aliquis ... alius specialior vel vtilior, nec scientia ... clarior.

IPsis quoque diebus, cùm pessimi rumores de *terra sancta* peruenientes increbuissent, ita quod timebatur, vt tota terra pateret discrimini, Comes *Richardus*, ex innata sibi munificentia, illuc in succursum circiter mille libras per *Hospitalarios* transmisit.

Comes Richardus, Rex Francorum, & alij mittunt succursum in terram sanctam.

Et vt abstergerentur lacrymæ à maxillis matris nostræ Ecclesiæ, deplorantis filios suos nuper trucidatos, dominus Rex *Francorum*, *Hospitalarij* quoque, & *Templarij*, milites neophytos & manum armatam cum thesauro non modico illuc, ad consolationem & auxilium ibi commorantium, & impetus quotidianos *Chorosminorum* & aliorum infidelium sustinentium festinanter transmiserunt. Procurauit etiam Rex *Francorum*, vt quidam Legatus facundus, & discretus prædicator, in *Franciam* veniret, de negotio Crucis instantissimè prædicaturus.

Magister Martinus euigilat redditibus colligendis.

INstabat interim vigilantissimè & incessanter, sæpedictus ille magister *Martinus* domini Papæ clericus, redditibus, quomodo libet ad opus Papæ Papalibusque consanguineis congregandis ac conferendis. De cujus proteruia & injuriosa rapacitate honestius & tutius esse ob reuerentiam sanctæ *Romanæ* Ecclesiæ, arbitror silere, quàm aures offendere audientium, & mentes fidelium talia enarrando perturbare. Redditus autem Thesaurarij *Sarisberiensis*, cum alijs multis, violenter, vt prætactum est, sed præcipuè à viris religiosis, rapiuntur procurationes & munera exiguntur, sibi festinanter transmittenda, & contradicentes grauiter puniuntur. Rex q[illegible] que p[illegible] suæ fauit, eundem contra omnes prote[illegible] gens fortè propter ret[illegible]butionem, & facta est R[illegible] gni c[illegible]nditiu m[illegible]ma.

Custodiuntur portus ne literæ Papales intrarent in Angliam.

VRgente igi[illegible] necessitate totius Regni *Angliæ* maxima præceptum est ipso tempore ex parte aliquorum Mag[illegible]n, pro multiformi & incessabili oppressione & deprædatione Regni dolentium & miserantium, vt diligenter & arctè custoditis omnibus portubus *Angliæ*, papales literæ, quæ quotidie ad [illegible]endam pecuniam portabantur caperentur. Contigit autem [illegible] diebus, vt vnus domini Papæ cursor, talibus literis bullatis oneratus, [illegible] *Doueram* applicans, peruenisset. Quem statim custos portus illius & villæ præpositus comprehendit, vt [illegible] mandatum erat & abstulit ab illo omnes illas Epistolas & bullatas literas, multas abominationes de diuersis argumentis emungendi pecuniam continentes, & ipsum cursorem [illegible] castro *Doueræ* incarcerari fecit. Quod cùm au[illegible]et magister *Martinus* Regem adiit, super hoc querelam ei præsentaturus. Cujus rei cùm Rex scientiam tem negasset, ipsum cursorem liberari præcepit & in perniciem Regni & honoris sui, ipsas Epistolas à Majore *Doueræ* fecit violenter extortas magistro *Martino* gratanter præsentari & aliquarum effectu ad votum gratulari.

Combustio in camera Papæ.

DIebus verò Rogationum, io tr[illegible]ste præsagium, apud *Lugdunum* quædam domini Papæ camera, quæ conclaue id est Guardarob[illegible] [illegible] cum omnibus quæ in ipsa continebantur, [illegible] combusta est, asserentibus nonnullis sinistrè interpretantibus, quòd gratis accensa est, vt sic occasionem dominus [illegible] accipere pecuniam petendi [illegible] extorquendi à prælatis ad Concilium venire prop[illegible]bus. Sed c[illegible]n incendium plus quàm credebatur [illegible]uit, [illegible] sunt etiam quædam quæ habebat ut [illegible] Et [illegible] mult[illegible] [illegible]

1245. memoriæ Rege *Iohanne*, confecta fuerat, eodem incendio in cinerem est redacta.

Papa volens invadere quasdam præbendas vacantes, resistunt Canonici Lugdunenses.

EOdemque tempore, cùm vellet dominus Papa quibusdam præbendis *Lugdunensis* Ecclesiæ vacantibus quosdam alienigenas consanguineos vel affines suos inconsulto Capitulo intrudere, restiterunt ei in facie Canonici *Lugdunenses*; comminantes, & cum juramento obtestantes, quòd si tales apud *Lugdunum* apparerent, non posset eos vel Archiepiscopus vel Canonici protegere, quin in *Rhodanum* mergerentur. Nec ipsi, qui beneficium fuerant accepturi, vltrà vsquam comparuerunt. Eisdemque diebus, dum quidam ostiarius domini Papæ proteruius cuidam ciuium *Lugdunensium*, introitum ciuiliter & humiliter postulanti, inciuilius & frontosius, quàm deceret, denegaret; idem ciuis indignatus & iratus, manum prædicti ostiarij penitus amputauit. Vnde idem mancus, cùm coram domino Papa grauem reponeret querimoniam, brachium suum ostendens mutilatum, dominus Papa, secundùm legem ciuitatis, vindictam sibi postulauit exhiberi. Quam *Philippus de Sabaudia*, custos pacis Ecclesiasticæ, procurauit qualiqualí modo, vt honor Papalis saltem superficialiter saluaretur.

Ipso quoque tempore, obiit magister *Elyas* de *Derham*, Canonicus *Sarisberiensis*. Cujus redditibus vacantibus, manus rapaces injerit magister *Martinus*, ad opus Papæ.

Rex Angliæ apud Londinum Richardum de Clare balthes cinxit militari.

DIe autem Pentecostes, dominus Rex *Anglorum Londini* festum tenens magnum & serenissimum, *Richardum* de *Clare*, jam Comitem, concomitantibus circiter quadraginta tyronibus, baltheo cinxit militari. Et tyrocinij sui festum, gaudenter cum suis commilitonibus celebrauit & consummauit. Fecit etiam dominus Rex eodem tempore per singulos Comitatus diligenter inquiri, summam reddituum *Romanorum* & virorum *Italicorum*, quos *Romana* curia fraudulenter & violenter ditauit in *Anglia*. Et inuenta est summa reddituum eorum annuatim, sexaginta millia marcarum: ad quam summam non attingit redditus annuus totius Regni *Angliæ*. Vnde Rex, licet sero, & in admirationem est expergefactus, & in iracundiam, nec immerito, est commotus.

Et tunc temporis Abbas *Cluniacensis* dedit domino Papæ triginta palefridos aptos & desiderabiles, & conuenienter phaleratos, cum totidem equis clitellariis, quos summarios vocamus, vt ipsos decuit stratos similiter conuenienter.

Mittuntur nuntij vniuersitatis Angliæ ad Concilium.

TVnc verò, licet sero, dominus Rex *Anglorum*, aliquantulum conuersus ad se, cœpit detestari *Romanæ* curiæ insatiabilem cupiditatem, & totius Regni, imò etiam & Ecclesiæ, per eam factas injuriosas occupationes, illicitasque rapinas. Composita igitur per Regni vniuersitatem eleganti Epistola, in qua extorsiones papales nimis execrabiles, & exactiones multiformes Legatorum eius, & quorundam clericorum potestate inaudita fungentium, continebantur, vt sequens sermo declarabit. Cum qua viri nobiles ac discreti ad Concilium destinantur, grauem super his, & præcipuè super exactione tributi, in quod nunquam consensit Regni vniuersitas, coram Concilio querimoniam reposituri, & talium releuamen onerum importabilium regno *Angliæ* misericorditer impendi, rogaturi. Electi sunt igitur, & ad hoc, nomine totius vniuersitatis Regni *Angliæ* ad Concilium *Lugdunense*, missi, Comes *Rogerus Bigod*, *Iohannes* filius *Gal*fridi. *Willielmus* de *Cantelupo*, *Philippus Basset*, *Radulphus* filius *Nicolai*, & magister *Willielmus* de *Powerie*, clericus. 1245.

Discessus meticulosus magistri Martini ex Anglia.

HIs diebus, videlicet in crastino Apostolorum *Petri* & *Pauli*, postquàm quædam torneamenta plena occulto odio per dominum Regem, propter imminens periculum, prohibebantur, apud *Luitonam* & *Dunestapliam* congregatorum, missus est *Fulco* filius *Warini* ex parte vniuersitatis Regni, ad magistrum *Martinum*, Papæ clericum sæpedictum, *Londini* commorantem, apud Nouum Templum. Qui toruo vultu respiciens, eum sic est affatus: *Recede, et statim exi ab Anglia.* Cui Magister *Martinus*: *Quis mihi hoc mandat? An tu ex te ipso hoc habes?* Cui *Fulco*: Hoc *tibi per me mandat armatorum, qui nuper apud Luitonam & Dunestapliam apparuerunt, vniuersitas. Et si sanis credis consilio, ne moreris vsque in tertium diem, ne tu & omnes tui in frusta concidaris.* Recedente igitur *Fulcone* irato nimis, & minas minis cum terribili juramento cumulante & exaggerante, magister *Martinus* trepidus & anhelus, statim dominum Regem adiit, & dixit ei: *Domine Rex, talia nunc audiui: sitne hoc auctoritate vestra, vel vestrorum temeritate?* Cui dominus Rex: *Non me hujusmodi rei auctorem profiteor. Sed Barones mei vix se continent, quin insurgant in me, eò quòd tuas in Regno meo & eorundem, quatuor & modum excedunt, deprædationes & injurias hactenus toleraui. Quorum etiam furorem vix compescui, quin & in te irruentes, te membratim non dilacerarunt.* Cui Magister *Martinus* humili & trepida voce ait: *Peto igitur, domine Rex serenissime, ob Dei amorem, & domini Papæ reuerentiam, liberum exitum, & tutum à terra vestra cum conductu vestro recessum.* Cui dominus Rex, commotus & iratus nimis, ait: *Diabolus te ad inferos inducat & perducat.* Dumque circumsedentes vix Regem mitigassent, jussit Rex cuidam Marescallo palatij sui, nomine *Roberto Norisco*, vt ipsum magistrum *Martinum* vsque ad mare saluo perduceret. Qui cùm statim iter aggrediens, ducem suum *Robertum* dictus magister *Martinus* juncto latere sequeretur, & quandoque, vt contingit, equitantes aliquos conspiceret vel transeuntes, ipsum timor & tremor adeò contraxerunt, vt si terra hiaret, sub cespite latitaret. Et cùm procedentes, ad lymbum cujusdam syluæ venalis peruenissent, quam electus *Cantuariensis* venalem exposuerat, vbi compatriotæ ad emenda & eligenda robora conuenerant, conspiciens eos *Martinus*, pauidus ait duci suo *Roberto*, Heu heu, quod timebam, accidit mihi. Ecce nos inuasuri. O amice & domine mi *Roberte*, habesne filium, nepotem, consanguineum, vel amicum quem cupis in redditu Ecclesiastico promoueri? Præsto sum vt procurem omnia tibi postulata. Ecce insidiantes animæ meæ: protege me sub vmbra alarum tuarum. Cui respondit *Robertus*: Absit vt aliquis meorum talem habeat in Ecclesiasticum beneficium per me ingressum. Nescio qui sunt illi. Veruntamen ad ipsos vado quantocius, te me hîc expectante, vt monstrato Regis autentico, si maleuoli sint, eorum reprimam temeritatem. Qui ad ipsos veniens, cùm rei veritatem cognouisset, cito rediens ad *Martinum* vt illuderet ei, ait: Vix eorum compescui furorem, quin te frustatim detruncassent. Sed nunc latenter & cautè ambulemus, ne deterius quid tibi contingat: & nauigans itineris tuis, si sapis, recedas, ne in laqueos quærentium animam tuam infœliciter præcipiteris. Extunc igitur magister *Martinus* equinis lateribus non parcendo, moram ducis redarguens, ad mare properabat. Et ad *Douorram* perueniens, die sancti *Swithuni* nauem ascendens, multos in recessu suo lætificauit.

1245.

Sed ne vitulentæ peftis efficacia penitus ceffaret, cuidam magiftro *Philippo*, auctoritatis fibi conceffæ adhuc exequendi in extorfione redditum, poteftatem conceffit, & fic poft terga fœda reliquit veftigia. Hæc igitur dixerim, vt fciat quilibet, quàm formidolofi funt hi folum pecuniæ inhiantes, quos propria fauciat confcientia.

Hæc cùm ad notitiam plurium *Italicorum*, opimis in *Anglia* redditibus faginatorum, perueniffent, difparuerunt in abditis latitantes. Multi quoque Caurfinorum, qui jam regiones Occidentales hactenus talium ignaras, vfurarum fuarum veneno peftifero miferabiliter intoxicarant, latenter receffferunt.

Moritur Galfridus de Marifco, exul, pauper, & profugus.

TEmpore fub eodem, quidam quondam Nobilis, & inter *Hyberniæ* Magnates non vltimus qui de morte Comitis *Marefcalli Richard* proditiofa notam geffit indelebilem, exul, mifer, & profugus, expulfus à *Scotia* forisbannitus ab *Angliæ*, exhæredatus in *Hybernia*, poft ignominiofam filij fui mortem, & omnium amicorum fuorum amiffionem, fublatus de medio, tot mortes vna tandem terminauit, *Galfridus* fcilicet de *Marifco*.

Magifter Martinus conqueritur Papæ.

MAgifter interim *Martinus* ad dominum fuum Papam cùm perueniffet, & quæ præfcripta funt eidem plenius enarraffet, infrenduit Papa, & ira excanduit vehementi. Et recolens quòd tam Rex *Francorum*, quàm *Arragonum*, ingreffum Regnorum fuorum veruiffent ipfi poftulanti, nec Rex *Anglorum* aduentum fuum in *Angliam* acceptaffet, imò potius ipfum ejectando nuntium fuum & clericum ab *Anglia* probrosè ejeciffet, dixit in iracundia magna, voce fufurra, oculos obliquando, & nares corrugando: *Expedit vt componamus cum Principe vestro, vt hos Regulos conteramus recalcitrantes: contrito enim vel pacificato dracone, cito ferpentuli conculcabuntur.* Quod verbum in vulgus promulgatum, in multorum cordibus offendiculum indignationis generauit.

Rex Angliæ parat expeditionem in Walliam.

IMminentibus autem & inftantibus Calendis Iulij, dominus Rex *Angliæ* omnibus Comitibus, Baronibus, Militibus, & alijs, qui ei feruitium militare debebant, vt fe conuenienter in *Walliam* profecturum fequerentur, per literas fuas Regias ftrictiffimè fubmonitis & conuocatis, non valens, nec volens amplius fubitos incurfus & difcurfus *Wallenfium* æquanimiter tolerare, præparauit fe, vt ad illorum terminos potenter expugnandos iter & vexilla dirigeret milite ftipatus copiofo. Venit igitur *Londinum* dominus Rex *Angliæ* ad Ecclefiam fancti *Pauli*, vt ibi conuocatos receffurus, fimulque omnes ciues *Londinenfes* ciuiliter falutaret.

W. electus Couentrenfis refignat omnia.

ET dum his mundus diebus volueretur, & fecum mutabilis traheret mutabilia, electus *Couentrenfis*, videlicet *Willelmus*, cognomento de *Monte Peffulano*, Monachus & Præcentor Ecclefiæ *Couentrenfis*, vir bonus, & fine querela; & ambitione, cùm audiffet quòd magifter *Willelmus* de *Orendedale* lugubriter exfpiraffet, qui fuos fuerat diligentiffimus Aduocatus in *Anglia*, comperienfque quòd dominus Rex *Angliæ* promotionem fuam non acceptaffet, & magiftrum *Laurentium*, de quo fuperius mentio facta eft ipfi electo potenter fentiens & efficaciter aduerfantem & conftanter accufantem, comperiens quoque Canonicos *Lichefeldenfes* ipfum inimicabiliter perfequentes, confiderans etiam quòd domus fua *Couentrenfis* damnis & injuriis pro fua electione impetebatur, tactus dolore intrinfeco inconfolabiliter doluit, quòd electus vnquam exftitiffet. Tot igitur laceffitus

A tribulationibus, Papalem adiit præfentiam, & fingultibus fermonem prorumpentibus, ait: Pater fancte, impulfus vndique euerfus fum, vt cadam. Dominus Rex *Angliæ*, cum fuis confiliatiis, meam grauiter infeftat innocentiam: non enim, vt nouit Deus, hanc ipfius promerui perfecutionem. Et fi confequenter hanc, ad quam eligor ritè, dignitatem, nunquam pace in *Anglia* gratularer. Omnia igitur in manus veftras refigno. Abfit à me, B vt amplius Ecclefiæ meæ caufa fim jacturæ ac perturbationis. Prouideat paterna fulciendo veftra ipfi Ecclefiæ, tam diu cura paftorali viduatæ. Cui cùm vix dominus Papa annuiffet, receffit ipfe, quafi graui farcina liberatus. Quod videntes qui falutem animæ domini Regis in veritate fincero corde defiderabant, doluerunt, periculum fibi & regno propter hoc & plura alia imminens, quia multus in caufa fuit; vehementer formidantes & timentes.

1245.

Rogerus de Wefcham Decanus Lincolnienfis eligitur in Epifcopum Ceftriæ.

QVo cognito, diligentiffimè procurante primò & præcipuè Epifcopo *Lincolnienfi*, loco ip-C fius *Willelmi* de *Monte Peffulano* prædicti (qui jam ius fuum vltro, vt dictum eft, penitus refignauerat) electus eft & fubrogatus in Epifcopum, *Ceftrenfem*, fiue *Couentrenfem*, magifter *Rogerus* de *Wefcham*, Decanus Ecclefiæ *Lincolnienfis*, vir moribus & fcientia eleganter infignitus, Rege *Angliæ* irrequifito: ne & ipfam electionem cauillatoriis, vt fibi moris erat, exceptionibus impugnaret: & in læfionem animæ & famæ fuæ amplius impediret. Epifcopus igitur *Lincolnienfis* fuum in hac parte D confequutus defiderium Ecclefiam de *Aillefbiria*, quam ex multo tempore defiderauerat à Decanatu *Lincolnienfi* (eò quod credebat Decanum ex eius vbertate cornua audaciæ affumentem, contra Epifcopum *Lincolnienfem* recalcitrare) radicitus fequeftrare & abalienare ftatim & incontinenti ipfam magiftro *Roberto* de *Marifco* contulit, non fine magnu & multo Ecclefiæ fuæ præjudicio, vt multis videbatur, & injuria, cùm à tempore cuius non extat memoria, Decanatui *Lincolnienfi* femper dignofcitur adhæfiffe.

Confecrantur Lugduni B. de Prouincia in Archiep. Cantuarienfem, & R. de Withz in Ciceftrenfem, & R. de Wefcham in Ceftriæ Epifcopat.

E ANni quoque fub illius curriculo confecratus eft à domino Papa *Lugduni* in Archiepifcopum *Cantuarienfem Bonifacius*, natione *Prouincialis*, plus genere, quàm fcientia corufcus: plus armis Martialibus, quàm fpiritualibus formidabilis: qui procurantibus Rege *Angliæ* & Regina nepte fua, ad hanc promotus eft, fœliciter vtinam, dignitatem. Huius frater *Philippus Bal.* electus *Valentiæ*, ipfis diebus ad Archiepifcopatus *Lugdunenfis* promotus eft poffeffionem: Priore cedente ob caufas di-F cendas. Qui tantam à domino Papa meruit obtinere difpenfationem, vt Archiepifcopatus retenta cum fuis commodis poteftate, Epifcopatus *Valentinensis* Bal. prouentus perciperet, vberrimorumque redditium, quos in *Anglia* & *Flandria* poffederat: quod plus, vt videbatur, ob quafdam caufas fæculares fiebat, quàm fpirituales, liberè ac licenter afportaret, & Præpofituram *Brugenfem* obtineret. Hic igitur elegans corpore, & armorum peritia præpollens, copiofifque redditibus faginatus factus eft quafi Princeps Papalis militiæ, & cuftos præpotens G pacis in Concilio *Lugdunenfi* celebrando, & idcirco potiffimè, quòd generis claritate corufcabat. Confecrati funt etiam, magifter *Richardus* de *Withz* in Epifcopum *Ciceftrenfem*, & magifter *Rogerus* de *Wefcham*, Decanus *Lincolnienfis*, in Epifcopum *Ceftrenfem*, à domino Papa *Lugduni*: viri moribus & fcientia adornati. Nec eft omiffū pro appellatione procuratoris Regij cōftanter reclamantis, eò quòd in horū promotione Regius affenfus non requirebatur.

1245. Imò in facie dictum fuit ei, quòd quia Rex sibi concessa dignitate & priuilegio abutebatur, indignum se reddidit hoc honore lætabundum. Et sic regis & Regni ipsius, Regiis peccatis exigentibus dignitas vacillabat. Hæc igitur postquàm Regi innotuerunt, duorum Episcopatus, scilicet *Cicestrensis* & *Cestrensis*, bona temporalia jussit infiscari.

[illegible] augmentat, per inquisitionem forestarum.

INterea *Robertus Passelewe*, domini Regis clericus, vigilanter cum suis complicibus, regiis indulgens emolumentis, substantiolas pauperum diripiens, & thesauros Regios accumulans, puteolosque egenorum situla cupiditatis exhauriens, vt stillis indigentium, pelagus augeret abundantium: non cessabat diuersas partes *Angliæ*, vices agens justitiarij, peragrare; vbi præcipuè abundabant forestæ, & confinia forestarum inhabitantes. Diligentique scrutinio inquirebat, de nouis occupationibus super forestam temerè factis. Super quibus conuictos, graui pœna pecuniari prægrauauit: ita vt multos ab habitationibus expulsos, extorres reddidit & mendicos. Ex quibus, vt prætactum est, solus *Iohannes* de *Nouilla*, in calumniam tractus multiformem, & turpiter conuictus, & egenus de abundante factus: nullum miserentem meruit habere, vel miserantem. Rediens enim à *Terra sancta*, paulò retroactis annis, omnes sibi subjectos exquisitis & cauillatoriis causis, bonis eorum spoliauit, in eosdem laqueos merito corruendus. Capitula forisfactorum, in libro qui huic est continuandus, scripta reperientur.

Rex iubet ecclesiam VVestmonasteriensẽ suis sumptibus ampliare.

EOdem verò anno, dominus Rex, deuotione, quam habuit aduersus sanctum *Ædwardum*, submonente: Ecclesiam sancti *Petri Westmonasteriensem* jussit ampliari. Et dirutis antiquis cum turri muris partis Orientalis, præcepit nouos, videlicet decentiores, suis sumptibus subtilibus artificibus conuocatis, construi: & residuo, videlicet Occidentali, operi coaptari.

Papa munera pretiosa à multis prælatis accepit.

CVm autem dominus papa grauiter conquereretur suis familiaribus, & sic citò in propatulo talis ventilaretur querimonia, quòd videlicet ære alieno Ecclesia *Romana* ferè irrestaurabiliter obligata prægrauaretur. Et hac nacta occasione, intelligi daret, se maximè auxilio indiguisse pecuniari: venerunt ad eum Prælati multi, in sæculo abundantes & amplioribus possessionibus inhiantes, gratiam Papalem vtpotè paternam, desiderantes, labores, & pericula sua deplorantes: sed quòd Imperiales laqueos euasisset, & ad filios sibi deuotos appropinquasset, alacriter eidem congratulantes, suæ obtulerunt paternitati munera in equis, vasis, vestibus, auro, argento, & omni supellectili preciosa & desiderabili, inæstimabilia. Ex quibus Abbas *Cluniacensis* non vltimus esse desiderans, ne deses haberetur, suam Ecclesiam depauperans, & suis Prioratibus prægrauatis & spoliatis, tantam pecuniæ quantitatem præsentauit, quòd audientibus admirationem magnam non immerito generauit. Vnde in *Lingonensi* Episcopatus dignitatem, à domino Papa meruit sublimari. Imò intelleximus ex relatu prioris de *Wenlacre*, qui est Monachus *Cluniacensis*, quòd dominus Abbas *Cluniacensis* prædictus, dederit domino Papæ tunc incontinenti, quater viginti elegantissimos palefridos decentissimè phaleratos. Et cuilibet Cardinalium vnum palefridum optimum, & vnum summarium electissimum: & erant Cardinales circiter duodecim. Papa autem, malens quòd ipse Abbas suus foret stabularius, quàm aliquis alter, præcepit Abbati, equos sibi datos ad suum opus benè

A custodire. Contulit quoque dictus Abbas domino Papæ in pecunia numerata & vasis pretiosis, thesaurum non minimæ quantitatis. Quo exemplificatus Abbas *Cisterciensis*, non minora, ne secundus haberetur, munera, filiali prouocatus deuotione, patri suo domino Papæ afflicto & indigenti asseritur obtulisse. Archiepiscopus verò *Rothomagensis*, qui se suamque Ecclesiam non leuibus ob hoc debitis irretiuit; ipsi domino Papæ, ne quasi vltimus redargueretur, complacere cupiens, Papales thesauros non mediocriter adaugendo cumulauit. Quod audiens Abbas *sancti Dionysij*, Archiepiscopalem adoptans & ambiens dignitatem; emunctis ac extortis ab Ecclesia sua multis librarum millibus, domino Papæ charitatiuè conferendis, in *Rothomagensem* sublimari meruit Archipræsulatum. Hoc efficaciter prædecessore suo, jam Cardinali, procurante. Hoc autem cùm audiret Rex *Francorum*, singularis & specialis Ecclesiæ *sancti Dionysij* œconomus & patronus, coëgit dictum C Abbatem, quem ambitionis redarguit, memoratam pecuniam aliunde mendicare. Et sic vterque, videlicet tam Abbas, quàm Archiepiscopus, post se fœda relinquentes vestigia, vt ad status desiderabiliores conuolarent, suas, quas regendas susceperunt, Ecclesias depauperantes, per multorum regnorum spacium scandala generarunt. Cito etiam pòst, Archiepiscopus *Lugdunensis*, vir sine querela, & pacificus, & jam vergens in ætatem senilem & valetudinariam, omnia in manu domini D Papæ resignauit. Alij quoque Prælati, singulis diebus ad curiam Papalem aduentantes, munera impreciabilia, quæ stuporem intuentibus merito possent generare, festinanter ac certatim *Romano* Pontifici obtulerunt: ita vt videretur multis, & ab eisdem palàm affirmaretur, quòd Dominus papa propter hoc *Lugdunum* gratanter venisset potius, quàm à facie alicujus aufugisset. Quibus omnibus dominus papa sinum, ne contemptus & elatio videre- E tur, acceptationis aperuit: asserendo se multo pluribus indigere, honestas præferens suæ indigentiæ jugiter excusationes, cùm secundùm, nescitur si vera, eius assertionem, *Romana* Ecclesia occultis de causis, plus quàm in centum & quinquaginta millibus librarum approbatæ monetæ exceptis vsuris, quæ ferè ad numerum sortis ascendebant, teneretur obligata.

Anno gratiæ millesimo ducentesimo decimo quinto, sub *Innocentio* tertio papa, celebrabatur aliud Concilium generale proximum, in quo de- F cretum & scriptum est, quòd non deberet de jure Concilium generale celebrari, nisi semel infra quinquaginta annos, quod est spacium clausum jubileo. Anno enim jubileo, vel infra tempus currentum infra annos quinquaginta, semel celebrari habet generale Concilium: in quo omnia collapsa habent reformari, & in bono statu restitui & solidari.

Initium altorum in Concilio Lugdunẽsi.

ALtius igitur Solis orbita cursum suum peragente, videlicet circa æstatis medium, con- G gregati sunt *Lugduni* ex totius ferè *Christianitatis* latitudine prælati venerabiles, vel eorum idonei Imperatoris quoque, & multorum principum, aliorumque procuratoris, secundùm papalis mandati tenorem, Concilium celebraturi. Absentes autem quàmplurimi prælatorum, per eos quos promiserunt procuratores, sese ex legitimis causis sufficienter excusarunt. Sicut quidam ex *Anglorum* regno, vt suprà latius dictum est. Inter quos, Abbas *S. Albani*, corpore grauis, & jam ad senilem declinans ætatem, magistro *Martino*, qui tunc temporis in *Anglia* prosperè commorabatur, testimonium veritati suæ per hoc perhibente; se rationabiliter per quendam

1245. Monachum ſuum, *Iohannem* videlicet de *B.lum*, & qoendam clericum, magiſtrum *Rogerum* de *Holdene*, ſuam excuſauit abſentiam : & ſic indemnis & quietus remanſit, domino Papa per ipſos ciuiliter ſalutato. Veruntamen de Regno *Hungariæ*, quæ pro multa ſui parte per *Tartaros* eſt vaſtata; nulli venerunt. De *Alemannia*, bello Imperiali perturbata, pauci Prælati ad Concilium minimè conuenire potuerunt. De *Terra* verò *ſancta*, quæ multo patuit diſcrimini; nullus penitus potuit illuc aduenire, ſed nec aduocari.

Occaſionaliter tamen illuc aduenit de *Terra ſancta* Epiſcopus *Beritenſis*, totius *Syriæ* nuntius generalis, & Syndicus omnium *Chriſtianorum Terræ ſanctæ* : mandatum bajulans lugubre, de exterminio, permittente Deo, in *Terra ſancta* perpetrato.

Qualiter Papa prima die concilium inchoauit.

DVm autem dominus Papa multos jam Prælatos, licet tamen non omnes, vidiſſet congregatos, die Lunæ proxima poſt feſtum natiuitatis ſancti *Iohannis Baptiſtæ* : intrauit dominus Papa cum fratribus Cardinalibus, Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis & aliis Prælatis ad Concilium conuocatis, ſimul & procuratoribus abſentium tam Principum quàm Prælatorum, in refectorium Religioſorum Sancti *Iuſti*, apud *Lugdunum*. Fuerunt itaque ibidem abſque Cardinalibus, duo Patriarchæ, ſcilicet *Conſtantinopolitanus*, qui & *Antiochenus*, & Patriarchæ *Aquilegiæ*, qui & *Venetiæ*: Imperator quoque *Conſtantinopolitanus*, Comes etiam *Tholoſanus*, & procuratores *Angliæ*, Comes *Bigod*, cum ſociis ſuis Nobilibus; Archiepiſcopi verò & Epiſcopi, centum & quadraginta. Propoſuitque Patriarcha *Conſtantinopolitanus* ſtatum & neceſſitates Eccleſiæ ſuæ, aſſerens quòd olim habuit ſub ſe Suffraganeos plus quàm triginta, quorum vix jam tres remanſerunt. Subjungens inſuper, quòd *Græci*, & quidam alij inimici Eccleſiæ *Romanæ*, totum jam Imperium *Romaniæ* ferè vſque ad portas ciuitatis *Conſtantinopolis* violenter occuparunt; qui in nullo *Romanæ* Eccleſiæ obedientes, ipſamque deteſtantes, hoſtiliter eidem aduerſantur. Vnde dolor & confuſio omnium *Chriſtianorum* imminet, cùm ipſa ſua Eccleſia primò fuiſſet priuilegiata, & merito plus cæteris honoranda : primò enim conſtat, beatum *Petrum Antiochiæ* (quæ ciuitas *Græcorum* Imperio vel Regno ſubjecta eſt) ab antiquo ſediſſe : & inde *Simonem Magum*, & alios hæreticos, confuſos aufugaſſe. Ad quod Papa tacuit. Conſequenter propoſitus fuit ſermo fidelis, & omni acceptatione dignus; de canonizatione ſcilicet beati *Ædmundi Cantuarienſis* Archiepiſcopi : quem Dominus euidentiſſimis miraculorum ſignis illuſtrauit. Cujus rei aſſertioni, cùm conſtanter teſtimonium octo Archiepiſcopi, & circiter viginti Epiſcopi perhibuiſſent, & inſtanter, vt in ipſo Concilio veneranter, ad majorem ſolennitatem, canonizaretur, poſtularent : ait dominus Papa, non ſuo, ſed aliorum ſpiritu inuidorum auerſus, dicens. Vrgent nos, dilationem non capientia Eccleſiæ nimis ardua negotia, quare hoc merito ad præſens tempus ſuſpendere debeat expectatum. Sed, vita comite, in poſterum neglectui non commendabitur : & quia Deus & mundus ſanctitati & virtutibus eius perhibent teſtimonium, in Domino gaudemus, & gratias ipſi referimus vberiores. Affuit etiam præſens ibidem Thaddeus de *Sueſſa*, domini Imperatoris *Frederici* procurator, vir prudens, & eloquentiæ ſingularis, miles, & Legum Doctor, & ſui Palatij Iudex Imperialis : pro domino ſuo Imperatore, tam conſtanter, quàm diligenter reſponſurus. Pro cujus pace, & priſtinæ amicitiæ reformatione, obtulit pro domino ſuo Imperatore confidenter, ad vnitatem *Romanæ* Eccleſiæ totum *Romaniæ*, id eſt, *Græciæ* Imperium, reuocare : & quòd ſeſe *Tartaris*, & *Choroſminis*, & *Saracenis*, & aliis Eccleſiæ hoſtibus & contemptoribus, *Chriſto* fideliter militando, potenter opponet : & quòd ſtatum *Terræ ſanctæ* diſcrimini magno & manifeſto periculo jam patentem, ſuis ſumptibus propriis perſonaliter, pro poſſe ſuo, reformabit. & ablata *Romanæ* Eccleſiæ reſtituendo, de injuriis ſatisfacere. Ad quæ omnia reſpondit dominus Papa, dicens exclamando : O quàm multa & quàm magna ſunt promiſſa; nunquam vel nuſquam tamen adimpleta vel adimplenda. Sed & hæc nunc conſtat ſunt promiſſa, vt ſecuris jam ad radicem poſita, illuſo Concilio, & ſoluto, per dilationem auertatur. Pacem nuper in anima ſua juratam, ſecundùm formam præſtiti ſacramenti teneat, & adquieſco. Porro

Quo teneam nodo mutantem Protea vultus?

Et ſi concederem ſibi poſtulata, & reſilire vellet, nec aliud ſpero, quis nunc pro eo cauens fidejuberet, vt cogeret reſilientem? Et cùm duos Reges, videlicet *Francorum* & *Anglorum*, *Thaddæus* ad hoc ſpopondiſſet fidejuſſores. Reſpondit dominus Papa : Nolumus, Quia ſi pacta commutaſſet, vel penitus infirmaſſet, nec aliud credimus, propter frequentiam, aliquo tempore inpoſterum, oporteret nos animaduertere in eoſdem : & tunc haberet Eccleſia tres, quibus non ſunt in ſæculari potentia majores, imò nec pares, inimicos. Et cùm procuratio *Thaddæi* ad hoc non ſufficeret, neque temporis ſatis habuerit, vt hæc conſummarentur competenter, ſiluit contriſtatus.

Lachrymabiles rumores de Terra ſancta in Concilio recitantur.

EPiſcopus autem *Beritenſis*, nomine *Gualeranus*, qui jam ſex menſibus per maris, & vno per terrarum diſcrimina, labores itinerum, vt prædictum eſt, continuerat, vt caſum *Terræ ſanctæ* nuntiaret, auxilium & conſilium impetrando, legi fecit literas, quas Magnates, qui reſidui erant in *Terra ſancta*, omnibus *Chriſtianis* Occidentalibus miſerant conſignatas, per os fratris *Arnulphi* de ordine *Prædicatorum*, in publico : quæ literæ præſcribuntur in præcedentibus. Quorum tenor lugubris omnes audientes ad lachrymarum, nec immerito, monit effuſionem.

Quæ acta ſunt feria quarta.

FEria verò quarta ſequente, intrauit dominus Papa Eccleſiam ſancti *Iohannis*, indutus Pontificalibus, cum omnibus aliis ſupradictis, veſte nuptiali, prout ſingulis pertinuit, adornatis. Et ſacta inuocatione Spiritus Sancti, cum letania ſequente, & aliis ritè peractis, prædicauit dominus Papa, præponens & ſingultibus interpoſitis proponens hoc thema. *O vos omnes qui tranſitis per viam, attendite, & videte, ſi eſt dolor, ſicut dolor meus.* Et ſatis eleganter ſermonem continuans, comparauit quinque dolores ſuos maximos, quinque vulneribus & plagis Crucifixi. Vnum, de inhumanis & fetaliter *Chriſtianitatem* vaſtantibus *Tartaris*. Alium, quem pro ſchiſmate *Romaniæ*, id eſt, *Græcæ* Eccleſiæ : quæ noſtris temporibus & paucis euolutis annis, à gremio matris ſuæ, velut nouerca, inſolenter & inſolerter deciſa eſt, & auerſa. Alium, pro ſerpigine nouarum hæreſium, ſcilicet *Paterinorum*, *Bugarorum*, *Iouinianorum*, & aliorum ſchiſmatum, ſectarum, & errorum, quæ jam multas ciuitates *Chriſtianitatis*, præcipuè tamen *Lombardiæ*, ſubrependo maculauit. Alium, de *Terra*

1245. *sancta*: in qua *Chorosmini* detestabiles domos *Templi* & *Hospitalis*, ciuitatem quoque *Hierusalem*, & alias multas *Christianorum* ciuitates, cum magno *Christiani* sanguinis profluuio, vsque ad internecionem, solo tenus diruendo, destruxerunt. Alium verò, de Principe, id est, Imperatore. Qui, cùm esse teneretur summus sæcularium œconomus, & protector Ecclesiæ, hostis factus familiaris, Ecclesiæ *Christi* efficax & validus factus est inimicus, & ministrorum eius aduersarius jam manifestus.

Et prosequutus dominus Papa materiam hanc quantum videbatur expedire, cunctos audientes dolore compassionis salubriter sauciauit. Exitus enim aquarum deduxerunt oculi eius, & singultus sermonem proruperunt. In fine autem prædicationis suæ proposuit enormitates Imperatoris *Frederici*, scilicet hæresin, sacrilegium. Et inter alia mala, quòd ciuitatem quandam in *Christianitate* construxerat nouam, fortem & magnam, quam *Saracenis* populauerat, ipsorum vtens, sed potius abutens ritibus & superstitionibus, spreto *Christianorum* consilio & religione: familiaritatemque specialem contraxerat, vt asserebat, cum *Soldano Babyloniæ*, & quibusdam aliis *Saracenorum* Primatibus: distractusque & obscœnis illectus illecebris, concubitu mulicularum, vel potius meretricularum *Saracenicarum*, indifferenter & impudenter polluebatur. Imponebatque ei multiplex perjurium: & quòd spreto veritatis tenore, nunquam pacta, nusquam promissa conseruabat. Super quibus, vt magis hæc audientes certificaret, signorum Imperialium de auro appensione communitas ostendit Epistolas, multas, & multiplices; quibus euidenter arguit & redarguit ipsum Imperatorem, super perjurio. Quibus etiam verbis alacriter se opposuit *Thaddæus*, se tunc erigens imperterritus in publico; ostendens è contra literas Papales bullatas, quæ videbantur jam dictis obuiare. Veruntamen diligenter inspecto vtrarumque tenore, quem longum esset in hoc scripto dilucidare, & plenius demonstrare, non sibi ad inuicem contradictoriè auersabantur; cùm Papales Epistolæ conditionales fuissent, Imperatoriæ verò absolutæ: & apparuit læsio fidei manifestè ex parte Imperatoris, qui cùm omnia absolutè promiserat, nec inde aliquid secundùm promissa compleuerat. Ad quod *Thaddæus* diligenter & multipliciter, secundùm saltem apparentes rationes, nitebatur respondere, dominum suum Imperatorem excusando; literas alias ex aduerso papales ostendens, & asserens, quod in eis continebatur, non fuisse obseruatum: vnde dominum suum Imperatorem suis promissis parere non debuisse. Ad hoc autem, quòd de hæresi dominus Imperator accusabatur: respondit, respiciens omnes ibidem congregatos, quasi omnes alloquens: Domini mei, super isto articulo, qui est grauissimus, non possit quis certificari, nisi esset dominus meus Imperator præsens; vt ex oris sui assertione elici possit, quod in cordis sui latet secretario. Sed quòd non sit hæreticus, probabile potest haberi argumentum. Non enim in Imperio, vel Regnis suis, aliquem vsurarium habitare permittit. In hoc curiam *Romanam* redarguens, quam constat hoc vitio maximè laborantem. Ad hoc autem, quòd objectum fuerat, quòd Imperator specialem habet familiaritatem, & suspectam nimis, cum *Soldano Babyloniæ*, & quibusdam aliis *Saracenis*, quos terram suam permittit inhabitare; respondit *Thaddæus*: Hoc vltro factum & prudenter esse; ad rebellionem scilicet quorundam & insolentiam reprimendam sibi jure subditorum, & seditionem expurgandam. Vtitur enim ipsis in expeditionibus, quorum non æstimatur casum alicui *Christiano* deplorandum, & sic parcit *Christiano* sanguini, ne frustrà effundatur. Mulicularum itaque *Saracenarum* non vtitur concubitu & quis hoc posset probare? sed joculatione, & quibusdam artificiis muliebribus, quas jam, quia suspectas, amouit irredituras. Hæc autem cùm *Thaddæus* dicta consummasset, supplicauit humiliter sibi concedi modicam saltem dilationem induciarum, vt domino suo Imperatori nuntiare posset, & tam affectuosè, quàm efficaciter consulendo persuadere, vt personaliter ad Concilium, quod eum expectauit, venire properaret, aut vlteriorem concederet eidem potestatem. Ad quod dominus Papa respondit: Absit hoc. Timeo laqueos, quos vix euasi. Si enim veniret, statim recederem. Non adhuc opto sanguinem, nec me sentio aptum aut paratum martyrio, vel custodiæ carcerali. Sequenti verò die, ad instantiam procuratorum Regum *Francorum* & *Anglorum*, maximè verò *Anglorum*, qui periculo & dedecori eius plus aliis, propter affinitatem inter ipsum Imperatorem & Regem *Anglorum*, & fœdus amicitiæ contractum, tanti Principis condoluerunt, concessæ sunt ipsi *Thaddæo* induciæ ferè duarum hebdomadarum, non sine multorum grauamine *Lugduni* expectantium. Hæc cùm ipsi Imperatori per ordinem omnia nunciarentur, in molestia magna dixisse perhibetur, Video luce clarius quòd ad confusionem meam toto conamine aspirat Papa. Stimulat enim eum libido, & pruritus vlciscendi in me; eò quòd parentes eius *Ianuenses* pyraticos, antiquos & publicos Imperij inimicos, simul cum prælatis, quorum duces erant, & tutores, in mari capi fecerim, & incarcerari. Quia nec ob aliud constat eum Concilium conuocasse: nec sacrum decet Imperium, maximè aduersanti judicio, sisti Synodali. Hæc cùm ad notitiam domini Papæ, & totius vniuersitatis peruenerunt, quòd scilicet sic dicens noluit juri pariturus accedere, recesserunt à fauore eius multi, qui hactenus certatim cum eo steterunt; *Anglis* pro eo maximè redargutis. Constanter igitur & acerrimè in pleno, & jam plenissimo Concilio Imperator *Fridericus*, quasi hostis Ecclesiæ contumax & rebellis, à quatuor mundi partes inhabitantibus accusatur. Ex quibus cùm vnus assurgens Archiepiscopus ipsum instantius accusaret, obiiciens ei nimis enorme crimen, læsæ scilicet Maiestatis in dicta prælatorum captione, & aliis grauibus criminibus: respondit jam ferè solus stans *Thaddæus* pro domino suo Imperatore ipsum respiciens accusantem: Non tibi fides adhibenda est, sed nec verbis tuis silentium accommodandum: filius enim es proditoris, judicialiter in curia domini mei conuicti & suspensi, cujus tu sequens vestigia, niteris patrizare. Siluit igitur ille accusator, amplius mutire nec ausus, nec permissus. Eodemque modo quorundam aliorum accusationes tam prudenter quàm audacter contradicendo cassauit magister *Thaddæus*. Veruntamen cum à multis in mari submersorum & incarceratorum consanguineis & amicis, resumpto adhuc sermone & spiritu rediuiuo, eo fortius & confidentius, quo jam fauorem eius declinare viderent, ipse Imperator de captione sæpedicta accusaretur, respondit *Thaddæus*: Verè doluit super hoc dominus meus, & hoc præter intentionem suam, & occasionaliter contigit. Sed non potuit ipsos prælatos ab inimicis suis in illo repentino & vehementi assultu & nauali prælio, vt benè sciri potuit, sequestrare; quin indifferenter cum hostibus inuoluerentur. Et si præsens dominus meus Imperator ibidem ex-

1245. titiffet, vtique diligenter liberationi eorum infudaffet. Ad hoc dominus Papa replicauit. Poftea rum captiooem, quare iofontes, alus rerentis, liberos abire ooo permifit, licet injuria multiformiter afflictos: Ad quod *Thaddaus*: Recolendum eft, quòd alterata forma conuocatioois & aduentus Prælatorum ad Concilium fub *Gregorio* Papa celebraodum coouocandorum, mutabatur in deterius; & merito cor domioi mei Imperatoris etiam immotatum exafperabatur Quia idem Papa cùm vocandos tantum vocare debuiffet, publicos Imperij conoocauit inimicos: laicos nempè armata manu commuoitos; vtpotè Comitem de *Prouincia*, & alios: vt patet in Epiftola Regi *Anglorum* fcripta, quam fuperius recitauimus. Quos conftabat oon effe propter eorum fapientiam vocatos, vel ad pacem componendam, fed feditionem potius commoucodam. Vnde tam in *Angliam*, quàm alias miffis Epiftolis regiooes amicabiliter Prælatis fiogulis fupplicaoit domious meus Imperator, ne ad tam fubdolum coouenirent Coocilium; prænofcens eos, fi venirent cum hoftibus fuis & Imperij, inuadeodos: deneganitque eis per fuam fecurum tranfitum ditionem; ficqoc mifericorditer & ciuiliter ipfos de immioenti periculo præmuniuit. Vnde noo immerito tradidit eos Dominus in manus eius, quem fuperbè contempferunt. Adhuc tamen cùm iratus fuit, mifericordiæ recordatus, voluit ipfos Prælatos, & alios imbelles, in pace dimittere, fuorum emollitus coofilus fidelium, cùm ecce *Prænestinus*, & quidam alij procaces, minas minis accumulantes, dominum meum in facie etiam vinculati noo defiftebant excommunicare, immemores illius falubris confilij: *Humiliamini fub potenti manu.* Sicque imbelles de rebellibus, imò imbecilles, fic facti funt de amicis inimici, merito incarcerandi. Ad quod Papa: Præfumpfiffe debuit dominus tuus Imperator, quòd tam bonorum, & tanta congregatio virorum, oifi de fua caufa diffideret, cum potius abfoluiffet, fi abfoluendus fuiffet, quàm ligaffet. Sed ex hoc manifeftè patet, quòd fua ipfum coofcientia remordebat, & peccatum, quo reus extitit, fauciarat Ad quod *Thaddaus*: Quomodo confidere poffet dominus meus, vt conjunctos hoftibus haberet propitios in coocilio, vbi præfidere habuit domini mei inimicus capitalis, fcilicet Papa *Gregorius*: cùm recalcitrantes videret eos & comminaotes etiam compeditos? Ad quod Papa: Etfi vnus objurgans gratiam demeruiffet, quare alios ioooeuos communi inuoluit calamitate? Multiplici merito nihil aliud quàm fua ignominiofa imminet depofitio. Quod cùm intellexiffeot *Angli*, reclamanerunt pro prole fua; ne filius patris iniquitatem portaret, nec riuus fanguinis ab origine cootaminaretur. In tertia verò feffione, *Thaddaus* nimis timens & dolens de domini fui periculo; maximè pro eo quòd filia Ducis *Auftriæ*, vel ipfi Imperatori copulata, vel io proximo copulanda matrimonio, amplexus eius abhorreos cuitabat, eò quòd excommunicationi fubjacenti, depofitionis periculum immioebat: apparuit in Coocilio pro domioo fuo refponfurus & appellaturus. Et cùm cœpiffet eom multiformiter excufare, oec exaudiretur, appellauit pro eo ad Concilium proximo futurum generalius: oec enim nunc omnes Prælati, vel eorum, vel Principum procuratores apparent hîc in præfentiarum. Cui Papa: Satis eft Coocilium geoerale multorum, qui domini tui humilitatem inutiliter non fine grauamine expectarunt Patriarcharum, Archiepifcoporum, Epifcoporum, & aliorum de diuerfis mundi partibus nobilium, vel eorum procuratorum. Et qui abfunt, laqueis domini tui impediuntur irretiti. Vnde propter hoc indignum

A eft, vt fententia depofitionis in ipfum defereoda retardetur, ne ex malitia fua commodum videatur reportare, cùm non debeat alicui fraus patrocinari.

Affidentibus autem ibidem *Anglicana* vniuerfitatis procuratoribus prænominatis, magifter *Willelmus* de *Pouuerie* eorum procurator affurgens, grauamina Regoi *Angliæ*, ex parte vniuerfitatis *Angliæ*, proponens fatis eleganter, conqueftus eft grauiter; quòd tempore belli per curiam *Romanam* extortum eft tributum iojutiosè, in qood nun- B quam patres nobilium Regni vel ipfi confenferunt, nec confentiunt, neque in futurum confentient: vnde fibi petunt exhiberi juftitiam cum remedio. Ad quod Papa nec oculos eleuans, nec vocem; verbum noo refpoodit. Et poft paululum filentij, dictus *Willelmus* propofuit de multiformi reddituum extorfione in *Anglia* per curiam *Romanam* factam, hanc ofteodens Epiftolam.

Querela procuratorum vniuerfitatis Angliæ in Concilio Lugdunenfi.

C Reuerendo in Chrifto patri, Innocentio, *Dei gratia, fummo Pontifici, Magnates & vniuerfitas Regni* Angliæ, *recommendationem, cum pedum ofculo beatorum.* *Matrem noftram* Romanam *Ecclefiam totis vifceribus diligimus & amamus, vt debemus; & ipfius honoris incrementum & augmentum, affectione quanta poffumus affectamus, ad quam habere refugium nos oportet temporibus opportunis; vt dolor aggrauans filiali, materno folatio mitigetur. Quod quidem folatium, mater filio eo tenetur mitius & facilius impertiri, quo ipfum maternæ dulcedinis alimen-* D *to gratum crepetis & deuotum. Effe quidem non poteft immemor mater illa illius gratitudinis, quam ei à longe retroactis temporibus Regnum* Anglicanum *impendit, concedendo eidem, ad exaltationem fuam, & conferuationem maiorem, fubfidium decens, & non modice fructuofum: vt per hoc inter Ecclefiam ipfam & Regnum prædictum, fœdus dilectionis firmius iniretur. Quod quidem fubfidium, proceffu temporis beati* Petri *denarius extitit nuncupatum. Ipfa verò Ecclefia huiufmodi fubfidio non contenta, aliis temporibus tam per Legatos, quàm per alios nuntios multiplicatos, fub-* E *fidia petebat diuerfa in Regno prædicto: quæ ei à filiis fuis, tanquam deuotis, & matrem fuam fincera dilectionis brachiis amplexantibus, fuerunt conceffa liberaliter & libenter. Paternitatem etiam veftram non credimus ignorare, quòd prædeceffores noftri, ficut viri Catholici, creatorem fuum diligenter pariter & timentes, animarum fuarum, & prædeceforum fuorum, necnon & fucceforum faluti infiftere cupientes, Monafteria fundauerunt, & bonis fuis, tam terris dominiis, quàm Ecclefiarum patronatibus ditauerunt: vt viri religiofi in monafteriis illis primam religionem laudabiliter exercentes, & cum fumma deuotione altiffimo famulantes,* F *pace & plena tranquillitate poffent gratulari, prout religiofis dignofcitur conuenire, de dictis dominiis neceffaria capientes. Et vt clerici fui patronatuum fuorum Ecclefias obtinentes, pro eis labores fubirent exteriores, & eos defenderent, vacarentes religioni fecundum, ab incurfibus aliorum. Quapropter non fine magna moleftia noftra, & grauamine intolerabili nobis valde, præfati religiofi poffent patronatibus fuis, aut Ecclefiarum collationibus, aliquatenus defraudari. Sed ecce per vos & prædeceffores veftros, nullam confidera-* G *tionem habentes, quòd præter fubfidia fupradicta, iam ditantur in* Anglia Italici *(quorum eft iam numerus infinitus) Ecclefiis ad ipforum religioforum fpectantibus patronatus, qui rectores Ecclefiarum dicuntur: præfatos religiofos, quos deberent defendere, relinquentes penitus indefenfos, nullam curam animarum gerentes, fed lupos rapaciffimos gregem difpergere, & oues rapere permittentes. Vnde verè dicere poffunt, quòd non funt boni paftores, quoniam oues fuas non cognofcunt, nec paftorum notitiam oues habent. Hofpitalitati eleemofynarumque largitioni, ficut ftatutum eft in Ecclefia, non infiftunt: fed fructus tantum percipiunt, extra Regnum afportantes, regnum non mediocriter depauperando, & redditus occupando. Quibus redditibus fratres, nepotes, con-*

Epiftola vniuerfitatis Angliæ fuper oppreffionibus eccl. Romanæ.

1245. A *sanguinei nostri, & coteri benè meriti de Regno Angliæ prædicto beneficiari tenerentur: qui possent & vellent dicta charitatis opera, & etiam plura alia misericorditer & piè exercere, & Ecclesiis ipsis personaliter deseruire; vt qui altari deseruiunt, viuant etiam de altari, secundùm dictum* Pauli. *Ipsi verò nunc necessitate compulsi, laici & exules sunt effecti. Vt autem vobis veritas plenius innotescat,* Italici *percipiunt in* Anglia *sexaginta millia marcarum, & eò ampliùs annuatim (aliis perceptionibus diuersis exceptis) plus emolumenti meri redditus de Regno reportant, quàm ipse Rex, qui est tutor Ecclesiæ, & Regni gubernacula* B *moderatur. Porrò, post creationem vestram firmiter sperabamus, & adhuc speramus, eam de vobis fiduciam reportantes; quòd vestræ paternitatis misericordia mediante, gaudebimus eleemosynas nostras prædictas, tempore vestro fore statui debito & pristino reformandas.*

Sed tacere non possumus grauamen nostrum: quo non solùm grauamur, sed etiam opprimimur vltra modum. C *Videlicet quòd magister* Martinus *præfatum Regnum, sine Domini Regis licentia, cùm maiori potestate, quàm vnquam vidimus habere Legatum à Domino Rege postulatum, nuper ingressus (licet non vteris legationis insigniis, multiplicato tamen legationis officio) nouas quotidie proferens potestates inauditas, excedens excedit: quædam beneficia iam vacantia, triginta marcas, vel ampliùs, annuatim valentia, personis* Italicis *conferendo: quibus decentibus, & patronis ignorantibus, alii supponuntur; & sic patroni suis collationibus defraudantur.* D *Adhuc etiam idem magister* Martinus *beneficia consimilia, cùm ea vacare contigerit, personis nititur assignare. Quorundam beneficiorum collationem Sedi Apostolicæ reseruando, & à viris religiosis pensiones immoderatas insuper extorquendo: contradictores & resistentes excommunicationis & Interdicti sententiis passim, non absque magno discrimine & animarum periculo, supponendo. Cùm igitur præfatus magister* Martinus, *non sine totius Regni perturbatione non modica, iurisdictionem exercens memoratam, quam à conscientia vestra credere non possumus emanasse, eò* E *quòd in multis maiori fungeretur officio, quam vnquam fungi Legatum aliquem viderimus, priuilegio Domini Regis admodum derogando, per quod ei à Sede Apostolica specialiter indulgetur, ne quis in* Anglia *legationis fungatur officio, nisi à Domino Rege specialiter postulatus: Sanctæ paternitati vestræ supplicamus quantum possumus humiliter & deuotè, quatenus, cùm pius pater ad releuationem oppressionis filiorum manum misericordiæ teneatur extendere; ab oppressionibus & grauaminibus memoratis, nos velit vestræ paternitatis be-* F *nignitas tempestiuo ac efficaci remedio, citò releuare. Quantumcunque namque Dominus noster Rex, qui est Princeps Catholicus, & iugi vigilatione obsequiis diuinis intendit, corporis sui consumptionem non considerans, in obsequio* Iesu Christi *sedem velit Apostolicam venerari, & Ecclesiæ* Romanæ, *sicut filius eius charissimus, commodi & honoris desideret incrementum & augmentum; iure tamen Regio dignitateque Regia plenius conseruatis: nos tamen, qui in negotiis suis portamus pondus diei & æstus, & quibus vnà cum ipso Domino Rege, intendere conseruationi Regni diligenter* G *incumbit, dictas oppressiones, Deo & hominibus detestabiles, & grauamina nobis intolerabilia, non possumus æquanimiter tolerare; nec per Dei gratiam ampliùs tolerabimus, vestra pietatis remedio mediante; quod festinum & tempestiuum, habere credimus & speramus. Placeat igitur paternitati vestræ hanc supplicationem nostram taliter exaudire, quod à Magnatibus & vniuersitate Regni* Angliæ, *tanquam à filiis in* Christo *charissimis, speciales gratias debeatis meritò reportare.*

A Cvm autem per prædictos nuncios in medio Concilio legerentur, & in propatulo manifesto, facto optimo silentio, proponerentur, Dominus Papa non respondit: quia, vt asseruit, tam arduum negotium morosa indiguit deliberatione. Suspendit igitur ad tempus responsionem, licet vrgenter instarent nuncij prædicti tam solennes & magnifici, indistanter tamen se responsa daturum pollicendo. Addebant quoque idem B nuncii, prioribus querimoniam grauem & seriam; videlicet de violenta oppressione, intolerabili grauamine, & impudenti exactione, quæ per hanc inuisam adiectionem, papalibus literis frequenter insertam: *Non obstante*, &c. exercetur. 1245. *Papa differt respondere legatis* Angliæ.

Altiori igitur insistens negotio Dominus Papa, licet in contrarium eleganter magister *Thaddæus*, procurator Imperialis, allegasset; in Imperatorem *Fredericum*, sine aliqua palpatione, vel dissimula- C tione, vel dilatione, vel dilationis indultu, talem sententiam excommunicationis in pleno Concilio, non sine omnium audientium & circumstantium stupore & horrore terribiliter fulgurauit.

INnocentius *Episcopus, seruus seruorum Dei, &c. Sacro præsente Concilio, ad rei memoriam sempiternam, ad Apostolicæ dignitatis apicem, licet indigni, dignatione diuinæ Maiestatis assumpti, omnium* Christianorum *curam vigili sedulaque solertia gerere, ac* D *intima considerationis oculo singulorum facta & dicta discernere; & prouida deliberationis statera librare debemus, vt quos iusti vigor examinis dignos ostenderit, congruis attollamus & extollamus fauoribus: quos autem reos & culpabiles inuenerimus, pœnis debitis pro grauitate culpæ, afficiamus & deprimamus: appendentes semper meritum & præmium æqua lance, retribuendo cuique iuxta qualitatem operis, siue boni, siue mali, pœnæ, vel gratiæ quantitatem. Sanè cùm diu bellorum diuturna commotio, nonnullas professionis* Christianæ *prouincias & regiones grauiter afflixisset; nos toto cu-* E *pientes mentis affectu tranquillitatem & pacem Ecclesiæ sanctæ Dei, ac generaliter cuncto populo* Christiano *restituere ac reducere: ad præcipuum Principem sæcularem, huius dissensionis ac tribulationis auctorem, à felicis recordationis* Gregorio *Papa prædecessore nostro, pro suis excessibus anathematis vinculo innodatum, speciales nuncios magnæ auctoritatis viros, venerabiles videlicet fratres nostros P. Abbatem* Albanensem, *tunc autem temporis* Rothomagensem *Archiepiscopum, &* W. Sabinensem *tunc, quondam verò* Mutinensem, *Episcopos, ac dilectum nostrum filium* Gui- F lielmum, *Basilicæ duodecim Apostolorum Presbyterum Cardinalem, tunc Abbatem* sancti Facundi; *qui salutem zelabantur ipsius, duximus destinandos. Facientes sibi proponi per ipsos, quod nos, & fratres nostri, quantum in nobis erat, pacem per omnia secum habere nitimur; vt cum omnibus hominibus parati sumus; optabamus pacem sibi & tranquillitatem dare, ac mundo etiam vniuerso. Et quia Prælatorum, clericorum, omniumque aliorum, quos detinebat captiuos, & omnium tam clericorum, quàm laicorum, quos ceperat in galeis, restitutio, poterat esse pacis & reconciliationis* G *plurimùm inductiua; illum, vt nos restitueret, (cùm hoc idem, tam ipse, quàm sui nuncii, antequàm ad Apostolatus vocati essemus officium, promisissent) rogari & peti ab ipso fecimus per eosdem, ac proponi insuper, quod iidem pro nobis parati erant audire & tractare pacem, ac etiam audire satisfactionem, quam facere vellet Princeps de omnibus pro quibus vinculo erat excommunicationis astrictus, & offerri. Præterea, quod si etiam eum in aliquo contra debitum læserat Ecclesia (quod tamen non credebat) parata erat corrigere, ac in statum debitum reformare. Et si diceret ipse, quod contra iustitiam in vllo ipsum læserat Ecclesia, vel etiam*

Papa excommunicat prædictum Imperatorem in Concilio Lugdunensi.

1245. *quòd nos eum contra iustitiam in vllo læsissemus, parati eramus vocare Reges, Prelatos, & Principes, tam Ecclesiasticos, quàm seculares, ad aliquem tutum locum, vbi simul per se, vel per solennes nuncios conuenirent. Eratque parata Ecclesia etiam de consilio Concilij sibi satisfacere, si eum læsisset in aliquo, ac reuocare excommunicationis sententiam, si quam contra ipsum iniustè tulisset: & eum omni mansuetudine & misericordia, (quantum cum Deo & honore suo fieri poterat) tractare; & de iniuriis & offensis ipsi Ecclesiæ suisque per eum irrogatis, satisfactionem ab ipso recipere.* B *Volebat etiam Ecclesia omnes amicos suos, sibique adhærentes, in pace ponere, plenaque securitate gaudere; vt nunquam hac occasione possent aliquod in posterum subire discrimen, aut periculum. Sed licèt sic apud eum pro pace paternis monitis & precum insistere curauerimus lenitate: idem tamen* Pharaonis *imitatus duritiam, & more Aspidis obturans aures suas, huiusmodi preces & monita, elata obstinatione, ac obstinata elatione & superbia despexit ac contempsit. Et licet processu temporis, in die cœna Domini proximo nuper præterita præcedente, coram nobis & fratribus nostris Cardinalibus;* C *præsentibus charissimo in* Christo *filio nostro* Constantinopolitano *Imperatore illustri, cœtu quoque non modico Prælatorum, & defensoribus ac fautoribus Senatoribus Populoque* Romano, *& iuxta multitudinem aliorum, qui eodem die, propter solennitatem ipsius, de diuersis mundi partibus ad Apostolicam sedem conuenerunt: quòd staret mandatis nostris & Ecclesiæ, per nobilem virum Comitem* Tholosanum, *ac magistros* Petrum *de* Vinca, *&* Thaddæum *de* Suessa, *curiæ suæ Iudices, & procuratores suos, speciale super hoc ab* D *ipso mandatum habentes, præstiterit iuramentum: postmodum tamen quod iurauerat, non impleuit. Quinimò ea intentione ipsum præstitisse iuramentum probabiliter creditur, sicut ex factis sequentibus colligitur euidenter, vt eidem Ecclesiæ ac nobis illuderet potiùs, quàm pareret; cùm anno & ampliùs iam elapso, nec ad ipsius Ecclesiæ gremium reuocari potuerit: nec sibi de illatis ei damnis & iniuriis curauit satisfacere, licet super hoc extiterit requisitus. Propter quod non volentes, nec etiam valentes, absque graui* Iesu Christi *offensa, eius iniquitates & scelera ampliùs tolerare: cogimur,* E *vrgente nos conscientia, animaduertere in eundem.*

Et vt ad præsens, de cæteris eius sceleribus & iniquitatibus taceamus; quatuor grauissima, quæ nulla possunt celari tergiuersatione, commisit. Deierauit enim multoties; pacem quondam inter Ecclesiam & Imperium reformatam, temerè violauit. Perpetrauit etiam sacrilegium, capi faciens Cardinales sanctæ Romanæ *Ecclesiæ, ac aliarum Ecclesiarum Prælatos & clericos, religiosos, & sæculares, venientes ad Concilium,* F *quod idem prædecessor duxerat conuocandum. De hæresi quoque non dubiis & leuibus, sed difficilibus & euidentibus argumentis suspectus habetur: plura siquidem eum commisisse periuria satis patet. Nam olim cùm in* Siciliæ *partibus commorabatur, priusquàm esset ad Imperij dignitatem electus, coram bonæ memoriæ G. sancti* Theodori *Diacono Cardinali, Apostolicæ sedis Legato, fœlicis recordationis* Innocentio *Papa, prædecessori nostro, & successoribus eius, Ecclesiæque* Romanæ, *pro concessione Regni* Siciliæ, *ab* G *eadem Ecclesia sibi facta, fidelitatis præstitit iuramentum. Et sicut dicitur, illud idem postquàm ad eandem dignitatem electus extitit, & venit ad vrbem, coram eodem* Innocentio *suisque fratribus Cardinalibus & aliis multis præsentibus, ligium homagium in eius faciens manibus innouauit. Deinde, cùm in* Alemannia *esset, eidem* Innocentio *Papæ, & ipso defuncto, bonæ memoriæ* Honorio *Papæ, prædecessori nostro, & eius successoribus, ac ipsi Ecclesiæ* Romanæ, *præsentibus Imperij Principibus ac Nobilibus, iurauit, honores, iura, & possessiones* Roma- A *næ Ecclesiæ, pro posse suo, seruare ac protegere bona fide. Et quod quæcunque ad manus suas deuenirent, sine difficultate restituere procuraret, nominatis expressè dictis possessionibus in huiusmodi iuramento; quod postmodum confirmauit, coronam Imperij iam adeptus. Sed horum trium iuramentorum temerarius extitit violator & transgressor: non sine proditionis nota, & læsæ crimine maiestatis. Nam contra præfatum prædecessorem nostrum* Gregorium, *& fratres suos Cardinales, comminatorias literas eisdem fratribus destinare;* B *ac dictum* Gregorium *apud fratres ipsos; sicut apparet per literas ab eodem tunc directas: eisdem etiam, prout fertur, per vniuersum ferè orbem terrarum multipliciter diffamare præsumpsit. Ac venerabilem fratrem nostrum* Ottonem Portuensem, *tunc sancti* Nicolai *in carcere* Tulliano *Diaconum Cardinalem, & bonæ memoriæ I.* Prænestinensem, *Episcopos Apostolicæ sedis Legatos, nobilia & magna ecclesiæ* Romanæ *membra, personaliter capi fecit. & bonis omnibus spoliatos, ac per diuersa loca non semel ignominiosè deductos & circumductos, carceribus mancipari. Priuile-* C *gium insuper, quod beato* Petro, *& successoribus eius in ipso, tradidit dominus* Iesus Christus, *videlicet.* Quodcunque ligaueritis super terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcunque solueritis super terram, erit solutum & in cœlis (*in quo auctoritas & potestas* Romanæ *ecclesiæ consistit) pro viribus diminuere, vel ipsi ecclesiæ auferre satagit, scribens se præfati* Gregorii *Papæ, prædecessoris nostri, non vereri latam ab eo excommunicationis sententiam in ipsum: non solùm contemptis clauibus ecclesiæ non seruando, verumetiam per* D *se, ac officiales suos, & illam, & aliam ex communicationis vel Interdicti sententias, quas idem omnino contempsit, cogendo & compellendo alios non seruare. Possessiones quoque præfatæ ecclesiæ* Romanæ, *videlicet* Marchiam, *Ducatum* Beneuentum (*cuius muros & turres dirui fecit) ac alias quas in* Tusciæ *ac* Lombardiæ *partibus, & quibusdam aliis obtinebat locis, paucis exceptis, occupare non metuens eas detinet adhuc occupatas. Et tanquam ei non sufficeret, quòd manifestè, contra iuramenta præsumendo talia, veniebat, per se, vel per suos officiales, earundem possessionum ho-* E *mines deierare compulit: ipsos à iuramento fidelitatis, quibus tenebantur ratione Ecclesiæ, de facto, cùm de iure non posset, absoluens; & faciens eosdem fidelitatem nihilominus abiurare prædictam, sibique fidelitatis huiusmodi iuramenta præstare. Pacis verò ipsum violatorem existere planè constat. Quia cum olim tempore pacis, inter ipsum & Ecclesiam reformatæ, iurasset coram bonæ memoriæ I. de* Abbatis villa, *Episcopo* Sabinensi, *& magistro* Thomasio, *tunc temporis sanctæ* Sabinæ *Presbytero Cardinali præsentibus, cum multis* F *aliis Prælatis, Principibus, & Baronibus, quòd staret & pareret præcisè, absque vlla conditione, omnibus mandatis Ecclesiæ super his, pro quibus erat vinculo excommunicationis astrictus, causis excommunicationis expressis per ordinem coram eo: tunc temporis etiam omnibus* Teutoniæ *hominibus, Regni* Siciliæ, *ac quibuslibet aliis, cuiuscunque conditionis aut status, qui Ecclesiæ contra eum adhæserant, omnem remittens offensam & pœnam: & quod in nullo tempore offenderet, vel offendi faceret ipsos, pro eo quod Ecclesiæ astiterant,* G *præstari in anima sua per Comitem* Acerrarum *faciens iuramentum, postmodum pacem & iuramenta huiusmodi, nequaquam erubescens irretiri periuriis, non seruauit. Nonnullos enim etiam ex ipsis hominibus prædictis, tam nobiles, quàm alios, postea capi & incarcerari fecit; & eis bonis suis omnibus spoliatis, vxores eorum & filios captiuare; ac insuper terras Ecclesiæ, contra promissionem, quam eidem I.* Sabinensi *Episcopo, &* Thomasio *Cardinali fecerat, irreuerenter inuasit: licèt ipsi ex tunc in eundem præsentem, si vllo modo prædictis articulis aut conditionibus contraue-*

1245. ritet, excommunicationis sententiam promulgarunt. Et cùm iidem Apostolica auctoritate sibi commissa, ipsi mandassent, vt nec per se, nec per alium impediret, quin postulationes, electiones, & confirmationes Ecclesiarum & Monasteriorum, in Regno præfato, liberè de cæterò fierent, secundùm statutum Concilij generalis: & quòd nullus deinceps in eodem Regno viris Ecclesiasticis, ac bonis aut rebus eorum, imponeret callias vel collectas, quodque nullus ibidē clericus vel persona Ecclesiastica de cæterò in ciuili vel criminali causa cōuenireteur corā Iudice sæculari, nisi super feudis quæstio ciuilis haberetur; ac Templariis, Hospitalariis, & aliis personis Ecclesiasticis; de damnis & iniuriis irrogatis, eis satisfaceret competenter: ipse mandatum huiusmodi adimplere contempsit. Liquet namque vndecim, aut plures, Archiepiscopales, & multas Episcopales sedes, Abbatias quoque, & alias Ecclesias, ad præsens in Regno vacar. prædicto; easque procurante ipso, sicut apertè patet, fuisse diutius Prælatorum regimine destitutas: in graue ipsarum præiudicium, & periculum animarum multarum. Et licet fortè in aliquibus eiusdem Regni Ecclesiis, electiones sint à Capitulis celebratæ: quia tamen per illa eadem familiares clerici sunt electi, probabili potest argumento concludi, quòd facultatem non habent liberam eligendi. Ecclesiarum autem ipsius Regni, non solùm facultates & bona fecit prout voluit occupari, sed & cruces, calices, thuribula, & alios sacros earum thesauros, & pannos sericos, velut cultus Diuini contemptor, auferri: licet, vt dicitur, ipsis Ecclesiis (exacto tamen priùs pro eis certo precio) in parte fuerint restituti. Clerici quippe collectis & talliis, multipliciter affliguntur. Nec solùm trahuntur ad iudicium sæculare, sed, vt asseritur, coguntur subire duella: incarcerantur, occiduntur, & patibulis cruciantur, in confusionem & opprobrium ordinis clericalis. Præfatis autem Templariis, Hospitalariis, & personis Ecclesiasticis, non est de damnis illatis eisdem & iniuriis satisfactum. Eum quoque certum est, sacrilegij esse perpetratorem. Nam cùm Præfati Portuensis & Prænestinensis Episcopi, & quàmplures Ecclesiarum Prælati & clerici, tam religiosi, quàm sæculares, ad Apostolicam sedem, pro celebrando Concilio (quod priùs ipse petierat conuocari) per mare venirent, viis omnibus terræ ipsius, de mandato eius, omnino præclusis, idem destinato Henrico filio suo cum multitudine galearum, & per alias quamplures longè anteà serio præparatas in partibus Tusciæ, maritimis insidiis positis contra eos, vt grauiùs posset virus vomere preconceptum, ipsos ausu sacrilego capi fecit; quibusdam Prælatorum ipsorum, & aliis in huiusmodi captione submersis; nonnullis etiam interemptis; & aliquibus hostili insequutione fugatis: reliquis autem bonis spoliatis omnibus, & de loco ad locum in Regno Siciliæ opprobriosè deductis, & circumductis, ac ibidem diris carceribus mancipatis; quorum aliqui maceratis squaloribus & inedia pressi, miserabiliter defecerunt. Meritò insuper contra eum de hæretica prauitate suspicio est exorta, cùm postquàm excommunicationis sententiam à præfatis I. Sabinensi Episcopo, & Thomasio Cardinali, prolatam incurrerit, & prædictus Gregorius Papa ipsum anathematis vinculo innodauit, ac post Ecclesiæ, Romanorum Cardinalium, Prælatorum, & clericorum, à qua diuersis partibus ad sedem Apostolicam venientium, captiones, claues Ecclesiæ contempserit & contemnat, sibi faciens celebrari, vel potius, quantum in eo est, prophanari diuina: & constanter asseruit, vt superius est narratum, in se præfati Gregorii Papæ sententias excommunicationis non vereri. Præterea, coniunctus Saracenis amicitia detestabili, nuncios & munera plurios destinauit eisdem, & ab eis vicissim cum honorificentia & hilaritate recepit: ipsorumque ritus amplectitur, illos in quotidianis eius obsequiis notabiliter secum tenens, eorundem etiam more vxoribus, quas habuit de stirpe Regia descendentibus, Eunuchos, præcipuè quos, vt dicitur, serio ipse castrari fecerat, non erubuit deputare custodes. Et quod execrabilius est, olim existens in partibus transmarinis, facta compositione quadam, imò versùs collusione, cum Soldano, Machometi nomen, in templo Domini diebus ac noctibus publicè proclamari permisit. Et nuper nuncios Soldani Babyloniæ, postquam idem Soldanus Terræ sanctæ, ac Christianis habitatoribus eius, per se ac suos damna grauissima & inæstimabiles iniurias irrogarat, fecit per Regnum suum Siciliæ cum laudibus, ad eiusdem Soldani excellentiam, sicut fertur, honorificè suscipi, & magnificè procurari.

Aliorum quoque infidelium perniciosis & horrendis obsequiis contra fideles abutens, & illis qui damnabiliter vilipendentes & contemnentes Apostolicam sedem, ab vnitate Ecclesiæ discesserunt, procurans affinitate ac amicitia copulari, claræ memoriæ Ducem Bauariæ, specialem Ecclesiæ Romanæ & deuotum; fecit, sicut pro certo asseritur, Christiana religione despecta, per assisinos occidi: & Battacio, Dei & Ecclesiæ inimico, à communione fidelium per excommunicationis sententiam, cum adiutatoribus, consiliatoribus, & fautoribus suis solenniter separato, filiam suam tradidit in vxorem. Catholicorum vero Principum actus & mores respuens, neglecta salutis suæ & famæ integritate, pietatis operibus non intendit. Quinimò, vt de suis nephariis dissolutionibus sileamus, cùm didicerit tantum opprimere, non curat oppressos iniuriis releuare, manus eius, vt decet Principem Christianum, ad eleemosynas non extenta, cùm destructioni Ecclesiarum institerit, & religiosas ac alias Ecclesiasticas iugi attriuerit afflictione & persequutione personas. Nec enim & Ecclesias, nec vlla monasteria, nec hospitalia, seu alia pia loca cernitur vspiam construxisse aut fundasse. Nunc igitur hæc non leuia, sed efficacia sunt argumenta de suspicatione hæresis contra eum: cum tamen hæreticorum vocabulo eos Ius Ciuile contineri asserat, & latis aduersus eos sententiis debere succumbere: qui vel leui argumento à iudicio Catholicæ Religionis & tramite detecti fuerint deuiare. Præter hoc, Regnum Siciliæ, quod est spirituale patrimonium beati Petri, quod idem Princeps Apostolica sede tenebat in feudum, iam in tantam in clericis & laicis exinanitionem seruitutemque redegit, quòd eis penè penitùs nihil habentibus, & omnibus exinde ferè probris eiectis & expulsis, illos qui remanserunt ibidem, sub seruili quasi conditione viuere, ac Romanæ Ecclesiæ, cuius principaliter sunt homines & vassalli, offendere multipliciter & hostiliter impugnare compellit. Posset etiam meritò reprehendi, quòd mille squinatorum annuam pensionem, in qua pro eodem Regno ipsi Romanæ Ecclesiæ tenetur, per nouem annos & ampliùs soluere prætermisit. Nos itaque super præmissis, & quamplurimis aliis eius nephandis & execrandis excessibus ac flagitiis, cùm fratribus nostris Cardinalibus & sacrosancto Concilio deliberatione præhabita matura & diligenti, cùm Domini nostri Iesu Christi vices, licet immeriti, teneamus in terris, nobisque in beati Petri Apostoli persona sit dictum: Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis, & memoratum Principem, qui se Imperio, & Regnis, omnique denique honore, ac dignitate reddidit tam indignum, quique propter suas iniquitates atque scelera à Deo ne regnet vel imperet est abiectus, suis ligatum peccatis à Deo ac abiectum, omnique honore ac dignitate priuatum à Domino ostendimus ac denunciamus, & nihilominus sententiando priuamus. Omnesque qui ei iuramento fidelitatis aliquo modo tenentur astricti vel obligati, à iuramento huiusmodi perpetuò absoluimus & liberamus: auctoritate Apostolica firmiter & strictim inhibendo, ne quisquam de cæterò sibi tanquam Imperatori vel Regi pa-

1245. *vtat, vel quomodo libet parere intendat. Decernendo quoslibet, qui deinceps ei, velut Imperatori, vel Regi, consilium præstiterint, seu fauorem; ipso facto excommunicationis vinculo subiacere. Illi autem, ad quos in eodem Imperio, Imperatoris spectat electio, eligant liberè alium in eius locum successorem. De præfato vero* Siciliæ *Regno prouidere curabimus, cum eorundem fratrum nostrorum Cardinalium consilio, sicut viderimus expedire. Datum* Lugduni, *decimo septimo Calend. Augusti, Pontificatus nostri anno tertio.*

Procuratores Imperatoris vere duni confusi.

HÆc igitur in medio Concilio prolata, cunctis audientibus, ad instar coruscantis fulguris, non mediocriter timorem omnibus incusserunt. Magistri igitur *Thaddeus* de *Suessa*, & *Walterus* de *Ocra*, & alij procuratores Imperatoris, & qui cum ipsis erant, emisso eiulatu flebili, hic femur, hic pectus in indicium doloris percutientes, vix à profluuio lachrymarum sese continuerunt. Et ait magister *Thaddeus* memoratus Dies ista, dies iræ, calamitatis, & miseriæ, Dominus igitur papa, & prælati assidentes Concilio, candelis accensis, in dictum Imperatorem *Fredericum*, qui iam iam Imperator non est nominandus; terribiliter, recedentibus & confusis eius procuratoribus, fulgurarunt.

Statuta de reparatione Terræ sanctæ & negotio crucis.

DE reparatione autem *Terræ sanctæ*, & negotio Crucis · Dominus Papa sollicitus, hæc duxit in Concilio statuenda, hoc modo: Afflicti corde pro deplorandis *Terræ sanctæ* periculis, sed pro istis præcipuè, quæ constitutis in ipsa fidelibus noscuntur nouiter accidisse, ad liberandam ipsam, Deo propitio, de manibus impiorum, totis affectibus aspiramus; diffinientes sacro approbante Concilio, vt ita Crucesignati se præparent, quòd opportuno tempore vniuersis insinuando fidelibus per prædicatores, nostrosque nuncios speciales, omnes qui disposuerunt transfretare, in locis idoneis ad hoc conueniant: de quibus in eiusdem *Terræ sanctæ* subsidium, cùm diuina & Apostolica benedictione procedant. Sacerdotes autem & alij clerici, qui fuerint in exercitu *Christiano*, tam subditi, quàm prælati, orationi ac exhortationi diligenter insistant: ducentes eos verbo pariter, & exemplo, vt timorem & amorem Domini semper habeant ante oculos, ne quid dicant aut faciant, quod æterni Regis Maiestatem offendat. Et si aliquando lapsi fuerint in peccatum, per veram pœnitentiam mox resurgant; gerentes humilitatem cordis & corporis, & tam in victu, quàm in vestitu mediocritatem seruantes, dissentiones & æmulationes omnino vitando, rancore ac liuore à se penitùs relegatis: vt sic spiritualibus & materialibus armis muniti, aduersus hostes fidei securiùs prælientur; non de sua præsumentes potentia, sed diuina virtute sperantes. Nobiles, & potentes exercitus, ac omnes diuitiis & opibus abundantes, piis prælatorum monitis & exhortationibus inducantur, vt intuitu Crucifixi, pro quo crucis signaculum assumpserunt, ab expensis inutilibus & superfluis, sed ab aliis præcipuè, quæ fiunt in comessationibus & conuiuiis nimius & sumptuosis, abstinentes; eas conuertant in personarum illarum subsidium, per quas Dei negotium valeat prosperari; & eis propter hoc iuxta prælatorum ipsorum prouidentiam, peccatorum suorum indulgentia tribuatur. Prædictis autem clericis indulgemus, vt beneficia sua integrè percipiant per triennium, ac si essent in Ecclesiis residentes. Et si necesse fuerit, ea per idem tempus pignori valeant obligare. Ne igitur hoc sanctum propositum impediri vel retardari contingat, vniuersis Ecclesiarum prælatis districtè præcipimus, vt singuli per loca sua, illos qui signum crucis deposuerunt, resumere, ac tam ipsos quàm alios crucesignatos, & quos adhuc signari contigerit, ad reddendum Domino vota sua diligenter moneant ac inducant: & si necesse fuerit, per excommunicationis in personas, & Interdicti sententias in terras ipsorum, omni tergiuersatione cessante, compellant.

Ad hoc, ne quid in negotio Domini nostri *Iesu Christi* de contingentibus omittatur, volumus, & mandamus, vt patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, & alij, qui curam obtinent animarum, studiose proponant commissis sibi populis verbum Crucis; obsecrantes per Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, vnum solum verum æternum Deum, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, & Barones, aliosque Magnates, necnon communia ciuitatum, villarum, & oppidorum, vt qui personaliter non accesserunt in subsidium *Terræ sanctæ*, competentem conferant numerum bellatorum, cum expensis ad triennium necessariis, secundùm proprias facultates, in remissionem suorum peccaminum: prout in generalibus literis, quas pridem per orbem terræ misimus, est expressum, & ad maiorem cautelam inferiùs exprimetur.

„ Hæc enim omnia scribuntur anno gratiæ mil„lesimo ducentesimo trigesimo quarto: præponi„tur tamen sermo elegantissimus Quære post mor„tem *Richardi Mareschalli*.

Huius igitur remissionis volumus esse participes non solùm eos, qui ad hoc naues proprias exhibebunt; sed illos etiam, qui propter hoc opus naues student fabricare. Renuentibus autem, si qui fortè tam ingrati fuerint Domino Deo nostro, ex parte Apostolica firmiter protestentur, vt se sciant, super hoc nobis in nouissimo districti examinis die, coram tremendo Iudice responsuros. Priùs tamen considerantes, qua conscientia, quaue securitate comparere poterunt coram Dei filio vnigenito *Iesu Christo* Domino nostro, cui omnia dedit Pater in manus, si ei pro peccatoribus crucifixo seruire renuerint in hoc negotio: quasi propriè sibi proprio, cuius munere viuunt, cuius beneficio sustentantur, quin cuius sanguine sunt redempti.

Cæterum, ex communi Concilii approbatione statuimus, vt omnes omnino clerici, tam subditi, quàm prælati, vicesimam Ecclesiasticorum prouentuum vsque ad triennium integrè conferant ad subsidium *Terræ sanctæ*; per manus eorum, qui Apostolica fuerint prouidentia ordinati. Quibusdam tamen religiosis exceptis, ab hac præstatione meritò eximendis: illisque similiter, qui assumpto vel assumendo Crucis signaculo, sint personaliter profecturi. Nos autem, & fratres nostri sanctæ *Romanæ* Ecclesiæ Cardinales, plenariè decimam persoluemus. Sciantque omnes, se ad hoc fideliter obseruandum per excommunicationis sententiam obligatos: ita quòd illi qui fraudem super hoc scienter commiserint, sententiam excommunicationis incurrant.

Sanè quia iusto iudicio cœlestis Imperatoris obsequiis inhærentes, speciali decet prærogatiua gaudere, crucesignati à collectis & talliis aliisque grauaminibus sint immunes; quorum personas & bona post crucem assumptam, sub beati *Petri* & nostra protectione suscipimus. Statuentes, vt sub Archiepiscoporum, & Episcoporum, ac omnium Prælatorum Ecclesiæ Dei defensione consistant; propriis nihilominus protectoribus ad hoc specialiter deputandis: ita vt donec de ip-

1245. sorum reditu vel obitu certissimè cognoscatur, integra maneant & quieta. Et si quisquam contra præsumpserit, censura Ecclesiastica compescatur. 1245.

Si qui verò proficiscentium illuc ad præstandas vsuras iuramento teneantur astricti; creditores eorum, vt remittant eis præstitum iuramentum, & ab vsurarum exactione desistant, eadem præcipimus districtione compelli. Quòd si quisquam creditorum eos coëgerit ad solutionem vsurarum; eum ad restitutionem earum, simili cogi animaduersione mandamus. *Iudæos* verò ad remittendas vsuras, per sæcularem compelli præcipimus potestatem: & donec illas remiserint, ab vniuersis *Christi* fidelibus, per excommunicationis sententiam eis omnino communio denegetur. His qui *Iudæis* debita soluere nequeunt in præsenti, sic principes sæculares vtili dilatione prouideant; quòd post iter arreptum vsque quo de ipsorum reditu vel obitu certissimè cognoscatur, vsurarum incommoda non incurrant, compulsis *Iudæis* prouentus pignorum, quos interim ipsi perceperint, in sortem, expensis deductis necessariis, computare. Cùm huiusmodi beneficium non multùm videatur habere dispendii, quia sic solutionem prorogat, quòd debitum non absorbet. Porrò Ecclesiarum prælati, qui in exhibenda iustitia crucesignatis & eorum familiis negligentes extiterint, sciant se grauiter puniendos. Cæterùm, quia cursarii & pyratæ nimis impediunt subsidium *Terræ sanctæ*, capiendo & spoliando transeuntes ad illam, & redeuntes ab ipsa, nos eos, & principales adiutores & fautores eorum, excommunicationis vinculo innodamus, sub interminatione anathematis inhibentes, ne quis cum eis scienter communicet in aliquo venditionis vel emptionis contractu: & iniungentes rectoribus ciuitatum & locorum suorum, vt eos ab hac inquietatione reuocent & compescant. Alioquin, quia nolle perturbare peruersos, nihil aliud est quàm fouere; nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare: in personas & terras eorum, per Ecclesiarum Prælatos seueritatem Ecclesiasticam, volumus & præcipimus exerceri. Excommunicamus præterea, & anathematizamus illos falsos & impios *Christianos*, qui contra ipsum *Christum* & populum *Christianum*, *Saracenis* arma, ferrum, & lignamina deferunt galeiarum: eos etiam, qui eis galeias vendunt vel naues; quique in pyraticis *Saracenorum* nauibus curam gubernationis exercent, illisque in machinis, vel quibuslibet aliis in rebus, impendunt consilium vel auxilium, in dispendium *Terræ sanctæ*. Ipsosque rerum suarum priuatione mulctari, & capientium fore seruos censemus; præcipientes vt per omnes vrbes maritimas diebus Dominicis & Festiuis huiusmodi sententia publicè innouetur, & talibus gremium non aperiatur Ecclesiæ: nisi totum quod commerciotam damnato perceperint, & tantundem de suo in subsidium *Terræ sanctæ* transmiserint; vt sic æquo iudicio, in quo deliquerint, puniantur. Quod si fortè soluendo non fuerint, sic alias reatus talium castigetur; quòd in pœna ipsorum, interdicatur audacia similia præsumendi. Prohibemus insuper omnibus *Christianis*, & sub anathemate interdicimus; ne in terram *Saracenorum*, qui partes Orientales inhabitant, vsque ad quadriennium transmittant, aut transuehant naues suas: vt per has transfretare volentibus in subsidium *Terræ sanctæ*, maior nauigii copia præparetur, & subtrahatur *Saracenis* prædictis auxilium, quod eis consueuit ex hoc non modicum prouenire. Licet autem torneamenta sint in diuersis Conciliis sub certa pœna generaliter interdicta, quia tamen hoc tempore crucis negotium per ea plurimùm impeditur: nos illa sub pœna excommunicationis, firmiter prohibemus vsque ad triennium exerceri. Quia verò ad hoc negotium exequendum permaximè necessarium est, vt principes & populi *Christiani* ad inuicem pacem obseruent, sancta vniuersali Synodo suadente, statuimus; vt saltem per quadriennium in toto orbe *Christiano* pax generaliter obseruetur: ita vt per Ecclesiarum Prælatos, discordantes reducantur ad plenam pacem, aut firmam treugam, inuiolabiliter obseruandam. Et qui fortè acquiescere contempserit, per excommunicationem in personas, & Interdictum in terras, arctissimè compellantur: nisi tanta fuerit iniuriarum malitia, quòd ipsi talia non debeant pace gaudere. Quod si fortè censuram Ecclesiasticam vilipendant, poterunt non immeritò formidare, ne per auctoritatem Ecclesiæ contra eos, tanquam perturbatores crucifixi negotii, secularis potentia inducatur. Nos ergo, de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Apostolorum *Petri* & *Pauli* auctoritate confisi, ex illa, quam nobis, licet indignis, Deus ligandi atque soluendi contulit potestatem: omnibus qui laborem istum in propriis personis subierint & expensis, plenam suorum peccaminum, de quibus fuerint veraciter corde contriti & ore confessi, veniam indulgemus; & in retributione iustorum, salutis æternæ pollicemur augmentum. Eis autem qui non in personis propriis illuc accesserint, sed in suis duntaxat expensis, iuxta facultatem & qualitatem suam, viros idoneos destinauerint, & illis similiter, qui licet in aliena expensis, in propriis tamen personis accesserint: plenam suorum concedimus veniam peccatorum. Huius quoque remissionis volumus & concedimus esse participes (iuxta quantitatem subsidii & deuotionis affectum) omnes qui ad subuentionem illius terræ de bonis suis congruè ministrabunt; aut circa prædicta, consilium aut auxilium impenderint opportunum. Omnibus etiam piè proficientibus in hoc opere, sancta & vniuersalis Synodus orationum & beneficiorum suorum suffragium impertitur; vt eis dignè proficiat ad salutem. Amen.

De sententia excommunicationis.

ECclesiastica censura Iudices damnabiliter abutuntur, cùm de matris Ecclesiæ gremio ex alterius culpa indiscretè per eam attentent euellere innocentes; ex qua illicitè notatus non læditur, sed errante claui, conuerti dicitur in damnantem. Volentes igitur insolentiæ, vel potiùs insolertiæ talium obuiare, constitutionem præsenti decreto sancimus, vt Iudicum nullus excommunicato ab eodem participantes in locutione, & aliis, quibus aligatur particeps, excommunicatione minori, ante commonitionem canonicam excommunicare præsumat: saluis constitutionibus contra illos legitime promulgatis, qui in scelere præsumunt alieno participare damnato.

Quòd si ex locutione, & aliis, quibus excommunicato participans labitur in minorem, notam maioris diuina inuaserit contemnendo, vt faciliùs reuocetur ad absolutionis beneficium, satisfactione præmissa, misericorditer [illegible]endum; poterit Iudex post commonitionem canonicam, huiusmodi participes eidem consimili damnare

1245. cenfuta. Aliter autem, in participantes excommunicatin non teneat: & prnferentes, pœnam legitimam pnterunt fotmidare

Contumacia abfentis punienda.

EVm qui fuper dignitate, perfonatu, vel aliqun alin beneficio Ecclefiafticn obtinendis cum alio litigat poffeffore, ob partis aduerfæ contumaciam, caufa rei feruandæ, in ipfius poffeffinnem ftatuimus non mittendum: ne per hnc ad ea ingteffus patere valeat vitinfus. Sed liceat in hoc cafu contumacis abfentiam diuina replente B præfentia, etiam lite nnn conteftata; diligenter examinatn negotio, ipfum fine debitn terminare.

Ne impediatur litis conteftatio.

EXceptinnis peremptoriæ, feu defenfinnis eniuflibet principalis, cognitionem negotii contingentis, vel continentis, ante litem conteftatam, nbiectus, nifi de re iudicata, vel tranfacta, vel finita, excipiat litigatnr, litis fieri cnnteftatinnem non impediat, nec retardet: licet dicat C nbiectnr, refcriptum non fuiffe obtentum, fi quę funt imperranti nppnfita, fuiffent expnfita delegandi.

Ne committantur caufa Iudicibus delegatis, nifi in locis famofis.

EXpediendis atque abfnluendis caufarum negotiis, obfcuritas eft inuifa & contemptibilis: perfonarum verò claritas, & locntum celebritas, plurimùm nppottuna, & commendabilis valdè. Proinde præfenti decreto duximus prouidendum, & arctiffimè ftatuendum: ne à fede Apnftolica, vel delegatis ipfius, caufæ aliquibus D committantur; nifi perfnnis, quæ vel dignitate funt præditæ, vel in Ecclefiis Cathedralibus, feu aliis Collegiatis venerabilibus cnnftitntæ. Nec alibi, quàm in ciuitatibus, vel lncis magnis & infignibus, vbi haberi valeat Iuris cnpia peritorum, caufæ hniufmodi agitentur. Iudicibus verò qui contra hoc ftatutum ad alia loca alterutram partium citauerint, vel vtramque, nnn pareatur impunè; nifi citatin de vtriufque partis enmmuni pcnceffetit vnluntate.

Actori contumaci non datur citatio.

ACtor, qui venire ad terminum, ad quem E aduerfarium fuum citari fecerat, contempferit, vel nnn curauerit: venienti ren, in expenfis prnpter hnc factis, legitimè condemnetur. Ad citatinnem aliam minime admittendus, nifi fufficienter cauerit, quòd in terminn debeat fideliter cnmparere.

Ne quis trahatur ad diuerfos iudices per plures diuerfas actiones perfonales.

DIfpendia litium, æquitatis cnmpendin vnlentes qua poffumus induftria cnarctare ac minuere; ftatutum fœlicis memnriæ ac recnrdatinnis *Innocentij* Papæ tertij, fuper hnc editum, F amplantes, ftatuimus: vt fi quis contra alium plures perfonales mouere voluerit quæftiones, nnn ad Iudices diuerfos, fed ad vnicos tantùm fuper nmnibus caufis literas ftudeat impetrare. Qui verò cnntrarium fecerit omni cnmmndo carcat literatum; nec proceffus valeat habitus per eafdem. Alias reo, fi eum per ipfas fatigauerit, in expenfis legitimis condemnandus. Reum qunque, fi eodem durante iudicio actorem fibi nbnnxium dixerit reconuentionis beneficio, vel enuuentionis, fi literas contra reum impetrare maluerit, de Iure fun apud eofdem Iudices nporteat experiri, G nifi eos, vt fufpectos, poterit recufare: fimili pœna qui contra fecerit puniendus.

Quis debeat compelli ad comparendum in iudicio.

IVris effe ambiguum non videtur, Iudicem delegatum, qui à fede Apoftolica ad hnc mandatum non receperit fpeciale, iubere non poffe alterutrum partium coram ipfo perfonaliter in iudicin cnmparere: nifi caufa fuerit criminalis, fiue prn veritate dicenda, vel iuramento calumniæ faciendo, Iuris neceffitas partes fibi iufferit perfonaliter præfentari.

A STatuimus, atque ordinamus, vt pnfitiones negatiuas, quæ probari non poffunt, nifi per confeffinnem aduerfarij, Iudices admittere pnffint; fi æquitate fuadente viderint expedire. 1245.

De pofitionibus negatiuis.

CVm actus legitimi dies & cnnditinnes abhorreant fanctione legali, & inter legitimns actus electio Pontificum celeberrimus habeatur; cùm per eam inter eligentes & electum, fpiritualis B quædam matrimnnii fœdera copulentur atque cnncilientur, in electinnibus, feu poftulatinnibus, vel fcrutiniis, ex quibus ius nritur eligendi, vota conditinnalia, alternatiua, & incerta, reprobamus & prohibemus. Statuentes, vt huiufmodi votis prn non adiectis habitis, ex puris confenfibus furgat electio.

De electionibus.

Digreffio de principibus Germaniæ.

Magnates *Alemanniæ*, non tamen Electores Imperatnrū.

C
Rex *Bohemiæ* — Dux *Lemburgiæ*.
Dux *Lotharingiæ*. — Dux *Carentenia*.
Dux *Brennefnuikia*. — Dux *Saxoniæ*.
Dux *Suaniæ*. — Comes de *Gelria*.
Landegrauius *Duringiæ*.

Electiones Imperatnrum:

D
Laici: Dux *Auftriæ*. Dux *Bauariæ*. Dux *Saxonum*. Dux *Brabantiæ*, qui & *Louaniæ*.
Prælati: Archiepifcopatus *Colonienfis*. Archiepifcopus *Maguntinus*. *Salburgenfis*. — principales.

Ifti ducentur in infulam quandam *Rheni*, & dimittentur foli in ea, & amouebuntur omnes nauiculæ, & ibi tractabunt de electinne Imperatoris: nec adueniet aliquis ad ens dnnec fint E cnncordes. Huic negntin præerit Archiepifcnpus *Colonienfis*, fecundus *Maguntinus*, tertius *Salburgenfis*.

His à Dnmino Papa directa eft diligentiffima admnnitin cum fupplicatione, vt fibi alium Imperatnrem eligerent; promifitque eis fui & tntius Ecclefiæ confilium & auxilium: & in principin, fub fpe potioris fnccelfus, quindecim millia librarum argenti. Præualuit autem, & inualuit *Frederici* diffuafin: qui eis, & maximè Duci *Auftriæ*, vinculn affinitatis eft confœderatus: vnF de monitis aut precibus papalibus Electnres minimè paruerunt.

Ne trahantur in iudicio vltra tres vel quatuor dietas.

IN multis Iuris articulis, numernfitas & infinitas reperiebatur. Et ideò prouidè duximus ftatuendum, vt per generalem claufulam. *Quidam alij*, quæ frequenter in literis noftris infcritur, vltra tres vel quatuor dietas in iudicin nnn trahantur. Statuentes, vt fi cnnferuatnres, quns plerifque concedimus, à manifeftis iniuriis & vinlentis defendere poffint, quos eis cnmmittimus defendendns, nec ad alia, quæ Iudicialem indagiG nem & examinatinnem exigunt, fuam poffint extendere poteftatem.

Ne aliquis impediat electiones vel poftulationes.

STatuimus, vt fi aliquis electinnes, poftulationes, vel prnuifiones factas impugnat, in formam nbiiciens aliquid, vel perfonam, & propter hoc ad nns appellari contingat, tam is qui opponit, quàm qui defendit, & generaliter nmnes qunrum intereft, & quns caufa contingit; per fe, vel per prncuratnres ad caufas inftructos, ad fedem Apoftolicam à die nbiectionis iter arripiant infra menfem.

Sed

Sed si pars aliqua non venerit post viginti dies, post aduentum alterius expectata in electionis negotio, non obstante cuiusquam absentia, sicut de iure fuerit procedetur. Hæc autem in dignitatibus, personatibus, & canonicis obseruari volumus, & mandamus.

[illegible]

ADjicimus, vt qui non plenè probauerit, quod in forma proponit; ad expensas, quas propter hoc pars altera fecisse docuerit, condemnetur. Qui verò in probatione defecerit eius, quod in personam obiicit; à beneficiis ecclesiasticis triennio nouerit se suspensum. Atque si infra illud tempus propria se temeritate ingesserit: illis pro iure perpetuò sit priuatus; nullam super hoc de misericordia spem, aut fiduciam, habiturus: nisi manifestissimis constiterit documentis, quòd ipsum à calumniæ vitio causa probabilis & sufficiens excuset.

De officio legati.

OFficii nostri debitum, remediis inuigilat subiectorum. Quia dum eorum excutimus onera, dum scandala remouemus, nos in ipsorum quiete quiescimus, & fouemur in pace. Proinde præsenti decreto statuimus, vt ecclesiæ *Romana* Legati, quantumcunque plenam legationem obtineant, siue à nobis missi fuerint siue suarum ecclesiarum prætextu. Legationis sibi vendicent dignitatem; ex ipsius Legationis munere, conferendi beneficia nullam habeant potestatem: nisi hoc specialiter duxerimus indulgendum. Quod tamen in fratribus nostris Legatione fungentibus, nolumus obseruari: quia sicut honoris prærogatiua lætantur, sic eos auctoritate fungi volumus ampliori.

De restitutione spoliatorum.

FRequens & assidua nos querela circumstrepit, quòd spoliationis exceptio nonnunquam in iudiciis calumniosè proposita, causas ecclesiasticas impedit & perturbat. Dum enim exceptioni insistitur, appellationes interponi contingit. Sic intermittitur, & plerunque perimitur causæ cognitio principalis. Et præterea nos, qui voluntarios labores appetimus, vt quietem aliis præparemus, finem litibus cupientes imponi, & calumniæ materiam amputari statuimus, vt in ciuilibus negotiis propter spoliationis obiectionem, quæ ab alio quàm ab actore facta proponitur, Iudex sub principali procedere non postponat. Sed si in ciuilibus ab actore, in criminalibus autem se spoliatum reus asserat à quocunque; infra quindecim dierum spatium post diem in quo proponitur, quod asseruit, comprobabit. Alioquin in expensis, quas actor interim ub hoc fecerit Iudiciali taxatione præhabita, condemnetur aliàs etiam si æquum Iudici visum sit puniendus. Illum autem spoliatum intelligi volumus in hoc casu, cùm criminaliter accusatur; qui tota substātia sua, vel maiori parte ipsius, per violentiam se destitutum affirmat. Et secundùm hoc, loqui Canones sano eredendum est intellectu. Quia nec nudi contendere, nec in errore inermes opponere nos debemus. Habet enim spoliatus priuilegium, vt non possit exui iam nudatus. Solet autem inter Scholasticos dubitari, si spoliatus à tertia de spoliatione contra suum accusatorem excipiat, an eitempus à Iudice debeat indulgeri, infra quod restitutionem imploret: ne forte sic velit existere, vt omnem accusatorem eludat; quòd satis æquitati consonum æstimamus. Et si infra tempus indultum restitutionem non petierit & causam eùm poterit, non perducat ad finem, non obstante spoliationis exceptione, deinceps poterit accusari. Ad hæc statuimus, vt rerum priuatarum expoliatio agentis super ecclesiasticis, vel econtrariò, nullatenus opponatur.

A PIA consideratione statuit mater ecclesia, quòd maioris excommunicationis exceptio in quacunque parte Iudiciorum opposita, lites differat, & repellat agentes; vt ex hoc magis censura ecclesiastica timeatur, excommunicationis periculum euitetur, contumaciæ vitium reprimatur: & excommunicati, dum à communibus actibus excluduntur, rubore suffusi & confusi, ad humilitatis gratiam & reconciliationis effectum faciliùs inclinentur. Sed hominum succrescente malitia, quod prouisum est ad remedium, tendit ad noB xas Dum enim in causis ecclesiasticis hæc frequentiùs exceptio per malitiam apponatur: contingit differri negotia, & partes fatigari laboribus & expensis. Proinde quia morbus iste quasi communis irrepserit, dignum duximus communem adhibere medelam. Si quis igitur excommunicationem opponat, speciem ipsius & nomen excommunicationis exprimat: sciturus eam se deferre in publicam notionem, quam infra octo dierum spatium, die in quo propoC nitur minime computato, probare valeat apertissimis documentis. Quòd si non probauerit, Iudex in causa procedere non omittat: reum in expensis, quas actor ob hoc diebus illis se fecisse docuerit, præhabita taxatione condemnans. Si verò postmodùm instantia durante Iudicii, & probandi copia succedente, de eadem excommunicatione, vel alia, excipiatur iterum, & probetur, actor in sequentibus excludatur: donec meruerit gratiam absolutionis obtinere. His, quæ præcesserunt nihilominùs in suo robore duraturis. Prouiso, vt vltra duas vices non proponatur hæc exceptio: præterquàm sit excommunicatio noua emerserit, vel euidens & prompta proD batio superuenerit de antiqua. Sed si post rem iudicatam talis exceptio proponatur, executionem impediet. sed sententia quæ præcessit, non minùs robur debitum obtinebit: eo tamen saluo, vt si actor excommunicatus sit publice, & hoc Iudex nouerit quandocunque, etsi hoc reus non excipiat: Iudex actorem ex suo officio repellere non postponat.

De accusatoribus.

CVM æterni tribunal Iudicis illum reum non habeat, quem iniustè Iudex condemnat, testante Propheta, & dicente: *Nec damnabit eum E cùm iudicabitur illi*: caueant ecclesiastici Iudices, & prudenter attendant, vt in causarum processionibus, nihil vindicet odium, nihil fauor vsurpet: timor exulet præmium & expectatio præmii iustitiam non euertat Sed stateram gerant in manibus, lances appendant æquo libramine: vt in omnibus, quæ in causis agenda fuerint, præsertim in concipiendis sententiis & ferendis, præ oculis habeant solum Deum. Illius imitantes exemplum, F qui querelas populi tabernaculum ingressus ad Dominum referebat, vt secundùm eius imperium iudicaret. Si quis autem Iudex Ecclesiasticus ordinarius seu etiam delegatos, famæ prodigus & propriæ persecutor honoris, contra scientiam & contra iustitiam, in grauamen partis alterius, in iudicio quicquam fecerit per gratiam, vel per sordes: ab executione officii per annum nouerit se suspensum: ad æstimationem litis, parti quam læserit nihilominùs condemnandus. Sciturus, quòd si susG pensione durante damnabiliter ingesserit se diuinis, irregularitatis laqueo inuoluetur, secundùm canonicas sanctiones: à quo non nisi per sedem Apostolicam, poterit liberari. Saluis aliis constitutionibus, quæ Iudicibus male iudicantibus pœnas congerunt & infligunt Dignum est etenim, vt qui in tot præsumpserit offendere, pœna multiplici castigetur.

De sententia & re iudicata.

1245. *De appellationibus.* COrdi nobis est lites minuere, & à laboribus releuare subiectos Sancimus igitur, vt si quis in iudicio, vel extra, super interlocutoria, vel grauamine, ad nos duxerit appellandum; causam appellationis in scripiis assignare deproperet, petat apnstolos, quos ei præcipimus exhibere. In qnibus appellationis causam Iudex exprimat. Et cùm appellatio non sit admissa, vel si appellationi forsitan ex superioris reuerentia sit delatum, post hoc appellarori secundùm locorum distaotiam, & nagotii qualitatem, tempore prosequutionis indulto, si appellans voluerit, & principales patierint per se & per procnratores instructus, cum mandaro ad agendum, rationibus, & munimeutis ad causam spectantibus, accedant ad sedem Apostolicam sic parati · vt si nobis visum fuerit expedire finito appallationis articulo, vel partium voluntate omissa, procedant in negotio principali quantùm poterit, & de iure debebit. His, quæ in appellationibus à diffinitiuis sententiis in terpnsitis antiquitas statuit, non mutatis Quòd si appellator quæ præmissa snnt. non obseruet, reputabitur non appellans, & ad prioris iudicis redibit examen; in expensis legitimis condemnandus. Si autem appellatus contempserit hoc statutum, in eum, tanquam contumacem, tam in expensis. quàm in causa, quantùm à iure permittitur procedetur. Iustum est equidem vt in eum iura insurgant, qui Ius, Iudicem, & partem eludit.

De sententia excommunicationis. CVm excommunicatio sit medicinalis, non mortalis, disciplinans non eradicans, dum tamen in quem lata fuerit non contemnat; cautè prouidcat Iudex ecclesiasticus, vt in ea ferenda ostendat se prosequi quod corrigentis est & madentis. Quisquis ergo excnmmunicat, in scriptis proferat; & causam expresse conscribat, propter quam excommunicatio proferatur. Exemplum verò scripturæ huiusmodi teneatur excommunicato tradendum infra mensem post diem sententiæ, si fuarit requisitus: super qua regillo authent co consignatas Si quis autem Iudicum huiusmndi constitutionis temerarius vinlator existat; per mé. sem vnum ab ingressu ecclesiæ & diuinis, nouerit se suspensum Superior verò ad quem recurritur, sententiam ipsam sine difficultate relaxans, latnrem excommunicationis ad expensas omnes & interesse condemnet, & aliàs puniat animaduersione condigna; vt pœna docente discant Iudices quam graua sit excommunicatinnum sententias sine maturitate debita in aliquem fulminare Et hęc eadem etiam in suspensionis & interdicti sententias, volumus obseruari. Caueant autem Prælati, & Iudices vniuersi, ne prædictam suspensionis pœnam incurrant. Quoniam si contigerit eos sic suspensos diuina officia exequi, sicut priùs; irregularitatem non effugiant, iuxta canonicas sanctiones, super qua, noo nisi per summum Pontificem poterit dispensari:

De eodem. SOlet autem à nonnullis in dubium reuocari, an cum aliquis per superintem absolui postulat ad cautelam, dum in se latam excommunicationis sẽtantiam asserit esse nullam; sine contradictionis obstaculo, munns debeat ei absolutionis impendi. Et ante absolutionem huiusmodi, qui se offert in iudicio probaturum se post appellationem legitimam, io excnmmunicatione notatum, vel intolerabilem errorem in sententia fuisse patenter expressum; sit in ceteris, excepto probationis illius articulo, euitandus. In prima igitur dubitationa sic statuimus obseruandum, vt petenti absolutio non negetur; quamuis in hoc excommunicator, vel aduersarius, se opponat. Io quo casu, tres tantum modò octo dierum indulgebuntur dilationes, sic dieenti: vt si probauerit, quod opponit, nec relaxetur sententia nisi priùs sufficiens præstatur amenda, vel competens cautio, de iuri parendo, si offensa dubia proponatur. In secunda verò quæstione statuimus, vt siis qui ad probandum admittitur, pendente probationis articulo, etiam cæteris, quæ vt actor in iudiciis acceptauerit, interim euitetur. Extra iudicium verò, in officiis, postulationibus, & electionibus, & aliis legitimis actibus nihilominùs admittatur.

De negotio Crucis. CVm autem hæc statuta ad notitiam audientium peruenissent, in conspectu omnium sapientium placuerunt. Et in hoc, tam fauorem quàm gratiam, dominus Papa promeruit vniuersorum. Veruntamen quædam eorum ante Concilium, quædam durante Concilio, quædam verò post Concilium sunt statuta. De crucis verò negotio nonnulla sunt in Concilio salubriter & prudenter constituta · sed cùm de contributione pecuniæ facta fuit mentio, contradictum fuit domino Papæ in facie, maxime propter hanc adiectionem omnibus inuisam: *Conferant subsidium per manus eorum, qui ad hoc Apostolica fuerint prouidentia ordinati.* Quia multoties & multipliciter conqueruntur fideles ecclesiæ; se de pecunia sua *Terræ sanctæ* in auxilium contributa per *Romanam* curiam fuisse defraudatos. Cætera verò fideliter ac salubriter ordinata, auribus & cordibus fidelium placentia; anno Domini millesimo ducentesimo trigasimo quarto, per Papam *Gregorium* de verbo ad verbum sunt conscripta: vbi etiam inuenies sermonem elegantissimum, ab eodem Papa *Gregorio* compositum Et ille idem sermo, in hoc Concilio à domino Papa *Innocentio* quarto, quasi recens rasumptus est. Affirmauitque dominus Papa, hæc omnia, maxime autem quæ de Principe statuit, se irreuocabiliter obseruaturum.

Hæc autem cum intellexisset magister *Thaddeus* ab imo trahens suspiria, ait: Intelligo nullum ramedium patere discrimini. Eiulansque & flens subintulit: Vere dies ista, dies iræ: sicut anteà dixerat, cum ad Concilium plenum omnes Prælati candelas suas accensas inclinarent, & extinguerent; excommunicatum Imperatorem *Fredericum* deponentes. Et in calce sermonis adiunxit idem magistar *Thaddeus* · Ex hoc tempore cantabunt hęretici, regnabunt *Chorosmini*, & insurgent *Tartari*. Et hæc nunciaturus ad dominum suum Imperatorem *Fredericum* est reuersus. Dominus autem Papa omnibus in propatulo ait: Quod meum est feci, faciat & prosequatur super his Deus quod voluerit.

De depositione à Papa suspensum coronas. CVM antem hæc omnia audiuisset & intellexisset dominus Imperator *Fredericus*, vix se præ indignatinne capiens, in vehementissimam irã excanduit. Toruoque vultu omnes circumsedentes adspiciens intonuit, dicens: Abiecit me Papa in Synodo sua, priuans me corona mea? Vnde tanta audacia? vnde talis temeraria prę̨sumptio? Vbinam sunt clitellę meæ. thesaurum meum portatilem continentes? Et cum allatæ fuissent, & coram eo eius iussu reseratæ essent, ait · Vide si iam sunt amissæ cornnæ meæ. Repertam igitur vnam imposuit capiti suo. Et coronatus erexit se, & minacibus oculis, voce terribili, & insatiabili corde, dixit in propatulo: Non adhuc cornnam meam perdidi, vel Papali impugnatione, vel Synodali Concilio sine cruento perdam certamine. Ad tanta prorumpet fastigia vulgaris superbia, vt me præcipuum Principẽ, quo non est maior, imò cui nec est par, ab apice dignitatis Imperialis valeat præcipitare? Io hoc tamen cõditio mea meliorattur. In aliquo

1245. tenebar illi obedire, saltem venerari. Nunc autem ab amore & veneratione, necnon & ab omnimoda pacis absoluor aduersùs Papam obligatione. Ex tunc igitur efficacius & vigilantius, vt dominum Papam grauaret, in thesauris, consanguineis, & amicis eius damna & iniurias irrogauit.

Cogitauit igitur, vt partem suam magis roboraret, filiam Ducis *Austriæ* sibi matrimonio copulare. Et ad hoc consummandum, solennes nuncios destinauit & festinos ad eundem Ducem. Quod cum ad notitiam puellæ peruenisset, amplexus & nuptias ipsius *Frederici*, donec absolueretur, constanter refutauit. Hoc autem cum pater puellæ etiam approbasset, & dicto *Frederico* nunciasset, erubuit spretus ab vtroque. Sed tamen induratus, volens auertere corda Regum & Principum tam à deuotione, quàm veneratione ecclesiæ & Prælatorum, præcipue domini Papæ; scripsit epistolam quandam nimis reprehensibilem: in ea enim virosum propositum suum, quod diu occultauerat, euomuit.

Epistola F. Imperatoris

FREDERICUS, *&c. Regi* Angliæ, *&c. Illos fælices describit antiquitas, quibus ex alieno paratur cautela periculo. Status enim sequentis firmatur ex principio præcedentis. Et vt impressionem cera recipit ex sigillo, sic humanæ vitæ formatur mortalitas ab exemplo. Hanc vtinam fælicitatem vestra serenitas anticipasset, vel præoptasset: & quam cautela solertiam vobis, ô* Christiani *Reges, ex nostra Maiestatis nimia læsione relinquimus, nobis potius alii* Reges *& Principes læsi similiter reliquissent, verò, qui clerici nunc censentur, parum eleemosynis impinguati, filios opprimunt donatorum. Ipsique nostrorum filii subditorum, paterna conditionis obliti, nec Imperatorem, nec* Regem *aliqua veneratione venerari dignantur; quoties in patres Apostolicos ordinantur. Quod autem ex circumloquutionibus nostris innuitur, ex* Innocentii *Papæ quarti præsumptione comprobatur. Qui vocata Synodo, vt asserit, generali, contra nos, nec citatos, nec super aliqua fraude vel prauitate conuictos, ausus est sententiam depositionis statuere: quam præter omnium* Regum *enorme præiudicium, non poterat stabilire. Quid enim nobis singulis* Regibus *singulorum* Regnorum*, à facie talis Principis Sacerdotum timendum non superest? si nos & Principum electione solenni, & approbatione totius ecclesiæ, dum clerus fide ac religione vigebant, Imperiali diademate diuinitus insignitos, & alia* Regna *nobilia magnifice gubernantes, ille deponendos aggreditur; cuius quoad temporalium detrimenta, non interest in nos aliquid exercere rigoris, etiam si causa legitima probaremur. Verum, quos Sacerdotalis sic infistat abusio potestatis, & à summo conatur præcipitare deorsum; nec primi sumus, nec vltimi. Et hoc quidem vos facitis obedientes simulatoribus sanctitatis, quorum sperat ambitio,* quòd totus Iordanis influat in os suum. *O si vestræ credulitatis simplicitas* à Scribarum & Pharisæorum fermento quod est hypocrisis, *iuxta Saluatoris sententiam, sibi curaret attendere! quot Sane redditus copiosi, quibus ex plurium depauperatione* Regnorum *ditantur; quemadmodum ipse nostis, ipsos faciunt insanire. Apud vos* Christiani*, vel peregrini mendicant, vt apud nos* Patereni *manducent. Ibi vestrorum domos obruitis, vt hic aduersariorum vestrorum oppida construatis. Sic de vestris decimis & eleemosynis tales pauperes* Christi *sustentati; qua beneficii recompensatione, qua saltem gratitudinis exhibitione se præbent obnoxios? Quanto manus largiores extenditis, tanto non solum manus, sed etiam cubitos auidius apprehendunt; suo nos laqueo detinentes, sicut auiculam, quæ quanto ad euasionem fortius nititur, firmiùs alligatur. Hæc vobis ad præsens scribenda curauimus, insufficienter exprimentes votum nostrum.*

Cætera verò secretiùs intimanda; videlicet in quos vsus diuitias pauperum, expendat prodigalitas auarorum. Quid super impetratione concepimus obligando, quam per magnos mediatores intendimus, vt inter nos & ecclesiam saltem pax superficialiter reformetur. Quid de Regum *communibus specialibusque negotiis disponere proponamus: quid super insulis Oceani fuerit ordinatum: quid contra Principes vniuersos quibusdam consiliis; quæ nos, & quæ nonnullos, quos habemus ibidem familiares & subditos, licet clandestina, latere non possunt, illa curia machinetur. Quantis viribus, quot virorum, qualiter instructorum ad bella in hoc ipso Vere, quod instat, omnes illos qui modò nos opprimunt, opprimere posse speremus, etsi se nobis totus mundus opponeret. Quicquid fideles nostri latores præsentium vobis retulerint, certò credatis, & ac si sanctus* Petrus *iurasset, firmissimum reputetis. Nec vobis, petimus, videatur, quòd per latam in nos sententiam Papalem, nostra magnitudinis Maiestas aliquatenus incurruetur. Habemus enim conscientia puritatem, ac per consequens, Deum nobiscum: cuius testimonium inuocamus. Quia semper fuit nostra intentio voluntatis, clericos cuiùsque ordinis ad hoc inducere, & maximè maximos: vt tales perseuerarent in fine, quales fuerunt in ecclesia primitiua? Apostolicam vitam ducentes, humilitatem Dominicam imitantes. Tales namque clerici solebant Angelos intueri, miraculis coruscare, agros curare, mortuos suscitare: & sanctitate, non armis, sibi Reges & Principes subiugare. At isti, sæculo dediti, deliciis inebriati, Dominum postponunt, quorum ex affluentia diuitiarum & opum, omnis religio suffocatur. Talibus ergo subtrahere nocentes diuitias, quibus damnabiliter onerantur, opus est charitatis. Ad hoc vos, & omnes Principes vnà nobiscum, vt cuncta superflua deponentes, modicis rebus contenti, Deo deseruiant, debetis diligentiam adhibere.*

HÆC cum ad *Christianissimos Francorum* & *Anglorum* Reges nunciata peruenissent, patuit luce clarius ipsis & eorum Magnatibus, quòd *Fredericus* libertatem ac nobilitatem ecclesiæ, quam ipse nunquam auxit, sed magnifici antecessores eius malo grato suo stabilierunt, toto conamine studuit annullare; & de heresi per idipsum se reddens suspectum, merito omnem quem hactenus habebat in omni populo igniculum famæ propriæ prudentiæ & sapientiæ, impudenter & imprudenter extinxit atque deleuit. Reges tamen memorati quia muliebre videretur & inhonestum, statim infestare, quem prius protexerant, non sine murmure siluerunt adhuc dissimulantes. Ac per hoc domini Papæ conditio, meliorata respirauit.

Fama Frederici deterioratur.

Vnum insuper omnes angebat tam Principes quàm Prælatos vulnus angustiæ, futura pericula ratione præuia ponderantes. Eo quod etsi dignus multipliciter *Fredericus* deprimi, & omni honore priuari, tamen si eum, Deo iuuante, auctoritas papalis irrestaurabiliter deponeret, *Romana* ecclesia, gratia Dei abutens, in posterum in tantam elationem, & intolerabilem superbiam subleuaretur, quod Principes Catholicos insontes & iustos & præcipue Prælatos, quauis leui causa vel deponeret, vel deponere probrose comminaretur, loquendoque sublimia: gloriandoque dicerent *Romani* licet à plebeia stirpe procreati: Nos ipsum maximum dominum & Imperatorem *Fredericum* conculcauimus, & quis es tu, qui nobis temere credis resistere? Et ita prouocati nobiliores, contra eos leuabunt calcaneum: Denique vindice, auctoritas *Romana* poterit deperire.

1245.

Conatus procuratorum vniuersitatis Angliæ irritus.

EXpectantibus autem vniuersitatis *Anglicanę* procuratoribus, videlicet Comite *Richardo Bigod*, cum suis consortibus prænominatis, placabile domini Papæ, prout promiserat, responsum; tandem expressum est, quòd postulata ad votum non reportarent. Irati igitur nimis procuratores memorati, recesserunt cum comminatione: terribiliter iurantes, se nunquam tributum *Romanæ* cupiditati omni sæculo detestabile soluturos, nec soluere permissuros; vel ampliùs redditnum ecclesiarum (præcipuè quarum Nobiles Regni esse patroni dignoscuntur) prouentus extorqueri non passuros. Verumtamen dominus Papa animo patienti & oculis conniuentibus hæc omnia dissimulando pertransiens, tempus rigidius agendi, respirante prosperitate, tacitus expectauit. Misit igitur ad singulos Episcopus *Angliæ*, præcipiens districtissimè, vt quilibet eorum illi chartæ detestabili, quam lachrymabilis memoriæ Rex *Anglorum Iohannes*, reclamante Archiepiscopo *Cantuariensi Stephano*, infœliciter confecit de tributo, signum suum appenderet, vt magis roborata C perpetuaretur. Quod ipsi Episcopi timore inexcusabiliter effœminati, non sine enormi Regis & Regni, proh dolor, fecerunt præiudicio. Vnde cùm dominus Rex hoc audisset, in maximam iram excandens, iurauit quòd etsi etiam Episcopi turpiter sint incuruati, ipse firmiter staret pro Regni libertate: nec vnquam dum vitales carperet auras, censum sub nomine tributi curiæ R*omanæ* persolueret.

Porrò Episcopus *Londinensis Fulco* vltimus & inuitus, in arcum prauum versus, signum suum dictæ chartæ apponens minùs aliis meruit reprehen- D di. Simili quoque modo, cuidam amplæ chartæ transcriptæ de verbo ad verbum, secundùm chartam bulla Papali communitam, de sententia depositionis in Imperatorem *Fredericum* lata, apposuerunt omnes Prælati signa sua; tam ad maiorem roborationem, quàm memoriam rei sempiternam. Et sic soluto Concilio, qui conuenerant cum benedictione ad propria remearunt. Præter eos quos specialia negotia, quæ Papa vsque post Concilium suspenderat, detinebant.

E

Mandatum Papæ ad Capitulum Cisterciēse.

HÆc autem mundi volubilitate secum rapiente, Abbates diuersorum climatum *Cistercienses* Capitulum suum instante exaltatę Crucis solennitate, sicut moris est, Cisteruium adierunt. Et cum ad Capitulum generaliter conuenissent, mandatum domini Papæ susceperunt. Cuius tenor fuit hic:

Nouerit vniuersitas vestra statum ecclesiæ formidabiliter periclitantem precum instantia solitò vigilantiùs indigere. Subest enim vrgens causa, quæ toti Christiani- F tati *terribiliter comminatur. Nec curabimus de cætero gladio vti materiali, sed tantum spirituali, contra* Fredericum *aliquando* Romanorum *Imperatorem, validum ecclesię* Christi *& obstinatum inimicum. Obstructum est os loquentium iniqua. Non vos moueant imperitorum, & veritatis ignarorum, precamur, obloquia; vt à nobis quasi præcipitanter putetis, & absque deliberato fratrum nostrorum & multorum peritorum moroso consilio contra ipsum* Fredericum *fuerit sententiatum. Non enim meminimus* G *vnquam, causam cum tanta deliberatione & diligenti examinatione fuisse excussam; & peritorum atque sanctorum mentibus, libratam extitisse: adeò quòd in secretis, aliqui fratrum nostrorum induerunt personam Aduocati pro ipso. Aliqui autem è contrà personam aduocatorum, vt ex obiectionibus & responsionibus inquirentium & disputantium, vt solet in Scholis, causa veritas radicitùs hinc indèque discuteretur. Nec aliquam viam inuenimus, sine Dei in-* A *iuria, & graui eius offensa, & ecclesiæ eiusdem læsione, & nostrarum conscientiarum vulnere, aliter procedendi quàm vt processimus, licèt inuiti, & eiusdem læsoris miseria condolentes. Parati igitur sumus in hac causa, & pro illa, vsque ad mortem stare; & pro ea, & in ea, tam omnes fratres nostri, quàm nos met, immutabiliter pro causa Dei & eius ecclesię dimicantes.* Hæc postquàm ad audientiam totius Capituli & vniuersorum fratrum plenius peruenerunt, partem *Frederici* detestantes, mirabiliterque papali parti inclinantes, Deum deprecabantur, vt ecclesiam suam, quam supra fir- B mam petram stabiliuit, etsi labaretur, labi nullatenus sineret in æternum. 1245

Qua gesta apud Gannoch Rege Angliæ ibi morante.

OCtauo autem Calendas Octobris cum dominus Rex in inferioribus *Walliæ* confiniis & montium *Denaudero* interfluenti flumine, iam ferè duos menses commorans in construendo castro, situ, & mœniis inexpugnabili, quidam Nobilis de exercitu domini Regis volens amicos super hoc sollicitos certificare, sic scripsit eis: *Salu-* C *tem. Dominus* Rex *cum exercitu suo moram facit apud* Gannoch, *ad quoddam castrum firmandum, quod iam ibidem firmatur fortissimum. & nos circa illud in tentoriis nostris habitamus in vigiliis, ieiuniis, orationibus, in frigore & nuditate. In vigiliis, propter timorem* Wallensium *subitò & de noctibus in nos irruentium. In ieiuniis, propter defectum victualium: quia panis oboli valet quinque denarios. In orationibus, vt citò incolumes & indemnes reuertamur ad propria. In frigore & nuditate, quia domus nostræ lineæ sunt, & vestes caremus hyemalibus. Est autem quoddam brachium maris ad fluxum ascendens & descendens sub castro prædicto, vbi nos manemus, tanquam portus; vbi naues sæpe venerunt in mo-* D *ra nostra, victualia deferentes de* Hybernia *& de* Cestria. *& illud brachium est inter nos &* Snondunam, *vbi* VVallenses *habitant nunc, & continet tantum in latitudine quantum iacit arcubalista, quando mare plenum est. Die autem Lunæ proximę ante festum sancti* Michaelis *post nonam, contigit quandam nauim de partibus* Hyberniæ *aduenire, nobis venalia portans victualia, ad introitum portus. Quæ cùm improuidè regebatur, in sicco remansit retracto mari, in ripa scilicet vlteriori versùs* VVallenses, *sub castro nostro prædicto. Ipsi igitur* E VVallenses *accurrentes, obsederunt eam in sicco. Et nos ex ista vlteriori ripa hos videntes, misimus vltra aquam per batellos, trecentos* VVallenses *Marchisios nostros de* Cestrischyra *&* Saleposbyrischyra; *& cum illis arcubalistarios & milites armatos, ad dictam nauem defendendam. Quod videntes* VVallenses, *ad solita syluarum & montium sua sibi nota receptacula, raptim sese contulerunt. Et nostri milites comitantibus nostris, eos insequentes per spatium duarum leucarum, multos, licet pedes fuissent (quia equos trans aquam non duxerant secum) de* VVallensibus *vulnerarunt, & interfecerunt. Nostri* F *igitur reuersi, quasi de hostibus triumphantes, velut audi & egentes, prędis, rapinis, & incendiis intendentes in partibus vltra aquam, inter cætera prophana vnam Abbatiam de ordine* Cisterciensi, Abereuknnam *nominatam, omnibus bonis, etiam calicibus & libris irreuerenter deprædantes, officinas eiusdem combusserunt. Interim* VVallenses *vlulatu clamoso multitudinem de suis maximam congregantes, nostros subitò prædis pessime adquisitis oneratos, & peccatis inuolutos & inuaden-* G *tes: multos ex nostris fugauerunt, vulnerarunt, & trucidarunt, infœliciter ad nauem fugiendo, reuertentes. Quidam autem ex nostris, malentes fluctibus inueliri & mori submersi, quàm arbitrio inimicorum suorum interfici: se vltrò marinis vndis perituri commiserunt. Milites quoque nostros, viuos ceperunt incarcerandos. Sed audito, quòd nos quosdam de suis Nobiles, & præcipuè filium* Odonis Naveth, *iuuenem*

1245. *elegantissimum, & strenuissimum, interfecimus; & illi nostros suspenderunt, decapitantes, & horribiliter dilacerantes: & tandem misera cadauera membratim in flumen proiecerunt; eorum sceleratam auaritiam detestantes; dum ecclesia, praecipuè religiosorum, minimè pepercerunt.*

Ceciderunt autem in illo conflictu ex nostris de familia Richardi *Comitis* Cornubiæ *quidam strenui milites; videlicet, dominus* Alanus Buseel, *dominus* Adam de Moia, *dominus* Galfridus Esturmy, *& quartus quidam* Gasco *arcubalistarius* Reimundus; *de quo sæpe* Rex *ludere consueuit. Seruientium autem qui mortui sunt, praeter mersos, circiter centum. De* Wallensibus *autem totidem, vel ampliùs. Interim autem erat in naui, quam viriliter defendebat, dominus* VValterus Biset *cum suis, vsque circa mediam noctem, in continuo bello contra* VVallenses *acriter vndique inuadentes. Et nisi habuissent nostri lumbos nauis pro muro, omnes in manus hostium corruissent. Tandem, ascendente mari, & fluctuante naui, iam inaccessibili, fere exierunt* VVallenses, *dolentes quòd erepti sunt nostri de manibus eorum. In naui autem erant sexaginta dolia vini; praeter alia multum desiderata & opportuna victualia quibus tum priuabamur. Mane autem facto, & aqua retracta, viderunt* VVallenses *alacriter, credentes eos inuasisse nostros in naui. Sed Deo prouidente, de nocte dum plenum erat mare, per batellos nostros ante aduentum* VVallensium *ad nos venientes, euaserant, nauim solam relinquentes. Accedentes igitur* VVallenses, *fere totum vinum asportabant; & alia quæ in ea inuenerunt; & recedentes ascendente mari, & nauem incenderunt & dissiparunt, & combusta est nauis medietas. Et saluata est alia pars cum septem doliis, quam ad ripam traximus citeriorem. Dum autem moram traximus in exercitu, multis indigentes, frequenter armatò exiuimus, multis & magnis expositi, vt necessaria acquireremus, periculis, multas & varias* Vvallensium *insidias & assultus sustinentes, damna perpessi, & damna sæpiùs fortuitis belli casibus hostibus inferentes. Vno autem conflictu fere centum capita decollatorum ad castra retulimus triumphantes. Facta est circa illud tempus tanta omnium victualium penuria, & tanta omnium necessariorum caristia; quòd iacturam tam hominum quàm equorum, incurrimus irrestaurabiliter. Erat autem hora, qua non erat vinum in tota domo Regis, vel etiam exercitu, praeter vnum solum dolium: vna summa frumenti viginti solidis: bos pascualis tribus aut quatuor marcis: gallina pro octo denariis comparatur. Contabuerunt igitur homines & equi, & inedia multi consumpti perierunt.*

Papa venit ad colloquium cum Rege Francorum Cluniaci.

SVB eiusdem anni spatio, dominus Papa ex mandato Regis *Francorum*, volentis habere cum ipso colloquium se contulit *Lugdunum*. Sed non est vlteriùs in *Franciam* progredi permissus. Et circa festum sancti *Andreæ*, venit ad eum ibi Rex *Francorum*, qui eundem Regem iam quindecim diebus expectauerat. & simul secretissimum tenuerunt F consilium, nullo praeter eos conscio, dominus Papa, & dominus Rex *Francorum* & mater eiusdem domina *Blanchia*, septem diebus. Creditur tamen veracissime, quòd tractatum habuerunt de pace inter Ecclesiam & Imperium componenda & qua via pacis honorificæ reconciliatio possit inueniri. Qua firmum propositum habuit Rex *Francorum*, iter *Hierosolymitanum* arripere cum multis aliis *Francorum* Magnatibus & Nobilibus, iam tam pro Rege ipso, quàm pro Deo Cruce signatis. Nec poterant per mare neque per terras dicti Imperatoris, nisi plenè Ecclesiæ pacificaretur & reconciliaretur, sine totius *Christianitatis* discrimine, transire. Et si possent, non expediret, *Christo* in *terra sancta* militare, relicta in climate *Christianorum* post terga inter tam dignas & altas personas seditione tam inueterata & damnosa. Præterea

A credebatur certissimè, quòd tractabatur etiam de pace inter *Francorum* & *Anglorum* Reges reformanda, vel saltem treugis prolongandis; vt sua tutior & securior fieret peregrinatio. Hoc siquidem finito parlamento, recessurus Rex *Francorum* cepit diem parlamenti cum domino Papa in quindena Paschæ; vbi procurabitur *Frederici* dicti Imperatoris præsentia. 1245.

Inde se contulit dominus Rex *Francorum* ad ciuitatem *Mastisconensem*. Quæ ciuitas cum toto eius Comitatu in eodem anno in ipsius deuenit ditionem & potestatem, hoc modo. B Cùm deuoluta esset hæreditas illa ad Comitissæ *Mastisconensis* possessionem, significauit illicò domino Regi *Francorum*, quod totum ius suum, quod in dictam ciuitatem & Comitatum obtinebat, libenter venderet ipsi, proposuit enim habitum assumere religionis. Quod cùm dominus Rex *Francorum* acceptans, emisset pro immensa pecunia, ipsa Comitissa omnem ipsam pecuniam in vsus pauperum, & alios pios vsus expendit largiter atque distribuit; & cito post C habitum religionis in quadam domo Sanctimonialium, quam domina *Blanchia* apud ciuitatem *Pontesiam* fundauit assumens, exemplum omnibus sæculis memorabile humilitatis omnibus Nobilibus, maximè autem mulieribus, post se dereliquit.

Obiit Reimundus Comes Prouinciæ.

CIrca illa tempora Comes *Prouinciæ Reimundus* ille illustris & celeberrimus, qui rota Fortunali miserabiliter circumuolutus, stuporem vniuerso mundo de progenie sua formosa & excellenti sexus fœminini inauditum omnibus sæculis dereliquit, naturæ debita concessit ac persoluit. Qui in extremis verbis, iuniori filiæ suæ Comitatum suum *Prouinciæ* pro testamento dereliquit. D Quod cum Rex *Francorum* cognouit, misit quingentos milites electos, armis & omnibus necessariis communitos, ad accipiendum seisinam prædicti Comitatus *Prouinciæ*, ratione primogenitæ filiæ Comitis *Prouinciæ* iamiam defuncti, quam sibi matrimonio copulauerat, vt prædictum est, cassum reputans & inane, & quasi iniuriosum illud dictum prædicti Comitis *Reimundi* testamentum. Rex autem *Angliæ*, de morte Comitis *Prouinciæ* certificatus, eleemosynarum largitione magnifica & larga, & orationum deuotione, cum multorum E cereorum accensione, & campanarum strepitu, exequias pio affectu & animo splendidè prosequebatur, summopere prohibens ne quis mortem Comitis memorati, Reginæ vxori suæ, ne contristaretur, nunciaret.

Capta est vrbs Damascus a Babylonicis.

EOdémque anno, in hebdomada festo sancti *Michaelis* Archangeli proximo sequente, capta est nobilissima ciuitas *Damascus*, quæ caput *Syriæ* antiquitùs esse perhibetur, ab infidelibus & perfi- F dis *Babyloniis* & eorum complicibus *Chorosminis* crudelissimis, & *Christiano* nomini infestissimis hostibus in magnam confusionem & deplorandam desolationem populi *Christiani*. Quia licet ipsa ciuitas *Damascus*, lege polluta fuisset *Machometi*, tamen *Christianis* fuerat confœderata, & nulli eorum nociua, mercimoniis & mutuis intermeatibus omnibus profectura & valde commoda: quæ nunc de pacifica facta est eis inimicissima & infestissima, G & expulso *Soldano Damasceno*, & in Orientalibus regionibus vix tute latitante, ipsa ciuitas cum partibus circumquaque adiacentibus, *Babyloniis* & *Chorosminis* est subiecta.

Rex depopulata VValliæ parte, Kingeceta dicta, disponit in Angliam reditum.

IN crastino autem Sanctorum Apostolorum *Simonis* & *Iudæ* dominus Rex *Angliæ* non valens, neque volens, ampliùs moram apud *Gannoch*, præ victualium omnium inopia, & hyemis instantia,

continuare; poft moram circiter decem hebdomadum, firmato, & prouidè communito caftro fuo prædicto de *Gannoch*, quod firmauerat, in *Angliam*, vt tam ipfe, quàm omnis exercitus fuus, refpiraffet, redire difponit. Securus enim erat de hoftium fuorum, videlicet *VVallenfium*, exterminio irreftaurabili. *Hybernenfes* enim in aduentu fuo, totam *Englefeiam*, quæ eft omnium *VVallenfium* quafi nutrix & refugium, vaftauerant; & in receffu, fi quid refiduum fuerat, in ore gladii trucidarunt, & in fauillam redegerunt; ita quòd omnia quafi in incultam & vaftam eremum fiue folitudinem, redacta vifa fint. Rex infuper puteos fecerat falinarum de *VVich*, obturari & euerti. Et ne poffent à conterminis prouinciis alimenta per emptionem, commercium, vel rapinam, vel amicitiam, vel confanguinitatem, vel affinitatem, *VValenfes* vt folebant aliquando, etiam in tempore belli, adipifci; fecit dominus Rex omnes terræ illius incolas & fuæ ditioni fubiacentes, ita depauperari, & victualibus maximè fpoliari; vt in *Ceftrifhira*, & aliis locis finitimis, fames inualuit & tanta caritia, vt vix fibi fufficientes vitam miferam protelarent. Prohibuitque etiam dominus Rex, ne ab *Angliæ* vel *Hyberniæ* partibus, victualia venalia fub pœna mortis vel exhæredationis, vel aducherentur, vel aduehi permitterentur. Erat etiam miferis, imò iam miferrimis *VVallenfibus* caftrum *Gannochi*, victis victualibus, machinis, & armis prudenter communitum, quafi fpina in oculo; vt non versùs *Angliam* transmeare, quin à caftellanis, quos tota patria iuffu Regio obedienter concomitabatur, interciperentur, aliquatenùs præualerent, nec in fua patria præ inedia commorari.

Rex Angliæ communito caftro de Gannoch, inde receffit.

HIS itaque prouidè fic difpofitis, reuerfus eft dominus Rex in fofpitate & in omni profperitate præterquàm quòd fama fratris eius, Comitis videlicet *Richardi*, non mediocriter eft obfufcata in illa expeditione, & finiftra obloquutione interpretata. Dicebatur enim paffim, tam in exercitu, quàm per totum Regnum, quòd idem Comes, in domini Regis dedecus, damnum, & præiudicium, *Dauid* nepotem fuum, fub prætextu confanguinitatis & pietatis, maiori quàm deceret aut expediret, familiaritate confouiffet. Et in caftro fuo de *Tintaiol*, vt aliquando feffus, vexatus & infirmus refpiraffet, clanculò receptaffet ipfum *Dauid*, vt fortior contra Regem infurgeret reftauratus. Confilioque & auxilio eundem *Dauid* proditiose promouiffet: eò quòd dominus Rex *Ceftriam* cum honore ad eam pertinente, ipfi Comiti, Regina repulfam procurante, conferre noluit poftulanti. Similique modo dicebatur, quòd Regina impediente, quia *Gafconiam* à Rege pro dono poftulans, repulfam paffus; à Rege iratus & comminans indecenter nimis apud *Burdegalim* receffèrit. Hæc tamen nullatenùs funt credenda. Quia cùm in conftructione caftri de *Gannoch*, & fuftentatione exercitus fui, indiguiffet Rex pecunia; Comes memoratus, liberali & fraterna compaffione tactus, eidem Regi tria millia marcarum, fub pignore iocalium Regis commodauit. Et fic obftructum eft os loquentium iniqua. Rediit igitur dominus Rex à partibus *Walliæ* tempore hyemali imminente, iter arripiens in craftino Apoftolorum *Simonis* & *Iudæ*: vt tam ipfe, quàm exercitus fuus, iam nimis, vt dictum eft, afflictus, refpiraret. In eofdem labores, poft hyemis incommoda rediturus. *VValenfes* igitur infœliciffimi, hyemali ingruente rigore, multiformi inedia, cùm domiciliis & omni victualium genere deftituti effent; nec in fpem vllam melioris fortunæ aut conditionis erigerentur, cùm omnes terræ fuæ iacerent incultæ, in femetipfis contabuerunt; fame, & frigore, & defperatione, tam mente, quàm corpore miferabiliter perituri langorerunt.

Mauritius deponitur à Iuftitiaria Hybern.

REx itaque iratus valde & indignatus, eò quod *Mauritius* Iuftitiarius *Hyberniæ* nimis tardus venerat ad fuccurfum Regis, cùm tamen ventum profperum & ad votum habuiffet; depofuit eum à Iuftitiaria *Hyberniæ*. In loco cuius *Iohannem* filiũ *Galfridi* fubrogauit, & auctorifauit. Quod tamen *Mauritius* patienter tolerauit; quia poftquàm mortuus fuit filius fuus, omnem mundi gloriam cum fuis dignitatibus contempfit.

Mittitur Legatus in Franciam ad promouendum negotium crucis.

EOdémque anno, poftquàm Rex *Franciæ*, quem Dominus quafi rediuiuo fpiritu fufcitauerat, Cruce fignabatur; eodem Rege poftulante, miffus eft à domino Papa Legatus quidam in *Franciam* quo prædicatore negotium Crucis efficaciùs promoueretur.

Eodémque tempore, Epifcopus *Beritenfis* de *Terra fancta*, de quo mentio fuperiùs facta, concomitante quodam fratre Prædicatore *A.* venit in *Angliam* ad Regem, certificans eum de lugubri cafu & iactura *Terræ fanctæ*. Poftulauitque, vt liceret eis negotium Crucis in Regno *Angliæ* prædicando promouere. Quibus id petentibus, & chartam fuam, quam, in teftimonium fidei, de *Terra fancta* detulerant, oftendentibus; necnon & de Indulgentia, quam de curia *Romana* detulerant, ait Rex: Etfi veraces & efficaces nuncii fitis, tamen quia toties fefellerunt nos à curia *Romana* huius negotii procuratores & executores deftinati, qui tantùm pecuniæ extorquendæ intendebant; vix inueniretis qui vobis fidem perhibeant. Et cùm ipfi perfequentes affirmarent, quod tota fere Nobilitas *Franciæ* cruce fignaretur, Regem ad fanorem vocarent. Ait Rex: Rex *Francorum* cruce fignatur. Et fi fui eum fequuntur, quis admiratur? Circumvallor hoftibus meis. Sufpectus eft mihi Rex *Franciæ*, fufpectior Rex *Scotorum*. Manifefte mihi Princeps *VValliæ* aduerfatur. Papa protegit in me infurgentes. Nolo vt terra mea, militia pecuniaue vacuata, robore deftituatur. Et fic omni fpe fruftrati Epifcopus & Prædicator, à Rege receffèrunt.

Abbas Cluniacenfis extorquet à fuis Prioratib. decimam.

CIrca illos dies, Abbas *Cluniacenfis*, antequàm hofpes fuus dominus Papa, *Lugdunum* petiturus, receffiffet, impetrauit ab ipfo licentiam, & fcriptum fuper hoc; vt à toto ordine *Cluniacenfi* decimam extorqueret per vnum annum. Tum quia dominum Papam exulantem & accedentem ad partes Cifalpinas, muneribus refpexit inappreciabilibus Abbas memoratus (dederat enim triginta palefridos phaleratos cum totidem equis clitellariis) tum quia fplendide procurando, curialiter recepit, & exhibuit fere per vnum menfem. Et hanc decimam in omnibus membris percipiet Abbas prædictus; non obftante contradictione alicuius ordinarii. De qua quidem pecunia, percipiet dominus Papa tria millia marcarum. Refiduum autem cedet in folutionem debitorum, quibus ecclefia *Cluniaci* pro promotione *Romanæ* ecclefiæ nofcitur obligari. Et fic conceffit Papa Abbati; vt de propria cute fibi faceret latam corrigiam.

Multi Nobiles cruce fignantur.

IAm támque, quia dominus Rex *Francorum* dederat exemplum præuius, & quafi fignifer; multi de Regno *Francorum* Nobiles Cruce fignantur. Videlicet, frater dicti Regis *Robertus* Comes *Atrebatenfis*, Dux *Burgundiæ*, Dux *Brabantiæ*, Comitiffa *Flandriæ*, cum duobus filiis fuis, Comes *Britanniæ* P. Comes *Britanniæ* filius eius *I.* Comes

1245. *Barrensis*, Comes *Suessonensis*, Comes S. *Pauli*, Comes de *Drenx*. Comes de *Retel*, *Philippus* de *Curtiniaco*, *Gauterus* de *Iuneni*, *Ægydius* de *Mailli*, Aduocatus *Betunia* Multi quoque alii Nobiles, quorum numerus quotidiè, quia ipse iam Rex vices agens Prædicatoris, stimulauit, fœlix suscepit incrementum. De Prçlatis etiam, laicis præbentes pium incitamentum, nonnulli simili zelo pronocati, Crucia signaculum humeris, talionem *Christo* reddentes, assumpserunt: videlicet Archiepiscopus *Rhemensis*, Archiepiscopus *Senonensis*. Archiepiscopus *Bituricensis*, Episcopus *Laudunensis* Episcopus *Beluacensis*, & multi; quos *Christus*, diatim aduocauit, & ad suam accendit clientelam.

Saraceni piper perhibentur intoxicasse.

HÆc autem audientes *Saraceni*, sese muniunt multiformiter. & argumenta malitiæ excogitantes, piper, quod nouerant in partes deferendum *Christianorum*, intoxicant: vnde multi in partibus *Franciæ*, huius ignari malitiæ, perierunt. Sed postquàm compertum est, acclamatum est voce præconia in ciuitatibus solennibus, tam in *Anglia* quàm *Francia*, vt huiusmodi periculum cautiùs vitaretur. Alii dicunt, mercatores hoc fecisse, vt vetus piper, diu reseruatum, meliùs venderetur.

FLuentibus eiusdem temporis diebus, consecratus est apud *Radingum* in Episcopum *Exoniensem* magister *Richardus*, eiusdem ecclesiæ Cancellarius, circa Calendas Decembris: vir sine querela, moribus & literis omnibus commendabilis.

Richardus Exoniensis ecclesiæ Cancellarius in Exoniensé Episcopum consecratur. Obitus Comitis Mareschalli VValteri mors Anselmi fratris eius.

EOdémque anno, Comes *Marescallus Walterus* viam vniuersæ carnis ingressus pridiè Nonas Decembris; aut, vt alii volunt, octauo Calend. Decembris, *Londini* apud *Tinternam*, non procul à *Strigoil*, vbi plures magnifici antecessores sui sunt sepulti, tumulatur.

Et citò post, videlicet tertia die ante Natale, obiit *Anselmus* frater eiusdem Comitis, natu proximo iunior consequenter. Quibus sine liberis de medio raptis, illa præclara hæreditas iam multipliciter dissipata, ad multos, ratione sororum, est deuoluta; quas diuersimode & particulatim contingebat.

Clypei in *Anglia*, iam, heu, prostati.
Marescalli.
Comitis *Cestriæ*.
Comitis *Darundeliæ*.
De *Mandeuilla*.
De *Huntendune*.
De *Albineto*.
In *Hybernia*, *Hugonis* de *Lacy*.
In *Prouincia*, Comitis *Resmundi*.
VVillelmi de *Lancastre*.
Osberti Giffard.
VValteri filii *Gilberti* de *Bolum*, & fratris eius.
Alexandri Arsic.
Roberti de *Roppele*.
Roberti de *Burgate*.
Roberti de *Turnham*.
VVillelmi / *Nicolai* / *Eustachii* } de *Stuteuilla*.
Rogeri de *Mumbegunt*.
Philippi de *Hulecostes*.
Falconis de *Breaute*.
Richardi de *Percy*.
Henrici de *Trubeuille*.
Philippi de *Albineto*.
Radulphi de *Trubleuille*.
Richardi de *Ripariis*.
Richardi filii *Rogeri* de *Chilchani*.
Richardi de *Douere* filii eius.
Comitis de *VVarewic*.

Quiddam notabile de VV Mareschallo magno & quinque eius filiis.

ET quia tam miser tamque miserabilis & inauditus casus, de quinque filiis *VVillelmi Marescalli* magni accidit, qui secundùm ordinem natiuitatis suæ, dum adhuc eis prosperitas possessionum & ætatis arrideret, lachrymabiliter & absque liberorum propagine sublati sunt de medio: iuxta vaticinium matris eorum, dicentis, *quòd omnes Comites futuri erant vnius Comitatus*, quia *Anselmus* licet non fuisset inuestitus in Comitatu, tamen deuoluebatur ad eum. Erit a vere *Sibylla* fuit mater eorum: nec credendum arbitror. hoc sine diuino iudicio contigisse. Quiddam ideò memoratu dignum, duximus huic opusculo breuiter annectendum. Memoratus itaque *VVilhelmus*, vtpote bellicosus & strenuus, dictus *Marescallus*, quasi Martis Senescallus, dum in *Hybernia* stragi intendens & incendio, terras sibi adquireret spaciosas; à quodam sancto Episcopo duo maneria, ad suam ecclesiam pertinentia, violenter & iniuriose surripere, & subrepta sibi vsurpando præsumpsit; quasi iusto titulo, quia in bello adquisita, possidere. Episcopus igitur, post frequentes admonitiones, in ipsum Comitem procaciter respondentem & contumaciter in peccato suo dicta maneria retinentem; sententiam excommunicationis non immeritò fulgurauit. Quod Comes contemnens, tempora bellica præposuit pro excusatione, iniurias iniuriis cumulando. Vnde non sine ratione quidam magister *Geruasius* de *Melcxelcia*, de eo versus componens, & quasi eius personam assumens, ait:

Sum quem Saturnum sibi sensit Hybernia, Solem
Anglia, Mercurium Normannia, Gallia Martem.

Tenuit igitur dictus Comes ipsa maneria tota vita sua, & suo dominio continuauit. Post aliquot verò annos contigit Comitem memoratum, viam vniuersæ carnis ingressum, apud nouum Templum *Londini* sepeliri. Hoc cum Episcopo prænominato innotuisset, (Ipse autem fuit Episcopus de *Fernes* Monachus *Cisterciensis* ordinis, natione *Hybernicus*, sanctitate perspicuus,) non sine magno corporis labore, Regem adiit, tunc *Londini* commorantem; grauémque coram eo de prædicta iniuria querimoniam reponens, asserebat se Comitem pro eo non immeritò excommunicasse. Supplicauitque Regi, vt auctoritate Regia & præcepto, necnon & pro animæ dicti *VVillelmi* Comitis liberatione, sibi sua maneria restitueret, vt sic defunctus absolutionis beneficium obtinere mereretur. Rex itaque his auditis, contristatus, petiit Episcopum, vt accedens ad dicti Comitis sepulchrum, ipsum absolueret, & ipse idem Rex intenderet diligenter satisfactioni. Accedens igitur Episcopus, Rege pręsente, ad tumulum, audientibus circumstantibus, ait, quasi viuus ad viuum affando tumulatum: O *VVillelme*, qui hîc iaces sepultus, vinculis excommunicationis irretitus, si ea quę iniuriose abstulisti ecclesiæ meæ per Regem vel per hęredem tuum, vel per aliquem tuorũ propinquorũ vel amicorum, cum competenti satisfactione restituantur, absoluo te: alioquin sententiam ipsam confirmo, vt tuis semper peccatis inuolutus, in inferno maneas condemnatus. Rex autem hoc audiens, iratus, Pontificis rigorem redarguit immoderatum. Cui Episcopus: Domine, ne miremini si commoueor: spoliauit enim ecclesiam meam maxima sua commoditate Rex itaque *VVillelmum* filium eiusdem Comitis primogenitum & vniuer-

1245. forum hæredem, tam hæreditate inuestitum, necnon & quosdam fratrum suorum secretò alloquẽs, petiit vt memorata maneria iniustè ablata restituendo, animam patris eorum misericorditer liberarent. Cui *Willielmus*: Non credo, sicut nec credendum est quòd pater meus ea abstulisset iniuriosè: quia quod tempore belli adquisitum est, in iustam cedit possessionem. Si Episcopus ille senex & delirus iniustè sententiauit, in caput suum maledictio retorqueatur. Nolo hęreditatem meam qua inuestior, decrescens minuere. Pater meus seisitus decessit: ego iustè in ea quæ iouem ingredior. Cui consentiebant fratres. Rex autem vtpote tunc iuuenis, & sub tutore, noluit aliquatenùs tantum & tam nobilem contristari. Hæc autem postquàm Episcopo innotuisset, plùs doluit iratus de filiorum contumacia, quàm de patris iniuria primitiua. Et Regis adiens pręsentiam, dixit ei: Quod dixi, dixi: & quod scripsi indelebiliter scripsi. Stat enim sententia. Afflicta est à Domino pœna malefactoribus, & quæ in Psalmo scribitur maledictio, Comiti *Willielmo*, de quo conqueror, imponitur onerosa. *In generatione vna delebitur nomen eius*: & filii eius exortes erunt illius Dominicæ benedictionis: *Crescite & multiplicamini*. Morientúrque eorum aliqui morte lamentabili, & hæreditas eorum dissipabitur. Et hæc omnia, domine mi Rex in vita vestra, imò in adhuc florente ætate videbitis. Et cùm hæc in cordis amaritudine quasi hausto spiritu Prophetico, perorasset Pontifex, tristis recessit. Et sic innodatus anathemate Comes nobilis *Willielmus Marescallus*, qui posuit brachium sibi carnem suam, derelictus est. In cuius rei argumentum nimis euidens, contigit paucis ante volutis annis, post mortem omnium suorum filiorum, videlicet quando dedicata est ecclesia *Noui Templi*, anno gratiæ M.CC.XL. inuentum est corpus sæpedicti Comitis, quod erat insutum corio taurino, integrum? putridum tamen, & prout videri potuit, detestabile. Huius etiam sequebatur vestigia fratrum penultimus Comes *Marescallus Walterus*, Qui cùm certissimè promisisset redditum sexaginta solidorum domoi sanctæ *Mariæ*, scilicet Monachorum de *Hertfordia*, & inde scriptum confecisset, eò quòd ibidem mortuus est frater eius Comes *Gilebertus*, & ibi remanent eiusdem viscera sepulta; oblitus est fidei & promissionis suæ, quam fecerat pro redemptione fratris sui: & post multas Prioris dictę domus inutiles vexationes, illusor est & transgressor manifestus inuentus.

Imperator F. contra Mediolanenses tendit.

TEmporibus quoque sub eisdem, cùm persuasisset dominus Papa, vt ipsi nobiles *Alemanniæ*, ad quos spectat ius electionis, nouum sibi eligerent Imperatorem, & aliqui consensissent, maxime Archiepiscopus *Coloniensis Conradus*, in *Landegrauium Duringiæ*, idem *Landegrauius* malens pacem cum securitate, suo contentus Ducatu, quàm ancipitis belli certamina & fata belli fortunalis experiri; maxime contra *Fredericum*, bellicis negotiis multoties expertum, & vulpinis fallaciis argumentosum; renuit acquiescere, vel tantæ temeritati consentire. Dominus autem Papa confortans eum & animans, promisit ei suum & vniuersalis ecclesiæ patrocinium. *Mediolanenses* quoque, & *Itali Mediolanensibus* confœderati, missis suis nunciis solennibus, prudentiam memorati *Landegrauii* pusillanimitatem vocantes, ipsi consilium in omnibus efficax & auxilium promiserunt; si in electionem de se factam consentiret, contra dictum *Fredericum* apostatam, excommunicatum, deiectum, Deo & Ecclesiæ turpiter reprobatum. Quod cùm audisset Imperator *Fredericus*, iratus nimis infremuit; dolens quòd de aduersitate eius caput extulerant inimici, probra probris, minasque minis accumulantes. Et totus insurgens ad vindictam, ordinatis armatorum infinitorum legionibus, & positis à tergo cautiùs insidiis, quibus præerat *Henricus* filius eius, Rex *Sardiniæ*, ipsos *Mediolanenses*, quos præsciuit, vt moris illis est, exituros, ad prælium prouocauit. At ipsi cateruatim exeuntes imperterriti, & insidiarum ignari, irruerunt in ipsum *Fredericum* alacriter. Quod videns Rex *Sardiniæ Henricus* suum exercitum *Mediolanensibus* & suæ ciuitati interponens, excepit eos in ore gladii; stragem faciens magnam & miserandam. Ciues autem respicientes viderunt reditum sibi precludi & suæ aditum ciuitatis, in desolationem & desperationem præcipitati sunt: & ceciderunt ex eis multi trucidati, de se tamen cruentissimam victoriam *Frederico* relinquentes. Ceciderunt itaque vtrobique innumerabiles, ita vt hoc cognoscentes inconsolabiliter tot *Christianorum* cædem deplorarent.

Archidiaconus Eboracensis in atrio ecclesiæ trucidatur.

DIerum illorum curriculis, quidam *Eboracensis* ecclesiæ Canonicus dum temere conuitiis, quendam Militem ad iracundiam prouocaret, ab eodem in atrio ipsius ecclesiæ trucidatur. Captus est igitur Miles ille haud ignobilis, & carceri mancipatus: tantæ transgressionis expectans vltionem iudicialiter infligendam.

Pictauenses duriter tractantur à Francis.

PRofluentibus autem temporum illorum curriculis, miseri nec miserabiles *Pictauenses*, quibus innata est proditio, adeò in conspectu *Francorum* obsorduerunt, quòd filias suas nuptui tradere, nisi de licentia *Francorum*, ne sunt ausi, nec permittebantur. Et dominantibus eis qui eos oderunt vltimæ facti conditionis fructus viarum suarum sub iugo multiplici *Ægyptiæ* seruitutis immeritò reportarunt. Pœnituit ergo eos tot desiderabiles argenteos nummos, ab vtroque Rege proditiosè recepisse, & nequiter delusum à finibus suis dominum suum naturalem extorrem expulisse, qui in perfidis fidem se credebat inuenisse, & qui dum lucrum sitiebant, ad laqueum peruenerunt. Castra etiam eorum ad arbitrium inimicorum suorum ruitura, vix sine graui & magna redemptione stare permissa sunt posita in eis secura *Francorum* custodia: quia

Seruiet æternò, qui paruo nesciet vti.

Episcopus Lincolniensis priuilegium à Papa impetrauit.

EIsdem verò temporibus, dum Solis orbita circularis iam declinans versùs tempus hyemale vicinaretur, Episcopus *Lincolniensis Robertus*, quietis nescius, multis aduersans, quàm plurimisque ei aduersantibus, *Ismaelis* consimilis, post multos labores & pecuniarum inęstimabilium effusiones, hanc à domino Papa, quem cum multis donariis respexerat, contra Canonicos suos meruit impetrationem obtinere.

INnocentius, &c. *venerabili fratri Episcopo* Lincolniensi, *Salutem & Apostolicam benedictionem. Inter cætera, quæ nostrum animum qui vniuersali regimini, quamuis immeriti: disponente Domino præsidemus, insultibus impetunt successiuis; illud nos frequenti meditatione perurget, vt ecclesiæ causarum agitata non deficiant sub dispendiis quæstionum & litibus, quæ propter concertationes & diffugia partium, videntur quodammodò immortales, finis debitus imponatur. Cùm igitur inter te ex parte vna, & Decanum, & Capitulum* Lincolniense *ex altera, super iurum & ecclesiarum prabendalium & ecclesiarum cæterarum de dignitatibus & communa, visitatione, & reformatione morum, ac correctione, tam Decani, quàm Canonicorum, & clericorum chori, & etiam ministrorum, ac vicariorum, & capellanorum, & parochianorum dictarum omnium ecclesiarum, necnon* reuerentia

1245. *reuerentia & obedientia canonica tibi ab eis præstanda, & quibusdam aliis dignitatibus, & officium Episcopale contingentibus, suborta fuisset materia quæstionis; Nos post diuersas commissiones hinc inde ab Apostolica sede ad iudices diuersos obtentas, & processus habitos per eosdem; causam ipsam, finem sibi cupientes imponi, ad examen nostrum duximus reuocandam. Cúmque tu & procurator partis alterius in nostra esses præsentia constituti, fuit ex parte tua propositum, quòd cùm ex diligentia pastoralis officii tenearis de iure communi capitulum* Lincolniense *& omnes ecclesias præbendales de dignitatibus & communa visitare; ac ea, secundum formam iuris, quæ ad visitationis spectant officium, adimplere; tam tam capitulum quàm ecclesia tibi sint de iure communi subiecta, necnon excessus tam Decani, quàm Canonicorum vniuersorum, & singulorum clericorum de choro, & ministrorum eorundem, vicariorum etiam capellanorum & parochianorum prædictarum ecclesiarum corrigere, ac eorum mores, ne ipsorum sanguis de tuis manibus requiratur, reformare. Causam etiam omnium prædictorum, cùm ad inuicem eos mouere contingeret, vel ipsos contrarios tuæ Diocesis, vel alii contra ipsos, siue sint ciuiles, siue criminales, examinare ac decidere, ad te, tanquam ad ordinarium, propriè pertineat, dum tamen ad ecclesiasticum forum spectent: Decanus & Capitulum se tibi super his contra iustitiam opponebant, propter quod præmissa liberè non poteras, prout officii tui cura exigit, adimplere. Adiiciebas prætereà, quòd tu sùmsis caput* Lincolniensis *ecclesiæ, & à te, tanquam à capite, ante electionem Decani* Lincolniensis *celebrandam tuus de iure sit requirendus assensus; ipsi tua irrequisita licentia, se debere ad electionem Decani procedere, asseuerant: super quo tibi petebas iustitiam exhiberi. Dicebas prætereà, quòd cùm Decanus in sui confirmatione, & Canonici cùm præbendæ ipsis conferantur, iurare tibi de iure canonicam obedientiam teneantur; iidem id hactenùs indebitè facere non curarunt. Proponebas insuper, quòd cùm lege Diocesana Decanatus, dignitatum, & præbendarum vacantium sequestratio ad te de iure pertineat; præfati Decanus & Capitulum se tibi super hoc contra iustitiam opponebant. Quare petebas super præmissis ius tuum declarari, ac diiudicari tibi per diffinitiuam sententiam téque ad visitationis officium in capitulo* Lincolniensi *& ecclesiis præbendalibus de dignitatibus & communa, & ad correctionem excessuum, & morum reformationem omnium prædictorum, non obstante Decani & Canonicorum reclamatione, admitti debere, diffinitiuè pronunciari, ac imponi eis perpetuum silentium: nisi Sedis Apostolicæ priuilegio, vel alio iure speciali, tueri se possent super impedimentis & obstaculis supradictis. Petebas etiam procurationem ratione visitationis capituli debitam, & expensas factas in lite: ac vt ipsi quotiescunque te ad ecclesiam* Lincolniensem *venire contigerit, contra te ecclesiæ campanas pulsare faciant, & exhibeant reuerentiam tanquam patri. Quódque Decanus aliquem Canonicum ad iurandum ei canonicam obedientiam, nisi dignitas Episcopalis & auctoritas excipiatur, de cæterò non compellat: nec cogat Canonicos iurare aliquas consuetudines, quæ sunt contra canonicas sanctiones: neque statuta, quæ sint contra canones, & auctoritatem & dignitatem Episcopalem, vlteriùs in capitulo ipso non edat. Petebas insuper, vt cùm præbendarum & ecclesiarum de dignitatibus & communa visitatio, ad te de iure communi pertineat, quòd Decanus de cæterò ab earum visitatione desistere per sententiam cogeretur. Procurator verò partis alterius, litem contestando, respondit Narrata non esse vera, vt narrabantur: & petita fieri non debere. Lite igitur super his legitimè contestata, rationibus quoque ac allegationibus vtriusque partis diligenter auditis: Nos postquam fuit causa conclusum, deliberatione habita diligenti, de fratrum nostrorum consilio pronunciamus te ad visitationem tam Decani & Capituli, quàm Canonicorum, Clericorum chori, ac ministrorum, etiam capellanorum ecclesiarum & parochianorum ad omnes prædictas ecclesias pertinentium. Et ad correctionem excessuum, ac morum reformationem liberè admittendum. Pro visitatione autem in cathedrali ecclesia facienda, procuratio à capitulo non præstetur. Excessus tamen Canonicorum cathedralis ecclesiæ, qui consueuerunt corrigi per capitulum, per ipsum, iuxta ecclesiæ consuetudinem hactenùs pacificè obseruatam: ad commonitionem & iussionem tuam, successorúmque tuorum, infra competentem terminum, eis præfigendum à te, vel eisdem successoribus, corrigantur. Alioquin ex tunc tu, vel successores ipsi, Deum omnipotentem præ oculis habentes; ipsos vt animarum cura requirit, per censuram ecclesiasticam corrigatis.*

Mandamus etiam, vt prædicti Canonici tibi Canonicam obedientiam & reuerentiam exhibeant & obseruent. Obligare se tamen ad hoc iuramento, manuali præstatione, seu promissione, minimè teneantur; tùm ad hoc consuetudine non tenentur. In cæteris petitis, ab impetitione sua, præfatos Decanum & Capitulum absoluentes. Nulli ergo omnino hominum, liceat hanc paginam nostræ diffinitionis infringere; vel ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit; indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri *&* Pauli *Apostolorum eius, se nouerit incursurum.* Datum Lugduni, *octauo Calend. Septembris, Pontificatus nostri anno tertio.*

Eodem quoque anno, secundo Idus Octobris, apud *sanctum Albanum* postquàm Episcopatu priuatus, sed dignitate retenta, *Herefortensi*, circiter triginta annis, ex mandato Papali moram continuarat; *Iohannes* Episcopus naturæ debita persoluit. Qui cùm vitalem cursum fœliciter consummasset, libros suos & quædam ecclesiastica ornamenta, necnon & quædam beneficia; non immemor sibi collatorum ab ecclesia *beati Albani* beneficiorum in testamento reliquit. Vnde speciale consortium omnium bonorum operum quæ fiunt in ecclesia beati *Albani*, quasi alter Abbas ipsius ecclesię, necnon & sepulturam in eadem ecclesia; ante altare videlicet sancti *Amphibali*, meruit solenniter obtinere.

Obiit Iohannes Herefortensis Episcopus

Anno quoque eodem, videlicet vndecimo Calendarum Ianuarii, post multas indignas vexationes, tribulationes, & infirmitatem, quam in Curia *Romana* ob id initiauerat, in magnam suæ ecclesiæ iacturam & perturbationem viam vniuersæ carnis est ingressus *Walterus* Abbas de *Burgo*.

Obiit VValterus Abbas de Burgo.

Appropinquante verò & imminente præclaræ Dominicæ Natiuitatis festiuitate, qua mutatoria recentia, quæ vulgariter Nouas robas appellamus, Magnates suis domesticis distribuere consueuerunt, dominus Rex *Francorum* Crucis signifer officium Prædicatoris Procuratorisque negotii Crucifixi nouo modo sibi assumens, capas cum suis pertinentiis de pretiosissimo panno multò plures quàm moris habuit, cum pellibus variis imponendis, iussit comparari: & de subtili aurifrigio factas in locis caparum humeralibus cruces insui, opere furtiuo ac nocturno prudenter curauit & imperauit. Et manè cùm adhuc sol nondum oriretur, milites capatos capis Regis, iussit cum ipso Rege Missam audituros in ecclesia comparere. Quod cùm fecissent, & manè, ne somnolentiæ aut pigritiæ redarguerentur, in ecclesia Missis celebrandis interessent,

Cauillatio pia Regis Fran*corum de*-*ceptio.*

1246. centius Episcopus, seruus seruorum Dei, venerabilibus Fratribus, Episcopis, & dilectis filiis, Abbatibus, Prioribus, Archidiaconis, Decanis, Capellanis, & aliis ecclesiarum Prælatis & clericis per Cantuariensem ciuitatem, Diœcesim, & prouinciam constitutis, salutem & benedictionem. Ad hoc cœlestis altitudo consilii, alta & ineffabili prouidentia vniuersa disponens, rerum vicissitudines non sine dispensatione certæ rationis alternat, nunc superiores inferiorum, nunc inferiores superiorum auxilio faciens indigere: vt humana conditio per alternationes huiusmodi, sui statim instabilitatem agnoscat, & alterutrum sibi compatiens & subueniens, impleat legem Christi, qua diligere proximum quisque iubetur, & alterius onera supportare. Cùm igitur, sicut venerabilis frater noster Cantuariensis Archiepiscopus nobis exposuit, Cantuariensis ecclesia, tam prædecessorum suorum, qui passi tribulationes innumeras, fuere necessitatum plus iusto incommodis agitati, quàm etiam vacationum ipsius ecclesiæ longiorum, temporibus quibus cognitis & ignotis pari passu circumflexerunt, vt ad se traherent & dissiperent bona eius, adeò grandi fuerit debitorum onere prægrauata, quòd vix posset ab ipsis absque sedis Apostolicæ prouidentia liberari; nobis humiliter supplicauit, vt eidem ecclesiæ subuenire, ne vsuris excrescentibus ipsius grauior & quasi irrecuperabilis fit iactura, de benignitate solita dignaremur. Verùm, cùm eadem Cantuariensis inter alias orbis Ecclesias honorabilis habeatur, quòd eam Romana Ecclesia, veluti filiam prædilectam, sinceris affectibus prosequitur, & præfert effectibus gratiæ singularis; in cuius odoris suauitate reficitur, statim recreatur tranquillo, & prosperis prosperatur: illámque ea prærogatiua fauoris & gratiæ prosequamur, quòd ipsius ardenti desiderio, & potissimè eiusdem Archiepiscopi consideratione, qui tanquam filius deuotus ecclesiæ & nobile membrum, iustus deuotione feruens, vita perspicuus, & nobilitate præclarus, nobis & fratribus nostris charus & acceptus plurimùm habeatur: ipsius supplicationibus fauorabiliter annuentes, de fratrum nostrorum consilio, damus venerabili fratri nostro Herefordensi Episcopo nostris literis in mandatis, vt ipse per septennium & non vltra, omnium beneficiorum ecclesiasticorum, quæ deinceps in ciuitate, diœcesi & prouincia Cantuariensi, vacabunt, primi anni prouentus vsque ad decem millium marcarum summam. Qui si ante dictum septennium haberi poterit, nil amplius exigatur. Nec non duo millia marcarum de ipsius Archiepiscopi redditibus colligat annuatim, & conuertat fideliter in solutione debitorum ecclesiæ memoratæ. Prouiso quòd personis seruientibus in eisdem beneficiis, de prædictis redditibus idem Episcopus faciat competentem portionem pro ipsarum sustentatione; ne ipsa debitis defraudentur obsequiis, assignari. Et si forsan dictorum beneficiorum redditus huiusmodi primi anni esse debeant, iuxta morem patriæ, decedentium personarum; dictus Episcopus ipsorum beneficiorum redditus in anno colligat subsequenti: contradictores, auctoritate nostra appellatione postposita compescendo. Quocirca vniuersitatem vestram rogamus, monemus, & hortamur, attentè per Apostolica vobis scripta præcipiendo mandantes: quatenus attendentes prudenter, quòd dignum sit matris egestatem filiorum opibus releuari, cuius tam deuotè quàm benignè debent onera supportare. eidem Episcopo ad exhibendos huiusmodi redditus & habendos, sic ope & opere promptos & sollicitos vos reddatis, quòd ipsius Archiepiscopi fauorem & gratiam vobis proinde futuris temporibus vendicantes: nos habeatis propter hoc specialiter ad vestra & ecclesiarum vestrarum commoda promptiores. Datum Lugduni, vj Calend. Septembris, Pontificatus nostri, anno iij. In cuius rei testimonium, præsentibus sigillum nostrum fecimus apponi.

…a Regis si- …uernato

HÆc autem cùm ad audientiam Regis peruenirent, primò obstupuit iratus & commotus valdè, clamosè dicens: Miror si talia procurauit regno meo dispendia Archiepiscopus Cantuariensis Bonifacius quem promoui. Nec sufficit ei quòd electum meum Cicestrensem Robertum videlicet Passeleue, cuius promotionem procurraueram, procaciter præcipitauit: sed & diatim intendens bellis tnptotis more, tam in Prouincia quam Anglia, contra me iam iacturam & dedecus machinaturam. Ecce noua & inaudita pecuniaris extorsio: O quàm multiformes sunt laquei venantium, ad subiectorum simplicitatem decipiendam: In hac equidem machinatione nobiles mei, ad quos ecclesiarum spectant patronatus, defraudantur; terra censu spoliatur, & similium consequentia formidatur. Tandem tamen Dominus Rex cùm insibilatum fuisset ei, quòd minimè irasci teneretur memorato Archiepiscopo pro dicta Roberti cassatione, tum eo quod in examiuatione insufficiens reperiebatur, tum quia eius cassatio multùm Regi fuit vtilis & lucrosa, cum quotidie Regis diligenter intenderit emolumentis, muliebriter in suo proposito resistendi fractus est, muliebri, vt dicitur, intercessione turpiter emollitus; quia merito hoc nomen mulier, quasi molliens herum, id est eneruans etymologizatur. Nec proh dolor: viriliter pro ecclesiæ indemnitate, cum non constiterit ecclesiam Cantuariensem alieno ære per Archiepiscopum Æ. sub vsuris maxime irretitam in tantum, nec pro Regni sui tuitione, vel sanctorum Pontificum Cantuariensium honore, stetit Rex, prout decuit & expediuit; sed eidem Archiepiscopo, Bonifacio concessit per Angliam, secundum quod prædicitur, prædictam habere collationem. Veruntamen, per idem tempus prohiberi fecit dominus Rex per literas suas, ne quis veniens de curia portans literas bullatas de prouisionibus faciendis præcepto Papali, ad extorquendam pecuniam de ecclesia Anglicana & depauperandum regnum, permitteretur vagari per terram ad Prælatos: & si quis talis inueniretur, caperetur, carceri Regis retrudendus. Portus autem, hoc præcipiens portuum custodibus, fecit custodiri. Sed hoc animos miserorum Anglorum parum exhilarauit, qui cor cereum Regis cognouerant: & ea facilitate aduertendum, qua conuerti frequenti experientia certificabantur.

Lõdinenses mulctantur pecunia.

TEmpore quoque sub eodem, iam Vetnæ temperiei serenitate arridente, mundus è contrario statum mortalium molestauit. Ciues enim Londinenses, quos Regia clementia sub alis securæ protectionis certiùs tueri tenebatur; ad redemptionem solutionis sub nomine tallagii, millium marcarum non sine multo grauamine, & diminutione catallorum suorum, & cordium amaritudine, sunt compulsi: ita vt multi vaticinium Merlini concordantes & veracius testimonium perhibentes, asserebant hunc H. verè esse Lynceum omnia visu penetrantem, id est omnium crumenas perforando perscrutantem, & perscrutando perforantem.

Conuocantur Magnates Angliæ.

ET dum fluenta dierum illorum æuum mortalium metirentur transeundo, Rex missis literis suis, totius Regni Magnates conuocauit; vt Londini die qua cantatur Lætare Hierusalem, videlicet Quadragesima, de statu Regni generaliter conuenirent tractaturi.

Fratrum Prædicatorum ambitio.

EOdémque tempore. Fratres Prædicatores, limites paupertatis, quàm professi sunt nuper, iam ad superos gradus ascendere, venerari, & timeri à Prælatis Ecclesiasticis affectabant, & non iam tantùm Prædicatores, sed etiam esse confessores contendebant, vsurpantes sibi officium ordinariornm, & haberi eosdem contemptu procurantes, quasi scientia & potestate insufficientes populum Dei regere, & ecclesiæ lora moderari. Vnde

1246. multis difcretis videbantur, ordinem vniuerfalis A ecclefiæ per fanctos Apoftolos & facros Doctores noftros anreceffores, de quorum fanctitate toti mundo conftat fancitum, nimis eoormiter perturbare. Teftificatum eft etiam, quòd ordo *S. Benedicti* vel ordo beati *Auguftini*, per multorum fpatium fæculorum tantum non delirauit, quanrum, eorum, qui nondum in *Anglia* per triginta annorum fpatium, radicum propagioes tranfplantauit. Impetrato igitur à Papa *Gregorio*, qui fpecialiter eorum fautor erat, paucis euolutis annis inaudito priuilegio: hoc etiam his temporibus nouum, ad B primum roborandum, non fine ordioariorum iactura & præiudicio, à domino Papa funt adepti.

Priuilegium Prædicatorum.

GRegorius *Epifcopus, feruus &c. Venerabilibus Fratribus, Archiepifcopis, Epifcopis, & dilectis filiis, Abbatibus, Prioribus, Præpofitis*, Decanis, *Archidiaconis, Archipresbyteris, & aliis ecclefiarum Prælatis, ad quos literæ ifta peruenerint*, falutem & Apoft. ben. *Quoniam abundauit iniquitas, & refrigeuit charitas plurimorum, ecce ordinem dilectorum filiorum fratrum* Prædicatorum *Dominus fufcitauit: qui non quæ fua, fed quæ funt* Chrifti, *quærentes, tam contra profligandas* C *hærefes, quàm contra peftes alias mortiferas extirpandas, fe dedicauerunt euangelizationi verbi Dei, in abiectione voluntariæ paupertatis. Nos igitur eorum fanctum propofitum & neceffarium minifterium fauore beneuolo profequentes, vniuerfitati veftræ ipfos affectuosè duximus commendandos; charitatem veftram rogantes & exorantes in Domino, ac per Apoftolica vobis fcripta mandantes, dilectos filios fratres ordinis memorati, pro reuerentia diuina, ad officium prædicandi, ad quod deputati funt, recipiatis benignè; ac populos vobis commiffos, vt ex ore ipforum verbi Dei fe-* D *men deuotè fufcipiant, & confiteantur eifdem, cum ipfis auctoritate noftra liceat confeffiones audire, ac pœnitentias iniungere, fedulò admonentes, pro noftra & Apoftolicæ fedis reuerentia, in fuis eis neceffitatibus liberaliter affiftatis, quatenùs ad prædicta fufcipienda veftris exhortationibus populi præparati, tanquam bona & fructifera terra, pro vitiorum tribulis, incipiant fegetem germinare virtutum; & dicti Fratres, per cooperationem veftram, fufcepti minifterii curfum fæliciùs confummando, optatum reportent fui laboris fructum & finem, falutem videlicet animarum. Quia verò fæpe vitia fub fpecie virtutum oc-* E *cultè fubintrant, & Angelus Sathanæ in Angelum lucis fe plerunque fimulate transformat, præfentium vobis auctoritate mandamus; quatenùs fi qui de* Prædicatorum *fratrum ordine fe dicentes, in veftris partibus prædicauerint, ad quæftum fe pecuniarum conuertendo, per quod Religionem eorum, qui paupertatem profeffi funt, contingeret infamari; vos tanquam falfarios capiatis & condemnetis. Datum Anagniæ iv. Calend. Octob. Pontificatus noftri anno primo.*

Secundum, primum roborauit.

INnocentius iiij. *Epifcopus, feruus feruorum Dei* F *venerabilibus fratribus* Wintonienfi. Wigornienfi, & Norvvicenfi *Epifcopis, falutem & Apoftolicam benedictionem. Quia nonnulli fic in malitia delectantur, vt voluntatis libero, abftinentia ruptis habenis, ad illicita relaxato, perfonas religiofas, Dei timore poftpofito multipliciter moleftare præfumant; confueuit pia mater Ecclefia, perfonis ipfis contra prauitatem talium, defenfionis remedio mifericorditer fubuenire; per quod moleftatorum ipforum compefcatur temeritas, eædem perfona tutè permaneant, & aliis aditus committendi fimilia præcludatur. Cùm itaque* G *dilecti filii, prior prouincialis & fratres ordinis* Prædicatorum, *in prouincia* Anglicana *conftituti (ficut ex eorum parte nobis extitit intimatum, à nonnullis, qui nomen Domini in vacuum recipere non formidant) moleftias multiplices patiantur; nos volentes eifdem contra infolentiam & conatus malignantium prouidere, fraternitati veftræ per Apoftolica fcripta mandamus, quatenùs memoratis Priori & fratribus contra peruerforum audaciam efficaciter fauoris præfidio affiftentes, non permittatis ipfos, contra indulta priuilegiorum Apoftolicæ fedis, ab aliquibus indebitè* A *moleftari, moleftatores huiufmodi per cenfuram ecclefiafticam appellatione poftpofita, compefcendo: non obftante conftitutione de duabus dietis, edita in Concilio generali, præfentibus poft decennium minimè valituris. Quòd fi non omnes his exequendis potueritis intereffe, duo veftrum ea nihilominus exequantur. Datum* Lateranenfi. xvi. Cal. Iunii. pontificatus noftri anno primo.

Refponfio Archid. S. Albani.

HIS igitur lætificati & magnificati *Prædicatores*, varios ecclefiarum prælatos, Epifcopos, Archidiaconos, in fynodis fuis præfidentes vbi mul- B ti & magni viri, videlicet Decani, Presbyteri, Vicarii, necnon & ecclefiarum rectores cum clericis conuenerant procaciter alloquentes, indulta fibi talia priuilegia in propatulo demonftrarunt, erecta ceruice ea exigentes recitari & in eorum Ecclefiis veneranter recipi, & commendari, & ad prædicandum popolo, fine aliqua contradictione, vel in fynodis, vel in Ecclefia Parochianis, quafi Legatos, vel etiam Dei Angelos admitti: & fe ingerentes nimis impudenter, rogitabant fin- C gulos etiam fæpe viros religiofos, es oe confeffus: quibus fi refponfum fuiffet etiam; à quo? à facerdote meo. Et quis ille idiota? nunquam Theologiam audiuit, nunquam in Decretis vigilauit, nunquam vnam quæftionem didicit enodare. Cæci funt & duces cæcorum: ad nos accedite, qui nouimus lepram à lepra diftinguere: quibus ardua, quibus difficilia, quibus Dei fecreta patuerunt. Nobis confitemini imperterriti, quibus tanta, vt iam videtis & auditis concessa eft poteftas. Multi igitur, præcipuè nobiles & nobilium vxores, fpre- D tis propriis facerdotibus & prælatis, ipfis *Prædicatoribus* confitebantur: vnde non mediocriter vilui t ordinariorum dignitas & conditio, & de tanto fui contemptu, non fine magna confufione, doluerunt, nec fine euidenti caufa. Videbant enim ordinem Ecclefiæ iam enormiter perturbari; quam conftat longis retroactis temporibus, in Deo placita fimplicitate ambulantem, multos è fæculo migrantes Deo præfentaffe fanctos, de quorum fanctitate nefarium iudico dubitare. Videbant infu- E per parochianos fuos audacter iam peccare & impudenter, fcientes fe coram Presbytero proprio non erubefcere, fua enormia peccata confitendo, quòd magnum reputatur periculum, cùm rubor & confufio in confeffione pars fit maxima & potiffima pœnitentiæ. Dicebantque fufurrantes peccaturi adinuicem: Perpetremus quæ nobis voluptuofa videntur & placentia: aliquibus enim *Prædicatorum* vel *Minorum* per nos tranfitum facientibus, quos nunquam vidimus, vel nunquam vifuri F fumus; cùm confummatum fuerit quod defideramus, fine aliqua moleftia confitebimur. Et fic contemptis ordinariis & eorum difciplinis, peccatum copiofiùs exuberauit. Et dum mundus more marino talibus æftuabat ebullitionibus, contigit quofdam *Prædicatores*, fuis armatos priuilegiis, affumptis cornibus, Ecclefiam *fancti Albani* (vbi ficut moris eft, Archidiaconus Ecclefiæ ipfius ritè fynodum celebrauit) ingredi; & monftrantes fua priuilegia, fefe nouis & inauditis poteftatibus & G dignitatibus communiri. Et dum vnus eorum, qui videbatur alteri præeffe, filentium prædicatoro fibi dari imperiosè poftulaffet, refpondit Archidiaconus; Moderatiùs te Frater habe, expecta paulifper, donec difcretioni veftræ quæ fentio demonftrauerim. Miramur nos fimplices & veteribus atque approbatis affueti confuetudinibus, de hac nouitate repentina. Nec mirum, fi inaudita nouitas admirationem generet cum ftupore. Vt quid infufficientes vel indignos officio nobis deputato,

tam procaciter reputatis. Creditis vos solos de numero fore saluandorum, cùm dicat Apostolus: *Nescit homo si sit dignus odio vel amore*: Ingeritis vos iam non tantùm ad prædicandum, vt *Prædicatores* dicamini, sed ad confessiones recipiendas, imò potiùs extorquendas, vt iam *Fratres confessores* accumulato titulo teneamini: fratres, non sanum arbitror à certo recedere propter incertum: abritè vsitato, ad inusitatum, sine maioris consilio deliberationis & prioris vestri consultatione: vos nequaquam vel ad prædicandum, vel ad confessionum receptionem eorum, quibus Abbatis præcepto præsum, adhuc recipio. Constat enim vniuersali Ecclesiæ, hæc quæ vobis & omnibus hic circumsedentibus eminùs demonstrabo, à generali concilio, imò generalissimo, sub *Innocentio*, III. celebrato, anno gratiæ M. CC. XV. vbi præsentes fuerunt ex totius Christianitatis vniuersitate Primates, Archiepiscopi lxi. Episcopi cccc & xii. Abbates verò & Priores D. ccc. fuisse statuta & confirmata, omnibus mundi temporibus irrefragabiliter conseruanda. Et librum aperiens, mõstrauit & legi fecit istam super hoc decretalem.

Decretalis sup. pro. de. ius.

OMnis vtriusque sexus fidelis, postquàm ad annos discretionis peruenerit, omnia sua solos peccata, saltem semel in anno, fideliter confiteatur proprio sacerdoti; & iniunctam sibi pœnitentiam pro viribus studeat adimplere. Suscipiens reuerenter, ad minus in pascha, Eucharistiæ Sacramentum; nisi fortè de proprii sacerdotis consilio, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus, ab eius perceptione duxerit abstinendum. Alioquin & viuens ab ingresso Ecclesiæ arceatur; & moriens, *Christiana* sepultura. Vnde hoc salutare statutum frequenter in Ecclesiis publicetur; ne quisquam ex ignorantiæ cæcitate, velamen excusationis assumat. Si quis alieno sacerdoti voluerit iusta de causa sua confiteri peccata, licentiam priùs postulet & obtineat à proprio sacerdote; cùm aliter ipse illum non possit soluere vel ligare. Sacerdos autem sit discretus & cautus, vt more periti medici superinfundat vinum & oleum vulneribus sauciati; diligenter inquirens, & peccatorum circunstantias, & peccati quibus prudenter intelligat, quale ei debeat præbere consilium, & cuiusmodi remedium adhibere; diuersis experimentis vtendo, ad sanandum ægrotum. Caueat autem omnino, ne verbo, aut signo, aut alio quouis modo prodat aliquatenùs peccatorem: sed si prudentiori consilio indiguerit, illud sine vlla expressione personæ cautè requirat; quoniam qui peccatum in pœnitentiali iudicio sibi detectum præsumpserit reuelare, non solùm à sacerdotali officio deponendum decernimus, verùm etiam ad agendam perpetuam pœnitentiam in arctum monasterium detrudendum.

Mors David Principis Northuuallie.

EOdemque anno, circa initium Veris, quando solent promptiùs se accingere præliaturi, ad belli necessaria, *David* princeps *Northuuallia*, & nepos Regis ex sorore; post innumeras animi amaritudines, post terræ suæ destructionem, variasque cædes, & famis inedias hominum suorum, periurus & fratricida, quasi variis tribulationibus lacessitus, de hac valle morientium ad vallem transiit mortuorum; *Walliam* perturbatam, & miserabiliter relinquens desolatam. In cuius loco *Wallenses* filium *Griffini* sibi in Principem elegerũt. Quod cùm idem *Griffinus* audisset, Regem, qui eum in sinu misericordiæ receptauerat, & iam per multum temporis honorificè aluerat & exaltauerat, relinquens more leporino ad latibula *Wallensium* saltu confugit repentino.

Parlamentum habitũ Londini.

Eodemque anno conditæ sunt leges cum rigoris incremento, super his qui furtiuè damna faciunt in alienis parcis vel viuariis, prout pleniùs scribitur in libro literarum, post inquisitionem transgressionum de foresta.

MEdio verò Quadragesimæ, videlicet die qua cantatur *Lætare Ierusalem*, edicto Regio conuocata, conuenit ad parlamentum generalissimum, totius regni *Anglicana* totalis nobilitas *Londini*; videlicet prælatorum tam Abbatum & Priorum quàm Episcoporum; Comitum quoque & Baronum; vt de statu Regni iam vacillantis, efficaciter, prout exegit vrgens necessitas, contrectarent. Angebat enim eos grauamen intolerabile, à curia *Romana* incessanter illatum; quod non poterant sine nota desidiæ, & imminente ruina tolerare. Qui eo anxiùs mentibus sauciabantur, quòd papa promissionis suæ transgressor, grauius quàm ante eorum querimoniam manum diatim exasperans, aggrauabat. Hæc enim eius promissa in concilio *Lugdunensi* extiterunt.

Aliud priuilegium.

INnocentius *& cætera. Vniuersitas tam Cathedralium quàm aliorum Prælatis, necnon patronis Ecclesiarum clericis & laicis per regnum* Angliæ *constitutis, salutem & Apostolicam benedictionem. Cùm noluerimus per nos, aut alios, auctoritate nostra vobis inferri grauamina, sed à quorumlibet molestiis defendere vos potius, vt ad nos pertinet intendamus, præsentium tenore vobis innotescat, quòd si dilectus filius Magister* Martinus *cameræ nostræ clericus, de mandato nostro aliquos vestrum à collatione beneficiorum seu præsentatione suspenderit, suspensionem huiusmodi, nisi specialiter pro certis personis, quas duodenario tamen numero comprehendi volumus, facta fuerit, duximus relaxandam: ita quòd inter ipsas personas, illæ quibus iam aliqua de prædictis beneficiis sunt collata, vel quæ super obtinendis eisdem literas ab ipsorum patronis, vel eis ad quos illorum collatio spectat, habent, minimè computentur.*

Aliud.

INnocentius, *&c. Venerabilibus Fratribus, Archiepiscopis, per regnum* Anglorum *constitutis, Salutem & Apostolicam benedictionem. Cùm sedes* Apostolica *illo affectu* Anglicos *prosequatur, vt ipsos inter alias consilios multiplici fauore proponat attollere, ac speciali dono gratiæ honorare; magno desiderio cupimus, eosdem* Anglicos *deuotionis studio perseueranter insistere, ac laudabiliter exercitio proficere bonitatis, vt accepti & digni meritò inter cæteros habeantur. Hinc est quòd vniuersitatem vestram monemus, rogamus & hortamur, auctoritate Apostolica mandantes, quatenùs vestrarum ciuitatum & diocesum clericos, & eos qui ascribi desiderant militiæ clericali, præsertim nobilium & magnatum filios, attentis & sedulis exhortationibus inducatis, vt honestati morum, scientiæ literarum & virtutũ cultui feruenter intendant, studentes omni diligentia se gratos & idoneos exhibere, ac sedis prædictæ gratiam, aliorumque beneuolentiã, probitatis merito vendicare. Nos enim parati sumus clericis* Angliæ *benè meritis, promissionis Ecclesiasticæ dexteram liberaliter aperire, ac etiã cum illis, quos velut nobiliores & probiores, ampliori gratia nouerimus esse dignos, super beneficiorum pluralitate honorificè dispensare.*

Aliud.

INnocentius, *&c. Vniuersis Archiepiscopis & Episcopis per Regnum* Angliæ *constitutis, salutem & Apostolicã benedictionẽ. Vestra meretur deuotio, vt vos* Apostolica *sedes opportuno fauore muniat, & gratia priuilegio efferat speciali. Hinc est, quod nos vestris supplicationibus inclinati, volẽtes iura vestra illæsa seruari, vniuersitatem vestrã monemus, rogamus, & hortamur, auctoritate Apostolica mandantes; vt beneficia Ecclesiastica ad collationem vestram spectantia, cum ea vacare contigerint, personis idoneis conferre, quæ velint & possint in eis vtiliter deseruire, absque cuiuslibet contradictionis obstaculo, liberè; prout ad vos pertinet, auctoritate prædicta, indulgemus. Nulli ergo hominum, &c.*

1246. *Aliud.*

INnocentius, *&c. Dilectis filiis, Ecclesiarum vniuersarum patronis, per Regnum* Angliæ *constitutis, salutem & Apostolicam benedictionem. Feruens* Anglorum *meretur deuotio, vt eos Apostolica sedes, tanquam speciales filios, brachiis materna affectionis amplectens, & fauore ipsos muniat opportuno, ac efferat gratia priuilegio potioris. Hinc est, quòd nos vestris supplicationibus inclinati, volentes iura vestra illæsa seruari; vt ad Ecclesiastica beneficia, in quibus ius habetis patronatus, cùm eas vacare contigerit, præsentare illos, ad quos eorundem beneficiorum spectat collatio, personas idoneas, quæ velint & possint in eis vtiliter deseruire, absque cuiuslibet contradictionis obstaculo, liberè, prout ad vos pertinet, auctoritate prædicta indulgemus. Nulli ergo hominum, &c.*

Aliud.

INnocentius, *&c. Illustri Regi* Angliæ, *&c. Excellentia tua præsentium tenore innotescat, quòd licet crucesignati in subsidium* Terræ sanctæ, *sint in multis exempti; nolumus tamen huiusmodi crucesignatos Regni tui, quoad solitas eiusdē regni consuetudines exēptos haberi, quin eas teneantur, sicut alij, obseruare.*

Aliud.

Causa contradictionis in Concilio pleno.

INnocentius, *&c. Illustri Regi* Angliæ, *&c. Excellentia tuæ præsentium tenore innotescat, quòd cùm nuper sacro approbante Concilio, vicesimam omnium Ecclesiasticorum prouentuum in subsidium* Terræ sanctæ, *ac medietatem huiusmodi prouentuum quarundam Ecclesiarum, personarum quarundam verò tertiam, & aliquarum vicesimam, in succursum Imperij* Romaniæ *statuerimus deputandas, (prout in constitutionibus super hoc editis expressius continetur,) nuntij tui, quos ad prædictum Concilium destinasti, pro tuo totiusque Regni tui parte, huiusmodi constitutionibus in eodem Concilio contradicere curauerunt.* Causa autem contradictionis hæc fuit, quia scilicet decreuerat Papa censum colligendi fore tradendum cui ipse volebat, quod suspectum fuit.

Aliud.

ITemum eidem Regi, *Præsentium tenore magnitudini tuæ notum fieri* volumus, quòd etsi hactenus fortè aliquibus Ecclesiarum Prælatis, vt beneficia Ecclesiastica, quę in Regno tuo ante suam promotionem habuerant, possent vsque ad certum tempus liberè retinere, fuerit ab Apostolica sede concessum, de cætero tamen non intendimus aliquibus similia indulgere.

Præterea vnum priuilegium, ut scilicet Italicus Italico immediatè succedat, & hoc impetratum est propter fraudes eorum; qui mortuis beneficiatis, alios furtim supponebant, sed omnia hæc & alia, per hoc repagulum *non obstante*, infirmantur: vbi ergo fides? vbi iura, quæ scriptis solebant solidari? exulatunt.

Rex Francorum Imperatorem Papæ reconciliare conatur.

EIsdem temporibus dum mundiale mare talibus exagitaretur turbinibus, *Fredericus* aliquantulum ad se reuersus, fortè perterritus, & insurgentium insultus pertimescens tam *Germanorum* quàm *Italicorum*, & tam suorum quàm vicinorum hominum, iramque Dei, vt credere pium est, formidans, tangitur spiritu meliori, & eo ei spiritum humilitatis largiente, qui per Prophetam suum *Dauid* ait: *Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine*, obtulit Domino Papæ suorum excessuum facere satisfactionem competentem. Super quo negotio, constituit procuratorem & mediatorem Dominum Regem *Francorum*, qui partes suas diligenter interponens Papam adiit *Lugduni* commorantem, sed tamen ipsi aduentanti vsque *Cluniacum* occurrentem, tractatum super hoc habiturus, si qua pacis forma posset inueniri. Obtulit autem dictus *Fredericus*, vt in *sanctam Terram* irrediturus abiret, quoad viueret *Christo* ibidem militaturus, & totum regnum integraliter pro posse restituturus cultui *Christiano*, ita scilicet vt filio suo loco ipsius in Imperiali dignitate substituto, piè dispensetur cum eodem *Frederico* & absoluatur benignè, concessa ei plena peccatorum suorum venia, fiat de præuaricatore, famæ suæ integritate fœliciter restaurata, filius reconciliationis. Ad quod Papa: Ad quoties talia vel potiora promissa sunt, quę iure iurando confirmauit, quæ tantum non cassauit ea spernens adimplere, sed enormis est transgressio subsecuta. Et humiliter intuens Regem, ait, Domine *Francorum* Rex: fili charissime, non tantùm mea, sed totius *Christianitatis* agitur causa. Consideret & prudenter attendat serena dominatio vestra, quoties & quàm humiliter vocabatur expectante totius Concilii vniuersitate reconciliandus, nec vocatus venit, vt staret saluberrimo Concilio potiùs quàm iudicio pariturus, & quæ priùs promiserat, & in periculo animæ suæ iurauerat, & per nobiles mediatores, qui in anima sua iurauerant, vnde multum verecundantur, certissimè promiserat, & in scriptis redacta topazio suæ maiestatis signauerat, adimplere contempsit.

Quo teneam nodo mutantem Prothea vultus?

In omnibus se reddidit incredibilem. Cui pius Rex *Francorum*, Domine, nonne legitur in Euangelio, quòd *vsque septuagies septies* pandendus est sinus misericordiæ veniam postulanti? considera dies quàm mali sunt. *Terra sancta* periclitatur, nec patet liberatio eius, nisi eo post Deum propitio, qui portubus præest & insulis & spatiosis terris mari conterminis, & qui nouit omnia nobis peregrè profecturis profutura. Magna pollicetur. Peto & petens consulo, tam pro me quàm multis aliis millium millibus peregrinaturis, prosperum transitum expectantibus, imo potiùs pro statu vniuersalis Ecclesiæ & *Christianitatis*, accipite & acceptate tanti Principis talem humiliationem, *Christi* sequentes vestigia, cuius vicarius estis in terris, qui se vsque ad crucis patibulum legitur humiliasse. Quòd cùm Dominus Papa erecta & reiecta ceruice refutasset, Dominus Rex *Francorum* recessit iratus & indignans, eo quod humilitatem quam sperauerat in seruo seruorum Dei, minimè reperisset.

Templarij & Hospitalarij captiuos suos redimere volunt.

ET dum rotam circularem in actibus *cisalpinorum* fortuna reuolueret, in transmarinos *Christianos* euentus etiam variauit fortuitos. *Templarij* namque & *Hospitalarij* competiētes propriam miseriam, & ad se, licet serò, reuertentes, statuerunt inter se orationes & ieiunia præter solita specialiter pro liberatione *Terræ sanctæ* deuotè facienda. Insuper intelligentes, quòd magistri eorum cum quibusdam militibus *Templariis* & aliis, detinebantur viui incarcerati captiui in potestate *Soldani Babyloniæ*, miserunt quosdam de fratribus suis, quos nouerant prudentiores, ad dictum *Soldanū*, vt cum eo efficaciter de captiuorum memoratorū liberatione per redemptionem, licet multam & multum preciosam taxantes, loquerentur, nec parcerent auri & argenti quantitati, aut numero. At ipsi impetrata pace saluo intermeandi, primò, Optimatibus *Soldani* munera preciosa obtulerunt, obsecrantes vt apud *Soldanum* pro eis diligenter intercederent, vt quantum vellet auri & argenti pro redemptione magistrorum suorum, & quorundam fratrum, quos tenebat incarceratos, acciperet. Hęc autem cùm *Soldanus* cognouisset, ipsius interpretes increpando, & eosdem *Templarios* & *Hospitalarios* redarguendo, ait; Miseri sunt isti *Christiani*, quos dicimus *Templarios* & *Hospitalarios*, legis & ordinis sui transgressores. Primo enim voluerunt paucis transactis annis suum Imperatorem *Fredericum* in seruitio *Christi* sui peregrinantem, prodere fraudulenter, sed per propitiam pietatem nostram non præualuerunt. Iterum, ipsi qui sese vt fratres

ad

1246. ad inuicem diligere tenerentur, & in necessitatibus coadiuuare, bellum hostile inter se, & odium inexorabile iam per quinquennium continuarunt, nec poterat Comes *Richardus*, frater Regis *Angliæ*, qui inter *Christianos* habetur clarissimus, pacificare; treugasque cautè ab ipso initas ipsi *Templarij* in contemptum dicti *Richardi*, quem Garcionem esse asserebant, & in contumeliam fratrum suorum videlicet *Hospitalariorum* procaciter infregerunt. Item, nuper in bello inter nos & ipsos commisso, primicerius eorum & signifer, quem Balcaniferum vocant, contra ordinis eorum decretum, primus recalcitrauit, in prælio fugitiuus. Nunc autem mala malis addentes, & ordinis sui transgressiones transgressionibus accumulantes, magistros ac fratres suos captiuos pro magna pecuniæ quantitate satagunt comparando redimere, quos non nisi pro zona quadam vel capistro, secundum ordinis eorum tenorem, nouimus redimendos. Merito igitur multiplici tradidit eos Deus eorum in manus odientium eosdem carceri mancipandos. Et sic austero vultu & toruo aspectu recedere iussit pro eis intercedentes, asserens incarceratorum conditionem fore protinus aggrauandam. Quòd cùm nunciis relatum fuisset, tristes recessuri dixerunt dictis mediatoribus: Et quid in hoc articulo agendum est? dedimus ne frustra vobis, in quibus sperauimus, munera? consularis nobis efficaciter, qualiter nostri incarcerati, quos exigimus, valeant liberari. Responderunt interpretes: Verè nobis munera contulistis desiderabilia, & nos vobis perinde fidele consilium rependemus. Ecce summa negotii vestri. Procurate vt Dominus Imperator *Fredericus* quem Dominus noster supra omnes mortales diligit & reueretur, vel nuncio vel scripto significet Domino nostro leui saltem supplicatione, & indubitanter gratis quos petitis omnes liberabuntur. Responderunt nuncii: Nunquam quam diu vitales auras attrahimus, ad huius consilij consensum incuruabimur. Et sic sine spe captiuorum liberationis, acriter redarguti, cum confusione redierunt. Ex cuius rei tenore colligi potest, quanta familiaritas *Fredericum* cum dicto *Soldano* copulauit.

Conuenientibus omnibus in Nobilium Angl.

CONuenientibus igitur ad Parlamentum memoratum totius Regni Magnatibus, die videlicet qua cantatur *Lætare Hierusalem*, in primis aggressus est, Dominus Rex ore proprio Episcopos per se, posteà verò Comites & Barones, deinde autem Abbates & Priores. Videlicet super his, pro quibus miserat nuncios suos solemnes ad concilium *Lugdunense*, & quasdam indulgentias & literas papales, præsenti libro prænotatas, quas dicti nuncii reportarunt, eis ostendit, & qualiter Dominus Papa dictis nunciis, pro Rege & Regno multa bona promisit ac præmisit. Sed quia Dominus Rex post indulgentias memoratas, dictaque promissa, magis sensit Papam; prout communiter audiuit, & verè posteà didicit, manum aggrauare, & quasi per contemptum plus solito in Regnum proseruire, Ecclesiam opprimendo, ostendit eis articulos super grauaminibus & oppressionibus Ecclesiæ & regni sui, quorum tenor talis est.

Grauamina Regni Angl.

GRauatur Regnum *Angliæ*, eò quòd Dominus Papa nō est contentus subsidio illo quod vocatur *denarius beati Petri*, sed à toto clero *Angliæ* grauem extorquet contributionem, & adhuc multa grauiora nititur extorquere, & hoc facit sine Domini Regis assensu vel consensu, contra antiquas consuetudines, libertates, & Regni iura, & contra appellationem & contradictionem procuratorum Regis & Regni, in generali Concilio factam. 1246.

ITem, grauatur Ecclesia & regnum, eo quòd patroni Ecclesiarum ad eas cum vacauerint clericos idoneos præsentare non possunt, prout Dominus papa per literas suas eis concessit, sed conferuntur Ecclesiæ *Romanis*: qui penitus idioma Regni ignorant, in periculum animarum, & extra Regnum pecuniam asportant, illud vltra modum depauperando.

ITem, grauatur in prouisionibus à Domino Papa factis, in pensionibus exigendis, contra literarum suarum tenorem. In quibus continetur, quòd ex omnibus retentionibus factis in *Anglia* non intendebat conferre, nisi xii. beneficia post prædictarum confectionem literarum: sed credimus multa plura beneficia ab eodem posteà esse collata, & prouisiones factas.

ITem, grauatur quòd *Italicus Italico* succedit, & quòd *Angli* extra regnum in causis auctoritate Apostolica trahuntur, contra Regni consuetudines, contra iura scripta, eò quòd inter inimicos conueniri non debent: & contra indulgentias à prædecessoribus Domini papæ, Regi & Regno *Angliæ* concessas.

ITem, grauatur ex multiplici aduentu illius infamis nuncii, *Non obstante*, per quem iuramenti religio, consuetudines antiquæ, scripturarum vigor, concessionum auctoritas, statuta iura & priuilegia debilitantur & euanescunt, quòd infiniti de Regno *Angliæ* oppressi sunt grauiter & afflicti, nec se Dominus Papa versus Regnum *Angliæ* in plenitudine suę potestatis reuocanda, cum aliter ita vel moderatè gerit, prout procuratoribus Regni ore tenus dederat in promissis.

ITem, grauatur in talliis generalibus, collectis & assisis sine Regis assensu & voluntate factis, contra appellationem & contradictionem procuratorum Regis, & vniuersitatis *Angliæ*.

ITem, grauatur eò quòd in beneficiis *Italicorum*, nec iura, nec pauperum sustentatio, nec hospitalitas, nec diuini verbi prædicatio, nec Ecclesiarum vtilis ornatus, nec animarum cura, nec in Ecclesiis diuina fiunt obsequia, prout decet, & moris est patriæ, sed in ædificiis suis parietes cum tectis corruunt, & penitus lacerantur.

HÆc autem attendentes vniuersi ac singuli, vnanimiter consenserunt, vt adhuc ob reuerentiam sedis Apostolicę, Domino Papæ humiliter ac deuotè, tam per Epistolas, quàm per solennes nuncios supplicarent, vt tam intolerabilia grauamina & iugum subtraheret importabile. Scripserunt igitur Domino papæ in hæc verba.

Querela omnium Anglorum super prædictis oppressionibus

R*Euerendo in Christo Patri*, Innocentio *Dei gratia summo Pontifici, Episcopi* Cantuariensis *Prouinciæ suffraganei, cum recommendatione pedum oscula beatorum. Sedis Apostolicæ benignitas, quæ nos nuper in Concilio* Lugdunensi *constitutos, in sinu honoris & specialis dilectionis collocauit, nec non eius sublimitas, quæ tot affectibus nostræ condescendit paruitati, ad zelum honoris & optatæ prosperitatis sanctæ matris nostræ, populi peculiaris, & spiritualium quodammodo adoptionis filiorum animos nostros, cor, & affectus, feruore fidei & affectu sinceritatis aduocant, vtpote qui pro ea & eius honoribus animo libenti laborare disponimus, & eius tranquillitati pro viribus studere, vt tenemur. Sane, quanto magis in deuotione optamus reperiri feruentiores, tantò profectò, nostrum populum & Regnum in vnitate Ecclesiæ matris nostræ tenemur confouere studiosiùs. Quod vtique absque dictæ sedis adiutorio speciali, nulla prorsus via per nos poterit adimpleri. Nuper siquidem cū in Cōcilio illustris Principis & Domini* Anglię *Regis, in media Quadragesima, essemus præsentes, quędā audiuimus*

quæ vestræ sanctitati referimus dolentes, Regem scilicet & proceres, necnon populum quasi uniuersum rodere, ac multiplicatis querimoniis murmurare, quòd in collationibus beneficiorum, quæ per prouisores in Anglia fiunt incunctanter, Nobilium atque aliorum vocationibus, contra eorum & Regni priuilegium, ad iudicia extra Regnum, necnon aliis plerisque molestiis, quas vestræ beatitudini, vt credimus, pleniùs insinuare proponunt, ipsi & regnum atque populus uniuersus iugo oppressionis intolerabilis existunt prægrauati. Et hæc publicè obmurgantes proponebant in cordibus quasi se malle mori, quàm ea, cùm magis ac magis de die in diem pullulare videantur, diutiùs tolerare, præsertim cùm eadem grauamina, ipsos & eorum populum sæpiùs, vt asserunt, at duriùs affligant, promissione moderaminis, quam ipsorum procuratoribus à vestra sanctitate in supradicto concilio factam esse dicunt, iam non obstante. Clamor insuper & tumultus tot & tantorum, quamuis nobis periculosus videretur, & ad diu tolerandum grauis, tamen per nos, qui ad hoc diligentia qua nouimus laborare curauimus, vlla prorsus ratione nequiuerat sedari. Sanè cùm hæc sic procedant, dolorum initia & multorum malorum in Anglia, vt perpendimus & timemus, erunt fomenta, pedibus vestræ sanctitatis lachrymosis precibus prostrati deprecamur: quatenus fidei Anglicanæ feruorem attendentes, & quòd idem regnum sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ specialiter extiterit deuotum, turbationem eiusdem regni paterno occurrentes solatio, illis de Regno in his quæ ad salutem & tranquillitatem pertinent ipsorum, ob Dei reuerentiam prospicere velitis. Et nos eosdem, quorum sitimus salutem & quietem, sic in vnitate fidei & deuotione Ecclesiæ studebimus conseruare, quod Deo & Ecclesiæ, necnon vobis, Pater reuerende, Christo propitio, cedet ad honorem. Ad hoc placeat sanctitati vestræ, præfati Principis nostri & fratris eiusdem Comitis Cornubiæ, animos sub honestatis forma pacificare, qui in facto pro inuicem se fore proponunt, non modicum grauatos, & causam asserant grauaminis memorati, fauorem Ecclesiæ Romanæ porti aduersè nimis attributum.

Litera Abbatum Angliæ ad Papam.

SAnctissimo patri ac Domino in Christo chariss. Innocentio Dei gratia vniuersalis Ecclesiæ summo Pontifici, deuoti filij sui Abbates & Priores eorumque conuentus prouinciæ Cantuariensis & Eboracensis, salutem & pedum oscula beatorum. Diuina prouidentia maiestatis in numero, pondere, & mensura disponens vniuersa, Ecclesiam sponsam suam sic iecit in petra solida fundamentum, vt super structura stabilis fundamenti cæmento sanguinis filij sui fortiùs solidati, faciliùs & fœlicius surgeret paries erigendus Ecclesiæ quidem vniuersalis, quæ à sanguine Christi, qui plus clamat veniam quam vindictam, sic suo sponso disponente, sub vno patre regitur ac pastore, sicut arca in cataclysmo regebatur in cubito consummata. Sanè Christus, Dei virtus & sapientia, Ecclesiam vniuersalem, tanquam sponsam vnicam, sibi copulauit, quia vna est columba sua, electa sua, quæ licet in particulares sit diuisa, non tamen esse debet à cultu diuino discrepans aut diuersa: Ecclesia quidem Anglicana se semper sponso suo, qui cum ea traxit in vtero Virginali absque macula sine ruga, incessanter exhibuit gloriosam. De ciuitate enim Dei, scilicet Ecclesia Anglicana, vsque ad tempora nouissima dicta fuit gloriosa, quæ sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ membrum speciale, mons Libani, decor Carmeli & Saron, in diuinis obsequiis frequens ac sollicita, cum candore munditiæ, tanquam aquam cor effundens puras ad Deum leuat manus, orationis thura ad consistorium Trinitatis iugiter dirigendo. Licet autem diuinis obsequiis sit intenta non modicum, condolet, tristatur, & turbatur propter exactiones, oppressiones, & tribulationes multimodas, quæ inuenerunt eam nimis. Quia, vt ex assertione Magnatum, necnon & clamore populari accepimus, ventus irruens à deserto quatuor ipsius an-

A gulos, tanquam domum Iob, vehementer impulit & concussit. Vnde ipsa plausum in planctum, & lætitiam commutauit in lamentum, quia anima eius in amaritudine est, nisi per vestræ gratiam maiestatis, caput ipsius iam demissum, sublimius eleuetur. Ad vos igitur, Pater reuerende, tanquam ad columnam, quam fixit Deus & non homo, Ecclesia Anglicana recurrit, confidenter sperans in Domino, qui facit bonitatem, quòd contra oppressiones ipsius salubrem adhibebitis medicinam, & per iustitiam, quæ de cœlo prospexit, mediante Dei & hominis vnione, vnicuique ius suum tribuentes,
B & in sua iustitia conseruabitis vniuersos. Cùm igitur simus sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ filij fideles ac deuoti, vt tacula præuisa minus lædant, præmissa sedi Apostolicæ duximus insinuanda, videntes eisdem multiplex periculum imminere, & nisi in multis à vobis contingat remedium adhiberi, timendum est ne tumultus fiat in populo, scandalum oriatur, & schisma multipliciter generetur. Commonetur enim populus contra Regem, ab
C ipsius fidelitate paratus recedere, nisi contra morbos imminentes per potentiam Regiam citiùs occurratur. Asserunt enim Proceres & Magnates, quod si Ecclesiæ collata Monasteriis, ab eisdem, clericis Italicis conferantur, ipsas Ecclesias & alia beneficia in proprietatem suam iustè poterunt reuocare, quia ex eis fructus prouenientes ad vsus pauperum & peregrinorum, debent de iure deputari, cùm hæc fuisset intentio conferentium, & causa conferendi. Prouideat ergo sanctitas vestra, vt regnum & sacerdotium nullatenus sint diuisa. Quia si Ecclesia Anglicana, quæ quondam fuit posita in superbia sæculorum, secundùm verbum Propheticum, quasi
D terra Gigantum, detrahatur in ruinam, inter Regnum & Sacerdotium diuisione facta, gemat tam populus quàm sacerdos, & ex hoc strages multorum posset subsequi sine mora. De iniuriis, de quibus Proceres ac Magnates conqueruntur, per latores præsentium poteritis edoceri, vt correctione subsequente, mœror eorum in gaudium conuertatur.

Litera Vniuersitatis Angliæ ad Papam.

SAnctissimo, &c. Deuoti filij sui Comes Cornubiæ Richardus, Simon de Monte Forti, Comes Legrecestriæ, de Boun, Comes Herefordiæ & Essexiæ
E R. le Bigod, Comes Northfolkiæ, R. Comes Glouerniæ & Herefordiæ, R. Comes Wintoniæ, W. Comes Albemarliæ, H. Comes Oxoniensis, & alij totius Regni Angliæ, Barones, Proceres, & Magnates, ac nobiles portuum maris habitatores, necnon & clerus & populus vniuersus, salutem, & debitam tanto Pontifici in omnibus reuerentiam. Sic mater Ecclesia tenetur filios suos consouere, ipsos sub alas suas congregando, vt filij sui non degenerent in obsequio matris suæ, sed pro matre, si necesse fuerit, manum suam mittant ad fortia, & arma & scutum assumentes pro defensione sua cuilibet discrimini se opponat, de cuius vberibus lac sugunt consolationis, & ad ipsius dependent vbera pietatis. Mater enim filiorum vteri sui debet reminisci, ne si secus fiat, lactis pabulum subtrahendo, videatur nouercari. Pater etiam à filiis suam subtrahens pietatem, non pater, sed vitricus meritò debet appellari, cùm filios naturales, spurios reputat aut priuignos. Idcirco Pater reuerende, currus Israel & auriga eius, ad asy-
G lum vestræ pietatis recurrimus confidenter, clamantes post vos. Implorantes etiam humiliter & deuotè, quatenus ob spem retributionis diuinæ, voces clamantium post vos dignemini misericorditer exaudire, & grauaminibus, iniuriis, & oppressionibus regno Angliæ, & Domino nostro Regi multipliciter impositis ac illatis, velitis salubre remedium adhibere. Alioquin necesse est vt veniant scandala, clamore populi tam Dominum Regem quàm nos intolerabiliter impellente. Quoniam nisi de grauaminibus Domino Regi & Regno illatis, Rex & Regnũ citiùs liberentur, oportebit nos ponere murum pro domo Domini, & libertate Regni. Quod quidẽ ob Apostolicæ sedis reuerẽtiam hucusque facere distulimus, nec vltra redire nisi

1246. *rum nostrorum, qui propter hoc ad sedem Apostolicam mittuntur, dissimulare poterimus, quin Regni Angliæ tam clero quàm populo, qui talia nullatenus sustinebunt, pro viribus nostris subueniamus. Et nisi citiùs prædicta per vos corrigantur, pro certo teneat vestra sanctitas, quòd non immeritò timeri potest, quòd tam Ecclesiæ* Romanæ *quàm Domino Regi tale periculum imminebit, quod eidem remedium, quod absit, de facili non poterit adhiberi.*

Litera Regis ad papam pro liberatione Angliæ ab oppressionibus papalibus.

S*Anctissimo, &c. Nouit ille qui nihil ignorat, quòd matrem nostram* Romanam *Ecclesiam semper habemus in visceribus dilectionis sinceræ, sicut eam quam non diligere valemus, & ad quam imminentibus necessitatis articulis, vt filius ad matrem, quem suis lactauit vberibus, fouere tenetur, sub sua protectione specialiter militantem, confugimus confidenter. Verùm clamorem incomparabilem magnatum* Angliæ, *tam cleri quàm populi, non possumus obaudire, quantumcunque dilectionis affectionem erga dictam matrem nostram gerimus, & gerere iugiter per Dei gratiam intendamus. Dicti namque Magnates magis solito inualuere clamantes, vt nos ab oppressionibus alias per nuncios suos solemnes vobis ostensis, quæ sicut ferunt, nouissimè magis grauant, maiestas regia faceret liberari. Quapropter cùm dicti Magnates ad præsentiam nostram meritò destinent nuncios speciales, sanctitati vestræ supplicamus attentè, vt eorum supplicationibus taliter velitis annuere, quòd tam matri nostræ, quàm vobis filios, nos reddatis beneuolos & deuotos. Ne si secus agatur, Ecclesia* Romana, *& nos in tali simus periculo constituti (quod auertere dignetur sua misericordia Deus mediante,) quòd nos oporteat in perpetuum subiacere.*

Alia eiusdem ad Cardinales de eodem re.

V*Enerabilibus in* Christo *Patribus vniuersis & singulis, Dei gratia sanctæ* Romanæ *Ecclesiæ Cardinalibus,* H. *eiusdem gratia Rex* Angliæ, *&c. salutem & sinceræ dilectionis affectum. Quantumcunque* Romanam *Ecclesiam diligamus, & ipsius affectemus commodum & honorem, clamorem Magnatum nostrorum* Angliæ *tam cleri quàm populi, qui magis solito inualuere clamantes super oppressionibus, tam Domino Papæ, quàm vobis alias significatis per solemnes nuncios eorundem, dissimulando non possumus pertransire. Quapropter ipsi Domino Papæ supplicant humiliter & deuotè, vt iustis supplicationibus eorum eis faciendis per nuncios iteratos taliter condescendat, quòd ipsos dicta Ecclesia & nobis reddat magis fauorabiles & deuotos, & à fidelitate vestra nullatenus alienos. Paternitatis etiam vestræ dilectionem attentè rogamus, quatenus partes vestras velitis interponere diligenter, vt iterati nuncij dictorum Magnatum à Domino Papa & vobis possint taliter exaudiri, quòd præfata Ecclesia & nobis non videatur periculum imminere, cui nos oporteat in perpetuum subiacere, quod timetur non modicum ab vniuersis & singulis regni nostri. Teste meipso. Apud* Westmonasterium, *vigesimo octauo die Martij, anno Regni nostri trigesimo.*

Querela querelis adduntur.

CVm autem Dominus Rex supra prædictis oppressionibus quotidie superuenientibus (de quibus querelæ multiplicabantur circumquaque) accesserunt multi per curiam *Romanam* enormiter læsi & damnificati, sperantes Dominum Regem & suos in concepto proposito firmiter permansuros, multas iniurias sibi illatas ad recentem memoriam Regis & Regni consilij conquerendo suscitaruot. Et quædam quæ priùs non recolebantur, per querulos articulos articulis prioribus addebantur iniuriæ, non minimum Regi & Regno derogantes. Io huoc modum:

Querela super curia Romana.

NVper etiam ab Apostolica sede emanarunt literæ, non modicum Regis & Regni præiudicium continentes. Videlicet, quòd aliqui Præ-

A lati decem milites strennos, etiam aliqui quinque, & aliqui quindecim inuenirent Domino Papæ, qui in seruitio Ecclesiæ *Romanæ* starent per annum integrum, & Prælatorum stipendiis militarent, cũ equis & armis sufficienter instructi, vbi Dominus papa duxerit prouidendũ. Quod seruitiũ militare nulli nisi soli Regi & Regni Principibus debetur, nec ab aliquo vsque ad nostra tempora, aliquo tẽpore exactum fuisse recolitur. Et si summo ponti-

B fici placuisset, absque assensu Regio huiusmodi exactionem fecisse, aut pro ea non modicam redemptionem recepisse, nullatenus debuisset. prætérea, ne Dominus Rex contra hoc sibi prospicere potuisset, fraudulenter fuit à quibusdam nunciis Ecclesiæ prouisum, & singulis prælatis ab eisdem mandatum, quòd huiusmodi exactionem & pro ea grauem redemptionem receptam, vsque ad dimidium annum, sub pœna excommunicationis,

C nulli omnino reuelaretur. Item, in vniuersorum & singulorum patronorum Ecclesiarum *Angliæ* præiudicium non modicum & grauamen, his diebus Domino *Cantuariensi* concessum est, vt obuentiones siue fructus vnius anni beneficiorum, quæ vacare contigerint in prouincia *Cantuariensi*, eidem Domino *Cantuariensi* conferantur.

Terra sancta paululum respirat ab afflictione Babyloniorum.

EIsdemque temporibus, detestabiles *Chorosmini*, completo eorum in *Terra sancta* facinore, exigebant à *Soldano Babyloniæ* instanter & proterue, vt quædam sibi promissa & pacta pro labore

D suo bellico, sibi sine percunctatione ac difficultate persolueret. Quibus cùm *Soldanus* memoratus procaciter ac negatiuè respondisset, asserens ipsos satis ditari ex spoliis deuictorum: dixerunt *Chorosmini*, quòd etsi spolia reportassent, tamen personas captiuorum nobiles & magnis thesauris redimendos, ipsi *Soldano* præsentauerunt. Et cùm ex talibus verbis orirentur iurgia, recesserunt omnes ab eodem *Soldano* in furore & iracundia comminando. Et facta cum *Soldano Damasci* pactione, & inito fœ-

E dere, adhæserunt ei. Et dedit idem *Soldanus Damasci*, in odium & perniciem *Babyloniorum*, filiam suam nuptui Principi *Chorosminorum*. Et ex tunc *Damasci* respirantes potenter *Babyloniæ Christianis* inimicissimos debellarunt adiutorio freti *Chorosminorum*. Quod cùm *Christiani* cognouissent, ex *Saracenorum* discordia, & præcipuè ex hostium discrimine, qualemqualem spem, & consolationem conceperunt.

Fredericus Imp. purgat se à crimine hæresios.

TEmporibus quoque sub eisdem, *Fredericus* quem nominare Imperatorem prohibet Ec-

F clesia, vt famam suam restauraret, quam de hæresi præcipuè læsam enormiter sentiebat, hanc Epistolam nobilibus *Angliæ*, quos omnes cum Rege sperabat viriliter contra importunitates Romanæ curiæ certaturos, duxit transmittendam.

Litera imperialis.

FRedericus, &c. *Prælatis Ecclesiarum, Comitibus, & Baronibus, Nobilibus & vniuersis per Regnum* Angliæ *constitutis, quibus præsentes literæ ostensæ fuerint, deuotis & amicis suis, salutem & omne bonum. Et si causa nostræ iustitiam, vulgaris fama præloquium, & regionum veridica testimonia nunciorum, ad vniuersi-*

G *tatis vestræ notitiam perduxisse credamus, quia tamen* segniùs irritant animum demissa per aurem, quam quæ sunt oculis demissa fidelibus, *ipsã puram & nudã veritatem processus, quem ceteranos summi Pontifices hactenus habuerunt, vestro conspectui præsentamus. Ad cuius inspectionem plenariam & attentam, à tot temporibus & diebus nostris negotiis deputatos, vnum sufficiẽs tempus & diem nobis affectio vestra concedat, quo si licuerit attentè consilia vestra ritè cõsiderent, si fuerit in Pontificibus nostris Pontificalis rectitudinis zelus: si nobis tot & tantis iniuriis lacessitis, iusta debeat defensio*

1246. denegari: si demum Christi Vicarii, Christi vices impleuerunt, & si prædecessoris Petri successores, eiusdem imitentur exemplum. Considerent etiam, quo iure censeri debeat processus huiusmodi contra nos habitus, vel quo nomine nuncupari, si dici valeat sententia, quam Iudex incompetens promulgauit. Nam etsi nos nostra Catholicæ fidei debito suggerente manifestissimè fateamur, collatam à Domino sacrosanctæ Romanæ sedis Antistiti, plenariam in spiritualibus potestatem, quantumcunque quod absit, sit ipse peccator, vt quod in terra ligauerit, sit ligatū in cœlis, quod soluerit, sit solutum; nusquam tamen verum legitur diuina vel humana sibi lege concessum, quod transferre pro libito possit Imperia, aut de puniendis temporaliter in priuatione Regnorum Regibus aut terræ Principibus iudicare: cùm licet ad eum à iure & more maiorum, consecratio nostra pertineat; non magis ad ipsum priuatio seu remotio pertinet, quàm ad quoslibet Regnorum Prælatos; qui Reges suos prout assolet, consecrant & inungunt. Esto sine præiudicio nostro, quod habeat huiusmodi potestatē, est ne istud à plenitudine potestatis ipsius, quod nullo prorsus ordine iuris aut ordinis iure seruato. animaduertere possit in quoslibet quos asserit suæ ditioni subiectos? Processit enim contra nos nuper, vt dicitur, non per accusationis ordinem, cùm non accusator apparuisset idoneus, nec inscriptio præcessisset, & nec per denunciationem, legitimo denunciatore cessante, nec per inquisitionis modum, quam clamosa insinuatio non præcessit. Cum etiam nullorum Inquisitorum facta nobis extiterit copia, si qui forsan occultè, cùm nulli fuerint, per huiusmodi iudicem ad inquisitionem addicti. Asserit omnia fore notoria, quæ nos esse notoria manifestè negamus, & esse notoria, per legitimum testium numerum non probantur. Sic enim quilibet Iudex posset per se, solum crimen asserendo notorium, spreto iuris ordine, quemlibet condemnare. Insurrexerunt in nos in Concilio. sicut dicitur, aliqui testes iniqui, vel valde per pauci, quorum vnum, veluti Calmensem Episcopum, suis, fratre videlicet & nepote, per nos ex causa proditionis ad suspendium legitimè condemnatis, offensa rationabilis nobis reddidit odiosum, & iustè propterea repellendum. Aliquos, tanquam ex vltimis partibus Hispaniæ prodeuntes, Tarraconensem scilicet & Compostellanum Antistites, negotiorum Italiæ natalis ratione longinquitas in suos & eosdem venenosa subornationis inductio, nostræ iustitiæ fecit infestos. Esto præterea, quòd legitimi fuerint subsistentibus testibus, Actor & Iudex, defuit tertius, qui vel præsens, vel contumaciter absens, secundùm iustitiam debuit condemnari. Citati namque in prædicatione sua Lugduni, sicut audiuimus, licet prorsus informiter, videlicet, quod ipsi citantis & aliis nullis aliorum omnino personis, aut causis expressis, facturi iustitiam debemus per nos vel responsales idoneos comparere: præsentes pro certo non fuimus, sed ex iustis causis absentes, ad quarum allegationem admissi responsales nostri legitimi non fuerunt, nec absentes contumaciter fuimus, cum præter id quòd nulli fuerit citatio, vt est dictum, peremptorium terminum, prout ordo iuris expostulat, citatio non haberet prout citationis forma Principibus & Prælatis missa, per literas euidenter ostendit contumaciam nostram. Præterea magistri Thaddei de Suessa, magnæ curiæ nostræ Iudicis dilecti fidelis nostri procurationis, plenum mandatum excusat, cuius authoritas ex eo quòd contra nos, non ex ciuilibus, sed ex criminalibus sit processum, ad quæ frustra procurator interuenit, nullatenus eneruatur, cum ipsius citationis tenor, quæ nos aut procuratores nostros exigit, manifestè contrarium dedisset intelligi. Videlicet, quòd contra nos non criminaliter, sed tantum ciuiliter fuisset agendum; prædictis etiam omnibus, absque nostræ iustitiæ præiudicio, circumscriptis. Dato quod manifestè fuerimus contumaces, non est ista legi-

A tima contumaciæ pœna, quod delatus aut accusatus & 1246.
contumax per diffinitiuam sententiam ante cœptum ritè iudicium, priuato vel publico iudicio nullo à sua causa discussa, debeat condemnari. Sunt enim in talibus aliæ contumacium pœnæ, Ciuilibus legibus & Canonicis introductæ. Denique posito, quod omnia prædicta iuris præsidia, licet irrefragabilia, causæ nostræ deficiant; ipsius pronunciationis tenor ipsam sententiam nullam ostendit, per quam, non procurator noster præsens, sed nos absentes extitimus condemnati, quam ipso iure
B nullam esse sententiam, leges & iura qualibet manifestè declarant. Euidentem quoque processus & procedentis iniquitatem causæ denotant, quas in sententia comprehendit, à quibus nos incorruptibilis veritas & publica munimenta defendunt: prout seriatim hac fida relatio latoris præsentium, ipsorum munimentorum tenor manifestissimè profitetur, quanquam ad tam diram pœnæ sententiam, si tamen sententia dici potest, quæ contra nos præcipitata dignoscitur, contra Romanum Principem, omnia prædicta & singula minimè suffecissent. Manifestum namque præcipitium, & ex præconcepto iam du-
C dum animi feruore fuisse dignoscitur in prædictis, dum venerabilem Frisigenum Episcopum dilectum Principem, fratrem H. magistrum domus Hospitalis Theutonicorum, etiam magistrum P. de Vinea, magnæ curiæ nostræ Iudicem, dilectos fideles nostros, quos vltimo pro omnimoda consummatione tractatæ pacis ad Concilium miseramus, saltem per triduum summus Pontifex noluit præstolari. Nam expectato etiam magistro Walterio de Ocra, Capellano, Notario, & fideli nostro, qui de conniuentia summi Pontificis, & quorundam de fratribus ad nos missus, per viginti dies
D expectari debuit. Hoc fuit solummodo per biduum, quo tempore prædicti processio iniqui Lugduno distabat, ad multa Nobilium & quàm plurium Prælatorum instantiam expectatus. Apparet nihilominus animosa nimis, & ampullosa non minus, ex ipsius inflicta pœna seueritatis sententia, per quam Imperator Romanus, Imperialis rector & Dominus, læsæ maiestatis crimine dicitur condemnatus: per quam ridiculosè subiicitur legi, qui legibus omnibus Imperialiter est solutus, à quo temporales pœnæ sumendæ, cum temporalem hominem
E superiorem non habeat, non sunt in homine, sed in Deo. Spirituales autē pœnas, per sacerdotales nobis pœnitentias iudicendas, tam pro contemptu clauium, quàm pro aliis transgressionis humanæ peccatis, nedum à summo Pontifice (quem in spiritualibus Patrem nostrum & Dominum profitemur, si tamen nos filium debita relatione cognoscat) sed per quemlibet sacerdotem reuerenter accipimus, & deuotè seruamus, Ex quibus omnibus manifestè liquet, quod potius ignominiosè quàm iustè habendos nos dixerit à Catholica fide suspectos, quam nos teste
F supremo Iudice in omnibus & singulis eiusdem articulis, secundum vniuersalem Ecclesiæ disciplinam & approbationem per Romanam Ecclesiam, symbolum firmiter credimus, & profitemur simpliciter. Aduertat igitur industria vestra, si prædicta nulla sententia ipso iure, nullus ipso iure processus, non magis in nostram, quàm in omnium Regum & Principum, ac quarumlibet temporalium dignitatum perniciem debeat obseruari, quam nulla nostrorum Germaniæ Principum, à quibus assumptio, status, & depressio
G nostra dependent, præsentia vel consilia firmauerunt. Aduertat & aliud, qualis ex istis initiis exitus expectetur. A nobis incipitur, sed pro certo noueritis, quod in aliis Regibus & Principibus finietur, à quibus publicè gloriantur resistentiam aliquam minime formidare, si, quod absit, posset nostra potentia primitus conculcari. Reges, igitur, vestram iustitiam, in causa nostra defendite. Suis & eorum hæredibus prouidete. Nec nos illud omittemus, quin fides regalis constantiam, ex affinitatis fœdere, ad præsēs fiducialiter requiramus.

1246. *Vt ut dum quod aduersario nostro, nuntiis aut legatis ipsius occultè vel publicè faueas, quin potius nobis toto posse assistas viriliter & potenter, nullum omnino nuncium aut legatum populo sua iurisdictioni subiecto in nostra dispendia conuertere molientem, aliquatenus admittere debeas. Pro certo scituri, quòd per nos, in quibus inchoata est tanta temeritatis audacia, quòd ad priuationem nostri velut cuiuslibet sacerdotis Pontificalis auctoritas, officium suæ iurisdictionis extendit, taliter assistente nostris auxiliis dextra Regis Regum, quæ semper iustitiam comitatur, istis principiis occurretur, dummodo se nobis illorum potentia non apponat, scilicet Regum & Principum, quos communiter causa nostra contingit, & quorum non minus vertitur interesse quàm nostrum, quòd vobis & aliis orbis terræ Nobilibus causam iusti timoris in talibus, nostra defensio non derelinquet. Inuiti tamen hoc facimus, teste Deo, sed necessariò prouocati, velut qui peste multiplici* Christianitatem *nostris temporibus videmus attritam. Ad cuius auxilium vna vobiscum, prout etiam nuperrimè Regiæ magnificentiæ scripsimus, toto intendere viribus sperabamus. Requiras autem de manu eius hoc Dominus, qui tanto discrimini, quod toti ferè Respublica* Christianæ *minatur excidium, materiam subministrat. Ad hoc, quicquid* Hugo Kabuche, *miles dilectus, nuntius & fidelis noster, vobis super præmissis ex parte nostra dixerit, tanquam personæ nostræ indubitanter credat dilectio vestra specialis. Datum* Taurini *pridie Augusti iiij. indictione.*

Principum corda auertuntur à Papa.

HÆc autem Epistola cùm ad notitiam multorum principum peruenisset, corda à domino Papa protinus auerterunt, superbiam *Romanæ* curiæ, si contingeret *Fredericum* succumbere, merito D formidantes.

Papa procurat Landegrauium Duringiæ, in Imperatorem eligi.

DOminus igitur papa vigilanti sollicitudine causam suam cupiens promouere, & partem suam justificare, & memoratum *Fredericum* irremediabiliter conterere, procurauit vt *Landegrauius Duringiæ* in Imperatorem eligeretur, & electus ab omni Ecclesia promoueretur. Promisit igitur eidem, pecuniare & militare subsidium copiosum. Scripsit igitur Archiepiscopo *Colonensi* & aliis *Germaniæ* prælatis & Nobilibus, vt hoc negotium festino effe- E ctui manciparent, in quo multi, præcipuè Archiepiscopi, consenserunt. Misit igitur dominus papa Imperatori suo *Landegrauio*, thesaurum non minimum quo bellum contra *Fredericum* motum & continuatum potenter sustineret. *Fredericus* autem pecuniam illam, necnon & quædam regalia donatiua portantibus fecit insidiari, vt illa in vsus conuertens proprios, tam *Landegrauium* æmulum suum, quàm Papam aduersarium suum damnificaret.

F

Imperator mittit filiũ suum C. contra eũdem electũ Imperatorem.

COmpetiens igitur *Fredericus* memoratum *Landegrauium*, æmulum suum, in sui dedecus & ruinam, Papa procurante, in *Alemannia* procreari, & thesauris Papalibus abundanter saginari, nobiles quoque quamplures *Germaniæ* eidem indissolubiliter adhærere, obstupuit & doluit vehementer. Misit igitur contra eum, filium suum *Conradum* eum manu militari non minima, vt eidem hostiliter resisteret dimicando. Sed in die certaminis, qui certius eundem *Conradum* juuare tenebantur, corrupti G Papali, vt dicitur, pecunia, in campo dominum suum fugitiui, vel potius ad partem aduersantium conuolantes, turpiter reliquerunt. Vnde victus dictus *Conradus* ad patrem suum fugitiuus & inglorius remeauit.

Carolus frater Regis Francorum ducit filiã iuniorem Comitis Prouinciæ in vxorem.

ANno quoque sub eodem, liberata est filia Comitis *Prouinciæ Remundi* jam defuncti, natu scilicet minor, custodiæ regis *Francorum*, procurante Comitissa *Prouinciæ Beatrix* matre eiusdem puellæ. Disponente igitur & sic volente Rege *Francorum* cum suo concilio, collatus est Comitatus *Prouinciæ*, *Carolo* fratri Regis *Francorum* natu minori, & A memorata puella matrimonialiter copulata. In quorum nuptiis cùm tanta non resplenduisset pompa nobilitatis secularis, idem *Carolus* iratus matri suæ *Blancha* fertur submurmurando dixisse: Quid est mater quòd in conuiuio hoc generali non tanta vt fratris mei Regis resplendet serenitas, cùm sim filius Regis & Reginæ, ille nequaquam? Et hoc dixit, quia post mortem Regis *Francorum Philippi*, & coronationem *Lodouici*, genitus & natus fuit *Carolus* memoratus: Rex autem *Francorum*, viuente *Philippo* B Rege; nec dum adhuc *Lodouico* coronato. Et hoc verbum consonum fuit dicto *Henrici* Regis *Angliæ* junioris. Qui patri suo *Henrico* II. Regi; in festo coronationis suæ ministranti ait: Non es depersonatus mihi ministrando, cùm sis filius Comitis, ego Regis & Reginæ. A diuerticulo igitur redeuntes, materiam principalem continuemus. Dominus igitur Rex *Francorum* ne sibi posset inferre nocumenta, *Fredericus* peregrinaturo, & portuũ opportunitatem denegare nauigaturo; sibi in *Prouincia* super C mare mediterraneum portum aptissimum multis effusis sumptibus præparauit, & castris fortissimis, prudenter communiuit.

Papa iubet sibi mitti aurifrisia, quæ tũ quidam Anglici portabant.

EIsdemque diebus, dominus Papa videns in aliquorum *Anglicorum* ornamentis Ecclesiasticis vtpote in capis choralibus & infulis, aurifrisia concupiscibilia, interrogauit, vbinam facta fuissent. Cui responsum est: in *Anglia*. At ipse: Verè hortus noster delitiarum est *Anglia*. Verè puteus inexhaustus est, & vbi multa abundant, de multis multa D possunt extorqueri. Vnde idem dominus papa, concupiscentia illectus oculorum, literas suas bullatas sacras misit ad omnes ferè *Cisterciensis* ordinis Abbates in *Anglia* commorantes, quorum orationibus se nuper in capitulo *Cisterciensi* commendauerat, vt ipsi aurifrisia, ac si pro nihilo ipsa possent adquirere, mittere non differrent prælecta, ad planetas & capas suas chorales adornandas. Quod mercenariis *Londinensibus*, qui ea venalia habebant, E non displicuit, ad placitum vendentibus: vnde multi manifestam auaritiam *Romanæ* Ecclesiæ detestabantur.

Grassantur Tartari in Christianos.

EOdemque anno, amarissimæ recordationis *Tartari* super *Christianorum* climata formidabilem facientes impetum, cùm sibi multos *Saracenorum* Principes violenter subjugassent, Regem *Armeniæ* & Principem *Antiochiæ* & alios multos nobiles *Christianos*, Deo mortalibus aduersante, sibi sub tributo subegerunt. Et deinde sibi sperantes prosperiora, fines *Hungariæ*, vt eis videbatur, sibi non prius F subjugatos, sed turpiter & probrosè derelictos, iterato proteruius inuaserunt. Vnde Rex *Hungariæ* non mediocriter perterritus, ab infirmioribus terræ suæ cum habitatoribus suis secedens, & ad munitissima (quæ tamen vix ei adhuc tuta videbantur) confugiens, nihil aliud quàm bellum cruentissimum expectabat. Significauitque domino Papæ, vt sollicitè sibi totique *Christianitati* de tam formidabili peste prouideret: sed nec sic tamen auersus est papalis impetus infinitus, quin pecuniæ col- G ligendæ totis rictibus inhiaret, vt in sequentibus enarrabitur.

Comes R. Bigod Marescallus.

EOdem anno, multiplicatis intercessionibus, concessa est Marescalcia cum officio & honore, Comiti *Rogero Bigod*, ratione Comitissæ filiæ Comitis Magni *Willelmi Marescalli* primogenitæ, vxoris suæ.

Varia bella per totam Germaniam orta.

ANno quoque sub eodem, ortum est bellum multiforme in partibus *Alemanniæ* & eius confiniis, eò quòd multi Nobiles, præcipuè laici, partes fouebant *Frederici*. Archiepiscopus verò *Coloniæ*, & cum eo multi prælati & aliqui laici, muneribus Ecclesiæ prodigaliter (imò potius prodiga-

Rr iiij 1246.

1246.

liter saginati (partem Papalem confouebant. Præterea, in partibus *Flandriæ* inter filios Comitissæ *Flandrensis*, orta est contentio cum hostili bello & nimis damnoso, eò quòd primogenitus *Buchardi* filius illegitimus, sed per dominum Papam legitimatus, hæreditatem sibi vendicaret possidendam: secundus legitimus, se faciens hæredem justius proclamari, sibi omnia jure hæreditario pertinere protestatus, prædis, rapinis, & incendiis intendebat. Noua enim in curia *Romana* inoleuit consuetudo, vt cùm bellum inter aliquos Nobiles moueretur, vnam partium ad eam confugientem, excommunicando alteram, & illos absoluendo, potenter foueret: vt qui per illam resurgeret, omni tempore ipsi teneretur obligatus: quod in *David* Principe *Northwalliæ* fuerat manifestè comprobatum. Similiter & alia detestabilis, vt scilicet si quis clericus multis & opimis redditibus abundans, in Episcopum fortè eligeretur, ex indulgentia Papali, intermeantibus intercessoribus & muneribus, tam redditus prius obtentos quàm Episcopatum licenter cupiditatis brachiis amplexetur: quod in electo *Valentino Wilhelmo*, constat fuisse propalatum. Necnon & alia noua sunt suborta in curia memorata, quorum memoria sanctorum corda lachrymabiliter cruentarunt.

Androgyni in Episcopatu Lincolniensi comperti.

SVb eiusdem anni curriculo, quædam naturæ degenerantis nouitas, prodigialis & inaudita, in Episcopatu *Lincolniensi*, in omnium audientium stuporem cordibus generauit. Quædam enim mulier stirpe nobilis, forma decens, conditione libera, cuidam diuiti matrimonio copulata & puerpera, quandam aliam mulierem similibus dotibus insignitam impregnauit, modo nouo ac mirabili patrissando. Et ex ea duos filios cùm prægenerasset, & ex tertio infantulo eandem grauidam reddidisset, ipsa mater talis peccati nouam detestans deformitatem, reatum vtriusque palàm protestata, aliam compulit ad plenam rei gestæ eminus confessionem. Quæ culpam propriam turpiter palliando, & se impudenter accusando, suam accusauit genitricem, affirmans ipsam eodem vitio laborasse. Talium verò mentionem facit glossa super hunc locum in *Genesi* scripta: *Masculum & fœminam creauit eos*, dicens quòd sunt homines *Androgeni* vel *Androgamei*, videlicet quoddam genus *Hermofraditorum*, dicti, ab *Andros*, quod est vir, & *Gyne*, quod est fœmina, eò quòd patiantur & agant coëundo, pariant generentque vicissim. Quorum memoria detestabilis & immunda, vbique locorum merito iudicatur.

Comes Sabaudiæ homagium facit Regi Angliæ.

DIebus quoque sub eisdem, Comes *Sabaudiæ Amedeus*, dominum Regem *Angliæ* præcordialiter merito diligens, in præsentia domini Archiepiscopi *Cantuariensis Bonifacij* & Episcopi *Herefordiæ Petri*, & aliorum nobilium, tam amicorum & consanguineorum eiusdem Comitis quàm dicti domini Regis, fecit homagium eidem domino Regi in manu Archiepiscopi, qui suppleuit Regis absentiam: & homagium factum fidei interpositione, addito sacramento de inuiolabili obseruatione, spontanea ac gratuita voluntate, pro vtrorumque heredibus confirmauit. Recipiens de dominio dicti Regis quædam feuda, videlicet *Secusiam* cum palatio, *Auillyanam*, *Sanctum Mauritium* de *Chablasio*, & castrum de *Bardo*. Hoc quoque licenter salua fide sua facere potuit, sine Imperatoris injuria & Imperij mutilatione, cùm nihil præter aquas & transitus, teneat de Imperio.

Quædam extorsiones consuetæ mitigatæ.

IPso tempore, industria procuratorum domini Regis elaboratum est in curia *Romana*, quòd quanquam Papa pro suæ voluntatis arbitrio, ad intolerabile Regni *Angliæ* grauamen, passim & indifferenter prouisiones fecerit in *Anglia* de beneficiis Ecclesiasticis ad opus *Italicorum*, nunc gratia Dei, in ipsa parte ita sedata est tempestas illa, quòd quando Papa alicui vel aliquibus ex nepotibus eius vel Cardinalium, ipse vel ipsi Cardinales rogabunt Regem cùm instantia, quòd placeat Regi, vt sic tali prouideatur.

Prædicatores & Minores nuntij Papæ.

EO tempore, *Fredericus* comperiens Papam abundare *Anglico* numismate, posuit custodias & insidias transitibus, pontibus, & portubus, ne quis æmulo suo *Landegrauio* à Papa subsidium transportaret. Fecit igitur Papa per *Prædicatores* & *Minores* mutato habitu, tam scripta consolatoria, quam alia iuuamenta, ad *Landegrauium* transuehi. E contrà fecit *Fredericus*, ad *Terram sanctam* alimenta transportari.

Rex Manniæ cingulo militari donatur.

EOdemque anno, dominus Rex *Londini* festa Paschalia celebrans magnificè, ipso die *Haraldum* Regem *Manniæ* cingulo donauit militari.

Et circa eadem tempora, quidam *Wallensium* Nobilissimi ad pacem domini Regis confugere cupientes, legationemque mittentes, ea quæ pacis sunt, humillima prece rogitabant.

Nuntij Vniuersitatis Angliæ Romam proficiscuntur.

IN crastino autem diei Paschæ nuntij vniuersitatis *Angliæ*, quibus injunctum fuerat prædictum magnum nuntium domino Papæ nuntiare. Videlicet Magister *Willelmus* de *Powic* Legisperitus, & *Henricus* de la *Mare* miles, chartas prænotatas bajulaturi, iter ad curiam *Romanam* arripuerunt. Cujus negotij pondus, humeris *Prioris* de *Weneloc* (qui contra Episcopum *Roffensem*, ob quasdam injurias eidem ab ipso Episcopo illatas, curiam *Romanam* adiit) confidenter imposuit.

Gelu & nix damnosa.

ET circa festum sancti *Marci* Euangelistæ, videlicet ipso die & nocte sequenti, gelu & nix terram constringens & cooperiens, ramos pullulantes cum suis floribus adeo eneruauit, vt folia arborum & herbarum vsque ferè ad irrestaurabilem marcorem cogeret inclinare.

Baronia Episcopo Cestrensi restituta.

PEr idem quoque tempus, dominus Rex, precibus amicabilibus mitigatus, domino Episcopo *Cestrensi Rogero* (eò quòd esset vir benignissimus, & omnium haberet fauorem) baroniam suam in pace benignè restituit.

Nouum & inauditum statutum Papæ.

EOdemque tempore, cùm audisset dominus Papa, qualiter quidam in *Anglia* opulenti clerici, videlicet magister *Robertus* de *Hailes*, Archidiaconus *Lincolniensis*, qui paucis elapsis annis obierat intestatus, plura millia marcarum, cum vasis multis argenteis, sæculo & sæcularibus infœliciter dimiserat: Archidiaconusque *Bedefordiæ Almaricus*, quòd pecunia abundans maxima post se indecenter relicta, obierat. Nuper quoque Magister *Iohannes* de *Hotosp*, Archidiaconus *Northamtonensis*, morbo repentino correptus, circiter quinque millia marcarum cum triginta cuppis argenteis vel aureis & infinitis jocalibus, indecenter & improuise obiisset intestatus, statutum super hoc nouum & inauditum, non sine nota manifestæ cupiditatis, suscitauit in *Anglia* promulgandum, vt si clericus ex tunc decederet intestatus, eiusdem bona in vsus domini Papæ conuerterentur. Quod negotium, Fratribus *Prædicatoribus* & *Minoribus* præcepit diligenter exequendum. Quòd cum audisset dominus Rex, detestans *Romanæ* curiæ argumentosam ac multiplicem & multiformem auaritiam, hoc fieri prohibuit, comperiens illud in damnum Regni, & suum redundare præjudicium. Et circa idem tempus Magister *Robertus* de *Arundel*, qui in *Hebræo* idiomate fuerat peritissimus, & multa de *Hebræo* in *Latinum* fideliter transtulerat, humanis rebus exemptus, mundum salutauit.

1246. Diebus quoque rogationum, dominus Rex, vt partes maritimas & earum habitatores fortius sibi alligaret, apud *Doueram* iter direxit. Et dum rediens *Cantuariam* peruenisset, quidam nobilis de propria Regis familia, videlicet *Hugo Giffardus*, filiorum domini Regis Pædagogus, apoplexiæ repentina passione correptus, in terram subito corruens, terribiliter exspirauit, dictumque fuit à nonnullis, hoc vltione beati *Ædmundi* Confessoris & Archiepisc. *Cantuariensis* euenisse, vt percusso Regis latere collaterali, ad veniam & satisfactionem de illatis ipsi Ecclesiæ *Cantuariensi* injuriis, perterritus excitaretur, multa enim illi damna irrogauerat. Maximè tamen, quòd ipsum *Bonifacium* in ipsam dignitatem Archipræsulatus, non permittens Monachos *Cantuarienses* vt ius expostulat, liberam habere eligendi potestatem temerè sublimauerat. Ipse nempè dictus *Bonifacius* Archiepiscopus, secus quàm deceret aut expediret, in partibus transmarinis negotiis bellicis, nec visitans, imò Ecclesiam suam depauperans, indulgendo, impudenter nimis, ab gloriosorum prædecessorum vestigiis exorbitauit.

Pædagogus filiorum Regis, apoplexia correptus.

Prohibet Rex Angliæ solvere tallagium Papæ.

Dierum etiam ipsorum curriculis, dominus Rex literas suas misit prohibitorias Prælatis *Angliæ*, ne domino Papæ tallagium contribuerent.

Domino etiam Abbati *sancti Albani*, sicut & aliis, scripsit in hæc verba: H. *Dei gratia* rex Angliæ, *&c. Dilecto sibi in Christo Abbati de sanct.* Albano, *salutem. Audiuimus quòd venerabilis in Christo Pater* F. Londini *compellit vos ad tallagium ad opus Papæ persoluendum. Super quo miramur plurimum & mouemur maximè, cum in prædicta conuocatione promissum fuerat communiter per dictos Prælatos & Magnates, quòd nihil fieret de tallagio illo ante reditum nunciorum eorum à curia* Romana, *ad quam iidem nuncii sunt, sicut nostri, pro specialibus totius regni nostri negotiis destinati. Quapropter vobis mandamus, firmiter inhibentes, quòd nec ad mandatum præfati Episcopi, nec alterius, aliquid attemptetis contra prouisionem prædictam, sicut Baroniam vestram, quam de nobis tenetis, diligitis pacificè possidere. Quoniam attemptationem huiusmodi, non possumus nec volumus sustinere. Teste meipso. Apud* Westmonasterium, *primo die Aprilis, anno regni nostri trigesimo.*

Literæ papales exactoriæ Angliæ Episcopis missa.

Et ne miseranda afflictorum *Anglorum* cessaret tribulatio, infra eosdem dies exegit dominus Papa instantissimè non sub minima quantitate pecuniam, ponens brachium confidentiæ in auro & argento, contempta domini Regis *Angliæ* ac vniuersitatis eiusdem Regni præcordialiter scribentium, & de talibus exactionibus conquerentium, lachrymabili querimonia, spretoque illo sapientiæ salubri documento, *Beatus vir qui post aurum non abiit, nec sperauit in pecuniæ thesauris.* Constituit executores in prædicto tallagio exigendo, extorquendo, & colligendo, Episcopum *Noruuicensem Walterum* & quosdam alios, quos ad hoc assignauit speciales. Scripsit igitur *Noruuicensis* domino Abbati *sancti Albani*, sicut & quibusdam aliis in hæc verba, Epistolam Papalem continentia. Walterus *Dei gratia* Noruuicensis *Episcopus, viris venerabilibus Abbati &* *Conuentui* S. Albani, *salutem sempiternam. Mandatum domini Papæ in hæc verba suscepimus:*

Innocentius *Episcopus, seruus seruorum Dei, venerabilibus fratribus* Wintoniensi *&* Noruuicensi *Episcopis, salutem & Apostolicam benedictionem. Olim, sicut bene meminimus, vobis & venerabilibus fratribus nostris* Lincolniensi, VVigorniensi, Londinensi *&* Couentriæ *Episcopis scripsimus sub hac forma: Cum nuper priusquam à præsentia nostra in* Angliam *rediretis, vnà vobiscum duxerimus ordinandum, vt sex millium marcarum subsidium, quod ab Ecclesiis* Anglicanis *pro Apostolica sede fuerat postulatum, inter Episcopatus* Angliæ *diuideri curaretis pro vestræ arbitrio voluntatis, fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus quicquid inde feceritis, vel iam fortè fecistis, nobis per literas vestras latores præsentium assignandas exprimendo, tempus solutionis & locum studeatis quàm citius intimare. Quod si non omnes his exequendis poteritis interesse, saltem tres vel duo vestrum ea nihilominus exequamini. Quia hic nihil est postmodum nostris auribus intimatum, fraternitatem vestram, de quo fiduciam gerimus specialem, monemus attentè, ac per Apostolica vobis scripta firmiter præcipiendo mandamus, quatenus Episcopos memoratos, qui præsentes fuerint in partibus* Anglicanis, *receptis istis literis, admonentes & eisdem autoritate nostra mandantes, vt vicesimo die post susceptionem præsentium in certo loco, quem vos duxeritis eligendum, vobiscum pro diuisione conueniant præliberata, & cum illis Episcopis, quos eodem die ibidem contigerit conuenire, distributionem huiusmodi priusquam ab illo loco recesseritis, facere procuretis. Si verò ipsis aut nullo conuenientibus eorundem, non fuerit super negotio prænominato processum, ex tunc infra vnius mensis spatium præscriptam subsidij quantitatem, faciatis vobis vel nunciis vestris ad opus Apostolicæ sedis in loco quem elegeritis assignari, iuxta ordinationem per dilectum filium nostrum magistrum* Martinum, *cameræ nostræ clericum, autoritate nostra in illis partibus quondam factam, quam ad præsens sub bulla nostra vobis duximus destinandam. Contradictores, per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendo, indulgentia quacunque vel priuilegio quolibet aut constitutione de duabus dietis, in generali Concilio edita, non obstante. Quicquid hactenus factum est, vel fuerit in hac parte, nobis absque mora dispendio per dilectum filium* Linasium *scriptorem nostrum, latorem præsentium, rescripturi: proviso, quòd super præmissis illam solicitudinem habeatis, quòd non possitis exinde de negligentia reprehendi, sed potius de diligentia commendari. Quòd si non ambo his exequendis poteritis interesse, alter vestrum nihilominus ea exequatur. Huius igitur autoritate mandati, vestram in domino monemus & exhortamur fraternitatem, vobis in virtute obedientiæ, qua sedi Apostolicæ tenemini, firmiter iniungentes, quatenus de portione præfati domini Papæ subsidij vobis assignata, nunciis nostris literas vestras patentes super solutione eiusdem deferentibus apud nouum Templum* Londini, *à die Paschæ in tres septimanas satisfaciatis, talem in facto præsenti adhibentes diligentiam, vt deuotionem vestram summo Pontifici meritò debeamus commendare. Est autem portio vestra, octoginta marcarum esterlingarum. Valete semper in Domino. Datum* Londini, *nono Calendarum Aprilis, anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo quinto. Nos soli scribimus, quia venerabilis frater* Wintoniensis *Episcopus, collega noster, ad tempus se excusauit.*

Hoc autem mandatum cùm ad aures prælatorum, necnon & Magnatum peruenisset, corda omnium audientium, vehementer non immeritò medullitus exturbauit. Maximè eò, quòd nuntij vniuersitatis *Angliæ* super talibus grauaminibus, in Concilio *Lugdunensi* conquesti fuerant. Et posteà in *Anglia* in parlamento Regis, vbi congregata fuerat totius Regni tam cleri quàm militiæ generalis vniuersitas, deliberatum fuerit, vt ob reuerentiam domini Papæ adhuc nuntius totius illius vniuersitatis ad ipsius Papæ præsentiam destinaretur, vt manum correctionis talibus apponeret injuriis, non pondus oppressionis. Obstupefacti sunt igitur inopinabiliter, quia cùm crederent leuamen, spe frustrata, tale grauamen reportarunt. Hæc igitur cùm ad audientiam Regis peruenissent, in iram & admirationem excanduit vehementem, & Episcopis *Angliæ* scripsit in hæc verba: H. *Dei gratia, &c. Venerabili in* Christo, *tali Episcopo. Salutem. Licet aliàs vobis scripserimus, semel, secundo & tertiò, tam per literas nostras clausas, quàm patentes, ne ad opus domini Papæ vel alterius tallagium aliquod vel auxilium exige-*

Prohibet Rex tallagium papæ solui.

1246. *veris à viris Religiosis, clericis vel laicis, cùm nullum huiusmodi tallagium vel auxilium exigi possit vel consueuerit, sine magno præiudicio Regiæ dignitatis, quod nullo modo poteremus aut volumus sustinere: Vos tamen mandatum nostrum in hac parte contemnentes, contra prouisionem per Magnates nostros, tam Prælatos quàm Comites & Barones factam in Concilio nostro* Londinensi, *& concessam exactionem faciatis memoratam. Super quo miramur plurimum & mouemur, præsertim cùm facto vestro proprio non erubescitis contraire, cùm vos & alii Prælati in prædicto Concilio communiter concesseritis, quòd nihil de exactione huiusmodi faceretis, donec nuntii nostri & vestri necnon & aliorum Magnatum nostrorum & totius Vniuersitatis Regni nostri à curia* Romana *redirent, qui pro liberatione oppressionum, ad curiam illam, sicut nostis, fuerant specialiter destinati. Vobis igitur mandatis inculcatis mandamus iniungentes, firmius & districtius inhibentes, ne ad exactionem prædicti tallagii vel auxilii faciendam aliquatenus procedatis, sicut gaudere desideratis Baronia vestra & possessionibus vestris, quas in* Regno *nostro tenetis. Et si quid inde cepistis, extra regnum nostrum asportari nullatenus permittatis, sed illud saluo custodiri faciatis vsque ad reditum nuntiorum prædictorum, indubitanter scituri, quòd si secus egeritis, nos ad possessiones vestras manum grauamini, vltra quàm credere velitis, extendemus. Hanc autem inhibitionem, vobis iniungimus faciendam Archidiaconis & officialibus vestris, quam quidem pro libertate cleri & populo facimus, nouit Deus, &c.*

Angustia propter auaritiam inter Regem & Papam controuersiam.

IN biuio igitur angustiarum constituta *Anglicana* Ecclesia, quasi inter duas molas è contrario circumuoluentes, miserabiliter côterebatur; hinc *Scylla*, inde *Charybdis* timebatur. Rex inde hac parte ad regni saluationem & instaurationem, consilio fretus & roboratus generali, nitebatur: Papa ad eiusdem depauperationem anhelabat; vtrique vtroque jam eminus aduersante. Multi itaque Prælatorum, timentes Regis in hoc suo concepto proposito instabilitatem, & consilij Regij pusillanimitatem, partem Papalem confouebant: licet nunquam vidissent, quòd per tales pecuniæ effusiones, Ecclesia fœlix susciperet incrementum, imò potius infaustum incurreret detrimentum.

Lugubres rumores de terra sancta

INtereà lugubres rumores de *Terra sancta* peruolantes, *Christianorum* climata pauore lachrymabili repleuerunt: videlicet, quòd *Terra sancta Chorosminis* & *Babylonicis* jam ferè occupata, nihil aliud nisi vniuersalem ruinam & amissionem minabatur. Ciues insuper *Acconenses*, jam à ciuitate sua pertimescentes, nec volentes, nec valentes elongari vel exire, obsidionem sulam, vel miseram expectabant deditionem: victualium itaque inopiam sustinentes, nec spe liberationis erecti, in semetipsis contabuerunt. *Fredericus* quoque jam malleus Ecclesiæ formidabilis factus, non permisit transuehi ad ipsos victualia vel succursum armatorum: asserens quod Ecclesia *Romana* nullum habuerat tam efficax argumentum extorquendi à fidelibus pecuniam, per quam impinguata superbiuit, sicut per *Terram sanctam*, & sophisticam, ad eius liberationem, prædicationem. *Ascalona* quoque, circa quam firmandam per Comitem *Richardum*, tam sumptuosum, tam laboriosum, tamque morosum opus & opera, & per multos Magnates alios impendebatur, acerbissimos hostium insultus sustinens, vix se defendebat. Alia quoque castra, quæ videbantur inexpugnabilia, vtpotè *Crac* & *castrum peregrinorum*, ciuitates & munitiones, cùm spes succursus non pateret dolore simul & timore suis videbantur habitatoribus potius carcer quàm tutela, formido non firmamentum. Vndique namque liberè discurrentibus inimicis, & variis prædis intendentibus, & ad votum triumphantibus, arctabantur *Christiani*: ita quòd honestè mori mallent, quàm vitam trahere longius infœlicem. Multi igitur in fide vacillantes, imò potius deficientes, *Christianismi* sacramentum relinquentes apostatarunt: facti nobis familiares inimici, & omnibus aliis nociuiores.

Parlamentum habitum apud Vvintoniã.

DIe verò translationis beati *Thomæ* Martyris, habitum est magnum concilium inter Regem & Regni Magnates apud *Wintoniam*, super multiplici Regni totius, & maximè Ecclesiæ desolatione. Venerant enim qui missi ad curiam *Romanam* fuerant nuntij memorati, videlicet Magister *Willielmus* de *Powic* & *Henricus* de *la Mare*, verba Papalia, quæ nihil mitigationis, imò potius exasperationis recorem continebant, nuntiantes, & affirmantes, quòd nec in gestu vel verbis papalibus, aliquid humilitatis vel moderationis, super oppressionibus quibus tam Regnum quàm Ecclesia *Anglicana* grauabatur & conquesta est, poterant reperire. Dixerat enim Papa, illis aliquod optabile responsum expectantibus: *Rex Anglorum qui iam recalcitrat & Fredericizat, suum habet consilium, ego verò meum habeo, quod & sequar.* Et tunc vix aliquis *Anglicus* in curia negotium aliquod poterat expedire: imò velut schismatici repellebantur omnes, probris lacessiti. Hæc autem cùm audisset dominus Rex cum Magnatibus suis, commotus est vehementer & merito: præcepitque voce præconia in omnibus Comitatibus per omnes villas & fora & congregationes publicè acclamari, ne quis per regnum Papali contributioni consentiret, vel aliquid pecuniæ in auxilium eius transmitteret. Quod & factum est. Illud autem cùm audisset Papa, in vehementem iram exarsit, & iterato asperius Prælatis scripsit *Anglicanis*, vt sub pœna excommunicationis & suspensionis, infra festum Assumptionis, nuntio suo apud nouum templum *Londini* commoranti, de prædicto auxilio satisfacerent. Et cùm constanter pararetur, dominus Rex stare pro Regni & Ecclesiæ liberatione, comminationibus Comitis *Richardi* fratris sui, & quorundam Episcoporum quorum principalis erat *Wigorniensis* (cui à domino papa concessa fuit potestas terram etiam, vt perhibeatur, interdicendi) fractus succubuit & perterritus. Vnde totus conatus tam Magnatum quàm Episcoporum, & spes de Regni & Ecclesiæ *Anglicanæ* liberatione miserabiliter, & non sine multorum cordium cruento dolore, emarcuit annihilatus: & impunè hiatibus *Romanæ* auaritiæ, de memorata contributione est satisfactum.

Rex Francorum extorquent a Regno Francorum, decimam & vigesimã partem bonorum

ET ne plaga particularis inter *Christianos* videretur, & manus Domini parcens aut parca ad peccata populi grauiter vlciscenda: *Francorum* Regnum papalis extorsio argumentosa tam mirabilite quàm miserabiliter appauperauit. Dominus enim *Francorum* Rex, quem Deus, vt prædictum est, veraciter vel resuscitauerat, vel à portis mortis miraculosè reuocauerat, ex permissione papæ & instinctu, Regnum suum, sub obtentu peregrinationis suæ magnificè peragendæ, pecuniam non minimam extorquendo, multipliciter prægrauauit, accipiens de omni prouentu vniuersalis Ecclesiæ Regni sui decimam. Et præter hoc, quasi alternatim consentiendo dominus papa ad subsidium *terræ sanctæ* accepit vicesimam: videlicet vtrique vsque ad triennium. Item, dominus papa aliud subsidium exigit nouo Imperatori, qui appellatur *Landegrauius*, quem Papa de nouo creauit ad debellandum *Fredericum*: qui videtur multis inexpugnabilis & dicitur à multis quòd frustrà nititur Papa ipsum *Fredericum* de Imperij sui culmine præcipitare. Quia multorum gratiam sibi comparauit, eò quòd mirabiliter se Ecclesiæ humiliando, omnimodam satisfactionem ... tur. Et dominus Papa, eò quòd humi-

1246.

hato non condescendit, multorum contra eum conscientias exasperauit. Posuit interim insidias memoratus *Fredericus*: vt pecuniam, quam Papa vndique studiosus collegerat, possit occupare, & thesauris suis addit occupatam.

Dedicatio Ecclesiæ Belli loci.

CIrca eosdem dies, videlicet die *S. Iohannis Bapt.* natiuo, dedicata est solenniter Ecclesia *Cisterciensis* ordinis, quæ *Bellus locus* dicitur; scilicet Abbatia, quam Rex *Iohannes* fundauit. Erant autem ibidem præsentes dominus Rex & Regina; Comes quoque *Richardus* frater eius, Prælati cum Regni nobilibus. Consummata itaque dedicationis ipsius solennitate, assumpsit Comes *Richardus* de ipsius Ecclesiæ gremio circiter xiij. Monachos, ad quandam domum religiosam *Cisterciensis* ordinis, quam idem Comes propriis sumptibus de nouo fundauerat, inhabitandum; quæ non procul ab Abbatia de *Winchcumbe*, loco scilicet satis congruo ædificata, à dicto Comite pro redemptione animæ suæ, iuxta votum quod in mari periclitans fecerat, satis abundanter dotatur & ditatur. Quod si ne nutu diuino, nequaquam creditur contigisse. Comitissa enim *Marchiæ*, mater Regis *Angliæ* & Comitis memorati, Regina quondam *Anglorum*, *Isabella* nomine, multum indigens eleemosynarum suffragio, circa eosdem dies in fata concessit.

Mors Isabellæ matris Regis Angliæ. Moritur Comitissa Albemarliæ.

Comitissa quoque *Albemarliæ*, filia *Alani* de *Galewoia*, sororque Comitissæ *Wintoniæ*, eodem tempore humanis rebus est exempta. Vnde magna pars *Galewoiæ* eam contingens (eò quòd sine liberis decessit) in sortem Comitis *Wintoniæ Rogeri* de *Quency*, qui primogenitam sororem in vxorem duxerat, est translata.

Obitus Iohannis de Nouilla.

Eodemque anno & eisdem diebus, *Iohannes* de *Nouilla*, non vltimus inter *Angliæ* nobiles quandoque, patris sui pedetentim sequens vestigia, & honoris attingens fastigia, carnis vniuersæ tritam stratam ingressus, exemplum mundicolis reliquit manifestum, vt Regum fauorem & fluctus relinquerent curiales. Ipse namque in ætate iuuenili pubescens, totius *Angliæ* protoforestarius, cùm per *Robertum Passeleue* in multis grauiter accusaretur, super illicitis occupationibus forestæ, & aliis transgressionibus, & in responsionibus defecisset: iuramentis compatriotarum iuratorum testimoniis condemnatus, in tantam confusionem præcipitatus est, vt dies ex tunc morti duceret continuatos. Condemnabatur enim judicialiter, ad duorum millium marcarum solutionem, præter debita patris sui inæstimabilia quæ humeris suis incumbebant. Insuper, ignominiosè de sua Balliua irreuocabiliter est dejectus. Languens igitur & præ dolore tabescens, circa medium æstatis apud *Welp-refeld*, manerium suum afflictum spiritum exhalans, in Ecclesia conuentuali de *Walsham*, juxta patris sui sepulchrum, venerantèr est humatus.

Episcopus Karleolensis habitum assumit Prædicatorum.

DIe verò Apostolorum *Petri* & *Pauli*, Episcopus *Karleolensis Walterus*, apud *Oxoniam* sæculum, quod diu & multum incoluerat, cum suis salutans sæcularibus, *Prædicatorum* fratrum habitum & ordinem (eò quòd timebat, quod ingressum in ipsum Episcopatum non habuerat legitimum) suscepit, pallium suum *Ægyptia* relinquens fugitiuus.

Litera Papalis fratribus Minoribus missa.

EOdem anno postquàm dominus Papa illud decretum constituerat, vt prædictum est, quòd bona intestatorum in vsus eius cederent, & ad hoc fratres *Prædicatores* diligenter exequendum constituisset, sollicitus de Imperio *Constantinopolitano*, & *Græcorum* schismaticorum insolentia, ministro fratrum *Minorum* prouinciali in *Anglia*, direxit, vt tam fratres *Minores* quàm *Prædicatores* à via humilitatis & paupertatis voluntariæ, quam se sectatores sunt professi, auertens, suos constitueret procuratores,

A literas districtum præceptum Papale cum diuersis articulis continentes. Quorum vnius tenor est, *vt ipse vel fratres sui inquirant de vsurariis viuis, & eorum per vsurariam prauitatem malè adquisitis, & ipsa colligant ad opus Imperij Constantinopolitani, & quod per censuram Ecclesiasticam compescant contradictores.* Alterius tenor est, *quòd qui velint Cruce signari pro liberatione prædicti Imperij, vel de catallis suis ibidem mittere sufficienter, de peccatis suis absoluentur.* Alterius tenor est, quòd *relicta in testamentis decedentium per vsurariam prauitatem* B *adquisita colligant ad subsidium Imperij memorati, & quòd compescant contradictores & rebelles.* Alterius tenor est, quòd *colligant relicta in testamentis decedentium, vel quæ vsque ad triennium relinquentur pro restitutione bonorum, quæ decedentes male adquisierunt, ad subsidium prædicti Imperij, contradictores & rebelles compescendo.* Alterius tenor est, *quòd ea quæ relinquentur distribuenda in pios vsus, secundùm arbitrium executorum testamentorum decedentium, nec præfata relicta ab ipsis testatoribus certis locis aut personis deputata fuerint, vel de iure aliis debeantur, aut per prædictos executores in vsus huiusmodi sint conuer-* C *sa, ad subsidium Imperij prædicti colligant, & significent ei de quantitate ipsorum, & compescant*, &c. Alterius tenor est, *quòd de malè adquisitis viuentium inquirant diligenter, & colligant ad subsidium Imperij memorati: dummodo personæ, quibus pro taliter adquisitis satisfieri deberet, inueniri non possint: & rescribant Papæ, & compescant*, &c. Alterius literæ talis est tenor, quòd *dictus minister habeat potestatem absoluendi excommunicatos, qui scienter fraudem commiserint in his quæ colligenda sunt ad Imperium prædictum: dummodo ministro, vel fratribus suis, ad id negotium* D *deputatis, congruam satisfactionem impenderint.*

Petit Papa pacem inter Christianos & Saracenos.

TEmporibus quoque sub eisdem, domino Papæ petenti pacem, vel saltem treugas, inter *Christianos* & *Saracenos* à *Soldano Babyloniæ*, donec videlicet per Regnum *Francorum* sperata prosperitas respiraret, rescripsit idem *Soldanus* in hunc modum.

Litera Soldani Babyloniæ ad Papam missa à quodam Cardinali ex Arabico in Latinum translata.

PRæsentiæ Papæ, subscriptio nobilis, magni, spiritualis, affectuosi, Sancti, Tertij decimi Apostolorum, vniuersalis loquelæ *Christianorum*, manu E tenentis adoratores crucis, Iudicis populi *Christiani*, ductoris filiorum baptismatis, summi pontificis *Christianorum*: confirmet eum Deus, & det sibi fœlicitatem, à *Soldano* potentissimo regnante super colla nationum continente duas virtutes, gladij & calami, possidente duo præcellentia, scilicet doctrinam & judicium, Rege duorum marium, dominatore Austri & Septentrionis, Rege regionis *Ægypti* & *Syriæ*, *Mesopotamiæ*, *Mediæ*, *Idumeæ*, & *Osir*, Rege *Salopb*, *Beelpheib*, *Ayob*, filio *Soldani Kamel*, *Hemenafar*, F *Mehameth*, filij *Soldani* Regis *Hadel*, *Robeibre*, filij *Ayob*, cuius regnum diliget Dominus Deus.

IN *nomine Dei misericordis & miseratoris, præsentata sunt scripta à Papa, nobili, magno, spirituali, affectuoso, Sancto, Tertiodecimi Apostolorum, vniuersalis loquelæ* Christianorum, *manutenentis adoratores crucis, Iudicis populi* Christiani, *ductoris filiorum baptismatis, summi Pontificis* Christianorum. *Faciat eum Deus de afficientibus bonum, & facientibus illud, & volentibus pacem, & perseuerantibus in causis eius, & adiuuet eum Deus in his quæ decentia sunt ad illos, qui sunt sui cultus sine vi-* G *tus, & ad alios. Et respeximus dictas scripturas, & intellex imus dicta capitula, quæ in eis inserta erant, & eorum continentia. Nobis placuit, & delectatus est auditus noster in relatu eorum. Et nuntius venit ad nos, quem misit sanctus Papa, & ipsum præuenimus cum honore & dilectione & reuerentia. Ipsumque conuocauimus ad conspectum nostrum, sibi inclinantes inuendimus aurem verbis eius, & fidem adhibuimus verbis eius narrantis nobis de* Christo, *super quem sit salus & laus: de quo* Christo *plus scimus quàm vos scitis, & magnificamus eum plusquàm vos magnifice-*

1246.

tis. Et de hoc, quod dicitis vos desiderare tranquillitatem, & pacem, & quietem, habere, misericordiam conuocandi populos ad pacem, similiter & nos desideramus, nec volumus contraire, & hoc semper voluimus & desideramus. Sed Papa, quem Deus confirmet, scit, quòd inter nos & Imperatorem iamdudum fuit familiaritas & dilectio mutua & concordia perfecta à tempore Soldani *patris mei, quem Deus ponat in claritate sua. Et inter vos & Imperatorem, est sicut scitis. Vnde non licet nobis aliqua componere cum* Christianis, *nisi prius habuerimus super his ipsius consilium & assensum. Et nos scripsimus nuntio nostro, qui est in curia Imperatoris, pro causis quas detulit nuntius Papæ: nuntiamus ei capitula & proposita nuntii vestri. Ipse nuntius noster veniet ad præsentiam vestram, & loquetur vobis, & renuntiabit nobis: & postquam renuntiauerit, faciemus iuxta tenorem responsi. Nec discrepabimus ab eo quod videbitur vtile vniuersis, ita quòd possimus habere meritum à Deo. Hæc vobis annuntiamus, & bonum amplectitur Deo dante. Hoc fuit scriptum septimo die mensis, qui fuit septima Lunatio Augusti* Maharan. *Laus Deo soli, & benedictio eius super dominum nostrum* Mahomerum, *& super genus ipsius, ipse sit pars nostra.*

Dubitatur de fide præcedentis Epistolæ.

CVm autem hæc ad audientiam Papalem peruenissent, affirmauit, *Fredericum* multiformem fraudium machinatorem, hæc omnia, vt ipsum Papam ad pacis reformationem facilius inclinaret, astutè nimis procurasse. Quod tamen verum non apparuit, cùm dominus Papa nuntium proprium, fide dignum, & sibi familiarem, qui & ad ipsum fideliter incolumis rediit, ad hæc nuntianda & renuntianda destinarat.

Tonitrus incomparabilis.

SVb eiusdem temporis profluuio, vt elementa mundo conformarentur, die qui festum sanctæ *Margaretæ* præcedit tonitrus horribilis fulgure & fulmine concomitantibus, necnon & grandine, cuius lapilli grandinales angulosi & glaciales atque durissimi, amygdalorum quantitatem excedentes, aues, & quædam animalia obruebant, totius *Angliæ* latitudinem exturbauit, robora contorsit, ædificia diruit, homines exussit, pecudes contriuit, pontes profluuio torrentium ex imbrium inundatione dissipauit: & per sexdecim horarum spatium, quia per totam noctem & dimidiæ diei spatium, perdurauit.

Comiti natus filius & breui mortuus: item Conuentus introductur in domum Cisterciensis apud Wichecumbe.

EOdem quoque anno, *Cynthia* Comitissa *Cornubiæ* vxor videlicet Comitis *Richardi*, filium peperit. Post cuius puerperium, dominus Rex & Regina & multi *Angliæ* nobiles, in die Purificationis suæ, congregati apud *Walingeford*, conuiuium solenne celebrarunt. Vnde Comes *Richardus* pro tanto beneficio Deo gratias persoluit lætabundus. Et cùm circa idem tempus dominus Rex Ecclesiam ordinis *Cisterciensium*, quam *Bellum locum* vocamus, à Rege *Iohanne* fundatam, solenniter dedicari procurasset, Comes memoratus assumptis inde circiter tredecim Monachis: domum eiusdem ordinis, quam & ipse Comes fundauerat, & competenter idoneis ditauerat & dotauerat possessionibus, instaurauit. Et vt ibidem perpetuis temporibus Deo gloriosè deseruiatur, & ordo beati *Benedicti* dignè & laudabiliter obseruetur, auctoritate Capituli *Cisterciensis*, prudenter ac fœliciter, votum, quod in mari periclitans vouerat Deo, persoluendo, stabiliuit. Et ne mundi lætitia repentinis doloribus ac crebris carere videatur, filius quem Comitissa *Cornubiæ* Comiti sæpedicto pepererat, cùm vix per vnum mensem vixisset, humanis rebus est exemptus. Hæc autem circa beatæ *Mariæ* Assumptionem, tempore messium contigerunt. Circa vero festum S. *Ægidii*, magister *Syluester*, domini Regis clericus, & vices agens Cancellarii, vir integræ famæ & conuersationis, & consuetudinum peritus curialium, præcipuè Cancellariæ, in Episcopum *Karleolensem* ritè electus, tum quia vberioribus abundauerat redditibus, tum quia onus formidabar honorem oblatum penitus recusabat. 1246.

Fredericus Imperator Loquitur de coniuratorum tractatu, detectione, & proditione.

ET dum mortalium status rota mundialis sic variasset, Fredericus, quem curia *Romana* ab Imperiali culmine præcipitauit, Regi *Anglorum* ac Comiti *Richardo* fratri suo, quos inter familiarissimos reputauit, hanc Epistolam duxit transmittendam.

FRedericus, &c. Angliæ, &c. *Salutem. Ne fama præambula, quæ multorum variata relatibus, dum varias inuenit obiter voluntates, interdum enormiter à veritate discedit, auditum tuum forsan offenderet, amicorum corda turbaret, aures & animos hostium demulceret: ecce quòd ipsam puram & nudam veritatem eorum quæ nouiter contigerunt, tua deuotioni præsentibus breuiter denotamus. Conspirantibus in necem nostram aliquibus excellentiæ nostræ fidelibus, quinimmo domesticis potius & alumnis, videlicet* Theobaldo Fräcisco, Iacobo *de* Morra, Pandulpho *de* Phasanellis, Guillielmo *de* sancto Seuerino, *& eorum complicibus, ac nobis per aliquos ex coniuratoribus factionis ipsius conspiratione nefaria reuelata, ex ipsorum manibus vitam nostram innoxiam, mirabiliter Deus reseruauit. Sed cùm nos tantum scelus sicut immeritum, sic incredibile haberemus, postquam ad vlteriorem veritatis indaginem nostra serenitas perueniret, subito* Pandulphus *de* Phasanellis, *&* Iacobus *de* Morra, *prædicti excogitatæ nequitiæ principes, quos læsa conscientia stimulabat, vnà cum aliis sociis & participibus perpetrandi facinoris, curia nostra præsentibus, se per fugæ subsidium absentarunt.* Theobaldus *verò &* Guillielmus *de* sancto Seuerino *morantes in regno, & ibidem mortem nostram tanquam indubitabilem expectantes, & ex insperato contrarium audientes, metu terribili, velut de cœlo fulminis ictu percussi, ad duo ex castris nostris,* Capuacii *&* Sale *videlicet, sub fidelium habitu furtiuè subrepta, protinus confugerunt: vbi priusquàm se possent necessaria rerum & hominum defensione munire, fuerunt prompta fide regnicolarum præoccupati fidelium, & collectis vndique viribus circumsepti. Nos etiam apud* Grosserum *tunc temporis existentes, priusquàm personæ nostræ periculo prouidimus, in hæreditario Regno nostro Siciliæ, velut in pupillis oculorum nostrorum offendi nullatenus patientes, continuatis laboribus & dietis, in Regnum cum omni celeritate prouidimus procedendum. Post fœlicem autem ingressum nostræ maiestatis in Regnum, quàmplures fideles nostri regnicolæ, qui ad proditorum nostrorum falsæ suggestionis instantiam, per mendacia mortis nostræ spem friuolam, conspiratoribus factionis adhæserant, postquam rem in contrarium sibi cessisse videntibus ipsis veritatis lumen enituit, proditores eosdem tanquam ipsorum nolentes communicare versutiis, cuiuslibet spes frustratos imagine reliquerunt. Et cùm non nisi in prædictis duobus castris tantum,* Sale *videlicet &* Capuacii, *se temerariè, prout præscripsimus, receptassent, vnum ex castris ipsis,* Sale *videlicet,* Thomaso *de* S. Seuerino, *& filio eius, proditoribus nostris, ibidem carceri mancipatis, fidelium nostrorum prompta deuotio, per virilem & instantem expugnationem ipsius, ad Maiestatis nostræ dominium reuocauit. Et sic reliquo tantum ex castris prædictis,* Capuacii *scilicet ad vltionem eorundem proximo dimisso, diffugium quod circumcingi nostrorum fidelium Regnicolarum deuotione mandauimus, proditores prædicti, quibus nulla perspicimus suffragatura remedia, velut ex duobus supradictis castris, cùm alia munire nequiuerunt, vno ex fortiori perdito, manus nostras fugere non valebant. Et sic tam iusto iudicio quàm veloci de proditoribus nominatis & ipsorum sequacibus vltione recepta, sic in breui confidimus de perpetua Regni nostri securitate disponere, vt nobis & successoribus nostris in Regno, vel extra Regnum agentibus, nulla prorsus in posterum dubitatio relinquatur. Ne tamen propterea circa persecutionem nostrorum rebellium* Lombardorum, *omissum fortè credas nostrum propositum, vel aliquatenus prætermissum, quin per dilectos filios nostros*

Henricum

1246. Henricum illustrem Regem Sardiniæ, & sacri Imperij Legatum in Italia generalem, & Fredericum de Antiochia, Hetruriæ partibus præsidentem, quousque nos Regni statum cum salubritate dispositore petamus Italiam sic prædictorum rebellium nostrorum reliquias continuato potentiæ nostræ malleo conteramus, quòd absentiam nostram, quam, prout pro certo comperimus, occultis & longis insidijs procurarunt, fructuosam sibi fore non sentiunt, quin potius de nostra præsenti potentia doleant, quàm in absentia glorientur, vtpote cùm nihil ex his quæ nouiter emerserunt, magnificentia nostra decreuerint, in nullo propterea sit nostrum ærarium diminutum, sed nostra tanto magis est aucta potentia viribus, tanto sunt facta diuitia largiores, quanto propter enormitatem excogitati facinoris, quæ post pacis gustata dulcedinem, bellorum excidia populis minabatur, circa nos nostrorum fidelium, sed popularium maximè, magis est accensa deuotio, fidesque firmata. Ex adiectione quoque reddituum, quibus se proditorum ipsorum iniquitas per offensam sponte destituit, & quibus eosdem liberalitas nostra longè lateque ditauerat, obuentionum nostrarum adauctus est cumulus, quanquam istud accesserit nobis inuitis. Ex quo potest manifestè comprehendi, quòd magis quærendorum & larga promissio per publicum aduersarium nostrum facta proditoribus omnibus dictis, ipsos ad dimittenda quæsita, licet inaniter, prouocauit, cuius aduersarij nomen & titulum libentissimè taceremus, nisi quòd illum vox publica detegit, & euidentia factorum accusat: quanquam nos taciturnitate nostra vellemus obtegere, seu verborum inuolucris excusare. Prædicti namque facinoris patratores, tam fugitiui videlicet, quàm obsessi, fratrum Minorum stipati consortio, crucis ab eis signo recepto, contra nos auctoritatem summi Pontificis per Apostolicas literas prætendentes, negotium apertè se gerere sacrosanctæ Romanæ matricis Ecclesiæ prædicant, ac prædictæ mortis & exhæredationis nostræ, summum Pontificem sic asserunt inventorem. Hoc ipsum captiui præfati, quos in expugnatione castri Sale, fidelium nostrorum prompta deuotio carceri mancipauit, in spontanea & extrema confessione sua, quando mentiri nefarium existimant, morituri coram omnibus sunt confessi. Bambergensis Episcopus, etiam cùm post venalem consecrationem, imò potius execrationem suam, cornuens à curia Romana rediret, priusquam à nostris fidelibus in Teutonia caperetur, futurum infallibiliter publicè prædicauit, quòd nos infra breue tempus per familiares & domesticos nostros, occidi morte turpissima debebamus. Hæc nos, teste summo Iudice, cum verecundia loquimur, velut qui nunquam diebus nostris scelus huiusmodi videre credidimus, nec audire: quòd gens nostra & Pontifices nostri, tam crudeli morti aliquem tradere nequiter voluissent. Absit enim à nobis semper huiusque, nouit altissimus, abominatio talis, quod post voluntarium & iniquum istius Papæ processum, contra nos in Lugdunensi Concilio celebratum, in necem suam vel alicuius ex fratribus consentire vellemus, quanquam inde ... per nonnullos nostræ fidei feruidos zelatores multoties requisiti: sola semper existimus iniuriarum nostrarum propulsatione contenti, nos iuste defendere, non vlcisci, sufficiens reputantes. Pugnat enim pro nobis Dominus euidentissime: nedum quòd animam nostram de manibus inimicorum nostrorum eripiat, quinimò nocentium viros & corpora tradit in nostras. Nuper enim cùm Cardinalis Remcrino, nostri honoris & nominis æmulus, instigante præfato Iacobo de Morra proditore nostro, cum Perusinis & Assinatibus rebellibus nostris, prope castrum Aspolli vltimo proximo præteriti mensis Martij, ad damnificationem nostrorum fidelium conuenissent, Marinus de Ebulo, sacri Imperij Capitaneus, in ducatu fidelis noster, stipendiariorum & aliorum nostrorum fidelium, quos sic instanter habere poterant, munitus auxilijs, in virtute nostri nominis & excellentiæ nostræ fœlici fortuna, hostes ipsos viriliter & potenter aggrediens, fide potius quàm armatorum multitudine præditus, deuicit eosdem. Ita quòd præter eos, qui fidelium nostrorum gladijs sunt perempti, vltra quinque millia de rebellibus ipsis per fideles nostros captis, carcer noster includit. Quæ omnia tibi significamus ad gaudium, quem probabiliter credimus, vnà fuimus, nobis in aduersitatibus compati, & in prosperitate successuum congaudere. Nec tamen his terminis nostram & tuam claudi lætitiam prospera fortuna fertilitas & nostra iustitia debita permiserunt: octauo decimo namque præsentis mensis Aprilis ciuitas Capuacij, quæ versus terram munitio cingebatur, celeriter ac viriliter extitit expugnata per fideles nostros regnicolas, ad infidelium necem, ob vindictam non magis nostrorum quàm ipsorum natiuæ regionis iniuriam, rabie quadam furoris accensos: quo factum est, vt sic propè, sic vndique nostra potentia pertingat obsessos, quin potius carceratos, vt ab vltionis nostræ iudicio sola se valeant spontaneos gladij morte subducere, vel excelsa rupis ex parte maritima præcipitio liberare. Data Salerni xv. Aprilis iiij. Indictione.

Magister autem Walterus de Ocra, clericus Frederici credens sicut & dominus suus Fredericus, quòd dominus Rex Angliæ in suo proposito firmiter permaneret, videlicet, vt importunitati Romanæ curiæ viriliter resisteret, ipsi Regi quasi ad consolationem & formidinis amotionem, hanc Epistolam duxit transmittendam. Walterus Ocra scribit Regi Angliæ in eandem sententiam.

Illustri Regi Angliæ, &c. Magister W. salutem. Quia scio vos lætari de prosperitate domini mei, notum dominationi vestræ, quòd idem dominus noster octo diebus circa exitum Iulij proximo præteritis, tam per septem trebuchetta ordinata, quæ tam de die quàm de nocte in castrum Capuacij proijcere non cessabant, quàm per insultus validos & continuos quinque dierum, similiter tam de die quàm de nocte factos, Theobaldum Franciscum, Guillielmum de Mann Guillielmum de S. Seuerino, Galfridum de Morra, Robertum & Richardum de Phasanellis, proditores & recommissis suæ, cum centum & quinquaginta alijs, inter milites, balistarios, & alios familiares ipsorum, de quibus erant quadraginta Lombardi obsides, & proditionis tempore per Theobaldum ipsum liberati, ad illam impotentiam deduxit, quòd nulla ratione, nec de persona, nec de membris poterant se iuuare. Et sic per insultus prædictos, captum est castrum ipsum cum omnibus supradictis: qui omnes antequàm ducerentur, ad dominum, saluo mandato domini Papæ, exoculati sunt, omnibus ipsis & singulis manu, naso, & tibia mutilatis. Et disposuerat dominus prædictum Theobaldum cum alijs quinque reis mortis suæ, per diuersa mundi climata, ad omnes Reges & Principes, cum bulla Papali impressa in fronte, ibidem inuenta, in publicam proditionis notitiam destinare. Capta sunt ibi etiam viginti duæ Nobiles dominæ, coniugata, vidua, & puella, & de mandato domini certis custodibus assignata, castrumque ipsum à primario lapide fundamenti euersum est: & quicquid intra, præter personas inuentum est, redactum est illico in cineres & fauillas. Idem autem dominus Imperator omnibus ordinatis, & cum Romanis & Venetis iam bona pace firmata, suum ingenti militia circa Pascha iurauit & infallibiliter ornauit, in Alemanniam se conferre: vbi dominus Rex filius eius in festo S. Iacobi proximo præterito, cum inimicis incaute congressus, per proditionem duorum Comitum Suessiorum, de Citobergo videlicet & de Crohe-ligo qui receptis à summo Pontifice vj. millibus marcarum argenti, conuentione præterea facta, & per literas Apostolicas confirmata, cuilibet eorum de medietate Ducatus Suauiæ, si Rege in campo deducto, & hora belli ibidem dimisso, de exercitu recederent fine bello repente proditione: & sicut pepigerant, in primo belli congressu depositis vexillis & vadato flumine, cum duobus millibus militum & balistariorum fugiendo, de exercitu recesserunt. Rex ipse in magno discrimine, in medio inimicorum suorum cum mille tantum equitibus remanente, quantumcunque tam ipse quàm sui, qui remanserunt cum eo, pugnarent viriliter: perdidit tamen ad vltimum ducentos de suis, & seipsum saluauit in ciuitate de Francford. Post paucos autem dies, prædictis omnibus qui capti fuerant liberatis, per fideiussionem vel obsides, aut redemptis, resumptis magnificè viribus, aduersarios suos vbique potenter persequitur & expugnat. Et numero tenti sunt ad cundi Regno Franciæ & Burgundiæ, partibus citra Sonam

1246.

tū de confanguineis fuis, tum de amicis domini noftri, quingentes milites, cum quibus vadunt Dux Burgundiæ, *Dux* Lotharingię, *Comes* Cabiloonmiæ, *&* *Comes* Barremię.

Rex eiorum Romanis ad libitum pecuniam in Anglia colligere permittit.

EIfdemque diebus coetuatus eft Regis rigor, quem viriliter cooceperat, vt proteruitatem *Romana* coriæ conftanter, vt fperabatur & firmiter credebatur, potenter refrænaret Et hoc, vt veraciter dicebatur, coofiliis eorum, qui opimos reddituς fuos amittere per Papalem indignationem vehementer formidabaot: quæ enim nimis præcordialiter amabant, elabi verebantur, fecundùm illud Poëticum:

Res eft folliciti plena timoris amor.

Auerfis igitur oculis & claufis auribus dominos Rex, ad arbitriom voluntarium *Romanorum* Regoi fui & reipublicę inimicorum, permifit licenter Ecclefiam *Anglicanam* fex millibus marcarum, ad magnam totius Regionis noftræ depaupcrationem, fpoliari. Quas afportantes nuotij ac mercatores papales, in auxilium *Landegrauij*, infidias *Frederici* non penitus euaferuot. Qui grauiter redarguit *Anglicos* effœminatos, qui fe ipfis depauperatis omne geous hominum tolerant faginari, grauęmque de omi- C tis *Richardi* effœminata cooniuentia, & fuper hoc confenfu repofuit coram fuis commilitonibus querimoniam: qui io Regni *Anglicani* perniciem, parti papali videbatur confenfiffe & io Imperij detrimentum, eò quòd de cruce fignatorum collectis fubftantiolis, permittente Papa, thefauros non minimos exaggerauit. Creuit igitur *Romanorum* audax proteruia tanto procacius, quanto nullum in rapinis fuis fenferant contradictorem. Fugant fugientes, & fugiunt fugantes. Decreuitque *Anglorum* fuppeditarorum, quorum inimici fuot Iudices, fpes cum confolatione.

Rex Arragoniæ abfcindit linguam cuiufdam Epifcopi.

ET dum fortuna mundo talibus alluderet ambagibus, Rex *Arragonum* linguam cuiufdam Epifcopi, quia eidem Regi fortè iuftè reprehendendo aduerfabatur, truculenter abfcidit. Vnde, nifi quia vbi multitudo in ftrage eft, fubtrahendum eft aliquid feueritati, puniri grauiter promerebat, & regnum fuum fubiici interdicto. Deftinatis igitur nuntiis folennibus & fauore dignis, quia tam fideliter Deo contra *Hifpanos* & *Saracenos* militauerat, & gloriosè triũphauerat, Ecclefię meruit reconciliari.

Corripitur Papa à Iohanne Anglico Cardinale.

SÆuientibus eodem tempore mundi maris turbinibus, cùm audiffet Papa, quòd dominus Rex *Anglie* parabatur animosè eaactionibus fuis contradicendo refiftere, quia nec aduenerant nuotij, qui effœmioatam formidinem fuam & incuruationem ipfins nuntiarent, in iram magnam excanduit vehementer, & Regnum *Anglię* vlcifcendo fupponere propofuit interdicto. Cui talia infrunito fpiritu proponenti, fe magifter *Iohanne* oatione F *Anglicus*, Monachus *Cifterciẽfis* ordinis & Cardinalis, oppofuit, dicens: Domine pro Deo parcatis iræ veftræ, fi dicere licet, indifcretæ, frænoque tempcrantię motus voluntarios compefcatis, confiderantes quoniam dies mali funt. *Terra fancta* paret difcrimini, *Græca* Ecclefia receffit à nobis, aduerfatur nobis *Fredericus*, quo non eft potentior, imò nec par iorer Principes *Chriftianorum*. Vos & oos, qui culmen fumus Ecclefiæ, à fede Papali, imò ab ipfa vrbe, imò ab *Italia* eaulamus expulfi *Hungaria* cum G fuis terris fibi conterminis, nihil aliud, nifi à *Tartaris* expectat extermiotum. *Alemannia* fuis bellis concutitur inteftinis. *Hifpania* vfq; ad abfcifionem lingoarum Epifcopalium defæuit. *Francia* vfque ad egeftatem per nos iam depauperatur quæ etiam in nos confpirauit. *Anglia* noftris injuriis multoties læfa, quafi afina *Balaam*, calcaribus & fuftibus cæfa, tandem loquitur & obloquitur, & fe nimis & intolerabiliter conqueritur fatigatam, & irreftaura-A biliter damnificatam, *Ifmaelitico* igitur more, omnibus odiofi, omnes ad odium prouocamus. Et cùm nec ad hęc verba mens papalis cootrita ad compaffionem vel humilitatem inclinaretur, quin ad pœoam & vltionem ioflammaretur, aduenerunt nuntij ab *Anglia*, animum Papalem emolumentis inhiantem mitigantes: & affirmantes quòd per amicos fnos fpecialiffimos in *Anglia* (qoos non licet mihi hæc fcribeoti ad præfens nominare) incuruatus eft animus Regis, vt quod optat effectui celeri B mancipetur, vnde gaudium vultum & animum mirificè ferenauit.

1247.

Rex prohibet inquifitiones ab Epifcopo Lincolnienfi conftitutas.

HIs quoque diebus, cùm Epifcopus *Lincolnienfis* fupra quàm deceret vel expediret, in fubiectos fuos, ad fuggeftionem, vt dicitur, *Prædicatorum* & *Minorum*, defæuiret ita fcilicet vt faceret inquifitiones diftrictas per Archidiacooos & Decanos fuos in Epifcopatu fuo, de cootinentia & moribus tam oobilium quàm ignobilium, in enormem læfiooem famæ multorum & fcandalum, C quod nunquam fieri confueuerat: dominus Rex audiens fuper hoc populi graues querimonias, confilio coriæ fuæ, fcripfit Vicecomiti *Herefordiæ* hæc verba. *Henricus Dei gratia Rex* Angliæ, *&c. Præcipimus tibi, quòd ficut teipfum & omnia tua diligis, non permittas, quòd aliqui laici de Balliua tua ad voluntatem Epifcopi* Lincolnienfis *Archidiaconorum vel Officialium feu Decanorum ruralium, in aliquo loco conueniant de cætero, ad cognitiones per facramentum eorum vel atteftationes aliquas faciendas, nifi in caufis matrimonialibus vel teftamentariis.* Quod cùm audiffet Epifcopus, afferebat dominum D Regem quorundam coofpiratorum qui jam in *Francia* in confimilem audaciam proruperunt (de quibus in fequeoti folio pleoius enarratur) veftigia fecuturum.

Tyrannica exactio populi.

ASfumens igitur ex præteritis audaciam Dominus Papa, miferos *Anglos* cooculcaodi & conculcatos apporiandi, imperiosè & folito imperiofius Pręlatis *Angliæ* demaodauit, vt in *Anglia* omnes beneficiis refidentiam facientes, tertiam partem bonorum fuorom domino Papæ conferrent, noo facientes refideotiam, dimidiam: multis adie- E ctis duriffimis conditionibus prædictum mandatum reftringeotibus per illud verbum & adiectionem deteftabilem, *non obftante*, quæ omoem extinguit ioftitiã pręhabitam. Ad quod primò exequendum diligenter, Epifcopum conftituit *Londinenfem*.

Rex prohibet prædictam exactionem.

EPifcopus verò memoratus cum quibufdã aliis, quos ad hoc oegotium eaponendum coouocarat, cùm in Ecclefia S. *Pauli Londinenfi* hoc in propatulo demooftrauit, de hac contributione terribili tractaturus in craftino S. *Andreæ*, dolentes quia quod iubebatur, impoffibile videbatur & erat, fu- F peruenerunt miffi ex parte domini regis *I.* de *Lexinton*, miles, & magifter *Laurentius* de S. *Martino*, eiufdem domini Regis clericus, diftrictè prohibentes, ne illi contributioni prælocutæ, & in totios Regni defolationem demandatæ, aliquo modo confentirent. Ipfi igitur poft omnium conuocatorum murmur & appellationes, gaudenter inceptam interrumpentes, omiferunt. Et oe fub fileotio contradicentium verba efficaciffima tranfeamus, ipfa huic fcripto duximus inferenda. Verootamen etfi con- G ftanter refponderunt, conftantius & efficacius refpondiffent, fi in verbis & actibus Regis titubantibus fiduciam habuiffent.

Refponfio doloris fuper irretractabili exactione Papæ.

SI nota effet conditio & ftatus Regni *Anglicani* domino Papæ & eius fratribus tempore Concilij, nunquam ad ftatutum illud promulgandũ, aliqua ratione proceffiffet. Et fi effent ei eapofita pericula & incommoda, quæ occafiooe huiufmodi ftatuti imminere poffent Ecclefiæ *Anglicanæ* ad hoc ftatuẽdũ nulla ratione moueretur. In Ecclefiis enim Cathe-

1246. dralibus ita obtentum est & obseruatum quòd per Canonicos in eisdem residentes quorum in quibusdam Ecclesiis modica est portio de prouentibus beneficiorum Ecclesiasticorum, quæ in diuersis locis obtiuent, minores clericos exhibent, & alios Ecclesię ministros quorum portionem si contingat vsque ad medietatem defalcari, peribit obsequium Ecclesiæ, Canonicis non valentibus exhibere: cùm ipsi Canonici, tanta portione defalcata, in Ecclesiis Cathedralibus residere non valeant. Et si in eisdem duxerint residendum, de medietate beneficiorum exteriorum nec seipsos aut etiam alios poterunt sustentare: & maximè cùm dominus Papa medietatem portionis absentium, in vsus Terræ *Romanæ* intendat applicare computata portione non residentis, ac si ipse resideret. Nec etiam deductis oneribus aut expensis, quas circa collectionem fructuum, & alia multa fieri contingit, quibus non deductis, vix quarta pars penes Canonicos remanebit.

Alia causa & ratio. ITem, cùm loca Religiosa per Regnum *Angliæ* constituta, in prouentibus de Ecclesiis Parochialibus sint fundata, vix & in præsenti ipsis sufficiant beneficia cum aliis possessionibus sic collata, si illorum beneficiorum medietas subtrahatur, compelletur vna medietas mendicare, aut continget hospitalitatem subtrahi, aut vtrumque in aliquibus locis fieri, quòd sine scandalo & animarum periculo fieri non posset: cùm aliquos ex ipsis contingeret per orbem euagari, & eiusdem euagationis prætextu in peccatú multiplex incidere, non obseruata sanctorú patrum regula, ad quam tenentur astricti.

Alia causa & ratio. ITem, cùm in regno *Angliæ* hactenus sit obtentum & de consuetudine obseruatum, vt rectores Ecclesiarum parochialium hucusque valdè hospitales extiterunt, & parochianis ad inopiam vergentibus alimenta præbere consueuerunt, & eo prætextu non solùm summo creatori placere conati sint, sed etiam laicis quibuscunque, quibus clerici oppido infesti esse consueuerunt, deducta medietate beneficiorum, necesse habebunt, hospitalitatem subtrahere, & consueta pietatis officia denegare. Quibus subtractis incurrent odium subditorum, amittent gratiam transeuntium & vicinorum, subtrahentur rectoribus Ecclesiarum jura nec ipsis prætextu paupertatis ea defendere valentibus, ab ipsis laicis penitus opprimentur, in vniuersalis Ecclesiæ scandalum & jacturam. Quidam verò ex eis, cùm essent beneficia, quæ ad residentiam sex mensium non sufficiunt, & vix aliunde victualia quærant, si resecetur illorum beneficiorum medietas, compellentur mendicare, & continget in eorum Ecclesiis obsequia diuina cessare. Quibus cessantibus, eorundem parochiani in decimarum & prouentuum solutione cessabunt, nec erit qui illius Ecclesiæ jura præ inopia prosequatur: vilescet Ecclesiæ dignitas, clericorum cœtus in contemptu, cessabunt prædicationes, animarum curia omittetur, fides exinde periclitabitur, populo contemnente Prælatorum doctrinam & correctionem.

Alia causa & ratio. ITem, cùm de bonis Ecclesiasticarum personarum pauperes, quorum infinitus est numerus, per annum sustententur, & multi generosi eorum consanguinei, & alij qui in eorum obsequiis commorantur, de bonis ipsorum victualia, necnon & stipendia recipiant, subducta medietate prouentuum, cessabunt eleemosynæ, licentiabuntur familiæ, ad quod si deueniatur, pauperes fame peribunt, alij verò cùm *fodere non valeant, & mendicare erubescant*, antequàm fame pereant, necesse habebunt furtis, rapinis, & deprædationibus intendere, ex quibus multa sequêtur homicidia, insurget tumultus populi, & de facili totius regni *Angliæ* turbatio.

Alia causa & ratio. ITé, cú multi sint clerici in regno *Angliæ* ære alieno grauiter prægrauati, si nó deductis expensis, quarú existimatio sextá partem redditum cótinet quarú deductioné vix aliquis casus solet impedire si non deductis Ecclesię oneribus, consistentibus in pensionibus, Prælatorum procurationibus, & Ecclesiarum & ornamentorum reparatione, prouentuum medietas exoluatur, ipsis de residuo viuere non valentibus, compellentur egere, cùm tamen in talibus personis haberi debeat ratio eorum ne egeant, & maximè vbi immineret scandalum Ecclesiæ vniuersalis.

Alia causa & ratio. ITem, cú nuper nomine vicesimæ, sex millia marcarum domino Papæ sint soluta, habita ratione æstimationis vicesimę ad æstimationem medietatis, summa petitæ pecuniæ sexaginta millia marcarum summam continere continget, vnà cum sexta parte redditum, quam in collatione fructuum refundere contingit cùm partem illam non deducat, & cú præter hæc à personis in primo mandato exceptis, ab his qui centum marcas in redditibus obtinent vicesimam, ab his qui ampliores habent redditus, partem tertiam habere nitatur, vsque ad summam quater viginti millium marcarum de bonis clericorum per annum redigere oporteret, ad cuius quidem pecuniæ solutionem vix totum Regnum *Angliæ* sufficere posset, quanto minus & clerici, cùm eorum bona tantummodo in fructibus existant, qui licet venales annuatim exponi consueuerunt, de eadem tamen pecunia multæ fiunt emptiones, cùm de manu ad manum pecunia proficisci contingat, & in regno remaneat. Ac si contingat de singulis venditionibus pecuniam deducere, & extra regnum deportare, deficerent emptores, nec contingeret in toto regno tantam pecuniæ summam inuenire, quod in grauis necessitatis casu per experientiam aliàs est declaratum, videlicet cùm nobilis memoriæ quondam *Angliæ* Rex *Richardus* in partibus remotis captus esset & detentus, ad ipsius liberationem sexaginta millia marcarum soluta fuerint. Ad quod soluendum, totum regnum contribuerat, nec exolui poterat ad plenum, nisi ad hoc perficiendum, cruces & calices Ecclesiarum in solutum pro parte traderentur: quanto minus & nunc de bonis clericorum tantum, tanta pecuniæ summa redigi non posset, cùm ipsam contingeret infra triennium triplicare. Cùm igitur huic exactioni contradicat Ecclesia *Anglicana* per procuratores, vt hanc contradictionem communem domino Papæ insinuare velitis pro statu Ecclesiæ *Anglicanæ*, præsentiam domini nostri *Jesu Christi* appellantes, & concilij vniuersalis aliquo tempore per Dei gratiam conuocandi.

Duo facinorosi Romam missi. EIsdem diebus transmissi fuerunt ad curiam *Romanam* duo facinorosi temerarij per *Fredericum*, qui more assesinarum dominum Papam subdola conspiratione interficerent. Casu igitur inopinato capti sunt & incarcerati, judicium super crimen lęsæ majestatis expectantes. Fuerunt tamen qui dicerent hoc astutè fuisse adinuentum, & fraudulenter procuratum, vt scilicet *Fredericus*, qui sibi consimilem casum Papa procurante nuper contigisse protestatus est, consimili culpa diffamaretur.

Obiit Episcopus Sarisberiensis. EOdemque anni tempore obiit piæ memoriæ Episcopus *Sarisberiensis* Magister *Robertus* de *Bengham*, in crastino animarum, virtutibus redimitus, plenus dierum, & literaturæ scientia ad plenum eruditus, domum tamen suam mille & septingentis marcis reliquit obligatam.

Obitus Abbatis Vvestmonast. ET eisdem diebus videlicet Cal. Dec. obiit Abbas *Westmonasterij*, *Richardus* de *Berkinge* qui vir prudés, literatus, & religiosus, redditus domus suæ trecentarum circiter redditu marcarum in vita sua ampliauit.

1246.

Canonizatio Aedmūdi Archiepiscopi Cantuariensis.

DIebus quoque fob eifdem, dominus Papa ti- A mens ne canonizattooem beati *Ædmundi Cantuariensis* Archieptfcopi, qoam indies fibilis obloquentium protraxerat, vltione manifefta idem puniret, eundem folenoiter canooizarum, Catalogo fanctorum afcripfit; Dominica videlicet proxima ante natale Domini, qua cantatur, *Gaudete in Domino*. Quod cùm dominus Rex audiffet, gauifus eft vehementer, & ftatim fuper boc certificatus, præcepit vt acceofis multis cereis omnes clerici de Capella Regia, affumptis feftiuis induuiis, Miffam fo- B leoniter, cujus introitus foret *Gaudeamus*, &c. celebrarent. Scriptum authenricum de canonizatione eius, in fine libri fcribitur.

Maris fluctus per tres menses cessauit.

REIarum fuit à fide dignis, quòd mare eodem anno fluctuando vt moris habuit, per fpatium qoatuor vel quinque dierarum per tractum littoris oon afceodit. Qood nuoquam habitatores littoris, vel oautæ facientes operationes in aquis multis, fe teftificabantur præuidiffe.

Willielmus de Eborato in Episcopū Saribereñ sem electus.

ET eifdem fub diebus, Canonici *Sarisberienses*, C comperientes nullum ferè acceptum domino Regi, nifi aulicum & curialem, præcauentefque Ecclefiæ fuæ periculo, & regiam captantes beneuolentiam; *Willielmum* de *Eboraco*, domini Regis clericum familiariffimum, & legum Regni peritiffimum, *Beuerlaci* præpofitum, in Epifcopum & animarum fuarum paftorem vnanimiter elegerunt. Quæ quia electio Deo placoit, vt credebatur, & Domino Regi fuit accepra, fine moræ difpendio confitmabatur. Dominus etiam *Syluester* electus ad Præfulatum *Carleolensem* qui prius fe indignum re- D purauit, & idcircò non coofenfit, quoniam eum Deus vocauit à telonio ad minifterium, timore bono perculfus, in electionem memoratam humiliter confentit, ne Deo recalcitrans, reprobus haberetur.

Mors quorundam nobilium Angliæ.

EOdem anno obierunt quidam nobiles in *Anglia*, quorum mors damnofa Regno cenfebatur, videlicet *Richardus* de *Argentomio*, miles ftrenuus, qui in *Terra sancta* diu Deo fideliter militauerat. In parte verò Boreali, *Henricus* de *Baillol* miles: in *Hollandia*, *Lambertus* de *Mulcunna*. Item *Alexander* de *Suereford*, thefaurarius fancti *Pauli Londinensis*. Qui in E Ecclefia fancti *Pauli* honorificè fepultus, in corporis elegantia, faciei venuftate, & multarum fcientiarum dotibus, fimilem fibi in *Anglia* non reliquit. *Lambertus* verò de *Mulcunna* fuprà memoratus, miles qui nuper priuilegium mirabile datis non paucis muneribus à Papa impetrauerat, vt fcilicet nulli liceret eum pro quacuoque culpa excommunicare, nifi de fpeciali mandato Papæ, ac fi liceret eidem impunè peccare, & qui multos læferat, plures fatigare, boc modo à domino meruit fauciari. vt cùm phaleratus fuperbè equitando à quodam peracto F fuo rediret placito, defcendens fe querebatur morbo difficili prægrauari. Et præcipitanter recubans, antequàm depofitis calcaribus difcalceari potuit, morte falluit repeorina. *Rannulphus* quoque *Brito*, quoodam domino familiariffimus Regi & Reginæ, multis poftpofitis Magnatibus, & einfdem Cancellarius fpecialis, cùm poft menfalem refectionem aleatores certatim iofpexiffet colludentes, lethalis Apoplexiæ inexpectato vulnere corruit G fugillatus: & fic qui multos, præcipuè tamen de *Messendis* Caooicos, lædendo depauperauerat, vt fibi multa cumulando fucceffiuè appropriaret, fubito vitam cum adquifitis amifit. *Nicolaus* quoq; *Danne*, vtioam ooo damoatus, clericus & Comitus *Richardi* thefaurarius & confiliarius fpecialis, qui cum complice foo *Iohanne Brerasche*, milite, fimili vltiooe percuffo, multos ad opus Comitis thefauros vndecunque raptos coacceruare confueuerat, dum vino nocturno crapulatus & epulis turgidus, equum de nocte obfcura lafciuientem minus difcretè regeret, corruit temulentus. Et ad cuiufdam ftipitis offendiculum allifus & attritus, fractis ceruicibus expirans, cum vino nimis haufto ebullienti animam euomuit refupinus. Hæc idcirco fcripferim, vt quilibet cui dominus alicuius fæcularis habenas poteftatis commiferit, ftatuens in loco fpatiofo pedes fuos, hoc reuoluens propheticum: *Horrendum est incidere in manus Dei viuentis*, vltionem fioalem vehementer, fi præuaricatus fuerit, pertimefcat. B

1247.

Richardus de Crokeslé in Abbatem Westmonasteriensē electus.

EOrumque dierum circolis Magifter *Richardus* de *Crokeslé*, Archidiaconus, *Westmonasteriensis*, vir elegans & Iurifperitus & domino Regi amiciffimus, à toto conuentu vnanimiter eft electus. Timebant enim monachi, ne fi fecus fieret, Rex eorum patronus fpecialis, Ecclefiam fuam jam femirutam relinqueret imperfectam, quam gloriosè cœperat ædificare. Electus igitur memoratus, qui dudum amator fuit beati *Ædmundi* Confefforis & Archiepifcopi, quia die canonizationis fuæ, videlicet Dominica proxima ante oatale Domini, vt prædictum eft, ad tantæ prælationis dignitatem vocabatur, iuffit quandam capellam in bonore ipfius S. *Ædmundi* fabricari, vbi Deo & ipfi Confeffori gloriofum, vt decebit, minifterium futuris temporibus impeoderetur. Aucta eft etiam eiufdē Abbatis dignitas, domino Rege impetrante, vt fcilicet Miffam celebrans pontificaliter, benedictionem quando *Agnus Dei* cantatur, populo daret folenniter.

Conclusio totius anni.

TRanfit igitur annus ille *Terra sancta* fufpectus, Ecclefiæ nociuus vniuerfali, aduerfarius Imperio, Regnis quoque *Francorum* & *Anglorum* deprædator, *Romana* curiæ infamis & turbulentus.

Rex apud VVintoniā festa natalitia celebrat.

ANno Domini M. CC. XLVII. qui eft annus Regni domini *Henrici* iij. Regis xxxj. tenuit idem dominus Rex curiam fuam apud *Wintoniam*, præfentibus multis electis regni Magnatibus, cui cùm illuc aduenirer, occurrit Epifcopus *Wintoniæ* lætabundus, fupplicans attentius, vt cum ipfo fuo Epifcopo pranderet in craftino natalis dominici, vt per hoc pateret omnibus omnes offenfas priftinas eundem dominum fuum penitus exufflaffe, & ipfum Epifcopum in præfentia omnium conuiuarum in priftinas amicitias reuocaffe. Quod fecundùm poftulationem & defiderium fuum, gaudebat Epifcopus fuiffe completum.

Concilium Londini conuocatū.

EOdemque tempore vrgente mandato papali rediuiuo, de importabili contributione prætacta, ad quam Epifcopi in generali Cooncilio clerum infœliciter obligarunt, fecit domious Rex Magnates fuos, necnon & *Angliæ* Archidiaconos, per fcripta fua Regia *Londinum* conuocari. Quo cùm perueniffeot die præfixo Epifcopi omnes fefe gratis abfentarunt, ne viderentur propriis factis eminus aduerfari. Sciebant enim corda omnium, vfque ad animæ amaritudinem, non immerito fauciari.

Cōspiratio quorundam nobilium Frāciæ contra papam

CVm verò dierum iftorum fluenta prolaberentur tepuit deuotio fidelium, & filialis affectus charitatis, qoem quilibet *Christianus* aduerfus patrem noftrum fpiritualem videlicet dominum Papam, gerere teneretur, non fine animarum periculo, læfus depetiit, imò & in odium exectabile, & maledictiones occultas eft conuerfus. Videbant enim omnes & finguli, & videntes feotiebant, ipfū dominum papam pecuniæ & pecuniarū rapinis in multorum damnum & depauperationem infatiabiliter inhiare. Nec credebant jam multi ipfam poteftatem beato *Petro* conceffam cœlitus, videlicet ligandi & foluendi obtinere, qui penitus beato *Petro* diffimilis probabatur. Refolutum eft igitur os iniqua loquentium & obloquentium vbiq; locorum, & præcipuè in *Francia*. In qua quidem multi nobi-

les in ipsom Papam & Ecclesiam, quod nunquam meminimus euenisse, conspirabant, sicut in hac chartula, quæ *Gallica* lingua conscribitur, quia sic ad notitiam peruenit, poterit considerari.

A tous ceux qui ces lettres verront, nous tous desquels les seaux pendent en cest present escript, faisons sçauoir, que nous par la foy de nos corps auons fiancé & sommes alteneé, tant nous comme nos eirs à tousioues, à ayder les vns aux autres, & à tous ceux de nos terres & d'autres terres, qui vondront estre de ceste compagnie, à pourchasser & à requerir & à destendre nos droits & les leurs en bonne foy enuers la clergie. Et pour ce que seroit greue chose nous tous assembler pour ceste besoigne, nous auons eslu par le commun assent & ottroy de nous tous, le Duc de Burgoigne, *le Comte* Perrun *de* Bretaigne *le Comte* d'Angulesme, *& le Comte* S. Pol, *à ce que si aucuns de ceste communité auoit à faire enuers la clergie, tel ayde comme ces quatre deuant dites esgardereint qu'à homme luy deust faire, nous luy ferions. Et cest à sçauoir, que à et defendre, pourchassir, & requerir, chacun de ceste communité mittra la centiesme part par son serment de la vaillance dun an de la terre qu'il tendra. Et chacun riche homme de ceste compagnie fera leuer ces deniers chacun an à son pouuoir à la Purification nostre Dame, & les deliura ou il sera mestier pour ceste besogne, par les lettres pendantes de ces quatre auant nommez, ou des deux de eux. Et si aucun auoit tort, & il ne vouloit laissiet par ces quatre auant nommez, il ne seroit pas aydé de la communite. Et si aucun de ceste compagnie estoit excommunié par tort, cogun par ces quatre, que la clergie luy feist, il ne laisseroit aller son droit ne sa querele pour l'excommuniment, ne pour autre chose qu'on luy face, si ce n'est par l'accord de ces quatre, ou des deux de eux, ains poursuiueroit sa droiture. Et si les deux des quatre mouroient ou alloient hors de la terre, les autres deux qui demeurōt, mettroient autres deux en lieu de ces deux, qui auroient tel pouuoir que est à deuant diuisé. Et s'il auenoit que les trois & les quatre allassent hors de la terre, ou mourrossent, les douze ou les dix des riches de ceste communité esliront autres quatre, qui auront ce mesme pouuoir que les quatre deuandites. Et si ces quatre, ou aucun de la communité par le commandement de ces quatre, faisoit aucune besogne qui appertenist à ceste communité, la communité l'en deliuuroit.*

Aliud scriptum contra clerum

QVia clericorum superstitio, non attendens quòd bellis & quorundam sanguine sub *Carolo* magno & aliis, Regnum *Franciæ* de errore gentilium ad fidem Catholicam sit conuersum, primò quadam humilitate nos seduxit, quasi vulpes se nobis opponentes, ex ipsorum castrorum reliquiis, quæ à nobis habuerant fundamentum, jurisdictionem sæcularium Principum sic absorbent, vt filij seruorum secundùm suas leges judicent liberos & filios liberorum, quamuis secundùm leges priorum triumphatorum, deberent à nobis potius iudicari, & per nouas constitutiones non deberet antecessorum nostrorum consuetudinibus derogari: cùm nos deterioris conditionis faciant, quàm Deus etiam voluit esse Gentiles, cùm dixerit: *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo.* Nos omnes Regni majores attento animo percipientes, quòd regnum non per jus scriptum, nec per clericorum arrogantiam, sed per sudores bellicos fuerit adquisitum, præsenti decreto omnium juramento statuimus, & sanximus, vt nullus clericus vel laicus alium de cætero trahat in causam coram ordinario Iudice vel delegato, nisi super hæresi, matrimonio, vel vsuris: amissione omnium bonorum suorum & vnius membri mutilatione, transgressoribus imminente, certis à nobis super hoc executoribus deputatis, vt sic iurisdictio nostra resuscitata respiret, & ipsi hactenus ex nostra depauperatione ditati, quibus Dominus propter eorum superbiam prophanas voluit reuelare contentiones, reducantur ad statum Ecclesiæ primitiuæ, &

A in contemplatione viuentes, nobis, sicut decet, actiuam vitam ducentibus, ostendant miracula, quæ dudum à sæculo recesserunt.

Hæc cùm audisset Papa ingemuit spiritu perturbato, & cupiens eorum emollire corda & constantiam eneruare, admonitione præmissa eos minia perterruit, nec se sic sensit præualere. Contulit igitur multis consanguineorum eorum multa beneficia Ecclesiastica, & licentiam plura obtinendi, cum indulgentiis multis, necnon & plura ipsis nobilibus contulit donatiua, & sic multos eorum à prædicta præsumptione reuocauit. Multos tamen perterruit huiusmodi tenor Epistolæ; credebaturque hæc à consensu *Frederici* emanasse, maximè cùm huiusmodi clausula finalis concordet Epistolæ *Frederici* quam multis misit Principibus, in cuius fine sic dicit. *Semper fuit nostræ intentio voluntatis, clericos cuiuscunque ordinis ad hoc inducere, & maxime maximos, vt tales perseuerarent in fine, quales fuerunt in Ecclesia primitiua. Apostolicam vitam ducentes, humilitatem Dominicam imitantes. Tales namque clericos solebant Angelos intueri, miraculis coruscare,* &c. Require in anno M.CC.XLV. in Epistola *Frederici* ad Regem *Angliæ* missa & singulis Principibus.

Parlamentū Londini habitum, in quo queræla querulose cumulabantur super exactionibus papalibus.

IN crastino igitur Purificationis beatæ *Mariæ*, dominus Rex cum suis Magnatibus tractatum habens diligentem, per plures consilium vrgens dies protolauit. Timebatur enim vehementer, & veraciter domino Regi referebatur, quòd Rex *Francorum* se ad sibi subiugandam *Gasconiam* præparabat. Quam amittere sibi probrosum, ignominiosum, & damnosum videbatur; cum ex sola *Burdegali* mille marcas annuas percipere consueuit. Conuenerant etiam tunc ibidem, vt prætactum est; Archidiaconi *Angliæ*, necnon & totius Regni cleri pars non minima cum ipsis Magnatibus, conquerentes communiter super intolerabilibus & frequentibus exactionibus domini Papæ, pro quibus & dominus Rex non mediocriter compatiendo tristabatur. Res enim publica periclitabatur, & commune negotium Regni totius agebatur. & eminebat tam populi quàm cleri immanis desolatio, & cunctis temporibus inaudita. Igitur coram domino Rege reposita est querimonia lachrymabilis, cui pertinet Rempublicam protegendo, tales injurias & pericula propulsare. Tandem de communi consilio prouisum est, vt grauamina terræ domino Papæ seriatim monstraturi ad curiam *Romanam* nuntij discreti destinarentur, has Epistolas subscriptas domino Papæ & Cardinalibus, ex parte communitatis totius cleri & populi Regni *Anglicani*, eminus ostensuri.

Litera ad papam missa nomine totius vniuersitatis Angliæ.

*S*anctissimo patri in Christo *ac domino I. Dei prouidentia summo Pontifici, vniuersitas cleri & populi per prouinciam* Cantuariensem *constitutis, deuota pedum oscula beatorum: Cùm* Anglicana *Ecclesia à tempore commendata sibi fidei Catholicæ, Deo & sacrosanctæ* Romanæ *Ecclesiæ matri nostræ placere studiens, adhæserit semper & seruierit deuotè, à cœptis obsequiis non recessura, per morum incrementa semper proficiens, sanctitatis vestræ pedibus prouoluta supplicat obnixè, quatenus in petitione pecuniæ, quæ diuersimodè ab ea requiritur, in subuentionem diuersarum nationum, de mandato sanctitatis vestræ cum graui coertione, eidem pietas vestra parcere dignetur. Importabile est namque quod mandatur, & impossibile propter rerum defectus: licet enim Regio nostra fructus reddat interdum ad alimenta gentis suæ deputatos, auri tamen copiam non reddit, nec redderet per tempora multa quanta requiritur his diebus. Sed & inter similis, licet non tanto, prætoritis diebus, & ob causas similes prægrauata, portare nequit aliquatenus quòd exigitur. Ad mandatum insuper sanctitatis vestræ tempore præsenti ad opus domini Regis nostri temporalis (cui in necessitatibus suis deesse nō possumus cum honestate, nec debemus) exigitur*

à clero succursus, vt incursus hostiles, quos auertat Deus, propulsare possit, & patrimonii sui iura tueri, ac recuperare promptius occupata. Latores igitur præsentium cum supplicatione nostra, ad præsentiam sanctitatis vestræ destinamus, vt pericula vobis exponant, & incommoda, quæ in promptu sequerentur ex præmissis, & quæ nulla possumus ratione portare, licet simus in omni vinculo charitatis, obedientiæ & deuotionis, vobis obligati. Et quia communitas nostra sigillum non habet, præsentes literas signo communitatis ciuitatis Londinensis, *vestræ sanctitati mittimus consignatas.*

Literæ nomine vniuersitatis Cardinalibus missa.

R*Euerendissimis patribus in* Christo *& dominis, sacrosanctæ Ecclesiæ* Romanæ *Cardinalibus, deuoti sui, &c. Salutem, reuerentiam debitam & honorem. Ad vniuersitatem vestram, velut ad bases Ecclesiam Dei sulcientes, humiliter supplicantes confugimus, & obnixe deprecamur, quatenus pressuras quibus mancipamur attendere dignantes, opem ferre velitis, vt post repetita grauamina, quæ* Anglicanæ *Ecclesiæ præteritis diebus occurrerunt, respirare possit, & ex hoc vobis assurgere teneamur, ad debitas gratiarum actiones. A tempore namque vltimi Concilii* Lateranensis, *primò vicesima triennii in subsidium* Terræ sanctæ, *postmodum decima in subsidium domini Papa, postmodum præstationibus aliis diuersimode & ad vsus diuersos, de mandato sedis Apostolicæ* Anglicana *Ecclesia pulsata, profudit prompta voluntate quæ potuit habere ad manus. Regi etiam nostro ac patrono temporali, ad mandatum sedis Apostolicæ, iteratis vicibus secundum vires suas fecit succursum, & iam per preces vestras exigitur succursus iterato ad opus eiusdem domini Regis (cui in necessitatibus suis deesse, nec potest, nec debet) vt hostium incursus repellere posset, & Regni sui iura tueri ac recuperare promptius occupata. Postremo autem, petitur ab eadem Ecclesia diebus istis, quod portare non potest, rerum pauca negante quod exigitur, ab aliis, videlicet, medietas bonorum, ab aliis tertia, & à reliquis vicesima omnium quæ possident. Pars scilicet in vsus* Francorum, *qui nos & gentem nostram persequuntur, ad conquestum Imperii* Græcorum: *pars in subsidium* Terræ sanctæ, *quæ posset, vt mundus clamat, cum minori discrimine rehaberi ab hostibus. Pars autem ad vsus alios, quos Apostolica sedes ordinaret. Durum quidem videtur nobis & absurdum, vt aliis abundantibus sic bonis & laboribus nostris, nos & nostri, ac pauperes Regionis nostræ quibus exhibitio propinquior competit, vacui recedamus. Hostiles etiam insidias & incursus, quos Deus auertat, Rex noster & Regni militia repellere non valeret, nec posset peregrinantibus & inopibus subuenire, ære Regis & ærario vacuato. Imò etiam & si venalia exponeremus omnia quæ clerus habet, non posset apud nos inueniri pecunia quæ exigitur. Sequerentur quidem infinita mala ex præmissis, si ad ea, quod absit, cogeretur. Pro quibus vobis exponendis, præsentium latores nuntios nostros communes ad vestram clementiam destinamus, petentes attentè, quatenus propter Dominum & honorem sedis Apostolicæ, animum domini Papæ, & manus vestras ac consilia à grauamine tali reuocare velitis, promdentes, si placet, vt ad gremium & obedientiam matris Ecclesiæ sic reuocetis errantes & dispersos, vt dispergatis & alienos reddatis, prius in charitate & deuotione collectos. Et quia communitas nostra sigillum non habet, præsentes literas signo communitatis ciuitatis* Londinensis *vestræ sanctitati mittimus consignatas.*

Vmbraticum priuilegium, Rex Angliæ à Papa impetrat.

EIsdem diebus dominus Rex, nesciens se versutiis *Romanorum* subdolè verborum inuolucris muscipulatum, per quosdam aulicos suos ipsi Regi placere cupientes, priuilegium quoddam sibi in curia *Romana* graranter suscepit impetratum, cuius tenor talis esse dignoscitur. *Quandoquam Papa pro sua voluntatis arbitrio, ad intolerabile Regni* Angliæ *grauamen, passim & indifferenter prouisiones fecerit in* Anglia *de beneficiis Ecclesiasticis ad opus Italicorum, nunc gratia Dei ita sedata est tempestas, quod quando Papa prouidet alicui vel aliquibus ex nepotibus suis vel Cardinalium, ipse vel ipsi Cardinales, rogabunt dominum* Regem *cum instantia magna, quod placeat domino Regi, vt prouideatur sic.* Quo vmbratili priuilegio ac deceptorio, amici domini Regis fortunales, cor eius demulcentes, ipsum strictius illaquearunt. In quo enim grauantur notarij ac tabelliones *Romanæ* curiæ, ad munera certi ac prostantes, si imperante Papa petitiones vrgentes & rhetoricas domino Regi transmittant, vt se ditent, & Regem depauperent? Nihil igitur aliud illud arbitror, nisi hamum inescatum.

Adducuntur alienæ puellæ nobilibus Angliæ maritandæ.

ET dum nec adhuc memoratum concilium solueretur, *Petrus* de *Sabaudia* Comes *Richemundiæ*, ad curiam Regiam *Londini* perueniens, secum de partibus suis longinquis, incognitas, Nobilibus *Angliæ*, quos in custodia sua dominus Rex educauerat, puellas adduxit maritandas. Quod multis *Angliæ* naturalibus & indigenis, qui se spretos censuerunt, molestum videbatur & absurdum.

Duo fratres Minores Anglici mittuntur à Papa in Angliam, ad pecuniam extorquendam.

DVm fortuna præstigiosa mundo talibus illuderet fallacius duo fratres de ordine *Minorum*, *Iohannes* & *Alexander*, natione *Anglici*, potestatem à domino Papa obtinentes extorquendi pecuniam ad opus domini Papæ, in *Angliam* ab ipso Papa destinantur. Qui multis bullatis literis Papalibus armati, & sub ouino vellere lupinam rapacitatem palliantes, pòst ad Regem simplici intuitu, vultu demisso, sermone blando peruenientes, per regnum vagandi postulabant auxilium, ad opus domini Papæ charitatem petituri, nullam se coërtionem facturos asserentes. Ex licentia igitur domini Regis, nihil sinistri super his meditantis, dicti fratres à curia regis, jam Legati sophistici donis clericorum regalium superbientes, nobiles mannos obsidentes, sellis deauratis phalerati, preciosissimis vestibus adornati, calceamentisque militaribus, quæ vulgariter *Heuses* dicuntur, sæculariter, imò potius prodigaliter calceati & calcarati, in læsionem & opprobrium ordinis & professionis suæ, profecti sunt, officio & tyrannide fungentes Legatorum, & procurationes exigentes & extorquentes, xx. solidos pro procuratione parum reputarunt. Adeuntes igitur primò præcellentiores *Angliæ* Prælatos, pecuniam ad opus domini Papæ sub pœna formidabili procaciter exigunt, terminum responsionis vel solutionis nimis abbreuiantes, literas Papales fulminantes ostendendo, quas quasi cornua minacia protulerunt. Et cùm ad Episcopum *Lincolniensem* peruenissent, qui semper ordinis eorum æmulator & amator singularis, adeò vt ad ordinem eorum propositum habuerat conuolandi, extiterat, obstupuit vehementer, videns talem fratrum *Minorum* monstruosam in habitu & gestu necnon & officio transformationem, non enim de facili deprehendi potuit, cujusnam ordinis jam essent vel conditionis. Et cùm sacros apices Papalis mandati eminus deiurantes, præcipuè de credentia pecuniæ, nam paruam quantitatem, sex millia videlicet marcarum, ex Episcopatu suo instanter exigebant. Cui Episcopus non sine magno cordis stupore & dolore respondit: Frater, hæc exactio, salua Papali auctoritate, inexaudibilis & inhonesta est, quia ad implendum impossibilis est, nec me solùm contingens, imò totius cleri & populi, necnon & Regni vniuersitatem. Arbitror igitur temerarium & absurdum tibi certum super hoc, inconsulta Regni communitate, præcipitanter dando responsum, tam arduo consilio & negotio diffiniendo consentire. Et sic inde recedentes, ad Ecclesiam sancti *Albani* phalerati, & transformati (vt prædictum est) peruenerunt, & non curantes ad solitum fratrum *Minorum* hospitium, quod infra portam curiæ honestissimè cum omnibus pertinentiis ædificatum est ad opus specialiter

1247.

Prædicatorum & *Minorum*, venire vel descendere, A in hospitio solent morari, vbi scilicet Episcopi & honorabiles viri declinant, sunt recepti reuerenter. Et ecce sicut ab Episcopo memorato, sex marcarum millia exigebant, ita quadringentas marcas ab dicto Abbate, ad opus domini Papæ, instantissimè sub magna pœna & in breui termino, nisi ipsi ordinando prouiderent, persoluendas postulabãt. Quibus cum Abbas eodem modo quo prædictus Episcopus respondit; ipsi Fratres habitum cum gestu sæcularem induentes, & equos suos nobiles B ascendentes, cum minaci murmure recesserunt.

Papa petit, à prælatis Franciæ pecuniam sibi mutuo præstari.

EIsdemque diebus, dominus Papa apices suos authenticos nuncios *Prædicatores* & *Minores*, misit ad omnes *Franciæ* Prælatos sigillatim; supplicans vt vnusquisque iuxta suam possibilitatem, sibi vnam quantitatem pecuniæ accommodaret. Et ipse proculdubiò cùm respiraret, quod cuilibet competeret, redderet indubitanter: Quod cum Regi *Francorum* innotuisset, suspectam habens *Romanæ* curiæ auaritiam, prohibuit; ne quis Prælatus Regni sui sub pœna amissionis omnium C honorum suorum, taliter terram suam depauperaret. Et sic cum sibilo & derisione omnium Papales Legati sophistici quorum humeris hoc officium incumbebat; inanes & vacui à Regno recesserunt memorato.

Iohannis Mansel promotio & exaltatio.

ET dum circularibus hæc tempora voluminibus cum suis inopinatis euentibus elaberentur, dominus *Iohannes Mancel*, Ecclesiæ sancti *Pauli Londinensis* Cancellarius, Rege sic volente & instanter petente (cuius petitio imperiosa est & coarctans) D custodiam sigilli Regii suscepit, Cancellarii vices acturus & officium. Collata est insuper memorato *Iohanni*, præpositura *Beuerlaci* ab Archiepiscopo *Eboracensi*. Quam licèt dominus Rex fratri suo vterino doluit non fuisse collatam, tamen quia dictum *Iohannem* sollicitudinibus suis supportandis inuenit fidelem ac necessarium, noluit eum Dominus Rex contristari, vel honore collato quomodolibet spoliari.

Marinus Capellanus in Angliam missus.

ET dum ima summis rota fortunalis sic commutaret, Dominus Papa non credens sufficere ad E pecuniam argumentose vindemiandam iam missos diuersos numismatis collectores, in *Angliam* magistrum *Marinum*, alterum *Martinum* capellanum suum; qui ex omnis sui impositione in hoc mundano mari piscatorum non hominum, sed eorum possessionum, prudenter elegerat, destinauit; vt aliis venantibus, iste piscando miseros *Anglos* vel ponendo eminus inescaret, vel fallendo cautiùs irretiret. Hic igitur quamuis insignis Legati non polleret; potestatem tamen Legati, vt sic F Domini Regis priuilegio illuderetur, fortiùs armabatur.

Godefridus Bethlemitanus electus Legatus in Scotiam mittitur.

ILlis quoque diebus, missus est à Domino Papa *Godefridus* filius præfecti *Romæ*, electus *Bethlemitanus* Legatus in *Scotiam*, nescitur ad quid; cùm ibidem fides Catholica vigeat incontaminata, & pax tam cleri quàm populi floreat roborata. Credebatur igitur, vt secundùm *Romanorum* consuetudinem, quòd prædictus *Godefridus*, velut adamas ferrum, sic attraxerit argenti concupiscibilis G *Scotorum* redditus uberes & concupitos.

Missus in Hyberniam M. Iohannes.

EIsdemque diebus missus est in *Hyberniam* magister *Iohannes Rufus*, ad pecuniam ibidem colligendam cum potestatis plenitudine quasi Legatus; non tamen insignibus Legati redimitus, ne videretur Papa Dominum Regem *Angliæ* offendisse; qui priuilegio tali se gaudet vmbraliter communitum, vt non veniat Legatus in terram suam nisi postulatus. Memoratus igitur *Iohannes* tam vigilanter mandato Papali, & suæ indulsit vtilitati A & lucro, vt sex millia marcarum ab *Hybernia* extorserit; quæ per conductum religiosorum in festo sancti *Michaelis* fecit *Londinum* transportari, & thesauro Papali gaudenter accumulari. Quæ omnia *Fredericum* minimè latuerunt.

1247.

Terræ motus in Anglia.

ANno quoque sub eodem, Idus Februarii, videlicet in vigilia sancti *Valentini*, factus est in *Anglia* per diuersa loca, præcipuè tamen *Londini*, maximè super ripam *Tamesis* fluuii, terræ motus. Qui ædificia multa concutiens damnosus extitit, B & nimiùm terribilis; quia, vt credebatur, significatiuus & insolitus est in his partibus occidentalibus, necnon & innaturalis, cùm soliditas *Angliæ* cauernis terrestribus & profundis traconibus ac concauitatibus (in quibus secundùm Philosophos solet terræmotus generari) careat; nec inde ratio poterat indagari. Erat igitur, secundùm minas Euangelii, finis mundi senescentis descriptus quasi per loca, vt proinde veriùs crederetur motus ille memoratus, magnæ mundi immutationis ostensiuus; vt secundùm commotiones etiam ele- C menta concuterentur, & insolitis motibus turbarentur. Mare etiam infra paucos dies præteritos, eodem anno per longum sui littoris spatium in *Anglia*, vt prætactum est, parùm vel minimè per tres circiter menses fluxit & refluxit; quod se nullus meminit præuidisse: nec terræmotus extitit in *Anglia* post annum gratiæ millesimum, centesimum, tricesimum tertium; videlicet anno tertio ante mortem Regis *Henrici* secundi. Secuta est igitur aëris intemperies diuturna, squalor inceptus & D hyemalis, turbulentus, frigidus & pluuialis; ita vt tam agricolæ quàm hortulani, ver in hyemem ordine retrogrado conquesti sunt fuisse commutatum; & se spe seminum, plantularum, fructuum, & segetum frustratos vehementer formidabant. Hæc aëris perturbatio, vsque ad festum translationis sancti *Benedicti*; vix aliquo sereno die interueniente, continuè perdurauit.

Moritur Fulco miles.

IN crastino verò Purificationis beatæ *Mariæ*, obiit *Londini Fulco* de *castro nouo*, miles eximius, Domini Regis consobrinus, cuius corpus prop- E ter ipsius generositatem, fecit Dominus Rex, qui propter memoratum parlamentum præsens extitit, magnificè completis exequiis in Ecclesia *Westmonasteriensi* solenniter & honorifice sepeliri.

Constitutio de intestatis morituris reuocata.

PEr idem quoque tempus, propter scandalum indecenter per diuersa climata ventilatum, cogentibus Cardinalibus, reuocatum est, quod paulo antè à Domino Papa, instigante manifesta auaritia, fuerat constitutum, & ad quod fratres *Minores*, in damnum & scandalum eorum & sui ordi- F nis læsionem, exequendum procuratores constituerat, vt videlicet bona decedentium intestatorum, in vsus proprios Dominus Papa sibi vendicaret, tamen quia in iniuriam & damnum multorum redundabat, tum propter illam iniquam adiectionem, quæ contra iura & omnem pietatem illi statuto addebatur. Quæ talis extitit: *Quod si infirmus testamentum conditurus imbecillitate repentina præoccupatus, non posset expressè verba testamenti sui exprimere, & aliquem de amicis* G *constitueret super hoc expressorem & executorem; non staret tale testamentum, sed pro nullo haberetur; & testator talis pro intestato reputaretur, & omnia bona eius Papalis Charybdis deglutiret.*

Insidiæ detectæ in mortem Papæ machinatæ.

ET dum æui nostri fugitiua volumina sic prolaberentur, quidam de militibus *Frederici Radulphus* nomine, iratus eò quòd non tempestiuè sua à Domino suo stipendia pro merito recepisset, recessit ab eiusdem clientela comminando: erat autem idem *Radulphus* astutus mente, corpore strenuus, & peritus præliorum. Et desiderans

1247. damnificare *Fredericum* quondam Dominum suum, *Lugdunum* adiit; quærens Dominum, sub quo vtiliùs militaret, vtpotè stipendiarius, nullum habens certum domicilium. Et hospitatus est in domo cuiusdam hospitatoris, nomine *Reginaldi*. Et post aliquot dies, fortè transitum illac faciens magister *Walterus* de *Ocra*, memorati *Frederici* clericus & consiliarius specialis, in eodem hospitio, quia sibi solito, se recepit. In quo videns dictum *Radulphum* militem, ipsum quasi notum salutauit familiariter ex nomine; inquirens quid ibi ageret, & consequenter quare à Domino suo, cui diu seruierat, sic recessisset, & plenariè causam inquirendo cognouisset, interrogauit si adhuc alium Dominum sibi adquisisset. Cui ille, non, quia ignotus sum. Et magister *Walterus*, Amice, reuertere ad fidelitatem & obsequium Domini mei, qui talibus multùm dignoscitur nunc indigere, & omnia tibi debita restituam, imo etiam addam ampliora. Quod cùm concessit *Radulphus* gaudenter, ait magister *Walterus* prosperè se haberet Dominus meus, si non ipsum inquietaret, imò non impeteret capitalis eius inimicus & indefessus persecutor Papa. Cuius si fontem vitam velles & valeres cautè surripere, retributiones inæstimabiles multiplicabo, quod tibi promisi indubitanter adimplendo, & trecenta talenta repromissis cum multis redditibus, cum mei gratia Domini, multùm tibi lucrosa, accumulando. Sic etenim Domini mei tribolatio, imò totius mondi tempestas, sedaretur. Nec huic facto credas subesse peccatum, cùm Papa, qui forma & exemplum totius teneretur esse religionis, vsuratius sit manifestus, fomes symoniæ, pecuniæ sitiror ac raptor, ipsiusque curia, forum institorum, imo potius meretricale prostibulum. Cui *Radulphus*: Si promissa subarrando dictis facta compensaueris, faciam quod hortaris. Et cùm præstito iuramento cauens pro Domino suo & se plenè spopondisset magister *Walterus*, consensit in facinus memoratum *Radulphus*, datis & pollicitis pluribus eneruatus. Ad quod etiam arcanum consilium, hospitem eorum, dictum *Reginaldum*, simuli obligatione attraxerunt tandem consentientem, qui notus erat summo Pontifici ac suis ministris. Iste locum & tempus vbi & quando insidiando diligenter, vt papa interficeretur, tenebatur considerare, & cæsorem cautè introducere, & sic recessit magister *Walterus*. Accidit autem infra paucos dies sequentes, vt idem *Reginaldus* grauiter & vsque ad mortem infirmitate subita correptus, presbytero suo in confessione hæc omnia seriatim insinuauit moriturus, & sic pœnitens in fata concessit. Sacerdos autem statim hoc imminens periculum, papæ fiducialiter intimauit. Missis igitur expeditissimis nunciis repentinè armatis, captus est miles sæpedictus scilicet *Radulphus*. Qui cùm omnia constanter inficiaretur, tandem tormentis exquisitis expositus, virus conceptum proditionis prænotatæ euomens, rei veritatem eminùs toti papali curiæ propalauit. Et hæc omnia ad improperium *Frederici* suorumque, vt grauiùs scandalizaretur & condemnaretur, in scriptum bullatum sunt redacta.

Alij duo ob eandem causam capti.

ET circa eadem tempora capti sunt duo milites *Italici Lugduni* pro eadem culpa, qui post captionem suam affirmabant, circiter quadraginta milites audacissimos in necem papæ præstito sacramento conspirasse; qui si etiam *Fredericus* defunctus esset, propter nullam mortis pœnam non omitterent, quin ipsum Papam, totius mundi perturbatorem, & Ecclesiæ macularorem, in frusta trucidarent, credentes firmissimè se Deo & hominibus placentia consummasse, si talem fœliciter

A iugulassent. Ex hoc igitur tempore, Dominus Papa in camera sua latuit, circiter quinquaginta armatis die ac nocte diligenter custoditus, nec est ausus extra cameram suam, vel castrum, vel palatium suum eminùs apparere, nisi tantum vt ad Ecclesiam iret Missam celebraturus. Necesse est enim, vt multos timeat, qui à multis timetur, & multorum perturbator, multipliciter perturbetur. 1247.

Magnum Parlamentum in Francia.

EOdem anno, circa medium Quadragesimæ, Dominus Rex *Francorum*, Regni sui nobiles, B tam cleri quàm populi, generaliter edicto Regio fecit conuocari, vt ad parlamentum communiter conuenientes, ardua negotia Regni sui statum contingentia, diligenter deliberando contrectarent: sollicitabat enim ipsum sui ipsius & suorum Magnatum crucis signatio, & voti tanti irrefragabilis obligatio. Acceperat quoque, vt dicebatur, mandatum Regis *Tartarorum*, vt ei foret subie- C ctus, qui ore temerario atque prophano se in Epistola sua asserit *immortalem*, & se suosque affirmat esse, de quibus scriptum est, quòd *terram dedit Dominus filiis hominum*. Quod tamen Dominus Rex *Francorum* dispositioni diuinæ relinquens, quæ Deo sunt debita & persoluenda, per quę omnia aduersa, quæ diabolica vel humana poterit astutia machinari, conterentur, primitùs tam prudenter quàm prouidenter contrectando, prouidit & immutabiliter statuit & ordinauit, quòd à festo natiuitatis beati *Iohannis Baptistæ*, tunc proximo D futuro vsque in annum completum, vita comite, iter arriperet peregrinale, vt votum suum fideliter persoluendo, in *Terra sancta* vestigia Crucifixi, qui eum resuscitauerat, cum suis consignatis adoraret. Et se certissimè facturum in publico iurauit, & suos iurare fecit, nisi inopinatus euentus, quem mortalis infirmitas nequit euitare, quod absit, retardauerit. Et qui huic salubri statuto repugnans contradiceret, & excommunicaretur, & publicus hostis censeretur. Quod cùm *Chorosminis* & aliis E *Saracenis* innotuisset, quæ *Christianis* contermina sunt in *Terra sancta*, & infidelium nuper mancipabantur dominio, castra & ciuitates firmissimè munierunt. Item, præcepit insuper idem Dominus Rex memoratus, quia viderat quòd numisma *Angliæ*, quod in Regno suo in pluribus negotiationibus institoribus ratione materiæ est perutile, nimisque iam à falsariis, qui denariorum tonsores dicuntur, deterioratur diminutum, vt quicunque deinde esterlingus in regno suo pondere non legalis inueniretur, statim funderetur, ne ampliùs F tali adulterino numismate, commercia vel mercatores turbarentur. Et hoc idem in *Anglia*, propter immoderatam denariorum diminutionem iam timebatur. Dictum est insuper & compertum, quòd à *circumcisis*, denarii circumcidebantur, & à *Iudæorum* infidelitate, qui propter Regia tallagia nimis grauia, mendicare iam cogebantur, hoc & alia scelera dicebantur emanasse.

Concordia facta inter Ecclesias Dunelmensis & sancti Albani.

HOc quoque anno, facta est compositio pacifica inter Ecclesiam *Dunelmensem* & Ecclesiam sancti *Albani*, super visitatione facienda in G Ecclesia parochiali, quæ est in Monasterio Monachorum de *Thynemua*, tempore Episcopi *Dunelmensis Nicolai*, & Abbatis sancti *Albani Iohannis* secundi, quæ pleniùs & latius explicata & enarrata est in libro *Additamentorum*, cuius exemplum etiam inuenies in secunda pagina post hanc sequenti, sub finem

EOdemque anno diebus sub eisdem, *Fredericus* considerans mundum iam contra eum fremere, & frementem erigi, *Mediolanensibus*, pacem cum debita subiectione & reuerentia postulantibus, fretus sapientum consilio, benignè conces-

1247. fit. Nam hoc idem dicti ciues humiliter petere, districtè angebantur. In vltimo enim certamine inter ipsos & *Conradum Frederici* filium inito, deteriorem calculum reportarunt; & multis captis per insidias latitantium post tergum in ipsos subito irruentium, ciues plurimi ceciderunt. Quibus captis & incarcerandis, *Fredericus* pepercit innata nobilitas; vt ipsos cautiùs ad subiectionem, quos nequiuerat violenter edomans, reuocaret. Veruntamen præceperat, cùm in ciuitatem suam intrauerant, vias eorum vndique sibi præcludi. B Ciues igitur, quibus ex commercio fuit necesse viuere, quasi obsidione vel carcere tenebantur inclusi. Non enim vel ad nundinas, vel portus, vel ciuitates finitimas, sine periculo suorum corporum, vel bestiarum, aut possessionum, liberè poterant transmeare. Redeuntibus igitur multis ad pristini ac debiti sui Domini fidelitatem, atque obedientiam; aperuit *Fredericus* sinum misericordiæ, & sic ad vnitatem Imperii & pacem, sibi & C eis vtilem, per longa & damnosa certamina, etiam inuitos, prudenter reuocauit. Nec extunc dicti ciues *Mediolanenses*, Papæ, qui eos pollicitis suis fallacibus deceperat, ampliùs adhærere.

Mors Landegraui in Regem Roman. electi.

IPso quoque tempore Quadragesimali, ne terræmotus supra memoratus minaci careret significatione, cùm Dominus Papa in pecuniæ thesauris vndecunque subreptæ inæstimabilibus & innumerabilibus, quibus abundabat, frustra confidens, *Landegrauium* suum, quem in Impe- D ratorem promouere desideranter proposuerat, iam in Regem *Alemanniæ* sublimatum coronare solenniter & indubitanter, sine alicuius impedimento vel contradictione, credebat; *Conradus* filius *Frederici* per exploratores expeditissimos certificatos, & super his omnibus plenius edoctus, cum inæstimabili, quem vndecunque potuit conflare, exercitu, repentino impetu raptus superuenit ad locum vbi dictus *Landegrauius*, Papa sic procurante, nimis pompose fuerat coronandus, E vbi omnia necessaria ad tantam solennitatem præparabantur. Metuens tamen dictus *Conradus* fata Martis ambigua, quindecim millia armatorum in quodam arcano diuerticulo, non multùm remoto, in insidiis collocauit; qui ei, si necessitas ingrueret, lituo prouocante, auxiliando tempestiuè succurrerent. Et ecce, ante F expectatum, interrupto gaudio festiuali, factus est repentè congressus acerrimus & cruentissimus. In cuius initio *Conradus* multos de suis nobilissimos, verso prælii pondere super ipsum, amisit trucidatos. Et cùm eidem confusionis periculum immineret, signo non modico eminùs facto, aduenerunt milites animosissimi, qui in latibulis expectauerant, rapida velociùs aura: & moras, quas ægrè tolerauerant, viriliter redimentes, hostibus obuiantes iam iam ferè victoria potitis, omnes sibi resistentes in ore gladii trucidarunt. In quorum aduentu, respirauit *Conradus* sæpedictus G Imperatoris *Frederici* filius.

Vt solet infuso vena redire mero.

Et ecce rediuiuo certamine Martio, armorum tinnitus, hastarum fragor, tumultus ictuum, equorum hinnitus, vociferantium cohortatio, vulneratorum clamores, morientium gemitus, ipsum aëra cum densi pulueris eleuatione, & fomo anhelantium, & sanguinis profluuio videbatur perturbare. Tanto igitur ac tali bellicoso impetui non valentes *Alemanni*, & qui cum *Landegrauio* erant, resistere; vel turpiter fugientes, vel A insanabiliter vulnerati, cesserunt deuicti. Quorum plurimi capti, suorum hostium arbitrio carceribus mancipandi. Facta igitur strage miserabili, & *Christiani* sanguinis sic fusi iactura irrestaurabili, fugit *Landegrauius*; & in absconditis sese recipiens, gemitus ingeminando, tabuit præ dolore. Iam iamque in magna parte verificatum est, quod *Frederici* procurator *Thaddeus* in Concilio *Lugdunensi*, cùm sententiam Dominus Papa in Dominum suum fulminasset, ait: Heu, heu, verè dies B ista dies iræ, calamitatis, & miseriæ! *Landegrauius* igitur, die sequenti secundùm suam æstimationem in Regem *Alemanniæ* coronandus, videns gloriam suam in confusionem commutatam, & consanguineos, & amicos suos cum eorum sequela trucidatos & deuictos, necnon & omnem pecuniam à Domino suo Papa transmissam, sibi ab hostibus sublatam; dolore tactus præcordiali, in semetipso defecit; & non alieno, sed proprio vul- C nere doloris sauciatus & suffocatus, nolli lamentabilis muliebrem animam exhalauit. Victor igitur *Conradus* vlcisci volens plenariè iniuriam & iacturam, quam nuper victus in *Alemannia*, fugiens tolerauerat; omnes captiuos, quos gladius non deuorarat, præcipuè *Landegrauii* consanguineos, affines, & amicos, vel suspendit probrose, vel grauiter redimendos tenebrosis ergastulis, compedibus, & manicis iussit mancipari.

Papa mittit quatuor Cardinales Legatos per omnem Europam.

HOc autem cùm audisset Dominus Papa, tactus dolore cordis intrinsecùs, quatuor Car- D dinales, Legatos solennes, per quatuor *Christianitatis* partes, plenitudine potestatis eis concessæ transmittit armatos; vt ipsum *Fredericum* & eius filium *Conradum*, talia ausum & attentantem, scandalizarent, & omnes *Christianos* in ipsum inuadendum & persequendum, & si possent conterendum, diligentissimè & efficacissimè, in omnium peccatorum suorum remissionem, animarent. Thesaurum insuper modis omnibus, quibus *Romana* curia scire consueuit, astuta auaritia, & auara E astutia, argumentose studerent vndecunque extorquere, ad ipsum exosum *Fredericum* expugnandum. Vnum igitur Legatum in *Alemanniam*, alium in *Italiam*, alium in *Hispaniam*, alium vero in *Noruuegiam* destinauit: præter quosdam Legatos sophisticos cum magna potestate, quos in *Angliam* subdole sine insignibus, ne videretur manifestè priuilegium Domini Regis infringere, duxit F transmittendos. Vtpote fratres *Minores* & *Prædicatores*, quos, vt credimus, inuitos iam suos fecit Dominus Papa, non sine ordinis eorum læsione & scandalo, teloniarios & bedellos. Legatus autem ille qui à Pontifice in *Noruuegiam* est transmissus, Episcopus erat *Sabinensis*, Regem *Noruuegiæ Haconem* in Regem inuncturus, & solenniter coronaturus; & vt in eius Regno, necnon & *Suessia*, legationis officium in sæpedicti *Frederici* nocumentum, non sine causa, & spe lucri, diligenter exerceret.

Fredericus cogit Apulos, Siculos, & Calabros, homagium facere filio suo Henrico ex Isabella nato.

CVm verò horum temporum curricula voluerentur, suspectæ memoriæ *Fredericus*, quem G Imperatorem nominare vel dicere prohibemur, fecit omnes *Apulos*, *Siculos*, & *Calabros* facere homagium ligium dilectissimo filio suo *Henrico*; Quem de gremio sibi charissimæ Imperatricis *Isabella*, sororis videlicet Domini Regis *Angliæ*, susceperat, ad robur Imperii & munimen. Quod audiens idem Dominus Rex, dicti pueri auunculus vehementer, nec immeritò, lætabatur. Audiens autem *Fredericus* quòd in læsionem famæ suæ & status, dicti Legati per diuersa mundi climata mitterentur, significauit *Henrico* filio suo, Regi scilicet *Sardiniæ*, vt *Ianuensibus*, præcipuè Domini Papæ

1247. confanguineis, affinibus, & amicis, etiam mortis præpararet infidias. Quod & ipfe efficaciter adimplere procurauit, ne patri inobediens videretur. Vnde quendam Domino Papæ propinquum, quem inter omnes fibi propinquos, licet vniuerfos fupra modum dilexiffet, magis dilexit; hoftiliter cepit & fufpendit. Quod cùm audiffet Dominus Papa, iram iræ, & odium odio ftomachatus coaceruans, ipfum *Fredericum* cum filio fuo memorato, tanti mali machinatorem, die parafceues adeò horribiliter excommunicauit; vt audientibus & videntibus horrorem incufferit vehementem. Quod cùm audiffet *Fredericus*, infremuit; & ait; Sic fecerunt *Iudei*, qui *Chriftum* crucifixum & mortuum in cruce, lancea vulnerarunt.

Noua ftatuta Regis Angliæ.

EOdem quoque anno, Dominus Rex *Anglorum*, exemplum accipiens ab illis Baronibus, qui fua ftatuta fanxerunt in *Francia*, quibus & Dominus *Francorum* fauorem iam præbuit, & figillum appofuit; ad infatiabilem *Romanæ* curiæ in parte ad præfens cupiditatem refrænandam, conftituit in *Anglia* inuiolabiliter obferuanda hæc. *Lites de fidei læfione & periurio prohibentur à Rege, quando fuper his conueniuntur laici coram iudice Ecclefiaftico. Prohibetur Ecclefiafticus Iudex tractare omnes caufas contra laicos, nifi fint de matrimonio vel teftamento. Item, de nouo præfcribit Rex, certam formam Epifcopis de Baftardia; vtrùm fcilicet ante matrimonium contractum, vel poft nati fint. Prohibentur clerici per breue Regis, infiituere actiones fuas coram Iudice Ecclefiaftico fuper decimis; & appellatur illud breue*, Indicauit. *De Sacramentis quæ exiguntur à clericis coram Iuftitiariis Regis præftandis, quia dicuntur proceffiffe in caufis contra prohibitionem Regiam; cùm iurare non teneantur clerici, nifi coram iudice Ecclefiaftico, maximè in caufis fpiritualibus. Item, de clericis quos miniftri Regis capiunt, propter famam quæ à laicis eis imponitur.*

Concordia facta inter Epifcopum Dunelmenfem & Abbatem fancti Albani

EOdem anno fopita eft difcordia mota inter Epifcopum *Dunelmenfem* & Abbatem *fancti Albani*, in hunc modum? *Vniuerfa fanctæ matris Ecclefiæ filiis, ad quos præfens fcriptum peruenerit*, Michaël *Archidiaconus de* Stouua, *Iudex à Domino Papa delegatus, &* Nicolaus *Cancellarius* Lincolnienfis, *fubdelegatus Domini Archidiaconi* Northamptuniæ, *coniudicis dicti Archidiaconi de* Stouua, *Salutem in Domino. Nouerit vniuerfitas veftra, quòd cùm contentio mota fuiffet auctoritate Apoftolica, coram nobis thefaurario* Lincolnienfi, *tertio coniudice, totaliter excufato, inter venerabilem Patrem* Nicolaum, *Dei gratia Epifcopum* Dunelmenfem, *nomine Ecclefiæ fuæ* Dunelmenfis *ex parte vna, &* Iohannem *eadem gratia Abbatem de* fancto Albano, *& eiufdem loci Conuentum, & Priorem & Conuentum de* Thynemua, *nomine monafterij de* Thynemua *ex altera, fuper vifitatione Ecclefiæ parochialis de* Thynemua, *& obedientia, quam exigebat idem Epifcopus à Priore de* Thynemua, *& aliarum Ecclefiarum Parochialium, quas in fua Diœcefi obtinent Monachi de* Thynemua *memorati: tandem interueniente confenfu capituli* Dunelmenfis, *lis inter Ecclefias hos amicabili fine conquieuit in perpetuum. Scilicet, quòd præfatus Dominus* Dunelmenfis *& fucceffores fui, per fe, vel per officiales fuos Diœcefanos, officium exercebunt in illa parte Ecclefiæ de* Thynemua, *in qua Parochianis diuina celebrantur fine onere procurationis. Ita quòd de Monachis, feu alia parte Ecclefiæ, fiue etiam de ipfa cella, fe nullatenùs intromittant. Saluis etiam in omnibus aliis priuilegiis & indulgentiis dictorum Monachorum. Cella verò de* Thynemua *per Abbatem prædictum, vel vacante Abbatia, per Priorem* fancti Albani, *de confenfu fui capituli, præficientur Priores, & amouebuntur, fecundùm tenorem priuilegiorum fuorum. Qui præfecti adeant Epifcopum, & præfententur eidem. Canonicam obedientiam eidem promittentes, ratione Ecclefiarum parochialium, quatenùs priuilegia Monafterio* fancti Albani *indulta, permittunt. Ita tamen, quòd prætextu illius obedientiæ, Priores de* Thynemua *non vocentur ad Synodum, Capitula, vel aliquem Conuentum Ecclefiafticum, contra tenorem priuilegiorum fuorum. Vicarij autem in Ecclefia de* Thynemua *fucceffiuè inftituendi, à Priore & Conuentu de* Thynemua, *de affenfu Abbatis eorundem, prænominato Epifcopo & fuccefforibus fuis præfentabuntur. Qui quidem admiffi, eidem Epifcopo de fpiritualibus, & Monachis memoratis de temporibus refpondeant. In præmifforum autem teftimonium, huic fcripto in modum Chirographi confecto, parti fcilicet penes prænominatos Abbatem & Conuentum* fancti Albani, *Priorem & Conuentum de* Thynemua *remanenti, & parti penes Ecclefiam* Dunelmenfem *remanenti, præfatus Epifcopus & capitulum* Dunelmenfe, *iam dicti Abbas & Conuentus* fancti Albani, *Prior & Conuentus de* Thynemua, *figilla fua vna cum figillis noftris mutuò ad inuicem appofuerunt. Actum anno Domini millefimo ducentefimo quadragefimo feptimo, menfe Maij, in præfentia prænominatorum Epifcopi & Abbatis, præfentibus etiam Domino Abbate de* nouo Monafterio, *de* Notingham, *de* fancto Albano, *& de* Salopesbiry, *Archidiaconis, Magiftris* Hugone *de* Stanbrige, Willielmo *de* Borgo, *&* Odone *de* Cilkenni, *& Domino* Iohanne Francigena, *& multis aliis.*

Extortio papalis facta per Iohannem Anglicum Minoritam.

EOdem anno, in principio Quadragefimæ, venit quidam de ordine Minorum *Iohannes* nomine, de quo facta eft mentio in foliis præcedentibus; qui exegit ab Ecclefia *fancti Albani* quadringentas marcas auctoritate Apoftolica, *Londini*, poft feftum decollationis beati *Iohannis*, deferens mandata ab Apoftolica fede ad votum impetrata de nouo; quia Abbas memoratus, ad fedem Apoftolicam & Cardinales, fuper tam importabili grauamine, appellauerat. Citauit igitur Abbatem auctoritate noui mandati Apoftolici, vt ipfe tertia die fequenti, fcilicet in craftino fancti *Ægidij* veniret *Londinum*, vel fufficientem procuratorem & benè inftructum pro ipfo deftinaret; vt fatisfaceret ei de fubfidio Domini Papæ dudùm poftulato. Mifit igitur Abbas fuum illuc procuratorem, fcilicet fuum Archidiaconum, ad diem illum. Qui quidem procuratores petierunt fibi fieri copiam illius noui mandati, & vix impetrarunt, & tranfcripferunt. Quod eft tale. Innocentius *Epifcopus, &c. Dilecto filio fuo* I. *Abbati* fancti Albani, Lincolnienfis *Diœcefis, Salutem & Apoftolicam benedictionem. Quotidiana perfecutionis inftantia fæcularis fua nos acerbitate compellit, vt pro fubuentione Apoftolicæ fedis refiftentes eidem, neceffariò recurramus ad auxilia fubditorum. Quocirca difcretionem tuam de fratrum noftrorum confilio rogamus, hortamur, & monemus attentè, per Apoftolica fcripta mandantes, quatenus his quæ dilectus filius nofter frater* Iohannes Anglicus, *minifter prouincialis fratrum* Minorum *Prouinciæ lator præfentium, nuncius nofter, ex parte noftra fuper fubfidio fedis ipfius tibi proponet, adhibeas plenam fidem, & diligenter attendens, quod Ecclefia taliter refiftendo, generale omnium Ecclefiarum & Ecclefiafticorum virorum profequitur intereffe, liberaliter & libenter ea ftudeas adimplere; ita quòd id nobis & fratribus noftris effe poffit acceptum, & tuæ deuotionis affectus per exhibitionem, quæ teftimonium eft credibile veritatis pateat actionum. Datum Lugduni, quarto Idus Octobris, Pontificatus noftri anno quarto.* Cujus auctoritate ipfios procuratoribus iniunxit frater *Iohannes*, vt die octauo fequente comparerent 1247.

1247. loco, quo priùs comparuerunt, ipsi satisfacturi in CCC. marcis argenti. Alioquin mandatum Domini Papæ exequeretur, excommnoicando, interdicendo. Respooderunt procuratores, quòd Abbas fuit in destinando nuncios suos speciales ad præsentiam Domini Papæ, ad ostendendum ei grauamina sua, & ad satisfaciendum ei secundùm facultates Ecclesiæ suæ & subditorum suorum, ab appellationibus priùs interpositis non recedens. Hæc cùm benè processerat annus, contigerunt. Ordo quidem præposterus, sed necessariò commutatus: vbi enim dolor, ibi & digitus.

Aucta est potestas fratris I. per authoritatem Papale.

AD maiorem etiam *Anglorum* depressionem & grauamen, aucta est eiusdem fratris *Johannis* potestas & aggrauata; sed & ipse stimulatus à Papa vt exigeret ampliora, his literis. Innocentius, *&c. Intellectis hiis quæ tuis literis intimasti, præsentium tibi auctoritate mandamus, quatenùs si maior pars Prælatorum Ecclesiasticorum Regni* Angliæ, *tibi super exhibendo Ecclesiæ* Romanæ *subsidio, per te auctoritate nostra petito, respondit, se exemptos & alienos, vt maiorem etiam quàm petieris ab eisdem, assignent quibus volueris pro subsidio memorato infra terminum competentem pecuniæ quantitatem, per Censuram Ecclesiasticam appellatione remota compescendo, quocunque priuilegio, seu indulgentia qualibet non obstante, licet præsentes expressam de ipsis non faciant mentionem. Datum Lugduni. xvi. Calendas August. Pontificatus nostri anno quinto.* Siquis autem Priores potestates eiusdem fratris *Johannis* videre desiderat, in *libro literarum* ipsas poterit reperire.

Timore Ecclesiastico sua bona amittere.

HÆc igitur cùm ad multorum audientiam peruenerunt, videlicet quòd tàm frequens extorsio pecuniæ violenta per Papam & suos Legatos sophisticos & transformatos facta est, nec præualuerunt sanctorum priuilegia vel indulgentiæ patrum ipsos defendere; formidabant vehementer, ne Principes & Magnates laici & sæculares, qui vel quorum prædecessores Ecclesias fundauerunt, dotauerunt, & ditauerunt, & suas ob hoc possessiones pro magna parte mutilarunt, & inde chartas suas confecerunt, re acciperent Ecclesiarum bona & possessiones, exemplo Papæ edocti, *non obstante* talis vel talis chartæ tenore; præsertim cùm ex illis, contra fundatorum intentionem, Papa & sui, quos vult, *Italici* & alii alienigenæ, indigenis, esurientibus saginantur.

Grauamen inauditum.

CVm autem conuentus ab Abbate consultus, memoratæ Ecclesiæ, scilicet *sancti Albani*, se grauatum vndique conspiceret, appellando ad sedem Apostolicam, quæ solet omnium oppressorum pondera releuare, Monachum vnum, scilicet Dominum *Johannem Bulum*, & magistrum *Adam* de *Beru* ad sedem Apostolicam, videlicet *Lugdunum*, maturiùs destinarunt; sed antequàm rediret, memoratus frater *Johannes* Abbati *sancti Albani* mandatum sub hac forma transmisit: *Venerabili viro Domino* Iohanni *Dei gratia Abbati* sancti Albani, *frater* Iohannes *Domini Papæ nuncius in* Anglia, *Salutem in Domino. Licet vobis iam dudum pluries scripsimus, adhuc vobis semel, recepto super hoc cogente mandato, scribere decreuimus; rogantes & monentes, & in virtute obedientiæ auctoritate Domini Papæ præcipientes; quatenùs omni occasione remota, die Martis proxima ante festum sancti* Thomæ *Apostoli, sitis apud* Beteford *in loco fratrum* Minorum, *de subsidio* Romanæ *Ecclesiæ ad plenum satisfacturi; taliter facientes, ne, quod absit, oporteat, vt inuiti iuxta prædicti mandati tenorem procedamus, nec propter appellationem à vobis factam dimittere oporteat, quoniam super hoc recepimus speciale mandatum. Valete. Quod autem super his sitis facturi, nobis per latorem præsentium rescribatis.* 1247.

Appellatio ad Papam

APpellatum est igitur ad Domini Papæ præsentiam. Maluit enim tam Abbas quàm Conuentus examen Papale subire, & præcellentissimi hominum; quàm illius qui sub veste humilitatis & paupertatis tantam palliauit asperitatem. Verùm destinatis ad curiam *Romanam* in quindena S. *Michaëlis* nunciis, instabat acriùs memoratus frater *Johannes* comminando. Missis igitur ad ipsum Archidiacono *sancti Albani*, & quibusdam fratribus, vt ipsius *Johannis* rigorem mitigarent, respondit, quòd quicquid rigoris iustitia cum sua potestate permitteret, pleniùs exerceret; eò quòd quando ad *sanctum Albanum* fuisset, ipsi tanquam Legato, vel saltem Papali nuncio, debitam reuerentiam Monachi non exhibuerunt; imò à quibusdam de transgressione ordinis sui, qui habitum mutauerat, redargueretur; cùm tamen satis reuerenter ac curialiter, tam in esculentis & pocolentis, quàm verbis satis mitibus ac discretis, exciperetur. Vix igitur tandem flexis genibus & verbis deprecatoriis inducias impetrarunt, donec de nunciis ad curiam Romanam destinatis, aliquid certum audiretur. De quorum negotio expediendo, frater ipse *Johannes* nil boni vel fauoris obtinendum pollicebatur. Scripserat enim Domino Papæ exasperans eum vehementer, & asserens, quòd solus Abbas *sancti Albani* inter omnes Abbates *Angliæ* recalcitrans mandato Papali non obediuit; quod idcirco manifestius apparuit, quia nuncium destinauit. Vnde nuncii ad curiam *Romanam* destinati, quasi quibusdam repagulis oppositis præpediti, diutiùs in curia morabantur, & difficiliùs negotium suum expediebant. Tandem procurantibus amicis in curia venalibus & conductitiis, finem fecerunt Domino Papæ pro ducentis marcis; & sic donis & expensis omnibus computatis, absorbuit illius curiæ Charybdis insatiabilis trecentas marcas; & sic Ecclesia *sancti Albani*, quæ cæteris tutiùs & specialiùs sub alis Papalibus teneretur respirare, talibus continuis oppressionibus incessanter grauiùs cæteris vexabatur. Nam Episcopi, in quorum Episcopatibus cellæ nostræ erant, non reputantes literas Papales robur obtinere firmitatis, Priores cellarum vexabant; non enim considerabant tenorem literarum, vel scite dissimulabant, in quibus expressè continetur, quod à præstatione prædictarum vndecim marcarum exempti, per eos excipiebantur, ab ipsoque apportandi exponebantur, & per Dominum Papam tres clerici seponebantur. Quarum literarum totalis sententia in libro additamentorum continetur. Tandem cohibente eos inspectione dictarum literarum, & literis memorati fratris *Johannis* cessarunt Episcopi, licet inuiti, dictas cellas ampliùs fatigare; quæ prærepta fuerant, minimè restituentes.

Conuocatio nobilium Angliæ ad parlamentũ.

PEr idem tempus, Dominus Rex comperiens regnum suum enormiter periclitari; iussit omnem totius Regni nobilitatem conuocari, vt de statu ipsius tam manifestè periclitantis, *Oxoniis* die qua cantatur, *Quasi modo geniti*, diligenter contractarent. Prælatos autem maximè ad hoc Parlamentum vocauit arctiùs, quia videbat eos Dominus Rex tam frequenter depauperari per Papales extorsiones, & thesaurus *Angliæ* tam frequenter asportabatur; nullumque commodum inde prouenit Ecclesiæ, imò multimodum incommodum generauit. Vnde veraciter perpendebatur, quòd talis extorsio summo quàm plurimùm displicuit creatori. Sperabatur autem certissime aliquid salubre Ecclesiæ & Regno ibidem statuendum,

1247. quod tamen omnes hoc sperantes fefellit: nam cùm anteà aliqui Prælatorum prætactæ contributioni proposuissent contradicere, ibidem omnes in contributionem vndecim millium marcarum consenserunt; exceptis Exemptis, & tribus clericis. Ipsi igitur clerici per hanc impetrationem, toti Regno se suspectos reddiderunt. Pecunia autem memorata per manus *Wintoniensis* & *Norunicensis* Episcoporum armatorum auctoritate Papali soluta est & recepta; & clerus compulsus est, ad plenariam solutionem eiusdem faciendam. Exponebantur autem exempti Papali arbitrio, qui eis minimè pepercit; sed per fratrem sæpedictum *Iohannem* tot iacturis & iniuriis, vt prænotatur, fatigauit. Nec idcircò mitiùs cum Abbate *sancti Albani* egit Dominus papa. quòd anno proximò præterito ipsi octoginta marcas transmisit. Timebatur autem, ne Dominus Rex, ex permissione mutua & consensu relatiuo inter ipsum & papam, Ecclesiam & etiam regnum consimili exactione foret compulsurus. Sicut nuper pro Rege Dominus papa scripserat *Angliæ* Magnatibus, in pecunia colligenda promouendo.

Missi Legati in Brabantiam.

ET sub eodem tempore missi sunt à latere Domini Regis, Dominus Abbas *Westmonasterij*, & Dominus *I. Mansel*, in partes *Alemanniæ*; videlicet ad Ducem *Brabantiæ*, prælocuturi de matrimonio contrahendo inter *Æduardum* filium Domini Regis & eiusdem Ducis filiam. Sed quibusdam occultis causis propositum eorum impedientibus, tristes clitellis suis euacuatis redierunt, & doluit vterque quòd labores suos cum propriis sumptibus, inutiliter sic consumpsit.

Papa procurat Vuillielmum Comitem Hollandiæ in Regem Alemanniæ eligi.

EIsdemque diebus, Dominus papa infinita pecunia promissa, de Ecclesia vndique extorquenda, & ad *Frederici* confusionem collecta, diligentissimè procurauit, vt *Willielmus* Comes *Hollandiæ* in Regem *Alemanniæ* eligeretur; qui potens erat ætate & viribus, insuper genere præclarus. Ipse enim Comes & Episcopus *Leodiensis*, fuerant consobrini. Dux insuper *Brabantiæ* auunculus eius fuit; Archiepiscopus quoque *Coloniensis* ipsius amicus extitit indissolubilis & quadam affinitate coniunctus. Considerans igitur Dominus papa, quòd in creatione *Landegrauij* Duringiæ, qui subitò periit, vt prædictum est, non modicum thesaurum amiserat, imò qui poterat stuporem in cordibus audientiũ generare (scilicet quinquaginta millia librarum denariorum *Viannensium*, quorum quilibet denarius valet tres obolos esterlingorum, qui & omnino in vsus cesserunt inimicorum) studuit cautiùs negotiari; & thesaurum promissum nouo electo, scilicet Comiti *Willielmo*, prudentiùs per circumspectos, & non suspectos nuncios secretiùs transmittere. Constituit igitur ad hoc negotium diligenter exequendum, Dominum *Octauianum* Cardinalem. Transmisit etiam ad *Mediolanenses* & *Parmenses*, & ad quos credebat corda habere vacillantia, verba consolatoria; vt omnem tollerent diffidentiam & desolationem. Sed ne gaudia mundi impermixta doloribus eueniant, Comes *Sabaudiæ*, qui Ecclesiæ manifestus erat aduersarius, in pace dolosa expectabat, donec nuncii Papæ, necnon & militia, sine offensa montes & valles & prærupta viarum per terras suas eo dissimulante transirent, procuratum est fraudulenter, vt præcluso reditu & omni diffugio, thesaurus papalis amissus est, & milites; qui præter accepta pro præteritis, acceperant pro duobus mensibus futuris stipendia copiosa, dispersi & confusi: & ita ignominiose nimis omnia sunt in vsus hostium sic redacta.

EOdem anno fratres *Prædicatores* impetrarunt priuilegium à Domino Papa, ne liceat alicui fratrum ab eorum ordine ad alium transmigrare, nec alicui Abbati vel Priori aliquem talem suscipere; cum tamen ipsi transfugas suscipiant monachorum. Quod videtur dissonum rationi, & regulæ sancti *Benedicti* contrarium; necnon & huic præcepto naturali, *Quod tibi non vis fieri, ne feceris alteri.* Cùm autem multi moribus, scientia, & genere pollentes, ad eorum ordinem à sæculo conuolarent, neque posteà talem formam Religionis, qualem se inuenisse sperabant, reperiebant, sed pro claustro totius mundi latitudinem (præsertim cùm in principio regulæ suæ reprobat sanctus *Benedictus*, illud genus Monachorum quod gyriuagum est) cœperunt dolere & pœnitere, quod ad talem ordinem intrassent, & quærere subterfugia contraria. Propter quod in eorum ordine maiores censebantur, qui medium procurarunt moderatum.

Quidam Magnates in Angliam veniunt munera à Rege petituri.

IPso quoque tempore applicuerunt in *Anglia* vacui & esurientes, æri Regio patulis rictibus inhiantes, quidam Magnates aduenæ; videlicet *Baldewinus* dictus Imperator *Constantinopolitanus*, cùm quibusdam suis fautoribus, à *Græcorum* finibus violenter expulsus. Qui paucis annis ante elapsis, omnibus sacris reliquiis, quas habere potuit, venditis, & vndecunque mutuo accepta pecunia, pauper, profugus, & omnibus bonis spoliatus inde fugit inglorius, licet ipsum Dominus papa fouere incœpisset, & contra *Bataciurn* generum *Frederici* bella mouentem, efficacissimè pro posse iuuisset. Egere quippe cœpit, & iuuamen à Domino Rege *Angliæ* petebat pecuniare, cuius munificentiam prægustauerat: & vt maiorem fauorem inueniret, ipsum suum asserebat esse consanguineum.

Applicat in Anglia Sabinensis Episcopus, Cardinalis, Legatus.

APplicuit similiter in *Anglia* Episcopus *Sabinensis*, *Romanæ* Ecclesiæ Cardinalis, iturus in partes Boreales Legatus, videlicet *Norunegiam*, *Daciam*, & *Sueciam*; & Regem *Norunegiæ Haconem* in Regem inuncturus & coronaturus. Qui tamen in *Angliam* ingressurus primò difficultatem de licentia à Rege inuenit; quia semper solent Legati quales, & omnes nuncii papales, Regna quæ ingrediuntur depauperare; vel aliquo modo perturbare; donec iurasset in anima sua, quòd ob nullum Regis vel Regni, vel Ecclesiæ detrimentum, in *Angliam* veniret: nisi tantummodò transitum faceret per ipsam terram de portu *Douere* ad portum *Lennæ*, ad Regna vlteriora statim tempore opportuno, & obtento vento prospero, migraturus. Sed postquam licentiam benigne dicto modo obtinuisset, intrepidus intrauit, & Domino Rege salutato, & muneribus gratuitis acceptis ab eodem, ad *Lennam* iter maturauit, & ibidem per tres fere menses commorans, non potuit *Romanis* innatam cupiditatem cohibere, quin ad Episcopos & Abbates & Priores nuncios furtiuos, aduberes mitteret postulando procurationes & munera preciosa, in domibus manerij Episcopi *Norunicensis*, quod *Geynude* dicitur, commorando, ita quod quęstus sui ad quatuor millia marcarum ascendere dicebatur: veruntamen vt sub specie sanctitatis omnia palliaret, crebro sermonem faciebat populo. Et cùm nauem ascensurus fuisset, quam opulentissimè communiuerat multo frumento & doliis quàm plurimis vino plenis prælecto, & aliis victualibus, iussit cuidam fratri de ordine *Prædicatorum* in ipsa Missam celebrare, quod & factum est, non sine multorum, qui hoc non pręuiderant, admiratione. Habebat namque in ipsa naui, sicut de Arca *Noë* legitur, diuerticula

&

1247. & tristegas, cameras & conclauia, quæ specialiter propter ipsum artificialiter fuerunt composita. Et sic vento flante prospero, dataque *Angliæ* & suis *Anglis* prodigis benedictione, pelago septentrionali sese diues factos commisit.

Venerunt in Angliam fratres Regis vterini, cum vna sorore.

APplicuerunt etiam tunc temporis cum eodem Legato in *Angliam* Domini Regis tres fratres vterini, ex mandato eius, vt vbertimè de delicijs & diuitijs *Angliæ* ditarentur; videlicet *Guido de Lezunnum*, miles primogenitus, & *Willielmus de Valentia*, iuuenis, nec adhuc Baltheo cinctus militari, & *Athelmarus* clericus. Et præter hos, soror eorum sororque Regis, *Ælesia*: hæc autem fuit propago ex gremio *Isabellæ*, quondam Reginæ *Angliæ* Comitissæque de *Marchia* suscepta, ex Comite de *Marchia Hugonis Bruni*. Tædebat enim eosdem & pudebat in *Pictauia* commorari, quam *Franci* iam miserabiliter cœperunt conculcare; & incolas, qui solebant sub protectione Regis *Angliæ* liberrimi omni bono abundare, probrose despicere, & proditores nequissimos cum sannis & cachinnis appellare, & digito demonstrare. Quibus inquam, fratribus & sorori aduentantibus, Dominus Rex cum omni gaudio occurrens, ruit in fraternos amplexos & oscula, promittens munera preciosa cum amplis possessionibus; & promissionibus; & promissionem suam vberius quàm promisit fideliter adimpleuit, sicut sequens sermo pleniùs declarabit.

Quædam puellæ Prouinciales nuptæ nobilibus Angliæ.

IN initio verò mensis Maij, Domino Rege propter hoc apud *Wudestoc* à festo sancti *Vitalis* vsque in crastinum Apostolorum *Philippi* & *Iacobi* commorante, maritatæ sunt duæ puellæ *Prouinciales*, per prouidentiam *Petri* de *Sabaudia*, *Edmundo* Comiti *Lincolniensi*, & *Richardo* de *Burgo*, adolescentulis nobilibus valdè; quos Dominus Rex per aliquot annos in domo sua educauerat. De quo maritagio, quia ignotæ nobilibus, vt dicebatur, inuitis copulabantur; murmur & indignatio non minima per Regnum personuit ventilata.

Iohanna filia Guarini ... Willielmo de Valentia ...

EOdemque anno Idus Augusti, maritata est *Iohanna* filia *Guarini* de *Muntchensil*, *Willielmo* de *Valentia*, fratri Domini Regis vterino: hoc volente & diligenter procurante Domini Regis consilio. Mortuo enim filio dicti *Guarini* primogenito & hærede, filiam illam *Iohannam*, quæ sola remansit, opulentissima hæreditas expectabat: & sic in magna parte deuoluta est *Anglicana* nobilitas ad aduenas & ignotos. Maritata est insuper *Ælesia*, soror Domini Regis vterina, *Iohanni* Comitis *Warenniæ* adolescenti.

Odo Archiepiscopus Rothomagensis obijt.

ANno quoque sub eodem, *Odo* Archiepiscopus *Rothomagensis*, quondam Abbas *sancti Dionysij*, diuino, vt creditur, percussus iudicio, subito obijt cùm iam vix per annum sophisticè sedi Archiepiscopali præsidens, nomen tantùm & officium sibi temerè vsurpasset, & *Petro* suo antecessori fructus Archiepiscopatus distribuisset. Ipse enim *Anglicus* natione, Abbas extiterat *sancti Dionysij*: quem ambitio & superbia adeò ad Archiepiscopatus prædicti dignitatem infœliciter attraxerant, vt domum suam irremediabiliter ære alieno obligatam dereliquit, & dignitatem prætaxatam, symoniacè in sui perniciem consequebatur.

EOdem quoque anno, Episcopus *Wigorniæ*, & *Willielmus Longaspata*, & *Galfridus* de *Lucy*, in Episcopatu *Wigorniensi*, & multi alij nobiles de Regno *Angliæ*, exemplo Regis *Francorum* & nobilium de Regno *Francorum* animati, cruce signabantur circa tempora *Rogationum*. *Willielmus* autem *Longaspata*, vt de cruce signatis emolumentum metens vbi non seminauit, prudenter ad instar Comitis *Richardi*, colligeret, *Romanam* curiam adijt; & su- A per negotio suo alloquens Dominum Papam, ait: Domine, videtis quòd cruce signor, & in procinctu itineris paratus sum cum Domino Rege *Francorum* militare Deo peregrinando. Magnum nomen habeo & notum, *Willielmus* scilicet *Longaspata*, sed subest res parua. Dominus enim Rex *Angliæ* meus cognatus, & Dominus naturalis, nomen mihi Comitis cum substantia abstulit: hoc tamen iudicialiter, & non iuita sua fecit, vel impetu vo- B luntatis, qua propter ipsum non criminor. Necesse habeo ad sinum misericordiæ vestræ paternum refugere, auxilium à vobis in hac necessitate petiturus. Videmus namque nobilem virum Comitem *Richardum*, qui licet cruce non signetur, per obtentum gratiæ vestræ in hac parte nimis fructiferæ, à cruce signato populo non minimam pecuniam vindemiare in Regno *Angliæ*: & ego ex eo spem consequenter accipiens, cruce signatus & indi- C gens, eandem mihi postulo concedendam. Considerans igitur Dominus Papa loquentis facundiam, rationis efficaciam, corporis elegantiam, se ipsi fauorabilem exhibuit; concedens ei in parte quæ postulauit, latam videlicet ex aliena cute corrigiam.

Vvillielmus de Bueles custos Gasconiæ.

COmmissa est custodia *Gasconiæ* eodem anno *Willielmo* de *Bueles*, militi; qui quandoque Mareschallus fuit in hospitio Domini Regis. Ipse igitur iuxta patriæ suæ consuetudinem, qui *Nenster* erat, magniloquus, factus est sterilis & pusil- D lus. Vnde sub custodia sua cœpit ipsa enormiter periclitari, & bellis plurimùm infestari; quorum efficacissimus fuit impugnator Domini Regis *Angliæ*, qui multa bona ei contulit, *Guasto* filius Comitissæ *Biardæ*, ingratissimus hominum omnium, quos Regia ditauerat prodigalitas.

Translatio beati Ædmundi Confessoris.

EIusdem anni sub profluuio, gloriose translatus est beatus *Ædmundus Cantuariensis* Archiepiscopus & Confessor, apud *Pontiniacum* in Ecclesia Conuentuali Monachorum *Cisterciensis* ordinis. E In *Christianissimi* Domini Regis *Franciæ Ludouici*, & innumerabilium nobilium tam Prælatorum quàm aliorum præsentia. Et cùm inter omnes sexos sui eminentissima illùc affuisset Deo & illi sancto deuota domina *Blanchia*, mater Domini Regis *Franciæ*; fecit vigiliam cum ieiunio & oratione & lumine non minimo, & orando sæpiùs replicauit, dicens. Domine sanctissime confessor, qui mihi, supplicanti hoc benedixisti, & filijs meis, quando vious exulasti, & per me vestri gratia transitum fecisti in *Franciam*, confirma quod initialiter operatus F es in nobis, & confirma Regnum *Francorum* in soliditate pacifica & triumphali. Die vero crastina, videlicet septimo Idus Iunij, quo etiam die translatum fuit corpus beatissimi Episcopi & Confessoris *Vlstani Wigorniensis* (quod factum arbitror diuino nutu) translatum est gloriosi corpus *Ædmundi Pontiniaci*, annis sanè reuolutis. Sciendumque est, imò toti mundo prædicandum, quòd totum corpus eius integrum inuentum est, & incorruptum & odoriferum; & quòd mirabilius est in mortuo, cum omnibus membris flexibile, vt solet esse G in dormiente. Capilli eius & vestimentum inuiolatum colore & substantia; & ex tunc prouisum est, hoc primitus Rege *Francorum* procurante, quod concessa fuit licentia *Anglis* liberiùs, quàm alijs alterius nationis, corpus ipsum adire & videndo, & orando venerari: oblationibus quoque luminarijs & quibusdam iconijs artificialiter effigiatis, tumbam ipsius magnificè honorari. Sed quæ circa hoc facta fuerant, in *libro Additamentorum* describuntur.

Comes R. vouet quartã par. cum feretri S. Ædmundi fabricare

HÆc cùm Comiti *Richardo* fama veridicorum & fidedignorum innotuit referente, suspirãs

Tt

1147. ait: Heu! quòd non fuit desuper nobis concessum, videlicet Regi fratri meo, & mihi, tam iocundæ iãque solenni translationi interfuisse. Sanctus enim noster fuit origine, educatione, & promotione; etsi per infortunium, peccatis nostris exigentibus, ab *Anglia* sit sublatus. Veruntamen, quod non feci illic præsens, faciã ei absens; impendam ei debitum honorem & reuerentiam. Ex tunc igitur cœpit eum præcordialius diligere, & propensius honorare. Et cum quadam graui & secreta infirmitate vsque ad periculum mortis grauaretur, ipsius auxilio fideliter inuocato, fœliciter liberatus est. Vnde gratus Deo & sancto *Ædmundo*, quartam partem, videlicet anteriorem feretri eius, sibi ex opere preciosissimo assumpsit faciendam.

Corrumpitur moneta Anglicana.

EOdem tempore, moneta esterlingorum, propter sui materiam desiderabilem, detestabili circumcisione cœpit deteriorari & corrumpi, per illos falsarios monetarũ quos tonsores appellamus: adeò vt vix interiori circulo nummi parcendo, limbum literatum totaliter asportarent. Huiusmodi autem fraudis auctores videlicet mercatores *Angliæ* contermini, præcipuè *Flandrenses*, plus in partibus transmarinis inueniebantur manifestè conuicti, quam in partibus cismarinis: vnde Rex Francorum tales in partibus suis plùs puniuit, quam in nostris partibus Rex *Anglorum*. Cùm igitur cœpisset supra modum & intolerabiliter moneta adulterari & vitiari, cœpit domini Regis concilium de remedio tractatum habere diligentem; ne videlicet moneta in forma vel materia, salubriter alteraretur vel mutaretur. Et visum est multis discretis, quòd vtilium foret materiam mutare, quàm formam alterare, cum ratione materiæ & non formæ, talem suscepisset moneta deturpationem & dispendium. De quo, *Francorum* numisma, & multorum alienorum Principum, perhibet testimonium & exemplum.

Torneamentum inter Comitem Glouerniæ & Regis fratrem Guidonem.

TEmpore quoque sub eodem, sumptum est torneamentum, sed nimis cruentum, inter Comitem *Glouerniæ Richardum*, & *Guidonem* de *Lezinnum* filium Comitis de *Marchia*, inter *Dunestaplsiam* feriendum. Sed dominus Rex, qui plus *Guidoni* fratri suo & aliis suis *Pictauensibus* fauit, quàm suis *Anglis* naturalibus, cœpit vehementer formidare, ne si torneamentum inchoaretur, frater suus cum omnibus suis in frusta detruncarentur; prohibuit præcisè sub pœna exhæredationis illud torneamentum. Quod & ipsi *Angli* patienter tolerauerunt, quia ipsum *Guidonem* multi sincero corde dilexerunt. Ipse enim præmuniuit Dominũ Regem *Angliæ* apud *Xantonas*, vt statim prudenter ac subito fugeret, quãdo pater eius, Comes scilicet de *Marchia*, ipsum Regẽ vendiderat Domino Regi *Francorum*: & sic tumultus ille, nimis periculose præparatus, sedatus est, Domino sic volente.

Chorosminorum interitus.

ANno quoque eodem, detestandorum *Chorosminorum* post innumeras cædes & incendia, & *Terræ sanctæ* multiplex exterminium, qui etiam *Acon* nimis depauperauerant & obsidere procurauerãt; acies tota, Deo vindice, adeò eneruata est & debilitata, quòd in seipsa defecit. Cœpit enim cõtra *Soldanum Babyloniæ* recalcitrare: vnde auxilio suo destituta, cœpit inedia deficere, & multiplicatis vndique inimicis vbique superari, & deuinci. Et factum est, vt de sub cœlo nomen eorum penitùs deleretur; adeo quod nec eorum vestigia apparuerunt: nisi eatenùs quòd fœtore vestigiorum eorum, *Terram sanctam* indelebiliter macularunt.

Fuga Conradi ex Alemannia.

DIebus quoque sub eisdem *Conradus* filius *Frederici*, nefandus nefandi, fugit ab *Alemannia* in *Italiam* ad patrem suum, non potens sustinere impetus sibi aduersantiũ, & Ecclesiæ vires dilatum multiplicatas. Legatus enim auxilio fretus ac fultus Archiepiscopi *Coloniensis* ab Ecclesia *Alemanniæ* extorta infinita pecunia, circiter decem milia armorum stipendiariorũ secũ trahens, fautores dicti *Frederici* expugnare viriliter non cessabat, cædibus intẽdens incendio. Legatus itaq; nũc in hos & nũc in illos fulminando sententias, thesauros vndecunque poterat emungere ab Episcopis, Abbatibus, Prioribus, & aliis Ecclesiarum Prælatis, ita quòd oporteret campanas suas redimere, accumulauit; vt illa numerosa expeditio Archiepiscopalis sustẽtaretur. Quod cùm audisset *Fredericus*, vsque ad spiritus amaritudinem perturbatus, vltionis diligentissimè quærebat argumẽta. Timebaturque à multis discretis viris, qui futura pericula libra trutinabant rationis, ne idem *Fredericus* nimia absorptus ira & indignatione vel apostataret, vel in subsidiũ sui à *Ruscia Tartaros* conuocaret; vel *Soldanum Babiloniæ*, cui amicissimus fuit, in confusionem totius *Christianismi*, in Imperium, cum suorum paganorũ multitudine, subdole intrare permitteret. Erat igitur videre miserias, scandala scandalis accumulati, malaque malis conglomerati: dum hi *Frederico*, veluti reipublicæ & Imperio, alii Papæ, quasi Ecclesiæ adhærentes, lites suscitabant & prælia cruentissima. Vnde iam in *Alemannia*, sicut in *Sicilia*, & *Calabria*, & *Italia* cogebantur Episcopi, & alii sancti viri, quos Ecclesia in gremio maternæ pietatis aluerat, ignominiosè nimis mendicare, & in longinquis & alienis regionibus, victui necessaria prædicando postulare. Quibus insultans, & postulata denegans, respondit populus: Ite ad Papam vestrum, ite, qui thesauris raptis abundat infinitis. Verum non cessauit dominus Papa pecuniam aggregare, tam in sua curia, quam in remotis Regionibus, faciens de fratribus *Prædicatoribus* & *Minoribus*, etiam inuitis, non iam piscatores hominum, sed nummorũ. Quod quam argumentosè cõplere studuerint, in *libro Additamentorũ* poterit reperiri.

Colligit Comes Rich. pecuniam a cruce signatis.

TVnc etiam tẽporis, Comes *Richardus*, auctoritate domini Papæ, cuius indigẽtiæ clam & cautè satis fecerat, à cruce signatis infinitã collegit pecuniã ita quod ab vno Archidiaconatu dicitur sexcentas libras reportasse, harũ literarũ fretus auctoritate. Consimilique cautela *Willielmus Longa spata* mille marcas & amplius de cruce signatis, vt præscriptum est, reportauit.

B. Archiep. Cant. extorquet pecuniam.

TEmpore quoque sub eodem, *Bonifacius Cantuariensis* Archiepiscopus, Episcopos *Cantuariensis* prouinciæ auctoritate Apost. suspendit: eò quòd consentire noluerunt nouę & inauditę contributioni, quã à gratia Papæ impetrauerat. Videlicet prouentuum Ecclesiarũ vacantium, vt primo anno vacationis fructus ipsi Archiepis. contribuerentur, ad liberationem debitorum: quibus, vt asserebat, ipsam Ecclesiam *Cant.* prædecessores sui cũ grauissima vsura irremediabiliter obligauerãt. Quod nõ sine iniuria *B. Ædmundi* immediatè prędecessoris sui, & aliorum sanctorum, constat esse confictum. Episcopi verò contra Papalem auctoritatem & mandatum non valentes nec volentes recalcitrare, licet inuiti, tandem cum summa mẽtis amaritudine consenserunt, vt absolui mererentur. Iterum per Decanum *Beluacensem* huius negotij executorem, mandatum receperunt, quòd à Papa excõmunicarentur, & denunciarentur excommunicati per prouinciam *Cantuariensem*, omnes obloquentes, omnesque detrahentes, fraudemue faciẽtes in negotio prænotato, ex gratia Papæ fœliciter concesso exceptis Domino Rege, vxore, & liberis suis, & nobili viro *Richardo* Comite *Cornubiæ*.

P. ma ... di ... [illegible]

CVm verò Sol ad æquinoctium vergeret Autumnale, *Fredericus* cisalpinans, versus *Lugdu-*

dunum, vbi Papa morabatur, cum innumerabili exercitu properabat: vnde vehementer timebatur, ne in papalem personam & Cardinales, & alias personas Ecclesiasticas, hostiliter irrueret, cùm prudenter procurante Papa, qui *Parmenses* animauerat, & non minimam pecuniam & efficax iuuamen eis promiserat; ipsa ciuitas tota *Parmensis*, quæ antea firmiter cum *F.* steterat, præparauit se constanter ad resistendum eidem, *Mediolanensibus* & aliis, qui eundem *F.* oderant, subitò confœderata. Quo audito, idem *F.* præ furore vix se capiens, totus accenditur ira vehementi; eo quodà proposito per rebelles reuocabatur. Reuersus est igitur cum omni exercitu suo, vt ipsos *Parmenses* obsidione vallatos & violenter occupatos, grauissima tanquam proditores puniret vltione. Papa igitur à timore vehementissimo, quo perurgebatur, aliquantulum respirauit. Obsessa igitur ciuitate terribiliter, cœpit Imperator ædificare extra *Parmam* quasi quandam ciuitatem grandem & populosam, vt & ipsi *Parmæ* parificari videretur, & vocauit illam *Victoriam*. Iurauitque se non inde recessurum, donec obsessos violenter ac viriliter occuparet. Et infra breue tempus eis beneficium fluminis abstulit, nec obsessis poterant *Mediolanenses*, vel aliqui alij in quibus habebant fiduciam, patrocinari. Vnde infra tres menses desiderabant dextras dare *Frederico*: rogantes ea quæ pacis erãt. Sed ciuium suspectorum humiliationem, *F.* recusauit. Cœperunt igitur nimis coarctari, & dicere inter se: Meritò hæc patimur, Dominum nostrum in nobis confidentem, proditiose impugnantes. Punimur etiam, nec immeritò, imminetque ciuitas nostra discrimini, in qua quondam sanctus ille Episcopus *Londinensis*, quem Dominus, vt iam dicitur, honorat miracolis, nomine *Rogerus*, dum versus curiam *Romanam* peregrinaret; viatico suo ac aliis charis sibi rebus ac necessariis, truculenter & sine aliqua restitutione spoliatus est: vnde in recessu suo in crastino, huic ciuitati cum suis incolis maledixit.

IPso quoque Autumnali tempore, piissimus Rex *Francorum Ludouicus*, missis fratribus *Prædicatoribus* & *Minoribus* per totum Regnum suum, vt diligenter inquirerent. Fecit etiam per Balliuos perscrutari, quòd si aliquis institor vel iniuriam passus aliquam quicunque alius, in aliqua accommodatione coacta, vel extorsione pecuniæ vel victualium, vt solet per Regios exactores, proferret scriptum, vel taliam, vel testimonium, vel iuraret, vel quomodolibet aliter legitimè probaret, quia paratus erat omnia restituere. Quod & ita factum est.

VIgilia autem *S. Matthæi*, cùm infirmaretur *Æduardus* Domini Regis primogenitus & hæres, scripsit Dominus Rex omnibus in circuitu *Londini* manentibus, vbi idem *Æduardus* infirmabatur, religiosis; vt deuotè orarent pro pueri incolumitate. Vnde inter cæteros, Abbati & Conuentui *S. Albani* scripsit specialiter, vt pro ipso orantes, Missam solenniter omnes Monachi cantarent, cuius prima collecta foret de *S. Albano*; secundam autem pro infirmo, scilicet *Omnipotens sempiterne Deus salus æterna credentium*, &c. Et per Dei gratiam, puero sanitas est restituta. Hæc ideircò diximus, propter murmur populi dicentis, ecce laici orant Dominum & exaudiuntur, & quare non orat Papa & facit pro causa sua; imò nostra & vniuersalis Ecclesiæ orare; imò rapinis inhiat pecuniæ indefessus. Dictumque est & affirmatum, quod non sine lachrymis scribo: plus confidit in pecuniæ thesauris, quàm fidelium precibus vel eleemosynis.

1247.

Vvillelmus Comes Hollandiæ Rex Romanorum electus.

IN crastino verò *S. Michaelis*, Magnates *Alemanniæ*, ad quos ius electionis spectat, pro maiori parte, elegerunt sibi in Regem *Alemanniæ*, *Willelmum* Comitem *Hollandiæ* adolescentem, habentem in ætate circiter xx. annos; iuuenem elegantem & probum atque generosum, cui & fecerunt homagium. Dux tamen *Saxoniæ*, & quidam alij Magnates, huic electioni non consenserunt: vnde maius schisma surrepsit in populo, dicente: Ecce militia contra sacerdotium præ superbia; ecce sacerdotium eadem causa contra militiam.

Quædam pars sanguinis Christi Londini allata.

CIrca idem tempus, scripsit Dominus Rex omnibus regni sui Magnatibus, vt in festo *S. Æduardi*, videlicet translatione, quæ celebratur in quindena *S. Michaelis*, iubens vt omnes ibidem conuenirent, vt iocundissimos cuiusdam sancti beneficij cœlitùs *Angliæ* nuper collati, rumores exaudirent: Et prætereà, vt tam gloriosi Regis & Martyris translationem venerarentur: tertio, vt W. de *Valentia* fratris sui vterini, quem ipse Rex ea die baltheo cincturus erat militari, cùm quibusdam nobilibus iuuenibus, interessent tyrocinio: vt sic festum multiplex præsentia ipsorum Magnatum, tam prælatorum, quàm aliorum, iocundiùs, ad regis & Regni honorem, serenaretur. Die igitur præfixo conuenientes apud *Westmonasterium*, certificati de die *S. Æduardi*, & dicti *Willielmi* tyrocinio; sciscitabantur, quinam essent illi iocundi rumores, quos ibidem forent audituri. Qui relati fuerunt fideles, & omni acceptione digni. Magister enim *Templi* & *Hospitalis*, cum testimonio quàm plurium sigillorum, videlicet Patriarchæ *Hierosolymitani*, Archiepiscoporum quoque & Episcoporum, Abbatum & aliorum Prælatorum & Magnatum de *Terra sancta*, miserant quandam portionem sanguinis Dominici, quem pro salute mundi fudit in cruce, in quodam vase cristallino venustissimo, per quendam fratrem *Templarium* benè notum. Dominus autem Rex, vtpote Princeps *Christianissimus*, ab Augusto *Heraclio* victoriosissimo ac piissimo Imperatore, crucẽ sanctam exaltante, & à rege *Francorum*, tunc superstite, crucem eandem, vt præscribitur, *Parisius* honorante, sumens exemplum; deuoto spiritu ac contrito in vigilia sancti *Æ dmundi*, in pane & aqua ieiunans, & nocte vigilans, cum ingenti lumine, & deuotis orationibus, se ad crastinam solennitatem prudenter præparauit.

Rex Angliæ defert sanguinem Christi ad S. Petrum Vvestmon.

PRæcepit igitur Dominus rex, vt omnes presbyteri *Londinenses* festiuè vestiti superpelliciis & capis, cum suis clericis decenter vestitis, cùm vexillis, crucibus, & cereis accẽsis, die crastina, videlicet sancti *Æduardi*, summo mane ordinatè & reuerẽter conuenirent apud sanctum *Paulum*. Quo & ipse rex venit, & cum summo honore & reuerentia ac timore accipiens illud vasculum cum thesauro memorato, tulit illud ferens in propatulo supra faciẽ suam iens pedes, habens humilem habitum: scilicet pauperem capam sine capitio, præcedentibus vestitis prędictis, sine pausatione, vsque ad Ecclesiam *Westmonasteriensem*: quæ distat ab Ecclesia *S. Pauli* circiter vno milliari. Nec prætermittendum, quòd ambabus manibus illud deferens, cùm per stratam salebrosam & inæqualem pergeret, semper vel in cœlũ vel in ipsum vas lumina tenebat defixa. Supportatur autem palla per 4. hastas. Supportabantque duo coadiutores brachia sua, ne in tanto fortè labore deficeret. Conuentus autẽ *Westmonasteriensis*, cum omnibus qui conuenerant, Episcopis, Abbatibus, & Monachis, qui plùs quàm centum æstimabantur, canentes & exultantes in spiritu sancto & lachrymis, occurrebant eidẽ domino Regi sic aduentanti, vsq; ad portã curiæ Episcopi *Dunelmensis*.

1247. Tunc autem reuersi sicut ierant, videlicet processionaliter, ad Ecclesiam West. vix in ea præ copiosa turbæ multitudine continebantur. Nec adhuc cessabat Dominus Rex, quin indefessus ferês illud vas, vt priùs, circuiret Ecclesiam, Regiam, & thalamos suos. Demùm illud quasi donum impreciabile, & quod *Angliam* illustrauerat, donauit & obtulit Deo & Ecclesiæ S. *Petri Westmonastery*: & charo suo *Ædvardo*, & sacro conuentui, qui ibidem Deo & sanctis suis ministrant.

Episcopus Noruuicensis con se natur potu lodo digerere sanguinem Christi.

DOminus Episcopus *Noruuicensis*, qui & Missam eadem die solenniter celebrauit, populo prædicando asseruit, quòd inter sacra quæ inter mortales habentur, sacratissimum est sanguis *Christi*. Est enim pretium mundi, & eius effusio, salus generis humani; & vt condignè illud magnificaret ampliùs, addidit illud Philosophi; *Omne propter quod, dignius quàm illud quod.* Reuera crux sancta, sanctissimum quid est. Sed ipsa sacra fuit, propter sacratioris sanguinis aspersionẽ; non sanguis sacer, propter crucem. Et hæc eum dixisse credimus, vt in possessione tanti thesauri non minùs gaudeat & glorietur *Anglia*, quam *Francia* in adeptione sanctæ crucis; quam Dominus Rex *Francorum* non immerito diligit, & super aurum & topazion amplectitur & veneratur. Et addidit, quòd pro maxima Domini regis *Angliæ*, qui dignoscitur esse inter omnes *Christianitatis* Principes *Christianissimus*, missus fuit ille thesaurus impreciabilis ex parte Domini patriarchę *Hierosolymitani*; cuius rei certitudo sufficienter examinatur, reuerentia & sanctitate, vt plus in *Anglia* veneraretur, quàm *Syria*, quæ iam penè derelinquitur desolata; viget enim ibi plùs fides & sanctitas, vt nouit mundus, quàm in aliqua alia regione per totius mundi latitudinem. Cùm autem examinaretur, & alii tardi cordis ad credendum adhuc hæsitarent, ait Dominus *Theodoricus*, Prior *Hospitalis Hierosolymitani*, Episcopis & aliis circumsedentibus: Domini charissimi, quid adhuc fluctuatis? Exigit ne ob hoc beneficium aliquis nostrum, vel *Templarius*, vel *Hospitalarius*, vel etiam frater qui portauit, vel de Domino Rege vel alio vel aliquo, aliquam in auro vel argento retributionem, vel quantulumcunque præmium? Et Rex: Nequaquam. Et frater: Quare ergo in damnationem animæ suæ tot & tanti viri, tali assertioni perhiberent testimonium, apponentes signa sua quæ sunt fidei pignora manifesta? Et approbata fuerunt verba, licet laici, ab vniuersis, tam Episcopis quàm auditoribus. Sed nunc ad propositum redeamus. Cùm satis autem eleganter dictus Episcopus in sermone perorasset, annunciauit populo exultanti, quòd quicunque ad sacratissimũ sanguinem illic habitum, venerandum conuenirent, gratuita ex concessione omnium, qui illuc venerant Prælatorum, sex annorum, & C. & xl. dierum veniam de iniuncta sibi pœnitentia libere cõsequerentur. Et cùm inter loquendum, aliqui de assidentibus obgrunnirent hęsitantes, quęstionem hanc mouerent; Quomodo cùm plenè & integraliter tertia die post passionem resurrexerit Dominus, sanguinem in terra reliquerit; Quæ quæstio ab Episcopo *Lincolniensi* ad vnguem tunc determinabatur, prout habetur scriptum in *libro Additamentorum*; prout huius paginæ scriptor audiuit, & verbo ad verbum satis dilucidè scripsit.

Vvillielmus de Valentia baltheo militari insignitur.

ET dum tanta solennitas in Ecclesia *Westmonastery* magnificè continuaretur, Dominus Rex veste deaurata facta de preciosissimo *Baldekino*, & coronula aurea, quæ vulgariter garlanda dicitur, redimitus; sedens gloriose in solio Regio, iussit aduocari fratrem suum vterinum cum suis sodalibus quàm plurimis, qui cum eo statim fuerant, arma, prout decuit, fastigiose suscepturi. Ipsumque Dominus Rex cum aliis commilitonibus, Baltheo militari gaudenter insigniuit.

Rex Angliæ prædicta scribi mandauit.

ET dum Rex, vt prælibatum est, sederet in sede sua Regia, videns illum qui & hæc scripsit; aduocauit eum & pręcepit residere in gradu qui erat medius inter sedile suum & aream. dicens ei; Vidisti hæc omnia, & visa firmiter tuo cordi impressisti, & ille; Etiam Domine, quia dignum retineri, verè gloriosa dieta ideo hic peracta est. Et addidit; Verè hodie certificor quod Dominus in arrham vberioris beneficii & virtutum futurarum, per sui gratiam vnum miraculum gloriosum profectò dignatus est operari. Et hoc cõtigit summo mane, & super hoc congratulor. Supplico igitur, & supplicando præcipio, vt te expresse & plenariè scribente hæc omnia, scripto notabili indelebiliter libro commendentur, ne horum memoria aliqua vetustate quomodolibet in posterum deleatur. Inuitauit & ipsum, cum quo hæc locutus est, ad prandiũ, cum sociis scilicet tribus. Et eadem die omnes qui aduenerant Monachos cum conuentu *Westmonasteriensi* in refectorio cum aliis nonnullis, ordinatè & splendidè procurando refici Regiis sumptibus imperauit.

Syluester Epise. Carleolensis.

EOdem tempore, Dominus *Syluester* electus *Carleolensis* in Episcopum, consecratur die S. *Agathæ*. Die vero S. *Ædvuardi* venit Comes *Legriæ* de partibus transmarinis; qui pro secretissimis Domini Regis negotiis illuc ierat.

Legati à Rege Angliæ missi in Brabantiam.

MIssi sunt eiusdem diebus in partes transmarinas, Dominus Abbas *Westmonasteriensis*, & Dominus *Iohannes Mansel* Præpositus *Beuerlaci*; pro eisdem, vel secretioribus Domini Regis negotiis: sed vt perpendi potuit, pro matrimonio inter *Ædvuardum* filium ac hæredem suum, & filiam ducis *Brabantiæ*, quod necdum effectum sortiebatur.

Redit Comes R. de partibus transmarinis.

DIe verò Apostolorum *Simonis* & *Iudæ*, redit Comes *Richardus* de partibus transmarinis, qui illic etiam *Henricum* filium suum secum adduxerat. Dicebatur namque, quòd cum Rege *Francorum* familiare nimis colloquium, & prolixum tractatum habuerat. Rex enim firmiter proposuerat iter suum peregrinale arripere ad proximum Pascha, paratus & tam in spiritualibus quàm temporalibus prudenter expeditus, cuilibet iuribus suis redditis, & iustè reposcẽtibus iudicialiter resignatis. Parato igitur Domino Regi *Angliæ* & prompto facere quicquid facere debuerat, Comes iura sua instanter restitui postulabat. Rex autem *Francorum* precibus eius de facili inclinasset, nisi consiliariorum suorum, scilicet nobilium quorundam *Francorum* (quibus innata est superbia) repagula contradictionis interposuisset inuidia cum cupiditate. Responsum itaque fuit in faciem nunciis Domini Regis *Angliæ*, præcipuè pro *Normannia*, quod dominus rex *Francorum* in diutina & pacifica extiterat possessione, videlicet per circiter quadraginta annos; nec fuit posteà efficaciter reclamatum pro iure Domini Regis *Angliæ*, nec ad curiam *Romanã* in qua solent arduæ causæ & difficiles terminari, appellatum. Quapropter videbatur *Francis*, Dominum Regem *Anglorum* iure suo debere spoliari. Sed cùm puritas conscientiæ Domini Regis *Francorum* non esset his rationibus contenta, veritas & examen determinãdum super hac dubitatione, ad Episcopos *Normanniæ* relatum est. Qui super hoc districtè interrogati, dixerunt, quòd credebant veraciter, quòd maius ius habuit Rex *Francorum* in *Normannia*, quàm Rex *Angliæ*, præsertim cùm per Pares suus abiudicabatur. Sed hoc videbatur absurdum, & omni iustitię & rationi dissonum, si Dominus Rex *Angliæ* per inimicos suos deberet iu-

1247. A iudicari & condemnari; maximè cùm dicat Dominus, *filium dummodo non patrizat, non debere portare patris iniquitatem*. Comes autem memoratus hæc comperiens, formam induit peregrinantis, *Pontiniacum* adiit beatum *Ædmundum* oraturus, & oblationis muneribus honoraturus; gratias quoque eidem de corporis sui melioratione, grataner redditurus. Cùm autem illuc peruenisset, præter alia quæ fecit tunc, & quæ se facturum vouit & repromisit; obtulit vnum monile nobilissimum, humanæ palmæ excedens latitudinem, gemmis preciosissimis adornatum, cui par vel consimile in thesauris Regiis non inueniretur.

Miseranda oppressio Walliæ.

ARctabatur *Wallia* eisdem diebus, cessante eorum cultura, commercio, & pecudum custodia pastorali, & cœperunt consumi inedia; *Anglorum* & inuiti legibus incuruari. Emarcuit antiqua eorum superba nobilitas, & etiam virorum Ecclesiasticorum cythara, conuersa est in luctum & lamenta. Obiit ergo quasi præ dolore contabescens, Episcopus *Meneuensis*, id est, sancti *Dauid*. Episcopus verò de *Landaf Willielmus*, cæcitate percutitur. Episcopus de sancto *Asaf*, & Episcopus de *Bangor*; destructis Episcopatibus cæde ac incendio, mendicare, vt de alieno viuerent, cogebantur.

Thomas Wallensis Episcopus Meneuensis.

VAcante igitur sede *Meneuensi*, post innumeras *Walliæ* tribulationes per bellum & principum eorum mortem, electus est in eundem Episcopatum Magister *Thomas* cognomento *Wallensis*; eo quod in *Wallia* fuerat oriundus, *Lincolniensis* Ecclesiæ Archidiaconus. Cui electioni, licet Episcopatus pauperrimus extitisset, consensit; tum propter Episcopum *Lincolniensem*; qui Canonicos suos supermucrat; tum propter hoc quòd in natali patria ad curam vocabatur, & ad dulcedinem originis sui quilibet naturaliter attrahitur; tum vt miseros compatriotas suos sua præsentia, consilio, & auxilio consolaretur. Cui etiam electioni Dominus Rex gratanter consensit, & electum acceptauit non multum constituens super hoc difficultatis, cùm exilis fuerit Episcopatus.

Angustia Parmensium.

ARctabatur intereà ciuitas *Parmensis* miserabiliter nimis fame & inedia multiformi, in gyrum obsessa: non enim hac exire licuit, vbi obsidentes iam magnam ciuitatem pro castris ædificauerant, quam etiam *Fredericus Victoriam* appellauit; nec per fluuium, quem idem *F.* arctissimè fecit custodiri; nec à Papa, qui eos animauerat, poterat auxilium, vel consilium prouenire, F viæ enim & semitæ vigilanter obseruabantur. Parato igitur dicto *Frederico* ibidem hyemare, & moram donec ab hostibus triumpharet, continuare, spes emarcuit obsessorum. Vna igitur dierum cogente inedia, cupientes in exercitum hostilem repentinè irruptionem, ne desides, reputarentur, facere, exierunt quidam ex eis subitò, circiter centum xl armatorum, de præstantioribus ciuium: & facto impetu imprudenti, ab exercitu præmunito in ore gladii viriliter sunt excepti. Volentibus igitur in suam redire ciuitatem, G præclusa est eis via per hostes, & capti sunt eorum nonnulli, cæteris trucidatis. Ex tunc igitur in curia *Frederici*, sic volente *Thaddæo*, iudice & consufulente, decretum est & acclamatum; vt nullus hostium captorum caperetur incarcerandus & redimendus, sed statim decapitaretur; excandente furiosiùs *Frederico*, eo quòd nouus in *Alemannia* Rex nuper crearetur. Ciues igitur confusi videntes se vndique desolatos, & Papali succursu sibi promisso penitùs destitutos; missis legationibus rogabant quæ pacis erant, misericordiam non iudicium postulantes, sed immisericors *Fredericus* iracundia succensus, & in arrogantia eleuatus, viscera misericordiæ clausit exorantibus, nec miseris aurem benignitatis alicuius, quod Deo displicuit, dignabatur commodare, sed ipsis sub occulto & aculeato consilio remandauit ironicè, vt parcè ac prudenter sua vterentur annona, quia nunquam plùs vita comite *Frederici* comesturi, & hæc austeritas à *Thaddæo* creditur emanasse.

Torneamentum inceptum prohibitum a Rege.

B EOdem quoque anno, circa festum *S. Martini*, Comes *Glouerniæ R.* confidens de concessione à Domino Rege obtenta, & voce præconia ex parte eius proclamata, die qua *Willielmum* fratrem suum Baltheo cinxit militari, de plenitudine beneuolæ licentiæ generaliter concessæ torneandi, cœpit vnum torneamentum contra dictum *Willielmum* apud *Norhamtoniam* feriendum: vt ibidem memoratus *Willielmus* eum suis contyronibus C militiæ peritiam & addisceret & experiretur, in hebdomade proxima ante aduentum. *Pictauenses* namque ex familiaritate Domini Regis & protectione cornua sibi assumentes, cœperunt se *Anglis* parificare, & aliquos contemnere. Sed quia timebatur ne eorundem & aliorum transmarinorum superba iactantia, lites & prælia suscitaret, & post fragmina hastarum gladii cruenti fulminarent, Dominus Rex de prudentum consilio, ipsorum torneamentum adeò præcise prohibuit, vt ne transgressorum hæredes de paterna gauderent hæredi- D tate: vnde cùm ad locum torneandi defraudati peruenissent, confusi amissis expensis non minimis recesserunt, leuitatem verborum Regis detestantes. Nec obfuit ipsa prohibitio, quia vsque ad odium aduenarum elatio cum opprobriis, *Anglorum* constantiam prouocauit.

Thomas de Sabaudia ducit filiam F.

CIrca idem tempus *Fredericus* dedit filiam suam nuptui *Thomæ* de *Sabaudia*, fratri scilicet Archiepiscopi *Cantuariensis*, & eidem contulit *Vercellam* & *Torinum* cum partibus adiacentibus, & præ- E parata repagula papæ & suis, per illas partes transitum facientibus.

Rex Angliæ omnes suos fratres ditat.

REcedente autem *Guidone* de *Lyzinnum* fratre Domini Regis ab *Anglia*, ipse Dominus Rex adeò clitellas suas esterlingorum nouorum pondere repleuit, vt ideò *Guido* numerum equorum necessariò ampliaret. Alteri autem fratri suo *Willelmo* de *Valentia* contulit castrum *Hertfordiæ* cum honore ipsum castrum contingente cum thesauro non modico, ita vt ipse idem Rex egere videretur, & sua etiam victualia vel rapere vel mendicare: F vnde qui Dominum Regem non vmbratiliter, sed veraciter diligebant, non mediocriter formidabant, ne pauperibus maledictiones in caput eius congerentibus, eleemosynæ eius frustrarentur, & oratio eius Ecclesiastica eidem fieret, quod absit, in peccatum. Tertio autem fratrum suorum scilicet *Athelmaro*, in tam copiosis & vberibus redditibus prouidit, quos sigillatim ab vnoquoque Episcopo & Abbate per imperiosas preces extorsit, quòd iam *Romanam* proteruitatem videretur excedere, & idem *Athelmarus* diuitias Episcopales exuperare.

Coronatio Haconis Regis Noruegiæ.

G ANno quoque sub eodem, quarto Calend. Augusti, qui est dies sanctissimi Regis & Martyris *Olaui*, celeberrimi sancti apud *Norwegensium* Regiones & Insulas, coronatus est Rex *Haco*, & in Regem inunctus solenniter apud *Bergas*, ab Episcopo *Sabinensi*, Legato tunc in partibus illis existente. Pro cuius honoris & beneficii exhibitione Papæ Dominus Rex quindecim millia marcarū esterlingorum numerauit. Legatus vero exceptis donatiuis inappreciabilibus, quingentas extorsit marcas ab Ecclesia Regni illius.

Tt iii

1247. Veruntamen idem Rex cruce fignatus à Domino Papa impetrauit recipere tertiam partem prouentuum à viris Ecclefiafticis Regni fui, ad fuę viatica peregrinationis. Quod cùm Dominus Rex *Francorum* fama referente cognouiffet, amicabilibus verbis fcripfit eidem Regi *Haconi*, quatenus charitatis obtentu, & Ecclefiæ fanctæ promotione, ac honore fanctæ crucis, qua fignabatur, cum ipfo in *Terram fanctam* venire non deferret; committeretur namque eidem Regi *Haconi*, quia in mari potens eft peritus; totius nauigii fui Dominium, regimen, & poteftas; exercitus quoque *Francorum* eiufdem nutui pro magna parte ex tunc inclinaretur. Hoc autem mandatum, cuius Epiftolam ipfe qui hæc fcripfit, detulit, poftquàm ad notitiam eiufdem Domini Regis *Noruuegiæ* perueniffet, infpecto tenore refpondit ei qui Epiftolam porrexit, nam confidebat in eo anima eius: Grates refero copiofas piiffimo Domino Regi *Francorum*, qui meum defiderat in peregrinatione fodalitium, fed noui in parte naturam *Francorum*, & ficut dicit Poëta,

Et ego) *Omnifque poteftas, impatiens confortis erit.*
dico : *Omnifque fuperbus, impatiens conforcis erit.*

Gens mea impetuofa eft, & indifcreta, impatienfque omnium iniuriarum, fed & modeftiæ; fi ergo inter tales & fuperbos contentio oriretur, vterque noftrum irreftaurabile damnum incurreret, idcirco quilibet noftrum per fe eat, & quod Dominus difpofuerit, faciat. Veruntamen fcripfi eidem Domino Regi, vt quoddam mihi priuilegium benignè concederet per literas fuas patentes; vt videlicet mihi liceret per terminos Regni fui peregrinando nauiganti, fi fortè ego vel aliquis meorum infirmaretur: vel victualibus vel aliis indigerem, in terra fua pacifice applicare, & mihi in neceffariis prouidere. Et qui cum eo loquebatur, videlicet fcriptor præfentis libelli, has literas patentes eidem porrexit.

Regis Francorum literæ ad Regem Noruuegiæ

LVdouicus *Dei gratia* Francorum *Rex, vniuerfis amicis & fidelibus fuis, Balliuis, Maioribus, & Præpofitis, ad quos præfentes literæ peruenerint, Salutem. Cùm chariffimus nofter illuftris* Hacon *Rex* Noruuegiæ, *in fubfidium* Terræ fanctæ *transfretare proponat, ficut nobis per fuas literas intimauit; vobis mandamus, quatenùs fi eundem Regem, vel ipfius nauigium per mare contiguum littoribus terræ noftræ tranfire contingat, vel in terram noftram, vel in feuda noftra alicubi applicare; ipfum & fuos benignè & honorificè recipiatis; permittentes eofdem in terra noftra victualia emere, & fibi per forum legitimum de fibi neceffariis prouidere. Actum apud fanctum* Germanum *in* Laia, *anno Domini millefimo, ducentefimo, quadragefimo octauo.* Cum autem hæc legiffet Dominus Rex *Noruuegiæ*, (eft enim vir difcretus & modeftus, atque bene literatus) gauifus eft gaudio magno nimis; & grates retulit talium baiulo literarum, & donis refpexit regalibus vberrimis.

Comes Vvintoniæ perfequitur.

DIebus quoque fub eifdem, Comes *Wintoniæ Rogerus*, exiftens in terra fua de *Galeuueia*, quæ eum ratione vxoris fuæ, filiæ *Alani* de *Galeuueia*, & in homines illius patriæ nobiliores maiori folito & fecùs quàm decet tyrannide defæuiret; obfeffus eft in quodam fuo caftro cafu repentino immunitus; & cùm morti ignominiofe exponeretur, Comes malens mori trucidatus, quam fame contabefcere, equum afcendit preciofum armatus ad vnguem; & paucis eum fequi aufis, fe per medium hoftium fuorum, quorum erat multitudo infinita, patefactis fubito caftri ianuis, ingerens in eofdem, viam fibi ferro aperuit; & ceciderunt A hinc inde ab eo, & fic findens & totum exercitum diffipans, vix à mortis euafit difcrimine. Nec ceffauit equitare, donec ad Dominum Regem *Scotiæ* querulus perueniffet, qui punitis rebellibus, Comitem pacificè in fua ftabiliuit poffeffione. 1247.

Electo Vvillielmo præcluditur aditus Aquifgrani.

TEmpore fub eodem præclufus eft aditus ciuitatis *Aquifgrani*, vbi coronandus fuit Comes *Hollandiæ Willielmus*, in Regem *Alemanniæ* nuper B electus; vt ibidem cum honore receptus, ficut de confuetudine *Alemannorum* folet, Regali diademate infigniretur. *Conradus* enim filius *Frederici*, Rex *Alemanniæ*, caffatus; ei repagula contradictionis diligenter procurauit. Veruntamen à Domino *Octauiano* ibidem Legato, & ab Archiepifcopo *Colonienfi*, & aliis Magnatibus *Alemanniæ*, fignificatum eft ei adhuc amicabiliter, vt non patrizaret; fequens veftigia excommunicati & caffati, ne fimili calamitate inuolueretur. Quibus ille: Nunquam pro vobis proditoribus patri meo C deero. Obfeffa igitur ciuitate, cœpit bellum cruentiffimum inter fautores partis vtriufque. Veruntamen fortitudo creuit Ecclefiæ, *Prædicatorum* & *Minorum* prædicantium minifterio, & thefauro collecto & miffo à Domino Papa & à partibus *Alemanniæ*, & partium conterminarum; & diatim decreuit *Conradi* robur & exercitus. Erat namque memoratus electus, multis præcellentibus Magnatibus *Alemanniæ* confanguinitate & affinitate coniunctus: Ipfe & Epifcopus *Leodienfis* conD fobrini, Dux *Brabantiæ* auunculus eius, & multi alii Magnates ei fœdere multiplici & muneribus concatenati.

Peftis graffatur.

OBlatrante cane, & declinante Sole per Zodiacum, maximè menfe Septembri, cœpit hominum peftis & mortalitas, quæ durauit per tres menfes, ita vt vna die nouem vel decem corpora defunctorum in cœmiterio vnius Ecclefiæ, fcilicet fancti *Petri* in villa *fancti Albani*, humarentur.

Obitus Comitis de Ferrariis, & quorundam aliorum Nobilium.

OBierunt autem eodem anno quidam Nobiles E in *Anglia*, circa diem fanctæ *Catharinæ*, *Willielmus* Comes de *Ferrariis*, vir quidem pacificus & iuftus, & annofus, & multo tempore morbo podagrico fatigatus. Cuius fponfalia & vxoris fuæ Comitiffæ, celebrauit beatus *Thomas Cantuarienfis* Archiepifcopus. Eodem quoque menfe obiit vxor eiufdem, Comitiffa *M.* de *Ferrariis*, eiufdem ætatis, famæ, & bonitatis. Succeffit igitur patri in Comitatu filius dicti Comitis, *Willielmus* primogenitus & hæres, vir bonus & difcretus, fed F eodem morbo quo & pater, miferabiliter infirmatus. Obiit etiam Epifcopus *Meneuenfis*, vir fanctus ac pius, aliquando frater de ordine *Minorum*, generofus valdè inter omnes *Walliæ*, vnde oriundus extiterat, & corpore fpeciofus, rabefactus à tribulatione malorum & dolore, & natalis foli & generis fui cæde, & exterminio miferabili. Obierunt infuper alii Nobiles, fcilicet milites, *Richardus* de *Burgo*, & *Willielmus* filius *Ham*.

G

Breuis totius anni defcriptio.

TRanfiit igitur annus ille, vberrimus in frugibus, in fructibus autem fterilis, *Angliæ* nociuus, *Walliæ* dominator tyrannicus, *Terræ fanctæ* inimicus, Ecclefiæ fpoliator turbulentus, *Italiæ* cruentus, Imperio, & curiæ *Romanæ*, & præcipuè Regno *Alemanniæ* Martius & hoftilis; odium generans in cordibus Prælatorum & aliorum plurium contra Papam, eo quod patronis violenter fpoliatis, fufpendit à beneficiorum collatione, quod eft hactenus inaudi-

tum, & contra dominum Regem, eò quòd talia tolerauit.

Rex Ang. natalitia celebrat Wintoniæ.

ANno Domini M. CC. XLVIII. Qui est annus Regni Domini Regis *Henrici* xxxij. fuit idem Rex ad natale domini *Wintoniæ*, vbi dies natalitios comitantibus multis Magnatibus celebrauit. In crastino autem, videlicet die S. *tephani*, prandebat cum Episcopo ipsius ciuitatis *Willielmo*.

Comes Legriæ & multi nobiles cruce signantur.

EOdemque tempore, Comes *Legriæ* sancta cruce signatus est, vt peccatis absolutus ad cœlos aoolare mereretur. Aliquando enim ad cor reuersus, de matrimonio contracto inter ipsum & vxorem suam, quæ io præsentia sancti *Ædmundi Cantuariensis* Archiepiscopi castitatem anteà vouerat, vehementer forsitan formidauit. Comitissa autem, eodem vt creditur, tacta spiritu, postquàm vidit virum signari croce, ad ipsam accipiendam ociùs auolauit. Milites quoque & multi alij de familia eorum, pro præmio æternæ retributionis, crucis signum susceperunt. Et præter eos, multi Nobiles proponentea iter arripere *Hierosolymitanum* cum *Christianissimo* Rege *Francorum*, quem miraculosè à portis mortis vel potius ab ipsa morte, Dominus dignatus est fœliciter reuocare. Quod non frustrà fieri credebatur. Dicebatur namque quasi prognostico, vel spiritu prophetico, passim pro certo asserebatur, quòd Dominus, vt hæreditatem suam de manibus inimicorum crueis potenter eriperet, euodem Regem resuscitauit.

Episcopus de Bangor confugit ad Abbatem S. Albani.

EOdemque tempore, venit ad *sanctum Albanum* dominus Episcopus de *Banger Richardus*, vt eidem depauperato sinus pateret misericordiæ, & ibidem cum domino Abbate, donec Episcopatus eius, qui per bellum destructus erat, aliquantulum restauraretur, habitaret, & ipse cum clericis suis à pressuris, quæ circumdederant eos, sicut qnondam *Herifordensis* Episcopus, qui & ibidem per circiter viginti annos commorans, honorificè sustentabatur, respiraret.

Richardus Suard infirmus ad mortem.

IPsis qnoque diebus, *Richardus Suard*, miles eximius (de quo multa in hoc libello præscribuntur) morbo paralytico irremediabiliter sauciatus, lecto desperationis decubuit, vt beneficio Dei per protractæ mortis dispendia, à peccatis pristinis purgatus, ad vitam indeficientem expeditius auolaret.

Venit in Ang. Beatrix Comitissa Prouinciæ.

ANnoque sub eodem, *Beatrix* relicta *Reimundi* quondam Comitis *Prouinciæ*, concomitante *Thoma* de *Sabaudia*, quandoque Comite *Flandriæ*, venit in *Angliam*, quasi amicos & coosanguineoa suos visitatura, sed vt verius causa, scire volentibus, explicetur vt eadem Comitissa & *Thomas* memoratus, ad notum fontem recurrerent sitientes, & ex domini Regis abundantia & prodigalitate, hiantes clitellas suas & vacantes replerent in recessu.

Obiit Robertus Episcopus Bathoniensis.

TEmpore qnoque sub eodem, videlicet circa festum sancti *Hilarij*, Episcopo *Bathoniensi Roberto* viam vniuersæ carnis ingresso, dominus rex, secnodùm coosuetudinem suam, auidas manus bonis Episcopatus iniecit, vt quicquid abradere posset, festinanter asportaret.

Rex Francorum resumit crucem.

ET dicbus sub eisdem, dominus Rex *Francorum*, qui, vt notorium fuit, cruce sigoabatur, à suis Magnatibus correptus est, & grauiter redargutus, & ferè circumuentus, eò quòd votom suum per consilium & admonitionem suorum optimatum, quomodolibet noluit redimere vel commutare. Inter qoos mater eius *Blanchia*, & Episcopus *Parisiensis*, scientes eiusdem Regis imbecillitatem, instabãt proteruius, & sermocinabantur diligentius, dicente Episcopo. Domine mi Rex, recordare quoniam crucem accepisti, tam arduum votum faciendo inconsultè & subito, infirmus fuisti, & vt verum fateamur, mentis alienæ, rapta quoque ad cerebrum materia, compos tui non fuisti. vnde verba tunc prolata pondere caruerunt veritatis & cuiuslibet auctoritatis. Benignè dispeosabit nobiscum dominus papa, sciens Regni necessitatem & corporia tui debilitatem. Ecce hinc *Frederici* iam schismatici robur formidandum, iode iosidiæ nummosi Regis *Anglorum*. Ecce hinc *Pictauensium* proditiosa, quamuis nuper edomitorum dolositas, inde *Albigensium* suspecta cauillatio. Inquietatur *Alemannia*, *Italia* non quiescit: ad *Terram sanctam* vix patet accessus, vix in ea receptatio: post tergum Papæ & *Frederici* odium inexorabile, inimicitiæ implacabiles. Quibus nos desolatos, relinquis? Mater autem efficacius adhuc iostinctus suos exaggerans, ait. Fili charissime, aodi & exaudi amicorum tuorum coosilia discretorum, prudentiæ propriæ non innitens. Memento quanta virtus sit, quaotumque Deo placeat, matri obedire, matrique obsecundare. Remane, nullomque inde *Terra sancta* patietur detrimentum. Mittetur illuc militaris expeditionia multitudo copiosior, quàm si in propria persona illuc pergeretis. Non enim Deus calumniosus vel cauillosus. Excusat te, fili mi, sufficienter, quæ tibi euenit in iofirmitate tua rationis priuatio, sensuum omnium hebetatio, imò & vel ipsa mors, vel mentis alienatio. Quibus rex non mediocriter commotus, respondit: protenditis sensus mei immutationem, causam fuisse assumptionis crucis meæ, ecce prout desideratis & persuadetis, crucem depono, crucem vobis resigno & mittens manum suam ad humerum, discerpendo eam auulsit. dicens: Domioe Episcope, ecce crux qua signabar, vobis eam vltro resigno. Quo facto ineffabili gaudio cuncti circumsedentes congratulabantur. Et ecce dominus Rex mutato vultu & sententia, ait: Amici mei, profectò nunc non sum expers rationis aut sensus, non mei impos aut infirmus. Reposco nunc mihi reddi crucem meam. Nouit autem qui nihil ignorat, ooo intrabit in os meum quicquam mandibile, donec ea reconsigner. Quod cùm viderent circumstantes, affirmauerunt digitum Dei hoc fuisse, & diuinam virtutem hæc cœlitus procurasse. Nec audebat quispiam, super prædictis amplius mooere quæstionem. Hæc idcirco plenè ac expressè diximus, vt pareat cuilibet in Christianissimo *Francorum* Rege, de famulatu *Christi* continuaodo, constantiam.

Generale parlamentũ habitum Londini.

SVb illius anni initiali curriculo, in octauis videlicet Purificationis, edicto Regio conuocata totius Regni *Angliæ* nobilitas conuenit *Londini*, vt de regni negotiis nimis perturbati & depauperati, & temporibus nostris enormiter mutilati, diligenter & efficaciter simul cum domino Rege contrectaret. Adueoerunt igitor illuc, excepta Baronum, militum, oobiliom, necooo & Abbatum, Priorum, & clericorum, multitudine copiosa, nouem Episcopi cùm totidem Comitibus. Videlicet Archiepiscopus *Eboracensis*, *Wintoniensis*, *Lincolniensis*, *Norwicensis*, *Wigorniensis*, *Cicestrensis*, *Elyensis*, *Roffensis*, *Carleolensis*. Comes *Richardus*, Comes *Gloucestriæ*, Comes *Legriæ*, Comes *Wintoniæ*, Comes *Herefordiæ*, Comes *Rogerus Bigod* Marescallus, Comes *Oxoniæ*: & præter hos, Comes *Lincolniensis*, Comes de *Ferrariis*, Comes de *Warennia*, Comes de *Richemundia*, P. videlicet de *Sabaudia*. Huic autem magnæ coogregatiooi non fuerunt præsentes, Archiepiscopus *Cantuariensis Bonifacius*, qui in transmarinis partibus domino papæ militabat, & *Dunelmensis*, qui remotus fuit & valetudinarius, *Batho-*

1248. *nienfis* autem, paulò antè obierat. Et cùm præpofuiffet dominus Rex, non enim propofitum fuum latuit vniuerfitatem) pecuniare auxilium poftulare, redargutus eft grauiter fuper hoc quòd non erubefcebat tunc tale iuuamen exigere, præfertim, quia quando in vltima tali exactione, cui nobiles *Angliæ* vix confenferunt, confecit chartam fuam, quòd amplius talem non faceret Magnatibus fuis iniuriam & grauamen. Reprehenfus eft infuper grauiffimè (nec mirum) fuper indifcreta vocatione alienigenarum, quibus omnia bona regni indifcretè, prodigaliter & prodigaliter diftribuit & difperfit, & nobiles Regni ignobilib⁹ extraneis maritauit, indigenas & naturales homines fuos fpernendo & poftponendo, irrequifito affenfu mutuo, qui eft matrimonij completiuus. Culpatus eft infuper, nec immerito, quod quicquid in efcis, potibus, & etiam robis expendit, præcipuè in vinis, rapit violenter contra voluntatem eorum, qui ea funt vendituri & veri poffeffores vnde fe fubtrahunt inftitores indigenæ & occultant, & alienigenæ, qui allaturi funt bona venalia in iftam Regionem, & ita ceffant commercia quibus alternatim diuerfæ gentes fouentur & ditantur, & fic diffamamur & depauperamur, quia de Rege nihil nifi dicas & nugas reportant, vnde incurrit dominus Rex ab innumerabilibus formidabiles maledictiones, in eiufdem & totius Regni periculum & infamiam. Ab ipfis infuper mercatoribus vt eleemofynas indifcretas & luminaria immoderata faciat, ceram pannos fericos, & alia rapit violenter, fine pacationis retributione, in fcandalum fui, & Regni, & omnium illud inhabitantium, nec fine Dei graui offenfa, odio habentis rapinam in holocaufto. In his omnibus adeo tyrannizat, & ftudet defæuire, vt etiam in littore maris pauperum pifcatorum halecia, vel alios pifces, non permittit ad arbitrium illorum negotiando pertractari, nec audent in maris confinio vel ciuitatibus comparere fpoliandi, tutius fefe arbitrantes fluctibus committere procellofis, vlteriora littora repetendo. Coguntur etiam miferabiles negotiatores, & truculenter à regiis exactoribus angariantur, vt pœna adiciatur jacturæ, & injuriæ iniuriis cumulentur, in propriis corporibus, bigis & equis fatigatis, ea quæ ab eis auferuntur, ad loca remota in aëris inclementia & viarum difficultate tranfportare. Reprehenfus eft infuper dominus Rex, quòd Epifcopatus & Abbatias, ficut & gardas vacantes, à fanctis & magnificis patribus noftris fundatos, quos in manu fua diu tenet, & tenerentur tutor effe & defenfor, & proinde dicuntur effe in manu eius, hoc eft, fub eius protectione, contra iuramentum, quod fecit in coronatione fua primum & præcipuum, vfque ad deftructionem depauperat. Calumniatur itaque dominus Rex grauiter à fingulis & vniuerfis non mediocriter conquerentibus, eò quòd, ficut Magnifici Reges prædeceffores fui habuerunt, Iuftitiarium nec Cancellarium habet, nec Thefaurarium, per commune confilium Regni, prout deceret & expediret, fed tales qui fuam qualemcunque, dummodo fibi quæftuofam, fequuntur voluntatem, nec qui rei publicæ, fed fingularem quærunt promotionem, pecuniam colligendo, cuftodias & redditus fibi primitus procurando.

Rex promiffis ftudet pacare vniuerfitatem Angliæ.

HÆc cùm audiffet dominus Rex, confufus in femetipfo erubuit, fciens hæc omnia effe veriffima. Promifit igitur veriffimè accertiffimè fe hæc omnia gratanter emendaturum, fperans per talem humilitatem, licet fictam, omnium corda poftulationi fuæ promptius incuruare. Cui inito confilio crebrius in talibus promiffis vniuerfitas irretita, refpondit: Hoc videbitur, & infra breue tempus apparebit manifeftè. Expectabimus adhuc patienter, & prout fe geret dominus Rex, & fe habebit verfus nos, & nos ei in omnibus obtemperabimus. Dilata funt igitur omnia, & in refpectum pofita, vfque ad quindenam natiuitatis fancti *Iohannis Baptiftæ*. Sed dominus Rex interim vel fuo fpiritu vel amicorum fuorum, qui nollent fuam eneruari poteftatem, induratus & contra fuos homines magis exafperatus, minimum emendationis in prædictis exceffibus, fidelibus fuis, fecundùm quod promifit, curauit impendere.

Epifcopus Dunelmenfis ecclefiam Thynemuæ vexat.

EOdem quoque tempore, cùm dominus *Dunelmenfis* Epifcopus *Nicolaus*, fecus quàm deceret aut expediret, honoris fui & fœderis ac fraternitatis habitæ inter ipfum & domum *fancti Albani*, poft pacis compofitionem fuper vifitatione Ecclefiæ de *Thinemuth*, cœpit eandem etiam in temporalibus pro viribus fatigare & ipfam in libertatibus, Regum chartis magnificorum conceffis, & confirmatis, & multorum annorum præfcriptione vfitatis non fine vtriufque partis damnis & expenfis infeftare. Deftinatus eft igitur quidam fratrum Ecclefiæ *fancti Albani*, vt à tali quiefceret moleftatione. Sed ille tam monita & preces eiufdem fratris, quàm literas, quas fuper hoc ex parte domini Abbatis & Conuentus *fancti Albani* detulit, contemnens afferebat fe juftam habere caufam in illa fua mota quæftione: quod tamen conftat effe falfum, licet illud per fuos duodecim milites, non ex parte vtriufque plano affenfu electos, fuiffe determinatum, affirmaret. Quod liquere poteft diligenter libertates Ecclefiæ fancti *Albani* intuenti, quas in parte tam in fpiritualibus, quas impugnauerat, quàm in temporalibus, quas impugnat, duximus huic paginæ breuiter tangendo annotare.

Libertates & priuilegia ecclefiæ S. Albani.

E*Cclefia* fancti Albani *& cellæ eius, & omnia ad eas pertinentia, libera fint ab omni iure, fiue Regis, fiue Epifcopi, fiue Comitis, Ducis vel Iudicis aut exactoris, ab omnibus operibus, quæ indici folent. Nolumus etiam, vt alicui, nifi tantum* Romano *Pontifici, debeant in aliquo refpondere. Item, prohibemus, ne aliquis Archiepifcopus, fiue Epifcopus, in cellis veftris exactiones aliquas audeat facere, fiue aliquod ius, fiue Epifcopale officium exercere præfumat. Item, in quibus iura Pontificalia non habetis, fine capella veftra, & cœmiteria libera fint, & ab omni exactione immunia, in quibus videlicet Ecclefiis vel capitulis liceat vobis fiue fratribus veftris presbyteros eligere. Ita tamen, quòd ab ipfis, vel Epifcoporum vicariis, animarum curam fine venalitate fufcipiant, quibus nimirum presbyteris eum tantum affignaueritis, vnde victus & veftitus neceffaria poffint honeftè percipere, quicquid refiduum fuerit, liceat vobis in vfus proprios conuertere. Cùm vobis & aliis Prælatis per Apoftolica fcripta miferimus, vt ad fubuentionem terræ* Hierofolymitanæ *auxilium præberetis, vos, ficut accepimus, commonitionibus noftris inducti, decimam partem redituum Ecclefiæ veftræ, ac cellarum, & hominum veftrorum, tam pro operis deputaftis, de quo charitatem veftram in domino commendantes, tam ratum quàm gratum habemus laudabile propofitum veftrum, authoritate præfentium fub interminatione anathematis diftrictius inhibentes, ne aliqua Ecclefiaftica fecularifue perfona, vos vel Ecclefiam veftram, huius tam piæ & neceffariæ actionis prætextu, ad id, vel fimile, compellere in pofterum audeat, nec vos, aut Ecclefiam veftram, vel cellas quomodolibet inquietare: ne, quod abfit, aliquando inuiti fubire cogamini, quod mera liberalitate & pietatis intuitu nofcimini inchoaffe.* (Tamen coëgit dictus Epifcopus, Ecclefiam de *Thinemuth* contribuere ad fabricam Ecclefiæ *Dunelmenfis*, ficut omnes viros Ecclefiafticos, etiam per Epifcopatum fuum) *omnibus Prælatis per*

1248. Angliam *constitutis, &c. Quia Ecclesia beati* Albani *ad ius & proprietatem beati* Petri, *&c. Si personæ vel Presbyteri in Ecclesiis constitutis, pro temporalibus prædicto* Abbati *& fratribus respondere noluerint, & debitam persoluere pensionem, nos eisdem Abbati & fratribus plenam concedimus facultatem, ut quicquid habent in Ecclesiis & capellis, quod à se detinent, sine alicuius contradictione & appellatione possint auferre, donec illis de temporalibus respondere & debitam reddere pensionem saltem curauerint.* (Dictus tamen Episcopus quibusdam vicariis prohibuit debitam reddere pensionem Ecclesiæ de *Thinemua*) *Vestris iustis postulationibus grato concurrentes assensu, possessiones vobis pia fidelium liberalitate collata, libertates etiam & alia bona, à claræ memoriæ Rege* Richardo, *& charissimo in* Christo *filio nostro* Iohanne Rege Angliæ *illustrissimo, Ecclesiæ vestræ concessa, sicut ea iustè & pacificè possidetis, & in eorundem indultis plenius continetur, necnon Ecclesias & pensiones earum per Metropolitanum & Diœcesanum Episcopum literis confirmatas, libertates quoque ac immunitates Monasterio* sancti Albani *pro suis cellis concessas, vobis & per vos Ecclesiæ vestræ, cùm sit cella Monasterij memorati, authoritate* **C** *Apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo, &c. Si quis autem, &c.* Postquàm autem inter memoratum Episcopum, temerè prædicta priuilegia eneruantem, & Priorem & Conuentum de *Thinemua*, multipliciter fatigatum, pax est per compositionem præscriptam reformata, apposuit etiam dictus Episcopus, ipsum Priorem & eius Conuentum in temporalibus impetere & damnificare, libertates eximias à piis Regibus eisdem indultas, eneruando. **D** Quæ temeraria præsumptio, quàm iniuriosa fuit, expressè per has domini Regis, ad quem ascenderat clamor querulus, patere poterit vniuersis.

Litera Regis Angliæ ad Episcopum Dunelmensem.

HEnricus *Dei gratia, &c.* Dunelmensi *Episcopo salutem. Non possumus non mirari, super eo quòd cùm semel & secundò vos affectione plena rogauerimus, vt à vexatione dilecti nobis in* Christo *Prioris de* Thinemua *desistatis, qui, sicut nostis, sub protectione & defensione nostra militat speciali, precibus nostris vobis porrectis condescendere minimè curauistis, nolentes ad animum reuocare, quòd pro honore vestro vobis detulimus in hac parte, credentes firmiter & sperantes, quòd vestræ discretionis* **E** *benignitas vos ad hoc gratis faciendum induceret, quod per legem Regni nostri & Regiam potestatem vos facere oportebit. Vt autem vobis liqueat manifestè, quod vobis huiusmodi in facto isto volumus deferre, tertio paternitatis vestræ dilectionem duximus attentius implorandam, quatenus intuitu precum nostrarum, & ob reuerentiam quam Principi vestro debetis impendere, auerua, sine bonis, dicti Prioris, quæ contra legem terræ cepistis & detinetis iniustè, quod per libertates suas, quas habet per chartas prædecessorum nostrorum* **F** *Regum* Angliæ, *& maximè per chartam* Richardi Regis *auunculi nostri, apertè poterit comprobari, & quibus temporibus prædecessorum nostrorum liberè vsi fuerunt, deliberari absque mora dispendio faciatis, scituri pro certo, quòd nisi infra octauas sancti* Hilarij *proximo futuras, has preces nostras pleno effectui duxeritis mancipandas, quantumcunque vobis detulerimus, & de iure deferre vellemus, nos ex tunc (non obstante libertate vestra, cuius prætextu iniurias vestras aliis illatas, sine correctione Regiæ dignitatis, non debemus nec possumus sustinere) prædicta aueria deliberari &* **G** *damna eidem Priori restitui, quæ iniuria vestra occasione sustinuit, & de vobis plenam faciamus iustitiam exhiberi. Teste meipso, &c.* Patet igitur per prædicta, quòd iniuriatum est enormiter dicto Priori & Conuentui suo, qui gaudet eisdem priuilegiis & libertatibus, quibus & Ecclesia beati *Albani*, cui collatum est quicquid fas est conferri alicui Abbati in spiritualibus à summo Pontifice, & à piissimis fundatore eius *Offa* & aliis Regibus *Angliæ* in temporalibus, quicquid Regia potestas potuit exhiberi.

A FOrtuna igitur mundanis euentibus dum taliter prodigio multiplici luderet, & potius illuderet, *Parmenses* in communi causa concione facta, humiliauerunt se Deo & beato *Petro* Episcopo *Londinensi*, quem Dominus miraculis jam gloriosè coruscantibus insigniuit. Qui quandoque, cùm *Romanam* curiam peteret, ibidem omni pecunia sua, procurantibus *Parmensibus*, latrocinaliter noctu spoliatus est, vnde postmodum exiens, de ciuitate *Romana* reuersus, **B** maledixit eam in amaritudine cordis sui, inquirentes diligenter de quanta pecunia se conquestus est memoratus Episcopus fuisse spoliatum, & inuentum est summa fuisse marcarum. Ciues igitur votum fecerunt, se in tanta pecunia Deo & sancto eius cum omni humilitate satisfacturum, videlicet in fabrica Ecclesiæ *Londinensis*, vel in eleemosynarum exhibitione, vel alio honore ipsum sanctum contingente. Hæc idcirco dixerim, quia audierant, quòd *Fredericus*, qui ciuitatem eorum nimis proteruè obsederat, ad horam, relicto tamen ferè toto ibidem exercitu, ad aliquid **C** agendum recesserat. Vnde mutilato exercitu & eius absente capite, consultum videbatur ciuibus impetum facere in hostes repentinum. Vna igitur dierum, ciues inuocato de supernis auxilio & præcordialiter voto facto prælibato, ordinatis suis prudenter aciebus, omnes ad bella expediti ad certamen Martium, pro liberatione ciuitatis suæ, vxorum, & liberorum suorum animati, vnanimiter patefactis portis in hostes inexpectatò ac repentinè ad instar fulguris irruerunt, malentes armis **D** mori trucidati, quàm fame contabescere diuturniore. Quod cùm comperisset *Ebaudinus Frederici* familiaris, cui idem *Fredericus* custodiam exercitus, necnon & thesauri, confidenter commiserat, ait in superbia & in abusione, Ausi sunt mures exire de cauernis suis. Veruntamen ciues vehementissimo facto insultu, hora breuissima totum exercitum *Fredericalem* potenter dissiparunt, multisque millibus vel trucidatis, vel terga turpiter dantibus, gloriosè ad votum de hostibus triumpharunt. Quo peracto, omnem illorum castrorum constructio**E**nem, quam in circuitu ciuitatis, ad continuationem obsidionis composuerat, diruerunt, dissiparunt & combusserunt, & *Thaddæum*, Imperialis palatij Iudicem, in proferendis causis arduis facundissimum & decidendis circumspectum, ceperunt eum ipso thesauro, cujus custus fuerat relictus, inæstimabili. Et nolentes ad mellitos, & super oleum mollitos sermones eius attendere ne fortè aliquibus ambagibus circumuenirentur ipsum in frusta conciderunt. Et *Cremonenses*, qui **F** idem ex parte *Frederici* in obsidione fuerant, in fugam compulerunt, & in *Cremonæ* confusionem & opprobrium, *Carrochium* eorum ceperunt. Dispersoque & confuso toto *Frederici* exercitu, arma, thesaurum victualia, tentoria, vtensilia, captiuos reducentes & reportantes, victores in ciuitatem suam exultantes remearunt. Et si de aliorum spoliorum sileamus multitudine, ciues in illo conflictu triumphantes, circiter quindecim millia iumentorum, computatis equis preciosis mannis, & clitellariis mulis, & bobus **G** secum traxerunt, ita vt ciuitas eorum omnibus bonis supra opinionem redundaret. Hæc autem cùm ad notitiam Papalis curiæ peruenissent, exultauit dominus Papa gaudio magno valdè, dicens *Ad auxiliam Christi, Victoria Victa fuisti.* Sic enim ipse *Fredericus* ipsam castrorum suorum constructionem appellauit. Hoc autem postquam *Frederico* innotuisset quasi altero sauciatus vulnere, in corde ingemuit, suspiria cruentata geminando. Mors enim *Thaddæi*, & insultatio Papalis, plus quàm tota alia jactura, cor *Frederici* vsque

Ex ruptio & vicis reparatio omnium

1248. ad spiritus amaritudinem sauciauit. Nos enim qui annales historias reuoluentes legimus, vnquam inuenimus aliquorum tam intensum odium, vel tam inexorabile, sicuti inter dominum Papam & *Fredericum*. Reuocatis igitur *Frederici* vndecunque viribus, cœpit adhuc multiplicatis turgidis comminationibus ipsos ciues solito acrius infestare. Huiusmodi autem euentus series expressius in *libro Additamentorum* scribitur.

Reformatio monetæ Anglicæ per falsarios corrupta.

IPsis quoque diebus moneta *Angliæ* per detestabiles tonsores & falsarios adeo intolerabiliter est corrupta, quòd non indigenæ vel etiam alienigenæ eam oculo recto vel illæso corde poterant intueri. Circumcidebatur enim ferè vsque ad interiorem circulum, limbo literato totaliter vel deleto, vel enormiter deturpato. Præceptum est igitur voce præconia in ciuitatibus, burgis, nundinis, & foris, ex parte domini Regis, ne quis denarius nisi legitimi ponderis & circularis formæ acciperetur, nec quoquo modo à vendente vel emente vel commutante acceptaretur, punirenturque huiusmodi præcepti transgressores. Adhibita est etiam diligentia, vt memorati falsarij inuenirentur, vt de tanto scelere conuicti, condigna pœna judicialiter punirentur. Facta igitur diligentissima inquisitione, inuenti sunt in hoc facinore culpabiles, *Iudæi, Caursini* infames, & quidam mercatores lanarum *Flandrenses*. Iussit etiam dominus Rex *Francorum* omnes tales in regno suo compertos, patibulis laqueatos, vento præsentari.

Moritur Walterus Mauclerc, moriuntur duo fratres prædicatorum.

ANno quoque sub eodem circa festum Apostolorum *Simonis* & *Iudæ*, *Walterus* cognomento *Mauclerc* Episcopus quondam *Karleolensis*, cùm laudabiliter finales vitæ suæ dies, deposito gibbo mundanarum sollicitudinum & diuitiarum, terminasset, viam vniuersæ carnis est ingressus. Et eodem anno duo fratres de eodem ordine, quibus non erant majores, imò nec pares, vt creditur, viuentes in Theologia & aliis scientiis, videlicet frater *Robertus Bacun*, & frater *Richardus* de *Fishakele*, qui egregiè plurimis annis in eadem facultate legerunt, & populis gloriosè prædicauerunt verbum Domini, ab hoc sæculo ad Dominum migrauerunt.

Fredericus & eius filius Conradus ducit vxores.

EOdem quoque anno, *Fredericus* vt partem suam in concepto contra Papam certamine roboraret, & roboratam magis solidaret, quibusdam Principibus confœderatus, in vxorem duxit quandam mulierem thesauris opulentam, specie placentem, genere præclaram. Filius etiam eius simili tractus intentione, filiam ducis *Bauariæ* sibi matrimonio copulauit. Quod cùm comperisset Archiepiscopus *Coloniensis*, & qui partem noui electi in Regem *Alemanniæ* tenebant, instabant solito diligentius, vt idem electus *Willelmus* apud *Aquisgranum* in regem plenè & solenniter coronaretur. Sed opponente repagula contradictionis *Frederico* cum filio suo *Conrado*, obturatus & penitus præclusus est illi aditus ciuitatis. Archiepiscopus igitur *Coloniensis* & Legatus, additis sibi innumerabilibus Prælatis & nobilibus, qui Ecclesiæ fauebant (quorum maxima pars per *Prædicatores* & *Minores* cruce signata est) ciuitatem *Aquisgrani* cum instantia maxima obsederunt. Vbi crebro inter hos & illos conserto conflictu vario multi in ore gladij ceciderunt. Et continuata est obsidio cruenta nimis & damnosa vtrobique: augebatur tamen quotidie numerus obsidentium, ad instar fluminis quod ex torrentibus suscipit incrementum. Confortabat interim obsessos frequenter missa Epistola *Frederici* & filij eius *Conradi*, ne deficerent vel fatigati, futura enim erat in proximo, vt asserebant, magnifica eorum liberationis consolatio.

Torneamentum habitum apud Neubiriam.

DIe vero cinerum, cœptum est torneamentum magnum apud *Neubiriam* inter milites *Angliæ*, vt experirentur militiæ peritiam cum strenuitate. Cui cùm dominus Rex fauorem præbuisset, optimè & initiatum est & terminatum. Ibique profecto *Willelmus* frater domini Regis vterinus, cognomento de *Valentia*, tyro nouellus, vt titulos militiæ sibi famosos adquireret, se animosa præsumptione ingessit, sed ætate tener, & viribus imperfectus, impetus militum durorum & Martiorum sustinere non præualens, multa amisit prostratus, & egregiè, vt introductiones militiæ initiales addisceret, baculatus.

Angustia ex dolo pro mutatione monetæ.

IPsius quoque temporis curriculo, domini Regis diuersa præcepta, voce præconia per ciuitates *Angliæ* præcisè promulgata, super receptione monetæ, adeo populum angebat, quòd mallet vt summa frumenti, pretium viginti solidorum superaret. Escambium enim, paucis ciuitatibus exercebatur. Et cùm illuc peruentum fuerat, pondus veteris monetæ pro pondere nouæ dabatur trutinatum, & præterea pro opere aurifabrili, id est, monetationis, quam vulgariter dealbationem vocabant, pro qualibet libra tredecim denarij soluebantur. Cujus inquam monetæ forma à veteri diuersificabatur in tantum, quòd crux duplicata limbum literatum pertransibat. In reliquis autem, videlicet pondere, capitali impressione, cum literato titulo permanente vt prius. Arctabatur igitur populus, non mediocriter damnificatus, dum exceptis plurium dierum laboribus & expensis, & expectatione sumptuosa & tædiosa, de mensa nummulariorum, pro triginta vix viginti solidi reportarentur. Accrescente igitur inæstimabiliter lucro super hoc domini Regis, accessit ad ipsum Comes *Richardus* frater eius, alter *Jacob* & subtilis supplantator, in cuius debito magno Rex tenebatur obligatus, & ait illi; Domine mi Rex & frater, soluatis mihi debita quibus mihi tenemini. Et cùm instaret pulsans instantissimè respondit Rex: Vides frater mihi ex vtroque patente voce, meam vndique indigentiam. Ecce illud paululum terræ meæ vltramarinæ quod remanet, imminet discrimini & jacturæ. Solius *Burdegalis* scuto *Gasconiæ* defenditur, ad quam liberandam, necesse habeo thesaurum effundere non modicum. Cumque Comes memoratus, voce proteruius eleuata, exegisset ab eo emolumentum cunei monetalis, vt sic eidem de debito satisfieret postulato, nec cessaret importunè opportunè rogitare, tandem impetrauit, vt ipsius cunei perciperet emolumentum, cuius vsus & prouentuum exercitium quotidianum, secundum æstimationem certam trapezitarum, per septennium fuerat duraturus, & lucrum ad viginti millia librarum tertia tantummodo parte prouentuum domino Regi reseruata, vt sic à laqueis debitorum, quibus contra Comitem dominus Rex tenebatur irretitus, liberaretur. Comes igitur hoc obtento, impetrauit literas præceptorias domini Regis, vt in Regno *Angliæ* nullus denarius retonsus acceptaretur, imò omnis mutilata moneta perforaretur, & si quis escambiator inueniretur alicubi, dans duos denarios pro vno, vel tres pro duobus, caperetur, & quasi reus & Regij præcepti transgressor, in catallis & corpore grauiter puniretur. Forma autem in *libro Additamentorum*, ipsius breuis ad Vicecomites transmissi, poterit plenius inueniri. Eodemque anno, Cal. Iunij, Luna statim post occasum Solis, passa est Echlipsim ferè generalem.

Eclypsis Lunæ.

Excitatur parlamentum apud Londinum.

ADueniente autem quindena sancti *Iohannis Baptistæ*, mense Iunij, conuenit *Londinum* totius *Angliæ* Nobilitas, credens firmiter ex certa domini Regis promissione, vt rasatis erroribus se

1248. consiliis sanioribus, collata sibi gratia diuinitus, inclinaret. Conuenientibus igitur in vnum omnibus regni primatibus, talis à domino Rege profluit responsio illepida: *Voluistis vos omnes Angliæ primates, ad arbitrium vestrum parum civile, dominum vestrum Regem incurnare, eidemque seruilem nimis imponere conditionem, dum quod libet vnicuique vestrum, illi fronsose denegaretur. Porrò licet cuilibet cuius & quo libet vti consilio. Cæterum, licet cuilibet patrifamilias quem cumque de domo sua illi vel illi officio præponere, vel postponere, vel etiam deponere, quod vtique domino vestro Regi temere præsumitis denegare: præsertim cum dominum serui, Principem suum vassalli minime debeant iudicare, vel suis arctare conditionibus: quin imò domini arbitrio potius habent dirigi & voluntate ordinari, quicunque censentur inferiores. Non enim est seruus supra dominum, sicut nec discipulus supra magistrum, non foret vtique Rex vester, sed quasi seruus, si ad voluntatem vestram sic inclinaretur. Quapropter nec Cancellarium, nec Iustitiarium, nec thesaurarium, prout disfrenere voluistis, nec amonebit, nec alios substituet.* Similiter ad alios articulos, Regi satis salubres, cauillatoriè fuit responsum. *Postulat autem à vobis auxilium pecuniare, ad iura sua, quæ etiam vos contingunt, adquirenda in partibus transmarinis.* Hæc autem cùm audissent Magnates, luce clarius perpenderunt, hæc à consilio eorum suo emanasse, videlicet eorum quorum si vniuersitatis barnagium exaudiretur dominium enernatum penitus exufflaretur. Veruntamen videntes sibi versutè responderi & opponi, responderunt omnes quasi vno spiritu præcisè, nullo modo se amplius inutiliter velle depauperare, vt de bonis eorum alieni superbirent, & inimici tam Regis quàm Regni roborarentur, sicut nuper euenit in *Pictauia*, similiter in *Gasconia*, quo ipse præcipitanter & indiscretè, & contra eorum consilium & voluntatem properauit, vnde aduersi casus sibi euenerunt. Et bene credimus, quia hoc apparet ex regis auiditate & egestate quòd clanculo captus fuit, & tacito facto fine, interpositis fide & iuramentis & chartis cautè dimissus, & sic honore, thesauro & terris priuatus, dimissus est, & inglorius cum omni opprobrio abire permissus. Soluto igitur cum omni indignatione concilio, vnusquisque spe fraudatus à Parlamento frustra diu expectata nihil nisi sannas cum friuolis, amissis laboribus cum expensis, vt solent sæpius, reportarunt.

Rex Angl. thesaurum suum vendit. QVod cùm vidisset dominus Rex, in iram conuersus vehementem, consiliariis suis dixit: Ecce per vos auersa sunt corda Magnatum meorum à me. Ecce, amissurus sum *Gasconiam*, *Pictauia* spoliatus, & thesauro destitutus, quid faciam? Inito igitur consilio pusillanimi, sine prouidentia prouisum est, vt vasa, & vtensilia, & iocalia thesauri sui Regij pro pondere venderentur, non habito respectu ad aurum, quo fulgebant argentea, vel ad opus artificiosum & laboriosum, & licet materiam superaret opus, vt saltem sic denarij adquirerentur. Addentes insuper consiliarij Regij probrosam consolationem, Regem demulcendo, insibilabant eidem: Sicut omnia flumina in mare refluunt sic omnia quæ nunc venduntur, ad vos profectò donis relatiuis quandoque reuertentur, idcirco non moueatur dominus noster Rex. Et post venditionem inquisiuit rex, vbinam venderentur, & quibus, vtensilia memorata. Et responsum est: *Londini*. Et Rex: *Scio, scio, quòd si thesaurus Octauiani venalis esset, ciuitas Londinum illum totaliter absorberet emendo, abundant enim illi rustici Londinenses, qui se barones appellant, vsque ad nauseam: vrbs illa puteus est inexhaustus.* Et statim concepit in animo suo, nacta tam leui occasione, ipsos ciues bonis suis spoliare, prout subsequens euentus expressius comprobauit, & sermo continuatus plenius declarabit.

A TEmpore autem æquinoctiali, temperiem gratam ostendente, & frugum abundantiam cum mustis Autumno ministrante, dominus Rex *Francorum*, accepta solenniter apud *sanctum Dionysium* & alia sacra loca in Regno suo licentia, & facto voto, iter arripuit *Hierosolymitanum*. Et per *Lugdunum*, vbi Papa morabatur, transitum faciens, ipsum humiliter ac deuotè salutans, obnixius deprecabatur, vt saluo in omnibus honore Ecclesiastico, *Frederico* condescenderet humiliato, & veniam po- B stulanti & gratiam concederet reconciliationis, & paternæ pietatis sinum panderet pœnitenti, saltem vt tutior mihi pateat via peregrinanti. Ad quod cùm inueniret Papam vultum contradictionis protendentem, recessit rex tristis, dicens: Timeo ne cùm recessero, parentur Regno *Franciæ* propter inexorabilem tui duritiam, insidiæ hostiles in proximo. Tibi imputetur, si negotium *Terræ sanctæ* impediatur. Veruntamen custodiam *Franciam*, vt pupillam oculi quia a statu ipsius & tui & totius *Christia-* C *nitatis* dependet prosperitas. Cui papa: Ego quoad vixero stabo cum *Francia* contra schismaticum *Fredericum*, quem damnauit Ecclesia, & à culmine Imperij generale concilium præcipitauit, imò etiam contra regem *Angliæ* vassallum nostrum, si præsumat contra Regnum *Francorum*, vel eius pertinentia, recalcitrare, & omnes dicti regni aduersarios. Et respondit Rex, his verbis aliquantulum mitigatus: Tibi igitur hæc promittenti commendo habenas Regni mei *Franciæ* gubernandas. Ex tunc igitur prouisum est, vt mitteretur specialis nuntius ad D Regem *Angliæ*, prohibens eum ne aliquid de pertinentiis Regno *Francorum* quomodolibet impeteret hostiliter vel infestaret: ad quod destinati sunt specialiter Magistri *Albertus* & *Paulus*. Qui ad dominum Regem venerunt apud *Windeleshores* in festo exaltationis sanctæ crucis, ad hoc ei nuntiandum. Sed hoc secretum occultatum fuit, vt liberius dominus Rex pecuniam exigeret, ad reposcendum & requirendum iura sua in manu militari. Rex igitur *Francorum* valedicto Papa, & accepta ab eo remissione peccatorum, post factam cum mo- E rosa deliberatione confessionem cum Papali benedictione recedens à *Lugduno*, versus *Marsiliam* lora direxit & vexilla. Et cùm *Auinioni* appropinquaret, ciues non sustinentes superborum *Francorum* opprobria, qui iam eos *Albigenses* appellabant, proditores & potionatores, impetum facientes in eos in angustis viis sibi notis, antiquam inimicitiam odium & iram suscitantibus, quosdam de exercitu *Francorum* spoliabant, quosdam autem trucidabant resistentes. Vnde quidam Magnates de Regno *Francorum* suggesserunt domino Regi *Francorum*, vt F obsidione ciuitatem ipsam vallaret, vt saltem mortem patris sui ibidem potionati justè ac potenter vindicaret: aut progrediens, ipsos id facere cum fauore suo permitteret. Quorum furorem vix compescens rex, ait: Nec patris, nec matris, nec meam vindicatum progredior à *Francia* injuriam, sed potius ipsius domini mei *Iesu Christi*. Progrediensque *Christianissimus* Rex *Francorum*, multa majora apud *Marsiliam* tolerauit detrimenta, ita vt *Francorum* primates prouocati, nisi discreta ac sancta Regis mo- G destia retardarentur, ipsam ciuitatem cum magna instantia & indignatione obsedissent. Dicebat namque dominus Rex: Instat tempus passagij, absit vt præualeat Sathanas, qui propterea dolet, & quærit vt alicuius interponat repagula contradictionis vel impedimenti. Rex igitur sedato vix tumultu, in crastino sancti *Bartholomæi*, assumptis secum electis & prælectis bellatoribus, reliquit post se plus quàm mille arcubalistarios, & multo plures milites & seruientes. Qui cum magna verecundia, 1248.

Rex eraaco sum arripit iter Hierolymitanū.

1248. & indignatione redeuntes, vix se cohibuerunt, quin adhærentes Regi *Anglorum*, vltro prælia contra Regem *Francorum* excitassent, sed futura periculla rationis ac prouidentiæ libra trutinantes, pacificè per dominum Papam redierunt, offerentes se illius obsequio, vt ad ipsius imperium contra quemlibet pro ipso militarent. Sed circumuenti Papalibus sermocinationibus & eorum incuria eiusdem domini Papæ, qui nouerant eos denariis abundare, crucis signaculis depositis, & viaticis suis domino Papæ pro venia suæ peregrinationis obtinenda resignatis, ac loculis, vt leuius irent, excussis vix remanente ipsis minima portiuncula, vnde possent obiter sustentari, ad propria remearunt. Dominus autem Rex *Francorum*, Neptuno se committens, sinuosis velis versus *Cyprum* insulam omnibus bonis redundantem, vt ibidem pacificè respiraret byemando, vento prospero nauigabat. Eodem anno, in æstate capta est, vt dicebatur, nobilis ciuitas *Hispaniæ Sybilla**, à victoriosissimo Rege *Castellæ*. Hæc per vnumquemque diem in septimana, domino suo valet decem millia talentorum, feria autem sexta, vndecim millia.

* Siuilla.

Capitur Aquisgranū, & coronatur VV. Comes Hollādiæ in Regem Rom.

ET dum brumalis frigiditas algenti mundo durius imminieret, arctabantur obsessi in ciuitate *Aquisgrani* vehementer. Denegabatur enim illis vndique exitus & introitus, auxilium omnimodum & consilium, & collatio victualium. Tritico deficiente, panis eorum opirus & muscidus, caro rancida, arma confracta, rubigineque consumpta, vestes attritæ. Immutata est species mulierum, paruuli escam pecierunt, nec erant qui frangerent & porrigerent. Partes igitur suas diligenter interponentibus obsessoribus, videlicet *Alemanniæ* Magnatibus, simul cum Legato, Archiepiscopo *olim*, Episcopo *Leodiensi*, infinitam turbam secum trahentibus, & aliis populis cruce signatis, ministerio fratrum *Prædicatorum*, de diuersis mundi partibus diarim aduenientibus, totam patriam exercitus Prælatorum numerosus ad instar locustarum cooperuit. Vnde hæc pars de nocte illa, de die vicissim & incessanter, muros & castra ciuitatis mangonellis, petrariis & præcipitatoriis vndique erectis flagellarunt, homines indefensos & detectos in frusta conterebant, telis transfigebant, & omnibus quibus poterant modis obsessos coangustabant. Cogebatur igitur necessario ciuitas, omni spe liberationis destituta, se hostibus mancipare, & eorum arbitrio pertractari. Ciuitate igitur tam violenter quàm viriliter capta, Comes *Willelmus* de *Hollandia*, electus in Regem *Alemanniæ* per manum Conradi Archiepiscopi *Coloniensis*, ibidem, vt scilicet solent de iure antiquissimo Reges *Alemanniæ* coronari, die omnium sanctorum solenniter illico coronatur. Fugerunt autem interim multi de ciuitate capta, diruta, & depauperata, tam indigenæ quam alieni stipendiarij, quos ibidem ad munimen constituerant *Fredericus* & eius filius *Conradus*, per occultos exitus, macerati & præ multiplici inedia semiuiui. Quæ tamen coronatio à multis nulla reputabatur, quia omnes electores non erant ibi præsentes, nec etiam consentientes, vtpote Dux *Saxonum*, cui confœderabatur *Fredericus*, per filiam Ducis, quam ducturus est in vxorem, si reconciliari poterit. Nec Dux *Bauariæ*, cuius filiam *Conradus* filius *Frederici* duxit, coonsensit, sic nec multi alij.

Conradus F. filius fugit ad patrem.

VOto igitur suo potitis Archiepiscopis Episcopis Prælatis, & Magnatibus aliis, qui fauebant Ecclesiæ, ecce *Conradus Frederici* filius, Rex iam cassus & supplantatus, dum ad liberationem ciuitatis potenter festinaret, potentius occurrit venienti alius exercitus *Alemannorum*, per Legatum procuratus, copiosus, & fortis valdè, eidem *Conrado* in ore gladij resistens truculenter: cui exercitui præfuerunt *Maguntinus*, de *Mesceia* in *Lotharingia* & de *Strathburg*, Archiepiscopi, cum innumerabilibus suorum aciebus, & infinitis legionibus de *Frisia*, de *Gotia*, de *Ruscia*, de *Dacia*, & de partibus *Germaniæ*, & *Germaniæ* conterminis, cruce signatis qui omnes vno animo succensi, imò quasi vnus homo, ipsum *Conradum* impetuosè repellentes cum vniuerso exercitu *Fredericali* & suo, fugam triumphaliter inire coëgerunt. Et sic confusus recedens filius ad patrem sine Spiritus Sancti consolatione, equinis non parcens lateribus, ocius conuolauit. 1248.

Vratenna S. Albani infestatur, at tandem liberatur.

EOdem anno passa est Ecclesia *sancti Albani* à militibus, quos confidenter habere credebat fideles ac familiares, persecutionem & damnum cum iniuria. Cùm enim quibusdam eorum specialiter venatio iudicialiter sub pœna decem librarum denegaretur, videbatur aliis non nominatis plena debere gaudere licentia lepores venandi in *Warenna* memorata. Dicebant enim, non debere redundare in eorum præiudicium, hoc quod erat in detrimentum vel commodum aliorum. Electi sunt igitur ex consensu partium viginti milites cincti gladio vt super hoc verum dicentes, controuersiam moram terminarent. Quinque autem ex eis, qui sarui erant, & vetiratis ignari, & fluctuãtes, iurati, dixerunt se nescire pro certo rei veritatem. Verumtamen credebant, quòd aduersarij Abbatis ius habebant super hoc quod exigebant: nisi Abbas aliam, quod tamen adhuc penitus ignorabant, inde chartam obtinuisset. Et cùm certificarentur de charta, quam super hoc habebat Abbas, & præter antiquas de Rege tunc viuente, aduersarij coofusi omnes obmutuerunt. Et nisi cautela *Henrici* de *Bathonia*, tunc Iustitiarij, eos misericorditer protexisset, cùm iudicium exhæredationis subituri forent, sententiam de voluntate Abbatis sub dilatione suspendit. Et hæc erant reliquiæ persecutionis, quam passa est memorata Ecclesia S. *Albani*, anno domini millesimo ducentesimo quadragesimo, vbi illa plenius legere volentibus declaratur.

Nundinæ contractæ apud Westmon.

ANno quoque sub eodem, dominus Rex cùm *Londinum* properaret ad festum sancti *Æduardi*, quod est de translatione eiusdem sancti, in quindena scilicet sancti *Michaelis*, tertio idus Octobris, quàmplurimis Prælatis Magnatibusque sub obtentu amicitiæ & deuotionis significauit, vt præsentialiter cum ipso apud *Westmonast.* beati *Æduardi* festum solenniter ac deuotè concelebrarent. Venerunt igitur illuc vocati, Comes *Richardus*, Comes *Rogerus Bigod* Marescallus, Comes *Herefordia*, & Barones præelecti cum militibus nonnullis, Episcopi autem *Wintoniensis*, *Londoniensis*, *Elyensis*, *Wigorniensis*, *Karleolensis*, Abbates autem & Priores quamplurimi. Iussit autem dominus Rex denuntiari, & voce præconia fecit per totam ciuitatem *Londini* & alibi acclamari, quòd constituit nundinas nouas exerceri, plenè apud *Westmonasterium* per quindenam duraturas. Omnes quoque oundinas quæ solent per tantum tempus per *Angliam* exerceri, vtpote oundinas *Elyenses* & alias, & omnem mercaturam quæ solet *Londini* haberi & extra tectum vel sub tecto exerceri, sub pœna magnæ forisfacturæ & iacturæ, præcisè interdixit, vt sic nundinæ *Westmonasteriales* populis & mercibus copiosius abundarent. Vnde factum est, vt illuc innumerabilis populus vndique, velut ad celeberrimas nundinas, confluerer, ibidemque translatio beati *Æduardi*, & sanguis *Christi*, à populo illuc tracto & ibi congregato inopinabiliter

pinabiliter venerarerur. Verùm omnes illic mercimonia sua emptui exponeutes, cùm non haberent cellas, nisi de panniculis tentoria, magnis incommodis premebantur, quia varüs procellis aëreis, vt tunc temporis solet, ingruentibus, algebant, madebant, esuriebant, sitiebant mercatores Pedes luto sordebant, mercimonia eorum imbribus contabuerunt. Vbi namque ad mensam praosuri sedebant, qui ad caminos refici cousueuerunt prandentes in medio familiæ suæ, penitus sic egere nesciebant. Episcopus autem *Elyensis* pro jactura nundinarum suarum *Elyensium* edicto Regio suspensarum, grauiter conquestus est domino Regi super hoc, qui tales adinuenit in grauamen subditorum nouitates. Sed nihil nisi inania verba mulcentis promissionis, & futuræ consolationis reportauit.

Inundatio maris insolita

EOdem quoque anno, octauo Calend. Decemb. mare solitos per magnum excedens spatium terminos, sibi finitimis damna intulit irrestaurabilia. Luna enim secundùm computationem Calendarij, existeote quarta, ter ascendit mare cum incremento turgido sine decremento notabili vel refluxu. Creditur tamen hoc per impetum venti tunc fortissimi, qui de mari flauit, euenisse: sed quia sæpè euenit quòd ab marina parte ventus dasæuit, nec tamen sic pontus vehementer ascendit, de hac nouitate inaudita senes etiam obstupueruor.

Horribilis terræmotus in Sabaudia.

EOdemque tempore, in partibus *Sabaudiæ*, in vallibus videlicet *Merians*, quædam villæ, scilicet quinque, cum suis bouilibus caulis, & molendinis adiacentibus, obrutæ sunt & absorptæ, montibus & scopulis, qui vicini erant, de loco creationis suæ, facto horribili terræmotu per quasdam sui cauernas auulsis, & reuolutis. Nescitur tamen si miraculosè vel naturaliter, illa montium ruina facta in pagos memoraros, adeò horribiliter desæuit. Sed quia hominum circiter nouem millia oppressit, & aoimalia, quorum non est numerus æstimabilis videtur quòd potius miraculosè quàm casualiter euenisset. Dicebatur enim, quod in eorundem incolarum mansiones, merito desæuit diuinæ vltionis seueritas, eò quòd tam impudenter vsurarum turpia commercia exercuerunt indifferenter, polluti libidinis ignominia, seque vt virium virtutis species oper.ret, mercatores denariorum sophisticè non eruboerunt appellare. Simonias oon abhorruerunt furta & prædas sine misericordia aggredi nou formidabaut. Transeuntes per eos, & cum eis hospitantes peregrè proficiscentes, *Romanamque* curiam adire compulsos scholares, institores, vel iogulare, vel potionare non omittebant, iguorantes quòd quanto vltio diuina tardior, tanto grauius legitur desæuire, teste beato *Gregorio*, dicente: *Lento gradu procedit ad vltionem diuina seueritas, F sed tarditatem compensat postea grauitate.*

Prior Thetfordiæ confoditur ab alio Monacho

VT autem compleatur quod in Euangelio legitur necesse est, hoc est, ineuitabile, *vt veniant scandala, væ mundo à scandalis*: eodem aouo mense Decembri, Prior de *Thetfordia*, natione *Sabaudialis*, Mouachus *Cluniacensis*, qui se consanguioeum, vel affinem, vel saltem compatriotam Reginæ fecerat, & inde sibi cornoa assumpserat, fratres suos *Bernardum* militem, & *Guiscardum* clericum mooftruosum, ad domum suam de *Thetford* aduocauit. Et ibidem immoderatis commessationibus & potationibus cum eisdem pernox, matutinalium oblitus, vsqua ad gallicinium de more morabatur indulgeus. Raro Missis licet demissis, raro horis curauit interesse cauonicis, manè crapulatus, nocturnos potus ructando exhalauit. Si pauperum esurieotium clamor insonuit, hæc fuit illius pectore cura minor, & A si quandoque vnus fratrum suorum jam dictorum, scilicet *Bernardus* recessisset alter, scilicet *Guiscardus*, cuius venter quasi vter io pruina, cuius quoque cadauer plaostrom oueraret diotios morabatur, & in charybdin vteri omnia Monachorum victualia immersit, & posteà iogurgitatus, ipsos spreuit & conuitus lacessiuit. Dum igitur Prior memoratus, fratres, qui pondera dierum portaucrunt & æstus, secus quàm deceret vel expediret tractando, substantiam ecclesiolæ suæ turpiter dilapidaret, & vt dicebator, metas pudicitiæ crapulatus transgre- B deretur, orta est lis & contentio inter ipsum & quendam Monachorum suorum natione *Walensem* Nitebatur Prior ipsum Mouachum, quem paulo antè à *Cluniaco* vocauerat, non charitatiue sed odiosè remittere iouitum & renitentem, & rationibus probabilibus sese excusantem. Cumque Prior reboando nimis horribiliter juraret, quòd vellet nollet peregrinaret mauticatus, ille Monachus dęmoniacus ira vehementi vel potius furore succensus ipsum Priorêm cultello extracto euisce- C rauit, uec formidauit illud scelus intra septa Ecclesiæ perpetrare. Qui cùm taliter saucius oregmon à gutture emitteret, volens fratres clamando aduocare, vel saltem excitare, sed iam præclusis arterüs non valebat, dictus Monachus iterum insurgens, & in ipsum irruens, ictus non nugatorios ter vel quater iterauit, cultellum vsque ad manubrium in exanime corpus immergendo, & sic miser miserum noo sine ordinis Monastici enormi læsione & opprobrio, Deo vtrobique irato & vltore ad tartara destinauit. Hæc idcirco plenius enarraui, vt legentes moniti & castigati, à talibus castigarentur, ne in D consimilem confusiouam, Deo prouocato, præcipitentur. Apprehenditur à superuenientibus auctor sceleris, & ligatus arctissimè custodiæ deputatur. Quod cùm domino Regi inootuisset, Reginæ pulsatus querelis, iussit ipsum flagitiosum in torri *Norwicensis* oppidi vinculis mancipatum, profundissimo carcere experrem lumiois præcipitari, oon obstante causa beati *Thomæ* Martyris, qui pro quodam sacerdote homicida constaoter allegans, & stans vsque ad sanguinis & cerebri effusionem, ne judicio laicæ curiæ clericus & præcipuè sacer- E dos damnaretur, & ue deordinatus suspenderetur, martyrium tolerauit, cùm non puniat Dominus bis idipsum, pœnas laxans peccatorum, & supra merita remuoerans, & cùm sufficienter vna culpa per vnicam pœnam prauia debeat dilui ratione. Hæc cùm à quodam Monachorum æmulo in religiosorum opprobrium recitarentur, respondit quidam religiosorum amicus, & religionis amator, & specialis aduocatus: In Angelis inuenit Dominus præuaricatorem, inter septem Diaconos, de- F uiatorem, & inter Apostolos, proditorem. Absit vt vnius vel paucorum peccatum, io numerosam redundet vniuersitatem Hanc etiam modestiam docet Poëta ethuicus, & geutilis, dicens:

Parcite paucorum diffundere crimen in omnes.

Lis & pugna inter Monachos de Selebi & I. Franciscum.

EOdemque anno, dum inter Monachos de *Selebi*, & *I. Franciscum* domini Regis clericum, contentio oriretur io twois & bladis colligeudis occi- G sus est vnus Mouachus & plures vuloerati & baculati Et oe scandala veniant incomitata, eodem tempore apud *Cantuariam* in Prioratu, vnus Monachus alium lethaliter vulnerauit.

Mors miserabilis Prioris de Bradeshleia.

EOdemq; mense malefortuoato, quidam Canonicorum prior de quadã ecclesiola, non procul à cœnobio *S. Albani*, dum queudã strumeoti conserũ aggeré, quem vulgariter tassum appellamus, veualẽ

1248.

æftimans, confideraret, agger ille norans, & inordinatè compofitus, fubito corruit fuper eum. Et antequam garbæ glomeratæ fuper ipfum diffipari poffent, memoratus Prior, homo quidem fimplex & fubftantiæ tenuis, miferabiliter fuffocatus expirauit. Euaferuot autem alij, quos minor moles prefferat, nec oppreflerat, eiufdem Prioris famuli & confortes.

Adulterinus grauiter puniuntur.

NEc cenfeo prætereundum, licet ridiculofum videatur: menfe quoque fub eodem infauftiffimo, ne folis religiofis euenifle fcandala flebilia defcribatur, militibus quibufdam opprobria, com damnis irreftaurabilibus euenerunt. Miles enim quidam genere præclatus, & militia præftantiffimus de *Northfolkia*, nomine *Godefridus* de *Millers*, dum nequiter feductus, in *Iohannis Bretonis* militis thalamum, vt cum filia concumberet, clancolo nocturnu fubintraret infidiis abfconditorum prçuentus, confentiente meretricula, quæ pelex fieri formidauit, comprehenfus eft, & truculenter folo proftratus, cæditur & grauiter vulneratur. Et tandem per pedes hinc inde diftantes, à trabibus fufpenditur. Et cùm hoftiom penitus arbitrio exponeretur, abfcifis membris genitalibus turpiter mutilatur, malens decollari, & fic caftratus & vulneratus, eiectus eft femiuiuus. Afcendit clamor querulus ad Regem, comprehenduntur tantæ tyrannidis auctores. Et tandem dictus *I. Brito* coouictus, irremediabiliter exhæredatus, & irremeabiliter exul adiudicatur. Mœcha verò ne inueoiri poffit, imperfcrorabilibus latebris abfcoodita, laqueos mortis vix euafit. Omnes quoque qui huic enormi facto interfuerunt, difperfi funt exules extorres, & fugitiui, & fic peccatum illud inhumanum & omnimodè expers mifericordiæ, multos nobiles miferabili inuoluit calamitate. Eifdemque diebus quendam clericum elegantiffimum rectorem cuiufdam opimæ Ecclefiæ, qui omnes milites circumdegentes dapfilitatis & hofpitalitatis, multiplicatis honoribus, fuperauerat confimile infortunium illaqueauit. Veruntamen domious Rex compatiens & vfque ad fufpiria & lacrymas contriftatus, voce præconia juffit pro lege acclamari, ne præfumat quis, nifi pro coniuge, adulterum membris mutilare genitalibus.

Varia incendia fortuita

HOc quoq; anno quiddam euenit notabile, quia mirabile, quod huic operi duximus annectendum, non enim hoc incommunimus prætermiffe. Porrò in multis Regionibus, irato Deo, fæuiebant incendia admodum damnofa, vrbes & villas in fauillas redigentia, non tamen æftu vel ariditate prouocante. In *Alemannia* enim præter alia damna quæ vorago ignis confumptiui fufcitauit, Cathedralis Ecclefia beati *Petri* in *Colonia*, quæ eft omnium Ecclefiarum quæ funt in *Alemannia*, quafi mater & matrona, vfque ad muros incendio eft confumpta. In *Francia* quoque vrbes & oppida, & in *Normannia* irreftaurabilia damna ignis indomabilis generauit. In *Anglia* verò, etfi de aliis fileamus, maxima pars burgi, qui *Nouum caftrum* fuper *Tinam* appellatur, cum ponte, igne quafi furiofo confumpta eft. In *Norwegia* autem ita defæuit ignis damnofus, in tribus principalibus ciuitatibus, quòd admirationem & ftuporem in cordibus omnium generaret. Quarum vna, fcilicet *Berge*, totaliter exceptis quatuor religioforum domibus, & domini Regis palatiis, capella, & thalamis in cineres eft redacta. Combuftæ namque fuot de memorata ciuitate vndecim parrochiæ, cum quibufdam domibus Epifcopi ipfius ciuitatis. Volauitq; flamma vltrix peccatorum vfque ad caftrum Regis, quod tunc fuit in ipfa ciuitate, quantum poteft arcus quinquies jacere fagittam, ad inftar draconis ignitiuomi mappam poft fe trahentis. Vnde incolis nihil certius conftitit aut manifeftius, quàm diuinæ vltionis hoc fuiffe feueritatem. Caftrum enim quod erat maximis & duriffimis conftructum molaribus, pro majori parte redactum eft in fauillas. Dieque proximo fequenti, intonuit Dominus fuper locum ciuitatis, tam terribiliter, quàm horribiliter, miffoque fulgure repentino maximam quæ de *Anglia* venerat, & eadem nocte applicuerat nauem concuffit, & quendam hominem in ea contriuit ad mortem, & omnes alios in naui exiftentes vel vulnerauit, vel læfit enormiter, malumque in fragmenta minutiffima quaffatum in mare mifit, & omnes quæ in ipfo portu erant naues videlicet ducentas, vel plures, commouit. Ipfe qui & hæc fcripfit, in naui extiterat, cuius malus confractus erat. Sed eadem hora in quadam Ecclefia, quæ iuxta litus erat, Miffam celebrauit, quafi proceleuma nauticum canendo, Deo gratias poft pericula pontica redditurus. Hæc cùm domino Regi innotuiffent, pro amore ipfius qui in ipfa naui fuerat, malum præftantiorem iuffit reftitui & majorem.

Poft feftum autem S. *Michaelis* Epifcopus *Norwicenfis*, pro quibufdam caufis fecretis, tranffretauit.

Mandatum iniquum Archiepifcopi Cantuarienfis.

DIebus quoque fub eifdem, Archiepifcopus *Cantuarienfis Bonifacius*, qui in partibus *Lugdunenfibus*, minus folicitus, quantum ad animarum cuftodiam, Ecclefiæ, domino Papæ militauit, ab Ecclefiis in fua Prouincia vacantibus, quas per annum tenuit, auctoritate fultus Apoftolica, thefaurum non minimum à miferrima *Anglia*, quæ facta eft vinea ab aptis exterminanda, quam vindemiant omnes prætereuntes, extorfit: Et vt magis corda fpoliatorum cruciaret, per Decanum *Belnacenfem*, fuum in hac procuratorem, fecit denuntiari, omnes fuiffe excommunicatos, qui clàm vel palàm obloquentes vel detrahentes, gratiam quam dominus Papa conceflerat, & contulerat eidem Archiepifcopo, quomodolibet impedirent, vel de prouentibus aliquam fubtractionem vel fraudem facerent fupradictis, exceptis tantummodo domino Rege & Regina, & eorum liberis, & nobili viro Comite *Richardo*. Et hoc mandatum præceptum per totam *Angliam* in fingulis Ecclefiis diuulgatum, in multorum cordibus indignationem, tum propter ipfam injuriofam, & inauditam, auidamque pecuniæ extorfionem, tum propter annexam adulationem, generauit, dominumque Regem talia tolerantem, & talibus confentientem, præcordialiter maledixerunt.

Nuntii Tartarorum veniunt ad Papam.

EAdem æftate venerunt duo nuntij *Tartarorum*, à Principe eorum ad dominum Papam deftinati. Caufa autem nuntij eorum adeò cunctos latuit in curia, vt nec clericis, notariis, nec aliis, licet familiaribus, clarius patefactum. Charta autem eorum quam Papæ detulerunt, ter fuit de idiomate ignoto ad notius tranflata, prout nuntij partibus Occidentalibus appropinquauerunt. Sufpicabatur autem à multis per quædam argumentorum indicia, quòd in charta continebatur, propofitum & confilium *Tartarorum* fuiffe, mouere bellum in proximo contra *Battacium* generum *Frederici* Græcum, fchifmaticum, & *Romanæ* curiæ inobedientem. Quòd domino Papæ non credebatur difplicuiffe, dedit enim eis veftes preciofiffimas, quas robas vulgariter appellamus, de efcarleto prælecto, cum penulis & fururiis de pellibus variis ciflimorum, & libenter confabulabatur ac fauorabiliter & crebro per Interpretes cum eifdem, & munera contulit in auro & argento clanculo preciofa.

1248.

1248. *Grauamina noua romana à curia romana illata.*

EOdem anno, multiplicata sunt cum augmento grauamina multipliciter excogitata, quæ à *Romana* curia in Regnum diatim *Angliæ miseræ* profluxerunt. Præter angustiam & seruitutem insolitam, eò quòd suspendebantur Prælati à collatione beneficiorum, donec *Romanæ* auaritiæ satisfactum esset, nec contra hoc reclamauit Reguli pusillanimitas, pullularunt quotidie nouarum oppressionum genimina detestanda. Et si non omnia grauamina (quia difficile esset, imò impossibile, describere) aliqua tamen, vt doleant inspectores, & dolentes Deo conquerantur, & eo quandoque propitio liberentur, huic opusculo duximus inserenda, vt omnibus pateat *Angliæ* miseranda miseria, quæ bonis rectoribus & tutoribus, proh dolor, viduatur. Abbas *Abendoniæ* à domino Papa mandatum acceperat, de prouisione cuidam *Romano* sine moræ dispendio facienda. *Romanus* autem ille, non quamcunque volens Ecclesiam accipere, sed opimam, expectauit sub silentio dissimulans, donec quædam vacabat Ecclesia nobilis & opulenta, scilicet Ecclesia beatæ *Helenæ* in villa *Abendonensi*, quę ad centum marcas æstimatur, omni referta commodo, vtpote in burgo qui cœnobio subjacet memorato. Confestim igitur istam exegit ille *Romanus*, qui diu siluerat, & instanter postulauit sibi autoritate conferri Apostolica. Eadem autem die qua vacauerat Ecclesia, vrgentissimum accepit Abbas à domino Rege mandatum, minis, coniunctis precibus cum promissis contextum, vt & ipsam Ecclesiam conferret fratri suo vterino *Ethelmaro*, licet idem *Ethelmarus* jam tot abundaret Ecclesiis & redditibus, quòd nec miramur, si numerum eorundem ignoret & valorem. Abbas igitur circumplexus, & quasi inter duas molas circumuoluentibus molaribus cōstitutus, & quasi contritus, consuluit super hoc Conuentum & amicos fideles & discretos, qui responderunt: Durum patet vtrobique, veruntamen si dominus Rex velit vos ab impetu Papali protegere, tolerabilius arbitramur illam Ecclesiam conferre ipsi fratri Regis domini principis ac patroni vestri, quàm illi [illegible], qui vobis semper vicinus fieret insidiator vigil ac persecutor indefessus, & quasi semper spina in oculo. Significatum est igitur istud domino Regi tempestiuè, cui dominus Rex indubitatam promisit cum omnimoda protectione & indemnitate protectionem. His igitur dictis confidens fallacibus Abbas, dicto *Ethelmaro* ad Regis contulit supplicationem. *Romanus* igitur iratus valde, confestim Papam adiit, & eidem rei seriem cum augmento prouocationis plenius enarrauit grauiter conquerendo. Citauit igitur dominus Papa ipsum Abbatem, vt personaliter coram eo appareret, de inobedientiæ offensa responsurus. Abbas igitur domini Regis omni destitutus consolationis auxilio, super hoc crebrius requisito, *Romanam* senex & valetudinarius curiam adiit, in multa mentis tristitia, pauore, & amaritudine. Vbi tandem post multas angustias & expensas non modicas, dicto *Romano* ad arbitrium Papæ satisfecit, annuas quinquaginta marcas de camera sua, in magnam suæ Ecclesiæ læsionem, conferendo.

Aliud enormo grauamen Papale

ANno quoque sub eodem, Abbate *S. Ædmundi* sublato de medio, Rex postposito Dei & S. Martyris timore ac reuerentia, quem specialiter teneretur causa multiplici venerari à domo illa vacante tantam recepit pecuniam, quòd videretur viscera misericordiæ penitus amisisse, nam absque Balliuorum Regiorum stipendio, mille & ducentas marcas inde extorsit truculenter. Cùm igitur alium fratres in loco Abbatis substituendum elegissent jam defuncti, quosdam de fratribus, propter confirmationem eiusdem, ad curiam *Romanam* destinarunt. Facta igitur super hoc examinatione cauillatoria, reprobata est electio & electus, vt in teriaculo immisericordis misericordię sic incideret reprobatus. Et cùm Monachi tristes recessissent & verecundi, reuocauit eos dominus Papa, dicens: Cùm miseri misericordia indigeant, ex mera gratia nostra, vobis ad præsens ne confundamini, ipsum electum concedimus, illi ipsum cœnobium beati *Ædmundi* liberè ac liberaliter conferendo. Veruntamen respiciat in octingentis marcis, & respondeat illi mercatori, quem illi assignabimus, cui in tantum obligamur. Et sic monachi recesserunt illaqueati. Qui tot lacessiti iniuriis & grauaminibus, inconsolabiliter doluerunt, & vnus eorum ante recessum à curia, apud *Lugdunum* mortuus est: alter apud *Doueram*, rediens à curia illa non curiali, viam vniuersæ carnis, non sine mentis amaritudine, est ingressus.

Obiit Abbas de Walthā.

ET dum illorum temporum dies profluxerunt, obiit piissimæ recordationis Abbas de W*altham*, de ordine *Canonicorum S. Augustini*, vir eximiæ sanctitatis.

Moritur Simon de Lāgetuna.

SVb eodem quoque annali curriculo, obiit magister *Simon* de *Langetuna*, frater præclaræ memoriæ *Stephani Cantuariensis* Archiepiscopi, Ecclesiæ *Cantuariensis* Archidiaconus. Qui si Ecclesiæ suæ, videlicet *Cantuariensis*, persecutor & perturbator fuisset, non est mirandum. Quin imò Regnum *Francorum*, Regnum & *Anglorum*, quandoque cùm ex multiplici bello vexaretur, sicut sufficienter in loco suo prædictum est mouit, commouit, & perturbauit. Obiit quoque anno sub eodem magister *Johannes Blundus*, Cancellarius Ecclesiæ *Eboracensis*, Theologus prælectus & electus aliquando in Archiepiscopum *Cantuariensem*, sed per memoratum *Simonem* cassatus. Perturbator igitur & perturbatus ad turbas simul perrexerunt defunctorum. Obiit insuper Comes *Patricius*, qui inter Magnates *Scotiæ* potentissimus habebatur. Obiit autem cruce signatus, in comitatu domini Regis *Francorum* peregrinans. Qui creditur crucem assumpsisse, vt Deo & beato *Osuino* reconciliaretur. Iniustè enim vexauerat & damnificauerat domum de *Thinemua*, beati *Albani* cellam, & eiusdem beati Regis & Martyris *Osuini* speciale domicilium, vbi & eiusdem corpus jacere dignoscitur.

Obitus Iohannis Blundi.

Frater Mattheus missus in Noruegiam.

EOdemque anno, cùm pateret discrimini quoddam cœnobium in *Noruegia* nobile quidem, quod dicitur cœnobium sancti *Benedicti* de *Holm*, de fundatione Regis nobilissimi *Cnutonis*, qui & in *Anglia* vnum cœnobium eiusdem tituli & ordinis fundauerat, depauperatum enormiter, & Conuentus dispersus, & totum ferè destructum est ipsum cum suis pertinentiis Monasterium. Recessit Abbas relicto ordine, & furtiuè sublato sigillo Capituli sub specie fidelitatis omnes ipsius Monasterij ferè possessione vel vendidit, vel inde confectis chartis fraudulenter impignorauit, habens vnum de Fratribus, videlicet Sacristam, qui sigilli custos fuerat huius rei consciū, & suo facinori consentientem. Qui etiam cum Abbate, apostata fuerat & fugitiuus. Archiepiscopus igitur *Nidrosiæ*, in cuius Diocesi fuerat dictum Monasterium, ipsum cum omnibus pertinentiis cepit in manu, imponēs Monachis quòd non erant nisi solo habitu Monachi, ordinis Monastici & regulę S. *Benedicti* penitus ignari, Monasticorum statutorum transgressores manifesti, quorū etiam aliqui fures fuerant & fugitiui. Ipsi autē Monachi qui quamuis Abbate carerēt, sub Prioris regimine Deo quoquomodo militabant, ad asylū appellationis, ad Pontificē sūmū conuolarunt. Indignum enim & rationi dissonum, vt vnius vel duorum vel paucorum culpa, in totam vniuersita-

1148.

1248. tem redundet. Pendente igitur appellatione, non est ausus Archiepiscopus amplius eos impetere, vel aliquid innouare. Reuocatis igitur aliquibus prudenter possessionibus, necnon & collecta pecunia, Prior *Romanam* curiam adiit: & ecce Abbas apostata cum suo complice ibidem paulò antè fuerat, & confectis chartis & signatis furtiuo sigillo, domum memoratam quingentis circiter marcis obligarat. Rediit ergo domum Prior tristis & confusus: & antequam domum veniret, nuntiatum est ei quòd ille miser Abbas obierat in cœnobio, videlicet sancti *Albani* in *Selio*, quod est in *Noruuegia*. Et cùm certificarentur super his Prior & Conuentus, elegerunt sibi Abbatem. Et adhuc remisso ipso Priore cum vno Monacho comite, & cum pecunia trecentarum marcarum, & cum literis domini Regis fratri *Mathæo* de *Parisius*, vt ipse liberationi eorum diligenter intenderet, directis, feliciter procuratum est, quòd pro sorte tantum liberaretur domus memorata. Et cùm iam obtentis omnibus scriptis & instrumentis quibus obligabatur Conuentus de *Holm*, contra *Caursinos*, *Londini* tunc existentes, penitus infra annum rediit cum omni prosperitate liberatus. Veruntamen licet in temporalibus respirassent, in spiritualibus tamen adhuc languebant mutilati, vix latitantes obtentis induciis, & pro muneribus multiplicatis breui dilatione, ne Archiepiscopus totam insulam, quæ dicti Monasterij fuerat possessio, & ipsum Monasterium, quod quidem in ipsa situm fuerat, cum omnibus suis pertinentiis in sua susciperet, anfugatis Monachis, qui quidem, vt ait, solo nomine Monachi extiterant. Contigit autem vt tunc temporis, sicut prædictum est, venit Episcopus *Sabinensis Romanæ* sedis Cardinalis, Legatus in *Noruuegiam*, ad quem statim dicti Monachi nimis oppressi à suo Archiepiscopo, vt de tribulatione susciperent consolationem, conuolarunt. Quibus ipse, Filij, Monachorum statuta & obseruantias, & regulam S. *Benedicti* penitus ignoro, consulo autem vobis in bona fide, vt *Romanam* curiam adeatis, supplicetisque domino Papæ, vt vobis prouideat ordinis vestri reformatorem & idoneum instructorem: & ego pro vobis scribam eidem affectuosè, vt super hoc vos exaudiat benignè. Nec capit hoc negotium dilationem, instat enim proteruius Archiepiscopus vester, vt vos propter vestram expellat ignorantiam. Adiit igitur Abbas pro hac causa curiam suo comitante Priore, & cùm suum domino Papę desiderium plenius intimassent, ostendentes literas domini Regis & Legati super hoc petitorias, respondit eis dominus Papa: Filij, si ignari estis eorum quæ scire tenemini, eligite cum deliberatione vobis informatorem, de quacunque regione & domo & persona mauultis, & fiet vobis quod petitis. Et erudimini, ne vester præualeat in vos aduersarius. Ipsi igitur in crastino habita diligenti consideratione simul cum aliis discretis viris, domino Papæ responderunt: Domine, experientia nouimus edocti quòd non sunt adeo compositi Monachi nostri ordinis per totam, vt credimus, mundi latitudinem, sicut in *Anglia*: nec est, vt fama referente nouimus, tam ordinata domus in Regno *Angliæ* sicuti domus S. *Albani Anglorum* Prothomartyris. Petimus igitur de domo illa quendam Monachum *Mathæum* nomine, nobis reformatorem & instructorem, cuius prudentiam experti sumus & fidelitatem. Præterea familiarissimus Regi nostro & amicissimus, poteritq; per ipsum rebelles si quos iustificando, si necesse viderit, edomare. Cumque responsio domino Papæ satis placuisset, meruerunt Monachi tale autenticum ad dominum Abbatem S. *Albani* præsentandum reportare.

INnocentius, &c. *Dilecto filio Abbati* S. Albani in Anglia *ordinis* S. Benedicti, &c. *Cùm sicut ex parte dilecti filij Abbatis Monasterij de* Holm S. Benedicti Nistorsiensis *Diocesis, fuit propositum coram nobis, idem Monasterium propter prædecessorum suorum negligentias, sic in his quæ ad Monasticum ordinem pertinent deformatum, vt inueniatur in illis partibus aliquis qui statuta & obseruantias eiusdem ordinis bene sciat, nos ad supplicationem eiusdem Abbatis, discretionem tuam rogamus attentius & hortamur per Apostolica tibi scripta mandantes, quatenus dilectum filium fratrem* Mathæum *Monachum tuum, qui dicitur probatæ vitæ, ac religionis expertæ, ad idem Monasterium, vt dictum Abbatem & Monachos suos in regularibus disciplinis & statutis, quæ ad eundem ordinem pertinent, informet & instruat, transmittere pro diuina & Apostolicæ sedis ac nostra reuerentia non postponas. Datum* Lugduni, &c. Autentica Papæ ad Abbatem S. Albani. 1248.

Abbate igitur sancti *Albani*, domino Papæ, vt iustum erat, obtemperante, & memorato Monacho Abbati suo obediente, factum est negotium prosperatum & consummatum, ita vt Abbas de *Holm* in *Noruuegia*, in pace ac prosperitate perseueraret, & ordo Monasticus per Dei gratiam, qui discrimini patebat, cum aliis ibidem cœnobiis in illa regione feliciter respiraret.

Eodem anno capta est ciuitas nobilis *Hispaniæ Sybilla*, die S. *Georgij*, à victoriosissimo rege *Castellæ*, & *Christianitatis* titulo, ad honorem Domini nostri *Iesu Christi*, insignita.

EOdemque anno in Aduentu Domini, scilicet quarto die ante Natiuitatem Domini, factus est terræmotus in *Anglia*, ita vt (prout hæc scribenti enarrauit Episcopus *Bathonensis* quia in eius Diocesi euenit) dissipatæ sunt maceriæ ædificiorum, & lapides de locis suis auulsi, & multi hiatus fecerunt patulos & rimas cum ruinis. Tholus quoque lapideus, magnæ quantitatis & ponderis, qui per diligentiam cæmentariorum in summitate Ecclesię de *Velles* ponebatur raptus de loco suo, non sine damno, super Ecclesiam cecidit, & cùm ab alto rueret, tumultum reddens horribilem, audientibus timorem incussit non minimum. In quo etiam terrę motu, hoc accidit mirabile: Caminorum, propugnaculorum, & columnarum capitella & summitates motæ sunt, bases verò & fundamenta nequaquam, cùm contrarium naturaliter debuit euenire. Et illo terræmotus tertius fuit, qui in triennio citra *Alpes* euenit: vnus in partibus *Sabaudiæ*, & duo in *Anglia*, quod ab initio mũdi est inauditũ, & ideo terribilius. Terræ motus in Angl.

TRansijt igitur annus ille aëre temperatus & serenus, horrea frugum replens abundantia, & torcularia vinis reddens redundantia. Ita vt summa frumenti, ad duorum descenderet pretium solidorum, & vini prælecti dolium, duabus marcis vltro venderetur: fructibus pomariorum per loca vberrimus, & per loca sterilis: vermibus cucurbitinis omnia virentia, vbi pestis se ingessit in arbustis, penitus demolientibus. Veruntamen *Terra sancta* nimis hostilis, *Italia* inimicus, *Alemannia* lethifer *Angliæ* aduersarius, *Francia* exitialis. Et vt breuibus concludam, in omni ferè regione *Christianorum*, thesaurorum consumptiuus. Mundi finis multiplicibus argumentis indicatiuus. Vt sunt, *surget gens contra gentem, & terræ motus erunt per loca*: & consimilia. Præcipuè autem *Romanæ* curiæ infamis, pestifer, & perniciosus itaque diuinæ manifestè comminatorius. Totaque hyems in vernam versa est temperiem, ita vt nec nix vel gelu terræ superficiem cooperiret, vel per moram constringeret biduanam: videres arbores in Februario germinare, & auiculas quasi in Aprili canentes lasciuire. Annalis conclusio.

ANno domini M.CC.XLIX. qui est annus regis *Henrici* xxxiij. fuit idem dominus Rex ad Natale domini, *Londini*. In qua solennitate Comes *Richardus* Rex Angliæ petit à ciuibus Londinens. xenia

1249. frater eius fuit apud *Walingeford*, cũ copioſa Magnatũ multitudine conuiuantiũ, dies natalitios celebrãdo Comes etiã *Glouerniæ* in partibus *Walliæ* cõterminis, iuxta *Glouerniam*, non minoris gloriæ ſæcularis curiam ſuam eiſdem diebus ſolennius ſerenauit. Rex autem Regalis magnificentiæ terminos impudenter tranſgrediens, à ciuibus *Londinenſibus*, quos nouit ditiores, die Circumciſionis Dominicæ, à quolibet exegit ſingulatim primitiua, quæ vulgares noua dona noui anni ſuperſtitioſè ſolent appellare.

Celebratur magnificè feſtum S. Aeduardi.

VEruntamen feſto beati *Ædnardi*, quod eſt in vigilia Epiphaniæ, appropinquante, vocauit dominus Rex per literas ſuas copioſam Magnatum multitudinem: vt ſimul cum eo qui in vigilia ſancti, videlicet die Lunæ in pane & aqua & in veſtibus laneis jeiunauerant, prout de more ſolet, ipſum feſtum magnificè celebrarent in Eccleſia ſancti *Petri* apud *Weſtmonaſterium*. Congregati ſunt igitur ibi quàmplurimi, tum pro deuotione & amore ſancti, tum pro veneratione ſancti ſanguinis *Chriſti* nuper adepti, & venia conceſſa ibidem obtinenda, tum pro domini Regis ipſos vocantis reuerentia. Erant autem ibi jam præſentes cum Rege, Regina, Comites, *Richardus*, & Mareſcallus R. cum quatuor aliis Comitibus, & Epiſcopi totidem congregati.

Reditus Comitis Legriæ.

ET dum apud *Weſtmonaſterium* in hoc feſto moraretur dominus Rex, diebus videlicet Natalitiis, rediit Comes S. *Legriæ* à partibus *Gaſconiæ*, cum quibuſdam aliis Magnatibus, militibus & ſeruientibus, qui illuc deſtinati domino Regi fideliter militauerant. Quorum aduentus ipſum regem & totam curiam eius non mediocriter exhilarauit. Cœgerat enim dictus Comes quendam proditorem, videlicet *Gualterum*, filium Comitiſſæ *Biardæ*, qui in illis partibus multa nocumenta, damnoſa nimis domino Regi machinando, ipſam terram ferè totam deſtruxerat, corruperat, & à fidelitate regis fraudulenter & proditioſè auerterat, treugas initum accipere. Abundauit enim idem *Gualterus* pecunia, quam per fallacia promiſſa à domino Rege, in partibus *Gaſconiæ* exiſtente, receperat. Conſenſerat autem mater filio, fraudulenta fraudulento, quæ ſimiliter infinitum theſaurum eodem tempore nequiter receperat, exhauſtum ab *Anglia* in ſubuerſionem & depauperationem *Angliæ*, & nobilium atque Prælatorum regni, à Rege faſcinato. Præterea Comes memoratus, fidelium domini Regis auxilio roboratus, quendam publicum prædonem, ipſius regis proditorem & inimicum cruentiſſimum, qui ſimiliter in partibus *Gaſconiæ* & confinibus multa mala fecerat, videlicet *Willielmum Bertram* de *Acrimonte*, ceperat, & in turri *Regulæ* vinculis mancipatum tradiderat cuſtodiendum, donec, ſi conſilium domini Regis ad hoc ſe incliuaret, dictus Comes rediens in *Gaſconiam* & ipſum & omnes domini Regis contereret inimicos.

Comes Londinenſes à Rege grauiter affliguntur.

REx autem non, vt decuit, Deo, exercituum Domino dans gloriam, pro victoria ſibi ad votum conceſſa, cœpit tunc demum vigilanter excogitare, qualiter inexhauſtum *Angliæ* puteum poſſet penitus deſiccare. Suſtinens enim, vt prædictum eſt, juſtam ab vniuerſitate Magnatum *Angliæ* repulſam, ne amplius bona ſua in Regni confuſionem effunderent, ſtuduit ſubtiliter per alia argumenta, auaritiæ ſuæ ſitulam inebriare. Statim igitur poſt memoratæ gaudia ſolennitatis, inito ſtudiur conſilio ciues *Londinenſes* grauare, hoc modo. Suſpendit exercitium mercaturæ ciuitatis, vt prætactum eſt, per quindenam, nouis nundinis apud *Weſtmonaſterium* in multorum damnum & præiudicium, conſtitutis. Et protinus poſt hoc petiit, miſſis per ſatellites ſuos literis ſuis, argumentoſas & imperioſas preces continentibus, vt ipſum juuarent efficaciter auxilio pecuniari. Quo audito, ciues præcordialiter ingemuerunt dicentes: Heu nobis, heu, vbi eſt *Londinenſis*, toties empta, toties conceſſa, toties ſcripta, toties jurata libertas. Quolibet enim ferè anno, quaſi viles vltimæ ſerui conditionis, per varias tallias depauperamur & cauſis vulpinis iniurioſè exagitamur. Nec ſciri poteſt, in quam voraginem, bona, quibus ſpoliamur abſorbentur ſubmerſa. Quid plura? licet inæſtimabilia exigerentur, tandem ciues, non ſine cruenta cordium amaritudine, ad contributionem duorum millium librarum, in breui termino domino Regi conferendorum, licet inuiti, deſcenderunt. Grauamen inſuper ſolitum adhuc ſine aliquo moderamine ſæuiebat. Omnia enim venalia, ſi non quaſi furtiua, abſconderentur, præcipuè in eſculentis & poculentis, ad opus Regis rapiebantur: nec tamen hoſpitium eius dapſilitatis alicuius inde ſuſcepit incrementum. Imò potius diatim, exulante verecundia, reprehenſibili nimis arctabatur parcitate, & jam eliminata antiqua domini Regis *Angliæ* dapſilitate, jam *Romana* menſæ conſuetudo ſubintrans, Regiæ ſerenitatis famam & honorem non mediocriter denigrauit.

Rex Angliæ à Nobilibus ſuis ſingulatim precando petiit pecuniã.

EOdemque tempore, dominus Rex ad jam ſolitas cauillationes *Romanas* recurrens, cùm non poſſet omnes congregatos regni Nobiles, ad conſenſum flectere, ſingulos ad ſe vocans, vel vnicuique ſcribens, affatus eſt eos, impudenter ſupplicando, dicens: Pauper ſum omni deſtitutus theſauro. Neceſſe habeo, vt quilibet veſtrum iuuet me efficaciter: obligor enim per chartam meam debito triginta millium marcarum. Nec tamen aliquid exigo, niſi per gratiam. Qui mihi gratiam facturus eſt, reddã ei nacta temporis opportunitate talionem. Et qui mihi gratiam denegauerit, & ei gratiam denegabo. Et protendens cauſam fictam, quaſi eſſet moturus bellum contra regem *Francorum*, repoſcendo in manu forti iura ſua treugis iam expirantibus, nihil exinde à circumſpectis niſi deriſum & ſibilum ſuſcitauit. Nuper enim prohibitum fuit ei, ex parte domini Papæ, per Magiſtrum *Albertum*, ne aliquam terram à domino *Francorum* Rege, quocunque titulo poſſeſſam, quomodolibet infeſtaret qui in *Terra ſancta*, Deo & vniuerſali Eccleſiæ cruce ſignatus militauit. Et ſi non prohibuiſſet, bene creditur, quòd minimè ſufficeret ei militaris peritia, vel fortitudo, vel etiam vndecunque extortus theſaurus, ad priuandum regem *Francorum* aliqua ſaltem poſſeſſiuncula. Non enim penitus vacuata creditur *Francia* theſauro vel militia. Sed vt dicti magiſtri nuntium omnes lateret, non permiſit Rex illud aliquatenus publicari. Dictum eſt etiam, quòd poteſtatem receperat idem Magiſter A. terram *Angliæ*, ſi rebellis eſſet rex, mandato Papali interdicendi: ſed hæc omnia, quaſi magno myſterio celata, tegebantur, vt ignaros Rex cautè circumueniret.

Rex Angliæ mendicat pecuniam à Prælatis & Abbatibus.

ET dum ſic patulo hiatu, Rex adquiſitioni pecuniari auidius inhiaret, contigit, vt iter faciens verſus *Huntendonam*, circa feſtum ſancti *Hilarii*, miſit pro Abbate *Rameſei*. Quem ſecretius alloquens, ait: Amice, obnixius ſupplico, quatenus juues me, mihi centum libras conferendo, vel ſaltem commodando. Ego enim, & neceſſe habeo ipſas habere ſine moræ diſpendio. Et cùm non poſſet Abbas honeſtè aliter reſpondere, ait: Dator aliquando fui, nunquam tamen vobis accommodator fui, vel ero. Et ſtatim tantam pecuniam cum grauibus vſuris à *Caurſinis* mutuo accepit, vt eidem Regulo mendicanti ſic ſatisfaceret. Eodemq; tempore conſimilibus precibus dominus Rex Abbatem de *Burgo* pulſauit, iuuamen pecuniare poſtulando, aſſerens,

1249. majorem eleemosynam fore sibi juuamen conferre pecuniare, quàm alicui ostiatim mendicanti. Abbas antem, cùm se excusando non se precibus suis inclinauit, connitus lacessitus à domo Regis clanculo exiuit. Ab Abbate verò *sancti Albani*, simili sermocinatione sexaginta marcas eodem tempore extorsit, licet eodem anno, & similiter proximo præterito, non minimam sophisticè emunxisset. Videns igitur dominus Rex, nullum nec posse nec velle contradicere, spem certam concepit, quòd nullus ei resisteret Abbatum vel Priorum. Et cùm ei repagula contradictionis opponerent Magnates, Prælatis qui in arcum prauum conuersi sunt, sed inuiti, scripsit in hunc modum.

Litteræ Regis ad prælatos Angliæ.

HEnricus *Dei gratia, &c. Vniuersis Abbatibus & Prioribus constitutis in Comitatu* Essexiæ & Hertfordiæ, *salutem. Si Regia maiestatis dignatio, pro iuribus Regni tuendis deuotorum ac fidelium suorum auxilium experiri voluerit, vel si ipsi suum Principem, sub cuius alis protecti respirant, obsequio corporali, & munerum oblatione frequenter honorent, temporibus congruis, non est mirum. Cùm igitur iam deficientibus treugis inter dominum Regem* Francorum, *& nos, pro recuperatione & defensione iurium nostrorum tam in cismarinis, quàm transmarinis partibus, ad quas nuper misimus comitiuam, oporteat nos magnos sumptus, & ob causas diuersas, liberalitatis manum pluribus aperire: dilectum & fidelem nostrum* Simonem Passeleue, *vnà cum singulis Vicecomitibus dictorum Comitatuum ad vos transmittimus, rogantes attentè, quatenus ipsos in negotio nostro, quod vobis exponent, vnà nos in eis fauorabiliter audientes, ad alleuationem sumptuum prædictorum nos de pecunia vestra tam abundanter iuuetis, quòd id vobis debeamus retributione compensare.* Hæc cùm ad audientiam discretorum peruenerunt, luce clarius perpenderunt, quòd quando in *Pictauia & Gasconia* fuerat illi quibus seipsum solis nummis oneratum, sine tutela suorum fidelium *Anglicorum* inconsulte commiserat, ipsum quasi captum & illaqueatum enormiter depauperarunt, quæ habuit, vel habiturus erat nequiter extorquentes: videlicet, vt quæ quandoque ab *Anglia* erasurus erat, fidei juramenti, ac chartæ consignatæ obligatione indissolubiliter astrictus, eis transmitteret: & sic gemitus & suspiria *Anglorum* diatim multiplicabantur.

Episcopus Dunelmēsis Episcopatū suum resignat.

PVrificatione beatæ *Mariæ* imminente, Episcopus *Dunelmensis*, *Nicolaus*, sentiens se annosum, valetudinarium, & infirmum, malens relinquere diuitias quàm à diuitiis derelinqui, Episcopatum suum *Dunelmensem*, obtenta tali à domino Papali licentia resignauit. Et datis ad hoc prouisoribus, Archiepiscopo *Eboracensi*, & *Londinensi*, & *Wigorniensi* Episcopis, assignata sunt ei tria maneria, videlicet de *Houedia* cum pertinentiis, *Stocton*, & *Esingtuna*. Recedens igitur à *Dunelmo*, accepta ibidem à fratribus licentia, ad alterutrum dictorum maneriorum mansurus perrexit, vt in pace ibidem sine querelarum vel causarum strepitu, exutus à sollicitudinibus mundanis, sibi jam expectanti donec eius veniret immutatio, liberius vacaret, orationi & contemplationi penitus intendendo. Super hoc dominus Rex certificatus, omnia residua non segniter haud inuitus in suam cepit custodiam & potestatem, vt ibidem vberrimos pecuniarum fructus, semper tamen jejunus & auidus, deglutiret. Ad quæ sibi amplexanda & congerenda illico misit vnum de clericis suis, *Thomam* videlicet de *Newnerca*.

Torneamentum nimia niue impeditum.

TEmpore quoque sub eodem, captum fuit quoddam generale torneamentum, apud *Northamtonam* die Cinerum feriendum, at Regia prohibitione eum niuis, & temporis inclementia, remansit impeditum. Super quo dolentibus militibus, præcipuè tyronibus, qui sitienter initialia certamina disciplinæ militaris cupiebant exercendo experiri, significauit tyro nouellus *Willielmus* de *Valentia*, Regis frater vterinus, vt propter prohibitionem Regiam & suspicionem friuolam, si temporis arrideret serenitas torneare non omitterent. Ipse enim interponeret se pro obside, inter dominum & fratrem suum Regem & ipsos, ne sæuiret in eosdem. Quod mandatum ipsi W. ad militiæ titulum & honoris cumulum fuit ascriptum non mediocrem. Veruntamen eadem die, scilicet die Cinerum, tanta niuis ingruebat abundantia, vt per biduum durans, totam terræ cooperiens superficiem spissitudine monopedali, frondes arborum confregit oneratas, & illico in aquam resoluta, agrorum sulcos, ad instar antrorum, dilatatos, riuulis diffluentibus fecit redundare. Et sic incommodo torneamentum memoratum periit duplicato. 1249.

Rex impie fratrem suū AEthelmarum in Episcopum Dunelmensem eligi.

REx interea vigil & indefessus lucri speculator & perscrutator, timore Dei, secus quàm deceret postposito, conuentui *Dunelmensi*, ad quem ius electionis pertinere dignoscitur, preces precibus transmittit accumulatas, per nuntios ad circumueniendum etiam prudentes & circumspectos satis eruditos, implorans, & minis interpositis præcipiens, vt frater eius vterinus *Æthelmarus*, ab ipso Conuentu vnanimiter & fauorabiliter in Episcopum *Dunelmensem* & suarum Pastorem animarum eligatur, & vt hoc fœliciter fieret, secundùm illud Poëticum:

Imperium, promissa, preces, confudit in vnum.

Cui Conuentus humiliter respondit: Domine Rex, Regum *Christianissime*, memento, si placet, juramenti, quod iurasti coronandus primi, videlicet & præcipuè, permitte sanctam Ecclesiam sua saltem aliquando gaudere libertate, vt secundùm Dominum nobis patrem & Pastorem animarum nostrarum idoneum eligamus. Nosti, & nouit mundus, quòd & scientia & ætate insufficiens est frater vester memoratus vt tam arduo officio colla supponat spirituali. Cui Rex respondisse perhibetur: Et ego potens sum, & bene mihi complacet, vt ipsum Episcopatum in manu mea teneam octo vel nouem annis vel amplius, vt saltem tunc maturus ætate vobis acceptetur.

Querela facta per latrocinios in Anglia perpetratis.

IMminente autem tempore Quadragesimali, cùm dominus Rex apud *Wintoniam* feliciter aduenisset, accesserunt duo mercatores de *Brabantia* ad ipsum queruli & dolentes. Dixeruntque domino Regi lachrymando & eiulando: Domine Rex pacifice & iuste; nos mercatores de *Brabantia* existentes, cùm per fines vestros negotiaturi, quos credebamus pacificos, transiremus, irruerunt in nos immunitos quidam prædones & latrones, quos adhuc facie tenus cognoscentes, in curia vestra inuenimus, qui violenter à nobis ducentas marcas obiter abstulerunt, nequiter ac latrocinaliter. Quòd si renuentes præsumant inficiari, paramur iudicialiter duello super eos veritatem, Deo iudice, discutere & disrationare. Capiuntur suspecti. Et cùm determinaretur vt à fama patriæ eorum purgatio dependeret liberauit eos patriæ iuramentum. Quid mirum? erat patria illis conformis infecta tota latrocinio. Instantibus autem adhoc prædictis mercatoribus, & de manu regis pecuniam suam importunè opportunè postulantibus, cœpit rex commoueri, & conuocatis consiliariis suis, ait: Quid agendum? Commouentur viscera mea super istorum tribulatione. Cui illi: Domine, audiuimus & nouimus quòd super omnes prouincias *Angliæ* habetur ista suspectio. Creberrimè enim hic tran-

1249. ftuntes, [illegible], vulnerantur, vinciuntur, iugulantur, [illegible] ramur quòd Iustitiarij vestri itinerantes, quorum est hoc officium speciale, patriam istam tam [illegible] famem non mundauerunt. Credimus igitur quòd inter huius patriæ latrones, qui supra modum hic abundant, conspirationis fœdus astutè nimis initum est, vt nullus alium quomodolibet accuset, & sic tam vos quàm Iustitiarios vestros & alios Balliuos vestros, eorum latuit conspiratio & versutia. *Henricus* de *Mara* Iustitiarius vester cum socius suis hic fuit, nec profuit. Illi enim quos elegerat Inquisitores, latronum fuerunt consortes & fautores. Cautè igitur agendum est contra multiformes proditores, ars vt arte decipiatur. Per has enim partes meant & remeant, tum propter portum propinquum, tum propter Regiam istam ciuitatem, tum propter nundinas institores quàmplurimi, præcipue vltramarini. Asserunt quoque isti ia[illegible] spoliati, quòd si non eis pec[illegible]nia eorum pro qua parantur duello veritatem discutere, restituatur, à vestri Regni mercatoribus in suis pa[illegible]us omnia violenter reposcent, & in eorum damnum & vestri dedecus extorquebunt, Duce Brabantiæ, cuius amicitiam desideramus, non i[illegible] immeritò de[illegible]igoante. Fecit igitur Dominus Rex conuocare Balliuos & liberos ipsius Comitatus, scilicet *Suhamtoniæ*. Et ait illis, toruo respiciens intuitu: Quid eo quod de vobis audio? clamor spoliatorum ascendit ad me. Necesse habeo descendere. Non est adeò infamis Comitatus, vel patria, in totius *Angliæ* latitudine, vel tot facinoribus maculata. Vbi enim præsens sum in ipsa ciuitate, vel suburbio, vel in locis contermiinis, fiunt deprædationes & homicidia. Nec hęc mala sufficiunt. Quin imò, ab ipsis malefactoribus, exinde cachinnantibus & inebriatis, vina mea propria à bigis captis diripiuntur, & prædæ patent ac rapinæ. Quid vlteriùs tolerantur talia? Ad hæc & similia eradicanda constitui sapientes, vt simul mecum regnum meum regant & custodiant. Ego non sum nisi vnus homo, non volo, nec valeo, totius Regni, sine coadiutorum solatio, onera supportare. Pudet & tædet de fœtore huius ciuitatis, & partium adiacentium. Natus fui in hac ciuitate, & nunquam tantum dedecoris mihi irrogatum est. vt hic. Probabile est autem & credibile, imò iam bene constat, vos ciues & compatriotas infames complices esse confœderatos. Cũuocabo omnes *Angliæ* Comitatus, vt vos tanquam meos proditores iudicantes, vestra detegant facinora, nec vobis proderunt ampliùs astutiæ argumenta. Hoc autem erat in aula castri *Wintoniensis*, præsente Episcopo ipsius ciuitatis W. & exclamauit Rex subitò & horribiliter: Claudite fores castri, claudite continuò. Tunc autem surrexit Episcopus, & ait: Parcatis, Domine, parcatis paululum: me, si placet, audietis patienter. Sunt in hoc castro aliqui extr[illegible]nei, & viri boni, & famæ integræ, imò & amici vestri, quos non vos decet includere. Solos impetitis *Wintonienses*, cum eorum consentaneis. Et continuans Episcopus sermonem, versa facie ad multitudinem, ait: Ego sum Pastor, & pater vester spiritualis, potestatem habens in vestris animabus in spiritualibus, & pro parte magna in temporalibus. Excommunico omnes in hac infamia & reatu conspiratores, & qui de huius rei tenore, pro fauore, timore, vel præmio, aliquomodo veritatem requisiti palliabunt. Electi sunt igitur ex ipsis *Wintoniensibus*, & de Comitatu *Suhamtoniæ*, duodecim, vt iurati de furibus, quos nouerant, nomina exprimerent. Et semoti super hoc longum habebant tractatum. Erãt autem bene custoditi. Et post diuturnam delibera-

A tionem vocati, nullam prorsus de furibus voluerunt facere mentionem. Quod multum Regi displicuit. Sciebat enim quòd aliquid de consilio latronum sciebant. Et ait Rex, quasi in furore iræ conceptæ: Arripite hos subdolos proditores pręcipitateque ipsos in carcerem inferiorem, ligatos arctissimè. Reticent enim & celant quæ deberent referre, ab Episcopo suo procul dubio excommunicati, ecce fauor & consensus. Eligite mihi alios duodecim de ciuibus *Wintoniensibus* & de Comi- 1249.
B tatu *Suhamtoniæ*, qui nullatenus veritati rebelles, super requirendis mihi demonstrent veritatem. Aduocati igitur alij duodecim, postquàm perceperunt quòd primi duodecim, quia veritatem supprimebant, incarcerebantur suspendendi, cœperunt vehementer formidare, dicentes ad inuicem, & nos simile iudicium subiemus, si de veritate requisiti, quippiam supprimamus. Et post longum & secretum sermonem, quem simul habuerant, processerunt in medium, & resolutis linguarum vinculis, multorum furta & facinora detexerunt,
C quorum quàm plures erant de confinibus partibus, præcipuè de *Antona*, & de libertate Episcopi de *Tantona*. Quod audientes aliqui de ciuibus, & multi de compatriotis, qui etiam Legales & boni viri reputabantur, abundantes bonis opimis, & quos Rex custodes & Balliuos deputauerat custodiæ illius patriæ, vt latrones comprehenderent vel abigerent, qui equis & vestibus preciosis, domibus & familiis & terris quinquaginta vel quater viginti li[illegible]ratum gaudebant, quidam quo-
D que de hospitio Domini Regis æditui & arcubalistarij, conuicti, capti, & patibulis sunt suspensi. Nonnulli tamen sese in Ecclesiis receperunt, aliqui etiam subito & clam aufugerunt, nec ampliùs apparuerunt. Quidam verò de ipsa ciuitate tunc præsentes, dum Regij virgatores populum, ibidem propter rei nouitatem congregatum & compressum, retrorsum cogerent, cautè se populo immiscuerunt, & subito exeuntes de castro, vel non comparuerunt, vel ad Ecclesias proximas conuolarunt. V[illegible] requisiti arctiùs, facinora inaudita in
E furtis & cędibus se perpetrasse cum consensu aliorum, auxilio, & consilio, sunt confessi. Veruntamen capti sunt ex accusatis & manifestè conuictis, circiter triginta, & suspensi, & totidem vel plures incarcerati, simile iudicium expectantes. Ipsi vero qui de famil[illegible]a Regis fuerant, suspendendi dixerunt apparitoribus: Dicatis Domino nostro Regi quòd ipse nostra mors est, & causa mortis pręcipua, qui nobis stipendia debita per longum tem-
F pus retinuit indigentibus: oportuit igitur nos furari vel prædari, vel equos, arma, vel vestes vendere, quibus carere nequaquam poteramus. Vnde Rex hæc audiens, confusus, doluit, & ab imo longa traxit suspiria. Captus est autem inter cæteros fures detestabiles quidam, qui factus est appellator, *Willielmus* cognomento *Papa* in rebus familiaribus abundans, & omnibus bonis in domo sua communitus, ita quòd dolia plena vino in cellario suo postquam captus fuit inquisito inue[illegible]ntur circiter quindecim, appellauit: qui con-
G uictus statim suspensus est. Vnus autem pugnando fecit profectum Regis, & de sex furibus patriam liberauit. Sic igitur à finibus illis exturbati sunt facinorosi, qui patriam illam nequiter maculauerant: Deo vltionem Domino misericorditer sic volente. Verùm *Wintonia*, *Suhamtonia*, & totus ille Comitatus, indelebilem infamię notam & opprobrium inde contraxerunt. Hæc idcirco pleniùs & diffusius prosecutus sum, vt liqueat vniuersis, quàm infirmum sit fœdus, & quàm dissipabilis sit malefactorum conspiratio, qui in circuitu ambu-

Vu iij

1249. lantes, io articulo necessitatis mutuam suscitant A confusionem, vt durior in fine conclusio sequatur vltionis.

Imperator grauiter diffamatur.

Diebus quoque sub eisdem, Frederici fama non mediocriter cœpit per diuersa mundi climata adeò sordere, vt iam peior Herode, Iuda, vel Nerone censeretur. Talis enim Epistolæ fœtor exitialis ex factis suis exhalans, fidelium audientium aures & corda, non sine stupore & gemitu, quàm plurimum exasperauit.

Tenellina Epistola Cardinalis Remensis contra Imperatorem F.

Grande piaculum, nephanda præsumptio, ferina crudelitas, inauditum scelus, execrabile flagitium, horrendum spectaculum, his diebus coram Deo, Angelis & hominibus est perpetratum. Super quo deberet cœlum pallescere, Solis radius nube palliari, sydera obduci caligine, & quasi claudi signaculo, terra tremere, mare intumescere, tinnire aures audientium, corda fidelium concuti, & renes Christianorum contremiscere, ac ad vltionis pœnam omnium Regum, Principum, & militum, ac vniuersorum fidelium, qui Christianitatis professione censentur, corda excitari. Ecce qualiter insaniuit præco zabuli, Sathanæ vicarius, prænuncius Antichristi, & omnium crudelitatum artifex & minister, & grassatus est in Christos Domini, magnosque Pontifices sancto chrismate delibutos. Siquidem recolendæ memoriæ Dominus Marcellinus Arethinus Episcopus, cernens in sua ciuitate persecutionis ollam à facie Aquilonis vehementer succensam, contra se nimium ebullire, cessit currenti furori, & apud Anconam, D sedis Apostolicæ filiam deuotissimam, annis pluribus in penuria exulauit. Suscepto igitur tandem præcepto Apostolico plurimùm laborauit, vt Marchionem de faucibus virulenti draconis, de laqueis venantium dæmonum, & tyrannica seruitute erueret, in quo videbatur per Dei gratiam aliquantulum profecisse. Contigit autem, Domino permittente, vt in manus incideret hostium, & duriter in carcere ac vinculis premeretur per tres menses & amplius, à satellitibus Pharaonis. Denique vir sanguinum Fredericus, qui tanquam Draco sæuitus, ac Leo rugiens circuit, quærens quem E deuoret, madidus sanguine innocentum, & cruore sanctorum ebrius, hoc audito plurimum est lætatus, & ad extinguendum Dei Præsulem, ferino animo aspirauit. Nimirum hic impius dux prophanus, habens, sicut pater suus Diabolus, contra Dei Ecclesiam iram magnam, sciens quòd modicum tempus habet, protinus in furorem erumpens, ore rapido suspensionis & iuguli contra Christum Domini sententiam fulminauit, apud Victoriam ab eo fundatam, sed titulis fidelium F ascribendam. Hoc autem actum est non sine stupendo miraculo, tertio videlicet die ante suum & illius loci exterminium triumphale. Ipsa namque Victoria felici auspicio contra votum furentis, qui ei nomen indidit, victoriosi trophæi tripudium de se ipsa parte cessurum Ecclesiæ suo vocabulo præsignauit. Cæterùm, cùm auersi Cyclopes, & Vulcani satellites, hoc mandatum à suo Principe recepissent, vrgebant Episcopum, vt ipse Dominum Papam, Cardinalesq; & alios Prælatos Ecclesiæ, tunc excommunicaret publicè coram plebe, & fidelitatem iuraret perfido Frederico, impunitate sibi super hoc, & multis diuitiis repromissis. Ipse verò Domini G spiritu roboratus, fidenter asseruit, quòd ipsum Fredericum Sathanæ progenitum & alumnum, frequenter excommunicauerat, atque suos, & tunc etiam eandem in ipsum anathematis sententiam iterauit. Cumque duceretur ad martyrium Pontifex, se primùm muniuit tam lamentis pœnitentiæ, quàm omnibus Ecclesiasticis Sacramentis. Verùm, cùm se in abyssum demergi æstimans, à circumstantibus intellexit, quòd tractus per villam debebat suspendio interire, cantare cœpit: Te Deum laudamus, & hymnum Angelorum, alta voce. Deinde ad patibulum trahi voluit velut Christus ad crucem, sed flentibus mulieribus & paruulis circa ipsum, non est

A permissus ex toto nudari. Porrò Saraceni ligauerunt sacras manus & pedes, velauerunt oculos, caput verò iuxta caudam animalis est positum, vt alui profluuium si erumperet, sacram verticem inquinaret. Cæterùm verò illud brutum animal, licet stimularetur calcaribus, moueri non poterat, donec Psalmum & orationem inceptum athleta Domini terminaret, & ab ipso gradiendi vlteriùs data foret licentia. Sicque per castrum sancti Flamiani, Saraceni traxerunt eum ad furcas, ac si fosB set vir ignobilis & plebeius, seu omnium abiectorum peripsema, vel perfidus parricida, seu sicarius, aut plagiarius, seu nocturnus depopulator agrorum. Sanè Christo Domino & fratribus Minoribus hinc inde assistentibus, inter alia est confessus, quòd sensualitas murmurans suadebat, vt martyrium, quod ipse dum esset liber cupierat, refugeret si valeret. Sed ipse tam hæc quàm quæque minima quæ occurrebant memoriæ, non cessabat publicè confiteri, omnibus sibi nocentibus offensas ex corC de dimittens, & quæ inferebant sustinens patienter. Fuit autem suspensus in patibulo, in prima dominica instantis xl. pena hora eadem qua redemptor noster crucem ascendit. Positis verò custodibus, ac triduo pendens in furcis, Minores tandem furati sunt corpus eius: sed illud carnifices de tumulo extrahentes, ac trahentes per lutum, iterum suspenderunt, non deponendum absque noui Pilati licentia speciali, ad maius Christianitatis opprobrium, cleri contumeliam, perpetuam ignominiam sacerdotalis ordinis, & honoris confusionem Pontificalis. Sanè Martyris corpus priùs pœnarum ludibrio tabefaD ctum, nunc miraculis illustratur, vt testantur fratres religiosi, qui exinde aduenerunt, firmiter asserentes, quòd iam elapso decennio non fœtebat. Idem verò asseritur à viris prudentibus, de illustri viro Domino Hugelino Remocij, plurima laude digno, qui nuper equo impingente ruens, in prælio captus & nudatus ab impiis fuit, & crudeliter interfectus. Attendite populi Christiani, & videte si est dolor, sicut dolor Ecclesiæ, imò vester. Quis enim audiuit vnquam tale, aut quis vidit huic simile? Quis fidelis Christi famulus hæc adE uertens, potest lachrymas continere, gemitus compescere aut singultus? Nunquid erunt vsque adeo aliqui duri corde, vt tantæ crudelitatis percussi malleo non doleant, non tristentur? Nunquid non conterentur quorumque Christianorum corda lapidea, & ad compassionis affectum adamantina pectora non scindentur? vbi est zelus Christianæ fidei? vbi flammeus amor Christi, qui nunc est denuò in suo suspensus Pontifice ac ministro? Quemadmodum dixit Petro, Vade Romam iterum crucifigi: & Saulo: Saule, Saule, quid me persequeris? & in Euangelio de discipulis attestatur, dicens: F Qui vos spernit, me spernit: & qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei. Igitur hic scelestus ad sua damnationis cumulum, & ad increpandam duritiam cordis nostri, qui ad tam horrenda facinora vix mouetur, similia sæpius iterare flagitia non expauit, autumans apud Christianos, eo quod sua sine talione abundauit iniquitas, refriguisse penitus charitatem, aruisse in omnem pietatis viscera, omnemque zelum fidei defecisse. Nam circa biennium Episcopum Geracensem de Calabria, fecit in aquis vehementibus præfocari. Hoc vero anno, in vrbe apud Lateranum recolendæ memoriæ Cephaludensem Episcopum de Sicilia, iam annis quindecim G per dictum impium à propria sede pulsum, per quendam lictorem Siculum, gladio fecit necari. Cuius veneranda canities ad senium iam proclina, diu in camino paupertatis excocta, & longæui exilij pruina contracta, per se ipsum ad exitum properabat. Sed gladiator prædictus non ad hoc tantùm missus fuerat, sed vt in aliquem de magnis columnis manus extenderet, si valeret, cruentatas. Nec mirum si minus famosos Prælatos perimit, cum olim sicarios & assisinos conduxerit ad necandum supremum Christi vicarium, & aliquos fratres eius, & in quosdam Principes, iam pridem similia attentauerit. 1249.

Heu,

1249.

Heu, qualiter obdormiuit in Principibus Christianis *timor Dei, & omnino ferè tepuit amor saluatoris! Nōne dudum tempore gentilium, si vnus Dæmon dans in terris idololatris responsa, vel ab aliquo spernebatur, multis distractus suppliciis crudeliter necabatur: & modò fides contemnitur, inualescunt hæretici, & ab impiis defenduntur. Prædicantur in huius scelesti potentatu hæreses, increscunt apostatæ, defenduntur hostes Domini, contemnuntur sacramenta & claues Ecclesiæ, conculcatur libertas Ecclesiastica, nec curatur. Sanè cùm dudum exercitus* Christianus, *qui capere* Babyloniam *intendebat, fuit ab aquis* Nili *excrescentibus interceptus, nonne* Soldani *mansuetudine refectus est pabulo, & incolumis est seruatus remissusque ad propria sine damno, vbi erat bonæ memoriæ Dominus* Albanensis *&* Aconensis *Episcopi, & quidam alij Præsules & Prælati, & claræ memoriæ Rex* Hierusalem Iohannes *de* Bresoes? *Nonne inclytæ recordationis Dominus* Iohannes *de* Columna, *Presbyter Cardinalis, qui cum Imperatore* Constantinopolitano *ad* Græciam *recuperandā intrauerat, captus à* Theodoro Cumano, *reuerenter tractatus est & dimissus? Ecce sæuissimi hostis insania non contenta his malis, per* Saracenos *prophanari fecit Ecclesias, subrui altaria, spargi reliquias, & in locis sacris constuprari* Christianas *virgines, viduas, cum maritatis. Quin etiam de suo mandato, fratres* Minores, *aliique viri religiosi, qui ad dandum pœnitentias & sepeliendum corpora occisorum inter* Christianas *acies discurrebant, gladiis impiorum perimuntur. Insuper, vt furor Domini contra malignum ampliùs incandescat, nuper apud* Harniam Saraceni, *multis cernentibus, ad caudam sabingalis traxerunt imaginem crucifixi, & beatæ* Mariæ, *& aliorum sanctorum. Deinde succisis crucifixi cruribus & brachiis, ipsum sibi & alias imagines in clypeos adaptabant, vt in bello* Christiani *eas appetere cogerentur iaculis & sagittis. Vt quid igitur crucesignati has insanias negligentes, intendunt sulcare lacerto vel brachio flumina, vel maria transmeare ad expugnandos* Saracenos *vel* Tartaros *longè furentes, quorum crudelitas his inferior longè censetur? Exterminetur itaque priùs talis spurcitia* Saracenica, *cum suis ducibus & fautoribus, ac deinde ad alia procedatur, cùm causa intus habeatur quæ foris quæritur, & iam sit paganorum persecutio inter viscera Ecclesiæ in claustro fidelium & in ambitu* Christianitatis *introducta. Expedire videtur, vt primùm propellantur de* Italiæ *finibus tantorum scelerum patratores, ne serpens in sinu, mus in pera, ignis in gremio nutriantur, & ad vlteriora post medium procedatur. Quia non propter locum gentem elegit Dominus, sed potiùs è conuerso, vt patet in beato* Petro *& aliis Apostolis ad gentes,* Hierosolyma *derelicta, transeuntes. Considerate denique, quia de cœlo prospicit Dominus, & videt filios hominum, si est intelligens, si est qui doleat necem eius, si est qui requirat suorum iniurias ministrorum. Recogitet igitur quilibet* Christianus, *quid in extremo examine Domino respondeat, si tam dissimulet facinorosa. Prosequimini igitur filij altissimi causam Dei, vt in bonam causam vestram. Tuemini sponsam eius potentia vestra dextera, vt ad dexteram suam vos collocet, iustus Index in iudicio ad æternam gloriam introducendos*

Vitia Romanæ curiæ multos Imperatori adhærere faciunt.

HÆc igitur pagina auditu horribilis, cùm ad multos peruenisset, medullas auditorum penetrando contra Fredericum erexisset, nisi Papales eiusdem *Frederico* aduersarios, auaritiæ, symoniæ, & vsuræ, aliorumque vitiorum maculæ coinquinassent. Qui inter cætera deliramenta, cruce signatos impudenter exagitant, nunc sub pœna excommunicationis ad *Terram sanctam* nunc ad Imperium *Romaniæ*, nunc in nouendo vt super *Fredericum* insurgant & transmittantur, elaborant. Et quod detestabilius iudicatur, *Prædicatores & Minores* facientes suos telonarios, viatica cruce signatorum quouis extorquent argumento. Vnde etsi ignominiosa ipse tyrannus *Fredericus* operetur, adhuc tamen infinitos manifestos & quàmplures occultos, in odium *Romanorum*, proh dolor, inuenit fautores, & in facinoribus adiutores.

Discordia ciuium & clericorum Cantabrigiæ.

PEr idem quoque tempus, videlicet in Quadragesima ex leui sumpta occasione, orta est discordia apud *Cantabrigiam* inter Burgenses & Scholares. Ex qua lites & pugnæ, spoliationes, & domorum effractiones, vulnerationes, & homicidia sunt secuta. Ascendit clamor vsque ad regias aures cum graui querimonia, vnde vtrobique damnum & scandalum ventilatum, iacturam non minimā suscitauit. Hoc quoque dignum arbitror recitatione ac memoria, quòd instigante humani generis inimico, de more in Quadragesima inter scholares & laicos; tam in transmarinis quàm cismarinis partibus, sicut in hoc volumine sæpè præscribitur, cruenta discordia suscitatur, vt simul cum sacro tempore personæ violentur.

Imperator lethifero tempore venenum euadit

EOdemque anno, *Fredericus* diuersis arduis causis vndique exagitatus, qui citra montes venerat, vt Dominum Papā inuaderet, rediit in *Apuliam*, vt dicitur potionatus. Qui cùm grauiter infirmaretur, consilium habuit à suis Physicis vt purgationem medicinalem, & postea quoddam balneū ad hoc specialiter præparatum, acciperet. Habuit autem magister *Petrus* de *Vinea*, qui ipsius *Frederici* familiarissimus consiliarius & singularis animæ illius custos fuerat, quendam Physicum secum, qui ex præcepto tam *Frederici* quā ipsius *Petri*, ad purgationem dictam necessaria præparaturus, subdolus accessit: de consilio enim ipsius *Petri*, venenum lethiferum & efficax valde potioni immiscuit, & balneo, vt Dominum suum in ipsis perimeret cōfidentem. Ecclesiæ autem inimici dixerunt, quòd Dominus Papa ad hoc facinus cor *Petri* eneruando muneribus & pollicitis maximis inclinarat. *Fredericus* verò super hoc scelere per aliquem amicorum suorum in ipsa hora; qua sumendus fuit potus ille prætaxatus, secretiùs præmonitus & pleniùs edoctus, Physico potionem ostendēti & *Petro*, ait: Amici, confidit in vobis anima mea. Caueatis, supplico, ne mihi in vobis confidenti virus pro medicina porrigatis. Cui *Petrus*: O Domine mi, pluries dedit iste meus Physicus salutarem vobis potioné, quare modò formidatis? *Fredericus* autem ostendenti cyphum Physico dixit, toruo tamen aspectu, & posita à tergo custodia, ne euadere possent proditores: propina mihi potū dimidiando. Physicus igitur obstupefactus, & sibi conscius de scelere, simulans offendiculum pedibus lapsum fecisse, corruit in faciem suam, & venenum effudit pro maiori parte. Minimam autem, quæ supererat partem, damnatis quibusdam iussit extractis de carcere dare, & statim miseras animas exhalarunt. Certificatus igitur de proditione lethifera sibi præparata, iussit Physicum suspendi, & meritò *Petrum* exoculatum per multas *Italiæ* & *Apuliæ* ciuitates fecit adduci vt in propatulo coram omnibus, conceptum facinus confiteretur. Tandem iussit idem *F.* vt *Pisani*, qui ipsum *Petrum* inexorabiliter oderant, præsentaretur perimendus. Quod cùm audiret *Petrus*, ne arbitrio hostium moreretur, quia vt dicit Seneca: *Arbitrio hostis mori, est bis mori*: ad columnam, ad quam alligatus fuerat, caput fortiter allidens, seipsum excerebrauit.

Lamentatio Frederici.

FRedericus igitur ad se reuersus, cœpit inconsolabiliter dolere & vberrimè atque amarissimè lachrymari, & exitus aquarum deducebant oculi eius. Quod erat miserabile videre in homine tantæ authoritatis & ætatis, & lamentando contorquens

1249. digiros, ait : Væ mihi, contra quem propria pugnant viscera : *Petrus* quem petram credideram, & dimidium animæ meæ, mihi mortis insidias præparanir. Ecce Dominus Papa, quem Imperium sub magnificis antecessoribus meis de nullo creauir & ditanir, illud molitur exterminare, & in me ipsius Imperij titubantis rectorem, interitum machinatur. In quem confidam? vbi turus, vbi lætus esse possum de cætero? Et condoluerunt circumsedentes amici eius, vsque ad suspiria & lachrymarum effusionem. Et absorduit Domini papæ fama per hoc non mediocriter. Veritatem tamen nouit Deus, secretorum perscrutator infallibilis.

Hyemante bus Francis in Cypro, vni quo vi ctualia sub mittuntur.

PEr idem tempus, cùm Rex *Francorum*, qui in *Cypro* hyemando commorabatur, magnam cibariorum pateretur inopiam, misit Comitem de *Bar*, virum discretum & eloquentem, & Dominum de *Bengin*, militem strenuissimum, ad *Venetos*, & alios vicinarum insularum ac vrbium incolas, postulans obnixius, vt sibi, qui pro Ecclesia vniuersali militanit in cibariis saltem venalibus misericorditer subuenirent. Cui *Veneti* fauorabiliter, sex magnas naues frumento & vino & aliis victualium generibus onustas, nec non & militare præsidium, & multos cruce signatos, liberaliter transmiserunt. Similiter & aliquæ aliæ vrbes & insulæ, à quibus auxilium postularat diuersa suffragia præstiterunt : hoc *Frederico* non tantum permittente, sed propitiùs persuadente. Similiter & ipse *Fredericus*, ne aliis inferior videretur, maximum eidem victualium diuersorum transmisit adminiculum. Vnde Rex affluenter abundans, & grates ei referens, scripsit Domino papæ, vt reciperet ipsum *Fredericum* in gratiam suam, nec ampliùs tantum Ecclesiæ amicum ac benefactorem impugnaret vel diffamaret, per quem ipse, & totus exercitus *Christianus*, ab imminenti famis discrimine respirauit. Quod cùm audisset *Blanchia* mater Regis magnifica, ipsi *Frederico* cum muneribus inappreciabilibus grates persoluit multiplices, asserens ipsum *Fredericum* filij sui & totius exercitus *Christiani* vitam & honorem conseruasse. Scripsit etiam efficaciter Domino Papæ, vt rancorem contra *Fredericum* conceptum mitigaret. Sed Dominus Papa, omnes tales preces spernens, magis ac magis diatim ipsum *Fredericum* impugnanit, sed vbique deteriorem calculum reportauit.

Rex Francorum multos inter se discordes pacificauit.

REx interim *Francorum*, sano ac sancto fretus consilio, multos Magnates tam in *Cypro*, quàm in aliis *Christianorum* climatibus, discordes, & *Templarios* & *Hospitalarios* pleniùs pacificauit, vt securiùs nullis post terga relictis offendiculis, iter arriperet inchoatum.

Frederici filius Henricus scribit Regi Francorum, pro Rege Anglorum.

TEmpore quoque sub eodem (Domino Rege *Angliæ*, vt creditur, procurante) *Henricus* filius *Frederici*, & Imperatricis *Isabellæ*, nepos scilicet dicti Regis, Dominum Regem *Francorum* multis precibus ac muneribus, intermeantibus nunciis solennibus, sollicitauit, quatenus pro saluatione animæ suæ, & sub obtentu peregrinationis suæ, fit pius ac iustus auunculo suo Domino Regi *Anglorum*, iura sua ipsum auito iure contingentia postulanti concederet; ne peccatum regis *Franciæ Ludouici* ira traduce, in insontem filium transfunderetur. Similiter & ipse *Fredericus* pro eadem causa dicitur ipsi Regi *Francorum* supplicasse, sed non instanter, ne videretur xenia sua taliter vendidisse. Quibus Rex respondit : per sanctam, qua signor, crucem, libenter vellem, si consilium meum permitteret, quia ipsum Regem *Angliæ*, vt pote consanguineum, præcordialiter diligo. Sed graue esset mihi in instanti peregrinationis meæ articulo, vniuersitatem Regni mei, matris meæ, & Magnatum meorum consiliis repugnando, licet chari sint intercessores, perturbare. 1249.

Archiepiscopus Rothomagensis venit in Angliam.

ANno quoque sub eodem, circa paschalem solennitatem, Archiepiscopus *Rothomagensis*, quidam videlicet frater de ordine *Minorum*, origine *Francus*, venit in *Angliam*, vt quosdam redditus ad ius Ecclesiæ suæ pertinentes, impetrata Regis gratia, reuocaret. Quod cùm prudenter impetrauerat, facto Regi homagio de ipsis redditibus (erant enim in *Anglia*) remeauit. Et eodem tempore, Episcopus de *Tortusa*, cuius Episcopatus est in *Syria*, *Anglicus* natione, & frater de ordine *Prædicatorum*, venit in *Angliam* gratia natalis soli, & si quos haberet parentes visitandi. Erat enim non procul à *Redingo*, ex humili prosapia oriundus. Hic cùm paternarum domuum nec parentum vestigia omnia pene vetustate & paupertate cognouisset, tristis rediit & inglorius. Hic assertione certissima Conuentui de *Radingo* (vbi in die Inuentionis sanctæ crucis, maiorem Missam celebrarat) enarrauit, quòd residui qui in *Terra* fuerant *sancta Choresmini*, *Soldano Babyloniæ* prælium suscitante, sese ad inuicem, Deo vltore, interfecerant, Supereminentes insuper *Saracenorum* Principes, qui sese bellis mutuis propter superbiam *Soldani* prædicti, corroserant, certificati de aduentu Domini Regis *Francorum* hostili super eos, concordati sunt & confœderati. Memoratus etiam *Soldanus*, qui omnium Orientalium *Saracenorum* præcipuus, vel de præcipuis esse dignoscitur, dicto Regi significauit, quòd omnes Orientalium Principes *Saraceni* ipsum alacres expectabant, vt bellum conferant cum ipso campestre ac generale, nec ipsius impetum aliquatenus formidare, & alia verba, ironiam & superbiam eius exprimentia.

Conuentus Magnatum Londini.

AD clausum verò Pascha conuenerunt Magnates *Angliæ*, prout condictum inter eos priùs fuerat, *Londini*, vt quod Rex sæpè promiserat, eisdem saltem tunc adimpleret, videlicet de Cancellario, Iustitiario, & Thesaurario, per consilium eorum constituendis. Sed cùm omnia se certissimè crederent recepturos, Comitis *Richardi*, qui eorum omnium summus esse videtur, absentia, progressum negotii penitus impediuit : ad partes enim *Cornubiæ* se ante hæc, quasi ex industria, transtulit, tam remoras. Et sic Magnates delusi ad propria remearunt.

Fratres Prædicatores & Minores solenarii Papæ:

EIsdemque temporibus, fratres *Prædicatores* & *Minores*, de præcepto Domini Papæ, cui obedienter obtemperabant, instanter nimis ac diligenter prædicationibus intendebant : & ad augendam fidelium deuotionem, cum magna solennitate ad loca, vbi prædicatio eorum priùs indicebatur, accedebant, & aduenientibus, multos dies indulgentiæ concedebant. Occurrebant namque eis sacerdotes & clerici in vestibus albis, cum crucibus & vexillis, trahentes secum fideles populi non minimam numerositatem, sicut solet diebus rogationum. prædicantes igitur pro negotio crucis, homines cuiuscunque ætatis, sexus, vel conditionis, vel valoris, imò etiam valetudinarios vel valetudinarias, & ægrotantes & senio deficientes cruce signauerunt : & in crastino & etiam incontinenti pro quantocumque pretio crucem à cruce signatis deponentes & reaccipientes, quemlibet à voto suæ peregrinationis absoluebant. Quod videbatur multis inconueniens & absurdum, quia non post multos dies consequentes, Magistro *Berardo* clerico & *Italico* vindemiante, Comes *Richardus* in ærario suo omnia coaceruauit. Vnde non minimum scandalum in Ecclesia Dei & vniuerso populo est exortum, & tepuit fidelium deuotio manifestè.

Tempo-

1249.
Obiit Archiepiscopus Maguntinus.

TEmporibus quoque sub eisdem, obiit Archiepiscopus *Maguntinus*, magnus *Frederici* aduersarius. Sed de eius morte diu gauderet, Dominus Papa tradidit ipsum Archiepiscopatum custodiæ, dominationi & ordinationi Archiepiscopi *Coloniensis*, quia constanter militauit pro Ecclesia contra *Fredericum* & filium eius *Conradum*. Posteà Dominus Papa quandam nobilissimam Abbatiam vacantem tradidit in manus eiusdem Archiepiscopi *Coloniensis*, qua non est ditior vel nobilior Abbatia, vt dicitur, in mundo, dicitur autem *Wolsa*. Hæc mille milites nouo Imperatori cuilibet, postquàm apud *Aquisgranum* coronatus est, tenetur ab antiquo inuenire. Has igitur nobiles Ecclesias viduatas adeò depauperauit memoratus Archiepiscopus *Coloniensis*, in stipendiis suorum militum omnia pendens, quòd dispersis Monachis & clericis, via habebant pauci, qui residui remanserant sacerdotes, vnde vitam exilem sustentarent. Quicquid in eis preciosum fuerat in auro, argento, gemmis, & vestibus preciosis, & omnibus opulentis redditibus, diripuit & abrasit. Sed quem finem talis rapina sortita est, sequens sermo declarabit. Obtinuit insuper idem armipotens & belliger Archiepiscopus, priuilegium à Domino Papa, à toto Archiepiscopatu suo ad prælia sua sustinenda, pecuniam extorquendi infinitam à pauperibus, quorum clamor querulus ad cœlum creditur ascendisse.

Ensius, siue Hensius Frederici filius, Parmensibus insidiatur.

SVb eisdem quoque temporibus, *Parmenses*, ad quorum consolationem & sustentationem contra *Fredericum* Dominus Papa multam transmiserat cum militari præsidio pecuniam, dum ad quoddam castellum, quod non longè à ciuitate ad sui tuitionem construxerant, ducentos milites ad eius defensionem mitterent, *Ensius* Rex *Sardinia*, filius scilicet *Frederici*, inde secretiùs præmonitus, paratis insidiis incautos omnes occupauit. Quos cùm vellet in conspectu ciuium suspendere, significauerunt ei ciues, quòd si ipsos suspenderet, ipsi quos detinebant captiuos de exercitu *Frederici*, illico talionem rependentes, patibulis præsentarent: & sic captiuis pepercit *Ensius*, ipsos redimendos & alterandos pro tempore reseruando. Quod cùm audisset Dominus Papa, pecuniam suam ipsis ciuibus missam fructu penitus caruisse, inconsolabiliter doluit.

Inaudita pluuiarum inundatio.

MEnse autem Iunii intrante, tanta pluuiarum inundatio effusa est circa partes maximè *Abendunia*, quòd salices & alias arbores & domos fluuiis & torrentibus vicinas, imò etiam caulas cum ouibus, & salinas ac molendina cum pontibus, & vnam capellam, non procul ab *Abendunia* constructam, asportauit. Segetes quoque virentes, & spicas pubescentes, & iam florentes, solo tenus complanauit, vnde panis inde posteà potiùs furfureus, quàm triticeus fieri videbatur.

Secunda translatio corporis S. Edmundi Archiepisc. & Conf.

ANno quoque sub eodem, fabricato elegantissimè ex auro & argento, insertis gemmis, & crystallinis interclausuris adaptatis, feretro, iterato translatum est venerabile corpus incorruptum beati *Edmundi Cantuariensis* Archiepiscopi *Pontiniaci*. Et in eodem locello, præsente Prælatorum & Magnatum numerosa multitudine, ad honorem Dei & vniuersalis Ecclesiæ, & specialiter Regnorum *Francorum* & *Anglorum*, venerabile corpus Deo seruante adhuc in integrum & illibatum, collocatum est veneranter, eodem die quo & fuit de terra eleuatum, videlicet quinto Idus Iunij. Qui est dies sanctorum *Primi* & *Fœliciani*.

1249.
Multi Angli Nobiles cruce signati Hierusalem proficiscuntur.

TEmpore quoque sub eodem, multi nobiles de Regno *Anglorum*, videlicet *Willielmus* de *Longaspata*, *Robertus* de *Vaër*, signifer eius, & multi alij Nobiles, ita vt ad ducentorum equitum numerum congregati recensiti sunt, ad iter *Hierosolymitanum* parabantur. *Willielmus* igitur cum licentia & benedictione matris suæ nobilis, ac sanctæ Abbatissæ de *Acoc*, dux omnium crucesignatorum de Regno *Anglia*, mense Iulio profectus, sine moræ dispendio, exercitui *Francorum* sanus & incolumis est adiunctus. *Christianissimus* autem Rex *Francorum* suscepit ipsum & suos veneranter, & cum suis specialibus annumerauit, gratias agens eis, quòd ei venerant in succursum. Supplicauitque suis omnibus deuotissimè, ne solita *Francorum* superbia & inuidia discordiam inter ipsos & *Anglos*, prout auditum est in tempore Regis *Anglorum Richardi*, suscitaret. Sed diabolo, qui hominum successibus ab antiquo solet inuidere, instigante, cùm vidissent posteà *Franci Anglos* præeminere, & in multis adquisitionibus rerum & famæ proficere, inuidebant & obloquebantur, consuetas Ironias cum cachinnis & blasphemalibus iuramentis ebullientes. Secundùm illud Poëticum.

Omnisque potestas, impatiens consortis erit.
Similiter quoque dici potest:
Omnisque superbus, impatiens consortis erit.

Quinimò, inter ipsos *Francos* mutuam inuidiam & odium superbia suscitauit, per quod Dominus eorum progressum minimè, prout in posterum plenius dicetur, accelerauit.

Gasconia edomantur per Comitem Legrecestriæ.

DIebus quoque sub eisdem, Comes *Legrecestria Simon* de *Monteforti*, inimicos Domini Regis in *Gasconia* expugnaturus, mutato vel protelato voto suę peregrinationis (cruce enim signabatur) transfretauit. Multoque secum militari præsidio & thesauro Regio, ibidem potenter applicuit, & hostes Domini Regis, contra quem calcaneum seditiose leuabant, potentiùs expugnauit. Et *Gnastonem*, *Rustenum*, ac *Willielmum* de *Solariis*, & *Burdegalensium* omnes eminentiores, ita edomuit, & viriliter se habuit & fideliter, vt omnium Domini Regis amicorum laudem promereretur & fauorem, & per omnia patrissare diceretur.

Ensius præfatus à Bononiensibus capitur.

EOdemque anno, mense scilicet Maio, *Ensius* filius *Frederici* naturalis, Rex *Sardinia*, dum comitantibus *Cremonensibus* & *Reginensibus* iter faceret circa partes *Bononia* vicinas, vt hostes suos damnificaret, *Bononienses* præmoniti, paratis occultis insidiis, subitum impetum fecerunt in ipsum incautè procedentem ad pontem sancti *Ambrosii*, qui est in medio itinere inter *Bononiam* & *Cremonam*. Et facto congressu acerrimo, fit cædes non minima, & victa est pars *Ensii*, & captus est ipse *Ensius*, & cum ipso potiores familiæ suæ circiter ducenti milites, & quàm plures *Cremonensium* & *Reginensium*, & populus bellatorum numerosus, & tracti sunt *Bononiam* incarcerandi. Et cùm ad arbitrium hostium suorum, crudeliter nimis & inhumanè tractarentur, dederunt captiui *Bononiensibus*, vt mitiùs tenerentur, vinculis aliquantulum relaxatis, octodecim millia librarum, de moneta Imperialium, quæ tantum ferè valet, quantum esterlingorum.

Moritur alter filius Frederici, & ipse infirmatur.

EOdemque tempore mortuus est quidam alius *Frederici* filius naturalis in *Apulia*. Ipsemet etiam *Fredericus* percussus est morbo, qui dicitur Lurdus, vel Sacer ignis, vnde tot oppressus aduersitatibus, inconsolabiliter doluit. Vnde hu-

1249. miliatus, fecundùm illud *Dauidicum : Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum, Domine :* obtulit honeftam pacis formam Domino Papæ. Sed Papa lætificatus de aduerfitatibus fuis, noluit quæ obtulit acceptare : vnde multorum incurrit indignationem & rancorem Nobilium, qui cœperunt ipfum *Fredericum* confolari, & eidem adhærere, & fuperbiam ferui feruorum Dei deteftari.

Petrus Caboche Legatus in Apuliam miffus.

SVb eorum quoque dierum curriculo, *Petrus Caboche*, clericus Domini Papæ, & amicus præpotens, miffus eft à Domino papa in *Apuliam* Legatus, magna armatus potentia ad remittenda peccata, vt ipfum *Fredericum* conteieret & *Fredericulos* & multiplicatis viribus, quas vndique data pecunia, & conceffa plena peccatorum indulgentia collegerat, eundem *Fredericum* damnificauit, & multos Nobiles ab eiufdem *Frederici* imperio reuocauit.

Monachi Cifterciences scholas exercent Vniuerfitatum.

TEmporibus etiam fub eifdem *Cifterciienfes* Monachi, ne ampliùs forent contemptui fratribus *Prædicatoribus* & *Minoribus* & fæcularibus literatis, præcipuè Legiftis & Decretiftis, nouum impetrarunt priuilegium. Et ad hoc nobiles fibi *Parifiis* & alibi, vbi Scholæ viguerunt, parauerunt manfiones, vt Scholas exercendo, in Theologia, Decretis, & Legibus ftuderent libertiùs, ne viderentur aliis inferiores. Mundus enim iam in fuperbiam elatus, religionem clauftralium contemnit, & religiofos bonis fuis contendit fpoliare. Et fic propter mundi nequitias, rigor ordinis Monaftici in parte eft eneruatus. Non enim legimus hoc à regula beati *Benedicti*, qui fpiritu omnium fanctorum, tefte fancto *Gregorio*, dicitur extitiffe, aliquatenus emanaffe. Quinimò de ipfo legimus & cantamus, quod relictis literarum ftudiis, deferta petere decreuiffet.

Intronizatur Archiepifcopus Cantuarienfis Bonifacius.

DIe verò omnium Sanctorum, cum magno honore, imò faftigiofe nimis, intronizatus eft *Bonifacius Cantuarienfis* Archiepifcopus, conuocatis ad tantam folennitatem Rege & Regina, & omnibus ferè Angliæ Prælatis. Et dum Dominus Rex illuc properaret, fequentibus eum fuis familiaribus, *Iohannes Manfel*, fpecialis eius confiliarius, apud *Maideneftan* grauiter eft infirmatus, veneno, vt dicebatur, infectus ; vnde per duos dies languidus, vix à portis mortis diligentia Medicorum eft ereptus.

Rumor fatuus.

ET temporibus fub eifdem, increbuerunt rumores, nefcimus tamen fi veri, quamuis fuper hoc Regi Epiftolæ elegantes mitterentur de conuerfione regis *Tartarorum* ad fidem *Chriftianam*. Quas, inquam, Epiftolas, in *libro Additamentorum* diligens perfcrutator poterit reperire.

Redit à curia Romana Eps. Norwicenfis.

TVnc quoque temporis, rediit à curia *Romana* Epifcopus *Norwicenfis* Walterus, qui, vt dicebatur, priuilegium adquifierat infame, de pecunia ex Epifcopatu fuo extorquenda

Capta Damiata, vt fertur.

ET circa feftum fancti Michaëlis, & deinceps, increbuerunt iocundiffimi rumores per omnium Occidentalium climata, & qui primus ipfos in Angliam detulit, fuit Archiepifcopus *Cantuarienfis Bonifacius*, qui in fefto fancti *Matthæi* applicuit : quòd videlicet Chriftianiffimus Rex *Francorum Damiatam*, occupato potenter litore, & victis ac repulfis *Saracenis*, occupauerat. Et vt fuper hoc firmius certificemur, Dominus Rex *Anglorum* hanc fufcepit Epiftolam, quæ in *libro Additamentorum* poterit reperiri.

Conuentus fratrum Nigri ordinis.

CIrca idem quoque tempus, conuenerunt Abbates *Nigri ordinis*, vel eorum procuratores, apud *Bermundefheie*, die fancti *Calixti*. De communi igitur confilio prouifum eft, Deo infpirante, talis reformatio, qualis habetur in *libro Additamentorum*. Vnum tamen memoria dignum, quod inter ipfa ftatuta minimè continetur, non arbitror prætereundum, quòd videlicet Dominus Rex ab ipfis omnibus, licet ad hoc nullam inuenerit fuftentationem, impetrauit, vt pro ipfo & Regina dicatur quotidie in Miffa, quæ quotidie in veneratione beatæ Virginis canitur in eorum Ecclefiis, collecta celebriter, videlicet : *Deus, in cuius manu corda funt Regum.*

Petra veftigium hominis referens.

EOdemque tempore, fratres *Prædicatores* attulerunt quandam petram albi marmoris, quæ à tempore *Chrifti* in *Terra fancta* veftigium impreffum Saluatoris protendebat. Quod quafi in molli cera factum humani pedis, fed dimidij formam, manifeftè demonftrat. Ipfam autem formam vel impreffionem, afferunt incolæ *Terra fancta* fuiffe *Chrifti* veftigium in cœlum afcenfuri, cùm difcipulis fuis vale faceret, vt per tale fignum memoriam difcipulis fui perpetuaret, quem vltimo ibidem intuebantur, non vifuri ampliùs, donec veniret mundum iudicaturus. Taliter etiam dicitur *Chriftus* ipfam impreffionem faciei fuæ, quæ *Veronica*, dicitur feciffe, vt videlicet fui memoria haberetur in terris. Dominus autem Rex, illud Ecclefiæ contulit *Weftmonafterienfi*, ficut nuper fanguinem *Chrifti*, nobile donatiuum.

Partus præternaturalis.

TEmporibus quoque fub eifdem, quidam homuncio, non nanus, quia membra habens proportionalia, habens octodecim annos ætatis inuentus eft in Infula *Vecta*, veluti non plus incrementi fufcepturus, ftaturam habens vix tripedalem, nomine *Iohannes*. Quem quia monftrum fuit naturæ, pro admiratione intuentium Regina fecum circumduci præcepit.

Eodemque tempore, quidam incuba Dæmone, vt fertur, generatus, in confinio *Wallia*, in terra fcilicet Comitis *Herefordia*, infra dimidium annum plenè dentatus, ad ftaturam afcendit adolefcentis feptemdecim circiter annos habentis. Cuius mater poft partum languore correpta, protinus emarcuit, & miferabiliter eft exanimata. Vterque iftorum naturæ prodigium fuit, ifte quantitatem hominis naturalem excedens, alter autem non attingens.

Haftiludium apud Brackele commiffum.

IPfo quoque tempore, Haftiludium commiffum eft apud *Brackele*, vbi multi de militibus vniuerfitatis Regni, qui fe volunt Bachelarios appellari, funt contriti. In ipfo etiam torneamento Comes *Glouernia Richardus*, qui fe alienigenis femper opponere, & partem fouere indigenarum confueuerat, ipfis alienis coniunctus eft, in enormem fuæ famæ læfionem & honoris. Per hoc enim pars *Anglorum* eft confufa. In illo igitur conflictu cum præualuiffet *Willielmus* de *Valentia*, frater domini regis, iuuante dicto Comite, male tractauit *Willielmus* de *Odingeffeles*, militem ftrenuum, qui Bachelariis annumerabatur.

Walterus de Kirkeham confecratur in Epifc. Dunelmenfem.

PRima autem Dominica aduentus Domini *Walterus de Kirkeham*, electus *Dunelmenfis*, confecratus eft apud *Eboracum*, ab Archiepifcopo *Eboracenfi Waltero*. Cuius idem Epifcopus dignofcitur effe fuffraganeus.

Difcordia inter Abbatem Weftmonafterienfem & eius Conuentum.

TEmpore fub eodem, orta eft diffenfio inter Abbatem *Weftmonafterienfem*, & eius Conuentum, in totius *ordinis Nigri* fcandalum & opprobrium. Cuius caufa & feries in *libro Additamentorum* pleniùs annotatur. Tandem tamen procurante Domino Rege, qui fpecialis amator illius cœnobij effe dignofcitur, pax inter ipfos & concordia, qualis qualis, eft reformata.

1249.
Alia discordia inter Abbatem de Burgo & eius Conuentum.

AD eiusdē quoque scandali augmentationē, ipso eodē tēpore orta est dissensio inter Abbatem de *Burgo Willielmum*, & eiusdē loci Conuētum. De dilapidatione namque & consanguineorū suorum, quorū multitudine supra modū circundabatur, ditatione, in enorme Ecclesię suę damnum correptus, errorē non correxit. Vnde Conuentus contristatus, Episcopum suū *Lincolniensem*, ad vindictam errantium semper pronū & paratū, aduocans, conquestus est grauiter super excessibus sui Abbatis prænotatis. Ipse igitur conuictus, cùm sui depositio immineret, Abbatis officiū cū dignitate in manus Episcopi quasi sponte cedēs, resignauit. Et assignata ei quædā portio Abbatię, scilicet vnū manerium, vnde honestiùs, & honorabiliùs licet id non promeruisset, tanquam heremita, & sub pœnitentia vitam duceret consequuturam. Regales autem illuc statim à Domino Rege missi, emolumentis inhiantes: redditibus Abbatiæ auidè inhiantes, rapinis & exterminio domus illius intenderunt. Irascebatur quoque Rex vehementer, volens occasionem habere cōtra domum ipsam, quia dictum fuit ei, quòd quia Domino Regi fauorabilis & munificus fuerat, persequebantur ipsum Abbatem suum Monachi, & accusauerant.

I de Cadamo electus Abbas de Burgo.

COnuenimus igitur, vt Domini regis confiscantis omnia, declinarent indignationem, *Iohannem* de *Cadamo*, Priorē Ecclesiæ sancti *Suithuni*, *Wintoniensem*, ipso Rege sic volente & imperante) licet de domo alia, & natione alienū, videlicet *Normannum*) sibi in Abbatem vellent nollent, elegerūt.

Robertus Passeleue veras tonsuram.

FEria verò quinta ante festum beatæ *Luciæ*, *Robertus Passeleue* de quo multa in hoc volumine præscribuntur, curiæ volumina detestans, ad frugem melioris vitæ conuolauit, & ad gradum promotus est Sacerdotij. Propter quod Dominus Episcopus *Eliensis*, ipsi *Roberto* bonam Ecclesiam de *Dekam*, quæ fuerat *Ieremiæ* Domini Regis clerici nuper defuncti, contulit. Sed Dominus Rex ipsum Episcopum conferentem, & ipsum *Robertum* recipientem, odio maximo persequebatur, quia Episcopus memoratus illam Ecclesiam *Ethelmaro* fratri Domini regis gratis non contulerat.

Comes Rogerus Bigod ... ...

ANno quoque sub eodem, cùm Comes de *Gisnes* transitum per *Angliam* aditurus Regem fecisset, Comes *Rogerus Bigod* hoc audiens, eum capi præcepit. Quod cùm Comiti de *Gisnes* innotuisset, Regi grauem super hoc reposuit querimoniā. Vocatus igitur Comes *Rogerus*, in propatulo sic respondit: Domine mi Rex, cùm nuncius vestri & totius Regni extitissem, ad concilium *Lugdunense* destinatus, & per terram Domini Comitis de *Gisnes* pacificus, & in expensis minoratus transitum fecissem, credidi pro certo me aliquid honoris & consolationis, ob vestri reuerentiam, & pro multis bonis multoties à vobis eidem collatis, ciuiliter suscepturum: sed multo dissimiliter fecit, equos enim meos & homines, in meum dedecus & damnum, imò potiùs vestrum, violenter fecit restare, donec paagium, nescio ob quam rem aut causam, quantum placuit mancipiis suis, extorsisset, nec mihi ob ciuilitatem, nec vobis pepercit ob reuerentiam. Cùm igitur idem Comes in partes venisset cismarinas, transiens per terram meam, meritò recepit talionem. Teneo enim terram meā tam liberè à vobis, Domine mi Rex, vt ipse suam à Domino suo Rege *Francorum*, & sum Comes vt ipse: & vnde hæc illi talis violenta prædatio, vt transeuntibus vendat vias & aëra? Comes autem de *Gisnes* hoc audiens erubescens obmutuit, nec poterat rationabiliter ad obiecta respondere. Hæc autem cùm ad notitiam piissimi regis *Francorum* peruenissent (contigit autem hoc cito post concilium) dato Comiti de *Gisnes* redditu, ne iacturam incurreret, prædictum paagium tam probrosum quàm iniuriosum iussit temperari.

1349.

Dedicatio Ecclesiæ de Belloloco.

EOdemque anno, Abbas de *Bello loco*, Ecclesiam suam, quam videlicet Rex *Iohannes* à fundamentis construxerat, præsentibus ipso Rege *Henrico* filio dicti Regis *I.* & Comite *Richardo* fratre suo, & multis aliis Magnatibus, necnon & Prælatis, solenniter valde fecit dicari. In qua solennitate, quingentas marcas & ampliùs expendit, nec tamen idcirco illi aliquatenus pepercit Rex, quin maximum censum solueret illi pro transgressione, quam dicebant Regi fecisse in occupatione forestæ. Abbas insuper memoratus, viginti monachos electos & tredecim fratres, in magnum domus suę damnum, transmisit ad inhabitandum nouam domum *Cistercensis* ordinis quam Comes *Richardus* non procul à *Winchecumbe* noper fundauerat, votum, quod in mari fecerat, complendo.

Rumores de conuersione Regis Tartarorum.

DIebus quoque sub eisdem, increbuerunt rumores iocundissimi; Quòd videlicet potentissimus *Tartarorum* Rex, prædicante & diligenter persuadente *Petro Nigri ordinis* Monacho *Inde* (de quo in Epistolis de *Tartaris* multa præscribuntur) conuersus est ad *Christianam* fidem & baptizatus, propter munditiam, honestatem, & omnimodam sanctitatem, quæ in ipsa prædicatur & edocetur. Transmisit etiam verba consolatoria & amicabilia, Domino Regi *Francorum* apud *Damiatam* commoranti, animans eum ac persuadens, vt & ipse à *Saracenorum* spurcitiis terram orientalem expurgando potenter & confidenter expugnaret, iuuamen quoque spopondit efficax & festinum, vt pote fidelis Catholicus & tyro *Christi* baptizatos. Epistola super his omnibus translata de *Arabico* in *Latinum* & *Gallicum*, Domino Regi transmissa, in *libro Additamentorum* pleniùs annotatur. Dominus autem Rex *Francorum* de amplificatione fidei *Christianæ* lætificatus, transmisit ei capellam suam preciosissimam cum reliquiis charissimis, & quosdam *Prædicatores* & *Minores*, ad ipsius pleniorem informationem. Item tempore sub eodem, alij rumores vmbratiles & ficti ad consolandum *Christianos* (& fortè ad animandum cruce signatos, vt transfretantes Regem *Francorum* sequerentur) cismarinorum regna peruolarunt. Horum principalis seminator fuit Episcopus *Massiliensis*, similiter & quidā *Templarij* præclari, vnde magis credebātur fabulæ scriptis sub sigillis commendatæ, sed quando rei veritas innotuit, magis & anxiùs sauciabant. Veruntamen tantum veritatis claruit, quòd Saraceni & eorum Principes, post captionē *Damiatæ* stupefacti, obtulerunt *Christianis* quicquid terræ vnquā *Christianorū* extitit & amplius, dummodo *Damiatā*, & quæ iam ceperant, cum indēnitate restituerēt. Sed superbia Comitis *Atrebatensis* nō est hoc permissa, nec humiliatis *Saracenis* adquiescere, nisi *Damiatā* valerent *Christiani* habere, & quietè retinere, & insuper *Alexandriā* recipere: sed huic graui pacis cōditioni *Saraceni* minimè adquieuerūt, vnde credimus Dominum fuisse offensum. Non enim debuerunt *Christiani* alia intentione transfretasse, nisi vt *Christi* adquirerēt hæreditatē *Saraceni* igitur ad inuicē colloquentes, dicebāt: Sinite modò, sinite. Superbia & auaritia, quas *Christus Iesus* Deus eorū maximè odit, ipsos omnes exterminabit. Quod veraciter euenit, sicut sequēs sermo plenius elucidabit.

Mors ... Regis Scotorum.

SVb eiusdem anni circulo, quinto Nonas Iulii, obiit *Alexander* Rex *Scotorum*, vir sapiens & modestus, qui cum multis annis regnasset, videlicet iustè, fœliciter, & in pace, vltimis diebus suis auaritia stimulante, à tramite iustitię dicitur exorbitasse. Itam enim voluntariam, quærens sæ-

Xx

1249. uicodi occasionem, exacuit in quendam de Nobilioribus Regni sui, nomine *Oenum* de *Argethel*, militem strenuum & elegantissimum. Et dum proponeret ipsum exhæredare, imposuit ei notam proditionis, quia anno proximo præterito homagium fecerat regi *Noruuegiæ*, pro tenemento eiusdem insulæ, quam pater eiusdem *Oeni* ab eodem Rege tenuerat, & pro homagio suo in pace multis annis possederat, Insula illa inter *Orcadem* & *Scotiam* sita est. *Oenus* igitur timens Regis minas *Scotorum* Domini sui, significauit ei, quòd tam *Scotorum* quàm *Noruuegiensium* Regi debitum seruitium persolueret integrè. Sed cùm Rex *Scotorum* adhuc iratus respondisset, quòd *nemo posset duobus Dominis seruire*, & responsum reacceperat, quòd imò bene posset quis duobus Dominis famulari, dummodò non essent Domini sibi aduersantes, parauit Rex exercitum, vt ipsum hostiliter inuaderet. *Oenus* igitur nolens offendere Dominum Regem *Scotiæ*, supplicauit ei, vt concederentur ei induciæ, vt homagium suum simul cum insula memorata Regi *Noruuegiæ* resignaret. Quod cùm rex *Scotorum* ei denegasset, patuit Regis proteruitas, vnde offensam incurrit Dei & sancti *Columkille*, quæ in partibus illis iacet & honoratur, & multorum nobilium. Rex igitur ipsum *Oenum* vsque propè *Argethel* diffiduciatum, nauigando hostiliter insequebatur, stimulatus, vt dicitur importunis instigationibus cuiusdā minus discreti Episcopi de *Strathuna*, fratris videlicet de ordine *Prædicatorum* Rex igitur antequam exiens de naui, equum valeret ascendere, quasi vltione, morbo subito & lethali percussus est. Et volens innocentem exhæredare, inter manus Magnatum suorum ex improuiso cum ipsa ambitione vitæ spiritum exhalauit

Obitus Hugonis de Brun, Comitis Marchiæ

ANno quoque sub eodem, *Hugo* cognomento *Brun*, Comes de *Marchia*, cùm Rex *Francorum* apud *Damiatam* applicuisset, rebus humanis est exemptus. Qui ideirco minus meruit deplorari, quia priuigno suo Regi *Anglorum*, in ipsum confidenti, proditionis laqueos in *Pictania* præparauit, dum ipsum, quem vocarat, Regi *Francorum* vendidit fraudulenter. Pie tamen credendum est, quòd ipsum flagitium & alia omnia peccata in ipsa peregrinatione sua prudenter expiaret.

Comes sancti Ægidii, siue Tholosanus moritur.

EAdem quoque in æstate declinante, inclinata & infirmata est non medioeriter pars Papalis, & sors incœpta in conflictu inito contra *Fredericum* Præter enim hoc, *Willielmus* de *Hollandia*, qui viuente Domino papa ad dignitatem regni *Alemanniæ* ascenderat, præualente *Conrado* filio dicti *Frederici*, victus retrocesserat, & retrocedens latuerat. Comes *sancti Ægidy*, siue *Tholosanus*, *Remundus*, miles strenuus & circumspectus, & Domino Papæ amicissimus grauiter & ad mortem infirmatus, thesaurum ab ipso Papa sibi commissum, ad expugnandum hostes Ecclesiæ & præcipuè Comitem *Sabaudiæ*, remisit Asserens se graui & lethali infirmitate prægrauatum, solam mortem expectare, & solum sibi peresse sepulchrum. Condito igitur suo magnificè testamento, corpus suum ad domum sanctimonialium *sancti Ebrandi*, iuxta pedes Regis *Richardi*, cuius consanguineus erat, iussit sepeliri: & cū corpore suo quinque millia libratum argenti domui illi delegauit.

Moritur Petrus de Geneure.

OBiit insuper eodem anno *Petrus* de *Geneure*, natione *Prouincialis*, & Domino Regi, licet humili prosapia oriundus, amicissimus. Quod & ipse Rex opere comprobauit. Contulerat enim eidem *P.* nobilem puellam *Matildam*, elegantem filiam *Walteri* de *Lasci*, in *Hybernia*, cum vniuersa hæreditate & honore ipsam contingente, filium verò & filiam ex ipsa susceperat.

1250.

Obiit magister Simon Normannus.

ANno quoque sub eodem, obiit magister *Simon Normannus*, præcipuus quondam Domini Regis Consiliarius, & Regii baiulus & magister sigilli. Qui quamuis superbus fuisset, tamen in fine pro honesta quam fouit causa, Regis indignationem incurrit: voluit enim Dominus Rex quandam chartam contra coronam suam confectam, Comiti *Flandriæ Thomæ* concedere, in enormem Regni *Angliæ* læsionem & conferre. Sed ipsam noluit dictus *Symon*, quomodolibet consignare. In hoc commendabilis & fidelis. In quo facto, omnes alii impetus eius fuerant excusabiles.

Obiit Will. de Dunelmo.

OBiit etiam eodem anno Magister *Will.* de *Dunelmo* apud *Rothomagum*, rediens à *Romana* curia, literatus eminentissimè & abundans multis redditibus, sed amplioribus inhiabat. Hic cum rector fuisset nobilis Ecclesiæ de *Weremue*, non procul à mari sitæ, statim eo mortuo Rex efficaciter procurauit, vt eadem Ecclesia fratri suo *Ethelmaro* sine aliqua daretur percunctatione. Qui dico *Ethelmarus*, propter affluentiam reddituum, & præcipuè in partibus Borealibus, suum constituit Seneschallum *Martinum* de *sancta cruce*, clericum, virum prudentissimum,

Roberti obitus filii Iohannis.

ET sub eiusdem anni circulo circa Pentecosten, obiit quidam de Nobilioribus Baronibus Borealibus, *Rogerus* filius *Iohannis*, puerum paruulum relinquens hæredem. Cuius custodiam illico Rex contulit *Williel.* de *Valentia* fratri suo. Mater autem paruuli ipsam custodiam emere desiderauit, pro mille & ducentis Marcis. Nomen matri, *Ada* de *Bailloil*, nomen vero paruuli *N.* extiterat.

Obitus multorum Nobilium cruce signatorum.

IN insula vero *Cypri*, dum ibidem Rex *Franc.* hyemauerat, migrauerunt ad Dominum cruce signati *Franci* viri præclari, quos longum numerare, & historiæ *Anglorum* impertinens: & multi in itinere, tam per terram quàm per mare. Obiit tameo vir præclarus, Episc. *Noniomensis*, Comes *Palatinus*, & vnus de xij. paribus *Franciæ*, in naui non procul à *Cypro*. Obiit etiam in itinere apud *Anniomem*, iactu contritus lapidis à *magonello* missi, in certamine quod habuit R. *Franc.* ibidem, *Hugo* de *Chastellione*, Comes *sancti Pauli* & de *Blois*, ante transitum regis *Francorum*, in triste præsagium negotij crucis prosequendi. Non enim ipso fuit nobilior in toto exercitu *Francorum*, vel in armis potentior. Quinquaginta enim vexilliferos milites in bello prælectos, habuit in comitatu suo, quibus præerat: quo igitur mortuo, omnes dispersi sunt & desolati. Hic quoque comes *Hugo*, nauem mirabilem parauerat in regno *Scotiæ* in *Ynerneis*, s. in *Muref.* In qua transfretari cū *Boloniensibus* & *Flādrensibus*, & cum illis qui vulgariter de *Analterris* dicuntur, posset audacter Sed hæc omnia dum ordiretur, veluti tela à texente, succisa sunt. Obiit etiam in *Cypro Iohan.* de *Drnis* iuuenis, in re militari strenuissimus, & flos totius generis, licet sanguine clarissimus, in suocstum & lamentabile prognosticum futurorum. Obierunt insuper vtriusque sexus nobiles, qui præ mutationibus cibariorum & aëris quas solet natura abhorrere, ægrotantes, ad cœlestia regna tanquam Martyres auolarunt: Quorum memoriam præsenti libro duximus annotandā, quòd pro vniuersalis Ecclesię promotione & crucis negotio, vitā fœlicē terminarūt.

Rex Vintoniæ natalem celebrat

ANno Domini M.CCL qui est annus Domini Regis *Henrici* tertij xxxiiij. fuit idem Dominus rex apud *Wintoniam* ad natale Domini. Vbi festa natalitia, vt moris est, magnificè celebrauit. Et in crastino cū ipsius ciuitatis Episcopo *Willielmo*, magnus conuiua & iam assuetus prandebat, volens ipsum Episcopum honore præsentiæ suæ ciuiliter serenare. Deinde versus *Londinum*

iter

iter festinus maturauit, vbi festum S. *Eduardi* solenniter consummauit, conuocatis Archiepiscopo *Cantuariensi Bonifacio*, qui ibidem Missam celebrauit, & vij. Episcopis, & Magnatibus Regni quamplurimis.

Comitissa Cornubiæ parit filium.

EOdemque tempore, infra videlicet dies natalitios, Comitissa *Cornubiæ Cincia* vxor Comitis *Richardi*, peperit ei filium apud *Berkammestude*. Ad quem baptizandum, Comes vocauit Archiepiscopum *Cantuariensem* infantis auunculum, & vocatum est nomen eius *Edmundus*, ob honorem beati *Edmundi Cantuariensis* Archiepiscopi & Confessoris. B

Obiit Consiliarius Regius.

ET infra eosdem dies, obiit Domini Regis clericus & consiliarius specialis *Ieremias* de *Caxtona*. Cuius bonam Ecclesiam suam, Episcopus *Elyensis* illico contulit *Roberto Rasselene*, sperans ipsum sanctum fore post diutinam vitam sterilem, sacerdotem.

Grauiter mulctatur Walterus de Clifford.

EOdemque verò tempore, *Walterus* de *Clifford* inter Barones Marchiæ *Wallensium*, potestate, C diuitiis, & libertatibus non vltimus, accusatus coram Domino Rege grauiter, eò quòd nuncium ipsius Regis, literas ei Regias deferentem, violenter ac indecenter in Domini Regis contemptum tractauerat, & Regias literas cum ipsa cera comedere coegerat. Vnde ipse *Walterus* coram Rege conuictus, non ausus subire iudicium, sed misericordiæ Domini Regis se supponens, mortem vel exhæredationem vix euasit: libertatem verò suam amisit, & quantum habuit vel habere potuit pecuniæ, scilicet mille Marcas, & sic sub electorum fideiussorum plegagio dimissus, sine incarceratione ad propria remeare. D

Rex inter abbatem & Conuentum ...

IN festo autem memorato, Dominus Rex omnem quam potuit adhibuit diligentiam, vt pax inter Abbatem *Westmonasteriensem* & eiusdem loci Conuentum reformaretur. Scandalum enim illius discordiæ ventilatum totam Religionem, imò totam infecerat Regionem. Dictum enim erat ipsi Regi, quòd incassum in noua structura Ecclesiæ *Westmonasterialis*, videlicet in lapidibus sculpendis & componendis exposuerat: si personæ Ecclesiasticæ, id est, pastor & grex, Conuentus & Abbas, E qui solent in compositione tam nobili esse viui lapides, inordinate discreparent. Et sic elaborante amatore illius Ecclesiæ Domino Rege, pax inter ipsos est reformata.

... Ep: ...

TEmpore quoque sub eodem, Religiosorum fatigator indefessus Episcopus *Lincolniensis Robertus*, omnes suæ dioecesis Religiosos fecit citari, vt in festo sancti *Hilarij* apud *Legrecestriam* conuenirent, mandatum Domini Papæ ibidem audituri. F Ad hæc enim idem Episcopus summo conamine anhelauit, vt Religiosorum per suam Dioecesim constitutorum Ecclesias & redditus (de quibus iidem Religiosi assensum Capituli, & super hoc instrumenta testimonium euidens perhibentia nõ haberent) in suam, quod multis nimis damnosum foret, reuocaret potestatem. Et ad impetrandum magistrum *Leonardum* clericum suum frequentem Romipedam, non sine maximæ pecuniæ effusione ad *Romanam* curiam destinauerat. Quæ inquam curia, instar barathri, potestatem habet & G consuetudinem omnium redditus absorbẽdi, imo ferè omnia quæcunque Episcopi possident & Abbates. Huius autem impetrationis literæ poterunt reperiri in *libro Additamentorum*.

Transfretant multi Nobiles Ang.

TEmpore quoque sub eodem transfretarunt multi nobiles de Regno *Angliæ*, nec patuit causa alicui de populo. Videlicet Comes *Richardus*. Comes *Glouerniæ*. *Henricus* de *Hastingo* Baro. *Rogerus* de *Thurkebi*, & multi alij Nobiles cum illis.

A Præterea de Prælatis, *Lincolniensis*, *Londinensis*, & *Wigorniensis* Episcopi, & cum illis de Episcopatu *Lincolniensi*. *Oxoniensis* & *Bedefordiæ* Archidiaconi, & multi alij clerici. Comes verò *Richardus* cũ maximo apparatu & comitatu fastigioso, per regnum *Franciæ* transiuit, quadraginta videlicet militibus de nouo vestitis robis consimilibus, & mannis delitiosis, auro micante recenter faleratis, & bigis quinque & quinquaginta summariis & familia numerosa nimis, concomitante Comitissa vxore sua B & *Henrico* primogenito filio suo. Ita vt *Francis* admirantibus tam mirabile quàm honorabile spectaculum, præberet intuentibus. Cui aduenienti honorabilis Domina *Blanchia* cum summa occurrit reuerentia, applaudens & munera offerens pretiosa, tanquam consanguinea consanguineo imo potiùs velut mater filio singulari. 1250.

Episc. Linc. curiam Romanam accedit.

CAusa autem solius Episcopi *Lincolniensis*, quare transfretaret patuit vniuersis. Memoratus siquidem Episcopus *Lincolniensis* licet senex vigilãter laborauit, vt eos quos vocarat ad Papale mãC datum, vt prætactum est, & contra inaudita grauamina sua ad sedem Apostolicam appellauerãt, strictiùs suæ flecteret voluntati. Appellauerant enim exempli *Templarij*. *Hospitalar*, & multi alij, qui posteà à Domino Papa pecunia interueniente, cautè sibi pacem redemerunt, secundùm illud Ethici:

Iudicis auxilium sub iniqua lege rogato.

Quod cùm Episcopo post multas expensarum effusiones & labores inutiles innotuisset, cõfusus & tristis venit ad Dominum Papam, dicens: Domine D sancte Pater, erubesco confusus in proposito meo, quod in literis & pollicitis vestris confidenter solidaui, spe frustrer præconcepta, quia quos credideram edomuisse, liberi in meam recedunt confusionẽ. Cui Papa toruo vultu dicitur respondisse: Frater, quid ad te? liberasti animam tuam, fecimus eis gratiam. Nunquid oculus nequam est, quia bonus sum? & cùm Episcopus suspirans in seipso diceret, tamen auditus à Papa: O pecunia, pecunia, quantum potes, præcipuè in curia *Romana*: exasperatus Dominus Papa respondit: O *Anglici*, homines estis E miserrimi. Quilibet vestrum alium corrodit ac studet depauperare. Quàm multos elaborasti religiosos tibi subiectos, tuasque oues & indigenas ac domesticos, orationibus & hospitalitati intendentes, deprimere, vt de bonis eorum tyrannidi tuæ ac cupiditati satisfaciens, alios & fortè alienos reddas locupletes. Et sic confusus & ab omnibus proteruus acclamatus, recessit Episcopus, & ne nihil fecisse videretur, a iis negotiis intendebat.

Multi Ang. Nobiles vendunt sua prædia.

F ANno quoque sub eodẽ, *Rogerus* de *Muthalt*, vnus de nobilioribus *Angliæ* Baronibus, crucesignatus, partem suam in siluis & aliis redditibus, quos habebat apud *Couentre*, Priori & Conuẽtui eiusdem loci pro magna summa pecuniæ, vt sibi in viaticis prouideret ad feudofirmam dimisit, & multa alienauit, & multa irreuocabiliter vendidit, sicut & alij nobiles tam de transmarinis quàm de partibus cismarinis. Præter ipsum autem *Rogerum* memoratum, cruce signabatur in Regno Angliæ nobilium sub eisdem diebus multitudo nume G rosa, vt crucis negotium promoturi, *Francorum* regem iuuarent & sequerentur, tam Prælati quàm milites. Videlicet *Wigorniensis* & *Herefordensis* Episcopi. *Legrecestrensis* & *Herefordensis* Comites *Galfridus* quoque de *Luci*. *Rob*. de *Quency*, & multi alij, quos longũ esset enumerare. Innumerabiles quoque nolentes in propatulo signum crucis vel accipere vel in humeris portare, secretò vouerunt & proposuerunt firmiter *Terram sanctam* deuotè ac potenter adire, muscipulas *Romanæ curiæ* formidantes.

1250 *Angustia perimentum.*

Diebus quoque sub eisdem adeò inualuit *Frederici* potentia in odium *Romanæ* curiæ, vt exturbatis *Willielmo* de *Holandia* Legato suo, multi potentes ei desererent, & fidelitati suæ mancipa-rent. *Parmenses* insuper & *Regenses*, necnon & *Bononienses* & alios etiam sibi rebelles arctauit, vt non auderet procul à ciuitatibus suis apparere, laqueos timentes *Fredericales*. Vnde mercatores ciuitatum illarū, qui abundare consueuerunt, interdictis nundinis, portubus & viarum transitibus, egere incipientes, pacem *Frederici* inceperunt desiderare, & rebellionem Papalem detestari prouocabat enim multos *Frederici* constans patientia & humiliatio, & satisfactio quam deuotè dicebatur Ecclesiæ obtulisse. Desiderabat enim & humiliter postulabat, vt pro Ecclesia in *Terra sancta* omnibus diebus vitæ suæ, hostes *Christi* impugnaturus militaret, donec ad minus *Christianis* quicquid aliquo tempore *Christianorum* erat, tam potenter quàm prudenter restitueret, dummodò nepos domini Regis *Anglorum Henricus* filius suus, quem præ omnibus filiis suis dilexerat, valeret post eum substitutus imperare, obtulit insuper multa Ecclesiæ ablata restituere & damna resarcire. Ad quæ dominus Papa constanter respondit, se nullo modo quem concilio *Lugdunensi* generale cassauerat & condemnauerat, tam leuiter adstatum pristinum reuocare. A nonnullis affirmatiuè dicebatur, quòd dominus Papa sitienter & super omnia desiderabat ipsum, quem magnum Draconem vocabat, pessundare, vt ipso suppeditato & conculcato, Reges *Francorū* & *Anglorū*, necnon & Christianitatis Reges, (quos omnes Regulos & Serpentulos esse dicebat) facilius exemplo dicti *Frederici* perterritos conculcaret, & bonis suis ac prælatos eorumdem, ad libitum spoliaret. Et hoc verbum cum factis continuis, quæ talibus dictis testimonium poterant perhibere, in multorum cordibus offendicula generarunt, & ipsum *Fredericum* similiter iustificarunt, vt eius partem cœperunt diatim meliorare.

Computatur thesaurus à Archiepiscopo Cantuariensi, &c.

Tempore quoque sub eodem, conuenerunt Episcopi prouinciæ *Cantuariensis Oxoniæ*, computaturi de pecunia collecta per eorum Episcopatus ad opus Archiepiscopi *Cantuariensis* ad summam ascenderet et concessam. Nouerant autem hoc per collectores per singulos Episcopatus constitutos, sed Archiepiscopus multos plùs, vt videlicet expensæ omnimodæ ad commodum suum computarentur. Episcopi igitur inuiti quod exegit concesserunt, sentientes dominum Papam in omnibus sibi fauorabilem.

Rex Angliæ veniam anteactorum, precatur à Londinensibus.

Conuenerunt itaque ex præcepto domini Regis ciues *Londinenses* coram ipso apud *Vuest.* omnes cum familiis vsque ad puerum duodennē, dominica proxima ante festum sanctarum *Perpetuæ* & *Felicitatis* in maiori palatio, quod dicitur magna aula, & erat ipsa cum tota curia atriali, ipsis vsque ad compressionem repleta careretur. Quibus congregatis, dominus Rex humiliter quasi lachrymis obortis supplicabat, quatenus quilibet ciuium illorum omnium suam & omnimodam maleuolentiam & rancorem, ei corde & ore benignè remitterent. Ipse enim, vt in publico confitebatur, frequenter & ministeriales eius frequentius, iniurias eis multiformem irrogauerant, bona eorum iniuriosè auferendo, occupando, retinendo, & libertates lædendo multoties eorundem, vnde veniam sibi indulgeri postulabat. Ciues autem competentes aliud sibi non expedire, cuncta quæ dominus Rex postulauerat, annuerunt, ablatorum tamen eis nulla fiebat penitus restitutio.

Eadem igitur die dominus Rex crucem suscepit de manu Archiepiscopi *Cantuariensis Bonifacii*. Et postea ipse Archiepiscopus cruce signati alios nobiles, inter quos fuerunt filius *Nicolai* domini Regis *Senescallus*, *Willielmus* de *Valetia* domini Regis frater vterinus, *Paulinus Peiure* eiusdem domini consiliarius specialis, & multi Magnates & aulici. Abbas quoque *S. Æ.* nomine *Edmundus*, in derisum omnium, & in perniciosum Monachorum exemplum & præiudicium ordinis sancti, omne votum soluens, cruce signatus est. Clerici quoque nomine Regis Cōsiliarii, *Ioh. Mansel*, *Philippus Luuel*, & multi alii quos enumerare longum foret. Sinistri verò intere pretarore asserere præsumpserunt, quòd non propter aliud suscepit dominus Rex crucem, nisi vt tali occasione violenter à suis nobilibus, qui priùs ei contradixerant id petenti, pecuniam extorqueret sub obtentu *Terræ sanctæ* conquirendæ negotii promouendi: veruntamen discreti & pius rationis habentes, hæc ad iudiciū & probationem actuum subsequentium reseruabant. Bonienim animi proprium est in dubiis meliora supponere, donec probetur in contrarium: & quis præter Dominum, mortalium nouit cogitationes? Huius autem dubitationis seminarium, præstitit Regis *Francorum* exemplum perniciosum qui infinitam, minimè tamen Deo vindice profecturam à Regno suo maximè abstraxerat, vt suam promoueret peregrinationem. Sed quales inde fructus collegerit, sequens sermo declarabit.

De vnanimi assensu cruce signatorum.

Conuenerunt itaque anno sub eodem, videlicet quinto Calendas Maii, maiores crucesignatorum *Angliæ Londinum*, apud *Bermundeseiam* super itinere suo arripiendo tractaturi, asserentes quòd pro Rege non omitterent. Indignum quippe iudicabant animarum suarum salutem omittere, & obsequium cœlestis Regis, clientelæ Regis alicuius terreni postponere: Constituerunt igitur terminum, videlicet festum natiuitatis beati *Iohannis Baptistæ*. Recensiti igitur sunt ipsi turne congregati cum eorum sequela ad quingentos milites, seruientes verò & populus eis adiungendus, multitudo innumerabilis iudicabatur. Omnes enim de Regno *Angliæ*, & multi de Regno *Francorum*, qui se ante domini Regis *Anglorum* crucesignationem præparauerant, hanc motionem expectabant tam formosam. Dominus autem Rex, qui sedulus explorator hæc præcognouerat, à *Romana* curia literas ad votum data, & plùs promissa pecunia festinātèr impetrauit, quarum autoritate iter eorū suspenderet, donec ipse tanquam Dux capitalis, in propria persona terram potenter adiret vltramarinā, vt sic decentius & securius progrederetur. Ad hoc crucesignati prædicti responderunt, quòd dignum foret ac tutum, vt qui ante domini Regis crucis signationem cruce signabantur, & se in equis & armis, & viaticis, terras suas impignorando præparauerant, & multa vendiderant, & amicis suis vale fecerant, priùs iter arriperent, faciem sui Regis præcedentes, & sic fertilius victualia inuenirent. Et hæc videntes, dicerent alieni: O si tot, tanti & tales faciem Regis *Anglorum* magnifici præcedunt, quot credendum est ipsum aduenientem concomitaturos & subsecuturos: Et sic accresceret honor Regis fortè finitimos, & forundo inter inimicos. Sed literæ domini Papæ comminatoriæ, & domini Regis preces impetuosæ, omne propositum eorum commutauit vt remanerent. Quod licèt tunc laudabile non fuisset, occasionaliter tamen hoc fuit eis demum in proficuum. Non enim, quod sitienter cifeleraucrant Regis *Francorū* opportuno tempore eu lentem in succursum, & sic hic & inde negotium languit, negotium infœliciter heu, heu, male.

1250 *Rex cum multis nobilibus cruce signatur.*

Eodem siquidem anno, adeo per Comitem *Legria* S. de *monte forti* edomita est *Gasconia*, quod *Guasto* de *Biarde* inter Regis *Angliæ* inimicos potentissimus, vel vnus de potentioribus captus & humiliatus, Comite sic dictante, venit in *Angliam* ad Dominum suum Regem quem offenderat, qui tunc apud *Clarendonam* extiterat, gratiam Regis de vita & membris & tenemento humiliter petiturus, se supponens omnino Regiæ misericordiæ & non iudicio. Quod & cum factum esset, in Rege quam non promeruit clementiam adinuenit.

Tunc enim Regius sanguis vincitur, & ab vltione diuertitur, cùm se viderit rebelles enervisse, secundum illud Ouidianum:

Corpora magnanimo satis est strauisse Leoni.
Pugna suum finem cum iacet hostis habet.

Recepit igitur in manu sua Dominus Rex per Comitem S. quædam castra eiusdem *Guasti* & cõsilium suorum, videlicet *Franzach*, *Egremunt*, & alia multa. *Guasto* autem post humiliationem licet factam, adeo in gratiam Regis, intercedente Regina, cuius se fecit consanguineum, receptus est, & in possessionem terræ suæ est restitutus, strictissima tamen conditione obligatus. Comes autẽ memoratus, studẽs per omnia patrissare & magnifici patris sui vel sequi vestigia vel transire, aliorum Domini Regis rebellium apud *Burdegalim* & in tota *Gasconia* adeo edomuit insolentiam, vt *Willelmũ* de *Solaris*, & *Rustemu*, & alios superbos & recalcitrantes, effugatos exhæredaret, & extorres condemnaret, multos etiã patibulis excelsis præfocauit.

Notandum, quòd quando Rex fuit in *Gasconia*, & credebat liber recedere, *Gasconenses* & præcipue *Burdegalenses*, videntes eum in angustia positũ, antequam posset recedere extorserunt ab eo concessionem quadraginta millium marcarum, vnde etiam fidei interpositionẽ cum iuramento & chartam ab eodem similiter emunxerunt. Vnde postea Rex illam pecuniam, statim post aduẽtum suum in *Angliam* exigit à Prælatis: & ita postquam *Pictauiam* amisit, *Angliam* depauperauit. Ideoque *Gasconenses* exosos habens, suum thesaurum vendidit, vt vindicaretur.

Die vero Lunæ ante diem Cinerum, exiit de castris *Damiata* exercitus *Francorum* cum impetu magno & repentino, irruentes in *Saracenos*, qui eos obsederant: multos ex ipsis trucidarunt, & post victoriam ad castra cum spoliis læti & incolumes *Franci* redierunt. In crastino uterum similem Martis fortunã sperantes inuenire, multiplicatis hostibus deteriorem in certamine reportarunt calculum, in decuplo plus amittentes, quàm pridie lucri gratulantes reincassent. Veruntamen cruenti, lacerati, vulnerati, tandem, licet cum numero non integro, redierunt. Ex tunc igitur cœperunt *Saraceni* cordibus exaltari, & capita contra *Christianos* erigere, & aditus viarum per terras vndique præcludere. *Soldanus* igitur in spe erectus meliorem, galeas ex *Alexandria* & aliis locis maritimis vndecunque collectis, vias maris & litorum, & omnium locorum, vbi parebat *Francis* remedium, obseruari diligenter præcepit, & præcipuè ne ad ipsos adueherentur victualia, solito vigilantiùs intendebat.

Tandem inito vtrobique cum collocutione consilio, significauit *Soldanus* Regi *Francorum*, vt fœderatis omnibus, ciuitatem *Damiata* cum sustentamentis, quæ *garnesturas* vulgares appellant, consultiùs resignaret, antequam fame deficerent, & tota Regio *Hierosolymitana* cum sclauis *Christianis*, ipsi Regi amicabiliter redderetur. Nec ad aliud, vt dicebat, debuit ipse Rex aspirare nisi vt *Christianis* *Terra sancta* redderetur. Huic igitur consilio multi *Christianorum*, scilicet mediocres & populares egẽ-

A tes & aliqui Managriũ assensum præbuerunt, asserentes, quòd si huic pacis formæ & humilitati non assentirent, Magnatum superbia totum exercitum inquinaret. Rex igitur his cognitis huic consilio inclinaretur, nisi arrogantia Comitis *Atrebatensis* frontosè restitisset, qui adhuc *Alexandriam* exigebat: seu *Soldanus* nullo modo *Christianis* (vtpote *Ægypti* nobilissimam ciuitatem & emporium mercatorum Australium & Orientalium receptaculũ)

B *Alexandriam* reddere voluit: nec, vt dicebat, hunc *Alexandriæ* vel *Ægypti* parere mirur.

Conditio igitur *Francorum* vndiq. obsessorũ, cœpit nũ mediocriter deteriorari. Cogebantur enim ipsi, quæ gens in escis & poculis nimis dapsilis est & delicata, vesci immundis & detestabilibus, nec poterat eis *Fredericus*, vel aliquis *Christianus*, de

C luctis finitimis subuenire. Et vt breuibus concludã, in tantũ arctabantur, vt equos suos in Quadragesima, etiam pretiosos, & valde necessarios, comedere, quod miserabile fuit cernere, cogerentur. Et quod grauius erat, inter Magnates & Plebeios, eò quòd dracũ ab illem formam pacis oblatæ procaciter abnegauerant, seditio & odium suscitabatur. Insuper & *Saracenorum* Principes, *Christianorum* proceriũ animo detestabant, & solidiùs continuo deratur, ipsos instantiùs arctare procurabant. Vnde multi *Christiani* in tempore tantæ afflictionis, clanculo à castris & ciuitate exierunt, & turmis addicti sese sub

D mit bus conditionibus *Saracenorum*, & nostris efficaciter restiterunt. Susceperunt enim eos *Saraceni* fame deficientes, & diarii sufficientibus aluerunt applaudentes. Veruntamen quamplures *Christianorum* ex *Saracenorum* toleratia in lege sua perstiterunt: aliqui verò apostatantes, spurcitiis eorum adhæserunt, facientes eis homagiũ stabilitatem, & hi abundè ditabantur, vxoribus, castris, & multis honoribus exaltabantur. Et hi *Christianis* lethalius nocuerunt, dum hostibus eorum secreta proposita reuelarunt.

E Cvm autem *Soldano* *Christianorum* inedia multiformis per apostatas pleniùs patuisset, significauit ironicè Regi *Francorum*, vtquid ligones, tridentes trahas, vomeres, aratra, & alia culturæ necessaria in partes Orientales, quas non nouerat, secum in nauibus apportasset sicis vti non curaret, cũ rubigine consumerentur, & si amicus eius esset satis ei & suo exercitui bicomorãti, de tritico, vino, oleo, & carnibus, leuiùs inueniret. Rex vero hæc omnia aduersantium tentamenta, non sine graui dolore sustinens, sereno vultu, cordis vulnera

F prudenter palliauit.

Et citò pòst idẽ *Soldanus* obiit, à suis propriis, cubiculariis quia & suis & omnibus principib. sibi vicinis erat exosus, vt dicitur, potionatus. superbus enim erat & auarus, & omnibus iniuriosus. quo audito *Christiani* gauisi sunt vehementer, cũ potiùs doluisse debuissent. quia multi *Saracenorũ* ipsi *Soldano* fictè adhæserũt, & occulto odio persequebãtur. Et citò pòst substitutus est alius, qui omniũ ferè Orientalium fauorẽ obtinuit. Iste cũstanter nimis & porèter & grauius prædecessore suo, *Christianos*

G impugnauit, & formam pacis oblatam, quam ferè omnes *Christiani* desiderauerant, & iam rogauerãt, præcisè denegauit. Et ex tũc cœpit *Christianorum* conditio non mediocriter deteriorari, & fama in conspectu omnium Orientalium vilescere.

Cœperunt igitur multi, quos firma fides non roborauerat, tam desperatione & blasphemius, quàm fame contabescere. Et fides, heu, heu, multorum cœpit vacillare, dicentium ad inuicem Vtquid dereliquit nos *Christus* pro quo & cui hactenus militauimus? Iam multoties nostris diebus victi confundimur, & hostes nostri, imò *Christi*,

1250. de nostra sanguine & spoliis gloriantur triumphantes. Primo apud *Damiatam* ciuitatem istam, quando *Nili* fluentis circundatur, compulsi fuimus *Damiatam* tanto sanguine adquisitam, resignare. Iterum non procul ab *Antiochia*, Templi inclyta militia, signifero detruncato, victa confundebatur. Iterum à *Saracenis* paucis annis euolutis apud *Gazaram* occubuimus, à Comite *Richardo* quodam *Anglico* post redempti. Postea verò à *Choresminis* fere tota *Christianorum* vniuersitas in *Terra sancta* trucidabatur, qui loca omnia quæ dicuntur sancta, polluentes destruxerunt. Modo verò, quod omnibus grauius est, Rex noster *Christianissimus* miraculose suscitatus à mortuis, cum tota *Franciæ* nobilitate ignominioso patet discrimini, factus est nobis Dominus velut inimicus. Et qui solet Dominus dici exercituum, nunc, proh dolor, à suis hostibus tanquam multoties superatus aspernatur. Quid nobis nostra deuotio, religiosorum orationes, amicorum nostrorum prosunt eleemosynæ? Nunquid melior est lex *Machometi* lege *Christi*? Et sic deliramenta verborum ex fide titubante resonabant, & dies Quadragesimales plus pœnales quàm pœnitentiales deducebant.

Deterioratur Ecclesiastica libertatis conditio.

EOdem quoque anno, contigit quod Episcopus *Lincolniensis* priuauit quendam clericum beneficiatum in Episcopatu suo, accusatum de incontinentia nomine Ranulphum, & priuatum excommunicauit, quia condemnatus, cedere recusauit. Nunc cùm in sententia excommunicationis vltra quadraginta dies perseuerasset, significauit Episcopus, Vicecomiti *Rothelandiæ*, in cuius Vicecomitatu idem clericus manebat, vt ipsum captum teneret tanquam contumacem. Vicecomes autem eo quod forte amicus dicti *Ranulphi* fuerat, hoc facere distulit vel recusauit. Non enim erat Episcopo fauorabilis. Qui enim, vt ait *Seneca diu distulit, diu noluit.* Episcopus igitur Vicecomitis comperiens simultatem, ipsum excommunicauit solenniter. Vicecomes igitur iratus & verecundatus, Regem illico adiit, grauem super hoc reponens querimoniam. Quod cùm audisset, & sui omnes aulici, commoti sunt vniuersi, Rex autem iratus nimis, respondit addito maximo iuramento: Si quis meorum versus Episcopum illum vel quempiam foris fecisset, coram nobis querimoniam deberet reposuisse. Sed vt videtur, me habuit contemptui. Missis igitur ad *Romanam* curiam Legatis solennibus, hanc meruit literam in Ecclesiasticæ libertatis præiudicium, interueniente pecunia, celeriter impetrare.

Litera Papalis.

INnocentius *quartus, Episcopus, &c. Dilectis filiis Abbati* Westmonasteriensi Londini, *Salutem. Celsitudinis charissimi in* Christo *filij Regis* Angliæ *illustris votis liberaliter annuimus, vt ei in his quæ digne deposcit nos fauorabiles exhibeamus. Cum igitur, sicut ex parte sua fuit propositum coram nobis nonnulli Pontifices & alij Prælati, Regni sui Balliuos suos super his quæ ad iurisdictionem Regiam pertinent coram se pro suo compellant libito litigare, ac in eos nisi coram ipsis litigent excommunicationis ferant sententias, in ipsius Regis præiudicium & grauamen, nos eius supplicationibus inclinati, vt nullus ipsius Regni Archiepiscopus, Episcopus, vel alius Prælatus, Balliuos ipsos coram se super his, quæ ad Regiam iurisdictionem pertinent litigare compellat, vel hac de causa in eos huiusmodi ferant sententias, auctoritate literarum dicti ... duximus inhibendum. Quocirca discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus prædictum Regem super his, contra inhibitionis nostræ tenorem, non permittatis ab aliquibus indebite molestare. Malefactores, &c. Datum* Lugduni *septimo Idus Martij, Pontificatus nostri anno septimo.* Hoc tamen non sine ...

dargutione peritorum, hæc fecit Dominus Rex. Quod scilicet conquestus est super hoc Domino Papæ.

Applicat Romanis Richardus redeunte.

DIe vero Lunæ proxima ante dies Rogationum, applicuit Comes *Richardus* rediens à curia *Romana*, & cùm venisset Londinum, receptus est cum honore & reuerentia, ne minor quàm in partibus vltramarinis sibi honor exhiberetur. Regina enim Domina *Blanchia* omne quod sibi poterat decus exhibuerat, & totius *Franciæ* sinum aperuerat. Innotuitque omnibus per relationem ipsius Comitis & suorum, quot & quantos sibi fecerat Papa honores, cùm ad *Lugdunum* peruenisset. Cùm enim ciuitati appropinquasset dictus Comes *Richardus*, occurrebant ei omnes ferè Cardinales & clerici curiæ *Romanæ*, ita quod vnus solus Cardinalis & pauci clerici cum Domino Papa remanerent. Erat autē de suis & aliis sibi occurrentibus, tanta equorum & hominum compressio, & tumultus atque multitudo numerosa familiæ pomposæ nimis paratæ & satellitarum suarum, quod ciues de aduentu tanti principis, simul & omnes qui ad curiam venerant extranei ad impetranda negotia, obstupuerunt. Papa autem introitu domus assurgens & obuiam pergens, suscepit eum in osculo reuerenter applaudens & salutans; & serenissimū vultum ostendens, supplicauit vt cum eo prandere ea die. Quod Comes benignè concedens, collocatus est in mensa iuxta latus Domini Papæ, & Comes *Clouerniæ Richardus* non multò remotiùs, & epulabantur iocundè nimis & ciuiliter, more *Francorum* vel *Anglorum*, sese mutuò in cibis & potibus & verbis amicabilibus exhilarantes. Et postea inter se multos prolixos & secretos tractatus habuerunt, ita vt mirarentur omnes qui hæc viderent, præcipue de noua Papæ tanta dapsilitate. Oratione igitur facta *Pontiniaci* ad sanctum *Edmundum* Confessorem mense Aprilis, vt prætactum est lætus in *Angliam* remeauit.

ORtæ sunt autem opiniones variæ & iudicia, quid huiusmodi tantæ familiaritatis colloquij sibi vellet prolixitas, multis asserentibus quod Dominus Papa ad reprimendam insolentiam *Græcorum* ipsum vellet ad *Romanum* Imperium iuuando promouere, sciens illum auidum & ambitiosum & multis thesauris abundare, quos vellet Dominus Papa ad hoc exponere. Alij autem indubitanter asseuerabant, quòd Dominus Papa studiose adhoc desudabat vt gratiam ipsius Comitis adquireret, quatenus ipsum venire cupientem benignè susciperet.

Comes ... Prioratum.

ET cū per Abbatiam *sancti Dyonisii* remearet, satisfecit Abbati eiusdem loci de pretio quo cōparauerat quendam Prioratum in *Anglia* pertinētem Ecclesiæ *sancti Dyonisii*, quæ *Hurst* nomine, non procul est à *Glouernia*, vbi fuerūt degentes aliquot Monachi, & ad quem pertinent octo villæ bonæ, & Ecclesia circiter centū marcas valet annuatim cum parco & omnibus pertinentiis, semper reddita marca pro triginta solidis in banco. Et hanc venditionem ratam fieri impetrauerat in curia *Romana*, vnde posteà cùm venerat in *Angliam* statim Monachis effugatis omnibus ... ipsum Prioratum in propria redegit. Nec postea timuit aliquem vicinum, præcipue religiosum quin omnia pro libitu tractaret, Papali suffultus protectione & sic diatim cœpit conditio Ecclesiæ deteriorari. Posuitque idem castrum ædificare pro fluuio ... ne.

Moratur monachis ... Ædmundi Co...

ANno quoque sub eodem, Monachi *Pontiniacenses* vel tædio affecti de frequentia peregrinorum, præcipuè mulierū, ad tumbam sancti *Ædmundi Anglorum* (quia aliis ... est concessa licētia

1250.

ra ... ait ... am, vel stimulis agitati ... rupidi- tati, brachium eiusdem sancti dextrum quod est horribile dictu, ausu temerario absciderunt. Nec idcirco turbas hominum vtriusque sexus, quin ad corpus intuendum & venerandum catervatim confluerent, abegerunt, vnde Monachi metu a suo proposito sunt fraudati. Praeterea, quod videtur fidei fuisse defectus, quicquid corporis eiusdem sancti, quod tamen totum Dominus integrum conseruauerat, ipsi Balsamo condire praesumpserant, ex diffidentia & pusillanimitate, necnon & fidei (salua ordinis reuerentia) defectu, in teterrimum colorem est conuersum. Multiplicata sunt igitur Monachorum *Pontiniacensium* in omnium *Cisterciensium* opprobria, & doluerunt multi quòd in Ecclesia *Cisterciensium* tam venerabile corpus reponeretur, considerantes quàm venerabiliter in Ecclesiis Monachorum ... sancto- rum custodiuntur. O temeraria praesumptio. Quod dominus conseruarat integrum & incorruptum, ausus est homo mutare. Sicut pius Rex *Francorum* peregrinaturus, cui oblata fuit pars corporis, respondit: Non placeat Deo, vt pro me detruncetur quod Deus integrum conseruauit. O etiam fidei defectus! Quod dominus incorruptum conseruarat & speciosum, ipsi Monachi Balsamo condire, & tali vnctione melius ipsum corpus retentarunt communire, vnde carneus color in terrestrem est conuersus. Vnde Dominus merito iratus, miracula prius ibi exuberantia, coepit solito rarius celebrare. Videtur igitur in conspectu Magnatum, Praelatorum & Clericorum *Cisterciensium* Religio venerabilis. Et salua ordinis reuerentia, hoc in te ... praesagium totius *Christianitatis* creditur euenisse.

Rex angliae dapsilitatem minuit ... (?)

EOdemque tempore dominus Rex à vestigiis patris sui impudenter deuians, curiae suae expensas & solitae dapsilitatis facetias, vsque ad probra auaritiae inexcusabilis, iussit minorari. Necnon & eleemosynarum consuetarum largitiones, & cereorum in Ecclesia numerositatem praecepit resecari. Veruntamen quod laudabile erat à multorum mercatorum, quibus innodabatur debitis, sese prudenter liberauit.

Rex ... pecu- niam ... (?)

IN eisdem diebus dominus Rex siti auaritiae exarsit, vt à *Iudaeis* omni remota misericordia iuberet pecuniam extorqueri, adeò vt viderentur omnino & irremediabiliter depauperari. Exegit enim quicquid in arca habuerunt. Veruntamen et si miseri, nulli tamen miserabiles extiterunt, quia falsarij tam monetae quàm sigillorum extitisse crebrius conuinci probabantur. Et si de aliorum facinoribus sileamus, vnum huic libro vt eorum pluribus plus pateat malitia, duximus inserendum.

... Iu- ...

ERat quidam *Iudaeus* diues mediocriter, nomine non fide *Abraham*, apud *Berkamstude* & apud *Walingford*, habens frequentiam & mansionem. Erat enim Comitis *Ricardi* ob aliam quàm decuit, vt dicebatur, causam, familiaris. Iste speciosam habuit vxorem & sibi fidelem, F ... nomine. Vtigitur idem *Iudaeus Christi* dedecus maius accumularet, fecit emi imaginem beatae Virginis insculptam decenter & depictam, & vt moris est, filium suum in gremio confouentem. Hanc ipse *Iudaeus* in latrina sua constituit, & quod dedecus & ignominiosum est penitus exprimere ipsi imagini, tanquam ipsi beatae Virgini blasphemando turpissimam & irrecitabilem rem diebus ac noctibus & irrogabat & irrogari ab vxore sua praecepit. Quod cùm mulier post aliquot dies videret, rationis sexus condoluit, & transiens clam sordes abstersit à facie imaginis enormiter deturpatae. Hoc autem cùm *Iudaeus* vir eius veraciter comperisset ipsam mulierem vxorem suam idcirco, clam impiè suffocauit. Haec autem

A facinora cum comperta fuissent, & ipso conuicto patenter & probatum, quamuis aliae mortis causae non deessent, in teterrimo carcere Turris *Londoniensis* est detrusus. Sed vt liberaretur, certissimè spopondit se probaturum omnes *Angliae Iudaeos* fuisse proditores nequissimos. Et cùm ab omnibus ferè *Angliae Iudaeis* grauiter accusaretur, & conarentur eum morti tradere; Comes *Richardus* fecit verba pro eo. *Iudaei* igitur ipsum de tonsura nummismatis & aliis facinoribus grauius accusantes, obtulerunt Comiti mille

B Marcas vt ipsum non protegeret, quas tamen Comes refutauit, quòd *Iudaeus* eius dicebatur. Dedit igitur ipse *Iudaeus Abraham* septingentas Marcas Regi, vt à perpetuo carcere, cui addictus fuerat, iuuante Comite, liberaretur.

MIsit itaque dominus rex eodem tempore Iusticiarios *Iudaeorum* per totam *Angliam* ad explorandam omnem eorum pecuniam in debitis & possessionibus. Et cum ipsis quendam *Iudaeum* nequissimum & immisericordem vt alios omnes nequiter & etiam veritatem transgrediendo accusaret. Qui vtique *Christianos* super afflictione *Iudaeorum* miserentes & flentes corripuit, & Regis tepidos bailiuos & effoeminatos vocauit. Et dentibus frendens super vnumquemque *Iudaeum*, iuramentis magnis ad litis asseruit, eos posse Regi plus dare in duplo quàm dederant licet in caput suum nequiter mentiretur. Hic vt indies esset ... ad eis noceret, omnia contra *Christian.* Regis exactorib⁹ arcana reuelauit.

Iusticiarii missi ad ... ... pecuniam.

C

TEmpore quoque sub eodem, quidam Fratres *Armeni* ... ... effugati, ve- nerunt in *Angliam* peregrinantes. Et cum apud S. ... peruenissent vnus eorum infirmitate praepetens in vi ... fata decessit, & iuxta fontem S. ... cuius aqua magnae dicitur esse virtutis, venerant ... est sepultus. Erant enim Fratres memoratae vitae honestissimae & mirabilis abstinentiae, semper in orationibus existentes, vultus habentes simplices, barbatos & seneros. Et qui obierat summus eorum & magister, nomine *Georgius*, & vt creditur sanctissimus & Episcopus extiterat. Qui & miraculis coepit coruscare.

Obiit ... ... menit in Anglia.

D

E

PEr idem tempus missa est poenitia non modica domino Regi *Francorum* in arcto posito in adiutorium. Qui in castris ... bus tentoriis circa ... *maram* positus, fossatis circumdatus cõmorabatur egenus, & omni solatio victualium destitutus. Insidias enim *Saracenorum* innumerabilium in montanis qui in circuitu erant, nocte dieque tolerauit irrequietus, licet pernox & vigil custodia non deesset. In ciuitate autem, ad eius custodiam, quingentos milites cum manu magna pedestri, qui cum Legato, & quibusdam Episcopis & Regina & aliis nobilibus Dominabus commorabantur, constituerat. Erat autem pecuniae ... quantitas tanta de auro & argento, scilicet Talentorum & Esterlingorum & Coloniensium approbatae monetae, & non reprobatae, videlicet non *Parisiensium* vel *Turonensium* denariorum, quantam vndecim bigae longae, in quarum qualibet equi fuerant quatuor fortissimi, onerata potarant cum aliquot summariis transportare vsque ad mare, vt ibidem sub conductu *Ianuensium* nauibus exciperetur, ad Regem indigentem cum victualibus non modicis transuehenda. Ferebat autem quaelibet biga duos cados magnos ferro ligatos, & ad hoc praeparatos, thesauro refertos memorato. Sed haec omnia de bonis Ecclesiae per triennium extorta, quem finem sunt sortita, sequens sermo plenius declarabit.

Pecunia ... ma- na Re- ... anc. ...

F

G

DIebus verò Rogationum, redierunt à partibus transmarinis, Comes R... *chardus*, Comes *Glouerniae*, Comes quoque *Legrecestriae S.* & alij Magnates. Insuper *Londoniensis* Episcopus & quidam alij Praela-

... Ang-

1250. ti, qui transfretauerant, vt prædictum est, in *Angliam* prospere remearunt. Remanentibus tamen Episcopis duobus, *Wintoniensi* S. & *Lincolniensi* R. mansit itaque in regno *Francorum Wintoniensis* perendinans cum parua familia, vt sibi parceret in expensis. Remansit autem in curia *Romana Lincolniensis*, vt versus Papam propositum perficeret præconceptum. De causa autem itineris Comitis *Richardi* aliquorum fuit opinio nec sine causa, quòd vocauerat eum dominus Papa, vt eum in Imperium *Romanum*, quem sciuit nummis abundare, promoueret. Aliorum fuit sententia, quæ ex sequentibus facta est probabilis, vt s. crucesignatos ne transfretarent impediret. Alij verò similius affirmabát, quòd cito pòst pro vero constabat vt videlicet ab Abbate S. *Dionysii* Prioratum *de Hurst*, cum pertinentiis sibi prudenter compararet, & cruce signatorum sibi viatica compararet. Sed quare ipsi tantum applauderet dominus Papa, creditur & dicitur, vt videlicet ipsum dominum Papam in *Angliam* venire sitientem, benignè & reuerenter reciperet, & ad hoc dominum regem fratrem suum & Magnates terræ (præcipuè eos qui de consilio domini Regis sunt) vt in Regnum *Angliæ* vocaretur, inclinaret. Sed hæc in præcedentibus tanguntur.

Vani rumores. TEmporibus quoq; sub eisdem ad vanam consolationem *Christianorum*, vel ad animandum crucesignatos, iter peregrinationis suæ prorogantes, transmissæ sunt literæ vmbratiles à *Terra sancta*, confectæ à viris autenticis & fidedignis Episcopo scilicet *Marsiliensi* & quibusdam *Templariis*, rumores iocundissimos continentes, qui auditores credulos, vanis eulogiis exhilararunt. Quòd videlicet *Syrum* & *Babylon* capiebantur, & fugientibus *Saracenis*, *Alexandria* desolata relinquebatur. Qui dico rumores tanto plus auditores credulos in fine, more scorpionis, pungebant, quanto primo magis demulcebant blandimentis. Ex tunc igitur suspectiores, etiam veras habuimus Epistolas & exosas.

Aduocatio ecclesiæ de Wengraue. EOdem quoque anno, diebus videlicet Rogationum, cùm mota fuisset quæstio super aduocatione Ecclesiæ de *Wengraue*, tunc vacantis, inter Abbatem S. *Alban.* & *Iohannem* de *Wedone*, facta est concordia inter eosdem. Et recognouit dictus *Iohannes*, ius memoratæ Ecclesiæ ad donationem dicti Abbatis pertinere coram Iustitiariis domini Regis, *Rogero* de *Thurkesby*, *Roberto* de *Bru*, & aliis collegis eorundem. Adquisierat autem memuratus *Iohannes* super Abbatem tale Breue de sommonitione Rex Vicecomiti de *Bukinham* salutem. Præcipe Abbati de S. *Albano*, quòd iustè & sine dilatione permittat *Iohannem* de *Wedone* præsentare idoneam personam ad Ecclesiam de *Wengraue*, quæ vacat, vt dicitur, & ad suam spectat donationem, & vnde queritur quòd eum iniustè impedit. Et nisi fecerit te securum de prosequendo clamio, tunc summone per bonos summonitores prædictum Abbatem quòd sit coram Iustitiariis nostris apud *Westmonasterium* in crastino ascensionis Domini, &c. Sed quid vtilitatis ipsa Ecclesia S. *Alban.* vel in consimili casu reportat? *Romani* enim vel Regales quis prius certatim omnes Ecclesias vacantes, præcipuè tamen Religiosorum, violenter asportarunt.

Archiep. B. proponit visitationem facere. DIebus itaq; sub eisdem, Archiep. *Cantuariensis*, *Bonifacius*, exemplo *Lincolniensis* Episcopi prouocatus, qui vt Canonicos suos visitaret, impetrauerat potestatem, in sua prouincia visitationem facere attentauit, scilicet super Episcopos, Abbates, Clerum, & populum. Fecit igitur visitationem primò in capitulo suorum monachorum *Cantuariensium* rigidè nimis, & immisericorditer, vt ad inuicem dicerent: De eodem merito hoc patimur, quia peccauimus in prædecessorem eius B. *Ædmundum* quem austerum reputauimus, & proteruum: verè quæ promeruimus, toleramus, eligentes alienigenam, illiteratum, ignotum & inexpertum, bellicis plus quàm spiritualibus negotiis idoneum, & exercitatum. O quales habuit prædecessores, martyres Doctores autenticos, & sanctos Dei Confessores; Heu quare in hac enormi electione plus Regi terreno, quàm cœlesti obediuimus. Venit igitur illinc ad Abbatiam de *Feuersham* cuius visitationi propter tyrannidem suam non ausi sunt ipsi pusillanimes Monachi contradicere. Inde autem venit cum magno impetu, ad *Rofecestr* Prioratum vbi extorsit ab illa exili domo, plus quàm xxx. marcas. Vnde constat ipsum visitationis officium, plus exercere cupiditate pecuniæ, quàm pro ordinis vel morũ reformatione, cùm sit ordinis & morũ ignarus, ac literaturę.

Archiep. visitans Londinens. QVarto vero idus Maij videlicet die S. *Pancratii* sociorumq; eius, venit idem Arch. *Londinum*, visitaturus Episcopum & eius capitulum, & religiosos ipsius ciuitatis, & hospitium suum cepit sine alicuius licentia in domo nobilissima Episcopi *Cicestrensis* non procul à domibus *Conuersorum*, nec descendit apud domum suam propriam apud *Lambith*, & fecit marescallos suos violenter comparare cibaria sua ad forum Regis cum minis & conuitiis, & iniuriis mercatoribus illatis: paucos tamen vel nullos conuiuas inuitauit. In crastino autem visitauit Episcopum *Londoniensem*, apud quem inuerecundiam ab eodem Archiepiscopo factam, si quis enarraret, tum in esculentis, tum in poculentis, tum in ferraturis scilicet equorum deferratorum, aures & animos offenderet audientium imò & corda cruentaret. Visitaturo autem capitulum S. *Pauli Lond.* restiterunt Canonici, appellantes ad Pontificem: quamobrem Decanum & alios excommunicauit.

Resistit ecclesia S. Barth. visitanti Archiep. ET in crastino, ita adhuc tumidus, & lorica, vt perhibent, qui viderunt, sob vestibus indutus, venit ad Prioratum S. *Bartho.* vt ibi Canonicos visitaret. Cui aduentanti, & Ecclesiam intranti, occurrit Subprior qui a Prior tunc domi non fuerat, comitante conuentu processionaliter eum solennitate in multorum accensione cereorum & sonitu campanarum: erant autem in capis choralibus & pretiosis valdè, quarum pretiosissimam habuit Subprior memoratus. De quo sibi exhibito honore nõ multum curauit Archiepiscopus, dixit se illuc venisse, vt ipsos Canonicos visitaret. Erant autem iam omnes Canonici in medio Ecclesiæ, scilicet in choro, ipseque Archiep. cum maiori parte familię suæ inordinatè sese comprimentis. Cui respondit vnus Canonicorum pro omnibus, dicens quòd Episc. haberent peritum & diligentem, qui eos habuit, cùm necesse fuerat, visitare, nec voluerunt, nec debuerunt ab alio, ne contemptus videretur, visitari. Quod audiens Archiep. in iram secus quàm deceret conuersus, irruit in Subpriorem, suæq; conditionis, & suorum antecessorum sanctitatis immemor ipsum sanctum virum sacerdotem & religiosum in medio Ecclesiæ existentem, pugno impiè tum percussit, tum in pectus senile, tum in faciem venerabilem, tum in canum caput impolitè truculenter multoties, clamosa voce dicens: Siccine, siccine decet *Anglicos* proditores impetere: & horribilius cum iuramentis irrecitabilibus delirans gladium suum expostulauit festinanter afferri. Et cùm multiplicarentur tumultus, & niterentur Canonici suum Subpriorem de manibus tam violenter opprimentis liberare, ipse Archiep. capam illam pretiosam, qua Subprior indutus erat, dilacerauit, & firmaculum, quod volgariter morsus dicitur auulsit, & inter pedes cateruatim irruentium conculcatum est, & amissum, quod auro & argento & gemmis fuerat pretiosum. Sed & ipsa capa nobilissima

... ata & ... sita, irrestaurabiliter violaba- nec adh... sus est furor Archiep. Ipsum ... q; virum sanctum impetu violento repellens, ... troire cogens ad vnam spondam, quę duos de ... diuidebat, & pro podio facta fuit, adeo ... ile ... pressit, vt ossa ... um medullis conquassaret, ... præcordia collideret furibundus. Cæteri autem ... tantam in Archiep. viderent immoderantiā ... rum femineeem de mortis confinio vix eripuerūt, ... p. essorem repellentes. Qui cùm cecidisset re- ... am, & ... a fuerunt eius vestime... a ... sa est lorica ipsius à multis manifestè: qui abhorruerunt videntes Archiep. loricatum: vnde præ... abant multi, quòd non ad visitandum, vel errores corri- ... iam ... uc venerat, sed potius ad prælium exci- ... andam. Interim ... uales, quos habuit in- petuosos, sibi compr... les, in reliquos ... anonicos imbelles, inermes, & in... ouisos, truculenter ... ipse Archiepiscopus quam sui, ... eius & exemplo, quam plures ex eis male tra- ctauerunt, percutiendo, dilacerando, prosternen- ... & conculcan... Venerunt igitor Canonici pe- des ... uore & cruore deturpati, & male læsi, hu... ti, ... lac... ti, ad Episcopum ciuitatis soper tam dete- ... facto grauem querimoniam cum lachrymis reponentes. Quibus ... e Episcopus: Dominus Rex apud W... monstraturi, vt ... ē m moueat eum, suæ pa... apti... p... ci- ... te læsio tam violenta & manifesta.

1250.

Arch. B pa- rat ab iter versus cu- riam Ro- manam.

Anglice nu... con... tyranni ... rib. B

QVatuor igitur ex ipsis Canonicis, quia cæteri non poterant præ dolore ictuum, Regi præ- ... m vt adirent Westm... in conspectu populi ... u... m c... patientis vsque peruenerunt, mon- strantes omnibus ictuū ... stigia, cruorem ... liuorem, & tumorem & vestes laceratas, qui tam enorme factum compatientes, detestabantur. Quintus autem, videlicet Subprior memoratus, nullo modo eques vel pedes ad curiam venire va- lebat, sed ... undus in infirmariam portatus, se- se in lectum recipiens, ... n ætatis protraxit in languore. Rex autem, ... d ostium cameræ suæ diu expectantes memoratos Canonicos querulos, nec audire voluit, nec vid... e. Vnde c... maiori confusione ad Ecclesiam suam, quam dictus Ar- chiep. sanguine sacerdotum & religiosorum pol- lutam prophanauerat, redierunt. Interim perturbata est tota ciuitas vehementer & quasi seditione mota, proposuerunt ci... communem campanam pulsare & ipsum Archiepiscopum quoquo d postea contingeret, in frusta detruncare. Resonabat in- terim cum probris con... a, & dicebant ... Lam- hub domum suam propera... ipsum quære- ... ent cater... atim ruente... : Vbi est ille ... uptat... "percussor impius & cruentus, non animarum lu- "crator, sed pecuniarum extractor: quem non "Deus, non legitima vel libera promouit electio, "sed Rex ... potius intrusit illiteratum & vxo- "... m, & teter... ma... infamia mot... "totam iamiam ciuitatem? Et citò pòst tran... ectus ... culo per Tamesin, grauem super his coram do- ... o Rege posuit querimoniam, iustificans ... tium ... s grauiter accusando & curiens ad Reginam, ... ipsa reposuit grauiorem. Rex igi- tur seditionem formidans vehementer, fecit voce præconia in ciuitate proclamari, ne aliquis super ... am & membra se de hac controuersia intromit- teret. Et sic spretus tam apud Canonicos S. Barthol, quam apud S. Trinitatem constanter appellantes, perrexit Archiep. & sumens ex Regis fauore cor- nua, apud Lambhith in capella dictam sententiam in Canonicos S. Pauli latam solenniter in... uit, in- uoluens Episc. Londinens. tanquam fautorem cum Canonicis memoratis. Ipsi igitur Canonici vndiq;

A la... onem & ... am passi, sancto suo Barthol. ... iugiter noct... e seruire dignoscuntur, causam hanc conqu... mabiliter commiserunt de- precantes, vt Deus vltionum Dominus, quòd ho- mo nequit, vel dissimulat, tantas dignaretur vlcis- ci ... aosgressiones.

ARchiepiscopus autem felle adhuc repletus iracundiæ, in crastino ad manerium suum, quod Harenne dicitur, properauit, distans ab cœ- B nobio S. Albani vij. milliaribus, vt ibi visitationis officium exerceret, ibique sententiam memoratam innouauit. Et cum ab amicis suis & clericis, viris disertis & literatis, dictum fuisset ei de nobilibus priuilegiis illi Ecclesiæ à sede Apostolica concessis, supersedit dissimulans. Et reuersus præparauit se ad transfretandum, vt in curia Romana, vbi præpo- tens fuerat, & consuetus magis quàm more boni Pastoris super gregem suam commorari laqueos insontibus præpararet. Decanus autem S. Pauli Lon- dinensis, vir quidem bonus & magni consilij & gran- dęuus, & magister Robertus de Barth... na & magister C W. de ... ide, viri diserti & literati, eiusdem Ec- clesiæ Canonici cum Procuratoribus sui Episcopi, & Canonicorum prædictorum, curiam Papalem adierunt super his omnibus querelam coram sum- mo Pontifice reposituri, instructique sufficienter, & multorum testimonio roborari, ad probandum prænotata.

Litera Epi- scopi Londi- nensis ad Abbatem S. Albani.

EPiscopus autem Londinens. super his perturba- tionibus non mediocriter motus, hinc Papalem auaritiam, hinc Regalem ver... os naturales vm- D bratilem amicitiam, illinc autem Sabaudiensium, quos offendere non audebat, nobilitatem, vehe- menter, nec est mirandum, formidabat. Cupiens in harum angustiarum articulis habere Abbatis & Conuentus S. Albani consilium & auxilium scripsit eidem in hæc verba. *Viris venerabilibus & amicis in* Christo *char...* I. *Dei gratia Abbati* S. Albani, *& eiusdem loci Conuentui, ac omnibus aliis eiusdem domus subdi- tis,* Fulco *diuina promissione* Londinensis *Episcopus salutem, sinceræ dilectionis in Domino semper augmentum. Fama gradu ... terram per... ur, ... minatur communis ..., & ... discriminis in E pluribusque locis ..., parte quidem dimidia nostra Diocesis, per patrem nostrum venerabilem Archipręsulem impugnata, ... iustè defensionis arrepta, tanquam vestrum bellatores pro iure omnium & singulorum prouin- ciæ in fortunæ ... bellum nobis imp... nostris ... solatio ... speremus adesse, nobis ... dicimus ... Dominus, quod ... visitationem ... & popu- li nostræ ... , ac procurationem exigens ab eisdem à Ca- F pitulo nostro premitus, ac ... duobus Procuratoribus ciui- tatis, ... ad ... tionem passus pariter & repulsam, licet cu- rialem, prius ... ipsum ad præmissa non admittentes. Se- cundò, pro eo quòd aliquibus nostræ dicionis, ne ipsum in præ- iudicium Ecclesiæ nostræ admitterent mandauimus, in perso- nam nostram excommunicationis sententias fulminauit, ... gitimis tum appellationibus ... causis iustis, veris, & probabilibus expressis. Nec hac inquietæ sola quietem no- stram ... sententias sic diuinatas in sua Dioece- si, & ... curiam G tam procurat... quosdam Coepiscopos nostros super præ- missis ... qui ... sua & libertates magnani- mi ... Quocirca dilectio- nem vestram duximus exorandam, quòd ... huius peti- tionis ac honorem vestram & indemnitatem considerantes, nulla tepescat probitas, nulla frigescat virilitas, sed in ipso ponentes fiduciam, qui ab ... fos, manum ... porrigere consil... Valeat Vniuersitas vestra semper in Domino.* Decretales verò, e quibus Archiep. sumpsit huius propositi occasio- nem, in libro Additamentorum plenius annotantur, cū

1250 difceptationibus partium ibidem conſcribuntur.

Capitulum Fratrum Prædicatorum generale.

DIebus verò ſub eiſdem videlicet circa feſtum natiuitatis S. *Iohannis Bapt.* communi vocatione congregati ſunt de vniuerſis terris *Chriſtianitatis*, etiam de terra *Hieroſolymitana*, fratres de ordine *Prædicatorum*, apud domum ſuam de *Holburne Londini*, vt de ſtatu & officio ſuo generaliter contractarent. Et quia proprias non habebant facultates, Magnates & Prælati ex liberalitate ſua eis victualia inuenerunt, præcipuè tamen qui ciuitatem *Londinum* inhabitabant & loca vicina, vtpote de *Waltham* & de S. *Albano* Abbates & conſimiles. Et celebratum eſt ipſum capitulum diebus Pentecoſtes inuocato Spiritu ſancto, qui tunc miſſus eſt diſcipulis: erant autem ibidem fratres circiter quadringenti. Rex autem prima die venit in eorum Capitulum, orationum ſuffragia petiturus ab eiſdem. Et pauit eos eadem die, ob eorum honorem ibidem coepulando. Poſteà pauit eos Regina. Poſteà Epiſcopus *Londinenſis*. Poſtea dominus *Io. Manſel*. Poſteà alij Prælati, vtpote *Weſtmonaſterij* Abbas & alij quibus ipſi literatoriè ſupplicauerant, vt de diuitum copia, inopia egentium ſubleuaretur.

Commotio ciuium Lond.

ET circa eoſdem dies, non mediocriter perturbata eſt ciuitas *Londinum* eò quòd dominus Rex quaſdam exegit à ciuibus ad opus *Weſtmonaſterij* libertates, in enorme eorum damnum & ſuarum læſionem libertatum. Regali autem voluntati (imò potius impetui & deliramento) reſtitit in quantum potuit. Maior ciuitatis cum tota communia vnanimiter. Rex verò ſe durum eis præbuit & inexorabilem. Ciues igitur admodum commoti Comitem *Richardum* & Comitem *Legriæ* & alios regni Magnates querult ac triſtes adeunt, dicentes eiſdem, quomodo Rex chartas ſuas ab anteceſſoribus ſuis eis conceſſas, fortè exemplo Papæ in arcum verſus prauitatis non erubuit violare. Magnates igitur inememorati, ſuper hoc vehementer commoti, ne & Rex ipſe ſimile quid verſus eos attentaret formidantes, ipſum Regem acriter, additis comminationibus, corripuerunt, & correptum correxerunt, ipſumque Abbatem, qui credebatur fuiſſe huius ſtimulus & commotor erroris acrius redarguerunt. Addentes cum iurgiis conuitia, quæ non decet propter ordinis reuerentiam recitare. Et ſic Magnatū diſcretio, Regē ab impetu hoc concepto fœliciter reuocauit.

Concedit Rex nouas chartas Abbati Weſt.

EIſdemq; diebus, conſimili ſpiritu dominus Rex exagitatus, memorato Abbati, contra chartas anteceſſorum ſuorum, & eorum etiam qui ante *Angliæ* conqueſtum regnauerunt in eadem, in læſionem fidei ſuæ & iuramenti p[illegible] chartam confecit eidem Abbati *Weſtmon.* in damnum & iniuriam Eccleſiæ S. *Albani* manifeſtam in villa videlicet de *Aldenham* antiquiſſima, vnde & nomen accepit. *Ald* enim *antiquum* interpretatur, vnde probabile videtur, quòd antiquiſſimo *Albano* Anglorum Prothomartyri collata fuiſſet villa iam notata, ſi omnes chartæ filerent ſuſpenſæ. Præterea dominus rex memoratus, cuidam militi tenenti in capite de Eccleſia S. *Albani* (nec tamen a talibus nobilibus vel militibus procreato nomine *Galfrido*, eò quòd ſororem clerici ſui, ſcilicet *Io. Manſel*, duxerat in vxorem) libertatem de Warenna in terra S. *Albani* & iuxta villam eius, conceſſit & inchartauit, contra antiquas Eccleſiæ [illegible] libertates, & chartas obtentas à piis priſtinis regibus & continuè vſitatas, nec non & contra chartam Regis *Henrici* tunc præſentis. Nec erubuit dictus *Galfridus* [illegible] contra Eccleſiam dominam ſuam quæ ipſum educatum exaltauerat, recalcitrare, vt nota maculatetur paternæ ſed non maternæ proditionis: matrem enim quæ eum genuerat, ſicut Eccleſiam quæ eum & patres ſuos ditauerat, inuiſ[illegible]nunis & impudenter impugnauit. Dedit autem ad hæc ei cornua, prædictus dominus Regis clericus ſpecialis, cuius diuitiæ ad excellentias Epiſcopales aſcenderunt, cuius ſororem, vt prætactum eſt, memoratus *Rufus* duxerat in vxorē, nomine *Claritiam*, adhuc ſterilem, filiam quæ ruralis ſacerdotis, ſed ſupra ſe, in cachinnum omnium, ſuperbientem, vnde creditur vir eius, ipſius ſuggeſtionibus fuiſſe infatuatus. Veruntamen non arbitror ipſum in hoc fuiſſe excuſatum, ſed potius accuſatum, ſecundùm illud verbum Domini [illegible]m, quod *Adæ* prothoplaſto fulminando propoſuit: *Quia plus obediſti voci vxoris tuæ, quàm mihi, [illegible]* "Et cum huiuſmodi libri [illegible] ſcriptor frater ſcilicet *Mathæus Pariſienſis*, dominum "Regem ſuper his imperterritus redargueret, ait "Rex. Nonne Papa facit ſimiliter, ſubiungens in literis ſuis manifeſtè *non obſtante aliqua [illegible] indulgentia?* Veruntamē modeſtius loqueris ſubiunxit: nūc, nunc, nos inde cogitabimus. Sed dicto [illegible]m ac promiſſorum memoria, cum ſonitu pertranſiuit.

Sigillum Regis Angl. W. de Kilkenni commiſſum.

SVb eiuſdem temporis curriculo, dominus Rex ſano fretus conſilio, cuſtodiam ſigilli ſui (quod quaſi clauis Regni eſſe comprobatur) commiſit magiſtro *Willelmo* de *Kilkenni*, viro modeſto fideli & beneliterato, in iure Canonico & Ciuili perito & circumſpecto.

PEr idem quoque tempus, poſtquam ſcilicet Rex *Francorum* exierat à caſtris *Damiatæ*, appoſita cuſtodia in ciuitate diligenti videlicet Ducis *Burgundiæ*, & quamplurimorum aliorum Magnatum & militum, ac manus pedeſtris numeroſæ, ſimul cum Legato & quibuſdam Epiſcopis & clericis nec non Regina & aliis Nobilibus dominabus cum ſuis familiis (quia

Non minor eſt virtus quàm quærere parta tueri.)

Rex vtnec verſus partes Orientales tendit.

Verſus plagam Orientalem iter direxit, & vexilla cum exercitu. Secutus eſt eum dominus *Willielmus Longa Spata* cum [illegible] qui ei adhærebant aſſociatis, ſcilicet *Roberto* de *V*[illegible] & aliis [illegible], quos longum eſſet enumerare ſingulque militibus & ſeruientibus quos ſecum retinuerat ſtipendiariis.

Francia [illegible] inuident.

F*Ranci* autem ex ſibi innata ſuperbia ipſum *Willielmum* & ſuos deridendo ſpernebant & inuiſos habuerunt, licet hoc Rex *Francorum* penitus ſpecialiter prohibuiſſet, dicens: Quis furor vos ô *Franci*, exagitat? Quid ipſum perſequimini, qui ad meum & veſtrum [illegible] de remotis partibus aduenit [illegible] Qui Deo ſicut & vos fideliter militat peregrinus. Hic tamen non poterat Rex [illegible]nibus vel petitionibus *Francorum* corda ne *Anglicos* contemnerent & perſequerentur, pacificare, ſecundùm illud [illegible]

Omniſque [illegible] conſortis [illegible].

Huiuſmodi autem [illegible] & odij præſtitit hic caſus ſemi[illegible]. Quandam [illegible] [illegible]mam non procul ab *Alexandria*, idem *Willielmus* plenam [illegible] dominabus, ſcilicet vxoribus quorundam nobilium *Saracenorum*, non vi ſed caſu fortuito ac fortunato ceperat, illud *Francis* penitus ignorantibus, vnde fama celebris & formido partes etiam remotas Orientalium de ipſo pe[illegible]. Et quia multos theſauros [illegible]ique, ſicut [illegible] fauente Ma[illegible] adquiſierat, & famili[illegible] & honores [illegible], licet [illegible] men *Franci* [illegible] numeroſi & potentes non fecerant) obloquebantur inuidentes, & [illegible]um [illegible] perſequentes, nec poterant [illegible]quam pacificè loqui.

Strategema Willielmi Longæ ſpatæ.

COntigit autem iterum, quòd idem *Willielmus* miſſis cautè quos habuit exploratoribus, at [illegible] quòd quidam de Orientalibus [illegible] valde locupletibus iuerent ſub pau[illegible] compendenter conductu, ad quaſdam nundinas verſus partes *Alexandrinas*, vbi certiſſimè ſua ſpera-

1250. bant bona multiplicare. Clem igitur de nnct: suis
secum cauctus assumptis viribus militaribus illnc
properauit, & repentino impetu irruit instar ful-
guris incautos, vnde ipsis mercatoribus illico tru-
cidatis, & eorum dncibus penitus dissipatis, nec-
non aliquibus captis , omnem illam carétuam,
quam vulgares *Karananam* appellant, sibi mencipa-
uit. Camelos videlicet, mulos, & asinos, olosericis,
pigmentis, speciebus, auro & argento onustos nec
non & quædam plaustra cum suis bubalis & bobus,
quædam victualia tam iumantis quàm hominibus
oecessaria, quibus multum indigebent, cum eis-
dem inuanerunt. Et cùm multos de aduersarus,
idem *Vuillielmus* peremisset & captiuasset in eodem
conflictu, vnum solum militem & viij. seruientes
perdidit trucidatos. Aliquos tamen reduxit seucia-
tos, medicamine restaurendos. Vnde lætus trium-
phator versus exercitum opulentus remeauit. Hoc
autem *Franci* videntes, qui desides remanserant &
egeni, inuidiæ simul & auaritiæ exagitati stimulis,
vanienti hostiliter occurrerunt, & omnia adquisi-
ta ab eodem violenter, more proteruorum prædo-
num, rapuerunt. Imponentes ei pro culpa sufficien-
ti, quòd ausu temerario contra edictum Regium &
statuta Principum de exercitu, sese contra discipli-
nam militarem ab vniuersali comitatu superbè ni-
mis ce stultè dissociauit. Cùm autem hæc audisset
Vuillielmus satisfacturom se per omnia spopondit,
sic, vt scilicet omnia parta in victualibos vniuersita-
ti exercitus distribuerentur indigenti. At ipsi *Franci*
reboantes, omnia sibi vendicantes, sibi vniuersa
non sine conuitiis diripuerunt. *Vuillielmus* igitur
vsque ad spiritus amaritudinem contristatus, tan-
tam passus iniuriam, coram Rega grauissimam re-
posuit querimoniam, addens quòd Comes *Atreba-
tensis* frater eius, huiusmodi transgressionis & vio-
lentæ deprædationis extiterit capitaneus. Rex au-
tem, prout erat spiritu & vultu piissimus, voce de-
missa respondit: *Vuillielme, Vuillielme*, nouit qui ni-
hil ignorat Dominus, de iniuria & damno tibi illa-
tis, formido vehementer, ne nos nostra confundat
cum aliis peccatis superbia. Nosti quia greue foret
mihi Megnates meos in his quibus constitoor pe-
riculis, quomodolibat offensos perturbere. Et cùm
hæc dicerentur, aduenit Comes *Atrebatensis*, elatus
& inflatus tanquam furibundus, & in ire magna
exaltans vocem & inordinatè, & sine salutetione
Regis aut circumsedentium, exclamauit, dicens:
Quid sibi hoc vult, domine Rex, præsumisne defen-
dere hunc *Angliscum*, & vestros *Francos* repellere? Iste
in contemptum tui & totius exercitus, suo motu
solo ductus, voluntariè contra nostra decreta præ-
das egit nocturnas & clandestinas vnde ipsius so-
lius feme Orientalia climata, & non Regis, neque
suorum *Francorum*, iam peruolauit Omnia nostra
nomina cum titulis obfuscauit. Quod cùm audisset
Rex *Christianissimus*, versa facie & inclinato vultu
versus *Vuillielmum*, voce modesta ait: Nunc potes
audire, amice. Sic cito posset oriri schisma, quod
absit in exercitu. Æquanimiter talia, & etiam his
maiora, nacesse est in tali temporis discrimine tole-
rare. Cui *Vuillielmus*: Ergo non es rex, cùm non
possis tuos iustificare, & punire delinquentes, cùm
promittam me, si deliquerim, per omnia satisfectu-
rum. Et corde læsus intrinsecus, super intulit: Tali
regi de cætero non seruio, tali domino non adhæ-
rebo, & iratus Rege admodum contristato recessit.
Et *Acon* perueniens, ibidem per multos dies mo-
ram continuando cum suis commilitonibus, omni-
bus ibidem habitantibus conquerendo iniuriam,
quam passus esset, lachrymabiliter propalauit. Vn-
de vniuersos, maximè Prælatos, reddidit compa-
tientes, & *Francis* offensos. Vnde qui sensus exper-

A tos, & in negotiis bellicis habuerunt comprobatos, 1250.
hoc triste præsagium fore præcinebant indubitan-
ter futurorum, & offensam altissimi peccatis tali-
bus grauiter excitandam. Fertur etiam Comes *A-
trebatensis* super his dixisse cum cachinno: Nunc be-
ne mnndetur megnificorum exercitus *Francorum* à
caudatis. Quod in multorum auribus offendicu-
lum generauit. Ex tunc autem proposuit *Willielmus*
apud *Acon* moreri cum ciuibus, *Templarius, Hospita-
lariis*, & aduentum Magnatum *Angliæ* cruce signa-
B torum præstolari, & eisdem superbiam & iniurias
Francorum manifestere. Et vt per se, nec admixti
Francis, hostes *Christi* cum concilio virorum discre-
torum & humilium, exhortari poteuter, attentent
expugnare.

Magnatum Angliæ iter Hierosol.

DIebus verò sub eisdem, videlicet celebri luce
B*eati Augustini*, cùm omnes *Angliæ* Megnates cru-
ce signati (quorum nomina prænotantur cum suis
sequelis) fixum habentes propositum ad festum S.
Iohannis vt prætactum est iter arripere *Hierosolymit.*
C & terras sues vendiderant vel impignorauerant,
vel in laqueis *Iudæorum* vel *Caursinorum* se inuolue-
rant, vale dicto amicis prompti fucrent & perati.
Et ecce dominus Rex, qui sicut puerulus læsus vel
offensus ed matrem querulus solet recurrere, ad
Papam miserat festinanter supplicans, vt hoc iter
impediret, significans ei, quod quidam Regni sui
præclari Magnetes crucesignati, ipso inuito & pro-
hibente iter arripere *Hierosolymitanum* firmiter pro-
posuerant, nec ipsum regem dominum suum cru-
D cesignatum, & idem iter arripere proponentem,
expectare dignabantur. Qui etiam Regem *Franco-
rum* capitalem inimicum suum qui eis, vt dicebant,
præuius iter & introitum præparauerat in terrem
Orientelem, potius quàm eum sequi maluerunt.
Vnde Papa per literes suas sicut & ipse Rex per ver-
ba imperiola, districtè sub pœne excommunicatio-
nis inhibuit, ne quis eorum contre Regis volunta-
tem, qualecunque periculum Rex *Francorum* subi-
ret aut discrimen, transfretaret.

Ponit Rex Angliæ custodes portuum.

E INsuper dominus Rex in continenti, misit ad Ca-
stellanos *Doueræ*, & ad aliorum portuum custo-
des, ne aliquem Megnetem cruce signetum, per-
mitterent trensfretare. Allegatum tamen fuit con-
tra hoc quòd scilicet Rex indiscretè fecerat, quia si
tot & teles faciem suem præirent (fuerant pugna-
tores equites circiter quingenti, excepta eorum se-
quela innumerebili) diceret totius *Christianitatis*
vniuersitas obstupescens: O quantus rex est, &
quàm formidabilis, qui tales præmittit? O quot
F credendi sunt ipsum concomitari? & sic totus con-
tremiscet *Paganismus*. Sed vt quid talis deceptatio?
Hnc enim peregrinationis bene contigit, licet præ-
ter prohibentium impedimentum. Quia si tunc
transfretassent, non vtique ad succursum domini
Regis *Francorum* opportunũ & tempestiuum, quod
sitienter optabant, heu, heu peruenissent, prout in
sequentibus plenius insinuabitur. Sed quæ simul
contigerunt, simul minimè poterunt enarrari.

Rex Angliæ vndecunque pecuniam intorquet.

INterim verò nna cessauit dominus Rex, vnde-
G cunque pecuniam ebradere, principaliter à *Iu-
dæis*, secundario eutem à suis hominibus *Christianis*
& naturalibus, adeo vt de vno solo *Iudæo Aaron* no-
mine, de *Eboraco* oriundus, & in eadem ciuitate
continuans mansionem (quia conuictus fuit, vt di-
citur, de falsitate cuiusdam chartæ) quatuordecim
millia mercarum extorsit, & decem millia auri ad
opus Reginæ, pro breuis temporis dilatione ne in-
carceretus contabesceret. Quibus omnibus perso-
lutis, compertum est ipsum *Aaron* Regi persolnisse,
postquàm idem Rex à pertibus redisset trensmari-
nis, triginta millia marcarum argenti, & ducentas
marcas auri reginæ, sicut idem *Iudæus A.* sub atta-

1250. ſtatione legis & fidei ſuæ, fratri *Matthæo*, huiuſmodi paginæ ſcriptori, atteſtabatur. Veruntamen etſi miſeri ſint, nulli tamen ſunt miſerabiles, cum ſint monetæ Regiæ, ſigillorum, & chartarum corruptores & falſarij, manifeſtè & frequenter probati, damnati & reprobati.

Tyrannis Galfridi Langeleia.

SVb eiſdem ſiquidem temporibus, quidam miles domini Regis Balliuus inquiſitor tranſgreſſionum in foreſtis domini Regis factis, nomine *Galfridus*, cognomento de *Langel ia*, plures *Angliæ* partes peragrans, adeò aſtutè adeò proteruè, adeò violenter, præcipuè à partium Borealium Nobilibus pecuniam infinitam extorſit, vt quantitas theſauri collecti, fidem in auditorum cordibus excederet vel ſtuporem generaret. Oppreſſio autem hæc immoderata qua Rex Boreales afflixit, videbatur ab antiquo odio profluxiſſe. Memoratus itaq; *Galfridus* copioſa ſtipatus familia & communita, ſi quis Nobilium prædictorum ſe excuſantium auderet mutire, cùm inimici eorum Iudices extitiſſent, illico capi iuſſit & Regis carceri deputari. Nec poterat aliqua ratione pœna culpæ reſpondere. Pro vnica enim beſtiola, hinnulo vel lepore, licet in inuio errantibus, aliquam Nobiliſſimum vſque ad exinanitionem depauperauit, nec ſanguini parcens vel fortunæ. Reſpectu autem huiuſmodi, *Robertus Paſſelewe* piiſſimus cenſebatur, imò omnes prædeceſſores eius, in ipſo iuſtificabantur ac benedicebantur. Ipſe quoque *Galfridus* in hoſpitio domini Regis dudum ad Mareſcalciæ officium promotus vt virgam pro magno ferret Mareſcallo, Regalis menſæ minorauit pro poſſe dapſilitatem & conſuetam curialitatem, vnde ſic domino Regi adulando complacuit, & gratiam, ſibi licet immeritò, Regiam comparauit. Poſteà verò memoratus *Robertus* reputans ipſum *Galfridum* ſocialem & fidelem, in ſuam ipſum aduocauit ſocietatem, ad officium videlicet Iuſtitiariæ de Foreſtis domini Regis. Sed *Galfridus* inſidians calcaneo ſui promotoris *Roberti* ipſum poſteà nequiter ſupplantãdo, Balliuos quos idem *Robertus* conſtituerat ignominioſè depoſuit, nec erubuit ipſos depauperare vnde ipſum *Robertum* verecundatum non mediocriter damnificauit. Sed quis miſerebitur incantatori, à ſerpente percuſſo: Idcirco ſæpedictus *Robertus* curiæ & curialium muſcipulas euitãs ad melioris vitæ, ſacerdos ordinatus manipulos colligẽdos vt prædicitur cõuolauit.

Cant. Arch. Romanam curiã adit.

TEmpore quoque ſub eodem, Archiep. *Cantuarienſis B.* comperiens quod Decanus *S. Paul.*, concomitantibus quibuſdam eiuſdem Eccleſiæ Canonicis, & eorum quos læſerat procuratoribus, conſilio Legiſtarum animatus, & Regis literis & protectione armatus, necnon & generis ſui potentiæ confiſus vt fortior fieret in tyrannide, per Papalem auctoritatem, curiam *Romanam* aditurus, in magna pompa & apparatu transfretauit.

Obitus R. de Lexintona.

EOdemque anno, 4. Cal. Iunij, obiit *Robertus* de *Lexintona* clericus, qui in Iuſtitiariæ officio diu commoratus, nomen famoſum & ampliſſimas ſibi poſſeſſiones adquiſierat. Veruntamen paucis ante mortem ſuam annis, ceſſit officio memorato paralyſi ſauciatus, vt B. *Matthæo* Apoſtolo aſſimilatus, de teloneo ad vitam vocaretur meliorem, vnde in eleemoſynis largis & deuotis orationibus, vitam languidam laudabiliter terminauit.

Rumor vanus de captione Kayri.

TEmporibus inſuper ſub eiſdem, cum rumores iocundiſſimi, ſed vani de captione *Kayri* & *Babyloniæ* increbuiſſent, ſimulque de deſolatione *Alexandriæ* & vanis conſolationibus omnes Occidentales demulcerent compertum eſt talem fuiſſe cauſam & originem, quæ prolixam tamen exigunt narrationem, ſed infructuoſam, quia

Tota trahit ſeries ex turpi ſine pudorem.

1250.

Damiata capitur à Christianis.

CVm *Soldanus Babyloniæ* de aduentu Regis *Francorum* famoſiſſimi, & ſui exercitus anno præterito certificaretur, commiſit cuidam Principum ſuorum, in quo magis confidebat, cuſtodiam *Damiatæ*, & fratri eiuſdem Principis *Kayr* & *Babyloniæ*. Poſt captionem autem *Damiatæ* inopinatam, conuocatis omnibus optimatibus ſuis memoratus *Soldanus*, ipſum Principem cui *Damiatam* commiſerat cuſtodiendam, & ſub cuius tutela ipſam amiſerat, in omnium audientia grauiter accuſauit, imponens eidem quòd proditioſè vel negligenter ac formidoloſè principalem ciuitatem ſuam, quam conſtat eſſe inexpugnabilem non tantum amiſerat, ſed in manibus tradiderat hoſtium publicorum ita vt inimici omnium *Saracenorum Christiani* introitum habeant patentem in *Ægyptum* & omnem terram Orientalem, & ſpem omnia potenter & patenter citius & certius adquirendi, & refugium muniſſimum in confuſionem totius *Paganiſmi*.
"Cui Princeps ſic accuſatus reſpondit. Domine "potentiſſime, ego tuus fidelis & deuotus miſſis in "Inſulam *Cypri* exploratoribus meis didici ab eiſ"dem quando Rex *Francorum* ibidem hyemauerat, "quòd quando inde recederet, *Alexandriam* ten"deret, ipſam hoſtiliter expugnaturos: vnde om"nes *Damiatæ* ſeſtinus illuc tranſmiſi, vt *Alexandri*"*nos* amicos noſtros & vobis ſubditos potenter ad"iuuans, dictum Regem cum tota ſua claſſe vobis "captum præſentarem. Sed fortuna nobis inimica "vento ſibi proſperè commutato, nobis inimicos "noſtros tranſtulit immunitis. Et ſic nobis, vt no"ſtis, pro poſſe reſiſtentibus, littus occupauit. Et in "craſtino, Marte ſibi propitio, *Damiatam*, quam "omnibus viribus deſtitutam inuenit obſedit. Ad"uenit itaque protinus cum eo tanta claſſis multi"tudo, vt videretur vaſtum veluti coopertum. Per"pendentes igitur veraciter, quòd nos, quibus ca"pitanei & arma ciuitatis defuerunt noſtræ & ve"ſtræ ſaluti conſuluimus, vt excerebratis & iugu"latis quos habuimus *Christianis* captiuis, de nocte "fugam arripuimus clandeſtinam: donec reuoca"tis iis tribus, hominum quos *Alexandriam* miſimus, "ipſos *Christianos* fortius impugnaremus. Sed etiam "quidam captiui *Christiani*, cùm viderent *Christia*"*nos* ſuos aduenientes & nos ſocios ſuos perimen"tes, in nos calcaneum leuantes hoſtiliter ac fu"rioſè inſurrexerunt, & aliquos de noſtris per"emerunt. Qui inſuper poſt receſſum noſtrum, ip"ſos aduenientes *Francos* per vada incognita duxe"runt, & in arcana ciuitatis penetralia perduxe"runt. Nos tamen receſſuri, ignem, ne hoſtes noſtri "bonis noſtris gloriarentur, ſuppoſuimus, quem "ſclaui quam cito poterant, extinxerunt. Cùm au"tem recedere cogebamur, legem *Machometi* exe"crabamur gemebundi, & ipſi maledicentes, mori potius quàm viuere optabamus. Quod cùm audiſſet *Soldanus*, in tam excanduit vehementem, erat enim ſuperbus nimis & immiſericors, & licet iudicio aliquorum ſe ſufficienter Princeps memoratus expurgaſſet: tamen inſurgente ipſo in eum *Soldano* crudelius, ipſum tanquam proditorem & blaſphemum ſuſpendi iuſſit in patibulo. Hoc autem cùm audiſſet frater eius, cuſtos videlicet *Kayr* (qui multo tempore anteà cor habuit *Christianæ* legi conſentaneum, occultè tamen, propter metum *paganorum*) ſecreto fecit euocari quoſdam quos tenuit in vinculis captiuos, ſcilicet *Templarios*, *Hoſpitalarios*, & quoſdam *Francos* nuper apud *Gazaram* in bello captos, & ait illis. Eſt mihi ſecretum præcordiale, vobis fideliter reuelandum. Quod ſi in diſtricto fidei & legis veſtræ examine celare & proſequi mihi promiſeritis, vobis illud reuelabo. Talia igitur proponenti

A ponentis cùm captiui fide interpositione præstito- que iuramento fidelitatem per omnia indubitatam spopondissent, suam exorsus narrationem dixit: *Soldanus Babyloniæ* hactenus, sed non de cætero, Dominus meus, cui diu fideliter in multis seruiui periculis, mihi nuper molestiam intolerabilem intulit, dedecus, & grauamen. fratrem enim meum, quem plusquàm fratrem, imò plus quàm totum genus meum dilexeram tractum suspendit in patibulo, imponens ei quòd *Damiatam* sponte vel formidolosè
B *Francis* tradidisset, sed nec poterant ei rationes cum testimonio aliquatenus suffragari. Constat autem, vt fortè audistis, hanc suam criminosam accusationem fuisse falsissimam. Non sic enim quàm viriliter, quàm fideliter dimicando, *Francis* restitit littus occupantibus, adeò vt *Rokum* nostrum, qui inter nos maximus & post *Soldanum* secundus, qui multos retroactis temporibus *Christianos* trucidarat, & apud *Gazre* de vestris triumpharat, eum multis de nostris amicis & consanguineis ibidem amitteremus. Hinc est quòd vltioni
C tantæ tyrannidis intendens, Regi *Francorum* pussimo hoc inexpugnabile castrum in quo reposita est totius spes *Paganismi*, videlicet *Kayrum* cum *Babylonia*, trado, totumque thesaurum *Soldani* in eodem repositum. Me quoque ipsum & mea omnia *Iesu Christo* & domino meo Regi *Francorum* dedo & concedo, baptismatis postulans sacramentum. Quod enim fratri meo dictus *Soldanus* iam fecit, mihi, si in manus eius incidere me licet insontem contingat, faciet indubitanter. Ite igitur cauti, omnibus vinculis absoluti, cum summa festinatione ad ipsum
D *Francorum* Regem, hæc omnia fideliter relaturi: & vt magis de fidelitate certificetur, totum suum exercitum, quem reputamus insuperabilem, huc secum adducat ordinatum. Cùm autem hæc ad aures *Soldani* peruenerint, totum posse suum effundet, vt occurrat hostiliter aduentanti. Quod tamen non oportebit formidare, habebitis enim præsto castrum memoratum cum *Babylonia* patens ad refugium, & ad omnium subitam paganorum confusionem, meum in omnibus ducatum, consilium, & auxilium. Ipsi igitur captiui, iam in primum veritatis argumentum liberati admodum lætabundi, Re-
E gem clanculo statim adierunt, & quia fide digni & noti extiterant hæc referentes credi per omnia meruerunt. Rex autem hæc audiens, prohibuit ne hæc alicui reuelarentur, donec suum propositum certius ordinaretur. Dolens autem quòd per absentiam *Will. Longæ spatæ* & suorum, qui iniuriam enormem tolerauerant, suis mutilaretur pro magna parte exercitus & scandalizaretur, misit festinanter pro eo, vt veniret, omnem de læsione sibi illata satisfactionem suscepturus. Et addidit in fine
F mandati: *& secundùm rumores auditos, quos euentus sequentur diu desideratus & gaudium aduentum, cuius te volumus esse participem ac desideramus.* Et, exiit hic sermo inter incolas terræ illius inter ciues *Atenenses* diuulgatum. *Willelmus* igitur mandato tanti Principis, maximè propter finalem additionem, venit cum omni comitatu suo ad Regem. Qui postquàm ex relatione Regis exultantis, memorati Tribuni mandatum cognouisset præ gaudio concepto, omnem suis debitoribus remisit iniuriam & rancorem. Ex his autem quidam secretorum perscrutatores, & festiui eulogiorum nuntiatores, quasi iam
G essent de promissis possessores, amicis suis, quos exhilarare cupiebant, Epistolis vanis significabant quòd captis *Kayro* & *Babylonia*, etiam *Alexandria* relinquebatur exposita *Christianis*. Et inde ortum habebant rumores cum literis memoratis.

A Rex igitur spe bona exhilaratus, apposita tuta custodia in ciuitate *Damiata* Ducis *Burgundiæ* & multorum aliorum fidelium suorum, versus *Kayrum* lora dirigit, & vexilla, cum toto exercitu suo, secundùm militarem disciplinam ordinato. Et obiter quosdam in insidiis positos *Saracenos* qui impediebant ne victualia ad *Damiatam* deportarentur, trucidauit. Nunciatum est interim *Soldano*, quòd *Franci* gaudentes & imperterriti, erectis signis à castris *Damiatæ* exierant, certam spem quo-
B que conceperant omnia conquirendi. Misit igitur illico ad Regem nuntios à latere suo præclaros ipse *Soldanus*, impetus *Francorum* formidans, offerens *Christianis* omnem *Terram sanctam*, scilicet totum Regnum *Hierosolymitanum* & amplius, necnon & thesaurum infinitum in auro & argento & aliis concupiscibilibus. Ea tamen conditione, vt restituens *Damiatam* cum omnibus captiuis, quos in vinculis detinebat, bono pacis mutuæ ac dilectionis frueretur, omnes sclauos *Christianos* liberos similiter recepturus, essentque commeatus & com-
C mercia in vtriusque Regionibus communia & pacifica. Dictumque & veraciter affirmatum fuit, quod *Soldani* & multorum optimatum *Saracenorum* mens fuit, legem *Machometi* (quam constat spurcissimam esse) relinquere, & legi *Christianæ*, quàm liquet esse honestissimam, fideliter adhærere, dummodo terras & possessiones suas pacificè possent retinere. Sed huic pacis formæ, ex Papæ mandato, quod eum animauerat, si fortè hæc offerrent *Saraceni*, rebellis erat Legatus, & frontosè contradixit.

Soldanus multa offert Christianis propace impetranda.

1250.

D Dvm autem circa hæc mora inutilis protraheretur, quidam de prædictis *Saracenis* montanis, qui in insidiis constituti eum quibusdam Pastoribus in conuallibus greges pascentibus, victualia arcebant, per exploratores astutissimos, proditionem memorati tribuni *Kayri* custodis didicerunt. Arreptis igitur equis veloeissimis, *Soldanum* cursu rapaci adierunt, & causam aduentus *Christianorum* & alacritatis & securitatis eorum, patenter nuntiarunt eidem. Qui illico misit sub omni celeritate ad *Kayrum* milites expeditos, & ipsum Tribunum arripiunt & retinent compedi-
E tum, donec veritatis argumenta inuenirent, cuius erat primum quòd carcerem captiuis inuènerunt vacuatum. Comperta igitur Tribuni proditione, *Kayrum* & *Babyloniam* munitissimis militum suorum custodiis *Soldanus* protinus communiuit, dicens: Nunc demum spero, quod pro superbia eorum confundet *Christianos* Dominus ac Deus eorum *Iesus Christus*, amator modestiæ & humilitatis. Ex tunc *Soldanus* æquanimis & fortis effectus, quæ prius *Christianis* obtulit, noluit concedere, licet hu-
F militer postularent, animatosque ad certamen & ad resistendum confidenter, imò potius triumphandum anhelauit. Fecit igitur conuocari de partibus orientalibus bellatores infinitos quicunque pro Republica eorum sollicitabantur, & ditari auro & argento copiosè sitiebant. fecitque in publico voce præconia acclamari, vt quicunque caput *Christiani* sibi præsentaret, decem taleota præter consueta & pacta stipendia: quicunque manum dexteram, quinque, qui verò pedem, duo pro præmio gratanter reportaret.

Patefit Soldano proditio.

G

Anno verò sub eodem, dominus *Fredericus* insolentiam *Italicorum* grauiter ferens induratam, præcipuè tamen *Parmensium* & *Bononiensium*: *Parmensium* pro cęde *Thadæi*, & aliorũ *Fred.* fidelium & dejectione castrorum, quæ *Victoriam* vocaueeat: & *Bonon.* pro captione & retentione *Ensii* filij sui, & suorũ necnon & *Cremon.* cœpit vigilanter eisdem insidiari.

Res Imperatoris successu in incedunt

1249. lantes, in articulo necessitatis mutuam suscitant A confusionem, vt durior in fine conclusio sequatur vltionis.

Imperator grauiter diffamatur.

Diebus quoque sub eisdem, *Frederici* fama non mediocriter cœpit per diuersa mundi climata adeò sordere, vt iam peior *Herode*, *Iuda*, vel *Nerone* censeretur. Talis enim Epistolæ fœtor exitialis ex factis suis exhalans, fidelium audientium aures & corda, non sine stupore & gemitu, quàm plurimum exasperauit.

Tenor Epistola Cardinalis Remenis in Imperatorem F.

Grande piaculum, nephanda præsumptio, ferina crudelitas, inauditum scelus, execrabile flagitium, horrendum spectaculum, his diebus coram Deo, Angelis & hominibus est perpetratum. Super quo deberet cœlum pallescere, Solis radius nube palliari, sydera obduci caligine, & quasi claudi signaculo, terra tremere, mare intumescere, tinnire aures audientium, corda fidelium concuti, & renes Christianorum *contremiscere, ac ad vltionis pœnam omnium Regum, Principum, & militum, ac vniuersorum fidelium, qui Christianitatis professione censentur, corda excitari. Ecce qualiter insaniuit præco zabuli, Sathanæ vicarius, præambulus Antichristi, & omnium crudelitatum artifex & minister, & grassatus est in* Christos *Domini, magnosque Pontifices sancto chrismate delibutos. Siquidem recolendæ memoriæ Dominus* Marcellinus Arethinus *Episcopus, cernens in sua ciuitate persecutionis ollam à facie Aquilonis vehementer succensam, contra se nimium ebullire, cessit currenti furori, & apud* Anconam, *sedis Apostolicæ filiam deuotissimam, annis pluribus in penuria exulauit. Suscepto igitur tandem præcepto Apostolico plurimùm laborauit, vt Marchiones de faucibus virulenti draconis, de laqueis venantium dæmonum, & tyrannica seruitute erueret, in quo videbatur per Dei gratiam aliquantulum profecisse. Contigit autem, Domino permittente, vt in manus incideret hostium, & duriter in carcere ac vinculis premeretur per tres menses & amplius, à satellitibus* Pharaonis. *Denique vir sanguinum* Fredericus, *qui tanquam Draco saniens, ac* Leo rugiens circuit, quærens quem deuoret, *madidus sanguine innocentum, & cruore sanctorum ebrius, hoc audito plurimum est lætatus, & ad extinguendum Dei Præsulem, ferino animo aspirauit. Nimirum hic impius dux prophanus, habens, sicut pater suus Diabolus, contra Dei Ecclesiam* iram magnam, sciens quòd modicum tempus habet, *protinus in furorem erumpens, ore rapido suspensionis & iugulationis contra Christum Domini sententiam fulminauit, apud* Victoriam *ab eo fundatam, sed titulis fidelium ascribendam. Hoc autem actum est non sine stupendo miraculo, tertio videlicet die ante suum & illius loci exterminium triumphale. Ipsa namque* Victoria *felici auspicio contra votum furentis, qui ei nomen indidit, victoriosi trophæi tripudium de seipsa parti cessurum Ecclesiæ suo vocabulo præsignauit. Cæterùm, cùm aueroni* Cyclopes, *&* Vulcani *satellites, hoc mandatum à suo Principe recepissent, vrgebant Episcopum, vt ipse Dominum Papam, Cardinalesque, & alios Prælatos Ecclesiæ, tunc excommunicaret publicè coram plebe, & fidelitatem iuraret perfido* Frederico, *impunitate sibi super hoc, & multis diuitiis repromissis. Ipse verò Domini spiritu roboratus, fidenter asseruit, quòd ipsum* Fredericum *Sathanæ progenitum & alumnum, frequenter excommunicauerat, atque suos, & tunc etiam eandem in ipsum anathematis sententiam iterauit. Cumque duceretur ad martyrium Pontifex, se primùm muniuit tam lamentis pœnitentiæ, quàm omnibus Ecclesiasticis Sacramentis. Verùm, cùm se in abyssum demergi æstimans, à circumstantibus intellexit, quòd tractus per villam debebat suspendio interire, cantare cœpit:* Te Deum laudamus, *& hymnum Angelorum, alta voce. Deinde ad patibulum trahi voluit velut* Christus *ad crucem, sed flentibus mulieribus & paruulis circa ipsum, non est* A *permissus ex toto nudari. Porrò* Saraceni *ligauerunt sacras manus & pedes, velauerunt oculos, caput verò iuxta caudam animalis est positum, vt alui profluuium si erumperet, sacram verticem inquinaret. Cæterùm verò illud brutum animal, licet stimularetur calcaribus, moueri non poterat, donec Psalmum & orationem inceptam athleta Domini terminaret, & ab ipso gradiendi vlteriùs data foret licentia. Sicque per castrum sancti* Plamiani, Saraceni *traxerunt eum ad furcas, ac si* B *fuisset vir ignobilis & plebeius, seu omnium abiectorum peripsema, vel perfidus parricida, seu sicarius, aut plagiarius, seu nocturnus depopulator agrorum. Sanè* Christo *Domino & fratribus* Minoribus *hinc inde assistentibus, inter alia est confessus, quòd sensualitas murmurans suadebat, vt martyrium, quod ipse dum esset liber cupierat, refugeret si valeret. Sed ipse tam hæc quàm quæque minima quæ occurrebant memoriæ, non cessabat publicè confiteri, omnibus sibi nocentibus offensas ex cor-* C *de dimittens, & quæ inferebant sustinens patienter. Fuit autem suspensus in patibulo, in prima dominica instantis xl. penè hora eadem qua redemptor noster crucem ascendit. Positis verò custodibus, ac triduo pendens in furcis,* Minores *tandem furati sunt corpus eius: sed illud carnifices de tumulo extrahentes, ac trahentes per lutum, iterum suspenderunt, non deponendum absque noui* Pilati *licentia speciali, ad maius* Christianitatis *opprobrium, cleri contumeliam, perpetuam ignominiam sacerdotalis ordinis, & honoris confusionem Pontificalis. Sanè Martyris corpus priùs pœnarum ludibrio tabefactum,* D *nunc miraculis illustratur, vt testantur fratres religiosi, qui exinde aduenerunt, firmiter asserentes, quòd iam elapso detennio non fœtebat. Idem verò asseritur à viris prudentibus, de illustri viro Domino* Hugelino Remocij, *plurima laude digno, qui nuper equo impingente ruens, in prælio captus & nudatus ab impiis fuit, & crudeliter interfectus. Attendite populi* Christiani, & videte si est dolor, sicut dolor Ecclesiæ, *imò vester. Quis enim audiuit vnquam tale, aut quis vidit huic simile? Quis fidelis* Christi *famulus hæc ad-* E *uertens, potest lachrymas continere, gemitus compescere aut singultus? Nunquid erunt vsque adeo aliqui duri corde, vt tantæ crudelitatis percussi malleo non doleant, non tristentur? Nunquid non conterentur quorumque* Christianorum *corda lapidea, & ad compassionis affectum, adamantina pectora non scindentur? vbi est zelus* Christianæ *fidei? vbi flammeus amor* Christi, *qui nunc est denuò in suo suspensus Pontifice ac ministro? Quemadmodum dixit* Petro, *Vade* Romam *iterum crucifigi: &* Saulo: Saule, Saule, quid me persequeris? *& in Euangelio de discipulis attestatur, dicens:* F Qui vos spernit, me spernit: & qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei. *Igitur hic scelestus ad sua damnationis cumulum, & ad increpandam duritiam cordis nostri, qui ad tam horrenda facinora vix mouetur, similia sæpius iterare flagitia non expauit, autumans apud* Christianos, *eo quod sua fine talione abundauit iniquitas, refriguisse penitus charitatem, aruisse in omnem pietatis viscera, omnemque zelum fidei defecisse. Nam circa biennium Episcopum* Geraceosem *de* Calabria, *fecit in aquis vehementibus præfocari. Hoc verò anno, in vrbe apud* Lateranum *recolendæ memoriæ* Cephaludensem *Episcopum de* Sicilia, *iam annis quindecim* G *per dictum impium à propria sede pulsum, per quendam lictorem* Siculum, *gladio fecit necari. Cuius veneranda canities ad senium iam proclina, diu in camino paupertatis excocta, & longani exilij pruina contracta, per seipsum ad exitum properabat. Sed gladiator prædictus non ad hoc tantùm missus fuerat, sed vt in aliquem de magnis columnis manus extenderet, si valeret, cruentatas. Nec mirum si minus famosos Prælatos perimit, cùm olim sicarios & assisinos conduxerit ad necandum supremum* Christi *vicarium, & aliquos fratres eius, & in quosdam Principes, iam pridem similia attentauerit.* 1249.

Heu,

1249.

Heu, qualiter obdormiuit in Principibus Christianis A *timor Dei, & omnino ferè tepuit amor saluatoris! Nũquid dudum tempore gentilium, si vnus Damon dans in terris idololatris responsa, coli ab aliquo spernebatur, multis distractus suppliciis crudeliter necabatur: & modò fides contemnitur, inualescunt hæretici, & ab impio defenduntur. Prædicantur in huius scelesti potentatu hæreses, increscunt apostatæ, defenduntur hostes Domini, contemnuntur sacramenta & claues Ecclesiæ, conculcatur libertas Ecclesiastica, nec curatur. Sane cùm dudum exercitus* Christianus, *qui capere* Babylo- B niam *intendebat, fuit ab aquis* Nili *excrescentibus interceptus, nonne* Soldani *mansuetudine refectus est pabulo, & incolumis est seruatus remissusque ad propria sine damno, vbi erat bonæ memoriæ Dominus* Albanensis *&* Aconensis *Episcopi, & quidam alij Præsules & Prælati, & claræ memoriæ Rex* Hierusalem Iohannes *de* Brenes? *Nonne inclytæ recordationis Dominus* Iohannes *de* Columna, *Presbyter Cardinalis, qui cum Imperatore* Constantinopolitano *ad* Græ- C ciam *recuperandã intrauerat, captus à* Theodoro Cumano, *reuerenter tractatus est & dimissus? Ecce sæuissimi hostis insania non contenta his malis, per* Saracenos *prophanari fecit Ecclesias, subrui altaria, spargi reliquias, & in locis sacris constuprari* Christianas *virgines, viduas, cum maritatis. Quin etiam de suo mandato, fratres* Minores, *aliique viri religiosi, qui ad dandum pœnitentias & sepeliendum corpora occisorum inter* Christianas *acies discurrebant, gladiis impiorum perimuntur. Insuper, vt furor Domini contra malignum amplius incandescat, nuper apud* Harniam Saraceni, D *multis cernentibus, ad caudam subiugalis traxerunt imaginem crucifixi, & beatæ* Mariæ, *& aliorum sanctorum. Deinde succisis crucifixi cruribus & brachiis, ipsum sibi & alias imagines in clypeos adaptabant, vt in bello* Christiani *eas appetere cogerentur iaculis & sagittis. Vt quid igitur cruce signati has insanias negligentes, intendunt sulcare lacertis vel brachiis flumina, vel maria transmeare ad expugnandos* Saracenos *vel* Tartaros *longè furentes, quorum crudelitas his inferior longè censetur? Exterminetur itaque priùs istius spurcitia* E Saracenica, *cum suis ducibus & fautoribus, ac deinde ad alia procedatur, cùm causa intus habeatur quæ foris quæritur, & iam sit paganorum persecutio inter viscera Ecclesiæ in claustro fidelium & in ambitu* Christianitatis *introducta. Expedire videtur, vt primùm propellantur de* Italiæ *finibus tantorum scelerum patratores, ne serpens in sinu, mus in pera, ignis in gremio nutriantur, & ad vlteriora postmodum procedatur. Quia* F *non propter locum gentem elegit Dominus, sed potiùs è conuerso, vt patet in beato* Petro *& aliis Apostolis ad gentes,* Hierosolyma *derelicta, transeuntes. Considerate denique, quia de cœlo prospicit Dominus, & videt filios hominum, si est intelligens, si est qui doleat necem eius, si est qui requirat suorum iniurias ministrorum. Recogitet igitur quilibet* Christianus, *quid in extremo examine Domino respondeat, si tam dissimulet facinorosa. Prosequimini igitur filij altissimi causam Dei, vt in bonum causam vestram. Tueamini sponsam eius potentia vestra dextera, vt ad dexteram suam vos collocet, iustus Iudex in iudicio ad æternam gloriam introducendos.*

Vitia Romanæ curiæ multos Imperatori adhærere faciunt.

G HÆc igitur pagina auditu horribilis, cùm ad multos peruenisset, medullas auditorum penetrando contra Fredericum erexisset, nisi Papales eiusdem *Frederici* aduersarios, auaritiæ, symoniæ, & vsuræ, aliorumque vitiorum maculæ coinquinassent. Qui inter cætera deliramenta, cruce signatos impudenter exagitant, nunc sub pœna excommunicationis ad *Terram sanctam* nunc ad Imperium *Romaniæ*, nunc innoendo vt super *Fredericum* insurgant & transmittantur, elaborant. Et quod detestabilius iudicatur, *Prædicatores & Mi-* A *nores* facientes suos telonarios, viatica cruce signatorum quouis extorquent argumento. Vnde etsi ignominiosa ipse tyrannus *Fredericus* operetur, adhuc tamen infinitos manifestos & quàmplures occultos, in odium *Romanorum*, proh dolor, inuenit fautores, & in facinoribus adiutores.

Discordia laicorum & clericorum Cantabrigiæ.

PEr idem quoque tempus, videlicet in Quadragesima ex leui sumpta occasione, orta est discordia apud *Cantabrigiam* inter Burgenses & Scholares. Ex qua lites & pugnæ, spoliationes, & domo- B rum effractiones, vulnerationes, & homicidia sunt secuta. Ascendit clamor vsque ad regias aures cum graui querimonia, vnde vtrobique damnum & scandalum ventilatum, iacturam non minimã suscitauit. Hoc quoque dignum arbitror recitatione ac memoria, quòd instigante humani generis inimico, de more in Quadragesima inter scholares & laicos, tam in transmarinis quàm cismarinis partibus, sicut in hoc volumine sæpè præscribitur, C cruenta discordia suscitatur, vt simul cum sacro tempore personæ violentur.

Imperator lethiferum poculum euadit.

EOdemque anno, *Fredericus* diuersis arduis causis vndique exagitatus, qui citra montes venerat, vt Dominum Papã inuaderet, redit in *Apuliam*, vt dicitur potionatus. Qui cùm grauiter infirmaretur, consilium habuit à suis Physicis vt purgationem medicinalem, & postea quoddam balneũ ad hoc specialiter præparatum, acciperet. Habuit autem magister *Petrus* de *Vinea*, qui ipsius *Frederici* familiarissimus consiliarius & singularis animæ il- D lius custos fuerat, quendam Physicum secum, qui ex præceptu tam *Frederici* quã ipsius *Petri*, ad purgationem dictam necessaria præparaturus, subdolus accessit: de consilio enim ipsius *Petri*, venenum lethiferum & efficax valde potioni immiscuit, & balneo, vt Dominum suum in ipsis perimeret cõfidentem. Ecclesiæ autem inimici dixerunt, quòd Dominus Papa ad hoc facinus cor *Petri* eneruando muneribus & pollicitis maximis inclinarat. *Fredericus* verò super hoc scelere per aliquem amico- E rum suorum in ipsa hora, qua sumendus fuit potus ille prætaxatus, secretiùs præmonitus & pleniùs edoctus, Physico potionem ostendẽti & *Petro*, ait: Amici, confidit in vobis anima mea. Caueatis, supplico, ne mihi in vobis confidenti virus pro medicina porrigatis. Cui *Petrus*: O Domine mi, pluries dedit iste meus Physicus salutarem vobis potionẽ, quare modò formidatis? *Fredericus* autem osten- F dens cyphum Physico dixit, toruo tamen aspectu, & posita à tergo custodia, ne euadere possent proditores: propina mihi potũ dimidiando. Physicus igitur obstupefactus, & sibi conscius de scelere, simulans offendiculum pedibus lapsum fecisse, corruit in faciem suam, & venenum effudit pro maiori parte. Minimam autem, quæ superat partem, damnatis quibusdam iussit extractis de carcere dare, & statim miseras animas exhalarunt. Certificatus igitur de proditione lethifera sibi præparata, iussit Physicum suspendi, & meritò *Petrum* exoculatum per multas *Italiæ & Apuliæ* ciuitates fecit ad- G duci vt in propatulo coram omnibus, conceptum facinus confiteretur. Tandem iussit idem *F.* vt *Pisanis*, qui ipsum *Petrum* inexorabiliter oderant, præsentaretur perimendus. Quod cùm audiret *Petrus*, ne arbitrio hostium moreretur, quia vt dicit Seneca: *Arbitrio hostis mori, est bis mori*: ad columnam, ad quam alligatus fuerat, caput fortiter allidens, seipsum excerebrauit.

Lamentatio Frederici.

FRedericus igitur ad se reuersus, cœpit inconsolabiliter dolere & vberrimè atque amarissimè lachrymari, & exitus aquarum deducebant oculi eius. Quod erat miserabile videre in homine tantæ authoritatis & ætatis, & lamentando conторquens

1249. digitos, ait: Væ mihi, cuncta quem propria pugnant viscera: *Petrus* quem petram credideram, & dimidium animæ meæ, mihi mortis insidias præparauit. Ecce Dominus Papa, quem Imperium sub magnificis antecessoribus meis de nullo creauit & ditauit, illud molitur exterminare, & in me ipsius Imperij titubantis rectorem, interitum machinatur. In quem confidam? vbi tutus, vbi lætus esse possum de cætero? Et condoluerunt circumsedentes amici eius, vsque ad suspiria & lachrymarum effusionem. Et absorduit Domini Papæ fama per hoc non mediocriter. Veritatem tamen nouit Deus, secretorum perscrutator infallibilis.

Hyemantibus Francis in Cypro, victualia ab aliis mittuntur.

PEr idem tempus, cùm Rex *Francorum*, qui in *Cypro* hyemando commorabatur, magnam cibariorum pateretur inopiam, misit Comitem de *Bar*, virum discretum & eloquentem, & Dominum de *Beugin*, militem strenuissimum, ad *Venetos*, & alios vicinarum insularum ac vrbium incolas, postulans obnixius, vt sibi, qui pro Ecclesia vniuersali militauit in cibariis saltem venalibus misericorditer subuenirent. Cui *Veneti* fauorabiliter, sex magnas naues frumento & vino & aliis victualium generibus onustas, nec non & militare præsidium, & multos cruce signatos, liberaliter transmiserunt. Similiter & aliquæ aliæ vrbes & insulæ, à quibus auxilium postularat diuersa suffragia præstiterunt: hoc *Frederico* non tantum permittente, sed propitiùs persuadente. Similiter & ipse *Fredericus*, ne aliis inferior videretur, maximum eidem victualium diuersorum transmisit adminiculum. Vnde Rex affluenter abundans, & grates ei referens, scripsit Domino Papæ, vt reciperet ipsum *Fredericum* in gratiam suam, nec ampliùs tantum Ecclesiæ amicum ac benefactorem impugnaret vel diffamaret, per quem ipse, & totus exercitus *Christianus*, ab imminenti famis discrimine respirauit. Quod cùm audisset *Blanchia* mater Regis magnifica, ipsi *Frederico* cum muneribus inappreciabilibus grates persoluit multiplices, asserens ipsum *Fredericum* filij sui & totius exercitus *Christiani* vitam & honorem conseruasse. Scripsit etiam efficaciter Domino Papæ, vt rancorem contra *Fredericum* conceptum mitigaret. Sed Dominus Papa, omnes tales preces spernens, magis ac magis diatim ipsum *Fredericum* impugnauit, sed vbique deteriorem calculum reportauit.

Rex Francorum multos inter se discordes pacificauit.

REx interim *Francorum*, sano ac sancto fretus consilio, multos Magnates tam in *Cypro*, quàm in aliis *Christianorum* climatibus, discordes, & *Templarios* & *Hospitalarios* pleniùs pacificauit, vt securiùs nullis post terga relictis offendiculis, iter arriperet inchoatum.

Frederici filius Henricus scribit Regi Francorum, pro Rege Anglorum.

TEmpore quoque sub eodem (Domino Rege *Angliæ*, vt creditur, procurante) *Henricus* filius *Frederici*, & Imperatricis *Isabellæ*, nepos scilicet dicti Regis, Dominum Regem *Francorum* multis precibus ac muneribus, intermeantibus nunciis solennibus, sollicitauit, quatenus pro saluatione animæ suæ, & sub obtentu peregrinationis suæ, sit pius ac iustus auunculo suo Domino Regi *Anglorum*, iura sua ipsum auito iure contingentia postulanti concederet; ne peccatum Regis *Franciæ Ludouici* ira traduce, in insontem filium transfunderetur. Similiter & ipse *Fredericus* pro eadem causa dicitur ipsi Regi *Francorum* supplicasse, sed non instanter, ne videretur aenia sua taliter vendidisse. Quibus Rex respondit: per sanctam, quam signor, crucem, libenter vellem, si consilium meum permitteret, quia ipsum Regem *Angliæ*, vtpote consanguineum, præcordialiter diligo. Sed graue esset mihi in instanti peregrinationis meæ articulo, vniuersitatem Regni mei, matris meæ, & Magnatum meorum consiliis repugnando, licet chari sint intercessores, perturbare.

Archiepiscopus Rothomagensis venit in Angliam. 1249.

ANno quoque sub eodem, circa paschalem solennitatem, Archiepiscopus *Rothomagensis*, quidam videlicet frater de ordine *Minorum*, origine *Francus*, venit in *Angliam*, vt quosdam redditus ad ius Ecclesiæ suæ pertinentes, impetrata Regis gratia, reuocaret. Quod cùm prudenter impetrauerat, facto Regi homagio de ipsis redditibus (erant enim in *Anglia*) remeauit. Et eodem tempore, Episcopus de *Tortusa*, cuius Episcopatus est in *Syria*, *Anglicus* natione, & frater de ordine *Prædicatorum*, venit in *Angliam* gratia natalis soli, & si quos haberet parentes visitandi. Erat enim non procul à *Redingo*, ex humili prosapia oriundus. Hic cùm paternarum domuum nec parentum vestigia omnia præ vetustate & paupertate cognouisset, tristis redijt & inglorius. Hic assertione certissima Conuentui de *Radingo* (vbi in die Inuentionis sanctæ crucis, maiorem Missam celebrarat) enarrauit, quòd residui qui in *Terra* fuerant *sancta Chorosmini*, *Soldano Babyloniæ* prælium suscitante, sese ad inuicem, Deo vltore, intersecerant, Supereminentes insuper *Saracenorum* Principes, qui sese bellis mutuis propter superbiam *Soldani* prædicti, corroserant, certificati de aduentu Domini Regis *Francorum* hostili super eos, concordati sunt & confœderati. Memoratos etiam *Soldanus*, qui omnium Orientalium *Saracenorum* præcipuus, vel de præcipuis esse dignoscitur, dicto Regi significauit, quòd omnes Orientalium Principes *Saraceni* ipsum alacres expectabant, vt bellum conserant cum ipso campestre ac generale, necipsius impetum aliquatenus formidare, & alia verba, ironiam & superbiam eius exprimentia.

Conuentus Magnatum Londini.

AD clausum verò Pascha conuenerunt Magnates *Angliæ*, prout condictum inter eos priùs fuerat, *Londini*, vt quod Rex sæpè promiserat, eisdem saltem tunc adimpleret, videlicet de Cancellario, Iustitiario, & Thesaurario, per consilium eorum constituendis. Sed cùm omnia se certissimè crederent recepturos, Comitis *Richardi*, qui eorum omnium summus esse videtur, absentia, progressum negotij penitus impediuit: ad partes enim *Cornubiæ* se ante hæc, quasi ex industria, transtulit, tam remotas. Et sic Magnates delusi ad propria remeaturt.

Fratres Prædicatores & Minores solonarij Papæ.

EIsdemque temporibus, fratres *Prædicatores* & *Minores*, de præcepto Domini Papæ, cui obedienter obtemperabant, instanter omnis ac diligenter prædicationibus intendebant: & ad augendam fidelium deuotionem, cum magna solennitate ad loca, vbi prædicatio eorum priùs indicebatur, accedebant, & aduenientibus, multos dies indulgentiæ concedebant. Occurrebant namque eis sacerdotes & clerici in vestibus albis, cum crucibus & vexillis, trahentes secum fidelem populi non minimam numerositatem, sicut solet diebus rogationum. Prædicantes igitur pro negotio crucis, homines cuiuscunque ætatis, sexus, vel conditionis, vel valoris, imò etiam valetudinarios vel valetudinarias, & ægrotantes & senio deficientes cruce signauerunt: & in crastino & etiam incontinenti pro quantocumque pretio crucem à cruce signatis deponentes & recipientes, quemlibet à voto suæ peregrinationis absoluebant. Quod videbatur multis inconueniens & absurdum, quia non post multos dies consequentes, Magistro *Berardo* clerico & *Italico* vindemiante, Comes *Richardus* in ærario suo omnia coaceruauit. Vnde non minimum scandalum in Ecclesia Dei & vniuerso populo est exortum, & tepuit fidelium deuotio manifestè.

Tempo-

1249. *Obiit Archiepiscopus Maguntinus.*

TEmporibus quoque sub eisdem, obiit Archiepiscopus *Maguntinus*, magnus *Frederici* aduersarius. Sed ne de eius morte diu gauderet, Dominus Papa tradidit ipsum Archiepiscopatum custodiæ, dominationi & ordinationi Archiepiscopi *Coloniensis*, quia constanter militauit pro Ecclesia contra *Fredericum* & filium eius *Conradum*. Posteà Dominus Papa quandam nobilissimam Abbatiam vacantem tradidit in manus eiusdem Archiepiscopi *Coloniensis*, qua non est ditior vel nobilior Abbatia, vt dicitur, in mundo, dicitur autem *Wolsa*. Hæc mille milites nouo Imperatori cuilibet, postquàm apud *Aquisgranum* coronatus est, tenetur ab antiquo inuenire. Has igitur nobiles Ecclesias viduatas adeò depauperauit memoratus Archiepiscopus *Coloniensis*, in stipendiis suorum militum omnia pendens, quòd dispersis Monachis & clericis, vix habebant pauci, qui residui remanserant sacerdotes, vnde vitam exilem sustentarent. Quicquid in eis preciosum fuerat in auro, argento, gemmis, & vestibus preciosis, & omnibus opulentis redditibus, diripuit & abrasit. Sed quem finem talis rapina sortita est, sequens sermo declarabit. Obtinuit insuper idem armipotens & belliger Archiepiscopus, priuilegium à Domino Papa, à toto Archiepiscopatu suo ad prælia sua sustinenda, pecuniam extorquendi infinitam à pauperibus, quorum clamor querulus ad cœlum creditur ascendisse.

Ensius, filius Frederici, Parmensibus insidiatur.

SVb eisdem quoque temporibus, *Parmenses*, ad quorum consolationem & sustentationem contra *Fredericum* Dominus Papa multam transmiserat cum militari præsidio pecuniam, dum ad quoddam castellum, quod non longè à ciuitate ad sui tuitionem construxerant, ducentos milites ad eius defensionem mitterent, *Ensius* Rex *Sardiniæ*, filius scilicet *Frederici*, inde secretiùs præmonitus, paratis insidiis incautos omnes occupauit. Quos cùm vellet in conspectu ciuium suspendere, significauerunt ei ciues, quòd si ipsos suspenderet, ipsi quos detinebant captiuos de exercitu *Frederici*, illico talionem rependentes, patibulis præsentarent: & sic captiuis pepercit *Ensius*, ipsos redimendos & alternandos pro tempore reseruando. Quod cùm audisset Dominus Papa, pecuniam suam ipsis ciuibus missam fructu penitus caruisse, inconsolabiliter doluit.

Inaudita pluuiarum inundatio.

MEnse autem Iunii intrante, tanta pluuiarum inundatio effusa est circa partes maximè *Abendunia*, quòd salices & alias arbores & domos fluuiis & torrentibus vicinas, imò etiam caulas cum ouibus, & salinas ac molendina cum pontibus, & vnam capellam, non procul ab *Abenduna* constructam, asportauit. Segetes quoque virentes, & spicas pubescentes, & iam florentes, solotenus complanauit, vnde panis inde posteà potiùs furfureus, quàm triticeus fieri videbatur.

Secunda translatio corporis S. Edmundi Archiepisc. & Conf.

ANno quoque sub eodem, fabricato elegantissimè ex auro & argento, insertis gemmis, & crystallinis interclausuris adaptatis, feretro, iterato translatum est venerabile corpus incorruptum beati *Edmundi Cantuariensis* Archiepiscopi *Pontiniaci*. Et in eodem locello, præsente Prælatorum & Magnatum numerosa multitudine, ad honorem Dei & vniuersalis Ecclesiæ, & specialiter Regnorum *Francorum* & *Anglorum*, venerabile corpus Deo seruante adhuc in integrum & illibatum, collocatum est veneranter, eodem die quo & fuit de terra eleuatum, videlicet quinto Idus Iunij. Qui est dies sanctorum *Primi* & *Feliciani*.

1249. *Multi Angli Nobiles crucesignati Hierusalem proficiscuntur.*

TEmpore quoque sub eodem, multi nobiles de regno *Anglorum*, videlicet *Willielmus* de *Longaspata*, *Robertus* de *Vaër*, signifer eius, & multi alij Nobiles, ita vt ad ducentorum equitum numerum congregati recensiti sunt, ad iter *Hierosolymitanum* parabantur. *Willielmus* igitur cum licentia & benedictione matris suæ nobilis, ac sanctæ Abbatissæ de *Acoc*, dux omnium cruce signatorum de Regno *Angliæ*, mense Iulio profectus, sine moræ dispendio, exercitui *Francorum* sanus & incolumis est adiunctus. *Christianissimus* autem Rex *Francorum* suscepit ipsum & suos veneranter, & cum suis specialibus annumerauit, gratias agens eis, quòd ei venerant in succursum. Supplicauitque suis omnibus deuotissimè, ne solita *Francorum* superbia & inuidia discordiam inter ipsos & *Anglos*, prout auditum est in tempore Regis *Anglorum Richardi*, suscitaret. Sed diabolo, qui hominum successibus ab antiquo solet inuidere, instigante, cùm vidissent posteà *Franci Anglos* præeminere, & in multis adquisitionibus rerum & famæ proficere, inuidebant & obloquebantur, consuetas Ironias cum cachinnis & blasphemalibus iuramentis ebullientes. Secundùm illud Poëticum.

Omnisque potestas, impatiens consortis erit.
Similiter quoque dici potest:
Omnisque superbus, impatiens consortis erit.

Quinimò, inter ipsos *Francos* mutuam inuidiam & odium superbia suscitauit, per quod Dominus eorum progressum minimè, prout in posterum pleniùs dicetur, acceptauit.

Gascones edomantur per Comitem Legrecestriæ.

DIebus quoque sub eisdem, Comes *Legrecestria Simon* de *Monteforti*, inimicos Domini Regis in *Gasconia* expugnaturus, mutato vel protelato voto suæ peregrinationis (cruce enim signabatur) transfretauit. Multoque secum militari præsidio & thesauro Regio, ibidem potenter applicuit, & hostes Domini Regis, contra quem calcaneum seditiose leuabant, potentiùs expugnauit. Et *Guastonem*, *Rusteinum*, ac *Willielmum* de *Solariis*, & *Burdegalensium* omnes eminentiores, ita edomuit, & viriliter se habuit & fideliter, vt omnium Domini Regis amicorum laudem promereretur & fauorem, & per omnia patrissare diceretur.

Ensius prædatus à Bononiensibus capitur.

EOdemque anno, mense scilicet Maio, *Ensius* filius *Frederici* naturalis, Rex *Sardiniæ*, dum comitantibus *Cremonensibus* & *Reginensibus* iter faceret circa partes *Bononiæ* vicinas, vt hostes suos damnificaret, *Bononienses* præmoniti, paratis occultis insidiis, subitum impetum fecerunt in ipsum incautè procedentem ad pontem sancti *Ambrosii*, qui est in medio itinere inter *Bononiam* & *Cremonam*. Et facto congressu acerrimo, fit cædes non minima, & victa est pars *Ensii*, & captus est ipse *Ensius*, & cum ipso potiores familiæ suæ circiter ducenti milites, & quàm plures *Cremonensium* & *Reginensium*, & populus bellatorum numerosus, & tracti sunt *Bononiam* incarcerandi. Et cùm ad arbitrium hostium suorum, crudeliter nimis & inhumanè tractarentur, dederunt captiui *Bononiensibus*, vt mitiùs tenerentur, vinculis aliquantulum relaxatis, octodecim millia librarum, de moneta Imperialium, quæ tantum ferè valet, quantum esterlingorum.

Mortuo alio filio Frederici iste sacer ignis affligitur.

EOdemque tempore mortuus est quidam alius *Frederici* filius naturalis in *Apulia*. Ipsemet etiam *Fredericus* percussus est morbo, qui dicitur Lugdus, vel Sacer ignis, vnde tot oppressus aduersitatibus, inconsolabiliter doluit. Vnde hu-

1249.

miliatus, secundùm illud *Dauidicum: Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum, Domine*: obtulit honestam pacis formam Domino Papæ. Sed Papa lætificatus de aduersitatibus suis, noluit quæ obtulit acceptare: vnde multorum incurrit indignationem & rancorem Nobilium, qui cœperunt ipsum *Fredericum* consolari, & eidem adhærere, & superbiam serui seruorum Dei detestari.

Petrus Caboche Legatus in Apuliam missus.

SVb eorum quoque dierum curriculo, *Petrus Caboche*, clericus Domini Papæ, & amicus prępotens, missus est à Domino Papa in *Apuliam* Legatus, magna armatus potentia ad remittenda peccata, vt ipsum *Fredericum* contereret & *Fredericialis* & multiplicatis viribus, quas vndique data pecunia, & concessa plena peccatorum indulgentia collegerat, eundem *Fredericum* damnificauit, & multos Nobiles ab eiusdem *Frederici* imperio reuocauit.

Monachi Cistercienses scholas eunt vel Vniuersitatum.

TEmporibus etiam sub eisdem *Cistercienses* Monachi, ne ampliùs forent contemptui fratribus *Prædicatoribus & Minoribus* & sæcularibus literatis, præcipuè Legistis & Decretistis, nouum impetrarunt priuilegium. Et ad hoc nobiles sibi *Parisiis* & alibi, vbi Scholæ viguerunt, parauerunt mansiones, vt Scholas exercendo, in Theologia, Decretis, & Legibus studerent liberiùs, ne viderentur aliis inferiores. Mundus enim iam in superbiam elatus, religionem claustralium contemnit, & religiosos bonis suis contendit spoliare. Et sic propter mundi nequitiam, rigor ordinis Monastici in parte est eneruatus. Non enim legimus hoc à regula beati *Benedicti*, qui spiritu omnium sanctorum, teste sancto *Gregorio*, dicitur extitisse, aliquatenus emanasse. Quinimò de ipso legimus & cantamus, quod relictis literarum studiis, deserta petere decreuisset.

Intronizatur Archiepiscopus Cantuariensis Bonifacius.

DIe verò omnium Sanctorum, cum magno honore, imò fastigiose nimis, intronizatus est *Bonifacius Cantuariensis* Archiepiscopus, conuocatis ad tantam solennitatem Rege & Regina, & omnibus ferè Angliæ Prælatis. Eundem Dominus Rex illuc properaret, sequentibus cum suis familiaribus, *Iohannes Mansel*, specialis eius consiliarius, apud *Maidenestan* grauiter est infirmatus, veneno, vt dicebatur, infectus; vnde per duos dies languidus, vix à portis mortis diligentia Medicorum est ereptus.

Rumor incertus.

ET temporibus sub eisdem, increbuerunt rumores, nescimus tamen si veri, quamuis super hoc Regi Epistolæ elegantes mitterentur de conuersione Regis *Tartarorum* ad fidem *Christianam*. Quas, inquam, Epistolas, in *libro Additamentorum* diligens perscrutator poterit reperire.

Redit à curia Romana Episcopus Noruicensis.

TVnc quoque temporis, rediit à curia *Romana* Episcopus *Noruicensis Walterus*, qui, vt dicebatur, priuilegium adquisierat infame, de pecunia ex Episcopatu suo extorquenda.

Capta Damiata, vt fertur.

ET circa festum sancti Michaëlis, & deinceps, increbuerunt iocundissimi rumores per omnium Occidentalium climata, & qui primus ipsos in Angliam detulit, fuit Archiepiscopus *Cantuariensis Bonifacius*, qui in festo sancti *Matthei* applicuit: quòd videlicet Christianissimus Rex *Francorum Damiatam*, occupato potenter litore, & victis ac repulsis *Saracenis*, occupauerat. Et vt super hoc firmius certificemur, Dominus Rex *Anglorum* hanc suscepit Epistolam, quæ in *libro Additamentorum* poterit reperiri.

Conuentus fratrum Nigri ordinis.

CIrca idem quoque tempus, conuenerunt Abbates *Nigri ordinis*, vel eorum procuratores, apud *Bermundeseie*, die sancti *Calixti*. De communi igitur consilio prouisum est, Deo inspirante, talis reformatio, qualis habetur in *libro Additamentorum*. Vnum tamen memoria dignum, quod inter ipsa statuta minimè continetur, non arbitror prætereundum, quòd videlicet Dominus Rex ab ipsis omnibus, licet ad hoc nullam inuenerit sustentationem, impetrauit, vt pro ipso & Regina dicatur quotidie in Missa, quæ quotidie in venatione beatæ Virginis canitur in eorum Ecclesiis, collecta celebriter, videlicet: *Deus, in cuius manu corda sunt Regum.*

Petra vestigium humanum referens.

EOdemque tempore, fratres *Prædicatores* attulerunt quandam petram albi marmoris, quæ à tempore *Christi* in *Terra sancta* vestigium impressum Saluatoris protendebat. Quod quasi in molli cera factum humani pedis, sed dimidij formam, manifestè demonstrat. Ipsam autem formam vel impressionem, asserunt incolæ *Terra sancta* fuisse *Christi* vestigium in cœlum ascensuri, cùm discipulis suis vale faceret, vt per tale signum memoriam discipulis sui perpetuaret, quem vltimo ibidem intuebantur, non visuri ampliùs, donec veniret mundum iudicaturus. Taliter etiam dicitur *Christus* ipsam impressionem faciei suæ, quæ *Veronica*, dicitur fecisse, vt videlicet sui memoria haberetur in terris. Dominus autem Rex, illud Ecclesiæ contulit *Westmonasteriensi*, sicut nuper sanguinem *Christi*, nobile donatiuum.

Partus prodigiosus.

TEmporibus quoque sub eisdem, quidam homuncio, non nanus, quia membra habens proportionalia, habens octodecim annos ætatis inuentus est in Insula *Vecta*, veluti non plus incrementi suscepturus, staturam habens vix tripedalem, nomine *Iohannes*. Quem quia monstrum fuit naturæ, pro admiratione intuentium Regina secum circumduci præcepit.

Eodemque tempore, quidam incuba Dæmone, vt fertur, generatus, in confinio *Walliæ*, in terra scilicet Comitis *Herefordiæ*, infra dimidium annum plenè dentatus, ad staturam ascendit adolescenns septemdecim circiter annos habentis. Cuius mater post partum languore correpta, protinus emarcuit, & miserabiliter est exanimata. Vterque istorum naturæ prodigium fuit, iste quantitatem hominis naturalem excedens, alter autem non attingens.

Hastiludium apud Brackele commotum.

IPso quoque tempore, Hastiludium commissum est apud *Brackele*, vbi multi de militibus vniuersitatis Regni, qui se volunt Bachelarios appellari, sunt contriti. In ipso etiam torneamento Comes *Glouerniæ Richardus*, qui se alienigenis semper opponere, & partem fouere indigenarum consueuerat, ipsis alienis coniunctus est, in enormem suæ famæ læsionem & honoris. Per hoc enim pars *Anglorum* est confusa. In illo igitur conflictu cum præualuisset *Willielmus* de *Valentia*, frater domini Regis, iuuante dicto Comite, male tractatus *Willielmus* de *Odingeselis*, militem strenuum, qui Bachelariis annumerabatur.

Walterus de Kirkeham consecratur in Episcopum Dunelmensem.

PRima autem Dominica aduentus Domini *Walterus de Kirkeham*, electus *Dunelmensis*, consecratus est apud *Eboracum*, ab Archiepiscopo *Eboracensi Waltero*. Cuius idem Episcopus dignoscitur esse suffraganeus.

Discordia inter Abbatem Westmonasteriensem & eius Conuentum.

TEmpore sub eodem, orta est dissensio inter Abbatem *Westmonasteriensem*, & eius Conuentum, in totius *ordinis Nigri* scandalum & opprobrium. Cuius causa & series in *libro Additamentorum* pleniùs annotatur. Tandem tamen procurante Domino Rege, qui specialis amator illius cœnobij esse dignoscitur, pax inter ipsos & concordia, qualis qualis, est reformata.

AD

1249.

Alia dissordia inter Abbatem de Burgo & eius Conuentum

A AD eiusdē quoque scandali augmentationē, ipso eodē tēpore orta est dissensio inter Abbatem de *Burgo Willielmum*, & eiusdē loci Conuētum. De dilapidatione namque & consanguineorū suorum, quorū multitudine supra modū circundabatur, ditatione, in enorme Ecclesię suę damnum correptus, errorē non correxit. Vnde Conuentus contristatus, Episcopum suū *Lincolniensem*, ad vindictam errantium semper pronū & paratū, aduocans, conquestus est grauiter super excessibus sui Abbatis prænotatis. Ipse igitur conuictus, cùm sui B depositio immineret, Abbatis officiū cū dignitate in manus Episcopi quasi sponte cedēs, resignauit. Et assignata ei quædā portio Abbatię, scilicet vnū manerium, vnde honestiùs, & honorabiliùs licet id non promeruisset, tanquam heremita, & sub pœnitentia vitam duceret consequuturam. Regales autem illuc statim à Domino Rege missi, emolumentis inhiantes: redditibus Abbatiæ auidè inhiantes, rapinis & exterminio domus illius intenderunt. Irascebatur C quoque Rex vehementer, volens occasionem habere cōtra domum ipsam, quia dictum fuit ei, quòd quia Domino Regi fauorabilis & munificus fuerat, persequebantur ipsum Abbatem suum Monachi, & accusauerant.

I. de Cadamo electus Abbas de Burgo.

COnuentus igitur, vt Domini Regis confiscantis omnia, declinarent indignationem, *Iohannem* de *Cadamo*, Priorē Ecclesiæ sancti *Suithuni*, *Wintoniensem*, ipso Rege sic volente & imperante) licet de domo alia, & natione alienū, videlicet *Normannum*) sibi in Abbatem vellent nollent, elegerūt.

Robertus Passelewe vitam mutat.

D FEria verò quinta ante festum beatæ *Luciæ*, *Robertus Passelewe* de quo multa in hoc volumine præscribuntur, curiæ volumina detestans, ad frugem melioris vitæ conuolauit, & ad gradum promotus est Sacerdotij. Propter quod Dominus Episcopus *Eliensis*, ipsi *Roberto* bonam Ecclesiam de *Deham*, quæ fuerat *Ieremiæ* Domini Regis clerici nuper defuncti, contulit. Sed Dominus Rex ipsum Episcopum conferentem, & ipsum *Robertum* recipientem, odio maximo persequebatur, E quia Episcopus memoratus illam Ecclesiam *Ethelmaro* fratri Domini Regis gratis non contulerat.

Comes Rogerus Bigod [illegible]

ANno quoque sub eodem, cùm Comes de *Gisnes* transitum per *Angliam* aditurus Regem fecisset, Comes *Rogerus Bigod* hoc audiens, eum capi præcepit. Quod cùm Comiti de *Gisnes* innotuisset, Regi grauem super hoc reposuit querimoniā. Vocatus igitur Comes *Rogerus*, in propatulo sic respondit: Domine mi Rex, cùm nuncius vestri & totius Regni extitissem, ad concilium *Lugdunense* destinatus, & per terram Domini Comitis de F *Gisnes* pacificus, & in expensis minoratus transitum fecissem, credidi pro certo me aliquid honoris & consolationis, ob vestri reuerentiam, & pro multis bonis multoties à vobis eidem collatis, ciuiliter suscepturum: sed multo dissimiliter fecit, equos enim meos & homines, in meum dedecus & damnum, imò potiùs vestrum, violenter fecit restare, donec paagium, nescio ob quam rem aut causam, quantum placuit mancipiis suis, extorsisset, nec mihi ob ciuilitatem, nec vobis pepercit ob reuerentiam. Cùm igitur idem Comes in partes venisset cismarinas, transiens per terram meam, meritò recepit talionem. Teneo enim terram meā G tam liberè à vobis, Domine mi Rex, vt ipse suam à Domino suo Rege *Francorum*, & sum Comes vt ipse: & vnde hæc illi talis violenta prædatio, vt transeuntibus vendat vias & aëra? Comes autem de *Gisnes* hoc audiens erubescens obmutuit, nec poterat rationabiliter ad obiecta respondere. Hæc autem cùm ad notitiam piissimi Regis *Francorum* peruenissent (contigit autem hoc cūò post conci- A lium) dato Comiti de *Gisnes* redditu, ne iacturam incurreret, prædictum paagium tam probrosum quàm iniuriosum iussit temperari.

1249.

Dedicatio Ecclesiæ de Belloloco.

EOdemque anno, Abbas de *Belloloco*, Ecclesiam suam, quam videlicet Rex *Iohannes* à fundamentis construxerat, præsentibus ipso Rege *Henrico* filio dicti Regis *I.* & Comite *Richardo* fratre suo, & multis aliis Magnatibus, necnon & Prælatis, solenniter valde fecit dicari. In qua solennitate, quingentas marcas & ampliùs expendit, nec B tamen idcirco illi aliquatenus pepercit Rex, quin maximum censum solueret illi pro transgressione, quam dicebatur Regi fecisse in occupatione forestæ. Abbas insuper memoratus, viginti monachos electos & tredecim fratres, in magnum domus suę damnum, transmisit ad inhabitandum nouam domum *Cisterciensis* ordinis quam Comes *Richardus* non procul à *Winchecumbe* nuper fundauerat, votum, quod in mari fecerat, complendo.

Rumores de conuersione Regis Tartarorum.

C DIebus quoque sub eisdem, increbuerunt rumores iocundissimi; Quòd videlicet potentissimus *Tartarorum* Rex, prædicante & diligenter persuadente *Petro Nigri ordinis* Monacho *Inde* (de quo in Epistolis de *Tartaris* multa præscribuntur) conuersus est ad *Christianam* fidem & baptizatus, propter munditiam, honestatem, & omnimodam sanctitatem, quæ in ipsa prædicatur & edocetur. Transmisit etiam verba consolatoria & amicabilia, Domino Regi *Francorum* apud *Damiatam* commoranti, animans eum ac persuadens, vt & ipse à D *Saracenorum* spurcitiis terram orientalem expurgando potenter & confidenter expugnaret, iuuamen quoque spopondit efficax & festinum, vtpote fidelis Catholicus & tyro *Christi* baptizatus. Epistola super his omnibus translata de *Arabico* in *Latinum* & *Gallicum*, Domino Regi transmissa, in *libro Additamentorum* pleniùs annotatur. Dominus autem Rex *Francorum* de amplificatione fidei *Christianæ* lætificatus, transmisit ei capellam suam preciosissimam cum reliquiis [illegible]chatissimis, & quosdam *Prædicatores* & *Minores*, ad ipsius pleniorem infor- E mationem. Item tempore sub eodem, alij rumores vmbratiles & ficti ad consolandum *Christianos* (& fortè ad animandum cruce signatos, vt transfretātes Regem *Francorum* sequerentur) cismarinorum regna peruolarunt. Horum principalis seminator fuit Episcopus *Massiliensis*, similiter & quidā *Templarij* præclari, vnde magis credebātur fabulæ scriptis sub sigillis commendatæ, sed quando rei veritas innotuit, magis & anxiùs sauciabant. Veruntamen tantum veritatis claruit, quòd Saraceni & eo- F rum Principes, post captionē *Damiatæ* stupefacti, obtulerunt *Christianis* quicquid terræ vnquā *Christianorū* extitit & amplius, dummodo *Damiatā*, & quæ iam ceperant, cum indēnitate restituerēt. Sed superbia Comitis *Atrebatensis* nō est hoc permissa, nec humiliatis *Saracenis* adquieuit, nisi *Damiatā* valerent *Christiani* habere, & quietè retinere, & insuper *Alexandriā* recipere: sed huic graui pacis cōditioni *Saraceni* minimè adquieuerūt, vnde credimus Dominum fuisse offensum. Non enim debuerunt *Christiani* alia intentione transfretasse, nisi vt *Christi* adquirerēt hæreditatē *Saraceni* igitur ad inuicē colloquentes, dicebāt: Sanite modò, finite. Su- G perbia & auaritia, quas *Christus Iesus* Deus eorū maximè odit, ipsos omnes exterminabit. Quod veraciter euenit, sicut sequēs sermo plenius elucidabit.

Mors dolenda Regis Scotorum.

SVb eiusdem anni circulo, quinto Nonas Iulij, obiit *Alexander* Rex *Scotorum*, vir sapiens & modestus, qui cum multis annis regnasset, videlicet iustè, fœliciter, & in pace, vltimis diebus suis auaritia stimulante, à tramite iustitię dicitur exorbitasse. Iram enim voluntariam, quærens fa-

1249. uiendi occasionem, exacuit in quendam de Nobilioribus Regni sui, nomine *Oenum* de *Argethel*, militem strenuum & elegantissimum. Et dum proponeret ipsum exhæredare, imposuit ei notam proditionis, quia anno proximo præterito homagium fecerat regi *Norwegiæ*, pro tenemento eiusdem insulæ, quam pater eiusdem *Oeni* ab eodem Rege tenuerat, & pro homagio suo in pace multis annis possederat, Insula illa inter *Orcadem* & *Scotiam* sita est. *Oenus* igitur timens Regis minas *Scotorum* Domini sui, significauit ei, quòd tam *Scotorum* quàm *Norwegensium* Regi debitum seruitium persolueret integrè. Sed cùm rex *Scotorum* adhuc iratus respondisset, quòd *nemo posset duobus Dominis seruire*, & responsum reacceperat, quòd imò bene posset quis duobus Dominis famulari, dummodò non essent Domini sibi aduersantes, parauit Rex exercitum, vt ipsum hostiliter inuaderet. *Oenus* igitur nolens offendere Dominum regem *Scotiæ*, supplicauit ei, vt concederentur ei induciæ, vt homagium suum simul cum insula memorata regi *Norwegiæ* resignaret. Quod cùm rex *Scotorum* ei denegasset, paruit regis proteruitas, vnde offensam incurrit Dei & sancti *Columkille*, quæ in partibus illis iacet & honoratur, & multorum nobilium. rex igitur ipsum *Oenum* vsque propè *Argethel* diffiduciatum, nauigando hostiliter insequebatur, stimulatus, vt dicitur importunis instigationibus cuiusdã minus discreti Episcopi de *Strathuna*, fratris videlicet de ordine *Prædicatorum*. Rex igitur antequam exiens de naui, equum valeret ascendere, quasi vltione, morbo subito & lethali percussus est. Et volens innocentem exhæredare, inter manus Magnatum suorum ex improuiso cum ipsa ambitione vitæ spiritum exhalauit.

Obitus Hugonis de Brun, Comitis Marchiæ.

ANno quoque sub eodem, *Hugo* cognomento *Brun*, Comes de *Marchia*, cùm Rex *Francorum* apud *Damiatam* applicuisset, rebus humanis est exemptus. Qui idcirco minus meruit deplorari, quia priuigno suo Regi *Anglorum*, in ipsum confidenti, proditionis laqueos in *Pictauia* præparauit, dum ipsum, quem vocarat, Regi *Francorum* vendidit fraudulenter. Pie tamen credendum est, quòd ipsum flagitium & alia omnia peccata in ipsa peregrinatione sua prudenter expiaret.

Comes sancti Ægidii, siue Tholosanus moritur.

EAdem quoque in æstate declinante, inclinata & infirmata est non mediocriter pars Papalis, & sors incœpta in conflictu inito contra *Fredericum*. Præter enim hoc, *Willelmus* de *Hollandia*, qui viuente Domino papa ad dignitatem regni *Alemanniæ* ascenderat, præualente *Conrado* filio dicti *Frederici*, victus retrocesserat, & retrocedens latuerat. Comes *sancti Ægidij*, siue *Tholosanus*, *Remundus*, miles strenuus & circumspectus, & Domino Papæ amicissimus grauiter & ad mortem infirmatus, thesaurum ab ipso Papa sibi commissum, ad expugnandum hostes Ecclesiæ & præcipuè Comitem *Sabaudiæ*, remisit. Asserens se graui & lethali infirmitate prægrauatum, solam mortem expectare, & solum superesse sepulchrum. Condito igitur suo magnificè testamento, corpus suum ad domum sanctimonialium *sancti Ebrandi*, iuxta pedes Regis *Richardi*, cuius consanguineus erat, iussit sepeliri: & cũ corpore suo quinque millia librarum argenti domui illi delegauit.

Moritur Petrus de Geneure.

OBiit insuper eodem anno *Petrus* de *Geneure*, natione *Prouincialis*, & Domino Regi, licet humili prosapia oriundus, amicissimus. Quod & ipse Rex opere comprobauit. Contulerat enim eidem *P.* nobilem puellam *Matildam*, elegantem filiam *Walteri* de *Lasci*, in *Hybernia*, cum vniuersa hæreditate & honore ipsam contingente, filium verò & filiam ex ipsa susceperat.

1250. *Obiit magister Simon Normannus.*

ANno quoque sub eodem, obiit magister *Simon Normannus*, præcipuus quondam Domini Regis Consiliarius, & Regii baiulus & magister sigilli. Qui quamuis superbus fuisset, tamen in fine pro honesta quam fouit causa, Regis indignationem incurrit: voluit enim Dominus Rex quandam chartam contra coronam suam confectam, Comiti *Flandriæ Thomæ* concedere, in enormem Regni *Angliæ* læsionem & conferre. Sed ipsam noluit dictus *Symon*, quomodolibet consignare. In hoc commendabilis & fidelis. In quo facto, omnes alii impetus eius fuerant excusabiles.

Obiit Will. de Dunelmo.

OBiit etiam eodem anno Magister *Will.* de *Dunelmo* apud *Rothomagum*, rediens à *Romana* curia, literatus eminentissimè & abundans multis redditibus, sed amplioribus inhiabat. Hic cum rector fuisset nobilis Ecclesiæ de *Weremue*, non procul à mari sitæ, statim eo mortuo Rex efficaciter procurauit, vt eadem Ecclesia fratri suo *Ethelmaro* sine aliqua daretur percunctatione. Qui dico *Ethelmarus*, propter affluentiam reddituum, & præcipuè in partibus Borealibus, suum constituit Seneschallum *Martinum* de *sancta cruce*, clericum, virum prudentissimum.

Robertus obiit filius Iohannis.

ET sub eiusdem anni circulo circa Pentecosten, obiit quidam de Nobilioribus Baronibus Borealibus, *Rogerus* filius *Iohannis*, puerum paruulum relinquens hæredem. Cuius custodiam illico Rex contulit *Willel.* de *Valentia* fratri suo. Mater autem paruuli ipsam custodiam emere desiderauit, pro mille & ducentis Marcis. Nomen matri, *Ada* de *Bailloil*, nomen vero paruuli *N.* extiterat.

Obitus multorum Nobilium transmarinorum.

IN insula vero *Cypri*, dum ibidem rex *Franc.* hyemauerat, migrauerunt ad Dominum cruce signati *Franci* viri præclari, quos longum numerare, & historiæ *Anglorum* impertinens: & multi in itinere, tam per terram quàm per mare. Obiit tamen vir præclarus, Episc. *Nouiomensis*, Comes *Palatinus*, & vnus de xij. paribus *Franciæ*, in naui non procul à *Cypro*. Obiit etiam in itinere apud *Auinionem*, tactu contritus lapidis à *mangonello* missi, in certamine quod habuit R. *Franc.* ibidem, *Hugo* de *Chastellione*, Comes *sancti Pauli* & de *Blés*, ante transitum regis *Francorum*, in triste præsagium negotij crucis prosequendi. Non enim ipso fuit nobilior in toto exercitu *Francorum*, vel in armis potentior. Quinquaginta enim vexilliferos milites in bello præelectos, habuit in comitatu suo, quibus præerat: quo igitur mortuo, omnes dispersi sunt & desolati. Hic quoque comes *Hugo*, nauem mirabilem parauerat in regno *Scotiæ* in *Ibernes*, s. in *Muref.* In qua transfretari cũ *Bolonensibus* & *Flandrensibus*, & cum illis qui vulgariter de *Analterris* dicuntur, posset audacter. Sed hæc omnia dum ordiretur, veluti tela à texente, succisa sunt. Obiit etiam in *Cypro Iohan.* de *Druis* iuuenis, in re militari strenuissimus, & flos totius generis, licet sanguine clarissimus, in funestum & lamentabile prognosticum futurorum. Obierunt insuper vtriusque sexus nobiles, qui præ mutationibus cibariorum & aëris, quas solet natura abhorrere, ægrotantes, ad cœlestia regna tanquam Martyres anhelarunt: Quorum memoriam præsenti libro duximus annotandã, quòd pro vniuersalis Ecclesię promotione & crucis negotio, vitã fœlicẽ terminarũt.

Rex Wintoniæ natalem celebrat.

ANno Domini M.CCL qui est annus Domini Regis *Henrici* tertij xxxiiij. fuit idem Dominus rex apud *Wintoniam* ad natale Domini. Vbi festa natalitia, vt moris est, magnificè celebrauit. Et in crastino cũ ipsius ciuitatis Episcopo *Willelmo*, magnus conuiua & iam assuetus prandebat, volens ipsum Episcopum honore præsentiæ suæ ciuiliter serenare. Deinde versus *Londinum*

ites

iter festinus maturauit, vbi festum S. *Edwardi* solemniter consummauit, conuocatis Archiepiscopo *Cantuariensi Bonifacio*, qui ibidem Missam celebrauit, & vij. Episcopis, & Magnatibus Regni quamplurimis.

Comitissa Cornubiæ parit filiū

EOdemque tempore, infra videlicet dies natalitios, Comitissa *Cornubia Cincia* vxor Comitis *Richardi*, peperit ei filium apud *Berkammestude*. Ad quem baptizandum, Comes vocauit Archiepiscopum *Cantuariensem* infantis auunculum, & vocatum est nomen eius *Edmundus*, ob honorem beati *Edmundi Cantuariensis* Archiepiscopi & Confessoris.

Obiit Consiliarius Regis specialis

ET infra eosdem dies, obiit Domini Regis clericus & consiliarius specialis *Ieremias* de *Caxtona*. Cuius bonam Ecclesiam suam, Episcopus *Elyensis* illico contulit *Roberto Rasselene*, sperans ipsum sanctum fore post diutinam vitam sterilem, sacerdotem.

Grauiter multatur Walterus de Clifford

EOdemque verò tempore, *Walterus* de *Clifford* inter Barones Marchiæ *Wallensium*, potestate, diuitiis, & libertatibus non vltimus, accusatus coram Domino Rege grauiter, eò quòd nuncium ipsius Regis, literas ei Regias deferentem, violenter ac indecenter in Domini Regis contemptum tractauerat, & Regias literas cum ipsa cera comedere coegerat. Vnde ipse *Walterus* coram Rege conuictus, non ausus subire iudicium, sed misericordiæ Domini Regis se supponens, mortem vel exhæredationem vix euasit, libertatem verò suam amisit, & quantum habuit vel habere potuit pec iæ, scilicet mille Marcas, & sic sub electorum fideiussorum plegagio dimissus, sine incarceratione ad propria remeare.

Pax inter Abbatem & Conuentum West.

IN festo autem memorato, Dominus Rex omnem quam potuit adhibuit diligentiam, vt pax inter Abbatem *Westmonasteriensem* & eiusdem loci Conuentum reformaretur. Scandalum enim illius discordiæ ventilatum totam Religionem, imò totam infecerat Regionem. Dictum enim erat ipsi Regi, quòd incassum in noua structura Ecclesiæ *Westmonasterialis*, videlicet in lapidibus sculpendis & componendis exposuerat: si personæ Ecclesiasticæ, id est, pastor & grex, Conuentus & Abbas, qui solent in compositione tam nobili esse viui lapides, inordinatè discreparent. Et sic elaborante amatore illius Ecclesiæ Domino Rege, pax inter ipsos est reformata.

Lincol. Ep. ... Religio...

TEmpore quoque sub eodem, Religiosorum fatigator indefessus Episcopus *Lincolniensis Robertus*, omnes suæ diocesis Religiosos fecit citari, vt in festo sancti *Hilarij* apud *Legrecestriam* conuenirent, mandatum Domini Papæ ibidem audituri. Ad hæc enim idem Episcopus summo conamine anhelauit, vt Religiosorum per suam Diocesim constitutorum Ecclesias & redditus (de quibus iidem Religiosi assensum Capituli, & super hoc instrumentorum testimonium euidens perhibentia nō haberent) in suam, quod multa nimis damnosum foret, reuocaret potestatem. Et ad impetrandum magistrum *Leonardum* clericum suum frequentem Romipedam, non sine maximæ pecuniæ effusione ad *Romanam* curiam destinauerat. Quæ in quam curia, instar barathri, potestatem habet & consuetudinem omnium redditus absorbēdi, imo ferè omnia quæcunque Episcopi possident & Abbates. Huius autem impetrationis literæ poterunt reperiri in *libro Additamentorum*.

Transfretant multi Nobiles Ang.

TEmpore quoque sub eodem transfretarunt multi nobiles de Regno *Angliæ*, nec patuit causa alicui de populo. Videlicet Comes *Richardus*. Comes *Glouerniæ*, *Henricus* de *Hastinge* Baro, *Rogerus* de *Thurkebi*, & multi alij Nobiles cum illis.

1250.

Præterea de Prælatis, *Lincolniensis*, *Londinensis*, & *Wigorniensis* Episcopi, & cum illis de Episcopatu *Lincolniensi*, *Oxoniensis* & *Bedefordiæ* Archidiaconi, & multi alij clerici. Comes verò *Richardus* cū maximo apparatu & comitatu fastigioso, per regnum *Franciæ* transiuit, quadraginta videlicet militibus de nouo vestitis robis consimilibus, & mannis delitiosis, auro micante recenter falcatis, & bigis quinque & quinquaginta summariis & familia numerosa nimis, concomitante Comitissa vxore sua & *Henrico* primogenito filio suo. Ita vt *Francis* admirantibus tam mirabile quàm honorabile spectaculum, præberet intuentibus. Cui aduentanti honorabilis Domina *Blanchia* cum summa occurrit reuerentia, applaudens & munera offerens pretiosa, tanquam consanguinea consanguineo, imo potiùs velut mater filio singulari.

Episc. Linc. curiam Romanam accedit

CAusa autem solius Episcopi *Lincolniensis*, quare transfretaret patuit vniuersis. Memoratus siquidem Episcopus *Lincolniensis* licet senex vigilāter laborauit, vt eos quos vocarat ad Papale mādatum, vt prætactum est, & contra inaudita grauamina sua ad sedem Apostolicam appellauerāt, strictius suæ flecteret voluntati. Appellauerant enim exempti, *Templarij*, *Hospitalarij* & multi alij, qui posteà à Domino Papa pecunia interueniente, cautè sibi pacem redemerunt, secundùm illud Ethici.

Inde ite auxilium sub iniqua lege rogato.

Quod cùm Episcopo post multas expensarum effusiones & labores inutiles innotuisset, cōfusus & tristis venit ad Dominum Papam, dicens: Domine sancte Pater, erubesco confusus in proposito meo, quod in literis & pollicitis vestris confidenter solidaui, spe frustrer præconcepta, quia quos credideram edomuisse, liberi in meam recedunt confusionē. Cui Papa toruo vultu dicitur respondisse: Frater, quid ad te? liberasti animam tuam, fecimus eis gratiam. Nunquid oculus nequam est, quia bonus sum: & cùm Episcopus suspirans in seipso diceret, tamen auditus à Papa: O pecunia, pecunia, quantum potes, præcipuè in curia *Romana*: exasperatus Dominus Papa respondit. O *Anglici*, hominū estis miserrimi. Quilibet vestrum alium corrodit ac studet depauperare. Quàm multos elaborasti religiosos tibi subiectos, tuasque oues & indigenas ac domesticos, orationibus & hospitalitati intendentes, deprimere, vt de bonis eorum tyrannidi tuæ ac cupiditati satisfaciens, alios & fortè alienos reddas locupletes. Et sic confusus & ab omnibus proteruus acclamatus, recessit Episcopus, & ne nihil fecisse videretur, aliis negotiis intendebat.

Multi Ang. Nobiles ... dant sua prædia.

ANno quoque sub eodē, *Rogerus* de *Muthalt*, vnus de nobilioribus *Angliæ* Baronibus, crucesignatus, partem suam in siluis & aliis redditibus, quos habebat apud *Conentre*, Priori & Conuētui eiusdem loci pro magna summa pecuniæ, vt sibi in viaticis prouideret ad feudofirmam dimisit, & multa alienauit, & multa irreuocabiliter vendidit, sicut & alij nobiles tam de transmarinis quàm de partibus cismarinis. Præter ipsum autem *Rogerum* memoratum, cruce signabatur in Regno Angliæ nobilium sub eisdem diebus multitudo numerosa, vt crucis negotium promouturi, *Francorum* regem iuuarent & sequerentur, tam Prælati quàm milites. Videlicet *Wigorniensis* & *Herefordensis* Episcopi, *Legrecestrensis* & *Herefordensis* Comites, *Galfridus* quoque de *Luci*, *Rob.* de *Quency*, & multi alij, quos longū esset enumerare. Innumerabiles quoque nolentes in propatulo signum crucis vel accipere vel in humeris portare, secretè vouerunt & proposuerunt firmiter *Terram sanctam* citiùs ac potenter adire, muscipulas *Romanæ curiæ* formidantes.

1250. *Angustia [illegible]*

DIebus quoque [illegible] eisdem, adeò inualuit *Frederici* potentia in odium *Romanæ* curiæ, vt exturbatis *Willielmo* de *Holandia* Legato suo, multi potentes ei sese darent, & fidelitati suæ manciparent. *Parmenses* insuper & *Regenses*, necnon & *Bononienses* & alios etiam sibi rebelles arctauit, vt non auderent procul à ciuitatibus suis apparere, laqueos timentes *Fredericales*. Vnde mercatores ciuitatum illarũ, qui abundare consueuerunt, interdictis nundinis, portubus & viarum transitibus, egere incipientes, pacem *Frederici* incœperunt desiderare, & rebellionem Papalem detestari. prouocabat enim multos *Frederici* constans patientia & humiliatio, & satisfactio quam deuotè dicebatur Ecclesiæ obtulisse. Desiderabat enim & humiliter postulabat, vt pro Ecclesia in *Terra sancta* omnibus diebus vitæ suæ, hostes *Christi* impugnaturus militaret, donec ad minus *Christianis* quicquid aliquo tempore *Christianorum* erat, tam potenter quàm prudenter restitueret, dummodò nepos domini Regis *Anglorum Henricus* filius suus, quem præ omnibus filiis suis dilexerat, valeret post eum substiturus imperare, obtulit insuper multa Ecclesiæ ablata restituere & damna resarcire. Ad quæ dominus Papa constanter respondit, se nullo modo quem concilium *Lugdunense* generale cassauerat & condemnauerat, tam leuiter ad statum pristinum reuocare. A nonnullis affirmatiuè dicebatur, quòd dominus Papa sitienter & super omnia desiderabat ipsum, quem magnum Draconem vocabat, pessundare, vt ipso suppeditato & conculcato, Reges *Francorũ* & *Anglorũ*, necnon & Christianitatis Reges, (quos omnes Regulos & Serpentulos esse dicebat) faciliùs exemplo dicti *Frederici* perterritos conculcaret & bonis suis ac prælatos eorumdem, ad libitum spoliaret. Et hoc verbum cum factis enormibus, quæ talibus dictis testimonium poterant perhibere, in multorum cordibus offendicula generarunt, & ipsum *Fredericum* similiter iustificarunt, vt eius partem cœperunt òiatim meliorare.

Computatur thesaurus archiepiscopo Cant. concessus.

TEmpore quoque sub eodem, conuenerunt Episcopi prouinciæ *Cantuariensis Oxoniæ*, computaturi si pecunia collecta per eorum Episcopatus ad opus Archiepiscopi *Cantuariensis* ad summam ascenderet ei concessam. Nouerant autem hoc per collectores per singulos Episcopatus constitutos, sed Archiepiscopus multos pluès, vt videlicet expensæ omnimodæ ad commodum suum computarentur. Episcopi igitur inuiti quod coegit concesserunt, sentientes dominum Papam in omnibus sibi fauorabilem.

Rex Angliæ veniam ancestorum, precatur à Londinensibus.

COnuenerunt itaque ex præcepto domini Regis ciues *Londinenses* coram ipso apud *Westm.* omnes cum familiis vsque ad puerum duodennẽ, dominica proxima ante festum sanctarum *Perpetuæ* & *Felicitatis* in maiori palatio, quod dicitur magna aula, & erat ipsa cum tota curia atriali, ipsis vsque ad compressionem repleta cateruis. Quibus congregatis, dominus Rex humiliter quasi lachrymis obortis supplicabat, quatenus quilibet ciuiũ illorum iram suam & omnimodam maleuolentiam & rancorem, ei corde & ore benignè remitterent. Ipse enim, vt in publico confitebatur, frequenter & ministeriales eius frequentius, iniuriam eis multiformem irrogauerat, bona eorum iniuriosè auferendo, occupando, retinendo, & libertates lædendo multoties eorundem, vnde veniam sibi indulgeri postulabat. Ciues autem comperientes aliud sibi non expedire, cuncta quæ dominus Rex postulauerat, annuerunt, ablatorum tamen eis nulla fiebat penitus restitutio.

1250. *Rex cum multis nobilibus cruce signatur.*

EAdem igitur die dominus Rex crucem suscepit de manu Archiepiscopi *Cantuariensis Bonifacii*. Et postea ipse Archiepiscopus cruce signauit alios nobiles, inter quos fuerunt filius *Nicolai* domini Regis *Senescallus*, *Willielmus* de *Valentia* domini Regis frater vterinus, *Paulinus Peiure* eiusdem domini consiliarius specialis, & multi Magnates & sublici. Abbas quoque *S. Æ.* nomine *Ædmundus*, in derisum omnium, & in perniciosum Monachorum exemplum & præiudicium ordinis sancti, omne votum soluens, cruce signatus est. Clerici quoque nomine Regis Cõsiliarii, *Ioh. Mansel*, *Philippus Luuel*, & multi alii quos enumerare longum foret. Sinistri verò interpretatores asserere præsumpserunt, quod non propter aliud suscepit dominus Rex crucem, nisi vt tali occasione violenter à suis nobilibus, qui priùs ei contradixerant id petenti, pecuniam extorqueret sub obtentu *Terræ sanctæ* conquirendæ negotii promouendi: veruntamen discreti & plus rationis habentes, hæc ad iudicium & probationem actuum subsequentium reseruabant. Bonientium animi proprium est in dubiis meliora supponere, donec probetur in contrarium: & quis præter Dominum, mortalium nouit cogitationes? Huius autem dubitationis seminariũ, præstitit Regis *Francorum* exemplum perniciosum qui infinitam, minimè tamen Deo vindice profecturam, Regno suo maximè abraserat, vt suam promoueret peregrinationem. Sed quales inde fructus collegerit, sequens sermo declarabit.

De votis [illegible] cruce signatorum.

COnuenerunt itaque anno sub eodem, videlicet quinto Calendas Maii, maiores crucesignatorum *Angliæ Londinum*, apud *Bermundesham* super itinere suo arripiendo tractaturi, asserentes quòd pro Rege non omitterent. Indignum quippe iudicabant animarum suarum salutem omittere, & obsequium cœlestis regis, clientelæ Regis alicuius terreni postponere: Constituerunt igitur terminum, videlicet festum natiuitatis beati *Iohãnis Baptistæ*. Recensiti igitur sunt ipsi tunc congregati cum eorum sequela ad quingentos milites, seruiẽtes verò & populus eis adiungendus, multitudo innumerabilis iudicabatur. Omnes enim de regno *Angliæ*, & multi de Regno *Francorum*, qui se ante domini regis *Anglorum* crucesignationem præparauerant, hanc motionem expectabant tam formosam. Dominus autem Rex, qui sedulus explorator hæc præcognouerat, à *Romana* curia literas ad votum data, & plùs promissa pecunia festinanter inperrauit, quarum autoritate iter eorũ suspenderet, donec ipse tanquam Dux capitalis, in propria persona terram potenter adiret vltramarinã, vt sic decentius & securius progrederetur. Ad hoc crucesignati prædicti responderunt, quòd dignum foret ac tutum, vt qui ante domini regis crucis signationem cruce signabantur, & se in equis & armis, & viaticis, terras suas impignorando præparauerant, & multa vendiderant, & amicis suis vale fecerant, priùs iter arriperent faciem sui Regis præcedentes, & sic fertilius victualia inuenirent. Et hæc videntes, dicerent alieni: O si tot, tanti & tales faciem Regis *Anglorum* magnifici præcedunt, quot credendum est ipsum aduenientem concomitaturos & subsecuturos. Et sic accresceret honor Regis inter finitimos, & formido inter inimicos. Sed literæ domini Papæ comminatoriæ, & domini Regis preces imperiosæ, omne propositum eorum commutauit vt remanerent. Quod licèt tunc laudabile non fuisset, occasionaliter tamen hoc [illegible] eisdem in prosperum. Non enim, quod sitienter desiderauerant Regi *Francorũ* opportuno tempore venissent in succursum, & sic hic & inde [illegible] negotium infœliciter [illegible], heu, heu, [illegible].

1259.

EOdem [illegible] anno, adeo per Comitem *Legrue S. de monte forti* edomita est *Gascoinia*, quod *Guasto de Biardo* inter Regis *Angliæ* inimicos potẽtissimus, vel vnus de potentioribus captus & humiliatus, Comite [illegible] dictante, venit in *Angliam* ad Dominum suum Regem quem offenderat, qui tũc apud *Clarendonam* extiterat, gratiam Regis de vita & membris & tenemento humiliter petiturus, se supponens omnino Regiæ misericordiæ & non iudicio. Quod & cum factum esset, in Rege quam non promeruit clementiam adinuenit.

Tunc enim Regius sanguis vincitur, & ab vltione diuertitur, cùm se viderit rebelles euicisse, secundum illud Ouidianum:

Corpora magnanimo satis est strauisse Leoni
Pugna suum finem cùm iacet hostis habet.

Recepit igitur [illegible] manu sua Dominus Rex per Comitem S[illegible] quædam castra eiusdem *Guasti* & cõplicum suorum, videlicet *Franxach*, *Fgremunt*, & alia multa. *Guasto* autem post humil[illegible] [illegible]tam, adeò in gratiam Regis, intercedente Regina, cuius se fecit consanguineum, receptus est, & in possessionem terræ suæ est restitutus, strictissima tamen conditione obligatus. Comes autẽ memo[illegible]atus, studẽs per omnia patrissare & magnifici patris sui vel sequi vestigia vel transire, aliorum Domini Regis rebellium apud *Burdegalim* & in tota *Gasconia* adeo edomuit insolentiam, vt *Willielmũ de Solaris*, & *Rusteinũ*, & alios superbos & recalcitrantes, effugatos exhæredaret, & exiorres con[illegible]aret, multos etiã patibulis excelsis [illegible]æsentauit.

NOta, quòd quando Rex fuit in *Gasconia*, & credebat liber recedere, *Gasconenses* & præcipuè *Burdegalenses*, videntes eum in angustia positũ, antequam posset recedere extorserunt ab eo concessionem quadraginta millium marcarum, vnde etiam fidei interpositionẽ cum iuramento & charta ab eodem similiter emunxerunt. Vnde posteà Rex illam pecuniam, statim post aduẽtum suum in *Angliam* elicuit à Prælatis: & ita postquam *Pictauiam* amisit *Angliam* depauperauit. Ideoque *Gasconas* exosos habens, suum illic aurum vendidit, vt vindicaretur.

DIe vero Lunæ ante diem Cinerum, exiit de castris *Damiatæ* exercitus *Francorum* cum impetu magno & [illegible]ntino, irruentes in *Saracenos*, qui eos obsederant: multos ex ipsis trucidarunt, & post victoriam ad castra cum spoliis læti & incolumes *Franci* redierunt. In crastino autem similem Marti fortunã spetantes inuenire, multiplicatis hostibus deteriorem in certamine reportarunt calculum, in decuplo plus amittentes, quàm pridie lucri gratulantes remeassent. Veruntamen cruenti, lacerati, vulnerati, tandem, licet cum numero non integro, redierunt. Ex tunc igitur cœperunt *Saraceni* cordibus exaltari, & capita contra *Christianos* erigere, & aditus viarum per terras vndique præcludere. *Soldanus* igitur in spem erectus meliorem, galeis ex *Alexandria* & aliis locis maritimis vndecũque collectis, vias maris & litorum, & omnium locorum, vbi patebat *Francis* remedium, obseruari [illegible]genter præcepit, & præcipuè ne ad ipsos aduehe[illegible]entur victualia, solito vigilantiùs intendebat.

TAndè inito vtrobique cum collocutione consilio, significauit *Soldanus* Regi *Francorum*, vt sedatis omnibus, ciuitatem *Damiatæ* cum sustentamentis, quæ *garnesturas* vulgares appellant, consultiùs resignaret, antequam fame deficerent, & tota Regio *Hierosolymitana* cum sclauis *Christianis*, ipsi Regi amicabiliter redderetur. Nec ad aliud, vt dicebat, debuit ipse Rex aspirare nisi vt *Christianis Terra sancta* redderetur. Huic igitur consilio multi *Christianorum*, scilicet mediocres & populares egẽtes & aliqui Managtũ assensum præbuerunt, asserentes, quòd si huic pacis formæ & humilitati non assentirent, Magnatum superbia totum exercitum inquinaret. Rex igitur his cognitis huic consilio inclinaretur, nisi arrogantia Comitis *Atrebatensis* frontosè restitisset, qui adhuc *Alexandriam* exigebat: seu *Soldanus* nullo modo *Christianis* (vtpote *Ægypti* nobilissimam ciuitatem, & omnium mercatorum Australium & Orientalium receptaculum) *Alexandriam* reddere voluit. Nec, vt dicebat, hoc *Alexandrini* vel *Ægyptii* paterentur.

Pacis conditiones oblata à Soldano.

COnditio igitur *Francorum* vndiq; obsessorũ, cœpit nõ mediocriter deteriorari. Cogebantur enim ipsi, quæ gens in escis & poculis n[illegible]da est & delicata, vesci immundis & detestabilibus, nec poterat eis *Fredericus*, vel aliquis *Christianus*, de locis finitimis subuenire. Et vt breuibus concludã, in tantũ arctabantur, vt equos suos in Quadragesima, etiam pretiosos, & valde necessarios, comedere, quod miserabile fuit cernere, cogerentur. Et quod [illegible]rius erat inter Magnates & Plebeios, eò quòd ra[illegible]bilem formam pacis oblatæ procaciter abnegauerant, schisma & odium suscitabatur. Insuper & *Saracenorum* Principes, *Christianorum* proteruiam detestabant, & solidiùs confœderati, ipsos instantiùs arctare procurabant. Vnde multi *Christiani* in tempore tantæ afflictionis, clanculo à castris & ciuitate exierunt, & turmis ad[illegible]iti sũt sub mitibus conditionibus *Saracenorum*, & nostris efficaciter restiterunt. Susceperunt enim eos *Saraceni* fame deficientes, & diariis sufficientibus aluerunt applaudentes. Veruntamen quamplures *Christianorum* ex *Saracenorum* tolerantia in lege sua perstiterunt: aliqui verò apostatantes, spurcitiis eorum adhæserunt facientes eis homagii stabilitatem, & hi abundè ditabantur, vxoribus, castris, & multis honoribus exaltabantur. Et hi *Christianis* lethaliùs nocuerunt, dum hostibus eorum secreta proposita reuelarunt.

Francorum multi fame & ferro pereunt.

CVM autem *Soldano Christianorum* inedia multiformis per apostatas pleniùs patuisset, significauit ironicè Regi *Francorum*, vt quid ligones, tridentes trabas vomeres, aratra, & alia culturę necessaria in partes Orientales, quas non nouerat, secum in nauibus apportasset si eis vti non curaret, cũ rubigine cõ[illegible]merẽtur, & si amicus eius esset satis ei & suo exercitui ibi cõmorãti, de tritico, vino, oleo, & carnibus, leuiùs inueniret. Rex vero hæc omnia aduersantium tentamenta, non sine graui dolore [illegible]ustinens, sereno vultu, cordis vulnera prudenter palliauit.

Multi [illegible] eorum apostata.

ET citò pòst [illegible] *Soldanus* obiit, à suis propriis, cubiculariis quia & suis & omnibus principib' sibi viciniserat exosus, vt dicitur, potionatus. superbus enim erat & auarus, & omnibus iniuriosus. quo audito *Christiani* gauisi sunt vehementer, cũ potiùs doluisse debuissent. quia multi *Saracenorũ* ipsi *Soldano* fidele adhæserũt, & occulto odio persequebãtur. Et citò pòst substitutus est alius, qui omniũ ferè Orientalium fauoré obtinuit. Iste cõstanter nimis & potẽter & [illegible]auiùs prædecessore suo, *Christianos* impugnauit, & formam pacis oblatam, quam ferè omnes *Christiani* desiderauerant, & iam rogauerãt, præcisè denegauit. Et ex tũc cœpit *Christianorum* conditio non mediocriter deteriorari, & fama in conspectu omnium Orientalium vilescere.

Obitus Soldani.

COL[illegible] perierunt igitur multi, quos firma fides non roborauerat, tam desperatione & blasphemiis, quàm fame contabescere. Et fides, heu, heu, multorum cœpit vacillare, dicentium ad inuicem Vtquid dereliquit nos *Christus* pro quo & cui hactenus militauimus? Iam multoties nostris diebus victi confundimur, & hostes nostri, imò *Christi*,

Fides multorum [illegible].

Xx iij

1250. de nostro sanguine & spoliis gloriantur triumphantes. Primò apud *Damiatam* ciuitatem istam, quando *Nili* fluentis circundati, omputruit innu *Damiatam* tanto sanguine adquisitam, resignare. Iterum non procul ab *Antiochia*, Templi inclyta militia, signifero detruncato, victa confundebatur. Iterum à *Saracenis* paucis annis euolutis apud *Gazaram* occubuimus, à Comite *Richardo* quodam *Anglico* post redempti. postea verò à *Chorosmanis* ferè tota *Christianorum* vniuersitas in *Terra sancta* trucidabatur, qui loca omnia quæ dicuntur sancta, polluentes destruxerunt. Modo verò, quod omnibus grauius est, Rex noster *Christianissimus* miraculosè suscitatus à mortuis, cum tota *Franciæ* nobilitate ignominioso patet discrimini, factus est nobis Dominus velut inimicus. Et qui solet Dominus dici exercituum, nunc, proh dolor, à suis hostibus tanquam mutoties superatus aspernatur. Quid nobis nostra deuotio, religiosorum orationes, amicorum nostrorum profuerunt eleemosynæ? Nunquid melior est lex *Machometi* lege *Christi*? Et sic deliramenta verborum ex fide titubante resonabant, & dies Quadragesimales plus pœnales quàm pœnitentiales deducebant.

Detrimentum Ecclesiasticæ libertatis conditioni. EOdem quoque anno, contigit quod Episcopus *Lincolniensis* priuauit quendam clericum beneficiatum in Episcopatu suo, accusarum de incontinentia nomine Ranulphum, & prioarum excommunicauit, quia condemnatus, cedere recusauit. Nunc cum in sententia excommunicationis vltra quadraginta dies perseuerasset, significauit Episcopus, Vicecomiti *Rotholandiæ*, in cuius Vicecomitatu idem clericus manebat, vt ipsum captum teneret tanquam contumacem. Vicecomes autem eo quod forte amicus dicti *Ranulphi* fuerat, hoc facere distulit vel recusauit. Non enim erat Episcopo fauorabilis. Qui enim, vt ait *Seneca dimid stulit, dimnolnit*. Episcopus igitur Vicecomitis competiens simultatem, ipsum excommunicauit solenniter. Vicecomes igitur iratus & verecundatus, Regem illico adiit, grauem super hoc reponens querimoniam. Quod cum audisset, & sui omnes aulici, commoti fuit vniuersi, Rex autem iratus nimis, respondit addito maximo iuramento: Si quis meorum versus Episcopum illum vel quempiam foris fecisset, coram nobis querimoniam deberet reposuisse. Sed vt videtur, me habuit contemptui. Missis igitur ad *Romanam* curiam Legatis solennibus, hanc meruit literam in Ecclesiasticæ libertati præiudicium, interueniente pecunia, celeriter impetrare

Litera Papalis. INnocentius *quartus, Episcopus, &c. Dilectis filiis Abbati* Westmonasteriensi Londini, *Salutem. Celsitudinis charissimi in* Christo *filij Regis* Angliæ *illustris vota liberaliter annuimus, vt et in his quæ digne deposcit nos fauorabiles exhibeamus. Cum igitur, sicut ex parte sua fuit propositum coram nobis nonnulli Pontifices & alij Prælati, Regni sui Balliuos suos super his quæ ad iurisdictionem Regiam pertinent, coram se pro suo compellant libito litigare, ac in eos nisi coram ipsis litigent excommunicationis ferant sententias, in ipsius Regis præiudicium & grauamen, nos eius supplicationibus inclinati, vt nullus ipsius Regni Archiepiscopus, Episcopus, vel alius Prælatus, Balliuos ipsos coram se super his, quæ ad Regiam iurisdictionem pertinent litigare compellat, vel hac de causa in eos huiusmodi ferant sententias, auctoritate literarum dist ... duximus inhibendum. Quocirca discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus præfatum Regem super his, contra inhibitionis nostræ tenorem, non permittatis ab aliquibus indebite molestari. Malefactores, &c. Datum* Lugduni, *spetimo Idus Martij, Pontificatus nostri anno septimo*. Hoc tamen non sine redargutione pet ... um, hæc fecit Dominus Rex. Quòd scilicet conquestus est super hoc Domino Papæ.

Applicuit Comes Richardus rediens DIe vero Lunæ proxima ante dies Rogationum, applicuit Comes *Richardus* rediens à curia *Romana*, & cùm venisset Londinum, receptus est cum honore & reuerentia, ne minori quàm in partibus vltramarinis sibi honor exhibeietur. Regina enim Domina *Blanchia*, omne quod sibi poterat decus exhibuerat, & totius *Franciæ* sinum aperuerat. Innotuitque omnibus per relationem ipsius Comitis & suorum, quot & quantos sibi fecerat Papa honores, cùm ad *Lugdunum* peruenisset. Cùm enim ciuitati appropinquasset dictus Comes *Richardus*, occurrebant ei omnes ferè Cardinales & clerici curiæ *Romanæ*, ita quod vnus solus Cardinalis & pauci clerici cum Domino Papa remanerent. Erat autē de suis & aliis sibi occurrentibus, tanta equorum & hominum compressio, & tumultus, ac tanta multitudo numerosa familiæ pomposæ nimis ... paratæ & clitellarum suarum, quòd ciues de aduentu tanti principis, simul & omnes qui ad curiam venerant extranei ad impetranda negotia, obstupuerunt. Papa autem introitu domus assurgens & obuiam pergens, suscepit eum in osculo reuerenter applaudens & salutans; & serenissimū vultum ostendens, supplicauit vt cum eo pranderet ea die. Quod Comes benignè concedens, collocatus est in mensa iuxta latus Domini Papæ, & Comes *Cornubiæ Richardus* non multò remotiùs & epulabantur iocundè nimis & similiter, more *Francorum* vel *Anglorum*, sese mutuò in cibis & potibus & verbis amicabilibus exhilarantes. Et posteà ... multos prolixos & secretos tractatus habuerunt, ita vt mirarentur omnes qui hæc viderent, præcipue de ... Papæ tanta dapsilitate. Oratione igitur facta *Pontiniaci* ad sanctum *Edmundum* Confessorem ... Aprilis, vt prætactum est lætus in *Angliam* remeauit.

Varie opiniones colloquij Papa cum Comite. ORtæ sunt autem opiniones variæ & iudicia, quid huiusmodi ... familiaris colloquij sibi vellet prolixitas, multis autumantibus quod Dominus Papa ad reprimendam insolentiam *Græcorum* ipsum vellet ad *Romanum* Imperium iuuando promouere ... illum aurum & ambitiosum & multis thesauris abundare, quos vellet Dominus Papa ... hoc exponere. Alij autem indubitanter asseuerabant, quòd Dominus Papa studiosè ad hoc desudabat, vt gratiam ipsius Comitis adquireret, quatenus ipsum venire cupientem benignè susciperet.

Comes ... emit quendam Prioratum ET cū per Abbatiam *sancti Dyonisij* remearet, satisfecit Abbati eiusdem loci de pretio quo cōparauerat quendam Prioratum in *Anglia* pertinētem Ecclesiæ *sancti Dyonisij*, quæ *Hurst* nomine, non procul est à *Glouernia*, vbi fuerūt degentes aliquot Monachi, & ad quem pertinent octo villæ bonæ, & Ecclesia ... centū marcas valet annuatim, cum parco & omnibus pertinentiis, semper reddita ... marca pro triginta solidis in banco. Et hanc venditionem ratam fieri impetrauerat in curia *Romana*, vnde posteà cùm venerat in *Angliam* statim Monachis effugatis omnibusque ... , ipsum Prioratum in propria redegit. ... ce postea timuit ... virum, præcipue religiosum, quin omnia pro libitu tractaret, Papali tutus protectione, & sic diatim cœpit conditio Ecclesiæ deteriorari. ... posuitque idem castrum ædificare pro fluuio *Sauernæ*.

Monachi ... braebus S. Edmundi Conf. ANno quoque sub eodem, Monachi *Pontiniacenses* vel tædio affecti de frequentia peregrinorum, præcipuè mulierū, ad tumbam sancti *Edmundi Anglicanum* (quia aliis non est concessa licē-

... atti ... rum, vel tumultis agitati c... pi... tati. Brachium eiusdem sancti dextrum quod est horribile dictu, ausu temerario absciderunt Nec idcirco turbas hominum vtriusque sexus, qui ad corpus intuendum & venerandum cateruatim confluerent, abegerunt, vnde Monachi mei... o à suo proposito sunt fraudati Præterea, quod videtur fidei fuisse defectus, quicquid corporis eiusdem sancti, quod tamen ... orum Dominus integrum conseruauerat, ipsi Balsamo condire præsumpserant, ex diffidentia & pusillanimitate, necnon & fidei (salua ordinis reuerentia) defectu, in teterrimum colorem est conuersum. Multiplicata sunt igitur Monachorum Pontiniacensium ... omnium Cisterciensium opprobria, & doluer... quòd in Ecclesia Cisterciensium tam venerabile corpus reponeretur, considerantes quam venerant... in Ecclesiis Monachorum ..., corpora sanctorum custodiuntur O temeraria præsumptio Quod dominus conseruarat integrum & incorruptum, ausus est homo mutilare. Sicut pius Rex Francorum peregrinaturus cui oblata fuit pars corporis, respondit: Non placeat Deo, vt pro me detruncetur, quod Deus integrum conseruauit O iterum fidei defectus! Quod dominus incorruptum conseruarat & speciosum, ipsi Monachi Balsamo condire, & tali vnctione melius ipsum corpus attentarunt communire, vnde earneus color in terrestrem est conuersus. Vnde Dominus meritò iratus, miracula prius ibi exuberantia, cœpit solito rarius celebrare Viluit igitur in conspectu Magnatum, Prælatorum & Clericorum Cisterciensium Religio venerabilis. Et salua ordinis reuerentia, hoc in triste præsagium totius Christianitatis creditur euenisse.

E Odemque tempore dominus Rex à vestigiis patris sui impudenter deuians, curiæ suæ expensas & solita dapsilitatis facturas, vsque ad probra auaritiæ inexcusabilis, iussit m... o... ari Necnon & eleemosynarum consuetarum largitiones, & cereorum in Ecclesia numerositatem præcepit resecari. Veruntamen quod laudabile erat, à multorum mercatorum, quibus innodabatur debitis, sese prudenter liberauit.

IN eisdem diebus dominus Rex siti auaritiæ exaruit, vt à Iudæis omni remota misericordia iuberet pecuniam extorqueri, adeò vt viderentur omnino & irremediabiliter depauperati. Exegit enim quicquid in arca habuerunt. Veruntamen etsi miseri, nulli tamen miserabiles extiterunt, quia falsarij tam monetæ quàm sigillorum extitisse crebrius conuinci probabantur. Et si de aliorum facinoribus sileamus, vnum huic libro vt eorum pluribus plus pareat malitia, duximus inserendum.

ERat quidam Iudæus diues mediocriter, nomine non fide Abraham, apud Berk... & apud Walingford, habens frequentiam & mansionem. Erat enim Comitis Ricardi ob aliam quàm decuit, vt dicebatur, causam, familiaris. Iste speciosam habuit vxorem & sibi fidelem, F... nomine. Vt igitur idem Iudæus Christo dedecus maius accumularet, fecit emi imaginem beatæ Virginis insculptam decenter & depictam, & vt moris est, filium suum in gremio confouentem. Hanc ipse Iudæus in latrina sua constituit, & quod dedecus & ignominiosum est penitus exprimere ipsi imagini, tanquam ipsi beatæ Virgini blasphemando turpissimam & irrecitabilem iem diebus ac noctibus & irrogabat & irrogari ab vxore sua præcepit. Quod cum mulier post aliquot dies videret, ratione sexus condoluit, & transiens clam sordes abstersit à facie imaginis enormiter deturpatæ Hoc autem cùm Iudæus vir eius veraciter comperisset ipsam mulierem vxorem suam idcirco, clàm & impiè suffocauit. Hæc autem

A facinora cum comperta fuissent, & ipso conuicto pateris & probarum, quamuis aliæ mortis causæ non deessent, in teterrimo carcere Turris Londoniensis est detrusus. Sed vt liberaretur, certissimè spopondit se probaturum omnes Angliæ Iudæos fuisse proditores nequissimos. Et cùm ab omnibus ferè Angliæ Iudæis grauiter accusaretur, & conarentur eum morti tradere, Comes Richardus fecit verba pro eo. Iudæi igitur ipsum de tonsura numismatis & aliis facinoribus grauius accusantes, obtulerunt Comiti mille

B Marcas vt ipsum non protegeret, quas tamen Comes refutauit, quòd Iudæus eius dicebatur Dedit igitur ipse Iudæus Abraham septingentas Marcas Regi, vt à perpetuo carcere, cui addictus fuerat, iuuante Comite, liberaretur

MIsit itaque dominus Rex eodem tempore Iustitiarios Iudæorum per totam Angliam ad explorandam omnem eorum pecuniam in debitis & possessionibus Et cum ipsis quendam Iudæum nequissimum & immisericordem vt alios omnes nequiter & etiam veritatem transgrediendo accusaret Quem vtique Christianos super afflictione Iudæorum

C

miserentes & flentes corripuit, & Regis tepidos Baiulos & effœminatos vocauit. Et dentibus frendens super vnumquemque Iudæum, iuramentis magnis ad dictis asseruit, eos posse Regi plus dare in duplo quàm dederant licet in c... ut suum nequiter mentiretur. Hic vt indies essi... a... is noceret, omnia eorum Christus Regis exactoribus arcana reuelauit.

TEmpore quoque sub eodem, quidam Fratres Carmelitæ ... xtermino ... um effugati, venerunt in

D

Cypro peregrinantes. Et cum apud S. ... peruenissent, vnus eorum infirmitate præreptus in via, in fata decessit, & iuxta fontem S. ... cuius aqua magnæ dicitur esse virtutis, venerantér est sepultus. Erant enim Fratres memorati vitæ honestissimæ & mirabilis abstinentiæ, semper in orationibus existentes, vultus habentes simplices, barbatos & seueros. Et qui obierat summus eorum & magister, nomine Georgius, & vt creditur sanctissimus & Episcopus extiterat Qui & miraculis cœpit coruscare.

E

PEr idem tempus missa est pecunia non modica, domino Regi Francorum in arcto posito in adiutorium. Qui in castris ... ibus tenebris circa ... siam positus, fossatis circumdatus cômorabatur egenus, & omni solatio victualium destitutus. Insidias enim Saracenorum innumerabilium in montanis qui in circuitu erant, nocte dieque tolerauit irrequietus, licet per... ox & vigil custodia non deesset. In ciuitate autem, ad eius custodiam, quingentos milites cum manu magna pedestri, qui cum Legato, & quibusdam Episcopis & Regina & aliis nobilibus Domi-

F

nabus commorabantur, constituerat. Erat autem pecuniæ missæ quantitas tanta de auro & argento, scilicet Talentorum & Esterlingorum & Coloniensium approbatæ monetæ, & non reprobatæ, videlicet non Parisiensium vel Turonensium denariorum, quantam vndecim bigæ longæ, in quatum qualibet equi fuerant quatuor fortissimi, oneratæ poterant cum aliquot summariis transportare vsque ad mare, vt ibidem sub conductu Ianuensium nauibus exciperetur, ad Regem indigentem cum victualibus

G

non modicis transuehenda Ferebat autem quælibet biga duos cados magnos ferro ligatos, & ad hoc præparatos, thesauro refertos memorato. Se l hæc omnia de bonis Ecclesiæ per triennium extorta, quem finem sunt sortita, sequens sermo plenius declarabit.

DIebus verò Rogationum, redierunt à partibus transmarinis, Comes Richardus, Comes Glouerniæ, Comes quoque Legrecestriæ S. & alij Magnates. Insuper Londinensis Episcopus & quidam alij Præla-

Margin notes: 1250. — Iustitiarij missi a Rege ... Iudæorum pecuniam. — Anglia dapsilitatem mensæ ... tinguit. — ... pecuniam ... — ... Iu... — Obitus ... Anglia. — Pecunia ... magna Regi Franc... missa. — ... redit... A... g...

1250. ti, qui transfretauerant, vt prædictum est, in *Angliam* prosperè remearunt. Remanentibus tamen Episcopis duobus, *Wintoniensi* S. & *Lincolniensi*. Remansit itaque in regno *Francorum Wintoniensis* perendinans cum parua familia, vt sibi parceret in expensis. Remansit autem in curia *Romana Lincolniensis*, vt versus Papam propositum perficeret præconceptum. De causa autem itineris Comitis *Richardi* aliquorum fuit opinio, nec sine causa, quòd vocauerat eum dominus Papa, vt eum in Imperium *Romanum*, quem sciuit nummis abundare, promoueret. Aliorum fuit sententia, quæ ex sequentibus facta est probabilis, vt s. crucesignatos ne transfretarent impediret. Alij verò similius affirmabant, quòd cito pòst pro vero constabat vt videlicet ab Abbate S. *Dionysij* Prioratum *de Hurst*, cum pertinentiis sibi prudenter compararet, & cruce signatorum sibi viatica compararet. Sed quare ipsi tantum applanderet dominus Papa, creditur & dicitur, vt videlicet ipsum dominum Papam in *Angliam* venire sitientem, benignè & reuerenter reciperet, & ad hoc dominum Regem fratrem suum & Magnates terræ (præcipuè eos qui de consilio domini Regis sunt) vt in Regnum *Anglia* vocaretur, inclinaret. Sed hæc in præcedentibus tanguntur.

Vani rumores. TEmporibus quoq; sub eisdem ad vanam consolationem *Christianorum*, vel ad animandum crucesignatos, iter peregrinationis suæ prorogantes, transmissæ sunt literæ vmbratiles à [illegible] confectæ à viris autenticis & fidedignis Episcopo scilicet *Marsiliensi* & quibusdam [illegible], rumores iocundissimos continentes, qui auditores credulos, vanis eulogiis exhilararunt. Quòd videlicet [illegible] & *Babylon* capiebantur, & fugientibus *Saracenis*, *Alexandria* desolata relinquebatur. Qui dico rumores tanto plus auditores credulos in fine, more scorpionis, pungebant, quanto primo magis demulcebant blandimentis. Ex tunc igitur suspectiores, etiam veras habuimus Epistolas & exolas.

Aduocatio ecclesiæ de Wengraue. EOdem quoque anno, diebus videlicet Rogationum, cùm mota fuisset quæstio super aduocatione Ecclesiæ de *Wengraue*, tunc vacantis, inter Abbatem S. *Albani* & *Iohannem* de *Wedone*, facta est concordia inter eosdem. Et recognouit dictus *Iohannes*, ius memoratæ Ecclesiæ ad donationem dicti Abbatis pertinere coram Iustitiariis domini Regis, *Rogero* de *Thurkesby*, *Roberto* de *Bru.*, & aliis collegis eorundem. Adquisierat autem memoratus *Iohannes* super Abbatem tale Breue de summonitione. Rex Vicecomiti de *Bukinham* salutem. Præcipe Abbati de S. *Albano*, quòd iustè & sine dilatione permittat *Iohannem* de *Wedone* præsentare idoneam personam ad Ecclesiam de *Wengraue*, quæ vacat, vt dicitur, & ad suam spectat donationem, & vnde queritur quòd eum iniustè impedit. Et nisi fecerit te securum de prosequendo clamio, tunc summone per bonos summonitores prædictum Abbatem quòd sit coram Iustitiariis nostris apud *Westmonasterium* in crastino ascensionis Domini, &c. Sed quid vtilitatis ipsa Ecclesia S. *Albani* vel in consimili casu reportat? *Romani* enim vel Regales quis prius certatim omnes Ecclesias vacantes, præcipuè tamen Religiosorum, violenter asportarunt.

Archiep. B. proponit visitationem facere. DIebus itaq; sub eisdem, Archiep. *Cantuariensis*, *Bonifacius*, exemplo *Lincolniensis* Episcopi prouocatus, qui vt Canonicos suos visitaret, impetrauerat potestatem, in sua prouincia visitationem facere attentauit, scilicet super Episcopos, Abbates, Clerum, & populum. Fecit igitur visitationem primò in capitulo suorum monachorum *Cantuariensium* rigidè nimis, & immisericorditer, vt ad inuicem dicerent: De eodem merito hoc patimur, quia peccauimus in prædecessorem eius B. *Ædmundum* quem austerum reputauimus, & proteruum, verè quæ promeruimus, toleramus, eligentes alienigenam, illiteratum, ignotum & inexpertum, bellicis plus quàm spiritualibus negotiis idoneum, & exercitatum. O quales habuit prædecessores, martyres Doctores autenticos, & sanctos Dei Confessores: Heu quare in hac enormi electione plus Regi terreno, quàm cœlesti obediuimus. Venit igitur illinc, ad Abbatiam de *Feuersham* cuius visitationi propter tyrannidem suam non ausi sunt ipsi pusillanimes Monachi contradicere. Inde autem venit cum magno impetu, ad *Roffensem* Prioratum vbi extorsit ab illa exili domo, plus quàm xxx. marcas. Vnde constat ipsum visitationis officium, plus exercere cupiditate pecuniæ, quam pro ordinis vel morú reformatione, cùm sit ordinis & morũ ignarus, ac literaturę.

Archiep. [illegible] QVarto vero idus Maij videlicet die S. *Pancratij* sociorumq; eius, venit idem Arch. *Londinum*, visitaturus Episcopum & eius capitulum, & religiosos ipsius ciuitatis, & hospitium suum cepit sine alicuius licentia in domo nobilissima Episcopi *Cicestrensis*, non procul à domibus *Conuersorum*, nec descendit apud domum suam propriam apud *Lambith*, & fecit marescallos suos violenter comparare cibaria sua ad forum Regis, cum minis & conuitiis, & inuitis mercatoribus illatis: paucos tamen vel nullos conuiuas inuitauit. In crastino autem visitauit Episcopum *Londoniensem*, apud quem inuerecundiam ab eodem Archiepiscopo factam, si quis enarraret, tum in esculentis, tum in poculentis tum in ferratura scilicet equorum deferratorum, aures & animos offenderet audientium imò & corda cruentaret. Visitaturo autem capitulum S. *Pauli Lond.* restiterunt Canonici, appellantes ad Pontificem, quamobrem Decanum & alios excommunicauit.

Resistit ecclesia S. Bartholomæi visitationi Archiep. ET in crastino, ita adhuc tumidus, & lorica, vt perhibent, qui viderunt, sub vestibus indutus, venit ad Prioratum S *Bartholomæi*, vt ibi Canonicos visitaret. Cui aduentanti, & Ecclesiam intranti, occurrit Subprior quia Prior tunc domi non fuerat, comitante conuentu processionaliter cum solennitate in multorum accensione cereorum & sonitu campanarum: erant autem in capis choralibus & pretiosis valdè, quarum pretiosissimam habuit Subprior memoratus. De quo sibi exhibito honore nõ multum curauit Archiepisc. [illegible] se illuc venisse, vt ipsos Canonicos visitaret. Erant autem iam omnes Canonici in medio Ecclesiæ, scilicet in choro, ipseque Archiep. cum maiori parte familiæ suæ inordinatè sese comprimentis. Cui respondit vnus Canonicorum pro omnibus, dicens quòd Episc. haberent peritum & diligentem, qui eos habuit, cùm necesse fuerat, visitare, nec voluerunt, nec debuerunt ab alio, ne contemptos videretur, visitari. Quod audiens Archiep. in iram secus quàm decebat conuersus, irruit in Subpriorem, suæq; conditionis, & suorum antecessorum sanctitatis immemor ipsum sanctum virum sacerdotem & religiosum in medio Ecclesiæ existentem, pugno impiè tum percussit, tum in pectus senile, tum in faciem venerabilem, tum in canum caput impulit truculenter multoties, clamosa voce dicens: Siccine, siccine decet *Anglicos* proditores impetere: & horribilius cum iuramentis irrecitabilibus delirans gladium suum expostulauit festinanter afferri. Et cùm multiplicarentur tumultus, & niterentur Canonici suum Subpriorem de manibus tam violenter opprimentis liberare, ipse Archiep. capam illam pretiosam, qua Subprior indutus erat, dilacerauit, & firmaculum, quod vulgariter morsus dicitur auulsit, & inter pedes cateruatim irruentium conculcatum est, & amissum, quod auro & argento & gemmis fuerat pretiosum. Sed & ipsa capa nobilissima

conculcata & distracta, irrestaurabiliter violabatur: nec adhuc auersus est furor Archiep. Ipsum namq; virum sanctum impetu violento repellens, & retroire cogens ad vnam spondam, quæ duos de stallis diuidebat, & pro pudio facta fuit, adeo senile corpus pressit, vt ossa cum medullis conquassaret, & præcordia collideret furibundus. Cæteri autem nimia tantam in Archiep. viderent immoderantiã, virum semineecem de mortis confinio vix eripuerũt, oppressorem repellentes. Qui cùm cederet retrorsum, & auersa fuerunt eius vestimenta, visa est lorica ipsius à multis manifestè. qui abhominabantur videntes Archiep. loricatum: vnde prænosticabant multi, quòd non ad visitandum, vel errores corrigendum illuc venerat, sed potius ad prælium excitandum. In eum tam iam minimi tales, quos habuit impetuosos, sibi comprouinciales, in reliquos Canonicos imbelles, inermes, & impetuosos, truculenter irruerunt, & tam ipse Archiepiscopus quàm sui, eius exemplo, quàm plures ex eis male tractauerunt, percutiendo, dilacerando, prosternendo & conculcando. Venerunt igitur Canonici pedes luto & cruore deturpati, & male læsi, hirsuti, & lacerati, ad Episcopum ciuitatis super tam detestabili facto grauem querimoniam cum lachrymis reponentes. Quibus ille Episcopus: Dominus Rex est apud Westmonast. adite eum, hoc monstraturi, vt saltem moueat eum, suæ pacis in sua principali ciuitate læsio tam violenta & manifesta.

Qvatuor igitur ex ipsis Canonicis, quia cæteri non poterant præ dolore ictuum, Regi præsentium vt adirent Westmonast. in conspectu populi multorum compatientis vsque peruenerunt, monstrantes omnibus ictuũ vestigia, cruorem scilicet, liuorem, & tumorem & vestes laceratas, qui tam enorme factum compatientes, detestabantur. Quintus autem, videlicet Subprior memoratus, nullo modo eques vel pedes ad curiam venire valebat, sed gemibundus in infirmatiam portatus, sese in lectum recipiens, reliquum ætatis protraxit in languore. Rex autem, licet ad ostium cameræ suæ diu expectassent memoratos Canonicos querulos nec audire voluit, nec videre. Vnde cum maiori confusione ad Ecclesiam suam, quam dictus Archiep. sanguine sacerdotum & religiosorum pollutam prophanauerat, redierunt. Interim perturbata est tota ciuitas vehementer & quasi seditione mota, proposuerunt ciues communem campanam pulsare & ipsum Archiepiscopum quicunq; postea contingeret, in frusta detruncare. Reconabantur interim eum probris consiliis, & dicebant ei ad Lamhuth domum suam properanti, dum ipsum quærerent cateruatim tuentes: Vbi est ille ruptarius,
"percussor corpius & cruentus, non animarum lu-
"crator, sed pecuniarum extractor: quem non
"Deus, non legitima vel libera promouit electio,
"sed Rex illicitè potius intrusit illiteratum & vxo-
"ratum, & tetera ma de ipso infamia mortis inficit
"tam iamiam ciuitatem? Et ecce pòst transuectus clanculo per Tamesin, grauem super his coram domino Rege exposuit querimoniam, iustificando se & Episcopum & alios grauiter accusando & currens ad Reginam, coram ipsa reposuit grauiorem. Rex igitur seditionem formidans vehementer, fecit voce præconia in ciuitate proclamari, ne aliquis super vitam & membra se de hac controuersia intromitteret. Et sic spretus tam apud Canonicos S. Barthol, quàm apud S. Trinitatem, constanter appellantes, perrexit Archiep. & sumens ex Regis fauore cornua, apud Lambhith in capella dictam sententiam in Canonicos S. Pauli latam solenniter innouauit, inuoluens Episc. Londinens. tanquam fautorem cum Canonici memoratis. Ipsi igitur Canonici vndiq; læsionem & iniuriam passi, sancto suo Barthol. cui iugiter nocte dieque seruire dignoscuntur, causam hanc conquestio lachrymabiliter commiserunt deprecantes, vt Deus vltionum Dominus, quòd homo nequit, vel dissimulat, tantas dignaretur vlcisci transgressiones.

Archiepiscopus autem felle adhuc repletus iracondiæ, in crastino ad manerium suum, quod Harewe dicitur, properauit, distans ab cœnobio S. Albani vij. milliaribus, vt ibi visitationis officium exerceret, ibique sententiam memoratam innouauit. Et cùm ab amicis suis & clericis, viris disertis & literatis dictum fuisset ei de nobilibus priuilegiis illi Ecclesiæ à sede Apostolica concessis, supersedit dissimulans. Et reuersus præparauit se ad transfretandum, vt in curia Romana, vbi præpotens fuerat, & consuetus magis quàm more boni Pastoris super gregem suam commorari laqueos insontibus præpararet. Decanus autem S. Pauli Londinensis, vir quidem bonus & magni consilij & grandæuus, & magister Robertus de Barkina & magister W. de ..., viri diserti & literati, eiusdem Ecclesiæ Cannnici, cum Procuratoribus sui Episcopi, & Canonicorum prædictorum, curiam Papalem adierunt, super his omnibus querelam coram summo Pontifice reposituri, instructique sufficienter, & multorum testimonio roborati, ad probandum prænotata.

Episcopus autem Londoniensis super his perturbationibus non mediocriter motus, hinc Papalem auaritiam, hinc Regalem versus suos naturales vmbratilem amicitiam, illinc autem Sabaudensium, quos offendere non audebat, nobilitatem, vehementer, nec est mirandum, formidabat. Cupiens in harum angustiarum articulis habere Abbatis & Conuentus S. Albani consilium & auxilium scripsit eidem in hæc verba. *Viris venerabilibus & amicis in* Christo *charissimis I. Dei gratia Abbati S.* Albani, *& eiusdem loci Conuentui, ac omnibus aliis eiusdem domus subiectis,* Fulco *diuina promissione* Londinensis *Episcopus salutem, sinceræ dilectionis in Domino semper augmentum. Fama gradu multiuago terram peragrat, vt ...stateram minatur communis indicij, & casum nouellæ discriminis in pluribusque locis disseminat, pace quidem diutina nostra Diocesis, per patrem nostrum venerabilem Archipræsulem impugnata, vt credimus iustè defensionis arrepta, tanquam vestrum bellatores pro iure omnium & singulorum prouinciæ infortunæ area præmissi, ... bellum nobis impositum, nisi omnipotent... & vestri consilij solatio reparemus adiuti, nobis ... acrius imponendum. Item namque dominus, quod sine vobis innotuit, visitationem totius Cleri & populi nostræ Diœcesis, ac procurationem exigens ab eisdem à Capitulo nostro primitus, ac iterum à duobus ... vicariis ... contradictionem passus, & repulsam, licet curialem, eius insuper ipsum ad præmissa non admittentes. Secundò, pro eo quòd aliquibus nostræ ditionis, ne ipsum in prædictum Ecclesiæ nostræ admitterent mandauimus, in personam nostram excommunicationis sententiam fulminauit, legitimis tum appellationibus præuentus, causis iustis, veris & probabilibus expressis. Nec hac inquietudine sola quietem nostram ... rediens, ... sententias sic deriuatas in sua Diœcesi, & vlterius, ... publicari. Missis igitur ad curiam ... procuratoribus, quosdam & episcopos nostros super præmissis fumus alloquuti, qui iura sua & libertates magnanimi ... assumpserint ... defendere. Quocirca dilectionem vestram duximus exorandam, quòd ... huius petitionis ac honorem vestrum & indemnitatem considerantes, nulla tepescat probitas, nulla frigescat vtilitas, sed in ipso ponentes fiduciam, qui ab iniustorum incursu tuetur oppressos, manum nobis velitis porrigere consilij salutaris. Valeat Vniuersitas vestra semper in Domino.* Decretales vero, ex quibus Archiep. sumpsit huius propositi occasionem, in *libro Additamentorum* plenius annotantur, cũ

Rex Angl ... conquerentes de tyrannide Archiep.

1250.

Arch. B parat abitum versus curiam Romanam.

Litera Episcopi Londinensis ad Abbatem S. Albani.

1250. bani bona multiplicare. Clam igitur de nocte suis
secum euocatis assumptis viribus militaribus illoc
properauit, & repentino impetu irruit instar ful-
guris incautos, vnde ipsis mercatoribus illico tru-
cidatis, & eorum ducibus penitus dissipatis, nec-
non aliquibus captis, omnem illam cateruam,
quam vulgares *Karauanam* appellant, sibi mancipa-
uit. Camelos videlicet, mulos, & asinos, olosericis,
pigmentis, speciebus, auro & argento onustos nec
non & quædam plaustra cum suis hubalis & bobus,
quædam victualia tam iumentis quàm hominibus
necessaria, quibus multum indigebant, cum eis-
dem inuaserunt. Et cùm multos de aduersariis,
idem *VVillielmus* peremisset & captiuasset in eodem
conflictu, vnum solum militem & viij. seruientes
perdidit trucidatos. Aliquos tamen reduxit saucia-
tos, medicamine restaurandos. Vnde lætus trium-
phator versus exercitum opulentus remeauit. Hoc
autem *Franci* videntes, qui desides remanserant &
egeni, inuidiæ simul & auaritiæ exagitati stimulis,
venienti hostiliter occurrerunt, & omnia adquisi-
ta ab eodem violenter, more proteruorum prædo-
num, rapuerunt. Imponentes ei pro culpa sufficien-
ti, quòd ausu temerario contra edictum Regium &
statuta Principum de exercitu, sese contra discipli-
nam militarem ab vniuersali comitatu superbè ni-
mis ac stultè dissociauit. Cùm autem hæc audisset
VVillielmus satisfacturum se per omnia spopondit,
sic, vt scilicet omnia parta in victualibus vniuersita-
ti exercitus distribuerentur indigenti. At ipsi *Franci*
reboantes, omnia sibi vendicantes, sibi vniuersa
non sine conuitiis diripuerunt. *VVillielmus* igitur
vsque ad spiritus amaritudinem contristatus, tan-
tam passus iniuriam, coram Rege grauissimam re-
posuit querimoniam, addens quòd Comes *Atreba-
tensis* frater eius, huiusmodi transgressionis & vio-
lentæ deprædationis extiterit capitaneus. Rex au-
tem, prout erat spiritu & vultu pussimus, voce de-
missa respondit: *VVillielme, VVillielme*, nouit qui ni-
hil ignorat Dominus, de iniuria & damno tibi illa-
tis, formido vehementer, ne nos nostra confundat
cum aliis peccatis superbia. Nosti quia graue foret
mihi Magnates meos in his quibus constituor pe-
riculis, quomodolibet offensos perturbare. Et cùm
hæc dicerentur, aduenit Comes *Atrebatensis*, elatus
& inflatus tanquam furibundus, & in ira magna
exaltans vocem & inordinatè, & sine salutatione
Regis aut circumsedentium, exclamauit, dicens:
Quid sibi hoc vult, domine Rex, præsumisne defen-
dere hunc *Anglicum*, & vestros *Francos* repellere: Iste
in contemptum tui & totius exercitus, suo motu
solo ductus, voluntariè contra nostra decreta præ-
das egit nocturnas & clandestinas vnde ipsius so-
lios fama Orientalia climata, & non Regis, neque
suorum *Francorum*, iam peruolauit. Omnia nostra
nomina cum titulis obfuscauit. Quod cùm audisset
Rex *Christianissimus*, versa facie & inclinato vultu
versus *VVillielmum*, voce modesta ait: Nunc potes
audire, amice. Sic cito posset oriri schisma, quod
absit in exercitu. Æquanimiter talia, & etiam his
maiora, necesse est in tali temporis discrimine tole-
rare. Cui *VVillielmus*: Ergo non es Rex, cùm non
possis tuos iustificare, & punire delinquentes, cùm
promittam me, si deliquerim, per omnia satisfactu-
rum. Et corde læsus intrinsecus, super intulit: Tali
Regi de cætero non seruio, tali domino non adhæ-
rebo, & iratus Rege admodum contristato recessit.
Et *Acon* perueniens, ibidem per multos dies mo-
ram continuando cum suis commilitonibus, omni-
bus ibidem habitantibus conquerendo iniuriam,
quam passus esset, lachrymabiliter propalauit. Vn-
de vniuersos, maximè Prælatos, reddidit compa-
tientes, & *Francis* offensos. Vnde qui seorsus exper-

A tos, & in negotiis bellicis habuerunt comprobatos, 1250.
hoc triste præsagium fore præcinebant indubitan-
ter futurorum, & offensam altissimi peccatis tali-
bus grauiter excitandam. Fertur etiam Comes *A-
trebatensis* super his dixisse cum cachinno: Nunc be-
ne mundatur magnificorum exercitus *Francorum* à
caudatis. Quod in multorum auribus offendicu-
lum generauit. Ex tunc autem proposuit *VVillielmus*
apud *Acon* morari cum ciuibus, *Templariis, Hospita-
lariis*, & aduentum Magnatum *Angliæ* cruce signa-
B torum præstolari, & eisdem superbiam & iniurias
Francorum manifestare. Et vt per se, nec admixti
Francis, hostes *Christi* cum concilio virorum discre-
torum & humilium, exhortari potenter, atterent
expugnare.

Diebus verò sub eisdem, videlicet celebri luce *Magnatum Angliæ iter Hierosol.*
B. *Augustini*, cùm omnes *Angliæ* Magnates cru-
ce signati (quorum nomina prænotantur cum suis
sequelis) fixum habentes propositum ad festum S.
Iohannis vt prætactum est iter arripere *Hierosolymit.*
C & terras suas vendiderant vel impignorauerant,
vel in laqueis *Iudæorum* vel *Cauersinorum* se inuolue-
rant, vale dicto amicis prompti fuerant & parati.
Et ecce dominus Rex, qui sicut puerulus læsus vel
offensus ad matrem querulus solet recurrere, ad
Papam miserat festinanter supplicans, vt hoc iter
impediret, significans ei, quod quidam Regni sui
præclari Magnates crucesignati, ipso inuito & pro-
hibente iter arripere *Hierosolymitanum* firmiter pro-
posuerant, nec ipsum Regem dominum suum cru-
D cesignatum, & idem iter arripere proponentem,
expectare dignabantur. Qui etiam Regem *Franco-
rum* capitalem inimicum suum qui eis, vt dicebant,
præuius iter & introitum præparauerat in terram
Orientalem, potius quàm eum sequi maluerunt.
Vnde Papa per literas suas sicut & ipse Rex per ver-
ba imperiosa, districtè sub pœna excommunicatio-
nis inhibuit, ne quis eorum contra Regis volunta-
tem, qualecunque periculum Rex *Francorum* subi-
ret aut discrimen, transfretaret.

E Insuper dominus Rex in continenti, misit ad Ca- *Ponit Rex Angliæ custodes portuum.*
stellanos *Douera*, & ad aliorum portuum custo-
des, ne aliquem Magnatem cruce signatum, per-
mitterent transfretare. Allegatum tamen fuit con-
tra hoc quòd scilicet Rex indiscretè fecerat, quia si
tot & tales faciem suam præirent (fuerant pugna-
tores equites circiter quingenti, excepta eorum se-
quela innumerabili) diceret totius *Christianitatis*
vniuersitas obstupescens: O quantus Rex est, &
quàm formidabilis, qui tales præmittit? O quot
F credendi sunt ipsum concomitari? & sic totus con-
tremisceret *Paganismus*. Sed vt quid talis deceptatio?
Hoc enim peregrinationis bene contigit, licet præ-
ter prohibentium impedimentum. Quia si tunc
transfretassent, non vtique ad succursum domini
Regis *Francorum* opportunum & tempestiuum, quod
sitienter optabant, heu, heu peruenissent, prout in
sequentibus plenius insinuabitur. Sed quæ simul
contigerunt, simul minimè poterunt enarrari.

G Interim verò non cessauit dominus Rex, vnde- *Rex Angliæ vndecunque pecuniam extorquet.*
cunque pecuniam abradere, principaliter à *Iu-
dæis*, secundario autem à suis hominibus *Christianis*
& naturalibus, adeo vt de vno solo *Iudæo Aaron* no-
mine, de *Eboraco* oriundus, & in eadem ciuitate
continuans mansionem (quia conuictus fuit, vt di-
citur, de falsitate cuiusdam chartæ) quatuordecim
millia marcarum extorsit, & decem millia auri ad
opus Reginæ, pro breuis temporis dilatione ne in-
carceratus contabesceret. Quibus omnibus perso-
lutis, compertum est ipsum *Aaron* Regi persoluisse,
postquàm idem Rex à partibus rediisset transmari-
nis, triginta millia marcarum argenti, & ducentas
marcas auri Reginæ, sicut idem *Iudæus A.* sub atta-

1250\. ftatione legis & fidei fuæ, fratri *Matthæo*, huiufmodi A paginæ fcriptori, atteftabatur. Veruntamen etfi mifeti fint, nulli tamen funt miferabiles, cum fint monetæ Regiæ, figillorum, & chartarum corruptores & falfarij, manifeftè & frequenter probati, damnati & reprobati.

Tyrannis Galfridi Langeleia

SVb eifdem fiquidem temporibus, quidam miles domini Regis Balliuus inquifitor tranfgreffionum in foreftis domini Regis factis, nomine *Galfridus*, cognomento de *Langeleia*, plures *Angliæ* B partes peragrans, adeò aftutè adeò proteruè, adeò violenter, præcipuè à partium Borealium Nobilibus pecuniam infinitam extorfit, vt quantitas thefauri collecti, fidem in auditorum cordibus excederet vel ftuporem generaret. Oppreffio autem hæc immoderata qua Rex Boreales afflixit, videbatur ab antiquo odio profluxiffe. Memoratus itaq; *Galfridus* copiofa ftipatus familia & communita, fi quis Nobilium prædictorum fe excufantium auderet mutire, cùm inimici eorum Iudices extitiffent, illico capi iuffit & Regis carceri deputari. Nec poterat aliqua ratione pœna culpæ refpondere. Pro C vnica enim beftiola, hinnulo vel lepore, licet in inuio errantibus, aliquem Nobiliffimum vfque ad exinanitionem depauperauit, nec fanguini parcens vel fortunæ. Refpectu autem huiufmodi, *Robertus Paffelewe* piiffimus cenfebatur, imò omnes prædecеffores eius, in ipfo mitificabantur ac benedicebantur. Ipfe quoque *Galfridus* in hofpitio domini Regis dudum ad Marefcalciæ officium promotus vt virgam pro magno ferret Marefcallo, Regalis menfæ minorauit pro poffe dapfilitatem & D confuetam curialitatem, vnde fic domino Regi adulando complacuit, & gratiam, fibi licet immeritò, Regiam comparauit. Poftea verò memoratus *Robertus* reputans ipfum *Galfridum* focialem & fidelem, in fuam ipfum aduocauit focietatem, ad officium videlicet Iuftitiariæ de Foreftis domini Regis. Sed *Galfridus* infidians calcaneo fui promotoris *Roberti* ipfum poftea nequiter fupplantãdo, Balliuos quos idem *Robertus* conftituerat ignominiosè depofuit, nec erubuit ipfos depauperare. vnde ipfum *Robertum* verecundatum non mediocriter damnificauit. E Sed quis miferebitur incantatori, à ferpente percuffo? Idcirco fępedictus *Robertus* curiæ & curialium mufcipulas certãs ad melioris vitæ, facerdos ordinat' manipulos colligẽdos vt prędicitur cõuolauit.

Cant. Arch. Romanam curiã adit.

TEmpore quoque fub eodem, Archiep. *Cantuarienfis B.* comperiens quod Decanus *S. Pauli*, concomitantibus quibufdam eiufdem Ecclefię Canonicis, & eorum quos læferat procuratoribus, confilio Legiftarum animatus, & Regis literis & F protectione armatus, necnon & generis fui potentiæ confifus, vt fortior fieret in tyrannide, per Papalem auctoritatem, curiam *Romanam* aditurus, in magna pompa & apparatu transfretauit.

Obitus R. de Lexintona.

EOdemque anno, 4. Cal. Iunij, obiit *Robertus* de *Lexintona* clericus, qui in Iuftitiariæ officio diu commoratus, nomen famofum & ampliffimas fibi poffeffiones adquifierat. Veruntamen paucis ante mortem fuam annis, ceffit officio memorato paralyfi fauciatus, vt B. *Matthæo* Apoftolo affimilatus, de teloneo ad vitam vocaretur meliorem, vnde in G eleemofynis largis & deuotis orationibus, vitam languidam laudabiliter terminauit.

Rumores vani de captione Kayri

TEmporibus infuper fub eifdem, cum rumores iocundiffimi, fed vani de captione *Kayri* & *Babylonia* increbuiffent, fimulque de defolatione *Alexandria* & vanis confolationibus omnes Occidentales demulcerent compertum eft talem fuiffe caufam & originem, quæ prolixam tamen exigunt narrationem, fed infructuofam, quia

Tota trahit feries ex tempi fine pudorem.

Damiata captio à Chriftian.

A CVm *Soldanus Babyloniæ* de aduentu Regis *Francorum* famofiffimi, & fui exercitus anno præterito certificaretur, commifit cuidam Principum fuorum, in quo magis confidebat, cuftodiam *Damiatæ*, & ftatui eiufdem Principis *Kayr* & *Babyloniæ*. Poft captionem autem *Damiatæ* inopinatam, conuocatis omnibus optimatibus fuis memoratus *Soldanus*, ipfum Principem cui *Damiatam* commiferat cuftodiendam & fub cuius tutela ipfam amiferat, B in omnium audientia grauiter accufauit, imponens eidem quòd proditiosè vel negligenter ac formidolosè principalem ciuitatem fuam, quam conftat effe inexpugnabilem non tantum amiferat, fed in manibus tradiderat hoftium publicorum ita vt inimici omnium *Saracenorum Chriftiani* introitum habeant patentem in *Ægyptum* & omnem terram Orientalem, & fpem omnia potenter & patenter citius & certius adquirendi, & refugium munitiffimum in confufionem totius *Paganifmi*. "Cui Princeps fic accufatus refpondit. Domine C "potentiffime, ego tuus fidelis & deuotus miffis in "Infulam *Cypri* exploratoribus meis didici ab eif"dem quando Rex *Francorum* ibidem hyemauerat, "quòd quando inde recederet. *Alexandriam* ten"deret, ipfam hoftiliter expugnaturus: vnde om"nes *Damiatæ* fcftinus illuc tranfmifi, vt *Alexandri*"*nos* amicos noftros & vobis fubditos potenter ad"iuuans, dictum Regem cum tota fua claffe vobis "captum præfentarem. Sed fortuna nobis inimica "vento fibi profperè commutato, nobis inimicos D "noftros tranftulit immonitis. Et fic nobis, vt no"ftis, pro poffe refiftentibus, littus occupauit. Et in "craftino, Marte fibi propitio, *Damiatam*, quam "omnibus viribus deftitutam inuenit obfedit. Ad"uenit itaque protinus cum eo tanta claffis multi"tudo, vt videretur vaftum veluti coopertum Per"pendentes igitur veraciter, quòd nos, quibus ca"pitanei & arma ciuitatis defuerunt noftræ & ve"ftræ faluti confuluimus, vt excerebratis & iugu"latis quos habuimus *Chriftianis* captiuis, de nocte "fugam arripuimus clandeftinam: donec reuoca- E "tis viribus, hominum quos *Alexandriam* mifimus, "ipfos *Chriftianos* fortius impugnaremus. Sed etiam "quidam captiui *Chriftiani*, cùm viderent *Chriftia*"*nos* fuos aduenientes & nos focios fuos petimen"tes, in nos calcaneum leuantes hoftiliter ac fu"riosè infurrexerunt, & aliquos de noftris per"emerunt. Qui infuper poft receffum noftrum, ip"fos aduenientes *Francos* per vada incognita duxe"runt, & in arcana ciuitatis penetralia perduxe"runt. Nos tamen receffuri, ignem, ne hoftes noftri F "bonis noftris gloriarentur, fuppofuimus, quem "fclaui quam citò poterant, extinxerunt. Cùm au"tem recedere cogebamur, legem *Machometi* exe"crabamur gemebundi, & ipfi maledicentes, mori potius quàm viuere optabamus. Quod cùm audiffet *Soldanus*, in iram excanduit vehementem, erat enim fuperbus nimis & immifericors, & licet iudicio aliquorum fe fufficienter Princeps memoratus expurgaffet: tamen infurgente ipfo in eum *Soldano* crudelius, ipfum tanquam proditorem & blafphemum fufpendi iuffit in patibulo. Hoc autem cùm G audiffet frater eius, cuftos videlicet *Kair* qui multo tempore anteà cor habuit *Chriftianæ* legi confentaneum, occultè tamen, propter metum *paganorum*) fecreto fecit euocari quofdam quos tenuit in vinculis captiuos, fcilicet *Templarios*, *Hofpitalarios*, & quofdam *Francos* nuper apud *Gazaram* in bello captos, & ait illis. Eft mihi fecretum præcordiale, vobis fideliter reuelandum. Quod fi in diftricto fidei & legis veftræ examine celare & profequi mihi promiferitis, vobis illud reuelabo. Talia igitur pro-

poenti

ponenti cùm captiui fide interpositione præstitoque iuramento fidelitatem per omnia indubitatam spopondissent, suam exorsus narrationem dixit: *Soldanus Babylonia* hactenus, sed non de cætero, Dominus meus, cui diu fideliter in multis seruiui periculis, mihi nuper molestiam intolerabilem intulit, dedecus, & grauamen. fratrem enim meum, quem plusquàm fratrem, imò plus quàm totum genus meum dilexeram tractum suspendit in patibulo, imponens ei quòd *Damiatam* sponte vel formidolosè *Francis* tradidisset, sed nec poterant ei rationes eum testimonio aliquatenus suffragari. Constat autem, vt fortè audistis, hanc suam criminosam accusationem fuisse falsissimam. Non is etenim quàm viriliter quàm fideliter dimicando, *Francis* restitit litus occupantibus, adeò vt *Tokum* nostrum, qui inter nos maximos & post *Soldanum* secundus, qui multos retroactis temporibus *Christianos* trucidarat, & apud *Gazæ* de vestris triumpharat, cum multis de nostris amicis & consanguineis ibidem amitteremus. Hinc est quòd vltioni tantæ tyrannidis intendens, Regi *Francorum* piissimo hoc inexpugnabile castrum in quo reposita est totius spes *Paganismi*, videlicet *Kayrum* cum *Babylonia*, trado, totumque thesaurum *Soldani* in eodem repositum. Me quoque ipsum & mea omnia *Iesu Christo* & domino meo Regi *Francorum* dedo & concedo, baptismatis postulans sacramentum. Quod enim fratri meo dictus *Soldanus* iam fecit, mihi, si in manus eius incidere me licet insontem contingat, faciet indubitanter. Ite igitur cauti, omnibus vinculis absoluti, cum summa festinatione ad ipsum *Francorum* Regem, hæc omnia fideliter relaturi: & vt magis de fidelitate certificetur, totum suum exercitum, quem reputamus insuperabilem, huc secum adducat ordinatum. Cùm autem hæc ad aures *Soldani* peruenerint, totum posse suum effundet, vt occurrat hostiliter aduenienti. Quod tamen non oportebit formidare, habebitis enim præsto castrum memoratum cum *Babylonia* patens ad refugium, & ad omnium subitam paganorum confusionem, meum in omnibus ducatum, consilium, & auxilium. Ipsi igitur captiui, iam in primum veritatis argumentum liberati admodum lætabundi, Regem clanculo statim adierunt, & quia fide digni & noti extiterant hæc referentes credi per omnia meruerunt. Rex autem hæc audiens, prohibuit ne hæc alicui reuelarentur, donec suum propositum certius ordinaretur. Dolens autem quòd per absentiam *Wil. Longa spat.* & suorum, qui iniuriam enormem tolerauerant, suus mutilaretur pro magna parte exercitus & scandalizaretur misit festinanter pro eo, vt veniret, omnem de læsione sibi illata satisfactionem suscepturus. Et addidit in fine mandati: *& secundos rumores audiuimus, quos euentus sequentur diu desideratus & gaudium adoptatum, cuius te volumus esse participem ac desideramus.* Et, exiit hic sermo inter incolas terræ illius inter ciues *Aconenses* diuulgatum. *Willelmus* igitur mandato tanti Principis, maximè propter finalem additionem, venit cum omni comitatu suo ad Regem. Qui postquàm ex relatione Regis exultantis, memorati Tribuni mandatum cognouisset præ gaudio concepto, omnem suis debitoribus remisit iniuriam & rancorem. Ex his autem quidam secretorum perscrutatores, & festiui eulogiorum nuntiatores, quasi iam essent de promissis possessores, amicis suis, quos exhilarare cupiebant, Epistolis vanis significabant quòd captis *Kayro* & *Babylonia*, etiam *Alexandria* relinquebatur exposita *Christianis*. Et inde ortum habebant rumores cum literis memoratis.

1250.

REx igitur spe bona exhilaratus, apposita tuta custodia in ciuitate *Damiata* Ducis *Burgundiæ* & multorum aliorum fidelium suorum, versus *Kayrum* lora dirigit & vexilla, cum toto exercitu suo, secundùm militarem disciplinam ordinato. Et obiter quosdam in insidiis positos *Saracenos* qui impediebant ne victualia ad *Damiatam* deportarentur, trucidauit. Notum autem est interim *Soldano*, quòd *Franci* gaudentes & imperterriti, erectis signis à castris *Damiata* exierant, certam spem quoque conceperant omnia conquirendi. Misit igitur illico ad Regem nuntios à latere suo præclaros ipse *Soldanus*, impetus *Francorum* formidans, offerens *Christianis* omnem *Terram sanctam*, scilicet totum Regnum *Hierosolymitanum* & amplius, necnon & thesaurum infinitum in auro & argento & aliis concupiscibilibus. Ea tamen conditione, vt restituens *Damiatam* cum omnibus captiuis, quos in vinculis detinebat, bono pacis mutuæ ac dilectionis frueretur, omnes sclauos *Christianos* liberos similiter recepturus, essentque commeatus & commercia in vtriusque Regionibus communia & pacifica. Dictumque & veraciter affirmatum fuit, quòd *Soldani* & multorum optimatum *Saracenorum* mens fuit, legem *Machometi* (quam constat spurcissimam esse) relinquere, & legi *Christianæ*, quàm liquet esse honestissimam, fideliter adhærere, dummodo terras & possessiones suas pacificè possent retinere. Sed huic pacis formæ, ex Papæ mandato, quod eum animauerat, si fortè hæc offerrent *Saraceni*, rebellis erat Legatus, & frontosè contradixit.

Soldanus multa offert Christianis pro pace impetranda.

DVm autem circa hæc mora inutilis protraheretur, quidam de prædictis *Saracenis* montanis, qui in insidiis constituti cum quibusdam Pastoribus in conuallibus greges pascentibus, victualia arcebant, per exploratores astutissimos, proditionem memorati tribuni *Kayri* custodis didicerunt. Arreptis igitur equabus velocissimis, *Soldanum* cursu rapaci adierunt, & causam aduentus *Christianorum* & alacritatis & securitatis eorum, patenter nuntiarunt eidem. Qui illico misit sub omni celeritate ad *Kayrum* milites expeditos, & ipsum Tribunum arripiunt & retinent compeditum, donec veritatis argumenta inuenirent, cuius erat primum quòd carcerem captiuis inuenerunt vacuatum. Comperta igitur Tribuni proditione, *Kayrum* & *Babyloniam* munitissimis militum suorum custodiis *Soldanus* protinus communiuit, dicens: Nunc demum spero, quod pro superbia eorum confundet *Christianos* Dominus ac Deus eorum *Iesus Christus*, amator modestiæ & humilitatis. Extunc *Soldanus* æquanimis & fortis effectus, quæ prius *Christianis* obtulit, noluit concedere, licet humiliter postularent, animatosque ad certamen & ad resistendum confidenter, imò potius triumphandum anhelauit. Fecit igitur conuocari de partibus orientalibus bellatores infinitos, quicunque pro Republica eorum sollicitabantur, & ditari auro & argento copiosè sitiebant, fecitque in publico voce præconia acclamari, vt quicunque caput *Christiani* sibi præsentaret, decem talenta præter consueta & pacta stipendia: quicunque manum dexteram, quinque. qui verò pedem, duo pro præmio gratanter reportaret.

Patefit Soldano proditio

ANno verò sub eodem, dominus *Fredericus* insolentiam *Italicorum* grauiter ferens induratam, præcipuè tamen *Parmensium* & *Bononiensium*: *Parmensium* pro cęde *Thadæi*, & aliorū *Fred.* fidelium & dejectione castrorum, quæ *Victoriam* vocauerat: & *Bononiensium* pro captione & retentione *Enfis* filij sui, & suorū necnon & *Cremon.* cœpit vigilanter eisdem insidiari.

Res Imperatoris feliciter succedunt

1250. Ipsi verò *Parmenses*, pro diuturna pace, qua permisit eos dictus *Fredericus* gratulari, tutissimi partes primò ciuitati suæ adjacentes, indemnes peruagabantur. Posteà verò remotius commercia sua ad nundinas deferentes, quietè negotiabantur, & pacificè remeabant Ciues igitur potentiores, exinde securæ pacis sumentes argumentum, cùm vna dierum hortos suos & castra ad ciuitatis tuitionem in confiniis suis constructa securi & inermes permittentibus ipsis, qui in insidiis constituebantur *Frederici* fidelibus, spatiando perlustrassent, insidiantes subito de latibulis suis ad vnguem armati, aditum ciuitatis præcluserunt immunitis. Omnesque ciues illos, qui multi & præclari fuerant incautos, velut auiculas, ceperunt irretitas. & intrantes ciuitatem, cùm primas portarum custodias pertransissent, omnia ad votum occupaturi, populus qui in ciuitate remanserat, clamore horribili eleuato, catenas, repagula & transtra per plateas pro obice festinanter opposuerunt transituris. Insuper & dolia vacua per pauimenta rotauerunt quæ sonitum terribilem emittentia, equos aufugarunt stupefactos. Sed postquàm de captione ciuium suorum, qui totius ciuitatis fuerant capitanei & eminentiores certificabantur, quæ pacis erant humiliter postulabant, & multi exeuntes, data non modica pecunia, dextras dederunt *Frederico* suum arbitrium subituri. Aliqui tamen quibus firmissima turres fiduciam resistendi præstiterunt, sese in easdem receperunt, emittentes spicula cum lapidibus ponderosis, malentes ibidem quæcunque subire discrimina, quàm iudicium subire *Frederici*. *Bononienses* autem hæc audientes, missis ad ipsum *Fredericum* nuntiis, pacifica cum humilitate & precibus rogitabant: quos tamen ipse *Fredericus* distulit exaudire. Tempore igitur sub eodem, missis fidelibus suis ad *Auinionem* & *Arlam* ciuitates nobilissimas, nec multum à *Lugduno* distantes, ciuium ipsarum suscepit cum iuramentis fidelitatem. Hæc autem cùm ad audientiam Papalem peruenissent, doluit vehementer in his prædictis tot thesauris inaniter effudisse. Ad cumulumque doloris *Romanæ* curiæ, dominus *Reinerus* de *Viterbio* Cardinalis & Camerarius, viam vniuersæ carnis est ingressus, qui genere præclarus & possessionibus opulentus, indefessus fuerat *Frederico* persecutor ac diffamator. Et eo mortuo, significauerunt *Romani* domino Papæ cum comminationibus vt tanquam eorum Pastor & Episcopus, *Romam* venire non differret.

B. de Nympha pecuniam colligit à cruce signatis. Temporibus quoque sub eisdem, *Bernardus* de *Nympha* clericus, Papalibus armatus munimentis, à cruce signatis ad opus Comitis *Richardi*, sub inhonesta nimis forma magnam pecuniam collegit, vt potius rapina, quàm iustitia videretur. Forma autem huius rapinæ informis, ne multorum aures cum cordibus offendat, in *libro Additamentorum* plenius exaratur.

Rumores tristes è Terra sancta allati. Die verò S. *Kenelmi*, videlicet Cal. Aug. Comite *Richardo* existente *Londini*, & ad scaccarium sedente, venit ad ipsum nuntius quidam festinus & tristis, rumorum & literarum baiulus tetterimarum, huius sententiæ tenorem continentium. Rex *Francorum Christianissimus*, inito concilio vniuersali, animatus rumoribus cuiusdam tribuni custodis *Kayri* de quo prædictum est, castra mouit de *Damiata* versus *Kayrum*, & quosdam in via potenter aduersantes fortiter trucidauit. Et cùm prosperè fauisset ei Mars per omnia, & facta quadam impetuosa congressione *Christiani* de *Saracenis*, post longum hinc indè durissimum & ditissimum conflictum, gloriosè triumpharunt. Transito igitur quodam magno flumine, ex alueo *Nili* prodeunte nomine *Thasnem*, circa clausum Pascha per scaphas planas colligatas, & per occultum vadum, quod ei manifestauerat quidam conuersus quondam *Saracenus*, multi transierunt. *Robertus* autem frater Regis, Comes videlicet *Atrebatensis*, assumptis secum multis nobilibus, quorum vnus erat *Willielmus Longa Spata*, nesciente Rege fratre suo ad vlteriora litoris se contulit. Cuius erat intentio, pro omnibus solus triumphare & titulos asportare, vt ei soli victoria asscriberetur. Erat namque superbus nimis & arrogans, atque vanæ gloriæ appetitiuus. Et inuenientes quosdam *Saracenos*, ipsos in ore gladii trucidarunt. *Robertus* igitur audacter progrediens, sed inconsultè, quoddam casale, quod ante ipsos erat, nomine *Mansor*, proposuit violenter occupare, & trucidatis omnibus quos in eodem inueniret illud subuertere: & intrans violenter, ferè lapidibus obrutus, confusus exiuit, multis tamen ipsius habitatoribus interfectis. Et cùm conglomerati tractatum haberent, quid agendum, Comes *Robertus* sperans vltima primis fœliciter respondere, omnes ad progrediendum persuasit & animauit. & dixit magistro militiæ *Templi*, qui tunc cum ipso fuerat, præsente *Willielmo Longa Spata*: Insequamur hostes qui propè sunt, vt dicitur, fugitiuos, dum res in manibus nostris prosperatur, dum videmus nostros feruentes & hostium cruorem sitientes, & inimicos fidei de salute propria desperantes, vt omnes conterendo bellum nostrum fine beato citius concludamus. Confidenter agamus, quia sequitur nos tertia pars exercitus *Gallicani*: & si aliquid nobis sinistri, quod absit contingat, subueniet nobis ad nutum mandati, fratris ac domini mei Regis exercitus insuperabilis. Cui magister militiæ *Templi*, vir quidem discretus & circumspectus, in negotiis quoque bellicis peritus & expertus, respondit: O domine Comes magnifice, vestram satis strenuitatem, & innatam magnanimitatem & audaciam commendamus voluntariam ad honorem Domini & Ecclesiæ suæ vniuersalis, quam nouimus & sæpè sumus experti. Veruntamen, optamus & salubriter consulimus supplicantes, quatenus fræno modestiæ ac discretionis hunc feruorem velitis cohibere, vt post hunc quem nobis Dominus contulit, triumphum & honorem aliquantulum respiremus. Post hos enim bellorum æstus & labores fatigamur sauciamur, esurimus, & sitimus, & si nos honor & gloria obtentæ victoriæ consoletur, nullus tamen equos nostros iam deficientes & vulneratos honos vel gaudium refocillat. Reuertamur igitur consultius, vt exercitui domini nostri Regis vniti, tam consilio quàm auxilio ipsius roboremur, & tam equi nostri, quàm nos, aliqua quiete recreemur. Quod cùm viderint hostes nostri, modestam prudentiam nostram plus laudabunt, & amplius formidabunt. Communicato enim cum nostratibus ampliori consilio, ad incœpta cùm omnes congregabimur, fortiores resurgemus, & collatis viribus confidentius roborabimur. Iam enim ascendit clamor fugitiuorum, qui velocissimis equis rapti ipsum *Soldanum* & alios inimicos nostros, de viribus suis & numerositate confidentes, excitabunt, & de nostra paucitate & totius exercitus, quod semper desiderauerunt, præmunient, & confortabunt diuisione, & nos, super his certificati, proteruius & confidentius aggredientur, vires suas omne effundentes in nostram perniciem & confusionem. Nouimus enim quòd si nunc conterantur, exhæredati penitus cum vxoribus & liberis, irrestaurabiliter ad *Nilum* redigentur.

Connicia Comitis Atrebatensis in Templarios & Hospitalarios.

HÆc autem cùm Comes audisset *Atrebatensis*, indignatus vehementer, iraque & superbia turgidus & inflatus, respondit: O antiqua *Templi* proditio! O vetus *Hospitalariorum* seditio! O fraus diu occultata, quàm manifestè nunc prorupit in medium. Hoc est quod diu vero præcinimus augurio, & veraciter est prædictum, hæc tota terra Orientalis jam diu fuisset adquisita, nisi *Templarii* & *Hospitalarii*, & aliorum, qui se proclamant religiosos, fraudibus nos sæculares impedirent. Ecce patet ad manum captio *Soldani* & totius confusio *Paganismi*, & legis perpetua exaltatio *Christianæ*, quam suis fictis & fallacibus sermocinationibus præsens *Templarius* conatur impedire. Timent enim *Templarii*, & formidant *Hospitalarii*, & eorum complices, quòd si terra viribus subdatur *Christianis*, ipsorum exspirabit, qui amplis redditibus saginantur dominatio. Hinc est quòd fideles huc aduentantes, & ad negotium crucis accinctos, variis inficiunt potionibus, & *Saracenis* confœderati, diuersis interficiunt proditionibus. Nonne super his *Fredericus* eorum expertus muscipulas, testis est certissimus?

Responsum magistrorum Templi.

HIs igitur verbis Satyricis & mordacibus, magister militiæ memoratus cum fratribus & magister *Hospitalis* cum suis similiter confratribus, vsque ad spiritus amaritudinem contristati, vnanimiter responderunt. Vt quid Comes generose, habitum susciperemus religionis? nunquid vt Ecclesiam *Christi* euerteremus, & proditionibus intendentes animas nostras perderemus? absit absit, hoc à nobis, imò ab omni *Christiano*. Et iratus magister *Templi* vehementer alta voce exclamauit dicens signifero: Explica & eleua signum nostrum & procedamus bellaturi, vt hodie tam mortis quàm Martis ambigua fata coexperiamur. Insuperabiles essemus, si inseparabiles permaneremus. Sed infœliciter diuidimur, similes arenæ sine calce, vnde inepti ædificio spirituali, & cæmento charitatis expertes, maceriæ depulsæ consimiles erimus profectò ruinosi.

Vv. Longæ spatæ altercatio cum Comite Atrebat.

TAlia igitur audiens *Willelmus Longa spata*, schisma in exercitu jam suscitatum vehementer formidans, impetuosum motum animi Comitis *Atrebatensis* sedare cupiens, & magistri *Templi* iram mitigare, respondit dicens. Talem scissuram & diuisionem secundum verbum Dominicum sequitur desolatio. Credamus igitur huic viro sancto & autentico, ô Comes serenissime. Incola huius terræ existit diuturnus, nouitque vires & versutias *Saracenorum*, experimento edoctus multiplici. Nos noui iuuenes, & aduenæ quid mirum si Orientalium simus nescij periculorum. Quantum distat Oriens ab Occidente, tantum discrepant Occidentales ab his Orientalibus. Et versa facie ad magistrum *Templi*, cum serenitate & verbis blandis ipsum allocutus, conabatur motum animi eius mitigare. cùm ecce Comes *Atrebatensis* rapiens verbum ab ore eius, more *Gallico* reboans & indecenter iurans audientibus multis os in hæc conuitia resoluit, dicens. O timidorum caudatorum formidolositas, quàm beatus, quàm mundus præsens foret exercitus, si à caudis purgaretur & caudatis. Quod audiens W. verecundatus, & de verbi offendiculo lacessitus & commotus, respondit: O Comes *Roberte*, certè procedam imperterritus ad quæque imminentia mortis pericula. Erimus credo, hodie, vbi non audebis caudam equi mei attingere, & apponentes galeas & explicatis signis progressum contra hostes qui spaciosam planitiem montes & valles vndique cooperuerunt, continuabant. Sic igitur volens Comes *Robertus* omnia sibi, si *Christianos* contingeret triumphare, asscribere, dedignabatur

A fratri suo domino *Francorum* Regi, hæc præsumpta pericula nuntiare.

SOldanus igitur per expeditissimos exploratores super huiusmodi omnibus certificatus, omnem suam numerosam, quæ sub temporis inopinata breuitate fuerat congregata multitudinem ad certamen alacriter animauit, dicens. Eia, eia, hoc est quod diu præoptaui. Diuisi sunt *Christiani*, nec frater fratri iam adhæret. Imò & isti, qui non nisi vix tertiam partem conficiunt, ad inuicem sunt discordes. Dati sunt nobis in prædam & direptionem.
B Imò hodie sese corrodentes, turpiter sunt objurgati. Quid hi faciunt, vel facturi sunt, Rex *Francorum* remotus penitus ignorat. Conterendi sunt permitus isti fame macerati, & bello cum itineris labore fatigati, & lapidibus, quos apud *Mansor* susceperunt, conquassati, pauci admodum & omnino debilitati, vt facilius consequenter alios penitus occupemus, quos ab omni victualium genere coarctamus. Hoc igitur consilium cum ab omnibus *Saracenis* audiretur, ab vniuersis est approbatum. Ir-
C ruit igitur impetuosè nimis ipse *Soldanus* cum innumerabilibus turmis suis in exercitum *Christianorum*, & committitur bellum crudelissimum, & infra paruæ moræ spatium *Christianorum* exercitus, multitudine *Saracenorum*, sicut Insula mari, cœpit circumcingi, & interponunt se *Saraceni* ipsis *Christianis* & flumini, quod transierant, ne vnus quidem eorum posset euadere. Quod videns Comes *Atrebatensis*, pœnituit eum consiliis seniorum ac saniorum non adquieuisse. *Sed galeatum sero duelli pœnitet.* Cum igitur videret *Longam spatam* hostibus vndique denso agmine circumuallatum, & pondus to-
D tius belli sustinentem, exclamauit Comes *Robertus* impudenter & imprudenter, dicens: O *Willelme* dimicat contra nos Deus, non possumus amplius resistere. Consule tibi per fugam, vt possis viuus elabi, dum te tuus equus portare præualet ne velle incipias cùm non possis. Cui *Willelmus* breuiter, prout tantus tumultus permisit respondit: Non placeat Deo, vt filius patris mei fugiat pro aliquo *Saraceno*. Malo fœliciter mori, quàm infœliciter viuere. Comes igitur *Atrebatensis Robertus* videns se jam circumquaque hostibus septum, & vix fugam
E patere flexis loris fugã iniit repentinam. Et vectus equo rapidissimo versus flumen, quod vel *Nilus* fuit, vel *Thafnis*, quem *Nilus* absorbet, armatus intrauit, credens flumen transnatare, quia equum nouerat validissimum, non potuit, quia ferro & multis aliis impedimentis fuerat irretitus. Submersus igitur miser periit nulli miserabilis, fugitiuus & superbus, humiliatus non sponte, sed inuitus, nullius lachrymis deplangendus, quia generoso sanguine Regum procreatus aliis exemplum præbuit
F perniciosum, & secundum illud Poëticum:

Tanto conspectius in se
Crimen habet, quanto qui peccat maior habetur.

Comite igitur sic submerso, cœperunt omnes qui in bello fuerant desperare *Francigenæ*, & agminibus deficere dissipatis. Quod videns *Willelmus* in quem omnes *Saraceni* irruerunt, comperit quòd res pro
G capite agebatur, omnium insultus viriliter sustinebat, & multorum corpora detruncando animas ad tartara destinabat. Tandem equo eneruato, & pedibus eius detruncatis, adhuc aliquorum superuenientium capita, manus, vel pedes mutilando decurtabat.

Mors Willelmi Longa spatæ.

DEnuo post multos ictus & vulnera, quæ sustinuit, eliquato sanguine, cùm iam cœpisset deficere obrutus lapidibus, Martyr manifestus animam coronandam exhalauit, & cum ipso signifer

1250. eius *Robertus* de *Ver*, miles eximius, & quàmplures *Anglici*, qui eius ab initio è vestigio signa fuerant assecuti. Nocte verò hoc prælium antecedente visum fuit matri suæ nobilissimæ dominæ (omitissæ ac Abbatissæ de *Acaca Halo* nomine, quòd cœlo aperto susceptus est quidam miles omnibus armis redimitus. Cuius clypeum cùm per picturam cognouisset, stupefacta sciscitabatur, quisnam esset, ipse qui ascendens ab Angelis ad tantam suscipiebatur gloriam, cuius noouerat spolia: & responsum fuerat voce manifesta & articulata, *Willelmus* filius tuus. Notata igitur nocte illa, visio illa posteà patuit declarata. sed ad materiam redeamus principalem. Submerso igitur *Roberto* Comite *Atrebatensi*, & trucidato *Willelmo Longa spata*: *Saraceni* certi de victoria, *Christianos* circumcinctos & diffisos in ore gladij miserabiliter peremerunt, nec euasit de tota illa gloriosa ac famosa militia nisi duo *Templarii* & vnus *Hospitalarius*, & vna contemptibilis persona. Qui quoniam nudus fuit flumen transnatans, Regi *Francorum* & residuo exercitui, casum nunciauit cunctis sæculis deplorandum. Alij verò qui elapsi fuerant adeò fatigabantur & vulnerabantur, quòd vix auras vitales haurientes, nequiuerunt flumen pertransire, sed in carecto latitantes, noctis tenebras expectarunt. Nec permisit ira, imò furor Domini, ne quis magni nominis euasisset.

Rex Franc. suos animat.

HÆc autem cùm ad pijssimi *Francorum* Regis audientiam peruenissent, ab imo trahens suspiria, tactus dolore cordis intrinsecus, lachrymas adv bertim cohibere non potuit, & iunctis manibus, & erectis in cœlum luminibus, prorumpentibus ait singultibus: Vt Deo placuit factum est. Sit nomen Domini benedictum. Et conuocatis quos habuit *Francorum* optimatibus, dixit eis: Amici & fideles, „quos laborum & periculorum meorum participes habeo & consortes constantissimos, quid in „hoc casu flebili agendum? Hæc si toleranter dissimulando nos retrahamus, exultabunt inimici „nostri, veloci de nobis omnibus triumphantes, & „magis de fuga nostra quàm de fratrum nostrorum cæde gloriabuntur, & ad bellandum & insequendum, qui nobis sunt velociores, fortius animabuntur, & ita citius nos omnes in confusionem totius *Christianitatis* delebunt de sub cœlo, & „sic grauius Ecclesia vniuersalis confundetur, & „*Francia* indelebili opprobrio denigrabitur. Inuocato igitur Deo, quem vt apparet, peccatis nostris grauiter offendimus, inimicos nostros fraterno sanguine cruentatos, vnanimiter cum fiducia impetamus & cruorem amicorum nostrorum fusum de manibus hostium condigna vltione constanter requiramus. Et quis posset vlterius æquanimiter tantam *Christi* iniuriā tolerare?

Infaustus Regis progressus ad bellum.

ARmati sunt igitur & animati, ad Regis edictum quasi vir vnus vniuersi. Et dum quilibet obitus sui amici & consanguinei recordatus gemitus geminant cum suspiriis, singultus prorumpunt cum lachrymis & riuos aquarum deducunt oculi eorum & sic dolore magis quàm fame contabescunt. Progrediuntur qui eorum præstantiores videbantur præuia oloflamma, fratrum suorum, qui, vt dictum est iam occubuerunt, vestigia subsecuti, mittentes debiliores, qui armis & victualibus penitus caruerunt, per flumen in nacellis ad *Damiatam*, vt saltem ibi in vrbis munimine respirarent. Super quo *Soldanus* præmonitus iussit illuc nauiculas in plaustris à nubalis festinanter tractis afferri, vt præter illas quas ibi habuit arceret victualia. maior copia classis ad miserorum *Christianorum* externinium haberetur, quę vtique classis Saracenis referta, obuiam habuit *Christianos* in flumine nauigantes, vbi conserto bello nauali cruentissimo, telorum ibi multitudo instar grandinis protendebat. Tandem 1250. post diuturnum conflictum abhorrendum, proiecto igne *Græco*, hostes *Christi* occulto Dei iudicio, de *Christianis* dolore & macie confectis, ad votum triumpharunt, & quia classis *Saracenorum* quæ à *Damiata* venerat, quæ etiam ne ad ipsam victualia deportarentur per flumen, fuerat constituta, obuiam veniens iter fugere præclusit volentibus, nec vnus *Christianus*, vt casum saltem nunciaret *Damiatæ Christianis* commorantibus, euasit, quin vel mersi vel combusti vel telis confossi, vel alio modo trucidati lachrymabiliter deperirent vniuersi. Vnus autem de subsequentibus, qui præuios à longè subsequebatur, vix euasit reuersus, non ad ciuitatem progressus, quem tamen insequebantur *Saraceni*, & quinq; plagis magnis fugientem sauciabant. Huic nomen erat *Alexander Giffard*, natione que *Anglus* fuit, sanguine generosus, filius nobilis matronæ, quæ cum Regina *Angliæ* commorabatur.

Franc. clades miseranda.

SVper his igitur *Franci* certificati, magis ac magis in semetipsis dolentes contabuerunt, nec poterat ipsos Rex consolari vnde tanta desolatio animos depressit vniuersorum. *Soldanus* autem audito vndique *Christianorum* infortunio in gaudium erectus est & audaciam ampliorem. Qui cùm audiret de hostili aduentu Regis *Francorum* & sui exercitus, mirabatur audaciam eorum, quòd post tot casus aduersos pauci famelici tam copiosum exercitum, totius scilicet Orientis, ad prælium ausi sunt prouocare. Conuocatis igitur suis optimatibus, animauit eos dicendo: O Orientales nobilissimi, qui iam ferè medietatem exercitus *Gallicani* triumphaliter & magnificè deuicistis, & spoliis, armis, & equis eorum congaudetis, audacter huic aduentanti plebeculæ fame & dolore tabidæ, citius necurratis conterendæ, & omnes nobis irremediabiliter in ore gladij ne vnus quidem eorum euadat, detruncetis, vel manus vestras euirer triumphales. Quæ enim eos temeraria exagitat dementia, vt nos impetant volentes exhæredare, qui post diluuium hanc dignissimam inhabitauimus Regionem. Interest eorum sua, vt in *Christum* suum inuiti credamus. Qui conuerti potest, aut inuitus credere? Aliqua, sed exilis ipsos mouet ratio, vt terram quam sanctam vocant concupiscant *Christiani*: sed quid ad eos de *Ægypto*? Indigni sunt profectò terræ dominari, quam fluuius à Paradiso missus trāsfluit & fœcundat. Imberbes & tonsorati: Imbelles & imbecilles Hermophroditis vel spadonibus, vel etiam mulieribus similiores quàm viris, quid præsumunt? Ad hæc omnes more debacchantium flammarum ad prælium accenduntur, & nostratibus occurrunt, confidenter pugnaturi.

Francorum [illegible]

NOlentes igitur *Christiani* progredientes, cùm ad locum belli, vbi *Franci* fratres eorum miserabiliter occubuerant, peruenissent, occisorum corpora inueniunt acephala manibusque ac pedibus abscissis mutilata. *Saraceni* namque, vt præmia reportarent à *Soldano* repromissa, certatim præuenerant, & peremptorum corpora, vt prædictum est, detruncauerant, bestiisque & volucribus rapacibus residuum corporis reliquerant deuorandum. Quod cùm *Franci* intuerentur, emisso eiulatu flebili, capillos cum vestibus dilacerant, arma cum clypeis scissis genis madefaciunt adeò quòd & inimicos lachrymæ defluentes ad compassionem poterant inuitare. Interim cominus apparent hostium turmæ, & fit illico lamentabilis congressio. Sed quid mœrore & dolore, fame & inedia confecti pauci & equis macilentis insidentes, contra tot millium millia agere potuerunt? Occumbunt igitur *Franci*, prosternūtur, perimuntur, & certatim

1250. sese dedunt inimicis. Quid plura? Deuicto *Francorum* exercitu, & paucis de hostibus peremptis, dissipantur. In quo malefortunato congressu vix vnus de *Saracenis*, vt præclarus, dignoscitur cecidisse, & ipse qui occubuit filius erat *Rochi*, nomine *Melkadin*: & si tot ex parte altera, quot nos habuimus, cecidissent, vix videretur eorum exercitus mutilatus. Habuimus enim equitum generosorum duo millia & trecenti, & quindecim millia pugnatorum. Qui ferè omnes ad vota hostium vel trucidabantur, vel capiebantur. Rex etiam cum paucis admodum, scilicet *Carolo* Comite *Prouinciæ*, & *Aldephulso* Comite *Pictauiæ*, & aliis, qui ipsum defendebant, Magnatibus, qui lateri suo adhæserunt, captus est ad doloris cumulum, & *Francorum* opprobrium sempiternum, & totius *Christianitatis* & Ecclesiæ confusionem vniuersalis. Nec est in aliquarum serie historiarum repertum, vt Rex *Franciæ* captus fuisset, ab infidelibus præcipuè, vel deuictus, præter istum qui si saltem solus saluti & honori reseruaretur, & si alij occubuissent vniuersi, aliquam haberent *Christiani* materiam respirandi, & opprobria deuitandi. Hinc est quod *Dauid* in Psalmo spiritualiter orat vt Regia saluetur persona, vt à qua totius dependet salus exercitus, cum dicit: *Domine, saluum fac Regem*. In exercitu vero quem secum *Robertus* Comes *Atrebatensis* Regis frater, ausu temerario secum pertraxerat, perierunt milites ferè mille: pugnatorum autem, septem millia & ducenti. Nec euaserunt de *Templo* nisi tres tantum milites & *Hospitalis* verò quatuor: quintus enim, antequam *Acon* perueniret, sanguine eliquato de vulneribus, mortuus est. De domo *Teutonicorum* tres tantummodo semineces euaserunt. Occubuerunt etiam ipso lethali certamine præter *Templarios* & alios prænotatos, viri præclari, *Radulphus* de *Cuscy* miles egregius & famosus. *Hugo* Comes *Flandriæ* vir præpotens & illustris, Hugo *Brunus* Comes de *Marchia*, cuius pater paulo antè obiit apud *Damiatam*, similiter & Comes de *Pontiuo* peregrinus: & vt breuibus concludam, tota *Franciæ* ibidem deperiit nobilitas trucidata. *Gaucherus* quoque de *Chastelon*, miles strenuus & inuictus, captus est, & ad *Caliphum* ductus, & eidem in signum victoriæ præsentatus. Cui mos est, vt *Christiani* carceri suo addictus nunquam liber dimittetur. Occubuit quoque, postquam cruentus multorum hostium cruore gladium suum inebriauerat, *Willielmus Longa spata*, cum *Roberto* de *Ver*, & aliis quàmpluribus militibus præclaris & seruientibus. Qui quamuis potuisset persuasus euadere, noluit, ne indignus videretur aliis Martyribus associari.

Custodes Damiatæ & classis relictæ. RElinquebantur autem ad custodiam *Damiatæ*, Dux *Burgundiæ* qui præerat militiæ & populo ibidem derelicto, & *Oliuerus* de *Termes*, pugnator egregius & bellator, qui præerat balistariis & ruptoribus. Fuerant etiam in ciuitate *Odo* Legatus, *Ambianensis* & *Suessionensis* Episcopi, cum multis aliis Prælatis & clericis. Fuerant etiam in eadem Regina *Franciæ*, & cum eadem multæ Nobiles dominæ, & mulieres. Ad custodiam quoque classis, quæ numerosa fuit, & qua nunquam visa nobilior simul vel copiosior fuit, addicti sunt ad custodiam milites egregij simul cum *Pisanis & Ianuensibus*, *Flandrensibus*, *Pictauensibus* & *Prouincialibus*, Regis *Francorum* fidelibus.

Nota quòd eadem die qua captus est Rex *Francorum*, epulabatur Comes *Richardus* cum Papa & sicut *Soldanus Babyloniæ* cepit Regem, conabatur Papa Comitem inescatum capere, & suæ voluntati cautius inclinare.

A CApto igitur Rege & retento *Saraceni*, sicut de prioribus fecerant, quos cum *Roberto* fratre Regis ceperant, corpora necisorum abscisis manibus & pedibus, in signum summæ vltionis, prout *Soldanus* decreuerat, cum spe retributionis, vt prætactum est, decapitabant. Vnde quanto maiores iniurias passi sunt sancti Dei Martyres, tanto vberiora præmia procul dubio reportabunt. Proposuit etiam *Soldanus* Regem captiuandum ad vlteriora Orientalium climata trahere, vt omnibus infideli- B bus fieret spectaculum, & ridiculosa ostentatio, ad laudem *Soldani*, & omnium Saracenorum insultationem: & vt *Calyphæ*, ad titulos *Machometi*, clarissimus *Christianorum* præsentaretur. Vt contrito nobilissimo, spem conciperent cæteros confundendi. Sed quia auidissimè *Damiatam* sitiebant, mutatum est consilium, ne fortè Rex moreretur præ tristitia. Quia reuera non comedere voluit, vel bibere quicquam per duos dies, & mori optauit post suam captionem. Et si obiisset, obsessi per annum ad mi- C nus, omnium Orientalium, tam per mare, quàm per terram, insultus sustinuissent imperterriti, interim succursu Christianorum possent liberari: erat enim *Damiata* muris & antemuralibus atque turribus munitissima, & classis per mare insuperabilis. Hoc autem perpendentes *Saracenorum* eminentiores & sapientiores, conuenerunt Regem instanter de restitutione *Damiatæ*, & suæ personæ redemptione, taxata scilicet pecunia ad centum millia librarum auri. Quibus Rex vultu demisso & vo- D ce supplici respondit: Nouit omnipotens, quòd "huc de *Francia* veni, non vt terras adquirerem vel "pecuniam mihi, sed tantummodo vt animas ve"stras periclitantes Deo lucrifacerem. Nec propter "meum, nisi propter vestrum, supplendo votum "meum commodum, iter hoc periculosum humeris meis assumpsi. Terras enim satis vberes, tem"peratas, & salubres possideo, licet peccator & in"dignus, sed animarum vestrarum misereor peri- E "turarum. Sufficiat vobis confusio, quam *Christo* "mihi offenso, subij multiformiter. Occidi potero, "pecunia vsque ad inanitionem extorqueri pote"rit, nunquam autem ciuitas *Damiata* diuino mira"culo adquisita, vobis resignabitur. *Rex sancta captione negat Saracenis restitutionem Damiatæ.*

ET dum talia *Saraceni* contractarent, ait vnus eorum versutissimus: Quid hæsitatis, & *Damiatam* & pecuniam postulatam, velit nolit hic captiuus Regulus, obtinebimus. Consilio igitur illius, *Saracenorum* consectus est exercitus fortis & numerosus, sub illo numero quo fuisse *Christianus* exercitus F censebatur, vel copiosiori & acceptis *Christianorum* peremptorum fraudulenter armis, scutis, & vexillis, *Damiatam* transfigurati illico proficiscuntur, vt sic tanquam *Franci* reciperentur introducti, & statim recepti omnes in eadem inuentos detruncarent. Cùm autem ciuitati appropinquarent, intuebantur eos excubitores *Christianorum* à turrium & vrbis propugnaculis, & primò credebant ipsos esse Christianos, manubia deferentes & manipulos cum exultatione, sed quanto magis appropinqua- G bant, tanto magis *Francis* dissimiliores apparuerunt. Raptim enim & inordinatè clypeosque indisciplinatè obliquantes, potius more *Saracenorum* quàm *Francorum* more, glomeratimque veniebant. Et cùm ad terminos castrorum, & ad portas ciuitatis peruenissent, per vultus eorum nigros & barbatos, & sermonè barbarum, *Saraceni* manifestius apparuerunt, qui ingressum ciuitatis frontosè nimis exegerunt. Omnes enim tam castrorum quàm ciuitatis aditus, diligenter ac vigilanter custodiebantur. *Dolo nituntur Saraceni occupare Damiatam.*

CVm igitur viderent custodes ciuitatis, *Saracenos Christianorum* spoliis redimitos, certificati do- *Dolor Christianorum regnis è lade prodit.*

1250. *Chriftiani* exercitus confufione, lugubri eiulatu ciuitatem totam replentes, ciuitatis introitum hoftibus penitus & caftrorum denegarunt, conftanter affirmantes, quòd fi totus Chriftianus exercitus cum ipfo Rege deperiffet, infra tempora longa infultus omnium *Saracenorum* Orientalium & obfidionem alacriter fuftinerent, certum fuccurfum expectantes. Et cùm ab eminentioribus turribus fpeculantes fuperuenientium exercitum cernerent copiofum & diffufum, & fuas vires viribus hoftium nimis impares, noluerunt exire ad bellandum contra eos, maximè cùm dolores mœrore & inedia penè deficerent. Quis enim plenè poffet enarrare dolores eorum præcordiales, cùm viderent hoftes *Chrifti*, armis, vexillis, & cognitionibus picturatis, quas bene nouerant, cum derifionibus fuperbire?

Rex Franc. tradit Damiatam Saracenis pro fua liberatione.

FRaudati igitur *Saraceni* à propofito fuo, reuertuntur & ex tunc cœperunt cum Rege *Francorum* mitius contractare. Concefferunt igitur Regi, vt à fuis fidelibus, qui cum eo capti erant, in efcis & potibus feruiretur, prout fupplicater poftulauerat: formidabat enim, ne fecundùm *Saracenorum* confuetudinem, infectus potionaretur, per menfem enim & amplius inter eos detinebatur. Infra quod tempus, cùm frequenter à *Saracenis* cum terribilibus comminationibus follicitaretur Rex, vt *Damiatam* redderet, & noluit vlla ratione, poftularunt fummam fibi pecuniæ perfolui fine diminutione, vel diuturno cruciatu, vfq; ad ignominiofam mortem torqueretur, vel Caliphæ irrediturus, & fine fpe redemptionis, in confufionem legis *Chriftianæ*, præfentaretur. Rex igitur in arcto pofitus, perpendens fe nullo modo manus eorum poffe euadere, contemplanfque fe nullatenus *Damiatam* retinere, quin faltem hoftili obfidione redderetur: & quis eam liberare poffet, vel terram ipfam potentius liberare? refpondit, volens in aliquo conditionem fuam memoratam meliorare: « Nos Occidentales « non abundamus auro, ficut vos Orientales, nec « vtimur libris in computationibus noftris. Aurum « igitur in argentum, & libras in marcas commute« tis, & vt vtrobique captiuis reftitutis, faluo vfque « *Acon* fub veftro ducar conductu. Et qui in *Damia*« *ta* commorantur, illæfi in perfonis, & indemnes « in armis, per vos ad loca tutiora perducantur. fic « vobis, quod cruento corde dico, fi ad hoc perdu« cere valeam inclufos, *Damiatam* refignabo. Quæ pacis forma additis treugis decennalibus, cùm *Soldano* placuiffet, Rex cum quibufdam primatibus *Saracenorum* quatuor de fuis militibus, cum literis & arcanis intérfignus, Legato, & Duci & aliis qui in ciuitate fuperiores fuerant deftinauit, Significans & perfuadens vt ipfis Saracenis *Damiatam*, fub forma præfcripta, reftituerent. Cùm autem ad portas ciuitatis pertranfitis caftris Regij nuntij comitantibus memoratis *Saracenis* peruenifsent, innota fibi nuntiantes, Magnates *Chriftianorum* plufquàm dici poteft dolentes, diu quid agendum fuper his dubitabant. Mufcipulas enim hoftium vehementer formidabant, ne fcilicet Regem refignata *Damiata*, cum illis, quos fecum habebat, reciperent potionatum, per alicuius temporis, victuros breuitatem. Norant enim hoc genus fraudis *Saracenis*. Sed poftquam didiciffent per Regis nuntios, Regem à nulla manu *Saracenorum* potum vel cibum fufcepiffe, intercedentibus Legato, Regina, & aliis amicis Regis, qui vitam eius diligebant, cuftodes ciuitatis, poftquam fecuri facti funt de Regis & fua & nautarum liberatione & faluo ad *Acon* conductu, claues ciuitatis, non fine cruentis fingultibus (proh dolor) refignarunt. Quod cùm populares cognouiffent, præ doloris & iræ immanitate, Regis quàm aliorum quæ refidua fuerant demolientes 1250. victualia, dolia olei & vini confregerunt, frumentum, hordeum, & carnes fallitas proiecerunt vel combufferunt, contra pacta vtrobique conceffa. Doluerunt inconfolabiliter, quòd inimici fidei fuis inftaurationibus, quas per multa famis tempora referuauerant, fuerant faginandi. Cenfebantque melius fuiffe, quòd nunquam caperetur.

Decollantur Chriftiani Damiatæ.

SOldanus igitur cùm dimiffo Rege & faluo ad *Acon* conductu, ciuitatem reciperet *Damiatam*, inuenit eam totam omni cibariorum genere, fractis vafis deftitutam, vnde illos quos inuenit Chriftianos vulgares, elapfis nobilioribus, iuffit decollari, & doluit quòd maiores, qui confenferunt, quietos abire dimififfet. Infuper iuffit, quòd nauigium ibidem inuentum *Chriftianorum* combureretur. Præterea *Chriftiani*, qui turmatim exierant de ciuitate, infidiis *Saracenorum* à montibus, & conuallibus exeuntium præuenti trucidabantur. Captiui tamen ante hunc cafum fœliciter reftituebantur.

Rex Franc. diffiduciat Soldanum.

QVod cum audiffet Rex *Francorum*, apud *Acon* fub cuftodia *Templariorum* commorans & *Hofpitalariorum* & aliorum, qui in ciuitate fuerant *Chriftianorum*, fignificauit *Soldano*, quòd perfidus tranfgreffor iam treugas impudenter initas confregiffet, & quòd pecuniam quam ab eo iam ceperat, fraudulenter adquifiuiffet. Ad quod *Soldanus* refpondit, quòd *Franci* huius vltionis occafionem præftiterunt & rancorem fufcitarunt. Vnde pars *Francorum* in has culpas incidiffe probantur, & pœnas merito fubiffe memoratas.

Infurgunt Saraceni in Soldanum.

AVdientes interim Orientales & *Ægyptii* quòd dictus *Soldanus* tantum Regem & fratres eius liberos dimififfet corruptus pecunia, irati funt valdè & ipfum hoftiliter impetentes, impugnarunt. Nec potuit ratio quam prætendebat de reftitutione *Damiatæ*, pro falute totius *Paganifmi*, ne fcilicet aliis *Chriftianis* ibidem pateret portus & introitus, ipfum excufare. Ipfumq; vel fugarunt, vel peremerunt. Auxit etiam hanc populi *Saracenici* commotionem in ipfum *Soldanum*, quòd de tota pecunia quam antea & poft Regis habuit captionem, non perfoluit pacta ftipendia ipfis qui totum prælium confummauerunt, & Francos victos fecondùm eius mandatum detruncauerunt. Oriebatur infuper inter eminentiores Orientalium lis & contentio lethalis quis eorum de tanta præda gloriaretur: fed poftquam de Regis liberatione certificarentur, omnem iram fuam in *Soldanum Babyloniæ* refuderũt. In ciuitate igitur occubuit *Oliuerus* de *Termes*, cum fuis omnibus, quos ruptarios vocamus pugnatoribus, & multis aliis, quos longum effet enumerare, quos effe in libro vitæ conftat fcriptos nominatim. Huius maximæ infœlicitatis conftat caufam fuiffe fuperbia Comitis *Atrebatenfis*, qui primò humilitati reftitit procaciter *Saracenorum*, multa quæ prænotantur, pro bono pacis offerentium. Iterum, vt omnia fibi afcriberentur, tertiam partem fibi affumens exercitus, clanculo receffit ab Regis exercitu. Vt autem de prædictorum fumma certificemur, hanc Comiti *Richardo* tranfmiffam Epiftolam huic volumini inferuimus.

Litera miffa Comiti Ric.

R*Euerendo domino fuo* R. *Comiti* Cornubiæ, *fuus* I. *Cancellarius*, &c. *Cùm interdum magnorum animi diuerfis foleant rumorum relationibus fatigari*, & *quoufque veritas fciatur, torqueri: lugubres* & *lamentabiles de exercitu* Francorum *rumores, vobis fub certa* & *vera forma, quæ non publicantur, prout ex ipfo clerico quondam meo, Reginæ* Francorum *tranfmiffo, ore tenus accepi, quia literas non detulit, fed eantum rumores credulitatis vobis duxi intimandos. Videlicet, quòd cùm poft Purificationem B. Mariæ Rex verfus* Kayrum *iter arripuit*, & *remanferunt apud* Damiatam *Dux* Burgundiæ, & *uxores Magnatum*, &

1250. mulieres multa cum Regina. Volenti autem Nilum trāsire, Soldanus Babyloniæ, & multi Saraceni, ex parte altera ripæ fortiter restiterunt, figentibus ex vtraque parte tentoriis, nauiculas congregauit, vt cum exercitu suo per eas connexas Rex transiret tanquam ponte firmissimo. Absente autem die carnis priuij ipso Soldano, & dimissis iuxta flumen tentoriis, & numerosa multitudine in eisdem, per consilium cuiusdam conuersi quondam Saraceni, dictus Comes & magister Templi, cum omnibus qui ibidem fuerunt fratribus, transire fideliter edocentur. Fuit autem idem conuersus ex parte Comitis Atrebatensis seruus eius. Ipsos autem sequebatur Dominus Willielmus Longa spata cum suis & multi alij, ita quod tertia pars totius exercitus censebantur. Qui omnes Nilum transierunt, & subito irruentes in Saracenos viriliter dimicarunt, & factus est conflictus magnus. Tandem multis interfectis, videlicet vniuersis Saracenis, quos tàm in campo quàm in tentoriis inuenerunt, & facta vtriusque sexus strage non modica, victoriam gloriosam obtinuerunt Christiani, sed his non contenti Comes & sui extiterant. Voluitque Comes nimis proteruus vlterius transire, scilicet ad quoddam casale Manior dictum, expugnandū, quod satis propè erat, negantibus & non consulentibus Templariis, multas incommoditates de fatigatione & læsione corporum suorum, necnon & equorum, & alias assignantibus. Noluit autem dictus Comes aliqua ratione redire, nec sui. Sed commissis ortis, ad dictum casale venientes, hostes inuaserunt viriliter. Quod videntes Saraceni, fugerunt cum magno vlulatu, fletu, & dolore, omnes in villa illa & aliis vicinis existentes, ita quòd eadem die Soldanus, clamorem audiuit & factum, qui non erat ita remotus, vt credebatur. Intrauerunt autem Christiani incauti casale memoratum, & præclusi lapidibus sunt obruti multi ab illis, qui in propugnaculis remanentes, ipsis insidiabantur, dissipatus igitur exercitus & multum diminutus vix exiit, & cœpit iamiam desperare. Adueniens igitur illico Soldanus cum immensa multitudine, conflictum nimis cruentum cum eisdem commisit. Denique Deo permittente omnes Christiani interfecti sunt, excepta vna persona, contemptibili vix euadente. Audiens autem hæc Rex, doluit, nec mirum, vehementer, & ardenti animo, prout potuit, festinantiùs transitum suum per dictas nacellas & alia vasa præparauit, dicens: Hodie necessario oportet totam Franciam virtutem suam effundere, & vires omnimodas experiri. Interim esurie & siti multi de Christianis defecerunt, & equi fatigati & esurientes cœperunt debilitari, & quod grauius erat, dolor & memoria de interemptis, omnium corda vsque ad spiritus amaritudinem sauciarat. Succedunt interea aduersa aduersis. Nam idem Soldanus, à quo odio personali multi Saracenorum fuerant animo & corpore diuisi, propter suam superbiam & fraudem, eodem tempore subito mortuus est. Et statim vniuersi Saraceni alium loco suo præficientes filium, prout dicitur, illius, confœderati & iurati sunt eidem vt Domino, & sic omnes vnum corpus effecti, multò fortiùs quàm priùs animati vniuntur in perniciem Christianorum, videntes sibi exterminium generale imminere. Soldanus igitur de nouo creatus, consilio vtens seniorum & sapientum, facta & proposita Christianorum diligenter explorauit. Rex interea multos de exercitu suo Francos infirmitate & fame confectos, misit nauigio per Nilum versus Damiatam vt saltem ibi tuti respirarent. Super quo Soldanus præmonitus, in plaustris bubalorum fecit in occursum eorum vehi multò plures nacellas, & armatos; & commisso bello nauali grauissimo ipso flumine, tela hinc inde quasi grando mittuntur. Saraceni igitur misso igne suo Græco, multas nauicularum cum suis, quos vehebant, perimentes comburendo, triumpharunt: merguntur, comburuntur Christiani, & sic tam ferro quàm fame, Dominus iratus omnes illos deleuit. Euasit autem vnus solus natione Anglus, vt flebilem casum Regi, quasi Iob tribulato nunciaret. Tandem in octauis Paschæ sequentis, Rex fluuium cum suo transiit exercitu, qui exiens de Nilo, nomen aliud sortiebatur, scilicet Thasnis, cui hostiliter nimis cum infinita Saracenorum multitudine occurrit Soldanus, & commissum est bellum miserabile: nam Christianorum à tribulatione malorum & dolorum debilitatus exercitus succubuit, & super populum Christi irrestaurabile contigit infortunium. Captus est igitur Rex & fratres eius superstites, & cæteri vniuersi, qui interfecti non fuerant. Sicque iuxta abscondita Dei iudicia Christianorum cythara in luctum conuersa, pro sono prius dulci, nunc gemitum emittit abhorrendum. Rege autem & cæteris sic captiuatis, loquebatur Soldanus de Pace cum Rege & suis. Et dum tractabatur, nec erant in vnum concordes, dolebat enim vsque ferè ad mortem, misit Soldanus fraudulenter copiosum exercitum ad Damiatam cum oloflamma & signis Francorum, vt ciuitatem & Christianos huius rei ignaros, cautè citiùs præoccuparent. Illi autem de tali fraude per inordinatum incessum eorum præmoniti, clauduntur valua, & habito colloquio, & resistente Duce, & aliis, in ciuitate existentibus, & affirmantibus se non timere de ciuitatis custodia, quousque biennio vel amplius Dominus salubrius prouideret elapso, consilium & auxilium conferret per succursum, & non pro vita Regis flecterentur reuersi sunt ad Soldanum fraudati à proposito. Rex verò tunc facta treuga pro persona sua & hæredum suorum, obligans per obsides ad restitutionem centum millium marcarum argenti pro sactura Damiatæ, emollitis ciuitatis custodibus per intercessionem Reginæ & aliorum Regis amicorum vitam suam desiderantium, Damiata (proh dolor) est Christi hostibus in confusionem vniuersalis Ecclesiæ restituta. Obierunt in hoc malè fortunato congressu, omnes ferè nobiles Franciæ. Comes Iohannes de Druis, flos Franciæ, in triste præsagium huius infortunij futuri, obiit in Cypro.

Hæc igitur lugubria postquam per aliquos ab Orientalibus partibus redeuntes, ad audientiam Dominæ Blanchiæ & Magnarum Franciæ peruenissent, nec valentes nec volentes hoc credere, relatores patibulis suspendi præceperunt quos Martyres credimus esse manifestos. Tandem cùm multiplicatos audirent relatores, quos nugigerilos vocare non audebant, & scripta viderent super his omnibus consignata cum intersigniis non ambiguis, tota Francia dolorem induit & confusionem, & tam Ecclesiastici viri quàm militares mœrore querulo contabuerunt, nolentes recipere consolationem. Vbique enim patres & matres suos filios, pupilli & orphani genitores, consanguinei consanguineos amici amicos cecidisse conqueruntur. Immutata est mulierum speciositas. Serta de floribus proiecta sunt. Cantilenæ suspenduntur. Instrumenta musica prohibentur. Omne quoque genus lætitiæ in luctum & lamenta commutatur. Et quod peius est, Dominum de iniustitia redarguentes, in verba blasphemiæ, quæ apostasiam vel hæresim sapere videbantur, præ mentis amaritudine & doloris immanitate desipientes prorumpunt. Et multorum cœpit fides vacillare. Venetia quoque ciuitas nobilissima, & multæ ciuitates Italiæ, quas inhabitant semi Christiani, in Apostasiam prolapsi essent, nisi Episcoporum & sanctorum virorum religiosorum consolatione roborarentur. Qui veraciter affirmabant, ipsos occisos iam regnare Martyres in cœlestibus, nec modo velle pro totius mundi auro in huius modi valle tenebrosa degere. Et sic vix quieuit aliquorum, non tamen omnium indignatio.

Indignatio Francorum audita clade suorum.

Hæc cùm audisset victoriosissimus Rex Castellæ Andefulsus, qui iam plusquam tredecim

R. Castellæ strenue signatur.

dictas super *Saracenos* adquisiuit, compassus *Francorum* miseriæ, cruce signatus est, dignius reputans *Terram sanctam Christo* subiugare, quàm aliam.

Quotienomen super extorsionibus pecuniarum.

TAles igitur fructus parturiunt rapinæ & deprædationes, quas faciunt Magnates, pauperibus multimodas iniurias patientibus, vt eorum marsupia repleantur, permittente, imò docente Ecclesia *Romana*, quoties peregrinaturi, vt Deo militent, proficiscuntur. Patet ergo luce clariùs ex præmissis, quantum Deo displicet quæstus talis, qui de pauperum surgit oppressionibus & depauperatione.

Exemplum memorabile turpissima extorsionis euulla facta.

ET si aliæ pecuniarum extorsiones per Regnum *Francorum* factæ, irrecitabiles dignæ æterno sint silentio, vnum tamen exemplum huic paginæ duximus inserendum. Notum est, quòd Dominus *Francorum* Rex, ex permissione *Romanæ* Ecclesiæ, per triennium decimam ab Ecclesia Regni *Francorum* emunxit, tali conditione, vt Papa tantundem in posterum ab eadem extorqueret, vt *Fredericum* potentiùs expugnaret. Cui tamen post primam triennij collectam, scilicet suam, Rex *Francorum* præmonitus, volenti suam vindemiare, multiformis emunctoris ars vt artem falleret, in faciem cōtradixit, hanc prætendens rationem, quòd nullo modo toleraret Ecclesiam sui regni depauperare, ad expugnandum *Christianos*: ad expugnandum verò incredulos, æquanimius tolerari potuit, & potiùs à laico quàm sacerdote. Præterea, si alio proximo triennio deprædaretur, irrestaurabili prędę, quod tamen non curaret, pateret. Extorsit igitur, vt prætactum est, pecuniam memoratam, per quosdam Papæ ministeriales, vt efficaciùs ipsam exigeret: & vt certiùs sciretur, ad quantum pars Papalis ascenderet colligenda. Vnde multorum corda dolore præcordiali cruentabantur, maledicentium, & imprecantium, vt Prophetæ *Isaiæ*, imo Dei verificaretur sententia, qui odio semper hactenus habuit rapinam in holocausto. Vtinam hęc rationis libra perpenderent Dominus *Anglorum* Rex, & frater ejus Comes *Richardus* & alij Principes crucesignati, turpibus emolumentis incumbentes. Quamuis enim pium constat esse actum sanctæ peregrinationis, viatica tamen turpiter adquisita, piæ actionis coinquinat executionem. Hæc enim causa, licet aliæ fortè non desint, creditur fuisse iam descriptæ confusionis. Harum quoque in *Francia* factarum extorsionum, vnam, quia turpissimam, duximus memorandam. Contigit vt memoratus Papalis exactor, obuium haberet vnum clericulum de villa, venientem aquam in vasculo cum aspersorio & frusta panis, data sibi pro aspersione aquæ benedictæ baiulantem. Cui *Romanus* insidiator ait: Ad quantum pretium ascendit beneficium hoc tibi ab Ecclesia concessum per annum? Cui clericus, laqueorum ignarus *Romanorum*, respondit: Ad viginti, vt æstimo, solidorum. Cui *Romanus* iam se manifestans, ait: Hic ergo assurgunt ad fisci commodum per annum viginti & quatuor denarij, scilicet duo solidi. Et suffocauit ipsum pauperem ostiatim mendicantem, dicens: Redde Domino Regi quod debes. Vnde pro illa substantiola persoluenda cogebatur ille pauperculus, multis diebus scholas exercens, venditis in paruisiolibellis, vitam famelicam & Codrinam protelare. Talibus igitur omissis sermocinationibus collateralibus, ad materiam redeamus principalem.

Magnanimitas Abbatissa de Acoc.

MEmoratum igitur infortunium, postquam ad audientiam Domini Papæ peruenisset, doluit vehementer, & totius curiæ *Romanæ* vniuersitas, & suspensa est bulla per aliquot dies, & creuit & diffusa est infamia Papę non mediocriter. Auditus est enim huiuscemodi sermo in *Francorum* querimoniis: Heu, heu, quanta mala nobis superbia Papalis parturiuit. Quæ tam procaciter *Frederico* restitit humiliato, nec condignam admisit satisfactionem, sed potiùs ad cordis prouocauit amaritudinem. Obtulit nimirum nobis quicquid *Christiani* possessionem in *Terra sancta* aliquo tempore obtinuerunt, sine sanguinis effusione, benigne restituere. proh dolor, quantum *Christiani* sanguinis nūc in *Terra sancta*, magnifici ac generosi, quantum in *Alemannia*, quātumque in *Italia* inutiliter effunditur. Et quod damnosius est, fide vacillante, *Terra sancta* patet discrimini. Minorataque religione *Christiana*, *paganorum* superstitio exaltatur. O quàm infausto sidere natus est, quòd saltem suo tempore tot aduersa in Ecclesia Domini *Iesu Christi*, cuius se affirmat esse vicarium, proruperunt. Cum autē hæc infortunij tanti relatio aures Abbatissæ ac Comitissæ *Helo*, quæ Conuentum religiosarum dominarum de *Lachou* non muliebriter gubernauit, & quam matrem fuisse *Willielmi Longa spata* constat magnanimi, retigisset, ipsa memor visionis, quam viderat, gloriosæ de filio suo, eo tempore quo ipse Martyr, vt prædictum, occubuit manifestus, alacri spiritu, iunctis manibus, & flexis genibus, prorupit in hanc Dei laudem, *Christo* valde complacentem. O Domine mi *Iesu Christe*, gratias tibi ago, qui de corpore meo indignæ peccatricis, talem ac tantum voluisti filium procreari, quem tam manifesti Martyrij corona dignatus es redimire. Spero vtique, quòd ipsius patrocinio citiùs ad culmen cœlestis patriæ promonebor. Hæc autem postquàm huiuscemodi rumorum relatores, qui diu præ timore tacuerant, viderent & audirent, non muliebrem in muliere laudantea constantiam, in ipsa mirabantur matronalem & maternam pietatem, in verba lugubris querimoniæ non resolui, imò potiùs spirituali gaudio alacriter exultare.

Obitus aliquorum Nobilium.

ANni sub illius circulo lachrymabili, obierunt præclarissimi viri, Comites & Marchiones, Episcopi & milites, in peregrinatione prænarrata, aliqui in nauibus, aliqui in Insulis, aliqui submersi, Quorum vnus fuit Episcopus *Noniomensis*. Cuius nomen & aliorum nomina, constat esse scripta in libro vitæ sempiternæ. Eodemque anno circa festum sanctæ *Margaretæ*, obiit *Robertus* de *Muschamp*, vir magni nominis in partibus *Angliæ* Borealibus. Eisdemque diebus, obiit *Henricus* de *Hastingo*, miles egregius, & Baro opulentus.

Saraceni se parant ad obsidionem Achon.

DIebus etiam sub eisdem, *Saraceni* videntes fortunam Martis in manibus prosperari, tum propter spolia, equos, arma, machinas, & balistas, nauigium, & victualia, quibus prostratis eorum gaudebant & abundabant aduersariis, tum propter conceptam audaciam, & *Christianorum* recentem confusionem, tum propter treugarum resignationem, sese ad obsidionem *Achon* præparauerunt. Doluerunt insuper quamplurimum, quòd Regem *Francorum* & fratres suos superstites vel redimi permiserunt, vel abire redemptos, etiam si in decuplo pecunia multiplicaretur: cuius rei crimen refundentes in *Soldanum Babyloniæ*, eius auaritiam detestantes, credebant confidenter adhuc amissa recuperare, & Regem cum fratribus suis irretire.

Rex Francorum remittit fratres suos in Galliam.

QVod perpendens pius Rex *Francorum*, postquam pecuniæ prætaxatæ quantitatem, quā mutuo receperat à *Templo* & *Hospitali*, *Iannensibus* & *Pisanis*, penitus receptis obsidibus persoluisset, duos fratres suos superstites, scilicet *Aldefonsum* Comitem *Pictauiæ*, & *Carolum* Comitem *Prouinciæ*, prudenter in naui solida subitò ac secretò collocatos,

1250. collocatos, in partes transmisit Occidentales. Qui Deo duce ac protectore, in Regnum *Franciæ* sani peruenerunt & incolumes. Rex autem apud *Acon* tristis remansit & inglorius, iurans in cordis amaritudine maxima, quòd nunquam in dulcem *Franciam* sic cõfusus remearet. Quis autem singultus & lachrymas, sine singultibus & lachrymis coartaret, quando tertio fratre mortuo, scilicet *Roberto*, vnus eorum deuictus, duos inglorios fluctibus Neptuni commendauit? Memorati igitur Comites simul cum Duce *Burgundiæ*, qui cum eis venerat, sicut eis per regem iniunctum fuerat, Papã illico adierunt; Persuadentes efficaciter, non palpando, vt Regi in discrimine tanto constituto, & pro honore vniuersalis Ecclesiæ dimicanti, nõ segniter subueniret, & *Fredericum*, qui solus inter omnes *Christianos* tantis potest mederi periculis, ad pacem Ecclesiæ reuocans humiliatum, ipsum ad hoc induceret, vt ipsi Regi iam penè desperato, succursum cõpetens conferat & festinum. Alioquin, ipsi Dux & Comites Dominum papam, tanquam in odio obstinatũ, & de honore *Christiana* fidei minimè curantem, à sede remoueant *Lugdunensi*: & si electus *Lugdunensis*, & frater eius Archiepisc. *Cantuariensis*, in quibus confidit eum defendant, tota *Francia* in ipsos insurgat, præuiis Magnatibus memoratis.

Insolita maris inflatio & commotio. SVb eiusdem temporis voluminibus, mense videlicet Octobris, Luna existente prima, die mensis prima, apparuit Nouilunium turgens & rubicundum in signum futurarum tempestatum, secundum illa Philosophi & versificatoris documenta experimentalia:

Promittit de more rubens noua Cynthia ventos,
Caumace vel Borea valido nisi præpediatur;
Turgida dat nimbos, seu pallida clara serenum.

Cœpit igitur aër quotidie in prima incrementi Lunaris septimana, densa caligine & ventorũ turbine vehementer commoueri; Cœperuntque venti ramos & folia, quæ tunc in arboribus emarcuere, dilacerare & euellere, & per longos tractus aëreos asportare. Et quod damnosius erat, mare perturbatum, fines solitos, bis fluens sine refluxu, pertransiens, tam horribilem mugitum cum fremitu edidit, vt per remota terræ spatia, non sine stupore audientium, etiam senum, reboaret, quod nullus modernorum se meminit præuidisse. Visum est etiam sub opaca nocte, ipsum fretum quasi accensum ardere, & fluctus fluctibus conglomeratos dimicare, ita vt non posset nautarum peritia perituris nauibus subuenire. Rates igitur magnę ac solidę submersæ perierunt. Vnde etsi de aliis sileamus apud vnum solum portum, scilicet *Herteburne*, absque paruis & mediocribus, tres nobiles naues tumentibus fluctibus sunt absorptæ. Apud W*inchelese* autem quendam portum Orientalem, exceptis tuguriis salinariis & piscatorum receptaculis & pontibus, & molendinis, plusquam trecentæ domus in ipso pago cum quibusdam Ecclesiis, per maris violentum ascensum sunt subuersæ. *Hollandia* quoque in *Anglia*, & *Hollandia* in partibus vltramarinis, cũ *Flandria* & aliis locis planis, & mari finitimis, damna sustinuerunt irrestaurabilia. Fluuij quoque cadentes in mare, adeò repulsi intumuerũt, vt prata, molendina, pontes & domos vicinas subuerterẽt, & arua occupando segetes quas horrea non susceperant, asportarẽt. Vt manifestè ira Dei tam in mari, quàm in terra mortalibus appareret, secundum illud *Abacuc* vaticinium, vindicta videretur peccatorum imminere. *Nunquid in fluminibus iratus es Domine, vel in mari indignatio tua?* Et quid mirum? à *Romana* enim curia, quæ fons esse totius iustitiæ teneretur, enormitates irrecitabiles emanarunt. Quarum vnam indignam scribi, huic paginæ duximus inserendam.

Detestabilis exactio à Prioratu de Binham. LIcet Prior de *Binham* ius plenarium haberet in Ecclesia de *Westle*, in vsus proprios habenda, vtpote per collationem patroni, confirmationemque duorum Episcoporum, & eorundem capituli, de tribus *Romanæ* Ecclesiæ Pontificibus, *Lucio* videlicet, *Eugenio*, & *Gregorio* nono: quidam *Ianuensis*, spurius, & illiteratus, tales à Domino Papa literas, contra ius & pietatem, impetrauit. *Innocentius Episcopus, &c. Dilecto filio magistro Berardo de Nympha, scriptori nostro in Anglia commoranti, Salutem, & Apostolicam benedictionem. Cum dilectus filius noster* N. *camerarius noster, quondam* Reinerio *de* Solerio *Præposito* Yporiensis *nuper viam vniuersæ carnis ingresso, Ecclesiam de* Westleia Eliensis *Diocesis quam spectantem ad præsentationem dilectorum filiorum Prioris & Conuentus de* Binham, *ordinis S* Benedicti, *idem Præpositus dum viueret obtinebat in partibus* Anglicanis, *dilecto filio* Herrigerio *clerico, nato nobilis viri* Pertini *de* Malachana *de* Volia, *ciuis* Ianuensis, *auctoritate nostra duximus conferendam, decernens irritum & inane, quicquid de ipsa contra collationem suam contigerit attentari. Nos [illegible] à dicto camerario factum est in hac parte ratum habentes, discretioni tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus procuratorem ipsius* H. *vel alium quem volueris, [illegible] in possessionem Ecclesiæ memoratæ, amoto ab [illegible] quolibet detentore, per te vel per alium procures inducere corporalem, & tuearis inductum, contradictores p[er] censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, [illegible] compescendo. Illa indulgentia non obstante, per quam* Anglis *est indultum, quod* Itali *clerici decedentis beneficium, vel cedentis al[iqu]is* Italicus *immediatè nequeat obtinere, seu aliqua alia, de qua oporteat in præsentibus fieri mentionem, an per quam hæc collatio seu assignatio valeat impediri, vel etiam retardari, seu constitutione de duabus dietis edita in concilio generali. Datum* Lugd. *iij. Cal. Maij. Pont. nostri anno vij.*

Archiepiscopus Cantuariensis metu supprimit vocem querulorum. DIebus quoque sub eisdem, *Cant.* Arch. cauteriatam suam sentiens conscientiã super enormi facto quod *Londini* perpetrauerat, maximè in Ecclesia S. *Bartholomæi*, vt prędictum est, missis clãculo nunciis, tam comminationibus quam blanditiis, & tam ex parte Regis & Reginæ, quam ipsius Archiepisc. vocem querulam Canonicorum supprimere procurauit.

Mors Willelmi Episcopi Wintoniensis. EOdemque anno circa festum S *Matthæi*, apud *Turonim* obiit Episc. *Wintoniensis* W*illielmus*. Qui, vt sibi parceret in expensis, ibidem circiter xi. mensibus moram cum castigata familia continuauerat. Obligabatur enim Episcopatus eius debitis inæstimabilibus contra Papam, ex illo tempore excrescentibus, quo dominus Rex ipsum Episcopum persequendo ab *Anglia* exturbauerat. Cui sinum consolationis Dominus Papa opimè remuneratos tunc pandebat, vt præscriptum est. Facta igitur pace cum Papa, & Rege incuruato, vt pecuniam pactam citiùs coaceruaret, qua Ecclesiam suam liberaret, solitam recidit mensę dapsilitatem & familię numerositatem. Moriturus igitur, cùm viaticum salutis videret afferri, cùm in ostio intrans sacerdos, Eucharistiam baiularet, ait; Expecta amice. Dignum est, vt Dei mei proditor obuiam ei iter, & merito vt detractor: & sic manibus ministrorum, qui ei obtemperauerunt, obuiam corpori *Christi* tractus, cum lachrymis & contritione viaticum assumpsit salutare. Et sic in timore Dei spiritum contritum exhalauit.

Rex omnem diligentiam adhibet vt frater eius Ethelmarus in Episc. Wintoniensem postuletur. QVod cùm Dominus Rex audisset, lætas querelas ac breues cum siccis lachrymis emittẽs, omni quo potuit statim nisu conabatur, vt in loco ipsius frater eius *Ethelmarus*, licet ordine, ætate, & scientia insufficiens, substitueretur. Missis igitur illico duos de præcipuis clericis suis quos nouerat

1250. ad omnem foggeftionem fagaciffimos) *Wintoniam* cum literis eius, vt accumulantes blanditias minis & promiffis, animos Monachorũ Ecclefiæ cathedralis, ad quos pertinet electio, ad hoc inclinarent, vt ipfum *Ethel*: omnes in Epifcopum poftularẽt, & fuarum Paftorem animarum. Et qui ad hoc mittebantur fuerant *Io. Manfel*, & *Pet. Chaceporc*, clerici, qui vt defideriũ Regis effectui manciparent, fuomam diligentiam adhibuerunt, & quam plurium Monachorum corda eneruarũt, vt eundem *Ethel.* poftularent in Prefulem. poftularent, inquam, quia ad Præfulatus culmen omnino fuerat infufficiẽs & ineptus. Deinde elapfis circiter quindecim diebus, quibus quotidie dicti clerici inftantiffimè elaborauerant, vt eorum qui in Conuẽtu conftantiores videbantur, ad Regis terreni, fpreto Regis cœleftis timore, voluntatem incuruarẽtur, venit ipfe *Wintoniam*, & illico ad Ecclefiam fancti *Swithuni*, videlicet Cathedralem accedens, quafi Epifcopus vel prior venit in capitulum, & afcendens fedem præfidentis, fermonem fedens hunc inchoauit, fibi thema præfigendo:

Sermo Regis quafi prædicantis in Capitulo Wintonienfi.

I*Vftitia & pax ofculata funt inuicem*, &c. & continuans fermonem, addidit: *Ad me & Reges alios, necnon & Principes & Iufticiarios noftros, qui habent mediante Iuftitia populos gubernare, pertinet rigor iudicij & iuftitia. Ad vos autẽ, qui eftis pacis homines & religionis alumni, pertinet pax & tranquillitas. Hodie autem, quia vt audiui petitioni meæ, vt bene fit vobis, fauorabilem vos fœliciter exhibuiftis,* iuftitia & pax ofculatæ funt. *Quod eft dictu: Aliquando obici mihi rebellibus in poftulatione* Willielmi de Rale, *Epifcopi veftri iam defuncti, mihi non accepti, grauis extiteram: nunc autẽ vobis fauorabilis factus fum amiciffimus. & memor veftræ benignitatis, gratiffimus impẽfor viciffitudinis. Præterea, conftans eft per mulierem primò ruinã mundo eueniffe, & per mulierem remedium. Similiter in cafu præfenti, vt vxori meæ, fcilicet Reginæ, auunculum fuum* Willielmum *electum* Valentinum *promouere in hunc Epifcopatum defideranti, fatisfacerẽ, vos aliquando follicitans inquietaui, & inquietãdo damnificaui: nunc autem ego, nimirum volens fratrem meum vterinum promouere, qui ratione mulieris, fcilicet Reginæ* Ifabellæ *matris noftræ, mihi indubitanter fanguine fraterno coniungitur, vobis recõciliabor, vofque & Ecclefiam veftrã efficaciter promouebo, & præcordialis amicitiæ brachiis amplexabor. Cæterum, libra rationis debetis non vltimò põderare, quòd in hac ciuitate natus fui, & in hac Ecclefia baptizatus: vnde maioris dilectionis mihi vinculis aftringimini, nec debetis quomodolibet meæ volũtati cõtraire, fed in omnibus prõpta deuotione obfecũdare. Nec vacat à caufa confenfus gratiffimi, quòd idẽ frater meus* Æthelmarus *poftulandus Ecclefiã iftam, velut Sol, radiis fuæ Regalis generofitatis, qua fulget ex parte genitricis, & præclari fanguinis, quo pollet ex parte genitoris, & fua gratiffimæ benignitatis & innocentiæ, qua Deo cõplacet & hominibus, per longa tempora, vt fperamus, illuftrabit. Ite igitur in pace, & iufto confilio citò reuertentes, fine alicuius contradictionis fcrupulo, pium propofitũ noftrum, de quo mihi fpem dediftis, palam coram me & omnibus electum vel poftulatum veftrum communi affenfu* Æthelmarum *fratrem meum fœliciter nominetis.* Et in calce fermonis fuperaddidit, *quòd fi ipfos Monachos perfuafionibus fuis rebelles inueniret, profectò cõfunderet vniuerfos:* fecundum illud Poëticum,

Stricto fupplicat enfe potens.

Monachi Wintonienfes coacti, poftularunt Æthelmarum in Epifcopum fuum.

MOnachi igitur fecedentes, in arcto pofiti, fuper his diligenter conferentes, priftinas tribulationes, quas pro *Will.* electo *Val.* graues, & grauiores pro poftulatione *Will.* Epifcopi eorũ iã defuncti, perpeffi funt, memoriter recitarunt, dicẽ-"tes: Ecce preces domini Regis armatæ, quibus cõ-"tradicere graue eft, ac nimis formidabile, ac Eccle-"fiæ noftræ periculofum. Papa enim Regi in om-"nibus obtemperat, & quia in arcto pofitus, Prin-"cipes offendere vitat & formidat. Vnde fi fecun-"dum idoneam perfonam aliam quã fratrem fuum "eligeremus vel poftularemus, Rex in irã, imò fu-"rorem verfus, factũ noftrum, licet fanctum *Petrũ*, "fi fuperftes effet, cõftitueremus, caffando, nos per-"fequeretur: & fic hinc Regem haberemus inimi-"cum, & inde Papam, qui corruptibilis eft, potẽter "aduerfantem, quafi inter duas molas cõtritis, im-"mineret confufio cum ruina inconfolabili. Præte-"rea, poftquàm *Will.* Epifcopum *Norwicenfem* in "Epifcopum noftrum promouẽdo poftulauimus, "& colla noftra eius iugo, Rege inuito & conftan-"ter cõtradicente, & nos opprimẽte, fuppofuimus, "idem W. poftquàm plenam adeptus eft poteftatẽ, "nos, licet indigena & legum terræ peritus, & quẽ "fperabamus per omnia Deo placitũ, & nobis fru-"galem, immifericorditer perfequebatur, & irre-"ftaurabiliter damnificauit, acceptorum immemor "beneficiorum, & innumerabiliũ quas pro eo to-"lerauimus iniuriarũ. Vnde incarcerabamur capti "& tracti & fuftigati, fame affecti, cruẽtati, & quafi "fures compediti. In quem igitur de cætero pote-"rimus confidere? in quem fperare? in quo falutem "expectare? Hinc *Scyllam*, illinc *Charybdim* formida-"mus imminentem. Si autem hoc egerimus, mors "nobis eft: fi autem non egerimus, manus Regias "non effugiemus. Præter hæc etiam, quod nos de-"bet meritò perterrere, fi memoratum *Æthelmarũ* "in Epifcopatum promoueamus, femper erit ele-"ctus, nõ Epifcopus, quod nunquam contigit huic "Ecclefiæ, nec vtinam contingat. Item fortè impe-"trabit à papa, vt remaneant fibi electo, quos iam "obtinet, redditus infiniti. Quid enim his tempo-"ribus non obtinẽt & impetrant in curia *Romana*, "munera effundentes? Quod fi hoc, nulli in *Anglia* "in diuitiis & poteftate præter quàm vix Regi fe-"cũdus exiftet, & tunc poterit, fi placuerit, fed vti-"nam non patriffet vel *Pictauifet*, notam *Angliã* in "*Pictauiam*, vel *Pictauiam* tanquam Regni oftiarius "potentiffimus redigere in *Angliam*, & fic *Anglorũ* "de fub cœlo delere memoriam. Tandẽ poft multas, quibus inuoluebantur, anguftias, videntes dies malos, nec ad finum patris noftri papæ, qui folet ad eum confugientibus fuffragari, patere refugium, voluntati regię coacti funt in atrum prauum conuerfi incuruari. Poftularunt igitur voce communi, fed non corde vnanimi, in Epifcopum & animarũ fuarũ paftorem fpiritualem *Æthelmarum*, fratrem Regis vterinum, ex patre *Hugone Bruno*, Comite de *Marchia* & *Ifabella*, quondam *Angliæ* Regina, vxore fua, procreatum, natum in *Pictauia*, licet ætate, fcientia, & ordine infufficientem, annuis redditibus innumerabilibus Archipræfulatui condignis abundãtem, Monachi *Wintonienfes* Regis victi importunitate, & de papæ adiutorio defperantes. Sic igitur ipfum *Æthelmarum* tanquam electum fuum vel poftulatum, in præfentia Domini regis folenniter in propatulo nonciarunt, addita conditione tali, fi videlicet poffit talis ex difpenfatione Domini papę ad dignitatem pontificis promoueri.

REx igitur vultu, geftu, & voce exaltata gaudiũ proteftans, iuffit *Roberto* de *Sorbindona* clerico fuo & electo Rhetori, vt elegantiffimam & efficaciffimam Epiftolã fuper his componeret, Domino papæ tranfmittendam, in qua precibus vrgẽtibus, cõminationes terribiles & aduberes interferẽret promiffiones. Mifit igitur Dominus Rex nuncios folennes & eloquentes qui bene norunt tam Papã quàm Cardinales ad fuum incuruare propofitũ, ad *Romanam* curiam, vt ipfum papam fuper hoc ardno negotio, Domino Regi tam placido & præcordiali, 1250.

Rex Angliæ deftinat nũcios fuos ad Papam.

1250.

A li, conuenirent, & ad assensum tam prece quàm pretio vigilantes inclinarent.

Litera Regis Angliæ querula ad papam.

PRoh dolor, vt quid mũdi languor ampliùs protelatur, quoniam exularunt pax & iustitia, de quibus Rex sermonis ac prędicationis suæ sumpsit exordium? Vbinam libera electio? pax Ecclesię, quã inuiolabiliter iurauit Rex tenere in coronatione sua primitiua? Heu, heu, modo contemptis Regni naturalibus, viris sanctis, literatis & religiosis, intruduntur alieni, honore quolibet indigni, litera- B rum & idiomatis *Anglicani* penitus ignari, confessionib⁹ & prędicationibus omnino inutiles, nec cõpositi, nec moribus informati, pecuniæ extortores, animarum contemptores. Quondam sancti viri, religiosi, & literati, spiritu sancto cooperãte & reuelante, ad Cathedras, licet renitentes, trahebantur, quas per fas aulici, tribunales, vel barbari occupant violenter. Omnes iam domus, ad quas electio pertinet pontificalis, ob id ipsum destruuntur. Pa- C tronatus, oneri est iam, non honori: damno, nõ vtilitati. Omnes quoque Ecclesiæ tam põtificales quã Conuentuales cùm vacãtes ad manus regis deuoluãtur, quæ vtique manus defensiua esse teneretur & protectiua prædæ patent & rapinæ. O papa patrum pater, vt quid permittis *Christianorum* climata talibus inquinari? Merito igitur, merito ab vrbe & sede pulsus propria tanquã & profugus alter *Cain* cogeris exulare: prosperantur hostes tui *Fredericales*: fugis fugantes, & qui te persequuntur, sunt ve- D loces & potentes. Vbique in tibi subiectos tua bulla fulgurat, sed vilescit apud rebelles. Vbique suspensis à beneficiorum collationibus Prçlatis, iubẽtur fieri prouisiones, sed indignis, barbaris, & ignotis, qui ab ouibus ouilis dominici lac quærẽtes, carnes, & vellera rodent, radunt, escoriant eas & euiscerant. Nec alicui à piis patribus indulta priuilegia possunt suffragari. Inter cæteras quoque nationes & regiones, *Anglia* vbi, vt nouit mundus, plùs viget fides *Christiana*, viliùs conculcatur, suisque bonis & laboribus opprimẽte Papa spoliatur. E Nullus ei, si ipsa cuilibet sit prædoni. Vbinam securè *Anglicus* aliquis redditum habere in partibus *Romæ, Italiæ, Ianuæ*, vel regnorum aliorum, cùm tales in *Anglia* rapiant vniuersa. O Deus vltionum Domine, quando exacues vt fulgur gladium, vt cruore talium inebrietur: profectò, peccata nostra nobis grauamina meritò talia præpararunt.

Moritur Ep. Roffensi, cui sufficitur Laurentius de S. Martino.

EOdemque anni tempore, scilicet circa festum sancti *Michaëlis*, obiit Episcopus *Roffensis*. Cuius loco Monachi *Roffenses* elegerunt magistrum *Lau-* F *rentinum* de *sancto Martino*, Domini Regis clericum & consiliarium specialem, ne si fortè alium elegissent, se Rex electioni opposuisset.

Redit Episc. Lincolniensis à curia Romana.

ET circa idem festum, sancti scilicet *Michaëlis*, Episcopus *Lincolniensis Robertus*, cum in curia *Romana* pluribus diebus cum multarum expensarũ inutili profusione stetisset, & conceptum propositum ad votum perficere non valeret, tristis & vacuus in *Angliam* remeauit. Multos tamẽ religiosos, vt se ab eius impetu defenderent, fatigarat, & non mediocriter damnificarat. Et cùm in Episcopatum suum peruenisset, vidẽs materiam confusionis Ec- G clesiæ vniuersali cominus imminere, vt sibi contẽplanti, oranti, & studenti liberiùs vacaret, exemplo instructus Episcopi *Dunelmensis Nicolai*, se exuens à mundanis, quibus se sæpe inutiliter illaqueauerat, magistro *Roberto* de *Marisco*, officiali suo, curã administrationis officij sui commisit sibi competentis proponens mundo perituro vale dicere ac cedere Episcopatu. Sed timens Regias rapinas, quæ vacãtes consueuit depaupetare, & demum indignas personas intrudere in eisdem, sub dissimulatione, suspenso adhuc tam arcano consilio, nescius quid A in tanto mundi turbine ageret, anxius expectauit.

Episcopi Angliæ se opponunt Archiep. Cantuariensi.

EPiscopi *Angliæ* interim cognoscentes ex dicti Episcopi relationibus, nuper à curia *Romana* redeuntis, & aliorum, quos miserant, procuratorum & exploratorum suorum, quòd Archiepiscopus *Cantuariensis* laqueos damnosos ipsis parare moliebatur, pecuniam, ad expẽsas in curia *Romana* effundendas, collegerunt: quæ, pecunia interueniente, more arundinis ventis agitatæ, huc illucque flecti B consueuit. Acceperat igitur à beneficiatis, de qualibet marca duos denarios. Graue enim erat quod postulauit exactor memoratus, videlicet visitationem & procurationem totius clerici & populi in sua, quæ ampla fuit, prouincia. Quæ propter hoc magis angebat vniuersos, quod constat ipsum Archiepiscopum morum & scientiæ mendicum, ad ipsam visitationem, non propter religionis augmẽtum, vel morum reformationem, sed propter emo- C lumenta turpia, & iam sibi cõsueta, certiùs inhiare.

Terræ motus in Ciltria Angliæ.

ANno quoque sub eodem, die videlicet sanctę *Luciæ*, circa horam tertiã, factus est apud *sanctum Albanum* & partes circumiacẽtes, quæ *Ciltria* dicuntur, terræ motus. Vbi à tempore cuius nõ extat memoria, tale quid visum nullatenus est, aut auditum. Ipsa enim patria solida est & cretosa, minimè cauernosa, aquosa, vel maritima, vnde talis euẽtus insolitus & innaturalis, magis extitit admirandus. Ipse autem terræ motus, si fuisset tam damnosus, vt insolitus & admirandus, omnia ædificia cõ- D cussisset. Factus est etiam cum ipso motu & tremore, tanquam terribilis tonitrus subterraneus. Sed & hoc mirabile simul cum terræ motu contigit, quòd columbæ, monedulæ, passeres & aliæ aues, quæ in domiciliis vel in ramis arborum quiescebãt ac si ancipitre super volitante perterritæ, subito excussis alis, velut amentes, auolabant, & inordinatè huc illucque ex transuerso radeuntes & fugientes, videntibus timorem incusserunt & horrorem. Sed postquàm ipse terrestris tremor cum mugitu con- E quieuit, ad nidos solitos, quos idem commouerat, redierunt. Præterea motus ipse memoratus in omnium cordibus horrorem generauit, quod plus esse æstimo quàm stuporem vel timorẽ. Vnde euentuũ futurorum creditur fuisse significatiuus. Sensit igitur anno illo, tam terra quam mare insolitas commotiones & horribiles, quæ secundum Euangelicam comminationem quæ est, *Erunt terræ motus per loca*, mundi terminũ minabantur imminere.

Archiepis. Cant. cum Canonicis Canonicorum compescuit.

CAntuariensis Archiepiscopus perpẽdens, quòd ex enormi facto, quod *Londinis* in Ecclesiis Ca- F nonicorum *sancti Bartholomæi* perpetrauerat, infamiæ & scandali fœtor sulfureus totius Regionis in fecerat latitudinem, missis cautè nunciis, clamorẽ eorum blanditiis & promissis, admixtis comminationibus, suppressit. Ipsi igitur tum quia pauperes, tum quia potens erat Archiepiscopus, seipsum etiam manifestè culpabilem iustificare, in patientia sua animas suas possidentes, siluerunt, Deo & beato *Bartholomæo* causam suam commendantes.

Papa cupit apud Burdegalim commorari.

TEmpore quoque sub eodem, missis solẽnibus nunciis, Dominus Papa postulauit Dominum G Regem *Angliæ*, vt liceret ei saltem apud *Burdegalim* ciuitatem suam in *Gascon*ia cõmorari. Fratres enim Domini regis *Francorum* cum districtè conuenerant, rogantes ex parte dicti Regis & sua, vt pacem iniret cum *Frederico* humiliato, & satisfactionem Ecclesiæ humiliter offerenti, sicut honorẽ vniuersalis Ecclesię diligebat. Imponebant etiam illi dicti Regis fratres, videlicet *Pictauiæ* & *Prouinciæ* Comites, quòd per Papæ auaritiam totum euenit infortunium memoratum. Ipse enim Papa cruce signatos, ne in succursum regis aduenirent, pecunia corruptus impediuit, & absoluit à voto suæ pere-

1250.

gerinationis, quos paulò antè per suos mittit Prædicatoris & Minores cruce signauit. Præterea crucesignatos Comiti R & aliis vendit Magnatibus, sicut olim *Iudæi* consueuerunt, oues & columbas in Templo vendere, quos Deum legimus in Euangelio ita punitos eiecisse. His autem persuasionibus, difficilem se Papa exhibuit & inexorabilem, vnde duris verbis & litigiosis Dominus Papa & dicti Comites ab inuicem recesserunt, & versus *Angliam* iter maturauerunt, vt Dominum *Anglorum* Regem persuaderent; quatenus ad succursum *Francorum* Regis præsentiam suam desiderantis & expectantis, secundùm votum suum, sicut honorem *Christi* desiderauit, properaret.

Regis Anglorum angustia.

ARctabatur igitur Rex *Angliæ* vehementer, quòd si præcluderet vias Papæ, fratrem suum *Æthelmarum* Papa offensus minimè promoueret: si sinum panderet ei refugii, *Fredericum*, per cuius terras necesse transire habet peregrinaturus, in iram prouocaret. *Francis* quoque non placeret. Præterea, quòd multum prudentiores *Angliæ* perterruit, si Papa in *Burdegali* commoraturus reciperetur, posset in breui tempore per nauigiū in *Angliam* nauigare, & illam præsentia sua deteriorare, & vt timetur, coinquinare. Qui enim senserant illam suis corrumpi *Caursinis* vsurariis, magis formidabant ipsam fuatoria, si præsens esset, quod absit, maculari. Ideo super hoc propensius consilium Regis protelabatur.

Litera Papales ad Abbatem de S. Albano, & quosdam alios.

DIebus autem sub eisdem, videlicet in aduentu Domini, significauit Dominus Papa, de *sancto Albano* & de *Wautham* Abbatibus, & Archidiacono *sancti Albani*, quatenus in *Henricum* Decanum *Londinensem*, *Petrum* Archidiaconum, *Robertum*, cantorem *Londinensem*, magistrum *Willielmum* de *Lichefeld*, *Willielmum* *Leafete* & alios Canonicos *Londinenses*, propter delictum Capituli, sententiam promulgatam ab Archiepiscopo Cantuariensi *Bonifacio*, penitus nullam fore. Instabat autem nihilominus idem Archiepiscopus in curia *Romana*, exigens in visitandos eum procurationibus visitationes. Et eò instantiùs & confidentiùs, quia Episcopus *Lincolniensis*, qui eo minor esse dignoscitur, à Domino Papa paucis antè elapsis annis impetrauerat, vt Canonicos suos *Lincolniensis* Ecclesiæ visitaret, multum reluctantes, & maximum thesaurum in defensione eorum inaniter effundentes. Huius autem rei literæ, scilicet denunciationis præcepti, in *libro Additamentorum* pleniùs annotantur.

Mors Frederici imperatoris.

OBiit autem circa eadem tempora, Principum mundi maximus *Fredericus*, stupor quoque mundi & immutator mirabilis, absolutus à sententia qua innodabatur, assumpto, vt dicitur, habitu *Cisterciensium*, & mirificè compunctus & humiliatus. Obiit autem die sanctæ *Luciæ*, vt non videretur ea die terræ motus sine significatione & inaniter euenisse. Quo sublato, exsufflata est spes *Francorum*, de succursu sui Regis. Condidit autem nobile testamentum, quo Ecclesiæ per ipsum damnificatæ restaurarentur. Celata autem fuit mors eius per aliquot dies, ne hostes eius citò exultarent. Sed die sancti *Stephani* facta est in publico manifesta, & nunciata in populo. Testamentum eius nobilissimum scribitur in *libro Additamentorum*.

XXV. quinquagena consummata à tempore gratiæ.

COmpleto igitur hoc annu, iam fluxerunt de tempore gratiæ viginti quoque quinquagenæ annorum, id est, mille, ducenti & quinquaginta. Notandum autem est, & non leuiter attendendū, quòd in nulla illarum quinquagenarum, scilicet xxiiij. sicut in ista vltima quinquagena, quæ iam præterit, videlicet vigesima quinta, tot mirabilia & insolitæ nouitates euenerunt, vt in vltima. Et

A sunt quidam & multi historiarum scriptores, & diligentes inspectores, qui dicunt, quòd nec in omnibus aliis quinquagenis visa sunt tot prodigia & nouitates admirandæ, sicut in hac iam terminata. Et his tamen maiora cum formidine expectantur.

Mirabilia vltima quinquagena.

IN hac enim *Tartari* de suis sedibus exeuntes, multa Orientalium climata tam fidelium quàm infidelium fetali exterminio vastauerunt. *Admiralius Murmelinus Africanorum* & *Hispanorum* Rex potentissimus, cum toto suo exercitu dissipato victus aufugit. B prædicante magistro *Oliuero*, in partibus *Germaniæ*, apparuit omnibus manifestè *Christus* crucifixus in aëre. Recessit *Græcia* Ecclesia à subiectione *Romanæ* Ecclesiæ, propter eiusdem *Romanæ* Ecclesiæ varias ènormitates, maximè in vsuris, simoniis, iustitiæ venditionibus, & aliis iniuriis intolerabilibus. *Damiata* vrbs *Ægypti* celeberrima, bis capta, & bis amissa, cum multi sanguinis effusione, tam *Saracenorum* quàm *Christianorū*. *Anglia* Interdictum passa est per annos circiter septé. C Regnū quoque *Angliæ* per tantundem ferè temporis, bellum tolerauit intestinum. Tributaria facta est *Anglia*. Rex *Anglorum Iohannes*, iuxta quorundam prophetias quando obiit, nihil terræ pacificè possedit, vnde extorris dicebatur. Prohibitum est iudicium purgationis, per aquam & igné. Permissum est vni personæ fructus plurium Episcopatuum recipere, & redditus priùs obtétos retinere. Transferuntur sancti in *Anglia Thomas* Martyr, & *Ædmūdus* Cōfessor in *Frācia*. Floruit sancta *Elizabeth* filia regis *Hungariæ* in *Alemannia*. D Prohibentur, & posteà pecunia interueniente, permittūtur aliqui plures Ecclesias habere, & legitimantur spurij. Electus est in Dominum & quasi Regē *Angliæ Ludouicus* filius Regis *Francorum* primogenitus & hæres. Qui posteà propter fidei suæ transgressionem, citò ingloriùs recessit. *Otto* Imperator *Romanorum*, persequēta *Innocentio* tertio Papa, miseram passus est ruinā in prælio, victus, excommunicatus, & cassatus. Capti sunt, occisi & dissipati, Conuentus *Templi*, *Hospitalis* sanctæ *Mariæ Theutonicorum*, & sancti *Lazari*, E bis. Et ciuitas sancta *Hierusalem* cū suis sanctis Ecclesiis & locis *Christi* præsentia consecratis, bis destructa, vltimò autem solo tenus à *Chorosminis* miserabiliter, & à *Soldano Babyloniæ* miserabiliùs exterminata. Eclipsis solis bis contigit per triennium. Et aliud signum mirabile in aëre, prout describitur euidenter in hoc libro, anno gratiæ M.cc.xxxiij. Terræ motus in *Anglia*, & etiam in *Cistria* pluries. In partibus *Sabaudiæ* quinque villæ suis Ecclesiis, domibus, & incolis, montibus conglomeratis F subuertuntur. Maris ascensus insolitus & damnosus, qualis non est præuisus. Vna noctiū visæ sunt stellæ infinitæ cadere de cœlo, ita quòd simul & semel decem vel duodecim hæc in Oriente, hæc in Occidēte, Austro & Aquilone, & in medio firmamenti volitare viderentur. Quæ si essent veræ stellæ, nec vna in cœlo remansisset, nec potest inde in libro Meteororum ratio reperiri manifesta. Sed vt *Christi* comminatio mortalibus immineret: *Erunt signa in Sole*, &c. Concilium generale bis celebratum. *Romæ* scilicet, & *Lugduni* In vltimo, cassatus est Imperator *Romanorum Fredericus*. In mari non procul à *Ianua* captus est *Otto* Cardinalis, quondam Legatus in G *Anglia*, cum pluribus Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prælatis, & *Ianuensibus*, è quibus multi sunt submersi. *Wallia* quoque *Leolino* Principe suo viduata, & posteà duobus filiis suis prǽmatura morte occumbentibus, legibus *Angliæ* & dominatui Regis inclinatus. *Gasconia* quoque recalcitrans, per Comitem *Legriæ Simonem* edomatur. Rex *Henricus* tertius bis, vtiua sua vltramarina, præcipuè *Normanniam*, da qua pater eius iudicio duodecim Pa-

rium

1251.

tium *Franciæ* abiudicabatur, tanquam de cæde nepotis sui *Arthuri* cruentos, in manu forti reposceret, cum exercitu transfretauit, & bis rediit inglorius, pauper, & confusus. Magna pars *Hispaniæ*, per victoriosissimum Regem *Castellæ*, cum pluribus nobilibus ciuitatibus suis, scilicet *Corduba*, *Sybilla*, *Pennuscula*, & aliis pluribus, & cùm quibusdam insulis, scilicet *Maiorica* & *Minorica*, & multis locis maritimis, capta est, & cultui dedita Christiano. In partibus autem Aquilonaribus, per *Waldemarum* Regem *Daciæ*, magna *Frisiæ* & *Russiæ*, scilicet iter duodecim dierum, pars capitur, ita vt septem Episcopatus in ea *Christo* adquirantur. Papa velut exul & ab vrbe expulsus aut fugitiuus, aut latitans, moratur *Agnaniæ* & *Perusii*, persequente *Frederico* Imperatore. Qui imposuit ei, quòd cùm Deo militaret in *Terra sancta*, Imperium nitebatur occupare. *Templarij* quoque ex odio Papali sumentes occasionem, eam voluerunt *Soldano* trádere *Babyloniæ*. Post obitum *Gregorij* Papæ, vacauit sedes Papalis per annum & nouem menses. Tres Apostolici viri sederunt infra duos annos. Vous quoque Cardinalis omnibus præstantior Cardinalibus, *Anglicus* natione, magister scilicet *Robertus* de *Sumercota*, de quo timebant alij, ne in Papam eligeretur in palatio, quod Regia solis dicitur, dũ de electione tractaretur, obiit, inuidia, vt dicitur, stimulante suffocatus. Tandem electus *Sinebaldus* Cardinalis, qui & dictus *Innocentius* quartus, sequens sui prædecessoris vestigia, ipsum Imperatorẽ *Fredericum* excommunicauit, fugiens igitur de loco ad locum eius persecutionem, tandem venit *Lugdunum*. Vbi Concilio generali celebrato, ipsum *Fredericum* Imperatorem deposuit, & extorta ab Ecclesiæ prælatis impudenter infinita pecunia *Lãdegrauium* de *Duringa*, & posteà *Willelmum* Comitem *Hollandiæ*, nitebatur promouere in Imperium. Sed vno mortuo alio victo, minimè profecit in proposito. Vsurarii, qui nomine *Christiano* censebantur, dicti *Caursini*, papa tolerante primo, & posteà manifestè protegente, in *Anglia* receptacula & pacem inueniunt. Et se sine rubore, mercatores vel escambiatores nominant papę. Suspenduntur prælati à collationibus beneficiorum, donec satisfiat auaritiæ papali, de indignis barbatis suis, qui nunquam in *Anglia* apparuerunt, nec de animarum custodia quicquam curauerunt. Plurium ordinum fratres scatent, nunc *Prædicatores*, nunc *Minores*, nunc *Cruciferi*, nunc *Carmelani*. In *Alemannia* autem, mulierum continentium, quæ se *Beguinas* volunt appellari, multitudo surrexit innumerabilis, adeò vt solam *Coloniam* mille vel plures inhabitarent. *Prædicatores* verò & *Minores*, primo vitam pauperem & sanctissimam deducentes, prædicationibus, confessionibus, diuinis in Ecclesia obsequiis, lectionibus & studiis penitus intendebant, paupertatem voluntariam pro Deo, relictis multis redditibus, amplectentes, nihil in victualibus vsque in crastinum sibi reseruantes. Sed infra paucos annos sese sollicite instaurabant, ædificia sumptuosa nimis construentes. Papa insuper de ipsis licet inuitis, suos fecit telonarios, & multiformes pecuniarum exactores. Videbatur igitur tempus innouari, de quo plenus spiritu sanctorum omnium factus, in principio regulæ suæ commemorat *Benedictus*, vbi de generibus diuersorum tractat Monachorum. Nec est ipsius sancti *Benedicti*, vel beati *Augustini*, à suæ principio constitutionis per tantum temporis ordo retrogressus. Sanctus *Ædmundus Cantuariensis* Archiepiscopus, corpore incorruptus apud Pontiniacum. Sanctus quoque *Robertus* Heremita apud *Knarburg*, Sanctus quoque *Rogerus* Episcopus *Londinensis*, & alii plures in *Anglia*, Et sancta *Elizabeth* filia Regis *Hungariæ*, Et sancta *Hildegardis* prophetissa in *Alemannia*, insignibus coruscant miraculis. Reædificatur Ecclesia *Westmonasterij*. Et feretrum aureum à Rege *Henrico* tertio ad opus S. *Eduardi* preciosissimo opere fabricatur. Sanguis *Christi*, & passus eius in *Angliam* deferuntur, & apud *Westmonasterium*, ipso Rege *Henrico* conferente, reponuntur. *Albigensium*, *Iouinianorum*, & multorum *Italicorum* hæreses, quę pullulauerant, destruuntur. Rex *Noruegiæ* Haco in Regem vnctus coronatur. Monachi *Cistercienses*, ex dispensatione papali, constructis cõpetentibus ædificiis *Parisiis* & alibi, vbi viget vniuersitas scholarium, studens; ne *Prædicatoribus* & *Minoribus* contẽptui habeantur, *Nigri ordinis* Monachorum vestigia subsequentes. Nobilis sedes & Ecclesia *Cantuariæ*, tot sanctorum prædecessorum Archipræsulum illustrata sanctitate, à penitus insufficiente, Rege intrudente, occupatur, Ecclesiarũ vacantium fructus primi anni, per totam eius prouinciam per spatium septem annorum emungẽte, eodem & multos opprimente, exemplo *Lincolniẽsis* Episcopi prouocatus, qui super Canonicos suos renitentes potestatem visitandi impetrauit. *Saracenis* hoc vltimo huius quadrageno annorum ad votum triumphantibus, totus *Christianorum* exercitus (proh dolor) trucidatur in *Ægypto*, ex omni *Franciæ*, *Templi*, *Hospitalis*, sanctæ *Mariæ Theutonicorum*, & sancti *Lazari*, constans nobilitate. Vbi etiam captus est cum duobus fratribus, *Pictauiæ* & *Prouinciæ* Comitibus, pius *Francorum* Rex *Ludouicus*. *Willelmus* quoque *Longa spata*, cum multis *Angliç* nobilibus, ibidem interiit interfectus. *Roberto* fratre dicti Regis, Comite scilicet *Atrebatensi*, fugitiue de prælio & submerso. Papa & tota curia *Romana*, eò quòd crucesignati venduntur, & absoluti pro pecunia absoluuntur, & multiformiter retardantur, gratiam tam cleri quàm populi diatim amisit. Tota *Christianitas* ex odio & discordia inter ipsum Papam & *Fredericum* exortis, bellis suscitatis perturbatur, & Ecclesia vniuersalis periclitatur. Rex *Angliç Henricus* tertius crucesignatur, cũ multis terræ nobilibus. Multique *Christianitatis* reges, principes, & Magnates, prælatique cruce cõsignantur. Solus autem sancti *Ædmundi* Abbas, immemor quod cum cuculla *Christi* crucem sumpserat perpetuo baiulandam, in derisum multorum, coram rege, & cum ipso, quod manifestam sapiebat adulationem, crucis assumpsit signum ostendẽdum. Migrauerunt autẽ ad *Christum* hoc anno nimis lethali pro *Christo* decertantes fideliter, relicta natali patria, vxoribus, & liberis, consanguineis, & amicis, nobiles infiniti. Quos cõstat esse Martyres, & eorum nomina, quæ propter sui multitudinem, hoc volumine scribi nequiuerunt in libro vitæ titulo indelebili suis profecto meritis coronãtur. Obiit insuper stupor mundi *Freder.* die sanctæ *Luciæ* in Apulia. Hęc autẽ mirabilia & nouitates, quę nec visa nec audita, neq; scripta reperiũtur à cũctis patrum nostrorũ retroactis temporibus, in huius vltimę annorum quinquagenę tempore contigerũt.

Hic terminantur fratris *Matthæi Pariensis*, Monachi *S. Albani* Chronica. Quæ pro vtilitate posteritatis subsecuturæ, Dei pro amore, & beati *Albani* Anglorum protomartyris honore, ne memoriam euentuum modernorum vetustas aut obliuio deleat, literis commendauit.

Virginis à partu iam mille volumina Phœbus;
Cum bis centenis & quinquaginta peregit
Annua; sed visum non est sub tempore tanto,
Aprilis sexto fuerit quod Pascha Calendas.
Dum quinquagenus orbem percurreret annus.
Hoc tamen euenit anno, cui terminus hoc est.

1251. Fluxerunt vtique ab incarnatione Domini, viginti & quinque annorum quinquagenæ. Nec est visum quòd anno Iubilæo, id est quinquagesimo, celebraretur pascha suo loco proprio; videlicet sexto Cal. Aprilis, nisi hoc anno vltimo.

Terminantur hic Matthæi Chronica: Iam Iubilei Anni dispensatio.
Tempus spondet requiei, Detur ergo quies ei, Hic, & cœli solio.

Creditur quoque non vacare à significatione, quòd omnia hoc vltimo anno elementa, insolitum & irregulare passa sunt detrimentum. Ignis, quia in nuper transacta nocte natalis Domini terribiliter emicuit, contra naturæ cursum consuetũ. Aër, quia innaturalis tonitrus & intempestiuus, ac diuturnus, cum densis nimbis, in Episcopatu *Norwicensi* & in confiniis longè lateque sæta caliginosum perturbauit. Nec est auditus per longa tempora tã terribilis tonitrus, vel visæ tales coruscationes etiã in æstate. Mare, quia solitas metas transgrediens, loca contermina deuastauit. Terra, quia in *Anglia*, imò etiam in *Cilicia*, quæ cretosa est & compacta, contremuit.

Siste tuis metas studij Matthæe quietas,
Nec ventura petas, quæ postera proferet ætas.

Rex Angl. celebrat Natalia Vuintoniæ.

ANno Domini M. CCLI. qui est annus Regni Domini Regis *Henrici* iij. xxxv. fuit idem dominus Rex ad natale Domini apud *Wintoniam*. Et quia sedes Episcopalis vacabat, & ad eandem postulatus fuerat *Æthelmarus* frater eius, vt prædictũ est, cohibuit manus rapaces, ne bona distraheret Episcopatus, vt solebat. Veruntamen quia ægrè dediscitur vsus, syluas præcepit abscidi & vendi, & inde pecuniam ærario suo addi accumulandam, licet satis diceretur ei, quòd peregrinaturis & Deo militaturis, talis rapina nullatenus fuerat profutura.

Tonitrua hyemale & intempestiuum.

TVnc quoque temporis, nocte videlicet natalis Dominici, in signum, vt timebatur iræ Dei, tonitrua horribilia nimis, præcipuè per Episcopatum *Norwicensem* & confinia tonuerunt, coruscationes terribiles emicuerunt, & intempestiua aëris perturbatio auribus audientium & cordibus intelligentium maximum incussit pariter timorem & horrorem. Dicebant namque augurantes, hoc in triste prognosticum euenisse.

Rex nulla festiua distribuit vestimenta.

EOdemque celeberrimo festo, licet omnes prædecessores sui indumẽta Regalia & iocalia preciosa, consueuissent ab antiquo distribuere, ipse tamen Rex (de sua futurè peregrinatione sollicitus & parcus) nulla penitùs militibus distribuit vel familiaribus.

Abbreuiatur Regiæ mensæ dapsilitas.

MEnsæ quoque Regalis dapsilitas consueta & hospitalitas, abbreuiata est, & postposita solita verecundia. Etiam cum Abbatibus, prioribus, clericis & viris satis humilibus, hospitia quæsiuit & prandia, moraturus & munera postulaturus. Nec iam ciuiles habebantur hi, qui Regi & regalibus hospitia cum procurationibus splendidis exhibuissent, nisi muneribus nobilibus & magnis, Regem ipsum, Reginam, & *Eduuardum*, & aulicos singulatim respectos honorarent, imò nec erubuit ipsis, nõ tanquam gratuita, sed iam quasi debita postulare. Ipso namque tempore, ne exempla auresiu suspendãt auditorũ, cùm *Robertus Passelewe*, quem nuper opprobriis in capella sua apud *Westmonasterium* turpibus lacessiuit prandens Dominus Rex, amplis est respectus muneribus. Nec appreciabant aulici & regales donatiua, nisi preciosa & sumptuosa, vt pote palefridos desiderabiles, cuppas aureas vel argenteas, monilia cum gemmis prælectis, & annis Imperialibus, & consimilia. Et facta est curia Regalis *Romanæ* consimilis, in quæstu pro meretrice sedens, vel prostans veractus.

A Numerus interfectorum in exercitu Regis *Francorum*, per superbiã Comitis *Atrebatensis*, sexaginta millia, & viginti millia armigerorum, & ampliùs, exceptis submersis, fugitiuis, dispersis, & eis qui se vltro hostibus reddiderunt, qui apostatarunt, & plùs aliis nocuerunt *Christianis*. 1251.

Summa redemptionis Regis *Francorũ*, quasi Deo irata, non multùm dissidet à numero interfectorũ, scilicet sexaginta millia librarum auri, primi & purissimi, exceptis aliis denariis communibus, videlicet

B esterlingorum, *Turonibus* & *Parisiensibus*, qui ad infinitum numerum ascenderunt. Strages accidit anno gratiæ m. cc. l. Solutio vel satisfactio solutionis, anno sequenti, scilicet m. cc. li.

Captiui imperatoris cautius custodiuntur.

TEmpore quoque sub eodem, tres vel quatuor de qualibet ciuitate *Italiæ*, & aliqui de ciuitatibus *Apuliæ* ciues, *Frederico* aduersantes & filio eius, qui in carcere *Frederici* detinebantur (quos omnes proditores suos & rebelles vocare consueuerat) mortuo *Frederico*, filius eius *Conradus*, & hoc de consilio patris, ad vlteriora terræ suæ transmisit,

C videlicet *Neapolim* & *Palernam* in *Sicilia*, vt ibidem tutiùs & cautiùs custodirentur. Aliqui tamen captiuorum dati sunt *Henrico* filio suo, nepoti scilicet Domini Regis *Angliæ*, quos tradidit *Conrado* custodiẽdos. Inter quos incarceratus fuit filius Marchisii *montis Ferrati*, qui commutabilis fuit pro *Enfio* filio *Frederici*, quem *Bononienses* adhuc in vinculis detinebant, & cùm inde tractatus haberetur, mors *Frederici* effectum finalem intercepit.

Filii & amici imperatoris insurgunt contra Papam.

COEperunt igitur filii & amici *Frederici* roborari, & robutati contra Dominum Papam

D calcaneum leuare, & sic amputato vno capite instar *Hydræ* quam *Hercules* occidisse dicitur, multa capita succreuerunt. Erat autẽ *Conradus*, quia filius fuit filiæ Regis *Hierusalem*, *Iohannis* militis inuictissimi, & ipse *Conradus* miles strenuissimus, omnibus de Imperio amabilis ac formidabilis. Et *Henricus* frater eius, quia filius fuit Imperatricis *Isabellæ*, quæ omnibus extitit amabilis, & nepos *Christianissimi* Regis *Angliæ* insuper puer elegantissimus, vniuersis Imperialibus gratus extitit & gratiosus. Papa

E verò, tum propter sui, tum propter generis sui ditatem, omnibus Imperialibus extitit odiosus. Vnde Ecclesia multiplicatis persecutoribus, non mediocriter periclitabatur, damna multiformia tolerando. Eratque præteritorum infortuniorum recordatio, quasi spina in oculo, omnibus Papæ consentientibus. *Henricus* enim *Raspe*, *Landegrauius Duringiæ*, quem Papa proposuerat in Imperatorem sublimare, & pro cuius promotione infinitam effuderat pecuniam, periit in mortem ignominiosam præcipitatus. Post mortem cuius, in loco eiusdem, *Henricus* electus est Comes *Gelrensis*,

F sed mortem probrosam prioris considerans, recusauit sic sublimari. Post hunc Dux *Brabantiæ*, qui & *Lotharingiæ*, sed & ipse penitus refutauit. Post hunc verò Comes *Richardus*, quia vafer & abundans numismate, & quia frater Regis *Angliæ*, renuit, quia ambigua sunt Martis pericula, & præcise contradixit. Post quem elegit Dominus Papa *Willielmum Hollandiæ* Comitem. Qui temerè con-

G sensit, & iam omnibus amissis ad suam terram, & non tam suam, quia fratri suo eam donauerat, repulsus est, vnde muscipulas & promissiones Papales detestans, mendicare cogebatur. Post hos autem omnes, voluit Dominus Papa loco *Frederici*, *Haconem* Regem *Norwegiæ*, in culmen Imperii subrogare. Vnde vt aptiorem & fauorabiliorem ad hoc ipsum haberet, ipsum in Regem fecit consecratũ coronari. Sed postquam coronatus fuit protestatus est palam, se semper velle Ecclesiæ inimicos, sed non omnes Papæ inimicos impugnare.

Et

1251. Et hoc idem protestatus est idem Rex mihi ipsi *Mattheo*, qui & hæc scripsi, sub magni iuramenti attestatione: vnde Ecclesiæ pericula vndique quotidie proruperunt.

Discordia interduos Soldanos potentissimos. Diebus quoque sub eisdem, mota est discordia inter duos *Saracenos* Principes potentissimos, scilicet *Halapiensium* & *Babyloniorum Soldanos*, pro eo quòd pro pecuniæ auaritia redemptus est Rex *Francorum*, & à manibus *Saracenorum* liberatus. Dicebant enim omnes communiter Orientales, se nunquam tam preciosam prædam, per ignauiam & auaritiam *Babyloniorum* amisisse: vnde idem *Babyloniorum Soldanus*, vndique à *Saracenis* appetitus hostiliter, sed maximè ab *Halapiensium Soldano*, id coactus est confiteri, & significare Regi *Francorum*, & pacem petere, & fœdus amicitiæ sub bonis ac certis conditionibus humiliter postulare. Vnde salus sperabatur in *Hierusalem* profutura. Super quo literas à magistro *Hospitalis Hierusalem* suscepimus bullatas. Si quis eas videre desiderat, *librum* respiciat *Additamentorum*. Ipse enim qui [illegible] interfecerat, in tantam superbiam elatus est, quòd omnes ad tam commouit Orientales. Ipse namque *Soldanus* iam interfectus proditiosè, vir fuerat discretus & modestus, & suæ legis zelator indefessus. Hic adhuc viuens, grauiter dum redargueretur super hoc, quòd Regem *Francorum* viuum & redemptum abire permisit, sic dicitur respondisse. Amici, scitis quoniam omnium *Christianorum* nobilissimus est ille. Si igitur occideretur consanguinei eius, quibus abundat, toto spiritu aohelarent ad vindicandum. Suam insuper redemptionem amisissem. In cuius solutione tota *Francia* depauperatur, *Paganismus* ditatur, & exaltatur. Nec ausus fuero tam dignam personam veneni facinus exercere, ne tanta fraus Deum *Christianorum* prouocaret. Sufficiat ergo nobis *Machometo* propitio, tanti Regis aduersantis confusio, victus captus est, & redemptus, nec erat cum eo oobilis vel etiam outabilis, qui manus nostras euaderet. Corporibus eorum, armis & equis, & pecunia gratulamur, & de victoria, quæ omnem thesaurum exsuperat, gloriamur. Hæc autem responsio, cùm non sufficeret, imò magis accenderet, vt dicerent: Mentiris nequiter. Nempè, si ipsum Regem *Francorum* interfecissés, vel perpetuo carceri mancipasses, omnibus per sæcula Occidentalibus terrori fuissemus & honori, sed auaritia excæcauit cor tuum. Et ante expectatum subitò pugione transuerberatus *Soldanus Babylonis* miserabiliter expirauit. In loco cuius, cruentus proditor, qui ipsum dominum suum vt dictum est, interfecerat, est substitutus. Mors hæc & substitutio alterius Comiti *Richardo* seriatim est denuntiata: Vnde literæ in *libro Additamentorum* possunt reperiri.

Patientia Regis Franc. Rex autem *Francorum* Christianissimus, omnia hæc aduersa patienter tolerans sub silentio, apud *Achon* commorando, misericordiam præstolabatur, orationes exigens religiosorum, & præcipuè ad generale Capitulum *Cisterciensium*, vt Dominus post tales tempestates, gratiorem conferat serenitatem, fratresque suos, in quorum sinu reposita fuit eius spes & confidentia copiosior, vt præfatum est, in partes destinauit Cisalpinas. At ipsi sui *Iosephi* immemores officium suum iniunctum tepidè nimis exequebantur, atque distulerunt adeò, vt nolle suffragari viderentur, secundùm illud Philosophicum, *Qui dum distulit, denegauit*.

Aduenit Guido frater Regis Angliæ de Terra sancta. Et dum adhuc solennitas dierum natalitiorum vtcunque celebraretur, aduenit *Guido* frater domini Regis vterinus de *Terra sancta*, festinus, nescitur si de prælio fugitiuus. Honestius tamen dici potest, quòd de custodia *Damiatæ* post pacem formatam prudenter est elapsus. Hic dum pauper & pedes applicuisset, & ad Abbatiam de *Ferensham*

A gratia hospitandi diuertisset charitatiuè, ciuiliter est receptus, & lautè ibidem refectus. Petiit igitur ipsum Abbatem, vt ob eiusdem charitatis intuitum, & fratris sui domini Regis honorem & reuerentiam, aliquot equorum suorum sibi & sociis suis, donec *Lond.* perueniret, benignus accommodaret, aliquos quoque de ministris cum ipsis. Et ipse illico cùm illuc perueniret, vt ait sub attestatione magna, cum multiplicium gratiarum impensione equos remitteret per eosdem. Concessit Abbas, & suæ satisfecit B postulationi. Sed cùm ipse *Guido Lond.* peruenisset, non veritus ingratitudinis notam incurrere cum veteri opprobrio *Pictauia*, nec grates Abbati rependit, nec equos remisit, sed tantùm ministros quibusdam irrecitabilibus sannis laesissos. Et sic inuerecundus hospes, anguis in sinu, mures in pera meruit comparari. 1251.

Ipsum igitur cùm vidisset Rex, in fraternos amplexus ruit lætabundus. Et competiens quoniam vacuus Regiæ pecuniæ inhiaret, confestim contulit ei Rex, quam à *Iudæis* abrasaret, denariorum multitudinem copiosam, vt cistellas eius vacuas quingentis libris impregnaret. Prætera concessit *Galfrido* fratri suo custodiam nobilissimæ Baroniæ iam vacantis de *Hastinge*. Et sic exclusis & delusis *Anglorum* nobilibus & indigenis naturalibus, alieni diatim substituuntur, vt conqueri valeant *Angli* cum Propheta dicente: *Hæreditas nostra versa est ad alienos, domus nostra ad extraneos*. Nec sufficit domino Regi thesaurum suum, quem in viaticum suæ peregrinationis debuit reseruare, inconsultè sæcularibus & alienis dispergendo distribuere verùm in honores Ecclesiasticos, alienos indignos procurauit vigilanter sublimari, & sublimatos contra *Anglos* armare & animare & in causis defendere ventilatis. Scripserat namque Rex domino Papæ deuotissimè supplicans vt fauorabilis esset Arch. *Cantuar. Bonifacio* in causa quæ inter ipsum & Prælatos *Angliæ* vertebatur, & maximè inter ipsum Archiep & Episc & Canonicos *Lond.* vt nullo modo Archiepiscopus à suo frustraretur desiderio. *Alien. Angl. ditat fratres suos.*

Hæc autem satis sagaci consideratiomis acie perpendens Episcopus *Londin.* quem nuper enormiter iniuriando Archiep. excommunicauerat, & excommunicatum longè lateque fecit denuntiari ait intra se: Honor *Angliæ* in præcipiti declinat Archiepisc. me & omnes *Anglos* persequitur. Alienigena indigenam & sanguine nobilium *Anglorum* insignitum. Si igitur Rex occasionem in me & genus meum sæuiendi haberet, ad hoc insurgeret lætus & festinus, & meos consanguineos bonis suis quomodolibet spoliaret, & eisdem bonis alienos locupletaret. Et sic in *Anglia* mala malis possent accumulari. His igitur subtiliter pensatis incommodis quasi inter duas molas contritus, angustiabatur hinc honor & causa Ecclesiæ suæ, hinc impetus Regalis iracundiæ, ipsum hincinde distrahebant. Tandem verò, vt minus malum subiret, prælegit, quamuis læsus & quamuis passus iniuriam, ad tempus humiliari, & iurare stare prouisioni Archiepiscopi licet aduersantis, potius quàm Regalis impetus discrimen experiri: & sic absolutus est à sententia qua innodabatur, admirantibus multis quòd illius Prophetici comminatio nun timebatur: *Væ mihi quia tacui, &c.* *Episcopus Lond. tandem paret Archiepiscopo.*

Tempore quoque sub eodem, postquàm moram apud *Me* [illegible] menstruam & amplius, non sine multis sollicitudinibus Papa protelasset, iter arripuit procedendi, & transitum faciens per intermedias ciuitates, vt ad vrbem perueniret, multam pecuniæ exposuit quantitatem. Tandem *Perusium* perueniens, ibidem saoius censuit commorandum. *Papa venit Perusium.*

Quia datum illi fuit intelligi, quòd si *Romam* perueniret, *Romani* exigerent pecuniam inæstimabilem ab ipso violenter, nec possent à pari contendere, cùm in eorum retiaculis teneretur. Licet igitur desiderarent *Romani* aduentum eius, noluit illuc ire, timens laqueos quos quandoque euaserat, dicens quasi *Roma*:

---Quia me vestigia terrent,
Omnia te versum spectantia, nulla retrorsum.

Veneti & alii faciunt negotium Regi Franc.

IPsis quoque temporibus *Veneti, Pisani*, & *Ianuenses*, Regi *Francorum* suisque fratribus & fidelibus ne quid tribulationis eis deesset, grauiter insidias parauerant inimicas. Dicebât enim se priùs in *Damiatam* ingressum viriliter adquisiuisse, sed posteà per superuenientium *Francorũ* superbiam & violentiam expulsos extitisse. Imposueruntque Regi *Francorum*, factum enormitatis magnæ infidelitatis ac pusillanimitatis. Quòd scilicet cùm parabatur naues ascendere transfretaturus, plus quàm decẽ millia balistariorum, tam de ipsis *Venetis, Pisanis*, & *Ianuensibus*, quàm *Francis*, repulit, nec secum habere curauit, quos tamen vocauẽrat, & certa stipendia promiserat profecturis, vnde mendici redierant, & cùm in suas peruenerant prouincias, in domos quas vendiderant, & agros, non sunt permissi saltem hospitari. Semitas & portus igitur maris, cum galeis suis obsederunt, vt si quos *Francos* inuenirent transeuntes, spoliarent, vel submergerent.

Confœderatio aliquorum Religiosorum.

ANno quoque sub eodem, quidam Prælati & Religiosi Ecclesiarum Conuentualium liquido comperiẽtes, quòd vndique quos solebant habere defensores, senserunt iam manifestos persecutores Episcopos, & Laicis ac sæcularibus nociuiores, necnon summum pontificem, qui quantò potentior est, tanto grauior ad opprimendum, studuerunt confœderari, vt alterutrum onera portãtes, minùs grauarentur. Confœderati sunt igitur cum Abbate & Conuentu de *Walsham*, Conuentus Ecclesiæ Episcopi *Cantuariensis*. Ipsum genus quoque subsidii & consolationis sibi impendi, tam ipsi, quàm alii, à cœnobio *sancti Albani*, humiliter postularunt.

Reditus Comitis Legriæ de Gasconia.

DIe verò Epiphaniæ, venit subito Comes *Legria Simon* de partibus *Gasconia*, festinus, & inglorius, vix tribus armigeris cõcomitantibus, equis inaciæ confectis & labore. Et cùm venisset *Londinum*, inuento ibidem Rege, postulabat instantissimè efficax auxilium ab ipso Rege sibi impendi, ad reprimendam *Gasconensium* sibi rebellium insolẽriam, tam in pecunia quã manu militari. Non enim vt affirmauit tam sumptuosum bellum sine Regali adminiculo solus potuit continuare, licet Comitatus sui *Legria* prouentus exhausisset. Ad quod, dominum Regem sic exacuit & animabat: Domine Rex, reducere vos decet ad memoriam, quòd quãdo vltimo *Gasconia* fuistis, ad ipsos quos fideles vestros reputastis, confidenter pro auxilio confugistis, nec tamen sinum vobis pietatis aperuerunt, nec manum debiti subsidij porrexerũt. Nec de vobis, laqueos Regis *Francorum* persequẽtis dum fugeretis, nec de Regina prægnante & apud *Regulam* infirmante, & apud *Burdegalim* patiẽte, misericordiam habuerunt, quin thesaurum vestrum extorsissent, & terram vestram & honorẽ amittere permiserunt. Quod cùm Rex audisset, misertus Comitis tantum vexari, respondit consolãs eum: Per caput Dei, veritatem dixisti Comes, & ego tibi, mihi tam strenuè militanti efficax auxilium non denegabo. Verùm ascendit clamor cum graui querimonia, quemadmodum pacificè ad te venientes, & etiam quos vocas in fide quasi bona indecenter incarceras, & interimis cõpeditos. Quod tamen Comes constanter inficiabatur, respondens: Domine, proditio eorum vobis nota & experta, reddit illos incredibiles.

Gesta Comitis ante recessum suum de Gasconia.

COmes autem memoratus *Simon*, vtpote vir bellipotens & Martis peritus, antequã à *Gasconia* recessisset, *Franzacum* castrum optimum cepit, & captiuatis obsessis solo tenus complanauit. Montem inaccessibilem, cum castro inexpugnabili, quod *Egremundus* appellatur, ita suis inhabitatoribus destituit, quòd omnes qui transibant illac, in pace poterant ambulare. Erat enim locus ille scopulis intransmeabilibus circumseptus, & in rupiũ cacuminibus turres ædificatæ, eminebant conuallibus. Nec poterant institores vel peregrini, nec etiam compatriotæ per partes illas transmeare, quin à vespilionibus spoliarentur vel etiam necarentur. Istos omnes Comes potenter potestati Domini Regis subiugarat, cum quibusdam *Burdegalensibus*, iustis legibus rebellantes.

Discessus eiusdem Comitis in Gasconiam.

SÆpedictus igitur Comes ea Regia consolatione respirans, licet insurgente proditorum *Gasconensium* vniuersitate oppressus fugerit à *Gasconia*, erectus est in spem alacrem. Receptisque à thesauro Domini Regis *Angliæ*, tribus marcarũ millibus, & à Comitatu suo *Legria*, & de terra quæ fuerat *Gileberti* de *Humframuilla* cuius habuit custodiam, collecta pecunia non minima, lætus incontinenti remeauit, significauit Duci *Brabantiæ* & eius conterminis, vt milites & seruientes armis communitos sibi destinaret applicanti, qui copiosis stipendiis saginandi, sibi fideliter militarent, *Gasconiam* properanti. Obtemperans autem Dux, transmisit ei ducentos ruptarios, & aliquot cum eis balistarios, qui ad clientelam Comitis conuolantes, *Gasconensium* sanguinem more sanguinis sugarum sitiebant, contra quos *Gasconenses* sese imperterriti munierunt.

Mandatum Regis castellæ A. ad Regem Ang.

IPsis quoque diebus, dum placitum moueretur inter Episcopum *Karleolensem Sylnestrum* & quẽdam Baronem, super quodam manerio, quod idem Baro prædecessori dicti Episcopi *Waltero* vendiderat, & iterum illud voluit reuocare, ipse Episcopus *Sylnester* respondit per se prudenter, aduersarius enim eius, licet eius præsentes essent procuratores, tunc in partibus agebat transmarinis. Impetrauit igitur à Rege literas protectionis Regiæ, dũ absens erat Baro memoratus, & sic lætus repatriauit. Pars autem aduersa sub silentio commorans, cùm elongaretur Episcopus, impetrauit à Rege literas, vt *non obstante* priore litera, negotium Baronis nullam caperet dilationem. Quod factum fuisse non creditur, sine muneris opitulatione. Sparsimque iam tales literæ, in quibus inserta est hæc detestabilis adiectio: *Non obstante priore mandato*, vel hæc, *Non obstante antiqua libertate, procedat negotiũ*, suscitabantur. Præterea, sinistra interpretatio iam in chartis facta subrepit, vt scilicet si scribatur sic: *Concedimus hanc libertatem domui tali*, & domus illa districtè nominetur, & sequatur sic, *& omnibus maneriis eius*, si maneria non expresse sigillatim nominentur, nullius est vigoris adiectio. Hoc autem rationi constat esse dissonum & omni iustitiæ, imò contra Logicæ regulam, quæ est inuestigatrix veritatis infallibilis. Quod cùm competisset, quidam vir discretus tunc Iustitiarius, scilicet *Rogerus* de *Thurkeby*, ab alto ducens suspiria, de prædictæ adiectionis appositione, dixit: Heu, heu, hos vt quid dies expectauimus? ecce iam ciuilis curia exemplo Ecclesiasticæ coinquinatur, & à sulphureo fonte riuulus intoxicatur.

Quidam Christiani liberantur de vinculis infidelium.

SVb eorundem dierũ curriculo, quidã qui credebantur in bello contra *Babylonios* cõmisso trucidati, inuenti sunt viui in infidelium carceribus com-

compediti. Qui ab amicis suis sunt redempti. Magister autem *Hospitalis* pro maxima pecuniæ quantitate redemptus & liberatus est, pro quo bulla *Hospitalis*, quæ plumbea est, donec constaret de illius liberatione, iuxta *Hospitalis* cõsuetudinem, est suspensa. Forma autẽ eiusdem in *libro Additamentorũ* figurauit, & quædam Epistola, quam idem magister amicis suis destinauit, ibidem scribitur.

Decanus & Canonici Londonenses absoluuntur.

EOdem quoque tempore, Decanus Ecclesiæ sancti pauli Lond. & Canonici, de qoibus in antecedentibus facta est mentio, auctoritate Domini Papę, per Domioum Abbatem sancti Albani, & per Dominnm Abbatem de Waltham, & Archidiaconum sancti Albani, sunt absoluti à sententia, qua Dominus Archiepiscopus Cantuatiẽsis B. ipsos innodauerat. Sed posteà alia ratione sunt innodati.

Lis super portione Episcopi quondam Dunelmensis.

TEmpore qooque sub eodem, quidam adulatores pessimi, cupientes placere Episcopo *Dunelmensi Waltero*, Dominum Papam adierunt, dicẽtes, quòd irrationabiliter facta fuit portio Episcopatus *Dunelmensis* Episcopo *Nicolao* cedenti, & quòd ipse *Nicolaus* ferè tertiam partem Episcopatus habuerat, vnde petieront Episcopatum vel redintegrari, vel saltem minus damnificari. Quibus papa: Miramur super his. Nonne facta fuit distributio illa & partitio per magnam deliberationem & considerationem virorum peritorum, & consensum partium, & res iam confirmata est per nos, & Regem Angliæ, & per prouisores: & cùm esset tunc temporis Episcopus *Bathoniensis* in curia, qui erat vnus prouisorum, aduocabatur vt veritati testimoniũ perhiberet qui cum omnia ritè facta fuisse testificaretur, repulsi sunt accusatores cum probris, & dum crederent partem dicti Episcopi *Nicolai* infirmasse, magis roborarunt. Et factum est, nõ sine dedecore Episcopi *Dunelmẽsis Walteri*, & prioris & Conuentus *Dunelmensis*, qui videbantur huic machinationi conniuentibus oculis consensisse.

Henricus de Bathonia diffamatur.

ANno qooque sub eodem, videlicet in Purificatione beatæ *Mariæ*, diffamatus est & accusatus graniter *Henricus* de *Bathonia*, miles literatus, legũ terræ peritissimus, Domini Regis Iustitiarius & Consiliarius specialis, quòd videlicet soi tantum amicus, & Domini Regis subdolus supplantator, in officio Iustitiæ sibi commisso, crumenas aliorũ, vt suam imprægnaret, argumentose nimis, ne dom dicam proditiose, nõ erubuit vel formidauit, hinc indeque munera recipere ambidexter Inbreui igitur adeò ditabatur in redditibus, maoeriis, auro, & argento, vt nulli Iustitiariorum iam secundus videretur. Vxor autem eius auara & fastidiosa, quæ de *Bassatensibus* & *Sanfordensibus* originem duxerat, & inde tribnaliter inflata, ipsum *Henricum* vrgenter ad hoc stimulauit Stimulatus igitur, ac voluntarius, adcò turpibus per fas & nefas emolumẽtis inhiabat, vt in vna sola itioeratiooe Iustitiariæ, plus, vt dicebatur, quàm ducentas libratas terræ sibi appropriaret Orto igitur multiplici scandalo & contentione super quodam manerio, inter ipsum *Henricum* & *Euerardum* de *Trumpintuna*, appellatus est de infidelitate & proditione per quendam militẽ, videlicet *Philippum* de *Arci*, coram Rege & curia regis. Vnde & retentus, quod vulgariter dicitur Atachiatus. Et cùm vellet *Iohannes Mansel* clericus capitalis Domini Regis consiliarius, ipsum protegendo & liberando manucapere, & pro ipso cauere, vt staret iustitiæ, non potuit exaudiri. Rex enim in maximam iram excanduit, respondens, quòd nõ caperet aliquem pro eo clericum fideiussorem in tali casu, reputans causam hanc crimen læsæ maiestatis Accedente igitur Episcopo Londinensi & multiplicatis intercessoribus, dimissus est custodię & plegagio viginti quatuor Militum, pro ipso *Hen*-

A *rico* responsionem & iustificationem ritè ac iudicialiter statuto termino facturorum.

Cautela H. de Bathonia

TVnc *Henricus*, vir quidem vafer & circumspectus, considerans illud ethici:

Iudices an vilium sub iniqua lege rogate.

Misit vxorem suam ad omnes *Bassatenses* consanguineos eius, supplicans attentiùs, vt pro ipso apud Regem efficaciter interuenirent, nec parcerẽt donis amplis & promissis amplioribus, qui si sic non possent perficere, constanter starent pro ipso in die periculi, armis, si necesse foret, & equis cõmuniti. B Quod & ipsi vnanimi consensu promiserunt. Erat enim vnus eorum, scilicet *Nicolaus* de *Sanford*, miles strenuus, valens pro ipso contra omnes stare vsque ad capitis expositionem. Quod cùm auribus Regiis instillatum fuisset secretius, maiori iracũdia accensus, omoia munera & verba reconciliationis præcise refutabat, iutans quòd per medium iudicij districti, necessario fuerat transiturus. *Henricus* igitur sciens se in arcto positum adiuncto sibi Episcopo *Londinẽsi* & *Philippo Basset*, & aliis amicis specialibus, Comitẽ *Richardum* adiit, & tam precibus quã præmiis cor eius sibi prudenter conciliauit, adiun- C gens sub tremendi iudicij attestatione, quòd si Dominus Rex mortem suam, imò etiam exhæredationem procuraret, totum Regnum in ipsum Regem insurgeret, & totum perturbaretur: quod si fieret, cùm subsint aliæ causæ, & maximè alienigenorum iniustè dominationes & *Anglorum* oppressiones, non sedaretur schisma ventilatum. Quod cùm audisset precibus & muneribus fractus preciosis, & terrore expergefactus Regem adiit, cor ipsius mitigaturus & pro Henrico & pace regni efficaciter allegaturus Nec adhuc sic est auersus furor Regius & indignatio. Cui sic recessurus Comes respon- D dit: Non possumus deesse Regni nobilibus in iure suo nec paci Regni titubantis.

Summa expensarum Regis subducitur.

DIebus insuper sub eisdem, fecit Dominus Rex reuolui & perscrutari in rotulis omnibus & singulis, summam expensarum extraordinariarũ, quas fecerat postquàm coronatus extitit. Quæ ad inæstimabilem summam ascenderunt, quæ in *libro* scribitur *Additamentorum*.

A comitissa Arundelliæ fundatur Domus religiosarũ.

TEmporibus quoque sub eisdem, mulier nobilissima *Isabella* Comitissa *Harundellis* quon- E dam *Hugonis* Comitis *Harundelliæ* vxor, fundauit vnam domum de sanctimonialibus, non procul à *Len*, sumptibus propriis videlicet de libero maritagio suo, quæ dicitur *Marram*.

certificantur Occidentales de morte Imperatoris Frederici.

COmpletis autem eodem aono diebus Natalitus, & imminente festo Purificationis beatæ *Mariæ* increbuit rumor per partes Occidẽtales de morte *Frederici*, quondã *Romanorum* Imperatoris, quòd scilicet die sanctę *Luciæ* Virginis morbo per- F cussus irremediabili, die sancti *Stephani* obierit. Qoi, vt dicitur, videns mortem suam indubitanter imminere, contritus pro peccatis suis confessionẽ fecit plenissimam cum lachrymarum vbertate, se Deo commendans & ordini *Cistertiensium* ante mortem vt nobis suorum fidelium patefecit certa relatio, humiliter ac deuotè suscepit. Et quia mors in foribus erat, quidam Episcopus ex parte Dei, qui nemioem in se credentem vult perire, ipsum satisfactionem promittentem absoluit.

Testamentum eius dem Frederici.

G ABalto igitur suspirans pectore, & asserens se malle nunquam fuisse natum, vel habenas Imperij suscepisse, pro cuius iuribus recuperandis & sustinendis, tot & tantis fuerat inebriatus amaritudinibus, tale dicitur condidisse testamentum. *Ego* Fredericus *in primis relinquo pro anima mea centies mille vncias auri pro* Terra sancta, *sancta* Romanæ *Ecclesiæ recuperanda, expendenda, & exponenda, ad voluntatem filij mei* Conradi. *Item volo quòd omnia*

1251. *male ablata reftituantur. Item, omnes captiuos de Imperio & Regno relinquo liberos, exceptis proditoribus tantùm. Item, relinquo totam terram Ecclefia liberam, & volo quod iura Ecclefiæ reftituantur. Item, meum hæredem relinquo,* Conradum *in Imperio* Romano, *& Regno* Siciliæ. *Item, relinquo filio meo* Henrico, *Regnum* Hierofolymitanum *& decem milia vnciarum, fecundum voluntatem* Conradi *filij mei. Item, nepoti meo, filio fcilicet filij mei* Henrici, *relinquo ducatum* Auftriæ, *& decem millia vnciarum auri. Item,* Manfredum *filiũ meum relinquo Balliuum* Conradi *in Imperium, à* Papia *& citra, & Regno* Siciliæ, *vfque ad lxx. annos, excepto quando* Conradus *erit præfens. Item, fepulturam meam eligo apud* Pannoniam, *vbi iacuit Rex* Willielmus. Hæc & alia multa continet dictum teftamentum, quorum non recordor, quia minus fuerunt notabilia. Amicis autem fuis, & aliis filiis fuis & miniftris, multa diftribuit in auro præcipuè & argẽto. Et credibile fuit, quia eodem anno venerunt ad eũ duodecim cameli onufti auro & argento, de partibus Orientalibus. Erat enim omnibus *Soldanis* Orientis particeps in mercimoniis inftitoriis & amiciffimus, ita vt vfque ad *Indos* fui currebant ad cõmodũ fuũ, tam per mare quã per terras inftitores.

Decanus & Canonici Londinenfes excommunicantur.

TVnc verò temporis, procurauit Archiepifcopus *Cantuarienfis*, mediante magiftro *Euftachio* de *Len*, officiali fuo, (fuper quo mirabantur multi) vt Decanus & memorati Canonici *Londinenfes*, ratione propriorum delictorum denuntiarentur excommunicati. Infuper vt coram Papa apparerent, funt citati. Ortum eft igitur turpe fcandalum, dum nunc ab his denunciabantur excõmunicati ĩn his, nunc in aliis ab his partibus abfoluti. Canonici verò nõ mediocriter perturbati, omnes *Angliæ* Epifcopos fuper hac oppreffione in magna mẽtis amaritudine precabantur, vt tanto impetui refiftentes imminenti, cùm paries proximus arderet, fubuenirent. Rex autem quia ipfum Archiepifcopũ creauerat, & Regina, quia eius fuit auunculus, erubefcentes, non poterant ipfum Archiepifcopum, licet caufa eius fuiffet iniufta, relinquere defolatum.

Strenua mors Comitis Walteri.

ANno quoque fub eodem, nobilis Comes *Walterus*, qui in *Terra fancta* potens extiterat verbo & opere, & *Ioppe* & quibufdam caftris maritimis & Infulis quandoque potenter & prudenter præerat in fqualore carceris *Saracenorum* & arctiffimis vinculis tenebatur compeditus. Oderãt enim eum infideles, quia ipfos frequenter & multum, dum liber extitit, damnificauerat. Nec erat eo clarior, vel armis potentior, vel moribus acceptior in tota *Terra fancta*. Fame igitur & fiti ad arbitriũ hoftium fuorum attenuatus, & flagris frequenter attritus morti iam proximus videbatur, ita vt ei iã folum fupereffet fepulchrum. Nullo nempè genere tormẽtorum poterant ipfum infideles, vel ad apoftafiam vel ad eorum flectere volũtatem. Inito igitur inter ipfos confilio productus eft in mediũ, & fic à *Soldano Babyloniæ* affatus, vt circumuentus *Ioppen* eis, in cuius cuftodia fuos fideles pofuerat ftrenuos nimis, pro fui liberatione reftitueret, blanditiis, minis, & amplis promiffionibus eft appetitus, hoc modo: O Comes inuictiffime, multa mihi dãna irrecuperabilia crebrius intulifti, quapropter multis mortibus puniri meruifti. Veruntamen in hoc tibi poteris adhuc vitam reftaurare, & reftauratam conferuare, necnon & multis honorari donatiuis, fi *Ioppen*, cui quandoque præfuifti, & cuftodiam fidam impofuifti, fcilicet, tuos fideles, quorũ non poffumus eneruare conftantiam, nobis reftituas. Tu quoque adduceris ad portam ciuitatis, vt hanc conditionem, tuam fcilicet liberationem, & omnium ciuium, inclufis manifeftes. Quod cùm Comes annuiffet, productus eft ante portam ciuitatis memoratæ, *Saracenorum* milite circumfeptus, vt diceret & palam proponeret prælibata. Quem cùm afpicerent ciues, vix ipfum cognouerunt marcidum & macilentum, & dixit Comes prius ipfis, qui eum tenebant, liceat mihi concepta verba vfq; ad confummationem proponere, dicimus enim vulgariter, quod vltimum verbum totam cõcludit parabolam. Quod cùm ei concederetur, nitebatur Comes diftinctè & aperte, & voce audibili, hæc verba articulatim pronũciare, fuis militibus fupra portam conftitutis: O milites ftrenuiffimi *Chriftianiffimique* ac deuoti videtis corpufculum meum fic exhauftum, vt fola voce ac fermone à vobis iam debeam cognofci. Mors mihi fubarrata eft & corpus exanime vitales auras vix exhaurit. Nihil pro me penitus reddatis vel concedatis. Vt quid redimeretur cadauer femiuiuum? & fi redimeret, nunquã tamen refpiraret. Adiuro igitur vos per afperfionẽ fanguinis *Chrifti*, qui in hac *terra* pro redemptione totius mundi effufus eft, vt nunquam Infidelibus his canibus, qui hanc ciuitatem fitienter in confufionem totius *Chriftianitatis* cupiunt, vel caftrum vel ciuitatem reddatis, quia certè nec vobis parcẽt cum reddideritis, nec vobis fuccurrent in proximo peregrini & incolæ, qui parantur in fuccurfum. Quod cùm audiffent *Saraceni*, capulis gladiorum fuorum, quos ftrictos tenebant, os magnifici Comitis vfque ad fanguinis effufionem copiofam, & dentium excuffionem tundentes, reduxerũt pœnis exquifitis interimendum. Quæ omnia Comes *Wal.* exemplo principis *Antiocheni* confanguinei fui, viriliter tolerauit. De quo quia mentio facta eft, libet mortis fuæ hiftoriam fub fuccincta breuitate, huic libello fuis literis commendare.

Conftans mors Principis Antiochiæ.

QVando *Salahadinus* contra Regem *Richardũ* in *Terra fancta* per bellum decertauerat, captus fuit Princeps *Antiochiæ*, & in carcere *Salahadini* inhumanè nimis tractatus, duris ac diris vinculis mancipatus, fame & fiti maceratus, ita vt iam emarcuerat. Iuffit igitur vna dierum *Salahadinus*, ipfum fifti in præfentia fua, & factum eft ita. Intuitus igitur eũ *Salahadinus* toruo vultu, ait, Sic te Deus tuus adiuuet, dic mihi verum: Si me fic teneres vt te teneo, quid de me faceres? Cui princeps imperterritus alacriter refpondit. Sic mihi Deus confulat, illico decapitateris. Sed quia Rex es, licet incredulus, ne ab aliquo vulgari percutereris, ego ipfe te decollarem. Cui *Salahadinus*. Os tuum tibi tuam dictauit fententiam. Et poftulato gladio fuo, dixit. Et ego te incontinenti decollabo. At Princeps, vt erat manibus à tergo ligatis, præfiliit lætus ac ridens ante ipfum appropians, protendens caput & extendens collum, vt promptiùs manui percufforis aptaretur, & dixit hæc vltima verba, Cape cane hoc meũ caput turpe, hirfutum, & barbatum, cum facie marcida, & auribus lutulentis, parum, imo valet nihil. Nil ampliùs afportabis, Deo autem animam commendo. *Salahadinus* igitur vno leui ictu, gloriofum Dei Martyrem decapitauit. Et ait. O pertinax, nec adhuc moriens vinceris. Ifte Princeps Martyr gloriofus, cõfanguineus fuit Comitis *Walteri*, de quo fermo prælibatur. Quos Commartyres credimus, cõregnare. Hæc qui præfens fuit, & oculis propriis confpexit, de Principe fcilicet *Antiocheno*, Magifter *Ranulphus* cognomento *Beface*, (qui tunc fuit Phyficus regis *Richar.* poftea verò Canonicus Ecclefiæ fancti *Pauli*) mihi fida patefecit relatione. Miffus enim erat ad ipfum *Salahadinum* pro liberatione eiufdem principis, fed minimè profecit.

Succiduntur nemora Archiep. fc. cant.

TEmporibus quoque fub eifdem, Archiepifcopatus nemora fucciduntur, homines depauperantur, Redditus vacantes ad arbitrium alienigenarum alienis diftribuuntur, de quorum motibus

vel

1251. vel scientia nihil constat distributoribus, & sic absente pastore, oues lupis exponuntur.

Bellum inter fratres Daciæ Aldemari.

EOdem anno motum est detestabile bellum, inter filios *Aldemari* Regis quondam *Daciæ*, & hostilis contentio de regno possidendo. Et dum totus mundus detestaretur fraternas acies, alterna regna propbanis decertata odiis, *Abel* primogenitus (qui potius *Cain* dicendus erat) insidiatus est *Henrico*: & dum luderet ad aleas balneaturus post ludum, superuenit *Abel* subito, & fratrem suum nequiter & proditiosè interfecit, & proiecit in mare interfectum. Mare autem ter reiecit ad aridam cadauer. Inhumanus autem *Abel*, inhumatum volens esse corpus illud remotius fecit proiici & demergi in profundum. Sed adhuc proiectum est corpus Regis innocentis ad litus, quo ante Deo sic disponēte, proiiciebatur. Corpus igitur fratres *Minores*, qui illud postulauerant, in Ecclesia sua honorificè sepulturæ tradiderunt; vbi Deus supplicatus, miraculorum præstat beneficia. Et ne alicui sua fraus patrocinetur, Magnates *Daciæ*, ipsum *Abelem* cruentum fratricidam, qui etiam fratri interempto sepulturam denegauit, exilio perpetuo condemnarunt. Qui cum proponeret recalcitrare, interemptus est ab eisdem. In cuius loco substitutus est communi decreto tertius fratrum, natu vltimus, nomine *Christophorus*, qui nūc prosperè regnat solio Regali sublimatus. Sciendumque quod ab antiquo Rex *Daciæ* inunctus est consecratus & coronatus. Rex verò *Noruuegiæ*, *Haco* nomine, suscepit à papa *Innocētio* quarto munus consecrationis, necnon & legitimationis, datis eidem Papæ triginta millibus marcarum argenti, per manum Domini *Laurentij* Abbatis posteà de *Kirkestede* in *Lindeseia*, qui totum illud negotium *Romam* pergēs effectui mancipauit, *Anglicus* natione & ordinem professus *Cisterciensē*.

Comes Legriæ Simon de Gasconia.

ANno quoque sub eodem, imminente Vernali serenitate, Comes *Legriæ Simon*, rediens cum multo comitatu & thesauro in *Gasconiam*, contra ipsum omnes ferè *Gasconiæ* potentes conspiratione communi confœderatos inuenit, & rebellare præparatos. Vnde bello suscitato Marte rediuiuo, *Gasconenses* calculum deteriorē reportarunt.

Parlamentum habitum Londini.

EOdem anno decimo tertio Cal. Martij, habitū est Parlamētum magnum *Londini*, sicut fuerat prælocutum & præfixum. Ibique fuit *Henricus* de *Bathonia*, quia eum Rex persequebatur, vndique grauiter ab aduersariis suis fuerat appetitus & accusatus. Rex autem ira maxima accensus contra eū, qui venerat multo stipatus milite de genere vxoris suæ & amicis, & suis propriis, accusauit ipsum grauiùs cæteris, imponens eidem, inter cætera, quòd totum regnum perturbauit, & barnagium vniuersum contra ipsum Regem exasperauit, vnde seditio generalis imminebat. Fecit igitur acclamari voce præconia *Londini*, & in curia, vt si quis aliquid haberet actionis vel querelæ aduersus *Henricum* de *Bathonia*, veniret ad curiam ante Regis præsentiā, vbi plenè exaudiretur. Insurrexerunt igitur multi queruli contra eum, ita quòd vnus etiam sociorum suorum, scilicet Iustitiarius palam protestaretur, quòd vnum facinorosum conuictum & incarceratū abire permisit impunitum, sine iudicio, opimis respectus muneribus: quod factū est in Regis præiudicium, & Iustitiariorum comitum suorum periculum & discrimen. Rex igitur magis inde prouocatus, ascendit superiùs, exclamauitque dicens: Si quis *Henricum* de *Bathonia* occiderit, quietus sit à morte eius, & quietum eum protestor: & sic properè recessit Rex. Et fuerūt ibi multi, qui in ipsum *Henricum* hostiliter irruissent, nisi Domini *Iohanis Mansel* prudentia eorum impetum temperās, refrænasset, dixit enim; Domini mei & amici, non est necesse quod in ira præproperè dicitur, prosequamur. pœnitebit fortè Dominum nostrum, iam elapso iræ tempore, hæc intonuisse. Præterea, si aliquid violentiæ ipsi *Henrico* intuleritis, ecce Episcopus *Londinensis*, qui spiritualem, & alii amici eius militares, qui vindictam exercebunt materialem, & sic in magna parte cessauit. Ex tunc igitur procurante efficaciter Comite *Richardo* & Episcopo memorato, mitius actum est cum eo. Dictum enim est Domino Regi secretiùs, quod mirum est, quòd aliquis ei curat seruire, cùm eis post ministeriū etiā mortem nititur inferre. Promissa igitur quadā pecuniæ summa, à mortis discrimine recessit liberat⁹. 1250.

Confirmatur Æthelmarus in Episcopatum VVinton.

CIrca idem tempus, confirmatus est in Episcopatum *Wintoniensem* à Domino Papa *Æthelmarus* frater Domini Regis vterinus. Non obstantibus iuuentute & literarum ignorantia, & omnimoda ad tantam dignitatem, & tot animarum regimen insufficientia. Concessa est etiam eidem à Domino Papa tanta gratia, vt prius obtentos redditus retineret. Procurauit enim hæc omnia vrgēter, Domini Regis vigil diligentia. Sed ne videretur Dominus papa in sterili litore, sine messis vtilitate seminasse, illico exegit à Rege prouideri filio Comitis *Burgundiæ* puerulo, in reddítu quingentarum marcarum.

Obiit VVil. de Cantelupo.

TEmpore quoque sub eodem, obiit *Willelmus* de *Cantelupo*, vir quidē potens & discretus, & fidelis Regni amicus. Cui successit in hæreditatem *Willelmus* filius eius, cui Rex nimis seuerus extitit, antequam hæreditatis suæ plenitudinem valeret adipisci, licet pater eiusdem Domino Regi fuisset amicissimus, & summus eius Senescallus hospitii.

Congregantur Episcopi Angl. apud Dunestapl.

DIebus autem sub eisdem, cùm Arch. pro viribus, & supra vires in curia *Romana* diligentiā adhiberet, vt propositum suum perduceret ad effectum, videlicet, vt visitationem faceret generalē totius cleri & populi per suam prouinciam, Episcopi *Angliæ* hoc ægrè ferentes, (quia pro reformatione morum & religionis constabat eis ipsum ad hoc non anhelare) apud *Dunestapliam* die sancti *Matthæi* conuenerunt, super hac iniuriosa oppressione communiter. Quod enim omnes angit & tāgit, ab omnibus habet trutinari. Affuerunt igitur *Lincolniensis*, *Londinensis*, *Norwicensis*, *Sarisberiensis*, *Eylensis*, *Wigorniensis*, *Episcopi*. *Cestrensis*, quia valetudinarius, nequiuit. Qui post diligentem tractatum miserunt suum procuratorem ad curiam, scilicet magistrum *I.* vt Domino Papæ super hoc querimoniam reponens, ab impetu Arch. etiam si opus exigeret, vsque ad effusionem quatuor millium marcarum (quia curia *Romana* dantibus esse præsto semper solet, & fauorem impertiri) liberationem impetraret. Et ad *Romanam* curiam perueniēs, procurator negotio sibi iniuncto curam impendit diligentem. Datumque est papæ intelligi eodem tēpore, fortè per dictum procuratorem, vel aliquem alium Archiepiscopi aduersarium, quia rebelles ei diatim multiplicabantur, quòd plusquam censum sibi à papa concessum, scilicet de vndecim millibus in magnam *Anglicanæ* Ecclesiæ clam collegerat læsionem. Vnde Dominus Papa Episcopis rescripsit, vt ipsum super tali transgressione redderēt certiorem. De transgressionibus autem factis *Londini*, & enormitate magna, sub silentio dissimulatū, & sub dissimulatione subcineratum, pro pusillanimitate conquerentiū, qui non fuerunt ausi ius suum prosequi, vel expensas effundere non valuerunt. Et tūc demùm palam professus est Dominus papa, se quā plurimum gauisum fuisse, quod remotus à *Lugduno*. *Sabaudiensium* compedes euasisset, promisitque vtrique partium conquerentiū cum omni moderatione, quod iustum foret sententialiter reporta-

1251. re. Sed quia etiā earū beneficiis saginabatur quotidianis, adhuc Papa sententiam distulit diffinitiuā. Frequenter etiam conquestus est Papa, quod adeo quòd adeò dum Lugdun morabatur, obligatus extitit voluntati Arch Cantuar. & electi Lugdun ensis, quòd cùm quidam intrusus in quandam præbendam auctoritate sua illius Ecclesiæ appareret, in Rhodanum piscibus prefocabatur de nocte submersus, nec ausus fuerat obmurire. Episcopi igitur Angliæ æquanimiores ex beneuolentia domini Papæ effecti noluerunt de excessibus Archiep. aliquid intimare ne odij speciem querelarum protenderet multitudo, sed causæ principali viriliter institerunt.

Visitatio Episcopi Lincoln.

Diebus quoque sub eisdem, Episcopus Lincol. visitationem fecit in domibus religiosorum in Diocesi sua constitutis. In qua, si quis omnes tyrannides quas exercuit, recitaret, non seuerus sed potius austerus & inhumanus censeretur. Cùm enim inter cætera ad Ramesiam peruenisset stupatus sæcularibus, in dormitorio lectos Monachorum in propria persona perscrutando, omnia circuit, vniuersa reuoluit & si quid communitum inuenerit, demoliebatur, & quasi effractarius scrinia dissipans, ciphos quos inuenit circulis vel pedibus redimitos, comminuit conculcatos, quos, si circumspectius fecisset, posset pauperibus integros erogasse. Et quod indignum est scribi, ad domos religiosarum veniens, fecit exprimi mammillas earundem: vt sic physicè fieret inter eas corruptela, experiretur. Additque horribiles maledictiones quas super capita transgredientium statuta sua congessit, quas Moyses scripsit, & benedictiones Mosaicas super eos qui eadem fuerant obseruaturi. In quadragesima vero sequente, suspensus est ab officio Episcopali, pro eo quòd noluit admittere quendam Italicum Anglicanæ linguæ ignarum, ad quoddam opimum beneficium in Episcopatu suo. Sed hæc omnia fecisse creditur, vt subiectos de quorum animabus haberet respondere à peccatis coerceret.

Wallia legibus Angl. subiicitur.

Ipsis quoque diebus, Wallia edomita, quæ toties contra regnum Angliæ calcaneum leuauerat, legibus Angliæ mancipatur, & custodienda committitur, quæ confinis Cestriæ est, Alano de Zuche. Qui supplantato Io. de Grey reddente quingentas proinde marcas, superaddidit vsque ad mille & centum marcas, dare volens. Et sic misera Wall. quasi ad firmam traditur, dare volentibus censum incrementū.

Confirmantur Wint. & Roffen. electi.

Diebus quoq; sub eisdem confirmati sunt electus Wintoniæ Athelmarus domini Regis frater vterinus & Roffensis electus magister Laurent. de S. Martino. Qui busconcessum est, & per aliquot annos sequentes redditus prius obtentos retinere. Et sic iam in consuetudinem & vsum hæc abusio suscitatur, vt quis ad Episcopatum vocatus non Episcopus permaneat, sed electus, vt scilicet pastor non pascat, sed pascatur. Et vt Episcopatus prist(i)nos redditus retineat, vt multiforme monstrum habeatur. Et vt aliquis Episcopus ad alium Episcopatum ditiorem postulatus, transferatur, vt vna Ecclesia, alterius pellex habeatur.

Abbas Westmon. transfretat.

Et circa diem illum Abbas Westmon. scilicet in carniprivio, Rege sic volente & iubente secretius transfretauit. Fuerunt nempè qui dicerent, quod dominus Rex propositum habuit transfretandi, Pontiniacumque peregrè adeundi vt ibidem beatum Ædmundum sibi redderet, reconciliatum. Constabat enim ei, quòd in multis eum offenderat, dum Otton. Legato adhærens ipsum Archiep. suum videlicet confessorem, vsque ad spiritus amaritudinem læserat, & ad exilium prouocauerat æternum, vnde indictam formidabat Comes autem Ricardus, eam suspectæ peregrinationi consensum non præbebat. Abbas autem cùm non posset viam pacificam peregrinaturo Regi præparare, negotio, 1251. quod eum contingebat, intendit diligenter, vt scilicet Conuentum suum suæ posset inclinare voluntati, & Capellanus domini Papæ appellari. Sed cùm hoc dominus Rex intellexisset, facta sua conabatur irritare & eatunc gratiam Regis, in qua confidebat, amisit, quod reiexitus comprobauit, prout huiusmodi narrationis series in fine comprobabit.

Desolatio Antiochæ.

B Proh dolor, ipsis nempe temporibus nobilissima ciuitas Antiochia tot & tantorum sanguine nobili effuso adquisita, inualescente Turcarum & Turcomannorum robore & multitudine ignominioso patuit discrimini. Multi igitur ciuium fugerunt diffidentes quia iam totius Principatus & Patriarchatus dignitas magnam induit confusionem. Recordatio enim victoriæ Soldani Babyloniæ, & confusio Regis Francorum, infideles multum animabat, & Christiano non mediocriter exturbabat.

Decanus Londoniensis Romam adiit.

Ipso quoque tempore, Decanus Lond. ætate grandæuus, toties pro libertate Ecclesiæ suæ vexatus, C adhuc pro iuribus Ecclesiæ suæ contuendis Romanam curiam adiit, pro scandalo multiplici iam per Archiep. exorto. Quos enim dominus Papa præcepit absolui, aduersarij eorum, ex parte domini Papæ, præceperunt alia ratione excommunicari. Ita quòd laicis esset eorum lis, nec mirum, ridiculosa.

Rex Angl. sed et magnat ampliatu a iu. dicatque.

Temporibus quoq; sub eisdem, dominus Rex ditatum, & non iam paulatim, dilectionem suo rum hominum amisit naturalium. Patrissans enim manifestè, omnes quos potuit attraxit alienigenas. D & ditauit, & spretis ac spoliatis Anglicis, alienos introduxit. Hinc Comitem Richardum, hinc Archiep. illinc Wintoniensem, & alios fratres suos hinc Episcopum Herefordensem, hinc Petrum Sabaudiensem, & alios vndecunque vocatos. Vnde multi Reges exorti sunt in Anglia, ad bigas & equos rapiendos, ad victualia & vestimenta imò quæque necessaria. Pictauensis insuper, nobiles terræ & maximè religiosos, mille modis opprimere satagebant: ita vt qui solummodo iniurias quas W. de Valentia Abbati de S. Albano & Priori de Tynemuta irrogauerat, recenseret, lachrymas excutere possit ab oculis E audientium: sed ea in libro Additamentorum, vt hoc volumen deoneretur annotantur.

Moritur vr. Cardinalis & Epis. Sabinensis.

Anni quoque sub eiosdem tempore, Episcopus Sabinensis Willielmus (vt quidem sanctus Romanaque Ecclesiæ Cardinalis, qui in Suescia & Noruuegia paucis antè elapsis annis extiteras Legatus, Regem Haconem Noruuegiæ, vt prædictum, coronauerat) cùm quadam nocte sanus & incolumis in statu suo dormiret, vidit in visione noctur- F na, quòd Otto Cardinalis, qui paulò antè obierat, sedit in quodam concilio generali populoso nimis & cùm superuenisset prædictus Willielmus, nec aliquis ei assurrexisset, nec daret locum sessionis, solus Otto assurgens ei, palam dixit ipsi, Amice, ascende superiùs, locum tibi sessuro reseruaui. Erant nempe ipsi duo, te vera dum viuerent amicissimi. Will. autem, eum euigilaret commotus est vehementer. Et datum est ei desuper scire, quoniam infra tertium diem ab hoc sæculo foret migraturus. G Illico igitur adiit Papam, & accepta licentia & benedictione, dixit; Vale domine mi. Vocat enim me Dominus ab hoc sæculo: & eodem modo vale dicens omnibus fratribus & amicis suis, redijt deuotus valdè ad hospitium suum. Mirabantur autem omnes super his, & fuerunt qui deriderent eum, dicentes, quoniam insanit & delirauit: quia sanum eum videbant, & nullam in corpore habentem læsionem. Ipse autem Willielmus dispositis in domo sua cum deliberatione disponendis, & multis patefacta prædicta visione, laudabili fine in crastino ab

1251. huios mundi transijt incolato. Et eodem tempore obiit magister *Iohannes* de *Offintuna*, Canonicus *Sarisberiensis*, quo non erat in *Anglia*, clericus celebrior.

Discordia inter Abbatem & Conuentum Westmon.

Diebus autem sub eisdem, ortum est scandalum in nobili cœnobio *Westmonast.* eò quòd discordia partibus nimis damnosa & indecens est exorta. Abbas enim vir quidem literatus & prudens, conabatur factum antecessoris sui auctoritate Apostolica irritare, qui bona Ecclesię suæ in vsus suos & vsus Conuentus, vt majori pace gauderent, separauerat. Et summo conamine nitebatur, diuisa solidare & omnia nutibus suis inclinare. Et idcirco domino Papæ adhærens, ipsum pedetentim sequebatur, & moram non minimam in curia, non sine multarum expensarum profusione, continuabat. Vnde propter suam prudentiam, facundiam, & elegantiam, inter familiares Papæ annumerabatur, & Capellanus domini Papæ meruit esse & appellari, & multa de suo proposito ad votum impetrare. Quod audiens Conuentus, non mediocriter formidare, ne quod prædecessor istius Abbatis, scilicet *Richardus* Abbas, piè ordinauerat, infirmaretur, & eorum conditio deterioraretur. Missis igitur aliquibus de Conuentu præstantioribus ad Regem facta lachrymabili querela dixerunt: O Domine, Abbas, quem nobis habere fecistis, domum nostram imo potius vestram specialem, nititur perturbare, & quod ad quietem nostram ordinatum piè extitit, infirmare: vestrum est, donum vestram Regaleque vestrũ domicilium protegere, ne nullo aduersantium impulsu labet vel labatur. Quibus dominus Rex, addito magno sacramento, ait: Nunquam certè præualebit. Et concepta indignatione cum ira & odio palam protestatus est, dicens: Pœnitet me fecisse hominem.

Mandatum Regis Castellæ A. ad Regem Angl.

Ipsis quoque diebus, victoriosissimus Rex *Castellæ Andephulsus*, nuntium solennem ad Regem *Angliæ* pio affectu destinauit suum, scilicet militem eloquentem & elegantem, per quem persuasit efficaciter & amicabiliter, vtpote consanguineum, & specialiter idcirco dilectum, quatenus peregrinaturus vestigia Regis *Francorum* minimè sequeretur vel superbiam *Franciæ* imitaretur. Imò potius per ipsum securus transmearet, & ipse Rex *Andephulsus*, ipsum cõcomitaretur comes indiuisus & adiutor indefessus, in victualibus armis, & nauigio, prouisurus. Ex huiusmodi nuntij relatione accepimus, quòd eidem Regi *Andephulso*, post captionem *Sibellæ* ciuitatis opulentissimæ, tota ferè *Hispania*, vsque ad mare in suam jam cessit ditionem. Asseruitque quòd illa ciuitas cum adiacente prouincia, soluere consueuit Regi *Marokæ* (quem *Admirabilem mundi* consueuimus appellare) reditu indeficiente qualibet septimana, scilicet sexta feria, vndecim millia talentorum, quod vix nobis Occidentalibus credibile videbatur. Vnde dominus Rex *Angliæ* gauisus, ipsi grates vberes referebat. Et huius mandati tenore gaudium suscepimus, honorem suscepturi, nisi mors immatura ipsum Regẽ magnificum *Andephulsum* de medio sustulisset. Eodem enim anno in fata concessit, omnibus *Christianis* deplorandus. Veruntamen filios strenuissimos, ne moriturus penitus moreretur, domino dispensante, regno suo post se reliquit gubernando.

Indigna litera Papalis.

Eisdem quoque sub eodem, transmisit dominus Papa Abbati S. Albani *literas sub hac forma*. Innocentius *Episcopus, &c. Dilectis filiis Abbati & Conuentui S. Albani, Lincolniensis Diocesis, Salutem & Apostolicam benedictionem. Cùm dilectus filius* Iohannes *de* Camecaua, *nepos & Capellanus noster, Ecclesiam de* Wengraue, *in qua, sicut intelleximus, ius patronatus ad vos dignoscatur pertinere, discretionem vestram affectione paterna rogamus, per Apostolicam vobis scripta mandantes, quatenus eidem Capellano, dictam Ecclesiam cum alia Ecclesia primò vacatura, quæ ad præsentationem vestram spectare noscatur, quam etiam dictus Capellanus, vel eius procurator, duxerit acceptandam, committetis, illam donationi nostræ nihilominus reseruando. Inhibitione seu reseruatione qualibet* non obstante, *aut etiam indulgentia, illa quæ dicitur* Anglicis *esse concessa: Ne scilicet beneficia clericorum* Italicorum *cedentium vel decedentium, immediatè alicui clerico* Italiæ *conferantur. Datum Lugduni, secundo Idus Decembris.* Hoc verò huic libro duximus inserendum, vt legentibus innotescat, quot angariis & iniuriis nos miseros *Anglos* exagitat curia *Romana*. Perpendens enim huius literæ tenorem, multiplicem poterit considerare contemptum, iniuriam, & oppressionem. Sed vt Apostoli adimpleatur sententia comminatoria: *Nisi primo venerit discessio, non reuelabitur filius iniquitatis.* Ecce causa, ecce materia, quare recedunt corda, etsi non corpora, à patre nostro Papa, qui in vitricalem exasperatur austeritatem, & à matre nostra Ecclesia *Romana*, quæ in nouercalem desæuit persecutionem.

Aduentus Regis ad S. Albanum

Eodemque anno, scilicet Dominica in passione Domini, venit dominus Rex ad S. *Albanum*, ibique per tres dies morabatur, obtulitque ad majus altare tres pallas S. *Albano*, & vnam S. *Amphibalo*, & aurum feretro S. *Albani*. Veruntamen tepidè se habuit in executione iustitiæ, in placito nimis nobis damnoso, quod erat inter Ecclesiam S. *Albani*, & *Galfridum* de *Childewike*: qui inter alios excessus, quos longum esset enumerare, pacem Regni & coronæ regiæ enormiter læserat, dum, quasi prædo violentus, equum cuiusdam famuli de curia S. *Albani* abstulit, cum quodam xenio quod portabat. Vnde per ipsum famulum de crimine pacis appellabatur, & impetrata litera in curia Regia, miles super hoc criminatus attachiabatur, vt verba conuenientia curiæ habeamus. Sed cùm videret Abbas Iudicis teporem, & Regis remissionem, & *Io. Mansel*, regis principalis consiliarij, prædicti militis sororij, ob cuius fauorem Rex flectebatur, remissa est appellatio. Miles tamen ingratissimus, nihilominus nitebatur Ecclesiam, Abbatem & Conuentum, cuius homo erat, nequiter & proditiosè impugnare, *Iohanne* memorato præbente contra subsidium, & incentiuum.

Captio & mors cuiusdã militis Roberti

Eodemque tempore capta est quidam miles nomine *Robertus*, cognomento *Chandos*, de familia *Io.* de *Munemua*, audax & strenuus valdè. Hic pro quadam ira recessit à famulatu domini sui *I.* & incendiis, & rapinis, & homicidiis, multis, quos attraxerat, complicibus palàm & occultè nequam sicarius intendebat. Sed dum Rex apud S. *Albanum*, vt prædictum est, moraretur, venit ad eum ibidem rumor, quòd fideles Comitis *Glouerniæ* eum ceperant & captum incarcerauerant: & dum in carcere nimis arcto vinculis strictis innodatus tenebatur, quia timebant eum carcerarij propter suam fortitudinem, miserabiliter expirauit.

Mors piissima veræ Ceciliæ de Sanford.

Eodemque anno, decimo Cal. Aug. obiit mulier quædam sanctissima, nomine *Cecilia*, cognomento de *Sanford*, ad vnum milliare de S. *Albano*, fidelis vidua, sanguine nobilis, sed moribus nobilior. Relicta quidem *Willelmi* de *Gorham*, & mater *W.* de *Gorham* militum. Hæc cùm pluribus annis vidua esset docta valde, & faceta, & eloquens, electa est, vt esses magistra & morum informatrix *Iohannæ* sororis domini Regis, relictæ *W. Marescalli* iunioris. Et posteà vxoris *W.* de *Valentia Iohannæ*. Hæc mulier *Cecilia* in præsentia S. *Ædmundi Cantuariensis* Archiepiscopi cum *Iohanna* Comitissa de *Penbroc*, tunc vidua, votum fecit satis solenne de vi-

1251. duali continentia obseruanda, cumque annulo sponsali vestem accepit de Russeto, quibus in testimonium perpetui cœlibatus vteretur, sicut & discipula eius Comitissa *Iohanna*. Ipsa verò Comitissa posteà ex indulgentia Papali, mater volens esse, nupsit Comiti *Legrea*. Ipsa verò *Cecilia* votum Deo promissum, vsque ad mortem mente & habitu inuiolabiliter consummauit. Vnde moritura suum aduocari Confessorem, videlicet fratrem *Walterum de sancto Martino*, de ordine *Prædicatorum*, virum eleganter moribus præditum & scientia, fecit sub festinatione. In cuius præsentia cùm facta plenissima confessione Dominici corporis viatico muniretur, extrema vnctione delibuta, & morti exponeretur, frater *Walterus* videns annulum aureum in digito eius, ait ancillis: Deponite illico annulum illum, ne moriatur sic adornata. Ipsa verò hæc audiens, licet semiuiua, resumpto spiritu sic loqui conata est: Absit, absit hoc pater chare, à me, vt vnquam recedat à me viua vel mortua hic annulus, quem ante tribunal Dei sponsi mei proferam, in testimonium inuiolatæ, quam ei per hunc annulum promisi continentiæ, vt recipiam quam pepigimus retributionem. *Scio cui credidi*, quoniam nobilium amplexus pro ipso cum opimis dotibus recusaui. Et sic manum retraxit, & recuruato digito annulum, quem famulæ attentabant deponere tenuit: & sic sermonem cum vita terminauit. Frater autem *Walterus*, vtpote vir discretus, tam verba deuota quàm pium propositum commendauit. Hæc & alia sanctitatis argumenta, mihi hæc scripturo dictus frater veraci relatu patefecit. Habens igitur dictum annulum in digito, corpus delatum est ad S. *Albanum*, propter cœlibatus eius priuilegium, & generis sui nobilitatem, in Ecclesia ipsa ante altare beati *Andreæ*, honorificè in lapideo sarcophago sepeliebatur. Erant autem in obsequiis consummandis Abbas & Conuentus, & militum ac nobilium de genere ipsius mortuæ multitudo copiosa. Inter quos fuit dominus *Nicolaus de Sanford*, frater *Ceciliæ* memoratæ. Qui pro tantæ sororis morte, concepto dolore vehementi, nunquam (proh dolor) posteà prosperabatur. Erat nempè ætate iuuenilis, corpore elegans, nulli que in *Anglia* in strenuitate militari secundus. Protractis igitur aliquot diebus in lamentis, ipso anno, videlicet 10. Calendarum Febr. debita naturæ persoluit.

Papa recedit Lugduno.

EOdemque anno arridente festiua serenitate, dominus Papa recessit à *Lugduno* comitantibus Cardinalibus quàm plurimis & nobilibus. *Philippus* quoque *Lugdunensis* electus ipsum cum ingenti comitatu armatorum conduxit, propter insidias *Fredericalium*. Et cùm omnia præpararentur ad recessum, frater *Hugo* Cardinalis, quasi ex parte domini Papæ valedicturus ciuibus *Lugdunensibus*, sermonem populo fecit generalem. Et postquàm omnes eleganter informasset, & informatos ex parte domini Papæ & totius curiæ ciuiliter salutasset vnum sermonem addidit, quem duximus huic pagina propter satyricam reprehensionem inserere. *Amici, magnam fecimus postquàm in hanc vrbem venimus, vtilitatem & eleemosynam. Quando enim primò huc venimus, tria vel quatuor prostibula inuenimus. Sed nunc recedentes vnum solum relinquimus. Verùm ipsum durat continuatum ab Orientali porta ciuitatis, vsque ad Occidentalem.* Et erat verbum offensionis in auribus omnium mulierum, quarum infinita multitudo sermoni assidebat. Omnes enim ciuitatem inhabitantes voce præconia conuocabantur ex parte domini Papæ recessuri. Hæc autem Ironia in ore multorum versabatur, quia Cynicè momordit vniuersos.

A PApa igitur per multa periculorum discrimina, indemnis peruenit *Mediolanum*. Cui ciues honorificè venienti occurrentes, ipsum cum summo bonore in festo natiuitatis beatæ *Mariæ* receperunt. Sed posteà, postquam cùm ipsis moram per vnum mensem continuasset, & recedere voluisset, exegerunt ab eo infinitam pecuniam, quam dicebant pro honore Ecclesiæ & suo contra *Fredericum* expendisse. Papa igitur moderatè ipsis sic dicitur respondisse Amici Dei & Ecclesiæ, bene nouimus B vos pro honore Dei & Ecclesiæ eius & nostra, multis periculis & iacturis exposuisse Sed bene nostis, quòd expulsus ab vrbe exilium subiens, cum dignitatibus meis multas iacturas toleraui. Sed cùm prosperitas, quam credo & confido per vos mihi profuturam, arriserit, vos condignis honoribus sicut iustum visitabo His & aliis verbis, necnon & muneribus, dominus Papa largus in datis, & in dandis prodigus, ciuium seueritatem, sciens quòd in ore leonis manus eius tenebatur, prudenter miC tigauit. Impetrauit insuper ab eisdem, vt patefacto libero aditu, tota ciuitatis vniuersitas armis communita, ipsum Papam reuerenter conducerent, vsque ad suæ terminos potestatis indemnem & illæsum, & ab omnibus *Fredericalibus* secretè protectum. Papa igitur tunc non sine multis expensis profectus versus *Perusium*, abhorruit intrare aliquam magnam ciuitatem, ne vt piscis in sagenam intraret irrediturus. Et donec *Perusium* perueniret, equinis non parcens lateribus, iter maturauit. D Ciues autem propter emolumenta, quæ erant à confluentibus recepturi, ipsum deuotè receperunt.

Papa in demum venit Mediolan.

Aduentus Abbatis VVestmon. à curia Romana.

CIrca idem tempus Abbas *Westmonast.* domini Papæ capellanus à curia *Romana* rediit, non minimis debitis inuolutus & obligationibus innodatus. Moram enim diutinam in curia continuauerat, & multorum curialium sibi corda conciliauerat ita quòd certè credebatur, quòd cum domino Papa penitus, quia vir fuit arduis idoneus satis consiliis moraretur. Venit autem multiplici E armatus potentia, vt Conuentum suum suæ incuruaret voluntati. Et illico accedens ad Regem apud *Windeleshores*, ipsi celebriter nimis & Pontificaliter, Missam cantauit. Erat vtique tam voce quàm corporali elegantia, vir desideriorum. Confidenter igitur Regem aggressus est, multorum potentum illi literas ostendens, vt liceret ei totaliter domum *Westmon.* quam dominus Rex illi regendam commiserat, sanè administrando gubernare, & diuisa solidando possessiones redintegrare. Dominus F Rex cuius cor auersum fuit ab eo, ipsum Abbatem obliquato ac torno intuitu respiciens, eleuata voce multis irrecitabilibus probris lacessiuit. Inter cætera improperans, quòd ipsum immerito exaltauerat addens quòd ad consilium suum arcanum inconsultè aduocauerat. Et quomodo de tua fidelitate confidere possem, qui fratres tuos socios ab antiquo & commensales, grauare niteris & molestare? Et licet multi amicorum suorum, videlicet *Io. Mansel*, & multi alij, quos longum esset nominaG re, intercederent pro ipso Abbate, Rex iratus valdè, ipsum iam à consilio suo quàm dilectione, expulit elongatum. Tandem Abbas molestè ferens Regis indignationem, consensit in arbitros, vt quod ipsi disponerent, si domino Regi complaceret, ipse ratum haberet & acceptum, videlicet Comitem *Richardum* & *Io.* Quod Conuentus, licet ipsi duo Abbati fuissent amicissimi, benignè acceptauit, & Rex bene comprobauit. Ipsi igitur, post multas disceptationes, penitus Conuentus desiderio & postulationi excluso Abbate, consenserunt. Quia sic Regi sciebant complacere. Sed hæc controuersia hoc anno non terminabatur.

Thesaurus Regis in ciuitatem mergitur.

DIebus autem sub eisdem, mater & fratres Regis *transmarini*, pecuniæ quantitatem non minimam ad Redemptionem Regis transmiserunt. Et dum essent in mari, suborta tempestate, nauis cum omnibus contentis est submersa. Quod cùm audisset Rex *Francorum Christianissimus* ait: Nec hæc, nec alia quælibet aduersitas à charitate *Christi* me poterit separare. Et sic Rex magnanimus alios quos vidit pusillanimes, confortauit vt secundus *Iob* verè posset censeri. Infideles etiam miseri, suam admirabantur constantiam.

Diluuium per maris excursum.

EOdemque anno, in *Frisia*, quæ *Frislandia* vulgariter appellatur quædam aqua in sinu vt creditur, maris erumpens, diluuium fecit particulare, operiens & occupans terræ illius spatium itineris circiter septem dierum. In quo spatio, vltione diuina subito irruente, omnia gressabilia miserabiliter perierunt. Et post quadraginta dies, ille damnosus fluctus in locum suum remeauit. Vnde contermini, qui viui remanserant, abdita scopulorum & castrorum semirutorum perscrutantes, vbi fluctus letiferi rancidulas submerserat, inuenerunt corpora mortuorum infinita, & circa eorum brachia, colla, digitos & corpora, & in pectoribus, torques, monilia, annulos, zonas preciosas firmacula aurea vestes preciosas cum thesauro inæstimabili. Quæ idcirco morituri circa se ligauerant, vt posteà inuenti, ab inuentoribus libentius intumularentur & exequiæ impenderentur. Vnde viui de spoliis talium locupletati, vt venientes multi eorum ad nundinas S. *Botulphi*, volentibus aurum emere, argentum & gemmas venientes institoribus bonis conditionibus vendiderunt.

H. Bathon. redit ad curiam.

ET circa festum B. *Mariæ Magdalenæ*, *Henricus Bathon.* de quo prælocutum est, promissis domino Regi duobus millibus marcarum, plenè reconciliatus, ad curiam est reuersus, immemor laqueorum quos euaserat.

Aduentus electi Vvint. in Angliam à curia Rom.

EOdemque tempore electus *Wint. Ethelmarus*, de partibus veniens transmarinis cum comitatu copioso & pomposo, applicuit in *Anglia*. Cui aduentanti Rex lætabundus cum nobilium, & præcipuè *alienigenarum suorum* multitudine copiosa occurrit. In qua fuerunt fratres eius *Will.* de *Valentia*, & *Galfredus* de *Lezinnum*, Rege tertio existente, mutuo applaudentes, & in crastino S. *Mariæ Magdalenæ*, scilicet die Dominica, festo facto celeberrimo *Wintoniæ* conuiuabantur, & sic deuolata est magna iam *Angliæ* nobilitas, exclusis indigenis, ad alienigenas. Auxit autem causas lætitiæ gratia Papalis, quam sibi electus memoratus comparauerat cum gratia Regali, quam sanguis fraternus excitauerat. Quibus cooperantibus, meruit obtinere redditus prius obtentos, quæ ad plusquàm mille marcarum summam ascendarunt, quas ipse egenus electus, dignoscitur ex fratris sui domini Regis extorsione possedisse. Nulla enim creditur fuisse notabilis Ecclesia, de cuius vberibus in *Anglia* lac non creditur suxisse. Vnde huic libello quiddam, quod lachrymas excutere debeat ab oculis audientium, duximus inserendum. Abbas Ecclesiæ S. *Albani* per extorsionem domini Regis satis enormem & impudentem, ad opus *Simonis* de *Normanno* clerici, de pincerna sua soluit de camera sua centum solidos. Ipso nempe *Simone* vicesimo anno sequente decedente, & vix sepulto, postulauit idem dominus Rex precibus armatis, vt translatus reditus ille quendam alium & alienum saginaret. Quod & inuito Abbate & ingemiscente factum est. Rogauerat insuper dominus Rex, vt fratri suo *Aimero* iam *Wint.* electo decem marcæ annuæ de camera concederentur ac soluerentur. Ipso igitur *Aimero* in Præsulatum *Winton.* electo, illico postulauit, vt cuidam clericulo *Pictaui.* ipsæ eædem decem marcæ, quas per aliquot annos receperat *Aimer.* memoratus, facta tali translatione, dominus Rex non erubuit postulare. Quod in periculum Ecclesiæ, præter damnum, dignoscitur redundare. Sic enim seruitus indelebilis & damnum irrestaurabile, sub tempora minabatur. Et præter hæc, alias quamplures & pluries multas & multiformes, Ecclesiæ B. Protomartyris *Anglorum Albani* iniurias & grauamina, Rex tyrannizans non est veritus irrogare. Quæ scribenti, tædiosum foret enumerando scribere, & auditoribus audire foret onerosum.

Mors Paulini Piperis.

ANno verò sub eodem, quidam miles literatus, siue clericus militaris, *Paulinus* nomine, cognomento verò *Piper*, Nonas Iunij, viam vniuersæ carnis *Lond.* est ingressus. Hic domini Regis dapifer & vnus extitit de suis principalioribus consiliariis. Hic quoque cùm primùm curiam Regiam lambere cœpisset, vix duas terræ Carucatas dignoscitur habuisse. Sed infra breue tempus, tot terras & reditus licentèr & illicitè acquisierat, vt plusquam quinquaginta terræ bonæ Carucatas obtinens ad Comitum diuitias & fastigia visus est ascendisse. Hic emptor terrarum insatiabilis, maneriorum ædificator extitit incomparabilis. Et vt de aliis sileamus, vnum, videlicet *Tudintonam*, adeò palatio capella, thalamis & aliis domibus lapideis & plumbo coopertis, pomœriis & viuariis communiuit, vt intuentibus admirationem parturiret. Operarii namque pluribus annis ædificiorum suorum, qualibet septimana centum solidos, & pluries decem marcas, recepisse pro stipendiis asseruntur. Sepultum est igitur facta anatomia corpus *Lond.* cor autem delatum est *Tudintonam* vbi etiam eo viuente quieuit in quietum. *Io.* autem de *Gray*, miles elegans & strenuus & vxorem quæ *Paulini* extitit desponsauit, & ædificia nobilia, vix adhuc perfecta, successor inopinatus inhabitauit. Et sicut diuisum est corpusculum, ita & possessiones sunt diuisæ & dispersæ.

Sic vos non vobis mellificatis apes.

Epitaphium *Paulini Piperis.*

Te Pauline Piper saluet Deus, atque tibi per
Eduuardi merita donetur cœlica vita.

Item aliud de eodem.

Hic Pauls Piperis sacco cinis, hic speculeris,
Quisquis eris cineris materiale geris.
Respice, sum quod eris, & eram quod es, ergo preceris,
Hic dum transieris, ut feras esca feris

Aduenit Abbas Cluniacensis in Angliam.

DIebus quoque sub eisdem, Abbas *Cluniac.* venit in *Angliam*, monachorum suorum visitator, ordinis resartor & pecuniæ sedulus inuestigator. Et dum in *Anglicanis* partibus emolumentis intentus, moraretur, quidam confines sui in vltramarinis partibus quædam sua castra cum pertinentiis violenter occupaturi. Vnde oportuit ipsum, festinanter remeare

Corpora defunctorum apud S. Alb. inuenta.

SVb eiusdam verò anni circulo, cùm consummatum fuisset quoddam opusculum structuræ lapideæ, iuxta maius altare S. *Alb.* in parte Australi, ossa fratrum mortuorum, qui ad triginta æstimabantur, diligenter sunt collecta, & in duobus tumulis lapideis, facto quodam arcu in muro, forinsecus sunt reposita. Et merito, quia thesaurus preciosus ibidem profectò creditur abscondi. Quorundam enim ossa inuenta sunt instar eboris candida, & in fragmentis candidiora, & quasi lita Balsamo redolentia. Calceamenta insuper eorundem, habuerunt fratrum soleas integras & incorruptas, ita quòd viderentur adhuc profutura pauperibus. Rotundæ autem soleæ, ita scilicet, vt viderentur indifferenter tam vni quàm alteri pedum conuenire. Erantque ipsa calceamenta corrigiata, & aliquæ corrigiarum

1251. adhue incorruptæ. Quod intuentibus omnibus nō tantum admirationem, sed etiam stuporem suscitauit, maximè cùm tumbæ ad minus centenariæ censerentur. Sed vt piè ac sanè credatur, hoc sanctitatis indicium extitisse. Fratrum igitur superstitum aliqui hæc perpendentes, ingemuerunt, & ab alto trahentes suspiria, intra se dixerunt. O quàm venerabiles extitere priores ac patres nostri præambuli, dum talibus vterentur quæ indicia sunt sanctitatis! O qualiter, Deus, testimonia tua credibilia facta sunt nimis, & bonitatis ac fœlicitatis argumenta manifesta præcipuè in ossium horum humiliatorum candore & fragrantia! Tunc nimirum in spiritualibus & temporalibus religiosorum Ecclesiæ fœlix susceperunt incrementum, quæ in præsentiarum, quia à patrum vestigiis exorbitatur, tam à Prælatis quàm Magnatibus, Deo vindice, impugnatur. Erubescant moderni, mollibus, subtilibus, & preciosis vestiti imò potius adornati. Quid de tunicatis & pileatis referendum? O si S. *Benedictus* hæc videret resuscitatus, imò certè videt, qui vniuersum mundum sub Solari radio quandoque cernebat collectum, qualiter offenderetur. Hæc si cerneret B. *Bernard.* qualiter obgrunniret. Dicebat namque & scripsit: *Monacho lanius pasto, dec nius vestito, strictius calceato, nihil Deo abominabilius.*

Mors Galfr. dispensatoris Regis. EOdemque anno quo tempore obiit *Paulinus*, de quo supra dictum est, obiit *Galfridus* dispensator, miles egregius, & in palatio Regis specialis eiusdem consiliatius.

Caursini in ... vocantur. TEmporibus sub eisdem, vsurarij Transalpini, quos *Caurs.* appellamus, adeo multiplicati sunt & ditati, quòd nobilissima palatia *Lond.* sibi comparantes, stabilem sibi more ciuium indigenarum D mansionem statuerunt. Nec sunt ausi Prælati obmutire, quia se mercatores domini Papæ extitisse affirmarunt. nec audebant ciues obloqui, quia Magnatum quorundam, quorum, vt dicebatur, pecuniam ad multiplicandum seminabant, exemplo *Romanæ* curiæ, fauore defendebantur. Veruntamen tunc temporis grauiter in ciuili foro, domino Rege sic volente, & cautè procurante, sunt accusati, & in causam ante Iudicem tracti, & sedente *Lond* pro Iudice ex parte Regis accusantis, velut schismatici, vel hæretici, & Regiæ læsæ rei maiestatis, vocati, te- E nebantur tanquam incarcerandi & grauius puniendi, pro eo nimirum quod se *Christianos* profitentes, totum Regnum *Angliæ* turpissimo quæstu fœnoris maculatunt. Vnde dominus Rex Christianissimus, qui iorauit sancta instituta Ecclesiæ conseruare illæsa, se conqueritur in conscientia sua grauiter sauciatum Quod cùm non posset inficiari, capti sunt eorum aliqui, carcerali custodiæ mancipandi, alij verò in locis abditis latuerunt. Quibus auditis, gauisi sunt *Iudæi*, suæ se habere iam partici F pes seruitutis. Tandem interueniente haud minimæ pecuniæ quantitate, æmuli *Iudæorum Caurs.* in pace ad tempus sunt dimissi. Dixeratque vnus eorum mihi hæc de ipsis scripturo, sub attestatione magni sacramenti, quòd nisi sibi mansiones sumptuosas comparassent *Londini*, vix aliquis eorum in *Anglia* remansisset

IPso insuper anno, dominus Papa composuit quasdam decretales, quas diligens indagator G scriptas in *libro Additamentorum* poterit reperire.

Concursus pastorum in Gallia ad terram sanctam ... pandam. DIebus insuper sub aisdem, inimicus humani generis, habens fiduciam vt influeret *Iordanes* in os eius, quia iam de eo *Soldano Babyloniæ* propinauerat, cùm vidisset quòd fides *Christiana* etiam in partibus dulcis *Galliæ* labaretur laberetur, nouum genus fallaciæ suscitare satagebat. Quidam natione *Hungarus*, factus à primis annis ex *Christiano* aposta- A ta nequissimus, ætate sexagenarius, qui præstigiorum fallaces versutias à sulphureo puteo *Tholeti* copiosius exhauserat, necnon *Machometi* factus vernula & discipulus, *Soldano Babyl.* cuius seruos extitit, promiserat indubitanter, quòd eidem infinitam *Christianorum* multitudinem præsentaret captiuandam, vt vacuata *Francia*, & Rege suo viduata, aditus facilior in *Christianorum* climata pateret *Saracens.* Impostor igitur memoratus, qui linguam *Gallicam*, & *Germanicam Latinamque* nouerat, sine Papali auctoritate, aut alicuius Prælati patrocinio, huc illucque B prædicans vagabatur, mentiens se tale præceptum à B. *Maria* matre Domini suscepisse, vt videlicet, pastores ouium & aliorum animalium conuocaret, quibus cœlitus, vt aiebat, concessum fuit, *Terram sanctam* in sua humilitate & simplicitate de potestate infidelium cum omnibus sclauis acquirere. Non enim complacuit Deo, *Francorum* superbia militaris. Addidit autem fidem dictis suis eloquentia, & manus suæ indissolubilis clausura, in qua se mentitus est B. Virginis habuisse chartulam & mandatum Et C quoscunque pastores ad se vocauit, ipsi relicta gregibus, armentis, & equitiis, inconsultis dominis & parentibus, ipsum, non soliciti de victualibus, pederentim sequebantur. Vtebatur nempè illo maleficij genere, quo quondam in *Francia* vtebatur, adhuc imberbis & adolescens. Quando videlicet elapsis tunc circiter quadraginta annis, vniuersum populum *Francorum* infatuauerat, conuocans puerorum infinitam multitudinem. Qui cantantes ipsum sequebantur è vestigio. Et quod mirum fuit, non eos poterant seræ vel repagula retinere, nec patrum vel matrum imperia, blanditiæ, vel mune- D ra, reuocare. Eodem præstigio dicebatur *Robert.* cognomento *Bugre*, falsus frater de ordine *Prædicator.* infinitos infatuasse & infatuatos innocuos incendio tradidisse, & Regis *Franc.* quem ad hoc inclinauit, sæculari potentia enormiter exterminasse Sed hæc alibi plenius enarrantur. Memoratus autem nebulo, & omnes ipsum sequentes, cruce signabantur. Fueruntque multi qui ipsis fauorem præstiterunt, necnon & auxilium: dicentes, quòd frequenter, *Deus infirma mundi eligit, vt confundat fortia.* Nec in tibiis viri beneplacitum est omnipotenti. Nec præ- E sumentes de sua militia & fortitudine acceptat. Vnde *Blanchia Francorum* moderatrix & Regina sperans ipsos *Terram sanctam* adepturos, & filios suos vindicaturos, ipsis gratiam impendebat & fauorem Multiplicati sunt igitur vehementer, adeò vt ad centum millia & plures recensiti, signa sibi facerent militaria, & in signo magistri eorum, agnus vexillis et figurabatur. Agnus in signum humilitatis & innocentiæ, vexillum cum cruce, in signum victoriæ.

F CIrca festum quoque sancti *Barnabæ*, venit Archiepiscopus *Cantuariensis*, testificans hæc prædicta, & quòd hæc pestis post Pascha incœpit in regno memorato, addens in suo relatu, quòd dominus Papa postquàm in die cœnæ *Conradum* filium *Frederici*, & omnes eius fautores, excommunicauerat, die Mercurij in hebdomada Paschali, sub conductu & protectione *Philippi* electi *Lugdunensis*, qui in ipso conductu exposuit in sumptibus G tria millia marcarum, est profectus. Recessus igitur Papæ & absentia, cornua pastoribus qui in *Francia* multiplicabant, ministrauit, & audaciam, vt numero & viribus augerentur. *Aduentus Arch. Cant. in Angl.*

COnfluebant igitur ad ipsorum consortium, fures, exules, fugitiui, excommunicati, quos omnes Ribaldos *Francia* vulgariter consueuit appellare, ita vt exercitum numerosissimū conflantes, quingenta iam signa haberent, vexillo magistri ac ducis *Augetur numerus Pastorum in Gallia valde.*

ducis eorum consimilia. Gestabant autem gladios, A bipennes, gesa, sicas, & anelatios, vt iam plus Martem quàm Christum colere viderentur. Iam iamque delirantes, illicita matrimonia contrahi fecerunt. Et in suis prædicationibus à fidei *Christianæ* articulis, & à regulis manifestè veritatis, duces & magistri eorum, qui quamuis laici prædicare præsumpserunt, enormiter exorbitarunt. Et si quis eis contradiceret, ipsum truculenter inuaserunt armis, non rationibus vel auctoritatibus. Et cum eorum summus dux prædicaret, stipatis vndique B armatis, condemnauit reprehendendo omnes ordines, præter eorum conuenticula. Maximè autem *Prædicatorum* & *Minorum*, vocans gyrouagos & hypocritas. Monachos *Cisterciensis* ordinis, asserens esse gregum amatores auarissimos & terrarum. *Nigros* autem, gulosos & superbos. *Canonicos* autem, semisæculares & carnium deuoratores. Episcopos autem & eorum Officiales, pecuniæ tantum venatores, & illecebris affluentes omnimodis. De *Romana* autem curia, opprobria prædicauit irrecitabilia: ita vt hæretici & schismatici palam videren- C tur. Populus autem in odium cleri & contemptum hæc audiens delitamenta, applaudens fauorabiliter, quod valdè periculosum fuit, audiebat.

Aduentus eorundem pastorum ad ciuitatem Aurelianensem.

Die verò sancti *Barnabæ*, cum magna pompa & fortitudine *Aurelianum* peruenientes, inuito Episcopo & vniuerso clero, sed ciuibus bene acceptantibus, ciuitatem intrauerunt. Et cum eorum dux voce præconia, velut Propheta signipotens, prædicationem suam indixisset, imò potius vt tyrannus eduxisset, venerunt ad ipsum populi sub infinita multitudine. Episcopus autem ciuita- D tis, hoc exitiale periculum vehementiùs formidans, prohibuit sub pœna anathematis, ne aliquis clericus eorum audiret eloquia, vel sequeretur vestigia, asserens hæc omnia esse Diaboli muscipulationes. Iam enim laici, eius comminationes & imperia contemnebant. Veruntamen aliqui clericorum scholarium, limites Episcopalis prohibitionis temerè transgredientes, non se poterant abstinere, quin ad tam inauditam nouitatem aures pruriens accommodarent, non tamen vt eorum errores sequerentur, sed vt hanc insolentiam intuerentur. Nouum quippe & absurdum fuit, vt laicus E imò plebeius, spreta auctoritate Pontificali, in publico tam audacter, & in tali ciuitate, vbi viguit scholarium vniuersitas, prædicaret, & corda & aures tot populorum ad suas imposturas inclinaret. Erant autem quingenta signa deferentes: vnde clerici sanioris consilii in hospitiis suis firmiter ostiis obseratis & repagulatis, non sine perturbationis formidine, latuerunt. Cùmque magister memoratus, in proparulum prædicaturus ascendisset, nullum thema præfigēdo, cœpit multas irrecitabi- F les abusiones reboando ebullire. Cùm ecce vnus scholarium stās eminus se audacter propiùs ingerēs, prorupit in hæc verba: "O nequissime hæretice & veritatis inimice mentitus es in caput proprium "decipis insontes tuis falsis ac fallacibus sermocinationibus. Et cùm hoc vix perdixisset, vnus gyrouagorum illorum irruens, eleuata quadam securi rostrata, caput eius in partes diuisit, vt nec vnum verbum ampliùs emisit, sauciatus. Eleuato igitur tumultu, prosilientes illi, quos hactenus nominauimus pastores, sed iam impostores, & Antichristi G præcursores nominandi, generaliter in clerum *Aurelianensem* hostiliter armati in inermes irruerunt, libros carissimos rapuerunt, ostiis fenestrisque confractis, & combusserunt. Et conniuentibus oculis dissimulante populo ciuitatis & verius cōsentiēte (vnde canicus meruit appellari) multos trucidarunt, multosque in *Ligerim* demerserunt,

A aliquos autem vulnerarunt, & nonnullos spoliarunt. Quod cum viderent qui in domibus clausi latuerant, clanculo de nocte turmatim recesserunt. Exturbata est igitur tota vniuersitas, & compertum est circiter viginti quinque clericos, absque læsis & diuersimodè damnificatis, miserabiliter occubuisse. Episcopus insuper & sui, multa probra cum damnis, qui & latuerunt, ne similibus calamitatibus inuoluerentur, subierunt. Pastores autem formidantes ne in ciuitate orta seditione super- B uenirent, & bellum consererent cum ipsis, recesserunt. Episcopus autem ne cani assimilaretur latrare non valenti, ciuitatem supposuit Interdicto, quia ciues ex permissione, consensu, & cooperatione se culpabiles reddiderant & infames. Ascendit igitur clamor & querimonia, ad aures dominæ *Blanchiæ* & Magnatum, maximè autem Prælatorum. Ipsa autem Regina modestè respondit: Nouit Dominus, credebam ipsos in simplicitate & sanctitate totam *Terram sanctam* adepturos. Sed ex quo deceptores sunt, excommunicentur, capian- C tur, destruantur. Vniuersi igitur scurræ illi excommunicati sunt, & tales denunciati. Sed antequam publicaretur hæc sententia, venerunt ipsi fraudulenti *Bituricam*, quibus de consensu ciuium patefactæ fuerunt portæ ciuitatis. Nec obediebant Archiepiscopo prohibenti, & intrauit maior pars eorum: alia remansit infra macerias vinearum extra ciuitatem. Erant enim tot quod non potuit aliqua ciuitas ipsos commodè suscipere. Sed & multi eorum exercitus per prouincias plures diuidebantur. Vnde etiam *P[illegible]* suum sensit detrimentum. Cùmque se promisisset summus ipsorum deceptorum, D sermonem facere in publico & miracula obstupenda, confluebat vndique populorum numerosa multitudo, vt inaudita à sæculis tunc audirent & viderent, quæ antea non viderant. Et cùm proditor ille quædam assereret delitamenta & miracula quæ promiserat, inuenta fuissent fraudulenta, vnus de populo carnifex bipennifer ipsum percutiens in capite, misit ad tartara excerebratum. Qui inhumatus proiectus est in compita corrodendus. Et cùm increbuissent rumores, quod ipsi omnes & eorundem fautores & auditores excommuni- E carentur, dispersi sunt: & quasi canes rabidi, passim detruncati. Similiter apud *Burdegalim*, cum aduenirent quædam eorum conuenticula, iubente Comite *Lezecestriæ Simone*, seratis ianuis exclusi sunt, & cum aditum postularent, respondit Comes: "Cuius auctoritate hæc facitis. Ipsi autem respon- "derunt dicentes: Non Papalem nec Episcopa- "lem auctoritatem pretendimus, sed Dei omnipo- "tētis & beatæ *Mariæ* eius genitricis, quæ maior est. "Hæc cum Comes audisset pro friuolis talia meri- F "tò reputans, talia resignificauit: Recedite quan- "tocius vniuersi, vel conuocatis tota militia mea "cum huius ciuitatis communi & compatriotis, "vos hostiliter aggrediar decapitandos.

Exitus secundi Prædicatoris pastorum.

HÆC cum audissent ipsi miseri, attoniti facti sunt quasi arena sine calce, & huc illucque fugiendo sibi quisque consuluit, & dispersi, multiformi discrimini patuerunt. Dux autem eorum & magister clam elapsus, conducta quadam naue, versus *Paganismum*, vnde venerat, festinus tendere satagebat: sed nautæ comperientes ipsum esse G proditorem, & socium supradicti *Hungari*, quem *Bituricenses* peremerunt, ipsum ligatis manibus & pedibus miserum miserunt gyrouagum in *Gyrundam*. Et sic euadens *Scyllam*, incidit in *Charybdim*. Inuenta autem sunt in clitellis suis cum pecunia non minima, plures chartæ inscriptæ literis *Arabicis* & *Chaldeis* cum prodigiosis characteribus, & pulueribus intoxicatis, ad conficiendum potiones

1251. multiformes. Literarum autem tenor, prout postea compertum est, aliquarum erat; *quòd ipsum Soldanus hortabatur attentiùs cœptis indulgere, sub spe magna retributionis* Aliquarum verò summa fuit epistolarum, quòd *populum innumerabilem eidem Soldano præsentaturus*. Et sic duo Magi, retibus Sathanæ perierunt illaqueati.

Finis tertio Prædicatoris.

TErtius autem in *Angliam* venire præsumens, & applicans quod *Sorham*, in breui plusquàm quingentos pastores, aratores, porcarios, & bubulcos & huiusmodi plebem suis nutibus mancipauit Sed cùm iam dissemínaretur, quòd fuissent excommunicati, quodque fuisset *Hungarus*, qui principalis eorum fuit Pædagogus, & eius socius interempti, & dispersi complices deteriorata non medioeriter est eorum conditio. Cùm autem venisset *Monstre lam*, apposuit dux ipsorum & ibidem prædicare, sed cùm in assertionibus suis cœpisset delirare, imo potius insanire, insurrexerunt auditores sui in ipsum. Ipse vero dum ad arma conuolarent, in quandam syluam fugiens, sed citò deprehensus, non tantum membratim, sed in minutias detruncatus, coruis de suo cadauere prompta pabula dereliquit.

Multi simplices seducti pœnituerunt.

TVnc verò multi de ipsorum sequacibus scientes se seductos, & propriam miseriam cognoscentes, ea iniuncta sibi pœnitentia, cruces quas de manibus proditorum acceperant deponentes, & de manibus bonorum virorum eas reaccipientes, peregrinationem suam ritè perfecerunt. Et in *Terram sanctam* peruenientes, clientelæ Regis *Francorum* sunt addicti, post eiusdem liberationem, prout in sequentibus dicetur. Dicebant enim, quòd à suis magistris didicerant, quòd Regē *Francorum* forent liberaturi, propter quod se certatim cruce signauerant vniuersi. Dominus *Thomas* natione *Neuster*, Monachus de *Syreburne*, vir quidem discretus & facundus, & ad ardua negotia Regis peragendis in transmarinas partes tunc temporis destinatus, captus est à Pastoribus de quibus sermo præhabetur, & per octo dies retentus Et quia noluit eorum commentis obsecundare, baculatus est grauissimè: sed de nocte vix euadens ad Regem apud *VVintoniam* peruenit, & hæc omnia, & plura de eorum præstigiis ipsi Regi, audiente ipso qui hæc scripsit, seriatim enarrauit. Scriptor autem illicò ea ore narrantis quæ exhauserat, quia fide dignus erat, fideliter ac pleniùs annotauit.

Dicebant autem graues viri ac discreti, Prælatique profundi pectoris, quòd nunquam post tempora *Machometi*, tam metuenda pestis surrepsit in ecclesia *Christi*, maximè cùm propter infortunium quod Regi *Francorum* accidit, fides in Regno *Francorum* cœpit vacillare

Damiata solotenus cōplanatur.

TEmpore insuper sub eodem *Soldanus Babylonia* comperiens quod *Damiata* præda & adquisitio bis extitit *Christianorum*, iussit eam solotenùs complanari.

Noua decretales Papales

DIebus quoque sub eisdem, dominus Papa quasdam nouas composuit Decretales, quas sedulus indagator in *libro* reperiet *Additamentorum*.

Aues mirabiles apparuerunt in Anglia.

ANni quoque sub eiusdem circulo, temporibus fructuum, quædam aues mirabiles, quæ nunquam in *Anglia* anteà videbantur, in pomeriis maximè apparuerunt, alaudis parùm maiores, pomorum grana, & non aliud de eisdem pomis comedentes: vnde damnose nimis, arbores suis fructibus viduarunt. Habebant autem partes rostri cancellatas, per quas poma quasi forcipe vel cultello diuidebāt. partes insuper pomorum, quas relinquebant, fuerant quasi veneno intoxicatæ.

A QVarto vero Calend. Iulij, Papa recessurus à *Ianua*, quosdam Nobiles, quos in die Cœnæ horribiliter excommunicauerat, ad pacem ecclesiæ missis pacificis nunciis ac solennibus, studet reuocare Quorum vnus fuit *Thomas* de *Sabaudia*, cui neptem suam matrimonio satagebat copulare. *Conrado* insuper in illa sententia non pepercit. Et vt partem suam magis roboraret, vnam neptem suam nuptui dedit cuidam potenti, scilicet domino de *Turde pin*. Qui ipsam non ratione personæ muliebris, sed pecuniæ eam concomitantis acceptauit, largi- B tus est enim Papa cum ipsa muliercula, viginti millia marcarum argenti, *Thomæ* insuper de *Sabaudia*, quondam Comiti *Flandriæ*, aliam neptem dominus Papa matrimonialiter copulandam, absoluto à vinculo sententiæ qua fuerat innodatus, & quàm multos ei redditus, quos de *Flandria* fuerat recepturus ex tunc integre solui sine difficultate. Et quia ex inhibitione papali retenti fuerant per plures annos quoniam excommunicatus extitit, imperauit dominus Papa, vt ex tunc omnes retro debiti soluerentur reconciliato. Tantæ nempe virtu- C tis fuerant illæ sacræ nuptiæ vt de filio iræ, filius fieret gratiæ & vas electionis Remanserant autem in excommunicatione qua inuoluerat Papa, ossa *Frederici* & *Conradus* filius eius, qui ex dono patris potiorem Imperii partem violenter occupauerat, & qui regna *Sardiniæ*, *Siciliæ*, *Apuliæ*, & *Calabriæ*, violenter & sine *Romana* ecclesiæ assensu sibi appropriauerat. *Geraldus* insuper *Marsiliensis* cum ciuibus *Marsiliæ Cremonenses* & *Papienses*, cum eorum fautoribus, & multi alii, quorum aliqui nominatim aliqui in genere fuerant die Cœnæ excom- D municati, adhuc manserant inuoluti. Multiplicati sunt igitur hostes ecclesiæ, & mala malis addita succreuerunt.

Papa multos Magnates absoluit, quos antea excommunicauerat.

TEmpore quoque sub eodem, Comes *Legriæ Simon*, in partibus transmarinis de multis domini Regis inimicis triumphauit *Gasconensibus*. Et quoddam Castellum, quod erat omnibus refugium scilicet *Chastellion*, occupauit.

Capitur Chastellion in Gasconia.

DIebus etiam sub eisdem, Episcopus *Lincolniensis* facto scrutinio & diligenti inquisitione & E excussione per suam Diocesim beneficiatos cogit esse continentes, & suspectas etiam mulierculas, ab ipsis longiùs amoueri Trāsgressores autem per beneficiorum suorum priuationem puniens, Episcoparum suum à vitiis studuit emundare Precibus quoque blandis & austeris persuasionibus multos trahens & impellens, ad ordinem & officium subuexit sacerdotale. Frequenter quoque sermonem fecit populo quem circùm degentes sub pœnis taxatis sacerdotes conuocatos coëgit audire. Impro- F bos autem *Romanos* præceptum habentes papale vt eis prouideretur quasi venenum odiuit serpentinum Dicebat enim, quod si animarum custodiam ipsis traderet sathanizaret. Vnde sæpe projectis literis Papalibus bullatis, talibus mandatis præcise contradixit.

Episcopus Lincolniensis, tunc continentes, & multos facit Presbyteros.

IPsis quoquè temporibus videlicet quando Abbates *Cistercienses* congregabantur ad eorum generale capitulum, domini Regis *Francorum* nuncius scilicet quidam Abbas eiusdem ordinis, lite- G ras in capitulo ipsius Regis legi fecit. Quarum tenor talis fuerat: *Rex Francorum & eius vxor & parua familia eorundem, in qualiquali sanitate fuerant corporali, præstolantes misericordiam Dei post flagella. Spes autem fomitem ministrauit funesta discordia & bellum cruentum & odio inexorabili, mota inter* Saracenorum Soldanos *potentissimos sese corrodentes, Soldanum scilicet* Babyloniæ & Soldanum Halapiæ Ipse autem Rex morabatur apud *Cæsaream*, & eam consilio *Templariorum* & *Hospitalariorum* firmauit.

Rumores de Terra sancta

125

E[illegible] octauo [illegible] licet natiuitatis beatæ Virginis, venit dominus Rex apud sanctum Albanum. [illegible] ecclesiam [illegible] holosericis, [illegible] cum [illegible] pretiis [illegible] compotata [illegible] triginta. Præterea ea vice obtulit [illegible] valde pretiosa, & iussit ea [illegible] ad memoriam sui clauis [illegible] [illegible]. Et postquam ibi [illegible] per tres dies [illegible] commoratus fuerat, recessit.

IN nocte verò sancti Lamberti, scilicet nocte Dominica, tenebræ factæ sunt palpabiles & horri[illegible] facta est tanta pluuiarum abundantia, vt [illegible] vis aerearum cataractarum, se viderentur [illegible] terris infundere perituris.

ANno quoque [illegible] eodem [illegible] festum sancti Michaelis signi[illegible]cabant literatoriè Monachis [illegible] Albani, dominus [illegible] Prior de [illegible]urleia, & dominus Iacobus Supprior ecclesiæ sancti Augu[illegible] Cantuariensis, domini Papæ Capellanus, quod [illegible] erant ad sanctum Albanum ad visitationem [illegible] faciendam sicut [illegible] fuit apud sanctum [illegible] Londini. [illegible] postulatæ sunt induciæ [illegible] in ecclesia [illegible] Mariæ ex parte Con[illegible] quem [illegible] Dominicam proximam an[illegible] Sanctorum, quod concessum est [illegible] op[illegible] fuerant & mandauerant [illegible] aduenirent. Interim pro[illegible] dominus Abbas sancti Albani, vt qui[illegible] [illegible] ante aduentum eo[illegible] declarat[illegible], & [illegible] dubiò proc[illegible] emendanda emendare. Quod & [illegible] est, ne aliquid scrupulosam querelam faceret [illegible] tumultuosam. Cumque dicto die ambo venirent, in crastino fecit Supprior sermonem in Capitulo. Deinde fecit legi [illegible] autenti[illegible]cum. Postea statuta quæ in Prouinciali capitulo, celebrato Londini, salubria fuerant, & ordini Monastico valde necessaria, prout patet in libro Additamentorum, vbi plenè scribuntur. Et cum nullum [illegible] inuenissent licet per singulos requi[illegible] diligens fecissent scrutinium Monachos, per [illegible] quatuor dierum, in pace recesserunt. Aliqui autem de Monachis ecclesiæ sancti Albani, ad visitationem apud sanctum Ædmundum & alibi facie[illegible] dam sunt directi. Abbas autem sancti Albani Iohannes secundus, eodem modo satisfecit Conuentui in omnibus quæ se promiserat ante visitationem emendaturum postea, sicut satisfecerat suus prædecessor Abbas Willielmus, quando fuerat ab Abbate de Boxle & Abbate de Begham auctoritate Papali visitandus.

Scilicet neuter bene: promisit enim Conuentui inter alia, quod generale suum & pitantias, quas primus omnium ad cameram suam attraxerat, omninò remitteret, nisi in refectorio vel oriolo cum sociis suis pranderet: & quòd pitantias, quas Willielmus Abbas prædecessor suus à fratribus infirmis abstulerat, & pretium earum in vinum suum conuertebat, integraliter restitueret: sed completa visitatione, cùm nihil de præmissis sibi obiectum fuerat, promissa sua ad effectum minime perducebat.

DIffluentibus eisdem temporibus, cùm Conradus multorum adeptus Imperialium gratiam & fauorem, eò quòd ex generoso sanguine nobis Re[illegible] Iohannis scilicet ex filia eius procreatus, & Henricus frater eius, nepos videlicet domini Regis, tum propter suæ ætatis innocentiam, tum propter elegantiam, tum propter generis eminentiam omnibus Magnatibus patris sui fidelibus, amabilis extitit & gratiosus. Dominus autem papa hoc non acceptans, fecit indici prædicationem so[illegible] [illegible] & communem in partibus Brabantiæ & Flandriæ, vt fideles bellum contra infideles Conradi ho-

A stiliter impugnarent, statuens retributionem mirabilem, scilicet omnium peccatorum remissionem ampliorem videlicet, quàm pro peregrinatione in terram sanctam facienda. Nam si quis contra Conradum signaretur, signatus & signati pater & mater, omnium peccatorum suorum veniam consequerentur. Ipsisque diebus eùm dominus Rex Francorum magnam sustineret tribulationem, & necessariorum omnium penuriam apud Cæsaream, misit ad matrem fratres, & fideles suos epistolam lachrymabilem satis & miserabilem, postulans attentius,

B quatenus ipsi pro ecclesia vniuersali tot ærumnas sustinenti, in manu militari, victualibus & thesauro, subsidium mitterent efficax & festinum. Quo audito, domina Blanchia quæ Regni Francorum non muliebriter rexit habenas, omnes regni Nobiles fecit conuocari vt super hoc contractarent diligenter: Et contractantes cœperunt obmurmurare vmira magna, dicentes, "Quoniam dominus Papa nouum prælium suscitauit & intestinum quin in finibus Christianorum super Christianos, Christianos exacuit, & facta prædicatione no-

C "ua super viros Deo subiectos, vt suum amplet "dominium dominum [illegible] Regem sede "Christiana tot probra, tot aduersa sustinentem, fecit tradi incuriæ & obliuioni. Iam enim dilatata sui prædicta prædicatio per fines Francorum. Blanchia [illegible]tur commota quia non sine causa murmur suscitabatur, iussit omnium terras & possessiones cruce signatorum in manu sua recipi, dicens, "Qui "Papæ militant, de Papalibus sustineantur, & eant irrediruri. Magnates insuper contermini, in quorum terris talis prædicatio omnes signauerat, fece-

D runt similia, & ita emarcuit prædicatio, & signati reuocabantur. Necnon Prædicatores & Minores, qui hoc negotium commotionis promouerant, seuerè nimis super hoc sunt redarguti à Magnatibus, dicentibus. "Nos vobis ecclesias & domos ædifican"tes, vos educamus, receptamus, vestimus & pascimus. Quid vobis Papa confert vtilitatis, vos vexat, exagitat, & de vobis suos facit telonarios, & benefactoribus vestris reddit odiosos. Quibus ipsi. Obedientia nos coegit. Ex tunc igitur dominus Papa merito erubescens, de pace tractare satagebat.

E ANni quoque sub eiusdem curriculo, circa festum S. Michaelis, Philippus Louel clericus, à Senescalcia Comitis Wintoniæ, ad seruitium domini Regis vocatus, & custodiæ Iudæorum addictus, grauiter est coram Rege accusatus, affirmantibus aduersariis, quod quando versus partes Aquilonares ipse & Nicolaus de sancto Albano clericus ad Iudæos apportandos destinabantur, vasa pretiosissima à quodam Iudæo valde diuite clam susceperat, vt eidem parceret in Regis tallagio. Et similiter de aliis oc-

F culta munera susceperat, vt his parceret, hos autem in damnum Regis & in suæ fidei læsionem, oneraret. Rex igitur iratus valde, iussit indecenter tractari, donec super tanta transgressione satisfieret, ipsum Philippum. Ipse Philippus vir vafer & circumspectus, à domino Iohanne Mansello principali Regis consiliario, de tanta tribulatione consilium & auxilium humiliter postulauit. Misertus igitur Iohannes ipsius quoniam ipsum ad seruitium domini

G Regis & sublimiùs vocauerat promouendum, efficaciter procurauit, vt gratiam Regis data non minima pecunia vt dicitur, mille marcas, recuperauit. A Balliua tamen amotus, & non mediocriter verecundatus.

EOdémque anno, nono Nouembris vigilia scilicet sancti Leonardi, Comes Richardus solenniter & magnifice nimis fecit dedicari ecclesiam de [illegible], quam magnis fundauerat sumptibus, & ædificia construxerat prout in mari vouerat, quan

Philippus Lou[illegible] grauiter accusatur.

De [illegible]

1251. do à *Gasconia* redièns in mari suborta tempestate periclitabatur, vix portum attingens [illegible]. Erant autem in memorata dedicatione præsentes, dominus Rex & Regina, & fere omnes *Angliæ* Magnates & Prælati. Episcopi verò tredecim. Qui omnes Missam die dedicationis celebrarunt, quilibet verò ad suum altare. *Lincolniensis* ad maius altare Missam solenniter valde decantauit. Erat autem dies Dominica, in qua splendide & ordinate optimates cum Episcopis & aliis carne vescentibus coepulabantur. Religiosi verò piscium multitudine & varietate reficiebantur, seorsum collocati. Erantque ibidem milites plusquàm trecenti. Istius nempe festi solennis & conuiuii magnitudinem ad plenum si describerem, limites transgredi diceret veritatis. Mihi autem *Matthæo Parisiensi* super hoc edocenti [illegible] ne falsa huic libro inserere[m] sub indubitata certitudine Comes significauit, quòd omnibus sumptibus computatis in ipsius ecclesiæ constructione decem millia marcarum exposuerat. Addens quoddam verbum memorabile imo & commendabile: "Vtinam Deo complaceret, vt omnia quæ in castro de [illegible] expendi, tam sapienter & tam salubriter expendissem.

Aduentus Comitis Legriæ, cum fratre Regis. Diebus insuper sub eisdem, Comes *Legriæ* *Simon* cum vxore eius adducens secum *Guidonem de Lezinnium* Comitem domini Regis fratrem vterinum tertium, nauem ascendit apud *Wissand*, vt in *Angliam* transfretaret. Et cum prospere velificans fere portum attigisset mutato vento in contrarium cum magno periculo repulsus, apud *Wytsand* est appulsus. Vnde de exeuntibus, & ad hospitium pristinum redeuntibus, fuerunt aliqui qui ita cose dicerent. Supra modum abundant fratres Regis in *Anglia*, qui vacui veniunt & illuc confluút vt repleantur: Mare repulit superfluitatem. Sed hoc secundum morem *Francorum* iocaliter est prolatum. Comites igitur expectata aura commodiore ad portum *Douer* prospere applicuerunt. Reliqui autem omnes *Regis* fideles suos qui viriliter bellum suum sustinentes impetus *Gasconensium* viriliter repulerunt. Cum autem dominus Rex de aduentu eorum certificaretur, ratione Comitis fratris non Comitis *Legriæ*, venit eis obuiam lætabundus. Præceperatque multis Magnatibus & ciuibus *Londoniensibus* vt cum lætitia & solennitate occurrentes fratri suo, reciperent ipsum cum laudibus & exultatione. Ipse autem postquàm clitellas suas vacuas impregnasset, ad propria diues remeauit.

Tempestas damnosa. SVB eiusdem anni temporibus, videlicet in æstate, die sancti *Dunstani*, caligo summo mane orta, totum, vt videbatur, mundum, tam in Oriente quàm Occidente, tam in Austro quàm Aquilone denigrauit & auditus est tonitrus, quasi valdè remotus cum coruscationibus præambulis. Et circa horam primam appropinquante tonitruo cum coruscationibus vnus ictus cæteris horribilior, ac si cœlum se terris ingereret, omnium audientium aures & corda terribiliter subito fragore immutauit. Cecidit igitur cum illo ictu fulgur super thalamum Reginæ, vbi tunc commorabatur cum filiis & familia sua, & caminum in puluerem comminutum in terram prostrauit, & domum totam concussit. Et in foresta adiacente, *Windesore*, triginta quinque robora vel prostrauit, vel findens dilacerauit. Molendina insuper quædam molendinarius, & quasdam caulas cum pastoribus suis, cum quibusdam aratoribus & viatoribus contriuit. Et multa quæ nos hæc scribentes non audiuimus, vel vidimus damna [illegible] mortalibus. Apud *sanctam Albanum* insuper, super lauatorium fulgur

A cecidit & [illegible] accendit & in [illegible] ipso cœnobio tamen non multum damnum [illegible]. Sed vestigia in multis annis postea in muris apparuerunt. Sed quod mirabile est, & relatu dignum, quidam in eadem die apud [illegible] *sanctum Albanum* [illegible] *Prædicatores* sicut ferè quotidie suscipiuntur vel *Minores* ad hospitandum vel prandendum, & non possent ad instantiam Monachi qui eos de more suscipit & procurat, quin euagarentur, retineri, licet adhuc tempestas non cessaret. Cùm exissent à

B villa, obuiam habuerunt faculam vnam sub specie gladii euaginati, sed plicabilis, & tonitrum cum murmure horribili continue subsequentem, in via quæ strata publica est, & nimis trita hominibus & bigis. Et diuertentes se signauerunt signo crucis, incipientes inuocando spiritum sanctum *Veni creator spiritus*, & quod sequitur cum timore & deuotione. Et hebetatum est fulgur cum fulgore, & transiit ignis cum fulgure & tonitru, ipsis illæsis & indemnibus.

C ANni quoque sub eiusdem tempore, videlicet in Æquinoctiali tempore mare solitas metas transgrediens, in partibus *Angliæ* damna finitimis irrogauit non minima. Litora autem per sex pedum spatia, vltra quàm nunquam visum est, occupauit.

Regina Scotiæ [illegible] ETc r. a festum S. *Michaelis*, Regina *Scotiæ*, [illegible] et relicta Regis *Alexandri*, & filia *Enguerrami* de *Cusci* [illegible] gratia patriam & parentes visitandi, assignata ei de Regno [illegible] parte quæ eam contingebat, videlicet septem millium marcarum reditu [illegible] à *Scotia* repatriando. Et per mediam viam carpens cùm ad dominum Regem peruenisset vt ipsum salutaret,

D multis honoribus & muneribus, sicut moris est Regi omnes alienigenas donis & reuerentia præuenire exaltauit. Flagitans vt cùm ad nuptias filii sui *Alexandri* [illegible] quem nobiles *Scotiæ* in Regem sublimauerant, vocaretur sine moræ dispendio remearet.

Torneamentum [illegible] *apud* [illegible] EOdémque anno, in festo conceptionis beatæ Virginis apud [illegible] factum est torneamentú aculeatum inter *Anglos* & alienigenas. In quo contriti sunt turpiter alienigenæ, ita vt fugientes probrose ad [illegible] fugii, armigeris obuiá

E venientibus [illegible] sunt rece[illegible] spoliati, & egregiè baculis & clauis malleati. Et [illegible] ictus quos iniuriose in torneamento de [illegible] receperant, cum multo fœnore reddiderunt. Creuit igitur ira & odium inter *Anglos* & alienigenas. Et diatim successiue formidabile suscepit incrementum.

Annalis [illegible] TRansiit igitur annus ille frugifer & fructifer vsque ad sufficientiam, & potius abundantiam, quamuis procellosus, turbidus, & fulgure formidabilis Domin[illegible] [illegible] & [illegible] *Romana* laboriosus, sumptuosus & propter [illegible] anfinigrat[illegible] nem periculosus. *Franciæ* & *Angliæ* sub pace pendula suspi-

F ciosus. *Romanis* autem, [illegible] *Germanis*, [illegible], *Apulis*, & *Calabribus* decapitatis & adhuc acephalis minimè securus. Dacie ecruetus *Scotia* quoque [illegible] puer Rex extitit titubans & minax, exemplo [illegible] *pei Magni*, prout *Lucanus* commemorat dicens:

Æ as N[illegible] nimium [illegible] est,
Ardua namque fides [illegible]
Sub [illegible] fortuna [illegible] & [illegible]

G *Natale apud Eboracum* ANNO domini M CC LII. qui est annus Regni Domini Regis *Henrici* tricesimus quintus, fuit idem dominus Rex ad Natale Domini apud *Eboracum*, vt filia sua [illegible] ætate iam, *Alexandro* Regi *Scotiæ* matrimonio copularetur, & nuptiæ vt inter tantas personas decuit celebrarentur. Conuenerat autem ibidem vtriusque Regni tam cleri quàm militiæ, multitudo numerosa omnis vt tam magnatum nuptiarum fere [illegible],

autius

serenitas lautiùs & latiùs coruscaret. Affuerunt enim ibi dominus Rex *Angliæ*, & Regina cum suis Magnatibus, quos prolongum esset nominatim dinumerare. Fuerunt insuper ibidem Rex *Scotiæ*, & Regina mater eius, ob hoc vocata ex partibus Transmarinis. Quam non tantùm *Scotiæ*, sed multi *Franciæ*, vnde oriunda fuit, nobiles, quos secum adduxerat, sequebantur. Ipsa enim, vt moris vidua-tum partem prouentuum regni *Scotiæ* tertiam sortita, quæ ad quatuor millia marcarum & ampliùs ascendit, præter alias possessiones, quas de dono patris sui *Engelrami* receperat, cum pomposo comitatu & numeroso fastigiose nimis incedebat. Cùm autem *Eboracum* peruenissent vniuersi, ipsi qui cum Rege *Scotorum* venerant in vna strata, sine aliorum intermixtione, ad cautelam hospitabantur. Et dum quidam Magnatum æditui, quos Marescallos appellamus, dominis suis hospitia prouiderent, discordes pugnas cum pugnis, posteà cum clauis, deinde cum gladiis inierunt. Et aliqui eorum grauiter vulnerabantur, vnus occubuit interfectus, alii sauciati, nunquàm posteà conualuerunt. Reges autem per custodes quos ibidem habuerunt, discretos & modestos, tam dominorum quàm ministrorum contentiones prudenter compescuerunt. Archiepiscopales insuper, ne penuria hospitiorum lites suscitaret, omnibus, licet numerum excedebant, competenter secundùm id temporis, receptacula prouiderunt.

Rex Scotiæ Baltheo donatur militari à Rege Angliæ.

DIe igitur natalis Domini, dominus Rex *Angliæ* Baltheo apud *Eboracum* donauit militari Regem *Scotiæ* & cum eo Tyrones fecit viginti. Qui omnes vestibus preciosis & excogitatis, sicut in tam celebri tyrocinio decuit, ornabantur.

Rex Scotiæ desponsauit filiam Regis Angliæ.

IN crastino autem natalis Domini, videlicet in die sancti *Stephani* Rex *Scotiæ* filiam Domini Regis *Angliæ* desponsauit. Et quia cateruatim ac glomeratim sese inordinate populi ruentes comprimebant, vt interessent & viderent talium nuptiarum solennitatem secretò & ante expectatum matrimonii solennitas summo mane est peracta. Erãt nempe ibidem tot populorum diuersitates, tot nobilium *Anglorum*, *Francorum*, *Scotorum* multitudines copiosæ. Militum quoque tot turbæ numerosæ lasciuis vestibus adornatæ, sericis & transformatis ornamentis, superbientes, vt illa sæcularis & lasciua vanitas, si ad plenum describeretur, in auribus audientium admirationem & tædium generaret. Mille enim milites & ampliùs vestiti serico vt vulgariter loquamur, cointises, in nuptiis ex parte Regis *Anglorum* ibidem apparuerunt. Et in crastino omnibus illis abiectis, in nouis nobis sese curiæ repræsentatur. Ex parte verò Regis *Scotiæ*, sexaginta & ampliùs satis decenter milites, & multi militibus æquipollentes ibidem adornati, aspectibus vniuersitatis sese ingerebant.

Rex Scotiæ facit homagium Regi Angliæ.

FEcit igitur Rex *Scotiæ* Regi *Anglorum* homagium ratione tenementi, quod tenet de domino Rege *Anglorum*, de regno scilicet *Angliæ*, *Laudiani* videlicet, & terris reliquis. Et cum super hoc conueniretur Rex *Scotiæ*, vt ratione Regni *Scotiæ* faceret homagium & fidelitatem cum ligantia domino suo Regi *Anglorum*, sicut fecerunt prædecessores sui Regibus *Anglorum*, prout euidenter in Chronicis locis multis scribitur, respondit Rex *Scotiæ*, quòd pacifice illuc venerat & pro honore Regis *Angliæ*, & per eius mandatum vt videlicet mediante copula matrimoniali, ipsi confœderaretur, & non vt ipsi de tam ardua quæstione responderet. Non enim habuerat super hoc cum suis primatibus plenam deliberationem aut consilium competens, prout tam arduum negotium exigebat. Dominus autem Rex cùm hæc audisset, noluit tam serenum festum aliqua perturbatione obnubilare, & tam iuuenem Regem & iuniorem sponsum molestare, maxime cùm venisset, vt cum summo gaudio filiam suam vocatus desponsaret, sed ad tempus omnia sub silentio præteriens dissimulauit.

De iure Comitis Marescalli in hoc casu.

IN hoc autem tyrocinio & nuptiis, Comes Marescallus suum & auitam sibi consuetudinem instanter fieri flagitauit, scilicet Palefridum Regis *Scotiæ*, quem pro iure vendicauit sibi stratum exhiberi, non pro pretio vel concupiscentia, sed pro antiqua consuetudine in casibus consimilibus, ne in suo tempore pro sua desidia deperiret. Cui responsum fuit quòd Rex *Scotiæ* tali non subiacet exactioni, quia si placeret ei, potuit ipsa arma suscipere à quouis Principe Catholico, vel ab aliquo nobilium suorum. Sed ob reuerentiam & honorem tanti Principis Domini & vicini sui ac soceri tanti, maluit ab ipso Rege *Angliæ* cingulo donari militari quàm aliquo alio. Et sic præcipiente domino Rege, in eorum die festo omnimoda lis conquieuit.

Descriptio conuiuii nuptialis.

COnuiuantes igitur grauanter Reges & eorum Magnates & familiæ, dies Natalitios cum summo gaudio deducebant. In quo si epularum abundantem diuersitatem, vestium transformatarum varietatem, ioculatorum applaudentium voluptatem, commensalium numerositatem pleniùs explanarem, in absentium cordibus & auribus hyperbolica narratio generaret Ironiam. Sed vt de vno cætera per comparationem aptabilem intelligantur, ex dono Archiepiscopi in ipso conuiuio plusquàm sexaginta boues pascuales vnum ferculum primitiuum & generale perfecerunt. Coepulabantur ad inuicem nunc omnes cum isto, nunc cum Rege altero, certatim voluptuosa prandia copiose conuiuiis præparantes, vt mundi vanitas theatralis quicquid potuit de breui ac transitoria sua lætitia mortalibus ostentaret. Cum Archiepiscopo, qui quasi Princeps fuerat borealis & serenus hospes omnium, aliquot diebus prandebant vniuersi. Et in omni defectu & necessitate cunctis sinum auxilii patefecit. Nunc in vagorum hospitiis, nunc in equorum pascuis, nunc in vasis diuersis, nunc in ignium somentis, nunc pecuniæ dono, nũc omnium potenter suppleuit necessitates, ita quòd illo domini aduentui in donis auri & argenti ac serici quatuor millium marcarum quæ nunquàm posteà messuit, in sterili litore seminauit. Hæc autem pro tempore facere oportuit, vt famæ integritas conseruaretur, & os loquentium iniqua obturaretur.

Festum sancti Eduuardi Londini celebratur.

ET dum hæc in partibus borealibus *Angliæ* magnifice peragerentur, domino Rege procurante, qui non immemor sancti *Edwardi* esse sustinuit, dominus Episcopus *Elyensis*, & *Westmonasteriensis*, & *Walterus* Abbates, in loco domini Regis *Londini*, scilicet apud *Westmonasterium*, de mãdato ipsius Regis, festum sancti *Eduuardi* magnifice, tam in ecclesiæ solennitatibus, quàm in palatii conuiuiis granter peregerunt.

Reconciliatur Philippus Luuel Regi Angliæ.

DVm adhuc festiuitas lætitiæ nuptialis perduraret, & reliquiæ cogitationum & consiliorum omnium diem festum agerent, *Philippus Luuel* clericus, vir quidem vafer & facundus nouo Regi *Scotiæ* & sponso recentiori humiliter supplicauit, vt pro ipso preces funderet quibus Regem versus ipsum commotum pacatum redderet & benignum. Ipse enim *Philippus* Regem *Scotiæ* priùs bene nouerat & ipsius patrem & matrem habuit quandoque amicissimos. Nam dum Comitis *Wintoniæ* Senescallus extitit, in *Galewenia*, quæ ad ius Comitis spectare dignoscitur, quãdoque commorans, dictum Regem *Scotiæ* & Reginam & suos familiares, honorificis respexit sæpius donatiuis. Videns igitur tem-

1252 pus idoneum, nouus Rex petitionibus *Philippi* famosabilis, ante dominum Regem *Angliæ* flexis genibus & coniunctis palmis hæc verba protulit præambula, quæ cor ipsius Regis *Angliæ*, qui eum voluit erigere, sed noluit qui se incuruauerat, & multorum circumsedentium lachrymas pietatis & iocunditatis excutere videbantur, poterant commouere. Ait igitur. Domine mi Rex, nouit serenitas vestra, quoniam quamuis Rex sim, & ex vestra munificentia miles effectus, puer sine ætate & scientia, insuper & pupillus, quia patre meo defuncto, mater mea partes natales suas longinquas & vltramarinas repetens, me tenellum reliquit, nec adhuc nisi vocata à vobis remeauit. Adopto igitur ex hoc nunc & deinceps vos in patrem. Imò, vt & patris & matris defectum in me suppleatis, & insufficientiæ meæ consilium & paternum patrocinium impendatis. Et cùm dominus Rex vix lachrymas continens, cum suppresso singultu respondisset, *Libenter:* puer, non pueriliter loquens, addidit, dicens In hoc ergo experiar, & experimento sciam, quoniam vestri gratia exauditus me, si primitias mei desiderij effectui mancipetis. Remittendo omnes offensas *Philippo Lunel*, qui patri meo & matri, ac mihi multos quandoque contulit honores, ipsum in pristinam quoque reuocetis familiaritatem. Didici enim à fide dignis, quod iniustè accusatus est fidelis nempè pridem inuentus est, & in arduis comitis *Wintoniensis* necessarius; Vestris quoque consiliis aptus & obsequio. C[...]que postulationi circumsedentes calcar adhibuissent fauoris, Rex benignè concessit. Huic autem negotio efficax adiutor & instructor, fuit *Johannes Mansel* potissimum.

Custodes Reginæ Scotiæ deputantur. Completa igitur solennitate nuptiali, Rex *Scotiæ* ciuiliter licentia postulata recedit, ad propria cum vxore sua nouella Regina rediturus. Et commissa est custodia ipsi Reginæ tutissima, ad ipsius omnimodam informationem, videlicet dominus *Robertus Norensis*, domini Regis hospitalis Marescallus, & dominus *Stephanus Bauzan*, Milites. Et cum eisdem quædam nobilis domina omni honestate prædita *Matildis*, scilicet relicta *Willelmi* secundi de *Cantelupo*, cum quibusdam aliis viris discretis & sacris. Promisitque Regi *Scotiæ* dominus Rex *Angliæ*, consiliarium discretum & fidelem destinare, qui negotia tam Reginæ quàm Regis partem contingentia, cum optimatibus Regni sui prouidè contractaret.

Ventus impetuosissimus. Anno quoque sub eodem, videlicet in Octauis Epiphaniæ, & in die & in nocte sequenti, Æolus furibundus & iratus, Africum in damnum multorum suscitauit. Qui cum horribili flans mugiro & impetu vehementi, fluctus maris à litore repellens, domos discooperuit vel diruit. Robora maxima radicitus auulsit, vel dilacerans frondibus viduauit, Ecclesias plumbo perfectò decalcauit. Naues in profundo demersit magnas, & etiam solidissimas. Et damna multis irrogauit irrestaurabilia. Quæ si magna fuissent in arida, majora constat fuisse in decuplo sub æquorea feritate. Et si de aliis sileamus incommodis & damnis, quædam quę nouimus & sensimus duximus recitare. Apud portum de *Winchelese*, *Anglia*, & maximè *Londinensibus* valdè necessarium, fluctus marinus, quasi ex repulsu hesterno dedignans & furibundus, litorum confinia occupando, molendina, & domos occupauit, & homines quàmplures submersos, asportauit. Et vt de aliis inopinabilibus euentibus, quę alibi côtigerunt, plenius certificemur, in cœmiterio B. *Albani* robora, quæ trium hominum amplexibus circumdari acquieuerant, tria radicitus auulsit, aliorum

A frondes truculenter dilaniando. Et in festo S. *Valentini*, peruenit dominus Rex *Londinum*. 1252

Episcopus Roffensis collegit quartam partem reditum suorum sibi in sortem. Anno quoque sub eodem, scilicet primo quo creatus extitit, adquisiuit sibi Episcopus *Roffensis* adhuc nouellus à curia *Romana* vbi notus fuerat ob hoc, quia domini Regis ibi diu extiterat procurator, potestatem, non sine multorum admiratione, extorquendi à beneficiatis in suo Episcopatu quintam partem redituum suorum vsque in B quinquennium: licet idem Episcopus pristinos redditus suos, quos antequam ad Episcopatum promoueretur ex indulgentia Papali sibi retinuisset: necesse enim habuit, vt asseruit, Episcopatum suum exilem à paupertate releuare. Opprobrium enim ei videbatur, quòd ille Episcopatus inter omnes *Angliæ* Episcopatus pauperrimus diceretur, & à *Karleolensi* iam superaretur. Exigebat igitur sibi summam memoratam exhiberi, non secundùm æstimationem bonorum Ecclesiasticorum à subiectis, sed quocunque modo ex bonis Ecclesiasticis emergentium.

Obitus Nicolai de Sanford. C Tempore quoque sub eodem, videlicet 10. Cal. Febr. obiit *Nicolaus de Sanford* Miles. De cuius morte libet in hoc volumine, non propter diuitias sed propter eiusdem strenuitatem, memoriam perpetuare. Eius mortem, conceptus dolor de morte egregiæ sororis suæ *Ceciliæ*, vt prædictum est, subarrauit.

Papa animat Regem Angliæ ad peregrinandum. Ipsis quoque diebus, misit dominus Papa domino Regi *Angliæ* persuasoriam & efficacem valdè Epistolam, vt idem Rex se viriliter accingeret, D & sine damnosa dilatione ad *Terram sanctam* adiuuandam, & vt domino Regi *Francorum* auxilium præstolanti, opportunum ac festinum impenderet adminiculum. Quod si nollet, saltem alios transfretati & peregrinari paratos & desiderantes, non impediret. Hæc autem clausula finalis adiecta fuit, quia quosdam Magnates *Terram sanctam* adire paratos, in magnum damnum & iacturam eorundem, retardauit Dominus autem Rex, vt Papali desiderio & persuasioni obtemperaret, à *Judæis* quicquid ipsi miseri habere videbantur, non tantum abtrahendo vel exeoriando, sed euiscerando extorsit. E Auri quoq; sitior Hydropicus, talenta, vel crusta, aut iocalia, adeo auidè tam à *Christianis* quàm *Judæis* emunxit, vt videretur *Crassus* à mortuis nouus resuscitatus.

Roboratur Papa multis plurimis Cardinalibus. Verno quoque tempore imminente, vt cum serenitate anni respiraret & ipsa Ecclesia, dominus Papa, quem *Perusienses* honorificè receperant, scientes ex eius aduentu emolumenta peruenire, septem creauit *Perusii* Cardinales. Et cùm ne- F ptes suas fastigiosè nimis & sumptuosè maritasset, apposuit adhuc, vt suam partem magis roboraret, vnam neptem suam *Henrico* filio *Frederici*, nepoti scilicet Regis *Angliæ*, matrimonialiter copulare, vt idem *Henricus* fieret quasi filius Papæ adoptiuus, & sub alis Ecclesiæ protectus, & à sententia, qua innodabatur, penitus absolutus, summa pace gratularetur. Quod cùm Magnates Imperij audirent, maximam conceperunt indignationem eò quòd præsumeret Papa tam nobilem, tamq. generosum adolescentem ignobilitare. Eodemque tempore, G *Willelmus* Comes *Hollandiæ*, de sua dolens & damnificatus præsumptione, videlicet quòd ad fastigium Imperiale ex persuasione Papali, & adiutorio pecuniali anhelasset, omnia resignauit, malens pacis licet sero, securitate gratulari minoratus, quàm ambiguis exaltatus Martis periculis obuiare.

Primo Bubali in Angliâ vis[...] Eodemque anno in Quadragesima, missi sunt Comiti *Richardo* de partibus transfinianis Bubali, pars verò sexus masculini, pars fœminini, vt in his partibus Occidentalibus ipsa animalia non

ptiùs hic visa multiplicarentur. Est autem Bubalus genus iumenti boui consimile, ad onera portanda vel trahenda aptissimum, Cocodrillo inimicissimum, vndis amicum, magnis cornibus communitum. Vnde *Bernardus* Philosophus:

Ossibus exstruitur Elephas dorsoque Camelus.
Surgit & in Bubalo cornua frontis honor.

Fratres Minores renuūt accipere munus raptitiū Regis.

TEmpore quoque sub eodem, misit dominus Rex bigam oneratam pannis laneis & griseis, videlicet aptis ad fratres *Minores* vestiendum, fratribus *Minoribus*, quasi eleemosynam suam: sed fratres audientes quod ipse dominus Rex illos à mercatoribus, sicut alia, quæ capit, imo rapit, extorsisset, & pretium factis tantum talliis retinuisset; ipsi tale xenium abhorrentes recipere, totam ipsam sarcinam cum biga remiserunt. Dicentes, quòd non licet facere eleemosynam de rapina pauperum, nec ipsi tale abominabile munus reciperent. Quod factum fratres reddidit commendabiles, & Regem reprehensibilem, proh pudor! Rex speculum iustitiæ esse teneretur & exemplum, & quasi Sol, cuius radii rectissimi sunt, & opaca perlustrantes, eius verba vera incommutabiliter stare deberent, tenebrosos illuminantia & informantia. Nunc autem cum in se tenebrosus sit qui Rex appellatur, qualiter illuminabit obfuscatos? vnde *Statius. Tunc omnia iure tenebis, Cum poteris Rex esse tui. Sed hæc omnia plectimur Albini.*

Accusatur grauiter Comes Legriæ Simon

ANno quoque sub eodem dum Comes *Legriæ Simon* in *Anglia* moram faceret licèt breuem *Gasconenses* recalcitrantes & à pactis initis resilientes, bellum contra Regem mouerunt & quos Comes suo loco posuerat, vt sua castra saluo custodirent cum possessionibus, protervius infestarunt. Significantes domino Regi quod Comes memoratus proditor fuit nequissimus, coaceruans infinitam pecuniam quam à nobilibus & ciuibus & plebeis nulli parcens extorsit dicens quòd Rex indigens & peregrinaturus omnia foret recepturus, quæ tamen omnia sibimet vsurpauit. Præterea addiderunt, ipsum grauiter accusantes, quod nobiles G*asconiæ* vocauit ad suum consilium pacificè, qui Regi fuerant subiecti fidelissimi Et conuocatos, quasi *Simon*, & non *Simon* in dolo retinuit incarcerauit, & nequiter fame interemit. Vnde Regis nimis suspectum talibus sibilis Comitem reddiderunt. Rex igitur fluctuans sub incertitudine, in *Gasconiam* clam & subitò *Henricum* de *Vengham* clericum suum, virum subtilem & circumspectum ad inquisitionem diligentem faciendam super præmissis, vt infallibiliter certificaretur, destinauit: sicut olim miserat *Galfridum* de *Langeleie*, vt super factis *Roberti Passeleue* suspecti, inquirendo absconditam rimaretur, & nodum quærens in scirpo, & angulum in circulo, perplexa denodaret: sed vterque perscrutator defecit perscrutans scrutinio. Comes autem vt hæc audiuit, iratus est valde causa duplicata, & coram Rege suam allegans ionocentiam, ait: "Quid est, domine mi Rex, quòd aurem & cor "mandatis proditorum tuorum inclinando, plùs "eis de proditione sæpè conuictis quàm mihi fideli "tuo credis? & super factis meis facis inquisitionem? Cui Rex æquanimior effectus, respondit: Si omnia clara sunt, quid nocebit tibi inquisitio? imo potius fama tua clarificabitur. Comiti igitur humiliato, & redire in *Gasconiam* parato, dedit Rex & accommodauit pecuniæ partem non minimam supplicanti. Festinanter igitur Comes transfretauit, animum non habens penitus serenatum. Proposuit enim de tantarum accusationum iniuriis condignam vindictam adipisci. Conflans igitur copiosum exercitum, de *Francorum* militibus & seruientibus stipendiariis, Regem *Nauarræ*, & Comitem *Bigorriæ*, & multos alios, in exterminium aduersariorum suorum, seipsum insuperabiliter roborauit, & superbiam edomuit *Gasconensium*, adeo quod nisi *Angli* vtiles eis essent ad vina sua vendenda, omnes à fidelitate Regis *Anglorum* recessissent, & aliū sibi dominum acquisissent. Et quia ad *Hispaniam* modo habét *Gasconenses* refugium ad vina sua vendenda, quibus solis subsidiis recreantur, videlicet ad *Cordubam*, *Sybillam*, *Valentiam* magnam, quæ modo cultui subiacent *Christiano*; formidatur, ne relictis partibus *Anglicanis*, in quibus tot vexantur angustiis & iniuriis, maximè per Regias exactiones, ad partes de cætero se transferant vlteriores. Hæc idcirco huic paginæ duximus propensiùs inserenda, quia de toto nobili Regno *Angliæ*, quæ de partibus sibi subiectis consueuit gloriari transmarinis & nunc per ignauiam & falsitatem Regum *Angliæ* abbreuiatur mutilata vix *Gasconia* vacillans quam Rex *Francorum* contemnit: *Angliæ* remanet inclinata, quam si penitus amiserint prout à *Gasconensibus* palàm promittitur nunquam futuris temporibus in terris transmarinis ancoræ figentur cismarinæ.

Mirabilis constitutio aeris.

TEmporibus quoque sub eisdem, videlicet in crastino sancti *Gregorii*, quarta feria, cùm Lunæ mutatio immineret, visa est quarta die antequàm pronunciaretur prima; die enim Sabbati futura proximo, fuit re vera prima. Posteà vero continuè quindecim diebus, visus est Sol, Luna, & sidera rubicunda & quasi nebula sicca, vel fumus flante Borea vel Subsolano, totius mundi replere latitudinem. Anno sub eodem, potissima pars Martii & totus mensis Aprilis & Martius sub ardenti Sole torrebatur, flante continuè Subsolano, Borea vel Aquilone. Caumatis igitur & siccitatis caussa multiplicatis totisque cessante refrigerio, poma & alii fructus, qui iam apparuerunt, & ad quantitatē nucum susceperant incrementum, emarcuerunt, & infatuati ceciderunt vix aliquota parte prosperante, licèt flores præambuli fructus vberrimos promisissent. Auxit autem illam fructuum iacturā residuorum, cùm iam glādium grossitudinem sortirentur, gelu repentinum matutinale cum coruscatione innaturali (quam vredinem naturales Philosophi appellant) pubertatem pomorum glandiū, faginæ & omne genus fructuum & etiam herbarum adeo adussit, vt vix pars decima remaneret. Veruntamen propter primitiuam abundantiam, pomaria pomis & agri satis abundabant: & si omnia fructuum germina remansissent, non possent arbores suos quos ediderunt fructus supportare. Ascendente autem Sole vsque ad fastigium solstitiale, calor immoderatus & intolerabilis adeo superficiem terræ combussit & caumata multiplicauit, vt omni gleba emarcente prata esum omnimodum pecudibus denegarunt. De noctibus insuper calor perdurans muscas & pulices & cætera generauit detrimenta, vt omnibus viuentibus, viuendi tædium suscitaret.

Beneficiati renuunt ad Sacerdotiū promoueri.

DIebus quoque sub eisdem, cùm multi beneficiati in Diocesi *Lincolniensi*, persuadente efficaci admonitione Episcopi *Lincolniensis*, vt ad gradum sacerdotii volentes aut nolentes promouerentur, fuerunt multi colla iugo Domini supponere super hac forma renuentes, qui contributionem communi assensu inter se colligerent, thesaurumque non minimum coadunantes, ad *Romanam* curiam miserunt, & Papali auctoritate effusa pecunia quæ multum in ipsa curia potest, huic Episcopali decreto restiterunt; & licentiam impetrarunt per aliquot annos sine sacerdotio scholas exercere Et sic specie honestatis, de sub iugo Domini colla vulpinis calliditatibus excusserunt

EOdemq; anno instante Paschali solennitate, fecit dominus Rex conuocari *Londini* omnes

1252. *mandatis Regis orti.* Magnates *Angliæ* cruce signatos, vt infra quindenam Paschæ ibidem conuenirent, & super negotio *Terræ sanctæ*, cuius honor enormiter vacillare videbatur, diligenter contractarent. Ipso quoque tempore cœpit oomeo Regis *Francorum* ooo mediocriter in Regoo *Francorum* sordere, & inter nobiles & vulgares exosum nimiom vilescere, tum qoia io finibus Ægypti tam turpiter ab infidelibus victus extitit, & tota *Francorum* nobilitas cum ipso indebilem induit confusionem, tum eò quòd Regi *Angliæ Normanniam* & alias terras vltramarinas, qoas idem Rex *Francorum* detinet occupatas, offerre sine eorum asseosu præsumpsisset, si eidem efficaciter ac potenter subueniret, maximè cùm teneretur vtpote cruce coosignatus. Augebat iosuper *Francorum* superbiam opprobrium frequenter inter loquendum in facie recitatum quòd turpiter fugieote *Francorum* post Regem nobilissimo, videlicet *Roberto* Comite *Atrebatensi*, fratre Regis *Francorum*; qoidam *Anglicus*, scilicet *Willelmus* de *Longa Spata*, de stirpe Regia *Angliæ* procreatus, ætate iuuenis, viriliter stetit vsque ad mortem laudabiliter & strenuè dimicando. Vnde nec ipsi *Franci* oegare possunt; quin Martyrii corona fulgeat redimitos, beato *Ædmundo*, si fas est asserere, præferendus. Hic igitur confessor gloriosus, quem manifestat incorruptio cum signorū frequentia: Ille Martyr palàm comprobatus, miles elegans, strenous, & generosus; in *Francorum* oculis, spina fuerat læsionis. Dolet enim omnis arrogans laodis consortio, quantò magis de superante? vnde Poëta.

Omnisque potestas, vel superbus, impatiens consortis erit.

Regis igitur *Francorum* mandato, de restituendis videlicet Regi *Anglorum* terris vltramarinis, *Franci* frontose responderunt sic. "Non placeat Deo, vt "nostris temporibus adeo sordeat *Francia* mutila-"ta, licèt vltra qoàm satis est per Regulum nostrum "ignauum & victum iam vilescat, vt Regi *Anglorum* "imbelli, quod postolat resignetur. Satis conculcamur, satis diffamamur satis depauperamur. Et "si velit domioa *Blanchia* hoc materno affecto & "muliebri voluotate, pro filii sui liberatione ac "prosperitate, ounquam Regni *Francorum* vniuer-"sitas hoc concedat. Absit enim vt duodecim pa-"rium iudicium, quo iustè abiudicatur Rex *Anglo-*"*rum*, & priuatur *Normannia* cassetur, & pro friuo-"lo habeatur. Nec etiam alia quæ exigit idem Rex "*Angliæ*, noster hostis capitalis, nobis superstitibus quomodolibet possidebit. Et factum est murmur horribile, & grunnitus inter Magnates *Francorum*; quòd sine coosensu vniuersalis Beroagii talia præsumeret Rex *Franciæ* præmeditari. Cœperunt igitur etiam fratres eius, videlicet *Pictauiæ* & *Prouinciæ* Comites, ipsum spernere, & odio babere, eum contemptu. Insuper patrocinium fraternum & promissum, ipsi Regi præstolanti conferre denegarunt. Solaque stetit cum eo & pro eo *Blanchia* mater eius, cuius viscera natura & religionis pietas claudere non permiserunt. Cùm autem hoc audierat dominus Rex *Angliæ*, emarcuit spes eius quam coocεperat de suis recuperandis iuribus transmarinis. Relatum insuper fuerat eidem, maiores *Francorum* sub attestatiooe horribilis iuramenti, quòd antequàm Rex *Angliæ* sperata reciperet, oporteret eum necessariò per mille lancearum mucrones, & post earum fragmeota, per totidem gladios cruentaodos, transitum facere militarem. Quod multùm abhorruit Rex *Anglorum*, nec mirandum.

Rex Angliæ iurat se peregrinaturum in Terram sanctam. ANoi quoque sub eiusdem circulo, die videlicet Lunæ, quæ ipsum diem præcedit proximò quem *Hokedai* vulgariter appellamus; fecit dominus Rex omnes *Londinenses* à mioimo vsque ad maximum voce præconia coouocari, præcipieodo sub edicto Regio vt omnes ad *Westmonasterium* voluntatem suam audituri coouenirent. Quibus cōgregatis, iussit Rex vt *Wigorniensis* & *Licestriensis* Episcopi, & Abbas *Westmonasteriensis*, sermooem facerent populo soleonem nimis & efficacem de cruce suscipienda. Ad quorum prædicationem, propter *Romanæ* curiæ varias pecuniæ extorsiones & illusiones, pauci de ciuibus vel compatriotis crucem susceperunt. Veruntameo de curialibus, *Richardus* de *Gray*, *Iohannes* frater eius, & *I.* de *Plexeto*, ad crucis susceptionem auolarunt. Quos illicò Rex accurreos cum amplexibus osculabatur, vocans eos fratres suos. Et obiurgans, vocauit *Londinenses* ignobiles mercenarios, eò quod eorum pauci crucem susceperuot. Audaciam autem hanc, imò pertinaciam *Roma* parturiuit, eò quòd à Papa iam impetrauerat, vt per triennium decimam reciperet à Regni clero & populo, quæ si colligeretur ad plusquàm sexcenta millia totalis eius summa ascēdere, in perpetuum Regoi detrimentum, videretur. Vnde dictom est secretiùs quod piis mentibus est incredibile, ipsum oon ob aliud Regem crucem humeris suscepisse, nisi vt regnum tali argumeoto boois spoliaret. Tamen passagium suum iurauit à die sancti *Iohannis Baptistæ* io sequeos trienoium, nisi morte vel graui infirmitate vel alia rationabili causa impediretur. Et iurans hoc, apposuit manum suam dexteram ad pectus suum more sacerdotis, & posteà supra Euangelia apposita & osculatus est ea more laici. Nec tamen hoc circumstantes reddidit certiores. Præteritarum enim transgressionum memoria, suspiciooem in præseotibus suscitauit.

Soldanus Babyloniæ pacem petit à Rege Francorum. TEmporibus autem sub eisdem, Rege *Francorum* apud *Cæsaream* commorante, *Iconienses* & *Damasceni* cruentum & hostile bellum contra *Babylonienses* continuarunt; rapinis, inceodiis, & cædibus insistentes. *Soldanus* nempè *Babyloniæ* omnibus exosus fuerat Orieotalibus, tum quia à potestate *Babyloniensium* permissos esset Rex *Francorum* illæso corpore recedere, auaritia stimulante, tum quia dominum suum *Soldanum Babyloniæ* prædecessorem suum vt thesauro suo ditaretur, seditiose dicitur peremisse. Proposuerant vtique omoes Oriētales, ipsum dominom Regem *Franciæ* ludibrio *Saracenorum* omnium io *Christianæ* legis extermioium, & scandalum sempiternum, palàm osteotasse. Et demùm suo *Calipha* de *Mecha*, omnibus diebus vitæ suæ iocarcerandum, vel in holocaustom *Machometo* immolaodum, io exaltatiooem suæ legis præseotasse. Sed ooo io tantum ira diuina excanduit in seruos suos, licèt peccatis exigeotibus hoc promeruissent Deo vltore; qui cum iratus fuerit, misericordiæ recordatur. Ex tunc igitur memoratus *Babyloniæ Soldanus*, domino Regi *Francorum* xenia cum verbis transmisit pacificis, significaos ei quot pressuras pro eo, quòd ei pepercit, sustiouisset. Vnde formam pacis vel treugarum, cepit idem *Soldanus* in mente coocipere; quam Regi offerret memorato. Vode in spem meliorem erectus, dominus Rex est refocillatus.

Rex Angliæ suis durus, alienigenis prodigus. ADhuc autem nooterminato Parlameoto prælibato, dominus Rex inexorabilis factus omni petenti, saltem breues inducias debitoribus suis non concessit, sed suos naturales immisericorditer coarctans, sine alicuios discretionis consideratione, impetu mentis repeotino, vt plus corda suorum cruentaret, contulit cuidam *Pictauensi* (tanto hooore penitus indigno, *Eliæ* videlicet de *Rabani*) terram quingentarum marcarum. Hinc factus auidus & insatiabilis, inde prodigus Regni dilapidator.

1252 Diebus sub eisdem, cum iam [illegible] fiscus *Friderici* omnium fere *Italicorum* [illegible], *Sicilorum* *Romanorum* & *Germanorum* fauorem obtinuisset (vtinam nulla culpa [illegible] infecto potu prodiriose infectus, vix est medicorum industria diligentissima post mortis liberatus. Erantque qui dicerent, hoc aliquem Pap[illegible], ignaro tamen domino Papa, procurasse. Ti[illegible] bant enim Papales vehementer [illegible] *Conradus* [illegible] ans, oce paternæ immemor persecutionis, aduersitus suis redderet re[illegible] butionem. Factus est [illegible] gratiusior omnibus, eò quod dom[illegible] uerat eum illæsum in tanti pericu[illegible] Et cum à multis attentiùs postularetu[illegible] Papa vt ipsum *C[illegible]* quantum in [illegible] ad culmen Imperii promoueret [illegible] sans, gressus *Fredericus* [illegible] pedetentim sequeretur.

Eodemque anno, Comes *Legria de Monte fort*, plurisque sustinens tribulationes [illegible] nisset *Burdegalim* inuenit multos de ciuibus contra eum, facta occulta [illegible] spirationes, calcaneum leuantes, nouas parare insidias [illegible] V[illegible] oportuit eum noua Mar[illegible] s, imò motus per[illegible] experi[illegible] prout patebit in sequentibus.

Diebus insuper sub [illegible], ne mala veniant inconcomitata, magister *[illegible] hannes de Ba[illegible] stoke*, Archidiaconus [illegible] quidem in triuio & quadriuio experientissimus [illegible] ac [illegible] ad plenum eruditus, viam vniuersæ carnis ingressus, gemitus & lachrymas multiplicauit Comitis memorati. Hic magister *Iohannes* intimauerat Episcopo *Lincolniensi Roberto* quòd quando studuit *Athenis*, viderat & audierat ab peritis *Græcorum* Doctoribus, quedam *Latinis* incognita. Inter quæ reperit duodecim Patriarcharum, filiorum videlicet Iacob, testamenta. Quæ constat esse de substantia Bibliothecæ sed per inuidiam *Iu[illegible]* dudum fuisse abscondita, propter manifestas quæ in eisdē pateot, de *Christo* Prophetias. Vnde idem Episcopus misit in *Græciam*, & cùm ea habuisset transtulit de *Græco* in *Latinum* sermonem & quædam [illegible]. Hic insuper magister *Iohannes* figuras *Græcorum* numerales & earum notitiam & significationes in *Ang[illegible]* portauit & familiaribus suis declarauit. Per quas figuras etiam literæ repræsentantur. De quibus figuris hoc maxime admirandum quòd vnica figura quilibet numerus repræsentatur quod non est in *Latino*, vel in *Algorismo*.

Memoratus insuper magister *Iohannes* quoddam scriptum transtulit de *Græc* in *Latinum*, in quo artificiose & compendiose tota vis Grammaticæ continetur: quod idem magister *Donatum Græcorum* appellauit.

Item aliud composuit, in quo particulæ sententiarum per distinctiones diluciantur: quod sic incipit *Tem[illegible] lum [illegible]*: quod est perutile.

Item aliud scriptum, quod ab *Atheniensibus* habuit. In illa enim ciuitate studuerunt *Græcorum* sapientes. Et cùm sit sapientia immortalis sicut dicit Sapiens de ea, *Ab initio & ante secula creata sum, & vsque ad finem seculi non desinam* hoc nomen [illegible] dicitur ab [illegible], quod est fine & *thanatos*, quod est mors quasi immortalis. In illo scripto probatur ordo Euangeliorum. Nec prætereundum, quod mihi hæc scriptor familiariter consueuit enarrare: Quædam puella, filia Archiepiscopi *Athenien*, nomine [illegible], nondum vicesimum agens annum, virtutibus prædita, omnem triuii & quadriuii nouerat difficultatem vnde alteram *th[illegible]nam*, vel *Atheniam*, consueuit dictus magister *Iohannes* iocose propter suæ scientiæ eminentiam, appellare. Hæc magistra fuit magistri *Iohannis* & quicquid [illegible] sciuit in [illegible] entia, vt sæpe affectu licet [illegible] studuisset & legisset, ab ea mendicauerat. H[illegible] pestilentias tonitrua eclipsin & quod in tabulis fuit terræ motum prædicens omnes suos auditores infallibiliter præmuniuit. Ab hoc autem materiæ diuerticulo reuertentes narrationem de laboribus & sollicitudinibus Comitis [illegible] *Simonis* continuemus.

1252 Eodem autem anno Comes [illegible] *Simon*, diffamatus est & accusatus grauiter coram cunctis Magnatibus partium transmarinarum: quod videlicet fidele domini Regis *Angliæ* proditiose tractasset & inhumane fame, ferro, & carcere interemisset & castra & [illegible] occupasset vt videretur potius oppidorum & ciuitatum occupator violentus, & [illegible] hominum exterminator, quàm terræ domini [illegible] que [illegible] hæredare nititur, constituatur. Decretum [illegible] ur. communi totius vniuersitatis [illegible] assensu & consensu ad dominum [illegible] *Angliæ* solenne nuncios d[illegible] teste [illegible] huius accusationis [illegible] placum [illegible] statum *Gas[illegible]* Magnatum, Ca[illegible] llanorum & B[illegible] uorum [illegible] baiulatem & [illegible] egi præsen[illegible] decretum est & maximus de tota [illegible] & [illegible] Archiepiscopo [illegible] quibusdam Magnat[illegible] magis [illegible] confusionem Comitis [illegible] festinatione ad dominum Regē [illegible] Comiti nunciaretur festinauit [illegible] meare [illegible] coram Rege co[illegible] ponderet.

Eodemque tempore tran[illegible] fecit per [illegible] *[illegible] de Zuche*, W[illegible] circumiacentiū Iustitiarius, in vigilia [illegible] Pentecostes ad Scaccarium *Londinum* [illegible] thesaurum deferens in bigis de reditu [illegible] Hic palam protestatus retulit quibus [illegible] quod tota *Wallia* obe[illegible] & pac[illegible] *Angliæ* Ep[illegible] *Albanum* veniens [illegible] circa idem tempus, electus est in Ep[illegible] in *Scotia*, magister [illegible] *Canonicus*.

Anno quoque [illegible] eodem, circa Pentecosten paucis ante [illegible] venerunt de *Ga[illegible]* Archiepiscopus *[illegible]* Et de *Regula* & aliis ciuitatibus *G[illegible]* Magnates venientes in *An[illegible]* nauigando [illegible] inuenerūt ibidem dominum Regem Et [illegible] coram eo lacrymabile de tyrannide Comitis [illegible] quem eis pro custode transmiserat querel[illegible] reponentes ipsum de iniquissima prodi[illegible] accusauerunt. Quibus Rex non statim plenam fidem adhibens quia ipsos cùm esset in *Ga[illegible]* inuenit proditores misit illuc [illegible] de *M[illegible]* & [illegible] *Valentinum*, vt inquirerent di[illegible] et vtrum [illegible] sient *G[illegible]* aut inn[illegible] Et vtrum *Henricus de Vengham* eis esset concors vel non & vtrum clamorem operis impleuissent per singula veritatis assertus plenius ac certius explanare [illegible] quod tamen Comiti [illegible].

Exploratores igitur cum redissent, domino Regi [illegible] quoniam aliquos inhumane ni[illegible] tract[illegible] sed meritis, vt creditur exige[illegible] quod [illegible] propter Com[illegible] absentiam non est excussum. Quo audito [illegible] qui præ[illegible] coram Rege tunc extiterant scilicet Archiepiscopus [illegible] qui cum eo steterant clamabat dicentes: Certe declarabitur indicium veritatis, & post indicium, iudicium postulamus. Et [illegible] iuramento protestati sunt, quod nunquam ipsi Comiti exterminatori intenderent vel obedirent

1252. Quinimò potiùs alium dominum quàm Regem *Angliæ* sibi prouiderent. Et cùm grauiter Comes accusatus in curia sua Regis diffamaretur & testibus multiplicatis infamia roboraretur venit in *Angliam* sub celeritate magna & festinatione. Quod cùm sciretur, statutus est ei dies super his aduersariis respondendi. Procurauit igitur comes in arcto positus, vt illo die forent præsentes Comes *Richardus*, cui bene complacuit *Gasconensium* tribulatio: Comes *Glouerniæ*, in hoc casu Comiti *Simoni* fauorabilis, Comes *Herfordiæ*, & multi alii Proceres & Magnates, qui ob hanc causam nullatenus permitterent Comitem periclitari. timebatur enim quam plurimùm, ne Rex per impetum festinum quia tam alienigenis propitius esse probatur, Comitem virum nobilem & naturalem iuberet capi & retineri, & tanquam proditorem conuictum incarcerari, quod tamen nullo modo sustineretur. Et cùm sufficienter Comes innocentiam suam allegasset, & pars aduersa redarguta fuisset, Rex ei verbis aduersabatur, sed cùm percepisset quòd Comes *Richardus* fauisset Comiti *Simoni* & alii omnes quia discretione regebantur, non poterat in ipsum Regalis sæuire, licèt prouocata seueritas. Sed verborum tergiuersationes, vtrobique alter in alterum rixas & iras prouocarunt. Et in perperando retractabantur, quæ dudum sunt peracta. Qualiter videlicet apud *Xantonas* ipsum Regem à laqueis *Francorum* potenter liberauerat, & qualiter primò iturо in *Gasconiam* blandè persuaserat, vt proditores "opprimeret, & qualiter chartam suam de obti-"nenda terræ custodia, sex annis confecerat, & qualiter auxilium efficax spopondit eidem & con-"silium, quod non est adimpletum. Et addidit: "Domine Rex, verba tua stabilia & certa esse te-"nerentur. Tene mihi pactum vel quod mihi "premisisti, tene secundùm chartæ suæ tenorem, "vel expensas meas in seruitio tuo fusas mihi restitue. Notum est enim, quod Comitatum meum irrestaurabiliter pro tuo honore depauperaui. Cui Rex nimis properè & inconsulte respondit: "Scio "quod de nulla re tibi promissa, indigno supplan-"tatori tibi ac proditori pactum seruabo. Licet enim à pactis resilire: & palàm malignanti, proteruire. Comes autem hoc audito iratus est valde & surgens palàm protestatus est Regem manifestè in hoc verbo mentitum fuisse. "Et nisi dignitate Re-"gali nomine quoque vmbratili insigniretur, ma-"la hora ipsum tale verbum à faucibus eius emisisse. Vnde Rex vir se præ ira capiens, illicò præcepisset eum capi nisi certificaretur quod hoc à Magnatibus nullatenus sustineretur. " Addidit insuper "Comes: Quis posset te credere *Christianum* esse, "fuistine vnquam confessus At Rex: Etiam, Et "Comes: Quid valet confessio sine pœnitentia & satisfactione? ac si diceret Si vnquam confessus fuisti, nunquam contritus vel competens satisfactor. Cui Rex magis in iram excandens, ait: "Nunquam tamen pœnituit me super aliquo fa-"cto, quantum iam pœnitet me, quod vnquam "permisi te *Angliam* intrare, vel aliquam in eadem "terram vel honorem possidere, in qua recalcitrans impinguatus es. Et sic amicis iurgium interrumpentibus, sunt diuisi.

Causa totius mali prædicti. HÆC autem omnia, Regis indiscretio & instabilitas parturiuit. Sed vt dilucidetur causa, antiqua paruа est breuis narratio, vt materia continuetur. Transactis iam circiter viginti septem annis, concessit gratis & benignè dominus Rex Comiti *Ricardo* fretus suorum Magnatum consilio, *Gasconiam* Vnde Comes transfretans, cepit *Gasconensium* homagia, ostendens ius super iure suo domini ac fratris sui Regis *Angliæ*, vnde *Gasconenses* benigne fecerunt ei fidelitatem cum iuramentis. Erat enim tunc puer elegantissimos, & omnibus dignus honore ac fauore. Et iterum concessit Rex ipsi Comiti eandem terram & inchartauit post aliquot annos vt possessio sua sic firmiùs roboraretur. Deinde elapsis aliquot annorum curriculis, cum Rex ex Regina prolem susceperat desideratam, instinctu Reginæ abstulit Rex *Gasconiam* Comiti *Richardo* fratri suo, vt eam *Edwardo* primogenito suo conferret, cassatis chartis prioribus & concessionibus. Quod tamen Comes *Ricardus* minime concessit, incumbens iure suo licet possessione priuaretur. Vnde contigit quod cum Rex vltimò fuit in *Gasconia*, & aliqui *Gasconensium* fluctuantes dubitarent, cui nam potius tenerentur intendere præcepit Rex Comiti cum magna ira & reboatu, vt chartas resignando iuri suo palam super *Gasconia* renunciaret Quod cum cõstanter Comes renuisset iussit Rex noctu *Burdegalensibus* vt Comitem caperent incarcerandum. Ad quod impercunctanter responderunt clam *Gasconenses* quod hoc nullatenus facerent tum propter sanguinis eius claritatem, tum propter homagium quod ei fecerunt tum propter Regis mutabilitatem, ne posteà facti pœnitens, puniret vniuersos. Noluit autem Rex hoc præcipere Magnatibus *Angliæ*, certus quod hoc nullatenus facerent sine maxima consideratione. Rex igitur præ ira quasi furibundus, molitus est *Gasconenses* muneribus corrumpere, quos imperio nequiuerat, vt ipsum Comitem tanquam rebellem caperent vinculis mancipandum. Vnde Comes ipsa nocte præmunitus apud *Burdegalim*, in cœnobio *sanctæ Crucis* latitans, summo diluculo clam & subitò nauem ascendit, versus *Angliam* transfretaturus. Vnde cum non præmuniretur, tam in victualibus, quàm aliis sibi necessariis, magnam in mari penuriam est perpessus Exorta insuper tempestate, deuians & raptus violentia ventorum aduersantium, pericula subiit, adeò vt à portis mortis vix est liberatus. Vnde vouit ibidem construere Deo vnum cœnobium de ordine *Cisterciensium*. Quod laudabiliter consummauit, prout in antecedentibus est relatum. Comes hanc aduersitatem in culpam Regis retorquens, iram non minimam contra ipsum concepit. Necvnquam posteà Rex & Comes sese mutuo fraterna sinceritate, vt prius dilexerũt. Rex autem cum percepisset quod Comes sic cum ira aufugisset, conuocauit in spiritus amaritudine nobiles *Gasconiæ* & præcipue *Burdegalenses*, & facto eisdem sermone auertit corda eorum ab amore Comitis ac fidelitate, multiplicatis blanditiis & promissis, asserens ipsum cupidum esse & subditorum oppressorem, largissimum promissorem, sed parcissimum exhibitorem. Chartásque eius cassasse & factum suum de donatione *Gasconiæ* reuocasse. Et sic homagia sua reuocans, Comitem penitus à iure suo & possessione priuauit Promisit insuper eisdem Dominum multo meliorem, & custodem mitiorem. Quod si benigne facerent, magnum thesaurum pro præmio reportarent Et taxatum est pretium & limitata est iniquitas ad triginta millia marcarũ. Et sic *Gasconenses* incuruati recesserant à Comitis *Ricardi* fidelitate & subiectione Rex autem à *Gasconia* tandem turpiter recessurus, ipsos per chartam & iuramentum & fidei interpositionem securos fecit de pecunia hac fideliter persoluenda Crediderat autem Rex ipsos tanti promissis posse decepisse, sed deceptor se tandem sensit ius stipulatum. Ipsi autẽ *Gasconenses* in regestæ testimonium, chartas Regis penes se retinent consignatas. quæ proh dolor gestũ est. vt vbiq; pateat fallacia, quia sicut non decipere, sic nec decipi tantus Princeps debuisse. omnes *Richardum*

Interea

interea fluctibus marinis in perpetuam sui corporis deteriorationem iactatus, vix portum attigit in *Cornubia*, equis & thesauro destitutus, vnde tristis & inglorius, à suis fidelibus in illa sua terra sibi præstari necessaria postulauit. His autem sic terminatis, cùm dominus Rex post omnimodam iacturam in *Angliam* remeasset, extorsit à Prælatis pecuniam singulis singularim, vt *Gasconensium* satisfaceret proteruitati. Iratus est tamen, & odio habens eos, prouidit eis Comitem *Legriæ Simonem*, qui a vir Martius & in negotiis bellicis expertus & famosus est, in custodem, vt superbiam contereret et recalcitrantium, & confecit ei chartam suam de custodia per sex annos continuanda, & de thesauro suo decem millia marcarum largitus, supplicauit, persuasit, & præcepit, vt ipsos dire & dure tractaret suppeditatos. Præcipue qui ab illo ad sinum eorum confugientes, non tantum modo prædicto, sed multiformiter pecuniam suam ab ipso extorserunt vtpote *Gastonem* de *Biarde* & matrem eius prodigiosam & potiùs monstruosam & alios quàm plures. Comes igitur *Simon*, vir belliger, potens & peritus Regis voluntati obtemperans, se, sua, & suos, maris & Martis periculis exposuit. Et quicquid de terris suis propriis potuit elicere, ita vt nemora sua explanaret & venderet, in expensis dispersit & consumpsit. In calce autem laborum suorum, hos fructus à Rege reportauit. Per hanc igitur recapitulationem digressiuam paret, quare Comes *Richardus* non doluit vel curauit de Regis in hac parte iactura vel perturbatione. Sed nullatenus nisi sinistre potest interpretari, quòd Rex iam muratus, credulus & fauorabilis factus *Gasconensibus*, quorum expertus est versutias, & Comitem *Simonem*, qui eidem Regi in tot ambiguis casibus fideliter seruiuit, à sinceritate suæ repulit dilectionis. Sed à materiæ nostræ diuerticulo redeamus.

Comes S. accriminatur a Gasconensibus accusatur.

COmes autem *Simon*, cum de *Gasconia* propere venisset, & Regem *Londini* inuenisset, non est ab ipso salutatus, vel, prout decuit, honorifice receptus. Quinimò stabant ex aduerso aduersarii, quasi cum Rege, Archiepiscopus *Burdegalensis* & eiusdem consentanei. Qui fascinatum Comitem intuentes, ipsum grauiter accusabant hoc modo. "Ostendimus primo vobis domine Rex & domine "Comes *Richarde*, & aliis Proceribus, qui ex parte domini nostri Regis hic præsentes existunt literas quas omnibus attulimus de credentia ex "omnibus nobilibus *Gasconiæ* Regis fidelibus, Militibus, ciuibus, castellanis, & incolis, qui verba "querelæ suæ communiter in ore nostro posuerūt "Conquerimur igitur omnes quasi vno ore, de "Comite *Legriæ Simon* de *Montefort*, qui custodiam "*Gasconiæ* suscepit, sed eam vastat & exterminat hostiliter & feraliter insuper, quibus Comes *Richardus*, qui erat & est Comite *Simone* excellentior, concesserat dudum vitam & pacem: & quos "nuper dominus *Henricus* de *Trubeuilla*, qui auctoritate vestra Senescallus fuerat *Gasconiæ*, & custos "noster pius & iustus, nobis pacifice præerat similiter & dominus *Walterus* *Ebento*, vir quidem "discretus & circumspectus, tolerauerunt benigne & pacificos habuerunt, necnon & amicos, "iste Comes expugnat & destruit, in magnum domini Regis damnum & grauamen. Et castaro tot "nobilium iudicio & scripto, nobiles terræ nostræ "fideles domini Regis mittit captos in *Franciam*, "ibidem incarcerandos, in contemptum nostrum "& domini Regis præiudicium. Quorum aliqui in "carcere fame & vinculorum pondere defecerūt. "Extorquet insuper infinitam pecuniam abeisdem "in damnum domini Regis irrestauratabile. Nec dominum Regem inde facit conscium vel participem. Multos quoque de Regis fidelibus pacifice "vocat ad se io dolo, quasi ad colloquium, quos "tanquam pessimus retinet perimendos. Castra "insuper petiit ad opus domini Regis præstari, quę "quasi propria retinet proditiose ac nequiter occupata, captis eorum custodibus, quæ ipsa sibi benigne præsentarunt.

Responsio Comitis S ad obiecta.

"AD hæc autem Comes S. alacriter, quòd minime credendum est eis, quia ipsos, quos "dominus Rex confidenter in necessitate summa "credidit inuenire fideles & amicos hostes & impostores quod est notorium, inuenit cruentatos. "Et vos actores estis, oe vestro standum est testimonio vel iudicio. Item bene potuit esse, quòd "sunt aliqui in terra vestra, quibus Comes *Richardus* & alii Magnates, dati vobis custodes, pacem "& vitam concesserunt qui tunc sub dissimulatione silu pacis esse cœperunt, sed nacta temporis "opportunitate recalcitrarunt: vnde posteà meritò "facti sibi proditionis, pacem & vitam perdiderunt. Quare hoc non facerem? Vtique Deus sic "facit, qui est quouis homine iustior. Perseuerantes in iustitia coronat & punit ad facinora reuertentes. Et sic prædecessoribus meis; custodibus "vobis daris, vel ipsi Regi in hac parte nullatenus "est iniuriatum. Ad huius veritatis assertionem paratus, tempore opportuno, plures vobis & fide "digniores testes producere. Sed ad hæc egemus "testibus? Dominus Rex, si libeat veritatem confiteri, vestras reperit fraudes, & sensit cauillationes. De aliis autem articulis mihi obiectis, non "per vos, sed potiùs per certiores veritas declarabitur. Non est fides perfidis adhibenda.

Comes igitur *Richardus*, & alii Proceres, qui in *Gasconia* experimento didicerant ipsorum *Gasconensium* muscipulas, dicta Comitis *Simonis* approbātes mores *Gasconensium*, nullatenus commendarūt.

Damnum illatum a Rege Abbatiæ de Ramesseia.

TEmpore quoque sub eodem, dominus Rex, plus quàm decuit, aut expediuit, diuersis intendens emolumentis perturbauit possessionem in nundinarum de sancto *Iuone* Abbati de *Ramesseia*, consilio *Roberti Passeleue*: licet eas dictus Abbas à tempore cuius non exstat memoria sine aliqua calumnia pacifice obtinuisset. Et quamuis chartas authenticas beati *Edwardi*, quem Rex diligit specialiter, & beati *Willelmi*, Abbas memoratus pro iure suo ostendisset, non est Rex veritus eas infirmare. Ipsi verò sancti omnes chartarum super libertatibus *Ramesseia*, præcipue tamen de nundinis supradictis, infractores, cum assensu multorum aliorum sanctorum Episcoporum, horribiliter excommunicauerunt. Istam nempe pro se cauillationem, Rex peruerso fretus ostendit consilio, quòd secundùm chartas Abbatis, obtinendæ forent nundinæ supradictæ vsque ad diem sancti *Iuonis* non vltra Item vendicauit Rex iter stratæ & fluminis licet vtrumque de antiquo iure quiete obtinuisset. De retardatione autem mercatorum confluentium post illam diem, non imputandum foret domino Regi, sed eas voluit nundinas & earum emolumēta sine contradictione sibi retinere, quod omnino in præiudicium & iacturam Abbatis, videbatur redundare. Et hoc quidem rationi & pietati donatorum consonum non videtur, vt videlicet ipsa ecclesia, dono gauderet vmbratili ac mutilato. Sic sic igitur processum est, vt domus illa nobilis *Ramesseia* iacturam tantam incurrit vt mallet aliquorum maneriorum suorum subisse iacturam.

Periculum imminens ecclesiæ S Edmundi.

SImili quoque modo imminebat iactura magna nobili ecclesiæ *sancti Edmundi* Regis & Martyris, cum ventilata fuisset causa de manerio de *Mildenhale*. Et vt breuibus concludamus, sic iam vergit mundus ad prædas & rapinas, vt quicunque

1252. religiofis aliquid extorqueat, oon demereri, fed mereri potius videretur.

Contentio mota fuper ecclefia de Flameftude

ANni quoque fub eiufdem circulo, videlicet circa Pafcha, obiit fanguine claros & moribus Richardus Thefaurarius *Andegauenfis*, cognomento de *Thony*. Hic domini Regis *Scotiæ* confanguineus, frater fuit nobilis Militis ex vtroqoe parente. *Radulphi* de *Thony*. Hic cum multos in Regnis *Francorum*, *Anglorum*, & *Scotorum*, reditus obtinuiffet, & eo de medio fublato vacarent eius ecclefiæ, vacauit ecclefia de *Flameftude*, quæ noo multum diftat ab ecclefia *fancti Albani*. Regina igitur, ratione tutelæ, quam ei contulerat Rex de terra *Radulphi* de *Thony*, cuius donationi pertinebat ipfa ecclefia, contulit eandem ecclefiam *Willelmo* Capellano fuo, clerico ecclefiæ *fancti Albani*, ratione ecclefiæ de K*enebella*, fibi ab Abbate *fancti Albani* collatæ. Et hoc fecerat Regina, confifa de iure fuo. Nam ipfum puerum, filium, & hæredem dicti *Rogers* de *Thony*, & hoc de dono Regis gratuito obtinuit, annis pluribus educauerat, ad quem ius patronatus fpectare videbatur: & fic ad Reginã collatio fuerat deuoluta. Hoc cùm Rex audierit, in iram magnam excanduit & ait. O in quãtũ afcẽderet muliebris, fi permitteretur, fuperbia! Reuocauit igitur, & caffauit indecenter & iniuftè factum Reginæ, & contulit memoratam ecclefiam, cuius reditus ad centum marcas afcendere dignofcitur, cuidam clerico fuo & confiliario, nomine *Hurtoldo* natione *Burgundo*. Qui illicò eiecto *Willielmo*, fibi eam vfurpauit, immittens fe corporaliter in eandem. Regina autem hæc grauiter tulit, propter iniuriam & verecuodiam multiplicatam. Huius autem rei notitia cùm ad aures Epifcopi *Lincolnienfis*, in cuius diocefi eft ecclefia memorata, perueniffet ipfum *Hurtoldum* excommmunicauit, & poftea ecclefiam fufpendit & ioterdixit, ita vt nec corpora defunctorum ibidem fepelirentur.

Mors Roberti Pafleleue

EOdem quoque anno, octauo Idus Iunii, obiit apud *Walthan* *Robertus Paffelene*, Archidiaconus *Lewenfis*, de quo multa præfcribuntur. Hic *Robertus* Clericus & Prælatus non eft veritus Regi adhærendo moltos multiformiter depauperare, vt Regem impinguaret. Opera autem fua fequuntur eum.

Obitus Ri. *de* VVendoure.

TEmpore verò fub eodem, obiit magifter *Richardus* de *Wendoure*, Canooicus fancti *Pauli* Loodini, phyficus præelectus. Qui fibi præcauit moltò circumfpectiùs, quàm *Robertus* memoratus. Nam nouem Sacerdotibus neceffaria prouidit, qui io perpetuom pro anima ipfius hoftiam *Christo* offeruot falutarem. De qoo in hoc libro fpecialem facere duximus mentionem, quia ecclefiæ *fancti Albani* quandam crucem legauit, & fpontanea contulit deuotione, in qua plures reliquię, ficut tituli proteftantur earuodem, inclufæ continentur. Huius crucis imago eburnea eft, & cooperimento eburneo redimitur ftipes crucis cum brachiis, qui ftipes cum brachiis patibulum appellatur. Hæc crux quandoque fuerat Papæ *Gregorii*, & eidem chariffima. Et cùm memoratus magifter *Richardus* Phyficus ipfius Papę extitiffet, Papa moriturus contulit quod ei fuerat chariffimum fibi chariffimo, videlicet ipfam crucem magiftro *Richardo*.

Epifc. Lincol. poteftatem impetrat à Papa vicarias ordinandi.

SVB eiufdem aotem anni circulo, Epifcopus *Lincolnienfis Robertus*, vt religioforum prouentus mutilaret, & partes vicariorum adaugeret, huiufmodi mandatum à fede Apoftolica ante expectatum eft adeptus.

INnocentius *Epifcopus*, *&c.* *venerabili* Liocolnienfi *Epifcopo*, *&c*, *Cum*, *ficut accepimus*, *in tua ciuitate & Diœcefi nonnulli religiofi & alii collegati ecclefias Parochiales in proprios vfus obtineant, in quibus nimis exiles aut nulla taxata funt Vicaria, fraternitati tuæ per Apoftolica fcripta mandamus, quatenus in eifdem ecclefiis de ipfarum prouentibus vicarias inftitutas, & inftitutas exiles adaugeas vice noftra: prout iuxta confuetudinem patriæ fecundum Deum videris expedire. Non obftantibus fi prædicti exempti fint, aut alias muniti Apoftolicis priuilegiis, fiue indulgentiis, per quæ id impediri vel differri poffit: & de quibus fpecialem oporteat in præfentibus fieri mentionem: contradictores per cenfuram ecclefiafticam, appellatione poftpofita, compefcendo.* Datum Lugdoni, *feptimo Calend. Octob. Pontificatus noftri anno octauo.* 1252.

Epifcopus igitur memoratus (plus, vt dicitur & videtur, in odium religioforum, qoàm vicariorum dilectionem & promotiooem) multis huius auctoritate mandati religiofis damna intulit & grauamina.

Pax inter Papam & Frederica les impedita

ANno quoque fub eodem, circa feftum natiuitatis fancti *Iohannis Baptiftæ*, cùm dominus Papa *Perufii* moraretur, dictum eft in fecreto & falutari confilio affertiue ab omnibus Cardinalibus & aliis amicis fuis, qood fi certamen inter ipfum & *Fredericales*, quibus maior pars Imperii iam fauebat, maturiùs non fedaretur, vniuerfalis ecclefia imò tota *Chriftianitas*, difcrimini pateret & euerfioni. *Conradus* eoim *Frederici* filius tum propter fui generis præclaram excellentiam, tum propter fuam innatam benignitatem, tum propter infuperabilem in militia ftrenuitatem, audaciam & peritiam præliaodi, omnibus Magnatibus acceptus exftitit & gratiofus. Similiter & *Henricus*, alius filius dicti *Frederici*, nepos Regis *Anglorum*, tum propter fuam innocentiam, tum propter fpeciofitatem, tum propter amorem Imperatricis *Ifabellæ*, fe cunctis præbentis amabilem, omnium Imperalium gratiam obtinere meruit, & faoorem. Cogitauit igitur Dominus Papa io hoc articulo fibi gratiam eorum conciliare, & eis per matrimooialem copulam confanguinearum fuarum confœderari, prout incepit in aliis nobilibus, quibus neptes fuas tradiderat maritaodas Sed hoc negotium per *Conradi* iofirmitatem, qui, vt dicitur, potiooatus vix refpirauit, & per cõceptam fuper hoc Imperialium indignationem & contradictionem, fuerat impeditum. Cum autem *Conradus* à portis mortis reuerfus conualuerat, imponens Papalibus, hæc pericula fibi prępar affe, diffamauit dominum Papam non mediocriter, afferens per ipfum virus lethiferum, ficut quondam patri fuo facinorofe (quod abfit effe verum) fuiffe propioatum. Vnde ad nocendum domino Papæ, fortior infurrexit: & Papam multorum gratiam conftat amififfe. Pacis autem viam, quæ finiftro cafu retardata eft, *Thomas* de *Sabaudia*, domino Papæ affinis & familiaris, prudenter prouiderat. Facta eft igitur pluribus locis in Imperio lethalis perturbatio, adeò quòd nec poterant R*omam* adire qui negotia in *Romana* curia habebant expedienda, quin expoliareotur, & dilaceratis fcriptis, in cootemptum Papæ & iacturam bullæ conftringerentur. Dicebant namque *Fredericales*, & præcipue *Conradus*, quòd idem *Conradus* iniufte à domino Papa excommunicabatur. Et fi iufte excommunicatus fuiffet, ipfum Papam excommunicantem iuftiùs in ferro & flamma perfequeretur. Vacabant igitur multi rapinis, incendiis & cædibus. Vnde R*omanam* curiam adeuotes, vias maritimas, licet difpendiofas fibi, vt laqueos paratos euaderent, elegerunt. Et ita Papa pater nofter qui potius *Conftantini*, quàm *Petri* veftigia fequebatur, mundo multas ærumnas fufcitauit.

MEmoratus autem *Thomas* de *Sabaudia*, cuius ootu pro amore neptis fuę Papa omnia difpooebat.

1252. efficaciter procurauit, ne frater suus Archiepiscopus *Cantuariensis*, à desiderio quod conceperat de visitatione facienda in *Anglia*, penitus confusus defraudaretur. Concessum est enim iam eidem Archiepiscopo, vt visitationem haberet, modificata tamen procuratia visitandorum. Et sic in curia *Romana* astutè procuratum est, vt pecuniam Archiepiscopi lucraretur dominus Papa, & quicquid pars aduersa abradere poterat, non amitteret. Literæ authenticæ super hoc in *libro* scribuntur *Additamentorum*.

Archiepisc. Cantuariensi conceditur visitatio in parte.

IPso quoque anno, erat quidam infans, qui in festo exaltationis sanctæ crucis bimatum in ætate expleuerat, in villa *Cancia*, quæ *Eslahes* dicitur, iuxta *Dertheford* (nescitur qua virtute) mirabilia operabatur. Pater autem pueri *Willelmus Cin* dicebatur. Mater autem *Eslachia*. Puer autem nomine patris *Willelmus* nuncupabatur. Hic puer facto per aliquem etiam assistentem crucis signaculo, & nominato infirmo, curabat omnes languentes, grauiliciet infirmitate detinerentur. Propter quam gratiam, omnes infirmi de vicinis partibus ad ipsum ob gratiam recuperandæ sanitatis confluebãt, nec à suo, quod mirum erat, desiderio frustrabantur. Mater autem eius requisita, vnde hoc tali infantulo, respondit se super hoc adhuc grauidam fuisse, & etiam post partum super hoc diuinitus præmunitam. Sed quia hoc mirabile diu non perdurauit, sed diatim in effectu suscepit diminutionem, letheæ traditum est post pauca temporis spacia tam incuriæ quàm obliuioni.

Puer multos infirmos sanat.

IPsis quoque illius temporibus anni, videlicet circa assumptionem beatæ Virginis, controuersia quæ inter Abbatem *VVestmonasteriensem* & eius Conuentum per plures annos durans ventilabatur, diatim aggrauata procurante efficaciter domino Rege, qui ipsius Conuentus & eius Ecclesiæ specialis est amator, fœliciter est sopita, Abbate tamen domini Regis indignationem in illo certamine incurrente, & deteriorem calculum reportante, & assignatis tribus manariis, quæ ipse Abbas diu ante inuitis & reclamantibus Monachis detinuerat, eis deinceps assignatis, vt de reditibus eorũ hospitalitas & charitas domus *Westmonasteriensis* amplietur. Sic ordinantibus & cum deliberatione prouidentibus, Comite *Richardo* & domino *Iohanne Mansel*, quorum stare arbitrio compromissum est vtrobique. Et cùm resilire à compromisso Abbas appellando proposuisset, Rex iratus valdè iurgiis & probris irrecitabilibus ipsum indecenter lacessiuit. Nec posteà ipsum Abbatem, qui anteà suus extitit consiliarius familiaris, insuper & dicti *Iohannis Mansel* socius præcordialis, dominus Rex in pristinam amicitiam quamuis ipsum in Abbatem creasset, dignabatur reuocare. Asserens, quòd supra modum domum *VVestmonasteriensem* depauperauit, & Conuentum oppresserat iniuriando.

Concordia facta inter Abbatem & Conuentum VVestm.

REx igitur misertus Conuentus *VVestmonasteriensis*, qui tot grauamina & damna iam per multos annos tolerauerat, concessit benignè eidẽ, vt vacante Abbatia *VVestmonasteriensi*, disponatur liberè de possessionibus ipsum Conuentum contingentibus, quas consueuit Rex in manu sua retinere, in magnum damnum domus & grauamen, donec Abbas ibidem ordinaretur. Et super hoc, talem eisdem Monachis chartam confecit.

Priuilegium Regis Conuentui VVestmonasteriensi concessum.

HEnricus *Dei gratia, &c. omnibus ad quos præsentes literæ peruenerint, Salutem. Cùm bona Abbatiæ* VVestmonasteriensis *& eiusdem loci Prioris & Conuentus discreta sint ab inuicem, & separata, volentes indemnitati & tranquillitati eorundem Prioris & Conuentus prouidere, concedimus pro nobis & hæredibus nostris, quòd quotiescunque Abbatiam vacare contigerit per cessionem vel decessum Abbatum suorum, habeant ipsi Prior & Conuentus liberam administrationem de bonis suis separatis: saluo nobis & hæredibus nostris tempore vacationis prædictæ domus custodia de bonis ad prædictos Abbates pertinentibus. In cuius rei testimonium, &c. Teste meipso, apud sanctum Edmundum, anno Regni nostri vigesimo sexto.* Hæc autem acta sunt apud sanctum *Edmundum*, vbi dominus Rex, ad magnum domus illius incommodum, ferè tribus septimanis morabatur infirmatus.

Charta Regis Angliæ.

DOminus autem Rex, timens ne Abbas *VVestmonasteriensis* Curiam *Romanam*, quam iam bene nouerat, vt domini Papæ Capellanus, contra ipsũ, maximè quia idem Abbas appellauerat, exasperaret, & domum *VVestmonasteriensem* irremediabiliter debitis obligaret, cõgessit in ipsum probra iterum & maledicta in ira magna, quæ constat fuisse nulla subnixa veritate, sed ipsa solummodò iracundia ebullire. Fecit insuper dominus Rex per totam *Londinensem* ciuitatem voce præconia acclamari, ne quis Abbati *VVestmonasteriensi* quomodolibet pecuniam accommodaret, nec scripto vel sigillo eiusdẽ fidem aliquatenus adhiberet. Quod in magnum opprobrium Abbatis videbatur redundare.

Regis furor in Abbatem VVestmonasteriensem.

Huius autem rei auditores vniuersi supra modum admirantur, quòd de Regi amicissimo factus est Abbas reprobus & alienus, Prout Poeta introducit amicam de amico conquerente dicere:

Alter in alterum iactantes lumina vultus,
Quærebant taciti noster vbi esset amor.

CIrca idem tempus, nunciati sunt rumores certi de statu *Terræ sanctæ* per talem literam, cuidam fratri de Ordine *Prædicatorum* (fratri videlicet *Vualtero* de *sancto Martino*) directam: qui quãdoque in *Terra sancta* nominis fuit celeberrimi. *Venerabili & dilecto sibi in Christo fratri* Vualtero *de* sancto Martino, *frater* Ioseph *de* Cancy, *sanctæ domus Hospitalis Hierosolymitani humilis in* Acon *Thesaurarius, salutem.*

Rumores de statu Terræ sanctæ.

Respice in *libro Additamentorum*. Huius autem epistolæ summa talis est: « Treugæ postulatæ à *Babylonis*, quos *Soldanus Halapiæ* arctabat, à Rege « *Francorum* finem prosperum ac formam adhuc « sortiri non possunt. *Babylonij* enim eas impediuerunt. Item, tota patria *Antiochiæ* à *Turcomanis* iam « vastata, ciues ipsius ciuitatis multi fugiunt præ « timore. Vnde infideles multos de suis per partes « *Christianis* subiectas pro libitu omnia incendiis & « cædibus feraliter deuastant, & recursum habent « ad quendam locum, qui *Cæsarea* magna dicitur. Et hæc omnia procurauit *Soldanus* de *Halapia*. Hi autem rumores in Autumno, in cismontanis partibus diuulgabantur.

ANno quoque sub eodem, Monachi *Cistercienses* ordinis à suo generali capitulo redeuntes, rumores disperserunt alacriores, certificati per Cardinalem *Iohannem Anglicum*, quem *Album* dicunt vulgariter Cardinalem, eò quòd sit Monachus Ordinis *Cisterciensis*. Qui per quendam Abbatem eiusdem ordinis, literas Capitulo transmisit hunc tenorem continentes. « Cùm *Soldanorum Babyloniæ* & « *Halapensium* diatim crescerent simultates & inimicitiæ, miserunt hi qui *Babyloniensium* summi & « præcipui videbantur, ad ipsum qui vel *Babyloniæ* « *Soldanus* fuerat, vel loco & auctoritate eiusdem « *Soldani Babyloniæ* tunc temporis constiturus erat, « mandatum vrgens & festinum valde, asserentes, « quòd oportuit omnino de necessitate componere, & pacem, aut treugas facere, cum domino « Rege *Francorum*. Exercitus enim eius iam creuit « in immensum, & quasi torrens in conuallibus « de niuibus resolutis, diatim suscipit incrementum. Sin autem hoc non fecerit, à *Soldano Halapiæ* hinc, & à *Christianis* illinc, irremediabili-

Rumores lætiores de eadem Terra sancta.

1252. "ter oppugnabimur & opprimemur.

Elaboratum est igitur de communi assensu, quòd forma treugarum quindecim annorum satis tolerabilis vtrique partium est prouisa, vt videlicet dominus Rex *Francorum* amicus fieret *Soldani Babyloniæ*, & adiutor & consolator in tribulationibus, & præcipuè contra *Soldanum Halapiæ*, qui eum nitebatur exterminare, saluo in omnibus cultu domino Regi, & suis subditis, *Christiano*. Dimidiabunt insuper de terris, castris, & ciuitatibus, pecunia, & captis hominibus, & prædis & manubiis, & omnibus adquisitis, dominus Rex & *Soldanus* memoratus, quæcunque poterunt Marte propitio super *Soldanum Halapiæ*, & alios sibi aduersantes & inimicos adipisci. Insuper quicquid soluendum est de liberatione & redemptione sua, benignè & liberaliter remittetur ei.

Erat autem summa suæ redemptionis inæstimabilis, imò in decuplo plus quàm credebatur. Celabatur namque, ne solutio desperaretur. Item, quicquid habebat idem *Soldanus Babyloniæ* in sua potestate *Terræ sanctæ*, Regi *Francorum*, cum *Christianis* Sclauis (sic namque vocantur captiui) restituetur.

Multorum dubitatio de forma treugarum.

CVm autem hæc forma proponeretur treugarum vel pacis fuerunt nonnulli qui super his hæsitantes, indignationem in animo, stimulante Diabolo, conceperunt, dicentes. Non placeat Altissimo, vt dominus Rex *Francorum*, Regum terrenorum altissimus ac dignissimus, ac cœlesti chrismate delibutus, successorque *Caroli* inuictissimi, homini canino imò cani inhumano, militaret, factus eius stipendiarius. Sed hæc verborum delitamenta, *Francis* innata gargarando superbia & iactantia, reboauit.

Rex Francorum treugis oblatis consentit.

REx autem perpendens, quòd etiam Fratres eius superstites eum dereliquissent, nec latuit eum quòd suorum *Francorum* eum spreuerat nobilitas, humiliatus est & treugis postulatis & formæ earum oblatæ consensum attribuit. Remissa igitur ita omnimoda, restitutæ sunt benignè Domino Regi *Francorum* omnes terræ Regni *Hierosolymitani*, cum omnibus *Christianis* captiuis, quos vulgariter Esclauos appellamus, citra flumen *Iordanis*, quæ dicto terræ ditioni subiacent *Babyloniorum*. Initum est insuper decretum inuiolabile, quod hi ambo vnanimi ac fideli consensu eorum, publicum inimicū *Soldanum Halapiæ* vsque ad exterminium, ferro & flamma inexorabiliter persequerentur; puta fideliter dimidiaturi. Vnus igitur istorum videlicet Rex *Francorum* ex vna parte: alius quoque ex alia parte, scilicet *Soldanus Babyloniæ*, in ipsum *Soldanum Halapiæ* hostiliter insurgunt ita vt ipsis hinc inde impugnantibus, minimè poterat Halapiensis resistere. Rex autem *Cypri*, qui iam venerat Regi *Francorum* subsidium opportunum collaturus, & alij quamplures, exercitum *Francorum* inæstimabiliter augmentarunt & alacriter roborarunt. Et prosperatū est opus Martium in manibus Regis humiliati, Deo propitio, qui *superbis resistit, et gratiam tribuit humilia-tis*. Partem autem alicuius certitudinis, & si non plenæ, ab istarum literarum breuitate prælibanimus.

Litera de treugis prædictis.

R*Euerendo in* Christo *Patri & Domino R. Dei gratia* Cicestrensi *Episcopo*, Guilielmus *eiusdem miseratione* Aurelianensis *minister indignus; salutem & cum omni reuerentia & honore tanquam Domino ac patri paratam, ad beneplacita voluntatem. Paternitati vestræ, rumores sub breuitate scribimus de partibus transmarinis; qui tales sunt. Dominus ac excellentissimus Rex* Francorum, *inita treuga vsque ad quindecim annos cum infidelibus* Saracenis. *Et terra totius Regni* Hierosolymitani, *cum omnibus captiuis* Christianis, *qui Esclaui vulgariter appellantur, citra flumen* Iordanis, *est reddita eidem: & residuum de summa pecuniæ, quam pro sua captione* Saracenis *debebat, ei similiter est remissum, cuius summa fuit quinquaginta millia marcarum argenti.*

Colloquium Regis Francorum & Soldani.

VNa quoque dierum, post prædictarum treugarum confirmationem, dum diu præoptato colloquio dominus Rex *Francorum* & *Soldanus Babyloniæ* fruerentur, & per fidelem quendam interpretem voluntates mutuæ notificarentur, ait *Soldanus* facie serena & alacri: Quomodo te habes, domine Rex? Cui Rex tristi & demisso vultu respondit: Vtcunque. At Soldanus Quare non respondes, Bene? Quæ causa tristitiæ? Cui Rex. Non enim lucratus sum, quod maximè desidero, & propter quod reliqui dulce Regnum *Franciæ*, sed & prædulcem matrem meam post me clamantem, & meipsum periculis maris & Martis exposui. Et Soldanus admirans, quid hoc esset illi tam desiderabile, ait: Et quid est, ô domine Rex, quod tantoperè desideras? Ait Rex: Animam tuam, quam Diabolus sibi vendicat in Barathrum detrudendam. Sed nunquam *Iesu Christo* propitio, qui omnes animas vult saluas fieri, hoc eueniet, vt Satan tanta præda glorietur. Et addidit. Nouit qui nihil ignorat, Altissimus, si totus iste mundus visibilis meus esset, totum darem pro lucro animarum. Cui *Soldanus*: Fuitne hæc intentio tua, bone Rex, tuæ tantæ peregrinationis? Credebamus nos omnes Orientales, quòd pro terrarum nostrarum auiditate, & non animarum salute, ad hanc dominationem tam sitienter anhelastis vos omnes *Christiani*, de nobis triumphantes. Cui Rex Omnipotentem testem inuoco, nunquam ad Regnum meum *Franciæ* curo remeare, dummodò tuam & aliorum infidelium animas Deo lucrifaciam glorificandas. Quod cùm audisset *Soldanus* respondit: Speramus sic per instituta benignissimi *Machometi* pergere, vt ad summas in futuro delicias pertingamus. Cui piissimus Rex respondit: Hoc est quod non possum satis admirari, vos viros discretos & circumspectos illi illecebroso *Machometo* fidem adhibere, qui tot & tam præcipit & permittit inhonesta. Aspexi enim & inspexi suum spurcissimum & impurum *Alchoranum*, cùm secundùm omnes antiquos sapientes, etiam Ethnicos, honestas sit summum bonum in hac vita.

His igitur auditis, adubertes lachrymæ pubescentem *Soldani* barbam irrorabant, nec ampliùs respōdit ad obiecta. Singultus enim cum alto gemitu sermonem prorumpebant. Sed nec vnquam post hanc confabulationem salutiferam, tam pronus vt antè exstitit vel deuotus *Machometicæ* religioni, vel potiùs superstitioni. Colligitur igitur ex dictis & factis prælibatis, quod spe nacta meliori, idem *Soldanus* ad *Christianam* religionem & fidem conuerteretur. Rex autem *Francorum* se asseruit nunquam in *Franciam* reuersurum, sed omnibus vitæ suæ diebus Deo in *Terra sancta* pro animarum infidelium lucro militaturum: relinquens regni sui custodiam *Francorum* strenuitati, & tutelæ matris suæ, contra omnium impetus conterminorum. Sed hoc diuinæ relinquimus ordinationi.

Mors Andefulsi Regis Hisp.

SEd ne prospera in hoc sæculo aduersitatibus impermixta prouenirent, dominus Rex *Francorum* auditu rumore, quod illustris Rex *Castellæ Andefulsus*, qui dicitur propter sui eminentiam, Rex *Hispaniæ* totius; post præclara gesta sua, & super infideles *Hispaniæ* conquisitiones maximas, quæ diffusos & speciales tractatus exigerent, viam vniuersæ carnis est ingressus, perturbatur vehementer. Promiserat enim eidem subsidium conferre efficax & festinum. *Blanchia* enim multiplicatis precibus, monitibus, & promissis, quæ cognata

1252. ipsius extitit, h[illegible]ocurauerat. Reliquit autem post se prolem nobilissimam, Milites præclaros & elegantes, qui *Saracenis* proteruientibus opponent potenter contradictionis repagula. Insuper concessit Dominus, in illius mitigationem doloris, regi *Francorum* prolem de vxore sua regina inclytam in *Terra sancta*; vnum videlicet filium & filiam desideratam.

Andefulsus frater Regis Francorum irremediabiliter infirmatur

ANdefulsus autem frater regis *Francorum*, & Comes *Pictauiæ*, paralysi percussus, in dolorem tam fratris regis, quàm matris, irremediabiliter B infirmatus mortis dispendia prorelauit. Fort. vltione diuina sauciatus: fratri enim suo regi in arcto constituto prout promiserat, præstito cum fide iuramento, noluit subuenire.

Dolor Blanchiæ Reginæ Francorum.

HÆc autem audiens dominarum excellentissima Francorum regina domina *Blanchia*, videlicet quod filiorum suorum charissimus & primogenitus, dominus Rex *Francorum* ... moram in *sancta terra* vouerat quoad viueret. Recolensque quàm turpiter obierat ... Comes *Atrebatensis*, alius eius filius; & perpendens quod tertius eius C filius *Andefulsus*, Comes videlicet *Pictauiæ*, incurabiliter ægrotaret non valens materna viscera claudere, ingemuit quasi alto vulnere sauciata. Et ex eo tempore tabuit tanquam charissimis orbata pignoribus. Et dolore præuenta, suæ mortis tempora miserabiliter anticipando, posteà nec potuit ea hilarari, nec consolationem accipere respirandi.

Vuillielmus de S. Ædmundo transalpinat.

HOc quoque anno, pro negotio ingruente de Ecclesia *sancti Michaelis* de *Kingestonum*, missi sunt ad Curiam *Romanam*, quæ tunc temporis fuit *Perusii*, dominus *Vuillielmus* Monachus de *Sancto* D *Ædmundo*, & *Vuillielmus* de *sancto Ædmundo*: Sed misso domum Clerico, Monachus quò deuenerat, non poterat inquiri, etiam cum diligenter à Procuratore *Sancti Albani* per omnes terras inuestigaretur. Tandem domum trepidus veniens facto vtcunque negotio cùm per annum & ampliùs peregrinasset infirmus rediit; domo *sancti Albani* trecentis marcis obligata. Et clam intrans infirmariam, cùm ibi per aliquot dies commoraretur; contra consuetudinem & ordinem *Sancti Albani*, transfretauit, adiens Sanctum *Ægidium*. Literæ procuratoriæ ipsius, in *libro Additamentorum* inse E runtur.

Rex Angl. Comitem Simonem in Gasconiã mittit.

TEmpore quoque sub eodem dominus Rex *Anglorum*, formam induens Regis *aut* ... mittentis *Vriam* in belli pericula, vt reformator pacis videretur qui pacis fuerat perturbator, dixit Comiti *Legrecestriæ Simoni*. Redi in *Gasconiam*, vt qui belli suscitator es, & amator, bellorum satis ibi inuenias: condigna inde præmia, sicut pater tuus olim fecit, inde reportando. In quo verbo aculeato, dominus rex *Gasconensium* qui præsentes fue- F rant, gratiam meruit & fauorem. Comes autem alacriter & imperterritus, illicò domino regi respondit; Et ego eò libenter ibo. Nec, vt credo, inde reuertar, donec tibi, licèt ingrato, rebelles tuos subiugando ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Et illicò Comes *Simon* recedens ab *Anglia*, partes quas bene nouerat, petiit *Gallicanas*. Vbi statim de stipendiariis, ope cognatorum suorum & amicorum, exercitum conflauit fortem nimis & numerosum; promittens eis, vt de adquirendis manubiis & spoliis sibi condigna præmia G præpararent & adquirerent. Ipsi autem milites sanguinis auidiores, vestigia Comitis alacriter & imperterriti sequebantur. Ardens enim erat Comes prædictus, & totus accensus ad suæ vltionem diffamationis. Rex autem *Anglorum*, dissimulans, vel scire nolens quod quandoque *Gasconiam* Comiti *Richardo* fratri suo bis dederat & inchartauerat, & conferendi ipsam *Gasconiam* filio suo primogenito propositum iam habuit & consilium, & maximè instinctu & suasu Reginæ vxoris suæ camerali. Quod cùm memoratus Comes *Richardus* cognouisset, iratus valde & indignatus, incontinenti tam mente quàm corpore à curia Regis recessit detestans ex animo cercam curiæ flexibilitatem. 1252.

Confertur Gasconia Eduuardo Regis Angliæ filio primogenito.

COngregari igitur præcepit dominus Rex *Anglorum* confestim omnes *Gasconienses*, qui ad- B huc *Londini* commorabantur, de præcepto domini Regis, tam Archiepiscopum *Burdegalensem*, quàm alios qui cum ipso venerant, declarans eis omnibus donum suum & in propatulo contestando manifestans, quoniam *Gasconiam* contulit *Eduuardo* filio suo primogenito: asserens quòd Comes *Richardus* frater eius, *Gasconiam* non curauit habere, imò nec vnquam videre. Satis enim vexauerunt eum procellæ marinæ & eius crumenas *Gasconia* frequenter euacuauit. Quod valde acceptabant *Gasconienses*. Et confestim fecerunt ei omnes C ibi præsentes, homagium & fidelitatis iuramentum. Et largitus est eis *Rex* ... nobilia & pretiosa donatiua, in auro, & argento, monilibus, zonis, & holosericis, & promisit ampliora. Dominus Rex tamen sibi retinuit principale dominium, scilicet ligantiam. Et coepulati sunt splendidè, & in maxima exultatione. Et non defuerunt inter prandendum minæ ampullosæ, quemadmodum Comes *Simon*, qui fiduciam conceperat, quòd influeret totus *Leicestrensium* in os eius, vel in frusta detruncaretur vel exul & extorris exterminaretur. Et sic nauem ascendentes, velis sinuosis repatriare D *Gasconienses* maturarunt. Sed antequam de labore marini itineris, postquam in patriam applicuerunt, aliquatenus valuerunt respirare, aut quæ in *Anglia* peracta fuerant, publicare inuenerunt sæpedictum Comitem *Simonem* copioso milite contra eos roboratum, instructum, & bene munitum. Conuocatis tamen multis de inimicis Comitis, & eis probè animatis, quoniam nouum dominum habebant, qui paratus erat Comitis *Simonis* cornua retundere & comminuere, exercitum magnum & fortem conflarunt, qui indubitanter credebatur E Comitem prædictum posse conterere ipsum impetunt & hostiliter inuadunt. Et insidias quas Comes *Simon* in quodam diuerticulo absconderat, vt ipsos *Gasconienses* incautos præoccuparet, ipsi muniti inueniunt. Et Militem quendam strenuissimum, cuius custodiæ Comes memoratus ipsos deputauerat, post cruenta certamina capiunt, & vinculis mancipatum, reliquis dissipatis, abducunt, cum lætitia de ipsis triumphantes.

Cruentum prælium inter Gascorienses & Comitem Simonem.

COmes autem non procul inde existens, sed expectans vt ipsos suos hostes in ore gladij F alacriter exciperet, sperансque, prout condictum in arcano fuerat, vt ipsi quos in abscondito posuerat, irruerent in hostes ex parte aduersa, speculabatur si fortè aliqua signa initi certaminis videret: ecce quidam de prælio fugitiuus, vt quæ acta fuerant domino suo nunciaret, raptus equo velocissimo, peruenit ad ipsum, saucius, cruentatus, & dilaceratus, anhelo spiritu enarrans quæ acciderant. Addidítque, quòd abductus iam fuisset Miles ille Comiti charissimus, custos & dux eorun- G dem. Quod cùm Comes audisset, quasi à graui somno excitatus & attonitus, ait; Nunc nimis moramur. Distant ne multum hostes à nobis? Imò propè imminent, instantque, vt confestim tibi hostiliter occurrant pugnaturi. Gratulantur quoque, & extolluntur, quia sibi Martem propitium nobis inuenerunt dissipatis. Et vix ille hæc verba compleuerat, Comes ad liberationem supradicti Mili-

1252. tis auidus, vix suam expectans militiam, rapido velociùs turbine, ipso relatore duce, auolans, equinis minimè pepercit lateribus. Et quantocyùs ad hostes peruenicns, fulminantem gladium multorum cruore inebriauit Et captiuos liberans potenter, eorum vineuli præcidit, & dilaniauit Qui ex liberatione facti alacriores in hostes irruunt furiosè. Et factum est certamen anceps & cruentum. *Gasconenses* autem de sua multitudine confidentes, irruunt vnanimiter in Comitem, quem præ omnibus capere, vel interimere gestiunt feruenter. Et versum est pondus belli in ipsum. Et cùm glomeratim se truculenter in ipsum iogessissent, pulsus ab equo iam de vita periclitabatur, cùm ecce ipse Miles paulò antè liberatus, ipsum intuitus ait: O Comes strenuissime iustum est, vt meum liberem liberatorem. Et densam hostium aciem rapido impetu penetrans, ipsumque Comitem in equum erigens, nonnullos obstantium insanabiliter sauciauit, vel prostrauit conculcandos. Et cùm prælium per ferè dimidium diei perdurasset, dissipati sunt *Gasconenses*, victi, & vinculis mancipati. Capti sunt igitur in illo certamine quinque ex eminentioribus *Gasconiæ*. Etiam ibi captus fuit *Rostein*, & Regi præsentatus. Et triumphauit in illo die Comes gloriosè, nuoqnam tantum euadens periculum. Nec sunt ausi ampliùs inimici eius, contra ipsum obgtuonire.

Angliæ miserabiliter ab alienigenis conculcatur.

SVb eorundem dierum curriculis, Satanæ versutia multiformis communiter populum *Angliæ*, Barones, Milites, Ciues, Mercatores & Colonos, maximè tamen religiosos, hac afflixit pestilentia, quòd qui inter alienigenas videbantur excellentiores, inferiores rot exagitauerunt angariis, rapinis, & iniuriis vexauerunt, quòd inter omnes populi *Angliæ* vltimę viderentur conditionis. Hinc Mercatorum equi, hinc bigæ, hinc eorum substantiolæ violenter rapiebantur: nec aliud pretium, quàm talliæ, vel subsanoatioues pro ipsis relinquebant. Quod videntes aliqui de *Anglorum* etiam clarioribus, quos pudet nominare, superbè nimia sonando, dixerunt: Multi sunt iam Reges in *Anglia* & Tyranni, & regnare decet cum aliis, & tyrannisare. Et sic facti sunt aliis deteriores. Et si quis eis enormiter iniuriatum esset, & querimoniam suam coram *Villanensibus*, quos multæ diuitiæ & possessiones faciunt insanire, reponeret, postulans sibi secundùm legem terræ iustitiam exhiberi, tum iidem responderunt: Nihil curamus de lege Regni. Quid ad nos de assisis, vel regni huius consuetudinibus Et sic indigenæ, maximè tamen religiosi, in conspectu alienigenarum sorduerunt, quorum vestigia non erubescunt aliqui iam *Anglorum* consectari. Dum igitur super hac lugubri materia, cùm coepularentur, frater *Matthæus Parisiensis*, huius scriptor libelli, & dominus *Rogerus* de *Thurkeby*, Miles & literatus, ad communem paropsidem commensales, contractarent, & frater *Matthæus* oppressiones memoratas recitaret, respondit & dixit serio Miles memoratus Venit hora, ô Religiosi, & nunc est, vt omnis qui opprimit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo. Iniuriosam nempè oppressionem & angariam, non multùm ab interemptione arbitror differe. Quod cùm dictus *Matthæus* audisset, ad memoriam reduxit illud: quòd in nouissimis diebus erunt homines sese amantes, non respectum habentes ad commoda proximorum.

Calor & ariditas afflinatur.

ANni quoque sub eiusdem volumine, mensibus Aprilis, Maij, Iunij, Iulij, æstus & ariditas ingruere: cœpit intolerabilis, sine pluuiarum aspersione, vel roris beneficio, continuata. Vnde arborum flores, qui fructus aduberes pollicebantur, caduci infatuabantur: prata [illegible]mine spoliabantur, folia plantarum emarcuerunt, pascua pecudibus inanibus pabulum denegarunt. Terra hiantibus rimis indurata, segetibus alimenta pro humoris carentia monstrare nequiuit. Stridebant moscæ volitantes, volucres pendulis alis & rostris pateoribus, cantus suos cum plausibus suspenderunt. Vnde æstus, caumata, & sudores, infirmitates chronicas, & anhelas febres, in Autumni declinatione humanis corporibus promiserunt. 1252.

TEmpore quoque sub eodem, concessit dominus Papa his qui dignitatibus gaudebant, & supra modum, in partibus maximè *Transalpinis* opprimebantur: vt tutè de ipsis dignitatibus, ipsi, ad quos pertinebat electio, Deum habentes præ oculis, ordinarent. Literæ autem super hoc in *libro Additamentorum* annotantur.

Literæ Papales relaxatoriæ.

ANno quoque sub eodem, Milites vt exercitia militari peritiam suam & strenuitatem experirentur, constituerunt vnanimiter, non vtio hastiludio illo quod communiter & vulgariter Torneamentum dicitur, sed potiùs in illo ludo militari, qui Mensa rotunda dicitur, vires suas attentarent. Congregati sunt igitur in multitudine graui & copiosa valde, tam Norensis, quàm Australes & nonnulli de partibus transmarinis, iuxta Abbatiam de *Vualedene*, in octauis natiuitatis beatæ Virginis. Et secundum quod constitutum est in illo lodo Martis, illa die & in crastino, quidam Milites *Anglici* strenuè nimis & viriliter & delectabiliter, ita vt omues alienigenæ ibid m præsentes admirarentur, iocabantur. Quarta verò die sequenti, duo Milites electissimi & strenuissimi, *Hernaldus* videlicet de *Munteinni*, & *Rogerus* de *Lemburne*, dum equestri more omnibus armis redimiti, dextrarios insidentes prælectos & speciosos, sese obuiam mutuò cum lanceis impeterent, *Rogerus* suam aptans lanceam, cuius mucro, prout debetet, non erat hebetatus, sub galea *Hernaldi*, guttur eius cum trachea præcidit & arteriis. Erat enim ea parte discoopertus, & carens collario Lethaliter igitur vulneratum, ab equo in terram dans præcipitem, doluit valde *Rogerus*, prout dicebatur. Ssucius autem confestim exspirauit. Et quia interfectus in armis strenuissimus, sibi comparem vel secundum in *Anglia* non reliquit, factus est inter Milites ibidem congregatos, planctus & vlulatus incomparabilis. Et sic qui cum gaudio aduenerant, cum tristitia & lamentatione subitò sunt diuisi. Corpus autem in Abbatia vicina, scilicet de *Vualedene*, cum multo lachrymarum profluuio, honorificè nimis est tumulatum, dum adhuc Nobiles recessuri præsentes exstiterunt. Nullus autem Militum tantum planxit mortem defuncti sicut auctor ipsius mortis, videlicet *Rogerus* memoratus, qui confestim pro liberatione animæ eius, cruce se signauit peregrinaturus. Cum igitur constitisset ipsum ignarum & inuitum, *Hernaldum* de *Munteinni* prædictum lethaliter vulnerasse, non est de funere accusatus vel redargutus. Exstiterant autem in illa militari congregatione, multi *Angliæ* Nobiles, videlicet Comes *Glouerniæ* qui illico percusso dicto Milite *Hernaldo* fragmentum lanceæ de gutture saucii extrahere nitebatur, & ligno potenter eruto, ferrum remansit in vulnere. quod tamen excisum, cum à Militibus circumstantibus considerateretur, inuentum est in mucrone acutissimum, instar pugionis, cultellinam habens latitudinem qnod esse debuit, & decuit fuisse hebes, & breuem formam habens vomeris, vnde vulgariter vomerolus appellatur, Gallicè *soket*. Per quod argumentum prædictus *Rogerus* de *Lemburne*, licèt se insontem prætendisset, factus est suspectus, & quòd proditionis facinus per-

Hastiludium Tabula rotunda nuncupatum, apud Abbatiam de Vualedene celebratur.

petrasset acriter reprehensus: maximè cùm dictus Hernaldus in alio hastiludio crus huius *Rogeri de Lemburne* confregisset. Sed hæc nouerat Deus solus cordium perscrutator

Laudis amatores, mundanos propter honores,
Sic prosternuntur, sic prostrati moriuntur.

Rex Angl. ad S. Albanum venit, ibique multa dona offert.

ANni quoque sub eiusdem circulo, vigilia scilicet beati *Bartholomæi*, venit dominus Rex *Anglorum* ad *sanctum Albanum*. Et illico deuotè accedens ad maius altare, cùm orasset, vt de more consueuit obtulit Martyri vnam pallam speciosam B & pretiosam, & duo monilia, & duos annulos aureos, & duodecim talenta. Et assignauit ea specialiter ad ornatum feretri. Eademque die, *Eduuardus* filius eius primogenitus, obtulit eidem altari vnam pallam. Et altari sancti *Amphibali* aliam, & duo monilia. Quæ omnia præcepit dominus Rex in crastino vendi, similiter & alia pretiosa donatiua, & eorum pretio prædictum feretrum cooperiri. Dominus autem Rex ibidem moram quinque diebus continuauit, sicut pridem fecerat ad Pascha, anno proximo post obsidionem *Bedefordiæ*.

Obitus Vuillelmi de Hauerhulle.

C DIe vero eadem, qua dominus Rex venerat ad *sanctum Albanum*, vt prædictum est, scilicet vigilia sancti *Bartholomæi*, obiit *Londini Vuillelmus* de *Hauerhulle*, Sancti *Pauli* Canonicus, & domini Regis Thesaurarius: qui multos ætatis suæ annos, in eiusdem Regis diligenti famulatu consumpserat. Et cùm crederetur quòd dominus Rex *Iohannem Franciscum* officio *Vuillelmi* subrogaret, fabricatis rumoribus quòd idem *Iohannes* in partibus remotis *Angliæ* Borealibus, vt contra quosdam Religiosos placitauerat, obiisset, constituit dominus Rex D *Philippum Lunel*, clericum, virum prudentem, facundum, & generosum, in loco memorati *Vuillelmi*, suum Thesaurarium. Quod factum est apud *sanctum Albanum*, procurante, vt dicitur, *Iohanne Mansel*, amico *Philippi* speciali.

Epitaphium *Vuillelmi Hauerhulle.*

Hic Wilielme *iaces prothesaurarie Regis.*
Hinc Hauerhulle *gemis, non paritura talem.*
Fercula culta dabas, empyrea vina pluebas,
Amodò sit Christus cibus & esca tibi.

Pestifera pecudum mortalitas.

EIusdem anni curriculo post multa Æstatis cau E mata, tempore adueniente Autumnali, facta est tanta pestifera armentorum mortalitas pluribus locis in *Anglia*, præcipuè autem in *Northfolc*, & in *Marisco*, & partibus Australibus, quantam nullus se meminit præuidisse. In qua peste hoc euenit mirabile, quòd de pecorum mortuorum cadaueribus etiam canes & corui qui vescebantur, illicò intumuerunt, & infecti obierunt. Vnde nullus erat hominum, qui carnes boum comedere auderet ne fortè ipsæ essent de morticinis memoratis. Aliud quoque stupendum in armentis videba- F tur, quòd vaccæ & iuuenci adulti, vbera maiorum vaccarum sugentes, vt vituli, trahebãt. Aliud quoque tunc temporis mirabile videbatur, videlicet quod quando solita erat natura pyra vel poma gestando producere, velut esset in Aprili, florere videbantur. Mortalitas autem prætaxata, & florum nouitas, enim pecorum innaturali lasciuia, à prædicto caumate & ariditate causam ceperunt primitiuam. Gramen enim, quod & mirum fuit, etiam pratorum, adeo marcidum, aridum, & durum, mẽ- G sibus Maio, Iunio, & Iulio inueniebatur, quod si manibus confricaretur, in puluerem cecidit resolutum. Cum igitur tempus Æquinoctiale pluuiam & temperiem arenti terræ præsentaret abundanter, facta est propter pororum apertionem, terra sui prodiga beneficii, vnde herbam protulit fertilem, sed degenerem & innaturalem. Quam auidè carpentes famelici pecudes & inanes, & sic repen- A tina pinguedine dilatari, inutiles carnes & inordinatos humores produxerunt. Et sic innaturaliter lasciuientes desipiebant: & subitò corrupti & infecti, mortui corruerunt, & etiam alios propter vehementiam corruptelæ, sui contagio corruperunt. De arboribus siquidem intempestiuè florentibus, potest causa similis assignari.

Dedicatio Ecclesiæ Elyen.

ANno quoque sub eodem, decimo quinto Calend. Octobris, die videlicet sancti *Lamberti*, dedicata est magnificè ac solenniter nimis, no- B bilis Ecclesia Cathedralis *Elyensis*. Cuius Presbyterium, præterque hoc turrim excellentissimã opere admirabili ac sumptuoso nimis, *Hugo* eiusdem loci Episcopus, omnis honoris & honestatis amator magnificus, propriis sumptibus vsque ad perfectã consummationẽ construxerat. Idem quoque Episcopus, Regale palatium cum thalamis & aliis ædificiis ad idem pertinẽtibus, in curia sua *Elyensi* gloriosè ædificauerat, in quo festiuè coepulantur & lautè, qui solennitati dedicationis eiusdẽ intererant sicut dicetur in sequentibus. Officio igitur C intererant dedicationis, ipse *Elyensis* Episcopus, quod diu antè sitienter desiderauerat: item *Noruuicensis* & *Landauensis* Episcopi. Affueruntque eidem solennitati, dominus Rex, & multi Magnates Regni, Prælati quoque, & clerici innumerabiles. Et concessa est multa dierum indulgentia, cunctis qui ad illam solennitatem conuenerant, & fuerant in posterum conuenturi. Et post festa spiritualia gloriosè celebrata ad corporalia consequenter diuerterunt. Et repleta sunt iam ipsorum Monachorum, quàm Episcopi, vel in ipso municipio conuersantium ædificia conuiuantibus. Et adhuc doluit Epi- D scopus de paucitate congregatorum, affirmans cõuiuiũ citra propositũ suum, pro magna parte mutilatum. Gratulabatur igitur in spiritu maximę exultationis, quòd Deo propitio diem illum meruit expectasse, qua omnia quæ in suo longo proposito præconceperat, & concepta præordinauerat, viderat iam fœliciter consummata. Vt ipse beatus senex cum sene, Episcopus cum *Symeone* exultans in iubilo diceret: *Nunc dimittis seruum tuum, &c.*

FOdemque anno, sexto Nonas Octobris, obiit nobilis ac generosa domina *Margareta*, Comi- E tissa de *Insula*, cognomento de *Ripariis* quõdã vxor *Falcasii* cruentissimi proditoris. Copulabatur tamẽ eidem ignobili nobilis, pia impio, turpi speciosa, inuita & coacta tradente eam *Iohanne* tyranno, qui nullum genus abhorruit facinoris perpetrandi. De qua copula quidam ait satis eleganter:

Lex connectit eos, amor & concordia lecti.
Sed Lex qualis? amor qualis? concordia qualis?
Lex exlex, amor exosus, concordia discors.

Mors Margaretæ Comitissæ de Insula senioris.

Huius verò nobilis dominæ dulcis memoria, mi- F hi recitabilis perpetuabitur, quia quondam cùm vna noctium in nocturna visione videret vir eius *Falcasius*, cum quo tunc dormiebat, quòd de turri Ecclesiæ *sancti Albani* instar fulminis quidam lapis miræ magnitudinis irruisset in eum, & in puluerẽ contriuisset, expergẽfactus prosilit attonitus & anhelus, cui trepido, & quasi furia inuecto, ait vxor: Quid hoc, domine? Quomodo te habes? Cui ille: Multa pertuli pericula, sed nunquam sicut in hoc somno & somnio perterrebar & perturbabar. Et cùm omnia seriatim eidem enarrasset, respondit G mulier: Offendisti nuper beatum Albanum grauiter, Ecclesiam sanguine polluendo, municipium suis bonis spoliando, Abbati & Conuentui multiformiter iniuriando. Surge ergo celer illuc accelera, vt etiam ante diẽ itineteris, humiliare, & eidem Martyri quantocyùs, ne grauis vltio imminens te conterat, reconciliare. Veniens igitur *Falcasius* mane ad *sanctum Albanum*, (iacuerat enim apud *Luitonã*)

1252.

fecit vocari Abbatem ad se: & genibus flexis, iunctis manibus, & lachrymis obortis, dixit ei. Domine miserere mei, grauiter offendi Dominum, & eius Martyrem beatum *Albanum*, & vos. Sed de peccatore misericordia. Loquar de licentia vestra Cõuentui iam in Capitulo, veniam in præsentia vestra flagitans de commissis. Cõcessit igitur Abbas, diuinam admirans in lupo mãsuetudinem & humilitatem. Vestibus igitur spoliatus, cum suis militibus similiter indumentis spoliatis, ferens in manu virgam, quam vulgariter *Baleis* appellamus, intrauit Capitolum, & confitens culpã suam, quam, vt ait, in bello, sicut tunc decuit dicere, perpetrauerat & commiserat, à singulis fratribus disciplinas nuda carne suscepit. Et vestitus deinde, iuit sessum iuxta Abbatem, palàm dicẽs: Hoc mihi fecit facere vxor mea, pro quodam somnio. Et si exigatis ablata vobis restitui, non exaudiam. Et sic recessit. Verontamen magnum beneficium reputabat hoc Abbas & Conuentus, quòd ex tunc lædere desistebat. Qui enim his temporibus malus non est, optimus reputatur. Et sicut de *Astaroth* legitur: Iniquus cùm lædere cessat, prodesse iudicatur. Sic igitur secundùm Apostolum, *per mulierem fidelem, vir saluatur infidelis.*

Magnum Parlamentũ Londini habitum.

FEsto autem beati *Edwardi* imminente, (quod de consuetodine dominus Rex consueuit semper in magno comitatu & apparatu splendido celebrare,) conuenerunt, veluti ex edicto Regio cõuocati, totius *Angliæ* Prælati ferè vniuersi. Omnes nempe Episcopi, præter *Cestrensem* valetudinarium, & Archiepiscopum *Cantuariensem*, qui in partibus tum temporis agebat transmarinis, simul & *Herefordensem*, & præter Archiepiscopum *Eboracensem*, qui ob incertam nobis causam, nisi fortè quia remotus abest, remansit, ibidem præsentes exstitere.

Protulit igitur in medium dominus Rex coram omnibus ibidem congregatis, Papale mandatum, omnibus Regni æmulatoribus exosum & detestabile. Quòd videlicet contulerat dominus Papa totam Regni decimam, videlicet prouentuum totius Ecclesiæ *Anglicanæ*, de potestate sibi à Deo concessa, per triennium, ad Regia viatica peregrinationis, adiuncto magnæ verbo offensionis, scilicet, *non secundùm æstimationem Ecclesiarum pristinam, sed secundum æstimationem nouam ad inquisitionem strictissimam, ad voluntatem & arbitrium Regiorum satellitum & extortorum faciendum*, qui astutè nimis & damnũ Ecclesiæ inæstimabile, & seruitutem perpetuam procurantes, suis semper primùm propriis, deinde verò etiam Regiis emolumentis inhiarent. Argumentosè igitur Regij nuntij Episcopis congregatis supponentes, quòd tali ac tantæ contributioni consensissent, vulpina calliditate exigebãt, quòd soluta pecunia duorum annorum, secundùm Papale mandatum, pecunia tertij anni ante peregrinationem, licèt hoc in Papali mandato autentico non contineatur, pecunia totaliter, secũdùm formam prætaxatam collecta, soluatur peregrinaturo, vel saltem eius pars dimidia, Regi benigna gratuitate ac benignitate gratuita concederetur. Tunc enim, vt dicebant, dominus Rex versus Orientem iter dirigeret & vexilla. Quod cùm inter alios Episcopos *Lincolniensis*, admirans verba tam venenata, & ad subuersionem Ecclesiæ intoxicata, audiret, in ira magna respõdit: O quid est hoc, pro nostra Domina? Vos ex inconcessis proceditis. Suponitisne vos, quòd nos in hác maledictam contributionem consensetimus? Absit hæc à nobis ad *Baal* genuũ incuruatio. Cui electus *Wintoniensis* ait. Pater, quomodo poterimus resistere voluntati Papali ac Regiæ? Vnus impellit, alter attrahit. Consenserunt *Franci* in hoc casu contributioni consimili, vt videlicet Regi suo peregrinaturo subuenirent. Fortiores nobis sunt, & ad resistendum consueuerunt esse promptiores. Et nos qualiter valemus illis resistere? Ad hæc respondit iterũ *Lincolniensis* Episcopus. Eò ipso resistendũ est, quòd *Franci* contribuerunt. Binus enim actus inducit cõsuetudinem. Præterea, luce clariùs videmus, proh dolor! quidem finem sortita est tyrannica Regis *Francorum* extorsio pecunialis. Terreant nos exempla præambula. Ne igitur & Rex & nos grauem Dei offensam incurramus, pro me dico voce libera, huic iniuriosè contributioni contradico. Sententiæ igitur huic consensum præbuerunt alacriter & incunctanter, *Londinensis*, *Cicestrensis*, *Wigorniensis*, Episcopi, & electus *Wintoniensis*, & ferè omnes alij. *Saluberiensis* autem fluctuabat. Et addidit *Lincolniensis* Episcopus. Supplicemus omnes domino nostro Regi, quatenus de salute animæ suæ sollicitetur, impetum tantæ refrænans temeritatis.

Rex Angl. iratus, à suis aulicis mitigatur.

HÆc autem omnia cùm fida relatione nunciarentur domino Regi, quasi furia inuectus, nec se præ ira capiens, vocem cum clamore exaltauit, & omnes, qui in sua camera fuerunt, velut furiosus aufugauit. Tandem suis familiaribus aulicis ipsum blandiùs mitigantibus, significauit Prælatis, quatenus non quasi Domino proteruienti, & de præcepto Papali exigenti, sed tanquam supplicanti, & *Iesu Christo* in *Terra sancta* militaturo, & in ipsam pro honore vniuersalis Ecclesiæ peregrinaturo, competens auxilium pecuniare liberaliter & benigniter largirentur.

Respondent Prælati blandi petitioni Regis.

QVod cùm Prælatis renuntiaretur, mitiùs se habentes responderunt: Credimus indubitanter, quòd si dominus Papa veraciter intelligeret, quot angariis, quot exactionibus damnosis *Anglicana* grauatur & opprimitur Ecclesia, nunquã talia dominus Rex in curia *Romana* impetrasset. Et si ipsum dominum Papam super his plenius certificemus, haud dubiò factum suum, nec est mirandũ, tanquam ex suppressa veritate, & suggesta falsitate deceptus, illicò reuocaret. Nunc enim dominus Rex per Forestarum suarum ampliationes, nunc per Iustitiarios suos itinerantes, nunc nouis placitis excogitatis, nunc modis aliis Regnum suum depauperat. Quo exinanito, necesse est consequenter Ecclesiam quoque depauperari & egere. Quid de Prælatis referemus, quos idem dominus Rex in nobilibus intrudit Ecclesiis? Quàm miserabiliter extorsit bona terræ, suus *Cantuariensis* Archiepiscopus *Bonifacius*, qui se propterea debitis tot finxit obligatum, vt sine totius Ecclesiæ *Anglicanæ* adiutorio non poterat vllo modo respirare? Nec adhoc cessat dominus Rex, si modò fas est talia recitare, quotidie aliis atque aliis innumeris argumentis Regnum suum & Ecclesiam, contra sacramentorum & iuramentorum suum primitiuum, tam pecunia, quàm libertate priuare antiqua & consueta. Et præterea iam ab omnibus creditur & dicitur, quòd non ob aliud, vt videtur, se Cruce signauit, nisi vt hoc nouo modo, & prætextu, omnem substantiolam in *Anglia*, quæ remansit, valeat asportare; sicque redigat mellifluum, & abundantissimum *Angliæ* Regnum, in desertum: Vel saltem subrogatis & introductis alienigenis, suis incolis viduet in eo natis & educatis. Nonne dudum in pueritia sua, quãdo in Regem fœliciter creabatur, Crucem vtique patris sui Regis *Iohannis*, tunc etiam Cruce signati, humero suo ipso assumpsit? vnde timendum, ne ipsam Crucem eodem modo, & ea intentione dominus iste Rex, qua pater eius eam assumpserat, patrissans assumpserit. Vt & iste Rex videlicet, quod absit, suos supprimat & conterat naturales & fideles subditos. Verumtamen quicquid hactenus egerit, quantumcunque Ecclesiam *Anglicanam*,

1252. & Regnum soum *Angliæ* oppresserit & afflixerit, quod postulat à nnbis adhuc impendemus, & desiderio suo pro posse nbsecúdabimur, si, qund multoties promisit, velit chartam toties pactam toties que debitam, libertatum nobis iuratarum, inuiolabiliter pnsthac obseruare. Necnon & aliam chartam conficere, ne alia vice sub prætextu huius gratiæ talia exigat, vt Ecclesia *Anglicana* tam execrabili tributo & exactioni supponatur. Cæterùm requirimus, vt si concedatur pecunia, quam dominus Rea to præsentiarum nunc à oobis petit & eaigit, colligatur diligenter ac fideliter ad opus domini Regis vtiliter distribuenda, in *Terram sanctam* profecturi, prout fidelibus suis cautiùs soliiò videbitur eapedire, & sic eadem pecuoia domino Regi liberetur.

Hæc aotem propterea addebant, quia totom thesaurum suum, quem ab *Anglis* domious Rex extorserat in damnum Regni, & suorum fidelium periculum in vsus hostium & inimicorum suorum tam prodigialiter quam prodigaliter distribuerat: ac si arma sua quis hostibus sois, in suum sponte distribuat detrimentum & exitium. Hæc salubriter inter filios pacis Prælatis tractabantur, vt hæc Regi ea parte eorum significarentur.

Rex propositoperfistit.

POstquàm domino Regi talia ea parte Prælatorum nunciarentur, & pleniùs intermeaote Episcopo *Carlsberiensi* recitarentur, ita incanduit vehemeotiori: corrugaosque oares iurauit horribiliter, quòd nunquam, dum vitales auras carperet, in talem mergeretur seruitutem. In hoc patris sequens vestigia pedetentim. Significauit autem eisdem iteratò si aliter vellent respondere, quàm sic tergiuersando. Sed ne frótosè viderentur cum præcisa negatione respondisse domino suo Regi: Dixerút, se non posse plenum aut perfectum consilium inire, absque domini *Cantuariensis* Archiepiscopi, qui totius *Britanniæ* primas esse dignoscitur, & Prælatorum omoium *Angliæ* excelleotissimus, præsentia & assensu; & domini Archiepiscopi *Eboracensis*, qui primus vel de primis est totius Regni, consensu & prouidentia. Quorum vnus in partibus agebat transmarinis, alter absens in partibus remotis cominorans, causis ignotis impeditus.

Rex reditus vacantes distribuit indignis.

REa autem solitis insistens deliramentis, eschaetas & reditus vacantes quasi in huiusmodi contradictionis vltionem, alieoigenis ignotis, illiteratis, scurrilibus, & penitus indignis non destitit distribuere, vt sic suorum naturalium corda insanabiliùs sauciaret. Er si de alиis sileamus, vnú huic volumini duaimus annotandum. Capellano siquidem fratris sui *Galfridi* de *Lizinnum*, quo vtebantur dominus Rex & dominus eiusdem Capellani *Galfridus* memoratus, & tota eoruodem curia tanquá stulto & nebulooe infatuato, vt eius nugis veluti iocolatoris desipientis, & clauigeri omnes cachinnareot, contulit dominus Rex bonam Ecclesiam da *Prestona*, quæ fuerat *Vuillelmi* de *Hauerhulle* Regij thesaurarij nuper defuncti, cuius fructus annui ad pretium plusquàm ceotuoi librarum ascendere dignoscontur. Istum nempe Capellanum natione *Pictauensem*, mores ac literas peoitùs ignorantem, vidimus lapidantem dominom Regem & *Galfridum* fratrem eius, & alios Magnates, dum in pomætio S. *Albani* spatiareutur, cespitibus, lapidibus, & pomis viridibus, & acerbas vuas io oculos eorundem eaprimentem, tanquam eapertem rationis. Gestu quoque verbis & habitu, necnoo corporis qualitate & quaotitate despicabilis, histrio potiùs quàm sacerdos in dedecus ordiois sacerdotalis poterat iodicari. Ecce quibos dominus Rea molta animarum millia committir & committi procurat custodienda, speroens tot literatorum, tot discretorum, tot idnoeorum, quàm *Anglia* genuit, numerositatem. Quæ & linguam nnuit indigenarum, & ruditatem informare. Similiter & alia Ecclesiarum beneficia, quæ eiusdem *Vuillelmi* memorati eatiterant, cootulit Rex incnnsultè, velut ad prouocandum sponte iram & ndium dignorum, iodignis & vltramarinis, quorum insufficientiam & inutilitatem gestus inordinati, & verba non tantùm scurrilia, sed delira & obscœna reprobos iodicabant. Hanc autem materiæ digressionem, genialia suspiria elicuerunt.

Rex digreditur ad materiam.

REx igitur pecuniæ factus sititor aoidissimus, ad solitas vulpinas fraodis versutias conuersus, quos non poruit in coosilio communi frangere congregatos, cogitauit diuisos frangere sigillatim. Vocauit igitur, antequam à *Londino* recessisseot, soloto concilio memnrato, *Eliensem* Episcopom, vt cum ipso secretiùs loqoeretur. Aduenranti igitur Episcopo, Rea reuereoter & hooorificè nimis assurgens, aduocauit eum, & cessit ei, vt iuxta ipsum eundem Episcopum familiariter collocaret. Et satis humili & sereno vulto, ait ad eum: Domioe charissime Episcope, difficile mihi foret omnia beneficia, liberalitates & obseqoia mihi à vobis multoties impensa recitare. Io *Prouinciam* enim itioere laborioso ac periculoso, vt mihi vaorē meam adduceres sumptibus propriis vestris, animo libenti perrexistis. Mihi insuper in vltramarinas partes profecturo, semel & iterom, & iterum auxilium efficaa insatigabiliter impendisti. Quid plura? Nunquam auxilio indigoi, quin prompto faoore meam præueniretis, vel saltem prosequeremini indigentiam. Nunc autem plusquàm vnqoam, vestra indigeo muoificentia ac solita beoignitate. Assompsi enim vt vestra nouit paternitas, crucem Domini humeris meis, pro honore vniuersalis Ecclesiæ & Regni prosperitate, io *Terram sanctam* magnificè baiulandam. Cuius peregrinationis vos meos fideles & benefactores desidero, & oro specialiter forè participes. Supplico igitur modis omnihus quibus possum, quatenus in bonum cæteris eaemplum, me in instaori necessitate, quæ multas postulat expensas, iuuare non omittatis, aliorom teporem oon respicientes. Ego verò nacta temporis opportunitate, vobis in vberioribus beneficiis condignam rependam vicissitudinem. Episcopus autem, in hac stabilis existens tentatione, istis ougatoriis sermocinationibus, respondit dicens (subticeos moderatè damnum sibi illatum de nundiois S. *Etheldredæ*, pro oundinis sancti *Eduuardi* apud *Vuestmonasterium* innouatis) Domine, si aliquaudo vobis seruiui, multùm mihi complacet: sed nouerit serenitas vestra, quòd à forma quàm vniuersitas compromisit, & io fide propositum roborauit, onllatenus volo oec valeo, quia iohonestum mihi foret recedere vel sequestrari. Si autem oos Prælati, vestro voluntario impetui flecteremur, Ecclesia depauperaretur, & in læsionem fidei ac sacramenti vestri, perpetuæ seruituti subiaceret ac tributo: ad memoriam si placet reuocandum est, qualiter sancti multi pro sanctæ Ecclesiæ libertate fœliciter exularunt, & gloriosè occubueruot interempti. Quid beatum *Thomam* commemnrem Martyrem gloriosum? quid beatum successorem suum beatum *Edmundum* nobis contemporaoeum? Coruscat copia exemplorum, quæ omnia in vestrum oppiobrium redundare comprobantur. Terrere vos deceret Regis *Francorum* exemplum, vobis pro speculo à Deo demoostratum, qui extortam à Regno soo pecuoiam, in suam hostibus distribuit redemptionem, & inde oostros inimicos, scilicet *Saracenos* ampliùs signauit.

1252.

Vnde qui perfequuntur nos veloces erunt, & qui oderunt nos, victores gloriantur. Imò armis & pecunia noftra ditati gratulantur. Et quicquid de Rege deinceps contingat memorato, opprobrium indelebile contraxit ex præteritis, fcilicet quòd *Chriftianorum* nobiliffimus præda factus eft *Saracenis*, propter quòd nonnulli à fide recedentes (proh dolor!) apoftatarunt. Et hæc omnia rapinæ imputamus prætaxatæ.

Rex noluit rationi acquiefcere.

Cvm autem hæc audiffet Rex, quafi alto vulnere faucius, nec adhuc rationi acquiefcens, exclamauit inordinatè nimis, dicens Miniftris: Ejicite rufticum hunc, ejicite, & ejectum excludite, vt amplius coram me non compareat, qui & folamen mihi denegat & iuuamen. Et fic qui ingrediens fatis curialiter fuerat aduocatus, probris exiit laceffitus. Simili quoque modo, quorundam aliorum quos fecretiùs ad fe fecit accerfiri, moliebarut conftantiam eneruare, quorum verba licèt pondere non carentia, caufa breuitatis prætermus. Hac autem verfutia, fummopere conabatur Prælatorum fibi mentes inclinare, vt fic confequeretur nobilium corda ad confenfum fuum, incuruaret contributionis: fed ipforum confilium à Prælatorum fententia dependebat.

Conftantia Vuint. Electorum.

Eodemque die venit electus *Vuint.menfis* ad dominum Regem fratrem fuum, vt valedicto licentiatus repatriaret. Rex autem non prout decuit ipfum facie ferena appellauit, nec affurrexit ficut confueuit venienti. Cui ait electus: Domine, mihi videtur folitum concilium, patefactum eft vobis prout mihi videtur, Prælatorum incommutabile propofitum. In procinctu fum, vt de veftra licentia redeam præmaturus. Non enim placida mihi eftin hac vrbe mora diuturnior. Domino Deo vos commendo. At Rex. Et ego te Diabolo viuo. Deberes mecum ftare, & fi totus mundus mihi aduerfaretur, qui frater meus es vterinus. Et ego te malo grato Dei & eius fanctorum, & eorum ad quos fpectant de iure electio promoueri, & ad tantam prouexi dignitatem, vt nulli de clero in diuitiis fecundus in *Anglia* videaris. Cui electus de illepido verbo commotus, refpondit: Domine, annis fum iuuenis placere vobis quia me creafti, vt & ego factis fim puerilis, abfit vt ab vniuerfitatis quæ Dominum & veftrum bonorem diligit fententia recedam. Et fic receffit ad iracundiam prouocatus.

Lond. foluunt viginti marcas Regi.

Rex autem eodem tempore à ciuibus *Londinenfibus*, qui fecundùm chartarum fuarum tenorem & antiquam confuetudinem fore deberent liberrimi, viginti marcas auri, precibus extorfit imperiofis, velut à feruis vltimæ conditionis, vt iam iam viderentur feruilibus *Iudæis* paulò minùs æquiparari.

Alia feruitus Lond.

Insuper coëgit *Londinenfes* dominus Rex, vt fuis nundinis, quas apud *Vueftmonafterium* conftituit in fefto fancti *Edwardi*, in læfionem nundinarum *Elienfium*, per quindecim dies duraturas, vellent, nollent, fuis in ciuitate *Londinenfis* feneftris claufis intereffe. Nec pepercit eifdem propter hyemalis intemperiei inclementiam, lutum, pluuiam & loci inaptitudinem quin tentoriis ftare cogerentur. Exponere igitur iuffit ipfis inuitis merces fuas, licèt emptores non inuenirent, non veritus omnium imprecationes.

Moleftia de temporis inaptitudine.

Tædio igitur afficiebantur, tam qui aduenerant quàm qui ibidem morabantur. Inundatiò namque pluuiarum per totum id tempus, quo illud aduenerat totius regni multitudo morabatur & receffit ita imbuerat, vt omnes lutofi madefacti, fatigati & fœdati fe cenfebant ærumnofos. vada enim in itineribus pontibus confractis inueneruot vix tranfibilia, vias vix tranfmeabiles, ciuitatem

A admodum lutofam, & victualibus & aliis egenam neceffariis, chariftiam obftupendam, adeò vt inexplicabilibus incommodis miferabiliter inuoluerentur. Erant infuper *Londini* populorum aduentantium & commorantium, tam numerofa multitudo, vt proteftarentur ciues, etiam fenes, nunquam ibi tantam præuidiffe. Interim igitur tã Papæ quàm Regi in fua tyrannide mutua, fauoté & fomentũ præbenti, ita fufcitatur, & odium internum accumulatur, quos omnes molefti hominum vocabant perturbatores, vt quafi completum

B videretur illud Apoftolicum, *Nifi difceffio venerit, non reuelabitur filius iniquitatis*. Iam vtique imminet difceffio manifefta, & fi non corporum, cordium tamen (quòd grauius eft) exafperatio, fere generalis, contra *Romanam* Ecclefiam fufcitatur, & igniculus exftinguitur deuotionis.

Tractatus de rebus Gafconiæ.

Rex igitur ne viderentur quidam magnates qui iam illuc aduenerant ioaniter fuiffe conuocati, diftrictè tractatum fufcitauit, quid agendum de terra fua *Gafconia*, quàm Comes *Legria* vi-

C debatur non mediocriter in magnum ipfius Regis damnũ perturbaffe. Fama etiam ventilata fpatim de ipfo nunciauerat, quòd poftquàm vt prædictũ eft, de hoftibus fuis & Regis, gloriosè triumphauerat, incautè fe recepit in quodam caftro quod *mons Albani* nuncupatur, quod licèt inexpugnabile videretur, omni victualium genere & militia fuerat deftitutum. Subitò igitur, vt dicebatur, ab comprouincialibus inimicis obfidione circũuallatus, vix per fuorum fidelium qui fe mortis periculo expofuerũt fubfidio liberabatur. Reddidit infuper obfefforibus aliquos de captis, qui nuper in fuo ceciderant retiaculo. Affectabatur autem Rex qoia in propria perfona transfretare, vt terram illam tã

D miferabiliter pacificaret perturbatam, & miffo clerico fuo *Petro Chacheporc*, ad Reginam *Blanchiam* licentiam pacificè per *Franciam* tranfeundi poftulauerat: fed tam fatuam poftulationem quantoties præcifa negotio fequebatur Nec nauem aufus fuerat propter maris quæ expertus erat, pericula afcedere maxime cùm hyems inftans tempeftates multiplicare minaretur. Et dum fuper his inter omnes anceps penderet fententia, Rex in calce fermonis, auxilium pecuniare ac militare rediuiuo fpiritu inftantiffime flagitauit fibi peregrinaturo impẽdi, ac

E *Chrifto* pro falute cõmuni militaturo. Ad quod cõmuniter refponderunt, quòd cotũ refponfio à Prælatorum refponfione dependebat, nec voluerũt ab eorum affertione difcrepantes fequeftrari. Et fefe mutuò intuentes fecretò uribus infufilarunt dicẽtes Quæ fpes rationabilis iftum erigit Regulũ, qui nunquã militari edoctus difciplina in Martio certamine, equum admifit, gladiũ eduxit, haftã vibrauit, aut clypeum ventilauit, vt triũphet, vbi capto

F *Francorũ* Rege occubuit militia *Gallicana*: aut in qua confidit temeritate terras transmarinas potenter adquirere, quas poffeffas nequiuit retinere? Et fic cum magna indignatione obiurgantes, & afferentes ipfum natum tantùm ad pecuniam emungendam, crumenis euacuatis & debitis multiplicatis, ad propria remearunt.

Soluitur colloquium cum Rege, &c. indignatione.

Soluto igitur cum Regis, Cleri, & Magnatum indignatione concilio, rex iram & odium præ-

G cordiale thefaurizauit, credens hæc omnia fibi facta & dicta in fpiritu maligno & exofo, malignandi materiam parturire. Vnde incorrigibilis, adhuc quæ conceperat tempore nacto opportuno, citerinando propofuit confummare

Dicta Ifabella Comitiffa Harundell.

Tempore quoque fub eodem, domino rege adhuc moram *Londini* continuante, venit ad eum in cameram fuam *Ifabella* Comitiffa *Harundellia* relicta Comitis *Harundellia H.* & eiufdem regis

1252. cognata; vt pro iure suo de quadam custodia ipsam contingente, verba facere sibi profectura. Rex autem vultum ei primò protendens serenum, posteà eum verbis asperioribus obiurgans, nihil quod postulauit Comitissa fauorabiliter exaudiuit; vendicauit enim sibi rex custodiam cuiusdam custodiæ, ratione particulæ, ipsum regem contingentis. Vnde ipsa Comitissa, licèt mulier nontamen muliebriter respondit imperterrita; O domine rex, quare auertis faciem tuam à iustitia? Iam in curia tua quod iustum est nequit impetrari. Medius inter Dominum & nos constitueris, sed nec te ipsum nec ons sanè regis, nec Ecclesiam veritus es multipliciter perturbare; quod non tantùm in præsentiarum, sed multoties est experta Nobiles insuper regni modis variis vexare non formidas vel erubescis. Quod cùm audisset rex, cotrugans oares & subsannans, voce dixit eleuata; Quid est hoc, ô domina Comitissa? confecerunt ne Magnates Angliæ chartam, & pepigerunt tecum, vt fieres eorum, quia eloquens es, aduocata & prolocutrix? Ad quod Comitissa, licèt iuuencula, non tamen iuueniliter respondit; Nequaquam mihi, domine, regni tui primates chartam confecerunt; sed tu chartam, quam confecit pater tuus, & tu eam concessisti, & iurasti obseruare fideliter & irrefragabiliter, & multoties vt eam obseruares à fidelibus tuis pecuniam de libertatibus obseruandis eorum extorsisti, sed tu semper es impudens transgressor extitisti. Vnde fidei læsæ reus es & iuramenti transgressor manifestus esse comprobaris. Vbi libertates Angliæ toties in scripta redactæ, toties concessæ, totiesque redemptæ? Ego igitur licèt mulier, omnesque indigenæ & naturales ac fideles tui appellamus contra te, ante tribunal tremendi Iudicis. Et erunt nobis testes cœlum & terra, quoniam iniquè nimis nos tractas insontes, & nos Deus vltionum Dominus vlciscatur. Ad hæc Rex siluit confusus, quia dictante propria conscientia cognouit, quoniam à tramite veritatis non exorbitauit Comitissa, & ait; Nonne postulas gratiam eò quòd mihi cognata sis? at illa: Ex quo mihi quod ius exposcit denegasti, quomodo spem concipiam, vt mihi gratiam facias postulanti? Sed & contra illos ante faciem Christi appello, qui te fascinantes & infatuantes consiliarii tui sunt, & te à via veritatis auertunt suis tantummodò commodis inhiantes. His igitur auditis rex siluit, fatis ciuiliter redargutus. Comitissa autem nec licentiata, nec licentiam postulans, magnis laboribus & sumptibus inaniter facta, ad propria remeauit. Rex autem perseuerans incorrigibilis, nec his nec aliis verbis salubribus adquieuit.

Tractatum de negotiis Gasconiæ. Conuocatis igitur denuò dominus rex optimatibus suis, qui prout prætactum est, fuerant imperii primo testificerunt; conuenit eos de negotiis Gasconiæ, quid agendum. Cui responderunt Magnates, si Comes Leycestriæ Simon Regi rebelles edomare studuerit, non mirandum, nec dolendum: maximè cùm ipsi Gasconenses infames sunt, eò quod te dominum suum ad ipsos confidentet confugientem perdiderunt, & multiformiter depauperarunt. Vnde inglorius & pauper, non sine omnium Anglorum damno & opprobrio, remeasti. Prætereà, Gasconensium quamplurimi prædones sunt & fures, mercatores & peregrinos spoliant itinerantes; habentes refugium antiquam latronum speluncam, in montibus scilicet inaccessibilibus de Egremunt, quoniam castris fruntibus tobnrarunt. Restant etiam aliqui adoi scilicet tres & dimidium, vt ipse Comes secundùm chartam tuam, ipsius terræ custodiam obtineat. Item de statu suo modernò minimè certificamur, cùm vasta terrarum & marium spatia interiaceant; nec de incertis, certè possumus respondere. Verùm non complacuit regi, quod ipsi sic Comitem excusantes, ipsum sic iustificauerunt. Proposuit enim durius egisse cum eo, vt proditor haberetur, & vt proditor iudicaretur exhæredatus. Quod profectò Comitem licèt remotum non latebat. Vnde addidit Comes, cùm hæc ipsi nunciarentur: Bene hoc nouis, vt scilicet me spoliato, aliquem Prouincialem ditaret, aut Pictauensem, meo Comitatu.

Exitus Concilii. Solutum est igitur concilium, Rege hinc inde, tam contra Magnates, quàm contra Prælatos, ita succensus vehementer; cogitauitque Legatum vocare, qui clerum compelleret ad prædictæ postulationis contributionem auctoritate Apostolica; licèt grauis foret tributum, & Ecclesiæ seruitus noua & intolerabilis. Et sic mala malis nimiòe bant cumulanda. Taliter igitur Caursinis & Iudæis, & aliis creditoribus impinguatis; Prælati enim Magnatibus clitellis euacuatis dolentes & egentes recesserunt.

Verba minacia Hospitalis cum Rege habita. Tempore quoque sub eodem, magister Hospitalis Hierosolymitani in domo de Clerkenwelle, in pace expectans donec tempus quietis idoneum inueniret confabulandi cum Rege, de quadam manifesta iniuria ipsi illata querulus patefecit: chartas quoque regum & suam de protectione ostendit. Cui rex voce eleuata, iratus respondit, præuio magno iuramento: Vos Prælati & Religiosi, maximè tamen Templarii & Hospitalarii, tot habetis libertates & chartas, quod superfluæ possessiones vos faciunt superbire, & superbientes insanire. Reuocanda sunt igitur prudenter quæ imprudenter sunt concessa; & reuocanda consultè, quæ inconsultè sunt dispersa. Et addidit; Nonne dominus Papa quandoque, imò multoties factum suum reuocat? Nonne apposita hoc repagulo, Non obstante, chartas cassat præconcessas? Sic & ego infringam hanc & alias chartas, quas prædecessores mei & ego temerè concessimus. Cui magister Hospitalis, quem Priorem appellant, respondit alacriter vultu eleuato; Quid est quod dicis, domine rex? Absit, vt in ore tuo recitetur hoc verbum illepidum & absurdum. Quàm diu iustitiam obseruas, rex esse poteris & quàm citò hanc infregeris, rex esse desines. Ad quod rex nimis incautè respectè respondit; O quid sibi vult istud, vos Anglici, vultis ne me, sicut quondam patrem meum, à regno præcipitare, atque necare præcipitatum?

Reginaldus de Mohun custos forestæ. Tempore sub eodem, Galfridus de Langeleia, miles qui supra modum quos poterat aliquibus causis innodare, oppresserat, à custodia forestarum amouetur; & in Scotiam ad concilium reginæ Scotiæ filiæ domini regis destinatur. Cuius amotio & remotio, multis multùm complacuit Anglicanis. Cui substituitur dominus Reginaldus de Mohun.

Idem Galfridus, iubente rege Anglorum, vnus de custodibus reginæ Scotorum, sed eius impetus noluerunt Magnates Scotiæ diu tolerare, & amouerunt eum. Ipse autem ad seruitium Edwardi se transtulit, in quo multis tam domino regi quàm Edwardo inimicus suscitauit. Hunc Robertus Passeleue nutriuit & exaltauit: sed nutritus nutrientem supplantauit, & exaltatus exaltantem præcipitauit.

Armeniorum quorundam relationes. Diebus autem sub eisdem, quidam Armenii, quorum vnus frater extitit ipsius viri sancti, qui apud sanctum Neotum obiit; de quo prænarratum est, ad sanctum Albanum causa orationis venerunt. Ipsos namque pallor faciei & barbarum prolixitas, & vitæ asperitas, sanctos esse testabatur, & fecerunt. Ipsi igitur Armenii super his, quia

1252. fide digni videbantur, requisiti, veraciter asseruerunt; quòd Deo potiùs quam homine vltore, *Tartari* tam strage inter eos pestifera, quam gladiis aduersariorum minorati sunt, trucidati sunt, victi sunt, & ad sedes primitiuas remeare sunt compulsi. Sciant autem Occidentales, quòd nunquam tam formidabile exitium mundo imminebat. Asserebant insuper, se scire indubitanter, quòd ille *Ioseph* qui *Christum* vidit crucifigendum, & expectat nos iudicaturum, viuit adhuc, vt solet. Et hoc est vnum de mundi mirabilibus, & magnum *Christianæ* fidei argumentum. Est autem, vt aiunt, terra eorundem *Armeniorum* distans à *Hierusalem* triginta dietis: & vltimi fines eorum attingunt vsque ad primas partes *Indiæ*, quæ in magna parte per *Tartaros* est vastata. Sciendum est, quòd in *Armenia* illa quieuit Arca *Noe*, sicut scriptum est. Sed hoc mirabile est quod adhuc durat: sed ad illam, quia super duorum altissimorum montium statuitur cacumina, & ibidem venenatorum serpentium & draconum habitat multitudo, nemo præualet perueni re. Vult insuper hoc Deus, ne ad eam homo perueniens, partes inde detruncatas asportet: imò potiùs indelebili Dei clementia, sic in hominum memoria super vniuersali mundi exterminio, & sequenti propitiatione, perpetuetur.

Mors Comitissæ Vuintoniæ.

EIsdemque diebus apud *Giobi* Comitis *Vuintoniæ* manerium, non procul à *Legrecestria*, obiit Comitissa vxor eiusdam Comitis ætate iuuencula, filia Comitis *Herefordiæ*; de qua prolem idem Comes non susceperat: sicut nec de alia vxore eius præmortua, filia *Alani* de *Galewesa*, minimè prolem suscepit, nisi fœmininam. Obiit autem ipsa Comitissa, de qua prædicitur, decimo tertio Calend. Nouemb. Et sepulta est apud *Brackele*, vbi & alia eiusdem Comitis vxor est intumulata. Ipsa nempe domus ab antecessoribus suis fundata est. Et propter has causas multiplices sibi sepulturam ibidem elegit Comes memoratus. Et illicò, sperans adhuc gratiam prolis procreandæ promereri à Domino, aliam desponsauit.

Christiani *captiui per* Soldanatū Babyloniæ, *liberantur.*

TEmporibus insuper sub eisdem, nuncij Regis *Francorum* licenter ac liberè per totum *Soldanatum* & ditionem *Soldani Babyloniæ* missi inquirūt, vbinam incarcerantur *Christiani*. Et qui in potestate *soldani* eiusdem extiterant, liberi dimittuntur. Et qui captiui erant aliorum, qui de potētatu eius fuerant, leuibus conditionibus liberi dimittuntur. Quorum redemptionem, piissimus Rex *Francorum* de sua eleemosyna præstitit abundanter.

Ossa VV. Longæspatæ *deferuntur* Achon.

NVnciis autem ad prædicta destinatis, vna dierum dixit *Soldanus Babyloniæ*. Miror de vobis *Christianis*, qui ossa mortuorum veneramini; quare & non solicitamini de ossibus illustrissimi & genere præclarissimi *Vuilielmi*, cui de *Longa Spata* cognomen additis? Verum multa, nescio si nugatoria, de ipsis ossibus, auribus instillantur nostris & aliorum; quod scilicet sub opacis noctibus super tumbam ipsius apparuerunt & quibusdam Dominum ipsius inuocantibus beneficia multa cœlitus sunt collata. Quare corpus eius veneranter, cùm in bello trucidabatur, propter eius excellentiam & generis elegantiam, fecimus intumulari. Cui nuntij inter se colloquentes ad inuicem, dixerunt: Qualiter possumus huic *Anglico* detrahere, cùm isti *Saraceni* nobilitatem ipsius *Vuillielmi* nequeunt diffiteri? Postulantibus igitur sibi ossa eius dari, concessit benignè *Soldanus*. Trahentes igitur secum sclauorum liberatorum multitudinem, & ossa secum dicti *Vuillielmi* nuntij deferentes, *Acon* peruenerunt. Et ossa memorata, in Ecclesia sanctæ crucis veneranter tumularunt.

Violenta transgressio VV. *de* Valentia.

DIebus quoque sub eisdem, *Vuillielmus* de *Valentia* frater Regis vterinus, veniens de domo sua, quæ est in castro *Hertfordiæ*, intrauit violenter & contra domini Regis decretum, nuper de communi consilio *Anglorum* diuulgatum, in indaginē, quæ vulgariter *parcum* dicitur, Episcopi *Elyensis*, prope manerium suum de *Haethfel*, & ibi venabatur sine alicuius licentia, tam contra legem terræ quàm facetiæ honestatem. Quo facto, diuertit ad manerium dicti Episcopi. Et quia non inuenit potum cùm sitiret, nisi ceruisiam, violenter ostia promptuarii quæ fortia erant, & repagulata, cum magno tumultu confregit & inhonestè ac horribiliter tumultuans, iurans, & maledicens ceruisiæ, & omnibus qui eam primò confecerunt; extrahi fecit clepsydras à doliis, & cum magna effusione & consumptione vinum prælectum, postquàm satis potauerat, garsionibus suis, & omnibus qui voluerunt, iussit absque omni reuerentia distribui, ac si esset aqua vel extrema ceruisiarum. Audito igitur de tunsionibus quibus ostia confringebantur, & de clamoribus effractariorum tumultu, accessit seruiens de manerio, vt eorum impetus compesceret, & spontè vini eis distribueret abundantiam, sed probris & iniuriis lacessitus, insurgentium manus vix euasit violentas. Et cùm omnes vsque ad nauseam inebriarentur, vino diffuso & effuso, non curantes si dolia clepsydris obturentur, cum cachinnis & derisionibus recesserunt. Post quorum recessum, accessit famulus, quem seruientem manerii appellant, & inuenit ostia quasi in hostili bello conquassata, & vinum fluens abundanter per cellarii pauimentum. Festinanter igitur fecit dolia obturari, & ostia resarciri. Cùm hæc autem Episcopo nunciarentur, dolorem & iniuriam sereno vultu pallians, ait: Vt quid necesse fuit rapere & prædari, quæ satis ciuiliter sponte & abundanter postulantibus distribuuntur? maledicti igitur tot in vno Regno Reges, sed tyranni. Constat igitur tam violentum, tam impudentem rerum Ecclesiasticarum inuasorem, in laqueos sententiæ ex facto incidisse.

Factum inhonestum Galfridi *de* Lizinaū.

TErtia verò die sequente, *Galfridus* de *Lizinnum*, frater *Vuillielmi* memorati, proponēs apud *Sanctum Albanum* in cœnobio hospitari, præmisit suum Marescallū, vt aduentum eius prænunciaret, & voluntatem indicaret, & cùm veniret ad portam curiæ cœnobialis, non salutans ianitorē dixit: Hic adest Dominus meus qui prope est, qui hic vult hospitari. Vbinam iacebit? At ianitor: Vbi placuerit. At ille: Non iacebit alibi quàm in palatio Regio, quod quidē Regis Regia nuncupatur, de Regio namque sanguine procreatur. At Ianitor: Vtique Domine. Veruntamen consuetudo hæc est apud nos, vt qui hic voluerint hospitari, hospitiū rogitēt charitatiuè & non imperiosè. Domus namque hæc, domus charitatis est. At Marescallus fascināti oculo & toruo vultu Ianitorē respiciēs, intulit: Quid nugatoriè fabularis? vbinam est Marescaltia ad equos nostros stabulandos? Et monstratū est ei longū stabulum hospitiū, vbi fermè trecēti equi sine difficultate possunt stabulari. Erant antē eadem die viri boni, tā religiosi quàm sæculares, qui gratia hospitādi illuc confluxerant qui refecti fuerant & quorum equi appositis pabulis stabulati, cùm ecce Marescallus memoratus frontosè intrans, & videns hospitum equos & ministros, iratus est vehementer. Et insiliēs diruptis capistris, tam equos quàm ministros cum minis turgidis aufugauit, nec etiā in aliquo angulo domus, quæ capacissima est, permisit latitare. Sed hæc omnia oportuit Abbatē domus patienter tolerare, sicut & Episcopū cuius offensionē prænarrauimus, maximè cùm effœminentur *Anglici* & concul-

1252. centur, & prædominentur alieni. Et sub Regerytanno in præcipiti glomerata, vniuersa discrimina patent ac ruinæ.

Accusatio Roberti de Hu militis. Anno quoque sub eodem, dum dierum illorum circuli voluerentur, & festum Apostolorum *Simonis* & *Iudæ*, qui est limes annorum Regni domini Regis *Henrici* tertij, quidam Miles literatus *Robertus de la Ho*, cui Rex commiserat tutelam *Iudæorum*, & sigilli sui, quod ad scaccarium pertinet eorundem, grauiter apud Regem est accusatus, imposito ei crimine, quod quendam militis filium insontem per chartam quandam falsam, & sigillo, cuius idem *Robertus Iudæorum* Iustitiarius baiulus & custos extitit, roboratam oppresserat. Vnde viliter captus est, & custodiæ arctæ mancipatus. Et consimili scandalo diffamato quo *Philippus Lucelliam* anno transacto fuerat perfidorum *Iudæorum* laqueis irretitus qui & eorundem tunc extitit Iustitiarius, sed iam ad thesauri Regij custodiam, promerente industria sublimatus. Sic, sic nempè.

Ludit in humanis diuina potentia hunc

Tandem elaborantibus amicis detunicata est malitia *Iudaica*, vix est dicti *Roberti* liberati innocentia declarata. Depositus autem de Balliua sua, quatuor marcas auri palàm numerauit ad minus.

Solicitudo procuratoris Episcoporum Angliæ. Tempore quoque sub eodem, fuit quidam procurator generalis magister *I.* ea parte Episcoporum *Angliæ*, contra Archiepiscopum *Cantuariensem* exigentem totalem *Angliæ* visitationem in grauamen Ecclesiæ *Anglicanæ* intolerabile, in curia *Romana*. Qui vt grauamini tanto resisteret, contulit domino Papæ sex millia marcarum. Et sic moderata est visitatio Archiepiscopi exigentis visitationem plenariam, ita scilicet quòd nullam Ecclesiam visitabit parochialem, nisi vocatus per loci rectorem sed tantummodò Ecclesias Conuentuales, non exemptas: & tunc non debet recipere pro procuratione sua nisi quatuor tantùm marcas. Huius negotij tenor propensiùs intelligi potest per literas domini Papæ quæ in *libro* scribuntur *Additamentorum*. Diligens autem intentionum in ipsis perscrutator bene poterit intelligere, qualiter Episcopi religiosos Regni, sed & maximè exemptos diligant sed vt Deo irato generalis fit hæc pestis tam in Prælatis quàm Laicis, quòd diutiùs desolationem generabit.

Albertus Papæ notarius venit in Angliam. Circa festum quoque sancti *Martini*, venit in Angliam magister *Albertus* domini Papæ notarius in *Angliam* qui iam biennio elapso venerat, quando scilicet parabatur Rex *Francorum* transfretare ea parte domini Papæ prohibiturus, ne Rex *Anglorum* terras Regis *Francorum* Deo militaturi quomolibet infestaret. Causa autem aduentus sui, multos latuit in principio; sed effectus per opera causam postea patefecit. Dominus autem Papa, sciens Comitem *Richardum* fratrem domini Regis præ omnibus optimatibus Occidentis pecunia abundare (non curans qualiter adquisita) satis astutè prouidit, vt ipse ad Regnum *Apuliæ*, *Siciliæ*, & *Calabriæ* eligeret & vocaret, vt ipse Comes Papæ militans, exposita sua pecunia dubiis Martis casibus, & corpora suo periculis præsentato, hæc omnia adquireret ad *Romanæ* curiæ emolumentum, & thesauros in sui damnum maximum accumulandos. Huius fretus suplisstica dec prinoe; qui dicit: *Hæc omnia tibi dabo si procidens adoraueris me*. Nouerat enim Papa quòd Comes Hydropisi pecuniali insatiabiliter laborabat, & dignitate temporali. Talia igitur edulio hamum recutuum fecit concupiscibilem, quo crediderit eum citiùs inescare. Et tunc mysterium manifestatum est quare dominus quondam apud *Lugdunum* tantum honorem fecerit, omiti *Richardo*, vt cum ipso prudenter collateraliter, & tantum applausum ei fecerit, vt omnes mirarentur; sed non credebatur aliquatenus à quàmpluribus, vt consentiret aliquatenus Comes Papalibus promissionibus; tum quia corpore sanus & integer nollatenus extitit, tum quia in armis strenuus nec exercitatus extitit; tum quia inhonestum videretur nepotem suum *Henricum* supplantare; tum quia certa pro incertis non est sapientis commutare. Sed hæc omnia dominus Papa tolerabilia, sed nec inconuenientia fuisse iudicauit. Sciendumque, quòd ea die qua Comes *Richardus* epulabatur cum Papa, captus est infœlici sidere Rex *Francorum*. Hoc mihi hæc scribenti, idem Comes assertiuè narrauit. 1252.

Albertus incendit sua promotioni. Et quia, vt moris est dicere quòd stultè orat, qui orando sui obliuiscitur, & qui alieno commodo intendentes, sui extat immemor; magister *Albertus Londini* commorans donec de mandato domini Papæ, quod Comes suspensum protelauerat, certificaret, interim significauit multis *Angliæ* Prælatis, supplicans vt hic Palefridum, hic beneficium Ecclesiasticum illi conferret, & alia si qua donaria granter offerrent, ne videretur contemptus, minimè refutaret. Factumque est ita vt de Abbate *sancti Albani* inter cæteros & palefridum, & Ecclesiasticum beneficium meruit charitatis intuitu reportare, tale videlicet beneficium quale de camera Prælati alicuius quod tantondem penè significat, *Romani* colligere consueuerunt.

Archiepiscopi aduentus in Angliam. In Octauis autem beati *Martini*, applicuit in *Angliam* Archiepiscopus *Cantuariensis Bonifacius*: cuius aduentus nullum penitus lætificauit, imò quod inuiti dicimus potiùs perturbauit. Reducebatur enim omnes & singuli ad memoriam, quam inordinatè, quàm crudeliter se gerebat *Londini*; cùm visitationem à viris religiosis ibidem exegisset. Imò & qualiter Regnum multipliciter depauperaret, & Ecclesiam nunc vndecim millia marcarum, & nuper sex millibus marcarum, quæ occasione suæ visitationis tyrannicæ, extorquebantur. Necnon & qualiter nobilem Ecclesiam *Cantuariensem*, cui tot sancti præfuerunt, enormiter succisis syluis, & conculcato Conuentu, depauperauit. Qualiter quoque opimos reditus alienigenis penitus, in suo tempore vacantes contulerit. Vnde credebatur quòd super Paluste fundamentum debile surgeret ædificium. Sed hoc Altissimi dispositioni est relinquendum.

Discordia inter Archiep. & Vuintoniensem. Anno quoque sub eodem, infra Octauas sancti *Martini*, quidam sacerdos auctoritate electi *Vuintoniensis*, se ingessit in custodiam cuiusdam hospitalis in *Suuere*, quod in Episcopatu *Vuintoniensis* esse dignoscitur. Vocatur autem Prior qui custos est ipsius xenodochij, de consuetudine cohabitantium quod beatus *Thomas* Martyr fundasse perhibetur. Magister autem *Eustachius* de *Len* Archiepiscopi *Cantuariensis* Officialis, videns sibi in hoc facto derogari, eò quòd ratione patronatus debuit eius assensus interuenisse, quod per contemptum omissum est, admonuit dictum cedere sacerdotem, iterum & tertiò; eò quòd introitus eius extitit iniuriosus & præsumptuosus. Sacerdos autem, qui & Prior dicitur, hoc facere renuit, suæ incumbens possessioni. Officialis autem ratione contumaciæ, ipsum fecit excommunicari. In qua excommunicatione, dictus Prior stetit diebus quadraginta; multiplicans minas & conuitia. Officialis igitur talem non ferens superbiam, iussit ipsum tanquam contumacem capi. Quod audiens Prior, se vestimentis sacerdotalibus intrans Ecclesiã cõmouiuit Ministri autem ad hoc missi vt ipsũ caperent, ipsi minimè pepercerũt, quia clauses Ecclesiæ excõmunicatus cõtempserat. Iussit igitur Officialis ipsum duci apud *Maidenestone* manerium Arch. donec deliberaretur quid super hoc

1252. faciendum, quia dicebatur quòd Archiepifcopus propt iam erat referuarorum.

Factū prœ fumptuofum electi VVint.

HOc autem audiens electus *Wintonienfis*, fecùs quàm decuit ira excanduit Et quafi magnam cum dedecore paffus iniuriam fratribus fuis grauem præfentauit querimooiam. Quorum elatus auxilio & confilio, counocata maou militari armata, cum comitatu non miuimo confequente, mifit eos vt quærerent & capereut huius auctores violentiæ. Ipfi igitur cum maguo impetu & tumultu quafi in hoftili bello, venerunt apud *Suwerc*, credeutes ipfos illic iouenifle. Omnia igitur perluftrantes, cum nullum iuueuiffent, feftinaoter ad *Maiden ftonenfes*, vt Priorem captum & retentum potenter liberarent, rapi do curfu peruenerunt Et obftantia violenter confriugentes, & abdita rimãtes, cùm quem quærebant noo inueniffet, quia abfconditus eatitit, ignem poftularunt, vt omuia redigerent in fauillam. Et poft multas iniurias ibi perpetratas, poftquàm quod quæfierunt nō inoenerunt, certificati per aliquem fufurrooem vbi tūc exritit quæfitus Officialis, fcilicet apud *Lambet* iuata *London*. illuc glomeratim auolarunt. Vbi fubuectis à vectibus oftiis vel confractis, intrantes catervatim, fubitò ante horam praodij, ipfum Officialē nil tale præmeditatum hoftiliter ceperunt & indecenter. Et captū trahentes, impofuerunt eum quafi vililfimum mancipium furto deprehenfum, quò volebant abduceodū. Nec permiffum eft ad ipfum equi ferum dirigendum lora retinere. O temeraria præfumptio O ineacufabilis irreuereutia; quæ tā authenticum virum, tam excellenter literarum, tā perfpicuè famofum perfonamque Archiepifcopi repræfentantem, tam igoominios tractauit & fatigauit. Capellauum infuper qui Capellæ deferuiebar. ad cornu altaris coufugientem, coouitiis affectum iohumauè tractauerunt: Manibus facrilegis res Ecclefiafticas inuadentes. Magifter autem *Henricus* de *Gaunt* hunc audiens tumultum, pauore qui poterat in couftantem cadere perterritus. cautè effugieus, elapfus eft; ne iu manus caderet animam eius requirentiū Officialem igitur, poftquàm omnia quæ iraimò furor perfuaferat perpetrauerant, vfque *Fernham* traxerunt per habeoas; donec de reftitutioue capti prioris certificareotur violeuter inuirum retinentes. Tandem permiffus abire, abiectè & viliter eft expulfus. Qui pro tempore gaudens, quòd manus aduncas & hamatas euafiffet, pedes, nec aufus retrofpicere ne in ftatuam verteretur vfque *Wauerl*, domum *Cifterciensium* licet fenex auolauit Quem cum viderent Monachi, admirabantur quinam cafus ipfum folum & fugitiuum ad ipfos fic fugarar. Ibi igitur coufolatione fufcepta refpirauit.

Querimonia facta Archiepifcopo.

PAffi igitur tantam iniuriam Archiepifcopales, coram ipfo Archiepifcopo fuper tāta præfumptioue, de magois maiora, & de grauibus grauiora deriuātes, cum fletibus & fufpiriis grauiffimam raponunt querimoniam Archiepifcopus igitur plufquàm dici poteft ira motus, ait: Hi funt duri rumores in primo aduentu noftro. Affumptis igitur fecum *Ciceftrenfi* & *Herefordienfi* Epifcopis, *Londinum* profectus eft. Et ipfe duo Epifcopi memorati Pontificalibus redimiti, coram inoumerabilibus, quos ad boc fecerant voce præconia conuocari, conceffa aduenientibus venia triginta dierum, apud fanctam *Mariam de arcubus*, horribiliter nimis ac folenniter omoes huius temeritatis auctores & fautores (exceptis duntaxat domino Rege & Regina cum liberis eorum & Comite *Richardo* & Comitiffa vxore eius & liberis eorundem) excommunicauit Scripfit infuper omnibus Epifcopis foffraganeis fuis, quatenus in virture obedientiæ, A qua tenerentur Ecclefiæ *Cantuarienfis* obligati, fimilia facereut io Ecclefiis fuis fingulis diebus douinicis & feftiuis, diftrictè præcipiendo. E contrà electus *Wintonienfis* confeftim demandauit Decano de *Suwerc*, & quibufdam fibi fubiectis aliis vt ipfi Archiepifcopo contradicentes, in faciem denunciarent palàm, ipfam feotentiam penitus uullam effe; Imò inaoem & friuolam in peccatis effe vulpinam excufationem. Sed Archiepifcopales de hac iniuria & fcandalo iam inde orto, ad fummum Pontificem appellarunt Foerunt equidem nonB nulli neutri partium fauentes, qoi dicerent Archiepifcopum manifeftè iniuriatum fuiffe Electo. Quia vt ceffarent tales controuerfiæ, procuratum fuerat, vt fieret compofitio quædam, quod tota domus memorata nou obftante titulo patrooatus, difpofitioni Epifcopi *Wintonienfis* foluendo inde tres folidos annuos pro recognitioue, fubiaceret. Et ita vterque diffamatus notā iucurrit iniuriofæ violentiæ, dum ciues memores procacitatis, quam Archiepifcopus in primo fuo impetu *Londini* fecerat C & extorfiones pecuniæ infinitas, quas idem procuraoerat necnou violentiam Regis in fui creatiooe & fuorum beneficiorum enormem collatiouem, recitarent. Et ex alia parte Regales fcilicet *Pictauenfes* notam proditionis fibi innatæ, cum aliis conuitiis, ficut moris eft obiurgantium, fortiuntur. Fueruotque de ciuibus hæc audientibus nou pauci qui optarent vt hi illos excerebraffeor, alij reliquos euifcerantes. Et cum fcribatur, *Væ illi* vel illis, *per quos fcandalum venit*; vtræque partes ortis opprobriis & fcandalis non minimis periclitabantur. Sic igitur Regales coutra Regiuales, *Pictauenfes* cōtra *Prouinciales* quos mulræ faciont poffeffioues infaoire, miferis *Anglis* dormientibus deD bacchantur, ac fi certarent qui eorum eliminatis indigenis, Regoo prę fore excellentiùs mererētur. Veruotameu famæ ventilatio *Pictauenfes* plùs condemnauit, quia Electus contra fuperiorem fuum, tam fuperbè excedendo modum, confifus de fratre fuo Rege, qui ipfum vt Deus nouit, creauerat. Et fic maximè, quia per perditionem patris dicimur *Pictaniam* amififfe.

Archiepifcopus tendit ad Oxonium.

ARchiepifcopus autem *Bonifacius* ignem iræ conceptæ fub cinere thefauriaans & coodignè iufifteos; prout magifter *Euftachius* qui magis E lędebatur, & magis doluit, inftigauit vltioui de tā enormi tranfgreffione, verfùs *Oxonium* greffus maturauit, vt ibidem eonuocata fcholarium voiuerfitate, qoæ de diuerfis muodi partibus illic ftuduit congregata, factum tam oefarium feriatim in publico propalaret Vt fic nou lateret per relationes eorum tanta culpa remotas etiam nationes. Qui cum illuc veniens, ciuitati appropinquaret, petreait ei obuiam io equis phaleratis & prælectis inF dumentis, innumerabilis cleri multitodo; & ei, vt decuit, tanqoam Archiepifcopo & totios *Angliæ* primati ac genere prȩclariffimo reuerenter occurrendo applaufum fecit & booorem, & pranfurum in efculentis & poculentis abundanter refpexerūt. Quorum facetiam geftus maturitatem, veftium compofitionem, morum feueritatem cùm Archiepifcopus & eius vmbratiles clerici *Prouinciales* confideraffeor, confiteri cogebantur, quod *Oxonienfis* vniuerfitas æmula *Parifienfis* cenferi promeretur. G

Sententia promulgatur Oxoniis.

IN craftino igitur beati *Nicolai*, coram vniuerfis clericis, quos pulfato figuo communi fecerat ad hoc congregari, præfumptuofam temeritatem, ac temerariam præfumptionem, electi *Wintonienfis* fumens ex Rege confidentiæ audaciam, fratrumque fuorum & complicum, in propatolo fecit recitari, & nomina traofgrefforum expreffe publicari, & feuteutiam fæpedictam innouauit, quæ in literis plenius

1252. in literis plenius conscribuntur, quas idem Archiepiscop. constituit Episcopis suis suffraganeis transmitti vniuersis. In quibus plenius nomina transgressorum exprimuntur. Quas qui intueri desiderat, *librum* requirat *Additamentorum*, qui apud sanctum *Albanum* repositus, omnem huius negotij summam plenius declarabit. Constat autem vniuersis & singulis, electum & fratres eius, huius factionis auctores extitisse.

Blanch'a Regina nunc moritur. CIrca idem quoque tempus, videlicet prima Dominica aduentus dominici, prima die mensis, obijt dominarum sæcularium domina *Blanchia* Francorum regis mater, *Franciæ* quoque custos, tutrix & Regina, vt aduentanti Domino nostro *Iesu Christo*, deuota sua occurreret ancilla venerantes. Cuius mortem *Francis* lugubrem ac damnosam, dolor multiplex anticipauit, mariti sui scilicet Regis *Ludouici* mors, suæ gratissimæ iuuentutis peremptiua, Regni *Francorum* sibi incumbentis, non minima solicitudo, filij sui ægrotatiua teneritudo, eiusdem crucis signatio, & posteà ipsius peregrinatio irreditura. Deinde, captio toti *Christianitati* deploranda. Item, *Roberti* Comitis *Atrebatensis* probrosa fuga, quam sequebatur flebilis submersio. Comitis insuper *Pictauensis* & *Andegauensis* morbus incurabilis. Postremo, quòd relatum est ei, quòd filius primogenitus eius, Rex scilicet *Francorum*, Deo militaturus in *Terra sancta* proposuit ibidem omnibus diebus vitæ suæ morari & mori pro regnoque terreno, cœlestæ fœlici commercio commutare. Nobilissima igitur domina mater prædictorum *Blanchia*, suis orbata pignoribus, præmortua languit desolata. Vidensque mortem imminere, corpus suum legauit ad sepeliendum domui sanctimonialium apud *Pontisare*, quam ipsa à fundamentis magnificè construxerat. Facta est autem sanctimonialis professa velata ante mortem & sopra velum apposita est corona, & vestita est reginaliter, & sic sepulta est, vt decuit redimita. Magnanima igitur *Blanchia*, sexu fœmina, consilio mascula, *Semiramis* merito comparanda, valedicens sæculo, Regnum *Francorum* omni solatio reliquit destitutum.

Inæstimabiles redditus Io. Mansel. ANni verò sub eiusdem volumine, *Io. Mansel*, qui domini Regis principalis consiliarius extitit, arridente sibi fortuna, in tantum ditatus est redditibus, vt septingentis de nouo sibi accumulatis, ad quatuor millia marcarum totalis eius reditus annuus æstimabatur. Ita vt nostris temporibus, non est visus clericus ad tantam opulentiam ascendisse. Admirabantur autem cum stupore, qui ea quæ Dei sunt sapiunt, vehementer, hominem tam circumspectum tot animarum curam suscepisse non formidare, cum de omnibus coram summo Iudice, vt reddat rationem sibi, se constiterit obligatum, sed vt verificetur quod scribitur, multi multa sciunt, seipsos penitus nescientes.

Episc. Linc. facit computari reditus alienorum in Angl. IPso quoque anno in tantum permissa est *Romanorum* auaritia, & in tantum adeò ascendisse, quòd Episcopus *Robertus Lincolniensis* super hoc stupefactus, fecit à suis clericis diligenter computari & considerari alienorum prouentus in *Anglia*, & inuentum est & veraciter compertum, quòd iste Papa præsens, videlicet *Innoc.* quartus, plus Ecclesiam vniuersalem depauperauerat, quàm omnes prædecessores à tempore Papatus primitùs. Redituſque clericorum per ipsum in *Anglia* alienorum, quos Ecclesia *Romana* ditauerat, ad plusquam .lxx. millia marcarum ascendit. Reditus Regis merus, non ad eius parteio tertiam computatur.

Afflictiones nachorum Cisterc. ordinis in Angl. EOdemque anno, rex comperiens quòd discordia Magnatum orta propter Warennas eorum, thesauro suo per fortis facturas, in quas inciderunt, præbuerunt, licet turpiter incrementum,

A fecit acclamari voce præconia in locis publicis, scilicet marcatis, quòd qui Warennam habere desideraret, loqueretur inde cum eo, & data pecunia benignè exaudiretur. Quod & aliqui fecerunt, & sic deperiit ius multorum, per antiquas chartas iis concessum, confirmatum, & vsitatum. Vndè Abbas & Conuentus de *Wardone*, credentes sibi prodesse si Warennam haberent, quia nobilium ministri conterminorum sepes eorum dilacerabant, & agros eorum seminatos percurrentes &
B omnia conculcantes, fratres eorum cultores & custodes verberibus & verbis contumeliosis affecerunt, à Rege data pecunia Warennam impetrarunt. *Will.* autem de *bello Campo* videns in hoc sibi derogatum esse, pecudes cepit & afflixit eorundem, & fratres eorum custodes trucidauit, vulnerauit, & multipliciter damnificauit. Didicerat enim vxore sua stimulante (vxorius enim extitit) religiosos plusquam milites impugnare, dum iam per spatium duodenne Canonicos de *Neunenham* incessanter fatigarat, dnrus existens & pertinus quibus pa-
C tronus debuit extitisse. Modo quoque consimili, *Petrus* de *Sabaudia*, cui Regis maxima familiaritas cornua præstitit præsumptionis, non veritus Magnatum antiquorum beneficia perturbare & statuta infirmare, sanctam domum *Gyrmillensem* ordinis *Cisterc.* in partibus *Angliæ* Borealibus, à piis patribus nostris sitam & magnificè fundatam, continuatis decennalibus, persecutionibus non destitit fatigare. Rex autem hæc omnia conniuentibus oculis, sceleribus pertransiit impunitis, & ita permittens id est, consentiens, & facinora perpetrantes diuinæ vltioni grauius reseruantur.

D TRansiit igitur annus ille frugibus & fructibus mediocriter fœcundus. Peste pecudum morifera truculentus. Et vt de humano statu succincta differam breuitate, omni hominum generi turbulentus. Cuius etiam perturbationis, inter Orientales captio regis *Francor.* causa fuisse infœliciter perhibetur, sicut os protectum in medio canum proteruorum, quod cùm quilibet nititur apprehendere, alter in alterum insurgendo nititur proteruire, & sese mutuo pro osse corrodendo corrodunt, nec corroditur. Imperium quasi ratis sine gu-
E bernaculo periclitatur. Regnum *Francorum* spoliatum Rectoribus, Baronibus, armis & thesauris, nunquam adeò doluit omni destituta consolatione. *Anglia* verò ab alienigenis conculcata, & multis dominis inclinata, suique regis sinceri dilectione viduata, extremis quoque subiacens conditionibus, inconsolabiliter contabuit desperata. Et quod grauissimum est, diatim inter Ecclesiam & populum, odium venenosum suscipit incrementum.

F ANno domini millesimo, ducentesimo, quinquagesimo tertio, qui est annus Regni domini regis *Hen.* tertij trigesimus septimus, fuit idem Rex ad Natale apud *Wintoniam*, gaudia magnificè Dominicæ celebrans natiuitatis. Rex Angliæ Natalitia celebrat VViat. 1253.

TVnc quoque temporis, venerunt nuntij domini Regis & quorundam Magnatum *Angliæ*, nuntiantes quòd quidam Frater de ordine
G *Prædicatorum Petrus* nomine, dum prædicasset *Mediolani*, & vitia & errores, imò hæreses *Mediolanensium*, non palpando redarguisset, pro assertione veritatis ab eisdem latenter interemptus est, & sic Martyrium pretio subtit veritatis. Sed ne lateret diu veritatis sub modio lucis serenitas, Dominus ipsum illico miraculorum indiciis manifestauit: super quibus dominus Papa ad plenum certificatus, ipsum magnificè canonizauit. Petrus ordinis prædic. canonizatur.

1252.

Tum eligunt Senatorem Branc.

REtulerunt insuper nuntii memorati, quòd mense Augusti *Romani* elegerunt sibi nouum Senatorem, ciuem *Bononiensem*, nomine *Brancaleonem*, virum iustum & rigidum, iurisque peritum, qui noluit electioni de se factę quomodolibet consentire, nisi securum eum facerent, quòd tribus annis, contra statutum vrbis, staret in ipsius Senatus potentia. Exegit insuper ab vnoquoque ciuium potentum obsidem frugalem & ab vniuersitate sacramentum, vt eidem tanquam Senatori fideliter obedirent. Nouerat enim insolentiam *Romani* populi, pro minimo frequenter recalcitrantis, & seditionem commouentis. Cùm autem consentientes à ciuibus & populo reciperetur, posita est ei conditio irrefragabilis, vt scilicet vrbem & vrbis populum iustè gubernaret, vel nunquam corpore integer *Bononiam* remearet. Stabilitus interim Senator triennalis, quosdam de ciuibus de homicidio infames, & demum conuictos, in fenestris suorum castrorum suspendi fecit, & quosdam contumaces patibulis fecit præsentari.

VVinc. nobile xenium Regi mittunt.

REgi autem pransuro in festo Natalis memorati, ciues *Winton.* miserunt nobilissimum Xenium in esculentis & poculentis domino Regi, quod potuit intuentes in admirationem commouere. Rex autem pro gratiarum actionibus, ipsos ad ducentas marcas in breui persoluendas obligauit: Natus enim ibi extiterat, & sic natalis solennitatem, in lugubrem eis conuertit lamentationem. Rex tamen non hoc reputans, conuiuiis intendebat celebrandis. Sed quia via huiusmodi mundi serena gaudia adueniunt impermixta, læserat hospitem vtcunque sententia lata ab Archiepiscopo in electum *Winc.* & in omnes fautores eius, quia nondum absolutus erat electus, nec in osculo pacis receptus licet pax fuisset subarrata. In octauis Epiphaniæ Rege & regina diligenter procurantibus, Rege pro fratre suo electo: regina, pro auunculo suo Archiepiscopo, & tanto vigilantius quia *Wilhelmus* de *Valentia* & *Jo.* de *Warannia* dicebantur illi violentiæ interfuisse, plenè restiturus gratiæ & paci *Wintoniensis* electus cum Archiepiscopo, & in osculo pacis receptus est. Iurauit enim in publico, quòd nunquam consenserat illi violentiæ, nec illi vnquam complacuit, sed ipso nesciente & inuito fuerat temerè perpetrata. Et sic absolutus est ipse electus, & vt nullus scrupulus iracundiæ remaneret discordiæ, omnes qui dictæ contumeliæ interfuerant, largissimæ absolutionis beneficio congauderent. Apparuit igitur per huiusmodi rei consummationem, quàm vigilanter Episcopi & omnes alii huic pacis reformationi intenderant, vbi impune omnis prædicta remissa iniuria: & hoc quidem factum est, quia Rex promiserat illis se ipsis omnibus pacem procurantibus, semper fore obnoxium, & omnibus beneplacitis eorum plenius inclinandum. Confidentius igitur ad tractatum ardui negotij prætaxati, videlicet de concessione memoratæ contributionis, pro chartæ magnæ obseruatione, sese contulerunt. Tandem post multas disceptationes ad hoc inclinarunt, quòd non in tantam ac talem, sed in aliquam assentirent contributionem, & efficax auxilium præstarent & vltroneum, si Rex à consuetis iniuriis quibus Ecclesiam oppresserat, prout multoties promiserat, cessare voluisset, & piis consiliis suorum naturalium obsecundaret, & hoc suppliciter flagitabant. Ad quod fauorabiliter Rex respondit, quòd prouiderent & secreto scriberent cum summa deliberatione articulos offensionis cuiuscunq; & ipse omnia emendaret emendanda, & statutus est dies ad pronunciandi, vt Rex de communi consilio omnia fœliciter reformaret. Optimam igitur spem conceperant, quòd Rex eis benignè obtemperaret, tum pro eo quòd ad instantem petitionem suam, omnem fratri suo electo W. vt iam dictum est, offensam remittentes, pacem plenariè reformarunt, tum quia cruce signabatur, quæ exigit iustitiæ humiliationem, tum quia maturiore ætate roborabatur, tum quia exemplo patris sui, plenius poterat edoceri, tum quia per euentum, qui nuper *Franc.* Regi accidit, certius debuit præmuniri, tum quia Ecclesia, eidem sponte iam iuuamen pollicetur. Et si multæ sint causæ, quare hoc fauore promptissimo facere teneretur, vnam huic volumini potissimam duximus annectendam. Diebus quibus beatus *Ædmundus Cantuar.* rexit Ecclesiam, concessa fuit quædam contributio Regi, secundùm desiderium & postulationem suam: iurauit idem Rex (tenens manum dexteram super sacrosancta Euangelia, & in sinistra cereum accensum, dicto Archiepiscopo iuramentum dictante) quòd sine omni cauillatione ex tunc chartam omnes fidelibus concessam, inuiolabiliter obseruaret, nec se permitteret aliquorum susurronum consuetis fallaciis irretiri. Similiter & multi, qui tunc præsentes extitere Præsules, candelas accensas tenentes simul cum memorato Archiepiscopo excommunicauerunt omnes eiusdem chartæ violatores, & sinistrè eam interpretantes, & in consummatione latæ sententiæ, quando ab omnibus & etiam ab ipso Rege, vt moris est, fiat, fiat, iterabatur & proiectæ candelæ extinctæ proiiciebantur, & fœtentes & fumigantes naribus circumstantium & oculis offendiculum generarent, ait Archiepiscopus: Sic, sic extinguantur, fumigent & fœteant animæ condemnatæ eorum, qui dictam chartam vel violabunt, vel sinistrè interpretabuntur. Et acclamatum est ab omnibus sed à Rege frequentius & alacrius, Amen, Amen. Et hæc acta sunt in Capella sanctæ *Catharinæ* apud *Westmon.* Veruntamen excelsa non abstulit, vt legitur in veteri Testamento de quibusdam Regibus insipientibus. Imò pecuniam collegit, & collectam contra commune decretum, prodigaliter dissipauit. Sic denuo, & in hoc anno, qui tempore fluxit in præsenti. Hoc delitamentum quia sæpè iteratur, non iam pro magno (proh dolor) reputatur.

Abitus Magistri Alb.

MAgister *Alb* qui misso nuntio ad dominum Papam, mandatum eius expectauerat, refertis clitellis repatriare maturauit. Noluit enim Papa aliquatenus Comitem *Richardum* de thesauro suo iuuare, vel castra conferre, vt posset receptari nec obsides, quibus posset inniti confidenter, destinare. Credens igitur Comes consilio saniori & mandato *Conradi* amici sui, in pace remansit. Dominus igitur Papa cùm non posset Comitem eneruare, ad alia fallendi argumenta se conuertit, proponens fratris eiusdem Comitis, scilicet domini Regis *Angliæ* simplicitatem circumuenire. Super quo præualuit, prout dicetur in sequentibus.

Aufugantur Iudæi de Regno Francor.

DIebus sub eisdem, venit de *Terra sancta* mandatum domini Regis *Francorum*, vt omnes *Iudæi* à *Francorum* Regno expellerentur, exilio damnari sempiterno, addito hoc temperamento: Sed qui remanere desiderat, negotiator sit vel operator manuum, incumbat mechanicis artificiis. Improperatum enim fuit eidem Regi à *Saracenis*, quod parum diligimus aut veneramur dominum nostrum *Iesum Christum*, qui peremptores eius inter nos degere toleramus. *Cauersini* autem *Iudæorum* exulantium, locum & officium licenter occuparunt.

1253.

Obitus Abbatis S. August. Cant.

IN eodem tempore, cùm Abbas sancti *Augustini* obijsset, dominus Rex vt ita monstraret manifestè, quoniam chartam sæpe dictam minimè vellet obseruare, bona illius Ecclesiæ per satellites suos quasi exterminando diripuit, & alios articulos ipsius chartæ transgrediendo nimis impudenter, in Prælatos & nobiles & ciues *Londinenses*, studuit desæuire. Conuentus dictæ domus nimis consternatus, festinauter, vt pestis rapinæ cessaret, præcentorem suum sibi elegit in Abbatem. Qui postquàm eligeretur, vix de substantia Ecclesiæ licuit ei de B sibi necessariis, facto fine cum Rege, prouidere. Dissipatis igitur bonis Ecclesiæ, vix poterant Monachi per quinquennium sequens respirare.

Iactura & infamia ecclesiæ S. Mariæ Ebor.

TEmpore quoque sub eodem, subijt Abbas & Conuentus Ecclesiæ S. *Mariæ Eboraci*, maximam cum infamia iacturam, propter quandam chartam quam aduersarij eorundem (quorum maximus fuit *Io. Franciscus* clericus Regis de Scaccario) iudicarunt fore reprobandam. Creditur autem indubitanter eundem *Io.* qui natione Borealis reditus suos de bonis Ecclesiæ memoratæ in partibus C illis sitienter desiderauit ampliare, illud secus quàm animæ suæ expediret procurasse, cùm scribatur, *væ homini per quem aliquod scandalum generatur.* Coacti sunt igitur, maximam pecuniæ summam Regi numerare. Insuper terras & reditus opimos, perpetuo amittere & infamia indelebili deturpari. Dispersi sunt igitur Monachi & illa nobilis Ecclesia omnimodam induens confusionem, discrimini paruit & ruinæ. Simili quoque modo, Abbatiam D de *Selebi*, ob causam consimilem memoratus persecutor *Iohannes* (quem vltor Dominus monoculauerat propter præcedentia merita) irrestaurabilibus damnis lacessiuit.

Romani Tyburtinam ciuitatem vastarunt.

IPso quoque tempore, *Romani* ciuitatem *Tyburtinam* miserabili exterminio vastarunt, propter ciuium insolentiam & superbiam, vnde coacti sunt ciues nudi, discalceati & vincti *Romam* adire, misericordiam pro vita obtinenda petituri.

Comes Gloucestriæ de sponsalibus neptis Regis.

E ANno quoque sub eodem, indigenarum *Angliæ* aliquis ... totus supplantator, volens omnes R... sui nobiles degenerare, & sic totam *Anglorum* ingenuorum ... dium propaginem annullare genialem, atque eorundem sanguinem generosum melancholicis fæcibus alienorum perturbare, doluit quòd saltem *Richardus* Comes *Glouerniæ* & eius progenies ex fonte sulphureo non coinquinaretur. Erat enim Comes iuuenis, elegans, facundus, prouidus & legum terræ peritus, & talis per omnia, vt omnium *Angliæ* nobilium in sinu eius merito reponeretur, & omnium gratiam obtineret & F fauorem. Sed spes concepta fefellit vniuersos, nam ignobilis auaritia diu delitescens, ipsius nobilitatem enormiter obfuscauit quæ sic prorupit in publicum. Dominus igitur Rex olfaciens cupiditatem eius (nam in custodia eius pluribus annis extiterat) ait illi: Comes mi amicissime, volo ne te amodo lateat arcanum cordis, cupio te sitienter sublimare, ditare, & promouere, filiæ *Guidonis* Comitis G *Engolismi* fratris mei vterini, filium tuum legitimum primogenitum matrimonialiter copulando. Tibique largitor munificus quinque millia marcarum conferam, quibus poterit nurus illa ad regale fastigium, prout decet puellam Regia stirpe procreatam, sublimari. *Auaritia* igitur (quæ sola inter omnia vitia *Idolorum seruitus* esse perhibetur) stimulante, Comes in hoc degener nimis, & ab auita declinans nobilitate, consensit, vt scilicet quandam ætate puerilem, imò infantulam, & vt præsumitur more *Pictan.* fidelitatis ac speciositatis expertem, & à remotis & collateraliter, & occasionaliter, Regalem generositatem sibi vsurpantem, hæredi suo legitimo pro nummis, ac si esset institor aut fœnerator, copularet. Et cùm non haberet Rex prædictam ad manum pecuniam, quia consueuit esse vndecunque raptæ dispersor, supplicauit, sed imperiosè, Abbati de S. *Albano*, & Abbati de *Radingo*, & Abbati de *Waubam* vt fideiuberent versus Comitem *Glouerniæ*, pro pecunia memorata. Quod nullo modo facere debuerunt vel potuerunt. Quis enim Regem recalcitrantem, cogeret ad solutionem? Supplicauit insuper *Templariis* & *Hospitalariis* instanter, vt onus dictæ subirent obligationis, quo dicto Comiti tenebatur. Quod cùm constanter renuissent, asserentes se hoc minimè potuisse, iratus Rex terribiliter comminatus est illis. Et in ipsa ira aufugauit fratrem *Rogerum Templariorum* ab officio eleemosynariæ, & à curia iussit elongari. & aliis nactis occasionibus, *Templariis & Hospitalariis* insidias tetendit nouercales. Rex insuper, in multa pecunia tenebatur Comiti *Legriæ S.* pro resignatione chartæ quam habuit de Rege, de custodia *Gasconiæ* per quinquennium.

Rex Hispan. vendicat sibi Vascon.

REx igitur *Hispaniæ Andephulsus*, comperiens quòd Comes *Legriæ Simon* recessit à *Gasconia*, & chartam custodiæ eius resignauerat, illico sibi vendicauit *Gasconiam*, & eo tutius, quòd soli puero principanti Eduardo relinquebatur, secundùm illud *Lucan*:

Ætas Nilus minimum suspecta tyranni est,
Ardua ne apti fides maturos exigit annos.

Comperiens igitur hæc duo Rex memoratus videlicet quòd recesserat Comes vir Martius, & dominabatur puer, fauorem summi Pontificis sibi conciliauit, vt sine aliqua Ecclesiæ offensione liceret ei, quod suum erat ex dono Regis *Anglorum Henrici* secundi, vnde chartam habuit de dono ipsius Regis, & confirmatione Regum *Richardi* & *Jo.* sibi potenter reposcere & mancipare. Rex igitur *Castellæ*, *Gastonem* quendam generosum & potentem *Gasconensem*, & quosdam alios de Magnatibus terræ illius ad se vocauit, & adhæserunt multi de Nobilibus *Gasconiæ* (relicto Rege *Anglorum*) Regi *Hispaniæ*, & maximè diuites qui vina sua venalia in *Angliam* mittere consueuerunt, quæ Rex *Angliæ* pro libitu detinere & diripere non erubuit. Quòd videntes *Burdegal.* domini Regis *Angliæ* fideles ipsi sub omni celeritate nuntiarunt, quòd nisi eis festinanter & potenter subueniret, totam *Gasconiam* proculdubio amitteret, Regi *Castellæ*, qui omnia vendicat & occupare spetat, mancipandam. Quod cùm audisset Rex, doluit & pœnituit ipsum præcordialiter, sed sero, quod Comitem *Simonem* à custodia *Gasconiæ* reuocasset. Comes autem ne precibus pulsaretur vt rediret, cessit in *Franciam*, vbi Magnates Regni *Fran.* libenter ipsum retinuissent, proponentes ipsum sibi & Regno ad consulendum Regno desolato, & multum desperato propter absentiam Regis & mortem *Blanchiæ* Reginæ, vt esset eis (quia strenuus fuit & fidelis) pro Senescallo. Quod constanter renuit Comes, ne videretur proditor extitisse, secundùm illud Apostolicum: *ab omni specie mali abstinete vos.* Comes autem *Richardus* quia de *Gasconia* supplantabatur, vnde & chartas obtinuerat omnia conniuentibus, cautè & tacitè considerabat.

Moderatio de visitationibus.

DIebus sub eisdem, dominus Papa vt ambabus partibus satisfaceret, satis salubriter & tolerabiliter prouidit & decreuit, vt Archiepisc. & alij Prælati ad quos spectat visitatio, visitationem facerent debitam & consuetam. Ita tamen, vt visitati non grauarentur in procurationibus visitantium, & limitando taxauit pretium cuiuslibet visitationis, prout literæ *Additamentorum libri* declarant.

1253.

Magnates aliquot transfretãt, vt matrimonium ad effectum ducant.

EOdemque anno imminente veris initio, Comes *Glouerniæ Richardus* & *Willielmus* de *Valentia* frater Regis, in magno apparatu & pompa simul transfretauerunt, vt matrimonium inter filium eius *Richardum* primogenitum, & filiam Comitis *Engolismæ* fratris Regis prælocutum, plenum ducerent ad effectum & consummationem. Et vt fimbrias suas dilatando, laudem peritiæ militaris promererentur in sua florente ætate, in quodam Hastiludio ibidem commisso, vires suas, audaciam & equorum celeritatem, ausu temerario suor experti. *Francigenæ* enim ex innata sibi superbia indignantes, quòd iuuenes calamistrari & delicati ausi sunt in tantam prorumpere temeritatem (cum legamus *Hectorem Paridi* dixisse: *duro Mars milite gaudet*) ipsos alacriter exceperunt. Et spoliatos & prostratos tam egregiè bacularunt, vt fomentis & balneis diuturnis indigerent. Parum tamen plangi meruerunt, quia ad matrimonium *Anglis* exosum, vanè gloriantes & tribualiter inflati, properauerunt. Visa est tunc temporis Luna, quarta die antequam pronuntiaretur.

Lond. coacti sunt Regi soluere pecuniam.

EOdemque tempore scilicet infra primam quadragesimæ quindenam, Rex leui occasione à ciuibus *London.* (quos propter ciuitatis dignitatem & ciuium antiquam libertatem Barones consueuimus appellare) ad mille marcarum contributionem sunt compulsi. Et eodem tempore iuuenes *Lond.* statuto Pauone pro brauio, ad stadium quod Quintena vulgariter dicitur, vires proprias & equorum cursus sunt experti. Quidam autem æditui & tyrones de familia Regis, qui tunc fuit apud *Westmon* super hoc indignantes, conuitiabantur eisdem, vocantesque rusticos sursureos ipsos & saponarios, se eis opposuerunt in certamine. Quos ipsi *Londin.* alacriter exceperunt, & cùm fragmentis hastarum in tantum supra dorsa eorum fabricauerunt, vt rubricatos & liuentes, ab eorum equis omnes Regales darent præcipites, vel fugarent fugientes. Queruli igitur ad Regem connexis digitis & obortis lachrymis peruenerunt, rogitantes, vt tantum excessum non relinqueret impunitum. Rex igitur ad solita vltionis genera conuersus, magnam à ciuibus summam extorsit pecunialem.

Prouisio ad roborandũ Regnum.

EOdemque tempore videlicet Quadragesimali, increbuerunt aduersi rumores, videlicet quod *Gasconenses* insolentes facti ad inuicem, de domino eorum Rege *Angliæ* dicebant. *Nolumus hunc regnare super nos.* Iniuriosus enim nec dicta, nec iuramenta, sed nec etiam chartarum tenorem obseruat: & post paucos dies auditum est, quod *Regula* in *Gasconia* cum *sancto Milione* & multa alia castra capta sunt & amissa, & strages hominum facta est non minima. Rex igitur non mediocriter formidans, ne per tales amissiones tota *Gasconia* pateret discrimini, sicut nuper contigit de *Pictauia* (maximè cùm dictæ terræ sunt quasi tutelæ & repagula totius Regni *Anglicani*) constituit, & generaliter per *Angliam* voce præconia fecit acclamari missis super hoc breuibus ad singulos comitatus, vt secundùm pristinam consuetudinem arma ciuibus competenter assignarentur, & monstrarentur, & censerentur, vt essent sufficientia & competentia secundùm cuiuslibet facultatem. Et quicunq; quindecim libratas terræ haberet, miles fieret. Prætereà, vt excubantes vigiles in qualibet ciuitate scilicet quoad eius extenderet possibilitas, & per discretos viros considerarentur, vicos & plateas, exitus & introitus diligenter custodirent. Prætereà prouidit Rex de consilio *Sabaudiensium*, vt si quis obiter spoliaretur vel quomodolibet à latrone damnificaretur, ipsi quibus incumbebat eminentius patriæ custodia,

A læso satisfacerent competenter, & amissa, secundùm consuetudinem *Sabaudiam*, restituerent. Et hoc facto malefactores insequentes, patriam mundarent ab eisdem. Sed hoc, vt multis videbatur, non potuit in hac regione fieri, sicut in illa. Quia in illa non sunt tot viarum diuerticula, tot dumeta, tot latibula, tot syluæ, sicut in ista: ibi namque propter inaccessibilium montium prærupta, non paret via, nisi communis strata trita, vbi non possunt latrones commodè lattare vel diuertere, vnde facilius comprehenduntur. Prætereà, quod sic teste fieri decerneretur, quomodo demum probaretur? B Ideò suborto murmure, cepit res dilationem, imò potius deletionem, præsertim cùm tanta legis permutatio sine communi assensu barnagij, constitui minimè valuisset.

Obitus Episcopi Cicestr. R. de Vviz.

ET circa eosdem dies, videlicet quarto Nonas Aprilis, obiit Episcopus *Cicestrensis*, magister scilicet *Richardus* de *Witz*, vir quidem eminentis scientiæ & eximiæ sanctitatis, & quandoque beati *Ædmundi Cantuariensis* Archiepiscopi clericus & C consiliarius specialis, cuius vestigia sequi nitebatur pedetentim. Hic non sine beati *Ædmundi* prægnostico vaticinio, in Præsulatus promotus dignitatem, *Pontiniacum* adiit, cùm dictus sanctus fuerat transferendus, ne tam specialis amicus à tanta & tam secreta solennitate absens extitisset. Iste vero veluti domesticus, omnium suorum conscius extitit secretorum. Quæ inquirentibus, propter ædificationem palàm declarauit. Huius igitur assertionibus, necnon & fratris magistri *Roberti Bacun*, de ordine *Prædicatorum*, certificatus dominus *Matthæus Parisiensis*, Monachus Ecclesiæ S. *Albani*, vitam D memorati sancti *Ædmundi* scripsit, & quæ indubitanter didicit à fide dignis diligenter digessit. Quam qui videre desiderat, in Ecclesia S. *Albani* ipsam poterit reperire.

Gascon. iterum tumultuantur.

ET circa festum sancti *Ælphegi*, cùm viderent proditores Regis de *Gasconia*, se à præsentia Comitis *Simonis* & omni domitore, liberis habenis posse desæuire & debacchari, more ferarum & iumentorum indomitorum, cœperunt ad inuicem sese corrodere & infestare, alter alterius castra inuadere, homines captiuare, & ædificia interemptis E habitatoribus redigere in fauillas. Ex quibus primus & præcipuus fuit *Gasto*, tunc dominus *Bearre* & *Peregors*, multis pollutus facinoribus, iuratus Regis, sed peieratus, cui pepercit idem dominus Rex ne damnaretur, qui se transtulit ad Regem *Hispaniæ*, vt plus Regem *Anglorum* inscitaret. Vastauit igitur magnam partem *Gasconiæ*, & hostem Regis animauit contra dominum suum Regem *Angliæ*, ita vt *Burdegalis*, quæ toti *Gasconiæ* victualia consueuit ministrare, cœpit egere.

Pauperum bona diripiuntur.

F HIs quoque temporibus, incurrit Rex odium inexorabile & formidabiles imprecationes, tam indigenarum quàm exteriorum, causis diatim multiplicatis. Vicecomites enim & Regales ministeriales, causis fictitiis quoscunque poterant depauperare, imo potius deprædari, studuerunt, peccata minimè formidantes. Erantque iam multi Reges in *Anglia* rapinis insistentes, quos nominare periculosum arbitror & tædiosum. Ceperunt enim G pauperum & præcipuè institorum equos, bigas, vina, victualia pannos, ceram, & alia necessaria, quæ etiam angariauerunt ad loca remota transuehere ab inuitis, qui nec pretium vel saltem grates exiles reportabant. Calumniantes insuper lagenas & vlnas, quærentes nodum in scirpo, sine causa miserabiliter mulctauerunt in Burgis, pecuniam ab insontibus extorquentes. Et cùm vina *Gasconensium* similiter sine pretij solutione vœnalia diriperentur, redierunt vacui in patriam suam omnibus partium

1253.

illarum incolis conquerentes. Vnde Rex infinitorum incurrebat indignationem.

Concessio magna largita Conuentui de Vvaltham.

ANno quoque sub eodem, videlicet ad Pascha, dominus Rex propter ipsius domus Religionem & dapsilem charitatem hospitalitatis, concessit & confirmauit Abbati & Conuentui de *Wautham* vt quotiescunque domum eorum vacare contigerit, Abbate cedente vel decedente, pastore viduatam, Conuentus liberè bona domus pro sua voluntate disponat, & plenam habeat tam de Baronia quàm de possessionibus eiusdem Conuentus disponendi facultatem, & super hoc, bonam eis chartam confecit. Hnc autem à longè retroactis temporibus obtinuerant, sed ad maiorem securitatem, hoc Rex illis concessit & confirmauit. Insuper duo mercata concessit eisdem, & quædam alia impendit beneficia, sed hæc omnia in *libro Additamentorum*, cum tenore chartarum, plenius exarantur.

Franci petunt consilium & auxilium Comitis S.

INstante verò festo Paschali, Magnates *Francorum*, considerantes Regnum *Franciæ* consilio destitutum imminere periculo, tum propter Regis in *Terra sancta* Dei militantis absentiam, tum propter dominæ *Blanchiæ* Reginæ mortem, tum propter optimatum *Franciæ* casum in *Terra sancta* subuersorum, conspicientesque Comitis *Legrię Simonis* fidelitatem & magnificentiam, qui per omnia studuit patrissare ipsum quoque iam fuisse à custodia *Gasconiæ* absolutum, postulabant ipsum deuotè, vt apud ipsos commorans, vnus foret custodum coronæ ac Regni *Franciæ*, & ipsi honores ei condignos accumularent pro merito. Sciebant enim, vt asserebant, quòd Regnum *Francorum* ab antiquo, sicut & pater eius *Simon*, qui pro Ecclesia contra *Albigenses* dimicauerat, præcordialiter diligebat, nec est à sanguine *Francorum* alienus. Hoc iam secundò missis literis & nuntius solennibus, *Franci* Comiti memorato significauerunt, quod constanter Comes, ne transfuga videretur, renuebat.

Romani Papam domum reuocant.

PEr idem tempus. *Romani* missis nuntiis solennibus dominum Papam rogitabant, vt *Romam* rediret, more boni pastoris, gregem suum iuuaturus, & vt gaudeat *Roma* suo Pontifice, sicut aliæ ciuitates suo Præsule gratulantur, *Romanus* enim Pontifex appellatur. Porrò abusiuum eis videbatur & videri debuit, quòd ipsa sola *Roma*, quæ domina dicitur ciuitatum, inter omnes ciuitates, suo per tot tempora antistite & superstite viduatur. Ipse autem Papa emolumentis inhians aduentantium, & sinum muneribus aperiens, vagus exstitit & instabilis, cismontanis se præsentem exhibendo. Et cum venire distulisset, iterum vocabant eum *Romani*, vt prius, sed solennius, & sub hac forma, vt scilicet tunc veniret, vel nunquàm. Videns igitur Papa sibi periculum imminere, mense Maij recessit à *Perusia*: maximè cùm *Romani* significassent ciuibus *Perusij*, sub pœna exterminij & obsidionis, ne diutius Papam retinerent: & *Romam* properat, timidus tamen & tremebundus. Instillatum enim fuerat auribus eius, quòd *Romani* & etiam *Mediolanenses* infinitam pecuniam eis debitam à domino Papa exigebant, quam effuderant in *Frederici* expugnatione, Papalia iura & Ecclesiastica protegendo: vnde Papa licet tristitiam sereno vultu palliaret, vrbem solicitus & pauidus intrauit. Senator tamen & populus *Romanus* ipsum gaudenter suscipiebat.

Magnum parlamentum in quindena Paschæ habitum.

IN quindena verò Paschæ mense Aprili, tota edicto Regio conuocata *Angliæ* Nobilitas counenit *Lond.* de arduis Regni negotiis simul cum Rege tractatura. Extiterunt igitur ibidem cum Comitibus & Baronibus quamplurimis, Archiep. *Cantuariensis Bonif.* Episcopi *Angliæ* ferè omnes. Archiepisc. verò *Eborac.* (qui in quantum potest Regis consilia vitare consueuit, quia expertus ea frequenter esse vana) excusauit se, asserens se esse remotum & senem. Pro *Cestrensi* autem absente, valetudo manifesta allegauit: Episcopatus *Cicestr.* tunc vacauit. Et cùm de magna Regis exigentia qui postulauit sibi peregrinaturo infinitam exhiberi pecuniam, diu & inaniter contractassent, & hinc inde nuntios vtrobique consensus haberetur, contigit vt ex parte Episcoporum & omnium Prælatorum destinarentur, ad Regem Archiepiscopus *Cantuariensis*, & *Carleolensis* & *Sarisberiensis* Episcopi, & electus *Wintoniensis*, ad persuadendum & inducendum Regem, vt permitteret, prout sæpius solenniter iurando promisit, sanctam Ecclesiam suis gaudere libertatibus, maximè de electionibus, in quibus præcipuè Ecclesiastica consistit libertas. Nullibi enim iam in Ecclesiis Cathedralibus vel Conuentualibus potest aliquis promoueri, nisi per Regem intrusus. Vnde Prælati & subditi ruunt in perditionem, & Ecclesiæ enormiter damnificantur. Quòd si hunc & alios errores, secundùm magnæ chartæ de libertatibus confectæ tenorem, emendaret, ipsi vsque ad grauamen magnum petitionibus suis inclinarent. Quibus Rex: Verum est, & inde doleo, & pœnitet me grauiter hoc fecisse. Instanter igitur procurandum, vt & talia peracta corrigantur, & amplius similia non perpetrentur. Et vos in hoc mihi sitis coadiutores, ne sic promoti cum subditis condemnentur. Recolitis enim memoriter, quòd hunc Archiepiscopum *Cantuariensem Bonifacium*, ad tantam dignitatem promouerim, & te *Willielme Sarisberiensis* ex imo exaltauerim, qui meorum breuium scriptor extitisti, & multis iudiciis periculosis tanquam Iustitiarius & conductitius interfuisti. Et te *Syluester Karleolensis*, qui diu lambens cancellariam clericorum meorum clericulus extitisti, qualiter postpositis multis Theologis & personis reuerendis, te in Episcopatum sublimaui. De te similiter frater mi *Ethelmare* liquet, qualiter inuitis Monachis, vel prece, vel timore corruptis, te ad nobilem *Wintoniensem* Ecclesiæ apicem euexi, ætate & scientia & pædagogo adhuc indigentem. Expedit primò & principaliter mihi & vobis, vt vos quæ iniustè adepti estis, pœnitentia ducti resignetis, ne æternaliter condemnemini. Ego verò tali exemplo iustificatus & castigatus, de cætero nullum nisi dignum curabo promouere. Ipsi verò satis ciuiliter & cynicè reprehensi, responderunt: Domine Rex, non facimus de præteritis mentionem, sed sermonem extendimus ad futura. Omissis igitur talibus friuolis, quæ iurgia poterant suscitare, se ad ardua serio contulerunt. Tandem protracto tempore diuturno & multis reuolutis disceptationibus, post quindecim & amplius dierum continuationem, in hoc resedit omnium vnanimis consensus, vt voluntas Regis peregrinaturi, & ideo pia, non penitus suo desiderio fraudaretur, nec Ecclesiæ vel Regni status enorme pateretur detrimentum. Concessa est igitur Regi decima pars prouentuum ab Ecclesia recipienda, cùm iter *Hierosol.* per visum Magnatum arriperet, in viaticum distribuenda, per triennium, in succursum *Terræ sanctæ* contra Dei inimicos: & à militibus scutagium illo anno, scilicet ad scutum tres marcæ: & Rex bona fide & sine aliqua cauillatione, promisit se chartam magnam & omnes eius articulos fideliter obseruaturum. Quam tamen à multis retroactis annis, pater eius Rex *Io.* tenere iurauit, & similiter qui præsens est in susceptione coronæ & posteà multoties, vnde infinitam emunxit pecuniam. Fuerunt autem tunc ibidem præsentes Prælati, Archiep. *Cantuar. B. Lond. Roffen.*

1253. *fis*, *Elyenfis*, *Lincolnienfis*, *Wigornienfis*, *Nornnicenfis*, *Herefordenfis*, *Sarifberienfis*, *Bathonienfis*, *Exonienfis*, *Carleolenfis*, *Dunelmenfis*, *Menenenfis*, electus *Wiltonienfis*, *Ciceftrienfis* nuper obierat. *Ceftrenfem* verò excufauit valetudo: *Eboracenfem* verò fenium & remotio. Tertio igitur die Maij, in maiori aula regia *Weftmonafterij*, fub præfentia & affenfu domini *Henrici* Dei gratia Regis *Angliæ* illuftris, & dominorum *Richardi* Comitis *Cornubiæ* fratris fui, & R. Comitis *Northfolkiæ* & *Suffolkiæ* Marefcalli *Angliæ*, H. Comitis *Herefordiæ*, H. Comitis *Oxonij*, I. Comitis *Warennickiæ*, & aliorum optimatum Regni *Angliæ*, nos *B.* diuina miferatione *Cant.* Archiepifcopus, totius *Angliæ* primas, *F. Londinenfis*, *H. Elienfis*, *R. Lincolnienfis*, *W. Wigornienfis*, *W. Normnicenfis*, *P. Herefordienfis*, *W. Sarifberienfis*, *W. Dunelmenfis*, *R. Exonienfis*, *S. Carleolenfis*, *W. Bathonienfis*, *L. Roffenfis*, *T. Menevenfis* Epifcopi, Pontificalibus induti, candelis accenfis, in tranfgreffores libertatum & Ecclefiafticorum & libertatum, feu liberarum confuetudinum Regni *Angliæ*, & præcipuè earum quæ continentur in charta libertatum Regni *Angliæ*, & charta de forefta, excommunicationis fententiam folenniter tulimus fub hac forma (*Hæ chartæ fcribuntur in hoc libro fuo loco, fcilicet tempore Regis I. quando fcilicet eas conceffit.*) *Authoritate Dei omnipotentis, & filij, & Spiritus fancti, & gloriofæ Dei genetricis femperque Virginis* Mariæ, *& beatorum Apoftolorum* Petri *&* Pauli, *omniumque Apoftolorum, & beati* Thomæ *Archiepifcopi & Martyris, omniumque Martyrum*, B. Eduardi *Regis* Angliæ, *omniumque Confefforum atque Virginum, omniumque Sanctorum Dei, excommunicamus, anathematizamus, & à liminè fanctæ matris Ecclefiæ fequeftramus, omnes illos qui amodò fcienter & malitiosè Ecclefias priuauerint vel fpoliauerint fuo iure. Item, omnes illos qui Ecclefiafticas libertates, vel antiquas Regni confuetudines probatas, & præcipuè libertates & liberas confuetudines, quæ in chartis communium libertatum* Angliæ, *& de forefta continentur, conceffas à domino Rege* Angliæ, *Archiepifcopis, Epifcopis, & cæteris* Angliæ *Prælatis, Comitibus, Baronibus, Militibus, & liberè tenentibus, qualicunque arte vel ingenio temerè violauerint, diminuerint, fiue immutauerint clam vel palàm, facto, verbo, vel confilio contra illas vel earum aliquam, in quocunque articulo temerè veniendo. Item, in illos qui contra illas vel earum ftatuta, aliquid ediderint vel edita feruauerint, confuetudines introduxerint, vel feruauerint introductas, fcriptores ftatutorum, necnon confiliarios & executores, & qui fecundum ea præfumpferint iudicare. Qui omnes & finguli fuperius memorati, hanc fententiam incurfuros fe nouerint ipfo facto, qui fcienter aliquid commiferint de prædictis: qui verò ignoranter, nifi commoniti, infra quindenam à tempore commonitionis fe correxerint, & arbitrio ordinariorum plenius fatisfecerint de commiffis, ex tunc fint hac fententia inuoluti. Eadem etiam fententia innodamus omnes illos, qui pacem Regis & Regni præfumpferint perturbare. In cuius memoriam fempiternam, nos figilla noftra præfentibus duximus apponenda.* Prolataque fuit in medium charta patris fui I. in qua iterum conceffit idem rex I. mera voluntate, & recitari fecit libertates fupradictas. Dum autem Rex memoratam fententiam audiffet, tenuit manum fuam ad pectus fuum fereno vultu, voluntario, & alacri. Et cùm in fine proieciffent candelas extinctas & fumigantes, & diceretur à fingulis, fic extinguantur & fœteant huius fententiæ incurfores in inferno, & campanæ pulfarentur, dixit ipfe Rex: Sic me Deus adiuuet, hæc omnia illibata feruabo fideliter, ficut fum homo, ficut fum *Chriftianus*, ficut fum miles, & ficut fum Rex coronatus, & inunctus. Et fciendum quòd in principio fententiæ ferendæ, cùm traderentur omnibus candelæ accenfæ, tradita fuit Regi vna, & cum accepiffet eam, noluit eam tenere, fed tradidit cuidam Prælatorum, dicens Non decet me candelam talem tenere, non enim fum Sacerdos. Cor autem meum perhibet teftimonium. Et ex tunc tenuit manum expanfam ad pectus, donec tota fententia finiretur. Epifcopus autem *Lincolnienfis Robertus* præconizans in corde fuo, & timens ne Rex à pactis refiliret, fecit illico cùm rediret in Epifcopatum fuum excommunicari folenniter, in qualibet Ecclefia Parochia per Diocefim fuam, quæ præ numerofitate fua vix poffunt æftimari, & præcipuè Sacerdotes omnes fupradictarum chartarum infractores, quæ fententia potuit aures audientium tinnire, & corda non mediocriter formidare.

Comes S. de pontium à cuftodia vafconiæ.

SOluto autem fic concilio, rex confeftim peffimo vfus confilio, omnia prædicta cogitabat infirmare. Dictum namque eft illi, quòd non foret Rex, vel faltem dominus in *Angliæ*, fi fupradicta tenerentur, & expertus eft Rex I. pater eius, qui mori prælegit quàm fic peffundari calcibus fubditorum. Addiderunt que his fufurrones Sathanæ, dicentes: Ne curetur fi incurratis hanc fententiam, pro centum vel ducentis libris te abfoluat Papa, qui ex fuæ poteftatis plenitudine quicquid placuerit, foluere poterit vel ligare. Maior enim in maiorem non obtinet imperium. Obtinebitis plenè decimam, quæ ad quamplurima marcarum millia afcenderet, quæ diminutio fi domino Papæ illius inæftimabilis fummæ largiaris portiunculam, ipfe & te abfoluet, etiam fi fententia ab eo confirmetur: cùm eius infirmare fit, cuius condere, pro exili retributione, imò etiam terminum exhibitionis decimæ ampliabit, addito anno vel biennio: quod & poftea factum eft, prout fequens narratio declarabit. Per idemque tempus, *Burdegalenfis* Regi pro certo fignificabant, quòd nifi feftinanter & potenter in *Gafconenfes* veniret, omnia foret amiffurus: & hæc fæpius præmandauerant, fed tunc præcisè, addentes quòd per tyrannidem Comitis *Legriæ Simonis*, multos fubditus & amicos (quod & falfum fuit) perdidiffet. Quia multo plures rebelles & fortiores edomitos, Regis fubdiderat dominatui. Volens autem Rex placere *Gafconenfibus*, fignificauit eis, quod indubitanter vita comite illuc potenter veniret ad eorum commodum & honorem. Fecitque acclamari voce præconia in *Gafconia*, quòd nullus ex tunc Comiti S. intenderet vel obediret. Significauitque vniuerfis & fingulis, quòd propter oppreffiones & querelas, depofuit Comitem, & chartam quam de rege obtinuerat, de obtinenda *Gafconia* per fequens triennium, non fine magno pretio redemerat. Et hæc omnia quamplurimum *Gafconibus* placuere. Sed tunc patuit quæ latuerat proditio, quòd ex quo fciebant eius dominationem expiraffe, qui fe eidem finxerant amiciffimos, facti fequaces fortunæ, inimiciffimi apparuerunt.

H. de Bath. redit ad curiam.

DIebus autem fub eifdem, *Henricus* de *Bathonia*, fuarum oblitus cicatricum, fefe curiæ curis iterum fpontaneus immifcuit: ille enim quem mundus illaqueat, vix euadit. Anno quoque fub eodem, conftitutus eft Prothoforeftarius loco *Roberti Paffelene*, *Arnaldus* de *Bofco* miles, fcilicet in partibus Auftralibus *Angliæ*, vfq; ad fluuium magnum, qui dicitur *Trenta*. *Io* verò de *Lexinton* miles, à dicto flumine vfque ad Regnum *Scotiæ*, loco *Galfridi* de *Langeleia*, qui anno præterito fine ratione & mifericordia, omnes illas partes inhabitantes foreftis conterminos, miferabiliter depauperauerat.

Miracula ad tumbam Cicefte. Ep. R.

EOdemque tempore, operatus eft Dominus miracula manifefta in Ecclefia *Ciceftrienfi*, ad tumbam fancti *Richardi* Epifcopi *Ciceftrenfis*, & iam patuit quod latuerat fanctitas eius occultata, eius

1253. nempè cùm corpus exanimaretur, & vt moris est, exueretur ad lauandum, inuentum est ciliciatum & circulis ferreis constrictum.

Io. Clippinge eligitur in Episcopum Cicestrensem (Nigri ordinis).

CIrca dies illos Canonici *Cicestrienses* Deum habentes præ oculis, elegerunt sibi in Episcopum Magistrum *Iohannem Clippinge*, eiusdem Ecclesiæ Canonicum.

TVnc quoque temporis, Papa argumentose nimis intendens, iniunxit Episcopis, vt quilibet Abbates & Conuentus in sua Diœcesi constitutos visitaret. Iniungens eisdem, vt cogerent eos sub pœna excommunicationis obseruare quosdam articulos regulæ sancti *Benedicti* impertinentes, nec sunt de regulæ substantia, quos iidem Monachi nunquam tenere consueuerunt, nec vouerunt. *Franciæ* verò Monachi *Nigri ordinis*, videntes se Regali munimine penitus destitutos, ne arbitrio Episcoporum, quibus exosi sunt maximè priuilegiati, exponerentur, cogitauerunt sibi pacem redimere. Datis igitur quatuor millibus librarum *Turonensium* Papæ, sic huiusmodi tyrannidis impetum compescuerunt. Cuius rei series & articuli, in *libro Additamentorum* plenius describuntur. Abbas autem & Conuentus *sancti Albani*, appellauerunt ad præsentiam Domini Papæ ne ab Episcopo *Lincolniensi* visitarentur, quia sic eorum priuilegia cassarentur.

Rex Angl. per expeditionem in Gasconiam.

VIx autem celebrato concilio memorato (videlicet circa Calendas Iunii) Rex certificatus de desolatione *Gasconiæ*, milites sibi seruitium militare debentes, per totam *Angliam* fecit edicto Regio submoneri, vt in *Gasconiam* discrimini patentem potenter cum equis & armis profecturis, eam ad Dominium suum & pacem reuocaret, præcipiens districtè, vt apud *Portesmuam* in Octauis *Trinitatis* prompti essent & parati cum sibi necessariis ad transfretandum. Interim fecit capi violenter omnes naues institorum, tam transmarinorum quàm cismarinorum, & aliorum ad suam transfretationem ita vt ad ampliùs quàm mille naues computarentur. Quarum Domini & custodes, vento carentes prospero, inutiliter moram per tres menses non sine magno damno & tædio protraxerunt, vt apertè videretur transitus ille Dei fauore destitutus. Rex igitur thesauro suo pro magna parte iã consumpto, à partibus maximè conterminis, omnes quas potuit religiosorum extorsit substantiolas, transmittendo huc & illuc homines & equos ad morandũ, donec fœlicior aura arrideret. Scripsitque Comiti *Richardo* & Reginæ Regni custodibus, vt si aliqua nobilis Abbatia vacaret, custodiam eius sibi reseruarent, vel etiam Episcopatus, nec est veritus multos articulos chartarum, pro quarum obseruatione nuper & etiam recenter tam horribiliter lata fuit sententia, infirmare.

Strages in finibus Flandriæ facta.

ANno quoque sub eodem, facta est strages maxima in partibus *Flandriæ* & *Alemanniæ* conterminis hominum & equorum & pecudum, ita vt hominum bellatorum plusquam quadraginta millia crederentur interempta. Et sicut *Troia* per fœminam legitur fuisse cum suis incolis destructa, ita per fœminam, scilicet *Flandriæ* Comitissam, & hæc strages tam damnosa noscitur perpetrata. Huiusmodi autem infortunii irrestaurabilis in *libro Additamentorum* causa & series pleniùs exarantur, & hæc in sequentibus plenius habentur. Eodemque tempore obiit Episcopus *Landauensis* *Willielmus*, cuius obitũ cæcitas septennis subarrauerat.

Archiepisc. Cant. visitationem facit.

PEr idem tempus, Archiepiscopus *B.* facta visitatione apud *Feuersham* & *Rofam*, visitauit Canonicos sancti *Pauli* & alios in vrbe. Et propter moderatiunem admissus est benignè. Et hæc cautè fecit, vt scilicet sic visitandi haberet ingressum & possessionem.

1253. *Angliæ Marescallus recepit vxorẽ suam.*

A TEmpore sub eodem, Comes *Rogerus Bigod*, *Angliæ* Marescallus, filiam Regis *Scotiæ* quã aorea sinistro consilio seductus spreuerat, salubriter reaccepit, Ecclesiæ iudicio eruditus & de veritate certificatus, & dixit: Ex quo tale est iudicium Ecclesię, libens & tutus accedo ad matrimonium quod priùs mihi fuerat ambiguum & suspectum. Instillatum enim fuit auribus eius quod consanguinitate contingebant.

Rex Angl. transfretat in Gasconiã.

B EOdem autem anno, octauo Idus Augusti, vento sibi prospero arridente, Rex constitutis Comite *Richardo* & Regina Regni custodibus, & cõmisso eorum custodiæ primogenito suo *Edwardo*, valedicens *Angliæ* se Neptuno commisit, nauem ascendens apud *Portesmum*, comitantibus eandem nauem, trecentis magnis nauibus cum alia classe numerosa. Puer autem *Edwardus*, super quem pater cum amplexibus & osculis fleuerat multiplicatis, stans in litore flens & singultans noluit recedere dum poterat vela nauium intueri.

Mors Thomæ de Herfordia Archidiaconi Northambriæ.

C ANno verò sub eodem, videlicet 10 Octauis sancti *Laurentii*, obiit in suo Archidiaconatu *Thomas* de *Herefordia* *Northambriæ* Archidiaconus, frater Domini Abbatis *S. Albani*, sine sancto ac beato, omnibus quæ ad *Christiani* sanctum transitum pertinent, præmunitus. Hic quandoque beati *Edmundi Cant.* Archiepiscopi discipulus in schola, & socius extitit familiaris, vnde factus ei simillimus, eius vsque ad mortem (sicut & magister *Richardus* posteà factus Episcopus *Cicestrensis*, de quo prædictum est) sequi nitebatur vestigia D pedetentim. Moriturus autem, prout fuerat pauperum amator, fructuosus & frugalis, & præcipuè *Prædicatorum* & *Minorum*, delegauit corpus suum cuidam pauperrimæ domui fratrum de *monte Carmeli*, quod ad multum eorum commodum cessit & honorem. Corpore autem exanimato, dũ assistentes de tumba lapidea sollicitarentur quia in illis partibus talis tunc minimè poterat inueniri, quam etiam cupiebant intitulare nomine *Thomæ*, ecce quidam Sacerdos nomine *Thomas*, vir bonus & pius exclamauit dicens: Nolite sollicitari E super hoc, ego enim ad manum habeo quod quæritis Tumbam scilicet lapideam, nomine meo videlicet intitulatam, vbi hoc nomen *Thomas* insculpitur in qua ego *Thomas* peccator proposui intumulari, sed nunc nutu Dei omnia ad libitum disponentis, aliter cœlitus est ordinatum. Dono igitur illam huic sancto Archidiacono nostro, nec oportet titulum alterare, vt me in domo cœlesti secum dignetur collocare. O quàm mihi dissimilem hospitem, est hæc domus lapidea fœliciter cõ- F secuta! Consecuti sunt igitur fideles *Christi* deuoti ad tumbam eiusdem sancti *Thomæ* Archidiaconi, morborum miraculose remedia, & prout paginæ huiusmodi scriptori certissime protestabatur vir magnæ auctoritatis & scientiæ, Dominus *Ioh.* de *Lexintona*, Miles Dominus noster *Iesus Christus*, cuius testimonia credibilia facta sunt nimis, multis miraculis sulennibus huiusmodi sancti viri manifestauit sanctitatem, vnde in breui, propter frequentiam & beneficia spiritualia & corporalia postulantium, prædictorum fratrum cellula in aug- G mentum crescens, cella meruit appellari. Hunc igitur sanctum Archidiaconum *Thomam*, sicut Episcopum *Cicest. Richardum*, licet non *Romæ* canonizentur, contubernio S. *Ædmundi*, cui fuerant in sæculo speciales credimus indubitanter adductus extitisse. Miracula quæ Dominus meritis beati Episcopi dignatus est operari, in *historialibus libris* S. *Albani*, videlicet in libro de vita S. *Edmundi*, annotantur. Miraculorum autem beneficia, quæ Dominus meritis memorati Archidiaconi *Thomæ* indi-

1253. genribus impertirur, oota fuot fratribus fępedictis *montis Carmeli* & cōpatriotis. Hos igitur tres beatos *Angliæ* alumnos, *Edmundum*, *Richardum*, & *Thomam*, Dei confessores, gloria perfrui fumoiæ credimos *Trinitatis*

Infortuniũ in exercitu Regis otác.

ET dum dies illi profluxerunt quibus Dominus Rex *Francorum* tempore tribulatioois in *Terra sancta* inglorius, fame ioualefceote, in communitione *Cæsarea* moraretur, quidam eius miles nobilis & ftrenuus de Regno *Francorum* oriundus, venit ad Dominum fuum Regem, dicens: Domine mi Rex inutiliter & probrose hic iacemus. Concede mihi, fi placet, liceotiam vt aliquid mihi adquiram inter infideles, cùm quibus non haberis treugam vel amicitiam, honoris, commodi & victualiū, quibus maximè indigemus, falua exercitus nostri difciplina militari. Nostis enim quod quicquid militi accrefcit vtilitatis aot famæ Domino pleniùs accumulatur. Cui Rex benignè refpondit: Vade, Dominus te ducat iocolumem. Miles igitur collecta fibi manu armata, exemplo *Willielmi Longa spata* edoctus & aoimatus, qui coofimileio fecerat equitarutam, prout in loco fcriptum eft, profectus in partes *Saracenorum*, qui *Christianis* acerbiùs oocuerunt, quos impeto repentino acriter inuadens hostes vicit dissiparos. Et gloriofe triumphans, lætus multa fpolia reportauit. quod videntes quidam inuidi de confiliariis Regis, ac adulatores, dixerunt ei: Domine, iste miles multam pecuniam fibi adquifioit, ius expostulat, vt vos eainde adubeté partem vobis, qui iam indigetis, vendicetis & habeatis: ipse vero de beneuoleotia & fauore clam de exercitu contra edictum geoerale exiuit, transgressioocm faciens & temeritaté. Vocatus igitur miles, & prouocatus ante Regem, grauiter ab æmulis eft accufatus, & adiudicatum eft, vt potiffimam partem fuę adqoifitionis Domino Regi cōcederet. Cui miles: Domine, omnia mea tua funt, imò & ego tuus. Videtur tamen mihi iuftius, vt ipfe bonis gaudeat adquifitis, qui pro ipfis caput & vitam expofuit adquirendis. Hæc enim, vt perpendo, verba excitarũt quidā defides & formidolofi cubicularii vestri ac confiliarii, vobis blandientes, & vt vobis placeant adulantes. Prosiliens igitor vnus ipforum in medium, quos fic reprehenderat, & ebollicos io ira magna, conuitia multa in ipfum exaggeraoit, dicens: Talia dicens mentiris per medium gulæ tuæ fœtentis, qui Domini Regis collaterales ignaoiæ redarguis & proditionis addens quòd malus miles effet fugitiuus & victus, quod eft in *Gallicana* lingoa *meschāt* & hoc verbom maximę offeosioois inter eos. Cùm autem hæc audiffet quidam miles iunior, audax & ftrenuos, filius videlicet militis accufati, ira accenfus nimia profilit in medium, & non fe capiens præ ira, ore reboante ait: O pro cerebro Dei, & tu degener & imbellis talia aufus es verba parte meo præfente & audiente proferre? & fubito extrahens ficam, quam baiulauit, fcilicet hanclacium, ipfum conestò euifcerauit, & in ipfo furore exiliens, fe in Ecclefiam caufa defenfionis recepit. Hoc autem videns pater, doluit quafi vfque ad mortem, & procidens ad pedes Regis, ait: Nuoc domioe mi reuerendiffime, experienda eft Regalis clementia veftra, fi parcere dignemini huic facto impetuofo. Ego eoim ftare paratus fum curiæ veftræ iudicio ac humiliter iuri parituros. Coi Rex: Reperi fuper hoc idooeos fideiuffores & dum iret pater, filius eius fubito à Regis fatellitib9 extractus eft fubito, & fine iudicio eoriæ fubito fufpenfus. Et cùm rediffet pater eum fide iufforibus, iuri parere per omnia paratus, vidit filium fuum iā fufpenfum & mortuom, quod etiam procurarunt eius inimici, vt pater videns filium extinctum magis angeretur. Contremuit igitur præ anguftia, & vix ora refoluens: Quid hoc eft, Domine mi Rex? ait. Sufpendisti, vel fufpendi conniuentibus oculis filium meum abfque iudicio permififti? ooo posfū partem diffimulare. Vbinam Ecclefię reuerentia? Vbi curiæ *Francorum* Iuftitia? Quæcuoque me auito iure in *Francia* continguot, necooo & homagiū, & quæ nuper enfe meo adqoifiui, tibi refignās derelinquo. Et ante expectatum, equum velociffimū afcendens, lateribus equinis non parcendo, fe ad quendam *Soldanum* coorulit, hæcque omnia ipfi feriatim intimaoit. Qui refpondit: Confugisti ad me? nooquam tibi deero. Pando tibi finum refugij & protectionis. Extunc igitur additos eft paganorum exercitui, factus apostata formidabilis, & fecoodùm illud quod fcribitur: *Ira est libido vlciscendi*: ex tone intcodit vltioni vigilanter, & factus de amico familiaris inimicus, Regem & exercitū fuū inæstimabiliter damnificauit, nō ceffans donec qui filium fuum fufpenderunt interemiffet. Sic, fic igitur ex inuidia ira generatur; & ex ira homicidium propagatur. Huic confimillima peftis iam quadraginta annis elapfis coorigit, de quodam *Templario*, pro vno eqoo defiderabili fibi violeoter ablato, transfugium ad *Saracenos* faciente, cui nomen *Ferrandus*, in armis ftrenuus & confilio circumfpectus, per quem primo *Damiatam* amiferunt, fed & omnem honoré infœliciter *Christiani*: fed tandem cum fubmerfiooi patu iffeot, cōmutis vifceribus, oe culpa vnius in tot millia redūdaret fubuenit perituris

Hoc igitur tempore, cū aura profpera diu expectata arrideret, Rex nauem afcendit, & poft ofcula & amplexus, *Eduardus* rediit ad matrem fuam, Rex fiouatis velis transfretauit.

Rex Ang. applicat apud Burdegalim

CIrca affumptiooem beatæ Virginis, applicuit Rex profpere apud *Burdegalim*. Occurrentes autem ciues, ipfum, vt decuit, reuerenter recepcrūt Inimici autem eius, aut fugeruot, aut in caftris, vt fe defenderent, receperunt. Iuffit igitur illico *Regulā* obfidiooe vallari, vbi quam plurimi hoftium fuorum *Guastonensium* latitabant. Ipfe *Guasto* ad Regē *Hispania*, cuius fe fecit amicum & affinem, coofugit, *Gasconia*, quæ eum, vt dicebat, iure contingebat, promittens dominium. Ipfi quoque quos in *Regula* pofuerat, in hoc confideotes, fefe animofe & viriliter defendebaor.

Pictauenses Francis suspecti.

AVdientes autem qoi Regni *Franc.* rexerunt gubcroacula, quod Rex *Angl.* in *Gasconia* iocolumis applicuiffet, fufpectam habeotes *Pictauensium* fæpius expertam proditionem, præfertim cum Rex eorum remotus extitiffet, timuerunt ne iidem *Pictauenses* transfugium facerent ad Regem *Angl.* Dominum eorum veterem & frugalem. Militaré igitur illuc maoum deftinantes, oon permiferuot eis habere caftrotum vel ciuitatum cuftodiam vel domioium, & fic licet inuiti fideles effecti *Pictauenses*, nec Regno *Franc.* nocueruot, nec Regi *Anglorum* prodeffe potuerunt. *Anglorum* tameo calcaneis laqueos clanculo parauerunt, prout in fequentibus pleoius declarabitur.

Epist. missa Papa ab Episc. Linc.

DIebus fub eifdem, cum Dominus Papa *Innoc.* iiij. fignificaffet per Apoft fcripta, præcipiendo Epifc. *Lincoln. R.* quatenus quiddā faceret, quod ei videbator ioiuftum & rationi diffonum, prout frequenter fecerat illi & aliis *Anglia* Prælaris, refcripfit ei in hæc verba. *Salutem. Nouerit discretio vestra, quòd mandatis Apost. affectione filiali deuotè & reuerenter obedio. His quoque qua mandatis Apost. aduersantur, paternum zelans honorem, aduersor & obsto. Ad vtrumque enim teneor ex diuino mandato. Apost. enim mandata, non sunt, nec esse possunt alia, quā Apost. doctrina, & ipsius Domini nostri* Iesu Christi *Apost. magistri & Domini, cuius typum & personam maximè geris*

geris in Hierarchia Ecclesiæ Dominus Papa consona & conformis. Ait enim Dominus ipsamet noster Iesus Christus Qui non est mecũ, contra me est. *Contra ipsum autē nec est, nec esse potest Apostolicæ sedis sanctitas diuinissima. Non est igitur prædictæ literæ tenor, Apostolicæ sanctitati consonus, sed absonus plurimũm & discors. Primo quia de illius litera & ei consimilium longè lateque dispersarum superaccumulato* Non obstante, *nec ex legis naturalis obseruanda necessitate inducto scatet cataclysmus inconstantiæ audaciæ, & procacitatis, inuerecundiæ mentiendi, fallendi, diffidenter alicui credendi vel fidem adhibendi: & ex his consequentium vitiorum, quorum non est numerus,* Christianæ *religionis puritatem & socialis conuersationis hominum tranquillitatem commouens & perturbans. Præterea, post peccatum* Luciferi, *quod idem erit in fine temporum ipsius filij perditionis* Antichristi, quem interficiet Dominus spiritu oris sui, *non est, nec esse potest alterum genus peccati, tam aduersum & contrarium Apostolorum doctrinæ & Euangelicæ, & ipsi Domino* Iesu Christo *tam odibile, detestabile, & tam abominabile, quàm animas curæ Pastoralis officij & ministerij defraudatione mortificare & perdere. Quod peccatum euidentissimis scripturæ sacræ testimonijs committere dignoscuntur, qui in potestate curæ pastoralis constituti, de lacte & lana ouium* Christi *viuificandarum & saluandarum pastoralis officij & ministerij salarium comparant, debita non administrant. Ipsa enim ministeriorum pastoralium non administratio, est scripturæ testimonio, ouium occisio & perditio. Quod autem hæc duo genera peccatorum, licet dispariter sint pessima, & omne alterum genus peccati inæstimabiliter superexcedentia, manifestum ex hoc, quòd ipsa sunt duobus existentibus & dictis, licet dispariter & dissimiliter, optimis directè contraria:* pessimum enim est, quod optimo contrarium. *Quantum autem est in dictis peccantibus, vnum peccaminum est ipsius Deitatis superessentialiter & supernaturaliter optima. Alterum verò deformitatis & deificationis, ex diuini radij gratifica participatione essentialiter & naturaliter optima interemptio: & quia sicut in bonis, causa boni melior est suo causato, sic & in malis, causa mali peior est suo causato. Manifestum, quoniam talium pessimorum interemptorum deformitatis & deificationis in ouibus* Christi *in Ecclesia Dei introductores, ipsis pessimis interemptoribus sunt peiores,* Lucifero & Antichristo *proximiores, & in hac peioritate gradatim, quanto magis superexcellentis, qui ex maiore & diuiniore potestate sibi diuinitus in ædificationem, non in destructionem, tradita, magis tenentur ab Ecclesia Dei tales interemptores pessimos excludere & extirpare. Non potest igitur sanctissima sedes Apostolica, cui à sancto sanctorum Domino* Iesu Christo *tradita est potestas omnimoda, testante Apostolo in ædificationem, non in destructionem, aliquid vergens in huiusmodi peccatum, Domino* Iesu Christo *tam odibile, detestabile, & abominabile, & humano generi summè perniciabile, vel mandare, vel præcipere, vel quoquo modo ad aliquid tale conari. Hoc enim esset suæ potestatis euidenter sanctissimæ & plenissimæ, vel defectio, vel corruptio, vel abusio, vel à throno gloriæ Domini nostri* Iesu Christi *omnimoda elongatio, & in cathedra pestilentiæ, pœnarum gehennalium duobus prædictis tenebrarum principibus proxima consessio. Nec potest quis immaculata & sincera obedientia eidem sedi subditus & fidelis, & à corpore* Christi, *& eadē sancta sede per schisma non abscissus, mandatis vel præceptis, vel quibuscunque conaminibus, vndecunque emanantibus, etsi à supremo Angelorum ordine, obtemperare, sed necesse habet totis viribus contradicere & rebellare. Propter hoc, reuerendi Domini, ego ex debito obedientiæ & fidelitatis qua teneor vtrique parenti Apostolicæ sedis sanctissimæ, & ex amore vnionis in corpore* Christi *cum ea, his quæ in prædicta litera continentur & maximè, quia, vt prætactum, ad peccatum Domino* Iesu Christo *abominabilissimum & humano generi perniciosissimum euidentissimè vergunt, & Apostolicæ sedis sanctitati omnino aduersantur, & contrariantur Catholicæ fidei, vt ce.filialiter, & obedienter non obedio, contradico & rebello. Nec ob hoc potest inde vestra discretio, quicquam durum contra me statuere, quia omnis mea in hac parte & contradictio & actio, nec contradictio est nec rebellio, sed filialis diuino mandato debita patri & vestri honoratio. Breuiter autem recolligens dico, Apostolicæ sedis sanctitas non potest nisi quæ in ædificationem sunt, & non destructionem: hæc enim est potestatis plenitudo, omnia posse in ædificationē. Hæc autem quas vocant prouisiones, non sunt in ædificationem, sed in manifestissimam destructionem. Non igitur eas potest beata sedes Apostolica acceptare, quia caro & sanguis, quæ Regnum Dei non possidebunt, eas reuelauit, & non Pater Domini nostri* Iesu Christi, *qui est in cælis.*

HÆc cùm ad Domini Papæ audientiam peruenissent, non se capiens præ ira & indignatione, toruo aspectu & superbo animo ait, Quis est iste senex delirus, surdus & absurdus, qui facta audax, imò temerarius, iudicat? per *Petrum & Paulum*, nisi moueret nos innata ingenuitas, ipsum in tantã cõfusionem præcipitarem, vt toti mundo fabula foret, stupor, exemplum, & prodigium. Nonne Rex *Angl.* noster est Vassallus & vt plus dicam, mancipium, qui potest eum nutu nostro incarcerare, & ignominiæ mancipare? Et cũ hæc inter fratres Cardinales recitarentur, vix compescentes impetum Papæ, dixerunt ei, Non expediret Domine, vt aliquid durum contra ipsum Episcopũ statueremus, vt enim vera fateamur, vera sunt quæ dicit. Non possumus eum condemnare. Catholicus est, imò & sanctissimus, nobis religiosior, nobis & sanctior, excellentior, & excellentioris vitæ, ita vt non credatur inter omnes Prælatos maiorem, imò nec parem habere. Nouit hoc *Gallicana & Anglicana* cleri vniuersitas, nostra non præualeret contradictio. Huiusmodi Epistolæ veritas, quę iam fortè multis innotuit, multos cõtra nos poterit commouere. Magnus enim habetur Philosophus, Latinis & Gręcis literis ad plenum eruditus, zelator iustitiæ, lector in Theologię scholis, prędicator in populo, castitatis amator, persecutor simoniacorum. Hæc dixerunt Dominus *Ægidius Hispanus* Cardinalis, & alij, quos propria tangebat conscientia. Consilium dederunt Domino Papæ, vt omnia hæc conniuentibus oculis sub dissimulatione transire permitteret, ne super hoc tumultus excitaretur. Maximè propter hoc, quia scitur, quòd quandoque discessio est ventura.

Papa indignatur valde lectis literis Episc. Lincol.

ANno quoque sub eodem, Dominus *Robertus de Sotindona*, Domini Regis clericus & consiliarius specialis, perpendens effusiones expensarũ domus *S. Albani*, cùm in plena possessione fuisset Ecclesiæ de *Herteburne*, charitatis intuitu contulit eam Ecclesiæ *S. Albani* in proprios vsus possidendam. Simile quoque beneficium fecit Ecclesiæ *S. Martini de Bello*, videlicet de Ecclesia de *Ielelham*. Iterum, simile fratribus *Hospitalis* de *Donera*, Ecclesiam scilicet de *Hospinge*. Prouentus primi beneficij ascendit ad pretium trecentarum marcarum; secundi, centum; tertij, sexaginta marcarum annuatim. Et hæc omnia pio affectu contulit, vt ampliaretur in vnoquoque loco prædicto beneficium hospitalitatis, tã in equis quam personis erogandũ.

Munificentia R. de Sotindona.

IN vigilia autem assumptionis beatæ Virginis, obiit venerabilis Abbas *Ranulphus Ramesiæ*, domum suam relinquens tempore tunc inessis regalibus diripiendam. Tradita est igitur curiali clerico *Endon* custodienda cuius facta, ne ad aures obloquentium perueniant, prætermitto. Vasa autem argentea quæ xxxv. marcas ponderabant, concupis-

Ranulphus Abbas Ramesiæ moritur

1253. ctibilia vina, & equos, & fylueftres beftias ad opus A cuftodum Regni diripuerunt, & irreuerenter ab Ecclefia alienauerunt,& quod durius erat,à tenentibus de Abbatia non minimam pecuniam extorferunt,qui cuftodes & pupillorum tutores effe tenebantur. Miftique funt ad curiam *Romanam* quidam Regis clerici. fcilicet magifter *Nicolaus* de *Plumtuna* & magifter *Ioh*.de *Hybernia*, ad contradicendum, & omnia prædicta Regis promiffa caffandū, vt nullatenus pecuniari parcerent effufioni, quin Regis propofitum & defiderium perducerent ad effectum. Interim per totum illum annum Epifc *Lincolnienfis*,quia in fpiritu præcognouerat,quod Rex malo confilio ductus & feductus omnia peruerteret,excommunicari iuffit,& conftituit per totam Diocefim fuam omnes prædictarum chartarū infractores, & etiam vbicunque fuerant hominū conuenticula, vbi (proh dolor!) claues Ecclefiæ fuut contemptæ.

Mirabiles eueniunt mirabilia rerum. Diebus autem fub eifdem quiddam dignū cōtigit admiratione in ore multorum reuolutū, fcilicet quòd eodem anno cùm effet in Vere & Æ C ftate ariditas magna & diuturna, in fine Æftatis & Autumno fluuij margines excedendo, & vfque ad collum crepidines afcendendo, loca finitima fubuerterunt. Et in fine Autumni & poft feftum S. *Michaelis*, cùm pluuiarum multarum inūdationes diffunderētur, tanta fuit ficcitas & fluminum, imò & fontium diminutio,& aquarum penuria vt qui molitura indigebant, vfque ad vnam ferè diætam annonam molendam detulerunt. Simileque prodigium ipfo toto tempore contigit Vernali, contra naturam temporalem: tempore enim æquinoctij, cùm temperies omnia muderarut, pax fieri confueuit elementorum.

Feftum fancti Eduardi celebratur fplendide. Feftum S.*Eduardi*,quod eft in quindena S. *Michaelis*, de mandato Regis congregatis quam plurimis prælatis & Magnatibus, adeò celebriter, procurantibus diligenter Comite *Richardo* & Regina, celebrabatur, vt nunquam nobilius.

Rex Angl acquirit caftra fua in Gafconia. In fine verò Æftatis anni illius, poft multos labores & expēfas inutiles,adeptus eft Dominus Rex *Angliæ* caftra fua propria in *Gafconia*,cū bonis con dictionibus obfefforum. Nec illis multū damni vel iniuriæ fecit,licet multipliciter promeruiffent nifi quòd videbant & cognofcebant, quòd vineæ fuæ extirpabantur. Ipfi tamen quotidie in exercitum Regis,faxa molaria & iacula miræ magnitudinis in mortem multorum,tranfmiferunt, quæ iacula tanquam ad prodigium monftranda in *Angliam* portabantur. Qui tamen cum inclufi arctabantur,clam frequenter ad Regem *Hifpaniæ* nuncios fecretos tranfmiferūt,vt ipfe Rex *Hifpaniæ* ipfis tanquā fuis fidelibus obfeffis fuccurrere dignaretur. Quæ omnia culpas ipfos & facinora exaggerabant. Cùm autem muniti & coacti exirent, Domino Regi *Angl*. mancipati,acefferunt fratres Regis vterini,exigētes captiuos illos ad voluntatem eorum contrectādos, quò.l in admirationem multorū Domini Regis amicorum & indignationem,eft præfumptum. Pepercit autem Regis remiffa mifericordia manifeftis inimicis tanto fudore fuperatis, nefcius illius facti Euangelici: *Adducite illos qui noluerunt me regnare fuper eos, & interficite coram me*. Et emarcuit fama & reuerentia illius, qui proprios opprimit, & blanditur alienis.

Legati miffi à Rege Angl ad Regem Hifp. Rex verò timens mufcipulas *Gafconenfium*, ne transfugium facerent ad Regem *Hifpaniæ* potentiffimum, nuncios folennes ad ipfum, videlicet Epifcopum *Bathonienfem* & Dominum *Ioh. Manfel*, clericum fuum fpecialem deftinauit, vt eius fœdus & amicitiam humiliter poftularent, & fororē fuam vterinam *Eduardo* Domini Regis *Angliæ* primogenito & hæredi legitimo benignè concederet 1253. matrimonialiter copulandam. Ipfe autē Dominus Rex *Angliæ*, *Gafconiam* filio fuo memorato conceffcrat,quòd non difcrepatā conceffione facta vel facienda forori iam dicti Regis *Hifpanorum* filio fuo *Eduardo* maritandæ. Quod negotium dictū nuncij vfque ad confummationem,efficaciter cum inæftimabilibus laboribus & folicitudinibus profequēB tes, fauorem & amicitiam cum quadā nobili charta,cuius bulla aurea marcam vnam argenti ponderabat,reportarunt in qua autem folenniter nimis infertum fuit, quòd Rex *Hifpaniæ* quietum clamauit quicquid iuris habuit vel habere potuit ex dono Regis *Henrici* fecundi & confirmatione Regis *Richardi* & *Ioh*.in *Gafconia*. Impetrauit infuper nūciorum folertia,imò folus, vt dicitur, *Ioh Manfel*, quafdam libertates ad opus peregrinorum fanctū *Iacobum* adeuntium, vt liceat ad beneplacitum eorum, hofpitari in vrbibus quæ funt in ditione negis *Hifpaniæ*, & victualia fibi hofpite eorū irrequifito, liberè comparare. Poftulabat autem dictus rex præfentiam *Eduardi* fibi exhiberi,vt ipfum videret & elegantiam confideraret & peritiam, & ipfum honorificè & folenniter, prout tantum decuit adolefcentem, cingulo donaret militari. Quod cū Domino Regi *Angliæ* nūciaretur, totius negotij feries ei complacuit, fed ad ipfum Regem *Hifpaniæ*, in tā remotas partes agentem, filium fuum primogenitum & hæredem vniuerforum tranfmittere,vehementer, nec mirum,formidabat,ne auaritia & malitia Rex *Hifpaniæ* ductus & feductus,tanto gloriaD retur obfide fibi leuiter præfentato. Tandem teftimonio Domini *I.Manfel*,teftimonium de fidelitate Regis *Hifpaniæ* perhibentis,& affirmantis,quòd nullo modo hoc faceret facinus,nec facere permitteretur, Dominus Rex *Angliæ* in fpem erectus eft meliorem: vnde ex tunc complacuit Regi, vt non tantùm pro *Eduardo*, imò & pro Regina confidenter mitteretur. Quod & factum eft. In toto verò illius belli tempore,hoc contigit indeficienter,quòd fi aliquis *Anglicus* delinqueret vltra culpam puniretur: fi alienigena, parua vel nulla vltio fequereE tur. Quod non immerito penfabatur.

Tempore fub eodem, quidam optimates Orientalium *Saracenorum*, in petitione & odium *Chriftianorum* confœderati funt, qui liberè difcurrentes vfque ad portas *Acon* licenter fine contradictionis repagulo difcurrebant, vbi damnain fuperbia magna perpetrabant. Saraceni debacchantur in Chriftianos.

Ipfis quoque diebus, inualuit fames in exercitu Regis in *Gafconia*, ita vt vna gallina fex denariis fcilicet fterlingis venderetur, fumma frumenti viF ginti folidis, fextanam vini duobus folidis & amplius. Panis autē vnius libræ ponderis, duobus vel tribus denariis, ita vt quidam ieiunus vix poterat miles cum fuo armigero & puero & equis, duobus folidis argenteorum competenter fuftentari. Fames magna in Gafconia.

Eodemque anno, videlicet x. Cal Nouembris, abftracta eft charta obligatoria, & de manu *Eliæ Iudæi Londinenfis* & de arca liberata, qua Abbas & Conuentus *S. Albani* tenebantur obligati, pro debitu *Richardi* de *Oxaie* Militis, & acclamatum eft G in fchola *Iudæorum Londinenfi*, quòd Abbas & Cōuentus mōnotatus quietus eft ab omni huiufmodi debito contra eos, ab initio fæculi vfque tunc, prout ftatim obtentum ab eifdem proteftatur. Abbas & Conuentus S Albani abfoluuntur à debito R. Oxaie.

Eifdem diebus dilatata eft fama Regis *Hifpaniæ*, fed non Regis,cuius titulus in fcriptis ipfius talis fcribitur: *Alphōfus* Dei gratia Rex *Caftellæ*, *Legionis*, *Gallaciæ*, *Toleti*, *Murtiæ Corduba* & *Ichenni*. Dominatio verò Regis *Angl*. in magna parte mutilata eft, promifit enim *Hyberniā* filio fuo,& multas alias poffeffiones, quæ tractatus exigunt fpeciales. Fama Regis Hifpaniæ dilatatur.

Tem-

1253. *Consilium de (?) Regis Hispaniæ ad Regem Ang.*

TEmporibus quoque sub eisdem, Rex *Hispaniæ* amicissimus iam Domino Regi *Angl.* factus, cùm audisset de moribus eius, cõdoluit in spiritu benignitatis & discretionis, & literatoriè significauit eidem, vt exemplo bonorum Regum ac Principum, quorum titulus ab antiquo talis est: *Erit agnus domesticis & suis commilitonibus, & leo exteris & rebellibus*: ille videlicet sermo recitatur vt talia sequeretur, nec esset ampliùs suorum oppressor, & alienorum receptor & alimentator. Sed

Quid iuuat in sterili spargere semen humo?

Rex *Hispaniæ* octo habet Regna: *Castellam, Gallaciam, Sibyllam, Cordubam, Murciam*, & *Hispalim*, quę tenentur ab eo. Omnia hæc *Christianis* subduntur. Habet insuper duos Reges *Saracenos* sibi tributarios, sicut patet in charta Domini Regis *Angliæ*.

Episcopus Lincolniēsis infirmatur ad mortem.

DIebus sub eisdem, cum dies caniculares suam exercuissent malitiam, Episcopus *Lincolniensis Robertus* apud *Bukedonam* manerium suum decubuit grauiter infirmatus. Vocauit igitur ad se quendam fratrem de ordine *Prædicatorum*, magistrum *Ioh.* de *sancto Ægidio*, in arte peritum Medicinali, & in Theologia lectorem, eleganter eruditum & erudientem, vt ab eo corporis & animæ reciperet consolationem. Nouerat enim in spiritu, tribulationem in proximo Ecclesiæ ingruere, quam non prouidimus. Vnde præcepit Sacerdotibus per suā Diocesim constitutis, vt solenniter in omnes chartarum magnarū de Regni libertatibus violatores, vbicunque cognoscerent homines conuentos, sententiam excommunicationis indefesse innouarent. Cui pręcepto quidam aulici tam clerici quam laici, procaciter resistentes, Presbyteris contumelia inferebant. Vnde ex ipso facto, ipsos nouimus vinculo anathematis irretitos. Et cùm vna dierum confabularetur Episcopus cum memorato fratre *Ioh.* physico, recitando facta Papę, redarguit grauiter confratres suos *Prædicatores*, & alios, similiter *Minoribus* non pepercit, eò quod ordo eorum idcirco in paupertate voluntaria, quæ est paupertas spiritus, salubriter constituitur, vt liberiùs vitia potentum non palpent, sed censoria austeritate acriter reprehendant. Quia

Cantabit vacuus coram latrone viator.

In hoc autem, quod tu frater *Ioh.* & alij *Prædicatores*, peccata magnatum audacter non redarguitis, & facinora non detruncatis, hæreticos censeo manifestos. Et addidit Episcopus: Quid est hæresis? Da definitionem. Et cùm hæsitasset frater *I.* non recolens authenticam ipsius rei rationem ac definitionem, subiunxit Episcopus fideli interpretatione *Græci* Idiomatis in *Latinum*: *Hæresis est sententia humano sensu electa, scripturæ sacræ contraria, palam edocta, pertinaciter defensa*. Hæresis *Græcè* electio *Latinè*. Et consequenter subiunxit reprehendens Prælatos maxime *Romanos*, qui consanguineis suis indignis, ætate & scientia insufficientibus, curam cõmittunt animarum. Dare curam animarum paruulo, sententia est alicuius Prælati, humano sensu electa propter carnem vel terrenitatem. Et est contraria scripturæ sanctæ, quæ prohibet fieri pastores, qui non sunt idonei ad arcendum lupos. & est palam edocta, quia manifestè portatur charta sigillata vel bullata: & est pertinaciter defensa, quia si quis voluerit contradicere, suspenditur, excommunicatur, & super eum prælium sanctificatur. Cui tota definitio hæretici cõuenit, hæreticus est. Sed quisque fidelis tenetur opponere se hęretico quantum potest: qui ergo potest contradicere & non contradicit, peccat, & videtur fautor esse, secundùm illud *Gregorij*: Non caret scrupulo societatis occultę, qui manifesto facinori desinit obuiare. Sed fratres tam *Minorum* quàm *Prædicatorum* maximè obligantur ad oppositionem contra talem, cùm vtrique habeant ex officio gratiam prædicandi, sunt ad illud officium per paupertatem liberiores: non solùm peccant si ei non contradicunt, imo fautores ipsius existunt, sicut & Apostolus ad *Romanos*. 1. *non solum qui talia agunt, sed qui consentiunt, digni sunt morte*. Potest ergo concludi, quod tam Papa, nisi ab hoc vitio cesset, quàm dicti fratres, nisi curiosos se exhibeant ad arcendum talem, digni sunt morte scilicet perpetua. Item dicit Decretalis, quòd super tali vitio, videlicet hæresi, potest & debet papa accusari.

1253.

Episc. Linc. queritur de Pontifice Romano.

ET quia noctes tunc temporis in longum protrahebantur, erat autem tertia nox ante festum sancti *Dionysii*, Episcopus lethali tædio & infirmitate prægrauatus, accersiri præcepit aliquos de clericis suis, vt saltem mutuis collocutionibus recrearentur: quibus Episcopus dolens de iactura animarum per papalis curiæ auaritiam, suspirans ait; *Christus* venit in mundum vt animas lucraretur; ergo si quis animas perdere non formidat, nonne *Antichristus* merito est dicendus? Dominus sex diebus mundum condidit vniuersum, sed vt hominem repararet, plùs quam triginta annis laborauit; nonne ergo animarum destructor inimicus Dei & Antichristus censetur? priuilegia sanctorum Pontificum *Romanorum* prædecessorum suorum, papa impudenter annullare per hoc repagulum, *non obstante*, non erubescit, quod non fit sine eorum præiudicio & iniuria manifesta: sic enim reprobat & diruit, quod tanti & tot sancti ædificarunt, ecce sanctorum contemptus! Merito igitur contemptor contemnetur, secundùm illud *Isaiæ*: *Væ qui spernis, nonne contemneris?* quis eius priuilegia conseruabit? Errorem suum ad hoc respondens Papa sic tuetur: Par in parem non habet imperium, ergo Papa me Papam minimè præualet obligare. Ad hoc respondeo, ait Episcopus; Mihi videtur, non sunt pares nauigans in mundi periculo, & gratulans in portus securitate. Da, vt aliquis papa saluetur. Absit dicere contrarium. Dicit Saluator; *Qui minor est in Regno cælorum, maior est Iohanne Baptista, quo maior inter natos mulierum, nemo surrexit*. Nonne maior est ergo aliquis Papa dator priuilegiorum vel confirmator, isto viuente? profectò, maior mihi videtur, ergo in minorem habet imperium, non igitur debet præterirurum. Nonne dicit Papa de suis plerisque prædecessoribus ille vel ille pię recordationis prædecessor noster, &c. & sæpè, adhærentes sancti prædecessoris nostri vestigiis, &c. Quare ergo quæ fecerunt, diruunt fundamenta qui sequuntur? plures Apostolici viri vnum aliquod priuilegium priùs piè concessum confirmarunt. Nonne plures diuina gratia saluati, maiores sunt vno solo adhuc periclitante? Item, antiqui patres nostri viri Apostolici tempore sunt priores; & quos antiqui temporis attollit reuerentia, venerabiles habere tenemur. Hoc bene attendebat sanctus virtute venerabilis *Benedictus*, omnium spiritu sanctorum repletus in regula sua; qui prius venientes qualescunque authenticis viris tardiùs ad ordinem accedentibus præponit & esse præcipit venerabiles & priores. Vnde ergo hæc iniuriosa temeritas, priuilegia antiquorum sanctorum multorum in irritum reuocare?

Lugubris querimonia de oppressionibus Ecclesiæ.

PRæterea, etsi multi alij viri Apostolici Ecclesiam afflixerint, iste grauius alijs coëgit ancillari, & inconuenientia multiplicauit. *Caursini* enim manifesti vsurarij, quos sancti patres & doctores nostri, quos vidimus & audiuimus, videlicet magister eximius in *Francia prædicator*, Abbas quoque de *Flay Cisterciensis* ordinis, magister *Ia-*

1253.

cobus de *Viteri Cant.* Archiepiscopus *Stephanus* exulans, magister *Robertus* de *Curcun*. prędicando à partibus *Franciæ* eiecerunt, quia anteà hac peste *Anglia* non laborabat, iste Papa suscitauit & protegit suscitatos: & si quis obloquatur, damnis & laboribus, teste Episcopo *Lond. Rogero*, fatigatur. Nouit mundus, quòd vsura detestabilis habetur in vtroque Testamento & à Deo prohibetur, nunc Domini papæ mercatores vel scambiatores, obmurmurantibus *Iudæis*, palam *Londini* fœnerantur, viris Ecclesiasticis & maximè religiosis diuersa machinantur grauamina, cogentes quos grauat egestas mentiri, & signa sua scriptis mendacibus appendere: quod est idololatrare, & veritati, quæ Deus est abrenunciare. Verbi gratia, mutuo accipio marcas per annum procentum libris: cogor conficere scriptum & signare, in quo confiteor me centum libras mutuo in fine anni soluendas recepisse. Et si fortè sortem pecuniæ tibi infra mensem vel dies pauciores adquisitam vsurario Papali soluere volueris, non recipiet, nisi integraliter centum libras: quæ conditio grauior est quàm *Iudæorum*, quia quandocunque sortem *Iudæo* attuleris, recipiet benignè, cum tanto lucro quod tempori tanto se commensurat. Præterea, nouimus Papam fratribus *Prædicatorum* & *Minoribus* præcepisse, vt morituris assistentes, quos inquirant diligenter, persuadeant vrgenter, vt condant testamenta sua ad commodum & subsidium *Terræ sanctæ*, & crucem assumant, vt cùm conualuerint substantiolas eorum emungant, vel si moriantur ab executoribus tantum recipiatur vel extorqueatur. Cruce quoque signatos personis laicis, sicut quondam in templo oues & boues venundari consueuerunt, vendit apportandos. Inspeximusque literam Papalem, in qua insertum reperimus, quod testamenta condentes, vel crucem suscipientes, & subsidium *Terræ sanctæ* impendentes, tantundem recipient indulgentiæ, quantum pecuniæ largientur. Præcepit insuper Papa in multis suis scriptis, prælatis, vt tali vel tali alieno & absenti & penitus indigno, qui nec literas vel linguam nouit indigenarum, vt prædicare posset vel confessiones recipere, vel saltem propter pauperes reficiendos & transeuntes suscipiendos, residentiam facere prouiderent in Ecclesiastico beneficio, quantum vel quale duceret acceptandum. Item scimus Dominum papam scripsisse Abbati de *S. Albano*, vt prouideret cuidam *Iohanni* de *Camezana*, quem nunquam viderat, in beneficio competenti: & infra breue tempus prouisum est ei in Ecclesia, quæ annuatim xl. marcas & ampliùs valebat: sed ipse ea non contentus, conquestus est papæ. Scripsit igitur papa Abbati memorato, vt dicto clerico vberiùs prouideretur: nihilominus tamen reseruata eidem Domino papæ prioris Ecclesiæ donatione. Et non post hæc dies multos venerunt ad prædicti Abbatis cœnobium, duæ satis despicabiles personæ literas Papales deferentes; in quarum tenore insertum fuit, vt illico ipsis viris nobilibus ad sua negotia expedienda sine difficultate ad manum decem marcas Abbas conferret: quibus ampullosa & minantia verba proferentibus, Abbas finem fecit. De fratris quoque sanctis & literatis, qui sæculum ordine irregressibili pro Deo imitando reliquerunt, suos facit Papa telonarios, ad pecuniam argumentose extorquendam. Quod & ipsi onus inuiti suscipiunt, ne inobedientes esse videantur. Et sic de sæcularibus fiunt sæculariores, & mentitur in eis stragulorum vilitas; dum sub habitu paupertatis spiritus habitat elationis; & quia non debet mitti in *Angliam* Legatus, nisi à Rege postulatus, mittit papa Legatos sophisticos & transformatos, sed non rubeis vestibus redimitos, magnis armatos potestatibus, nec est difficile exemplum inuenire. Tot enim frequenter adueniunt huiusmodi, vt eorum nomina audientibus tædium generaret. Cæterùm, quod videre non consueui, concedit papa ob fauorem sæcularem, vt aliquis Episcopatum obtineat, nec tamen Episcopus existat, sed electus sempiternus: quod tantundem significat, vt lac & lanam habeat ouium, lupos tamen non abigendo, pristinos etiam reditus retinendo. Et cùm hæc & alia enormia, videlicet omne genus auaritiæ, vsuram, symoniam & rapinam, omne genus luxuriæ, libidinem, gulam, & ornatum, quæ in curia illa regnant, detestaretur, vt verè de ipsa iudicatur,

Eius auaritia totus non sufficit orbis,
Eius luxuria meretrix non sufficit omnis.

Nitebatur prosequi, quomodo confisa curia illa vt *Iordanis influat in os eius*, patulo hiatu aspirabat, vt etiam bona intestatorum & distinctè legatorum sibi vsurparent: & vt licentiùs hoc facerent, Regem in rapinis suis consortem facerent & participem. Nec liberabitur Ecclesia ab *Ægyptia* seruitute, nisi in ore gladij cruentandi: sed hæc profecto leuia, sed in breui, scilicet hoc triennio, ventura sunt grauiora. In calce verò huiusmodi propheticæ locutionis, quem prærumpentibus singultibus, lachrymis & suspiriis vix pronunciasset, abbreuiata est lingua eius, & deficiente halitu, organum vocis siluit mutilatum.

Mors Episc. Lincolniensis Robert.

MIgrauit igitur ab huiusmodi mundi, quem nunquam dilexit, exilio, sanctus *Lincolniensis* Episcopus *Robertus* secundus, apud *Bugedonam* manerium suum in nocte sancti *Dionysii*. Domini papæ & Regis redargutor manifestus, prælatorum correptor, Monachorum corrector, presbyterorum director, clericorum instructor, Scholarium sustentator, populi prædicator, Incontinentium persecutor, Scripturarum sedulus perscrutator diuersarum, *Romanorum* malleus & contemptor. In mensa refectionis corporalis, dapsilis, copiosus, & ciuilis, hilaris & affabilis. In mensa verò spirituali deuotus lachrymosus, & contritus. In officio pontificali sedulus, venerabilis, & insatigabilis.

Melos auditum in æthere.

IN cuius obitu, ea videlicet nocte qua migrauit ad Dominum, Episcopus *Londinensis Fulco* quasi quoddam signum dulcissimum audiuit, cuius melos cor & aures audientis meritò potuit reficiendo detinere, in æthere sublimi. Et arrigens auscultando, non enim erat procul à *Bukedona*, dixit circumstantibus: Auditis & vos quæ audio? At illi interrogauerunt: Quid audis Domine? Respondit Episcopus: Sonum signi magni, & quasi cœnobialis, supra quod humanum est: delectabilem sonum ordinatè pulsatum in sublimi. Ipsi autem confessi sunt, se nihil huiusmodi auribus licet attentis audiuisse. Quibus Episcopus: per fidem quam debeo sancto *Paulo*, credo quòd dilectus pater, frater, ac magister noster, venerabilis Episcopus Lincolniensis transiens ex hoc mundo, in cœli collocetur regione. Et hoc mihi signum pro signo manifesto. Non enim hic propè habeatur. Inquiramus in continenti. Et inuenerunt, & probauerunt totius assertione familiæ, quòd eadem hora migrauerat Episcopus ab hoc sæculo. Huius rei mirabilis, imò miraculi primitiui perhibuit testimonium, & ei assertiuè narrauit, qui hoc scripsit Dominus *Iohannes Crachale*, Episcopi clericus specialis, vir venerabilis, & inter omnes Episcopales non vltimæ auctoritatis.

Eadem

1253

Clangorem campanarum in aere audiunt.

EAdem quoque nocte, quidam fratres de ordine *Minorum*, dum versus *Bukedonam*, vbi Episcopus *Lincolniensis Robertus* morabatur, properarent: erat enim *Prædicatorum* & *Minorum* pater & consolator: per syluam Regiam, quæ *Vvanberge* dicitur, ignari compendiorum oberrassent, audierunt in sublimi quoddam classicum campanarum melodicum valde: inter quas vnum signum soni dulcissimi articulatim, ordinatè, & distinctè, electum audierunt, omnibus præauditis incomparabilem, vnde mirati sunt vehementer. Nesciebant enim aliquam nobilem ecclesiam esse propè. Apparente autem diluculo, post multos inutiles erroris labores, obuios quosdam habuerunt forestarios, à quibus cùm ad iter rectum dirigerentur, interrogauit vnus fratrum, quidnam significauit illud magnum classicum & solemne, quod versùs *Bukedonam* audierant? Qui responderunt, se nihil audire, vel audiuisse: quod tamē adhuc aëra demulcebat. Fratres igitur inde magis admirantes, venerunt ad *Bukedonam* satis tempestiuè. Vbi certificabantur, quòd eadem nocte, & noctis hora, qua dictam melodiam in æthere audierunt, Episcopus *Robertus* fœlicem animam exhalauit.

Fames magna in Gasconia.

EOdemque tempore, inualescente & crescente caristia victualium in *Gasconia*, ita scilicet vt summa frumenti viginti solidis, & auenæ pro decem, caro & piscis pro multo pretio venderetur, & etiam vinum, quo consueuit *Gasconia* abundare: misit dominus Rex Priorem de *Newburgh*, Canonicum, & Rogerum *Censorem* in *Angliam*, cum quibusdam aliis fidelibus & consiliariis suis, vt quæ exercitui suo necessaria forent, concitò reportarent. Qui *Londinum* venientes, exegerunt non minimam à ciuibus & mercatoribus *Londinensibus* pecuniæ quantitatem. Et arma colligentes, frumentum, & carnes salitas, ita vt multas inde naues onerarent, non pigri neque segnes abrasores extiterunt. Quæ omnia Regalis curiæ & exercitus *Charybdis*, instar insatiabilis Barathri planè deglutiuit.

Reputauit etenim dominus Rex *Angliam* esse puteum inexhaustum, quæ omnium finitimarum & circumiacentium Regionum, culpas luit & excessus. Et,

Quicquid delirant Reges plectuntur Achiui.

Rex autem iam alter factus *Lycurgus*, vineas *Gasconensium* hostium suorum, in quibus ipsi *Gasconenses* maximè confidunt, radicitus fecit extirpari, & castra & domos funditus complanari. Quod cùm cognouissent *Gasconenses*, hoc genus vltionis redarguētes, militiā Comitis *Legriæ Simonis* potiùs approbabant: exterminiū plantarum, & domorū incendia, pugnā anilem, non virilem reputantes.

Capti à Rege manumissi.

CAptis *Regula* & *Benagio* castris, qui labore & sumptibus *Anglorum* capiebantur, Rex concessit liberos *Petro* de *Sabaudia* & fratribus suis *Pictauensibus*. Qui liberi, hostibus Regis illicò sunt adiuncti.

Moritur Vvill. de Vescy.

ANglia vndique bonis suis spoliata, videlicet armis, victualibus, & thesauro, Militū quoque, quod plus est deplorandum, nobilium subsidio viduatur. Postquā enim dominus Rex transfretauit, mortui sūt de suis quāplures. Inter quos *Vvillielmus* de *Vescy*, Miles quidā de nobilioribus Borealium partium *Angliæ* Baronibus, viam vniuersæ carnis est ingressus. Rex incontinenti custodiam tantam, non sine suorum naturalium offensa, cuidam alienigenæ contulit possidendam.

Tribulatio Militum Salopesb.

ET per idem tempus, eo quòd Milites de partibus *Salopesbiriæ* aliqui, vel ferè omnes, noluerunt colla subdere nouæ domini Regis constitutioni, scilicet de armis habendis, & monstrandis. Et de restitutione prædationum, quibus spoliantur transeuntes, prout *Sabaudienses* consueuerunt in partibus suis, vsque ad grauissimā exactionem sunt puniti: ita vt vix per aliquot annos sibi & familiæ suæ vitæ necessaria poterant inuenire, vel terris suis culturæ beneficia ministrare.

1253.

Saraceni debacchantur.

EOdemque anno, die scilicet omnium Sanctorum, rumor omnium teterrimus venit ad Comitem *Richardum*, qui de statu *Terræ sanctæ* plus aliis solicitabatur. Quòd videlicet in signum magnæ Dei iræ, *Soldani*, Primates Saracenorum, ad inuicem in perniciem *Christianorum* pacificati & confœderati, liberè in *Terra sancta* discurrentes, & possessiones *Christianorum* ad votum, sine contradictionis repagulo, occupātes, omniaque iamiam præter *Acon* exterminantes, ibique quædam molendina ciuium demolientes. Conspirauerunt enim vniuersaliter, vt *Acon* obsessa, Regem *Francorum*, in indelebile *Christianitatis* opprobrium, caperent, & captum suo *Calipha*, qui est eis pro Papa, præsentarent. Quod cùm ad multorum peruenisset audientiā, præcordialiter ingemuerunt, hæc omnia obstinatæ *Romanorum* auaritiæ imputantes. Qui humilitatem *Frederici* indignanter refutantes, qui omnia quæcumque *Christianorum* aliquo tempore fuerant in *Terra sancta*, obtulit in pace restituenda, restiterunt, nolentes vt tanta commoditas ei ascriberetur. Et quod lugubrius est, Crucesignatos vendunt laicis vsque ad mendicitatem fatigatos: sicut quondam *Iudæi* in templo oues & boues & columbas; vt prætactum est: quos Dominus eiecit. Deo igitur sic volente, qui cùm irascitur, misericordiæ recordatur: insurrexerunt quidam *Saraceni* Orientales in terras eorum qui in nos sæuierunt, & cassato eorum proposito retrocedere sunt coacti.

Cōradi Frederici filij expeditiones.

EIsdemque diebus, *Conradus Frederici* filius, in odium Papæ, prosperatur in *Apulia*. Ciuitates *Capuam*, *Neapolim*, & alias suo subdidit dominatui. Et bellum suscitans & cōtinuans, multos contriuit sibi aduersantes. Quidam verò illius terræ incola & indigena, cruentus & facinorosus valde, *Ioannes* dictus *Maurus*, adulator vaser, & sub amicitiæ prætextu homines veneno necans, qui etiam anteà ad id mercede conductus, vt dicitur, *Fredericum* sic interfecit, illi laqueos mortis tetendit, sed occultos.

Discordia inter Archiepiscop. B. & Capitulum Lincoln.

IPsisque diebus, reuertente Archiepiscopo *Cantuariensi Bonifacio*, à sepultura Episcopi *Lincolniensis Roberti*, orta est discordia inter ipsum & Capitulum *Lincolniense*. Vendicabat enim sibi Archiepiscopus de iure communi, potestatem conferendi prębendas & redditus in Episcopatu *Lincolniensi*, pastore suo viduato. Decanus verò & Capitulum speciali beneficio innitentes, & consuetudini approbatæ & antiquæ, econtra dicebant. Quibus testimonium perhibebat magister *Vvalterus* de *Bellesdona*, vir Iurisperitus & fide dignus, qui enumerauit tres ecclesias à Decano sede vacante collatas. Et multi alij, qui hoc nouerant, & viderant. Archiepiscopus de multiplici confisus potestate, contradictores omnes excommunicauit. Solus autem *Lincolniensis* Archidiaconus, magister videlicet *Vvillielmus Lupus*, vir quidem Iurisperitus, eleganter literatus, & magnæ auctoritatis, contradicens Archiepiscopo in faciem, pro iure & libertate ecclesiæ constanter appellauit ad summi Pontificis præsentiam. Vnde quoniam solus se murum opposuit pro suæ possessione & libertate ecclesię, vsque ad mortem

1253. miserabiles, sicut sequens sermo declarabit, tribulationes tolerauit. Canonici verò ex antiquis causis inutiliter ventilatis fatigati, nec valentes nec volentes contra tantum aduersarium dubia causarum fata contendentes experiri, succubuerunt, & succumbentes, absolutionis beneficium promeruerunt. Archidiaconus vero consistens stabilis in proposito, quæsiuit interim diuerticula. Tandē tutum credens habere refugium apud S. *Edmundum*, quia illic & in terra S. *Albani* consueuerant esse afflictorū refugia & protectiones, postquam stetisset quadraginta diebus in sententia iustè vel iniustè, se ad protectionem dicti S. *Edmundi* contulit & ciuitatem. Vbi persequente Archiepiscopo, cùm ibi non asylum refugij, sed carceris inuenisset duritiam: nec eum poterat Abbas S. *Edmundi* protegere vel receptare: Archidiaconus pauper, profugus, & exul, *Romam* adiit, à domino Papa aliquam saltem consolationem adepturus. Papa autem misertus ac miseratus, cognita veritate, pusillanimitatem Canonicorum, & Archipræsulis redarguens austeritatem, & Archidiaconi constantiam commendans, paternum sibi prouidit remediū. Archidiaconus verò nacta spe meliori, cùm rediens à curia in partes cisalpinas peruenisset, post tot labores & dolores, quos pro suæ libertate ecclesiæ sustinuisset, viam vniuersæ carnis est ingressus, merito beato *Thomæ* Martyri, qui ob similem causam occubuit, associandus. Sed ante mortem, ferè triennalem sustinuit in hac causa tribulationem.

Archiepisc. B. venit ad sanctum Albanum.

DIebus autem prænotatis huius anni, Archiepiscopus *Cantuariensis Bonifacius* rediēs à sepultura S. corporis Episcopi *Lincolniensis Roberti*, cùm transiturus esset per S. *Albanum*, postulauit cum summa modestia & humilitate solùm tectū hospitij sibi, timēs repulsam hospitij propter exēptionem, sicut nuper ei contigerat apud cellam S. *Albani Bealuerum*. Abbas autem S. *Albani* misit ei in occursum Archidiaconum suum & aliquos de fratribus, suam prætendens excusando senectutam & infirmitatē, ne & ipse occurrisset. Qui eum cum summo honore & reuerentia receptis literis suis, quòd charitatiuè hospitium postulasset, quadam die post nonam est admissus. Nec voluit: licèt sedulo petitus, de bonis domus refici, nisi esculentis & poculentis, sibi pro xenio præsentatis. Sed ciuiliter regratians, quod saltem sub forma charitatis & gratuitę hospitalitatis ibi fuerat, summo mane, non intrans claustrum vel ecclesiam, recessit die S. *Martini*.

Simili modo fecit *Otto* Legatus, qui fuit alter Papa in *Anglia*: confecit literas, quòd charitatiuè hospitium postulauit. Sed Episcopus *Lincolniensis Robertus*, apud *Hertfordiam* veniens, noluit tales literas conficere. Ideo non fuit admissus. In crastino suspendit Ecclesias *Hertfordenses* sæculariū. Correptus autem super hoc à Legato, sententiam temerè illatam illicò relaxauit. Hoc factum fuit malo consilio.

Priuilegium domus S. Augustini Cant.

IN recessu autem à *S. Albano* recepit idem Archiepiscopus literas Papales à quodam Monacho S. *Augustini Cantuariensis*. Ne scilicet Abbatē illius domus, vel Conuentum, visitando, suspendendo, excommunicandòve perturbaret. Quod tamen proposuerat, & præremptauerat. Quas literas vix perlectas, iussit ignibus præsentari. Ipsas quoque poteris in *libro* reperire *Additamentorum*. Et tunc complacuit ipsi Archiepiscopo & illis qui consilium ei dederunt, quod pacificè & modestè se habuit apud *Sanctum Albanum*.

TEmpore sub eodem, Regina *Angliæ Alienora* peperit domino Regi filiam *Londini*. Et nomen aptante & baptizāte infantulam Archiepiscopo vocata est *Catharina*, eo quod die sanctæ *Catharinæ* nata, aëra hauserat primitiuum. 1253.

Regina Ang. peperit filiā.

Comes Legriæ S. venit ad regem Angliæ.

TVnc quoque temporis, Comes *Legriæ Simon*, qui in Senescallum *Franciæ*, vt prætactum est, postulabatur propter sui fidelitatem & strenuitatem, sed noluit consentire *quia nemo potest duobus dominis* sibi aduersantibus cōmodè *famulari*: venit in *Gasconiam* ad Regem *Angliæ* dominum suum: promptus & paratus suo seruitio, ad edomandos suos inimicos sibi rebelles. *Gasconenses* autem Comitē tanquam fulgur formidabant. Duxit autem secū electā militiam suis sumptibus sustentatam, & ad placitum domini Regis sustentandam. Erat nempè militum & seruientium multitudo numerosa. Dictum namque fuit Comiti in spiritu charitatis & humilitatis, qui humanæ superat terminos conditionis, videlicet bonum pro malo recompensare: vt impetuosa dicta domini sui Regis minimè reputaret, qui probra repentina quandoque in illum apud *Londinum* in festino ardore iræ palàm & indecenter ebulliuit. Sed potius beneficia quæ eidem Comiti impenderat, ad memoriam reuocaret, tum propter sororem suam, quam ei dominus Rex dederat in vxorem: tum quia ei benignè concesserat Comitatum *Legriæ*: tum quia contulerat ei custodiam hæredis *Gileberti* de *Hunframuille*. Et huic consilio, videlicet Episcopi *Lincolniensis Roberti*, cui Comes tanquam patri confessori extitit familiarissimus, inclinauit cor obedienter. Rex autem admirans Comitis charitatem, ipsum cum maxima suscepit exultatione. *Gasconenses* igitur, qui sunt amici Fortunæ, cùm cognouissent Regis *Hispaniæ* cor reconciliatum domino suo Regi *Anglorum*; & aduentum Comitis *Simonis* quem tam formidabilis stipabat comitatus & sequela, humiliati sunt & iouiti. Ex tunc igitur stillatim reuertebantur, & debito dominatui Regis sui se subdiderunt. Et ex tunc dominus Rex in *Angliam* redire proposuit.

Perturbatio Vniuersitatis Parisiacæ.

DIebus autem sub eisdem, orta est discordia magna inter vniuersitatem *Parisiacam* scholarium & fratres *Prædicatores*, qui in tantum iam multiplicati sunt & exaltati, regum facti confessores & consiliarores, vt veteribus & approbatis cōsuetudinibus & iuribus scholarium renuissent subiacere. Congregati igitur Scholares, collectā fecerunt, & contribuerunt: scilicet quilibet secundum posse suū. Et cuiuslibet communia hebdomadalis abbreuiata est, vt inde *Romanæ* curiæ pro parte cleri satisfieret: vnde cornua sūpserunt fratres memorati. Habebant enim in curia amicos magnæ potestatis, scilicet dominum fratrem *Hugonem* de ordine *Prædicatorum*, imo ipsum Papam, & multos præpotentes.

Effusa igitur multa pecunia, & perdito hinc inde multimodo labore, mutatis quibusdam consuetudinibus *Parisiensibus*, pax est tandem reformata.

Papa venit Romam.

EOrundem dierum circulis, dominus Papa multis & diuturnis tribulationibus exagitatus, cum aliquanto tempore moram *Assisij* protraxisset, significatum est ei ex parte *Romanorum* Senatoris *Brancaleonis* per solennes nuntios, & ex parte omnium ciuium Vrbis, vt ad ciuitatem suā tanquam pastor & *Romanus* Pontifex, venire non tardaret. Significabant insuper ei, quod quamplurimum mirabantur, quòd huc illucque velut instabilis & profugus discurrebat & relicta *Roma*

de sua Pontificali, & ouibus suis, de quibus redditurus est summo Iudici strictissimam rationē, lupinis rictibus deserit lacerandam, soli pecuniæ inhiando. Significabant insuper Senator & ciues *Romani* ciuibus *Assisij*, sub interminatione depopulationis irrestaurabilis, ne ampliùs dominum Papam, quem nouit mundus nō *Lugdunensem*, non *Perusinensem*, non *Anagniensem* (ibi enim & ibi sæpè latitauerat) sed *Romanum* esse Pontificem, receptarent. *Assisienses* venientes ad dominum Papam, istud mandatum ei plenius insinuabant. Intellexit igitur Papa, quòd de necessitate oportuit *Romam* adire, ne & ipsi *Assisienses* à feritate *Romanorum*, sicut fuerant *Hostienses*, *Portuenses*, *Tusculanenses*, *Albanenses*, *Sabinenses*, & nuper *Tiburtini*, destruerentur. Papa igitur nolens volens paratis clitellis, *Romam* adiit tremebundus. Vbi, vt decuit, susceptus est cum honore, sic iubente & volente Senatore. *Conradus* autem interim, qui erat, Papæ quasi spina in oculo, *Neapolim* versùs mare & versùs terram (quæ ciuitas quondam *Virgilij* fuerat domicilium speciale) in muris & incolis miserabiliter exterminauit. Nunquam igitur propter odium & imprecationes populi, potuit *Conradus* in operibus suis prosperari.

Noua cupiditatem Romanorum. Romani autem non valentes nec volentes vltra suam celare cupiditatem, grauissimam contra Papam mouere cœperunt quæstionem, exigentes ab eo vrgentissimè omnia quæ subierant per eius absentiam damna & iacturas, videlicet in hospitiis locādis, in mercimoniis, in vsuris, in redditibus, in prouisionibus, & aliis modis innumerabilibus. Quod cùm audisset Papa, præcordialiter ingemuit, & se comperiens musciputatum, consilium & consolationem cepit à Senatore. Senator igitur mellifluus colloquiis populi furorem compescuit, dicens inhumanum esse, in pace vocatum ad animarum custodiam patrem ac pastorem, tam grauiter perturbare. Et sic quieuit impetus tempestatis.

Perturbatio aëris & maris. Eodem anno, in crastino sanctæ *Luciæ*, nimiem nubibus copiosè effundentibus, hyemale tonitruum dira prognostica nuntiabat.

Expulsi è Regula exulantur. Anni quoque sub eisdem tempore, omnes quotquot fuerunt in *Regula* & in aliis castris, dum obsidione arctarentur, & in tempore famis electi fuissent, tam mulieres quàm viri, perpetuo damnauit exilio. Qui vagabantur mendici per confinia regionum.

Inundatio maris & fluminum. Ipso quoque anno, multoties mare & flumij solitos terminos transcuntes, finitimis damna irrestaurabilia irrogarunt.

Miracula ecclesiæ Lincolniensis. Miracula miraculis in ecclesia *Lincolniensi*, diatim cumulantur. Et operante Domino pro Episcopo *Roberto*, alij Sācti qui in eadē ecclesia requiescunt, videlicet sancti *Remigius* & *Hugo*, ad beneficia fidelibus impendenda suscitantur, tanquam prouocati & precibus postulantium inclinati. Nec moueant aliquem quidam impetus, qui in hoc volumine scribuntur de eodem, quos fecerat in vita sua. Quorum vnus erat, quòd Canonicos suos, scilicet *Lincolniensis* ecclesiæ, multùm vexauit, & vexatos damnificauit, cùm desideraret visitare. Idem insuper *Robertus* in Religiosos terribiliter, & in Religiosas terribiliùs consueuit fulgurare, zelum bonum habens, non sortè secundùm scientiam. Confideor tamen assero, quòd Deo placuerunt ipsius virtutes, quamuis excessus displicuerunt. Sicut in *Dauid* & in *Petro*. *Dauid* laudo mansuetudinem, sed quam fideli suo fecit *Vriæ* proditionem, reprehendo. *Petri* commendo constantiam, trinam tamen eius repre-

A hendo negationem. Horum vnus, secundùm cor Domini complacuit, alter princeps Apostolorum constituitur.

Annalis conditio. Transiit igitur annus ille satis frugifer, & fructuosus, ita scilicet vt summa frumenti ad pretium triginta descenderet denariorum. Sed in quantum terra profuit, mare obfuit, suos terminos transcendendo. Quod quia repentè superundauit, multos homines & pecora occupauit. Et in nocte euenisset, multò plures submersissat. Annus iste *Terræ sanctæ* extitit exitialis, *Flandriæ* &
B confinibus eius cruentissimus, *Francia* damnosus & probrosus. Papæ & Papalibus, arctus & angustialis, *Angliæ* turbulentus, in spiritualibus temporalibusque bonis, inclinatiuus.

Rex in Gasconia hyemauit. Anno Domini millesimo, ducentesimo, quinquagesimo quarto, qui est annus Domini Regis *Henrici* tertij trigesimus octauus, fuit idem Dominus rex ad Natale Domini in *Gasconia* apud *Besaceam*, quod non procul distat à *Regula*, vbi
C dies Natalitios, cum magnatibus suis solemniter & gaudenter celebrauit. Vbi etiam *Gasconensibus* Esterlingos olfacientibus, in vestibus duplicibus & aliis rebus desiderabilibus, pretiosa contulit donaria. Regina autem surgens à puerperio prosperè, die S. *Eduardi*, scilicet in vigilia Epiphaniæ, Purificationis suæ festiuitatem cum nobilissimo transegit *Londini* conuiuio. Cum qua conuiuabantur Archiepiscopus, auunculus eius, Episcopus *Elyensis*, Comes *Richardus*, Comes *Glaucernia*, & multi alij *Angliæ* optimates. Transmisit
D itaque tunc temporis Regina, domino Regi quingentas Marcas, pro nouo annuo munere, de suis receptis redditibus, ad sui belli sustentationem, & pignorum adquietationem.

H. de Lexintona eligitur episcopus. In crastino verò beati *Thomæ* martyris Canonici *Lincolnienses* elegerunt sibi in Episcopum Magistrum *Henricum* de *Lexintona*, eiusdem ecclesiæ Decanum, & transfretauit electus vt Regem videret, & vt à rege videretur, & acceptaretur, tam electo quàm electione approbata vel reprobata.
E Formidabat autem apparere coram rege, qui secundum consuetudinem suam, ipsum Decanum, & totum precibus sollicitauerat vrgentissimis Capitulum, vt Episcopum *Herfordensem* (qui manifestè reprobandus fuerat, tum quia alienigena *Anglicum* idioma ignorauit, tum quòd fama, vel potiùs infamia eius extitit, quòd regno fuerat humicilissimus & infidelissimus) eligerent in Episcopum & suarum pastorem animarum. Cui licet regiæ petitioni instantissimæ, nullatenus voluerunt
F Canonici electores fauorem exhibere. Ipse enim per manum sæcularem, in ipsum Episcopatum violenter intrusus *Herefordensem*, tam religiosos quam sæculares in partibus vltramarinis (viuiam honestè cōrborans) gregem sibi cōmissum, lacte, lana, & aruina saginatus, lupinis dentibus detreliquit. Veruntamen rex non inueniens in dicto electo, causam reprobationis, ipsum, licèt non sereno corde, admisit.

Fantastica apparitio. In nocte verò Circuncisionis Dominicæ, cùm esset aër in media nocte serenissimus, & firma-
G mentum stellatum spectabiliter, Luna existente octaua, apparuit in aëre, mirum relatu, nauis quædam maxima elegantar composita, schemate & colore mirabili. Quam cum considerassent quidam Monachi de *sancto Albano*, apud sanctum *Amphibalum* gratia festiuitatis tunc commorantes, & inspexissent per Stellas, si iam hora esset matutinos decantare, conuocauerūt omnes qui in Curia erant de clientela familiari, vt viderēt mirabilia. Et apparuit diu tanquā picturata, & tabulis

1254. quafi vera nauis compacta: fed tandem paulatim cœpit diffolui & difparere, vnde creditur nubes fuiffe, fed mirabilis & prodigiofa.

Subdolum mandatum.

EOdem que anno, cùm fexto Calendas Februarij, die videlicet fancti *Iuliani*, conueniffent vniuerfi ferè *Angliæ* magnates, videlicet Comes Marefcallus R. *Bigod*, *Gilibertofque* de *Segraue*, fpeciales domini regis nuntij, ad Parliamentum venientes, ex parte eius propofitum fuum præcordiale, vniuerfitati *Angliæ* fortè feductè nuntiantes. Aderant autem illuc Comes *Richardus* frater B domini regis, fcilicet Comes *Cornubiæ*, Comes *Vuintonienfis*, cum domina regina, & omnes Epifcopi *Angliæ*, exceptis duntaxat *Cantuarienfi* & *Eboracenfi* Archiepifcopis, & *Dunelmenfi* & *Bathonienfi* Epifcopis, qui cum rege erat in *Gafconia*. Congregatifque vniuerfis proloquutor domini regis & nuntius exorfus loqui, ait. *Amici & domini mei, in quorum finu repofita eft fpes domini noftri regis, nec habet afyli refugium nifi ad vos fideles fuos. Noftis quomodo periculum maris nulli parcentis, Marifque difcrimini pro Regni viribus fe fideliter ac conftanter oppofuit. Inuenit autem hoftes recalcitrantes, validique obftantes, quorum aliquos contriuit, alij remanent conterendi.* C Et vt plùs auditores commoueret, tranfgreffus veritatem, addidit quòd *Rex Caftellæ, quem fperabat habere amiciffimum, tanquam affinem vel confanguineum, inuentus eft hoftis cruentiffimus, & dominum Regem* Angliæ *diffiducians. Cui inclinantur* Gafconienfes, *qui malunt ipfum* Hifpanum, *quàm Dominum fuum naturalem: vnde auxilium à vobis petit efficax, & potens, tanquam in arcto conftitutus.* D Tuleruntque aliqui regiorum nuntiorum in argumentum fidei & veritatis miræ fpicula magnitudinis, quarellos vocant, ab arcubaliftis traiecta. Quare arcus proportionaliter cenfendæ fuerant trabeculæ, haftilia verò ficut texentium liciatoria. Comes autem *Richardus*, vt alijs præberet exemplum & incentiuum, primus refpondet, fidem enim dictis præbuit memoratis. *Egoque alijs potentior & obligatus magis cæteris, potenter ipfum Dominum meum & Fratrem iuuabo,* E *trecentos Milites per annum fumptibus meis ipfi militaturos impenfurus.* „ Comes infuper *Glouerniæ* „ auxilium fecundùm poffe fuum fpopondit, ad„ dens quòd nullo modo ipfum Regem iuuaret „ ad adquirendam terram: fed ad corpus fuum, „ fi ipfum rex *Caftellæ* hoftiliter impeteret, libe„ randum. Similiter & fic fuum promiffum Comes *Richardus* iam arctauit, adijciens: Si vera fint quæ dicuntur. Ad hæc verba refpondit vniuerfi„ tas, laqueos comperiens præparatos. Heu, heu, „ ad quid tam argumentosè nos conantur noftri F „ decipere fuperiores? videmus hic luce clariùs „ duo repugnantia, vocauit enim dominus Rex „ Reginam & primogenitum fuum, & hæredem, „ & imbelles, & imbecilles, vt ad eũ venire quan„ tociùs non omittant. Quod nullo modo face„ rent, fi contra ipfum magnum Regem *Caftellæ* „ foret præliaturus: Imò potiùs fi eos fecum ha„ beret, remitteret in *Angliam*, tutiùs cuftodien„ dos. Nonne præloquutum eft de quodam fpe„ ciali matrimonio, inter ipfos contrahendo? G „ Hæc omnia contraria funt præloquutis. Et fic Rex incredibilem fe perhibuit vniuerfitati. Sic igitur folutum eft Concilium caffum & inane. Remifit igitur Comes *Richardus* tales literas Domino Regi. Refpice in *libro Additamentorum* ad fignum Cytharæ.

Venerunt Saraceni baptizandi in Franciam.

EOdem quoque tempore venerunt in *Franciam* conuerfi ad fidem *Chriftiani*, quorum quidam erant baptizati, quidam baptizandi. Et hæc A fuit eorum caufa conuerfionis, viderant namque Regem miraculosè à manibus potentiffimi *Babyloniæ Soldani* liberatum, & ipfum *Soldanum* illicò poft captionem trucidatum: viderant infuper maximam Regis in aduerfitate patientiam, in propofito inflexibilem conftantiam: nam poft fuam captionem, in *Terra fancta* moram adhuc continuauit, caftra firmauit, Ciuitates contra Domini fui hoftes communiuit: viderant prætereà fidei fuæ firmitatem, quòd ficut *Iob* in tot aduerfis la- B bijs non peccauit. Cæterùm confiderabant, quòd pro amore Domini Dei fui *Iefu Chrifti*, dulce regnum *Franciæ* deferuerat, fe maris, ventorum, & bellorum, & alienorum ac remotorum regnorum periculis & bellatorum expofiturus, & pro animabus infidelium lucrandis omnem operam impenfurus. Quod nullo modo poffet feciffe fine numinis adminiculo, & Diuinæ Majeftatis confolatione. *Prædicatorum* infuper & *Minorum* informatione didicerunt, quòd *Machometi* lex fpurciffima animarum eft intoxicatiua. Attulerant au- C tem Regis *Francorum* litteras patentes, vt de eleemofynis Regis fuftentarentur, donec ipfe veniret in partes proprias, & tunc pleniùs eifdem prouideret. 1254

Applicuerunt ignoti cultu & lingua in Angliam.

ANno fub eodem, videlicet in Septuagefima, rabie ventorum exagitatæ, applicuerunt inuitis earum rectoribus quædã *Barbarorum* naues, quibus non funt vifæ penes nos confimiles, magnæ quidem & elegantes, atque folidiffimè ar- D mamentis naualibus & armis bellicis & victualibus omnimodis optimè communitæ. Et appulfi funt in partibus *Angliæ* borealibus, non longè à *Beruuico*. Quas cùm comprehendiffent littorum cuftodes, homines qui in eis erant, quafi *Barbaros*, vel exploratores, vel etiam Inimicos fimul apprehenderunt. Et omnia perfcrutantes, inuenerunt fentinas repletas armis quamplurimis, & onuftas loricis, galeis, clypeis, lanceis, arcubus & fagittis, arcubaliftis & fpiculis, & victualibus, quæ fufficerent cuidam exercitui. Et cùm interroga- E rentur quinam effet, noluerunt Balliuis indicare, qui, cur, vnde, vel quare aduenissent. Nec linguam eorum aliquis ex Balliuis intellexit, vifæque aliæ naues fupra mare. Et cùm crederent omnes interimi, permiffi funt recedere in pace, ne crudeliores tempeftate homines inuenirentur, & ne fortè vltio fequeretur.

Seditio Bahanniæ.

EOdem anno, circa Feftum Purificationis beatæ *Mariæ*, *Gafco* de *Bearre* congregata hoftium domini Regis multitudine, attemptauit temerè Ciuitatem *Bahanniæ* feditiosè & hoftiliter intrare, eamque fibi occupare. Eft autem *Bahannia* F Ciuitas opulenta fupra mare fita, fecunda in tota *Gafconia*, portu & nauibus, viris bellatoribus, præcipuè mercatoribus vinarijs optimè communita. Sed plerique de ciuibus Regem oderant, pro crebris in *Anglia* irrogatis fibi iniurijs: vnde admiffis quibufdam hoftibus, cùm Ciuitas paruiffet difcrimini, comprehenfi funt à fidelibus Regis per plebeios Ciuitatis, qui Regem dilexerunt, multi eorum qui fic intrauerunt, proditores, & pro meritis funt puniti.

Funus Ioan. Hanfard.

G TEmpore fub eodem, videlicet die fancti *Gregorij*, delatum eft corpus *Ioannis Hanfard* militis per villam *fancti Albani* versùs partes Natalis patriæ, videlicet Aquilonares, ibidem honorificè, prout decuit, tumulandum. Erat enim non vltimus inter illarum partium optimates. Obierat autem in expeditione funere generali.

1254. *Diuturnum frigus.* EOdemq; die cessauit frigoris asperitas, quæ illa hyeme ferè tota inhorruerat continuata, postquam scilicet in nocte Circuncisionis quædam nauis in aëre, vel nubes naui simillima, sed obstupenda, apparuit manifesta. Quæ visio, signum tunc futuræ fuisse creditur tempestatis. Sequebatur insuper tanta ouium & ferarum pestis mortifera, vt ouilia ouibus, forestæ feris vacuarentur. In copiosis autem gregibus, vix pars dimidia remansit.

Reformationes Papales. TEmporibus quoque sub eisdem, dum adhuc Papa Romæ esset, considerans liberales artes iam in mechanicas penè fuisse conuersas propter lucrum, & verè possit dici de Philosophia,

Prostat & in precio promeretricis sedet.

Et quòd iam ferè omnes Scholares intactis Grammatices rudimentis, Authoribus, & Philosophus, ad leges properant audiendas, quas constat non esse de numero artium liberalium. Artes enim liberales propter se appetuntur, leges autem, vt salaria adquirantur. Imò &, vt omnibus liquet, adolescétes ætate & scientia satis simplices, ex quo nouerint in paucis sophismatibus perstrepentibus palmis congarrire, Cathedras ascendunt magistrales, vt nomine magistrali vsurpato, tumeant eleuati, & facti venerabiles, sine fundamento ad culmina scandant celsiora, & relicta legum aut decretorum schola, & ad pontificales aduolent dignitates, cum melius esset & vtilius, scholarum prius imbui experientia, & sic dignè aliis adiudicantibus, transcendere ad præmissa. Volens igitur dominus Papa huiusmodi præsumptioni consilium dare salubre, admonitionem fecit laudabilem & conuenientem. Scripsit igitur dominus Papa super hæc elegantem epistolam, quæ sic incipit:

INnocentius Episcopus, &c. omnibus Prælatis in Regno *Franciæ, Angliæ, Scotiæ, Walliæ, Hispaniæ* & *Hungariæ* constitutis, salutem & Apostolicam benedictionem. Super specula & infra, dolentes recolimus, &c. Respice in *libro Additamentorum*. Item aliud pium factum fecit, modificando grauamina visitationum. Respice in eodem *libro* ad signum primæ Columbæ. Sic incipiuntur literæ. *Ad memoriam & obseruantiam perpetuam contra grauamina, &c.* Item aliud pium factum fecit Papa *Innocentius*, de his literis, quæ in dicto *libro* scribuntur, ad signum secundæ Columbæ, quæ sic incipiunt: *Venerabilibus fratribus vniuersis Patriarchis, Archiepiscopis & Episcopis, ac dilectis filiis Abbatibus, &c.* Similiter autem & in hoc volumine scribuntur hæ duæ Epistolæ in fine proximo antecedentis anni, ad signa scilicet columbarum.

Dirum somnium Innocentij tertij Papæ. HOc etiam anno, dominus Papa dum vna dierum iratus supra modú, vellet cum mala gratia omnium fratrum Cardinalium ossa Episcopi *Lincolniensis* corporis extra ecclesiam projicere, & ipsum in tantam infamiam præcipitare, vt Ethnicus, rebellis, & inobediens per totum mundum acclamaretur: iussit talem literam scribi domino Regi *Angliæ* transmittendam, sciens quòd ipse Rex libenter desæuiret in ipsum, & in Ecclesiam deprædandam. Sed nocte sequenti apparuit ei idem Episcopus *Lincolniensis* pontificalibus redimitus, vultuque seuero, intuituque austero, ac voce terribili, ipsum Papam in lecto sine quiete quiescenté aggreditur & affatur, pungens ipsum in latere ictu impetuoso suo cuspide baculi, quem baiulabat, pastorali. Et dixit ei: „ *Senebalde* Papa miserrime, proposuistine ossa „ mea in mei & Ecclesiæ *Lincolniensis* opprobrium „ extra Ecclesiam projicere: vnde hæc tibi temeritas? Dignius foret, vt tu, à Deo sublimatus & " honoratus, Dei zelatores, licèt defunctos, coleres. Nullam potestatem in me habere, te Do- " minus amodò patietur. Scripsi tibi in spiritu hu- " militatis & dilectionis, vt errores tuos crebros " corrigeres. Sed tu monita salubria superbo ocu- " lo, & fascinanti corde cótempsisti. Væ qui sper- " nis, nonne & tu contemneris? Et sic recedens " pontifex *Robertus*, ipsum Papam, qui quando, vt dictum est, pungebatur, ab alto ingemuit, quasi lancea transuerberatus, dereliquit semineceni, & voce flebili cum suspiriis ingemiscentem. Vnde Camerarij eius hæc audientes, attoniti interrogauerunt, quidnam hoc sibi vellet? Papa verò cum gemitibus & suspiriis respondit, dicens: Terrores nocturni conturbauerunt me vehementer. Nec " mihi penitus vt priùs restaurabor restitutus, " heu, heu, quantú latus doleo, sum lancea genio " lanceatus. Nec comedit nec bibit illa die, fingés " se anhelis febribus inflammatú. Nec adhuc quieuit Domini super eum vltio, cum indignatione.

Papalis exercitus vastatur. NEc multò post, Papa non sentiens diuinas per seruum suum admonitiones, sed bellicis nimis & sæcularibus negotiis intendés, minus in eis prosperatur, licèt curam, laborem, & sumptus non paucos expendendo. Sed Marte ei, imò Domino exercituum aduersante, exercitus eius, quem contra *Apulos* maximis sumptibus direxerat, sub ducatu consanguinei nepotis sui *Willielmi*, dissipatus, victus & confusus, cum eius duce lethaliter vulnerato occubuit. Referútur ibidem interfecti *Christiani* milites & seruientes præualidi stipendiarij Papæ militantes, ad quatuor mille virorum. Et luxit tantum sanguinem *Christianum* effusum tota patria *Romanorum*. Direxerat autem Papa iter illis diebus versùs *Neapolim*: licèt in latere quasi pleuresi infirmatus, vel lancea sauciatus. Nec potuit ei Cardinalis *Albi* physica suffragari Non enim pepercit *Robertus Lincolniensis Senebaldo Ianuensi*. Et qui viuum noluerat audire corripientem, senserat mortuum impingentem. Nec vnquam posteà, ipse Papa vnum bonum diem vel prosperum continuauit vsque ad noctem, vel noctem vsque ad diem, sed insomnem & molestam.

Confirmatur electus Linc. Quinto Calend. Aprilis, confirmatus est electus *Lincolniensis* ab Archiepiscopo *Cantuariensi Bonifacio*. videlicet dominus *Henricus de Lexintona*, Decanus *Lincolniensis*, qui quia tam nobili prædecessori successerat, bonam de se speciem per gyrum reddebat. Sed tam sublimatus potestate & honore, minoratur in largitate.

Carleolensis Episc. obit. Mense autem sub eodem, videlicet tertio Idus Maij, obiit Episcopus *Karleolensis Siluester*: dum equum nimis lasciuú equitans pedemque ad céspitem offendens, corruit supinus assessor, & contritus & ossium dissolutis compagibus, expirauit.

Mors Willielmi Comitis de Ferrariis. Et eodem tempore, scilicet nono Kal. Aprilis, obiit Comes de *Ferrariis Willielmus* filius *Willielmi*, vir discretus, & legum terræ peritus. Hic dum pedum infirmitate diuturna, quæ podagra dicitur, à primis annis, sicut eius pater, velut hæreditariè laboraret, in lectica vel carpento vehi consueuit de loco ad locum. Et dum vna dierum iter ageret, veredarij eius incautè vehiculum suum regentes, super quendam pontem cadere permiserunt euolutum. Qui contritis licet membris tunc mortem euasisset, nonquam tamen penitus sanus, posteà viam vniuersæ carnis est ingressus.

Eodemque anno, confectum est chrisma in Ecclesia *sancti Albani* à venerabili Episcopo *Bangorensi Richardo*.

1254. Circa festa Paschalia, Canonici sancti *Pauli* subrogauerunt sibi Decanum loco magistri *Henrici de Cornhille*, magistrum *Vvalterum* de *Londino*.

Canonici verò *Lincolnenses*, elegerunt sibi in Episcopum, magistrum *Henricum* de *Lexintona*, eiusdem Ecclesiæ Decanum.

Inuidia Siculorum *in* Henricum Frederici *filium*.

PEr idem tempus, cùm *Henricus* filius *Frederici* & Imperatricis *Isabellæ*, sororis Domini Regis *Angliæ*, in flore suæ vernaret iuuentutis, & persuadente ingenui sanguinis nobilitate, *Anglos* diligeret, & pro posse promoueret, audientes hoc *Siculi* & *Apuli* intra se dixerunt: Quis putas puer iste erit? A stirpe vtique oriundus est *Anglorum* Regia. Si, vt cœperit, prosperetur, nos omnes superabit, & superatos subpeditabit. Audierantque quòd Papa concesserat regnum eorum Comiti *Richardo*, auunculo adolescentis *Henrici*, vnde supra quàm dici potest indignantes, intumuerunt contra Papam, & contra insontem iuuenem. Et vt eis motis est, eum potionare cogitabant, vt suprà dicitur.

Lugubre bellum in finibus Flādriæ.

PEr idem tempus, commissum est prœliũ cruentissimum post bellum de *Apulia* in confinio *Flandriæ* & *Brabantiæ*, inter *Francos* & *Flandrenses*, & eorum fautores ex vna parte, & Comitissam *Flandrensem* & eius complices, videlicet *Vvillelmum* de *Hollandia*, Regem videlicet *Alemanniæ*, & multos alios magnates *Brabantiæ* & *Alemanniæ* ex altera, pro filiis dictæ Comitissæ & duobus viris. In quo certamine lamentabili, & à seculis deplorando, ceciderunt bellatores strenuissimi, armis trucidati, vel vndis marinis submersi, vel fluuialibus, vtrobique infiniti, ita vt de vna ciuitate *Flandrensi*, interierunt ad decem millia interempti. Nec supererat, qui euaderet casum nuntiaturus. Tandem post multam sanguinis effusionem, cessit victoria *Vvillelmo* Regi memorato & *Alemannis*, *Franci* autem victi, vulnerati, & pro maiori parte trucidati, deteriorem calculum subeuntes, damnum & opprobrium indelebile sunt perpessi. In abyssum igitur desperationis, diffidentiæ & desolationis *Franci* præcipitati, tum propter cædem in *Terra sancta* super eos multiplicatam, tum propter istam contra finitimos iam de eis ad votum triumphantes. Significabant igitur sub omni festinatione domino Regi *Francorum*, qui in partibus transmarinis Castra & ciuitates de consilio *Templariorum* & *Hospitalariorum* multis thesauris propter redemptionem suam exposuerat, vt omnibus aliis omissis, ad propria quantociùs redire properaret. *Franciæ* enim Corona titubante per superbiam muliebrem, Comitissæ videlicet *Flandriæ*, quæ duobus viris & duobus innitens filiis, totum regnum *Galliæ* paret discrimini. Regna quoque *Alemanniæ*, *Siciliæ*, & totius *Germaniæ* sunt concussa: maximè cum Rex *Angliæ* Papalibus nutibus inclinatus, Regis *Hispaniæ* iam affinitate non modicè roboretur. Qui erecta fronte *Normanniæ*, introducentibus, & *Hispanis* potenter patrocinantibus, *Franciam* impugnare procaciùs comminatur. Rex igitur *Franciæ* his auditis, licèt inuitus, & super hæc *terræ Sanctæ* omnes incolæ doluissent, cautè reditum maturauit. Timuit autem *Ianuenses* & *Pisanos*, quos in captione *Damiatæ* temere supplantarat. Et insuper debitis eorum non modicis tenebatur obligatus. *Franci* igitur, vt Rex liberiùs remearet, eosdem per terram tenebant occupatos.

Causa belli Flandrici.

NEc adhuc inimicitiæ, insidiæ, incendia, cædes die aut nocte cessauerunt inter *Alemannos*, *Francos*, *Flandrenses*, *Brabantios*, & *Frisones*, quin mutuò se & corrodant, & consumant. Et quia toti *Christianitati* hoc bellum *Christiani* sanguinis consumptiuum est damnosum, dignum arbitror huius dissensionis causalem radicem audientibus enucleare. Hoc enim fuit discordiæ seminarium primitiuum: Comitissa *Flandriæ Margareta*, dum adhuc in puellari ageret ætate, nec spes aliqua esset, vt ad dominium *Flandriæ* perueniret, clam contraxit cum *Bucardo* de *Auennis*, & filios tres ab eo suscepit, scilicet *Ioannem* de *Auennis*, & duos alios. Eodem autem *Bucardo* reuoluente in animo quòd Diaconus esset, & ideo matrimonium esse illegitimum, & ideo fortè dirimendum, vel fortè in facto læsus conscientia, *Romam* adiit, vbi matrimonium ipsum confirmaretur, vel saltem dissimularetur. Et compertum fuit, quòd soror ipsius, quæ Comitatum tenebat, sterilis exritit, & sperabatur quòd hæreditas ipsa processu temporis ad eam deuolueretur. *Vvillelmus Damper* ex nobiliori genere *Francorum* oriundus, Miles (Subdiaconus tamen) aspirans ad dominium *Flandriæ*, occultè prius loquutus est cum ipsa *Margareta*. Et posteà dum alius esset in prosequutione negotij sui *Romæ*, contraxit cum ea solemniter. Quo comperto, prædictus *Bucardus* habens pro fabola priùs, sed posteà fama crebrescente, & re dilucidata certificatus, scripsit eidem *Margaretæ*, ipsam reprehendens, & vt ad animum rediens, resipisceret, exhortans diligenter. Sed ipsa secundis optatis nuptiis potita, in quibus plùs ei complacuit, suam spreuit exhortationem, rescribens ei prouocando, & deridendo, sic dicens: *Bucardus in ordine Leuitico de cætero ecclesiæ ministret, oblationibus inhiando, quia* Margareta *amplexibus diu fruitur concupitis*. Hoc audito, cùm nihil facere posset *Bucardus*, reuersus est *Romam*: postulans liberos suos à domino Papa, quos ab ea susceperat, legitimari. Suscepit igitur *Margareta* à secundo marito filios tres, *Vvillelmum* scilicet *Damper*, & fratres eius. Pueri autem diuersis patribus procreati cùm adoleuissent, & mater sorore sua Comitissa defuncta, Comitatũ *Flandriæ* & *Hannoniæ* suscepisset, cœperunt pueri inter se decertare de hæreditate, dicente matre primos esse spurios, secundos autem legitimos, odio traduce in filios propter patrem, quem oderat. Litigant igitur parte vtroque mortuo magis ac magis adolescentes. Mater, sicut & iuuenes, propriam allegant turpitudinem: demum cum super hoc quæstio delata esset ad curiam *Franciæ*, supposuerunt se partes iudicio Regis. Rex verò habito respectu ad carnem & sanguinem, eo quòd dictus *Vvillielmus* propinquus sibi erat, sic sententiauit, quòd nec vni sit, nec alteri, sed diuideretur hæreditas *Flandriam* adiudicās *Vvillielmo*, & *Hannoniã* adiudicans *Ioanni*. Quod *Ioannes* ægrè ferens respondit, hoc mihi Rex das quod auferre non præuales, & aufers, quod dare potuisses: *Flandria* enim de te tenetur, & *Hannonia*, de Imperio. Et cùm aliter nõ proficeret, eo quòd per fideiussores obligatus fuisset stare iudicio Regis per ratihabitionem, à Curia indignanter recessit, indignationem suam pro loco & tempore efferbiturus. Et præcauens sibi ad roborandum partem suam, neptem tunc Ducis *Brabantiæ*, sororem videlicet *Vvillielmi* de *Hollandia*, sibi duxit in vxorem, per quam sibi tantum robur accreuit, quòd *Vvillielmus* posteà in quodam torneamento extitit interfectus. Et frater suus, qui ei sic debuit succedere in Comitatum *Flandriæ*, cum multis *Francigenis* obiit interemptus. 1254.

1254.

Maxima clades per Comitiss. Flandriæ M.

MEmorata igitur à sæculis congressio deploranda, in finibus Flandriæ perpetrata est circa medium Autumni, vt vberiùs meteret Diabolus, & vindemiaret multorum animas occisorum. Interierunt enim diuersimodè plusquam viginti millia hominum bellatorum, ex diuersis tam regni *Francorum* quam Imperij, scilicet *Germaniæ*, quæ multas amplectitur Prouincias, Regionibus congregatorum. Qui omnes per vnam solam muliereulam impudicam perierunt. Et sicut *Pergama* per gamos, id est, fœminam, tota *Troia* in cinerem est redacta, & *Græcia* est suis incolis spoliata, *Venere* procurante, ita in hac ruina, quæ die *Veneris* accidit, tota *Francia*, *Germania* & *Flandria* induit cum dolore confusionem. Sed & interfectorú vxores, liberi, consanguinei, & amici, quasi altera morte sunt puniti. Ipso namque tempore, missus erat pro arduis domini Regis *Angliæ* negotiis, ab eius latere dominus *Ioannes* Prior de *Newburgo*, specialis eiusdem Regis consiliarius, & nuntius, in partes illas, qui super his casibus per Magnates certificatus, hæc scriptis commendabat.

Impudentia & crudelitas Comitissæ M.

SCiendumque quòd meritò ista non omnis Comitissa *Flandriæ Margareta* quæ se duobus viris impudenter & illicitè supposuerat, sicut soror eius exigentibus peccatis esse meruit, vel saltem à multis dici, particula, ita & ista prolicida esse infœliciter promeruit, & multorum causa peremptorum. Prior enim natu filius eius, per illam peremptus est. Alter, crure mutilatus.

Occisi & capti in prædicto prælio.

CApti sunt in illo cruento prælio, Comes de *Bar*, dum ardenter prælia retur, cupiens se vindicare de iniuria facta sibi in bello illo in proxima præterita congressione, in qua monoculabatur. Durauit enim odium illud & bellum per fermè triennium. Comes de *Gisnes*, Comes de *Geldria*, Comes de *Forgns*, *Campanus Symeon* de *Claromonte*, *Iacobus* de *Gym*, *Robertus* de *Bosck*, *Suessionum* nobilissimus, & aliorum Magnatum, quorum nomina non tenemus. Et communium *Francigenarum* multitudo copiosa. Ita quod captorum & occisorum magnatum, militum, seruientium, & de communiis armatorum, ad plùs quam centum millia dicitur numerus ascendisse. Nec hoc in chronicis *Anglorum* collocassem, nisi immanitas effusionis sanguinis *Christiani* in confinio *Angliæ* perpetrari me prouocasset.

Quos Principes commemoraras Flandrensi bello.

EXultantibus igitur Deo hostibus *Sarraceni*, qui de iactura *Christianorum* consueuerunt gratulari, concussa sunt horum Regna Magnatum, scilicet totius *Germaniæ*. Primò acerbiorem passus est iacturam, Rex *Francorum*, Deo in *Terra sancta* militans, quolibet Rege potentior. A qua iam rediens, propter hoc discrimé reuocatur ad damnum totius *Christianitatis*. Et multi de *Franciæ* Regno primates. Dux *Bauariæ*, qui centum millia Marcarum *Coloniensium* ab antiquo tempore redditus annui habuit, de nouo autem plùs incrementi, qui totum thesaurum suum in hoc bellum exposuit. Dux *Saxonum* eo non minor, similiter, domini Regis *Angliæ* consanguineus: Dux *Bruneswik*, qui & consanguineus Regis eiusdem, Dux *Brabantiæ*, qui & *Louaniæ*, qui se vocat Ducem *Lotharingiæ*, Dux de *Lemburg*, Dux *Sueuiæ*, Dux *Austriæ*, Dux de *Luneburc*. Quædam *Landegrauia* potentissima, dicta *Sopha*, quæ domina est *Duringiæ* pro magna parte: duo Marchiones, vnus versùs *Sclauoniam*, alter versùs *Bohemiam*, *Bohemiæ* Rex est. Dux *Poloniæ* à *Tartaris* interemptus est.

A *Landegrauius* de *Duringiâ*, Sancta *Elizabetha Landegrauia* de *Duringia*, & filia Regis *Hungariæ*. Quilibet horum transmiserat aliquot de suis contra *Francorum* exercitum, in auxilium *Willielmi* de *Hollandia* Regis *Alemanniæ*. *Frisones* verò qui venerunt ad exercitum, malè tractati sunt à *Willielmo*. Quia superbus & impatiens amicitiæ, thesauris ditatus fuit Papalibus. Vnde *Frisones* indignantes, ex tunc parauerunt ei insidias. Quod posteà apparuit, prout sequés sermo declarabit tem-

B pore suo. Nec ei Papalis pecunia malè adquisita profuit, imò obfuit vehementer. Ecce iam ferè tota *Europa* pro luxuria muliebri est commota, & Diabolo machinante, & inde meritò cachinnanti deteriorata. Hoc etiam anno, *Cisterciensis* ordo iacturam incurrit non minimam pro *Flandrensium* exterminio, quia Lanas consuetas nequiuerant comparare. Nec prætereundum arbitror quoddam verbum cruentum, quod ipsa sæpedicta Comitissa, altera *Medea*, non erubuit pronuntiare.

Crudele dictum Comitiss. Flandriæ.

C COntigit posteà, quòd *I.* de *Auennis*, filius Comitissæ memoratæ, positis insidiis cepit duos filios eiusdem Comitissæ, fratres scilicet suos, sed tantùm vterinos, & in custodia tuta fecit reseruari lætabundus, sperans per eos matrem ad pacis vnitatem reuocare, dicens ei per scriptú & nuntios quos plùs credidit gratiosos. *Chara mater, si mei non vis, saltem filiorum tuorum fratrum meorum vterinorum, quos in vinculis teneo, miserere, & paci consentire tibi fructuosa.* Cui illa. *Filij mei fratres tui in manu tua sunt, non flectar propter eos, voluntati*

D *& arbitrio tuo exponuntur. Macta eos, carnifex truculente. Et vnum eorum coctum elixum deuora piperatum, & alium assatum & alliatum.* Quod verbi offendiculum, in multorum faucibus ad omnium mulierum præcipuè matrum opprobrium voluebatur. Sed ne aëra coinquinent, hanc materiam omittentes, ad ea quæ *Anglicam* contingunt historiam, calamum adaptemus.

Magnates Angliæ Londini congregati.

COngregati sunt iterum *Angliæ* magnates *Londini*. Quibus significauit Rex quod pecunia

E indigebat, & viribus amplioribus ad repellendú violentiam magni hostis superuenientis. Quod mandatum signatum fuit Regio sigillo. Responderút autem omnes & singuli, quod iam per tres septimanas *Londiniis* inaniter expectantes aduentú Comitis *Richardi*, & aliquorum magnatum morã protrahentium, & toties Regiis exactionibus vexabantur, quod vix poterant respirare. Non tamen venire omitterent ad succursum domini sui Regis corporaliter, si de hostili aduentu Regis

F *Hispaniæ*, hoc comminantis, pleniùs certificarentur. Mirabanturque vt dicebant, quod idem Rex *Castellæ* nunquã tempore quo Comes *Legrecestriæ Simon Gasconiæ* præfuit, & rebelles multos edomuit, *Gasconiam* vendicauit. Hoc igitur argumento & multis aliis, quæ in vltimo habito proximo Parliamento prætanguntur, sed & per Comitem *Simonem*, qui tunc de partibus rediit transmarinis, qui veritaté super hoc nuntiauit, Magnates edocti, Regis muscipulas præcauerunt, qui ex bonis

G *Angliæ* periclitantes alienigenas saginauit. Hoc autem subdolum consilium, ex sulphureo fonte *Pictauensium* dicitur emanasse. Et sic cum summa indignatione, tristes admodùm Proceres recesserunt.

Miseria Iudæorum.

DIebus quoque sub eisdem, post Pascha, citra dies tamé Rogationum, Rex, ne quiesceret, adeò desæuiit in *Iudæorum* popellum miserrimum, vt viuere se fastidirent. Et cùm conuocarentur, exegit ab eis Comes *Richardus* ad opus Regis quamplurimùm indignantis, pecuniam non minimam,

1253.

gentibus impertitur, nota suor fratribus sępedictis montis Carmeli & cōpatriotis. Hos igitur tres beatos *Angliæ* alumnos, *Edmundum*, *Richardum*, & *Thomam*, Dei confessores, gloria perfrui summæ credimus *Trinitatis*.

Infortunia in exercitu Regis Franc.

ET dum dies illi profluxerunt quibus Dominus Rex *Francorum* tempore tribulationis in *Terra sancta* inglorius, fame inualescente, in communitione *Casarea* morabatur, quidam eius miles nobilis & strenuus de Regno *Francorum* oriundus, venit ad Dominum suum Regem, dicens: Domine mi Rex inutiliter & probrose hic iacemus. Concede mihi, si placet, licentiam vt aliquid mihi adquiram inter infideles, cùm quibus non habetis treugam vel amicitiam, bonorum, commodi & victualiū, quibus maximè indigemus, salua exercitus nostri disciplina militari. Nostis enim quod quicquid militi accrescit vtilitatis aut famæ Domino plenius accumulatur. Cui Rex benignè respondit: Vade, Dominus te ducat incolumem. Miles igitur collecta sibi manu armata, exemplo *Willielmi Longa spata* edoctus & animatus, qui consimilem fecerat equitaturam, prout in loco scriptum est, profectus in partes *Saracenorum*, qui *Christianis* acerbiùs nocuerunt, quos impetu repentino acriter inuadens hostes vicit dissipatos. Et gloriose triumphans, lætus multa spolia reportauit. Quod videntes quidam inuidi de consiliariis Regis, ac adulatores, dixerunt ei: Domine, iste miles multam pecuniam sibi adquisiuit, ius expostulat, vt vos exinde uberē partem vobis, qui iam indigetis, vendicetis & habeatis: ipse vero de beneuolentia & fauore clam de exercitu contra edictum generale exiuit, transgressionem faciens & temeritatē. Vocatus igitur miles, & prouocatus ante Regem, grauiter ab æmulis est accusatus, & adiudicatum est, vt potissimam partem suę adquisitionis Domino Regi cōcederet. Cui miles: Domine, omnia mea tua sunt, imò & ego tuus. Videtur tamen mihi iustius, vt ipse bonis gaudeat adquisitis, qui pro ipsis caput & vitam exposuit adquirendis. Hæc enim, vt perpendo, verba excitarūt quidā desides & formidolosi cubicularii vestri ac consiliarii, vobis blandientes, & vt vobis placeant adulatores. Prosiliens igitur vnus ipsorum in medium, quos sic reprehenderat, & ebulliens in ira magna, conuitia multa in ipsum exaggerauit, dicens: Talia dicens mentiris per medium gulæ tuæ fœtentis, qui Domini Regis collaterales ignauiæ redarguis & proditionis: addens quòd malus miles esset fugitiuus & victus, quod est in *Gallicana* lingua *meschāt* & hoc verbum maximę offensionis inter eos. Cùm autem hæc audisset quidam miles iunior, audax & strenuus, filius videlicet militis accusati, ira accensus nimia prosiluit in medium, & non se capiens præ ira, ore reboante ait: O pro cerebro Dei, & tu degener & imbellis talia ausus es verba patre meo præsente & audiente proferre? & subito extrahens sicam, quam baiulauit, scilicet hanelacium, ipsum concitò euiscerauit, & in ipso furore exiliens, se in Ecclesiam causa defensionis recepit. Hoc autem videns pater, doluit quasi vsque ad mortem, & procidens ad pedes Regis, ait: Nunc domine mi reuerendissime, expetenda est regalis clementia vestra, si parcere dignemini huic facto impetuoso. Ego enim stare paratus sum curiæ vestræ iudicio ac humiliter iuri pariturus. Cui Rex: reperi super hoc idoneos fideiussores. & dum iret pater, filius eius subito à Regis satellitib⁹ extractus est subito, & sine iudicio curiæ subito suspensus. Et cùm redisset pater cum fideiussoribus, iuri parere per omnia paratus, vidit filium suum iā suspensum & mortuum, quod etiam procurauerāt eius inimici, vt pater videns filium extinctum magis angeretur. Contremuit igitur præ angustia, & vix ora resoluens: Quid hoc est, Domine mi Rex? ait. Suspendisti, vel suspendi conniuentibus oculis filium meum absque iudicio permisisti? non possū patrem dissimulare. Vbinam Ecclesię reuerentia? Vbi curiæ *Francorum* Iustitia? Quæcunque me auito iure in *Francia* contingunt, necnon & homagiū, & quæ nuper ense meo adquisiui, tibi resignās derelinquo. Et ante expectatum, equum velocissimū ascendens, lateribus equinis non parcendo, se ad quendam *Soldanum* contulit, hæcque omnia ipsi seriatim intimauit. Qui respondit: Confugisti ad me, nunquam tibi deero. Pando tibi sinum refugij & protectionis. Extunc igitur additus est paganorum exercitui, factus apostata formidabilis, & secundùm illud quod scribitur: *Ira est libido vlciscendi*: ex tunc intendit vltioni vigilanter, & factus de amico familiaris inimicus, Regem & exercitū suū inæstimabiliter damnificauit, nō cessans donec qui filium suum suspenderunt interemisset. Sic, sic igitur ex inuidia ira generatur; & ex ira homicidium propagatur. Huic consimillima pestis iam quadraginta annis elapsis contigit, de quodam *Templario*, pro vno equo desiderabili sibi violenter ablato, transfugium ad *Saracenos* faciente, cui nomen *Ferrandus*, in armis strenuus & consilio circumspectus, per quem primo *Damiatam* amiserunt, sed & omnem honoré infœliciter *Christiani*: sed tandem cum submersioni patuissent, cōmotis visceribus, ne culpa vnius in tot millia redūdaret subuenit perituris.

Hoc igitur tempore, cū aura prospera diu expectata arrideret, Rex nauem ascendit, & post oscula & amplexus, *Eduardus* rediit ad matrem suam, Rex sinuatis velis transfretauit.

Rex Angl. applicat apud Burdegalim.

CIrca assumptionem beatæ Virginis, applicuit Rex prospere apud *Burdegalim*. Occurrentes autem ciues, ipsum, vt decuit, reuerenter receperūt. Inimici autem eius, aut fugerunt, aut in castris, vt se defenderent, receperunt. Iussit igitur illico *Regulā* obsidione vallari, vbi quam plurimi hostium suorum *Guastonensium* latitabant. Ipse *Guasto* ad Regē *Hispania*, cuius se fecit amicum & affinem, confugit, *Gascoenia*, quæ eum, vt dicebat, iure contingebat, promittens dominium. Ipsi quoque quos in *Regula* posuerat, in hoc confidentes, sese animose & viriliter defendebant.

Pictauenses Francis suspecti.

AVdientes autem qui Regni *Franc.* rexerunt gubernacula, quod Rex *Angl.* in *Gasconia* incolumis applicuisset, suspectam habentes *Pictauiensium* sæpius expertam proditionem, præsertim cum Rex eorum remotus exitisset, timuerunt ne iidem *Pictauenses* transfugium facerent ad Regem *Angl.* Dominum eorum veterem & frugalem. Militaré igitur illuc manum destinantes, non permiserunt eis habere castrorum vel ciuitatum custodiam vel dominium, & sic licet inuiti fideles effecti *Pictauenses*, nec Regno *Franc.* nocuerunt, nec Regi *Anglorum* prodesse potuerunt. *Anglorum* tamen calcaneis laqueos clanculo parauerunt, prout in sequentibus plenius declarabitur.

Epist. missa Papa ab Episc. Linc.

DIebus sub eisdem, cum Dominus Papa *Innoc.* iiij. significasset per Apost. scripta, præcipiendo Episc. *Lincoln. R.* quatenus quiddā faceret, quod ei videbatur iniustum & rationi dissonum, prout frequenter fecerat illi & aliis *Angliæ* Prælatis, rescripsit ei in hæc verba. *Salutem. Nouerit discretio vestra, quòd mandatis Apost. affectione filiali deuotè & reuerenter obedio. His quoque quæ mandatis Apost. aduersantur, paternum zelans honorem, aduersor & obsto. Ad vtrumque enim teneor ex diuino mandato. Apost. enim mandata, non sunt, nec esse possunt alia, quā Apost. doctrinæ, & ipsius Domini nostri* Iesu Christi *Apost. magistri & Domini, cuius typum & personam maximè gerit*

1253.

geritia Hierarchia Ecclesiæ Dominus Papa consona & conformis. Ait enim Dominus ipse noster Iesus Christus Qui non est mecū, contra me est. Contra ipsum autē nec est, nec esse potest Apostolicæ sedis sanctitas diuinissima. Non est igitur prædictæ literæ tenor, Apostolicæ sanctitati consonus, sed absonus plurimùm & discors. Primo quia de illius litera & ei consimilium longè lateque dispersarum superaccumulato Non obstante, nec ex legis naturalis obseruanda necessitate inducto, scatet cataclysmus inconstantiæ, audaciæ, & procacitatis, inuerecundiæ mentiendi, fallendi, diffidenter alicui credendi vel fidem adhibendi: & ex his consequentium vitiorum, quorum non est numerus, Christianæ religionis puritatem & socialis conuersationis hominum tranquillitatem commouen & perturbant. Præterea, post peccatum Luciferi, quod idem erit in fine temporum ipsius filij perditionis Antichristi, quem interficiet Dominus spiritu oris sui, non est, nec esse potest alterum genus peccati, tam aduersum & contrarium Apostolorum doctrinæ & Euangelicæ, & ipsi Domino Iesu Christo tam odibile, detestabile, & tam abominabile, quàm animas curæ Pastoralis officij & ministerij defraudatione mortificare & perdere. Quod peccatum euidentissimis scriptura sacra testimonijs committere dignoscuntur, qui in potestate curæ pastoralis constituti, de lacte & lana ouium Christi viuificandarum & saluandarum pastoralis officij & ministerij salarium comparant, debita non administrant. Ipsa enim ministeriorum pastoralium non administratio, est scripturæ testimonio, ouium occisio & perditio. Quod autem hæc duo genera peccatorum, licet dispariter sint pessima, & omne alterum genus peccati inæstimabiliter superexcedentia, manifestum ex hoc, quòd ipsa sunt duobus existentibus & dictis, licet dispariter & dissimiliter, optimis directè contraria: pessimum enim est, quod optimo contrarium. Quantum autem est in dictis peccantibus, vnum peccaminum est ipsius Deitatis superessentialiter & supernaturaliter optima. Alterum verò deiformitatis & deificationis, ex diuini radij gratifica participatione essentialiter & naturaliter optima interemptio: & quia sicut in bonis, causa boni melior est suo causato, sic & in malis, causa mali peior est suo causato. Manifestum, quoniam talium pessimorum interemptorium deformitatis & deificationis in ouibus Christi in Ecclesia Dei introductores, ipsis pessimis interemptoribus sunt peiores, Lucifero & Antichristo proximiores, & in hac peioritate gradatim, quanto magis superexcellentes, qui ex maiore & diuiniore potestate sibi diuinitus in ædificationem, non in destructionem, tradita, magis tenerentur ab Ecclesia Dei tales interemptores pessimos excludere & extirpare. Non potest igitur sanctissima sedes Apostolica, cui à sancto sanctorum Domino Iesu Christo tradita est potestas omnimoda, testante Apostolo in ædificationem, non in destructionem, aliquid vergens in huiusmodi peccatum, Domino Iesu Christo tam odibile, detestabile, & abominabile, & humano generi summè perniciabile, vel mandare, vel præcipere, vel quoquo modo ad aliquid tale conari. Hoc enim esset suæ potestatis euidenter sanctissimæ & plenissimæ, vel defectio, vel corruptio, vel abusio, vel à throno gloriæ Domini nostri Iesu Christi omnimoda elongatio, & in cathedra pestilentiæ, pœnarum gehennalium duobus prædictis tenebrarum principibus proxima consessio. Nec potest quis immaculata & sincera obedientia eidem sedi subditus & fidelis, & à corpore Christi, & eadē sancta sede per schisma non abscissus, mandatis vel præceptis, vel quibuscunque conaminibus, vndecumque emanantibus, etsi à supremo Angelorum ordine, obtemperare, sed necesse habet totis viribus contradicere & rebellare. Propter hoc, reuerendi Domini, ego ex debito obedientiæ & fidelitatis qua teneor vtrique parenti Apostolicæ sedis sanctissimæ, & ex amore vnionis in corpore Christi cum ea, his quæ in prædicta litera continentur & maximè, quia, vt prætactum, ad peccatum Domino Iesu Christo abominabilissimum & humano generi perniciosissimum euidentissimè vergunt, & Apostolicæ sedis sanctitati omnino aduersantur, & contrariantur Catholicæ fidei, tanquam filialiter, & obedienter non obedio, contradico & rebello. Nec ob hoc potest inde vestra discretio, quicquam durum contra me statuere, quia omnis mea in hac parte & contradictio & actio, nec contradictio est nec rebellio, sed filialis diuino mandato debita patri & vestri honoratio. Breuiter autem recolligens dico, Apostolicæ sedis sanctitas non potest nisi quæ in ædificationem sunt, & non destructionem. hæc enim est potestatis plenitudo, omnia posse in ædificationē. Hæc autem quas vocant prouisiones, non sunt in ædificationem, sed in manifestissimam destructionem. Non igitur eas potest beata sedes Apostolica acceptare, quia caro & sanguis, quæ Regnum Dei non possidebunt, eas reuelauit, & non Pater Domini nostri Iesu Christi, qui est in cælis.

HÆc cùm ad Domini Papæ audientiam peruenissent, non se capiens præ ira & indignatione, toruo aspectu & superbo animo ait. Quis est iste senex delirus, surdus & absurdus, qui facta audax, imò temerarius, iudicat? per Petrum & Paulum, nisi moueret nos innata ingenuitas, ipsum in tantā cōfusionem præcipitarem, vt toti mundo fabula foret, stupor, exemplum, & prodigium. Nonne Rex Angl. noster est Vassallus & vt plus dicam, mancipium, qui potest eum nutu nostro incarcerare, & ignominiæ mancipare? Et cū hæc inter fratres Cardinales recitarentur, vix compescentes impetum Papæ, dixerunt ei, Non expediret Domine, vt aliquid durum contra ipsum Episcopū statueremus, vt enim vera fateamur, vera sunt quæ dicit. Non possumus eum condemnare. Catholicus est, imò & sanctissimus, nobis religiosior, nobis & sanctior, excellentior, & excellentioris vitæ, ita vt non credatur inter omnes Prælatos maiorem, imò nec parem habere. Nouit hoc Gallicana & Anglicana cleri vniuersitas, nostra non præualeret contradictio. Huiusmodi Epistolæ veritas, quę iam fortè multis innotuit, multos cōtra nos poterit commouere. Magnus enim habetur Philosophus, Latinis & Græcis literis ad plenum eruditus, zelator iustitiæ, lector in Theologiæ scholis, prædicator in populo, castitatis amator, persecutor simoniacorum. Hæc dixerunt Dominus Ægidius Hispanus Cardinalis, & alij, quos propria tangebat conscientia. Consilium dederunt Domino Papæ, vt omnia hæc conniuentibus oculis sub dissimulatione transire permitteret, ne super hoc tumultus excitaretur. Maximè propter hoc, quia scitur, quòd quandoque discessio est ventura.

Papa indignatur valde contra Episc. Lincol.

ANno quoque sub eodem, Dominus Robertus de Sotindens, Domini Regis clericus & consiliarius specialis, perpendens effusiones expensarū domus S. Albani, cùm in plena possessione fuisset Ecclesiæ de Herteburne, charitatis intuitu contulit eam Ecclesiæ S. Albani in proprios vsus possidendam. Simile quoque beneficium fecit Ecclesiæ S. Martini de Bello, videlicet de Ecclesia de Iclesham. Iteruin, simile fratribus Hospitalis de Douera, Ecclesiam scilicet de Hospinge. Prouentus primi beneficii ascendit ad pretium trecentarum marcarum; secundi, centum; tertii, sexaginta marcarum annuatim. Et hæc omnia pio affectu contulit, vt amplietur in vnoquoque loco prædicto beneficium hospitalitatis, tā in equis quam personis erogandū.

Munificentia R. de Sotind.

IN vigilia autem assumptionis beatæ Virginis, obiit venerabilis Abbas Ranulphus Ramesiæ, domum suam relinquens tempore tunc infelis regalibus diripiendam. Tradita est igitur curiali clerico Endoni custodienda cuius facta, ne ad aures obloquentium perueniant, prætermitto. Vasa autem argentea quæ xxxv. marcas ponderabant, concupis-

Ranulphus Abbas Ramesiæ moritur.

1253. cibilia vina, & equos, & fylueftres beftias ad opus cuftodum Regni diripuerunt, & irreuerenter ab Ecclefia alienauerunt, & quod dutius erat, à tenentibus de Abbatia non minimam pecuniam extorferunt, qui cuftodes & pupillorum tutores effe tenebantur. Miffique funt ad curiam *Romanam* quidam Regis clerici, fcilicet magifter *Nicolaus* de *Plûtuna* & magifter *Ioh.* de *Hybernia*, ad contradicendum, & omnia prædicta Regis promiffa caffandú, vt nullatenus pecuniari parcerent effufioni, quin Regis propofitum & defiderium perducerent ad effectum. Interim per totum illum annum Epifc. *Lincolnienfis*, quia in fpiritu præcognouerat, quod Rex malo confilio ductus & feductus omnia peruerteret, excommunicari iuffit & conftituit per totam Diocefin fuam omnes prædictarum chartarú infractores, & etiam vbicunque fuerant hominú conuenticula, vbi (proh dolor!) claues Ecclefiæ funt contemptæ.

Mirabiles inundationes fluminum.

Diebus autem fub eifdem quiddam dignú cótigit admiratione in ore multorum reuolutú, fcilicet quòd eodem anno cùm effet in Vere & Æftate ariditas magna & diuturna, in fine Æftatis & Autumno fluuij margines excedendo, & vfque ad collium crepidines afcendendo, loca finitima fubuerterunt. Et in fine Autumni & poft feftum S. *Michaëlis*, cùm pluuiarum multarum inúdationes diffunderétur, tanta fuit ficcitas & fluminum, imò & fontium diminutio, & aquarum penuria vt qui molitura indigebant, vfque ad vnam ferè diætam annonam molendam detulerunt. Simileque prodigium ipfo toto tempore contigit Vernali, contra naturam temporalem: tempore enim æquinoctij, cùm temperies omnia moderatur, pax fieri confueuit elementorum.

Feftum fancti Eduardi celebratur fplendide.

Feftum S. *Eduardi*, quod eft in quindena S. *Michaëlis*, de mandato Regis congregatis quam plurimis prælatis & Magnatibus, adeò celebriter, procurantibus diligenter Comite *Richardo* & Regina, celebrabatur, vt nunquam nobiliùs.

Rex Angl. acquirit caftra fua in Gafconia.

In fine verò Æftatis anni illius, poft multos labores & expéfas inutiles, adeptus eft Dominus Rex *Angliæ* caftra fua propria in *Gafconia*, cú bonis con ditionibus obfefforum. Nec illis multú damni vel iniuriæ fecit, licet multipliciter promeruiffent nifi quòd videbant & cognofcebant, quòd vineæ fuæ extirpabantur. Ipfi tamen qui ibi in exercitum Regis, faxa molaria & iacula miræ magnitudinis in mortem multorum, tranfmiferunt, quæ iacula tanquam ad prodigium monftranda in *Angliam* portabantur. Qui tamen cum inclufi arctabantur, clam frequenter ad Regem *Hifpaniæ* nuncios fecretos tranfmiferût, vt ipfe Rex *Hifpaniæ* ipfis tanquã fuis fidelibus obfeffis fuccurrere dignaretur. Quæ omnia culpas fuas & facinora exaggerabant. Cùm autem inuiti & coacti exirent, Domino Regi *Angl.* mancipati, acefferunt fratres Regis vterini, exigétes captiuos illos ad voluntatem eorum coerceńdos, quòd in admirationem multorú Domini Regis amicorum & indignationem, eft præfumptum. Pepercit autem Regis remiffa mifericordia manifeftis inimicis tanto fudore fuperatis, nefcius illius facti Euangelici: *Adducite illos qui noluerunt me regnare fuper eos, & interficite coram me.* Et emarcuit fama & reuerentia illius, qui proprios opprimit, & blanditur alienis.

Legati miffi à Rege Angl. ad Regem Hifp.

Rex verò timens mufcipulas *Gafconenfium*, ne transfugium faceret ad Regem *Hifpaniæ* potentiffimum, nuncios folennes ad ipfum, videlicet Epifcopum *Bathonienfem* & Dominum *Ioh. Manfel*, clericum fuum fpecialem deftinauit, vt eius fœdus & amicitiam humiliter poftularent, & fororé fuam vterinam *Eduardo* Domini Regis *Angliæ* primogenito & hæredi legitimo benignè concederet matrimonialiter copulandam. Ipfe autẽ Dominus Rex *Angliæ*, *Gafconiam* filio fuo memorato concefferat, quod non difcrepat à conceffione facta vel facienda forori iam dicti Regis *Hifpaniorum* filio fuo *Eduardo* maritandæ. Quod negotium dicti nuncij vfque ad confummationem, efficaciter cum inæftimabilibus laboribus & folicitudinibus profequétes, fauorem & amicitiam cum quadã nobili charta, cuius bulla aurea marcam vnam argenti ponderabat, reportarunt: in qua autem folenniter nimis infertum fuit, quòd Rex *Hifpaniæ* quietum clamauit quicquid iuris habuit vel habere potuit ex dono Regis *Henrici* fecundi & confirmatione Regú *Richardi* & *Ioh.* in *Gafconia*. Impetrauit infuper núciorum folertia, imò folus, vt dicitur, *Ioh. Manfel*, quafdam libertates ad opus peregrinorum fanctú *Iacobum* adeuntium, vt liceat ad beneplacitum eorum, hofpitari in vrbibus quæ funt in ditione regis *Hifpaniæ*, & victualia fibi hofpite eorú irrequifito, liberè comparare. Poftulabat autem dictus rex præfentiam *Eduardi* fibi exhiberi, vt ipfum videret & elegantiam confideraret & peritiam, & ipfum honorificè & folenniter, prout tantum decuit adolefcentem, cingulo donaret militari. Quod cú Domino regi *Angliæ* núciaretur, totius negotij feries ei complacuit, fed ad ipfum Regem *Hifpaniæ*, in tã remotas partes agentem, filium fuum primogenitum & hæredem vniuerforum tranfmittere, vehementer, nec mirum, formidabat, ne auaritia & malitia Rex *Hifpaniæ* ductus & feductus, tanto gloriaretur obfide fibi leuiter præfentato. Tandem teftimonio Domini *I. Manfel*, teftimonium de fidelitate Regis *Hifpaniæ* perhibentis, & affirmantis, quòd nullo modo hoc faceret facinus, nec facere permitteretur, Dominus Rex *Angliæ* in fpem erectus eft meliorem: vnde ex tunc complacuit Regi, vt non tantùm pro *Eduardo*, imò & pro regina confidenter mitteretur. Quod & factum eft. In toto verò illius belli tempore, hoc contigit indeficienter, quòd fi aliquis *Anglicus* delinqueret vltra culpam puniretur: fi alienigena, parua vel nulla vltio fequeretur. Quod non immerito penfabatur.

Saraceni debacchantur in Chriftianos.

Tempore fub eodem, quidam optimates Orientalium *Saracenorum*, in perniciem & odium *Chriftianorum* confœderati funt, qui liberè difcurrentes vfque ad portas *Acon* licenter fine contradictionis repagulo difcurrebant, vbi damna in fuperbia magna perpetrabant.

Fames magna in Gafconia.

Ipfis quoque diebus, inualuit fames in exercitu Regis in *Gafconia*, ita vt vna gallina fex denariis fcilicet fterlingis venderetur, fumma frumenti viginti folidis, fextarium vini duobus folidis & amplius. Panis autẽ vnius libræ ponderis, duobus vel tribus denariis, ita vt quidam ieiunus vix poterat miles cum fuo armigero & puero & equis, duobus folidis argenteorum competenter fuftentari.

Abbas & Conuentus S. Albani abfoluitur à debito R. Oxaie.

Eodem quoque anno, videlicet x. Cal. Nouembris, abftracta eft charta obligatoria, & de manu *Eliæ Iudæi Londinenfis* & de arca liberata, qua Abbas & Conuentus *S. Albani* tenebantur obligati, pro debito *Richardi* de *Oxaie* Militis, & acclamatum eft in fchola *Iudæorum Londinenfi*, quòd Abbas & Conuentus memoratus quietus eft ab omni huiufmodi debito contra eos, ab initio fæculi vfque tunc, prout ftarrum obtentum ab eifdem proteftatur.

Fama Regis Hifpaniæ dilatatur.

Iifdem diebus dilatata eft fama Regis *Hifpaniæ*, fed non Regis, cuius titulus in fcriptis ipfius talis fcribitur: *Alphõfus* Dei gratia rex *Caftellæ*, *Legionis*, *Gallaciæ*, *Toleti*, *Murtiæ*, *Corduba* & *Iebenn*. Dominatio verò regis *Angl.* in magna parte mutilata eft, promifit enim *Hyberniã* filio fuo, & multas alias poffeffiones, quæ tractatus exigunt fpeciales.

Tem-

1253.

Consilium discretum Regis Hispaniæ ad Regem Ang.

TEmporibus quoque sub eisdem, Rex *Hispaniæ* amicissimus iam Domino Regi *Angl.* factus, cùm audisset de moribus eius, condoluit in spiritu benignitatis & discretionis, & literatoriè significauit eidem, vt exemplo bonorum Regum ac Principum, quorum titulus ab antiquo talis est: *Erit agnus domesticis & suis commilitonibus, & leo exteris & rebellibus* · ille videlicet sermo recitatur vt talia sequeretur, nec esset ampliùs suorum oppressor, & alienorum receptor & alimentator. Sed

Quid iuuat in sterili spargere semen humo?

Rex *Hispaniæ* octo habet Regna: *Castellam, Gallæciam, Sibyllam, Cordubam, Murciam, & Hispalim,* quę tenentur ab eo. Omnia hæc *Christianis* subduntur. Habet insuper duos Reges *Saracenos* sibi tributarios, sicut patet in charta Domini Regis *Angliæ.*

Episcopus Lincolniēsis infirmatur ad mortem.

DIebus sub eisdem, cum dies caniculares suam exercuissent malitiam, Episcopus *Lincolniensis Robertus* apud *Bukedonam* manerium suum decubuit grauiter infirmatus. Vocauit igitur ad se quendam fratrem de ordine *Prædicatorum*, magistrum *Ioh.* de *sancto Ægidio*, in arte peritum Medicinali, C & in Theologia lectorem, eleganter eruditum & erudientem, vt ab eo corporis & animæ reciperet consolationem. Nouerat enim in spiritu, tribulationem in proximo Eccle .æ ingruere, quam non prouidimus. Vnde præcepit Sacerdotibus per suā Diocesim constitutis vt solenniter in omnes chartarum magnarū de Regni libertatibus violatores, vbicunque cognoscerent homines conuenturos, sententiam excommunicationis indefesse innouarent. Cui pręcepto quidam aulici tam clerici quam laici, procaciter resistentes, Presbyteris contume D lia inferebant. Vnde ex ipso facto, ipsos nouimus vinculo anathematis irretitos. Et cùm vna dierum confabularetur Episcopus cum memorato fratre *Ioh.* physico, recitando facta Papę, redarguit grauiter confratres suos *Prædicatores*, & alios, similiter *Minoribus* non pepercit, eò quod ordo eorum idcirco in paupertate voluntaria, quæ est paupertas spiritus, salubriter constituitur, vt liberiùs vitia potentum non palpent, sed censoria austeritate acriter reprehendant. Quia

Cantabit vacuus coram latrone viator.

In hoc autem, quod tu frater *Ioh.* & alij *Prædica-* E *tores*, peccata magnatum audacter non redarguitis, & facinora non detunicatis, hæreticos censeo manifestos. Et addidit Episcopus: Quid est hæresis? Da definitionem. Et cùm hæsitasset frater *I.* non recolens authenticam ipsius rei rationem ac definitionem, subiunxit Episcopus fideli interpretatione *Græci* Idiomatis in *Latinum*: *Hæresis est sententia humano sensu electa, scripturę sacræ contraria, palam edocta, pertinaciter defensa.* Hæresis, *Græcè*, electio *Lati-* F *nè*. Et consequenter subiunxit reprehendens Prælatos maxime *Romanos*, qui consanguineis suis indignis, ætate & scientia insufficientibus, curam cōmittunt animarum. Dare curam animarum paruulo, sententia est alicuius Prælati, humano sensu electa propter carnem vel terrenitatem. Et est contraria scripturæ sanctæ quæ prohibet fieri pastores, qui non sunt idonei ad arcendum lupos · & est palam edocta, quia manifestè portatur charta sigillata vel bullata: & est pertinaciter defensa, quia siquis voluerit contradicere, suspenditur, excommunicatur, & super eum prælium sanctificatur. Cui tota definitio hæretici cōuenit, hæreticus est. Sed quisque fidelis tenetur opponere se hęretico quantum potest: qui ergo potest contradicere & non contradicit, peccat, & videtur fautor esse, secundùm illud *Gregorij*: Non caret scrupulo societatis occultę, qui manifesto facinori desinit obuiare. Sed fratres tam *Minores* quàm *Prædicatores* maximè obligantur ad

1253.

A oppositionem contra talem, cùm vtrique habeant ex officio gratiam prædicandi, sunt ad illud officium per paupertatem liberiores: non solùm peccant si ei non contradicunt, imo fautores ipsius existunt, sicut & Apostolus ad *Romanos*. 1. *non solum qui talia agunt, sed qui consentiunt, digni sunt morte.* Potest ergo concludi, quod tam Papa, nisi ab hoc vitio cesset, quàm dicti fratres, nisi curiosos se exhibeant ad arcendum talem, digni sunt morte scilicet perpetua. Item dicit Decretalis, quòd B super tali vitio, videlicet hæresi, potest & debet papa accusari.

Episc. Linc. queritur de pontifice Romano.

ET quia noctes tunc temporis in longum protrahebantur erat autem tertia nox ante festum sancti *Dionysii*, Episcopus lethali tædio & infirmitate prægrauatus, accersiri præcepit aliquos de clericis suis, vt saltem mutuis collocutionibus recrearentur: quibus Episcopus dolens de iactura animarum per papalis curiæ auaritiam, sospirans ait; *Christus* venit in mundum vt animas lucraretur; ergo si quis animas perdere non formidat, C nonne *Antichristus* merito est dicendus? Dominus sex diebus mundum condidit vniuersum, sed vt hominem repararet, plùs quam triginta annis laborauit, nonne ergo animarum destructor inimicus Dei & Antichristus censetur? priuilegia sanctorum Pontificum *Romanorum* prædecessorum suorum, papa impudenter annullare per hoc repagulum, *non obstante*, non erubescit, quod non fit sine eorum præiudicio & iniuria manifesta: sic enim reprobat & diruit, quod tanti & tot sancti ædificarunt, ecce sanctorum contemptus! Merito D igitur contemptor contemnetur, secundùm illud *Isaiæ*: *Væ qui spernis, nonne contemneris?* quis eius priuilegia conseruabit? Errorem suum ad hoc respondens Papa sic tuetur: Par in parem non habet imperium ergo Papa me Papam minimè præualet obligare. Ad hoc respondeo, ait Episcopus; Mihi videtur, non sunt pares nauigans in mundi periculo, & gratulans in portus securitate. Da, vt aliquis papa saluetur. Absit dicere contrarium. Dicit Saluator; *Qui minor est in Regno cœlorum, maior est Iohanne Baptista, quo maior inter natos mulierum, nemo surrexit.* Nonne maior est ergo aliquis Papa dator priuilegiorum vel confirmator, isto viuente? E profectò, maior mihi videtur, ergo in minorem habet imperium, non igitur debet præteritorum. Nonne dicit Papa de suis plerisque prædecessoribus, ille vel ille pię recordationis prædecessor noster, &c. & sæpè, adhærentes sancti prædecessoris nostri vestigiis, &c. Quare ergo quæ fecerunt, diruunt fundamenta qui sequuntur? plures Apostolici viri vnum aliquod priuilegium priùs piè con- F cessum confirmarunt. Nunne plures diuina gratia saluati, maiores sunt vno solo adhuc periclitante? Item, antiqui patres nostri viri Apostolici tempore sunt priores; & quos antiqui temporis attollit reuerentia, venerabiles habere tenemur. Hoc bene attendebat sanctus vitæque venerabilis *Benedictus*, omnium spiritu sanctorum repletus in regula sua; qui priùs venientes qualescunque authenticis viris tardiùs ad ordinem accedentibus præponit, & esse præcipit venerabiles & priores. Vnde ergo hæc iniuriosa temeritas, priuilegia antiquorum sanctorum multorum in irritum reuo- G care?

Lugubris querimonia de oppressionibus Ecclesiæ.

PRæterea, etsi multi alij viri Apostolici Ecclesiam afflixerint, iste grauius alijs coëgit ancillari, & inconuenientia multiplicauit. *Caursini* enim manifesti vsurarij, quos sancti patres & doctores nostris, quos vidimus & audiuimus, videlicet magister eximius in *Francia prædicator*, Abbas quoque de *Flay Cisterciensis* ordinis, magister *Ia-*

1253

Classicum campanarũ in aere auditum.

EAdem quoque nocte, quidam fratres de ordine *Minorum*, dum versus *Bukedonam*, vbi Episcopus *Lincolnensis Robertus* morabatur, properarent: erat enim *Prædicatorum* & *Minorum* pater & consolator: per syluam Regiam, quæ *Vvanberge* dicitur, ignari compendiorum oberrassent, audierunt in sublimi quoddam classicum campanarum melodicum valde: inter quas vnum signum soni dulcissimi articulatum, ordinatè, & distinctè, electum audierunt, omnibus præauditis incomparabilem, vnde mirati sunt vehementer. Nesciebant enim aliquam nobilem ecclesiam esse propè. Apparente autem diluculo, post multos inutiles erroris labores, obuios quosdam habuerunt forestarios, à quibus cùm ad iter rectum dirigerentur, interrogauit vnus fratrum, quidnam significauit illud magnum classicum & solemne, quod versùs *Bukedonam* audierant? Qui responderunt, se nihil audire, vel audiuisse: quod tamẽ adhuc aëra demulcebat. Fratres igitur inde magis admirantes, venerunt ad *Bukedonam* satis tempestiuè. Vbi certificabantur, quòd eadem nocte, & noctis hora, qua dictam melodiam in æthere audierunt, Episcopus *Robertus* fœlicem animam exhalauit.

Fames magna in Gasconia.

EOdemque tempore, inualescente & crescente caristia victualium in *Gasconia*, ita scilicet vt summa frumenti viginti solidis, & auenæ pro decem, caro & piscis pro multo pretio venderetur, & etiam vinum, quo consueuit *Gasconia* abundare: misit dominus Rex Priorem de *Newburgi*, Canonicum, & Rogerum *Censorem* in *Angliam*, cum quibusdam aliis fidelibus & consiliariis suis, vt quæ exercitui suo necessaria forent, concitò reportarent. Qui *Londinum* venientes, exegerunt non minimam à ciuibus & mercatoribus *Londinensibus* pecuniæ quantitatem. Et arma colligentes, frumentum, & carnes salitas, ita vt multas inde naues onerarent, non pigri neque segnes abrasores extiterunt. Quæ omnia Regalis curiæ & exercitus *Charybdis*, instar insatiabilis Barathri planè deglutiuit.

Reputauit etenim dominus Rex *Angliam* esse puteum inexhaustum, quæ omnium finitimarum & circumiacentium Regionum, culpas luit & excessus. Et,

Quicquid delirant Reges plectuntur Achiui.

Rex autem iam alter factus *Lycurgus*, vineas *Gasconensium* hostium suorum, in quibus ipsi *Gasconenses* maximè confidunt, radicitus fecit extirpari, & castra & domos funditus complanari. Quod cùm cognouissent *Gasconenses*, hoc genus vltionis redarguẽtes, militiã Comitis *Legriæ Simonis* potiùs approbabant: exterminiũ plantarum, & domorũ incendia, pugnã anilem, non virilem reputantes.

Capti à Rege manumissi.

CAptis *Regula* & *Benagio* castris, qui labore & sumptibus *Anglorum* capiebantur, Rex concessit liberos *Petro de Sabaudia* & fratribus suis *Pictauensibus*. Qui liberi, hostibus Regis illicò sunt adiuncti.

Moritur Vvill. de Vesey.

ANglia vndique bonis suis spoliata, videlicet armis, victualibus, & thesauro, Militũ quoque, quod plus est deplorandum, nobilium subsidio viduatur. Postquã enim dominus Rex transfretauit, mortui sũt de suis quãplures. Inter quos *Vvillielmus de Vesey*, Miles quidã de nobilioribus Borealium partium *Angliæ* Baronibus, viam vniuersæ carnis est ingressus. Rex incontinenti custodiam tantam, non sine suorum naturalium offensa, cuidam alienigenæ contulit possidendam.

Tribulatio Militum Salopesb.

ET per idem tempus, eo quòd Milites de partibus *Salopesbiriæ* aliqui, vel ferè omnes, noluerunt colla subdere nouæ domini Regis constitutioni, scilicet de armis habendis, & monstrandis. Et de restitutione prædationum, quibus spoliantur transeuntes, prout *Sabaudienses* consueuerunt in partibus suis, vsque ad grauissimã exactionem sunt puniti: ita vt vix per aliquot annos sibi & familiæ suæ vitæ necessaria poterant inuenire, vel terris suis culturæ beneficia ministrare. 1253.

Saraceni debacchantur.

EOdemque anno, die scilicet omnium Sanctorum, rumor omnium teterrimus venit ad Comitem *Richardum*, qui de statu *Terræ sanctæ* plus aliis solicitabatur. Quòd videlicet in signum magnæ Dei iræ, *Soldani*, Primates Saracenorum, ad inuicem in perniciem *Christianorum* pacificati & confœderati, liberè in *Terra sancta* discurrentes, & possessiones *Christianorum* ad votum, sine contradictionis repagulo, occupãtes, omniaque iamiam præter *Acon* extermioantes, ibique quædam molendina ciuium demolientes. Conspirauerunt enim vniuersaliter, vt *Acon* obsessa, Regem *Francorum*, in indelebile *Christianitatis* opprobrium, caperent, & captum suo *Calipha*, qui est eis pro Papa, præsentarent. Quod cùm ad multorum peruenisset audientiã, præcordialiter ingemuerunt, hæc omnia obstinatæ *Romanorum* auaritiæ imputantes. Qui humilitatem *Frederici* indignanter refutantes, qui omniã quæcumque *Christianorum* aliquo tempore fuerant in *Terra sancta*, obtulit in pace restituenda, restiterunt, nolentes vt tanta commoditas ei ascriberetur. Et quod lugubrius est, Crucesignatos vendunt laicis vsque ad mendicitatem fatigatos: sicut quondam *Iudæi* in templo oues & boues & columbas, vt prætactum est: quos Dominus eiecit. Deo igitur sic volente, qui cùm irascitur, misericordiæ recordatur: insurrexerunt quidam *Saraceni* Orientales in terras eorum qui in nos sæuierunt, & cassato eorum proposito retrocedere sunt coacti.

Cõradi Frederici filij expeditiones.

EIsdemque diebus, *Conradus Frederici* filius, in odium Papæ, prosperatur in *Apulia*. Ciuitates *Capuam*, *Neapolim*, & alias suo subdidit dominatui. Et bellum suscitans & cõtinuans, multos contriuit sibi aduersantes. Quidam verò illius terræ incola & indigena, cruentus & facinorosus valde, *Ioannes* dictus *Maurus*, adulator vafer, & sub amicitiæ prætextu homines veneno necans, qui etiam anteà ad id mercede conductus, vt dicitur, *Fredericum* sic interfecit, illi laqueos mortis tetendit, sed occultos.

Discordia inter Archiepiscop. B & Capitulum Lincoln.

IPsisque diebus, reuertente Archiepiscopo *Cantuariensi Bonifacio*, à sepultura Episcopi *Lincolniensis Roberti*, orta est discordia inter ipsum & Capitulum *Lincolniense*. Vendicabat enim sibi Archiepiscopus de iure communi, potestatem conferendi præbendas & redditus in Episcopatu *Lincolniensi*, pastore suo viduato. Decanus verò & Capitulum speciali beneficio innitentes, & consuetudini approbatæ & antiquæ, econtra dicebant. Quibus testimonium perhibebat magister *Vvalterus de Bilesdona*, vir Iurisperitus & fide dignus, qui enumerauit tres ecclesias à Decano sede vacante collatas. Et multi alij, qui hoc nouerant, & viderant. Archiepiscopus de multiplici confisus potestate, contradictores omnes excommunicauit. Solus autem *Lincolniensis* Archidiaconus, magister videlicet *Vvillielmus Lupus*, vir quidem Iurisperitus, eleganter literatus, & magnæ auctoritatis, contradicens Archiepiscopo in faciem, pro iure & libertate ecclesiæ constanter appellauit ad summi Pontificis præsentiam, Vnde quoniam solus se murum opposuit pro suæ possessione & libertate ecclesię, vsque ad mortem

1253. miferabiles, ficut fequens fermo declarabit, tribulationes tolerauit. Canonici verò ex antiquis caufis inutiliter ventilatis fatigati, nec valentes nec volentes contra tantum aduerfarium dubia caufarum fata contendentes experiri, fuccubuerunt, & fuccumbentes, abfolutionis beneficium promeruerunt. Archidiaconus vero confiftens ftabilis in propofito, quæfiuit interim diuerticula. Tandẽ tutum credens habere refugium apud S. *Edmundum*, quia illic & in terra S. *Albani* confueuerant effe afflictorũ refugia & protectiones, poftquam fletiffet quadraginta diebus in fententia iuftè vel iniuftè, fe ad protectionem dicti S. *Edmundi* contulit & ciuitatem. Vbi perfequente Archiepifcopo, cùm ibi non afylum refugij, fed carceris inueniffet duritiam: nec eum poterat Abbas S. *Edmundi* protegere vel receptare: Archidiaconus pauper, profugus, & exul, *Romam* adiit, à domino Papa aliquam faltem confolationem adepturus. Papa autem mifertus ac miferatus, cognita veritate, pufillanimitatem Canonicorum, & Archipræfulis redarguens aufteritatem, & Archidiaconi conftantiam commendans, paternum fibi prouidit remediũ. Archidiaconus verò nacta fpe meliori, cùm rediens à curia in partes cifalpinas perueniffet, poft tot labores & dolores, quos pro fuæ libertate ecclefiæ fuftinuiffet, viam vniuerfæ carnis eft ingreffus, merito beato *Thoma* Martyri, qui ob fimilem caufam occubuit, affociandus. Sed ante mortem, ferè triennalem fuftinuit in hac caufa tribulationem.

Archiepifc. B. venit ad fanctum Albanum.

DIebus autem prænotatis huius anni, Archiepifcopus *Cantuarienfis Bonifacius* rediẽs à fepultura S. corporis Epifcopi *Lincolnienfis Roberti*, cùm tranfiturus effet per S. *Albanum*, poftulauit eum fumma modeftia & humilitate folùm tectũ hofpitij ibi, timẽs repulfam hofpitij propter exemptionem, ficut nuper ei contigerat apud cellam S. *Albani Bealuerum*. Abbas autem S. *Albani* mifit ei in occurfum Archidiaconum fuum & aliquos de fratribus, fuam prætendens excufando fenectutam & infirmitatẽ, ne & ipfe occurreffet. Qui eum cum fummo honore & reuerentia receptus literis fuis, quòd charitatiuè hofpitium poftulaffet, quadam die poft nonam eft admiffus. Nec voluit: licèt fedulo petitus, de bonis domus refici, nifi efculentis & poculentis, fibi pro xenio præfentatis. Sed ciuiliter regratians, quod faltem fub forma charitatis & gratuitę hofpitalitatis ibi fuerat, fummo mane, non intrans clauftrum vel ecclefiam, receffit die S. *Martini*.

Simili modo fecit *Otto* Legatus, qui fuit alter Papa in *Anglia*: confecit literas, quòd charitatiuè hofpitium poftulauit. Sed Epifcopus *Lincolnienfis Robertus*, apud *Herifordiam* veniens, noluit tales literas conficere. Ideo non fuit admiffus. In craftino fufpendit Ecclefias *Herifordienfes* fæcularĩũ. Correptus autem fuper hoc à Legato, fententiam temerè illatam illicò relaxauit. Hoc factum fuit malo confilio.

Priuilegium domus S. Augustini Cãt.

IN receffu autem à *S. Albano* recepit idem Archiepifcopus literas Papales à quodam Monacho S. *Auguftini Cantuarienfis*. Ne fcilicet Abbatẽ illius domus, vel Conuentum, vifitando, fufpendendo, excommunicandòve perturbaret. Quod tamen propofuerat, & prætemptauerat. Quas literas vix perlectas, iuffit ignibus præfentari. Ipfas quoque poteris in *libro* reperire *Additamentorum*. Et tunc complacuit ipfi Archiepifcopo & illis qui confilium ei dederunt, quod pacificè & modeftè fe habuit apud *Sanctum Albanum*.

1253. *Regina Ang. peperit filiã.*

TEmpore fub eodem, Regina *Angliæ Alienora* peperit domino Regi filiam *Londini*. Et nomen aptante & baptizãte infantulam Archiepifcopo vocata eft *Catharina*, eo quòd die fanctæ *Catharinæ* nata, aëra haufera t primitiuum.

Comes Legriæ S. venit ad regem Angliæ.

TVnc quoque temporis, Comes *Legriæ Simon*, qui in Senefcallum *Franciæ*, vt prætactum eft, poftulabatur propter fui fidelitatem & ftrenuitatem, fed noluit confentire *quia nemo poteft duobus dominis* fibi aduerfantibus cõmodè *famulari*: venit in *Gafconiam* ad Regem *Angliæ* dominum fuum: promptus & paratus fuo feruitio, ad edomandos fuos inimicos fibi rebelles *Gafconenfes* autem Comitẽ tanquam fulgur formidabant. Duxit autem fecũ electã militiam fuis fumptibus fuftentatam, & ad placitum domini Regis fuftentandam. Erat nempè militum & feruientium multitudo numerofa. Dictum namque fuit Comiti in fpiritu charitatis & humilitatis, qui humanæ fuperat terminos conditionis, videlicet bonum pro malo recompenfare: vt impetuofa dicta domini fui Regis minimè reputaret, qui probra repentina quandoque in illum apud *Londinum* in feftino ardore iræ palàm & indecenter ebulliuit. Sed potius beneficia quæ eidem Comiti impenderat, ad memoriam reuocaret, tum propter fororem fuam, quam ei dominus Rex dederat in vxorem: tum quia ei benignè concefferat Comitatum *Legriæ*: tum quia contulerat ei cuftodiam hæredis *Gileberti* de *Hunframuille*. Et huic confilio, videlicet Epifcopi *Lincolnienfis Roberti*, cui Comes tanquam patri confeffori extitit familiariffimus, inclinauit cor obedienter. Rex autem admirans Comitis charitatem, ipfum cum maxima fufcepit exultatione. *Gafconenfes* igitur, qui funt amici Fortunæ, cùm cognouiffent Regis *Hifpaniæ* cor reconciliatum domino fuo Regi *Anglorum*; & aduentum Comitis *Simonis* quem tam formidabilis ftipabat comitatus & fequela, humiliati funt & inuiti. Ex tunc igitur ftillatim reuertebantur, & debito dominatui Regis fui fe fubdiderunt. Et ex tunc dominus Rex in *Angliam* redire propofuit.

Perturbatio Vniuerfitatis Parifiacæ.

DIebus autem fub eifdem, orta eft difcordia magna inter vniuerfitatem *Parifiacam* fcholarium & fratres *Prædicatores*, qui in tantum iam multiplicati funt & exaltati, regum facti confeffores & confiliatores, vt veteribus & approbatis cõfuetudinibus & iuribus fcholarium renuiffent fubiacere. Congregati igitur Scholares, collectã fecerunt, & contribuerunt: fcilicet quilibet fecundum poffe fuũ. Et cuiuflibet communia hebdomadalis abbreuiata eft, vt inde *Romana* curiæ pro parte cleri fatisfieret: vnde cornua fũpferunt fratres memorati. Habebant enim in curia amicos magnæ poteftatis, fcilicet dominum fratrem *Hugonem* de ordine *Prædicatorum*, imo ipfum Papam, & multos præpotentes.

Effufa igitur multa pecunia, & perdito hinc inde multimodo labore, mutatis quibufdam confuetudinibus *Parifienfibus*, pax eft tandem reformata.

Papa venit Romam.

EOrundem dierum circulis, dominus Papa multis & diuturnis tribulationibus exagitatus, cum aliquanto tempore moram *Affifij* protraxiffet, fignificatum eft ei ex parte *Romanorum* Senatoris *Brancaleonis* per folennes nuntios, & ex parte omnium ciuium Vrbis, vt ad ciuitatem fuã tanquam paftor & *Romanus* Pontifex, venire non tardaret. Significabant infuper ei, quod quamplurimum mirabantur, quòd huc illucque velut inftabilis & profugus difcurrebat & relicta *Roma*

1253. de sua Pontificali, & ouibus suis, de quibus redditurus est summo Iudici strictissimam rationē, lupinis rictibus deserit lacerandam, soli pecuniæ inhiando. Significabant insuper Senator & ciues *Romani* ciuibus *Assisij*, sub interminatione depopulationis irrestaurabilis, ne ampliùs dominum Papam, quem nouit mundus nō *Lugdunensem*, non *Perusiensem*, non *Agnanensem* (ibi enim & ibi sæpè latitauerat) sed *Romanum* esse Pontificem, receptarent. *Assisienses* venientes ad dominum Papam, istud mandatum ei plenius insinuabant. Intellexit igitur Papa, quòd de necessitate oportuit *Romam* adire, ne & ipsi *Assisienses* à feritate *Romanorum*, sicut fuerant *Hostienses*, *Portuenses*, *Tusculanenses*, *Albanenses*, *Sabinenses*, & nuper *Tiburtini*, destruerentur. Papa igitur nolens volens paratis clitellis, *Romam* adiit tremebundus. Vbi, vt decuit, susceptus est cum honore, sic iubente & volente Senatore. *Conradus* autem interim, qui erat Papæ quasi spina in oculo, *Neapolim* versùs mare & versùs terram (quæ ciuitas quondam *Virgilij* fuerat domicilium speciale) in muris & mœniis miserabiliter exterminauit. Nunquam igitur propter odium & imprecationes populi, potuit *Conradus* in operibus suis prosperari.

Nota cupiditatem Romanorum.

ROmani autem non valentes nec volentes vltra suam celare cupiditatem, grauissimam contra Papam mouere cœperunt quæstionem, exigentes ab eo vrgentissimè omnia quæ subierant per eius absentiam damna & iacturas, videlicet in hospitiis locādis, in mercimoniis, in vsuris, in redditibus, in prouisionibus, & aliis modis innumerabilibus. Quod cùm audisset Papa, præcordialiter ingemuit, & se compertens muscipulatum, consilium & consolationem cepit à Senatore. Senator igitur mellifluis colloquiis populi furorem compescuit, dicens inhumanum esse, in pace vocatum ad animarum custodiam patrem ac pastorem, tam grauiter perturbare. Et sic quieuit impetus tempestatis.

Perturbatio aëris & maris.

EOdem anno, in crastino sanctæ *Luciæ*, niuem nubibus copiosè effundentibus, hyemale tonitruum dira prognostica nuntiabat.

Expulsi è Regula exulantur.

ANni quoque sub eiusdem tempore, omnes quotquot fuerunt in *Regula* & in aliis castris, dum obsidione arctarentur, & in tempore famis eiecti fuissent, tam mulieres quàm viri, perpetuo damnauit exilio. Qui vagabantur mendici per confinia regionum.

Inundatio maris & fluuiorum

IPso quoque anno, multoties mare & fluuij solitos terminos transeuntes, finitimis damna irrestaurabilia irrogarunt.

Miracula ecclesiæ Lincolniensis.

MIracula miraculis in ecclesia *Lincolniensi*, diatim cumulantur. Et operante Domino pro Episcopo *Roberto*, alij Sācti qui in eadē ecclesia requiescunt, videlicet sancti *Remigius* & *Hugo*, ad beneficia fidelibus impendenda suscitantur, tanquam prouocati & precibus postulantium inclinati. Nec moueant aliquem quidam impetus, qui in hoc volumine scribuntur de eodem, quos fecerat in vita sua. Quantum vitius erat, quòd Canonicos suos, scilicet *Lincolniensis* ecclesiæ, multùm vexauit, & vexatos damnificauit, cùm desideraret visitare. Idem insuper *Robertus* in Religiosos terribiliter, & in Religiosas terribiliùs consueuit fulgurare, zelum bonum habens, non fortè secundùm scientiam. Confidenter tamen assero, quòd Deo placuerunt ipsius virtutes, quamuis excessus displicuerunt. Sicut in *Dauid* & in *Petro*. *Dauid* laudo mansuetudinem, sed quam fideli suo fecit *Vriæ* proditionem, reprehendo. *Petri* commendo constantiam, trinam tamen eius reprehendo negationem. Horum vnus, secundùm cor Domini complacuit, alter princeps Apostolorum constituitur.

1254.

Annalis conclusio.

TRansiit igitur annus ille satis frugifer, & fructifer, ita scilicet vt summa frumenti ad pretium triginta descenderet denariorum. Sed in quantum terra profuit, mare obfuit, suos terminos transcendendo. Quod quia repentè superundauit, multos homines & pecora occupauit. Et si nocte euenisset, multò plures submersisset. Annus iste *Terræ sanctæ* extitit exitialis, *Flandriæ* & confinibus eius cruentissimus, *Franciæ* damnosus & probrosus. Papæ & Papalibus, arctus & angustialis, *Angliæ* turbulentus, in spiritualibus temporalibusque bonis, inclinatiuus.

Rex in Gasconia hyemauit.

ANno Domini millesimo, ducentesimo, quinquagesimo quarto, qui est annus Domini Regis *Henrici* tertij trigesimus octauus, fuit idem Dominus rex ad Natale Domini in *Gasconia* apud *Besaceam*, quod non procul distat à *Regula*, vbi dies Natalitios, cum magnatibus suis solemniter & gaudenter celebrauit. Vbi etiam *Gasconensibus* Esterlingos olfacientibus, in vestibus duplicibus & aliis rebus desiderabilibus, pretiosa contulit donatiua. Regina autem surgens à puerperio prosperè, die S. *Edwardi*, scilicet in vigilia Epiphaniæ, Purificationis suæ festiuitatem cum nobilissimo transegit *Londini* conuiuio. Cum qua conuiuabantur Archiepiscopus, auunculus eius, Episcopus *Elyensis*, Comes *Richardus*, Comes *Gloucestriæ*, & multi alij *Angliæ* optimates. Transmisit itaque tunc temporis Regina, domino Regi quingentas Marcas, pro nouo annuo munere, de suis receptis redditibus, ad sui belli sustentationem, & pignorum adquietationem.

H. de Lexintona eligitur episcopus.

IN crastino verò beati *Thomæ* martyris Canonici *Lincolnienses* elegerunt sibi in Episcopum Magistrum *Henricum* de *Lexintona*, eiusdem ecclesiæ Decanum, & transfretauit electus vt Regem videret, & vt à rege videretur & acceptaretur, tam electo quàm electione approbata vel reprobata. Formidabat autem apparere coram rege, qui secundum consuetudinem suam, ipsum Decanum, & totum precibus sollicitauerat vrgentissimis Capitulum, vt Episcopum *Herefordensem* (qui manifestè reprobandus fuerat, tum quia alienigena *Anglicum* idioma ignorauit, tum quòd fama, vel potiùs infamia eius extitit, quòd regno fuerat inimicissimus & infidelissimus) eligerent in Episcopum & suarum pastorem animarum. Cui licèt regiæ petitioni instantissimæ, nullatenus voluerunt Canonici electores fauorem exhibere. Ipse enim per manum sæcularem, in ipsum Episcopatum violenter intrusus *Herefordensem*, tam religiosos quam sæculares in partibus vltramarinis (vtinam honestè cōmorans) gregem sibi cōmissum, lacte, lana, & aruina saginatus, lupinis dentibus dereliquit. Veruntamen rex non inueniens in dicto electo, causam reprobationis, ipsum, licèt non sereno corde, admisit.

Fantastica apparitio.

IN nocte verò Circuncisionis Dominicæ, cùm esset aër in media nocte serenissimus, & firmamentum stellatum spectabiliter, Luna existente octaua, apparuit in aëre, mirum relatu, nauis quædam maxima eleganter composita, schemate & colore mirabili. Quam cum considerassent quidam Monachi de *sancto Albano*, apud sanctum *Amphibalum* gratia festiuitatis tunc commorantes, & inspexissent per Stellas, si iam hora esset matutinas decantare, conuocauerūt omnes qui in Curia erant de clientela familiari, vt viderēt mirabilia. Et apparuit diu tanquā picturata, & tabulis

1254. quafi vera nauis compacta: fed tandem paulatim cœpit diffolui & difparere, vnde creditur nubes fuiffe, fed mirabilis & prodigiofa.

Subdolum mandatum.

EOdemque anno, cùm fexto Calendas Februarij, die videlicet fancti *Iuliani*, conueniffent vniuerfi ferè *Angliæ* magnates, videlicet Comes Marefcallus R. *Bigod*, *Gilbertufque* de *Segraue*, fpeciales domini regis nuntij, ad Parliamentum venientes, ex parte eius propofitum fuum præcordiale, vniuerfitati *Angliæ* fortè feducti nuntiantes. Aderant autem illuc Comes *Richardus* frater domini regis, fcilicet Comes *Cornubiæ*, Comes *Vvintonienfis*, cum domina regina, & omnes Epifcopi *Angliæ*, exceptis dumtaxat *Cantuarienfi* & *Eboracenfi* Archiepifcopis, & *Dunelmenfi* & *Bathonienfi* Epifcopis, qui cum rege erat in *Gafconia*. Congregatifque vniuerfis proloquutor domini regis & nuntius exorfus loqui, ait. *Amici & domini mei, in quorum finu repofita eft fpes domini noftri regis, nec habet afyli refugium nifi ad vos fideles fuos. Noftis quomodo periculum maris nulli parcentis, Martifque difcriminis pro Regni viribus fe fideliter ac conftanter oppofuit. Inuenit autem hoftes recalcitrantes, valdeque obftantes, quorum aliquos contriuit, alij remanent conterendi.* Et vt plùs auditores commoueret, tranfgreffus veritatem, addidit quòd *Rex Caftellæ, quem fperabat habere amiciffimum, tanquam affinem vel confanguineum, inuentus eft hoftis cruentiffimus, & dominum Regem* Angliæ *diffiducians. Cui inclinantur* Gafconienfes, *qui malunt ipfum* Hifpanum, *quàm Dominum fuum naturalem: vnde auxilium à vobis petit efficax, & potens, tanquam in arcto conftitutus.* Tuleruntque aliqui regiorum nuntiorum in argumentum fidei & veritatis miræ fpicula magnitudinis, quarrellos vocant, ab arcubaliftis traiecta. Quare arcus proportionaliter cenfendæ fuerant trabeculæ, haftilia verò ficut texentium liciatoria. Comes autem *Richardus*, vt aliis præberet exemplum & incentiuum, primus refpondet, fidem enim dictis præbuit memoratis. *Egoque alios potentior & obligatus magis cæteris, potenter ipfum Dominum meum & Fratrem iuuabo, trecentos Milites per annum fumptibus meis ipfi militaturos impenfurus.* „ Comes infuper *Glouerniæ* „ auxilium fecundùm poffe fuum fpopondit, ad„ dens quòd nullo modo ipfum Regem iuuaret „ ad adquirendam terram: fed ad corpus fuum, „ fi ipfum rex *Caftellæ* hoftiliter impeteret, libe„ randum. Similiter & fic fuum promiffum Comes *Richardus* iam arctauit, adjiciens: Si vera fint quæ dicuntur. Ad hæc verba refpondit vniuerfi„ tas, laqueos comperiens præparatos. Heu, heu, „ ad quid tam argumentosè nos conantur noftri „ decipere fuperiores? videmus hic luce clariùs „ duo repugnantia, vocauit enim dominus Rex „ Reginam & primogenitum fuum, & hæredem, „ & imbelles, & imbecilles, vt ad eū venire quantociùs non omittant. Quod nullo modo face„ rent, fi contra ipfum magnum Regem *Caftellæ* „ foret præliaturus: Imò potiùs fi eos fecum ha„ beret, remitteret in *Angliam*, tutiùs cuftodien„ dos. Nonne præloquutum eft de quodam fpe„ ciali matrimonio, inter ipfos contrahendo? „ Hæc omnia contraria funt præloquutis. Et fic Rex incredibilem fe perhibuit vniuerfitati. Sic igitur folutum eft Concilium caffum & inane. Remifit igitur Comes *Richardus* tales literas Domino Regi. Refpice in *libro Additamentorum* ad fignum Cytharæ.

Venerunt Saraceni baptizandi in Franciam.

EOdem quoque tempore venerunt in *Franciam* conuerfi ad fidem *Chriftiani*, quorum quidam erant baptizati, quidam baptizandi. Et hæc fuit eorum caufa conuerfionis, viderant vtique Regem miraculosè à manibus potentiffimi *Babylonia Soldani* liberatum, & ipfum *Soldanum* illicò poft captionem trucidatum: viderant infuper maximam Regis in aduerfitate patientiam, in propofito inflexibilem conftantiam; nam poft fuam captionem, in *Terra fancta* moram adhuc continuauit, caftra firmauit, Ciuitates contra Domini fui hoftes communiuit: viderant prætereà fidei fuæ firmitatem, quòd ficut *Iob* in tot aduerfis labiis non peccauit. Cæterùm confiderabant, quòd pro amore Domini Dei fui *Iefu Chrifti*, dulce regnum *Franciæ* deferuerat, fe maris, ventorum, & bellorum, & alienorum ac remotorum regnorum periculis & bellatorum expofiturus, & pro animabus infidelium lucrandis omnem operam impenfurus. Quod nullo modo poffet feciffe fine numinis adminiculo, & Diuinæ Majeftatis confolatione. *Prædicatorum* infuper & *Minorum* informatione didicerunt, quòd *Machometi* lex fpurciffima animarum eft intoxicatiua. Attulerant autem Regis *Francorum* litteras patentes, vt de eleemofynis Regis fuftentarentur, donec ipfe veniret in partes proprias, & tunc pleniùs eifdem prouideret.

1254

Applicuerunt ignotæ naues & linguam Anglicam.

ANno fub eodem, videlicet in Septuagefima, rabie ventorum exagitatæ, applicuerunt inuitis earum rectoribus quædā *Barbarorum* naues, quibus non funt vifæ penes nos confimiles, magnæ quidem & elegantes, atque folidiffimè armamentis naualibus & armis bellicis & victualibus omnimodis optimè communitæ. Et appulfi funt in partibus *Angliæ* borealibus, non longè à *Berevvico*. Quas cùm comprehendiffent litorum cuftodes, homines qui in eis erant, quafi *Barbaros*, vel exploratores, vel etiam inimicos fimul apprehenderunt. Et omnia perfcrutantes, inuenerunt fentinas repletas armis quampluriimis, & onuftas loricis, galeis, clypeis, lanceis, arcubus & fagittis, arcubaliftis & fpiculis, & victualibus, quæ fufficerent cuidam exercitui. Et cùm interrogarentur quinam effet, noluerunt Baliuis indicare, qui, cur, vnde, vel quare adueniffent. Nec linguam eorum aliquis ex Baliuis intellexit, vifæque aliæ naues fupra mare. Et cùm crederent omnes interimi, permiffi funt recedere in pace, ne crudeliores tempeftate homines inuenirentur, & ne fortè vltio fequeretur.

Seditio Bahanniæ.

EOdem anno, circa Feftum Purificationis beatæ *Mariæ*, *Gafco de Biarre* congregata hoftium domini Regis multitudine, attemptauit temerè Ciuitatem *Bahanniæ* feditiosè & hoftiliter intrare, eamque fibi occupare. Eft autem *Bahannia* Ciuitas opulenta fupra mare fita, fecunda in tota *Gafconia*, portu & nauibus, viris bellatoribus, præcipuè mercatoribus vinariis optimè communita. Sed plerique de ciuibus Regem oderant, pro crebris in *Angliâ* irrogatis fibi iniuriis: vnde admiffis quibufdam hoftibus, cùm Ciuitas patuiffet difcrimini, comprehenfi funt à fidelibus Regis per plebeios Ciuitatis, qui Regem dilexerunt, multi eorum qui fic intrauerunt, proditores, & pro meritis funt puniti.

Funus Ioan. Hanfard.

TEmpore fub eodem, videlicet die fancti *Gregorij*, delatum eft corpus *Joannis Hanfard* militis per villam *fancti Albani* versùs partes Natalis patriæ, videlicet Aquilonares, ibidem honorificè, prout decuit, tumulandum. Erat enim non vltimus inter illarum partium optimates. Obierat autem in expeditione funere generali.

1254. *Dira ventorum frigora.*

A Eodemque die eeffluxit frigoris asperitas, quę illa hyeme ferè tota inhorruerat cõtinuata, postquam scilicet in nocte Circuncisionis quædam nauis in aëre, vel nubes naui simillima, sed obstupenda, apparuit manifesta. Quæ visio, signum tunc futuræ fuisse creditur tempestatis. Sequebatur insuper tanta ouium & feratum pestis mortifera, vt ouilia ouibus, & cellæ feris vacuarentur. In copiosis autem gregibus, vix pars dimidia remansit.

Reformationes Papales.

B Temporibus quoque sub eisdem, dum adhuc Papa Romæ esset, considerans liberales artes iam in mechanicas penè fuisse conuersas propter lucrum, & verè posse dici de Philosophia,

Prostat & in pretio pro meretrice sedet.

Et quòd iam ferè omnes Scholares intactis Grammatices rudimentis, Authoribus, & Philosophis, ad leges properant audiendas, quas constat non esse de numero artium liberalium. Artes enim liberales propter se appetuntur: leges autem, vt salaria adquirantur. Imò &, vt omnibus C liquet, adolescẽtes ætate & sciẽtia satis simplices, ex quo nouerint in paucis sophismatibus persticpentibus paliuis congarrire, Cathedras ascendunt magistrales, vt nomine magistrali vsurpato, tumeant eleuati, & facti venerabiles, sine fundamento ad culmina scandant celsiora, & salutata legum aut decretorum schola, & ad pontificales aduolent dignitates, cum melius esset & vtilius, scholarum prius imbui experientia, & sic diuinè aliis adiudicantibus, transcendere ad præmissa. D Volens igitur dominus Papa huiusmodi pręsumptioni consilium dare salubre, admonitionem fecit laudabilem & conuenientem. Scripsit igitur dominus Papa super hæc elegantem epistolam, quæ sic incipit:

INnocentius Episcopus, &c. omnibus Prælatis in Regno *Franciæ, Angliæ, Scotiæ, Wallię, Hispaniæ* & *Hungariæ* constitutis, salutem & Apostolicam benedictionem. Super specula & infra, dolentes recolimus, &c. Respice in *libro Additamentorum*. E Item aliud pium factum fecit, modificando grauamina visitationum. Respice in eodem *libro* ad signum primæ Columbæ. Sic incipiuntur literæ. *Ad memoriam & obseruantiam perpetuam contra grauamina, &c.* Item aliud pium factum fecit Papa *Innocentius*, de his literis, quæ in dicto *libro* scribuntur, ad signum secundæ Columbæ, quæ sic incipiunt: *Venerabilibus fratribus vniuersis Patriarchis, Archiepiscopis & Episcopis, ac dilectis filiis Abbatibus, &c.* Similiter autem & in hoc volumine F scribuntur hæ duæ Epistolæ in fine proximo antecedentis anni, ad signa scilicet columbarum.

Dirum somnium Innocentij tertij Papa.

HOc etiam anno, dominus Papa dum vna dierum iratus supra modũ, vellet cum mala grana omnium fratrum Cardinalium ossa Episcopi *Lincolniensis* corporis extra ecclesiam projecere, & ipsum in tantam infamiam pręcipitare, vt Ethnicus, rebellis, & inobediens per totum mundum acclamaretur: iussit talem literam scribi domino Regi *Angliæ* transmittendam, sciens quòd ipse Rex libenter desæuiret in ipsum, & in Ec- G clesiam deprædandam. Sed nocte sequenti apparuit ei idem Episcopus *Lincolniensis* pontificalibus redimitus, vultuque seuero, intuituque austero, ac voce terribili, ipsum Papam in lecto sine quiete quiescentẽ aggreditur & affatur, pungens ipsum in latere ictu impetuoso suo cuspide baculi, quem baiulabat, pastorali. Et dixit ei:

„ *Senebalde* Papa miserrime, proposuistine ossa
„ mea in mei & Ecclesię *Lincolniensis* opprobrium
„ extra Ecclesiam projicere: vnde hæc tibi teme-
„ ritas? Dignius foret, vt mi, à Deo sublimatus &
„ honoratus, Dei zelatores, licèt defunctos, cole-
„ res. Nullam potestatem in me habere, te Do-
„ minus amodo patietur. Scripsi tibi in spiritu hu-
„ militatis & dilectionis, vt errores tuos crebros
„ corrigeres. Sed tu monita salubria superbo ocu-
„ lo, & fascinanti corde cõtempsisti. Væ qui sper-
„ nis, nonne & tu contemneris? Et sic recedens

1254.

pontifex *Robertus*, ipsum Papam, qui quando, vt dictum est, pungebatur, ab alto ingemuit, quasi B lancea transuerberatus, dereliquit semineceṁ, & voce flebili cum suspiriis ingemiscentem. Vnde Camerarij eius hæc audientes, attoniti interrogauerunt, quidnam hoc sibi vellet? Papa vero cum gemitibus & suspiriis respondit, dicens: Terrores
„ nocturni conturbauerunt me vehementer. Nec
„ mihi penitus vt priùs restaurabor restitutus,
„ heu, heu, quantũ latus doleo, sum lancea genitus
„ lanceatus. Nec comedit nec bibit illa die, fingens
se anhelis febribus inflammatũ. Nec adhuc quieuit Domini super eum vltio, cum indignatione.

Papalis exercitus vollum.

C NEc multò post, Papa non sentiens diuinas per seruum suum admonitiones, sed bellicis nimis & sæcularibus negotiis intendẽs, minus in eis prosperatur, licèt coram, laborem, & sumptus non paucos expendendo. Sed Marte ei, imò Domino exercituum aduersante, exercitus eius, quem contra *Apulos* maximis sumptibus direxerat, sub ducatu consanguinei nepotis sui *Willielmi*. dissipatus, victus & confusus, cum eius duce lethaliter vulnerato occubuit. Referũtur ibidem D interfecti *Christiani* milites & seruientes pręualidi stipendiarij Papæ militantes, ad quatuor mille virorum. Et luxit tantum sanguinem *Christianum* effusum tota patria *Romanorum*. Direxerat autem Papa iter illis diebus versùs *Neapolim*: licèt in latere quasi pleuresi infirmatus, vel lancea sauciatus. Nec potuit ei Cardinalis *Albi* physica suffragari. Nunc enim pepercit *Robertus Lincolniensis Senebaldo Iannensi*. Et qui viuum noluerat audire corripientem, senserat mortuum impingentem. E Nec vnquam posteà, ipse Papa vnum bonum diem vel prosperum continuauit vsque ad noctem, vel noctem vsque ad diem, sed insomnem & molestam.

Confirmatio electi Linc.

Quinto Calend. Aprilis, confirmatus est electus *Lincolniensis* ab Archiepiscopo *Cantuariensi Bonifacio*. videlicet dominus *Henricus* de *Lexintona*, Decanus *Lincolniensis*, qui quia tam nobili prædecessori successerat, bonam de se speciem per gyrum reddebat. Sed tam sublimatus potestate & honore, minoratur in largitate.

Carleolensis Episc. obit.

F Mense autem sub eodem, videlicet tertio Idus Maij, obiit Episcopus *Karleolensis Siluester*: dum equum nimis lasciuũ equitans pedemque ad cespitem offendens, corruit sopitus assessor, & contritus & ossium dissolutis compagibus, expirauit.

Mors Vvil. Comitis de Ferrariis.

Et eodem tempore, scilicet nono Kal. Aprilis, obiit Comes de *Ferrariis Willielmus* filius *Willielmi*, vir discretus, & legum terræ peritus. Hic dum pedum infirmitate diuturna, quæ podagra dicitur, à primis annis, sicut eius pater, velut hæredi- G tariè laboraret, in lectica vel carpento vehi consueuit de loco ad locum. Et dum vna dierum iter ageret, veredarij eius incautè vehiculum suum regentes, super quendam pontem cadere permiserunt euolutum. Qui contritis licet membris tunc mortem euasisset, nunquam tamen penitus sanus, posteà viam vniuersæ carnis est ingressus.

Eodemque anno, confectum est chrisma in Ecclesia *sancti Albani* à venerabili Episcopo *Bangorensi Richardo*.

1254.

Circa festa Paschalia, Canonici sancti *Pauli* subrogauerunt sibi Decanum loco magistri *Henrici* de *Cornhille*, magistrum *Walterum* de *Londino*.

Canonici verò *Lincolnienses*, elegerunt sibi in Episcopum, magistrum *Henricum* de *Lexintona*, eiusdem Ecclesiæ Decanum.

Inuidia Siculorum in Henricum Frederici filium.

Per idem tempus, cùm *Henricus* filius *Frederici* & Imperatricis *Isabellæ*, sororis Domini Regis *Angliæ*, in flore suæ vernaret iuuentutis, & persuadente ingeniti sanguinis nobilitate, *Anglos* diligeret, & pro posse promoueret, audientes hoc *Siculi* & *Apuli* intra se dixerunt: Qu[i] putas puer iste erit? A stirpe vtique oriundus est *Anglorum* Regia. Si, vt cœperit, prosperetur, nos omnes superabit, & superatos subpeditabit. Audierantque quòd Papa concesserat regnum eorum Comiti *Richardo*, auunculo adolescentis *Henrici*, vnde supra quàm dici potest indignantes, intumuerunt contra Papam, & contra insontem iuuenem. Et vt eis moris est, eum potionare cogitabant, vt suprà dicitur.

Lugubre bellum in finibus Fladriæ.

Per idem tempus, commissum est prœliũ cruentissimum post bellum de *Apulia* in confinio *Flandriæ* & *Brabantiæ*, inter *Francos* & *Flandrenses*, & eorum fautores ex vna parte, & Comitissam *Flandrensem* & eius complices, videlicet *Willielmum* de *Hollandia*, Regem videlicet *Alemanniæ*, & multos alios magnates *Brabantiæ* & *Alemanniæ* ex altera, pro filiis dictæ Comitissæ & duobus viris. In quo certamine lamentabili, & à seculis deplorando, ceciderunt bellatores strenuissimi, armis trucidati, vel vndis marinis submersi, vel fluuialibus, vtrobique infiniti, ita vt de vna ciuitate *Flandrensi*, interierunt ad decem millia interempti. Nec supererat, qui euaderet casum nuntiaturus. Tandem post multam sanguinis effusionem, cessit victoria *Willielmo* Regi memorato & *Alemannis*, *Franci* autem victi, vulnerati, & pro maiori parte trucidati, deteriorem calculum subeuntes, damnum & opprobrium indelebile sunt perpessi. In abyssum igitur desperationis, diffidentiæ & desolationis *Franci* præcipitati, tum propter cædem in *Terra sancta* super eos multiplicatam, tum propter istam contra finitimos iam de eis ad votum triumphantes. Significabant igitur sub omni festinatione domino Regi *Francorum*, qui in partibus transmarinis Castra & ciuitates de consilio *Templariorum* & *Hospitalariorum* multis thesauris propter redemptionem suam exposuerat, vt omnibus aliis omissis, ad propria quantociùs redire properaret. *Franciæ* enim Corona titubante per superbiam muliebrem, Comitissæ videlicet *Flandriæ*, quæ duobus viris & duobus innitens filiis, totum regnum *Galliæ* paret discrimini. Regna quoque *Alemanniæ*, *Siciliæ*, & totius *Germaniæ* sunt concussa: maximè cum Rex *Angliæ* Papalibus nutibus inclinatus, Regis *Hispaniæ* iam affinitate non modicè roboretur. Qui erecta fronte *Normanniã*, introducentibus, & *Hispanis* potenter patrocinantibus, *Franciam* impugnare procaciùs comminatur. Rex igitur *Franciæ* his auditis, licèt inuitus, & super hæc *terræ sanctæ* omnes incolæ doluissent, cautè reditum maturauit. Timuit autem *Ianuenses* & *Pisanos*, quos in captione *Damiatæ* temere supplantarat. Et insuper debitis eorum non modicis tenebatur obligatus. *Franci* igitur, vt Rex liberiùs remearet, eosdem per terram tenebant negotiatos.

Causa belli Flandrici.

Nec adhuc inimicitiæ, insidiæ, incendia, cædes die aut nocte cessauerunt inter *Alemannos*, *Francos*, *Flandrenses*, *Brabantios*, & *Frisones*, quin mutuò se & corrodant, & consumant. Et quia toti *Christianitati* hoc bellum *Christiani* sanguinis consumptiuum est damnosum, dignum arbitror huius dissensionis causalem radicem audientibus enucleare. Hoc enim fuit discordiæ seminarium primitiuum: Comitissa *Flandriæ Margareta*, dum adhuc in puellari ageret ætate, nec spes aliqua esset, vt ad dominium *Flandriæ* perueniret, clam contraxit cum *Bucardo* de *Auennis*, & filios tres ab eo suscepit, scilicet *Ioannem* de *Auennis*, & duos alios. Eodem autem *Bucardo* renoluente in animo quòd Diaconus esset, & ideo matrimonium esse illegitimum, & ideo fortè dirimendum, vel fortè in facto læsus conscientia, *Romam* adiit, vbi matrimonium ipsum confirmaretur, vel saltem dissimularetur. Et compertum fuit, quòd soror ipsius, quæ Comitatum tenebat, sterilis extitit, & sperabatur quòd hæreditas ipsa processu temporis ad eam deuolueretur. *Willielmus Damper* ex nobiliori genere *Francorum* oriundus, Miles (Subdiaconus tamen) aspirans ad dominium *Flandriæ*, occultè prius loquutus est cum ipsa *Margareta*. Et posteà dum alius esset in prosequutione negotij sui *Romæ*, contraxit cum ea solenniter. Quo comperto, prædictus *Bucardus* habens pro fabula priùs, sed posteà fama crebrescente, & re dilucidata certificatus, scripsit eidem *Margaretæ*, ipsam reprehendens, & vt ad animum rediens, resipisceret, exhortans diligenter. Sed ipsa secundis optatis nuptiis potita, in quibus plùs ei complacuit, suam spreuit exhortationem, rescribens ei prouocando, & deridendo, sic dicens: *Bucardus in ordine Leuitico de cætero ecclesiæ ministret, oblationibus inhiando, quia Margareta amplexibus diu fruitur concupitis.* Hoc audito, cùm nihil facere posset *Bucardus*, reuersus est *Romam*: postulans liberos suos à domino Papa, quos ab ea susceperat, legitimari. Suscepit igitur *Margareta* à secundo marito filios tres, *Willielmum* scilicet *Damper*, & fratres eius. Pueri autem diuersis patribus procreati cùm adoleuissent, & mater sorore sua Comitissa defuncta, Comitatũ *Flandriæ* & *Hannoniæ* suscepisset, cœperunt pueri inter se decertare de hæreditate, dicente matre primos esse spurios, secundos autem legitimos, odio traducto in filios propter patrem, quem oderat. Litigant igitur patre vtroque mortuo magis ac magis adolescentes. Mater, sicut & iuuenes, propriam allegant turpitudinem: demum cum super hoc quæstio delata esset ad curiam *Franciæ*, supposuerunt se partes iudicio Regis. Rex verò habito respectu ad carnem & sanguinem, eo quòd dictus *Willielmus* propinquus sibi erat, sic sententiauit, quòd nec vni sit, nec alteri, sed diuideretur hæreditas *Flandriam* adiudicãs *Willielmo*, & *Hannoniã* adiudicans *Ioanni*. Quod *Ioannes* ægrè ferens respondit, hoc mihi Rex das quod auferre non præuales, & aufers, quod dare potuisses: *Flandria* enim de te tenetur, & *Hannonia*, de Imperio. Et cùm aliter nõ proficeret, eo quòd per fideiussores obligatus fuisset stare iudicio Regis per ratihabitionem, à Curia indignanter recessit, indignationem suam pro loco & tempore efferbiturus. Et præcauens sibi ad roborandum partem suam, neptem tunc Ducis *Brabantiæ*, sororem videlicet *Willielmi* de *Hollandia*, sibi duxit in vxorem, per quam sibi tantum robur accreuit, quòd *Willielmus* posteà in quodam torneamento extitit interfectus. Et frater suus, qui ei sic debuit succedere in Comitatum *Flandriæ*, cum multis *Francigenis* obiit interemptus.

1254.

Nefanda clades per Comitiss. Flandriæ M.

MEmorata igitur à sæculis congressio deploranda, in finibus Flandriæ perpetrata est circa medium Autumni, vt vberiùs meteret Diabolus, & vindemiaret multorum animas occisorum. Interierunt enim diuersimodè plusquam viginti millia hominum bellatorum, ex diuersis tam regni *Francorum* quam Imperij, scilicet *Germaniæ*, quæ multas amplectitur Prouincias, Regionibus congregatorum. Qui omnes per vnam solam mulierculam impudicam perierunt. Et sicut *Pergama* per gamos, id est, fœminam, tota *Troia* in cinerem est redacta, & *Græcia* est suis incolis spoliata, *Venere* procurante, ita in hac ruina, quæ die *Veneris* accidit, tota *Francia*, *Germania* & *Flandria* induit cum dolore confusionem. Sed & interfectorũ vxores, liberi, consanguinei, & amici, quasi altera morte sunt puniti. Ipso namque tempore, missus erat pro arduis domini Regis *Angliæ* negotiis, ab eius latere dominus *Ioannes* Prior de *Newburgo*, specialis eiusdem Regis consiliarius, & nuntius, in partes illas, qui super his casibus per Magnates certificatus, hæc scriptis commendabat.

Impudentia & crudelitas Comitissæ M.

SCiendumque quòd metuò ista non comis Comitissa *Flandriæ Margareta* quæ se duobus viris impudenter & illicitè supposuerat, si ut soror eius exigentibus peccatis esse metuit, vel saltem à multis dici, patricida, ita & ista prolicida esse infœliciter promeruit, & multorum causa peremptorum. Prior enim natu filius eius, per illam peremptus est. Alter, crure mutilatus.

Occisi & capti in prædicto prælio.

CApti sunt in illo cruento prælio, Comes de *Bar*, dum ardenter præliaretur, cupiens se vindicare de iniuria facta sibi in bello illo in proxima præterita congressione, in qua monoculabatur. Durauit enim odium illud & bellum per fermè triennium. Comes de *Gisnes*, Comes de *Geldria*, Comes de *Iorgnis*, *Campanus Symeon* de *Claro monte*, *Iacobus* de *Gyni*, *Robertus* de *Bosik*, *Suessionum* nobilissimus, & aliorum Magnatum, quorum nomina non tenemus. Et communiotum *Francigenarum* multitudo copiosa. Ita quod captorum & occisorum magnatum, militum, seruientium, & de communis armatorum, ad plùs quàm centum millia dicitur numerus ascendisse. Nec hoc in elito ueis *Anglorum* collucassem, nisi immanitas effusi huius sanguinis *Christiani* in confinio *Angliæ* perpetrati me prouocasset.

Quos Principes commemorat Flandriense bellũ.

EXultantibus igitur Deo hostibus *Saracenis*, qui de iactura *Christianorum* consueuerunt gratulari, concussa sunt horum Regna Magnatum, scilicet totius *Germaniæ*. Primò acerbiorem passus est iacturam, Rex *Francorum*, Deo in *Terra sancta* militans, quolibet Rege potentior. A qua iam rediens, propter hoc discrimẽ reuocatur ad damnum totius *Christianitatis*. Et multi de *Franciæ* Regno primates. Dux *Bauariæ*, qui centum millia Marcarum *Coloniensium* ab antiquo tempore redditus annui habuit, de nouo autem plùs incrementi, qui totum thesaurum suum in hoc bellum exposuit. Dux *Saxonum* eo non minor, similiter, domini Regis *Angliæ* consanguineus: Dux *Brunesvvik*, qui & consanguineus Regis eiusdem, Dux *Brabantiæ*, qui & *Louaniæ*, qui se vocat Ducem *Lotharingiæ*, Dux de *Lemburg*, Dux *Suaniæ*, Dux *Austriæ*, Dux de *Luneburc*. Quædam *Landegrauia* potentissima, dicta *Sopha*, quæ domina est *Duringiæ* pro magna parte: duo Marchiones, vnus versùs *Selauoniam*, alter versùs *Bohemiam*, *Bohemiæ* Rex est. Dux *Poloniæ* à *Tartaris* interemptus est.

A *Landegrauius* de *Duringiâ*, Sancta *Elizabetha Landegrauia* de *Duringia*, & filia Regis *Hungariæ*. Quilibet horum transmiserat aliquot de suis contra *Francorum* exercitum, in auxilium *Vvillielmi* de *Hollandia* Regis *Alemanniæ*. *Frisones* verò qui venerunt ad exercitum, malè tractati sunt à *Vvillielmo*. Quia superbus & impatiens amicitiæ, thesauris ditatus fuit Papalibus. Vnde *Frisones* indignantes, ex tunc parauerunt ei insidias. Quod postea apparuit, prout sequens sermo declarabit tempore

B suo. Nec ei Papalis pecunia malè adquisita profuit, imò obfuit vehementer. Ecce iam ferè tota *Europa* pro luxuria muliebri est commota, & Diabolo machinante, & inde meritò cachinnanti deteriorata. Hoc etiam anno, *Cisterciensis* ordo iacturam incurrit non minimam pro *Flandrensium* exterminio, quia Lanas consuetas nequiuerant comparare. Nec prætereundum arbitror quoddam verbum cruentum, quod ipsa sæpedicta Comitissa, altera *Medea*, non erubuit pronuntiare.

Crudelis dictũ Comitiss. Flandriæ.

C COntigit posteà, quòd *I.* de *Auennis*, filius Comitissæ memoratæ, positis insidiis cepit duos filios eiusdem Comitissæ, fratres scilicet suos, sed tantùm vterinos, & in custodia tuta fecit reseruari lætabundus, sperans per eos matrem ad pacis vnitatem reuocare, dicens ei per scriptũ & nuntios quos plùs credidit gratiosos. *Chara mater, si mei non vis, saltem filiorum tuorum fratrum meorum vterinorum, quos in vinculis teneo, miserere, & paci consentire tibi fructuosa.* Cui illa: *Fili mi fratres tui in manu tua sunt, non flectar propter eos, voluntati*

D *& arbitrio tuo exponuntur. Mactà eos, carnifex truculente. Et vnum eorum coctum elixum denoua piperatum, & alium assatum & alliatum.* Quod verbi offendiculum, in multorum faucibus ad omnium mulierum præcipuè matrum opprobrium voluebatur. Sed ne aëra coinquinent, hanc materiam omittentes, ad ea quæ *Anglicam* contingunt historiam, calamum adaptemus.

Magnates Angliæ Londini congregati.

COngregati sunt iterum *Angliæ* magnates *Londini*. Quibus significauit Rex quod pecunia

E indigebat, & viribus amplioribus ad repellendũ violentiam magni hostis superuenienti. Quod mandatum signatum fuit Regio sigillo. Responderũt autem omnes & singuli, quod iam per tres septimanas *Londini* inaniter expectantes aduentũ Comitis *Richardi*, & aliquorum magnatum morá protrahentium, & toties Regiis exactionibus vexabantur, quod vix poterant respirare. Non tamen venire omitterent ad succursum domini sui Regis corporaliter, si de hostili aduentu Regis

F *Hispaniæ*, hoc comminantis, plenius certificarentur. Mirabanturque vt dicebant, quod idem Rex *Castellæ* nunquã tempore quo Comes *Legrecestriæ* *Simon Gasconiæ* præfuit, & rebelles multos edomuit, *Gasconiam* vendicauit. Hoc igitur argumento & multis aliis, quæ in vltimo habito proximo Parliamento prætanguntur, sed & per Comitem *Simonem*, qui tunc de partibus redijt transmarinis, qui veritatẽ super hoc nuntiauit, Magnates edocti, Regis muscipulas præcauerunt, qui ex bonis

G *Angliæ* periclitantes alienigenas saginauit. Hoc autem subdolum consilium, ex sulphureo fonte *Pictauensium* dicitur emanasse. Et sic cum summa indignatione, tristes admodùm Proceres recesserunt.

Miseria Iudæorum

DIebus quoque sub eisdem, post Pascha, citra dies tamẽ Rogationum, Rex, ne quiesceret, adeò desæuit in *Iudæorum* popellum miserrimum, vt viuere fastidirent. Et cùm conuocarentur, exegit ab eis Comes *Richardus* ad opus Regis quamplurimùm indignantis, pecuniam non minimam,

1254. fub pœna carceris teterrimi, & mortis ignominiofæ. *Elyas* igitur de *Londino*, *Iudæorum* pontifex, habito cum focijs fuis concilio, refpondit pro omnibus, qui maximam frequenter nolens, volens, foluerat pecuniam. *O Domini Proceres, videmus indubitanter, quòd dominus Rex nos delere proponit de fub cœlo, Dei nobis petimus pro Deo licentiam & conductum recedendi à regno fuo, vt alibi quæramus & inueniamus manfionem, fub aliquo Principe, qui aliquius vifcera geftat mifericordiæ, & veritatis ac fidelitatis ftabilitatem. Et recedemus irreditui, relictis hic fupellectilis & domicilijs. Quomodo diligeret nos mifellos* Iudæos, *vel nobis parceret, qui fuos* Anglicos *deftruit naturales? Habet Papales, immò fuos Mercatores, non dico fœneratores, qui de praftationibus tumulos coaceruant pecuniarum infinitos. Innitatur Rex eis, & fuis inhiet emolumentis. Nos profectò fupplantarunt & depauperarunt. Quod vtique fcire Rex diffimulat, exigens à nobis quæ non poffumus exhibere, etfi oculos erueret, vel excoriatos ingulaet.* Et hoc fingultibus & lacrymis fermonem impedientibus dicens, filuit ferè cadens in extafim moriturus. Quod cùm ad notitiam Magiftratuum peruenifset, non permiferunt eos à regno recedere, dicentes: Quò fugeretis miferi? Ecce Rex *Francorum* vos odit, & perfequitur, & exilio perpetuo condemnauit: vitantes *Charybdim* in *Scyllam* mergi defideraris. Et fic parua fubftantiola, quæ eis ad eorum exilem fuftentationem relinquebatur, ab eifdem violenter eft extorta.

Bellum inter Francos & Alemannos.

TEmpore quoque fub eodem, facta eft irruptio hoftilis inter *Francos*, & *Francorum* fautores ex vna parte, & *Alemannos* & eorum fautores, quorum maximus fuit *Vvillielmus* de *Hollandia*, Rex *Alemanniæ*, ex altera. *Frifones*, qui neutraliter fe habebant, à *Vvillielmo* de *Hallandia* hoftiliter impetuntur. Intimatũ enim erat ei, quòd ei infidiabantur. Ipfi autem per fugam vix funt elapfi.

Confecratur electus Lincolnienfis in Epifcopum.

TVnc quoque temporis, fcilicet decimo fexto Calendas Iunij, confecratus eft in Epifcopum *Lincolnienfem* electus *Henricus* de *Lexintana*, ab Archiepifcopo *Cantuarienfi Bonifacio*, in partibus tranfmarinis.

Eruptio Vvallenfium in exercitum Regis.

SVb eifdem diebus, cùm in exercitu Regis in *Gafconia*, *Vvallenfes* quidam fecundum confuetudinem fuam in terras hoftium Regis difcurrerent prædis intendentes, capti funt à ftatoribus Regis & Epifcopo *Herefordenfi*, & fubitò fuprà merita grauiter puniti, qui tum paruum vel nihil mali perpetrarunt. Nec fuit inde mota priùs querela coram Comite *Herefordiæ*, qui Conftabularius Regij exercitus ex antiquo iure fuiffe & effe dignofcitur. Et hoc in præiudicium & contemptum factum eft Comitis, & contra totius exercitus legem & confuetudinem. Reponens autem fuper hoc Comes querimoniam coram Rege, nil nifi fannos reportauit. Indignantes igitur fuper hoc *Angli*, vix fe continuerunt, qui conferto agmine in *Pictauenfes*, omnes in fruftra confcidiffent. Sed Rex pauefactus & trepidus iunctis manibus veniam de fuo errore humiliter poftulans, vix furorem compefcuit incipiendum, qui fi inciperetur, fanguis effufus latiùs inundaret. Et fubrepit murmur per totum exercitum: quoniam Rex per omnia ftuduit patrizare. Tum verò ab incircumfpecto Rege recefferũt, ad propria redeũtes: viderunt namque iam pacis omnimodę firmitatẽ elongari. quidam Magnatum *Angliæ*: de Regis tamen licentia, Comes *Rogerus Bigod*, *Vvillielmus* de *Sey*, & alij quàmplures, veftigia Comitis *Legreceftriæ Simonis* qui præcefferat, confequentes.

A ANno quoque fub eodem, in æftate reuocatum eft & caffatum iniquum iudicium quo, *Henricus* de *Mara* itinerans Iuftitiarius, fecit amerciari domum *fancti Albani* ad centum libras, Regina & Comite *Richardo* exiftentibus Regni cuftodibus, Regeque agente in *Gafconia*. 1254.

Reuocatio amerciamenti contra libertates domus S. Albani.

Litera de eadem reuocatione.

HEnricus *Dei gratia*, Rex Angliæ, *dominus* Hyberniæ, *dux* Normanniæ, Aquitaniæ, & *Comes* Andegauię, *omnibus ad quos præfentes literæ peruenerint, Salutem. Quia conftat nobis per infpectionẽ chartarum prædeceffarum noftrorum Regum* Angliæ,
B *quas Abbas* fancti Albani *habet, quod homines ipfius Abbatis non debent venire extra fuam libertatem eiufdem Abbatis pro aliqua fubmonitione vel occafione coram aliquibus Iuftitiarijs vel inquifitoribus, remifimus eidem Abbati centum libras, ad quas villata & liberta* fancti Albani *amerciata fuerunt; eo quod homines eiufdem libertatis non venerunt coram dilectis & fidelibus noftris* Henrico *de* Mara, *&* Vvillielmo *de* Vvilton *apud* Ceſterhunte, *quæ eft extra libertatem prædictam, ad inquifitiones faciendas de tranfgreffione*
C *Cambij, & ad amerciandũ tranfgreffores eiufdem Cambij. Remifimus etiam eidem Abbati duas marcas & dimidiam, ad quas* Nicolaus Lefpicer, Alexander Stoyle, Vvil. *de* Sandrugę, *&* Reginaldus *Aurifaber, homines ipfius Abbatis de libertate prædicta, amerciati fuerunt coram prædictis* Henrico *&* Vvillielmo, *pro tranfgreffione prædicta. In cuius rei teftimonium has literas noftras eidem Abbati fieri fecimus patentes. Tefte* Richardo *Comite* Cornubię *fratre noftro apud* Vveftmonafterium, *decimo tertio die Octobris. Anno regni noftri trigefimo octauo.*

Confirmatio libertatum S. Albani.

D HÆ literæ teftimoniales funt libertatum *S. Albani*, figillatæ, minori figillo. Quia rex tunc in partibus agebat tranfmarinis, Regno exiftente fub cuftodia Comitis *Richardi* & reginæ. Pro quarum impetratione, fi Comes vel regina aliquid pecuniæ contuliffent, in fanctum Martyrem *Albanum* & dominum eorum regem enormiter peccaffent. Quia ab antiquo hæ & aliæ libertates à regibus conceffæ, & à Papa confirmatæ, hactenus pacificè poffeffæ & habitę inuiolabiliter fuiffe
E dignofcuntur, viderit ille, quem nil latet occultarum.

Maior certificatio

ET vt hoc magis certificetur, fequuntur aliæ literæ in *libro Additamentorum* his continuatæ, quæ fic incipiunt: *Vicecomes Herefordiæ reddidit computum de centum & vna libra de villa fancti Albani.*

Litera ficticia de Gafconia.

ET continuo in eodem *libro*, breue miffum eft de *Gafconia*. In quo continetur hoc fallum & deceptorium, *H. Dei gratia, &c. Cùm Comites &*
F *Barones & cæteri magnates regni* Angliæ, *nobis firmiter promiferunt: quod erunt Londini à die Pafchæ proximo futura in tres feptimanas cum equis & armis benè armati, ad tendendum fine vlla dilatione verfus* Portefmue, *ad nos in* Gafconia *contra Regem* Caftellorum *qui terram noftram* Gafconiam *in manu forti in æftate proximà futura hoftiliter eft ingreffurus, &c.*" Nuntij infuper harum literarum baiuli addiderunt di- " centes, quòd idem rex *Caftellæ* cum tot millibus " armatorum aduenerat, quòd vires *Angliæ* omni- " modas, vel *Galliæ* minimè formidaret, cùm ta- "
G men nullo modo poffet aduentare. Quia fi cum " tali exercitu fe verfus partes *Gafconiæ* mouere præfumeret, pacatos oporteret habere reges, per quorum regna foret tranfiturus, fcilicet *Nauarræ Arragoniæ*, & multorum aliorum principum & magnatum, quorum nonnulli vix hoc tolerarent. Præterea *Sarracenis* quos infeftat, fequerentur è veftigio, qui terram fibi ablatam inuenirent fibi quafi oblatam. Præterea vt prædictum, miffio

1254. pro regina, & pro filio suo primogenito, muscipulam regis *Anglorum* detexit. Et,

Qua nimis apparent retia vitat auis.

Doluerunt præcordialiter & inconsolabiliter, tum quòd eorum dominus & gubernator per fas & nefas, suos natales homines tot destrueret fictitis argumentis. Ecquis leuiùs aut citiùs nauem poterit dare discrimini, quàm Nauclerus, qui gubernaculum moderari teneretur?

Priuilegium concessum Vvestmon.

CONcessum est eodem anno, à domino Rege *Henrico* & eius successoribus, quòd ipsi de *Vvestmonasterio* & eorum successores, coram quibuscumque Iustitiariis Regis tam itinerantibus quàm aliis, habeant extractas rotulorum eorundem Iustitiariorum de amerciamentis & omnimodis finibus hominum suorum. Et de catallis fugitiuorum & damnatorũ eorundem. Ita quòd extractæ illæ non liberentur ad Scaccarium nostrum, sed per manus eorundem Iustitiariorum liberentur extractæ illæ Balliuo eorundem & Conuentus, in cuius præsentia amercientur homines prædicti. Et inde fuit charta confecta & illis concessa, anno gratiæ millesimo ducentesimo quinquagesimo secundo. Quo etiam anno concessa est eis charta, quòd Conuentus habebit quæcumque eos contingunt tempore vacationis, harum chartarum transcripta in *libro Additamentorum* reperiuntur. Similiter & chartæ, quæ concessa est Abbati & Conuentui de *Vvaltham*. Quæ alio tempore alterius anni concessa fuit, sed ad notitiam præsentis libri scriptoris, ad votum non peruenerunt.

Regina Angliæ parat transfretationem.

CVm verò Regina pararetur ad transfretandũ, ecce *Ieremuenses* vnam nauem pulcherrimam & maximam, cum triginta nautis peritis & optimis armamentis miserunt *Edvvardo*, obsequio suo decenter præparatam, videlicet ad ipsum & eos qui cum ipso erant, fiducialiùs transportandum. Quam cum *Vvynchelcenses* vidissent, illam suis nauibus, quas Reginæ parauerant, multò pulchriorem & maiorẽ inuidentes, naue confecta nautas proditiosè & subito inuaserunt, vulnerarunt, & aliquos interemerunt. Et vt facinus suum astutiùs palliarent, illud prælongum lignum quod malus appellatur, apposuerunt naui Reginæ, ac si hoc fecissent pro Reginæ vtilitatẽ. Vnde *Ieremuenses* queruli non solùm coram Regina & posteà Comite *Richardo* scilicet & omnibus de quatuor portubus, querelam maximam reponentes, totum regnum ad vltionem tantæ transgressionis, non immeritò commouerunt.

Regina transfretat, non obstante Regis contrario mandato.

ET cùm hęc inopinata perturbatio cor Reginæ sauciasset, ecce aliud mandatum Regis priori contrarium, & vrgens præceptum nuntiatur, ne Regina transfretaret. Læsa igitur vtrobique ingemuit, dicens: „ Angustiæ oriuntur vndique, omnia ad transfretandum parata sunt, vale dixi omnibus, ventus flat prosperrimus, & ego reuertar? Absit. Et has iniurias dissimulans, cum filiis suis *Edvvardo*, & *Edmundo*, & quadraginta militibus & nobili familia, sub ducatu Archiepiscopi *Cantuariensis* auunculi sui, quarto Kal. Iunij, scilicet die Veneris ante Pentecosten, nauem apud *Portesmue* ascendit. Scribens Comiti *Richardo*, quatenus prudenter discordiam & perturbationem motam inter ipsos de quinque portubus, quòd regno multùm fuit periculosa, sedare conaretur. Quod citò posteà fœliciter factum est, & consummatum. Applicuit autem prosperè Regina pridie Iunij apud *Burdegalim*. Loco autem ipsius Reginæ substitutus est regni custos, *Vvalter* de *Grai*, *Eboracensis* Archiepiscopus. Quod tum non

A acceptauit, nec accepit. Senserat enim se senio & morbo prægrauatum. Aliqui magnatum, qui maluerunt experiri per terram viarum dispendia, quàm maris compendia, vtpote *Ioannes de Vvalenna*, & *Edmundus* de *Lasiy*, apud *Doueră* transfretantes, versùs *Burdegalim* iota dirca erunt. De vento autem illud mirabile illo anno accidit, videlicet quòd Aquilonaris vel Borealis ventus continuè perflans, vernos flores & fructus per tres menses & aliquot dies suffocauit. Et circa Kal. Iulij, tempore

B scilicet Solsticiale, quasi subitò prorupit inundatio pluuialis cum grandine impetuosissimo, qualem non præuidimus, durans per vnam horam & ampliùs, abradens scindulas domorum & tegulas, & arborum ramos dilacerans.

Obit Henricus filius Frederici Imp.

EOdem anno, mense Maij, obiit spes *Anglorum* & gloria *Henricus*, vir desideriorũ, miræ speciei adolescens filius *Romanorũ* Imperatoris *Frederici*, & Imperatricis *Isabellæ*, sororis Regis *Angliæ*. Interiit autem, prout ab æmulis *Conradi* Regis *Siciliæ* asseritur, ipso Rege *Conrado* procurante. Quod non est

C credibile, nec videtur, cùm idem Rex ipsum *Henricum* affectu fraterno dilexisset, & in eum argumenta dilectionis fraternæ protendisset: sicut idẽ Rex in responsionibus suis probabilibus asseruit, quando Papæ grauiter eum accusanti, respondit, dicens, quòd in eius obitu partem sui corporis reputat amisisse potissimam. Sed reuera quidam flagitiosissimus *Ioannes Maurus* ipsum potionatum, & adhuc sub morte palpitantem, quodam manutergio strangulauit. Rex autem *Conra-*

D *dus* post mortem dicti fratris sui nunquam vt anteà vultum ostendit serenum.

Dissensio inter Papam & Conradũ Regem Siciliæ.

EOdem anno, mense Iunio, orta est grauissima dissensio inter dominum Papam & *Conradum* regem *Siculorum*. Oderat enim eum Papa, licèt infirmatus, & ab Episcopo *Lincolniensi Roberto* acriter correptus, sed minimè correctus. Et accusauit eum Papa immisericorditer, odio *Frederici* fomitem ministrante, quia nec adhuc sine igne cinis erat, in multis articulis. Rex autem singulis respondit moderatè, constanter tamen inficiando.

E Imposuit enim ei, quòd hæreticus extitit, & homicida, & clauium ecclesiæ contemptor, fecitque, vt asseruit Papa, celebrari diuina in Interdicto. Et quòd quendam *Fredericum* nepotem suum veneno interfecit, & *Henricum* fratrem suum per *Ioannem Maurum* priùs veneno, & cùm moram faceret, vt moreretur, quodam manutergio suffocauit. Sed hæc finxit Papa, vt dicitur, vt sic Regem *Angliæ* contra ipsum *Conradum* excitatet prouocatum. Obiectiones autem Papales, & respon-

F siones *Conradi*, in *libro Additamentorum* poteris, si volueris, ad signum anchoræ rubræ reperire.

Rex non obseruat libertates toties promissas & iuratas.

ET cùm spes præconcepta de charta & libertatibus prædictis obseruandis fideliter, ab omnibus putaretur stabilis & indubitãda, quia Rex, qui eas à patre suo præconcessas multoties iurauerat obseruare, maturioris tunc fuerat ætatis, & timebat sententiis innodari prolatis: idẽ Rex consiliis malignorũ præuentus, easdem infringendo contra venire non formidauit, credens pro munere absolui à transgressione.

Edvard filius regis Angliæ ducit sororem regis Hispaniæ in vxorem.

G TVnc que temporis missus est *Eduardus* in magna pompa & apparatu ad Regem *Hispaniæ* *Alfonsum*. Vbi receptus cum honore & reuerentia, sororem ipsius Regis nomine *Alienoram*, iuuenem videlicet, apud *Bures* desponsauit: & ab ipso Rege, cui bene complacuit adolescentis gestus & elegantia, cingulo donatur militari. Rediens igitur *Eduardus* cum nuru sua ad patrem, quasi Angelus Dei cum summa suscipitur iubilatione.

1254. Et detulit fecum dominus *Joannes Maufel*, chartā domini Regis *Hifpaniæ* auro bullatam, quòd quietam clamauit totā *Gafconiam* præ fe & hæredibus fuis, domino Regi *Angliæ* & hæredibus fuis. Et illicò contulit dominus Rex *Anglorum* filio fuo & eius vxori *Gafconiam*, *Hyberniam*, *Vualliam*, *Briftolliam*, *Stanfordiam*, & *Graham*, adeò vt ipfe Regulus mutilatus videretur. Et ex eo tempore cœpit Rex, quafi completo ad votum arduo negotio, reditum in *Angliam* maturare: cùm tamen difcretis viris nihil vtilitatis Regno *Angliæ* videbatur, imò damnum multum præparaffe. Quid enim auxilij aut fuccurfus ipfe Rex tam longinquus contra Regem *Franciæ* (de quo magis Rex *Angliæ* conqueritur) poterit conferre? Ipfi enim vndiq; hoftes familiares infidiantur, quibus vix valet refiftere. Et interponũtur tot terrarũ fpatia, & regnorum climata diftantia. Nouit infuper dominus rex *Hifpanorum* mores, & religionem, quoniam funt hominum peripfemata, vultu deformes, cultu defpicabiles, moribus deteftabiles. Compertumque eft certis ratiociniis, regem *Angliæ* extraxiffe à regno fuo per ipfam in *Gafconiam* vmbratilem tranfmigrationẽ, vbi nil adquifiuit, nifi id quod priùs fuum erat, in expenfis inutilibus confũpfiffe vigefies & fepties centum millia librarum, & ampliùs Exceptis terris & redditibus, quos inconfultiùs prorfus contulit indignis, imò potius fibi & regno fuo nocituris, & omnia penitus confumpturis. Et prætere a in fratribus fuis vterinis, natu & moribus *Pictauenfibus*, triginta millia marcarum, præter terras & redditus, gardas, equos, & iocalia impretiabilia. Sic fieque proh dolor, procuratum eft, quod paucis annis elapfis in expeditione in *Pictauiam*, quam amifit dominus rex, & modo in *Gafconiam*, quam vix retinuit: plus expofuit, & arenæ feminoa commendauit, quàm aliquis difcretus æftimator, aut inftitor, daret pro vtraque, fi venales exponerentur. Et fic honore priuata *Anglia*, fuis bonis vndique fpoliatur per regis ignauiam: de quo *Merlinus*, vt dicitur, prædixit dicens: *Egredietur linx penetrans omnia, qui ruina propria gentes imminebit*. Vere linx penetrãs omnia, quia non eft crumena in *Anglia*, quam non perforet, & contenta excotiat. Ifta maxima iactura & irreftaurabilis, cùm per aliquem amicum fuum fibi familiarem certiùs innotuiffet: quafi attonitus, ac furia inuectus, refpondit hians & fufpirans: O pro capite Dei, vt vtar verbis fuis confuetis, quid fibi vult iftud? Hoc nulli reueletur, ne nouitatem in auribus & ftuporem cordibus generet vniuerfis.

Rex inhiat decimæ concessa.

REx interim nullis caftigatus bonorũ admonitionibus, auidiffimè adhuc inhiat decimæ colligendæ, quæ ei conditionaliter fuit promiffa ab vniuerfitate per triennium, ad *Terra Sancta* fubuentionem peregrinãti, chartas repromiffas, vt fæpius in hoc libro recitatur, minimè, proh dolor, obferuauit.

Ep Norwicensis venit ad S. Albanũ pro decima colligenda.

IN fefto namque tranflationis Sancti *Benedicti*, venit Epifcopus *Norwicenfis* ad *Sanctum Albanum* ex præcepto tam Papę quàm Regis, vt bona omnia ecclefiæ illius, præter Baroniam, ad opus regis decimaret. Conuocauit igitur omnes terræ *S. Albani* ecclefiarum rectores, & ecclefiarum vicarios, & omniũ ecclefiarũ cuftodes, etiã ecclefię de *Gopwelle*, vbi Sanctimoniales fub exili vita femper fub claufura vix fuftentantur: & ecclefiæ Sancti *Iuliani*, vbi mifelli: & ecclefiæ Sanctæ *Mariæ de prates*, vbi mifellæ vix habent vitæ neceffaria, conuocauit, vt præftito facramento bona eorum diftrictè taxarentur. Omnes quoque obedientiarios ecclefiæ *Sancti Albani*, etiam eleemofynarios conuocans, fecit taxare bona fua diftrictè & fideliter afferens quòd poftmodùm fieret inquifitio cum diligenti & diftricta excuffione, fi irreprehenfibiliter æftimaffent. Monftrauit infuper authentica fua, quæ habuit, tam Papalia, quàm Regalia. Adiunxitque, quod inuitus valde onus illud fubierat & grauamen, fed in virtute obedietiæ compulfus & coactus, Officium illud cum fumma modeftia & fidelitate peregit. O nouitas à fæculo inaudita! Confueuerunt hactenus populares Prælatis decimas exhibere: nunc ordine retrogrado & peruerfo, coguntur Prælati decimas perfoluere laicis & inuiti. Vnum tamen folatij refrigerium inuenientes, quod credebant, quando promittebatur, quod in fuccurfum *Terræ fanctæ*, ad honorem Dei & ecclefiæ pecunia decimalis expenderetur, & chartæ promiffæ obferuarentur. Sed,

Spes reficit, dominum fallit & ipfa fuum.

Sed infuper antequam præmuniremur, ad cumulum fallaciarum, appofuerunt *Romani* & Regales communi affenfu, fed occulto, biennium triennio, vt fcilicet per quinquenniũ conferatur quod tamen fuit per triennium cõceffum & promiffum, & hoc fub conditione, quæ ex parte minimè obferuatur.

Inundatio insolita maris Orientalium.

CIrca idem tempus, negotiatores Regis venientes de nundinis S. *Botulphi*, affirmauerunt quod Orientales, videlicet quos *Eftrichales* & *Gutlanenfes* appellamus, idẽ de maribus Orientalibus funt perpeffi, quę littora per multa fpatia occuparunt, terminos confuetos tranfgrediendo. Et quod mirabilius fuit, vbi mare à littore remotum confueuit effe profundum & altum, amotâ aqua apparuit arida arenofa, quafi infula, locus videlicet qui nunquam anteà Solaribus radiis fuerat illuftratus: vt videretur caffatũ quod in Pfalmo legitur de mari, *Terminum ftatuifti ei, quem non tranfgredientur*, fcilicet aquæ. Sed demus aliquid Deum poffe? quod non eft humanum noffe. De talibus autem fignis nos Dominus præmuniuit, dicens: *Erunt figna in Sole, &c.*

Redit Francorum Rex de partibus transmarinis.

SVb eifdem temporibus, videlicet in fefto trãflationis fancti *Benedicti*, venit Rex *Franciæ* de *Terra fancta*, fed inuitus. Vocauerunt enim ipfum eius Magnates vrgentiffimè, vt pręcipuè pacificaret illud maledictum diffidium, quod infœliciter muliebris procacia fufcitauerat, & plus quàm centum hominum millia peremerat, pupillos orbauerat, & matronas viduauerat, fed & fpeciofã patriam, quafi in defertum redegerat. Rex autem cum infidias aliquorum hoftium fuorum fupra mare degentium, Domino protegente, euafiffet, profperèq; applicuiffet in partibus *Marfiliæ* (quæ non multum diftant à *monte Peffulano*, vbi floret Phyfica) vexatus à mari, ibidem paulifper, vt refpiraret, quiefcens, commorabatur, dicens fe nõ adhuc peregrinationem fuam terminaffe, fed ad horam fufpendiffe: vnde Crucem adhuc in propatulo baiulabat. Stimulantibus autem fuis Proceribus, ad Regnum fuum venire feftinabat. Vix enim breues treugas Rex *Alemanniæ Willielmus* fcilicet *Hollandiæ*, quin in *Flandrenfes* & *Francos*, & eorum beneuolos irrueret cum fuis *Alemannis* impetuofis, admifit, & tenebat.

Pius autẽ *Francorũ* Rex, poft pericula trãfmarina, marina, & cifmarina, labores & ærũnas, in regnũ fuũ veniens, honorificè, vt decuit, ac reuerenter eft fufceptus. Et illico tractatum habuit, quomodo *Galliæ* conterminos hoftes vel edomaret

1254. ret superando, vel mediante iustitia pacificaret. Sed nequiuit sine diligenti & diffuso tractatu, tot cum turbinibus sedare tempestates.

Obit Episcopus Elyensis Hugo.

ET eodem tempore, migrauit ab hoc sæculo bonus Episcopus *Elyensis Hugo*, quandoque Abbas ecclesiæ S. *Edmundi*, qui in vtraque ecclesia circiter quadraginta annis Domino laudabiliter militauerat. Obiit autem apud maneriū suum, quinto Idus Augusti. Et transportatum est corpus cum magna meritò veneratione, & sepultū apud *Ely* in sua ecclesia, scilicet in Presbyterio nobilissimo, quòd à fundamentis propriis sumptibus magnificè nimis opere indissolubili & marmoreo construxerat. Inter alia autem quæ fecerat pietatis opera, vnam magnam Regiam lapideam plumbo coopertam cum pertinentiis, construxerat apud *Ely*, & alibi ædificia magna & nobilia ædificauit, nihilominus in eleemosynis & aliis charitatis operibus, sibi palatia cœlestia præparando. Hic quoque sicut in mēsa spirituali, scilicet altari, deuotus extitit, & riuus aquarū deducebant oculi eius, ita in mensa corporalis refectionis, dapsilis fuit, iocundus, & serenus. In cuius obitu, flos magistrorum obiit Monachorum: quia sicut Abbas Abbatum in *Anglia* extiterat, ita & Episcopus Episcoporum coruscauit.

Miraculosum fulgur cum tonitru.

ANno quoque sub eodem, in vigilia Assumptionis beatæ *Mariæ*, circa horam primam repētino impetu comitante inundatione pluuiali incomparabili, insonuit vnicus ictus tonitrui cū fulgure, quod cadens super turrim ecclesiæ S. *Petri*, quæ est in villa *S. Albani*, & eam penetrans in superiori sui parte cum horribili fragore, materiā quernā quasi plectā contorsit, & quasi in fila minuta, quod mirabile fuerit, dissipando contriuit. Fulgurantem fumum reliquit in tota turri & ecclesia, & fœtorem intolerabilem.

Thomas de Veteri ponte eligitur in Episc. Carleolensem.

CIrca idem tempus, Canonici *Carleolenses* elegerunt magistrum *Thomam de Veteri ponte* in Episcopum suum, & suarum pastorem animarum: licèt Rex pro quodā alio, precibus vrgentissimis & imperiosis Capitulum postulasset. Et vt dominum Priorem de *Neuburgo* Canonicum eligerent, tanquam specialem eius consiliarium prudentem & circumspectum, sicut suæ ecclesiæ desiderarent promotionem.

Nobiles quidam Græci veniunt ad curiam Rom.

TEmpore sub eodem, scilicet in æstate, venerunt quidam Nobiles & potentes de Imperio *Græcorum*, vestibus optimis amicti insidentes equos optimos, cum summariis circiter quinquaginta, & cum familia copiosa optimè parata. Et conuenerūt dominum Papam verbis asperrimis, imponentes ei quod enormiter errauit in fide, & „ cum eo & per eum omnes *Latini*, qui dicunt *Spiritum Sanctū* procedere à *Patre* & à *Filio*: qui tan„tùm à *Patre* procedere, secundùm *Græcorum* pro„bationem & approbationem, affirmatur. Et hic est error antiquus *Græcorum*. Quem improbant & reprobant *Latini*, fortibus rationibus & auctoritatibus roborati, quas prolixitas prohibet recitare. Deceptabant etiam, si sit idem *Processio*, & *Missio*, vel differant, quod disputationibus relinquimus discutiendum.

Simoniam tamen & vsuram manifestam, curiæ *Romanæ* dicebant inhęrere. Quod signis volebant & exercitationibus euidentissimis, comprobare. Quod enim fama generalis per circuitum conspersérit, veritati contrarium esse, vel humanæ saltem credulitati, vix poterit. Veruntamen quod pium est credere, talia prauorum cōsilio operata, Papali non sunt discretioni reputanda. Veruntamen examinati de articulis fidei & sacramentis, satis tolerabiliter responderūt. Et vbi vacillabāt, instructionem aliqui benignè adiniserunt. Papa autem dedit ipsis vestes pretiosas, videlicet de scarleto cum pellibus exquisitis, & zonas sericas repagulatas argento & auro, & pretiosa firmacula, vnde meritò poterant superbientes gloriari. 1254.

Papa obtulit Regnum Siciliæ Regi Anglorum.

DIebus sub eisdem, cùm magister *Albertus* ad curiam *Romanam* perueniens, nuntiasset Papæ, quòd nullo modo poterat Comitem *Richardum* flectere ad consensum, vt Regnum *Siciliæ* & *Apuliæ* sibi oblatum vellet recipere, & seipsum & omnia sua ambiguis casibus exponere, nisi primò Papa sibi de suo genere optimos prętaret obsides, de securitate fidelitatis. Et pręterea, iuuaret eū “ de aliqua quantitate pecuniæ, in negotio Mar“tio illo exponendę. Et insuper traderet ei quæ“dam castra, quę Papa in confiniis habebat, vt se“cura sibi inueniret receptacula. Papa autem hoc “ videns sibi esse difficile, respōdit: Nolumus tot “ subiacere conditionibus. Cui magister *Albertus*: “ Comes mihi dixit, si sic non feceris, vt prælibatum est, idem est, ac si quis diceret: vendo vel do “ tibi Lunam, ascende, & apprehende eā. At Papa “ considerans suam in dicto Comite admonitio“nem non valere, subiunxit: Non curamus cum “ ipso confœderari, vel aliquid commune habere.“ Cùm igitur certificaretur Papa, quòd *frustra iecisset rete ante oculos pennatorum*, missis secretis nuntiis ad dominum regem *Angliæ*, vt simplicitatem eius circumueniret (quoniā sciebat semper ad damna propria pronū & credulū) obtulit & concessit ei regnū *Siciliæ* & *Apuliæ*: & ad hoc adquirendum, iuuamen præstaret tale, quale poterat sine aliquo grauamine. Retorqueret enim omnes Crucesignatos à principali eorum proposito, videlicet ne transfretarent in *Terram sanctam*, sed omnes communiter Regem *Angliæ* sequerentur, & iuuarent *Siciliam* & *Apuliam* adepturum. Vnde hoc audientes *Templarij* & *Hospitalarij*, Patriarcha *Hierosolymitanus*, & omnes *Sanctæ terræ* Prælati & incolę, qui hostibus *Christi* opponuntur, & iā peiora formidabant, vsque ad mortem doluerunt, *Romanas* fallacias detestantes. Rex autem de promisso Papali vmbratili adeo exhilaratus est, & adeo dilatatum est cor suum inani gaudio, quod voce, gestu, & risu exultationem protestās, filium suum *Edmundum* Regem *Siciliæ* palam vocaret, credens pro facto se iam de ipso regno subarratum. Nuntius vero Papalis instillauit auribus eius, ne hoc arcanum diuulgaret, ne videlicet ad notitiam amicorum suorum, qui pedicas *Romanas* cognouerant, perueniret, & sic præmuniretur. Rex igitur quicquid de thesauro suo, quidquid de scaccario, quicquid mutuò potuit à fratre suo Comite *Richardo* recipere, quidque poterat à *Iudæis* abradere, quicquidque de rapinis Iustitiariorum itinerantium valuit extorquere, misit Papæ, vt *Conradum* impugnaret, & omnes suos *Siculos* & *Apulos* expugnaret. *Conradus* autem doluit, quòd Rex *Angliæ* in retiacula *Romanæ* curiæ cecidisset: & grates retulit Comiti *Richardo*, quòd se nō permiserit irretiri. Significans ei, quòd sapienter fecisset, quòd non confisus in verbis Papalibus, & pecuniæ thesauris, se à temeraria præsumptione retraxisset prudenter: quia vbi Comes habuit vnū argenteum, Rex *Conradus* vnum aureum poterat inuenire exponendum. Papa autem pecuniarum multitudine saginatus, erectus est in confidentiā. Et infinitum, quem congregauit exercitū de conductitiis stipendiariis, ducatui & regimini *Octauiani* Cardinalis commisit, & copiosè sterlingos distribuit, & cùm defecissent, significauit Regi, quòd defuit illi pecunia. Rex autem, instinctu

1254. Diaboli & auaritiæ, refcribens Papæ, mittebat ei literas patentes obligatorias, Regio figillo confignatas, vt fufficienter, imò abundáter, mutuo caperet à mercatoribus *Italicis*. Nec timeret thefauri quantitatem, vel vfurarum multitudinem, ipfe enim omnia plenè adquietaret, & fe ad hoc obligauit fub pœna exhæredationis. Papa autem his omnibus confentiens, hoc mandatum acceptauit: fi bene fecerit, iudicet Iudex omnium iudiciorum Dominus, cui cura eft de omnibus, non antè meũ eft facta Papalia iudicare. Fecit igitur quafi edicto Imperiali vel Regali publicè acclamari, vt omnes qui defiderabant opima ftipendia recipere, venirent ad Papalem exercitum. Habebat enim iam, quoniã mutuũ receperat ab vfurariis *Italicis*, thefaurum inæftimabilem. Confluebat igitur ad ftipendia Papalia, *Italicorum* ignobilium multitudo copiofa. Qui defides & imbelles, necnon & infideles, nulli domini Regis *Angliæ*, vel etiam Papali commodo, fed tantum denariis deglutiendis intendebant, prout rei exitus comprobauit.

Conradus Rex Siciliæ moritur.

REx igitur *Conradus*, potenter fe opponens, exhortatus eft fuos naturales commilitones & indigenas regionum illarum, vt ftent viriliter & pugnent pro patria fua, nec colla fubdant dominis alienis: & exercitum Papalem diatim diminuit & eneruauit. Sed amor denariorum *Anglicorum* hoftium multitudinem grauauit. Papa enim burfę Regis minimè pepercit, & infinitam pecuniam confumpfit, cupiens Regem *Siculorum* expugnare, & Regem *Angliæ* in prędictum dominium fubrogare. Omnes tamen voluit à corona commouere, & folum *Edmundum* creare, vt de ipfo & his quæ ipfius forent, tanquam de creatura fua, fecundum fui arbitrij faceret voluntatem. Interim Papa non mediocriter diffamauit Regem *Conradum*, imponens ei enormia crimina, fcilicet ęcdem fratris fui Henrici, vt fic prouocaret Regem *Anglorum* & omnes *Anglos* contra eum, & quod contemptor extitit clauium ecclefiæ, & multa alia, quæ non oportet recitare, fcripta autem funt in *libro Additamentorum*, & in hoc præiacta. Rex igitur *Conradus*, irruptiones hoftiles, comminationes, opprobria Papę fuftinens, & diffamationes, cœpit fupra modum contriftari, & graui dolore „ contabefcere. Et, vt dicitur, veneno propinato „ impellente, graui dolore cœpit contabefcere, & „ lethali lecto decumbere, dicebatque: Væ mihi „ mifero, væ væ mihi mifero, vt quid me fudit „ mater mea à gremio? vt quid pater meus me ge„ nuit, tot ærumnis exponendum? Ecclefia, quæ „ mater patri meo & mihi effe debuit, potiùs no„ uercatur. Imperium, quod ante *Chrifti* natiuita„ tẽ vfque nunc floruit, modò marcefcit, & datur „ letheæ obliuioni. Maledicens ergo diei natiui„ tatis fuæ, miferã & afflictam animam exhalauit.

Exultat Papa de morte Conradi Regis.

QVo audito, Papa de morte eius certificatus, cum magno cordis iubilo, oris rifu, & vocis exultatione, ait: „ gaudeo planè, & gaudeamus „ vniuerfi ecclefiæ *Romanæ* alumni, quia iã fublati „ funt de medio duo maximi inimici noftri: vnus „ ecclefiafticus, alter fęcularis: Epifcopus *Lincolnienfis Robertus*, & Rex *Siculorũ Conradus*. Obiit autẽ memoratus Rex Conradus menfe Iunij. Et illico Papa ad vlteriores partes *Apuliæ* fe trãsferens, totum ferè Regnum illud fibi fubdidit in breui, & vfurpauit. Quod videntes optimates illius regionis, quæ quondam Ducatus extitit, indignati funt vehementer. Et fufcitantes quendam filium *Frederici* naturalem, nomine *Manfredum*, adhæferunt ei, facientes ei homagium tanquam Domino & ligantiam. Et factus eft error nouiffimus peior

A priore. Et infurrexerunt Papæ hoftes [illegible]. 1254.

Duo Monachi de S. Albano Romã mittuntur.

EOdemque tempore, miffi funt duo fratres, Monachi videlicet ecclefiæ *S. A[illegible]* *Romam*, ad repellendam infolentiam quorundam Epifcoporum, qui nitebantur vifitationem facere in eadem ecclefia, contra fuorum tenorem priuilegiorum. Videlicet dominus *Vuilielmus* de *Huntundune*, Prior de *Haethfeld*, & dominus *Ioannes* de *Bulim*: qui iter arripuerunt in craftinu Affumptionis beatæ *Mariæ*, & profperè redierunt.

Sterilitas terræ ex inundatione maris.

B EOdem anno, tempore videlicet Autumnali, cũ terrarum cultores fuorũ confueuerũt laborũ præmia reportare, omnes terras [illegible] inter cultas mari conterminas & vicinas, omni frugũ genere carentes inuenerunt, maris falfugine inebriatas. Mare enim, vt prædictum eft, omnia latera & litora terrarũ vicinarum occupauerat tempore hyemali: ita quòd nec fruges poterant apparere, imò nec fyluæ, vel pomaria, virere, frondefcere, florere, vel fructificare valuerunt. Et vt aliorum C damna vnius exemplo intelligere valeamus, folus Prior de *Spaulinge* non fe poterat in omnibus terris fuis mari conterminis, vnũ faltem manipulũ collegiffe iactitare. Ligna quoq; tã fyluftria quã fructifera arefacta, folis fecuribus patuerunt excidenda. *Flandria* quoque, & omnia loca maritima, eadẽ tolerauere difpendia. Nec fe meminit fenex & decrepitus aliquis, fimilia vnquam præuidiffe. Vnde hoc mirum euenit, quòd nautæ & pifcatores, facientes operationes in aquis multis, tam anchorantes, quàm velificãtes, veraciter funt experti, D quòd mare in illa inordinata & infolita fluctuatione, quafi exiens alueo & canali fuo confueto, arenas in medio mari patefaceret, vbi folet effe maris altitudo. Sed hoc priùs tactum eft.

Capti quidam Nobiles apud Pontes in Pictauia.

IPfo quoque temporis curriculo, cùm Comes de *Vuarvvike Ioannes*, videlicet de *Pleyfeir*, & *Vuillielmus* de *Segraue*, & alij Nobiles cum eifdem, vidiffent quòd omnia pacificabantur, de licentia repatriare cogitabant. Impetratis igitur literis de Saluo progreffu per terras ditioni Regis *Francorum* E fubiectas, iter per terram versùs *Angliam* fecuri arripuerunt. Propofuit autem Comes ire per *Neuftriam*, quia *Neuftri* extitit natione. Et cùm peruueniffent ad quandam ciuitatem in *Pictauia*, quæ *Pontes* dicitur, quæ quidem paucis elapfis annis Regis fuerat *Anglorum* ciuitas fpecialis, occurrerunt eis ciues applaudentes, ducentefque eos ad fua hofpitia honorificè, faciebant eis xenia reuerenter, dicebant autem ciuibus hofpitibus, vt acciperent arma quæ *Anglici* geftabant in craftino F nulla refignanda, clam tamen, in dolo videlicet & in proditione, more *Pictauenfium*. Et cùm epularentur in gaudio & fecuritate, ecce fuperuenientes ciues currentes & quafi attoniti, & mentientes dixerunt Comiti & *Gileberto* de *Segraue* coepulantibus: " ecce iam, ecce comites veftri, " & familia veftra mouerunt feditionem in ciui" tate, quod nõ poffumus æquanimiter tolerare. " Erant namque cum Comite & *Gileberto* in ciuitate tum hofpitati, de Regno *Angliæ* viri præclari, Barones, Milites, & feruientes, *Philippus Marmin*, G *Vuillielmus Mandim*, & alij multi, fcilicet circiter quadraginta Milites, exceptis multò pluribus feruientibus, qui militibus æquipollebant. Qui benè fe defendiffent, fi præmunirentur. Et cum inualuiffet tumultus, & acclamatum eft *ad arma*, repofcebant hofpites ab hofpitibus fuis arma fua illicò liberari. Ipfi autem noluerunt, imò fub claufura ipfa retinuerũt. Irruerunt igitur ciues ad vnguem armati in eos impetu repentino immunitos & inermes, nec poterant eis valere literæ Regis *Franciæ*,

1254. *Franci* ... de Saluo progressu, imò immisericorditer captos, viliter carcerali custodiæ manciparunt: Veruntamen aliqui poterant recedere, sed noluerunt, nisi omnes liberi qui in comitatu Comitis venerant, recedere permitterentur. Rex autem *Anglorum* cùm hæc audiret, iratus est, sed non vt debuisset, si cor haberet Regale. Scripsit autem pro eis ciuibus de *Pontibus*, quondam fidelibus & amicis suis: sed ciues mandatum Regium contempserunt, & captos in arcta custodia custodiebant. Retenti igitur illi eo magis angebantur, quia quondam Rex *Anglorum* eorum dominus naturalis, multa in eos congessit beneficia. *Gilebertus* verò vir nobilis ac diues ac moribus adornatus, ibidem grauiter infirmabatur, vnde nunquam conualuit de illa infirmitate, sed vitam miseram vsque ad mortem continuauit. Sed in hoc facto liquido, dederunt ciues omnibus tã *Francis* quàm *Anglis* intelligere, quãtum proditionis in cordibus latitat *Pictauensium*.

Obiit VV. de Cantelupo

ANno eodem, circa festum sancti *Michaelis*, obiit *Vuillielmus* de *Cãtelupo* iuuenis, elegans & diues, in dolore multorum, quia ille ternus iam fuit *Cantelupinus*, qui infra paucos annos de medio sunt sublati.

Inauditum mandatum Regis Angliæ.

CIrca idem tempus, scilicet in festo sancti *Eduardi* egressum est breue inauditum à Cancellaria domini Regis, in quo nil boni poterat sperari vel autumari. Henricus *Dei gratia, &c. Inquiratur in maneriis religiosorum, quot sint carucæ propria ad colendum dominicum, & quot sint consuetudinariæ, & vtrum illæ ex sui diminutione possint constituere vnam carucam per annum, vel maius vel minus. Similiter inquiratur de carucis precariis. Iterum inquiratur cuius æstimationis sit, quilibet per se communibus annis singillatim deductis expensis necessariè impensis. Item inquiratur cuius æstimationis sint opera & seruitia rusticorum per annum quæ præstantur dominis pro terris suis. Item, qui & quanti & quales sint redditus eorum in singulis maneriis per annum. Ista inquisitio fiat per quatuor viros fideles & præpositos loci ex singulis maneriis religiosorum.*

VV. de Kilkenni officium Cancellarij obit.

IPsis diebus suppleuit officium Cancellarij magister *Vuillielmus*, modestè & irreprehensibiliter, dominus de *Kilkenni* Regis clericus & consiliarius specialis Iurisperitus, & elegans corpore, & sermone compositus, qui & Cancellarius appellatus est.

VV. de Kilkenni eligitur in Episc. Elyen.

TVnc quoque temporis, videlicet post festũ sancti *Eduardi*, Monachi *Elyensis* elegerunt magistrum *Vuillielmum* de *Kilkenni*, domini Regis Cancellarium, vel vices agentem Cancellarij, virum discretum & modestum, & Iurisperitum.

Obitus trium abbatum.

ET circa eosdem dies, videlicet infra vnum mensem vel paucos dies additos, obierunt tres Abbates in *Marisco*, quod nouum fuit & stupendum, videlicet de *Croilande*, de *Thornia*, & bonus Abbas de *Ramesia*, scilicet *Vuillielmus* de *Hachole*, decimo sexto Calend. Nouembris. Qui non adhuc plenè per annum vnum, ecclesiam rexerat *Ramesiam*.

Hyemalis tonitrus cum pluuia.

IN crastino autem sanctorum Crispini & Crispiani, tonitrus hyemalis horribilis, & pluuiarum inundatio, aures & animos audientium commouebant.

Aëris perturbatio.

EOdémque anno, à die Ascensionis vsque ad festum omniũ sanctorũ, vix duos vel tres dies serenos perturbatio aëris continuos tolerauit.

Rex Francorum vix vllam consolationem admittit.

REx *Francorum* mente & vultu consternatus, nullam admittere voluit consolationem, non eum ridere, non gaudere fecerant instrumenta Musica, dicta iocosa vel consolatoria. Non natalis patriæ, non Regni proprij visitatio, non occurrentium venerabilis salutatio, non dominij debiti cum donatiuis recognitio: sed oculis in terra defixis, cum summa tristitia & crebris suspiriis imaginabatur captionem suam, & per eam *Christianitatis* generalem confusionem. Tandem quidam Episcopus sanctus & discretus consolans eum, ait: "Caue domine mi Rex charissime, ne in tale tædium vitæ & tristitiam, quæ est spiritualis gaudij absorptiua & nouerca animarum, præcipiteris: maximũ enim peccatum est & inæstimabile, quod præiudicium *sancto* generat *spiritui*. Reduc autem ante oculos cõsiderationis tuæ patientiam *Iob*, tolerantiam *Eustachij*." Et prosequutus est plenè historiam vtriusque, qualiter Dominus in fine respexit vtrumque. Cui Rex, Regum terrestrium piissimus, respondit: "Si solus opprobrium & paterer aduersitatem, & non redundarent peccata mea in ecclesiam vniuersalem, æquanimiter sustinerem. Sed heu mihi, tota *Christianitas* per me induitur confusionem." Decantata est igitur Missa in honorem *sancti Spiritus*, vt eius assumeret, quæ est super omnia consolationem. Et ex tunc per Dei gratiam admisit salutaris monita consolationis.

Abbates Nigri ordinis fiunt Iustitiarij Rege vrgente.

IPsis quoque temporibus, misit dominus Rex *Angliæ* Iustitiarios in plura loca *Angliæ*, vt cognitis causis cuilibet suum iure distribueretur, & Regio à latronibus liberata redderetur. Quorum vnus fuit Abbas de *Burgo*, qui de obedientia, non qua Deo tenetur & ordini *sancti Benedicti*, sed qua Regi terreno tenetur obligatus, ipsis associatus est. Participans eisdem de maneriorum suorum commodis, & fortè propter hoc factum est de industria. Et hoc iam non solum de Abbate memorato factum est, sed de aliis Abbatibus *Nigri ordinis*, in enormem suæ regulæ, & professionis, & damnosam suarum ecclesiarum læsionem.

Rex ex bonis Abbat. vacantium soluit suis debitoribus.

REx interea moram in *Gasconia* protrahens infructuosam, thesauri sui non tantum habiti, sed habẽdi inæstimabilem summã consumpsit, seseque Regnum & ecclesiam *Anglicanam* grauibus debitis irretiuit: & si esset venalis *Gasconia*, non tanti esset, vt arbitrantur. Et cum de morte Abbatum memoratorum certificaretur, & quorundam aliorum Prælatorum defunctorum, vtpote Episcopi *Elyensis*, & Abbatis de *Selebi*, & multorum aliorum, quorum memores non sumus impræsentiarum, bona ecclesiarum eorum iussit in fiscum redigi, & vsurariis, quibus tenebatur debitis obligatus, non veritus horribilem sententiam *Londini* latam, persolui. Nec tamen aliquatenus chartas pactas obseruauit.

Rex petit reditum per Franciam.

HIs quoque temporibus, Rex omnimoda pace composita cum Rege *Hispaniæ*, reditum suum in *Angliam* maturauit. Et quia ambigui sunt casus marini, per terram magis elegit viam continuare, dummodò de licentia Regis *Francorum* illud possit sine aliquo ambiguitatis periculo impetrari. Concupiuit insuper regnum cernere *Francor.* & ciuitates intueri, quarum tantum nomina præcognouerat. Nuntios igitur ad Regem *Francorum* destinauit, quos nouerat dignos, & gratia & fauore præpollere. Et impetrata licentia, per regnum *Francorum* reditum præparauit.

Comitissa Cornubiæ transfretat sorores visitandi gratia.

QVod audiens Comitissa *Cornubiæ*, videlicet quòd Rex *Anglorum* simul cum Regina sorore sua foret transiturus per regnum *Francorum*, & quòd Regina *Francorum* altera soror eius venientibus occursaret, ex indultu viri sui Comitis *Richardi*, vt sorores visitaret, multis ac

1254. nobili ftipata comitatu transfretauit, ne inferior conditio fua fororis conditione videretur. Erant nempe ferè omnes qui eidem affiftebant & concomitabantur, milites præclari, in equis optimis & ornatè phaleratis, & pretiosè in veftimentis redimiti, & comitatu numerofo, ita vt in confpectu *Franc.* admiratione digni ac fpectabiles viderentur, & nobiliff. cenferentur.

Electus Vvintonienfis opprimit Monachos fuos.

ELectus interim *Vvintonienfis Ethalmarus* frater domini regis, monachos fuos miferabiliter oppreffit. Quorum miferas oppreffiones fi quis plenius enarraret, lacrymas excuteret compaffionis Tenuit enim eos inclufos in ecclefia eorum ieiunos, per triduum & amplius, diebus videlicet proximis ante feftum S. *Michaelis*, ita vt aliqui eorum fame & inedia ac mentis amaritudine fatigati, nunquam poftea refpirantes, ad fofpitatis plenitudinem poterant reftaurari. Cõuentus igitur diuerticula quærẽs tutiora, difperfus eft miferabiliter. Et aliqui ad *S. Albanum*, aliqui ad *Radingum*, alij ad *Abendonam* alij in alias domus *Nigri ordinis* gratia perendinandi deftinantur, & quafi exules & mendici alieni inhiare cogebantur, & ab inuicem receffuri cum lacrymis dicebant: Meritò hoc patimur, plùs timentes hominem quàm Deum in electione noftra facienda, cùm penitus indignum in tantæ eximius culmen dignitatis, vbi tot fancti, tot graues perfonæ præfederunt, nunc adolefcentem accepimus & acceptauimus, qui nunquam in fcholis palmam ferulæ dicitur fubdoxiffe, qui nec artium vel etiam grammaticæ præaudiuit rudimenta, qui Epifcopatum, non tamen Epifcopus, diftrahit occupatum, qui noftræ linguæ ignarus, & cuiuflibet fcripturæ & clericatus, nec prædicare nouit, nec confeffiones fufcipere, fed nec aliquod officium fpirituale Deo miniftrando adimplere Et recepti funt benignè apud S. *Albanum* & alibi, vt apud religiofos religiofi finum refugij apertum inuenirent. Rex autem qui eum imperiofis precibus, & vltra quam debuit aut decuit in Epifcopatum vrgenter promouerat, verba fecit versùs Electum pro Conuentu improperans quòd ingratus dedecus reddidit pro honore, malum omnimodum pro beneficio multiplici rependendo. Quod factum eft contra Regis certam promiffionem. Sed Electus precibus vel mandatis Regis, minimè voluit inclinare, fed magis minas minis accumulauit. Et loco eorum qui recefferant, Monachos fecit de nebulonibus & illiteratis & penitus indignis perfonis, in fcandalum & abiectionem totius ordinis Monaftici & Religionis. Quidam enim Prior per Electum violenter per fuas adulationes intrufus, omnia perturbabat, omnia peruertebat: verus autem Prior quærens diuerticula refugij, donec Electi quiefceret indignatio, *Romam* adiit. Et licèt pecunia vacuus, tamen propter caufæ fuæ iuftitiam luculentam, multa impetrauerat. Sed fupernienientia Electi munera vberiora, (quæ iuftitiam, maximè *Romæ*, peruertere confueuerunt) omnia eneruabant. Diftrahuntur res & poffeffiones tam nobilis ecclefiæ, ordo marcet, vilefcit, proh dolor! reuerentia religionis. Eft hæc tertia ecclefia, quæ per regem in *Anglia* alienigenis iam conftat maritata: quia præceptum Principis ius excedit, & velle rationem. Nobilis ecclefia cathedralis *Herefordenfis*, nobilior *Vvintonienfis*, nobiliffima *Cantuarienfis*. Quæ quia in *Anglia* nobiliores nominantur ecclefiæ, digniorum terræ indigenarum regi deberentur tutamine. Sed ne veritas pariat inimicos, quod frequenter contingit, ifta licèt vera & manifefta, fub diffimulatione prætereantur. Dura enim eft conditio Hiftoriographorum, quia fi vera dicant, homines prouocant: fi falfa fcripturis commendant, Dominus, qui veridicos ab adulatoribus fequeftrat, non acceptat. 1254.

Rex Angl. indifcrete fe fuumque regnum obligat Papa.

IPfo quoque tempore, Rex fecus quàm deceret, aut expediret, fe fuumque Regnum, fub pœna exhæredationis (quod tamen facere nec potuit, nec debuit) domino Papæ obligauit, ad folutionem totius thefauri, quem in expeditione fui belli pro ipfo Rege foret expofiturus: ne quomodolibet omitteret, defperans de quantitate pecuniæ, quin cœptis infifteret, & omnes propofitum eius impedientes reprimeret. Ipfe enim Rex omnia ei abundanter neceffaria, ex inexhaufto *Angliæ* puteo miniftrabat. Vnde Papa, nulla gerens fuper *Anglia* vifcera pietatis, largè, imò prodigaliter, mutuò pecuniam ab *Italicis* vfurariis (quos Mercatores vocant) accepit. Quam ipfomet Papa extorquente, & Rege emungente, *Anglia* vltimæ feruitutis pedifequa, foluere cogeretur. Sed iufto Dei iudicio, tota illa innumerabili pecunia rapta & prædata, penitus nullum vel Papæ vel Regi commodum fufcitauit; ficut fequens fermo fuo tempore plenius elucidabit. O quàm laudabilius, quàm virtuofius, credidit & fentiebat in fide, qui tum fide caruit ille Ethnicus & Paganus Poëta, dicens:

Non habet euentus fordida præda bonos.

Innocentius quartus Papa moritur.

TEmpore quoque fub eodem, in craftino videlicet beati *Nicolai*, obiit Papa *Innocentius* quartus, apud *Neapolim*, duplici incommodo fauciatus. Poftquàm enim Epifcopus *Lincolnienfis Robertus* in vifione nocturna cufpide baculi fui paftoralis ipfum in latere iratus pupugit, & impetuosè, vt prædictum eft, impegit, pleurefi laborauerat irremediabiliter. Et poftquam exercitus fuus à *Conrado* aduerfario fuo victus eft & diffipatus; nunquam poftea mente vel corpore profperè egit, fed ad mortem fenfim declinauit. Ifte femiuiuus, iam moriturus, cùm videret confanguineos fuos circumftantes lugere, plangere, & vt moris eft ibi, vlulare, & veftes & capillos decerpere, ille fubleuans oculos in morte natantes, ait: *Quid plangitis miferi? Nonne vos omnes diuites relinquo? Quid ampliùs exigitis?* Et hæc dicens, diftrictum Dei iudicium fubituram animam exhalauit.

Vifio terribilis de eodem Papa.

ACcidit autem eadem feptimana, qua Papa *Innocentius* quartus migrauit ab hoc fæculo, vifio quædam nocturna mirabilis cuidam Cardinali, cuius nomen fupprimitur ad cautelam. Videbatur enim fibi quòd fuerat in cœlo coram maieftate Domini fedẽtis pro tribunali, à cuius dextris ftabat beata Virgo mater eius, à finiftris verò quædam matrona nobiliffima corpore, & habitu venerabilis. Quæ extento brachio fupra manum finiftram deferebat quafi templum, & fcribebatur in fronte templi illius literis aureis, *Ecclefia*. Coram verò Maieftate diuina, incuruatus *Innocentius* 4. iunctis manibus & erectis flexifque genibus petens veniam, & non iudicium. Nobiliffima autem mulier ait ex aduerfo: Iufte Iudex, rectè redde iudicium. Accufo enim eum fuper tribus. Primò, cùm in terris ecclefiam fundaffes, libertatibus eam donafti, quæ à reipfo processerunt: hic verò eam reddidit ancillam viliffimam. Secundò, fundata eft ecclefia falus peccatorum, vt fcilicet lucrifaceret animos mifero-

1254. rum: hic vero fecit eam mensam nummulariorum. Tertiò, fundata est ecclesia in fidei firmitate, iustitia, & veritate: hic verò fidem & mores fecit vacillare, iustitiam tusbauit, veritatem obumbrauit: iustum ergo iudicium redde mihi. Ait autem Dominus: Vade, & pro meritis tuis mercedem apprehende. Et sic ablatus est. Cùm vero ex terrore sententiæ euigilasset Cardinalis, clamans, effectus est quasi extra se, vt omnes sui dicerent ipsum furere. Tandem mitigato dolore, visionem suam plenius cœpit enarrare, & publica facta est in partibus illis. Ista visio (nescitur si fantastica) multos perterruit; & vtinam cum effectu, castigans emendauit.

Creatur Alexander quartus Papa.

SVblato igitur de medio *Innocentio* 4. Papa, subrogatus est alius vir, vt aiût, satis benignus, & bene religiosus, assiduus in orationibus, in abstinentia strenuus: sed sibilis adulantium seducibilis, & prauis auarorum suggestionibus inclinatiuus. Episcopus videlicet *Ostiensis*, nepos *Gregorij* Papæ pridem defuncti, qui ipsum in Episcopatū promouerat: & vocatus est *Alexander*, videlicet quartus. Scripsit autem in principio creationis suæ, cunctis ecclesiarum Prælatis; postulās humiliter, vt orarent pro ipso, vt Dominus daret ei potestatem, gratiam, & voluntatem, ecclesiam Dei congruè gubernare: & vicarius Dei, & *Petri* successor competenter appellari. In quo facto nouo (alij enim eius successores nil tale fecerūt) multorum corda in spem erexit meliorem. Veruntamen à collateralibus fratribus suis, decipi citò se permisit eius simplicitas. Et de bulla sua, quæ est pignus fidei Papalis, & testimonium, facta est, vt dicitur, fraus inopinata: non tamen in his ipsum excuso. Papa enim talis esse debet, vt non decipiat, vel decipiatur: vtrumque enim in tanto viro reprehensibile est. Consilio nempè aliquorum, in quos confisa anima eius requieuit cōfidenter, & persuasu prædecessoris sui Papæ *Innocentij* 4. qui fratres Cardinales ad hoc moriturus animauerat, bellum inchoatum contra *Fredericales*, & præcipuè *Manfredum*, filium *Frederici* naturalem, sed legitimatū, potenter cōtinuare præsumpsit. Quibus cùm videretur domino Papæ durū in primitiis suis cōtradicere, ratū & gratum habuit, quod viri sæculares & sæcularibus pompis dediti consuluerūt: maximè cùm dixissent, quòd absurdum esset, & manifestè ecclesiasticæ religioni contrariū, vnam ciuitatem *Saracenis* inhabitatā & refertā, quā reuera *Fred.* fundauerat, in finibus *Christianorum* tolerare. Quo colore inductus Papa, simul cum quodam alio, videlicet quòd inhumanum esset, dominum Regem *Angliæ* de sua spe fraudari concepta, ex promissione ecclesiæ, de Regno *Siciliæ* obtinendo, propter quod iam thesaurum exposuit infinitum.

Romani Nuceram ciuitatem delctam cupiūt.

CVm ciuitas memorata, dicta scilicet *Nuchera*, ab Imperatore *F.* vt prætactum est, ædificata, & ab infidelibus inhabitata, quondam fuisset, eidem *F.* quasi domus refugij & confidentiæ, accusatus est super hoc grauiter, quod sic, scilicet religionem polluit *Christianam*: respondit Imperator *Fred.*

Errorem proprium quo tueretur habens.

Quòd maluit opponere tales dubiis casibus bellorum, in Regno vel Imperio emergētibus, quàm *Christianos*, de quorū sanguine effuso, ante summi Iudicis tribunal terribile foret districtè respōsurus. Et sic permisit eam ecclesia, adhuc sub dissimulatione. Sed quia posteà fuerat *Conrado* iā defuncto refugium, spes & cōfidentia, & iam simili modo *Manfredo* asylū refugij & adiutoriū; facta A est *Romanæ* ecclesiæ quasi spina in oculo. Erāt ciues infideles ipsā ciuitatē *Nucheram* inhabitātes, iā circiter sexaginta millia armatorū ad bellū apta consequendū. Qui ideirco magis timebātur, quod moris *Saracenorum* est, spiculis venenatis, igne *Græco*, & aliis nefandis in bello vti instrumentis.

Nuchera obsidetur frustra.

PApa igitur, de consensu fratrum Cardinalium, & de consilio cuiusdam nequissimi proditoris Marchisij, qui se facie tenus amicum fecit ecclesiæ specialem, reuocauit & collegit exercitum copiosum, qui dissipatus & cum magno discrimine turpiter victus erat sub ducatu *Vuillielmi* B Cardinalis, nepotis *Innocentij* quarti Papæ defuncti, cuius vitam fatiscētem dominus matura morte terminauit: ita vt haberet dominus Papa plùs quàm sexaginta millia pugnatorū. Quibus, minimè parcēs *Anglorum* Regis ærario, larga pluit stipendia argenteorum. Et ipsum populosum exercitum & formidabilē, ducatui *Octauiani* Cardinalis, & memorati Marchisij commissum, ad conC terendam ciuitatem *Nucheram* & omnes vires *Manfredi*, cum omnibus suis *Siculis*, *Apulis*, & cunctis fautoribus eiusdem, destinauit. Sed cùm peruenissent ad dictam ciuitatem, nec sunt ausi Papales ciuitatem inuadere; nec ciues venientibus hostiliter obuiare. Et sic profecti minimè profecerūt, sed morā traxerūt, domino Regi *Anglorum* supra modū damnosam & sumptuosam. Interim tamen consolati suos Regem mulcentes eundem inanibus pollicitis, & magnalia promittentes.

Rex Angl. transfert corpus matris suæ infra ecclesiam.

TEmpore sub eodem, Rex veniens ad nobiD lem Sanctimonialium domū, videlicet fontem *Ebrandi*, orauit ibi ad tumbas antecessorum, qui ibi sunt sepulti. Et veniens ad sepulchrum matris suæ *I.* quod erat in cœmiterio, fecit transferri corpus in ecclesiam, & superposito Mausoleo, obtulit ibi & alibi in eadem ecclesia pannos sericos pretiosos, illud adimplens præceptum Dominicum: *Honora patrem & matrem, &c.*

Rex Ang. venit Pontiniacum oraturus.

ET adiens similiter *Pontiniacum*, infirmatus, & deuotè orans ad tumbam & feretrum sancti *Ædmundi*, gratiam recepit sanitatis. Obtulit igitur ibi pallas & donatiua regalia & pretiosa.

Regi Ang. permittitur transitus per Franciam in Angliam.

E DIebus quoque sub eisdem, (quia à multo tempore dominus Rex *Anglorum* videre sitienter desiderauerat Regnum *Francorum*, & dominum Regem sororium suum, & dominam Reginam *Francorum* sororem dominæ Reginæ *Angliæ*, & ciuitates, ecclesias, & gestus, & habitus *Francorum*, & Capellam Regis *Francorum* nobilissimam, quæ est *Parisius*, simul cum incomparabilibus, quæ in eis habentur, reliquiis,) cùm missis ad Regem *Francorum* nuntiis solemnibus, licentiam benignam & securam impetrasset conuocaF ta familia & comitatu nobilissimo, versùs *Aurelianam* ciuitatem lora direxit.

Rex Angl magno honore per totam Franciam afficitur.

PIissimus Rex *Francorum* iussit districtè Magnatibus terræ suæ, & ciuibus ciuitatum, per quos dominus Rex *Anglorum* foret transiturus; vt deposito luto, stipitibus, & omni visus offendiculo, ornare studerent omnia pallis, frondibus, floribus, & aliis quibus poterant ornamentis, & vt facies ecclesiarum & domorum redimirent: & cum canticis, & classico, cereis, & festiuis induuiis G reuerenter & gaudenter reciperent, venienti obuiantes, & inoramm obsequentes.

Rex Francorum occurrit ei.

DOminus autem Rex *Francorum*, certificatus de aduentu domini Regis *Anglorum*, occurrebat ei apud *Carnotum*. Et videns vnus alterum, ruit in oscula & amplexus. Et mutuis salutationibus & colloquiis affabilibus, sese ad inuicem confouebant. Iussitque dominus Rex *Fran-*

1254. *corum* procurationes opimas & lautas domino Regi *Anglia* de fuis fumptibus liberaliter, dum effet in Regno fuo, exhiberi. Quod dominus Rex *Anglia* in parte accepit, & acceptauit. Habuit Rex in comitatu fuo proprio, mille equos pulcherrimos cum fuis honorabilibus affeffortibus, exceptis bigis & fummariis; cũ equis electis, quorum multitudo erat inæftimabilis, adeò vt *Franci* de nouitate non præuifa obftupuerũt. Eorum infuper comitatus in immenfum tota die & quotidie, ficut folet fluuius de torrentibus, mirabile cepit incrementum. Aduenerunt enim eis obuiam Regina *Francorum* cum fororibus fuis *Andegania* & *Prouincia* Comitiffis; vt fororibus fuis Reginæ *Anglia* & Comitiffæ *Cornubia* fimul cũ domino Rege Angliæ occurfarent, & fefe mutuis falutationibus & colloquiis familiaribus gratulãtes confonerent, & confolarentur. Fuerat autem mater earum præfens, Comitiffa *Prouincia*, nomine *Beatrix*: quæ pignota fua, quafi altera *Niobe*, gloriando poterat intueri. Nec erat in fexu muliebri mater in mundo, quæ de tali fructu ventris ac tanto, videlicet filiabus, poterat gloriando gratulari.

Rex Ang. Parifius venit.

SCholares autem *Parifienfes*, maximè *Anglica* nationis, certificati de aduentu talium regũ & Reginarum, ac Magnatũ incõparabilium, fufpẽfis ad horã lectionibus & difputationibus, quia totũ erat de fefto, abbreuiatis communibus hebdomadalibus, cereos, veftéfque feftiuas, (quas vulgus *Cointifas* appellãt) & omnia quæ gaudium poterant atteftari, emerunt & fibi præparabant, cantantes ramigeri & florigeri, cum fertis & coronis & Muficis inftrumentis, processerunt veniẽtibus obuiam: & erat numerus aduẽtantium & obuiãrium infinitus. Nec eft vifus in *Francia* retroactis temporibus tale feftum, vel occurfantium tanta talifve folennis occurfatio. Et tranfegerunt totũ diem illum & noctem & diem craftinum, Scholares & Ciues, tota ciuitate mirabiliter adornata; in gaudio & cãticis, luminaribus, floribus, & omnimodis huius mundi pompis & exultationibus.

Rex Ang. hofpitatur in veteri templo.

CVm autem Reges, & qui eis affiftebant & comitabantur, qui iam numerus fuis exercitus poterat æftimari, venirent *Parifius*, & occurreret aduenientibus talis ac tanta *Parifiaca* vniuerfitatis nobilitas; gauifus eft Rex *Francorum* quamplurimùm, & grates retulit Clericis de multiplici honoris impenfione. Et ait dominus Rex *Francorum* domino Regi *Anglia*: „Amice, ecce ciuitas *Parifiaca* tibi exponitur, vbinam libet hofpitium capefcere? Ecce palatium meum in medio ciuitatis, fi placet ibidem quiefcere, fiat voluntas tua: fi autem apud *vetus Templum*, quod extra ciuitatem, vbi locus fpatiofior eft, vel alibi, vbi magis vobis complacuerit, fiat. Et elegit dominus Rex *Anglia* pro hofpitio *vetus templum*, quia numerofus eius erat comitatus. Et in eodem *veteri templo* ædificia funt cuidam numerofo exercitui fufficientia ac competentia. Quia cùm *Templarii* omnes cifmontani, temporibus ac terminis fuis ad generale eorum Capitulum conueniunt, hofpitia ibidem inueniũt competentia. Oportet enim quòd in vna curia quiefcant, quia de nocte fua contrectant in Capitulo negotia. Et cùm ibidem hofpitia tot effent infra curiam, tamen comitatus adeò fuerat numerofus, vt fub dio dormire multi cogerentur; non fufficientibus etiam vicinis domibus versùs plateam quæ *Grena* appellatur, inhabitatis. Et equi extra recta in locis, qui ad hoc aptiores videbantur, ad ftabula collocabantur.

REx igitur *Anglia* cùm elegiffet *vetus templum* pro hofpitio, præcepit vt in craftino fummo mane omnes domus eiufdem curiæ, fcilicet *veteris templi*, pauperibus replerentur reficiendis. Quorum finguli, licèt eorum numerus effet infinitus, carnibus ac pifcibus cum pane & vino, abundanter funt refecti. 1254.

Rex Ang. iubet conuiuium parari pauperibus.

ET dum in craftino hora prima & tertia pauperes reficerentur, dominus Rex *Anglia* Rege *Francorum* ducente, vifitauit Capellam illam pulcherrimam, quæ in curia eft eiufdem Regis *Francorum*, & reliquias ibidem exiftentes, orans Regalibus oblationibus honorauit. Similiter & alia loca ciuitatis honorabilia, cum veneratione & oblationibus deuotè oraturus vifitauit.

Idem vifitat loca fancta Parifius.

EAdémq; die, dominus Rex *Francorum*, ficut præconcefferat, epulabatur cum domino Rege *Anglorum* apud dictum *vetus templum*, in maiori Regia tẽpli, cum numerofa vtriufq; Regis familia. Et erant omnes domus curiæ, refertæ conuiuantibus. Nec erat in maiori ianua, vel aliquo introitu, epulantium ianitor vel exactor: fed omnibus aduentantibus patuit ingreffus vltroneus, & dabatur lauta refectio: ferculorum autem multimoda genera, tædiũ comedẽtibus potuit fufcitare. Et poft prandium, tranfmifit dominus Rex *Anglia* Magnatibus ad hofpitia fua *Francigenis* nobiles cuppas argẽteas, firmacula aurea, cingula ferica, & alia donatiua; prout decuit tantum Regem dare, & tales primates gratanter recipere.

Reges conpulantur, & multi Magnates cum illis.

NEc erat vnquam aliquo tempore retroactis temporibus tam nobile, tam celebre, vel tempore *Affueri*, *Arthuri*, vel *Caroli*, celebratum conuiuium. Ibi enim fplenduit dapium fertilis varietas, potuum deliciofa fœcunditas, miniftrãrium faceta fedulitas, conuiuantium ordinata difpofitio, munerum larga affluentia. Ibi erant perfonæ venerabiles, quibus non erant maiores in mundo, imò nec pares eis poterant inueniri.

Celebritas conuiuij.

EPulabantur autem in maiori Regia *Templi*, vbi videlicet pendent clypei quotquot poffunt circumquaque in quatuor parietibus, fecundùm cõfuetudinem vltramarinam: inter quos apparuit clypeus Regis *Richardi Anglia*. De quo quidam ioculator ait domino Regi *Anglia*: „Domine mi, vt quid inuitafti *Francos*, vt in hac domo tecum gaudentes epularentur? Ecce hic clypeus magnanimi Regis *Anglorum Richardi*: non poterunt comedere, nifi pauentes & tremebundi. Sed de hoc nõ ampliùs. Comederunt igitur fic ordinati. Dominus Rex *Francorum*, qui terreftrium Rex Regum eft, tũ propter eius cœleftem inũctionem, tùm propter fui poteftatem, & militiæ eminentiam, in medio fedebat: & dominus Rex *Anglia* à dextris, & dominus Rex *Nauarria* à finiftris. Et cùm niteretur dominus Rex *Francorum* aliter ordinare, vt videlicet dominus Rex *Anglorum* in medio & eminentiori loco federet, ait dominus Rex *Anglia*: „Non domine mi Rex, decentiùs fedetis modò, fcilicet in medio, & digniùs: dominus enim meus es, & eris, & fupereft caufa. Cui pius Rex *Francorum* fubiunxit, fed voce demiffa: Vtinam quilibet obtineret ius fuũ inoffenfus. Sed hoc non pateretur *Francorũ* fuperbia. Sed de hoc nõ amplius. Deinde Duces confedere fecundùm eorum dignitates & eminentias: & erant ibidẽ tunc xxv. Qui fedebant eminentius, ipfis Ducibus intermixti tamẽ. Affuerũt infuper illi cõuiuio Epifcopi duodecim: qui aliquibus Ducibus præponebantur, intermixti tamen Baronibus. Militum autem præclarorum numerus non æftimabatur.

Qui Magnates interfuerunt conuiuio.

1254. A Comitissæ verò [illegible] Quarum tres erant sorores duarum prædictarum Reginarum, videlicet Comitissa *Cornubiæ*, Comitissa *Andegauiæ* & Comitissa *Prouinciæ*, cum Comitissa *Be*[illegible] matre earundem: quæ Reginæ [illegible] apparatu [illegible]. Post verò refectionem lautam & splendidam, licet esset dies ad piscem, [illegible] in nocte illa in maiori domo Regis *Francorum* palatio, quod est in medio ciuitatis *Parisiacæ*. Sic enim [illegible] liter voluit dominus Rex *Francorum* [illegible] se di„cens: „ Sine modo. Sic [illegible] decet omnem B „ adimplere facetiam & iustitiam. Et addidit „ ridendo. Dominus & Rex sum in Regno „ meo, volo prædominari. Et adquieuit Rex „ *Angliæ*.

Rex Angliæ spectabilem se exhibet populo Parisiensi.

ET cùm pertransisset dominus Rex *Angliæ* vicum, qui dicitur *Greue*. & posteà vicum versus S. *Germanum Antissiodorensem* posteà magnum pontem, considerauit elegantiam domorum, quæ de gipso videlicet plastro fiunt in ciuitate *Parisiaca*, & mansiones tricameratas, & quatuor etiam C stationum, vel ampliùs, à quarum fenestris prospiciebat vtriusque sexus hominum infinita multitudo. Et catervatim cōglomerabantur [illegible] compressè ruentes certatim, vt viderent regem *Anglorum Parisiis*. Et splenduit [illegible] [illegible] quam sustulerunt *Franci* ad sidera, tum propter largitatem munerum suorum tum propter dapsilitatem illius diei, & copiosam eleemosynā tum propter comitatum suum prælectum, tum propter hoc D quod dominus Rex *Francorum* habuit vnam sororem, Rex *Angliæ* aliam matrimonialiter sibi copulatam. Et fuerunt reges *Franciæ* & *Angliæ* simul sese diu desideratis colloquiis recreantes per octo dies. Dixit enim pius Rex *Francorum*: „ Nonne duas sorores desponsauimus, & fratres „ nostri reliquas? Omnes quotquot ex [illegible] or„tum sunt productæ vel producendæ, vel pro„ducturi vel producendi, tanquam fratres erunt „ & sorores. O si esset inter pauperes talis affini„tas vel consanguinitas, quantum mutuo se di„ligerent, quam præcordialiter confœderarentur. E „ tur. Doleo, inquit Dominus, quod per omnia „ nequit charitas nostra consumari: sed Baro„nagij pertinacia voluntati meæ se non inclinat. „ Dicit enim, quod *Normanni* nescirent suas me„tas vel limites immolatas vel immolatos, pacifi„cè obseruare: & sic intra tua non præualent reac„cipere. Sed de hoc non amplius. Dominus Rex *Angliæ*, quando recessit à præsentia dicti regis *Francorum*, qui eum produxit per vnam dietam, certa ratione compertum est eum exposuisse in F expēsis *Parisiis* mille libras argenti, exceptis donatiuis inpretiabilibus, sumptis de thesauro suo, multum inde mutilato. Veruntamen honor domini Regis *Anglorum* omniumque *Anglicorum*, non mediocriter est exaltatus, & multipliciter augmentatus.

Confabulatio Regum.

VNa verò dietum, dum confabularentur Reges, dixit Rex *Franciæ* Regi *Angliæ*: „ Ami„ce, quàm dulcia faucibus eloquia tua meis. Io„cundemur confabulando. Nunquam fortè alia G vice in posterum mutuis colloquiis potiemur. „ Addiditque, dicens: Amice mi Rex, quantam & „ qualem pro amore *Christi* peregrinus corporis „ & animæ passus sum amaritudinem, non est fa„cile demonstrare. Et omnia mihi euenerunt „ aduersa, grates tibi refero Altissime. Reuersus „ autem ad meipsum, & ad cor meum regressus „ & ingressus, plùs gaudeo de patientia, quam „ mihi Dominus per suam gratiam concessit, quàm „ si totus mihi mundus subderetur.

A CVm autem progressi fuissent reges per circiter vnam dietam, recesserunt ab inuicem. Et 1255. secus viam diuertentes paulolùm, dixerunt verba secreta & amicabilia. Et suspirās Rex *Francorum*, ait: " O vtinam duodecim pares *Franciæ* & " Baronagium mihi consentirēt; certè amici esse" mus indissolubiles. Discordia nostra fomētum " præstat debacchandi *Romanis* & materiam su" perbiendi. Et datis osculis ad inuicem cum amplexibus, recesserunt ab inuicem; Rex *Francorum* B in terram suam, & Rex *Angliæ* versus terram suam. Et cùm Rex *Angliæ* peruenisset ad mare, nec haberet ventum prosperum, inuitus expectauit. Mare enim & venti non obediebant ei. Interim visitauit ecclesiam sanctæ *Mariæ* de *Bolonia*, propter reliquias; vbi obiit *Petrus Chaceporc Pictauensis* natione, specialis domini regis clericus & consiliarius, & reginæ thesaurarius, bono fine vitam terminando.

Recedunt ab inuicem Reges.

Anni conditio.

TRansiit igitur annus ille abundanter frugifer & fructifer; ita vt pretium summæ frumē-C ti ad pretium duorum descendit solidorum. Et simili proportione auenæ, & aliorum generum se[illegible] & legumīnū in vsus populorū plebeiorum inclinauit. *Ita* [illegible], *Fran*[illegible]*is*. & F*landrensibus*. Martius & inimicus, *Angliæ* suspectus. A medio Autumno vsq; ad tempus Vernale, admodùm procellosus, vt apud *Bedeford* plusquam quadraginta homines, & pecudes infiniti perierint.

Rex expectat ventum secundum.

ANno Domini millesimo, ducētesimo, quinquagesimo quinto, fuit dominus Rex cùm D rediret de *Gasconia* apud *Boloniam*, expectans ventum prosperum ad transfretandum in *Angliam*. Eratque annus regni sui xxxix. Interim autem visitauit & honorauit, sicut solet libenter de consuetudine, reliquias, quarum copia habetur in ecclesia sanctæ *Mariæ* de *Bolonia*. Fecitq; honorabiliter sepeliri corpus dilecti clerici sui *Petri Chaceporc*, & fieri exequias solemnes. Tertio verò die ante Natale, condidit idem *Petrus* testamentum suum nobile nimis. Et inter cætera lega-E uit sexcentas marcas ad comparandum terras, scilicet in *Anglia*, vbi melius poterant terræ & redditus comparari. Et ibi vnam ecclesiam religiosorum, videlicet *Canonicorum regularium*. de domo de *Maretona* electorum ædificare; vt ibidem Deo in perpetuum dignè & laudabiliter seruiatur, & pro anima illius & omnium fidelium quotidiana Deo sacrificia offerantur. In vigilia autem Natalis Domini migrauit à sæculo. Erat autem illo anno dies Natalis Domini feria sexta. Et comederunt aliqui carnes ob reuerentiam F *Christi*. Quia *verbum caro factum*. ea die prodiit in lucem sæculi, vnde quidam admiratiuè ait, *O carni concessus honor. &c.*

Rex redit in Angliam

DIe verò Dominica proximò sequente, vento & mari fauentibus, nauem ascendēs prosperè velificauit, & applicuit apud *Doueram*. Cui cùm summa alacritate occurrens Comes *Richardus* frater eius & alij nobiles, qui ad hoc de longè vocati diu ioaniter supra litus *Anglicū* expecta-G uerant, exceperunt eum cum gaudio aduenientem. Et munera pretiosa eidem cōtulerunt. Prælati autem similiter, & præcipuè Abbates & Priores, quia sic oportuit: postulabat enim imperiosè, & vrgenter, quasi cibum famelicus, obtulerunt ei munera charissima & pretiosa in auro & argento, & donatiuis desiderabilibus quæ oculos & mentes intuentium poterant inuitare. Et inde ipse Rex magnum thesaurum exaggerare potuisset, sed omnia ad soluendum debita sua, quibus fuerat inuolutus, non sufficiebant, etiamsi

Fec iij

1255. centuplicarentur quæcunque recipiebat. Debita **A** enim eius ad plusquam trecenta millia marcarum dicuntur ascendisse.

H. de Vvengham baiulus sigilli Regij.

ET per idem tempus, cùm dominus Rex electionem de magistro *Vvillielmo* de *Kilkem* acceptasset, qui sigillum Regium laudabiliter baiulauerat, de fidelitate domini *Henrici* de *Vvengham* experta confisus, qui clericus eius & consiliarius extiterat specialis, commisit eidem custodiam sigilli sui.

Londinensiū munera à Rege vilipenduntur.

LOndinenses autem de aduentu domini Regis **B** certificati, qui pro incolumitate eius & prosperitate dum fuerat in partibus vltramarinis, copiosas cum largis eleemosynis preces effuderant, occurrebant ei gaudenter, qui eius aduentum in *Angliam* sitienter desiderauerant. Et eidem aduentanti centum libras, quod propter frequentiæ continuationem iam in debitam vertebat dominus Rex consuetudinem, obtulerunt. Rex autem illud non pro gratuito xenio repu- **C** tans, sed tanquam pensum debitum, nec ciuium deuotionem, nec xenium recommendabat, imò nec grates rependere voluit vel exiles. Super qua ingratitudine ab aliquo circumstantium redar- „ gutus, respondit: Non grates *Londinensibus* re- „ fero, quia quod debetur mihi afferunt & solui- „ tur. Sed faciant mihi aliquid gratuitum & „ spontaneum largitatis xenium, & munus ho- „ norificum, & eisdem meritò gratiarum referam „ actionem.

Londinenses alio munere studens placere Regi.

CIues igitur his auditis, Regiæ voluntati satisfacere cupiẽtes, quoddã vas pretiosissimum, **D** opere & materia dignum admiratione, quod tũc fortè erat *Londini* venale, pro duc&tis libris emerunt, & illud domino Regi reuerenter pro charo dederunt donatiuo: & tũc demum grates retulit, sed nõ tanto muneri respondentes. Et sic xenium accepit, nec sereno, vt decuit, vultu acceptauit.

Rex exigit à Londinensibus tria millia marcarū leui de causa.

DEinde post paucos dies sequẽtes, pro quodã clerico mortis, vt dicebatur, reo, *Londini* incarcerato, & furtim à carcere elapso, quæstionem mouẽs Rex grauissimã, exegit à ciuibus *Lõdinensibus* (licèt fuisset causa leuis & parua) tria millia **E** marcarũ, & hoc nomine tallagij & punitionis, eò quòd carcerẽ suũ cautiùs nõ custodierũt. Quidã enim literatus infamis de morte cuiusdã Prioris *Nigri ordinis* vltramarini, in *Anglia* tamẽ incarceratus apud *Nevvgate*, euasit. Regina autẽ, cuius se Prior finxerat cõsanguineum, irata, instabat vltioni, & Regi cõquesta est, fugitiuus autẽ ad fratres *Minores* cõfugit. Qui pãdentes sinũ, eũ recepe rũt, & iã raso, habitũ suæ cõtulerant religionis. Vnde ciues irati sunt erga fratres, qui suũ recepe- **F** rãt, in ipsorũ damnũ maximũ, fugitiuũ. Ciues autẽ super hoc conuenti, mẽte licèt cõsternati, Regi respõderunt, quòd dominus Rex ipsum incarceratũ cõcesserat Episcopo *Londinensi*, tãquam clericũ ordinatũ postulãti. Sed quia Episcopus idoneũ carcerẽ non habuit, supplicauit ciuibus, vt ei carcerẽ de *Nevvgate*, tãquam securũ & fortẽ, ad prædictũ captiuum cautiùs custodiẽdum, donec iudicialiter discuteretur quid de ipso foret faciẽdũ, liberaliter cõmodarent. Ciues igitur hoc Epi- **G** scopo ciuiliter concesserunt. Interim, euasit incarceratus deceptis custodibus Episcopalibus. Vnde talis euasio, nullatenus fuerat ciuibus, vt dixerant, imputanda. Humiliter igitur supplicauerunt domino Regi, vt iram, quam incircumspectiùs, & sine eorum merito conceperat, misericorditer relaxaret: reuocans ad memori[illegible] ciuitatis libertates, & ciuium erga eum deuotionem, quas toties tenere illæsas per iuramentor[illegible] char- **A** tarum & excõmunicationum vinculis [illegible] obligauit. Rex autem maiore ira excanduit, & iurauit terribiliter se tantum aut plus ex ciuibus exacturum, vocans eos inde [illegible]er seruos: & quosdam de ciuibus fecit apprehendi & incarcerari.

Hernaldus de Bosco moritur.

ANno quoque sub eodem, videlicet octauo Idus Februarij, obijt nobilis vir *Hernaldus* de *Bosco*, vnus de Protoforestarijs *Angliæ*. In armis strenuus, facetus, & optimis moribus adornatus. Sepultus est autẽ in Abbatia *Cisterciensis* sui ordinis, videlicet apud *Becclesdene* ante maius altare.

Iudæi pecunijs spoliantur.

ET cum carnisprivij tempus aduenisset, Rex à **B** *Iudæis*, licet multoties depauperatis, exegit cum magna instantia octo millia marcarum, sub pœna suspendij tempestiuè sibi persoluenda. Ipsi verò videntes nil aliud sibi imminere, nisi exterminium cum confusione, responderunt omnes vnanimiter: “ Domine Rex, videmus quòd “ nec *Christianis* parcis nec *Iudæis* quin omnes “ argumentosè studeas depauperare, nulla nobis “ **C** spes superest respirandi, vsurarij Papæ nos sup- “ plantauerunt, permitte nos exire de Regno tuo “ sub saluo conductu. Et nos nobis qualem qua- “ lem quæremus mansionem. Quod cum Rex audisset, exclamauit querula voce, dicens. “ Non “ est mirandum si aueo pecuniam, horrendum est “ imaginari debita quibus teneor obligatus. Per “ caput Dei, ascendit ad summam [illegible] millium marcarum, & si dicerem trium, metas “ non transgrederer veritatis. Seducor vndique. “ Mutilatus Rex sum & abbreuiatus, imò iam di- “ **D** midiatus. Facta enim redditu[illegible]m certa expen- “ sionis æstimatione, ascendit summa annui red- “ ditus *Eduardi* filij mei ad plusquam xv. millia “ marcarum. Necesse igitur habeo viuere de pe- “ cunia vndecunq[illegible], à quibuscunque, qualiter- “ cunque adquisita. Factus igitur alter *Titus* vel “ *Vespasianus*, vendidit *Iudæos* per aliquot annos Comiti *Richardo* fratri suo, vt quos Rex excoriauerat, Comes euisceraret. Tamen Comes pepercit eis, considerans eorum potestatem abbreuiatam, & paupertatem ignominiosam.

C[illegible] ... Regi mul[illegible] per [illegible] Planis[illegible] ... dint vna Mi[illegible] ... marcarum.

COmes igitur *Richardus*, considerans fratris **E** sui indigentiam, ad instantem petitionem suam, commodauit ei magnam pecuniæ quantitatem, accepto tamen pignore, scilicet auri.

EOdem anno à festo sancti *Valentini* vsque in mensem sequentem, ventus vehemens cum pluuiarum infusionibus diebus ac noctibus, non tantum in terris, imo etiam in mari, inauditam excitauit perturbationem. Eiecitque mare in Episcopatu *Norvvicensi* eodem tempore quan- **F** dam belluam marinam monstruosam nimis, turbinibus fluctuum conglomeratorum exaggeratam, &, vt creditur, pro vexatione interfectam. Quæ multò maior Balena extitit, veruntamen non Balena censebatur. Monstrum illud, abdomine suo totam patriam vicinam ditauit affluenter.

Elephas in Anglia.

TEmpore quoque sub eodem, missus est in *Angliam* quidam *Elephas*, quem dominus Rex *Franciæ* pro magno munere, dedit domino Regi *Anglorum*. Nec credimus quòd vnquam aliquis Elephas visus est in *Anglia*, imò nec **G** etiam in partibus cisalpinis, præter illum; vnde confluebant populi ad tantæ spectaculum nouitatis. Regina insuper *Francorum Margareta*, dedit vnum Pauonem, scilicet vnum lauactum mirabile Regi *Angliæ*, quod similitudinem Pauonis in forma ostendebat. Et erat quidam lapis pretiosus, qui dicitur vulgariter Perla. Et habuit additamenta artificiosè suois corpori insita ex auro & argento, & Saphyrus, sicut verus Pauo 1255.

1255. orbiculatur: & illud iocale ornabatur, & erat nouum & mirabile in oculis omnium intuentium.

Rex venit ad S. Albanum.

ANno quoque sub eodem, dominus Rex venit ad sanctum *Albanum*, *Edvvardo* filio suo in partibus agente *Gasconiæ*, septimo Idus Martij, vbi morabatur per sex dies; vbi qualibet die ac nocte, cum multo luminari & magna deuotione, beatum *Albanum*, tanquam Regni Protomartyrem, orauit pro se & filio suo *Edvvardo*, & alijs amicis suis. Deditque Deo & & beato Martyri, duas pallas pretiosas, quas *Baldekinos* appellamus; & vnam nobilem Capā choralem auro obductam. Et sciendum, quod nunquam aliquis Rex *Angliæ*, nec ipse Rex *Offa* cœnobij sancti *Albani* fundator, vel alijs de prædecessoribus imò nec omnes, tot contulerunt pallas ad ornandum faciem ecclesiæ, sicut ipse solus, videlicet *Henricus* tertius *Anglorum* Rex; prout intitulantur, & in libello, qui est in ipsa ecclesia, de pallis & annulis, cum pretiosis gemmis, annumerantur plenariè.

Miles quidam spe hæreditatis interfectus.

ANni sub eiusdem circulo, in diebus sanctæ Dominicæ passionis cuiusdam militis filius degener & flagitiosus, nomine *Vvillielmus*; vt eiusdem patris sui hæreditatem citiùs consequeretur, mortem suam procurauit. Vnde conuictus super hoc, *Londini* tractus ad patibulum suspensus est. Cuius cadauer sepulturæ propter sceleris immanitatem, quòd in tempore passionis patricidium ausus perpetrare, non meruit commendari. Miser igitur scilicet, nulli tamen miserabilis, canibus & volucribus deuorandus relictus est; nec *Christiana* sepulturæ beneficium meruit obtinere. Nomen militis interfecti, *Ioannes* erat, cognomento de *Seldeforde*. Et fuit de libertate S. *Albani*. Dilucidatur igitur beata illius Poëtę sententia, dicentis de ipsis qui suos hæredes vt seipsos, imò plusquam seipsos emulcent, exaltant & ditant:

Parcus ob hæredis curam nimiumque seueri
Assidet insano.

Interfectus est autem cum milite memorato *I.* quidam Canonicus regularis, qui Capellanus extitit militis supradicti.

Miracula Lincolniæ ad tumbam S. Roberti facta.

EOdémque tempore in ecclesia *Lincolniensi* celebrata sunt diuersa multa & manifesta & diligenter examinata miracula. Et quasi congaudentes pristini sancti confessores, videlicet sanctus *Remigius* & *Hugo* episcopi sancto *Roberto*, qui nuper ad Dominum migrauerat, sua fidelibus ad honorē ipsius *Roberti* quasi certatim impenderunt; vnde de multis, quæ longum foret enarrare, nedum scribere, iam sunt viginti miracula manifesta; & in capitulo *Lincolniensi* coram viris grauibus & fidedignis probata, & diligenter (quia scimus officiosa mendacia Deo displicere) sunt examinata. Et testimonia tua, domine Deus, credibilia facta sunt nimis. Nunc patet manifestè verificatum, quod cuidam fidedigno contigit in nocturna, non tamen fantastica, visione, in vita dicti Episcopi *Lincolniensis*; videlicet ante eius transitum circiter quatuor annos. Videbatur apertè vocem quandam audire manifestè & articulatim prolatam: " Dilexit Domi-
" num *Ædmundus* in odorem benignitatis, &
" dilexit Dominus *Robertum* in odorem fide-
" litatis. & datum est in spiritu hoc cognosce-
" re, vt intelligeret hæc dicta de beatis *Ædmun-*
" *do* & *Roberto* Episcopis & Confessoribus
" fuisse.

1255.

Visio Papæ Alexandri.

EOdem anno in Quadragesima contigit, vt pro vero accepimus, quod cum Dominus Papa *Alexander* alto sopore quiesceret vna noctium post laborem, videbatur ei duci in quam amplam nimis & spatiosam valde Regiam. In "
cuius eminentiori loco sedit quidam vir, vt vi- "
debatur, auctoritatis & reuerentiæ. Et quæ- "
dam mulier habitu & facie valde venerabilis, "
& comitatus copiosus circumquaque. Et ec- "
ce à turpibus baiulatoribus præsentabatur eis "
quoddam feretrum, & in eo quidam mor- "
tuus despicabilis. Qui resurgens & prostra- "
tus, voce lacrymabili sedenti in sede eminen- "
tiori, qui quasi pro tribunali ibi sedebat, ait; "
Deus potentissime ac pijssime, miserere mei. "
Cui tacente iudice, mulier ait: Transit tempus "
pœnitentiæ & miserendi. Et iam aduenit tem- "
pus tibi iudiciale. Intempestiuæ sunt preces "
tuæ & morosæ, vnde dolendum est. Væ tibi. "
Non enim inuenies misericordiam, sed quod "
meruisti, iudicium. Dissipasti Ecclesiam Dei "
dum viueres; & carnalis penitus factus, san- "
cta sanctorum prædecessorum tuorum, non "
sine eorum iniuria, scripta & impensa benefi- "
cia paruipendisti, vilipendisti, annullasti & "
cassasti: vnde meritò & tua Cassandra iudican- "
tur. Ad hæc qui sedebat pro Iudice, vultu se- "
uero & voce intonans terribili, dictis feretri "
baiulatoribus dixit: Cùm accepero tempus, "
ego iustitias iudicabo. Tempus suum transiit, "
& tempus iudicij eius aduenit. Et ait Iudex. "
Vade. & iuxta tuum laborem, mercedem ha- "
be condignā. Qua sententia vix prolata: quàm "
citiùs ab eiusdem præsentia translatus, in locum "
efficitur nobis minimè determinandum; sed vt credi pium est, in purgatorium destinatur. Et cum dominus Papa *Alexander*, cui reuelata est hæc visio, vel vera vel phantastica, voce demissa & tremula à suo duce quæreret, quisnam esset miser ille? " Responsum est illi, Papa *Innocen-*
tius nuper defunctus, quondam dictus *Syno-* "
baldus: qui non de peccatis suis, sed pro contri- "
tione exercitus sui, dolore contabescens, à suo "
sæculo transmigrauit. Hæc autem cum audisset "
& vidisset dominus Papa *Alexander*, prædicti *Innocentij* successor immediatus, à somno (si somnus fuerit) excitatus, abhorruit vehementer, & contremuit, & suspirans infremuit; & factus quasi in extasi, vix per aliquot dies respirauit sibi ipsi restitutus. Et tunc igitur iussit pius Papa, eleemosynas pro ipso erogari & Missas celebrari. Et aliqua facta sua, ad suæ pœnæ mitigationem, reuocauit. Vnde cuidam offerenti opima munera, vt quandam ecclesiam, quam exigebat, obtineret; respondit Papa *Alexander*: " Non frater, mortuus est venditor Ecclesiarū. Ex tunc autē " orationum suffragia postulabat, scribens multis ecclesiarum Prælatis, sicut prædictum est. Creditur autem, quòd si hac visione non corrigatur perterritus, acriùs coram Domino redarguetur. Hoc enim voluit Deus ei reuelare, vti creditur, ad sui munimen, correptionem, & correctionem, ad indicium paternæ dilectionis. Constituitque Papa illicò, vt si quis Clericus in aliquo deprehenderetur crimine, & sui corporis periculo, ecclesiastico suffragio destitueretur, si Clericali & legitima careret censura.

Multi cupiunt confœderari Regi Anglorum.

CIrca idem tempus, *Vvillielmus* de *Hollandia* cupiens concupiscibilibus Esterlingis clitellas suas, vt multi alij fecerunt, impraegnare, postulauit, missis solennibus nuntijs, affinitatis gratia domino Regi *Angliæ* confœderari. Et eo-

1255. dem tempore, *Ioannes de Auennis* feftinanter tranfuectus a *Flandria*, Regem de impendendo fibi auxilio in bellum fuum inftantiffime follicitauit. Dominus Rex fe occupatum fuiffe circa arduum negotium regni *Siciliæ* & *Apuliæ* affirmauit. Nec voluit cor fuum, diuerfis negotiis diftrahendo maculare: Sed prius vnum, & poftea aliud, per ordinem fine concludere fœliciori.

Magnum Parliamentum Londini habitum.

CIrca idem tempus, fcilicet in quindena Pafchæ, quæ vulgariter *Hokeday* appellatur, conuenerunt *Londini* omnes nobiles *Angliæ* tam viri ecclefiaftici quàm fæculares, ita quòd nunquam tam populofa multitudo ibi antea vifa fuerat congregata. Vbi vt plura pauci perftringamus, dominus Rex fe multis debitis conqueftus eft fuiffe implicatum; nec fe poffe fine Magnatum fuorum efficaci iuuamine liberari: vnde inftanter & vrgenter valde, poftulauit auxilium fibi fieri pecuniare. Scilicet vt de Baronijs, quas prius in auxilio decimæ fibi conceffæ, plenam reciperet portionem; vt ad plenitudinem gratiarum perfoluendarum teneretur. Quòd effet manifeftum Regni exterminium. Regnum enim omne pecunia deftitutum, volentibus illud occupare, quafi vltrò foret expofitum & oblatum. "Inito igitur confilio quia illud nullo modo fuiffet tolerabile, inter eos conceffum eft, quòd multum fefe grauarent pro magnæ chartæ fine omni cauillatione obferuatione ex tunc & deinceps; quam toties tenere promifit, iurauit & fub fumma diftrictione fe in anima obligauit. Expetebant infuper, vt de communi confilio regni fibi Iuftitiarium, Cancellarium, & Thefaurarium eligerent; ficut ab antiquo confuetum & iuftum. Qui etiam non amouerentur, nifi clarefcentibus culpis, & de communi Regni conuocati confilio & deliberatione. Tot enim erant in *Anglia* Reguli, vt viderentur in *Anglia* antiqua tempora renouari. Erat videre dolorem in populo. Quia nefciebant Prælati vel Magnates quomodo fuum *Proteam* fcilicet Regem tenerent; etiam fi omnia hæc concederent. Quia in omnibus metas tranfgreditur veritatis, & vbi nulla veritas, nulla prævalet certitudo fixa ftabiliri. Dictumque eft illi à fecretiffimis Regis cubicularijs, quòd nullo modo ea quæ defiderabant, fcilicet de Iuftitiario, Cancellario, vel Thefaurario concederet. Prælati infuper pro decima, quam conditionaliter promiferant, abfolutè & feruiliter ancillante ecclefia tam fo uere cum cogebantur, doloribus cruentabantur. Nobiles pro imminenti exactione, in erroribus fluctuabantur. Tandem in hoc conuenerunt communiter, vt Regi renuntiaretur ex parte vniuerfitatis, quòd negotium dilationem caperet vfque ad feftum Sancti *Michaelis*; vt & ipfi interim fidelitatem eius & benignitatem experirentur: fi fortè fic fe versùs eos & eorum patientiam in chartæ obferuatione toties promiffæ, toties redemptæ, corda eorum ad ipfum conuerteret & meritò reclinaret. Et ipfi in quantum poffibilitas fe extenderet, neceffitati eius obtemperantes fubuenirent. Quod tamen Rex dicitur non acceptaffe fed tacendo non conceffiffe. Et cum fumma defolatione & defperatione, poft multas inutiles & diuturnas deceptiones; fic foluto confilio nobiles *Angliæ* facti tam ignobiles ad propria remearunt.

Aëris intemperies durante Parliamento.

ERat namque tunc temporis aër intempeftiuus, flante Borea per totum ferè tempus vernale: qui eft floribus & arboribus pullulantibus immitiffimus. Non enim toto menfe Aprilis, imber vel ros terram arentem imbuens, vel modicum præftitit refrigerium. Ieiunauerunt itaque diu quotidie nobiles, aëra inaniter verberantes, vt multi multis occuparentur infirmitatibus. Aër itaque toftus, flantibus Borea & Subfolano, citrinum reddens colorē, intemperiem generauit. 12[illegible]5.

Vualterus de Grai Archiepiscopus Eboracensis moritur.

ARchiepifcopus itaque *Eboracenfis*, *Vualterus* fcilicet de *Grai*, qui in dicto Parliamento varijs, vt alij, follicitudinibus arctabatur, cerebrum pro quotidianis ieiunijs habens infirmatum; caufa refpirandi poft tædia & labores infructuofus diuertit ad *Fulebam* Epifcopi *Londinenfis* manerium. Hoc volente & petente eodem Epifcopo. Archiepifcopus autem fenio, tum tædio, tum labore tum dolore præuentus, amiffo penitus appetitu comedendi fupra modum debilitatus; tertia die poft aduentum fuum ad *Fulebam*, omnibus fœliciter quæ ad Chriftianum pertinent perceptis obijt Sacramentis, poftquam circiter quadraginta annis Ecclefiam fuam *Eboracenfem* ftrenue rexiffet, & circa totum Regnum [illegible] henfibiliter gubernaffet hoc defuerunt ipfis quadraginta annis nifi tres menfes & totidem feptimanæ) Kalendis Maij viam vniuerfæ carnis eft ingreffus.

Corpus Epifcopi praedicti Eboracum deductum, ibi fepultum.

FActa igitur anatomia de corpore, delatum eft ipfum corpus honorificè *Eboracum*, in ducatu domini Epifcopi *Dunelmenfis* *Vualteri* Suffraganei fui: qui magnum, prout decuit corpus tanti Prælati, in quotidianis impendit exequijs & eleemofynis, humanitatis officium & reuerentiam. Et in *Eboracenfi* ecclefia, condigno honore traditur fepulturæ.

Ariditas magna nimis.

ÆState quoque fub eadem, durauit ariditas flante Subfolano, qui rorem ademit matutinalem, & fufpendit ferotinum, a medio Martij vfque ad Kalendas Iunij: videtefque grana frumenti iacentia in puluere integra, nec mortificata; vt germinarent multiplicationem perfectam. D. beneficio igitur pluentis fuper iuftos & iniuftos, fenfit terra cum fuis feminibus [illegible] & feminibus, pluuiarum beneficium & rorum [illegible] tempora [illegible], ita quod per Dei gratiam, marcore verfo in v[illegible] rore [illegible] dum, omnia ref[illegible] [illegible] pen[illegible]ant.

[illegible] Ecclefijs [illegible] Cicefrenfi [illegible]

PEr eadem tempora, mu[illegible] fie[illegible] in Ecclefijs *Lincolnienfi* & *Cicefrenfi*, ad gloriam Dei & honorem Sanctorum Pontificum *Roberti* & *Richardi* corufcauit. Vnde in ecclefia *Lincolnienfi*, examinata claruit viginti miracula manifefta. Sed & alia innumerabilia. In ecclefia autem *Cicefrenfi* tot [illegible]m, vel plura, & quotidianis multiplicantur incrementis; quæ fi quis videre defiderat examinata, in ecclefia fancti *Albani* fcripta poterit reperire.

Subftituitur alius Archidiaconus Lincolniæ, loco VV. Lupi.

PEr idem quoque tempus magifter *Hugo* de *Mortuomari* domini *Cantuarienfis* officialis, fignificauit Capitulo *Lincolnienfi*, vt amoto *Vuillielmo Lupo*, quandoque *Lincolnienfi* Archidiacono, alium fine dilatione loco ipfius fubrogarent; vel ipfe magifter *Hugo* auctoritate Apoftolica & *Cantuarienfis* domini fui, illud faceret; & Canonicos de inobedientia puniret. Canonici igitur dictis huius obtemperantes nouum fibi Archidiaconum creauerunt. Magifter autem *Vuillielmus* pro fuæ ecclefiæ libertate viriliter ftans, omnia hæc patienter tolerans, ad finum Papalis clementiæ quod afflictis patere confueuit, appellauit.

1255.

Papalis exercitus conteritur.

PEr idem tempus, Papa *Alexander* vestigiis prædecessoris *Innocentij* inhærendo, in negotio regni *Siciliæ* & *Apuliæ* prosequendo, *Octauianum* Cardinalem destinauit cum maximo exercitu, scilicet sexaginta millium armatorum; ad funditus destruendam ciuitatem *Nucherim*, cum *Manfredo* ibi latitante, & omnibus ipsam ciuitatem inhabitantibus. Erant autem infideles in ipsa plusquam sexaginta millia *Saracenorum*; quos Imperator *Fredericus* connocauerat dubiis bellorum casibus exponendos, & ipsam ciuitatem eis concesserat inhabitandam. Quæ tunc sinum pandebat refugii *Manfredo*, & quibusdam aliis *Fredericalibus*. Cùm igitur *Octauianus* dispositis agminibus simul cum quodam ingenioso & potente Bellatore Marchisio, (de cuius consilio & adiutorio totus exercitus Papalis confidebat) spem nactus indubitatam, vt omnia ad votum obtinerent Papa & *Octauianus*, & eorum inuincibilis, quem haberent, exercitus; cum ad ciuitatem ferè peruenirent, ita vt paucis distarent milliaribus, irruit terror & formido super hos & illos, ita vt non auderent ciues exire hostiliter contra aduētantes, nec aduenientes ciues aut ciuitatem impetere. Et sic hinc inde per multos dies expectantes, moram inutilem protraxerunt. Erat autem exercitus Papalis numerosus valdè & formidabilis; larga suscipiens de clitellis *Angliæ* Regis quotidiana stipendia, & expectans ex promissionibus Papalibus ampliora. Sic enim dictauerat Papa *Innocentius* iam defunctus, & disposuerat: hæc enim omnia ab ipso habent exordium, & à Cardinalibus prosequutionem. Cùm igitur sic hinc & inde moram per multum temporis continuassent infructuosam, accessit ille proditor Marchisius, qui & habebat in ipso exercitu sequelam copiosam, & dixit *Octauiano*: " Domine, vt quid hic tam diu
" stamus otiosi? consumimus thesaurum infini-
" tum. Recedat tertia pars. Non enim audebunt
" exire de ciuitate *Manfredus*, aut exercitus eius.
" Sunt enim quasi obsessi & inclusi. Et sufficit
" gens minima ad eorum terrorem & repressio-
" nem. Cúmque nec adhuc exirent ciues, iterum dictus Marchisius exercitum Papalem mutilauit, ita quòd vix decem vel duodecim millia armatorum remanerent cum eisdem. Vna igitur noctium idem Marchio raptus equo velocissimo, venit ad ciuitatem *Nucheram*, & affatus *Manfredum* dixit: " O amice charissime, datum
" est tibi intelligi, quòd tibi nocui & nocere sum
" paratus. Miror te velle talibus sibilis aurem
" inclinare, aut fidem quomodolibet adhibere.
" Nouit industria vestra quidem, quam fideliter
" patri tuo Imperatori *Frederico* seruitia in am-
" biguus casibus impenderim. Et quomodo pos-
" sem prolem persequi tam dilecti domini, tam
" reuerendi genitoris? Iam iam profectò meam
" erga te diu conceptam experieris deuotionem
" & fidelitatem. Diminutus est instinctu meo,
" Papalis exercitus. Et vix cum *Octauiano* decem
" millia pugnatorum, quorum potior pars mea
" est, remanserunt. Tolle moram. Illicò se ar-
" ment vestri vniuersi fideles quotquot sunt in
" ciuitate, & me præuium sequantur pedeten-
" tim. Tu etenim ipsum *Octauianum* & suos ad
" votum occupabis. Exiit igitur *Manfredus*, & omnes ciues cum eo & eius fideles & familiares omnes ad vnguem armati. Et maximum coostantes exercitum, festinanter quasi turbo rapidæ tempestatis, exercitui Papali appropinquauerunt. Et cùm occupasse quasi auiculas irretitas credidissent vniuersos, ecce *Octauianus* per aliquem amicum præcordialem in ipsa præmonitus hora, vix elapsus euasit; cæteris omnibus præter Marchisij familiam dissipatis, captis, vel trucidatis. Et sic triumphans ad votum *Manfredus*, cœpit de die in diem posteà in magnam ecclesiæ confusionem prosperari. Dominus autem Papa hoc audito, & tota *Romana* ecclesia incomparabilem dolorem induit, & confusionem: maximè cum promisisset ecclesia Regnum *Siciliæ* & *Apuliæ* Domino Regi *Angliæ* ad opus filii sui *Ædmundi*. Cui etiam annulum inuestituræ per Episcopum transmiserat *Bononiensem*, & thesaurum Regium in totius *Angliæ* exterminium irrestaurabile, proiecerant in abyssum. Episcopus autem qui iam montes transierat *Angliam* adire festinauit, sciens quòd exhilarans Regem opima munera reportaret. Veruntamen huius infortunii penitus ignarus prænotati, sucatæ exultationis & inanis gaudii flatibus efferebatur.

Ludit enim in humanis diuina potentia rebus.

Exclamatio & lamentatio super iniquitatibus Ro. Curiæ.

O *Romana* curiæ sterilis sollicitudo, cæca ambitio, licèt sancta, sæpiùs tamen prauorum decepta consilio! quare fræno discretionis impetus tuos non moderaris, ex præteritis erudita, ex toties expertis castigata? Ecce in tuis iacturis omnes punimur: omnes enim compatimur, vniuersalem sentimus cum opprobriis confusionem. Duos iam in *Alemannia* Imperatores, conata es creare. In quorum promotione, inæstimabiles thesauros vndecunque raptos oportet exponere; vtroque tamen incerto de dignitate. Et nunc in partibus *Apuliæ*. Papalis exercitus turpiter contritus bis, videlicet semel sub ducatu *Vuillielmi* Cardinalis: iterum sub Legatione vel ducatu *Octauiani* Cardinalis: omnes filios Ecclesiæ vniuersalis damnis lacessiuit, opprobriis inebriauit, doloribus sauciauit. Vt autem breuibus concludatur, vniuersalis Ecclesia, quæ à *Romana* tenetur defendi, in multis se conqueritur prægrauari.

Proclamatur obseruatio chartæ de libertate Angliæ.

DIebus autem sub eisdem, acclamatum est in ciuitatibus, & annuntiatum est in Synodis, in Ecclesiis, & vbicunque locorum homines conuenerant, vt magna charta inuiolabiliter teneretur, quam Rex *Ioannes* concessit, & iste Rex præsens multoties concessit. Et lata est sententia solemniter, in omnes eiusdem violatores. Quam tamen Rex minimè adhuc obseruans, bona ecclesiæ *Eboracensis* inhumanè destruxit. Dicebatque crebrò: " Quare non obseruant ipsi Episcopi & Magnates regni erga subiectos suos " chartam illam, pro qua tantum clamitant, & " obiurgant? Cui rationabiliter responsum est: " Domine Rex, decet vos primitus secundùm " iusiurandum tuum inchoare, & alii profectò sequerentur, secundùm illud Poëticum:

Mobile versatur semper cum Principe vulgus.

Accusantur R. de Ros & Io. de Baliol.

TEmporibus autem sub eisdem, accusantur grauiter *Robertus* de *Ros*, & *Ioannes* de *Baliol*, quòd videlicet regnum *Scotiæ*, & Regem & Reginam, quorum tutela eis fuit commissa, infideliter & inhonestè contrectarent. Erat autem tunc temporis Rex in partibus *Angliæ* Borealibus, videlicet apud *Netingham*.

Reginaldus de Bathonia Physicus accusat Scotos.

ERat quidam Physicus, in arte Medicinæ benè expeditus & expertus, missus ad custodiendum corpus Reginæ *Scotiæ*, & Regis, & amicorum eorundem, magister videlicet Reginaldus de *Bathonia*, à Regina *Angliæ*, quæ sitienter desiderauit incolumitatem & prosperitatem filiæ suæ Reginæ *Scotorum*, & mariti sui Regis *Scoto*-

1255.

rum quem quasi filium dilexit adoptiuum. Cum autem idem Magister *Reginaldus* ad castrum puellarum quod vulgariter dicitur *Edenburc*, exposita aduentus sui causa, & literas ostenderet tam Regis quàm Reginæ *Anglorum*, dictam causam testificantes, admissus est benignè. Et cùm accessit ad Reginam secretiùs, vt moris est Physicis, & inquireret quæ causa perturbationis eius & palloris, quia eam tristem inuenerat, respondit: Expedit vt Physico secreta corporis, sicut Sacerdoti cordis arcana reserantur, parefacere. Et cùm cordis & corporis molestias intellexisset Magister *Reginaldus*, custodes eius & magistratus grauiter increpauit. Et post iurgia & verba amaræ redargutionis, & etiam comminationis, omnes Magnates Regis & Reginæ ac Regni custodes, tanquam reos læsæ Maiestatis, accusans condemnauit & comminabatur. Ipse igitur Physicus *Reginaldus* non post multos illos dies lethaliter infirmatus lectulo decubuit, fueruntque aliqui sinistrantes, qui dicerent ipsum fuisse potionatum. Cùm autem videret se portis mortis irreuocabiliter appropinquare scripsit tam Regi, quàm Reginæ quòd infausto illuc sydere aduenerat, viderat enim quòd eorum filia infideliter & inhumanè inter illos indignos *Scotos* tractabatur, & quia obloquebatur, ipsi Boreales mortis laqueos parauerunt. Quod cùm Rex audierat, iratus valde, de vltione tantæ transgressionis tacitus cogitabat. Magister autem Physicus cùm virus discordiæ, & magni venturi mali, & damni irrestaurabilis enomuisset, animam miseram exhalauit.

Depauperata quadam ecclesia Angliæ.

PEr idem tempus Ecclesia *Cantuariensis* meritis filiorum suorum, Monachorum videlicet eiusdem domus promerentibus pressuris deprimitur grauioribus. Quæ cùm primatum in *Anglia* de iure teneret indigenarum dimissis nobilibus, alienum in sui custodem susceperat. Vnde non immeritò illi hoc constituentes, in tantam prolapsi sunt egestatem, vt plùs quàm quatuor marcarum millium obligarentur debitis artetiri. Et cum immineret ecclesiæ exterminium, ne penitus in abyssum confusionis demergerentur, tradiderunt sex maneria sita de melioribus *Ioannis* de *Gatesdene* Militis custodiæ, vt ipsa bonis sibi conditionibus, sed ad Monachos damnosis & diutissimis, retineret, donec debita euacuarentur. Similiter autem & *Roffensis* Prioratus inæstimabilibus debitis illaqueatus, se in manus dicti *Ioannis* & aliorum creditorum obligarunt. Et victum & vestitum abbreuiantes, vix sibi vitæ necessaria retinuerunt. Nobilis insuper *Vvintoniensis* Prioratus sancti *Suithuni*, irrestaurabilibus iacturis prægrauatus, suas meritò sensit cicatrices. Qui gratiam Regis, Dei timori præponentes, tantæ Ecclesiæ prorsus insufficientem pastorem elegit animarum. Illi namque per Electum quodam Priore intruso, & Conuentu disperso, recepti sunt in habitum & ordinem Monasticum quidam illiterati, & nebulones potius reprobandi, quàm eligendi, loco eorum qui dispersi sunt, in opprobrium Monasticæ religionis & honestatis, circiter tredecim Monachi, sed potius tantum Cucullati. Quid Ecclesiæ beatæ *Mariæ Eboracensis* cœnobialis & aliarum nobilium Ecclesiarum enarrem confusionem? Sed vt hominibus manifestetur Dei indignatio, & peccatorum cumulata exaggeratio.

Eclipsis Lunæ prodigiosa.

ET vt status corporum super cœlestium infimis non discordet, Luna passa est eclipsim prodigialem & insolitam & vniuersalem mense

A Iulio, in nocte quæ immediatè sequitur diem festiuitatis sanctæ *Margaretæ*. Incepit eclipsis duabus horis ante medium noctis, & fere quatuor horis perdurauit.

1255.

Moritur Vvarinus de Munichensi fil.

OBiit eodem tempore Nobilis Baro, inter omnes *Angliæ* Nobiles vel nobilissimus, vel sapientissimus, vel vnus de nobilioribus & sapientibus, *Vvarinus* de *Munichensi*. Erat insuper idem *Vvarinus* zelator pacis & libertatis Regni. In cuius obitu, maxima Regni columna B vacillauit. Erat insuper thesauro non minimo instauratus. Vnde testamentum suum ad ducenta millia marcarum & amplius dicitur ascendisse. Dominus autem Rex illicò custodiam hæredis eius nomine *Vvillelmi*, contulit *Vvillelmo* de *Valentia* fratri suo vterino. Qui filiam eiusdem *Vvarini*, vt gener eius esset, desponsauerat. Et ita diatim *Anglorum* Nobilitas, prohdolor, expirauit.

In Franciscus infirmatur.

IOannes quoque *Franciscus*, vnus de præcipuis domini Regis clericis & consiliariis, irremedia- C bili paralysi percussus, à Monachis sanctæ *Mariæ Eboraci* cœnobialis, & de *Selebi*, siccis lacrymis meruit deplorari.

Ioan. de Grai à curia discedit.

Eodemque tempore, dominus *Ioannes* de *Grai*, Miles, vir modestus & discretus, edoctus fortè & fœliciter castigatus, se subtrahit à consiliis Regis, & curiali Labyrintho.

Rex Anglorum versus Scotiam tendit, prouocatus querelis filiæ suæ.

TEmpore sub eodem, cùm ex mandato Reginæ *Scotorum* & eius familiarium Rex magis diatim ac magis sollicitaretur, & querelis moue- D retur, versùs *Scotiam* conuocato exercitu lora dirigit & vexilla, grauem proponens versùs *Robertum* de *Ros* & *Ioannē Bulleil*, Milites & magnæ viros potentiæ & auctoritatis mouere quæstionem. Certificabatur enim, vt asserebat, ex arcanis fidelium suorum mandatis crebrescentibus, quòd secùs quàm deceret, aut expediret, & aliter quam promiserant, tam Regnū *Scotiæ*, quàm Regem & Reginam contrectauerant. Et cùm Regno *Scotiæ* appropinquaret, præmisit ante faciem suam Comitem *Glouerniæ Richardum*, & *Ioan-* E *nem Mansel*, domini Regis specialem clericum & consiliarium, vt prudenter exploraretur, si *Robertus* de *Ros* clamorem opere compleuisset. Et si fortè errorem suum, & crimen sibi impositum contumaciter præsumeret defendere, & contra stimulum calcitrare. Comes igitur & *Ioannes*, secundum Regis præceptum præeuntes, concomitante electa familia & comitatu copioso, certificati quòd Rex & Regina *Scotorum* in *castro puellarum* tunc morarentur, concitò, sine aliquo stre- F pitu illuc peruenerunt. Et seposito comitatu, sequente scilicet remotiùs, cautè Comes & *Ioannes*, quasi humiles de familia *Roberti* de *Ros* Milites, deceptis ianitore & aliis custodibus, intrauerunt. Deinde eorum comitatus & familia sti- latim subsequuti, magnum sibi exercitum conflauerunt, ita scilicet vt si qui in castro erant ad illud custodiendum, præsumerent insurgere, ipsi qui iam intrauerant illos minimè formidarent. Confidenter igitur accessit ad eos *Scotorum* Regina, G conquesta grauiter, quòd indecenter custodiebatur, vel potiùs incarcerabatur in castro illo, loco tristi & solitario, salubri aere & virore, vt iuxta mare, penitus destituto. Nec licuit ei, vt dicebat, per Regnum suum spatiari, vel familiam habere specialem, vel etiam puellas, quas habere cupiebat, camerales & cubiculares: nec permissus est Rex maritus suus accessum ad eam habere maritalem, vel mutuis amplexibus congaudere. Et si aliquid arcanum querelis ... is annecteretur,

1255. ignoratur. Comes autem & domious *Ioannes*, vrpote viri facundissimi & discretissimi, demulcentes eam, & lacrymas cum singultibus reprimentes, cnnsolabantur eam ciuiliter & modestè, promittentes ei indubitatam super his excessibus correctionem. Feceruntque eos licenter in vno lecto Regem videlicet & *Scotorum* Reginam, vt sponsum & sponsam condormire. Et districtè vocatus est *Robertus* de *Ros*, vt veniret instructus respondere ad sibi obiicienda, in curia domini sui Regis *Anglorum*. *Robertus* vero timens sibi, primo se subtraxit, sed posteà humiliatus, accessit. Fueruntque aliqui de Magnatibus indignantes, quod Comes & *Ioannes* tam subito & sine alicuius contradictionis obstaculo castrum eorum, quod est in introitu terræ illorum, & totius Regni tutela & repagulum, vltioni incumbentes, accesserunt, cum graui multitudine castrum circumuallantes. Cum autem intellexissent, sese saluos esse, & fascinatos, quod Regem suum & Reginam eorum hostiliter obsedissent, recesserunt. Et sic in pace disposita & relicta sunt omnia. *Robertus* autem de *Ros*, sub certa forma spopondit venire ad curiam Regis *Angliæ* domini sui, de omnibus responsurus. Veruntamen Rex de consilio amicorum fortunalium, fecit saisire terras *Roberti*, & arctæ custodiæ deputari.

Discordia inter vniuersitatem Parisiensem & fratres Prædicatores.

Diebus quoque sub eisdem, orta est grauis dissentio inter vniuersitatem *Parisiensium* Scholarium, & fratres *Prædicatores* ibidem conuersantium. Qui contra antiquam ciuitatis & vniuersitatis consuetudinem, numerum limitatum legentium in Theologia intenderunt, sine vniuersitatis assensu, ampliare. Tandem, licèt Rex ipse *Francorum* intenderet libertatem saluare Scholarium vniuersitatis, similiter & ciues; ipsi *Prædicatores* domino Papæ deuoti, & propter eorum multimoda obsequia, ipsi curiæ gratiosi, in hoc certamine meliorem calculum reportarunt. Data est igitur sententia à domino Papa, pro fratribus *Prædicatoribus*, & omnibus religiosis, vt legant deinceps licenter in Theologia: non considerato numero legentium, qui antiquitus tenebatur, certus numero limitatus.

Io. de Bailloil Regis pacem pecunia sibi comparat.

Tempore quoque sub eodem, *Ioannes* de *Bailloil*, Miles, diues & potens cuius pater in armis strenuus, Regi *Ioanni* in arcto posito multum seruierat, & in dubiis casibus sæpè contulerat adminiculum; cùm grauiter, sicut & *Robertus*, accusaretur, sibi pecunia, qua abundauit, Regis necessitati satisfaciendo, cautè pacem comparauit.

Rex redit à Scotia.

Cunctis igitur pacificatis, & ad votum ordinatis, cùm dominus Rex *Anglorum* & Regina sufficienter cum Rege *Scotorum* & Regina eorum filia colloquium mutuum habuissent: Rex versùs Australes *Angliæ* partes reditum maturauit. Et obiter visitando Abbatias & Prioratus, Prælatorum eorundem pecunia saginatus, eorum se precibus commendabat.

Rex aufert pecuniam apud Dunelmum depositam.

Et cùm venisset *Dunelmum*, intrans ecclesiam, breuiter orauit ad feretrum beati & gloriosi Confessoris & Episcopi *Cuthberti*. Et de consilio susurronum & accusatione certificatus, quòd in eadem ecclesia deposita fuit non minima pecunia, videlicet Episcopi *Nicolai* & Episcopi *Elyensis*, & quorundam clericorum, qui ob confidentiam & reuerentiam B. *Cuthberti* & eius ecclesiæ, ibidem sub tutela Prioris & Conuentus reposuerant bona sua præcepit Rex, vt sui effractarii licèt contradicerent Monachi, extrarent violenter; & ceris & sigillis confractis, à cistis & clitellis pecuniam inuentam, irrequisito dominorum assensu, ad opus suum tollerent. Non quasi ablatam, vel violenter raptam, sed accommodatam sibi asportandam; non veritus pacem ecclesiæ tanti Sancti, & Dei ecclesiæ violare vniuersalis, quam toties iurauerat obseruare. Veruntamen quam sic mutuò acceperat, ad se reuersus, posteà aliquando soluit dominis pecuniam, ac restituit; non tamen de iniuria satisfaciens.

VV. de Kilkenn. consecratur in Episc. Elyen.

Circa eadem tempora, consecratus est electus *Elyensis*, magister scilicet *VVillelmus* de *Kilkenni*, in Episcopum *Elyensem* in partibus transmarinis; scilicet apud *Belesium*, die assumptionis beatæ Virginis, ab Archiepiscopo *Cantuariensi*, qui tunc in partibus illis agebat. Archiepiscopus verò, quia electus ad ipsum in patriam suam venerat, omnia necessaria ei copiosè & honorificè contulit. Cui etiam applausit, & honores contulit *Petrus* de *Sabaudia*; ne videretur in partibus propriis indigere. Episcopi verò *Angliæ* super hoc facto, tanquam sibi iniurioso, doluerunt: similiter & Conuentus *Cantuariensis*; quia semper in *Anglia* Episcopi consueuerunt consecrari. Formidabant insuper vehementer, ne Archiepiscopi *Cantuarienses* hoc traherent in consequentiam, sicut factum nouum; quod in ecclesia *Lincolniensi* per ipsum est vsurpatum.

Electus Toletanus venit Londinum.

Eodem anno, infra octauas natiuitatis beatæ *Mariæ*, venit *Londinum* electus *Toletanus* frater Regis *Castellæ*, *Sanchius* nomine, ætate viginti annorum. Et cum eo quidam potens de *Hispania Garsias*, *Martinus* nomine, nesciebatur qua de causa: sed, prout dicebatur, ad ampliandum redditus suos cum opimis muneribus à rege percipiendis, qui talibus consueuit, omnia quæcunque à suis extorquet incircumspectè distribuere. Huius vtique Electi gestus & cultus & familia, nostratibus penitus dissidebat. Ætate enim adolescens fuit, annulum portabat in indice, dans populo benedictionem. Hospitiú suum, scilicet apud *Templum nouum*, fecit tapetis palliis, & cortinis, etiam pauimentum, pomposè nimis adornare: familiam tamen habens vulgarem & inordinatam, palefridos paucos, sed mulos habens quamplurimos. Quos rex cùm audisset, præcepit districtè, vt cum summo honore reciperentur; & ne aliquod offendiculum quomodolibet inuenirent. Ipsi verò hoc cognoscentes ciues *Londinenses*, conuitiis affecerunt eos & iniuriis, crapulæ & luxoriæ insistentes. Rex autem super matrimonio contracto inter filium suum primogenitum *Eduardum* gloriabatur ac si iam esset omnia iura sua vltramarina cum illa noua nupta, scilicet regis *Castellæ* sorore, consequutus: qui tamen in nullo se vel regnum suum, in illo promouit matrimonio.

Filium Regis Franciæ ducit in vxorem filiam Regis Castellæ.

Cum autem hæc ad notitiam Regis *Francorum* peruenissent, quòd scilicet initum fuisset tale fœdus & matrimonium inter Regem *Castellæ* & Regem *Anglorum*, suspectas habens has nouas nuptias; missis solemnibus nuntiis, postulauit filiam eiusdem Regis filio suo in vxorem exhiberi. Cupiens tanto viro matrimonialiter confœderari; & vt conditionem suam plus quàm Rex *Angliæ* melioraret, qui sororem suam tantùm vterinam filio suo *Eduardo* primogenito impetrauerat maritandam, ipse Rex *Francorum* filiam petiit non negari. Quod ad votum obtinuit, datore ob honorem gratulante

1255.

Varia & enormis expensa Regis Angliæ.

SVmuntur interea sumptus quotidiani, ad bellum *Apuliæ* sustinendũ, & in prædicto itinere, parum fructuoso non minimam expēdit pecuniam Electus *Toletanus*, de Regis marsupio decem vel duodecim quotidie marcas exponit. Iam iam oritur noua causa thesaurum consumendi. *Thomas* enim quandoque Comes *Flandriæ*, auũculus scilicet Reginæ, & frater Archiepiscopi *Cantuariensis*, nouum bellum in ciuitate *Taurina*, & apud *Astam* ciuitatem suscitauit, ad quod sustinendum & consummandum, oportet Regem & Ecclesiam *Cantuariensem*, imò etiam Reginam, maximam apponere portionem pecuniæ. Et sic vndique Dominus Rex, qui patrē suã iam de nouo multùm per filium suũ abbreuiauit; curis & sollicitudinibus discerpitur & dissecatur.

Episcopus Herefordensis consilium prauum.

DIebus autem sub eisdem, Episcopus *Herefordensis Petrus* de *Egeblanke* (cuius memoria sulphureum fœtorem exhalat ac deterrimũ) ad Regem venit, quem nouerat totis nisibus thesauros desiderare, & eis indigere: illiusque auribus instillauit hoc vitiosum consilium, dicens; „ Consenti domine mi proposito meo, & inopiam tuam non tantum releuabo, sed te faciam „ vsque ad summã abundantiam thesauris abundare. Si enim quasi ad aliquod leue negotium „ mihi feceris tria vel quatuor sigilla de aliquibus authenticis *Angliæ* Prælatis habere: ego „ noua interpretatione inducam dominum Papam (vt firmiter spero) ad hoc, vt obligentur „ singuli *Angliæ* Prælati, quasi coacti nolentes, ad maximam pecuniæ solutionem, vt indigentiæ tuæ ad plenum satisfiat. Et cùm inclinasset cor Regis ad consensum, gauisi sunt quamplurimum. Et confestim transalpinauit Episcopus, vt promissa effectui manciparet, adiuncto sibi quodam socio, *Roberto* videlicet *Walerano* vt efficaciùs dominum Papam fascinaret. Et cùm *Romam* peruenisset, inuenit Papam mœstum & confusum, pro aduersis quæ ecclesiæ nuper contigerunt. Erat insuper tot debitis innodatus, quòd audientium mentibus meritò stuporem poterant generare. Quæ omnia, Rex *Angliæ* sub pœna exhæredationis soluere tenebatur. Instabāt insuper mercatores transalpini vsurarii, exigentes vrgentissimè & assiduè, vt persoluantur eis debita sua: quæ quotidie propter vsuras, pœnas, & interesse, non minima suscipiebant incrementa. Et cùm sic angeretur Papa, respondit episcopus: „ Sancte pater, ne sollicitetur paternitas tua „ de quantitate & numero debitorum, licèt inæstimabili; quia ante recessum nostrũ ab *Anglia*, „ dominus rex, ego & hic miles peritissimus, prouidimus tutam viam & certam formam, qualiter omnia sine difficultate soluentur; dummodò de fauore & licentia tua, liceat mihi, quæ „ cor meum parturiunt, prosequi cum effectu. „ Dominus enim Rex tibi & ecclesiæ *Romanæ* „ deuotissimus, adeò ecclesiæ & viris ecclesiasticis pronus est & munificus, tot exhibens officia, tot conferens beneficia, in holosericis, ædificiis, cereis, donatiuis pretiosis & variis, quòd „ Dei & omnium hominum sibi gratiam comparauit. Similiter & Nobilibus suis tot confert „ munera, in terris, gardis, & redditibus, vt meritò debeat charissimus omnibus reputari. Nuper per *Franciam* transiens, tot ecclesiis cyphos argenteos, pallas, monilia, & Magnatibus *Francorum* & Prælatis tot contulit donatiua in vasis, annulis, zonis, & firmaculis, tam „ opere quàm materia pretiosis; vt *Francis* suscitaret laudem & admirationem, per quod nomē *Anglorũ* famosũ sydera p[illegible] est „ quod desiderant *Angli* sitientes [illegible] complacere eis, ex præcepto tuo [illegible] & grauare, & ad hoc obligare, vt [illegible] pia voluntate ipsum tam dilectum [illegible] debitis omnibus liberare. Et ostendens literas, quas vulpina calliditate de quibusdam Prælatis extorserat, & sigillis eorum consignauerat, se reddidit de prædictis cōmentis credibilem, & Papam fallacius promouerem. Cui Papa: „ Frater & amice charissime, fac super hoc quod industria vestra „ qui plurimùm commēdamus, viderit expedire „

Proditio inaudita.

EPiscopus igitur *Herefordensis* adiunctis sibi quibusdam Cardinalibus, quorum arbitrio bulla exponebatur, quorumque consilio Papa prædecessoris sui præsumptuosum factum exequebatur: Prælatos *Angliæ* huius fraudis penitus ignaros ad libitũ obligauit ita grauiter, vt si omnia retroacta grauamina recenserētur, huius exactionis respectu leuia possent [illegible] annectēs in literis quædam mendacia [illegible]. Quod scilicet tenebantur Prælati singuli, ad soluendum tali & tali mercatori *Senensi*, aut *Florentino*, tantam pecuniã; quam mutuò, ad expedienda quædam vt licet negotia ecclesiarum suarum, receperant, cum tamen nullum eorum vnquam vidisset vel cognouisset, vel de aliqua mentio pecuniæ facta fuisset. Sin autem infra breuissimum iniuncta non persoluerent, plenam habebant potestatem ipsi vsurarii, (quos *Franci* [illegible] gatiret appellant) insontes Dei famulos, ecclesiæ Prælatos, omnimodis [illegible], iacturis grauibus condemnare, & angariis fatigare, sicut sequens sermo loco suo & tempore declarabit.

Applicat vxor Eduardi apud Doueram.

ANno quoque sub eodem, videlicet circa festum sancti *Dionysii*, cùm Rex rediens de partibus *Angliæ* Borealibus, *Londinum* properaret, vt interesset solenniis sancti *Eduardi*, in quindena *Michaelis*, *Alienora* Regis *Hispaniæ* soror, vxorque *Eduardi*, cum magno comitatu & pompa (ita vt toti *Angliæ* esset suspectus aduentus talis *Hispanorum*, vt ab illis violenter occuparetur) applicuit apud *Doueram*. Præcepitque Rex vt cum summo honore & reuerentia tam alibi, quàm *Londini* reciperetur. Sed *Londini* maximè, in processionibus, luminaribus, classicis cātibus, & aliis excogitatis lætitiæ generibus & solen[illegible]tatis. Et aduentanti, occurrerunt *Londinenses* festiuis vestibus & phaleris odornati. Et cùm venisset illa nurus nobilissima ad hospitium sibi assignatum, inuenit illud, sicut Electi *Toletani* hospitium, holosericis pallis, & tapetiis, ad similitudinem templi appensis, etiam pauimentum aulæis redimitum, *Hispanis* secundùm patriæ suæ fortè consuetudinem hoc procurantibus, ita [illegible] fastus superfluitas, in populos sannas moueret & cachinnos. Graues autem personæ & viri circumspecti, futuros casus ponderantes, ex imo cordis profunda traxere suspiria, gaudia quę Rex omnibus alienigenis multiplicādo impendit, subtiliter considerantes. Honores enim exhibiti in oculis *Hispanorum*, admirationem & stuporem, nec minũ omnibus generabant. Doluerunt igitur *Angli* incōsolabiliter, quòd inter omnes nati[illegible] ple[illegible] c[illegible]tis coram Rege suo proprio vilue[illegible]unt, & eisdem exterminium imminerer irreparabile.

[illegible] Regis Angliæ.

INcrebuerunt insuper rumores deterrimi, videlicet quod Legatus, vel Clericus Papalis armatus Legati potestate, à latere venerat Domini Papæ destinatus. Qui iam in foribus apparens, tantùm prosperum ventum exspectab[illegible]. Paratus enim erat & promptus in o[illegible]bus, in perniciem vni-

1255. vniuersitatis *Anglicanæ*, Regi primitus obsecundare, & omnes voluntati Regiæ, quæ tyrãnica fuerat, cõtradictores anathematis vinculis oppressos innodare. Terruit insuper, & in abyssũ demersit desperationis *Anglorũ* tam Prælatos, quàm Magnates, quòd Rex sub tã ineffabili astutia attractis stellatim alienigenis, & successiuè multos & ferè omnes *Angl.* optimates, vt pote *Glouerniæ, VVarenniæ, Lincolniæ, Deuoniæ*, Comites, & alios quãplures Nobiles sibi attraxerit & cõfœderauerit, & suos fratres & cõsanguineos & affines, spoliatis indigenis, locupletauerit, vt si præsumeret vniuersitas Regni pro suo iure stare Rege aduersante, nullã haberet contra regẽ & suos alienigenas coërcendi potestatẽ, vel contradicẽdi facultatẽ. Comes autẽ *Richardus*, qui inter Magnates maximus recẽsetur, neutraliter se habebat. Similiter & alij mutire non audentes. Archiepiscop. verò *Cantuariensis*, qui quasi vmbo cõtra impetus hostiles esse debuit, negotiis variis & sæcularibus implicatus, & de grege suo in *Angl.* minùs sollicitus, in partibus agebat trãsmarinis longè remotis. Magnanimi Regni zelatores, videlicet *Eboracensis* Archiepisc. *Robertus* Episc. *Lincolniensis*, *VVarinus de Munchẽsil* & alij plures, de medio sunt sublati. Interim fratres Regis *Pictauenses*, *Prouinciales*, & iam *Hispani*, & *Romani*, quotidie succrescentibus ditantur redditibus, & repulsis *Anglicis* honoribus sublimantur.

Ædmundus primus Regis Angliæ inuestitur regno Siciliæ

POst festũ vero *S. Lucæ*, edicto Regio conuocata conuenit Magnatũ numerosa multitudo. Venerat autẽ illuc ad Regẽ Episcopus *Romaniæ*, ex parte Papæ: qui apportans secũ annulum, vice eiusdẽ Papæ contulit ipsũ annulum *Ædmundo* filio Regis, inuestiẽs eũ sic solẽniter de Regno *Siciliæ* & *Apuliæ*. Vnde eleuatum est cor Regis in sublime, & exultauit, tanquam iam receptis *Siculorũ* & *Apulorũ* omniũ homagiis, ciuitatibus, & castris, in regẽ coronaretur. Et in propatulo Rex pater vocauit filiũ suũ *Ædmundũ* Regẽ *Siciliæ*. Nesciebat autẽ, vt creditur, memoratus Episcop. quòd cõtrita fuit Papalis expeditio, & effusus totaliter thesaurus Regis *Anglorum*, insuper alieno ære terribiliter obligabatur: & si fortè sciret, tunc hoc cautè dissimulauit, ne munera perderet sibi præparata. Hoc autẽ profectò regẽ latuit & Magnates Episcop. autẽ antequã rei veritas in *Anglia* sciretur, pretiosis ornatus muneribus, illico repatriauit. Rex autẽ nimis properè coram optimatibus, ad altare prosiliens, cõfisus nimis de Papali adiutorio, iurauit transitum in *Apuliam* per S. *Edvvardũ*, de vno tãtum habens sollicitudinẽ, scilicet qualiter transiret in pace cũ exercitu suo & thesauro regnũ *Francorũ*. Vnde statim cogitauit, quẽ ad hoc impetrandũ ad regẽ *Francorum* destinaret. Cogitauit insuper consequenter iura sua vltramarina imperiosè reposcere ab eodem, & potenter readquirere. Quia inter *Apuliam* & *Angliam*, foret quasi inter duas molas *Francia* conterenda. Misitque illuc dominum *Ioannem Mansel*. Sed hoc posteà suo tempore dicetur.

Rex impedit electionem archiepiscopi Eboracensis

TEmpore sub eodẽ, Rex in quantum potuit, electionẽ *Eboracẽsis* Archiepisc. fecit differri & impediri, vt diutiùs & liberiùs bona diriperet Archiepiscopatus. Ait enim: Nunquã illũ Archiepisc. anteà in manu tenui, ideo cauendũ est, ne nimis cito elabatur. Elegerunt autem tandem, siue postularunt, Canonici vnanimiter, magistrũ *Sevvalũ* eiusdẽ ecclesiæ Decanũ, virum modestum, sanctum, & in iure & aliis scientiis eleganter eruditũ. Et misso magistro *Rogero de Holdernessa*, viro perito & gratioso, res fœliciter perdu-

A citur ad effectum, prout dicetur in sequentibus.

1255. *Iudæi auariter tractantur, ob puerum ab eis crucifixum.*

ANno quoq; sub eodẽ, circa festum Apostol. *Petri* & *Pauli*, *Iudæi Lincol.* furati sunt vnũ puerũ, *Hugonem* nomine habentẽ ætate octo annos. Et cũ ipsum in quodã conclaui secretissimo, lacte & aliis puerilibus alimẽtis nutrirent, miserunt ad omnes ferè *Angl.* ciuitates, in quibus *Iudæi* degebant, & cõuocarũt de vnaquaq; ciuitate aliquos *Iudæorũ*, vt in contumeliã & opprobriũ *Iesu Christi*, interessent sacrificio suo *Lincoln*. Ha-
B bebant enim, vt dicebant, quendã puerũ absconditũ ad crucifigendũ. Et conuenerũt multi *Linc.* Et conuenientes, constituerunt vnum *Iudæũ Lincolniens.* pro Iudice, tanquã pro *Pilato*. Cuius iudicio & omniũ fauore, affectus est puer diuersis tormẽtis. Verberatus est vsq; ad cruorẽ & liuorẽ, spinis coronatus, sputis ac cachinnis lacessitus. Et insuper à singulis punctus cultellis, qui dicũtur *Anelacii*, potatus felle, derisus probris & blasphemiis, & crebrò ab eisdẽ, frendẽtibus dentibus, *Iesus* Pseudo propheta vocatus. Et postquã diuersi-
C modè illuserant ei, crucifixerũt. Et lancea ad cor pupugerũt. Et cùm expirasset puer, deposuerunt corpus de cruce, & nescitur qua ratione euisceraruut corpusculũ: dicitur autẽ, quòd ad Magicas artes exercẽdas. Mater autẽ pueri filiũ suũ absẽtem per aliquot dies diligenter quæsiuit, dictũq; ei à vicinis, quòd vltimò viderunt puerũ, quem quæsiuit, ludentẽ cum pueris *Iudæorũ* sibi coætaneis & domũ *Iudæi* cuiusdã intrantem. Intrauit igitur mulier subito domũ illam, & vidit corpus pueri in quendã puteũ præcipitatũ. Et cautè con-
D uocatis ciuitatis Balliuis, inuẽtũ est corpus & extractũ. Et factũ est mirabile spectaculũ in populo. Mulier autẽ mater pueri querula, & clamosa omnes ciues in vno conuenientes, ad lacrymas & suspiria prouocauit. Erat autem ibidem dominus *Ioãnes de Lexintona*, vir quidẽ circumspectus & discretus, insuper eleganter literatus. Qui ait: Audiuimus quãdoq; quod talia *Iudæi* in opprobriũ *Iesu Christi* domini nostri crucifixi, non sunt ve-
E riti attẽptare. Et capto vno *Iudæo* in cuius domũ scilicet intrauit puer ludens, & ideo aliis suspectior, ait illi: Miser, nescis quod te festinus manet interitus? Totũ aurũ *Angl.* non sufficeret ad ereptionẽ tuã aut redemptionẽ. Veruntamẽ dicã tibi, licet indigno, qualiter poteris vitã tuã reseruare & membra ne mutileris. Vtrũq; hæc tibi saluabo, si quæcunq; in hoc casu agũtur, sine falsitate mihi pandere nõ formides. *Iudæus* igitur ille, cui nomen *Copinus*, sic credens viam inuenisse euasionis, respondit, dicens: Domine
F *Ioãn*, si dictis facta cõpensas, pandã tibi mirabilia. Et animauit eum & stimulauit ad hoc domini *Ioannis* industria. Et ait *Iudæus*: Vera sunt quæ dicunt *Christiani*. *Iudæi* ferè quolibet anno, vnũ puerũ in iniuriã & cõtumeliã *Iesu* crucifigũt. Sed non quolibet anno cõperitur. Occultè enim hoc faciunt, & locis absconditis & secretissimis. Hunc autẽ puerũ, quẽ *Hugonẽ* vocãt, immisericorditer nostri *Iudæi* crucifixerũt, & cum obiisset, & mortuũ vellent abscõdere,
G non potuit obrui in terra, nec abscondi. Inutile enim reputabatur corpus insontis, augurio, ad hoc enim euiscerabatur. Et cũ manè putatur absconditũ, edidit illud terra & euomuit, & apparuit corpus aliquoties inhumatũ supra terrã, vnde abhorruerũt *Iudæi*. Tãdẽ in puteũ præcipitatum est, nec adhuc tamẽ poterat occultari. Mater enim improba nimia perscrutãdo, tãdẽ corpus inuẽtũ Balliuis intimauit. Dñs autẽ *Ioãn.* tenuit *Iudæũ* vinculis mãcipatũ. Et eũ hæc Canonicis

1255 Ecclesiæ *Lincoln.* Cathedral. innotuissent, petierunt corpusculum sibi dari. Et concessum est illi. Et cùm ab infinitis satis consideraretur, honorificè in ecclesia *Lincolniensi*, tanquam pretiosi martyris humabatur. Sciendum, quod *Iudæi* tenuerant puerum viuum per decem dies, vt tot diebus pastus lacte, tormenta viuus multiformia tolleraret. Cùm Rex redisset de partibus Borealibus *Angliæ*, & certificaretur de præmissis, increpauit dominum *Ioannem*, quod tam flagitioso vitam & membra polliceretur, quod dare nequiuerat. Dignus enim erat blasphemus ille & homicida, mortis pœna multiformi. Et cùm iudicium reo immineret irremediabile, " ait: Imminet mihi ,, mors mea, nec potest mihi dominus *Ioannes* pe- ,, rituro suffragari. Nunc dico vobis omnibus ve- ,, ritatem: Huius pueri, de quo calumniantur *Iu-* ,, *dæi*, morti consentiebāt omnes ferè *Iudæi An-* ,, *gliæ*. Et cuiuslibet ferè ciuitatis *Angliæ*, in qua ,, *Iudæi* habitant, quidam electi conuocabantur ,, ad illius pueri immolationem, quasi ad Pascha- ,, le sacrificium. Et cùm hæc dixisset simul cum alijs deliramentis, ligatus ad caudam equinam, & tractus ad patibulum, aëreis cacodæmonibus in corpore & anima præsentatur. Et alij *Iudæi*, huius facinoris participes, quater viginti & vndecim, in bigis *Londinum* ducti, carcerali custodiæ mancipantur. Qui si fortè ab aliquibus *Christianis* plangerentur, ab æmulis eorum *Caursinis* siccis lacrymis deplorabantur.

Octodecim Iudæi tracti ad patibulum & suspensi.

POsteà verò, per inquisitionem Iustitiariorum domini Regis præceptum fuit & inuentum, quòd *Iudæi Angliæ* communi consilio puerum innocentem, pluribus diebus flagellatum, interemerunt crucifixum. Sed posteà pro iniquitate illa, matre dicti pueri contra ipsos de tali morte appellationem suam coram Rege constāter prosequente, Deus vltionum Dominus dignam pro meritis reddidit retributionem. Nam in die sancti *Clementis*, octodecim de ditioribus & maioribus ciuitatis *Lincolniensis* fuerunt tracti, & ad furcas nouas, ad hoc specialiter præparatas vento præsentati. Et in Turri *Londinensi*, plusquā viginti tres ad simile iudiciū in carcere sunt reseruati.

M. Rustandus à Papa destinatus, venit in Angliam.

CIrca dies eosdem, dominus Papa *Alexander* destinauit ad partes *Anglicanas*, magistrum *Rustandum* Legistam, natione *Gasconensem*, Subdiaconum suum, dans domino Archiepiscopo *Cantuariensi*, & Episcopo *Herefordensi*, & eidem *Rustando* potestatem colligendi decimam de *Anglia*, de *Scotia*, & de *Hybernia*, ad opus domini Papæ vel Regis indifferenter, *non obstantibus aliquibus literis indulgentiis prius directis, sub quacunque forma verborum, vel etiam causa, pro qua concessa fuit, vel omni quod intelligi possit obstaculo.* Dedit etiam eisdem dominus Papa potestatem, absoluendi dominum Regem crucesignatum à voto suo, ne iret in terram *Hierosolymitanam*, ita tamen vt iret in *Apuliam* hostiliter, ad debellandum *Manfredum* filium *Frederici* quondam Imperatoris validum ecclesiæ *Romanæ* inimicum. Accepto à domino Rege sacramento per Episc. *Bononiensem*, specialiter ad hoc à domino Papa destinatum, & ad inuestiendum *Ædmundū* de regno *Siciliæ*, vt prędictū est.

Parliamentum celebratum, propter commissionem M. Rustandi.

ANno verò sub eodem, ad festum sancti *Edwardi*, fuerunt apud *Westmonasterium* omnes ferè *Angliæ* Magnates. Inter quos priùs Rex alloquebatur fratrem suum Comitem *Cornubiæ Rickardum*, petens ab eo instantissimè auxilium pecuniare. Cui Comiti dominus Papa similiter literas deprecatorias direxerat, suppli-

A cans in quadraginta millibus, saluo fratri suo, mutuò subueniret, vt quasi dans ea eidem, priùs daret alijs exemplum subueniendi. Comes autem nec preces Regis, nec Papæ voluit exaudire, & eo maximè, quòd negotium eundi in *Apuliam* assumpsit sine consilio suo & assensu Baronagij sui, sibilis *Transalpinantium* fascinatus. Ab aliis autem interpellatum fuit, de subuentione facienda. " Et responsum fuit, quòd omnes tunc temporis non fuerunt iuxta tenorē magnæ chartæ " suæ vocati, & ideo sine paribus suis tunc absen- " B tibus, nullum voluerunt tunc responsum da- " re, vel auxilium cōcedere, vel præstare. Rex itaque ad consuetas conuersus cauillationes, vt Magnates flecteret ad consensum per multos dies " negotium Parliamenti distulit inchoari, ita vt vsque in mensem, fictis occasionibus negotium protelaret. Et tunc ad alium locū conciliaturos, euacuatis in ciuitate *Londinensi* crumenis, potiùs prouocauit, quàm conuocauit. Comes verò *Richardus*, vir cautus & circumspectus, episcopum *Herefordensem*, & *Robertum Walerannum* sociū C suum, acriter & merito redarguit, eo quod tam enormiter in regni subuersionem, Regem infatuarent. Et sic infecto negotio singuli prouocati, ad propria remearunt. Sciendúque quod quando dominus Rex rediit de *Gasconia*, tenebatur debito trecentarum millium Marcarum & quinquaginta. Nec tamen idcirco desiit inconsultè, tā prodigaliter, quàm prodigaliter quotidiè thesaurum suum habitum & habendum alienigenis distribuere, quem *Angliæ*, quam puteum reputauit inexhaustum fuerat eiectura. Electo etenim *Toletano*, redditum & thesaurum contulit non D modicum. Similiter & episcopo *Bononiensi*, *Rustando* quoque cum donatiuis charissimis, contulit vnā opimā præbendam in ecclesia *Eboracensi*.

M. Rustandus crucem prædicari iubet contra Manfredum.

IPsisque quoque tēporibus fecit magister *Rustandus* publicè prædicari, vt crux assumeretur, *Londini* primò, & posteà alibi, ab omnibus sanctę Ecclesiæ zelatoribus, contra *Manfredum Frederici* quondam *Romanorum* Imperatoris filium, Dei & ecclesiæ *Romanæ* & domini Regis *Anglorum* inimicum *Saracenis* adhærentem, & eosdem E receptantem & fouentem, & alienum Regnum iniustè occupantem. Et quicunque iter ipsum assumeret plenissimam peccatorum suorum consequeretur remissionem, ac si *Terram sanctam* adiret peregrinans. Quod cum audirent fideles, mirabantur, quòd tantum eis promitteret pro sanguine *Christianorum* effundendo, quantum pro cruore infidelium eliquando. Et mouerunt sannas & risum prædicatorum mutabilitates. Et aliquo loco cùm magister *Rustandus* prædicaret, in F fine sermonis annexuit: *Estote filij obedientiæ. Obligamini tali & tali Mercatori, in tanta pecunia quantitate.* Et hoc inter Religiosos in capitulo, cùm tamen nunquam super hoc, anteā rumor sollicitasset.

Treuga facta in Terra sancta.

INcolæ autem *Terræ sanctæ* videntes quòd parùm curaret Papa de liberatione *Terræ sanctæ*, quam ipse Dominus noster sua præsentia & eandem proprio sanguine consecrauit, treugas inierunt G cum *Soldano Babyloniæ*, qui bellum habuit cum *Soldano Damasceno*. Et ipsas vsque ad decennium prorogarunt.

Eboracensis Archiepiscopus electus vexatur à Rege.

DIebus quoque sub eisdem, Magister *Sewallus* Decanus *Eboracensis*, electus in Archiepiscopum eiusdē ecclesiæ ritè, videns possessionem ecclesiæ suæ distrahi, destrui, & dissipari, dolet incōsolabiliter. Insuper dominus Rex, eò quod dictus Decanus nō fuit de legitimo procreatus matrimonio,

1255.

1255.

postulationem de ipso factam quibusdam friuolis exceptionibus, nitebatur impedire.

Ioan. de Grai a Curia se subtrahit.

EOdémque tépore, dominus *Ioannes* de *Gras*, miles, moribus & strenuitate commendabilis, quia forrè ex adiunctione & frequentia curarum curialium conscientiam sentiens sauciatam, & similiter propter senium, quod caput suum iam dealbauerat, à curia sese subtraxit, qui domini Regis Consiliarius extiterat præcipuus, præcauens sibi, prout creditur, de futuris. Formidabat enim ne Consiliarij Regis pro frequentibus erroribus quandoque non mediocriter culparentur.

Literæ Papales impetratæ per Episcop. Herefordens.

EPiscopus *Herefordensis* cum suo *Rustando* in Prælatos *Angliæ*, maximè Religiosos, auctoritate Apostolica roboratus, desæuire cœpit his literis: Alexander *Episcopus, seruus seruorum Dei, Episcopo* Herefordensi, *&c. Cùm te sciamus pro vtilitatibus & Conuentus Sancti ac Monasterii Sancti pro quibus ad sedem Apostolicam accessisti, magna oportere subire grauamina expensarum, ne pro defectu ipsarum eadem inexpedita remanere contingat, fraternitati tuæ contrahendi mutuum propter hoc vsque ad summam quingentarum, vel sexcentarum, vel septingentarum, vel ampliùs Marcarum sterlingorum, nomine dictorum Abbatis & Conuentus, & Monasterii, & ipsos Abbatem & Conuentum, ac successores eorundem, & eiusdem Monasterii bona creditoribus obligandi, ac renũtiandi constitutioni de duabus diætis edita in Concilio generali, & beneficio restitutionis in integrũ & omnibus literis indulgẽtiis Apostolicis impetratis, & impetrandis, necnon & conuentioni iudicum, si ipsorũ creditorũ nomine Apostolicas literas super hoc cuiuscunq; tenoris in posterũ impetrari contigerit, plenam auctoritate præsentiũ concedimus facultatem. Ita tamen, quòd ipsi & successores eorum creditoribus huiusmodi pecuniã soluere, necnon ad damna & expensas ac interesse, si à termino à te statuendo, pecuniam eandem non soluerunt, super quibus iuramento ipsorum vel eorum alicuius, sine aliqua probatione, qui dictam pecuniam mutuauerint, credi volumus, teneantur. Et dictis creditoribus prætextu alicuius constitutionis canonicæ vel ciuilis, aut cuiuscunque priuilegii vel indulgentiæ, de quibus in nostris literis plenam & expressam oportet fieri mentionem. Et ne ipsi & successores eorum, ampliùs in aliquo valeant se tueri, dictam pecuniam in vtilitatem ipsorum Abbatis & Conuentus, & Monasterii versam esse, probandi necessitas non incumbat. Data, &c.* Eodem tempore, petiit Papa pecuniam sibi commodari à Comite *Richardo*, scilicet quinque millia Marcarum, ad promotionem nepotis sui *Ædmundi*. " Cui Comes: Nolo thesaurum superiori commodare, " quẽ non possum distringere. Hæc & alia detestabilia à sulphureo fonte *Romanæ* ecclesiæ, proh pudor, imò & proh dolor, tũc tẽporis emanarũt.

Concilium Londini habitum a Prælatis Angliæ.

R*Vstandus* tunc temporis vniuersos *Angliæ* Prælatos conuocauit auctoritate Papali *Lõdinum* conueniendos; vt ibi domini Papæ præceptum obedienter audirent, in quindena sancti *Michaelis*. Et de arduis iam domini Regis, quã Papæ negotiis contrectantes, tanquam filij obedientiæ, discrete ac fauorabiliter de rebus postulatis & postulandis responderent: Vbi cùm dictis loco & tempore conuenissent, lectis & intellectis *Rustandi* potestatibus, fecit idem sermonem fieri ab vniuersis exigendo infinitam pecuniam per scripta plena iniuriis & iniquitate, quæ possent patientissimi cor virulenter sauciare. Quæ pecunia, si cõsideretur & colligeretur, ecclesia *Anglicana*, imò totum regnum vilissimæ subiaceret seruituti, & irrestaurabili læderetur paupertate. Erat autem onus importabile, quod aliis imposuit baiulandum, *nolens illud digito mouere*. Vt enim de aliis sileam, soli domui sancti *Albani* iniunxit sexcentas marcas domino Papæ numerare; exceptis vsuris & grauibus conditionibus, quibus ipsam domum artarent Mercatores vsurarij; quibus concessa potestas ad suæ voluntatis fuerit arbitrium ecclesias opprimendi. Præterea conabantur *Rustandus* & Episcopus *Herefordensis*, & eorum complices, terminum solutionis festinando abbreuiare; sub pœna suspensionis & excommunicationis. Quem terminum, nullo modo tenere possent obligati. Sed hoc factum est, vt cogerentur Prælati motuò accipere ipsam pecuniam à Mercatoribus, & eorum vsuris illicò intricati subiacere. Quod omnibus & singulis non tam difficile, sed impossibile videbatur. Et cùm strictissimum consilium super his per plures dies haberetur, longa trahens, præcordialiter suspiria Episcopus *Londinensis Fulco* ait: " Antequam tantæ Ecclesiæ consentiam seruituti & iniuriæ, ab intolerabili oppressione " profectò decapitabor. Cuius constantiam cùm " audisset Episcopus *Vvigorniensis Vvalterus*, ait " in propatulo: Et ego priusquam tali subiaceat " Ecclesia sancta subuersioni, suspendio condemnabor. Quorum salubribus assertionibus omnes alij firmiter animati, constanter promiserunt se vestigia beati *Thomæ* Martyris, qui pro libertate Ecclesiæ se permisit excerebrari, pedetentim secuturos. Attamen arctabantur vndique, Rex aduersabatur, Papa pecuniæ inhians inimicabatur, Magnates matri suæ Ecclesiæ non compatiebantur, *Rustandus* homo literatus & efficax ad nocendum stimulabat. Archiepiscopus *Cantuariensis*, qui vacillantis Ecclesiæ *Petri* ac nauiculæ fluctuantis nauclerus esse teneretur; in partibus transmarinis ac remotis terrenis negotiis implicatus, gregem suum minus quam expediebat gubernauit. *Eboracensis* Archiepiscopus, vir magni consilij & profundi pectoris, in fata concessit. Electus *Vvintoniensis*, tum quia *Pictauiensis*, tum quia frater Regis persequentis, tum quia non Episcopus, suspectus habebatur, atque idcirco vitabatur. *Herefordensis* verò Episcopus non suspectus, sed manifestus aduersarius habebatur. Inuocata igitur *Sancti Spiritus* consolatione, appellantes ad præsentiam Papæ, qui sinum refugij pandere habet omni oppresso, super tam intolerabili & inaudita exactione, contradixerunt voluntariis & impetuosis magistri *Rustandi* oppressionibus & comminationibus. Et illico acclamatum est *Londini* voce præconia, auctoritate Episcopi *Londinensis*, ne aliquis auctoritate literarum magistri *Rustandi* placita moueret vel exequeretur diebus pluribus. Quòd cùm eidem *Rustando* intimaretur, conquestus est Regi grauissimè, asserens quod Episcopus *Londinensis* omnes alios Prælatos animauit, ad contradicendũ voluntati Regiæ ac Papali. " Rex autẽ iratus valde cõminabatur Episcopo, asserẽs " quod nec ille Episcopus, nec aliquis de genere " eius ipsum regem dilexisset. Et quod efficaciter " procuraret, vt Papa animaduerteret in ipsum & " puniret. Ad quod Episcopus; Auferant Episco- " patũ, quem tamen non possunt de iure auferre, " Papa & Rex qui me fortiores sunt. Tollant mi- " tram, galea remanebit. Ipso etiam tempore in- " stillatum est multorum auribus quoddam incredibile, quod quidem absurdum est & nefas cre-

1255.

dere, quod ſcilicet quidam falſarii Bulla nequiter abutebantur. Et ſcedulis vacuis Bullam appendebant; vt quid placeret eis, poſteà inſcriberetur. Dicebant enim ad inuicem: Non placeat Chriſto, vt dominus Papa, qui procul dubio vir ſanctiſſimus eſt, talibus conſentiret enormitatibus, quem conſtat eſſe ad tantum apicem diuinitus ſublimatum. Qui fecit, quod nunquam aliquem Papam feciſſe meminimus, poſtulauit enim ab Eccleſia precum deuotionem ſibi impendi. Et quomodo credi poteſt, quòd hic faciat peiora prioribus? abſit. Et ita quærentes ſolatium ſuæ imperitiæ & anguſtiæ falſariis talia deliramenta ſub inuolucro imputabant.

Epiſc. Herefordenſis & ſui moliuntur ſchiſma inter Prælatos ſuſcitare.

PRocurare interim ſúmoperè nitebantur Epiſcopus *Herefordenſis* & *Ruſtandus*, & alij *Tranſalpini*, ſuſcitare ſchiſma & diuiſionem inter Prælatos *Angliæ*, ne concorditer cohærentes, dominum Papam in viam dirigerent veritatis. Et ſic à propoſito fruſtrarentur, pecuniis inhiantes, ſecundum illud Euangelicum: *Omne regnum in ſe diuiſum deſolabitur.*

Redit Eduuardus de Gaſconia.

TEmpore ſub eodem, videlicet in vigilia ſancti *Andreæ*, rediit dominus *Edvvardus* de *Gaſconia*. Quo die à Magnatibus *Angliæ* quamplurimis, & ciuibus *Londinenſibus*, ciuitate *Londino* nobiliter adornata, eſt receptus, & vſque ad regiam *VVeſtmonaſterialem*, cum magna pompa & applauſu eſt perductus.

Concordia inter Episcop. Dunelmenſem & I. de Bailloil.

EOdéque anno, facta eſt concordia inter Epiſcopum *Dunelmenſem VValterum*, & *Ioannem* de *Bailloil*, militem, ſuper pluribus controuerſiis inter ipſos motis. Similiter eſt pax reformata inter Priorem de *Thinemua* & dictũ *Ioannem*. Ipſe enim *Ioannes* ſupra quod deceret, & animæ ſuæ expediret, auarus, rapax & tenax; tam eccleſiam de *Thinemua*, quàm eccleſiam *Dunelmenſem*, diu ac multum iniuſtè vexauerat, & enormiter damnificauerat. Nec non & alias Eccleſias ac viros eccleſiaſticos ac milites, cauſis excogitatis & inuentis, ſibi vicinos læſerat fatigatos, iuxta illud: ------ *Omniſque ſuperbus, Impatiens conſortis erit.*

Similiter autem & auarus, cui ſua non ſufficiunt, alienis inhiabit. Cognoſcens autem dominus Rex, quòd idem *Ioannes* multis denariis abundaret, quæſtionem grauem contra ipſum, vt prædictum eſt, intendit: ſperans pro pace redimenda, theſauri ſui cumulum mutilare. *Robertus* autem de *Ros* ſimili modo illaqueatus, multiformiter vilius damnificatus.

Reuocata eſt vniuerſitas Pariſienſis.

IPſis quoque diebus, reformata & reuocata eſt cleri *Pariſienſis* vniuerſitas, quæ ſuſpenſis lectionibus & diſputationibus, & multis ſcholarũ diſperſis, paruit diſcrimini, per fratres *Prædicatores*, qui conſuetudinem vniuerſitatis antiquam voluerunt commutare, perturbata. Verumtamen eorum conditio, quia de eleemoſynis ſuſtentantur, non mediocriter eſt deteriorata. Domus autem Monachorum ordinis *Ciſtercienſis*, *Pariſiis* ſtudentium, quæ per Abbatem *Claræuallenſium*, videlicet de *Lexintona*, natione *Anglicum*, propter opprobria fratrum *Prædicatorum* & *Minorum*, initiata eſt, fœlix diatim ſuſcepit incrementum. Et placuit Deo, Prælatis, & populo eorum honeſta & ordinata conuerſatio. Non enim vagabãtur per ciuitates & pagos. Nõ erat eis pro clauſtrali maceria, Oceanus. Sed intra muros ſuos clauſi & ſtabiles conuerſantes: ſuo ſecundum regulam ſancti *Benedicti* obediebant ſuperiori. Quod laudabile reputabit, qui regulam S. *Benedicti* voluerit intueri. In principio videlicet genera diſtinguens Monachorum, *Sarabaitas* & *Gyrinagos* reprehendit. Veruntamen prædicationibus ſuis inſiſtentes, & ordinariorum auctoritatem eneruantes, multis laudabiles, multis quoque ſe præbuerunt reprehenſibiles. Aſſumpſerunt enim multi audaciæ cornua delinquendi; eò quod non oportuit eos ſuo ſacerdoti peccata confiteri. Ecce nocumentum. Aliqui verò, proprio ſacerdoti, quia fortè temulento, vel ob aliquas alias cauſas occultas, renuerunt confiteri, qui ad alas conſolationis & conſilij *Prædicatorum* & *Minorum* tranſeuntium, confidenter confitentes auolarunt. Et ecce refugium, & vtilitatis frugalitas.

Obiit Ægidius Hiſpanus Cardinalis. 1255.

OBiit autem eodem tẽpore, magiſter *Ægidius Hiſpanus* Cardinalis. Qui ætate fermè centenarius, ſingularis pare carens, extitit columna in curia *Romana* veritatis & iuſtitiæ, & munerum aſpernator, quæ rigorem æquitatis flectere conſueuerunt.

Comes Mareſcallus cõmonetur ad verba cõtra Regem.

IN concilio verò priùs memorato, quod per multos dies inutiliter protrahebatur, *Ruſtandus* falſos rumores & adinuentos, vt ſic dominum Regem magis incuruaret, fecit ſuſcitari & diſpergi, videlicet quòd *Manfredus* diſſipato exercitu ſuo, potionatus in portis mortis extitit conſtitutus. Quapropter humiliatus, & ſuam cognoſcens miſeriam, à Papa quæ pacis erant, inſtantiſſimè rogitabat: vnde tota curia *Romana* mirabili exultatione refecta, certificabatur quòd omnia optata ſuper negotio *Apuliæ* ad votum conſequentur. Vnde Rex adeò exhilaratus eſt & falſa conſolatione eleuatum eſt cor eius, vt filium ſuum Regem palàm appellaret. Et præproperè ad altare, quod proximum erat, iurauit ſuper illud, quòd iret in *Apuliam*, ipſam ad opus filii ſui *Ædmundi* recepturus. In eodem autem Parliamento, cùm Comes Mareſcallus verba iuſta faceret pro *Roberto* de *Ros* (qui grauiter inculpabatur, ita quòd iam appellatus de ſcelere de vita periclitabatur) dominus Rex congeſſit turpia conuitia, tam in ipſum Comitem, quàm *Robertum*; vocans Comitem in propatulo proditorem. Cui Comes in ira inflammata toruo vultu reſpondit, *Mentiris*. Nunquam profectò proditor fui, vel ero. Et addidit: Quid mihi ſi vos ius dirigat, facere potes, vel nocere? Cui Rex: Annonam tuam, poſſum flagellandam & venalem exponendam diripere. Et ſic edomitus, humiliaberis. Cui Comes, Si hoc feceris, flagellatorum capita vobis mittam amputata. Et cùm timerentur duriora, interponentibus ſe amicis, ab inuicem ſunt diuiſi. Et interciſa ſunt verba ampulloſa, ſed non penitùs pacificata; quin iram & odium parturirent. In hoc igitur mutilato concilio, cùm nihil de principali negotio perficeretur, tandem vltima die Barones reſponderunt, quòd noluerunt ſeipſos ampliùs, vt hactenus fecerunt, in aliorum commodum depauperare; nec voluerunt de arduis regni negotiis arcanis contractare. Omnia enim viderant plena vulpinis inſidiis & ſuſpicionibus. Scatet ciuitas *Londinum* non iam tantùm *Pictauenſibus*, *Romanis*, & *Prouincialibus*, ſed *Hiſpanis*, qui *Anglis*, maximè ciuibus *Londinenſibus*, nocumenta machinantur; adulterando, fornicando, furgando, vulnerando, & interimendo Rege eos minimè refrænando, ſed potiùs defendendo. Et concilium, ſi concilium dicendum eſt, cum multorum gemitibus eſt ſolutum. In feſto autem beatæ *Luciæ*, Archiepiſcopus *Dublinẽſis Lucas* viá vniuerſæ carnis eſt ingreſſus.

1255.

Quę quià intrusione *Huberti* de *Burgo* quondam Iustitiarij, cuius idem *Lucas* extitit capellanus, in Archiepiscopũ *Dublinensem* promouebatur, purgauit eum Dominus pœnitentem cæcitate corporali, plurimis misericorditer annis flagellatum.

Manfredo victori, mul. ti adhærent.

CVm hæc autem in *Anglia* agerentur, in *Trãsalpinis* partibus fortunalis rota volumen fecit prodigiale. Quos enim paulò antè in sublime exaltauerat, in abyssum demersit confusionis. Dissipatis enim exercitibus Papalibus; *Apuli*, cũ audissent quòd Papa terram eorum cuidam *Anglico* ignoto & alienigenæ, sine eorum consensu, contulisset, indignati sunt vehementer. Et idcirco maiori furore efferbuerunt, eo quòd Papa crucesignatos super ipsos *Apulos*, quasi super infideles, conuertit exterminandos. Igitur omnes *Apuli* Domino *Manfredo* sese mancipantur: & cum illo stantes vniuersi, etiam qui quandoque cum Papa steterunt, numerosum exercitum cootra Papam conflauerunt.

Secunda congressio Prælatorum coram Rustando.

PEr idem tempus, dum omnium *Anglia* Prælatorum vniuersitas iterum coram magistro *Rustando Londini* congregarentur, & nimis quotidianis deceptationibus vexarentur: Tandem propter absentiam Archiepiscopi *Cantuariensis*, qui in vltramarinis partibus morabatur; & propter ecclesiam *Eboracensem*, quæ secunda est in regno, vacantem, & propter aliquorum Episcoporum absentiam: cepit certa responsio super postulatis à Domino Papa per magistrum *Rustandum*, dilationem vsque ad festum Sancti *Hilarij*, vt tunc omnes ibidem congregati, efficaciter & præcisè responderent. Et sic diuisi, singuli post multa damna, expensas, & tædia, nescientes quid acturi forent, ad propria remearũt. Si enim siue iustè, siue iniustè per dictum magistrum *Rustandum* suspenderetur quis, vel excommunicaretur, Rex quasi *leo* in absconditio, *quærens quem deuoraret*, post quadraginta dies omnia diriperet infiscata. Papa & Rex, velut Pastor & Lupus, in ouium exterminium confœderati, omnibus ruinam minabantur. Ex tunc igitur quasi cæci palpantes ad parietem, diuisi sunt; & quilibet sibi consulere more *Anglicorũ* satagebat. Qui si de communi assensu communem syndicum & prolocutorem ad *Romanam* curiã destinassent; fœlici pace congauderent communiter.

Electus Toletanus & Episc. Bononiensis recedunt ab Anglia.

CErtificati igitur tam Electus *Toletanus*, quã Episcopus *Bononiensis*, quod Papale robur confractum est & eneruatum, & quòd Dominus Rex in maximam præcipitaretur iacturam & cõfusionem, noluerunt pandere seriem veritatis. Sed ditati muneribus impretiabilibus, stillatim recedentes; clanculò repatriarunt, & omnes qui Regem falsis pollicitis infatuauerunt, excepto magistro *Rustando*, quem Regia simplicitas adhuc sustinuit commorantem. Cùm autem huius maximè deceptionis, & Papalis confusionis Regi veraciter innotuisset, si sciret dolere, inconsolabiliter doluisset. Si pudorem nosceret, vsque ad amaritudinem spiritus cõfunderetur. Si quid cordis habuisset, prouocatus de tot iniuriis & damnis lacessitus, vltioni condignæ intenderet. Sed effœminatus & fascinatus, adhuc post tot deceptiones alienigenarum & hostium regni conciliis adhærebat: nec salubribus suorum naturalium persuasionibus, digoabatur inclinare. Et vt hoc indubitanter sciri possit, per quoddam verbum insolens & absurdum, quod idem *Rustandus* in fine memorati concilii (cuidam conquirenti super tam iniusta exactione Papali) in præsentia omniũ, qui ibidẽ fuerunt, dixit. Nisi esset ob reuerentiã Episcoporũ hic præsentiũ, non derelinqueris impunitus, dũ pilum haberes in capite. Ecce verbũ præsumptionis, & temeritatis, per quod perpendi potest, quòd ex Regis protectione cornua præsumpsisset. Similiter & magistro *Leonardo*, in cuius ore posita fuerunt verba Episcoporum exponenda, dixit idem *Rustandus*. Sunt-ne hæc verba aliorum ab ore tuo proponẽda? Vel ex teipso hæc habes? Et iussit illa scribi, quasi summo Pontifici intimanda. Et expauit magister *Leonardus*, quasi amissurus sua, licèt nil dissonum veritati aut rationi protulisset, maximè cùm alii pro eo verba facere noluissent. Obligatio, qua rex Papæ obligabatur, dicitur ascendisse ad ducenta millia librarum, & quinquaginta millia librarum sterlingorum, ad quæ persoluenda mercatoribus, Prælatos *Angliæ* Episcopus *Herefordensis* nescios obligauit.

Contentio inter Episc. Bathoniensem, & Abbatem Glastonensem.

EOdem tempore mota est grauis contentio inter Episcopum *Bathoniensem* & Abbatẽ *Glastonensem*: vnde Episcopus iter arripuit *transalpinum*, vt *Romæ* causa terminaretur. Rex autem partes Abbatis tuebatur, non considerans multiformes labores & expensas, quas eodem anno eundo & redeundo in *Hispaniam*, & etiam in remotissimas *Hispaniæ* partes subierat, precibus regis obsecundando.

Catalogus mortuorum circa hæc tempora.

OBierunt autem illo anno, vel illi anno tempore conntermino, Archiepiscopus *Eboracensis Vvalterus*, de *Grai*. Episcopus quoque de *Sancto Dauid*, *Thomas Vvalensis*. Episcopus *Lincolniensis Robertus*, magister *Vvilielmus Lupus* Archidiaconus *Lincolniensis*, Rex *Alemanniæ Vvilielmus*, qui & Comes *Hollandiæ*; & multi nobiles & ignobiles in ore gladii, vel submersi in confinio *Flandrię* & *Brabantiæ*. Obiit & magister *Robertus* de *Tortuna* Archidiaconus in curia *Romana*, qui ibidem degens, legit in Theologia, & in eadem curia *Ægidius Hispanus*, & *Vvilielmus* nepos *Innocentij* Papæ Cardinales. Obiit & *Vvarinus* de *Muntcheinsil*, Baro nobilis & diues; qui magnum & nobile condidit testamentum, vt prædicitur. Obiit & *Ernaldus* de *Bosco*, vnus de Protoforestariis *Anglię*, moribus & armis strenuissimus. Obiit & *Ioannes Romanus* Canonicus *Eboracensis*, auarus & cauillosus, diues valdè & senex. De familiaribus Regis obierunt Episcopus *Sarisberiensis Vvilielmus*, qui inter cætera facta sua sæcularia, vnum suscitauit, quod infinitas super caput congessit maledictiones. Obiit quoque *Vvilielmus* de *Hauerhulle*, Regis thesaurarius. Obiit insuper *Petrus Chacepore*, qui fine vitam claudere meruit glorioso, condito nobili testamento. Obiit & *Robertus Passeleuve*. Obiit quoque *Richardus*, magister coquorũ Regis, multo thesauro instauratus, qui sermè quinque, vel amplius marcarũ millia dicitur habuisse moriturus. De familia autẽ Reginæ speciali, obierunt Dominus *Robertus Muscegros*, ipsius Reginæ Senescallus. Obiit & *Vvalter* de *Brudel*, eiusdẽ Reginæ Thesaurarius. Obiit & magister *Alexander* Physicus; tres viri omni laude dignissimi. Obiit autem omniũ horum electissimus, Archiepiscopus *Eboracẽsis Vvalterus* de *Grai*; de cuius peritia & fidelitate si quis dubitet, custodia regni, quum Rex in vltramarinis agebat, testimoniũ perhibebit. Eodem quoque anno obierunt quidã nobiles in partibus *Gasconię*, qui ibidẽ cũ rege militabant. *Ioannes* quoque *Franciscus*, regis clericus, Consiliarius specialis, Beatæ *Mariæ Eboracensis*, & de *Selebi* Cœnobiorum desolator, morte subarratus, morbo paralytico est percussus.

1256.

Anni conclusio.

TRansiit igitur annus ille *Romanæ* ecclesiæ & Papali curiæ, si deuotionem populi reputet, virulentissimus. Expirauit enim, quæ consueuit haberi deuotio habita à Prælatis & populo penes matrem nostram *Romanam* ecclesiam, & patrem & pastorem nostrum, Dominum videlicet Papam. Et si illa curia fideles *Christi* multoties vsque ad amaritudinem spiritus cruentauerit, nunquã tamen, sicut hoc & sequenti anno, tã lethaliter vniuersos *Christi* seruos & singulos sauciauit. Coguntur enim insontes idololatrare, & quasi apostatæ, veritati, quæ Deus, abrenunciare. Et præter hoc (quod etsi intolerabile sit, tamẽ tolerabilius reputatur) bonis temporalibus violenter deprædantur. Quæ autem inconuenientia annus iste *Angliæ* præsentauit, præsenti pagina duximus inserenda. Cassantur Sanctorum priuilegia indulgentiæ, nec reputantur, & hoc non sine iniuria eorundem. Potestatẽ habet Papa in his, quæ operantur in ædificationem, non in his, quæ ad ruinam, secundùm Episcopũ *Lincolniensem* Robertum. Pro triennio, commutatur quinquennium; in promissione decimæ. subitò & tacitè. quia promissa sit per trienniũ. Nouum super terram. Consueuerunt semper laici Prælatis decimare, tantùm nunc Prælati laicis decimare coguntur. Concessa fuit decima in subsidium *Terræ Sanctæ*, cogimur transferre eam in subsidium *Apuliæ* contra *Christianos*. Concessa fuit decima pro obseruatione chartæ quam tenere prædictus Rex *Henricus* tenebatur; quæ tamen non obseruatur. Concessa fuit decima, vt Regi *in Terram sanctam* peregrinanti particulatim, secundùm prouisionem distribueretur; non vti nunc, de obligatione iniustissima, grauiora subire cogimur, multipliciter mentiri, falso profectò iuramento; quòd cœlitùs prohibetur in vtroque testamento. Concedere cogimur terminos solutionis, quos nullo modo tenere possumus, vt incidamus in laqueos vsurariorum suorum, quos socios eorum nouimus, & participes. Datur potestas personis prorsus indignis, super nobiles ecclesias, & eorum Prælatos excellentes. Venduntur Prælati, vt boues & asini: ecce vltimæ conditio seruitutis. Ecce venditores, eiciendi à templo, flagellandi. Sed quia ignobilius est, facere iniuriam violenter, quàm pati. cum innocentia credendum est, quòd super hoc clamor ascendat querulus ad Deum Dominum vltionum. Trãsiit, inquam, annus iste, licèt merita nostra illud non exigant, frugifer & fructifer, ita vt summa frumenti ad duorum solidorum; auenæ verò ad duodecim denariorum pretium, descenderet. Hoc etiam anno odium inueteratum, quod suscitauerat infœlix altera *Medea*, Comitissa scilicet *Flandrensium*, in tantum excreuit malorum aggerem; vt sequeretur hominum strages Infinita. Quia iam paruo tempore euoluto, cædes *Christianorum* per sæcula deploranda, tam ex parte *Francorum*, quàm *Alemanniorum*, læsos acuit ad vltionem. *Saturnus* vtique in suo dominabitur domicilio, qui est omnium Planetarum tristissimus, vnde ab *Ouidio* dicitur *Falcifer*, quia metit virentia, & viuida mortificat. *Terra Sancta*, propter treugas acceptas in pace suspiciosa decennali, tolerabilis; *Iudæis* autem cruentissimus.

Rex Angliæ celebrat Natalitia Vuintoniæ.

ANno Domini M. CC. LVI. qui est annus Regni Domini Regis *Henrici* quadragesimus; fuit idem Dominus Rex ad Natale Domini *Vuintoniæ*, vbi frater eius Electus inuenit ei cum pretiosis donatiuis omnia, vtpote cum eo conuiuante, necessaria. Et cum inter loquendum fecisset Rex verba pro eis, qui de Conuentu dispersi fuissent, Monachis; ne notam incurrere videretur ingratitudinis, qui ipsum in tantum apicem sublimarunt, & hoc per preces ipsius Regis, respondit Electus. "Nunquid non nouit innocentia vestra, sitim *Romanorum* hydropicam, toties expertam? Noui quòd nunquam sedabitur. Cui Electus: nec vnquam siccabitur mei fons thesauri, quin follosis illorum rictibus & spongiosis visceribus sans infundatur, donec meum de Monachis mihi aduersantibus desiderium adimpleatur. Et eisdem diebus cùm Mercatores *Gasconienses*, scilicet Vinitores, multa damna & iniurias per emptores, sicut consueuerant, sustinuissent Regios, lis exoriretur, responderunt Vinitores Regis exactoribus: "Nos nouum Dominum habemus, de quo multum fructum vtilitatis nobis speramus profuturum; vnde credimus, quòd vestras malas rapinas, quas consuetudines appellatis, in leges bonas vel saltem tolerabiles, commutabitis. Nouus Dominus noster est, & expedit ei, vt vtili fruatur concilio. & nos in hac nouitate sic tractet in omni mansuetudine & iustitia, vt ipse, qui est quasi planta tenera & nouella crescat fœliciter dilatata, & fructificet roborata. Quibus cum æditui Regij noluerunt obtemperare, sed vina eorum, sicut consueuerant, sine solutione violenter diriperent, ipsi *Gasconienses* Dominum suum, videlicet *Edvvardum*, adierunt, querimoniam grauem de supradictis exponentes, addendo quòd licentiùs ac liberiùs poterant, tanquam Mercatores. inter *Saracenos* applicare, mercimonia sua venalia expósituri, & pretia conuenientia sine impedimento reportaturi. Regis igitur Ballini hoc audientes, irati Regem adierunt dicentes: "Domine, non est in *Anglia* Rex, nisi vnus. qui habet iustitiã exhibere. Mercatores vinitores *Gasconienses*, alij quàm tibi conquesti sunt de iniuria. quam asserunt falsò sibi inferri. Et hoc in præiudiciũ tuum & regni constat redundare. Et cùm hoc Rex grauiter acciperet, ecce *Edvvardus* superueniens de his iniuriis, suis illatis hominibus, grauiter est conquestus, asserens se talia nullatenus velle tolerare. Cùm autem Rex talia intellexisset. ingemuit ab alto, dicens: Ecce sanguis & viscera mea impugnant me. Ecce sicut iam aduersum me commotus est frater meus Comes *Richardus*, sic & filius meus primogenitus. Ecce iam renouãtur tempora aui mei *Henrici* secundi, contra quem sui quãdoque charissimi filij procaciter recalcitrabant. Multi igitur super hoc sinistrè augurantes ne ventura peiora sequerentur, formidabant. Rex autem consilio fretus saniori sub silentio hæc omnia dissimulabat; & modestè iussit iniurias commissas emendare. *Edvvardus* verò, quasi præcauens sibi, ex tunc familiam suam amplians, cum ducentis equis equitauit.

Eclipsis Solis.

ET dum gaudia Natalitia adhuc agerentur, sexto die Natalis Domini, tertio videlicet Calendas Ianuarii, hoc est. in vigilia *S. Syluestri*, Sol passus est eclipsim particularem, *Toleti* autem vniuersalem. Tertio verò die sequenti, videlicet die circumcisionis, erat secundùm Calendarium Luna prima.

Prælati Angliæ mutire non audent contra Rustandum.

IN festo autẽ S. *Hilarij*, congregati sunt *Londini* Episcopi *Angliæ* & Archidiaconi, vndique vehementer angustati, vt darent responsum magistro *Rustando*, Papæ & Regis clerico, Papæ nuntio, Regis procuratori Coram quo.

1256, cùm magister *Leonardus*, de quo priùs fit meotio, quasi cleri aduocatus, & proloquutor vniuersitatis, verba faceret pro Episcopis; & inter cætera responderet *Rustando*, qui se erigebat contra magistrum *Leonardum*, dicens, *quod omnes ecclesiæ sint domini Papæ*; & diceret satis modestè, *verum est, ad tuitionem*, non *fruitionem*, vel *appropriationem*: secundùm quod dicimus, *omnia esse Principis*; ac si diceretur, *defensione, non dispersione. Et hac intentio fundatorum.* Ad hæc iratus magister *Rustandus*, ait: Loquatur de cætero quisque pro se, vt sciat tam Papa, quàm rex, quid quis in eorum dicat negotio. In quo verbo omnes ita fuerunt attoniti, quòd mutire vel non audebant, vel ignorabant. Patuit enim iam luce clarius, quòd Papa & Rex in grauamen ecclesiæ & cleri confœderabantur. Contra igitur postulata appellatum est. Noluit enim magister *Rustandus* mutare vnum iota vnius scripti quod scripserat: in quo insertum fuit, vt affirmarent Prælati, se recepisse mutuò à Mercatoribus *Transalpinis* pecuniæ memoratæ quantitatem non minimam, & ipsam fuisse conuersam in suarum commodum ecclesiarum, quod profectò manifestè falsum esse constitit vniuersis. Vnde affirmabant, nec sine ratione, quòd mori in hac causa, via fuisset martyrij manifestior, quam fuerat in causa beati *Thomæ* Martyris. Cùm autem magister *Rustandus* videret omnes vsque ad amaritudinem spiritus contristari, mansuetior effectus, dissimulauit, dicens, se velle cum domino Papa super hoc habere colloquium. Veruntamen missus est *Romam* Decanus *Londinensis*, scilicet S. *Pauli*, & quidam alij, pro vniuersitate ecclesiæ *Anglicanæ*. Timebatur autem super omnia, ne in hac causa succumberent Prælati præ duplici impetu tam validorum aduersariorum, videlicet Papæ & Regis, & ne hæc seruitus detestanda, & oppressio ecclesiæ & cleri, traheretur in consequentia; quod esset per sæcula deplorandum.

Promissio de obseruandis chartis libertatum concessis, &c.

PRouisumque est salubriter, vt magnæ chartæ regis *Ioannis*, quas sponte promisit Baronagio *Angliæ*, & iste rex præsens iterum, & nunc iterum de nouo in magna aula *Vvestmonasteriensi* sponte & liberaliter concessit, sub pœna horribilis Anathematis conseruentur. Et propter regis tyrannidem, quam non desinit exercere in ecclesiis vacantibus; alia charta, quam memoratus rex *Ioannes* concessit regno, conspectibus Papæ præsentaretur. Quam propter sui vtilitatem, si inuiolabiliter obseruaretur, præsenti paginæ duximus annectendam.

Confirmatio chartæ Regis I. per Papam Innocentium iij.

INnocentius *tertius*, &c. *Venerabilibus fratribus & dilectis filiis & vniuersis ecclesiarum Prælatis per* Angliam *constitutis, Salutem & Apostolicam benedictionem. Dignis laudibus attollimus magnificentiam creatoris, postquam idem, qui est mirabilis & terribilis in consiliis, super filios hominum aliquandiu tolerauit sui spiritus tempestates, quasi ludens taliter in orbe terrarum, vt sic ostenderet infirmitatem & insufficientiam nostram, nobis statim cùm voluit, dicens* Aquiloni, da, & Austro, noli prohibere, *imperánsque ventis & mari, statuit procellam in auram, vt nauta portum obtineant præoptatum. Cùm enim inter Regnum & Sacerdotium* Anglicanum, *non sine magno periculo utriusque damno super electionibus Prælatorum, grauis fuerit controuersia diutius agitata, illo tandem cui nil est impossibile, quique vbi vult spirat, mirabiliter operante, charissimus in* Christo *filius* Ioannes *Rex* Anglorum *illustris, liberaliter ex mera & sponta-*A *nea voluntate, de communi consensu Baronum suorum, pro salute animæ suæ ac prædecessorum & successorum suorum, concessit & suis literis confirmauit, vt de cætero in vniuersis & singulis Ecclesiis & Monasteriis cathedralibus & conuentualibus totius Regni* Angliæ, *in perpetuum liberè fiant electiones quorumcunque Prælatorum maiorum & etiam minorum. Nos igitur hoc ratum & gratum habentes, concessionem huiusmodi vobis, & per vos ecclesiis & successoribus vestris, prout in eisdem literis Regis perspeximus contineri, auctoritate Apo-*B *stolica confirmamus, ac præsentis scripti patrocinio communimus.* Ad maiorem autem firmitatem, & perpètuam memoriam huius rei, præfatas Regis literas super hoc confectas, præsentibus fecimus annotari, quarum tenor talis est. 1256.

Charta concessionis regis Ioannis.

IOannes *Dei gratia Rex* Angliæ, *Dominus* Hyberniæ, *Dux* Normanniæ, Aquitaniæ, *Comes* Andegauiæ, *Archiepiscopis, Episcopis, Comitibus, Baronibus, Militibus, Balliuis, & omnibus has literas visuris, salutem. Quoniam inter nos & venerabiles patres nostros* Stephanum Cantuariensem, *Archiepiscopum, totius* Angliæ *Primatem, & san-*C *cta* Romanæ *ecclesiæ Cardinalem*, Vvilhelmum Londinensem, Eustachium Elyensem, Ægidium Herefordensem, Iocelinum Bathoniensem, & Glastonensem, & Hugonem Lincolniensem *Episcopos, super damnis & ablatis eorum tempore Interdicti per Dei gratiam de meru & libera voluntate vtriusque partis plenè conuenit, voluimus non solum eis quantum secundùm Deum possumus, satisfacere, verumetiam toti ecclesiæ* Angliæ *salubriter & vtiliter in perpetuum prouidere. Inde est, quòd qualiscunque consuetudo temporibus nostris & prædecessorum nostrorum, hactenus in ecclesia* Anglica-D na *fuerit obseruata; & quicquid Iuris nobis hactenus vendicauerimus in electionibus quorumcunque Prælatorum; nos ab ipsorum petitione, pro salute animæ nostræ & prædecessorum & successorum* Regni Angliæ, *liberaliter mera & spontanea voluntate, de communi consensu Baronum nostrorum, concessimus & constituimus, & hac præsenti charta nostra confirmamus de cætero vniuersis & singulis ecclesiis & monasteriis cathedralibus & conuentualibus totius* Regni Angliæ, *vt libera sint in perpe-*E *tuum electiones quorumcunque Prælatorum maiorum & minorum, salua nobis & hæredibus nostris, custodia ecclesiarum & monasteriorum vacantium, quando ad nos pertinent. Promisimus insuper, quòd nec impediemus, nec impediri permittemus per nostros, nec procurabimus quin in vniuersis & singulis ecclesiis & monasteriis, postquam vacauerint Prælaturæ, quandocunque voluerint, liberè sibi præficiant electores pastorem, petita tamen à nobis*F *priùs & hæredibus nostris licentia eligendi, quam non denegabimus nec differemus. Et si forte (quod absit) denegemus, aut differamus, nihilominus procedant electores ad electionem canonicam faciendam. Et similiter post celebratam electionem, noster requiratur assensus: quem non denegabimus, nisi aliquid rationale proposuerimus, & legitimè probauerimus, propter quod non debeamus consentire. Quare volumus, & firmiter iubemus, ne quis vacantibus ecclesiis vel monasteriis, contra hanc nostram*G *concessionem & constitutionem in aliquo veniat, vel venire præsumat. Si quis verò contra hoc aliquo vnquam tempore venerit, maledictionem Dei omnipotentis & nostram incurrat, his testibus,* Petro Vvintoniensi *Episcopo*, VV. *Marescallo, Comite de* Penbroke, VV. *Comite* Vvaranniæ, R. *Comite* Cestriæ, S. *Comite* Vvintoniæ, G. *de* Mandeuilla, *Comite* Glouerniæ & Essexiæ, VV. *Comite de* Ferra-

1256. rus, VV Brivvor, VV. *filii* Giroldi, VV. *de* Cantelupo, H. *de* Nouilla, R. *de* Ver. VV. *de* Huntunchfeld. *Datum per manum magistri* R. *de* Marisco *Cancellarij nostri, xv. die Ianuarij* . *apud* Nouum templum Londini, *anno Regni nostri xvj. Anno scilicet Domini M.CC.xv. Nulli ergo omnino hominilicet hanc pagina m nostra confirmationis infringere, & ei ausa temerario contrai e. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit* . *indignationem Dei, & beatorum* Petri *&* Pauli *Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum* Lateram, *tertio Calend. Aprilis. Pont. nostri anno xviij.*

Multorū pia prouisio eneruatur.

HÆc & alia *Romam* deferenda, falubriter à fummo Pontifice difcutienda, prouidēbantur. Sed quid iuuat? hæc adiectio deteftabilis omnia infirmat. Præuaricatores, fufurrones, & Magnatum adulatores, peruertentes omnia, finiftrè interpretantur vniuerfa. Reportantque frequenter queruli à *Romana* curia tale refponfum, videlicet à domino Papa & fratribus: ,, *Nolumus* ,, *his diebus principes offendere* & addunt: *Oportet multa diffimulare, & conniuentibus oculis* (licet lædant) *pertranfire* Et fic, proh dolor, per meticulofos rigor iuftitiæ, maximè in illa curia, cernitur vacillare.

Ioannes Romanus archidiaconus Richemundiæ moritur.

EIfdemque diebus, obiit *Ioannes Romanus* Archidiaconus *Richemundiæ*, quàmplurimis faginatus redditibus & thefauris, hominum auariffimus. Hic fermè quinquaginta annis thefauris incumbens aceruandis, vnus de nobilioribus Canonicis *Eboracenfis* ecclefiæ, primus vel de primis fuit, qui quafi explorator impudiffimus arcana *Angliæ* referauit, & prouocauit *Romanos* vt redditibus *Angliæ* folito auidiùs & thefauris per fas & nefas inhiarent. Quo defuncto, Rex illicò eius præbendam & alia bona, quæ poterat occupare, ad fuum contulit, ratione vacationis Archiepifcopatus, beneplacitum.

Epifcop. Sarū VV de Eboraco obit.

ANni verò illius fub eodem tempore, obiit Epifcopus *Sarum*, *VVillielmus* de *Eboraco*, qui ab adolefcentia alumnus curiæ, per quam etiam promotus fuerat in Epifcopatum *Sarum*. Inter alia fæcularia, quibus deditus extitit, quandam pro lege confuetudinem peffimam in regno fufcitauit; vt fcilicet pro quantulocunque tenemento faciat tenens & fubiectus fuo fuperiori, à quo videlicet tenet, in magnum fubditorum damnum & detrimentum & fuperiorum paruum vel nullum emolumentum, fequelam curiæ etiam inuitus: vnde qui nunquam hoc fecerant, mirabantur fe ad hoc fuiffe coactos. Tranfiit autem idem Epifcopus ab his curis & follicitudinibus mundialibus, ij. Cal. Feb ad pericula quæ fæculares & curiales creduntur fubituri. Opera enim eorum fequuntur eos.

Archiepifc. Cant. vexat ecclefia Roff.

DIebus fub eifdem, Archiepifcopus *Cantuarienfis Bonifacius*, ecclefiam *Roffenfem* prægrauans, eiufque inuadens poffeffiones, tantam de facto fuo notam incurrit vituperij, vt ecclefia, cuius effe debet defenfor, per eum dicatur vexari. Epifcopus autem *Roffenfis*, cùm domino Regi huius vltori, lacrymabiliter fuper tanta iniuria conquereretur, Rex demiffo vultu refpondit: ,, Non poffum eum flectere ad iuftitiam vel humilitatem, ne ipfum tam generofum, & genus ,, fuum tam magnificum, præcipuè reginam, of- ,, fendam vel contriftem.

Scandalum ortum per Minores.

PEr idem tempus, cùm quidam *Iudæi* infames de morte miferabili pueri *Lincolniæ* crucifixi, per iuramentum xxv. Militum morti adiudicandi, in carcere *Londinenfi*, videlicet lx & xi. referuarentur ad fufpendendum, fecretos nuntios, prout æmuli eorum affirmant, ad fratres *Minores* miferunt, vt intercederent pro eifdem, vt à morte & carcere liberarentur, qui tamen morte digni [illegible]ant turpiffima. Ipfi verò (vt perhibet mundus, fi mundo in tali cafu credendum eft) mediante pecunia, ipfius fuis precibus & interceffione & à carcere & à morte, quam meruerant, *Iudæos* liberarunt; vt piè credendum arbitror, fpiritu ducti pietatis. Quia quamdiu quis in via eft & in hoc mundo, liberum habet arbitrium, faluari poteft, & fperandum eft de eo. Pro Diabolo autem, aut manifeftè damnatis, non eft fperandum nec orandum, quia non eft fpes de ipfis. Mors enim & diffinitiua fententia, ipfos femel irreuocabiliter illaqueant. Nec potuit eos hæc refponfio excufare, quin licèt inculpabiles, fcandalum eos denigraret. Populus iam plebeius, ne ipfis, vt priùs, in eleemofynis fuis benefacerent, manum retraxerunt. Et ficut *Londinenfium* tepuit deuotio penes *Minores*, ita & *Parifienfium* refriguit charitas verfus fratres *Prædicatores*, qui Vniuerfitatis antiquas & approbatas confuetudines, conati funt infirmare. 1256.

Captus Senator Romanus incarceratur.

HOc etiam anno captus eft à *Romanis* Senator eorum *Brancaleo*, quia Magnatibus vrbis, ficut & populo *Romano* videbatur rigidiffimus executor iuftitiæ, & vltor culparum inexorabilis. Quo capto & incarcerato, vxor ipfius Senatoris *Bononiam* venire feftinauit, vt ciuibus *Bononienfibus*, quod de Apoftolico Senatore conciue eorum, pro cuius faluatione obfides ferme xxx. tenebant, actum fuiffet, pleniùs intimaret. Quo cognito, ciues *Bononienfes* obfides, quos pro *Brancaleone* obtinuerunt, arctiùs tenuerunt. Primates igitur *Romæ* querimoniam fuper hoc Papæ grauem reponentes, procurantibus quibufdam Cardinalibus *Romæ* oriundis, obtinuerunt, vt fi *Bononienfes* obfides, quos pro *Brancaleone* retinuerunt, non redderent *Romanis*, ciuitas *Bononiæ* Interdicto fupponeretur. Quod & factum eft. *Bononienfes* autem Interdictum fuftinuerunt: nolentes obfides reddere *Romanis*. Sciebant enim proculdubiò, quod fi redderentur, *Brancaleo* feftinè morti traderetur.

Rex Francorum habet Parlamentum generaliff.

IN craftinum autem purificationis beatæ *Mariæ*, Rex *Francorum* generaliffimum tenuit Parliamentum, ad quod dominus Rex *Angliæ* fpeciales nuntios deftinauit, exigens, vt creditur, fua iura vltramarina. Credebat enim effe *Francis* formidabilis. Nihil autem obtinuit, nifi manifeftam contradictionem. Sed per nuntios fuos certificabatur, quòd Papales exercitus irreftaurabiliter diffipabantur: nec oportuit ampliùs de *Sicilia* vel *Apuliæ* follicitari. Propter quod non rogauit qui miffus fuerat, videlicet dominus *Manfel*, Regem *Francorum*, vt liceret Regi *Anglorum*. & his qui nomine eius cenfentur, liberum tranfitum habere per Regnum *Francorum* cum manu armata, vel thefauro, vfque in *Apuliam*. quam Papalis ei ad opus filij fui *Ædmundi* contulerat munificentia. Rediit ergo vacuus, nifi quòd rumores certos reportauit de Papalis exercitus contritione.

Bellum Taurinenfe ob captiuitatem Thomæ de Sabaudia.

EIfdemque diebus, Archiepifcopus *Cantuarienfis Bonifacius*, additis fibi Electo *Lugdunenfi Philippo*, *Petro* de *Sabaudia*, & manu armata non minima, profectus eft ad partes *Italiæ* ad expugnandum ciuitatem *Taurinam*, in qua *Thomas* frater eorundem *Sabaudienfis*, quondam Comes *Flandriæ*, captus in vinculis tenebatur. Idem enim *Tho.* fubiectis fuis tortuus & nociuus extiterat, & eos fecus quàm deceret, & contra eorum confuetudinem, tractauerat. Vnde ciues *Tauri-*

1256. *nenses* & *Astenses*, & alij eisdem confœderati, nolentes eius iniuriosos impetus ampliùs tolerare, restiterunt ei in faciem, propter genus suum præclarum, in quo plus æquo confidebat, ac in insontes tyrannicè proterue ebat. Vnde, vt prætactum est, ipsum in carcerem detruserant compeditum. Venerunt igitur ad eius ereptionem quasi rapida tempestas *Sabaudienses*; quibus potenter ciues restiterunt. Superueniens autem multitudo copiosa ciues compulit retroire, & in suam se recipere ciuitatem, quam potenter obsederunt. Abundabat autem *Petrus* thesauro, quem Comes *Richardus*, interposito tamen pignore, liberaliter commodauerat. Abundabant insuper Archiepiscopus *Cantuariensis* & Electus *Lugdanensis* sacro thesauro nobilium, quibus præfuerunt, ecclesiarum: vnde populoso exercitui suo larga stipendia pluendo distribuebant. Cæterum dominus Rex *Anglorum*, & regina maximè, quæ magis tenebatur; sterlingos desiderabiles eisdem affluenter transmiserunt. Dominus autem Papa, vt videretur esse amicus domini regis & reginæ *Anglorum* efficax, & adiutor non inanis; non aurum vel argentum, sed quandam epistolam elegantem consolatoriam transmisit: quam in *libro* reperire poteris *Additamentorum*.

F. Io. de Derlintona ad consilium regis Angliæ vocatur.

DOminus Rex eisdem diebus vocauit fratrem *Ioannem* de *Derlintona* ad familiare consilium suum, qui de ordine *Prædicatorum* existens, literatura pollebat excellenter & consilio. Necesse enim habuit rex, sanum consilium & consolationem habere spiritualem. Certificatus enim de contritione Papæ & sui exercitus, vnde regnum patuit discrimini, animo consternatus est vehementer.

Rex Ang. regem Manniæ baltheo cingit militari.

AD Pascha verò, dominus Rex *Angliæ* regem *Manniæ* baltheo cinxit militari, & in tyrocinio suo beneficia impendit & honores. Nomen autem regi *Manniæ Magnus* erat.

Interitus VV. de Hollandia Regis Alemanniæ.

ET eodem anno, *Vuillielmus* de *Hollandia*, quem dominus Papa creauerat & in tantum sublimauerat, vt iam adeptus fuisset regnum *Alemanniæ* & magnam materiam & occasionem ad Imperium *Romanum* obtinendum præconceperat, post infinitos Papales thesauros in eo & per eum exhaustos, *Frisones* homines rudes & incultos, ac indomitos leui nactus occasione cœpit hostiliter impugnare. Ipsi verò Septentrionalem quandam inhabitantes regionem, norunt nauali bello desæuire; & super glaciem fetaliter dimicare. De quorum *Frisonum* & *Sauromatarum* illis conterminorum regione frigida, dicit *Iuuenalis*:

Vltra Sauromatas fugere hinc libet & glacialem Oceanum, &c.

Frisones igitur, expositis tam per mare & arundineta, quam per terram, quæ tamen palustris est, insidiis, cùm hyemalis magis rigor ingrueret (videlicet circa purificationem beatæ Virginis) ipsum *Vuillielmum* cum iaculis, quæ vulgariter *Gaueloces* appellant, quorum maximè notitiam habent & vsum, *Danisque* securibus & gesis, lineis & leuibus armaturis cooperti, è vestigio hostiliter insequebantur. Et cùm peruenirent ad quandam paludem, & insideret idem *Vuillielmus* equum magnum bellicosum, ferro coopertum, loricatus & galeatus, crustis confractis glacialibus, quæ semipedalem excesserant spissitudinem, equus vsque latera submersus, infixus est in limo profundi. Quem cùm assessor iratus, vsque ad viscera confodiens calcaribus præacutis cruentaret, & cùm equus feruens & magnanimus resurgere niteretur, nec poterat, confractus & obrutus magis submersus, ipsum insidentem volutando in fragmentis lubricis & hispidis oppressit. Superuenientes igitur *Frisones*, cùm non esset qui oppresso subueniret, quia omnes fugerant commilitones, consimilem vitantes absorptionem, ipsius *Vuillielmi* corpus iaculis vndique quod iam humefactum frigore obriguerat, immisericorditer, licèt misericordiam postularet, confoderunt. Obtulit autem suis peremptoribus pro redemptione, vt ei parcerent, & viuum euadere permitterent, infinitam pecuniæ quantitatem: sed inhumani homines, non parcentes, ipsum in frusta detruncarunt. Et sic ab apice excelsæ dignitatis flos militiæ *Vuillielmus*, *Alemanniæ* Rex, & Comes *Hollandiæ*, cum de Imperio planè subarratus esset, Papæ creatura & alumnus, in abyssum confusionis ad arbitrium suorum hostium præcipitatur. "*Mori autem hostium arbitrio*, prout dicit "Philosophus, *est bis mori*. Hæc autem cùm do"mino Papæ innotuissent, doluit tot thesauros vndecunque & qualecunque raptos & collectos, in *Charybdim* transmisisse. 1256.

Obit Æ. lesia Comitissa Vvarannæ.

EOdemque anno obiit *Ætesia* Comitissa *Vvarannia* soror domini regis vterina, in flore iuuentutis suæ & prosperitatis, in dolorem regis maximum, suique mariti Comitis *Vvarenniæ I.* adolescentis.

VV. de Hort. & VV. de S. Eduardo, Monachi S. Albani, Romam missi.

ET circa idem tempus, cùm quidam Clericus *Transalpinus* ecclesiæ beati *Albani* nocumenta & damna machinaretur, missus est vnus fratrum eiusdem ecclesiæ ad *Romanam* curiam, vt contra dictum clericum, qui *Ioannes* de *Camezana* dicebatur, quod iustum erat, impetraret. Dictus igitur frater, videlicet dominus *Vuillielmus* de *Hortuna*, memoratæ ecclesiæ Cellerarius, assumpto secum magistro *Vuillielmo* de *S. Eduardo*. Dominica Palmarum iter arripuit transalpinum. Habuit etiam secum literas domini Regis elegantissimas, pro ipso deprecatorias, tam domino Papæ, quàm Cardinalibus. Quas quia Rhetoricè & optimè conceptæ & compositæ fuerunt, redarguit ille *Ioannes* cauillator, falsitatis: asserens quòd tam magnus intercessor, tam specialiter, tam familiariter, nunquam pro quodam simplici Monacho literatoriè domino Papæ & aliis grauibus & authenticis personis intercessit. Sed ipsius versuta redargutio, Regis posteà testimonio patuit denudata. Si quis illas literas videre desiderat, in *libris Additamentorum* poterit reperire.

Literæ Papales ad abbatem S. Albani.

EOdemque die missæ fuerunt literæ à domino Papa, Abbati & Conuentui memoratæ ecclesiæ, *sancti* scilicet *Albani*; vt infra mensem soluerent quibusdam Mercatoribus quingentas marcas, in quibus tenebantur eisdem Mercatoribus. Quem terminum si transgrederentur, scirent se ex tunc suspensos. Hoc insertum fuit in tenore literarum, cùm tamen nunquam scirent se alicui obligari. Et simili modo multis aliis Cœnobiis factum est, vt videlicet sic cogerentur iugum subire Mercatorum fœneratorum. Et vt efficaciùs pecuniam extorquerent exactores, dicebant omnia exigi ad opus domini Regis, præparati ad iter peregrinationis arripiendum.

Iudæi captiui manumittuntur.

EOdem anno, Id. Maij, dimissi sunt quieti *Iudæi* xxiiij. & xi. à Turri *Londinensi*, qui infames ibidem tenebantur compediti, pro crucifixione sancti *Hugonis* pueri *Lincolniensis*. Qui, inquam, *Iudæi*, iuiurata fuerunt culpabiles, iuxta assertionem *Iudæi* primò *Lincolniæ* suspensi.

Conueniunt Episc. Angliæ Londini.

EPiscopi *Angliæ*, variis exagitati angariis, in quindena Paschæ conuenerunt *Londini*,

1526. *Rustando* præcisè super exactione postulata responsuri. Qui primò fracti & discordes, fuerant recessuri. Posteà verò, animati per Barones, contradixerunt, ne domino Regi de Baronijs suis aliquid contribuerent.

Abbates Cisterciensis ordinis Radingum vocantur coram Rustando.

Diebus sub eisdem, magister *Rustandus* vocauit omnes Abbates *Cisterciensis* ordinis in *Anglia* auctoritate Apostolica; vt coram eo quarta Dominica post Pascha apparerent, mandatum domini Papæ ibidem audituros. Qui cùm conuenissent loco & die quo eos vocauerat, *Rustandus* facto prologo satis prolixo, postulat ab eis ad opus Papæ & ad opus Regis iuuamen pecuniare non modicum, quantum ascendit pretium lanarum suarum, vel ampliùs. Et nouit mundus, quòd in lanis eorum omnis eorum subsistit commoditas & sustentatio. Quod cùm audissent Abbates, communicato consilio, omnes constanter responderunt vnanimiter, quòd non licuit tali ac tantæ exactioni præcisè respondere: irrequisito assensu & consilio Abbatis & Capituli *Cisterciensis*, cuius membra erant & filij. Et sic irato valde magistro *Rustando*, ad sua cœnobia remearunt. Magister igitur *Rustandus* sicut solet infans læsus & querulus ad sinum matris, ad regem festinauit quantocyùs peruenire, asserendo querulans & conquestus, quòd Abbates *Cistercienses* ordinis vno spiritu procaci & superbo responderunt, se nullo modo ipsum in hac sua necessitate adiuturos. Rex igitur iratus iurauit, quòd singulos damnificaret, quos omnes nequiuerat flectere ad consensum. Et quia dixerant, quòd regem plùs decuit orationes ab eisdem exigere, quàm pecuniam: iurauit, quòd voluit & orationes habere ab eis, & pecunia non destitui. Erat autem tunc fortè in curia Abbas de *Bildewas* ordinis *Cisterciensis*, quem Rex obiurgans iussit sibi accersiri, & ait: „Quid est Abbas, quòd mihi indigenti & humiliter postulanti, auxilium pecuniare denegasti: Nonne sum patronus vester? „Cui Abbas: Vtinam patronus, pater, & defensor. Veruntamen non expedit vobis nos in extorsione pecuniæ damnificare, sed potiùs cum deuotione orationum suffragia postulare, exemplo pij Regis *Francorum* salubriter informatus. Cui rex: Vtrunque exigo, pecuniam videlicet cum orationibus. Cui Abbas: Non credo hoc posse contingere. Alterutro oportet te carere. Si enim substantiolas nostras à nobis violenter extorqueas, quomodo deuotè & sinceris cordibus pro te orabimus? Oratio nempè sine deuotione parum vel nihil prodesse præualebit. Rex autem, licèt satis eleganter respondisset Abbas, tamen Abbatibus *Cisterciensibus* tacitus insidiabatur vniuersis.

Abbas de Vvared, misericordiam postulat à Rege.

Erat autem tunc temporis quidam Miles diues, *Vvillielmus* de *Bello campo* dictus, vxorem habens nomine *Idam*, genere nobilem sed moribus degenerem nimis & ignobilem. Quæ circumdegentium religiosorum & religiosarum, persecutrix fuerat indefessa. Hæc igitur nacta iam nocendi Abbati de *Vvared* de Regis ira opportunitate, more fœmineo nocere machinans, grauem mouit contra dictum Abbatem in regis curia quæstionem; sciens quòd Rex ipsum iustè vel iniustè, quia iratus damnificaret. Et cùm ex causa pusilla, vel nulla, in misericordiam Regis cecidisset, & necesse haberet Abbas à Rege ipso, quia alias Rex vias præcluserat, misericordiam humiliter postulare, Rex toruo vultu iurando horribiliter respondit. „Qua fronte, Abbas, misericordiam postulas? Qui nuper mihi indigenti „misericordiam cum tuis Coabbatibus denegasti. Et damnificauit eum rex in multa pecuniæ, ad arbitrium & persequentium voluntatem effusione. Similiter autem & Abbas de *Rufford Cisterciensis* ordinis, pro quadam non causa, vt cautio, quam prouocarunt & excitarunt duæ viles personæ, quas garciones vocant, ad solutionem non minimæ pecuniæ, licet iniustè, cogebatur. Similiter & alij *Cisterciensis* ordinis Abbates, damna & iniurias subire multipliciter compellebantur. 1256.

Litera Papales procurant Cister.

Missi sunt igitur viri discreti de ordine *Cisterciensi* ad curiam *Romanam*, vt super hoc grauamine remedium impetrarent. Contra quos & Rex pro eo dominum *Vvillielmum Bonquer*, Militem & Iurisperitum, ad eandem curiam, & ob alia negotia destinauit. Impetratio autem *Cisterciensium* talis erat. *Alexander Episcopus, seruus seruorum Dei, dilectis filiis Abbatibus & Conuentibus* Cisterciensis *ordinis in regno* Angliæ, *ac locis qui sub eiusdem regni dominio subsistunt constitutis, salutem & Apostolicam benedictionem. Quantò excelsiorem eximiæ religionis gradum ordo vester gratia diuina conscendit, & sublimius suæ conuersationis stationem ac sanctimonia collocauit: tantò eum ampliùs sedes Apostolica pia mater continuis semper promouit augmentis, & spiritualibus fauoribus communiuit. Nos igitur, qui eundem ordinem affectu prosequimur intimæ charitatis, attendentes eisdem ordinis Monasteria regni* Franciæ, *à præstatione decimæ ecclesiasticorum prouentuum, à fœlicis recordationis* Innocentio *Papa prædecessore nostro, charissimo in* Christo *filio nostro regi* Francorum *illustri concessa in* Terræ sanctæ *subsidium, excepta fuisse, eodem rege deuotarum orationum eiusdem ordinis suffragia pluris, quàm temporalia subsidia æstimante. Ac volentes quieti vestræ, quantum cum Deo possumus, prouidere, specialem gratiam vobis faciendo, ne prætextu concessionis charissimo in* Christo *filio nostro regi* Angliæ *illustri à prædicta sede factæ, de decimis ecclesiasticorum prouentuum regni sui & locorum suo dominio subiectorum certò percipiendis ab eo tempore, in subsidium* Terræ sanctæ, *decimam redditum & prouentuum vestrorum ipsi regi seu alij soluere teneamini, nec ad ipsarum solutionem compelli possitis, auctoritate præsentium vobis indulgemus. Decernentes vos nihilominus à præstatione harum decimarum, & quarumlibet exactionum genere, seu obligatione bonorum vestrorum occasione huiusmodi, penitus liberos & immunes, omnes indulgentias & literas super hoc ab eadem sede concessas, & processus si qui contra vos & monasteria vestra, penitus reuocamus. Ac statuimus insuper concedendas, cuiuscunque tenoris indulgentias & literas, nisi de hac specialem & plenam de verbo ad verbum fecerint mentionem, vires aliquas aduersus vos & monasteria vestra non habere. Nulli ergo omnino hominum liceat, hanc paginam nostræ constitutionis & reuocationis infringere, vel ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum* Petri *&* Pauli *Apostolorum, se nouerit incursurum. Data* Neapoli, *octauo Calend. Iunij. Pontificatus nostri anno primo.*

Portus prohibetur.

Circa diem verò Sancti *Dunstani*, prohibuit Rex, nescitur qua ratione, portus, ne quis Prælatus, Miles, vel Clericus, transfretaret. cum tamen transfretauerant Episcopus *Bathoniensis*, & Episcopus *Roffensis*.

Hastiludium apud Elie.

Et circa Pentecosten, apud *Elie* commissum est hastiludium prosperè & generaliter, secundùm legem & disciplinam militarem: vbi

1256. *Eduardus* domini Regis primogenitus in lineis & leuibus, vt militaribus legibus informaretur, fuerat armaturis. Ibi multi Nobiles, dum conatentur laudem militiæ promereri; prostrati, verberati, & contriti conculcabantur. Quorum vnus fuit *VVillelmus Longaspatha*, qui nunquam postea restaurabatur.

Literæ deprecatoriæ pro ordine Cistercie.

Misit insuper eodem tempore Papa literas Regi deprecatorias, pro ordine *Cisterciensi*. Scripsit insuper *Albus* Cardinalis Regi deuotissimè pro ordine *Cisterciensi*, ne pro Deo ipsum sacrum ordinem talibus vexaret exactionibus; & sic ad horam *Cistercienses* respirarunt, qualiquali pace gaudentes.

Modificatio Papalis.

Qui verò ex parte vniuersitatis Prælatorum ad Romanam ecclesiam destinabantur, talem adepti sunt modificationem, & de intolerabili rigore remedium. Alexander, &c. Prælatis, &c. Prouisionis nostræ prouenire debet auxilio, vt vnde nullum estis commodum assequuti, detrimentum minimè sentiatis. Cùm igitur venerabilis frater noster Herefordensis *Episcopus*, de nostra licentia sibi per literas nostras concessa, à dilectis filiis specialibus, Oliuero Rosa, ac eorum sociis, ciuibus ac mercatoribus Florentinis, quingentas marcas sterlingorum mutuò receperit, pro negotiis charissimi in Christo filij nostri Anglorum *Regis illustris*: quanquam in literis ipsis & instrumento publico confecto super huiusmodi mutuo contineatur expressè, quod non pro vestris & monasterij vestri negotiis fuit huiusmodi pecunia mutuata, pro qua etiam idem Episcopus vos ac dictum monasterium & eius bona, præfatis mercatoribus obligauit. Nos volentes super hoc taliter prouidere, quod vos vel dictum monasterium ex hoc non incurratis aliquam læsionem, auctoritate præsentium vobis indulgemus, vt si eundem regem in prædicta pecuniæ solutione cessare contigerit, & vos de ipsa mercatoribus satisfacere memoratis, liceat vobis decimam vestrorum prouentuum ecclesiasticorum, dicto regi ab Apostolica sede pro Terræ sanctæ subsidio deputatam, vsque ad quantitatem prædictæ pecuniæ, quam mercatoribus solueritis eisdem, ac damnorum & expensarum, quæ fortè propter hoc incurretis, libere retinere: non obstantibus aliquibus literis super executione prædictæ decimæ, sub quacunque forma verborum, ad quoscunque iudices seu executores, à sede impetratis, vel etiam impetrandis. Cæterum, si occasione huius retractionis prædictæ decimæ, fuerint in vos vel aliquem vestrum per quoscunque suspensionis, excommunicationis, vel Interdicti sententiæ promulgatæ, decernimus eas auctoritate præsentium nullas esse, & vos ad ipsorum conseruationem non teneri.

Tepuit multorum deuotio erga Papam.

Diebus sub eisdem tepuit deuotio multorum, quem de Papa nostro patre, & ecclesia *Romana* matre nostra habere consueuerant. Ex quo enim in principio creationis suæ precum suffragia exigebat à fidelibus, hypocrisim reputant & sæcularitatis palliationem quàmplurimi, sed de sua suspicione decepti: cùm sanctus nos admoneat, dicens: Cùm quid inceperis bonum, instanter Deum posce, vt ipse perficiat, &c. Sed quia huiusmodi deuotionem opera subsequútur contraria, verba de eo percurrunt incongrua. Spes igitur præconcepta de sanctitate Papæ, prorsus euanuit exsufflata. Veruntamen multorum auribus veraciter insillatum est, quòd de Bulla decepto Papa fraus committitur multiformis. Sed hæc ratio, si tamen ratio est, Papam non excusat.

Ægid elect. in Episc Sar.

Tempore sub eodem, Canonici *Sarum* elegerunt magistrum *Ægidium* de *Bredeley*, in A Episcopum & suarum Pastorem animarum. Qui Regi præsentatus, cùm nullus reprobationis scrupulus in ipso poterat inueniri, receptus est. 1256.

R. de Norvvic. electus Archiep. Dubl.

Magister insuper *Radulphus* de *Noruuico*, vir dapsilis & facetus, sed à primis annis plùs in Regis curia, quàm liberalium artium schola eruditus, electus est in Archiepiscopum *Dublinensem*. Sed propter aliquorum contradictionem, dilata est eiusdem confirmatio. Reprehendebantur nempe electores, eò quòd hominem elegissent penitus sæcularem, & adhuc in regis clientela ac custodia, *Hybernia* telonio assidentem. Et sic cassabatur.

B

Abbas VVestm. & Rustandus transfretant.

Dominus Abbas *VVestmonasteriensis*, & magister *Rustandus*, Electusque *Sarum* pro domini Regis negotio, eodem Rege sic volente; nescitur ad quid, sed ob arcanas causas, vnnam bonas, transfretarunt. Et pro multiplicans sæcularium discordiarum, tediniuis seminibus extirpandis, *Bathoniensis* & *Roffensis* Episcopi latenter & festinanter transalpinauerunt. Abbas autem, & eius socij, intrante Iunio mense iter arripuerunt.

C

Nouum regis decretum de tyrocibus faciendis.

Anno sub eodem exiit edictum Regium, præceptumque est & acclamatum per totum Regnum *Angliæ*, vt quilibet qui haberet xv. libratas terræ & supra, armis redimitus tyrocinio donaretur, vt *Anglia*, sicut *Italia*, militia roboraretur. Et qui nollent, vel qui non possent honorem status Militaris sustinere, pecunia se redimerent.

Pax inter Flandrenses, Alemannos, & Francos.

Pax est reformata inter Francos, *Alemannos*, & *Flandrenses*; suspecta tamen. Tot enim vtrobique imò vndique læsi, damnificabantur, quòd nondum sine igne iracundiæ cinis glomeratus penitus poterat infrigidari. Pacificabantur autem populi memorati, die sanctorum *Cirici* & matris eius.

D

Tempestas magna.

Et tertia die sequente, tempestas incomparabilis venti pluuialis, siue pluuiæ ventosæ, cum grandine & tonitru, & coruscatione & fulgure, mortalium animos terruerunt, & damna irrestaurabilia perturbando suscitarunt. Videres enim rotas molendinorum ab axibus auulsas, ad partes remotas per impetus aquarum transportatas, domus finitimorum dissipare. Et quod aqua in molendinis aquaticis fecerat, ventus in molendinis quæ vento voluuntur facere non pepercit. Pilæ pontium, fœni aggeres, piscatorum tuguria, cum retibus & contis, imò etiam infantes in cunabulis subitò asportabantur, ita vt videretur aquæ *Deucalionis* renouari. Et vt de aliis sileam, *Bedefordia*, quam fluuius lambit, *Usa* dicta, sicut paucis antè lapsis annis, damna incurrit inæstimabilia. In vno enim loco, sex domus continuò vicinæ fluctibus rapidis asportabantur, vix suis ereptis habitatoribus. Et alia loca contermina illi flumini, similia pericula subierunt.

E

F

Constitutio facta apud S. Albanum in memoriam Regis Offa.

Anno quoque sub eodem, apud sanctum *Albanum* in Capitulo statutum est, die decollationis eiusdem beati *Albani Anglorum* Protomartyris; quando videlicet consueuerunt omnes eiusdem Cœnobij Cellarum Priores ibidem conuenire: in præsentia Abbatis & Conuentus omniumque Priorum supradictorum, vnanimi consensu vt completa qualibet hora Canonica in choro, & post gratias prandij, & similiter in infirmaria, & camera Abbatis, perfinitis scilicet precibus & Psalmis familiaribus, dicatur in propatulo & in eadem voce: *Anima Regis Offæ requiescat in pace*. Quod in perpetuum continuè inuiolabiliter obseruetur. Hoc autem nunquam

G

1256.

anteà factum fuiffe memoratur, quod nulla ratione poterat excufari. Sed ne talis ac tantæ ingratitudinis Conuentus poffet ampliùs redargui, licèt ferò, nunc falubriter eft decretum. Erat enim ille Rex magnificus, videlicet Rex *Merciorum*, memorati cœnobij fundator munificus, & religionis reftaurator piiffimus. Ipfe nempè Rex *Offa* licet humillimus & religiofiffimus, bellipotentiffimus fuit, & in armis ftrenuiffimus. Et ficut *Carolus Magnus* in *Francia*, qui erat Regi *Offa* contemporaneus & amiciffimus, omnes fibi rebelles edomuit: fic *Offa* magnanimus omnes Regulos, qui in *Anglia* quondam debacchabantur, vicit, & ab *Anglia* irreuocabiliter autugauit. Ita quod idem Rex totam ferè Monarchiam Regionis folus tenuit *Anglicana*. Adquifierat enim potenter, & tenuit viginti duas Prouincias, quas *Anglici Shyras* vocant. Nec à materia noftra reputo alienum, fi eas huic paginæ inferamus, vt per fuæ dominationis amplitudinem, eius magnificentia & in fancta nobilis Cœnobij conftructione, ipfius fanctitas pleniùs defignetur.

Prouinciæ quibus præfuit Rex *Offa*.

Herefordenfi & Vvigoraienfi,	i.	ii
Gloueruenfi & Vvarevvikenfi,	iii.	iiii.
Ceftrienfi & Staffordenfi.	v.	vi.
Scropefbirenfi & Direbirenfi,	vii.	viii.
Legreceftrenfi & Lincolnienfi.	ix.	x.
Northamtonenfi & Exonienfi.	xi.	xii.
Bakingamenfi & Bedsfordenfi.	xiii.	xiiii.
Huntudenenfi & Cantabrugenfi,	xv.	xvi.
Herefordenfi in Effexia.	xvii.	xviii.
Midelfexia & Northfulkia,	xix.	xx.
Suthamptonia & Rotholandia,	xxi.	xxii.
vel *Suotinghamia*.	xxiii.	

Studium Regis Offæ erga Cœnobium fancti Albani.

ISte infuper Rex *Offa*, in quantum potuit aliquis Rex Cœnobium *fancti Albani*, quod & ipfe magnificè fundauit, liberum effe conftituit in temporalib. Et vt ipfum liberum faceret in fpiritualibus, *Romam* in proprio corpore adiit, vbi Scholam *Anglorum* inftituit, & multa fecit obitet beneficia. Meritò igitur beneficium hoc fpirituale memoriæ eius immortali adhibetur, vt in perpetuum deinceps quotidie in fine cuiuflibet horæ Canonicæ, & poft gratias prandij, anima eiufdem Regis in Conuentu, & alibi, vt prædictum eft, abfoluatur.

Senatore capto, orta eft fedit o Romæ.

TEmpore fub eodem, capto & incarcerato Romanorum Senatore *Brancaleone*, propter rigorem iuftitiæ, quam inuiolabiliter tenebat, (fecit enim conuictos de homicidio, furto, & aliis facinoribus, fufpendi, mutilari, & multiformiter puniri) orta eft feditio in vrbe inter nobiles ciuitatis & populum. Vxor igitur Senatoris, quam Senatricem dicunt, fugiens feftinanter & latenter *Bononiam*, vbi obfides pro ipfo *Brancaleone* Senatore tenebantur circiter xxx. de nobilioribus adolefcentulis vrbis, ciuibus *Bononienfibus* quæ acta fuerant, intimabat. Ciues igitur obfides arctiùs tenebant. Cardinales igitur quidam, de ipfa vrbe oriundi, & de nobilibus ducentes originem, exafperarunt dominum Papam in *Bononienfes*: & fic aucta eft perturbatio.

Pugna orta in nundinis fancti Botul.

ANno fub eodem, apud fanctum *Botulphum*, tempore nundinarum, orta eft difcordia, quæ litem generauit, lis autem pugnam, inter *Petri de Sabaudia*, & *Roberti de Tateshale* homines, cruentam fufcitauit. *Petrus* enim & *Robertus*, emolumenta quædam in illis nundinis participando recipiunt. Et dum numerus armatorum pugnantium in immenfum excrefcens, ftragem magnam minaretur, homines Comitis *Richardi* prudenter tumultum ortum fedauerunt. *Petrus* enim ab *Anglia* receffurus, ipfum Comitem poffeffionum fuarum, precibus multiplicatis cum muneribus, conftituerat defenforem. Et fic profuit *Petro* plùs eius abfentia, quàm præfentia. Dictum enim eft, inhoneftum fuiffe nimis in abfentem defæuire, maximè pro liberatione fratris fui, pio ac geniali fpiritu dimicantem. Et fic quieuerunt omnia ad tempus certamina inchoata.

1256.

Papa fcribit Regi ac Reginæ Anglorum.

PEtrus autem de *Sabaudia* conftantiffimè cum Magnatibus generis fui, videlicet Archiepifcopo *Cantuarienfi* & Electo *Lugdunenfi* & aliis *Sabaudienfibus*, vrbem *Taurinam* infeftat, ita vt deficientib. victualibus, nec poterat eis pondus proficere, vrbem fuam imbelli populo vacuarent. Ciues igitur quantò plùs arctabantur, tantò firmiùs Comitem *Thomam* tenuerunt vinculatum: vt fi ciues puniendi fortè caperentur, ipfe Comes, qui primus & vltimus caufam perturbationis fufcitauerat, primitus puniretur. Dominus autem Papa, vt videretur domino Regi *Anglorum* & Reginæ in hoc cafu profuiffe, ipfos blandis confolationibus demulcendo, fcripfit eifdem fic.

Alexander Epifcopus, &c. Chariffimæ in *Chrifto* filiæ, illuftri *Reginæ Anglorum*, falutem & Apoftolicam benedictionem. Nimis amaræ nimiumque moleftæ funt nobis iniuriæ, quæ deuotis ecclefiæ filiis irrogantur: valde cor noftrum offenfæ fidelibus Apoftolicæ fedis illatæ conturbant. Sed de illorum moleftiis plùs dolemus, quorum circa fedem Apoftolicam femper deuotio ferbuit, clarumque finceritas, quòd inter alios puritatis titulo præfigniri meruerunt, & vberiori ab eadem fede fulcita fauore & attolli honorificentia potiori. Horum namque grauamina illicò fentimus in nobis, qui mox cùm læduntur, deguftamus fuarum amaritudinem læfionum. Sanè ad audientiam noftram, non fine cordis amaritudine, & mentis tribulatione peruenit, quòd nuper *Aftenfibus* ciuibus ad depopulationem caftri *sancti Caleri* hoftiliter procedentibus, dilectus filius nobilis vir *Thomas de Sabaudia* Comes, auunculus tuus, qui in eodem caftro tunc temporis morabatur, recedens exinde, ad ciuitatem fe tranftulit *Taurinenfem*, fperans cum auxilio ciuium ciuitatis eiufdem, fuorum vtrique Vallallorum, in fucceffu prædicti caftri, quod ad eum fpectare dignofcitur, recuperare. Sed dicti ciues, tanquam contemptores diuini timoris, & famæ propriæ neglectores, fidelitatis iuramento, quo prædicto Comiti tenebantur aftricti, temerè violato, eifdem *Aftenfibus* procurantibus, & ad id auxilium impendentibus, ipfum capere & detinere, non fine proditionis nota, nequiter præfumpferunt. Et quidam rumor iam finifter, interiora noftra dolore immani acriter vulnerauit: quia tantò venit auribus noftris acerbior, quantò detenti nobis charior eft perfona. Triftamur itaque, nec indignè, quòd filius, quem inter alios præcipuè complectimur, taliter detinetur. Dolemus, nec mirum, quòd tanti perfona Magnatis, de cuius fincero confidebamus obfequio, in manus fuorum incidit proditorum: arctiùfque tenetur, quia deuotione affidua inualefcens, ad prædictæ fedis exaltationem indefeffa follicitudine laborabat. Cùm enim prædictum Comitem fuumque genus fingulari beneuolentia profequimur, cùm eiufdem domum propter fuæ deuotionis merita quodam femper affectu prætulerimus fpeciali,

1256. ciali, magis ex hoc suarum sentimus aculeos passionum, amplius ob id aduersitatum ipsius amaritudinem delibamus. Quin imò sic proximo nos eius detrimenta contingunt, quòd ea patienti compatimur statim: similiter non potest vnquam aduersitatis flagello feriri quin percutiamur protinus cum eodem. Similes quippe nobis affectus commisit, proptiosque dolores amara nobis transfosione partitur. Ideo serenitatem tuam rogandam intentius duximus, & hortandam, quatenus personas & bona ciuium *Taurinensium* & *Astensium*, in terris tuæ ditioni subiectis existentium, capi facias, & tam diu detineri, donec præd. Comes restituatur pristinæ libertati. Regi quoque consimilis Epist. est transmissa.

Abbate Abendoniæ languente, Conuentus aliquem eligendi licentiam à Rege impetrat.

EOdem verò anno, Abbas *Abendoniæ* paralyticus, dum in otiis langueret et morte subactatus, venerant Monachi eiusdem domus ad Regem, postulantes humiliter, vt cedente Abbate sibi & aliis inutili liceret eis domum suam pacificè possidere, & eidem consulere vtiliter disponendo. Propter quam gratiam, ex abundanti eidem Regi quingentas numerarunt marcas. Cùm autem domum redirent, infra quindecim dies obiit Abbas paralyticus. Conuentus autem sibi illico eligendo prouidit salubriter: quod enim sic eis liceret, insertum fuit chartæ, quam de Rege obtinuerant. Credebat enim Rex, quod diutius vitam continuaret. Consueuerunt enim paralytici vitam protrahere diuturnam. Cùm autem Rex de morte eius certificaretur, obstupuit vehementer. Et dolens exclamauit, dicens: O pro capite Dei (vt verbis eius vtar consuetis) qualiter fallor, seductus & circumuentus, qui non plus quàm quingentas marcas ab illa opima domo recepi, tam cito in posterum vacatura, qui de syluis eiusdem domus, si in manu mea paucis diebus teneretur, absque aliis emolumentis, tantundem fueram recepturus, vt mille marcas, vel plus, ad ærarium meum reuocarem. Patuit ergo luce clarius singulis & vniuersis, quod de die in diem magis ac magis, postquam Rex iurauerat se pacem & libertatem Ecclesiæ sustinere & conseruare, eius auaritiam sitim & incrementum suscepisse.

I. de Dia Angliam ex præcepto Papæ.

PEr idem tempus, frater *Io.* de *Dina*, vel *Dia*, vir quidem commendabilis, de ordine *Minorum*, venit in *Angliam*, vt auctoritate Papali, quæ emendatione indigebant, reformaret.

prior V vinc. intrusus stabilitur

PRior autem Winton. per Electum intrusus, *Andreas* nomine, adminiculo ipsius Electi, in loco suo, quem occupauerat, contra omnium opinionem (vt sciatur quantum possunt munera *Romæ*) stabilitur. Et qui tot expensas pro iure suo obtinendo effuderat, rediit in *Angliam*, suo defraudatus proposito quamuis de promissione certissima, non sine opima retributione, spem præconceperat, vt Prior in domo sua, prout Ius exegerat, restitueretur. Assignata igitur sunt ei quædam maneria, vt inde vitam confusionis quoad viueret, continuaret, de domo Wint. vt sciant omnes quantum valent munera in curia *Romana*. Dispersi igitur Monachi non sine rubore reuocantur.

Ciues Lond. iterato talliantur.

CIues *Lond.* iterato ad quingentas marcas talliantur. Et vt color causæ variæ, nunc ad opus Regis, nunc ad opus Reginæ, expectantes vt ad opus *Eduardi*, quasi serui vltimæ conditionis, ad Regis arbitrium, *non obstante aliqua libertate*, apportientur: Iugum subeunt seruitutis.

Diripiuntur bona R. de Ros.

DIripiuntur res *Roberti* de *Ros*, boues, oues, instaurationes eius, & quæcunque habuit in regno *Angliæ* inhumanè, & ad voluntatem emptorum bonis venduntur conditionibus. Nec profuit ei humilitas satisfactionis, quam obtulit vel quam de Rege obtinuit, vt, videlicet, non permitteret Regem & Reginam condormire, propter eorum iuuentutem, donec quidam terminus veniret qui nondum venisse probabatur. Sequebatur autem Regem, eius postulans gratiam & præstolans, quam tamen non poterat adhuc obtinere. Instillatum est auribus plurimorum, quòd gratiæ Regalis priuatio ab inueterato odio *Norensium*, qui quondam patrem suum oderant, Rex ipsum sicut & alius *Norensis* persequebatur. Omnes enim *Norenses*, præter ipsum *Robertum* & *Iohannem* de *Bailloel* (quem iam summo conamine nitebatur Rex illaqueare) suis pristinis priuauit prosperitatibus, & eorum possessiones transtulit ad alienos. O Regem mirabilem, cui impensa officia quasi nebulæ pertransierunt matutinales, offensæ verò per tot tempora thesaurisantur: Responsio autem sæpedicti *Roberti* incircumspecta, quando per corpus suum defendendo, noluit de obiecto crimine se purgare iudicio inimicorum suorum, vel amicorum fortunalium, qui ruentem præcipitant, & fulciunt eleuatum, ipsum reprobum reddiderunt.

pax inter Abbates S. Albani & W.

EOdemque anno, post multas altercationes, facta est pax inter Abbatem S. Albani & Abbatem Westmonasterii, super lite mota de Aldenham; forma autem in libro additamentorum poterit reperiri.

Consecratur Seualus in Archiep. Ebor.

MAgister *Seualus*, assumptus de gremio Ecclesiæ *Eboracensis*, videlicet de Decanatu, consecratus est in Archiepiscopum eiusdem Ecclesiæ de quo sanctus *Edmundus Cantuariensis* Archiepiscopus (de cuius schola & societate idem *Seualus* quandoque exstitit) multa bona futura præconisauit.

pax facta inter Epis. Eliensem VV. & Abbatem Ram. H.

TEmpore quoque sub eodem, facta est pax inter Episcopum *Eliensem VV.* & *Hugonem* Abbatem *Ramesiæ*, super lite mota de terminis in *Marisco* statuendis. De quo *Marisco* hoc mirum nostris accidit temporibus, vt vbi quondam annis antiquissimus, quorum non extat memoria, loca inuia & inaccessibilia, vbi nullus hominum vel pecudum gressus fuit, vel habitatio, sed carecta, luta profunda, & arundineta palustria, solis auibus (nedum dicam dæmonibus inhabitata, prout legitur in vita beati *Guthlaci*, qui ibidem sponte, vtpote in loco horroris, & vastæ solitudinis cœpit habitare) nunc in prata delectabilia, & etiam terram arabilem conuertuntur. Et quæ ibidem pars segetes vel fœna non producit, gladiolum, cespites, & alia ignis pabula cohabitantibus vtilia, germinando abundanter subministrat. Vnde lis & grauis contentio de terminis locorum talium & terrarum, inter eos qui ab initio *Mariscum* inhabitabant exorta, lites & prælia suscitabat.

Scandalum ortum Lond. apud S. Trinitatem.

IN festo verò, scilicet quod dicitur beati *Petri ad vincula*, in domo sanctæ *Trinitatis Londini*, duo eiusdem domus Canonici, dum de lana caprina sæpè contenderent, ira litem suscitauit. Ira autem contentiosa & reseruata, odium inexorabile parturiuit. Odium autem vltionem studuit per sanguinis effusionem & etiam internecionem, consummare, Diabolo iram & odium, flatu nefario prouocante. Vnus igitur eorum nacta temporis ad tantum facinus aggrediendum, opportunitate, alterum interfecit, & vt videretur ad hoc prouocari interfector, seipsum vltrò grauiter vulnerauit, & horribiliter cruentauit. Orto igitur flebili tumultu, captus est author sceleris supradicti. Et

1256.

prout rigor exegit iustitiæ, est punitus. Diabolo igitur hæc omnia machinante, religio tota, quam præcipuè studet diffamando denigrare, notam inde cepit, scandalum, & maculam confusionis. Proh pudor, imò proh dolor! Ambo isti Canonici decanonizati damnationis inhientes periculum, ante summi Iudicis tribunal, humani generis hostili calumniatori quid poterunt respondere? Væ illis per quos scandalum suscitatum, religionem maculat vniuersalem. Caueant igitur, caueant religiosi, quibus instantius Diabolus insidiatur, iurgiis instiantibus iram aut odium reseruare. Quia

Ira parit litem, lis prælia, prælia mortem.

Talisque mors prima, secundam generat sempiternam.

Manfredus agnoscitur legitimus filius Imp. Fried.

TEmporibus quoque sub eisdem, *Manfredus*, qui filius tantum naturalis *Frederici* diu credebatur, iam inquisita & scita rei veritate, non iam tantum naturalis, id est, illegitimus, imò pro legitimo habebatur. Vnde ab omnibus *Siculis* & *Apulis* & finitimarum illarum Regionum incolis, qui eidem cœperunt adhærere, amabatur & honorabatur. Contigit enim, quòd iam circiter viginti annis elapsis, mater ipsius *Manfredi* grauiter infirmata, vocauit ipsum, scilicet Imperatorem, vt misertus illius pro Deo ipsam visitare non dedignaretur. Credebatur namque in proximo moritura. Et cùm venisset Imperator, ait mulier iunctis palmis, & obortis lachrymis cum singultibus, Domine miserere mei in proximo morituræ & succurre periturę, de periculo corporis mihi formidandum est, sed multo magis sollicitor de periculo animæ imminenti. Habes namque filium quendam naturalem *Manfredum*, quem tibi genui. Placeat igitur me desponsari, vt & ille *Manfredus* legitimetur, & anima mea à periculo liberetur. Inclinatus est igitur precibus supplicantis, & ipsam sibi matrimonio copulauit. Hæc autem multis annis multos latuerunt. Sed hoc anno, omnibus *Siculis* & *Apulis* manifestè patuerunt, vnde hactenus immobiliter steterunt cum eodem contra Papam, & omnes qui illi aduersabantur. Et cœpit *Manfredus* prosperari in via sua, & in bello, quod contra Papam mouerat, super omnes ferè inimicos suos exaltari, & ad votum dominari, vnde Papa cœpit rogare ea quæ pacis sunt. Ceperat namque dictus *Manfredus* iam *Neapolim*, *Barletum*, & ciuitates maritimas, *Capuam* & alias multas ciuitates & oppida. Et quod pluris est, corda magnatum & populorum ad se conciliata pronius inclinauit. Nec erat aliquis de Prælatis Ecclesiæ qui domino Papæ heu heu condoleret. Quod profectò non valeo sine lachrymarum profluuio scribere, vel pronuntiare. Taliter se habet versus fideles *Christi* dominus Papa, quos teneretur in sinu charitatis affectu paterno blandius educare, vt nullus aduersitatibus eius compatiatur, imò potius si quis eum infestet & impetat, etiam malus & reprobus, successibus persequentis congratulatur.

Brancaleo liberatur e carcere.

BRancaleo Romanorum Senator, de quo bona fama pullulare non desinit, qui pro executione iustitiæ multam à magnatibus *Romæ* persecutionem tolerauerat, à carcere in quo detrusus fuerat, populo procurante, liberatur.

Rex & Regina Scotorum venit in Angl.

MEnse autem Augusto iam intrante, ex beneuolentia & mandato domini Regis *Angliæ* & Reginæ, venerunt Rex & Regina *Scotiæ* in *Angliam* cum magno & copioso comitatu & honorabili familia (ita vt crederentur secum habere circiter trecentos equos) causa visendi dominum Regem & Reginam *Angliæ*. Vt *Scotorum* Regina, patrem & matrem Regem & Reginam visitaret: & *Scotorum* Rex, dominum & socerum suum Regem, qui etiam dilectionis affectu ipsum in filium adoptauerat, viseret, necnon & reginam *Angliæ*. Sitienter enim concupierunt *Anglorum* Regem & Reginam & regnum *Angliæ*, mores & gestus *Anglorum* Ecclesias, ciuitates, & castra, fluuios & prata, syluas & agros, considerare, & contemplari, quæ inter omnium Regnorum delitias, maximè comprobantur.

Occurrit Rex Angl. Regi et Reginæ Scotorũ.

QVod cùm dominus Rex *Anglorum* cognouisset, cum summo gaudio occurrit aduentantibus. Et ruens in amplexus eorum, dulce cum ipsis miscuit colloquium & familiare. Conuenerant autem ibi de mandato domini Regis, Magnates innumerabiles. Qui cum omnes congregarentur, multa millia equorum, & plura hominum censebantur. Nec poterat illos aliqua ciuitas vel illud regale manerium, videlicet *Woodstok*, vbi simul conuenerant, capere: sed in saltubus & agris fixis papillionibus, Magnates & Milites hospitabantur. Ciuitas insuper *Oxoniarum* & villæ rurales circumquaque, hospitibus replebantur. A quo loco versus *Londinum* per diuersa itinera, profecti sunt, ne deessent tantæ multitudini victualia, quam Rex iussit pallis coronis, & multiplicibus ornamentis redimiri, vt in aduentu tantorum hospitum tota ciuitas, imò & *Westmonasterium*, gauderet eminus serenata. Quod & factum est, vt die Assumptionis beatæ Virginis consummata magnificè apud *Woodstok*, tam in Ecclesia, quàm Regio Palatio, iter versus *Londinum*, tam Rex & Regina *Scotorum*, quàm Rex & Regina *Anglorum*, vt prætactum est, diuersis viis, propter itinerantium numerositatem, arripuerunt.

Rex Angl. munera pretiosa offert S. Albano.

DOminus autem Rex cùm *Londinum* tenderet, venit ad sanctum *Albanum*, nec sciri poterat aduentus eius die præcedente ad sanctum *Albanum*. Et ibidem Deum & sanctum *Albanum Anglorum* Protomartyrem, deuotè, secundùm suam consuetudinem adorans, obtulit Ecclesiæ quatuor pallas, vnam quidem assignauit altari sancti *Albani*, ad pendendum & maceriam adornandum. Aliam, altari sancti *Amphibali*, scilicet ad pendendum materiæ. Aliam quoque altari sanctæ *Mariæ*, videlicet ad pendendum vbi canitur quotidie.

Eduardus occurrit Regi Lond. adueniente.

ET cùm venisset Rex *Londinum*, occurrit ei *Eduardus* eius primogenitus, cum aliis multis Magnatibus, & ornabatur ciuitas in aduentu Dominorum tantorum. Aderant enim ibi Rex & Regina *Anglorum*, Rex & Regina *Scotorum*, *Eduardus* & Magnatum & Prælatorum multitudo copiosa. Et petiit dominus *Iohannes Mansel* die sancti *Augustini* Doctoris, vt liceret ei in crastino tot hospites magnificos reficere. Quod & ei concessum est. Inuitauit igitur ad prandium magnificum Reges *Anglorum* & *Scotorum*, Comites, Barones & Milites. Episcopum quoque *Londinensem*, & quàmplures *Londinenses* ciues, ita vt omnes eius hospites, domus eius de *Totale* capere non poterant. Sed fecit expandi quamplures regales & amplas papilliones, quæ conuiuas caperent reficiendas. Erat autem tanta conuiuantium multitudo, vt vix eis septingenta fercula in primo prandio sufficiebant. Nec visum est aliquo tempore, vt aliquis clericus tam opimum festum, tam serenum, tam fœcundum, tamque lautum peragere potuisset. Omnes enim splendidè, & abundanter, ac honorificè sunt refecti.

1256.

Frater Regis Hisp. profugus venit in Angliam.

ET eodem tempore venit in *Angliam* quidam magnus Bato de *Hispania* frater videlicet Regis *Hispaniæ*, profugus & fugatus de *Hispania*. Qui indignationem Regis *Hispaniæ* meritis suis exigentibus, incurrerat, alieoæ pecuniæ inhiabat, & auxilio Regis *Anglorum* indigebat. Offenderat enim Regem *Hispaniæ* enormiter, & fugatus à terra illa, confugit ad sinus Regis *Anglorum* & *Eduuardi*, vt interpellantes pro eo, ipsum in amicitiam Regis fratris sui pristinam concordantes restituerent. Ipse enim offensor, errores perpetratos corrigere promptus fuit & paratus. Rex igitur, secundùm quod consueuit omnibus alienis, sinum aperuit consolationis, & iussit ei abundanter omnia distribui necessaria. Et commisit ipsos *Hispanos* custodiæ domini *Willelmi Bonecoque* Militis, qui nouit *Hispanos* & eorum mores & consuetudioes, fecerat enim plura nuntia regis *Angliæ* ad regem *Hispaniæ*.

Huntendona Regi Scotorum concessa.

DOminus autem rex *Angliæ* io crastino sancti *Ægidij*, concessit & inchartauit regi *Scotiæ Huntendonam*, vt eam, cum honore ad eam pertinente, teneret & baberet. sicut aliqui sui habebant prædecessores & tenebant. Et sic decreuit rex diatim depauperatus.

Prioris Winton. expulsi munus ad mensam Papalem.

ANno sub eodem, ex prodigalitate Prioris *Wintoniensis* expulsi, recepit mensa Papalis incrementum qualibet die per annum vnius marcæ argenti in reditu perpetuo. Quem dominus Papa patentibus rictibus deglutiuit. Sunt autem dies in anno trecenti & sexaginta quinque. Reditus igitur extortus ad tot marcas ascendit. Et cachinnantibus *Romanis*, recessit idem Prior infecto negocio à curia, omni frandatus p oposito desiderato: Nam munera sui aduersarij, videlicet Electi *Wintoniensis*, ad plus ascendisse perhibentur.

Vicecomitis Northamptoniæ enorme facinus.

HÆc idcirco dixerim, quia tunc temporis fuerat quidam Miles, diues, & multis bonis instauratus, cuius terra ad centum libras & quinquaginta æstimabatur. Qui vt de diuite ditior efficeretur, procurabat vt Vicecomites *Northamptoniæ* efficeretur, priore subplantato. Extorsit igitur vndiq; pecuniam, culpis vel causis minimè consideratis. Huic nomen erat *Willielmus* de *Insula*. Hic dum patriam peragraret, & obiter fortè inueniret quoddam pratum pulcherrimum, in quo pascebantur boues pascuales pingues & pulchri, vidit & inuidit, & visos concupiuit. Et illicò inuenta via cauillationis, ait bubulco: Cuius homo es? At ille: Amici tui homo sum, & nominauit dominum suum: & eius sunt pecora ista. Vicecomes autem à multo tempore ipsum oderat, & tantò astutiùs studuit ipsum illaqueare, vt ipsius bonis per fas & nefas ditaretur. Diues enim erat, & vir in tota patria clarus, discretus, & spectabilis. Vicecomes autem intueos bubulcum toruo aspectu, ait ei: Fur es & seruus furis. Quomodo aliter tot pecora & speciosa possideret? Tu quidem nocturnus boum exactor, & ipse profectò receptator. Quod cùm inficiaretur bubulcus, affirmans dominum suum & ipsum esse fideles, addidit Vicecomes: Mentiris, es enim latrunculus, & latronis famulus: te capio & pecora quæ dominus tuus furti receptator, educat, vt vendat impinguata. Iratus igitur Vicecomes, licèt sine causa captis bobus, vel custodiæ mancipatis, bubulcum captum & ligatum secum ad domum suam abduxit, cum horribili iuramento affirmãs (vt vulgariter & vsualiter loquar) quòd faceret eum cantare, & cantando tam de domino suo, quàm de seipso, veritatem super furtis perpetratis omnibus confiteri. Incarceratum igitur bubulcum, tot & talibus exquisitis tormentis fecit torqueri, vt in portis mortis iam constitueretur. Tandem vt cessaret tortor, ipsum tam immisericorditer exagitare, clamans assiduò: Confitere, confitere, quoniam fur es: confessus est miser femininus, quoniam fur esset, cùm tamen non esset. Et fecit eum Vicecomes sisti ante ipsum, & ait: Nunc confessus es palàm audientibus aliquibus, qui testimonium super hæc valent, & volunt perhibere, quoniam latro es, & latronis famulus, addiceris suspendio iudicialiter, sola tibi crux superest irremediabiliter. Veruntamen, potens sum crucifigere, & potens sum dimittere te, fac tunc audacter quod consulo, & liberaberis. Appella dominum tuum furti, & assere constanter coram Iustitiariis: quoniam tu fur es, & furis famulus. Tu actor, ipse autem, consentaneus & receptator. Seruus autem tremens, & timens, ne in locum tormentorum expertorum retruderetur, concessit omnia. Quo facto, fecit eum Vicecomes adhuc reseruari, sed in custodia liberiori, vsque ad Iustitiariorum aduentum in breui venturorum. Hæc autem cùm domino bubulci, qui tunc febribus acutis laborabat innotescerent, missis internuntiis vtrobiq; beneuolis, à Vicecomite in hoc arcto casu misericordiam misericorditer postulabat. Duæ enim angustiæ ipsum mortiferè comprimebant. Tandem pecunia non minima interueniente, infirmus, donec transisset dies criticus, vt aliquantulum ab infirmitate valeret respirare, vix inducias impetrauit. Interim autem conualescens Iurisperitos diligenter & studiosè consuluit, qualiter à laqueis posset euadere præparatis. Itaque iam ad plenum edoctus, consolationem recepit simul & sanitatem. Vicecomes autem in incœpta malitia immobiliter persistens, licet multis blandis sermonibus & opimis muneribus amicabiliter, vt ab incœptis desisteret, postularetur, saltem propter scandalum sedandum, processit in persecutione innocentium. Venientibus igitur Iustitiariis, fecit bubulcum sisti coram eis, tanquam paratum, vt dominum suum furti nequiter appellaret. Et cùm mirarentur omnes, quòd talia inter tam præclaras personas præpararentur, datum est bonum silentium bubulco loquuturo. Quod ait in propatulo: Domini Iusticiarii, certè non fur sum, nec furis socius, vel minister. Sed iste Vicecomes, vt dominum meum perimeret, tormentis fecit me torqueri miserabilibus, & diuturnis, ita vt clamor meus totam viciniam commoueret, ita vt cogerer quicquid vellet, confiteri. Et cum confessus fuissem, me furem esse (cum tamen non essem) subiungens ait: Nunc confessus es, quoniam latro es, solummodo crux tibi superest. Veruntamen te liberabo, si dominum tuum vt fur furem appellaueris. Et quicquid tunc promiserim cruciatibus infatuatus, nunc palàm protestor, assero & affirmo, quod fidelis domini seruus sum, rei vero seriem totimo cum veritate. Et si quis vel me, vel ipsum contradicendo furti vel alterius sceleris appellauerit, secundum regni leges & consuetudines nos defendemus. Domino insuper bubulci, qui præsens aderat, omne genus sceleris constanter inficiante, considerabant Iustitiarij diligenter & argutè huius seriem narrationis, quoniam verba hæc nimia erant contra Vicecomitem suspecta. Sciebat enim totus Comitatus & quidam Iustitiariorum, quod Vicecomes cauillosus, auarus fuerat & conductitius. Et ipse bubulci dominus in plenis comitatibus quandoque iniquo iudicio & impetuosis sententiis Vicecomitis obuiando,

1256. tanquam ioſtus & diſcretus contradicebat, propter quod oderat eum & perſequebarur. Eraot inſuper dominus & ſerous famæ integræ & illibaræ, ita vt nuoquam infames de furro vel alio crimine norarentur. Hæc omnia iuſticiarii, oon abſque ratiooe rrutinabant. Sed quia vicecomes vir fuit autenticos, generoſus, & magnus domini Regis Balliuut, noluerunt mortis ſententiam, licèt multipliciter promeruiſſet, præcipitanter fulminare. Aſcendit igitur clamor iſte querulus, vſque ad Regem & Regis Curiam: qui de immanitate ſceleris vehementer mirabatur. Sed iuxta quod ſcriptum eſt: *deſcendam, & videbo vtrum clamorem opere compleuerint*; miſit dominus Rex peritos & ſagaces viroſque poteotes, qui nec timore, nec prece, nec pretio corrumperentur, huius rei diligentes ioquiſitores, vt oota veritate & facta condigna vltiooe, cæteri perterriti, conſimilia facere formidateor, videlicet Comitem *Glouern.* Comitem *Legreceſtria, H. Bathon.* & *Ro. Waleranuum*, milites, legum regni peritos. Qui cùm facta ſuper boc per milires Comitatus diligentiſſima inquiſitiooe, & peiora prioribus de Vicecomite inueniſſeot, ouociatum eſt Regi. Qui attooitus, & omnes qui audierant, mirabantur de tanta iniquitate perpetranda. Cùm igitur meritò Viceeomiti mors igoominioſa immineret, videlicet vt ad patibulum tractus ſuſpeoderetur, vxor eius anxia, rapido curſu Regem & Reginam *Scotorum* adit; flabili clamore & fletu poſtulans, vt tanto malo immioenti obuiare ſuis interceſſionibus versùs domioum Regem *Angliæ* dignarentur. Domiousioſuper *Ioannes* miſertus taotæ calamitatis, facit verba pro fœmioa miſerabili. Et cùm interueniſſent Rex & Regina *Scotorum* pro ipſo Viceeomite maoifeſtò reo, ooluit domious Rex *Angliæ* ipſos contriſtare, tantos interceſſores, & conceſſit ei vitam & membra (ſcilicet coactus & inuitus) quia multum offenſos extitit, & meritò. Et ſic *per mulierem fidelem*, prout dicit Apoſtolus, *vir ſaluatur infidelis*. Hæc idcirco plenius huic paginæ duximus commendanda, vt ſciat lector qoantum Deo diſpliceat, cum execurione nocumenti tyrannica malignitas. Secuodùm illud Poëticum: *Satis eſt nocuiſſe, poſſe nocere*. Nihil faciat quòd poſteà velles non fieri: ſed ſit meos cauta præambula facti.

Origo deteſtanda obligationis.

VT autem manifeſtè pateat cuilibet lectori, quòd hæc virulenia obligatio, quæ ab Epiſcopo *Herefordenſi* emaoar, ſootem habet initialem ab ipſo Papa, niſi bulla adulteretur; has literas duximus huic libello, vt perpetuetur memoria, inſeri; Prælatorum modernorum & ſeruitutis Eccleſiaſticæ commendandas.

Litera Papalis nefanda.

ALexander, &c. dilecto filio magiſtro *Roſtando*, &c. Cùm olim *Bertoldo*, Marchioni de *Cambrigia*, pro negotii regni *Siciliæ* procuratione, duo millia vnciatum auri per dilectos filios, *Renaldum*, *Remerum*, *Perusium*, *Scotorum*, & *Chriſtophorum Colum*, eorumque ſocios Ciues & Mercatores *Senenſes*, perſolui mandauerimus, & proprer hoc quædam Monaſteria Eccleſiæ regni *Angliæ* fuerunt in duobus millibus marcarum ſterlingorum nouorum, de mandato oostri eiſdem Mercatoribus obligata. Quia prædictus Marchio & fratres ſui multorum beneficiorum, quæ à nobis & Eccleſia *Romana* receperant, immemores exiſtenres, manifeſtam proditiooem adoerſus nos & eandem Eccleſiam, & chariſſimum in Chriſto filium ooſtrum regem *Angliæ* illuſtrem commiſerunt in regoo prædicto *Siciliæ*, propter quod omnibus beneficiis & gratiis à nobis impenſis eidem, meritò ſunt priuaodi. Et de huioſmodi peconia, non niſi tantùm trecentæ vnciæ fuerunt per dictos Mercatores eiſdem Marchiooi & fratribus perſolutæ. Diſcretiooi tuæ io virtute obedientiæ per Apoſtolica ſcripta firmiter præcipimus, quatenus prædicta doo millia Marcarum ab huiuſmodi Monaſteriis & Eccleſiis colligas, vel per alium colligi facias, & hoc per dilectum filium magiſtrum *Bernardum* de *Sen.* Capellanum & nuncium noſtrum, vel per qoemcumque alium collegam ſuum, & eiſdem Mercatoribus antedictis aſſigoata, valore prædictarum trecentatom Marcarom auri dimiſſo Mercatoribus ſæpedictis, reſiduum tibi facias à detentoribus exhiberi, contradictores & detentores huiuſmodi, per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita, compeſcaodo, *non obſtantibus* aliquibus literis Apoſtolicis vel indulgentiis, cuiuſcunque teooris exiſtaot impetratis, vel in poſterum impetrandis, per quas huiuſmodi ſolutio impediri valeat vel differri. Seu ſi aliquibos literis Apoſtolicis, à ſede Apoſtolica ſit indultum, quòd excommunicari, iotetdici nequeant vel ſuſpendi. Poſtquam verò prædictam pecuniam collegeris vel receperis ab eiuſdem detentoribus quibuſcuoqua, tu Monaſteria ipſa & Eccleſias ſupradictas ab obligatiooe, qua ſuper ſolutione facienda Mercatoribus ipſis de ſupradicta ſumma pecuniæ tenebantur, Apoſtolica auctoritate abſoluens, inſtrumenta publica & literas ſuper huiuſmodi obligatiooe confecta, viribus in poſterum carere decernas. Quid autem & quaotum ab huiuſmodi Mooaſteriis & Eccleſiis, vel magiſtro *Bernardo* & Mercatoribus ſupradictis & aliis deteotoribos quiboſcuoque receperis, dilectis filiis *Carbuco* & *Iacobo* de *Laſt.* vel eorum alteri, *I. Remero*, *Gileberto Cremonenſi*, & Mercatoribus *Florentinis*, qui pro munitionibus ciuitatum & caſtrorum aliorum & locorum eiuſdem regni *Siciliæ*, duo millia Marcarum ſterlingorum nobis liberaliter mutuarunt, ad quorom ſolutionem nos & Eccleſiam *Romanam* eis certo termino faciendam obligati ſumus eiſdem, ſicut caram gratiam noſtram habes, aſſignare procures. *Non obſtante*, quòd tibi ſuper ſolutionibus quiboſdam pecuniarum ſummis eis & quibus aliis communiter facieodis, aliis direximus ſcripta noſtra, quantitatem pecuniæ, quam eis duxaris aſſignandam, tuis nobis patentibus literis intimando. Non igitor de huiuſmodi ſumma pecuniæ in prædictis, *Carb.* & *Iacobo*, vel eorum alteri, fuerit noſtro ex Eccleſiæ *Romanæ* nomioe perſoluta, reputabimus nobis & Eccleſiæ prædictæ fore plenariè ſatisfactum. Mandatum autem noſtrum taliter ſtudeas adimplere, quòd ipſos *Carb.* & *Iacobum*, propter boc non oportear vlterius ad nos habere recurſum. Quòd autem hæc omnia de voluntate noſtra procedant, eidem regi intimare procores. Abbates verò & Priores, & Conuentus Monaſteriorum & Eccleſiarum, quæ propter hoc obligata fuerunt, necnon & quantitatum pecuniæ, io qua quodlibet eorum Monaſteriorum, in quibus Eccleſiarum ipſarum tenetur ex obligatiooe huiuſmodi, præſentibus fecimus annotari. Prior & Conoentus *Dunelmenſis*, in quiogentis marcis. *Bathonienſis*, io quadringentis marcis. Abbas & Conueotut de *Thorneia*, in quadringentis marcis. Abbas & Conuentus de *Croilandia*, in quadringentis marcis. Prior & Conuentus de *Giſeburnia*, ordinis S. *Auguſtini*, io trecentis marcis. Fuerunt auctoritate ſedis Apoſtolicæ obligati.

1256.

Datum *Anagniæ*, decimo Calendas Iulij, Pontificatus nostri anno secundo.

Prior & Conuentus Dunelmensis & Giseburnensis noluere consentire obligationi prædictæ.

CVm autem audissent Prælati *Angliæ*, vt prædictum est, quòd Papa & rex confœderarentur in subuersionem *Anglicanæ* Ecclesiæ, quod intelligi potest per prædicta, adeò in ambiguum rotabantur, & quasi inter duas molas conterebantur, vt cæci nescirent penitus quid agendum. Veruntamen Prior & Conuentus *Dunelmensis*, neque Prior vel Conuentus de *Giseburne*, aliquo modo voluerunt flecti, vt consentirent illi virulentæ obligationi, vt ipsi suas Ecclesias tam enormi seruituti inclinarent, licèt omnes ferè alij genua *Baal* incuruarunt. Sed steterunt, & suspensionem diutinam & *Romanæ* curiæ persecutionem, & Mercatorum, id est, vsurariorum conuicia, iurgia & comminationes alacriter & viriliter, pro libertate suæ Ecclesiæ dimicantes, sustinuerunt. Et sicut ipsi doluerunt, non habere in tali certamine consortes, ita timuerunt super omnia Papales, ne alij præstarent illis in tribulatione subsidium compatiendo, & similia cum suis fratribus aggrediendo. Sed pusillanimes & meticulosi incuruati sunt, vt ab hostibus calcarentur. Et sic non erat qui solatium impenderet, vel subsidium exhiberet, sed diuisi, quasi vento agitati, quilibet quæ sua fuerunt, charitatis expertes, defendebat: & defendendo succumbebat. Et hæc omnia præstabant inimicis.

Rex Castellæ minatur inuadere Gasconiam

PEr idem tempus, cùm Dominus rex, iam factus egenus, & expers thesauri, ita pecuniæ inhiaret, vt vina *Gasconiensium* diriperet, & sine pretij solutione, quam pratationem appellamus, ipsi Vinitores & alij Mercatores vacui & inanes redierunt, graues super his querimonias Magnatibus terræ suæ reponentes. Et præcipuè coram Rege *Castellæ*, qui pacis mediator fuit inter Dominum regem, *Angliæ* & *Gasconiensis*, & formam pacis in chartam redegit, quæ ad signum *cancellatorum* ...*, in libro scribitur *Additamentorum*. Quod cùm Rex *Castellæ* audisset supra modũ motus & commotus, in hæc verba contumeliosa prorupit, dicens: Pœnitet me ipsi regi *Angliæ* confœderari, qui nec verba, sed nec chartas custodit inuiolatas, nec iuramenta transgredi erubescit, vel in Canonem latum præcipitari. Licèt igitur & decet fidem non obseruanti, pacta inita non obseruare. Minabatur igitur sub sermone terrifico, *Gasconiam* hostiliter intrare, & eam suo dominio mancipare. Rex insuper *Francorum*, quia iam treugæ expirauerunt, non leuiora comminabatur. Dominus igitur rex *Anglorum*, de talibus malis, nec mirum, perterritus, misit ad regem *Castellæ Ioannem* de *Gatesdene*, militem, & quosdam alios solemnes nuncios, vt animum eius mitigarent. Qui inter cætera verba ornata & moderata, hæc & alia, vti prudens & facundus, atque literatus, dicitur pronunciasse. Domine rex serenissime, quid potuit Deus omnipotens plus fecisse beneficij & liberalitatis, quam dedisse filium suum ad vllius liberationem ac redemptionem? Cui Rex: Nescio, quia maximum fuit illud. Cui *Ioannes*: Hoc profectò fecit tibi Dominus meus Rex *Angliæ*. Dedit nempe tibi filium primogenitum suum, vniuersorum hæredem, specie elegantem. Ne igitur irascatur serena discretio tua tali ac tanto amico tuo, in te, tanquam in fratrem suum confidenti. Et sic quieuit Regalis indignatio. Veruntamen *Gasti*, & alij Domini regis *Angliæ* proditores, de protectione ipsius Regis commoti, caput extulerunt, & quædam certamina incœpta continuarunt.

1256.

Decanatus Eboracensis per fraudem occupatur.

PEr idem tempus, venerunt quidam ignoti in Ecclesiam *Eboracensem*, in hora dum discumberent homines soli mensæ intendentes, clanculò intrantes inquisiuerunt à quodam ibidem orante, quodnam esset stallum Decani. Et responsum est, hoc, demonstrato stallo Decanali. Duo igitur tertio, quem installarunt, dixerunt: *Frater, nos te auctoritate papali installamus*. Quod cùm cognouisset Archiepiscopus *Sewalus*, nouiter creatus, & quandoque illius Ecclesiæ Decanus, doluit, inconsolabiliter de tali fraude perpetrata, & factum illud subdolum, quam vehementer potuit, irritauit. Fraudulenti tandem *Romanam* curiam, de qua venerant, adeuntes, illum bonum virum & modestum Archiepiscopum, ... dici fecerunt, & damnis & laboribus immensis fatigarunt. Quæ omnia sanctus Præsul sustinuit in pati... imminerct ei euidenter tribulatio, quam magister, eius amicus quondam & socios, Sanctus *Edmundus* prædixerat proculaturam. Hæc autem fraudulenta præsumptio, omnes Canonicos ita reddidit attonitos, quòd quid agendum penitus ignorarunt. Absurdum namque & omni rationi dissonum, imo detestabile eis meritò videbatur, tam nobilem Præbendam, tam arduum officium, despicabili & ignoto sic intruso, conferri permittere, vt in tam nobili Ecclesia fieret talis & taliter suo Archiepiscopo secundarius. Auctoritatem tamen tyrannicam Domini Papæ, cui se rex totum inclinauit, & vt aptius dicam, incuruauit, vehementer formidabant.

Monachis Cistercienses vestigal soluere coguntur.

REx præcepit ne aliqua gratia exhiberetur *Cisterciensibus*, sed vt vexarent eos Vicecomites & alij Regis satellites, nec fieret eis ius, nisi commune. Et iratus quia intercessores procurabant pro eis, permisit, vt exigeretur & extorqueretur ab illis, cùm redirent de generali eorum capitulo, Telonium, quod vulgariter dicitur Paagium, contra libertatem & antiquam, & approbatam eorum consuetudinem. Vnde multi super hoc non præmuniti, cucullas & tunicas vendere cogebantur.

Obitus quorundam Episcoporum.

EOdémque anno cœpit ægrotare lethaliter Archiepiscopus *Burdegalensis*, iam senex & decrepitus. Et cùm penitùs crederetur, qui semiuiuus extitit, mortuus Episcopus *Herefordensis* (qui summo desiderio ad illum Archiepiscopatum ambiens anhelabat) impetratis literis Domini Regis, quem habebit fauorabilem, vt pote Telonearius eius, cùm veritas pateret quòd viueret, iter laborem, operam perdidit, & expensas, multis sannis appetitus, sicut de quodam magistro *Lambino* dicitur contigisse, de quo licèt tantillum à materia digrediar, duo versiculi componebantur:

Ære dato multo, mundum ... ...,
... adeptum Lambinus pontificatum.

Eodémque tempore obiit *Landauensis*, & alius est substitutus. Eodem quoque anno Episcopus *Karleolensis* magister *Thomas* in principio Octobris, qui sicut Episcopus *Eliensis*, vix vno anno suum rexerat Præsulatum, de medio sublatus est. In quibus pendula gloria dignitatis sæcularis quàm sit transitoria, luce clariùs declaratur. Episcopus autem *Elyensis Willielmus*, in itinere *Hispaniensi*, dum Regi terreno ministraret obsecundans; ad tribunal summi tractus Imperatoris, in fata concessit peregrinus. Cor autem ipsius ad suam Ecclesiam *Eliensem* defertur tumulandum solemniter in eadem. Episcopus quoque *Cicestrensis*, magister videlicet *Rogerus* de *Welsham*, die omnium Sanctorum, vltrò suo cessit Episcopatui. Obiit quoque eodem tempore prior de *Neuburgo*

1256. *Ioannes* Canonicus, qui sicut Episcopus *Elyensis Willielmus* de quo prædictom est, domino Regi familiaris, & consiliarius extitit specialis.

Exactio Regis facta de debitis Magnatibus ad Scaccarium. ANno quoque sub eodem, Dominus Rex venit die quarta ante diem sancti *Eduuardi* ad Scaccarium, & sedentibus ibidem Baronibus, ore proprio pronunciauit, quòd quilibet Vicecomes, qui in octauis sancti *Michaelis* non apparuerit singulis annis, cum ostensione pecuniæ Regis, tam de firmis, quàm amerciamentis, & aliis modis ei debitis; prima die sit amerciatus ad quinque marcas; secunda ad decem; tertia ad quindecim; & quarta sit redimendus, si absens fuerit. Similis quoque pronunciatio facta fuit per eundem Regem contra Ciuitates, quæ libertates habent, & per proprios Balliuos ad Scaccarium respondent: ita scilicet, quòd quarta die amittant libertates suas, nisi comparuerint eo modo, quo Vicecomites debent comparere. Et sciendum est, quòd eodem die amerciati fuerunt omnes Vicecomites *Angliæ*, scilicet quilibet ad quinque marcas; pro eo, quòd non distrinxerant in Comitatibus quemlibet habentem decem libratas terræ, vt fieret miles, vel dilationem quæreret à Rege, prout eisdem præceperat per literas suas Vicecomitibus directas.

Supprior Eliensis eligitur in Episc. DOminus Rex, qui dominum *Henricum* de *Wengham*, sigilli sui baiulum, promouere cupiebat, speciales literas supplicatorias & solemnes nuncios Conuentui *Elyensi* direxit; petens vrgenter & instanter, vt dictum dominum *Henricum* in Episcopum & suarum eligerent Pastorem animarum. Conuentus autem considerans notitiam sui Superioris, secundùm illud ethicum:

Ignotum tibi tu noli præponere notis.

Ipsum memoratum suum Priorem *Hugonem* videlicet de *Belesale*, in suum Episcopum elegerunt. Rex autem iratus fortè pro repulsa, Electum non acceptauit, & quibusdam cauillatoriis exceptionibus ipsum refutauit. Præcepitque, vel cooniuentibus oculis permisit, vt *Ioannes Walerannus*, cui custodiam Episcopatus illius cómiserat, syluas explanans, omnia deuastaret, & Episcopatum suis bonis grauiter viduaret. Quòd pleniùs quàm permissum fuerat aut concessum, factum est, ita vt nimici Episcopatus lachrymari possent, & beatam *Etheldredam* ad vindictam prouocari.

Ecclesia S. Albani supponitur interdicto. EOdem anno, proterientibus Papalibus exactoribus, Ecclesia Beati *Albani*, circa festum *Simonis* & *Iudæ*, per quindecim dies supposita est interdicto, non quia magnificis destituta sit priuilegiis, sed quia hæc adiectio detestabilis, *Non obstante*, omnium sanctorum Patrum pias eneruat concessiones, & anonllat auctoritatem. Maluit igitur Conuentus iniustam ac violentam sententiam, ne contemptus tribulationem susciraret, obseruare reuerenter, quàm temerè non tenere. Cessauit igitur à campanarum pulsatione, diuinorumque celebratione: & interim in Capitulo horas Canonicas cum Matutinis, compleuit voce demissa. Animante igitur fratre *Ioanne* de *Dia*, qui quasi vices egit Legati tunc in *Anglia*, Conuentus diuina modo consueto celebrauit.

Scandalum ortum in Cænobio Glaston. EOdem anno, quibusdam controuersiis inter Episcopum *Bathoniensem* & Conuentum *Glastoniensem* exortis, internsus quidam in illud Cœnobium violenter, & inuito Episcopo, auctoritate Regia, cœpit omnia ausu temerario ordinare, sigillum sibi adulterinum fabricare. Interim dum Episcopus, pro iure suo prosequendo, *Romam* peteret, rerum fiebat vtrobique distractio. Intrusus autem quotcunque poterat connocat nebulones & gyruagos, & connocatos indignos, in læsionem honoris Monastici, (vt suam partem contra Episcopum roboraret) Monachauit decem & octo, & tertia die fecit professos, non veritus istam Dominicam commixtionem, imò potiùs maledictionem, *væ homini per quem scandalum suscitatur*. Similique modo nobilis Ecclesia *Wintoniensis* schismate turpabatur. Et sicut illi histriones, quos Electus *Wintoniensis* in contumeliam Prioris connocatos Monachauerat apostatantes recesserunt: sic non aliud ab istis sperabatur. 1256.

Dublinensis & Eboracensis stabiliuntur in Archiepiscopis suis. TEmporibus quoque sub eisdem, stabiliuntur prosperè in Archipræsulatibus suis *Dublinensis* scilicet magister *Fulco Basset*, & *Eboracensis*, magister *Seuualus*, domino manum apponente, post multas ipsorum Episcopatuum vastationes irrestauratabiles. Et sic Regis auctoritas, eo ipso procurante, cum Regni dignitate diatim declinauit.

Episcop. Herefordensis sibi colligit decimam. EPiscopus *Herefordensis*, non considerans Reipublicæ vtilitatem, sed quæ sua esse possent, inuestigans, de licentia Papæ & Regis, decimam sibi collegit in finibus *Hyberniæ* & partium conterminarum. Videlicet non minimam pecuniæ quantitatem, quam pretium sui laboris reputauit, & suæ præmium proditionis, fecitque ipsam sibi tam districtè colligi, vt pudor prohiberet modum extorquendi recitare. Et quia fraus metu carere non consueuit, meticulosus armatis, & armatus vallatus incessit.

Andreas intrusus Prior Vuintoniensis stabilitur. IPso quoque anno muneribus Electi *Wintoniensis* in curia *Romana* discurrentibus, & Simonialibus præmiis & precibus Prioris intrusi *Wintoniensis*, quem idem Electus creauerat, intermeantibus, stabilitur intrusus, scilicet *Andreas*. Alteri aurum post labores transalpinos, & pecuniæ infinitam effusionem, & enormem sui Prioratus læsionem, quoddam manerium ad sui sustentationem prouidetur. Conuentus autem dispersus, imperiosè sub pœna anathematis conuocatur ab Electo: & sic diatim nobilibus Ecclesiis Conuentualibus, opprobria per schismata suscitantur. Quæ propter discordias & ambitiones, curiæ *Romanæ* pabula ministrantur; ita videlicet vt per hanc solam discordiam, additus est annus redditus mensæ Papali qualiber die vna marca argenti.

Redit Arch. Cant. ex Italia in Angliam. CIrca festum beatæ *Catharinæ* applicuit *Cantuariensis* Archiepiscopus de partibus *Italiæ*, post multas inutiles *Anglicana* pecuniæ effusiones, & labores infructuosos, qui parùm profecit in bellicis negotiis apud *Taurinam* ciuitatem. Nec est liberatus frater eius *Thomas*, quandoque Comes, à carcere ciuium, licèt *Sabaudienses* omnes vires effuderint ad ipsius liberationem, & quamuis Papa ipsum liberare conatetur, scribens Reginæ *Anglorum* contra ciues, ad eorum impedimentum. Idem enim *Thomas*, ciues læserat enormiter, eisdem iniuriando.

Vualenses oppressi latrocinantur. ET circa festum omnium Sanctorum, *Walenses* multiformiter oppressi, & sæpiùs venditi pretium augentibus, tandem per *Galfridum* de *Langeleia* Militem, Regium exactorem, tyrannicè supra modum oppressi, ad defensionem patriæ suæ, & legum suarum obseruationem eriguntur. Et confœderati, inuaserunt partes *Angliæ Walliæ* conterminas, & homines *Eduuardi*, domini sui, quem tum minimè sunt confessi, hostiliter inuaserunt. Et prosperatum est opus Martium in manibus eorum, ita vt crederentur consensum in conterminis inuenisse. *Eduuardus* autem hæc

1256.

audiens, illico ad [illegible] num Comitis *Richardi* auunculi sui confugit. Quia dominus rex pauper factus est & inglorius, & pecuniam, videlicet quatuor millia marcarum, mutuò cepit ab eodem, vt bellum contra præsumptuosos ausus *Walensium* & moueret, & motum vsque adinternecionem ipsorum continuaret, & impetus eorum potenter opprimeret temerarios. Sed tota hyems illo anno adeò maduit procellosa, vt *Walensium* terra tota, quæ inuia est & palustris, *Anglicis* immeabilis penitus extitisset. Et sic labor *Eduuardi* & expensæ, cassæ factæ sunt & inanes. Pœnituit igitur *Galfridum* memoratum, sed serò, prælia suscitasse, & *Walenses*, sicut quandoque fecerat paucis transactis annis *Angliæ* Boreales, feraliter depauperasse. Fuerunt namque qui dicerent, quod iacturas *Eduuardi*, prout eius potestas extenderet, idem *Galfridus* volens nolens resarciret.

FAmilia autem *Eduuardi*, ipso permittente, adeò omnium, per quos transitum fecerat, incolatū tam possessiones quàm personas perturbauit, vt eius respectu patris sui Domini Regis iniuriæ leues censerentur. Ruptarii enim & prædones, quos sua curia educauit longè, latéque scatentes, negotiatorum equos & bigas, & compatriotarum victualia violenter rapuerunt, & abduxerunt. Erat de multis exactorum improbitatibus vnam explicem, hanc lectoribus huius paginæ duximus explicandam. Cum dictus *Eduuardus* venisset ad Comitem *Richardum*, vt prælibatum est, & ipsum apud *Walingford* inuenisset, & ipse in castro ciuiliter receptus hospitaretur, eius familia in Prioratum castro vicinum se procaciter & impetuose ingessit, non, vt moris est, hospitium postulando. Secus quoque quàm decuit aut licuit, Monachis irreuerenter repulsis, omnia mensæ necessaria, ignis fomenta, iumentorum pabula diripientes, ostia, fenestras, & tripodes confringentes famulos Monachorum, quasi vilia mancipia vel latrones conuictos rettundendo, & conuitiis lacessitos, vel baculis appetitos, retroire compulerunt, vixque concessus est locus refectionis pransuris locutorium, & potantibus dormitorium. Amici autem *Eduuardi* volentes errorem palliare, non malitiæ, sed pueritiæ omnia huiusmodi ascribebant deliramenta, non considerantes illud *Lucani* prognosticum:

Aetas Niliaci nimium suspecta Tyranni:
Ardua nempe fides maturos exigit annos.

Interim *Walenses* non considerantes vel formidantes *Eduuardi* vel familiæ eius tyrannidē vsque ad *Cestriam*, omnia obstantia diripientes, hostiliter peruenerunt, licèt nonquam quondam *Lodouuicus* tam sordidos effractarios in *Angliam* secum perduxisset.

Nouum præceptum Regis

TEmpore quoque sub eodem, iussit Rex districtè, ne exire permitteretur à Cancellaria Regio sigillo consignatum, fratri suo *Richardo*, Comiti *Glouerniæ Richardo*, *Petro* de *Sabaudia*, vel alicui fratrum suorum, nociuum vel damnosum, pro quacumque causa, aliquod breue: quod manifeste patet esse omni iuri, & paci Regni contradictorium.

Mensurarum inquisitio

PRæcepit itaque Rex eodem temporé vt satellites eius mensuras vini siue ceruisiæ, quas Lagenas vel Galones appellamus, & mensuras tritici, quas Busheles dicimus, & trutinalia pondera, diligenter considerarent, vt quærentes nodum in scyrpo, tam insontes quàm sontes amerciarent, grauiter supra merita punientes, argumentosè nimis fiscum argumentaretur. Et ita quotidie noua vulpina argumenta excogitabantur, ad pecuniā extorquendam. Rapiebantur passim possessiunculæ negotiatorum, nec soluebantur pretia pro ablatis gaudebantque spoliati, si sine conuitiis & alapis euadere valuissent. Sicque sicut nuper de clientela quod volgariter Serganteria dicitur, materia pullulauerit pecuniam extorquendi: sic nunc de sequela curiæ, de cogendis fieri militibus, de mensuratū inquisitionibus, & multis aliis lupinæ rapacitatis commentis, rapinæ succrescebant in Regni vastationem, & Ecclesiæ seruitutem. Erantque tales tyranni in *Anglia*, vt quasi multi Reguli, antiqua viderentur tempora renouari.

Multiplicantur in dies oppressiones Ecclesiarum

DIebus sub eisdem, Dominus Rex pessimo fretus consilio, tātam pecuniam à Papalibus negotiatoribus mutuò accepit, vt filium suum *Edmundum* in regnum *Siciliæ* promoueret, vt seipsum in summæ paupertatis vinculo irretiret. Papa autem, qui nec falli debuit, nec fallere, Regis fidem adhibuit assertionibus, quas liquidò scire potuit, si vellet, fuisse penitus vmbratiles & fallaces. Dedit enim intelligi in mandatis ipsi Papæ Dominus Rex, quòd *Anglia* pecuniæ puteus extitit inexhaustus; quem nullus poterat exsiccare. Item, quòd nunquam in *Anglia* Rex tam dilectus, tam pecuniosus, sicut ipse, præuixisset: cùm tamen Papa multos sibi familiares, qui tunc *Romæ* fuerant, contrarium poterat didicisse. Vsuræ igitur pecuniæ Regem obligantes cum pœnis, ad plusquam centum quotidie libras ascenderunt; ita vt immineret tam clero, quàm populo *Anglico* desolatio cum ruina.

Steph. Abbas Clareuallensis deponitur.

EOdem anno, cùm Abbas *Clareuallensis Stephanus*, constructor nobilis domus, quæ *Chardenai* dicitur, apud *Parisienses*, prædecessoris sui beati *Bernardi* pedetentim vestigia sequeretur, in vltimo capitulo, *Cistercensi* generali deponeretur; ipse patienter, ad instar *Ioseph*, fratrum suorum morsus sustinuit & inuidiam. Consueuit enim liuor eminentes impetere. Impositum quippe fuit ei, quòd contra *Cistercensium* statuta impetrauerat à Domino Papa priuilegium; vt à statu dignitatis suæ nunquam priuaretur, sed Abbas perpetuò *Clareuallensis* permaneret. Quod tamen falsum fuisse, postea liquidò probatur. Quia cùm Papa de veritate certificaretur, & iussisset ipsum restitui; punitis grauiter accusatoribus; Rex *Francorum* respondit tanquam ordinis *Cisterciensis* zelator & protector, graue scandalum generaretur ordini, si quem in capitulo suo generali deposuerint graues personæ, factum eorum cassaretur. Scripsit igitur sic Domino, & quod petiuit, impetrauit. *Stephanus* autem, ne læderetur ordinis sui auctoritas, restitui recusauit; asserens se magis esse deoneratum, quàm dehonoratum, & sibi ipsi modò vacare magis & prodesse, quam cùm præesse consueuit. Et sic de magno maior meritò effectus est.

Vuallenses nolunt à bello desistere.

IPsis quoque temporibus, *Walenses*, licèt ipse dominus Rex, necnon & Comes *Richardus*, ne impediretur suum arduum negotium, humiliter postulassent, vt salutem ad horam, ab eorum impetu temerario desisterent, noluerunt quiescere, videntes tēpus hyemale madidū sibi fore opportunum: diuerticula autē, & latibula consueta, ipsis *Walensibus* meabilia, & *Anglis* inuia, & inuestigabilia. Continuantes igitur bellum suum, *Griffinum* de *Brunet*, quia ad Regem confugit; insequuntur fugitiuum, & ad sinum Regis conuolantē. Et cùm corpus nequirent comprehendere, terras eius ferro & incendio ceperunt, nec non & Baronum conterminorum, feraliter deuastare. Erant namque

1256. equitea ad decem millia eorum armati, pedites autem multò plures. Qui mutuò confœderati tactis Euangelijs, iuramerant se strenuè & fideliter vsque ad mortem pro libertate patriæ suæ, & auitis legibus decertare: & se malle cum honore mori, quàm cum dedecore vitam trahere infœliciem. In quo viriliter facto, Angli debuerunt meritò erubescere qui submittunt colla omni conculcanti & alienigenis, tanquam popelli meticulosi, quisquiliæ, segnes incuruantur.

Edwardi & eius familiæ infortunia. EDwardus, non mediocriter verecundatus, & damnificatus ex Walensium rebellione & alacritate, quia dominus Walliæ dicebatur, nec potuit eorum rebellionem refrænare. Adiit igitur filius iteratò, iaio patrem suum & matrem, quàm auunculum, efficax postulans auxilium ab eisdem. Sed rex adeò, alieno ære in partibus transalpinis obligabatur, & Comes multis thesauri commodationibus sui, scilicet quatuor millium marcarum, fatigatos: Regina quoque mater eius, in profusione expensarum in bellum contra ciuitatem Taurinam inutili fatigata, adeò thesaurum suum mutilauerant vt non possent Edvvardo aliquatenus subuenire. Et quia pater eius domious rex, vt sparsim dicebatur Anglos nitebatur obruere, aliqui de Marchisiis occultè VValensibus fauorem & consilium præstiterunt. Maximè cùm dictus Edvvardus familiam tenuisset, Ecclesiæ & Regno nociuam: ita vt diceretur, quòd nunquam Lodovvicus inuasor Angliæ, tam sordidos secum ruptarios, vel proteruos adduxerat in Angliam, sicut dictus Edvvardus in clientela & curia sua educauit. Et de multis eorum improbitatibus, vnam tyrannidem, præter illam, quæ prænotatur, vt legentibus pateat, in quam abyssum desperationis Anglia demergatur, duximus huic paginæ annotandam. Cùm transiret per viam pacificam, & tranquillitatis tempore, obuiam ei venerat quidam iuuenis, & absque causa mortis & mutilationis, iussit vt ei auricula abscinderetur, & vnus oculorum ei erueretur. Quod contra omnem iustitiam fuerat perpetratum. Quod videntes multi, & ad memoriam plures reducentes, qualiter adhuc iunior cuidam nobili factum fecit enorme & cruentum, cœperunt desperare de eo dicentes: Et hæc facit in viridi, in arido quid sperandum? Familia insuper, vt prætactum, omnia venalia sine pretij retributione rapientes; equos, bigas, & veredarios violenter hominibus immisericorditer vexauerunt, & diatim mala malis, & damna damnis, cumularunt cum augmento.

Mittuntur quidam ab Vniuersitate Parisiensi, Romam. CRebrescentibus scandalis & odijs inter magistros Parisienses & fratres Prædicatores electi sunt cum magna deliberatione quidam celeberrimi magistri Lectores. Videlicet magister Willelmus de sancto Amore, & magister Odo de Doaro qui nobiliter rexerant in Artibus, in Decretis & tunc in Theologia. Magister Christianus, Canonicus Beluacensis, qui maximus quasi Philosophus emeritus, postquam in Artibus rexerat, in Theologia lecturiuit. Magister Nicolaus de Baro super albam, qui rexerat in Artibus Legibus, & Decretis; ad legendum in Theologia præparatur. Magister Ioannes de Sectauilla Anglicus Rhetor Vniuersitatis, & magister Ioannes Belin Gallicus. nominatissimi Philosophi, regentes in Artibus. Omnes isti de nobilissimis viris procreati, prælecti sunt per magnum (quia fides periebatur detrimentum) consilium & deliberationem: vt Romam adeant & dominum Papam, pro tranquillitate Vniuersitatis Parisiensis & fidei redintegratione; maximè cùm hoc malum, mali generare comminetur. Collectaque sunt eis ex Vniuersitate viatica. Fratres namque quædam nnua prædicabant, legebant, & docebant, vt dicebatur, deliramenta; quæ de libro Ioachim Abbatis, cuius scripta Gregorius Papa damnauerat, extraxerunt. Et quendam librum composuerunt, quem sic eis intitulate complacuit, Incipit Euangelium æternum. Et quædam alia, quæ non expedit recitari. Prædicatores autem contra Vniuersitatem, suos expeditos nuncios illicò transmiserunt; vt magistris in faciem contradicerent. Subsannauit populus, eleemosynas consuetas subtrahendo; vocant eos hypocritas, & Antichristi successores, Pseudoprædicatores, Regum & Principum adulatores, & consiliatores, Ordinariorum contemptores, & eorundem supplantatores, Thalamorum Regalium subintratores, confessionum præuaricatores. Qui peragrantes ignotas prouincias, peccandi audaciam subministrant. Auditis igitur hinc inde querelis, præcepit Papa, vt nouus ille liber, quem Euangelium æternum nominant, secretò, etsi posset fieri, sine fratrum scandalo, combureretur: & alia, quæ de Ioachim corruptela dicuntur emanasse. Vigilanter igitur, procurante diligentia domini Hugonis Cardinalis & Episcopi Messanensis, qui de ordine Prædicatorum extiterat, cautè ac tacitè procuratum est, ita vt tumultus ad horam conquieuit.

Fulgur terrestre subitò eruptum. TEmpore sub eodem, quidam fossores, dum eruderarent Londini calamum aquæductus, vt electa terra ipsum calamum liberarent, aqua enim desiderat emanare, prosiliit subitò de terra fulgur ter estre quasi ignis infernalis, quod in ictu oculi plures eorum suffocauit, vnum eorum penitus interemit, alios ita combussit, dilacerauit, & ita deturpauit, vt semper sibi inutiles viderentur. Fuerunt tum qui dicerent, quòd hoc miraculosè contigit, quia in vigilia hora incompetenti operibus seruilibus intenderunt.

Anni conclusio. TRansit igitur annos ille mediocriter frugifer & fructifer, Ecclesiæ verò & Prælatis vltimè seruitutis genitiuus, Francigenis inuidiam pro Comitis Richardi promotione passurus. Regni Angliæ prædatiuus. Terra sancta sterilis, & potiùs nociuus. Regni Angliæ prædatiuus, Walliæ bellicosus, Scotiæ turbulentus. Supra modum procellosus ac pluuiosus, vt viderentur renouari Deucalionis tempora, ita vt ab assumptione beatæ Virginis, vsque ad eiusdem Purificationem, pluuiæ non cessarunt quotidie inundare, quæ vias inuias, & agros steriles reddiderunt. Vnde in fine Autumni, annona comparuit cum aristis.

1257. ANno Domini M. CC. LVII. qui est annus domini Regis Henrici tertij quadragesimus primus, fuit idem dominus Rex Londini ad Natale Domini. Vbi venerunt ad dominum Regem, (qui multos simul cum Comite Richardo ibi Magnates congregauerat) quidam de Primatibus Alemanniæ: nunciantes omnibus qui ibi fuerant quòd vnanimi consensu Comitem Richardum in Regem Alemanniæ ritè elegerant. Et ipsum in suum Regem & dominum postularunt, dummodò in eorum voluntatem consentire voluisset, Comes memoratus. Archiepiscopus autem Coloniensis, sacri Imperij Protocancellarius, & quidam alij Magnates Alemanniæ: literas super hoc testimoniales & ratihabitionem per eosdem solemnes nuncios illuc vnanimiter destinarunt. Asserentes, quòd nunquam aliquis sine aliqua contradictione, ita merè, ita vnanimiter electus in illam extitisset dignitatem *Richardus Comes electus in regem Alemanniæ.*

1257. gnitatem. Et dum hæsitassent omnes quid agendum, quod præsentia Comitis multum esset Regno *Angliæ* necessaria, ait Rex in propatulo: Ne videatur pusillanimitas, consulo & peto vt hunc honorem cœlitus & humanitus simul concessum & oblatum, recipere non recuset. Et cùm perterruissent aliquos, quòd duo paucis elapsis annis in Regem *Alemanniæ* electi & promoti, sinistros & finales casus, quasi Deo irato, promeruerant; fuerunt qui dicerent Comiti verba consolatoria: O Comes sapiens & circumspecte, quid hæsitas; quasi te perterreat casus *Landegrauij Henrici*, & iterum casus sinister Comitis *Willelmi Hollandi*? Non Papa te intrudit violenter, qui de spoliis Ecclesiæ & rapinis crucesignatorum tibi spondet necessaria, quæ nunquam tibi forent profutura. Ipsa nempe Papa turpiter adquisita, non ad misericordiam, sed potiùs ad iram prouocauerunt. Thesauro tibi reseruato, qui de regno *Alemanniæ* colligitur, & ad opus tuum fideliter reseruatur. Abundas thesauro tuo proprio, velut alter *Octauianus*: instauraris amicis, tam *Alemannis*, quàm *Anglis*; circumuallaris & consanguineis. Ne te torpor diffidentiæ terreat vel pusillanimitatis, tanquam desidem ac meticulosum. Præmuniat & erigat te ad Dei clientelam casus qui quondam *Roberto Curthosi*, *Normannorum* Duci contigit in *Terra sancta* Deo militanti; cui vltrò & diuinitus Regnum *Hierosolymitanum* fuerat oblatum, vt Christi regeret hæreditatem. Quod & ipse procaciter refutauit. Vnde Dei grauem posteà senserat vltionem. Nunquam posteà quicquam ei contigit prosperitatis. Rex insuper & eius fratres, præcipuè electus *Wintoniensis*, ipsum ad hoc alacriter animarunt; asserentes hunc honorem totam *Anglicanam* nationem in perpetuum exaltare. Quæ cùm audisset Comes, hominem induens, & in bonam spem erectus, ait libera & alacri voce: Et ego Dei confisus misericordia, licèt insufficiens & indignus, hoc onus & honorem, mihi, vt spero, diuinitus oblatum, gratãter suscipio; ne pusillanimis dicar & meticulosus. Et addidit, versa facie ad Episcopos (quorum vnus *Bangorensis Richardus*, qui hæc huius paginæ scriptori assertiuè enarrauit, extiterat.) Et ego antequam exeam ab hac Capella, igne combutar infernali, & morte moriar repentina, si hæc facio causa ambitionis vel auaritiæ: sed vt Regnum illud ad statum, quod Deus annuat, restaurem meliorem, & illos, qui me sponte in Dominum elegerunt, cum omni modestia, iustitia, & honore valeam gubernare. In quo verbo multorum lachrymas excutiens, nuncios *Alemannorum* maximè reddidit lætiores. Et qui hucusque de consensu ipsius dubitauerant, iam certificati de voluntate & fauore, læti ad propria remearunt: infra diem à Natali Domini vigesimum, Magnatibus, qui eos miserant, hoc mandatum nunciati.

Quare Magnates Alemanniæ elegerunt Comitem Richardum.

MAgnates *Alemanniæ*, quorum hi sunt celebriores qui subscribuntur, odio habent *Francorum* superbiam, & se inuicem persequuntur: nec curant, vt aliquis *Francus* vel de eorum genere quis in *Alemannia* dominetur, nec aliquem de seipsis, propter intestinam contentionem. Nam impetuosi sunt *Alemanni*, & elati,

Omnisque superbus
Impatiens consortis erit.

Nec *Italicum* vel *Romanum*, & præcipuè Papalem aliquatenus eligere, propter insatiabilem eorum auaritiam. Elegerunt igitur, inito diligenti cum deliberatione consilio, Comitem *Richardum*, tum propter linguam *Anglicanam*, quæ *Alemannicæ* consonat, & originis communionem, & antiquam & nouam, antiqua in chronicis poterit reperiri; noua in diebus nostris potest certificari, scilicet de Duce de *Brunswic*, & Duce *Saxonum*, de *Ottone* Imperatore, qui de *Anglica* scilicet filia *Henrici Anglorum* Regis ortus est. Elegerunt, inquam, ipsum Comitem *Richardum*, tum propter eius fidelitatem, constantiam, & sapientiam, tum propter sui thesauri abundantiam. Vnde quidam, scilicet Satyricus, satis inquit Satyricè: 1257.

Nummus, ait, pro me, nubit Cornubia Roma.

Primates Alemanniæ

HI sunt maximi in *Alemannia*, ad quorum nutum pendet electio ipsius Regni, quod est quasi arra Imperij *Romanorum*: Archiepiscopus *Coloniæ*, cuius titulus est, *Sacri Imperij Protocancellarius*, post honorem Archipræsulatus Archiepiscopus *Maguntinus*. Archiepiscopus *Treuerensis*. Rex *Bohemiæ*, Comes *Palatinus* de *Rheno*. Dux *Austriæ*, Dux *Sueuiæ*, qui & Comes *Bauariæ*, Dux *Poloniæ*, Marchisius de *Miche*, Marchisius *Brandebourg*, Dox *Saxoniæ*, Dux de *Brunswic*, Dux de *Carentens*, Dux de *Melas*, Dux *Brabantiæ*, qui & *Louaniæ*, Landegrauius *Duringiæ*, Marchio *Misiæ*. Inter omnes hos Magnates supereminens est Archiepiscopus *Coloniensis*; qui coronare tenetur Regem *Alemanniæ* apud *Aquisgranum*, ab antiqua & approbata consuetudine.

Comes R. præmisit quosdam in Alemanniã ad explorandum Magnatum animos.

PRæmissi sunt autem ex parte Comitis viri potentes, sagaces, & circumspecti, dominus Comes *Glouerniæ*, & dominus *Ioannes Mansel*, in *Alemanniam*, ad explorandum Magnatum prædictorum, meram & spontaneam super prænotatis voluntatem. Et inuenerunt omnia prospera; & Primatum terræ corda, ita domino Comiti deuota & incliuata, vt iurarent ei fidelitatem; & nonnulli ciuitatum & castrorum suorum claues nuncijs resignarunt.

Frãci inuisi Alemannis tendunt insidias.

FRanci autem super hoc certificati, cœperunt non mediocriter formidare, ne si prosperaretur Comes *Richardus* promotus in regnum *Alemanniæ*, prout via iam patebat, noceret potenter Regno eorum, iura domini Regis *Angliæ* reposcendo & readquirendo: insidiarum laqueos ipsi Comiti *Richardo* & eius nuncijs tetenderunt, & aliquorum Magnatum *Alemanniæ* corda machinati sunt eneruare, ne Comiti memorato subderentur. Et sic nitebantur ipsius promotionem, vel in parte, vel in toto, studiosiùs impedire. Sed Domino propitio, ex ipso *Alemanni* domino Comiti firmiùs adhæserunt. Quod est odium quasi innatum, inter *Francos* & *Alemannos*. Et quod istis nocet & displicet, aliis putatur & creditur in commodum prouenire. Quod cùm *Franci* cognouerunt dolentes sese ad inuicem sic sunt consulati.

Franci sese inuicem consolantur.

OTto Imperator, in armis strenuissimus, & Regis *Angliæ* thesauris saginatus, *Anglorum* & *Alemannorum* propagatus communi sanguine, in regnũ *Alemannorum* solidatus, & in Imperium *Romanorum* sublimatus, nobili regno *Franciæ* terribiliter est comminatus, propter quod *Parisius* muro circundabatur, nec præualuit. *Fredericus* insuper ditissimus, & Imperator *Romanorum* potentissimus, & omnium Principum terrenorum subtilissimus, confœderatus est Regi *Anglorum*, sororem eius accipiens in coniugium, & thesaurum eius exhauriens in Regni *Francorum* subuersionem; nec in suis, quæ Regi *Angliæ* promiserat, præualuit conaminibus; quantò

1257. minùseft nobis Comitis *Richardi* potentia formidabilis ? Imbellis eft & imbecillis, & io o:gotiis bellicis inexpertus : hucufque auxiliatus eft Dominus, qui femper opitulantibus Regni fanctis, *Francos* fub alis fuæ refouet protectioois. Et fi in *Terra fancta*, vbi ouper in Ecclefiæ clientela Deo militauimus, peccatis ooftris exigentibus, multiplicem paffi fuetimus afflictionem; cùm iratus fuerit, mifericordiæ racordabitur.

Francorum rex Normanniam & confinia perluftrat.

REx tameo *Francorum*, fibi præcauens da futuris, *Normanniam* & Regni fui perluftrat confinia; vt nutantia corda confirmet, ciuitatéfque cum oppidis roborer & inftauret. Magnates fuos animat & confortat; præcipuè eos, quos duodecim Pares *Franciæ* confueuimus appellare. Er quia præiactum eft de *Alemannorum* Primatibus, ad quos Regis fpectat electio; non reor à materia alienum, fi nomina *Francorum* oobilium (præcipuè ad quos negotia Regoi fpectant ardua) præfenti inferamus paginæ, cum fuccincta tamen breuitate.

Pares Frāc. Ecclefiaftici.

ARchiepifcopus *Remenfis* qui Regem *Francorum* cœlefti confecrat chrifmate (qua propter Rex *Francorum* Regum cenfetur digniffimus) eft omnium *Franciæ* Parium primus, & excellentiffimus. Epifcopus *Nouiomenfis*, qui eft Cnmes *Palatinus*. Epifcopus *Belnacenfis*, qui eft Comes *Palatinus*. Epifcopus *Catalenenfis*. Epifcopus *Lingonenfis*, qui fi pauper fit, dignos tamen habetur. Epifcopus *Laudunenfis*, qui Dux eft & Comes, ratione S. *Remigij*, ad quem deuoluta fuit illa præclara hæreditas.

Pares laici.

DVx *Normanniæ*, primus inter laicos & digniffimus: Rex *Angliæ* Dux eft de iure *Normanniæ*, fanguinis deriuatione genitali; Rex ex conquęftu. Dicitur tameo, quòd beatns *Edwardus*, eò quòd hærede caruit, Regnum legauit *Willelmo* baftardo Duci *Normannorum*. Scd hoc robore afferitur caruiffe, quia boc fecit in lecto lethali, & fine Baronagij fui communi affenfu. Dux *Aquitanniæ*, Dux *Burgundiæ*, Comes *Flandrenfis*, Comes *Campaniæ*, Comes *Tholofæ*, qui dicitur Comes fancti *Ægidij*.

Incomparabilis imbriū inundatio, & tonitrū hyemale.

EOdem aono die Innocentum, pluuiarum tanta ioundatio terræ fuperficiem cooperuit, vt viderentur *Deucalionis* tempora reoouari. Sulci igitur antrorum fimilitudinem protendebant, fluuiorum, fluuii prata & omnia confinia cooperientes, inftar marium demonftrabantur. Et vt de aliis fimilia intelligantur, vous folus fluuius in partibus *Angliæ* Borealibus, feptem pontes lignens & lapideos magnos diffipauit. Moleodina quoque vicinæque domus, ex vehementibus fluctibus qoi ex torrentibus intomuernnt, obruta perieruot. Die quoque memorato, quidam turbo truculentus aëra perturbauit, & quafi in nocte obfcurauit grandine comitante violeoto; coagulatifque nubibus, fulgur emicuit cum fulgure corufcante, & terribiliter emicante. Tonitrns manifeftus in trifte prognofticum reboauit. Medium enim hyemis extitit & frigus, vt decuit Februale. Subfequuta eft aeris ægra intemperies, per tres circiter menfes.

Æftimatio thefauri Comitis Richardi.

AEftimatus eft eodem tēmpore thefaurus Comitis *Richardi* ad tantam pecuniæ fummam, vt qualibet die per decennium centum marcas poffet exponere; non computatis prouentibus, qui ex redditibus Regni *Alemanniæ* & *Angliæ* quotidie fuccreuerunt.

Inuentio maufeolo S. Albani.

COntigit igitur eodem anno, vt propter quafdam hiaotes timas, de quibus timebatur; pars orientalis Ecclefiæ beati *Albani*, de confilio Abbatis & Conuentus, vt firma repararetur, in aduentu Domini diffoluto tecto, profterneretur. Et dum ligonibus in paoimento cementariorum miniftri infifterent, per tinnitum inftrumentorom, & pedum ftrepitum perpendebant, aliquid ibi infolitum & incognitum latitare. Profundiùs igitur perfcrutantes, inueoerunt fub terra, fed non profondè, vnam tumbam lapideam, fatis eleganter compofitam, in loco qoi fuit inter altare Sancti *Ofwini*, vbi fcilicet confueuit Miffa matutinalis celebrari, & altare fancti *Vlftani*; vbi quoque collocatum fuerat antiquum feretrum pictum, & quædam tumba marmorea cum columnis marmoreis. Qui locus & tumba, dicebatur vetus tumbus fancti *Albani*. In ipfo igitur maufeolo tumulabatur fanctus *Albanus*, die qua decollatns eft, ab amicis & parentibus fois & neophytis: occultè tamen & honorificè de nocte, propter metnm *Paganorum*. Vbi lux cœleftis defcendit, & apparuerunt Angeli defceodentes & afcendentes, & canentes hunc hymnum: *Albanus egregius Martyr extat gloriofus*. In quo etiam maufeolo inuenta eft quædam lamioa plumbea, io qua, fecuodùm antiquorum confuetudinem, fcriptus eft hic titulus: *In hoc maufeolo inuentum eft venerabile corpus Sancti* Albani *Protomartyris* Anglorum. Hoc euenit io octauis Sancti *Stephani*, in præfentia Domini Epifcopi *Bangor*, & domini Abbatis *Ioannis*, & domini *Philippi* de *Caftria*, principalis confiliarij Comitis *Richardi*: & quorundam nobilium de familia Domini *Willelmi* de *Valentia*, fratris domini Regis vterini, & totius Conuentus, & fidelium innumerabilium, quibus folemniter hæc funt nonciata. Et conceffit Epifcopus veniam quiodecim dierum, omnibus ipfum inuentionem pręfentialiter venerantibus. Et citò poft, Dominus Archiepifcopus *Eboracenfis* illuc venerat caufa orationis.

Anni elapfi à paffione S. Albani.

ET fcieodum eft, qoòd cùm hæc eueoerunt fluxerant anni à paffione Martyris memorati, noningenti & feptuaginta; id eft, mille, exceptis duntaxat triginta annis.

Obitus quorundam Magnatum.

ET ne fefta fæcularia fletibus tranfeant impermixta, circa idem tempus, feftis videlicet Natalitiis, obiit Abbas fancti *Edmundi*. Obieruntq; viri defideriorum io fua florente ætate, *Robertus* de *Quinci*, & *Willielmus* de *Longafpata*, & *Alanus* de *Watfand*, Regius Clericus & Iufticiarius, obiitque de *Lexintona I.* & infirmatus eft quafi lethaliter Comes *Rogerus Bigod* Marefchallus: qui in toroeamento de *Blie* adeò viriliter, & vltra vires decertauerant; vt laxatis nervorum compagibus nunquam poftea plenæ faoitati reftituebantur. Imò inter multos, qui obierunt, vix eft Comes *Rogerus* à portis funerum reuocatus. Electus eft aotem in Abbatem fancti *Edmundi*, dominus *Simon* de *Luittona*, eiufdem domus Prior approbatus.

Abbates ordinis Cifterciensis conuocantur Regio edicto.

IN Epiphania autem Domini, Dominus Rex minimè confiderans pluuiarum inundatiooes, ventorum vehementiam, fluminum impetus, laborum inquietudinem, fecit conuocari Abbates *Cifterciensis* ordinis vt *Londinum* cooueniteot præceptum Regium audituri. Venerunt igitur vexati mirabiliter: quia fic oportuit, omni fpe mifericordiæ deftituti. Qui cùm veniffent coram Rege, rogaote inftaoter & vrgeoter auxilium pecuniare non modicum, refponderunt omnes, quafi vno ore & fpiritu, quòd nec voluerunt, nec potuerunt, fine fui capituli geoerali prooifione & confeofu, vel faltem communi affenfu omnium Abbatum 1257.

1257. Abbatum *Angliæ* ordinis *Cisterciensis*, qui tunc temporis præsentes noo fuerant. Et cùm sine die qua conuenire omnes possent, recessissent, præcepit Rex cum magno rancore, vt nullam Abbatibus *Cistercuensibus* gratiam faceret. Et sic tacitè permisit Vicecomitibus, Forestariis, & aliis Regiis satellitibus & exactoribns, (qui tamen sine Regio fauore & præcepto ad hoc poni fuerant) omnes Abbates ordinis *Cistercuensis* vicinos damnificare, & causis exeogitatis irretire.

Mors quorundam nobilium.

ET circiter festum Epiphaniæ, obiit *Alanus* de *Warsani* clericus domini Regis specialis & Iustitiariins, sed priùs fœliciter deposita sarcina Iustitiaria. Obiit quoque *Iohannes* de *Lexintonia*, miles elegans & facundos: qui quandoque Regii sigilli propter sui peritiam baiulos extitit, & domini Regis consiliarius specialis. Obiit insuper Prior de *Neuburgo Iohanne*. Canonicus. Qui priùs domini *Iohannis* Capellanus, ad tantam prouectus est excellentiam; vt non tantùm Prior de *Neuburg*, & & consiliatius arcanus, & nuncius ad Principes conterminos efficeretur, sed ad Præsulatoum culmina suspiraret. Et tunc temporis redierunt de curia *Romana*, dominus Abbas *Westmonasteriensis*, & electus *Saresbiriensis*; & quidam alii viri solemoes & spectabiles. Qui, vt rei exitus comprobauit, pro negotio regni *Apuliæ* siue *Siciliæ* vmbratili, *Romanum* curiam adierunt; & multas *Francorum* insidias & viarum discrimina sunt perpessi.

Rex non acceptauit electum Elyensem.

EOdem tempore, cùm Monachi *Elyenses* suum Soppriorem, virum idooeom & irreprehensibilem ritè in suarum pastorem animarum ad officium Præsulatus *Elyensis* elegissent, Domini Regis, qoi pro alio literis suis & nonciis solemnibus instanter postulanerat, volontati non obsecundantes; Rex iratus valde, custodiam commisit, quasi lopo agnum esurienti, *Iohanni Valerano*, qui lucos explanauit, homines depsuperanit, Monachos damnificauit; ita vt viderentur omnia, contempto Dei timore & sanctorum reuerentia, patere discrimini; & Ecclesiam vltimæ subiacere seruituti, & patere prædis violenter occupantibus.

Solennes nuncii ad Regem Francorum destinantur.

IN festo verò conuersionis sancti *Pauli*, destinati fnot ad Regem *Francorum* ex parte domini Regis *Anglorum*, ad prorogandas trengss inter eos initas, Electus *Wintoniensis*, *Iohannes* de *Gatesdene* milea, & *Petrus* de *Riuallis*. Quid actum inde fuerit, adhuc non apparuit.

Impetrat Electus Saresberiensis pristinos redditus retinendos.

CVm autem redisset à curia *Romana* electus *Saresberiensis*, magister videlicet *Ægidius* de *Bridelesforde*, manifestauit pslàm, quòd *Romæ* strenuè impetrauerat; vt scilicet liceret ei pristioos redditus retinere, & etiam Decanatum, quorum fragraotiam olfecerat: qnòd nuper nouum habebatur, sed iam toties, noo sine retribntione, permissum, nulli stuporem generauit.

Custodia Reginæ concessa.

TEmporibus autem sub eisdem, concessa fnit Reginæ custodia terræ *Vuillielmi* de *Cantelupe*, quæ priùs concessa fuerat *Eduuardo*. & custodia terræ *Vuillielmi Longaspata*. Vnde eius Balliui, qui sub fratre *Vuillielmi* constituebantur, cornua assumentes ex tantæ Dominæ partonatn, omnes viciuos ita opprimebant, vt etiam ab hostium ocnlis lachrymas elicere valuisseor.

Nouus ordo Monachorũ.

QVidam nouus ordo Fratrum *Londini* sppatuit, & incognitus, Papale tamen authenticnm palàm ostendens, ita vt tot ordinum confusio videretur.

Cedente Senatore Brixiensis substituitur.

BRancaleone *Romanorum* Senatore cedente, quidam ciuis *Brixiensis* substituitur: qui in executione iustitiæ prædecessoris sui satis laudabiliter exequebatur vestigia, & officia potenter continuabat. 1257.

Rogerus de Molend eligitur in ep. Cestrensem.

EOdemque anno, Mooachi *Couentrenses*, cùm cessisset Episcopus *Rogerus* de *Wesham*, propter suum senium & infirmitatem, elegerunt sibi in suum Episcopnm, & suarum pastorem animarnm, magistrum *Rogerum* de *Molend*. Domini Regis nepotem, qnem Rex accepit, & vt decuit, acceptauit. Nec eum honestè potuit, vt consueuit de aliis, reprobare porrò supplicauerat Conuentui, vt Thesaurarium sunm, *Philippum* scilicet *Lunel*, sibi eligeret in pastorem. Idcircò dictum magistrum *Rogerum*, Domino Regi acceptabilem, imò & nepotem, procurante Comite insuper *Richardi*, ipsius *Rogeri* auuoculo, Conuentus elegit memoratos.

Vuallenses in dies multiplicati roborantur.

EOdem tempore *Vuallenses*, cùm in partibus *Vualliæ* & *Angliæ* conterminis, cædibus & incendiis vacarent, & rapinis, prosperitante in manibus Martio certamine *Eduuardum* cnm suo exercitn retroire coegerunt. Neenon & *Griffinum* de *Brunf*, natione, genere, & lingua *Vualensem* potentem & generosum, expulerunt à finibus eorum, & toram terrsm suam, qoæ spatiosa erat & opima, cæde & incendio vastaoerunt. Huios verò irrestaorsbilis damni causa fuit *Galfridi* de *Langeleia* tyrannica sæuitia, & insatiabilis auaritia, qui eosdem *Vuallenses* oppresserat feraliter, ita vt dicerent se msllе mori honorificè, quàm sub angaria & seruirote turpiter vitam protelare. Comes autem electus in Regem *Alemanniæ*, amicabiliter scripsit *Leoline*, & aliis exercitus *Vualensium* Capitaneis, vt pro qniete Regni *Anglorum* desisterent ab hostilibus incursionibus eornm, ne progressus & egressus eius à regno turbaretnr. At illi videntes tempus plnuiale sibi competere, & iam fecisse vias palustres insccessibiles, noluerunt ab inceptis desistere, quin instantiùs hostes suos persequerentur. Et diuiserunt exercitum suum io dnas partes, propter eorum nomerositatem: vt sic faciliùs victualia sibi possent prouidere. Et in vtraque parte recensiti sont triginta millia armatorum, secnndùm legem natalis patriæ: ex quibus fuerunt equites eleganter armsti quingenti, vtrobiqne eqnis ferro coopertis. Conquestus est igitur *Eduuardus* patri suo domino Regi, de tam temeraria *Vualensium* præsumptione. Cui Rex dicitor tale dedisse responsum: Quid ad me, terra tua est ex dono meo? Exere vires primitiuas, famam excita iuuenilem, vt te de cætero timeant inimici. Me autem alia negotia detioent occupatum. Et ità vndiqne detinebatur *Anglia* variis modis angustiats.

Aduentus & potestas Archiepiscopi Messanensis.

ANno qooqne sub eodem, imminente qnadragesima, missus est à Domino Papa, oesciebatur ad quid, Archiepiscopus *Messanensis*, in magno appsratu familiæ & equorum, videlicet Fratrum de ordine *Prædicatorum*. Et cùm habuisset literas Papales de procuratione exigeoda & recipieoda, cum magna pœna cootradictores puniendi, misit literas imperiosas ad quemliber Prælatum, vt ei, secundùm qnod eisdem significauit in procuratiis, prouiderent, ita quòd ex domo sancti *Albani* & eius cella viginti & vnam marcam extorsit. Et cùm veoissent Monachi saocti *Albani*, vt ipsum in hospitio suo ciuiliter visitarent, non permisit eos exire, imò ipsos qoasi iocarceratos retinoit, dooec suæ auaritiæ satisfecisset. Et cùm modestè respondissent Monachi, se nullum ibi habere denarium, iratus Archiepiscopus respondit procaciter: Vt quid tam mendici estis? Mittite igitur pro aliquo Mercatore, qui vobis com-

1257. modare velit: & factum eft ita, quia fic oportuit. Non enim permittebantur caitæ Monachi, quamuis effent de Conuentu prælecti, videlicet Archidiaconus fancti *Albani*, & dominus *Iohannes*, Abbatis baiulus & procurator. Ifte fuit Archiepifcopus *Meffanenfis*, Frater de ordine *Prædicatorum*, in quo bomilitatem fperabamus vberiorem, qui à Domino papa de procurationibus extorquendis talem literam meruit obtinere. *Frater* Iohannes, *miferatione diuina Archiepifcopus* Meffanenfis, *dilectis in Christo fibi Abbati & Conuentui Monafterij* Sancti Albani, Lincolnienfis *Diœcefis*, *falutem in Domino Nouerint, &c.* Require in libro *Additamentorum*. Miffa eft domino Regi eodem tempore elegans epiftola, ex parte domini Papæ, vt videlicet errores corrigeret confuetos. Et hoc procurauit Epifcopus *Roffenfis Laurentius*, multas paffus iniurias ab Archiepifcopo *Cantuarienfi Bonifacio*, qui manu fæculari armata *Roffenfis* Ecclefiæ violenter inuafit poffeffiones, quas potiùs defendere & tueri tenebatur. Cui Archiepifcopo, quia extitit auunculus reginæ, Rex & Regina, & Regales voluerfi cornua præftiterunt. Mouebat infuper dictum Epifcopum *Roffenfem*, Archiepifcopatus *Eboracenfis* exterminium irreftaurabile, & *Elyenfis*. Epifcopatus & aliarum Ecclefiarum vacantium per Regem facta inaudita grauamina, Chrifti poftpofiti reuerentia, & contemptis clauibus Ecclefiafticis. Et vidabatidem Epifcopus Epifcopatui fuo, ipfo cedente, vel decadente, fimile difcrimen imminere. Tenor autem dictæ litteræ, ab epifcopo memorato impetratæ, cuius refponfionem epifcopus *Romæ* commorans expectabat, talis eft. Alexander *epifcopus, &c. Illuftri Regi Angliæ, &c cùm de tuis charifsime à ftibus* Quære in *libro Additamentorum*, videlicet ad fagittas ex trauerfo caocellatas.

Obit quorundam Prælatorum & Nobilium. Anno fub eodem, quinto Idus Februarij, obiit piæ memoriæ magifter *Robertus de Hartforde*, ecclefiæ *Sarisburienfis* Decanus. ætate prouectus, moribus prouectior, fcientia prouectiffimus: quem, præclaris meritis exigentibus, amicum fpecialem extitiffe confideraret credimus Redemptoris. Obierunt quoque dominus *Radulphus* filius *Nicolai*, Domious Regis Senefchallus, & *Willielmus de Mandeuilla*, nobiles & præclari. Obiit quoque *Richardus* Epifcopus *Exonienfis*.

B. Comes Deuoniæ ducit vxorem Sabaudenf. *Baldewinum* de *Riuariis*, Domina Regina procurante, quandam alienigenam ducit in vxorem, *Sabaudienfem*, ipfius Reginæ confanguineam. Ad ipfum verò *Baldewinum* fpectat Comitatus *Deuoniæ*: & fic diatim deuoluuntur nobiles poffeffiones & hæreditates *Anglicanæ* ad alienigenas. Quod fcire nolunt, vel diffimulant *Anglici* pufillanimes, quorum ignauiam & fupinam fimplicitatem, *Walenfis* ftrenuitas reprehendit.

Rex ad Sanctum Albanum multa munera offert. Eodem quoque anno venit Dominus Rex ad *Sanctum Albanum*, quinto Nonas Martij, & obtulit maiori altari monile nobiliffimum, habens duas lingulas, & tranftrum, & anulos nobiles, tam ipfi altari videlicet *Sancti Albani*, quàm Sancti *Amphibali*, & vnam cuppam argenteam deauratam, ad reponendum puluerem nuper inuentum in maufeolo, de quo prædictum eft: & fex pannos fericos, quorum vnum affignauit ad cooperiendum dictum maufeolum, & alium ad cooperiendum tumbas *Rogeri* & *Sigar*. Heremitarum, & denarios ad emendandum feretrum. Et cum tinnauit ibidem morani hebdomadalem, & cùm effet cum ipfo continuè in menfa, in palatio, & in thalamo, qui hæc fcripfit, direxit fcribentis calamum fatis diligenter & amicabiliter Et inter loquendum mentio fieret frequenter de Comite *Richardo*, eius videlicet fratre, nominauit Nobiles, ad quos fpectat electio, qui in præcedentibus annotantur. Nominauit infuper omnes *Angliæ* fanctos Reges Canonifatos. Et ne tantus fcriba circa hoc incaffum ftuderet, ipfus fanctos, vt fic eorum tituli ad eorum laudem recitentur, huic paginæ duximus annotandos.

Nominatio Sanctorum Regum Angl. Albertus, *Edwardus Martyr*, *Martyr*, *Kenelmus*, *Ofwaldus*, *Ofwinus*, *Neithan*, *Vniftan*, *Fremunde*, *Edmulfus*, *Edmundus*, *Edwardus*. Nominauit idem quoque Dominus Rex, & numerauit omnes *Angliæ*, quarum et occurrit memoria, Baronias, inuenitque ducentas & quinquaginta. Sed ad materiam reuertentes, fequentia prioribus continuemus.

Perturbatur Vniuerfitas Oxonia. Eodemque tempore, videlicet feptimo Idus Martij, venerunt ad *Sanctum Albanum* quidam magiftri *Oxoniæ*, circiter nouem Artiftæ, qui querula voce coram Rege, in Capella Sancti *Ofwini*, repofuerunt querimoniam de Epifcopo *Lincolnienfi*, qui contra ftatuta Vniuerfitatis antiqua & approbata, nitebatur libertates Scholarium enervare. Et ftatutus eft dies refponfionis, ad inftans magnum Parliamentum, vt, auditis partium rationibus, pacificarentur. Eodemque die fecretiùs dixit Frater (qui & hoc fcripfit) Domino Regi: Domine, pro Domino curam habe de Ecclefia iam vacillanti. Vniuerfitas enim *Parifienfis*, tot altrix & magiftra fanctorum prælatorum, non mediocriter perturbatur. Si fimiliter eo tempore perturbetur *Oxonienfis* Vniuerfitas, cùm fit Schola fecunda Ecclefiæ, imò Ecclefiæ fundamentum, timendum eft vehementer, ne Ecclefia tota ruinam patiatur. Et Rex: Abfit quòd hoc contingat, maximè meo tempore.

Abbas Weftmonafterienfis redit à curia Rom. Eodem quoque anno, die Sanctæ *Prifcæ*, redierunt à curia *Romana* Abbas *Weftmonafterienfis*, & Electus *Sarisburienfis*, multa paffi viarum difcrimina, & aduerfantium infidias, & occurrentia pro negotiis regiis tranfalpinantes, quibus & transfraocantibus nocuerunt aduerfantes. In illo itinere obiit comes Abbatis *Henricus* de *Mara*, Iuftitiarius Regis itinerans, operum fructum fuorum collecturus. Necnon & alios de comitatu fuo, amifit Abbas memoratus.

Poffeffiones Elye. in Epifcopatus deftruuntur. Interim terræ, nemora, villæ Epifcopatus *Elyenfis*, irreftaurabili quafi exterminii patiuntur difcrimini. Nemora explanabantur, viuariis exhauftis & deriuatis, ficut ex parcis ferè, pifces afportabantur & peffundato timore Domini & beatæ *Etheldredæ*, homines talliabantur, & iniuriæ vario ab ignobilibus Regis fatellibus & exactoribus inferebantur. Et dum Electus & Conuentus die fibi præfixo audiri à Rege fperauiffent, Rex factus eft aduerfarius manifeftus: proferens contra Electum exceptiones, quæ meritò poterant admirationes & fcandala generare. Quarum maxima fuit hæc: Infulæ *Elyenfes* ab antiquo confueuerunt effe munimen & refugium multorum in tempore belli afflictorum: nec foret tutum committere cuidam fimplici clauftrali, imbelli, & imbecilli, qui nunquam curiæ fagacitatem expertus eft, talem locum, qui eft inftar caftri, cuftodiendum.

Electus Elyenfis tranfalpinat. Electus autem poft multa damna, vt iuftum affequeretur, Papalem curiam repentinus petiit & feftinus. Archiepifcopus tamen adhuc in perfecutione eius obftinatus perfeuerans, vt Regi complaceret, qui in examinatione ipfius Electi priùs ab eo facta, nihil inuenit fcrupulofum, fcripfit amicis

amicis suis in curia *Romana* contra Episcopum electum: vt ibidem eo reprobato, in eundem Episcopatum Frater *Adam* de *Marisco* subrogaretur. Cui subrogationi idem Frater *Adam*, licet omnem mundanam excellentiam, & multos reditus, Frater de ordine *Minorum*, senex & literatus, habitum religionis assumpturus, reliquisset, dicitur beneuolo animo consensisse, iuxta illud *Quid annum*:

Vix ego Saturno quenquam regnante videbam,
Cuius non animo dulcia lucra forent.

Dominus autem *Henricus* de *Wengham*, Cancellarius, pro quo Rex Monachos *Elyenses* postulauerat, patienter sustinuit, vt aliquis alius in dictum Episcopatum promoueretur, humiliter protestans, quòd vterque ipso dignior extitisset.

Miracula apud mausoleum S. Albani.

EOdemque anno & diebus illis, increbuerunt miracula in Ecclesia *S. Albani*, vbi videlicet mausoleum B. *Albani* inuentum est. Die verò Sanctæ *Agnetis*, resuscitatus est quidam puer à mortuis, & posteà alius, & in eodem loco multi paralytici & cæci sunt curati. Et omnia miracula ibidē celebrata, testimonio fide dignorum; scilicet sacerdotum, parochialium, & vicinorum iuratorum, verissima fuisse comprobantur. Non enim minori offcosa falsa laus de Deo prædicatur, quàm vera reticetur.

Nuncii ad Regem Franciæ.

IN festo verò conuersionis Sancti *Pauli*, missi sunt ad Regem *Francorum* ex parte Regis *Angliæ*, ob causas secretas Regii negotii, Electus *Wintoniensis*, *Iohannes* de *Gatesdone*, & *Petrus* de *Riuallis*.

Sarisbur. Electus preßimos reddi-tus retinet.

EOdem tempore, cum redisset à curia *Romana* magister *Ægidius* de *Bridlesforde*, Electus *Saris-buriensis*, manifestauit scripto indice papali, quòd licuit ei retinere pristinos redditus suos per aliquot annos, quod est vnum de nouitatibus *Romæ* monstruosis, quas *Roma* pariendo abortiuit.

Custodia Reginæ multiplicata.

TEmpore quoque sub eodem, concessæ sunt Reginæ custodia terræ *Willielmi* de *Cantelupo*, quæ data fuit *Eduuardo*, & custodia terræ *Willielmi Longaspata*, quæ statim commissa fuit Seneschallo suo fratri *Willielmo* de *Tarenta*, qui quasi sanguini sanguisuga, emolumentis inhiabat. Vnde Balliui, qui sub eodem fratre *Willielmo* constituebantur, cornua assumentes ex tantæ Dominæ patronatu, vicinis opprimebant; & sic ex leui, imo nulla causa depauperabant. Et sic, sicut in diebus antiquis, plures Reges in *Anglia* tyrannizabant.

Nouus ordo Monachorum.

ET eodem tempore nouus ordo apparuit *Londini*, de quibusdam Fratribus ignotis & non præuisis, qui, quia saccis incedebant induti, Fratres saccati vocabantur.

Margareta soror beati Edmundi obiit.

PEr idem tempus obiit *Margareta* Priorissa de *Katebia*, soror beati *Edmundi Cantuariensis* Archiepiscopi, magnæ mulier sanctitatis, pro cuius meritis præclaris miracula coruscarunt.

Magnum Parliamentum, in quo comes Richardus vale dicit Angliæ.

EOdem anno, in media quadragesima, factum est magnum Parliamentum, vbi de præcepto Regis venerunt magistri *Oxoniæ*, vt pax reformaretur inter Episcopum *Lincolniensem*, qui eos infestauit, & Vniuersitatem *Oxoniensem*. Festinarunt insuper ad illud Parliamentum, Comes *Glouerniæ Richardus*, & Dominus *Iohannes Mansel*, qui *Richardi* Comitis *Cornubiæ* & electi in Regem *Romanorum* diligentes exploratores, vias illius in *Alemanniam* præparauerant. Latuit tamen ipsos vulpina electio Regis *Hispaniæ*, qui se postea asseruit priùs fuisse electum, vt sequens sermo declarabit. Aderant autem ad dictum parliamentum, nouus in Regem electus *Alemanniæ* Comes *Richardus* Vniuersitati *Angliæ* valedicturus. Extitit enim ibidem tota ferè *Angliæ* nobilitas. Constituit autem idem Comes Episcopum *Londinensem Fulconem*, summum procuratorem possessionum suarum, quas in *Anglia* possidebat. Erat autem nunc temporis tanta in Vrbe *Londini* hominum multitudo, vt via eam *Londinum* ciuitas capaci gremio contineret.

Arch. cant. citatur Romam responsurus de iniuriis illatis Episc. Roff.

INterim Episcopus *Roffensis*, qui intolerabiles ab Archiepiscopo *Cantuariensi* iniurias sustinuerat, querimonias lachrymabiles coram tota curia *Romana* reposuit, & repositas continuauit. Cumque causa sua condignam expostulasset vltionem (culpa enim grauis extitit) post multas admonitiones tamen ad Regem factas qui dicto Archiepiscopo cornua præstitit, & audaciam delinquendi, meruit idem Archiepiscopus citari, vt personaliter compareret coram Papa, de sibi obiiciendis responsurus, & de illatis iniuriis & damnis satisfacturus.

Herefordensis Episcopus infirmatur.

EPiscopus *Herefordensis*, multiplicibus meritis exigentibus, turpiter infirmatus, morphea polypo, vel quadam specie lepræ percussus, sauciatur.

Rex petit auxilium pro filio suo Edmundo.

IN parliamento autem supradicto, nondum finito, Rex in audientia totius populi, adducto monstratoque omnibus *Edmundo*, quem protulerat in medium vestitum indumento *Apuliensi*, ait. Videte mei filium meum *Edmundum*, quem Dominus ad Regalis excellentiæ dignitatem gratuita gratia vocauit, quàm manifestus est, quàm dignus fauore vniuersorum, & quàm in humanus, quàm tyrannicus foret, qui eidem consilium & auxilium in hoc articulo denegaret efficax & opportunum. Et addidit, asserens, quod de consilio & benigno fauore Papæ & Ecclesiæ *Anglicanæ*, ad Regnum *Siciliæ* acquirendum se obligauit, sub pœna Regni sui amittendi, ad solutionem centum millium marcarum, & quadraginta millia marcarum, exceptis vsuris, quæ quotidie non minimum suscipiunt, licet tacitum, incrementum. Item decimas totius cleri impetrauit generales, per quinquennium continuandas; omnium videlicet beneficiorum suorum, secundùm nouas taxationes æstimandas, nullis deductis expensis, nisi necessario faciendis. Item fructus omnium Ecclesiasticorum beneficiorum vacatorum primi anni, vsque ad quinquennium. His auditis, omnium aures tinniebant, & corda vehementer obstupuerunt, maximè cùm scirent hanc tyrannidem à Papa exordium præsumpsisse. Tandem licet cùm lachrymis excusationes prætendentes, & inducias postulassent remissionis, nec poterant quomodolibet obtinere, promiserunt Regi ad suas instantes necessitates. Et tamen conditione addita, vt magnam chartam toties promissam, emptam, & redemptam, ex tunc inuiolabiliter obseruaret, & parceret ipsos tam argumentose prædando lædere & depauperare, quinquaginta duo millia Marcarum, in irrestaurabile damnum Ecclesiæ *Anglicanæ*. Nec tamen adhuc donum tam opimum Rex dicitur acceptasse.

Intrusus in Decanatum Eboracensem redditus inde recipit annuos.

ROmanus ille qui se in Decanatum *Eboracen.* vulpino more ingessit, & in hora prandii stallum in choro Decani furtim occupauit, armatus fauore & protectione Papali, Archiepiscopum variis iniuriis & damnis fatigatum fecit suspendi, licet insontem, & virum omni præditum sanctitate. Tandem post multas disceptationes, pro bono pacis recepit dictus *Romanus* centum marcas annuas ab Ecclesia *Eboracensi*, donec eidem vberius prouideatur.

1257.

Aduentus Archiepisc. Coloniensis in Angliam

VIx autem soluto concilio & parlamento memorato populoso valde, venit Archiep. *Coloniensis* cum quibusdam Episcopis, & quidam Dux cum eo ad animandum Comitem *Richardum*, vt intrepidus regnum *Alemanniæ* (quod regnum *Romanorum*, eo quod sit quasi arta ad Imperium *Romanorum* adquirendum, dicitur) intret, & acciipiat, sine alicuius contradictionis repagulo sibi feliciter concessum, & in pace possidendum. Sed, quod multis fuerat posteà admirationi, sub silentio occultum fuit, & minimè declaratum quòd aliqui de Magnatibus *Alemanniæ*, instigantibus *Francis*, Regem *Hispaniæ Andephulsum* consenserunt ad dictum regnum promouendum. Sciendumque quod in memorato parlamento generalissimo fuerunt sex Archiepiscopi, videlicet *Cantuariensis*, *Eboracensis*, *Dublinensis*, *Messanensis*, qui optimas à singulis Ecclesiis recepit procurationes. Et *Tarentinus Appulus*, qui venerat ad infatuandum Regem super negotio *Apuliæ*. Ad quod etiam festinauerant venire de partibus vltra marinis, Comes *Glouerniæ* & *Io. Mansel*, quos tamen latuit exploratores diligentes scrupulus supradictus super electione, videlicet alterius, quàm Comitis *Cornubiæ Richardi*.

Mandat Papa Abbati S. Albani vt prouideat cuidam Italo opimum beneficium

IN fine verò Martij misit papa Abbati *S. Albani* mandatum imperiosum, vt cuidam *Romano* prouideret competens beneficium, cùm tamen cuidam alii *Romano* non fecisset satis qui tam vrgentes, imo instantiores literas prouisorias paucis ante diebus bainlasset. Et sic iam conglobatim miseriæ in *Anglia* miseriis cumulantur, adeò vt desiderarent prælati ab huius incolatu sæculi liberari. Iam enim non *Saræ* liberæ, sed *Agar* ancillæ filii spurii reputati, libertate, qua nos *Christus* libarauit spoliamur.

Quidam Magnates Alemanniæ homagium faciunt Comiti R.

ET eodem tempore Archiepiscopus *Coloniæ Conradus*, & alii cum eo Magnates *Alemanniæ*, qui cum dicto Archiepiscopo *Londinis* venerant, fecerunt homagium & fidelitatem ligantiæ, Comiti *Richardo*. Quo facto, Comes contulit illi statim quingentas marcas, pro suis viaticis adquietandis. Insuper vnam Mitram nobilissimam, pretiosis lapidibus, & laminis aureis redimitam. Quam cùm Archiepiscopus aptasset capiti suo, ait, Nobili thesauro ditauit me & Ecclesiam meam. Comes *Richardus*: & ego certè sicut imposuit capiti meo Mitram meam, imprimam capiti suo coronam regni *Alemanniæ*, vel *Romanorum*. Mitrauit me, & ego eum coronabo. Hoc idcirco huic libello duxi annectendum, vt sciant posteri quàm callidè nouerunt alieni *Anglicanam* simplicitaté circumuenire.

Rex Francorum castra Normanniæ communiuit.

REx *Francorum* interim cùm hoc audisset, castra quæ in confiniis regni sui sita fuerant, prudenter & petenter communiuit, & ciuitates ac castra *Normanniæ*, suis hominibus natalibus præcipuè roborauit. præcepitque vt fœdere maritali *Franci* cum *Normannis*, & è conuerso, quasi vinculo amicitiæ mutuæ concatenarentur, quod & factum est. Dicebant enim: Quondam dedit *Anglis* cornua, *Otto Romanorum* Imperator, miles strenuissimus iterum *Fredericus*: vnus consanguineus, alter affinis, qui inimicissimi regno *Francorũ* ob hoc extiterant, & tamen Domino tutore, adhuc durat sua dignitate & potestate roborata, & sic cepit qualem qualem consolationem.

Quidam Magnates Alemanniæ homagium faciunt Richardo.

ALii quoque *Alemanniæ* Magnates, qui cum Archiepiscopo *Coloniensi* aduenerant, pretiosa donatiua recipientes, à Comite recessuri, ne suspecti haberentur, homagium sub districto fecerunt iuramento.

Summa omnium expensarum Regis

EXpensæ tunc temporis (sicut à fide dignis clericis conclauis, qui super hoc rotulos reuoluerant, & summas diligenter computauerant) Domini Regis, postquam cœperat esse regni dilapidator, probatæ sunt ascendere ad octies centum millia Marcarum, & centum & quinquaginta millia Marcarum, quod est horribile cogitatu. Quia regnum *Angliæ* nunquam de tanto thesauro aliquod sumpsit incrementum, imò potiùs decrementum. Melius enim tibi foret amisisse gladium vel sagittam, in profundo maris cadentem, quàm inimicus tuus ipsa à te extorsisset.

Recedit Archiepiscopus Coloniensis ab Ang.

ARchiepiscopus verò *Coloniensis*, ad Pascha quandam magnam galeiam, optimè bellatoribus marinis & victualibus communitam, ascendens apud *Londinum* in *Thamesi* flumine, festinus repatriauit, vt præcedens Comitem *Richardum* nouum electum & Dominum suum, tutius receptaret, & vias omnes redderet tutiores.

Recedit Comes Richardus ab Angl.

TErtia verò die Paschæ, Comes *Cornubiæ*, & electus *Alemanniæ* nouellus, valedicens amicis, & se orationibus commendans religiosorum, iter arripuit versus mare à *Londino*, videlicet versus *Gernemue*, cum maximo comitatu Nobilium. Et quia ventus ei fuerat contrarius, super littus cũ maximis expensis inutilibus moram traxit diuturnam. Veruntamen, quandam tyrannidem, dum adhuc expectaret super littus, fecit Ecclesiæ *sancti Albani*, quam honestius duximus sub silentio prętereundam, quàm paginæ subscribendam.

Caristia in comitatu Comitis Richardi.

ET dum diu steteret super litus prosperam auram expectando, numeroso stipatus comitatu facta est victualium caristia & inedia, ita vt summa frumenti, quindecim solidis venderetur, auenæ sex, gallinarum & anserum potiùs carentia quã caristia, boum & ouium carnes, ad voluntariam vendentium æstimationem venundabantur. Et nisi Comes, prout consueuit, pro emptis libenter pretium persoluisset, maior penuria vniuersos coarctasset, aut etiam amouisset.

Cassatio iniqui iudicii Henrici de Mara contra Abbatem S. Albani.

MEmorandumque, quòd cùm Rex adhuc in partibus ageret transmarinis, Comite *Richardo* regnum moderante, cassatum est iniquum iudicium *Henrici* de *Mara* Iustitiarii, laboriosa diligentia Domini *Willelmi* de *Hortona* Cellarii. Amerciabatur enim iniustè Abbas *sancti Albani*, dicto *Henrico* procurante, ad solutionem centum librarum, eo quod homines eius ad *Cestrehunte*, quæ est extra libertatem Abbatis, venire noluit, sicut nec debuit. Meritò igitur contemptibiliter peregrinus obiit, Martyre *Albano* vindice, idem *Henricus* transalpinans. Nec cessauit dicti Cellarii sollicitudo commendabilis, donec tales literas patentes à dicto Comite reportaret, vt dilucidetur beati *Albani* libertas, temporibus futuris scire cupientibus.

Literæ impetratæ per Abbatem S. Albani à Comite Richardo.

HEnricus *Dei gratia, &c. Quia constant nobis per inspectionem chartarum prædecessorum nostrorum Regum* Angliæ, *quas Abbas* sancti Albani *habet, quod homines ipsius Abbatis venire non debent extra suam libertatem eiusdem Abbatis, pro aliqua submonitione vel occasione coram aliquibus Iustitiariis vel inquisitoribus, remisimus eidem Abbati centum libras, ad quas villata & libertas* sancti Albani *amerciati fuerunt, eò quòd homines eiusdem libertatis non venerunt corã dilectis & fidelibus nostris* Henrico *de* Maria, *&* Vvilhelmo *de* Wiltona, *qui extra libertatem prædictam, ad inquisitiones faciendas de transgressoribus Cambii, & ad amerciandum transgressores eiusdem Cambii*, Cætera quære in *libro Additamentorum* Porrò literæ sunt patentes,

Emolumentum turpe è cambio quæsitum.

ET ante paucos dies illos, & adhuc durauit extorsio turpis & inhumana de sontibus & insontibus pro Cambio, quod Comes *Richardus* adeptus erat de Rege. Siquis enim à vicino vel ami-

1257. eo, si iter facturus esset, vel aliquod aliud breue negotium, aliquot denarios, licet pro necessitate paucos cambiasset, impositum fuit ei, quod in Regis præiudicium cambium tenuisset. Et sic quasi ad mensam nummularii sedens, grauiter puniebatur, vnde Comes *Richardus* multa Marcarum millia, in multorum depauperationem, ærario suo cumulauit.

Recessus Comitis R. ab Anglia in Alemanniam.

ASsignatis igitur castris, terris & possessionibus suis, quæ habuit in *Anglia* Comes quorum summum constituit Episcopum *Londinensem*, se *Neptuno* cum infinita classe, quam in portubus *Angliæ* habebat, vndecunque raptis & collectis *Angliæ* & aliarum regionum nauibus, commendauit. Nec tamen beato *Albano* satisfecit super quibusdam iniuriis illatis, tam de *Mielefeld*, quàm aliis rebus, vnde quidam puer pupillus terra sua remansit spoliatus, machinante *Iohanne* de *Gatesdena*, spreto Dei timore, & miserabiliter depauperatus. Abbas autem *sancti Albani* puerum *Rogerum* nomine, misericordia motus, aluit destitutum. Cum quo recedente, asportata recesserunt irreditura septies centena librarum millia multis peccatis cruentata, absque quotidianis eius redditibus in *Anglia* succrescentibus, diatim asportandis. Vnde terra *Anglicana* his & aliis multis bonis, præcipuè numismate, spoliata, cœpit miserabiliter egere, & de spoliis alienis gloriari. Et sciendum est, quòd vsque ad illud tempus, scilicet initium Maii, à prima die Februarii, aura turbida & procellis squalida totam *Angliam* palustrem reddidit & lutosam. Sulci in antra vertebantur. Antra paludum instar protendebant. Flumina marium brachia mentiebantur, & sic tres menses terram reddiderunt sterilem & infructuosam, vnde multi agricolæ terras suas reseminarunt.

Incendium terribile fanum Machometi consumit.

EIsdemque diebus venit ad *sanctum Albanum*, quidam vir venerabilis, magister videlicet fratrum Ecclesiæ sancti *Thome Aconensis* Abbati & Monachis enarrans rumores veros. Quòd sanus scilicet & incolumis, arduis negotiis Ecclesiæ *sancti Albani* vigilanter & efficaciter incumbebat in curia *Romana*, de qua & ipse frater veniebat suisque enarrationibus annunciabat, quòd quoddam genus fulguris infernalis licet ab æthere descendisset, fanum *Machometi* cum suo simulachro subitò incendio subruit & dissipauit, & iterum alius consimilis primo, impetus dictum fanum in minutias dissipans in terram demersit, & tertius in profundiora terræ, & vt creditur, detrusit in abyssum. Dein ignis ille calidissimus & consumptiuus, ardens, & non lucens, serpebat per inferiora terræ, & quasi ignis tartareus, scopulos consumebat, nec vt dicitur, adhuc valet extingui. Et sic tota ciuitas *Meche*, & loca contermina, igne inextinguibili sunt consumpta.

Flumen ardens.

SImiliter autem, de quadam cuiusdam fluminis magni voragine, quod contra naturam aquæ, suo termino malè contenribilis, bene alieno eminentes montes ascendit, & eos qui ad eorum cacumina causa refugii ascenderant, violenter occupauit & suo incendio quos conflagrauit, tanquá combustos interemit. Et sic qui à flamma sulphurea euaserunt, in ardenti flumine sunt absorpti

Fratris Bethleemitæ Cantabrigiæ mansionem obtinent.

COncessa est mansio fratribus *Bethleemitis* in *Cantabrigia*, scilicet in vico, qui ducit versus *Trumpintonam*, quorum habitus similis est habitui prædicatorum. Signatur autem capa eorum in pectore quadam Stella rubra, quinque radiis crinita, in cuius medio quædam rotunditas est aërei coloris, propter stellam quæ apparuit in *Bethleem* nato Domino. Tunc que iam apparuerunt ordines in *Anglia*, vt ordinum confusio videretur inordinata.

1257. *Arch. Cant. conuocat Prælatos suæ prouinciæ.*

DIebus sub eisdem, Archiepiscopus *Cantuariensis Bonifacius* conuocauit Episcopos & Archidiaconos prouinciæ suæ, vt inuocata deuote spiritus sancti gratia, Ecclesiæ iam vacillantis *Anglicanæ*, quæ nouis oppressionibus modernis annis solito grauioribus & intolerabilioribus opprimitur, statui subuenirent, communiter contractantes. Rex enim consiliis, imò sibilis adulatorum & Regni inimicorum incuruatus, permisit quasdam enormes consuetudines, tanquam spinosos frutices in horto voluptatis fructifero succrescere, & fructiferas arbores suffocare. Sperabatur igitur certissime, vt in hac conuocatione eidem Archiepiscopo daretur desuper opponere se murum pro domo Domini, vt certamen iniret contra rebelles Ecclesiæ, beati *Thomæ* martyris vestigia sequendo pedetentim.

Catharina filia Regis moritur.

ET circa inuentionem sanctæ Crucis, obiit filia Domini Regis *Katherina*, muta & inutilis, sed facie pulcherrima. Regina autem mater eius dolore concepto, infirmitate quasi irremediabiliter occupabatur, nec potuit ei physica vel humana consolatio suffragari.

Querela Rof. Episc. Romæ habita.

EPiscopus interim *Roffensis Laurentius* querelam suam, quam coram Domino papa & Cardinalibus reposuerat de Archiep. *Cantuariensi Bonifacio* qui res & pacificas possessiones suas Ecclesiasticas iniustè inuaserat, de die in dié constanter & viriliter continuauit, libertatem Ecclesię suę commendabiliter defendendo, vnde citatus est Archiepiscopus, vt se personaliter D. papæ præsentaret.

Wallenses grauiter infestant Anglos.

INterea *Wallenses* debacchantes, cædibus, incendiis, & rapinis vigilanter incumbebant & incessanter. Nec poterant Barones contermini, licet eis comes *Glouerniæ* associeretur, *Anglicis* suffragari, vel *Eduuardo*, sed cachinnantes verba derisionis præsentabant, & sic creuit odium inter *Anglos* & *Wallenses* diatim, vt serpigo scabiei. Et quia minabatur eisdem dictus *Eduuardus*, quòd *Hyberniensibus* eos quasi vas figuli, quos iam vocauerat, irrestaurabiliter constringeret: habebant *Wallenses* præmuniti galeias, pyraticis armis & victualibus communitas, vt *Hyberniensibus* hostiliter, & potenter, in mare obuiarent.

Inuentum corpus Malcolmi Regis Scotorum.

EOdemque anno, inuenta sunt ossamenta Regis *Scotorum Malcolmi*, & *Eduardi* filii sui, cùm fundamenta cuiusdam structuræ pararentur apud *Thynemuam* Prioratum *sancti Albani*, de cuius actibus & morte, in *libro Additamentorum*. Summa autem est, quod ipsum hostiliter superuenientem cum toto exercitu suo, *Robertus* de *Mumbrai*, fundator Ecclesiæ de *Thynemua*, vicit, & victum interemit, & interemptum, quia Rex erat, iussit in *Thynemua* sepeliri.

Reparantur muri Londinenses.

ANno quoque sub eodem, iussit Dominus Rex muros *Londinenses* dirutos & propugnaculis destitutos, decentiùs ex communi Ciuitatis collecta reparari.

Discordia inter Co. Legrecestriæ S. & W. de Valentia.

DIebus autem sub eisdem, apud *Londinum* coram Rege & multis Magnatibus, orta est discordia inter Comitem *Legrecestriæ Simonem*, & *Willielmum* de *Valentia*. Ipse enim *Willielmus*, quia frater Domini Regis extitit vterinus, in omnes vicinos suos irreuerenter, maxime in Religiosos damnose desæuiens, cornua tyrannidis à Domini Regis sumens fraternitate, sicut fratres sui, possessiones dicti Comitis indecenter inuaserat, & prædas abegerat. Quas cùm Senefchallus Comitis deliberasset, orta iracundia, motus *Willielmus*, iniurias tam factis quàm dictis in Comitem cumulauerat. Quæ cùm querelis coram Rege recitarentur, iurgia exorta ferè prælia suscitarunt. *Willielmus* enim coram Rege & Magnatibus pa-

lam, vt vulgariter loquar, dementiens, & notam ei irreuerenter proditionis imponeos (quod est Militibus magnum offendiculum) commotus est Comes vehementer, & volens, vt dicitur, irruere in ipsum: Quia *ira breuis furor est*, vix est, Rege compescente (qui se inter Comitem sororium suum, & *Vuillelmum* fratrem suum attonitus ingessit, ne ipsum interemisset) fœliciter retardatus. Nec posteà inter eos potuit fœx susceptæ inimicitię exinaniri.

Monachi Dunelmenses absoluuntur.

PAucis autem diebus præterlapsis, Monachi *Dunelmenses*, qui soli cum Canonicis *Gisebur-nia*, improbitati papalium exactorum restiterant, & interdictum diuturnum sustinuerant, tandem post multas disceptationes, talem literam de plenitudine potestatis Papalis meruerunt impetrare, vnde absoluti gaudenter celebrarunt. O si habuissent in tribulatione sua consortes, & in eorum coostantia coadiutores, quàm fœliciter Ecclesia *Anglicana* de tortoribus suis & oppressoribus triumphasset! Literæ autem, quas impetrarunt Mooachi memorati, in *libro Additamentorum* poterunt reperiri.

Cassatio electi Elyensis.

DIe verò sanctorum *Gordiani* & *Epimachi*, Rege & Archiepiscopo *Cantuariensi* vigilaoter procurantibus, cassatus est electus *Elyensis*. Cuius loco subrogare laborarunt fratrem *Adamum* de *Marisco*, de ordine *Minorum*. Super quo facto mirari sunt cuncti audientes, quia electus nec electio reprobari de iure poterat, nec in eisdem vitium reperiri. Sed præuaricatores, quærentes nodum in scirpo, & angulum in circulo, imposueruot ei, quòd simplex claustralis fuit, nec de negociis sæcularibus exercitatus, vel expertus, & penitus insufficiens ad custodiendum & tuendum nobilem episcopatum *Elyensis*, & insulam, quæ ab antiquo asylum extitit refugii, omnibus oppressis tempore tribulationis. Sed vt certiùs credebant quam plures, hanc gratiam Regiam præcluserunt Monachorum constantia & fidelitas, qui nolueruot petitioni Regis adquiescere, postulantis vrgenter & instanter, vt sibi *Henricum* de *Vvingam* eius Cancellarium in eorum Episcopum eligerent vniuersi. Et cùm talis petitio ignaro ipso *Henrico* facta fuisset, idem *Henricus* sciens quòd idoneum sibi Conoentus elegerat in pastorem, ait Domino Regi: Domine finite istum pium Conueotum circumuenire, & cum vestris imperiosis & armatis precibus amplius sollicitare. Monachi enim inuocata spiritus sancti gratia, ritè elegerunt idoneum & me meliorem. Absit vt sic occupem tam nobilem Episcopatum, vt vsurpem tantum cauteriata conscientia mioisterium. In quo meruit grates ab hominibus, & gratiam à Deo Cancellarius reportare. Nec adhuc Regis iodignatio est auersa, quin electum & episcopatum miserabiliter impugnaret. Electus vero confisus de iure suo, *Romam* aditurus, illicò transalpinauit, à Domino Papa consolatiooem de taota tribulatione recepturus.

Rex Francorum fecit communiri Normanniam.

REx interim *Francorum* fecit optimè communiri castra *Normanniæ*, & à personis suspectis amouit custodias & magistratus, & liberauit eas suis *Francigenis*: & *Normannos*, quos ooluit amouere, affinitatis & alio fœderis genere sibi indissolubili vinculo sociauit. Domosque religiosorū, quæ in confinio fueraot, amouit, & pro ipsis alia loca commutauit, tam in locis versus *Alemanniam* cooterminis, quàm *Normanniæ*, & conditiones eorum ampliauit, castra firmauit, & firmata prouide communiuit, oe Rex *Alemanniæ*, qui *Pictauiam* vendicauit, vel Rex *Angliæ*, qui *Normanniã* postulauit, receptacula, si fortè superuenirent hostiliter, inueniret. Formidabat *Francia* vehementer, oe inter hos, quasi inter duas molas, cooteretur. Sese autem *Franci* pro eorum consuetudine inuicem consolabantur, dicentes. *Otto* quondam Imperator, militum strenuissimus, & io Imperiom *Romanum* sublimatus, *Franciæ* grauiter comminabatur, qui in pugna de *Bones* turpiter retrocessit. Ipse regi *Anglorum* consanguineus, adiunctis Comite *Vuillielmo*, cognomento *Longaspata*, fratre dicti Regis *Anglorum*, & Comite *Flandrensi Ferrando*, Comiteque *Bononiensi Reginaldo*, *Hugone* de *Bones*, cum aliis electis bellatoribus, in multitudine graui *Franciam* proponens vastare, diebus oostris Domino propitio coontritus est. Rex insuper *Anglorum Iohannes*, apud castrum quod *rupes Monachorum* dicitur, persequente eum *Lodouico* nondum Rege, ipso eodem tempore, relioqoens obsidionem, probose aufugit, veluti fugitiuus. Cùm tamen robur *Francorum* in duas partes diuidebatur, quarum vna partem scilicet Regem *Francorum* sequebatur, alia filio suo adhæserat *Lodouico*. *Fredericus* verò Imperator *Christianorum* potentissimus, vir formidabilis & vafer, qui sororem Regis *Angliæ* desponsauerat, *Franciæ* terribiliter comminabatur; adhuc tamen sub alis piæ protectionis nos omnipotens defensauit. Sic igitur talibus exemplis sese motuo confortabant.

Prælati Angliæ promittunt Regi conditionaliter magnam pecuniæ summã.

CIrca idem tempus prælati *Angliæ* miserabiliter eneruati & meticulosi, constantiam *Cisterciensium* minimè consequentes (qui regi pecuniam ioæstimabilem exigenti in faciem restiterunt) concesserunt regi quadraginta dooo millia Marcarum, in enormem Ecclesiæ & Regni læsionem, & iacturam irrestaurabilem, & concessa fuit hæc pecunia, vel Domino Regi, vel ipsi, ad mancipandum regnum *Apuliæ*, *Edmundo* filio Regis. Sed illius regni adquisitio, diatim cœpit incremẽtum desperationis. Rex autem, qui parùm hoc munus acceptauit, promisit se citissime Ecclesiæ oppressiones temperando, ad statum debitæ libertatis reuocare. Vnde formati sunt articuli, circiter quinquaginta, quos Prælati in scripta redegerũt, vt apto tempore coram Rege, & Magnatibus, & Prælatis lecti, effectum debitum sortirentur. Qui articuli vel capitula, similia fuerunt illis, pro quibus beatus *Thomas* Archiepiscopus *Cantuariensis* Martyr dimicauit, victor effectus gloriosus. Articuli autem tantum continent literæ, quantum duo noctutoa vel tria. Quære in *libro Additamentorum*.

Episc. Noruicensis Vvalterus obiit.

DIe verò Sancti *Vlstani*, videlicet xiii. Calend. Iunii, obiit Episcopus *Noruuicensis Vvalterus*, cognomento de *Sufeld*, apud *Colecestriam*, & delatum est corpus eius ad *Noruuicensem* Ecclesiam suam Cathedralem, honorificè tumulandus, ad cuius tumbam, miracula dicebatur totoscare. Hic namque in vsus pauperum, instante tempore famis, omnia vasa sua & coclearia argentea, cum toto thesauro suo, pauperibus erogauerat.

Nouum statutum Romæ factum; de electis ad Abbates exemptos.

EOdemque anno statutum est *Romæ* à Domioo Papa & fratribus Cardinalibus, qui vigilanter sua temporalia procurant commoda & emolumenta, aliena non curantes, vt quilibet, qui in Abbatem exemptum ex tunc eligeretur, *Romanam* curiam adiret confirmandus & benedicendus. Per quod enorme statutum religio paruit discrimini, & Ecclesia prosperitate temporali constat destituta. Non enim religiosis necesse est, maturam & religiosam personam eligere, sed aliquem semisæcularem vitom, cui plùs æquus quàm æquitas, plus lex *Iustiniani*, quam *lex Domini conuertens animas*, placuerit, in animarum suarum Pastorem. Præterea, esto quod talis eligatur, alius enim

1257.

reprobabitur per Regem & ſuos ſatellites, mora protracta in eiuſdem tranſalpinatione diuturna; fortè caſſabitur Electus, vel electio reprobabitur, vel fortè Electus obiter morietur. Conuentus languebit, & Rex, in cuius manu omnia confiſcabuntur, pro voluntate diripiet & abſorbebit.

Rex Angl. parat expeditionem in Walliam.

TEmpore quoque ſub eodem, tranſmiſit Dominus Rex per totam *Angliam* breuia ſua, vt quicunque militare Domino ſuo Regi ſeruitium debuerat, promptus foret & paratus, cum equis & armis ipſum ſequi, in feſto beatæ *Magdalenæ*, in *Walliam*, contra *Wallenſes* hoſtiliter profecturum, ad repellendum impetus eorundem; qui iam liberè diſcurrentes, caſtra Magnatum conterminorū, & etiam *Anglorum* impunè occupantes; & obſeſſos interimentes, prædis incendiis, & cædibus intendebant. Certificati autem, quòd Rex eos cū exercitu ſuo hoſtiliter impetere propoſuerat, in interiora terræ, ſcilicet *Snaudun*, & loca montuoſa, & *Anglis* inacceſſibilia, vxores ſuas, liberos, & pecora prudenter abegerunt, prata arauerunt, molendina quoque, vbi tranſitum facturi erant *Angli*, diſſiparunt, pontes confregerunt, vada quoque antris factis, reddiderunt intranſmeabilia, omne genus vectualium ſubitò ſubtrahentes, vt tranſeuntes præcipitati, ſubito mergerentur: & proſperatum eſt opus Martium in manibus eorum. Cauſa autem eorum, etiam hoſtibus eorum iuſta videbatur. Et hoc eos maximè confortauit, quòd pro antiquis legibus ſuis & libertatibus conſtantes, more *Troianorum*, de quibus propagantur, originali conſtantia decertabant. Væ miſeris *Anglis*, à quolibet alienigena conculcatis, qui ſuas antiquas libertates Regni permittunt exſufflari, nec erubeſcunt, exemplo *Wallenſium* informati. Nec voluerunt aliquatenus *Eduuardo* Domini regis filio obedire, ſed cachinnantes, ipſum conuitiis cumulatis cynicè deridebant. Vnde propoſuit idem *Eduuardus* ipſam *Walliam* cum ſuis *Wallenſibus*, tanquam indomabilibus, reſignare. O *Anglia*, omnium regionum ancilla, & conditione vltima merito reputaris! Quicquid excolunt indigenæ, alieni diripiunt & aſportant.

Comes R. applicuit in Alemanniam.

EOdem quoque tempore, Comes *Richardus* proſperè applicans in *Alemanniam*, inuenit in littore hominum multitudinem infinitam, quæ eidem applauſura, eius cum gaudio & honore aduentum expectabant. Et cùm multa expendiſſent, iuſſit eis multa refundi, vnde ab omnibus laudem, gloriam, & gratiam meruit reportare.

Coronatur Comes R. in Regem Alemannorum.

DIe verò aſcenſionis Dominicæ, ſcilicet vi. Cal. Iunij, coronatus eſt Comes *Cornubiæ Richardus* in regem *Alemannorum*, ſiue *Romanorum*, per manum *Conradi* Archiepiſcopi *Colonienſis* apud *Aquiſgranum*, cum maximo honore & ſolennitate, prout moris eſt ab antiquo coronari, nec erat qui contradiceret vel conturbaret, quod nunquā contigit à tempore cuius extat memoria. Coronata eſt cum eo vxor *Senchia* Comitiſſa in Reginam. In craſtino verò videlicet die Veneris, Rex nouellus *Richardus*, filium ſuum *Henricum*, quem genuerat ei *Iſabella* prior vxor eiuſdem Regis *Richardi*, cingulo donauit militari. Celebrauitque conuiuiū tam in die tyrocinij eiuſdem *Henrici*, quàm in die coronationis ſuæ, quod in conſpectu *Alemannorum* ſtuporem merito poterat generare. Sed hoc pleniùs in Epiſtola, quam in *Angliam* miſit, quæ in libro *Additamentorum* ſcribitur poterit reperiri.

Io. de Auennes ſeneſchallus Alemanniæ conſtituitur.

DIſpoſuit igitur liberè rex *Richardus* negotia regni *Alemanniæ*, ſequens Magnatum terræ veſtigia eorum conſiliis inhærendo præcipuè tamen Archiepiſcopi *Colonienſis*. Conſtituit igitur *Iohannem* de *Auennes* Seneſchallum ſuum, qui vir Martius erat & exercitatus. Erant enim in regno adhuc aliqui recalcitrantes, videlicet Archiepiſcopus *Treuerenſis*, vir potens & bellicoſus, cui *Francorum* fauor tantam præſtitit temeritatem.

Diſcordia Monachorum Wintoniæ & Glaſton. æ.

ANno quoque ſub eodem, & paucis retroactis diebus, Priores & Monachi *Wintoniæ*, & Abbas & Conuentus *Glaſtoniæ*, per ſuas diſcordias & ambitiones, in toto ordine Monachorum ſcandalum ſuſcitarunt, & ſuarum nobilium & antiquarum Eccleſiarum poſſeſſiones in perpetuam earum læſionem enormem, & infamiam lædentium, diſſiparunt. Quorum errorem, quia tractatus exigeret ſpeciales & diffuſos, non cenſui dignum huic libello interſerere, vel memoriæ commendare, ſed talia ſchiſmata, quæ fomenta curiæ *Romanæ* præſtant, potiùs reticere.

Obiit Mauritii Miles Hyberniæ.

DIebus autem eodem anno retroactis, obiit *Mauritius filius Geraldi*, Miles ſtrenuus & facetus, nulli ſecundus, in *Hybernia*, qui quandoque ibidem Iuſtitiariæ habenas gubernauit. Hic tota vita ſua vixerat laudabiliter, ſed de morte *Richardi* Comitis Mareſchalli infamiæ notam, fortè falſò, reportauit.

Mors Roberti de Sotindune.

ANno quoque ſub eodem obiit *Robertus* de *Sotindune*, Domini regis clericus ſpecialis, & quandoque itinerans Iuſtitiarius, infirmatus apud *Hertforde*, ibidem diem clauſit extremum, & ibidem eſt ſepultus.

Vvallenſes quoddam caſtrum comitis Glocerniæ capiunt.

INfra autem octauas beati *Benedicti*, *Leolinus* ſummus Dux *Wallenſium*, facto impetu repentino in homines Comitis *Glouerniæ*, violenter cepit vnum eiuſdem Comitis Caſtrum, & in eo inuentos interfecit.

Obiit Ælicia Priorissa de Kateb a.

IPſo quoque anno obiit miræ ſanctitatis & innocentiæ, Domina *Ælicia* Prioriſſa de *Katebia*, ſanctimonialis; ſoror Beati *Edmundi Cantuarienſis* Archiepiſcopi, ad cuius tumbam miracula dicuntur coruſcare.

Moritur bonus prior Norwicenſis.

ET eodem tempore obiit bonus prior *Norwicenſis*, vir magnæ ſanctitatis, & eminentis literaturæ, qui præter Miſſas, horas canonicas, orationes ſecretas & ſpeciales, quotidie Pſalterium pſallendo compleuit. Hunc quoque Electum ritè in Epiſcopum *Norwicenſem*, Rex conſiliis iniquorum faſcinatus, circiter decennio tranſacto, quibuſdam friuolis exceptionibus caſſari procurauit.

Rex agrotat pra mæſtitia.

TEmpore quoque ſub eodem, videlicet in fine Maij, Dominus Rex, tum quia *Wallenſes* ad votum ſæpiùs triumphauerant, quamplures Domini Regis in conterminio *Walliæ* fideles trucidando tum quia ſe fraudatum iam credidit de regno *Apuliæ*, pro quo tantam inutiliter effuderat pecuniam, tum propter infirmitatem Reginę grauiſſimam, tum propter mortem *Katherinæ* filiæ, in tantam triſtitiam eſt præcipitatus, quod in febrem tertianam, quæ diu eum afflixit *Londini* commorantem, cecidit, ſicut Reginam apud *Windeleſhores* decubantem pluries maceráuit.

Armiger Vv. de Valentia a populo Londinenſi trucidatus.

DIebus quoque ſub eiſdem, quidam Armiger *Willielmi* de *Valentia*, fratris Domini Regis, qui dum *Londini* ſe proterue geſſit, cultellum extrahens, ſanguine ciuium, prout iurabat, cruentandum, eo ipſo aliquos ſine cauſa fauciauit. Confiſuſque de conſueta Domini ſui protectione, poſt vulnera inflicta, minas cum probris ebulliuit. Irruentes igitur in ipſum glomeratim ciues plebeii, non volentes nec valentes illius violentiā tolerare, ipſum arrogantē lapidibus & clauis conquaſſatū, interemerunt. Et in quandam domum aſportatus, cùm mori inciperet, ait: Pro Deo dicatur Domi-

1257. nomen, vt mors mea nulli imputetur, nisi tantummodo mihi, meæque stultitiæ ac proteruitati. Nos enim coosisi de protectione Dominorum nostrorum, sontes & insontes miserabiliter conculcauimus, & sic expirauit. Quod cùm audisset *Willielmus*, grauem super hoc coram Rege reposuit de *Londinensibus* querimoniam, afferens coram Rege ipsum mortuum, vt Regem magis commoueret. Vocatus igitur Maior ciuitatis, & grauiter accusatus, respondit: Domine mi Rex, non possum impetus populi plebeij refrenare, inquit ite qoid dixit moriturus. Et cum cognouisset Rex ordinem seriei, inquit: Habeat quod promeruit malefactor. Veruntamen fæx maleuolentiæ contra ciues non est penitus exinanita, sicut sermo sequens pleniùs declarabit.

Obiit R. de Vvestham Cestrensis Episc. SVb eodem tempore, magister *Rogerus* de *Westham*, vir omni laude dignissimos, Episcopus *Cestrensis*, viam vniuersæ carnis est ingressus, qui diuturna iofirmitate, scilicet paralysi eacoctus, cesserat Episcopatui. Isti autem, magister *Longaspata* subrogatur.

Consuetum miraculum S. Albani. CIrca eosdem dies, tempore videlicet Antumnali incipiente, Abbas & Connentus *Sancti Albani*, perpendentes de inundatione pluuiarum immoderata, tam fœnis quàm segetibus suffocationem generalem imminere, prout consueuit in tali fieri periculo, construerunt in Capitulo vt indicto ieiunio per Archidiaconum, tam in populo, quàm Conuentu, cum processione solenni feretrum *Sancti Albani* ad Sanctæ *Mariæ* Ecclesiam, quæ de *Pratis* dicitur, deportaretur; Conuentu & populo nudis pedibus subsequentibus cum oratione deuotissima. Quo facto, eadem die meritis beati Martyris cessauit inundatio tam damnosa.

Recedit Vniuersitas Pariensis. TEmpore sub eodem, Vniuersitas *Pariensis*, cùm propter tempus messium, quod tunc instabat, tum propter fratrum *Prædicatorum* persecutionem, recedens, ciuitatem in magna parte reliquerunt vacuatam. Frater namque *Hugo* de ordine *Prædicatorum*, & *Romanæ* Ecclesiæ Cardinalis, instabat vigilanter & potenter, vt partem Scholarium infirmaret, & conditionem fratrum *Prædicatorum*, ipsis rebellium, roboraret.

Damnosus impetus Vvallensiū. TVnc verò temporis, *Wallenses* rem agi pro capite certissimè considerantes, confœderati sunt indissolubiliter ipsi de *Northwallia* cum ipsis de *Suwallia*, quod anteà non est visum, quia semper sibi ad inuicem aduersabantur. De communi igitur consilio, facto impetu vehementi, exercitum Regis subito inuaserunt, sed proditione quadam informati. Milites igitur regis, in arcto loco & palustri, iuxta quoddam castrum eorum, ad quod credebant certum habere refugium, intercepti, cùm terrocedentes crederent illic recipi & & protegi, inuenerunt hostes vbi credebant amicissimos inuen. ssc. Ipsi igitur quasi inter duas molas attriti, cùm à facie & à tergo impeterentur, victi sunt & dissipati, & ad arbitrium hostium trucidati. Ceciderunt autem in illo cruentissimo conflictu Milites Domini Regis *Anglorum* præclari, scilicet Dominus *Stephanus Bancan*, regi charissimus, Dominus *Robertus Norensis*, & alii multi, quorum nomina non tenemus. *Wallenses* igitur triumphantes ad votum, receperunt *Griffinum* de *Brun*, cuius consilio & documento hæc facta fuerant, in suam pacem & societatem. Erat namque natione *Wallensis* & generosus, ac strenuus, & quia, retroactis aliquot diebus Regi adhæserat, *Wallenses* omnes terras & possessiones suas, quas habuerat amplas, in cineres, quas Rex vuatantiaare nec voluit, nec potuit, redegerunt.

Animosa exhortatio Ducis Vvallensium Leolini. ET tunc igitur *Leolinus* cum suis *Wallensibus* lætus de victoria, & diues de spoliis victorum, roboratus de fœdere *Northwallensium*, & de renocatione *Griffini* prædicti, consolatus est suos, dicens: Hucusque auxiliatus est nos Dominus Deus exercituum. Liquet vniuersis, quòd hæc victoria ascribenda est non nostræ strenuitati, sed Dei pietati qui æquè dimicat in paucis, vt in multis. Et qui nos pusilli, imbelles, & imbecilles, respectu *Anglorum*. auderemus contra eorum Regem leuare calcaneum, nisi Dens conferret patrocinium? Vidit Dominus afflictionem nostram, qualiter *Galfridus* de *Langeleia* nostram circumuenit simplicitatem, & alii, tam Regii, quàm *Eduardi* æditui inexorabiles. Nunc autem & de cætero rem agi sciatis pro capite. Si capiamur, nulla penitus sequetur misericordia. Stemus simul: si enim simus inseparabiles, erimus & insoperabiles. Videmus luce clarius, quod *Anglorum* Rex suos *Anglos* naturales depanperat, exhæredat, & degenerare compellit: quomodo nobis parceret, qui eum prouocantes, læsioni & vindictæ intendimus? Nos de sub cœlo delere proponit: sed iusta causa defendit nos, & confundit aduersantes. Melius est mori, & ad Dominum migrare, quàm in angaria viuere, & ad arbitrium tandem hostium deperire. Accincti igitur & ad bellandum animati, die ac nocte cædibus, rapinis, & incendiis intendentes, omnia conterminia in *Angliam* & *Walliam* in desertum redegerunt.

Infirmitas Episcopi Herefordensis. ANno sub eodem, Episcopus *Herefordensis*, qui tot in caput suum congessit imprecationes, multipliciter à Domino meruit flagellari, ad sui vt spetandum est, correctionem. Factus est enim quasi latitans & fugitiuus, nec erat in Episcopatu suo, ad quem fortuna reliquerat diuerticula eius inuestigare. Dicebatur tamen ab aliquibus, vt apud *montem Pessulanum* curreret, ab infirmitate, qua laborauit, sanandus. Habebat enim morpheam, siue polypum in naso, quæ totam faciem deturpauit. Est enim, vt dicunt physici, morphea in cute, quod lepra in carne.

Accusatur Rustandus coram Papa. DIebus sub eisdem, magister *Rustandus*, Domini Papæ clericus specialis, accusatus grauiter coram Domino Papa est eò quòd propriæ vtilitati intendens plus æquo, possessiones, redditus, & pecuniam sibi vigilanter in *Anglia* coaceruauit, & Regem sibi inclinando & Episcopos, factus esset iam non vltimus inter omnes Regni Optimatum, locuples & abundans.

Rex Angl. cum exercitu Cestriæ appropinquat. DIebus sub eisdem, Dominus rex cum exercitu suo copioso, tempore messium imminente, *Cestriæ* appropinquauit, vnde qui eum sequebantur, ne *Wallenses* unde alerentur, fruges pulcherrimas & copiosas, cum aliis fructibus immisericorditer vastantes, tam sua quàm aliena damna perpetrarunt. Vnde tanta facta est infra breue tempns in exercitu caristia, vt tam equi quàm homines magnam victualium penuriam tolerarent. Rex autem interim, vt *Wallenses*, quos suos proditores vocauit & inimicos, in abyssum desperationis præcipitaret, in *Scotiam*, & *Hyberniam*, & alias regiones, misit pro manu militari copiosa, vt *Wallenses* circumseptos, tanquam vasa irrestaurabiliter contereret figulorum. Veruntamen *Leolinus* ad Regem nuncios solennes dirigens, de consilio suorum optimatum, qui pacis erant, rogitabat ita tamen, vt auitas leges & libertates in pace, prout consueuerant, obtinerent, & non *Eduardo*, vel alicui alteri, quàm Regi subdiri, raspnnderent.

Nul-

1257. Nullo enim modo de cætero, vt assarebant palàm, se sustinerent dari vel vendi instar boum vel asinorum. Hoc autam cum precibus humilibus mandatum temperatum Rex non acceptauit, sed animans suos milites, quotidie armatus incessit, & vexillum suum Regala explicans, quasi draco, qui nemini nouit parcaia, axterminium ganerale *Wallia* minabatur.

R. deuvant. cõfirmatur in Episc. Noruuic.

ET circa festum beati *Petri*, qui dicitur ad vincula, confirmatus est in Episcopum *Noruuicensem* magister *Simon* da *Wauton*, qui illico cùm Monachi *Noruuicenses* ipsum elegissent, misit nuntios expeditissimos ad curiam, vbi profusis non paucis muneribus, impetrauit dispensationem pristinos redditos suos per quatuor annos retinendi, licet Episcopatus suus, sufficienter omnibus bonis instauraretur. Et hoc genus beneficij, in curia *Romana* iam iam consuetudinem ast sortita.

Cor Regis Hisp. ab alienatum ab amore Regis Angl.

ANno quoque sub aodem, cor Regis *Hispania* auersum ast ab amore Regis *Anglia*. Dicebat enim, quòd fratar eius Comes *Cornubia* supplantauit eum de Ragno *Alemannia*, siua *Romanorum*. Vnde exigebat ab eo auxilium contra aius inimicos secundùm iaootem chartæ inter eos confectæ, in qua continetur: *Alter alterum iuuare mutuo tenetur.* Ad quod rex *Anglia* respondit: *Ergo tenetur mihi Rex* Hispaniæ *auxiliari in necessitate fratris mei, cui non valeo, nec volo deesse. Ritè electus est in Regno* Alamanniæ, *& nullo contradicente coronatus. Si autem pro Rege* Hispaniæ *aliquis reclamasset, & pro iure eius, quòd prius ritè electus fuisset, vtique non consensissem in electionem fui Comes* Cornubiæ Richardus *frater meus. Sed nec ego aliquatenus sustinuissem.* Et sic quieuit Regis *Hispania* indignatio indiscreta.

Reuerdit in Angl. inglorius.

DIebus autem sub aisdem, rax videns sibi Martem aduersari, & caristiam quotidie incrementum suscipera, ipsosqua qui ei adiutorium promiserant, non adessa, & hyemis intemperiem appropinquare, sancti *Michaelis* festo instante, radire in *Angliam* disponens, vt interesset festo sancti *Eduuardi* (quod in quindena ast S. *Michaelis*) iota direxit inglorius varsus *Lond.*

Nuntij solemnes ad Regé Franc. pro iuribus Regis Angl recuperando, missi.

DIrecti sunt sub aisdem temporibus nuntij solennes Regi *Francorum*, videlicet Episcopus *Wigorniensis* Walterus, Comes *Legria Simon*, Comes Mareschallus, *Rogerus Bigod*, *Petrus* de *Sabandia*, *Robertus VValerandus*, vt de iuribus suis restituendis, quas diu iniustè detinuerat, contrectarent. Quibus Rex *Francorum* modestè respondisset, sad fratee eius, & Optimates *Francorum* asperè nimis, & negatoriè, & nugatoriè respondarunt. Et sic nuntij, infecto negotio, circa Purificationam B. *Mariæ* vacui redierunt.

Obitus Nicolai de Fernham Epis. quondam Dunelm.

EOdem tempore obiit magister *Nicolaus* de *Fernham*, quondam Episcopus *Dunelmensis*, qui cesserat Episcopatui, vt quietius & libarius fructus carperet contemplationis. Obiit autem apud *Stoctunam* nobile suum Manerium, quod ast suum super flumen *Thesiam*, quod cum ei prouideretur, cesserat in sortam distributionis ipsi, cum duobus aliis maneriis, scilicet *Houedene* & *Esintona*. Quod cùm ad notitiam Regis peruenisset, extorsit ab Episcopatu *Dunelmensi* eò quòd non habuerat integrè custodiam Episcopatus, cùm vacauerat, trecentas marcas, medio videlicat tempore quod arat inter dictum *Nicolaum* & creationem siue institutionam successoris sui *VValteri*. Conseruatores verò partem dicti *Nicolai* tuebantur, videlicet Archiepiscopus *Eboracensis VValterus*, & Episcopus *Londin. Fulco*. Nac erubuerunt Regales tam enorme consilium suo Domino præstitisse.

1257.

Discordia inter Regem Daciæ & Noruueg.

EOdem anno orta est grauis discordia inter Reges *Dacia* & *Noruuegia*, & commissa sunt prælia particularia, scilicet naualia inter commeantes. Adhibentibus igitur vtriusque Regni Episcopis vigilem diligentiam, inter eos pax est reformata. Eodemque anno obiit filius ainsdem Ragis *Noruuegia* primogenitus, & hæras ipsius *Haco*, adolescens speciosus.

Redit Rex à VVallia, nulla re gesta memorabili.

DEclinante autem tempore Autumnali, cùm hyems iam dies abbreuiasset, & frigora subarrasset, & caristia maxima in exercitu Regis ingruisset, Dominus Rex, de consilio suorum lateralium, qui ægrè illam inediam tolerarunt, reuersus est à partibus *Cestria* versus *Londinum*, vt festo S. *Eduuardi*, scilicet translationi, interesset. *Leolinus* autem hoc audito ipsum diu sequebatur, vt si videret aliquem de Regis exercito aberrantam & semotum, inuaderet occidendum. Et sic inglorius Rex, thesauro multo effuso, ridantibus & daridentibus hostibus, ad propria clinata tutiora illico remeauit. Veruntamen in axarcitu suo, eleganter incedebat armatus, & expanso Regali vexillo, suos commilitones alacriter animabat, vt ipsos *Wallenses*, hominum quisquilias, trucidarent.

Depositio Steph. de Lexint. Abbatis Claraeuall.

LAbentibus dierum illorum curriculis, *Stephanus* cognomento da *Lexintona*, Abbas *Claraeuallensis*, eò quòd contra statuta ordinis *Cisterc.* priuilegium impetrauerat perpetuo Abbatizandi ignominiosè depositus est. Sed hoc, vt dicitur, maliciosè, & per inuidiam machinatum est in ipsum, eò quòd Scholam *Parisiensem*, quæ *Chardenai* dicitur, initiauit, & initiatam sustentauerat, & præpollens omnibus virtutum & scientiæ eminentia, *Anglicus* exstitit natione. Quod cùm audisset dominus Papa, & voluisset ipsum absolutum in pristinum statum restituare, aduersarij eiusdem *Stephani*, effusa non minima pecunia, in curia *Romana* machinati sunt vt sententia staret, quam firmauerant, de ipsius depositiona.

Nouo statuto nom debet quilibet electus personaliter transalpinare.

PRolabentibus dierum illorum voluminibus, Palectus *Elyensis* & electus Ecclesiæ sancti *Edmundi*, tantam pacuniam in curia *Romana* dando & promittendo effudaront pro iure suo obtinando, vt in considerando thesauri quantitatem poterant prudentes admirari, & cum admiratione stuporem axcitare. Tandem impetrato negotio, infinito irretiti debito, tristes remearunt, eò quod causa vel occasio Ecclesiis suis, tanti discriminis exstiterunt. Ecca statutum *Roma* cruentissimum, *quo* oportet *quemlibet electum personaliter transalpinare*, & in suam læsionem, imo euersionem, *Romanorum* loculos impregnare. Cùm autem Rex, qui dictorum Prælatorum Ecclesias exinaniuit, prędicta cognouisset, erubuit, vel erubuissa confusus debuisset, quod regnum *Angliæ*, in suæ ruinam dignitatis tot impetitur oppugnaturque scandalis aduersitatum. Ecca noualitas Prælatiarum vexationes personarum. Ecclesiarum interim sub Rege & regalibus distractiones & Conuentuum flebilis & morosa desolatio. Et si fortè moriatur obiter electus, vel reprobetur idem electus, vel electio prædicta, omnia lamenta denuo renouabuntur. Si eligatur de cætero in Conuentu aliqua persona iosufficiens, qui pro nihilo duxerit equitando loca remota & sæcularia sæculariter peragrare, sub tali rigore deperibit. Et quia oportet eum debitis insolubilibus ania institutionem suam irretiri, bona temporalia deperibunt.

Henricus filius Regis Alemann. redit in Angliam.

ET circa festum sancti *Michaelis*, redierunt in *Angliam Henricus* filius domini Regis *Alemanniæ Richardi*, Miles factus à patre in crastino suæ coronationis, vt præscriptum est, & cum ipso quidam Nobiles, qui cum dicto Rega steterant, *Anglici*, vi-

1257. ctione. Sed nec exploratores sagacissimi in *Alemanniam* destinati. Rex igitur *Alemanniæ* in quieta possessione stabilitus, minas merito contempsit regis *Hispaniæ*, quamuis terribiliter comminaretur, quòd hostiliter superueniret cum fortitudine Regum *Francorum, Arragonum*, & *Nauarræ*. Insuper in literis suis apposuit idem Rex *Hispaniæ* hanc adiectionem pro titulo, *Electus in Regem Romanorum*, sine *Alemanniæ*. Quod cùm comperisset rex *Alemanniæ Richardus*, imperterritus alacriter respondit, *Veniat cum nisu & impetu toto, ego occurram ei extra limitem regni mei.*

Rex Hisp. scribit Regi Angliæ.

SVb illorum dierum circulis rex *Hispaniæ* scripsit regi *Angliæ*, instanter postulans vt ipsum iuuaret potenter, vt decuit, & magnificè, contra Comitem *Cornubiæ Richardum*, qui sibi temerè coronam *Alemanniæ* vsurpauit, & ipsum regem *Hispaniæ*, talia non præmeditantem, subdolè supplantauerat. Iuuaret, inquam, secundùm chartæ renorem inter eos confectæ quòd scilicet quilibet alterum iuuaret contra quemlibet aduersantem: & factum fuit quando pax reformabatur inter eos in C *Gasconia*. Quod cùm audisset Rex *Angliæ* respondit: Imò flagito attentius quatenus me & fratrem meum contra nostros iuuet rebelles & aduersantes. Quicunque fratri meo aduersatur, mihi rebellis merito iudicatur: *qui enim non est mecum, contra me est.* Memorandum est, quòd *Gasconia* concessa fuit regi *Audephulso Hispaniæ*, à rege *Anglorum Henrico*, cum filia sua, vnde habuit seisinam, & chartam, & confirmationem à *Richardo* & *Iohanne* regibus. Vnde rex *Hispaniæ* composuit cum rege *Henrico* tertio nunc præsente, vt filius eius sororem suam desponsaret, & quilibet alterum iuuet in necessitate, & D *Wasconiam* quietam clamaret regi *Angliæ*, & hæredibus suis. Et confecta est charta super huiusmodi mutuam conuentionem. Confecit insuper rex *Angliæ* chartam satis probrosam, quòd scilicet omnibus *Gasconensibus* de iacturis eorum, quas subierant per aduentum suum, eisdem satisfaceret. Et hæc omnia probra cum iacturis rex *Anglorum* subierat, quia cùm Comes *Legrecestriæ Simon* iam penè *Gascoienses* edomuerat rebellantes: rex significauit *Gasconiæ* Magnatibus, vt nihil facerent pro eo: vnde auctoritas eiusdem Comitis penitus exspirauit: E per quod infortunium rex inæstimabile tam in terris quàm thesauris effusionem incurrit, & honoris iacturam irrestaurabilem. Et hoc fecit rex contra chartam, quam Comes obtinuit ab eodem. Veruntamen posteà redemit eam rex, ne rapina videretur, pro sex millibus marcarum. Et posteà in propria persona, vt prædictum est, cum exercitu copioso transfretauit. Quæ omnia in sui detrimentum sunt peracta: sed hæc suprà dicta sunt.

Solemnes nuntii [illegible]

F DIerum illorum sub curriculis, missi sunt solennes nuntij ad regem *Francorum* de rege videlicet Episcopus *Wigorniensis*, Electus *Wintoniensis*, Abbas *Westmonasteriensis*, Comes *Legrecestriæ*, Comes *Hugo Bigod*, Marescallus, *Petrus* de *Sabaudia*, *Robertus Walerannus*, vt si quomodolibet honestè fieri posset, antequam cruentum certamen, inimicitias, & sanguinis effusionem generaret, rex *Francorum* iura regi *Anglorum*, ipsum ab antiquo contingentia, restitueret. G Non enim videtur Iure consonum vel pietati, vt filius patris iniquitatem portare iudicetur. Satis vtique punitur & damnificatur vterque: quia iam circiter quinquaginta annis, terris vltramarinis suis rex *Angliæ* doluit spoliatus. Nuntij verò illuc destinati, post verba dura, rogatoria, ac negatoria taciti redierunt. Omnes autem Nobiles, quos ad Parliamentum conuocauerat rex *Londini*, contramandati sunt, per quod perpendebatur, quòd

A infecto negotio nontij vacui redierunt, nihil nisi sannas reportantes. Rex insuper *Alemanniæ Richardus* à rege *Francor.* sibi sua restitui humilibus precibus postulabat. Sed hoc & illud negotium dilationem accepit finalem, donec rex *Francorum* Parliamentum suum, quod foret in medio Quadragesimæ celebrandum, terminauerat. Propter quod redeuntibus aliis, Abbas *Westm.* remansit in *Francia*, super his certificandus. 1257.

Confinia Vvalliæ quasi in heremum redacta.

COnfinia *Walliæ* in heremum inhabitabilem, proh dolor, sunt redacta, homines consumpti B sunt gladio, castra & domus incendio, syluæ ligonibus ac securibus, pecora macie vel macello. Et sic *Angliæ* quadam sui parte bona flebiliter mutilatur.

Anni conclusio.

TRansiit igitur annus ille sterilis & macilentus. Quicquid enim hyems seminauerat, quicquid æstas decoxerat, Autumnalis inundatio suffocauit. Carentia insuper numismatis quo regnum *Angliæ* per Papam & Regem spoliatur, paupertatem suscitauit inauditam. Iacuerunt terræ incultæ, C & mortua est præ inedia populi multitudo numerosa. Ascendit igitur circa natale Domini, summa frumenti ad decem pretium solidorum. Poma insuper rara, pyra rariora, coctana, escula, cerasa, & pruna, & omnes fructus qui in testa continentur, vt breuibus concludamus, perierunt annullati. Annus insuper iste pestifer lethales febres suscitauit, ita vt si de aliis sileam, apud sanctum *Ædmundum* in æstate, diebus præcipuè canicularibus ingruentibus, plusquam duo millia mortuorum cœmiteria spatiosa occuparent. Fueruntque senes qui quandoque viderant summam frumenti pro vna marca D vel etiam viginti solidis vendi, nec tamen homines vsque ad mortem famis tabe prægrauari. Ad cumulum insuper miseriarum, rex *Alemanniæ Richardus* regnum *Angliæ* multis marcarum, quas de suis terris colligi fecerat in *Angliæ*, millibus spoliauit. *Terra sancta* languet desolata, & formidine *Tartarorum*. Habebat enim rex *Tartarorum* in comitatu suo, armatorum pugnatorum quadragies centena millia. Et vt accepimus à peritis & fide dignis, iam dominatui suo dimidium mundi feraliter subdiderunt: quorum vitam spurcissimam apud sanctum E *Albanum* poterit indagator sedulus reperire. Annus quoque iste, chronicarum infirmitatum genitiua, vix occupatum permisit aliquatenus respirare. Non enim frigus, vel serenitas, vel gelu, saltem aliquantulum stagnorum superficiem, prout consueuit, glacie indurauit, vel stiriam à stillicidiis coëgit dependere, sed continuæ inundationes pluuiarum & nebularum vsque ad purificationem B. Virginis, aëra inspissarunt.

Rex Angl. natalitia celebrat Londini.

ANno Domini M. CC. LVIII. qui est annus F regis *Henrici* quadragesimus secundus, fuit idem Rex ad Natale Domini *Londinis*, vbi Natalitia solennia cum multis Nobilibus magnificè celebrauit, præstolans aduentum suorum, quos in *Franciam* destinauerat, nuntiorum. Fuit etiam idem Rex ad festum S. *Eduardi*.

Elyensis Ep. & Abbas S. Ædmundi applicant.

DIebus quoque sub eisdem applicuerunt à *Romana* curia redeuntes Episcopus *Elyensis* & Abbas sancti *Ædmundi*, qui inuitis & recalcitrantibus Rege & Archiepiscopo *Cantuariensi*, à domino G Papa redierunt in statu prospero confirmati. Et sic diatim Rex, pessimo fretus consilio, suam Regiam perdens dignitatem, Ecclesiam studuit multipliciter damnificare.

Seditio Romæ orta.

PRæsentibus autem & paucis præcedentibus diebus, grauis facta est in vrbe *Romana* seditio, eò quòd Senator, M. videlicet *Brixensis* ciuis, à tramite Iustitiæ iam exorbitans, *Romanum* populum variis iniuriis opprimebat, & instinctu Nobilium

1258. multiformiter depaoperabat, & solis Nobilibus,
maximè *Hannibalensibus* studuit complacere. Con
fœderatis igitur popularibos, de consilio cuius-
dam *Anglici*, conciuis eorum, magistri pistorum in
Matthai dicti de *Bealuere*, facto impetu vehemen-
ti, cateruatim ruentes & glomeratim, carcerem in
quo *Brancaleo* pristinus Senator tenebatur in vin-
culis, confregerunt, & liberantes constituerunt
eum Senatorem. facientes ei secundùm pristinam
vrbis consuetudinem cum iuramentis fidelitatem.
Roboratus igitur *Brancaleo*, expulit ab vrbe sibi
aduersantes, & *Hannibalenses* duos, scilicet consan-
goineos cuiusdam Cardinalis, patibolis fecit præ-
sentari, spernens Papalem reuerentiam. Quos cùm
Papa excommunicaret, scilicet *Brancaleonem* Sena-
torem & suos fautores, ipsi se asserebant habere
priuilegium, quòd neqoit aliquis Papa eos excom-
municare. & subsannantes comminabantur ipsum
Papam cum suis Cardinalibus, vsque ad interne-
cionem persequi & damnificare. Quo cognito, Pa-
pa sibi timuit, & dixit fratribus:

Dum furor in cursu est, curren i tede furori.

Et ne malis peiora succederent, se subito contulit
Viterbium, proponens se tutius, scilicet *Assisium*
conferre.

OBiit codē tempore Vicecomes *Northamhum-*
bria malleus pauperum & religiosorum per-
secutor. W. *Heirun*, hominum auarissimus. Qui
post hanc sitim & auaritiam temporalem, ad sitim,
vt creditur, transiit ad inferos *Tantalinam* Et circa
Epiphaniam Domini, Nobiles qui fuerunt nuntij
domini Regis *Anglia* coram domioo rege *Franco-*
rum venerunt qui satis ciuiliter eos vocatos hono-
rauit, & de negotio suo, videlicet de reposcenda
Normannia, & aliis ioribus suis vltramarinis reuo-
candis, benignè respondit Sed fratres sui, & alij
quidam Magoares, constanter contradixerunt: &
sic infecto negotio nuntij ad propria remearunt.

Obiit Vicecomes Northamhumbriæ W. Heirun.

DIebus autem sub eisdem, *Londinenses* ciues me-
diocres, populares, & plebeij, querimoniam
coram Rege reposueruot grauissimam, eò quod as-
signati ad colligendam pecuniam ad reædificaoda
mœnia ciuitatis, prout Rex ob honorem eorum
præceperat, partem ipsius pecuniæ potissimam in
propriis marsupiis fraudulenter, in damoum ci-
uium popularium, reposuerunt. Imò in omnibus
collectis & tallagiis, simila perpetrarunt Vnde ac-
cusati & conuicti, vix sunt à mortis discrimine in-
tercessione domini *Iohannis Mansel* liberati, peco-
nia tamen redimendi.

Quidam ciues Lond. grauiter accusati.

TEmpore verò sub eodem obiit *Iohannes* de
Anennis, Seoescallus domini Regis *Aleman-*
nia, in cuius sinu tota Regis spes repooebatur.

Obiit Io. de Auennis.

Eisdem diebus, *Wall.* de pace omnino desperan-
tes, & de Regis misericordia penitus diffidentes,
quædam municipia in confinio *Wallia* sita, tam
Eduardi, quàm aliorum Magnatum occuparunt, &
omnia bona quibus ipsa municipia fuerant com-
munita, asportarunt: & cætera complanantes, & in
fauillam redigentes, homines ibidem deprehen-
sos sine misericordia vel redemptione protinus
decapitarunt.

PEr idem tempus sicut facta est *Londini*. vt præ-
libatum est, commotio & perturbatio magna,
ita *Roma* facta est seditio. & ciuium maxima cum
schismate perturbatio. Cùm enim Nobiles *Romani*
conquesti domino Papæ nitebantur procurare, vt
Papa populum *Romanum* & *Brancaleonem* suum Se
natorem & omnes eorum fautores excommunica-
ret: ipsi cachinoantes omnes minas suas contem-
pserunt. & potestatem in eos exerceudam non tan-
tū paruipendebaot, sed cū sannis vilipeodebant. Se-

Papa homines Senator B.

A natori igitur *Brāc*. nuper in Senatoria dignitate subli
mat⁹ & ab omni populo dilectus, audacter in omnes
vrbis malefactores, & præcipuè in eos qui eius in-
carcerationem procurauerant, vindex desæuit iu-
dicio inexorabili, & patibulis eos præsentauit: oec
Papalibus pepercit amicis aut consanguineis, nec
corruptus est aliquorum precibus, minis, aut mu-
neribus. Imò sub pœna exhæredationis, & exilij
perpetui præcepit communi edicto, vt omnis po-
pulus quasi vir vnus armis communitus exiret, &
B hostiliter *Anagniam* iret, locum videlicet natiuita-
tis domini Papæ. Quod cùm audirent *Anagnienses*,
lachrymantes & miserabiliter ciulantes, præcipuè
amici & parentes eius, venerunt ad dominum Pa-
pam, prorumpentibus singultibus dicentes: Do-
mine miserere saltem amicorum consaoguinco-
rumque tuorum, & totius ciuitatis *Anagnia*, vnde
es oriuodus. Tale enim exiit edictum à Senatore
Brancaleone, & populo *Romano*, vt omnes armis
communiti ciuitatem nostram circumuallantes,
C quasi vir vnus, in furore & impetu magno mœnia
dissipent, castra dissoluant, domos prosternant, ob-
sessorum bona diripientes, & eisdem minimè, qoin
omnes interficiantur, parcentes. Quod cùm audis-
set Papa, licet offensus & odio habens Senatorem
Brancaleonem, oolens volens per solennes nuntios
rogauit & rogitauit ipsum precibus humillimis, vt
motum animi compesceret, parcens *Anagnia* ciui-
tati suæ natiuitatis ne fieret omni carui in oppro-
brium sempiternum. Et misertus est Senator, ad-
D quieuit precibus humiliati: vix autem compescuit
populi furorem, quin omnia obstantia feraliter
complanassent. *Manfredus* autem, qui Papam odio
habuit, & Seoatorem *Brancaleonem* præcordialiter
dilexerat, gauisus vehementer est: quòd qui paulò
antè minas iaculabatur, & sententiam excommu-
nicationis comminabatur fulgurare, sic humiliatus
est, quòd ea quæ pacis sunt cogebatur postulare.
Spopondit igitur Princeps *Manfredus*, eidem Se-
natori *Brancaleoni* se ad omnia necessaria subuen-
E turum. Et sic destitutus est vndique amicus Regis
Anglorum Henrici, cui consueuit potenter suffra-
gari, totaque inæstimabilis pecunia, quam pro re-
gno *Apulia* adquirendo effuderat, & illuc transmi-
serat, non sufficiebat ad adquierandum vsuras, quæ
tacitè subrepentes, ipsum Regem ignarum illa-
quearent, & incircumspectum. Imposuit insuper
ei Papa, quòd deceperat Ecclesiam & circumuene-
rat: vnde fama eius, inter omnes natiooes obsor-
duit vehementer.

F DIebus sub eisdem, exanduit ira Papalis in Re-
gem *Anglorum*, eò quòd promissa toties itera-
ta non obseruans, seipsum vltro obligauerat sub
pœna amissioois Regni, excessus corrigere con-
suetos, Instante igitur Episcopo *Roffensi Laurentio*,
& aliis multis vrgentissimè, proposuit Papa, post
admonitiones infructuosas, in Regem fulgurare
seotentiam excommunicationis, & Regoum in-
terdicere, & grauiora grauibus successiue cumula-
re Rex igitur mente confusus, quinque millia mar-
G carum domino Papæ numerauit, vt iram tempe-
rans cordis sui hanc senteotiam ad tempus proro-
garet atque differret. Dominus autem Papa, pretio
& precibus postulantis illico adquieuit. Et sic de-
pauperato Regno *Anglia*, & vndiq; bonis suis spo-
liato, omnis spes de obtinendo Regno *Apulia* pe-
nè euanuit exsufflata, nisi quòd in sinu noui Regis
Alemannia Richardi aliquantula, sed omnis exilis, est
reposita, quia noodum culmen Imperij est adeptus.

Excandui Papa in Regem Angl. 1258.

IPsis quoque diebus, venit in *Angliam* magister
Rustandus. domini Papæ clericus, nesciebatur ad
quid, nisi fortè vt redditus suos visitaret & collige-

Red'e Rustādus in Ang.

1258. ret: abundauit enim multis diuitiis in *Anglia*, sibi breui tempore collatis & conquisitis. Vnde cùm *Romam* vltimo veneràt, multorum indignationem incurrit vehementem, & etiam ipsius domini Papæ. Sed solito medicamine tali infirmitati suffragando, iacturam euasit eminentem,

Consecrantur tres Ep. apud Cant.

DOminica vero in passione Domini nostri *Iesu Christi* consecrati sunt *Cant.* tres Episcopi: videlicet magister *Simon* de *Wanton* in *Norwic.* magister *Rogerus* de *Mudlent* in *Cestr.* & magister *Walt.* de B *Exonia* in *Exoniens.* qui in vna quindena electi, confirmati fuerunt & consecrati in Episcopos solenniter ab Archiepiscopo *Cantuar. Bonifacio.*

Ordinatio victualium inter Abbatem & Conuentum S. Albani.

EOdem quoque anno, cùm Conuentus S. *Albani* frequenter, nec immerito, grauiter conquereretur coram Abbate suo *Io.* quod in pane & ceruisia sibi & omnibus hospitibus tam religiosis quàm sæcularibus honorificè distribuendis, secus quàm deceret & expediret reficeretur, eo quod C Monasterium illud fundaretur ad inueniendum eis sufficienter sustentationem in præmissis, dominus Abbas memoratus, tali defectui consilium & auxilium apposuit conueniens & salutare. Facta fuit igitur talis ordinatio inter Abbatem & Conuentum, quòd Conuentus deinceps recipiet certam portionem assignatam, ad eorum & hospitum competentem quoad honorabilem refectionem, in pane & ceruisia, sicut plenius in prædicta ordinatione, sigillis vtriusque partis robnrata, & con- D firmatione regia continetur. Prætextu cuius ordinationis & benignitatis impensæ, Conuentus grata vicissitudine quædam debita dicti Abbatis, quæ marcas continebant, per se & Priores Cellarum Mercatoribus transmarinis benignè adquietabant, remanentibus eidem Abbati magnis & grauibus aliis debitis adquietandis. Et vt hoc liberale beneficium & gratuitum, omnibus liqueat scire volentibus manifestum, domini regis chartam & confirmationem præsenti libello indelebiliter duximus E inscribendam.

Charta ad confirmationem præcedentium.

HDei gratia Rex *Angliæ*, Dominus *Hyberniæ*, Dux *Normanniæ*, *Aquitaniæ*, & Comes *Andegauiæ*, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribns, Comitibus, Baronibus, Iustitiariis, Vicecomitibus, Præpositis, Ministris, & omnibus Balliuis & fidelibus snis, Salutem. Inspeximus prouisionem & ordinationem inter *Io.* de *Herfordia*, Abbatem de S. *Alb.* & Conuentum snum eiusdem loci, in hæc verba: *Io.* de *Hertford* Dei gratia, Abbas de S. *Albano*, omnibus *Christi* fidelibus salutem in Domi- F nn. Iustis petentium desideriis dignum est facilem nos præbere consensum, & vota quæ à rationis tramite non discordant, effectu consequente complere: Eapropter vniuersitati vestræ duximus innotescere, quòd tam nos, quàm prædecessores nostri Abbates de S. *Alb.* retroactis temporibus consueuimus tam de Baronia nostra, quàm de Ecclesiis nostris, in quibus iura Pontificalia habemus, & aliis quoque Ecclesiis, in quibus iura Pontificalia non habemus, necnon & firmis ac redditibus nostris ad dictum Monasterium pertinentibus, tam G Conuentui nostro dicti Monasterij, quàm hospitibus superuenientibus, victualia quoad panem & ceruisiam communiter inuenire. Nos ex duplici causa charitatis commoti, volentes dicti Conuentus conditionem honorificentius meliorare quoad dicta victualia vt in omni pace & tranquillitate possent de cætero permanere in perpetuum, necnon & successores nostros Abbates à sustentatione dictorum victualium dicto Conuentui adinuenienda similiter exonerare, Deum habentes præ oculis, de communi fratrum nostrorum voluntate, consilio, & conniuentia, subscriptas portiones du- A ximus assignandas. Videlicet Ecclesias de *Herteburne* & de *Eglingam*, in Diocesi *Dunelmensi* & Ecclesias de *Northona* & de *Waldene*, cum quadraginta solidis, quos Vicarius de *Waldene*, qui pro tempore fuerit, reddet annuatim. Et decimas cum fœno, quas percipere consueuimus in Parochia de *Watford*, cum decem marcis de Vicario de *Watford*, qui pro tempore fuerit. Et Ecclesiam de *Hoctona*, cum sex marcis annuis de Vicario de *Potesgraue*: & cum B duabus marcis & dimidia de Ecclesia de *Herteburne*, in Diocesi *Lincolniensi* & cum sex marcis annuis de *Apeltona*, in Diocesi *Eboracensi*: & omnes oblationes prouenientes de duobus festis S. *Albani*: insuper & manerium de *Kingsbury*, cum omnibus pertinentiis suis: & cum quinque hominibus in villa de *Westnnike*, cum composto curiæ S. *Albani*, ad prædictum manerium meliorandum, cum sibi viderint expedire. Et sciendnm, quòd bladum & brasium Conuentus prædicti debent moli ad molen- C dina nostra tam infra curiam S. *Albani* quàm extra liberè, sicut bladum nostrum proprium, sine omni custu apponendo ex parte Conuentus in molis, molendinis, siue reparatione stagnorum vel quibuscunque aliis modis. Et inueniemus eidem Conuentui domos competentes & necessarias ad braciandum & furniandum, & brasium faciendum, & bladum reponendum, & stabulum ad equos suos, & omnia vtensilia, quæ ad omnia prædicta sunt necessaria. Ad maneria verò nostra, vbi prædictæ D decimæ sitæ sunt, inueniemus domos competentes ad bladum & fœnum reponendum, homines suos & equos hospitandum, & vtensilia necessaria ad cibum suum faciendum, & lignum sufficienter ad ardendum, tam infra curiam S. *Albani*, quàm extra, & mæremium quoties opus fuerit ad prædictas domos reparandas. Nos verò, & successores nostri omnes, prædictas portiones cum omnibus pertinentiis suis aisiamentis, & libertatibus supradictis, prædicto Conuentui contra omnes homines sum- E ptibus nostris vuarrantizabimus, adquietabimus, & defendemus. Et omnia onera ordinaria & extraordinaria, in prædictis Ecclesiis & pensionibus cùm contigerint, sustinebimus in perpetuum. Et ad maiorem huius ordinationis securitatem, sententiam excommunicationis in omnes illos promulgauimus, qui prædictam ordinationem per Papam, vel per Regem, seu per propriam voluntatem infirmabunt, seu infirmari procurabunt, nisi fortassis propter maius bonum Conuentus & Ecclesiæ suæ vtilitatem, de communi consensu tam do- F mini Abbatis quàm totius Conuentus processerit & voluntate. Obligamos insuper nos & successores nostros, spontanea voluntate nostra, & vnanimi consensu Conuentus nostri prædicti, tam domino Regi, qui Patronus noster exstitit, & hæredibus suis, qui pro tempore fuerint, quàm domino Papæ & eius successuribus, quòd si nos vel successores nostri contra prædictam ordinationem in toto vel in parte, sine communi assensu eiusdem Conuentus, sicut prædictum est, aliquo tempore ausu temerario, quod absit, venire præsumpserit, G ipse dominus Rex & eius hæredes nos & successores nostros per Baroniam nostram, & ipse dominus Papa & successores sui per censuram Ecclesiasticam, omnibus modis quibus viderint expedire, ad totius prædictæ ordinationis obseruationem licitè possint compellere, & efficaciter coërcere. Et vt omnia prædicta robur in perpetuum obtineant sigillum nostrum cum sigillo Conuentus nostri huic scripto fecimus apponi. Datum apud S. *Albanum* in pleno Capitulo nostro, die Mercurij proxima post festum S. *Matthæi* Apostoli. Anno Domini millesimo ducentesimo septimo. Et quia accepi-

1258. mus per inquisitionem, quam fieri fecimus, quòd A prædicta prouisio & ordinatio cedet ad nostram & hæredum nostrorum exonerationem & vtilitatem, illam ratam habentes & gratam, eam pro nobis & hæredibus nostris concedimus & confirmamus, scilicet prædictum scriptum inter eos confectum testatur. Et ad huius rei euidentiam maiorem, volumus & concedimus pro nobis & hæredibus nostris, quod Prior & Conuentus eiusdem loci, cedentibus vel decedētibus prædicto Abbate & successoribus suis Abbatibus dictæ Ecclesię de sancto *Albano*, bene & in pace teneant & habeant omnes portiones prædictas ad vsus prædictos, B tam temporibus vacationum dictæ Abbatiæ, quàm aliis temporibus, in perpetuum, & de eis pro voluntate sua disponant, sine impedimento nostri & hæredum nostrorum, & omnium Balliuorum nostrorum, & custodum nostrorum. Nec permittemus dictam ordinationem dictæ Abbatiæ, vel aliquos custodes nostros vel alios Balliuos nostros, aliquatenus immutari vel infringi.

Testium solennium nomina.

His testibus: *Galfrido* de *Liziniaco* & *Willielmo* de *Valentia*, fratribus nostris, *Simone* de *Monte forti* Comite *Legriæ*, *Richardo* de *Clare* Comite *Glouerniæ* & *Herefordiæ*, *Rogero* de *Bigod*, Comite *Northumbriæ* & Marescallo *Angliæ*, *Petro* de *Sabaudia*, *Hugone* le *Bigod*, *Io. Mansel* Thesaurario *Eboracensi*, *Philippo Luuel*, *Henrico* de *Bath*, *Roberto Waleranno*, *Willielmo* de *Gr.s*, *Waltero* de *Meretona*, *Imberto*, præsentibus, & aliis. C Datum per manum nostram apud *Westmon.* octauo die Martij, anno regni nostri quadragesimo secundo.

Quorum diligentia producta per actasias.

HÆc autem auctore Abbate prænotato effectum sortita fuet adoptatum, per diligentiam D & peritiam dominorum *Willielmi* de *Hortona* Camerarij, & *Iohannis* de *Bulun*, dicti Abbatis baiuli, zelum Domini habentes præ oculis & fratrum charitatem. Et constitutus est dominus *Willielmus* de *Huntenduna* magister hospitum ex parte Conuentus, rerum supradictarum custos, & Procurator prouincialis.

Redit Rustandus à curia Rom.

ET circa medium Quadragesimæ, redit magister *Rustandus* à curia *Romana* pristina priuatus potestate. Accusatus enim grauiter coram Papa ab æmulis suis extiterat, quòd auidius quàm deceret, E Dei postposito timore, pecuniam sitiens, quamplures redditus opimos amplexando, se super se extulerat. Et vt in his obtinendis Regis gratiam maiorem obtineret, asseruit seruatum fuisse *Burdegalis*, vnde promisit se, tanquam Regis fidelem & naturalem, efficaciter de acquirendo Regni *Apuliæ* dominatu, & aliis negotiis domini sui Regis expediendis, tam in curia *Romana*, quàm alibi, adiutorem fore vigilem & efficacem. Talibus igitur promissionibus & blandis sermocinationibus, Re- F gis simplicitatem circumueniens, multis redditibus scilicet ditatus, procurantibus aliquibus aduersariis, vocatus est vt *Romam* rediret: vbi grauiter à Papa redargutus, vix est in pristinam gratiam Papalem restitutus: veruntamen à dignitate & potestate priori priuatus, & cum dedecore mutilatus.

Aduenit Herlotus Papæ nuncius in Angliam.

ET cito post videlicet septimana proxima ante G Pascha venit in *Angliam* magister *Herlotus* domini Papæ Notarius & Clericus specialis, qui quamuis Legatus non diceretur, non tamen Legati caruit nobilitate. Venit enim *Londinum* cum viginti equitaturis, cuius familia collateralis octo capis, videlicet quinque clausis, & quinque manicatis de optimo moreto superbiuit redimita. Rex igitur secundum suam consuetudinem, applaudebat alacriter venienti, maximam enim roboratus habuit potestatem.

A EOdemque tempore, cùm fames ingrueret inaudita, ita vt multi in semetipsis contabescentes morerentur, & summa frumenti *Londini* nonem, vel amplius, solidis venderetur, applicuerunt ibidem de partibus transmarinis, procurante Rege *Alemanniæ Richardo*, circiter quinquaginta naues magnæ, onustæ frumento, hordeo, & pane: & acclamatum est edicto Regio, ne aliquis ciuium *Londinensium* de blado illo aliquid emeret ad reponendum in Cameram, vt indigentibus carius & postulantibus, secundum suam consuetudinem, B venderent. Quia infames habebantur dicti ciues, quod in tempore caristiæ naues victualibus onustas vel subdolosè auerterunt, vel in solidum emerunt, vt ad placitum eorum ea venderent postulantibus. Dictumque est assertiuè, quod in tribus *Angliæ* Comitatibus tantum bladi in ipso anno non creuerat. Sed numismatis carentia, licet aliquantulum mitigaret, non tamen pestem famis, quia generalis fuerat per totum regnum, deleuit. Omnes enim aduentantes dominus Rex, in dam- C num regni proprij, suis bonis spoliati, subleuat & saginat.

1258.

Naues frumento onustæ in Angl. applicant.

Aeris mitis dispositio continua.

ANno quoque sub eodem, Autumnus serenitatem aëriam & suam temperiem, vsque in finem Ianuarij continuauit, ita vt nusquam vel nunquam, gelu alicuius aquæ superficiem indurauit. Ab eodem siquidem tempore, videlicet à Purificatione beatæ Virginis, vsque in finem Martij, Aquilone continuo flante, gelu continuatum cum niue & frigore intolerabili, terræ faciem constringens, pauperes afflixit, culturam suspendit, & pecudes necuit pubescentes, ita vt ouium & agnorum pe- D stis fieret generalis.

Rex Rich. Alemann. prosperatur.

REx *Alemanniæ Richardus* prudenter sibi aduersantes edomat, attrahit, & confœderat, adeò vt nobilium ciuitatum *Italiæ* ciues dextras ei dederunt. Et siluerunt æmulorum suorum comminationes, videlicet *Francorum*, *Hispanorum*, *Treuerensium*, & aliorum conterminorum, qui ei nocumentorum laqueos tendebant.

Thomas de Sabaud venit in Ang.

AD quindenam verò Paschæ, venit *Thom.* Comes quondam *Flandriæ* *Lond.* infirmus vectus in lectica, liberatus à carcere *Taurinensium*: pro qua E liberatione, mercatores *Astenses* multa pecunia sunt redempti. Rex enim *Franc.* ad petitionem Papæ, multos eorum cepit, & ad redemptionem arctauit, donec dictus *Thomas* liber in *Angliam* rediret, ad vbera matris recepturus.

Ciues Lond. grauiter mulctantur.

CIues *Lond.* qui grauiter de quibusdam enormitatibus coram Rege accusabantur, redempti & multiformiter puniti, vix reconciliantur. Maximus autem eorum, scilicet *Radulphus Hurdel*, præ dolore obiit, qui Maior extitit ciuitatis.

Exspirant treugæ inter Angl. & Wallens.

F ET eodem tempore treugæ inter *Anglos* & *Wallenses* exspirarunt. Fideles autem domini Regis ipsos miserabiliter arctauerunt, ita vt nec sal, nec frumentum, nec alia necessaria possent adipisci. Confidentes tamen in eo, quòd Rex quæstionem contra magnates *Scotiæ* mouebat, qui contra eum erigebantur, & contra Episcopum *Dunelm.* qui ad curiam Regis vocatus, tenuit procaciter illuc aduenire, imò contumaciter iniuriis iniurias cumu- G lauit: læsionem quorumlibet multiplicando, per confinia W. discurrebant, suæ inediæ consulentes.

Conuocatur militia Angl. contra Wall.

TEmpore sub eodem, dominus Rex militiam *Anglor.* edicto Regio conuocauit, vt communiter cum equis & armis in *Wall.* irruens, eam conteret, & irremediabiliter, vsq; ad internecionem, deuastet. Milites autē submoniti, doluerunt se toties inutiliter cum damnis & expensis inanib⁹ fatigari.

Parlamentum Lond. habitum.

ET post diem Martis, quæ vulgariter *Hokedaie* appellatur, factum est Parlamentum *Lond.* Rex

namque

1258. namque, multis & arduis negotiis sollicitabatur, scilicet de negotio regni *Apuliæ*: pro quo specialiter fuit, tanquam solennis nuncius, magister *Herlotus*, exigens responsum certum super hoc & præcisum, destinatus. Exegit insuper pecuniam infinitam, de qua persoluenda se obligauit Papa mercatoribus pro ipso rege, ad instantem ipsius Regis, sub magnis pœnis, quas recitare reor inhonestum, irretiti, petitionem. Quantitas autem pecuniæ, ad tantam ascendit summam, vt stuporem simul & horrorem in auribus generaret audientium. Doluit igitur Nobilitas regni, se vnius hominis ita confundi supina simplicitate. Angebatur insuper dominus Rex vehementer pro *Vuallensibus*, qui se iactitabant ipsum regem cum toto exercitu suo multoties damnificatum repulisse, & meliorem partem in Martio certamine contra omnem *Angliæ* nobilitatem sæpiùs reportasse. Et ad cumulum iræ & commotionis suæ audierat, quòd ipsi *Vuallenses*, exspirantibus treugis circa festum S. *Alphegi*, rapinis, cædibus, & incendiis intendentes, homines partes *Penbrochiæ* inhabitantes hostiliter inuaserũt: & feraliter ex eisdem quamplurimos peremerunt; & quos elapsos viuos reliquerunt, probrosis conuitiis affecerunt. Vnde Episcopus *Vuillielmus* grauiter Regi est conquestus. Cui Rex: Expone, expone igitur frater charissime, thesaurum, quo abũdas, ad nostrarum vltionem iniuriarum. Sed *Vuillielmus*, minas minis accumulans, & probra contumeliis adiungens, asseruit hæc omnia à consensu & fauore proditorum *Anglorum* subdolè processisse. Et post paululum, quod in genere confusè dixerat, in multorum Nobilium dedecus, specificauit. Vnde Comes *Glouerniæ*, & Comes *Legrecestriæ*, non mediocriter verecundati, erubuerunt. Et adhuc conuitia in Comitem *Legrecestriæ* magis multiplicans, ipsum fuisse veterem proditorem, & mentitum fuisse, ausus est palam coram Rege & multis Magnatibus contumeliosè protestari. At Comes ira accensus, ac stomachatus, respondit: Non, non, *Vuillielme*, non sum filius proditoris, siue proditor: dissimiles fuere nostri genitores. Et volens tantam iniuriam illicò vendicare, & in ipsum *Vuillielmum* vltor manifestus irruere, vix est per ipsum regem, qui se interposuit, impeditus: & sic ad tẽpus quieuit Comitis indignatio. Damna quæ *Vuallia* in memorato certamine perpessa est contra *Vuallenses*, non est leue recitare. Victores igitur effecti, sese frumento, sale, & aliis sibi necessariis, quibus anteà indiguerunt, prudenter instaurarunt.

Conuocatur militia Angl. contra Vuallenses.

IN crastino autem, & diebus sequentibus, habuerunt diligentem tractatum dominus Rex, & Magnates, quomodo contererent *Vuallensium* tam intolerabilem, cum irruptionibus suis crebris, insolentiam. Submonetur igitur generaliter tota *Angliæ* militia, vt omnes qui tenentur ad seruitia militaria domino Regi, sint prompti & parati sequi regem profecturum in *Vualliam*, cum equis & armis, die Lunæ ante natiuitatem *B. Io. Baptistæ*, apud *Cestriam*. Vnde murmur & multiplex querimonia in populo resonabat, eò quòd rex tam crebrò sine profectu vel honore suos Nobiles depauperat & fatigat, & instante tempore messium, toties scutagium exigens, inquietat: maximè cum fames inaudita, populum coëgerat animas exhalare. Rex autem imminentia regni pericula considerans & pecunia carens & omni thesauro destitutus, contulit illicò properè & incircumspectè, licet in proximo bellũ moriturus, *Thomæ* de *Sabaudia*, quondã Comiti *Flandriæ*, qui in lectica nuper infirmatus vectus venerat, mille marcas: & cuidam *Pictauensi*, qui consueuit ipsi regi in mensa cibum eius scindendo ministrare, ducentas libras. Ipsi verò, non pensantes pericula Regi imminentia, omnia patulis finibus receperunt. *Thomas* autem, refertis clitellis, illico ad partes, salutata priùs Regina (cuius munera, sicut nec Regis, repulit) transmarinas, vt *Taurinam* confunderet ciuitatem, non curãdo de obsidibus, remeauit. Nomen *Pictauensis* memorato est *Willielmus* de *Sancto Hermete*: hic adhuc recedere recusans, munera exspectabat vberiora. 1258.

Carleolensis Episc. R. de Chause consecratur.

COnsecratus est in Episcopum *Carleolensem* magister *Robertus* de *Chause*, Clericus Reginæ, *Londini* apud * *Beomundesheie*, die sanctorum *Tiburtii* & sociorum eius, ab Episcopis *Sarum* & *Bathoniensi*.

**Barmondesei. Obiit Archiep. Armachanus.*

EAdemque septimana, obiit Archiepiscopus *Armachanus Londini*; qui quandoque Decanus Ecclesiæ sancti *Pauli* exstiterat.

Tribulationes Archiep. Eboracensis.

TEmpore quoque sub eodem, aggregauit manum suam dominus Papa super Archiepiscopum *Eboracensem*, & deteriorata est eiusdem quoad sæculum conditio, & quoad Dominum meliorata: multiplicibus enim persecutionibus patientia suscipit incrementum. Et sic est, secundùm beati *Edmundi Cantuariensis* Archiepiscopi vaticinium, Martyrio subarratus. Legimus vtique multos sine sanguinis effusione Martyrio fuisse coronatos. Præter enim alia scandala multa præcedentia, iam aufertur crux ab eo, quam consueuit clericus primus ante ipsum baiulare. Renuit tamen adhuc [illegible] & indignis barbaris opima beneficia Ecclesiæ suæ, quasi margaritas porcis, imo spurcis distribuere.

Percutitur Episc. Herefor. polypo.

EPiscopus *Herefordensis* turpissimo morbo, videlicet morphea, Domino percutiente, merito deformatur, qui totum regnum *Angliæ* proditiosè damnificauit.

Eduuardus tradit maneria sua W. de Valentia.

EDuuardus, domini regis primogenitus, tradit terras, & optima maneria sua, quæ ex dono patris sui obtinuit, videlicet *Stanfordiam*, *Braham*, & alia multa, quasi ad firmam vel custodiam *Vuillielmo* de *Valentia*, qui multo thesauro abundauit; vt sic patrui sui thesauris superaffluentibus, suæ subueniret egestati, & satisfaceret auiditati. Quod in triste factum est ambobus præsagium futurorum: vt iuuenis, videlicet cùm ad plenam Regni perueniret possessionem, vastator foret eiusdem, & dissipator. Et *Willielmus*, vt suis foret superfluitatibus spoliandus.

Aduenit frater Mansuetus Minorita missus à Papa.

TEmpore sub eodem, venit in *Angliam* quidam frater de ordine Minorum, nomine *Mansuetus*, à Papa, Rege procurante, missus, sequens magistri *Herloti* vestigia, maxima roboratus potestate: in tantum vt votis mutatis absolueret, vt dicebant, Regales quoscunque pro libitu, vel excommunicatos, & falsidicos, & periuros iustificaret; vnde multi rei audaciam sumpserunt delinquendi. Nam facilitas veniæ peccandi parit occasionem, sed prudentibus sibilum & derisum, sicut sequens sermo pleniùs declarabit.

Quid Regi responsum sit in Parlamento.

EOdemque tempore, cum instanter & constanter respondissent Magnates Regni communiter Regi, qui cum magna instantia in memorato Parlamento vrgenter pecuniam infinitam sibi dari postulasset, pro negotio *Apuliæ* expediendo, & aliis arduis promouendis: quod nullo modo poterunt sine eorum irrestaurabili subuersione toties inaniter substantiolas suas vsque ad exinanitionem effundere. Et si inconsultò & indecenter regnum *Apuliæ* ad opus *Edmundi* filij sui à Papa comparasset, suæ imputet simplicitati, & quòd incircumspectè & absque suorum consilio nobilium præsumpsit, tanquam spretor deliberationis & prudentiæ, quæ solet rerum exitus præmetiri, prout potest, ducat ad effectum qualem qualem.

1258. Debuitque profectò, ex sapientia fratris sui Regis A Alemanniæ Richardi exemplatiter eruditi, qui ex dono Papæ oblatum regnum Apuliæ, nunciante hoc magistro Alberto, respuit memoratum: maximè cùm tot sneognita regna, cum linguis variis tot principatus, tot ciuitates, bellatoribus & armis commu nitæ, mare & montes, & laboriosa locorum distantia, Angliam diuidunt ab Apulia. Et quòd plùs formidat, & meritò, Romanæ curiæ cauillationes, & Apulorum proditiones multiformes, qui & affines & cognatos venenata suffocant potione. Veruntamen ne domino Papæ, qui ratione officij sui supereminet Principibus & Prælatis vniuersis, & ipsum B Comitem ad tantam eminentiam præelegit amicabilitet, proteruite videretur, rescripsit significans, quòd consilio suo libens inclinaret, si crucesignatos omnes sibi concederet in adiutorium, quod bonest fieri posset propter ciuitatem Nucheria, quæ in Apulia infidelibus inhabitatur, & dimidium expensarum in illo bello expoendatum, & quasdam ciuitates & castra, quæ dominus Papa tunc temporis habuit, eum boois obsidibus: vt ibidem tutum, C cùm illuc veniret, habere valeret receptaculum, & præmunitium contra rebelles, si qui insurgerent, tutamen & refugium; præterea scriptorum bonorum patrocinia, bulla Papali consignata.

Papa circū uenit Regem Angliæ. Cvm autem hæc omnia dominus Papa intellexisset, his postulationibus nullatenus voluit assentire. Missis igitur nuntiis tacitis & atcanis, qui vulpinis sermocinationibus beneuolos animos audientium alienare possent, circumuenit supinam & credulam Regis simplicitatem; offerendo ei ad opus filij sui iunioris, scilicet Eadmundi, regnum D Apuliæ, ad hoc effectui mancipandum, consilium & auxilium efficacissimum impendendo. Vnde cor Regis pro ista vmbratili promissione adeò est eleuatum & infatuatum, vt quicquid habuit vel habere potuit, Papæ & suis nuntiis prodigaliter dispersit, confidenter promittens ampliora. Vnde certatim aduenerunt in Angliam nuntij Papales, vltramontani, sterhogorum speciem olfacientes, ad Regem, vt opima muneta reportarent. Vtpote Episcopus Bononiensis, qui ex parte Papæ aonulo E quodam dictum Edmundum de regno Apuliæ inuestiuit. Messanensis quoque Archiepiscopus, qui non vacuus recedebat, nunc fratet Iohannes de Diva, nunc magister Bernardus, nunc magister Sensius, nunc Rustandus, nunc Herlotus, & multi alij, quos longum esset enumerare quosque omnes & singulos, dominus Rex cum summa reuerentia suscepit & honore, in damnum tamen totius Regni sui & subuersionem Magnates igitur Angliæ, quia Prælati meticulosi siluerunt, meritò prouocati, Regis, si F quomolibet possent, vias dirigere conabantur.

Mors Archiepiscopi Treuerensis. Tempore sub eodem, obiit Archiepiscopus Treuerensis, qui Duci Brabantiæ confœderatus, Regi Alemanniæ aduersabatur.

Rege auxiliū pecuniare negatur. Diebus quoque sub eisdem, cùm constanter & præcisè respondissent quasi voce vna Magnates Regni in Parlamento Regi, cùm vrgenter auxilium ab eis postulasset pecuniare, quòd nec voluerunt, nec poterunt ampliùs sustinere tales extorsiones. Rex iratus, ad alia se conuertit astutiæ argumenta, vt ab Ecclesia pecuniam abraderet infinitam. Alloquutus est igitur primò Abbatem Westmonasteriensem, & ab ipso infatuato pollicitis fallacibus, vt sigillum suum & sui Conuentus apponeret G tali chartæ: vt videlicet fideiuberet pro ipso Rege in tanta pecunia, quæ ad duo millia marcarum, & quingentas marcas ascenderet, vt sic daretur perniciosum exemplum ab aliis cœnobiis tantundem extorquendi.

Festinauit igitur dominus Rex cum talibus literis ad alia cœnobia dictum Simonem transmittere, vt idem onus subirent eorum Abbates. In quo facto Rex suam non mediocriter famam denigrauit. Patuit enim in ipso facto, quàm sitienter desiderauit Ecclesiam irrestaurabiliter prægrauare. Ipse igitur Simon Passelewe, domini Regis Clericus, consiliarius, subdolus & mendax; cupiens Regalia præcepta, licet indecentia explere, sed non expedire, venit Walsham festinanter. Et ostendens Regis literas deprecatorias, vt simile onus sibi susciperent Abbas & Conuentus de Waltham, quod Abbas Westmonasteriensis sibi susceperat benignè baiulandum, videlicet vt fideiuberet per literas suas & Conuentus, ducentis & quingentis marcis, pro Rege persoluendis. Ostenditque Abbatis Westmonasteriensis literas super hoc & Conuentus patentes & consignatas. Quod cùm intuitus esset Abbas de Waltham, expauit vehementer, sciscitabaturque ab eo, si tales literas habetet ad alia cœnobia dirigendas. Cui Simon: Habeo vtique ad sanctum Albanum & Radingum & alibi. Inito igitur consilio cum suo Conuentu in capitulo, responderunt Simoni, quòd nullo modo (quicquid super hoc fecissent Abbas & Conuentus Westmonasteriensis) qui de necessitate domino Regi fauebant, & quos oportuit ipsi, vtpote Ecclesiæ testatori suæ, etiam in difficilibus obedire, vellet pro rege de tantæ pecuniæ quantitate fideiubere vel se quomodolibet obligare. Nec licèt, sicut scriptum est in decretalibus, videlicet tractatu de obligationibus, alicui Prælato suam Ecclesiam tanto suppoonere discrimini & periculo. Cui Simon: Dominus Rex vobis faciet securitatem, qualem v ultis literatoriè de vestra vobis soluendi indubitanter pecunia. Cui Abbas. Nolumus cum domino rege habere occasionem placitandi vel decertandi: non valemus à pari contendere nec ipsum, si malorum consilio enetuaretur, distringere vel iustificare. Cui Simon: Miseremini, miseremini pro Deo, domino vestro & patrono speciali. Interdiceretur enim in proximo, scilicet infra triduum vel quatriduum Capella eius & posteà sequentur duriora, nisi precibus eius obsecundetis & vt bene nostis, ipse Regum Christianissimus & piissimus, non sustineret abesse solemnius, pro infinita auri obrizi quantitate.

1258. Mittitur S. Passelewe ad varios Abbates pecuniis emungendis.

Simon Passelewe de Waltham & abeuntem S. Albani adit. Cvm autem nec sic, nec aliis ambagibus & mendaciis, minis minas accumulans profecisset, iratus recessit versus S. Albanum, vnà cum socio suo Regis clerico quodam; vt & Abbatem & Conuentum suis fraudulentis commentis voluntati Regis, per fas nefas quomodolibet inclinaret. Abbas autem de Waltham, clam & festinanter significauit Abbati de S. Albano, qualiter per omnia actum est, de subdolis & peruersis persuasionibus Simonis Passelewe: qualiter voluit, vt ad Regis vrgentem petitionem, Ecclesiam de Waltham ad solutionem ducentarum & quingentarum marcarum pro Rege obligaret, & pro ipso per scriptum Abbatis & Conuentus fideiuberet Et ecce dictus Simon (imò veriùs Simon) ante horam Capituli venit ad sanctum Albanum. Qui finxit se venisse ea die de Londinio, & fere tota nocte equitasse. Vnde inclinans caput suum sedili, quo sedit, dormitauit: cùm tamen de Waltham venisset immediatè. Et festinanter accedens ad Abbatem, ingemiscens ait: Domine, maxima necessitas coegit in hac nocte dietam, quæ est inter Londinium me sociumque peragrare. Et ostendens literas Regias, quæ aliam summam, quàm ipse ore expressit continebant, & similiter literas Abbatis & Conuentus Westmonasteriensis, quod videlicet petitioni Regis prompto fauore consenserant, in propatulo monstrauit; vt sic & Abbatem &

Conuentum sancti *Albani*, Regiæ flecteret voluntati exemplariter. Promisit etiam ex parte Regis, quod chartam qualem vellemus, in promptu haberent de solutione pecuniæ, quam petiit ad horam sub obligatione literatoria præstari, quæ ad ducentas & quingentas marcas ascendit. Et si contradiceret Abbas, Regiam in perpetuum incurreret indignationem. Quia imminebat suspensio capellæ, quòd nullo modo sustineret. Obstupuit igitur Abbas & Conuentus, imò quilibet auditor de tanta Regis tyrannide & astutia: maximè cum scriptum super hoc Abbatis & Conuentus instantissimè simile scripto ab Abbate & Conuentu *Vuestmonasteriensi* Rex obtinuerat. Inito igitur in Capitulo consilio, responsum est præcisè, quòd nullo modo Regis petitionem poterat adimplere: Quia contra prohibitionem Papæ & ius & honestatem hoc fieret manifestè. Et ostensa sunt ei instrumenta, & quoddam speciale Abbati *Garino* quondam Abbati de sancto *Albano*, & successoribus eius, directa. In quo continetur, quòd nullo modo Ecclesiam suam sub pœna suspensionis & interdicti ac excommunicationis obligarent. Maluerunt igitur Abbas & Conuentus S. *Albani* indignationem Regis terreni iniusta postulantis incurrere, quàm Regis cœlestis offensam transgrediendo Papalem prohibitionem subire, & vinculis anathematis innodari. Quod cùm audisset *Simon*, alacriter respondit, fauorabilem & serenum vultum omnibus ostendendo. Amici clarissimi ne super hoc aliquatenus, sollicitemini. Habet enim dominus Rex noster quendam fratrem sanctissimum, hominem mansuetum, de ordine *Minorum*, à Papa ad cautelam destinatum, qui omnes iuramentorum transgressores in hac Regis vrgentissima necessitate, qui eidem suffragabuntur, plenam habet potestatem, & promptissimam voluntatem absoluendi. Si autem in hoc casu domino Regi non obsecundaueritis, illicò *Londinum* ad Episcopum reuertens, eidem nunciabo, quòd & ipsius Regis reuerentiam & patrocinium, & dicti fratris beneficium, contemnitis & potestatem. Responsumque est *Simoni*: Non sanum videtur, velle excommunicari, & absolui. Sicut non deberemus consentire alicui incantatori dicenti, frange crus vel aliud membrum tuum intrepidus, inueniam tibi optimum chirurgum, qui confractum solidabit. Præterea si hoc faceremus, multipliciter peccaremus. Primò, scienter mentiremur. Item signa nostra, quæ sunt pignora testimonialia fidei nostræ, si apponerentur, clamarent contra nos, quòd iniquè egimus: hoc nullo modo faciemus. Ad hoc *Simon*: Quid sibi vult istud? Recedamne vacuus? Credet Dominus meus, quòd aliqua conuicia suscitauerim inter ipsum & vos & sic in meum caput, cùm insons fuerim omnis culpa redundabit. Vt quid patitur dominus Rex talem repulsam? Nihil habetis, nisi quòd dominus meus Rex, vel eius progenitores Reges vobis contulerunt. Vnde tenemini ex iure, ipsi in tam districto casu, cùm omnia sint Principis suffragari. Ad hæc responderunt Abbas & Conuentus: Omnia vere sunt Principis *tuitione* non *destructione*. Hoc est quod iurauit Rex in sua coronatione, & posteà multoties, & ideo his tuis cauillatoriis suggestionibus nullatenus consentimus. Hæc cùm audisset *Simon*, ad aliud genus deceptionis se conuertens, ait: Si non aliud pro rege facere volueritis, saltem hoc faciatis: Conficite literas super postulatione regia fauorabiles, secundùm postulationem suam & desiderium, & confectas consignetis, & sigillatas in thesauro vestro penes vos reseruetis, vt si emollitis quandoque cordibus vestris & humiliatis, cùm se tempus offerret opportunum, illas promptas rex vel eius nuntius valeat inuenire & habere. Et hoc facite, ne penitus contemptus & proteruitas vestra videatur. Sed & ad hoc Abbas & Conuentus responderunt: Non *Simon*, non quia sic diceres, & dicere posses, quòd consensimus, & literas de consensu confecimus, sicut est modò de literis Abbatis: quas ostendis, *Vuestmonasteriensis*. Et sic fieremus aliis quos aggredi & flectere cupis, in exemplum perniciosum, quòd nullatenus faciemus. Et sic confusus recessit tentator suo infecto desiderio.

1258.

Simonis prædicti fallacia quibus quosdam Abbates circumuenire nititur.

HÆc idcirco plenè scripserim vt sciat huius lector paginæ quàm graues sunt hostes domestici, & quantum regno & Ecclesiæ iste *Simon* degener *Anglicus* cupiebat nouercari. Abbas igitur & Conuentus memoratus domino regi moderatè & amicabiliter scribentes, & sese iustè excusantes, imminentia pericula euaserunt. *Simon* autem, qui se cum iuramento affirmauit regem *Londini* illicò aditurum, non erubescens mendacii iterum redargui, versis loris *Radingum* raptim adiit, vt Abbatem & Conuentum de *Radingo* consuetis fallaciis muscipularet. Sed ipsi obiecti & præmuniti, viriliter ei in faciem restiterunt. Et sic iniquitas, quæ mentita est sibi, effectu caruit præoptato. Summam autem totius pecuniæ ideo præscribens perstrinxi totaliter, quia hoc continebatur in regis petitione scripta, vt quælibet istarum quatuor domorum, scilicet *Vuestmonasterium*, *sancti Albani*, [illegible]*nem*, & *Walthem*, fideiuberet pro altera, in solidum. Ita quod quælibet domus, vt pro se & qualibet trium responderet in quingentis Marcis, id est, duabus millibus, & quingentis pro vsuris: voluitque dominus rex habere hanc pecuniam sub omni festinatione, ita scilicet vt oporteret ipsam mutuare à mercatoribus caursinis.

Fratres Minores vi se ingerunt in ciuitatem S. Edmundi.

SVb eorundem temporum voluminibus, fratres *Minores* auctoritate Papali sese ingesserunt, & intruserunt in ciuitatem *sancti Edmundi* Regis & Martyris, inuitis & contradicentibus eiusdem loci Abbate & Conuentu. Et introducti sunt, & instituti violenter per Laicorum manum, videlicet Comitis *Glouerniæ*, quem constat esse dictorum Abbatis & Conuentus aduersarium, & *Gileberti* de Præstona. Paucis autem præcedentibus diebus, venerat Abbas à curia, qui sibi præcauens in futurum contra impetum dictorum fratrum, scripto Papali præmunierat, sed illicò posteà impetrarunt fratres in contrarium, per hanc adiectionem; *Non obstante*. Vnde hoc audientes vniuersi non poterant satis admirari, quòd tam sancti viri, qui spontaneam paupertatem elegerunt; contempto Dei timore, & tam reuerendi Martyris & hominum oblocutione, & priuilegiorum ac conseruatorum tuitione, violenter illius nobilis Ecclesiæ statum perturbarunt; quam certum est esse magnæ dignitatis & antiquitatis. Nec sic angebat Abbatem totus labor transalpinus, vel debita quibus inuoluebatur inæstimabilia: & ad cumulum angustiarum suarum arctatus, placito Comitis *Glouerniæ*, languoris elegit dilationes.

Continuatio incœpti Parlamenti.

DVrauit adhuc prælibati Parlamenti altercatio, videlicet inter regem & regni Magnates vsque diem Dominicam proximam post ascensionem, & multiplicantur contra Regem, variæ diatim querimoniæ, eò quod promissa sua non obseruabat, contemnens claues Ecclesiæ, & chartæ suæ magnæ toties redemptæ tenorem. Fratres quoque suos vterinos, intolerabiliter contra ius regni & legem, vt naturales terræ erexit, nec sinebat aliquod breue exire de Cancellaria contra eos. Et si omnium eorundem regis fratrum & aliorum *Pictauensium*

1258 proterua fuisset intolerabilis. *Willelmus* tamen de *Valentia* omnium & vniuersorum proteruitatem superabat. Vnde & omnes præcipuè *aegrotaria*, non tamen regi, sed vniuersitati præcordialiter est conquestus, exigens instanter sibi iustitiam exhiberi. Redargutus est insuper rex, quòd omnes alienos promouet, & locupletat, & suos, in subuersionem totius regni, despicit, & deprædatur. Et ipse tam egenus est, cùm alii abundent, quòd thesauri excepis iura regni nequit reuocare: imò nec *Wallensium*, qui sunt hominum quisquiliæ, iniurias propulsare. Et vt breuibus concludatur, excessus regis tractatus exigit speciales. Rex autem ad se reuersus, cùm veritatem redargutionis intellexisset, licèt serò, humiliauit se, asserens iniquo consilio sæpiùs fuisse fascinatum, promisitque sub magni iuramenti obtestatione super altare & feretrum S. *Edmundi*, quòd pristinos errores planè & plenè corrigens suis naturalibus benignè obsecundaret. Sed crebræ transgressiones præcedentes se penitus incredibilem reddiderunt. Et quia nesciebant adhoc Magnates, quomodo suum *Proheagenete* voluissent, quia arduum fuerat negotium, & difficile, dilatum est Parlamentum, vsque ad festum Sancti *Barnabæ* apud *Oxoniam* diligenter celebrandum. Interim optimates *Angliæ*, vtpote *Glouerniæ*, *Legrecestriæ*, & *Herefordiæ*, Comes Marescallus, & alii præclari viri, sibi præcauentes & prouidentes, confœderati sunt; quia pedicas & laqueus alienorum vehementer formidabant, & Regis retiacula suspecta nimis habuerant, veniebant eum equitibus & armatis, & comitatu copioso communiti.

Temporis intempestiuadis positio.

IPso quoque anno, Borea per plures menses continuè stante, cùm iam Aprilis, & Maii, & Iunii pars potissima pertransierat, vix flosculi rari & parui, cum paucis germinibus pullulantibus apparuerunt, vnde spes fructuum est suspecta. Deficiente insuper annona, pauperum multitudo innumerabilis mortua est. Et inuenta sunt passim eorum corpora tumida præ fame & liuentia, quina, vel sena in porcariis, sterquiliniis, & lutosis plateis, in semetipsis morticina miserabiliter tabefacta. Nec ausi sunt qui domos habebant, peritnros, propter tabem & contagia infirmorum, in suam propriam inediam hospitari. Et cùm plura corpora mortua inuenirentur, factæ sunt in cœmiteriis amplæ fossæ & capaces, in quibus reponebantur corpora plurimorum.

Nuncii solemnes ad regem Francorum missi.

PRolabentibus autem diebus ante Parlamentum *Oxoniale*, missi sunt solemnes nuntii, videlicet de electis *Angliæ* Comitibus & Baronibus in *Franciam* ad Regem *Francorum*, vt aliquam ab eodem accipientes consolationem, saltem per ipsum in suo proposito non impedirentur, quia Regnum perturbatum *Angliæ* ad commodum proprium & omnium regionum vicinarum ordinare & pacificare, quòd multo tempore per Regis supinam simplicitatem peruertebatur, satagebant.

Iohannes Mansel fundat domum religiosorum.

ANno quoque sub eodem dominus *Iohannes Mansel*, *Beuerleiæ* Præpositus, domini Regis clericus, & consiliarius specialis, vir quidem prudens & circumspectus, ac diues, prudenter considerans, quoniam regis gratia non est hæreditaria, vel prosperitas mundi semper duratura, vnam domum Religiosorum, scilicet *Canonicorum regularium* fundauit, & grataneter locupletauit iuxta *Romeniam*, ad duo milliaria supra mare, & illam Canonicis instaurauit exemplo *Petri Coacer*, qui quondam domum eiusdem ordinis paucis retroactis diebus, pie ac fœliciter fundauerat informatis, vt sic per bona temporalia transeuntes, non amitterent sempiterna.

ET circa ascensionem, Archiepiscopus [illegible] *sis*, vt cum Domino ascenderet [illegible] mundi ad cœlum ascendens, auolaret [illegible] stanter contra *Romanæ* curiæ tyrann[illegible] poterat pro Ecclesia sua viriliter dimica[illegible] tribulationibus lacessitus, pro ista vita mundana, regnum cœlorum, vt veraciter creditur, [illegible] laureatus mercatus commutauit. Iste verò Archiepiscopus *Sauualus*, beati *Edmundi* sequens vestigia pedetentim (vtpote ipsius in scholis auditor, discipulus, & conscholaris) ipsi nitebatur pro viribus fœliciter assimilari, & in moribus conformari. Nec censeo prætereundum, quòd huic suo charissimo beatus *Edmundus* Lector in Theologia *Oxoniali*, dicere consueuit discipulo speciali O *Seuuale*, *Seuuale*, Martyr ab hoc sæculo transmigrabis, ferro vel saltem grauibus & insuperabilibus in mundo tribulationibus impetitus & trucidatus. Veruntamen sit tibi consulator, qui suo Psalmographo inspirauit, dicens: *Multæ tribulationes iustorum, de quibus quandoque omnibus liberabit eos Dominus.* Constat autem profectò, multos à sæculo Martyres, sine sanguinis effusione, vt beatum *Iohannem* Euangelistam, & multos alios transmigrasse.

Quod fecerit dixerit quo imminente morte prædictus Archiepiscopus

HIc quoque sanctus Archiepiscopus, cùm mortem suam indubitanter, vt transiret ab hoc mundo præsensisset, erigens se iunctis manibus, & in cœlum vultu intendens lachrymantem, ait: Domine *Iesu Christe*, iudicum iustissime, nouit infallibile examen tuum, quàm Papa, quem supra Ecclesiam tuam constituit permisisti gubernādam, meam multipliciter fatigauit innocentiam, pro eo, vt Deus scit, & mundus non ignorat, quòd indignos prorsus & ignotos nolui admittere ad regimen Ecclesiarum, mihi, licet indigno, à te commissarū. Veruntamen, ne ex contempta Papali sententia, quamuis iniusta, fiat iusta, humiliter postulo absolui talibus vinculis irretitus. Sed ante summum & incorruptibilem iudicem ipsum Papam appello, & eruot mihi testes cœlum & terra, quàm iniuste impetiuit me, & lacessitum multipliciter scandalizauit. In amaritudine igitur animæ scripsit Papa; exemplo *Roberti Lincolniensis* Episcopi prouocatus, dolens inconsolabiliter, quòd tam multiformiter ipsum fatigarat; eò quòd inexpertos, & linguæ *Anglicanæ* ignaros tenuit, vt iam dictum est, acceptare, nunc suspendendo, nunc ab Ecclesia eliminando, nunc crucem auferendo, nunc palam per Regnum horribiliter, inuitis excommunicatoribus excommunicando, diuersimodè famam suam, non sine magnis damnis temporalibus, denigrando. Conquestus est insuper grauiter, quòd impetus quorundam clericorum, auctoritate Papali proreruientium, præcipuè magistri *Iordani*, ad Decanatum hiantis, ægrè sustinuerat, sed patienter, vt probra patris, non vt *Cham*, reuelando derideret, sed vt *Sem* absconderet & velaret, hoc breuiloquium ad memoriam sæpiùs reuocando:

Et Cham pandendo patrem, et Sem probra tegendo.

Humiliter igitur in scripto suo & instanter, sicut memoratus Episcopus *Lincolniensis Robertus* fecerat, petiit, vt consuetas tyrannides temperaret humilitatem sanctorum prædecessorum suorum sequendo. Dixit enim Dominus *Petro*. *Pasce oues meas*, non tonde, non *excoria*, non *eniscera*, vel *deuorando consume*. Sed Dominus Papa subsannans & contemnens, indignationem concepit non minimam, eo quod in tantam temeritatem & præsumptionem proruperunt, vt Dominum Papam auderent quomolibet sollicitare, & tam Archiepiscopi *Seuuali*, quàm dicti *Roberti Lincolniensis* salubribus monitis renuit inclinare.

1258. *Miraculum de aqua in vinum versa.*

Contigit vna dierum, morbo ingrauescente, quo tenebatur mortifero, sitiens aquam fontanam sibi petiit exhiberi. Quam oblatam deuotè benedixit, quia, vt ei dicebatur, erat infirmitati eius inutilis. Et cùm gustasset, sensit vini, non aquæ saporem, & reprehendens ministrum, quòd ipsum decepisset, inquit: Quare me in potu decepisti? Vbinam hæc inuenisti? At ipse: Domine mi in fonte, nec ibidem solus fui & monstratis duobus ministris de circumstantibus, subdidit: Ecce testes fide digni. Et gustantes, vini nobilitatem approbabant. Quod cùm comperit Archiepiscopus, ne ministri illud disseminarent, ebibit quod erat in calice totum, & ministros, ne hæc dicerent, vt erat dulcis alloquio, suauiter flagitauit. Hæc ante mortem suam diebus vltimis euenerunt.

Fames magna et pestis tam Angliæ, Regni Hisp.

Anno eodem, circa festum *Trinitatis* immanis pestis & intolerabilis, populum præcipuè plebeium inuasit, & afflictum miserabiliter peremit, ita vt de aliis taceam miseriis, hanc arbitror recitandam. In ciuitate *Londini*, vbi iam quindecim millia pauperum perierant fame, contigit vt acclamaretur palàm: Ite, ire gentes ad partitionem panis illius nobilis, & personam & locum designauit præco pauperibus, vbi, & à quo benedictionem reciperent eleemosynatem. Certè tanta fames inualuit in *Anglia*, & alibi, vt multa millia hominum fame attenuatorum obierint. Nam tanta & tam tarda subsequebatur frugum in Autumno maturitas, præ nimia pluuiarum abundantia; quod in pluribus Regni partibus ad festum omnium Sanctorum messes reconderentur, ita quòd summa bladi, ad sexdecim solidos venderetur. In vigilia S. *Iohannis Baptistæ* tempestas valida pluuiarum inundantium super riuos aquarum *Sabrinæ* à *Salopia* versus *Bristol*; qualis non est visa nostris temporibus, ex cuius inundatione, quasi ex abditis (vt dicebatur) inferni finibus erumpente, omnia prata iuxta *Sabrinam*, similiter & sata perdita sunt, & penitus violata. Demersi sunt etiam in illis aquis vehementibus homines nonnulli, & pueri innumeri; & animalia innumerabilia diuersi generis.

Literæ ad regem Alemanniæ.

Hoc anno misit Rex *Hispaniæ* ad Regem *Alemanniæ* literas suas importunas satis & procaces, *exhortabatur que minus ad vncilu vtregro suo Alemanniæ cederet, & recederet sestin vnter*. Respondit autem Rex illicò alacriter & imperterritus: *Si me hostiliter impetitum aduenerit, inueniet me paratum in occursum ei extra limites regni mei, & inore gladij ipsum recipiturum* Rex autem *Hispaniæ* magis inde prouocatus, additis sibi Regni *Arragoniæ* & *Nauarræ* viribus, versus pontes *Italiæ* dum lora dirigeret, *Saracens Hispaniæ Cordubam* occupare conabantur. Quo audito, Rex regrediens, impetus eorum refrænabat. Veruntamen nuntios solennes, & præclaros ad dominum Papam destinauit; appellantes & allegantes pro iure ipsius Regis *Hispaniæ*, ne curia *Romana* alium ad Imperium admitteret gubernandum, quam regem *Hispaniæ* excellentissimum qui plus quàm omnes Reges *Christianos*, *Christianitatis* fines potenter amplificauerat. Quibus Papa pro Rege *Alemanniæ* respondit: Filii charissimi, nouit & nosse tenetur discretio vestra, quòd sit processus & ordo competens, & consuetudo ab antiquo approbata & vsitata, vt regnum *Alemanniæ* sit quasi arra Imperii, dignitas præambula, & possessio primitiua. Elaboret igitur Dominus vester Rex illustris *Hispaniæ* prudenter & potenter primitus, vt à Clero & Nobilibus *Alemanniæ* ad quos ius spectat electionis, in regem *Alemanniæ* ritè electus apud *Aquisgranum*, vt antiqua consuetudo est, consecretur, ac regemque solenniter coronetur. Quo facto, nos secundùm quod poterimus, Deum habentes præ oculis, in promotione domini vestri præclari regis *Hispaniæ*, multiplici honore condigni, fauorabiles erimus & benigni. Nuorii igitur responsum tam Papæ, quàm Regis, in trutina rationis perpendentes, istum rigoris ordinem domino suo regi *Hispaniæ* nontiabant, consulentes vtiliter, vt regnum suum, cui *Saracens* insidiabantur, sapienter custodiret. Hæc cùm Magnatibus *Italiæ* innotuissent, multi dextras regi *Alemanniæ* dantes, ei fidelitatem spontaneam dederunt inclinantes. Rex autem eos benignè suscipiens, liberauit quasdam ciuitates *Alemanniæ*, quas prædecessores sui obligauerant, data maxima pecuniæ quantitate Vnde *Alemannorum* potentum gratiam incomparabilem sibi rex lucrifecisset; si armipotens extitisset in viribus, sicut fuerat in consiliis prudens & circumspectus.

1258. *Redit Abbas S. Edmundi de curia Romana.*

Diebus verò eisdem, Abbas S. *Edmundi* Regis & Martyris, morosa dilatione & sumptuosa in curia *Romana* protracta, rediit domum in debitis expensarum non minimis obligatus. Fratres iusuper *Minores*, vt prætactum est, Abbate & Conuentu reclamantibus, sibi mansionem ædificabant. Abbas tamen cùm extitit nuper *Romæ*, impetrauerat priuilegium, ne fratres hoc aliquatenus attentarent. Sed ipsi, adiecta hac clausula: *Non obstante*, &c. omnia impetrata infirmabant.

Parlamentum Oxoniæ habitum

Instante verò festo S. *Barnabæ* Apostoli, Magnates & Nobiles terræ ad Parlamentum, quod *Oxoniæ* tenendum fuit, properabant, præceperunt que omnibus, qui eisdem seruitium militare debuerant, quatenus cum ipsis venire, paratì, veluti ad corpora sua contra hostiles insultus defensuri. Quod & fecerunt, palliantes talem aduentum, eò quòd in *Walliam* contra hostes Regis videretur collatis viribus profecturi. Non mediocriter enim timebant, ne discordantibus partibus ab inuicem bellum generetur intestinum, & ne Rex & eius fratres *Pictauenses*, alienos conuocarent in auxilium contra suos naturales. Magnates igitur præmuniti, cautè fecerunt portus maris communiri. Parlamento autem incipiente, solidabatur Magnatum propositum, & consilium immutabile, exigendo constantissimè, vt Dominus Rex chartam libertatum *Angliæ*, quam *Iohannes* Rex pater suis *Anglis* confecit & confectam concessit, quamque idem *Iohannes* tenere iurauit; fideliter teneat & conseruet: quamque idem Rex *Henricus* multoties concesserat, & tenere iurauerat, eiusque infractores ab omnibus *Angliæ* Episcopis in præsentia sua & totius Baronagii, horribiliter fecit excommunicari, & ipse vnus fuerat excommunicantium. Exigebant insuper sibi fieri Iustitiarium, qui iustitiam faceret iniuriam patientibus, æquanimiter diuitibus & pauperibus Quædam etiam alia regnum contingentia petebant, ad commouendum Regis & regni vtilitatem, pacem simul & honestatem. Quorum consiliis & prouisionibus necessariis, dominum Regem frequenter & constantissimè consulendo cogitabant obtemperare, iurantes fide mediante, & mutuò dextras exhibentes, quòd non omitterent propositum persequi, pro pecuniæ vel terrarum amissione, vel etiam pro vita & morte sua vel suorum. Quod Rex recognoscens, grauiter iurauit consiliis eorum obsecundare, & *Edwardus* filius eius eodem est iuramento astrictus. Recalcitrabant autem *Iohannes* Comes *Warennæ*, & fratres Regis vterini, scilicet Dominus *Willelmus* de *Valentia*, cum aliis. Iubentur insuper portus *Angliæ* districtiùs custodiri, & portæ *Londinenses* de noctibus, melioratis repagulis, diligenter obseruari. Vnde quidam ait:

1258. *Per noctem porta clauduntur Londoniarum,*
Mania ne fortè fraus frangit Francigenarum.

Et cum per aliquot dies moram ibidem protelassent, quid in tam arduo negotio agerent deliberantes, vt videlicet dissipati regni statum resarcirent, in domo fratrum *Prædicatorum* conuenerunt. Vbi iterum renouato rediuiuo fœdere & iuramento, conceptum propositum suum firmauerunt, vt nec pro morte, vita, vel tenementis, odio, vel amore, quomodolibet flecterentur, aut coeruarentur, quin Regnum, in quo sunt nati bomines geniales & eorum progenitores, ab ingenerosis & alienigenis emundarent, & leges laudabiles reportarent. Et si quis hominom, quicunque sit, recalcitraret, etiam inuitus eis cogeretur adiungi. Licèt autem Dominus Rex & *Eduuardus* filius eius primogenitos iurauerint, veruntamen prout potuit cœpit *Eduuardus* renuere, simul & *Iohannes* Comes *Vuarennia*. *Henricus* verò filius *Richardi* Regis *Alemannia* fluctuando dicebat, se nullatenus tale iuramentum sine licentia & consilio patris sui præstare. Cui responsum est in propatulo, quòd etiamsi pater suus adquiescere Baronagio nollet, nec vnum sulcum terræ in *Anglia* obtineret. Iurauerant insuper prædicti fratres nimis assertiuè, sub obtestatione mortis & vulnerum Christi, nunquam se castra, vel redditus, vel gardas, quæ frater eorum Rex gratanter dederat, dum vitales carperent auras, resignaturos, quamuis Comes Legriæ *Simon* sua castra, videlicet K*enilwrthe* & *Odiham*, Regi gratis concessisset, quæ etiam paucis antè diebus emendauerat. Sed hæc illis asserentibus, & iuramenta irrecitabilia multiplicantibus, respondit Comes *Legria*, dicens W*illelmo* de *Valentia* plus aliis intumaoti: Certè & indubitanter scias vel castra, quæ de Rege habes, reddes, vel caput amittes. Similiter & alii Comites & Barones dicebant, itidem constantissima assertione contestaotes. Formidabant igitur non mediocriter *Pictauenses*, quid illis agendum sit ignorantes, quia si sese aliquo castro latitantes recepissent, omni munimine destituri, obsidione vallati, fame deficerent. Vniuersitas enim regni popularis, etsi non Nobiles, ipsos obsiderent, & castra eorum funditus dissiparent. Vnde subitò & clàm, cùm prandium pararetur, fugiunt & ne putarentur velle fugere, simulabant se ad prandium velle residere. Qui fugientes, ac sæpè respicientes, fecerunt aliquos de sua familia turres altissimas ascendere, vt specularentur si fortè Barones eos à tergo insequerentur, nec equinis parcebant lateribus, donec W*intoniam*, quasi ad alas Electi W*intoniensis*, in cuius sinu tota eorum spes reponebatur, trepidi peruenissent. Sperabant insuper in castris eiusdem Electi, tutissimum habere refugium. Interim Nobiles firmiùs confœderati, constituerunt sibi Iustitiarium, virum de terra *Anglorum* naturalem, & ingenuum, Militē illustrem, & legū terræ peritum, *Hugonem Bigod*, fratrem Comitis Mareschalli, qui officium Iustitiariæ strenuè peragens nullatenus permittat ius Regni vacillare. Cumq; ad notitiam Magnatum prędicta fuga *Pictauensium* certiùs peruenisset, timebāt ne alienigenas sic mari appropinquantes, ad eorum subsidium aduocassent. *Pictauenses* scilicet, & alios transmarinos. Videntes igitur Magnates moram trahere periculum, iusserunt districtè toti familiæ suæ, & omnibus suis imprimis, ad arma & equos celeriter auolare. Et ita terminatur parlamentum apud *Oxoniam*, fine termino nato & certo non appolito.

Dissidium Romæ ortū inter Papam & Senatorem B.

IPsis quoque diebus, Rex *Alemania Richardus*, quasdam ciuitates Regni *Alemannia*, quas prædecessores sui Reges *Alemannia* impignorauerant, & inæstimabili pecuniæ quantitate obligauerant, prudenter liberauit. *Treuerensis* verò Archiepiscopus, qui diu languerat, ita vt crederetur multis antè diebus mortuus, significauit dicto regi, quòd nisi Rex *Hispania* in succursum ipsius Archiepiscopi, & Ducis *Brabantia*, qui eidem Regi *Hispania* confœderabantur, veniret, sicut certè promiserat, ipsi memorato regi *Alemannia Richardo* fideliter & inseparabiliter adhærentes obedirent. Multi insuper ciues *Italia* ciuitatum dextras ei dederunt, ipsius aduentum & promotionem ad Imperium feruenter desiderantes. *Brancaleo* iterum Senator *Romanus*, turres Nobilium *Romanorum* diruit, & eorundē dominos incarcerauit. Insuper parentes & affines Cardinaliom quamplurimos suspendit, vel mutilauit. & per omnia *Romani* popoli consiliis, nullatenus voluit discrepare. Senator autem fautor erat *Manfredi* Principis: qui Princeps ad Imperium anhelabat. Vnde ambo odio habuerunt Regem *Alemannia*, & laqueos parauerunt, & repagula contradictionis obiecerunt: & eo ipso Papa, qui Senatorem & Principem *Manfredum* odio habuit, sæpedicto regi *Alemannia* fauorem impendit.

Abbas R[illegible] obtinet suas nundinas.

EOdemque anno, per industriam Abbatis *Radulphi de Ramsey*, readepta est Ecclesia *Ramesiensis* nundinas *Sancti Iuonis* plenarias, quas donatione regis *Edgari*, & aliorum antiqoorum coofirmatione obtinuerat. Quas etiam Beatus *Thomas* Archiepiscopus & Martyr scriptis suis autenticis roborauerat. Dedit autem idem Abbas *Robertus* pro dictarum nundinarum recuperatione, quingentas marcas argenti, vt dictum est. Has autem nundinas non proprio perdidit Ecclesia delicto, sed cauillatione aliena, vt pluribus manifestum est, falsidica.

Obitus Abbatis R. Vvestmonasteriens.

EOdē anno, videlicet decimoquinto Calendas Augusti, non procul à W*intonia*: obiit *Richardus* Abbas W*estmonasteriensis* Vir quidem elegans, facundus, iuris vtriusque peritus, Canonici scilicet & ciuilis, regis specialissimus, io cuius etiam obsequio magoos & multos, tam in trāsmarinis, quàm in cismarinis partibus, labores libenter consumpserat sumptuosos. Iste verò *Richardus*, Abbatiam suam prudentia vehementi, qua excellenter eo fuscauit duodecim carrucis terrę & libertatibus quāplurimis augmentauit. Sed quia virtutibus se solent vitia quædam adiungere; iste *Richardus* sigillum suum & Conuentus sui scripto cuidam Regis apposuit, vt videlicet alii Abbates in eodem nominati, audaciùs sigilla sua apponerent, & liberiùs. Quod qoidem scriptum tunc temporis confectum fuit, vt quidam Abbates superiores in *Anglia* sese obligarent pro Rege mercatoribus transmarinis in pecunia non minima, promissa tamen eisdem Abbatibos & successoribus suis, securitate eiusdem pecuniæ à Rege persoluendæ, ecclesiarumque suarum seruanda indemnitate. Sed quia huiusmodi promissiom fides, non videbatur adhiberi indubitata, ipso solo io vanum consentiente, cæteri omnes viriliter restiterunt, & vnanimiter contradixerunt, hoc diuino superaddentes consilio, quia si per eos fieret huios obligationis introitus, aliorum etiam supponebatur per eorum exempla contractus. Huius autem *Richardi* defuncti corpus, delatum est W*estmonasterium*, & in Ecclesia sua conuentuali honorifice sepultum.

Phil pp. electus Abbas Vvestm. moritur ante confirmationem.

ELgitor autem dominus *Philippus* eiusdem Monasterii Prior, eiusdem domus Abbatem. Quod cùm audisset, vix conseosum attribuit, illam Domini Papæ grauissimam vehementer formidans constitutionem, scilicet quòd oportuit *Romam* personaliter adire, cùm corporis & carnis onerare-

1258. tur ipse magnitudine. Maluit enim, & melius fuit domi residere more pristino viuendo, quàm pro dignitate temporali, tanto se exponere periculo. Attamen fratrũ exhortatione, & legitima omniũ conuictus electione, eisdem gratanter adquieuit, ita tamen, quod pro confirmatione sua alios ad curiam destinarent. Profecti autem quidam de eminentioribus, propositis coram Domino Papa causis & excusationibus absentiæ electi sibi vrgentioribus, contradicẽtibus Cardinalibus vix tandem potuerũt gratiam adquirere, data non modica pecuniæ quantitate. Quibus post negotia difficiliùs expedita, redeũtibus, nunciatũ est, eorum electum iam defunctum, aliumq; in locum eius quàm citiùs subrogatũ. Qui vehementer dolentes, versus curiã iterũ laborem festinanter resumunt præhabitum.

G. de Kimeton electus in Archiepiscopum Eboracensem.

TEmpore eodem, conuenientes Canonici *Eboracenses*, elegerunt Decanum suũ, magistrum scilicet *Godefridum* de *Kimeton* in Archiepiscopum, qui *Romam* corporaliter adiens, è qua variis laboribus & grauaminibus consumptus peractóque laudabiliter negocio, quam citius remeauit incolumis.

Mortalitas hominum pro fame.

CIrca idem tempus, tanta fames & mortalitas ingruebat in terra, vt ascendente summa bladi vsq; ad precium quindecim solidorum & vltra, & terra nummis esset vacuata, & per plateas innumerorum iacerent cadauera mortuorum. Nec se meminit aliquis tantam miseriam & famem præuidisse. licèt videtur quamplurimi precium alias magis quam tunc superare. Et nisi de partibus vltramarinis venale bladum adduceretur, vix diuites mors euadere pateretur. Iacuerunt insuper mortui super sterquilinia, & in luto, & per plateas marcentes, & tumescentes, ita vt vix erat qui mortuos sepeliret, nec audebant aut volebant ciues vix aliqui mortuos propter tabem hospitari. Nummorum autem tanta fuit carentia & raritas, quòd si etiam frumenti leui precio venundaretur, emptorem vix inueniret sufficientem. Sed Dominus sua benigna miseratione festinum, vt prædictum est, adhibuit remedium.

Recedunt fratres Regis vterini ab Anglia.

IN octauis verò translationis *S. Benedicti*, scilicet decimo quinto Calendas Augusti valedicturi *Anglis* prædicti fratres Regis recesserunt & quidã alii *Pictauenses* cum eis. Videlicet, *Wil.* de *sancto Hermete* qui consueuit astare Regi prãdenti cum manutergio, & eius escam scindere, & multi alii, qui totum regnum oppresserant, & suis bonis, præcipuè in numismate, spoliauerant. Quibus primò *Wintonia*, & posteà in domo Electi *Wintoniensis Londini*, scilicet *Suwerc*, reficientibus, multi, vt dicitur, *Angli* Nobiles ibi & alibi dolosè potionabantur, vt posteà verius probauerat exitus. Qui cùm ad mare peruenissent, Nobiles, qui eos conduxerant, *Neptuno* eos commendabant. Cum verò *Boloniam* peruenissent, scripserunt Regi *Francorum*, vt pacificum haberent transitum, vel moram facerent in terra sua, secundum antiquam *Franciæ* libertatem & consuetudinem, liceretque Electo *Winton. Parisius* morari, ac vt scholari, ad tempus ibidem moram continuare. Sed Rex *Franciæ* exasperatus, noluit, quia Regina *Franciæ* grauem de *Pictauensibus* illis repo-suerat querimoniam, quòd enormiter scandalizauerant & diffamauerant sororem suam Reginam *Angliæ*: addens, quòd propter facinora sua eiecti essent turpiter ab *Anglia*. Quod audiens *Henricus* filius Comitis *Legriæ*, vel ignaro patre, vel inuito, vel fortè conniuente subitò transfretauit, hostiliter ipsos insequendo. Qui ob amorem patris sui & reuerentiam, multos inuenit obiter amicos ad iniuriam Comitis vindicandam accinctos, ac voluntariè præparatos. Narrauerat enim seriatim prædictus *Henricus* qualiter *Willielmus* de *Valentia* de fauore Regis *Angliæ* & aliorum fratrum suorum ibidem præsentium, ad Parlamentum *Londini* se super se efferens & tumescens, ipsum Comitem patrem suum palàm dementiens, veterem proditorem appellasset, vnde mirabantur vltramarini quòd virum tam nobilem generosoque sanguine natum, & inter omnes transmarinos & cismarinos præcommendatum, audebant seu volebant viri multò minus nobiles, etsi Regis sint consanguinitati propinquiores, corde, dicto, seu facto, improperando deturpare. Quippe cum non deceat, nec credi fas est, viros Regios verba tam inhonesta proferre. Ipsi tamen comprobata veritate, eisdem cum *Henrico* se præparabant nocere. Quod & ipsi videntes, sese in *Boloniam* secretè receperunt. Insequentes autem *Boloniam* tam per mare quàm per terram vndique obseruabant, vt eisdem inclusis, omnimodum eis fugiendi subsidium auferrent, ac liberius eis molestias pro meritis eorum refunderent. 1258.

Castellanus Douerræ magnum thesaurum intercipit.

EOdem tempore Castellanus de *Douera*, *Richardus* de *Gray* vir fidelis & strenuus, qui ex parte Baronum ibidem constituebatur, omnes transeuntes & transituros diligenter considerabat, cuncta prudenter perscrutando, & inuenit non modicum thesaurum paratum, dictis *Pictauensibus* clanculò deferendum qui totus captus est, in castro reseruandus. Similiter *Londini* apud *nouum Templum* thesaurus maximus, de cuius quantitate audientes mirabantur, quẽ reposuerãt *Pictauenses* memorati (licèt contradicentes renitererentur *Hospitalarij*) captus est, ad arbitrium Regis & Baronum, in viles Regni vsus vtiliter exponendus.

Wallenses impune satisfacere Regi Angliæ.

CIrca eadem tempora *Wallenses* domino Regi *Angliæ* discordes & diffamati, honorabilem eidem pacis formam obtulerunt, parati se purgare iudicialiter ab omni crimine sibi obiecto, tam de cædibus, quàm rapinis.

Londinenses consentiunt statutis Baronũ.

IN festo autem beatæ *Mariæ Magdalenæ*, solennes nobiles ex parte vniuersi Regni *Angliæ Londinum* destinati, conuocauerunt totius ciuitatis ciues, quos Barones vocant, & in aula, quæ *Gildehall* appellatur, sciscitabantur, si statutis Baronum vellent fideliter obtemperare, & immutabiliter adhærere, viriliter aduersantibus resistendo, efficaciterque sibi subsidium impendendo. Quod cum gratuiter omnes concessissent, confecerunt super hoc eis chartam suam de communi sigillo ciuitatis consignatam. Veruntamen non adhuc quæ statuta fuerant, proposuerant publicare. Infirmitas enim Comitis *Glouerniæ*, quam ex potione venenosa, vt communiter dicitur, contraxerat, omnes non mediocriter perturbauit: sperabant tamen de eius infirmitate remedium, quia sanies ex quamplurimis pustulis de corpore suo erumpentibus, emanauit, & capilli eius, vngues & dentes & cutis decidebant. Sic tonsus & purgatus traditus est tutelæ ac medicamini magistri I. de *S. Ægidio*, fratri de ordine *Prædicatorum*, qui Episcopum *Lincolniæ Robertum*, à simili peste quondam liberauit.

Multi Nobiles per Angliam moriuntur potionati.

MVlti insimul nobiles potionati per dictos, vt narratur, *Pictauenses*, incipiebant in semetipsis contabescere, ex quibus aliqui ab hoc sæculo migrauerunt, aliqui vix vita palpitante semineces substiterunt: quorum alii fuerunt laici & potentes, alii literati & nobiles. Non tamen adhuc pro vero constabat *Anglicis*, quod eisdem propinassent *Pictauenses* pocula toxicata. Putabant enim ex alio aliquo infortunio, pestem illam ita procedere

1258.

in publico. Relicti insuper post eos fuerant alii potionatores malefici, qui Magnatibus malitiosè laqueos studebant fallaciarum componere: vnde suspectos habebant & ipsi nobiles dapiscos suos, cocos & pincernas, ne corrupti, similia eisdem dominis suis perpetrarent facinora.

Instabilitas Fulconis Episcopi Lond.

IN hac autem ardua sollicitudine & totius Regni fœlicissima inuocatione & dispositione, Episcopus *Londinensis Fulco* plusquam decuit vel expediuit, tepidus fuit & remissus: qui in hoc tantò plus famam suam denigrauit, quantò aliis fuerat generosior. Et sic in sinu eius proposita spe Baronum, plures eorum ad iram prouocauit in declinando, cum in eo crederent Regem iustificare cum populo.

Verbum durum Comite Legrecestriæ dictum à Rege.

AVgebat insuper Baronum pauorem & sollicitudinem tempus Iulii, cum suo Leone pestifero, & rapida canicula, quæ latratu lethifero temperiem consueuit aeris perturbare. Terruitque eos plùs omnibus aliis, Regis mutabilitas & inuestigabilis duplicitas, quam in quodam verbo illius terribili perceperit. Cum enim vna dierum extra palatium suum prandere descendisset per nauem in *Tamisiam* à *Westmonasterio*, obiter aere denigrato, tonitrus inhorruit, cum coruscatione & imbrium inundatione. Rex autem huiusmodi tempestatem plus omnibus formidans, iussit illico se poni ad terram. Erat autem nauicula ante nobile palatium Episcopi *Dunelmensis*, quod tunc erat hospitium Comitis *Legrecestriæ*. Quod cum sciret Comes, lætus occurrit & serenus, salutans eum reuerenter, vt decuit. Consolansque ait: Quid est quod timetis, iam tempestas pertransit? Cui Rex non iocosè, sed seriò respondit, vultuque seuero: Supra modum tonitrum & fulgorem formido, sed per caput Dei, plùs te quam totius mundi tonitrum & fulgur contremisco. Cui Comes benignè respondit: Domine mi, iniustum est & incredibile, vt me amicum vestrum stabilem, & semper vobis & vestris, & Regno *Angliæ* fidelem pauescatis: sed inimicos vestros, destructores, & falsidicos timere debetis. Hæc autem verba stupenda suspicabantur omnes inde erupisse, quòd scilicet Comes *Legrecestriæ* virilius perstitit & feruentiùs in persequenda prouisione, vt saltem Regem & omnes aduersantes, suis astare consiliis cogerent, & eius fratres totum Regnum corrumpentes, funditus exterminarent.

Mortuo Berardo, inuenta est cista scedulis bullatis plena.

DIebus autem sub eisdem, cum obiisset ex improuiso M. *Berardus* de *Nimpha*, non procul ab vrbe *Roma* oriundus; (Vir quidem vafer & nummosus, qui clericus extiterat *Richardi* Comitis *Cornubiæ*, & extortor nummorum à crucesignatis argumentosus) inuentum est vnum scrinium plenum scedulis bullatis, & non scriptis, vt pro voluntate sua talibus chartis, cum scriberentur abutens, ab insontibus pecuniam, quasi autoritate Papali, fraudulenter extorqueret.

Conuocantur Prælati Angliæ Oxoniæ.

CIrca idem tempus conuocati fuerunt Prælati *Angliæ* vniuersaliter, vt *Oxoniæ* conuenientes, *Anglicanæ* Ecclesiæ vacillantis, & multipliciter impulsæ, ne penitus cadat, statum reformarent. Conuenerant autem ibi quatuor Episcopi ad hoc specialiter deputati, scilicet *Norwicensis* & *Couentrensis*, aliique duo, quorum nomina non recolo; Qui conuocauerunt exemptos omnes Abbates, & alios alterius ordinis, vel eorum idoneos procuratores, scire volentes, si eorum statutis vellent adquiescere, & eorum defensioni & sustentationi vniformiter adhærere. Sed quia quidam excusatione absentes, quidam in assensu dubitantes, nullum tunc potuerunt dare responsum, recesserunt omnes, imperfectum relinquentes negotium. Statuta in *libro Additamentorum* sunt scripta.

1258.

Potio venenosa in Anglia.

TRanseunte autem spatio non prolixo, diuulgatum est in circuitu, & conquestum, potionē quandam venenosam per *Angliam*, & mortiferā, maximè Magnatibus propinari, eiusque virosla chrymabiliter vbique diffundi. Quod & rei exitus, vt prætactum est comprobauit quàm citiùs. In locis insuper quibusdam secretissimis, vasa quædam, quæ Costrelli vocantur, veneno huiusmodi reperiuntur plena, seris que tutissimis munita, quibus licèt vi magna reseratis, inuentus est vt generaliter dicitur liquor cœruleus, venenum videlicet lethale. Qui cùm canibus oblatus esset esurientibus, cum noluerunt gustare: permixtus verò aliter cibo, eisdem offertur, & confestim moriuntur. Hoc in *Anglorum* interitum ab alienis dicitur procuratum.

Sæuitia Electi V... in quendam Clericum.

COntigit retroactis paucis temporibus, quod *Iohannes filius Galfridi* Iustitiarii *Hyberniæ*, vir quidem præclarus genere, diuitiis, & potentia contulerat vnam Ecclesiam cuidam clerico suo. Electus autem *Vintoniensis* hoc audiens, vendicans in eadem patronatum, vehementer iratus iussit eiici eundem clericum, & si contradiceret, turpiter & violenter abstraheretur, viliterque in vilem locū præcipitaretur. Cùm vero ministri eiusdem *Electi*, dictum clericum eiicerent de Ecclesia truculenter, eo quod ipse appellasset occidere ipsum præsumpserunt, & quosdam de ministris eiusdem clerici baculando, vulnerauerunt, conuiciis & iniuriis affecerunt, & à domibus excludentes, Ecclesiamque spoliantes, aliquos eorum ita inhumaue tractauerunt, quod contabescentes infra paucos dies interierunt. Istud detestabile factum, *Romano* erat Pontifici per Barones significatum. Hæc autem cùm audisset dominus *Iohannes*, iratus, nec mirum, conquestus est Regi. Sed Rex, sicut consueuerat, ipsius Electi reatum pallians excusauit, supplicans attentiùs, ne ipsum Electum in tam graui delicto accusaret aut scādalizaret, vel aliquam moueret quæstionem. Supersedit igitur dictus dominus *Iohannes*, expectans tempora vltioni commodiora. Cernens igitur in præsentiarum, quòd superbia *Pictauensium* declinaret, dictam querimoniam innouauit, appellans quosdam *Pictauenses*, ministros scilicet Electi *Vintoniensis*, de tam enormi facto, & Electum ipsum de præcepto.

Conualescit Comes Glouerniæ.

COmes autem *Glouerniæ* aliquantulum meliora, tus, apud *Sunigerum*, quod non multum distat à *Radinges*, morabatur. Nec est ausus propter infirmitatis suæ vehementiam, adhuc semetipsum inquietare, ne fortè recidiuaret. Erat enim interiori & exteriori dolore non mediocriter sauciatus. Interius pro morte fratris sui *W*. toti *Angliæ* deploranda: exteriùs, quia etsi erat in conualescendo, enormiter tamen extitit deturpatus, quia depilatus, decoloratus, eiusque dentes & vngues scabri & liuentes, quasi decidui, casum minabantur.

P. Senator destruit turres prædonum.

EOdemque anno Senator *Romanus Brancaleo* videns insolentiam & superbiam nobilium *Romanorum* non posse aliter reprimi, nisi castra eorū, qui erant quasi spoliatorum carceres, prosternerentur, dirui fecit eorundem nobilium turres circiter centum & quadraginta, & solo tenus complanari. Sicque facta est pax & tranquillitas liberrima, dispersis prædonibus, quos *Bidennerie* vocant, & *Romanis* maleficis, tam in *Roma* quàm in vicinis partibus *Romanorum*.

Querela contra Pictauenses.

SIgnificatum est literatoriè ad multos eorū, quos prædicti *Pictauenses* impudenter offenderent, vt querelam super hoc reponentes ostenderent Magnatibus Regni damna sibi à dictis Regis fratribus illata, & suas querelas dilucidantes, constanter motas sequerentur, & vt sibi omnia, secundùm

1258.

[illegible] uerentur. Sed quia insta- [illegible] considerantes simultatem & [illegible] utiles, sequi renuerunt, [illegible] opportunitatem.

Per [illegible] domum redire.

CVm verò prædicti fratres Regis, vt prædictum est, apud [illegible] quasi obsessi viliter [illegible] coangustati, miserunt certum nuntium ad Regem Franciæ, humiliter deprecantes, vt ipsos, qui ad ipsum protecti[onis] suæ in tribulatione confugerant, non derelinqueret, imò potiùs secundum priuilegium Regni sui (quod est, omnes ad illud confugientes in pace receptos protegere) ipsos, missis pacis nuntiis & ductoribus per Regnum suum transmeare in *Pictauiam* permitteret: quod & à Rege piissimo libenter concessum est. Miseris enim misericordiam facere, licèt non ob meritum, charitatem esse perfectam, nulli veniat in ambiguum.

Ingruebat fames, [illegible] ob inundationem imbrium.

ILlo autem tempore, [illegible] et in confinio Iulii & Augusti cùm deessent fructus anni tam præteriti, quàm præteriti; tanta famis & [illegible] ingruebat miseria, vt qui aliis solebant subuenire, ipsimet cum miseris cogebantur interire. Et quod magis tam plebeios quàm Magnates perturbauit, continua imbrium inundatio segetumque vbertatem, quam Deus pr[æ]monstrauerat, suffocare minabatur. Et vt plur[a] paucis concludam, *Anglia* in seme ipsa defecisset, nisi naues transmarinorum vltramarinorum blado onustæ ipsam fœliciter refocillasset, vendendo communiter bladum & panem, quæ de partibus suis, *Alemanniæ* videlicet & *Hollandiæ*, asportauerunt venalia. Sed qui numisinate priuati fuerunt, famis inedia pallentes, interierunt. Videresque honorabiles qui quandoque abundabant, cum sua penitus defecissent, alienis hostiatim mendicando inhiare: & verecundia compti mente, vultuque pallente, impransos & esurientes, multiplicatis suspiriis, noctes insomnes transigere. Nec adhuc in festo Assumptionis beatæ Virginis, quando annuatim consueuerunt horrea messibus redundare, vix manipulus vnicus stipulis inclinauit maturus. Sicque de die in diem crescente inundatione, cõducti operarii cum suis bestiis multum quotidiè consumpserunt, nec saltem domos egredientes quicquam boni facere in agris præualuerunt. Vnde quod inauditum est adhuc, in festo omnium Sanctorum stabant per circuitum messes resecandæ, sed inutiles & ferè corruptæ. Quibusdam vero lucis, licèt tardæ & inutiles, tunc domum asportabantur: quibusdam verò & multis, foris omninò per plenos agros remanserunt, & terram tantummodò quasi sterquilinium impinguauerunt. Sciendumque est quòd tantam illo anno fertilitatem terra proferebat, quòd si tota saluaretur, duobus ferè annis sufficere videretur.

Indictum ieiunium, & Processio pro conseruatione frugum.

DEficiente igitur humano solatio, ad diuinum denuò recurritur. Statutum enim fuit in Capitulo *Sancti Albani*, vt per officium Archidiaconi, indicto solenni ieiunio, & communi in populo, per omnes Ecclesias eiusdem Villæ, die Sancti *Oswaldi*, scilicet nono Augusti congregati cum summa deuotione, Conuenerunt ad Ecclesiam beatæ *Mariæ de pratis* nudi pedibus processionaliter sequerentur, & ibidem Dominum & eius matrem humiliter deprecarentur, vt precibus matris suæ & meritis tunc ibidem [illegible] aura & aëria, populo suo miseratus, [illegible] dignaretur commoditatem. Quod audientes [illegible] suam inotā redarguentes, exemplo tali constituerunt, vt itidem de suis religiosis, ciuibus & populo, indicto generali ieiunio vtriusque sexui contritionis formam obseruantes & pœnitentiæ; processionaliter procederent alternatim ad Ecclesiam, exorantes deuotissimè, vt Dominus fructum terræ, quem ostenderat, tempestate serena concessa conseruaret, & frugum vbertatē in horreare reponere, repressis imbribus, misericorditer concederet. Æquanimiùs enim, inquiunt, defectū occultum toleramus, quàm si promittatur beneficium & retrahatur compromissum. Quod & libentiùs ac deuotiùs peractum est, quàm citiùs rei probauit euentus. Nam infra tempus non longum, intercedentibus prædicta aduocata nostra potentissima, & beato Prothomartyre *Albano*, cum cæteris Sanctis, cessauit siue sit rarior illa tempestatis lugubris continuatio, ita quòd pretium bladi deinceps minorando, vsque ad dimidium descendit. Deuota enim populi deprecatio, & proxima aeris & tempestatis subsecuta mutatio, omnibus festinam messis & fructuum spopõderunt affluentiam.

Obiit H. de Lexintona Episc. Linc.

CIrca idem tempus, videlicet sexto Idus Augusti, obiit Episcopus *Lincolniensis*, *Henricus* de *Lexintona*, apud *Netlintonam* manerium suum, quod parum distat à *Lincolnia*: & sepultum est corpus defuncti venerabiliter, in Cathedrali Ecclesia *Lincoln*.

Recessit Herlotus Papæ Nuntius ab Anglia.

IMminente quoque festo Assumptionis gloriosæ Virginis, *Herlotus* domini Papæ Clericus, specialis Consiliarius & Notarius, quem aduenientem in *Angliam* ipse Papa maxima potestate armauerat, cū vidisset Regni perturbationem, tacite & prudenter recessit ab *Anglia*, donec pacis aura & voluntatis fœlicior aspiraret.

Denarii intercepti electi Vuintoniensis.

INterim oppidanus *Doueræ* custos litoris diligentissimus, & transeuntium indagator infallibilis, multos onustos inuenit numisinate, qui alienigenis desideratos detulerunt, quos vt liberius transirent, ille quàm citius exonerauit. Et tunc temporis inuentæ sunt mille marcæ, de denariis Electi *Wintoniensis*, quos ibidem deposuerat & datæ sunt quatuor Militibus ad stipendia & viatica, vt *Romam* adeuntes, Papæ causam Barnagii *Angliæ*, ex parte Regis & Magnatum, sine moræ dispendio & ambagibus disputationis, breuiter & compendiosè nuntiarent monstrarentque per scedulas vacuas & bullatas, quas post mortem magistri *Berardi* de *Nimpha*, in eius cista inuenerant, quàm multis & multiformibus *Romani* student terram inquinare machinationibus. Quas verò scedulas, sicut inuentæ sunt secum portauerunt bullatas.

Regis Franciæ [illegible] studium de pace perpetuanda cum Anglis.

REx *Franciæ* piissimus procurat studiosè ac diligenter, qualiter pax firma inter duo Regna, *Francorum* scilicet & *Anglorum*, firmari valeat sempiterna. Ait enim: Sūmo opere procurandū est, vt inter illos meos & filios Regis *Anglorum*, qui consobrini sunt, & Deo dispēsante regnaturi, pax firmetur duratiua. Et ne ampliùs, procurāte humani generis inimico, sese regna corrodāt, homines sese ad inuicem deprædentur & occidant, ac in infernum detrudētur. Fecit igitur colligi maximā pecuniam, vt hanc rem in mente fœliciter præconceptā, ad effectum valeat perducere desideratum, promittens *Francis* [illegible] magna ex illa collatione commoda peruen[ire] [illegible] molestè ferrent breue grauamē, ex quo in posterū vtilitate habere potuerunt diuturnam.

Quot ver Milites constituti per quemlibet Comitatum super grauaminibus [illegible]

MIttitur ipsis diebus breue domini Regis in quemlibet Comitatū ad quatuor Milites, in singulis eorū Comitatuum constitutos. Qui fideliter considerarent quot & quantis grauaminibus simpliciores à fortioribus opprimuntur, & inquirerent diligenter de singulis querelis & iniuriis à quocunque factis vel quibuscunq, illatis, à multis retroactis temporibus & omnia inquisita sub sigillis suis inclusa secū corā Barnagio deferrent, ad tēpus sibi per breue præfixū quod, vt legere volētibus renor pareat literarū, in *libro Additamentorum* poterit inueniri.

EOdemque anno, incipiente messium tempore, cùm Rex statum forestarum suarum, quæ non

1258.

Regis indignatio in Philippum Luuel propter damna forestæ.

multum à *Staneftradford* diftans, confideraffet, intimatum eft illi quod *Philippus Luuel* domini Regis clericus & confiliarius fpecialis, ac thefaurarius, damna inæftimabilia foreftis Regis irrogauerat. Cùm enim ex mera & regali liberalitate, Rex illi ad inftaurationem Parcorum fuorum, & ad vfum menfæ fuæ benignè concederet, ac fub certo numero beftias daret: ille abufus ipfa gratia, in decuplo donum ampliauit, excedens (vt dicebatur) numerum fibi conceffum impudenter. Vnde Rex, cùm in magna ira inueftigaffet foreftæ diuerticula beftiis vacuata, & diceretur ei, quòd hæc fecerat, vt prædictum eft, *Philippus* memoratus, ipfum arripiens truculenter per brachium, ait: *Philippe*, per caput Dei, ficut meum nequiffimum te capio. *Philippus* autem Regem cupiens mitigare, refpondit modeftè, & ait palàm & humiliter: Domine mi Rex, cui per aliquod tempus fideliter ad Scaccarium veftrum feruiui, multi Foreftarii funt, præcipuè in *Vuitlewude*, in compatriotas tyrannizantes, quorum facinora propria, tefte Abbate de *Becele* & Conuentu, reddunt incredibiles. Nolite ergo talium accufatorum fibilis fidem tam properè (fi placet) adhibere. Conantur enim famam Regiam obfufcare, vt dicatur ab æmulis: Ecce Rex eos, qui ei feruiunt, etiam in excellentiffimis minifteriis, more diabolico, in fine confundit. Vnde Rex inde factus turbatior, ipfum *Philippum* Marefcallo cuftodiendum illicò clamofa voce & comminatoria liberauit, dicens: Si te & alios quofdam exaltauerim, & in officiis magnis & fructuofis valde gratis cõftituerim, tantò ftrictiùs ad fidelitatem meam obligamini, & grauiùs puniri debetis pro exceffibus. Et hæc eadem verba, *Roberto Paffeleue* recalcitranti paucis annis elapfis crebriùs replicauit. Sed *Philippus*, qui multis bona multa contulerat, amicis non carens, nobilibus Plegiis, ad tempus in pace, fub fpe plenæ deliberationis, liberatur, donec fuam pleniùs innocentiam valeat declarare.

Vicecomes Northamptoniæ *carceri mancipatur.*

INftante verò fefto natiuitatis beatæ *Mariæ*, cùm Vicecomes *Northamptoniæ* veftigia prædeceſſoris fui *Vuillelmi* de *Infula*, quoniam Vicecomitis, iniuriando pluribus infontibus, ftimulis agitatus auaritiæ, fequeretur, & fuper hoc afcenderet querimonia ad capitalem Iuftitiarium *Hugonem Bigod*, conuictus de iniuriis complurimis, captus eft, & vix à laqueo liberatus, duro ac diro eft carceri mancipatus.

Obiit Rogerus *de* Vuicham.

CIrca id verò tempus obiit domini Regis Clericus & Confiliarius fpecialis, *Rogerus* fcilicet de *Vuicham*, qui Iuftitiarii fretus officio, toto nifu regiis placere præceptis fatagebat.

Vuillelmus *de* Tharento *moritur.*

EOrundem quoque temporum curriculo obiit frater *Vuillelmus* de *Tharento*, de ordine *Cifterciensium*, dominæ reginæ procurator, & quafi Senefcallus qui enormiter ab ordine fancti *Benedicti* exorbitans, omnes terras & maneria vendenda, vel pignoranda, ad opus Reginæ, auaritia [illegible]ctus infatiabili amplexabatur, vnde eiufdem Reginæ poffeffionem multiplicauit non mediocriter: fed augmentatis damnis & periculis, famam denigrauit irreftaurabiliter. Et cùm obloquerentur viri religiofi, & maximè ordinis fui quia peccatum dicti fratris *Vuillelmi* in vniuerfitatem redundans, fcandalum generauit, regina eiufdem fratris excufãdo facta callidè palliauit & errores eiufdem, fortiri per multos annos incrementum permifit.

Nuntii deftinati ad Papam pro Angliæ vniuerfitatem

DEftinantur Nuntii folennes ad dominum Papam ex parte regni & totius *Angliæ* vniuerfitate, qui nuncia fuo domino Papæ plenariè intimarent, & quàm citiùs poffent, non expectantes aliquam diputationem vel difceptationem, remearent. Vnus autem eorum [illegible] cet, vir facundiffimus & pu[illegible] vnde alii, quafi attoniti obftup[illegible] dolentes & defolati, arreptum tamen iter continuauerunt [illegible] iuncta fibi conftanter peracturi. Caufam autem itineris eorum & fcriptum à Barnagio tranfcriptum audire qui cupit, in *libro Additamentorum* inue[illegible] præualebit.

Proditio facta contra [illegible]

ANgli autem dum Parlamentum pacificum habuiffent cum *Vuallenfibus*, & audiffent quod plures & fortiores effent *Vuallenfibus*, dixit vnus miles de *Anglis* domino *Patricio*, qui inter omnes illos erat eminentiffimus. Domine *Patrici*, tu es Baro Regis magnus, & præclarus dux nofter & patronus. Ecce Dominus exercituum Deus vltor tradidit hoftes noftros in manus noftras, plures fumus *Vuallenfibus* & fortiores. Occupemus eos immunitos repentè, & captos domino noftro Regi reddamus, & erit acceptiffima hæc illi victoria. Quòd fi mihi non adquieueris, appello te fceleris in præfentia regis. Cùm autem hæc audiffent *Angli*, videlicet, conter mini, quos *Marchifios* appellamus, irruerunt fubitò in *Vuallenf.* impetu vehemẽti & repentino, & multos de ipfis hac proditione peremerunt. Tandem verfum eft pondus belli in ipfos Marchifios, & ceciderunt ex illis fraudulentis quàm plurimi, ex quibus fuit vnus Baro memoratus *Patricius*. Ipfe autem formidolofus qui confilium dederat de proditione perpetranda, fugit de prælio furtim, elapfus, dum alii acriùs dimicarent. Præfuit autem i[illegible] prælio tam cruento, *Dauid* iunior trium fratrum fcilicet, trium filiorum magni *Leolini* Principis *Northuualliæ*, cuius triumphi innumerabiles, tractatus exigent fpeciales. Sed multa de ipfo in hoc libro fuo tempore præfcribuntur. Alter fratrum, fcilicet medius, dictus *Leolinus*, non fuit præfens in dicto certamine, fed fatis ftrenuè fe habebat in ipfo bello contra *Anglos*, per omnia patriffando, & ne degeneraret laborando. Tertius fratrum, fcilicet primogenitus, in vinculis & carcere tenebatur ftrictiffime.

Confecrat[illegible] Arch[illegible]fcopum [illegible]

CIrca natiuitatem verò prędictam, confecratus eft *Romæ* Archiepifcopus *Eboracenfis*, magifter *Godefridus* de *Kimeton*, qui à domino papa & vniuerfis examinatoribus condignus repertus & commendabilis, expletis laudabiliter negotiis Ecclefiæ fanctæ, gubernator remeauit opportunus.

Petit Archiepifcopus Cantua[illegible] *ordines faceret in Ecclefia* S. A[illegible]

TVnc temporis vacante Ecclefia *Lincolnienfi*, fignificauit Archiepifcopus *Cantuarienfis* Abbati *fancti Albani*, quod ibidem propofuit venire, & in conuentuali (fi placeret) Ecclefia ordines celebrare. Quod audiens Abbas, formidabat per hæc Ecclefiam fuam in aliquo libertate priuari: vnde communicato fuper hoc confilio, eifdem refti[illegible] hoc modo. Cui remandatum eft, quod nullatenus facturus hoc reciperetur, quia conftat cœnobium *fancti Albani* ab antiquo tempore fuiffe exemptũ: non hoc fuam debuit latere difcretionem, & quia ipfe tunc Ecclefiæ *Lincolnienfi* vacantis præfuit dominationi, quam omnino à libertate *fancti Albani* in perpetuum conftabat excludi. Quod audiens Archiepifcopus benignè adquieuit, confiderans fuam in h[illegible]c induftriam nullatenus valere, apud *Dunftaplam* fuos ordines peregit. Veruntamen, qui charitatiuè hofpitium apud *Sanctum Albanum* poftulauit, eundo & redeundo benignè ac honorabiliter eft receptus & in xeniis nobilibus in mẽfa refpectus: vnde grates referens & gratias hofpitum & hofpites vultu fereno benedixit, & Ecclefiam fuaque omnia quieta & indemnia relinquit.

B[illegible] de [illegible] Lincolnienfis Epifcopus [illegible]

DIe vero Lunæ proximo ante feftum Sancti *Michaelis*, electus in Epifcopum *Lincolnienfem*, magifter *Benedictus* de *Grauefinde*, Decanus

1258. eiusdem Ecclesiæ: qui consentientibus cunctis, vir A dignè laudabilis, nulli videbatur inutilis.

Dedicatio Ecclesiæ Sarisburiensis.

DEdicata est etiam Ecclesia *Sarisburiensis* in crastino Sancti *Michaelis* ab Archiepiscopo *Cantuariensi Bonifacio*, præsentibus Rege, & Prælatorum copiosa multitudine, procurante Episcopo egregio, omnes quos potuit obtinere.

P. Louel cum aliis amotus ab officio.

ANno vero sub eodem, circa festum Sancti *Lucæ* Euangelistæ, *Philippus Lunel* domini Regis Thesaurarius, iudicio Barnagii à suo deponitur officio, pro transgressione prænotata & *Iohannes* B de *Crachal* Archidiaconus *Bedefordiæ* loco ipsius substituitur. *Philippus* non tantum de ipsa dolens depositione, sed de modo inconsolabili depositionis, & de tanti præcipitatione fastigii, obtulit Regi non minimam pecuniam pro famæ suæ reformatione, & vt amicus Regis esset, seu vi. etetur existere. Sicque de consilio Barnagii, & maximè capitalis Iustitiarii, amoti sunt cum eodem *Philippo* quamplures de officio Scaccarii, & alii substituti. Iostitutusque est tunc dominus *Thomas* de *Wymundham* Præcentor *Lichfildensis*, Thesaurarius ad C Scaccarium, vbi consignantur breuia de viridi cera.

Rapacitas Vicecomitum refrænata.

RApacitas Vicecomitum prudenter & meritò refrænata est. Nam conductitii supra modum per fas & nefas munera hactenus ab incolis extorserunt, & quilibet aliorum firmas suas ampliando supplantarunt. Equitantes cum multa familia omnes comprouinciales suis exactionibus multipliciter opprimere & excogitatis causis & friuolis, satagebant damnificare. Statutum est igitur, vt si ex illo tempore & deinceps aliquis pro iustitia facienda, muneribus volas eorum, vt aliquorum, clam D vel palàm impinguaret, vel vt iustitiam impendendam impediret, præterquam in esculentis & poculentis moderatis, tam corruptor quàm corrumpens grauiter puniretur.

Nuncij Angliæ ad Parlamentum apud Cambray habitum.

ET circa festum Sancti *Leonardi* tale iniit consilium vniuersitas Barnaghi, quod tunc *Londini* erat vt ad magnum & secretum Parlamentum, quod statutum fuerat habiturum apud *Cambray* inter regna *Franciæ*, *Angliæ* & *Alemanniæ*, mitterentur nuncii solennes, Rege, de consilio totius Barnagii, in *Anglia* remanente. Electique sunt ad hoc, E vt pro Rege & pro regno *Angliæ* ibidem destinarentur Episcopi *Wigorniensis* & *Lincolniensis*: Comites, *Rogerus Bigod*, Marescallus, & *Legrecestriæ*. Qui transfretantes, minimè potuerunt negotia ad finem perducere, Rege *Francorum* se sponte, ob alterius Regis absentiam, absentante.

Consecratur Episc. Linc. R. de Grauesende.

DIe verò Dominica post festum omnium Sanctorum, consecratus est Episcopus *Lincolniensis* apud *Cantabrigiam* statimque vt prædictum est, in negotio Regis transfretauit: qui de *Lincolniensi* F Ecclesia recedens, post multum tempus illam nullatenus, licèt Episcopus eiusdem efficeretur, visitauit.

Iohanna w. de Valentia Vxor, petit dotem suam.

SVb iisdem diebus, cùm Rex fuisset *Londini*, venit ad ipsum domina *Iohanna*, vxor domini *Willelmi* de *Valentia*, coram capitali Iustitiario, Domino *H. Bigot* & Baronibus instanter postulans sibi iustitiam exhiberi, vt saltem dos ipsam contingens sibi concederetur. Habito igitur super hoc tractatu diligentissimo concessa est quædā pars terrarum suarum, quas possederat antequā prædicto *Willelmo* G nupsisset, scilicet, ad valētiam quingentarum marcarum, de hæreditate sua licèt memoratæ terræ ad plùs quàm mille marcarum valorem censerentur. Timebāt enim, quòd si plus ei concederetur, sponso suo, hosti Regni publico, partē transmitteret potiorem. Nec penitus illi nolebāt omnia auferre, ne pro culpa aliena grauiùs puniretur innocua.

EOdem insuper tempore cepit Curia *Romana* non mediocriter vilescere, eo quod *Apuli* Prælati & Magnates contra voluntatem Papæ, elegerunt sibi in Regem, & coronari fecerunt *Manfredum*, filium Imperatoris *Frederici*; quia non solùm ipsum *Manfredum*, sed & totum genus suum Papa cum tota Curia *Romana* contemptibilem habuit & exosum. Insuper creauit Rex *Apuliæ*, Archiepiscopos & Episcopos sine assensu ipsius Papæ, imo potiùs eo inuito, qui omnes communiter plùs ipsi Regi quàm Papæ obediebant, & contempta Papali prohibitione Regi honorem & reuerentiam exhibebant. Magnates etiam nulla facta de *Edmundo* filio Regis *Angliæ* mentione (cui papa Regnum *Apuliæ* contulerat, & per Episcopum *Bononiensem* annulo quodam inuestierat) ligantiam fecerat, & homagium, eidem *Manfredo* & Ciuitatum & Castrorum saisinam fecerunt plenariam. Vnde rex *Angliæ* non immerito grauiter conquestus est, quod Papa tam argumentosè multum Regni sui thesaurum ob illud regnum *Apuliæ* obtinendum in vanum habuerat, & secus quàm decuit multipliciter Cardinalibus attraxerat. Attamen Nuncios suos in *Angliam* destinatos, vtpote fratrem *Iohannem* de *Dina*, & magistrum de *Sene*, Episcopum *Bononiensem*, Archiepiscopum *Messaniensem*, & alios complures, qui aduenerant quasi procuratores negotii *Edmundi* filii regis expediendi super regno *Apuliæ*, Rex commemoratus honorificè suscepit, & procurationes à religiosis opimas extorqueri permisit. Insuper eodem tempore ciues *Florentiæ* quoddam castrum, quod *Octauianus* Cardinalis construxerat, quoniam illud ipsis erat suspectum, solo tenus complanarunt.

1258. *Coronatio Manfredi in Regem Apuliæ.*

PRæterea mortuo *Brancaleone* Senatore, ciues *Romani*, assensu Papæ contempto (licèt satis allegasset, quòd si etiam esset simplex ciuis *Romanus*, vocari deberet ad electionem Senatoris) auunculum eiusdem *Brancaleonis* communiter elegerunt in Senatorem; quem Papa similiter exosum habuerat, eò quòd consanguineus erat *Brancaleonis*. Caput verò ipsius *Brancaleonis*, in vase pretioso super marmoream columnam collocatum, in signum sui valoris & probitatis, quasi reliquias, superstitiosè nimis & pomposè sustulerunt. Fuerat etenim superborum potentum & malefactorum vrbis malleus & exstirpator, & populi protector & defensor, veritatis & iustitiæ imitator & amator. Cuius consilium quia autenticum, nimis sequentes quasi ex traduce, similiter noui Senatoris, quem de consilio sæpedicti *Brancaleonis* elegerant, obedienter præceptis obtemperabant. Quæ omnia in improperium sui & Curiæ *Romanæ*, Papa indubitanter reputabat prosequuta. Miserat namque protinus post mortem prædicti *Brancaleonis*, nuncios solennes, prohibens *Romanis*, ne quem in Senatorem eligerēt absque suo assensu. Ipsi verò cachinnātes, mandatumque Papale contemnentes, illicò elegerunt auunculum *Brancaleonis*, locoque illius in Senatorem solenniter, vt prædictū est, substituerunt.

Creatur auunculus Brancaleonis in Senatorem Rom.

IN fine verò Octobris, dominus *Philippus* Prior *Westmonasteriensis*, electus in Abbatem eiusdem Ecclesiæ, dum diarim expectaret aduentum Nunciorum suorum à Curia *Romana* redeuntiū, ad magnā Ecclesiæ *Westmonasteriensis* & Conuentus perturbationem, viam vniuersæ carnis est ingressus, & terrena carens, vt præoptauit, dignitate, cœlesti est coadunatus militiæ.

Obiit Philippus Prior, electus in Abbatē Westmonast.

MEnse verò subsequēti, videlicet prima nocte Decembris, fuit tonitrus & corruscatio vehemens & horribilis vētus nimbis inundantibus sociatus in triste auspiciō & gemebundū multis auditū, quod sēper solet tonitrus significare hyemalis.

Tonitrus vehemens.

1258.

Mulierum meritum nunciata Rege apud S. Albanum.

DIe verò Sanctæ *Cecilia* virginis, venit dominus Rex ad *sanctum Albanum*, scilicet die Veneris, vbi tres dies subsequentes continuans, fecit portare Martyrem solenniter ad Processionem per claustrum die Sanctæ *Catharina*, Conuentu reuestito principaliter, ipso cum suis subsequente processionaliter, oblationesque deuotas faciente reuerenter. Et dum ibidem moraretur, affuerunt nuntii, asserentes quòd *Vualterus Cumin* Comes in *Scotia* potentissimus, in fata concessit; lapsus ab equo suo, ad quoddam offendiculum cespitante, & sic fractis cruribus, exspirauit. Iterum vero nunciatum est eidem regi, quod dominus *I. filius Galfridi*, non procul à *Guldeforda*, viam vniuersæ carnis ingressus est. Pro quo antequam recesserat, dominus Rex fecit Missam in Conuentu celebrari solennem. Nunciatum est insuper regi, quod *Brancaleo*, de quo prætractatum est, Senator *Romanus*, ad non modicum detrimentum fuerat de medio sublatus, auunculusque eius in loco suo substitutus.

Redit Archiepisc. Eboracensis à Papa consecratus.

CVm vero recessisset Rex à *sancto Albano*, partes petiit *Elyensium* & *sancti Edmundi*. Tunc autem venit in *Angliam* à partibus transmontanis, *Eboracensis* Archiepiscopus, à domino Papa consecratus. Et cum *Londinum* peruenisset, per medium vrbis portari fecit crucem suam ante ipsum in propatulo eleuatam, accedensque ad regem, honorificè susceptus est, & inde ad partes tendens *Angliæ* Boreales, in suo gaudenter Archiepiscopatu pastor & pater suscipitur sublimatus. Qui magistrum *Rogerum* de *Haldernes*, clericum *sancti Albani*, quoniam & ipse compatriota fuerat *sancti Albani*, in Decanatum *Eboracensem*, meritis suis exigentibus, in breui & gratanter instituit, cunctis studens ob merita digna remunerare beneficia.

Guido de Rochfordia in exilium proscribitur.

EIsdem quoque diebus *Guido* da *Rochfordia*, natione *Pictauensis*, cui dominus Rex duobus retroactis annis castrum *Colcestria* cum honore conferens inchartauerat, grauem offensam Regis & Barnagii incurrens, exilio condemnatus est, omnibus priuatus bonis. Multiplicantur enim multæ querelæ contra eum, quòd comprouinciales, & maximè sibi subiectos oppresserat enormiter, & illatis iniuriis damnificauerat multipliciter. Sed idipsum quòd *Pictauensis* extiterat, plùs aliis culpis offensam aggrauabat.

W. de Scotenia accusatus, se abscondit.

INterim *Vualterus* de *Scotenia* Senescallus Comitis *Glouernia*, se à visibus eiusdem Comitis subtrahens, in locis secretis cum amicis tacitis latitauit. Diffamatus enim est grauiter de periculo Comitis domini sui, & de morte *Vuillielmi* fratris ipsius Comitis, quos ille nequiter & proditiosè potionatus est. Et idcircò grauiùs accusabatur, quòd dictus *Vuillielmus* moriturus affirmauerat, quod idem *Vualterus* de *Scotenia* reus illius extitit proditionis. Celeriusque post huiusmodi dictum, constabat eum ex inopinato interemptum. Attamen idem *Vualterus*, multoties in publicum de obiecta sibi proditione, rite se obtulit purgaturum.

W. de Bussey incarceratur.

EIsdem diebus captus est *Vuillielmus* de *Bussey*, Senescallus domini *Vuillielmi* de Valentia *nequissimus*, qui iudicio *Londinensi* meritis suis iniquissimis exigentibus inclusus, carceri est acerrimo iustè mancipatus.

Iohanna vxor W. de Valentia transfretat.

IPso quoque Dominici aduentus tempore, vxor *Vuillielmi* de *Valentia*, vt cum exulante compatiens fieret & coexul, transfretauit, vel amore viri sui commonita, eum cupiens præsentialiter visitare, vel quia in distributione terrarum suarum quasi expers videretur, quamuis quadringentas marcas annuas reciperet, indignatione exinde commota.

Discordia Scholarium Oxoniensium

IPso quoque tempore mota est grauissima discordia inter Scholares *Oxonienses* de diuersis nationibus oriundos, videlicet *Scotos*, *Vualenses*, *Aquilonares* & *Australes*; ita vt vexilla bellica in triste prognosticum explicantes, sese hostiliter impeterent, & quibusdam interemptis, ab inuicem damnificarentur.

Walenses cupiunt pacificare cum Rege Angliæ.

ANno quoque eodem *Vualenses*, licèt ad votum aliquoties de rebellibus triumphassent, futuros tamen casus satis prudenter trutinantes, & ad inuicem colloquentes, dixerunt. Innotuit nobis quoniam Regnum *Angliæ*, non mediocriter perturbatur, sed cùm pacificetur, sicut Magnates *Angliæ* facere salubriter proposuerunt, non poterimus eisdem resistere in nos cómuniter irruentibus. Maximè cùm frater *Leolini* in vinculis detineatur, primogenitus domini nostri *Griffini*, qui *Londinis* petiit incarceratus. Et si liberetur, intendet vltioni prouocatus. Cæteri fratres, videlicet, *David* & *Hedericus*, illuc etiam inclinabunt & sic diuisi desolabimur. In qua desolatione, si hostiliter *Angli* nos impetant, conterent nos, requirentes sanguinem fratrum suorum de manibus nostris, & delebunt nos à facie terræ, quasi vas figuli nos irrestaurabiliter confringentes. De communi igitur consilio obtulerunt domino Regi *Angliæ* quatuor millia marcarum, & trecentas marcas *Edwardo*, ducentas vero Reginæ; ita vt omnis discordia, offensa, & querela vtrobique penitus remitteretur, & ipsi solita pace, tranquillitate & libertate fœliciter potirentur. Rex autem hoc audito, peruerso fretus consilio, cum indignatione respondit: Quid est hoc? Vnus homo laudabilis pluris est quàm quod offerunt pro pace postulata. Et sic quieuit suspensa pacis postulatio adoptata: Veruntamen ipsi cum pace pacem præstolabantur, semper asserentes, quòd sese defendendo, iniurias hostium, sicut semper consueuerant, vsque ad mortem viriliter pro posse rapellerent, & suam vniformiter partem sustinerent.

Anni totius constitutio & conclusio.

TRansiit igitur annus ille omnibus retroactis annis dissimillimus; pestifer videlicet & mortifer, procellosus & maximè pluuiosus: adeò vt licèt æstiuo tempore segetes vbertimæ & fructuum redundans pubertas præostensa fuisset, in autumnali tamen tempore imbrium inundationes continuæ annonam, fructus & legumina iterum suffocarunt, vt in aduentu Domini in aliquibus *Angliæ* partibus remanserint, vt prædictum est, vacantibus horreis, segetes colligendæ, sed corruptæ. Germinante namque grano arista computruit cum palea: vt sicut carentia grani homines ita & farraginis inedia pecudes maceraret. Et licèt *Anglia* multis de causis numismate vacuaretur, cogebantur tamen populi fame stimulante, summam bladi madentis & germinantis sexdecim solidis comparare: vnde emarcuerunt pauperes inedia contabescentes Diuersis verò diuerticulis morituri volutabantur, extremum spiritum miserabiliter exhalantes. Quorum tanta fuit multitudo, vt fossores tædio affecti, plura corpora defunctorum in vna fossa glomeratim proiicerent. Populi autem mediocres annona deficiente, pecudes vendebant, familiam abbreuiabant, terras incultas relinquentes: vnde spes à profundo resurgendi, quæ solet desperatos consolari, est iam penitus exufflata. Et nisi de vltramarinis partibus venalis annona asportaretur, quòd *Anglia* in semetipsa deperisset, non dubitatur.

Visio cuiusdam mulieris sanctæ.

TVnc verissima apparuit fuisse visio quædam terribilis, cuiusdam sanctæ mulieris reclusæ apud Sanctum *Albanum*. Quæ non vt somnium, sed cœleste oraculum & terribilis comminatio, sicut

Archidiacono

1259. Archidiacono loci veraciter intimatum fuerat, manifestabatur. Vidit enim quandam personam venerandam, senilem & barba seueram sibi astare in suo locutorio, & recedere indignanter, turrimque ascendere versa facie torua & comminaci versus villam, intonantem & dicentem: Væ væ omnibus inhabitantibus terram, & aliquoties illud iterauit & recessit.

Rex Alem... [illegible] ... Anglia.

ANno Domini M. CC. LIX. qui est annus regni domini Regis *Henrici* tertij quadragesimus tertius fuit idem Rex ad natale Domini *Londini*, vbi magna sollicitudine tractatum est inter nobiles Regni, quomodo conseruato suo salubri proposito, satisfacerent desiderio Regis *Richardi* de *Alemannia*, qui sitienter valde venire in *Angliam*, sicut eis innotuit, desiderauit, vt consanguineos & amicos, suaque propria, terram etiam natalem visitaret. Fuit autem aduentus eius nimis suspectus, ne, videlicet indignationem & vindictam refunderet in Barones, improperans eis, quòd sicut patrem suum Regem *Iohannem*, sic & istum Regem *Henricum* fratrem suum, funesto odio persequerentur: & nuper fratres suos vterinos, tanquam de maximo crimine conuictos, insontes tamen exilio condemnassent. Timebant insuper, quòd eosdem communes Regni inimicos faceret, aut secum clanculo reducendo aut posteà exhortationibus subdolis reconciliando, ad incolarum confusionem maiorem, erroremque nouissimum peiorem, *Angl.* subintrare reculcandum. Similiter, quòd in salubri eorum proposito & Regni fœlicissima ordinatione, repagula supponeret contradictionis & impedimenti, & sigillatim omnes reuocato statu pristino deceptos puniret, & processu temporis exhæredicaret.

Iudæus de proditione conuictus baptismo effugit pœnas.

INstante verò hoc tempore, natoque Domino in carne, renascitur quædam eius creatura in spiritu. *Elias* enim *Iudæus*, *Londini*, cognomento *Episcopus*, timens sibi de periculo & damnatione multimoda ad lauacrum defensionis confugit & salutis. Mundatus enim Baptismo salutari, accomitatis sibi duobus alijs, ex diaboli forte eripitur, & à nequissimi sceleris, quondam per eum facti, vindicta saluatur. Dicebatur enim, quòd in domo sua factus fuit ille potus venenosus, qui pluribus *Angliæ* nobilibus extiterat mortifer seu periculosus. Quod & ipse, vt dicitur, benè concedit. Sed tunc fuit diabolus, nunc autem permutatus est *Christianus*: & sicut conditio, sic mutatur operatio.

Vxoris VV. de Valentia astutia, ma... [illegible]

DIsseminatum est insuper murmur per Regnú, quòd fratres Regis, quos, vt prædictum, fama contraria denigrauerat, per *Ioannam* vxorem W. de *Valentia*, cum multo thesauro recedentem ab *Anglia*, quasi virum præ dilectione secuturam, per fœmineam sunt industriam, & fortè *Pictauensium* documentum, thesauro non modico ditati, in periculum Regni nimium & detrimentum. Fecit enim prædicta, vt dicitur, fœmina *Ioanna*, ingenio muliebri magnam sibi lanæ quantitatem comparari. Inter quam in saccis ligatam non modicam abscondit pecuniam. Quod super bigas fecit fortissimas, quasi pora esset lana, sarcinari, & tempore opportuno in *Pictauiam* transmitti. Vnde cùm affirmatur à multis, quòd vbicunque repositi fuerunt denarij præfati W. infiscabantur, per hoc factum patet dictis huiusmodi, fidem certissimam non adhiberi.

Obiit Philippus Lunel.

ET dum gaudia Natalitia agerentur, ne lætitia huius mundi eueniat mortalibus impermixta, die S. *Thomæ* Martyris, obiit *Philippus Lunel*, domini Regis consiliarius specialissimus & quondam Thesaurarius, apud *Hamestable* Ecclesiam suam: præ dolore, vt dicitur, & mentis amaritudine, eò quòd Regi, cui tam seruierat, non reconciliabatur.

A Exigebat enim Rex ab eo inæstimabilem pecuniá, propter transgressionem sibi in foresta sua, per eum, vt dicebatur, perpetratam. Rex autem certificatus de morte sua, iussit omnia quæ eiusdem *Philippi* fuerant infiscari, donec suæ sentiat satisfactum voluntati. 1259.

Phil. Regis F. filius ducit vxorem...

SVb eisdem diebus anni sequentis, *Philippus* Regis *Francorum* filius, accepit vxorem *Arragoniæ* regis filiam.

B. Rich. Episc. Cicestr. canonizatur.

B HOc tempore anno proximo sequente Papa *Vrbanus*, B *Richardum Cicestrensem* Episcopum Catalogo adscripsit Sanctorum.

H. de VVengham eligitur in Episc. VVint.

EOdemq; tempore Monachi *Wint.* comperientes quòd Rex nullum quem eligerent in Episcopum acceptasset, nisi sibi charissimum, maximè post fratris sui *Athelmari* exilium, elegerunt sibi in Episcopum & suarum pastorem animarum, dominum *Henricum* de *Wengham*, domini Regis Can-
C cellarium. Ipse autem considerans rem fuisse litigiosam, & incertam, noluit adhoc electioni de se factæ plenè consentire, licet Regem sibi inuenire fauorabilem non dubitaret. Asseruit enim se tantæ dignitati & custodię animarum insufficientem, nec Theologia alijsque diuinis Scripturis edoctum, aut vt decet, renitentem. Tandem tamen aliquantulum consentiens, libenter à domino Rege, sed conditionaliter, suscipitur videlicet, si frater suus *Athelmarus* præelectus, posset à domino Papa gratiam imperrare consecrationis, ipsemet præ omni-
D bus alijs fieret in eadem Ecclesia *VVint.* institutus. Si verò non, saluo iure fratris sui sustentationis, loco ipsius, sit ille subrogatus.

Nuntij missi obuiam Regi Alemaniæ R.

CIrca festum S. *Hilarij*, habito consilio communi & deliberatione diligenti super aduentu regis *Alemanniæ Richardi* in *Angliam*, nuntios solennes in occursum suum destinarunt, videlicet Episcopum *VVigorniensem*, Abbatem S. *Ædmundi*, *Petrum* de *Sabaudia*, *Iohannem Mansel*, vt idem Rex ipsos certificaret de causa aduentus tam subiti,
E tamq; inopinati, & de mora sua in *Anglia*. Comes autem *Legr a Simon*, non sine multorum admiratione in partibus adhuc transmarinis morabatur. Vnde in magna parte fuit consilium Baronagij mutilatum, & laqueos non mediocriter formidabant absconditos. Verebantur enim ne Rex licet vultum ostendisset serenum, condoleret fratribus exulantibus, & conquestus fuisset grauiter fratri suo Regi prædicto *Alemanniæ*, quoniam *Anglici* patrem suum *Iohannem* Regem vsque ad mortem odio funesto persequentes, filios & nepotes hostiliter ira tradu-
F ce similiter insequebantur, & sicut Rex *Angliæ*, ita Rex *Alemanniæ* similes tolerarunt iniurias. Proposuerunt igitur *Angliæ* Magnates accipere Sacramentum ab ipso rege *Alemanniæ*, antequàm applicuisset, ne regno *Angliæ* quomodolibet noceret, vel prouisionem communem impediret. Sed quid hoc prodesset? Diceret fortè posteà, quòd inuitus & coactus hoc iurasset. Sed quia ignoratur à multis an hoc peruentum fuisset ad factum, in scripto non præsumo determinandum, dicitur tamen à multis, quòd sicut prætactum est, iurauit, & exinde
G literas suas patentes effecit.

Rex tendit in occursum fratris sui Rich.

REx autem versus mare properauit, & cum ipso Magnatum multitudo copiosa, ad cautelam equis & armis communita. Dictum enim erat quòd idem Rex *Richardus* vnum de fratribus vel plures, qui de communi consilio exulauerant, secum proposuit adducere, vt cassato tali iudicio, pristino statui, quòd ægrè Barones sustinerent, eos posset reformare. Iussit autem Rex acclamante *Londini* præcone, vt ciuitas mundata stipitibus, truncis, luto & fimo, incortinaretur, & amotis omnibus quæ possent oculos intuentium offendere, multipliciter

1259. eam facerent nouitatibus resplendere.

Responsio Regis Alemanniæ ad nuntios vniuersitatis Angliæ.

NVntiis igitur solennibus, à communitate *Angliæ* destinatis, ipse Rex *Alemanniæ*, qui in confinio maris vlterioris morabatur, exercitum congregans fortem & numerosum, nimis toruo vultu & verbis minacibus respondit, iurans per guttur Dei: Neque iuramentum, quod exigitis, præstabo, neque moræ meæ in *Anglia* terminum vobis intimabo. Et addidit: Non habeo parem in *Anglia*, filius enim sum Regis præteriti, & frater præsentis, Comesque *Cornubiæ*. Si igitur nobiles *Angliæ* reformare voluissent Regnum deformatum, me debuerant primitùs accersire, & non ita impetuosè, absque mea conniuentia vel præsentia, tam arduum negotium aggredi præsumptuosè. Ad quod verbum, cùm quidam nuntiorum voluisset respondere, cohibuit eum secreto moderamine quidam sibi collateralis. Quæ responsio talis erat: Sæpius constituimus te superiorem in reformatione Regni declinantis, sed auaritia cogente, nos omnes domini Regis & regni statum meliorare studentes, astutè & repentinè studuistis, nil tale præmeditatos, illaqueare: vnde Rex, resiliens à salubri cogitatione, quos potuit in posterum damnificauit. Sed ne talia improperia iurgia suscitarent, satis certificati nuntij de ipsius Regis *Alemanniæ* commotione, illico redierunt quàm citò poterant: quia expectabat enim populus numerosus, diuersimodè communitus. Quod cùm nobilibus in citeriori maris litore *Anglis* nuntiaretur, congregari fecerunt naues & galeias, tam *quinque Portuum*, quàm aliorum quàm plurimas. Et ad cautelam armis & armandis præmuniri, quorum omnium erat animus ardentissimus in hostes obuios hostiliter irruere, eisdem se præparauerant audacter obuiare animati ex eo, quòd tempore *Lodouuici*, filij Regis *Franciæ* in *Anglia* dudum existentis, paucissimæ naues *Anglorum*, numerosam classem *Franc.* & copiosam, extra spem omnium, inuasit, & contriuit. Exercitum insuper equestrem & pedestrem ex parte citeriore congregarunt vt hostes venientes, si in nauali prælio præualuissent, quòd nullatenus formidabant, in ore gladij super litus & in arida alacriter exciperent, & constanter. Quod cùm fida relatione per diligentes exploratores Rex *Alemanniæ Richardus* cognosceret, consilio communium amicorum animum suum mitigauit, & iuramentum, quale Barones *Angliæ* Reipublicæ zelatores exigebant, æquo se animo præstiturum per chartam promisit.

Rex Alemanniæ R. venit in Angl.

REx igitur *Alemanniæ Richardus*, comitante Regina, in *Angliam* velificauit, & die sancti *Iuliani* apud *Doueram* applicuit, & sic cum castigata familia & priuata, in *Angliam* intrauit, videlicet, cum Comitibus duobus de *Alemannia*, qui tantum tres milites secum habebant, & ipse Rex cum octo militibus, & sua Regina & filio *Ædmundo*. Qui non fuerunt admissi, cùm ad litus peruenissent, in castro de *Douera*, nec etiam Rex *Angliæ*, quia nobiles *Angliæ* adhuc timebant aliquem nondum præstito Sacramento, ipsum castrum permittere intrare quia est *Angliæ* repagulum principale. Rex autem applicanti occurrit, applaudens eidem vehementer. Et conuiuantes cum Archiepiscopo *Cantuariensi*, dies festiuos congaudentes alacriter peregerunt.

Rex Alemanniæ R. iurat assistere Magnatibus Angliæ.

IN crastino autem intrauerunt Magnates *Angliæ* capitulum *Cantuariense* ducentesque reuerenter Reges *Angliæ* & *Alemanniæ*, fecerunt apponi textum Euangelij super pulpitum. Astitit autem in medio Comes *Glouerniæ Richardus*, & vocauit palàm & reuerenter Comitem *Cornubiæ* ad se, non Regem *Alemanniæ*, sed nomine suo, *Richardus Comes Cornubiæ*. Qui obedienter accessit & reuerenter. Cui taA le iusiurandum articulatim & apertè imposuit.

Iuramentum Regis Alemanniæ R. 1259.

HÆc *dicis vniuersi, quod hic iuro super sacrosancta Euangelia, quod ego* Richardus, *Comes* Cornubiæ, *fidelis ero & diligens, ad reformandum vobiscum regnum* Angliæ, *hactenus nimis malorum consilio deformatum. Eroque vester efficax adiutor, ad expellendum eiusdem Regni rebelles & perturbatores. Hoc que iuramentum obseruabo inuiolabiliter, sub pœna amissionis omnium terrarum quas habeo in* Anglia. Et cùm dixissent singuli, sufficit: satis obligatur ad fidelitatem: respondit B Comes memoratus: Quia quandoque enormiter in tali casu lædebamur, & qui excommunicatus est semel, semper aquas feruidas expauescit, nequaquam adhuc tutus sum, quin satis parum fecerimus, quod auertat omnipotens Dominus.

Rege Alemanniæ R. ... ... recedunt Magnates Alemanni.

DIe verò purificationis beatæ *Mariæ* venerunt Reges & eorum reginæ & nobilium *Angliæ* multitudo pariter *Londinum*. Quæ in aduentu tantorum Principum multipliciter, vt prædictum est, C mundata, honoribus multis & ornatibus varijs, ciuitas resplenduit serenata. Quibus occurrebat aduentantibus, ciuium applaudens multitudo numerosa. Erat vtique adeò ciuitas populis repleta, quòd densis turbarum oppressionibus glomeratim ruentium platearum operiebantur pauimenta. Et quia fautores eius ipsum non sequentes, prout minatus est, & vt suspicatum est, & in partibus relinquebantur vltromarinis, gaudijs communiter exultare conabantur vehementioribus: mirantes tantum quamplurimum quòd *Alemanni* ita permiserunt eum in *Angliam* solutis adire habenis, vnà D cum Regina & filio charissimis, quòd non saltem alterum eorum quasi pro obside retinuissent, vel exinde quòd postquam eos reliquerat, libentius & citius ad eos dominus & Princeps rediret. Sed in breui cœpit eiusdem fama minui, potestasque Regia inter *Anglos* mediocriter aut minimè formidari. Vnde nobiles *Alemanniæ* qui Regem suum hactenus in *Angliam* comitabantur, considerantes E eum non tanti existere fauoris, & reuerentiæ per *Angliam*, quantæ regiam decuit dignitatem, recesserunt ab eo cum indignatione, repatriantes festinanter, & dicentes: Ex quo compatriotæ sui ipsum non venerantur, nos ipsum quomodo honoribus prosequemur? Habemus quod elegimus, thesaurum magis quàm thesaurantem, congregatum, non congregantem. Sed si de eo quod adhuc superest nobis fieret plena collatio, nobis penitus de persona nulla remanebit adoptatio. Cupiebant F enim, sicut in maiori fecerunt parte, thesauri sui residuum sitienter exhaurire.

Parlementum Lond. habitum.

IN octauis vero Purificationis, congregati sunt nobiles *Angliæ Londini*, prout inter se prius condixerant. Comes autem *Legriæ*, de cuius absentia diuturna tota condoluerat *Anglia*, nescia quid ei in partibus contigisset transmarinis, ad concilium tunc venerat memoratum. Venit insuper ibidem quidam de secreto Regis *Francorum* G consilio Decanus, videlicet *Bituricensis*. Vbi non modicè tractatum est de negotio inter duos Reges, scilicet *Franciæ* & *Angliæ* agitato: & quid in partibus transmarinis actum fuerit exinde & probatum. Vnde infra spatium temporis non prolixum, videlicet die sancti *Valentini*, formata est pax, & facta inter eos *Londini*: Si vtraque pars velit sine dissentione obseruare quod inter eorum nuntios speciales & solennes, vt posteà plenius in suo ordine dicetur, præloquutum fuerat, & determinatum.

Capti ... ... VV. de Sco...

EOdem anno, cùm immineret introitus Martij, capti sunt *Londini* Walterus de *Scotinny*, prin-

1259.

[…]r W. de Bussey.

[…]nus, & specialissimus consiliarius Comitis *Gloucerniæ* atque Senescallus. Suspectus enim habebatur de potione data eidem Comiti & fratri suo *Willelmo*, de qua infectus Comes, vix est à portis mortis ereptus: dictus verò *Willelmus* penitus est interemptus. Et qui anteà sub tuta fuerat custodia fideiussorum, iam captus, ductus est in turrim *Londinensem* incarcerandus, & vinculis strictissimis mancipandus. Similiter W. de *Bussey* Senescallus, & principalis Consiliarius *Willelmi* de *Valentia* fratris Regis vterini. Cuius scelera si plenè describerentur, speciales exigerent tractatus. Qui hactenus sub custodia fideiussorum tentus, captus est coram Iudicibus iudicandus. Et cùm non posset obiectis respondere, quia multis erat irretitus sceleribus, voluit ligamenta suæ Coifæ soluere, vt palàm monstraret tonsuram se habere clericalem, non est permissus, sed ex iussu Iudicum raptus est truculenter & impetuosè illinc trudendus, in carcere viliori cruciandus. Satelles verò eum arripiens, non per Coifæ ligamina, sed per guttur eum apprehendens, traxit ad carcerem, subsannansque dixit: Si ego iniuriam tibi facio, quis tibi faciet iustitiam? Consueuerat enim dictus W. sic dicere querulis & iniuriam patientibus, qui ante eum iustitiam petituri frequenter apparuerant. Consueuit insuper illis multipliciter dicere: Dominus Rex vult, quicquid vult dominus meus W. de *Valentia*, sed non è conuerso. Et sic nec Regi, nec alicui Magnatum reuerentiam, imò nec alicui de populo iustitiam dignabatur exhibere, asserens quòd dominus suus talem à domino Rege obtinuerat libertatem, vt contra eum nec aliquid breue in Cancellaria impetraretur, nec alicui, nisi ad libitum, læso de quacunque offensa responderet. Cùm igitur ipse *Will.* ad carcerem raptim traheretur, insultabant omnes subsannantes in eum pro intolerabili ipsius superbia, & tyrannide inexorabili & rapinis iniuriosis. Quas si longum esset dinumerare, vnam tamen ad alias intelligendas huic duximus paginæ annotare.

Detestabile factum W. de Bussey.

Contigit quòd iuuenis quidam transitum faceret per quendam viculum in *Trumpinton*, & cùm oblatraret eum canis, vt eum compesceret lapidem incautè iactauit, qui lapis ex obliquo resiliens, vnam contriuit casu gallinam cuiusdam mulierculæ. Quod ipsa exiens vidit, & clamore querulo eleuato, multos vicinorum congregauit. Iuuenis autem hoc casu contigisse humiliter cum iuramento obtestans, pro gallina eius valorem, & in duplo amplius pro offensa rationabiliter offerebat: mulier autem improba, hæc omnia recusans vltioni incubuit vberiori. Quidam autem seruiens *Willelmi* de *Valentia* procax, & ex tanto domino cornua sumens, insontem arripuit iuuenem, & artissimis vinculis incarcerauit constrictum, vbi infra paucos dies arctatus supra modum expirauit. Sacerdos autem aduocatis vicinis, cum de innocentia ipsius iuuenis, certificaretur, ipsum corpusculum super sterquilinium proiectum per biduum & fœtidum, in cœmiterio, factis vtcunque exequiis, tumulauit. Contigit autem vt post triduum, illuc transiret *Willelmus* de *Bussey*, audiens verò quæ facta fuerunt, iussit extrahi corpus à tumulo fœtens quatriduanum & suspendi patibulo. Hæc verò omnia & his similia facta sunt sine iudicio, sed non sine vltione à Domino. Vxor autem mortui super hæc conquesta prosequitur mortuum, & Iudex iustissimus nequissimo nunc Iudici facta rependit in interitum.

W. de Hortuna missus in Scot. à Rege Angl.

Eodem vero anno circa Kal. Martii, rediit dominus W. de *Hortuna*, Monachus & Camerarius Ecclesiæ S. *Albani*, de remotissimis partibus *Scotiæ*, qui longè antè, scilicet circa festum S. *Katherinæ*, anno eodem, de præcepto domini regis, & suorum prouisione consiliariorum, necnon & Abbatis sui beneuolentia, illuc itinera arripuit laboriosa. Negotia enim ardua, sed secreta Regi & Reginæ, ac *Scotiæ* Magnatibus, sibi iniuncta fuerant, ex parte Regis & Reginæ & Magnatibus *Angliæ* nuntianda. Qui cùm illuc veniret, Regem *Scotiæ* & Reginam, & regni Magnates ibi ad Parlamentum inuenit, prout desiderauit, congregatos. Exposita autem viæ suæ causa, ex parte domini Regis *Angliæ* & Reginæ & Baronum, rogauit obnixius, ostendens literas credentiæ & fauoris, quatenus dominus Rex *Scotiæ* & Regina in *Angliam* venire non omitterent, audituri & tractaturi de his quæ negotium arduum vrgenter expostulabant, & arcanum. Qui cùm multas contradictiones, ac impedimentorum opponerent obiectiones, tandem post varias disceptationes, diligenti insistens petitioni, eosdem ad hoc prudenter induxit, quod eorundem assensum pro desiderio impetrauit. Facientes enim illi literas suas patentes communiter sigillatas tam sigillo Regis, quàm omnium Magnatum *Scotiæ*, ad Regem *Angliæ*, & totam communitatem, libenter annuerunt se voluntatem eorum facturos, dummodo se facerent Rex *Angliæ* & Magnates de scripto suo, sibi prius fideliter promisso securos. Facientes insuper domino regi *Angliæ* & reginæ ac Magnatibus terræ literas suas valdè commendatorias, de dicti W. diligentia circa negotium sibi iniunctum discreta & indefessa: statim post eius recessum, miserunt in *Angliam* nuntios suos solennes, videlicet Comitem de *Bothan*, magistrum *Willelmum* Cancellarium, & dominum *[…]lan* hostiarium, super negotio præfato, plenius cum rege *Angliæ* & eius tractaturos consilio. Qui venientes, ac cum dicto W. qui præuenerat, colloquentes, nullam in publico super expeditione negotij erga regem & regni communitatem, reliquerunt redeuntes certificationem.

Obiit Thomas quondam Comes Flandriæ.

Ipso quoque tempore, obiit *Thomas* quandoque Comes *Flandriæ*, qui tot millia marcarum à simplicitate Regis & Reginæ eorum secretis extorserat: quæ quasi semina in litoribus proiiciebantur, sicut & alia multa, in regni læsionem & damnum, multoties alienigenis dispergebantur rapienda. Hic etiam sine causa Ecclesiam beati lædens *Albani*, enormiter damnificauit, dum discordiam inter eam & Regem impudenter seminauit. In partibus igitur vltramarinis, vt dicitur potionatus, ab hac præsenti luce fructum viarum suarum migrauit collecturus.

Nuntii destinati ad Parlamentum regis Francor.

Circa verò Kalend. Aprilis, ex præcepto & consilio domini Regis *Angliæ*, & totius Baronagij arripuerunt iter transmarinum ad Parlamentum magnum Regis *Francorum* tenendum in *Francia*, pro pluribus arduis negotiis, regna *Franciæ* & *Angliæ* contingentibus: Comites de *Clare*, & de *Legra*, *Iohannes Mansel*, *Petrus* de *Sabandia*, & *Robertus Walerandus*. Deferentes secum chartam domini Regis *Angliæ*, de resignatione *Normanniæ*, & literas de credentia, ad componendum cum Rege *Francorum* & eius consilio, super negotiis inter eosdem Reges & eorum regna, iam diu agitatis. Et vt pacta præcedentia, prout prælocutum fuerat, inter eorundem nuntios speciales & peritissimos solidata permaneant & inconcutienda. Sed quia ob eorundem nuntiorum dispersionem, quid super huc actum est, in publico non profertur, nulla exinde certitudo scripturæ adhuc commendatur.

Prioratus Pax dicat occupans Dunst.

Temporeque eodem, collata domo quadam cum mansione pertinente eidem in *Dunstaple*

1259. charitatiuè fratribus *Prædicatoribus*, quidam fe ex A eis inftanter ingefferuot in eundem fecretius, io enorme nocomentum Prioris & Conuentus de *Dunftaple*. Exemplo edocti fratrum *Minorum*, qui apod fanctum *Ædmundum* manfionem malo grato Abbatis & Conuentus eiufdem loci adepti, in non minimam illius domos læfionem domicilia adeò fumptuofa conftruxeraot, vt in oculis iotuentium tot fumptus tam fobito effufi à pauperibus fratribus, paupertatem voluorariam profeffis, B admirarionem fufcitareot. Memorati igitur fratres, repentino & clandeftino impetu arcam erexerunt, & folenniter oon expectata quacuoque licentia, diuina celebrarunt ibidem. Animabant enim ipfos quæcunque voluerunt adepta priuilegia, & protectio Cardinalis fratris *Hugonis* non minima. Qui de die in diem ædificantes, collatis fibi à quàmplurimis locis circumiaceotibus, de quibus Prior & Conoentus redditus debeot percipere in C magnum eiufdem domus detrimentum, in breui fatagunt ampliare. Et quantum ipfi in ædificus & fpatus latioribus augmentantur, tanto Prior & Conuentus io bonis fuis & iuribus anguftiantur: quia redditibus, quos à mefuagiis fratribus collatis receperant, fibi nuoc pereunt: & oblationes, qoæ eis dati coofueuerant, fratres iam nouiter venientes prædicatiooibus fuis vrgentibus, fuoditus vfurpant.

Obitus Comitiffæ Bon.

IPfo quoque anno, prima videlicet quindena D quadragefimæ, obiit Comitiffa *Bononiæ*: per cuius tyrannidem tot millia hoioioum, paucis annis iam elapfis, interfecti occubueruot, froctus viarum fuarum, quos promeruit, collectura.

Duo Senatores Romæ creati oppugnant tertium.

TVnc temporis, diffipatis & proftratis turribus vrbis *Romanæ*, congregati fuot cum indignatione & furore *Romani*, creantes fibi oouos Senatores duos, qui, coofiaores copiofom exercitum de mediocribus *Romanis*, infurrexeruot in Senatorem nuper creatum, fcilicet auunculum *Brancaleonis* & ipfum in quodam caftro *Romæ* obfiderunt, vt ca- E ptum in frufta detruncarent. Ipfe tamen confidens de iurameoto fibi facto fidelitatis, & de obfidibus, quos ipfe Senator habuit in fua ciuitate, vode erat oriondus, fcilicet *Bononiæ*, fe ftrenuè defendit, ne à Nobilitate fui nepotis & prædeceffotis, deuiaret retrocedens. Et fic à femetipfa corrofa eft *Roma*, & in fe magua ex parte coofumpta.

Difcordia orta in fratribus Vniuerfitatibus.

EAdem quadragefima orta eft *Oxoniis* & *Cantabrigiæ* difcordia grauiffima, eò quòd vnum reum mortis, & carceri addictum, vincolis ruptis, & effracto carcere, clerici violenter rapueruot, & F in Ecclefiam traxerunt protegendom io eadem. Vniuerfitas infuper *Parifiaca* per *Prædicatores* & *Minores* non mediocriter eft pertorbata. Tot autem ordines exorti funt, quod hi hos, & è conuerfo fupplantant: nec fufficit, vt confueuit, populus eos plebeiis eleemofynis fufteotare.

Diffenfio inter Comites Gloucestriæ & Legriæ.

IPfis quoque temporibus, dum Parlameoto fufpeofo ftatuta falubria prouidere orur cum diligentia, orta funt verba contumeliofa inter Comites *Glouerniæ* & *Legriæ*, ita quod Comes *Legriæ* G commotus in iram, ob alterum Comitem io eorum propofito communi fluctuantem, huiufmodi verba proferret. Noo curo viuere vel conuerfari ioter homioes tam mutabiles & fallaces. Hæc enim oos compromifimus & coniurauimus, de quibus tractamus. Et vos Domine Comes *Glouerniæ*, quanto omnibus es eminentior, tanto ftatutis falubribus es obligatior: & fic in breui receffit ab *Anglia*. Quod cùm Comes *Herefordiæ*, & alij oobiles & fui compares, audierunt, fignificauerunt Comiti *Glouerniæ*, quod per eum elongatus Comes *Legriæ*

A quàm citius reuocaretur, & fuis aftaret coofortibus mitigatus, nullatenus talibus iniuriis laceffitus. Ipfe etiam Comes *Glouerniæ* fuis fideliter ftatutis & iurameotis profequendo, ea adquiefceret, & iuxta ea per terras fuas emendanda corrigeret. Sin autem, ipfum Comitem *Glouerniæ* infimulationis hoftiliter impeterent. Quo audito, dictos Comes fibi timens, mifit *Heruuenum* Senefcallum per totas terras fuas, vt ius teneretur ftatutum & com- 1259

B promiffum, & iuxta formam promiffionis oouæ vniuerfa fiant fine dilatione, & fic pro parte maxima extitit tempeftas mitigata. Et licet Comes *Legriæ* adhuc in partibus remanferit tranfmarinis, propter huiufmodi tameo correctionem, de eiufdem reditu iocundiori fiduciam coocep erunt firmiorem.

Pax inter reges Franc. & Angl. impedita.

PAx autem prælocuta inter Reges *Franciæ* & *Angliæ*, mediantibus nuotiis folennibus, magnis, &

C multis, qoorum nomina prænotantur, cùm in promptu fuiffe crederetur, impedimentum cepit inopinatum. Comitiffa enim *Legriæ*, fuam partem de *Normannia*, quam Rex *Angl.* debuit, iuxta pactum eorum, Regi *Franciæ* refignare, oequaquam quietam conceffit: vnde Comes *Glouerniæ*, Comiti *Legriæ* verba improperauit iaculando inhonefta. Sed & Comes *Legriæ* aculeatis verbis verbarerundebat. vnde ferè cruentum initum fuerat certamen. Sed ne *Franci* inde gauderent, communibus amicis refrænabantur. Et fic vacui, infecto nego- D tio cachinnantibus *Francis* redierunt.

Templar. & Hofpit. pugna.

TEmpore quoque fob eodem, *Templarij* fratres de S. *Lazaro* & S. *Thomæ*, *Aconenfes Hofpital.* etiam fui comprouinciales, necoon & alij, veluti *Ianuenfes*, & *Pifani*, io *Terra fancta* diffidentes, quos habere confueuit legitimos Ecclefia defenfores, pacis tunc & fui deftructores, necooo crudeliffimi eiufdem extiterunt exterminatores. *Hofpitalarij* nãque, diffeofione quadam inter eos lethaliter fufcitata vnanimiter in *Templarios* infurgentes, quàm E maxima foi parte proftrata, eofdem, vt dicitur, funditus peremerunt: ita vt vix vno ex parte *Tēplariorum* quamplurimis vero ex *Hofpitalariis* vt dicitur, fuperftitibus, nunquam ioter *Chriftianos*, maximè religiofos, talis aut tantus miferabilis fuiffe dicebatur interitus. Vode omnes citra manentes *Templarij*, coadunato vrgentur confilio, vniuerfis fratribus fui ordinis, per domos fuas vbiq; diffufas commorantibus, fignificauerunt, vt dicebatur, feftinanter, quatenus omni dilatione & excofatione remota, cuftodibus vnicuique domui oeceffarius depu- F tatis, omoes inuicem ibidem concurrant: tum propter domorum fuarum in partibus *Aconenfibus* vacuatarum, deftructis fratribus infinitis, aliquantulam reftaurationem tum propter vltionem horribilẽ hoftiliter in *Hofpitalarios* retribueodam. Vnde vehementer per gyrum formidabatur, quòd nifi Omnipotens mitigationem immifceat, *Chriftianorum* pax & ftabilitas magna ex parte, ob eorundem furorem intolerabilem, deperiffet.

Papa procurat clam Imperium Comiti R. auferri fratri Regis Angliæ.

INterim dum Rex *Alemanniæ* in pace io *Anglia* moraretur, paratum eft iter eidem ad Imperium G libere recipiendum. Dominus aotem Papa hoc fcilicet fub filentio callidè procurauit, ne manifeftus videretur fuiffe Regis *Hifpaniæ* aduerfarius. Rex aotem *Alemanniæ*, vt fe thefauris præmuniret abundantius, adhuc io *Anglia* quafi latitando, expectabat quietius. Magnates eoim *Angliæ* ftatutis, quæ inceperant, falubriter inteodebant, parum aut nihil de prædicti Regis mota vel motione follicitis, fed ad malas confuetudioes, iniurias, & corruptelas, amodò delendas, omoino affidui & coofœderati.

E[illegible] Sole Cancrum facta est ho- A
minum [illegible]ia & mortalitas inopinata, ita
quòd vbique morientibus quamplurimis locis
[illegible]lis omnibus, tantummodo *Parisius* plusquam mil-
lia hominum sepulchris commendabantur. Oleum
etenim, vinum, & anoona corrumpebantur. Et
quia mortis romphea nulli pareens, none hunc,
nunc illum consumit, æquanimiter egenum & di-
uitem rapiendo, obiit in illa peste mortifera domi-
nos *Fulco Londinensis* Episcopus. Vir quidem nobi-
lis & magnæ generositatis: & nisi paulò antè in
communi eorum prouisione titubasset totius Re-
gni anchora & clypeus stabilitatis & defensionis.
Qui tandem vt pastor Ecclesiæ & pater egregius,
die S. *Vrbani* in Ecclesia S. *Pauli Londini* solemni- B
ter est tumulatus.

Damnatur VV de Scotnay. Septimana verò eadem *VValterus de Scotnny*, quondam Seneschallus Comitis *Glouernia* præcipuus, de potione mortifera, vt prædictum est, diffamatus, captus, & diro carceri mancipatus, in Comitatibus tribus, sed præcipuè *VVintonia*, se posuit discutiendum. Sed, quod lachrymosum est & dicere & audire, à quo maiorem liberationis sperabat fiduciam, ab eo celeriorem passus est veridicam damnationem. Requisiti verò à Iudicibus, qualiter hoc verius ita iudicialiter proferendo cognoscerent, responderunt: Quoniam nunquam sciuimus aut audiuimus dictum W. de *Valentia*, aut aliquem A fratrum suorum, eidem *VValtero* in aliquo debitorem fuisse. 1259. Sed hoc & veraciter nouimus, eundem *VValterum* à prædicto *VVillielmo* maximam nuper suscepisse pecuniæ quantitatem. Hoc melius arbitrantes renumerari eidem, ob potionem domino suo Comiti, & W. de *Clare* fratri eius, multisque aliis per eum, vt prædictum est, porrectam, ad eorundem exulantium vltionem refundendam, quàm ob aliquod aliud debitum inter eos præhabitum aut excogitatum. Et ob hoc verius, quod *VVillielmus de Clare* sentiens se intoxicatum, & morti proximum dixit in propatulo, quòd scirent omnes sine dubio, se per *VValterum de Scotnny* mortis traditum voracitati. Quibus auditis, de pro- B ditione huiusmodi ita conuictus iudicialiter, est *VVintoniam* tractus, & in patibulo horribiliter suspensus.

ANIMADVERSIO.

Sciendum est, quòd hucusque perscripsit venerabilis vir frater Matthæus Parisiensis, *& licet manus in stylo varietur, modo tamen compositionis eodem seruato, eidem totum ascribitur. Quod autem à modo appositum est, & prosequentum, cuidam alteri fratri sit ascribendum, qui tanti prædecessoris opera præsumens aggredi, indignè prosecuturus, cùm non sit eiusdem dignus corrigiam soluere calciamenti, pagina non meruit nomine tenus annotari.*

CONTINVATIO MATTHÆI PARISII.

Huius fupplementi mentionem facit Author teftium veritatis, & afcribit fratri cuidam eiufdem Cœnobii: Balæus *pag.* 377. 376. & 326. Gulielmo Rishanger, *Monacho* fancti Albani.

Rex Angl. componit cum Rege Franc. dotem ...

Odem anno, Rex *Anglorum Henricus* tertius à conquæftu, anno Regni fui quadragefimo tertio, in *Galliam* transfretauit, & à Rege *Francorum* petiit reftitutiooem terrarum fibi à patte fuo *Iohanne* iniuftè ablatarum per auum eiufdem Regis *Franciæ Philippum*, & patrem *Lodouicum*, & ab ipfo iniuriosè hacteous detentarum. Sed *Gallicis* multa contra Regem *Angliæ* allegaotibus, & fpecialiter donationem *Normanniæ* antiquam non fuiffe fpontaneam, fed primùm per Ducem *Rollonem* à Rege *Francorum* vi extortam. Quom Rex non haberet animum requirendi perdita, nec pecuniam ad conducendum exercitum, & præcipuè cùm cerneret fuos iam in procinctu infurgendi contra eum, pacem fubfcriptam quodammodo compulfus admifit. Vt videlicet regi *Francorum* remanerent in pace Ducatus *Normanniæ*, & Comitatus *Andegauiæ*, pro quibus rex *Franciæ* foluit fibi trecenta millia librarum *Turonenfium* paruarum, promifitque reftitutionem terrarum ad valorem viginti millium librarum annui ceofus, in *Gafconia*. Quo pacto omoibus terris in maou regis *Francorum* exiftentibus, refignauit plenè & purè. Ex tunc verò literarum fuarum abbreuiauit titulum: vt nec Ducem *Normanniæ*, nec Comitem *Andegauiæ* fe vocaret.

Excommunicatur Manfredus.

EOdem tempore *Manfredus* filius *Frider.* fe fecit in regem *Siciliæ* coronari, nepotis fui contradini in morte coofictа: quem Papa *Alexander*, tanquam regni iouaforem, fautoremque *Saracen.* excommunicauit, omnique honote & dignitate fententia iudiciali priuauit.

Grauis dominatio alienigenarum in Anglia.

EO tempore regis fatuitate & defidia in multis opprimebatur *Anglia* dominatione *Pictauenfium* & *Romanorum* Et præcipuè *Eimeri Wintonienfis*, Electi, *Willielmi* de *Valentia* fratris regis vterini, & *Petri* de *Sabaudia* auunculi reginæ, qui inciuiliter tam religiofos regni tractabaot quam alios fæculares Si quis autem iniuriam paffus, ad ipfius *Willielmi* Senefcallum acceffiffet iuftitiam petiturus, huiufmodi refponfa reportabat: *Si ego tibi iniuriam facio, quis tibi rectum faciet?* Dominus rex vult quicquid dominus meus vult, fed non è diuerfo. Sicque nec regi, nec Magnatum alicui reuerentiam deferebant. Dominabantur etiam his diebus & *Romani*, & eorum Legati in *Anglia*, tam laicis, quam Ecclefiafticis, fuper aduocationibus Ecclefiarum multa grauamina ioferentes, prouideotes fuis beneficia ampla vacantia, pro fuæ arbitrio voluntatis: Epifcopos, vel Abbates, aliofque religiofos contradicentes, excommunicationis fententia innodantes Vnde contigit, vt Magnates de tanto fupercilio indignati, licet fero, ad remedium apponendum furrexerunt, & alienigenas de regoo fugere compulerunt, vt in fequeotibus plenius apparebit; Non tamen omnes, fed præcipuè *Pictauenfes*.

Mortuo Alexand. Papa, fuccefsit Vrbanus 4.

ANoo gratiæ M.CC.LX. qui eft annus regni Regis *Henrici* à conqnæftu, tertij, quadragefimus quartus, fuit rex ad Natale Domini *Londinis*, cum multitudine alienigenarum. Hoc anno obiit *Alexander* Papa, cui fucceffit *Vrbanus* 4. Hic prius extiterat Patriarcha *Hierofolymitanus*, & poft coronationem fuam, auxilio cruce fignatorum, fugauit exercitum *Romanor.* quem *Manfredus* intruferat in patrimonium S. *Petri*. Hic contulit *Carolo* fratri regis *Francorum* Regnum *Siciliæ*, & ex tuoc reges *Siculorum* geftare cœperunt arma Regis *Franciæ*, eo pacto, vt *Manfredum* inde expelleret, quod & factum eft.

Iudæus moritur in latrinis præfumptione.

EOdem tempore apud *Theokesbery*, quidam *Iudæus* cecidit in latrinas, fed quia tunc erat Sabbatum, non permifit fe extrahi, nifi fequente die Dominica, propter reuerentiam fui Sabbati, quam. obrem *Iudæum* contigit mori in fœtore. Hoc aono fuborta eft difcordia inter Regem & regni Proceres, fuper ordioationibus in Parlamento *Oxoniæ* conftituto, & ab ipfo rege non obferuans: & præcipuè quia prodigaliter & indifcretè ditabat & exaltabat alienigenas, Regno nec vtiles nec fideles. Quapropter Proceres vna confpiratione, iufferuor *VVill.* de *Valentia*, & eiufdem complices *Angliam* fine reditu vacuare, vt plenius infrà dicetur.

Rex Angl. abfoluitur à iuramento fuo per Papam.

REx autem quia iurauerat cum *Eduardo* primogenito fuo & Baronagio prouifiones *Oxonienfes* fe inuiolabiliter feruaturum, & pœnituerat eum iam iuraffe taliter, metuens quodammodo notam periurij, mifit ad Papam fecr[illegible]o, rogans, vt ab [illegible]o fe iuraméto abfolueret, quod facillimè impetrauit.

1260.

Iustitiarii Herefordia repulsi.

EO tempore iustitiarii regis *Angliæ*, qui dicuntur Itinerantes missi sunt *Herefordiam*, pro suo officio exequendo, qui non sunt admissi, allegantibus maioribus illarum partium ipsos contra formam prouisionum nuper *Oxoniæ* factarum venisse, & sic infecto negotio redierunt.

Florentinorum clades.

SVb eisdem diebus *Florentini* coadunati vt ciuitatem *Senensem* destruerent, à militibus *Manfredi*, & *Iordano* Comite, qui partem fouit *Manfredi*, vincuntur, captaque eorum ciuitate, & in parte destructa, ipsi dominio subiiciuntur *Senensium* & *Manfredi*.

Bellum Hungaricum.

PEr illud tempus bellum graue commissum est inter Reges *Hungariæ* & *Bohemiæ*. pro quibusdam terris; in quo fugientibus *Hungaris*, plurimi ex eis occiduntur gladio, sed mutuo plures submerguntur in fluuium, quem transire oportuit fugientes. Itaque Rege *Bohemiæ* intrante regnum *Hungariæ*, Rex *Hungariæ* terras vsurpatas restituens, pacem fecit, & mediante matrimonio amicitias in futurum firmauit.

Pictauienses fugantur ex Ang.

EO tempore *Simon* de *monte forti*, Comes *Leycestriæ*, *Richardus* de *Clara*, Comes *Glouerniæ*, *Nicolaus filius Iohannis*, *Iohannes filius Galfridi*, multique Nobiles ipsis adhærentes, conuenerunt *Oxoniis* equis & armis sufficienter instructi, finaliter statuentes in animo, aut mori pro pace patriæ, aut pacis eliminare à patria turbatores. Conuenerant & *Ethelmarus Wintoniensis* Electus, *Willielmus* de *Valentia*, cæterique *Pictauienses* & extranei ad locum supradictum, stipati magna caterua satellitum & fautorum. Sed quoniam Domini vellent eos vocare ad standum iudicio pro suis nequam factis, simul & communiter iurandum cum eis, ad obseruandum prouisiones, pro vtilitate regni factas, & ipsi cernerent se tantæ virtuti impares, subire iudicium formidantes, noctu fugerunt ad castrum de *Winneseya*, quos Barones insequentes, castrum reddere, & regnum exire illico compulerunt.

Accusantur Pictauienses coram Papa.

IGitur Magnates metuentes si Electus *Wintoniensis Romam* perueniret, & data pecunia suam promotionem procuraret, & sic efficacior foret ad nocendum, miserunt quatuor Milites, satis facundos, qui Epistolam sigillis suis firmatam Papæ & Cardinalibus exhiberent. In qua continebantur facinora, quæ perpetrauerant prædictus *Electus* & fratres eius, de homicidiis, rapinis, iniuriis, & oppressionibus variis, quibus populum afflixerant & attriuerant regionis.

Anglia liberatur ad tempus ab exactoribus Romanis.

MAndauerunt insuper dicti Magnates viris religiosis, qui tenebant ad firmam Ecclesias *Romanorum*, ne de firmis eorum eis responderent, sed pictas firmas & redditus darent suis procuratoribus, die & loco per Barones assignatis. Quòd si aliter facerent, sua incendio subiacerent, & nihilominus periculum, quod *Romanis* parabatur, ipsi in personis suis sentirent. Idem mandatum dederunt Episcopis ne quisquam de *Romanis* & eorum redditibus interponeret, sub pœna primitus intentata. Hac prouisione Baronum, quieuit *Anglia* ab exactoribus fere per triennium, donec idem *Simon* de *Monte forti* morte succubuit, martyrio, prout creditur, coronatus.

Rex includit se fatet in Turri Londinensi.

ANno gratiæ M. CCLXI. qui est annus regni Regis *Henrici* à conquestu tertii xlv. fuit Rex ad Natale *Londini*, in turri cum regina. Auersus est autem quorundam nequam consiliis à pacto, quod fecerat cum Magnatibus, & palam suam iniquitatem & iracundiam prodere cogitabat. Idcirco se inclusit in Turri, & thesaurum ibi depositum ab antiquo, diruptis seris consumendum dispersit. Conduxit, insuper operarios, qui eandem turrim

A repararent, & firmarent, in locis maxime opportunis. Mandauit præterea ciuitatem *Londinum* seris & clausuris muniri per gyrum. Conuocatisque singulis de ciuitate à duodecim annis, & suprà, fecit omnes iurare de fidelitate sibi seruanda, clamante Præcone, vt quotquot vellent Regi militare, aduenirent alacriter illius sustinendi pecunia. His auditis Barones vndique confluebant, cum magna virtute bellatorum: & hospitati sunt extra muros, hospitio intra ciuitatem illis B penitus denegato.

1261.

Legatio Baronum ad regem.

EO tempore impetrata fuit palam litera de absolutione Regis & *Eduuardi* filii sui, super iuramentis præstitis, prout diximus. Sed *Eduuardus* illam absolutionem noluit acceptare, Rege in pertinacia persistente. Audientes Magnates regem taliter absolutum, missis nunciis rogabant humiliter, vt communiter præstitum iuramentum inuiolabiliter obseruare vellet: & si quid displiceret, eisdem ostenderet ad emendandum. Qui nequaquam acquiescens durè & minaciter respondit, C dicens, quòd eis à consensione deficientibus, non amplius adquiesceret; sed vnusquisque deinceps propriis defensionibus prouideret. Tandem quibusdam mediantibus, eo res perducta est, vt duo eligerentur, vnus pro parte regis, alter pro parte Baronum, qui tertium sibi assumerent; & auditis hinc inde querelis vtrobique pacem stabilem prouiderent. Sed præsens negotium vsque ad aduentum *Eduuardi* qui tunc in transmarinis agebat, concedunt differendum.

Coniuratio contra malos Consiliarios Regis.

D EDuuardus hæc audiens in remotis, ne pax per suam absentiam differretur, confestim repatriauit, ducens secum *Willielmum* de *Valentia*, de regno nuper eliminatum; qui tunc ingressum obtinere non potuit donec præstitisset iuramentum, quòd Baronum prouisioni in omnibus obediret, & querelis contra eum deponendis, si necesse foret, humiliter responderet. Quum autem venisset *Eduuardus*, & de vanis Regis consiliis fuisset edoctus, iratus valdè, à patris absentauit se conspectibus, adhærens Baronibus in hac E parte, prout iurauerat; fitque coniuratio inter eos, quòd malos consiliarios & eorum fautores adquirerent, & à Rege pro viribus elongarent. Quod Rex præsentiens, confestim infra turrim *Londinensem* cum suis consiliariis se recepit: *Eduuardo* filio suo cum Magnatibus foris remanente.

Imper. Bald. Const. deiicitur.

EO anno *Baldeuuinus Græcorum* Imperator, per *Græcos* & auxilium *Ianuensium*, & *Venetorum*, cum *Francis* expellitur & *Latinis*. Et F sic *Græci*, recuperato Regno, Imperio quendam sibi præficiunt, quem *Palæologum* appellabant: *Baldeuuinus* verò fugiens, exul in *Galliis* morabatur.

Anni conclusio.

TRansiit annus iste *Angliæ* formidolosus, Regi & Baronibus inquietus, *Græcis* lætus, *Latinis* noxius; frugifer, & mediocriter temperatus.

Rex Ang. extra turrim Lond. prodit.

ANno gratiæ M. CCLXII. qui est annus Regis *Henrici* quadragesimus sextus, fuit idem Rex ad Natale in turri *Londinensi* cum Regina, & consiliariis sibi nec vtilibus, nec fidis. Qui timentes G sibi vim inferri, præmunierunt se, & intra turris claustra receperunt. Sed tandem interueniente Regina, vix quibusdam concordati Magnatibus, in pacis amplexibus inuicem sunt suscepti. Quo facto, Dominus rex audacius se extra turrim exposuit, & Domino *Iohanne Mansel* in turri dimisso, versus Doueram properauit, & castellum intrauit: aditu nec sibi negato, nec oblato. Et tunc primo Rex se sensit falsis deceptionibus circumuentum, quum videret castellum illud Baronum

1263.

custodia tam diligenter custoditum, tam facilè eius ingressui patefactum. Rex autem commendauit illius castri custodiam *E.* de *Walram*, & ad castellum de *Roffa* properauit, & quædam alia: & vbique liberum inuenit introitum & exitum iuxta vota.

Rex palam resilit a iuramento, fretus absolutione Papæ.

EO tempore, Rex concepta securitate, decreuit palam à iuramento resilire; tanquam absolutus à papa ab eo, quod fecerat, sacramento. Circuiuit igitur audacter per ciuitates & castella, volens eorum & totius Regni plenè possidere dominia; animatus quàm maximè, quòd Rex *Franciæ* vna cum suis Magnatibus nuper promiserat sibi se velle succurrere manu forti. Veniens ergo *Wintoniam*, Iustitiarium & Cancellarium, nuper institutos à Baronagio, suis priuauit officiis, & nouos creauit pro suo beneplacito voluntatis. Quo audito, Barones communiti armis atque viribus *Wintoniam* properabant. *Iohannes Mansel* hæc præsentiens, Regem clam adiit, & de periculo satis docuit, atque ad turrim *Londinensem* redire compulit festinanter. Transit annus iste frugifer satis & fructifer fallax Anglicis & fraudulentus.

Rex & proceres Ang. se submittunt ordinationi regis Franciæ.

ANno Gratiæ M. CCLXIII. qui est annus regni Regis *Henrici* à conquæstu, tertij, quadragesimus septimus, fuit Rex ad Natale cum Regina suisque consiliatiis in Turri *Londinensi*. Quo tempore elaboratum est, tam à Regni *Angliæ* pontificibus quàm prælatis regni *Franciæ*, vt pax reformaretur inter Regem *Angliæ* & Barones. Ventumque est ad illud, vt Rex & proceres se submitterent ordinationi Regis *Franciæ* in præmissis prouisionibus *Oxoniæ*. Nec non pro deprædationibus & damnis, vtrobique illatis.

Rex Franciæ dat sententiam contra Barones Angliæ.

IGitur in crastino sancti *Vincentij* congregato *Ambianis* populo penè innumerabili, Rex *Franciæ Lodouicus* coram Episcop. & Comitibus, aliisque *Francorum* proceribus solemniter dixit sententiam pro Rege *Angliæ* contra Barones: Statutis *Oxoniæ*, prouisionibus, ordinationibus, ac obligationibus penitus annullatis. Hoc excepto, quòd antiquæ chartæ regis *Iohannis Angliæ*, vniuersitati concessæ, per illam sententiam in nullo intendebat penitus derogare. Quæ quidem exceptio Comitem *Leicestriæ* & cæteros, qui habebant sensus exercitatos, compulit in proposito tenere firmiter Statuta *Oxoniæ*, quæ fundata fuerant super illam chartam. Hoc tempore princeps *Walliæ Lewelinus*, Regis *Angliæ* aduersarius, fecit cædes & rapinas in terris *Eduuardi* filii Regis *Henrici*.

Redit Rex cum suis à parlamento Franciæ.

EO tempore redierunt à *Francia*, qui parlamento regis *Franciæ* interfuerant, Rex videlicet *Angliæ Henricus*, & Regina *Elienora*, Archiepisc. *Cant. Bonifacius*, *Petrus Herefordensis* Episc. *Iohannes Mansel*, qui Baronibus mala quanta potuerunt, non cessabant machinari. Ab eo autem tempore, factus est nouissimus error peior priore. Nempe multi Magnates à fidelitate Comitis *Leicestriæ*, qui pro iustitia decertabat, periuri recesserunt. *Henricus* filius Regis *Alemanniæ*, accepto honore de *Tikhel*, à Domino *Eduuardo* Regis filio sibi collato, accessit ad Consulem, dicens ei: Domine Comes, contra patrem meum Regem *Alemanniæ*, & auunculum meum Regem *Angliæ*, & affines meos non possum vlterius militare. Cum vestra ergo beneuolentia licentiatus à vobis recedo: verumtamen contra vos nunquam arma portabo. Cui Consul hilariter respondens, ait: Domine *Henrice*, non propter arma vestra contristor, sed propter inconstantiam, quam in vobis cerno. Ite ergo & cum armis vestris redite, quoniam ea nullatenus pertimesco. Eo tempore *Rogerus* de *Lesberne*, *Iohannes* de *Vallibus*, *Hamo le Estraunge*, & plures alii muneribus excæcati, à fidelitate, quam Baronibus in commune iurauerant, recesserunt.

1264.

Rogerus de mortuo mari Barones infestat.

EO tempore *Rogerus* de *mortuo mari*, fautor partis Regiæ, insurrexit contra Comitem *Simonem*, & terras ipsius ac prædia deprædabatur. Consul autem iam sibi in amicitia copulato *Lewelino* Principe *Walliæ*, præclarum illuc misit exercitum, qui terras dicti *Rogeri* inuasit, destruxit, & combussit. Eo tempore *Eduuardus* castra *Humfridi* de *Bone*, videlicet *Hay*, & *Huntingdon* obsedit & cepit. Cepit etiam castrum de *Breknoke*, & vniuersa dicto *Rogero* tradidit custodienda. Per illud tempus *Robertus* de *Ferrariis*, Comes de *Derby*, fidus nec Regi nec Baronibus, quasi non in Baronum numero, multa mala fecit. Ducens nempe fortem exercitum *Wigorniam* cepit, & intrauit, & *Iudaismum* euertit: ibidem religiosos passim cum sæcularibus prædabatur, parca regis destruxit, & alia plura mala perpetrauit, vnde posteà accusatus capitur, & *Londini* carceri mancipatur. Eo tempore, *Eduuardus* Regis filius, astutè cepit *Glocestriam* cum castello, & in odium Baronum, compulit eos redimere villam pro mille libris.

Acta Baronum.

ANno Gratiæ M. CCLXIV. qui est annus regni Regis *Henrici*, à conquæstu tertii, quadragesimus octauus, fuit rex ad Natale *Londinis* cum regina, & Rege *Alemanniæ Richardo*, aliisque multis. Eo tempore *Simon* de *Monteforti*, Baronum capitaneus, prædabatur bona regi adhærentium, & præcipuè eorum qui Reginæ attinentes per eam introducti fuerant in *Angliam*, quos alienigenas appellabant. Quidam vero de parte Baronum ceperunt Episc. *Herefordens.* in Ecclesia sua cathedrali, vocatum *Petrum*, oratione *Burgundum*, & duxerunt ad castellum de *Ordeleya*, thesaurum suum inter se pariliter diuidentes. Deinde Duce *Simone* de *Monteforti* progreditur exercitus versus *Glouerniam*, & obsedit castrum per dies quatuor: capiuntque cum exiguo labore custodem illius castri *Mathiam* de *Resille* alienigenam; sed profectò strenuum militem & audacem. Qui ductus est ad Episcopum, similiter custodiæ mancipandus. Deinde processit exercitus ad *Wigorniam* & *Burgiam* siue *Salopiam*, & eas leui negotio redditas, intrauerunt. Deinde proficiscitur Comes ad partes regni australes, cum Baronum exercitu. Qui insulam *Elyensium* intrauerunt in manu robusta, & totam illam patriam subiugauerunt. Rex & Regina per id tempus *Londini* morabantur. *Iohannes Maunsel* per id tempus clericus, quo non erat, vt dicebatur, in toto orbe ditior, Regis & Reginæ Consiliarius specialissimus, timens Baronum sæuitiam, fugit à turre latenter. Eo tempore, captus est per regios satellites *Henricus* filius Regis *Alemanniæ*, qui fauit parti Comitis & Baronum. Interea *Eduuardus* regis filius, veniens de partibus transmarinis, muniuit castrum de *Windelesbores*, copiis militaribus alienigenarum, quos secum adduxerat paulo ante.

Concordia inita subito fracta.

REx autem timens ne per Baronum exercitum in turri arctaretur, mediantibus viris timoratis, paci Baronum acquieuit ad tempus, & prouisiones *Oxoniæ* seruare promisit. Regina verò, fœminea malitia instigata, quantum potuit contradixit. Quamobrem quum se transferre vellet ad castrum de *Windelesbores* per flumen *Tamisim*, & scapham ascendisset, insurgendo ciuitatis plebeia, ad pontem sub quo transitura erat congregata, in eam conuicia & maledicta confuso clamore congessit, & iactu luti atque lapidum ad turrim reuerti coëgit. Forma pacis inter regem, Comitem & Barones

1264.

Barones istis conditionibus includebatur. Vt in primis *Henricus* regis *Alemanniæ* filius, de custodia liberaretur, vt castra Regis omnia per totam *Angliam* Baronum custodiæ traderentur. Vt prouisiones *Oxoniæ* inuiolabiliter obseruarentur. Vt omnes alienigenæ infra certum tempus regnum euacuarent. Exceptis his, quorum moram fidelem de regno vnanimi assensu acceptarent, vt indigenæ regno fideles & vtiles, negotia regni de cætero sub rege disponerent.

Castrum de Vvindelesbores munitur.

HIs ita peractis, post pusillum, non obstantibus pactis, promissionibus, sacramentis, Milites quidam de parte regis, castrum de *Windelesbores* munierunt victualibus multis & armis. *Eduuardus* verò Regis filius eo tempore ad castrum *Bristollie* venit, vbi inter milites suos & villanos suborta discordia, villani parauerunt obsidionem ponere circa castrum. Quod pertimescens *Eduuardus*, *Walterum Wigorniensem* Episc. qui partem Baronum fouit, accersiri fecit, vt in eius conductu patris curiam adire posset securus, spondens se patri & eius consilio, ad ea quæ pacis erant, efficaciter suadere. Profectus igitur cum Episcopo, quum appropinquaret castro de *Windelesbores*, ingressus est illud. Quod suspectum habens, Episcopus malè tulit.

Castrum de Vvindelesbores Comiti S. redditur.

ADerat tunc Comes *Simon*, volens castrum obsidere, cui occurrit *Eduuardus* circa villam de *Kyngestone*, offerens pacis tractatum eidem. Sed Comes fretus consilio præfati *Walteri* Episcopi, *Eduuardum* suo frustratum proposito, & redire volentem, prohibuit, & detinuit. Sicque redditum est castrum de *Windelesbores* Comiti, concessa custodibus eius ad recedendum cum suis omnibus quo volebant libera facultate. Alienigenis autem & volentibus trans mare redire, saluus datur conductus. Eo tempore *Leuulinus* princeps *Walliæ*, Comiti *Simoni* confœderatus, Comitatum *Lestriæ* & *Marchiam* eius interim deuastauit, duoque castra *Eduuardi*, *Diffard* & *Gannok* diruens, ad solum complanauit. Post hæc, Parlamentum *Londini* conuocatur. In quo dum multi qui patri Comitis priùs adhæserant, ad partem se regiam contulerunt. Inter quos præcipuus erat *Henricus* de *Alemannia*, *Richardi* regis *Alemannorum* de prima vxore filius. Potestas Regia cœpit aliquantulum respirare. Denique Rex *Deueriam* accedens; satagit castrum illud de manu Comitis extorquere, sed frustratus intento, decessit.

Papa Vrbanus Regnum Siciliæ Comiti Carolo confert.

CArolus Comes, in perpetuum vrbis *Romanæ* eligitur Senatorem. Cui Papa *Vrbanus* regnum *Siciliæ*, vsque ad quartum hæredem contulit, eo pacto vt illud auferret *Manfredo*. Eo tempore *Henricus* Rex, *Oxoniam* veniens personaliter orationis gratia, sanctam redur *Fredesuuidam*, quod nullus regum *Angliæ* ante ipsum audere præsumpsit, non veritus superstitiosam opinionem aliorum, qui putant illicitum *Anglorum* regibus villam intrare, vltionem in illos virgine exercente. Ad quem quum aduenisset filius eius *Eduuardus*, coadunato exercitu disposuit Barones in manu valida propulsare. Eiecit primò clerum de *Oxonia*, & interim *Londinenses* Iustitiarios regis, & Barones de scaccario capientes, carceri mancipabant. Rex verò habens secum illustres principes, *Richardum* germanum suum regem *Alemanniæ*, ac filium suum *Eduuardum*, *Vuillielmum* de *Valentia*, fratrem vterinum, clarissimos quoque milites, *Iohannem Comyn* de *Scotia*, cum multitudine *Scotorum*, *Iohannem* de *Baliol*, Dominum *Galuuidiæ*, *Robertum* de *Brus*, Dominum *Rallis*, *Rogerum* de *Glifforde*, *Philippum Marmium*, *Iohannem* de *Vallibus*, *Rogerum* de *Leyburne*, *Henricum* de *Percy*, *Philippum* de *Basset*, *Rogerum* de *mortuo mari*, cum exercitu progrediens, villam *Northamton* obsedit. Quam dominica in passione, fracto muro, intrauit, cœpitque in illa milites vexilliferos quindecim. Videlicet *Simonem* iuniorem, *VVillielmum* de *Ferrariis*, *Petrum* de *monte forti*, *Baldeuuinum VVake*, *Adam* de *nouo Mercato*, *Rogerum Bertrandi*, *Simonem filium Simonis*, qui primò vexillum contra Regem erexerat. *Beringarium* de *VVaternilla*, *Hugonem Gubiun*, *Thomam Maunsel*, *Rogerum Boteleyn*, *Nicolaum VVake*, *Robert.* de *Neuueinton*, *Phi.* de *Drieby*, *Grimbaldum Paunsenent*: quos omnes transmisit ad diuersa castra, sub arcta custodia conseruandos. Capti sunt insuper milites minoris gradus circiter quadraginta, scutiferique non pauci.

Acta Regis & Baron.

PErrexit inde Rex versus *Notingham*, Maneria Baronum, vbique tam incendio, quàm gladio vastans, auctusque est regalium numerus vehementer. Comes *Simon* his auditis, pergit *Londinum*, & paratis machinis, decreuit expugnare vrbem *Roffensem* quam Comes *Iohannes* de *VVarenna* tunc tenuit, & defendit. Cuius quum portam primam, vna cum ponte cepissent, *Simoni* & suis nuntiatum est, Regem venire *Londinum*: propter quod omissa obsidione, in eius occursum celeriter redierunt. Rex autem de[...]ns à ciuitate *Londinensi*, cepit castrum de *Kyngest[...]*, quod erat Comitis *Glouerniæ*, protectusque *Roffam*, quosdam qui in obsidione remanserant, fugauit, plurimis interfectis. Deinde cepit castrum de *Tumbridge*, & in eo *Glouerniæ* comitissam. Quam tamen liberam abire permisit, relictaque ad custodiam militia competenti, perrexit *VVinchelesetam*, vbi *Portuenses* ad pacem recepit: vltraque profectus, peruenit vsque *Lennæ*. Receptusque est ipse in Prioratu, & filius in castro, vbi dum esset, scripserunt ei Barones literas huius tenoris.

Litera Baronum ad Regem Angliæ.

EXcellentissimo Domino suo *Henrico*, Dei gratia illustri regi *Angliæ*, Domino *Hyberniæ*, Duci *Aquitaniæ*, Barones & alii fideles sui, Sacramentum & fidelitatem Deo, & sibi obseruare volentes, salutem & debitum cum honore & reuerentia famulatum. Quum per plurima experimenta liqueat, quod quidam vobis assistentes, multa de nobis mendacia vestræ dominationi ingesserunt, mala quantum possunt, non solum nobis, sed etiam vobis & toti regno vestro intentantes. Nouerit excellentia vestra, quod salutem sanitatemque corporis vestri, totis viribus & fidelitate vobis debita, volumus obseruare, inimicos non solùm nostros, sed etiam vestros, & totius regni vestri iuxta posse grauare proponentes, illis, si placet, supradictis, non credatis. Nos vero fideles vestri semper inueniemur, & nos Comes *Leicestriæ*, & *Gilbertus* de *Clara*, ad petitionem aliorum pro nobis ipsis signa opposuimus. Datum, &c. Hanc Epistolam contemnens rex, ad bellum totis affectibus inardescit; rescribens eis hanc literam diffiduciationis, sub hac forma.

Responsio Regis ad præmissas literas.

HEnricus Dei gratia, Rex *Angliæ*; Dominus *Hyberniæ*, dux *Aquitaniæ*, *Simoni* de *monte forti*, *Gilberto* de *Clara*, & eorum complicibus. Quum per bellum & perturbationem generalem in regno nostro iam per vos suborta, nec non incendia & alia damna enormia, appareat manifestè, quod fidelitatem nostram nobis non obseruatis, nec de securitate corporis nostri in aliquo curatis: eo quod Magnates & alios fideles nostros nostræ fidei constanter adhærentes, enormiter grauastis, & ipsos pro posse vestro grauare proponitis, sicut per literas vestras nobis significatis,

nos ipforum grauamen noftrum proprium, & eorum inimicos noftros reputantes. Quum tamen præcipuè prædicti fideles noftri, pro fidelitate fua obferuanda, contra infidelitatem veftram, nobis viriliter afliftant, de veftra fidelitate non curamus nec amore, & eorum inimicos diffidamus. Tefte me ipfo, apud *Leanes*, duodecimo die Maii, Anno regni noftri quadragefimo octauo. Rex *Alemanniæ*, & *Eduuardus* filius regis nomine fuo, & aliorum regi adhærentium, fcripferunt dictis Comitibus, & complicibus in hac forma:

Litera Regis Alemanniæ R. ad Barones Angliæ.

RIchardus Dei gratia Rex *Romanorum* femper auguftus, & *Eduuardus* illuftris Regis *Angliæ* primogenitus, cæterique Barones omnes & Milites prædicto regi *Angliæ* conftanter adhærentes fide fincera & opibus, *Simoni* de *monte forti*, *Gilberto* de *Clara*, ac cæteris vniuerfis ac fingulis perfidiæ fuæ complicibus. Ex literis veftris, quas illuftri Regi *Angliæ* Domino noftro tranfmififtis, accepimus nos effe diffidatos à vobis, licet huiufmodi verbalis diffidatio, fuerit in nos realiter antè manu hoftili rerum noftrarum incendiis, & bonorum noftrorum depopulationibus profecutione probata. Nos igitur, vos omnes à vobis vniuerfis & fingulis, tanquam hoftes publicos ab hoftibus diffidatos, certiores facimus, quoniam deinceps perfonarum veftrarum, & rerum difpendiis, vbicunque nobis ad hoc facultas fuerit, totis viribus infiftemus. Et hoc quod falfo nobis imponitis, quòd nec fidele, nec bonum ipfi Domino regi damus confilium, nequaquam verum dicitis. Et fi vos, Domine *Simon* de *monte forti*, vel *Gilebertus* de *Clara*, hoc idem in curia Domini regis volueritis afferere, parati fumus vobis fecurum, ad veniendum ad dictam curiam, procurare conductum, & noftræ innocentiæ veritatem, & vtriufque veftrum, ficut perfidi proditoris, mendacium declarare, per aliquem nobilitate & genere vobis parem. Omnes nos contenti fumus prædictorum dominorum figillis, videlicet D. Regis Romanorum, & Domini *Eduuardi*: datum vt priùs.

Barones iterum petentes pacem, repelluntur.

MIferant autem Barones pacis mediatores ad regem, *Henricum Londinenfem*, & *Walterum* de *Cantilupo Wigorn.* Epifcopos, offerentes pro damnis per regnum factis per eos triginta millia librarum, faluis in omnibus ftatutis *Oxoniæ*. Sed Rex *Alemanniæ*, qui nullam videre pacem voluit, indignatus quàm maximè quòd in eum Barones infurrexerant, & eius bona diripuerant, reclamauit, & pacem tunc temporis perturbauit. Quum rediffent, qui miffi fuerant, nunciauerunt partem aduerfam bellum finaliter expectare. Igitur Comes *Simon* totam noctem illam ducens infomnem, more folito vacauit diuinis officiis & orationibus fuos ad purè confeffiones faciendas exhortando. *Walterus* etiam de *Cantilupo Wigornenfis* Epifcopus, omnibus abfolutionem impendens, iuffit vt in remiffionem peccatorum pro iuftitia illa die viriliter decertarent, promittens omnibus taliter morientibus, ingreffum regni cœleftis. Certificati ergo de bello mane ante Solis ortum exeunt villam de *Flexnemge*, vbi magna pars totam noctem pernoctauerat. Quæ villa diftabat à villa de *Lennes* per fex milliaria. Ante præfentem expeditionem, Comes *Simon* de *monte forti*, *Gilebertum* de *Clara* cinxit gladio militari.

Stratagema Simonis de monte forti.

QVumque propinquaffent villæ de *Lennes* ad locum vix duobus milliariis diftantem à villa, *Simon* cum fuis afcendit montem, & currum fuum in medio farcinarum & fummariorum fuorum ibidem pofuit, vexillumque ex induftria defuper impofitum ftrictiffime collocauit, in gyrum armatis plurimis collocatis. Ipfe verò cum exercitu fuo, partes collaterales tenuit, & rei euentum præftolabatur. In quendam currum introduxerat quatuor ciues *Londinenfes*, qui in eius proditionem quum pernoctaret in *Sothenuerke*, confpirauerant paulo ante. Hæc autem fecit ad cautelam. Ordinatis igitur prudenter agminibus, cruces albas in pectore & in dorfo iuffit infuere fuper arma, vt ab hoftibus cognofcerentur, & demonftrent fe pro iuftitia dimicare. Ipfo die manè Baronum exercitus fatellites regis, qui pro quærendo victu fibi & pabulo egreffi fuerant, repente inuadit, & plurimos morti tradit.

Bellum Baronum Angliæ contra Regem.

REx igitur certificatus de aduentu Baronum, cum fuis mox progreditur vexillis explicatis, præcedente eum figno regio, nuncium mortis prætendente, quod Draconem vocauit. Cuius exercitus in tres partes diuifus erat. Primæ aciei præfuit *Eduuardus* regis primogenitus, cum *VVillelmo* de *Valentia*, *Penbrochiæ*, & *Iohanne* de *VVarenna Sutheregæ* & *Suthefexiæ* Comitibus. Secundæ, Rex *Alemanniæ*, cum filio fuo *Henrico*. Tertiæ vero, rex ipfe *Henricus*. Baronum vero exercitus in quatuor acies diuifus erat. Quarum primæ, *Henricus* de *monte forti*, cum Comite *Herfordiæ*. Secundæ, *Gilbertus* de *Clara*, cum *Iohanne filio Iohannis* & *VVillielmo* de *monte Camifii*. Tertiæ, in qua erant *Londinenfes*, & *Nicolaus* de *Seygrave*. Quartæ, ipfe Comes *Simon*, cum *Thoma* de *Pelneston* præfuerunt. *Eduuardus* igitur cum acie fua tanto impetu in hoftes irruit, vt eos retrocedere cogeret, quorum multi fubmerfi funt, vt fertur, ad numerum militum fexaginta, *Londinenfes* mox in fugam verfi funt. Quorum fanguinem *Eduuardus* fitiens pro materno opprobrio, quod dudum fuæ intulerant genitrici, eos profequitur ad quatuor milliarium fpatium, cædem grauiffimam inferendo, per cuius abfentiam multum minuebatur robur regale. Interim multi potentes de regis exercitu, videntes vexillum Comitis fuper montem, & putantes eum effe ibi, illuc properant, & ciues illos *Londinenfes* repente trucidant, nefcientes eos fuiffe fuæ partis fautores. Comites interim & *Gilbertus* de *Clara*, nullatenus quiefcentes, feriunt, fternunt obuios, & morti tradunt, fummo conamine geftientes capere regem viuum. Corruerunt ergo plurimi de parte regis. *Iohannes* comes de *VVarenna*, & *VVillielmus* de *Valentia*, & *Guido* de *Liziniaco*, omnes fratres regis vterini, *Hugo Bigot*, & circiter trecenti loricati, Baronum ferocitatem confiderantes, terga verterunt. Capti funt igitur rex *Alemanniæ Richardus*, *Robertus* de *Brus*, & *Iohannes Comin*, qui adduxerant *Scotos*. Rex etiam *Henricus* dextrario fuo fub fe confoffo, reddidit fe Comiti *Simoni* de *monte forti*. Qui mox in Prioratu, appofita cuftodia eft reclufus. Perempti funt illic eo die multi Barones de *Scotia*; peditibus, qui cum eis venerant, grandi numero iugulatis. Capti funt præterea *Humfridus* de *Bonn* Comes *Herefordiæ*, *Iohannes filius Alani*, Comitis *Arundelliæ*, *VVillielmus Bardolfe*, *Robertus* de *Tatoshalle*, *Rogerus* de *Somercy*, *Henricus* de *Percye* *Philippus Baffet*. Ceciderunt autem ex parte Regis Iuftitiarii, *VVillielmus* de *VVilton*, & *Fulco filius VVarini*, alter percuffus gladio, alter fubmerfus in fluuio. Ex parte Baronum ceciderunt, *Radulphus Hermigande* Baro, & *VVillielmus Blundus*, vexillarius Comitis. Ex vtraque parte dicuntur ad quinque millia cecidiffe.

Barones intendunt de pace cum Rege tractare.

EDuuardus autem cum fuis commilitonibus, reuerfus à cæde *Londinenfium*, ignorans quid patri fuo contigiffet, villam circuens peruenit ad caftrum de *Lennes*, & cùm patrem fuum non inue-

1265.

nisset ibidem, ingressus est prioratum de *Leunes*, A vbi & patrem reperit, & gesta cognouit. Barones interim insultum dederunt ad castrum, sed cùm inclusi sese viriliter defenderent, subtrahunt se Barones. *Eduuardus* verò, cognita castrensium audacia, plurimùm animatus est, vnde recollectis suis, voluit iterum præliari. Quo comperto, miserunt Barones pacis mediatores, promittentes se in crastino velle de pace tractare cum effectu. In crastino discurrentibus inter partes fratribus *Prædicatoribus* & *Minoribus*, sic actum est, vt feria sexta B sequente, *Eduuardus* & *Henricus* pro patribus suis Regibus *Angliæ* & *Alemanniæ* se Comiti *Simoni* tradiderunt, sub spe pacis & quietis, ita vt eum deliberatione tractaretur, quæ prouisionum & statutorum essent pro vtilitate Regni tenenda, & quæ delenda, & quod hinc inde captum absque vllo pretio redderetur. Sabbato sequenti, Rex omnes, qui ei adhæserant, licentiauit ad propria, scripsitque de voluntate Comitis *Simonis*, his qui erant in munitione de *Tunbrire*, quòd redeuntes ad sua, Baronibus non nocerent. C At illi, hoc non obstante, armati procedentes, cùm audissent *Londinenses*, qui de bello fugerant, apud *Croydon* receptos, illuc properantes, plurimis eorum peremptis, spolia abstulerunt. Exinde tendebant *Bristollum*, vbi vsque ad liberationem *Eduuardi* in præsidio remanserunt. *Eduuardus* autem in castellum *Walingeford* mittitur conseruandus.

Miseria & calamitas Angliæ.

TOtus annus iste cum quinque mensibus & duobus septimanis, asperitate belli inhorruit. D Et dum quilibet sua castella defendere studuit, quisque vicina depopulabatur, agros vastans, abducens pecora, ad defensionem castellorum, nec etiam Ecclesiis aut cœmiteriis deferebatur. Domus insuper pauperculorum ruricolarum, vsque ad stramentum lectorum rimabantur & expilabantur. Sed & licet Comes præcepta dedisset sub pœna decapitationis, ne quis in sanctam Ecclesiam, vel cœmiterium deprædaturus intrare præsumeret, nec religiosis viris, vel eorum famulis, manus violentas inferret; nihil hac industria ferè profecit, nempe nec Episcopi; nec Abbates, nec vlli religiosi de villa in villam progredi potuerunt, quin à vespilionibus prædarentur. E

Anni vniuersalis descriptio.

TRansiit annus iste frugifer, benè temperatus, & sanus, sed in cunctis euentibus *Angliæ* dispendiosus, propter bellum commune, propter Regum captionem, propter rerum communium & priuatarum, flebilem direptionem.

Acta Simonis de Monte forti.

ANno Gratiæ M. CCLXV. qui est annus regni Regis *Henrici* à conquæstu tertii quadragesimus nonus, F Rex detinebatur in custodia *Simonis* Comitis, cum Rege *Alemanniæ Rickardo* fratre suo germano, & *Eduuardo* filio suo primogenito, aliisque quibusdam Nobilibus concaptiuis. Comes autem *Simon* Regem *Angliæ* & filium eius *Eduuardum* eductum à *Walingfordia* secum, tam anno præterito, quàm præsenti, circumduxit; quousque castra terræ fortiora omnia occupasset. Et ex tunc ad tractandum de pace, secundum formam præmissam, difficiliorem se exhibuit, eo quod regem & regnum totum habuit in sua potestate. Denique regem *Romanorum* in Turri *Londinensi*, *Eduuardum* verò & *Henricum*; Regum filios G in castro *Doueriæ* sub custodia posuit, regem *Angliæ* iugiter secum ducens. Qui tamen quocunque locorum peruenit, honorificè & regaliter est susceptus, Comite illi omnimodam reuerentiam exhibente.

Quanam fuerint in Marchia VValliæ.

INterim Milites inclyti, & in armis strenuissimi multi, scilicet *Rogerus* de *mortuo mari*, *Iacobus* de A *Andeliaco*, *Rogerus* de *Lesbuune*, *Rogerus* de *Clifforde*, *Haimo le strange*, *Hugo* de *Turburuile*, cum aliis pluribus, indignè ferentes regem, regiamque sobolem sic tractari, vnanimi contra Comitem *Leicestriæ* insurgunt consensu. Ad quorum compescendam audaciam, Comes *Simon*, associato sibi *Leolino* Principe *Walliæ*, castrum *Herefordiæ* intrauit, illicque *Eduuardum* captiuum de *Doueria* transtulit. Deinde castrum Comitis *Herefordiæ*, quod *Hny* dicitur, recuperauit, & castrum B de *Ludelonne* cepit; deuastandoque terras *Rogeri* de *mortuo mari*, progreditur versus *montem Gomeri*, ibique facta est pax inter Comitem *Simonem*, & prædictos Nobiles obsidibus ab eis datis. Deinde comes ad partes Australes progreditur, vt occurreret militiæ, quæ de partibus *Gallicanis* in subsidium regis dicebatur ventura.

Missus Legatus à papa excommunicat Barones.

EO tempore *Vrbanus* Papa turbationi regni *Angliæ* compatiens, Legatum misit Dominum *Sabinensem* Episcopum, cardinalem; qui *Angliam* intrare non valens, nauigio *Quinque portuum* mare C occupante, quosdam Episcopos ex *Anglia* ad se primò *Ambianos*, deinde *Boloniam* euocauit. Quibus sententiam excommunicationis, & interdicti, auctoritate Papali in ciuitatem *Londinensem*, & *Quinque portus*, omnesque pacem regis *Angliæ* turbantes, fulminatam, publicandam, exequendamque commisit. Dissimulauerunt nihilominus Episcopi negotium, de cuius causa non satis certa, diuersi variè opinantur.

Discordia inter Simonem et G de Clara.

HOc anno, dum adhuc *Eduuardus* filius regis in castro *Herefordiæ* in custodia teneretur, suborta est discordia inter comitem *Leicestriæ Simonem*, D & *Gilbertum* de *Clara*, occasione subscripta. Comes *Leicestriæ* non est contentus, regem *Angliæ* à se captiuum detineri, verùm castra regia in ditionem propriam accepit, disponens pro libito suo regnum totum. Et, quod præcipuè offendebat, prouentus regni, redemptionesque captiuorum, emolumentaque alia, quæ inter eos æqua sorte, secundùm conuentionis formam, debebant diuidi, sibi soli totaliter vendicabat. A filiis quoque in superbiam erectis, contemptim videbatur haberi, qui eo tempore fecerant acclamari torneamentum apud *Dunstapliam*, contra comitem *Glouerniæ*, E quo accesserunt *Londinenses*, & infinita multitudo militum & armatorum. Quod quum didicisset pater eorum *Simon*, increpauit præsumptionem, firmiter iniungens, vt ab inceptis desisterent, comminando, quòd nisi parerent eius iussioni, eos in tali loco poneret, vbi nec Solis, nec Lunæ beneficio fruerentur. Audiens hæc Comes *Glouerniæ*, vltra quàm credi potest, incanduit, F & multi qui parati fuerant ad torneamentum prædictum, durè ferebant se frustratos proposito, maximè propter expensas, quas fecerant ad negotium memoratum, improperantes & dicentes de Comite, quod ridiculosum erat, quod alienigena præsumebat sibi totius regni dominium subiugare. Augebat indignationem *Gilberti*, quòd idem *Simon* requisitus & rogatus fuerat, vt Regem *Alemanniæ* quosdamque captiuos alios, per ipsum *Gilbertum* & suos in bello captos, sibi redderet. Qui *Simon* breuiter respondit eidem ob quas causas amicitia pristina in odium est conuersa, G in tantum, vt nec iuramenti consideratio, nec aliqua deuotio dictum *Gilbertum* deinceps potuit pacificare. Defendens quippe omnes *Gilbertus* Milites nobiles de *Marchia*, quorum suprà facta est mentio, quos iam comes *Simon* edicto publico Regnum euacuare iusserat, accersitos fœdere iungit. Auxerunt eorum societatem *Iohannes* de *VVarenna*, *Surreiæ* & *Suthsexiæ* comes, *VVillelmus* de

1265.

1265. *Valentia*, Comes *Penbrochia*, qui in Occidentales partes *Wallia* per mare deuecti, *Penbrochia* applicueraot. Igitur Comes *Simon* Regem secum ducens, *Herefordiam* proficiscitur, collectaque manu valida, prædictos Milites poteoter opprimere disponebat. Interim per quosdam elaboratum est Prælatos, vt Comites *Leicestria* & *Glouernia* ad pristinam ducerent vnitatem; sed nihil proficere potueruot. Circa tempus præsens, dum hæc aguntur, *Eduuardus* Regis filius, in castro *Herefordia* detantus sub custodia, permittitur spaciandi gratia à custodibus extra vrbem io quodam prato B aquorum cursu se exercere. Qui tentatis pluribus, & currendo fatigatis, tandem qoeodam electum sumebat dextrarium, quem asceodeos vrgensqua calcaribus, custudibus valedixit. Transitoque flumioe, quod *Wer* dicitur, cum duobus Militibus, & qoatuor scutiferis, propositi sui cooscius, versus castrum de *Wigmor* dirigit iter suum. Custodes verò aum insequentes, cùm vidissent vexilla Dominorum *Rogeri* da *mortuo mari*, & *Rogeri* de *Glifford*, *Eduuardo* in salutis præsidium occurrentium, delusi *Herefordiam* reuertuntur. Hæc autem acta sunt in vigilia *Trinitatis*, consilio & io- C dustria Militum prædictorum.

Acta Simonis & Eduuardi.

EDuuardus igitur à custodia liberatus, magno exercitu coadunato, multis ad eum confluentibus, Comitatus *Herefordensem*, *Wigorniensem*, *Salopiensem*, *Cestrensem*, suæ parti confœderauit, cum pagis & villis, ciuitatibus & castellis. Villam etiam *Glouernia*, quam Comes nuper obtinuerat, expugnauit & cepit, fugientibus ad castellum custodibos qui fuerant in eadem. Qui post dies quindecim, reddito castro, & præstito iurameoto, quòd contra *Eduuardum* arma da cætero non portarant, liberi dimittuntur. D Comes verò *Leicestria*, castrom *Momenite*, quod Comes *Glouernia* nuper ceperat, & munierat, coactis ad deditionem custodibus, ad solum prostrauit. Ingressusque terram eiosdem Comitis, scilicet *Glomergenciam*, habuit sibi oboium in succursum Principem *Wallia*; qui vniti pariter, omnia vastauerunt ioceodio atque cæde. Interim vero *Eduuardus* audiens, quod multi de parra Comitis *Simonis* ad castrum de *Kenelmuorthe* confluxerunt, aduoato sibi Comite E *Glouernia*, sero de *Wigornia* illuc teodens, citatoque gradu subito superueniens, capit Comitem *Oxonia* cum militibus vexilliferis circiter tredecim, antequam castrum essent ingrassi, in quo se iam receperat *Simon*, Comitis *Simonis* filius. *Simon* autem *Leicestria* sempar habens regem io sua comitura de Australi *Wallia* reuersus, in festo Sancti *Petri* ad vincula venit ad Manerium *Wigorniensis* Episcopi, quod *Kemesiora* dicitur, & ibidem io crastino morabatur. F *Eduuardus* verò de *Kemmuorthe* rediit *Wigorniam*, quæ à prædicto manerio distat milliariis taotùm tribus. Cuius aduentu cognito, *Simon* cum Rege in ipso noctis crepusculo discedens, in oppido quod *Euesham* dicitur, fato substitit infœlici. In crastino namque, qui erat dies inuentionis Sancti *Stephani*, *Eduuardus* mouans se à *Wigornia*, transito fluuio, iuxta oppidum, quod dicitur *Clinemam* Comiti viam versus filium suum, qui erat in castro de *Kenilmorthe*, filique ad patrem, interclusit. G In crastino vero appropinquauit oppido *Euishamia* ex parte vna, veneruntque ax duabus partibus aliis, Comes *Glouernia* cum acie sua, & *Rogerus* de *Mortuo mari* cum sua turma. Ita Comes *Leicestria* vodique conclusus, necesse habuit, vt vel se spontaocè dederet, vel cum istis prælio decertaret. Feria ergo tertia, quæ Nonis Augusti cootigit, occurrerunt ambo exarcitus in campo extra oppidum spaA cioso, vbi grauissimo conserto prælio, cœpit pars Comitis succumbare, qui aggrauato super eum pondere prælii, ibidem cecidit interfectus. In hora mortis eius fiebaot tonitrua & fulgura, & tanta obscuritas, vt plurimos ducerent in stuporem. Ceciderunt cum eo in illa pugna Milites vexilliferi duodecim, vidalicet *Henricus* filios eius, *Petrus* de *Monteforti* *Hugo* de *Dispensariis*, Iustitiarius *Anglia*, *Will.* de *Mandeuilla*, *Radulph. Basset*, *Walt.* de *Crepinge*, *Will.* de *Eboraco*, *Robertus* de *Tregor*, *Thomas* de *Hosteleo*, *Ioh.* de *bello campo*, B *Wido* de *Balliolo*, *Rogerus* de *Roulee*, aliique mioorís gradus in multitudine magna scutiferorum, & peditum, maxime *VVallensium* numero expressiuo. Sicque labores finiuit suos, vir ille magnificus *Simon* Comes, qui non solùm sua, sed se impeodit pro oppressiona pauperum, assertione iustitiæ, & Regni iure. Fuerat vtiqoe literarum scientia commendabilis, officiis Diuiois assidue interesse gaudens, frugalitati deditos, cui familiare fuit, in noctibus vigilare ampliùs, quàm dormire. Constans fuit in verbo, seuerus in vultu, maximè fidus in orationibus taligiosorum, C Ecclesiasticis magnam semper impendens reuerentiam. Beato *Roberto* dicto *Grossum caput*, *Lincolniensi* Episcopo adhærere satagebat, eique suos paruulos tradidit nutriendos. Ipsius consilio tractabat ardua, teotabat dubia finiuit inchoata ea maximè, per quæ meritum sibi succrescera æstimabat. Qui qoidem Episcopus dicitur iniunxisse sibi in remissiooem peccatorum, vt hanc causam, pro qua certauit vsque ad mortam, sumeret; afferens pacem Ecclesiæ *Anglicana* sina gladio materiali non posse firmari, & constanter affirmans, omnes pro aa morientes martyrio corooari. D Dicunt quidam, quod Episcopus aliquando manom ponens super caput primogeniti dicti Comitis dixit ei. *O fili charissime & tu, & pater tuus ambo morriemini vno die, vnoque mortis genere, pro iustiesa tamen & veritate.* Fama fert, quòd *Simon* post mortem multis claruit miraculis, quæ propter metum Ragum, io publicum oon prodierunt.

Eduuardus iubet sepeliri peremptos.

EDuuardus potitus victoria lachrymabili, Monachis illius loci mandauit post prælium, vt corpora defunctorum, & maximè maiorum, E decenter humara curarent. Interfuit autem personaliter exequiis *Henrici* da *Monteforti*, quem pater eius rex de sacro foote leuauit, & ipse secum outritum à puero familiariter dilexerat. Ante prædictum prælium, vt quidam dicunt, quum *Simon* aggressus fuisset villam de *Euesham*, habens secum Regem, & vidisset ordinem aduersariorum prudenter & astutè dispositum, ait suis: Per brachium Sancti *Iacobi* (sic enim iurare solebat) isti sapienter accedunt, F nec à scipsis, sed à me modum istum didicerunt. Commendemus ergo Deo animas, quia corpora nostra ipsorum sunt. Hortabatur autem *Hugonem* de *Spencer*, *Radulphum Basset*, & alios, vt fugerent, & sa seruareor ad tempora meliora. Sed ipsi, illo moriente, viuere recusabant. Mortuo vero caput amputabant, pedes & manus detruncabant, contra disciplioam ordinis militaris, cuius caput vxori *Rogeri* de *Mortuo mari*, in castro *VVigornia* commoranti, præsentatur. G In præsenti bello, Dominus Rex extitit vulneratus, & morti penè vicinus, iaculo in eum ex improuiso directo. Triumphatis hostibus, Rax potestati regiæ restitutus, de consilio filii victoris *VVintoniam* Parlamentum conuocauit, in natiuitate Virginis gloriosæ. Vbi inito consilio, ciuitatem *Londinensem*, ob suam rebellionem, priuauit sois priuilegiis & libertatibus antiquis. Capitaneos etiam factionis contra regem, iuxta voluntatem eius plectandos,

reber

iubet carceri mancipari. In festo vero Sancti *Eduuardi*, omnes, qui contra Dominum regem cum Comite *Simone* steterunt, exhæredauit. Quorum mox terras rex illis, qui sibi fideliter adhæserant, contulit, pensatis meritis singulorum. Exhæredati verò coadunantes se, passim deprædationes & incendia exercebant. Qui exhæredati præcipuè existebant, erant *Simon* & *Guido*, filij Comitis *Simonis* de *Monteforti*. Vxor verò Comitis libera cum tota supellectile sua, ducatu *Eduuardi*, natale solum petijt, nullatenus reuersura.

Albani apud S. Alba[illegible]

EO tempore villa *Sancti Albani* tam diligenter muniebatur, tam firmiter claudebatur seris & repagulis intus & foris, propter belli formidinem, vt omnem adituum transire volentibus, & præcipuè equitibus denegaret. Eo tempore *Gregorius* de *Stok*, Constabularius *Hertfordiæ*, inuidens animositati *Albanensium*, iactitabat se villam intraturum cum tribus garsionibus, non obstantibus repagulis, & quatuor de melioribus villanis eiusdem *Hertfordiam* secum abducturum. Et vt propositum adimpleret, villam intrauit, ineptos discursus vbique faciens, oculos huc & illuc dirigens, tanquam magnum aliquod perpetraturus. Tandem garsionibus suis dixit: Videte quomodo ventus stat. Mox quidam carnifex, putans quòd villam cremare vellet, dixit: Docebo te quomodo ventus stat, confestimque dedit illi alapam tanta vi, vt in terram caderet ad pedes. Deinde comprehensum cum garsionibus suis, annulis ferreis & compedibus innodarunt. Et manè amputatis capitibus à carnificibus, ea fixerunt super longos palos, ad quatuor extremitates villæ ponentes. Rex autem, quum hæc audisset, amerciauit villam ad centum marcas, qui statim pecuniam persoluerunt.

Cometa insignis.

HOc anno apparuit Cometa tam notabilis, vt nullus tunc viuens viderit talem prius. Ab Oriente enim cum magno fulgore surgens vsque ad medium hemisphærii versus occidentem omnia perlucide pertrahebat. Et licet in diuersis mundi partibus multa fortè significauerit, hoc tamen vnum pro certo compertum est; vt cùm plusquàm per tres menses durauerit, ipso priùs apparente, Papa *Vrbanus* infirmari cœpit, & eadem nocte, qua Papa moriebatur, Cometa disparuit. Obijt autem *Perusij*, & ibidem sepultus est. Cui successit *Clemens sextus*, natione *Prouincialis*, qui primo vxorem habens & filios famosus fuit Aduocatus, & consiliarius regis *Francorum*. Mortua vero vxore, propter vitam bonam, scientiamque laudabilem, primò asseritur *Podiensis* Episcopus, deinde Archiepiscopus *Narbonensis*. Tandem ad Cardinalatum assumptus, fit Episcopus *Sabinensis*, qui cùm à Papa *Vrbano* Legatus missus fuisset in *Angliam*, pro pacis reformatione, absens electus est in papam. *Thomas* de *Aquino*, & *Bonauentura* claruerunt hoc tempore *Parisijs*. Doctores eximij, frater *Thomas* de *Aquino* inter *Prædicatores*, & *Bonauentura* inter *Minores*.

Clemens sextus Papa

Quinquaginta [illegible] de [illegible] perempti

EO tempore quinquaginta viri fortes, gladiis, arcubus, & sagittis muniti, intrauerunt cellam sanctimonialium beati *Ægidij* de *Bosco*, prope *Sanctum Albanum*; qui bona mulierculatum diripientes, & quædam enormia perpetrantes, onusti præda recesserunt. Cumque versus *Dunstapliam* iter arripuissent, venit quidam post tergum eorum vociferans, & cornu sonans. Ad cuius sonitum tota patria vicina concurrit, dictumque est eis: Isti Prioratum de *Bosco* spoliauerunt, & ibidem multa fecerunt. Mirum dictu, mox omnes tanquam elingues effecti, inutiles facti sunt ad se defendendum, nec est inuentus vnus ex illis, qui

A manum erigere posset ad euaginandum gladium, vel ad arcum tendendum, ita desæuit vltio diuina in eos. Percussi sunt ergo & perempti à rusticis penè omnes, cæteris, qui se absconderant, fame pereuntibus inter sepes. 1265.

EOdem anno *Ottobonus* tituli *Sancti Adriani* Diaconus, Cardinalis, à Domino Papa *Clemente* Legatus in *Angliam* destinatur. *Carolus* frater regis *Francorum Romam* nauigio deuectus, à Domino Papa *Clemente* in regem *Siciliæ* coronatur.

Carolus frater Regis Francorum in Regem Siciliæ coronatur.

B Multitudo *Gallicorum* cruce signata, contra *Manfredum* habens capitaneos *Guidonem Altisiodorensem* Episcopum, & *Robertum* filium Comitis *Flandriæ*, & *Bocardum* Comitem *Vindemiensem*, in subsidium *Caroli Romam* venit.

HOc anno Dominica ante bellum *Eueshamiæ*, multitudo *Wallensium Somersetiam* deprædatura, Capitaneum habens *Willielmum* de *Berklee*, Militem sed malefactis famosum, apud *Mumhered* iuxta castrum de *Dumfire* applicuit. Quibus occurrens custos castri, dictus *Adam Gurdun*, plurimos occidit gladio, plurimosque cum eorum capitaneo compellens in fugam, submergi coegit.

Cædes Vualleusium.

C

CIrca festum S. *Luciæ*, rex conuocauit exercitum apud *Northamtonam*, vt *Simonem* de *Monteforti* iuniorem, cæterosque Nobiles illi adhærentes impeteret, in insula *Axholm* latitantes. Tunc religiosi seruitium militare debentes, plurimum affligebantur. Et quia longum foret tribulationes singulorum hic inserere, de vexatione nostræ Ecclesiæ, *S.* videlicet *Albani*, pauca dicemus. Abbas S. *Albani* ad locum prædictum suos transmisit milites, quos ducebant Archidiaconus & Camerarius eiusdem loci, vt dictos milites Domino Regi præsentarent. Cumque ibi moram fecissent ferè per sex hebdomadas cum viginti equis dispendialem, Dominos Rex pro quolibet milite al. marcas exegit. Et hoc non solum à nostra Ecclesia, sed ab aliis religiosis seruitium militare debentibus tantum petijt, qui fidem facere pro militibus voluerunt.

Rex parat se ad expugnandum Simonem iuniorem.

D

E TRansit annus iste fructifer sed rapacitate prædonum infamis, *Angliæ* exitialis propter Nobiles & fideles peremptos, *Scotis* infaustus, propter suorum ruinam in hac terra, *Wallicis* flebilis, propter suos pecudum more necatos.

Annales conclusio.

ANno M. C. LXVI. qui est annus regni Regis *Henrici*, à conquæstu tertij, quinquagesimus, fuit Rex ad Natale cum Regina, & Rege *Alemanniæ*, & *Ottobono* Legato, exercituque formidabili, apud *Northampton*, vbi discurrentibus viris bonis & redeuntibus circa pacem reformandam inter Regem & *Simonem* iuniorem, *Simon* se submisit arbitrio Legati & Regis *Alemanniæ* auunculi sui, & *Philippi Basset*, saluis sibi vita, & priuatione membrorum, & perpetua incarceratione excepta. Sicque acceptis obsidibus, apud *Northamptonam* se Regis præsentiæ præsentauit. *Simon* venit ad Regem, quò cum peruenisset, procedens Rex *Alemanniæ* coram Rege *Angliæ*, *Simonis* de vitæ suæ saluatione regratiabatur, dicens, quod apud *Kenelwurthe* fuisset socius eo tempore, quo *Simon* pater eius ceciderat, nisi huius *Simonis* ope fuisset ereptus: tam durè mortem Domini sui castellani ferebant. Ob quam causam, *Simon* modo susceptus est à Rege in pacis osculo, & obtinuisset plenitudinem gratiæ Regiæ, nisi inuidia Comitis *Gloucestriæ* & quorundam aliorum sæuitia obstitisset. Tractatum est ibi igitur, vt *Simon* castrum de *Kenelwurthe* Regi redderet, & regnum exiret, percepturus annis singulis de fisco Regio quingentas marcas, donec pax in *Angliæ* artideret,

Simon iunior se submisit quibusdam arbitris.

F

G

cam facerent nouitatibus resplendere.

Responsio Regis Alemanniæ R. ad nuntios vniuersitatis Angliæ.

NVntiis igitur solennibus, à communitate *Angliæ* destinatis, ipse Rex *Alemanniæ*, qui in confinio maris vlteriori morabatur, exercitum congregans fortem & numerosum, nimis toruo vultu & verbis minacibus respondit, iurans per guttur Dei: Neque iuramentum, quod exigitis, præstabo, neque moræ meæ in *Anglia* terminum vobis intimabo. Et addidit: Non habeo parem in *Anglia*, filius enim sum Regis præteriti, & frater præsentis, Comesque *Cornubiæ*. Si igitur nobiles *Angliæ* reformare voluissent Regnum deformatum, me debuerant primitùs accersire, & non ita impetuosè, absque mea conniuentia vel præsentia, tam arduum negotium aggredi præsumptuosè. Ad quod verbum, cùm quidam nuntiorum voluisset respondere, cohibuit eum secreto moderamine quidam sibi collateralis. Quæ responsio talis erat: Sæpius constituimus te superiorem in reformatione Regni declinantis, sed auaritia cogente, nos omnes domini Regis & regni statum meliorare studentes, astutè & repentinè studuistis, nil tale præmeditatos, illaqueare: vnde Rex, resiliens à salubri cogitatione, quos potuit in posterum damnificauit. Sed ne talia improperia iurgia suscitarent, satis certificati nuntij de ipsius Regis *Alemanniæ* commotione, illico redierunt quàm cito poterant: quia expectabat eum populus numerosus, diuersimodè communitus. Quod cùm nobilibus in citeriori maris litore *Anglis* nuntiaretur, congregati fecerunt naues & galeias, tam *quinque Portuum*, quàm aliorum quàm plurimas. Et ad cautelam armis & armandis præmuniti, quorum omnium erat animus ardentissimus in hostes obuios hostiliter irruere, eisdem se præparauerant audacter obuiare, animati ex eo, quòd tempore *Lodouuici*, filij Regis *Franciæ* in *Anglia* dudum existentis, paucissimæ naues *Anglorum*, numerosam classem *Franc.* & copiosam, extra spem omnium, inuasit, & contriuit. Exercitum insuper equestrem & pedestrem ex parte citeriore congregarunt vt hostes venientes, si in nauali prælio præualuissent, quòd nullatenus formidabant, in ore gladij super litus & in arida alacriter exciperent, & constanter. Quod cum fida relatione per diligentes exploratores Rex *Alemanniæ Richardus* cognosceret, consilio communium amicorum animum suum mitigauit, & iuramentum, quale Barones *Angliæ* Reipublicæ zelatores exigebant, æquo se animo præstiturum per chartam promisit.

Rex Alemanniæ R. venit in Angl.

REx igitur *Alemanniæ Richardus*, comitante Regina, in *Angliam* velificauit, & die sancti *Iuliani* apud *Doueram* applicuit & sic cum castigata familia & priuata, in *Angliam* intrauit, videlicet, cum Comitibus duobus de *Alemannia*, qui tantum tres milites secum habebant. & ipse Rex cum octo militibus, & sua Regina & filio *Ædmundo*. Qui non fuerunt admissi, cùm ad litus peruenissent, in castro de *Douera*, nec etiam Rex *Angliæ*, quia nobiles *Angliæ* adhuc timebant aliquem nondum præstito Sacramento, ipsum castrum permittere intrare, quia est *Angliæ* repagulum principale. Rex autem applicanti occurrit, applaudens eidem vehementer. Et conuiuantes cum Archiepiscopo *Cantuariensi*, dies festiuos congaudentes alacriter peregerunt.

Rex Alemanniæ R. iurat assistere Magnatibus Angliæ.

IN crastino autem intrauerunt Magnates *Angliæ* capitulum *Cantuariense* ducentesque reuerenter Reges *Angliæ* & *Alemanniæ*, fecerunt apponi textum Euangelij super pulpitum. Astitit autem in medio Comes *Glouerniæ Richardus*, & vocauit palàm & reuerenter Comitem *Cornubiæ* ad se, non Regem *Alemanniæ*, sed nomine suo, *Richardus Comes Cornubiæ*. Qui obedienter accessit & reuerenter. Cui tale iusiurandum articulatim & apertè imposuit.

Iuramentum Regis Alemanniæ R.

HÆc audite vniuersi, quod hic iuro super sacrosancta Euangelia, quod ego Richardus, Comes Cornubiæ, fidelis ero & diligens, ad reformandum vobiscum regnum Angliæ, hactenus nimis malorum consilio deformatum. Eroque vester efficax adiutor, ad expellendum eiusdem Regni rebelles & perturbatores. Hoc que iuramentum seruabo inuiolabiliter, sub pœna amissionis omnium terrarum quas habeo in Anglia. Et cùm dixissent singuli, sufficit: satis obligatur ad fidelitatem: respondit Comes memoratus: Quia quandoque enormiter in tali casu lædebamur, & qui excommunicatus est semel, semper aquas feruidas expauescit, nequaquam adhuc tutus sum, quin satis parum fecerimus quod auertat omnipotens Dominus.

Rege Alemanniæ R. Londin. apto recedūt Magnates Aleman.

DIe verò purificationis beatæ *Mariæ* venerunt Reges & eorum Reginæ & nobilium *Angliæ* multitudo pariter *Londinum*. Quæ in aduentu tantorum Principum multipliciter, vt prædictum est, C mundata, honoribus multis & ornatibus variis, ciuitas resplenduit serenata. Quibus occurrebat aduentantibus, ciuium applaudens multitudo numerosa. Erat vtique adeò ciuitas populis repleta, quòd densis turbarum oppressionibus glomeratim ruentium platearum operiebantur pauimenta. Et quia fratres eius ipsum non sequentes, prout minatus est, & vt suspicatum est, & in partibus relinquebantur vltromarinis, gaudiis communiter exultare conabantur vehementioribus: mirantes tantum quamplurimum quòd *Alemanni* ita permiserunt eum in *Angliam* solutis adire habenis, vnà cum Regina & filio charissimis, quòd non saltem alterum eorum, quasi pro obside retinuissent, vel exinde quòd post se eos reliquerat, libentius & citius ad eos dominus & Princeps rediret. Sed in breui cœpit eiusdem fama minui, potestasque Regia inter *Anglos* mediocriter aut minimè formidari. Vnde nobiles *Alemanniæ* qui Regem suum hactenus in *Angliam* comitabantur, considerantes eum non tanti existere fauoris, & reuerentiæ per *Angliam*, quanta Regiam decuit dignitatem, recesserunt ab eo cum indignatione, repatriantes festinanter, & dicentes: Ex quo compatriotæ sui ipsum non venerantur, nos ipsum quomodo honoribus prosequemur? Habemus quod elegimus, thesaurum magis quàm thesaurantem, congregatum, non congregantem. Sed si de eo quod adhuc superest nobis fieret plena collatio, nobis penitus de persona nulla remanebit adoptatio. Cupiebant enim, sicut in maiori fecerunt parte, thesauri sui residuum sitienter exhaurire.

Parlamentum Lond. habitum.

IN octauis vero Purificationis, congregati sunt nobiles *Angliæ Londini*, prout inter se prius condixerant. Comes autem *Legriæ*, de cuius absentia diuturna tota condoluerat *Anglia*, nesciã quid ei in partibus contigisset transmarinis, ad concilium tunc venerat memoratum. Venit insuper ibidem quidam de secreto Regis *Francorum* consilio Decanus, videlicet *Bituricensis*. Vbi non modicè tractatum est de negotio inter duos Reges, scilicet *Franciæ* & *Angliæ* agitato: & quid in partibus transmarinis actum fuerit exinde & probatum. Vnde infra spatium temporis non prolixum, videlicet die sancti *Valentini*, formata est pax, & facta inter eos *Londini*: Si vtraque pars velit sine dissentione obseruare quod inter eorum nuntios speciales & solennes, vt posteà plenius in suo ordine dicetur, prælocutum fuerat, & determinatum.

Capti sunt [illegible] VV. de Sco.

EOdem anno, cùm immineret introitus Martij, capti sunt *Londini Walterus* de *Scotinny*, prin-

12 5

ci[p]alissimus & specialissimus consiliarius Comitis **A** *Glouerniæ* atque Senescallus. Suspectus enim habebatur de potione data eidem Comiti & fratri suo *Willielmo*, de qua infectus Comes, vix est à portis mortis ereptus: dictus verò *Willielmus* penitus est interemptus. Et quia anteà subtuta fuerat custodia fideiussorum, iam captus, ductus est in turrim *Londinensem* incarcerandus, & vinculis strictissimis mancipandus. Similiter W. de *Bussey* Senescallus, & principalis Consiliarius *Willielmi* de *Valentia* fratris Regis vterini. Cuius scelera si plenè describerentur, speciales exigerent tractatus. Qui hacte- **B** nus sub custodia fideiussorum tentus, captus est coram Iudicibus iudicandus. Et cùm non posset obiectis respondere, quia multis erat irretitus sceleribus, voluit ligamenta suæ Coifæ soluere, vt palàm monstraret tonsuram se habere clericalem, non est permissus, sed ex iussu Iudicum raptus est truculenter & impetuosè illinc trudendus, in carcere viliori cruciandus. Satelles verò eum arripiens, non per Coifæ ligamina, sed per guttur eum apprehendens, traxit ad carcerem, subsannansque **C** dixit: Si ego iniuriam tibi facio, quis tibi faciet iustitiam? Consueuerat enim dictus W. sic dicere querulis & iniuriam patientibus, qui ante eum iustitiam petituri frequenter apparuerant. Consueuit insuper illis multipliciter dicere: Dominus Rex vult, quicquid vult dominus meus W. de *Valentia*, sed non è conuerso. Et sic nec Regi, nec alicui Magnatum reuerentiam, imò nec alicui de populo iustitiam dignabatur exhibere, asserens quòd dominus suus talem à domino Rege obtinuerat libertatem, vt contra eum nec aliquid breue in Cancellaria impetraretur nec alicui, nisi ad libitum, læso de **D** quacunque offensa responderet. Cùm igitur ipse *Will* ad carcerem raptim traheretur, insultabant omnes subsannantes in eum pro intolerabili ipsius superbia, & tyrannide inexorabili & rapinis iniuriosis. Quas si longum esset dinumerare, vnam tamen ad alias intelligendas huic duximus paginæ annotare.

Detestabile factum W. de Bussey

Contigit quòd iuuenis quidam transitum faceret per quendam viculum in *Trumpinton*, & cùm oblatraret eum canis, vt eum compesceret lapidem incautè iactauit, qui lapis ex obliquo resi- **E** liens, vnam contriuit casu gallinam cuiusdam muliérculæ. Quod ipsa exiens vidit, & clamore querulo eleuato, multos vicinorum congregauit. Iuuenis autem hoc casu contigisse humiliter cum iuramento obtestans, pro gallina eius valorem, & in duplo amplius pro offensa rationabiliter offerebat: mulier autem improba, hæc omnia recusans vltioni incubuit vberiori. Quidam autem seruiens *Willielmi* de *Valentia* procax, & ex tanto domino cornua sumens, insontem arripuit iuuenem, & ar- **F** ctissimis vinculis incarcerauit constrictum, vbi infra paucos dies arctatus supra modum expirauit. Sacerdos autem aduocatis vicinis, cum de innocentia ipsius iuuenis, certificaretur, ipsum corpusculum super sterquilinium proiectum per biduum & fœtidum, in cœmiterio, factis vtcunque exequiis, tumulauit. Contigit autem vt post triduum, illuc transiret *Willielmus* de *Bussey*, audiens verò quæ facta fuerunt, iussit extrahi corpus à tumulo **G** fœtens quatriduanum & suspendi patibulo. Hæc verò omnia & his similia facta sunt sine iudicio, sed non sine vltione à Domino. Vxor autem mortui super hæc conquesta prosequitur mortuum, & Iudex iustissimus nequissimo nunc Iudici facta rependit in interitum.

W. de Hortuna missus in Scot. à Rege Angl.

Eodem vero anno circa Kal. Martii, rediit dominus W. de *Hortuna*, Monachus & Camerarius Ecclesiæ S. *Albani*, de remotissimis partibus *Scotiæ*, **A** qui longè antè, scilicet circa festum S. *Katherinæ*, anno eodem, de præcepto domini regis, & suorum prouisione consiliariorum, necnon & Abbatis sui beneuolentia, illuc itinera arripuit laboriosa. Negotia enim ardua, sed secreta Regi & Reginæ, ac *Scotiæ* Magnatibus, sibi iniuncta fuerant, ex parte Regis & Reginæ & Magnatibus *Angliæ* nuntianda. Qui cùm illuc veniret, Regem *Scotiæ* & Reginam, & regni Magnates ibi ad Parlamentum inuenit, prout desiderauit, congregatus. Exposita autem viæ suæ causa, ex parte domini Regis *Angliæ* & **B** Reginæ & Baronum, rogauit obnixius, ostendens literas credentię & fauoris, quatenus dominus Rex *Scotiæ* & Regina in *Angliam* venire non omitterent, audituri & tractaturi de his quę negotium arduum vrgentet expostulabant, & arcanum. Qui cùm multas contradictiones, ac impedimentorum opponerent obiectiones, tandem post varias disceptationes, diligenti insistens petitioni, eosdem ad hoc prudenter induxit, quod eorundem assensum pro desiderio impetrauit. Facientes enim illi literas **C** suas patentes communiter sigillatas tam sigillo Regis, quàm omnium Magnatum *Scotiæ*, ad Regem *Angliæ*, & totam communitatem, libenter annuerunt se voluntatem eorum facturos, dummodo se facerent Rex *Angliæ* & Magnates de scripto suo, sibi prius fideliter promisso securos. Facientes insuper domino regi *Angliæ* & reginæ ac Magnatibus terræ literas suas valdè commendatorias, de dicti W. diligentia circa negotium sibi iniunctum discreta & indefessa: statim post eius recessum, miserunt in *Angliam* nuntios suos solennes, videlicet Comitem de *Bochan*, magistrum *Willielmum* Can- **D** cellarium, & dominum . . *lan* hostiarium, super negotio præfato, plenius cum rege *Angliæ* & eius tractaturos consilio. Qui venientes, ac cum dicto W. qui præuenerat, colloquentes, nullam in publico super expeditione negotij erga regem & regni communitatem, reliquerunt redeuntes certificationem.

Obiit Thomas quondam Comes Flandriæ

Ipso quoque tempore, obiit *Thomas* quandoque Comes *Flandriæ*, qui tot millia marcarum à simplicitate Regis & Reginæ eorum secretis extorserat: quæ quasi semina in litoribus proiiciebantur, **E** sicut & alia multa, in regni læsionem & damnum, multoties alienigenis dispergebantur rapienda. Hic etiam sine causa Ecclesiam beati lædens *Albani*, enormiter damnificauit, dum discordiam inter eam & Regem impudenter seminauit. In partibus igitur vltramarinis, vt dicitur potionatus, ab hac præsenti luce fructum viarum suarum migrauit collecturus.

Nuntii destinati ad Parlamentum regis Francus.

Circa verò Kalend. Aprilis, ex præcepto & consilio domini Regis *Angliæ*, & totius Baronagij **F** arripuerunt iter transmarinum ad Parlamentum magnum Regis *Francorum* tenendum in *Francia*, pro pluribus arduis negotiis, regna *Franciæ* & *Angliæ* contingentibus: Comites de *Clare*, & de *Legra*, *Iohannes Mansel*, *Petrus* de *Sabaudia*, & *Robertus Walerandus*. Deferentes secum chartam domini regis *Angliæ*, de resignatione *Normanniæ*, & literas de credentia, ad componendum cum Rege *Francorum* & eius consilio, super negotiis inter eosdem **G** Reges & eorum regna, iam diu agitatis. Et vt pacta præcedentia, prout præloeutum fuerat, inter eorundem nuntios speciales & peritissimos solida permaneant & inconcutienda. Sed quia ob eorundem nuntiorum dispersionem, quid super hoc actum est, in publico non profertur, nulla exinde certitudo scripturæ adhuc commendatur.

Fratres Prædicat. occupant ouili

Temporeque eodem, collata domo quadam cum mansione pertinente eidem in *Dunstaplo*

1259.

charitatiuè fratribus *Prædicatoribus*, quidam se ex eis instanter ingesserunt in eundem secretius, in enorme nocumentum Prioris & Conuentus de *Dunstaple*. Exemplo edocti fratrum *Minorum*, qui apud sanctum *Ædmundum* mansionem malo grato Abbatis & Conuentus eiusdem loci adepti, in non minimam illius domus læsionem domicilia adeò sumptuosa construxerant, vt in oculis intuentium tot sumptus tam subito effusi à pauperibus fratribus, paupertatem voluntariam professis, admirationem suscitarent. Memorati igitur fratres, repentino & clandestino impetu arcam erexerunt, & solenniter non expectata quacunque licentia, diuina celebrarunt ibidem. Animabant enim ipsos quæcunque voluerunt adepta priuilegia, & protectio Cardinalis fratris *Hugonis* non minima. Qui de die in diem ædificantes, collatis sibi à quamplurimis locis circumiacentibus, de quibus Prior & Conuentus redditus debent percipere in magnum eiusdem domus detrimentum, in breui satagunt ampliare. Et quantum ipsi in ædificiis & spatiis latioribus augmentantur, tanto Prior & Conuentus in bonis suis & iuribus angustiantur: quia redditibus, quos à mesuagiis fratribus collatis receperant, sibi nunc pereunt: & oblationes, quæ eis dari consueuerant, fratres iam nouiter venientes prædicationibus suis vrgentibus, funditus vsurpant.

Obiit Comitissa Bon.

IPso quoque anno, prima videlicet quindena quadragesimæ, obiit Comitissa *Bononiæ*: per cuius tyrannidem tot millia hominum, paucis annis iam elapsis, interfecti occubuerunt, fructus viarum suarum, quos promeruit, collectura.

Duo Senatores Romæ creati oppugnant tertium.

TVnc temporis, dissipatis & prostratis turribus vrbis *Romanæ*, congregati sunt cum indignatione & furore *Romani*, creantes sibi nouos Senatores duos, qui, conflantes copiosum exercitum de mediocribus *Romanis*, insurrexerunt in Senatorem nuper creatum, scilicet auunculum *Brancaleonis* & ipsum in quodam castro *Romæ* obsiderunt, vt captum in frusta detruncarent. Ipse tamen confidens de iuramento sibi facto fidelitatis, & de obsidibus, quos ipse Senator habuit in sua ciuitate, vnde erat oriundus, scilicet *Bononia*, se strenuè defendit, ne à Nobilitate sui nepotis & prædecessoris, deuiaret retrocedens. Et sic à semetipsa corrosa est *Roma*, & in se magna ex parte consumpta.

Discordia orta ex tribus Vniuersitatibus.

EAdem quadragesima orta est *Oxoniis* & *Cantabrigiæ* discordia grauissima, eò quòd vnum reum mortis, & carceri addictum, vinculis ruptis, & effracto carcere, clerici violenter rapuerunt, & in Ecclesiam traxerunt protegendum in eadem. Vniuersitas insuper *Parisiaca* per *Prædicatores* & *Minores* non mediocriter est perturbata. Tot autem ordines exorti sunt, quod hi hos, & è conuerso supplantant: nec sufficit, vt consueuit, populus eos plebeius eleemosynis sustentare.

Dissentio inter Comites Gloucerniæ & Legriæ.

IPsis quoque temporibus, dum Parlamento suspenso statuta salubria prouiderentur cum diligentia, orta sunt verba contumeliosa inter Comites *Glouerniæ* & *Legriæ*, ita quod Comes *Legriæ* commotus in iram, ob alterum Comitem in eorum proposito communi fluctuantem, huiusmodi verba proferret. Non curo viuere vel conuersari inter homines tam mutabiles & fallaces. Hæc enim nos compromisimus & coniurauimus, de quibus tractamus. Et vos Domine Comes *Glouerniæ*, quanto omnibus es eminentior, tanto statutis salubribus es obligatior: & sic in breui recessit ab *Anglia*. Quod cùm Comes *Herefordiæ*, & alij nobiles & sui compares, audierunt, significauerunt Comiti *Glouerniæ*, quod per eum elongatus Comes *Legriæ* quàm citius reuocaretur, & suis astaret consortibus mitigatus, nullatenus talibus iniuriis lacessitus. Ipse etiam Comes *Glouerniæ* suis fideliter statutis & iuramentis prosequendo, ea adquiesceret, & iuxta ea per terras suas emendanda corrigeret. Sin autem, ipsum Comitem *Glouerniæ* insimulationis hostiliter impeterent. Quo audito, dictus Comes sibi timens, misit *Heruuenum* Senescallum per totas terras suas, vt ius teneretur statutum & compromissum, & iuxta formam promissionis nouæ vniuersa fiant sine dilatione, & sic pro parte maxima extitit tempestas mitigata. Et licet Comes *Legriæ* adhuc in partibus remanserit transmarinis, propter huiusmodi tamen correctionem, de eiusdem reditu iocundiori fiduciam conceperunt firmiorem. 1259.

Pax inter reges Franc. & Angl. impedita.

PAx autem prælocuta inter Reges *Franciæ* & *Angliæ*, mediantibus nuntiis solennibus, magnis, & multis, quorum nomina prænotantur, cùm in promptu fuisse crederetur, impedimentum cepit inopinatum. Comitissa enim *Legriæ*, suam partem de *Normannia*, quam Rex *Angl.* debuit, iuxta pactum eorum, Regi *Franciæ* resignare, nequaquam quietam concessit: vnde Comes *Glouerniæ*, Comiti *Legriæ* verba improperauit iaculando inhonesta. Sed & Comes *Legriæ* aculeatis verbis verba retundebat. vnde ferè cruentum initum fuerat certamen. Sed ne *Franci* inde gauderent, communibus amicis refrænabantur. Et sic vacui, infecto negotio cachinnantibus *Francis* redierunt.

Templar. & Hospit. pugna.

TEmpore quoque sub eodem, *Templarij* fratres de S. *Lazaro* & S. *Thoma*, *Aconenses Hospital.* etiam sui comprouinciales, necnon & alij, veluti *Ianuenses*, & *Pisani*, in *Terra sancta* dissidentes, quos habere consueuit legitimos Ecclesia defensores, pacis tunc & sui destructores, necnon cruentissimi eiusdem extiterunt exterminatores. *Hospitalarij* nanque, dissensione quadam inter eos lethaliter suscitata vnanimiter in *Templarios* insurgentes, quàm maxima sui parte prostrata, eosdem, vt dicitur, funditus peremerunt: ita vt vix vno ex parte *Templariorum* quamplurimis vero ex *Hospitalariis* vt dicitur, superstitibus, nunquam inter *Christianos*, maximè religiosos, talis aut tantus miserabilis fuisse dicebatur interitus. Vnde omnes citra manentes *Templarij*, coadunato vrgentur consilio, vniuersis fratribus sui ordinis, per domos suas vbiq; diffusas commorantibus, significauerunt, vt dicebatur, festinanter, quatenus omni dilatione & excusatione remota, custodibus vnicuique domui necessariis deputatis, omnes inuicem ibidem concurrant: tum propter domorum suarum in partibus *Aconensibus* vacuatarum, destructis fratribus infinitis, aliquantulam restaurationem tum propter vltionem horribilē hostiliter in *Hospitalarios* retribuendam. Vnde vehementer per gyrum formidabatur, quòd nisi Omnipotens mitigationem immisceat, *Christianorum* pax & stabilitas magna ex parte, ob eorundem furorem intolerabilem deperisset.

Papa procurat clam Imperium Comiti n. onoscente in Anglia.

INterim dum Rex *Alemanniæ* in pace in *Anglia* moraretur, paratum est iter eidem ad Imperium liberè recipiendum. Dominus autem Papa hoc scilicet sub silentio callidè procurauit, ne manifestus videretur fuisse Regis *Hispaniæ* aduersarius. Rex autem *Alemanniæ*, vt se thesauris præmuniret abundantius, adhuc in *Anglia* quasi latitando, expectabat quietius. Magnates enim *Angliæ* statutis, quæ inceperant, salubriter intendebant, parum aut nihil de prædicti Regis mota vel motione solliciti: sed ad malas consuetudines, iniurias, & corruptelas, amodò delendas, omnino assidui & confœderati.

E[illegible] ... ite Sole Cancrum facta est hominum [illegible] ... itia & mortalitas inopinata, ita quòd vbique [illegible]rientibus quamplurimis locis aliis omnibus, tantummodo *Parisius* plusquam millia hominum sepulchris commendabantur. Oleum etenim, vinum, & annona corrumpebantur. Et quia mortis romphea nulli parcens, nunc hunc, nunc illum consumit, æquanimiter egenum & diuitem rapiendo, obiit in illa peste mortifera dominus *Fulco Londinensis* Episcopus. Vir quidem nobilis & magnæ generositatis: & nisi paulò antè in communi eorum prouisione titubasset totius Regni anchora & clypeus stabilitatis & defensionis. Qui tandem vt pastor Ecclesiæ & pater egregius, die S. *Vrbani* in Ecclesia S. *Pauli Londini* solemniter est tomulatus.

Damnatur VV de Scotenny.

SEptimana verò eadem *VValterus* de *Scotenny*, quondam Senescallus Comitis *Glouerniæ* præcipuus, de potione mortifera, vt prædictum est, diffamatus, captus, & diro carceri mancipatus, in Comitatibus tribus, sed præcipuè *VVintoniæ*, se posuit discutiendum. Sed, quod lachrymosum est & dicere & audire, à quo maiorem liberationis sperabat fiduciam, ab eo celeriorem passus est veridicam damnationem. Requisiti verò à Iudicibus, qualiter hoc verius ita iudicialiter profitendo cognoscerent, responderunt: Quoniam nunquam sciuimus aut audiuimus dictum W. de *Valentia*, aut aliquem fratrum suorum, eidem *VValtero* in aliquo debitorem fuisse. 1259. Sed bene & veraciter nouimus, eundem *VValterum* à prædicto *VVillielmo* maximam nuper suscepisse pecuniæ quantitatem. Hoc melius arbitrantes remunerari eidem, ob potionem domino suo Comiti, & W. de *Clare* fratri eius, multisque aliis per eum, vt prædictum est, porrectam, ad eorundem exulantium vltionem refundendam, quàm ob aliquod aliud debitum inter eos præhabitum aut excogitatum. Et ob hoc verius, quod *VVillielmus* de *Clare* sentiens se intoxicatum, & morti proximum dixit in propatulo, quòd scirent omnes sine dubio, se per *VValterum* de *Scotenny* mortis traditum voracitati. Quibus auditis, de proditione huiusmodi ita conuictus iudicialiter, est *VVintoniam* tractus, & in patibulo horribiliter suspensus.

ANIMADVERSIO.

SCiendum est, quòd hucusque perscripsit venerabilis vir frater Matthæus Parisiensis, *& licet manus in stylo varietur, modo tamen compositionis eodem seruato, eidem totum ascribitur. Quod autem à modo appositum est, & prosequutum, cuidam altero fratri sit ascribendum, qui tanti prædecessoris opera præsumens aggredi, indignè prosecuturus, cùm non sit eiusdem dignus corrigiam soluere calceamenti, pagina non meruit nomine tenus annotari.*

1260.

Iustitiarij Herefordia repulsi.

EO tempore Iustitiarij regis *Angliæ*, qui dicuntur Itinerantes missi sunt *Herefordiam*, pro suo officio exequeodo, qui non sunt admissi, allegantibus maioribus illarum partium ipsos contra formam prouisionum nuper *Oxoniæ* factarum venisse, & sic infecto negocio redierunt.

Florentinorum clades.

SVb eisdem diebus *Florentini* coadunati vt ciuitatem *Senensem* destruerent, à militibus *Manfredi*, & *Iordano* Comite, qui partem fouit *Manfredi*, vincuntur, captaque eorum ciuitate, & in parte destructa, ipsi dominio subiiciuntur *Senensium* & *Manfredi*.

Bellum Hungaricum.

PEr illud tempus bellum graue commissom est inter Reges *Hungariæ* & *Bohemiæ*, pro quibusdam terris; in quo fugientibus *Hungaris*, plurimi ex eis occiduntur gladio, sed mutuò plures submerguntur in fluuium, quem transire oportuit fugientes. Itaque Rege *Bohemiæ* instante regnum *Hungariæ*, Rex *Hungariæ* terras vsurpatas restituens, pacem fecit, & mediante matrimonio amicitias in futurum firmauit.

Pictauienses eiiciuntur ex Ang.

EO tempore *Simon* de *monte forti*, Comes *Leycestriæ*, *Richardus* de *Clara*, Comes *Glouerniæ*, *Nicolaus filius Iohannis*, *Iohannes filius Galfridi*, multique Nobiles ipsis adhærentes, conuenerunt *Oxoniis* equis & armis sufficienter instructi, finaliter statuentes in animo, aut mori pro pace patriæ, aut pacis eliminare à patria turbatores. Conuenerant & *E*[illegible]*merus Wintoniensis* Electus, *Willielmus* de *Valentia*, cæterique *Pictauienses* & extranei ad locum supradictum stipati magna caterua satellitum & fautorum. [S]ed quoniam Domini vellent eos vocare ad standum iudicio pro suis nequam factis, simul & communiter iurandum cum eis, ad obseruandum prouisiones, pro vtilitate regni factas, & ipsi cernerent se tantæ virtuti impares, subire iudicium formidantes, noctu fugerunt ad castrum de *Winneseya*, quos Barones insequentes, castrum reddere, & regnum exire illico compulerunt.

Accusantur Pictauienses coram Papa.

IGitur Magnates metuentes si Electus *Wintoniensis Romam* perueniret, & data pecunia suam promotionem procuraret, & sic efficacior foret ad nocendum, miserunt quatuor Milites, satis facundos, qui Epistolam sigillis suis firmatam Papæ & Cardinalibus exhiberent. In qua continebantur facinora, quæ perpetrauerant prædictus *Electus* & fratres eius, de homicidiis, rapinis, iniuriis, & oppressionibus variis, quibus populum afflixerant & atriuerant regionis

Anglia liberatur ad tempus ab exactoribus Romanis.

MAndauerunt insuper dicti Magnates viris religiosis, qui tenebant ad firmam Ecclesias *Romanorum*, ne de firmis eorum eis responderent, sed pictas firmas & redditus darent suis procuratoribus, die & loco per Barones assignatis. Quòd si aliter facerent, sua incendio subiacerent, & nihilominus periculum, quod *Romanis* parabatur, ipsi in personis suis sentirent. Idem mandatum dederunt Episcopis ne quisquam de *Romanis* & eorum redditibus interponeret, sub pœna primitus intentata. Hac prouisione Baronum, quieuit *Anglia* ab exactoribus fere per triennium, donec idem *Simon* de *Monte forti* morte succubuit, martyrio, prout creditur, coronatus

Rex includit se fortiter in Turri Londinensi.

ANno gratiæ M. CCLXI. qui est annus regni Regis *Henrici* à conquestu tertii xlv. fuit Rex ad Natale *Londini*, in turri cum Regina. Auersus est autem quorundam nequam consiliis à pacto, quod fecerat cum Magnatibus, & palam suam iniquitatem & iracundiam prodere cogitabat. Idcirco se inclusit in Turri, & thesaurum ibi depositum ab antiquo, diruptis seris consumendum dispersit. Conduxit insuper operarios, qui eandem turrim reparararent, & firmarent, in locis maximè opportunis. Mandauit præterea ciuitatem *Londinum* seris & clausuris muniri per gyrum. Coouocatisque singulis de ciuitate à duodecim annis, & suprà, fecit omoes iurare de fidelitate sibi seruanda, clamante Præcone, vt quotquot vellent Regi militare, aduenirent alacriter illius sustinendi pecunia. His auditis Barones vndique confluebant, cum magna virtute bellatorum: & hospitati sunt extra muros, hospitio intra ciuitatem illis penitus denegato.

1261.

Legatio Baronum ad regem.

EO tempore impetrata fuit palam litera de absolutione Regia & *Eduuardi* filii sui, super iuramentis præstitis, prout diximus. Sed *Eduuardus* illam absolutionem noluit acceptare Rege in pertinacia persistente. Audientes Magnates regem taliter absolutum, missis nunciis rogabant humiliter, vt communiter præstitum iuramentum inuiolabiliter obseruare vellet: & si quid displiceret, eisdem ostenderet ad emendandum. Qui nequaquam acquiescens durè & minaciter respondit, dicens, quòd eis à conuentione deficientibus, non ampliùs adquiesceret; sed vnusquisque deinceps propriis defensionibus prouideret. Tandem quibusdam mediantibus, eo res perducta est, vt duo eligerentur, vnus pro parte regis, alter pro parte Baronum, qui tertium sibi assumerent; & auditis hinc inde querelis vtrobique pacem stabilem prouiderent. Sed præsens negotium vsque ad aduentum *Eduuardi* qui tunc in transmarinis agebar, conceditur differendum.

Coniuratio contra malos Consiliarios Regis.

EDuuardus hæc audiens in remotis, ne pax per suam absentiam differretur, confestim repatriauit, ducens secum *Willielmum* de *Valentia*, de regno nuper eliminatum; qui tunc ingressum obtinere non potuit donec præstitisset iuramentum, quòd Baronum prouisioni in omnibus obediret, & querelis contra eum deponendis, si necesse foret, humiliter respoodcret. Quum autem venisset *Eduuardus*, & de vanis Regis consiliis fuisset edoctus, iratus valdè, à patris absentauit se conspectibus, adhærens Baronibus in hac parte, prout iurauerat; fitque coniuratio inter eos, quòd malos consiliarios & eorum fautores adquirerent, & à Rege pro viribus elongarent. Quod Rex præsentiens, confestim infra turrim *Londinensem* cum suis consiliariis se recepit: *Eduuardo* filio suo cum Magnatibus foris remanente.

Imper. Balduinus Constantinopolitanus eiicitur.

EO anno *Baldeuuinus Græcorum* Imperator, per *Græcos* & auxilium *Ianuensium*, & *Venetorum*, cum *Francis* expellitur & *Latinis*. Et sic *Græci*, recuperato Regno, Imperio quendam sibi præficiunt, quem *Palæologum* appellabant: *Baldeuuinus* verò fugiens, exul in *Galliis* morabatur.

Anni conclusio.

TRansiit annus iste *Angliæ* formidolosus, Regi & Baronibus inquietus, *Græcis* lætus, *Latinis* inuisus; frugifer, & mediocriter temperatus.

Rex Angliæ extra turrim Lond. prodit.

ANno gratiæ M. CCLXII. qui est annus Regis *Henrici* quadragesimus sextus, fuit idem Rex ad Natale in turri *Londinensi* cum Regina, & consiliariis sibi nec vtilibus, nec fidis. Qui timentes sibi vim inferri, præmunierunt se, & intra turris claustra receperunt. Sed tandem interueniente Regina, vix quibusdam concordati Magnatibus, in pacis amplexibus inuicem sunt suscepti. Quo facto, Dominus rex audacius se extra turrim exposuit, & Domino *Iohanne Mansel* in turri dimisso, versus Doueram properauit, & castellum intrauit: aditu nec sibi negato, nec oblato. Et tunc primo Rex se sensit falsis deceptionibus circumuentum, quum videret castellum illud Baronum

1263.

custodia tam diligenter custoditum, tam facilè eius ingressui patefactum. Rex autem commendauit illius castri custodiam *E. de Waleran*, & ad castellum de *Roffa* properauit, & quædam alia: & vbique liberum inuenit introitum & exitum iuxta vota.

Rex palam resilit a iuramento, freto absolutione Papæ.

EO tempore, Rex concepta seruitute, decreuit palam à iuramentu resilire; tanquam absolutus à papa ab eo, quod fecerat, sacramento. Circuiuit igitur audacter per ciuitates & castella, volens eorum & totius Regni plenè possidere domi- B nia; animatus quàm maximè, quòd Rex *Franciæ* vna cum suis Magnatibus nuper promiserat sibi se velle succurrere manu forti. Veniens ergo *Wintoniam*, Iustitiarium & Cancellarium, nuper institutos à Baronagio, suis priuauit officiis, & nouos creauit pro suo beneplacito voluntatis. Quo audito, Barones communiti armis atque viribus *Wintoniam* properabant. *Iohannes Mansel* hæc præsentiens, Regem clam adiit, & de periculo satis docuit; atque ad turrim *Londinensem* redire compulit festinanter. Transit annus iste frugifer satis & C fructifer, fallax Anglicis & fraudulentus.

Rex & proceres Ang. se submittunt ordinationi regis Franciæ.

ANno Gratiæ M. CCLXIII. qui est annus regni Regis *Henrici* à conquæstu, tertij, quadragesimus septimus, fuit Rex ad Natale cum Regina suisque consiliariis in Turri *Londinensi*. Quo tempore elaboratum est, tam à Regni *Angliæ* pontificibus quàm prælatis regni *Franciæ*, vt pax reformaretur inter Regem *Angliæ* & Barones. Ventumque est ad illud, vt Rex & proceres se submitterent ordinationi Regis *Franciæ*, in præmissis prouisionibus *Oxoniæ*. Necnon pro deprædationibus D & damnis, vtrobique illatis.

Rex Franciæ dat sententiam contra Barones Angliæ.

IGitur in crastino sancti *Vincentij* congregato *Ambianis* populo penè innumerabili, Rex *Franciæ Lodouicus* coram Episcop. & Comitibus, aliisque *Francorum* proceribus solenniter dixit sententiam pro Rege *Angliæ* contra Barones: Statutis *Oxoniæ*, prouisionibus, ordinationibus, ac obligationibus penitus annullatis. Hoc excepto, quòd antiquæ chartæ regis *Iohannis Angliæ*, vniuersitati concessæ, per illam sententiam in nullo intendebat penitus derogare. Quæ quidem exceptio, Comitem *Leicestriæ* & cæteros, qui habe- E bant sensus exercitatos, compulit in proposito tenere firmiter Statuta *Oxoniæ*, quæ fundata fuerant super illam chartam. Hoc tempore princeps *Walliæ Lewlinus*, Regis *Angliæ* aduersarius, fecit cædes & rapinas in terris *Eduuardi* filii Regis *Henrici*.

Redit Rex cum suis à parlamento Franciæ.

EO tempore redierunt à *Francia*, qui parlamento regis *Franciæ* interfuerant, Rex videli- F cet *Angliæ Henricus*, & Regina *Elienora*, Archiepisc. *Cant. Bonifacius Petrus Herefordensis* Episc. *Iohannes Mansel*, qui Baronibus mala quanta potuerunt, non cessabant machinari. Ab eo autem tempore, factus est nouissimus error peior priore. Nempe multi Magnates à fidelitate Comitis *Leicestriæ*, qui pro iustitia decertabat, penitus recesserunt. *Henricus* filius Regis *Alemanniæ*, accepto honore de *Tikhel*, à Domino *Eduuardo* Regis filio sibi collato, accessit ad Consulem, dicens ei: Domine Comes, contra patrem meum Regem *Alemanniæ*, & auunculum meum Regem *Angliæ*, G & affines meos non possum vlterius militare. Cum vestra ergo beneuolentia licentiatus à vobis recedo: verumtamen contra vos nunquam arma portabo. Cui Consul hilariter respondens, ait: Domine *Henrice*, non propter arma vestra contristor, sed propter inconstantiam quam in vobis cerno. Ite ergo & cum armis vestris redite, quoniam ea nullatenus pertimesco. Eo tempore *Rogerus* de

A *Leiberne*, *Iohannes* de *Vallibus*, *Hamo le Estraunge*, & plures alii muneribus excæcati, à fidelitate, quam Baronibus in commune iurauerant, recesserunt. 1264.

Rogerus de mortuo mari Barones infestat.

EO tempore *Rogerus* de *mortuo mari*, fautor partis Regiæ, insurrexit contra Comitem *Simonem*, & terras ipsius ac prædia deprædabatur. Consul autem iam sibi in amicitia copulato *Lewelino* Principe *Walliæ*, præclarum illuc misit exercitum, qui terras dicti *Rogeri* inuasit, destruxit, & B combussit. Eo tempore *Eduuardus* castra *Humfridi* de *Bone*, videlicet *Hay*, & *Huntingdon* obsedit & cepit. Cepit etiam castrum de *Breknoke*, & vniuersa dicto *Rogero* tradidit custodienda. Per illud tempus *Robertus* de *Ferrariis*, Comes de *Derby*, fidus nec Regi nec Baronibus, quasi non in Baronum numero, multa mala fecit. Ducens nempe fortem exercitum *Wigorniam* cepit, & intrauit, & *Iudaismum* euertit. ibidem religiosos passim cum sæcularibus prædabatur, parca regis destruxit, & alia plura mala perpetrauit, vnde posteà accusatus C capitur, & *Londini* carceri mancipatur. Eo tempore, *Eduuardus* Regis filius, astutè cepit *Glocestriam* cum castello, & in odium Baronum, compulit eos redimere villam pro mille libris.

Acta Baronum.

ANno Gratiæ M. CCLXIV. qui est annus regni Regis *Henrici*. à conquæstu tertii, quadragesimus octauus, fuit rex ad Natale *Londini* cum regina, & Rege *Alemanniæ Richardo*, aliisque multis. Eo tempore *Simon* de *Monteforti*, Baronum capitaneus, prædabatur bona regi adhærentium, & præcipuè eorum qui Reginæ attinentes D per eam introducti fuerant in *Angliam*, quos alienigenas appellabant. Quidam vero de parte Baronum ceperunt Episc. *Herefordens.* in Ecclesia sua cathedrali, vocatum *Petrum*, natione *Burgundum*, & duxerunt ad castellum de *Ordeleya*, thesaurum suum inter se pariliter diuidentes. Deinde Duce *Simone* de *Monteforti* progreditur exercitus versus *Glouerniam*, & obsedit castrum per dies quatuor: capiuntque cum exiguo labore custodem illius castri *Mathiam* de *Resille* alienigenam; sed profectò strenuum militem & audacem. Qui ductus est ad Episcopum, similiter custodiæ mancipandus. Deinde processit exercitus ad *Wigorniam* E & *Burgiam* siue *Salopiam*, & eas leui negotio redditas, intrauerunt. Deinde proficiscitur Comes ad partes regni australes, cum Baronum exercitu. Qui insulam *Eliensium* intrauerunt in manu robusta, & totam illam patriam subiugauerunt. Rex & Regina per id tempus *Londini* morabantur. *Iohannes Maunsel* per id tempus clericus, quo non erat, vt dicebatur, in toto orbe ditior, Regis & F Reginæ Consiliarius specialissimus, timens Baronum sæuitiam, fugit à turre latenter. Eo tempore, captus est per regios satellites *Henricus* filius Regis *Alemanniæ*, qui fauit parti Comitis & Baronum. Interea *Eduuardus* regis filius, veniens de partibus transmarinis, muniuit castrum de *Wendelesbores*, copiis militaribus alienigenarum, quos secum adduxerat paulo ante.

Concordia cita subito fracta.

REx autem timens ne per Baronum exercitum in turri arctaretur, mediantibus viris timoratis, paci Baronum acquieuit ad tempus, & prouisiones *Oxoniæ* seruare promisit. Regina verò, fœ- G minea malitia instigata, quantum potuit contradixit. Quamobrem quum se transferre vellet ad castrum de *Windelesbores* per flumen *Tamisim*, & scapham ascendisset, multitudo ciuitatis plebeia, ad pontem sub quo transitura erat congregata, in eam conuicia & maledicta confuso clamore congessit, & iactu luti atque lapidum ad turrim reuerti coëgit. Forma pacis inter regem, Comitem & Barones

Barones

Barones istis conditionibus includebatur. Vt in A primis *Henricus* regis *Alemanniæ* filius, de custodia liberaretur, vt castra Regis omnia per totam *Angliam* Baronum custodiæ traderentur. Vt prouisiones *Oxoniæ* inuiolabiliter obseruarentur. Vt omnes alienigenæ infra certum tempus regnum euacuarent. Exceptis his, quorum moram fidelem de regno vnanimi assensu acceptarent, vt indigenæ regno fideles & vtiles, negotia regni de extero sub rege disponerent.

Castrum de Vvindelesbores munitur.

HIs ita peractis, post pusillum, non obstantibus pactis, promissionibus, sacramentis, Mi- B lites quidam de parte regis, castrum de *Windelesbores* munierunt victualibus multis & armis. *Edwardus* verò Regis filius eo tempore ad castrum *Bristolliæ* venit, vbi inter milites suos & villanos suborta discordia, villani paraverunt obsidionem ponere circa castrum. Quod petrimescens *Edwardus*, *Walterum Wigorniensem* Episc. qui partem Baronum fouit, accersiri fecit, vt io eius conductu patris curiam adire posset securus, spondens se patri & eius consilio, ad ea quæ pacis erant, efficaciter suadere. Profectus igitur eum Episcopo, quum appropinquaret castro de *Windelesbores* in- C gressus est illud. Quod suspectum habens, Episcopus malè tulit.

Castrum de Vvindelesbores Comiti S. redditur.

ADerat tunc Comes *Simon*, volens castrum obsidere, cui occurrit *Edwardus* circa villam de *Kyngestone*, offerens pacis tractatum eidem. Sed Comes fretus consilio præfati *Walteri* Episcopi, *Edwardum* suo frustratum proposito, & tedire volentem, prohibuit, & detinuit. Sicque redditum est castrum de *Windelesbores* Comiti, concessa custodibus eius ad recedendum cum suis omnibus quo volebant libera facultate. Alienigenis autem & volentibus trans mare redi- D re, saluus datur conductus. Eo tempore *Lewelinus* princeps *Walliæ*, Comiti *Simoni* confœderatus, Comitatum *Lestriæ* & *Marchiam* eius intetim deuastauit, duoque castra *Edwardi*, *Diffard* & *Gannok* diruens, ad solum complanauit. Post hæc, Parlamentum *Londini* conuocatur. In quo dum multi qui parti Comitis priùs adhæserant, ad partem se regiam contulerunt. Inter quos præcipuus erat *Henricus* de *Alemannia*, *Richardi* regis *Alemannorum* de prima vxore filius. Potestas Regia E cœpit aliquantulum respirare. Denique Rex *Doueriam* accedens; satagit castrum illud de manu Comitis extorquere, sed frustratus intento, de cessit.

Papa Vrbanus Regnum Siciliæ Comiti Carolo confert.

CArolus Comes, in perpetuum vrbis *Romanæ* eligitur Senatorem. Cui Papa *Vrbanus* regnum *Siciliæ*, vsque ad quartum hæredem contulit, eo pacto vt illud auferret *Manfredo*. Eo tempore *Henricus* Rex, *Oxoniam* veniens personali- F ter orationis gratia, sanctam redut *Fredesuuidam*, quod nullus regum *Angliæ* ante ipsum audere præsumpsit, non veritus superstitiosam opinionem illorum, qui putant illicitum *Anglorum* regibus villam intrare, vltionem in illos virgine exercente. Ad quem quum aduenisset filius eius *Edwardus*, coadunato exercitu disposuit Barones in manu valida propulsare. Eiecit primò clerum de *Oxonia*, & interim *Londinenses* Iustitiarios regis, & Barones de scaccario capientes, carceri mancipa- G ront. Rex verò habens secum illustres principes, *Richardum* germanum suum regem *Alemanniæ*, ac filium suum *Edwardum*, *Vvillielmum* de *Valentia*, fratrem vterinum, clarissimos quoque milites, *Iohannem Comyn* de *Scotia*, cum multitudine *Scotorum*, *Iohannem* de *Baliol*, Dominum *Galwidiæ*, *Robertum* de *Brus*, Dominum *Ralliæ*, *Rogerum* de *Clifforde*, *Philippum Marinium*, *Iohannem* de *Vallibus*, *Rogerum* de *Leyburne*, *Henricum* de *Percy*, *Philippum* de *Basset*, *Rogerum* de *mortuo mari*, cum exercitu progrediens, villam *Northamton* obsedit. Quam dominica in passione, fracto muro, intrauit, cœpitque in illa milites vexilliferos quindecim. Videlicet *Simonem* iuniorem, *VVillielmum* de *Ferrariis*, *Petrum* de *monte forti*, *Baldewinum VVake*, *Adam* de *nouo Mercato*, *Rogerum Bertrandi*, *Simonem filium Simonis*, qui primò vexillum contra Regem erexerat. *Beringarium* de *VVaternilla*, *Hugonem Gubion*, *Thomam Maunsel*, *Rogerum Boteleyn*, *Nicolaum VVake*, *Rob. t.* de *Newneincon*, *Phi.* de *Driebi*, *Grimbaldum Paunsenont*: quos omnes transmisit ad diuersa castra, sub arcta custodia conseruandos. Capti sunt insuper milites minoris gradus circiter quadraginta, scutiferique non pauci.

Acta Regis & Baronum.

PErrexit inde Rex versus *Notingham*, Manetia Baronum, vbique tam incendio, quàm gladio vastans, auctusque est regalium numerus vehementer. Comes *Simon* his auditis, pergit *Londinum*, & paratis machinis, decreuit expugnare vrbem *Roffensem* quam Comes *Iohannes* de *VVarenna* tunc tenuit, & defendit. Cuius quum portam primam, vna cum ponte cepissent, *Simoni* & suis nuntiatum est, Regem venire *Londinum*: propter quod omissa obsidione, in eius occursum celeriter redierunt. Rex autem declinans à ciuitate *Londinensi*, cepit castrum de *Kyngestone* quod erat Comitis *Glouerniæ*, protectusque *Roffam*, quosdam qui in obsidione remanserant, fugauit, plurimis interfectis. Deinde cepit castrum de *Tunbridge*, & in eo *Glouerniæ* omittissam. Quam tamen libetam abire permisit, relictaque ad custodiam militia competenti, perrexit *VVinchelesieam*, vbi *Portnenses* ad pacem recepit: vltraque profectus, peruenit vsque *Lewes*. Receptusque est ipse in Prioratu, & filius in castro, vbi dum esset, scripserunt ei Barones literas huius tenoris.

Literæ Baronum ad Regem Angliæ.

EXcellentissimo Domino suo *Henrico*, Dei gratia illustri regi *Angliæ*, Domino *Hyberniæ*, Duci *Aquitaniæ*, Barones & alii fideles sui, Sacramentum & fidelitatem Deo, & sibi obseruare volentes, salutem & debitum cum honore & reuerentia famulatum. Quum per plurima experimenta liqueat, quod quidam vobis assistentes, multa de nobis mendacia vestræ dominationi ingesserunt, mala quantum possunt, non solum nobis, sed etiam vobis & toti regno vestro intentantes. Nouerit excellentia vestra, quod salutem sanitatemque corporis vestri, totis viribus & fidelitate vobis debita, volumus obseruare, inimicos non solùm nostros, sed etiam vestros, & totius regni vestri iuxta posse grauare proponentes, illis, si placet, supra adictis, non credatis. Nos vero fideles vestri semper inueniemur, & nos Comes *Leicestriæ*, & *Gilbertus* de *Clara*, ad petitionem aliorum pro nobis ipsis signa opposuimus. Datum, &c. Hanc Epistolam contemnens rex, ad bellum totis affectibus ardescit; rescribens eis hanc literam diffiduciationis, sub hac forma.

Responsio Regis ad præmissas literas.

HEnricus Dei gratia, Rex *Angliæ*; Dominus *Hyberniæ*, dux *Aquitaniæ*, *Simoni* de *monte forti*, *Gilberto* de *Clara*, & eorum complicibus. Quum per bellum & perturbationem generalem in regno nostro iam per vos subortam, nec non incendia & alia damna enormia, appareat manifestè, quod fidelitatem nostram nobis non obseruatis, nec de securitate corporis nostri in aliquo curatis: eo quod Magnates & alios fideles nostros nostræ fidei constanter adhærentes, enormiter grauastis, & ipsos pro posse vestro grauare proponitis, sicut per literas vestras nobis significatis,

A nos ipsorum grauamen nostrum proprium, & eorum inimicos nostros reputantes. Quum tamen præcipuè prædicti fideles nostri, pro fidelitate sua obseruanda, contra infidelitatem vestram, nobis viriliter assistant, de vestra fidelitate non curamus nec amore, & eorum inimicos diffidamus. Teste me ipso, apud *Leaues*, duodecimo die Maii, Anno regni nostri quadragesimo octauo. Rex *Alemanniæ*, & *Eduuardus* filius regis nomine suo, & aliorum regi adhærentium, scripserunt dictis Comitibus, & complicibus in hac forma:

B *Litera regis Alemanniæ R. ad Barones Angliæ.*

RIchardus Dei gratia Rex *Romanorum* semper augustus, & *Eduuardus* illustris Regis *Angliæ* primogenitus, cæterique Barones omnes & Milites prædicto regi *Angliæ* constanter adhærentes fide sincera & opibus, *Simoni* de *monte forti*, *Gilberto* de *Clara*, ac cæteris vniuersis ac singulis perfidiæ suæ complicibus. Ex literis vestris, quas illustri Regi *Angliæ* Domino nostro transmisistis, accepimus nos esse diffidatos à vobis, licet huiusmodi verbalis diffidatio, fuerit in nos realiter antè manu hostili rerum nostrarum incendiis, & bo- C norum nostrorum depopulationibus prosecutione probata. Nos igitur, vos omnes à vobis vniuersis & singulis, tanquam hostes publicos ab hostibus diffidatos, certiores facimus, quoniam deinceps personarum vestrarum, & rerum dispendiis, vbicunque nobis ad hoc facultas fuerit, totis viribus insistemus. Et hoc quod falsò nobis imponitis, quòd nec fidele, nec bonum ipsi Domino regi damus consilium, nequaquam verum dicitis. Et si vos, Domine *Simon* de *monte forti*, vel D *Gilebertus* de *Clara*, hoc idem in curia Domini regis volueritis asserere, parati sumus vobis securum, ad veniendum ad dictam curiam, procurare conductum, & nostræ innocentiæ veritatem, & vtriusque vestrum, sicut perfidi proditoris, mendacium declarare, per aliquem nobilitate & genere vobis parem. Omnes nos contenti sumus prædictorum dominorum sigillis, videlicet D. Regis Romanorum, & Domini *Eduuardi*: datum vt priùs.

Barones iterum pretentes pacem repelluntur.

E MIserant autem Barones pacis mediatores ad regem, *Henricum Londinensem*, & *Walterum* de *Cantilupo Wigorn.* Episcopos, offerentes pro damnis per regnum factis per eos triginta millia librarum, saluis in omnibus statutis *Oxoniæ*. Sed Rex *Alemanniæ*, qui nullam videre pacem voluit, indignatus quàm maximè quòd in eum Barones insurrexerant, & eius bona diripuerant, reclamauit, & pacem tunc temporis perturbauit. Quum rediissent, qui missi fuerant, nunciauerunt patrem ad tersam bellum finaliter expectare. F Igitur Comes *Simon* totam noctem illam ducens insomnem, more solito vacauit diuinis officiis & orationibus suos ad purè confessiones faciendas exhortando. *Walterus* etiam de *Cantilupo Wigorniensis* Episcopus, omnibus absolutionem impendens, iussit vt in remissionem peccatorum pro iustitia illa die viriliter decertarent, promittens omnibus taliter morientibus, ingressum regni cœlestis. Certificati ergo de bello manè ante Solis ortum exeunt villam de *Flexnemge*, vbi magna pars totam noctem pernoctauerat. Quæ villa distabat à G villa de *Leunes* per sex milliaria. Ante præsentem expeditionem, Comes *Simon* de *monte forti*, *Gilebertum* de *Clara* cinxit gladio militari.

Stratagema Simonis de monte forti.

QVumque propinquassent villæ de *Leunes* ad locum vix duobus milliariis distantem à villa, *Simon* cum suis ascendit montem, & currum suum in medio sarcinarum & summariorum suorum ibidem posuit, vexillumque ex industria desuper impositum strictissime collocauit, in gyrum A armatis plurimis collocatis. Ipse verò cum exercitu suo, partes collaterales tenuit, & rei euentum præstolabatur. In quendam currum introduxerat quatuor ciues *Londinenses*, qui in eius proditionem quum pernoctaret in *Sothewerke*, conspirauerant paulo ante. Hæc autem fecit ad cautelam. Ordinatis igitur prudenter agminibus, cruces albas in pectore & in dorso iussit insuere super arma, vt ab hostibus cognoscerentur, & demonstrent se pro iustitia dimicare. Ipso die manè Baro- B num exercitus satellites regis, qui pro quærendo victu sibi & pabulo egressi fuerant, repente inuadit, & plurimos morti tradit.

Bellum Baronum Angliæ contra Regem.

REx igitur certificatus de aduentu Baronum, cum suis mox progreditur vexillis explicatis, præcedente eum signo regio, nuncium mortis prætendente, quod Draconem vocauit. Cuius exercitus in tres partes diuisus erat. Primæ aciei præfuit *Eduuardus* regis primogenitus, cum *Willielmo* de *Valentia*, *Penbrochiæ*, & *Iohanne* de *Warenna Sutheregæ* & *Suthsexiæ* Comitibus. Secun- C dæ, Rex *Alemanniæ*, cum filio suo *Henrico*. Tertiæ vero, rex ipse *Henricus*. Baronum vero exercitus in quatuor acies diuisus erat. Quarum primæ, *Henricus* de *monte forti*, cum Comite *Herfordiæ*. Secundæ, *Gilbertus* de *Clara*, cum *Iohanne filio Iohannis* & *Willielmo* de *monte Camisii*. Tertiæ, in qua erant *Londinenses*, & *Nicolaus* de *Seygrave*. Quartæ, ipse Comes *Simon*, cum *Thoma* de *Pelueston* præfuerunt. *Eduuardus* igitur cum acie sua tanto impetu in hostes irruit, vt eos retrocedere D cogeret, quorum multi submersi sunt, vt fertur, ad numerum militum sexaginta, *Londinenses* mox in fugam versi sunt. Quorum sanguinem *Eduuardus* sitiens pro materno opprobrio, quod dudum suæ intulerant genitrici, eos prosequitur ad quatuor milliarium spatium, cædem grauissimam inferendo, per cuius absentiam multum minuebatur robur regale. Interim multi potentes de regis exercitu, videntes vexillum Comitis super montem, & putantes eum esse ibi, illuc properant, & ciues illos *Londinenses* repente trucidant, nescien- E tes eos fuisse suæ partis fautores. Comites interim & *Gilbertus* de *Clara*, nullatenus quiescentes, feriunt, sternunt obuios, & morti tradunt, summo conamine gestientes capere regem viuum. Corruerunt ergo plurimi de parte regis. *Iohannes* comes de *Warenna*, & *Willielmus* de *Valentia*, & *Guido* de *Lizaniaco*, omnes fratres regis vterini, *Hugo Bigot*, & circiter trecenti loricati, Baronum ferocitatem considerantes, terga verterunt. Capti sunt igitur rex *Alemanniæ Richardus*, *Robertus* de F *Brus*, & *Iohannes Comin*, qui adduxerant *Scotos*. Rex etiam *Henricus* dextrario suo sub se confosso, reddidit se Comiti *Simoni* de *monteforti*. Qui mox in Prioratu, apposita custodia est reclusus. Perempti sunt illic eo die multi Barones de *Scotia*; peditibus, qui cum eis venerant, grandi numero iugulatis. Capti sunt præterea *Humfridus* de *Bohun* Comes *Herefordiæ*, *Iohannes filius Alani*, Comitis *Arundelliæ*, *Willielmus Bardolfe*. *Robertus* de *Tateshalle*, *Rogerus* de *Somercy*, *Henricus* de *Percyo* *Philippus Basset*. Ceciderunt autem ex parte Regis G Iustitiarij, *Willielmus* de *Wilton*, & *Fulco filius Warini*, alter percussus gladio, alter submersus in fluuio. Ex parte Baronum ceciderunt, *Radulphus Herungande* Baro, & *Willielmus Blundus*, vexillarius Comitis. Ex vtraque parte dicuntur ad quinque millia cecidisse.

Barones incipiunt de pace cum Rege tractare.

EDuuardus autem cum suis commilitonibus, reuersus à cæde *Londinensium*, ignorans quid patri suo contigisset, villam circuiens peruenit ad castrum de *Leunes*, & cùm patrem suum non inue-

1265. nisset ibidem, ingressus est prioratum de *Lewes*, vbi & patrem reperit, & gesta cognouit. Barones interim insultum dederunt ad castrum, sed cùm inclusi sese viriliter defenderent, subtrahunt se Barones. *Eduuardus* verò, cognita castrensium audacia, plurimùm animatus est, vnde recollectis suis, voluit iterum præliari. Quo comperto, miserunt Barones pacis mediatores, promittentes se in crastino velle de pace tractare cum effectu. In crastino discurrentibus inter partes fratribus *Prædicatoribus* & *Minoribus*, sic actum est, vt feria sexta B sequente, *Eduuardus* & *Henricus* pro patribus suis Regibus *Angliæ* & *Alemanniæ* se Comiti *Simoni* tradiderunt, sub spe pacis & quietis, ita vt cum deliberatione tractaretur, quæ prouisionum & statutorum essent pro vtilitate Regni tenenda, & quæ delenda, & quod hinc inde captum absque vllo pretio redderetur. Sabbato sequenti, Rex omnes, qui ei adhæserant, licentiauit ad propria, scripsitque de voluntate Comitis *Simonis*, his qui erant in munitione de *Tunbrire*, quòd redeuntes ad sua, Baronibus non C nocerent. At illi, hoc non obstante, armati procedentes, cùm audissent *Londinenses*, qui de bello fugerant, apud *Croydon* receptos, illuc properantes, plurimis eorum peremptis, spolia abstulerunt. Exinde tendebant *Bristollum*, vbi vsque ad liberationem *Eduuardi* in præsidio remanserunt. *Eduuardus* autem castellum *Walingeford* mittitur conseruandus.

Miseriæ & calamitas Angliæ.

Totus annus iste cum quinque mensibus & duobus septimanis, asperitate belli inhorruit. D Et dum quilibet sua castella defendere studuit, quisque vicina depopulabatur, agros vastans, abducens pecora, ad defensionem castellorum, nec etiam Ecclesiis aut cœmiteriis deferebatur. Domus insuper pauperculorum ruricolarum, vsque ad stramentum lectorum rimabantur & expilabantur. Sed & licet Comes præcepta dedisset sub pœna decapitationis, ne quis in sanctam Ecclesiam, vel cœmiterium deprædaturus intrare præsumeret, nec religiosis viris, vel eorum famulis, manus violentas inferret; nihil hac industria ferè profecit, nempe nec Episcopi; nec Abbates, nec vlli religiosi de villa in villam progredi potuerunt, quin à vespilionibus prædarentur. E

Annus vniuersalis dispendio.

Transiit annus iste frugifer, benè temperatus, & sanus, sed in cunctis euentibus *Angliæ* dispendiosus, propter bellum commune, propter Regum captionem, propter rerum communium & priuatarum, flebilem direptionem.

Acta Simonis de monte forti.

Anno Gratiæ M. CCLXV. qui est annus regni Regis *Henrici* à conquæstu tertii quadragesimus nonus, Rex detinebatur in custodia *Simonis* Comitis, cum Rege *Alemanniæ Richardo* F fratre suo germano, & *Eduuardo* filio suo primogenito, aliisque quibusdam Nobilibus concaptiuis. Comes autem *Simon* Regem *Angliæ* & filium eius *Eduuardum* eductum à *Walingfordia* secum, tam ante prætérito, quàm præsenti, circumduxit; quousque castra terræ fortiora omnia occupasset. Et ex tunc ad tractandum de pace, secundum formam præmissam, difficiliorem se exhibuit, eo quod regem & regnum totum habuit in sua potestate. Denique regem *Romanorum* in Turri *Londinensi*, *Eduuardum* verò & *Henricum*; Regum filios G in castro *Doueriæ* sub custodia posuit, regem *Angliæ* iugiter secum ducens. Qui tamen quocunque locorum peruenit, honorificè & regaliter est susceptus, Comite illi omnimodam reuerentiam exhibente.

Qua acta fuerunt in Marchia Walliæ.

Interim Milites inclyti, & in armis strenuissimi multi, scilicet *Rogerus* de *mortuo mari*, *Iacobus* de A *Andeliaco*, *Rogerus* de *Lesbnune*, *Rogerus* de *Clifforde*, *Haimo le strange*, *Hugo* de *Turburuile*, cum aliis pluribus, indignè ferentes regem, regiamque sobolem sic tractari, vnanimi contra Comitem *Leicestriæ* insurgunt consensu. Ad quorum compescendam audaciam, Comes *Simon*, associato sibi *Leolino* Principe *Walliæ*, castrum *Herefordiæ* intrauit, illicque *Eduuardum* captiuum de *Doueria* transtulit. Deinde castrum Comitis *Herefordiæ*, quod *Huy* dicitur, recuperauit, & castrum B de *Ludelonne* cepit; deuastandoque terras *Rogeri* de *mortuo mari*, progreditur versus *montem Gomere*, ibique facta est pax inter Comitem *Simonem*, & prædictos Nobiles, obsidibus ab eis datis. Deinde comes ad partes Australes progreditur, vt occurreret militiæ, quæ de partibus *Gallicanis* in subsidium regis dicebatur ventura.

Eo tempore *Vrbanus* Papa tribulationi regni *Angliæ* compatiens, Legatum misit Dominum *Sabinensem* Episcopum, cardinalem; qui *Angliam* intrare non valens, nauigio *Quinque portuum* mare C occupante, quosdam Episcopos ex *Anglia* ad se primo *Ambianos*, deinde *Boloniam* euocauit. Quibus sententiam excommunicationis, & interdicti, auctoritate Papali in ciuitatem *Londinensem*, & *Quinque portus*, omnesque pacem regis *Angliæ* turbantes, fulminatam, publicandam, exequendamque commisit. Dissimulauerunt nihilominus Episcopi negotium, de cuius causa non satis certa, diuersi variè opinantur.

Missus Legatus à papa excommunicat Barones.

Hoc anno, dum adhuc *Eduuardus* filius regis in castro *Herefordiæ* in custodia teneretur, suborta D est discordia inter comitem *Leicestriæ Simonem*, & *Gilbertum* de *Clara*, occasione subscripta. Comes *Leicestriæ* non est contentus, regem *Angliæ* à se captiuum detineri, verùm castra regia in ditionem propriam accepit, disponens pro libito suo regnum totum. Et, quod præcipuè offendebat, prouentus regni, redemptionesque captiuorum, emolumentaque alia, quæ inter eos æqua sorte, secundùm conuentionis formam, debebant diuidi, sibi soli totaliter vendicabat. A filiis quoque in superbiam erectis, contemptim videbatur haberi, qui eo tempore fecerant acclamari torneamentum apud *Dunstapliam*, contra comi- E tem *Glouerniæ*, quo accesserunt *Londinenses*, & infinita multitudo militum & armatorum. Quod quum didicisset pater eorum *Simon*, increpauit præsumptionem, firmiter iniungens, vt ab inceptis desisterent, comminando, quòd nisi parerent eius iussioni, eos in tali loco poneret, vbi nec Solis, nec Lunæ beneficio fruerentur. Audiens hæc Comes *Glouerniæ*, vltra quàm credi potest, incan- F duit, & multi qui parati fuerant ad torneamentum prædictum, durè ferebant se frustratos proposito, maximè propter expensas, quas fecerant ad negotium memoratum, improperantes & dicentes de Comite, quod ridiculosum erat, quod alienigena præsumebat sibi totius regni dominium subiugare. Augebat indignationem *Gilberti*, quòd idem *Simon* requisitus & rogatus fuerat, vt Regem *Alemanniæ* quosdamque captiuos alios, per ipsum *Gilbertum* & suos in bello captos, sibi redderet. Qui *Simon* breuiter respondit eidem ob quas causas amicitia pristina in odium est conuer- G sa, in tantum, vt nec iuramenti consideratio, nec aliqua deuotio dictum *Gilbertum* deinceps potuit pacificare. Defendens quippe omnes *Gilbertus* Milites nobiles de *Marchia*, quorum suprà facta est mentio, quos iam comes *Simon* edicto publico Regnum euacuare iusserat, accersitos fœdere iungit. Auxerunt eorum societatem *Iohannes* de *VVarenna*, *Surreiæ* & *Suthsexiæ* comes, *VVillelmus* de

Discordia inter Simonem et G. de Clara.

Valentia, Comes *Penbrochia*, qui in Occidentales partes *Wallia* per mare deuecti, *Penbrochiæ* applicuerant. Igitur Comes *Simon* Regem fecum ducens, *Herefordiam* proficifcitur, collectaque manu valida, prædictos Milites potenter opprimere difponebat. Interim per quofdam elaboratum eft Prælatos, vt Comites *Leiceftria* & *Glouernia* ad priftinam ducerent vnitatem; fed nihil proficere potuerunt. Circa tempus præfens, dum hæc aguntur, *Eduuardus* Regis filius, in caftro *Herefordia* detentus fub cuftodia, permittitur fpaciandi gratia à cuftodibus extra vrbem in quodam prato equorum curfu fe exercere. Qui tentatis pluribus, & currendo fatigatis, tandem quendam electum fumebat dextrarium, quem afcendens vrgenfque calcaribus, cuftodibus valedixit. Tranfitoque flumine, quod *Wer* dicitur, cum duobus Militibus, & quatuor fcutiferis, propofiti fui confcius, verfus caftrum de *Wigmor* dirigit iter fuum. Cuftodes verò eum infequentes, cùm vidiffent vexilla Dominorum *Rogeri* de *mortuo mari*, & *Rogeri* de *Glifford*, *Eduuardo* in falutis præfidium occurrentium, delufi *Herefordiam* reuertuntur. Hæc autem acta funt 10 vigilia *Trinitatis*, confilio & induftria Militum prædictorum.

Acta Simonis & Eduardi.

EDuuardus igitur à cuftodia liberatus, magno exercitu coadunato, multis ad eum confluentibus, Comitatus *Herefordenfem*, *Wigornienfem*, *Salopienfem*, *Ceftrenfem*, fuæ parti confœderauit, cum pagis & villis, ciuitatibus & caftellis. Villam etiam *Glouernia*, quam Comes nuper obtinuerat, expugnauit & cepit, fugientibus ad caftellum cuftodibus qui fuerant in eadem. Qui poft dies quindecim, reddito caftro, & præftito iuramento, quòd contra *Eduuardum* arma de cætero non portarent, liberi dimittuntur. Comes verò *Leiceftria*, caftrum *Momenute*, quod Comes *Glouernia* nuper ceperat, & munierat, coactis ad deditionem cuftodibus, ad folum proftrauit. Ingreffufque terram eiufdem Comitis, fcilicet *Glomergenciam*, habuit fibi obuiam in fuccurfum Principem *Wallia*; qui vniti pariter, omnia vaftauerunt incendio atque cæde. Interim vero *Eduuardus* audiens, quod multi de parte Comitis *Simonis* ad caftrum de *Kenelmuorthe* confluxerunt, adunato fibi Comite *Glouernia*, fero de *Wigornia* illuc tendens, citatoque gradu fubito fuperueniens, cepit Comitem *Oxonia* eum militibus vexilliferis circiter tredecim, antequam caftrum effent ingreffi, in quo fe iam receperat *Simon*, Comitis *Simonis* filius. *Simon* autem *Leiceftria* femper habens regem in fua comitiua de Auftrali *Wallia* reuerfus, in fefto Sancti *Petri* ad vincula venit ad Manerium *Wigornienfi*. Epifcopi, quod *Kenæfeia* dicitur, & ibidem in craftino morabatur. *Eduuardus* verò de *Kemnuorthe* tendit *Wigorniam*, quæ à prædicto manerio diftat milliatus tantùm tribus. Cuius aduentu cognito, *Simon* eum Rege in ipfo noctis crepufculo difcedens, in oppido quod *Enefham* dicitur, fato fubftitit infœlici. In craftino namque, qui erat dies inuentionis Sancti *Stephani*, *Eduuardus* mouens fe à *Wigornia*, tranfito fluuio, iuxta oppidum, quod dicitur *Clinemam* Comiti viam verfus filium fuum, qui erat in caftro de *Kenilnuerthe*, filiique ad patrem, interclufit. In craftino vero appropinquauit oppido *Enefhamia*, ex parte vna, veneruntque ex duabus partibus aliis, Comes *Glouernia* cum acie fua, & *Rogerus* de *Mortuo mari* cum fua turma. Ita Comes *Leiceftria* vndique conclufus, neceffe habuit, vt vel fe fpontaneè dederet, vel cum iftis prælio decertaret. Feria ergo tertia, quæ Nonis Augufti contigit, occurrerunt ambo exercitus in campo extra oppidum fpacio
A cioso, vbi grauiffimo conferto prælio, cœpit pars Comitis fuccumbere, qui aggrauato fuper eum pondere prælii, ibidem cecidit interfectus. In bora mortis eius fiebant tonitrua & fulgura, & tanta obfcuritas, vt plurimos ducerent in ftuporem. Ceciderunt cum eo in illa pugna Milites vexilliferi duodecim, videlicet *Henricus* filius eius, *Petrus* de *Monte forti Hugo* de *Difpe farüs*, Iuftitiarius *Anglia*, *Will.* de *Mandeuilla*, *Radulph. Baffet*, *Walt.* de *Crepin ge*, *Will.* de *Eboraco*, *Robertus* de *Tregor*, *Thomas* de *Hoftelee*, *Ioh* de *bello campo*,
B *Wido* de *Balliolo*, *Rogerus* de *Rouleé*, aliique minoris gradus in multitudine magna fcutiferorum, & peditum, maxime *VVallenfium* numero expreffioo. Sicque labores finiuit fuos, vir ille magnificus *Simon* Comes, qui non folùm fua, fed fe impendit pro oppreffione pauperum, affertione iuftitiæ, & Regni iure. Fuerat vtique literarum fcientia commendabilis, officiis Diuinis affiduè intereffe gaudens, frugalitati deditus, cui familiare fuit, in noctibus vigilare ampliùs, quàm dormire. Conftans fuit in verbo, feuerus in vultu, maximè fidus in orationibus religioforum, Ec-
C clefiafticis magnam femper impendens reuerentiam. Beato *Roberto* dicto *Groffum* capite, *Lincolnienfi* Epifcopo adhærere fatagebat, eique fuos paruulos tradidit nutriendos. Ipfius confilio tractabat ardua, tentabat dubia finiuit inchoata ea maximè, per quæ meritum fibi fuccrefcere æftimabat. Qui quidem Epifcopus dicitur iniunxiffe fibi in remiffionem peccatorum, vt hanc caufam, pro qua certauit vfque ad mortem, fumeret; afferens pacem Ecclefiæ *Anglicana* fine gladio materiali non poffe firmari, & conftanter affirmans,
D omnes pro ea morientes martyrio coronari. Dicunt quidam, quod Epifcopus aliquando manum ponens fuper caput primogeniti dicti Comitis dixit ei. *O fili chariffime & tu, & pater tuus ambo morriemini vno die, vnoque mortis genere, pro iuftitia tamen & veritate.* Fama fert, quòd *Simon* poft mortem multis clatuit miraculis, quæ propter metum Regum, in publicum non prodierunt.

EDuuardus potitus victoria lachrymabili, Monachis illius loci mandauit poft prælium, vt
E corpora defunctorum, & maximè maiorum, decenter humare curarent. Interfuit autem perfonaliter exequiis *Henrici* de *Monte forti*, quem patet eius rex de facro fonte leuauit, & ipfe fecum nutritum à puero familiariter dilexerat. Ante prædictum prælium, vt quidam dicunt, quum *Simon* aggreffus fuiffet villam de *Enefham*, habens fecum Regem, & vidiffet ordinem aduerfariorum prudenter & aftutè difpofitum, ait fuis: Per brachium Sancti *Iacobi* (fic enim iurare folebat) ifti fapien-
F ter accedunt, nec à feipfis, fed à me modum iftum didicerunt. Commendemus ergo Deo animas, quia corpora noftra ipforum funt. Hortabatur autem *Hugonem* de *Spencer*, *Radulphum Baffet*, & alios, vt fugerent, & fe feruarent ad tempora meliora. Sed ipfi, illo moriente, viuere recufabant. Mortuo vero caput amputabant, pedes & manus detruncabant, contra difciplinam ordinis militaris, cuius caput vxori *Rogeri* de *Mortuo mari*, in caftro *VVigornia* commoranti, præfentatur. In præfenti
G bello, Dominus Rex extitit vulneratus, & morti penè vicinus, iaculo in eum ex improuifo directo. Triumphatis hoftibus, Rex poteftati regiæ reftitutus, de confilio filii victoris *VVintoniam* Parlamentum conuocauit, in natiuitate Virginis gloriofæ. Vbi inito confilio, ciuitatem *Londinenfem*, obfoam rebellionem, priuauit fuis priuilegiis & libertatibus antiquis. Capitaneos etiam factionis contra regem iuxta voluntatem eius plectendos, iubet

Eduuardus iubet fepeliri corpora.

1265.

iubet carceri mancipari. In festo vero Sancti *Edwardi*, omnes, qui contra Dominum regem cum Comite *Simone* steterunt, exhæredauit. Quorum mox terras rex illis, qui sibi fideliter adhæserant, contulit, pensatis meritis singulorum. Exhæredati verò coadunantes se, passim deprædationes & incendia exercebant. Qui exhæredati præcipuè extiterant, erant *Simon* & *Guido*, filii Comitis *Simonis* de *Monte forti*. Vxor verò Comitis libera cũ tota supellectile sua, ducatu *Edwardi*, natale solum petiit, nullatenus reuersura.

Acta apud S. Albanum.

EO tempore villa *Sancti Albani* tam diligenter muniebatur, tam firmiter claudebatur seris & repagulis intus & foris, propter belli formidinem, vt omnem ei aditum transire volentibus, & præcipuè equitibus denegaret. Eo tempore *Gregorius* de *Stok*, Constabularius *Hertfordiæ*, inuidens animositati *Albanensium*, iactitabat se villam intraturum cum tribus garsionibus, non obstantibus repagulis, & quatuor de melioribus villanis captos *Hertfordiam* secum abducturum. Et vt propositum adimpleret, villam intrauit, ineptos discursus vbique faciens, oculos huc & illuc dirigens, tanquam magnum aliquod perpetraturus. Tandem garsionibus suis dixit: Videte quomodo ventus stat. Mox quidam carnifex, putans quòd villam cremare vellet, dixit: Docebo te quomodo ventus stat, confestimque dedit illi alapam tanta vi, vt in terram caderet ad pedes. Deinde comprehensum cum garsionibus suis, annulis ferreis & compedibus innodarunt. Et manè amputatis capitibus à carnificibus, ea fixerunt super longos palos, ad quatuor extremitates villæ ponentes. Rex autem, quum hæc audisset, amerciauit villam ad centum marcas, qui statim pecuniam persoluerunt.

Cometa in- [illegible]

HOc anno apparuit Cometa tam notabilis, vt nullus tunc viuens viderit talem prius. Ab Oriente enim cum magno fulgore surgens vsque ad medium hemisphærii versus occidentem omnia perlucide pertrahebat. Et licet in diuersis mundi partibus multa fortè significauerit, hoc tamen vnum pro certo compertum est, vt cùm plusquàm per tres menses durauerit, ipso primis apparente, Papa *Vrbanus* infirmari cœpit, & eadem nocte, qua papa moriebatur, Cometa disparuit. Obiit autem *Perusii*, & ibidem sepultus est. Cui successit

Clemens sextus papa.

Clemens sextus, natione *Prouincialis*, qui primo vxorem habens & filios famosus fuit Aduocatus, & Consiliarius regis *Francorum*. Mortua vero vxore, propter vitam bonam, scientiamque laudabilem, primò assetitur *Podiensis* Episcopus, deinde Archiepiscopus *Narbonensis*. Tandem ad Cardinalatum assumptus, fit Episcopus *Sabinensis*, qui cùm à Papa *Vrbano* Legatus missus fuisset in *Angliam*, pro pacis reformatione, absens electus est in papam. *Thomas* de *Aquino*, & *Bonauentura* claruerunt hoc tempore *Parisius*. Doctores eximii, frater *Thomas* de *Aquino* inter *Prædicatores*, & *Bonauentura* inter *Minores*.

Quinquaginta [illegible] peremptis.

EO tempore quinquaginta viri fortes, gladiis, arcubus, & sagittis muniti, intrauerunt cellam sanctimonialium beati *Ægidii* de *Bosco*, prope *Sanctum Albanum*, qui bona iuuencularum diripientes, & quædam enormia perpetrantes, onusti prædis recesserunt. Denique versus *Dunstapliam* iter arripuissent, venit quidam post tergum eorum vociferans, & cornu sonans. Ad cuius sonitum tota patria vicina concurrit, dictumque est eis: Isti Prioratum de *Bosco* spoliauerunt, & ibidem multa fecerunt. Mirum dictu, mox omnes tanquam elingues effecti, inutiles facti sunt ad se defendendum, nec est inuentus vnus ex illis, qui manum erigere posset ad euaginandum gladium, vel ad arcum tendendum, ita desæuit vltio diuina in eos. Percussi sunt ergo & perempti à rusticolis penè omnes, ceteris, qui se absconderant, fame pereuntibus inter sepes.

Carolus frater Regis Francorum in Regem Siciliæ coronatur.

EOdem anno *Ottobonus* tituli *Sancti Adriani* Diaconus, Cardinalis, à Domino Papa *Clemente* Legatus in *Angliam* destinatur. *Carolus* frater regis *Francorum Romam* nauigio deuectus, à Domino papa *Clemente* in regem *Siciliæ* coronatur. Multitudo *Gallicorum* cruce signata, contra *Manfredum* habens capitaneos *Guidonem Altisiodorensem* Episcopum, & *Robertum* filium Comitis *Flandriæ*, & *Bocardum* Comitem *Vindeniensem*, in subsidium *Caroli Romam* venit.

Cædes Wallensium.

HOc anno Dominica ante bellum *Eueshamiæ*, multitudo *Wallensium Samorsetiam* deprædatura, Capitaneum habens *Willielmum* de *Berklio*, Militem sed malefactis famosum, apud *Mumhered* iuxta castrum de *Dumfiro* applicuit. Quibus occurrens custos castri, dictus *Adam Gurdun*, plurimos occidit gladio, plurimosque cum eorum capitaneo compellens in fugam, submergi coegit.

Rex parat se ad expugnandum Simonem iuniorem.

CIrca festum S. *Luciæ*, Rex conuocauit exercitum apud *Northamtonam*, vt *Simonem* de *Monte forti* iuniorem, cæterosque Nobiles illi adhærentes impeteret, in insula *Axiholm* latitantes. Tunc religiosi seruitium militare debentes, plurimum affligebantur. Et quia longum foret tribulationes singulorum hic inserere, de vexatione nostræ Ecclesiæ, *S.* videlicet *Albani*, pauca dicemus. Abbas S. *Albani* ad locum prædictum suos transmisit milites, quos ducebant Archidiaconus & Camerarius eiusdem loci, vt dictos milites Domino Regi præsentarent. Cumque ibi moram fecissent fere per sex hebdomadas cum viginti equis dispendialem, Dominus Rex pro quolibet milite xl. marcas exegit. Et hoc non solum à nostra Ecclesia, sed ab aliis religiosis seruitium militare debentibus tantum petiit, qui fidem facere pro militibus voluerunt.

Annalis conclusio.

TRansiit annus iste fructifer sed rapacitate prædonum infamis, *Angliæ* exitialis propter Nobiles & fideles peremptos, *Scotus* infaustus, propter suorum ruinam in hac terra, *Wallicis* flebilis, propter suos pecudum more necatos.

Simon iunior se submisit quibusdam arbitris.

ANno M. CC LXVI. qui est annus regni Regis *Henrici*, à conquæstu tertii, quinquagesimus, fuit rex ad Natale cum Regina, & Rege *Alemanniæ*, & *Ottobono* Legato, exercituque formidabili, apud *Northampton*, vbi discurrentibus viris bonis & redeuntibus circa pacem reformandam inter Regem & *Simonem* iuniorem, *Simon* se submisit arbitrio Legati & Regis *Alemanniæ* auunculi sui, & *Philippi Basset*, saluis sibi vita, & priuatione membrorum, & perpetua incarceratione excepta. Sicque acceptis obsidibus, apud *Northamptonam* se Regis præsentiæ præsentauit. *Simon* venit ad Regem, quòd cum peruenisset, procedens Rex *Alemanniæ* coram Rege *Angliæ*, *Simonis* de vitæ suæ saluatione regratiabatur, dicens, quod apud *Kenelnworthe* fuisset occisus eo tempore, quo *Simon* pater eius ceciderat, nisi huius *Simonis* ope fuisset ereptus: tam durè mortem Domini sui castellani ferebant. Ob quam causam, *Simon* modo susceptus est à Rege in pacis osculo, & obtinuisset plenitudinem gratiæ regiæ, nisi inuidia Comitis *Glouerniæ* & quorundam aliorum sæuitia obstitisset. Tractatum est ibi igitur, vt *Simon* castrum de *Kenelnworthe* Regi redderet, & regnum exiret, percepturus annis singulis de fisco Regio quingentas marcas, donec pax in *Anglia* arrideret,

LLl

1266. Sed qui in castello erant, has conditiones dure ferentes, castrum nec Regi, nec ipsi *Simoni*, qui illuc sub conductu venerat, reddere voluerunt, dicentes, se nullam à *Simone* suscepisse castri custodiam, sed à Comitissa paulo antè à Regno expulsa, nec vllo viuenti de resignatione proposuerunt, nisi ipsimet Comitissæ, & in sua præsentia, respondere. Accessit ergo Rex cum exercito ad obsidendum castrum. Custodierunt tamen castrum per dimidium annum, contra Regem, & regis exercitum. Sed tandem, pro penuria victualium, redditum est castrum Regi, vita, membris, & supellectili necessaria his, qui tenuerant illud, saluis. Et mirum, quòd Rex taliter indulsit eis, quum ipsi patriam deprædati fuissent, & illud castrum, in medio Regni constitutum, contra regem tenere ausi fuissent, & paulò ante cursorem regis apprehendissent, & sibi manum amputassent, ac Domino regi ex parte exhæredatorum ridiculose misissent.

Exhæredati capiunt Ely insulam.

INterim dum rex intentus esset circa obsidionem castri de *Kenelworthe* cum toto suo exercitu, exhæredati scientes alias partes *Angliæ* militari copia destitutas, discorrunt vastantes, & prædas agentes circa *Cantabrigiam* & *Huntendoniam*. Tandem insulam de *Ely*, in vigilia sancti *Laurentij* intrauerunt, vbi constituti, diebus singulis circumiacentem prouinciam prædabantur, insulam victualibus instaurantes. Episcopus *Elyensis* ad regem veniens nunciaturus hoc infortunium, indignanter receptus est, & ei casus iste à pluribus imputatur. Citantur tamen Comitatuum communes, ad eos vallandos, & eorum egressum impediendum. Sed exhæredati nihil formidinis concipientes, plebem vulgarem retroire compellunt ad villam de *Northunico*, quosdam dirigunt ad prædas agendas, & victualia comportanda. Qui villa violenter intrata, & prædata spolia in abundantia reportantes, pari modo ingressi *Cantabrigiam*, *Iudæos*, & alios diuites, quos volebant captos secum ducebant in Insulam, pro suo arbitrio redimendos.

Lennenses volentes exhæredatos oppugnare, ab ipsis capti & cæsi.

EO tempore ciues de *Lenna* accedentes ad Regem promiserunt, si Rex illis libertates vellet reconcedere, ipsi insulanos sibi, siue viuos, siue mortuos præsentarent. Nempe & illis libertates suas Rex ademerat, sicut & aliis villis & ciuitatibus, quæ steterant contra illum. Qui adepti quod petierant, congregauerunt infinitam multitudinem de plebeis cum omnibus armatis, balistariis, atque sagittariis, variorumque armorum generibus, ad eos, qui erant in Insula, capiendum. Exhæredati de eorum aduentu præmuniti, vexilla fixerunt super aridam, vt qui erant in fluuio cito possent agnoscere vbi forent. Quumque *Lennenses* eorum vidissent agmina & vexilla, cohortati sunt suos ad terram ascendere festinanter. Exhæredati verò, dimissis vexillis, fugam simulant, quasi non audentes resistere tantæ turbæ. Ciues verò, quibus dolus fuit incognitus, mox vndique & sine ordine terram ascendunt, omnes pedè & singuli affectantes comprehendere fugientes. Exhæredati verò reuertentes, ciues & plebeios in gyrum vallant, & iugulant, & reuerti ad naues cupientes, capiunt, quos verò volebant dantes internecioni. Plurimi autem in aqua perierunt, pauci *Lennam*, non sine derisionibus, redierunt.

Discordia inter Comitem Glouerniæ & R. de Mortuomari.

EO tempore Legatus, & Comes *Glouerniæ*, & alii duodecim electi erant ad pacem componendam, qui maxime elaborabant, vt exhæredati, facta redemptione pro transgressionibus, terras suas & possessiones recuperarent. *Rogerus* de *Mortuomari*, cum cæteris *Marchionibus*, qui terras illorum dono Regis acceperant, nimis acriter resistebat, dicens iniustum fore, vt terras, quas à rege pro labore & fidelitate acceperant, & illi iustè perdiderant, hi modo tam facile amitterent, sine causa. Dicebatur igitur à quibusdam, quod idem *Rog.* in mortem Comitis *Glouerniæ*, cum nonnullis, qui similiter laborabant auaritia, conspirauit. Comes ergo ab illa congregatione, quàm cito potuit, se subtraxit. Transiit annus iste frugifer & fructifer opulenter, sed per raptores factus incolis inutilis, qui congregatam diripuerunt annonam, & pro libito vastauerunt.

1267. *Rege celebrante festū S. Eduuardi noluit Comes Glouerniæ ad illud venire.*

ANno Gratiæ M.CCLXVII. qui est annus regni regis *Henrici*, à conquæstu tertii, quinquagesimus primus, fuit idem Rex ad Natale cum regina, & Legato multisque Magnatibus apud *Oxoniam*, vbi diligenter tractatum est de pace reformanda inter Comitem *Glouerniæ*, & *Rogerum* de *Mortuomari*, sed nihil ad pacis negotium profecerunt. Inde rex venit *Londinum*, ad celebrandum festum sancti *Eduuardi* Regis, prout moris eius fuerat cunctis annis. Igitur multis conuocatis Ecclesiarum Prælatis, simul cum Baronibus, festum illud cum grandi gaudio solemnizauit. In prandio verò Legatum in sedili regio collocauit singulis ferculis priùs appositis coram eo. Ad hoc festum inuitatus fuerat Comes *Glouerniæ*, sed recusauit accedere, suspicatus sinistrum aliquod ab æmulis suis sibi in curia procurari. Tamen destinauit Regi nuncios, quibus, vt dicitur, monebat regem vt à consilio suo alienigenas amoueret, & prouisiones *Oxoniæ* teneri faceret per regnum suum, & vt promissa sibi apud *Eueshā* de facto compleret. Sin autem, non miraretur, si Comes ipse faceret, quod sibi vtile videretur. Eo tempore Castrum *Doueriæ* redditum est *Eduuardo*, in quod *Wydonem* de *Monteforti* transtulit sub custodia detinendum.

Excommunicantur Episcopi & alii, qui Simoni fauerant.

OTtobonus Legatus, vocato concilio apud *Northamptonam*, sententiam excommunicationis tulit in omnes Episcopos & clericos, qui Comiti *Simoni* contra Regem præstiterant auxilium, vel fauorem. Et nominatim, *Iohannem Wintoniensem*, *Walterum Wigorniensem*, *Henricum Londinensem*, *Stephanum Cicestrensem* Episcopos: de quibus *Wigorniensis* cito post obiit viliter, Nonis Februarij, cui *Nicolaus* de *Ely*, Cancellarius Regis, successit. Reliqui vero tres præfati Episcopi, *Romam* profecti, Domini papæ gratiam expectabant. Eadem igitur sententia, cæteros quosque Regi aduersantes publicè innodauit. Ibi etiam concessionem de decima Ecclesiæ *Anglicanæ*, soluenda Regi per septem annos proximè sequentes, publicauit.

Alia filiorū S. de Monte forti post exhæredationem.

PEr idem tempus, custos *Guidonis* de *Monte forti* in castro *Doueriæ* corruptus, ipsum dimisit liberum, mare transiens cum eodem. *Guido* vero partes *Tusciæ* adiens, Comiti *Rufo* adhæsit. Cuius militia quum esset famosus effectus, vxoris eius filiam & hæredem accepit. *Simon* vero frater eius senior, pari modo paulo antè euadens de carcere, transfugit in *Gallias*. Rex vero per id temporis in singulis ciuitatibus Capitaneum vnum constituit; qui vna cum Vicecomite prædonum, qui plurimùm abundabant, violentias coerceret. Quo tempore *Robertus* de *Ferrariis*, Comes *Derbyæ*, apud castrum, quod *Chesterfelde* dicitur, captus est per milites Regios, sociis, quos ad prædandum aceruauerat, per fugam dispersis. Sub eisdem diebus, Miles quidam in partibus *Wintoniæ*, *Adam* dictus, cognomento *Gurdun*, exhæredatus cum cæteris, qui Comiti *Simoni* adhæserant,

1267. rant, ad pacem Regis venire renuens, iuxta viam inter villam de *Wiltone*, & castrum de *Ferneham*, (quam tunc in valle, promontoria nemorosa reddebant tortuosam, ac per hoc prædonibus optimam) cum suis recedit, patriam rapinis infestans, præcipuè terras illorum, qui parti Regiæ adhærebant. Cuius vires & probitatem *Eduuardus* ex fama cognitas cupiens experiri, cùm manu forti superuenisset idem *Eduuardus* eidem se ad pugnam paranti, præcepit suis *Eduuardus*, ne quis inter eos impediret singulare certamen. Congressi itaque mutuos ictus ingeminantes, parique forte, neutro cedente alteri, diutiùs dimicarunt. Tandem delectatus *Eduuardus* virtute Militis, & animositate inter pugnandum, consuluit ei, vt se redderet, & vitam pollicens, & fortunam. Cui Miles acquiescens, abiectis armis se reddidit *Eduuardo*: quem eadem nocte *Gildefordiam* transmisit *Eduuardus* Reginæ matri suæ, cum recommendatione duplici præsentandum. Quem postea hæreditati restitutum, *Eduuardus* semper charum habuit, atque fidum.

Duellum inter Eduuardum & Adam Gurdun.

Ordinatio pro exhæredatis.

EOdem anno conuenerunt apud *Conuentrensem* ciuitatem electæ personæ, quæ vnanimi decreuerunt assensu, vt exhæredati pœna pecuniaria suas hæreditates redimerent ab his, qui eas occupauerant dono Regis, ita tamen, quod hæc redemptio prouentus hæreditatum in septennium non excederet, nec vnius anni prouentibus minor esset. Sed inter hos taxaretur terminos, secundùm quantitatem delicti. Ab hac tamen redemptione filij *Simonis* Comitis, & *Robertus* Comes *Derbiæ* (quorum exhæredationem censuerunt esse perpetuam) excluduntur. Qui autem modo prætaxato mulctandi essent pecunia, si taxatam redemptionem soluere nequirent, terras suas in manu possessorum relinquerent, quousque de earum fructibus leuaretur. Hoc anno, multitudo *Saracenorum*, per mare veniens in *Hispaniam*, *Christianis* intulit magnam plagam, quæ tamen posteà, non sine effusione multa sanguinis, est deuicta. Eodem anno *Carolus* Rex *Siciliæ* ante *Beneuentum* pugnauit cum *Manfredo*, eumque deuicit, & occidit, & ibi triumphum obtinuit gloriosum. Eodem anno *Godefridus* Archiepiscopus *Eboracensis*, diem clausit extremum. In cuius sedem translatus est *Walterus* Episcopus *Bathoniensis*, cui successit *Willel.* de *Buttone*, Archidiaconus *Wellensis*.

Manfredus occiditur.

Mortuo Godefrido succedit Vual. in Episc. Ebor. Parliament. apud Bury.

CIrca tempus istud rex citari fecit Comites & Barones, Archiepiscopos, Episcopos, & Abbates, omnesque communiter militare seruitium sibi debentes, vt apud *Sanctum Edmundum*, equis & armis sufficienter instructi, conuenirent, ad impetendum eos, qui contra pacem regiam occupauerant insulam *Elyensem*. Comes autem *Glouerniæ*, cæteris mandato parentibus, in confinio *Walliæ* congregans exercitum copiosum, ad inimicos suos persequendum, venire supersedit. Mittuntur ergo Legati, *Iohannes* de *Warenna*, & *Willelmus* de *Valentia*, qui illum ad Parliamentum venire monerent: sed nihil quidem profecerunt, propter id, quod eius acceperunt patentes literas sigillo suo signatas, quòd nunquam arma portaret contra Dominum suum regem, nec contra filium eius *Eduuardum*, nisi defendendo. Inimicos vero suos *Rogerum* de *Mortuo mari*, & cæteros pro posse suo suppeditaret. Hoc, vt dicebatur, callide confingebat, quia notam proditionis sibi imponi timebat. Adunatis, qui ad Parliamentum citati fuerant, præter rebelles, primo principaliter rex & Legatus subscriptos articulos exigebant. Vt "omnes Prælati & rectores Ecclesiarum decimas "sibi concederent, de tribus annis sequentibus, & "de anno proximo præterito, quantum dabant "Baronibus ad custodiendum mare contra alie"nigenas. *Responsio*. Ad hoc responderunt, quod "bellum inceptum fuerat per iniquam cupidita"tem, & durat in præsens, & necessarium esset, "huiusmodi petitiones pessimas præterire, & de "pace regni tractare, & Parliamentum suum, ad "vtilitatem Ecclesiæ & regni conuertere, non ad "denariorum extorsionem, præcipuè quum ter"ra in tantum destructa sit per bellum, quod nun"quam, vel saltem sero, poterit respirare. *Secun"dus*. Item petitum est, vt Ecclesiæ taxarentur per "manus laicorum, iusta & alta taxatione, ad va"lorem omnium bonorum spectantium ad eas"dem. *Responsio*. Ad hoc respondebatur, quod non "est ratio, sed omnino contra iustitiam, vt laici de "decimis colligendis se intromittant, nec in hoc "vnquam consentirent communiter, sed tantùm "vt taxatio antiqua staret. *Tertius*. Item vt Episco"pi & Abbates, &c. decimam suam darent de Ba"ronijs suis plenariè, & de laico feudo recta & "alta taxatione. *Responsio*. Ad hoc respondebatur, "quod deprædationibus sunt depauperati, & se"quuti sunt regem in expeditione, & tanta pe"cuniarum effusione, quòd omnino pauperes "sunt effecti, & etiam terræ eorum incolræ iace"bant proper bellum. *Quartus*. Item petitum est, "vt Clerus communiter daret Domino regi, ad "releuandum statum suum, triginta millia marca"rum, propter ante dictas decimas, quas quidem "Legatus vindicabat ad opus *Romanæ* curiæ, pro"pter debita *Siciliæ*, *Apuliæ*, & *Calabriæ* contra"cta, in nomine Domini *E. mundi* filij Regis, mo"do præsentis. *Responsio*. Ad hoc respondebatur, "quod nihil darent, quia omnes huiusmodi taxa"tiones & extorsiones per Regem factę priùs, "nunquam in Regis vtilitatem vel regni sunt "conuersę. *Quintus*. Item petitum est, vt omnes "clerici tenentes Baronias, vel laicum feudum, "personaliter armati procederent contra regios "aduersarios, vel tantum seruitium in expeditio"ne Regis inuenirent, quantum pertineret ad "tantam terram, vel tenementum. *Responsio*. Ad "hoc respondebatur, quòd non debent pugnare "cum gladio materiali, sed spirituali, scilicet cum "lachrymis & orationibus humilibus & deuotis. "Et quod propter beneficia sua, tenentur pacem "manutenere, non bellum. Et quòd Baroniæ eo"rum ab eleemosynis puris stabiliuntur, vnde ser"uitium militare non debent, nisi certum, nec "nouum incipient. *Sextus*. Item petitum est, vt "clerus communiter adquietaret nouem millia "marcarum, quas Episcopus *Roffensis Laurentius*, "Episcopus *Bathoniensis Vuillielmus*, & Abbas "*Vuestmonasterii Richardus*, mutuò receperunt à "Mercatoribus Domini Papæ in curia *Romana*, "quando fuerunt ibidem, pro Regis negotiis ex"pediendis. *Responsio*. Ad hoc respōdebatur, quod "nunquam cōsentiebant mutuationi tanti debiti, "nec vnquam inde sciebant, vnde in nullo tenen"tur illud adquietare. *Septimus*. Item petitum est "ex parte Papæ, vt fieret prædicatio in omni festi"natione de cruce per totum regnū, ad expugnan"dū populum, quem curia prouideret, vel ad cru"cem perpetuam redimendum. *Responsio*. Ad hoc "respondebatur, quod populus terræ per bellum "in magna parte perimitur, & si modo cruce signa"rentur, pauci, vel nulli ad defensionem patriæ "remanerent. Vnde manifestum est, quod Lega"tus vellet naturalem terræ progeniem exulare, "vt alienigenæ liberiùs cōquirere possint terram. "*Octauus*. Item dicebatur, quod Prælati teneban-"

1267. tur ad omnes petitiones, vellent nollent, propter iuramentum de *Conentre* [illegible], quod Domino regi auxiliarentur modis omnibus, quibus possent. *Responsio.* Ad hoc responderunt, quod quando iuramentum fecerunt non intelligebant de alio auxilio, quam spirituali, consilioque salubri.

Legatus mittit ad exhæredatos in insula Eliensi degentes.

EO tempore exhæredati latitantes in insula *Elyensi*, per nuncios Legati admoniti sunt, vt reuerterentur ad fidem & vnitatem sanctæ matris Ecclesiæ & obedientiam *Romanæ* curiæ, & pacem regis, secundùm formam prouisam. & B susciperent absolutionem de sententia in eos lata, iuxta formam Ecclesiæ, & ne ampliores rebellias & damnationes facerent, sed & de ipsis testimonium facerent clero & Ecclesiæ. *Responsio.* Ad *primum* respondent exhæredati, quod firmiter tenent eandem fidem, quam didicerunt à sanctis Episcopis, S. *Roberto*, & S. *Edmundo*, sanctoque *Richardo*, aliisq. viris catholicis & quod credunt & tenent articulos fidei qui in symbolo continentur Euangelio quoque, & Ecclesiæ Sacramentis, sicut vniuersalis Ecclesia tenet & credit, & ipsi credunt, & propter hanc fidé mo- C ri & viuere sunt parati. *Responsio.* Ad *secundum* dicunt, quod obedientiam habent Ecclesiæ *Romanæ* sicut capiti totius *Christianitatis*, sed non cupiditatibus & exigentiis voluntariis eorumdem, qui gubernare deberent eandem. Et addunt, quod prædecessores sui, quorum ipsi sunt hæredes terram istam conquisierunt per gladium, & ideo visú est eis, quod iniustè exhæredati sunt, & hoc fit per Legatú. Vnde hortátur [illegible]dé, vt istud faciat emendari. *Resp.* Ad *tertium* dicunt, quod Legatus missus est in *Angliam*, vt pacem faceret, D sed magis bellum manu tenet, quia manifestè parti regis adhæret, & eam fouet. Et inquantum sic facit bellum sustinet. *Item* dicunt, quod forma præuisa nulla est, præcipue quoniam Papa dederit in mandatis regi & Legato, vt nullus exhæredaretur: & ipsi quandam redemptioné prouid[illegible]tant, quæ coæquatur exhæredationi: vnde hortantur Legatú, vt hoc faciat emendari. *Resp.* Ad *quartum* dicunt, quod primum iuramentum fuit ad vtilitatem regni & totius Ecclesiæ, & om- E nes Prælati regni excommunicationi sentétiam fulminauerunt in omnes contrauenientes: vnde adhuc stant in eadem voluntate, & parati sunt mori pro iuramento eodem. Vnde hortantur Legatum, vt reuocet sententiam, quam ipse tulit, alioquin appellant ad sedem Apostolicam & etiam ad generale cócilium, vel, si necesse foret ad summum iudicem. *Responsio.* Ad *quintum* dicunt, quod cùm militant pro vtilitate Regni & Ecclesiæ, oportet eos viuere de bonis inimicorum F suorum qui detinent terras eorum. Ideo hortatur Legatum, vt illis faciat restitui terras suas vt necesse non habeant deprædari. *Responsio.* Ad *sextum* dicunt, quòd multi discurrentes circumquaque faciunt roberias multimodas ex parte Regis & *Edwardi*, & dicunt, se esse ex parte exhæredatorum, vt ipsos diffament, & se ipsos excusent: & ideò monent Legatum, ne talia referentibus fidem tribuat, quia si quenquam in hoc scelere inter se ipsos inuenirent, facerent de G tali iudicium sine mora.

Supplicatio exhæredatorum.

INterim exhæredati significant Domino Legato, quòd irreuerenter eiecit à Regno quasi totius regni consilium, Episcopum *Wintoniensem*, Episcopum *Londinensem*, & Episcopum *Cicestrensem*, viros vtiq; consilio & prudentia circúspectos. Quamobrem Regni consiliú in maxima parte debilitatur, & Regnú dilabitur, quia Lega- A tus bona Episcopatuú sibi vsurpat, & per absentiam consilii exitium induxit status terræ, & ideò monent Legatum, vt hæc faciat emendari. Item significant Legato, vt moneat Regem, quòd alienigenas de cósilio suo amoueat, per quos terra captiuatur. Monent etiam Legatum, vt terræ suæ restituantur eiusdem sine redemptione, & vt prouisiones *Oxoniensis* teneantur, & vt obsides eis liberentur in Insulam, vt possint eam pacificè tenere per quinquennium, donec viderint qualiter Rex omnia promissa fecerit obseruari. B Item significant Legato, quòd Abbatiæ & aliæ domus religiosorú ædificatæ sunt de bonis prædecessorum suorum quæ nunc per extorsiones & talliagia regis & Legati destruuntur, & ideo nequeunt fieri eleemosynæ & hospitalitates, sicut solebat. Ideò monent Legatum, vt hoc emendetur. Item significant Domino Legato, quòd Ecclesiæ regni *Angliæ* collatæ sunt alienigenis qui sunt inimici terræ, & bona Ecclesiastica, quibus naturales terræ viuere deberent, & sustentari, in partes transmarinas asportantur. Et ideò indignè periclitantur, non tantùm in cor- C pore sed in anima. Nam pastores non habent, nisi sacerdotes conductitios, qui pro minori pretio possunt conduci. Ideò monent Legatum, vt hoc faciat emendari. Item significant Legato, quòd decimæ, quæ exiguntur à clero, non debét dari eò quòd terra destructa est per regales, & per commune bellum, & terra iacet inculta, & [illegible]tus nulli prouenuiunt, vnde populus fame moritur. Rex & Legatus exasperati his responsis anno sequenti Insulam obsiderunt. Transiit annus iste sterilis, infructuosus, *Angliæ* multis modis infaustus.

Rex Angliæ insulam Elyensem obsidet.

D ANno gratiæ M.CC LXVIII. qui est annus regni Regis *Henrici* à conquæstu tertii, quinquagesimus secundus idem [illegible] ex collecto exercitu ad obsidendum *Elyensem* insulam properauit, qui egressum & ingressum exhæredatis exclusit. *Edwardus* autem filius Regis factis ex cratibus & tabulis pontibus in locis opportunis (prout incolæ regionis illius instruxerant) insulam cum suis militibus est ingressus cui mox quidam se reddiderunt aliis fugiendo dispersis. Dum E hæc aguntur, Comes *Glouerniæ* Regi insidians, parato exercitu in *Wallia*, in fauorem exhæredatorum *Londinum* adiit, & occurrente sibi *Ioanne Eymle* cum magna manu, complicium suorum, Ciuitatem fauentibus Ciuibus, occupauit. Moxque Legato qui turrim pro hospitio habuit mandauit Comes per nuncios, vt eam sibi redderet indilate. Et vt hoc maturaret eidem facere, ne quis in turri manenti victualia venderet, interdixit. Legatus, F dissimulato negotio turri discedens, prædicaturus crucem processit ad Ecclesiam Sancti *Pauli*. Post dies paucos tumultus iste cessauit, & Comes Regi reconciliatur per meditationem *Richardi* Regis *Romanorum*, ac illustris militis *Philippi Basset*, posita pœna decem millium marcarum, si Comes in posterum aliquem tumultum commoueret.

Componit Lewlinus cum Rege Angliæ.

CIrca festum sancti *Michaelis* Archangeli, Rex *Henricus* cum magno exercitu venit *Salopiam* G in *Walliam* progressurus; vt Principem eius *Lewlinum*, qui partem Comitis *Simonis* in sua præsumptione contra Regem fouerat, debellaret. At ille, missis ad Regem nunciis, triginta duo millia librarum sterlingorum, pro pace habenda, Regi concessit. Sicque interueniente Legato, restituta est Principi terra quatuor Cantaredorum, quam Rex ei abstulerat iure belli.

Eo anno obiit *Ioannes Geruasii*, *Wintoniensis* Epis-

1269. Episcopus, & Viterby sepelitur.

Eo anno Soldanus Babylonia, vastata Armenia, Antiochiam, vnam de famosioribus orbis ciuitatibus, abstulit Christianis, & tam viris quàm mulieribus interemptis, in solitudinem ipsam redu-xit.

Anno gratiæ M. CC. LXIX. qui est annus regni Regis Henrici, post Conquæstum, tertij, quinquagesimus tertius, fuit Rex cum Regina & Legato Ottobone Londini. Ottobonus Legatus Londinum consilium conuocauit, in quo multa statuit ad reformationem Ecclesiæ Anglicanæ. Et non multò post cruce signauit apud Northamptonam filios Regis Eduuardum & Edmundum, & Comitem Glouerniæ, cum multis nobilibus Angliæ regionis. Quibus ita patratis, cum thesauro inæstimabili Romam reuersus est.

Eo tempore rex Henricus deuastauit pacis inimicos per totum regnum, de Comitatu in Comitatum, qui stabilem pacem contrauenientibus intentarent; vt videlicet, si quis possessiones alienas siue ouium vel boum, vel aliquid vsurparet iniustè, subiret sententiam capitalem.

Eo tempore, infausta hora, quidam de Dunstaplia assuetus latrocinijs, edicto regali contempto, duodecim boues villanorum de Colne præsumpsit abigere, audacia sibi impunitatem promittente. Quem possessores insequuti sunt vsque Redburnam, vbi comprehensum reduxerunt ad villam sancti Albani; accersantes eum coram Baliuo Libertatis eiusdem. Baliuus verò literam domini regis coram eo & turba congregata, patria lingua legi fecit; & confestim in eum virtute mandati regij tulit sententiam, qui fuit illicò decollatus.

Hoc anno sanctus Lodouicus rex Franciæ Nuncios speciales direxerat Eduuardo filio regis Angliæ, rogans, vt ad eius colloquium festinaret. Non segniùs Eduuardus maturat iter, & ad regem Francorum transfretare curauit. Quem rex vultu suscipit hilari, & amicabiliter amplexum arctiùs osculabatur, manifestans causam, pro qua eum aduocauerat. Dixit nempe, se in votis habere Terram sanctam repetere, eumque desiderare Comitem, ad debellandam barbaricam rabiem Paganorum. Quod cùm audisset Eduuardus, ita respondit: Nostis domine mi rex, quòd substantia Anglicana ferè defecit omnino, propter bellum inter Regem & Proceres & mea substantia est nimis tenuis ad tãtum negotium in præsentia talis domini per agendum. Cui mox rex Franciæ sic respondit: Triginta, inquit, millia marcarum bonæ legalisque monetæ tibi accommodabo, vel certè gratis dabo, tantùm meis desiderijs acquiesce. Erat Eduuardus teuera vir grandis staturæ, magnæ probitatis & audaciæ, fortis insuper supra modum: rex quoque Franciæ reputauit se fœlicem, si talem comitem obtinere mereretur. Eduuardus igitur non minùs cupiens tantam perfectionem, quàm ipse rex Franciæ, adouit votis suis, & confestim impignorat Francorum regi Gasconiam, accipiens ab eo pecuniam necessariam pro itinere Terræ sanctæ. Reuersusque est in Angliam, vt à patre suo rege licentiam impetraret. Moxque patrem senem pietas commouit in lachrymas, iusto tamen desiderio adquieuit, & benedictionem filio suo gratanter impendit; permittens quorquot eum sequi vellent in peregrinationem, disponere se ad iter. Hac occasione cruce signatus est, vt præmittitur, à Legato.

Isto anno, beati Eduuardi Regis & Confessoris corpus, instante rege Angliæ Henrico tertio, in feretrum aureū, quod ei parauerat solemniter est translatum. Sub eisdem diebus Ioannes de Warenna Comes Sutherciæ, Alanum le Souche, Regis Iustitiarium, in aula Westmonasterij, subortis inter eos verbis, propria manu peremit.

Conradinus eo tempore, Nepos Federici solim Imperatoris ex filio Conrado, patruo suo Manfredo mortuo, aspirans ad regnum Siciliæ, auxilio Teutonicorum, adiunctis eis Lombardis quamplurimis atque Tuscis, Romam vsque peruenit. Vbi quum Imperialiter more solemniter receptus fuisset associato sibi Senatore Vrbis Henrico fratre regis Castellæ, & Romanis plurimis, contra regem Carolum, Apuliam manu forti intrauit. Sed post durum campestre bellum, Conradinus cum suis terga vertentibus capitur; & cum multis de sanguine suo nobilibus, iussu regis Caroli decollatur. Henricus autem regis Castellæ frater, de prælio ad castrum fugit Cassinum; qui postea, Carolo redditus carceri mancipatur.

Clemens Papa per idem tempus obiit Viterbij, & ibidem in f[ratrum] Prædicatorum Ecclesia sepelitur. Iste Papa ita vigilijs, ieiunijs, & orationibus, ac alijs bonis operibus erat intentus quod multas tribulationes, quas tunc sustineb[a]t Ecclesia, Deus suis meritis creditur extinxisse. Q[ui]n etiam cum multi factum regis Caroli pro desperato haberent, tum pr[o]pter multitudinem exercitus Conradini, tum [pr]opter totius penè regni Siciliæ rebellionem, [illegible] sermone rei euentum prædixit. Hic etiam Papa [illegible] clesia fratrum Prædicatorum Viterbij can[oniz]auit sanctam Eduuigam Ducissam Poloniæ viduam mi[r]andæ sanctitatis. Defuncto Papa C[lemente] v[acau]it sedes tribus annis, mẽsibus duobus, [et diebus] decem.

Hoc an[no] Rex Angliæ in octauis sancti Martini P[ar]lamentum tenuit apud Marlebernue, [illegible] Comitum & Baronum edita sunt [sta]tuta, quæ de Marleberrune vocantur. Nicolaus de Ely W[int]oniensis postulatus & translatus est in Episcopum Wintoniensem. Transit annus iste f[ulg]ur [illegible] & fructifer, mediocriter Angliæ gratiofus & lætus, propter patriæ pacem redditam. Sollicitus tamen tam Angli quàm Fra[nci] propter apparatum [illegible] Terram sanctam. Siculi, Teutonici, Lombardi atque Romani, lugubres propter bellum [illegible] [illegible].

Anno gratiæ M. C[C]. LXX. qui est annus re[gni] [Regis] Henrici [illegible] quinquagesimus [illegible] fuit Rex ad Natale cum Regina, Reg[illegible] apud [illegible]. H[oc] anno [illegible] Lodouicus Rex Franciæ, non [illegible] tus præteritis laboribus, [illegible] transactis dispendi[is] & expensis, [illegible] ultra mare iteratò cum duobus filiis, [illegible] Nauarriæ, & quamplurimis [illegible] Prælatis & Baronibus, pro reparatione Terræ sanctæ, iter assumpsit. Verum ad hoc vt Terra [illegible] suis recuperaretur, incidit [illegible] vt Regnum Tunicum, quod in medio consistens, non parum impedimentum [illegible] Christianorum subiiciant potestati. Applicantes igitur in [illegible] Tunicij, portum, & Carthaginem, ad paruum redactum oppidum, iuxta Tunicum, de [illegible] paucrunt. Est autem Tunis parua, sed transeuntibus nimis molesta: quæ suo nomine Tunis vocatur.

Eodem anno, sexto Idus Aprilis, Edmundus Regis filius duxit vxorem filiam Willielmi de Alba Marla, Comitis de Holdernesse, nomine Auelinam quæ erat hæres paternæ hæreditatis, & etiam maternæ, ratione cuius, Comitatum Deuoniæ, & dominium Vectæ Insulæ fuerat habiturus. Sed

Margin notes: 1269. Episc[opus] [illegible]. Vastata Armenia, Antiochia capitur. Filii [illegible] cruce signantur. Proclamatur pax per totam Angliam. Abactor boum [illegible] decollatur. Rex Franciæ vocat Eduuardū Regis Angliæ filium, in socium suæ peregrinationis. Translatio S. Eduardi. 1270. Conradinus [illegible] Regnum Siciliæ. Clemens Papa moritur. Parlamentum apud Marlebergam. Annales [illegible]. Rex Franciæ [illegible] iter [illegible]. Edmundus ducit vxorem [illegible] de Alba Marla.

1270. cum tota prole, mulier mortem patentũ priuauit. Ipso anno obiit *Walterus* de la *Vvyle*, *Sarum* Episcopus. Sueceſſitque ei *Robertus* de *Vvikhampcona*, eiuſdem Eccleſiæ tunc Diaconus. Per totum aonum præſeotem, *Eduuardus* & *Edmundus*, *Henrici* Regis filii, cum multi Regni probatis militibus, arma & eapeoſas, naues & cętera, profectioni verſùs *Terram ſanctam* neceſſaria, parauerunt. Pax erat in terra, timore Regis pntiùs quàm amote. Tranſit annus iſte frugifer & fructifer ſatis abundanter, cunctis Chriſticolis deſiderabilis, propter affectum Regis & Procerum, qui ſe deuouerunt ad liberationem *Terræ ſanctæ*.

Annalis clauſio.

Eduuardus proficiſcitur verſus terram ſanctã.

ANno gratiæ M. CC. LXXI. qui eſt annus regni Regis *Henrici*, à Conquæſtu, tertii, quinquageſimus quintus, tenuit Rex Natale *Londini* cum Regina & filiis, nobilibus quoqoe multis. Hoc aono, menſe Maio, *Eduuardus* filius Regis *Angliæ*, cum *Edmundo* germano ſuo, & quatuor Comitibus, totidem Baronibus, & aliis multis nobilibus, iter peregrinationis in *Terram ſanctam* arripuit, ducens ſecum coniugem ſuam, oomine *Alienoram*. Quæ qoidẽ *Alienora* io *Terra* illa apud *Achon*, (quæ vulgariter *Acres* vocitatur) peperit filiam: quæ *Ioanna* de *Acres* poſteà vocabatur. Quæ etiam proceſſu temporis, domino *Gilberto* Comiti *Glouerniæ* extitit cooiugata. *Eduuardus* igitur applicuit in *Gallia* cum claſſe ſua. Vbi cùm cognouiſſet Regem *Franciæ* profectum fuiſſe verſùs *Terram ſanctam*; ſecutus eum per mare velificando, decem dierum nauigatiooe *Tunicum* peruenit ſaluus, & cum tota ſua applicuit comitiua. Cui Rex *Franciæ* cum ſuis optimatibus gaudenter occurrit, & eum ſuſcepit io pacis oſculo reuerenter.

Rex Francorum L. moritur.

MEnſe Auguſto, infirmitas qoæ illo anno circa maris confinia graſſabatur, in exercitum *Chriſtianorum* nimis inualuit. Nempe apud *Tunicium*, ioter maiores primò moritur *Ioannes* Comes *Niuernenſis*, Regis *Francorum* filios. *Albanenſis* Cardinalis, & Apoſtolicæ ſedis Legatus. Poſtremò, beatus *Ludouicus Francorum* Rex *Chriſtianiſſimus*, in craſtioo ſancti *Bartholomæi* Apoſtoli, de regno temporali tranſiit ad æternum. Quàm fœliciter autem Rex iſte vitam terminauerit, Rex *Nauarræ* domino *Tuſculano* per literas iotimauit, nam in infirmitate ſua laudare nomen Dominĩ non ceſſauit. Illam orationẽ aliquoties inferebat: *Fac nos, quæſumus Domine, proſpera mundi deſpicere, & nulla eius aduerſa formidare.* Orabat etiam & pro populo quem ſecum adduxerat, ita dicens: *Eſto Domine plebi tuæ ſanctificator & cuſtos.* Et cùm appropinquaret ad finem, ſuſpexit in cœlum, dicens: *Introibo in domum tuam Domine, adorabo ad templum ſanctum tuum Domine, & confitebor nomini tuo.* Et hæc dicendo, obdormiuit in Domino. Cui ſucceſſit in Regno filius eius *Philippus*. Exercitu verò plurimùm de morte Regis deſolato, ſuperuenit *Carolus* Rex *Siciliæ*, quem Rex *Francorum*, adhuc viuens, feeerat acceſſiri. Et cùm multò plores viderentur *Saraceni* quàm *Chriſtiani*; nullatenus tamen auſi ſunt *Saraceni* bello generali adgredi *Chriſtianos*. Sed per quaſdam aſtutias multa eis iocommoda inferebant. Inter alia verò, cùm regio illa ſit ſabuloſa & tempore ſiccitatis maximè puluerulenta ſtatuerunt *Saraceni* plura millia ſuæ gentis hominum ſuper quendam montem *Chriſtianis* vicinum, vt cùm ventus ſtaret ad partem *Chriſtianorum*, ſabulum & arenam mouentes, puluerem ſuſcitarent, qui grãdem moleſtiam iotulit *Chriſtianis*. Sed tandem ſedato puluere per pluuiam, *Chriſtiani*, paratis machinis, & variis iuſtrumentis bellicis *Tunicium* per terram & per mare expugnare diſponunt. Quod videntes *Saraceni*, pacta cum *Chriſtianis* inierunt: concedentes, vt omoes *Chriſtiani* in regno illo captiui, liberi dimitterentur. Et monaſteriis ad honorẽ *Chriſti* omnibus ciuitatibus illius regni fundatis, fides *Chriſti* per fratres *Prædicatores* & *Minores*, & per alios quoſcunq; liberè prædicetur. Et quòd voleotes baptizari, liberè baptizarentur. Sicque ſolutis regum expeoſis, & rege *Tunicy* regi *Siciliæ* facto tributario, treugiſq; conceſſis plurium annorum, rex *Siciliæ* cum exercito renauigare diſponit. Sed cũ vltio diuina ſubſecuta eſt; & iam cùm reuerti conaretur, abſorbuit mare penè totum ſuum exercitum, & theſaurum allatum de *Tunicio*, & ſupellectilem vniuerſam. 1271.

Henricus filius Richardi Regis Ro. occiditur in templo Viterbii.

SVb eodem tempore, *Henricus* de *Alemannia*, filius *Richardi* regis *Romanorum*, petiit ab *Eduuardo* conſanguioeo ſuo repatriaodi licentiam: pertæſus oamq; fuerat peregrinatiooem longinquam, & cupiebat videre *Angliam* patriam pacis, & patrem ſuum antequam moreretur. Sed ſuo deſiderio fraudatus eſt, nempe licentia remeaodi impetrata, dom tranſire vellet per *Tuſciam*, cùm apud *Viterbium* Miſſarum ſolemoiis intereſſet, in Eccleſia ſancti *Laurentii* à *Guidone* filio *Simonis* de *Monteforti* occiditur, in vltionem viriliter paternæ mortis.

Eduuardus proficiſcitur Achon.

Eduuardus verò cùm audiſſet viodictã magnam, quam Dominus exercuerat io regem *Siciliæ Carolum* fratrem *Lodouici* quõdam regis *Francorum*, & conſideraſſet non ſine cauſa id accidiſſe, percuſſit pectus ſuum, & iurauit ſolito ioramento per ſanguioem Domini, inquiens: Quamuis omnes commilitones & patriotę mei me deſerant ego tamen, *Fouuino* cuſtode palufredi mei, (ſic enim vocabatur curator equi ſui) iotrabo *Tholomaidam*, vel *Achon*, vel *Achrum*; & pactum ioramenti ſeruabo, vſque ad corporis & animæ diuiſionem. Qoo audito, omnes *Anglici* qui affuerunt eum co, velle proficiſci promiſerunt. Mox ergo vela ſua direxit ad *Achon*. Quò cùm veniſſet, infra quartum diem ab aduentu ſuo, fuiſſet, vt dicebatur, vrbs reddita *Saracenis*. Tum *Soldanus Babyloniæ*, qui dictam ciuitatem cœperat oppugoare, cum exercitu reuerſus eſt ad propria, ſpe fraudatus.

Obiit Rex Romanorũ Richardus.

EOdem anno *Richardus* rex *Romanorum*, frater regis *Angliæ*, quarto nooas Aprilis, apud caſtrum de *Berkamſtead*, viam vniuerſæ carnis eſt ingreſſus. Cuius cor in Eccleſia fratrum *Minorum Oxoniæ*, corpus verò io Eccleſia Monachorum *Ciſtercienſis* ordinis de *Hailes*, quam ipſe propriis expenſis conſtruxerat, ſepelitur.

Annalis clauſio.

TRanſit aonus iſte, frugifer, fructifer, & quietus. *Incredulis* lætus propter mortem regis *Franciæ*: *Siculis* lugubris propter interitum regis *Siciliæ*: *Anglis* indifferens ab vtriſque. Obiit *Bonifacius Cantuarienſis* Archiepiſcopus: cui in ſucceſſorem Prior eligitur Monachorum.

Eduuardus Regis Angliæ filius, apud Achon periclitatur de vita.

ANno gratiæ M.CC.LXXII. qui eſt annus regni Regis *Henrici* à Cooquæſtu tertii, quinquageſimus ſextus, fuit rex ad Natale *Londini* cum regina. Hoc anoo, dum *Eduuardus* regis *Angliæ* primogenitus apud *Achon* moram traheret, quidam *Admiralius Ioppenſis*, natiooe *Saracenus* (qoæ dignitas apod nos Conſulatus vocatur) fama probitatis eius illectus eſt in amorem viri, cui frequenter epiſtolas & eulogias dirigebat, per qoendam *Haſſacutum* vel Aſſiſinum, nomine *Anzazim*. Hic educatus ſub terra fuerat à pueritia, hac de cauſa, vt abſque metu repentè irrueret in aliquem Principem adoerſariorum ſuæ ſectæ: tãquam percepturus pro tali facto, licèt perimeretur, deniuò vitam nouam & gaudium paradiſi. Hic ad *Eduuardum*

1273. *dum* veniens vice quadam, proot sæpè consueuerat, cum quibusdam literis, finxit se velle sibi quædam secreta referre. Cunctis igitur exclusis à camera *Eduuardum* ad fenestram appodiantem, & aspectum extra dirigeotem ex improuiso, extracto cultello toxicato, vulnerat bis in brachio, & tertiò sub acella: quem mox *Eduuardus* pede percussum prostrauit ad terram, extortoque de manibus eius cultello, nebulooem cum eo peremit. Sed in extotsi ooe cultelli, violenter se ipsum in manu vulnerat, & iotraote vuloera verò eius grassante veneno, multis variis adhibitis remediis vix curâtur. Dicunt quidam, quòd cùm *Eduuardus* vulneratus inopinat. fuisset, & nihil ad manus habuisset, cum quo posset se defẽdere, arripuit tripodem quę sopportabat tabulam, & gaoeonem excerebrauit. Deinde conuocatis suis familiaribus, infortunium demonstrauit: iubens ribaldi corpus suspendi super muros ciuitatis, adiuncto sibi cane viuo, vt hoc spectaculo cæteris metus iocuteretor. Quum autem cognouisset *Admiralius Eduuardum* per noncioin vuloeratum, ingemuit; quoniam tale oefas nullatenus de eius conscientia emanauit. Proposuerat nempe, vt quidam referunt, suam sectam *Saracenicam* deseruisse, & per *Eduuardum* ad baptismi gratiam cõuolasse. Quum igitor *Christiani* cognouissent *Eduuardum* vulneratum taliter, in vltionem facti *Sararenos* iouadere meditati sunt. Quod *Eduuardus* fieri omnioo prohiboit, ita dicens. Inhibeo ex parte Domini, ne quis vestrum præsumar *Paganorum* exercitum quomodo infestare, oil violenter improperare; quoniam multi nostræ geotis ad Sepulchrum Domini sunt profecti peregrinandi gratia, qui si *Pagani* vel paruam molestiam per nos perpessi fuerint, omnes pariter *Saracenorum* manibus interibunt. Placuit cunctis hoc cosilium, & non solùm *Christiani Eduuardi* prudentiam collaudant, sed & increduli, & ipse Soldanus eius sapientiam prædicabat.

Annalis conclusio.

TRansiit annus iste frugifer & fructifer, quietus, temperatus, *Angliæ* sub Rege vetere, nec tristis, nec hilaris; *Francis* sub nouo Rege fauorabilis; & læros *Romanis*. Adhæc de vacatione sedis sancti *Petri*, molestus.

Theobaldus Placentinus in Papam electus, Gregorius decimus appellatur.

ANno gratiæ M. CC LXXIII. qui est anous regni Regis *Henrici*, à Conquæstu tertii, quinquagesimus septimus, *Theobaldus Placentinus Leodinensis* Archidiacooos, qui deuotionis causa cum domino *Eduuardo* transierat in *Acon*, in Papam eligitur, & *Gregorius* decimus appellatur. Hic in *Acon* decretum electionis soæ per fratres *Prædicatores* & *Minores*, ad hæc specialiter missos, recipiens, *Viterbium*, vbi expectabant eum Cardinales, eum celeritate accessit. Fecit autem vnam ordinationem quioque Episcopocum Cardinalium, multùm laudabilem: quia valentes & hooestas personas assumpsit.

Roberto de Kile Cantuariensis Pontificatus traditur.

Hic etiam cassato electo *Cantuariensi*, Pontificatum eiosdem Ecclesiæ, retulit *Roberto* de *Kile Wardeby*, qui eodem anno à Prioratu Prouiociali fratrum suorum; quem vodecim annis gesserat, absolotus fuerat, & etiam ad idem officium reelectus. Erat oempe de ordine fratrum *Prædicatorum*, qui non solùm religiosæ vitæ sanctitate, sed scientia & doctrioa clarissimus habebatur. Nempe ante ordinis iogressum, *Parisius* rexit io artibus; cuius in his peritiam, præcipuè quoad Grammaticam & Logicam, redacta in scriptis edoceot monumenta. Post ingressom ordinis, studiosus in diuinis Scripturis originalibusque sanctorum patrum libros *Augustini* ferè omnes, aliorumque Doctorum plurimos, per parua distinxit capitula, seotentiam singulorum sub breuibos verbis annotando. Extant tractatus eius A de *Tempore*, de *Vniuersali*, de *ortu Scientiarum*, cociosus vtilisque libellus. Concessit autem ei dominus Papa, vt munus coosecratioois eligere posset à quocuoque Episcopo Catholico, qoem ad hoc duxit eligendum. Elegit autem *Willielmum Bathoniensem*, qui fama sanctitatis inter cæteros multom efflorebat. A quo præsentibus vndecim suffraganeis, Dominica prima in quadragesima *Cantuariæ* consecratur. 1273.

Crematur Ecclesia Norwicensis à ciuibus.

HOc anno orta cootentione inter ciues *Noruuicenses* & Monachos, instigante Diabolo tantum efferati sunt ciues & communitates villæ, B vt totam illam celebrem Ecclesiam cum ædificiis darent flammis, excepta capella sancti *Walteri* secùs infirmarium. Nec contenti tanto facinore, vasa, libros, & iocalia, quæ flamma non tetigerat, manibus sacrilegis asportarunt, cum cuppa aurea, quæ pendebat ad maius altare, in quo corpus Dominicum ponebatur. Super qua re indignatus admodùm Rex *Henricus*, per pietatem, inquit, Domini, vadam, & videbo personaliter scelus istod, & iuxta sua demerita reddam illis. Misit igi- C tur illoc ante faciem suam Iustitiatiom, militem qoeodam dictum *Trynet*, quem & Iustitiatium fecerat de corona. Vrgente autem mandato Regio horroreque facinoris, magna multitudo conuicta de scelere, ad caudas equorum tracta, suspendio iudicatur. Rex verò qoàm citò potuit, assumpto secum Episcopo *Roffensi*, & *Gilberto* Comite *Glouerniæ*, versus *Norwicum* iter arripoit, cum non modico apparatur. Cùm vidisset Ecclesiam cooflagratam, & totam igne consumptam, vix potoit se à lachrymis continere. Episcopus autem *Roffensis* aoathematizauit omnes, huic oequam facinori consentientes. Proximam Rex confestim D condemnauit villæ communitatem in tribos millibus marcarum argenti, soluendis Ecclesiæ læsæ iofra terminom: ad reædificandom dictam videlicet Ecclesiam, condemnati sunt. Prætetea ad restaurendum cuppam auream, de pondere decem librarum aori, & valore ceotum librarum argenti. Dominus *Vuillielmus* de *Brunham* illius Ecclesiæ tunc temporis erat Prior. Cùm Rex *Henricus* coodignam vltionem *Norwicensibus* dedisset sacrilegis, *Londinum* redire decreuit. Et cùm ad Abbatiam saocti *Edmundi* Regis declinasset, graui languore E corripitur: qui eum ooo deseruit, vsque ad vitæ finem. Dum ægrotaret autem, venerunt ad eum Comites & Barones terræ, com Pontificibus, vt transitui interesseot. Confessus est autem peccata soa humiliter, tundens pectus suum; & malam remittens omoibus voluntatem, emendatiooemque vitæ promittens. Ex hinc absoluitur à Prælato, deinde deuotè suscepit corpus *Christi*, & vnctione delibutus extrema Ecclesiæ, Dominum suppli- F ter adorauit: iubeos debita sua solui, & residuum indigentibus æquè partiri. Cùm hęc Rex ritè peregisset, reddidit spiritum suum Domino. Corpus autem eius apud *Vuestmonasterium* hooorificè traditur sepulturæ. Regnauit quinquaginta sex annos, ampliùs quantum distat à festo sanctorum *Simonis* & *Iudæ*, vsque ad festum sancti *Edmundi* Pontificis, id est, viginti diebus. Duxerat autem in vxorem mulierem nobilem, filiam Comitis de *Saneye*, nomioe *Elianoram*. De qua suscepit filios, G *Eduuardum*, qui post ipsum regnauit; & *Edmundum*, qui fuit Comes *Leycestriæ* & *Lancastriæ*, & duas filias, videlicet *Beatricem*, qoæ nupsit Comiti *Britanniæ* & *Margaritam*, quæ fuit Regi *Scotiæ* cõiugata. Iste *Henricus* Rex, inchoauit nouam fabricam Ecclesiæ *Vuestmonasteriensis*, sed oon perfecit. Hic nempe Rex, quaotum in actibus sæcularibos putabatur minùs prudeos, taotò apod Dominum

Mors Regis Henrici tertij.

1273. maiori deuotione pollebat. Singulis namque diebus, tres Miſſas cum nota audire ſolebat. Et plures audire cupiens priuatim celebrantibus aſſiduè aſſiſtebat. Ac cùm Sacerdos corpus Dominicum eleuaret, manum Sacerdotis tenere, & illam oſculari ſolebat.

Dictum facetum Regis Angliæ. Contigit autem aliquando ſanctum *Lodouicum, Francorum* Regem, cum eo ſuper hoc conferentem, dicere, *quòd non ſemper Miſſis, ſed frequentiùs Sermonibus audiendis eſt vacandum.* Cui faceta vrbanitate reſpondens, ait, *Se malle amicum ſuum ſæpiùs videre, quàm de eo loquentem, licèt bona dicentem, audire.* 1273.

Erat autem ſtaturæ medioeris, compacti corporis, alterius oculi palpebra demiſſiore; ita vt partem nigredinis pupillo celaret. Robuſtus viribus, ſed præceps in factis; in quibus tamen quia fortunatos & fœlices exitus habuit, putant eum multi apud *Merlinum* fatidicum per *Lincem* deſignatum, omnia penetrantem. *Forma eiuſdem Regis.*

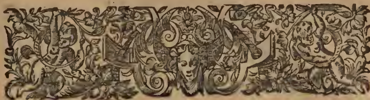
Finis vitæ cum fato.

VITÆ
DVORVM OFFARVM
SIVE
OFFANORVM,
MERCIORVM REGVM:
COENOBII *SANCTI ALBANI*
FVNDATORVM.
ET
VIGINTI TRIVM ABBATVM
SANTI ALBANI:
VNA CVM
LIBRO ADDITAMENTORVM.

Per MATTHÆVM PARISIENSEM.

Omnia nunc primum edita, ex MSS. codicibus: VITÆ, ſcilicet, ex duobus *Cottonianis*, vnoque *Spelmanniano*. ADDITAMENTA verò, ex vnico *Cottoniano*.

IN VITAS
REGVM ABBATVMQVE, ET IN ADDITAMETA, CVM AVCTARIO.

Præfatio ad Lectorem.

CVM tua interest (bone Lector) quid in hoc opere à nobis præstitum sit rescire: en, consilij laborisque nostri participem te facimus. *Offarum vitas* scimus inter *Matthæi* nostri opera, nec à *Lelando Balæo, Pitseóue* numerari. Eas tamen hîc damus, quia suspicamur ab illo aut conscriptas, aut politas: genius, etenim, stylus manúsque id nobis videntur persuadere. Saltem, si non vt suæ, tamen inter sua, à semetipso Ecclesiæ *Sanct-Albanensi* aliquando donabantur. Ita enim & illa Epigraphe miniatis litteris in initio *Offani* primi, & in margine libri exarata, manifestò declarabit. Scilicet, *Hunc librum dedit Frater* Matthæus *Deo & Ecclesiæ* S. Albani: *quem qui abstulerit vel titulum deleuerit, Anathema sit.*

Non quòd inscriptionem istam, genuinum fuisse *Parisiensis* autographum, vt olim cum aliquibus, nunc adhuc credo: quod omnino non credo. Præterquam enim quòd ductum deformationémque litterarum per multa dissimilem esse obseruaui, ab scriptura illa alia, quam ipsissimam *Matthæi* fuisse manum nullus omnino dubitat: Oratio sanè ista, Epigraphen præfatam claudens, eique immediatè subiuncta; illam, autographum eius non fuisse, luculenter satis euincit. Scilicet, *Anima eiusdem* Matthæi, *& animæ omnium fidelium defunctorum, quiescant in pace.* Defunctus igitur iam erat *Matthæus*, cum ista in eius libro, alius Con-frater post scribebat. Hoc interim (quod proposito nostro satis erit) vel hinc est eliciendum: hunc librum totum, scilicet, ad *Matthæum* aliquando pertinuisse.

Restat, iam, vt quod circa *Abbatum vitas* sit præstitum, & qua authoritate fultiri eas, diuulgauimus; certiorem te (Lector) faciamus. Scias, igitur, nos omnium harûmce *Vitarum*, tria nactos fuisse exemplaria: *Spelmannianum*, scilicet, vnum, duoque *Cottoniana*. *Spelmannianum* autem illud, ab aliquo *Sanct-Albanensi* monacho olim conscriptum fuisse, *secundùm antiquum Rotulum* Bartholomæi clerici, *qui cum* Adam *Cellario diu fuit seruiens ei, & ipsum Rotulum sibi retinuit, de scriptis suis hoc solum sibi eligens.* Ita, enim, totidémque verbis reperitur scriptum in principio *Minoris* libri *Cottoniani* de *vitis Abbatum* Manuscripto. Hunc igitur *Rotulum*, ferè eundem fuisse coniectamus (saltem quoad antiquiorum Abbatum *vitas*) cum eo quem vbique postea *Codicem* vocamus *Spelmannianum*: vtpote, qui nostro *Impresso* duobúsque *Cottonianis* Mss. breuior sit & contractior. In illis, scilicet, vt obseruare potes,

quæ nos vbique in marginibus à *Codice Spelmanniano* deesse annotamus. Atque illa omnia (sed non possumus dicere *ea sola*) per *Matthæum Parisiensem* Rotulo illi adiecta postea fuisse hariolamus.

Secundum Manuscriptum, *Minorem* vbique vocamus *Cottonianum*, qui & *Additamentis* coniunctus compactúsque, vnum indiscretúmque constituit volumen. Hunc, vt Textum nostrum, per omnia secuti sumus. Est enim liber antiquissimus & authenticus: nec *Additamentorum* transcriptum aliud vnquam credimus in toto mundo extitisse. Liber enim erat *Sanct-Albanensis* Ecclesiæ archiuis priuatus & peculiaris. Codex autem Manuscriptus tertius (quem & *Maiorem* appellamus *Cottonianum*) plures *Abbatum vitas* continet, quæ in exemplari *minori* reperiuntur. Eas scilicet, & eorum *Abbatum*, quas post *Matthæi* nostri decessum, ad sua vsque tempora continuarat *Thomas* ille *Vvalsinghamus S. Albani* monachus: *Matthæo* nostro in Historia conscribenda succenturiatus, eiúsque per omnia deflorator. Quòd ordo autem & huius & illius *Cottoniani*, aliquoties inter se ita differat; vt quod priùs in vno, posteriùs in alio sit perscriptum, hanc esse causam obseruaui. Nimirùm, quia cùm quædam in margine vel ora sui *minoris* & originalis libri, quasi postscripta vel addititia, & vt in mentem sibi venerant, post primam scriptionē adiecerat *Parisiensis*: illa in textum Transcripti sui, eo ordine locóque inseruit postea *Vvalsinghamus*, vbi sibi conuenientiùs videbatur. Omnes autem differentias istas, in marginibus tibi (Lector) designamus.

Insuper monemus, *Notas* illas *marginales* quæ incursum (vt Typographi loquuntur) in lineas contextus faciunt, *Rubricas* esse & Capitum *Titulos* Maioris *Cottoniani* siue *Vvalsinghamiani*. Tres illas, exempli causa, p. 71. post. incipientes, *Vt monachi, ne numerus, de tribulationibus*: Cæteras, quæ merè marginales & litterales sunt, *minoris*, Rubricas esse recognosce. Omnes autem quæ mei *Editoris* obseruationes sunt, à reliquis hoc signo ⁎ *Nota*, aut indiculo alio eminenti separaui. Harum autem specimina, *pag. 61. pag. 71.* alibique sæpiùs, poteris reperire.

Atque hos Mss. codices duos, pro natiua sua humanitate, & in bonum publicum propensissima voluntate; mutuò nobis dedit nobilis dominus *Thomas Cottonus* Baronettus: ex instructissima, nimirum, totique mundo litteratorum notissima manuscriptorum Bibliotheca, quam iudicio maximo, impensisque sumptuosissimis, sibi Musisque publicis thesaurizauerat illustrissimus pater eius, natalibus eruditionéque clarissimus, dominus *Robertus Cottonus* Baronettus. Quem honoris gratitudinisque causa nomino, vtpote mihi quondam notissimùm amicissimúmque.

Tertium autem Manuscriptum accommodauit nobilis ille doctissimúsque dominus *Henricus Spelmannus* Eques auratus: eruditionis reconditioris iudicijque acerrimi vir; nostræ *Britanniæ* lumen gloriáque. Amicus insuper meus singularis, in studiis adiutor præcipuus: & qui me primus ad Antiquitates eruendas, tam verbo quàm exemplo aliquoties stimulauit erudiuitque.

Monemus tertiò, quòd si quandóque Amanuensis noster, qui *vitas* ex Manuscripto nobis transcripsit; vel etiam Typographus ipse, ordinem Originalis parumper immutarint, vel Notas nostras marginales, in Textum per incuriam assumpserint: ea ferè omnia aut in marginibus denotata, aut in *Aduersariis* nostris, *Erratisue* typographicis, tu, Lector, inuenies obseruata.

Liceat, vltimò, & quid actum sit circa librum *Additamentorum*, hìc palam facere. Dicimus, igitur, occasionem ea scribendi, ab ipso Authore alicubi in *Historia* sua fuisse datam: vt, scilicet, *illud volumen deoneretur* a. Reliquas de eo Libro obseruationes nostras, breuitatis ergò in has coniecimus propositiones.

a Histor. p. 346. post. E.

1. *Historiam* hanc *maiorem*, *vitas Abbatum*, atque *Additamenta* sua, vno eodemque tempore Authorem sub manibus habuisse.

2. *Additamenta* cum *vitis*, vt partem *Historiæ* suæ, voluménque quasi alterum & succedaneum; Authorem agnouisse. Tantum enim & verba eius, cum *nota* nostra ad paginam *vitarum* 61. luculenter satis demonstrabunt.

3. *Additamenta* tamen cum *vitis*, vnum volumen ab *Historia* separatum confecisse a.

4. *Historiam* suam, *Matthæum* sæpiùs relimasse, cùm iam volumen *Additamentorum* ferè perfecisset. Atque veritatis huius obseruationis illud indicio esse potest, quòd in *vitis* aliquando nos ad *Additamenta* pro iis remittat, quæ (titulo licèt parumper variato) ipsemet *Historiæ* suæ (quasi sui oblitus) etiam inseruerat. Sit, in exemplum, Imperatoris *Frederici* Testamentum: quod nos iubens quærere inter *Additamenta* b ipse tamen inseruerat *Historiæ* c.

5. *Additamentorum* volumen, nunquam ab eo fuisse perfectum. Multa igitur, ibi frustra quærebamus: etiamsi & multò plvra ibi inueniantur, quàm in *Historia* aut euocentur aut citentur: vel à nobis hic imprimantur.

6. *Matthæum* tunc primùm *Historiam Additamentis* augere incœpisse, cum iam scribendo ad propria ferè deuenit tempora. Hoc est, non ante mortem ferè *Rogeri Vvendoueri*. Qui cum scribere desierat sub annum Domini 1235. non nisi duo dumtaxat *Additamenta*, ante id temporis *Historiæ* sunt immista. *Compositiones* scilicet *Sanct-Albanensium* cum Episcopo *Lincolniensi*, anno 1219. & cum *Norvvicensi*, anno 1228. Quæ ambæ, etiam sub *Vvillielmo* Abbate sunt transactæ, sub quo Frater *Matthæus* in monachum tondebatur.

7. Librum *Additamentorum*, per alia etiam nomina Authorem non semel appellasse, Vt Librum *qui est huic* (scilicet *Historiæ*) *continuandus* d. *Librum Literarum* e &, finem, vel *in fine libri* f. Aliquando tamen, nudè, & sine titulo alio, *ad scripta in Ecclesia S. Albani*, g: vel *apud sanctum Albanum* h, nos remittit.

8. Vltimò per *librum Additamentorum*, *Matthæum* intellexisse totum volumen illud, quòd *vitas* continet vnà cum *Additamentis*. Hoc est, omnia prçter *historias Maiorem, Minorem*, Chronicamque. In *Historia* enim *minore* licet quędam inueniantur, quæ nos iussit inter *Additamenta* quęrere, nec tamen ibi sint i; ille nihilominus *Liber*, non est *Additamentis* annumerandus. In *minori* enim, Author ipse Lectores non semel ad *Additamenta* remittit k.

Atque hęc de iis monuisse, satis erit. De *Auctario Additamentorum*, propria ante id *Præfatione* diximus: ad quem te remittimus. Consilij iam nostri conscium te (Lector) fecimus. Te, vt boni consulas, per Musas amœniores omnes obtestamur. Sic nobis (cum bono Deo) Tibique, viuas valeasque.

a Vide *Vitas* p. 62. post. G. & p. 82. A. post
Vide *Vitas* p. 90. 1. A. post.
Vide *historiam*. p. 28: A. post.
b Vide *historiam* p. 538. F. a pr
c Vide *historiam* p. 541. post. G 1.
d *Historia* p. 447 pr A.
e *Historia* p. 468. pr A & p 489. D. pr
f p. 482. pr A.
g *Historia* p. 608. post. E. vlt
h *Historia* p. 645. post D.
i Vide *hist.* p 543 post. D p 638 A. 1 post
k *Historia minor* an. 1240 alibi q. quæ sæpiùs.

IN VITAS REGVM OFFARVM

Aduersaria, vel *Censura* Editoris.

TE (*Lector bone*) *falli non patimur, si non nos ipsi decipiamur priùs. Cum omni, igitur, iudicij candorisque libertate, (quam & tibi optamus) monendum hic censemus; nos primi* Offæ *vitam, pro puro, puto, figmento reputare. Opellam si non totam, vel* Vvendoueri, *vel* Matthæi *nostri, saltem* Sanct-Albanensis *alicuius monachi: qui cœnobij natales se tantò clariores sperabat redditurum, si ad Regem Fundatorem referrentur. Enimverò, non illius tantum, sed & doctioris æui scriptoribus valde complacuisse video; gentium vrbiúmque suarum origines subobscuras, vel à dijs ipsis, vel à Regibus Populisve maximis definxisse.*

Sed ad censuram. *Cuias qualisve fuerat hic* Offa *primus, ignoratur prorsus: altum enim de illo, inter Scriptores nostros antiquiores, silentium. Suspicabar aliquando, mendum irrepsisse in Manuscriptum; & pro* Occidentalium Anglorum *Reges* a; *substitui debuisse* Orientalium Anglorum: *eò quòd in Heptarchia illa* Saxonica, *Rex eorum primus,* Vffa, *historiographus noster* b *nominetur: à quo reges* Est-Anglorum Vffingas *appellari, nos docuit* Huntindonus c. *Sed vbi tunc* Vvarmundus *ille,* Offæ *istius pater; in regnóque antecessor? Diligentiùs, tandem, in stemmate* Saxonico *veteri regum* Mercianorum *inquirenti, occurrit* Offa *quidam cum* Vvarmundo *patre: quos cito tamen deprehendi nostros non fuisse.* Offam *enim illum,* Mercurij *siue* Vvodeni Saxonum *Dei fuisse abnepotem, & illius patrem* Vvarmundum, Mercurij *nepotem; genealogiæ* d *tradiderunt.* Vvodenum *insuper istum, in decimo quarto post* Noachum *gradu statuerunt* Matthæi *illi duo, à nobis in margine laudati. Sed neque illi neque alij, aut* Offam *istum vel* Vvarmundum, *inter Reges* Saxonicos *enumerarunt: vtpote qui seculis aliquot iam viuere desijssent, antequam* Saxones *Heptarchiam suam nominatissimam, in* Anglia *fundare inceperunt. Ne igitur suspiceris* Vffam *illum,* Offam *fuisse nostrum, quòd & hic & ille à* Vvodeno *stemma deduxerint gentale: scias etenim* Malmesburiensem *nostratem,* Redvvallum Est-Anglorum *regem ab* Vffa *tertium, in decima à* Vvodeno *linea posuisse* e: *vnde necessariò est colligendum quòd* Vffa *istius* Redvvalli *auus* f, *à* Vvodeno septimum, *non cum* Offa, quartum, genus sit nactus. Occidentalium, *igitur,* Orientaliúmue Anglorum *Rex, nunquam hic* Offa *fuit: nec* Vvarmundo *patri eius,* Riganus *extitit* rebellis g.

Quomodo, insuper, & illæ Offæ *istius à* natiuitate cæci mutique, *ad* visum loquelámque restitutiones *tam subitaneæ* h: *vxoris* (Eboracensis) *Reguli, nescio cuius, filiæ,* casu *inter* venandum repertio i: & *illa simul, de* liberorum *eius* membratim *discerptione, corpusculorúmque, postea, redintegratione tam miraculosa, & à seculis inaudita, narratiuncula* k: *totam eius historiam non reddent suspectissimam? Taceo fabellam malè fictam illam, de* odio dolóque Eboracensis *præfati Reguli, in filiam generúmque suum* l: *vnà cum nuncij* Offani deceptione *tam stupida* m. *Omitto, insuper, & alia falsitatis indicia non obscura, & ad* Offam *secundum transeo.*

In quo, sanè, & fabulosa non pauca veris intermisceri, in aliisque diligentiam desiderari, inficias non ibo. A cuius ortu si incipiamus, eum vt priori simillimum *depingeret historiæ Consarcinator; à natiuitate itidem* debilem, cæcum, mutúmque *effinxit:* & ex contracto, muto, cæcóque, *de subito factum* elegantem corpore, eloquentem sermone, & acie perspicacem oculorum n. *Quod vnde vel à quibus hauserat Author, mihi non*

a Vide Offæ 1 vitã p. 2 lin. 1.
b Polydor. Vir. Histor. l. 4 p. 68.
c Huntindon. l. 2 p. 181.
d Huntindon lib. 2. p. 181 Houeden, annal. parte 1. p. 214 b lin. 11. Ethelwerdus, l. 2. c. 14 p. 47. vuendouerus Ms. ad annum Christi 715 Matthæus Paris Ms. ad annum 755 Mat. vvestmonasteriensis ad Ann. 718. Flor. Vvigorniens. p. 618
e Malmesbur. de gestis Reg. l. 1 c. 6 p. 18
f Huntindon. l. 2 p. 181 l. 3.
g Vt asseritur in Offæ vita, p. 1 l. 2. C pr.
h Ibid p. 1 l. 3 B pr. & post pen.
i Ibid. p. 4.
k Ibid p. 6. & 7
l Ibid p. 5.
m Ibid p. 5.
n Vide Offæ 2. vitam p. 8 l. 2. A pr.

licet augurari. Hoc interim satis certum. bellicosissimum nempe iuuenem Offam, *à* Merciis *iam ciuili bello contra* Beormredum *vnius anni Regem implicatu, in militiæ ducem fuisse delectum; & non tantùm fœda strage tyrannum a profligasse: sed & ei ex* Mercia *iam depulso, vnanimi magnatum populique consensu in imperio successisse* b. *Atque hæc sub annum Domini 758. feruntur contigisse.*

Quòd verò Beormredum lethaliter *eo prælio affirmet author* c vulneratum; *libentiùs illi condonabo: quoniam errorem illum ex* Malmesburio *&* Ingulpho (*bonis interim authoribus*) *poterat deprompsisse. Illos enim inter antiquiores solos noui, qui hoc, sed falsò, docuerunt* d. *Falsò, dixi, quia* Beormredus *non tantùm ex eo prælio fuga est elapsus* e; *sed vndecim, ad minus, annis, superuixit.* Rogeri Vvendoueri, Matthæorumque Parisiensis, Vvestmonasteriensisque *fide hæc scribo; vt qui memoriæ prodiderint*, Cataractam ciuitatem, *sub annum Domini 769* crematam *à Beormredo* tyranno rege *Merciorum* deposito qui infelix eodem anno iusto Dei iudicio, incendio periit f. *Quibus &* Rogerus Houedenus *planè consentit, vt &* Antiquitatum Britannicarum *author nisi quod* Carnredus *pro* Bernredus; *perperam apud primum sit scriptum, &* Eornredus, *in secundo* g.

Bellissimæ, insuper, & illi historiolæ, de Drida *vxore ad terram* Offæ *(quæ, interim, totius* Angliæ *maximè erat mediterranea)* in cimba sine armamentis ex Galliis *fortuitò appulsa* h; *fidem adhibeat* Iudæus apella, non ego. *Cum ista enim fingendi libidine propositóque, videtur fabrefacta; vt hunc* secundum, *scilicet*, priori *Offæ* simillimum i, *etiam in vxore deprædicaret Leuiculam inaduertentiam illam, non ei vertam vitio; quod* Carolo Francorum Regi demortuo, alium substituat Carolum k. *Fortè, enim, fefellerant eum* Vvendouerus l, *aliique nostrates Historiographi, qui priore loco* Carolum *posuerunt pro* Carolomanno. *Quod & illum docuisse poterant* Houedenus, Vvigorniensis, *&* Malmesburiensis *nostri* m. *Hoc, interim, est notissimum: Offam, nimirum*, Carolo magno *fuisse contemporaneum, cum eóque plurima negotia exercuisse.* Negotiatorum, *enim*, commeatus *inter eorum regna* prohibitos, *narrat noster* Alcuinus: *etiam & Epistolam* Carolinam *ad* Offam *recitat* Malmesburiensis n; *idque in eisdem fere verbis, cum hoc nostro* o. *Veram igitur hanc Epistolam fuisse, nullus dubitat: nec aliis illis duabus contradico, alibi* p *ab Authore nostro recitatis.*

De victoria Offana *in Regem (quem nominare non poterat)* Est-Anglorum q: *grandem, fateor, suspicionem mihi suboriri. Licèt enim* Vvendouerus *cum sequaci suo* Parisiensi r *tradiderint*, Offam Est-Anglorum gentem armis subiugasse: Vvestmonasteriensis *tamen* Parisiensis *nostri deflorator, & aliquoties corrector*, Anglorum, *non* Est-Anglorum, *tantùm meminit* s. *Sed clariùs verùsque* Houedenus: *qui non* Est-Anglorum *gentem, sed* Hestingorum *habet* t *Tribum, si fortè, aut populum potentiorem aliquem inter reliquias* Britannorum *intelligit, à* Merciis *nondum debellatum* u. *Gentem illam* Hastingorum *coniicio, accolam incolúmque vetustæ vrbeculæ illius de* Hastings, quinque Portuum *Capitalis; quos* Hastingos *in eisdem partibus vsque ad* Normannorum *tempora substitisse, eruditissimus* Camdenus *me docuit; & quod ab* Hastingis *in, illustris* Hastingorum familia qui Huntingdoniæ sunt Comites, hoc titulo de Hastings *lætatur* x.

In hoc siue feliciter coniectaui siue non (perinde enim est, vel sic, vel secus) nunquam tamen vt credam induci possum, Offam *illud* Est Anglorum *siue* Norfolciensium *meorum regnum* Alberto concessisse, quod eum iure sanguinis contingebat, *vt hic noster affirmauit* y. *Certissimum enim est, hunc* Albertum *fuisse* Ethelbertum *siue* Egilbrictum *illum, quem patri* Ethelredo *in* Est-Anglorum *imperio successisse, tradiderunt*

a Pinco quàd populũ nõ æquis legibus, sed pes tyrannidem gubernatet *Vved.* Ms. ad ann. 758 *M Paris* Ms ibid. *M. Vvestmonast.* ibid. b *Houed.* part. p. 231. *l.* 35. & p. 234. *b. l.* 31. *Huntindon l* 4 p. 169. *a l.* 43 & p 198 *b l* 35. *Malmesb.* de gestis Reg. *l.* 1 p 14. *b l.* 35. *Ingulphus* p 486 *a l.* 26. *Vved* Ms & *M. Paris* Ms. & *M. Vvestmonast.* ad an. dom 785 c *Offa* Vita, p 8 l 9 *E pr.* d *Malmesbur.* de gestis Reg *l* 1 p. 14 *b l.* 35. *Beormred eode anno perint* Ingulphus p. 486. *l.* 42. e *Offa* fugauit *Beormred*, reguauitque super *Merc.* *Huntind lib.* 4 p. 1,6 *a.* 43 & p. 198 *b. l.* 39. f *Vvendouer.* Ms *M. Paris* Ms. & *Vvestmonast.* ad an. dom. 769 *Cataracta* antè vrbs, in Richmonshire *in agro* Eboracensi *vbi hodie vicolum pertenuis* Cattaricke, Camdeno *nostro locatur* g *Houeden.* p. 231 *b. l* 17: ad an. 769. *Antiq Brit.* p. 62 in *Lamberto.* h *Offa* 2. vita p 9 *B pr.* i Vide *Titulum vitæ* prioris *Offa.* k *Offa* 2 vita p. 10 *C pr.* l *Vvendouer.* Ms ad Ann. 771. & *M. Paris*, ibid. m *Houeden.* p. 232 *b l* 29. & 30 *Malmesbur* p 13 *a. l* 25. *Vvigorn.* p 573. An 770 n *Malmesburi* p 17 *l* 11 & 38. o Vide *Offam* 2 p. 14 *B pr.* p Vbi supra p 10 *post A.* q Vbi supra, p 10 *C. pr.* r *Vvendouer* & *M Paris* Ms. ad Ann. 771 s *M. Vvestmona.* ad An 771 t *Houeden* p 231 *b l.* 28 non 7. 1. u Nã adhuc Gẽtes *Danobiles in Brittanni* armis possebant & cum *Saxonibus* infra *Anguam* prælia frequenter conserebant Vnum, post hoc tempus, inter *Britones* & *nouosiere* apud *Gauelford*: recensita *Huntin* p 197 *b l* 46. vide & *etiam Vvigorn* An. 711 & 745. x Primis *Normannorum* temporibus, hoc agro *Hastings*, & de *Hastings* dicti fuerunt. *Camdeni Britannia*, in *Sussex*, p 226. y *Offa* vita, p. 25. C. post

Malmesburiensis a & Polydorus b. *Vllam igitur ab* Est-Anglis *victoriam reportasse* Offam, *a nullo omnium* Rerum Anglicarum *scriptore memoratur. Nam hos si antea subiugasset, quid opus ei erat tam nequiter* Albertum *postea interfecisse*, vt regnum eius suo regno prudenter copulando solidaret c? *Immo nec* Alberto *interfecto, tam firmiter regna* solidauit, *quin* Est-Angli *seorsim ab eo tempore Reges habuerint suos; vsque ad Sancti* Edmundi *ætatem, aduentúmque* Danorum *truculentum. Interim cum* Malmesburio *fateor*, paucos *in Est-Anglia* potentes regnasse d. *Non adeò tamen imbecilles imbellésue, quin* Bernulphum, Ludicanumque, Merciorum *Reges successiuos*, aperto bello superarint & occiderint e.

Sed quoniam in regu Alberti *necis incidimus mentionem, liceat & aliam authoris fraudem detegere, sed tamen piam: vtpote, ad excusandum Cœnobij sui Fundatorem, excogitatam Fraudem illam dico, qua scelestissimam illam tam innocentissimi principis proditionem, in* Quendridam *solam reijcere conatur* f. *Atque hæc eadem excusatio, licèt apud* Vvendouerum, Parisiensem, Vvestmonasterienséмque *inueniatur* g *hi tamen* Sanct-Albanenses *monachi quatuor, pro vno eodemque authore sunt habendi.* Huntindono, *potiùs*, Houedeno, Ethelvvardóque *est fides adhibenda; qui* Est-Anglum *Regem non in* fossam corruisse, illi in thalamo à *Quendrida* præparatam (*vt* Sanct-Albanenses *prædicti affirmarunt*) *sed* ipsius *Offæ* iussione capite fuisse detruncatum h. *Neque his tamen omnino acquiesco, vtpote qui nullam* Quendridæ *mentionem fecerint. Media, igitur, via cum* Vvigorniensi Florentio, *& eius vestigia premente* Polydoro *iter carpens; vtrarúmque partium opiniones commiscens:* Quendridam, *credo*, dedisse consilium, *sed* carnificem *ab ipso* Offa *fuisse* missum; qui noctu *Ethelbertum* inopinantem iugulauit, *vel ei* caput abscidit i.

Porrò, in hoc vno desiderari videtur authoris diligentia, in nomine scilicet regalis illius virginis, ob cuius amorem procus deuenerat Albertus *iuuenis, in aulam* Merciani *Regis*. Aelfledam, *eam appellauit author* k; & Alfredam, Polydorus l; Alfledam *etiam* Vvendouerus, *eius consectaneo suo* Mattheo Parisiensi m. *Vterque tamen memoria lapsi*, Alfleda *enim nomen erat sorori illius natu maiori; quam* Northanhumbrorum *Regem* Etheldredum *sibi matrimonio copulasse, ij ipsi, vnà cum* Houedeno, *nobis sunt authores* n. *Mallem* Ingulpho *credidisse: Abbati, scilicet, Cœnobij* Croilandensis; *vbi illa Offæ* filia ac sancti martyris *Ethelberti* quondam Regis *Est-Anglorum* sponsa, *perpetuam virginitatem est professa* o. *Abbas autem* Ingulphus, *eam appellauit* Etheldritham: *quomodo, scilicet, in cœnobij matricula scriptum inuenit. In hoc insuper, author paulò negligentior videri potest; qui cum Ælfedam scripserit* habitum suscepisse religionis vt virgo martyris vestigia sequeretur p: *Locum tamen, aut cœnobij nomen, nobis omiserit designare.*

In altero etiam, non est author excusandus, in mortis, scilicet, seu diuinæ vindictæ (*vt vocat*) *genere, quâ percussam* Quendridam, à latronibus in puteum suum proprium fuisse præcipitatam *definxit* q. Quendridam *enim seu* Cynedryth *reginam* inuenio, *marito* Offæ *superstitem fuisse; & cum* Ecgfrido *filio*, Merciorum *post* Offam *patrem Rege, donationum Chartas duas consignasse, nomenq; cum cruce* (*sigilli vice*) *apposuisse. Vide tu, si placet*, Additamentorum Auctarium *nostrum* r.

Authorem vlteriùs persequi, nec libet nec vacat. Victoriis Offæ *quamplurimis bellum non hic indico: non iis, præsertim, quæ ab Historiographis nostratibus alijs, bonam reportarunt attestationem.* Offam, *insuper, dimidium archiepiscopatus* Cantuariæ, Lichfeldiæ *suæ transtulisse* s, *agnosco.* Odio *enim* Cantuaritarum *seu* Kentensium *quos in parte iam deuicerat, &* Lamberti Archipræsulis, *dicunt fuisse* t *factum; & in Synodo apud* Chalchute u *anno domini 788. transactum. Ibi etiam &* Ecgfridum *seu* Ecg-

a Malmesb l. 1 p. 18 a l 43. b Pol. Vergil. l. 4 p 68 l 37. c Offa vita, p 17 pr B. d Malmesb l 1 c 6. p 18. a. l 42. e Malmesb l. 1 c 5 p 17. b. l. 42 Hunt. l. 4. p 197. b. l 45. Ingulphus, c. 486. b l. 13 & l. vlt. Vvigor. p. 579 an 823. numero 10 & an 825. num. 12. f Offa vita, p. 16 pr B 1 & F. g Vvendouer. & Paris: Ms. ad An. 792. Vvestm. ad An. 793. h Offa præcepit amputari caput si Ethelbricht. Huntind. p 197 a l. 39 Houed p 235. b l 10 Ethelvvard. p. 477 b l 52. i Florent. Vvigorn An. 793. p 577. Polydor Vir Histor. l. 4. p. 69. k Offa vita, p 16 pr G. l Polydor Vir. Hist l 4. p 69. m Vvendouer & Parisiens Ms. ad an 792. n Vvend & Par. ib Rog Hou p. 232. b l 15. o Ingulph. Hist p. 487. a l 9. p Offa vita, p. 16 vlt pr. q Offa vita, p 16 E. vlt. post. r Auctariũ, p 155 post & p 156. pr G. Gi ca 1 I tempora vel paulò ante, Cyne. pro qua nos Quem pronunciamus) id est Regina, in reginarum nominibus, familiaris erat compositio. In hoc ipso Merciorum regno, & alium, non multò post, inuenio Quendridam Malmesb. p. 49. b l 2. Ingul. p. 486 b l 41. Flor Vvigorn p 579 An. 819 Occurrit & Quenburga: apud Huntindonum: l 5 p. 158 b l 7. s Offa vita, p 14 B post. & p. 27. D pr. t Vvend. & M. Paris Ms, & Vvestm. Ann 765. u Vvend M. Paris. & An. 788 Vvestmonast. An 789.

fertum *filium coronauit* a *qui* & octo annis patri conregnauit: *eique non vltra 141. dies* superuixit b.

De visione in vrbe Bathonia, *cælitus* Offa *Regi ostensa; vt & de* Reuelatione *ossium* Sancti Albani; *nihil dico: sit fides penes authorem* c.

Offam, *denique, opulentissimum illud in honorem* Sancti Albani Anglorum *Protomartyris gloriosi, cœnobium fundasse dotaßique, certo certius est. Immò, & quòd in vrbe* Londoniarum *palatium sibi extruens capellam iuxta fundarit (quæ nunc mea parochialis ecclesia est) à* Mattheo Parisiense *didici* d. *Dum pietatem laudo, vitia eius non carpo: nec lubet* Malmesburiensem *in eam rem huc citare* e *Sufficiat gratitudini meæ, Authorem hucúsque fuisse imitatum: & gloriam* Fundatoris *Ecclesiæ meæ, vt ille Cœnobij sui, pro viribus in istac opella propagasse: & in eius, Lectorísque gratiam, à veris falsa resecuisse. Sed non omnia, credo: & mallem, non nimis seuerè. Tu Lector, quod in me displicet reijcias: vtere tuo iudicio, (sed cum fauore) vt & ego meo.* Hac *conditione liberrima, tecum semper ago. Ita enim decet eos, qui bono publico student: quod & ego facio. Hanc conditionem si amplecteris, & me amplectere, qui sim tuus totus.*

a Idem ib.
b Vorud. Anno 796.
c Offa vita, p 17. &c.
d In vitis Abbatum: p. 12. a pr
e Malmesb. p. 15 b. l. 10. & p. 17 b. l. 1.

DVORVM OFFARVM,

ET

VIGINTI TRIVM ABBATVM,

PAGINÆ INITIALES.

ADDITAMENTORVM

INDEX.

Pag. 349. lin. 5. D. pr. col.

Additamentorum Index.

AVCTARII ADDITAMENTORVM

INDEX.

IN-

INCIPIT HISTORIA DE OFFA PRIMO:

QVI STRENVITATE SVA, sibi *Angliæ* maximam partem subegit, *Cui* Simillimus fuit Secundus OFFA.

Vuarmundus Rex

NTER *Occidentalium Anglorum* Reges illustrissimos, præcipua commendationis laude celebratur, rex *Vuarmundus* ab his qui Historias *Anglorum* non solùm relatu proferre, sed etiam scripris inserere, consueuerant. Is fundaror erat cuiusdam vrbis à seipso denominatæ; quæ lingua *Anglicana Vuaruuick*, idest, *Curia Vuarmundi* nuncupatur.

ædificat Vuaruuik.

Qui vsque ad annos seniles absque liberis extitit, præter vnicum filium: quem vt æstimabat Regni sui hæredem & successorem pueriliis debilitatis incommodo laborantem, constituere non valebat.

Cuius filius Offa, cum cæcus & mutus erat,

Licèt enim idem vnicus filius eius *Offa*, vel *Offanus* nomine statura fuisset procerus, corpore integer, & elegantissimæ formæ iuuenis existeret, permansit tamen à natiuitate, visu priuatus vsque ad annum septimum. Mutus autem & verba humana non proferens, vsque ad annum ætatis suæ tricesimum. Huius debilitatis incõmodum non solùm Rex, sed etiam regni principes, supra quàm dici potest, molestè sustinuerunt. Cum enim immineret patri ætas senilis, & ignoraret diem mortis suæ; nesciebat quem alium sibi constitueret hæredem & Regni successorem. Quidam autem primarius regni cui nomen * *Riganus*, cum quodam suo complice *Mitunno* nomine, ambitiosus cum ambitioso, seductor cum proditore, videns Regem decrepitum, & sine spe prolis procreandæ senio fatiscentem, de se præsumens, cœpit ad Regiæ dignitatis culmen aspirare, contemptis aliis regni primatibus, se solum præ cæteris ad hoc dignum reputando.

Riganus aspirat ad regnum.

* *Hic* Riganus, *binominis fuit. Vocabatur enim alio nomine* Aliel: Riganus *verò, à rigore. Huic erat filius* Hildebrandus, *miles strenuus; ab ense sic dictus. Hunc voluit pater promouere.*

Qui ambiens a Rege adoptari,

Idcirco diebus singulis regi molestus nimis, proteruè eum aggreditur, vt se hæredis loco adoptaret. Aliquando cor regis blandè alliciens, interim asperè minis & terroribus prouocans, persuadere non cessat Regi quod optabat. Suggerebat etiam Regi per viros potentes, complices cupiditatis & malitiæ suæ, se regni sui summum apicem, violentia & terroribus, & vi extorquere, nisi arbitrio voluntatis suæ, Rex ipse pareret, faciendo virtutem de necessitare. Super hoc itaque & aliis regni negotiis, euocato semel Consilio, proteruus ille à Rege reprobatus discessit à Curiæ præsentia, iracundiæ calore fremens in semetipso, pro repulsa quam sustinuit.

& repulsus,

Nec mora, accitis multis qui contra regis imperium partem suam confouebant, infra paucos dies, copiosum, imo infinitum exercitum congregauit: Et sub spe victoriæ viriliter obtinendæ, regem & suos ad hostile prælium prouocauit.

Regi intentat bellum.

Rex autem confectus senio, timens rebellare, declinauit aliquotiens impetus aduersariorum. Tandem verò, Conuocatis in vnum Principibus, & Magnatibus suis, deliberare cœpit quo facto opus haberet. Dum igitur tractarent in commune per aliquot dies secum deliberantes, instantissimæ necessitatis articulum, affuit inter sermocinantes carus & vnigenitus regis, eousque elinguis & absque sermone: Sed aure purgata, singulorum verba discernens. Cum autem patris senium, & seipsum ad regni negotia quasi inutilem & minùs efficacem despici & reprobari ab omnibus propenderet, contritus est & humiliatus in semetipso, vsque in lacrymarum aduberem profusionem. Et exitus aquarum deduxerunt oculi eius; & æstuabat dolore cordis intrinsecus amarissimo. Et quia verbis non poterat, Deo affectu intrinseco præcordialiter suggerebat, ingemiscens, reponensque lacrymabilem querelam coram ipso, orabat. Vt à *Spiritu sancto* reciperet consolationem, à *patre* luminum fortitudinem, & à *filio patris*. vnigenito sapientiæ salutaris donatiuum.

Rex conuocato suorum parliamento.

In breui igitur, contriti cordis vota prospiciens, is, cui nuda & aperta sunt omnia, resoluit os adolescentis in verba discreta & manifestè articulata; sicque de regni principatu tumidè & mi-

Offa coúsque mutus, articulatè loquitur, Eius Oratio.

naciter contra se & patrem suum perstrepentes, subitò & ex insperato alloquitur. „ Quid adhuc „ me & patre meo superstite contra leges & iura „ vobis vendicatis regni iudicium enormiter „ contrectare: & me excluso, hærede generali, „ alium degenerem facinorosum etiam in minas „ & diffiduciarionem superbè nimis prorumpen- „ tem, subrogare, vt vos non immeritò iniquitatis „ & proditionis arguere valeamus? Quid, ioquam, „ exteri, quid extranei contra nos agere debeant, „ cum nos affines & domestici nostri à patria „ quam hactenus generis nostri successio iure „ possedit hæreditatio, velitis expellere? Et dum hæc *Offanus* vel *Offa* (hoc enim nomen adolescétulo erat) qui iam nunc primo æterno nomine cum benedictionis memoria, meruit intitulari, ore facundo, sermone rhetorico, vultu sereno prosequeretur: omnium audientium plusquam dici potest, attonitorum oculos, facies & corda in se conuertit. Et prosequens inceptum sermonem, continuando rationem ait; intuens ad superna.

& Protestatio.

„ Deum testor, omnisque cœlestis Curiæ primates, quod tanti sceleris & discidij incentores, „ nisi qui cœperint titubare, viriliter erigantur „ in virtutem pristinam roborati, indempnes „ (prout desides & formidolosi prometuerunt) „ ac impunitos, non patiar. Fideles autem, ac strenuos, omni honore prosequar & confouebo. Audito igitur adolescentis sermone, quem mutum æstimabant vanum & inutilem, consternati admodum & conterriti, ab eius præsentia discesserunt, Qui contra patrem suum & ipsum mota seditione, ausu temerario conspirauerant. *Riganus* tamen, contumax & superbus, comitante *Mitunno* cum aliis complicibus suis, qui iam iram in odium conuerterant, minas minis recessit cumulando, Regemque delirum cum filio suo inutili ac vano morione, frontosè diffiduciauit. E contra, naturales ac fideles regis, ipsius minas paruipendentes, imò vilipendentes, inæstimabili gaudio perfusi, regis & filij sui pedibus incuruati, sua suorumque corpora ad vindicandam regis iniuriam, exponunt gratanter vniuersi. Nec mora, Rex in sua & filij sui præsentia, generali edicto eos qui parti suæ fauebant, iubet assistere, volens, communi eorum consilio edoceri, qualiter in agendis suis procedere, & negotia sua exequi habeat conuenienter. Qui super his, diebus aliquot deliberantes; Inprimis consulunt regi vt filium suum moribus & ætate ad hoc maturum, militare cingulo faciat insigniri: Vt ad bellum procedens, hostibus suis horrori fieret & formidini. Rex autem sano & salubri consilio suorum obtemperans, celebri ad hoc condicto die, cum solemni & regia pompa, gladio filium suum accinxit; adiunctis tyrocinio suo, strenuis adolescentibus generosis, quos rex ad decus & gloriam filij sui, militaribus indui fecit, & honorati.

Bellica eius indoles.

Cum autem post hæc, aliquandiu cum sociis suis decertans, instrumenta tyro *Offanus* experiretur, omnes cum strenuissimum & singulos superantem, vehementer admirabantur. Rex igitur interim maiorem assumens audaciam, & in spem erectus alacriorem, communicato cum suis consilio, contra hostes regni sui insidiatores, imo iam manifestè contra regnum suum insurgentes, & inito certamine aduersantes, resumpto spiritu bellum instaurari præcepit. Potentissimus autem ille, qui regnum sibi vsurpare moliebatur, cum filiis suis iuuenibus duobus, videlicet tyronibus strenuissimis *Otta* & *Milione* nominatis, ascita quoque non minima multitudine, nihilominus audacter

Vuarmundus Rex parat bellum Rigano.

A ad rebellandum, se suosque præmunire cœpit; alacer & imperterritus. Et prœliandi diem & locum, hinc interim rex & eius æmulus determinarunt.

Congregato itaque vtrobique copiosissimo & formidabili nimis exercitu, parati ad congressum, fixerunt tentoria è regione, nihilque intererat ni- B si fluuius torrens in medio, qui vtrumque exercitum sequestrabat; Et aliquandiu hinc deinde meticulosi & consternati, rapidi fluminis alueum interpositum (qui vix erat homini vel equo transmeabilis) transire distulerunt; Tela tamen sola, cum crebris comminationibus & conuitiis, transuolarunt: Tandem indignatus *Offa* & ægrè ferens probrosæ moræ dispendia, electis de exercitu suo robustioribus & bello magis strenuis, quos etiam credebat fideliores, subitus & improuisus flumen C raptim pertransiens, facto impetu vehementi & repentino, hostes ei obuiam occurrentes, præoccupatos, tum circa ripam fluminis, plurimos de aduersariorum exercitu contriuit, & in ore gladij trucidauit. Primosque omnes tribunos & primicerios potenter dissipauit. Cum tamen sui commilitones, fortè volentes præscire in *Offa* præuio Martis fortunam, segniter amnem transmearent, qui latus suum tenebantur suffulcire, & potius circumuallando roborare. Et resumpto spiritu viuidiore, reliquos omnes, hinc inde ad modum D nauis velificantis & æquora velociter sulcantis, impetuosissimè diuisit, ense terribiliter fulminante, & hostium cruore sæpiùs inebriato: donec suæ omnes acies ad ipsum illæsæ & indemnes transmearent. Quò cum peruenirent sui commilitones, congregati circa ipsum dominum suum, exercitum magnum & fortem conflauerunt. Duces autem contrarij exercitus, sese densis agminibus & confertis aciebus, violenter opponunt aduentantibus Et congressu inito cruentissimo. “ Ac- E clamatum vtrobique & exhortatum, vt res aga- “ tur pro capite, & certamen pro sua & vxorum “ suarum, & liberorum suòrum, & possessionum “ liberatione, ineant iustissimum, auxilio Diuino “ protegente. Perstrepunt igitur tubæ cum lituis, “ & clamor exhortantium, equorum hinnitus, morientium & vulneratorum gemitus, fragor lancearum, gladiorum tinnitus, ictuum tumultus, aëra perturbare videbantur. Aduersarij tandem *Offæ*, legiones dejiciunt, & in fugam dissipatas conuertunt. Quod cum viderit *Offa* strenuissimus, & ex hostium cæde cruentus, hausto spiritu alacriori, F in hostes more leonis & leænæ sublatis catulis, irruit truculenter, gladium suum cruore hostili inebriando. Quod cum videtant trucidandi, fugitiui & meticulosi pudore confusi, reuersi sunt, super hostes, & vt famam redimerent, ferociores in obstantes fulminant & debacchantur.

Offa transiens flumen.

Rigani exercitum adoritur.

& in fugam vertit,

Multoque tempore, truculenter nimis decertatum est; & vtrobique suspensa est victoria: tandem post multorum ruinam, hostes fatigati pedem retulerunt, vt respirarent & pausarent post conflictum.

Similiter etiam & exercitus *Offani*. Quod tum G molestè nimis tulit *Offanus*, cuius sanguis in vltionem æstuabat, & indefessus propugnator cessare erubescebat. Hic casu, *Offa* obuiant duo filij diuitis illius, qui regnum patris eius sibi attentauit vsurpare. Nomen primogenito, *Brutus* siue *Hildebrandus*, & iuniori *Sueno*. Hi probra & verba turpia, in *Offam* irreuerenter ingesserunt, & iuueni pudorato in conspectu exercituum, non minùs sermonibus quàm armis, molesti extiterunt. *Offa* igitur, magis lacessitus, & calore audaciæ

occisis duobus *Rigani* filiis.

ſcintillans, & iracundia vſque ad fremitum ſuccenſus, in impetu ſpiritus ſui in eoſdem audacter irruit. Et eorum alterum, videlicet *Brutum*, vnico gladij ictu percuſſit, amputatoque galeæ cono, craneum vſque ad cerebri medullam perforauit, & in morte ſingultantem, ſub equinis pedibus potenter præcipitauit, alterum verò, qui hoc viſo fugam iniit, repentinus, inſequés, vulnere lethali ſauciatum, contempſit & proſtrauit. Poſthæc deſæuiens in cæteros contrarij exercitus duces, gladius *Offæ* quicquid obuiam habuit, proſternendo deuorauit. Exercitu ipſius, tali exemplo recentius in hoſtes inſurgente, & iam glorioſius triumphante. Pater, verò, prædictorum iuuenum, perterritus, & dolore intrinſeco ſauciatus, ſubterfugiens amnem oppoſitum nitebatur pertranſire: ſed interfectorum ſanguine turrens fluuius, eum loricatum & armorum pondere grauatum & multipliciter fatigatum, cum multis de ſuo exercitu ſimili incommodo præpeditis, ad vna ſubmerſit, & ſine vulneribus, miſeras animas exhalarunt. Proditores toti poſteritati ſuæ probra relinquentes. Amnis autem à *Rigano* ibi ſubmerſo, ſortiebatur vocabulum, & *Riganburne*, vt facti viuat perpetuò memoria, nuncupatur.

Qui & ipſe ſubmerſus.

A quo nomine *Amnis* dicitur.

Reliqui autem omnes de exercitu *Rigani* (qui & *Aliel* dicebantur) qui ſub ducatu *Mitunni* regebantur, in abyſſum deſperationis demerſi, & timore effœminati, cum eorum duce in quo magis *Riganu* confidebat, in noctis crepuſculo trucidati cum victoria glorioſa; campum *Offæ* ſtrenuiſſimo (in nulla parte corporis ſui deformiter mutilato, nec etiam vel lethaliter vel periculosè vulnerato, licèt ea die multis ſe lethiferis oppoſuiſſet periculis) reliquerunt. Sicque *Offæ* circa iuuentutis ſuæ primitias, à Domino data eſt victoria: in bello nimis ancipiti, ac cruentiſſimo, & inter alienigenas, virtutis & induſtriæ ſuæ, nomen celebre ipſius ventilatum, & odor longè latéque bonitatis ac ciuilitatis, nec non & ſtrenuitatis eius, circumfuſus, nomen eius ad ſidera ſubleuauit. Porrò in craſtinum poſt victoriam, hoſtium ſpolia interfectorum & fugitiuorum, magnifice contemnens, nec ſibi volens aliquatenus vſurpare, ne quumodolibet auaritiæ turpiter redargueretur, militibus ſuis ſtipendiarus, & naturalibus ſuis hominibus (præcipuè his quos nouerat indigere) liberaliter dereliquit, ſolos tantum Magnates, quos ipſemet in prælio ceperat, ſibi retinuit incarcerandos, redimendos, vel iudicialiter puniendus. Iuſſitque vt interfectorum duces & principes, quorum fama titulos magnificauit, & præcipuè eorum qui in prælio magnificè ac fideliter ſe habuerant (licèt ei aduerſarentur) ſeorſum honorificè intumularentur, factis eis obſequiis, cum lamentationibus. Exercitus autem popularis cadauera, in arduo & eminenti loco, ad poſteritatis memoriam, tradi iuſſit ſepulturæ ignobiliori. Vnde locus ille hoc nomine *Anglico Qualmbul*, à ſtrage videlicet & ſepultura interfectorum meritò meruit intitulari.

Offa relinquit victoriam glorioſam.

Qualmbul, vel Qualmevvld, vnde?

Multorum etiam & magnorum lapidum ſuper eos ſtruem, exercitus *Offæ*, voce præconia iuſſus, congeſſit eminentem. Totaque circumjacens planities, ab ipſo cruentiſſimo certamine & notabili ſepultura, nomen & titulum indelebilem eſt ſortita. Et *Blodevveld* à ſanguine interfectorum denominabatur.

Blodevveld, vnde:

Deletis igitur & confuſis hoſtibus, *Offa* cum ingenti triumpho & tripudio & gloria, reuertitur ad propria. Pater verò *Vvarmundus*, qui ſeſe receperat in locis tutioribus rei euentum expectans, ſed iam fauſto nuntio certificatus, comperienſque

A & ſecurus de cariſſimi filij ſui victoria, cum ingenti lætitia ei procedit obuius: & in amplexus eius diutiſſimè commoratus, conceptum interiùs de filij ſui palma gaudium tegere non volens, ſed nec valens, huius cum lacrymis exultationis, prorupit in vocem. " Euge fili dulciſſime, quo affectu, quâve mentis lætitia, laudes tuas prout dignum eſt " proſequar? Tu enim es ſpes mea & ſubditorum " iubilus ex inſperato & exultatio. In te ſpes inopinata meis reuixit temporibus: In ſinu tuo lætitia mea, imo ſpes potiùs totius regni, eſt repoſi- B ta. Tu populi totius firmamentum, tu pacis & libertatis meæ, baſis & ſtabile, Deo aſpirante, fundamentum: Tibi debetur ruina proterui proditoris illius, quondam publici hoſtis noſtri, qui " regni faſtigium quod mihi & de genere meo " propagatis iure debetur hæreditario, tam impudenter quam imprudenter, contra leges & ius " gentium, vſurpare moliebatur. Sed vultus Domini ſuper eum & complices ſuos facientes ma- C la, vt perderet de terra memoriam eorum, Deus " vltionum Dominus diſſipauit conſilium ipſius. " Ipſum quoqoe *Riganum* in ſuperbia rigentem, & " immitem *Mitunnum* commilitonem ipſius eum " exercitu eorum proiecit in flumen rapaciſſimum. Deſcendunt quaſi plumbum in aquis vehementibus: Deuorauit gladius tuus hoſtes noſtros fulminans & cruentatus, hoſtili ſanguine, " magnificè inebriatus: non degener es filius ingenialis, ſed patriſſans, patrum tuorum veſtigia ſequeris magnificorum. Sepultus in inferno no- D ſter hoſtis, & aduerſarius, fructus viarum ſuarum condignos iam colligit quos viuus promerebatur. Luctum & miſeriam quam ſenectuti " meæ malignus ille inſerere diſpoſuerat, verſâ vice, clementia diuina conuertit in tripudium. " Quamobrem in præſenti accipe, quod tuis meritis exigentibus debetur, etiamſi filius meus non " eſſes; etſi mihi iure hæreditario non ſuccederes. " Ecce iam, cedo, & Regnum Anglorum voluntatis tuæ arbitrio deinceps committo: Ætas enim " mea fragilis & iam decrepita, Regni ſceptrum E vlteriùs ſuſtinere non ſufficit. Idcirco te fili deſideratiſſime, vicem meam ſupplere te conuenit, " & corpus meum ſenio confectum, donec morientis oculos clauſeris, quieti tradere liberiori, " vt à curis & ſecularibus ſollicitudinibus, quibus " diſcerpor liberatus, precibus vacem & contemplationi. Armis hucuſque materialibus dimicaui: reſtat vt de cætero vita mea quæ ſupereſt, militia ſit ſuper terram contra hoſtes ſpirituales. "

Gloria triumphi.

Vvarmundi Regis Oratio ad filium Offam.

Cui reſignat regnum.

Ego vero pro incolumitate tua & Regni ſtatu, quod ſtrenuitati tuæ, O animæ meæ dimi- F dium, iam commiſi; preces quales mea ſcit ſimplicitas & poteſt imbecillitas, Deo fundam indefeſſas. Sed quia tempus perbreue amodo mihi " reſtat, & corpori meo ſolum ſupereſt ſepulthrum; aurem benignam meis accómoda ſalutaribus conſiliis, & cor credulum meis monitis, inclina magnificis: Verum ipſos qui nobiſcum " contra hoſtes publicos, *Riganum* videlicet & " *Mitunnum* & eorum complices æmulos noſtros, fideliter ſteterunt & periculoſo diſcrimini G pro nobis ſe oppoſuerunt; paterno amore tibi " commendo, diligendos, honorandos, promouendos. Eos autem qui decrepitæ ſenectutis " meæ membra debilia contemptui habere auſi " ſunt; aſſerentes verba mea & Regalia pręcepta, " eſſe ſenilia deliramenta, pręſumentes temerè " apice Regali me priuato te exhęredare; ſuſpectos habe & contemptibiles: ſi qui ſint elapſi ab " hoc bello, & à tuo gladio deuorante, etiam cum "

„ eorum posteritate ne cum in ramusculos virus „ pullulet, à radice, aliquid consum[illegible] generetur in posterum. Non enim recolo me talem eorum promeruisse, qui me & te filium meum gratis oderunt, persequutionem: Similiter eos, „ quos dicti proditores pro eo quòd nobis fideliter adhæserant, exulare coegerunt; vel qui impotentes rabiem eorum fugiendo resistere, ad horam declinauerunt; cum omni mansuetudine „ studeas reuocare, & honores eorum cum possessionibus ex innata tibi Regali munificentia, gratùs ampliare. Laus industriæ tuæ & famæ præconia, & strenuitatis tuæ titulus, quæ adolescentiam tuam diuinitùs illustrarunt, in posterû de te maiora promittunt. Desideranti animo sitienter affecto, ipsúmque Deum, qui te tibi, sua mera gratia reddidit & restaurauit, deprecor affectuosè, vt has iuuentutis tuæ primitias, hoc inopinato triumpho subarratas, melior semper ac splendidior, optimi gloria subsequatur. Et (procul dubio post mortem meam, quæ non longè abest, iubente Domino) famæ tuæ magnitudo, per orbem vniuersum dilatabitur, & fœlix suscipiet incrementum Et quæ Domino placita sunt, opere fœlici consummabis, quæ diuinitùs prosperabuntur.

Hæc autem cum filius deuotus & mansuetus, licèt magnificus triumphator exaudisset & intenta aure intellexisset, flexis genibus & iunctis manibus, & exundantibus oculis, patri suo grates retulit accumulatas. Rex itaque per fines *Angliæ* missis Nuntiis expeditissimis, qui mandata Regia detulerint, totius ditionis suæ conuocat Nobilitatem. Quæ conuocata ex Regis præcepto, & persuasione, *Offano* filio suo vnigenito ligeam fecerunt fidelitatem & homagium in patris præsentia. Quod & omnes, animo volenti, immo gaudenti, communiter perfecerunt.

Rex igitur quem potiùs prona voluntas, quàm vigor prouexit corporalis, per climata Regni sui proficiscitur securus & lætabundus, nullo contradicente, vel impediente, vt Regni munitiones & varias possessiones, diu per inimicos suos alienatas & iniustè ac violenter possessas, ad suæ ditionis reacciperet iure potestatem Quæ omnia, sibi sunt sine difficultate vel moræ dispendio restitura. Statímque pater filium, eorum possessionibus corporaliter inuestiuit; & paterno contulit affectu ac gratuito, Proceribus congaudentibus super hoc vniuersis. Post hæc autem, Rex filio suo *Offano* ærarium suum adaperiens, aurum suum & argentum, vasa concupiscibilia, gemmas, holoserica omnia, suæ subdidit potestati. Sicque subactis & subtractis hostibus cunctis, aliquandiu per vniuersum Regnum, viguit pax & securitas diu desiderabilis.

Rex igitur filij sui prosperitate gauisus, qui etiam diatim de bono in melius gradatim ascendit, aliquo tempore vitæ suæ metas distulit naturales: iubilus quoque in corde senis conceptus, languores seniles, plurimùm mitigauit. Tandem Rex plenus dierum, cum benedictione omnium, qui ipsum etiam à remotis partibus, per famam cognouerunt, naturæ debita persoluens decessit. Et decedens, filio suo apicem Regni sui, pacatum & quietum reliquit: *Offanus* autem oculos patris sui piè claudens, lamentationes menstruas cum magnis eiulatibus, lacrymis & specialibus planctibus (prout moris tunc erat Principibus magnificis) lugubriter pro tanto funere continuauit. Obsequiisque cum exequiis magnificè tam in Ecclesia quàm in locis forinsecis completis, apparatu

Vuarmundus moritur.

Regio & lo[illegible] celeberrimo & [illegible] Regibus [illegible] Ecclesia petres *Glouerniam* vrbem egregiam, eidem exhiberi iubet sepulturam. *Offanus* autem cum moribus omnibus foret redimitus, elegans corpore, armis strenuus, munificus & benignus, post obitum patris sui magni[illegible] *Vuarmundi* cuius mores tractatus exigit specialis; plenariè omnium Principum Regni dominium suscipit, & debitum cum omni deuotione, & sincera voluntate, famulatum. Cum igitur cuiusdam solemnitatis arrideret serenitas, *Offanus* cum solemni tripudio omnibus applaudentibus & faustum omen acclamantibus, *Angliæ* Diademate fœliciter est insignitus.

& in Glocestria sepelitur.

Acquiescens igitur seniorum consiliis & sapientum persuasionibus, cœpit totius Regni habenas irreprehensibiliter, imò laudabiliter habenas moderanter & sapienter gubernare. Sic igitur subactis hostibus Regni vniuersis, viguit pax secura & firmata in finibus *Anglorum* per tempora longa; præcipuè tamen per spatium temporis quinquennale. Erat autem iam triginta quatuor annos ætatis attingens, annis prosperè pubescentibus

Offa coronatur.

Et cum Rex more iuuenili, venatus gratia per nemora frequenter, cum suis ad hoc conuocatis venatoribus & canibus sagacibus, expeditus perarrasset, contigit die quadam quod aëre turbato, longè à suorum caterua semotus, solus per nemoris opaca penitus ipsorum locorum, necnon & fortunæ ignarus, casu deambulabat. Dum autem sic per ignota diuerticula incautiùs oberraret, & per inuia, vocem lacrymabilem & miserabiliter querulam, haud longè à se audiuit: Cuius sonitum secutus, inter densos frutices virginem singularis formæ & Regij apparatus, sed decorè venustissimam, ex insperato reperit. Rex vero rei euentum admirans, quæ ibi ageret & querelæ causas, eam blandè alloquens, cœpit sciscitari. Quæ ex imo pectoris flebilia trahens suspiria, Regi respondit. Nequaquam in auctorem sed in seipsam reatum retorquens: “ Peccatis meis, inquit, exigentibus infortunij huius calamitas mihi accidit. Erat autem Reguli cuiusdam filia qui *Eboracensibus* præerat. Huius incomparabilis pulchritudinis singularem eminentiam, pater admirans, amarorio dæmone seductus, cœpit eam incestu libidinoso concupiscere, & ad amorem illicitum, sæpe sollicitare ipsam puellam minis, pollicitis, blanditiis, atque muneribus adolescentulæ temptans [illegible] labare constantiam. Illa autem operi nefario nullatenus adquiescens, cum pater tamen minas minis exaggeraret, & promissa promissis accumularet, munera muneribus adaugeret; iuxta illud Poëticum,

Rex dum in syluis venatur,

incidit in virginem pulcherrimam,

Eboracensis Reguli filiam.

Imperium promissa, preces, confudit in vnum:

elegit magis incidere in manus hominum, & etiam ferarum qualiumcunque, vel gladij subire sententiam, quam Dei offensam incurrere, pro tam graui culpa manifestam. Pater itaque ipsam sibi parere constanter renuentem, euocatis quibusdam malignæ mentis hominibus quos ad hoc elegerat, præcepit eam in desertum solitudinis remotæ duci, vel potiùs trahi, & crudelissima morte condemnatam, bestiis ibidem derelinqui. Qui cum in locum horroris & vastæ solitudinis peruenissent, trahentes eam seductores illi, Deo vt creditur inspirante, miseri pulchritudinis illius eam quidem sine truncatione & membrorum mutilatione, viuam, & tamen sine aliquorum victualium alimento (exceptis talibus qui de radicibus & frondibus vel herbis

" colligi, vrgente vltima fame possunt) diuiserunt.

Cum hac Rex aliquandiu habens sermonem, Comitem itineris sui illam habuit, donec solitarij cuiusdam habitationem reperissent: vbi nocte superueniente quiescentes pernoctauerunt. In crastinum autem solitarius ille viarum & semitarum peritus, Regem cum Comite sua vsque ad fines domesticos, & loca Regi non ignota conduxit. Ad suos itaque Rex rediens, desolatæ illius quam nuper inuenerat, curam gerens, familiaribus & domesticis generis sui, sub diligenti custodia commisit.

Post hæc aliquot annis elapsis, cum Rex celibem agens vitam, mente castus & corpore perseueraret; Proceres ditionis suæ non solùm de tunc præsenti, sed de futuro sibi periculo præcauentes, & nimirum multùm solli[illegible], Dominum suum de vxore ducenda, vnanimiter conuenerunt: ne sibi & Regno successorem & hæredem non habens, post obitum ipsius, imminens periculum generaret. Ætatis enim iuuenilis pubertas, morum maturitas, & vrgens Regni necessitas, necnon & honoris dignitas, itidem postulabant. Et cum super hoc negotio, sæpius Regem sollicitarent, & alloquerentur; ipse multotiens ioculando, & talia verba asserendo, interludia fuisse vanitatis; Procerum suorum constantiam dissi[illegible]ulando, differendóque, delusit. Quod quidam aduertentes, communicato cum aliis consilio; Regem ad nubendum incunctabiliter vrgere cœperunt. Rex vero more optimi Principis, cuius primordia iam bene subarrauerat; nolens voluntati Magnatum suorum resistere, diu secum de thori socia, libra profundæ rationis, studiosè cœpit deliberare. Cumque hoc in mente sua sollicitiùs tractaret, venit fortè in mentem suam illius iuuenculæ memoria, quam dudum inter venandum inuenit vagabundam, solam, fe[ri]s & prædo[n]ibus miserabiliter expositam, quam ad interiora ducens, familiaribus generis sui commiserat alendam, ac cariùs custodiendam. Quæ, vt Rex audiuit, moribus laudabiliter redimita, decoris existens expectabilis, om[n]ibus sibi cognitis amabilem exhibuit & laudabilem. Hæc igitur sola, relictis multis, etiam Regalis stemmatis sibi oblatis, complacuit; illamque solam, in matrimonium sibi adoptauit.

quam tandem ducit in vxorem,

Cùm autem eam duxisset in vxorem, non interueniente multa mora, elegantissimæ formæ vtriusque sexus liberos, ex eadem procreauit. Itaque cum priùs esset Rex propria seueritate subditis suis formidabilis, Magnates eius, necnon & populus eius vniuersus hæredum & successorum apparentia animati, Regni robur & lætitiam geminarunt. Rex quoque ab vniuersis suis, & non solùm penè positis, imò alienigenis & remotis, extitit honori, venerationi, ac dilectioni. Et cùm inter se in *Britannia*, (quæ tunc temporis in plurima Regna multifariam diuisa fuisset) Reguli sibi finitimi hostiliter se impeterent; solus Rex *Offa* pace Regni sui potitus, fœliciter se sibique, subditos in pace regebat & libertate. Vnde & adiacentium Prouinciarum Reges, eius mendicabant auxilium: &, in necessitatis articulo, consilium.

prolémque ex ea suscipit.

Rex itaque *Northam-Humbrorum*, à barbara *Scotorum* gente, & etiam aliquibus suorum, grauiter & vsque ferme ad internecionem percussus, & propriæ defensionis auxilio destitutus, ad *Offam* Regem potentem Legatos destinat: & pacificum supplicans, vt præsidij eius solatio contra hostes suos roboretur. Tali mediante conditione, vt

Northumbriæ Rex à Scotis vexatus, Offæ implorat auxilium.

A *Offa* filiam sibi matrimonio copularet, & non se proprij Regni, sed *Offam* primatum ac principem præferret, & secum suis omnibus, ipsi subiugaret. Nihil itaque dotis cum *Offa* filia cogitauit, hoc sane contentus præmio, vt à regni sui finibus, barbaros istos potenter & frequenter experta fugaret strenuitate.

Cum autem Legatorum verba Rex *Offa* suscepisset, consilio suorum fretus supplicantis voluntati ac precibus adquieuit: si tamen Rex ille pa-
B ctum huiusmodi, tactis sacrosanctis Euangelijs, & obsidum traditione, fideliter tenendum confirmaret. Sic igitur Rex *Offa*. super his conditionibus sub certa forma confirmatus, & ad plenum certificatus, in partes illas cum Equitum numerosa multitudine proficiscitur. Cum autem illuc peruenisset, timore eius consternata pars aduersa cessit, fugæ præsidio se saluando. Quam cum Rex *Offa* audacter prosequutus, non pr[i]us destitit fugare fugientem, donec eam ex integro contriuis-
C set: sed nec eo contentus, vlteriùs progreditur, barbaros expugnaturus. Interea ad patriam suam nuntium imperitum destinauit, ad primates & præcipuos regni sui: quibus totius ditionis suæ, regimen commendauerat, & literas regij sigilli sui munimine consignatas, eidem Nuntio commisit, deferendas. Qui autem destinatus fuit, iter arripiens versùs *O[f]fæ* regnum, vt casu accidit inter eundum, hospitandi gratia aulam Regiam introiuit illius Regis, cuius filiam *O[f]fa* sibi matrimonio copulauerat. Rex autem ille, cùm de statu & causa
D itineris sui subdolè requirendo cognouisset, vultus sui serenitate, animi versutiam mentitus specietenùs illum amantissimè suscepit: & velamen sceleris sui quærens, à conspectu publico sub quodam dilectionis prætextu, ad regij thalami secreta penetralia, ipsum Nuntium nihil sinistri suspicantem, introduxit: magnóque studio elaborauit, vt ipsum vino æstuanti madentem, redderet temulentum, & ipso Nuntio vel dormiente vel aliquo alio modo ignorante, mandata domini sui Regis
E *Offæ* tacitus & subdolus apertis & expli[c]itis literis perscrutabatur, cœpitque perniciose immutare & peruertere sub *Of[f]æ* nomine sigillum adulterans, fallacésque & perniciosas literas, loco inuentarum occultauit. Forma autem adulterinarum hæc est quæ subscribi[t]ur.

qui vincit Scotos.

Offa nuntius,

dolo Reguli Eboraci deceptus,

Rex *Off[a]* Maioribus & præcipuis regni sui, "
salutis & prosperitatis aug[m]entum Vniuersitati "
vestræ notum facio, in itinere quod arripui, in- "
fortunia & aduersa plurima, tam mihi quam sub- "
ditis meis accidisse, & maioris exercitus mei, "
F non ignauia propria, vel hostium oppugnan- "
tium virtute, sed potiùs peccatis nostris iusto "
Dei iudicio interijsse. Ego autem instantis peri- "
culi causam pertractans, & conscientiæ meæ in- "
tima perscrutatus, in memetipso nihil aliud "
conjicio Altissimo displicere, nisi quod perditam & maleficam illam absque meorum c[o]nsen- "
su, vxorem imperito & infœlici duxi matrimo- "
nio: Vt ergo de malefica memorata, vol[u]nta[t]i "
G vestræ ad plenum quam temerè offendi, s[a]tisfi[a]t, "
asportetur cum liberis ex ea genitis ad loca de- "
serta, hominibus incognita, feris & auibus aut "
syluestribus prædonibus frequentata. vbi cum "
pueris suis puerpera, truncata manus & pedes, "
exemplo pereat inaudito. "

falsas literas à Regulo illo confictas.

Nuntius autem mane facto, vino quo maduerat digesto, compos iam sui effectus, discessit: & post aliquot dies perueniens ad propria, Magnatibus qui regno Regis *Offæ* præerant; literas domini sui sigillo signatas exposuit. In quarum auditu per-

ad Magnates Offæ defert,

quibus dolosè iubetur, vt Regina Offæ in eremum detrudatur:

lecta Mandati serie, in stuporem & vehementissi-
mam admirationem vniuersi, plùs quam dici pos-
sit, rapiuntur. Et super his, aliquot diebus commu-
nicato cum Magnatibus Concilio deliberantes,
periculosum ducebant mandatis ac iussionibus
Regis non obtemperare. Misera igitur seducta, de-
ducta est in remotissimum & inhabitabilem locum
horroris & vastæ solitudinis: cum quâ etiam liberi
eius miseri & miserabiles, queruli & vagientes, abs-
que misericordia, vt cum ea traherentur occiden-
di, iudicium acceperunt.

& vt liberi eius interficerentur.

Nec mora, memorati Apparitores matrem cum
pignoribus suis, in desertum vastissimum trahe-
bant. Matri verò propter eius formam admirabi-
lem parcentes, liberos eius, nec formæ, nec sexui,
ætati vel conditioni parcentes, detruncarunt
membratim, imò potiùs frustatim crudeliter in
bestialem feritatem sæuientes: Completáque tam
crudeli sententia, cruenti Apparitores ociùs reuer-
tuntur. Nec mora, solitarius quidam vitam in om-
ni sanctitate, vigilus assiduis, ieiuniis crebris, &
continuis orationibus, ducens heremiticam; circa
noctis crepusculum eò pertransiens, mulieris cu-
iusdam luctus lacrymabiles & querelas vsque ad
intima cordis & ossium medullas penetrantes,
quas Dominus ex mortuorum corporibus licèt la-
ceratis elicuit, audiuit. Infantulorúmque vagitus
lugubres nimis cum doloris vlulatibus quasi in
materno sinu audiendo similiter annotauit. Mise-
ricordia autem sanctus Dei motus, vsque ad la-
crymarum aduberem effusionem, quò ipsa vox
ipsum vocabat, Domino ducente peruenit. Et cùm
illuc peruenisset, nec aliud quàm corpora humana
in frusta detruncata, reperisset; cognouit in Spiri-
tu ipsa alicuius innocentis corpus, vel aliquorum
innocentium corpuscula, extitisse, quæ tam inhu-
manam sententiam subierunt. Nec sine Martyrij
palma, ipsos quorum hæ fuerunt exuuiæ, ab hoc
sæculo transmigrasse suspicabatur. Auxilium ta-
men pro Dei amore & charitatis intuitu postula-
tum non denegans, se pro illorum reparatione
prostrauit in deuotissimam cum lacrymis oratio-
nem, maximè propter vocem cœlitus emissam,
quam profectò cognouit Deum per linguas cada-
uerum protulisse. Piis igitur sanctus commotus
visceribus, ignéque succensus charitatis, ex cogni-
tione eius, quam, vt iam dictum, dudum viderat,
habuit factus hilarior, pro ipsis flexis genibus,
inundantibus oculis, iunctísque palmis orauit, di-
cens: „ Domine Iesu Christe, qui *Lazarum* qua-
„ triduanum ac fœtidum resuscitasti, imò qui om-
„ nium nostrorum corpora in extremo examine
„ suscitabis, vestram oro misericordiam, vt non
„ habens ad me peccatorem, sed ad horum inno-
„ centum pressuras respectum piissimum, corpus-
„ cula horum iubeas resuscitari, ad laudem & glo-
„ riam tuam in sempiternum, vt omnes qui mortis
„ horum causam & formam audiuerint, te glorifi-
„ cent Deum & Dominum mundi Saluatorem.

Eremita eius deserti incola,

Orationibus suis,

Sic igitur sanctus iste, Domini de fidei sui virtu-
te in Domino præsumens & confidens, inter oran-
dum, membra præcisa recolligens, & sibi particu-
las adaptans & coniungens, & in quantum potuit
redintegrans, in partium quamplurium, sed in in-
tegritatem potiùs delectatus, Domino rei consum-
mationem qui mortificat & viuificat, commenda-
uit. Coniuncta igitur corpora, signo Crucis trium-
phali consignauit. Mira fidei virtus & efficacia, si-
gno Crucis viuificæ, & orationis ac fidei serui Dei
virtute, non solùm matris orbatæ animus repara-
tur, sed & filiorum corpuscula in pristinum & in-
tegrum naturæ, sunt reformata decorem; necnon

A & animæ mortuorum ad sua pristina domicilia
sunt reuersæ. Ad mansiunculæ igitur suæ septa (à
qua elongatus fuerat, gratia lignorum ad pulmen-
taria decoquenda colligendorum) ipse senex; qui
priùs detruncati fuerant, Domino iubente integri
viui & alacres sunt reuersi: Ducem sanctum suum
sequentes pedetentim. Vbi more patris, ipsam de-
solatam cum liberis sibi ipsis restitutis, alimentis
quibus potuit, & quæ ad manum habuit, piè ac mi-
sericorditer confouebat.

liberos ad vitam reducit.

B Nesciens ergò quò migraret Regina, cum suis in-
fantulis intra vastissimam heremum cum memora-
to solitario, diu moram ibidem orationibus, vigi-
liis, ac aliis sanctis operibus eius instructa & iamiam
conuenienter informata, & edulio syluestri susten-
tata, continuabat. Post duorum vero mensium cur-
ricula, Rex *Offa* victoriosissimus domum lætus re-
meauit, spolia deuictorum suis Magnatibus Regali
munificentia gloriosè distribuendo; veruntamen,
ne lacrymæ gaudia Regis, & eorum qui cum eo
C aduenerunt, miserabiliter interrumperent, consi-
liarij Regij quæ de Regina & liberis eius accide-
rant, diu sub silentio cautè dissimulando, & causas
absentiæ eius fictas annectendo, concelabant. Tan-
dem cum Rex vehementer admiraretur vbinam
Regina delituisset, quæ ipsi Regi ab ancipiti bello
reuertenti, occurrisse gaudenter teneretur; & in
osculis & amplexibus, cæteris gaudentiùs trium-
phatorem aduentantem suscepisse, sciscitabatur
instantiùs, & toruiùs & proteruiùs, quid de ipsa
fieret vel euenisset. Suspicabatur enim eam morbo
D detentam, ipsamque cum liberis suis, Regis &
aliorum hominum vt quietè vacaret, frequentiam
declinâsse. Tandem cum iratus nullatenus se velle
ampliùs ignorare, cum iuramento, quid de vxore
sua & liberis euenisset, vultu torno asseruisset,
vnus ex æditiuis omnia quæ acciderant, de tyran-
nico eius mandato, & mandati plenaria executio-
ne, seriatim enarrauit.

Bosque cum regina matre, alit.

Offa domum rediens.

de iis quæ vxori liberisque acciderant, certior factus:

His auditis, risus in luctum, gaudium in lamen-
ta, iubilus in singultus, flebiliter conuertuntur, to-
E taque regia vlulatibus personuit & mœroribus.
Lugensque rex diu tam immane infortunium, in-
duit se sacco cilicino, aspersum cinere, ac multipli-
citer deformatum. Tandem monitu suorum, qui
dicebant non virorum magnificorum sed potiùs
effœminatorum, dolorem interiecto solatio nolle
temperare, esse proprium & consuetudinem; Rex
cœpit respirare, & dolori modum imponere. Con-
silio igitur peritorum, qui nouerant regem liben-
ter in tempore prospero in studio venatico pluri-
F mùm delectari, conuocantur venatores, vt Rex
spatiatutus venando, dolorem suum diminueret
& luctum solatio demulceret. Qui inter venan-
dum dum per syluarum abdita, Deo misericordia-
rum & totius consolationis ducente, fœliciter so-
lus per inuia oberrauit, & tandem ad Hermito-
rium memorati Heremitæ directè peruenit, eius-
que exiguum domicilium subintrans, humanissi-
me & cum summo gaudio receptus. Et cum humili
residens sedili, membra fatigata quieti daret ad
horam, recolens qualiter vxorem suam ibidem
G quondam diuinitus reperisset, & fœliciter educâs-
set, & educatam duxisset in vxorem, & quam ele-
gantem ex ea prolem protulisset, eruperunt lacry-
mæ cum gemitibus, & in querelas lugubres ora re-
soluens, hospiti suo sinistrum de vxore sua quæ in-
fausto sidere nuper euenerat, quam & ipse quon-
dam viderat, coarrauit. At senex sereno vultu, fa-
ctus ex intrinsecùs concepto gaudio alacrior, con-
solatus est regem, & in vocem exultationis eminùs
prorumpens: „ Eia Domine mi Rex, eia ait; verè

tandem inter venandum,

omnes apud eremitam illum offendit.

,, Deus misericordiarum, Dominus, famulos suos quasi pater filios in omni tribulatione post pressuras consolatur, percutit & medetur, deijcit vt gloriosus eleuet prægrauatum. Viuit vxor tua, cum liberis tuis in omni sospitate restauratis: non meis meritis, sed potiùs tuis, integritati, sanitati & lętitiæ pleniùs qui trucidabantur, restituuntur. Recognosce quanta fecit tibi Dominus, & in laudes & gratiarum actiones totus exurge. Tunc prosiliens sanctus præ gaudio, euocauit reginam, quæ in interiori B diuerticulo, pueros suos balneo mitiùs materno studio confouebat. Quæ cum ad regem introijsset, vix se gaudio capiens, pedibus mariti sui prouoluta, in lacrymis exultationis inundauit. In cuius amplexus desideratissimos ruens rex, ipsam in maius quàm dici possit, gaudium suscepit. Interim senex, pueros elegantissimos & ex ablutione elegantiores, vestit, comit, & paterno more & affectu componit, & ad præsentiam patris & matris introducit. Quos pater intra brachia suscipiens, C & ad pectus arctioribus amplexibus applicans, roseis vultibus infantum, oscula imprimit multiplicata; quos cum rore lacrymarum, præ nimia mentis exultatione, madefecit. Et cùm diutiùs eorum colloquiis pasceretur, conuersus rex ad senem, ait: ,, O pater sancte, pater dulcissime, mentis meæ reparator, & gaudij, cordis mei restaurator, quâ merita vestra, charitatis officia, pietatisque beneficia, prosequar remuneratione? Accipe ergò, licèt multò maiora exigant D merita tua, quicquid ærarium meum valet effundere; me, meos, & mea, tuæ expono voluntati. At sanctus, Domine mi Rex, non decet me peccatorem conuersum ad Dominum, ad insanias quas reliqui, falsas respicere. Tu verò potiùs pro animabus patris tui & matris tuæ, quibus quandoque charus fueram ac familiaris, & tua, & vxoris tuæ, & liberorum tuorum corporali sanitate, & salute spirituali, regni tui soliditate, & successorum tuorum prosperitate, Deo E gratus, qui tot in te congessit beneficia, cœnobium quoddam fundare, vel aliquod dirutum studeas restaurare: in quo dignè & laudabiliter Deo in perpetuum seruiatur; & tui memoria cum precibus ad Dominum fusis, cum benedictionibus semper recenter recolatur. Et conuersus ad Reginam, ait; Et tu, filia, quamuis mulier, non tamen muliebriter, ad hoc regem accendas & admoneas diligenter, filiosque tuos instrui facias, & vt Dominum Deum qui eos vitæ reparauit, studeant graranter honorare, & F eidem fideliter famulando fundandi Cœnobij possessiones ampliare, & tueri libertates.

Cui gratias agens,

Ab eo iubetur, vt Cœnobium aliquod ædificet.

Sanctus autem ad Cellam reuersus, post paucum temporis ab incolatu huius mundi migrauit ad Dominum, mercedem æternam pro labore temporali recepturus. Rex autem citò monita ipsius salubria dans obliuioni & incuriæ, ex tunc otio ac paci vacauit: prolemque copiosam vtriusque sexus expectabilis pulchritudinis procreauit. G Vnde semen regium à latere & descensu, fœlix suscepit incrementum. Qui completo vitæ suæ tempore, post ætatem bonam quieuit io pace, & regaliter sepultus, appositus est ad patres suos. In eo multùm redarguendus, quòd Cœnobium votiuo affectu repromissum, thesauris parcendo non construxit. Post victorias enim à Domino sibi collatas, amplexibus & ignauiæ necnon auaritiæ plùs æquo indulsit. Prosperitas enim sæcularis, animos, licèt viriles, solet frequenter effœminare. Veruntamen hoc onus humeris filij sui mo- A riturus, apposuit: qui cum deuota assecutione, illud sibi suscepit. Sed nec ipse Deo auerso pollicita, prout patri suo promiserat, compleuit; sed filio suo huius voti obligationem, in fine vitæ suæ dereliquit. Et sic memorati voti vinculum, sine efficacia complementi de patre in filium descendens, vsque ad tempora *Pineredi* filij * *Tuinfredi* suspendebatur. Quibus pro pœna negligentiæ, talè euenit infortunium, vt omnes Principes, quos *Offa* magnificus edomuerat, à subiectione ipsius B *Offæ*, & posteritatis suæ, procaciter recesserunt, & ipsum morientem despexerunt. Quia vt prædictum est, ad mortem vergens, deliciis & senij valetudine marcuit eneruatus.

Quod *Offa* obliuioni tradens, moritur.

Descensus ad secundum *Offam*.

* *Tunfredus*.

De ortu Secundi Offæ.

NAtus est igitur memorato *Tuinfredo* (qui de stemmate Regum fuit) filius videlicet *Pineredus*, vsque ad annos adolescentiæ inutilis poplitibus contractis, & qui nec oculorum vel aurium plenè officio naturali fungeretur. Vnde patri suo *Tuinfredo* & matri suæ *Marcellina*, oneri C fuit non honori, confusioni & non exultationi. Et licèt vnicus eis fuisset, mallent prole caruisse, quàm talem habuisse. Veruntamen memoriæ reducentes euentum *Offa* magni, qui in tenera ætate penitus erat inutilis, & postea, Deo propitio, penitus sibi restitutus, mirabili strenuitate omnes suos edomuit aduersarios, & bello præpotens, gloriosè multotiens de magnis hostibus triumphauit: spem conceperunt, quòd eodem medico D medente (*Christo* videlicet, qui etiam mortuos suscitat, propitiatus) posset similiter visitari & sibi restitui. Pater igitur eius & mater ipsum puerum inito salubri consilio, in templo præsentarunt, Domino, votiua deuotione firmiter promittentes: " Vt si ipsum Deus restauraret, quòd parentes eius negligenter omiserunt, ipse puer " cum se facultas offerret, fideliter adimpleret. " Videlicet de Cœnobio cuius mentio prælibata " est, honorifice construendo: vel de diruto restau- E rando. Et cum hoc, tam puer quàm pater & mater deuotissimè postularent, exaudita est oratio eorum à Deo, qui se nunquam difficilem exhibet precibus iustis supplicantium, hoc modo.

Secundus *Offa* claudus, &c. à natiuitate,

à parentibus in templo Deo præsentatur,

Sanatur.

Quomodo prosperabatur.

ERat in eadem Regione (*Merciorum* videlicet) quidam Tyrannus, potiùs destruens & dissipans regni Nobilitatem, quàm regens; nomine *Beormredus*. Hic generosos quos regius sanguis præclaros fecerat, vsque ad internecionem sub- F dolè persequebatur, religauit, & occulta nece perdidit iugulandos. Sciebat enim, quòd vniuersis de regno meritò extitit odiosus: & ne aliquis loco ipsius subrogaretur, (præsertim de sanguine Regio propagatus) vehementer formidabat. Tetendit insuper laqueos *Tuinfredo* & vxori eius, vt ipsos de terra expelleret, vel potiùs perderet trucidatos. Puerum autem *Pinefredum* spreuit, nec ipsum quærere ad perdendum dignabatur: reputans eum inutilem & valetudinarium. Fugientes G igitur memoratus *Tuinfredus* & vxor eius & familia, à facie persequentis, sese in locis tutioribus receperunt, ne generali calumnia inuoluerentur. Quod comperiens *Pinefredus* adolescens, quasi à graui somno expergefactus, erexit se: & compagibus neruorum laxatis, & miraculosè protensis, sese de longa desidia redarguens, fecit alices, brachia, crura, pedes, extendendo. Et aliquotiens oscitans, cum loqui conaretur, solutum est vinculum linguæ eius, & loquebatur rectè, verba proferens ore facundo promptiùs articulata. Quid plura? de contracto, muto, & cæco, fit

De tyrannide *Beormredi* Regis *Merciæ*.

elegans corpore, eloquens sermone, acie perspicax oculorum. Qui tempore modico in tantam floruit ac viguit strenuitatem, vt nullus in Regno *Merciorum*, ipsi in moribus & probitate multiplici valuit comparari, vnde ipsi *Mercij*, *secundum Offam*, & non *Pinefredum*, iam nominantes (quia à Deo respectus & electus fuisset, eodem modo quo & Rex *Offa* filius regis *Vvarmundi*) cœperunt ipsi quasi Domino vniuersaliter adhærere: ipsumque iam factum militem, contra regem *Beormredum* & eius insidias, potenter ac prudenter protegere, dantes ei dextras, & fœdus cum ipso præstitis iuramentis, ineuntes. Quod audiens *Beormredus* doluit, & dolens timuit sibi vehementer. Pœnituitque eum amarissimè, ipsum *Pinefredum* (qui iam *Offa* nominabatur) cum cæteris fraudulenter non interemisse.

eius indoles egregia.

De Bello inito inter Beormredum *&* Offam.

CONgregato igitur vtrobique exercitu copiosissimo, pugnam cruentissimam inierunt: hinc rex *Beormredus* cum suis complicibus, inde *Offa* adolescens strenuissimus cum suis *Mercijs*, sibi indissolubiliter adhærentibus; Decertantibusque vtrinque viriliter partibus, ex aduerso, ceciderunt quamplures exanimati: multi quoque lethaliter vulnerati, elapsi sunt, qui citò postea miserabiliter expirarunt. Tandem suspensa diu victoria, cum jam nox diremptura certamen immineret, adolescens *Offa* (cujus adhuc sicut mane spiritus recenter feruebat) suos exhortabatur dicens; voce alacriter exaltata.

Bellum gerens cum Beormredo rege.

O Nobiles commilitones, non alienigenæ sed indigenæ, non numore pecuniæ, sed libertatis vobis debita mihi coniuncti, qui me super vos elegistis, & non ego ad hunc apicem me ingessi, expergiscimini, Res vestra agitur. Quid pigritantes fatigamini? sequimini me prænium. ecce prælij negotium finem expectat adoptatum. Sol iam vergit in occasum. Nunquid in tenebris, quas desiderant, manus nostras euadent hostes nostri? Hucusque prosperatum est opus Martium fæliciter, ex parte nostra; inceptum viriliter prosequimini. Ad hunc clamorem, clamor subjectorum resonat, & ipso præuio, & densam aciem hostium ad instar tellurem sulcantis, hinc inde dissipat, aduersarios & obstantes prosternendo. Quem *Merciorum* præstantiores à tergo & è vestigio subsequentes, viam aperiunt latiorem, sese igitur ad inuicem clamor exhortantium ascendit ad sydera, puluis aëra perturbat, fragor hastarum, tinnitus gladiorum, gemitus vulneratorum, tubarum & lituorum clangor, ictuum strepitus repetitorum, corda potuit exterruisse magnanimorum. Sicque funestissimo bello cum redivivo certamine renouato, multi corruunt vtrobique, animas cum sanguine, sub equinis pedibus miserabiliter eructantes.

commilitones adhortatur.

De gloriosa victoria Offæ *adolescentis, contra* Beormredum *Tyrannum dimicantis.*

TAndem cum jam adueniente crepusculo nox atra immineret, versum est pondus prælij super *Beormredum*. Qui lethaliter vulneratus, in tenebris à manibus animam suam quærentium, ereptus est & elapsus. Igitur antequam nox opaca certamen diremisset, contritus est & dissipatus *Beormredi* tyranni totus exercitus, & cruentissima hostium quos fuga non eripuit, & tenebræ non occultauerunt, strages irrestaurabilis consummata. Conuocatis igitur militaribus per notos lituos & clamores agminibus, *Offa* gloriosè triumphans, sese in munitionem propinquam recipiens, cum lætitia sopori dedit, ac securæ quieti membra nimis fatigata: quæ Deo in causa

& victoria potitur gloriosa.

A sua iustissima protegente penitus illæsa conseruauit, ibique aliquot diebus, fatigati quiete recreantur, vulnerati medicaminibus mitigantur, membris contriti balneis & vnguentis confouentur, sicque factum vt in triduo nec *Beormredus*, nec aliquis de ipsius complicibus in regno *Merciorum* inueniretur.

Pater Offæ *& mater & totum semen Regium respirarunt.*

HÆc autem cum audisset *Tuinfredus* Comes, pater videlicet *Offæ*, & comitissa *Murcella*
B † mater, ac eorum familia, qui sub protectione cuiusdam potentis contermini latuerunt: quasi ab exilio ad propria gaudenter remearunt. Patri igitur aduentanti occurit *Offa*, triumphator magnificus, & in mutuos ruentes, † sese pijs lacrymis, & lætis fletibus irrorarunt, & singultibus sermonem prorumpentibus, ait pater filio. *O fili, vnice fili genialis, fili* Offa *charissime, quem mihi senescenti, dedit Deus ad solatium, & ad gaudium & gloriam restaurauit, non tantum sanum, sed & victoriosum faciendo: Accipe hæreditatem tuam, comitatum meum; quia etsi filius meus non esses, hæc & plura pro meritorum retributione promeruisti. Inimicum enim generis nostri prostrauisti, &* Regnum Merciorum *pristinæ libertati potenter restituisti. Ego iam delibor, etenim senui, & caligauerunt oculi mei, precibus & contemplationi, cum vxore mea, de cætero quietius incumbam, pro alacritate tua & generis nostri Deo preces, de cætero porrigam indefessas, in Cœnobio quod vita Comite fundaturus es, habitum Religionis assumpturus.* Hæc cum audisset *Offa*, commota sunt viscera sua, & cum gemitu ait. *A sit hoc pater mi venerande, vt dum vitales auras hauseris, status vestræ dignitatis in aliquo me viuente minuatur, imo potius, fælix suscipiet incrementum. Ecclesiam autem quam Deo multotiens promisi me ædificaturum, profectò me polliceor: nam Deo nunc magis obligor, non ignobiliter perfecturum.*

† Marcellina.

† amplexus.

Pater victoriam eigratulatur.

Qualiter Offa *in Regem* Merciorum *sublimatur.*

CVm autē hoc pium certamen potentes *Merciorum* audissent, ipsum *Offam* quasi animam suam diligere cœperunt. Et irruentes, ipsum iuuenem à patris amplexibus certatim rapientes, vnanimi consensu vociferabantur. *Nequaquam Comes, sed Rex noster eris magnificus, hoc enim sanguis Regius expostulat, & merita tua hoc multipliciter præcesserunt. Te enim auctore, te duce, persequutorem nostrum contriuimus, & ad hoc Deus te tibi mirabiliter, misericorditer, ac miraculosè restaurauit. Tu omnes Regno* Merciorum *rebelles, potenter edomuisti, & quod Deo votiuo affectu promisisti, ex hoc nobilius consummabis.* Congregati igitur vniuersi *Merciorum* potentes, *Offam* supra se constituunt solemniter Coronatum. Dixeruntque ei, *Ex hoc nunc & deinceps, non tantum similis, sed Offæ magno censeberis simillimus, sequere igitur ipsius pedetentim vestigia, & eos quos & ipse regno huic potenter subiugauit, & postea insolentes subiuga eius colla nequiter excusserunt, in potentiùs ad Coronæ tuæ reuoca soliditatem. Nos autem vno animo & alacri voluntate, tibi per omnia consilium efficax, & auxilium, vsque ad mortem propensius impendemus.*

Offa eligitur in regem Merciorum.

Coronato igitur *Offa*, in solijque culmine constituto, refloruit pax *Merciorum*, & prosperitas: populus respirauit, seminis regij propago restauratur, leges pacificæ suscitantur, & nobiles quos *Beormredus* tyrannus expulerat à Regno, reuocantur.

Qualit[illegible] Offa Rex [illegible] uxorem duxerit.

DIebus [illegible] eisdé, Regnante in *Francia* *Karolo* Rege [illegible] magno ac victoriosissimo, quædam puella, facie [illegible] venusta, sed mente nimis inhonesta, ipsi Regi consanguinea, pro quodam quod patrauerat crimine flagitiosissimo, addicta est iudicialiter morti ignominiosæ, verùm ob Regiæ dignitatis reuerentiam igni vel ferro tradenda non iudicatur, sed in nauicula [illegible] armamentis carente) apposita, victu tenui, ventis & mari, eorumque ambiguis casibus exponitur condemnata. Quæ diu varijs procellis exagitata, tandem fortuna trahente, littori *Britonum* est appulsa, & cum B in terra subiecta potestati Regis *Offa* memorata [illegible] applicuisse, conspectui Regis protinus præsentatur. Interrogata autem quænam esset. "Respondens, patria lingua affirmauit, se *Karolo* Regi *Francorum* fuisse cõsanguinitate propinquam, *Dridamque* nominatam, sed per tyrannidem quorundam ignobilium (quorum nuptias ne degeneraret, spreuit) tali fuisse discrimini addiudicatam, oborti[s]que lacrymis addidit dicens, Deus autem qui innocentes à laqueis insidiantium liberat, me captiuam ad alas tuæ protectionis, ô Regum serenissime, feliciter transmisit, vt meum infortunium, in auspicium fortunatum transmutetur, & beatior in exilio quam in natali patria, ab omni prædicer posteritate.

Dridam vi[ri]go cum [illegible]

Rex autem verborum suorum ornatum, & eloquentiam, & corporis puellaris cultum, & elegantiam pendens, motus pietate, præcepit, vt ad Comitissam *Marcellinam* matrem suam tutiùs D duceretur alenda, ac mitiùs sub tam honestæ matronæ custodia, donec Regium Mandatum audiret, confouenda. Puellæ igitur infra paucos dies, macie & pallore per alimenta depulsis, redit decor pristinus, ita vt mulierum pulcherrima censeretur. Sed citò in verba iactantiæ & elationis (secundùm patriæ suæ consuetudinem) prorumpens, dominæ suæ Comitissæ, quæ materno affectu, eam dulciter educauerat, molesta nimis fuit, ipsam procaciter contemnendo. Sed Comitissa, pro amore filij sui Regis, omnia patienter tolerauit: licèt & ipsa dicta puella, inter Co- E mitem & Comitissam verba discordiæ seminasset. Vna igitur dierum, cum Rex ipsam causa visitationis a[dij]ns, v[er]bis consolatorijs alloqueretur, incid[it] [illegible] amoris [illiu]s; erat enim iam [spe]cie [illegible] concupiscibili[s]. Clandestino igitur ac repentino matrimonio ipsam sibi inconsultis patre & matre, necnon & Magnatibus suis vniuersis copulauit. Vnde vterque parentum, dolore ac tædio in ætate senili contabescens, dies vitæ abbreuiando, suæ mortis horam lugubriter anticiparunt, sciebant enim ipsam mulierculam F fuisse, Regalibus amplexibus prorsus indignam; perpendebantque iamiam veracissimè, non sine causa exilio lacrymabili, ipsam, vt prædictũ est, fuisse condemnatam. Cùm autem annos longæuæ senectutis ageret Comes *Tuinfredus* & præ senectute caligassent oculi eius, data filio suo Regi benedictione, naturæ debita persoluit; cuius corpus magnificè, prout decuit, tradidit sepulturæ. Anno quoque sub eodem, vxor eius Comitissa *Marcellina*, mater videlicet Regis, valedicens filio, ab huius incolatu sæculi, fœliciter transmigrauit.

[illegible] in vxorem.

Offa parentes monuntur.

Qualiter Patre, & Matre iam defunctis, Rex Offa *in cunctis prosperè se habuit.*

REx itaque *Offa* vel *Offanus*, vtroque parentum iam orbatus, consolationem à Domino *Iesu Christo*, cui se palàm & frequenter confite-

A batur obligatum, postulauit, & accepit. Ex Regina igitur vxore sua (quæ se *Petronillam* nominauit) prolem suscepit sexus infra biennium vtriusque filiumque suum primogenitum, *Egfridum* iussit nominari. Interea, vtpote sagax, fortium tus & bellicosus, hostes suos contermínos audacter impetendo, fines regni *Merciorum* sub temporis breuitate, inæstimabiliter dilatauit. Vnde tum pro sobole sibi à Deo concessa, tum pro corporis strenuitate, tum pro cordis sagacitate, factus est hostibus non mediocriter formidabilis.

Egfridum vi[ri]liter.

Offa subiugat reges contermínos.

Hostes Offæ, Carolo Regi Francorum confœderantur.

REx igitur *Offa* secundus, primo simillimus in omnibus agendis, primo studuit confortari. Dilatata est igitur fama magnificentiæ suæ, & cœperunt vniuersi Reges quos *Offa* primus sibi subiugarat, magis ac magis potentiam suam formidare. Inito igitur communi consilio, Rex *Cantuariẽsium & Kentensium*, Rex *Occidentalium* C *Saxonum*, Rex *Northumbrorum*, Rex *Australium Saxonum*, Rex *Orientalium Anglorum*, consultius arbitrabantur, *Carolo* magno *Francorum* Regi (solemnibus Nuncijs ad hoc destinatis) amicitias postulando confœderari. Chartam igitur hutus exempli, eidem transmiserunt.

qui auxilium effl[a]gitant à Carolo rege Francorum.

Carolo *Regi Francorum magno, triumphatori, inuincibili, Quinque Britanniæ Reges potentissimi, Cantij, Occidentalium Saxonum, Northumbrorum, Australium Saxonum, Orientalium Anglorum, Salutem, & fidus amicitiæ. Cum Offanus Rex* Merciorum *in tantam prorupe[r]it proteruiam, vt maiestatis nostræ hostiliter inuaserit potentiam, & temerè præsumat contemnere, ad siauim vestra protectionis confugimus. Vt & nos, qui quamuis vulpinas eius insidias non timeamus, tua prudentia moderetur, conferres consilium. Et si emerserit necessitas, contra ipsum, cuius maior est superbia quàm fortitudo, iuues & corroborent patrocinium. Nos quoque simili fœdere relatiue, v[t] [s]it, si res expostulet, generaliter in adiutorium vestrum contra vobis rebelles insurgemus. Tuam igitur petimus serenitatem, quatenus furorem suum, terribilis Epistola vestra compescat, ne sponte perire compellatur. Tua vero donationi, mille aureos pro munere mittimus, primitiua hoc donatiue, futuram amicitiam subarrantes.*

per Epistolam.

Karolus *incipit protegere Hostes Regis Offæ.*

HÆc cum audisset *Karolus*, cotum mandata & munera gratanter acceptauit. Transmisit igitur Epistolam comminatoriam, & preces imperiosas continentem; Regi *Offa* consulens & imperans, vt desisteret *Britanniam* inquietare " aut reges contermínos sibi; qui eidem fuerant " nouo fœdere sociati, aliquo modo subiugare. " Quod si attemptaret, sibi *Karolum*, omni motitali formidabilem, sentiret inimicum.

Qui Offa minaciter rescribens.

Offa contempto mandato Karoli, expugnat sibi Rebelles.

AD hoc magnanimus Rex *Merciorum Offa* respondit; *Quid mihi & Karolo transmarino?* Et ipsum si mihi iniuriaretur, hostiliter impeterem, & conaret mihi & regno meo, ipsum cogere famulari. In spiritum igitur iracundiæ omnes sibi militare seruitium debentes, voce præconia con- G gregauit & ait; *Amici & commilitiones mei, qui me ad libertatis vestra vnanimiter, non meis meritis sed sola liberalitate vestra connexastis tuitionem. Ecce hostes mei, imò vestri* Karolo Regi Francorum *superbo, in perniciem vestram confœderati, ruinam* Merciorum *fraudulenter machinantur. Sed vt audiuis, imò constanter certificor, ipse in Italicis & alijs transmarinis & transalpinis partibus, negotijs*

contemnit.

bellicis occupatus, inimicis circundatur & impugnatur. Interim & nos inimicos nostros vigilanter impetamus: vt sic antequam idem Karolus *sibi vacet vt nostris hostibus suffragetur, ipsos irrestaurabiliter prosternamus.* Interea memoratus rex *Carolus à Saxonum* gente prouocatus, illuc lora dirigit & vexilla, & ipsos multis præliis (quæ speciales tractatus exigerent) suo dominio multis vtrobique Principibus interfectis, tandem triumphaliter mancipauit.

Rex Est-anglorum, *ab* Offa *Rege* Merciorum *expugnatur.*

MAgnates autem *Merciorum*, cum super libertate regni sic per regem sollicitarentur, constanter & vnanimiter, quasi vno spiritu responderunt, se ipsum regem vsque ad expositionem capitum, fideliter secuturos. Rex igitur *Offa* dum *Carolus* rex in *Saxonia* partibus variis præliorum casibus detineretur, non dormiens neque dormitans, Regem *Est-anglorum* collectis viribus, studuit potenter impetere. Sed cum hic ipsius hostilem aduentum cognosceret, ipsum *Offam* alacriter in ore gladii suscepit. Vnde in loco qui *Feldbard* ab incolis nuncupatur, commissum est prælium cruentissimum. Et post certamen à summo manè vsque ad meridiem, hostiliter continuatum, cessit *Offa* victoria, vnde triumphali titulo gloriosè insignitus, *Offa* lætus & illæsus, ad propria remeauit.

Offa regem Est-anglorum vincit.

Moritur Karolus *Rex* Francorum, *substituitur* Karolus *frater eius, priore potentior.*

CVm autem post trophæum exultans Rex, præciperet munificè spolia victorum & captiuos, suis distribui commilitonibus, & vt qui pondus & æstus prælij, vulnera, vel amicorum iacturas sustinuerunt, præmia reportarent pro suis meritis vberiora. Redierunt etiam quos clanculò miserat, de transmarinis partibus, sui exploratores Qui affirmarunt *Carolum Francorum* regem, in medio suorum procerum morte repentina corruisse, veneno, vel apoplexia subitò suffocatum. Quod cum audisset *Offa*; nun iam semipleno, sed exuberanti gaudio recreatus, Ait: *Eia, milites, laboris & gaudij mei participes; fauente nobis ad votum Marte: imò potiùs ipso Christo Domino exercituum. Ceciderunt hic & in partibus transmarinis, nostri eminus inimici.* Karolus *namque dum de* Saxonia *superbus remearet pro triumpho, in medio agminum suorum, offenso Deo, cruentus, interitu periit repentino. Qui hostibus nostris contra nos dimicaturis, auxilium & consilium præstiturum se promisit. Manifestum est igitur, Deum nobis fauorem & patrociniam, cœlitus contulisse* Ad hoc omnes cum gaudio vociferato dixerunt, *Etsi viueret* Karolus, *te ipsum, nec alium, sub te duce fortunato, timeremus.*

Carolus Rex moritur.

Hostes Offæ *iterùm* Karolo *secundo potentissimo, confœderantur.*

DEfuncto, igitur, vt dictum, est *Carolo*, qui cum fratre suo *Carolo*, patris sui Monarchiam participando dimidiabat, substitutus est ille dictus *Carolus* natu minor, monarchiæ memoratæ. Vnde reges *Britanniæ* prædicti, qui *Offa* hostiliter aduersabantur, nouis & pretiosioribus muneribus cum Legatis præclaris & solemnibus, ad ipsum festinanter transmiserunt. vt cum ipso confœderati, in *Offam* insurgerent tutiores, imo potiùs fortiores. Qui ad ipsum peruenientes, dixerunt: *O Regum excellentissime! audiuit, vt creditur, imperialis Maiestas vestra qualiter frater tuus* Karolus *Regibus qui in* Britannia *iniuriosos impetus* Offæ *Regis* Merciorum *sustinent, consilium salutiferum & efficax libenter conferret patrocinium. Quo*

cui succedens Carolus ille magnus:

opem eius implorant

A *vniuersæ carnis viam ingresso, & te loco ipsius feliciter subrogato tuam propensiùs condecet dominationem magnificentiùs supplere quod spopondit cùm maiori potestate sublimeris.* Acceptans igitur hoc mandatum *Carolus* cum muneribus concupiscibilibus, sereno vultu respondit *Amici mei, Dominis vestris munificis ac magnificis regibus* Britanniæ *qui fratri meo fuerunt beneuoli & benefici & me renouatis respexerunt donatiuis, grata respondebo vicissitudine in plenitudine tamen potestatis mihi debita stabilitus. Expectent igitur patienter, donec* B *fidelium meorum receperim iuramenta pleniùs, & obligationes. Ego autem interim temeritates* Offæ *frano terribilis comminationis cohibebo.*

reges Britanniæ, contra Offam.

qui auxilium ei repromittens.

Comminatio secundi Karoli S. Maximi, *ne* Offa *inquietet Reges sibi Rebelles.*

SCripsit igitur *Karolus* maximus, *Offa* Regi in huoc modum.

Carolus *Regum potentissimus & Imperiali diademate decorandus, illustri regi* Merciorum Offæ, *Salutem. Cum regum nobilium tibi proximorum, impatiens, in tantam proruperis proterniam, vt omnes tibi temerè coneris inclinare, reprimas te* C *Epistola nostra Imperialis, ne prout præsumptuosè nimis incepisti ipsos ampliùs audeat hostiliter impetere, aut modis aliquibus vlteriùs inquietare. Non enim deesse poterit nostrum eis in necessitatis articulo patrocinium. Consule igitur tua gratissimæ iuuentuti, ne te cogar conterere, regno tuo miserabiliter ac irrestaurabiliter spoliatum.*

Offa minitabundus rescribit.

Offa *paratur viriliter, Reges sibi Rebelles conterere.*

HÆc igitur cùm audisset *Offa* magnanimus, conuocatis suis commilitonibus, ait. *Ecce mādatum* Karoli *secundi redsiuiuum, segnes nos existimat* D *& desidiosos, necnon & formidolosos credit, & effœminatos; cum solis minis suis vincere nos speret, & turpiter incuruare. Sed ô generosi sortis meæ participes, non tàm mea, sed res vestra, non specialis, sed publica causa ventilatur. Negotium hoc arduum nimis, nullam capit dilationem. Dum enim* Karolus *ad instar plantulæ quæ nondum radices in altum transmisit, robur non accipit, inimicos nostros celeriter conteramus.*

Offa suos animat ad resistendum.

Animatur populus Merciorum, *ad conterendum* E *reges sibi aduersantes.*

CVm autem taliter *Offa* perorasset, respoderunt ei Nobiles *Merciorum*; *Vtquid nos existimat* Karolus *ignauos & degeneres? vires suas minimè formidamus. Qui & si* Karolo *iam defuncto maior est, & tu Rex noster* Offa, *maior es* Offano *magno tuo prædecessore. Et si ille maximus inter suos, tu maximus inter suos coruscabis. Dimicet maximus cum maximo, vt maximi virtus ma-* F *nifestiùs comprobetur. Et si nobis, quos hactenus Deus protexit, aduersetur, eodem vindice quo & frater eius corruit, corruet & ille à Deo reprobatus.* Ex tunc autem omnes, ad certamen martium quodcunque *Offa* dispositurus & aggressurus erat, generaliter animantur.

qui spondentes se regi suo non deesse.

& bello se accingentes.

Rex Cantuariensium *vel* Kentensium *à Rege* Offa *conteritur.*

COnuocatis igitur vniuersis officium militare sibi debentibus, Regem *Cantuariensem* vel *Kentensem* hostiliter aggreditur. Cui accurrunt G alij reges memorati, Regi *Offa* rebelles in eorum adiutorium. *Offa* verò dispositis militiæ suæ legionibus, oppositum exercitum potenter & audacter ad similitudinem fulguris coruscantis, inuadit: & dissipatis obstantibus vniuersis, bellum inchoat cruentissimum. Vnde equorum & armorum & armatorum, tubarum & lituorum strepitus horribilis, aciesque sese glomeratim

Kentensium regi bellum intentant.

comprimentium ad nubes asceodere videbatur. Et timor qui super constantissimos cadere poterat, corda concutit intuentium. Quid plura? congressum vtrobique grauiter, & suspensa est victoria, æquipollentibus viribus tempore diuturno. Et dum hæc agerentur, inuictissimus Rex *Offa* tædio affectus, vocem eleuans cum clamore valido, ait: *O consortes, amici & commilitones mei, confusionis vel gloriæ meæ consortes; Quid hucusque pueriliter hostibus publicis allusistis? Nunquid hic simultas latitat? Vbinam* Merciorum *probitas frequenter experta? Sequimini me præuium, &* Kentensem *proditorem in spiritu furoris nostri, & impetu repentino; adeamus vniuersi, & eius miseram animam nihil aliud pro meritis expectantem, in tartara detrudamus.*

Offæ Oratio ad milites.

Hæc verba compleuerat, equinum calcaribus latus vtrumque cruentans, in ipsum tyrannum *Kentensem*, quasi turbine raptus, inuehitur truculenter, nec eum acies interpositæ quin turmas densissimas dissiparet, & vias latas aperiret, retardare potuerunt. Vibrata igitur hasta cruentata, totis viribus in *Kentensem*, corpus eius hastili mucrone transuerberauit, quod nec obice clypei vel loricæ poterat præmuniri. Et cum miseram animam eructans corruisset, exclamauit moribundus, *Heu, heu, miser, peccata mea inueterata, recens mihi dedecus reseruarunt. Veruntamen inuictissimi commilitones mei, hoc meum & vestrum damnum & dedecus viriliter vindicate.* Et sic moriens extremum spiritum sub equinis pedibus exhalauit. Hæc cruenta cædes apud *Otteford* perhibetur fuisse consummata.

& victoria in Kentensem.

Fugerunt à facie Offæ, *Reges victi: qui in adiutorium eorum venerant, qui eidem* Offæ *aduersabantur.*

REx *Offa* interim, *Northambinbrorum, Australium, & Occidentalium* turmis in ipsum truculenter irruentibus, vndique circumuallatur & impetitur violenter, adeo vt lancearum cuspidibus in pectore, dorso, & vtroque latere applicatis & impulsis, diuersis hinc inde pellentibus, immotus permansit, & ab inuitis ne prosterneretur est adiutus. Et circumtinnientes gladii hostiles, caput suum vndique mallearent, ita vt iam discrimini lethali pateret rex *Offanus*, ecce acies *Merciorum* inuictissima, ad instar torrentis saxa rotantis, irruit in obstantes, & in *Northambinbros*, Occidentales & *Australes Saxones*, qui iam pene regem *Offam* contriuerant; tanto impetu, & mentis acerbissimo furore, vt omnes eis resistentes perturbarunt, & dissiparos, ante solis occasum fugam inire compulerunt.

& in Northumbros, Australes Occidentalesque Saxones.

In quo grauissimo conflictu, multi de nobilioribus qui memoratis regibus adhæserunt contra *Offam*, ceciderunt. De manu vero mediocri, innumerabiles.

Hoc autem bellum horribile nimis apud *Bensintonam* est commissum, in obsidione eiusdem castri. Elapso autem *Kenulpho* rege *Occidentalium Saxonum*, in noctis caligine, aduersi martis minoratus est casu infortunato, totus exercitus qui *Offa* aduersabantur.

Offa verò triumphator magnificus, ipsum castrum quod ibidem obsederat, cum illis quos in eo inuenerat, in sua suscepit. Fugerunt ergo residui, & insequebatur eos *Offa* & multos ex eis fugientes, à dorso lancea perforauit. Sui autem commilitones, quos apprehendebant, vel eos qui se quasi victos eis mancipārunt: viuos & illæsos reseruabant in seruitutem redigendos, vel grauiter redimendos. Omnes autem ad votum

post victoriam, castrum de Bensintona intercipit;

A comprehendissent vel peremissent, nisi in cuiusdam municipii refugio ad quod conuolabant, sese *Northambrorum & Australium Saxonum* reges, celeriter recepissent. Quos rex *Offa* qui sicut erat in pace mansuetissimus, ita & in bello siut hominum ferocissimus, iussit in girū obsideri in castro, donec omnes inclusi vel fame contabescerent, vel violenter capti, iudicialiter punirentur. Nocte verò tertia sequente, dum excubitores fatigati quiescerent, ipsi reges memorati omni carentes alimento, dum caligo nimis opacæ noctis oculos om-

hostesque insequitur fugitiuos.

B nium detineret, clanculò cum suis omnibus aufugerunt, nec lora retinuerunt, donec ad *Vualliæ* confinia peruenissent.

Qui tamen euadentes,

Vbi cum regem *Vualliæ Marmodium* inuenissent, eius humiliter protectionē & receptationem contra *Offanum* eorum animas quærentem, & postea regnum violenter occupare proponentem, postularunt. At ipse nimis credulus dictis eorum, timens ne iuxta eorum assertionem regnum *Vual-*

Marmodij regis Vualliæ auxilium,

C *liæ* expugnaret, recepit eos benignè, per quos sperabat magna roborari defensione. Vnde non tantum in terra sua refugium & latibulum, sed defensionem spopondit & iuuamen.

contra Offam implorant.

Offa Northamhumbrorum, *&* Australium Saxonum *Reges fugientes* in Vuallium, *insequitur.*

CVm hæc autem regi *Offa* pleniùs innotuissent, excubitorum desidiam quamplurimum redarguens, reges memoratos vsque ad *Vualliæ* contermina hostiliter insequitur non percunctans. Destinatisque solemnibus Nuntiis signifi-

D cauit regi *Marmodio*, sub hac forma.

Nobili Vuallensium *Regi* Marmodio, Offa Merciorum *Basileus, salutem & honorē. Nouit fama referente prudentia tua, vt creditur, qualiter* Northāhinbrorum *&* Australium *Reges potentia Regni* Merciorum *à longo tempore subiugati, meam procaciter spreuerunt dominationem, & ad alas protectionis* Karoli Francorum *Regis vt me contererent, fraudulenter conuolarunt. Vnde supplico mente, & consulo, quatenus talibus fauorem nullatenus prabeat*

Epistola.

Cui nuntios Offa dirigeas

E *aut iuuamen. Quod si temerè acceptauerit, noueris me tibi inimicum grauiter suscitatum, & tecum illis similibus calamitatibus inuoluendum. Vale*

His auditis, Rex *Vualliæ Marmodius*, conuocatis regibus supradictis, epistolam sibi ex parte *Offa* Regis transmissam, exposuit per ordinem. At ipsi affirmarunt ipsum *Offanum* prophanum, semper minis abundasse, & sub Ouina pelle, vulpinas insidias & lupinas semper palliasse rapinas. Nec ipsum *Marmodium* Regem potentem, *Offam* regu-

F lum desipientem & arreptitium, minimè debere formidare. Quibus fallacibus sermocinationibus animatus, Rex *Marmodius* per ipsos *Offa* Legatos eidem *Offa* renuntiauit; *Inhonestum fore ac formidolosum, ipsos deserere desolatos, quos susceperat misericorditer protegendos.* Quos si impetere præsumpsisset, vires totius *Vualliæ* effunderet in eorum defensionem.

Intelligit Vuallenses bellum sibi præparare.

Dum autem Legati istis occuparentur, Rex *Offa* præsagus futurorum, terras & munitiones regum fugitiuorum sibi prudenter ac potenter occupa-

Cautela Offæ.

G uit; & suis obsequiis, acceptis obsidibus, & iuramentis indissolubiliter mancipauit. Et in eorū ciuitatibus & castris, suos fideles ad custodiam ordinauit: vt ex tunc fugitiui penitus excluderentur.

De pugna inter Offam *& Reges* Vuallensium Northamhinbror. *&* Australium Saxonum.

REx igitur *Offanus*, super præmissis, per Legatos suos pleniùs certificatus, tam Regem *Vuallensium*, quàm *Northambimbrorum & Australium Saxonum*, diffiduciauit. Statutis igitur

die & loco, prælium immanissimum contra ipsos commisit: & ceciderunt vtrobique, quamplurimi trucidati, & vulnerabantur multi lethaliter. Et dum vsque ad solis occasum, hinc inde viriliter, decertatum est, superueniens nox, certamen lethale diremit, in crastinum tamen continuatum. Sub noctis igitur silentio, Rex *Vuallensium Marmodius* licèt illud tempus sacrum id non admittebat, dolum machinari studuit hoc modo.

De dolo Marmodij, *Regis* Vuallıæ.

& dolus *Marmodij.*

NOx atra nimis mundum obfuscauit, eratque tempus quo *Aduentus Domini* (imminente eiusdem *Natiuitate*) celebratur. Conuocatis igitur suis sub caliginosæ noctis silentio Magnatibus, ait: *Cernitis, ô mei commilitones, quod Rex* Offa *inuincibilis apparet, nec audet aliquis ipsius impetum expectare, non enim valet quis ictus suos sustinere. Victoriosus est insuper, & triumphator magnificus. Cor etenim habet feruens & erectum in spem meliorem, eò quod Marte sibi fauente, de multis suis etiam Regibus ad votum triumphauit. Ipsum igitur, qui viribus inuincibilis est, prudentia nostra prudenter conteret, qua multotiens efficaciùs operatur. Quod summopere elaborandum imperexunctanter, vt ad finem optatum perducatur. Significabimus igitur ipsi* Offæ *verbis amicabilibus cautè, vt vtrobique pax acclametur, suspensiua, qua* Treuga *vulgariter nuncupatur, diebus aliquot: vt respirent fatigati, foueantur contriti, & sanentur vulnerati: donec dies natalitij Domini celebrentur, & verna temperies dies protelauerit sereniores. Et si interim pax poterit amicabiliter perpetuari, firmetur fœliciter: Si non, redeamus in idipsum. Si igitur fauorem exhibuerit exercitus eius inermis, otiis indulgebit & conuiuiis. Nos igitur vna noctium quæ nunc temporis protenduntur, impetum repentinum facientes, omnes ante expectatum occupabimus, & ditabimur multipliciter. Quicquid enim ipse* Offa *violenter ac morosè sibi adquisiit, Nos vna nocte vel die, nobis prudenter ac potenter adquiremus.*

Consensus & prosecutio proditionis.

HIc igitur sermo proditionis, cum tam Regibus fugitiuis, quàm Magnatibus *Vuallia* complacuisset, confirmatum est inter eos hoc sacramentum secretissimum, nulli prorsus reuelandum. Missa igitur legatione cum donatiuis inpretiabilibus Regi *Offa*, complacuit ei mandatum pacificum exercituique eius, tum vt exercitus quietè recrearetur, famelici cibarentur, equi restaurarentur, & sanarentur sauciati, tum vt dies solemnis qui instabat, videlicet *Natiuitatis Dominica* in hebdomada proximò sequente sereniùs, lætiùs, & quietiùs coruscaret. Fauorem igitur promptius præbuit postulatis, nesciens doli venenum, mollitis & mellitis sublituisse. Veruntamen cum nollent vel exercitus regis *Offa* vel *Vuallensium* inde procul recedere, Rex *Offa* ad cautelam inter ipsos duos exercitus, communi assensu vnum fossatum longum nimis & profundum effodi, aggere terrestri versus *Vuallenses* eminenter eleuato, ne fallacium hostium irruptionibus repentinis præoccuparetur. Et vt tutiùs ac quietiùs, diuinis obsequiis in tanta solemnitate vacaret, vnam ibidem construxit ecclesiolam. Quæ omnia, prout temporis breuitas exigebat, ante *natale Domini*, videlicet duodecim diebus, licèt breuissimis, sunt completa. Cuius rei vt memoria perpetuetur, fossa illa *Offa* dicitur, & Ecclesia, *Offekirk*, vsque in hodiernum diem appellatur.

A

Reges reuocant suos sibi quondam subiectos, in interneccionem Offæ.

INterim Reges supradicti, amicos suos & consanguineos, & alios quondam sibi subiectos (de quorum fidelitate pleniùs confidebant) in regnis eorum existentes, secretiùs in eorum adiutorium vocauerunt. Vt infra *Natalis Domini* diem, *Vuallensium* exercitui prudenter & clanculò sese associarent: de victoria quæ profectò præparabatur non formidantes. Qui rupto fœdere quo Regi

Offa cum exercitu suo, in fugam vertitur.

B *Offa* vinciebantur, pristinis Dominis suis, relictis vxoribus suis & liberis, necnon & mansionibus, credentes se cum omni alacritate multiplicatis diuitiis rediruros paruerunt. Rex insuper *Vuallensium Marmodius* omnem quamcunque potuit ad illum quem præfixit diem, multitudinem adunauit.

Offa *delusus fugit, & ab inimicis suis fugatur.*

CVmque tempus lætitiæ ac requiei die *Natalis Domini*, totum exercitum *Offani* imò totum

C mundum exhilarauit, nocte sequenti, videlicet nocte beati *Stephani* cum se cuncti *Merciorum* Principes, imò etiam excubitores nil sinistri pertimescentes, se securo sopori dederunt, ipsi reges *Vuallensium Northanhumbrorum, Australium Saxonum*, cum suis complicibus, tota ipsa opaca nocte, silenter ac furtim magnam partem prædictæ fossæ officio rusticorum properè repleuerunt, & illam in iter planum, quantum arcus iacere posset,

D breui tempore repleuerunt. Summo igitur mane, Rex *Vuallensium Marmodius* cum suis consentaneis, facto impetu repentino prout prælocutum fuit, Regem *Offam* immunitum & inermem, ad instar tempestatis Borealis truculenter inuadunt. Vnde exercitus *Offæ* subitò consternatus, in magna parte passus est diminutionem, & irrestaurabile detrimentum.

Interim armantur festinanter Rex *Offa* & sui, &

E qui sibi proximi, electi commilitones & primicerij Et irruit Rex frendens vt aper, in incendio iræ suæ in hostium turmas, præ immanitate iracundiæ, periculum mortis contemnendo. Et inuocato de summis auxilio sui prodigus se in medio inimicorum suorum inuexit. Et hinc inde resistentes prosternendo, viam ferro suis potenter aperuit. Sed militares acies quæ vel inermes vel incompositè, præ nimia festinatione, armabantur, sequi pertimescentes, vix ipsum Regem *Offam* à discrimine mortis eripuerunt. Et sic inuiti retrocedentes, cùm

F iacturam irrecuperabilem tolerassent, fugam vsque ad sua tentoria & castra, miserabiliter inierunt. Nix autem hyemalis & tempestas horrida ac nimis tenebrosa, locique palustres, certamen bellicum, vsque ad consummationem continuare (Deo sic volente) non sinebat. Et sic Rex *Offa*, donec fortior resurgeret, ad propria remeauit.

Interea cum redisset *Offanus* dolens & inglorius, obsides eorum qui ad reges suos rupto fœdere redierunt, iussit arctioribus vinculis mancipari,

G vxores & familiam, vltimæ seruituti ascribi, vel venundari. Possessiones autem eorum, vel suis distribuit hæreditariè possidendas, vel edicto Regio iussit redigi in fiscum. Et sic omnia in pace suscipiens, Regni negotia fœliciter disposuit: cogitans tamen sibi illatas iniurias, in tempore retributionis potenter ac grauiter vindicare, si pacis formam sibi non inueniret acceptabilem.

Rex Vvallensium Marmodius *cum suis consentaneis, vincitur:* Offa *triumphante.*

OFfa autem *Merciorum* Basileus bellipotens, moras multas prioribus casibus non annectens, temporis nacta opportunitate, validissimam in confinia *Vvalliæ* contra hostes suos nimis debacchantes & superbientes, fecit expeditionem, armis & victualibus sufficienter, imò abundanter communitam. Quæ omnes ibidem existentes, regi *Offæ* cótradicentes, pluribus annis irremediabiliter damnificando fatigarút. Adeò quod marchio constituti, non minimum doluerunt se regem *Offam* offendisse. Dum igitur eis Mars eminus aduersaretur, *Offa* Rex collectis suæ ditionis viribus, iter illuc dirigit & vexilla, & cùm eidem aduersanti, obstare præsumpsissent, in loco quo priùs transeuntes fossatum triumpharunt (credentes locum sibi fortunatum) prælium maximum conserue unt Et multotiens ad latibula consueta redeuntes, & in tempore in exercitum regis argumentosè prosilientes, frequenter ipsum repulerunt. Vna igitur dierum, Rex *Offa*, tædio affectus & indignatione intumescens, eò quod tale vulgus tamdiu resistere valuit & voluit, suis ait commilitonibus: *O formidolosi & desides, quamdiu hos pœnales tolerabimus? aut hodiè me interempto confundemini, aut eorum insolentiam penitus hodiè supprimetis.* His dictis, signo crucis se præmuniens, faciei suæ clypeum opponens, in hostes se totum ingessit confidenter, viam patulam prævius suis adaperiens. Quem nobiles in ira indignationis suæ è vestigio sequentes, & in modum pyramidis cornu militare componentes, omnem *Vvallensium* turmam potenter dissiparunt. Et inimicos à facie eorum fugam inire compulerunt. Quos insequens Rex *Offa*, tantam sanguinis fudit abundantiã, vt planities illa cruore Cæsorum tincta videretur. Iussitque Rex *Offa* omnes *Vvalliæ* mares (vix reseruatis mulieribus) cum infantulis, trucidari. Et quia hoc in furore iræ suæ, hic Rex præceperat, paucis admodum lictores pepercerunt: sed ne præceptum Regium vacuum videretur, stragem ex ipsis exercuerunt inauditam.

parat Offa se vindicare:

militesque ad pugnam adhortans,

victoria potitur cruentissima.

De humilitate Regis Offæ *in prosperis.*

Offa humilitas,

TOt igitur insignitus Rex *Offa*, & tot prosperis fortunatus, arrogantia nunquam intumuit, nunquam in iactantiam tumidè resolutus, se supra se pomposiùs exaltando. Sed omnia Deo, non suæ strenuitati ascribens, more Christianissimi Principis, gratas & solemnes ipsi soli *Christo* qui vincit, regnat & imperat, sapienter cum omni humilitate impendebat. Omnibúsque diebus vitæ suæ, se solùm regem *Merciorum*, in titulis scriptorum, in salutationibus, in relationibus (quamuis pluribus præfuerit Regnis) se præcepit & constituit nominari. *Vnde*, quod à laude eius non vacat, multorum sæpiùs adulatorum, huius præcepti redarguit acriter transgressionem. Indignum quippe reputabat se Regem vel Dominum acclamari Regnorum, quorum erat possessor violentus, licèt haberet in hostes suos expugnandos actionem iustissimam.

De humanitate & pietate Regis Offæ, *in mortuis honestè sepeliendis.*

& humanitas in occisos hostes.

DIe igitur crastina, proximò videlicet sequente illum diem victoriosum & exultationis plenú, iussit Rex *Offanus* piissimus gloriosè triumphás, corpora occisorum humanitus & honestè sepeliri, quæ nobilitate vel generositate aliquatenus fuerát insignita. Ignobiliú verò & populariú corpora & membra, detruncata, quæ fuerant suis intermixta (quorum non erat cognitio propter sanguinis inundantiam, quæ quidem totam illam tinxerat planitiem) colligi diligenter præcepit. Et in ipsa sæpe dicta fossa quam & ipsi eruderauerunt, ne à bestiis dilaniata deuorarentur, vel acta tabe corrumperent, iussit sepeliri. Et ipsum terrestrem aggerem, videlicet limbum fossæ, super ipsa dispergi & accumulari, necnon diuina pro animabus eorum (quibus & ipse interfuit) tam missis quàm aliis exequiis celebrari.

De eiusdem Regis munificentia, post victoriam.

OCcupatis igitur omnibus spoliis, cum terris & possessionibus, suis ciuiliter commilitonibus distributis, regressus est Rex *Offa*, cum summa exultatione triumphali. Et cùm ad fines *Merciæ* peruenisset, occurrerunt aduentanti incolæ, non mediocriter exultantes, videlicet Prælati Ecclesiarum solemniter adornati, cantantes & applaudentes cum vexillis & cereis. Nobiles quoque qui custodes regni remanserant. Ciues quoque & vtriusque multitudo, cum facibus accensis, & variis musicis instrumentis, obuiam ei per multam viarum distantiam gaudenter perrexerunt. Quibus & multa contulit donaria, & nouas concessit libertates. Collata est igitur cœlitus hæc gloriosa *Offæ* victoria, Anno gratiæ sexcentesimo septuagesimo quinto. Ex quibus, annos circiter decem expendit rex in expeditionibus præcedentibus; in quibus, omnes suos contriuit inimicos.

675. Quãdo *Offa* vixit.

Quomodo hac victoria Regis Offæ, *clausula fuit laborum & sollicitudinum.*

ET cum hæc victoria, suorum laborum clausula fuisset & sollicitudinum, pacis perpetuæ confirmatiua, nec insurgentium aliquorum in circuitu Regni sui impetum, vel mali cuiuslibet machinationes formidaret: cogitauit Rex prouidus, quòd & etiam *Karolo* Regi *Francorum* maximo, quem vehementer offenderat, eóque Regibus supradictis, pro quibus tam pater † dicti *Karoli*, quàm & ipse tunc præsens se ipserat, spreto ipsius mandato, cum grauibus comminationibus, non pepercit, multum expediret reconciliari. Non enim mediocriter offensus idem *Karolus*, Mercatorum & peregrinorum quos ad *Offam* nouerat pertinere communicantium, pacem & transitum perturbabat. Et nisi bellicis in *Italia* arduis negotiis detineretur, ipsum *Offam* hostiliter impugnasset. Sano igitur ac modesto Rex *Offa* fretus consilio, ipsi *Karolo* iam *Italiam* & *Italicos*, necnon & *Saxoniam* & *Saxones* pertractanti, *Ticinâ* nobilissima *Longobardorum* ciuitate occupata, Rege eius *Desiderio* capto & incarcerato, legatos solemnes destinauit. Et per eosdem, munera concupiscibilia, & prioribus pretiosiora, frequenter transmisit. Supplicans attentiùs, vt conceptam iram & indignationem, fræno rationis & regiæ modestiæ cohiberet, scripsitque ei huius tenoris Epistolam,

† Antea, eum vocauerat *fratrem* huius *Caroli*, fallis tamen vtrobique, nisi supponatur *Pipinus*, pro *Carolo*, priore.

Epistola Regis Offæ *ad* Carolum *magnum* Francorum *Regem.*

REgi Francorum *maximo, inuictissimo, Triumphatori* Carolo, *Rex* Merciorum Offanus, *Salutem & honorem. Cùm omnium Regum terrenorum potentissimus & iustissimus, fama testificante prædiceris, indignum est & prorsus execrabile, aliquibus proditoribus vel profugis à debito seruitio colla excutere volentibus, sinum aperire protectionis. Tu verò hostium meorum fermentationibus nimis credulus, & super hoc ignarus veritatis, prospere mihi scripsisti tua serenitas, vt eisdem parcerem, mihi superbè & insolenter resistentibus. Cùm igitur iniustum sit, vt aliquis sua frans suffragetur, noueris eorum falsis persuasionibus, tuam mansuetudinem circumuentam & deceptam fraudulenter. Oro igitur, & sinceriter desidero, sin-*

Rex Offa ambit amicitiam Caroli magni, eique desiderat reconciliari.

ceritatem amicitiæ & fœderis solidatatem inter nos reformari. Vt communis vtilitas, & Respublica, fœlix suscipiat incrementum. Ipsos enim Reges cum suis ferè omnibus complicibus, potenter contritos mihi Rebellantes, eos iterum respirare non permissuros. Hæc omnia Domino nostro Iesu Christo *sic volente & disponente, qui viuit, regnat & imperat, Regna & imperia commutat, & cui vult, tribuit sapienter, cui etiam contraire, te velle nullatenus arbitramur.* Vale.

Rescriptum Caroli *Regis,* Offæ.

Quod & ipsi concedit Carolus.

HÆc autem cum pleniùs regi *Carolo* innotuissent, vtpote regum mansuetissimus & Christianissimus videns quod non aliter facere necesse fuit, inito prouidorum consilio, Regi *Offa* rescripsit amicabiliter, in hunc modum.

per Epist. Iā hanc suam.

Carolus *gratia Dei Rex* Francorum & Longobardorum, *& patricius* Romanorum, *viro venerando & fratri carissimo,* Offa Regi Merciorum, *Salutem. Primò gratias agimus omnipotenti Deo de Catholicæ fidei sinceritate, quam in vestris laudabiliter paginis repperimus exaratam. De peregrinis verò, qui pro amore Dei, & salute animarum suarum, beatorum Apostolorum limina desiderant adire, cum pace sine omni perturbatione vadant. Sed si aliqui non Religiosi seruientes, sed lucra sectantes inueniantur inter eos, locis opportunis statuta soluant telonia. Negotiatores quoque volumus, vt ex mandato nostro, patrocinium habeant in Regno nostro legitimè. Et si in aliquo loco iniusta affligantur oppressione, reclament se ad nos & nostros Iudices, & plenam iubebimus inde iustitiam fieri. Cognoscat quoque dilectio vestra, quòd aliquam benedictionem de Dalmaticis nostris vel palliis ad singulas sedes Episcopales regni vestri vel* Ethelredi, *direximus in Eleemosynam Domini Apostolici* Adriani, *deprecantes vt pro eo intercedi iubeatis: nullam habentes dubitationem, beatam illius animam in requie esse, Sed vt fidem & dilectionem in amicum nobis carissimum: Sed & de thesauro humanarum rerum, quam Dominus* Iesus *gratuita pietate concessit, aliquid per Metropolitanas ciuitates direximus. Vestra quoque dilectioni, vnum Balteum, & vnum gladium Hunniscum, & duo pallia serica duximus destinanda.*

Item aliud manifestum argumentum dilectionis & amicitiæ, inter Carolum *& Regem* Offam.

ET post hos non multos dies, postquam talem eidem Regi *Offæ*, Rex *Carolus* misit Epistolam, hoc eidem significauit eulogium.

Alia Epistola Caroli ad Offanum e

Carolus, &c. *Vt supra.* Offano Merciorum *Regi, Salutem, honorem & amorem. ... decet & expedit Reges potentes & famosos amicitiæ fœdere conuincere, & mutuis gaudiis ad inuicem gratulari, vt in vinculo caritatis* Christus *in omnibus, & ab omnibus glorificetur: vestræ serenitati hoc Eulogium duximus destinandum. Cùm nobilissimam* Longobardorum *ciuitatem cum suis ciuibus omnibus nostro Dominatui potenter subiugauerimus, &* Italiam *totam nostro imperio fæliciter subiugauerimus,* Christi *adiutorio cui famulari desideramus: Rex* Desiderius Longobardorum *Ducesque* Saxoniæ, *quos nostris nutibus inclinauimus,* Vvithmundus *&* Albion, *cum ferè omnibus incolis* Saxoniæ, *Baptismi susceperunt Sacramentum, Domino* Iesu Christo, *de cætero famulaturi. Hoc igitur salubri mandato, Ego* Carolus *Regum* Christianorum *Orientalium potentissimus, vos, ò* Offane *Regum Occidentalium* Christianorum *potentissime, cupio lætificare, & te in dilectione speciali, amplecti sinceriùs.*

in qua certiorem eum facit, de Baptismo paganorum Saxonum, a se subiugatorum.

Mittit Carolus *Rex quædam synodalia & Epistolas, ad confirmandam fidem Catholicam, & amicitiam* Offæ.

EX quo autem hoc *Offano* pleniùs nuntiabatur, creuit dilatum inter ipsos Reges magnificos amicitia: fœdera firmabantur, munera pretiosa mutuò deferebantur, Regna vtrobique non modicum roborantur, & prosperitas vtriusque suscepit incrementum. Inter cætera verò dilectionis insignia, memoratus Rex *Carolus* (qui sicut erat Regum potentissimus, ita & erat Regum mansuetissimus) *Offano* Regum Occidentalium maximo & piissimo, quasdam transmisit Epistolas, cum quibus *tamen Synodalibus*, quasi quædam Catholicæ fidei rudimenta, ad informandum corda aliquorum suorum Prælatorum, quos rudes credidit & incompositos, & ad amicitiam inter ipsos inchoatam fœliciter perpetuandam. Quæ & idem *Offa* quasi hostiam sibi cœlitus transmissam, gratanter & gaudenter suscepit.

cæque dona mittit quamplurima,

cum Synodorum quorundam Canonibus.

Archiepiscopatus Cantuariensis, *transfertur apud* Lichefeldam.

ROboratus igitur suo Rex *Offanus*, nullas formidans hostiū insidias vel rebelliones, formā induit Prælati religiosi, & pastoris Ecclesiastici, curam & solicitudinem gerentis de grege Dominico. Quarundam igitur Ecclesiarum Cathedralium sedes, in meliùs studet ordinare, & salubriter, vt consciuit, transmutare. Accusatus est autem *Lambertus* Archiepiscopus *Cantuariensis*, coram rege *Offa*, accusationibus peeualidis. Quarum vna " fuit, Quod *Cantuaria* nimis vicina fuit regnis *Ca-* " *roli* transmarinis. Cui etiam ante contracta fœ- " dera, promiserat idem Lambertus, *Carolo, quòd si* " *hostiliter* ingressurus *Britanniam* adueniret, libe- " rum in Archiepiscopatum suum, introitum in- " ueniret, fauorem & adiutorium. Præterea, per- " suasum erat regi *Offæ*, vt vbi gloriose de inimicis " suis triumpharat, ibidem vel propè, locum Ca- " thedralem Archiepiscopatu & Primatu retenen- " tem meritò † foret sublimandum. Misit igitur " ad Papam *Adrianum* tunc præsidentem (cui Rex *Offa* fuerat propter suam supereminentem sanctitatem amicissimus) nuntios discretos & facundos, honore atque fauore condignos, insuper donatiuis conferendis præmunitos. Nouerat enim Rex, desideria *Romanorum*. Postulauit igitur Rex instanter, & nonnullis datis muneribus impetrauit: vt contra veterem consuetudinem approbatam, *Ealdulphum* Archiepiscopum constitueret *Lichefeldensem*: Vt videlicet, omnes Prouinciæ *Merciorum* (quarum Prouinciarum, & Episcoporum earum hæc sunt nomina) Antistiti subiicerentur memorato.

Cantuariensis Archiepiscopatus pars, Lichfeldiam transfertur.

& quare.

† Fundaret.

Nomina Prouinciarum, & Episcoporum.

DEnebertus † *Vvigorniensis* Episcopus. *Vverebertus Legræ Cestrensis. Eadulphus † Sinacestrensis. Vvluardus † Herefordensis.*

† Denebertus
† Ealdulphus.
† Vvolmardus.

Episcopi *Orientalium Anglorum. Haraldus Helmamensis & Tedfordensis.* Et sic per negligentiam diuisa, imò potiùs dissipata est primatia: ipso *Cantuariensi* tepide resistente regis impetui, vt decuit & expediuit. Remanserunt autem antistiti *Lamberto*, Episcopi *Londinensis, Vvintoniensis, Roffensis, Sireburnensis.* Stetit autem hæc regis violentia toto *Lamberti* præsulatus tempore: quamuis idem Archiepiscopus nihil vel sumptibus vel laboribus parceret, vt pristina gauderet Ecclesia sua dignitate. Procurante igitur Rege *Offa* efficaciter, *Ealdulphus Lichfeldensis* Archiepiscopus, pallium suscepit. Ipso autem tempore, *Vverebertus Legracestrensis* Episcopus quartus, diem cum clausisset extremum, substitutus est *Vnvuona* Regis Cancellarius & Consiliarius familiarissimus. Et quidam *Bertum* appellarunt, syllaba subtracta. Iste *Humbertus* magnę sanctitatis vir fuit, literaturę & prudentiæ sæcularis, Regis Capellanus, conscius eiusdem

secretorum & Confessor, atque morum informator. Hic cum *Vnwona* Episcopo supradicto, inuentioni beati *Albani Anglorum* Protomartyris interfuit, sicut superius suo loco dicetur plenius, ad audientium informationem, & martyris gloriam & honorem. A

De prima Danorum *irruptione in* Britanniam, *repressa per Regem* Offanum.

REgente igitur tam prudenter quàm potenter Regna *Merciorum* rege *Offano*, Gens *Danorum* piratica rapina viuere assueta, tribus magnis ad- B uecta nauibus, in terminis Regionis ditioni regis *Offæ* subiectæ, violenter & hostiliter applicans: irruptiones damnosas & repentinas exercebant, flammis & cædibus intendentes. Et nescientes bellipotentis regis *Offæ* militiam ac strenuitatem, interiora terræ iam temerè penetrando, cum tyrannide magna cœperunt inuadere. Oppidanum quoque cum quodam villico, qui ad resistendum eis cum plebe compatriotarum collecta, parabatur, peremerunt. Et vulgo perturbato, & fugam inire compulso, prædis & spoliis ausu temerario C procedentes, procaciter intendebant. Et hi fuerunt primi, qui per *Danicam* tyrannidem in *Britannia* ceciderunt. Heu, heu, Deo nimis irato quot millia, imò millium millia postea eorum insania, videlicet *Danorum* in *Britannia* miserabiliter perierunt! Quorum aduentus primus & tam temerarius, postquam *Offano* Regi innotuit, missa expeditione (non enim pro tanto populo dignabatur exercitum publicum conuocare) eorum potenter repressit arrogantiam: & dissipatos, & magna parte diminutos, ad naues suas turpiter recurrere coëgit, prædis suis sequentibus omnibus derelictis. D Cùm autem regales primicerij aliquos eorum captiuos detinuissent, confessi sunt ijdem captiui, vt vbertatem terræ diligenter explorarent, à primatibus *Daciæ* præmissos fuisse. Addideruntque quòd sequentibus temporibus, infinita *Danorum* multitudo, *Britones* & omnes *Angliæ* indigenas expugnatura foret, in exterminio furibundi. Quo audito, *Offa* magnanimus iussit talia prænuntiantes, ad propria remitti, illæsos & indemnes, vt nuntiarent *Danis*, quòd rege *Offano* viuente, qualia primi, talia forent sequentes, præmia consecuturi. E Vnde ipsis *Danis* stupefactis, in pace remansit *Anglia*, omnibus diebus *Offani* Regis, nullius contermini irruptionibus violentis inquietata.

Dani omnium primi, qui Angliam inuaserunt.

ab Offano profligantur.

Quomodo pacificatis sibi Regibus quos vicerat, tradidit Rex Offa filias suas nuptui duas.

REx autem *Offa* triumphator vbique magnificus, humilitatis & sapientiæ spiritu ductus, omnes Reges quos antea suo dominatui inclinauerat, pussimum reputauit, vt vel ipsos si viui possent inueniri, vel eorum sanguine propinquos reuocare, & in regnis suis misericorditer stabilire. F Vt eidem Regi suo *Offæ*, & suis successoribus, autis regnis gratia Regia substituti, fidelius & sinceriori corde famularentur. Et sic tutior in temporalibus quiesceus, senesceret & in spiritualibus. Quo facto, tantam omnium gratiam adeptus Rex *Offa*, vt pro eo gratanter omni se exponerent discrimini, & obijcerent periculo.

Offa, deuictos Reges, regnis restituit,

Qualiter in hoc facto omnium gratiam adeptus.

COnfluebant igitur ad eum quasi ad patulum sinum patris ac Domini, omnes finitimi, eidem regi *Offæ* desiderantes affinitate specialiùs fœ- G derari. Inter quos rex *Occidentalium Saxonum Brithricus*, vt ampliorem gratiam apud regem *Offam* & sibi propinquos inueniret, & hostibus timori, & amicis foret honori & dilectioni, filiam eiusdem regis *Offæ*, vt ei matrimonio copularetur, postulauit & obtinuit. Adolescens enim erat indolis florentis, & strenuitate laudabilis.

eisque filias suas collocat in matrimonium, Scilicet, Brithrico, Occidentalium Saxonum regulo,

Eodemque anno, *Athelredus Northamhumbrorum* rex, corpore elegans, corde magnanimus, qui etiam *Offanum* regem sincero corde diligebat, aliam filiam *Offæ* natu minorem puellam electissimæ speciei, eisdem quibus & *Brithricus* causis ductus & rationibus, sibi petiit dari in vxorem.

Athelredo, Northambrorum.

De sancto Alberto cui tertia filia Regis Offæ, *tradenda fuit nuptui.*

ERat quoque quidam iuuenis, cui rex *Offa* regnum *Orientalium Anglorum*, quod eum iure sanguinis contingebat, cōcesserat, nomine *Albertus*. De cuius virtutibus quidam versificator solitus regum laudes & gesta describere, eleganter ait;

& Alberto, Orientalium Anglorum.

Albertus *iuuenis fuerat Rex, fortis ad arma,*
Pace pius, pulcher corpore, mente sagax.

Cumque *Humbertus* Archiepiscopus *Lichfeldensis*, & *Vnwona* Episcopus *Legrecestrensis*, viri sancti & discreti, & de nobili stirpe *Merciorum* oriundi, speciales essent regis consiliarij, & semper quæ honesta erant & iusta atque vtilia, regi *Offæ* suggessissent, inuidebat eis regina vxor *Offæ*, quæ prius *Drida*, postea verò *Quendrida*, id est *Regina Drida*, quia regi ex insperato nupsit, est appellata: sicut in præcedentibus plenius enarratur. Mulier auara & subdola, superbiens, eò quod ex stirpe *Caroli* originem duxerat, & inexorabili odio viros memoratos persequebatur, tendens eis muscipulas muliebres. Porrò cùm ipsi reges supradictos, regi *Offæ* in spiritu consilij salubriter reconciliassent, & vt eidem regi fœdere matrimoniali specialiùs coniungerentur, diligenter & efficaciter procurassent, ipsa mulier facta eorum nitebatur in irritum reuocare, nec poterat, quibus acriter inuidebat. Ipsas enim puellas filias suas, vltramarinis, alienigenis, in regis supplantationem & regni *Merciorum* perniciem, credidit tradidisse maritandas. Cuius rei præscij dicti Episcopi, muliebre consilium prudentiæ repagulis impediebant. Verùm & adhuc tertia filia regis *Offæ* in thalamo reginæ remansit maritanda, *Ælfleda* nomine. Procurantibus igitur supradictis Episcopis, inclinatum est cor regis ad consensum, licèt contradiceret regina, vt & hæc regi *Alberto*, nuptui traderetur: vt & sic specialiùs regi *Offæ* teneretur in fidelitate dilectionis obligatus. Vocatus igitur rex *Albertus*, à rege *Offa*, vt filiam suam desponsaret, affuit festiuus & gaudēs, ob honorem sibi à tanto rege oblatum: Cui amicabiliter rex occurrens aduentanti, recepit ipsum in osculo & paterno amplexu, dicens. *Prosperè venerit fili & gener, ex hoc nunc iuuenis amantissime, te in filium adopto specialem.* Sed hoc postquam efferatæ reginæ pleniùs innotuerit, plus accensa est liuore ac furore, dolens cum pietatis in manu regis & eorum fidelium prosperari. Videnſque suæ nequitiæ argumenta minime preualere, nec hanc saltem tertiam filiam suam, ad voluntatem suam alicui transmarino amico suo, in regni subuersionem (quod certissimè sperauerat) dare nuptui cum non præualuisset, in dictos Episcopos huius rei auctores, eminus malignari, in *Albertum* regem, virus suæ malitiæ truculenter euomuit, hoc modo.

Qui tamen, Reginæ Quendridæ malitia.

Fraus muliebris crudelissima.

REx huius rei ignarus, tantam latitasse fraudem non credebat, imò potiùs credebat hæc ipsi omnia placitura. Cùm igitur rex pijssimus ipsam super præmissis secretiùs conueniret, consilium quærens qualiter & quando forent complenda, hæc respondit: *Ecce tradidit Deus hodie inimicum tuum, tibi cautè, si sapis, trucidandum, qui sub*

regi Offano occulauo,

specie superficiali, venenum proditionis in te & Regnum tuum exercenda, nequiter, vt fertur, occultauit. Et te cupit iam senescentem, cum sis nimium & elegans, de Regno supplantando præcipitare, & posterum suorum, imo & multorum, vt tacitus, quos regnis & possessionibus violenter & iniustè spoliasti, iniurias vendicare. Inueniui rei fidem, mihi à meis amicis significatum est, quod Reges Catoli *multis muneribus & Nuntiis occultis intermeantibus, implorat ad hoc patrocinium: se spondens ei fore tributarium. Ille igitur, dum se sibi fortuna præbet fauorabilem, extincto latenter, Regnum eius in ius tuum & successorum tuorum transeat in æternum.*

Cui rex mente nimium perturbatus, & de verbis quibus credidit inesse veraciter falsitatem & fraudem, cum indignatione ipsam increpando, respondit. „ *Quasi vna de stultis mulieribus locuta* „ *es*: Absit à me, absit, tam detestabile factum! „ Quo perpetrato, mihi meisque successoribus fo„ ret opprobrium sempiternum, & peccatum in „ genus meum cum graui vindicta diutiùs propa„ gabile. Et his dictis, Rex iratus, ab ea recessit, detestans tantos & tales laqueos occultos, in muliere latitasse.

Interea mentis perturbatione paulatim deposita, & his ciuiliter dissimulatis, Reges consederunt ad mensam pransuri: vbi regalibus esculentis & poculentis refecti, in tympanis, citharis, & choris, diem totum in ingenti gaudio expleuerunt. Sed regina malefica, interim à ferali proposito non recedens, iussit in dolo thalamum more regio pallis sericis & aulæis solemniter adornari in quo Rex *Albertus* nocturnum caperet somnum; iuxta stratum quoque Regium sedile præparari fecit, cultu nobilissimo extructum, & cortinis vndique redimitum. Sub quo etiam fossam præparari fecit profundam, vt nefandum propositum produceret ad effectum.

De martyrio sancti Alberti, *Regis innocentissimi.*

REgina verò vultu sereno conceptum scelus pallians, intrauit in Palatium, vt tam regem *Offanum* quàm regem *Albertum*, exhilararet. Et inter iocandum, conuersa ad *Albertum*, nihil sinistri suspicantem, ait, *Fili, veni visendi causa puellam tibi nuptui copulandam, te in thalamo meo sitienter expectantem, vt sermonibus gratissimis amores subarres profuturos.* Surgens igitur, Rex *Albertus*, secutus est reginam in thalamum ingredientem, Rege *Offano* remanente, qui nil mali formidabat. Ingresso igitur rege *Alberto* cum regina, exclusi sunt omnes qui eundem è vestigio sequebantur sui commilitones. Et cum puellam expectasset, ait Regina: *Sede fili dum veniat aduocata.* Et cum in memorato sedili resedisset, cum ipsa sella in fossæ corruit profunditatem. In qua, subitò à lictoribus quos regina non procul absconderat, Rex innocens suffocatus, expirauit. Nam illicò cum corruisset, projecerunt super eum regina & sui complices nefandissimi, puluinaria cum vestibus & cortinis, ne clamans ab aliquibus audiretur. Et sic elegantissimus iuuenis rex & martyr *Albertus*, innocenter & sine noxa extinctus, accepit coronam vitæ, quam ad instar *Ioannis Baptistæ* mulieris laqueis irretitus, meruit obtinere.

A thalamo trucidatur.

Puella verò regis filia *Ælfleda* virguncula venustissima, cum hoc audisset, non tantum matris detestata facinora, sed totius sæculi pompam relinquens, habitum suscepit religionis, vt virgo, martyris vestigia sequeretur. Porrò ad augmentum muliebris tyrannidis, decollatum est corpusculum exanime, qui adhoc palpitans videbatur. Clàm igitur delatum est corpus cum capite, vsque ad partes remotiores ad

Qui martyr efficitur,

A occultandum sub profundo terræ, & dum speculator cruentus ista ferret, caput obiter amissum est feliciter: nox enim erat, & festinabat lictor, & aperto ore facci, caput cecidit euolutum, ignorante hoc portitore. Corpus autem ab ipso carnifice sine aliquo teste conscio, ignobiliter est humatum. Contigit autem Deo sic disponente, vt quidam B cæcus eadem via graderetur, baculo semitam prætentante. Habens autem caput memoratum pro pedum offendiculo, mirabatur quidnam esset: Erat enim pes eius irretitus in cincinnis capitis flauis & prolixis. Et palpans, certius cognouit esse caput hominis decollati. Et datum est ei in spiritu intelligere, quòd alicuius sancti caput esset, ac iuuenis. Et cum maduissent manus eius sanguine, apposuit & sanguinem faciei foe;& loco vbi quandoque oculi eius extiterant, & illicò restitutus est C ei visus, & quod habuerat pro pedum offendiculo, factum est ei fœlix luminis restitutio. Sed & in eodem loco quo caput sanctum iacuerat, Fons erupit lucidissimus. Quod cum celebriter fuerat diuulgatum, compertum est hoc fuisse caput sancti adolescentis *Alberti*, quem regina in thalamo nequiter fecit sugillari ac decollari. Corpus autem vbinam locorum occultatum fuerat, penitus ignoratur. Hoc cum constaret *Humberto* Archiepiscopo, facta capside ex auro & argento, illud iussit in thesauro recondi pretioso in Ecclesia *Herefor*D*densi*.

miraculis coruscat.

De prædicti facinoris vltione.

CVius tãdem detestabilis sceleris à regina perpetrati, ad commilitonum beati regis & Martyris aures peruenisset cum fama, celerius ante lucem auroræ diei sequentis clanculo recesserunt, ne de ipsis simile fieret iudicium metuentes. Vnde dolens regina, in thalamo ficta infirmitate decubans, quasi vulpecula latitabat.

Rex vero *Offa* cùm de commisso facinore certi E tudinem comperisset, sese lugens, in cœnaculo interiori recludens, per tres dies cibum penitus non gustauit, animam suam lacrymis, lamentationibus, & ieiunio vehementer affligens. Et execrans mulieris impietatem, eam iussit omnibus vitæ suæ diebus inclusam in loco remotam secretiori peccata sua deplorare. Si forte sibi cœlitus collata gratia, pœnitendo tanti commissi facinoris maculam posset abolere. Rex autem ipsam posteà vt sociam lateris, in lecto suo dormire quasi suspectam non permisit.

De morte illius facinorosæ Reginæ.

F IN loco igitur sibi deputato, commorãte regina annis aliquot, insidiis latronum pręuenta, auro & argento quo multum abundabat, spoliata, in puteo suo proprio præcipitata, spiritum exhalauit: iusto Dei iudicio sic condemnata. Vt sicut regem *Albertum* innocentem, in foueam fecit præcipitari, & præcipitatum suffocari: sic in putei profunditate submersa, vitam miserabiliter terminaret.

Iusta vindicta in Quendridam.

De intumulatione sancti corporis eiusdem Regis Alberti *& Martyris.*

HVmbertus verò *Lichfeldensis* Archiepiscopus G corpus regis & martyris *Alberti*, sibi dari à rege *Offano* humiliter ac piè postulauit. Sciebat enim vtpote Confessor sanctissimus ipsum regem *Albertum* purum & innocentem, sine aliqua culpa & offensa occubuisse. Et illud ad Ecclesiam suam *Lichfeldensem*, solemniter cum canticis & obsequiis deferri fecit obsequialibus, & conuocatis suis omnibus diaconis & clericis sepeliri. Vbi minùs honestè quàm decebat tumulatus, omnibus latebat diu incognitus: donec corpus eius cœlesti

Sancti Alberti corpus Herefordiæ tumulatum. lumine declaratum, à fidelibus inuentum, & apud *Herefordensem* delatum ciuitatem, (nunc sedem Episcopalem) miraculis exornat & virtutibus illustrat.

Regnum Orientalium Anglorum *sine difficultate cedit in potestatem* Offæ *Regis* Merciorum.

REx autem *Offa* magnificus, postquàm consolationem ex mellifluo affatu sanctorum Episcoporum supradictorum acceperat, qui penitus à morte regis fuerat immunis, missa expeditione *regnum eius regno Merciorum adunatur.* perualida, Regnum *Orientalium Anglorum* suo regno prudenter copulando solidauit. Non enim prænominatus Rex *Albertus* liberos habuit aut legitimum successorem. Et sic dominatio sua, licenter non mediocriter est adaucta.

Adrianus *Legatos mittit in* Britanniam.

EIsdem annis, *Adrianus* legatos misit in *Britanniam*, ad fidem quam *Augustinus* Episcopus prædicauerat, renouandam & confirmandam, qui & verbis & operibus sanctę doctrinę & virtutum, *Concilium in Anglia, apud Chalcuith, vbi Cantuariensis Archiepiscopatus suum cum Lichfeldensi dimidiat.* populos adhuc rudes salubriter informarent. Ipsi igitur à rege & clero honorificè ac reuerenter suscepti, super stabile fidei Catholicæ fundamentum, sanè ac prudenter, *Christi* cooperante gratia, ædificauerunt. Vt hoc autem sapientiùs, rite prosequerentur, tenuerunt concilium apud *Chalcuithe*: vbi etiam *Lambertus* Archiepiscopus *Cantuariensis*, partem sui Episcopatus, Archiepiscopo *Lichfeldensi*, sponte quam postulauerat, resignauit.

Egfridus *Regis* Offæ *primogenitus*, *in Regem* Merciorum *patre viuente solemniter coronatur.*

IN illo quoque Concilio, *Offa Merciorum* potentissimus, in regem fecit solemniter coronari filium suum primogenitum *Egfridum*, iuuenem strenuum & elegantem, moribusque decenter redimitum. *& Egfridus filius Offæ, in regem coronatur,* Qui deinceps eum patre, eidem militans & in omnibus obsecundans, vsque ad finem vitæ eius conregnauit.

Rex Offa *orat sibi gratiam dari, in voto suo complendo.*

REx autem *Offa* magnificus ac piissimus, post mortem vxoris suæ Reginæ, videlicet *Quendridæ*, vitam cælibem ducens, salubribus monitis & doctrinis sanctorum *Humberti* Archiepiscopi & *Vnwonæ* Episcopi, & aliorum (quos iustos nouerat & prudentes) diligenter intendebat, & eorum consilio cum filio suo *Egfrido* regebatur. Pacis enim vndique tranquillitate congaudebant. Vna autem dierum, suscitato sermone deuoto supra dicto, quo Rex *Offa* à multis retroactis temporibus Deo tenebatur astrictus, cuius executionem *Quendrido* iam defuncta, nequiter retardando impediuerat, trahens ab alto Rex suspiria, viris memoratis, & aliis Magnatibus sibi specialibus, ait, *Offæ oratio.* Deo tamen fundens oratioñe. *O Deus, qui me ab omnium hostium insidiis & impugnationibus, necnon & a coniugis meæ laqueis, misericorditer ac potenter liberasti, da mihi condignè tibi famulando, gratam rependere vicissitudinem. Oro Domine Iesu Christe cognitor secretorum, & præsage futurorum, vt mihi famulo tuo manifestè concedas certificari, de cœnobio tibi-te propitio, constituendo, de quo fundando votiuo affectu me nosti strictius obligatum. De loco insuper, & cuinam sancto tuo sit intitulandum, per Angelum veritatis flagito certiùs edoceri.* *& votum de fundando cœnobio,* Et conuersus Rex ad circumsedentes, obortis lacrymis, & coniunctis manibus, ait; *Hoc quoque patres ac fratres charissimi, qui Deo sic volente nunc præsentes estis, oro deuotiùs, quatenus sincera mente, totaque deuotione, Deum omnipotentem deprecemini, vt ad beneplacitum suum honorem & gloriam, ad effectum meum*

A *perducat desiderium.* Et cum omnes gaudentes hoc concessissent, intrauit Archiepiscopus *Humbertus* cum *Vnwona* Episcopo, & aliis quos aduocauerũt Clericis, in oratorium quod prope erat, super hoc propensiùs oraturus. Et præmisso hymno, *Veni Creator Spiritus*, Orauerunt deuotissime, vt Dominus iustum Regis desiderium ad effectum duceret gloriosum. Et cum prolixius orassent, ecce lux emissa cœlitus totam cellulam illam in qua erant, à summo tecti fastigio vsque ad pauimentum perlustrauit. In qua fauor Dei manifestè significabatur.

B Vnde Rex illud Regale Manerium in quo hæc euenerunt, viz *Winesliue* cum pertinentiis, illi cœnobio quod adhuc fundaturus erat Rex, Regali contulit munificentia, tali munere locum subarrando, quem adhuc penitus ignorauit.

De reuelatione Angelica facta Regi Merciorum Offæ, *de inuentione sancti* Albani Anglorum *Protomartyris.*

POst hos verò dies non multos, Rex *Merciorum* *Offa* potentissimus, cùm in vrbe *Bathonia* residens, *cuius locus ei per Angelum reuelatur:*

C post diei laborem, noctis quietem in strato Regio caperet, Angelo nuntiante diuino est admonitus oraculo, vt sanctum Dei *Anglorum* siue *Britonum* Protomartyrem *Albanum*, de terra leuaret, & reliquias eius in scrinio digniùs collocaret. Rex verò diuinis illicò studens obtemperare præceptis, accito *Humberto Merciorum* Archiepiscopo (cuius sedes apud *Lichefild*: vt prædictum, nuper ab eodem Rege fuerat constituta,) diuinam ei voluntatem indicat de præmissis. Tunc Archiepisco-

D pus sæpedictus, assumptis continuò secũ *Ceoluulfo Lindesiensi*, & *Vnwona Legrecestrensi* Episcopis suis suffraganeis, cum innumera vtriusque sexus, & diuersæ ætatis multitudine. Regi die sibi statuta, apud *Verolamium* occurrerunt. Rex verò dum illuc iter expediret, lucis radium in modum ingentis faculæ cœlitus emissum super locum sepulchri quasi fulminare conspexit. *simul cum corpore sancti Albani protomartyris.* Hoc quoque diuino miraculo manifestè ab omnibus aspecto, gaudentes tali indicio extiterunt de visionis

E veritate effecti certiores. Tũc populo in ieiuniis & orationibus sãctificato, Antistites sacri sacerdotalibus insulis adornati, affore sibi beati Martyris auxilium flagitabant. Fuerat namque locus, & memoria Martyris post aduentum sancti *Germani Antissiodorensis* Episcopi, qui cum beato *Lupo Trecasinæ* vrbis Episcopo, ad extirpandam hæresim *Pelagianam* in *Britanniam* venerant, annis circiter trecentis & quadraginta quatuor, omninò deleta. Sed tantùm in codicibus historiarum, & relatu senum,

F cum paucis vestigiis repræsentata. Siquidem gens pagana *Saxonum*, *Iutorum* & *Anglorum*, *Britonibus* expulsis, sibi insulam subiugauerant. Qui agros cum horreis feraliter depopulantes, ignem in ciuitates, oppida & pagos succenderunt: Ecclesias solo tenùs complanantes, Prælatos quoque membratim detruncantes, omnem penè *Britannicam* insulam à mari vsque ad mare, hostili extermino, velut in desertum redegerunt. Hac itaque tempestate, Ecclesia beati *Anglorum* Protomartyris *Albani*, quam *Beda* in *Anglorum* historia miro tabulatu lapideo scripsit fuisse constructam, inter

G cæteras Regionis Ecclesias funditùs est subuersa. Vnde & sepulchrum eius, quod in aduentu sancti *Germani*, & ante à passione Martyris, vsque ad illius patriæ desolationem, ab omnibus notum propter antiquæ famæ celebritatem & miraculorum frequentiam, ab omnibus fuerat adoratum compatriotis, & honoratum vniuersis, tempore quo *Offæ* Regi inuictissimo, Angelico fuerat ministerio reue-

latum. Locus autem ſepulchri, & loci diſtinctio cognitio, penitus delebatur.

Manifeſtius inuentionis indicium.

FActa igitur, vt diximus, oratione à Clero & populo, cum eleemoſyna & ieiunio, terram peteunt, & paſſim Martyris ſepulturam offendunt. Nec fuit neceſſe locum diu quærere, quem diuina clementia dignata eſt cœleſti lumine reuelare. Martyris igitur corpus aſtante *Offa* Rege Chriſtianiſſimo, in theca lignea (in qua priùs à Chriſti fidelibus propter barbarorum ſæuitiam fuerat tempore diſcriminis occultatum) reperiunt, Cum ipſis ſacris omnium Apoſtolorum diuerſorúmque Martyrum Reliquiis, quas ibi dudum ſanctus depoſuerat *Germanus*, interceſſione beati Martyris, de *Pelagianis* triumphans. Mouit hæc inuentio, tam Clerum quàm populum vniuerſum ad lacrymas. Et ob hoc maximè, quòd fidem fecit Dominus de ſanctorum patrum reliquiis ibidem cum corpore Martyris, prout legimus, depoſitis. Quas vt pium eſt credere, voluit Dominus quaſi ad ſolatium eiuſdem Martyris, corpori diu ſoli fuiſſe aſſociatas. Roborauit inſuper fidem Regis, & eius fidelium, diuinum teſtimonium; cùm apud *Vuineſlaue* lux cum miri odoris fragrantia, cellam præſulum orantium illuminauit. Et Regis propoſitum certiùs ſolidauit. Plus tamen cæteris, omnium corda erexit, radius igneus ab æthere miſſus ſuper locum, & indies deſcendens, & ſolare ſicut & lunare lumen adaugens, Regem cum ſuis ſodalibus, quaſi ſtella Magorum Dux, *donec ſtaret ſupra Domum vbi erat puer Chriſtus*, ad locum perduxit, memoratis reliquiis inſignitum. Vt verè dici poſſit, teſtimonia tua Chriſte credibilia facta ſunt nimis, & idcircò Domum tuam Domine, tali loco fundandam, decet ſanctitudo in longitudine dierum, hoc eſt, in ſempiternum.

Teſtimonia fidei quibus contradici non potuit.

De teſtimoniis miraculorum, in conſpectu populi ibidem celebratorum.

QVem vtique theſaurum, ſuper aurum & topazion pretioſum, ſub ceſpite diu abſconditum, & iam diuinitùs inuentum, Archiepiſcopus *Humbertus* cum ſuis coepiſcopis & clericis aſtante Rege reuerenter leuantes de ſepulchro. præcedente ſolemni proceſſione, in hymnis & laudum præconiis, tranſtulerunt in quandam Eccleſiolam, ibidem extra vrbem *Verolamium*, à Neophytis in honorem beati martyris conſtructam. Vbi martyr percuſſus, ſanguinem ſuum fudit pro Chriſto, quam perſecutores quia paruulam, eiecto locello corpus ſuum continente, diruere dedignabantur.

Ibidem igitur in eodem locello, reliquiis ordinatè depoſitis, & palliis inuolutis, & cranio aureo circulo à Rege circundato, in quo ſcriptum fuit, „ *Hoc eſt caput ſancti Albani Anglorum Protomartyris*, miſſa ſolemniter celebratur. Et interim miracula æterna recordatione † ibidem celebrantur, in conſpectu Regis, & Antiſtitum, & omnium illic exiſtentium. Nam mortui ad vitam reuocantur, ſemineces ad ſoſpitatem reſtaurãtur, leproſi mundantur, paralytici ſolidantur, febricitantes curantur, contracti eriguntur, muti, ſurdi, cæci, & arreptitij, imò omnes languidi & ſe malè habentes, malorum remedia recipiunt. Quæ Dei beneficia, vſque in hodiernum diem fieri non deſiſtunt, ſine ea, quæ pluris eſt, animarum ſalute, quæ eodem loco deuotis largiter impertitur.

† digna Miracula in inuentione corporis ſancti *Albani*.

De multiplici honore, quem Rex Offa contulit ſancto corpori, iam inuento.

REx igitur *Offa* Chriſtianiſſimus, locellum memoratum laminis aureis & argenteis, gemmiſque pretioſis, de theſauro ſuo munificè ſumptis, decenter adornari, & Eccleſiam ipſius, in qua vt iam dictum eſt, corpus collocabatur, picturis, aulæis, & aliis ornamentis, donec amplior multis ditanda poſſeſſionibus & honoribus ædificaretur, iuſſit decorari. Acta autem ſunt hæc, à paſſione ſæpedicti Martyris, anno quingenteſimo ſeptimo: ab aduentu *Anglorum* in *Britanniam*, trecenteſimo quadrageſimo quarto; Indictione prima, Kalendis Auguſti.

Annus inuentionis ſancti *Albani*.

Vt Rex Offa Romam *pergens, pratum emerit peregrinus.*

MEritò autem, vt prætactum eſt, vitam cælibem agenti, victorioſiſſimo regi *Offa*, Angelo cœlitùs deſtinato, & inuento *Anglorum* protomartyre *Albano*, cœleſti indicio creuit, ſub dierum breuitate, per totam regionem honor Martyris & reuerentia. Eodem quoque menſe, Rex ibidem prouinciale ſtatuit concilium cum Archiepiſcopo *Humberto* ſuiſque ſuffraganeis & primatibus ſuis vniuerſis, cum tractarent diligenter & efficaciter, de conuentu Monachorum in loco illo congregando, atque cœnobio conſtituendo & magnificè ac regaliter priuilegiando, vbi protomartyris regni ſui, imò totius *Britanniæ* vel *Angliæ* reliquias inuenit, & quem locum ſuo ſanguine conſecrauit. Placet omnibus pium Regis propoſitum, eique Epiſcoporum conſulit prudentia, vt authoritate *Romani* Pontificis, (& ſi aliàs hoc factum fuerit, quòd non iterari inutiliter dicitur, quod non ſcitur perpetratum) canonizetur ſimul, & priuilegietur Monaſterium, in honorem eiuſdem Martyris nouiter conſtruendum. Et hæc omnia vt digniorem & firmiorem ſortiantur effectum, conſilium virorum ſanctorum & diſcretorum ſuſcipit & exaudit: vt per Legatos ſolemnes à latere Regis deſtinatos, aut potiùs in propria perſona, rex ipſe ſuper his cum Curia tractet *Romana* diligenter.

Aliæ Synodus in *Anglia*.

De proſecutione pij propoſiti, Regis piiſſimi Offæ.

OFfa igitur rex piiſſimus, ſuorum Magnatum ſano adquieſcens conſilio, diuino ductus ſpiritu, tranſalpinum valdè laborioſum, & ſumptuoſum iter arripit, ſine moræ diſpendio. Nec eum cura rei familiaris, vel regni cuſtodiendi neceſſitas, vel comminantis ſenij grauitas, nec laboris immanitas, vel pecuniæ inæſtimabiliter effuſio, ipſum poterant retardare, ſtabilem retinens in propoſito cordis intentionem, vt ſicut beatus *Albanus* protomartyr refulſit *Angligenus*, ita & Monaſterium eius omnibus regni Cœnobiis, poſſeſſionibus ſimiliter & libertatibus, necnon & priuilegiis, præfulgeat & præponatur.

Regnauerat enim iam xxx. & vi. annos

Transfretat Rex Romam *profecturus.*

PRæparatis igitur edicto regio nauibus, cum nauium armamentis, rex puppes aſcendit, & ſinuatis velis, proſpero curſu in quodam portu maris in *Flandria* applicuit, deſiderato. Veniénſque ad quoddam oppidum, vbi quoddam erat Monaſteriulum, hoſpitandi gratia illuc diuertit. Vbi iumentis ſuis pabula non inueniens, miratur valdè, quum locus ille pratorum copia conſpicitur abundare. Quærit ergo rex, cuius ſint prata illa? Reſponſum accipit, quod Dominos plures haberent, qui iubentur omnes, ante regem comparere. Conuenit igitur eos, de venditione pratorum illorum. At ipſi reſponderunt, dicentes, Se nolle prata ſua vendere, cum auro & argento ſatis abun-

daſſent, nec habebant propter egeſtatem neceſſe, alicui, præcipuè tranſeunti, ſua vel prata vel rura vendere. Quos cum audiſſet rex diuitiis omnimodis abundare, ait rex magnificus & munificus:
„ Credo quòd non ſic abundetis, quin non poſ-
„ ſitis ampliùs abundare. Nos prata veſtra com-
„ parabimus, non ſecundùm eorum æſtimatio-
„ nem, ſed iuxta veſtram. Nec erit vlla difficultas
„ de pretio, licèt nulla ſit propriatio in contra-
„ hendo. Ipſi verò conſiderantes regis licèt piiſſimi potentiam, & quòd ſi vellet, paruo nutu poſſet eos obruiſſe, reſponderunt, ſe velle voluntati ſuæ obſecundare, ſi tot millia ipſis vellet numerare. Et nominauerunt tot millia, quot credebant regem nullo modo, licèt prodigaliſſimus eſſet & inæſtimabiliter abundaret, illis velle numerare, quia prata ſua vendere non curabant.

Vt Rex Offa Romam *perueniens, Cœnobium beati* Albani *priuilegiauerit.*

DInumerata denique pro diſtractione pratorum pecunia, à loco rex progreditur, & *Romam* tandem perueniens, optata Apoſtolorum limina contingit, & diuerſorum loca Sanctorum percurrit: demum *Adriano* ſummo Pontifici ſui cauſam aduentus explicans, & de loco, ſimul & beato *Albano* canonizando & magnificando, cœnobioque conſtituendo, deuotè preces porrigens, petitioni ſuæ *Romanam* de facili curiam inclinauit: Præſertim cùm Martyris inuentio cœlitus mortalibus ſit declarata. Adaugebat quoque omnium deuotionem, quòd non cuilibet de populo, ſed tanto talique Regi, tam magni Martyris ſui pignora Dominus reuelauit. De Monaſterio igitur conuentuali, videlicet cœnobiali, dignè ac celeriter conſtituendo, & ab omni Epiſcoporum ſubiectione emancipando, Papam & totam curiam conſulit cum effectu.

Rex Offa Romam adiens.

Colloquium efficax Regis Offæ *cum Papa.*

CVmque inclytus Rex *Offa* eleganter perorasſet, *Romanus* Pontifex humiliter ac fauorabiliter inclinato capite, ſic reſpondit. *O Regum Chriſtianiſſime, fili* Offa, *deuotionem tuam circa regni tui protomartyrem, non mediocriter commendamus. Nec nos, quamuis, remotos, latet veſtra ſtrenuitas, vel ſincera ſanctitas. Verè Cælibem vitam agentibus, merità mittendus fuit Angelus, cùm caſtitati cognata ſit puritas Angelica, & cum fauorabilis ſit perſona tua, fauorabilior eſt cauſa quam proponis in medio, & labor tuæ peregrinationis acceptus eſt altiſſimo. De Monaſterio verò conſtituendo & priuilegiando petitioni tuæ aſſenſum præbemus gratiſſimum; Iniungentes tibi in tuorum remiſſionem peccatorum, vt proſperè ac fæliciter rediens, cum Dei & mea benedictione in terram ac regnum tuum, conſilio Epiſcoporum & optimatum tuorum, quas volueris poſſeſſiones ſiue libertates, beati* Albani Anglorum *protomartyris cœnobio conferas. Et tuo priuilegio inde facto,* Nos *Originale tuum priuilegio noſtro inuiolabili gratanter roborabimus & confirmabimus conſequenter; Et Monaſterium illud in ſpecialem Romanæ Eccleſiæ filiam adoptabimus, & noſtro tantum illud Apoſtolatui ſubijcientes, ab omni nociuo cuiuſlibet mortalium impetu, ſpecialiter mediante Epiſcopo ſiue Archiepiſcopo, protegemus.*

à Papa impetrat,

priuilegia quæ vellet, pro Monaſterio ſuo quod conſtruere proponit.

De denario Sancti Petri.

HIs igitur auditis Rex, quid dignè tantæ benignitati compenſet, ſecū ſtudioſè pertractat. Tandem diuina inſpirante gratia conſiliū inuenit ſalubre, & in die craſtina, Scholam *Anglorum* qui tunc *Romæ* floruit, ingreſſus, dedit ibi ex Regali munificentia ad ſuſtentationem gentis regni ſui illuc venientis, ſingulos argenteos, de familiis ſingulis, omnibus in poſterum diebus, ſingulis annis.

Offa Scholā Anglorum Romæ dotat,

A Quibus, videlicet, ſors tantum contulit extra domos in paſcuis, vt triginta argenteorum pretium excederet. Hoc autem per totam ſuam ditionem teneri in perpetuum conſtituit. Excepta tota terra *Sancti Albani*, ſuo Monaſterio conferenda, prout poſtea collata priuilegia proteſtantur. Vt illo denario, à generali cōtributione ſic excepto, & dicto Monaſterio ſic collato, memoria donatoris indelebiliter perpetuetur. Et hoc tali largitate ob-

denario, ex ſingulis familiis in eius ſuſtentationem, annuatim cōceſſo,

„ tinuit, & conditione, vt de Regnó *Angliæ* nullus
„ publicè pœnitens, pro executione ſibi iniunctæ
„ pœnitentiæ, ſubiret exilium.

B

Redit Offa *Rex & fundat Cœnobium.*

CElebrata igitur donatione prædicta, & de peccatis omnibus (præcipuè tamen de præliorum multorum commiſſione) facta confeſſione, & pro prædicta Cœnobij fundatione accepta pœnitentia; Cum benedictione deuota ſummi Pontificis, Rex ad propria proſperè remeauit.

C

Conſtituto Cœnobio ordinatur ibidem Abbas cum Conuentu.

TVnc congregato apud *Verolamium* Epiſcoporum & optimatum ſuorum conſilio, Rex vnanimi omnium conſenſu & beneuola voluntate, beato *Albano* amplas contulit terras & poſſeſſiones innumeras: Conſiderans, quod ibidem eleemoſynatis vigeret hoſpitalitas. Nam ibidem patet via ab aquilone venientibus, & ab Auſtro redeuntibus, cōmunis, & ſtrato generaliter dicta *Vvatlinge ſtrata*. Et pium ei videbatur, vt omnes intermean-

Cœnobium Sancti Albani fundatur & dotatur,

D tes, ibidem pium ex ſuis eleemoſynis, domicilium inuenirent. Locum igitur memoratum Cœnobio addictum, libertatū multiplici inſigniuit priuilegio. Monachorum quoque conuentum, ex domibus ordinatæ religionis (maximè tamen ex domo *Becci* in *Neuſtria*) ad tumbam congregauit, & Abbatem eis nomine *Vvillegodum*, quod interpretatur *volens bonum*. Verè enim vir bonæ fuit voluntatis, & de ſtirpe regia oriundus, Regique *Offa* conſanguinitate propinquus. Qui cum inuentio-

priuilegiiſque inſignitur.

Vvillegodo, in Abbatem conſtituto,

E ni dicti Martyris interfuiſſet, viſo cœleſti luminis radio, qui eo inueniendo & leuando de terra comparuit, & ipſo eodem Martyre inuento & leuato, quaſi ſuo perfuncto officio diſparuit: ſtatim ſe Monachum habitum religionis aſſumpturū, Deoque & tā digno Martyri omnibus diebus vitæ ſuæ miniſtraturum, vnde licenter anticipata narratione, poſt inuentionem memoratam, ſtatim Rex Eccleſiam cœpit ædificare, ponens primum lapidem in fundamento, dicens: *In honore Dei omnipotentis, Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, & Martyris ſui* Alba-

primum lapidem ædificij, ponit Rex ipſe,

F ni, *totius terræ meæ protomartyris.* Et addens, ait; iunctis manibus, flexis genibus, lacrymiſque profuſis.

Oratio Chriſtianiſſimi Regis Offæ, *ſuper opus ſuum.*

D*Omine* Ieſu Chriſte *tibi hanc tuam Domum, & tibi Martyr* Albane, *& tibi* Vvillegode, *commendo fideliter cuſtodiendam. Cuius omnes aduerſarij, vel perturbatores, vel ſpiritualibus diminutores, maledicantur. Omnes quoque benefactores, præmia recipiant ſempiterna.* Vvillegodo *autem iam Monacho, Rex theſauri contulit abundantiam, & præfecit fabricæ Eccleſiaſticæ præceptorem.* Et omnia ei iura regalia & libertates conceſſit. Et hoc fecit Rex

orans iotétim deuotiſſimè.

G prouidus, antequam iter arriperet tranſalpinum: ignorans quid Deus de vita ſua ordinauerat. Sed poſtquam rediit cum proſperitate, hæc omnia ſolemniter renouauit & confirmauit. Et ſæpe dictum *Vvillegodum*, præſentibus filio ſuo *Egfrido* vniuerſorum hærede, *Humberto* quoque *Lichfeldenſi* Archiepiſcopo, cum aliis multis Epiſcopis & terræ optimatibus, præfecit in *Abbatem*, quem fideliſſimum in conſeruatione regni

filio suo & ipsi commissi, dum Romam pergeret, certissimè expertus fuerat. Et conuentum ex ordinatissimis domibus electum, vt prætactum est, ordinauit & instituit. Et ædificia omnia (præterquam pristinum quod inuenit de veteribus ædificiis Paganorum pridem factum) sumptibus propriis construxit. Et in eadem Ecclesia, Rex Christianissimus Offa, vices agens yconomi † & custodis specialis, vitam per aliquot annos continuauit. Et vna dierũ, iussit afferri carthas, & omnia instrumenta data & adquisita, super maius altare offerens reposuit.

Conuentum Monachorum Benedictinorum, ibidem ordinat.

† Oeconomi.

De amplitudine Dominationis Regni Regis Offæ.

DOminabatur Rex Offa magnus, in viginti tribus Prouinciis, quas Angli Shiras appellant. Id est, in Herefordensi, cuius Episcopus sedem habet in eadem vrbe. In prouinciis, Vvigornensi & Glouerniensi, quarum Episcopus sedem habet in Vvigornia, in Vvarvvicensi, Cestrensi, Staffordensi, Seropesbiriensi & Derebiensi: quarum Episcopus habet sedẽ in Lichefeld. In Legrecestria, cuius Episcopus in eadem vrbe sedem habet. In Lincolniensi, cuius Episcopus sedem habet in Lindesia. In Northamtonensi, Oxoniensi, Buckingehamensi, Bedefordensi, Honteudunensi, Cantebrigensi, & dimidia Herefordensi: quarum Episcopus apud Dorkecestriam sedem habet. In prouinciis Essexia & Middlesexia, & dimidia Herefordensi: quarum antistes sedem habet in vrbe Londoniarum. In Northfolc & Suffolc, duo sunt Episcopi, vnus Helmhamensis, & alter Domutensis. Dominabatur etiam Snotingensi † prouinciæ, cuius Christianitas ad Archiepiscopum spectat Eboracensem. Ex his omnibus prouinciis, dedit Rex præfatus Offa, denarium beati Petri. Eo tamen retento & collato post receptionem, beato Albano per totam eiusdem Martyris terram, & idcircò beati Petri denarius appellatur, quia sæpedictus Rex Offa die sancti Petri qui dicitur ad Vincula, ipsum Martyrem, ipso die meruit cœlitus inuenire, & ipsum annuum reditum, ipso die Romana Ecclesiæ pro redemptione animæ suæ contulit, ad sustentationem, videlicet, Scholæ memoratæ, propter Anglorum studium & illuc peregrinantium, eruditionem. Festiuitas tamen inuentionis sancti Albani, in crastino festiuitatis inuentionis eiusdem celebratur, ne sancti Petri celebritas, detrimentum aut diminutionem patiatur.

Quot Shiris imperabat Offa.

Antiquorum Episcopatuũ sedes.

† Notingha-mensi.

Regis Offæ imago.

Hic est Aula Dei, pacis domus, & requies, Hanc ego fundaui, quam Christe tuere tua vi.

De translatione inuentionis S. Albani.

De humilitate Regis Offæ.

NEc censeo, prætereundũ, quod tantæ fuerit rex Offa humilitatis & modestiæ, quòd nunquam (quamuis in tantis & tot prouinciis regnaret & dominaretur, & dominantibus & regnantibus præfuisset) voluit appellari, vel in Epistolis vel Chartis suis intitulari, nisi hoc solo dignitatis nomine Regis Merciorum. Quia illud solum Regnum, illi ratione sanguinis contingebat. Alia autem regna, in ore gladij sibi violenter (quæ tamen ad eum iure pertinebant) adquisiuit.

Stylus regalis Offæ.

Nota, quod hic adinuenit & præcepit primus, quòd Tubicines faciem Regis præirent, etiam tempore Tubis canentes †.

ET sciendũ quòd quia totius Britanniæ, exceptis paucis particulis, sibi potenter adquisiuit, prænominatas prouincias, propter sui singularem dominationem & prærogatiuam (non tamen per superbiã) adinuenit, & obseruari præcepit, vt, (etiam in tempore pacis) tubicines eum & successores eius, per ciuitates transitum facientes, Tubis canentes præirent: In signum quod Rex omnibus videntibus & audientibus, timori esse debet & honori. Clangor enim Tubæ, (quam vulgus Trumpam vocat) timorem intulit audientibus.

† in tempore pacis canentes

vult tubicines se præire.

De possessionibus ab Offa Rege, Monasterio Sancti Albani collatis.

DEdit preterea immortalis memoriæ Rex Offa potentissimus, beato Anglorum protomartyri Albano, villam suam Dominicam quæ viginti fermè milliariis à Verolamio distat, & Vvinesleve nuncupatur, vt prætactum est, & tantundem per circuitum, sicut vsque hodie scripta Regis protestantur ab eo, & in Ecclesia memorata reseruantur. Quæ tanta libertate priuilegiata refulget, vt ab Apostolica consuetudine & reditu qui Romscot dicitur Anglice, denarius Sancti Petri, Latinè (vnde satis prædictum est) cum neque Rex, neque Archiepiscopus, vel Episcopus, vel Prior, aut quilibet de Regno vel in Regno, ab illius solutione sit immunis, ipsa quidem Ecclesia, quæ Basilica Sancti Petri dicitur, sola quieta est. In Presbyteros autem & Laicos totius possessionis suæ, Abbas vel Archidiaconus Monachus, sub ipso constitutus, ius Pontificale exercet, ita vt nulli Archiepiscopo vel Episcopo vel Legato, nisi summo tantum Pontifici, subiectionem impendant.

Munificentia regis, in suum Cœnobium.

Hoc quoque sciendum est, quod Offa Rex magnificus, tempore quo beati Petri vicario, Romanæ vrbis Pontifici, reditum statutum, id est, Romscot, de regno suo concessit: ipse à Pontifice Romano impetrauit, vt Ecclesia beati Albani Anglorum protomartyris, eundem reditum ab omni Herefordensi prouincia (in qua sita est Ecclesia sæpedicta) fideliter colligeret, & collectum, in vsus proprios retineret. Vnde & ipsa Ecclesia, sicut à Rege omnia iura Regalia, ita habet Abbas loci illius, qui pro tempore fuerit, Pontificalia ornamenta, & in quantum licèt alicui Abbati habere Pontificalem dignitatem, prout tam noua quàm vetera instrumenta, inde obtenta, manifestè protestantur, quæ in hoc libro, videlicet in sequentibus, annotantur.

cui concedit tributo., scilicet Petro denarios, ex tota Herefordia collectos.

Gesta quoque Abbatum omnium qui à tempore Regis Offæ fundatoris Ecclesiæ sancti Albani, in eadem Ecclesia extiterunt, vsque ad Annum gratiæ millesimum ducentesimum quinquagesimum, similiter in præsenti volumine denotantur.

De morte & sepultura Offæ Regis Merciorum.

CVm autem immortalis memoriæ Rex Offa- nus, ferè omnia officinalia ædificia laudabiliter in Cœnobio suo, quod à fundamentis inchoauerat, ædificauerat, infra quartum quintumve annum postquam pium opus illud inchoauerat, ordinato conuentu circiter centum Monachorum ordinatissimorum, in villa quæ Offeleia nuncupatur (iuxta multorum opinionem) diem clausit extremum. Cuius corpus apud villam de Bedeford delatum, in capella quadam (quia sic tunc exigebat temporis necessitas) extra vrbem super ripam Vscæ fluminis sitam, more Regio dicitur fuisse sepultũ. Refert autem vsque in hodiernum diem, omnium ferè comprouincialium assertio, quòd capella præfata longo vsu & violentia illius fluminis corrosa, sit submersa, atque eius rapacitate, cum ipso Regis sepulchro ad nihilum redacta, vel saltem (vt quamplurimi perhibent) in medio fluminis alueo (quia firmissimo sarcophago continebatur corpus memoratum) sit vt ruinosa, irrestaurabiliter præcipitata. Vnde, & vsque in præsens, sepulchrum illud ab incolis loci tempore æstiuo ibidem balneantibus, quandoque in aquæ profunditate videtur esse consumptũ. Et quamuis

Offæ mors & sepultura fabulosa.

Exclamatio Authoris, in ingratitudinem illius æui Monachorum.

licèt diligentissimè quæratur, acsi res fatalis esset, A non inuenitur. O primitiuorum Abbatum & Monachorum huius Ecclesiæ, stupina fatuitas! O ignauia inexcusabilis! O negligentia reprehensibilis! Et vt veriùs concludam, execrabilis ingratitudo! qui tanti Benefactoris, talis regis, Carnis, Dæmonis, Mundi ac mundanorum hostium magnifici triumphatoris, tam boni patroni ac fundatoris huius Ecclesiæ, tam diligentis sui propositi executoris & consummatoris, exuuias noluerunt, cum potuerunt, colligere; & in hac sua domo, desiderat- B issimum honorificæ tradere sepulturæ. Sed quia constat tanti Benefactoris nomen, in libro vitæ indelebiliter scribi, consolatur nos in hoc casu Poëta, qui talem iacturam subeuntes affatur dicens:

---Facilis iactura sepulchri:

Et, ---*Cælo tegitur, qui non habet vrnam.*

Quod enim debiti honoris deest corpori, animæ quæ præstantior est, in perpetua cum augmento, in æterna percipiat retributione. Vt sicut in hoc mundo, regnauit & multipliciter triumphauit, corona transitoria, sic in cælo perpetuo diademate regnet, fœliciter redimitus: & corpore sibi restituto, quo modo non gaudemus, stola duplici gaudeat, restauratus. *Amen.*

Explicit Historia de Offa *Rege* Merciorum: *Fundatore Cænobij* Sancti Albani Anglorum *protomartyris, & eiusdem Martyris Inuentore, & de terra Leuatore.*

GVILIELMI VVATSII
ADMONITIO AD LECTOREM.

LATERE *te non patimur, Lector, post* Offani *huius historiolam, hic in illo libro* Cottoniano *ex quo desumpsimus* Additaměta, *sequi* Narrationem *satis longam*, Qualiter (*vt titulus eius habet*) non complacuit Beato Albano alibi morati, nisi vbi passus est. *Narrationis ipsius prima verba, sunt*, Cum Danorum rabies. *Sed quia totidem syllabis habetur postea, in vita* Vvulnothi *Abbatis quarti, consulto hic prætermisimus. Insuper etiam es monendus, post hanc narrationem in eodem-metipso libro, etiam sequi* Lectiones octo de Sancto Albano *Scilicet, quæ in Anniuersario festiuitatis eius, publicè ad Missam in Ecclesia sancti* Albani, *pro more recitabantur*: dixi pro more: *scilicet aut illius Ecclesiæ, aut temporis, quia in Missis aliis, pro omni* festo duplici *siue maiori*, non octo, *sed* nouem Lectiones *præscribuntur. Iterum te moneo, quod in eodem libro post has* Lectiones (*quæ satis breues erant*) *sequitur* Tractatus de inuentione seu translatione sancti *Albani*, secundùm aliud exemplar, prout legitur ad prandium conuentus, in Festo Inuentionis: quæ facta fuit die sancti *Petri* ad vincula. *Sed quia hic* Tractatus *deerat* (*vt &* Lectiones *illæ* octo, *cum* Narratione *prænominata*) *tam à Codice altero* (*scilicet maiori*) Cottoniano, *quàm à libro* Spelmanniano: *& quia quæcunque in eo continentur, habentur partim in vita* Offæ *Regis partim in vita* Gaufridi *Abbatis*: *& denique, quia hoc* aliud exemplar, *secundum quod* Tractatus *hicce describi affirmatur, non apparet esse* Matthæi *nostri, noluimus eum inter opera* Parisiensis, *hic immiscere.*

VITÆ VIGINTI TRIVM
ABBATVM SANCTI ALBANI.

Secundùm antiquum Rotulum *Bartholomæi* Clerici: qui cum domino *Ada* Cellerario, diu fuerat, seruiens ei, & ipsum Rotulum, sibi retinuit, de scriptis suis, hoc solum eligens.

A HIc prænotantur Nomioa Abbatum Ecclesiæ *sancti Albani*: quorum plurimi, multa beneficia in possessionibus, dignitatibus, sacris vasis, & ornamentis, propriis laboribus adquisierunt: Necnon & pleraque ædificia construxerunt. Proinde noo solùm eorum nomina, sed ipsa beneficia, seu etiam damna huic Ecclesiæ collata, vel illata: quantum fide dignorum veridicorumque relatione, siue gestorum scriptorum inspectatione, indubitanter ad nostram notitiam potuit peruenire, scripto commendare cum diligentia veraciter desudamus. Ne illorum bona opera, vel etiam mala, futuris, temporis obliuioni tradantur peritura, quatenus per hoc, oon solum præsentes vel futuri, ad benefaciendum excitentur, sed & peruersi terrore scandalorum à damnis coërceantur. Sed & si qua alia Ecclesiastica sæcularisve persona, pietatis beneficia huic Ecclesiæ contulit: non solum eius nomen, verùm etiam ipsius beneficium, & cuius Abbatis tempore, sine stamine falsitatis perpetuetur.

Rex. *Offa* Rex. Iste regnauit 40 annis. Anno 11 regni *Offa* Regis inuentus est sanctus *Albanus*, & ipsius domus fundata.

Vvillegodus *primus Abbas Ecclesiæ* Sancti Albani.

VVillegodus primos Abbas Ecclesiæ sancti *Albani*, Ecclesię curam sibi commissam strennè, adiutorio Regis fulrus, rexit. Hunc gloriosus Rex *Offa Merciorum* regens gubernacula, corpore beati *Albani* Patroni nostri de terra leuato, hanc Ecclesiam multarum possessionum libertatumque prærogatiua dotatam, tradidit gubernandam. Atque monachis è multis regionibus sanctitate prælectis, in eadem Ecclesia fœliciter aptatis, iuxta institutionem & teoorem Regulæ *Sancti Benedicti*, sub ipso viuere regulariter ac reuerenter, ordinaoit.

Dum autem idem *Vvillegodus* Ecclesiæ *Sancti Albani* fœliciter præsideret, Rex illustris *Offa*, *Romam*, vt Ecclesiam suam priuilegiaret, petiit: vt sicut temporalibus & regalibus dignitatibus in *Anglia* insigniuit, ita eam spiritualibus & Ecclesiasticis nobilitaret *Romæ*. Et à *Romano* Pontifice
B qui tunc temporis præsidebat, *Adriano*, scilicet primo: fauorabiliter obtinuit libertates multas, & priuilegia. Iosuper, ad ea quæ ipse contulerat, robur & munimenta, per immortalia sæcula duratura. [Præterea, præter pratum quod obiter iouentum in vsus peregrinorum transeuntium comparauerat, *Romæ* scholam peregrinorum piè constituit: vt ibidem peregrini, qui ad *Romanam* Ecclesiam & curiam confluxerant, ex diuersis mundi partibus barbari, vel votiuæ orationis gratia, vel expediendorum negotiorum oecessitate,
C linguas quas non nouerant, addiscerent. Quæ schola, propter peregrinorum confluxum ibidem solaria suscipientium, versa est io xeoodochium, quod *Sancti Spiritus* dicitur. Ad quod exhibendum, Rex *Offa* ex regali munificentia & pietatis affectu, denarium qui dicitur *Sancti Petri*, de maxima parte regni sui concessit. " Obtinens idcirco, vt nullus *Angligena* extra *Angliam*, antidotum "

Omnia, quæ inter has notas [ ] inclusimus, desunt à codice *Spelmanniano*.

Dies sancti *Albani*, in crastino *S. Petri*. Iste *Egfridus* pius & iustus, co-

Sonatus est solemniter vincente patre, & hoc procurante, a Legatis, missis in *Britanniam*, per *Adrianum* Papam, ad roborandum sidem *Christi* deolitatam, per sanctum *Augustinum* plantatam.

Rex *Egfridus* filius Offæ. Iste regnauit circiter dimidiū anni.

De terra de *Pinesfeld* tēpore ipsius Abbatis, per *Egfridum* filium Regis *Offa*, monasterio prædicto liberaliter collata.

Desunt a Cod *Spelm*.

De morte inclyti Regis *Offa*, & Abbatis memorati.

Desunt etiā hæc, in codice *Spel* vsque ad finem vitæ *Vuillegodi*.

„ pœnitentiæ mendicaret. Sane retento censu de tota terra *Sancti Albani*, Ecclesiæ *Sancti Albani* futuris temporibus, die *Sancti Petri ad vincula* persoluendo. In testimonio recognitionis sempiternæ, quòd vt Ecclesiam liberam redderet, & non obligatam, *Romam* petierit. In die, inquam, beati *Petri ad vincula* persoluendo: quia eadem die, Rex corpus beati *Albani Anglorum* protomartyris, de terreno cespite leuatum inuenire promeruit. Vnde ille denarius collectus nomen sortitur, vt *denarius beati Petri*, per totam *Angliam* appelletur.] Solemnitatem verò inuentionis *Sancti Albani* constituit rex, assensu Abbatis *Vuillegodi* & totius conuentus, in crastino *Sancti Petri* solemniter prout decet celebrari: ne principis Apostolorum festiuitas, in aliquo videretur mutilari. Tandem sentiens Rex, tempus suæ dissolutionis non multum distare, [compositis componendis per regnum suum,] obtulit chartas donationis suæ, super maius altare beati *Albani*, in conspectu *Vuillegodi* Abbatis & totius conuentus, & multorum Magnatum: in testimonium sempiternum saluationis animæ suæ, quam cæde multorum hominum polluerat. Anno videlicet gratiæ *D C C. X C V*. Regni verò ipsius *Offa*, *X X X V*. Et non diu post e viuens, ab huius mundi incolatu migrauit ad Dominum.

Filius autem eius *Egfridus*, iudicio & misericordia patrissans, regni post eum suscepit gubernacula. Qui patris augens beneficia, contulit Ecclesiæ Sancti *Albani*, primo anno regni sui, terram, quinque Maneriorum. Anno gratiæ *DCC. XCVI*. Videlicet in loco dicto *Pynesfeld*, cum antiquis terminis: chartasque patris sui, benignè cum sua serena concessione confirmauit, [pro confirmatione Regni sui, & sua prosperitate, necnon pro salute paternæ suæque animæ, & antecessorum suorum, Ecclesiam suam per omnia salubriter protegendo.]

Et eodem anno, piæ memoriæ *Vuillegodus Abbas* à corpore resolutus, naturæ debita persoluit dolore, vt dicitur, pro morte regis, quia sese mutuo fœdere incomparabiliter condilexerant, contabescens. Qui per omnia strenuè vitam peregit, nisi quod per negligentiam & fortè vitæ tædium, quo languit, audito lugubri rumore de morte regis, corpus desiderabile ipsius fundatoris Ecclesiæ suæ, sibi dilectissimi illustris regis *Offa*, non requisiuit, qui tam multipliciter promeruit, magnificè in Ecclesia *sancti Albani* tumulari. Pro qua ingratitudine, vt creditur, matura morte perculsus, infra duos menses post regis obitum, vitam finiuit temporalem.

[Constat autem, & omni acceptione dignum est, vt fide certa concipiatur, ipsum Regem cum martyre suo, quem in terra sublimauit, regnare fœliciter in cœlestibus, nomenque eius in libro vitæ indelebiliter annotari: Licèt eius carnales exuuiæ, in terris non inuenirentur. Iuxta illud Poëticum:

----*Leuis est iactura sepulchri.*

In solatiū exempli, nobilis legislatoris *Moysis* memoria aduenit, cuius sepulchrū ab omnibus ignoratur. Et sciendum quòd idem gloriosus Rex *Offa*, primò Rex fuit tantummodo *Merciorum*: sed cum strenuissimus fuisset in armis, corpore alacer & propagatus, & in dubiis casibus audax, & discretione imperterritus, fugatis quibusdam nothis Regulis, qui terram pro magna parte per *Merciam* patris sui senescentis occupauerant assugatis: postea totius *Albionis* & partim adiacentium, potenter obtinuit Monarchiam. *Beormredo* enim perempto, *Kentenses*, *West saxones*, *Est saxones*, *Est anglos* & *Northamhumbros*, in ore gladij prostrauit. Vnde postea tactus penitus, & ductus pœnitentia, pro strage nimia, quam exercuerat, & sanguine humano, quem fuderat, necnon & incendiis & aliis exterminiis, quæ solent bello perpetrari, dignos egit (admonitione & disciplina, cuiusdam Sancti) fructus pœnitentiæ. Vnde vocante eo, qui *non vult mortem peccatoris*, sed vt magis *conuersus viuat*, amicus Dei effectus est. Adeò quòd *Angelico* Oraculo de inuentione beati *Albani Anglorum* protomartyris, qui diu in loco incognito iacuerat ignobiliter, meruit edoceri: & domum Dei, magnificè, vt prædictum est, ædificare.]

Eadricus *secundus Abbas.*

EAdricus huic successit, Abbas eximius. Hic eodem anno quo sublati sunt de medio Rex *Offa* & *Vuillegodus* Abbas, de gremio Ecclesiæ suæ, electus est, & in sedem pastoralem sublimatus sine moræ dispendio & scandalo schismatis. Iuxta petitionē Christianissimi Regis *Offa*. Qui dū viueret, sępe ac diligenter exhortatus est, ne vnquā alterius Ecclesiæ congregatione, sibi pastorē eligerent. Sed sine morosa ac damnosa expectatione, viduatæ Ecclesiæ prouideret, ne videretur domus sua vacua religionis, & egena religiosis. Nisi fortè eueniret, (quod penitus execrabatur) ad id vigente necessitate per indigentiā idoneorum, cogerentur alieno indigere. Iste *Eadricus* regibus *Offa* & filio eius *Egfrido* sanguine propinquus, & fœdere dilectionis amicissimus, Ecclesiam sibi commissam, strenuè, multis discriminibus contra multos rebelles licèt potentes, & potenter in eum insurgentes) fultus auxilio regio, gubernauit, & clypeo protexit discretionis. Porrò, murmurabant multi recalcitrantes, eo quòd munificentia regis *Offa* (quam sinistra interpretatione, prodigalitatem appellabant) tanta contulerat Ecclesiæ *Sancti Albani*, quòd modum videretur excessisse, & regiam dignitatem pro magna parte mutilatam, iacturam & diminutionem incurrisse. Et ad id sentiendum, ferè animum Regis adhuc iuuenis Inclinauerunt. Sed beatus Martyr, Ecclesiam suam supra firmam petram, scilicet *Christum* fundatam, nec ventis concuti, nec procellis tolerauit labefactari.

De præfectione Eadrici in Abbatem, & de moribus, sinis, & moribus eiusdem.

Rex *Ethelvulphus* filius *Egfridi*. Iste regnauit annis xx. & mensibus v. & interfectus est a *Danis* Anno gratiæ DCCC xxviii.

Qualiter nōn illi eiusdem Abbatis tēpore murmurabāt, detentis beneficiis per regem *Offam*, eidem monasterio collatis.

Vulsigus *tertius*, *vel* Vlsinos, *iste fuit pessimus.*

VVlsigus verò Abbas huic successit, sine longi temporis interuallo: creatus iuxta petitionem illustrissimi regis *Offa*. Iste Regali stemmate procreatus, erectus est citò in superbiam; mutans habitum, tam forma quam colore. Qui sericis vtens vestimentis, faleratus incessit: venatum iuit, dapsilis in esculentis & poculentis, potētum principū magis quàm Dei, sibi studuit gratiā cōciliare. Mulierum nobilium turbas, ad mensam suam infra septa habitationis suæ, multotiens inuitans, metas honestatis transgrediens, scandalum suscitauit, & tam suæ, quàm fratrum (quamuis fortè non subfuisset causa reatus) enormiter læsit integritatem. Expirante odore bonæ famæ, quo ab initio fragrauit Religio, caritatis igniculus refriguit, multorum & tepuit deuotio. Brachio igitur sæculari, & diuitum fultus patrocinio, se suaqite, in manu forti tuebatur. Verùm, extirpator substantiæ Ecclesia-

Rex *Elfredus* magnus. Iste regnauit xxix annis & mensibus sex. Hic meritis exigentibus magnus dicebatur

Rex martyr *Edmundus* Sanctus. Hic ex antiquorum *Saxonum* genere oriundus, passus est Anno gratiæ DCCC. LXX. Martyr gloriosissimus.

ſticæ, & dilapidarot theſauri, Vaſa, quæ Rex *Offa* A contulerat concupiſcibilia, pallas & monilia (quorum iactura erat irreſtaurabilis) alienauit. Conſanguineas ſuas, quæ ſine marito erant, tam viduas quàm virgines, & etiam affines, Magnatibus, non ſine ſumptuoſo apparatu, matrimonio copulauit. Iuſta igitur Dei & martyris vltione percuſſus, ſuſcitauit contra eum de ſuo conuentu ſeditionem: & vt dicetur poſtea, in breui migrauit ab incolatu huius mundi potionatus, cum odio conuentus & maledictione. Inſurrexerunt igitur B eo mutuo, viri graues, potentiores de conuentu, in omnes conſanguineos, quos de bonis Eccleſiæ, ſaginarat ille carnalis Abbas: & ſuſcitatis controuerſiis & quæſtionibus, omnes, bonis ab Eccleſia obtentis, ſpoliarunt. Qui ſpoliati, in paupertate & infirmitate vitam miſeram protraxerunt, & in egeſtate vitam terminarunt.

Rex Edwardus, ſenior cognomento. Iſte regnauit Annis xxiiii.

Vvlnothus *quartus*.

VVlnothus, iſte duobus vel tribus annis, errores prædeceſſoris diligenter correxit. Poſtea C vero peior priore effectus, tam formam cuculli & frocci, quàm colobium, tranſmutauit primitiuum. Iſte ſanctimoniales ſemiſæculares, vt viuus moris in vna domo viuerent, & vt infamiæ ſuſpicione purgaret, conſtituit: Metas euagationis poſuit. Tempus ſilentij, dormitionis, comeſtionis, & orationis, illis, certis locis & temporibus, limitauit. Prædeceſſor enim eius, illas in domo nimis vicina Eccleſiæ collocauerat, qui ſub ſpecie religionis, errorem palliauit. Sed hic *Vvlnothus* vt in eleemoſynaria commorarentur, & matutinas in maiori Eccleſia cũ horis diurnis audirent, & mã- D datũ more facerent quotidiano, regulariter ordinauit. Diætam earum, ab eſu carnium coarctauit. Proceſſu vero temporis, quæ bene inchoauit, fine deteriori maculauit. In habitu enim Monaſtico, primum tranſgreſſionem impudenter inchoans, oues venaticas, & canes aluit, & venatores, & venantium mores vſurpans iodut, & veſtimeora. Inſuper, ſoluto fræno vt dicitur, pudicitiæ, mimis & inboneſtis, ſubſtantiam Eccleſiæ dilapidando, famam religionis denigrauit.

Tam formã habitus, quã colorem. Ita codex Spelm. Kukcimunt.

Rex Ethelſtanus. Iſte regnauit annis xvi. & obiit anno gratiæ, DCCCC. XL.

Huius quoque Abbatis tempore, debacchanti- E bus *Danis* in *Anglia* [qui ſuperficiem terræ cooperuerant, inæſtimabile facientes exterminium, &] ad *Sanctum Albanum* hoſtiliter venientes, cum audiſſent quod *Angliæ* protomartyr extiot famoſiſſimus: oſſa eius fracta capſide rapuerunt, & in ſuam regionem, detulerunt. Et ibi venerantes in feretro pretioſo, ad hoc ſpecialiter fabricato, repoſuerunt in quadam domo religioſorum, ſcilicet *Monachorum nigrorum*, vt ſicut in *Anglia*, ſic in *Dacia* conformiter venerarẽtur. Sed quia non placuit Sancto ibi commorari, ſed potius vbi ſangui- F nem ſuum pro *Chriſto* fudit, ſuam procurauit repatriationem.

De ſumi à codice Spelm. Nota quòd bis Albanus ſurreptus fuit & reſtitutus vt loquar per ſequentia, de ſunt Codex Spelm. hic ſuppler, Per induſtriã & cautelam cuiuſdam monachi, nomine Egwini, ſuam procurauit repatr.

In vltimis vitæ ſuæ diebus, à beato Martyre non deſpectus, ſed miſericorditer reſpectus, meruit in hac vita, temporali pœna fœliciter expiari. Poſtquam enim per curriculum circiter vndecim annorum, Eccleſiam ſuam quoquomodo rexerat, paralyſi percuſſus, temporali pœna purgatus, dignos egit fructus pœnitentiæ, & diuino flagello caſtigatus, vitam in tantam ſanctitatem commutauit (faciendo de neceſſitate virtutem) G quod multos ſanctitatis exemplo informauit, & vitam felici fine terminauit.

Eadfrithus *quintus*, *vel* Eadfridus.

EAdfrithus huic ſucceſſit. Iſte ex *Saxonum* Magnatibus originem ducens, tantummodo corpore expectabilis elegantiæ & magnitudinis fuit, operibus verò vanus & deſpicabilis. Ex Priore verò, electus & creatus in Abbatem, rigore clauſtri poſtpoſito, in comeſſationibus & otiis, ætatis ſuæ tempora muliebriter protelauit. In camera aſſiduus, in clauſtro rarus, in choro nunquam apparere dignabatur. Et ſic moribus commutatis, veterem hominem cum actibus ſuis, exuto nouo induere nitebatur. In tuendis Eccleſiæ ſuæ poſſeſſionibus, tepidus, in adquirendis, puſillanimus, exemplum paſtor omnibus dabat pernicioſum. Veruntamen cyphum quendam deſiderabilem, tam artificio quàm materia admirabilem, adquiſiuit, & beato *Albano* obtulit, ad corpus Dominicum reponendum.

Rex Edmundus, cognomento Pius. Iſte vii. annis regnauit.

Huius quoque tempore, ex permiſſione eiuſdem, non audio, fabricata fuit Baſilica in honorem Sancti *Germani Antiſſiodorenſis* Epiſcopi ab venerabilis memoriæ *Vlpho* Priore Sancti *Albani* miræ ſanctitatis viro.

De prima fundatione Capellæ ſancti Germani, per Vlphum Priorẽ ſancti Albani, & de laudabili fine iã eiuſdem quam Abbatis memorati ibidem. Deſunt à codice Spelm. Ancamam nomine, qui porrum reſuſcitauit, tres dæmoniacos curauit.

[Habitaculum enim illud, in quo idem ſanctus *Germanus* poſtquam venerantes corpus ſancti Martyris de terra leuauerat, moram fecit aliquando: ſcilicet in conualle pomarij, vbi paludes & arundines, capacia loca reddunt inhabitabilia, ignobiliter iacuit derelictum, & ædificia diruta, vix veſtigia memoriæ prædicti Sancti, reliquerunt. Conſtructa igitur, vt prædictum eſt, Baſilica, ex licentia Abbatis, quidam ibidem Monachus clauſtralis, eximiæ ſanctitatis vir, vitam longo tempore duxit heremiticam, hortos coluit, herbis & leguminibus, & aqua in abſtinentia mirabili, & orationibus infatigabilibus, deduxit. Meruit igitur, pro ſanctitate præclara qua floruit, virtutibus multis inſigniri, venerũt etiam Epiſcopi & graues viri, tam Laici & ſæculares ad eum, vt per confeſſionem mererentur, à peccatis variis expiari, & orationibus ipſius commendari.] Iſte *Vlfa* nomine, *Dacus* natione, Abbati conſanguineus, poſtquam tempora vitæ ſuæ laudabiliter conſummauerat, ob reuerentiam virtutum ſuarum, cum Abbatibus meruit habere venerantes ſepulturam. Poſt eius verò tranſitum, Abbas ad ſe reuerſus, & fortè precibus ſancti viri à Deo reſpectus, depoſito omni faſtu cum faſtigio, vitæ paſtoralis onus & honorem cum baculo reſignauit: & conſtructis quibuſdam ædificiis iuxta prædictum oratorium, in loco vbi prædictus Heremita habitanit, ætata priſtina deflendo, vitam ducens ſolitariam. Et mutatione dexteræ excelſi, factus eſt conſors & cohæres prioris Heremitæ, veſtigia ſequens ſanctitatis. Ita quòd virtutibus ante mortem clarus effulgens, laudem promeruit immortalem. Poſteà vero vacauit Abbatia, carens paſtore per annum: & orto ſchiſmate, diſſipata ſunt hinc inde bona Eccleſiæ, & fiebat interea rerum diſtractio in perniciem animarum vtrobique. Prior enim cum ſuis fautoribus, maiori parti conuentus in electione aduerſabatur: tandem procurantibus Epiſcopis cohabitantibus, & curam adhibentibus, ſopita eſt diſcordia, & vnanimi conſenſu, paſtorem Monachi ſibi elegerunt.

Vlſinus, *vel* Vlſigus *ſextus*.

VLſinus. Iſte pius & ordinatæ vitæ, in ſpiritualibus & ſæcularibus ſuſſit illuſtris. Pagum quoque *Sancti Albani*, & incolas, dilexit & promouit [ab partibus circumiacentibus ipſum, adhibito

De conſtitutione villæ & Eccleſiæ ſancti Albani, tempore Abbatis memorati.

adhibito foto & ampliato, populis conuocatis A fecit inhabitari: Construenresque ædificia, tam sumptibus quàm materiæ adiuuit.] Ecclesiam sancti *Petri* à septentrionali, ecclesiam sancti *Stephani* ab Australi: Ecclesiam Sancti *Michaelis* ab Occidentali parte deuotè tam ad ornatum quàm vtilitatem pagi, & salutem animarum construxit. Ita honorauit Heremitam *Eadfrithum* quondam Abbatem, scilicet prædecessorem suum, deferens ei ob vitæ sanctæ merita, reuerentiam magnam; & mortuum, solemniter faciens exequias, inter Abbates sepeliuit, & Oratorium in quo vixit & B mortuus est, nimis ob reuerentiam Sancti *Germani*. & serui Dei dilexit. Adeoque sæpè ibidem frequenter missam celebraret, postea non procul à loco illo, Oratorium in honore sanctæ *Mariæ Magdalenæ* construxit. Iste sanctus & plenus dierum, fœliciter migrauit ad Dominum.

Rex Edredus pijssimus cognomento, Iste regnauit annis decem.

Alfricus *septimus.*

ALfricus. Iste data non parua pecunia numismatis, necnon & pretioso cypho, in quo corpus Domini reponebatur (cuius supra fecimus memionem) cum donatiuis aliis impretiabilibus, comparauit à rege piscinam magnam ae C profundam, Ecclesiæ *Sancti Albani* nimis nociuam ac vicinam quæ *fishpol* dicebatur. Erat autem Regum Piscaria. Fuerunt equidem Regij ministri & piscatores, molesti Cœnobio, & onerosi Cœnobitis. [Oppresseruntque sæpè (quia Regij erant & superbi) simulos Religiosorum.] Quam cum prædictus Abbas sibi comparauerat, aquam eliquando deriuauit, & in quantum potuit, ne alij Reges piscinam illam desiderabilem in posterum sibi vindicarent, redegit in aridam. Cuius piscinæ adhue apparent termini & altæ D crepidines, iuxta viam & vicum qui ducit versus Occidentem, & *fisholstrate* nuncupatur. Vbi solet esse via piscatorum & Regiorum ministrorum, supra ripam: dum ab Ecclesia & curia *Sancti Albani* ad Regale municipium quod *Kingsbury* dicebatur, non longè ab Ecclesia situm, frequenter commearent. Remansit autem Abbati, quædam non magna piscina †, cum arundineto circumiacente, ne viderentur omnia penitus de- E leta. Cætera autem in hortos redegit. Iste verò *Alfricus* Abbas, plenus dierum & sanctitate præclarus, post multa opera laudabilia, migrauit ad Dominum.

Rex Edgarus, Iste regnauit Annis xvj.

De piscaria regis apud Kingsbury, Monasterio sancti Albani nocua, per ipsum Abbatem à domino Rege empta, & in aridam terram redacta.

Rex Eduuardus Martyr. Iste vix duobus annis regnauit; & sepiennis passus est.

† piscaria.

Ealdredus *Octauus.*

EAldredus Abbas †. Iste antiquas scripturas subterraneas veteris ciuitatis, quæ *Vuerlamcestre* dicebatur, perscrutatas, euertit omnia & impleuit, tracones verò & vias cum meatibus subterraneis, & solidè per artificium arcuatis, F quorum quidam subtùs aquam *Vuarlamiæ*, quæ quondam maxima ciuitati fuit circumflua, transierunt; diruit, impleuit, aut obturauit. Erant enim latibula latronum, vespillonum, & meretricum. Fossata verò ciuitatis, & quasdam speluncas, ad quas quasi ad refugia redeuntes malefici, & fugitiui, à densis siluis vicinis fugerunt: in quantum potuit, explanauit. Tegulas verò integras, & lapides quos inuenit, aptas ad ædificia seponens, ad fabricam Ecclesiæ reserua- G uit. Proposuit enim si facultates suppeterent, diruta veteri Ecclesia, nouam construere. Propter quod, terram in profunditate euertit, vt lapideas structuras inueniret. Quod cum fecissent fossores, iuxta ripam asseres quernos cum clauis infixis, pice nauali delinitos (quales solent esse in carinis) inuenerunt. Necnon & quæ-

† Huic successit.

Tegula.

A dam naualia armamenta; vtpote Anchoras tu- bigine semirosas, & remos habiennos †, in certum & manifestum signum aquæ marinæ, quæ quondam *Vuerlamcestrense* vexit nauigium, repererunt. Quæ vnda, quomodo in paruum Riuulum nunc contrahatur, & quo miraculo, Historia de sancto *Albano* explanat euidenter. Conchilia verò & Conchas, quales litus maris solet educare vel projicere cum arenis æquoreis [quas insolito vestigio ciues *Verolamiæ* properantes ad Martyrium noui Martyris quondam calcaruot] B non sine admiratione inuenerunt. Vnde nomina locis vbi talia reperunt, incolæ hæc videntes vel imposuerunt, vel retulerunt se à veteribus relata meminisse. Vtpote, *Oisterehulle*, *Sellcford*, *Ancrepol*, *Fishpol*. nomen viuarij Regij, ex reliquiis aquæ diminutæ. [Specum quoque profundissimum, monte continuo circumseptum, cum spelunca subterranea, quam quondam Draco ingens fecerat & inhabitauit, in loco qui *Vuurmenhert* dicitur, in quantum potuit, explanauit: vestigia tamen æterna, habitationis Ser- C pentinæ, derelinquens.] Iste autem *Ealdredus*, cum iam moltam tam in lapidibus & tegulis, quàm materia lignea, ad fabricam ecclesiæ coacervasset quantitatem, matura nimis morte præuentus, imperfecto negorio, viam vniuersæ carnis est ingressus.

Anchoræ.

† abiegnos.

Desunt à Cod. ...

Desunt à Cod. Spel.

Eadmarus *nonus.*

EAdmarus Abbas. Iste pius ac mansuetus, & sacris literis sufficienter eruditus: sæculari & claustrali floruit probitate. Iste quæ prædecessor eius viriliter in primis est prosecutus, non in tantum placuit Deo ac Martyri, vt domum ipsius Martyris ædificaret & consummaret, si- D milis factus *Salomoni*. Adquisita tamen, tam in thesauris quàm in materie adonata, ad ecclesiam construendam, non dispersit, vel consumpsit. Illius Abbatis dum fossores, muros & abscondita terræ rimarentur, in medio ciuitatis antiquæ, cuiusdam magni palatij fundamenta diruerunt, & cum tantorum vestigia ædificiorum admirarentur, inuenerunt in cuiusdam muri concauo depositum, quasi Almariolo, cum quibusdam minoribus libris & rotulis, cuiusdam co- E dicis ignotum volumen, quod parùm fuit ex tam longæua mora demolitum. Cuius nec litera nec idioma, alicui tunc inuento cognitum, præ antiquitate fuerat: venustæ tamen formæ, & manifestæ literæ fuerat: Quarum Epigrammata & tituli, aureis literis fulserunt redimiti. Asseres querni, ligamina serica, pristinam, in magna parte, fortitudinem & decorem retinuerunt. De cuius libri notitia, cùm multùm lon- F gè latéque fuerat diligenter inquisitum, tandem vnum senem iam decrepitum inuenerunt sacerdotem, literis benè eruditum, nomine *Unvvonam*, qui imbutus diuersorum idiomatum linguis ac literis, legit distinctè & apertè scripta libri prænominati. Similiter quæ in aliis codicibus, in eodem Almariolo & in eodem habitaculo repertis, legit indubitanter, & exposuit expressè. Erat enim litera, qualis scribi solet tempore quo ciues *Vuarlamecestram* inhabitabant, G & idioma antiquorum *Britonum* quo tunc temporis vtebantur. Aliqua tamen in *Latino*: sed his non opus erat: in primo autem libro, scilicet maiori, cuius prius fecimus mentionem, scriptam inuenit Historiam de *Sancto Albano Anglorum* protomartyre. Quam ecclesia diebus hodiernis, recitat legendo. Cui perhibet egregius doctor *Beda* testimonium, in nullis discrepando.

De præfectione Eadmari, in Abbatem sancti Albani, & de ortu, moribus, & morte eiusdem.

Liber. De libro passionis & historiæ sancti Albani, prædicti Abbatis tempore, in quodam muro reperto.

In aliis verò libris passim inuentis, reperit lector prædictus inuocationes & ritus Idololatrarum ciuium *Vvarlamcestrensium*. In quibus comperit, quòd specialiter *Phœbum* Deum solis inuocarunt & coluerunt; quod perpendi potest, per Historiam Sancti *Albani*, si eam sedulus lector intelligat Secundariò verò *Mercurium Vvoden Anglicè* appellatum: quo, quartus dies septimanæ intitulatur, Deum videlicet Mercatorum: Qui a ciues & compatriotæ, propter Nauigium ciuitatis & commodum loci situm, per vnam diætam tantùm, à *Londonis* distantem, ferè omnes negotiatores & institores fuerunt. Abiectis igitur & combustis libris, in quibus commenta diaboli continebantur, solus ille liber in quo Historia Sancti *Albani* continebatur, in thesauro charissimè reponebatur. Et sicut prædictus Presbyter, illum antiquo *Anglico* vel *Britannico* idiomate conscriptum, in quo peritus extitit, legerat, Abbas iste *Eadmarus* per prudentiores fratrum in conuentu fecit fideliter ac diligenter exponi, & pleniùs in publico prædicando, educeri. Cum autem conscripta Historia in *Latino*, pluribus vt iam dictum est, innotuisset, exemplar primitiuum ac originale (quod mirum est dictu) irrestaurabiliter in puluerem subitò redactum, cecidit annullatum.

Miraculum

Et cum Abbas memoratus, profundiora terræ, vbi ciuitatis *Verolamy* apparuerunt vestigia, diligenter perscrutaretur, & antiquos tabulatus lapideos, cum tegulis & columnis inuenit et, quæ Ecclesiæ fabricandæ fuerunt necessaria, sibi reseruaret, quam proposuit Sancto Martyri *Albano* fabricare, inuenerunt fossores in fundamentis veterum ædificiorum, & concauitatibus subterraneis, vrceos & amphoras opere fictili & tornatili, decenter compositas. Vasa quoque vitrea, puluerem mortuorum continentia. Solebant enim antiquitùs, cadauera mortuorum comburere, vnde *funus* quasi *fumus* dicebatur. Inuenta sunt insuper fana semiruta, Altaria subuersa, & idola, & numismatum diuersa genera, quibus vtebantur. Et quæ idola, coluerunt antiqui ciues *Verolamy* Idololatræ. Quæ omnia ex præcepto Abbatis sunt comminuta. Postea verò, memoratus Abbas post aliquorum annorum curricula, nec etiam incœpto opere Ecclesiæ, sed multis ad hoc congregatis: diuturni languoris detentus incommodo, naturæ debita persoluens, Ecclesiam suam ære alieno nimis dereliquit obligatam. Vnde coacti sunt posteri, quasdam possessiones alienando, siluas quas tunc habebant copiosas, explanare.

Leofricus *decimus*.

Electus est igitur *Leofricus* loco ipsius, in Abbatem, vir elegantissimæ staturæ, & venustæ faciei, filius Comitis *Kantiæ*. Qui dum adhuc sæcularis esset, assumpturus habitum Religionis, hæreditatem paternam, pro hæreditate cœlesti dereliquit: Fratri suo, qui consequenter natu minor erat, benignè ipsam concedens, quia ipsum tenerrimè diligebat. Vt intrans claustrum, verè dicere possit, regnum mundi & omnem ornatum eius, contempsi, & cætera. Expectabilis, inquam, erat corpore & facie: sed pulchrior fide ac moribus. Vnde exigentibus eius præclaris meritis, in Archiepiscopum *Cantuariensem* electus, non consensit, asserens fratrem suum *Alfricum*, ad hoc esse digniorem. [Quem persuasit, vt historiam ad notam de Sancto *Albano* componeret.] Iste quoque inualescente fame miserabili, in omnibus partibus *Angliæ*, thesaurum ad fabricam Ecclesiæ diu ante reseruatum, cum colomnis, tabulatibus in terra, vt dictum est, inuentis: cum ma-

Leofricus electus in Archiepiscopum, non consensit, asserens fratrem suum *Alfricum* fuisse multo digniorem. *Alfric.* igitur effectus est Archiepiscopus *Cantuariensis*.

A terie etiam, & vasis aureis & argenteis, tam suæ mensæ quàm Ecclesiæ deputatis, in pauperum expendit sustentationem: [retentis tantummodo quibusdam Gemmis pretiosis, ad quas non inuenit emptores, & quibus † nobilibus lapidibus insculptis, quas *Camacos* vulgariter appellamus. Quorum magna pars, ad feretrum decorandum, cum fabricaretur, est reseruata] Erat enim dictus Abbas piissimus, & super afflictos pia gestans viscera, & quia sponte sua vasa ar- B gentea, suæ videlicet mensæ deputata, in vsos pauperum erogauerat, concessa fuerunt eidem ad eosdem vsus, etiam vasa Ecclesiæ consecrata postulanti. Dicebat enim, fideles *Christi*, maximè pauperes, Dei esse Ecclesiam & Templum: & ipsum specialiter ædificandum & conseruandum. Et hanc Religionem Deo esse acceptam, secundum illud *Iacobi*: *Religio munda & immaculata apud Deum & patrem hac est, visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum*; &c. [Exemplum- C que proposuit de beato *Laurentio*, thesauros Ecclesiæ in pios vsus pauperum†. Et illod iterum Apostolicum: *Qui viderit fratrem suum necessitatem patientem, & clauserit viscera sua*, scilicet non ei subueniendo, *quomodo charitas Dei in eo est?*] Si tamen, Abbas memoratus hoc faciendo bene egerit, nouit ille qui nil ignorat [Quòd bene, videtur prædicta ratione, quòd non, hac videtur posse persuasione probari. Vasa Domini iam consecrata, & Altari sacro fœdere copula- D ta, in quoslibet vsus alios distrahi, nullo modo videtur posse licenter. Alabastro enim perfundente odorem, quod beata peccatrix *Maria Magdalena* detulit, & effudit, vt vngeret pedes *Iesu*. oblocutus est *Iudas*, quasi sollicitus de commodo pauperum, & ait. *Vt quid perditio hæc? potuit vnguentum hoc venundari multo, & dari pauperibus*. Quod dictum reprobans, *Iesus* respondit. *Pauperes vobiscum semper habebitis, me autem non*. Per quod videtur, quòd quæ sunt addicta diuino honori in Ecclesiastico ministerio, non sunt alienan- E da, vel vsibus communibus, etiam in vsus pauperum, distrahenda. Sic enim, videtur fieri de sacro non sacrum. Hęc, inquam, quia tunc temporis prædictæ rationes in conuentu magnam discordiam suscitarunt, quam vix Abbatis supplicatio humilis sedauit; potestas sæcularis, perterrendo temperauit.]

Qualiter idem Abbas vasa sua argentea & aurea, tam suæ mensæ quàm Ecclesiæ, tempore famis ingruente, pauperibus misericorditer distribuit.

† quibusdam.

† Erogante Rex *Ethelredus* segnis sed pius. Iste triginta & octo annis regnauit.

Iste *Leofricus* nobilis fuit & generosus, & brachio sęcularis fortitudinis, omnes possessiones Ecclesiæ suæ viriliter defendens, repressit insurgentes, amicis & consanguineis Magnatibus ro- F boratus. Veruntamen vsus est vestibus purpureis, nigris tamen: Acceptorque fuit personarum. Nullum nisi genere clarum vel saltem legitimum, in Monachatum admisit. Asserens ignobiles & illegitimos, ignotos maximè & instabiles, ad enormia fore proniores. Assumptus autem ad Archipręsulatum, domum suam bonis omnimodis reliquit redundantem. Recedenti autem & valedicenti conuentui, quasi redarguendo ipsum super prędicta offensione, dixit quidam fratrum genere igno- G bilis & illegitimus, moribus tamen præditus & scientia, *Leofstanus* nomine, qui postea, sed non immediatè Abbas effectus est *Sancti Albani*:

Mundatur totus sacro baptismate lotus,
Vel non est sacri mundatio plena lauacri.

Qualiter Abbas in Archiepisc. *Cant.* suis virtutibus exigentibus, promouebatur.

Alfricus *vndecimus*.

HVic successit *Alfricus*, prædicti Abbatis *Leofrici* frater vterinus. Iste generositate eadem qua frater eius & prædecessor, corpore & mente refulsit, sacris literis eleganter eruditus. Cui ingre-

Rex *Edmundus*, Ferreum latus.

Iste regnauit ferè vno anno.

dienti ad officium pastorale, ille frater de quo prius fecimus mentionem, scilicet *Leofstanus* ait,

Fac superes tu qui super es successor honoris.
Degener es, si degeneres à laude prioris.

Profecit ita diatim de bono in melius, & ope fratris sui Archiepiscopi fultus, multos repressit insurgentes. Erat namque vita & prædicatione Doctor & pastor irreprehensibilis, sermone facundus, consilio prouidus, dapsilis hospitibus, pius fratribus, rebellibus austerus, frugalis pauperibus, & super afflictos pia gestans viscera. Iste visione præmonitus Sancti *Albani*, quam nunc cantator composuit *Historiam*, & eidem *Notam melicam* adaptauit: & auctoritate fratris sui Archiepiscopi, multis locis *Angliæ* fecit publicari, diemque eiusdem Martyris honorari. Statuens, vt die Iouis (nisi præoccupatur legitimis temporibus) Missa de ipso cum pertinentiis, solemniter celebretur. Hic quoque dum adhuc sæcularis, & Regis *Etheldredi* Cancellarius extitisset, emit ab eodem Rege *Etheldredo*, & postea suscepto habitu, per eundem Regem acceptantem confirmauit, quasdam terras ad feudum tenendas, quasdam perpetuo iure possidendas. Scilicet, *Kingsbury* regale municipium; cum vinariis & silnis ad idem pertinentibus. Quod municipium, eò quod sibi sæpè nocuerat, postquam in suam cessit per commutationem & pecuniæ effusionem, proprietatem, solo tenus totum complanauit. Præter vnum paruum propugnaculum Cœnobio propinquius, quod Rex non permisit prosterni: vt saltem vestigia regalis mansionis & eleemosynæ, apparerent, cum nomine quod adhuc durat. Agebat autem tunc in sceptris, *Cnuto* Rex magnanimus, beatorum Martyrum *Albani Angliæ* protomartyris & *Edmundi* Regis, (Cuius Cœnobium restaurauit, & Monachos imposuit) amator specialis. Memoratus igitur Abbas *Alfricus*, diruto dicto municipio, Regales quos ibi inuenit ministros, & incolas in circuitu: quia dum poterant, Ecclesiæ frequenter nocuerunt, vel penitus extirpauit, vel extremis trusit conditionibus.

De historia sancti Albani per prædictum Abbatem composita & instituta, die Iouis.

Iste regnauit Annis xix. Rex *Cnutus* magnanimus natione *Dacus*.

Rex *Haraldus* filius *Cnutonis*.

Nota de *Kingsbury*.

Rex *Hardecnutus* filius *Cnutonis*.

Hi duo filij *Cnutonis*, circiter quatuor annis regnarunt.

De pluribus possessionibus, per prædictum Abbatem huic monasterio perquisitis, postmodum alienatis.

Item *Oxenage* & *Adulfintonam*, pro mille marcis emit à Rege vt vadimonium. *Northonam* & *Vptonam* & *Becces Vvrtham*, perpetuo iure tenendas, datis pro eis quinquaginta libris: sicut huius Ecclesiæ chirographum, super hoc confectum, protestatur, prouidè comparauit.

Hic etiam tradidit terram de *Tivva* in vadimonio, pro decem libris *Leofsigo* & sociis eius, eo tenore, vt si Monachi tantum pecuniæ aliquando redderent, terram suam quietè reciperent: si non, prædictus *Leofsigus* & socij eius, illam tenerent in vita sua, scilicet quilibet pro parte sua, ac post eorum obitum, rediret in manus Monachorum. Et hæc omnia in quodam chirographo huius Ecclesiæ Anglicè confecto, reperiuntur. Ipsis quoque diebus, præmatura morte surreptis rege *Cnutone*, *Haraldo*, *Hardecnutonèque* filiis suis, in sceptris agebat Rex *Edvvardus* piissimus ac Deo acceptissimus. In cuius tempore, se præparauerunt *Dani* cum rege suo, hostiliter *Angliam* intrare, ipsam feraliter vastaturi, vel suo dominatui subiugaturi. Quod cum *Anglis* innotuit, experti sæpè ferocitatem eorum & auaritiam, timuerunt valde, quia regem habebant pacificum & imbellem. Præparauerunt igitur arma, ciuitates cum castris communientes, & thesauros suos abscondentes. Abbas igitur *Alfricus* fecit reliquias Sancti *Albani*, muro quodam saluo & secreto, cum secreto recondi, scilicet sub Altari Sancti *Nicolai*: paucis

A consciis de fratribus, electis personis grauibus & honestis. Misit autem ex industria in propatulo, ad Abbatem & conuentum *Elyensem* petens humiliter, vt penes se reliquias sancti *Albani*, donec pace reddita reposcerentur, reseruarent. Erat enim eorum insula intransmeabilibus circumdata paludibus, & arundinetis; vnde hostium incursus nequaquam timuerunt. Veruntamen Abbas sicut vir prudens & circumspectus, fraudem hominum pertimescens, ne fortè cupiditate obcæcati *Elyenses*, ipsi Abbati contradicerent requirenti, si B ipsas veras reliquias committeret eis reseruandas, transmisit illuc cuiusdam Monachi sancti reliquias in capside pretiosa, ac si essent Ossa ipsius Martyris *Albani*, veras eius reliquias, in prædicto muro, vt dictum est, reseruando. Huius intentionis prudentia, vt si fortè pars aduersa superuenientium Barbarorum præualuisset, & thesauros sancti *Albani* perscrutarentur, eis opinio relata de prædicta asportatione satisfaceret, & furorem compesceret. Erant enim in C *Ely* cum dicta capside, multa Ecclesiæ sancti *Albani* ornamenta asportata, & vt verum videretur, quòd reliquiæ beati Martyris illuc certissimè transportarentur, quendam panniculum villosum, qui *Gallice villuse* dicitur, dictus Abbas *Alfricus* cum memoratis † Ossis inuolutis, in ipso fecit transportari. Asserens ad cautelam, ipsum fuisse beati *Amphibali*, beati *Albani* magistri, caracallam.

Ordinatio veritatis, de veris & putatiuis ossibus seu reliquiis sancti *Albani* penes monachos *sancti Albani*, & *Elyenses* remanentibus.

† ossibus

Dum autem superuenientium Barbarorum hostilis aduentus crederetur, & reuera vt transfretaret, D præparabatur: Rex *Danorum* dum de scapha in Nauem ascenderet, lapsus in mare submersus est, & illud; Sanctus Rex *Anglorum Eduardus* apud *Vvestmonasterium* orans in missa, pro pace regni, vidit in spiritu, & gauisus modestè risit. Cum igitur per merita sancti *Eduardi*, submerso Rege *Danorum*, exercitus confusus frustrato proposito in suam rediit regionem, & *Anglis* pax & securitas est restituta: Dictus Abbas *Alfricus*, ea quæ *Elyensibus* bona fide commiserat reseruanda, E sibi exigebat restitui, postquam apud eos ferè per vnum annum reseruarentur. Inierunt autem Abbas & conuentus *Elyenses*, iniquum consilium, [quòd scilicet sibi credita, Abbati & conuentui sancti *Albani* nequaquam resignarent. Et sic ea procaciter respondentes, retinuerunt. Fortè credentes, tali violentiæ minimè fraudem inesse aut impietatem, secundum illud poëticum:

---- *Falso pius & sceleratus eodem.*

Hanc autem ex piissimi Regis *Eduardi* senio & F debilitate, conceperunt *Elyenses* audaciam. Veruntamen instantibus *Sancti Albani* ad *Elyenses* missis, prece & admonitione multiplici Monachis, & de concepta malitia admirantibus, & de tanta religionis & fidei læsione, comminati sunt eis, asserentes quòd tam Dominum Papam, quam Regem, conquerendò super hoc lacrymabiliter commouerent. Timuerunt igitur sibi *Elyenses*, & inter eos iam diffidentes, ortum est schisma grauissimum. Cogitantes igitur ipsi dolosi, qui G fraudem conceperunt, & quosdam suorum fratrum quibus ipsa fraus displicuit, & Monachos *Sancti Albani* pacare,] clàm eadem Ossa, ad eos missa deponentes, & sibi reseruantes, & loco eorum, videlicet, in locello ad eos misso de sancto *Albano*, per quendam posticum qui desuptus fuerat, quædam Ossa adulterina supposuerunt. Et sic dolosi, dolo pio decepti sunt *Elyenses*: pia fuit *Albaniensium* cautela, & dolus *Elyensium* detestabilis & facinorosus. Recipiebant igitur

Albanienſes feretrum illud, ne fraus Monachorum *Elyenſium*, ſcandalum in populo generaret; & ſic tota religio, ſorderet diffamata. Et cum in Cœnobium proprium perueniſſent, illud quaſi quiddam ſophiſticum in capſide quæ eſt ſuper Altare ſancti *Oſvvini* picta (vbi inueterata corporalia reſeruantur) reponebant. Iacuerat autem Martyr *Albanus* in illa lignea capſide (quæ poſtea pingebatur) vſque ad tempus iſtius Abbatis *Alfrici:* qui ipſum, vt dictum eſt, immutauit. [Prudentiſſimus igitur Abbas memoratus *Alfricus*, compertam malitiam *Elyenſium*, teſtimonio eorum qui veritatis erant (videlicet, duodecim Monachorum de ſenioribus Cœnobij ſancti *Albani*) euidenter detexit, & rem geſtam manifeſtando, extractum] feretrum cum reliquiis beati Martyris *Albani*, de muro vbi repoſitum fuerat, publicè & ſolemniter in medio Eccleſiæ collocauit. [*Elyenſes* verò oſſa ſæpedicta in villoſo panniculo, quem caracallam vocant, ſibi reſeruarunt, & in perpetuum ſibi reſeruent. Et ſi idem Martyr *Albanus*, proinde ibidem honoretur, & honoratus miracula operetur, deſiderare deberent *Albanienſes*, quòd in qualiber celebri Eccleſia *Anglicana*, ſicut & ibi, iacere crederetur, vt plus honoris, & in locis pluribus, eidem impenderetur. Fraus autem *Elyenſium* prænarrata, poſtquam Regi *Edvvardo* fida relatione innotuerat, iratus valdè incanduit, quia beato *Albano* fuit amiciſſimus. Et niſi præmatura morte in animam pretioſam reſolueretur, talia præſumentes, condigna vltione caſtigaſſet; ſed ipſos indignatione & maledictione deteſtans, terribiliter eſt inſecutus, cum funeſto lecto decubuiſſet. Abbas autem *Alfricus* cum paraſſet huius perturbationis Auctores potenter peſſundare,] naturæ debita perſoluit.

Rex *Edvvardus* ſanctus & virgo. Iſte regnauit 24. Annis.

[In cuius rei Argumentum, tempore *Vvillielmi Abbatis*, Magiſter *Vvalterus* pictor memoratum feretrum à dicta Capſide extraxit. In cuius ſuperficie, veſtigia laminarum argentearum, quas Abbas *Vvillielmus* fabricaturus illud nobile quod adhuc eſt, intrinſecùs depoſuit ad opus nouum. Et extraxit dictus *Vvalterus* tunc ſacriſta, à ligno feretri vndique clauos argenteos, qui dimidiam marcam ponderabant. Et tunc temporis, cum decertarent quidam fratres, ex quibus vnus erat dominus *Gilbertus* de *Siſſeuerne*, ſuper hac materia, apparuit nocte ſequenti eidem Domino *Gileberto* exiens manifeſtè de feretro ſancto ſuo. Et ſtans ante Altare maius, ſcilicet ſuum, allocutus eum ait. *Ecce ego* Albanus *hic quieſco. Nonne me vidiſti de meo feretro exire?* At ille, *etiam Domine & Martyr. Hoc de cætero, firmiter palam teſtificare*, & his dictis, redit in locum ſuum.

Hæc quæ ſequuntur ad finem Alfrici *inueniuntur in ora codicis* Cottoniani, *quaſi poſt ſcripta. Verum in maiori libro* Cottoniano, *in Textu habentur. Scilicet, inter illa verba præcedentia—* Alfrici, qui ipſum vt dictum eſt immutauit, *& illa.* prudentiſſimus igitur Abbas memoratus.

De clauis argenteis in antiquo feretro Sancti Albani *repertis. Et de apparitione eiuſdem cuidam monacho ipſum apud Sanctum* Albanum *iacere diffidenti.*

Rex *Edvvardus* ſanctus & virgo. Iſte regnauit 24. annis.

Leofſtanus *duodecimus*.

HVic ſucceſſit Abbas *Leofſtanus:* cuius tempore data ſunt huic Eccleſiæ, prædiola numero quinque, cum omnibus ad ea pertinentibus, conſenſu regis *Edvvardi*, cui familiaris, Confeſſor, & conſiliarius, atque Reginæ Ædithæ, & caſti conſilij eorum, ſeminator, & perſuaſor indefeſſus, & illud negotium proſequebatur, Abbas *Leofſtanus* efficaciter, cum perpendiſſet quòd Rex diu in hoc ſæculo non moraretur. Habebat etiam magnum adiutorium, de interceſſione Reginæ ſanctæ *Æditha*: quæ ſemper Regi etiam morituro, imò etiam morienti, ſedulò aſſiſtebat. Primum quidem prædiorum quod dicitur *Stodham*, ab *Oſvvlpho* & *Adelitha* vxore eius, obtinuit. Reliqua verò quatuor, ſcilicet *Redburnam*, *Langele*, *Greneburgam* & *Thvvantonã*, ab *Egelvvyno* nigro & *Vvineſleda* vxore eius, cum aliis redditibus, donariis, & ornamentis.

De prædiis de Stodham, Redburna, Langelya, *&* Greneburga, *&* Thvvantuna, *ipſius tempore eccleſia* ſancti Albani, *per* Oſvvlphum *&* Egelvvynum nigrum, *charitatiue collatis.*

Item prædictus Abbas iſte, *Leofſtanus*, conceſſit *Thonæ* viduæ, villam quæ dicitur *Criſtina*, ad firmam pro vno ſextario mellis triginta duarum vnciarum, Eccleſiæ *Sancti Albani* annuatim in vita ſua reddendo, datis ab ipſa eidem Abbati, proinde, tribus marcis auri in gerſoma. Quæ cuncta, in chirographis *Anglicis* huius Eccleſiæ reperiuntur.

[Iſte quoque Abbas dictus *Leofſtanus* cognomento *Plumſtan*, cum eſſet homo pius ac ſimplex, & omnibus compatiens periclitantibus, vt viatoribus & inſtitoribus, necnon & peregrinis, beati *Albani* Eccleſiam pro expiatione peccatorum ſuorum & corporum proſperitate, adeuntibus, vias præpararet tutiores, opaca nemora quæ à limbo *Ciltria* vſque *Londoniam* ferè, à parte ſeptentrionali vbi præcipuè ſtrata Regia quæ *Vvatlingeſtrata* dicitur, fecit reſecari, ſalebras explanari, pontes fabricari, & abrupta viarum in planitiem redigi tutiorem.] Abundabant enim eo tempore per totam *Ciltriam* †, nemora ſpatioſa, denſa, & copioſa, in quibus habitabant diuerſæ beſtiæ, Lupi, Apri, Tauri ſylueſtres, & Cerui, abundanter. Nec non & qui plus nocuerunt, prædones, latrones, veſpillones, exules, & fugitiui. Vnde Abbas *Leofſtanus* (non ad damnum, ſed ad commodum huius Eccleſiæ) conceſſit cuidam militi ſtrenuiſſimo, *Thurnotho* nomine, & duobus ſuis commilitonibus, *Vvaldef* & *Thurman*, Manerium de *Flamſtede*. pro quo dedit eidem Abbati *Leofſtano*, dictus Miles *Thurnothus*, clàm quinque vncias auri, & vnum palefridum pulcherrimum, & vnam Leporariam deſiderabilem. Quod tamen factum eſt talis conditionis tenore, vt dictus Miles *Thurnothus* cum ſuis commilitonibus prænominatis, & eorum ſequela, partes illas occidentales quæ maxime latronibus abundabant, tam à beſtiis nociuis quàm prædonibus tuerentur, & potenter cuſtodirent, & pro damnis, ſi per deſidiam eorum euenirent, competenter reſponderent. Et ſi communis guerra oriretur in Regno, omnem diligentiam & totum poſſe fideliter adhiberẽt, ad Eccleſiæ ſancti *Albani* tuitionem Quod & ipſe T. & eius ſocij, eis fideliter adimpleuerunt, & eorum ſimiliter hæredes, vſque ad tempora Regis *Vvillielmi*, qui *Angliam* ſibi cõquiſiuit. Tunc enim ablatũ eſt ab eis, dictũ Manerium, quia pati iugum *Normannorum*, dedignabantur. Et nemora adeuntes, indomabiles facti, & *Normannis* qui in ſuas terras ſe ingeſſerũt, inſidias præparantes, & domus eorum combuſſerunt, & multos de illis peremerunt. Sed proſperãte Rege memorato, omnes vel ad pacẽ, qualem qualem redierunt, vel capti (ſicut ſequens narratio declarabit) perierunt. Veruntamen quidã nobilis, *Regerus* de *Thoni* nomine, cui ſucceſſit in ſorte diſtributionis illud Manerium, voluit ius ſancti *Albani* auferre, & ſeruitium prædictũ ſtrenuè adimpleuit.

Cognomento *Plumſtan*.

Hæc habentur in codice *Spelm.* ſed ordine paruum inuerſo.

† in *Ciltria*.

Flamſtude.

Erat enim in armis clarissimus, & genere, natione *Normannus*: ab illis famosis militibus trahens propaginem, qui à *Cigni* nomine intitulantur. [Sed hæc suo loco plenius conscribentur.]

Iste etiam Abbas *Leofstanus* quædam ornamenta Ecclesiæ contulit. Insuper & libertates, amicitia & adiutorio fretus Regis *Edvvardi*, qui tamen tempore suo, migrauit ad Dominum. Et citò post, dictus Abbas *Leofstanus* sublatus de medio, & valedicens sæculo, Ecclesiam omnibus bonis dimisit redundantem.

De morte Abbatis memorati: Monasterio suo bonis omnibus abundanti.

Frethericus *decimus tertius*.

De præfectione Fretherici in Abbatem sancti Albani, & de ortu, & moribus eiusdem.

HVic successit Abbas *Frethericus*. Iste ex veteribus *Saxonibus* claram ducens originem, & *Dacis Cnutoni* Regi fuit consanguineus, & linealiter descendendo propinquus. Huius tempore, cum Rex *Edvvardus* migrasset à mundo, Rex *Haraldus* secundus, scilicet filius *Godvvini* Comitis, hoc Regnum sibi (quod eum exili iure contingebat) temerè vsurpauit. Vnde Deo vindice, non per annum regnauit. Huius igitur Abbatis tempore, adquisita *Anglia* & *Normannis* subiugata, cœperunt mala multiplicari super terram, iuxta exposi„ tionem visionis Sancti Regis *Edvvardi*, qui vi„ dit *septem dormientes* vertentes se à dextris late„ ribus in sinistram. Omen mortalium: *Anglorum* præcipuè, rapina, inuidia, superbia, pernox alea, ingurgitationes, luxuriæ variæ, immunditiæ, & periuria, infaustum susceperunt incrementum, igniculo frigescente charitatis, [vbique effractarij, passim raptores vagabantur. Alea pernox, cum iuramentis horribilibus, & *Anglis* insolitis, lites & homicidia suscitauit.] Et successit argenteum, imò potiùs luteum, aureo iam sæculo recedenti.

Iste vix ix. mensibus regnauit Rex Haraldus, periurus, ignobilis.

De miseria gentis Anglicanæ, tempore eiusdem.

Rex Vvilhel. 1. Bastardus dux Normanniæ.

Iste qui Angliam sibi conquisiuit. xx. annis & ampliùs regnauit.

[Conculcabantur spreti & derisi nobiles *Angli* iugum seruitutis à tempore *Bruti* nescientes, & more *Normannorum* barbas radere, cincinnos tondere cogebantur, proiectis cornibus & vasis solitis, & refectionibus & dapsilitatibus nouis, compulsi sunt legibus subiacere.] Vnde multis de nobilibus *Anglis*, iugum renuentibus seruitutis, cum familia sua ad siluas fugientibus, & rapinis intendentibus, vix erat tutum alicui suam adire viciniam, vnde domus cuiuslibet pacifici, quasi municipium obsidendum, arcubus & sagittis, gesis & securibus, cum clauis, sicis & furcis ferreis; fuerat communita, ostia seris & repagulis noctibus obseranda. Preces quasi imminente in mari tempestate, à seniori domus dicebantur, in clausione ostij vel fenestrarum, *Benedicite*. & responsio, *Dominus*, reuerenter resonabat. Quæ consuetudo, vsque ad nostra tempora perdurauit. Quod vt vidit Abbas *Frethericus*, iacturam hominum reputans, incomparabilem, Manerium de *Aldenham*, vbi frequentiùs propter siluarum abundantiam transeuntibus & *Londoniam* adeuntibus, imminebant pericula, dimisit Abbati *Vvestmonasterij* (multum hoc in dolo desideranti) possidendum viginti annis. Reddendo proinde quolibet anno, centum solidos, cum quatuor bobus pascualibus: quibus elapsis, rediret Manerium ipsum in manus Abbatis *Fretherici*: facta est autem hæc conuentio, tali tenore, vt Abbas *Vvestmonasterij*, vias illas saluo custodiret, & de damnis competenter responderet. Quæ si per defectum custodiæ contingerent; per priua-

Qualiter Abbas Vvestmonasterij Manerium de Aldenham per prædictum Abbatem sibi ad tempus affirmatum, Regis prædicti fretus adiutorio, pro perpetuo sibi fallaciter vsurpauit.

A tionem tenementi puniretur. Erat autem Abbas ille *Vvestmonasterij*, Curialis nimis & Aulicus, & *Vvillielmo* nouo Regi familiaris: multa ei conferens donatiua, in eius Coronatione apud *Vvestmonasterium* celebrata. Elatus igitur, quæ promiserat non adimpleuit, sed adhuc plus possidere sitiebat. Præcipuè siluam quæ non multum ab *Aldenham* distabat; quæ propter sui amœnitatem, *Bruteite* quasi *Prudentia* dicebatur. Ambitione igitur allectus, mouit cauillatoriam quæstionem contra Abbatem *Fredericum*, dicens ipsam ad B dictum manerium pertinere; & addi debuisse: & conquerens super hoc Regi, discordias magnas seminauit, vnde Abbas *Frethericus* multa damna sustinuit. Elapsis igitur viginti annis, noluit Abbas *Vvestmonasterij* Abbati *Sancti Albani* dictum manerium restituere, Dicens, quòd Abbas *Frethericus* illi iniuriabatur, de dicta silua, quæ tamen nunquam illi manerio pertinuit. Sed sic quærebat nodum in scirpo: Lites & cauillationes suscitando, Regio fultus adminiculo. Et sic constanter reclamante, & suum vendicante manerium Abbate *Fretherico*, remansit illud per aliquot annos in C possessione Abbatis *Vvestmonaster*. Torpuit igitur senio confectus, & desperans Abbas *Frethericus*: cessauit super hoc litigare, plurimis damnis fatigatus, & iniuriis lacessitus. Sciendumque, quòd iste Abbas *Frethericus* creatus anno gratiæ M. LX. VI. rexit Ecclesiam *Sancti Albani*: annis duodecim & ampliùs. *Benedictus* autem est in Abbatem & sublimatus, anno quo Dux *Normannorum Vvillielmus* applicuit in *Anglia*, contra Regem *Haraldum*. (qui *Fretherieum* præcordialiter diligebat) dimicaturus. Electus tamen fuit in Abbatem, & omnia Ecclesiæ negotia tra- D ctando fideliter procurabat, biennio ante conquestum. Erat namque diligens, prudens & fidelis, & pio Regi *Edvvardo* amicissimus. Subiugante autem nouo Rege *Vvillielmo*, sibi Rebelles, qui adhuc restabant edomandi in *Anglia*; præstitit dictus Abbas *Frethericus* refugium, adminiculum, fauorem, & auxilium, nobilibus *Angliæ*, & præcipuè Prælatis, iniurias varias tolerantibus. [Quibus tamen, Rex *Vvillielmus* laqueos multiplices tetendit & muscipulas, sub dolo & spe- E cie amicitiæ: ducens aliquos eorum secum tanquam domesticos, & speciales amicos in *Normanniam*, eodem anno quo triumphauit: & ipsos, puellis *Normanniæ*, matrimoniali copula confœderauit: & *Normannos*, mulieribus *Angliæ* generosis copulauit. Terras *Anglis* vltramarinas, & *Anglicanas* possessiones dans *Normannis*. Sed & *Anglorum* Castra, Maneria, & possessiones, vt essent abinuicem remotæ, cautè F procurauit; ne ex vicinitate roborarentur. Comperta tamen tandem, sed serò, calliditate Regis vulpina; *Angli* religati sunt: sed in multis debilitati. *Aluredum* autem Archiepiscopum *Eboracensem*, omnes Aquilonares sibi elegerunt Capitaneum: Australes autem, Abbatem *Fredericum*. *Stigandus* autem Archiepiscopus *Dorobernia* siue *Cantuariensis*, grauiter accusatus est ipso tempore; & meritis suis exigentibus, condemnatus est, quia Domino Papæ & Ecclesiasticæ Censuræ inobediens extitit & Rebellis. Co- G mites quoque *Edvvinus* & *Clito Eadgarus*, quem in Regem tanquam regali stirpe creatum, & corpore elegantissimum, vniuersitas regni propter enormitates Regis *Haraldi*, creasse aliquando proposuerat, viri strenuissimi; Regi *Vvillielmo* fortiter restitere, multos de suis perimentes. Prælati quoque sancti damna &

A iniurias nouas à nouis oppressoribus illatas, tolerantes; videlicet *Vulstanus Vuigorniensis* & *Vualterus Herefordensis* Episcopi, in *Frederico* Abbate *Sancti Albani*: *Vuillielmo* Regi superbo & triumpho glorianti; & quidam Ciues *Londoniæ* in faciem restiterunt. Immisericors enim Rex erat, & tyrannus inexorabilis; & quos blandis verbis & largis promissionibus poterat allicere; in fine oppressor iniuriosus ac periurus suppeditauit. Astutus tamen & tyrannus belliger, nunc hos nunc illos, diuisos inuasit, & multipliciter diuisit damni-
B ficatos. Primò igitur, *Stigandum* Archiepiscopum, (Papali persuasu libentiùs) perpetuo Carceri mancipauit, Et meritò; quia viuente *Roberto* Archiepiscopo, Cathedram ascendit Episcopalem: vnde grauibus compedibus oneratus, in carcere contabuit & visceribus crepuit circumfusis. Ipse similis arundini ventis agitatæ, nunc Regi, nunc *Anglis* videbatur inclinare. Verùm etiam multùm illi dissimilis Rex, *Vulstani* Episcopi *Vuigorniensis*, & *Vualteri* Episcopi *Herforden*: & *Fre-*
C *therici* Abbatis *Sancti Albani*, Maneria, prædia, Domos, & possessiones, deuastauit. Comites quoque memoratos, ingeniosis ac repentinis † (vtpote vir pernox, vigil, & vafer) Rex inuasit: & iacturis irrestaurabilibus damnificauit, multos toterim labores, cædes & varia pericula, tolerauit. Vnde iidem Magnates, omni postea tempore, Regi, & suis *Normannis* infesti, etiam tempore pacis habebantur: Quarto vero anno regni sui, mortuis tam
D dicto *Roberto Cantuariensi* Archiepiscopo, quam *Stigando* vocauit Rex *Lanfrancum* Abbatem *Cadomensem* in *Angliam*: virum literatissimum, & in agendis tam sæcularibus quàm Ecclesiasticis negotiis arduis, strenuissimum: vt ipsum in Archipræsulatum *Cantuariensem* sublimaret. Ipsius namque Consilio, Rex ipse ante Conquestum & postea, omnia sua tractabat negotia. Ipsum igitur sine moræ dispendio, in Archiepiscopum promotum, in omnibus habuit Rex præcipuum Consiliarium, & spiritualem Confesso-
E rem Et illuc Archiepiscopus transalpinans, & ducens secum Commonachum suum ac propinquum Consanguineum suum *Paulum*, vt sibi pallium adquireret à Papa *Alexandro*: (qui quandoque ipsius *Lanfranci* discipulus extiterat, & in Scholis auditor diligens,) magnificè ab omnibus honorabatur, vnde intranti papale palatium, Dominus Papa reuerenter assurrexit: suscipiens eum in osculo & salutatione primitiua dicens: *Assurgo tibi tanquam Magistro, & deosculor tanquam Pædagogum: & non tanquam Ar-*
F *chipræsulem*. Quo audito, Archiepiscopus incuruans se humiliter, pedes papales deosculabatur; dicens, *Et ego te patrem humiliatum, sicut Ananias Paulum, Sixtus Laurentium, meritò veneror, & honoro.* Et cum Papa ipsi & Monacho suo *Paulo* fieret amicissimus: impetratis omnibus quæ Archiepiscopus postulauerat, in *Angliam* gaudenter remeauit. Et à Rege reuerenter susceptus, cum summo honore inthronizatus est. Ipso igitur feliciter præsidente, *Cantua-*
G *riensi* Ecclesia ex tunc non minimum suscepit incrementum

Archiepiscopus, igitur papali animatus & armatus fauore, & Regali: omnes Regi rebelles tam prælatos quàm Magnates, potenter expugnatos, allisit. Qui cœperunt, Regi, hostiliter prouincias ferro, flamma, & fame deuastanti audacter resistere. Verùm Rex iam vtroque gladio roboratus, cœpit actiùs solito ac manifestiùs in *Anglos* desæuire. Videntes igitur *Angli*, rem agi pro Capiti-

A bus, plures conuocando, exercitum numerosum ac fortissimum conflauerunt: præficientes sibi *Eadgarum* speciosissimum & fortissimum: in cuius sinu tota spes reposita fuit *Anglogenarum*. Vnde in *Angliam* tale exiit Eulogium. *Ædgar Ethelinge Engelondes dereling.* † † Derling.

Fuit autem inter omnes *Anglos*, Dux & promotor efficacissimus, Abbas *Sancti Albani Fretherius*, tanquam vir generosus, opibus & viribus non mediocriter formidabilis.

B Cœpit igitur Rex vehementer sibi timere ne totum regnum, quod tanti sanguinis effusione adquisierat, turpiter amitteret, etiam trucidatus. Archiepiscopi igitur prudentia fœliciter eruditus, mitiùs cœpit agere cum Regni Primatibus, ea quæ pacis sunt, humiliter rogitando. Et serena facie, vocauit eos ad pacem, sed subdolam: sicut rei series finalis clariùs patefecit. Occurrerunt igitur *Angli* memorati, nil mali cogitantes, in regimine & ducatu Abbatis *Fretherici*, apud *Berkamestude*,
C vbi post multas deceptationes, præsente Archiepiscopo *Lanfranco*. Rex, pro bono pacis, iurauit super omnes Reliquias Ecclesiæ *Sancti Albani*: "tactisque sacrosanctis Euangeliis, (ministrante † "iuramentum Abbate *Fretherico*) bonas & ap- "probatas antiquas regni leges, quas sancti ac pij "Angliæ Reges eius Antecessores, & maximè Rex "*Eduuardus* statuit, inuiolabiliter obseruare. Et "sic pacificati, ad propria læti recesserunt.

† Ministrante.

Rex autem cautè propositum suum pallians: in-
D fra paucos dies, quos non poterat Confœderatos & Congregatos superare: singulos dispersos ac remotos, occultè ac lobirò studuit incautos infestare, ac infestatos & infestos subpeditare. Multos eorum trucidando, exhæredando, & quàmplures proscribendo: leges violans memoratas: & spoliatis *Anglis* pro libitu, ac hoc iudicio Curiali depauperatis, suos *Normannos* in suorum hominum *Anglorum* natalium † qui ipsum sponte sublimauerunt, prouocationem, locupletauit.

Nota: Cautela iniquissima.

De oppressionibus Prælatorum, & Nobilium Anglicorum.

† Naturalium.

Hæc igitur videns *Edgarus*. fugit in *Scotiam*:
E cui magis ac hostiliùs Rex insidiabatur. Multi autem de Nobilibus *Angliæ*, in *Daciam* & aliqui in *Noruuegam*, nolentes aliquomodo *Normannica* iugum ferre seruitutis, confugerunt. Ipso igitur persecutionis tempore, exularunt ab *Anglia* Nobiles tam milites quàm Prælati: viri sancti, generosi, ac dapsiles (qui more Orientalium, & maxime *Troianorum*, barbas & Comas nutriebant.) Armis & fide præclarissimi. Quibus exulantibus, pristina Regni sanctitas ac Nobilitas, irremeabiliter exulauit. Præsul autem *Vuigorniensis Vulstanus* & *Vualte-*
F *rus Herefordensis*, cum aliis Ecclesiæ Prælatis, multas oppressiones & iniurias: contempti, tam ab Archiepiscopo *Lanfranco* (qui quasi secundus Rex habebatur) quàm ab ipso Rege, (imò iam Tyranno) patienter tolerarunt. Inter quos, *Vulstanus*, cum tanquam Idiota & literarum coram *Lanfranco* Archiepiscopo, in Synodo apud *Vuestmonasterium*, nesciens; grauiter, Rege præsente, accusaretur: miraculosè restitutus est. *Vualterus* autem Episcopus *Herefordensis*, in abditis *Vual-*
G *liæ* vix tutus latitauit.] Cœpit igitur ipsis diebus Abbas *Frethericus* vehementer formidare, ne Rex vel suus *Lanfrancus* in ipsum tanquam præcipuum *Anglorum* fautorem, hostiliter desæuiret: ita vt à Culmine suæ dignitatis præcipitatum, carceri vel morti truculenter manciparet. Et cum possit ipsum *Vulstanum* Episcopus (cui ipse Abbas sanctitate & ætate fuit simillimus,) Regi vel Archiepiscopo pacificare, ipse Abbas nolens credere ei, tristis venit in Capitulum;

Synodus apud *Vuestmonasterium*.

& coram fratribus prorumpens in lacrymas; ait: „ *Fratres ac filij, secundum præceptum Euangelicum fugiendum est à facie persequentium, à Ciuitate in Ciuitatem.* De licentia igitur Conuentus, & Consilio, assumptis secum quibusdam libris, & pannis, & viaticis necessariis, in Insulam clanculo fugit *Eliensem*: vbi per aliquot dies grauiter infirmatus, diem clausit extremum; Ibique corpus suum dicitur requiescere. De quo *Elyenses* in capita propria mentientes, asserunt ipsum secum ossa beati *Albani* illuc attulisse; non verentes crimen sacrilegij, viro sancto imponere. Qui de licentia totius domus suæ, vt indignationem Tyrannicam declinaret; licitè, ac licita secum recessit, asportando. Diminuta est igitur reuerentia sancto Martyri *Albano*, sicut & aliis sanctis regni; vtpote beato *Edmundo*, & beato *Cuthberto*; & multis aliis cum solita veneratione exhibenda. Vnde minùs solito, in eorum Ecclesiis miracula coruscant. Rex igitur *Vuillelmus* de morte Abbatis *Frederici* certificatus, Cœnobium *Sancti Albani* vacans, in manu sua tenuit; & extirpatis siluis, & depauperatis hominibus, oppressit. Et nisi correptionibus *Lanfranci* refrænaretur; irrecuperabiliter totum Cœnobium destruxisset. Efficaciter igitur procurauit ipse *Lanfrancus*, vt *Paulus* eius Consanguineus, quem secum in *Angliam* duxerat, in Abbatem præficeretur.

Fretheritus in Insula Elyense dicitur requiescere. De mendaciis Eliensium.

Paulus *decimus quartus*. *Anno* 1077.

De præfectione Pauli, Monachi Cadomensis, & Archiepiscopo Cantuariensi consanguinitate propinqui, in Abbatem S. Albani. Et de religione eiusdem.

PAulus Abbas, Iste natione *Neuster*, Consanguinitate Archiepiscopo *Lanfranco* propinquus; (& vt quidam autumant, filius) Monachus fuit *Cadomensis* Ecclesiæ. Hic Ecclesiam beati *Albani* suscepit regendam; procurante dicto Archiepiscopo *Lanfranco*, qui eundem *Paulum* filiali dilexit amore: promotus in Abbatem, anno gratiæ, M. LXXVII. IIII. Kalend. Iulij; tempore Regis *Vuilhelmi* Regis maioris, scilicet Conquestoris; anno Regni ipsius xi Hic primus *Abba* huius Ecclesiæ fuit; postquam *Anglia Normannis* fuit penitus subiugata

Iste hanc Ecclesiam cæteraque ædificia, præter pistorium & pinsinochium † reædificauit; ex lapidibus & tegulis veteris Ciuitatis *Verolamij*, & materie lignea quam inuenit, à prædecessoribus suis, Collectam & reseruatam. Dirauerat enim ipsum Archiepiscopus *Lanfrancus*; & ipsum electum, Thesauro multiplici reddiderat abundantem Iste quoque *Paulus* Abbas, vir Religiosus & eleganter literatus; & in obse[illegible]a ordinis Regularis, rigidus & prudens: to[illegible] Monasticæ Religionis normam, (quam iam olim, tam Prælatorum quàm subditorum remissioris vitæ illecebrosa voluptas, eliminauerat,) cautè & paulatim, ne repentina mutatio tumultum generaret, reformauit Et facta est Ecclesia *Sancti Albani*, quasi schola Religionis; & disciplinaris obseruantiæ, per totum Regnum Angliæ. Attulerat namque secum consuetudines *Lanfranci*, & statuta Monastica à Domino Papa meritò approbata, conscripta: vnde odor bonæ famæ huius Ecclesiæ, Romanam Curiam & remota regna, illustrando peruolauit: & multorum tam Prælatorum quam Magnatum corda, fœliciter ei inclinauit. Huius equidem studio & prudentia, quibus affluebat, & eloquentia; reddita sunt Ecclesiæ *Sancti Albani*, tria prædiola cum silua amœnissima & Ecclesiæ vicina *Eswuda*. *Tiwa*, *Apsa*, & *Cnicumba*; quæ tempore *Edwardi* Regis, eadem Ecclesia antiquo iure possideret. Sed postea tempore discriminis, pignori obligata; iniquorũ violentia fuerant retenta, & sic ferè alienata.

† Pistrinam.

Qualiter idem Abbas totum ferè Monasterium restaurauit: plures etiam possessiones, per suos prædecessores per incuriam amissas, prudenter recuperauit.

Nam cum *Odo Baiocensis* Episcopus, & Comes *Kanciæ*, tempore prædicti Abbatis *Fretherici*; ex iis prædiolis, duo scilicet *Tiwam & Apsam* cum dicta silua *Eswuda*, in Dominio suo haberet; & *Remigius* Episcopus *Lincolæ*: tertium prædium, id est, *Cnicumbam*, cum iniustè possideret: tandem, tum importunis precibus Abbatis, tum pretio minimæ pecuniæ victi; tum metu Martyris perculsi, prædicta prædiola cum silua, libera restituerunt. Et sciendum est, quòd pro illa villa, scilicet *Cnicumba*, effectus est postea *Godefrid de Aarsi*, homo Abbatis *Pauli*. Rex autem *Vuillielmus*, postquam viginti Annis, mensibus decem, & diebus xxviij. genti *Anglorum* præfuit; quinto Idus Septembris, die Iouis, Regnum cum vita in magna Curias amaritudine reliquit; & *Cadomi* in Ecclesia Sancti *Stephani*, quam construxit, sepultus est.

Paulus autem Abbas, cum iam Abbas xi. annis extitisset, infra eosdem annos totam Ecclesiam Sancti *Albani*, cum multis aliis ædificiis; opere construxit lateritio; *Lanfranco* efficaciter iuuante, qui vt dicitur, mille marcas ad fabricam contulit faciendam.

De ædificiis per Abbatem Paulum constructis.

Porrò prædicto Rege *Vuillielmo*, vt dictum est, defuncto, Rex *Vuillielmus* Iunior postulauit eundem Abbatem, quòd concederet prædictam terram *Hugoni de Enermori*, & præcepit, vt pro ipsa homagium faceret & seruitium. Deinde occultis fraudibus, inde priuata est Ecclesia illa villa, scilicet *Tiwa*. Reddita est autem Ecclesiæ, per diligentiam & prudentiam Abbatis *Pauli*, villa quæ dicitur *Redburna*: quæ tale nomen trahit ab arundineto; quam eidem Ecclesiæ, *Ailwinus* niger & *Ailfleda* vxor eius, ab antiquo contulerant; & eam Ecclesia diu in pace possederat. Quam etiam *Lanfrancus* Archiepiscopus dirationari fecit: eamque, postquam in manu sua aliquanto tempore tenuerat, ad vestitum Monachorum, vt priùs fuit, assignatam restituit.

Simili quoque modo, *Childewicam* violenter ac fraudulenter alienatam, prudenter reuocauit; quam de licentia, beneuolentia & persuasu Regis *Ethelredi*. *Aildwinus* niger, & *Ailfleda* vxor eius, Ecclesiæ huic contulerant. Et sicut tam Rex quam datores interpretati sunt; à pueris trahit locus vocabulum, quia ad alimenta Monachorum Iuniorum lacticiniis alendorum, conferebatur: vnde & *Childewica* nuncupatur.

Similiter autem alienabatur aliud vaccasterium; (quod eadem ratione, antiquitus *Childelangelia* vocabatur) à manibus violenter tenentis; qui fauore regio roboraretur; vel prece vel pretio, iure vel iustitia, nullatenus poterat Abbas *Paulus* reuocare

Tempore quoque huius Abbatis *Pauli visa eius* Religione & strenuitate, plura huic Ecclesiæ beneficia sunt collata. Scilicet, duæ hidæ terræ, in *Sepeha'*: quas *Astillas* de *Ros* de dicto *Lanfranco* tenuerat; & postea, de *Sancto Albano*. Item tres virgatæ terræ in *Pottona*; quas *R. Flandrensis* tenuerat. Et vna Carucata terræ, dicta *Letinge*. Et terra de *Walimera*, cum pertinentiis, Et terram *tium Mansuum* cum totidem hortis, in *Gastona*: cum vna Carucata in eadem Villa & Manerium de *Henreth*: quod postea concessit *Ricar-*

De pluribus possessionibus tempore præscripti Abbatis, huic monasterio collatis & allatis.

dus Abbas (istius Abbatis successor, immediatus,) Monachis de *Vvaring*. Et Ecclesia sancti *Benedicti* in *Cantabrigia*. Et Ecclesia *omnium Sanctorum*, cum terris, decimis, & rebus omnibus ad eam pertinentibus, in *Cantebrugie*; Et plures Ecclesiæ in *London*: quarum vnius donationem, (scilicet Ecclesiæ *Sancti Albani*) pro patronatu alterius (ofscitur qua Consideratione) Abbati *Vvestmonasteriensi* concessit: Fuit autem Capella Regis *Offæ*, fundatoris: Cui fuit continuum suum Regale palatium. Sed incuria sequacium & desidia, omnis locus ille, improba occupatione Ciuium vicinorum, in paruum Mansum (libertatem tamen antiquam retinentem) coarctatur.

Præterea Ecclesia vna in *Stanford* & vndecim acræ terræ extra eandem villam. Et Ecclesia de *Glastona*, cum vna Carucata terræ, & decimis ad eam pertinentibus: quam cum omnibus pertinentiis, in perpetuum possidendam; Monachi Sancti *Albani*, assensu Abbatis, Sanctæ *Mariæ* de *Bealvaire* concesserunt: sicut *Yvo de Tigernilla* prius illam dederat Ecclesiæ *Sancti Albani*. Data est etiam huic Ecclesiæ, decima de *Cundella*: & decima de *Ringetona*: & decima de *Roinges*; & de *Brettebam*, & de *Herlaga*, & de *Thamisford*, Et de *Clistona*, Et decimæ quatuor villarum istarum; scilicet *Huntelege*, *Gorthebam*; & de *Brunfeld* & de *Recdlag*. Et duæ partes decimæ villarum istarum, scilicet. *Sotinton*, & *Belton*: & tota decima de *Trumpintone*. Et duæ partes decimæ de *Vvacerleia*. Porrò in *Hertforsira*, duæ partes decimæ de *Esinden* & *Reiford*, & de *Hartfordenshiri*.] Eiusdemque Abbatis tempore, data est huic Ecclesiæ, Ecclesia sanctæ *Trinitatis* de *Vvarengeford*, [& dimidia alia, in honorem Sanctæ *Mariæ*; & dimidia hida extra eandem Ciuitatem] ad quam Ecclesia sanctæ *Trinitatis*, idem Abbas *Paulus* quosdam Monachos huius Ecclesiæ direxit, atque eorum ædificia construens, ordinem Ecclesiæ *sancti Albani* ibidem constituit, cum subiectione debita, de Consilio *Lanfranci* Archiepiscopi, inuiolabiliter obseruari.

Nota hic de Cella de Vvalingeford.

Eiusdem quoque tempore, *Robertus de Mumbrai*, vir illustris, Comes scilicet *Northanhumbrorum*, de Religione Ecclesiæ *Sancti Albani* certificatus, per Abbatem *Paulum* in Ecclesia *sanctæ Mariæ* de *Thynemue*, (in qua Corpus Beati *Osvvini* Regis & Martyris requiescit) Monachos Ecclesiæ *sancti Albani*, fecit collocari. Et ipsam, cum omnibus pertinentiis, Regis & Archiepiscopi *Lanfranci* beneuolentia, Cellam fore *sancti Albani* constituit. Simili quoque spiritus deuotione, tactus *Robertus de Thotenei*, Cellam contulit de *Bealvarea*, *Robertus* verò de *Limisi*, Cellam addidit de *Hartfordia*, Cella quoque de *Binham*, cum terris, decimis, & omnibus tunc temporis ad eam pertinentibus, Ecclesiæ *sancti Albani*, industria huius Abbatis *Pauli*, est collata: [sicut in chartis *Vvillielmi senioris*, & *Vvillielmi iunioris*, & aliorum continetur. Multa autem alia prædia, Redditus & beneficia, huic Ecclesiæ prudentia huius Abbatis *Pauli*, sunt collata, quæ quia scripta non sunt, & propter hominum simplicitatem solo vsu possessa, ablata sunt & à memoria hominum elapsa. Inter cætera autem, contulit quidam nobilis armis strenuus, natione *Nenster* huic Ecclesiæ tempore & persuasu huius Abbatis *Pauli*, duas partes decimarum de suo dominio in villa de *Hasfield*, quæ cessit etiam in sorrem distributionis Et assignauit (sic volente Abbate *Paulo*, scripturarum amatore) ad volumina Ec-

Nota hic de Cella de Thynemue.

Nota hic de Cella de Belvoir.

Nota de Cella de Hartford.

Nota hic de Cella de Binham.

Hasfeld.

A clesiæ necessaria facienda. Erat autem miles ille literatus, diligens auditor & amator scripturarum Ad quod officium, additæ sunt quædam decimæ in *Redburna* & constituit quædam diaria dari scriptoribus, de eleemosyna fratrum & Cellarij, (qua prompta fuerant ad edendum, ne scriptores impedirentur, propter quæ, eleemosynario, ne in conscientia læderetur, potiora commutauit. Ibique fecit Abbas, ab electis & procul quæsitis Scriptoribus, scribi nobilia volumina Ecclesiæ necessaria. Solàque Ciuilitate

B quâ affluebat, contulit præfato Militi *Roberto*, ad Capellam suam in Curia de *Hadfeld*, duo paria vestimentorum, vnum Calicem argenteum; missale cum aliis libris necessariis Prohibuitque vterque, ne amplius occasione donationis illarum decimarum scriptorio collatarum, vel doni Abbatis aliqua ad opus illius militis, deinceps scriberentur vel darentur. Postquam autem præfato militi librarium suum primò parauerat, libe-

C raliter contulerat, continuò in ipso quod construxit scriptorio, libros præelectos scribi fecit *Lanfranco* exemplaria ministrante. Dedit igitur huic Ecclesiæ, viginti octo volumina notabilia [& octo *Psalteria*, Collectarium, *Epistolarium*, & librum in quo continentur *Euangelia* legenda per annum. Duos *Textus*, auro & argento, & gemmis ornatos; sine *Ordinalibus*. *Consuetudinariis*. *Missalibus*. *Troparijs*, *Collectarijs*. & aliis libris [qui in almariolis habentur.] Et absque *Reliquiis*, *phylacteriis*, *palliis*, *Capis*. *Albis*; & aliis

D variis ornamentis Ad cumulum autem laudis eius adiiciendum est, quòd consuetudines approbatas & approbandas, auctoritate *Lanfranci* quondam *Beccensi* Ecclesiæ Monachi, in Ecclesia *S. Albani*, (eliminans, antiquis reprobandis) constituit obseruari. Vnde bono odore famæ, hæc Ecclesia totam repleuit Regionem: & facta est, quasi Schola aliarum Magistralis. Cœtum quoque sanctimonialium, quibusdam Regulis sanctis & honestis, coarctauit, in eleemosynaria vel locis illi propinquis collocando, vt interessent diuinis

E obsequiis nocte dieque, & quotidie mandatum facerent, præcipiendo. Vestes quoque ordinatas scilicet *Mantellum* nigrum, & cætera ordinata, eis determinando, silentium suo tempore, temporibusque quietis & vigiliarum, & loca euagationis, limitauit Diætamque earum & diaria, sub certa quantitate eisdem assignauit. In Conuentu autem Monach[...] postquam officinas construxerat, mores re[...]uit, ordinem redintegrauit, honestatem restaurauit. Ex tunc enim esum carnium

F refrænauit, habitum commutauit, paulatim tamen, ne repentinus impetus seditionem suscitaret, & sensum obstinacia, discordia generaret] Peluem quoque Argenti dedit, constituendo, vt ceteum contineret iugiter ardentem, ante maius Altare. Tria quoque Candelabra argento & auro cooperta, ante idem Altare cum suis cereis stare constituit, suis temporibus accedendis. Duoque præterea Candelabra argentea, operis mirifici & eleganter deaurata, præcipuis festis cum suis

G cereis, ante Martyrem deportanda. [Minutis autem, qui de sua consuetudine pastillis carneis vescebantur, esus subtraxit inordinatos, & pro carne, de allece & liborum cedulis† coogestum quoddam ferculum (eotus solom remansit oomen) ipsis in communi cumulauit Quod more *Normannorum Karpio*, quasi *Karempie*, sophisticè nominauit. Lanternam quoque pixalem cum candela in Choro, noctibus, vt sic desides ac somnolentos excitaret, circumferri constituit. [Pro

Nota de libris datis per Abbatem Paulum. Nota quòd hic solebat esse Schola optima Religionis: De Monialibus in Eleemosynaria commorantibus. Ordinem reformauit in multis.

Peluem argenti atque Candelabra dedit. Duoque Candelabra portatilia. Pro omnibus inter has notas [ ] inclusis; codex Spilmannianus tantùm habet. Karpie, in loco pastillorum Minutis ordinauit. † Eduliis. Charpia. Lanternam d nocitibus.

grauioribus autem culpis, Lanternam maiorem, reo & agente pœnitentiam, in edito constituit anteferri. Contumacibus, Carcerem terrum & fortem constituit præparari. Pronuntiationes quorundam nominum, vel ob reuerentiam patrum nostrorum Orientalium, cuius vestigia sequi desiderauit, vel suæ linguæ patriæ & genialis, corrupit. Silentium [illegible]modum in Ecclesia, in Claustro, in refectorio, & maximè in dormitorio, inuiolabiliter obseruari constituit. In Infirmaria esum carnium omnibus, præterquam omninò debilibus manifestè & ægrotis propter reparationem, iuxta regulam beati *Benedicti* quam profitemur, inhibuit; exitum à domo Infirmariæ, extra ostium quod Claustrum respicit, (exceptis causis rationabilibus, & regularibus, vtpote Balneis, & consimilibus) districtè prohibuit. Medicinatis autem, Regulas, ac Minutis, limitauit. In Infirmaria silentium, præcipuè autem in Capella, & vbique post completorium, teneri constituit. Concamerationem quoque quæ est vltra maius Altare, pictura venustauit. Turrim Campanis instaurauit, quibus duas addidit maiores & laudabiliores quidam de Nobilibus *Anglicis* huius patriæ, partes inhabitans nemorosas, *Lithol f* nuncupatas. Hic cum Capris & Ouibus, quas vespillones passim rapuerunt, abundaret, multas earum vendidit, & emit vnam Campanam, quam cum audisset suspensam in turri, tunc nouam sonare, iocose ait *Anglico* Idiomate. " *Eia, quàm* „ *dulcè blaterant Capræ meæ, & balant Oues!* Vxor autem illicò aliam adquisiuit, quæ duæ, dulcissimam copulam reddiderunt. Quam cum audisset mulier, dixit. " *Non credo hanc copulam fauore ca-* „ *rere diutiùs, qui me viro meo legitimo matrimonio,* „ *& fœdere dilectionis mutua copulauit.*]

Vnde mutantes, diuisim, & mutastis &c.
Vnde Ganfredus, & Guarinus, & Ansfulia, &c.

De constitutionibus laudabilibus, Abbatis prædicti.

Campanæ.

Abbas vxoratus.

Eodemque tempore, cum idem Abbas *Paulus* circiter duodecim annis Ecclesiam beati *Albani* strenuè rexisset; obiit eius optimus amicus, & efficax adiutor, Archiepiscopus *Cantuariensis* *Lanfrancus*: cui successit *Anselmus* Abbas *Beccensis*, qui vt prior, factus est ei amicissimus. Sed antequam plenè substitueretur, Rex *Vuillielmus* secundus, Archiepiscopatum quem diu in manu sua tenuit, immisericors depauperauit. Abbas autem *Paulus*, *Anselmum* egentem iuuit & consolabatur. Vnde inthronizatus, in multis beneficia potiora, gratus Abbati recompensauit, & quod imperfectum erat in ædificiis Ecclesiæ *Sancti Albani*, iuuit posteà consummare. Hic quoque consuetudines, quas transmisit scriptas *Lanfrancus* Abbati Paulo, approbauit & conseruari persuasit, quas qui videre desiderat, in *consuetudinario* (scilicet in fine, & in minori volumine quod additum est maiori) scriptas poterit inuenire Et est libellus ille idem, quem *Lanfrancus* scripsit, & *Anselmus* legit & approbauit. Et vixit postea Abbas *Paulus*, circiter quatuor annis; & omnia quæ incœpit, laudabiliter consummauit.

Obiit *Lanfr.* Archiepisc. Cantuar.

Nota de consuetudinibus.

Sed quia non est homo qui non peccet, nunc de negligentiis eius paululùm differamus. *Barthonam*, quam potuit impetrasse, sua amisit incuria, [quam quidam simplex *Anglicus*, quem spreuit Abbas *Paulus*, possederat. Sed quod nostra perdidit negligentia, Abbas *Ramesiæ* (qui *Anglicus* fuit & diligens suæ Ecclesiæ procurator, & & Domino fundi & generi sui amicissimus) cum corpore defuncti, in sua repentè ac prudenter recepit. Multa insuper ad firmam dimisit improuidè, non præcauens sibi de fallaciis & cauillationibus, nequam seculi subsequentis. Quod verò nullo modo potest excusari, tumbas venerabi-

De negligentiis *Pauli* Abbatis.

(A) lium antecessorum suorum Abbatum nobilium, (quos rudes & idiotas consueuit appellare) deleuit, vel contemnendo eos quia *Anglicos*, vel inuidendo quia ferè omnes stirpe regali, vel Magnatum præclaro sanguine fuerant procreati. Ipse verò Abbas *Paulus*, humili progenie oriundus, fortè illam sibi prætendens qualem qualem excusationem, quia multa quæ inclitus Rex *Offa* huic *Ecclesiæ* contulerat, dissipando alienauerunt, vel illud poëticum, *Facilis iactura sepulchri est*, Inexcusabiliter tamen redarguendus est, sicut & (B) cæteri eius prædecessores, eò quòd tumbam & ossa gloriosæ memoriæ illustris Regis *Offa* fundatoris nostri, vt illius corpus venerabile in Ecclesia quam Rex deuotè fundauerat & affluenter dotauerat & ditauerat, vt decuit, non collocaret in Ecclesia, quam idem Abbas decenter renouarat, vt sic duplici titulo coruscaret. Tradidit insuper ad firmam *Petro* seniori de *Valoniis*] siluam quæ dicitur *Northaga* [quamdiu viueret, pro viginti (C) quinque solidis & duobus accipitribus, annuatim, eidem reddendis, eo tamen tenore, vt in fine vitæ suæ, nulli amico vel etiam hæredi, ipsam siluam concederet, sed ex conuentione Ecclesiæ *Sancti Albani* liberam redderet & quietam. Vt autem eam pro hac forma idem *Petrus* habere posset, dedit centum solidos in gersoma, quod factum est in magnum huius Ecclesiæ præiudicium & iacturam. Ipse quoque *Paulus*, calumniam quam habebat super villam de *Osvvic*, necnon & omnem calumniam quam habebat aduersus *Sanctum* (D) *Albanum* & suos homines, omnino dimisit, sed & postea ipso Abbate *Paulo*, & *Richardo* de *Albenio* succedente, venit idem *Petrus* in capitulum cum duobus filiis suis, *Vuillielmo* scilicet & *Rogero*, & in omnium audientia recognouit, quòd præfatam siluam de *Northaga* nequaquam in feodo tenuit, affirmantibus hæc filiis suis, & concedentibus in animabus suis, quòd post obitum suum non possent aliud iuris in ea clamare vel habere, nisi Abbas sponte illis concedere vellet.

Silua de Northaga.

(E) Concessit etiam idem Abbas *Paulus Roberto*, *Cæmentario* & hæredibus suis, pro artificio suo & labore (quibus præ omnibus Cæmentariis suo tempore pollebat) terram de *Syret*, & terram de *Vvanthonio*, & vnam domum in villa *Sancti Albani*, solutam & quietam Hanc nempe terram de *Syret*, vxor *Derlevvini* priùs tenuerat, pro qua reddebat vnoquoque anno, sexaginta solidos Ecclesiæ *Sancti Albani*. Abbas autem *Paulus* laborem eiusdem *Roberti*, in pecunia pacta & taxata (F) persoluisse, sine Ecclesiæ grauamine, tenebatur. Porrò, deinde aliquanti temporis elapso curriculo, idem *R*. sibi conscius quòd legitimum ingressum non habuerat, vnde murmur in conuentu personuit) in infirmitate vltima qua & mortuus est, terram præfatam de *Syret*, solutam & quietam ab omni calumnia, tam sui quàm hæredum suorum, resignauit curam *Hamelino* Priore *Sancti Albani*, vt in Dominio esset Monachorum, sicut antea fuit.

Item concessit idem Abbas *Paulus Humbaldo* (G) quamdiu viueret (intercessione & amore *Lanfranci* Archiepiscopi) terram de *Vvestvvika*, tenere. Ita tamen, vt non posset dare vel vendere, vel alicui hæredum suorum dimittere, sed post dies suos, terram in dominium Monachorum, sine omni calumnia rediret, scilicet ad mensam eorum, sicut antea fuit.] Multa autem alia parentibus suis *Normannis*, de substantia Ecclesiæ (in læsionem conscientiæ suæ) indignis & literaturæ ignaris, & origine ac moribus ignobilibus (quæ

De *Vvestvvika*.

non possunt scribi)dilapidando bona Ecclesiæ inconsultè distribuit & occultè. [Sed idcircò ignoscendum fuit ei, qoia multò plura bona fecit, qoàm damna Ecclesiæ erogaret.] Hic autem prædictus Abbas *Paulus*, cum Ecclesiam *Sancti Albani* strenuè rexisset annis sexdecim, mensibus quatuor, tertio Idus Nouembris, Anno Dominicæ incarnationis *M. X C. III.* Indictione prima, Epactis existentibus *X X.* concurrentibus *V.* tempore *Vuillielmi* Regis secundi, videlicet *Rufi*. obiit, Anno Regni eius quinto.

Nec cessarunt eius statuta, temporibus subsequentibus Ecclesiam beati *Albani* fœliciter illostrare, & ordinem augmentare monasticum. Vnde ipsum Cœnobium, in temporalibus & spiritualibus, diatim fœlix semper suscepit incrementum.

Vacauit Ecclesia sancti *Albani*, Annis quatuor.

Post cuius obitum, vacauit Ecclesia beati *Albani*. annis quatuor. Rex autem *Vuillielmus* secundus, nullius, præcipuè mortui, verus amicus, interim in manu sua Cœnobium tenuit, & immisericorditer depauperauit, nemora complanando, ab hominibus *Sancti Albani* pecuniam (causis cauillatoriis adinuentis) extorquendo. Quod non permisit inultum beatus *Albanus*. Nam ipsa nocte qua postea obiit Rex, quiddam dignum contigit relatione. *Anselmus* Archi-præsul cum exularet, moram faciens apud *Cluniacum*. multa passus damna cum iniuriis, videlicet, Deo reuelante in visione nocturna, quòd ductus fuit ante tribunal summi iudicis. Et cùm multi sancti *Angliæ* grauem reposuissent querimoniam, super iniuriis sibi à Rege iniquo crebriùs illatis, iratus altissimus respondit, *Accede Anglorum Protomartyr* Et accedente *Albano*, tradidit Deus sagittam ardentem, dicens, *Vindica te & omnes Sanctos* Angliæ *læsos à Tyranno*. Accipiens autem *Albanus* sagittam de manu Domini, proiecit eam in terram quasi faculam, dicens; *Accipe Satan. potestatem in ipsum Vuillielmum Tyrannum*. Et eadem die, manè obiit Rex *Vuillielmus*. transuerberatus per medium pectoris sagittâ. Dixit autem Architenenti, *Trahe Diabole*; & sic diuina vltione, idem tyrannus obiit sagittatus.

Vindicta mirabilis.

[Erat tunc temporis, Episcopo *Vulstano* defuncto, Episcopatus *Uvigorniensis* omnis afflictus sub manu Regis, & multæ aliæ Ecclesiæ, sedente tunc *Paschali* Papa, sed hæc supradicuntur.

Tempore *Pauli* Abbatis, abbatizantis *xvij*. Annis, fundata fuit Ecclesia Cellæ de *Bealnero*. à *Roberto* de *Tothenei*e, qui obiit secundo Non. Augusti. Anno Domini *M. L X X X. V I I I.* videlicet, *X I I* Anno Abbatis *Pauli*.]

Richardus *decimus quintus*.

Richardus Abbas. Hic suscepit curam pastoralem, post mortem venerabilis *Pauli* Abbatis, determinata lite, quæ in Conuentu exorta fuerat, inter *Normannos* (qui iam multiplicati inualuerunt,) & *Anglos* (qui iam senescentes & imminuti occubuerant) post mortem dicti *Pauli* Abbatis, Anno quinto sequente, tempore *Vuillielmi* Regis secundi, Anno videlicet Gratiæ, *M. X C. V I I.* Hic ab egregia *Normannorum* stirpe trahens originem, plurimorum tam Parentum quàm Amicorum fruebatur alloquiis, fouebatur obsequiis, & sustentabatur auxiliis. Necnon *Vuillielmi* secundi, & *Henrici* primi Regum amicitia familiari fultus, multos honores & possessiones adeptus est, & adeptas viriliter tuebatur.

Papali insuper gaudens fauore, (*Vrbano*, tunc præsidente) & Archiepiscopi *Cantuariensis Anselmi* consiliis roboratus, totius curiæ vtriusque notitia fulciebatur, & amicitia. Vetuotamen ipso tempore, patiebatur *Anselmus* persecutionem Regis *Vuillielmi* secundi, non minimam, vnde & exulauit damnificatus.

Anselmus Archiepisc.

Ipsius diebus, *Antiochia* obsessa fuit, & postea capta. Et deinde ciuitas sancta *Ierusalem*, & triumpharunt *Christiani* gloriosè contritis vbique *Saracenis*. vbi frater Regis Dux *Normannorum Robertus* strenuè Deo militauit.

De captione Antiochia, tempore ipsius Abbatis.

Huius quoque tempore f[...]motio Cruce signatorum, in *terram sanctam*, quanta non fuit vnquam præuisa.

Tempore quoque huius Abbatis *Richardi*, *Vuillielmus* Rex (imò Tyrannus) vltione diuina obiit sagittatus. Diebus autem ipsius Abbatis *Richardi*, procurante ipsius industria, & qua affluebat eloqoentia, & Religione, qua præ omnibus *Angliæ* Abbatibus pollebat, data est huic Ecclesiæ, Ecclesia *Sancta Mariæ* de *Vuymundham* in Cellam, cum omnibus ad eandem pertinentibus, sicut charta *Henrici* primi Regis *Anglorum* testatur senioris.

Vuillielmus Rex obiit sagittatus.

Vuymundham.

Concessa est insuper Ecclesia de *Harfeld*, cum Ecclesia de *Melebroc*. huic Ecclesiæ in Cellam, cum omnibus ad eam pertinentibus. Reddita sunt etiam huic Ecclesiæ, Manerium vocatum *Tinghurste* & Ecclesia cum decimis omnibus ad eam pertinentibus, & ad Manerium adiacentibus. Et Villa quæ vocatur *Vuibaldestude*. & triginta solidatæ terræ, in Villa de *Uvarengeford*. Et quoddam Manerium in *Kantia*, quod dicitur *Estvuale*, [Manerium quoque quod dicitur *Bissopescoate* quod datum fuit in dedicatione huius Ecclesiæ, de qua supra dicitur Exceptis viginti solidatis terræ, & terra de *Cumba*, & vna Hida in *Grenestude*, & vna acra terræ in *Vund-stoc*. ad hospitandum Abbatem, & Ecclesia de *Hedinghame*, cum terris, decimis & omnibus ad eum pertinentibus, & decima de *Cundena*, & decima de *Cheneltona*, quæ alio nomine dicitur *C[...]ona* in *Kantia*. Et decima de *Herbertona*. & de *Methom*. & tota decima *Hugonis* de *Verleio*. Et decima de *Trabinges*, cum terra vnius Carucæ. Et decima de *Bruncham*, cum terra vnius Carucæ. Et Ecclesia de *Clophulle* cum dimidia hida terræ, & decimis ad eam pertinentibus. Et decima de *Cota* & de *Kaino*.]

De possessionibus huic Ecclesiæ, tempore Richardi Abbatis perquisitis.

Datæ sunt insuper ipsius tempore, plurimæ possessiones huic Ecclesiæ, & Ecclesiæ Sancti *Osvvini* de *Thinemue* multæ, scilicet *Settona*, *Vuyteleia*. *Sebibala*, & Villa de Stantona, & Villa de *Bevvic* & *Lilleburna*. & Manerium de *Egulsingeham* & *Chertena*. & *Ardesdona*, & Insula *Coquini* † fluminis, cum Ecclesiis, decimis, & rebus ad easdem Villas pertinentibus.

† De Coker, vt habet liber Spelmannianus.

Concessum est insuper diebus illius, totum Manerium de *Binham* Ecclesiæ eiusdem Villæ, & Monachis inibi Deo seruientibus, cum plurimis terrarum possessionibus. Præterea, in eiusdem diebus, reddita est vna virgata terræ in *Cudicota*, & dimidia hida terræ. Et dimidia hida terræ in *Redburna*. & villa dicta *Stanmera*, cum Ecclesia & omnibus ad eam pertinentibus, quam villam, quorundam iniustè Ecclesia ista amiserat violentia. Dedit quoque idem Abbas *Richardus*. *Gaufrido* de *Mappehame* terram de *Meridene* in escambio pro terra de *Braduveia*, secundùm tenorem Cartæ *Henrici* senioris Regis *Angliæ*. in qua continetur conuentio facta inter eos. Prosperabatur igitur domus ista & viguit, & floruit ordo Monasticus, emanans à Claustro *Sancti Albani*, ita vt aliæ, quasi candela à candela, illuminatæ informarentur. Vtpote *Kelstone*. *Croilandia*. & aliæ quamplurimæ. Item dictus Abbas *Richardus*. assensu conuentus vnanimi, decreuit Ecclesiam de *Thinemue* soluere Eccle-

Binham.

Ordinatio inter Abbatem *Richardum*, & Ecclesiam de *Thinemutha*.

siæ *Sancti Albani* (videlicet festo eiusdem) triginta solidos, sub tali formâ. „ Vt nec ipse Abbas „ nec aliquis ex parte sua, aliud quicquam exigat „ ab ipsa Ecclesia, aut suis hominibus. Sic ta„ men, quòd Abbas retineret in manu sua, *Am„ bellam*. & *Insulam de Koket*, & Ecclesiam de „ *Bivvella*, & Ecclesiam de *Vvudeborne*. Et si quã„ do Abbas illuc ire voluerit cum viginti homi„ nibus, per quindecim dies in sumptibus eius„ dem Ecclesiæ perendinaret. Si verò pro nego„ tio fratrum de *Thinemue*, Abbati eundi causa existeret, in sumptu eiusdem Ecclesiæ, associatis cum quibusdam feodatis, qui de iure & consuetudine Armigerorum vices gerere debent, viam faceret atque moram. Quos & ipse feodauit, & ad illud assignauit. Porrò, iste Abbas *Richardus* fecit Thecam vnam, quam Feretrum appellamus, aureis imaginibus redimitam. In qua, recondidit duodecim Apostolorum reliquias, & Martyrum plurimorum, quas sanctus *Germanus Antissiodorensis* præsul, in sepulchro *Sancti Albani* reuerenter collocauit. Fecitque aliam Thecam, ex vna parte deauratam, ex alia verò, eburne coopertam; in qua posuit Reliquias plurimorum Martyrum & aliorum Sanctorum. Dedit etiam casulam vnam, auro, tassellis ac gemmis pretiosis adornatam. Stolas binas pretiosas cum manipulo, capam vnam purpuream, morsu & tassellis carissimis redimitam. Albas duas, cum paraturis brudatis. Textum vnum, & dossale vnum, siue Tapesium, in quo passio *Sancti Albani* figuratur. Et multa alia ornamenta, cum voluminibus pretiosis, quorum vnum est Missale, in quo canitur Missa matutinalis. Vnde in principio Missæ pingitur eius imago ad pedes maiestatis, quæ aureis literis & penna scriptis, intitulatur. Istius itaque brachium Abbatis *Richardi*, emarcuerat. sed beneficio beati *Cuthberti* cuius Translationi intererat, sanitati restitutum est hoc modo.

Ornamenta per Abbatem *Sancti Albani* prouisa.

De brachio arido *Richardi* Abbatis, miraculo S. *Cuthberti*, pristinæ sanitati restituto.

Dum sacrum corpus illibatum dicti Confessoris leuaretur, per caput & pedes transferendum, & ipsum in medio arcuatum ruinam minaretur; Abbas *Richardus*, qui propè astabat, admirans quòd quasi dormientis flexibile fuit, assiluit & proiecto baculo, illud per medium illicò brachiis subleuauit, & statim brachium quod ante inutile erat, per tactum sancti Corporis, sanum penitus reddebatur. Vnde domum rediens, capellam in honorem Sancti *Cuthberti* fabricauit.

Ad eius quoque titulum spectat immortalem, quòd Ecclesiam beati *Albani*, quam prædecessor eius *Paulus* fabricauerat immediatus, magnificè fecit dedicari, Anno gratiæ, *M.C.XV.* ab Archiepiscopo *Rothomagensi*, *Gaufredo*. *Londonensi*, *Richardo*. *Dunelmense*, *Rannulpho*. *Lincoln*, *Roberto*; *Sarum Rogero*, Episcopis: Abbatibus multò pluribus. Præsente etiam Rege *Henrico* primo, & bona Regina *Matilde*, multisque comitibus, Baronibus, & Magnatibus, præclarisque personis, Archidiaconis, Decanis, Presbyteris, & Ecclesiarum custodibus, quorum numerus est incognitus, præ multitudine copiosa, Quinto Kalendar. Ianu. feria tertia. Quo vel omnes, vel pars potissima, tam in Palatio, in conuiuiis, quàm in Ecclesia, in solemniis, in curia *Sancti Albani* prandentes & gaudentes, dies natalitios vsque ad *Epiphaniam*, in laudibus beati *Anglorum* protomartyris *Albani*, honorificè continuarunt. Quibus, & cunctis in posterum aduentantibus ea die ad tantam solemnitatem, concessa est indulgentia multorum dierum.

Dedicatio huius Ecclesiæ.

Nunc autem quia nullus sine crimine viuit, eiusdem Abbatis *Richardi* negligentias & ignorantias breuiter transcurrendo recolamus. Supra quàm decuit aut expediuit, Parentum suorum ad ipsum de partibus *Neustriæ* sub multitudine numerosa, qui omni honore indigni erant, amator carnalis fuit, & promotor; in suæ Ecclesiæ iacturam & detrimentum. Ecclesiã quoque istam, à subiectione *Cantuariæ* extractam (quam inhumanè nimis Archiepiscopales prætractauerant) *Lincolniensi* Ecclesiæ primus profitendo obedientiam, in subiectionem redegit; vt sic Monachos suos rigidiùs, vt dicitur, gubernaret.

Negligentiæ Abbatis.

Manerium quoque dictum *Tyvva*, & Ecclesiam de *Flamestude* (quæ Capella extiterat pertinens ad Ecclesiam de *Redburne*) amisit, vt suis in temporalibus: vt creditur, vberiùs prouideret, collusionem faciendo. Concessit insuper *Serloni* fratri *Thurtini* dapiferi, & hæredibus suis, Villam de *Stanmera* in feodofirmam, pro sexaginta solidis annuis. Et *Roberto Cæmentario*, terram de *Sopvvelle*, pro viij. solidis. Dedit etiam *Gospatrico* filio Consulis *Gospatrici & Vvaldefo* † filio eius, quamdiu viuerent in feodofirmam *Themestage*, & totam *Archimores*, pro decem solidis annui. Et *Vvillielmo* Capellano *Vvidonis* de *Bailol*, terram de *Karleb*: pro vna marca argenti annua. Donauit etiam *Petro Pincerna Vvillielmi* Comitis *Moritony*, cum nepte sua, terram de *Syre*. (contra voluntatem & prohibitionem totius Conuentus sui, & etiam Magnatum sæcularium huius Ecclesiæ fidelium, constanter reclamantium) postquam *Robertus Cæmentarius*, eam solutam reddiderat, & quietam ab omni calumnia, tam sui, quàm hæredum suorum. † *Vvaldef.*

Hic cum Annis *xxj.* hanc rexisset Ecclesiam, *xvij.* Kalendar. Iunij, Anno Gratiæ, *M.C.XIX.* Indictione *xij.* Epactis existentibus *vij.* concurrentibus *ij.* Anno Regni Regis *Henrici* primi, ab hac luce migrauit.

Gaufridus *decimus sextus.*

Gaufridus Abbas. Hic ex illustri *Cœnomanensium & Normannorum* progenie exortus, non solùm morum honestate præditus, sed diuina scientia satis extitit adornatus. Qui defuncto Abbate *Richardo* cunctorum huius Ecclesiæ fratrum electione (assensu etiam *Anglorum* Regis *Henrici* primi) hanc Abbatiam, etsi inuitus, suscepit gubernandam. Iste de *Cœnomania* vnde oriundus erat, venit vocatus ab Abbate *Richardo*, dum adhuc sæcularis esset, vt scholam apud *Sanctum Albanum* regeret. Et cum venisset, concessa fuit schola alij Magistro, quia non venit tempestiuè. Legit igitur apud *Dunestapliam*, expectans scholam *Sancti Albani* sibi repromissam, vbi quendam ludum de *Sancta Katerina* (quem *miracula*, vulgariter appellamus) fecit. Ad quæ decoranda petiit à sacrista *Sancti Albani*, vt sibi *Capæchorales* accommodarentur, & obtinuit. Et fuit ludus ille de sancta *Katerina*. Casu igitur nocte sequenti, accensa est domus magistri *Gaufridi*, & combusta est domus cum libris suis, & Capis memoratis. Nesciens igitur quomodo hoc damnum Deo & *Sancto Albano* restauraret, seipsum reddidit in holocaustum Deo, assumens habitum Religionis in domo *Sancti Albani*. Et hæc fuit causa, quare tantum adhibuit diligentiæ, vt Capas chorales in eadem, postea in Abbatem promotus, faceret pretiosas.

De Capa Sancta Katerina.

Hic semper filiorum & fratrum suorum spiritualium paci & quieti prospiciens, eisque semper cum vultus serenitate tribuendo, simul alacriter

De firmis Coquinæ.

& pacificè fecit cohabitare. Ad incrementum quippe redditus Coquinæ Monachorum, adiecit v solidos qualibet septimana, videlicet annuas *xiij*. libras. Et licèt sciamus quæ de nouo ad Coquinam nostram adquisita sint, tamen quæ eidem antiquitus sunt assignata, non debemus ignorare. Habemus igitur de Maneriis nostris, quinquaginta & tres firmas. Firmam vocamus, *Quadraginta & sex solidos*. Tot ergo habemus firmas, quot sunt septimanæ in Anno & vnam in antecessum. Quæ hoc modo proueniunt. Qualibet hebdomada, quadraginta sex solidos, recipiunt Cellarij nostri, scilicet Monachorum & Curiæ, tredecim verò ex his, recipit Cellarius Curiæ. Noster verò triginta tres. Tres autem solidi, pro nouem sarcinariis, qui victum nostrum à *Londonia* vel aliunde debent afferre, statuti sunt, triginta verò, pro victu nostro. His vero triginta solidos per hebdomadam, adiecit Dominus Abbas *Gaufridus*: quinque solidos, qualibet septimana, scilicet annuas *xiij*. libras. Ita vt quotidiè ad Coquinam nostram, quinque solidos habeatemus. Dedit itaque prædictus Abbas *Gaufridus*, *Estivvale* pro *xij*. libris, sed & *xij*. solidos, de terra *Roberti* de *Eivvoda*, & *viij*. solidos, de terra *Vvimundi* de *Barnet*. Habemus etiam ex antiqua statutione, qualibet hebdomada annuatim duas summas frumenti ad Coquinam nostram, & quolibet anno, sexaginta solidos de *Aspa*, ad lac emendum. Præterea quinquagesimam tertiam firmam, quæ super hebdomadas anni abundat, integram vel debet Cellarius noster recipere, quæ ad vasorum Coquinæ prouisionem, assignata est. Hæc autem firma de *Estera* prouenit, quæ tres facit in Anno. Dominus quoque Abbas *Gaufridus*, dedit Conuentui & Coquinæ Monachorum, & assignauit omnem summam Caseorum quæ annuatim prouenit de Dominico de *Langele*, *Sandrum*, *Vvaldene*. Xenia autem de Maneriis annuatim proueniunt. sic inter Cellarium Monachorum & Cellarium Curiæ, portiones vsibus Monachorum proficiant. Tertia verò Hospitum & familiæ sustentationi applicetur. Nomine igitur xenii de *Northona*.& de *Novvham*, ad tres terminos scilicet, ad Natale, ad Pascha, & ad festum *Sancti Albani*, *xv*. annui solidi proueniunt. De *Exsta-e-na*, sex similiter. De *Kaiso* ad Natale, duos solidos, & viginti quatuor *Galline*. Ad Pascha duos solidos, & *DC*. oua. Ad passionem *Sancti Albani ij*. solidos, & viginti quatuor Casei, modo præscripto. De *Ri amarovv*, ad natale Domini, xlviij. gallinæ, & vnus porcus. Ad Pascha M. Oua, & vnus porcus de *Cudicote* & *Vvaldena*, ad Natale quinquaginta gallinæ, & vnus porcus. Ad Pascha, M Oua & vnus porcus, modo præscripto.

Firma, quadraginta sex solidi.

Aspa assignabatur ad emendum lac.

D

E

F

Hæc omnia, inter duos cellarios distribuenda sunt. De quatuor Molendinis, scilicet *topvvelle*, *Stanekefeld*. Et de duobus de parco, mille oarium bonarum anguillarum, singulis annis habere debet Cellerarius Monachorum. Præterea, singulis hebdomadibus anni debet Abbas duas summas frumenti puri Coquinæ Monachorum. Hęc debet Abbas dare singulis annis, emptor Monachorum xiij. summas scilicet quatuor de frumento, & quatuor, de siligine, & sex de auenis. Concessit insuper dictus Abbas *Gaufridus*, Secretario *Sancti Albani*, Ecclesiam sanctæ *Maria* de *Rikemansvvorth*, cum omnibus pertinentiis, ad ornamenta Ecclesiæ *Sancti Albani*, & diruta restauranda.

G

Secretarius autem debet ea ostendere Conuen-

A

tium singulis annis, quid fecerit, vel quid faciendum sit: in anniuersario ordinationis ipsius Abbatis *Gaufridi*, id est, die *Sanctæ Katharinæ*. In qua, idem Secretarius habet reficere Conuentum splendidè; & Conuentus solemniter in obsequiis diuinis, diem solemnizando peragere. Præterea donauit Ecclesiam *S. Petri*, quæ est in villa *S. Albani*, cum omnibus pertinentiis, Infirmariæ, in ius perpetuum. Ita scilicet, vt per Monachum qui præfuerit Infirmariæ, tanquam Magister & procurator, omnia in Ecclesia illa ordinentur, in refectionibus infirmorum & Senum, & eorum Medicinis & Medico, & in Refectorio inueniret charitatē vini vel medi omni Sabbato, vel vna Feriarū pro Sabbato, quando fit cōmemoratio de S. *Maria*, quam idem Abbas *Gaufridus* statuit fieri in Albis. Hanc autem donationem, solemniter in capitulo recitauit, approbauit, & irrefragabiliter confirmauit. Statimque post capitulum, assumpto secum Conuentu, obtulit manibus iunctis super maius Altare, & omnes infractores terribiliter excommunicauit, vindictam beato Martyri, cum lacrymis committendo. Hæc autem vt in vicinum Conuentui & alias consulationes cederet munificentia factum est ei ad Commodum. Solebat enim ipse antehac, & omnes eius successores† quolibet festo præcipuo, vinū dare Cōuentui, quæ consuetudo tunc cessauit, ampliato hoc beneficio.

B

C

† Antecessores.

Elecmosynæ autem Ecclesiæ *Sancti Albani*, cōtulit duas partes decimarum pene omnium Ecclesiarum priuilegiatarum, ad ius Ecclesiæ *Sancti Albani* pertinentium, in vsus pauperum distribuendas: Quas priùs prædecessor suus *Richardus* Abbas, domui Scriptoris donauerat. Postea verò commutauit iste *Gaufridus* eas, pro tribus diariis, singulis diebus ab eleemosynario de reliquiis mensæ conuentualis, honorificè percipiendis, ne Scriptores in escis emendis, impedirentur. *Fundauit* quoque & construxit, consilio & consensu Conuentus, in honorem Dei & sancti *Iuliani*, Ecclesiam secùs viam quæ ducit Londoniam. Congregauitque pauperes misellos, prouidens eis & assignans hæc. Decimam redditus villæ *Sancti Albani*, id est, lx. solidos. Idem triginta solid. quos *Petrus de Syret* reddidit de *Redinges*, de *Syreth*. Item totā decimam bladi Dominij de *Hamsttude*: & totam decimam dominij de *Kingsbury*. Et duas partes decimarum tantummodò bladi parochianorum sancti *Michaelis*, & sancti *Stephani*, exceptis illis, quas capellanus ipsorum Leprosorum habet, sicut in charta scribitur eorundem. Item duas partes decimæ bladi dominij de *Estona*. Item duas partes decimæ bladi dominij *sancti Albani*, *de Bratevvike*. Item duas partes decimæ bladi dominij *Rogeri* de *Limes*, in *Bratevvike*: Item duas partes decimæ bladi dominij *Richardi* de *Hou*. Item duas partes bladi dominij *Vvillielmi* filij *Arketilli* de *Cudcote*. Item decimam partem bladi dominij de *Stratle*. Item dimidiam partem decimæ, *Stephani* de *Lege*; de suo dominio de *Hanelavva*. Item duas partes decimæ *Rogeri* de *Chandos*, de suo dominio de *Sivelesho*. Item duas partes decimæ *Simonis* de *Bellocampo*, de suo dominio de *Stanford*. Sic quoque prædictus Abbas *Gaufridus*, vnanimi consilio & voluntate totius capituli sui, donauit & confirmauit, & inconcussè stabiliuit; vt supradictorum Leprosorum hæc sint, iure perpetuo. Condemnans Anathematis sententia, omnes qui aliquo tēpore hæc quomodolibet infirmabunt. Eleemosyna ista stabilita est, & concessa pio conferentis affectu, pro animabus *Offa* fundatoris nostri

D

E

F

G

Decimæ per eum datæ eleemosynariæ.

Fundatio Hospitalis S. Iuliani.

Merciorum

Merciorum Regis gloriosi, *Pauli*, *Richardi*, & *Gaafridi*, huius beneficij Auctoris, Abbatum. Et pro occultis, & negligentiis, & solutione debitorum spiritualium, tam rationum quàm Eleemosynarum, quæ per impossibilitatem Monachorum occupatorum, quandoque contingunt huius Ecclesiæ. Præterea iste Abbas *Gaufridus* emit ab *Henrico* primo *Anglorum* Rege, viginti solidatas terræ in *Bishopescote*, datis proinde & pertinentiis, dicto Regi centum bobus pascualibus. Data est insuper ipsius temporibus, (elaborante industria diligenti) huic Ecclesiæ quædam salina apud *Vikum*, cum ipso Salinatore & terra sua. Et vna hida in *Meindeltona*, cum decima Ecclesiæ illius villæ. Huius quoque tempore, datum est Heremitorium de *Modri*, quod fuerat *Radulphi* Heremitæ, cum Ecclesiis, decimis, & pluribus rebus aliis. Et sciendum quòd dictus Abbas trãstulit Monachos de *Mulebroc* ad Heremitorium præfatum de *Modri*. Fundataque Ecclesia illic, Monachorumque ædificiis, inibi eos fecit regulariter cohabitare. Huius quoque tempore, *Emma* de *Bradevveia*, & filius eius *Hugo*, quietum clamanerant quicquid Calumniæ habebant in *Brodevveia*, in capitulo coràm eodem Abbate *Gaufrido*, & post capitulum coram Monachis ante maiùs Altare stantibus, super Altare per vnum cultellum, reddiderunt prædictam terram ab omni calumnia quietam & absolutam. Abbas verò *Gaufridus*, vt id libentiùs facerent, dedit eis quadraginta solidos. Construxit insuper dictus Abbas *Gaufridus*, Aulã vnam cum duplici tecto amplam & nobilem, ad hospites honorificè suscipiendos, Iuxta quam, vnũ thalamum construxit honestissimum, quem *Thalamum Reginæ* appellare consueuimus, quia ad opus Reginæ assignabatur, præter quam, non licuit alicui mulieri in hoc Cœnobio hospitari. Et aliam domum construxit, ipsi Aulæ consimilẽ, cum Capella versus orientem, videlicet infirmariam, in qua infirmaria & Capella, iussit, (vt priùs,) silentium districtè obseruari, & valetudinarios ad maiorem mensam, vbi campana dependet, sub silentio more refici quotidiano, quis etiam sicut in refectorio, iussit (vt prius) per eandem campanam conuocari, Claustralibus, veterem consuetudinem non mutauit, vt scilicet postquam per triduum extra chorum infirmantes & commorantes non meliorarentur, licentiati intrarent infirmariam, nisi fortè accelerante morbo citiùs, pausare cogerentur. Et tunc cibis regularibus contenti essent, donec si ingrauescente morbo, Carnibus refici cogerentur; Et cum sibi restaurarentur meliorati, secundum regulam Sancti *Benedicti*, more solito ab omni esu carnium penitus abstinerent. Et hæc per ipsum Abbatem, quimore quotidiano (nisi rationabilibus causis impediretur) infirmos visitauit, vel per infirmarium, qui in verbo veritatis super hoc Abbatem certificauit, definiebantur. Et si aliquis qui conualuerat, impudenter diutiùs commorabatur, præcepto vrgebatur Claustrum reintroire. Aliam quoque construi iussit, ab eodem Artifice Aulam, prioribus conformẽ, ad opus cuiusdam Amici & Consanguinei sui, (qui huic Ecclesię beneuolus extitit & fructuosus) apud *Vvestvvicam*. Idem insuper Abbas *Gaufridus*, B. *Albano* patrono nostro, vnam Thecam gloriosam inchoauit, opere mirifico, anno prælationis suæ quinto. Et cum circa opus ipsum, sexaginta libras expendisset, donec fortior respiraret, ad horam opus suspendit, & distulit inchoatum. Eius quoque tempore Anno Dominicæ Incarnationis circiter M. C. XL. duæ sanctæ mulieres, facta qua-

Emptio terræ in *Bishopscote*.

Quieta clamatio. De Aula constructa per eundem. Et ordinatio Infirmariæ.

Theca inchoata sancto *Albano*. De Sororibus apud *Sopvvella*.

A dam paupertima mansione ex ramis arborum & palis corticatis, & virgis concraticulatis, iuxta siluam quæ *Eivveda* dicitur, nòn longè à riuo qui ibidem dilatatur, vitam ducere cœperunt, vigiliis & orationibus sub mirabili abstinentia, & irreprehensibili Castitate, nouellam Religionem suam fœliciter continuarunt, in pane & aqua, corpora sua macerantes; Quarum conuersatio commendabilis, & per plures annos præcognita incommutabilis, cùm Abbati *Gaufrido* innotuisset, construxit ibidem cellam,
B diuino oraculo persuasus, mansiunculas ibidem mulieribus construi iussit opportunas. Vbi easdem prædictas mulieres, additis aliis more sanctimonialium velatas, & sub ordine Sancti *Benedicti* victuras constituit. Inspirante igitur Dei gratia felix suscepit incrementum, in spiritualibus & temporalibus Cellula memorata. Et patrocinante beata Dei genitrice *Maria* (à qua intitulatur) odore bonæ famæ vicinas partes illustrauit.
C Contulit igitur prædictus Abbas, memorati fundator domicilij, quasdam possessiones & redditus, quibus vitam valerent honestam, (etsi exilem) sustentare: Domus igitur memorata, à fonte qui vicinus est illi loco in quo ossa lauare consueuerant mulieres primitiuæ, nomen sortitur appellationis, & *Sopvvella* nuncupatur. Abbas insuper famæ & saluti sanctimonialium præcauens, ibidem mansionem facturarum, easdem sub claue & sera ac sigillo Abbatis qui pro tempore erit, decreuit ibidem includendas. Nec aliquam ibi, nisi vir-
D ginem, in earum Collegium, sub castigato & limitato numero, suscipiendam. Assignauitque eis Cœmeterium, & fecit dedicari. In quo, nullus nisi de eisdem Sanctimonialibus, sepelietur: sicut Charta super his confecta, testificatur; quam præsenti paginæ duximus inscribendam.

Fundatio Cellæ de *Sopvvelli*.

Notum sit omnibus fidelibus Sanctæ Ecclesiæ, *ipsa die qua benedictam est Cœmiterium virginum de* Sopvvella, *videlicet vij. Idus Octobris, perpetua conuentione statutam & definitam esse, quòd in illo Cœmiterio nullus habebit sepulturam, neque*
E *vir, neque fœmina, nec Clericus, neque laicus, neque forinsicus nec forinsecus, præter virgines tantum quæ inclusæ fuerint. Virgines autem illius loci, nullam penitus possunt intus, vel debent per se suscipere, nisi Abbas & conuentus præceperit. Et numerus inclusarum, tredecim debet esse, & non amplius. Teste* Alexandro *Episcopo & Clericis eius, &* Gaufrido *Abbate, & Monachis* Hamone *&* Alquino, & Michaele *Cantore, &* Radulpho Goberti, *&* Robetto *decano, &* Petro *decano, & multis aliis.*

Ordinatio siue Charta de *Sopvvella*.

His igitur fœliciter completis, accessit vna die-
F rum ad locum, & intuens in Cœlum, ait; *Tibi Domina sancta* Maria, *tanquam speciali patronæ, hunc locum in sempiternam commendo custodiendum.* A diuerticulo igitur, ad materiam, à qua paululùm declinauimus redeuntes, qualiter feretrum sancti *Albani* fabricatum & consummatum fuerit, ab Abbate memorato *Gaufrido*, pleniùs disseramus. Inchoauerat enim illud, prout prælibatum est, & *lx.* libras in eodem opere vel
G ampliùs, exposuerat. Et cùm tunc temporis Caristia magna ingrueret, & inopia victualium anno vno, ita vt in æstate summa frumenti pro viginti solidis venderetur: Abbas *Gaufridus*, afflictus condolens, misertus & miseratus pauperum famo pereuntium (vt qui semper super afflictos pia gestabat viscera) laminas argẽteas, sed nondum deauratas, cum quibusdam gemmis incastonatis, fecit auelli, & omnia redegit in numisma. Et emi exinde iussit victualia, vt pauperes inde sustentarentur;

De eius compassione in pauperes.

fame tabescentes. Et factum est, vt qui pro amore *Christi*, dicentis *quod vni ex minimis meis fecistis, mihi etiam fecistis*, hoc opus inceptum retardauit, multiplicaret Dominus potentiam suam, & augeret facultates Abbati pertinentes, vt qui priùs mendicare videbatur, in omnibus ad plenum abundaret.

Anno quoque sequente, Annus omni vbertate redundauit, ita vt non oporteret Abbatem, vt priùs, de penuria pauperum sollicitari. Collecta igitur pecunia, propositum suum, in opere Feretrali, diligentiùs & efficaciùs exequebatur. Et factum est, vt fabricante Domino *Anketillo*, huius Ecclesiæ Monacho, adeò prosperatum est opus & expeditum, vt intuentibus admirationem generaret. Fecit autem illud opere ductili, & eleuato, & educto, imagines impulit eleuati, & concauas cæmento solidauit, & elegantiam totius Corporis feretralis, in breuius culmen ascendendo coarctauit. Et sic totius rei subitariâ melius venustauit.

De factura feretri sancti *Albani*.

Cristam tunc temporis minimè perfecit, expectans ad hoc tempora commodiora; quibus ad hoc, auro & argento ac gemmis, vberiùs abundaret, vnde dilatio illa propter multas emergentes causas, quasi diatim mundi crescens malitia suscitauit, illud opus toto vitæ suæ tempore suspendit, & incipiens ædificare, non promeruit incœpta consummare. Proposuerat tamen illam Cristam, adeo nobilem & sumptuosam proculdubiò facere, vt ex ea, totius operis series, venustatem sortiretur, & pluris foret, quàm totius feretri coopertura residua. Et cùm omnia quàm decenter fabricabantur in feretro, cuncta fecit copiosè deaurari, ita vt potiùs aurea quàm argentea viderentur & apparerent. Et cùm de antiquo huius Ecclesiæ thesauro prolatæ fuissent gemmæ ad opus feretri decorandum, allati sunt quidam ampli lapides quos *Sardios onicleos* appellamus, & vulgariter *Cadineos* nuncupamus. Et vnus lapis qui tantæ fuit amplitudinis, vt vix vna manu includeretur, nec alius inueniretur cui competenter poterat comparari, vel in illo opere conformari. Et vt compertum extitit, mulieribus discrimen in partu parientibus auxilium collatura, noluerunt qui artificibus præerant, vt in opere aurifabrili includeretur, ne virtus eiusdem vacua videretur & inanis.

De lapide, mulieri parturienti, subuenienti.

Vt lyra quæ reticet, aut qui non tenditur Arcus.

Prælegerunt enim animam seruare periclitantium, quàm oculos pascere intuentium. Insculpitur autem in eodem, imago pannosa, tenens in vna manu hastam, per quam repens ascendensque serpens apparet; Et in alia manu puerum, clypeum baiulantem. Et præterea ante pedes imaginis, aquila insculpitur alas expandens eleuatas. Quem vtique lapidem habemus de dono *Ethelredi* Regis, patris piissimi *Anglorum* Regis *Eduuardi*. Memoratus autem *Anketillus* Monachus & Aurifaber quandoque in *Daciam* venerat ad Regis *Dacorum* mandatum & supplicationem, ad quippiam operis eidem faciendum. Vbi per septennium moram continuans, Regis præerat operibus aurifabrilibus, monetæ custos & summus Trapezita. In verbis enim & operibus, fidelis inuentus est & acceptus. Hic cùm reperiisset amicos & consanguineos de licentia Regis Domini sui visurus, & honestatem Religiosam Claustri *S. Albani* vidisset; placuit ei ibidem morari, habitum sumens Religionis. De eius fida relatione, & certa affirmatione didicimus, quod secundùm *Danorum* libros historiales, quos Chronica dicimus, tempore *Vulnothi* Abbatis huius *Ecclesiæ* cum

Vt *Anketillus* hic factus est monachus.

Danorum rabies omnia obstantia feraliter obrueret, quidam eorundem Ossa beati *Albani* rapuerunt, & rapta quasi prædam pretiosissimam in partes suas detulerunt, & in feretro ad hoc facto reposuerunt. Sed qualiter reportarentur, in historia eiusdem Abbatis præscribitur. Feretro igitur perfecto, Translationi Abbas *Gaufridus*, prout in sequentibus dicetur, diligenter insistebat.

Hæc Acta vicesimo nono Anno Regni Henrici; *quarto Non. Augusti.*

Porrò, quia Translationis solemnitas, non poterat die Translationis eius competenter celebrari, propter Sancti *Petri ad vincula*, in qua die reuera translatio facta fuit, (quia sic propter quippiam exigebat tunc necessitas) eiusdem festiuitatem in crastino illius solemnitatis, quæ de *Sancto Petro* est, solemnitatem translationis beati *Albani*, ex promisione & vnanimi conuentus assensu, fieri constituit. Præsentibus itaque *Alexandro Lincolniensi* Episcopo, & Abbatibus *Vualtero Egneshammensi*, quondam Priore *Sancti Albani*, & *Roberto Horneiensi*, & *Elia s*[illegible] *Trinitatis* Ecclesiæ *Rothomagensis*, & *Andrea Nouigensis* Ecclesiæ Abbatibus, cum toto conuentu Monasterii *Sancti Albani*, necnon & aliorum Religiosorum Clericorum; assistente frequentia, patefacta est beati Martyris antiquissima tumba. Verùm quia quoddam Collegium in *Dacia*, & *Elyense* in *Anglia*, mendaciter asserebant, se corpus *Sancti Albani* ex integro, seu partem corporis habere, proinde coram omnibus qui adesse poterant, præ turba, dinumerata sunt omnia Ossa Martyris, & sigillatim ostensa. Et caput, eminentiùs in propatulo, manibus venerabilis fratris *Radulphi*, tunc illius Monasterii Archidiaconi elatum, inuentum est habere in occipite schedulam filo serico dependentem, & aureis literis vetustissimis inscriptam, *Sanctus*, videlicet, *Albanus*. Imposuerat quidē, venerabilis Rex *Offanus* circulum aureum circa Cranium, insculptum literis his:

De translatione sancti *Albani*.

Hoc est Caput sancti Albani Anglorum protomartyris. Amen.

Posteà autem incautè deletus est circulus ille, gratia materiæ, ad fabricam Feretri, vt dicitur. Factus autem fuit alius irato Abbate, vt loco prioris apponeretur. Hæc autem manifesta translatio fieri non potuisset, si (vt blanditur & mentitur sibi iniquitas) furto retentum esset ab *Elyensibus*, & aliud corpus loco eius, thecæ suppositum. In furto, quippe, rarò fit aliquid vel ordinatè, vel circumspectè. Alioquin signa quæ Sanctus *Albanus* facit multiplicia, & quæ multotiens innouauit, celebrata in loco vbi sanguinem suum pro *Christo* fudit abscisso Capite, testimonium euidens non perhiberent.

Notandum quidem, quòd vt super hoc dubitantes certificaret, multis fratrum pluries apparuit, multa ostendens veritatis argumenta, quòd videlicet, loco quo passus est Martyr, requiescit ipsius corpus. Vt autem de multis multa præteriens taceam veritatis indicia, & perhibeat *Herbertus Duketh*, qui in præsentia sua vsque ad simialem decreuit staturam, euidens testimonium, & alii quamplures, vnum duxi huic opusculo inserendum. Dum Dominus *Anketillus* Ecclesiæ *Sancti Albani* Monachus & aurifaber incomparabilis, qui fabricam feretri manu propria (auxiliante quodam iuuene sæculari discipulo suo *Salomone* de *Ely*) & incœpit & consummauit, diligenter in suo opere aurifabrili & animo studuit, & manu laborauit, improperauit ei sæpe discipulus eius *Salomon* de pago *Elyensi* oriundus, & fauens idcirco parti

Nota quod beatus Albanum propter improperia apparuit.

Elyensium, sæpiùs magistro suo dicens; *Vtinam hac sit Domus ipsius protomartyris* Albani, *quem vos creditis habere, circa quam, tot laboribus fatigamur studiosis & sumptuosis.* Cui Magister *Ankerellus*; *Amice, Amice, desine talia fari, certus sum, quòd hac domus nec adhuc condigna est tam glorioso Martyri; conclaue & reclinatorium erit ipsius Martyris* Albani. *Benedictus Deus, qui hanc ad sui honorem concessit operandi peritiam. Ego indefessus, & libens ipsi operi operam adhibebo, nec vnquam fictus aut fessus, ſitabo.* Nocte autem vna, apparuit ei Sanctus Martyr *Albanus*, vultu alacri & sereno, & quasi pro labore suo, & pro verbis quæ pro eo faciebat, gratias agens, consolansque ait. *Operare fili mi & Artifex specialis, aduocate & hospitator meus; quia te manet, de qua non fraudaberis, merces copiosa. Ego sum qui retribuam, Ego, inquam,* Anglorum *protomartyr* Albanus, *qui hoc ipso loco, pro* Christi *confessione, sententiam subij capitalem. Egoque vsque ad diem magni iudicii generalis, in hac tua Fabrica requiescam; donec detur mihi à Domino stola repromissa, pro mercede duplicata.* Et his dictis, cum lumine magno quod eum sequebatur, euanuit. Nunc autem à diuerticulo redeuntes, materiam continuemus.

Numerata sunt ossa martyris, & de osse sancti Albani in Hispaniam deportato.

Cùm autem diligenter numerata fuissent omnia ossa Martyris, prout ab eis qui interfuerunt, accepi, defuit sinistræ scapulæ os, reliqui corporis integritati. Sed qua ratione defuerit, vel ad quem locum deportata foret, nullius qui tunc aderat, occurrit memoriæ, per desidiam tunc in Ecclesia *S. Albani* degentium, quia non commendabatur scripturæ. Dehinc autem elapsis paucorum annorum curriculis, destinati à *Naumueensi* Clero & celebri Ecclesia, venerunt ad Ecclesiam beati Martyris *Albani*, tempore ipsius Abbatis *Gaufridi*, duo viri literati, moribus & ætate maturi, more suæ regionis, Canonici sæculares. Rogantes instantiùs conuentum loci, necnon & Abbatem, quatenus mererentur, accipere ab eis *Seruitium*, quo vti possent competenter & aptè ac propriè, in passione *S. Albani*. Ecclesiæ suæ instantiæ annectentes, dixerunt, *esse penes se vnam de scapulis beati Martyris*. Porrò fratres qui translationi nuper factæ interfuerunt, & vnam de scapulis defuisse compererunt, diligentiùs qualiter ad eos peruenisset, inquisierunt. Tunc vnus eorũ, quia *Anglicè* non nouit, *Latinè* sic orsus est.

De scapul. sancti Albani.

Pulchra narratio de Rege Cnutone.

Dux qui in Ducatu nostro primus ad fidem Christi *conuersus est, in nouitate conuersionis sua, à Paganis vicinis acrius infestabatur, & ipse quasi validus* Christi *tyro, corpore & animo alacer & magnanimus, partes suas viriliter contra omnes aduersantes defendebat. Tandem vndique lasi insurrexerunt in eum aduersarii, & sic denique inualescente parte aduersa exhaustis thesauris, & coadiutoribus desperantibus, desperauit. Cæpit enim deficere. Et ecce, quidam, Rex* Angliæ, *quidam nobilis victoriosus & famosus, limina Apostolorum in orationibus visitaturus, actus tempestate aduersa, Austro occidentali debacchante, in Ducatu eius applicuit. Quod cùm Dux per exploratores qui ad eum aduenerant, cognouisset, ait. Interrogate, quisnam est ille, & quod nomen illi? At illi redeuntes à præambulis suis & procuratoribus, didicerunt, quod Rex* Angliæ *fuisset, Cultor fidei* Christianæ, *& Bellator inuictus,* Cnuto *nomine.* Cuius titulus *Christianis* omnibus meritò fuit, & nomen cognitum, & amicabile, & hostibus *Christi*, vt fulgur formidabile; Quod cùm Dux suis nuntiantibus cognouisset, occurrit lætabundus & festinus in amplexu & pacis osculo, gratias Deo palàm referens, quòd tantum hospitem

A suscipere promeruisset. Et petiit reuerenter & humiliter, quòd securus sicut ad propria, ad vlteriora terræ se transferret, donec de laboribus maris cum suis Commilitonibus, respiraret, & tunc ad naues suas recreatus, fœliciter remearet. Acceptis igitur Rex obsidibus ab eo, quos in sua Naui reliquit, adquieuit.

Dux autem lætus effectus, & exponens se suaque duxit Regem in ciuitatem suam, iubens, vt omnes ciues occurrentes, susciperent eum cum omni gaudio & honore. Parauit itaque ei Dux, B conuiuia magna, & fessos, balneis, & infirmos fecit medicinis recreari, ita vt Rex de liberalitate eius vehementer admiraretur. Vna igitur dierum, interrogauit Rex, inter loquendum, de statu Ducatus sui; At Dux, *Domine, mi Rex, prosperè agerem in omnibus, vtpote tyro* Christi *& Neophytus, nisi* Saraceni, *pro eo quòd reliqui ritus eorum, me impugnarent; quos sæpe in ore gladij excipiendo, & varios casus Martis experiendo, vix à finibus meis hactenus propulsaui. Sed nunc alijs confœderati, mul-* C *tiplicantur, & contra me roborantur, ita quòd mihi vehementer pertimesce. Sed si Regia maiestati vestra complacet me iuuare, ipsos audacter omnes, ad praliũ prouocarem.* At Rex nuſertus ait: *Meos super hoc consulam commilitones, & libenter ad hoc eos animabo, quia nos periclitantes benignè suscepisti.* Accepto igitur à suis consilio & fauore, eò quòd incredulos forent expugnaturi, cum indigenis fortissimum & copiosissimum Rex & Dux exercitum congregantes, *Saracenos* omnes Duci nociuos irrestaurabiliter deuicerunt, & fines ducatus, triumphaliter D ampliauerunt. Quo negotio fœliciter consummato, Rex ad iter, quod ad tempus suspendit, accingitur, aggressus iter suæ peregrinationis quam incœperat. Erat enim trãsalpinaturus, & *Romam* pro peccatorum suorum remedio, petiturus. Multum enim sanguinem, (etiam *Christianorum*) effuderat, in conquæstu *Angliæ*. At Dux, iunctis manibus vsque ad naues suas eum prosequitur, lacrymabiliter eiulando dicens *O Domine mi Rex, si vnquam faciem tuam videbo;* Precor, *quòd per* E *me facta peregrinatione redeatis.* At Rex, *vita Comite, desiderio tuo satisfaciam.* Et Rex ascendens Naues, in quibus arma & victualia, & alia necessaria habebat, reddito filio Ducis patri suo, quem habuerat pro obside, vento prospero aspirante recessit. Rediens autem à *Roma* & per ducem diuertens, cum summo gaudio receptus est, & aliquamdiu commoratus, Duce deprecante. Deinde Rex recedens ait, *Desere hanc bellicosam terram, & veni mecum, & ditabo te, ampliore & ditiore.* Cui F Dux; *Absit domine mi, vt deseram auitam terram & hæreditatem*: sed habeo quendam filium pulchræ indolis adolescentem; adducite eum vobis in curia vestra, quæ est quasi Schola Ciuilitatis educandum: & si placet, militari Cingulo de strenua manu accingendum & ditandum. Quod Rex annuit, & sic fecit, & sic vale dicto recedens, prosperè peruenit in Regnum suum *Anglia*.

Adolescens autem in breui infirmatus, rogauit Regem vt requiesceret, commorans aliquo loco. G At Rex misit illum ad *Sanctum Albanum*, vt ibi in tutela Abbatis commorans, respiraret. Quod Abbas acceptans eum ad Regis petitionem, & delicate educauit, & instrui ciuiliter præcepit. Et post paucos annos, venerunt de memorato ducatu, solemnes Nuntij: nuntiantes Regi, quod mortuus esset Dux amicissimus. Postulabant etiam Dominum suum naturalem, dictum iuuenem hæredem Ducis, quem tota terra præstolabatur: Et Rex ipsum iam factum militem, ditatum multis

donariuis, in recessu suo sic paterno affectu affatur. *Fiis commorare mecum, & faciam te in gentem magnam; & amplas † possessiones dilatari, & dominari plusquàm in patria tua.* Cui Iuuenis, dulcedine natalis patriæ tactus, ait, *Absit Domine, sed peto vnum quod non erit vobis graue.* At Rex; *pete, non patiere repulsam.* Et ille, *Misistis me ad nobile Cœnobium Sancti Albani educandum, vbi in multis commorant, melioratus sum. Commendo & diligo Martyrem, Abbatem, & Conuentum, & mores & ordinem. Peto igitur, vt amplietur honor Martyris, impetretis aliqua de ipsius Reliquiis: & in partibus meis, nacta temporis opportunitate, in honore Christi & ipsius, Cathedralem fundabo Ecclesiam, & ipsam dotabo & dotabo.* Rex igitur ab Abbate & Conuentu, os humerale Martyris impetrauit. Iuuenis autem illud, in partes suas asportans, promissa effectui mancipauit, fabricauitque promissam Ecclesiam, vbi honorificè memoratū os reposuit. Ad quam Ecclesiā etiam facinorosi confugientes vel ad eius atrium, pacē obtinent securā.

† Amplis possessionibus.

Et sic narrationem suam terminantes, fidem vt crederentur, meruerunt. *Proinde magis*, quia de Capitulo suo, scilicet Cathedrali Ecclesia vrbis *Naumneiæ*, secum de confidentia & credentia literas apportauerunt. Et hæc dum petita Historia de *S. Albano*, cum *Legenda* scriberetur: multis prolixiùs seriatim narrauerunt. Et sic de Osse humerali qood deest, Abbas *Gaufridus* certificatus: ipsi quoque facto suo negotio recesserunt.

A diuerticulo verò materiæ redeuntes Narrationem de *Translatione* Sancti Martyris sub Abbate *Gaufrido*, factam, consequenter continuemus. Prædictus *Alexander* Episcopus *Lincolniensis*, omnibus qui ad illam vel *Inuentionis* vel *Translationis* festiuitatem, infra *Octauas* venerint, quadraginta dies Relaxationis concessit. Et vt libentiùs & deuotiùs illuc occurrerent, consilio & assensu Abbatis CCC. pauperes in ipsa festiuitate statuit idē Episcopus vt reficerentur in curia *S. Albani*. Et vnusquisque sacerdotum, quatuor Missas pro pœnitentibus cantaret; cæteri verò, psalmos: scilicet pro vnaquaque Missa, quinqoaginta psalmos.

Continuatio.

Sciendum quoque, quod *Robertus Lincolniensis* Episcopus, cognomento *Fulun*, scilicet illius prædecessor, tempore *Richardi* Abbatis concessit, & charta sua confirmauit, vt pœnitentes ad prædictam festiuitatem accedentes, vnum diem remissionis pœnitentiæ suæ, omni septimana per totum annum, obtineant. Et vnusquisque Sacerdos, tres Missas pro eis cantet, cæteris psalteriū vnum.

Deinde verò præfatus Abbas *Gaufridus*, vnam Missam his tribus, cum trecentis pauperibus adiecit reficiendis.

Statuit quoque festiuitatem *Ascensionis Domini*, principalem fieri: & festiuitatem beati *Mathei Apostoli* & Euangelistæ, & beati *Ioannis ante portam Latinam*. Et beati *Egidij*, & Cooceptionem beatæ *Virginis*, & festiuitatem beatæ *Katherinæ*, ob reuerētiam Dei & Sanctorum, in cappis festiuè celebrari: Fecit etiam vij. Cappas, quarum vna auro & lapidibus obducta est tota. Alia verò pretiosis tassellis, auro & margaritis anteriùs, & in circuitu parabatur. Aliæ quatuor, optimo aurifrigio; septima purpurea, tassellis decenter adornatur, casulas quoque quinque, quarum vna tota auro, videlicet sex marcis auri & dimidia; præter aurifrigium pretiosissimum latum valdè; subtus, & ante, & retrò, consimiliter, necnon & gemmis pretiosis & tassellis optimis est obducta, panno, rutilante colore coruscante. Quæ postea ipso Abbate defuncto, tempore *Radulphi* Abbatis successoris ipsius, quorundam pusillanimorum cupidorum instinctu, igne concremata est, vt auruin (quo nimis, vt dicebant, onerabatur,) eliquaretur. Aliæ verò optimo aurifrigio paratæ: Aliæ autem duæ, absque aurifrigio, sed tassellis æquipollentibus decorantur. *Orarium* cum *Fanone*, auro & gemmis adornatum. *Dalmaticam* vnam, quæ tota auro superducta est. Tunicam vnam, quæ similiter tota auro orbiculatur. *Albas* quoque tres, habentes *paruras* auro & aurifrigio, acu plumario decoratas. *Calicem* etiam vnum, cum *patena*, ex octo Marcis auri, quam postea ipse Abbas *Gaufridus* misit *Romam*, Papæ *Calestino*, vt ipsius sedaret auaritiam, volentis Ecclesiam hanc appropriare. Tabulam quoque vnam, ex auro & argento & gemmis electis, artificiosè constructam ad longitudinem & latitudinem Altaris *Sancti Albani*, quam deinde ingruente maxima necessitate, idem Abbas in igne conflauit, & in massam redegit. Quam dedit Comiti de *Vvarenna*, & *Vvillielmo de Ipre* & Comiti de *Harundell*, & *Vvillielmo Martell*, temporibus Regis *Stephani*; villam *Sancti Albani* volentibus concremare. Et sic dictus Abbas *Gaufridus*, super afflictos pia gestans viscera, debacchantium furorem compescuit. Iamiam enim, pietate antiquorum eliminata, grassabatur alienigenarum improbitas: Fecitque Thuribulum argenteum, & *Acerram* de argento: vtrinque scilicet deauratum. Dedit quoque huic Ecclesiæ, *Ampullas* tres argenteas, & vnam Crystallinam; *Candelabra* quoque argentea deaurata; Et *Brachium* vnum argenteum, in quo has Reliquias recondidit: Sanctorum scilicet *Bartholomæi* Apostoli, *Ignatij*, *Laurentij*, *Nigasij*, martyrum. Fecit etiam vnum Missale, auro redimitum: & aliud in duobus voluminibus; totum auro incomparabiliter illuminatum, & apertè & legibiliter scriptum. Et vnum Psalterium pretiosum, totum similiter auro illuminatum. Et vnum librum, in quo continentur *Benedictiones & Episcopalia Sacramenta*. Et vnum librum *Exorcismorum*, & vnum *Collectarium*; dedit quoque *Dossale* magnum, in quo intexitur Inuentio *Sancti Albani*, cuius Campus est aërius. Et aliud minus, vbi effigiatur Euāngelium *de sauciato, qui incidit in latrones*. Et tertium, vbi historia de *Filio prodigo* figuratur. Hæc & alia beneficia, immortali recordatione digna, contulit Ecclesiæ *Sancti Albani* gloriosæ memoriæ pius Abbas *Gaufridus*. Sed quia non est homo qui bonum faciet, & non peccet: Negligentias & ignorantias einsdem, huic opusculo interserere dignum duximus. Ipse præfatam Conuentionem, quam *Richardus* Abbas prædecessor suus fecerat, cum *Gospatrico* filio Consulis *Gospatrici*, de terra *Archimorelli*, scilicet de *Bevvic* cum suis pertinentibus, fractus precum importunitate, tenuit inconcussam. Et de terra *Egulvingeham* simili inuolutus simplicitate, ratam habuit. Insuper quoque, post mortem ipsius *Gospatrici*, prædictam terram filio eius *Edgaro*, Charta sua confirmauit, Redditum tamen annuum accreuit. Qui enim priùs sexaginta solidos annuos reddere solebat, modo quatuor libras Ecclesiæ *S. Osvvini*, & etiam viginti solidos, aut septem Boues, vnumquemque valentem tres solidos. Et si Boues deficiant, pro vnoquoque Boue tres solidos Ecclesiæ *S. Albani* persoluit. Præterea Ecclesiā *Sancta Trinitatis de Bosco*, Cæteraque ædificia, bis à fundamentis ex sumptibus huius Ecclesię construxit: & totam decimam nostrā de dominio de *Caisso*; & duas partes decimæ garbarum, de tota parochia de *Vvateford*, eidem Ecclesiæ absque

Variæ donaria per præfatum Abbatem, Ecclesiæ Sancti Albani.

Negligentia Abbatis Gaufridi.

De Cella Monialium de Bosco.

consensu Conuentus, violenter concessit. Et filiam de *Northaga Rogero de Valonius*: Et totam terram de *Vuestuvica* quam *Humbaldus* tantùm vita sua tenuerat, quæ de mensa Monachorum fuerat; *Hugoni* eiusdem Hombaldi filio, concessit, cum sorore sua in matrimonio. Similiter præter voluntatem Conuentus; solo suo imperio, & sua tantùm fretus auctoritate, & Carnali fratris affectione: Quandam etiam terram quam *Vuestuvicam* nominauimus, cuidam clienti suo, consanguineo prædecessoris sui *Richardi* Abbatis, & sibiipsi, scilicet, Abbati *Gaufrido* familiari, contulit, & Charta confirmauit, sine assensu Conuentus, in magnum grauamen & præiudicium Ecclesiæ. Ille autem cliens, ignobil[...]us trahens à quodam pago in *Normannia*, qui *...orbam* dicitur, fuit oriundus. Feretrum quoque beati Martyris *Albani* quod ipse operuerat auro & argento & gemmis pretiosis, vt prædictum est, discooperuit, vt eisdem spoliis pretiosis, miserias pauperum alleuiaret. Et thesauros Ecclesiæ (sumens exemplum à beato leuita *Laurentio*) in vsus pauperum distribuendo erogaret. Si hoc fuerit bene vel non perpetratum, nouit ille qui nihil ignorat. Sed postea arridente tempore prosperitatis ac fertilitatis, idem Abbas Feretrum illud multò pretiosiùs quàm ante fuerat, auro & argento & gemmis variis adornauit. Scilicet omnia præter *Cristam*, quam propter obloquentiú morsus inuidorum, ne diceretur quòd abundauit multo thesauro diu abscondito: quod iam dictum illi innotuit. Postea verò proposuit illam pretiosiùs fabricatam, vt summa operis completetur, apponere. Sed illud & alia pia proposita, mors immatura succidit, dum adhuc ordiretur. Igitur cum prædictus Abbas *Gaufridus* susceptum officium pastorale, xxvj. annis, & aliquot mensibus strenuè administrasset, quinto Kalend. Martij ex hac vita fœliciter migrauit ad Dominum mercedem perpetuam à beato Martyre, cui fideliter ministrauit, percepturus, Anno incarnationis Dominicæ M. C. XLVI. Indictione ix. Epactis existentibus, vj. concurrente j.

De *Vuestuvica* Anglice scripta, habetur in Thesauro *Sancti Albani*.

Monendus es (Lector amice) post hunc locum, in maiori libro Cottoniano, *(in eo, scilicet, cui additiones vitarum aliquot Abbatum, fecerat* Thomas Vualsinghamus*) sequi tres magnas paginas*, de sanctitate & actibus Rogeri heremitæ. *Scilicet qui cellam siue cottam heremiticam, non procul à* Dunestaple, *inhabitabat. Habentur ibi etiam plurima, de sancta* Christiana, *quæ eidem cohabitauit: in cuius gratiam iste* Gaufridus *Abbas, fundauit domum sanctimonialium de* Merkgate. *Huius* Christianæ *&* Rogeri *narrantur quadam miracula. Post hæc omnia adiicitur capitulum vnum, de sancto* Siagrio *heremita apud* Northagam, *& quod scilicet, luscinia cæteraque aues vocales, precibus eius arcebantur, ne amplius cantare auderent iuxta eius cellam, vel ad spatium milliaris ab ea. Quod idem vulgo narratur de* Thoma Becket; *scilicet in parco siue viuario quondam suo apud* Aldingtonam *in* Cantio *Sed meritò dubitare aliquis poterit, an vnquam luscinia, vel illic ante* Siagrium, *vel hic ante* Becketum, *cantillare consueuerunt.*

Radulphus, *decimus septimus. Cognomẽto* Gubiun.

R*Adulphus* Iste dum sæcularis fuit baiulus, scilicet, Capellanus & custos thesauri Episcopi *Lincoln.* fuit. Procurante igitur Episcopo, factus est in conuentu *Sancti Albani* Monachus. Et post susceptionem habitus, iussu Abbatis adhæsit per aliquod tempus, eidem Episcopo. Et promisit ei Episcopus, quod si superuiueret, Abbatem eum loco eius substitueret. Episcopi enim pro voluntate omnia in Ecclesia *Sancti Albani* ordinabant, & disponebant aliquando, contra honestatem & eius vtilitatem. *Hic Anglica* natione oriundus, primitùs Antiquariorum domum Abbatis sui iussione, prudenter rexit, librorumque copiam huic Ecclesiæ contulit. Deinde post aliquot annos, præcepto Abbatis sui, *Alexandro* Episcopo *Lincolniensi* adhærens, Bailique officium exercens, magistri *Vvedonis Itali* in scripturarum sacrarum doctrina, auditor extitit fructuosus. Ex tunc igitur amator librorum, & adquisitor sedulus, multis voluminibus abundauit. Elapso igitur aliquantuli temporis curriculo, defuncto prænominato Abbate *Gaufrido*, omnium huius Ecclesiæ fratrum vnanimi electione, tempore Regis *Stephani*, hanc Ecclesiam suscepit gubernandam. Atque à præfato *Alexandro* Episcopo benedictus, alacriterque in omni dilectione susceptus, & oppressionibus variis admitus, hanc Ecclesiam ab omnium inimicorum infestatione (qui iam in nequam sæculo, diatim succrescebant) omni vitæ suæ tempore, viriliter protegebat. Hic construxit Cameras Abbatis adiunctas Ecclesiæ, opere solidissimo, domumque exquisitis naturæ necessariam nimis opportunam, fecit quercinis scindulis coopertam. Interea præfatus Abbas *Italiam* adiens, Dominum Papam *Eugenium Altisiodorensi* commorantem inuenit, & priuilegium huic Ecclesiæ, iuxta tenorem priuilegij *Calestini* Papæ ab eo obtinuit. Sicque domum remeans, duo Pallia magna, vnum nouem, aliud vndecim marcarum pretio comparans; huic Ecclesiæ sua contulit munificentia. Hic etiam processionem in commemoratione beatæ *Mariæ*, quæ singulis hebdomadibus in *Albis* celebratur, ad Altare eiusdem virginis fieri statuit. Sed & totam Abbatiam instauramentis melioratam, adeò à debitorum oneribus immunem reddidit, vt in obitu suo nullis creditoribus fuerit in aliquo obligata. Sed & Manerium de *Sepehalo*, quod prædictus Abbas *Gaufridus*, *Adæ* Cellerario pro duabus Firmis, id est quatuor libris, & duodecim solidis personaliter concesserat, iste conuentui ad Coquinam eorum, perpetualiter habendum concessit, & in capitulo confirmauit. Iste quoque *Radulphus* Priorem suum *Alquinum* virum commendabilem, secus quam decceret, deposuit, pro eo scilicet quod inuenit vnum sigillum super mensam aurifabrilem *Arketilli* monachi sui, & aurifabri, non insculptum, & timebat illud fieri, ad incommodum suum, & etiam depositionem eius. Fuit enim suspiciosus & inquietus, & odio inexorabili persequebatur eum. Prior autem depositus, verecundabatur nimis, & confusus, præ pudore confugit ad alas Domini *Laurentij* Abbatis *Vvestmon.* Quia quamuis esset Monachus *Sancti Albani* professus, adeptus est tamen in Capello *Vvestmon.* monachatum. Abbas autem *Laurentius*, eum benignè suscepit, & misertus & miseratus, consolatus est eum. Fuerat enim aliquãdo in Claustro *Sancti Albani* ipsi familiaris, & moram continuauit ibidem idem *Alquinus*, per aliquot annos; qui postmodum præclaris meritis eius exigentibus, io Priorem ibi electus & creatus est. Porrò cùm fere quartum, seu initialiter quintum sui Regiminis ageret annum, grauissima correptus incurabiliter ægritudine, videns Monasterium iam Rectore destitui, prouidit sibi & Ecclesiæ. Et ipsius loco, *Robertum* de *Gorham* quem ante Priorem fecerat, sibi in Abbatem loco suo fratrum electione vnanimi petiit subrogari: ne possessiones

Rex *Stephanus*.

Iste Nepos *Henrici*, regnauit, annis xix.

Camera Abbatis

De ædificiis præfati Abbatis.

De priuilegio, per præfatum Abbatem impetrato.

Processio beatæ *Mariæ*.

Additum de alio Rotulo.

Ecclesiæ quasi viduatæ, indefensè distraherentur. Quod & effectui manciparum est, temporibus Regis *Stephani*. Ea tamen pia conditione, quatenus post mortem eius, cunctis diebus tantum pro eo faceret Conuentus, quantum pro aliis huius Ecclesiæ Abbatibus: quod libenter est concessum. Sed quia nemo sine crimine viuit, nec est argentum adeò purum vel primum, quin scoriæ aliquantulum sit permixtum, & *quicunque dixerit se esse sine peccato, mendax, & veritas in eo non est, & seipsum seducit*; ignorantias eius breuiter, quia breues sunt, transcurramus. Ipsius namque diebus, casula quædam (de qua superiùs mentionem fecimus) quam prænominatus Abbas *Gaufridus* fecerat, auro obductam, gemmis coruscantem, tassellis redimitam, multis, malitia & inuidia seductis, igne concremata est. Sed & thecam beati *Albani*, mirabilis artificij venustate, præfati *Gaufridi* studio fabricatam (veruntamen non perfectam) pro villa de *Brantefeld* quater viginti marcis comparanda, passus est, spoliari laminis, & laminas conflari, operis spreto labore diuturno. Gemmas quoque fecit venundari, cum tamen vasorum aureorum & argenteorum mensæ suæ deditorum, copiis abundaret, de quibus bene potuit villam prædictam comparasse. Porrò, comparatam Conuentui dedit, & ad fabricam thecæ spoliatæ: & post hoc, ad sarta tecta Ecclesiæ reformanda, iure perpetuo liberaliter assignauit. Et sic factum suum præteritum excusauit, *facto pius & sceleratus eodem*. Insuper Priorem suum virum vitæ venerabilem *Alquinum* nomine, inexorabili odio prosequutus est, cùm tamen id merita sua non exigebant, quòd rei exitus comprobauit. Cùm enim idem *Alquinus* Prior, non valens sustinere insequentis Abbatis persecutiones, qui eundem defamauerat: quòd sigillum adulterinum ad seditiones commouendas, & damna Ecclesiæ eroganda fabricauerat, eidem imponendo: Demum se ex licentia Abbatis & Conuentus in Claustro *Vvestmonasterij* recepit. Vbi cum omni deuotione & alacritate, tam fratrum quàm Abbatis, est receptus. In quo Monasterio, postquam Deo factus probabilibus, per aliquius temporis spatium militasset, totum Conuentum exemplo suo in ordinis rigore & morum disciplina reformauit. Ita quòd ibidem in Priorem est creatus, & cursum vitæ laudabiliter peragens per aliquorum annorum curriculum, post mortem Prioris Abbatis sui, scilicet *Albani Gaufridi*, demum moriturus & morti expositus, confessus est, se nunquam insidias Ecclesiæ *Sancti Albani* vel Conuentui, aliquo modo machinando præparasse. Et sic innocens cum multa probra immeritò sustinuisset, fœliciter migrauit ad Dominum.

Ignorantia Abbatis Radulph.

Brantefeld.

Hic autem Abbas *Radulphus*, de quo sermonem protraximus, morbo percussus incurabili, videns se administrationi pastorali inutilem, dum adhuc viueret, dispositis disponendis, procurauit ex innata sibi benignitate, alium Abbatem, scilicet *Robertum de Gorham*, virum per omnia commendabilem, loco suo fore subrogandum. Quo electo, & ritè in Abbatem creato, vixit adhuc Abbas *Radulphus* per aliquot annorum curricula. Longa igitur decoctus ægritudine, cum huic Ecclesiæ quinque annis benignè præfuisset; secundo Nonas Iulij, ex hac vita subtractus est, Anno Gratiæ, Millesimo, Centesimo, quinquagesimo primo.

Robertus decimus octauus.

ROBertus Abbas. Hic dictus est *Reformator libertatum Ecclesiæ Sancti Albani*. Hic ex nobili *Normannorum Canomanensiumque* prosapia, originem ducens, atque venerabilis *Gaufridi* Abbatis (de quo superiùs mentionem fecimus) Nepos existens, liberarum literarum studiis animum propensiùs adhibuit, & tam mundana quàm spirituali industria coruscauit. Hic quoque *Robertus* Abbas, habitum Monasticum in partibus susceperat transmarinis. Cumque audiret quod Auunculus suus in Abbatem in domo *Sancti Albani* sublimaretur, desiderauit ipsum & domum ipsius videre; Petita igitur & obtenta licentia ab Abbate suo, gratia visendi tantum Amicum, in partes venit *Anglicanas*. Receptus igitur ab Abbate *Gaufrido*, & à suis cum omni veneratione, postquam viderat in domo *Sancti Albani* Conuentualem disciplinam per omnia commendabilem, Rigorem Ordinis, morum obseruantiam, possessionum libertatem: Complacuit ei ibi eadem domo omninò commorari; in fratrem susceptus, & Conuentui annumeratus. Cui talia proponenti & petenti, respondit Abbas *Gaufridus*, addens iuramentum, " quòd nunquam in sua domo in fratrem susceptus commoraretur, nisi " literis ab Abbate suo commendatitiis ac dimissoriis, primitùs impetratis. Quo audito, dictus " Monachus *Robertus*, domum suam adiit, & secundùm propositum suum, Literas dimissorias Abbati *Gaufrido* deferendas, ab Abbate suo, (licèt difficulter) impetrauit. Ex tunc igitur, ad petitionem Abbatis *Gaufridi*, & instantiam ipsius Monachi *Roberti*, in Monachum & fratrem Ecclesiæ *Sancti Albani*, gratanter est susceptus. Postea verò in Ecclesia *Sancti Albani*, Secretarij suscepit administrationem: In quo officio de bono in melius proficiscens, Ecclesiam pro maiori parte plumbo decenter cooperuit. Deinde aliquanti temporis elapso curriculo, diebus bonæ memoriæ *Radulphi* Abbatis præmemorati, ritè in Priorem est electus, vt prædictum est. Qui duobus fere annis in Prioratu transactis, præfato Abbate cedente, & Cameram quam sibi sub Refectorio parauerat, intrante, vnanimi voluntate in Abbatem electus & ordinatus, substitutus est. Ordinatus autem, dedit huic Ecclesiæ *Pallium*, decem marcarum: quando à Conuentu susceptus est. quod postea de licentia Conuentus, dedit Ecclesiæ *Sancti Osvvini*, de *Thinemue*. Porrò res Ecclesiæ dispersas congregare studuit; & conseruare cautè congregatas. Et ianuata sibi liberalitate, *Laurentium* Abbatem *Vvestmonasterij* de nouo creatum (vt prætactum est) omni instauramento destitutum (qui dilapidatorem habuit prædecessorem) adeò efficaciter iuuit, vt in breui honorificè respiraret. Tamen idem Abbas *Laurentius*, suæ immemor Creationis, & recreationis, contra ipsum Abbatem *Robertum* Calcaneum leuans, eundem multis lacessiuit iniuriis, & damnis fatigauit. Et nitentem quædam dispersa reuocare, præcipuè *Aldenham*, argumentosè fraudibus impediuit, mala pro bonis recompensans.

Hic etiam piæ memoriæ Abbas *Robertus*, Ecclesiam *Sancti Albani*, quam dum Secretarius fuerat, plumbo pro maiori parte cooperuit, interiùs & exteriùs decenter dealbauit, & quædam vetustate consumpta reparauit.

Huius quoque tempore, quidam Clericus nomine *Nicolaus*, de quodam viculo Abbatis, scilicet *Langele*, oriundus, Cognomento *Brekespere*, in arte Clericali satis supinus, ætate Adolescens, Corpore elegans, venit ad Abbatem *Robertum*: postulans humiliter habitum sibi concedi Religionis. Qui cùm examinatus & insufficiens inuentu-

De origine Adriani Papæ.

retur, dixit ei Abbas satis ciuiliter; *Expecta, fili, & adhuc Scholam exerce; vt aptior haberis*. Vnde ipse Clericus, verecundus, reputans talem dilationem, repulsam, abiit: & *Parisius* adiens, ibique scholaris vigilantissimus effectus, omnes socios, discendo superauit. Tandem Canonicus factus, apud *sanctum Rufum* non procul à *Valentia*, *Romam* pro quibusdam agendis destinatus strenuè negotium consummauit, & iterum missus, & tertiò missus, electus est in Cardinalem, & postea in Papam.

De Ecclesia de Luitona. Ipsis quoque diebus, erat quædam Ecclesia in villa de *Luitona*, parochialibus copiosa, & opimis terris dotata. Hæ terræ, cum ipsa Ecclesiâ, pertinentes ad feodum Comitis *Glouerniæ*, cuiusdam *Willielmi* Camerarij violentia iniuriosa (de quo in sequentibus loqui habemus) in officij militaris seruitium erant redactæ: & vt fieret, idem *Willielmus*, dedit dicto Comiti *Roberto* de *Glouernia*, decem marcas. Qualiter autem id acciderit, qualemue introitum præfatus *Robertus* Abbas habuerit, in hanc Ecclesiam: dignum duximus propalare. Defuncto namque dicto *Roberto* Comite *Glouerniæ*; *Willielmus* filius eius in paternam successit hæreditatem. Qui dum adhuc essent in fidelitate & seruitio Regis *Stephani*, Comiti *Gileberto* dedit quale ipse habebat dominium Ecclesiæ de *Luiton*. & terræ eidem Ecclesiæ pertinentis. Et eum inde seisire fecit, per *Gaufridum* de *Watervilla*, qui loco sui ad inuestituram hanc faciendam misit *Luitonam*, *Walterum* de *Querceto*. Hanc autem donationem & seisinam, multi viderunt & audierunt: *Willielmus* vero Camerarius (Laicus quidem & vxoratus) Ecclesiam occupauerat: & Ecclesiæ libertatem (vt prædictum est) redegerat in seruitium officij militaris. Comes itaque *Gilebertus* intelligens hoc esse dissonum rationi, Consensu Regis, prædictam Ecclesiam, & totam terram, eidem Ecclesiæ pertinentem, quam dictus *Willielmus Camerarius* iniustè occupauerat, sicut Aduocatus dedit & concessit in eleemosynam, *Gileberto* de *Cymway*, Cognato suo, clerico & Regis capellano; volens iuris Ecclesiastici libertatem redintegrare. Rex itaque & Comes *Gilbertus*, *Alexandro* Episcopo *Lincolniensi*; " *Gilebertum* de *Cymmay* „ præsentauerunt, postulantes vt prædictam Ec„ clesiam ei concederet, & eum appersonaret. Epi„ scopus verò respondit, se nolle *Willielmum Ca-* „ *merarium* ab Ecclesia, licèt eam iniustè posside„ ret, nisi iudiciario ordine submouere. Statuit ergò ei, & *Gileberto* de *Cymmay*, placitandi tempus & locum. Ad diem ei positum, *Willielmus* non venit, sed misit Nuntios, qui dicerent, " ipsum „ nolle sistere se iudicio coram Episcopo, de Ec„ clesia quam non in eleemosyna, sed pro militari „ seruitio hæreditariè possidebat. Statutus est igitur eis iterum dies alius, sed in eo nihil amplius effectum est. Nolens itaque Episcopus adhuc absentem iudicare; ne nimiæ festinationis tedargueretur, posuit eius diem tertium in villa *Luitun*, in qua ipse *Willielmus* manebat, ne se posset diuertere vel excusare. Infra hunc diem, Episcopus *Lincolniensis* suscepit mandatum Episcopi *Ostiensis* (qui tunc in *Anglia* Legatus erat) vt diligenter inquireret, vtrùm terra quam *Willielmus Camerarius* „ tenebat, esset de iure Ecclesiæ *Luituniæ*. Quod si „ constaret, & Ecclesiam & terram, in iuris Eccle„ siastici libertatem reuocaret. Et hoc mandatum habebat *Gilebertus* de *Cymmay* præ manibus. Cùm autem ad diem hunc tertium ventum esset, *Willielmus* vt solebat, non affuit: sed quoddam breue Regis allatum est in præceptum hominibus de „ *Luitun*: vt de iure Ecclesiæ veritatem recogno-

scerent, & de terra vtrum ad Ecclesiam pertine- " ret, & veritatem quam inde elicerent, approba- " rent. Hoc idem etiam ex parte Episcopi præce- " ptum est. " Testatum est ergò ab omnibus & af- " firmatum constanter, quòd à prima fundatione " Ecclesiæ, quinque Hidæ in *Luitun*, eidem libe- " ram eleemosynam datæ sunt: & postea succe- " dente tempore, aliæ terræ à personis Ecclesiæ " adquisitæ sunt. Et sic Ecclesiam cum tota terra, " in Eleemosynam semper ab omnibus habitam " esse, vsque ad tempus vltimi *Willielmi Came-* " *rarij*, qui Ecclesiasticam libertatem in seruitium " militare conuerrit. Hoc ab omnibus testatum, " tres electi tactis sacrosanctis Euangeliis, probaue- runt. Quod postquam constitit, *Willielmus* qui Ecclesiam iniustè occupauerat, iudicio desseisitus est, & Ecclesia in manus Episcopi seisita fuit. His actis, cum *Gilebertus* de *Cymmay* eum requireret, vt se, sicut ei præsentatus fuerat, de Ecclesia iam liberata & vacante seisiret; Rem produxit, & in respectum posuit, vsque ad quoddam Colloquium quod apud *Oxoniam* esse debebat. Cùm autem illuc ventum esset, Recordatis & ostensis rebus omnibus, prout gestæ fuerant coram Archiepiscopo *Theobaldo*, & Episcopo *Lincolniensi*, & multis aliis, non solùm indigenis, sed etiam *Alienigenis*; *Gilbert*. de *Cimmay* de Ecclesia de *Luiton*. & de terra, & de omnibus eidem Ecclesiæ pertinentibus, iudicio communiter ab Archiepiscopo & Episcopis facto, seisitus est. Nam multò post prædicto Comite *Gilberto* (cui ius Aduocationis Ecclesiæ de *Luiton*, cum terra ad eam pertinente, sicut iam dictum est, concessum fuerat) à fidelitate & seruitio Regis *Stephani* iniquè rec[illegible]e, Rex totam villam de *Luiton*, & totum feodum dicti Comitis (quantum in ipsa villa erat) dedit cuidam militum suorum; *Roberto* scilicet *Wandari*, sibi fideliter adhærenti. Quo facto, prædictus *Gilbertus* de *Cymmay*, eandem Ecclesiam cum terra ad ipsam pertinente, compelli nullatenus potuit de eo tenere; qui de præfato Comite *Gilberto*, cognato suo, tenebat. Cum verò eandem Ecclesiam per sexdecim annos pacificè possideret, tandem hydropisi percussus, ab omnibus medicis quasi desperatus, derelictus est. Proinde Abbas *Robertus* eum sæpius alloquens, desiderium suum de Ecclesia de *Luiton*, adquirenda, ei discooperuit. Quo Cognito, idem *Gilbertus* de *Cymmay* adquiescens, quicquid iuris in eadem Ecclesia habebat, in manu *Nicolai* Archidiaconi de *Bedeford*, refutando, resignauit. Statimque Nepotem eiusdem Abbatis *Ganfridum* nomine, (ne fortè ab alio eadem Ecclesia peteretur, instanter & imperiosè, & sic auferretur) ipso Archidiacono consentiente, & etiam præfato *Roberto* de *Wandari* (cui idem Abbas consanguinitate coniunctus erat) hoc petente: impersonatum substitui fecit. Nec mora, ipse *Gilberto* de *Cymmay*, cum filio suo *Willielmo*, habitum Monasticum apud nos suscepit: & in breui post expirauit. Quo defuncto, Abbas *Robertus* considerans, eiusdem *Roberti de Wandari* Concessionem siue donationem, Regia sibi potestate traditam; firmam nullatenus nisi ad tempus fore, cui de iure nil conferre stabat, competere, prænominatum Comitem de *Glouernia*. adiit nec discessit, donec ipsam Ecclesiam ab ipso obtineret. Deinde ipse Comes concessit Ecclesiæ *Sancti Albani* in perpetuum, & charta sua confirmauit, quicquid de feodo suo memoratus *Willielmus Camerarius* tenuerat in soca *Luiton*. & in *Hertesvvelle*, & in *Badelesdune*, & in *Potesgraua*, pro seruitio dimidij militis: quod prædictus *Willielmus Camerarius* patri suo inde

Hic aufertur ius Aduocationis Ecclesiæ de *Luiton* à Comite *Glouern*. per Regem *Stephanum*.

Acta inter Comitem *Glouerniæ* & Abbatem, super Ecclesia de *Luiton*. Pars terræ de *Luiton*, *Hertesvvell*. *Badelesdun*. & *Potesgraue*, de Feod. Com. *Glouerniæ*.

facere solebat Eo tenore quòd vxor eiusdē *Uuilhelmi* omnes terras ad dotē ipsius pertinentes, tota vita sua teneret de Ecclesia *S. Albani* seruitium faciendo dictæ Ecclesiæ, quod inde sibi fuerat factura Hæc adjiciens, vt ea defuncta, Ecclesia *S. Albani* totum feodum per dictum seruitium, in manu propria teneret. Porrò, pro huius terræ concessione, Abbas *Robertus* dedit eidem Comiti, octoginta marcas. Adiecit etiam, idem Comes, & scripto suo sanxit; quatenus huius donationis, aduersùs omnes defensor esse deberet. Si autem iure alicuius præualente, dictum feodum Ecclesiæ defensare nequiret, aut de eo qui illud iustè adquisisset, eodem seruitio tenendum daret. Aut octoginta marcas, quas ab Ecclesia *Sancti Albani* pro illo feodo suscepit, eidem Ecclesiæ restitueret. Et sciendum, quod dictus Abbas *Robertus*. tam Regis & Comitis, quàm multorum Magnatum precibus inclinatus, præfatæ Mulieri non solùm terram ad dotem ipsius pertinentem; immò etiam terram quam vir eius tenuerat tantùm in vita sua de Ecclesia *Sancti Albani*, pro prædicto seruitio dimidij militis tenendam concessit: cum ipsa seu vir eius, nihil iuris in ipsa, vt dictum est, habuerat: Porrò paucis euolutis diebus, quia eadem terra in officium seruitij militaris (vt sæpius prædictum est) redacta erat; idem Comes de *Glouernia*, acceptis ab Abbate *Roberto* triginta Marcis, huic Ecclesiæ præfatum seruitium dimidij militis ex toto remisit; Chartamque suam tam de prædicta Ecclesia quàm de terra ad eam pertinente, super Altare Beati *Albani* reuerenter ac solemniter obtulit. Deinde sæpe dictus Abbas, nullas moras annectens Confirm[illegible]nem Regis *Stephani* de eadem Ecclesia & om[illegible]bus ad eam pertinentibus, per *Balderi-cum* de sigillo obtinuit. Cui duas partes Ecclesiæ eiusdem principaliter de eo tenendas, petitione dicti Regis *Stephani*, concessit, sicut & prædicto Nepoti suo *Gaufrido* tertiam partem; & *Adæ* Clerico eiusdem Ecclesiæ, eandem terram concesserit. Interea prædicta mulier, viam vniuersæ Carnis ingreditur: & tota terra quam tenuerat, ad dominium Abbatis & Monachorum Ecclesiæ *Sancti Albani*, sine impedimento transfertur. Porrò pro quadam terræ portiuncula, in liberam Eleemosynam Ecclesiæ de *Luiton* antiquitùs deputata; inter ipsum Abbatem *Robertum*, & quendam *H*. conuersum de Hospitali, iurgium oritur, quandoque ipsa coram Rege Iustitiariis, sæpiùs ventilatur: Tandem iudicio Curiæ Regiæ decretum est, quatenus iura„ mento hominum villæ de *Luitun*. quæstio illa „ terminaretur. Vnde quidam præfati viri *H*. muneribus illecti; ac multis promissionibus corrupti, mendaces testes produxerunt: qui iuramento probarent. quòd nequaquam terra illa ad eandem Ecclesiam de *Luitun*. pertineret; Et licet omnibus pateret eorum nequitia, pro patriæ tamen consuetudine admissum est eorum testimonium, & sacramento confirmatum. Sicque terra à prædicto *H*. in posterum est possessa. Quod tamen non impunè tulit; horribili namque & repentino statim post præoccupatus incommodo, miserabiliter expirauit. Et circa eosdem dies, *Herbertus Duket* possessionibus Beati *Albani* infestus, ante maius Altare dum fortè veniret, adeò in pigmæam breuitatem decreuit, vt vix simiæ retineret quantitatem, qui antea elegantis & magnæ fuerat staturæ. Ita quod nomini eius cognomentum *Duket* per contrarium adjiceretur. Veruntamen in amaritudine pœnitentiæ ad se reuersus, promittens se in veritate Deo & sancto Martyri satisfacturum, se sibi meruit restaurare. Crebrescentibus igitur miraculis, & fama

De Hereberto Duket.

A Religionis, meruit domus *Sancti Albani* tam in temporalibus quam spiritualibus, fœlix suscipere diatim incrementum. Prænominatus autem Abbas *Robertus*. communi assensu & petitione conuentus, assignauit, & scripto suo confirmauit, Cellerario hospitum totam Ecclesiam de *Luitun* cum libera efficeretur. Cum tota Ecclesia de *Hoctona*, & cum omnibus rebus ad eas pertinentibus. Et cum omnibus terris quas *Vuillielmus Camerarius*, tenuit in Soca de *Luitun*: & in villa de *Hoctona*, & B in *Hertenella*. & in *Badelesdun* & in *Potesgraua*. Ita scilicet quòd prædictæ Ecclesiæ, cum omnibus terris & omnibus earum pertinentiis, omni deinceps tempore forent in manu & dispositione Cellerarij, qui Curiæ præesset, vt ex redditibus & fructibus ex eis prouenientibus, prouideret, quæ necessaria forent ad sustentationem superuenientium hospitum, & ad reædificandas & construendas omnes domos Curiæ, & reficiendos fratres in die anniuersatij sui. De ea tamen portione, quam C *Adam* Clericus tenebat, decreuit, vt prouisione Conuentus huius Monasterij, duo honesti sacerdotes subrogati, sustentarentur futuris in perpetuum temporibus, ad celebranda diuina officia in eadem Ecclesia de *Luitun*: Eapropter, ex auctoritate Dei omnipotentis & beatæ *Mariæ*, & beati *Albani* & omnium Sanctorum & sua, anathematizauit, & à liminibus Ecclesiæ sequestrauit, omnes qui hanc suam donationem vel ordinationem, vel infringere, vel immutare præsumpserint, aliquo tempore succedente.

D Dum autem talia fœliciter consummarentur, & apud Deum & homines Ecclesia hæc gratiosè prosperaretur, bonæ recordationis Dominus *Germanus* Monachus huius Ecclesiæ, & Prior de *Thynemue* electus & creatus est in Abbatem de *Seleby*. ad reformationem ordinis qui ibidem deperierat (*Elya* Abbate cedente) per Archiepiscopum *Eboracensem Henricum Mordac*, in cuius Diœcesi dicta Ecclesia de *Seleby* esse dignoscitur. Præfuerat enim idem *Elyas* Abbas dictæ Ecclesiæ su[illegible], pa- E stor nescius & remissus, sed Archiepiscopo defuncto *Henrico*, memoratus *Elyas* expulso *Germano* irreuerenter se intrusit in Abbatiam de *Seleby*; se faciens Abbatem exclamari. *Germanus* verò ad domum suam, scilicet *Sancti Albani* rediens, honorifice ab Abbate *Roberto* & toto Conuentu (vt decuit) susceptus est. Misit igitur Abbas *Robertus*. vnum Monachum de nostris, *Romam* festinanter, super tali iniuria, querimoniam Domino Papæ reportaturum. Qui audita tali præsumptione, com- F motus est valdè; talem tantamque abusionem terribiliter compescuit & puniuit. similiter & *Osbertum*. Archidiaconum, huius rei incentorem: & sic honorificè restitutus est *Germanus* in domum suam de *Seleby*. *Elya* cum confusione repulso.

Prior de Thynemue, electus est in Abbatem de Selebye.

Respirauit igitur domus illa fœliciter, in spiritualibus & temporalibus, ipso Abbate *Germano* diligenter desudante. Similiter procurante Episcopo *Lincolniensi Alexandro*, & aliis virtutum & ordinis æmulatoribus: Abbas *Robertus* ad reformationem Ordinis qui in domo *Croylandia* emar- G cuerat, Dominum *Godefridum* huius Ecclesiæ Monachum virum moratum & bene literarum cum Domino *Adam* Nepote suo Monacho, viro circumspecto & discreto in temporalibus (sed illiterato) transmisit, & concessit in Abbatem eligi & creari *Croylandiæ*, qui ordinem huius domus cum consuetudinibus, ibidem constituit obseruari. Et sic eo diligenter procurante, refloruit ordo & religio domus prænominatæ, intrinsecus, & extrinsecus in temporalibus, Domino *Adam* ne-

Godefridus noster monachus, fit Abbas Croylandiæ.

pote suo vigilanter desudante, status domus fœlix susceperit incrementum, vt vnus fratrum vices *Mariæ*, alter *Marthæ*, videretur fideliter adimplere. Sed quia non potuit diu latere memoratus *Adam*, quin odor bonæ famæ eiusdem, vsque ad Abbatem *Robertum* ascenderet, reuocauit eum domum, & eum suum constituit Cellerarium. Cuius peritia in rebus agendis & efficax diligentia, præcipuè coquinæ pertinentibus, effecit vt specialem memoriam cum benedictione semper promereretur. Vnde meruit in capitulo solemniter sepeliri. Ipsis quoque temporibus, Rex *Stephanus* transitum faciens per nos, in hac domo honorificè hospitatus; & decentibus respectus est muneribus, Abbate *Roberto* prudenter procurante. Rex autem cum in crastino missam audiret ad Altare sancti *Stephani*, Abbas allato Sancti Martyris & statuto ante pedes Regis feretro, cecidit prostratus ante ipsum Regem & Magnates eius, petiit instantissimè, vt ipse pro amore Dei & Martyris, cuius reliquiæ apportabantur, dignaretur Reliquias Castri Regalis quod *Kingibury* appellabatur, penitus delere. „ Latebant enim in eodem ferè loco, vbi „ castrum Regis fuerat ab antiquis temporibus „ dirutum, quidam æditui Regales, setui condi- „ tione, sed Abbatiæ nociui & damnosi, habentes „ in medio ferè vici seorsim versus orientem, „ vnum propugnaculum vel in [illegible]ipiolum, pro „ refugio & mansione, & se dicentes Regis fideles „ seruientes, & custodes pacis & patriæ, potius „ pacem & patriam perturbabant, & emolumen- „ tis, & turpibus inhiabant quæstibus quàm pacis „ commoditatibus intendentes. Rex autem pussimus *Stephanus* quasi attonitus, à circumsedentibus interrogabat, quid hoc esset? Cui statim quidam Magnatum de assessoribus Abbati amicissimus, respondit. „ Domine mi Rex, non procul „ hinc, imò, sub alis huius Cœnobij, spelunca quo- „ rundam la[illegible]unculorum est, qui toti patriæ sunt „ nociui, & vobis non minus damnosi, quam pe- „ tunt hi vobis deuoti sancti viri, quibus est quasi „ spina in oculo, penitus aboleri.

Reliquiæ Castri de Kingsbury sunt deletæ.

Rex igitur precibus Abbatis, ac fratrum ac Magnatum obtemperans, iussit illas veteris castri reliquias, cum suis habitatoribus penitus deleri, ad Abbatis piam voluntatem & desiderium. Quod statim fecit Abbas, solo tenus, vt nec vestigia comparerent, complanari, arari & seminari, suis dispersis satellitibus. Posthæc autem euoluto paruo tempore, Rex benignissimus *Stephanus* viam vniuersæ carnis est ingressus, cui *Henricus* secundus Dux *Normannorum* successit in Regnum. Edictum igi- „ tur ab ipso promulgatur, quatenus omnes rei tæ „ quæ per totam *Britanniam* in Dominium præ- „ decessorum suorum Regum *Angliæ* secundùm „ Iuramentum hominum suorum, quolibet tem- „ pore habitæ sunt, fine alicuius contradictione „ redderentur, futurisque temporibus, in Domi- „ nio suo successorumque suorum, seruarentur. Vnde contigit, vt pidem sacramenti præstitores, antiquorum assertionibus prouocati, „ Ecclesiam „ de *Luitona* ad Regis iurisdictionem antiquitus „ pertinuisse testificarentur, sacramento confir- „ mantes, nam multi veterem Ecclesiam de *Luito*- „ *na*, super Dominicum Regni fiscum fundatam „ fuisse affirmabant, ideoque ad donationem Regis pertinere. Sed dein ipsa funditùs terræ coæquata, illam quæ modò cernitur, super feodum Comitis *Gloucernia*, fuisse constructam. Quibus Rex *Henricus* auditis, Ecclesiam de *Luitona* in manu sua per *Richardum Pictauensem* Archidiaconum, seisiri fecit. *Balderico de Si*[illegible]*o*. & *Adam* Cle-

Rex Henricus secundus: Qui regnauit ann. xxxiiii. Rex seisiuit Ecclesiam de Luitona.

A rico penitus amotis. Quamobrem Abbas tristis effectus, Regem *Londonia* commorantem adiit, & vt ob reuerentiam sui Protomartyris, Ecclesiæ suæ misereretur, quasi improbus exactor instabat. Rex autem misertus cum consilio suo locutus, totam Ecclesiam de *Luitona* cum pertinentiis tradidit ipsi conseruandam, quousque de ea quid facere vellet sibi per se vel per nuntios suos, plenius dispensuisset. Proinde memoratus Abbas, æquanimior effectus, præfatum *Richardum Pictauensem*

B quasi Regis auricularium, secreto petiit quatenus Regi efficaciter suaderet dictam Ecclesiam, Ecclesiæ *Sancti Albani* concedere. Quod idem concessit, si tamen duæ partes eiusdem Ecclesiæ quas dicti duo Clerici scilicet *Baldericus* & *Adam* tenuerant, sibi concederentur. Quod Abbas in districto positus, (etsi minùs Canonicè) benignè concessit. Non multò verò post, Rege *Clarendoniæ* existente, venit ad ipsum Abbas *Robertus* immiscens preces promissionibus, aliquando rigorem mi-

C nis interponendo, Martyrisque vindictam in offensores eiusdem. Tandem peroratum est, & Deo dante definitum, " vt Rex totam Ecclesiam de *Luitona* & Ecclesiam de *Hectona*, cum omni- " bus ad eas pertinentibus, Regia liberalitate in li- " beram & perpetuam eleemosynam, *Roberto* Ab- " bati ibidem tunc existenti, & Ecclesiæ *Sancti* " *Albani*, ad susceptionem hospitum indigen- " tium concessit, & Carta sua confirmauit, vt rata " foret sua confirmatio in perpetuum.

Ecclesiæ de Luiton: & de Hogton, per regem Henricum donantur huic Ecclesiæ.

D Paucos post hos dies, obiit Papa *Anastasius*, cui *Nicolaus* tunc Episcopus *Albanensis*, successit, vocatus deinde *Adrianus quartus*. Vir quidem religiosus, & natione *Anglicus*, qui fuerat priùs Abbas Canonicorum *Sancti Rufi* in *Prouincia*. Et quia non videtur penitus alienum à materia mea, de serie vitæ eius, summam opusculo huic, duximus interserere.

Adrianus Papa.

E Hic *Nicolaus* (de quo prælibauimus paucula) filius fuit cuiusdam *Roberti de Camera*, qui honestè viuens in sæculo literatus aliquantulum, habitum religionis in domo *Sancti Albani* suscepit: & filium suum memoratum *Nicolaum*, clericum & scholarem in Claustrum attrahere volens, interpellauit Abbatem pro ipso, vt eundem in Monachum susciperet. Abbas autem concessit, si idoneus idem *Nicolaus* inueniretur. Sed examinatus, insufficiens repertus est. Recessit igitur confusus *Nicolaus* & abiens in *Prouinciam*, in domo *Sancti Rufi* Canonicus effectus est, qui postea meritis exigen-

De Papa Adriano.

F tibus, in eadem domo fortitus Abbatis est dignitatem. Et postea cum benè per aliquot annos vixisset, & negotia domus prudenter pertractaret, *Romam* adiit pro quibusdam arduis suæ domus negotiis expediendis. Et cum ipsa in curia *Romana* efficaciter & prudenter consummasset, famosus effectus est, & cum vacasset sedes *Albanensis*, electus, ipsam sortitus est. Qui hic de magno maior effectus, diatim fœlix in omni virtute suscipiens incrementum; demum Papali sede vacante, Papa, post *Anastasium* (vt dictum est,) fœliciter est sublimatus. Hic in tantum Ecclesiam beati *Albani* di-

G lexit, vt quicquid eiusdem Ecclesiæ fratres ab eo petuissent, sine difficultate consequerentur. Illius namque pater, vt prætactum est, Monachus *Sancti Albani*, quinquaginta annis, & amplius, vitam laudabiliter contriuisset & fœlici fine terminauit. Vnde in Capitulo, tum propriis, tum filii sui Domini Papæ meritis exigentibus, meruit sepeliri, non procul à tumulo *Richardi* Abbatis, qui postea tegulis pauimentalibus est coopertus.

Audita igitur apud nos promotione Domini

Papæ *Adriani*: exultans *Robertus* Abbas ad repa-
randas huius Ecclesiæ antiquas dignitates, ad iter
transalpinum accingitur, equos præparat, impen-
sas perquirit, xenia congregat, quæ ad pretium se-
pties viginti marcarum (præter Cyphos quinque,
& mitras tres pretiosissimas, & sandalia & alia de-
siderabilia) sunt æstimata. Die igitur sancti *Diony-
sij* iter arripuit, *Romam* petiturus, illius comitatui
adhærentibus tribus Episcopis *Cœnomanensi*, *Lu-
xoniensi* & *Ebroicensi*. Dederat namque in manda-
ris Rex *Henricus* secundus nouiter inunctus, ipsis
Episcopis & eidem Abbati *Roberto*, quatenus quæ-
dam ardua negotia Regalia (de quibus non perti-
net vt enarremus ad præsens) *Romæ* expedirent.
Constituit etiam Rex ipsum Abbatem, sui negotij
suum procuratorem præcipuum & summum, &
confecit eis inde literas Regio sigillo signatas. In
Abbas ad Papam accedit. quibus humiliter & deuotè Dominum Papam de-
precatus est, vt se fauorabilem tam negotiis Eccle-
siæ *S. Albani*, quàm suis propriis, exhiberet. vtpote
patrocinatui ipsius, specialiter subiacentis. Rece-
dentes igitur ab *Anglia*. naues conscendunt. Intu-
mescente autem Mari, immioet periculom iam de-
mersionis. Abbas autem specialiter inuocans auxi-
lium beatæ *Margaretæ* virginis & Martyris, re-
pentinum & contra omnium opinionem, sensit in
naufragio suffragium. Vnde vouit, quòd in Eccle-
sia nomen eius in Litania poneretur propensiùs
honorandum. Prosperè igitur applicantes, & po-
stea itinerantes, & multas latronum insidias eua-
dentes, tandem *Beneuentum* vbi Dominum Papam
inueniunt, peruenerunt. Qui eos sereno vultu &
animo gaudenti suscepit, & insolitum honorem
exhibuit. Expediunt Regalia pro libitu negotia.
Remanente igitur Abbate, recedunt Episcopi, Re-
gi fauorem Papalem, & diligentiam Abbatis re-
nunciantes Dominos enim Papa, amicabiliter coë-
git Abbatem remanere, vt propensiùs cum ipso
colloquium continuaret, & eiusdem moram, ver-
sus Regem per Episcopos excusauit. Obtulit igi-
tur Abbas Domino Papæ, aurum & argentum non
minimi ponderis, & alia munera pretiosa. Mitras
etiam tres, & *sandalia* operis mirifici, quæ Domi-
na *Christina* Priorissa de *Mark eate* diligentissi-
Mutua collocutio Papæ & Abbatis mè fecerat. Et cum omnia serenissimo vultu intui-
tus est Dominus Papa, omnia acceptauit, sed non
accepit, præter Mitras & sandalia, quia admirabi-
lis operis. Multum autem, deuotionem & vrbani-
tatem ipsius commendauit, & iocose ait, *Abnuo
recipere munera tua, quia me aliquando ad alas Re-
ligionis domus tuæ confugientem, & habitum Mona-
sticum charitatiuè postulantem, recipere renuisti.*
Cui Abbas: *Domine, vos nequaquam potuimus reci-
pere, voluntati enim Domini repugnanis, cuius pru-
dentia vitam vestram direxit ad altiora.* Et respon-
dit Dominus Papa, *Eleganter & ciuiliter respondi-
sti. & complacuit ei responsionis verbum.* Et addidit.
*Abbas charissime, audacter pete quod vis, non pote-
ris beato* Albano *deesse suus Albanensis.* Tunc Ab-
bas, in bonam spem erectus, circumspectus & pru-
dens, de licentia Domini Papæ, omnia illa auri &
argenti munera (quæ ferè ad ducentas marcas
æstimabantur) Cardinalibus & familiaribus Do-
mini Papæ, iocundos admiscendo sermones & so-
ciales, liberaliter distribuit. Et præter hæc, iocalia
desiderabilia, quæ *Londoniis* & *Parisius* compara-
uerat, munificentissimè donauit: sciens ipsos *Ro-
manos* esse insatiabiles sanguisugæ filios, pecuniæ
„ sitibundos. Quid plura? Extollitur nomen eius
ad sidera, omnium adepto fauore *Romanorum*.
Priuilegium Adriani Papæ. Cùm igitur vna dierum familiariter & secreto col-
loquerentur Dominus Papa & Abbas, intimauit

A Abbas, quasi obortis lacrymis & singultibus ser-
monem prorumpentibus, varias oppressiones *Lin-
colniensis* Episcopi, insidias, irruptiones, preces im-
periosas, repulsas damnosas, episcopalium, etiam
vilium personarum superbiam, intolerabilem.
Dominus igitur Papa misertus & miseratus, con-
cessit Ecclesiæ *Sancti Albani*, insigne priuilegium,
sic incipiens *Incomprehensibilis, &c.* In quo “
nos ab omni Episcoporum subiectione, tam in “
corpore Monasterij degentes, quàm in Cellis “
B seu in custodiis villarum habitantes, ita liberos “
effecit, vt nullum Episcopum (præter *Romanum* “
Pontificem) in posterum habeamus. Et præter “
hoc, priuilegia nobilia alia plura, adeò vt non sit
aliud Cœnobium in *Anglia*, ipsi Ecclesiæ *Sancti
Albani* in priuilegiis comparabile. Et cum ali-
quandiu in Curia cum Domino Papa moram
protraxisset Abbas, & familiare colloquium sæpè
commiscerent, retulit Abbas, quasdam consuetu-
dines hospitalis charitatis, Cœnobij *Sancti Alba-*
C *ni*: & quomodo per vnam diætam competentem,
ita vt omnibus tam pedes quam eques itineranti-
bus, nec minima nec magna indicetur; distat à *Lon-
doniis*. Vbi totius Regni concursus est populorum.
Et illac omnium Aquilonarium meantium & re-
meantium, frequens hospitatio. Interseruit quo-
que, quasi occasionaliter Abbas, quia ipse & Epi-
scopi prædicti *Romam* tendentes, cum ad Mona-
sterium *Sancti Benedicti* super *Liger*. gratia hospi-
tandi declinassent, Abbas eis, tam procurationem
D quàm tectum, procaciter denegauit. Vnde Papa
commotus, scripsit eiusdem Ecclesiæ Abbati, Epi-
stolam acrem, comminationem & paternam cor-
reptionem, continentem, sic incipientem: *Si reli-
giosæ professionis, &c.* Vnde Abbas memoratus
confusus, correptus, & correctus, statuta hospita-
litatis Cœnobij sui, salubriter amplrauit. Papalem
metuens seueritatem.

Expeditis quidem negotiis, pro quibus Abbas *Abbas redit à Curia.*
Robertus Romam adierat, literisque acceptis à Do-
mino Papa specialibus Regi, atque Legato, pro se
E & Ecclesia sua directis, cum benedictione Aposto-
lica & omnium peccatorum suorum absolutione,
omniumque fratrum beneuolentia, remeauit. Iam-
que consumptis expensis omnibus, insuper lxxx.
marcis (quas more *Romano* à quodam Mercatore
mutuò acceperat) domum sanus & incolumis
octauo die ascensionis Dominicæ, peruenit, & cum
solemni processione susceptus, singulos fratres de-
osculatus est, & obtulit ad Altare maius pallium
optimum, duodecim marcis comparatum. Et in-
trans capitulum, euentus varios itineris & pericu-
F lorum in mari & in terra, seriatim Conuentui
enarrauit: deinde Clausulam laborum explanauit.
Quomodo, scilicet, propositum suum ad plenum
in omnibus fœliciter consummauit. Lætati sunt
audientes, Deo sanctoque Martyri gratias persol-
uentes.

Paucis itaque posthac euolutis diebus, congre-
gantur apud *Londonias* Archiepiscopi, Episcopi,
Abbates, multarumque Ecclesiarum Prælati, cum
G Comitibus & Baronibus totius Regni, vt negotia
Regni, & Ecclesiæ pertractarent; cum *Theobaldo* *Synodus Londini.*
Cantuariensi Archiepiscopo, *Apostolicæ* sedis Le-
gato, eidem Consilio præsidente. Episcopus vero
Lincolniensis Robertus, cognomento de *Querceto*,
id est, de *Chesnei*, audiens *Robertum* Abbatem
cum specialibus quibusdam & singularibus priui-
legiorum libertatibus à *Roma* redisse, noluit illuc
venire, sed missis nuntiis, suam allegauit impoten-
tiam. Timens ne in illo Consilio, priuilegiis huius
Ecclesiæ ostensis & auditis, aut Clericorum suo-

rum iram eis assensum præbendo incurreret (& sic libertati suæ & Ecclesiæ suæ derogaret) aut suis contradicendo, Domini Papæ offensam subiret.

Abbas ostendit adepta priuilegia, Episcopis Angliæ.

Adest tamen *Robertus* Abbas, suis stipatus amicis, qui quadam die Episcopis congregatis, Literas Apostolicas porrexit. In quibus eisdem Episcopis „ Dominus Papa præcipiebat, quatenus festiuitatem „ *Sancti Albani* per singulas Ecclesias eorum „ deuotissimè celebrandam, denuntiarent. His auditis, omnes vnanimiter Apostolico præcepto parere se velle, cum summo honore fatentur. His siquidem responsis, Abbas exhilaratus, alias literas B Domini Papæ, de solemni processione Clerico- „ rum & Laicorum *Hertefordensis* Prouinciæ, per „ singulos annos huic Ecclesiæ exhibendo; *Lincol-* „ *niensis* Clerici astantibus, perlegi fecit. Quibus auditis, indignati ipsum Abbatem & Capitulum suum, ad audientiam Apostolicam appellauerunt, præfigentes diem appellationi, diem Dominicam qua cantatur *Gaudete in Domino*. Sumentes occasionem de hoc, quòd Dominus Papa in eisdem li- „ teris interdicebat, ne Clerici vel Laici iorer „ *Hertefordensem* Prouinciam constituti, itera- „ tam processionem ad *Lincolniensem* ciuitatem C facere, à quolibet compellerentur *Robertus* Abbas domum reuertitur: hæc Conuentui nuntians.

Appellatio Lincolniens.

Quo prosequi volente, venit *Hugo Dunelmensis* Episcopus, vtriusque Ecclesiæ tunc fidelis amicus, partes suas interponens, vt vtraque Ecclesia inter se amicabiliter componerent. Locus & dies ab vtraque Ecclesia, fide interposita constituitur. Quo res de reformatione pacis die Apostolorum *Simonis & Iudæ* apud *Sanctum Neotum* actuaretur. Adest Episcopus *Lincolniensis Robertus*, cum *Richardo Londoniensi*, & *Gileberto Herefordensi*, cum copiosa Clericorum multitudine. Adest & D *Robertus*, cum suis. Illis verò hac de re altercantibus tandem dictis Episcopis, cum Episcopo *Dunelmensi* mediantibus, inter vtramque Ecclesiam compositio formata est. Huius verò compositionis forma, à prædicto Episcopo *Gileberto Herefordensi* cognomento *Foliott*, dictata est; vtriusque Ecclesiæ sigillis, concessa & confirmata est. Nam duobus ex fratribus nostris cum medietate Chyrographi, huius Ecclesiæ sigillo sigillati, *Lincolniensem* Ecclesiam adeuntibus, medietatem alte- E ram *Lincolniensis* Ecclesiæ sigillo signatam, ab eis absque reclamatione, vel moræ etiam dispendio, receperunt.

Compositio.

De candelabris missis.

His itaque peractis, Abbas *Robertus Romam* mittere disposuit: non quia supradictam Appellationem quæ iam expirauerat, prosequi vellet: sed vt quæ Domino Papæ hoc petenti, cùm adhuc *Beneuenti* esset, de duobus Candelabris promissum, effectui manciparet. Igitur initio Martij, vnum ex F fratribus nostris *Robertum de Gorham*, *Romam* ad pedes Domini Papæ, cum prædictis Candelabris, ex auro & argento artificiosissimè fabrefactis, & aliis desiderabilibus muneribus & denarijs ad viatica copiosis destinauit; adiuncto eidem alio fratre pro socio *Gaufrido de Gorham*. Qui *Romam* venientes, à Domino Papa benignè ac honorificè suscepti sunt: cuius illicò pedibus (vt moris est) prouoluti, memorata Candelabra proferentes, ei, ex parte Domini *Roberti* Abbatis & Conuentus G sui, ciuiliter obtulerunt. Quibus visis, & singulariter ac mirificè laudatis, Papa immensas gratias eidem Abbati & fratribus pro talibus xenijs multiplicauit. Quæ statim, ob honorem & reuerentiam beati *Albani Anglorum* protomartyris, (cuius se ministrum, imò seruum palàm professus est,) beato *Petro* Apostolorum principi, solemniter ac deuotè A obtulit; vt essent in eius Ecclesia dicti Martyris perpetuum memoriale: Expositis itaque negotiis, quicquid postulabant, celeri consequebantur effectu. Duo namque maxima priuilegia adepti sunt. *Primum*, de Pontificalibus ornamentis; secundum de huius Ecclesiæ libertatibus; & alia plura nobilia ac necessaria. Quibus impetratis, à Domino Papa licentia repatriandi postulatur; & cum benedictione Apostolica, & omnium fratrum, conceditur. Dominus autem Papa, vt ipsius memoria semper haberetur in Ecclesia Beati *Albani*, per eosdem B fratres, eidem Ecclesiæ misit Reliquias de legione *Thebaa*, propter quod, postea statutum est in dicta Ecclesia, vt eorum Festiuitas ampliaretur; & duodecim *Lectiones* propriaque *Legenda* lege- „ retur. Et insigne pallium, quod Dominus Imperator ipsi miserat, & sandalia pretiosa, & annulum pretiosissimum; & alia, quæ longum esset enarrare. Repatriantes igitur, die Passionis beati *Albani*, non sine nutu Dei, domum veniunt, vt sicut ipsa die anima beati protomartyris ante Deum coronanda ab Angelis fuerat præsentata; ita & in terra ab hominibus instrumenta honoris sui terreni, lo- C co Martyrij sui solemniter præsentaretur. Exhilarantur, visis tot xenijs insignibus, Abbas & Conuentus vehementer, grates & gratiæ Martyri persoluuntur, ampliatur deuotio, honor augetur, solemnitas dilatatur, & completur Festiuitas cum iubilo incomparabili.

Nota de Pontificalibus Ornamentis.

Munera Missa per Adrianum Papam.

Eisdem temporibus, *Radulpho* Priore, viam vniuersæ carnis ingresso: Magister *Laurentius*, vir honestus & bene literatus, loco ipsius substituitur. Et tunc temporis ingruente famis incommodo, ferè omne instauramentum suum, Abbas *Robertus* Abbati *Laurentio Vvestmonasteriensi* innata benigni- D tate (licèt indigno) dimidiauit. Abbas enim *Vvestmonasterij* prædecessor *Laurentij*, *Gerum* nomine, filius Regis *Stephani*, clarior genere quàm moribus, omnem ferè Ecclesiæ suæ substantiam, in vsus sæculares, (vt prætactum est) secùs quàm deceret aut expediret, dissipauerat. Ita vt nec ad victum vel vestitum Conuentus, aliquid *Laurentio* successori suo, reliquerat. Vnde vt respiraret, sæpè dictus Abbas *Robertus*, fere ducentas marcas exposuit, si- E ne donatiuis sui introitus initialibus, scilicet in equis, Ciphis argenteis, & cochlearibus, & competenti veste: quæ omnia recitabilia sæpè sunt, vt ipsius ingratitudo declaretur: Nam Abbatem *Robertum*, post in multis lacessiuit & damnificauit, se iniustè ingerendo in terras *Sancti Albani*, suis conterminas. Nam de terra quadam quæ est inter fluuium de *Marford*, & terram de *Sandruge*, & alijs terris & possessionibus, Regio elatus fulcimine (quia se depressum per *Gerum* Regio sanguine af- F firmauit, & ideò se per Regem debere respirare) multotiens violenter vexauit, & lites sopitas suscitauit rediuiuas. Porrò illo tempore *Robertus* & Conuentus, & *Robertus Tailleboyes* & fratres eius, mouerunt calumniam aduersus Abbatem *Laurentium Vvestmonasteriensem*; in præsentia iustitiariorum & Baronum Regis ad scaccarium: de terra & bosco de *Aldenham*; quam de Abbate *Sancti Albani* se debere tenere prædictus *Robertus Tayleboyes*, & fratres eius affirmabant, sicut patres eo- G rum fecerant. Proinde *Laurentius* Abbas, verens ne curiæ Regis iudicium subiret (vtpote illam terram violenter & iniustè potenter detinens) fecit pacem cum eodem *Roberto Tayleboyes*, *Roberto* Abbate, & Monachis plerisque Ecclesiæ *Sancti Albani*, qui tunc ibi aderant, reclamantibus. Et ne terram ad feudum *Sancti Albani* pertinentem venderent, eidem militi & fratribus eius, ex parte

Ingratitudo Abbatis Vvestmonasterij.

Conuentus *Sancti Albani*, interdicentibus: Promisit namque *Laurentius* Abbas eidem *Roberto Tailleboyes*. viginti tres marcas, vt iuri suo renunciaret: quas (fratre nostro *Adamo* Cellerario cum aliis reclamante) in Curia nostra apud *Sanctum Albanum*, idem *Robertus Tailleboyes* suscepit, & quietationem pannagij viginti porcorum in nemore de *Aldenham*, singulis annis. Vnde similiter idem *Robertus Tailleboyes* mouerat calumniam eidem *Roberto* & fratribus suis & hæredibus eorum: assensu, & consilio Conuentus *Vvestmonasteriensis* idem Abbas *Laurentius* concessit. Audientes itaque *Lincolnienses* tantam † à Papa *Adriano* (quem *Albanensem* nominarunt) indignabantur, minas congerentes, potentesque viros ad nostram perniciem excitabant, iramque Regiam aduersus nos accendebant. Iamjamque vniuersa priuilegia quæ à Papa *Adriano* adepti fueramus, solicita inquisitione cognouerunt, ideoque magis inflămabantur. Proinde memoratus *Hugo Dunelmensis* Episcopus tristis effectus: iterum sicut priùs, diligenter partes suas interposuit: atque ab vtraque Ecclesia, quatenus sub die certo & loco denominato, inter se amicabiliter componerent, vt vir eloquens & nobilis exegit. Adueniente igitur die, affuit *Robertus Lincolniensis* Episcopus cum *Hilario Cestrensi* & *Gileberto Herefordiensi* Coëpiscopis: & Copiosa Clericorum Nobilium multitudine. Adest & *Robertus* Abbas cum Episcopo *Dunelmense*, & aliis potentibus & discretis quampluribus: initoque conflictu, diutiùs hinc & inde decertarum est. Tandem mediante dicto *Hugone Dunelmensi*. cum Coëpiscopis suis, & aliis iurisperitis: formam pacis inter Ecclesias dictas componere studuerunt. Quæ tamen vtriusque Ecclesiæ sigillis, nullatenus est roborata. Nam mediante Dei gratia, vtrisque partibus domum remeantibus, *Lincolniensee*. quam se in posterum seruare inuiolabiliter promiserant, infirmantes refutarunt, & initam pactionem, pro nihilo duxerunt. Iterum verò aliam vtrinque inierunt, quæ similiter cassata est: & tertiam simili modo. Porrò quoad vsque Dominus Papa *Adrianus* vixit, non est ausus Episcopus *Lincolniensis* vexare vel nisi trahere ad suam subiectionem, Monasterium *Sancti Albani*, quod à primis suæ fundationis initiis, & iam magis priuilegiatum fuisse dignoscitur. Post hos autem paucos dies, idem Papa *Adrianus*, quia cuiusdam potentis Ciuis *Romani* filium indignum, in Episcopum, timore repressus diuino, creare & Consecrare noluit, præuentus insidiis, porionatus, veneno infectus, & interfectus est. Qui Kalendis Septembris, scilicet die *Sancti Egidij* Martyr Dei & Confessor egregius, ab hoc mundi exilio migrauit ad Cœli patriam, Cui successit venerabilis *Rollandus*, Domini Papæ *Adriani* Cancellarius: cui adiectum est nomen *Alexandri* tertij, vir iustus & prudens. Aduersus quem, insurrexit *Octauianus* schismaticus Antipapa: se *Victorem* cognominans, binario fultus Cardinalium numero: vnde versus,

Guido de Crema, Io & Hannes sunt anathema:
Nunquid peccaui .nunquid male grammaticaui;
Schismatici praui . si nomen schismaticaui.

Idem tamen *Octauianus*. paulò post miserabiliter defunctus, hæredem habuit eiusdem vesaniæ, *Guidonem Cremensem*. Quos fouit *Fredericus* Imperator, qui vir Martius & victoriosus, *Mediolanum* septenni obsidione fatigatam, tandem subuertit. Audiens autem *Robertus* hos flebiles rumores; doluit nimis: initoque Consilio magistrum *Ambrosium* Clericum suum legis peritissimum, *Italicum* natione (de primis, tempore, scientia, & moribus,

Dissensio inter Abbatem, & Lincolniensem Episcopum.

† Tanta (scilicet priuilegia) impetrata, siue concessa.

Mors Adriani Papa.

Nouum priuilegium à nouo Papa concessum.

A *Angliæ* Legisperitis) *Romam* ad Dominum Papam *Alexandrum* (quem iam Rex *Francorum* & Rex *Angliæ* in patrem & pastorem Animarum electum acceptauerant, & defendendum spoponderant) celeriter destinauit. Verens, ne *Lincolnienses* priuilegium aliquod siue literas, nostris priuilegiis obuiantes, à Papa priùs impetrarent, quàm nostra priuilegia ab ipso Papa confirmarentur. Datis & promissis muneribus multis, multùm sumptuosis; impetratum est nobile priuilegium, sic incipiens,
B *Quum sine vero cultu Religionis*, &c. Et alia similiter Ecclesiæ *Sancti Albani* valde congrua. Dilexit enim Papa *Alexander* Ecclesiam *Sancti Albani*, gratia prædecessoris sui Papæ *Adriani*, eiusdem martyris indigenæ, & amatoris indefessi. Erant autem amici præcordiales Papa *Adrianus*, & eius Cancellarius *Rollandus*. iam Papa *Alexander*; Ipsique ambo, personam Domini Abbatis *Roberti*, supra omnes *Angliæ* Abbates (nec sine merito) specialiter dilexerant.

His igitur magister *Ambrosius* impetratis, moram in *Italiam* protrahebat: timens ne fortè *Lincolniensis* Episcopus, ad Dominum Papam Nuntiis
C directis, Curiam *Romanam* muneribus corrumpens, causam nostram faceret inferiorem. Porrò *Robertus Lincolniensis* Episcopus, de obitu Domini *Adriani* Papæ gauisus, ad Regem *Henricum* (qui tunc in Regno *Francorum* morabatur) perrexit, & cum contra Ecclesiam *Beati Albani*, grauiter exasperauit, manifeste de nobis, reponens querimoniam, & ante conceptam grauem mouens
D quæstionem. Rediens igitur armatus Regis auctoritate, & multorum Episcoporum auxilio, solemnem à nobis, tanquam Episcopo nostro exhiberi processionem iussit, atque parochiam suam † *circumuenti* hospitium sibi præparari. Cui contradixit Abbas *Robertus*. Episcopus autem exacerbatus, literas *Roberto* Comiti Legriæ (qui tunc in *Anglia* iudicabat) porrexit, à Rege impetratas. Quarum tenorem idem Comes (vtpote amicus & parochianus suus, & petitus ex parte Regis, Literatoriè) diligenter secutus; citauit *Robertum* Abbatem *Sancti*
E *Albani*, & Conuentum eiusdem, literis sigillo suo consignatis sub hac forma.

Robertus Comes Legriæ, Roberto Abbati Priori & Conuentui de Sancto Albano, salutem. Suscepi mandatum Domini Regis, mandatum tale. Henricus Rex Angliæ. &c. Roberto Comiti Legriæ, salutem. Præcipio tibi quod sine dilatione facias venire coram te, Episcopum Lincolniensem & Abbatem Sancti Albani. Et præcipe Episcopo Cicestrensi, & Episcopo Cestrensi, & Episcopo Noruuicensi, & Ab-
F *bati Vvestmonasterij, quòd ad illum diem sint coram te, & diligenter tecum audiant loquelam quæ est inter Episcopum Lincolniensem, & prædictum Abbatem. Et quam dicit Ecclesiam, & prædecessores suos habuisse in Ecclesia Sancti Albani, & prædictum Abbatem tempore Regis Henrici aui mei. Et quam libertatem Abbas Sancti Albani dicit Abbatiam suam habuisse tempore Regis Henrici aui mei. Et quomodo cognoscere poteris, per testes eorum, qualiter fuit tempore Regis Henrici aui mei mihi rescribe: &*
G *Episcopis & Abbati Vvestmonasterij dicas, quòd mihi rescribant. Teste Cancellario, apud Feleslam.*

Quare præcipio vobis ex parte Regis, quod veniatis ad Northampton proxima die Veneris ante Purificationem Sanctæ Mariæ: remota omni occasione & dilatione. Ita in omnibus præmuniti, vt possim præceptum Domini Regis plenè complere: & quòd per vos non remaneat: Et scitote pro certo, quod vlteriùs non poterit differri præceptum Domini Regis. Et ideo dedi vobis tam longũ respectum, ad prouidendum.

Episcopus Lincolniensis infestat Abbatem.

† Vel circumienti.

Et

Et pracipio vobis, quòd istas literas mihi vobiscum apud Northamptonam reportetis. Valete.

(Dies datus.) Cùm igitur locus affuisset apud *Northamptonam* constitutus; die non mutato, (quibusdam ex causis) subitò emergentibus; in Castello *Vvintonia* res acta est. Vbi supranominatus *Lincolniensis* Episcopus, cum *Gilberto Herefordensi* Episcopo (cui sanguine iungebatur) magnaque clericorum affuit multitudine stipatus. Itemque *Robertus* Abbas, venerabilibus viris, *Gregorio Malbrebnu* Abbate, & *Theobaldo* Priore Ecclesiæ *Sancti Edmundi*, paucisque Monachis & Clericis sociatus, è regione constiterunt. Assidebant delegati à Rege, *Hilarius Cicestrensis* Episcopus, *Richardus Cestrensis*, *Vvillielmus Norvvicensis*, *Laurentius* Abbas *Vvestmonastery*, vtriusque partis allegationes, diligentiùs audituri, easque ad Dominum Regem, scriptas relaturi.

(Lib. gratis.) *Herefordensis* sic inchoans, ait, allegans pro *Lincolniensi. Cùm primum placuit Domino gentem Anglorum à tenebris infidelitatis purgare, & luce Fidei illustrare: distincta sunt parochia Episcopatuum, docente* Spiritu Sancto, *sicut vsque hodie custodiuntur: iuxta illud Propheta*, Distribuite domos (Allegatio pro Lincolniensi.) eius. *Ab initio igitur nascentis Ecclesia*, Ecclesia Beati Albani *subiecta fuit Lincolniensi Ecclesia in tantum, vt omnes Abbates* Sancti Albani, *à Domino* Lincoloiensi *benedictionem acceperunt, & professionem fecerunt. Qua professio vinculum est, quo filia matri obligatur, vnde & in principio professionis, Crux subscribitur: vera & stabilis permittitur obedientia: lecta etiam professio, Altari superponitur. Habemus pra manibus professionem* Richardi *Abbatis: Prasto est, qui professionem* Gaofridi *Abbatis scripsit. Domini quoque* Roberti *qui nunc est Abbas, professionem ad manum habemus, quam & ipse propria manu scripsit. Debet itaque Ecclesia* beati Albani, *sicut catera Diœceseos eiusdem, subiectionem & obedientiam: vt Dominus* Lincolniensis *habeat in ea solemnes processiones, cum tempus exegerit, debitas refectiones, cum parochiam suam circuierit: vt quibus seminant spiritualia, ab his metant & carnalia. Itaque vsque ad hac tempora, sine reclamatione factum est. Egressus est spiritus nouus: spiritus recalcitrans contra votum, contra fidem, contra professionem: Domino* Lincolniensi, *negatur obedientia. Propterea Domino Regi placuit diligenter inquirere per viros prudentes, quam subiectionem habuerit Dominus* Lincolniensis, *in Ecclesia* beati Albani, *quave eiusdem libertas. Et hanc inquisitionem coarctat circa tempora* Regis Henrici *aui sui: quibus sua iura singulis Ecclesiis custodiebantur.* Professio.

Ego Robertus *Sancti* Albani *electus Abbas, tibi* Roberte Lincolniensi *Episcopo & successoribus tuis Canonicè introductis, promitto debitam obedientiam.* Ad hæc Abbas respondit.

(Allegatio pro Abbate.) *Qua hic dicentur ex parte nostra, vel à me, vel ab alio, animo respondendi, in iure non dicentur, neque enim propter hoc venimus. Audio Dominum* Herefordensem *quadam dicere, quo personam meam tangunt: nolo ea silentio confirmare, sed habito Consilio respondere.* Inito igitur Consilio, ait, respondens per responsalem. *Non omnes beati* Albani *Abbates, à Domino* Lincolniens. *benedicti sunt.* Paulus *Abbas, & omnes eius pradecessores, ab alio benedictionem acceperunt. Iste quoque Dominus* Robertus *oblatam sibi benedictionem ab eo qui potestatem habebat propter venerationem* Lincolniens. *Ecclesia, suscipere recusauit: Quem Dominus* Hereforden. *immeritò transgressionis arguit: qui iam decem annis Abbas, nunquam* Lincolniensis *mandato contradixit.* De cuius etiam professione, optimè possit siluisse Dominus *Herefordensis*: cum iuxta assertionem suam, Dominus Rex coarctaret & coarctet inquisitionem istam, circa tempora Regis *Henrici* aui sui. Ex abundanti de ea respondet. *Siquidem literas qua afferuntur nec scripsisse, nec scribi iussisse: nec crucem antepositam propria manu annotasse. Legit tamen eas propter honorem* Linc. *Ecclesia supplens quod deerat, propter libertatem Ecclesia sua. Subiunxit enim incontinenti, saluis dignitatibus Ecclesia mea. Cuius orationis finis maximè attendendus est, quia meliora sunt nouissima sermonis, quàm initium eius. Huiusmodi autem professionem (si dicenda est professio) fecit: non propter obligationem, sed propter* Lincoln. *Ecclesia venerationem. Porrò dignitates Ecclesia* Sancti Albaoi, *magna sunt & manifesta.* (Ecclesia sancti Albani est ingenua.) *Ipsa siquidem non solum libera est, sed & ingenua, natales eius Rex* Offanus *aureis literis conscripsit. Successores eius illustres Reges* Anglorum, *eius ingenuitatem roborarunt*, Romanique *Pontifices, suis eam priuilegiis confirmauerunt: nec Dominus* Lincoln *potest dissimulare, quin ista nouerit. Clerici enim eius subintrauerunt explorare libertatem nostram: qui fideliter renuntiauerunt ea, qua viderant & audierant. Non mediocriter igitur peccat, qui eam nititur perturbare.* Cùm hoc igitur dixisset magister *Iohannes* de *Tillebire*, recedit. Illis autem de hac re diu altercantibus, in hoc Conuentu quoddam accidit memoriale. Nam quidam legis peritissimus nostræ parti aduersarius, volens ea quæ à oostris dicebantur, iofitiari, assurrexit: aperiensque os suum, ita indoctè & incompositè locutus est, vt cuncti aduersæ partis ei innuerent vt sileret. Dixit igitur Abbas *Robertus* in propatulo: *Sicut ex Domini Regis literis liquet, pracipitur tibi Domine Comes & vobis Domini Episcopi, tibique Abbas* Vvestmonasterij, *vt diligenter inquiratis, quam subiectionem habuerit Episcopus* Lincolniensis *in Ecclesia beati* Albani, *quamve eadem Ecclesia libertatem habuerit temporibus* Regis Henrici. *Hac inquisitio non melius fieri potest, quam per Clericos* Lincolnienses, *itémque Monachos beati* Albani. *Porro Monachi nostri per Regnum dispersi sunt, aly per* Lincolniensem *Episcopatum qui amplius est. Aly per* Loodonensem, Norvvicensem, Duoelmensem. *Ex quibus locis petendi sunt senes & sapientes, qui causam nostram de iure & facto possunt instruendo certificare. Nos enim iuuenes, iura Ecclesia nostra nondum perfectè nouimus. Debet & decet itaque nobis indulgeri dilatio trimestris. Praterea, cùm propter negotij prasentis magnitudinem, de quo agitur, est periculosum, aliquid pracipitanter definire, hanc petimus dilationem. Non enim de opum ponderibus, de fundis, aut villis, sed de libertate nostra super aurum & topazion pretiosa.* Porrò, supradicti quatuor viri cum *Roberto* Comite *Legria*, auditis hinc inde allegationibus istis, communicato tractatu, totam controuersiam ad medium quadragesimæ distulerunt, diem peremptorium constituentes vtrique parti prænotatum. Reuersus itaque Dominus Abbas, (Dilatio negotij prænotati.) extorta dicta dilatione reportauit Pontificum *Romanorum* priuilegia, *Calixti, Celestini, Eugeny, Adriani* & *Alexandri*. Quibus armis standum erat in tali certamine; si, scilicet, quæstio principalis verteretur. Porrò, *Calixti* Papæ priuilegium, præ cæteris in hac causa ad Regis fauorem adquirendum videbatur perutile: quod fatetur idem Papa, ob Regis *Henrici* indultam petitionem, cum Dominus Rex in hoc negotio aui sui desideraret inhærere vestigiis, vt ex apicibus eius claret. Verùm cum dies præfinitus immineret, sexto vel

septimo die duntaxat interposito, ex Regis mandato, de partibos transmarinis subitò allato: scripsit vtrique parti Comes Legriæ quatenus instantis causæ disceptatio vsque ad audientiam Regis reseruaretur: Proinde Abbas exhilaratus est, affirmauerat enim constanter coram memoratis iudicibus, se absente Rege de Ecclesiæ suæ libertate, (eò qoòd Rex specialis fundator & patronus esse dignoscitur) vel conflictum inire, vel aliquid arduum definire. Et hoc de consilio iurisperitorum acceperat, nec aliud posse facere.

Paucis autem diebus ante reditum Domini Regis, Apostolica scripta Domino Abbati *Roberto* (nescitur quo consilio diutiùs occultata) tandem prima à *Lincolniensibus* reddita sunt. Per vtrumque iudicem tam Ecclesiasticũ qoàm ciuilem, causam suam muniẽribus, quorũ hoc est trãscriptum.

Litera Papalis ob Episcopo impetrata.

Alexander Episcopus seruus seruorum Dei. Dilecto filio *Roberto* Abbati, & vniuerso capitulu *Sancti Albani*, salutem, & Apostolicam benedictionem. Cum anno præterito Nuntius vester ad nostri Apostolatus præsentiam accessisset, illum benignè suscepimus, & iuxta petitionem vestram, priuilegium quod prædecessor noster bonæ memoriæ *Adrianus* Papa, Ecclesiæ vestræ indulsit, fecimus confirmari. Postea verò venerabilis frater noster *Lincolniensis* Episcopus, transmissa nobis insinuatione monstrauit, quod eadem Ecclesia ad ius & dispositionem suam specialiter pertinet, & illi debet tanquam suo Episcopo respondere: Vnde licet vos & Ecclesiam vestram diligere velimus, & iura Ecclesiæ vestræ integra cõseruare, tamen quia prædicto Episcopo, salua conscientia, non valuimus suam iustitiam denegare vel in suo iure deesse, vobis dedimus in mandatis, vt in idoneos iudices conueniretis, quatenus causa ipsa in eorum præsentia discuti, & ad nos referri deberet, & cognita veritate, per nos, mediante iustitia, terminari. Quod quia nondum est effectui mãcipatum, cum idem Episcopus in auribus nostris pro iustitia sua clamare non cesset, causam ipsam venerabilibus fratribus nostris *Cicestrensi* & *Noruuicensi* Episcopis, duximus committendam. Quocirca per iterata vobis scripta mãdamus, quatenus eum ab illis propter hoc fueritis euocati, illorum præsentiam adeatis, & testes producere, & instrumẽta, & rationes allegare, si quæstio aduersus vos mota fuit, studeatis. Et priuilegia bullata, tam noua quam vetera, in Claustro vestro illis ostendere non recusetis. Ex quo autem ipsis iudicibos omnia ostẽsa fuerint, prædicto Episcopo eorum omnium copiam faciatis, vt eis diligenter inspectis, possit agnoscere vtrum cedere debeat, vel in causa ipsa procedere. Nos siquidem eisdem iudicibos in mandatis dedimus, quòd testium depositiones & allegationes, rationes quoque & trãscripta priuilegiorum vtriosque partis, sub proprij impressione sigilli, ad præsentiam nostram transmittant, vt cognitâ veritate eidem controuersiæ finem debitam imponere valeamus. Dat. *Ianua*, xvij. Kalend. Aprilis.

Citabatur igitur Abbas, vt *Londini* compareret die qua cantatur, *Lætare Hierusalem*, sufficienter instructus respondere Episcopo *Lincolniensi* super quæstione status. Et ecce Rex veniens iam in *Angliam*, & audiens hæc, credidit hoc procuratum esse ab ipso Abbate. Vnde magnam Rex contra Abbatem concepit indignationem. Porrò Abbas nescios regiæ iræ, eum visitauit ciuiliter xeniorum multitudine, per dominum *Galfridum* Monachum suum: quem Rex acriter reprehendit de negligentia Abbatis. Sed dominus *Gaulfrid.* hoc constanter inficiabator. Rex autem statim misit *Richardum* tunc *Pictanensem* Archidiaconum ad Archiepiscopum *Cantuariensem Theobald.* vt Regi aduenianti occurreret *Vvintoniæ*, vbi hæc acta sunt. Præcipiens, vt de causa quæ vertebatur inter Episcopum *Lincolniensem* & Abbatem *Sancti Albani*, in ipsius præsentia cognosceretur, apud *Vvestmonasterium*, in concilio quod celebraturus erat ibi media quadragesima. Interim vtriusque partis amici plurimas formas pacis prolocuti sunt: sed omnes vel alteri vel vtrique partium displicuerunt. Abbas verò per Dominum *Galfridum* certificatus de ira Regis, misit ad eum Dominum *S.* Priorem Ecclesiæ suæ, & *A.* Cellerarium, vt diligenter purgarent Abbatis innocentiam super rescripti impetratione, & vt attemptarent si quomodo possint, obtinere Regis præsidium in causa imminente. Qui ad Regem accedentes, de innocentia Abbatis eleganter allegarunt, tum quòd reus actorem non solet sollicitare vt eum imperat, tum quòd iudices impetrati erant suspecti Abbati, vt dictum est, tanquam Episcopo familiares, & consimilem habentes causam aduersus Monasterium Sancti Edmundi. Alter, aduersus *Monasterium Sancti Martini de bello.* Quibus rationibus Rex adquiescens, placatus est. Quæ videntes Nuntij nostri, adiecerunt, quòd si operam daret Dominus Rex efficacem, vt penitus à *Lincoln.* subiectione emanciparemur, tantum facerent pro eo tam in vita quàm post mortem eius, quantum pro fundatore Ecclesiæ nostræ inclyto Rege *Offano*. Quod quidem Rex gratanter accepit, & gaudenter. Iniunxit igitur eis, vt Abbas ei occurreret *Londoniam* omnia priuilegia tam noua quàm vetera secum deferens, vt copiam haberet ea inspiciendi. Et sic redientes Nuntij, & super his Abbatem & Conuentum certificantes, & non mediocriter exterrentes. Timebant enim, ne si quid displiceret Regi in eis, ea confringeret. Communicato proinde consilio, cum saniori parte fratrum, *Londoniam* venit Abbas cum duobus tantùm fratribus; sed absque priuilegiis, Deo exitum rei committens. Et statim ad Regem accedens, & super hoc interrogatus, conuitiis lacessitus, tristis recessit, intercedente tamen nobili viro *Roberto* de *Humez* (qui affinitate proxima Abbatem contingebat,) simul cum centum libris quas per eum Abbas Regi obtulerat pro dicta emancipatione; serenabatur mens Regia, & aduocans Abbatem, ait. Operam dabimus paci ac desiderio vestro. His auditis Abbas æquanimior factus, & requisitus, si adhuc haberet sua secum priuilegia, respondit: Quòd in crastino ad manum erat habiturus. Statimque misit pro ipsis; vocans etiam saniorem partem Conuentus; comitantibus quamplurimis fide dignis secularibus. Venit ergo *S.* Prior *Londoniam* cum triginta Monachis & copiosa multitudine aliorum testium, & instrumentorum Pontificum *Romanorum* & Regum sufficienter instructus ad litis susceptionem coram Rege seu memoratis iudicibus. Nam prædicti testes ætate & moribus parati erant Sacramento (si necessitas incumberet) probare, quòd Ecclesia beati *Albani* ad ius & dispositionem *Lincolniensis* Episcopi nequaquam pertineret; neque illi deberet, tãquam suo Episcopo, respõdere. Nam quòd prædicta beati Martyris Ecclesia antiquitus non fuerit subiecta *Lincolniensi* Episcopo ante tempora *Ricardi* Abbatis, qui primus *Roberto* Episcopo *Lincolniensi* cognomẽto *Bloett* professionem fecerat, (cui carnis consanguinitate idem coniungebatur,) à multis cognitũ

„ habebatur. Porrò, quòd ordinationes Monachorum seu Clericorum Ecclesiæ beati Albani, „ dedicationes Altarium siue Basilicarum aliaque „ Episcopalia Sacramenta à quolibet Episcopo præfatum Monasterium antiquitùs susceplisset, cuncti indubitanter asserebant.

Ne ergo de his posterorum notitiæ aliquid dubietatis relinquatur; de ordinationibus Monachorum seu Clericorum, de consecrationibus Altarium seu Basilicarum, aliisque sacramentis ipsorum testium veridica relatione confirmatis; pauca ex multis breuibus concludentes; ad futuræ successionis memoriam transmittimus.

De priuilegiis in hac Ecclesia visitatis.

Radulphus Roffensis Episcopus, postea *Cantuariensis* Archiepiscopus, dedicauit Altare in honorem sanctæ *Mariæ*, quod est in Australi parte Ecclesiæ, respectu magni Altaris, sanctique *Ignatij* Martyris & Episcopi, in Ecclesia *Sancti Albani*. Testibus *Alexandro* & *Michaele Cantoribus*.

Item, idem Episcopus dedicauit Ecclesiam de *Eadicote*. Testibus *Dunstano* & *Garmundo* presbyteris.

Item, idem Episcopus dedicauit Capellam Sanctorum Innocentium, quæ fuit in anteriori parte Ecclesiæ. Testibus *Dunstano* & *Nicolao*.

Item, Idem dedicauit Ecclesiam de *Hestanestun*: in honorem sanctæ *Fidei* virginis & Martyris. Benedixitque Cœmiterium sancti *Stephani* eodem tempore. Testibus *Dunstano* & *Nicolao*. Idem quoque dedicauit Capellam sancti *Germani*, ibique ordinatus est Presbyter *Gaufridus Agnus*, quod multi testificabantur.

Ranulphus Episcopus *Dunelmensis* dedicauit Capellam *Ricardi* Abbatis, in honorem sancti *Alexij*. Testibus *Alexandro* & *Ricardo*. *Gilbertus* Episcopus de *Lymerie Hiberniæ*, dedicauit *Capellam* sancti *Nicolai* in Ecclesia *Sancti Albani*, necnon in honorem sancti *Blasij*.

Vel Altare, vbi nunc cantatur ad notam de sancta Maria quotidiè.

Itemque Capellam Infirmorum, in honorem sanctorum Martyrum *Cosmæ* & *Damiani*. Testibus *Alexandro* & *Michaele* Cantore. Idem quoque Episcopus dedicauit Ecclesiam *sancti Stephani*, in villa *sancti Albani*. Testibus *Ricardo* & *Radulpho* presbyteris, *Raneuingo* & *Gedvvino* laicis. Quam etiam dedicationem, charta eiusdem Episcopi testatur, sic incipiens. *Ego*. &c. Quæ etiam facta est tempore Regis *Henrici* senioris. In qua itaque *Rogerus* Herenuita, subdiaconus ordinatus est, benedixitque Crucem magnam, quæ eleuata est in Australi parte Monasterij. Et hæc facta sunt rogatu & authoritate *Ricardi* Abbatis; qui pro eo misit *Lundoniam*, cum Regina *Matilda* secunda moraretur.

Itemque *Heruaus* Episcopus *Eliensis* dedicauit Ecclesiam de *Nortona*. Testibus *Ealrico*, *Ernisio*, & *Huelmo*. *Herbertus* Episcopus *Norvvicensis*, dedicauit Ecclesiam de *Redburna*, Teste *Ricardo* presbytero. Idemque dedicauit Ecclesiam de *Nivvebam*, Testibus *Thurkillo* & *Sabritho*. Idem quoque dedicauit Capellam de *Sandruge*, Testibus *Ricardo*. *Radulpho*, & *Alexandro* presbyteris. Et idem dedicauit Capellam sancti *Andreæ* Apostoli; necnon & Ecclesiam de *Northona*, Capellam quoque *Sanctæ Mariæ Magdalenæ*.

Nunc de Ordinationibus Monachorum ac Clericorum.

Radulphus Roffensis præmemoratus, fecit ordines in Ecclesia *sancti Albani* priuatos. Sub eodemque tempore, fecit & generales.

Item *Heruaus Elyensis* (de quo priùs fecimus mentionem) fecit ordines generales.

Itemque Ordines fecit generales, *Herbertus* A Episcopus *Norvvicensis* apud *Langeleiam*: quando scilicet *Ricardus* Abbas proposuerat ibidem Cellam Monachorum constituere.

Item, quadam vice Episcopo *Lincolniensi* volente in Ecclesia *Sancti Albani* ordines facere, cum trium Prouinciarum Clericis, scilicet *Hertfordscire*, *Buckinghamscire*, *Bedefordscire*: obstitit ei Conuentus *Sancti Albani*. Et sic cum indignatione recessit; fecitque Ordines suos apud *Dunstaple*, quos facturus erat apud *Sanctum Albanum*.

B Item Episcopo *Alexandro*, vna vice celebrante Missam in Ecclesia *Sancti Albani*, accurrit ad eum quidam qui suum fratrem interfecerat, postulans sibi dari pœnitentiam. Episcopus verò palam respondit, sui iuris id non esse, sed Archidiaconi *Sancti Albani*.

Item, temporibus *Radulphi* Abbatis, prædictus Episcopus *Lincolniensis* rogatus ab Abbate & fratribus fecit Ordines in Ecclesia *Sancti Albani*. Vt autem ex tunc in antea posteris innotesceret, sequenti die iussu præfati Episcopi, venerunt qui-
C dam Clerici eius: qui in præsentia totius Capituli confessi sunt, se ex ore Episcopi audisse, nullum se penitus ius habere celebrandi ordines in Eccle- „ sia *sancti Albani*; & ob hoc eos Missos fuisse, vt „ huic rei ferrent testimonium. Quod quidem fere à toto Conuentu testificabatur. „

Allegatio nes coram Rege.

Rex autem residens in Capellam sanctæ *Katherinæ* apud *Vvestmonasterium*, cum vniuersitate tam Archiepiscoporum quàm Episcoporum atque Abbatum & aliorum optimatum regni, *Robertum* Ab-
D batem *sancti Albani* coram omnibus, suo conspectui iussit astare. Sedebat hinc Episcopus *Lincolniensis* cum suis; inde Abbas. *Laurentius* itaque Abbas *Vvestmonasteriensis*. *Latinè* prosecutus est de antiqua dignitate Ecclesiæ *sancti Albani*, & de „ Religione loci, & de malo perturbationis quo „ Monachorum pax infestatur. Et quòd ideo indulta sunt Religiosis locis priuilegia singularia: „ vt paci scilicet Claustralium consulatur. Porrò „ Abbas *Robertus* volens instare negotio, fed timens ne postmodùm huius causæ litem, ab eisdem iudi-
E cibus auctoritate Apostolica prosequi compelleretur; coram Rege astans adiecit. *Domine Rex. ex iussa vestro assam coram vobis, allegaturus de libertate Ecclesiæ mihi commissa. Affirm etiam citatus à iudicibus à summo Pontifice delegatis: quatenus coram ipsis allegarem. Paratus sum itaque & instructus sufficienter, ad vtrumque parere: videlicet Citationi vestra, atque imperio delegatorum iudicum. Sed vnum peto. Quòd si in audientia vestra libertatem Ecclesiæ mea declarauero & euicero; ne me*
F *coarctent iudices delegati, iteratò litigare de euicta libertate.* Tunc Rex prudentiam eius cum optimatibus suis admirans, ad Archiepiscopum *Thomam Cantuariensem* conuersus, ait (sedebat enim Rex medius inter eundem Archiepiscopum *Thomam*, & *Rogerum* de *Ponte* Episcop. Eboracensem Archiepiscopum.) *Quod dicit Abbas, rationi consentaneum est. Neque enim nostra maiestati honorificum foret, si lis in palatio nostro decisa, in Domini Papa Consistorio iterandam præstolaretur sententiam.*
G Paruóque interuallo surgens Rex, assumpsit secum *Robertum* Comitem *Legria*, & *Richardum* de *Humez*, principem suæ militiæ: & *Richardum* tunc *Pictauensem*, Archidiacon. postea *Vvintoniensem* Episcopum. Cæteris omnibus, iussit expectare in loco ipso eius reditum. Et seorsum per *Richardum* Archidiaconū iussit Abbati *Roberto*, vt cū duobus fratribus secū priuilegia ferētibus, ad præsentiam suam accederet: & Copiam faceret inspiciēdi priuilegia tā veteru quàm noua. Cōmq; inspi-

cerentur Regum Anglicorum, Offæ scilicet ac cæterorum scripta, in quibus pro sigillis nouo more dependentibus, veteri consuetudine Cruces aureæ manu Regum depictæ, in principio positæ erant; & videbantur quibusdam inuidorum nullius esse momenti, quia sigillata non erant. Et peruentum est ad Chartam Regis *Henrici* aui Regis, in qua confirmantur quæcunque collata erant, tam in fundis quàm libertatibus beato *Albano* à Regibus Anglicis. Rex ait, *Quid est quod mussitant Lincolnienses; dicentes priuilegia non sigillata, nullius esse momenti? Ecce sigillum aui mei, sigillum est, omnium Chartarum originalium, quarum confirmatio in eius Charta continetur.* Quod in tam iuuene Rege, non minori sapientiæ deputatum est quod dixit, quàm iudicium *Salomonis* inter meretrices altercantes. Abbas quippe & omnes qui cum eo erant, nullam inueniebant viam obuiandi eis, qui dicebant nullius esse roboris priuilegia sigillis carentia. Quod enim dicebant Regum *Anglicorum* nulla esse sigilla, deprehensum esse falsum in quibusdam Monasteriis, nam apud *Vvestmonasterium* inueniebatur sigillum Regis *Edvvardi*.

Cumque peruentum esset ad priuilegia *Romanorum* Pontificum, audissetque Rex petitione Aui sui, indultum esse *Calixti* priuilegium, (in quo confirmabantur omnia à Regibus *Anglicis* beato *Albano*, tam in villis, quàm libertatibus collata) iterato dixit. *Quicquid in Regno aui mei, petitione sua gestum est, tantum robur habet, vt nulla ratione possit dissolui.* Sed cum audiretur *Cælestini* Papæ priuilegium, circa illum articulum in quo vncia auri pro recognitione singulis annis soluenda summo Pontifici perhibetur: Rex commotus ait: *In hoc articulo Domine Abbas derogatum est dignitati nostra, facere namque meam Ecclesiam* Romanæ *sedi tributariam, absque meo assensu non licuit tibi: Nec* Romanus *Pontifex hoc debuit fecisse.* Ad quod Abbas. *Domine mi Rex. Non est factum meo tempore, tertij enim prædecessoris vestri tempore factum est hoc* Et Rex: *Quisquis*, inquit, *hoc fecerit, contra iuris ordinem factum est. Modo tamen copiam eorum quæ à te impetrata sunt priuilegia, maximè eorum quæ* Lincolniensibus *odiosa sunt, appellata* cornuta, *ostende.* Dicebant enim ea esse *Cornuta*, propter mitræ speciem, & pontificalia ornamenta. Porrò in initio inspectionis, Rex Abbati dixit: *Vide vt per omnia nobis verum fatearis. Nos enim ea gaudemus clementia, vt verum confitenti, licèt nostram sapiat læsionem, de facili indulgeamus.* Abbas itaque huius memor testificationis, confidenter dixit, *Domine, quæ dicuntur* Cornuta, *ad manum habemus priuilegia. Sed veraciter testor, quòd à me vel per me, non sunt impetrata, imo à Domino Papa* Adriano *indigena vestro. Ecclesiæ* Sancti Albani, (*in cuius pago ipsum fuisse natum constat*) me sunt ignorante transmissa. Quod audiens *Pictauensis* Archidiaconus, *Meus*, inquit, *Vicarius in Ecclesia beati* Hilarij *incedit mitratus in omnibus præcipuis anni solemnitatibus, nec derogat mitra Episcopali dignitati.* Et Rex: *Modica persuasione, gratum haberemus, si omnes Regni nostri Abbates mitratos incedere videremus, libertates autem quas* Sanctus Albanus *habere dignoscitur*, in Episcopali officio, præcesserunt mitram, non sunt subsecutæ.

Continuata lis inter Episcopum & Abbatem.

Interim, dum inspicerentur & audirentur priuilegia, *Cantuariensis* Archidiaconus *Galfridus Ridel*, postea *Elyensis* Episcopus, bis ingessit se consilio Regis, vt inter Regem & Abbatem occasione alicuius articuli, discordiam seminaret. Et fortè cum affuit, liberæ electionis articulus de instituendis Abbatibus, legebatur; idque in Regiæ dignitatis læsionem, suggerebat impetratum. Tunc Rex, *Omnes simili gaudent priuilegio, & nos tamen semper in tali casu, omnia priuilegia nostra inclinamus voluntati. Redi nunc ad eos qui te miserunt, nec præsumas iterum redire nos perturbaturus.* Tunc Rex Abbati; *Modo, Domine Abbas, audiuimus, quibus gaudeas priuilegiis, in crastino audiemus quibus innitatur Dominus* Lincolniensis *ad obtinendum subiectionem tui & Ecclesiæ tuæ. Ad hospitium securus perge, nulli quæ hic actitata sunt reuelaturus.* Statimque Rex surgens, rediit in Capellam ad Archiepiscopos & Episcopos, & cæteros optimates, quos ibi dimiserat, dixitque *Lincolniensi* Episcopo, *Die crastina, facite nobis habere copiam, ad inspiciendum vestra priuilegia, vt possimus in cognitione causæ quæ vertitur inter vos, certius vtrique Ecclesiæ sua iura conseruare, & si occasio se ingesserit, iustius pronuntiare.* Et solutum est Concilium, in hoc verbo die illa.

Mutua collocutio Regis & Episcopi.

In crastino autem Episcopus, Regem aduocans seorsum, confessus est; *Se nullis aduersus Abbatem* Sancti Albani *priuilegiis, sed sola præscriptione communiri.* Tunc Rex ad eum. *Priuilegia, vt credimus, præiudicant præscriptioni, maximè in illo articulo, vbi vendicatio existitur lubrico regentis Ecclesiam quam seruituti Ecclesiæ.* Abbas Sancti Albani *allegat Ecclesiam suam à cunabulis fuisse ingenuam, sed incuria atque desidia prædecessorum suorum, redactam in subiectionem* Lincolniens. *Ecclesiæ; Modo, beneficio* Romanorum *Pontificum restitutam esse, in natiuam libertatem: quorum est in his casibus, partes suas interponere. Et prout viderint expedire, autoritate beati* Petri *vnumquemque in pristinum statum restituere. Communicato itaque consilio, cum Decano & Archidiaconis, & cæteris Canonicis Ecclesiæ tuæ, de libertate communi, vtrum expediat vobis, aut contendere, aut cum eis componere. Nobis renuntia.*

Compositio inter Ecclesiam Sancti Albani, & Ecclesiam Lincolniens.

Episcopus itaque ad suos rediens, & Regis verba referens, de communi deliberatione Regi supplicauit, *quatenus amicabili compositione interueniente, pacem inter litigantes Ecclesias reformaret.* Rex autem assumptis secum *Richardo de Humez*, principe militiæ, & *Richardo Pictauensi* Archidiacono, accessit ad Abbatem *Robertum* & fratres qui cum eo erant, dixitque eis, *Modò, nisi per vos steterit, plena gaudebunt integritate priuilegia vestra. Detur à vobis, si placet,* Lincolniensi *Ecclesiæ prædium aliquod de prædiis vestris, & Episcopus renuntiabit, iuri quod dicit se habere in Abbate & Ecclesia* Sancti Albani. Quod audiens Abbas & qui cum eo erant, alacriter Regi responderunt, *Domine Rex, ad te sunt oculi nostri. In te consilium nostrum, iuxta beneplacitum vestrum taxetur prædium, deturque* Lincolniensi *Episcopo.* Et Rex. *Decem librarum sit æstimatio prædij quod offeratur: nósque operam dabimus vt suscipiatur.* Ingressusque statim capellam Infirmariæ *Vvestmonasterij*, Rex ad Episcopos; Abbasque & sui remanentes in ipsa Infirmaria, cœperunt tractare de nomine prædij. Rex verò ex parte Abbatis offerens Episcopo *Lincolniensi* decem librarum prædium, exauditus est: Abbasq; cum suis vocatus est infra Capellam seorsum. Ad quos Rex ipse cum prædictis accedens, nomen prædij quærebat. Abbas autem attemptans Ecclesiam aliquam dare, passus est repulsam. Species enim proxima simoniæ videbatur, dare vel accipere Ecclesiam pro libertatis redemptione. Tandem tractatum est de æstimatione prædij quod dicitur *Tynhurste*: & inuentum est decem librarum esse, cum Ecclesia eiusdem fundi. Volens autem *Robertus* Abbas cum fratrum vniuersitate,

semel à dominatione Episcopi *Lincolniensis*, & ab omnimoda subiectione liberari (quæ per simplicitatem duorum triumue Abbatum obrepserat: siquidem ab eo benedictionem acceperant, in qua & professionem fecisse videbantur) perpetuæ paci consulens, & præcauens in futurum; promisit Regi assensu fratrum suorum vnanimique voluntate ductus, se daturum *Lincolniensis* Ecclesiæ villam prædictam de *Tynhurst*, cum omni integritate pro redditu decem librarum annui census possidendam. Residens itaque in loco suo Rex, verbumque prædij prosequens, ad partem *Lincolniensem*: placuit *Lincolniensi* Episcopo, & omnibus Canonicis Ecclesiæ suæ, quorum melior saniorque pars cum eo residebat. Statimque assurgens, *in manu Regis per Capitis sui galerum qui hura dicitur, resignauit id iuris quod dicebat se habere in Ecclesia beati* Albani *& in Abbate* Roberto. Quem Rex accipiens, *illico reddidit in manu Abbatis* Roberti, *inuestiuitque Ecclesiam beati* Albani, *libertate plenaria, mediante Abbate. Ac statim per anulum suum aureum, Episcopum* Lincolniensem *in proprietatem, vt dictum est, & ciuilem possessionem prædij de* Tynhurste *misit, annuente Abbate* Sancti Albani *& Capitulo*: ad cuius ius prædium illud pertinebat. Conscriptæ sunt igitur inde Chartæ vtrinque de prædicta transactione confirmatoriæ. Primò, Charta *Lincolniensis* Ecclesiæ, in qua statim sigillum Episcopi dependit: securitate facta de sigillo Capituli *Lincolniensis*. Postea verò Charta Abbatis, de prædio, cui etiam Rex manum apposuit: nam laqueum pallij sui, pro testimonio apposuit. Postea Charta Regis, de Confirmatione. Deinde Charta beati *Thomæ Cantuariensis* Archiepiscopi. Porrò, Charta Episcopi *Lincolniensis*. in qua Capituli sui sigillum dependet, sic incipit. Robertus *Dei gratia* Lincolniensis *Episcopus, omnibus sancti Martyris Ecclesiæ filiis, salutem. Notum sit vniuersitati vestræ, quòd ego controuersiæ illi, &c.* Regis, sic. *Sciatis quòd controuersia quæ diu fuerat agitata, &c.* beati *Thomæ*, „ *Decisiones causarum, &c. Nihil ergo amodo Monachis beati* Albani, *& Episcopo* Lincolniensi, *ille prædicti prædij commodis vtatur, isti libertate indubia fruantur, securáque & inconcussa. Non eum agnoscant Diocesanum suum vel Episcopum, magis quam* Vvintoniensem *siue* Exoniensem. *Sed neque sic, quia magis iste cauetur.* Facta est autem hæc transactio, Anno Gratiæ Millesimo Centesimo sexagesimo tertio, mense Martio, Anno illustris *Henrici* nepotis primi *Henrici* filij *Vvillelmi Bastardi*, duodecimo. Anno susceptæ pastoralis curæ ab Abbate, Præsente iam dicto Rege *Henrico*. Præsentibus etiam beato *Thoma Cant.* Archiepiscopo, *Rogero* quoque *Eborum* Archiepiscopo, *Henrico Vvinton*: Nigello *Elyensi*, *Vvillielmo Norvvicensi*, *Hilario Cicestrensi*, *Iocelino*. *Sarum*, *Vvaltero* Roffen. *Hugone Dunelmensi*, *Gileberto Herefordensi*, *Bartholomæo Exoniensi*, *Richardo Couentrensi*, *Godefrido Lanum*. scilicet, de *Sancto Asaph*, *Episcopis*. *Laurentio Vvestmonastery*, *Vvillielmo Ramesey*, *Gregorio Malmesbury*, *Clemente Eborum*, *Reginaldo Persorensi*, *Abbatibus*. *Gaufrido Cantuariensi*, *Richardo Pictauensi Archidiaconis*. *Roberto Legria*, *Hugone Norfolcia*, *Vvillielmo Harundell*, *Comitibus*. *Richardo* de *Lucy*, *Richardo* de *Humez* †. Constabulariis. *Henrico filio Geroldi* Camerarij, plurimisque aliis.

Chronica huius transactionis.

Vide *Matthæum Parisiens.* An. Domini 1162. cap. vltimo.

† *Humeth.*

Executio negotij.

Confirmatio capituli *Linc.* super transactione prænotata.

IDem vero Abbas statim postquam dictum recdierat, direxit *Gaufridum* suppriorem, *Lincolniam*. vt ibi ex communi assensu totius Capituli *Lincolniensis*, apponeret sigillum Sanctæ *Mariæ Lincolniensis*, Chartæ iam dictæ. Detulitque secum Chartam cum sigillo *Sancti Albani*, & Abbatis *Roberti*: quæ confirmabat Ecclesiæ *Lincolniensi*, prædium de *Tynhurste*. quæ omnia fœliciter sunt consummata. In qua causa æstimatus est numerus expensarum, centum & quadraginta Marcas. Die vero paschali adueniente proximo, in processione mitra, annulo & chirothecis primum decoratus processit, eisdemque Ornamentis cum Sandaliis & aliis, ad missam pertinentibus redimitus, ad maius altare missam celebraturus.

Abbas mitratus celebrat.

Igitur *Robertus* Abbas bis in anno mitratus Synodum suam cum Clericis suis irreprehensibiliter celebrauit, & vt sic moris semper foret, statuit Sacramenta à solis Pontificibus conferenda, scilicet sacros ordines, dedicationes Ecclesiarum siue altarium, Olei & Chrismatis consecrationem, & benedictionem Abbatis: aliaque quælibet sacramenta, à quolibet Episcopo sicut antiquitùs consueuit; extunc quietè suscepit. Anno verò sequenti venerabilis *Godefridus* Episcopus de *Sancto Asaph*, petente Abbate *Roberto*, in Basilica *Sancti Albani* ad maius altare, (ipso Abbate præsente cum toto Conuentu, Clericis & Laicis multis) in *Cœna Domini*: Chrisma confecit, & Oleum sanctum, quod per beati *Albani* parochias, de more distributum est, eodem Episcopo nullatenus vices Episcopi *Lincolniensis* gerente in aliquo. Idem quoque Episcopus, in Capella Infirmariæ, Ordines fecit postea generales. & postea multoriens. Idem quoque Episcopus dedicauit in Ecclesia beati *Albani*, altare *Sanctæ Crucis*. Item aliud in honorem Sanctæ *Mariæ* Sanctique *Blasij* Episcopi & Martyris. Et aliud in honorem Sancti *Nicolai*, in Ecclesia Sancti *Petri* in Villa *Sancti Albani*. Benedixit quoque signa Ecclesiæ *Sancti Albani*, tam minora quàm maiora. Iterum Episcopus *Elyensis Nigellus*, Chrisma & Oleum sanctum in Ecclesia *Sancti Albani* confecit. Circa eosdem dies, Abbas *Vvestm. Laur.* qui vt dictum est, ex gremio huius Ecclesiæ assumptus est. Historiam de sancto Rege & Confessore *Edvvardo* scribi eleganter procurauit, ab ipso collectam, de diuersis antiquis tractatibus, & in vnum corpus redegit, ad petitionem Regis *Henrici*.

Chrisma confectum in Ecclesia sancti *Albani*.

Noster Monachus quondam collegit vitam sancti *Edvvardi*.

De Silua quæ Northaga *dicitur.*

Silua de *Northaga* alienata iniustè.

SIlua de *Northaga*, in qua *Paulus* Abbas *Petro* de *Valoniis* seniori, vsumfructum quoad viueret, concesserat, & filio eius *Rogero*, eadem conditione ipso *Paulo* defuncto, Abbas *Gaufridus* atque nepoti eius *Petro* iuniori Abbas *Radulphus* per Abbatem *Robertum*, vt superiùs dictum est, in dominium beati *Albani* deuenit, quod difficillimum fuit. Nam filio patri, & Nepote patri, auoque succedentibus, assensu Abbatum *Sancti Albani* in eadem possessione, videbatur quibusdam rei veritatem ignorantibus, quasi ius hæreditarium vires concepisse, & præscriptio locum habere. Alioquin, Regni consuetudo arctius videbatur vrgeri. Filius quippe, de Regni consuetudine talem ingreditur possessionem, qualem pater decedens habuerat. His omnibus concurrentibus, de regis mandato *Rogerus* de *Valoniis* possessionem adeptus de *Northaga*, post mortem præfati *Petri* fratris sui, fere Abbatem *Robertum* in desperationem immerserat, qualiter autem hoc acciderit, latius enarrabimus.

Petrus de *Valoniis* iunior, cùm per multos annos siluam de *Northaga* vt vsufructuarius possedisset; tandem infirmatus in lectum decidit, & grauiter languere cœpit. Quod Abbas *Robertus* vt audiuit, nihil moratus duos ex fratribus suis ad eum

direxit, monens ipsum attentiùs, quatenus priusquam debita naturæ persolueraт, siluam de *Northaga* Monasterio *beati Albani* ex conuentione restitueret. Illi verò ad eum quantocyùs venientes, quæ eis iussa fuerunt, prædicto illustri viro retulerunt. Quibus auditis, se & prædecessores suos, non hæreditariè sed de mera liberalitate Conuentus *Sancti Albani*, præfatam siluam possedisse confessus est. Sequentique die militibus suis astantibus, eidem siluæ ad arbitrium eorum cedere, ipse tamen eadem nocte, priusquam quæ promiserat operis effectu adimplere valeret, viam vniuersæ carnis ingressus est. Quo defuncto, Abbas *Robertus* nuntios ad prædictam siluam destinauit, eandemque possedit. Proinde *Robertus* de *Valoniis* frater prædicti *Petri* & hæres, (non enim habebat liberos) plurimum dolens se tanta terræ portione priuari, Abbatem *Robertum* per aliquos Magnates sibi speciales, sæpiùs interpellabat, quòd sibi siluam de *Northaga* possidere concederet. Qui nequaquam ei adquiescens, flecti noluit. Proinde *Robertus* de *Valoniis* spe sua frustratus, Regem tunc in Regno *Francorum* commorantem adiit: & vt sui misertus præfatam siluam sibi concedi iuberet, multis precibus supplicauit. Rex verò ad obsidionem ciuitatis *Tholosana*, eo tempore accingebatur; qui suorum animos optimatum ad sui auxilium conciliare cupiens, concessit quod petebat; scriptis in *Angliam* per eundem *Robertum* transmissis prohibuit, ne quid quod antecessores eiusdem *Roberti* iustitia dictante hæreditariè possederant, à quolibet iniustè ei offerre liceret. Quibus acceptis literis, statim in *Angliam* rediit, & easdem Abbati *Roberto* porrexit. Quas etiam in audientia Curiæ legi idem Abbas præcepit. Quibus perlectis, *Robertus* de *Valoniis* restitutionem siluæ prædictæ secundùm Regis iussionem (vtpote qui hæreditario iure eam de Ecclesia *Sancti Albani* tenere deberet) constanter sibi fieri postulabat. Cuius postulationi Abbas *Robertus* minimè se inclinans, *has*, inquit, *literas, nobis nullatenus attulisse debueras, qui nullam terræ portionem possedisse hæreditariè dignosceris, vel tui prædecessoris.* Quare *Robertus* iratus recedens, *Robertum* Comitem *Legria*, qui præerat causis cognoscendis in *Anglia*, adiit; easdemque literas illi porrexit. In illis etiam literis continebatur: *Et nisi feceritis*, Robertus *Comes* Legriæ *faciat, ne oporteat eum inde amplius vexari pro penuria recti.* Nec mora, idem *Robertus* citatorias literas ad Præsidem *Hertfordensem* obtinere meruit cum gratia: quibus *Robertum* Abbatem submoneret, vt copiam sui apud *Northamptonam* exhiberet, instructus de prædicta silua, responderetque ad sibi propalanda. Citatus tamen illuc non adueniens, nolens Comitis sisti iudicio; vnum tamen ex fratribus *Hugonem*, scilicet, discretum & circumspectum, pro se illuc destinauit. Comite igitur *Roberti* Abbatis absentiam grauiter ferente, citatur iterum dictus Abbas iterato: & ipsum iterùm non comparentem, condemnat, & in iudicio Curiæ Regiæ, prædictam siluam *Roberto* de *Valoniis* adiudicauit. Atque Præsidi *Hartfordensis* Prouinciæ, vt ipsum in possessionem mitteret, Regia auctoritate præcepit †. Qui Comitis præceptis parens, vta effectui quantocyùs mancipauit. *Robertus* igitur, possessione dictæ siluæ potitus, & perpendens se breuis temporis spatio vsufructuarium fore (vtpote qui eam iniustè possidebat) sæpe dictam siluam vastauit, vltra modum succidi faciens, quod tamen antecessoribus suis iuxta Chartarum tenorem, minimè licebat. Quod vt Abbas cognouit, Nuntios illicò misit ad hoc explorandum. Et inuentum est damnum irrestaurabile perpetratum. Abbas igitur, mutato priorum suggestorum consilio, Comitem *Robertum* festinans adiit, & vt iniuriosum impetum *Roberti* de *Valoniis* restrænaret, literas eius vix impetrauit. Sed *Robertus* Comitis iussionibus nequaquam adquiescens, damna geminauit. Quæ audiens Abbas, Reginam *Alienoram* tunc in *Anglia* commorantem, adiit; Cuius literas ad *Robertum* de *Valoniis*, vt ausus suos temerarios & iniuriosos castigaret, impetrauit; Cuius admonitionibus *Robertus* ad tempus adquiescens, citò post damna damnis accumulauit. Iterum *Robertus* Abbas missis Nuntiis Domino Papæ *Alexandro* de hac trãsgressione conquestus est: Rescriptumque eiusdem ad *Cantuariensem* Archiepiscopum *Theobaldum*, & *Cicestrensem* Episcopum *Hillarium*, impetrauit, sub hac forma.

† Destinauit.

Papa scribit pro nobis.

Alexander *Episcopus, seruus seruorum Dei, venerabilibus* Theobald. *Cantuariensi Archiepiscopo, &* Hillario Cicestrensi *Episcopo, Salutem, & Apostolicam benedictionem. Dilecti filij nostri Abbas & fratres Monasterij* Sancti Albani *transmissa nobis conquestione monstrarunt, quod* Robertus *de* Valoniis *siluam de* Northaga, *quam ijdem fratres ad suam ius asserunt pertinere, contra iustitiam detinet occupatam. Ideóque fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quod prædictum* Robertum *infra triginta dies post harum susceptionem studeatis cum omni diligentia commonere: Vt vel ipsam siluam prædictis fratribus absque difficultate restituat, vel plenam exinde iustitiam eis in præsentia vestra. Quod si facere contempserit, Excommunicationis in eum sententiam proferatis. Si vero alter vestrum huic negotio interesse non poterit, alter tamen id ipsum nihilominus exequatur. Datum* Anagniæ, *sexto Kalend. Febr.*

Porrò iidem Episcopi his literis inspectis, quia Rex *Henricus* secundus omnibus Episcopis in Regno suo degentibus prohibuerat ne in quoslibet optimatum suorum, Excommunicationis sententiam promulgarent; trepidantes, sæpedictum *Robertum* vinculo Anathematis innodare formidabant. Interea Abbas inito Consilio, vnum ex fratribus ad Regem propè *Tholosam* cum exercitu commorantem, destinauit: illius animum per eum multa precum instantia, plurimisque muneribus datis & promissis, sollicitans: quatenus literis suis *Roberto* Comiti *Legria* transmissis, se & *Robertum* de *Valoniis* de silua de *Northaga* secundum tenorem Chartarum quas Monasterium beati *Albani* possidebat, iudicium audire in Curia sua iuberet. Rex autem eius petitionibus contradicens, non adquieuit; sed tamen importunis eius precibus conuictus, dicto Comiti scripsit, Præcipiens, ne aliquo modo pateretur *Robertum* de *Valoniis* ex tunc de dicta silua aliquid succidere, dare, vel vendere, vsque ad aduentum suum in *Anglia*. Quæ iussa vt à Comite prædictus *Robertus* accepit, etsi inuitus parens, adimpleuit.

Rex scribit pro nobis.

Porrò Abbas *Robertus* ægrè ferens se & Ecclesiam suam dicta silua iniustè spoliari, communicato cum fratribus Consilio, Regem in *Normannia* tunc commorantem & à *Tholosa* obsidione reuersum, impiger adiit: pactisque eorum libris, rescriptum ad Comitem *Robertum* impetrauit. Quo imperatum est, vt vocatis ante præsentiam suam vtrisque partibus, & auditis hinc inde allegationibus: de iure proprietatis iuxta tenorem Chartæ *L. Cantuariensis* Archiepiscopi, & aliarum Chartarum, ipsam deciderer Causam, diffinitiua sententia: Quibus prosperè gestis, accepta Regis licentia, domum remeauit, Comitique *Roberto*

Abbas vadit ad Regem in Normanniam.

rescriptum Regis porrexit. Citatur *Robertus de Valoniis* ab eodem *Roberto* Comite; concessa ei quadraginta dierũ dilatione. Abbas interim, Cellam de *Thynemue*, gratia visitandi fratres, petiit.

Variæ vexationes Abbatis, pro dicta silua: & iudicium pro eodem.

Interea dies quo de iure proprietatis siluæ de *Northaga*, coram Comite *Roberto Legria*, Abbas, *Robertus*, & *Robertus de Valoniis*, confligere deberent, aduenit, & *Symon* Prior Ecclesiæ *Sancti Albani*, secundùm ipsius mandatum, copiam sui *Londini* fecit. Sed *Robertus de Valoniis* nequaquam affuit. Comes ergò aliquantulum molestè ferens Abbatis absentiam, præfatum *Symonem* B Priorem, quatenus Abbati suo celerem Nuntium dirigeret, ne ad secundam citationem apud *Legriam* deesset, studuit admonere.

Porrò *Robertus* Abbas circa quindecim dies apud *Thynemue* commoratus, versus *Scotiam* iter arripuit; marique transito, ad Abbatiam *Dunfermelin* deuenit; vbi iam lotis manibus discumbere decreuerat; Et ecce puer quidam ad eum accessit festinus & anhelus, eique literas ex parte præfati *Symonis* Prioris porrexit. Quibus inspectis, C illicò nullam annectens moram, refectione dimissa; equum ascendit, suisque vt eum sequerentur, maturiùs imperauit. Quibus iussa explentibus, eodem die quo illuc aduenerat, mareque pertransito ieiunus accepit hospitium. Illucescente autem die, iter versus *Legriam* quantum potuit, accelerauit; tamen propter loci remotionem, & fluuiorum detuationes præpeditus, ad diem sibi præfixum adesse non potuit. Prope tamen *Legriam*, ad quendam Vicum vbi quieuit pernoctatus peruenit; se D versùs Comitem humiliter excusans. Die tamen determinato aduenit *Legriam Symon* Prior, ad Abbatis iussionem; sed *Robertus de Valoniis* coram Iudice noluit apparere. Dilatum est ergo iudicium secundò. Hoc tamen scripto inserimus pro venerabilis Abbatis diligentia, omnibus declaranda. Citatur ergo tertio à Comite, *Robertus de Valoniis* apud eundem locum; datis ei iteratò ad inducias quadraginta diebus. Sed die constituto, *Roberto* Abbate ibidem apparente, & *Roberto de Valoniis* se absentante, Comes siluam confis- E cauit; Ipsumque *Robertum* quartò citari fecit: concessa ei sex hebdomadarum dilatione. Adueniente autem die, apudque *Legriam* sæpedicto Abbate sui copiam faciente, & *Roberto de Valoniis* non apparente, nec responsalem mittente, vel exceptorem sicut priùs; Abbati, iudicio Curiæ, siluam de *Northaga* adiudicauit. Ac deinde per ramum vnum, in possessionem misit: & ipsum *Robertum de Valoniis*, ad magnam damnorum resti- F tutionem, & iniuriam illarum, temporis nacta opportunitate, viriliter coëgit.

Silua adiudicatur.

Monitio Editoris ad Lectorem.

T*ibi notum facimus (Lector amice) in ora illius libri* Cottoniani, *vnde* Additamenta *desumpsimus, cuius & Textum per omnia secuti sumus, hic interseri narrationem sequentem*, de Abbate Monstreoli Monacho nostro, *quæ in maiori* Cottoniano *inuenitur, ferè sub finem huius Abbatis* Roberti, *scilicet post finem illius capitis cuius* Ru- G *brica siue Titulus est*, Abbas consequitur in Concilio generali, primam sedem: *& ante initium illius capitis, vbi tractatur de* Negligentiis huius Abbatis.

De Abbate Monstreoli, Monacho nostro.

TEmpore autem huius Abbatis, *Roberti* (videlicet anno Prælationis eius septimo) contigit quod quidam Scholaris ætate iuuenis, moribus autem & literatura senex; de Burgo quodam vltramarino, scilicet *Monstreolo* oriundus, habitum Re- A ligionis in domo *S. Albani* suscepit. Tum propter ordinis rigorem, & morum disciplinam; quæ tunc quàmplurimum in Claustro *Sancti Albani* vigebat; tum propter cognitionem Abbatis *Roberti*, ipsum attrahentis. Et cum per triennium moram in disciplina nouitiali laudabiliter continuasset, & seruitium integraliter reddidisset; obtenta licentia (licèt cum difficultate) partes adiit natales, vt amicos suos & parentes visitaret. Et cum ad Cœnobium *Monstreoli* peruenisset, videlicet *Sancti Vvinevvali*, vbi aliquando in pueri- B tia nutriebatur; Conuentus suo pastore destitutus; ipsum, quia ab ordinata domo exierat, & iam eleganter in ordine informabatur; & quia indigena fuit; elegit in Abbatem suum; & ipse electioni consensit. Et cum infra sibi statutum diem redisset domum, quasi reus & ordinis transgressor, acclamatus est in iudicio Capituli, super Consensu Electionis suæ, sine Abbatis licentia, & conniuentia Conuentus *Sancti Albani*, vbi fecerat professionem. Et cum stans in medio grauiter ab Ab- C bate redargutus, se reum confiteretur, & transgressionem tantam se promitteret emendaturum humiliter; & se ad hoc tractum & inuitum, vix voluntati eligentium attestaretur; & sui socij, quos secum adduxerat, Monachi testimonium perhibuissent, ait Abbas (adhuc de simplicitate consen-
„ sus iratus) illi. Frater, inobediens & nimis supi-
„ nus fuisti. Tanta culpa non remanebit multa.
„ Vade sessum depositus. Et ipse audita hac sententia definitiua; humiliter inclinauit, & iuit sessum in ordine suo, quasi simplex Claustralis, Cu- D ius humilitatem & obedientiam, cum etiam qui eum accusauerant & acclamauerant, vidissent; omnes vociferati sunt dicentes, *O Domine Abbas parcendum est circumuento, & pœnitenti, ac humiliato*. Abbas igitur *Robertus* qui præsedit, misertus ait. *Non intro modo in iudicium cum Monacho meo; rigorem ordinis laxabo: nec pœnam tibi frater, infligam, quam promeruisti. Simplicitas te accusat de culpa; excusat humilitas. Veni Domine Abbas iuxta me sessum*. Et venit humiliter iuxta Abbatem E sessum. Et confitebatur tunc cum iuramento, quòd
„ mallet semper Claustralis fore & Pauper, quàm
„ Abbas & diues. Et rediit domum, & rexit eam feliciter, per multa tempora.

Huc usque nota marginalis Causa inter Abbatem & Comitem de Arundelo, pro Cella de Vvimundham.

In narrationem gestorum Abbatis *Roberti*, vtimur ordine artificiali; id primò narrantes quod posterius gestum est; secundum eminentiam rerum earundem quæ contigerunt. Domuit indomitum *Vvillielmum* Comitem *Harundelliæ*, qui quasi freneticus, in multos consueuit desæuire. F Est autem *Beato Albano* Cella Monachorum apud *Vvimundham*, vt prædictum est; quam fundauit *Gulielmus de Albaneya* pincerna Regis *Henrici* primi; pater iam dicti Comitis *Vvillielmi*, in honore *Sanctæ Mariæ*, & *Sancti Albani*. Contigit itaque *Roberti* Abbatis tẽpore, quòd Prior de *Vvymundham* (*Radulphus* scilicet de *Nuer*) vir quidem religiosus, sed in iram secùs quàm deceret præceps, aliquando apud *Hapesbure*, prædium pertinens Ecclesiæ de *Vvimundham*, vt à suis ibi Ecclesiæ G suæ auxilium exigeret, pro Incumbente aliqua necessitate; diuertit. At illi in hac exactione, Priori restiterunt in faciem; vnde Prior ira accensus in adiutorium exactionis suæ, vocauit Comitis seruientes. Qui diruerunt ostia, seras confringentes & repagula; seruosque Ecclesiæ, crudeliter cõtractãtes; & nonnullos compedibus & Cippo constringentes, prædã abegerunt. Serui autem confugientes ad beati *Albani* præsidium; in argumentum iniuriarum, tulerunt secum seras confractas: vesti-

bus conscissis, querimoniam lacrymabilem coram Abbate deposuerunt. Abbas verò interrogauit, de quo potiùs conquererentur, quasi auctore iniuriæ, seruientibus Comitis, vel Priore. Serui responderunt, dolo Prioris illatam fuisse violentiam sub nomine Comitis. Abbas verò cogitans super hoc, in id consilij deuenit; vt accederet ad locum; & cum fratribus & seruientibus loci tractaret secretiùs ac districtiùs super huius casus articulo. Et ecce properanti *Northfolciam*, octoque milliaribus distanti à *Vvimundham* occurrit Prior loci cum suis; & Abbati suggessit, quòd ab Apparitoribus Comitis didicerat, qui iam *Vvimundham* venerant; vt Abbati obstarent, & introitum ad Cellam suam violenta manu negarent. „ Abbas autem seorsum suos conuocans; quid facto opus sit super hoc, consuluit. Dicente vno, „ Consultiùs fore transire ad *Norvvicum*: & inde „ legatū ad Comitem mittere: qui quæreret vtrùm „ hoc auctoritate Comitis factum esset: Ait qui„dam fratrum iunior, Nondum vis illata est Ab„bati, nec occasio querimoniæ locum habet, nisi „ præcesserit corporalis violentia. Eapropter eat „ Dominus Abbas ad Cellam suam, & ingrediatur: audiatque & videat Apparitorem vim facturum. Placuit Abbati iunioris Consilium: & ad Cellæ suæ domicilium properauit. Et ecce nuntius occurrit nuntians cocum Abbatis spoliatum equo suo: qui Abbatem de more præcesserat, vt refectiones pararet. Quod Monachi audientes qui ibidem erant, in prædonem irruerunt, & colaphis turpiter affectum, equom liberauerunt. Nec idcircò Abbas lora retraxit, venientique occurrit extra valuas, totus loci Conuentus, proferens vnanimi voce, patrem spiritualem & dominum illius cellæ temporalem: & prosecutus est eum, vsque ad portam atrii domus Dei. Ibique volenti introire, obstitit *Robertus* de *Millers* Abbati, cum multa satellitum turba. Cui Abbas, *In qua potestate,* Rogere *vetas me ingredi domum meam?* Ea die qua *suscepi curam regiminis in Ecclesia Sancti Albani, suscepi etiam curam domus huius, quippe ex illius pendet cura, & comitatur tanquam filia matrem Scio te Regis hominem esse: & tu scis me illius Abbatem. Ex eius auctoritate tibi interdico, ne vim nobis inferas.* Et vrgens calcaribus equum, ingressus est per medios Apparitores, nullo resistente. Cui redeunti ab oratione: accessit iam dictus *Rogerus* & qui cum eo erant, supplicantes Abbati vt recederet, ne iram Comitis incurrerent, quam intolerabilem sæpiùs præsenserant. Quibus ille dixit, *Ecce aduesperascit, & quò recedam tardè sic? Sustinete me, & Fratres qui mecum sunt: & vniuscuiusque Monachi ministrum; & omnes alios dimittam: donec ab ore Comitis per nuntios proprios accipiam, vtrùm ipse, an furor aliorum, contra me fecerit quod actum est.* Quod cùm ab ipso accepero, vel hic securus in domo nostra permanebo, vel recedam, vt nostræ indemnitati præuideam: & factum quod petiit & promisit. Redeuntes à Comite Prior loci & *Richardus de S. Claro* & *Henricus* de *Gorham* patrinus Abbatis: quos Abbas ad Comitē miserat, pro Colloquio habendo inter Abbatem & Comitem: sequenti quarta feria apud † *Ashelburnam* Comite expectāte Abbatis Aduentū Abbati suggesserūt. Die ergo statuto, venit Comes illuc agmine stipatus numeroso: Venit & Abbas cum paucis. Sedentibus itaque partibus ex aduerso, Comes primus sic orsus est, *Domine Abbas, ad hoc conuenimus ego & tu, vt in communi Concilio tractemus de Cella mea de* Vvimundham *emendatione: quatenus videamus quid mihi, quid sibi, quid*

† *Attilburgam.*

A *Priori meo competat, in prædicta Cella. Ne si vsurpaueris tibi quod meum est, vel ego mihi, quod tuum est, fiat confusio in domo Domini, atque inter nos ed.... fomes vtrebique damnosa. Ostende proinde imprimis Chartam patris mei, & quicquid tibi donauerit Charta authoritas, tuum sit. Quam si non habeas, vellem scire quo auctore vendicas sibi in terra mea aliquid* dominij? At Abbas, *Ad hoc equidem venimus, vt emendemus in Monachis nostris de* Vvimundham *pariter & illis de* Binham, *ea qua cura exigit spiritualis: hoc enim nobis est primum* B *quærere, scilicet, Regnum Dei. Deinde, vt non omittamus in exterioribus, quæ nostra indigent dispensatione. Pridie venientibus nobis* Vvimundham, *ad officii nostri executionem, restiterunt nobis quos miseratis, & introitum vetauerunt procaciter. Misimus ad vos, vt de ore vestro acciperemus si vestra autoritas intercessit, & inficiati estis. Colloqui vobiscum erat ardens desiderium: de die Colloquii significastis, nosque in omnibus morem vobis gessimus Ecce assumus: querimoniam lacrymabilem deposuerunt in auribus nostris Rustici Ecclesiæ de* Vvimundham: *quod Officiales vestri irruerunt in* C *eos, & tulerunt prædam eorum, confregeruntque seras Arcarum, & contenta asportauerunt. Quod quàm detestandum sit in tempore pacifici Regis, & in diebus pacis, facilè est deprehēdere. Illud imprimis eget emēdatione: deinde procedendum est in aliis, iuxta rerum exigentiā. De Charta verò patris vestri non est modò quæstio, nec ad hoc modò venimus. Nulli quippe dubium est, quod Abbas S.* Albani *habeat ius in Ecclesia de* Vvimundham; *Omnibus enim notum est, quòd Priores ponit: & cum res exegerit, deponit. Ipse quoque fratres loci visitat semel in anno, & si casus se ingesserit, pluries. In visitatione, protractiorem fa-* D *cit moram: vt ex deliberatione morosa possit mederi animabus infirmis, prouidere in rebus exterioribus, si res ita disponantur vt expediat.* Ad hoc Comes; *Si Rusticis Ecclesiæ meæ, & hominibus Prioris mei, aliquid feci quod facere non debui, nihil ad te, mihi, & Priori meo, bene conueniet. Tu enim in Ecclesia de* Vvimundham, *nullum omnino habes dominium, nisi quòd in signum subiectionis & ordinis debet tibi successoribusque tuis Prior loci, reddere annuam marcam. Si volueris visitare fratres tuos de* Binham, *de-* E *betur tibi in eundo vnius noctis, & in redeundo alterius hospitiū apud* Vvimundham. *Ita quod tredecim equorum numerū non debent excedere, qui te comitātur. Ita data est Cella à patre meo, Abbati* Richardo: *Iuxta quod taxatum est in Charta patris mei, & ita faciā obseruari omnibus diebus meis.* Abbas respondit; *De hominibus Ecclesiæ tuæ, vel Prioris tuo de* Vvimundham, *totum ad me, Priorem quippè hunc quem tuum perhibes, ego creaui, & ius quod habet* F *vel in Monachis, vel in rebus Monachorum de* Vvimundham, *me auctore possidet.* Et Conuersus ad Priorem ait; *Domine Prior, cuius es Prior? à quo habes Curam tam extrinsecam quàm intrinsecam, in hac Ecclesia de qua loquimur de* Vvimundham? Et ille. *Domine Pater, à vestra paternitate.* Tunc Abbas prosecutus est quod cœperat. *Si à me habet Prior nomen Prioris & Officium, meum est quicquid possidet, meum est hominibus illis credititis, in iustitia non deesse: meum in omnibus defectum Prioris supplere. Et huius rei argumentum* G *est, annua marca solutio; quam etsi in signum subiectionis soluit, aut nomine suo, aut nomine Ecclesiæ soluit. Quod nomine Ecclesiæ soluit, patet, quia successiuè soluitur. Et si nomine Ecclesiæ soluitur, subiecta est Ecclesia quæ soluit, illi cui soluitur. Si illam visitaturus aduenero, mora mea non est taxanda vel dierum vel equorum numero. Quia*

Abbas & Comes colloquuntur.

Responsio Comitis.

Responsio Abbatis.

Richardus *cuius tempore Ecclesia de* Vvimundham *in patrimonium* Sancti Albani *deuoluta est, nec tredecim equorum numero contentus est. vel vnius noctis hospitio veniens, nec alterius noctis à* Vvymundham *recedeas: Neque cæteri qui nos præcesserunt Abbates. Alioquin vnius diei spatio, non poterunt nobis detegere secreta cordis sui cuncti fratres nostri: quorum salus spiritualis pendet à consilio nostro. Eapropter oportet sapientem animarum medicum expectare. & reexpectare; vt quod prima non poterit, secunda, vel tertia, vel aliis sequentibus diebus, mederi valeat. Oportet enim sanctos & mundos esse, qui acceptam Deo hostiam pro animabus antecessorum vestrorum & omnium fidelium, sunt oblaturi. Cl. mant enim ad nos, & præcipue qui in hoc mundo habuerunt speciales.* Tunc Comes iratus nimis, & furore solito actus, ait. *Quod dicit nunquam fuit, nunquam erit, quamdiu Cingulo militari accinctus fuero.* Surgensque inuectus furia, infecto colloquii negotio, recessit. Porrò Abbas ad sua rediens, & apud *Vvimundham* moram faciens, quantum res nouiter emersa exigebat; *Harpesburgum* ire disposuit. Quod Comitem non latuit. Et mittens Apparitores, de quorum crudelitate magis confidebat, & impetu præsumebat; Fidei interpositione astrictos adiurauit,
„ ne permitterent Abbatem portas de *Harpesburc*
„ intrare vel quempiam de suis. Quod quidem fa-
„ ctum est. Veniens quidem Abbas cum suis illuc non est permissus intrare. Quamobtem communicato cum suis consilio, misit sæpedictum fratrem *Nicolaum*, ad Comitem *Legria* qui præerat (vt dictum est) causis cognoscendis in *Anglia*: & in auribus illius querimoniam iniuriarum à Comite illatarum, deposuit. Et citatorias meruit ad Præsidem Prouinciæ, quibus Comitem iam dictum citaret. Vt copiam sui & omnium sancto-
„ rum in facto qui interfuerant illatæ Abbati *San-*
„ *cti Albani* iniuriæ apud *Hapeburc* faceret apud
„ *Northamptonam*, die statuto responsurus Ab-
„ bati super violentia, vt querebatur sibi illata.
„ Citatus itaque Comes venit *Northamptonam*; & ante litis contestationem mediantibus qui vtrãque partem diligebant, promisit Comes se satis-
„ facturum Abbati super violentia ad gratum ip-
„ sius in Ecclesia de *Vvimundham*: tamen Comi-
„ ti *Legria* supplicaret, quatenus eius interueni-
„ ret licentia. Fidemque suorum interposuit:
„ quòd sine malo dolo pacto staret. Impetrata est ergò ab Abbate licentia: & veniens *Norfolkiam* Abbas, Comitis expertus dolum, infecto redut negotio. Iterata est itaque querimonia ad Iudicem *Angliæ*; & Citatio similiter iterata. Conuenerunt ergò *Londoniæ*: ibique iterata est pacis prolocutio, & in Chirographum redacta, ne Comes pro altero verbo vt consueuerat resiliret. Iterum Abbas *Norfolkiam* redijt, infecto negotio; Comite non exhibente Chirographi testimonium. Et tunc tandem confugit ad Ecclesiasticæ iustitiæ remediũ. Sanctus enim *Tho. Dorobernienfis* Archiepiscopus, Comitem citauit, & vtraque pars copiam sui fecit die statuto coram se & Comite *Legria*. Abbate itaque allegante rhetoricè (vtpote vir nobilis & vrbanæ eloquentiæ) de damnis & iniuriis illatis, de dilationibus frustratoriis: Comes patuit discrimini anathematis. Sed detulit ei Abbas, ex consilio optimatum Regni. Dicebant enim quòd si Comes percelleretur anathemate, Ecclesia de *Vvimundham*, occasione ipsa quæ sub alis patrocinii eius latitabat, graue pateretur dispendium. Proinde adhuc tractabatur, efficaciùs: de pace reformanda inter ipsos, & in eum

Abbas citari facit Comitem.

Iterum citatur Comes.

A casum deuentum est, quòd Comes Charta sua
„ confirmare debuit Ecclesiæ de *Vvimundham*,
„ quicquid et pater suus de suis prædiis concesserat. Et quia hoc verbum captiosum erat, Abbas sæpius mediatoribus reformandæ pacis, dixit. *Si recesserimus ab hoc Consistorio, in hoc verbo Comes Chartam patris sui sibi exhiberi exiget, vt secundum formam Chartæ cudet. Ideò nolo vos latere. quod temporibus primi H. Regis* Angl. *Monasteriis siue Ecclesiis Conuentualibus nouiter institutis, non exigebatur alia Charta nisi solius Regis. Nullus enim præualebat illis diebus congregationes in Re-* B *gno* Ang. *instituere, nisi ex Regis permissione. Regis enim intercedat permissio, nisi patronatu munaresignaret ipsam Monasterium vel Ecclesiam, vt de cætero nulli nisi soli* Regi, *responderet de temporalibus. Inde contigit quòd aliam Chartam quàm* Regis, *nunquam (vt aliqui affirmant) habuimus de Ecclesia de* Vvimundham. *Proinde si Comes voluerit confirmare Monasterio de* Vvi-C mundham *omnia quæ in* Regis *Charta continentur. & præterea, alia, quæque bonorum testimonio virorum sunt collata à patre suo. prædicto Monasterio de* Vvimundham: *omnem iniuriam ei remitto: & quicquid restitutionis ab eo exigo: atque insuper, quadraginta marcarum summam donabo.* Hoc dicebat Abbas, vt ambitione simul & paupertate refertum Comitem, muneribus obcæcaret: & de cætero, quia præ manibus non habebat Chartas omnium quæ possidebat Monasterium, pro quo contendebat. Mediantibus igitur *Gau-* D *frido* de *Magauilla* iuniore, scilicet Comite de *Essexia*, & *Richardo* de *Lacy*, & aliis vtriusque partis amicis, in hunc modum reformata est pax inter tam discordes viros. Comesque Chartam suam fecit, & per Sacramentum virorum in corde & corde loquentium, excepit Ecclesiam de *Resinges*, Et nonnullas decimationes: Quæ quidem in Charta Regis continebantur: sed à Monachis de *Vvimundham*, nunquam corporaliter possessæ fuerant: Et idcirco amicitia, vt putabatur, reformata, simulatè est concepta, non in veritate solidata. Comes quidem rubore suffusus est non mo- E dico, quòd in tanto discrimine victus est à viro mediocri, & qui inuincibiles edomuit, à simplici se victum cõfitebatur. Vnde semper Comes postea cautè seria commutans in iocosa, ait: *Per lanceam Dei, nomen tuum de cætero mutabitur, & vocaberis* Robertus Matefelon: Nomen adeptus, & tenens, ab effectu. Ad cumulum autem titulorum Abbatis *Roberti*, vnum duximus huic scripto inserendum. Contigit vna dierum dum in Curia *Romana* moraretur, colloquium speciale & prolixum cum Papa, sicut solet amicus cum amico, in thalamo F protrahendo continuauit. Et inter loquendum recolens iactantiam *Elyensium*, qui se falsò asserunt Reliquias beati *Albani* penes se obtinere, ait. *Pater Sancte, expedit dilucidare veritatem, rescindite materiam falsitatis & iactantiæ, quæ fomitem in Ecclesiis scandali subministrat. Vestrum est, Domine, errantes corrigere, rebellium impetus retundere, vacillantes confirmare, prout* Petro, *& vobis in* Petro, *dictum est à Domino. Et tu aliquando confirma fratres tuos. Scribat igitur venerabilis* G *sanctitas vestra, tribus* Angliæ *Episcopis, quorum præcipuus sit* B. *vir quidem circumspectus & sectator veritatis: vt facta diligenti & efficaci inquisitione, commenta detegant falsitatis. Et si præsumant se memoratas* Reliquias *penes ipsos recondidisse, & doloso titulo, ac sacrilego scelere, læsa fide retinuisse: ne patiantur animarum damnationem, restituere non omittant. Et sic memorati* Episcopi *fideliter*

Allegatio de Charta Regis.

Concordia inter Abbatem & Comitem

De inquisitione facta apud Ely, super corpore beati Albani.

mandata Apostolica prosequentes famam martyris studeant sine mora dispẽdio dilucidare. Et hoc cum audisset Papa, iustis petitionibus sereno vultu exhibuit se fauorabilem. Et subiunxit Abbas. *Domine hæc aliquando facta fuisse perhibentur: Sed inquisitio tepida, & sine adiectione pœna, contemptum generauit. Et viris tunc viuentibus, alij veritatis ignari, vel veritati rebelles & mandati Papalis contemptores illis successerunt, qui in pristinum errorem corruerant. Compescat igitur, temerarios, auctoritatis vestra repetita seueritas. Vt beatum Martyrem sollicitudinis vestra coadiutorem & consolatorem habere mereamini.* Scripsit igitur Dominus Papa dictis Episcopis; districtè præcipiendo, & efficaciter admonendo, vt secundùm Abbatis *Sancti Albani* petitionem, hoc negotium (scilicet, quod prædictum est) sine moræ dispendio prosequerentur. Cum autem Abbas *Robertus*, factus ad votum hoc, & aliis negotiis, domum redierat; ostendit dictis Episcopis Papale authenticum, cui ipsi fideliter obedientes, & precibus Abbatis adquiescentes, & (ne de labore & expensis conquererentur) munerificentiæ inclinantes, *Ely* corporaliter aduenerunt; Et ostenso Conuentui in Capitulo Papali authentico, electi sunt duodecim de conuentu seniores & discretiores; qui præstito in districto veritatis examine, & virtute obedientiæ sacramento, (cum fidei interpositione sub pœna etiam suspensionis & anathematis) vt super hac rei veritatem confiterentur, protestati sunt vnanimi consensu, se fuisse pio dolo deceptos. Nihilominus grauiter deliquisse & sacrilegium perpetrasse: & sic veri Martyris caruisse Reliquiis. De Caracalla etiam simili cautela se fuisse deceptos crediderunt: quæ ipso tempore, in rerum natura creditur non fuisse. Non enim, reuera, inuenit eum Sanctus *Germanus* in sepulchro Martyris: imò in quadam palla inuoluta ossa pretiosa; quam vt inuenit, reliquit. Sed neque Rex *Offa*, qui postea ipsum Martyrem inuentum leuauit de terra: elapsis ab aduentu dicti *Germani* vsque tunc, CCC.XL. & IIII. annis. Dictam autem pallam, reseruauit in Ecclesia *Sancti Albani* integram & illæsam, in signum tanti miraculi: nec adhuc feretro inclusa est: Et cum hæc in propatulo manifestabantur: quieuit spiritus Abbatis certificatus.

Porrò, citò postquàm Comes pacificatus est, (vt prænarratur) *Alexander* Papa tertius ad *Gallicanas* partes deuenit: atque vniuersatum in circuitu Regionum Prelatis per Nuntios suos citatis, apud *Turones* generale Concilium celebrari constituit. Congregantur ergò, apud prædictam Ciuitatem sub die statuto, etiam *Anglicana* Ecclesiæ Prælati vt quæ pertinerent ad vtilitatem *Romanæ* Ecclesiæ cũ ipso Papa statuerent. Inter quos venerabilis Abbas *Robertus* de quo sermo continuandus est: vir (inquam) eloquentissimus, humanis diuinisque legibus eruditus, affuit: cui *Iacinctus* Diaconus Cardinalis *Sancta Maria* in *Cosmidin*, supra omnes Abbates *Anglici* Regni, primam sedem, secundùm priuilegium Domini Papæ *Adriani* quarti, assignauit, vni seruorum eius (*Roberto*, videlicet Ianitori) seruandam tradidit. In illo namque priuilegio, de hac re ita scriptum reperitur. *Sicut beatus Albanus Anglorum Protomartyr esse dignoscitur: ita & Abbas Monasterij ipsius, inter Abbates Angliæ primus omni tempore dignitatis ordine habeatur.* Abbas vero *Sancti Edmundi* (*Hugo* nomine) prædictum Cardinalem agnoscens primam sedem Abbati *Sancti Albani* assignasse, nimia tristitia affectus, tota nocte diem

Abbas consequitur in Synodo generali, primam sedem inter Abbates Angliæ.

Abbas de Burgo, nititur supplan-

A illum præcedente, quo Domini Papæ Concilio interesse deberet, cum aliis primam sedem cum suis Apparitoribus arripuit. Necnon & famulum Abbatis *Sancti Albani*, ab illo loco violenter expulit: totoque noctis illius spatio nusquam recedens, peruigil seruare studuit. Sed metuens ne à Domino Papa seu à Cardinalibus prima sedes sibi ad suum dedecus auferretur, sexaginta marcas argenti, (fratre *Hamone* Monacho loco fideiussoris inibi quousque redderentur detento) Curiæ *Romanæ* se daturum spopondit. Abbas vero *Robertus* B vt cognouit, ipsum in causam vocare noluit: quia Rex Angliæ *Henricus* secundus, omnibus Prælatis in Regno suo degentibus, ne aliquam querelam de qualibet re in curia deponerent, interdixerat. Proinde Abbas *Robertus* iniurias has sibi & Ecclesiæ suæ illatas, æquanimiter tolerans, libertatem ac dignitatem quam Monasterium sibi commissum de hac re à Papa *Adriano* obtinuerat: nec non violentiam ipsi ab Abbate *sancti Edmundi* C illatam: in curia cunctis videntibus coram Domino Papa exposuit: sicque pontificalibus ornamentis redimitus, iuxtà eundem Abbatem *sancti Edmundi*, supra omnes alios resedit. Nec profuit eidem Abbati *sancti Edmundi*, dignitatem Regalem Martyris ipsius allegasse. Quot verò expensas in eundo & in redeundo exposuerit, quotve muneta Domino Papæ, & Cardinalibus, & aliis in Curia munificentia liberali contulerit, perlongum foret enarrare. Porrò, Abbas *Robertus* confirmationem compositionis quæ facta fuerat inter D *Lincolniensem* Ecclesiam & Monasterium *Sancti Albani*, de subiectione eiusdem Ecclesiæ & quindecim Ecclesiarum priuilegiatarum, à Domino Papa obtinuit, quæ sic incipit. *Qua Compositione vel Concordia mediante, &c.* Item aliud de Cella de *Hatfeld*, quod sic incipit. *Iustis petentium &c.* Item aliud de Sanctimonialibus benedicendis: non solùm de virginibus Deo dicatis, inter Cellam de *Sopvvelle* commorantibus, imò de omnibus aliis quæ illius suberant regimini per *Maurum de Langeleia* suscepit: quem Abbas domum E festinans, in curia pro hoc negotio dimisit. Quod ita incipit *Deuotionem & integra honestatis constantiam.* His ita peractis, Abbas *Robertus* post aliquot dies, soluto Concilio, à Domino Papa licentiam accepit remeandi. Veniensque domum, susceptus est cum processione. Ipse autem statim ad maius Altare accedens, obtulit duos pelues argenteos, pretio quinque marcarum, & duas planetas, aurifrigio ante & retrò ornatas. Fecit etiam vnum Thuribulum argenteum: emitque duo pal- F lia optima, scilicet de purpura imperiali: vnum pretio Centum solidorum: & inde Cappam fecit: Ex altero, planetam. Hic quoque ferè perfecit pulchram mariolani cum pertinentiis. Fecit etiam scribi libros plurimos: quos longum esset enarrare. Præterea, Thecam beati Martyris: quæ tempore *Radulphi* Abbatis in frusta comminuta est, vt villa de *Bramefeld* redimeretur: arte decentissima ex auro & argento & lapidibus pretiosis, fabricari fecit. Eucharistiam, vase pretioso & Corona argentea, collocauit. Capitulum quoque & rega- G le locutorium, cum Capella *sancti Nicolai*, & tota parte Claustri quæ est ante ipsum Capitulum, & Lauatorij domum, longum stabulum equorum construxit. Constituitque vt lampas ardens in stabulo luceret de nocte. Granarium & Lardarium, & duo Solaria construxit. Nec prætereundum, quòd nulli mendicanti, sinum itinerando clausit misericordiæ. Contigit semel quòd cuidam porrigenti manum ad eleemosynam, ar-

tare Abbatem nostrum.

genteum à fistarchio volens extrahere, extraxit aureum; & porrigens mendico, dixit. *Dei voluntas fuit, frater, quod stipem quæritans, aureum, inuenis: quod & tibi do. Donum Dei nec rescinde nec commuto.* Extra Claustrum par fratribus iucundus & socialis; in Capitulo, rigidus, iustus, & formidabilis. Magnatibus secularibus, venerabilis, & velut omnibus pater & superior.

Nota. Ad hunc locum in maiori *Centoniano*, insertus narratio illa, de *Abbate, Monstrcelis*; de qua & supra monuimus

Negligentiæ huius Abbatis.

De alienatione *Thorp Basset.*

Sed quia non est homo qui bonum faciat & non peccet; nec est sub sole qui *sine crimine viuat*; nunc (etsi permodicas) ipsius negligentias enumeremus. Dedit cuidam fratri suo (*Radulphus*, nomine) terram de *Syret*, sine Conuentus sui assensu vel notitia: & *Vuillielmo Basset* & hæredibus eius, totam villam de *Thorp*, pro annuis xxx. solidis: cùm pater eiusdem *Vuillielmi*, illam terram hæreditariè nequaquàm tenuisset. Necnon etiam Monachis de *Bermundesh*, decimas & omnia parochialia iura de fudo *Vuinebaldi* de *Babaiun*: quod habuit in *Bridesborne* imperpetuum possidenda. Ea tamen conditione, vt anniuersarium eius, annuatim celebrarent solemniter. Et has duas vltimas conuentiones, fecit importunitate sua, à Conuentu confirmari. Adiudicauit quoque *Rogero* de *Meridene* terram de *Braduveya*; Sacramento quorundam Militum suorum, in corde & corde loquentium, deceptus: cùm idem *Rogerus* nihil iuris in eadem haberet, secundùm veritatem & tenorem chartæ Regis *Henrici* primi. Quam Abbas *Robertus*, Ecclesiam *S. Albani* quolibet tempore habuisse, penitus ignorabat.

De morte Abbatis *Roberti.*

Cùm autem sæpe dictus Abbas *Robertus*, annis quindecim & quatuor mensibus & aliquot diebus, Ecclesiam *Sancti Albani* sibi commissam, nobiliter rexisset; decimo Kalendas Nouembr. pleuri grauatus, quadam nocte Sabbati, oleo infirmorum à venerabili *Laurentio* Abbate *Vuestmenasterij* qui tunc aderat, perunctus; apparente illius diei aurora, ab hac luce subtractus est. Anno Dominicæ incarnationis, M.C.LXVI. Ad quem sepeliendum, affuerunt *Gilbertus Folioth Londoniensis* Episcopus, *Laurentius* Abbas *Vuestmenasterij*. *Simon* tunc Prior Ecclesiæ *Sancti Albani*. Sepultus est in Capitulo, quod à fundamentis decenter extruxerat; ante pedes *Pauli* Abbatis: qui primus pontificalibus redimitus (prout in sarcofago suo marmoreo, testatur ipsius imago) dignoscitur in hac Ecclesia. Defuncto autem Abbate, tota Abbatia confiscata ex præcepto iudicis Regni: sed eius Cura omnis, Priori & fratri *Adæ* Cellerario, aliisque fratribus loci, commissa est, ab ipso iudice *Roberto* Comite *Legria*. Inuenta quoque est Ecclesia tot debitis grauata, quòd ad sexcentas marcas summa inueniretur, sicut Regis famulis fuit assummata. Multa enim *Christianis*, sed plura debebat *Iudæis*. Excusabilis fuit per omnia, propter tot arduorum causas negotiorum, ad votum consummatorum: sed specialitate consanguinea, affini & compatriotali (prout caro & sanguis reuelauit ei) multa suis contulit donaria. Terram quoque, cum incrementis ipsis de *Gorham*, & temerariè fecit confirmari, & illicitè ampliari, & in prima constructione Capituli quod fabricaturus fuit, corpora veterum Abbatum nimis abiectè & sine hominum discretorum notitia (consilio sui Cæmentarij) fecit inhumari. Vnde mortuo ipso Cæmentario per Apoplexiam, periit loci memoria. Huic carnalis affectio, inde negligentia, Cor viri eneruauit.

Nuntiatur Domino Regi, de morte *Roberti* Abbatis Ecclesiæ *Sancti Albani*, & planxit eum Rex lamentabiliter. Petitum est igitur instanter, con-

A cedi licentiam alium loco ipsius subrogandi, quod per quatuor menses & ampliùs, prorogatum est. Victus tandem Rex tædio & importunis precibus, scripsit Domino *Londoniensi*, vt accederet ad Monasterium *Sancti Albani*: quatenus in eius præsentia tres nominarentur, & per eius rescriptum, Regi, omne negotium renuntiaretur. Et nominatorum genus & honestas, cum literatura & sapientia, vt ipse de tribus, eligeret quem mallet. Quod & factum est. Et renuntiantes Regi trium nominatorum & genus & vitam, in Priorem B loci, Dominum scilicet *Simonem*, respondit *spiritum suum requiescere*. Et institutus est *Simon* Abbas Ecclesiæ *Sancti Albani*, vir vitæ venerabilis, & bene literatus, Scripturarum & librorum amator specialis. Statimque eadem die, videlicet decimo tertio Kalendas Iunij, in qua fuit dies Dominicæ *Ascensionis*, eodem anno, benedictus est in Monasterio suo à Domino *Londoniensi Gilberto*, cognomento *Folioth*: nulla professionis mentione, nisi *Romana Ecclesia*. Et in ipsa benedictione, ornatus est Pontificalibus insignibus.

Simon eligitur in Abbatem.

Simon *decimus nonus.*

De probitate *Simonis* & libris datis Ecclesiæ, per eundem.

C *Simon* iste vir literatus & moralis, omnem quam potuit diligentiam adhibuit, ordinem sustinere & adaugere: & ad habitum monasticæ Religionis, viros honestos & literatos attrahere & congregare. Natione *Anglus*, à primis annis in Claustro & rigore ordinis educatus. Iste postquam fœliciter in Curam pastoralem est assumptus, non desiit libros optimos & volumina authentica & glossata, tam *noui* quàm *veteris Testamenti*, (quibus non vidimus nobiliora) scribere, & ad vnguem irreprehensibiliter præparare. Quorum numerum longum foret explicare. D Sed qui eosdem libros videre desiderat, in Almario picto quod est in Ecclesia contra Tumbam Sancti *Rogeri* Heremitæ (quod & ipse præcepit ad hoc specialiter fieri) repositos poterit reperire: & qualis amator scripturarum idem Abbas extiterit, per ipsos perpendere.

Mutua amicitia inter Abbatem, & *Thomam Cantuariens.*

Huius quoque tempore, passus est beatus *Thomas Cantuariensis* Archiepiscopus acerbissimam persecutionem, & proscriptionem ferè septennalem. Sed & tunc, & ante passionem E suam, præcipuè hunc Abbatem *Simonem*, in nullo sibi obligatum, vel iure subiectionis astrictum: spontaneum ac specialem, habuit & sensit, consolatorem. Vnde contigit vt in aduentu Domini circa festum *Sanctæ Luciæ*, idem Archiepiscopus sanctus *Thomas* veniens ad Manerium suum de *Harvvet*, ipsum Abbatem *Simonem* vocauit vt ad ipsum veniret, colloquium familiare cum ipso habiturus †, & solamina mu- F tua cum amico præcordiali suo, post longa pericula impensurum & accepturum. Et addidit in Epistolâ quàm misit, in fine: *quod nunquam tanta consolatione indiguit, sicut tunc.* Super quo verbo multum obstupuit Abbas †. Venit igitur Abbas tam festinanter quàm libenter ad eum, qui ab ipso strictis amplexibus, & osculis receptus est multiplicatis. Nec sese à lacrymis contine- G re potuerunt, & sub compendio, seriatim tum dictus Archiepiscopus Abbati, pericula, tædia & labores, quos in transmarinis partibus, procurante Rege *Henrico*, pertulisset, ait Abbas. *Omnia per Dei gratiam, fine læto iam complentur.* At Archiepiscopus suspirans, & manum Abbati attrahens sub pallio & constringens, ait. *O amice, amice, tibi reuelabo quasi mihi alteri causam meam; multò aliter est de me, quàm multi opinantur. Iamiam noua insurgunt persecu-*

† *Habiturum.* Sic Codex *Spelman.* & magis *Latine.*

Sic ergo mutauimus *impensurus*, & *accepturus*, licèt in duobus *Cottonianis* ita scriberentur

† Vide *Aduersaria.*

tionis molimina. Iam enim Dominus Rex pater eum filio (in cuius sinu reposita fuit spes mea tota) nouas machinatur iniurias & damna redintua. At Abbas attonitus, ait: *Quomodo hoc pater sancte?* At ipse suspiciens, & ab alto trahens suspirium, dixit, *Bene erit, bene; scio ad quem finem res vadit, & tendit.* Cui Abbas. *O pater sancte, si in aliquo vos consolari, seruire, vel iuuare potero; peto vt particeps vestri agonis fieri merear: & mihi confidenter velitis imperari.* Et Archiepiscopus. *Multùm pertimesco vexare amicum meum. Veruntamen placeat vobis ad præsens charitatis intuitu,* B *Regem adire Iuniorem, & ipsum mihi eloquentia qua polletis, reddere mitiorem.* Addens, *quod ipsius erga me commotio, quasi venas cordis mei interrumpit & ossium medullas penetrat interiores.* Cui Abbas hilari vultu annuens, statim ad iter se accinxit, imò quasi ad agonem. Et cum ad Curiam dicti Regis Iunioris aduenisset, & ipsi Regi innotuisset quòd faceret verba pro Archiepiscopo ab ipso destinatus; verbis contumeliosis (turpiùs quàm enarrari vel scribi deceat) appetitus, cum C quodam Monacho *Cantuariensi* misso cum eo, scilicet *Richardo* Archiepiscopi capellano, qui postea successit ei in Archiepiscopatum) nihil nisi iurgia cum minis atrocibus reportauit. Et erant qui pugnis contortis, & alij qui cultellis semitractis, iurarent horribiliter; quod paruo obice „ impediebantur, quin eosdem nuntios qui ex „ tam manifesto proditore mittebantur, vel eui„ scerarent, vel ementularent, & vix eorum qui „ in Curia erant discretiores, eorum insaniate-frænabatur. Et sic inuicto super hoc negotio D imò vix erepti à mortis discrimine, ad Archiepiscopum, eos in spiritu suspenso præstolantem, sunt reuersi. Et cùm audisset ab ore Abbatis omnia quæ dicta & facta sunt, in castigatum & modicum risum resolutus Archipræsul, ait. *Ferè subarrati Martyrij particeps effectus es manifestus, nec tamen penitus immunis es. Pro me enim laborem hunc suscepisti, & tanto viro indigna opprobria. O quàm susurro murmure, quàm fascinanti oculo, quàm crispanti naso, obiurgando respondisset;* E *si alicui suffraganeorum meorum hoc fecisse persuasissem, quod me exhortante obedienter complenisti, Abbas charissime, scire potes huius rei exitum.* † *Vade nunc cum Dei & mea benedictione. Instat Dominica Natiuitatis solemnitas, quam prosperam & iocundam Dominus & Martyr eius efficiant in domo tua, quam Deus conseruet. Non potes abesse. Ora pro me beatum Martyrem patronum tuum, & nos pro vobis orabimus. Et ego qualecquale festum in mihi commissa Ecclesia Dominus* F *prouidebit, celebrabo.* Et sic vale dicto ab inuicem, (non sese iterum in hac vita visuri) recesserunt, vnus scilicet ab altero.

† Vide *Aduersaria.*

Infra quindecim dies post hos continuatos, passus est beatus Martyr *Thomas*, vt mundus nouit in Ecclesia sua, & citò post mirificè, non tantum in hac sed & in remotis, clatuerunt ipsius miracula regionibus. Ha, quotiens inenarrabilibus gemitibus & fletibus, postea suspirans Abbas *Simon* hæc commemorans, ait. G *Heu, heu, mihi misero, heu mihi indigno, quod non merui ipsum etiam in morte sequi, quod non merui pro eo in hac sua causa, vel aliquo membro mutilari, vel potiùs detruncari. Verè, Deus enim iudicia abyssus multa, non sic de me misero peccatore taliter ordinasti.*

Theca exterior Sancti Albani.

Iste piæ memoriæ Abbas *Simon*, ex eo tempore cœpit prouidè ac sapienter thesaurum non modicum auri & argenti & gemmarum pretiosa- A rum, diligentissimè coadunare, & thecam exteriorem quam nos feretrum appellamus (qua ipso tempore nullam vidimus nobiliorem) cœpit per manum præcellentissimi artificis Magistri *Ioannis* Aurifabri, fabricari; & tam laboriosum, sumptuosum, & artificiosum opus, infra paucos annos fœliciter consummauit. Et loco suo eminentiori, scilicet supra maius Altare, contra frontem celebrantis collocauit, vt in facie & in corde habeat quilibet celebrans missam, super idem Altare Martyris memoriam. Et idcircò in obiectu vi- B sus celebrantis, Martyrium eiusdem, scilicet decollatio, signatur. In circuitu autem feretri, videlicet duobus lateribus, fecit vitæ beati Martyris seriem, quæ sunt acta & præparatio passionis suæ, eminentibus imaginibus de argento & auro opere *propulsato* (quod vulgariter *Leuatura* dicitur) euidenter effigiari. In capite verò quod sespicit Orientem, imaginem *Crucifixi* cum *Maria & Ioannis* iconis †. cum diuersarum gemmarum ordine decentissimo, veneranter collocauit. C In fronte verò Occidentem respiciente, imaginem beatæ virginis puerum suum tenentis in gremio, eminenti opere inter gemmas & pretiosa monilia aurea, in throno sedentem incathedrauit. Et sic ordine Martyrum † in tecto vtrobique disposito, theca in crispam & artificiosam Cristam consurgit; in quatuor angulis, turribus fenestratis, tholis Chrystallinis cum suis mirabilibus, quadratur venusta. In ipsa igitur, quæ mitæ magnitudinis est, ipsius Martyris theca (quæ quasi eius conclaue est & in qua ipsius secreta ossa recondi D dignoscuntur) ab Abbate *Gaufrido* fabricata, conuenienter reconditur.

† Iconibus.

† Martyrol.

Dedicatio Capellæ.

Ad huius quoque instantiam Abbatis, Episcopus *Dunelmensis* dedicauit Capellam sancti *Cuthberti*, quæ est iuxta Claustrum *Sancti Albani*, in honorem eiusdem sancti *Cuthberti*, & sancti *Ioannis Baptistæ*, decimo sexto Kalendas Iunij. Quam postea renouauit Abbas *Guilielmus*, & ampliauit decenter, sed hæc in sequentibus.

Nobilia dona data Ecclesiæ, per *Simonem* Abbatem.

Idem quoque Abbas *Simon*, vnum Calicem E aureum magnum (quo non videmus in Regno *Anglia* nobiliorem) ex auro primo & purissimo, opere tali materiæ conuenienter gemmis pretiosis redimitum, & subtilissimo intricatorum flosculorum opere delicato venustitum; Deo & Ecclesiæ Sancti Martyris *Albani* fabricauit & contulit, in memoriam sui sempiternam. Quem Calicem fecit magister *Baldevvinus* aurifaber prælectus. Fecit præterea per manum eiusdem *Baldvvini*, vnum vasculum speciali admira- F tione dignum, ex auro obrizo & fuluo, adaptatis & decenter collocatis in ipso, gemmis impretiabilibus diuersi generis. In quo etiam *materiam superabat opus*, ad reponendam Eucharistiam; super maius Altare Martyris suspendendum. Quod cum Regi *Henrico* secundo innotuit, vnam Cuppam nobilissimam ac pretiosissimam, in qua reponeretur & ipsa theca immediatè continens *Corpus Christi*; Ecclesiæ *Sancti Albani* gratanter ac deuotè transmisit.

Iste fecit Calices aureos.

Item dona data per ipsum.

G Præterea idem Abbas *Simon* vnum Calicem aureum paruum, succinctæ breuitatis & laudabilis schematis, quo cantatur maior missa quotidiana. Et duos alios Calices argenteos, irreprehensibiliter compositos: quorum vno, canitur de more Missa matutinalis, & altero, ad Altare beati *Petri*, per manum dicti aurifabri *Baldevvini*. Deo & Ecclesiæ beati Martyris *Albani* fabricari fecit & contulit, vt memoria in benedictione perduret.

Idem

Crux.

Idem quoque Abbas vnam nobilem *Crucem* laminis aureis coopertam, in cuius medio, monile aureum venustè collocatur. Et in ipso monili, pars bona ligni Dominici continetur. Quam Crucem etiam constituit, præcipuis festis ab vno fratrum, inter manus supposito manutergio, in processionibus eum præambulis ante Conuentum, inter alias duas Cruces, quas conuersi eleuatas baiulant, vt ab omni populo deuotè adoretur, veneranter deportari. Et post processionem, in capside Martyris (quam feretrum appellamus) tanquam specialem thesaurum †, & die Dominicæ passionis, à toto Conuentu adorari. Nec prætereundum (imò speciali titulo conscribendum, & cæteris pietatis eius operibus adijciendum) quòd idem Abbas *Simon* vnum vas mirificum, per modum scrinij compositum, cuius arcam, schema quadrat venustissimum. Culmen verò, per modum feretri surgendo coarctatur: & vndique circulis eleuatis orbiculatur. In quibus, Historia Dominicæ passionis imaginibus fusilibus figuratur, & per totum laminis ductilibus solidæ spissitudinis, (ita scilicet quod basibus vel sustentaculis ligneis non indiget) Deo & Ecclesiæ sancti Martyris *Albani*, ad perpetuum ipsius Ecclesiæ honorem & decorem, fabricatum contulit. Et ad perpetuandam ipsius cum benedictione memoriam, constituit vt in Dominica *Palmarum*, Corpus Dominicum in ipso Scrinio veneranter reponeretur, & ab aliquo fratrum moribus & ætate venerabili, in Casula alba, vsque ad papilionem in Cœmiterio de pretiosissimis pallijs compositum, nisi inclementia aeris impediatur. Et tunc, in Capitulum deportaretur: duobus fratribus in Cappis, brachia baiulantis dictum vas, honorificè sustentantibus. Et eodem modo sequente processione, ad Ecclesiam venerantissimè reportaretur, vt videant fideles, quanto honore dignum sit sacrosanctum Corpus Dominicum, quod ipso tempore se exposuit flagellandum, crucifigendum, & sepeliendum.

† Recondi

Quoddam Scrinium deaurato, in quo portatur corpus Dominicum.

De scriptoribus suis, & donis datis.

Notandum quoque, quod iste immortalis memoriæ Abbas *Simon*, duos vel tres electissimos scriptores continuè in Camera sua honorificè sustinuit, vnde librorum optimorum copiam inæstimabilem, ad vnguem præparauit. Et in speciali, Almario reposuit picturato. Scriptorium quoque tunc temporis, ferè dissipatũ & contemptũ, reparauit, & quasdam laudabiles consuetudines in ipso innouauit, & ipsum ampliauit redditibus. Ita vt omnibus sequentibus temporibus, debeat Abbas qui pro tempore fuerit, vnum habere Scriptorem specialem. Iste quidem præter libros pretiosissimos (quos longum esset enumerare) pelues argenteos, & alia multa vasa & ornamenta, Deo & Ecclesiæ, sancto Martyri conferendo, præsentauit.

Sanctus Amphibalus est inuentus.

Operibus igitur pietatis, ac innatæ liberalitatis exigentibus, meruit hic indelebilis memoriæ Abbas *Simon*, inuentor esse beati *Amphibali*, sociorumque eius, indice beato *Albano*. Temporibus enim eiusdem, omni plena gaudio spirituali & seculari, omnique prosequenda laude, memorata inuentio est veneranter celebrata. Itaquòd per Martyrium beati *Thomæ*, & Inuentionem sancti *Amphibali*, quæ in vno septennio contigerunt, & tempore huius Abbatis, multiplicatis miraculis, videretur seculum renouari. Cuius Inuentionis seriem, si quis videre desiderat, reuoluat *Chronica* præsentis libri, vsque ad Annum Gratiæ, M. C. LXXVIII. vbi ipsam

Nota. *Hinc apparet* plenius descriptam post Matthæum Parisiensem, terit reperire. Quam etiam si diligens lector inspiciat, poterit indubitanter certificari quod beatus *Albanus* in Ecclesia sua, loco suæ passionis fundata, & non alibi (sicut somniant *Elyenses*) requiescit. Qui abinde exiuit, cũ iret ad domum *Roberti* vt eum *Redburnam* duceret, de loco Inuentionis erudiendum. Et post rei iudicium, ipsum *Robertum* reduceret: & cum venirent ante Ecclesiam, Martyr in suam se recepit domum, & *Robertus* valedicens ei, ad suam processit.

non solum fuisse Authorem huius libri, sed etiam has Vitas Abbatum, esse partem Historiæ maioris *eius antecedentis. Mersib igitur, & illa* Historia, *&* hæ Vitæ, *nunc in vno volumine coniunguntur.*

De negligentiis & morte eius.

Sed quia non viuit homo super terram, nec etiam infans vnius diei, sine offendiculo, errores ipsius, quia respectu bonorũ operũ suorũ breues, breuiter transcurramus. Moriens, Abbatiam suam ære alieno obligatam in plusquam sexcentis marcis, contra Iudæos, sine alijs debitis, quæ ad ducentarum Marcarum & amplius summam excreuerunt, dereliquit. Vnde *Aaron Iudæus* qui nos tenuit sibi obligatos, ad domum *Sancti Albani* in superbia magna & iactantia cum minis veniens, iactitabat se feretrum nostro *Albano* fecisse, & ipsi dehospitato, hospitiũ de pecunia sua præparasse. Præterea (quod non sine cruentato corde referimus) consanguineos suos carnali affectu effœminatus, plusquàm deceret virum religiosum (mortuum videlicet seculo) dilexit, & bonis crucifixi saginauit. Et non tantum pauperes & indigentes, sed & Milites & Magnates sese ingerentes, & Consanguineos (cùm non essent) fingentes, locupletauit. Propter quod, nemora *Sancti Albani* in magna parte succidit: & multa bona quæ fecisse potuit, omisit. Iste Abbas *Simon*, cùm circiter Annos quindecim, Ecclesiam *Sancti Albani* rexisset, & ordinem Monasticum in rigore disciplinæ & iustitiæ commendabiliter rexisset, anno gratiæ M. C. LXXXVIII. debita naturæ persoluens, viam vniuersæ carnis est ingressus.

Garinus, † *Vigesimus*.

† *Garinus* vel *Vvarinus*.

GArinus huic successit de *Cantebrugia*, stirpe mediocri oriundus. Iste in seculo ante susceptionem habitus, magnæ famæ extitit & celebris nominis, propter honestæ vitæ suæ reuerentiam, literaturæ excellentem peritiam, & corporalis elegantiæ pulchritudinem. Hic cum fratre suo similibus dotibus, etsi non tantùm insignito Magistro *Matthæo* in physica apud *Sylernum* eleganter atque efficaciter erudito, in Claustro *Sancti Albani* habitum Religionis suscepit: & infra breue tempus, idem magister *Garinus* propter vitæ excellentiam virtuosæ, & literaturæ copiosam peritiam, & personæ elegantiam, in Priorem electus & creatus est. Assumpto igitur, vt prædictum est, de medio piæ memoriæ Abbate *Simone*, & vacante *Abbatia*, tractatum est de alio substituendo. Electus est igitur in Abbatem Dominus *Garinus* Prior. In cuius electionem, totus Conuentus vnanimiter consentit, præter Dominum *Gulielmum Martel* sacristam, ad eandem dignitatem, secus quam deceret, aspirantem. Asserebat enim, quòd idem *Garinus* (strabo ferè) penitus visu priuabatur: natalia trahens ex vulgaribus burgensibus, solis emolumentis Denariorum, qualitercunque inhiantibus. Quos etiam probrosè in propatulo, *Salinarios*, appellauit. Præconizabat etiam, eum cum fratre suo *Matthæo*, totum conuentũ miserabiliter conculcaturum, si in Abbatem eligeretur atque dispersurum, nec auderet quisquã mutire contra eos. Nec omninò suam sententiam in posterum hæc fefellit opinio, sicut

ſequens ſermo declarabit. Porrò, cùm non potuit vnius oblocutio, vniuerſitaris fixum propoſitum impedire, electus & creatus eſt idem *Garinus* in Abbatem: & in die Natiuitatis Beatæ Virginis munus benedictionis ſuſcepit. Nec multò poſt in poteſtate plenaria ſolidatus, fratrem ſuum præmemoratum *Matthaeum*, in Priorem ſublimauit. Habuerunt etiam ij duo (ſcilicet Abbas & Prior) quendam nepotem magiſtrum videlicet *Garinum*, in decretis lectorem nominatiſſimum. Erat autem Auunculis ſuis, in venerabili geſtu & vitæ hone- B ſtate & literatura conſimilis, vt verè Nepos taliũ, imò potiùs frater dici mereretur & agnoſci. Ii tres quanquam ſeculares, conuerſationis honeſtate, & vitæ puritate, Monachi cenſeri promeruerunt. Iſte magiſter *Garinus* & frater eius *Matthaeus* & eorum nepos magiſter *Garinus*, & duo eorũ diſcipuli & ſocij *Fabianus* & *Robertus* de *Salerno* vouerunt ſe fore apud *Sanctum Albanum*, habitum Religioſum ſuſcepturos; admoniti viſione ſpeciali & ſpirituali. Omneſque ij votum impleuerunt, præter magiſtrum *Garinum* nepotem Abbatis *Guarini*, C ille tamen quod habitu omiſit, vita honeſta compleuit. Obiit autem magiſter *Matthaeus* ſecularis apud *Sanctum Albanum*, videlicet iuxta domum ſanctimonialium de *Sopvvell*. Hic de quo ſermo fit *Matthaeus*, ſcholam rexit in Burgo *Sancti Albani*, quâ tunc temporis vix inueniretur in *Anglia* ſchola melior vel fructuoſior, aut ſcholaribus vtilior vel copioſior. Quod bene teſtabatur & ſenſit magiſter *Alexander*, cognomento Nequam: qui eundem D *Garinum* in ſcholæ regimine præceſſerat pluribus annis. Hic magiſter *Garinus* ad Leges & Decreta ſe tranſtulit; auunculis ſuis ſibi librorum copiam & alia ſubſidia, fraterno affectu liberaliter miniſtrantibus. Ii igitur tres, quaſi *triplex funiculus, qui de facili non* E *rumpitur*, multos nobiles ac potentes tam ſeculares laicos & prælatos quam Cucullatos, ſibi amiciſſimos reddiderũt.

De ſchola S. Albani.

Hic cum temporis anno ſcilicet proximo tranſacto apud *Dunestaple* ſcholam rexiſſet, vocauit eum Abbas *Garinus* ſuis litteris breuiter & iocosè ſcriptis: petierat enim idem *Alexander* Nequã, ſcholam *Sancti Albani* inſtanter: *Si bonus es, venias. Si nequam, nequaquam.* Cui tam breuiter & iocosè reſcribẽs *Alexander*, ait, *Si velis, veniam: ſin autem, tu autem:* ac ſi diceret, non multum curo.

Nec fuit beatum: quorum ſermones melliti ſuper fauum, qui voluntati Abbatis auderet obuiare. Multiplicati ſunt igitur adulatores, dicentes eum & molliti ſuper oleum, ipſum deceperunt, & conſtantiam viri eneruarunt, ſicut patebit in ſequen- F tibus manifeſtè.

Contigit autem vna dierum, quòd Dominus Rex *Henricus* ſecundus venit ad *Sanctum Albanum* hoſpitaturus, cui occurrens Abbas ipſum cum omni gaudio & reuerentia ſuſcepit. Erat autem Regi accepriſſimus, & propter ſui liberalitatem & dapſilitatem chariſſimus. Poſtulauit igitur in craſtino Rex, vt intrans capitulum fratres ſuos viſitaret, fatebatur enim ſe eſſe confratrem Conuentus & Monachũ *S. Albani*. Et cùm more ſuo demiſ- G ſa facie humiliter ingrederetur, ſequebatur eum multorum ſeries nobilium. Inter quos fuit proximior *Lincolnienſis* Epiſcopus *VValterus* de *Constantiis*, citò poſthæc creatus in Archiepiſcopum *Rothomagenſem*. Et cùm ſediſſet Rex in ſede media, vbi moris eſt Abbati ſedere, inclinans hinc indeque Conuentum ſalutauit: inſtanter deprecando, vt pro ipſo & Regina & liberis ſuis, necnon pro ſtatu Regni, Deum indefeſſis precibus poſtularent.

Querimonia Epiſcopi Lincolnienſis & Reſponſio Regis, pro domo noſtra.

A Quod & Cõuentus deuotè conceſſit, & ſe multiplici merito hoc debere facere cõteſtabatur. Et ait *VValterus Lincolnienſis* Epiſcopus (qui iuxta latus Regis immediatè conſedit ſiniſtrum, Abbate verò à dextris proximò collocato) *Domine mi Rex, derogatum eſt mihi in emancipatione huius nobilis Abbatiæ. multum & enormiter mutilatur Eccleſia Lincolnienſis, mihi à vobis commiſſa, in abſciſſione tam nobilis membri. Habeo arduam (ex permiſſione veſtra) aduerſùs Abbatem hunc mouere quæſtionem. Quicquid egerit prædeceſſor meus, qui ſimplex nimis fuit, &* B *benignus circumuentus; Nouit mundus, quòd hæc Eccleſia ſubiecta eſt* Lincolnienſi, *& quod erratum eſt, expedit vt reuocetur.* Abbas verò hæc audiens, collecta ad ſe manica manum denudatam expoſuit, & ponens eam ſuper genu Regis ait, *Ecce pax mea*, Ac ſi diceret, Ecce teſtis & mediator pacificæ compoſitionis inter nos initæ & confirmatæ. Et Rex, *Per oculos Dei, verum eſt; interfui compoſitioni. Quid eſt quod attemptas machinando ſuſcitare, Domine* Lincolnienſis *Epiſcope? Credisne hæc facta fuiſſe ſub capa?* C *Ego & electiſſimi de Regno interfuere. Et quod ſuper hoc factum eſt, ſcriptis irrefragabilibus roboratum eſt, & magnatum teſtimonio confirmatum: Stat ſententia. Quicunque huic Abbati & Conuentui aduerſabitur & mihi aduerſans conſtituetur. Quid quæris? tangere pupillam oculi?* Quibus verbis Epiſcopus quaſi fulgure percuſſus, obmutuit; nec eſt auſus poſtea (ſicut nec iure potuit aut debuit) conceptam litem aliquatenus † ſuſcitare.

† Vllatenus.

Ex tunc igitur in ſtatu proſperitatis roboratus, D cœpit adulatorum ſibilis credere & adhærere: & eorum qui amici ſunt fortunæ, ſectari conſilia, & voluntates adimplere, ſicut finalis ſermo manifeſtè declarabit.

Nec multò poſt, dictus Epiſcopus *VValterus Lincolnienſis in Rothomagenſem* Archiepiſcopum poſtulatus eſt, & creatus.

Quædam ſtatuta Abbatis Garini.

Quaſdam nempe conſuetudines ab antiquo conſeruatas, volens multis placere, idem Abbas *Garinus* in noua ſtatuta commutauit. Quod factum multis videbatur temerarium: multis vtile, ho- E neſtum & commendabile. Inter quæ conſtituit, (licèt ſacriſtariam aliquã poſſeſſiunculã ampliaſſet) vt corpora Monachorum defunctorum, quæ antea cunctis temporibus ſub ſo- " lius terræ ceſpite ſolebant ſepeliri, omnibus " temporibus ſequentibus, in lapideis ſepulcris, " quod ei videbatur honeſtius, reconderentur. "

De lapideis ſepulcris.

Veruntamen à ſiniſtrè interpretantibus hoc fuiſſe factum aſſerebatur, in odium *Gulielmi Martel*, tunc ſacriſtæ, qui electioni ſuæ noluit conſentire; F imò ſtrabum, ſuperbum, & ſuorum compatriotarum (quos omnes licèt remotiſſimos, conſanguineos reputauerat, vocauit) indiſcretum promotorem, palam fuiſſe & fore proteſtatus eſt. Hæc igitur videbantur fieri, in eiuſdem *Gulielmi* grauamen ſumptuoſum.

Iſte quoque (quod nullius morſu detractionis potuit corrodi) diligentia ac ſtrenuitate fratris *Reimundi* (qui poſtea in Priorem huius Eccleſiæ creatus eſt, & poſt multas iniurioſas tribulationes, apud *Thinemuam*, vitam ærumnoſam, quò per G odij vltionem quaſi in exilium miſſus, feliciter terminauit) viriliter & efficaciter, non ſine multæ pecuniæ effuſione & laboris continuitate, à *Romano* Pontifice *Clemente*, nobile ac incomparabile priuilegium quod in præſenti preſcribitur volumine, & ſic incipit; *Religioſam vitam eligentibus, &c.* impetrauit. Vnde ipſe primus inter Abbates huius Eccleſiæ cum ſandalibus, chirothecis, & annulo, licenter, ac gaudenter celebrauit.

Vide *Additamenta.*

Constitutio Ecclesiæ Sanctæ Mariæ de Pratis

Iste quoqoe oraculo cuiusdam fidedigni apud *Vualdennam* nati, & nocturna visione admonitus, Ecclesiam *Sanctæ Mariæ de Pratis* cum suis fundauit eo-ædificiis. Apparuit enim ipsi *Vualdenigena* memorato, dum alto somno quiesceret, quædam venerabilis persona, videlicet Clericus, ad instar radij solaris perlucidus, qui requisitus, asserebat se esse *Sanctum Amphibalum* beati *Albani Anglorum* protomartyris magistrum, & Conuersorem, in quo sibi bene complacuit, & in ipsius gloriâ, congloriabatur. Dixit insuper, & asseruit, locum ipsum in quo cùm idem secus *Amphibalus* cum suis sociis inueniretur, & eorum reliquiæ versùs *Sanctum Albanum* deportarentur, & obuiam feretrum beati *Albani* veheretur, venerabilem fuisse & Deo & sanctis Martyribus ipsis charissimum; Et addidit, Vade igitur ab Abbatem *Vuarinum*, & viee mea dic ei vt locum ipsum condigna extollat veneratione.

Venit igitur fidelis ille nuntius, & omnia prædicta quibusdam inter signis confirmata ipsi Abbati seriatim retexuit. Abbas autem ipsi viro, (quem circumuolans fama veridicum & fidelissimum prędicauit) non tantùm fidem, sed & fauorem adhibuit: recolendo, quòd *Dominus infirma mundi eligit, vt fortia confundat*, & in sua peritia nimis confidentes. Nec tamen absque multis indiciis, imò miraculis, ipsa relata fidedigna comprobauit.

Miraculum.

Contigit enim, quòd tempore prædecessoris sui felicis recordationis, *Simonis* Abbatis, quando versùs *Sanctum Albanum* inuentæ *Sancti Amphibali* reliquiæ, tam solemniter quàm gaudenter portarentur, & eis obuiam beati *Albani* feretrum, (Conuentu festiuè induto consequente) baiularetur: adeò leue factum est, vt à duobus fratribus, immò etiam ab vno, sine difficultate veheretur: quod tamen aliis temporibus, vix à qoatuor de loco adlocum non remotum, solet transportari; Præterea, in ipsa obuiatione, terra diutissimo adusta cauma, & suo cespite viduata, (quæ nec fructus, nec fruges promittebat,) subita imbrium inundatione respirauit: vt marcida & mortua reuirescerent rediuiua.

Miracolum.

Miraculum.

Item, Induuiæ festiuales, quibos audacter Conuentos induebatur, cum nulla aëris serenissimi immutatio, pallor, nubes vel oubecula apparuisset, & vt dictum est, terra arida & rimosa repentina inebriatione perfunderetur, nulla penitus labe vel deterioratione, cappæ aurifrigiatę & opere plumatio pretiosè redimitæ, damnificatæ, fœdabantur, vnde locus memoratus, veneratione meritò dignus censebatur, & ab ipso Abbate, multo tempore sanctus & charus habebatur. Credebat igitur indubitanter, quòd sibidem secundum ammonitionem sancti viri, à beato *Amphibalo* vt dictum est, destinari, Ecclesiam construeret: Deo placens, felix susciperet, in spiritualibus & temporalibus prouentibus incrementum; Nec eum fefellit fides aut opinio, futura tunc, nunc autem præsenti prosperitate comprobante. Ædificaturus igitur, cœpit fundamentum ita initiare, vt infra breue tempus cœptum perficeret, dotaret, ditarit, religiosis inhabitaret, & instrueret religione, ne inuectiuè ei possit objici & dici *quòd cœpit ædificare, & non potuit consummare*. Et cùm consummaretur, præfecit eidem Ecclesiæ patronam beatam Dei Genitricem: & in eiusdem honore dedicari, præfecitque Magistrum & procuratorem domui illi, fratrem *Ioannem de Vualdene*, ipsius filium, cui facta est prædicta reuelatio. Qui postea ipsi domui quasi apes argumentosa, multa bona ex ionata sibi industria & gratia à Deo collata adeptus est, Et licèt laicus, simplicioribus prædicando, multos & informauit, & ad virtutes euocans, à vitiis refrænauit. Erat enim Regibus, prælatis, & aliis magnatibus, acceptus & gratiosus. Ædificatâ igitur Ecclesiâ & dedicata, constructisque decenter officinis: pia cõsideratione constituit quasdam mulieres leprosas ibidem includi: & velatas quibusdam limitatis regulis arctauit, ne vagæ, secularibus erroribus inuoluerentur: Quas quidem leprosas, à virorum leprosorum mansionibus Hospitalis *Sancti Iuliani* non multùm remotas, sequestrans amouit: & in dicto loco, vbi decentes officinas cum claustro Abbas memoratus construxerat (vt dictum est,) includi constituit, ne ampliùs detestabilibus excessibus quibus ante diffamabantur viri & mulieres, in sæculo commacularentur. Vtrobique, virtusque terminis exeundi limitatis, euagandique castigata licentia. precibus (quas norunt tam ipsæ mulieres infirmæ, quàm viri) sedulò incumbentes, negligentias si quæ (quod absit) conuentui *Sancti Albani* contigerint, suppleant diligenter: Igitur (quasi pro finali bonorum operum suorum clausula,) Abbas *Guarinus* illius domus quam à fundamentis construxerat, & *Beatæ Mariæ de Pratis*, propter prata circumiacentia, nomine congruè intitulauerat: possessiuoncularum tali Charta confirmauit donationem: ne temporis posteritas illam aliquando annullaret. In qua quidem, multorum iudicio, pietas, sed in parte, discretione perpenditur mutilata: quia illi Ecclesiolæ collata beneficia, in grauamen non modicum Cœnobij, diatim magis ac magis videntur redundare.

Charta de Ecclesia Sanctæ Mariæ de Prato.

Charta Abbatis & Cõuentus.

GArinus *Dei gratia Abbas Ecclesiæ* Sancti Albani, *& Conuentus eiusdem loci, omnibus fidelibus ad quos hoc præsens scriptum peruenerit, salutem. Opera pietatis quæ Dei fiunt intuitu, in diuinis esse signata thesauris, & felicem à Domino mercedem habitura, deuotio fidelium non ignorat. Quod nos diligenti considerations pensantes; communi voluntate & assensu concedimus, & confirmamus hoc scripto præsenti, infirmis fœminis* Sanctæ Mariæ de Prato, *locum ipsum in quo Ecclesia earum constituta est, simul cum officinis ex vtraque parte stratæ publicæ: simul cum viam sine agri arabili, & prato de* Kingesbury. *Et ad earum sustentationem, omnes procurationes, quæ pro Abbatibus defunctis dari solent, & imperpetuum pro Abbatibus morituris dabuntur, cum procuratione Regis* Offæ, *&* Regis Henrici, *&* Adriani *Papæ, quam citò vacauerint, cum potibus & cibis ad easdem procurationes deputatis. Et donec vacent, percipient de Cellerario nostro quatuor panes, & vnum de* Sopvvelle, *quales modò percipiunt: & eandem mensuram ceruisiæ, & fercula de Coquina: Concessimus etiam eis primum panem & vltimum de qualibet fornata Curiæ nostræ, imperpetuum. Et quietè molant qualibet septimana vnam summam de yuernagio ad molendinum quod vocatur* dichmulne, *& alteram summam de brasio ad* Maltmulne. *Et quia charitatis mandatum latum nimis est: insius intuitu, opera pietatis circa prædictas infirmas fœminas dilatamus, Adijcientes & concedentes, vt quælibet illarum habeat vnam veterem pellicium Monachi, singulis annis, & froccum vnum, vsque ad numerum tredecim. Et vt habeant eleemosynam illam quam Gaufridus Abbas dedit* Svveino *prouendario suo: scilicet tres denarios omni septimana per annum, de thelonea villa* Sancti Albani. *Concedimus quoque intuitu diuinæ remunerationis, vt Capellanus & Clericus eius qui Ecclesiæ* Sanctæ Mariæ de Prato *seruiunt, honestam sustenta-*

tionem de domo nostra percipiant. Capellanus videlicet, vnum panem Monacho, & duas mensuras ceruisiæ Monachorum, & duo fercula de Coquina hospitum, singulis diebus percipiet. Clericus verò vnum panem Armigeri, & vnam mensuram ceruisiæ militis, & vnum ferculum de Coquina hospitum. Concedimus etiam ad opus prædicti Capellani & Clerici, vnam marcam de Ecclesia de Vvaldene *singulis annis, ad quatuor terminos imperpetuum accipiendam. Scilicet ad Festum* Sancti Michaëlis *quadraginta denarios, ad* Natale Domini, *totidem: ad* Pascha *quadraginta denarios, & ad Festum* Sancti Ioannis Baptistæ *totidem: Et dimidiam marcam de Ecclesia de* Nevvham *ad eosdem terminos. Concedimus quoque eis totam decimam Dominij nostri de* Lutonia †: *& vt habeant domunculam in curia nostra, in qua prædicta decima reponatur; seruiens etiam qui colliget hanc decimam, comedat cum familia nostra. Et omnem Decimam dominiorum quæ ad Ecclesias pertinent, quas personæ iurisdictionis nostræ, nunc de nobis tenent, & in posterum tenebunt, saluo iure eorum qui nunc tenent: Et totam decimam redditus domus lapideæ super murum cœmiterij nostri, ab Abbate* Vvarino *constructa. Adhoc, instinctu charitatis concedimus eis, omnes redditus qui tempore* Vvarini *Abbatis ad vsum Ecclesiæ nostræ in Burgo de* Cantebrugge *sunt adquisiti. Scilicet viginti solidos, quos nobis debet* Asketillus *filius* Hereberti; *& hæredes sui, pro terris & redditibus quos tenet de nobis in eadem villa: ita quod ipse & hæredes eius, reddent memoratos viginti solidos Ecclesiæ* Sanctæ Mariæ de Prato *imperpetuum ad quatuor anni terminos, videlicet, ad Festum* Sancti Michaëlis, *quinque solidos, ad* Natale *totidem, ad* Pascha *quinque solidos, & ad Festum* Sancti Ioannis Baptistæ *totidem. Marcam verò illam quam* Gulielmus de Vvigenhale *& hæredes sui debent Ecclesiæ nostræ singulis annis, pro terra quæ fuit* Gulielmi *filij* Baard, *assignauimus imperpetuum reddendam prædictæ Ecclesiæ ad duos terminos, scilicet vnam medietatem ad* Pascha, *& aliam ad Festum* Sancti Michaëlis. *Concedimus adhuc eis intuitu diuinæ amoris, totam decimam pathnagij nostri vbique: excepta portione quam Sacrista noster percipere debet, de* Hothhavve, *& vt porci quos ad vsus proprios nutriunt, quieti sint de pathnagio in bosco nostro, vbi pathnagium fuerit. Et prabendam quotidianam ad duos equos, de granario nostro sumendam. Et vnum Cribrum furfuris, & maiorem cunam de drasco, vnaquaque septimana: Concedimus præterea eis* Piochecroft, *cum duabus acris supra spinam, quæ dicitur* le Coppedethorn. *Et vnam tantùm carratam lignorum omni septimana per annum, de bosco nostro. Et has omnes si voluerint & possint, in æstate simul colligant, & conseruent, ad numerum septenarium. Concedimus etiam eis totam decimam de nouo essarto quod iacet inter nouam Curiam nostram de* Sareth, *& vetus essartum. Et omnes decimas de omnibus essartis quæ imperpetuum fient à tempore huius donationis confirmatione: Anno centesimo nonagesimo quarto, mense Septembris, quintadecima die eiusdem mensis.*

Si quis autem præscripta charitatis beneficia minorare præsumpserit, quæ ad locum memoratum & ad vsus infirmarum fœminarum assignauimus: siue ea quantùm ad vsus illatum, in deterius mutare temptauerit: deleatur nomen de libro vitæ, & cum Iuda traditore *pœnas perpetuas participet.* Amen.

† Lutona.

Occulta prædictorum Reprehensio.

Reprehensio ipsius Abbatis.

OMnia siquidem hæc, laudabiliter & meritoriè, & in sempiternam laudem Abbatis *Vvarini*, coram Domino, & hominibus coruscarent, si ex patrimonio suo vel conquestu, processissent. Sed quia ferè omnia ex hac *Sancti Albani* Ecclesia, ad illam Ecclesiolam in huius cœnobij damnum

A & diminutionem sunt translata, & dicitur quod *Eleemosyna non potest nec debet ineleemosynari*, à multis arbitratum est, quòd hæc fræno discretionis (etsi non pietate) penitus caruerunt, & de facto, non ratione, sunt acceptata. Præsertim, cùm tantùm huius Ecclesiæ, non alterius, multipliciter astrictus tenebatur, possestionum incrementis, in temporalibus & spiritualibus, insistere vigilanter; Sciatur tamen, quòd locus ille, fortunatum diatim suscepit incrementum.

B *De translatione Reliquiarum* Sancti Amphibali.

Translatio Reliquiarum S. Amphibali.

ANno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo octogesimo sexto, ex præcepto Domini *Gvvarini* Abbatis Ecclesiæ *Sancti Albani*, per Suppriorem eiusdem Ecclesiæ, & *Adam* Cantorem, & *Gilebertum* & *Balduuinum* sacristas, & *Rogerum de Hospitali*, Custodem reliquiarum *Sancti Amphibali*, Sociorumque eius: octauo Kalendas Iulij translatæ sunt Reliquiæ prædictæ de locello in quo primum conditæ fuerant sub Domino *Simone* Abbate, in feretrum nouum ad hoc specialiter
C adaptatum, & ad honorem eorundem Martyrum, & decorem domus Dei, auro & argento arte exclusoria splendidè adornatum; quod nimirum, feretrum medios quidem paries intersecat interiùs, & in ea parte cuius frons intrinsecùs passionem *Sancti Amphibali* exprimit, repositæ sunt Reliquiæ ipsius Martyris & trium Sociorum eiusdem, (qui simul consepulti, inuenti sunt,) singulæ in singulis ligaturis. In reliqua verò parte, reliquiæ sex reliquorum Sociorum eiusdem, quo-
D rum sepulturæ seorsùm inuentæ sunt, singulæ in singulis ligaturis colligatæ. In locello autem illo qui præfatas reliquias continebat, aliquantula portio earundem reliquiarum remansit, simul cum multa numerositate corporalium vel ustorum, quæ ob sui reuerentiam honestè ibi collocata sunt: Ille quoque locellus cum alio consimili, in dextra parte maioris Altaris in presbyterio super murum collocatus est: In primo, sunt prædicta, in alio, pulueris & ossiũ particulæ minutissimæ (in quē pulue-
E rem carnes Sanctorum Martyrum creduntur fuisse resolutas, nam in eorum sepulcris cum ossibus inuentus est) reponitur.

Institutum pro anima Adæ Cellerarij.

STatutum est ab Abbate *Gvvarino*, & à toto Conuentu, vt in die quo Anniuersarium *Adæ* huius Ecclesiæ Cellerarij (qui ob præclara eius merita in Capitulo meruit obtinere sepulturam) pronuntiatum fuerit, ita omni anno omnibus festiue agatur, sicut solet honestiùs, & honorabiliùs
F in Anniuersariis Abbatum nostrorũ fieri, videlicet in Psalmis, in Missis, & pauperibus recreandis. Huic Anniuersario, Cellerarius Coquinæ Monachorum ea quæ necessaria fuerint, prouidebit, scilicet sufficientem & splendidam Conuentui in Refectorio exhibitionem. Eleemosynarius die illa, Centum pauperes pro anima eius pascet, toridemque Cellerarius coquinæ monachorum: Ecclesia itaque de *Suthbiria* ad hoc Anniuersarium celebrandum, necnon etiam ad illud quod pro
G animabus Patris & Matris eius, & omniũ parentũ Monachorum huius Ecclesiæ, decimo septimo Kalendas Februarij celebratur, à prædicto *Adam* fratre Cellerario fuerat deputata. Quia eadem Ecclesia ab eodem adquisita est: Auxit siquidem supradictam obedientiam, videlicet Coquinam Monachorum proprij laboris adquisitione, annuo redditu librarum Centum & trium marcarum, quatuordecim denariorum minus.

Quoddam eius Statutum de Sacrista.

STatutum est insuper ab Abbate *Guarino*, & à toto Conuentu, vt omni anno à secretario Ecclesiæ nostræ in die *Sanctæ Katherinæ*, pro anima *Galfridi* pauperes centum reficiantur pane & ceruisia, & vno tantùm ferculo. Exceptis iis centum, cæteris qui superfuerint, panis summæ vnius frumenti præparetur, vt vnusquisque saltem panem dimidium accipiat, ne omnino vacui abscedant.

Nota. *In Statutis quæ sequuntur, ordinem mutari animaduertimus. Nam quæ in vno libro* Cottoniano *primo loco; in altero, posteriore loco ponuntur.*

Instituta Guarini *Abbatis de modificatione rigoris Ordinis.*

INstituta quæ pius pastor Dominus *Gvvarinus* Abbas, ad vtilitatem & pacem sui Conuentus instituit, corde retinenda & scripto commendanda sunt, ne malitia inuidentium quandoque infringantur, seu obliuioni perpetuæ tradantur, inter cætera namque pietatis opera, quæ ad incrementa bonorum operum suorum; hoc pro vtilitate & petitione totius Conuentus adiecit, vt fratres qui in æstate post meridiem ex antiquo minuere solebant, concessit tam in æstate quam hyeme ante prandium semper sanguinem minuant; In æstate statim post fratrum refectionem, & gratiarum actionem in Locutorio hospitum diuertant, seu in alio quolibet loco sibi deputato, cura cum ipsis existente, qui propter ordinis disciplinam, hora illa cum eis remaneat, ibi simul omnes conueniant, licentiamque habeant loquendi (cum omni tamen grauitate) quamdiu Seruitores comederint. Et hoc semper prouideant, vt simul omnes in dormitorium ingrediantur, priusquam ad excitandos fratres signum pulsetur. Ipso die, ad Completorium in supradicto loco conueniant, ibique loquantur quamdiu Hospitali visum fuerit, aut hora permiserit, non tamen vltra pyritegium, hora loquendi protelетur. Super hoc adjecit, vt à Completorio, die secunda ex consuetudine semper remaneant, qui quondam ex gratia remanere solebant, vt in præcedenti die absque licentia, atque in supradicto loco, simul omnes conueniant, scilicet in Locutorio hospitum. Et si festiuitas principalis, seu obitus cuiuslibet fratris (cuius corpus præsens fuerit) superuenerit, vt supradicta indulgentia remanendi teneri non potuerit, in nocte altera recompensetur.

Ad Matutinas, nocte prima minutionis ex antiquo chorum ingredi non solebant, nocte verò secunda semper intrare, nos itaque petitione totius Conuentus super hoc addidimus, ac pietatis intuitu indulsimus, vt nec nocte secunda ad Matutinas chorum ingrediantur, nisi festiuitas principalis seu duplex superuenerit. Die verò tertio, ad omnes horas canonicas chorum ingredientur. Et quotiescunque in die ieiunij ante Conuentum comederint, à nona remaneant, & post refectionem, licentiam habeant locutorium hospitum ingredi, ibique spatientur, dum Conuentus in refectorio discubuerit, ab octauis Natiuitatis beatæ *Mariæ*, omni hyeme vsque ad caput quadragesimæ, post tertiam semper manducent, & à sexta ex concessione nostra remaneant, qui quondam ad sextam conuenire solebant, quia cum molestia comedebant, quicquid vescebantur propter horæ breuitatem. Sacrista has horas sic temperet, ne aliquis eorũ ipsius negligentia contristetur vt ad Missam maiorẽ cũ omni grauitate, absque molestia simul omnes cõuenire possint, in hyeme enim volumus vt ad Missam maiorem simul omnes conueniant,

A & qui vitio suo deerit, solus sustineat quod meruerit, & innoxij absoluantur. In quadragesima vsque ad nonam ieiunare solebant, & ad Missam maiorem cibum sumere, post Missam, ad vesperas soli erant conuenire. Sed quia sæpiùs conqueri solebant propter horæ breuitatem quia ieiunantibus breue erat spatium; Nos itaque considerantes breuitatem spatij, pietatis intuitu indulsimus, vt ab hac hora vespertina semper remaneant, cura cum ipsis remanente, qui cum ipsis manducet, &
B cum ipsis remaneat; abstinente Conuentu ab esu piscium, cura qui cum minutis comederit, ab abstinentia, absoluatur, licentiamque habeat comedendi, quicquid ei Dominus donauerit. Post refectionem, de refectorio statim exeant, quibus egressis ad monasterium diuertant, quoad Conuentus in refectorio introgressus fuerit. Discumbentibus illis, sanguine minuti licentiam habeant hospitum ingredi locutorium, ibique loquantur, quoad Conuentus ad mensam discubuerit. Quod si aliquis eorum quoad cymbalum percussum fue-
C rit, in refectorio remanserit, locutorium cum cæteris non ingrediatur, sed solus in Ecclesia remaneat, silentiumque teneat dum cæteri loquentur. Et qui abusus fuerit indulgentia sibi concessa, improbitatis suæ solus sustineat pœnam, innoxiis absolutis.

Altare beati Petri, *Infirmis deputatur.*

INter cætera quæ venerabilis pater Dominus *Gvvarinus* Abbas prouida dispensatione instituit, fratribus infirmis compatiens misericordiæ
D manum porrexit, ne defectu auxilij, morte immatura ad extrema vitæ producerentur: Quia inhumanum esse arbitrabantur, vt de vna substantia quibus æqua suppeteret successio, alij abundanter affluerent, alij vero paupertatis ingemiscerent incommodis. Eapropter assensu totius Conuentus, & gratiarum instituit actione, vt si quis fratrum ita infirmitate laborauerit, vt morbo ingrauescente infirmitatis suæ necessitate compulsus Infirmariam ingredi, magister Infirmariæ ea quæ infirmo eiusque infirmitati fuerint necessaria, procurabit.
E Scilicet medicum & medicamina, electuaria, atque pigmenta, & cætera quæ iuxta morbum apta didicerit, ne defectu ipsius, vlli sit necesse quicquam ab alio aliquo exigere. Ad hoc enim altare beati *Petri* Apostoli, quod situm est in villa beati *Albani* à parte orientali, deputauit, ne aliquis eorum qui pro tempore præfatæ obedientiæ procurator extiterit, quasi impossibilitate se valeat excusare.

Memorandum, quod actum est super hoc, die
F sanctorum *Cosmæ & Damiani*, Anno Gratiæ, M.CC. LIII. Hoc beneficio priuati sumus, tempore *Ioannis* secundi Abbatis qui Anno suæ prælationis, xvij. vicariam in eadem Ecclesia instituit sicut in Ecclesia sancti *Michaëlis* de *Kingesbury*, nihil nobis pro recompensatione relinquens.

Item pium institutum pro anima Galfridi *Abbatis.*

STatutum est insuper ab eodem Abbate *Guarino*, & à toto Conuentu, vt omni anno, à secreta- Statutum de anniuersario Galfridi Abbatis.
G rio Ecclesiæ nostræ in die sanctæ *Catherinæ*, pro anima *Galfridi* Abbatis pauperes Centum reficiantur pane, & ceruisia, & vno ferculo. Et exceptis iis centum, cæteris qui superfuerint, panis summæ vnius frumenti præparetur, vt vnusquisque saltem dimidium vnius panis acciperet, ne penitus vacui recederent, & spe fraudati præconcepta.

De misericordia eiusdem.

HIc quoque primò permisit aliquibus fratribus, in quibus per maciem & pallorem, debilitatem perpenderat manifestam, (quibus videbatur inconueniens esse & conscientiæ læsionem, intrare Infirmariam, quia quamuis macilenti essent vel pallidi, vel etiam debiles, non sibi infirmi videbantur) vt seorsum, scilicet in oriolo carnem comederent: Et hoc fiebat Abbate compellente, & in virtute obedientiæ præcipiente. Tunc verò temporis, nullus in Infirmaria carnes comedit, nisi in morbi grauitate, & propter restaurationem, & meliorari, iuxta regulam penitus abstinebant. Nec quis carnes comedit, nisi per Infirmarium in veriloquio affirmante, quòd sic oportuit, licentiatus.

De Redburna.

ITem ad *Redburnam* aliquos fratrum transmisit recreandos, ne identitas in Claustro in eis qui pusillanimes erant, acediam parturiret. Et (quod priùs nullo modo permittebatur) carnes comedere permisit debilibus, ita scilicet, vt regularem cibum ministris darent, pro carnium commutatione.

De Sotularibus.

HIc quoque Sotulares corrigiatos, pro ocreis de cute quam vulgus *Bazan* appellat, commutauit, tum vt ad diuinũ officiũ expeditiùs properarent, nec vnus alium in processionibus intricatum illaquearet, tum propter munditiam & honestatem fratrum, quos decet manus, (& maximè circa Altare) habere mundissimas. Priore tamen rotunditate, anteriore, & per totum amplitudine, ad indicium pristinæ humilitatis, remanente.

De opertura brachiali. † qui † forte dependendum, &

Hic quoque præter misericordiam prædictam minutis impensam, quæ † solebant non brachia habere exerta, & † post prandium, iussit vt subbrachiales per quas brachia protraherent, haberent aperturas. Neque enim proinde obseruantiæ regularis fiebat transgressio, quam Regula sancti *Benedicti* votiua, præcipit & hortatur.

De somno meridiano in æstate.

HIs adhuc adiecit, vt omni æstate in die ieiunij, post refectionem eant dormirum more meridiano.

Hæ sunt Indulgentiæ quas fecit Abbas Gvvarinus *Conuentui suo. Et hæc eius statuta, quæ quicunque infringere attemptauit, anathemate condemnatur.*

Resecatio superfluitatis in diuino seruitio, per eundem pie excogitata.

ITem, Vt opus maiori cum deuotione & reuerentia celebretur, de iis qui præter instituta sancti patris nostri *Benedicti* in Conuentu psallere consueuimus, multa nobis non sine commendabili ac pia consideratione relaxauit. Atque discretionis sica in omnibus superflua resecans, irregularia hoc modo abbreuiauit, vt, videlicet, omni tempore priuatis diebus, tam in diurnis quam in nocturnis horis, ad preces tantummodò, *Miserere mei Deus, &c.* dicatur. Similiter & preces vno semper ordine dicantur, id est, *Ego dixi Domine miserere mei.* In festis verò & in Profestis diebus, omnes horas, (exceptis *prima & completorio*) per *Magistram Collectam*, quam tempus & hora exegerint, terminari instituit. In quadragesima tamen, dicatur *Collecta* ad *vesperas*, priuatis diebus, quæ dicantur ad maiorem Missam super populum. Psalmos verò familiares qui confusè dicebantur, (quandoque diffusè) sub hoc semper ordine psallere instituit. Hoc est, *Deus in adiutorium. Ad te leuaui. De profundis,* & *Voce mea*, cum tempus exegerit. In quadragesima tamen priuatis diebus, iis adiiciatur, *Leuaui oculos meos.* Et in festis, *Inclina Domine* pro Psalmis *prostratis*. Illos verò triginta Psalmos quos à festiuitate *Omnium Sanctorum*, vsque ad *Pascha*, priuatis diebus ante *Matutinas*, non psallendo, sed quibusdam balbutientibus: quibusdam verò præ tædio dormitantibus, transcurrere consueuimus, in duo diuisit, atque à medietate eorundem Psalmorum nos absoluit. At quia in Conuentu omnino debet (secundùm præceptum, vel saltem consilium, beati *Benedicti*) oratio breuis esse, & pura nisi ex deuotione protendatur: *Deus auribus nostris*, cum sequentibus Psalmis (quia abre dicebantur) abrenuntiauimus, & in eorum loco, sub tempore & hora qua dicebantur, *septem Psalmos pœnitentiales* substituimus. Et quia onerosa nobis erat Historia illa de *Inuentione beati Stephani sociorumque eiusdem*, ab ea nos absoluit, & pro ea, communem historiam de *confessoribus*, psallere instituit. Ita tamen vt dicatur quartum responsorium de *Sancto Stephano*, hoc, videlicet, *Positis genibus*: & Octauum, *Patefacta sunt*, & duodecimum, *Ecce iam.* Cætera omnia dicantur, sicut in festiuitate *plurimorum Confessorum.* Concessit etiam idem Abbas *Gvvarinus*, vt sine froccis, in Claustro radendi temporibus, & radant pariter, & radantur.

Quod Calices redemit.

ITem, inter commendabilia (vtpote magis commendabile) non arbitror prætereundum, quòd æterna meruit recordatione prætitulari. Cum enim magnificæ recordationis Dominus Rex *Richardus* in *Alemannia* Deo irato infœliciter captus fuisset, pro redemptione sua inæstimabiliter taxata, omnes calices *Angliæ* exegisset, ipse Abbas *Gvvarinus* (vt erat Regi amicissimus) ducentas marcas pro omnibus † omnes huius Ecclesiæ calices prompta liberalitate redemit. Non passus tantam de thesauro Ecclesiæ fieri detestandam mutilationem: in Dei, Martyris, Regis, ac sui præiudicium, enormiter redundantem. Et quia considerauit indecens esse, & inordinatum, vt in refectorio seruitores sine froccis ministrarent, & secularibus inter Monachos prandentibus, ministrantium latera aliquantulum nuda apparuissent, constituit vt deinceps nullus in refectorio secularis (excepto Episcopo) cum Conuentu pranderet, nec Monachus seruitor ad prandium sine frocco ministraret, & sine froccis minuerent. Et cùm inuenisset omnes Nouitios sine Cucullis, ante professionem vti tantùm froccis assutis Caputiis, nec aliquo modo vti Cucullis, donec Abbas in Collatione habitus plenarij, & professionis, daret ipsis iam professis, dicens, *Exuat te Dominus veterem hominem cum actibus suis.* Et iterum, *Induat te Dominus nouum, &c.* Constituit vt quam citò tonsuram Nouitius acceperit, plenariè, & habitum suscipiat Monachalem. Dedit insuper Abbas *Gvvarinus* memoratus, Ecclesiæ *Sancti Albani* ad honorem & decorem domus Dei, vnam casulam pretiosissimam purpurei coloris, auibus sese à tergo intuentibus picturatam. Quæ etsi colore & substantia sit laudabilis, in ea tamen laudabilior & pretiosior est, quod consetta innumerabili Margaritarum siue perlarum ordinata positione, oculos intuentium & mentes meditantium, inuitat ad stuporem, constituitque idem Abbas *Gvvarinus*, vt in anniuersario eius sacerdos ipsa redimitus, pro eius anima Deo hostiam offerat salutarem.

† exponens.

Hic quoque Abbas *Gvvarinus* cum se iam sentiret, ab hoc seculo migraturum, centum Marcas diuisit successori suo, ad frontem Ecclesiæ renouandam.

De eiuſdem Abbatis Guarini exceſſibus.

De negligentiis huius Abbatis, & morte.

SEd quia in huius vitæ peregrinalis tranſitu, non eſt homo qui non peccet, nec ita vigilare queat, quin *quandoque bonus dormitet* Homerus: eiuſdem Abbatis *Gvvarini* tranſgreſſiones, nequaquam cenſeo prætereundas. Hic propriæ ſectator voluntatis, nullius admiſit conſilium, nullius adquieuit precibus, vel etiam amicabili correptioni. Tranſgrediens illud *Sapientis* conſilium manifeſtè, *Fili ne innitaris prudentia tua*, maior tu omnibus ſibi fit. Ipſe igitur inexorabilis cum fratre ſuo Domino *Matthæo* Priore ſuſpicioſiſſimo, totam Nobilitatem venerabilium perſonarum totius Conuentus, (vt ſolus dominaretur) conculcauit, diſperſit, & inexorabili odio procaciter proſequebatur. Ita vt Nouitij quinquennes, loca Priora tenuerunt, nec auſi erant qui remanſerant, contra tyrannidem ſuam obmutire. Sic igitur Eccleſiam *Sanctæ Mariæ de Pratis*, (licèt multi contradicerent, quos contriuit) in huius detrimentum Eccleſiæ fundauit. Rigoremque ordinis vt mollioribus & delicatioribus placeret, relaxauit, ſicut ſolet deſes Magiſter ſcholarum, ſcholaribus otia & luſum indulgendo concedere, & ſic ora multorum concluſit, & corda eneruauit. Nemora quoque beati *Albani* in tantum explanauit irreſtaurabiliter, vt ante aut poſt illũ, ſimilis non inueniretur: vnde non minimam exaggerauit pecuniam, Eccleſiæ non profecturam, quia non ſolet ſordida præda euentus bonos terminare. Habuit proinde (quaſi telonium) ſcaccarium conſuetudinale, vbi qualibet die Sabbati, de more foreſtarij, & nemorum venditores (nunc viginti, nunc plùs, nunc paulò minùs) cum ratiocinationibus reponebant. Nec inde tamen vel in Eccleſia ornamenta, vel ædificia in Curia vel Maneriis, conſtruxit, vel etiã conſtructa ſuſtinuit: Sed ſummopere, (ac ſi hoc eſſet totius honeſtatis & clauſula religionis) Regi *Richardo* & Reginæ *Alienoræ* nõ ſine multis ſumptibus & pretioſis donariis intermeantibus, ſtuduit complacere. Multa quoque indiſcreta prodigalitate profudit, vt ſæpedictam Eccleſiam *Sanctæ Mariæ de Pratis*, cum officinis conſtrueret, & parentes glomeratim confluentes, promoueret. Huius rei oblocutores & ſuorum exceſſuum correptores, tranſmiſit ad cellas remotas, vt nec ſaltem ſuas auderent ſcribendo querimonias præcordiales reuelare. Vnde multi quaſi exules, in ſumma mentis amaritudine & crebris imprecationibus, vitam miſerabilem terminarunt. Qui videbantur votum ſuum confregiſſe, cùm in profeſſione ſua ſtabilitatem ſuam & conuerſionem morum ſuorum, in hoc Monaſterio quod eſt conſtructum in honorem ſancti *Albani*, ſolemniter vouendo promiſerant, & aliud facere cogebantur: Hic quoque magno priuilegio ſuo armatus, deſæuit (induſtria & labore Domini *Reimundi*, qui poſtea Prior, meritis ſuis exigentibus, Eccleſiæ iſtius fuit) adquiſito & à Papa *Clemente* non ſine multæ pecuniæ effuſione impetrato, ſic incipiente. *Religioſam vitam eligentibus, &c.* Cuius impetratio, licèt per alium adepta, tamen Abbati *Guarino* quaſi auctori inter bona opera ſua adſcribenda eſſet, ſi non abuſus eo, & exinde ſumens cornua in tyrannidem contra Conuentum ſuum extumuiſſet.

Huius priuilegij exemplar, videre licet in Additamentis noſtris.

Anno igitur gratiæ, Milleſimo, Centeſimo nonageſimo quinto, Abbas *Guarinus* plenus dierum, poſtquam Eccleſiam beati *Albani* vndecim annis, menſibus octo, & totidem diebus rexiſſet, tertio Kalendas Maij, ſalutatis fratribus, & cum lacrymis quos offenderat, humiliter pacatis, ab hoc ſeculo tranſmigrauit.

A

Ioannes *primus*, *Vigeſimus primus*.

IOannes huic ſucceſſit, in ſeculo ſecularis, dictus Magiſter *Ioannes de Cella*, non procul à viculo qui *Stodham* dicitur, ex mediocri proſapia oriũdus. Vir eximiæ pietatis, amator ordinis, & vigoris diſciplinæ clauſtralis. Hic in iuuentute ſcholarum *Pariſienſium* frequentator aſſiduus, ad electorum conſortium Magiſtrorum meruit attingere, vnde cum virilis eſſet ætatis, in Grammatica *Priſcianus*, in Metrico *Ouidius*, in Phyſica cenſeri potuit *Galenus*.
B Hic aſſumpto religionis habitu, adeò de die in diem profecit in melius, vt de virtute in virtutem aſcendens, ad Prioratum *Vvalingfordiæ* regendum eſt vocatus: Et tandem præclaris meritis ſuis exigentibus, in Abbatem Eccleſiæ *Sancti Albani* fœliciter ſublimatus. Hic more Scholarium rei familiaris ignarus, ſtudium, contemplationem & orationum continuationem amplectens, optimam partem *Mariæ* prælegit, *Marthæ* ſollicitudinem poſtponendo. Seruata igitur ſemper præ-
C ceptoris, prout dignum erat, authoritate, interiorum ac clauſtralium, Domino *Reimundo* Priori ſuo qui magni conſilij erat, prudentiæ ac religionis, & Domino *Rogero de Parco* (viro in ſecularibus prouido & circumſpecto) Cellerario ſuo, exteriorum habenas commiſit gubernandas, vt liberiùs contemplationi & orationi vacaret, onera ſua aliis participando. Et ſic magis contemplatiuus, vt decuit, quàm actiuus, non niſi ardua, & quæ ipſum ſpecialiter contingebant, libra rationis trutinando prudenter definiuit. Horum igitur duo-
D rum fratrum fretus conſiliis, & fultus adminiculis, ſtimulante conſcientia, (receperat enim à prædeceſſore ſuo Abbate *Guarino*, vt prædictum eſt, centũ Marcas ad opus Eccleſiæ repoſitas ac deputatas) murũ frontis Eccleſiæ noſtræ in terrã diruit, veteribus tegulis & cæmento indiſſolubili compactum. Parum autem attendens illud irriſorium, cuius mentio fit in Euangelio, videlicet quod niſi ædificaturus computet ſumptus qui neceſſarij ſunt ad perficiendum, ne poſtquam poſuerit fun-
E dationem, impotens perficere, omnes incipiant illudere ei, dicentes, *quia hic homo cœpit ædificare, & non potuit conſummare*: cœpit & ligna attrahere, & lapides non paucos, cum columnis & tabulatibus coaceruare. Conuocatis igitur Cæmentariis electis quamplurimis (quibus præfuit Magiſter *Hugo de Goldclif*, vir quidem fallax & falſiloquus, ſed artifex prælectus) confoſſo & proiecto fundo, tempore modico memoratas centum Marcas cum aliis quamplurimis, abſque diariis quotidianis, expendit non modicas, nec adhuc murus
F fundamenti, ſolo ſe æquauerat. Factum eſt vt conſilio proditioſo memorati *Hugonis*, impertinentibus additis cælaturis, nugatoriis, & ſupra modum ſumptuoſis, antequam medium operis in tabulatum domicialem exurgeret, fatigatus eſt Abbas, & cœpit tædere & pauere, & languit opus. Et diſcoopertis muris tempore brumali, petræ (vtpote tenerrimæ) in fruſta ſunt confractæ; Muruſque ad inſtar maceriæ depulſæ & ruinoſæ, cum ſuis columnis, baſibus & capitellis, ſuo tantùm
G pondere diruit labefactus; ita vt riſum & cachinnum intuentiũ, ruinæ imaginum & florum generabant. Receſſerunt igitur artifices deſperati, non reddebant illis de laboribus ſuis ſtipendia. Veruntamen Abbas non idcirco deſperatus aſſignauit operi cuſtodem fratrem *Gilebertum de Eversholt*, contulitque operi de vnaquaque acra terræ ſeminatæ, vnam garbam. Et hoc durauit ex quo incepit dari, (videlicet tertio anno prælationis eius) per totam vitam ſuam circiter ſeptemdecim annis, &

in vita sequentis Abbatis, circiter decem annis, nec vnquam illud infortunatum opus, euidens cœpit incrementum, nec sine optato consummatum in tempore Abbatis *Ioannis*, cor suum poterat exhilarare, vnde doluit inconsolabiliter. Addidit igitur donaria multa auri & argenti, si forrè operi daretur incrementum, fecitque prædicari per totam terram sancti *Albani* & per plurium Episcoporum diœceses, transmissis Reliquiis & quodam clerico nomine *Amphibalo* (quem Dominus quatriduanum, meritis sanctorum *Albani* & *Amphibali*, à mortuis suscitauerat, vt miraculis Sanctorum ipsorum testimonium fide perhiberet oculata) non mioimam pecuniam coacervauit. Sed infaustum opus istud, quasi mare flumina omnia absorbuit, nec adhuc incrementum cepetat fortunatum. Transactis igitur inutiliter quoad opus illud annis, mortuo quoque fratre *Gileberto* de *Euersold*, deuoluta est custodia operis illius mortui & languentis, ad manus fratris *Gileberti* de *Sissewerne*, qui eidem præfuit circiter triginta annis, qui sumptis ad hoc memoratis auxiliis, vix bipedale toto suo tempore secundùm sui totalitatem, suscepit incrementum. Conniuentibus igitur oculis, sed dolenti corde, se transtulit Abbas memoratus *Ioannes* ad alia opera consilio feliciori: relictis, nec dimiouns auxiliis, operi priori vt prædictum est, attitulatis. Et diruto in terram veteri Refectorio ruinoso & obscuro, nouum incœpit elegantissimum, quod & meruit in vita sua feliciter consummare, & in eo cum fratribus gaudenter epulari. Erectus igitur in spem meliorem, vetus Dormitoriũ ruinosum & præ vetustate tabefactum, com Dormitorij appendicus (videlicet domicilio Necessariorum) dirui fecit à fundamentis, & nouum nobilissimum loco illius ædificari, & ad vnguem irreprehensibiliter consummare. Ad harum verò nobilium duarum domorum ædificationem contulit Conuentus vina sua per quindecim annorum curricula continuata, sed quia opus Ecclesiæ dereliquit, nunquam in vita sua ipsius meruit videre consummationem.

De reparatione noui Refectorij.

Nouum dormitorium.

De Placito moto super silua de Northavve, *inter Abbatem* Ioannem *&* Robertum *filium* Vvalteri.

Orta est autem ipsius temporibus, quæstio grauissima à quodam potentissimo, videlicet *Roberto* filio *Vvalteri*, cui vix aliquis Comes in *Anglia*, potuit æquiparari. Erat enim in armis strenuus, animosus, & superbus, multis abundans possessionibus, generosus, & potentum consanguineorum numerositate, & affinium septus multitudine ac roboratus. Ideò audax & sibi visus insuperabilis, siluam de *Northavve*, super Abbatem iniurinsè vendicauit, contra quem Abbas *Ioannes* viriliter decertans, Consilio fulrus prædictorum sapientum, Videlicet, Prioris *Reimundi*, & *Rogeri de Parco* Cellerarij, *Gulielmique de Sissewerne* militis, Seneschalli nostri, *Laurentij de Thorebrugge* militis eloquentissimi & sapientissimi, quòd minimè ipsius Roberti imperos iniuriosos formidasset. Imò in calce certaminis, turpiter memoratus *Robertus* succubuit, remanente silua illa litigiosa de *Northavve*, Ecclesiæ *Sancti Albani*. Pendente tamen causa & multipliciter exagitata, Abbas *Ioannes* tot damna, tot iniurias ab ipso *Roberto* procaciter illatas, & etiam in propria persona tot angustias, tot labores sumptuosos in placiti illius exagitatione sustinuit, quòd si scriberentur, vel sub transcursu succincta enarratione recitarentur, tædium audientibus generarent; Cùm enim procaciter & obstinatè Ecclesiæ *Sancti Albani* perso-

A nas & possessiones, per se & sibi subiectos, necnon & amicos, multipliciter fatigaret, ira vt eo procurante, quatuor de suis Militibus proditiose fœdere coniurati in necem *Laurentij de Thorebrugge* prænominati, quia fideliter ac prudenter placitum deduxit, conspirauerunt, nouum & inauditum facinus machinabatur. Erat in hac Ecclesiâ quidam inter fratres Cucullatus quidem, Monachus tamen nequaquam, sed ad instar *Luciferi* inter Angelos, vel *Iuda* inter Apostolos, hypocrita nequam

B inter Monachos, ipse non Monachus, sed potiùs dæmoniacus conuersans. Hic quidem versutus nimis & ingeniosus, præuidens quando scripta, quibus necessariò, de more, Conuentus per maious paucorum (scilicet Præcentoris paucorum conuocatorum) ad hoc seorsùm conuenerant, ipse officiosè ad eorum iuuamen & obsequium, se ingessit. Sigillum autem tunc temporis, incautè nimis & negligenter ac incuriosè custodiebatur, inter scriptaque in arca repoοebatur abiectum.

De quodam Monacho proditore, *Vvillelmo Pigun.*

C Ipse igitur dictus *Gulielmus Pigun*, schedulas omnino vacuas, vel chartas adulterinas & ad voluntatem suam (quæ pessima fuit) conscriptas, & candaras, apposita cera calefacta ac promptissimè præparata (dum alij quippiam aliud contractarent) clàm & citò sub manica sigillabat, & quamuis properè, tamen apertè (quod mirum fuit) expressè & eleganter, sigillo quasi per præstigiam subrepto. Et hæc fecit blanditiis & muneribus & pollicitis memorati *Roberti* aduersarij nostri, fraudulenter & occultè nimis enetuarus. Vnde & in hac causâ

D nobis efficaciter nocitura, chartam falsam confecit occultè, ac proditiosè, & ipsam clam memorato *Gulielmo* transmisit, eo modo quo prædictum est, sigillandam. Quod est factum. Erectus igitur *Robertus* in maximam proteruitatem & solito maiorem, comminabatur minis formidabilibus, & verbis ampullosis, quòd nondum gladium cruentum & versatilem eduxerat ad confundendum suos adoersarios, imò hactenus luserat; Compertũ est & per sibi speciales, discoopertum

E & secretiùs Abbati nuntiatum, quod *Robertus* habuit nouum nocendi instrumentum efficacissimum, & de nouo adquisitum, vnde talia sumpsit cornua Ecclesiæ *Sancti Albani* vsque ad exterminium nocitura. Perpendebat igitur Abbas satis sagaciter, aliquem falsarium inter fratres latuisse, & falsam chartam in nocumentum Ecclesiæ, fraudulenter confecisse. Reuelante igitur ipso qui ait, *Nihil opertum quod non reueletur*, compertus est dolus, & conuictus est dolosus, vt de doloso

F merito fieret dolorosus. Inflicta igitur non tantùm propter scandalum condigna pœna, quasi exul & indignus vt amplius in domo præsenti quam polluit, conuersaretur, missus est ad cellam de *Thinemue*, pœnitentiam super commisso flagitio perpetuam peracturus. Sed ille miser nec miserabilis, Deo odibilis & hominibus, odiũ quoddam contra Abbatẽ, à mu to tempore conceptum & inueteratum, adhuc reseruauit in corde obstinato. Et hoc fuit illius odij seminarium. Iste *Gulielmus Pigun* quendam habuit Nepotem, quem in

G villa *Sancti Albani* scholas exercentem quæstu suo educauit, vtpote bonæ indolis adolescentem & libenter addiscentem, qui posteà apud *Burgum* receptus, in tantum virtutibus diatim profecit, vt Prior in conuentu fieri mereretur. Hic igitur *Gulielmus* petiit Abbatem *Ioannem*, vt ipsum *Robertulum* adhuc adolescentulum, in Monachum susciperet, qui quia impober erat, nec adhuc tantæ ætatis vt esset idoneus & acceptabilis, & non penitus negans, distulit postulatum. Sed *Gulielmus*

A impatiens & superbus, statim efficaciter procurauit vt dictus *Robertus* nepos suus, apud *Burgum* in Monachum fauorabiliter reciperetur. Vnde sæpedictus semper ex tunc *Gulielmus* Abbatem *Ioannem* oderat & prænotatam vltionis argutionem, faciliùs machinabatur, & antiqui odij venenum adhuc apud *Thimemue* reseruans, crebrò Abbati maledicens terribiliter imptecabatur. Sed omnes super caput proprium congessit maledictiones, sicut finalis eius vitæ clausula comprobauit. Contigit enim vna noctiuoi, vt idem flebilis memoriæ B *Gulielmus*, super sedile in secretiori dormitorio, Matutinarum oblitus, sederet, referto ventre, potibus inebriatus, & cibariis ingurgitatus. Inclinato capite igitur, cœpit dormitare, & dormitando strepitu stertere tædioso. Et sic de ebrietate in soporem, de sopore in mortem subitam, gradatim transmigrauit: Fortè frigore correptus, sed potiùs (vt credi potest) diuina percussus vltione. Nam cùm cessasset per tracheam ebulliendo perstrepere, audita est in cloaca vbi moriens sedebat C hæc vox manifestè reboare, *Cape Satan, cape Satan*: quod manifestè audierunt qui tunc in dormitorio fratres extra chorum, ob causam remanserunt. Sic igitur miser ille simul cum stercore animam turpiter egisset. Et cùm exanimatum Cadauer in crastino omnibus abominabile sic inueniretur, vix passum est Christianæ sepulturæ commendare. Multa tamen fratres, vt vitaretur scandalum, ob reuerentiam habitus & ordinis, prudenter dissimulabant. Ex tunc igitur sapienter constitutum D est apud *Sanctum Albanum*, vt Sigillum Ecclesiæ sub clauibus pluribus à pluribus fratribus senioribus vel sanioribus custoditum, in Capitulum proferatur, quotiescunque scripta inde aliqua consignanda fuerunt, vt coram omnibus & proferatur & inde sigilletur, & in loco suo (scilicet forti scrinio) reponatur, & ipsum scrinium in loco tutissimo reseruetur. Hæc idcircò dixerim scriptis commendans immortalibus, vt innotescat omnibus quanta pœna præsenti & futurâ percellendi sunt, reipublicæ in Ecclesia tam ardua damna fraudulenter machinantes. Abbas igitur *Ioan-* E *nes*, Arma *Roberti* iam intoxicata vehementer pertimescens, dum tempus languoris durauit, scilicet annus & dies vna, quem vice Abbatis *Gulielmus* de *Sissenerne* miles & Senescallus Ecclesiæ (vt prætactum est) continuando peregit, cœpit prudenter tractare de pace: ne efficacia Chartæ suæ falsæ innocentes lethaliter vulneraret. Cui consensit *Robertus*, mirabiliter in breui mitigatus. Timebat enim vehementer, de tam enormi conscientiæ suæ læsione, & de Martyris *Albani* seuera F vltione. Audierat enim de suo fraudis perpetratæ consorte, (*Gulielmo* scilicet *Pigun*) qualiter percussus à Domino horribiliter miserâ vitam terminauit: Et ne detegerentur omnia quoquo modo, ad perpetuum eius dedecus & opprobrium, non minimum formidabat: Sopita est igitur discordia, & amicabili fine terminata, & coram aliquibus (paucis tamen sub sigillo confessionis de silentio astrictis) combusta est illa falsa charta. Et factus ad horam *Robertus* amicus de inimico, non incepit G prodesse, sed tantùm lædere cessauit.

De execrabili morte Vuilhelmi Pigun.

Concordia inter Abbatem, & Robertum filium Vualteri.

Sed quia non minimam in hac causa pecuniam effuderat, & oportuit patulos lupi rictus obstruere, pro bono pacis, concordiæ & perpetuæ amicitiæ, concessæ & datæ sunt eidem *Roberto* de possessione Ecclesiæ, decem libratæ terræ, scilicet *Bishopescote*, pro maiori parte.

A *De persecutione Ecclesiæ de* Binham, *per* Robertum filium Vualteri.

SVblato autem de medio viro piissimo *Gulielmo de Sissenerne* milite Seneschallo huius Ecclesiæ, subrogatus est loco illius, *Laurentius de Thebrugge* miles, vir eloquens, discretus, & in placitis ciuilibus prouidus & circumspectus, & corpore elegantissimus, in senescalciam huius Ecclesiæ. Quem *Robertus filius Vualteri* oderat ab antiquo, vt prætactum est, eò quòd viriliter steterat contra eum, B in causa de silua de *Northawe*. Contigit etiam ipso tempore, vt Abbas *Ioannes* secundùm potestatem à *Romano* Pontifice sibi dudum concessam & vsitatam, Priorem *Thomam de Binham* inuitum amouit, qui erat dicto *Roberto* amicissimus. Quod molestè ferens *Robertus* illius Ecclesiæ patronus, eo quòd ipso irrequisito amotus est Prior memoratus, (quem suum Priorem de more appellauit) intumuit iratus valdè, & comminabatur auferre illam potestatem Abbati, Sumens audaciam ab vna falsa charta de patronatu Ecclesiæ de *Binham*, C in qua continebatur hæc clausula, *quòd non liceat Abbati Priorem amouere, inconsulto patrono*, vel inuito. Porrò ipsam contulerat ei suæ fraudis conscius & particeps, *Gulielmus Pigun*, qui moriendo, cum stercore suo fœtido animam egessit fœtidiorem, de quo supra fit mentio. Vnde *Robertus* erectus in audaciam, ipsam Ecclesiam quasi castrum inclusis Monachis hostiliter obsedit, impetu repentino. Ita quòd Monachi nil habentes quod manducarent vel biberent, inedia perim- D ti, necessitate compellente, imbres à stillicidiis vt aquam biberent, & panem furfureum quo vix vitam sustentarent, citra satietatem (imò fame potiùs prouocata) sumere certatim cogebantur. Multiplicatis insuper quotidianis conuitiis & comminationibus, ab illis qui eos arctabant, iurabant detestabiliter & horribiliter, quòd nisi mandatis *Roberti* Domini sui obsecundarent, nouum Priorem intrusum quem Abbas *Sancti Albani* ibidem contra, vt dicebant, iustitiam, & Domini sui Patroni ipsorum Mo- E nachorum libertatem, festinanter amouerent. Insuper numerum Monachorum vsque tredecim videlicet Conuentum resecarent: Ipsi postposito timore & habitus reuerentia, ipsum Priorem primò castrarent, & ad hoc omnes contradictores ignominiosè compellerent. Multiplicatis igitur coram Rege super tam enormi, contra Domini Regis & Ecclesiæ pacem, transgressione, commotus est Rex vsque ad Cordis amaritudinem, iurans per pedes Dei (vt moris habuit,) *quòd* F *vel ipse vel ille, Rex foret in Anglia*. Rex verò oderat illum, sed occultè. & *Robertus* Regem, quod & ipsum Regem non latuit, Gauisusque est Rex de offensa & culpa *Roberti* manifesta, vt vltio sequeretur. Et dixit circumstantibus (signans se præ admiratione, vocem cum iuramento suo solito iratus exaltando) *Ho! pro pedibus Dei, Quis in tempore pacis in terra Christianorum audiuit talia?* Et erat aliquis ibidem de amicis *Roberti*, hoc audiens. Ipso igitur cum stupore & tremore admonente, rapti sunt equis velocibus quidam expeditissimi, G qui hoc *Roberto* & suis complicibus qui Ecclesiam de *Binham* obsidebant, & in ea Monachos, (licèt omnes coram eis flecterent genua, & etiam se prosternerent, misericordiam peterent) sine misericordia arctabant, nuntiarent, vt protinus cum festinatione ante solis ortum aufugeret. Asserebant enim quòd Rex audita de eis grauissima querela, non tantùm iratus sed furibundus: sic & sic cum iuramento reboauit. Erat autem Nox,

Causa inter Abbatem & eundem Robertum, pro Cella de Binham.

Secundum quantitatem culpæ.

eum illis hæc nuntiata fuerant, vnde ipsi, tam *Robertus* qui prope fuit, quàm eius Ministri, vix dispositis sarcinis, & equis præ festinatione stratis, subitò disparuerunt, & certatim equos calcaribus excitantes, procul aufugerunt. Et ecce ante diei horam tertiam, Regis milites cum ferulentibus armatis, turbine rapidiùs aduolantes & apud *Binham* venientes, illos Regis proditores & pacis Regiæ & Ecclesiasticæ infractores, vbinam latuissent, clamosis vocibus rogitabant. Missi enim erant, vt notorium fuit, à latere Regis vt ipsos comprehenderent, & comprehensos præsentiæ Domini Regis præsentarent. Sed cùm eos vbique quæsitos non inuenissent, scientes quòd elapsi fuerunt aliquo mandato repentino præmuniti, tristes recesserunt. Et hoc Regi cum nuntiarent, eorum desidiam Rex increpauit, & ait, *Aliquis qui edebat panes meos, hoc ipso Roberto fistinè, etiam de nocte nuntiauit.* Erat autem tunc tempus *Interdicti*, & sese quidam de nobilibus *Anglorum* contra Regem Domini Papæ & Ecclesiæ iam manifestum aduersarium, ex mandato Domini Papæ *Innocentij* tertij insurgere cœperunt, quorum vel Capitaneus, vel de Capitaneis, erat *Robertus* memoratus. Vnde vsque ad gemitum doluit Rex, quòd ipsum vel saltem suos, in tali & tanta culpa non comprehenderet. Ex tunc igitur magis cœperat *Robertus* Regem formidare, & odio prosequi efficaciori. Maiori igitur minorem absorbente omisit *Robertus* Ecclesiam *Sancti Albani*, & Cellam eius de *Binham* (quæ non ab ea nisi vt pars à toto, vel membrum à suo corpore, discrepare manifestum est) Chartamque illam falsam in quam quasi in baculo arundineo confidebat, nemine conscio præter *Adam fil. Vvilhelm.* (qui postea eam manifestauit) secretissimè abscondit, proponens certissimè cauti in posterum, cùm tempus ei prosperitatis arrideret. Sed,

Ludit in humanis diuina potentia rebus.

Ipsum fefellit opinio, & multùm commutati rerum euentus consequentium, statum suum inopinabiliter aduersante fortuna (vt in sequentibus dicetur) variabant; Monachis igitur per prædictos satellites irrestaurabiliter damnificatis, & præ penuria pedes recedentibus, acceperunt diatim subrependo *Roberto*, (qui ex facto excommunicatus erat aduersitates diuersæ: quæ fine & remitigationem per quindecim annos acceperunt. O mira & formidabilis Dei & sancti *Martyris Albani*, vltrix sententia! Ex illo enim vt veriùs dicam, tempore, nunquam defuit vel manifesta persecutio hostilis, vel aduersitas infirmitatis ingruentis & senectutis. Incipiente enim tunc guerra, constitutus est *Robertus* Dux exercitus insurgentium in Regem, vnde in titulo literarum suarum, se *Constabularium exercitus Dei*, nominabat. Et tunc in multa incidebat pericula. Sed ad hoc stimulauit & animauit ipsum, & omnes suos sequaces, multùm varius Papa *Innocentius* tertius. Sed postquam Rex *Ioannes* vt se vindicaret, turpiter succubuit, se reddendo memorato Papæ infœliciter tributarium: idem Papa versa facie, *Robertum* & omnes eidem adhærentes persequebatur, factus adiutor sui vassalli & defensor. Eneruato igitur *Roberto*, confiscabantur omnes eius possessiones, spoliatus igitur & lacessitus, exul, vagus, & instabilis, fecit seditionem obsessis in castro *Roucestria* & *Lincolnia* confusus, & *Londonia* fama denigratus, omni tempore Regis *Ioannis* varias aduersitates & maximas, & infortunia tolerauit, donec Rege *Ioanne* mortuo & succedente *Henrico* Rege filio suo, pax Ecclesiæ & toto Regno est restituta, ipse igitur

Vltio in Robertum.

Robertus iam senescens & infirmitate contabescens, nunquam etiam Gratiæ Regis *Henrici* plenè restitutus, vsque ad mortem, semper de proditione infamis, & sustinens opprobia, de malo in peius donec ipsum mors adoptata absorberet, declinauit. Nec Chartam tamen memoratam vel resignauit, vel de sub terra deleuit, vt decuit, vel expediret. Nec etiam Chartam quam habuit fraudulentam quam dudum per memoratum fratrem proditorem adquisierat ad nocumentum Ecclesiæ sancti *Albani*, moriens voluit manifestare vel resignare. Sed *Adam filium Vvilhelmi*, eius familiaris commilito tunc ei consistens, secreta eius timabatur, & eo mortuo, ipsam Conuentui præsentauit: Vnde propter illius peccati expiationem, vnam Cuppam argenteam deauratam de bonis dicti *Roberti* obtulit Altari beati *Albani*, ad reponendum in ea corpus Dominicum, quæ postea furto sublata est.

De quodam Casu Miraculoso qui Abbati Ioanni *diuinitùs accidit.*

VT autem verificetur quod ipsa veritas per Prophetam dicit, *Non est pax impiis*, & per Psalmistam, *Mansueti autem hæreditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis, viris discordiæ declinantibus.* Abbas *Ioannes* in mansuetudine Deo in diebus & noctibus singulis, sine intermissione pensum reddendo quotidianum iugiter ministrabat. Indignum quoque censeo prætereundum ac ingratum, Deoque & animabus nostris offendiculum, sub silentio præterire quod in laudem Domini & Ministrorum eius, probatur resonare. Quoddam videlicet mirabile, quod eidem Abbati *Ioanni* contigit, vigiliam noctis ad nocturnum psallendum obseruanti. Cùm enim fratres in Ecclesia secundùm consuetudinem suam congregati, in profundo noctis seruitium peregissent, ipse Abbas in camera sua quiescens, hora tempestiua euigilans, sociis suis, id est, baiulis (qui diu propter aliquam rationabilem causam vigilauerant, fatigati) tunc quiescentibus, ipse Abbas quasi leniter arguendo eorum somnolentiam, leui tussi voluntaria, ipsos vt credebat, excitauerat. Incipiens igitur quindecim psalmos, videlicet, *Ad Dominum cum tribularer*, & reliqua, ecce, baiulis adhuc firmiter dormientibus, quidam, nesciunt tamen qui, ordinatè, apertè, distinctè & articulatim (vt decuit) per totam Matutinalium seriem responderunt, versum pro versu alternatim reddentes. Legebantur autem duodecim eadem nocte, de beata Virgine lectiones, quas corde tenus sine candela, baiuli transcurrere consueuerunt, cum suis quæ sequuntur Responsoriis, tenui tamen lumine Crucibolі per vitrum diaphanum translucente. Et cum omnia ritè consummarentur, excitabantur baiuli, sopore sufficienter iam refecti. Et cùm leui nutu, vel strepitu, signoue vocali Abbatem excitassent, noluit Abbas inchoantibus respondere psallendo, sciens quoniam omnia quæ psallenda fuerant, ritè compleuisset. Ipsi igitur accedentes & formidantes ne propter infirmitatem sileret, interrogauerunt eum quare Matutinale officium vt moris erat, nec audiret, nec audiens responderet vt solebat, qui alacriùs cæteris & pleniùs psallere consueuit. At ille silentium licèt inuitus, infringens, credensque ipsos esse temulentos, dixit, *Nonne omnia ritè completa sunt? Vt quid nugatoriè sunt repetenda? Et vos etiam solitò expressiùs mihi psallendo respondistis?* At ipsi scientes quòd non, affirmauerunt se alto sopore detentus, nec vnum iota respondendo

Quoddam mirabile quod contigit huic Abbati, ministerio Angelorum.

reddidisse. Vnde propter eminentem eius sanctitatem, perpendebant, Angelos esse, qui eidem verbo ad verbum officiosè ac deuotè responderunt. Sciendumque quòd nunquam in Ecclesia beati *Albani*, aliquis tam inoffensè, tam securè omnes Psalmos medullitùs sciuit, aut scitos crebriùs iterauit, vel tenacius ipso illos in memoria thesaurizauit. Hoc enim quasi in confusionem nesciorum fecisse ipsum, profectò meminimus. Qui quasi ad experimentum & exercitium, primò psalterij vltimum versum psallendo pronuntiabat, deinde penultimum, postea antepenultimum, & sic ordine retrogrado, totum Psalteriũ sine offendiculo aut defectu, (quod etsi verum sit, tamen incredibile) transcurrebat; cùm nec de hoc Psalmo multùm vsitato scilicet, *Miserere mei Deus*, hoc se facere quilibet diffidat. Iste Abbas *Ioannes* anno prælationis eius septimo decimo, die sanctæ *Trinitatis*, iuxta priuilegiorũ beati *Albani* tenorem, apud *Sopvvella* benedixit nouem sanctimoniales Kalendis Iunij. Item idem in eadem solemnitate quinque, vt ad consuetudinem & memoriam, excellentiam priuilegij sancti *Albani* reuocaret.

De magna ante maius Altare Tabula. Et duobus nouis Textibus, & picturis, & cælaturis, labore fratris Vvalteri *de* Colecestria *factis.*

De diuersis Iocalibus, prouisis eius tempore.

AD eiusdem quoque Abbatis *Ioannis* titulum creditur pertinere, quòd per eius Monachos laudabiliter cernitur consummatum. Tempore enim Abbatis *Ioannis*, industria & licita adquisitione Domini *Reimundi* Prioris fratrisque *Rogeri de Parco* Cellerarij, facta est magna Tabula, (cuius pars est de metallo, pars de ligno artificiosissimè perfecta) quæ est ante maius Altare in Ecclesia nostra. Duo quoque textus, de argento super aurato. In quorum vno, Crux cum Crucifixo & *Maria, Ioanne* figurantur, alio verò, Majestas cum quatuor Euangelistis, elegantissimis cælaturis insculpitur, artificioso labore, & diligentia fratris *Vualteri de Colecestria*, qui persuasione & attractu fratris *Radulphi Gubum*, habitum Religionis in nostra suscepit Ecclesia, omine fortunato. Ipsius enim fratris *Gulielmi* manu, Tabula picta ante Altare beatæ Virginis cum superaltari cælato & cruce superposita, & pictura desuper, & à latere in maceria artifitiosè nimis (ipso memorato, *Radulpho* necessaria ad hoc ministrante) est perfecta. Omnes quoque Tabulæ ante Altaria nostræ Ecclesiæ, scilicet beati *Ioannis*, beati *Stephani*, beati *Amphibali*, beati *Benedicti*: Manu quoque fratris ac discipuli sui Magistri *Simonis*, pictoris; Tabula beati *Petri*, & beati *Michaëlis*: Manu quoque fratris *Richardi* nepotis memorati Magistri *Gulielmi*, filijque Magistri *Simonis*, Tabula beati *Thomæ* superior & inferior, partim sua, partim patris manu perfecta est. Tabulæ quoque beati *Benedicti*, cũ multis alijs cælaturis & picturis, labore prædictorum (licèt non in tempore memorati Abbatis *Ioannis*, sed in posterum) ad honorem domus Dei & decorem, sunt perfectæ. Hæc idcircò scripturæ immortali ac memoriæ, duximus commendanda, vt penes nos haud ingratos, eorum vigeat cum benedictionibus recordatio, qui studioso labore suo, opera Ecclesiæ nostræ adornatiua, post se reliquerunt. Prænominati insuper Domini *Reimundi* industria & licita adquisitione, libri Nobiles & perutiles scripti sunt, & huic Ecclesiæ collati, præcipue *Historia scholastica*, cum *Allegorijs*; liber elegantissimus. *Richardus* quoque de *Clobale* miles ipsi Abbati amicissimus, tum pro amore Dei, tum pro

A amicitia Abbatis *Ioannis*, contulit vnum Calicem aureum Altari sanctæ *Mariæ*, vbi canitur quotidie de ea, & pro Ecclesia.

Quoddam piissimum Abbatis Ioannis *primi Statutum.*

Vt Monachi itinerantes ad monasterium tempestiuè regredi non valentes, ad prædium vicinius dicti monasterij hospitentur.

MEmoratus quoque Abbas *Ioannes* fratrum itinerantium volens parcere laboribus (vtpote prælatorum piissimus) & expensis similiter, quibus Monachi B præcipuè claustrales non abundant, primo prælationis suæ anno instituit, vt quicunque frater versùs *Sanctum Albanum* in itinere constitutus, & tam lassitudine quàm viæ labore confectus, vel sole in occasum vergente, vt non possit conficere absque grauamine & molestia diætam suam, diuertat ad aliquod prædium nostrum, quod sibi vicinius esse cognouerit, ibi- C que tam hominibus quàm equis, necessaria sufficientius & honestiùs prout res suppetit, ministrentur.

Vt Monachi ad Manerium declinarent.

Aliud Statutum.

Ne numerus Monachorum Sancti Albani *centenarium numerum excedat.*

ANno verò quinto prælationis eiusdem Abbatis, idem *Ioannes* constituit, ne fratrum numerus aliquomodo (nisi tali suscipienda sit persona, quæ propter eminentiam dignitatis & scien- D tiæ, vel petitionem alicuius potentis cui non possit sine damnosa offensa contradici, digna sit suscipi) Centenarium numerum supergrediatur.

Monachi non vltra numerum centenariũ.

Aliud Statutum.

Ne numerus Collectarum in Missis, septenarium numerum excedat.

ANno verò tertio statuit, ne in Missarum celebrationibus priuatarũ, vel etiam in Conuentu, Collectarum numerus, septenarium non E excedat, tum propter sufficientiam, tum propter talis numeri dignitatem.

Collectæ non vltra septem.

Alia quoque ciuilitatis ac pietatis opera fœliciter compleuit, quæ labor scribentis, & tædium audientis scribere non permittit, nec auditoribus seriatim enarrare.

Prohibentur misericordiæ.

HIc quoque (quod ad eius laudem & meritum arbitror pertinere) procurauit effi- F caciter, vt detestabiles ingurgitationes Misericordiarum, in quibus profectò non erat misericordia) prohiberentur.

De superfluis ingurgitationibus per prædictum Abbatem abolitis. Prohibentur Misericordiæ gulosæ.

De tribulationibus tempore Interdicti Angliæ, *præscripto Abbati venientibus.*

Hic in Interdicto, multas pressuras & tribulationes perpessus est, quarum vnam huic libello duximus inserendam. Significauit ei Rex *Ioannes*, vt spreto Papali mandato in Interdicto diuina celebraret. Et super hoc, habito consilio in Capitulo, ait. *Fratres, oportet obedire* G *magis Deo quàm hominibus: sustineamus iram Principis, dabit Deus his quoque finem.* Et sic Domino Papæ obediens, quamuis Magister *Alexander* filius Cæmentarij) tunc Magister Regis consuluisset in contrarium, noluit Regi in hoc casu obedire. Iratus igitur Rex vehementer de contemptu sui Mandati, accipiens sic sponte malignandi occasionem, occupauit in manu sua totam Abbatiam. Et eiectis nostris, suos per omnia apposuit custodes seculares. Videlicet, magistrum *Robertum Londonitensem*

Clericum suum superiorem, virum versutũ, & per omnia Regi *Ioanni* Domino suo consormem, qui etiam inter ipsum Regem & *Admiralem Murmelinum*, crebra internuntia & secreta (de Apostasia vt dicitur) intermeans detulerat.† Ipso igitur *Robertus*, eiecto & deposito nostro Cellerario, instituit suum, quendam scilicet secularem, virum versutum & auarum nimis, suęque dum potuit, auaritiæ consulentem, B Similiter ignominiosè nostro Ianitore eiecto, subrogauit alium, *Robertum* nomine, qui sustigatus ingredientibus & egredientibus, & perscrutatis, erat Conuentui quasi spina in oculo; Ægrè igitur nimis hæc ferens Abbas *Ioannes*, vt videlicet tam libera, tam nobilia domus in suo tempore, tali Laïcorum iugo premeretur; Regem (imò Tyrannum) iustus iniustum, agnus adiit Leopardum: deditque sexcentas marcas, vt Custodes nos opprimentes amoueret, & liberam in pace cum suis pertinentibus, totam sineret Abbatiam.

† Nota. *Te monendum censuimus amice Lector, hic in maiori* Cottoniano, *sequi Legationem illam* Ioannis *Regis, ad* Murmelinum Admiralium, *quam retro in* Historia *nostra ad annum* 1213. *ad verbum poteris inuenire.*

Alia Tribulatio.

De quingẽtis Marcis per Episcopum *Dunelmensem* ad vsum Regis Angliæ, à memorato Abbate violenter extortis.

EOdemque anno, cum esset *Richardus* de *Marisco* (qui non per Electionem, sed per Regem, intrusus, in Episcopatum *Dunelmensem* sublimatus est) summus Regis Consiliarius, Vir veneno Satanæ inebriatus, & Rex vtpote auarissimus thesauro indiguisset, & Abbatem armatis pulsasset D precibus vt eum iuuaret, & Abbas iustissimas suæ impotentiæ causas exposuisset, vocauit eum Regia authoritate dictus *Richardus*. Qui, cum ad eum Abbas accessisset, ait *Richardus*, *Domine Abbas, quo non maior, vt bene nouimus, in Anglia: in quo, & quanto, Dominum nostrum & vestrum iuuabis indigentem? Scimus quòd das ei sexcentas marcas, sed pro liberatione Abbatia vestra, quam iustè occupauit. Sed nunc mera liberalitate vt grates recipias eidem conferas postulanti quingentas.* Et cùm Abbas super tanta E exactione obstupuisset, ait *Richardus*, *Quid mussitas? Stat sententia. Scriptum sic est. Et quod scripsi, indelebiliter scripsi. Dico enim in amicitia; Melius & Ciuilius est tibi, dare quingentas marcas vt grates recipias, quàm ducentas vel trecentas, & ingratus.* Et repentè, quasi raptus, inde recessit, quamuis cum precibus reuocaretur. Et sic compulsus est Abbas ipso anno, mille marcas Regi *Ioanni*, (semper hianti, semper exigenti) in maximum huius Ecclesiæ grauamen numerare.

Aliud grauamen.

De quodam Clerico.

F ABbas idem *Ioannes*, habuit singulare suæ tribulationis solatium, & in omnibus etiam arduis negotiis consiliarium, auxiliatorem, & Consolatorem magistrum videlicet *Adam de Linlese*, qui postea in Archidiaconum *Eliensem* est promotus. Virum benignissimum, honestum & iurisperitum. Cum igitur de ipso fama edocente certificaretur Archiepiscopus *Cantuariensis Stephanus* (qui nouiter venerat in terram pace reformatam, & tremuit terra in conspectu eius) misit ad Abba- G tem *Ioannem*: exigens ipsum, vt assistens ei, & lateri eius adhærens, Clericus eius & specialis Consiliarius efficeretur. Insuper misit idem Archiepiscopus dicto *Adæ*, speciales literas, supplicans vt non omitteret ad ipsum pro promotione sua festinanter venire. Inclinatum est igitur Cor illius, mandatis Archiepiscopalibus: Credebat enim per ipsum vberiora consequi beneficia, sicut moris est Legistarum, prostantium munera deligere,

A sequique retributiones. Cùm igitur nec voluit, nec honestè potuit Abbas, precibus ac mandatis talis ac tanti viri contradicere (præsertim cum videret ipsum magistrum *Adam*, id propter suam promotionem desiderare:) Dixit ipsi magistro *Adæ*. *Charissime magister, Nolo promotionem vestram impedire, Archiepiscopus excellentior est me. Maiorem sequeris, quia maiora desideras. Ablatus es à me. Nec patitur Archiepiscopus me tua præsentia Consolatione gratulari: licèt tot perstorum stipetur agminibus. Tamen* B *affer illi ex parte mea, hoc breue, verè breue.* Et fleuit Abbas amarissimè, in ipsius *Adæ* recessu. Et accepit ipse *Adam*, Breue sigillatum & rectum. Cùm autem Archiepiscopus confracto sigillo Breue explicasset, reperit inscriptum hos duos versus.

Velleribus centum gaudes cum lacte bidentum;
Nec reputas magnum, tulerit nisi pauperis Agnum.

Quos cum legisset Archiepiscopus, videns se efficaciter redargutũ, voluit remisisse ipsum *Adam*, sed noluit ipse *Adã*, vberioribus beneficiis inhiando.

C Eodemque tempore cùm *Richardus de Marisco* Regis principalis Consiliarius, exactor pecuniæ inexorabilis, supra modum ipsum Abbatem stimulando arctauit, vt supradictam pecuniam festinanter persolueret, de ipso quoque dixit, ipsum Richardum & Regem reprehendendo.

Non erit Abimelech requies, regnante Saul, nec
Pax stabilis, donec desinat esse Dohec.†

† Daech, Doeg

De laudabili fine eiusdem Ioannis *Abbatis.*

De pœnitẽtia laudabili & fine sanctissimo Abbatis memorati.

CVm autem iam sanctorum plenus dierum Abbas memoratus *Ioannes* senuisset, sentiens D & sciens quia appropinquauit hora vt transiret de hoc mundo, grauiter infirmatus est. Venit igitur vna dierum alieno fultus adminiculo, vsque ad ostium Capituli, exinde solus vt potuit, vt decentiùs intraret, sequentibus baiulis suis, iuit sessum vt moris erat in loco suo, scilicet eminentiori. Et fecit apportari secum, vnam Cathedram, quam vulgariter *Faudestolam*† appellamus. Et cùm præsidisset loco suo, vt moris est, superiori, obortis lacrymis vberrimis cum crebris singultibus, & de- E uota inclinatione salutato hinc inde Conuentu, ait: *Fratres ac filij charissimi*, Vobis per aliquod interstitium, præfui, & minùs quàm decuit, profui. Sed quia non est homo qui non peccet & multipliciter offendat: si quem vestrum quomodolibet læserim, supplico iunctis manibus & flexis genibus, vt pro Deo sic præcipiente, mihi omnes offensas penitus remittatis; Et quantum in vobis est, ab omnibus commissis, absoluatis. Et quasi volens curuare genua, se iunctis manibus ad hoc verbum incuruauit. Et cùm omnes lacrymantes respon- F dissent vnanimiter; *Fiat vt petistis*: præcepit Abbas vt illud sedile de quo prædictum est, allatum poneretur in medio super tapetum; quem locum *Iudicium* appellamus. Et iuit sessum super illud: petensque sibi dari a singulis, singulas disciplinas, expoliauit se vsque ad Carnem nudam. Et cum vidissent fratres illud corpusculum tanta macie confectum, vt eminus apparerent ossium Compages, multiplicatis fletibus præcordialiùs compatientes ingemuerunt. Et accedentes singillatim G per ordinẽ, dederunt ei disciplinas vniuersi, vnusquisque vt voluit. Quorum tamen cùm parcerent, & manuum impetus leniter castigarent, increpauit desidiam. Eo ipso sæpe iterando dicere, *Confiteor, &c*, & aliis correspondentibus sermonem singultibus prorumpentibus, *Misereatur, &c*. Quibus completis, circumdedit sibi habitum suum, assistentibus sibi Bajulis suis, qui sibi ministrantes sibi sua adaptabant vestimenta. Et erigens se inclinauit Conuentui, vltimum vale, ei dicens flebiliter. Et

† Faldistorium.

De pœnitẽtia eiusdem Abbatis.

susten-

sustentantes eum hinc inde Fratres (quia sic pro ipsius debilitate oportuit) duxerunt eum prout præcepit, in Infirmariam, vbi solemniter super lapidem ad hoc consuetum, Oleo Sancto infirmorum est inũctus, & salutis viatico communitus. Et cum his ritè compleris, confortatus in spiritu dixisset, *Consummatum est*. Ac si diceret, singulis dato osculo, *Recedo à vobis irrediturus: vos me Deo cõmendastis, & ego vos Deo recommẽdo. Quod meum est compleui.* Et sic ductus est, vel potiùs delatus, in Cameram suam. In crastino autem diligẽter considerauit vrinam, quidnam portenderet: erat enim vt prædictũ est, Physicus perelectus, & Iudex vriuarum incomparabilis. Et cum intuitus est diligenter, nec posset ad placitum subtilia & secreta quæ nouit mortis indicia intueri, (quia caligauerat in magna parte suorum acies oculorum,) dixit magistro *Gulselmo* Physico, Monacho nostro, qui postea in Priorem *Vvigorniæ* promotus est: *Quidni vides* hic & hic, Frater? At ipse quæ vidit, indicauit. At Abbas, *Eia, Deo gratias. Adhuc concessit mihi Deus ad pœnitentiam spatium triduanum: dei post tres dies dissoluar.* Quòd qui audierunt bene crediderunt: quia experientissimus in Arte medicinæ erat, & consimilia in tali casu, de aliis infallibiliter sæpiùs prædixerat. Et cùm in crastino manifestiùs morti appropinquauerat: dixit ei quidam ei familiarissimus (qui vt eum visitaret, & consolaretur, ad ipsum tunc venerat: & dixit ei cùm iam hebetarentur omnes sensus eius) *Domine pater mi: quomodo vobis est?* At ipse vix eleuatis oculis, intuitus eũ. Dixit ei.

Non video purè: mihi nil sapit, Audio durè:
Deficit Olfactus: sum segnis ad omnia factus.

Super quo admirandum est vehementer, quòd ipse semiuiuus quasi resumpto spiritu, versum tam elegantem, tam verè, & tam propriè materiam secundum ipsam veritatem contingentem, sic incontinenti respondendo composuisset.

Qualiter confecta est quadam Charta, de non amouendis Monachis.

De quadam Charta, de non amouendis Monachis, à quibusdam de Conuentu frustratoriè confecta.

VEnerunt interim ad ipsum quidam Fratrum nostrorum; cùm iam ad oregmon, id est, sonum dolorosum, quem solẽt morituri propter angustiam Arteriarum in profundo gutturis murmurando emittere; frater *Vvalter Remensis*; qui postea Prior huius Ecclesiæ extiterat. Et frater *Alexander* de *Langeleia*, qui & ipsius Abbatis & subsequentis, diu Baiulus extiterat. Et frater *Gulielmus* de *Trampintona*. qui & similiter ipsius Abbatis bajulus extitit, & post ipsum in Abbatem prouectus: à quo etiam hoc Consilium originaliter emanauit, sicut & ipse postea protestabatur, & *Alexander* de *Appeltune*, bajulus, & sigilli portitor, & alij cum ipsis.

Et dixerunt ei, Domine sancte Pater, qui nos hactenus sub alis misericordiæ aluistis, fac nũc nobis pro amore ipsius qui in fine dilexit suos, paternitatis & liberalitatis pietatem, vt tollatis antiquam seruitutem vestræ Ecclesiæ, & Conuentus tui iugũ importabile. Nostis enim bene, quàm intolerabilis consuetudo conuentum illaqueat: vt, scilicet, quilibet absque causa ad arbitrium Abbatis, & impetum voluntarium, & subdolas susurrorum accusationes, ad Cellas nostras remotissimas, & quæ sunt nobis quasi pro exilio, non sine magna cordis amaritudine & scandalo, viliter transmittatur: vnde dedecus & scandalum ipsi transmisso & transmittenti, multoties generatur. Dicit enim populus secularis, Iste qui transmittitur, aliquod scelus perpetrauit, vel odit eum vel inuidet ei Abbas, quia eo præstantior est, contradicitque erroribus Abbatis, & excessus reprehẽdit. Discat igitur de cætero, vel

A tacere vel blandiri, ne dicam adulari. Præterea, videtur, Pater sancte, vt talis transmissio & euagatio, vt, videlicet, habitantes omnibus diebus vitæ nostræ in illa Ecclesia constructa in honorem Sanctæ *Mariæ*, vel sancti alterius, videlicet à nostro sancto Martyre *Albano*, cõuersemur, senescamus & moriamur, qui conuersionem morum nostrorum & stabilitatem continuandam, secundùm Regulam sancti *Benedicti*, in hoc Monasterio, quod sic particulariter, discretè & distinctè specificatur, B (videlicet, est constructum in honorem Sancti *Albani*) votiuam & solemnem fecimus professionem. Et quod dicendum, quòd etiam inuiti (quasi condemnati & alicuius rei facinoris & conuicti) in ignominiam nostram & vestram, ad Cellas, velut exulantes, transmittimur: Et hoc vobis etiam (vt frequenter ex ore vestro audiuimus) absurdum & graue videbatur. Ecce, Domine, plena misericordiæ & iustitiæ Charta prompta super hoc confecta. *Vt*, scilicet, *Nullus Monachus huius Ecclesiæ*, C *inuitus ad Cellam de cætero transmittatur*: vt sit memoria vestri in æternum, cum benedictione. Et ostẽdens Dominus *Alexander* memoratus, Abbatis baiulus & custos sigilli, voluit eam legere coram ipso Abbate, vt lectam sigillaret: Abbas exposito profundissimo ac grauissimo gemitu, auertit faciem suam, hoc nutu abnegans: iam enim loqui nõ poterat. Et sic iterato gemitu diuertit se in latus alterum, scilicet auersum. Et cùm haberet idem *Alexander* omnia prompta, videlicet sigillum & scriptum, apposita cauda & cera, iratus dixit: *Satis an*D*nuit, qui silet*. Et respondentibus illis, *Verum est*, sigillauit illud frater *Alexander* de *Apeltuna*. Et illa fuit illius sigilli vltima impressio. Abbas igitur in crastino (videlicet tertia die ab illa quam fratribus prædixerat se transiturum) expirauit. Et fracto sigillo, missus est consilio tam suo quam aliorum multorum (præcipuè tamen prænominatorum) ad Archiepiscopũ *Cantuariensem Stephanum*. memoratus *Alexander* (irrequisita à Priore licentia, præ indignatione) quia fuit ipsi Archiepiscopo amicisE simus, & fecerat de ipso plura Eulogia in laudẽ ipsius. Vt videlicet ipsam prædictam cõcessionem, ipsi prædicto scripto insertam, sigillo cõfirmaret. Ad quod faciẽdum, fauorabilem inuenit Archiepiscopũ, precibus humillimis ipsius *Alexandri* amicissimè inclinatum, præsertim cum vidisset ipsi scripto, sigillum Abbatis appensum. Et cùm reuerteretur facto ad votum negotio, congratulabantur ei omnes & singuli, præter Priorem *Reimundum* qui rei exitum, singula rationis trutina satis subtiliter F perpendens, quibusdam fratribus palam pronuntiauit. Transiit igitur ab hoc mundo prænominatus Abbas *Iohannes*, de exilio videlicet ad patriam, de naufragio ad portum: Anno Domini M. C C. XIIII. die beati *Kenelmi* Regis & Martyris, sicut idem Abbas multis manifestè prædixerat, anno verò Prælationis suæ XIX. Sanctitate & religione insignis, dierum plenus, Abbatiam suam (vt id temporis tunc permisit) relinquens in statu mediocri.

Fiaua;

Et cùm Rex tunc esset in partibus transmarinis videlicet in *Pictania*, missi sunt ad eum duo de G fratribus, vt licentiam eligendi ab ipso (vt moris est) impetrarent: Dominus *Robertus* de *Brimbewvelle*. & Dominus *Gulselmus* de *Trumpintuna*. Ad quem cùm peruenerunt, & petitionem eorum audiuit, non adquieuit petitioni eorum: sciens quòd custodia Abbatiæ, erat sibi lucrosa, sed distulit vsque dum rediret in *Angliam*. Rex verò XIIII. Kalend. Nouembris, rediit in *Angliam*. Interim procurauit diligenter (nesciente nec consentiente ipso Domino *Gulselmo* de *Trumpintuna*) vt idem

De processu procurationis electionis Abbatis Vvillelmi proximo successuri.

Dominus *Gulielmus* per ipsum (qui ipsius vt dicebat, fuit consanguineus) in Abbatem crearetur: fuerat quoque *Gulielmus* miles de *Trumpintuna* (cuius se asserebat Dominus *Vuillielmus* de *Trumpintuna* esse consanguineum) Comitis *Sairy* † Seneschallus. Supplicauit igitur Regi pro ipso *Gulielmo*, vt ipsum & non alium, acceptaret. Quod cùm Conuentui innotuisset, noluit à Rege pati repulsam, ne electus verecundaretur spretus à Rege, & ne Ecclesia damnificaretur, & Conuentus turbaretur. Adierunt ergo Regem, qui propter licentiam impetrandam destinabantur, & ipsum *Londonia* inuenerunt. Vbi firmiùs de voluntate Regis certificati, licentia impetrata redierunt. Et electi sunt sine moræ dispendio, qui Abbatem eligere debuerunt: scilicet duodecim, qui super his omnibus pleniùs sunt edocti.

† Saeri.

Erat autem tunc in hac Ecclesia consuetudo enormis nimis, videlicet, quòd nullus Electorum illorum duodecim, in Abbatem eligeretur vel crearetur. Sponte igitur prouisum est, vt non fuisset vnus de Electoribus, Dominus *Gulielmus* memoratus, vt salua illa consuetudine, sine scrupulo contradictionis eligeretur. Sed ne ad alterius Abbatis tempora, intactis istius excessibus transeamus, dignum arbitror & istius, sicut & aliorú transgressiones breuiter, (quia reuera breues sunt) annotare.

De negligentiis memorati Abbatis.

Monachos istius Ecclesiæ inuitos, & sine culpa aliqua, immisericorditer hinc ad Cellas, & de Cella ad Cellam, huc & illuc velut vltimæ conditionis seruulos, immisericorditer transmisit. Ita vt cum summa amaritudine multi in Cellis (præcipuè remotis) tota vita sua morarentur, & morerentur. Nonnulli etiam idcircò ab ordine recedentes, tam corpore quàm anima perierunt. De quorum animabus, vt timendum est, ante tribunal tremendi astabit responsurus. Veruntamen hoc erat instinctu Collateralium suorum & Consiliariorum, qui quos voluerunt (etiam Abbate aliquando nescio, qui iam senuit & tantùm quieti intendebat) ad libitum amonebant. Et hi erant adulatores & sibilatores, qui maioribus inhiabant; Videlicet *Rogerus* de *Hertfort* senior, *Iohannes* de *Seldefort*, *Alexander* de *Laugeleia*, qui sensum Abbatis infatuabant. Ipsi quoque indecentissimo fine (in vltionem, vt credimus, tanti peccati) vitam miseram, ac longo dolore protractam terminarunt. Præterea centum quadraginta marcas, dedit *Iohanni* de *Hida* consanguineo suo, de thesauro Ecclesiæ, vt ipsum promoueret in militem, terras ei adquirendo, & tyrocinio suo necessaria inueniret.

Super quo excessu, grauiter ab *Huberto* & *Almarico*, huius Ecclesiæ Monachis, viris tamen nimis indiscretis, associatis per ipsos *Vualtero* de *Standune*, & *Roberto* filio *Baldevvini*, & quibusdam aliis (qui propter suam insipientiam non meruerunt nominatim annotari,) coram *Gualone* tunc Legato in Capitulo, propter hoc specialiter huc vocato, grauiter est accusatus. Ita vt secundùm multorum opinionem, eius immineret depositio. Ad quam obiectionem, Abbas satis modestè & circumspectè respondit: Nec volo nec valeo inficiari, quin in tanta pecunia Ecclesiam meam damnificaui, vnum de pauperibus consanguineis meis promouendo: Sed contra hoc damnum, Ecclesiam meam duobus nuper beneficiis, spontaneo beneficio promoui & ditaui. Ecclesiam enim sancti *Stephani* quæ in villa ista est, Coquinæ Conuentus Chatitatiuè contuli, quem semper in visceribus spiritualis dilectionis amplexatus sum, & dum vixero, etiam depositus, amplexabor. Aliqui enim ad hoc aspirant. Et † collationem non penitus adhuc confirmaui illius Ecclesiæ, charissimo Conuentui meo. Præterea, terram *Hamonis*, quam centum & viginti marcis comparaui, Coquinæ Conuentus contuli, in eius non minimam emendationem & augmentum. Vt saluata conscientia mea, prædicta damna fideliter (vt scire si vultis, potestis) restaurarem. Ad quæ Legatus, versa facie ad ipsum, ait: Amice, Domine Abbas. Audiat hoc Conuentus, imò quicunque audire desiderat: Bene licet tibi de substantia Ecclesiæ, alicuius pauperis perituri, & maximè consanguinei tui, paupertatem releuare, & illud est Eleemosyna (eminus assero) irreprehensibdis. Hoc facit Pater patrum Dominus Papa. Imò etiam & hoc feci. Et quis contra? Non debet nec potest Abbas vester, de dilapidatione conuinci, præsertim cùm solummodo de denariis, non de redditu aliquo, illam fecit misericorditer eleemosynam & liberalitatem. Denarij enim sicut accidens, quod adest & abest præter subiecti corruptionem, veniunt & recedunt. Et addidit, ô maleuoli! qui in lance iudiciali, mala non bona nequiter appenditis. Ad hoc verbum, omnes aduersarij eius confusi, siluerunt; non audentes obmurite. Cùm autem recessisset Legatus, ipse Abbas oblitus patientiæ, & illius Dominici præcepti: *Benefacite illis qui vos persequuntur* (quod tamen est perfectorum) emisit in remotas Cellas, illos prædictos eius persecutores & accusatores. Super quo non admirabantur multi: cùm & insontes ad remotiores emisit Monachos, non minimùm Ecclesiæ profecturos. Idcircò Monachi sui in fine eius, Chartam memoratam talibus lacessiti iniuriis (vt prædictum est) instanter postulabant.

† At.

Gulielmus *Abbas Vigesimus secundus.*

De præfectione & moribus *Vuillelmi de Trumpingtō*, 10 Abbatem monasterij *Sancti Albani*.

HVic successit *Gulielmus* Abbas; qui, vt dictum est, die *Sancti Edmundi* Regis & Martyris, electus est & installatus. Et die *Sancti Andreæ*, (primâ videlicet die Dominicâ *Aduentus Domini*) ab *Eustachio Eliensi* Episcopo, solemniter benedictus; ante maius Altare, vt moris est, munus benedictionis accepit. Hic citò post Creationem suam, Claustralium collateralem societatem spernens, secularibus seculariter viuens adhæsit, comedendo & multipliciter conuersando: quod non crediderunt eius Electores, nec aliquis Monachus huius Ecclesiæ, qui eum sperabant perfectè cognouisse. Colloquebantur igitur super his, Prior *Reimundus* & magister *Vualterus* Remensis, *Alexander de Laugeleia*, & *Alexander de Appeltuna*; *Fabianus* Supprior; *Almaricus*, *Hubertus Ridell*, *Iohannes Scotus*, & alij quamplures, super his multum conquerentes, & dicentes: Meritò hoc patimur, peccantes in Ecclesiam nostram, plus Regem quàm Legem in nostra Electione formidantes. Et cùm vnus Electorum videlicet *Iohannes Scotus* vellet assertionibus suis electionem iustificare, ait Magister *Vualterus Remensis*; Cùm præsentaretur adhuc electus Dominus *Gulielmus de Trumpintuna* coram Rege *Londonia*, & Rex tacitè inquireret; *Quis est electus vester*, & quod ei nomen? & responsum est, Dominus *Gulielmus de Trumpintuna*: Dixit Rex: *Aha, ipse est de quo volui: prudenter eum elegistis, Ne de alio frustraremini. Consanguineus est discretissimi militis Gulielmi de Trumpintuna, cuius credo quod vestigia sequatur.* Et inquisito quis & qualiter esset, suscepit eum gaudenter in osculo. Per quæ verba manifestè patet, quòd non purè secundum Deum in hac electione processum est. Sed nunc æquanimiter hoc toleremus & excessus eius priùs in spiritu lenitatis corripiamus: si fortè sic sit corrigibilis. Quod si non, ad seueriora progrediamur.

De redargutione prædicti Abbatis, super læsione Chartæ de Monachis non amouendis confecta.

In crastino verò, cùm venisset Abbas in Capitulum, redargutus est grauiter & reprehensus constãter, super memoratis excessibus & læsione Chartæ, per ipsum & Abbatem confectæ. Io quo enormi facto, nimis impudenter verborum constantiam, & fidei integritatem maculauit. At Abbas obliquo oculo, & acerbo corde respiciens in Priorem; & postea, iram palliando, sereno vultu totum Conuentum respiciens, ait palam: fratres & amici; siquid transgressionis per incuriam exortum, ad beneplacitum vestrum absque alicuius contentionis scrupulo, ad plenum emendabitur, hoc velit Deus. *Alexander* autem de *Langeleia* tunc surgens in medio, ait in propatulo, optimè dicitis Domine, vestri gratia. Porrò omnes generaliter appellamus pro libertate Conuentus, quæ in tenore Chartæ nuper confectæ & per nos primitùs prælocutæ, scriptæ, & confirmatæ, continetur. Et Abbas. Quid hoc est, Domine *Alexander?* Ambigis ne vt ipsam? Nonne ad illam conficiendam, principalius Curam, imò summam diligentiã adhibui? Absit vt mihimet inueniar cõtrarius. Sede secutus Non oportet vllatenus super hoc appellare. Et sic solutum est pacificè, & cum specie Correctionis, illa die Capitulum. Vix autem post hoc vno mẽse pertranseunte, ecce Abbas emisit quẽdam Monachum huius Ecclesiæ inuitum, ad vnam Cellarum suarũ, licèt lacrymantem, & lacrymando reclamantem, & misericordiam (vt scilicet remanere possit domi) flebiliter genibus flexis & iunctis manibus postulantem; Quam cum non consequeretur, reposuit super hoc coram Priore & grauioribus huius Ecclesiæ querimoniam. Tamen quia in procinctu erat, & Abbas absentauit se à Capitulo, recessit Monachus memoratus, adiens Cellam ipsam, ad quam iussu Abbatis destinatur irreditutus. Ibi namque obiit in mentis angustia: & post paucos dies, emissus est alius modo consimili, scilicet absque consensu Conuentus. Præterea, nec excessus quos antea promiserat, Corrigere, dignabatur emendare. Subortum est igitur murmur non minimum in Conuentu: & succreuit dolor nouissimus, maior & peior priore. Vna igitur dierum, cum venisset Abbas in Capitulum, redargutus est multò acriùs super multiplicatis excessibus, & de contemptu Conuentus, & promissorum transgressione manifesta; & præcipuè de læsione Chartæ memoratæ; cuius ipse principalis erat procurator, & nũc temerarius violator. At Abbas mutato colore faciei, frendens dentibus (vt moris habuit) & toto corpore excusso & arcuato, ad vltima redargutionis, omittens priora, alacriter (imò potiùs acriter) incontinenti respondit. Verè ego ipsam Chartam, de qua loquimini, & obiurgamini, confeci; & vt fieret, efficaciter ac diligenter procuraui, ignorans quid fecerim. Idcirco quæ feci confringam: & quæ per me sunt confirmata, per me infirmabuntur. Non enim stare possunt quæ credebam. Scio modò, quæ priùs nesciui. Ad quod verbum submurmurando dixit Dominus *Almaricus*, verum est, te nunc esse scis Abbatem; quod ante nesciuisti. Quod audiens Abbas; verbum non acceptabat. Et cùm obloquerentur multi, & murmur increbresceret, Abbas asperitatem temperans prædictorum, Ait. Veruntamen habemus super hoc consilium. Et erat hoc verbum, vt siquis in cacabum bullientem ciphus aquæ frigidæ infunderetur. Et sic solutum est Capitulum in illo die. Infra breue igitur tempus, procurante id prudenter & occultè Abbate; *Nicolaus* in Anglia tunc Legatus, *Cistercensis* ordinis Monachus, super his omnibus plenius edoctus, venit ad *sanctum Albanum*: & dixit se velle

A esse in Capitulo, & interesse in Conuentu; & de Ecclesiæ tractare negotiis. Venit igitur idem Legatus in Capitulum & inter loquendum dixit Legatus. Audiui quòd confecta est in hac domo quædam noua Charta, vnde postulo mihi Copiam exhiberi, inspiciendi eam, & cum ostenderetur ei (licèt cum difficultate) inspexit eam & legit. Et cum perlegisset, subsannando exclamauit dicens. O qualis abusio, & quanta hîc continetur! Quid hoc est fratres? desipitis? vultis-ne abrenuntiare obe- B dientiæ, quam Deo promittendo vouistis? Ad hoc verbum ampullosè prolatum; appositam Chartam dentibus præcisis in particulas dilacerauit: & sigilla appensa, in frusta confracta proiecit in medium. Et subdidit; maledicti, quorum machinationibus talia in Cœnobiis suscitantur. Quo viso, obmutuit *Almarici* satyrici superba iactantia; *Alexandri* de *Langeleia* rhetoricæ siluerunt rationes; Cessauerunt minæ *Walteri de Standuna* cuius spiritus inerat naribus ipsius. Prosternebatur C *Iohannis de Seldeford* artificiosa superbia: & quotquot Abbatis aduersarij erant, omni sunt confusione repulsi. Et sic soluto Capitulo, recessit Legatus, deprecans Abbatem, vt si aliquis oblatraret ad hæc, aduocaretur ipse Legatus: vt indomitos, acrius edomaret. Ex tunc igitur Abbas factus de Rege Tyrannus, licèt iuuenis esset ætate, se senem omnibus ostendit: & licèt Nouitius à nonnullis appellaretur, se prouectum in ordine fulgurando comprobauit. Vt igitur solus regnaret, nec ali- D quod sentiret offendiculum, vel alicuius audiret contradictionem: amouit Priorem suum *Reimundum*. (quo non erat maior nostris temporibus, in nostro ordine Cucullatus) sciens quia si maiorem edomasset, Cæteri magis silerent, formidantes. Ipsumque Priorem amotum, libris suis quos cum magna fecerat diligentia, violenter spoliatum: & aliis iocalibus (ipsi vtpote iam seni necessariis, quorum vsu in vita sua liceoter potuit gratulari,) ad Cellam de *Thinemue* quæ exilium nostris solet es- E se Monachis, inuitum, imò potius confusum, destinauit. Ex tunc igitur non audentes obmutire, siluerunt coram eo omnes: qui contra eum frontosè erigebantur: prosperatus est ad votum Abbas, in statu securo & hilari. Et in nouitate sua, cùm magno Comitatu & honore, Cellam de *Thinemue*, & alias magnificè visitauit. Et Consanguineorum numerositate, qui eum hactenus non cognouerant, stipatus incedebat. Et in omnibus mundanis prosperitatibus & spiritualibus abundabat.

F *Incepta guerra, multiplicantur Abbatis tribulationes.*

NE prospera in huius mundi fluctibus impermixta eueniant, & vt fræno correctionis & correptionis, cursus prosperitatis retardaretur, promisit Dominus propter ipsius & aliorum, qui de sua prosperitate gloriabantur, guerram in *Anglia*. quã nunquam visa est in Regno *Brittonum* infestior, dum pater G filium, frater fratrem, Ciuis conciuem, Affinis affinem, confundere nitebatur, occupando, exterminando, incendendo, spoliando, exhæredando, cruciando, perimendo. Adeò vt nec Ecclesia ad ipsam confugientes valebat protegere. Conculcabantur igitur præ omnibus Religiosi, & facti sunt præda bellicosi. Abbas igitur & Abbatia *Sancti Albani* multorum patentes discursibus, a multis pulsantur & multipliciter inquietantur damnis & iniuriis, (dum hi redeunt, hi eorum, inimici recedunt) irrestaurabiliter affi-

De tribulationibus & iacturis tempore Regis Iohannis, *& præscripti Abbatis, Monasterio sancti* Albani *euenientibus.*

ciuntur. Insuper aduenit in Regnum nimis perturbatuor ipso tempore, primogenitus Regis *Francorum Lodouicus*, qui ipsum Abbatem *Gulielmum* cogere proposuit facere ei homaginm. Quod tamen Abbas nunquam facere †, licèt multotiens super hoc requisitus, minis damnosis pulsaretur. *Nota.* In maiori *Cottoniano*, hæc quæ sequuntur in hoc loco interseruntur. *Cui cùm Abbas respondisset, se nolle ei homagium facere, nisi prius absolueretur ab homagio quod fecerat* Regi Anglorum: Lodouicus *vehementer indignatus iurauit, se igne ipsam Abbatiam cum villa tota crematurum, nisi faceret quod petebat. Tandem Abbas post multas terribiles comminationes, interueniente* Saiero *Comite* Vvintoniæ, *finem fecit pro se & villa sua totas dans* Lodovvico *pro induciis vsque ad Purificationem beatæ* Mariæ, *viginti marcas argenti. Quo facto*, Lodouicus Londoniam *est reuersus.* Sustinuit igitur dum vni satisfaceret, alterius deprædationes, dum vni obsecundaret, alterius infestationes. Vnde contigit, dum vt contingit, io alterutrum postea sermocinarentur, inter fratres secretiùs, iurauit idem Abbas *Gulielmus*, se centum equos vno anno in diuersis partibus Abbatiæ † (quorum alij erant manni, alij verò runcini, alij summarij, alij veredarij, alij verò auerij) sine aliis iactutis, quarum non decet impræsentiarum facere mētionem.

† *Voluit.* Sic enim habet liber *Spelmannianus*.

† *Perdidisse.*

Transmittuntur Monachi huius Ecclesiæ præstantiores, cassata Charta.

Veruntamen vt solus liberiùs sine repagulis contradictionum & correptionum, quicquid sibi videbatur agendum, consummaret, quosdam de Conuentu qui in oculis proprijs sibi magni videbantur, ad Cellas transmisit. *Gulielmum* videlicet de *Caune*, *Iohannem* de *Seldeford*, *Almaricum*, *Vvalterum* de *Standune*. *Alexandrum* verò de *Langeleia*, instantia Comitis *Harundellia* patroni Cellæ de *Vvymundham*, promouit Abbas *Gulielmus*, in Priorem illius Ecclesiæ. Quòd cum peruenisset, ita sibi alienus infatuatus est, vt penitus inutilis, citò post remitteretur. Loco igitur Prioris *Reimundi* nuper depositi, Magistrum *Vvalterum Remensem*: loco verò *Alexandri* Prioris de *Vvymundham*, *Radulphum* de *Vvitebia* (satis irreprehensibiliter, cùm vterque idoneus ad hæc officia videretur) subrogauit. Erat enim memoratus Magister *Vvalterus*, ordinis, & honestatis, ac scripturarum amator præcipuus, & ad plenum, literarum studiis eruditus. *Radulphúsque* cognomento de *Stanham*, ad Prioratum de *Vvymundham* est vocatus, in temporalibus & spiritualibus, vir prouidus & circumspectus. Nostræ tamen non erat Monachus professionis, fuerat enim Monachus de *Vvitebia*, & Prior domus illios. Et persecutionem ibidem aliquando passus, ad sinum protectionis beati *Albani*, vbi & receptus, sapienter confugit. Habuit etiam idem *Radulphus* (quia aliquando Prior extitit domus memoratæ) quandam Cellulam vel Heremitorium, sibi specialiter (ob sui reuerentiam personæ) assignatum, quod ad Domum de *Vvitebia* pertinebat. Vt ibidem à facie persequentium, sibi vacans, tutiùs latitaret; ibique sanctè & irreprehensibiliter, antequam in Claustrum *Sancti Albani* se recepisset, per aliquod tempus habitauit.

De Monachis & Prioribus Cellarum, pro libito prædicti Abbatis, ab eorum officiis amotis, & aliis in eorum loco subrogatis.

Alexander de *Langeleia* nouus Prior de *Vvymundham*, mente alienatus est.

Abbas Gulielmus Romam *adiit ad Concilium vocatus.*

Aderat tempus quo omnes Prælati *Christianitatis*, generaliter, ad Concilium sub *Innocen*- A *tio* tertio Papa celebrandum, conuocarentur. Ad quod cùm conuocatus Abbas, præpararetur, sumptus magnos, vt tantum virum decuit, exposuit. Et alacriter assumptis duobus secum Monachis, quos sibi credidit vtiliores, iter arripuit. Quorum vnus erat *Alexander* de *Appeltuna* B Bajulus eius, vir eleganter literatus, & moribus redimitus, de quo præfacta est mentio. Alter Magister *Rogerus Porretanus*, qui Curiam *Romanam* nouerat. Vir nominatissimus in pluribus scientiis, scilicet, Grammatica, Dialectica, Physica, Legibus, & Decretis; sed minus quàm decuit, moribus instauratus. Abbas igitur sine aliquo offensionis obstaculo, concomitante Abbate *Vvestmonasterij*, transfretauit, transalpinauit, & ad Curiam vsque prosperè peruenit. Cùm igitur præsidente Papa iam plenum Concilium celebraretur, omnibus C Prælatis Conuocatis, cum inter sermocinandum tempus idoneum expostulasset, Abbas erectus in medio satis modestè & eleganter exorsus est, coram Papa & toto Concilio, suam sic in propatulo quæstionem. Sancte Pater, Nos qui alicuius Sancti corpus in Ecclesiis habere dignoscimur, licetne nobis in secreto Missæ, inter alios quos inuocamus *suffragatores*, nomen ipsius recitare? Desideramus super hoc Certificari. Quia quod in hoc sacro Concilio diffinitur, scimus quod roD bur obtinebit perpetuæ firmitatis. Ad quod in audientia omnium respondens Papa (non tamen præcipitanter, sed circúspectè) dixit. Videtur mihi dignum iurique consonum, vt deuotè in secreto Missæ, (videlicet in serie primo nominatorum) Sanctus, cuius corpore aliqua gratulatur Ecclesia, nomen eiusque suffragium, in loco suo proprio meritò postuletur. Et quieuit Abbas super hoc certificatus, quia tunc de Missa & de pertinentibus Missæ, ante hoc verbum diligens in Consilio tractatus habebatur: & præceptum est E abradi quædam, quæ diu ante ea fuerant vsitata. Congratulabantur igitur multi gratias agentes Abbati *Gulielmo*, in quorum Ecclesiis Sanctorum corpora requiescunt: pleniùs per ipsum edocti, quid facere debuerunt. Videlicet ipsi de sancto *Edmundo*, & ipsi de *Dunelmo*, & alij consimiles. Eademque die cùm in secreto esset Papa, sciscitabatur quisnam esset Abbas ille, qui memoratam in medium proposuit quæstionem? Cui cùm diceretur, quòd Abbas esset de *Sancto Albano*, commenF dauit Papa, in tam iuuene, tantam verborum constantiam, & in quæstione tali prudentiam. Et emicuit fama huius rei, inter omnes nostræ Prælatos nationis. Consuluit igitur ei Monachus suus (de quo supra mentionem fecimus) Magister scilicet *Rogerus Porretanus*, vir supramodum ambitiosus, vt Abbas resignaret Abbatiam suam in manus Papæ, sub obtentu sanctitatis, sciturus quòd maiorem & vberiorem, pro certo reciperet dignitatem, si Papa in tanto viro, talem videret humilitatem, & tam euidens sanctitatis argumentum. Sed Abbas G nolens certa pro incertis commutare, consiliis eius nullatenus adquieuit. Dixitque ei, Magister dictum est in prouerbio vulgari:

Fœlix quem faciunt aliena pericula cautum.

Hoc fecisti tu de redditu tuo *Bathoniensi* quem dimisisti, inhians vberiori, quem tamen nunquam consequi valuisti. Et siluit *Rogerus* redargutus & confusus.

Qualiter memoratus Abbas cum aliis prælatis Angliæ, *Concilio* Lateranensi *interfuit, & nonnulla priuilegia à Domino Papa suo Monasterio impetrauit.*

Nota quam magnanimus fuerat Abbas *Gulielmus*.

Qualiter noluit Abbas recedere, nisi cum benedictione Papæ.

IDem etiam Abbas *Vvillielmus*, cum soluto Concilio, accepta licentia cum benedictione, vellet recedere, in muneribus non respectò, dixit ei Papa: *Nonne tu es Abbas Sancti Albani, qui tot privilegiorum beneficia à nostra sede totiens obtinuisti? Siccine decet talem ac tantum virum, me non respecto recedere?* Et cùm obtulisset quinquaginta marcas, amicè tedargutus, coactus est antequam exisset à Camera (in quam pœnituit eum intrasse) non sine turpi conuiciо, super solutionem centum marcarum satisfacere, qoas mutuò ab vsurariis Curiæ, non sine duris acceepit conditionibus. Leuiùs tamen hoc tulit Abbas & æquanimiùs, quia hoc idem fecit Prælatis vniuersis. Quam pecuniam numeratam, cùm per aliquem de suis ante pedes Papales humiliter ac deuotè obtulisset; dedit ei cum sua benedictione sic comparata, remeandi licentiam. Et sic recedens, *Romam* murmurando salutauit, ibique reliquit eum Magister *Rogerus Porretanus*, nec ipsum vidit, donec apud *Vvalemund*, vbi per aliquod tempus perendinauit, Abbatem expectans peruenisset, sodalis factus, sine sodalitio.

De centum marcis Domino Papæ per prædictum Abbatem, contra eius beneuolentiam, collatis.

Quid actum est cum domum perueniret.

CVm igitur domum peruenisset Abbas *Vvillielmus*, occurrit ei processio. Conuentus lætabundus, in albis, & à singulis fratribus receptus est in osculo, sicut moris est, vt reciperetur, quando venit de partibus vltramarinis? Et hoc fiet vel in ostio Capituli, vel Claustri, cùm itur in Ecclesiam, acceptis ante ipsum paruis veniis, gaudenter & reuerenter. Et incidenter nostræ occurrit memoriæ, dicendum arbitror quid agendum cum venerit Abbas de *Thynemua*: Quando Abbas Thynemue *Thynemuam* adierit, habebit sex de terra *S. Albani* Armigeros, qui propter hoc, opimè & honorificè de substantia Ecclesiæ infeodantur.

Forma receptionis Abbatis Sancti Albani, de longinquis partibus venientis.

De equis Abbatis versus Thynemue itinerantis; à quibusdam suis feodariis exhibendis.

1. Videlicet vnom de feodo quem tenuit aliquando *Vvillielmus de Acta* miles.

2. Alium, de feodo quem tenuit aliquando *Thomas de Vvaux* miles.

3. Alium, de feodo quem quandoque tenuit *Vvillielmus de Vvika*.

4. Alium, de feodo quem quandoque tenuit *Robertus de Tebebrugge*.

5. Alium, de feodo quem aliquando tenuit *Nicolaus Dispensator*.

6. Et alium, de feodo quem tenuit quandoque *Gulielmus de Ockerssе*. Hi sex in expensis Abbatis, euntes erunt & redeuntes. sed in equis propriis. Qui decentes erunt & fortes, ad portandum, de Consuetudine, pannos vnius Monachi (si opus fit) ad postenam vnius Armigeri. Si autem in itinere moriatur equus alicuius Armigeri, horum prædictorum, Abbas soluit ei pro iactura restauranda, decem solidos. Sciendumque quòd Abbas tenetur petere licentiam à Rege, vt liceat ei tam remotas partes Regni adire, & Regno Regis Scotiæ conterminas; quotienscunque *Thynemuam* adire dispofuerit. Quò cùm venerit, modestè se gerat, Castigatâ familia: non Tyrannus & dissipator victualium & instaurationis domus illius, vt quondam Abbas *Symon*, laudabilis quidem, sed in hoc oe-

A quaquam. Qui cùm omnia abraserat, ducti fuot ante ipsum Boues cum aratro: & dictum est ei lacrymabiliter, omnia deuorata sunt, tantummodo residui sunt hi nostri Boues Agricolæ nostri, ecce & hi vobis præsentantur deuorandi. Et tunc Abbas meritò in seipso Confusus, suis dixit, *Ascendite eamus hinc*, & reliquit domum omnibus bonis annuis spoliatam, in eius opprobrium sempiternum. Sed potiùs studeat Abbas secum pensare, ob quam causam illuc venerat: videlicet ad reformationem ordinis & motum, & ne defectus ibi fuerit

B in necessariis temporalibus vel spiritualibus. Paternoque more bonique Pastoris, gregem sibi visitabit deputatum. Sed quia secus fit frequenter, & vt non pascant sed pascantur, ibidem Abbates adueniunt & vltra modum morantur: permittit nos Dominus à nostris similiter opprimi, iusto iudicio superioribus.

Conuoluit, sed non ad plenum Alexander de Langelein.

C INterea *Alexandro de Apeltuna* Baiulo Abbatis & portitore Sigilli eius, sublato de medio, subrogatur loco ipsius *Alexander de Langelein*: Cuius mitigata iam fuit in magna parte infirmitas. Non tamen propter amorem, sed quia perspicacissimi ingenii erat, & literarum imbutus abundantia Et Cameræ Abbatis ac Cancellariæ, & modus scribendi copia, apud ipsum penitus ante omnes conquieuit. Rhetori-

Qualiter Alexander de Langeleia, mente alienatus, sua memoria fuerat in parte restitutus.

D ceque nouit ac irreprehensibiliter, etiam Domino Papæ scribere Epistolam, cùm opus exigit, elegantissimam. Et commissum est ei Sigillum. More tamen maniâ laborantium, cœpit quandoque desipere ac miserabiliter superbire. Vnde ipsum Abbas meritò ad Claustrum reuocauit, vbi per aliquod tempus commorans, cœpit in multiplici contemplatione, propter multas literas, insanire; & propter studium, stolidus deuenire, & multiplicare sublimia gloriando. Vnde Abbas commotus, fecit

E illum in Capitulo acclamari: & vsque ad copiosam saognimis effusionem flagellari: nec sic humiliatum, transmisit ad Cellam de *Binham*. Vbi ex mandato Abbatis inclusus, solitarius & compeditus vsque ad mortem tenebatur, & in compedibus est sepultus: loco autem ipsius, *Richardus de Ernistefeld* substituitur: cui etiam de bajulo Prioris *Vvalteri*, *Ricardus Rufus* in societate Abbatis est coniunctus.

Aggrauatur Guerra, & tribulationes Religiosorum.

F AGgrauatur interea Guerra, & obtinēte *Lodouvigo* Ciuitatem *Londoniarum*; nunc Barones qui ei adhæserant, nunc Regales; varias hinc inde pecuniæ solutiones extorquebant. Adeò vt Custodes maneriorum Monachos Ruptarij expoliarent: ita vt nudi etiam absque femoralibus aufugientes, nescirent vbinam latitarent Omnia

G igitur iocendiis, prædis, Cædibus, Captiuitatibus, Incarcerationibus, & vinculis patuerunt. Inter cætera autem, vnum de præcipuis ministris Abbatis dum ministri *Falconis* (Capitanei omnium illorum, nefandorum Ruptariorum, qui Burgum *Sancti Albani* immisericorditer exterminando deprædarentur) occiderunt in vigilia *Sancti Vincentij*, in Ecclesia *Sancti Albani* oomine *Robertum Mus*, & alios multos Burgenses, vinculatos

De tribulationibus & incluris per Iohannem Regem Angliæ, Lodovvicum filium Regis Franciæ, & Falconem Monasterio Sancti Albani multipliciter illatis.

vel abduxerunt, vel excogitatis tormentis affectos, vsque ad inanitionem depauperauerunt. Inter quos, ipsi Ministri seculares, vnum viuum assauerunt: ita vt vesicæ vsque ad cucurbitarum quantitatem intumescerent. Vbique igitur dolor, vbique vlulatus, vbique planctus insonuit cum querelis. Et sic ipse *Falco* & sui Complices, cum Captiuorum numerositate quam secum trahebant: diuersis prædis onerati, in Castra finitima sese receperunt. Erant enim tunc per totam Regionem omnia Castra, immò etiam Municipia, latronum speluncæ, & prædonum latibula. Sic sic igitur Sanctum Martyrem *Albanum*, suarum iniuriarum seuerissimum vindicem prouocarunt. Ideò vindictam vsque in diem retributionis, quod magis fuit formidandum, Martyr iratus reseruauit.

Nota. *post hunc locum in maiori* Cottoniano, *sequitur illa Historia de visione nocturna* Falcasij *siue* Falconis *huius, quam ad verbum reperire potes, in* Mathæi Parisiensis *historia, ad annum* 1217. *Cap.* Per idem tempus Falcasius prædo &c.

Quod manifestè compertum est, dum tota memorati *Falconis* sequela detestabilis, apud *Bedeford* in obstinata superbia sua, patibulis est suspensa. Et ipse *Falco* citò post, exul & inops, & multiplici excommunicationis vinculo innodatus, subitò potionatus, & post Cœnam ingurgitatus, Carens viatico & Confessione, miser nec miserabiliter expirauit. Meritò in fine Sacerdotis frustratus præsentia: qui tot in vita sua sacerdotibus iniurias erogauit.

Thomas Dunensis Episcopus, vocatus à *Vvillielmo* Abbate, fecit Ordines in Ecclesia *Sancti Albani* ad maius Altare, XIII. calendas Ianuarij.

Item, idem Episcopus dedicauit polyandrium conuentuale apud *Sanctum Albanum*: in quo sepulta fuerunt corpora fidelium in interdicto, XVI. calendas Ianuarij.

Item, Idem dedicauit Cœmiterium Beati *Petri*, in villa *Sancti Albani*, VII. calendas Ianuarij.

Item, Idem dedicauit Cœmiterium *Sanctæ Mariæ de Prato*, VI. calendas Ianuarij.

Idemque dedicauit Altare *Sancti Leonardi*, sexto calendas Ianuarij.

Reddita pace Abbas Vvillielmus Thynemuam, gratia visitandi adiit.

Qualiter Abbas memoratus, pace Regno reddita: Cellas sui Monasterij visitauit: & reformando, prudentissimè reformauit.

Disponente igitur ipso, qui omnia ordinat sapienter, & disponit suauiter: reddita est Angliæ, post tempestatem serenitas, & post obitum patris sui *Iohannis*, Rex *Henricus* tertius coronatur. Et firmata per totum Regnum pace, respirarunt serui Dei pacifici. Sed *impiis non est pax dicit Dominus*: & sic iusto Dei iudicio, viri iniquitatis & impietatis quasi fumus modis variis disparuerunt.

Henricus tertius Rex.

Abbas igitur *Vvillielmus* Corpore strenuus, ætate floridus, mente alacer *Thynemuam* & alias Cellas suas, gratia visitationis, vt reformanda reformaret, adire disponit: & vt moris est (sicut prædicitur) tempore Guerræ, accepta à Rege licentia, versùs plagam tetendit Borealem. Et cùm visitasset Cellam de *Bealuaw*, audiuit arcanas querelas de Priore illius domus, Domino *Rogero de Vvendora*: quasi dissipasset bona Ecclesiæ in prodigalitate incircumspecta, sequens per omnia vestigia sui prædecessoris, Magistri videlicet *Radulphi* Simplicis: qui pro manifesta dilapidatione, cunctis reprehensibilis habebatur. Correptus igitur super hoc

A ab Abbate Prior, se promisit talia profectò correcturum. Tamen Abbas ad horam dissimulans, obseruabat omnia, hæc conferens in corde suo. Reformatis igitur in illa Cella interius exteriusque reformandis, se prouehens Abbas ad vlteriora, *Thynemuam* vsque prouenit: occurrentibus & non minimum applaudentibus, Priore domus illius, & circumiacentium partium viris honorabilibus sub tanta multitudine, vt videretur quendam exercitum conflauisse. Qui omnes secum in illa

Redargutus est Prior de Bealuaw, scilicet Rogerus de *Vvendoure*.

B die, in mensa congratularentur, Australibus illuc aduenientibus: licèt generaliter sese non diligant adinuicem, Boreales & Australes corde sincero, prout perhibetur. Vbi igitur postquam prosperè peruenit, recipit homagia eorum de iure qui hoc facere debuerunt. Et vt breuibus concludatur, interioribus & exterioribus prouidè ac modestè, more patris pij, & Pastoris discreti, reformatis, Compatriotas nobiles & parochianos, satis ciuiliter ad suæ mensæ conuiuia conuocauit. Ad quæ non rebellea

C nec se excusantes, cateruatim aduenerunt. Deinde cùm omnia bene disponerentur, venit Prior domus illius, videlicet Dominus *Radulphus Gubiun* (cuius memoria in benedictione est) sentiens se iam senuisse, & præ senio, & sollicitudinibus, & laboribus debilitatum esse, ad Abbatem; & se prosternens ante pedes eius cum lacrymis, ait; *Nunc dimittis Domine me filium tuum in pace, absoluens me ab hac cura & sollicitudine; imminet enim mea dissolutio, & iam delibor. Necesse habeo amodò mihi*

D *vacare, precibus incumbere, & mortem quam scio & sentio non longè esse, cum fletu & mentis compunctione p(ro)stolari.* Quem Abbas erigens, veneranter consolatus est, dicens; *Sustine adhuc patienter modicum, donec prouiderim de consequentibus.* Recedens ergo illinc, per alias Cellas quas discretè ac modestè (vtpote in omnibus quæ ad ordinem monasticum pertinent, plenè instructus) visitando peragrauit. Tandem ad Cellam de *Vvymundham* vsque peruenit. Vbi facta inquisitione diligenti de statu interiori & exteriori, dictum est ei quòd

E Prior illorum (videlicet Dominus *Radulphus* de *Vvitebya*) domum de *Vvymundham* enormiter damnificando, Cellulam suam de *Vvitebye*, de qua venerat, & ad quam quandoque redire disposuerat, de bonis Ecclesiæ de *Vvymundham* clanculo surreptis, instaurauit. Et quia extraneus fuit, ad aliena anhelauit, similisque erat pastori tentoria inhabitanti, qui in crastino tendit ad vlteriora. Dicebatur insuper quòd supra modum gratiam Comitis de *Harundel* suorumque captauit, & in damnum Ecclesiæ, non modicum comparauit. Quem

F plùs, vt dictum erat, diligebat, quàm vel Deum, vel Abbatem, vel aliquem fratrum suorum. Quæ omnia conferebat Abbas in corde suo, vsque ad tempus retributionis, dissimulans; tamen ad horam corripuit eum super talibus excessibus, & dimisit in pace. Veniensque ad *Haetfeld* Cellam, cùm inquireret, de inquirendis, ascendit enormis querimonia de Priore *Alexandro* videlicet de *Burgo*, sed dissimulans Abbas, promisit his qui querimoniam de ipso probabiliter reposuerant, quòd festi-

Redargutus est Prior de *Vvymundhā Radulphus de Vvitebya*.

Redargutus est, scilicet, *Alexander* Prior de *Haetfeldia*, scilicet *Alexander de Burgo*.

G na super hoc sequeretur correctio. Et cùm Abbas domum peruenisset, cogitauit prædictos excessus corrigere. Ipsoque tempore venit Dominus *Radulphus Gubiun* multùm vexatus super quibusdam exactionibus quibus vexabatur, per *Simonem* de *Thynemua*, duo corradia Monachalia exigentem iure perpetuo, ex dono cuiusdam Abbatis huius Ecclesiæ ad Ecclesiam illam. Ducens secum vnum magnum pugilem, nomine *Vvillielmum Pigun*, quia diffinitum fuit iudicialiter, vt illa quæstio per

duellum disrationaretur. Quod & ita factum est, & victus magnus Pugil noster, & obtinuit aduersarius noster *Simon*. Vnde Prior multùm confusus, nunquam voluit redire ad Prioratum suum, sed sponte se deponens, in Capitulo veniam petens: Ait Abbati. *Domine, si recolitis, benedixistis apud* Thynemuam *mihi, sustine fili parumper. Sustinui Domine, iam satis est. Remittatis mihi, quia iam senui. Conuenit vt mihi de cætero vacem.* Et Abbas, *Fili, vt Sanctus* Martinus *loquaris*, qui ait; Domine, si populo tuo sum necessarius, non recuso laborem, nec satiscentem causabor ætatem. *Necessarius es populo meo, id est, Conuentui tibi commisso, nec adhuc aetate deficis, vel desipis. Sustine adhuc.* Et cum instaret Prior adhuc lacrymis, vt absolueretur, dimisit eum Abbas in pace, & ait. *Et ego tibi remitto.* Et habuit Abbas tota vita sua præcipuum Consiliariū & Commēsalem.

Cedit Prior de *Thynemua* scilicet, *Radulphus* Gubium.

Reuocatis quibusdam Prioribus, substituuntur alij.

IGitur sine strepitu citò post hoc reuocatus est Prior de *Vvimundhum*, *Radulphus* de *Vviteby*, qui non excessus pristinos vt decuit, emendauit. Qui veniens ad *Sanctum Albanum*, Abbatem & Conuentum decenter, sed breuiter, salutauit; gratias agens eis de sibi impensis beneficiis & honoribus. Postea iuit ad Heremitorium suum vel Cellulam, sibi à domo de *Vviteby* pridem assignatam, quam inuenit prouidè omnibus bonis redundantem. Vbi cum aliquot annis sanctè vixerat, viam ibidem vniuersæ carnis est ingressus. Simili quoque modo reuocatus est *Alexander* de *Burgo*, vir duplex & inconstans, qui se à consuetudine sua nesciuit (vtpote senex obstinatus) refrænare; Cautè & ante expectatum, ad Claustrum sibi nimis insolitum reuocauit.

Nota. *Historiolam de combustione Cellæ de* Hatfeld, *quæ in maiori* Cottoniano *inter hæc duo Capitula inuenitur, habebis, Lector, in nostris* Aduersariis.

De quibusdam Prioribus Cellarum Sancti Albani, *à suis officiis absolutis, & aliis per prædictum Abbatem, eorum loco substitutis.*

Continuatio materiæ prænotatæ.

Loco igitur *Rogeri* de *Vvendonre*, Prioris de *Beulnoro*, *Martinum* de *Bodersham* Cellerarium substituit, Abbas *Vvillielmus*.

Martinus Gulielmus de Feschamp. sed frustra Tho. Medicus.

Loco autem *Radulphi* de *Vviteby*, Prioris de *Vvimundham*, *Gulielmum* de *Feschump*, virum minus quàm expediret, discretum subrogauit Abbas. Sed meritò à Comite de *Harundel*, domus illius Patrono, reprobatus, ab Abbate tandem est cassatus.

Loco cuius substitutus est *Thomas Medicus*, qui cum Comite patre eius qui tunc fuit in *Terra sancta*, fuerat peregrinus, & cadauer eius in ipsa terra defuncti de transmarinis partibus reportauit. Et apud *Vvimundhum* reuerenter tumulauit.

Loco verò *Alexandri* de *Burgo* Prioris de *Haethfeldia*, substitutus est Richardus de *Bruntefild*, Abbatis baiulus.

Rich. de Bruntefild.

Loco verò *Radulphi Gubum* Prioris de *Thynemua* appositus est *Germanus*, de ipsis partibus Borealibus oriundus.

De dissensione maxima inter Lincolniensem *Episcopum & Monasterium* S. Albani, *super subiectione Cellarum & parochialium Ecclesiarū earundem, per cōpositionē amicabiliter sedata.*

Eius quoque tempore, cùm lis damnosa nimis & periculosa, inter Episcopum *Lincolniensem Hugonem* de *Vvelles*, scilicet, secundum, & ipsum Abbatē *Vvillielmum*, mediante industria ipsius Abbatis nimis laboriosa & sumptuosa, per quandam Compositionem fœliciter conquieuit Anno Domini M. CC. XIX. quæ quarto folio sequente scribitur.

Nota, *Lector, quòd in maiori* Cottoniano, *Compositio ista, immediatè sequitur in hoc loco; sed nos librum minorem per omnia sequentes, reiecimus eam inter* Additamenta.

Huius quippe, in magnum riuulum benedictionis sempiternæ arbitror ascribendū, quod postquam inter magnantes ac talis guerræ (quantam præscripsimus) omnes tumultus schismaticos intestinos & forinsecos, tam in sæculo quàm in Claustro exortos, prudenter sedauit, & ad nutum suum, ita vt nullus contra ipsum ansus erat obgrunnire, omnia fœliciter disponens pacificauit. Incepit igitur multa ornamenta construere; volens vti operibus & artificiis incessanter (dum vitæ & ætatis prosperitate gaud[eret]) Magistri *Vvalteri* de *Colecestria*, tunc sacristæ. Cui in artificiis quamplurimis compatrem non meminimus, præuidisse, vel aliquem credimus affuturum.

De diuersis operibus & structuris, & ornamentis Ecclesiasticis, tempore memorati Abbatis laudabiliter consummatis.

De operibus eius quæ fecit ad ornatum Ecclesiæ

PRimò siquidem Dormitorium cum secretiori domo illi pertinenti (vt prætactum est) eum lectis de materie querna, decentissimè consummauit, & in ipso, Conuentum conuocauit. Præterea, tempore suo ambæ aulæ Ecclesiæ, de materie querna optima trabeculis colligata & coniuncta, culmine sunt præmunitæ, quæ putredine & & teredine prius consumptæ, pluuiam abundantem admiserunt. Turris quoque culmen, quod præmaximæ machinæ instar protendit, multò excelsius veteri quod ruinam minabatur, ex optima materie bene coniuncta, constructum & eleuatum est. Et hæc omnia non sine magnis sumptibus plumbo sunt cooperta; Quippe ista conquestu & industria Richardi de *Thydenhanguer*, Monachi nostri conuersi ac Camerarii, sine obedientiæ suæ defectu vel diminutione, sunt perfecta. Quæ tamen Abbati ob reuerentiam sunt ascribenda. Ille enim facit, cuius auctoritate quippiam fieri dignoscitur.

Continuatio materiæ prænominatæ.

Verumtamen ipse Abbas post mortem ipsius benedictæ recordationis *Richardi* memorati, ipsam Turrim quia indecenter cooperta fuit, discooperiri fecit, & addita non minima plumbi quantitate, retegi fecit decentius ac fidelius collateralibus. Additis ornamentis, videlicet, octolinearibus eleuationibus à tholo vsque ad murale extensis, (vt octogona Turris manifestiùs appareret) sumptibus propriis persuasione & instinctu Domini *Mathæi* tunc baiuli & sigilli portitoris, cognomento de *Cuntebrugge*. Quod compertum fuit, eò quod illi operi procurator, & prosecutor, ac custos diligens præficiebatur. Cooper[t]ura autem in talem quæ ex transuerso Conos protendit, commutauit. Et lineæ ipsæ prædictæ (quæ vulgariter aristæ nuncupantur) turrim & mirabiliter roborabant, & roboratam decorabant, & imbres certiùs cohibebant; quæ prius confusis octo costis, formam teretem, gracilem, & exilem, indecentiùs & minùs murali concordantem, protendebat. Opus quoque frontale ipsius Ecclesiæ post quandam nimis damnosam ruinam, misertus ac miseratus Abbas *Vvillielmus*, eò quòd tam tædiosam motam protraxerit, suis humeris sibi suscepit supportando perficiendum. Quod infra breue tempus, cum tecto de præelecta materie, tignis & trabibus cum laqueatibus, [ta]nque vitreis fenestris ad vnguem perfectis; ve-

De Turri Ecclesiæ.

De fronte Ecclesiæ. Continuatio materiæ prælibatæ.

teri operi decenter plumbo coopertum, conti nuauit. Fenestrarum quoque quæ sunt in amplo muro supra locum vbi iacet magnum Ordinale, vbi quoque minuti Matutinas canunt de more & Horas; opus lapideum cum fenestris vitreis, & præterea aliarum quamplurium in alis Ecclesiæ Aquilonari & Australi; opus lapideum cum suis vitreis fenestris (coadiuuante Custode Altaris *Sancti Amphibali*) perfecit. Ita vt Ecclesia noui beneficio luminis illustrata, videretur quasi renouata.

De opere Cæmentarii ad Fenestras vitreas.

Huius quoque tempore cum Magister *Vvalterus* de *Colecester* tunc Sacrista (pictor & sculptor incomparabilis) pulpitum in medio Ecclesiæ cum magna Cruce sua, *Maria* quoque & *Ioanne*, & aliis cælaturis & decentibus structuris; sumptibus sacristariæ, sed proprij laboris diligentia perfecisset: Ipse Abbas *Vvillielmus* Feretrum cum Reliquiis beati *Amphibali* sociorumque eius, à loco vbi prius collocatum fuerat (videlicet secùs maius Altare iuxta Feretrum *Sancti Albani*) à parte aquilonari, vsque ad locum qui in medio Ecclesiæ includitur pariete ferreo & Craticulato, solemniter transtulit; Altari decentissimo ibidem constructo, cum Tabula & superaltari pretiosè pictis.

De pulpito & de translatione Sancti Amphibali, Sociorumque eiusdem.

Fecitque ipsum Altare solemniter dedicari in honorem Sanctæ Crucis; quia ipsum fuerat antea Sanctæ Crucis; & in honorem *Sancti Amphibali* Sociorumque eius; quia ibidem eorum corpora requiescunt; ab Episcopo *Archfertensi*† *Ioanne*. Et ab eodem fecit Crucē magnam ipso Altari supra positam, cum suis imaginibus consecrari. Abbas quoque *Vvillielmus* postquam hæc decenter omnia consummauerat, duo Feretra deaurata, in quibus primò, ante tempus videlicet *Vvarini* Abbatis) reconditæ fuerunt Reliquiæ beatorum Martyrum *Amphibali* Sociorumque eius, cum illis quæ in eis continebantur: contulit Ecclesiæ eorundem in *Redburnia*, ob honorem & reuerentiam loci illius, in quo ipsi sancti Martyres sui agonis cursum consummauerunt. Constituitque ibidem Custodē perpetuum, Monachum videlicet vigilem & diligentem; nocte dieque ibidem assistentem thesauro illic reposito, tali custodia condignum. Hic etiam Monachus ibi assignatus, indultu Abbatis postea sibi socium adquisiuit; dum operibus indulgebat peragendis. Istam autem translationem honorabilem, quamplurimum meritò credimus Deo complacere: propter manifesta miracula quæ Deus ibidem tunc in honorem dictorum Sanctorum, in propatulo celebrauit.

† Harefordensi, *vt habet maior* Cottonianus. Ardfertensi; *vt liber* Spelmanotanus.

De duobus Feretris ligneis deauratis datis Redburniæ.

Custos constituitur Altari Sancti Amphibali, *in Ecclesia nostra.*

De Altari Sancti Vvlstani, *& de ipsius Costa.*

NEc vacat à laude ipsius Abbatis *Vvillielmi*, quòd cum Translationi sancti *Vvlstani* Episcopi & Confessoris, rogatus ab Episcopo *Sylvestro* interesset, adquisiuit nobis ibidem vnam Costarum suarū: quam postea opere inclusit aurifabrili; In cuius Sancti honore, quoddam Altare construxit iuxta Altare Sancti *Osvvini*; iuxta vetus Feretrum, versùs scilicet Orientem.

De costa Sancti Vvlstani, *per industriam prædicti Abbatis perquisita: & de Altari in honorem eiusdem dedicato.*

De ornatu qui est circa Altare Sancti Albani, & magna trabe.

PRæterea ad cumulum titulorum eiusdem Abbatis *Guilelmi* arbitror recolendum, quòd quasdam structuras nobilissimas circa maius Altare construxit; cum quadam trabe, Historiam *S. Albani* repræsentante, quæ totam illam artificiosam machinam supereminet. Quod quidem opus splendidissimum magister *Vvalterus de Colecestria* (de quo sæpe mentionem prælibauimus) non sine magno studio laborioso & labore studioso: Abbate tamen Copiosos sumptus ad hæc libenter ministrante, perfecit.

De sex cereis qui sunt circa Feretrum Martyris.

AD quæ etiam ferenanda, & ad honorem Martyris ampliandum; constituit Abbas memoratus *Gulielmus* sex Cereos, in festis quæ in Cappis fiunt, & maximè præcipuis accendendos: ad quos sustinendos, vnam marcam ex consensu Conuentus assignauit de domo de *Binham*, pro relaxatione alecis quod recipere consueuimus annuatim, recipiendam.

De sex Cereis ad ardendum circa feretrum S. Albani, *per prædictum Abbatem institutis.*

De Cereis accensis quotidie ad Missam quæ cantatur sine nota de S. Maria pro Ecclesia.

INsuper istius Abbatis *Gulielmi* tempore, collati sunt duo cerei, & prouisum est vnde sustineantur per prouidentiam & adquisitionem Domini *Vvalteri de Rammesie* (qui etiam Eleemosynam *Mandati* nummis ampliauit, in numismate singulis pauperibus erogando) vt quotidie accendantur. Et dum missa quæ de beata Virgine decantatur sine Nota, (videlicet pro Ecclesia) ardeant. Et ipsa Missa cantatur semper cum Calice aureo, & cum proprio vestimento, & quatuor cereis accensis: quorum duo (ea scilicet quæ versùs orientem ponuntur) sunt de adquisitione *Adæ* Cellerarij. Successu temporis Domicella *Ælicia* filia *Henrici Coci*, legauit illi Altari vnam Casulam, de rubeo examito bene aurifrigiatam

Quod Abbas Vvillielmus *constituit Missam quotidianam celebrari ad Notam solemniter in Ecclesia nostra in perpetuum decantandam.*

HIc etiā felicis memoriæ Abbas *Vvillielmus*, videns quòd in omnibus nobilibus Ecclesiis *Angliæ*, Missa de beata Virgine ad Notam solemniter quotidiana decantatur, licèt in nostra Ecclesia (quod non fit in aliis) qualibet septima die Sabbati, nisi obstet causa rationabilis, fiat commemoratio de Beata Virgine; totaliter per diem & noctem in Albis solemniter; constituit, & ex consensu & beneplacito totius Conuentus imperpetuis temporibus sanxiuit perduraturum, vt quotidie Missa de beata Virgine solemniter ad Notam celebretur, sex ad hoc singulis diebus Monachis per ordinem, ad ministrandum, (nunc his, nunc illis) indeficienter assignatis & in Tabula scriptis nominatim. Præter quos, assignauit ibidem ad Custodiam Altaris & Altari pertinentium, & ad regimen obsequij; vnum Monachum œconomum & Custodem. Ad quod conuenienter peragendum, elegit locum satis idoneum, videlicet vbi constructum est Altare Sancti *Blasij* in Australi scilicet ala Ecclesiæ nostræ. Et quia muralia circumquaque, ex ruina quadam nimis damnosa fuerunt depulsa & deformata; ipse Abbas sum-

De quotidiana celebratione Missæ S. Mariæ: & custodibus Capellæ per memoratum Abbatem institutis.

pribus propriis omnia ruinosa restaurauit, & quoddam præter hoc opus ex incisa petra, ad duas ibi amplas fenestras vitreas collocandas, perfecit; vt ad consummationem boni operis sui, omnia congruo lumine illustrarentur: ita vt videretur in magna parte Ecclesia renouari. Cuius quidem operis executioni, Dominum *Mathæum de Cantebrugge* Baiulum suum præfecit: qui laudabiliter opus iniunctum sibi, in breui consummauit.

Istius vtique Constitutionis firmitudinem, quàm plurimùm Deo & Beatæ Virgini Matri suæ, credimus complacuisse; quia in posterum locus memoratus, in variis ornamentis, vtensilibus aureis, & argenteis, vestimentis sericis, & luminaribus; felix & inopinatum suscepit incrementum. Veruntamen dedicato Altari in honorem Sanctæ Dei Genitricis *Mariæ* ab Episcopo *Archferensi Ioanne*. Abbas ipse Pontificalibus redimitus, primò Missam illam solemniter celebrauit; Et quasi pro dote subarranda, vnum bonum Missale ipsi Altari contulit: cum quibusdam aliis, illi loco magis necessariis.

De Campana Beatæ Mariæ.

CAmpanam quoque sonorissimam ipsi officio specialiter assignatam, ab Episcopo *Ioanne* consecratam, & nomine *Sancta Maria* intitulatam, constituit quotidiè vice triplicata pulsari tempestiuè, Ad conuocandum ministros ad hoc assignatos. Videlicet Monachos sex, cum eo qui Altari præest, & alios *Christi* fideles & beatæ *Mariæ* pronos ac deuotos, ipsi ministraturos, & pro prosperitate Ecclesiæ ac propria, supplicaturos.

De campana sonorissima, & sex Monachis pro pulsatione & decantatione Missæ quotidianæ S. Mariæ, *per prædictum Abbatem deputatis.*

De nobilissima Mariola quam Abbas Vvillielmus, *per manum Magistri* Vvillielmi *de* Colecestria *fecit.*

LAudibus insuper ipsius Abbatis *Gulielmi* adiciendum est. quòd vnam elegantissimam Mariolam, quam Magister *Vvalterus* de *Colecestria* sæpedictus opere sculpsit studiosissimo, Ecclesiæ nostræ præsentauit; quam quidem fecit ab Episcopo sæpe præmemorato *Ioanne* consecrari. Mariolam autem quæ prius ibi erat, vbi nouam decẽter collocauerat, in loco vbi Missa beatæ *Mariæ* ad Notam quotidiè celebratur, supra Altare euidenter collocauit. Cereũ quoque, quem floribus consueuimus redimire constituit accendi ante nobilem Mariolam, diebus ac noctibus festorum præcipuorum, & in processione quæ fit in commemoratione eiusdem.

De pulchra Mariola, per Vvalterum *de* Colecestria *tempore prædicti Abbatis depicta; & de Cereo ante eandem ardente, certis temporibus limitatis.*

Mariolam autem quæ prius ibi erat, in loco vbi Missa de Beata Mariæ *ad notam celebratur, super altare euidenter collocauit. Ita hanc sententiam legit codex* Spelmannianus.

De tegmine Ecclesiæ in parte Australi, quæ dicitur Calatura.

TEgmine etiam quodam (quod vulgariter *Labreseura* vel *Calatura* dicitur) quo trabium seriem cooperuit, Ecclesiam mirificè supra memoratam Mariolam venustauit Abbas *Gulielmus*, ne tignorũ vel trabium quas vetustas denigrauerat, oculos offenderet intuentium. Simili

De Celatura lignea super australem alam Ecclesiæ S. Albani, *per prædictũ Abbatẽ constructa.*

A quoque ratione, muros Ecclesiæ in magna parte quos longæuus squalor pulueris deturpauerat, dealbauit; ita vt quod incepit si consummasset, Ecclesiam inueteratam placida mutatione fœliciter renouasset.

De veteris trabis translatione.

HIc etiam Abbas *Vvillielmus*, sicut transposita veteri Mariola nouam substituit, & veterem alibi in Ecclesia saluo collocauit; ita transpositam veterem trabem quæ supra maius Altare ponebatur, (quam quidem *Adam Cellerarius* duxit faciendam) in Australi Ecclesiæ parte iuxta nobilem Mariolam, ad magnum Ecclesiæ ornatum eminenter attollebat. In qua etiam trabe, series duodecim Patriarcharum & duodecim Apostolorum; Et in medio, Maiestas cum Ecclesia & Synagoga, figuratur. Similiter de veteri Cruce † quæ in medio Ecclesiæ quondam eminebat, & Mariolam anteriorem quæ supra Altare beati *Blasij* stabat, substitutis nouis, in Ecclesiæ nostræ parte Aquilonari, ad Laicorum & omnium illuc aduentantium ædificationem, & consolationem secularium, duxit collocandam, ne bona quæ fecerat, videretur in aliqua parte mutilare.

De trabibus & imaginibus diuersis, in locis competentioribus Ecclesiæ transmutatis.

† *Veterem Crucem*, legit Codex *Spelmannianum*.

De Capella S. Cuthberti *quam construxit.*

AD eiusdem itaque benedictionem & memoriam sempiternam spectat, quod diruta veteri sancti *Cuthberti* Capella (cuius culmen teredine iam consumptum & maceria depulsa ruinam minabatur) quandam nouam de lapide inciso, satis eleganter, construxit, cum suis vitreis fenestris, & omnibus aliis pertinentiis In qua Altare construxit, & cõstructum, cum ipsa fecit ab Episcopo *Ioanne* Capellam dedicari, in honorẽ sanctorũ *Cuthberti*, *Ioannis Baptistæ*, & sanctæ *Agnetis* Virginis & Martyris. Vnde versus;

Confessor Cuthberte *Dei*, *Baptista* Ioannes,
Agnes virgo, tribus vobis hac Ara sacratur.

De Capella S. Cuthberti, *per præfatum Abbatem constructa, & per* Ioannem *Episcopum solenniter dedicata. De Ecclesia beati* Amphibali, *pluribus Ecclesiis, Capellis, & Altaribus, per dictum Episcopum ad instantiam ipsius Abbatis dedicatis.*

Concessit quoque idem Episcopus *Ioannes*, vt quicunque in Anniuersario dedicationis illius Capellæ, vel in singulis festis Sanctorum prædictorum, pœnitentes & deuoti aduenerunt, viginti dies relaxationis consequantur. Eadem quoque Capella in arduum surgens super suam crepidinem (quæ vulgariter Auolta dicitur.) Dormitorii diminutionem supplet & defectum. Hoc quoque domicilium circiter duodecim lectos continens, pluribus vitreis fenestris lumen, quo sufficienter, illustratur, intromittit, & culmen ex prælecta materie compositum, plumbeo tegmine communitur. Sciendumque est, quòd vbicunque in nostra Diœcesi, memoratus Episcopus *Ioannes*, suum exercuit officium (præcipuè in dedicationibus) fidelibus Christi concessit relaxationem, secundùm quod ipsi competebat officio & solemnitati.

Dedicatur Ecclesia S. Amphibali, Redburniæ, *sicut aliæ plures in nostra Diœcesi.*

INter alia quoque pietatis opera, Ecclesiam beati *Amphibali* Martyris sociorumque eius, ob reuerentiam & honorem loci illius, in quo idem Sanctus cum sociis suis Martyrium celebrauit, solemniter ab Episcopo *Ioanne*, sicut & alias plures Ecclesias vel Capellas in nostra Diœcesi, fecit ipso præsente Abbate Pontificalibus redimito, relaxatione quadraginta dierum concessa, Domino

Continuatio materiæ prænotatæ.

Gileberto de *Sisseuerne*, tunc ibidem Priore dedicari.

De domo quam Londoniis *comparauit.*

ABbas insuper memoratus *Vuidelmus*, ad perpetuandum memoriam ipsius cum benedictionibus, prouidens sibi & successoribus, necnon & Monachis nostri Conuentus, qui gratia hospitandi illuc diuerterint, quandam domū, instar magni Palatij protendentem, non paruis sumptibus ad hoc exhibitis *Londoniis* comparauit, vt & ipse & omnes eius Successores, & Monachi qui voluerint, ibidem honestè & secretè hospitentur. Ipsi quoque Domui quam nobis adquisiuit, pertinent Capella, thalami quamplures, Pomerium, Stabulum, Coquina, Curia, Hortus, Puteus; redditus quoque ex quibusdam domibus stratæ communi continuatis, quibus Curia tutiùs circumuallatur. Quas etiam idem Abbas *Gulielmus*, postquam principalem domum comparauerat, prudenter construxit; quendamque seruientē ipsi mansioni perpetuum assignauit.

De hospicio magno & domibus diuersis in Londonia *&* Gernemutha, *per prædictum Abbatem sagaciter perquisitis.*

Nota, *Lector, capitulum illud ab hoc secundum, (scilicet, de* comparatione vnius domus apud *Gernemutham) in maiori* Cottoniano *&* Spelmanniano. *cum hoc capitulo continuari. Imo, cum in ora siue margine inferiore minoris* Cottoniani, *quasi postscriptum, inueniatur; non aduertens dependentiam materia, Amanuensis noster, ordinē paulùm inuertit.*

De plurimis Claustris ligneis, quæ idem Abbas construxit.

CLaustra quoq; plurima construxit; videlicet vnum inter Capitulum & Capellam S. *Cuthberti*, ne ibi transmeantes stillicidiorum infusionibus molestarētur. Aliud quoque trilaterium, à Coquina vsque ad ostium Claostri Regularis, quod assignauit custodiæ Coquinarij. Quod etiam se † in alio latere à prædicto Claustri Monachalis Ostio, vsque ad ostium Hospitij, quod vlterius solet esse Hospitum *nigri Ordinis*. Quod assignauit custodiæ Magistri hospitum. Aliud verò memorati Claustri latus, scilicet tertium, à prædicto Ostio, vsque ad ostium quo patet via ad sartrinum, quod etiam assignauit custodiæ Camerarij. Alterum quoque Claustrum quadrilaterum per quod patet via ad Infirmariam, quod commisit custodiæ Infirmarij. Et hæc omnia firmiter ac competenter construxit ex querna materie, tignis & laquearibus, & scindulis quernis fecit cooperiri. Et illud Claustrum trilaterum (quod scilicet à Coquina vsque ostium versus Sartrinum extenditur) pariete circumseptum concraticulato, ne ad locum medio contentum (videlicet paruum virgultum) omnibus liber pateret accessus, communiuit. Illud quoque virgultum Magistro Hospitum constituit pertinere.

De pluribus Claustris ligneis per prædictum Abbatem constructis, & de officiis ad eadem reparanda deputatis.

† Protendit.

De domo de Gernemotham.

COmparata verò Domo memorata *Londoniis*, pro centum Marcis, & additis emendationibus quæ ad pretium quinquaginta marcarum æstimabantur, comparauit dictus Abbas *Gulielmus* pro quinquaginta Marcis vnam domum apud *Gernemutham*, ad piscem, & præcipuè Alec, in tempore opportuno comparatam, reponendum, ad inæstimabilem domus *Sancti Albani* vtilitatem & honorem. Cui etiam sumptuosam addidit emendationem.

De Cruce de Iosaphath.

CRucem quoque quam Dominus *Laurentius* natione *Anglicus*, Monachus Ecclesiæ *S. Mariæ vallis Iosaphath* in *Terra sancta* iuxta *Ierusalem*, detulit in *Angliam* (cuius fidelitati, testimonium per literas suas Patentes Patriarcha *Ierosolymitanus*, & suus Abbas de *Iosaphath*, necnon *Vuintoniensis Petrus*, & *Exoniensis Vuillielmus* Episcopi, perhibuerunt), nobis hoc modo adquisiuit. Cum enim memoratus Monachus *Laurentius* Chartas diu hic repositas illæsas sine difficultate (secundùm quod Abbas suus supplicando significauerat) recepit promisit quòd si propositum suum non consequeretur super adquisitione Manerij cum Ecclesia de *Brituuelle* vbi sperauit esse Prior, & contigerit necessariò infecto negotio remeare ad domum suam de *Iosaphath*, ipsam Crucem (de cuius veritate constat nobis & sanctitate) pro viaticis suis, nobis habendam dimitteret imperpetuum, ne de tanto beneficio redargui possit ingratitudinis. Cuius rei executio (quæ quadam prolixa narratione continetur in fine huius libri pleniter) pleniùs enarratur.

De cruce continente diuersas Reliquias, & particulam crucis Dominicæ, per prædicti Abbatis de quodam Monacho vallis Iosaphath *industriam, Monasterio* S. Albani *perquisita.*

Vide *Aduersaria, & Additamenta.*

De brachio sancti Ieronymi

BRachium quoque *S. Ieronymi*, à prædicto Monacho nobis adquisiuit. Quod quidem ipse Abbas *Gulielmus* opere aurifabili pretiosissimè compositum, gemmis quoque redimito, quod præcipuis circumfertur festiuitatibus, inclusit. Additis quibusdam aliis Reliquiis, videlicet de vestimento & baculo eiusdem Sancti, & de *Innocentibus*.

De brachio sancti Hieronymi, *huic Monasterio per prædictum Abbatem à præfato Monacho perquisito, & opere aurifabrili, artificialiter redimito.*

De Cruce S. Amphibali.

CRucem quoque sancti *Amphibali*, quæ diuturno tempore *Londoniis* latuit abscondita, & quæ in possessiones multorum, videlicet, patruum in filios, transmigrauerat; nobis prudenter adquisiuit Abbas *Gulielmus* memoratus. Quæ quidem Crux talis existens schematis, tantò cariùs habet custodiri, quòd sicut Historia de Sanctis *Albano* & *Amphibalo* protestatur, in sanguine beati *Albani* in decollatione eius, fuit delibuta; & prima quæ in *Britanniā* fuit apportata.

De Cruce S. Amphibali, *per diligentiam memorati Abbatis, huic Monasterio restituta.*

De Sequentia quæ in commemoratione Beati Albani *decantatur.*

SEquentiam quoque de S. *Albano* componi fecit & solemniter pulsatis duabus nolis in commemoratione beati *Albani* patroni nostri decantari. Et quando præcipuis Festis de ipso Martyre canitur; huic finali versui,

Commenda nos Altissimo, &c.

addidit, *Laus illi, iubilatio, &c.*

De Sequentia S. *Albani*, in eiusdem commemoratione decantanda.

De Sequentia quæ in Festiuitate Reliquiarum decantatur.

SImilique modo Sequentiam de Sanctis, quorum Reliquiæ in hac continentur Ecclesia, in hac constituit decantari, compositam ad hoc specialiter. In qua, primò Sanctæ Crucis, postea Sanctorum memoria, per ordinem continetur.

De Sequentia in Festo Reliquiarum, solemniter decantanda.

Calceamenta Conuentus de Bazano, in alutam commutantur, tempore suo.

De Sotulari-bus basianis, ordinatione prædicti Abbatis, in alutam commutatis.

NEc ceosco prætereundum, quòd istius tempote Abbatis *Gulielmi* industria, & adquisitione *Riehardi de Redinhangre* Monachi Conuersi & Camerarij (cuius memoria in benedictione perdurat) inter alia quæ fecit commendabilia; Conuentus Calceamenta quæ de vili Corió quod vulgariter *Bazan* dicitur, in alutam, id est, *Cordevvon* ciuiliter commutauit. Vt sic inde duplex commodum resultaret; Conuentus enim sic honestiùs calceatur, & vberior eleemosyna paoperibus erogatur.

Item alia duo statuta de Seruitio.

STatuit quoque idem Abbas *Gulielmus* non sine honestatis consideratione; quòd seruitium priuatum de omnibus sanctis (videlicer, quod est quotidianum) nisi præcipuo festo, vel festo in cappis impediatur, in choro dicatur; nec pro processione quæ solet in commemoratione *Beatæ Mariæ* fieri, vel ante magnam Crucem in Ecclesia, vel ante aliquod Altarium impediatur. Quod primitùs solet fieri, vbi processio Conuentum trahebat in conspectu populi, & collateraliter iuxtà vulgus vtriusque sexus. Quod videbatur ipsi inhonestum.

Statuit etiam idem Abbas *Gulielmus*, quòd si de quouis sancto fiat Seruitium de nocte; die sequenti de eodem sancto cantetur *Prima*, *Tertia*, *Sexta*, & *Nona*, cum primitùs inuenisset, quòd de consuetudine *Nona* de feria cantaretur.

De libris piè ab ipso c[...]atis.

ALmariolo quoque librum decentissimum, videlicet Scholasticam Historiam, cum quibusdam aliis libris ac libellis contulit; quem quidem Librum Historialem, Prior *Reimundus* (vt prætactum est) cum summa diligentia vt scriberetur & ad vnguem perficeretur, procurauit. Psalterium quoque nobilissimum, & vsque ad regales diuitias redimitum; Ecclesiæ *S. Amphibali* in *Redburnia*, cum quodam decentissimo contulit Ordinali. Aliud quoque Psalterium non minoris, imò potius pretij maioris, multipliciter excogitato artificio decoratum, contulit Ecclesiæ Sanctæ *Mariæ de Vvimundham*: vt ante maius Altare & Mariolam quod eidem suppraponitur, pulpitulo indelebiliter affixum † & assiduo vsui fratrum ibidē orantium assignatum memoriam dantis perpetuaret. Multaque similia, (quorum mentionem etsi facere hoc libello non sit necesse, in diuinæ retributionis stipendiis; constant tamen reseruata) studuit Abbas *Gulielmus* memoratus, piis operibus misericorditer accumulare.

De libris Monasterio Sancti Albani diuersis, collatis; & per prædictum Abbatem solerter promissis.

† Hanc periodum breuius & rectius legit codex Spelmannianus. *Sic* vt ante maius altare & Mariolam pulpitulo indelebiliter affixum, &c.

Statuit etiam, vt Regula *Sancti Benedicti* inuiolabiliùs obseruetur; quòd quando etiam in cappis fuerit Conuentus, vel etiam sit principale Festum: semel in die reficiatur Conuentus, (nisi die Dominica euenerit) inter festum sanctæ Crucis exaltatæ, vsque ad Pascha: secundùm Regulam *S. Benedicti*, quam professi sumus.

Statuit insuper, vt completa Dominica oratione (quæ in qualibet *Hora* dicitur) dicatur, *Kyrie eleeson*, ter: *Christe eleeson*, ter: *Kyrie eleeson*, ter: & non ampliùs, vt solebant antiquitùs.

De multis

Contulit vtique memoratus Abbas *Vvilliel-* A *mus*, de diligentissima adquisitione sua, tot terras, tot redditus; quot ea non sinit prolixitas huic scripto commendare: tractatus enim illud opus exigeret speciales. Siquis autem ea scire desideret, ad Capsidem quernam in maiori arca Chartarum contentam, (in qua scilicet Munimenta sua specialiter diligentia conquisita continentur, & in cooperculo interiùs annotantur) recurrat.

Redditibus & terris per eum adquisitis.

De damnis inæstimabilibus quæ saluo statu Ecclesiæ, idem Abbas sustinuit.

B AD laudes autem dicti Abbatis *Gulielmi* pertinere non est ambiguum, quòd in tempore Interdicti, Conuentum suum, & totam terram *S. Albani*: in pace bona & statu, tam in temporalibus quàm spiritualibus custodiuit. Et vt causâ succinctæ breuitatis, de aliis grauaminibus (quæ scribere difficile foret nobis, imò etiam enarrare) vnius anni spatio damnum quod sustinuit: certissimè protestamur. Regis vtique *Ioannis* C tempore (quo non surrexit inter natos mulierum tyrannior) diuersis Argumentis tempore Interdicti, in vno solo anno mille marcas ab eodem truculenter extorsit.

Nota damna interdicto, quædam tamen soluta fuerunt tempore Abbatis *Ioannis*

Hæc autem sunt damna, quæ in tempore Guerræ, statim sine intermedia respiratione, sustinuit continoatè, contra multos perditionis filios, ad incendia & Cædes semper promptos & paratos. Vt, scilicet, pace (vel saltem treugis) nunc versùs hos nunc versùs illos, protectus gratularetur.

Nec silendum, quòd idem ipse Abbas *Gulielmus* D, huius scripti exemplar, manu propria conscripsit.

De pœnis (siue damnis) maximis, temporibus prædicti Abbatis & guerræ Baronum, Monasterio *S. Albani* contingentibus.

Damna quæ tempore Guerræ venerunt Ecclesiæ S. Albani.

COnsimili quoque modo in tempore Guerræ omnia suæ commissa custodiæ, tam in spiritualibus quàm temporalibus, non sine maximis expensis & sollicitudinibus, in pace sustinuit sine destructione, per tenserias †. Apud *Berchamstude*, C. libras. *Falconi*, C. marcas apud *Vvaucre*. Item eidem iterum C. libras. *Lodovvico* apud *Doueriam*, LX. marcas. Comiti *Vvintoniensi* E & Baronibus L. marcas apud *London*. Item *Lodovvico* L. marcas, in Ecclesia *Sancti Pauli London*. *Ingelardo de Riekemaresvvorthe*, sexaginta marcas. Item eidem *Ingelardo de Vvattefordia*, & pertinentiis C. libras, & vnum Palefridum de X. marcis. Item iterùm eidem *Ingelardo de Vvattefordia*, C. marcas. Item eidem *Ingelardo de Burgo S. Albani*, C. marcas. Item *Lodovvico* per manum *Balduvini de Turboyle* CC. marcas. Item iterùm eidem *Lodovvico*, pro respectu cædis & incendij & Homagij faciendi eidem *Lodovvico*, quater viginti marcas. F *Vvaltero de Goddard* villa, L. marcas: & vnam cuppam argenteam, & *Vvillielmo de Goddard* villa, vnum Palefridum de quinque marcis. *Roberto de La-Mare*, XIII. marcas de *Saatrugge*. Item eidem C. sol. de *Vvalduna*. *Thoma de Blankmuster*, XXX. marcas, pro *Radalpho* filio. *Ada de Hecstant*, XIII. marcas. *Roberto de la Mare de Vvinest*. XIIII. marcas apud *Oxonium*.

Continuatio materiæ prænotatæ.

† Maior *Cottonianus* legit *sine destructione tenserias*.

Continuatio materiæ proximè præscriptæ.

Damna equorum & boum, præter porcos, oues, G & gallinas, de Maneriis & aliis rebus, C. marcas. Exceptis etiam irrestaurabilibus damnis de siluarum abscissionibus.

De iactura Camerarij.

QVando verò Rex *Ioannes* venit apud *Redburniam*, hæc erat iactura Camerarij. Amisit tres bonos equos, & duos Asinos, & vnam bonam nouam Bigam ferratam.

Summa pretij horum, ad minus L. solidorum. Et aliæ perditiones, quæ ad pretium sexaginta solidorum ascenderunt. Iterum, quando *Falco* venit apud *Langeleiam*; in incendio trium domorum, & XXXV. porcorum; quorum pretium ascendit ad X. libras; Iterum amisit idem Camerarius, quinque Equos; & quædam quæ non possunt de facili computari. Vnde summa pretij æstimabatur sex libras & ampliùs. Item pro Aratro suo X. solidos. Iterùm tempore *Richardi* Camerarij, vnam marcam. Iterum quando Marescallus *Francorum* venit, perdidit XXIV. equos: in Bobus, & porcis, & alijs rebus, ad minùs valorem XL. marcarum. Iterum apud *Vvinestrvve* amisit VII. equos; in vaccis, ouibus, Ausis † & Gallinis, ad pretium X. marcas ad minùs. Itaquòd summa iacturæ Camerarij, ascendit ad minus ad pretium L. & octo librarum.

† Maior *Cotton Au cis* scilicet anseribus.

De damnis autem aliorum Obedientiariorum, videlicet Sacristæ, Eleemosynarij, & aliorum; quia morosum & difficile scribere, intelligenti per prædicta relinquimus. Sed hæc est summa pecuniæ perditæ, & tenseriæ datæ tempore Guerræ, de Maneriis Abbatis *Gulielmi* suorumque hominum, suoque tempore, & Domini *Martini* Cellerarij, & *Vvalteri*: Duo millia librarum & quingentæ libræ, & quinquagintaquinque libræ.

Nota summam inæstimabilem.

De Coquina.

DE Amissionibus de *Estuna*, XLVII. libræ & II. solidi, & septem denarij. Summa Amissionum hominum de *Tydelnestre*, XXIV. libræ, & quatuor solidi. Summa Amissionum de *Sepeballe*, XLVIII. libræ, & XVI. solidi. Summa Amissionum hominum de *Apæ*, XV. libræ & III. solidi. Summa Amissionum hominum de *Rokemestude*, octies XX. libræ, & XI. libræ.

Quoddam factum Vvillielmi *Abbatis laudabiliter.*

De quodam facto misericorde & Laudabili, prædicti Abbatis: à Domino Papa & Cardinalibus, multipliciter commendato.

AD titulos autem dignoscitur, ipsius Abbatis *Vvillielmi* pertinere, quòd cum Magister *Hugo* Natione *Italicus*, Ecclesiam de *Herteburna* per intrusionem *Romanæ* Curiæ violenter obtinuisset: cauens conscientiæ suæ quam grauiter læsam senserat, venit ad Abbatem *Gulielmum*, & dixit ei cum „ lacrymis. *Domine*, illegitimum ingressum ha„ bui ad Ecclesiam vestram, quæ ad donatio„ nem vestram pertinet: vnde fructus ægro ani„ mo plurimis annis (heu mihi) recepi temera„ rius. Ipsam igitur, pater sancte, in manibus „ vestris resigno. Cui Abbas miseratus & miser„ tus, respondit. Non inueni tantam fidem in „ aliquo Transalpino Et ego ipsam recipio. Et post dimidium vnius horæ interuallum cum silentio, ipse Abbas (nullius præterquam Spiritus Sancti fretus Consilio) recolens qualiter beatus *Thomas* Martyr *Cantuariensem* Archiepiscopatum in manus Papæ (quia ingressum habuit imperiosis precibus Regis *Henrici*) resignauit; & iterum Canonicè institui promeruit; accito *Hugone* ait. Et ego tibi eam charitatiuè confero, vt tua serenetur Conscientia. Quam recipiens cum gratiarum actionibus, multis annis vixit idem *Hugo* sanctissimè. Quod Audiens Papa cum suis Cardinalibus, factum quamplurimum laudauit; sed similia facere recusauit

A *Hæc est compositio facta inter* Thomam *Episcopum Norvvicensem, & Priores de* Vvimundham *&* Binham, *tempore Abbatis* Vvillielmi.

VNiuersis præsentes literas inspecturis *Martinus*, Decanus *Londoniensis*, *R.* Archidiaconus *Middlesexiæ*, & Magister de *Arcubus*; gerens vices B Episcopi *Roffensis*: Salutem in Domino. Nouerit Vniuersitas vestra, quòd cùm mota esset Controuersia corā nobis auctoritate literarū Domini Papæ, inter venerabilem Patrem *Thomam* Episcopum *Norvvicensem* ex vna parte, & de *Binhā* & de *Vvymundham* Priores, ex al- C tera; super obedientia & reuerentia dicto Episcopo à prædictis Prioribus ratione Parochialium Ecclesiarum quas habent in Episcopatu suo præstanda; & super visitatione, procuratione, & ordinatione Vicariarum, in eisdem Ecclesiis.

Nota. *In minori* Cottoniano, (*quem vidimus*) *ad hunc locum sic inueni scriptum, manu Nobilissimi doctissimique* D. Roberti Cottoni. *Scilicet*, Huc vsque cum libro M. Fortescu.

Nota. *Hic iterum, monendus est Lector, quòd hic nos deserit codex maior* Cottonianus. *Sequentes enim* Compositiones *inter Abbatem* Vvillielmum, & Norvvicensem, Lincolniensem, & Dunelmensem, *Episcopos, non habet. Quas tamen omnes codex agnoscit* Spelmannianus.

Tandem interueniente Consensu & voluntate Domini *Norvvicensis* Episcopi & Prioris & Capituli *Norvvicensis*, & Domini Abbatis *Sancti Albani*, & ipsius Capituli, & dictorum Priorum de *Binham* & de *Vvimundham*, & ipsorum simi- D liter Conuentus; in forma perpetuæ pacis inter partes, auctoritate nostra sub forma subscripta amicabiliter est compositum; Videlicet, quòd prædicti Priores de *Binham* & de *Vvimundham* præsentabuntur Episcopo *Norvvicensi*, qui pro tempore erit, & eidem facient Canonicam obedientiam, & ad Synodum venient, vel procuratorem aut excusatorem literatoriè mittent, & inter alios Priores sedebunt. Habitu tamen itineris non mutato nisi velint; videlicet in Cappis, & Calcaribus. E Item conuenit, quòd Vicarij ad præsentationem dictorum Priorum, instituantur per Episcopum in singulis Ecclesiis parochialibus, quas habent dicti Priores in Episcopatu *Norvvicensi*. Videlicet, in Ecclesiis parochialibus de *Vvymundham*, de *Binham*, de *Sneatesham*, & *Dersingham* de *Hapesbruge*, quos Vicarios ad dictas Ecclesias præsentatos, Episcopus *Norvvicensis* pro tempore, sine difficultate aliqua admittet; Ita videlicet, quòd ta- F xationi Vicariarū, in Ecclesiis de *Hapesbruge*, & de *Sneatesham*, iam factæ, stetur. Vicaria autem Ecclesiæ de *Dersingham* erit vij. Marcarum in obuentionibus Altaris, secundùm iustam æstimationem bonorum virorum & Iuratorum de Capitulo. In Ecclesiis de *Binham* & de *Vvimundham*, ita fiat æstimatio Vicariarū, quòd considerata æstimatione quæ facta fuit tempore vicesimæ assignabatur G sexta pars illius æstimationis, in obuentionibus Alteriagiorum, perpetuis Vicariis in dictis Ecclesiis ab Episcopo pro tempore instituēdis, vel octaua pars æstimationis in certis portionibus illarum Ecclesiarum de nouo faciendæ, per viros fidedignos & iuratos de Capitulo. Ita quod Episcopus inde habeat optionem. Item conuenit, quod pro visitationibus in prædictis Ecclesiis parochialibus, ab Episcopo vel eius misso annuatim faciendis, habeat Episcopus de Prioratu de *Binham* viginti solidos,

lidos, & de Prioratu de *Vvimundham*, quadraginta solidos per annum, in Synodo Paschali *Norvvicensi*. Et facta est Compositio, ita quod occasione eiusdem, non derogetur priuilegiis Monachorum *S. Albani* in aliquibus aliis articulis, saluo etiam iure cuiuslibet alterius, & salua sit Domino Abbati *S. Albani*, potestas excessus Monachorum corrigendi, & amouendi, & substituendi Priores: secundum quod viderit expedire, secundum Regulam S. *Benedicti*, & ordinis sui institutionem.

Ad maiorem autem securitatem, vnà cum Sigillis nostris, apposita sunt præsenti scripto Sigilla Episcopi & Conuentus *Norvvicensis*, & Abbatis & Conuentus *S. Albani*, & Priorum de *Binham* & de *Vvimundham*, & eorum Conuentuum. Acta in Ecclesia *S. Pauli London.* pridiè Nonas Nouembris, Anno Incarnationis Dominicæ, M. CC. XXVIII.

Compositio facta inter Episcopum Lincolniensem, *& Abbatem* Sancti Albani.

VNiuersis sanctę Matris Ecclesiæ filiis, ad quos præsens scriptum peruenerit. *Richardus* Dei permissione *Saresbiriensis* Ecclesię Minister humilis, & *Vvillielmus* & *Richardus*, eiusdem permissione de *Vvestmonasterio* & de *Vvaltham* Abbates, salutem in Domino. Nouerit vniuersitas vestra, quòd cum inter Episcopum *Lincolniensem Hugonem* secundum, ex vna parte, & *Gulielmum* Abbatem & Conuentum S. *Albani* ex alterâ, coram diuersis iudicibus auctoritate literarum Domini Papæ *Honorij* tertij super diuersis petitionibus quæstiones mutuę verterentur. Videlicet, coram me *Saresbiriensi* Episcopo & coniudicibus meis, super ordinatione vicariæ Ecclesiæ de *Luitune*, Item corã nobis *Vvestmonasterij* & *Vvaltham* Abbatibus, & Priore sanctæ *Trinitatis London.* super subiectione Cellarum de *Beaunoir*, de *Hertford*, & de *Bello loco*, & super taxatione vicariæ Ecclesiæ de *Luitune*, & super custodia eiusdem cum vacaret. Et super appropriatione omniũ Ecclesiarum, in quibus iura pontificalia non habent Abbates *S. Albani*: Et assignatione Vicariarum in eisdem, necnon & custodiis earundem Ecclesiarum & Vicariarum, cùm eas vacare contingeret Item coram Abbate de *Sibeton* & coniudicibus suis, super portione quam dicti Abbates & Conuentus tenent in proprios vsus in Ecclesia de *Luitona*. Tandem recepta die pacis inter eos reformãdæ, post mutuum tractatum (nobis mediantibus inter eos) amicabiliter habitum; Episcopus *Lincoln.* per literas Capituli sui de rato speciales ad componendum; & Abbas *S. Albani* per literas Capituli sui de rato similiter speciales ad componendum procuratores constituti, super omnibus præmissis petitionibus & querelis, ad reformandum amicabiliter pacem inter eos & eorum Ecclesias, pro se & pro Capitulis suis simpliciter & absolutè, nostræ se subiecerunt ordinationi, promittentes solemniter coram nobis & multis aliis in verbo Dei, quòd nostræ starent in hac parte irrefragabiliter ordinationi. Nos igitur Deum habentes præ oculis & vtriusque Ecclesiæ prospicientes in posterum paci & tranquillitati, pacem inter eos amicabilem prouidimus & ordinauimus in hunc modum. Scilicet, de vicaria Ecclesiæ de *Luitona*, (cuius occasione super cæteris mota est controuersia)

Nota. *Hæc Compositio eadem ipsa est, ad quam nos refert* Matthæus *noster, in primo Capitulo* Historię *suæ, ad Annum Domini* 1219. *Vbi tamen insinuauit, eam esse in* Libro Additamentorum.

A sic erit. Quòd in Ecclesia de *Luitona*, perpetua ordinetur Vicaria. Ita scilicet, quòd qui pro tempore erit vicarius, habebit nomine perpetuæ Vicariæ, omnes obuentiones, & omnes minutas decimas Ecclesiæ de *Luitona*, & omnium Capellarum ad eam pertinentium; Et omnia alia ad eandem Ecclesiam & Capellas pertinentia, cum manso cõpetenti. exceptis Garbis, & terra ad Ecclesiam & ad Capellas pertinente; Et inde Vicarij sustinebunt omnia onera Ecclesiæ parochialia Synodalia. Archidiaconalia, Ordinaria & Consueta, sicut Vicarii. Vicarij autem in Ecclesia de *Luitona* successiuè

B instituendi, præsentabuntur Episcopo *Lincolniensi* & successoribus suis, ab Abbate & Conuentu *S. Albani*, vel à Conuentu, vacante Abbatia. Episcopus verò & successores sui, idoneos viros sibi præsentatos, sine moræ dispendio & sine difficultate, admittere tenentur. Habebit autem Episcopus & successores sui, plenam Iurisdictionem in Ecclesia de *Luitona*, & custodiam eiusdem Vicariæ cum vacauerit.

C De aliis verò Ecclesiis, quas Abbas & Monachi *S. Albani* ad proprios vsus petebant, & assignatione Vicariarum & custodiis vtrarumque, quas idem Abbas & Monachi sibi similiter vendicabant, ita erit. Quòd Episcopus *Lincolniensis* & eius successores, per hanc ordinationem nostram erunt in perpetuum sine lite ab alterutra parte mouenda, in eo statu, quo idem Episcopus fuit ante litem motam.

De Cellis autem ita erit. Cùm in eisdem substituendus fuerit Prior, ab Abbate & Conuentu,

D prouidebitur presentandus Episcopo *Lincolniensi* & suis successoribus, suscepturus ab eodem & successoribus suis; sine difficultate & sine moræ dispendio administrationem spiritualium. Videlicet, Ecclesiarum parochialium pensionum, decimarum, & si qua sunt similia. Ratione quorum, faciat dicto Episcopo & eius successoribus, Canonicam obedientiam cum reuerentia & honore, sicut suo Episcopo Diocesano exhibendis.

Statuimus tamen, quòd salua sit Abbati & eius

E successoribus Cura animarum, in Monachis apud Cellas suas per Episcopatum *Lincoln.* commorantibus. Salua etiam sit eidem & successoribus suis, plena potestas ponendi Monachos in Cellis, & inde amouendi, & eorum excessus, in his quæ ad ordinem & Regularem obseruantiam pertinent, corrigendi. Ipsos etiam Priores sub forma præscripta admissos, sine contradictione aliqua liceat Abbati & successoribus suis reuocare, prout viderint expedire Ordinamus etiam, vt omnes lites, & om-

F nes querelæ super præmissis omnibus motæ, in perpetuum conquiescant, & nulla rescripta super præmissis impetrata, vel in posterum impetranda, contra istam ordinationem, vires habeant, vel effectum. Et in huius rei robur & testimonium, tam nos quam prædictus Episcopus & Capitulum *Lincolniense*, Abbas prædictus &

G Conuentus *Sancti Albani*, præsenti scripto sigilla nostra apposuimus. Acta in Capitulo *Vvestmonasteriensi*, anno ab Incarnatione Domini M. CC. XIX.

Nota, *Lector, in hoc loco Minoris* Cottoniani *Codicis, &* Spelmanniani: *sequi compositionem inter Abbatem* Sancti Albani, *& Episcopum* Dunelmensem, *quam tamen omisimus, quia totidem verbis habetur in* Historia, *ad Annum*, 1247.

Quid Abbas debeat Domino Regi de seruitio ei debito. Et quid alij debeant ipsi Abbati, quadam dilucidatio.

ABbas de *Sancto Albano* debet Domino Regi sex milites, vnde *Balduuinus Vvake* fuit homo suus de vno milite, *Richardus* de *Crokeste* & *Philippus* de *Oxbaie*, tenent feodum vnius militis: *Richardus* tenet sex hidas & dimidiam, & *Philippus*, duas. *Rogerus* de *Childevvike* & *Robertus filius Olineri*, & *Alicia* de *Brnevvelle*, tenent feodum vnius militis. *Rogerus* tenet tres hidas & dimidiam: *Robertus filius Olineri* vnam hidam. Et *Alicia* vnam hidam. *Richardus* filius *Alexandri*, & *Richardus* de *Vvudevvike*, & *Vvarinus* filius *Geroldi*, & Hida de *Burstona*, & *Hida* dimidia de *Garston*, quam Monachi tenent ad Coquinam, & vna virgata de *Saret*, vnde filius *Acary* tenet medietatem, & *Nicolaus Belesmeius* aliam medietatem, teneot feodum vnius militis. De quo feodo *Richardus* filius *Alexandri* tenet tres hidas & vnam virgatam. *Richardus* de *Vvudevvike*, vnam hidam *Vvarinus* filius *Geroldi*, vnam hidam. *Henricus* de *Gorham*, & *Ioannes* de *Rungetune*, tenent feodum vnius militis. De quo feudo *Ioannes* de *Rungetune* tenet duas hidas, *Henricus* verò de *Gorham*, quatuor. *Galfridus* de *Childevvike*, & *Rogerus* de *Meredine*, & *Gulielmus* de *Siffenerne*, & *Gulielmus* de *Nortune*, tenent feodum vnius militis. De quo feodo *Galfridus* de *Childevvike* tenet duas hidas & dimidiam, *Rogerus* de *Meridene* duas hidas & dimidiam. *Gulielmus* de *Siffenerne*, vnam hidam & dimidiam virgatam. *Gulielmus* de *Nortuna* vnam hidam & vnam virgatam.

Nota. *Neque hoc habent aut* Spelmannianus, *aut maior* Cottonianus.

Balduuinus Vvake tenet feodum vnius militis, de quinque hidis & dimidiam. De quo feodo, *Robertus Taileboyes* tenet vnam hidam & dimidiam *Radulphus Pirot*, septem virgatas, *Galfridus* de *Childevvike*, vnam hidam. *Richardus* de *Reyner*, dimidiam hidam. Eleemosynarius de *Sancto Albano* vnam virgatam, Sanctimoniales, dimidiam hidam.

De Fulgure in Villa Sancti Albani.

TEmpore istius Abbatis *Gulielmi* cecidit fulgur in Villa *Sancti Albani* in domo *Simonis* filij *Aylvvini*, & postibus contortis & in frusta fractis & conuulsis, totam domum concussit die sancti *Germani*.

De Fulgure super Ecclesiam Sancti Albani.

TEmpore istius Abbatis *Vvillielmi*, cecidit fulgur super Ecclesiam vltra thesaurariam in culmine superiori, & perforato plumbo, & per ipsum fulgur liquefacto, consumpta est pars ligneæ materiei. Et cùm fœliciter ibidem stetisset, Cuua plena Aquæ, quę apposita ibi fuit ad aquam per quandam rimam instillantem recipiendam; per ipsam aquam extincta est incensio, quæ totius Ecclesiæ minabatur consumptionem. Hoc euenit die Sancti *Valentini*.

Item alia vice cecidit Fulgur tempore *Gulielmi* Abbatis, super Claustrum iuxta refectorium, & aperto plumbo, accensa est materies lignea.

Nota, *Sciat, Lector, nos tres paginas fere integras, consulto hic prætermisisse. Placitum illud forense, scilicet, inter Abbates* Vvestmonasterij *&* Sancti Albani. *Lis enim ista non erat cum Abbate* Vvillielmo. *sed cum eius successore* Ioanne. *Imo, ad librum* Additamentorum *potius erat amandandum. Ob easque etiam rationes, & alia quæ in eodem libro minore* Cottoniano *immediate sequebantur, omittenda duximus.* Chartam, *scilicet*, Regis Henrici de Vvarenna, concessam Abbati Ioanni; *quam & in* Additamentis *nostris inuenies. Et* quidam (*vt Rubrica præfert*) sumptum de veteri libro *de* Rege Offa. *Simul cum* duplici exactione Innocentij *Papa, &* Compositione cum Episcopo Dunelmense.

De morte Vvillielmi *Abbatis.*

ABbas autem memoratus *Vvillielmus*, (cuius negligentias & delicta non memoramus vt præconsueuimus aliorum, quia respectu beneficiorum eius nulla sunt, nec sunt reputanda) migrauit à sæculo, Anno Domini M. CC. XXXV. die *Sancti Matthia*, postquam Ecclesiam suam annis viginti, & mensibus ferè tribus, rexisset. Et sepultus est iij. Kalend. Martij, ab Abbate de *Vvautam*. Quo sepulto, incontinenti tres fratres ad Regem sunt destinati, vt ab eo impetrata ritè eligendi potestate Abbatem eligerent, & vt haberent domum in manu sua quiete (præter Escaetas, & Ecclesiarum collationes) dederunt Regi CCC. Marcas.

NOTA.

L*Ectorem hic monemus, plurima eorum de Electione* Ioannis *Abbatis, quæ proximè hic sequuntur, ad verbum etiam reperiri in* Historia *nostra, ad Annum* 1235. *Monemus iterum plura de Electione prænominata in Minori* Cottoniano (*quod sequimur*) *quam in Maiore inueniri. Imo, quæ habentur in maiori, non ponuntur (vt hic) in* Vvillielmo, *sed in* Ioanne *Abbate. Sub* Ioanne *habentur etiam, in Codice illo abbreuiato, scilicet,* Spelmanniano.

Ioannes, *vigesimus tertius.*

IO*annes* secundus huic successit, creatus in Abbatem. Iste de *Hertfordia* oriundus, & in Cella quæ ibidem est, primò in Sacristam, postea in Priorem à memorato Abbate promotus; vir extitit dapsilis & mansuetus, Corpore elegans, fratribus suis socialis, & reliquis amabilis vniuersis. Et à stirpe mediocri, laudabili, ac mansueta procreatus legitimè, de virtute in virtutem progrediens, præclaræ famæ dotibus meruit honorari Vnde meritis eius promerentibus, ritè meruit in Abbatem, sine alicuius contradictione, sublimari. Et quia primus erat in Abbatem creatus post Concilium *Lateranense* generale, à Papa *Innocentio* tertio celebratum (in quo constitutum erat, vt Abbates exempti, ab „ ipso Papa confirmarentur, & prædecessor „ eius *Vvillielmus*, circiter viginti annis in prosperitate præuixerat, hæsitabant quid agendum foret de huius negotij progressu, & egressu (nec mirandum) vniuersi. Vocatus igitur ad consilium, Conuentus Priore de *Dunestaple*, *Richardo* de *Moret*, & *Thoma* de *Thynemua* Canonico de *Meritona* Magistris solemnibus (qui & *Bononia* & alibi, præcognita ad plenum Logica, in Iure, & Canonum rexerant sanctionibus) Magistro *Stephano* de *Eglefeld*, & Magistro *Roberto* de *Kingham* Clericis nostris, & senioribus ac sanioribus ipsius Conuentus, consultè ac prudenter in tam arduum negotium, & tutiùs processerunt, ita vt posteri in simili casu constituti, poterunt edoceri. Et quia tunc habuimus viros discretos Iurisperitos, in arduis negotiis expeditos, & nobis fideles & amicos, quibos commisimus negotij nostri & arcani consilij Lora gubernanda, rei progressum indelebilibus literis duxi-

mus commendandum. Literæ igitur ad Dominum Papam, & ad Dominum Regem, & alios transmittendæ, illicò post mortem nominati Abbatis scilicet *Gulielmi*, & electionem sequentis, scilicet *Ioannis*, confectæ sunt.

De processu circa sepulturam Abbatis, ante Lateranense Concilium communiter vsitato.

Et ne transeamus officium sepulturæ Abbatis *Vvillielmi*, libet hanc interpositionem paulisper materiæ continuationem prærumpendo inserere, vt legentes de Abbatum sepultura, necnon & de modo huius electionis, instruantur. Corpus equidem eum in camera Abbatis vbi obiit (scilicet circa horam nonam) exanimaretur, exutum B est & lotum; & nisi die antecedente proxima rasus non extitisset; vtique raderetur corona & barba eius. Deinde intromissis (non vtique omnibus, sed) maturis & discretis fratribus, & vno solo ministro seculari (videlicet, ministro Sacristæ qui officium Anatomiæ peracturus erat) incisione corpus apertum est à trachia vsque ad occiduam corporis partem. Et quicquid in corpore repertum est, in quadam Cuna repositum est, sale conspersum. Et in Cœmiterio, non procul ab Altare Sancti *Stephani*, venerantes cum benedictionibus & psallentium deuotione, est humatum. Vbi processu temporis, Tumbula marmorea extitit adaptata. C Corpus autem interius, aceto lotum & imbutum, & multo sale respersum & refitum. Et hoc sic factum est, circumspectè & prudenter, ne corpus per triduum & amplius reseruandum, tetrum aliquem odorem olfacientibus generaret, & corpus tumulandum, contrectantibus aliquod offendiculum præsentaret. Et erat iam adeo mundum & leue ipsum corpus, & facies rubicunda (non sine multorum admiratione) & inexhausta, vt multis videretur iucundum & optabile, illud corpus manibus contrectare, & tanquam sanctum; humeris supportare. D

Videres igitur aliquos fratrum dolentes manus contorquere, lacrymari, lamentari, & viduam faciem eius, ambabus manibus amplexa tam dulciter & amicabiliter deosculari: Erat nempe dormienti similior, quàm extincto; & qui viuus omnibus amabilem se exhibuerat, etiam mortuus, ad charos amplexus & oscula; pater filios, pastor gregem, Abbas Monachos, inuitauit. E

Portabatur igitur corpus à camera quæ dicitur Abbatis, vbi expirauerat, in Infirmariam; & ibidem pontificalibus est indutum; Mitra Capiti apposita, manibus chirothecæ cum annulo, & dextro sub brachio baculus consuetus, manibus cancellaris, sandalia in pedibus decenter aptata. Et deposito cooperculo à feretro, positum est corpus super illud, & fasciis cautè ligatum ne caderet, cum portaretur euolutum; prolatum est à lauatorio vbi hæc parabantur, ante ostium Infirmariæ, & demissum est sicut corpora aliorum mortuorum. Et loco in eodem, donec pro eo sicut pro alio Fratre defuncto, consuetæ Collectæ dicerentur, cum prædictis septem psalmis pœnitentialibus, & omnibus quæ secundum Consuetudinem dici debent, dum corpus (vt prædictum est) ornaretur. F

Pulsato igitur solemni Classico; deportatum est Corpus in Ecclesiam; sequente Conuentu & psallente consueta. Et illicò, vidente toto Conuentu & quolibet introducto, Confractum est sigillum Abbatis vno Martello super vnum graduum Lapideorum ante maius Altare; ita vt tota Cælatura (imaginis scilicet & litterarum) deleretur. Exinde non desiit psalmodia, die ac nocte solemnis & assidua. Et ad maius Altare quotidiè G

A Missa solemnis, (sicut solet fieri pro fratre mortuo) Prima existente, in Albis; & qui Chorum tenebant, in Capis, accensis cereis quamplurimis: & sic vsque in diem venerabiles exequiæ continuabantur. Concessus est introitus in presbyterium, omnibus ingredi de die volentibus, & corpus intueri desiderantibus. Non enim vidimus mortuum speciosiorem, & mirum dictu, nec etiam viuum, vel in prosperitate sanum; nunquam ipsum vidimus pulchriorem. Vnde qui munditiam corporis & decorem perspexerunt, censuerunt & veraciter affirmarunt ipsum Angelicum, ad Angelorum contubernia pertinere, eum similium facilis fit emigratio. Interim fiebat larga eleemosynarum pauperibus distributio; ingemiscentibus omnibus eisdem, quòd talem ac tantum animarum & corporum pastorem amiserunt; Monachisque suspiria ab alto trahentibus, eò quòd ordinis Monastici, & Officii Ecclesiastici, sustentatore priuarentur. Consueuerat namque rediens ab itinere omnes ad portam pauperes introducere reficiendos. Et quolibet die in Officiis agendis in Capitulo, maiori Missæ, etiam priuatis diebus interesse, & alacriter cantando, omnes ad opus simile promptiùs incitare; diebus festiuis, imò etiam Simplicibus duodecim Lectionum celebrandis vesperis interesse, & Completorio quotidie: Matutinis insuper duodecim Lectionum, indeficienter assistere. Lectionem suam legere, & Canere Responsorium. *Te Deum laudamus*, inchoare, & cum stantibus stare per vices suas, & totum Chorum exemplo sui alacriter animare; Missæ quoque quæ in Commemoratione Beatæ Virginis cantatur semper interesse in medio Choro mitratus; & festis præcipuis, Missam ad maius Altare semper celebrare. In duplicibus festis, Chorum mitratus tenere: & reliquis diebus, in stallo suo stans chorum regere, & omnia alacriter cantare. Et quando in Capis vel albis fuimus, Responsorium suum ad Missas, ad nutum cantoris canere. Et non procul à sede sua, sed circiter medium Chori, Vnctionibus infirmorum semper interesse; & exeqiias in propria persona peragere. Nunquam vidimus eum alibi quam ad maius Altare, professiones Nouitiorum recipere, propter hoc in professione contentum in hoc Monasterio, quod est *coram*, &c. Et hæc est recta & iusta huius Ecclesiæ consuetudo, ab eiusdem constructione, & omnibus aliis Cœnobiis, omnibus processionibus (maximè Dominicis) interesse. nunquam horam, quando Conuentus consueuit comedere, anticipare. Fabricæ Ecclesiæ & eius operibus & ornatibus, efficax Auxilium impendere. In libris studere. Et in capitulo prædicare. Scriptoribus esse fauorabilis, & eorum Magistris. In dubiis, tam consuetudinibus ordinis quàm obsequiis diuinis, ratione prærogatiua omnium, etiam senum, instructor & Certificator †. Ad ardua Ecclesiæ negotia, primus semper prælocutor, & de vino vel aliis eum contingentibus, adiutor *efficacissimus*. Et Dator, vel principalis Auctor, alacer & deuotus. Omnibus Potentibus Regni & Prælatis, reuerendus & venerandus; necnon & amabilis. Hæc recordantes fratres, intima deuotione pro tanti Pastoris anima: & psallebant, & Missas quotidiè, corpore adhuc inhumato, mixtis suspiriis cum fletibus celebrabant. Vocauimus igitur Amicum nostrum specialem, Abbatē scilicet de *Vvalsham Henricum* nomine; vt Sanctus ad Sancti corpus tumulandum venire, charitatis & vicinitatis intuitu, non omitteret. Ipse igitur vt vir sanctus & deuotus, ad tam piū Officiū venit gra-

† esse.

tarter, etsi non graculauter. Et ipse Abbas pontificalibus redimitus, corpus pontificalibus similiter adornatum, baculo alterato solemniter valde toto assistente Conuentu vestito, in medio capitulo tumulauit. Constitutaque sunt pro anima defuncti, consueta, beneficia & iniuncta. Inceptumque annuale, inchoante Priore, & Psalmus, *Voce mea*, & Conradium quotidianum per annum, vt moris est pro Abbatibus defunctis. Et prouisum est fieri eius Anniuersarium; ex suis (quas opimas viuus fecerat) adquisitionibus. Et dum hæc fierent, affuit frater *Richardus*; Custos scilicet Ecclesiæ *S. Mariæ de Pratis*; exigens *Conradium* Abbatis sibi perpetuò ad opus Leprosarum ibi manentium, concedi; secundum tenorem Chartæ confectæ ab Abbate *Garino*, eiusdem domus fundatore. Quod & ita reuera prouisum fuerat ab eodem; vt scilicet à tempore Abbatis *Galfridi*, post decessum cuiuslibet Abbatis; Conradia, tam tunc mortuorum, quàm in posterum moriturorum vsque ad tresdecim; ipsis Dominabus leprosis, pro Animarum eorundem redemptione concederentur. Defunctis igitur, *Galfrido*, *Radulpho*, *Roberto*, *Symone*, *Vvarino*, & *Ioanne* Abbatibus, instabat *Vvillielmo* iam defuncto; Conradium septimum consequenter; quod & sine difficultate concessum est. Iuxta quod sciendum, quod *Adam* Cellerarius habet adhuc vnum Conradium, de hac domo perpetuum; quod inclusa de *S. Michaële* quæ pro tempore fuerit, obtinebat.

Redeuntes autem ad materiæ nostræ continuationem; de electione & modo eligendi (quia insolitum habuimus in illo negotio ingressum & progressum,) pleniùs ad sequentium instructionem pertractemus.

Mortuo igitur vt prætactum est, Abbate *Vvillielmo*, die beati *Mathia* Apostoli hora nona, postquam Ecclesiam Beati *Albani* strenuè rexisset, & ordinem Monasticum viriliter sustinuisset, annis triginta & mensibus fere tribus Et sepulto tertio Kalendas Martij, in capitulo; eadem die tres fratres ad Dominum Regem sunt destinati, vt ab eo impetrata libera ritè eligendi facultate Abbatem, ne Grex Domini diu detrimentum pateretur, eligerent; Opitulante igitur beato Martyre (cuius auxilium Conuentus quotidiè processionaliter ante eius feretrum nudis pedibus psallens septem pœnitentiales psalmos progrediens, & prostratus collectas ad hoc proprias instanter & deuotissimè dicens) obtinuerunt Fratres memorati à Domino Rege, cum licentia eligendi, gratiam habendi domum suam totam in manu sua. Exceptis Excaetis & Ecclesiarum collationibus, à die obitus prædicti Abbatis vsque in annum completum, trecentis tamen marcis pro hac confessione, in arcano numeratis. Infra quem terminum contigit Ecclesiam *S. Iuliani* vacantem, magistro *Nicolao* auctoritate Regia conferri. Quod cum remeantes fratres à curia Conuentui retulissent; gauisi sunt, quòd non in retiacula Regiorum satellitum forent illaqueandi. Erat namque quidam miles nomine *Adam* filius *Vvillielmi* numinosus quidem; (sed nummosior esse cupiens) Dominus de *Heatfild*; (quæ non multum distat à *Santrugia*) tunc Domini Regis Escaetor; dictæ impetrationis penitùs adhuc ignarus. Hic cùm ad *S. Albanum* venire properasset, trahens secum magnam suorum rusticulorum cateruam, quos proposuit cunctis officiis Domus *S. Albani*, & Balliuis expulsis aliis subrogare; Cùm inspectis Regiis Literis de veritate rei prænarrata, certificaretur, qui aduenien tumidè nimis reboauit, rediit tristis & silens, quasi malleo contradictionis repercussus. Hæc iderircò interserui, vt sciant posteri quanta est miseria & seruitus, talium satellitum arbitriis subiacere, qui cum Regi fideliter creduntur famulari, suis secundùm fas & nefas, inhiant emolumentis.

Scimus enim ex sequentibus certificati, quanta damna multipliciter Ecclesiæ huic inserre, vicinus, & notus ac familiaris impostor ille moliebatur. Hoc igitur negotio prudenter pro tempore completo, nostræ intendebamus electioni. Et quia dispersi & remoti erant ipsi, qui nobilia membra Ecclesiæ fuerunt (videlicet Priores Cellarum qui interesse debuerant ipsos illicò, & omnes qui debuerunt & voluerunt electioni interesse, fecimus conuocari: obtentis ante literis à Domino Rege, tam de Licentia eligendi, quàm de domo nostra in manu nostra retinenda (vt prætactum est) securiùs deliberando, quid agendum esset, expectauimus. Et vt pleniùs rei seriem retexamus, literas nostras Domino Regi missas, huic paginæ duximus simul cum aliis literis, inserendas.

Littera missa Domino Regi, de obitu Abbatis Vvillielmi.

EXcellentissimo Domino & in Christo Reuerendissimo, *Henrico* Dei gratia illustri Regi *Angliæ*, Domino *Hiberniæ*, Duci *Normanniæ*, & *Aquitanniæ*, Comiti *Andegauensi*: deuoti sui semper & humiles, Prior *S. Albani* & eiusdem loci Conuentus, cum omni humilitate & deuotione, æternam in Domino salutem Vestræ innotescimus Excellentiæ, quod venerabilis pater noster *Vvillielmus* quondam Abbas Ecclesiæ nostræ, in fata decessit: ideòque dilectos fratres nostros *N.* & *N.* latores præsentium ad vos destinamus. Excellentiæ vestræ omni qua possumus deuotione, & lacrymarum effusione, flexisque genibus supplicantes, quatenus diuinæ pietatis intuitu, nobis gratiam dignanter impertientes, eligendi Pastorē liberam nobis concedatis facultatem. Statui domus nostræ misericorditer, si placet, compatientes, iuxta necessitates, quas dicti fratres nostri vobis duxerint exprimendas. Valeat Regia dignitas in æternum. Misimus insuper literas amicis nostris in Curia, sub hac forma: vt ipsi negotiū nostrū expedirēt.

CANCELLARIO.

VRgētibus negotiis nouis & inopinatis emergentibus piorum amicorum auxilium familiare & consilium euidens; suadet honestas & compellit instans necessitas. Ideoque sinceræ paternitati vestræ omni qua possumus deuotione supplicamus, quatenus diuinæ pietatis intuitu, statui domus nostræ iuxta necessitates quas fratres nostri *N.* & *N.* latores præsentium vobis duxerint exprimendas, misericorditer, & paterno subueniatis affectu. eò quòd venerabilis pater noster *Vvillielmus* quondam Abbas Monasterii nostri, diuino nutu diem clausit extremum, Nos Monachos, suos quasi orphanos, piorum Consilio relinquens & auxilio. Quorum indigentiæ sic vestra dignetur consulere miseratio, vt Deus pater pupillorum, digna mercede vestram remuneret pietatem.

Vt conueniant Priores Cellarum ad Electionem.

FRater *E.* Prior Ecclesiæ *S. Albani* eiusdemque loci Conuentus, dilecto sibi in Christo, tali vel tali Priori, salutem in Domino sempiternam. Quùm venerabilis pater noster *Vvillielmus* quondam Abbas Monasterii nostri, diuino nutu diem clausit extremum, & oportet

„ per communem Consilium Ecclesiæ nostræ pro-
„ uidere de Pastore; Mandamus quatenus in cra-
„ stino *Annuntiationis Dominica* proximo affu-
„ turæ, compareas personaliter apud *Sanctum*
„ *Albanum*, vnà nobiscum tractaturus super ele-
„ ctione Abbatis. Quod si fortè non poteris iu-
„ sta ea causâ præpeditus, te sub hac forma excu-
„ ses per literas tuas patentes. Viris venerabili-
„ bus Domino E. Priori de *S. Albano* eiusdem-
„ que loci Conuentui, Frater *N.* Prior talis
„ vel talis loci; tali vel tali, salutem. Præpeditus
„ negotio certo, videlicet Assignato vel graui de-
„ tentus, infirmitate, in crastino *Annuntiatio-*
„ *nis Dominica* apud *Sanctum Albanum* perso-
„ naliter interesse non possum vna vobiscum fu-
„ per electione Abbatis tractaturus. Ideoque
„ non expectata præsentia mea, in dicto negotio,
„ quod vestrum est, exequamini. Valete.

Qualiter excusari habent, qui non venerunt.

De progressu Electionis.

Congregatis igitur fratribus die statuto & præfixo; videlicet die Dominica; non potuimus pro solemnitate illius diei tractare de electione. Et cantauimus ea die de Dominica procrastinantes solemnitatem de *Annuntiatione* faciendā: vnde nec in Crastino, scilicet die Lunæ, nequiuimus tractare de tam arduo negotio, quod tanta & tam morosa deliberatione indiguit. Die igitur Martis, conuenientibus in vnum tam Prioribus quàm aliis, qui debuerunt & voluerunt commodè in capitulo interesse; elegerunt solemniter *Ioannem* de *Hartfordia*; Priorem de *Hertford*, Monachum suum professum, in Pastorem Animarum suarum: virum pium, & Monachum ordinatum; Qui Domino Regi præsentatus, ab eo fauorabiliter Dominica in *Ramis palmarum* (tum quia elegans & venerabilis extitit statura, tum quia audierat quod dapsilis & Ciuilis ac socialis fuerat, dum Prior *Hertfordia* fuerat) est susceptus; Et idcircò promptiùs, quia Rex semper domum *Sancti Albani* dilexerat: Cui literas petitorias, à Priore & Conuentu sub hac forma transmisimus.

Litera missa Domino Regi pro præsentatione Electi.

Illustri Domino suo & Magnifico, Henrico *Dei gratia* Regi Angliæ *&c. deuoti sui semper & humiles* E. *Prior* Sancti Albani, *& eiusdem loci Conuentus, cum omni humilitate & deuotione, æternam in Domino salutem.*

Regia Excellentia vestra, Dominum Ioannem *Priorem de* Hertfordia, *virum idoneum & honestum quem de benignitate & licentia vestra nobis concessa, in Patrem nobis elegimus & Pastorem,* F *præsentamus. Cum omni humilitate & deuotione supplicantes, quatenus ex innata vobis benignitate, solitaque Clementia erga nos & Ecclesiam nostram concepta & habita, dictum* Ioannem *electum nostrum, in gratiam recipiatis: vestrum eidem consilium, auxilium, & fauorem, Diuina, si placet, intuitu pietatis impendentes. Valeat, &c.*

Scribit Dominus Rex, Domino Papæ pro nobis in hoc negotio.

Dominus autem Rex cùm hoc audiuisset, & perpendisset progressum nostrum ordinatum & humilem, non tantùm nobis suum fauorem impertiuit, & iuuamen, imò Domino Papæ & amicis suis in Curia Romana, pro nobis scripsit sic.

Reuerendo Domino & Patri & in Christo Charissimo, Gregorio *Dei gratia Summo Pontifici,* Henricus *eadem gratia Rex* Angliæ, *&c. salutem: & tam deuotam quàm debitam in omnibus, tanto De-*

A *mino & patri reuerentiam. Nouerit sancta paternitas vestra, Nos electioni facta de fratre* Ioanne de Hertford *Monacho de* S. Albano, *in Abbatem* Sancti Albani, *Regium adhibuisse fauorem & assensum. Et quia ad sedem Apostolicam immediatè spectat electionis prædictæ confirmatio, hoc sanctæ paternitati vestræ duximus præsentium tenore significandum. Deuotè supplicantes, quatenus eidem electioni munus confirmationis dignemini, si placet, fauorabiliter impendere. Teste meipso apud* Abendon: *primo die Aprilis: anno Regni mei* B *XIX.*

Item, Litera Domini Regis ad amicos suos in curia Romana, pro Electo.

Venerabili in Christo patri & amico specialiter dilecto, I. *Dei gratia* GG. Sanctæ Praxedis vel. G. & *Presbytero Cardinali:* Henricus *Dei gratia* Rex Angliæ, *&c. Quotiens ingruente necessitate nos contingit, pro nostris vel alienis negotiis Apostolicæ sedis implorare subsidium, ad eorundem negotiorum expeditionem, vestra nobis necessaria est diligentia:* C *quam in omnibus vestri gratia nobis recolimus subuenisse. Cum igitur electioni facta de fratre* Ioanne *Monacho* S. Albani *in Abbatem eiusdem loci, Regium adhibuerimus assensum, & fauorem, & immediatè subiecta sit Ecclesia* S. Albani, *sancta Romanæ Ecclesiæ: Paternitati vestræ duximus attentè supplicandum, quatenus cùm Nuntij & procuratores dicti Electi ad obtinendum à sede Apostolica confirmationem dicta electionis, ad curiam venerunt; ad affectionem sui propositi in hac parte, vestra dignetur eis paternitas auxilio & Consilio subuenire.* D *Per quam subuentionem, multiplicetur vobis gratia nostra, quam ex diuersorum negotiorum promotione non dubitamus eis vos comparasse. Teste meipso, primo, &c.*

Continuatio & regressus ad materiam.

Iniunctum est igitur duobus Fratribus Monachis huius Ecclesiæ, videlicet Domino *Reginalde de Bocking* Physico, & Domino *Nicolao* de *Sancto Albano*, & cuidam Clerico nostro, magistro scilicet *Galfrido de Langeleia*, vt Curiam *Romanam* protinùs adirent: vt electionem E ritè factam, impetrarent à sede Apostolica confirmari. Qui se precibus Conuentus commendantes, illicò perrexerunt. Et statutum est in Capitulo quædam specialia fieri pro eisdem Missarum & Orationum suffragia. Et cùm ad Curiam *Romanam* (quæ tunc *Perusij* fuerat) peruenissent; vt promptiorem à Domino Papa gratiam obtinerent, pecuniæ quandam summam Papalibus pedibus obtulerunt: quam statim gratanter receptam, iussit Dominus Papa cuidam fratri *Minori*, Thesaurario ac Cubiculario suo, illam pecuniam in Gazophylacium suum deportare. Et accumulatis illis denariis aliis candidis Esterlingis, noluit frater vel etiam forulum nuntiis resignare, nec Dominus Papa (quem Ciuilem & dapsilem fore deceret) ad prandiolum inuitare. Respectis igitur Ianitoribus & Ministris Papalibus, in muneribus (quia sic oportuit, cùm patulis rictibus ipsis donis inhiarent) recesserunt in crastinum G (prout eis dictum erat) redituri. Et cùm tunc aduenissent, ostendentes Regios Apices Domino Papæ, tum propter ipsos, tum propter serotinum xenium, (aliis etiam Epistolis, quas secum amicis Domini Regis detulerant adminiculantibus) gratiam ab illa venali Curia obtinuerunt. Respexerant enim amicos Regis quibus eius literas attulerant, donis vbertimis, qui solas literas steriles & infructuosas, sine muneribus concurrentibus parui pendunt. Electione igitur confirmata,

A cum benedictione Apostolica (quam satis comparauerant) gaudentes sunt reuersi, nec vnquam postea, ipsam Curiam diligere aut commendare potuerunt.

Approbata verò quamplurimùm fuit ab ipso Domino Papa & à cunctis fratribus Cardinalibus (& maximè à Domino *Ottone*, qui verba optima fecit pro domo S. *Albani*) forma electionis & totius progressus negotij, admirantibus vniuersis, quod inter tot Capita fuit tam indilata sententia, & consensus vniformis. Et addidit *Otto* me-

B ,, moratus coram Papa & cunctis assidentibus; ,, Domine, semper religio, vnitas, & concordia ,, in illa domo viguerunt. Vnde ab vniuersis dictum est, quòd non sine nutu *Spiritus sancti* illud negotium fuerat prosecutum. *Multitudinis enim credentium fuit cor vnum, & anima vna.* Et vt audientes non lateat, hæc est consuetudo eligendi Abbatem, in Ecclesia *S. Albani*.

Consuetudo in Ecclesia Sancti Albani, *eligendi Abbatem.*

C CONfessores, scilicet, tres vel quatuor, iubentur districtè in virtute *Spiritus sancti* (vtpote qui cognoscit corda & renes singulorum) vt ipsi eligant duodecim de Conuentu fratres electos, fideles, & peritos, vt ipsi vel de seipsis, vel de ipso Conuentu Ecclesiæ, vel de Cellis, vnum idoneum eligant in Abbatem. De ipsis (inquam) quia sic non consueuerunt antiquitùs, imo de alijs quàm seipsis. quod absurdum fuit & dissonum rationi. Et in hoc variata est antiqua consuetudo, & in melius commutata. Vt autem electio

D & labor tantæ deliberationis super hoc negotio, nullatenus irritus habeatur & inanis, literas habent de Conuentu penes se sigillo Conuentus roboratas, vt ipse Conuentus illum quem ipsi duodecim eligent in Abbatem, sine contradictione aut difficultate vnanimiter in pastorem suscipient, & gratanter. Vnde series negotij sic prosecuta, à summo Pontifice (vt prætactum est) palam coram omnibus est commendata. Et facta examinatione auctoritate Apostolica, illicò confirmata. Veruntamen quia de persona Electi, Domi-

E no Papæ non constabat, dedit in mandatis *Eliensi & Londoniensi* Episcopis, vt ritè facta examinatione ex persona Electi, eundem in Abbatem confirmatum benedicerent, plenè in omnem tam spiritualium quàm temporalium administrationem instituentes.

Cùm autem redissent Nuntij de Curia, ostendebant Literas Domini Papæ Episcopis memoratis, qui electo scripserunt sub hac forma.

Litera Episcoporum ad Electum.

F ,, HVgo Dei gratia *Elyensis*, & *Rogerus* eadem gratia *Londoniensis* Episcopi, *Ioanni* de *Hertford* Electo *Sancti Albani*, salutem. Mandatum Domini Papæ suscepimus in hæc verba.

,, *Gregorius* Episcopus, &c. Huius igitur auctoritate mandati nobis transmissi vobis mandamus, quod die Lunæ proxima post festum Sancti *Laurentij*, in Ecclesia conuentuali apud Crucem *Roisia* compareatis coram nobis, parati examinationem subire, & Electionis (Deo

G ,, dante) confirmationem suscipere, secundùm formam mandati Apostolici.

Quod & Abbas sub omni fecit maturitate. Affirmabant vtique tam Episcopi memorati postquam audierant, quàm Nuntij nostri, quod prudenter processum est in hoc negotio. Et literas postulabant ad inspiciendum, quas Conuentus *S. Albani* Domino Papæ transmisit sub transcripto. Quas si quis inspicere desiderat, in hoc volumine, vbi scilicet pingitur *Amicula*, poterit inuenire; cuius Rubrica & Titulus talis est.

Litteræ missæ Domino Papæ de morte Abbatis *Gulielmi*, de forma electionis alterius Abbatis substituendi, iam Electi; scilicet *Ioannis*. *Londoniensis* vero Episcopus, varijs & arduis negotijs præpeditus, ne ad locum veniret memoratum, se excusauit: Episcopo *Elyensi* sic scribens. Has literas reperiet bonus Lector, in *Historia* nostra, ad Annum 1235. pag. 412.

Litera excusatoria Episcopi Londoniensis.

VEnerabili fratri, & amico in *Christo* charissimo *H.* Dei gratia *Elyensi* Episcopo *R.* diuina miseratione *Londoniensis* Ecclesiæ Minister humilis, salutem & sinceram in Domino charitatem. In negotio examinationis electi *S. Albani* & confirmationis eiusdem, vobis & nobis a Domino Papa commisso, varijs præpediti negotijs, die Lunæ proxima post festum Sancti *Laurentij*, apud Crucem *Roisia* & Ecclesiæ conuentuali interesse non possumus. Ideò non expectata præsentia nostra, quod vestrum est in dicto negotio, exequamini. Valeat paternitas vestra, semper in Domino.

Confirmatio Electi.

COnfirmatus est igitur Electus facta examinatione, sub tali scripto.

" In nomine *Patris*, & *Filij* & *Spiritus sancti*. Inquisitis secundùm formam literarum Domini Papæ, quæ circa personam *Ioannis* electi *S. Albani* sunt inquirenda, tum per testes iuratos, tum per propriæ personæ examinationem inuenimus ipsum ad regimen dictæ Ecclesiæ sufficientem. Vnde electionem de ipso factam, auctoritate Apostolica confirmamus. Quo facto, misit *Elyensis* Conuentus *Sancti Albani* ad maiorem certificationem, literas, sub hac forma.

Litera Elyensis *Episcopi ad Conuentum* Sancti Albani.

HVgo Dei gratia *Elyensis* Episcopus, dilectis in Christo Priori & Conuentui *S. Albani*, salutem in Domino. Nouerit discretio vestra, Nos iuxta formam mandati Apostolici, electionem de fratre *Ioanne* de *Hartford* in Abbatem Monasterij vestri Canonicè celebratam, auctoritate Apostolica confirmasse. Quocirca auctoritate Apostolica qua fungimur, vobis mandamus in virtute obedientiæ districtè præcipientes, quòd eundem electum vestrum in Abbatem & Pastorem deuotè admittatis, obedientiam & reuerentiam debitam eidem humiliter impendentes. Valete.

Litera Elyensis *Episcopi super hoc Domino Regi.*

SCripsit insuper idem Episcopus super hoc Domino Regi, sub hac forma.

" Excellentissimo Domino *Henrico tertio*, Dei gratia illustri Regi *Angliæ*, &c. *Hugo*, diuina miseratione *Elyensis* Episcopus, salutem, reuerentiam, & honorem. Nouerit excellentia vestra, nos iuxta formam mandati Apostolici electionem de Fratre *Ioanne* de *Hertford* in Abbatem Monasterij *Sancti Albani* Canonicè celebratam, auctoritate Apostolica confirmasse. Quocirca excellentiam vestram rogamus, quòd ob reuerentiam sedis Apostolicæ, dictum electum habentes commendatum, administrationem dictæ Abbatiæ eidem committatis. Valeat Excellentia vestra semper in Domino.

Scripsit insuper (Domino Rege acceptante) & palam publicauit, Chartam istam Confirmationis.

Charta Confirmationis.

OMnibus *Christi* fidelibus literas has inspecturis vel audituris.
„ *Hugo* Dei gratia *Elyensis* Episcopus, salutem in
„ Domino sempiternam Noueritis quod cum no-
„ bis & venerabili fratri nostro *London.* Episcopo
„ commissum esset negotium à Domino Papa
„ examinationis personæ fratris *Ioannis* de *Hert-*
„ *ford* Electi in Abbatem Monasterij *Sancti Alba-*
„ *ni*, & confirmationis eiusdem, Episcopo *Londo-*
„ *niensi* in dicto negotio excusato literatoriè, nos
„ electionem ipsius *Ioannis* in hunc modum con-
„ firmamus. In nomine Patris, & Filij, & *Spiritus*
„ *Sancti*. Inquisitis secundùm formam literarum
„ Domini Papæ, quæ circa personam Electi *Sancti*
„ *Albani* Fratris *Ioannis* fuot inquirenda, tum
„ per testes iuratos, tum per propriæ personæ exa-
„ minationem, inuenimus eum ad regimen dictæ
„ Abbatiæ sufficientem. Vnde electionem tan-
„ quam de persona idonea de ipso factam, auctori-
„ tate Apostolica confirmamus. In cuius rei testi-
„ monium, his literis nostris patentibus, sigillum
„ nostrum duximus apponendum. Acta Anno Do-
„ mini M. CC. XXXV. die Lunæ, proxima post
„ festum Sancti *Laurentij* apud Crucem *Roesia*.

Professio. In crastino igitur, scilicet Natiuitatis beatæ Virginis, in Ecclesia *Sancti Albani* ad maius Altare, in præsentia Episcopi *London.* & totius Conuentus in Choro existentis, idem Episcopus eidem electo munus impendit benedictionis. Vbi apertæ sunt literæ inclusæ, & bullatæ Domini Papæ, quas oportuit Electum in Abbatem benedicendum, profitendo palam legere, sub hac forma

„ Ego *Ioannes* Monasterij *Sancti Albani* Abbas,
„ ab hac hora in antea fidelis & obediens ero San-
„ cto *Petro*, sanctæque Apostolicæ *Romanæ* Eccle-
„ siæ, & Domino meo Papæ *Gregorio* eiusque
„ Successoribus Canonicè intrantibus. Non ero
„ in Consilio, aut consensu, vel in facto, vt vitam
„ perdant aut membrum, aut capiantur mala ca-
„ ptione. Consilium verò quod mihi crediturı
„ sunt per se aut per nuntios suos, siue per literas,
„ ad eorum damnum me sciente nemini pandam.
„ Papatum *Romanam* & Regalem sancti *Petri* Ad-
„ iutor eis ero ad retinendum & defendendum,
„ saluo ordine meo, contra omnem hominem. Le-
„ gatum Apostolicæ sedis in eundo & redeundo,
„ honorificè tractabo, & in suis necessitatibus ad-
„ iuuabo. Vocatus ad Synodum veniam, nisi præ-
„ peditus fuero Canonica præpeditione. Aposto-
„ lorum limina singulis triennijs visitabo, aut per
„ me aut per Nuntium meum, nisi absoluat Apo-
„ stolica licentia. Possessiones vero ad Monaste-
„ rium meum spectantes, non vendam, neque do-
„ nabo, neque impignorabo, neque de nouo in-
„ feudabo, vel aliquo modo alienabo, inconsulto
„ *Romano* Pontifice: Sic me Deus adiuuet, & hæc
„ sancta Euangelia.

Hæc cooperta fuerunt occulta & clausa sub bulla, donec staret Pontificalibus ad Altare redimitus, quando nullo modo poterat ab ista obligatione resilire. Et cum rogasset Abbas ab Episcopo *Londoniensi Rogero* quid *Romæ* faceret? Episcopus sicut iocundus extitit, iocosè respondit subridens, & ait. *Amice vt offeras*: & veritas in verbo latitauit.

Rex autem super præmissis certificatus, Tenentibus de *Sancto Albano* scripsit in hæc verba

Dominus Rex scribit Tenentibus de Sancto Albano.

„ HEnricus Dei gratia Rex *Angliæ*, *&c.* Militi-
„ bus, liberis hominibus, & omnibus alijs
A Tenentibus de Abbatia de *Sancto Albano*, salu- “
tem. Sciatis quod electioni factæ de fratre *Ioan-* “
ne de *Hertford* in Abbatem *S. Albani*. assensum “
Regium præbuimus & fauorem. Et ideo vobis “
mandamus, quod eidem fratri *Ioanni* tanquam “
Domino vestro, in omnibus quæ ad prædictam “
Abbatiam pertinent, intendentes sitis & respon- “
dentes. In cuius rei testimonium, has literas no- “
stras fieri fecimus patentes. Teste meipso apud “
Vuestmonasterium decimo octauo die Augusti, “
B Anno Regni nostri XII. “

Abbas creatur.

EX tunc igitur Abbas plenariè constitutus, cepit homagia, & iuramenta, & fidelitates, omnium Abbatiæ subditorum, installatus, & in omnibus Abbas habitus & firmatus. Sed vt non lateat simpliciores qualiter se gessit dum Electus esset, & qualiter in posterum se gerere debet Electus, præsentibus duximus inserendum.

Qualiter se gerere debet Electus.

C POstquam Electores nominauerunt Electum proprio nomine cum aliquo adiecto, (ita scilicet quod vnus Electorum loquatur pro omnibus aliis Electoribus' præstito assensu Prioris & totius Conuentus, surgat Electus: & accepta venia, supplicer omnibus vt oreut pro eo quòd Deus det illi sic Curam & Officium suscipere, hoc, vt ad honorem Dei & Ecclesiæ, & Animæ suæ fiat saluationem. Facta autem oratione à Priore quod sic fiat, vt in fine orationis respondente Conuentu *Amen*: Incipiatur solemniter hymnus *Te Deum Laudamus*. D Et ducantur modestè & ordinatè (assistente Priore ei in vno latere, Suppriore in alio, cum aliis dignioribus Ecclesiæ personis) propinquius; in Ecclesiam. Et præsentetur Deo & Sancto Martyri *Albano*, ad maius Altare, pulsato classico, sonantibus Calamis (quos Burdones appellamus) cum Orologio, accensisque Cereis circa Altare, & discooperto Feretro; & toto Corpore prostratus, Electus oret breuiter sed præcordialiter, vt dignus tanto honore habeatur. Et tacta nola cui Muta vel Scilla est nomen, terminetur sonitus ille & totus E tumultus: dicaturque ab omnibus *Pater noster*. Et Prior, *Et ne nos*. *versiculus*, *Saluum fac seruum tuum*, *Deus meus*. *Mitte ei Domine auxilium de sancto*. *Et de Sion tuere eum*. *Dominus vobiscum*, *&c.* *Oratio*. *Omnipotens sempiterne Deus*, *dirige hunc famulum in viam salutis æternæ*: *vt te donante tibi placita cupiat*, *& tota virtute perficiat*, *per Dominum nostrum Iesum Christum Filium tuum qui tecum viuit*. *Et* Resp. *in v. s. s. d. per. Dominus vobiscum*. Et *Benedicamus Domino*. Deinde erigat se & F sine aliquo offendiculo aut mora, ducatur in Cameram, videlicet Prioris, quæ sua dùm Electus est, debet appellari; donec in Abbatem creatus, in suam magnam Cameram secedat. Nec absondatur aliquis Clericus, siue dignus, siue indignus, vel alius, qui subitò prorumpens postquam se erexerit Electus ab oratione (vt quandoque solet fieri) Monachatum, vel necessária dum vixerit (quasi in bonum auspicium futuræ liberalitatis) exigat: cùm sit illud contra honestatem, & Regulam beati *Benedicti* dicentis, *Probate spiritus si ex Deo sint*. Ac si di-
G ceret, Nihil ex abrupto & sine prouidentia fiat “
& deliberatione. Nec inexpertus recipiatur in “
Congregatione. “

Ex tunc poterit Electus prouidere sibi de socijs qui secum commorentur, quos Batulos dicimus. & Nuntios *Romam* destinandos: & inuitare quos voluerit ad refectionem: Sed tamen qui vocati sunt, de licentia Prioris veniant. nec exeat quis eques, nisi de licentia Prioris: Exceptis suarum

Obedientiarum summis procuratoribus: videlicet summis Cellerario, Coquinario, Camerario, Infirmario, & Sacrista.

Electus autem etsi fuerit vnus de vltimis Nouitiis, in loco supremo illicò statuetur. Et si fuerit de parte Prioris (quam nos Chorum Prioris appellamus) transferetur ad partem Chori Abbatis: vbi supremus statuetur. Solus in Refectorio prandebit supremus, habens vastellum, Priore prandente ad magnam mensam; quam Dais vulgariter appellamus. In processionibus, supremus ex parte Abbatis procedet, vt alius Senior, non in medio Choralem ferens baculum, vt antiquitùs temerè consueuit; ne forte in posterum cassatus retrocedat: Et tunc cum rubore incipiat locum Nouissimum tenere. Sed hæc præfacta prælibantur. Sed à diuerticulo ad materiam, quæ scilicet est de gestis Abbatum, redeamus.

Incipiunt Gesta Abbatis memorati.

ISte *Ioannes* secundus Abbas, Prior quandoque de *Hertford* & inde oriundus: præter opinionem omnium nutu Dei sublimatus in Abbatem: Primò inuitus & dolens, *Romanorum* iugum subiit seruitutis: vt scilicet, de triennio in triennium, vel per se vel per alium limina adiret Apostolorum, sicut in subdola professione eiusdem continetur: in magnum Ecclesiæ damnum & grauamen, & insatiabilis *Romanæ* Curiæ emolumentum voluntarium & iniuriosum. Primus quidem fuit in Abbatem Creatus post Concilium *Lateranense* generale sub Papa *Innocentio* quarto celebratum: in quo illud continetur cum aliis grauaminibus in Ecclesiæ *S. Albani* (quæ à fundatione sui primitiuâ, libera & ingenua legitur extitisse,) præiudicium, & si fas est dicere, iniuriam & iacturam.

Iste quoque Abbas in Nouitate sua, multis exactionibus fatigabatur & expensis: Sed præ omnibus *Romanorum* oppressionibus nouis & inauditis cœpit molestari. Et quòd obstantibus Antiquis priuilegiis (quæ non sine magna Sanctorum patrum iniuria & Contemptu cassantur & foetnuntur) non permissa est tam Celebris Ecclesia suis libertatibus gratulari. In cuius rei triste præsagium, paulò ante eiusdem Abbatis creationem: & citò post (scilicet infra triennium) bis supra Ecclesiam beati *Albani* visum est fulgur vsque ad incendium cecidisse: quod se meminit nullus præuidisse, nec audiuit euenisse. Et sicut non prodest Sanctorum inniti priuilegiis aut indulgentiis, sic non obstitit fulguri impressio Papalis Cerea, in qua *Agnus Dei* figuratur: quæ in summitate turris nostræ collocatur: quæ vt dicitur, contra tales procellas abigendas virtutem habet & potestatem.

Similiter in triste prognosticum temporibus nostris euenit, quòd Eucharistia cum vasis inpretiabilibus suis Aureis & Argenteis gemmatis: bis furto flagitiosissimo sublata est.

De Capa Chorali de Rubeo quam dedit. De magna Cuppa Argentea quam dedit Refectorio.

Iste Abbas *Ioannes* in principio Creationis suæ, dedit vnam Capam Choralem, de Rubeo examito bene aurifrigiatam: & vnam Cuppam argenteam deauratam, pretiosam valde, tam opere quàm materie: quam etiam Refectorio assignauit. Item vnam nobilissimam Aulam ad opus Hospitum construxit: Cui adiacent Thalami plures.

De magno Palatio, Thalamis & Capellis adiacentibus & picturis. Quod Stanmera reuocatur & reædificatur.

Vna nobilissima picta, cum Conclauibus & Camino, & atrio & subaula: quæ Palatium Regium (quia duplex est & criptata) dici potest. Adiacet Atrium nobilissimum in introitu: quod porticus vel Oriolum appellatur. Et plures Thalami speciosi valde, cum suis Conclauibus & Caminis, ad hospites honorificè suscipiendos. Aula enim quæ priùs in eodem loco construebatur, ruinosa fuerat & muris depulsis & veternis: tenebrosa & deformis. Insuper scindulis & lateribus tecta ac resarta. Aulam autem nouam (de qua in præsentiarum loquimur) cum suis Capellis & Appendiciis, fecit iste optimè plumbo cooperiri.

Insuper fecit eam cum Thalamo sibi Collaterali, decentissimè per manum Domini *Ricardi* Monachi nostri Artificis optimi, pingi, & deliciosè redimiri. Item vnam nobilem domum longam valde ac lapideam, tegulis coopertam: cum tribus caminis construxit Abbas memoratus, ex opposito magnæ portæ: ex cuius visu & obiectu, tota Curia venustatur. Ista domus quia duplicem habet aream, in superiori sui parte Ministris Abbatis libertoribus: & pars inferior, Lardario aptissimè deputatur.

Præterea huius Abbatis tempore *Stanmera* (quæ de antiquis huius Ecclesiæ possessionibus fuisse dignoscitur, & prædecessorum suorum ignauia diu alienata,) est prudenter reuocata. Vbi etiam idem Abbas Manerium construxit, cum Molendino ad ventum prælecto.

De immensis sumptibus quos exposuit pro Vvarrenna tuenda. 000 000 vide Chartam infra ad hos signum. Forte Secundi, ita tamen scriptum erat in tribus MSS.

Insuper iste Abbas *Ioannes* pro vvarrennæ libertate, licèt potentissimos inuenisset Aduersarios, vsque ad expositionem Mille & ampliùs marcarum, viriliter decertauit: quæ adiudicata nobis fuit coram Iustitiariis apud *Hertfordiam*. Hostiles, insuper, plurimorum Potentum sustinuit oppressiones. Maximè tamen *Radulphi* Chandut II †. Qui præmatura morte (ipsomet in extremis protestante) Martyris *Albani* manifestam sensit vltionis Animaduersionem. Et *Galfridi de Childevvike*, cuius persecutiones tantò grauiùs sustinuit, quantò magis Homagij vinculo tenebatur obligatus Abbati memorato.

Iste vt Ecclesiam *S. Albani* (cuius defensor esse debuerat & Protector) plus grauaret, sororem *Ioannis Mansell* Domini Regis specialis Consiliarij & Clerici, sibi Matrimonio copulauit. Quo præbente cornua & defensionem militi memorato, tot sustinuit Abbas damna & diuersa grauamina, cum iniuriis diuersimodis; vt speciales tractatus exigerent & diffusos. Sed vt paucis plurima perstringamus.

Hic *Galfridus de Childevvike* ex defensione dicti *Ioannis* animatos & Armatus, ministros Domini sui Abbatis & baculauit, & baculari procurauit. Et frequenter Equũ residens pretiosum armatus, suis complicibus concomitantibus; ipsos Canibus suis venaticis, & Arcubus, sagittis, & retibus, probris lacessitos, violenter in nostra Vvarrenna (vbi nil iuris habuit) & stratis Regiis, fracta Regis pace violenter spoliauit. Nec quicquam iuris vel vltionis, assistente memorato *Ioanne* Regis lateribus & Conciliis, potuimus obtinere. Quinimò, metus & persuasio ipsius *Ioannis*, omnium Iustitiariorum & placitantium Aduocatorum (quos *Banci Narratores* vulgariter appellamus) ora penitus obturauit. Ita vt multotiens oportuit *Dominum Vvillielmum* tunc Cellerarium (virum scilicet circumspectum & facundum,) suum sermonem & querelam in persona propria coram Iustitiariis, imò etiam coram Rege & Barnagio, proponere: Et protestati sunt Iustitiarij secretiùs in aure dicti Domini *Vvillielmi*, instillantes, quòd duo tunc temporis in Regno dominabantur: scilicet Comes *Ricardus* & *Ioannes Mansell* contra quos non audebant sententiare.

Contigit igitur vt Idem *Galfridus de Childevvike* vna dierum obuium habuit quendam Ministrum Domini Abbatis, iortinere quod ducit de domo Archidiaconi de *Bedeford* vsque ad *Sanctum*

Albanum. ferentem venationem quam pro xenio idē seruiens nomine *Ioannes*, ex parte Archidiaconi, afferebat. Et protenue irruit dictus *Galfridus* in eundem; Asserens ipsum esse latronem, & Domini Regis proditnrem: & quod ipsam venationem in eiusdem Domini Regis forresta & defensa, latrocinaliter sustulerat. Quod & ipse qui fuerat de priuata Domini Regis familia, & vnus de suis Marescallis, æquanimiter non poterat tolerare. Expulso igitor post huiusmodi probra de equo suo *Ioanne*, abstulit ab eodem xenium quod ferebat, & Equum: addens comminationes eum maledictis. Vnde ab ipso Abbate & toto Conuentu, & omnibus Capellanis terræ *S. Albani*, & à memorato Archidiacono, & vniuersis Capellanis totius Archidiaconatus sui, solenniter in genere est excommunicatus: Et iterum ab Abbate & toto Conuentu, ad stationem in processione solemni, Candelis accensis, pulsato Classico, stolis super feretrum & Crucem, & omnium Colla frattum appositis Ita scilicet, vt quicunque illud enorme factum, vel alia in præiudicium vel dedecus *S. Albani*, & eius Ecclesiæ vel Abbatis & Conuentus, facere attemptauerit, Anathematis vinculo innodaretur.

Appellatus fuit *Galfridus de Childevvicke* de pace fracta.

Insuper sæpedictus *Galfridus* miles, pro tam enormi facto & pacis Regiæ læsione, appellatus est de pace infracta per famulum Abbatis *Ioannem* læsum, & suis Catallis spoliatum: & secundum legem terræ, per breue Regis, (desensore suo *Ioanne Mansell* vel nescio, vel iuuito) attachiatus. Sed postea mitigato precibus multiplicatis Abbate, illos laqueos mortiferi periculi, per astutiam memorati *Ioannis Mansell*, ipse *Galfridus* euasit. Rex enim pro ipso, & omnes fere Curiæ Primates, præcordialiter intercesserunt. Consilio igitur inito, ne fortè ex consensu de irregularitate accusaremur, dimisimus noxam Appellationis. Postea verò illius immemur beneficij & fidei suæ, procurante sæpedicto *Ioanne Mansell*: adquisiuit Chartam à Rege, contra nostras Antiquas Chartas & Libertates vsitatas; vt, scilicet in terra sua Vvarrennam obtineret. Contra etiam Chartam Regis tune viuentis; pro qua dedimus eidem Regi non minimam pecuniam. Sed nos (vt ius expostulaoit,) nostram vt consueuimus, exercuimus libertatem in ipsa Vvarrenna; quam suam ipse *Galfridus* dixit; & per chartam Regis concessam (licèt infra limites & ambitum nostræ Vvarrennæ) appropriatam sibi: Vnde mota ante Regem querela, tandem sententiante ipso Rege, & stimulante Episcopo *Saresbiriensi Vvillelmo* Abbas iniquo iure exagitatus, in misericordiam Regis est præcipitatus. Dixit enim Rex (factum Auaritiæ palliando) quod si per Chartam suam concessisset alicui de suis Manerium alicuius Magnatum suorum, etiam iniustè, manifestè, non liceret illi Magnati vero Domino, ingredi Manerium illud, donec super hoc discuteretur in Curia. Imo priùs ipsum Regem conuenire, & declarato iure suo, in Manerium suum securiùs introire. Et huic iniquæ sententiæ, perhibuit Episcopus testimonium, suam super hoc vulnerans conscientiam. Quia si hoc staret, liceret Regi cuiuslibet Dominium introire violenter; quacnoque simulata occasione & nisi verus Dominus sufficeret, tanti inuasoris iniurias propulsare, miserabiliter exhæredaretur. Et hæc omnia machinabatur *Galfridus de Childevvike*. *Ioanne Mansell* Regis Consiliario, fomenta ministrante.

Remittitur Appellatio.

Cæterùm dictus *Galfridus* cum de terra de *Neuburs* Contentio moueretur, & multa pecunia cum immensis laboribus pro iure nostro obtinendo effunderetur, Et emeretur terra de plano à vero Domino & possessore, ita vt chartas suas liberaremus à Iudæis, ipse fraudibus & cauillationibus (quas longum foret enumerare) ad hoc nos induxit, quòd terram illam ipsi dimisimus, remanente firma pristina. Insuper retinuit iuuenis Contradinm, quod pro terræ possessione concessimus: in huius Ecclesiæ damnum inæstimabile. Non enim dies vitæ iuuenis, possumus limitare.

Tandem nos (quia sæpedictus *Ioannes* veoerat ad domum *Sancti Albani*, & eius efficax erat præsentia & vigil diligentia; & quia considerauimus quòd nequiuimus à pari contendere, & damnosa nimis nobis lis ventilata, diebus quotidie malignantibus extitisset) pacem admisimus fatigati; & sic ad horam quieuit tempestas.

Cepit legem de Abbate, scilicet, Iuramentum Gcut *Radulphus Cheinduit*.

Simili quoque modo *Radulphus Cheinduit* (de quo prætactum est) cepit ab eodem Abbate legem (videlicet Sacramentum) in propria persona Abbatis; in magnum eius dedecus, & honoris læsionem. Sed ipse (vt dictum est) *Radulphus*, operum suorum morte repentina fructum reportauit. De cuius obitu, quia in præmissis plenè non explanatur; Lectorem huius paginæ sine falsitatis admixtione, duximus certificandum.

Cum enim iniuriis iniurias multotiens accumulasset, tandem quendam Monachum nostrum, (Abbatis baiulum, *Radulphum*. nomine, de *Dunham*) nequiter percussisset armatus, equum pretiosum coopertum insidens, & Armatorum multorum agmine stipatus, discurrens & fugans cum suis canibus & venatoribus, iuxta Curiam nostram, scilicet, apud *Derefold*; quod quidem Abbas & Conuentus, intueri potuerat & audire. Et super hoc districtè conoenitetur, vna dietum in Palatio Regio *Vvestmonasterij* cachinnans ait derisoriè, "Tantum me excommunicauerunt Monachi *S. Albani* quòd impugnatum & dilatatum vix me capit equitantem sella mea. Erat vtique plethoricus, robustus, & corpore toto quasi taurus, in virtute roboris sui compaginatus. Hic igitur in tali superbia, cùm vix ad domum suam (quæ per unimam dietam distat à *Londoniis*) peruenisset, cœpit grauiter infirmari, vsque ad alta mortis suspiria. Vocato igitur cum summa festinatione amico suo specialissimo, Abbate scilicet de *Messendene* (qui ad ipsum equo raptus velocissimo anhelus peruenerat ante diem) constitutus est Testamenti sui executor, quod condere non valuit vt decuerat Moriens tamen misericordiam à beato *Albano* & à fratribus quos quomodolibet læserat, sibi misericorditer impendi deuotus, veniam postulauit, & ipsis de bonis suis ad plenum satisfieri, flagitauit Quod cum Abbas memoratus se facturum spopondit, Spiritum quem trahebat idem *Radulphus* exhalauit. Nos igitur à Testamenti Executoribus, qualem qualem pro temporis articulo, suscepimus de Commissis satisfactionem Cætera nouit Iudex supremus, quem nihil latet cauillosum.

De morte Radulphi. Cheinduit.

De persecutionibus quas sustinuit pro libertatibus Ecclesiæ tuendis. Et de vltionibus quæ persecutoribus euenerunt.

HOrum igitur patienter sustinuit Abbas *Ioannes*, ad cumulum suorum meritorum maximas persecutiones, damna, & contumelias; quæ ad duorum millium marcarum iacturam computantur. Libertates tamen conseruauit illæsas, & statum sustinuit consuetæ dapsilitatis interius & exterius, & hospitalitatis.

De Ecclesia de Nortona.

HVius quoque tempore Abbatis, collata est nobis Ecclesia de *Nortona*; & eam resignauit

A gratuita deuotione *Laurentius* Clericus Rector eiusdem Ad emendationem ceruisiæ nostræ, & ad præbendam hospitibus dandam, supra id quod consueuit Abbas distribuere, augmentandum.

De Ecclesia de Eglinham.

ITem Ecclesia de *Eglinham*, quam dudum contulerat nobis *Richardus* de *Marisco* Episcopus *Dunelmensis* ad meliorationem ceruisiæ nostræ, tempore *Vuillielmi* Abbatis, tempore huius Abbatis *Ioannis*, nobis in proprios vsus cessit, quæ valet.

De Ecclesia de Herteburne.

B ET Ecclesiam de *Herteburne* nobis eius tempore contulit Episcopus *Dunelmensis Vualterus*: salua Vicaria, consistente in tertia parte dictæ Ecclesiæ Cuius duæ partes æstimantur per portiones assignatas, ad septies viginti marcas & tres-decim; Ad incrementum hospitalitatis, & maximè ad præbendam hospitum; vt nulli denegetur portio sufficiens, & copiosa.

De Ecclesia de Hecstantune.

C ITem iste Abbas *Ioannes* Ecclesiam de *Hecstantune*, quam prædecessor eius Abbas *Vuillielmus* in proprios vsus adquisiuit, ad anniuersarium suum faciendum assignauit, per sacristæ administrationem, & Abbatis *Gulielmi*, quam & fecit dedicari ab Episcopo *Bangorensi*, Anno Domini M. CC. LIIII.

Ecclesiam tamen de *Northune*, ad præbendam inueniendam deputatam (vt prætactum est) retinuit in manu sua. Pro dictis autem duabus Ecclesiis, (scilicet de *Eglinham* & *Harteburne*) obtulit Prior de *Thynemua* (eo præsente & audiente qui hoc scripsit) ducentas marcas, & quadraginta D marcas annuatim. Hæc etiam frequenter mihi hoc scribenti, Prior dictus recitauit.

De Ecclesia Sancti Michaëlis.

ITem huius Abbatis tempore, cessit nobis in vsus proprios Ecclesia *Sancti Michaëlis*, quæ est in Villa *S. Albani*, & eiusdem Abbatis & conuentus assensu, assignata est vsibus sacristariæ, quæ exilis erat.

De domibus quæ sunt Londoniis.

ADquisiuit etiam nobis vnum Messuagium, cum quibusdam domibus ruinosis *Londoniis*, coniunctim vicinum domibus, quas ibidem prædecessor suus Abbas *Gulielmus* comparauit, vbi nobiles domos de nouo construxit, & redditum suscitauit.

De terra & de domo quæ fuit Ioannis Astmur.

ITem terram & domos quæ fuerunt *Ioannis Astmur*, nobis cmoparauit. Pro quarum concessione, Abbas vitæ suæ necessaria eidem *Ioanni* per Chartam concessit famulaturo.

De Molendinorum reparatione.

ISTE insuper Abbas *Ioannes* omnia Molendina Abbatiæ (quia propter hoc quod diu ante ad firmam dimittebantur, dissipata fuerunt optimè de materie quercina reparauit, cum domiciliis ad eadem pertinentibus. Et quia Riuulus qui Aquatico Molendino nostro, quod iuxta braseriam construitur, deseruit, tum propter arundinetum qui aquam ebibit, tum propter ariditates æstiuales desiccatiuas, officio totius Curiæ non sufficit, imò oportuit multuram vltra septem milliaria quærere, quod damnosum fuerat & probrosum. Idem Abbas *Ioannes* vnum Molendinum optimum ad equos, iuxta dictam braseriam construxit. In quorum Molendinorum reparatione & constructione, plus quam Centum libras creditur exposuisse. De Molendino ad equos.

De ceruisiæ melioratione.

ABbas insuper memoratus *Ioannes*, ceruisiam nostram (quæ tam in damnum nostrum, quàm opprobrium, debilis extitit) supra modum, apponendo in augmentum eiusdem, circiter mille summas bladi ad ceruisiam apri (scilicet hordei & auenæ commixtorum, quod *Bresia* vulgariter appellatur) benignè emendauit.

Quod non fuit dissipator bonorum, pro parentibus.

IDem insuper Abbas *Ioannes*, (quod nulli, vel paucis Prædecessorum suorum, veraciter potest ascribi) pro Carnale dilectione vel familiaritate Parentum, affinium suorum vel compatriotarum, possessiones vel bona Ecclesiæ suæ, nunquam dissipauit; à tempore dico suæ creationis vsque in annum suæ Prælationis vicesimum. Quo, scilicet, hæc pagina à fratre *Matthæo* scripta est *Parisiensi*, qui de futuris non præsumit diffinire.

MATTH. PARIS.
ADDITAMENTA;
SCILICET,
EA FERE OMNIA;
QVÆ AD PLENIOREM
NARRATIONIS ALICVIUS
ELVCIDATIONEM, IN HISTORIA
eius aut citantur aut euocantur.

EX

LIBRO MANVSCRIPTO
SINGVLARI (QVEM SOLVM
NANCISCI POTVIMVS)
desumpta.

QVÆ POST VITAS *VIGINTI TRIVM*
Abbatum, in Codice Cottoniano *immediatè sequuntur; vel potiùs*
cum vltima Vita, *ibi continuantur.*

LIBRI ENIM ADDITAMENTORVM AB VLTIMI
Abbatis *vita*, nulla intercedit distinctio notabilis, vel Titulus specialis.

ADDITAMENTA.

PAG. 210. lin. 1. A. post. colum. *Compositio facta, inter Episcopum* Lincolniensem, *& Abbatem* S. Albani, *super Vicaria de* Luton. *Habetur in* Vita *Abbatis* Vvillielmi.

PAG. 349. lin. 5. D. pr. col.

De Altercatione inter accusantes Hubertum *Comitem* Cantiæ, *& Magistrum* Laurentium *de* Sancto Albano.

Responsiones Magistri Laurentij *de* Sancto Albano, *pro Comite* Cantiæ Huberto *de* Burgo, *contra quem, mouit Dominus Rex grauissimas quæstiones.*

VM dies datus esset *Huberto* de *Burgo* Comiti *Kantia*, in octabis Sancti *Ioannis Baptista*. Anno Regni 23. ad respondendum Domino Regi, quales emendas ei faceret, eo quòd non deliberauit ei maritagium *Richardi* de *Clare*, ad diem ab eodem Domino Rege sibi datum, secundùm conuentionem inter eos factam, vel secundùm considerationem parium suorum; Et Dominus Rex peteret ab eo, quod ei emendas faceret, & non fecit; Propositæ fuerunt ei ex parte Domini Regis, transgressiones subscriptæ, simul cum prædictis, vt ad eas responderet. Ad quod respondit idem Comes, quod ad hæc nullum diem habuit. Sed & dixit, quòd ad diem certum & rationabilem satisfaceret Domino Regi, vel inde staret ad considerationem parium suorum, & petit, quòd Dominus Rex in scriptis ei ostenderet, super quibus articulis tenetur respondere.

Ad hoc respondit Comes, quòd ad singulos dies ei à Domino Rege datos, idem Comes venit, nec in aliquo quæsiuit dilationem: sed semper recepit diem ad voluntatem Domini Regis. Vnde videtur ei, quòd omnes dies ei dati postquam fuit apud *Keninione*, pro vno die sibi debent allocari. Et semper paratus est stare ad considerationem parium suorum, quòd nunquam de maritagio se intromisit, nec aliquis pro eo, postquam iurauit apud *Glouerniam* quòd nunquam de maritagio se intromitteret, nec aliquid sciuit, nec adhuc scit de maritagio, nisi per simplex dictum Comitissæ vxoris suæ, dicentis quod maritagium illud contractum fuit apud *Sanctum Eadmundum*, dum Comes fuit apud *Mertone*. Et si hoc non sufficit, dicet aliud, & super hoc paratus est facere quod pares sui considerabunt.

Quorum quidem primus articulus hic est, quod Dominus Rex exigit ab eo omnes exitus A Regni sui, de 14. annis continuò sequentibus post mortem *I.* Regis patris sui, & vnde suscepit custodiam & curam sine traditione patris sui Domini *I.* Regis, & sine assensu Domini *Gvvalla* tunc Legati, qui de communi consensu & prouisione totius Regni, post mortem Mareschalli, fuit primus Consiliarius & principalis totius Regni *Anglia*.

Ad hoc respondit, quod certæ personæ deputatæ sunt ad respondendum de exitibus Regni; scilicet, Thesaurarius & Camerarij: vnde post B mortem *Eustatij de Fauccumberg*, *Londoniensis* Episcopi, & Thesaurario fuit quæsitum quòd de computo suo responderet; & fuit responsum. Postea à *Carlionensi Episcopo* fuit quæsitus computus totius exitus Regni, tanquam à capitali receptore, & sedit ad computum. A *Petro de Riuallis* fuit postmodò quæsitus computus, nunquam autem à Iusticiario debet computus requiri: eo quod non est receptor exitus Regni. Vnde C videtur quòd ille qui nihil recipit, in aliquo non tenetur respondere. Et dicit quòd Dominus *Ioannes* Rex, tradidit ei Iusticiariam apud *Runningemede* corā Domino *S. Cantuaria* Archiepiscopo, Comite *Vvaranna*. Comite de *Ferrariis*, & aliis Magnatibus; & ipse toto tempore *Ioannis* Regis stetit Iusticiarius. Accidit autem quod Castrum *Doueria* in aduentu Domini *Lodouici*, quasi pro derelicto habebatur; in quod castrum intrauit, quando pauci inuenti fuerunt qui in eodē intrare voluerunt, nisi corpus eius intrasset, & toto tem-D pore guerræ à castro non potuit recedere, nec officium Iusticiarij exercere.

Defuncto verò Domino *Ioanne* Rege tempore guerræ, de Consilio *Gvvalla* tunc Legati, & Magnatum tunc existentium cum Domino Rege, factus fuit *Mareschallus* gubernator Regis & Regni. Pace verò reformata, remansit idem *Mareschallus* Gubernator Regis & Regni, & idem *Hubertus* Iusticiarius, nullo contradicente; Post mortem verò *Mareschalli*, de cōsilio Domini *Gvvalla*

tunc Legati, *S. Cantuariæ* Archiepiscopi, Episcoporum & Magnatum terræ, remansit Iusticiarius sine contradictione aliqua, & semper scripsit ei Dominus Papa tanquam Iusticiario, & ita tenebatur ab Ecclesia & à Regno semper Iusticiarius factus à Domino *Ioanne* Rege. Et ita bene patet, quòd non recepit Insticiariam sine traditione Domini *Ioannis* Regis, vel assensu Domini *Gvvallæ*. Et si hoc non sufficit, dicet aliud; & super hoc paratus est facere quòd pares sui considerabunt, & etiam si respondere deberet, habet chartam Domini Regis, quæ ipsum ab his absoluit quam profert: quæ confecta est Anno Regni Regis *Henrici*, xv.

Item exigit ab eo, quòd ei respondeat de collectione totius quintæ decimæ, quæ per commune Consilium totius Regni custodiri & baberi debuit in deposito, & ita in deposito, quod nihil inde caperetur vsque ad ætatem Domini Regis; nisi per visum vi. Episcoporum & vi. Comitum ad hoc specialiter attornatorum, & hoc non nisi ad defensionem Regni, & vnde summa fuit circiter quater viginti & nouem millia marcarum argenti.

Ad hoc respondit, quod Domini *Sarisb. & Bathon.* Episcopi illam pecuniam receperunt per commune consilium Regni, & inde reddiderunt computum suum, & inde quieti sunt per Literas Domini Regis: Vnde non videtur quod inde debeat respondere, cum alij quieti sint inde, sicut patet per rotulos de Scaccario, & per literas Domini Regis patentes quæ sunt in Thesauro, & desicut nihil inde recepit non tenetur respondere. Et si hoc non sufficit, dicet aliud; & super hoc paratus est, &c. Habet etiam chartam Regis quæ ipsum, &c.

Item quod respondeat de terra *Pictauij*, de qua *Ioannes* Rex obiit seisitus, & vnde Dominus Rex qui nunc est fuit in seisina, quando idem Comes suscepit custodiam Regni, scilicet, de *Rupella*. *Nyorth*, & de *Sancto Ioanne*, & qui quando ad rescussionem terrarum illarum mittere debuerat thesaurum & denarios, misit barillos lapidibus & sabulone impletns. Et ita quod quando Barones & Magnates Domini Regis & Burgenses, viderunt defaltam illam, diuerterunt se ab homagio & seruitio Domini Regis, & conuertebantur ad inimicos Domini Regis, propter quod Dominus Rex amisit *Pictauium*.

Ad hoc respondit, quod nunquam misit tales barillos de quibus dicitur, & hoc precise defendit per quodcumque pares sui considerabunt, sed de consilio Magnatum *Angliæ* ad defensionem *Rupellæ* missi fuerunt C. milites & amplius, & quamplures seruientes, qui fuerunt cum Domino Rege ibidem quousque Burgenses & homines illius terræ diuerterunt se ab homagio Domini Regis, vnde per eius negligentiam non amittitur *Rupella*, nec per negligentiam militum ibi existentium, quia illis inuitis, Burgenses terram reddiderunt Regi *Francorum*. Et hoc bene patet, quod cum milites Domini Regis essent in Villa, Burgenses amouerunt eos à consilio illorum, & sine militibus pacem fecerunt. Ita quod milites saluo corpore suo & hernesio possent recedere: per excessus etiam *Falconis* amittebatur *Rupella*, qui *Falco* & sui Domino Regi eo tempore quo *Rupella* fuit obsessa, insurrexerunt. Qui etiam *Falco*, per *Vvillielmum* fratrem suum fecit capi *Henricum de Braybroc* Iusticiarium Domini Regis itinerantem; propter quem captum, & alias iniurias dicti *Falconis*, oportuit Regem & magnates terræ

A obsidere Castrum *de Bedefordia*, per consilium Archiepiscoporum, Episcoporum & Magnatum terræ. Qui etiam Episcopi, ibidem excommunicauerunt *Falconem*, vnde patet manifestè delictum *Falconis*, alioquin non excommunicassent eum. Et si *Falco* impune euasisset, & castrum non esset captum, turbatum esset regnum plusquam fuit. Et si hoc non sufficit, &c. Et super hoc paratus est, &c.

Item de hoc respondeat, quod dum Dominus Rex, fuit infra ætatem & subuenire debuit terræ B *Pictauij*, & exercitus suus proficisci deberet in Pictauium; fecit ipse Comes obsidere castrum *Bedefordiæ*, vbi Dominus Rex & Magnates sui *Angliæ* antequam illud captum esset, maximam impenderunt pecuniam. Quo etiam capto, illud prosterni fecit & reddi. *VV. de Bello Campo*, super quem Dominus *Ioannes Rex* castrum illud ceperat per guerram, & vnde *Ioannes Rex* seisitus fuit quando obiit.

C Ad hoc respondit, quòd per illum solummodò non fuit castrum obsessum, sed per commune consilium regni & per delictum *Falconis* & suorum, quia fecit capi *Henricum de Braybroc* Iusticiarium Domini Regis, per *VV. de Breaute* fratrem suum. Vnde Dominus Rex misit literas suas eidem *Falconi*, vna vice & alia, pro deliberando Insticiario suo, & quòd frater suus pro † quibus nihil facere voluit. Rex etiam misit literas suas *Vvillielmo de Beaute*, qui respondit, quòd ipsum *Henricum* non redderet sine *Falcone* fratre suo, & D quòd frater suus bene aduocaret quod fecit. Vnde Dominus Rex habito consilio cum Magnatibus suis, accessit vsque *Bedefordiam*, & misit ad illos qui erant infra Castrum, *Petrum filium Herebin* †, & *Alanum Basset*, petens quòd deliberarent *Henricum de Braybroc* Iusticiarium suum quem tenebant imprisonatum, & quod venissent emendare delictum super captione dicti Iusticiarij Domini Regis. Et ipsi responderunt, quòd nihil facerent pro Domino Rege, & quòd ipsum *Henricum* tenerent, & si possent plus caperent: E vnde per consilium Magnatum *Angliæ*, fuit castrum obsessum, captum & dirutum. Quo diruto, fuit sedes castri tradita *Vvillielmo de Bello Campo* per consilium Magnatum *Angliæ*: hac ratione, quòd in forma pacis inita inter Dominum Regem & Dominum *Lodouicum* & Barones continebatur, quòd quisque haberet talem seisinam quam habuit in principio guerræ. Vnde Dominus *Gvvalla* legatus, Archiepiscopus & Episcopi, excommunicauerunt omnes qui venirent contra istam formam pacis. Et quia idem *VV.* semF per erat petens versus dictum *Falconem*, dictum castrum, vt ius suum; nec habere potuit, donec fuit captum per Dominum Regem: idem Dominus Rex de consilio Magnatum suorum, propter formam pacis factæ, & præ timore sententiæ latæ, dictam sedem castri ei reddidit, tenendam eodem modo quo antecessores sui tenuerunt; prout patet in rotulis Domini Regis. Et etiam idem *Vvillielmus* dedit domino Regi de suo, vt talem seisinam haberet; vt patet similiter in rotulis domini G Regis. Et si hoc non sufficit, dicet aliud. Et super hoc, &c.

Item quòd de hoc respondeat, quòd *Romam* nuntios destinauit, & antequam dominus Rex esset plenæ ætatis, impetrauit quòd esset plenæ ætatis; sicut hoc esset ad commodum domini Regis, & authoritate cuius ætatis inchartari sibi fecit terras quæ fuerunt *H. de Essex*: & plures alias terras dignitates & libertates de quibus seisinam per

† iis.

† Hereberti.

se ipsum cepit, post mortem ipsius *Regis Ioannis*. & de quibus idem *Rex Ioannes* obiit seisitus,) vt etiam dari fecit & confirmari viris religiosis, personis Ecclesiasticis, & aliis,) multas terras & libertates & alia, ad minorationem & magnam deteriorationem dignitatis domini Regis & Coronæ suæ.

Ad hoc respondit, quòd non destinauit nuntios *Romam*, sed *Episcopus Vvintoniensis* misit *Romam VV. de Sancto Albano* pro dicto negotio, magis ad nocumentum dicti *Huberti* quàm ad commodum suum, vt ipse & alij redderent custodias suas, & ita factum fuit apud *Norhampton*. Postea de communi consilio Archiepiscopi & Episcoporum, prouisum fuit, quòd Dominus Rex haberet sigillum & currerent litteræ suæ, vt sic maioris timoris esset regno, & maioris authoritatis. Postea impetrata fuit venia suæ ætatis ad suggestionem Archiepiscopi, Episcoporum, Comitum, & Baronum ab *Honorio Papa*. Suggesserunt enim Papæ, quòd prudentia & discretio sua, ætatem suam suppleuit, sicut continetur in priuilegio *Honory* Papæ directo Comitibus & Baronibus, quod sic incipit. *Ad hac & infra licèt charissimi in Christo filij nostri Henrici Regis Angliæ illustris adolescentia computetur in annis: quia tamen, sicut accepimus & gaudemus, animum induit virilem, ætate quia proficit & prudentia, ita quòd in annorum numero sibi deest, in discretionis videatur recuperare virtute, non est ei amodo prohibendum de regno & regni negotiis vtiliter disponere; Ideoque per Apostolica scripta mandamus, quatenus cum venerabili fratre nostro Episcopo Vvintoniensi & nobilibus viris Iusticiario Angliæ & VV. de Bruvvera, dilectis nostris* litteris in præceptis, vt amodò sui Regni dispositionem sibi dimittant liberam & quietam. § Et *Comiti Cestriæ* scripsit hoc modo. *Per Apostolica scripta mandamus & præcipimus*, quatenus modò regni sui dispositionem illi dimittas, terras & Castra quæ tenes nomine Custodiæ, sine difficultate aliqua resignes eidem: & ab aliis resignari procures. Sub eisdem verbis scripsit *Vvintoniensi Episcopo*. § Cancellario verò scripsit sic. *Per Apostolica scripta mandamus, quatenus cum eiusdem Regis sigillum habeas & eiusdem custodiam, amodo illo secundùm beneplacitum suum vtaris, & super eo ipsi tantùm obedias & intendas; nullasque de cætero litteras præter voluntatem ipsius sigillo regio faciat signari.* § De terra *H. de Essex* dicit, *quod dominus Rex sui gratiâ quando fuit plenæ ætatis, & postquam Cancellarius per dominum Papam tantummodò ipsi intendebat, illam terram ei dedit per chartam: & etiam terram vt ius suum ei reddidit, postquam venit ad pacem suam.* Et si hoc non sufficit, &c. & paratus est super hoc, &c.

Item quòd respondeat de hoc, quod cum dominus Rex *Scotiæ VV.* aliquando tradidisset domino *Ioanni* Regi duas filias suas, & vnde primogenita maritari deberet domino Regi, vel *Comiti Richardo*, si de domino Rege humanitùs contingeret, & pro quo maritagio, idem Rex *Vvillielmus* quietum clamauit Regi *Ioanni* totũ ius suum quod habuit in terris *Cumberland. Vvestmeriland*, & *Northumberland*, & præterea dedit ei quindecim millia argenti marcarum. Ipse antequam dominus Rex talis esset ætatis, quòd posset decernere vtrum ipsam vellet habere in vxorem vel non; desponsauit eam. Et ita quod cum dominus Rex peruenit ad ætatem, oportuit eum dare Regi *Scotiæ* qui nunc est, ducentas libratas terræ pro quieta clamatione prædictarum terrarum, quia primæ conuentiones non fuerunt obseruatæ: Et hoc non obstante quod priùs desponsauerat *Comitissam Glouerniæ*, quæ aliquando desponsata fuit domino *Ioanni Regi* dum fuit Comes; & quam *Rex Ioannes* commisit ei in custodiam: & cuius maritagium vendiderat aliquando, *G. de Mandeuille* pro 20. millibus marcarum, & vnde vtraque illarum coniuncta fuit alteri consanguinitate in certo gradu.

Ad hæc respondit, quod de conuentione inita inter duos Reges, scilicet de maritagio faciendo domino Regi vel *Comiti Richardo*, nunquam sciuit: sed quod per dominum Regem. De consilio magnatum maritari debuit: & de eorum consilio fuit maritata, patet tam per litteras domini *Pandulfi* tunc legati *Angliæ*, quàm per litteras *Cantuariensis Archiepiscopi*, Episcoporum, Comitum, & Baronum. Nec etiam illa conuentio potuit impedire si facta fuit, quia quando maritata fuit, Rex fuit talis ætatis quod potuit contraxisse cum illa vel cum alia si voluisset. §. De consanguinitate inter Comitissam *Glouerniæ* & filiam *Regis Scotiæ*, nihil scit. §. De ducentis libratis terræ oblatis *Regi Scotiæ*, nihil factum fuit per Comitem *Cantiæ*. De *Comitissa Glouerniæ* dicit, quod non fuit in custodia *Huberti*, sed erat domina de seipsa: & licebat ei maritare seipsam cui voluit post mortem *G. de Mandeuile*, cum dominus Rex *Ioannes* priùs dicto *G.* maritagium eiusdem Comitissæ vendiderat. Et si hoc non sufficit, dicet aliud. Et super hoc paratus est &c.

Item quod respondeat de hoc, quod cum dominus Papa dedit in mandatis, quod occasione illius parentelæ fieret diuortium inter ipsum & Comitissam vxorem suam quam nunc habet, ipse fecit triturare omnia blada *Romanorum* per illos qui vocabantur *Levvytheil*: vnde sententia excommunicationis generaliter lata fuit in omnes malefactores illos & eorum fautores: Et hoc fecit dum fuit Iusticiarius, & per eum qui pacem debebat obseruare, & ita quod pax huiusque per hæc extitit perturbata.

Ad hoc respondet, quod nihil scit, quia per illum non fuit hoc factum, quod patet manifestè, quia dominus Papa super hoc fecit fieri inquisitionem per *Episcopum Vvintoniensem*, & *Abbatem Sancti Ædmundi*, & Inquisitio facta transmissa fuit ad Papam, per quam inquisitionem apparuit manifestè, quod non fuit in culpa, quia si fuisset, Papa puniuisset eum: quod non fecit. Et si hoc non sufficit, &c. Et super hoc paratus est facere quod pares sui considerabunt.

Item quod respondeat de hoc, quòd cum se poneret in prisonam Domini Regis, & per conuentionem inter eos factam quòd pro vtlago teneretur, si vnquam de prisona illa euaderet sine licentia ipsius Domini Regis, ipse de prisona illa euasit, & cum per conuentionem illam, & per sectam illorum de quorum custodia euasit, vtlagatus esset, & postmodum Dominus Rex in gratiam suam illum recepisset: Ipse de vtlagaria illa ex remissa, nullum breue Domini Regis recipere voluit. Et eo postmodum in gratiam Domini Regis taliter recepto, quòd saluæ essent donationes quas Dominus Rex priùs fecerat de terris quas habuit in manu sua, per conuentionem illam, ipse nihilominùs postmodum contra conuentionem illam implacitauit *Ioannem de Gray, Masty, Bosily, Ankeillum Malure, Robertum Passelevve Alanum Vrry* & plures alios: & versus eos recuperauit, & vnde Dominus Rex aliquibus ex illis fecit escambium de Dominicis suis, ad magnum eius

incommodum, & vnde videtur Domino Regi quòd prædicto Comiti conuentionem tenere non debet, ex quo ei nullam tenuit.

Ad hoc respondit, quod nullam talem conuentionem fecit, & dicit quòd cum esset in custodia quatuor Comitum *Angliæ*, per sic quod in mandatis ceperunt, quod nihil periculi in suo corpore eueniret, postmodum subtracti fuerunt Custodes qui deberent eum à malis tueri, nescit per quem: Vnde merito sibi timuit, & præcipuè cum *Vvintoniensis Episcopus* esset consiliarius Domini Regis, qui minitabatur ei, sicut *Angliæ* scit, & castrū *Diuisorum* fuit in custodia *Petri de Riuall.* Vnde cum tutela sua quæ eum debuit protegere ex conuentione, quando sic fuit in custodia à se recederet, non fuit mirum si ad Ecclesiam confugeret, & hæc nulla ratione fecisset, si conuentiones essent illi sub salua custodia seruatæ. §. De vtlagatione vnde dicitur, dicit quod talem conuentionem non fecit, neque debet talis conuentio aliqua reputari, quia nullus probus homo & fidelis potest vtlagari ex conuentione, quia vtlagatio est pœna malefactoris & non bene operantis, & sequitur ex malefacto illius qui non vult stare recto. Ipse vero non fuit talis, quia semper rogauit & obtulit stare iudicio parium suorum, postmodum cum esset reuersus ad pacem Domini Regis, remissa sunt ei omnia præmissa, & adiudicata & proclamata est illa vtlagatio nulla, per omnes Comitatus *Angliæ* per literas Domini Regis. Et istud iudicium fuit factum apud *Glouerniam*, per os Domini *VV.* de *Radleghe* coram Archiepiscopo, Episcopis, Comitibus, & Baronibus. §. Ad hoc quod dicit se nolle recipere breue de remissione vtlagationis Respondit, quod hoc fecit ne videretur se confiteri iustè tanquam malefactorem vtlagatum, & dicit quod nullum implacitauit contra conuentionem, quia nullam conuentionem fecit Domino Regi, nisi de Iusticiaria *Angliæ*, & de Castro *Douoriæ* quæ habuit per chartam ad vitam suam. Et hoc bene patet, quia per voluntatem Domini Regis & incuria sua, recuperauit super eos quos implacitauit, & per iudicium Curiæ suæ, vnde non est in culpa super hoc. Et si hoc non, &c. Et super hoc paratus est, &c.

Item quòd respondeat de hoc, quòd verba probrosa & turpia dixit Domino Regi, in præsentia Domini *R. filij Nicolai*. *G. de Crancumbe* fratris *G.* & aliorum, & Dominus Rex adhuc multa habet contra ipsum proponenda & dicenda, quæ adhuc reseruat in animo, propositurus ea cum ei placuerit & locus affuerit.

Ad hoc respondit, & hoc defendit precise, sicut contra Dominum suum & contra omnes alios qui hoc dicent, per quodcumque pares sui considerabunt, & omnia præmissa in reformatione pacis ei fuerunt relaxata, & in iure remissa. Vnde non videtur quod super præmissis possit conueniri de iure, & si in aliquo præmissorum fuit insufficienter responsum, paratus est Comes aliud dicere. §. Item videtur ei, quòd non tenetur respondere nisi restitutus esset, de omnibus bonis suis de quibus dissesitus fuit, cum nullus tenetur respondere in foro sæculari vel Ecclesiastico dissesitos.

Dies datus est eidem *Huberto* coram Domino Rege de audiendo iudicio suo, in crastino decollationis sancti *Ioannis*.

A

Pag. 447. lin. vlt. C. pr.

Capitula forisfactorum, in libro qui huic est continuandus, scripta reperientur.

Inquisitiones de forisfacturis diuersis super Foresta Domini Regis.

INquiratur quæ assarta, & quanta, & quæ purpresturæ, & quantæ factæ sunt, à tempore post 1.
B primam coronationem Domini Regis *Henrici*
tertij in Dominicis boscis Regis, & in alienis boscis & landis, & omnibus aliis locis infra metas forestæ existentibus, & quantum contineant per numerum acrarum, & qui ea fecerunt, & qui ea modò teneant, & quantum singula valuerunt, à tempore quo facta fuerunt, secundùm communem æstimationem per annum.

Item, Inquirendum est etiam quantum vestura 2.
singulorum boscorum & resletorum prædicto modo assartatorum valuit, antequam assarta illa
C facta fuerunt, tam de Dominicis Domini Regis, quàm de aliis, & qui valorem illorum receperunt, & quantum valeat inbladatio singulorum assartatorum, quæ nunc inueniuntur inbladata.

Item, Inquiratur etiam qui Forestarij de feodo 3.
vel alij ad officium illud deputati, mercedem ceperint ab iis qui huiusmodi assarta vel purpresturas fecerint, vel alio modo ad hoc assensum præbuerunt, vt fieri permitterentur.

Item, Inquiratur etiam in singulis balliuis, qui 4.
sint Forestarij de feodo, & quod vel quale vvarrantum habeant de balliuis suis tenendis, & qui
D eorum reddant Domino Regi firmam annuam, & quantum, & qui non, & quæ pertineant ad firmam suam faciendam. Et si aliquid attraxerint eis quod ad firmam suam non pertineat, ad firmam illam faciendam vel alio modo ad damnum Domini Regis & Forestæ. Et qui Forestarij de feodo habeãt terras vel tenementum de Domino Rege, pro balliuis suis custodiendis: & quantum terræ vel tenementa illa valeant, & qui ea modo tenent.

E Item, Inquiratur etiam qui de nono fecerint 5.
infra metas Forestæ vel extra ad nocumentum Forestæ, parcum vel boscum suum claudere vel vvarennam, vel aliquem boscum afforestauerit sine vvarranto Domini Regis. Et si aliquis de Foresta Domini Regis aliquid deafforestauerit vel subtraxerit Domino Regi, per quod minoratur ad damnum ipsius, & per quem, & à quo tempore hoc factum fuerit.

Inquiratur etiam, si infra prædictum tempus 6.
F aliqua Ecclesia Villa vel domus vel clausum aliquod infra metas Forestæ, aliquo tempore construatur, per quem & à quo tempore, & quot animalia exeunt de singulis domibus illis quo nimis pastura Forestæ oneratur: & qui Forestarij aliquo fauore, gratia vel lucro, ad hoc consenserint.

Inquiratur etiam quid & quantum singuli Forestarij de feudo, vel alij in singulis balliuis dede- 7.
G rint vel vendiderint, vel extrahi permiserint, vel ad opus suum proprium ceperint de boscis balliuæ suæ, sine speciali mandato Domini Regis, vel capitalis Iusticiarij Forestæ: & quale vvarrantum capitalis Iusticiarius Forestæ pro tempore suo inde habuerit de Domino Rege, & nomina Iusticiariorum.

Inquiratur etiam, qui fecerint vel facere con- 8.
suenerint vastum vel destructionem de viridi vel

de venatione, & qnid, & quantum, & qui Forestarij ad hoc consenserint gratia vel lucro. Et qui canes vel leporario<, arcus & sagitras vel aliquod aliud ingeninm insta Forestam habuerint, ad damnum ferarum Domini Regis.

9. Inquiratur etiam, qui Forestarij de feodo vel alij venditionem vel vastum fecerint vel facere permiserint de boscis in balliua sua, siue de boscis Domini Regis siue alienis, & quam venditionem & quod vastum. Et si aliquis eorum habeat custumarios reddentes illi redditus annuos, vt possint extrahere boscum de Foresta Domini Regis ad damnum ipsius. Et quæ damna Dominus Rex inde habuit.

10. Inquiratur etiam, si qui Forestarij de feodo, finem capiant de Forestariis non de feodo, vt ponantur in balliuis Forestæ, & postquam finem alium receperint, ipsos Forestarios amouent, & alios ibi ponunt per nouum finem, ad magnum detrimentum Forestæ & grauamen patriæ.

11. Inquiratur etiam de omnibus illis qui suspecti habiti sunt vel soliti ad intrandum boscos parcos vel Forestas, causa bersandi vel alia damna faciendi vel destruendi viuaria, quominus pax regni obseruetor. Et qui eorum sunt receptatores, vel consentientes malefactis eorum.

12. Inquiratur etiam qui Forestarij ceperint finem vel mercedem aliquam pro cheminagio, aliam quam ad balliuam suam pertinet, vel capere consueuerint tempore Regis *Ioannis*: vel aliquam aliam consuetudinem vel extorsionem per Forestã leuauerint, quàm leuata fuerit tempore Regis *Ioannis*, ad nocumentũ Domini Regis vel patriæ.

13. Inquiratur etiam, si aliquæ purprestuuræ factæ fuerint infra metas Forestæ, in mariscis, moris, montanis, vel Brueris; Et si aliqua antiqua tristra Domini regis, villa vel domo leuatis vel clauso impediatur: per quæ dedoctus Domini regis impediatur.

14. Inquiratur etiam de carbone maris inuento infra Forestam, & qui mercedem ceperint pro fossatis faciendis de carbone illo, & pro cheminagio.

15. Inquiratur etiam, de Marleriis, Mineriis, turbariis, fabricis, & carbonariis factis & leuatis, infra prædictum tempus, ad nocumentum Forestæ sine vvaranto Domini regis, & qui commodum inde receperint, & quantum valent per annum secundùm communem æstimationem.

16. Iterum diligenter inquiratur per quas metas & buodas, singuli Forestarij de feodo teneant & tenere debeant balliuas suas, & si aliqui eorum vel quicumque alij de bosco vel terra Domini regis, aliquid sibi adtraxerint vel appropriauerint ad nocumentum Domini regis, aliter quàm facere deberent: Et quæ Dominica Dominus Rex habet in ista balliua in boscis vel terris, & quibus metis & bundis circumcludantur.

17. Inquiratur etiam, qui Forestarij ceperint finem pro diuersis animalibus agistandis, in pastura ferarum Domini regis in Dominicis boscis suis, ad nocumentum Forestæ & ferarum Domini regis; & etiam ad nocumentum illorum qui boscos habuerint.

18. Inquiratur etiam, qui Forestarij onerauerint balliuam suam indebitè hospitando & nimis frequenter, vel equos suos in domibus alienis hospitando, vel alias indebitas exactiones faciendo infra balliuam suam, vel extra, occasione balliuæ suæ.

19. Inquiratur etiam, qui receperint profectum de rabbacus quæ acciderint in Dominico bosco do-

A mini regis, à tempore prædicto, & quid & quantum per communem æstimationem, & qui Forestarij vel alij, † vt pasturam illam vel tenuum vendant ad nocumentum ferarum Domini regis & patriæ, & quem profectum & quantum, de iis receperint secundùm communem æstimationem.

†Locus mutilus, & qui in Manuscripto legi non potuit.

Inquiratur etiã, qui Forestarij de feodo vel non de feodo, ceperint, coopertiones, ceppagia, & eschaëtas quercuum siue aliarum arborum, quas Dominus rex dedit vel vendidit, vel ad opus B suum proprium ceperit in Forestis suis, & si inde habuerint vvarrantum, quod & cuiusmodi vvarrantum, & quantum valuerint coopertiones, ceppagia, & eschaëtæ, & quid & quantum valuit quod vnusquisque ceperit pro parte sua. 20.

Item inquirendum est, si qui Forestarij de feodo vel alij, placitauerint aliquod placitum de viridi vel de venatione, quod ad Dominum regem vel ad capitalem Iusticiarium suum spectat terminandum, & qui eorum de huiusmodi placito finem vel amerciamenta ceperint, & quid & quantum, C & cuiusmodi placitum fuerit, quod secundùm dictum modum terminauerint, & penes quem huiusmodi amerciamenta remanserint, & qui viridarij ad hoc consenserint, & qui Iusticiarij finem ceperint de Forestariis vt ponerentur in balliuis suis Forestarij, vt permitterent ipsos esse in balliua Forestæ sub ipsis, ad damnum Domini regis & patriæ, & quantum valeat huiusmodi finis quem dicto modo ceperint. 21.

D Inquiratur etiã de equis, equitiis, & aliis aueriis agistatis, infra forestam Domini regis, per quæ pastura forestæ nimis onetatur, ad detrimentum ferarum Domini regis & patriæ. 22.

Inquiratur etiam, qui Iusticiarij vel forestarij de feodo vel alij, permiserint vel concesserint alicui per finẽ factum cũ eis, siue ad opus Domini regis, siue ad opus eorum, ad faciendum essarta vel purpresturas, vastum de viridi, vel de venatione, infra metas forestæ, siue in Dominico Domini regis siue extra, & qui finem illum habuerint, siue Do- E minus Rex, siue alius. 23.

Item inquiratur, si aliquis forestarius capitalis de feodo, attraxerit sibi terras, maritagia, vel gardas, sine assensu Regio quæ pertineant ad ipsum occasione forestæ, si inde aliquem feofauerint, sine assensu Domini regis. 24.

Item inquiratur si aliquis capitalis forestarius de feodo, feofauerit aliquem alium de balliua sua, vel de aliqua parte balliuæ suæ, sine voluntate domini Regis. 25.

F Item inquiratur de extractoribus vel venditoribus buscæ, maëremij, & carbonis de foresta, ad destructionem forestæ, tam de Dominicis Domini Regis quàm aliis existentibus in foresta. Et qui dictam buscam, maëremium, & carbones soliti sunt ducere ad portus: & ad quem portum, siue ad quos portus, vel alibi ad quascumque villas & quorum naues sint custumaciæ, ad dictam buscam, maëremium, & carbonem modo prædicto G cariandam. 26.

PAG. 467. lin. 3. A. post.] *Prout pleniùs scribitur in libro litterarum.*

Quomodo puniuntur malefactores, in parcis vel viuariis.

MOdo puniuntur inuenti malefactores de parcis & viuariis. Si fugit & occidatur malefactor, non obtinebit ius nec appellum. Si verò Comes, Baro, vel miles domino Regi conquestus

fuerit de bestiis captis in parco suo, Ita quòd per breue domini Regis facta fuerit Inquisitio, tunc iodictatus per inquisitionem & conuictus, iacebit in prisona domini Regis per voum annum & vnum diem, & postea redimatur ad pretiom valoris terrarum suarum per tres annos. Ita tamen, quòd interea de suo paupere sustentetur. Et tuoc dominus Rex habebit duas partes redemptionis, & ille cui transgressius fuerit, tertiã. Et post illam redemptionem, inueniet duodecim plegios qui ipsum manucapiẽt, quòd deinceps noo malefaciet in parcis, viuariis, vel forestis; nec in aliqno contra pacem domini Regis. Et si contingat ipsum in aliquo prælictorũ malefacere, plegij sui respondebũt de corpore eius, & de transgressione. Si verò aliquis subitò captus fuerit in pareo vel viuatio, sine inquisitione facienda per breue domini Regis, habebit prisonam domiui Regis vt prædictum est, & postea debet redimi modo prædicto, & ex illa redemptione habebit dominus Rex medietatem, & læsus aliam, & postea inueniet duodecim plegias, modo prædicto.

PAG. 481. lin. 2. B. pt.] *Scriptum authenticum de canonizatione eius, in fine libri scribitur.*

Authenticum domini Papæ Ionocentij *quarti, de Canonizatione beati* Ædmundi Cantuariensis *Archiepiscopi.*

INnocentius Episcopus, seruus seruorum Dei, venerabilibus fratribus Archiepiscopis & Episcopis, & dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, Decanis, Archidiaconis, Præpositis, Archipresbyteris, & aliis Ecclesiarum Prælatis, ad quos literæ istæ peruenerint: salutem & Apostolicam benedictiooem. Nouum Martyris Ecclesiæ gaudium, noui sancti celebritate iocundæ, læti referimus: grande à cœlesti collegio, de Collegæ noui consortio agi festum, exultanti animo ountiamus. Gaudet quidem Ecclesia se talem ac tantum produxisse filium, qui alios & sacræ conuersationis exemplo dirigat, & percepto iam beatitudinis præmio, firmam spem eis tribuat de salute. Lætatur, nimirum, se tam clara sobole illustratam, quæ digno ab omnibus attollenda præconio & deuota veneratione colenda, manifestè declarat ad hæreditatis æternæ participium admittendos: qui Ecclesiam ipsam matrem, fide ac opere profiteotur. Et nullos io supernam posse gloriam, nisi per eam, tanquam regni cœlorum clauigeram, introire. Gaudet cœlestis patria nobilis habitatoris aduentu, expertumque coloo um fidei, suis incolis nouiter adunari. Exultant cioes cœlestes, de celebris aggregatione conciuis, de condigno cœli consorte ouper ipsis adhibito: psallunt sancti. Exurgite igitur, & vos fidei zelatores, & vnà cum Ecclesia matre vestra lætamini, de magnificentia & exaltatione coofratris. Affluite gaudio, & spem tutam assumite, de condigeoa terrenorum facto compatriota cœlestium Exultate ingenti lætina, quòd nouellus vobis apud Deum patronus accreuit: quòd adest cotam ipso pro salote vestra placidus intercessor. En, siqoidem, beatus *Ædmundus* Achiepiscopos *Cantuariensis*, salubriter pensans ad factorem suum facturam affectu dirigi naturali, naturamque collapsam reparatorẽ debere recognoscere propriũ creatorem & redemptorem soom, affectuosè & studiosè quæsiuit. Rectæ namque intentionis lumeo baiulans, ad ipsum perfectorom operum processit gressibus: salotis semitam aliis, & splendore vitæ, ac **A** doctrinæ claritate, demonstrans. Vnde horum trium, intentionis puræ, perfecti operis, & recti sermonis doci cõcordia velut delectabili psallens tripudio; tribus hostibus, carne mundo, dæmone, virtute perseuerantiæ superatis, dignè meruit veræ fidei, securæ spei, & feruidæ charitatis, ternario iosignitus: summæ *Trinitatis* arce trino electorum virginum scilicet, continentium, & coniugatorum ordine, præparatâ palmâ victoriæ honorari. Etenim vt de suis actibus aliquid referamus, licèt ipsius vita quo pleniùs exponitur, eò relatoris gustui plùs dulcescat, **B** magisque delectet animos auditorum: ab anois teneris Dei Filium tenerè diligens, eum postmodum tenere corde non desiit; quia ipsum tenellæ mentis tabulæ stylo, rectæ considerationis inscripsit. Quinimò quaotò maiori profecit ætate, tantò pleniori cognitione in amorẽ eios exarsit: Et ne feruor spiritus sui æ carnis extingueretur ardore, sed mortificatione potiùs accenderetur ipsius, assidui eam **C** asperitate cilicij edomans, eius libitum arctæ abstinentiæ nexibus alligauit; vt non suo ducta voto, sed spiritus voluntate, ad licita tutè pergeret & prouidè ab illicitis declinaret. Nam districtis corpus macerauit ieiuniis, antiquorum obseruantiæ nouotum austeritatem (quæ sibimet ipse idem indixerat) superaddens, dum deliciosorum ciborum oblectatione despecta, refectione cootentus humilium; communiom ieiuniorum temporibus, à permissis etiam elegit ieiunare cibariis: & cæteris insoper in hebdomada diebos, ampliùs abstine**D**re. Somni quoqoe prolixitatem odiens, diotur-ois vocabat vigiliis: & excusso torpore, orationi sedulò insistebat. Cubilis enim spreta mollitie, ne requie delicata lentesceret, illam membris indulgebat iacendo quietem, vt breui sopore refectus, protious surgeret: seque genuflexionibus & orationibus diutius depotaret. Ab initio autem viatrim suarum, sic mundè vsqoe in finem iocedere studuit, quòd mundi vitato lubrico, in lutum non defluens voloptatis, muoditiæ nitore præfolsit. Quid ampliùs? cootrioit fragile carnis vasculum, vt io eo thesaurum animæ sibi credi**E**tum caotiùs conseruaret. Doctor verò præclarus, ac prædicator eximius, & auditorum mentibus scientiæ lumen insudit & pectoribus fidelium auulsis vitiorum tribulis, semioa virtutum iniecit. Humilitate quippe sublimis, mansuetudine placidos, patientia fortis, benignitate affabilis, pietate condolens, misericordia innocens, & multiplici eleemosynarum irrigoo, in subuentionem affluens egenorum. Et vt gestorum suorum multitudinem, succincta relatione texamus, sic *Iesum* firma credulitate cognouit, & agnitum since**F**ro corde dilexit, ac dilectum totis votis ambioit: qood mundo & eis quæ in mundo sunt pœnitus vilipensis, ad cœlestia cunctis studiis inhiauit, satagens se soo nomioi actibos coaptare, vt sicut vocabatur *Ædmundus*, sic se vel à criminum labe mundum, vel è mundo abductum, seu extra mundi amplexus positom, operum testificatione probaret. Vnde taoquam spiritualis omnino *Ædmundus*, à carnis cootagiis in extremis agens, & Corpus *Christi* sibi delatum reuereoter adorans, **G** hæc verba omni attentione ootanda, mira protulisse compunctione apertè monstratur: *Tu es in quem credidi, quem prædicaui, quem docui: Et tu testis es mihi, quia nihil* aliud nisi te Domine in terra quæsiui: sicut tu scis quod nil volo nisi quod tu vis, fiat voluntas tua. Verùm cum viuens, Dei Ecclesiam pręclaris illuminasset meritis; mortuus suæ sibi claritatis radios non subtraxit: sed cum

Nota, Et noia quòd nec discalceatus, nec discinctus, nec exutus veste.

functus hac vita veriùs viueret quàm vixisset, eaos postmodum illustrauit fulgore luminis plenioris. Non enim voluit dominus, sanctitatem mundo supprimi tanti viri; quin sicut pluralitate innotuerat meritorum, sic miraculorū diuersitate pateret: vt qui tota ipsum deuotione coluerat, iam secum regnās venerabiliter coleretur. Nam cæcis lumen restituit, & quod est gloriosius, de cuiusdam oculi innatæ cæcitatis tenebras infusi visus perspicuitate, fugauit. Alijcuius linguam natura diutina taciturnitate ligauerat, liberam loquendi tribuit soluto silentio facultatem. Leprosam quandam, squammis lepræ mox decidentibus, subita & mirabili abstersione mundauit. Tremula paralytici membra, firmauit consolidatione neruorum, contractis artuum extensione subuenit. Tumentem hydropisim, corporis extenuatione curauit. Et quondam senilis ætatis, veteri gibbo imis inflexam restituit: erecta sursum eius facie, sanitati.

Supplementum veritatis mutilatæ, & Authentico non insertæ.

His & aliis quamplurimis coruscauit miraculis manifestis, quorum seriem non duximus præsentibus inserendam verè aliis: Nam triginta & ampliùs mortuorum, suscitator magnificus fuisse dinoscitur apud *Pontiniacum* prætet alibi mortuos & morti expositos: quos à portis mortis, vel potiùs ab ipsa morte, ad vitam, & plenam sospitatem renocauit. Nec credimus esse sanctum in tota cœlesti Curia, cuius miracula & virtutes manifestas, sola obloquentium inuidia subticuit ac denigrauit. Conualescit ex ipsis, fides Catholica, *Iudæorum* pertinacia erubescit. Confunditur hereticorum fallacia: & obstupescit ignorantia Paganorum. Cantet itaque *Cantuariensis* Ecclesia, laudis diuinæ Canticum, quòd inter alias modernis temporibus venerabilibus est decorata patronis: vnius quidem, rubricata martyrio, & confessione alterius candidata. Exultet pleno gaudio fertilis *Cantuaria*. quòd ab Ecclesiæ suæ area, tam purum granum transmisit ad horrea summi Regis. Lætetur & *Pontiniacense* monasterium, quòd talium & tantorum patrum meruit honorari præsentiâ; dum vnus diu ibi degens, illud suæ vitæ nobilitauit moribus: & alter illuc accedens, ipsum redditâ cœlo animâ, sui corporis thesauro ditauit. Vt quasi adimpleretur, quod ipse gloriosus martyr, *Thomas* videlicet, post longam moram quam exilij sui tempore in eodem continuauit monasterio, cum ipsis monachis de multa honorificentia charitatiuè sibi ab eis exhibitâ, respondere in ata sui voti plenitudinem non valeret, dixisse asseritur, *quòd esset sibi aliquis successurus, qui dignam ipsis retributionem rependeret pro eodem.* Porrò, quia quos optimus Deus perpetuæ corona gloriæ in cœlum magnificat, summæ deuotionis studio ab hominibus in terris conuenit venerari: vt quo solenniùs fideles Sanctorum quorum memoriam agimus, eo digniùs ipsorum patrocinium promerentur: nos de Sanctitate vitæ ac veritati miraculorum eiusdem Sancti *Ædmundi*, curiosæ inquisitionis solennitate ac districti examinis discussione præmissis, plenariam certitudinem obtinentes, ipsum de communi fratrum nostrorum & prælatorum omnium, tunc apud sedem Apostolicam existentium consilio & assensu, in Dominica de *Aduentu* qua cantatur *Gaudete in Domino semper*, Sanctorum catalogo ascribendum duximus: vel iam ascriptum potiùs, nuntiandum. Ideòque vniuersitatem vestram monemus & exhortamur attentè, per Apostolica scripta præcipiendo mandantes: quatenus decimo sexto Kalendarum Decembris: cum tunc fœlix ipsius anima de carnis liberata carcere, ad astra conscendens, aulam

A cœlestem adiuerat, paradisi deliciis fruitura: festum eiusdem deuotè ac solemniter celebretis, & & faciatis vos fratres, Archiepiscopi & Episcopi, per vestras ciuitates & dioceses à Christi fidelibus veneratione congrua celebrari. Vt pio eius interuentu, & hic ab eminentibus possitis periculis erui, & in futuro salutis præmium consequi sempiternæ. Cæterùm, vt ad venerabile eius sepulchrum ferventiùs & copiosius *Christiani* populi confluat multitudo, ac celebriùs eiusdem sancti agatur solemnitas, omnibus verè pœnitentibus B & confessis, qui cum reuerentia illuc in eodem festo annuatim accesserint ipsius suffragia petituri, de omnipotentis Dei misericordia & beatorum *Petri & Pauli* Apostolorum eius auctoritate confisi, vnum annum & quadraginta dies: Accedentibus verò annis singulis ad prædictum sepulchrum, infra eiusdem festi octauas, quadraginta dies de iniuncta sibi pœnitentia misericorditer relaxamus. Datum *Lugduni*, tertio Idus Ianuarij, Pontificatus nostri Anno quarto.

C *Oratio de eodem sancto Ædmundo.*

DEus, qui largissimæ bonitatis consilio, Ecclesiam tuam beati *Ædmundi* Confessoris tui atque Pontificis, præclaræ vitæ meritis decorasti, & gloriosis lætificasti miraculis: concede nobis famulis tuis, vt & ipsius in melius reformemur exemplis, & ab omnibus eius patrocinio protegamur aduersis. Per, &c. *Secretum.* Beati *Ædmundi* Confessoris tui atque Pontificis interuentu, quæsumus, Domine, munera tibi offerenda complaceant & oblata nobis proficiant ad salutem: D per, &c

Post-Communio.

MEntes nostras quæsumus Domine susceptis robora Sacramentis, vt sicut eas beati *Ædmundi* Confessoris tui atque Pontificis, dignatus es nouis confortare miraculis, sic etiam iuuare suffragiis, & illustrare dignetis exemplis. Per (*Iesum*) &c. E

PAG. 489. lin 2. D. pt. & PAG. ibid. lin. 3 F. post. ¹ PAG. 492. lin. 8. D. pr.

Cùm in omnibus his tribus locis mentio fiat de potestate Papali, huic Ioanni concessa: omnia igitur Authentica quæ in Additamentis *inueniuntur, hic simul damus.*

F *Potestas concessa fratri* Ioanni, *de Ordine* Minorum *primo.*

INnocentius, &c. Ioanni Anglico, &c. Cum venerabilibus fratribus nostris *Cantuariensi* & *Eboracensi* Archiepiscopis & suffraganeis eorundem, necnon dilectis filiis Abbatibus exemptis & quibusdam aliis Clericis in *Cantuaria* & *Eboraci* prouinciis constitutis, de fratrum nostrorum consilio nostris dedimus in mandatis, vt his quæ tu G ex parte nostra super subuentione Apostolicæ sedis propones eisdem, adhibeant plenam fidem & liberaliter ac libenter ea studeant adimplere; Discretioni tuæ præsentium auctoritate mandamus, quòd si qui fortè ipsorum mandatum huiusmodi non adimpleuerint per effectum, illos quos prudentia tua viderit esse cogendos, per te vel ordinis tui fratres quibus super hæc commiseris vices tuas, ad id per censuras Ecclesiasticas appellatione

recusata compellas, quocumque priuilegio aut indulgentia qualibet non obstante, licet præsentes ex ipsis expressam non faciant mentionem. Datum *Lugduni* quinto Idus Octobris, Pontificatus nostri Anno quarto.

Item aliud Authenticum.

INnocentius, &c. Fratri *Ioanni Anglico, &c.* Ecclesiæ necessitatibus circumscripti, venerabilibus fratribus nostris *Cantuariensi* & *Eboracensi* Archiepiscopis ac suffraganeis eorundem, necnon & dilectis filiis Abbatibus exemptis & quibusdam aliis Clericis in *Cantuariensis* & *Eboracensi* prouinciis constitutis, de fratrum nostrorum consilio nostris dedimus in mandatis vt iis quæ tu ex parte nostra super subuentione Apostolicæ sedis propones, eisdem adhibeant plenam fidem, & liberaliter ac libenter ea studeant adimplere. Cæterum quia onus quod in plures diuiditur faciliùs supportatur, de prudentia tua plenam in Domino fiduciam obtinentes, dandi per te vel alios ordinis tui fratres quibus super hæc commiseris vices suas authoritatem Archiepiscopis suffraganeis & Abbatibus memoratis, vt subditos per censuras Apostolicas appellatione recusata compellere possint, vt eos etiam per teipsum vel dictos fratres similiter compellendi, ad contribuendum super subuentione præmissa de bonis Ecclesiasticis iuxta proprias facultates, authoritate præconcedimus potestatem. Datum *Lugduni* sexto Idus Octobris, Pontificatus Anno quarto.

Item aliud Authenticum.

ARchiepiscopis, &c. Mandamus quòd *I.* quem pro quibusdam Ecclesiæ *Romana* negotiis destinamus, pro reuerentia beati *Petri* & nostri, recipiatis benignè: ac tractetis honestè in necessariis, & securo conductu eundo, meando, & redeundo, sibi pro se ac aliis quos secum duxerit, & in euectionibus eorundem, si aliquando eos contigerit ipsas habere, necnon pro nuntiis quos interdum duxerit destinandos liberaliter prouidentes, ita quòd vestræ dilectionis affectum possimus exinde commendare. Alioquin excommunicatos vos esse, &c.

Mandatum Papa fratri Ioannis *de ordine* Minorum.

INnocentius Episcopus seruus seruorum, &c. Dilecto filio fratri *Ioanni* ordinis *Minorum*, Nuntio nostro in *Anglia* salutem & Apostolicam benedictionem. Nostris est nuper auribus intimatum, quòd plerique Ecclesiarum Prælati regni *Anglia* non attendentes ad humanos vsus non debere transferri, quæ iuribus sunt ascripta diuinis, iura patronatus & aduocationis quæ in aliquibus Ecclesiis obtinebãt, in personas laicas concessionis vel alienationis titulo, seu alias, pro suæ voluntatis arbitrio transtulerunt; Capitulorũ suorum aliquando interueniente consensu, & Dioecesanorum, quod vix credimus accedente fauore. Nonnulli quoque Abbates & Priores diuersorum ordinũ, tam exempti, quã non exempti regni præfati, propriis cõmodis per modos illicitos inhiantes, in Ecclesiis parochialibus ius patronatus exẽptionis titulo vel aliis peruersis contractibus assequuntur; Et sic easdẽ Ecclesias quandoque de suorum Dioecesanorũ consensu, quandoq; motu proprio, non verentur suis vel membrorum suorum

A contra Deũ & Canonicas sanctiones, vsibus applicare. Quidam verò executores super Clericorum prouisionibus dudũ in eodem regno à sede Apostolica deputati, cùm aliqua beneficia Ecclesiastica de quibus eisdem clericis prouideri poterit, vacare contigerit, in alienis negotiis suæ fidei confidenter commissis, priuata commoda infideliter prosequuntur, dum Abbates & Priores aliosque Ecclesiarum patronos, ad quorum præsentationem noscuntur eadem beneficia pertinere, excommunicant & suspendunt, ipsosque taliter B impeditos, ad ordinationes Ecclesiarum suarum procedere non permittunt, donec sibi ipsis vel aliis suis consanguineis vel amicis, non autem illis quibus prouideri mandauimus, à patronis eisdem, minis & dolis interdum inductis, eadem beneficia seu prouisiones annuæ assignentur. Aliqui etiam executores huiusmodi, se nuncios nostros in regno *Anglia* asserentes (quanquam aliũ præter te in eodem regno nos habere nuncium C nesciamus) mandati nostri prætextu quo eis in aliquibus clericis in eodem regno de beneficiis Ecclesiasticis quæ tanto tempore vacauerunt, quod ad nos est collatio secundùm *Lateranensis* statutum Concilij deuoluta, prouidere procurent, dicuntur iniunxisse religiosos viros super Ecclesiis quas sibi concessas in vsus proprios per longissima tempora pacificè possederunt, infestant, nec ab eorũ super iis infestatione desistunt, donec iidem religiosi aliqua summa pecuniæ vel assignatione annuæ pensionis, vexationem suam D redimere compellantur. Cum igitur hæc non sint sub dissimulationis silentio transeunda, discretioni tuæ in virtute obedientiæ districtè præcipiendo mandamus, quatenus per te ac alios sæculares, vel cuiuscunque religionis vel professionis viros, quos ad hoc in diuersis locis eiusdem regni vice nostra quam tibi super hoc præsentium auctoritate concedimus duxeris deputandos, super præmissis diligentiùs veritate huiusmodi alienationes, venditiones, seu emptiones, de patronatibus vel aduocatiis Ecclesiarum, quæ E cum spiritualibus sint annexæ, vendi vel emi taliter nequeunt, à quibuscunque præsumptas vel in posterum præsumendas, quas irritas esse decernimus, denuncians nullas esse eas, & quicquid ex ipsis vel ob eas circa Ecclesiarum parochialium statum inueneris temerè immutatum, in statum debitum de plano & absque iudicij strepitu reuocare procures. Executores verò prædictos, ad resignanda & restituenda quæcunque ipsos inueneris de prædictarum concussionum F scelere percepisse, authoritate nostra per te ac alios quos ad hoc (vt prædiximus) deputabis, qua conuenit districtione compellas, redditurus nos nihilominus de illis quos de iis deliquisse compereris, per tuas literas continentes meram & plenam rerum seriem certiores, vt circa eos prout culpæ qualitas exegerit procedamus. Contradictores per Censuras Ecclesiæ Apostolicæ appellatione postposita compescendo, non obstãte si aliquibus sit ab Apostolica sede concessum, quòd excommunicari, suspendi, vel interdici G non possint per literas Apostolicas, non facientes plenam & expressam ac de verbo ac verbum de indulto huiusmodi mentionem, seu quòd ad susceptionem causarum vel executionum, quæ sibi authoritate sedis eiusdem committi contingit, minimè teneantur, vel constitutione de duabus dietis edita in Concilio generali. Datum *Laterani* quinto Idus Ianuarij, Pontificatus nostri Anno vndecimo.

PAG. 491. lin. 8. G. poſt. *De tranſlatione beati* Ædmundi *Confeſſoris.*

R. Dei Gratia Epiſcopus *Cicestrenſis* venerabili amico ſuo Domino R. Abbati de *Begeham*, ſalutem. Vt de eleuatione & ſtatu ſancti corporis *Ædmundi* efficiamini certiores, nouerітis quòd in craſtino ſanctæ Trinitatis proximo præterito, cum monumentum ſancti patris noſtri *Ædmundi*, primò paucis in ſero præſentibus fuiſſet apertum, ſtatum corporis eiuſdem ſuauiſſimo redolentis odore, plenum & integrum inuenimus. Caput quidem cum capillis & facie fulgida, corpuſque cum membris aliis plenarium integrum & odoriferum ſupra balſamum aut thymiama. Naſo tamen paſſo per lapidem ſuperiorem iniuriam, preſſionem, ſed non conſumptionem vllam; & meritò, quia qui vitam ſuam pleniùs explorat, de virginitate eius ſiniſtrum eſt dubitare. Totumque corpus (maximè facies) quaſi oleo perfuſum repertum eſt; quod credimus gratiam ſignificare tam morum quàm doctrinæ: quia diffuſa fuit gratia in labiis ſuis legendo, diſputando, prædicando; propterea, *Deus vnxit eum oleo lætitiæ* præ omnibus Lectoribus, & Doctoribus ſui temporis & diſputatoribus, vnde diffuſa fuit gratia in labiis ſuis. Et quædam alia virtutum inſignia, quæ oacta temporis opportunitate vobis ſecretiùs referemus, ibidem inuenimus; quæ in ſcriptis prolixitas redigi non permittit. De memoratis autem non dubitet veſtra diſcretio, quia quod ſcimus loquimur & ſcribimus, & quod vidimus teſtamur. Et manibus propriis contrectauimus ipſius ſanctum corpus, caputque cum capillis firmis & illæſis, pectine diligenter ac reuerenter necnon & gaudenter pettinebamus & compoſuimus. Dominica verò proxima ante feſtum ſancti *Barnabæ*, Domino Rege *Franciæ* & matre & fratribus ſuis Comitibus & multis magnatibus præſentibus, aliis præterea duobus Cardinalibus, *Albanenſi* videlicet & legato *Franciæ*, cum Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, Prioribus, & aliis Prælatis venerabilibus, quàm pluribus aſſiſtentibus (quorum numerum ſcire non potuimus) apud *Pontimacum*. voluntate diuina, cum exultatione & gloria ineffabili, & Dei laudibus magnificis celebrata eſt *tranſlatio* beatiſſimi patris noſtri ſancti *Ædmundi Cantuarienſis* Archiepiſcopi & Confeſſoris. Necnon ad augmentum honoris noſtræ nationis non minimum.

PAG. 494. lin 3 G. pr.] *De ſanguine* Chriſti, *Domino Regi collato, vnde quæſtio mouebatur.*

CVm autem quòd ſacratiſſimus foret Domini noſtri *Ieſu Chriſti* ſanguis, quem Rex *Henricus* tertius die ſancti *Eduuardi*, videlicet die Tranſlationis eius, Anno Gratiæ, 1247. indiciis, probationibus & examinationibus conſtaret euidentiſſimis, & omni acceptione digniſſimis; tamen ab aliquibus qui tardicordes erant ad credendum, adhuc dubitabatur vtrùm verus ſanguis *Chriſti* fuiſſet. Quibus hæc relatio ſatisfecit inuenta in Apocryphis, quibus non diſſidet, imò concordat, textus Euangelicæ veritatis. Quod videlicet cum *Ioſeph* ab *Arimathia* nobilis decurio, qui ſic dicebatur quia decem militibus præfuit, vel decurio, id eſt, de Curia & de numero Curialium, fuiſſet vnus de auditoribus *Ieſu*, & potiùs de diſcipulis, & amator ſpecialis; compa-

A tiebatur ei, & ſollicitabatur qualiter corpus conſeruari poſſet tam venerabile à furore *Iudæorum*. Erat enim amiciſſimus *Ieſu*, ſicut & *Nicodemus*. Sed ij & alij diuites occulti, propter metum *Iudæorum*; ne accuſati, iacturam incurrerent & odium amicorum. Magnum enim vinculum ſeruitutis in ſe habent diuitiæ. Crucifixo igitur *Ieſu* & mortuo, poſtulauit *Ioſeph* corpus *Ieſu*, ingrediens ad eum audacter (per quod creditur fuiſſe potens) & conceſſum eſt ei. Ipſe igitur (licèt obmurmuraſſent *Iudæi*) cum omni honore & reuerentia, ipſum corpus ſanctiſſimum depoſuit B de cruce ſaucium & multiformiter cruentatum; habenſque linteamen ſubtile dependens à collo & humeris (ne indignè tam dignum corpus nudis manibus contrectaret) ipſa ſacra vulnera adhuc madida ac diſtillantia, ſedulo ac deuoto deterſit officio. Imò etiam loca clauorum extractorum tincta cruore in ipſo crucis patibulo, exhauſit abſtergendo; vtens vice ſpongiæ ipſo linteamine. C Cum autem iam non procul à *Golgotha*, id eſt loco *Caluariæ* (loco videlicet crucifixionis) corpus *Chriſti* detuliſſet dictus *Ioſeph* tumulandum, in loco vbi nunc ſepulchrum adoratur, *in ſepulchro nouo in quo nullum adhuc corpus poſitum erat*, non ignobiliter inciſo, quod & ipſe comparauerat, lauit corpus illud, quia multipliciter vt iam dictum dignoſcebatur, ſaucium & cruentatum, tum propter ſudorem ipſius, de quo ſcribitur, *Factus eſt ſudor eius quaſi guttæ ſanguinis decurrentis in terra*, tum propter flagella quibus D cæſus fuit aſperrimè vſque ad liuorem & cruorem, tum propter coronam ſpineam quam *Iudæi* plectentes violenter capiti eius impreſſerunt, (cuius multi aculei caput & frontem non tantùm pungerent & læderent, imò potiùs vulnerarent & cruentarent) tum propter clauorum per mediam manuum & pedum perforationem, tum propter militis lanceam qua ipſe latus *Ieſu* non tantùm vulnerauit ſed aperuit; amplùm enim fecit & hiatum patulum fortè ſæpiùs vel ſaltem ſemel fecit impingendo. Memoratus igitur venerabilis decurio *Ioſeph* corpus ipſum lauit; hic E enim erat *Iudæorum* conſuetudo, & adhuc eſt aliquorum honeſtorum *Chriſtianorum*, maximè religioſorum. Lauit, inquam, quia condiendum. Lauit, quia ſane arbitrabatur & religioſè dignum cenſuit ſanguinem ipſum ſibi prorſus vendicandum, & vt theſaurum vel medicamen precioſiſſimum reſeruandum. Ipſamque aquam lotutæ rubicundam, & ſanguine mixtam & tinctam, non proiiciendam excepit in vaſe mundiſſimo. Reuerentius tamen, ipſum purum ſanguinem à vulneribus manuum & pedum diſtillatum; maximo F autem timore & honore ipſum ſanguinem cum aqua quem cenſuit præcordialem, à latere dextro fœliciter eliquatum & expreſſum, in vaſe recepit nobiliſſimo tanquam theſaurum impretiabilem, ſibi & ſucceſſoribus ſuis ſpecialiter reſeruandum. Manifeſtum eſt igitur, quadruplicem ibidem fuiſſe liquorem.

Primò, Aquam rubicundam, ſcilicet lotutam; quam ipſe amicis infirmantibus diſtribuit efficaciter medicinalem.

G Secundò, Sanguinem punctutarum in capite & fronte, & ſciſſurarum per flagella inflictarum cum ſudore. Iſti duo liquores, ex pluribus mixti dignoſcuntur.

Tertio, Sanguis ex vulneribus manuum & pedum, qui purus fuit & impermixtus emanauit.

Quarto, Ille formidabilis tremendæ & reuerendiſſimæ recordationis cruor præcordialis, qui

Nota hic quinque liquores reuerendos à corpore *Chriſti* in eius paſſione efflu xiſſe.

1. Sanguis qui mixtus eſt, aqua per loturam.

2. Sanguis puncturarum per coronam & ſciſſuratum per flagella.

3. Sanguis ex foraminibus manuum & pedum.

4. Sanguis ex latere eius profluens, ſcilicet præcordialis.

ex ipso corde *Christi*, vel saltem latere constat effloaisse.

§ Aqua cum sanguine la terali.

Præter quos quatuor liquores, aquam cum sanguine de ipso latere scimus emanasse. Hæc ergo cum pié & prudenter perfecisset *Ioseph*, & corpus iam esset conditurus, superuenit *Nicodemus* eodem tactus spiritu pietatis, multum commendauit diligentiam *Ioseph*. Erat autem *Nicodemus* nobilis & potens sicut & *Ioseph*, vnde in Euangelio dicitur fuisse *princeps Iudæorum*. Et factus est ipsi *Ioseph* in adiutorium & solatium. Isti namque duo nobiles ac religiosi viri, erant de discipulis *Iesu*, audientes eum clam; de noctibus videlicet, ne commouerent seditionem in populo, & pleniùs ab ipso eruditi capectabant regnum Dei. Iste igitur *Nicodemus* prout prælibatum est, vt eaequiarum tantatum decus, adaugeret, & sua præsentia fide & deuotione pleniùs prosequeretur: attulit (vt restatur *Ioannes* in Euangelio suo) *mixturam myrra & aloes quasi libras centum*, ad condiendum corpus tantæ auctoritatis. Erant enim deuoti ac stabiles in fide, quia viderāt multa eius in vita miracula, necnon & in morte: quia terræmotum & tenebras vniuersales (quod erat supra naturam cum tunc fuisset luna panselenos) aquamque de latere eius (quod erat insolitum & miraculosum) distillasse. Loquitur igitur *Ioannes* Euangelista exin pluraliter, propter associationem superuenientis *Nicodemi*: dicens, *Acceperunt ergo corpus Iesu*. Porrò, præter illam myrram & aloëm quam attulerat *Nicodemus*, apposita sunt illa confectionis etiam aromata *Ioseph*. Dicit enim *Ioannes*, *Ligauerunt linteis corpus ipsum cum aromatibus*. Et sic conditum & inuolutum aptauerunt, & ordinatè posuerunt in monumento nouo: quod compositum fuit per modum clibani. Ita videlicet, vt ibi plura corpora reponi potuissent. In ipso quoque sepulchro, nondum quis, nec postea, ponebatur. Decuit enim quod sicut in vterum virginis descendit, & ex virgine natus fuit primogenitus (id est vnigenitus) & per clausam portam exiuit: sic & in nouo sepulchro in quo nullus positus vel ponendus erat, *Christus* dignè collocaretur. *Et apposuerunt ostium ad os monumenti*: lapidem quippe magnum. Vnde *Matthæus* Euangelista vocat illud *Saxum magnum*. Et mulieres quæ licèt tres fuissent (quæ postea venerunt, vt vngerent *Iesum*) nescientes quod iam vnctus esset, sollicitarentur quomodo ab ostio monumēti reuolueretur. Quo facto, recesserunt *Ioseph* & *Nicodemus*, & qui eos sequentes, ipsis assistebāt. Posteà verò accesserunt *Iudæi* versuti & in odio obstinati: & ea permissione *Pilati*. lapidem memoratū signauerunt, apponentes militū custodiam. Et cum inde recessissent *Ioseph* & *Nicodemus*, partiti sunt inter se (ratione amicitiæ & cōdiscipulatus) liquores memoratos: vtpote pretiosā adquisitionē. Sic igitur deuoluta fuit huius charissimæ rei possessio, de patribus in filios, & de amicis ad amicos. Videlicet inter nobilissimos, quod post multorum annorum curricula deuenit ad possessionem Patriarchæ *Ierosolymitani*. vtpote thesaurus Ecclesiæ, cui præesse Patriarcha dignoscitur, Anno Gratiæ 1247. Qui tum propter discrimen terræ sanctæ quam tunc timuerunt amittere *Christiani*, tum propter hoc, quòd Regem *Angliæ* Christianissimum cognouerunt, & ipsam terram Christianissimam: memoratus patriarcha de Consilio suorū suffraganeorum Magistrorumque militiæ Templi & Hospitaliorum, & aliorum nobilium transmarinorum, qui in testimonium veritatis vel sigilla sua apposuerunt, vel assertionem mandati transmiserunt, sæpedictum thesaurum sanguinis memorati, piissimo Regi *Angliæ Henrico* tertio, vt sub eius tutela digniùs veneraretur & tutiùs reseruaretur, prudenter duxit transmittendum, & non pro alicuius commercij retributione, imò in meræ charitatis liberalitate conferendum. Vnde asserunt nonnulli, quòd generosiori modo possidet illud munus Rex *Angliæ Henricus*, tantæque dignitatis reliquias quā Rex *Francorum* suas quas paucis antea annis euolutis, institoriè adquisiuit. Et si sācta nimis; sit crux vera, propter contactum sancti corporis *Christi*; & corona, & lancea, & claui; multo sanctior fuit sanguis ipse *Christi*. pretium videlicet humanæ redemptionis, quia propter cruorem & in cruore sanctificata est crux & cætera, & non cruor propter crucem, vel propter alia passionis instrumenta. Sed quia tardicordes & oblocutores solent sic objicere & dicere, quòd cum *Christus* tertio die resurrexisset cum corporis integritate, & non exanguis, qualiter esse posset quòd sanguinem suum post se reliquerit in terra. Responsum fuit sufficienter. Duo sunt sanguines, vel genera sanguinum. Vnus enim sanguis est, qui ex nutrimentis generatur, qui aliquando ita superfluit, vt à naribus sponte prorumpat, vel aliquem alium exitum, vt minutione indigeat sic repletus. Et de tali sanguine *Christi*, habemus in terra, licèt sanè non fuisset sanguinolentus. Deo sic volente, vt videlicet habeatur recentior memoria dominicæ passionis. Est & alius sanguis, qui corpori animato substantialis. De quo dicitur, quod ptysis est consumptio substantialis humiditatis, id est sanguinis vitæ necessarij. Qui secundùm physicos dicitur amicus naturæ, & de quo dicit *Moyses*, quòd in sanguine sedes est animæ. Sed ille sanguis reponitur in triclinio cordis, sine quo non posset quis viuere. De illo *Christi* sanguine, non habemus fortè in terris; Forte dico, quia omnia quæcumque voluit, Dominus fecit. Surrexit enim Deus, & quicquid fuit de substantia corporis sui & decoris plenitudine, cum ipso, & quod de veritate humanæ fuit naturæ cum ipso, id est sanguis eidem consubstantialis. Alius verò qui distillauit habetur hic. Et nos quidem sic resurgemus, videlicet sine aliqua corporis vel mutilatione vel deformitate. Qualiscumque enim extiterit homo in hoc mundo, contractus, gibbosus, vel leprosus, vel nanus, vel abortiuus, in resurrectione sibi plenè restaurabitur. Reuera in corpore *Christi*, suorum vulnerum stigmata, post resurrectionem suam, recentium, & adhuc hiantium, quòd apparuerunt, & quòd se *Christus* post resurrectionem & glorificationem corporis palpabilem præbuit, & ad suum beneplacitum visibilem, vel vulneratum monstrauit, miraculosum & obstupendum. Vt sic videlicet dubitantium fides roboraretur, quia tam duri & & tardi fuerunt quidam discipulorum ad credendum resurrectionem, quod postquam viderant, non crediderunt, & vt benedictio non visuris & tamen credituris, largiùs donaretur. Tertia causa fuit & potissima, vt scilicet sic sciretur quòd omnipotens fuit, vt contra consuetum visum & naturalem foret corpus eius, qui fuit Dominus naturæ, ad suum nutum & beneplacitum monstrabile, & palpabile, & saucium cerneretur, qui tamen ad discipulos intrauit foribus obseratis. Et sic omnium cessare debent morsus detractatorum.

A

P AG. 500. lin. 9. A. pr.

Litera super liberatione obsidionis Ciuitatis Parmæ.

STrenuis & prudentibus viris Domino *Bonefacio* de *Sal*: potestati, militibus, & populo *Mediolanensi*, *Philippus* Vicedominus, potestas, milites, & populus *Parmensis*, salutem eum gloria & honote. Laudes retribuimus Deo patri filioque suo Domino nostro *Iesu Christo*. & Spiritui sancto trino Deo & vni majestati, & Virgini gloriosæ, quæ non propter nostrorum exigentiam meritorum, sed propter suam elementissimam pietatem, ciuitatem nostram protegit & defendit, regit, visitat & gubernat; sicut manifestè conspicimus in victoria triumphali, quam die Martis duodecimo Februarij exeuntis, contulit nobis Deus suæ genetricis interuentu. Quamuis enim mille quingenti de nostris iuissent inter *Colnirium* & *Bersillum*, & præterea duæ portæ in integrum, & ille sæuiens draco qui per tantum temporis obsederat terram nostram, nos omnino crederet deglutire, iam extra sua mœnia cunctis militum & peditum suorum agminibus ordinatis, nos inuocato Dei auxilio & virginis gloriosæ, cernentes quòd potens est Deus deponere superbos & humiles exaltare, protinus exiuimus cõtra ipsos, populus & milites vniuersi Nequaquam nostra vestigia retardantes, quoad vsque dimicantes iunximus nos cum eis, præcedente vexillo cum forma virginis preciosæ, cuius regebamur semita & ducatu. Et quamuis duriter à principio restitissent, nos tamen inualescentes duriùs in eosdem, confregimus, contriuimus, & prostrauimus ipsos omnes. Et descendens impius *F ethericus*, per subterfugia tanquam latro dimisit suos, & spolia sua prorsus. Ex quibus tria millia cepimus, & plures. Cepimus quoque carrochium Cremonensium. Cepimus etiam mœnia quæ fecerat, & omnia castra sua cepimus, & habemus omnia sua quæ habebat. Interfecimus quoque *Thadeum Indicem* suum, cubicularios & Camerarios omnes. Nostros etiam banneratos, de suis militibus & populo interfecimus vltra mille quingentos; præter subuersos equorum pedibus & ruina, quos præ multitudine describere non potuimus. Alios autem de suis fuganimus vsquequaque. Tandem in ciuitatem regressi, cum Dei laudibus & honore, nostræ disposuimus negotia ciuitatis, confidentes in illo qui est vera salus omnium atque virtus, quod contritis brachiis impiorum, amodò nos & nostri pace perpetua potiemur. Et hæc vobis ad gaudium intimamus: Magnificentiam vestram deposcentes, quatenus omnes vniuersaliter in nostrum auxilium & succursum, mora sublata qualibet, cum carrochio vestro accedatis. Quam eum Deus aperuerit nobis viam, procedere volumus per ipsam festinanter, vt recuperemus continuo burgum *Sancti Dominici* & *Bersillum*, & alias terras nostras, capientesque nauigium *Cremonense*. & inimicos nostros & vestros, deleamus eos de libro viuentium. Tollite moras omnes, viri prudentissimi, vt constantes, quia post Deum & beatam virginem, triumphi nostri vos auctores & participes reputamus. Et sciatis, quòd combusta terra dicti & maledicti *Freberici*, habemus omnes quos de nostris & *Placentinis*, in vinculis detinuerat. valere, nunciate hæc amicis nostris & vestris, vt pateant omnibus *Ch.isti* amicis. Valete.

P AG. 500. lin. 4. G. post.

Litera Domini Regis, vrgentes, de reprobatione retonsa moneta.

HEnricus Dei Gratia, &c. Vicecomiti *Herefordia* salutem. Meminimus Nos tibi alias præcepisse, quòd non permitteres monetam aliquam tonsam in balliua tua currere, quod tamen B (audiuimus) permisisti hucusque, præcepto nostro non obstante. Vnde non immeritò mirari possumus & moueri, & ideo tibi præcipimus iterato, quòd sicut te ipsum & omnia tua diligis, per totam balliuam tuam clamari, & firmiter inhiberi facias, ex parte nostra, ne aliqua huiusmodi moneta currat in balliua tua, à tempore quo hæc clamari feceris & prohiberi. Imò, si aliqua moneta tonsa currens in posterum inueniatur, ipsam de præcepto nostro facias penetrari. Omnes etiam quos Cambiatores huius monetæ inueneC ris, arrestari facias per corpora sua, ita quod habeas eos ad mandatum nostrum. Teste meipso apud *Merotoniam*. 17. die Nouembris. Anno Regni nostri 33.

P AG. 514. lin. 3. F. pr.

Epistola de conuersione Regis Tartarorum. Illas sanè in *Additamentis* inuenire non potuimus: loco tamen earũ, postea damus ipsius Regis *Tarta*D *rorum* super hac re Epistolam, Gallicè descriptam.

PAG. 514. lin. 5. G. pr.

Litera Comitis Attrabatensis, *de captione* Damiatæ.

EXcellentissimæ & charissimæ matri suæ *Blanchia* Dei Gratia *Francia* Reginæ illustri; *Robertus* Comes *Attrabatensis* deuotus eius filius, E salutem & cum filiali dilectione paratam ad beneplacitum voluntatem. Quia de prosperitate nostra & nostrorum, ac de bonis successibus qui *Christiano* populo euenerunt, scimus vos plurimum congaudere, cum eorum certitudinem obtinetis, vestra nouerit excellentia, charissimum Dominum fratrem nostrum Regem & Reginam, & sororem eius, & nos plena per Dei gratiam frui corporum sospitate. Quæ de vobis feruenti desiderio affectamus. Charissimus autem frater noF ster Comes *Andegauensis*, sentit adhuc quartanam suam, sed solito leniorem. Et sciat d[illegible]o vestra, quòd charissimus Dominus noster frater noster, & Barones & peregrini, qui in *Cypro* hyemauerunt, die Ascensionis in sero ad portum *Lineoch* in suis nauibus sese receperunt, vt contra hostes fidei *Christiana*, dirigerent iter suum. A quo portu recedentes, post multos maris labores & ventorum contrarietates, ducente Domino, die G veneris post Trinitatem circa meridiem venerũt, & se anchorauerunt, congregantes se ipsa die in naui Domini Regis ad consilium, quid esset deinceps ad faciendum. Cùm ante se viderent *Damiatam* & portum, ex magna *Turcorum* & equitum & peditum multitudine communitum, & os fluminis quod de prope imminebat, ex galearum multitudine armatarum. In quo sic consilio ordinatum fuit, vt in crastino mane quilibet pro posse suo, cum Domino Rege ad terram veniret. Et sciat dominatio vestra, quòd sicut fuit ordinatum in ipso Sabbatho in mane, exercitus *Christianus*

relictis magnis nauibus, in galeis & minutis vexillis viriliter accincti descenderunt. Et confidentes de Dei misericordia, ac auxilio crucis triumphalis, (quam Dominus Legatus in vexillo iuxta Dominnm Regem gestabat) læti & confortati de Deo, versns terram contra hostes insulins plurimos, tam sagittarum missionibus, quam aliis facientes sese retraxerunt. Veruntamen cum ipsa vexilla propter nimiam maris planitiem, vsque ad siccam terram non possunt attingere, *Christianus* exercitus in nomine Dei relictis vexillis, in mare saliendo se immisit vsque ad siccam terram, cum armis suis pedes veniendo. Et licet ipsa *Turcorum* multitndo, contra *Christianos* littus defenderet; tamen fauente Domino nostro *Iesu Christo*, littus obtinuit populus *Christianus* cum sospitate & lætitia, & cum equorum *Turcorumque* strage magna, & quorundam qui magni nominis esse dicebantur. Et cum ipsi *Sarraceni* se recepissent in ciuitate, quæ tam fluminis interpositione quàm murorum & turrium fortium in circuitu erat fortissima, Dominus noster omnipotens *qui dat omnibus affluenter & non improperat*, absque labore hominum, in crastino scilicet in octabis Trinitatis circa tertiam, ciuitatem dedit populo *Christiano* fugientibus & ipsam dimittentibus infidelibus *Sarracenis*. Et hoc factum fuit solo Dei dono, ac omnipntentis Domini Dei largitate. Et sciatis quòd iidem *Sarraceni*, illam ciuitatem reliquerunt munitam ex magna cibariorum & carnium fertilitate, & machinis & aliis bonis; de quibus ad munitionem dictæ ciuitatis, magna pars remansit; & de illa parte fuit exercitus multùm repletus. Dominus verò Rex noster, cum exercitu suo ibidem moram faciebat, res suas de suis nauibus extrahi faciens. Credebamusque quòd inde non deberet recedere exercitus, vsque ad decresceoriam fluminis, quòd tunc vt dicebatur, terram debebat occupare: qui alias in partibus illis damnum incurrebat populus *Christianus*. §. Comitissa verò *Andegauensis*, in *Cypro* peperit filium valde elegantem & bene formatum: quem ibidem tradidit nutriendum. Datum in Castris *Iamas*, Anno Domini 1249. mense Iunio, in vigilia beati *Ioannis Baptistæ*. §. Hic est tenor literæ Missæ Reginæ *Franciæ*, de verbo ad verbum.

Maior euidentia de captione Damiatæ.

PRæcordiali fratri suo vterino & amico prædilecto, magistro *B. de Carn.* studenti *Parisiis*; G[illegible] miles de familia Vicecomitis *Melunensis*, fal[illegible]n & paratam ad beneplacita volnntatem. Quia nouimus vos de statu terræ Sanctæ & domini nostri Regis *Franciæ*, tum propter vniuersalem Ecclesiæ prosperitatem, tum propter numerosam multitudinem parentum & amicorum nostrorum sub Domino Rege *Francorum Christo* militantium, sollicitari; vos super quibusdam quę vulgus disseminat duximus reddere certiores. Cùm inito speciali consilio, à *Cypro* mouimus nauigando versùs orientem; propositum habentes *Alexandriam* expugnare, & paucis diebus sequentibus rapti inopinâta tempestate vastum maris spatium pertransiuimus; multæ nauium nostrarum dispersæ sunt & disiunctæ ab inuicem. Interim per exploratores innotuit *Soldano Babylonia*, & aliis *Sarracenorum* magnatibus, quod *Alexandriam* expugnare proposuimus. Vnde collectâ infinitâ armatorum multitudine, tam de *Kaira* quàm *Babylonia* & *Damiata* incolis, quàm *Alexandriæ*; nostrum aduentum expectabant: vt

A nos in ore gladij susciperent fatigatos. Vna igitur noctium cum quodam vento aspero per amplum pelagi tractum veheremur, in mane mitigato vento, apparuit serenitas desiderata: quæ naues dispersas prosperè congregauit. Misimus igitur funambulum peritum scilicet speculatorem; qui omnia cismarina littora nouerat, & cismarina; nec non & idiomata multa, (qui nobis pro duce constituebatur fideli) ad summitatem mali nauis nostræ; vt nobis intimaret si terram videret, & vbinam locorum essemus. Qui cum diligenter & mo-B rosa deliberatione omnia loca circumiacentia considerasset, exclamauit voce dicens attonita, Deus adiuuet, Deus nunc adiuuet, qui solus potest: Ecce sumus hîc ante *Damiatam*. Poteramus siquidem iam terram omnes considerare. Similiter etiam aliarum nauium speculatores, id idem sentiebant: Et ceperunt iam congregati ad inuicem. Dominus autem Rex cum hoc cognouisset, imperterrito Spiritu cœpit omnes egregiè nimis suos animare, & consolari, dicens surgens in medio. Amici mei ac fideles, insuperabiles eri-C mus si in charitate inseparabiles fuerimus; non siue diuino nutu huc transuehimur, tam repentinè, applicemus in terram quamcumque potenter occupatam. Non sum Rex *Franciæ*, non sum Sancta Ecclesia; sed vos vtique omnes Rex estis. Vos, Sancta Ecclesia. Non sum nisi vnus solus homo, cuius vita cum Deus voluerit, sicut vnius alterius hominis exsufflabitur. Nobis omnis casus tutus est; si vincamur, martyres auolamus: si vincamus, gloria Domini prædicabitur, & totius *Franciæ*, immò *Christianitatis*, amplıabitur. Profectò insanum D est credere, quòd me Dominus incassum suscitauit, qui omnia prouidet, causam magnam super hoc considerabit, diuincemus pro Christo; & ipse in nobis triumphabit; non nobis, sed nomini suo dans gloriam, & honorem, & benedictionem. Interim naues nostræ iam congregatę littori appropinquabant, ita scilicet, quòd Ciues *Damiatæ* & qui littoribus contermini erãt, classem nostram poterant considerare; scilicet mille & quingẽta naues, exceptis dispersis: scilicet E centum & quinquaginta. Et reuera non fuit vt credimus temporibus nostris, tanta nauium nobilium multitudo congregata. Stupentes igitur *Damianitæ*, & supra quam dici potest attoniti ac perterriti, miserunt ad nos quatuor galeias optimas cum piratis expeditissimis, ad explorandum & inquirendum quinam eramus; & quid quærebamus; Et cum eos videremus tantum appropinquare, vt possent vexilla nostra discernere, hæsi-F tarunt, & cessarunt tantum festinare vt priùs: quasi de nuntio suo certificari, ac indemnes reuersuri. Galeiæ verò nostræ interim eos cum scaphis cursoriis cingebant, interponentes se, nostrisque nauibus iam cogebantur appropinquare vel inuiti. Verùm nostrates videntes Domini Regis constantiam & incommutabile propositum, eo iubente præparauerunt se ad bellum nauale: vt & hos & quoslibet alios, si superuenirent comprehenderent, & littus violenter capientes ad G terram vt ascenderent imperauit. Misimus igitur super eos spicula ignita, & lapides de mangonellis naualibus; qui sic parabantur vt quinque vel sex lapides simul de longo iacerent; & phialas plenas calce, arcubus per parua hastilia ad modum sagittarum super hostes iaculandas. Spicula igitur, piratas & eorum vasa perforabant, lapides obruebant: Calx confractis vasculis, execabat, vnde subitò tres galeiæ eorum perierunt: aliquibus

bus tamen de piratis, ne mergerentur, cum vita
interceptis. Quarta autem non indemnis euasit.
Ipsos igitur excogitatis cruciatibus affecimus,
quos viuos, & totius veritatis extorsimus confes-
sioné. Videlicet, quòd vacuata *Damiata* suis ciui-
bus, apud *Alexandriam* expectabamur. Piratæ ve-
rò qui euaserunt (quotquot aliqui lethaliter vulne-
rabantur) & galeia dissipabatur: *Damianitis* cum
eiulatu lachrymabili retulerunt super littus cum
maxima multitudine expectantibus, quoniam
mare classe superueniente operiebatur. Rex enim
Francorum, cum infinita nobilium multitudine
hostiliter aduentabat. Pro quo etiam asserebant,
decem mille manifestè dimicare contra ipsos *Sar-
racenos*, qui pluebat super ipsos ignem, lapides, &
nebulam. Veruntamen dum à maris fluctibus fa-
tigantur infirmati, ipsos sicut vitas & mansiones
vestras diligitis vnanimiter, expedite & trucidate:
vel saltem donec nostrates reuocentur, potenter
repellite. Nos autem soli vix euasimus, vt hæc
vobis nunciaremus præmuniendis. Cognouimus
magnatum signa. Ecce iam in nos irruunt furi-
bundi ad nauale vel campestre animati & parati.
Irruit igitur super eos timor cum diffidentia.
Omnes nostrates de veritate certificati, in spem
optimam erigebantur; vnde glomeratim & cer-
tatim prosilientes in scaphas à nauibus: Erat
enim mare iuxta littus parum profundum. Vnde
nec scaphæ nec nauiculæ ad aridam attingere
potuerunt. Miserunt se igitur in mare multi vs-
que ad lumbalia properanter, iuxta domini Re-
gis distinctum & vrgentissimum præceptum. Et
continuò commissum est bellum cruentissimum:
& nostrates additi sunt prioribus indistanter, &
fortitudo gentium dissipata est. Nec cecidit ali-
quis de nostris ferro, præter vnum. Submersi ve-
rò duo vel tres perierunt, qui propter ardens de-
siderium pugnandi, sese nimis properanter in
aquam miserunt; & à semetipsis potiùs quàm ab
aliis sunt interempti. *Sarraceni* igitur retrocedén-
tes sese in Ciuitatem suam, multis interemptis &
quamplurimis lethaliter vulneratis & mutilatis,
turpiter fugiendo receperunt. Nostri autem ip-
sos è vestigio insecuti essent, sed à potentioribus
qui proditionem timebant, reprimebantur, ve-
runtamen dum pugnauimus, exierant quidam
sclaui & captiui ruptis vinculis & eorum recepta-
culis; quia etiam carcerarij exierant contra nos;
nec in Ciuitate aliqui remanserunt, præter mu-
† lieres, paruulos & valetudinarios. † Ipsi igitur
sclaui & captiui nobis gaudenter ac properanter
occurrentes, regi & exercitui nostro applause-
runt dicentes, *Benedictus qui venit in nomine Dei*.
Hæc acta sunt in bonum auspicium initiale, scili-
cet die veneris, quæ est dies Dominicæ Passionis:
Et applicuit tunc dominus Rex securè & gauden-
ter; & residuum exercitus *Christiani*: Et sic quie-
uimus vsque in crastinum. Die verò Sabbati se-
quenti, terram & maris littora quæ capienda re-
manserant, potenter ac prudenter cepimus: du-
catu & documento sclauorum, qui etiam arca-
nos transitus cognouerunt. Ipsa verò nocte *Sar-
raceni* comperientes aliquos sclauorum & capti-
uorum euasisse, ipsos qui remanserant excere-
brantes martyres *Christi* fecerunt gloriosos, in
propriam perniciem. In opaca verò nocte sequen-
ti & mane die Dominica, *Sarraceni* considerata
aduentantium multitudine, fortitudine & con-
stantia, & vrbis inopinata desolatione: cum suis
ducibus & maioribus, & consolatoribus, viri-
bus, & armis caruerunt, arreptis mulieribus ac
paruulis & rebus portatilibus, armati leuiter per

A portulas quas cauté longé ante præparauerant fu-
gerunt, ex parte alia Ciuitatis: & pars per aquam,
pars per terram subita elapsa est, relinquens Ciui-
tatem omnibus redundantem. Die vero dominica
hora tertia exierunt duo captiui, qui manus hosti-
les casu euaserant, nunciantes nobis quæ contige-
rãt. Rex igitur omni timore proditionis deposito,
non in effusione sanguinis vel armorum strepitu,
ciuitatem nemine contradicente, intrauit ante
horam nonam: nullo etiam vulnerato grauiter de
intrantibus præter Comitem de *Marchia Hugo-*
B *nem Brunum*: qui eliquato sanguine de vulneri-
bus, non potest vt credimus mortem euadere.
Ipse namque prodigus sui propter probra quæ su-
stinuit, in medios hostes temerarius se ingessit, &
ponebatur in prima turma spõte bellantium tan-
quam suspectus, quod & ipsum non latuit. Nec
prætereundum est, quod cum propositum habuis-
sent *Sarraceni* fugiendi, iecerunt versus nos ignem
Græcum copiosum & efficacem, quod erat nobis
periculosum valde & mortiferum: quia ventus
asper fuit flans à Ciuitate versus nos. Et ecce ven-
C tus illicò retrouersus, ignem suum respersit in Ci-
uitatem, & combussit multa eorum corpora &
castra, & plura combussisset, sed sclaui accedentes
continuo, qui iam pauci remanserunt, suis notis
extinctoriis, necnon & precibus, diuino nutu
(ne nobis Dominus ciuitatem combustam daret)
extinxerunt. Cum igitur ipsa die verè Dominica,
dominus Rex cum maximo tripudio (vt præta-
ctum est) intrauisset; illicò ad templum ipsorum
Sarracenorum intrauit oraturus; & Deo hæc om-
nia meritò ascripturus. Et solemniter nimis an-
tequam cibum sumpsisset, prorumpentibus præ
D gaudio iucundis & deuotis lachrymis, cecinerunt
fideles, incipiente legato, hymnum Angelorum,
videlicet *Te Deum laudamus*. Et statim vbi du-
dum *Christiani* Missam consueuerant celebrare,
& campanas pulsare; expiato loco & asperso per
aquam benedictam, fecit celebrare Missam de
Beatá Virgine, vbi quarta die præcedente (prout
captiui nobis assertiuè asserebant) sporcissimus
Machometus cum detestabilibus immolationibus,
& vocibus altisonis, & tubarum clangore magni-
E ficabatur. Inuenimus autem in Ciuitate, ciba-
riorum, armorum & machinarum necnon vesti-
mentorum pretiosorum, vasorum, vtensilium,
auri, argenti, & aliorum bonorum, copiam in-
finitam. Et præter hæc, statim fecimus appor-
tari victualia nostra de nauibus; quorum copiam
habuimus, & alia nobis chara ac necessaria. Pro-
pitiante igitur nobis diuina munificentia, exer-
citus *Christianus* ad instar stagni quod ex tor-
F rentibus inundantibus suscipit incrementum,
quotidiè dilatatur: hinc militia de partibus do-
mini *de villa Herlevvini*, hinc de militia *Templi*
& *Hospitalariorum* nobis subsidium, absque pe-
regrinorum aduentu, diatim per Dei gratiam ac-
cumulatur subsidium. Verumtamen ipsi de *Tem-
plo* & *Hospitali* de gloria tanti triumphi crede-
re diu noluerunt: quia reuera nulli fuit credibile
quod euenit. Quia igitur hæc miraculosè eue-
nerunt, præcipuè quòd ventus suum ignem in-
G fernalem in sua capita reuerberauit regressus (&
hoc fuit de antiquis *Christi* miraculis, quia sic
Antiochia euenit) conuersi sunt aliqui ad Do-
minum *Iesum Christum*, & fideliter nobis hacte-
nus adhæserunt. Nos autem ex præteritis præ-
muniti, de cætero cautè & circumspectè procede-
mus in agendis. Habemus enim fideles nobiscum
Orientales, de quorum fidelitate minimè dubita-
mus, qui omnia ferè *Orientalium* climata, &

totum pericula, experimento cognouerunt; qui in veritate deuotionis, iam baptismi Sacramentum susceperunt. Optimates igitur nostri quando hæc scribebantur, consilium habuerunt cum tractatu diligenti, in proximo inuadere *Alexandriam* vel *Babyloniam* cum *Kaira*: sed quid erit inde nescimus adhuc; cum autem factum fuerit, vobis vita Comite significabimus. *Soldanus* autem *Babyloniæ* his auditis, nobis prælium indixit generale: vt in Crastino Sancti *Ioannis Baptistæ*, in loco communiter prouiso fortunam belli inter *Orientales* & *Occidentales*, hoc est, inter fideles & ipsos, vna die præcisè generaliter experiremur: & cui sors victoriam contulerit, victor glorietur, victus autem cedat humiliter. Cui sic Dominus Rex noster respondit. Non illa vel illa die ipsum *Christi* inimicum diffiducio, nec terminum quietis constituo, sed cras & omnibus diebus vitæ meæ, ex hoc nunc & deinceps diffiducio: donec animæ suæ propriæ misereatur, & ad dominū cōuertatur, qui vult omnes saluari & omnibus ad eum conuertentibus sinum pandit misericordiæ.

Hæc vobis per *Gaifcardum* consanguineum nostrum per scripta notifico: qui nil aliud petit, nisi vt sumptibus nostris incipiat Cathedram ascendere magistralem; & hospitium teneat honestum, saltem per biennium.

Nihil certum vel relatu dignum de *Tartaris* audiuimus: Nec speramus fidem in perfidis, humanitatem in inhumanis, nec charitatem in caninis; nisi Deus cui nihil est impossibile nouitatem operetur. Facinorosissimos verò *Chorosminos* purgauit Deus *Terram Sanctam*; & ipsos deleuit, sub cœlo penitus exterminatos. Cum autem aliquid certum & notabile audierimus de prædictis *Tartaris* vel aliis, vobis per *Rogerum de Montefagi* ad terram Domini nostri Vicecomitis in vere in *Franciam* ibit, ad procurandum nobis pecuniam; vobis per interlocutorem [illegible] per Epistolam significabimus.

Litera Magistri militiæ Templi *super premissis.*

FRater *W. de Senay*, Dei gratia magister pauperis Militiæ *Templi*; dilecto sibi in *Christo* fratri *Roberto de Sanford* in *Anglia* præceptori, Salutem in Domino. Felices rumores & iucundos, vobis tenore præsentium cupimus declarari. Scientes igitur quòd post Trinitatem die veneris proxima *Ludouicus* illustris Rex *Francorum* Dei gratia ad portum *Damietæ* cum suo exercitu applicuit: Die Sabbati sequenti, terram & maris littora cepit idem *Ludouicus* cum sua militia: interfectis quamplurimis de *Paganis*; vnico tantùm de nostris *Christianis* interfecto. Die verò Dominica sequenti hora tertia, Ciuitatem *Damiatæ* cepit, regia potentia; fugata penitus *Paganorum* potentia. Capta igitur fuit *Damiata*, non nostris meritis, nec vi nec manu armata, sed operante diuina potentia & gratia. Præterea sciatis, quod Dominus Rex Dei Gratia proponit dirigere gressus versus *Alexandriam* vel *Babylonem*; pro deliberandis fratribus nostris, & pluribus aliis qui sunt in captiuitate detenti, & pro tota terra reddenda cultui *Christiano*, Domino adiuuante.

G[illegible]do de Butseio.

De relatione Domini Ioannis *Monachi de* Pontiniaco.

NOn est super aliquo sollicitus Dominus Rex *Franciæ* capta *Damiata*, nisi super eo quòd non habet sufficienter populum ad custodiēdum & inhabitandum occupata & occupanda. Verum idem Rex attulit secum aratra, ligones, trahas, & alia rusticana instrumenta. Quod cum audisset *Soldanus Babyloniæ* significauit eidem Regi, *Ad quid huc ad incolendam terram nostram, instrumenta ruralia afferri fecisti*: inueniam tibi sufficientiā bladi, *quamdiu hic eris*. Et hoc Ironicè dictū fuit; ac si diceret, Tener es & delicatus, ac iuuenis; nec poteris penes *Orientales* diu commorari, quin pereas liquefactus. Cui Dominus Rex respōdit, *Voui & iuraui huc venire, & terminū prout in me erat præfixi: sed nō voui nec iuraui hinc recedere, nec terminum mei recessus assignaui. Ideo colonorū instrumenta mecū apportaui*. Omnium nauium, naui Domini Regis applicuerūt. Erant autem in sua classe, magnæ naues quas Dromones appellamus, centum & viginti; absque galeiis & nauibus minoribus. Et alacriter prosiliēs à naui, cecidit protinus in faciem suam, & orauit cum lachrymis deuotissime; vt Deus viam & actus suos dirigeret.

PAG. 514. lin. 2. A. post.] *Statuta Abbatum* Nigri ordinis: *Anno Gratiæ* 1249.

VNiuersis, &c. Ad hoc ex suscepti regiminis officio nos efficaciter obligatos esse reputamus, vt superiorum mandata benignè suscipere, & suscepta humiliter adimplere teneamur. Cum igitur die sancti *Matthæi*, Anno Domini 1249. apud *Oxoniam* ad Capitulum generale illud celebrandum, vnā cum venerabilibus patribus ordinis nostri essemus congregati, quia non nisi octo Abbates nostri ordinis illuc conuenerunt, celebrandum diem capituli propter absentiam prælatorum, prouida deliberatione vsque in crastinum sancti *Edwardi*, die scilicet sancti *Calixti* Papæ, duximus prorogandum. Locum ad hoc apud *Suwerc* in Ecclesia beatæ *Mariæ* iuxta *Londoniam* assignantes. Ad quem cum venerabiles patres nostri ordinis, prout ipsis à nobis fuerit iniunctum conuenissent, de statu monastico salubriter tractaturi, de communi Abbatum & Priorum assensu nobis assidentium, de statutis Capitulorum præcedentium, quibusdam subtractis, quibusdam superadditis certam formam elicientes; pro statu nostri ordinis reformando, subscripta statuere duximus in hunc modum.

Imprimis dictante Spiritu sancto statutum est, vt Abbates & Priores habitu & gestu regulariter se habentes, in Capitulo, in Claustro, pro audiendis confessionibus, & fratribus exemplariter instruendis: In choro etiam pro diuinis officiis, in refectorio, pro fraternis solatiis, opportunè, studeant interesse: quoties nec corporalis infirmitas siue debilitas, vel Ecclesiæ vtilitas, vel alia rationabilis causa fuerit impedimento. Nec pro aliquo fide iubeant, vel per chartam suam pro aliquo se, vel monasterium suum obligent: Nec contra honestatem Religionis, vel vtilitatem monasterij, aliquid facere præsumant nec de terris vel redditibus monasterij, ad manifestam læsionem, perpetuam alienationem non faciant. Terras cōsuetudinarias in libertatem, nouas in feudationes, vel hæreditaria corradia, vel liberationes, alicui non concedant, sine conuentus sui Consilio & assensu. Seruientes non habeant numero vel apparatu honestum modum excedentes, vnde ordo monasticus in aliquo posset argui leuitatis. Ne cū fieri debeant contractus mutui, ita procedāt Prælati quòd fratribus quibus possunt liqueat, quāta pecuniæ summa, quibus certificationibus, quibus conditionibus, & quibus terminis debeatur;

& in quos vsus acceptum mutuum sit conuersum. Et si aliquis sine consensu Capitali super mutuo contractum fecerit, monasterium minimè obligetur; nisi per viros fide dignos probatum fuerit, dictum mutuum conuersum fuisse in vtilitatem monasterij manifestam. Distinctè etiam præcipiant Prælati in administrationibus constitutis, vt neminem concutiant, vel calumniam alicui faciant, nec aliquem iniuriis vel exactionibus indebitis opprimant, nec carius vendant ad terminum, vel contractus faciant inhonestos. Omnes etiam Prælati semel in anno, statum domus suæ coram conuentu recitent, & de omnibus receptis & expensis, obedientiarij in præsentia Abbatis vel Prioris Abbatem proprium non habentis, conuocatis ad hoc aliquibus de discretioribus domus, bis vel quater in Anno (si fieri potest) fideles reddant rationes; vt de melioratione vel deterioratione monasterij, reddantur certiores.

§ Ieiunium hyemale à festo exaltationis sanctæ crucis vsq; ad Pascha, ab omnibus regulariter obseruetur; salua dispensatione cum debilibus, minutis, & iis qui pondus diei & æstus portant; à Prælatis ipsorum cum necesse fuerit facienda.

§. Et vt pauperes debitis eleemosynis non fraudentur, prouisum est vt omnia apponenda sine diminutione apponantur in refectorio, in infirmaria, & alibi vbi monachi reficiunt. Et de appositis, totum residuum in eleemosynam cedat, per eleemosynarium pauperibus fideliter erogandum. Consumptores verò eleemosynæ, si semel secundò & tertiò in Capitulo coram omnibus correpti non emendauerint, tribus diebus continuis in pane & aqua ieiunent; vt aliis sint in exemplum. Et vt efficaciùs eleemosyna obseruetur, quamdiu conuentus fuerit in prandio vel in cœna; ostia claustri claudantur: & ab ingressu sæcularium custodiantur, si loci dispositio hoc permittat. Obedientiarij seruientes suos non sustentent.

§. Circa esum carnium ita est prouisum, vt regulariter à carnibus abstineant omnes; adiecta modificatione illius Decretalis, *Cum ad Monasticum, &c.* §. Circa obedientarios verò forinsecos, & fratres in itinere pro negotiis domus constitutos, statutum est: vt publicè in præsentia & solenni conuocatione sæcularium, carnibus non vescantur; salua dispensatione à Prælatis ipsorum, cum ipsis pro loco & tempore, & in necessariis casu facienda, prout fuerit expediens; secundùm cuiusque exigentiam & ordinis disciplinam. Sed negligentibus in diuino seruitio, & inobedientibus, ac pacem fratrum perturbantibus, carnis comestio penitus interdicatur; & tardiùs à monasterio egrediendi licentia concedatur.

§. Silentium debitis horis locis & temporibus, ab omnibus inuiolabiliter obseruetur: & in permissis colloquiis in Claustro & alibi, à turpiloquiis, vaniloquiis, & detractionibus abstineatur; contrauenientes, regulari subiaceant disciplinæ. §. Et cum quidam post prandium proniores sunt ad loquendum quod non prodest, quàm quod ædificat audientes, ad ampliandum cultum iustitiæ qui in silentio reperitur, statutum est; quòd Parlamentum quod post prandium in quibusdam claustris fieri consueuit, penitus interdicatur; & loco ipsius, vacent vberius meditationibus & lectionibus repetendis. Sed & potus in refectorio post horam nonam æstiuo tempore, de cætero suspendatur: Et quando consueuit Conuentus ire in refectorium, ad claustrum redeant, in contemplatione sonitum expectando vesperarum. Prouisio, quod ceruisia ab antiquo tempore

A in aliquibus locis ad dictum potum assignata, iure consueto in refectorium deferatur, in vsus pauperum eroganda. §. Monachi pretio non recipiantur, nec peculium habere permittantur; nisi pro iniuncta sibi administratione. Et qui peculium aliter habuerit, viuentes à Communione Altaris separentur: Et qui extremo inuenti fuerint cum peculio, nec oblatio pro eis fiat, nec inter fratres recipiat sepulturam.

§. Singuli etiam, in locis singulis non morentur. B §. Et sine licentia Prælati sui, librum magnum vel paruum non scribant nec illuminent; nisi in vsum monasterij conuertendum.

§. Nouitiis diligens custodia & discreta adhibeatur; nec à custodia liberè dimittantur, nec ad ordinem sacerdotij promoueantur; donec expediti sint ad ea quæ spectant ad ordinis disciplinam; quæ corde tenus scire tenentur, secundùm monasterij consuetudinem approbatam, & secundùm statuta Concilij, & regulæ professionem, C cum Prælatis videbitur expedire. §. Nec arcam habeant nec clauem, nec in forinseco officio occupentur: Et non nisi pro necessitate vel vtilitate manifesta, extra monasterium mittantur: nisi ante per biennium in Claustro fuerint laudabiliter conuersati. Exceptis senibus & grauibus personis, cum quibus Prælatus ipsorum poterit dispensare, cum viderit expedire.

§. Et quia confessio superbiæ contraria, humilitatem conseruat, & gratiam confert pœnitenti, prouisum est vt ad minus semel in anno, tam D monachi quam nouitij Abbati suo confiteantur; saluis nihilominus priuatis confessionibus, singulis diebus de quotidianis delictis faciendis. Et ne huiusmodi confessiones impediantur; Abbas promptum se exhibeat confessuris.

§. Hospitalitas omnibus modis iuxta loci facultates, in omnibus monasteriis ab omnibus diligenter obseruetur: Et talis monachus ad suscipiendos hospites deputetur, qui diligens sit, sobrius, & mansuetus.

E §. Lecti monachorum ita sint ordinati, vt videri possint dormientes. Vestimenta & calceamenta monachorum ordinata sint omnino. Coopertoria sint de albo vel de nigro panno, vel de russeto: cum pellibus agninis albis vel nigris, aut mureleginis, aut vulpinis, & capæ nigræ sint. Et hæc omnia congruis temporibus, & sine difficultate dentur & accipiantur. Camerarius autem; denarios vel quodlibet aliud pro prædictis, vel aliud ad vsus monasticos pertinentibus, dare non F audeat; sed nec monachus aliquam permutationem super præmissis recipere præsumat, nisi de licentia Prælati sui pro causa rationabili, super hoc petita priùs & concessa, vt secundùm regulam recipiens noua, det vetera pauperibus fideliter eroganda. §. Sellas & omnia ad equitaturam pertinentia, ita habeant ordinata, vt oculos intuentium non offendant.

§. Euagationes monachorum penitus inhibeantur: Et si pro negotiis Ecclesiæ suæ, vel aliqua iusta causa ex permissione Prælati proficiscantur; G prouideatur vt in maturis seruientibus, & vecturis sufficientibus, & apparatu honesto secundùm facultates Ecclesiæ procedant; die sibi à Prælatis præfixo, (nisi iustam causam vlterioris moræ ostendant) reuersuri. Et vt competentius & secretius, fratres qui pondus diei & æstus portant, cum necesse fuerit prouisione Prælati recreationem accipiant, prouideatur ad hoc locus competens iuxta infirmariam: in quo cum refecti fuerint, ad Claustrum & ad horas canonicas cum

maturitate festinent. Et quando Conuentus ieiunat,& ipsi semel prandeant:Et loco cœnæ, primo prandio vberiùs procurentur. Et collationi,& completorio,Conuentus intersint,exceptis debilibus,& minutis,& cum quibus Prælatus duxerit dispensandum. Qui contrauenerint, regulariter puniantur, & si non emendauerint, huiusmodi dispensatio ipsis subtrahatur. Nullus eis admisceatur sæcularis ante prandium vel post, nisi seruientes ad hoc deputati.

§. Omnis sæcularitas in cibis & potibus, in refectorio inhibeatur. §. Statutum fuit insuper & prouisum, quòd omnes obedientiarij & claustrales, collationi & completorio intersint personaliter in Conuentu, nisi euidens necessitas exegerit, pro qua necesse habeant remanere; & hoc de Prælati licentia speciali.

§. Fratribus infirmis diligens custos & sollicitus deputetur; ne aliquem defectum patiantur. Nullus sæcularis infirmis se misceat, nec cum illis bibat vel comedat, exceptis medicis & seruientibus,ad eorum custodiam deputatis. Nec aliquis infirmus sibi assumat seruientem pro sua voluntate,sed seruientibus ad infirmariam deputatis contentus sit; qui scilicet seruientes extra infirmariam non pernoctent. Et si necesse fuerit, quòd infirmus aliquis specialem habeat seruientem, talis ei assignetur, qui sobrius sit, non perturbans quietem aliorum. Prior vel is qui præest ordini,& interior Cellerarius, singulis diebus post missas priuatas, infirmos visitet; vt examinato statu singulorum,prout cuique fuerit opus prouideatur competenter. Omnes infirmi si fieri potest, ad vnam mensam communiter accedant, nec vllus se subtrahat, nisi corporis valetudine detentus, quod ad ipsam accedere nequeat sine scandalo vel læsione corpo[ris] manifesta. Illis tamen quibus exigentibus meritis maior debetur reuerentia, pro loco & tempore in hac parte erit deferendum,prout Prælatus ipsorum quieti ac saluti meliùs viderit expedire.

§. In omnibus autem monasteriis ista refectionis disciplina seruetur, vt infra fores nullus reficiat, nisi vel in refectorio vel in mẽsa Abbatis, vel cum hospitibus ex præcepto sui superioris, vel in infirmaria cum infirmis;vt in Decretali cõtinetur de loco refectionis. *Nec existimet Abbas. &c.*

§. Nullus depositum in aliquo monasterio admittatur, nisi de consensu Prælati, & trium fratrum laudabili testimonio.

§. Nullus Monachus, obedientiarius, vel Claustralis, Det aliquid vel suscipiat absque licentia sui superioris. §. Omnes qui de bonis monasterij, fraudem fecerint gratis, omnes conspiratores, fures, proprietarij,& omnes, qui aliis falsò crimen imponunt, singulis annis in secunda feria primæ hebdomadæ quadragesimæ, in Capitulis à suis Prælatis excommunicati publicè denuncientur, cum stola & baculo pastorali. Conspiratores omnes vocant, qui inter se confederantur ad subuersionem ordinis, vel statutorum salubriter à maioribus, vel ad persecutionem alicuius prælati vel fratris, ex odio vel ambitione; vel qui alios maliciosè defendunt. Proprietarios autem vocant illos, qui præter conscientiam Prælati sui, aliquid sibi possident; quod Prælatus non dederit aut permiserit.

§. Ad reprimendam etiam temeritatem exeuntium, prouidè statutum est, vt post exitum, redeuntes in vltimum gradum recipiantur: & in grado & ordine quo tunc recipiuntur permaneant; & omni voce in capitulo careant; donec

A Prælatus eorum visa eorum condigna satisfactione,cum ipsis duxerit dispensandum. §. In Capitulo tres sint voces, scilicet, clamantis, respondentis,& iudicantis. Et de corporalibus ibidem tractetur breuiùs; vt profectus spiritalis effectum debitum sortiatur. Perturbatores Capituli, & inobedientes, & cum prælatis suis proteruè contendentes, acriter corrigantur; vt cæteri metum habeant; & qui cõtumaces, vel incorrigibiles fuerint, à monasterio, vt Regula præcipit, expellãtur.

B §. Obedientiarij graui corporis valetudine detenti, & in periculo constituti, administrationes suas,& vniuersa, quæ de ipsis habent, facta ratione, confessione præuiâ, sine mora resignent: Et nisi maior congregatio numerum excedens vicenarium, nullus Ordinis Custos exteriorem habeat administrationem, per quam officij sui executio possit impediri. §. Mulieribus ingressus in Claustrum post prandiũ penitus interdicatur; sed & infra fores Monasterij ad prãdium minimè C admittantur, nisi de licẽtia Abbatis, vel in præsentiâ suâ: Salua consideratione habenda circa nobiles, pro loco & tempore, vt Prælatis viderit expedire.

§. Prouisum est insuper, vt omnes Abbates & Priores & Procuratores, ad proximum Capitulum generale apud *Oxoniam* celebrandum, in die Sancti *Matthæi* Apostoli, Anno, &c. cum habitu veniant regulari: vel in eodem Capitulo, acsi in propriis essent Capitulis, froccis suis induti, & D habitu & gestu se habeant ordinatè. §. Prouisum est etiam, quòd si aliquod negocium in regno ortum fuerit, quod omnes prælatos monasteriorum contingat, cum hoc ad notitiam Præsidentium peruenerit, conuocent Prælatos, si fieri potest: sin autem, illos, quos pro negotij qualitate viderint conuocandos: Vt quod omnes tangit, per omnes, vel eorum partem saniorem, agatur.

§. Non liceat ipsis Abbatibus, vel Prioribus, Obedientiarios, in camera sua restituere vel desti- E tuere, nisi in Capitulo tantùm; vbi de iis tractari debet: nec speciali quadam affectione obedientias conferant, sed eas Monachis discretis committant. Nulli tamen perpetuò conferantur; sed cum ex causa à suis obedientiis fuerint amouendi, amoueantur: & alij Deum timentes, subrogentur.

§. Ecclesia munda sit; & ornamenta Ecclesiæ ita munda, vt accedens ad diuinæ laudis sacrificium, immunditiam non abhorreat.

§. Negotiationes in Ecclesiis non exerceantur, nisi temporibus nundinarum. §. Audito F signo, omnes ad Ecclesiam, & ad horas, & Missas venire festinent: Principium, medium, & finem, in omnibus Missis, & horis expectent; nisi vrgens necessitas eos excuset, non fallentes superiores, dicendo necesse, quod non est: quia sic seipsos fallerent in facie illius, qui iudex est & cognitor secretorum. §. Fuit etiam prouida deliberatione prouisum, vt quando capitulum celebrabitur, primo die Capituli celebretur vna Missa de *Sancto Spiritu* pro *Romano* Pontifice & Curia *Roma-* G *na*, pro Rege *Angliæ*, & Regina, & eorum hæredibus, & familiaribus nostri Ordinis. Secundo die Capituli, celebrabitur vna Missa pro fidelibus defunctis, pro animabus Regum *Angliæ*, & nostri Ordinis benefactorum; & omnium fratrum nostri Ordinis defunctorum.

§. Post vltimum capitulum celebratum, & post celebrationem cuiuslibet Capituli generalis, in quolibet Conuentu nostri Ordinis quam citiùs fieri poterit, fiat celebratio vnius Missæ in Conuentu solennis, pro omnibus fratribus Capi-

tuli defunctis & eorum familiaribus; & à quolibet Sacerdote vna Missa priuata, & à quolibet inferioris ordinis vnum Psalterium. §. Et ne supra vires, propter multitudinem quæ in quibusdam locis singularitate quadam fieri consueuit, Monachi de cætero grauentur; & vt eadem sit obseruantia apud omnes & idem ordo, communiter prouisum est, vt in capis nulli psalmi familiares, post horas Canonicas, de die nec psalmi familiares de nocte, dicantur.

§. Iniunctum est etiam visitatoribus in virtute obedientiæ, & sub pœna suspensionis à celebratione diuinorum; vt secundum formam Concilij generalis, & illius decretalis, *Ea quæ propter Religionis honestatem, &c.* visitent corrigant, & reforment ea quæ fuerint corrigenda. Et qui visitationem admittere noluerint, per visitatores suspendantur; & si petierint, per eosdem absoluantur; data cautione, de parando iudicio capituli generalis, & quod in posterum visitationem admittent. §. De Monachis transmarinis, si visitari noluerint à visitatoribus, iniungatur eisdem, vt ad proximum Capitulum generale apud *Oxoniam* celebrandum veniant: quare à visitatoribus visitari non debeant, ostensuri.

§. Caueant etiam ipsi visitatores, ne occasione ipsorum Monasteria visitanda superfluis grauentur expensis, sed omnia mensuratè fiant: & taliter officium suum exequi studeant, vt à Deo dignam recipiant pro labore mercedem. Ne si negligentes fuerint, sanguinem delinquentium de manibus ipsorum requirat dominus vltionum. Erunt autem in proximo Capitulo præsidentes de *Sancto Edmundo* & de *Glouernia* Abbates, apud *Oxoniam* in Ecclesia de *Osenee.*

§. Statutum est insuper vt in singulis Monasteriis, singulis diebus in Missa Beatæ *Mariæ* Virginis, pro Domino Rege, & Regina, & eorum liberis, fiat memoria specialis, cum illa oratione, *Deus in cuius manu, &c.* §. Et vt præmissa Statuta meliùs obseruentur, & nihil de contingentibus omittatur, prouisum est vt statuta ipsa vna cum statutis Concilij *Lateranensis* & Constitutionibus *Gregorij* Papæ noni, ordinem nostrum contingentibus, singulis annis in singulis cõuentibus recitentur, certis diebus ad hoc assignatis.

§. Item cum singula Monasteria, de beneficiis & eleemosynis defunctorum habeant sustentamenta, ne animæ benefactorum defunctorum per omissionem & negligentiam Missis debitis priuentur, statutum est, vt quicunque in Conuentu existens, quatuor dies se à celebratione Diuino rum subtraxerit, die quinto per Abbatem vel Priorem super hoc secretiùs corripiatur; & si non emendauerit, nec causam rationabilem ostenderit, die sequenti in Capitulo super hac publicè proclametur.

NOTA.

QVoniam in eodem libro Additamentorũ *Manuscripto inuenimus* Statuta, *quæ sequuntur,* super Reformatione Nigri Ordinis, à Gregorio *nono Pontifice ante decem ferè vel viginti annos sancita, & circa hoc tempus à successore suo* Innocentio *quarto (vt titulus præ se fert)* innouata: *ea igitur præcedentibus Abbatum statutis subiunximus. Tu vide, Lector, si tanti sint.*

Innouatio statutorum Gregorij *noni Papæ, super reformatione* Nigri Ordinis. Innocentius *quartus.*

§. Vt omnes inter sint di- INprimis statuimus, quòd omnes Monachi constituti infra Abbatiam (exceptis infirmis & cu-

A stodibus eorundem) mox vt audierint signum, relictis agendis omnibus cum nil diuino debeant operi præponendum, ad Ecclesiam cum debita maturitate festinent: & cum timore & reuerentia, Deo in Ecclesia seruiant: secundùm regulam, principium, medium & finem horarum tenentes. Et vt in puritate conscientiæ, & animi deuotione Deo offerant Sacrificium laudis fructum labiorum suorum.

[uinis obseq. quiis in principio, medio & fine, exceptis qui in textu excipiuntur.]

§. Singulis mensibus in monasteriis fiat om-
B nium fratrum confessio generalis. Ad quam omnes & singuli sine qualibet excusatione accedant: Et in prima Dominica mensis, Corpori & Sanguini Domini nostri *Iesu Christi* communicent. Quòd si aliquade causa duxerit aliquis abstinendum, causam Abbati proprio vel Priori, Abbate absente, [.] non differat intimare. vt eius iudicio vel abstineat, vel ad Communionem accedat.

[§ De confessionibus.]

[§ De Communione Corporis & Sanguinis Christi.]

[[ ] Seu pœnitentiariis ab Abbate deputatis.]

§. Rigor disciplinæ seruetur in Capitulo: Et silentium in Ecclesia, Claustro, Refectorio, &
C Dormitorio, teneatur: Pœna transgressoribus secundùm statuta regularia imponenda.

[*Secundum rotulum de* Thinemue. De rigore disciplinæ regularis.]

§. Omnibus autem ad religionem ingredi volentibus, exponantur sæpiùs & specialiùs, ista tria; scilicet obedientia, continentia, & sine proprio viuere; & quòd ad hæc conuersi & Monachi sunt astricti. Et expressè & specialiter dicatur, quòd eis sub Abbate vel Priore quoad hunc ingressum nec ipsi obligentur monasteriis, nec monasterium ipsis; & vsque ad finem anni poterunt ipsi recedere ab ipsó monasterio liberi, & monasterium ab
D ipsis liberari, si mores eorum Abbati & Conuentui non placent. Et admittendis nouitiis, dura prædicentur & aspera. Et eisdem admissis legatur regula ter in anno probationis, terminis à beato *Benedicto* constitutis. Et nouitiis fidelis deputetur instructor: Et nulla eis omnino donec professi fuerint, administratio committatur. Completo igitur probationis anno, nouitij professionem statim faciant, & benedictionem recipiant. Quod si fortè noluerint, mox recedant. §. Nullus au-
E tem qui ætatis suæ annum * quintum decimum non attigerit, admittatur: nec de talibus admittendis, professio vlla fiat.

[Qui modo ca poni habet Regula omnibus ingressuris; cui tria sunt annexa.]

[Dura ingredientibus & aspera, prædicentur.]

[§ Ne pueri admittentur.]

[* Octauum decimum.]

[In alio rotulo.]

§. Prioratus, decanatus, præpositurræ, & cæteræ omnes administrationes, gratis & absque vlla venalitate & pactione (verùm nisi bonis & industriis Monachis!) conferantur: Et Prioratus Conuentuales, non nisi sacerdotibus committantur[:] Si quis autem monachus pro huiusmodi aliquid dedisse vel promisisse conuictus fuerit, si-
F moniacus habeatur: [.] & nunquam in ordine ipso, dignitatem habeat vel honorem. Et si contra aliquem super hoc, apud Diocesanum, siue visitatores, vel diffinitores, vehemens habeatur præsumptio, ipsum remoueant à Prioratu vel administratione qualibet sic obtenta. Abbas verò qui vendiderit, tanquam simoniacus puniatur. Si quis autem per interuentum sæcularium personarum, committi sibi obedientiam vel Prioratum exposcat; nunquam illum obtineat: sed nec alium infra annum.

[§. De Prioratibus.]

[In alio Rotulo.]

[[.] Vt talibus qui infra annum promoueantur.]

[Quod si infra annum promoti non fuerint: Prioratus amittant.]

[[.] Et à sic obtento amoueatur.]

G Conuentuales quoque Priores non destituantur sine causa rationabili: putà si domorum dilapidatores, inobedientes & rebelles, si incontinentes extiterint vel infames; vel si ad maiorem fuerint prouehendi dignitatem; vel ex alia manifestæ vtilitatis causa. Quod & de minoribus Prioribus volumus obseruari. Nec vllus Prior literas confirmationis habeat, quod de suo Prioratu vel obedientia non debeat amoueri: Quod si ita obtenta fuerit, sit irrita ipso iure.

[In alio rotulo]

[§ Vt non destituantur Priores sine manifesta causa.]

In alio rotulo

§. Ne aliquis habeat plures Abbatias vel Prioratus.

A Illud quoque districtiùs inhibemus, ne quis Monachus plures habeat Abbatias, vel Prioratus, vel Abbatiam & Prioratum; nec in pluribus monasteriis monachatum. Et qui administrationem habet in Abbatia, exteriùs nullam habeat nisi fortè interiori administratio sit annexa.

§ Ne quis solus in loco Monachus cōmoretur.

Nec in aliquo Prioratu siue Grangia, vnus solus monachus commoretur: Sed illi qui solus est, socius monachus adiungatur aut socij; si ipsius loci suppetunt facultates. Alioquin reuocetur ad Claustrum; prouiso tamen, quòd in eodem loco B diuina officia celebrentur honestè.

§ Ne balliua aliqua ad firmam cōmittatur.

Cum autem Abbas balliuam, seu præposituram, vel curam aliquorum reddituum alicui de fratribus committere voluerit; firmam cum ipso non faciat, nec plegios ab ipso recipiat vel requirat. Et Abbas districtè præcipiat hiis qui in administratione constituti fuerint, quòd neminem concutiant, vel calumniam faciant; nec iniuriis aut exactionibus indebitis opprimant; nec cariùs vendant ad terminum, nec contractus faciant in- C honestos.

§. Vt cessuri vel decessuri resignēt omnia Abbati qui balliui sunt.

De Prioribus, obedientiariis, & monachis temporalem administrationem habentibus, balliuis seu præpositis in infirmitate graui decumbentibus, statuimus vt administrationes suas, & vniuersa quæ habent, de ipsis facta ratione sine mora confessione præuia, resignent, & assignent Abbati.

§. De conformitate vestium & ciborum.

[.] In rotula nostro. Abbas tamē in refectorio comedat cū illis, nisi propter honestos hospites mutet locum.

Circa qualitatem ciborum & habitus præcipimus obseruari, vt omnes monachi habeant vestes D de vno vestiario, & comestionibus quæ per cameras solent fieri pœnitus interdictis: In vno refectorio, de vna coquina, de vno pane, & de vno potu regulariter reficiantur; salua pitantia quæ ad maiorem mensam, ex certa causa deferri consueuit; nisi fortè in infirmitorio, vel seorsum comedant cum Abbate [.]

§ De ordinatis refectionibus.

Ab Idibus Septembris vsque ad caput quadragesimæ, secundùm regulam beati *Benedicti* reficiantur ad nonam.

E Et in aliis temporibus secundùm regulam eandem; & eo moderamine ciborum quod describit regula. Et ordinatis pitantiis, si quando eas fieri contigerit sint contenti: Nec aliquis sibi in cibo & potu delicatiora parari, vel extra deferri faciat, aut recipiat præsentata. Sed quicquid fuerit præsentatum, coram eo qui conuentui præest deferatur; & ipse taliter prouideat siue de hiis siue de aliis pitantiis, quod illorum confortet naturam, qui delicati vel debiles commodè communibus vti non possunt.

§ De cyphis & cultellis ordinatis.

F In Infirmitorio & refectorio, cyphis argenteis vel aureis, seu etiam pedem vel argenteum circulum, vel aureum habentibus non vtantur: Nec zonam vel cultellum cum ornatu auri vel argenti, deferri licitum sit alicui vel habere.

§ De refectione in infirmitorio.

In Infirmitorio nullus carnes comedat, nisi monachus vel conuersus qui infirmus fuerit; aut propter debilitatem corporis ad infirmitorium missus.

§ De refectione in itinere.

G Nullus Monachus in quocunque loco siue in domo sit ordinis, siue extra, carnes comedat; nisi secundùm quod in Regula continetur.

§ De inhibitione carnium iteratum.

Illas autem carnium refectiones, quæ sanis in quibusdam monasteriis certis temporibus consueuerunt hactenus exhiberi, penitus inhibemus; & sicut interdicimus vsum carnium, ita fartaturas de tritis carnibus denegamus. *In nostro rotulo.* Sane Abbas vel Monachus in itinere constitutus, si debilitatis necessitas compellat ipsum ad vsum carnium, diuertat ad domum religiosam si vicinam inuenerit: Alioquin sic suæ infirmitati consulat, quòd in cibo suo non offendatur vel scandalizetur proximus, pro quo mortuus est Dominus *Iesus Christus*.

§. De pœna transgressorum.

Si quis comedere carnes contra prædicta præsumpserit, semel vel etiam secundò regulari subiaceat disciplina: Si tertio, quarta, & sexta feria proximis, in pane & aqua ieiunet. Quod si in consuetudinem duxerit, subiaceat graui culpæ. Abbas autem si in hoc deliquerit; secunda, quarta, & B sexta feria, sit pane & aqua contentus. Si autem in consuetudinem duxerit, nec monitus à diocesano vel visitatoribus corrigere voluerit, administratione priuetur.

§ De refectione infirmorum.

Infirmis autem fratribus, in cibariis, in lectis, in seruitoribus, & aliis necessariis, secundùm quod eorum requirit infirmitas, & continetur in Regula præcipimus prouideri: Et in hiis omnibus si infirmarius inuentus fuerit in defectu, per proprium Abbatem vel Priorem corrigatur. Abbas C autem vel Prior, per visitatores cum ad locum accesserint, pœna puniatur condigna.

§ De vestimentis ordinatis.

Illud etiam præcipimus obseruari, vt de vestimentis & calceamentis ordinatis, tempore congruo prouideatur tam monachis quam conuersis: Et propter hæc ne detur alicui pecunia, districtiùs inhibemus.

§. De habitu itinerantium.

Monachi communibus indumentis & religiosis, sicut in Claustro, ita foris exeuntes, honestè se habeant: nec recedant sine cuculla & habitu regu- D lari. Nec capam habeant coloratam; nec cum sella minus regulari sumptuosa, vel clauorum ornatu decorata superfluo, aliquis equitare præsumat. Calcarea deaurata vel deargentata non habeant, ferratura ad ornatum in frenis penitus amota. Nec chirothecis per digitos distinctis, nec ocreis rostratis.

In nostro. *Sed calceis corrigiatis, & rotundis, non acutis; equitans quis vtatur.*

§. De inordinatis vestimentis.

E NVllus in quocunque loco vtatur tunica de Burneto, vel coopertoriis, vel alio panno, vel pellibus siluaticis, vel lineis camisiis, vel horeaminibus: Sed vestiti dormiant & cincti, sicut in regula continetur: Nec vestes scissas habeant, ante vel retro.

§. Ne quis propria habeat ad equitaturam.

Nullus Prior claustralis vel alius monachus, cameram, equos, familiam, hernesium, sibi appropriet, vel de eius vsu contendat. Sed si ex necessitate vel vtilitate oporteat illum exire, per eum qui præest, in necessariis prouideatur eidem.

§. Quod habeatur in agendis cōmune consilium.

F Præcipimus insuper, vt omnes Abbates & Priores, consilio omnium fratrum quibus præsunt, vel maioris & sanioris partis ipsorum, cum faciendum est mutuum vel innouandum, hoc ita faciant, quod omnibus liqueat quanta summa, quibus creditoribus, quibus terminis debeatur. Et in quos vsus, contractum mutuum sit conuersum.

§. De compoto reddendo in omnibus.

Et vt domorum status certior habeatur, singu- G lis tribus mensibus coram Abbate seu Priore (si ibi non sit Abbas) & senioribus, reddant officiales de suis officiis rationabilem computationem, de omnibus expensis & receptis, fideliter facientes.

§ De statu domus monstrando.

Abbates & Priores bis in anno, scilicet in Kalendis Octobris, collectis annuis fructibus, & in Kalendis Aprilis, statum domus suæ in capitulo vel coram senioribus, & etiam coram visitatoribus cum venerint, plenariè manifestent. Abbas autem vel Prior siue præpositus, qui in prædictis ratiociniis grauia debita suppresserit fraudulen-

ter, ab administratione quam obtinet, penitus re- A pellatur.

§ Ne teneat mutuum nisi probatum.

Si verò Abbas vel Prior sine consensu Conuentus contraxerit mutuum, non teneatur monasterium; nisi quatenus probatum fuerit in vtilitate Ecclesiæ fuisse conuersum.

In nostro rotulo. *Per instrumentum super contracto mutuo confectum, non compellatur monasterium; si Capituli sigillo non fuerit communitum.* B

§ Non detur pensio laicis personis.

NVllus quoque Abbas vel Prior, Prioratum vel grangiam, pensionem, aut præbendam monachalem, personis sæcularibus donare audeat. Pensionem vel possessionem nullam vendat, vel commutet, vel alienet; nisi in casibus à iure concessis, nec etiam donet: sed sciat alienationem sibi penitus interdictam.

§ Proprietarij excommunicentur & Ecclesiastica careant sepultura.

Monachi proprietarij excommunicentur ab Abbatibus suis: Et si in morte proprietarius in- C uentus fuerit, Ecclesiastica careat sepultura, vel sicut vnus de vulgo sepeliatur.

§ Ne quis habeat sub claue clausurã aliquam.

Nullus prorsus nisi pro officio sibi commisso, arcam cum claue sine licentia habeat: & quotiescunque Abbas petierit, clauis eidem tradatur. Et si aliter habet, eo ipso proprietarius reputetur.

§ De pœna infligenda proprietariis.

Excommunicationis sententiam in proprietarios, semel in anno, scilicet in *Ramis palmarum*, solenniter in capitulo publicabit. Et si post aliquis inuentus fuerit habere proprium, balliuam D si quam habet amittat, nec infra annum, sibi alia committatur; nec tunc, nisi proprio restituto & peracta pœnitentia competenti.

§ De negligentia Abbatis proprietatem habere concedentis. Et pœna talis Abbatis.

Abbas qui scienter proprium concesserit monacho, vel punire contempserit, suspendatur ad tempus. Proprium autem intelligimus, secundùm beati *Benedicti* regulam; si nec accommodatum, nec locatum, nec depositum, aliquis omnino monachus vel conuersus, nomine suo recipiat, nec etiam monasterij nomine: nisi de Abbatis vel con- E uentus licentia speciali, & in casibus à iure concessis. Sed nec mutuum, vltra illam quantitatem quam moderatam taxari volumus per Capitulum & Abbatem.

§ Vt non sit Abbas personarum acceptor.

Ipse autem Abbas det singulis, prout cuique opus erit: vt non sit personarum acceptio, sed infirmantium consideratio habeatur.

§ Ne Abbas cõsanguineis suis bona Ecclesiæ distribuat.

Illud quoque districtè præcipimus, ne quis Abbas consanguineo suo eganti vel non egenti, immobilia Ecclesiæ suæ concedat, nec etiam mobi- F lia donet: nisi aliquid modicum nomine Eleemosynæ largiatur. Et qui de immobilibus contra præsumpserit, ab eadem amoueatur Ecclesia: Prioribus & officialibus si eos talia commisisse cõstiterit, ab administrationibus prorsus amotis, & aliàs prout pœnæ qualitas exegerit puniendis.

§ Vt arceantur mulieres ab introitu vbi conuersantur Monachi.

Claustri, refectorij, dormitorij, & chori custodia quando cantatur officium, certis committatur personis. Et nulla mulier permittatur intrare prædicta loca, nec chorum quando cantatur ibi- G dem, nisi fortè in consecrationibus, & indulgentiis Ecclesiarum, & festo principali Ecclesiæ, & exequiis mortuorum, aliquas mulieres per Claustrum vel chorum transire contigerit. Exceptis nobilibus quæ patronæ sunt monasterij: Et aliis nobilibus, quibus non possit introitus sine graui scandalo denegari. Et eisdem, certis horis & temporibus poterit ingressus ab Abbate vel Priore concedi: Et saluis indulgentiis super hoc certis personis à sede Apostolica concessis, vel etiam concedendis.

A Quod si contra præsumptum fuerit, officialis per cuius ostium mulier intrauerit; Abbas quoque vel Prior si hoc fieri mandauerit, pro qualibet vice in pane & aqua die ieiunet vna. Abbates vel Priores si seruientes sæculares secum habuerint equitantes, de propria vel communi familia, non nisi maturos habeant & honestos in habitu non lasciuo.

B In nostro rotulo *sic.* § *Non adolescentes, non nobiles, non consanguineos, nec indutos vestibus virgatis, aut argenteis nodulis ornatis, vel partitis, vel viridibus, aut rubeis: nec habeant capitulum de floribus, vel foliis, in domibus vel præsentia religiosorum: nec canes, vel aues venatitias, nec scaccos, nec aleas, vel taxillos.*

§ De hospitalitate pro possibilitate sustinenda.

VOlumus quoque & mandamus, vt in quolibet Monasterio vel Prioratu, Abbas vel Prior, aut ipsis cessantibus, visitatores qui pro C tempore fuerint, pro possibilitate locorum Hospitalitatem ordinent ad eleemosynas faciendas: certo hospitio ad recipiendos pauperes, & alios pauperes hospites, & ministro idoneo qui eis deseruiat, deputato. Et si alicui personæ religiosæ hospitium negatum fuerit, qui hospitio tunc deputatus fuerit, tribus diebus ieiunet in pane & aqua.

Inhibemus insuper sub interminatione damnationis æternæ, ne possessiones aut redditus ad D eleemosynam siue hospitalitatem vel infirmariam deputati vel collati, ab eisdem vsibus abstrahantur: Si contra hoc præsumptum fuerit, non teneat; sed ad vsus reuocetur prædictos. Et si Abbates contrauenire præsumpserint, ab administratione per visitatores, Monachi per Abbates suspendantur: & suspensi maneant secundùm qualitatem delicti, quamdiu viderint expedire.

§ De Reliquiis mensarum: & veteribus pannis pauperibus erogandis.

Et quia non est defraudanda pauperum eleemosyna, nullus quæ sibi ministrantur in mensa, E vel de vestimentis veteribus, vel calceamentis, cum receperit noua, defraudet eleemosynam. Et hæc omnia ad manus eleemosynarij perueniant, qui eadem pauperibus largiatur. Nec alicui dentur noua, qui vetera non resignet.

§ De honestate egredientium, & vt plene cantent horas Canonicas.

Inhibemus quoque districtiùs, ne libera detur Monachus egrediendi potestas; nec detur Claustralibus licentia reuisendi sæcularia, nisi fortè rarissimè, & ex causa rationabili, & ad tempus modicum: matura quoque societate eisdem ad F custodiam deputata. Et ipsi horas dicant in via: Et de libris prouideatur eisdem. Et cuilibet monacho loquendi cum muliere, sine honestis testibus duobus vel tribus, licentia denegetur.

§ De pœna sine licentia egredientium.

Monachus etiam qui in Abbatia, siue qui in Prioratu moram fecerit; si sine licentia superioris Clausturis domus exire præsumpserit, regulari pœnæ subdatur.

§ De honestate dormientium.

Illud quoque districtè præcipimus, quòd Monachi, qui in Prioratibus exterioribus commo- G rantur, in diuinis seruitiis in honestate habitus, & ciborum abstinentia, suis Abbatiis se conforment: & iaceant vestiti & cincti, sicut Monachi in dormitorio Abbatiæ: quod etiam ab omnibus qui iacent extra dormitorium, præcipimus seruari.

§ Ne admittatur mulieres ad seruitium Monachorum.

In nostro Rotulo. *Nullus quoque Abbas vel Prior vel Monachus, infra Abbatiam vel extra, consanguineum sæcularem commorantem secum habere præsumat.*

NEc mulieres in aliquo loco ad Monachorum seruitium, [.] personaliter admittantur.

[ ] præsentialiter.

§ Quod Prælati intersint quibusdam diuinis obsequiis.

Denique cum Abbates & Priores discurrere vel vagari non debeant, volumus vt in Claustro cum Fratribus sedeant, & diuinis intersint: maximè vigiliis capitulo, & collationi; & aliis diuinis officiis cum eisdem, nisi caosâ necessaria & vtili & honesta fuerint impediti.

§ Ne in locis proximis comedat quis vel bibat.

Nullus Abbas vel Monachus, prope Monasterium suum vel cellam Monasterij sui, ad leucam vnam in domo sæculari comedat vel pernoctet.

§ Vt crebro legantur omnia hæc.

Cæterùm, quia in multis Monasteriis à paucis intelligitur regula cum legitur, præcipimus vt B lectio regulæ quæ legitur in Capitulo, propter iuniores statim exponatur in vulgari ab illo qui capitulum tenet; vel ab alio, cui ipse duxerit iniungendum.

§ De moderamine equitaturæ.

[·] vel caices.

Circa equitaturas Abbatum, hoc moderamen volumus & præcipimus obseruari: vt nullus Abbas de familia sua continua, vltra decem habeat [·]equitaturas. Et de iis, quilibet Monachus aliquem pannum portet. Minores verò Abbates, secundum facultates domorum, equitationum mi- C nori numero sint contenti.

§ De computis reddendis.

Omnes autem redditus Abbatiæ, tam capitis quàm membrorum, redigantur in scriptis; & obuentiones quæ certæ non sunt, fideliter æstimentur; vt vnum scriptum inde habeat Abbas penes se, & Prior aliud cum Conuentu. Et vtrumque secretò apud se habeant.

§ Vt deonerétur domus grauata amotione Monachorũ aliquorum.

Decernimus etiam, quòd si paupertas loci, vel defectus ordinis, seu pœna delicti hoc exegerit; vt de sedibus propriis Monachi aliqui emittan- D tur; Abbates ad quos Missæ fuerint huiusmodi personæ, eas recipere non recusent: quamdiu visitatoribus visum fuerit expedire; nisi tales fuerint, quòd eorum conuersatio non possit sine graui scandalo tolerari. Quòd si illas recipere noluerint cum possint, per visitatores compellantur. Qualiter autem circa præmissas procedi debeat personas, in Constitutione illa super hæc à nobis edita continetur: quam ad cautelam præsentibus duximus inserendam. Cuius tenor talis est.

Alias à Gregorio nono.

§ Tenor Autentici de fugitiuis reuocandis.

Ne Religiosi vagandi occasionem habentes, salutis propria detrimentum incurrant, & sanguis eorum de Prælatorum manibus requiratur; statuimus vt capitulis celebrandis præsidentes secundùm statutum Concilij generalis, seu patres, Abbates, siue Priores, fugitiuos & eiectos de ordine suo, requirant sollicitè annuatim. Quod si in Monasteriis suis recipi possent, secundùm ordinem regularem, Abbates siue Priores eorum monitione præmissa, Ecclesiastica censurâ compellant ad receptionem ipsorum: salua ordinis disciplina. *Quod si hoc regularis ordinatio patitur, autoritate nostra prouideatur; vt apud ea-* F *dem Monasteria in locis competentibus (si absque graui scandalo fieri poterit, alioquin in aliis religiosis domibus eiusdem ordinis ad agendam ibi pœnitentiam) talibus vita necessaria ministrentur. Si verò huiusmodi fugitiuos vel eiectos, inobedientes inuenerint; eos excommunicent: & tam diu faciant ab Ecclesiarum Prælatis publicè denunciari, donec ad mandatum ipsorum humiliter reuertantur.*

§ Vt prædicta obseruentur.

Prædicta omnia volumus, quòd Abbates & Priores qui in suis Ecclesiis proprium Abbatem G non habent, faciant in suis Monasteriis, cellis, Obedientiis, & aliis locis sibi subditis, inuiolabiliter obseruari. Alioquin visitatores transgressores regulariter puniant, & prædicta faciant obseruari. Salua nihilominus beati *Benedicti* regula, quem sciant præcipuè ad correctionem & reformationem Ordinis, se habere magistrum.

§ Vt legantur hæc & exponantur.

Præcipimus etiam in virtute obedientiæ, quòd Abbas, vel Prior (si absens fuerit Abbas) legi faciat A & exponi diligenter supradicta omnia in capitulo ter in anno; videlicet infra octauas festiuitatum Natalis Domini, Paschatis, Resurrectionis & Assumptionis Beatæ Virginis.

§ De graui pœna transgressorum.

Abbas verò hæc omnia diligenter obseruet, & ab aliis faciat diligenter obseruari. Alioqoin si super iis negligens fuerit, secundùm transgressionis suæ vel negligentiæ qualitatem, taliter puniatur, quòd pœna illius sit aliis in exemplum. Et si forsan culpis suis exigentibus, Abbatem ab admi- B nistratione contigerit amoueri; nulla ei aliquo modo redditunm fiat prouisio; sed in hoc potiùs ipsius animæ prouideatur, vt salubrem agat pœnitentiam de Commissis.

§ De annua visitatione.

Præcipimus autem sub intermination e diuini iudicij, vt Abbates qui Capitulo Prouinciali pro tempore præfuerint, viros prudentes & prouidos & timentes Deum, in ipsó capitulo Prouinciali visitatores instituant, qui omnes Abbatias & Prioratus, Abbates proprios non habentes, eius- C dem prouinciæ visitent infra annum; & secundùm hanc ordinationem nostram, in correctione & reformatione procedant; vt ea quæ emendari præceperint, sub sigillis suis in singulis dimittantur monasteriis. Et eadem reportent, ad sequentis anni capitulum tradenda substituendis visitatoribus: Et sic omnium monasteriorum obedientia; vel transgressio apparent.

§ Quòd hæc consignentur.

§ Rescriptio ad Papam.

Cuiuslibet autem prouinciæ visitatores, de quinquennio in quinquennium, nobis rescribant ea quæ correxerint & statuerint obseruanda. D

Nulli igitur hominum, &c. Datum, &c.

PAG. 514. lin. 4. G. post.] *Causam dissentionis inter Westmonasterij Abbatem & Conuentum*, inter *Additamenta* non inueniuntur.

PAG. 515. lin. 6. D. post.] *Litera Regis* Tartarorum *de Caldae in Romanam de verbo ad verbum*.

E PAr la poissance de Deu le haut enooie del Roy de la terre Chaam achatay al Roy grant de plusurs prooinces noble cumbatur. Del mund glaiue. De Crestiente victoire & de religiun Baptismal. Cur vne de genz Ecclesiastres defensur de la loi Euangeliste. Fiz Roi de France. Acroise dex sa Seignurie. e gard sun regne par plusurs ans. E par face sa volunte enz la loi e el mund. el teus dores e en celui kest avenir, par la verite de la dame ki cundnit tuz hommes et tuz les Prophetes & les Apostles. Amen. of C.M. salua e beneicuns. E F io co proi ke il receiue ces choses e ka lui soient agreables a certes. e face dex ke io voie tel Roi noble ki estariuez. E li hautz creaturs face ferm nostre decurs. Ceo est à sauùr nostre vie ki tuz iours decline e est en decurs. e face legerement ke nus nos assemblosmes e vne chose en pres cest salu. Sace il ken ceste epistle nest nostre entente el que le profit de la crestiente et forces ce de la main le Roi Crestien par lottroi de oostre Seignur e requer de nostre Seigoor ke il donist vi- G ctoire de eus de la Crestiente. e face a ceus auoir victoire sur ses aduersaires ki despisent la croiz. en apres de la part le Roy haut hauce celui dex ceo est a scauoir de la presence de conyor Chaam. e acroise dex sa grandeur. Nus somes venu auokes poer e mandement ke tuit li Crestien soient quite de seruitute & treuage. dangarie. de paage. e de choses semblables. e soient a honeur e a reuerence. E ke nuls nes toille leur possessions. E ka les Iglises destruite soieot reedifices e les tables

[.] Ceo est haut auteis.

[.] soient restorees. e ke nuls nose defendre ces choses ker il prient de quez tepose e volentri pur nostre regne. En cest hure venimes nus a ceste chose pur le profit de la crestiente e pur la garde, par lottroi del haut deu. A cestes nus auom enuoie ces choses par nostre loial message honurable Saphadin. Daui. e par Marc. ki vus anuncient cestes bones nuueles e vus dient buche a buche les choses ki sunt entur nus. li fiz receue les paroles de ceaus. e les croie en lur lettres. li rois de la terre soit, à honeur en acroisement par sa grandur. En apres il comande quen la lois de Crist ne soit nule difference entre les Latins e les Griis e les Hermins e les Nestorius e les Iacobins. e tuz les autres ki aurent la croiz. kar cil sunt tuit vne chose entre vus en si requerens nus ki li haut rois ne mette diuisiun entre aus. Mais sa pite e sa debonairete soit sor tuz les crestiens. e durt sa vite e sa debonairete de la desqe la fin de Marauatha e sera bone chose par lottroie de nostre Seignur.

PAG. 517. lin. 5. G. pr.] *Impetratio Episcopi* Lincolniæ.

INnocentius Episcopus, &c. Venerabili fratri Episcopo *Lincolniensi*, salutem & Apostolicam benedictionem. Tua nobis fraternitas intimauit, quòd nonnulli religiosi quàm plures Ecclesiarum possessiones ac decimas, in proprios vsus præsumunt conuertere: licèt ad id non accesserit capituli tui consensus. Quocirca fraternitati tuæ præsentium authoritate concedimus, vt prædicta valeas legitimè reuocare; contradicentes per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo. Datum *Lugduni*, decimo sexto, Kalendas Iunij; Pontificatus nostri anno sexto.

PAG. 521. lin. vltimâ post.] *Decretales nouæ* Innocentij *quarti*, *Quarum authoritate Archiepiscopus* Cantuariensis Bonifacius, *intendebat visitare in sua Prouincia visitandos.*

ROmana &c. Statuimus vt quilibet Archiepiscopus suam volens visitare prouinciam, priùs Ecclesiæ suæ capitulum ac Ciuitatem, ac Diocesin propriam, plenè visitare procuret. Nec sit solùm erga maiorum, sed etiam minorum Ecclesiarum; nec circa clericorum tantùm, sed etiam populorum visitationem intentus. Et si commodè, vel absque difficultate accedere ad vnamquamque non poterit, de pluribus locis ad vnam congregationem Clericos & alios studeat euocare: ne in illis visitatio postponatur. Deinde liceat ei per totam prouinciam vel eius partem, visitationis officium exercere, Ciuitates, & Dioeceses, suffraganeos, & eorum subditos, Cathedralium & aliarum Ecclesiarum, Monasteria, & Ecclesias; & alia religiosa, & pia loca, cleros, & populos, liberè visitando, ac procurationes à locis tantùm recipere visitatis. Ex quo tamen aliquam de ipsis Dioecesibus visitare ceperit, nunquam postea (siuè totam siuè partem eius visitauerit,) reuertatur causâ visitationis ad illam; priusquam omnes reliquæ ipsius prouinciæ Dioceses, in toto vel in parte (quàm scilicet secretò securè poterit) & suæ denuò fuerint ab eo visitatæ. Quod si fortè eadem Dioecesis, vel aliqua ibi Ecclesia plùs aliis indigeat visitari, tunc aliarum visitatione intermissâ, redeat ad eandem: si à loci diocesano requisitus extiterit; vel de omnium aut maioris partis Episcoporum eiusdem prouinciæ, processerit consilio & assensu. Ad quod idem se pronos exhibeant, ne animarum profectus aliquatenus negligatur. Si verò malitiosè in iis difficultatem quamlibet adhibuerint, Archiepiscopus super hoc licentiam postulet confidenter. Postquam autem semel omnes prouinciæ suæ dioceses visitauerit, licitum sit ei postea (priùs tamen suffraganeorum suorum requisito consilio) ipsius diffinitione super hoc habitâ coram eis quæ in scriptis redigi volumus, vt possint esse aliis nota, visitationem per eandem prouinciam reiterare, iuxta modum superiùs annotatum. Et si non interuenerit in hoc suffraganeorum ipsorum assensus, illam semper prouidentiam adhibendo, vt in posterioribus visitationibus, illas Ecclesias, illosque cleros, & populos, priùs visitet qui non fuerant ab eo in prioribus visitati; nisi magis sit aliis visitationis officium opportunum. Sane huiusmodi impensurus officium, proposito verbo Dei quærat de vita & conuersatione ministrantium in Ecclesiis, & diuino cultui deputatis, ac cæteris quæ ad officium ipsum spectant, absque contradictione & exactione qualibet iuramenti, ad ipsorum emendationem per salubria monita, nunc leuia nunc aspera, iuxta datam à Deo sibi prudentiam diligenter intendens. Quod si de aliquibus orta fuerit infamia contra eos, Ordinariis ipsarum, vt super iis solenniter inquirant, denunciet, si viderit expedire. Notoria verò crimina, quæ examinatione non egeant, cum super iis meritò notari possit Ordinariorum negligentia, eorundem liberè corrigat: pœnam de illis debitam infligendo. Procurationes autem recipiat: nullam autem pecuniam ipse vel aliquis de familia sua, occasione alicuius officij vel consuetudinis, seu quolibet alio modo, earum nomine; sed in victualibus tantùm recipiat moderatas. Caueant insuper, ne ipse vel quisquam suorum, munus quodcunque sit vel qualitercunque offeratur, præsumat recipere: vt non *quæ sua sunt videantur quærere, sed quæ Iesu Christi*. Quod si fuerit contra præsumptum, recipiens maledictionem inueniat: à qua nunquam, nisi duplum restituat, liberetur. Volumus enim in iis fraudem quamlibet penitus euitari. §. Hanc autem visitandi formam, ab vniuersis etiam Episcopis aliisque Prælatis, ordinario iure suos subditos visitantibus, plenè obseruari præcipimus: saluis super hoc rationabilibus & approbatis religiosorum consuetudinibus, & regularibus Institutis.

PAG. 528. lin. 5. F. pr.] *Formam rapinæ* Bernardi *de* Nympha] *Non inuenimus.*

PAG. 558. lin. 8. E. pr.] *Litera Apostolica contra sententiam prolatam in Canonicos* Sancti Pauli Londini, *ab Archiepiscopo* Cantuariensi, *eos volente visitare.*

INnocentius Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis de *Sancto Albano* & de *V valtham* Abbatibus; & Archidiacono *S. Albani*, *Lincolniensis* & *Londoniensis* Dioeceseos, salutem & Apostolicam benedictionem. Ex parte dilectorum filiorum *Henrici* Decani, *Petri* Archidiaconi, *Roberti* Cantoris, Magistri *Gulielmi de Lichefeld*, *Gulielmi la Faite*, & *Roberti* dicti Monachi Canonicorum *Londoniæ*, fuit propositum coram nobis, quòd cùm venerabilis frater noster *Cantuariensis* Archiepiscopus ad *Londoniensem* Ecclesiam, impensurus in ea visitationis officium accessisset, capitulo proponente eiusdem Ecclesiæ;

se ac Ecclesiam suam ab ipsius iurisdictione liberos & immunes, ac ideò eundem Archiepiscopum ad visitandum admittere, sibique procurationis præstare obsequium recusante; idem Archiepiscopus in personas eorum ob huiusmodi eiusdem Capituli delictum, excommunicationis sententiam auctoritate propria promulgauit; quam ipsi nunciari Missam humiliter petierunt. Ad quod memoratus Archiepiseopus ex aduerso respoudit, quòd noo ob capituli sed prædictorum Decani & aliorum delictum, eandem in eos sententiam protulisset. Ipsius autem sententiæ forma, io nostra & fratrum nostrorum audientia lecta fuit. cuius tenorem, præsentium insceri fecimus ad cautelam. Qui talis est, *Nouerint vniuersi, quòd cum nos B. Dei gratia Cantuariensis Archiepiscopus, totius Angliæ Primas, Cantuariensi & Roffensi Ciuitatibus & Diocesibus visitatis, venerabilem Fratrem nostrum Londoniæ Episcopum visitassemus, descendimus ad visitandum capitulum Cathedralis Ecclesiæ Sancti Pauli Londoniæ. Et monuimus viua voce, ac per alios fecimus sapiùs admoneri Decanum & Capitulum prædictæ Cathedralis Ecclesiæ Sancti Pauli; vt nos tanquam Metropolitanum suum, secundùm formam à iure traditam, ad exercendum visitationis officium in sua Ecclesia admitterent reuerenter. Quod ipse Decanus & capitulum facere inhumanitate denegarunt; affirmantes viua voce coram nobis, quòd nullatenus nos reciperent ad prædictum visitationis officium exercendum: & tenentes clausa ostia chori atque Capituli, vbi volebamus proponere Verbum Dei manifestò, impediuerant nos verbo & facto, ne possemus ibidem officij nostri debitum exercere. Et quamdiu in corpore ipsius Ecclesiæ Sancti Pauli fuimus præsentes, diuinæ laudis organa pro sua voluntatis libito suspenderunt; in manifestam iniuriam, & graue praiudicium Cantuariensis Ecclesiæ, ac animarum periculum & scandalum plurimorum Nos igitur offensam huiusmodi manifestam, nolumus sicut nec debemus relinquere impunitam, ne cæteri exemplo similem assumant audaciam resistendi: præmissa competenti monitione, quia nos ab exercendo visitationis officio tam temere & inhumaniter repulerunt, nec nobis super hoc parere & satisfacere curauerunt, Henricum Decanum, Petrum Archidiaconum, Robertum Cantorem Londoniæ, Magistrum Gulielmum de Liebefeldia, Gulielmum la Feite, & Robertum dictum Monachum, Canonicos Londoniæ, qui irreuerenter se opponebant, & præsentes aderant, & quos in huiusmodi contumacia rebellione & contradictione, euidenter nobis constabat esse culpabiles: autoritate omnipotentis Dei, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli, & beatissimi patroni nostri Sancti Thomæ Martyris gloriosi, in scriptis excommunicamus, & excommunicatos fore publicè nunciamus. Actum Londoniæ in prædicta Ecclesia Sancti Pauli, die Martis post Ascensionem Domini, Anno eiusdem 1250.*

Nota.

Auditis igitur & pleniùs iotellectis, quæ à partibus fuere proposita hinc inde, nos præmissæ verba sententiæ perspicaci discretionis examine pooderantes, ac volentes super hoe prolixæ concertationis materiam quæ io vtriusque partis protelaretur dispendium, remedio salubris compendij remouere: de prædictorum fratrum consilio pronunciando decreuimus, prædictam sententiam quatenus in prædictos *Henricum* Decanum, *Petrum* Archidiaconum, *Robertum* Cantorem, & alios Canonicos *Londoniæ* propter

A delictum memorati capituli noscitur promulgata, nullam penitus extitisse; ipsosque per eam aliquo vinculo non teneri, nec per denunciationem ipsius notandos esse aliquatenus vel vitandos. Super eo verò, quòd idem proponit Archiepiscopus, se in eos propter delictum ipsorum dictam sententiam protulisse; ipsum sicut de iure fuerit audiemus. Ideoque discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus prædictæ

B sententiæ denunciationes, quas vt dicitur contra præfatos Decanum & alios fieri facit Archiepiscopus supradictus, quatenus in prædictos Canonicos *Londoniæ* ob delictum capituli est prolata, faciatis omnioo cassare: Contradictores auctoritate nostro, appellatione postpositâ, compescendo. Quòd si non omnes iis exequendis poteritis interesse, duo vestrum nihilominus exequantur. Datum *Lugduni*, quintò Kalendas Octobris; Pontificatus nostri Anno octauo.

C P A o. 538. lin. vlt. F. pt.] *Consule paginam 812. & ibi Testamenti huius Imperialis exemplar inuenire poteris.*

P A o. 542. lin. 9. B. pt. & lin. 1. F. pt. & P A o. 543. lin. 6. A. pt.] *Mandatum Magistri Hospitalis.*

Religioso, egregio, & prudenti amico præcipuo & specialissimo, fratri *Gualtero de Sancto Martino* prædicatori, frater *Gulielmus de Ca-*

D *stro nouo*, Sanctæ domus Hospitalis *Hierosolymitani*, Dei gratia magister humilis, salutem & se totum ad eius voluntatem. Speraotes quòd de *Terra Sancta* vos delectet noua qualia sunt audire, de ipsis significandum duximus: Quia post ruinam illam inexplicabilem, quam Dominus Rex *Francorum* & totus exercitus *Christianus* superatus & captus ab hostibus, passus est in *Ægypto*, diuina clementia operante præfatus Rex miraculosè liberatus venit in Ciuitatem *Accon*, cum fratribus

E suis, & aliquibus nobilibus Principibus; quibus Dominus in confusione vitam de interitu conseruauit. Et quia sine derogatiooe sublimitatis Regiæ, absque treuga terram *Syriæ* in casu amissionis relinquere noo poterat, fratres suos & alios nobiles omnes remisit in *Franciam*, pro sucentsu, deliberans moram facere, donec per subsidium gentis suæ, & aliorum *Christi* fidelium, posset superbiam perfidorum cooterere, aut treugis mediantibus *Terram Sanctam* in statu prospero or-

F dinare. Licèt autem in præsentium confectione inter *Alapensium* & *Babyloniorum* Soldanos discordia magna esset, per quam sperari poterat quòd compositio treugæ competentis interuenire deberet, non tamen nobis apparebat, quia experti sumus versutias *Paganorum*. quod incentiuo aliquorum & plurium ad hoc concordantium, speratum veniret ad effectum. Processu verò temporis, cum res clariùs patebunt, de euentu ipsarum prudentiam vestram reddere curabimus certiorem. Vale.

G

Idem eidem Gulielmo.

Religioso & honesto viro amico charissimo & speciali, hospitalis fratri *Gualtero* de *Sancto Martino* prædicatori, frater *Gulielmus* de *Castro nouo*, Dei Gratia sanctæ domus *Hospitalis Hierusalem* Magister humilis, & pauperum *Christi*, custos, salutem & paratam ad beneplacita voluntatem. Quia intelleximus quod vestri gratia domum *Hospitalis* & Fratres semper sincerè dile-

xistis, & ad eius voluntates fideliter aspirastis, liberalitati vestræ grates inde referimus copiosas, significantes, quòd ex hoc nos & fratres omnes *Hospitalis*, vobis debitores constituistis, & habebitis ad quælibet beneplacita perpetuò obligatos. De nobis si audire delectat notificantes, quòd per Dei gratiam cum trigiota de fratribus nostris, & aliis religiosis & sæcularibus multis, Domini Regis *Franciæ* interuentu de carcere *Babyloniorum* liberati, decimo septimo die mensis Octobris Ciuitatem intrauimus *Acon*: multitudinem maximam fidelium in Captiuitate *Ægypti* relinquendo, quam speramus cum Dei auxilio, in proximo liberandam. Inter Soldanos *Babyloniorum* & *Halapensium* discordia magna viget, per quam confidimus, quòd si succursus militiæ de transmarinis partibus venerit, cōditio *Terræ Sanctæ* prosperabitur, & hostium superbia conteretur. Vale.

Atque hic affigebantur ipsæ duæ bullæ siue sigilla.

PAG. 543. lin. 8. D. post. Summa expensarum Regis.] *Inter* Additamenta *non apparet*.

PAG. 546. lin. 2. E. post. *Iniuria* Vvilielmi *de* Valentia.] *Non inueniuntur*.

PAG. 550. lin. 1. G pt. & PAG. 552. lin 8 F. pr. *Decretalis Papa* Innocentii, *de priuilegio exemptionis*.

VOlentes libertatem quàm nonnullis Apostolica sedes priuilegium exemptionis indulsit, sic integrum conseruari, vt & illam alij non infringant, & ipsi eius limites non excedant, declaratione irrefragabili diffinimus, quòd quantacunque sit exempti gaudeant libertate, nihilominus tamen ratione delicti siue contractus aut rei de qua contra ipsos agitur, ritè possunt eorum Ordinario conueniri: Et illi quoad hoc in suam in ipsos iurationem, prout ius exigit exercere. Nunquid ergo carent omnino in iis commodo libertatis? Non vtique: quia nec coram Ordinariis ipsis, dum sit in loco exempto commissum delictum, vel contractus initus, aut res litigiosa, nec vbi domicilium habent. si alibi delinquant vel contrahant, aut res ipsa consistat, conueniri possunt aliquatenus super istis domiciliorum prætextu locorum Diocœsanorum. Si vbi deliquerunt vel contraxerint, aut res ipsa consistit, ibi conueniantur remittendi, eos illuc vel ipsis, vt illuc respondeant, iniungendi aliquam habent potestatem. Saluis nihilominus casibus aliis, in quibus eos Episcoporum iurisdictioni subesse canonica præcipiunt instituta. Et id ipsum decreuimus circa illos, quibus vt non nisi sub vno iudice teneantur de se conquerentibus respondere, Apostolico priuilegio est commissum in eos, quibus ne interdici, suspendi, vel excommunicari, à quoquam valeant, à sede Apostolica est indultum. Sicut sunt religiosi quamplures, in quorum priuilegiis continetur, ne quisquam Episcopus vel Archiepiscopus, monasteriorum suorum monachos, pro vlla causa quarum ad ista, vbicunque illi fuerint, penitus exercere non possint; nisi forsan ipsi monachi ad monasteriorum suorum Prioratus eisdem Ordinariis subjectos, vt vel gerant ipsorum regimen, vel in eis tanquam locorum ipsorum proprij monachi resideant, fuerint destinati. Tunc enim; etsi liberè possint ad eadem monasteria reuocari, ac tam illorum quam ipsorum Prioratuum monachi recipi, cum non sit inconueniens aliquem vtrobique locum habere monachi, cum vnum alteri subesse monasterio vel ab alio nosci-

A tur dependere, Ratione tamen eorundem Prioratuum, dicti Ordinarij sui iurisdictionem in ipsis, quoad præmissa quamdiu morantur in illis, licitè vti possunt.

PAG. 553. lin. 5 D. pr. Statuta quæ in prouinciali capitulo celebrato Londini.] *Si hæc Statuta eadem ipsa non sint: quorum mentio est ante facta ad paginam 514. nescio quæ aut qualia sint: neque alia in* libro Additamentorum *inuenire potui*.

B PAG. 563. lin. 10. A. pr. Literæ authenticæ pro visitatione Archiepiscopi *Cant*.] *Vide quæ inseruimus ad paginam 593.*

PAG. 563. lin. 6. post. *Hi rumores de statu* Terræ sanctæ *ad nos venerunt, Anno Domini* 1252. *in festo Natalis sancti* Ioannis.

VEnerabili ac dilecto sibi in *Christo* fratri *Galtero* de *Sancto Martino* frater *Ioseph* de *Cancy*, sanctæ domus *Hospitalis Ierosolymitani*, C humilis *Acchon* Thesaurarius, salutem & prosperos ad vota successus. De rumoribus *Terræ sanctæ* vestra dilectio non ignoret, quòd illustris Rex *Franciæ* qui moram per annum apud *Cæsaream Palestinæ* iam expleuit, eam faciendo murorum & fossatorum ambitu circumcingi; quod opus in confectione præsentium, ferè fuerat adimpletum. Nuncius iterum tam ex parte Soldani *Halapiæ*, quàm eorum qui videntur in præsenti habere dominium *Babyloniæ*, potestatem ad Dominum D Regem prædictum causa tractandi super treugarum fœdere, ad inuicem confirmando sæpiùs destinatis, tandem dictum Soldanum *Halapiæ*, ad treugam aliquam dictus Rex non admittens, cum *Babyloniis* in hebdomada Paschali vltimo præterita, vsque ad quindecim annos firmauit treugas, iuramento præstito corporali, hinc inde; tali forma. *Quod dicti* Babylonii *cum residuo Captiuorum* Christianorum *superstitum quos in alia forma treugarum quando Dominum Regem tenebant*, E *se spoponderunt reddituros, totam terram citra flumen* Iordanis, *à quolibet Sarraceno detentam, Domino Regi restituerunt: exceptis videlicet* Gazara, Gibilino, Grandigerino, *&* Darone; *quæ circa treugam* Babylonijs *remanebant. Fuit insuper ordinatum, quòd nisi* Babylonii *exercitum suum haberent apud* Gazaram, *infra mensis Maii medium post præsentium datam literarum. ac Rex infra idem tempus exercitum suum ad partes* Ioppenses *de* Cæsarea *conduxisset, dicta treuga* F *confœderationis nulla foret.* Cùm vero Soldanus *Halapiæ* dictorum dictorum *Babyloniorum* aduersarius manifestus, in confectione præsentium in *Damasco* moraretur, totam terram detinens occupatam ad quendam locum qui *Casey* nuncupatur inter *Gazaram* & *Daronem* contra dictos *Babylonios* duodecim millibus bellatorum, aliis tribus millibus expectatis futuris ac venturis in proximo dictis duodecim millibus adiungendis, licet dictorum *Babyloniorum* totum posse sex vel septem millibus armatorum, quorum partem obtinebant dimitte- G re in partes *Babyloniæ* pro deffensione dictæ terræ contra *Bedeuvinos* & alios indigenas minimè numerum excedebant. Nec dicti Regis exercitus tantæ fortitudinis est, qui posset ipsis *Babyloniis* si opus ingrueret ad opportunitatem subuenire, cum nondum haberet inter religiosos & sæculares, computatis centum militibus quos Rex sperabat, secum nouerit adducere, nisi tantum *DCC.* milites & quatuor *C. Turcopulos* equites bellatores. Vnde nos & alij quamplures

relictis magnis nauibus, in galeis & minutis vexillis viriliter accincti descenderunt. Et confidentes de Dei misericordia, ac auxilio crucis triumphalis, (quam Dominus Legatus in vexillo iuxta Dominum Regem gestabat) læti & confortati de Deo, versus terram contra hostes insultus pistimos, tam sagittarum missionibus, quam aliis facientes sese retraxerunt. Veruntamen cum ipsa vexilla propter nimiam maris planitiem, vsque ad siccam terram non possunt attingere, *Christianus* exercitus in nomine Dei relictis vexillis, in mare saliendo se immisit vsque ad siccam terram, cum armis suis pedes veniendo. Et licet ipsa *Turcorum* multitudo, contra *Christianos* littus defenderet; tamen fauente Domino nostro *Iesu Christo*, littus obtinuit populus *Christianus* cum sospitate & lætitia, & cum equorum *Turcorumque* strage magna, & quorundam qui magni nominis esse dicebantur. Et cum ipsi *Sarraceni* se recepissent in ciuitate, quæ tam fluminis interpositione quàm murorum & turrium fortium in circuitu erat fortissima, Dominus noster omnipotens *qui dat omnibus affluenter & non improperat*, absque labore hominum, in crastino scilicet in octabis Trinitatis circa tertiam, ciuitatem dedit populo *Christiano* fugientibus & ipsam dimittentibus infidelibus *Sarracenis*. Et hoc factum fuit solo Dei dono, ac omnipotentis Domini Dei largitate. Et sciatis quòd iidem *Sarraceni*, illam ciuitatem reliquerunt munitam ex magna cibariorum & carnium fertilitate, & machinis & aliis bonis; de quibus ad munitionem dictæ ciuitatis, magna pars remansit; & de illa parte fuit exercitus multùm repletus. Dominus verò Rex noster, cum exercitu suo ibidem moram faciebat, res suas de suis nauibus extrahi faciens. Credebamusque quòd inde non deberet recedere exercitus, vsque ad decrescentiam fluminis, quòd tunc vt dicebatur, terram debebat occupare: qui alias in partibus illis damnum incurrebat populus *Christianus*. §. Comitissa verò *Andegauensis*, in *Cypro* peperit filium valde elegantem & bene formatum: quem ibidem tradidit nutriendum. Datum in Castris *Iamas*, Anno Domini 1249. mense Iunio, in vigilia beati *Ioannis Baptistæ*. § Hic est tenor literæ Missæ Reginæ *Franciæ*, de verbo ad verbum.

Maior euidentia de captione Damiatæ.

PRæcordiali fratri suo vterino & amico prædilecto, magistro *B. de Carn.* studenti *Parisiis*, G[illegible]e miles de familia Vicecomitis *Melunensis*, sal[illegible]n & paratam ad beneplacita voluntatem. Quia nouimus vos de statu terræ Sanctæ & domini nostri Regis *Franciæ*, tum propter vniuersalem Ecclesiæ prosperitatem, tum propter numerosam multitudinem parentum & amicorum nostrorum sub Domino Rege *Francorum Christo* militantium, sollicitari; vos super quibusdam quę vulgus disseminat duximus reddere certiores. Cùm inito speciali consilio, à *Cypro* mouimus nauigando versùs orientem; propositum habentes *Alexandriam* expugnare, & paucis diebus sequentibus rapti inopinata tempestate vastum maris spatium pertransiuimus; multæ nauium nostrarum dispersæ sunt & disiunctæ ab inuicem. Interim per exploratores innotuit *Soldano Babyloniæ*, & aliis *Sarracenorum* magnatibus, quod *Alexandriam* expugnare proposuimus. Vnde collectâ infinitâ armatorum multitudine, tam de *Kaira* quàm *Babylonia* & *Damiata* incolis, quàm *Alexandria*; nostrum aduentum expectabant, vt

A nos in ore gladij susciperent fatigatos. Vna igitur noctium cum quodam vento aspero per amplum pelagi tractum veheremur, in mane mitigato vento, apparuit serenitas desiderata: quæ naues dispersas prosperè congregauit: Misimus igitur funambulum peritum scilicet speculatorem; qui omnia cismarina littora nouerat, & cismarina, nec non & idiomata multa, (qui nobis pro duce constituebatur fideli) ad summitatem mali nauis nostræ; vt nobis intimaret si terram videret, & vbinam locorum essemus. Qui cum diligenter & mo-
B rosa deliberatione omnia loca circumiacentia considerasset, exclamauit voce dicens attonita, Deus adiuuet, Deus nunc adiuuet, qui solus potest: Ecce sumus hîc ante *Damiatam*. Poteramus siquidem iam terram omnes considerare. Similiter etiam aliarum nauium speculatores, id idem sentiebant: Et ceperunt iam congregari ad inuicem. Dominus autem Rex cum hoc cognouisset, imperterrito Spiritu cœpit omnes egregiè nimis suos animare, & consolari, dicens surgens in medio. Amici mei ac fideles, insuperabiles eri-
C mus si in charitate inseparabiles fuerimus; non sine diuino nutu huc transuehimur, tam repentinè, applicemus in terram quamcumque potentet occupatam. Non sum Rex *Franciæ*, non sum Sancta Ecclesia; sed vos vtique omnes Rex estis. Vos, Sancta Ecclesia. Non sum nisi vnus solus homo, cuius vita cum Deus voluerit, sicut vnius alterius hominis exsufflabitur. Nobis omnis casus tutus est; si vincamur, martyres euolamus: si vincamus, gloria Domini prædicabitur, & totius *Franciæ*, immò *Christianitatis*, amplabitur. Profectò insanum
D est credere, quòd me Dominus incassum suscitauit, qui omnia prouidet, causam magnam super hoc considerabit, diuincemus pro Christo; & ipse in nobis triumphabit; non nobis, sed nomini suo dans gloriam, & honorem, & benedictionem. Interim naues nostræ iam congregatę littori appropinquabant, ita scilicet, quòd Ciues *Damiatæ* & qui littoribus conterminierant, classem nostram poterant considerare; scilicet mille & quingęta naues, exceptis dispersis: scilicet
E centum & quinquaginta. Et reuera non fuit vt credimus temporibus nostris, tanta nauium nobilium multitudo congregata. Stupentes igitur *Damianitæ*, & supra quam dici potest attoniti ac perterriti, miserunt ad nos quatuor galeias optimas cum piratis expeditissimis, ad explorandum & inquirendum quinam eramus; & quid quærebamus; Et cum eos videremus tantum appropinquare, vt possent vexilla nostra discernere, hæsi-
F tarunt, & cessarunt tantum festinare vt prius: quasi de nuntio suo certificati, ac indemnes reuersuri. Galeiæ verò nostræ interim eos cum scaphis cursoriis cingebant, interponentes se, nostrisque nauibus iam cogebantur appropinquare vel inuiti. Verùm nostrates videntes Domini Regis constantiam & incommutabile propositum, eo iubente præparauerunt se ad bellum nauale: vt & hos & quoslibet alios, si superuenirent comprehenderent, & littus violenter capientes ad
G terram vt ascenderent imperauit. Misimus igitur super eos spicula ignita, & lapides de mangonellis naualibus; qui sic parabantur vt quinque vel sex lapides simul de longo iacerent: & phialas plenas calce, arcubus per parua hastilia ad modum sagittarum super hostes iaculandas. Spicula igitur, piratas & eorum vasa perforabant, lapides obruebant: Calx confractis vasculis, excæcabat, vnde subitò tres galeiæ eorum perierunt: aliquibus

bus tamen de piratis, ne mergerentur, cum vita interceptis. Quarta autem non indemnis euasit. Ipsos igitur excogitatis cruciatibus affecimus, quos viuos, & totius veritatis extorsimus confessione. Videlicet, quòd vacuata *Damiata* suis ciuibus, apud *Alexandriam* expectabamur. Piratæ verò qui euaserunt (quorum aliqui lethaliter vulnerabantur) & galeia dissipabatur: *Damianitis* cum eiulatu lachrymabili retulerunt super littus cum maxima multitudine expectantibus, quoniam mare classe superueniente operiebatur. Rex enim *Francorum*, cum infinita nobilium multitudine hostiliter adorentabat. Pro quo etiam asserebant, decem mille manifestè dimicare contra ipsos *Sarracenos*, qui pluebat super ipsos ignem, lapides, & nebulam. Veruntamen dum à maris fluctibus fatigantur infirmati, ipsos sicut vitas & mansiones vestras diligitis vnanimiter, expedite & tueamini: vel saltem donec nostrates reuocentur, potenter repellite. Nos autem soli vix euasimus, vt hæc vobis nunciaremus præmuniendis Cognouimus magnatum signa. Ecce iam in nos irruunt furibundi ad nauale vel campestre animati & parati. Irruit igitur super eos timor cum diffidentia. Omnes nostrates de veritate certificati, in spem optimam erigebantur; vnde glomeratim & certatim prosilientes in scaphas à nauibus: Erat enim mare iuxta littus parum profundum. Vnde nec scaphæ nec nauiculæ ad aridam attingere poterunt. Miserunt se igitur in mare multi vsque ad lumbalia properanter, iuxta domini Regis districtum & vrgentissimum præceptum. Et continuò commissum est bellum cruentissimum: & nostrates additi sunt prioribus indistanter, & fortitudo gentium dissipata est. Nec cecidit aliquis de nostris ferro, preter vnum. Submersi verò duo vel tres perierunt, qui propter ardens desiderium pugnandi, sese nimis properanter in aquam miserunt; & à semetipsis potius quàm ab aliis sunt interempti. *Sarraceni* igitur retrocedentes sese in Ciuitatem suam, multis interemptis & quamplurimis lethaliter vulneratis & mutilatis, turpiter fugiendo receperunt. Nostri autem ipsos è vestigio insecuti essent, sed à potentioribus qui proditionem timebant, reprimebantur, veruntamen dum pugnauimus, exierant quidam sclaui & captiui ruptis vinculis & eorum receptaculis; quia etiam carcerarij exierant contra nos; nec in Ciuitate aliqui remanserunt, præter mulieres, paruulos & valetudinarios. † Ipsi igitur sclaui & captiui nobis gaudenter ac properanter occurrentes, regi & exercitui nostro applaudentes dicentes, *Benedictus qui venit in nomine Dei.* Hæc acta sunt in bonum auspicium initiale, scilicet die veneris, quæ est dies Dominicæ Passionis: Et applicuit tunc dominus Rex securè & gaudenter; & residuum exercitus *Christiani*: Et sic quieuimus vsque in crastinum. Die verò Sabbati sequenti, terram & maris littora quæ capienda remanserant, potenter ac prudenter cepimus: ducatu & documento sclauorum, qui etiam arcanorum transitus cognouerunt. Ipsa verò nocte *Sarraceni* comperientes aliquos sclauorum & captiuorum euasisse, ipsos qui remanserant excerebrantes martyres *Christi* fecerunt gloriosos, in propriam perniciem. In opaca verò nocte sequenti & mane die Dominica, *Sarraceni* considerata aduentantium multitudine, fortitudine & constantia, & vrbis inopinata desolatione: cum suis ducibus & maioribus, & consolatoribus, viribus, & armis carentes, arreptis mulieribus ac paruulis & rebus portatilibus, armati leuiter per portulas quas cauté longè ante præparauerant fugerunt, ex parte alia Ciuitatis: & pars per aquam, pars per terram subita elapsa est, relinquens Ciuitatem omnibus redundantem. Die verò dominica hora tertia exierunt duo captiui, qui manus hostiles casu euaserant, nunciantes nobis quæ contigerat. Rex igitur omni timore proditionis deposito, non in effusione sanguinis vel armorum strepitu, ciuitatem nemine contradicente, intrauit ante horam nonam: nullo etiam vulnerato grauiter de intrantibus præter Comitem de *Marchia Hugonem Brunum*: qui eliquato sanguine de vulneribus, non potest vt credimus mortem euadere. Ipse namque prodigus sui propter probitatem quæ fuit, in medios hostes temerarius se ingessit, & ponebatur in prima turma ipse bellantium tanquam suspectus, quod & ipsum non latuit. Nec prætereundum est, quod cum propositum habuissent *Sarraceni* fugiendi, iecerunt versus nos ignem *Græcum* copiosum & efficacem, quod erat nobis periculosum valde & mortiferum: quia ventus asper fuit flans à Ciuitate versus nos. Et ecce ventus illicò retrouersus, ignem suum respersit in Ciuitatem, & combussit multa eorum corpora & castra, & plura combussisset, sed sclaui accedentes continuò, quitam pauci remanserunt, suis notis extinctoriis, necnon & precibus, diuino nutu (ne nobis Dominus ciuitatem combustam daret) extinxerunt. Cum igitur ipsa die verè Dominica, dominus Rex cum maximo tripudio (vt prætactum est) intrauisset; illicò ad templum ipsorum *Sarracenorum* intrauit oraturus; & Deo hæc omnia merito ascripturus. Et solenniter nimis antequam cibum sumpsisset, prorumpentibus præ gaudio iucundis & deuotis lachrymis, cecinerunt fideles, incipiente legato, hymnum Angelorum, videlicet *Te Deum laudamus*. Et statim vbi dudum *Christiani* Missam consueuerant celebrare, & campanam pulsare; expiato loco & aspersio per aquam benedictam, fecit celebrare Missam de Beatâ Virgine, vbi quarta die præcedente (prout captiui nobis asseruere asserebant) sputissimus *Machometus* cum detestabilibus immolationibus, & vocibus altisonis, & tubarum clangore magnificabatur. Inuenimus autem in Ciuitate, cibariorum, armorum & machinarum necnon vestimentorum preciosorum, vasorum, vtensilium, auri, argenti, & aliorum bonorum, copiam infinitam. Et præter hæc, statim fecimus apportari victualia nostra de nauibus; quorum copiam habuimus, & alia nobis chara ac necessaria. Propitiante igitur nobis diuina munificentia, exercitus *Christianus* ad instar stagni quod ex torrentibus inundantibus suscipit incrementum, quotidiè dilatatur: hinc militia de partibus domini *de villa Herlevvini*, hinc de militia *Templi* & *Hospitalariorum* nobis subsidium, absque peregrinorum aduentu, diatim per Dei gratiam accumulatur subsidium. Veruntamen ipsi de *Templo* & *Hospitali* de gloria tanti triumphi credere diu noluerunt: quia reuera nulli fuit credibile quod euenit. Quia igitur hæc miraculosè euenerunt, præcipuè quod ventus suum ignem infestalem in sua capita reuerberauit regressus (& hoc fuit de annquis *Christi* miraculis, quia sic *Antiochia* cuenit) conuersi sunt aliqui ad Dominum *Iesum Christum*, & fideliter nobis hactenus adhæserunt. Nos autem ex præteritis præmuniti, de cætero cautè & circumspectè procedemus in agendis. Habemus enim fideles nobiscum *Orientales*, de quorum fidelitate minimè dubitamus, qui omnia ferè *Orientalium* climata, &

eorum pericula, experimento cognouerunt; qui in veritate deuotionis, iam baptismi Sacramentum susceperunt. Optimates igitur nostri quando hæc scribebantur, consilium habuerunt cum tractatu diligenti, in proximo inuadere *Alexandriam* vel *Babyloniam* cum *Kaira*: sed quid erit inde nescimus adhuc; cum autem factum fuerit, vobis vita Comite significabimus. *Soldanus* autem *Babyloniæ* iis auditis, nobis prælium indixit generale: vt in Crastino Sancti *Ioannis Baptistæ*, in loco communiter prouiso fortunam belli inter *Orientales* & *Occidentales*, hoc est, inter fideles & ipsos, vna die præcisè generaliter experiremur: & cui sors victoriam contulerit, victor glorietur, victus autem cedat humiliter. Cui sic Dominus Rex noster respondit. Non illa vel illa die ipsum *Christi* inimicum diffiducio, nec terminum quietis constituo, sed etas & omnibus diebus vitæ meæ, ex hoc nunc & deinceps diffiducio: donec animæ suæ propriæ misereatur, & ad dominũ cõuertatur, qui vult omnes saluari & omnibus ad eum conuertentibus sinum pandit misericordiæ.

Hæc vobis per *Guiscardum* consanguineum nostrum per scripta notifico: qui nil aliud petit, nisi vt sumptibus nostris incipiat Cathedram ascendere magistralem; & hospitium teneat honestum, saltem per biennium.

Nihil certum vel relatu dignum de *Tartaris* audiuimus: Nec speramus fidem in perfidis, humanitatem in inhumanis, nec charitatem in canibus; nisi Deus cui nihil est impossibile nouitatem operetur. Facinorosissimis verò *Chorosminis* purgauit Deus *Terram Sanctam*; & ipsos deleuit, sub cœlo penitus exterminatos. Cum autem aliquid certum & notabile audierimus de prædictis *Tartaris* vel aliis; vobis per *Rogerum de Montefagi* ad terram Domini nostri Vicecomitis in vere in *Franciam* ibit, ad procurandum nobis pecuniam; vobis per interlocutorem [illegible] per Epistolam significabimus.

Litera Magistri militiæ Templi *super præmissis.*

FRater *W. de Senay*, Dei gratia magister pauperis Militiæ *Templi*; dilecto sibi in *Christo* fratri *Roberto de Sanford* in *Anglia* præceptori, Salutem in Domino. Felices rumores & iucundos, vobis tenore præsentium cupimus declarari. Scientes igitur quòd post Trinitatem die veneris proxima *Ludouicus* illustris Rex *Francorum* Dei gratia ad portum *Dameticum* cum suo exercitu applicuit: Die Sabbati sequenti, terram & maris littora cepit idem *Ludouicus* cum sua militia: interfectis quampluribus de *Paganis*, vnico tantùm de nostris *Christianis* interfecto. Die verò Dominica sequenti hora tertia, Ciuitatem *Damiata* cepit, regia potentia; fugata penitus *Paganorum* potentia. Capta igitur fuit *Damiata*, non nostris meritis, nec vi nec manu armata, sed operante diuina potentia & gratia. Præterea sciatis, quod Dominus Rex Dei Gratia proponit dirigere gressus versùs *Alexandriam*, vel *Babylonem*; pro deliberandis fratribus nostris, & pluribus aliis qui sunt in captiuitate detenti, & pro tota terra reddenda cultui *Christiano*, Domino adiuuante.

Guido de Burscio.

De relatione Domini Ioannis *Monachi de* Pontiniaco.

NOn est super aliquo sollicitus Dominus Rex *Franciæ* capta *Damiata*, nisi super eo quòd non habet sufficienter populum ad custodiẽdum & inhabitandum occupata & occupanda. Verum idem Rex attulit secum aratra, ligones, trahas, & alia rusticana instrumenta. Quod cum audisset *Soldanus Babyloniæ* significauit eidem Regi, *Ad quid huc ad incolendam terram nostram, instrumenta ruralia afferri fecisti: inueniam tibi sufficientiã bladi, quamdiu hic eris.* Et hoc Ironicè dictũ fuit; ac si diceret, Tener es & delicatus, ac iuuenis; nec poteris penes *Orientales* diu cõmorari, quin pereas liquefactus. Cui Dominus Rex respõdit, *Voui & iuraui huc venire, & terminũ prout mihi erat præfixi: sed nõ voui nec iuraui hinc recedere, nec terminum mei recessus assignaui. Ideo colonorũ instrumenta mecũ apportaui.* Omnium nauium, naui Domini Regis applicuerũt. Erant autem in sua classe, magnæ naues quas Dromones appellamus, centum & viginti; absque galeiis & nauibus minoribus. Et alacriter prosiliẽs à naui, cecidit protinus in faciem suam, & orauit cum lachrymis deuotissime; vt Deus viam & actus suos dirigeret.

PAG. 514. lin. 2. A. post.] *Statuta Abbatum* Nigri ordinis: *Anno Gratiæ* 1249.

VNiuersis, &c. Ad hoc ex suscepti regiminis officio nos efficaciter obligatos esse reputamus, vt superiorum mandata benignè suscipere, & suscepta humiliter adimplere teneamur. Cum igitur die sancti *Matthæi*, Anno Domini 1249. apud *Oxoniam* ad Capitulum generale illud celebrandum, vnâ cum venerabilibus patribus ordinis nostri essemus congregati, quia non nisi octo Abbates nostri ordinis illuc conuenerunt, celebrandum diem capituli propter absentiam prælatorum, prouida deliberatione vsque in crastinum sancti *Edvvardi*, die scilicet sancti *Calixti* Papæ, duximus prorogandum. Locum ad hoc apud *Suvverc* in Ecclesia beatæ *Mariæ* iuxta *Londoniam* assignantes. Ad quem cum venerabiles patres nostri ordinis, prout ipsis à nobis fuerit iniunctum conuenissent, de statu monastico salubriter tractaturi, de communi Abbatum & Priorum assensu nobis assidentium, de statutis Capitulorum præcedentium, quibusdam subtractis, quibusdam superadditis certam formam elicientes pro statu nostri ordinis reformando, subscripta statuere duximus in hunc modum.

Imprimis dictante Spiritu sancto statutum est, vt Abbates & Priores habitu & gestu regulariter se habentes, in Capitulo, in Claustro, pro audiendis confessionibus, & fratribus exemplariter instruendis: In choro etiam pro diuinis officiis, in refectorio, pro fraternis solatiis, opportunè, studeant interesse: quoties nec corporalis infirmitas siue debilitas, vel Ecclesiæ vtilitas, vel alia rationabilis causa fuerit impedimento. Nec pro aliquo fide iubeant, vel per chartam suam pro aliquo se, vel monasterium suum obligent: Nec contra honestatem Religionis, vel vtilitatem monasterij sui, aliquid facere præsumant nec de terris vel redditibus monasterij, ad manifestam læsionem, perpetuam alienationem non faciant. Terras cõsuetudinarias in libertatem, nonas in feudationes, vel hæreditaria contradia, vel liberationes, alicui non concedant, sine consensus sui Consilio & assensu. Seruientes non habeant numero vel apparatu honestum modum excedentes, vnde ordo monasticus in aliquo posset argui leuitatis. Et cũ fieri debeant contractus mutui, ita procedãt Prælati quòd fratribus quibus possint liqueat, quãta pecuniæ summa, quibus certificationibus, quibus conditionibus, & quibus terminis debeatur;

& in quos vſus acceptum motuum ſit conoerſum. Et ſi aliquis ſine conſenſu Capitali ſuper mutuo contractum fecerit, monaſterium minimè obligetur; niſi per viros fide dignos probatum fuerit, dictum mutuum conuerſum fuiſſe in vtilitatem monaſterij manifeſtam. Diſtinctè etiam præcipiant Prælati in adminiſtrationibus conſtitutis, vt neminem concutiant, vel calumniam alicui faciant, nec aliquem iniuriis vel exactionibus indebitis opprimant, nec carriùs vendant ad terminum, vel contractus faciant inhoneſtos. Omnes etiam Prælati ſemel in anno, ſtatum domus ſoæ coram conuentu recitent, & de omnibus receptis & expenſis, obedientiarij in præſentia Abbatis vel Prioris Abbatem proprium non habentis, conuocatis ad hoc aliquibus de diſeretioribus domus, bis vel quater in Anno (ſi fieri poteſt) fideles reddant rationes; vt de melioratione vel deterioratione monaſterij, reddantur certiores.

§ Ieiunium hyemale à feſto exaltationis ſanctæ crucis vſq; ad Paſcha, ab omnibus regulariter obſeruetur; ſalua diſpenſatione cum debilibus, minuris, & iis qui pondus diei & æſtus portant; à Prælatis ipſorum cum neceſſe fuerit facienda.

§. Et vt pauperes debitis eleemoſynis non fraodentur, prouiſum eſt vt omnia apponenda ſine diminutione apponantur in refectorio, in infirmaria, & alibi vbi monachi reficiunt. Et de appoſitis, totum reſiduum in eleemoſynam cedat, per eleemoſynarium pauperibus fideliter erogandum. Conſumptores verò eleemoſynæ, ſi ſemel ſecundò & tertiò in Capitulo coram omnibus correpti non emendauerint, tribus diebus continuis in pane & aqua ieiunent; vt aliis ſint in exemplum. Et vt efficaciùs eleemoſyna obſeruetur, quamdiu conuentus fuerit in prandio vel in cœna; oſtia clauſtri claudantur: & ab ingreſſu ſæcularium cuſtodiantur, ſi loci diſpoſitio hoc permittat. Obedientiarij ſeruientes ſuos non ſuſtentent.

§. Circa eſum carnium ita eſt prouiſum, vt regulariter à carnibus abſtineant omnes; adiecta modificatione illius Decretalis, *Cum ad Monaſticum, &c.* §. Circa obedientarios verò forinſecos, & fratres in itinere pro negotiis domus conſtitutos, ſtatutum eſt: vt publicè in præſentia & ſolenni conuocatione ſæcularium, carnibus non veſcantur; ſalua diſpenſatione à Prælatis ipſorum, cum ipſis pro loco & tempore, & in neceſſariis caſu facienda, prout fuerit expediens; ſecundùm cuiuſque exigentiam & ordinis diſciplinam. Sed negligentibus in diuino ſeruitio, & inobedientibus, ac pacem fratrum perturbantibus, carnis comeſtio penitus interdicatur; & tardiùs à monaſterio egrediendi licentia concedatur.

§. Silentium debitis horis locis & temporibus, ab omnibus inuiolabiliter obſeruetur: & in permiſſis colloquiis in Clauſtro & alibi, à turpiloquiis, vaniloquiis, & detractionibus abſtineatur; contrauenientes, regulari ſubiaceant diſciplinæ. §. Et cum quidam poſt prandium proniores ſunt ad loquendum quod non prodeſt, quàm quod ædificat audientes, ad ampliandum cultum iuſtitiæ qui in ſilentio reperitur, ſtatutum eſt; quòd Parlamentum quod poſt prandium in quibuſdam clauſtris fieri conſueuit, penitus interdicatur; & loco ipſius, vacetur vberius meditationibus & lectionibus repetendis. Sed & potus in refectorio poſt horam nonam æſtiuo tempore, de cætero ſuſpendatur: Et quando conſueuit Conuentus ire in refectorium, ad clauſtrum redeant, in contemplatione ſonitum expectando veſperarum. Prouiſio, quod ceruiſia ab antiquo tempore

A in aliquibus locis ad dictum potum aſſignata, iure conſueto in refectorium deferatur, in vſus pauperum eroganda. §. Monachi pretio non recipiantur, nec peculium habere permittantur; niſi pro iniuncta ſibi adminiſtratione. Et qui peculium aliter habuerit, viuentes à Communione Altaris ſeparentur: Et qui extremo inuenti fuerint cum peculio, nec oblatio pro eis fiat, nec inter fratres recipiat ſepulturam.

§. Singuli etiam, in locis ſingulis non morentur.
B §. Et ſine licentia Prælati ſui, librum magnum vel paruum non ſcribant nec illuminent; niſi in vſum monaſterij conuertendum.

§. Nouitiis diligens cuſtodia & diſcreta adhibeatur; nec à cuſtodia liberè dimittantur, nec ad ordinem ſacerdotij promoueantur; donec expediti ſint ad ea quæ ſpectant ad ordinis diſciplinam; quæ corde tenus ſcire tenentur, ſecundùm monaſterij conſuetudinem approbatam, & ſecundùm ſtatuta Concilij, & regulæ profeſſionem, cum Prælatis videbitur expedire. §. Nec
C arcam habeant nec clauem, nec in forinſeco officio occupentur: Et non niſi pro neceſſitate vel vtilitate manifeſta, extra monaſterium mittantur: niſi ante per biennium in Clauſtro fuerint laudabiliter conuerſati. Exceptis ſenibus & grauibus perſonis, cum quibus Prælatus ipſorum poterit diſpenſare, com viderit expedire.

§. Et quia confeſſio ſuperbiæ contraria, humilitatem conſeruat, & gratiam confert pœnitenti, prouiſum eſt vt ad minus ſemel in anno, tam
D monachi quam nouitij Abbati ſuo confiteantur: ſaluis nihilominus priuatis confeſſionibus, ſingulis diebus de quotidianis delictis faciendis. Et ne huiuſmodi confeſſiones impediantur; Abbas promptum ſe exhibeat confeſſuris.

§. Hoſpitalitas omnibus modis iuxta loci facultates, in omnibus monaſteriis ab omnibus diligenter obſeruetur: Et talis monachus ad ſuſcipiendos hoſpites deputetur, qui diligens ſit, ſobrius, & manſuetus.

E §. Lecti monachorum ita ſint ordinati, vt videri poſſint dormientes. Veſtimenta & calceamenta monachorum ordinata ſint omnino. Coopertoria ſint de albo vel de nigro panno, vel de ruſſeto: cum pellibus agninis albis vel nigris; aut mureleginis, aut vulpinis, & capæ nigræ ſint. Et hæc omnia congruis temporibus, & ſine difficultate dentur & accipiantur. Camerarius autem; denarios vel quodlibet aliud pro prædictis, vel aliud ad vſus monaſticos pertinentibus, dare non
F audeat; ſed nec monachus aliquam permutationem ſuper præmiſſis recipere præſumat, niſi de licentia Prælati ſui pro cauſa rationabili, ſuper hoc petita priùs & conceſſa, vt ſecundùm regulam recipiens noua, det vetera pauperibus fideliter eroganda. §. Sellas & omnia ad equitaturam pertinentia, ita habeant ordinata, vt oculos intuentium non offendant.

§. Euagationes monachorum penitus inhibeantur: Et ſi pro negotiis Eccleſiæ ſuæ, vel aliqua iuſta cauſa ex permiſſione Prælati proficiſcantur;
G prouideatur vt in maturis ſeruientibus, & vecturis ſufficientibus, & apparatu honeſto ſecundùm facultates Eccleſiæ procedant; die ſibi à Prælatis præfixo, (niſi iuſtam cauſam vlterioris moræ oſtendant) reuerſuri. Et vt competentius & ſecretius, fratres qui pondus diei & æſtus portant, cum neceſſe fuerit prouiſione Prælati recreationem accipiant, prouideatur ad hoc locus competens iuxta infirmariam: in quo cum refecti fuerint, ad Clauſtrum & ad horas canonicas cum

tuli defunctis & eorum familiaribus; & à quolibet Sacerdote vna Missa priuata, & à quolibet inferioris ordinis vnum Psalterium. §. Et ne supra vires, propter multitudinem quæ in quibusdam locis singularitate quadam fieri consueuit, Monachi de cætero grauentur; & vt eadem sit obseruantia apud omnes & idem ordo, communiter prouisum est, vt in capis nulli psalmi familiares, post horas Canonicas, de die, nec psalmi familiares de nocte, dicantur.

§. Iniunctum est etiam visitatoribus in virtute obedientiæ, & sub pœna suspensionis à celebratione diuinorum; vt secundum formam Concilij generalis, & illius decretalis, *Ea quæ propter Religionis honestatem*, *&c.* visitent corrigant, & reforment ea quæ fuerint corrigenda. Et qui visitationem admittere noluerint, per visitatores suspendantur; & si petierint, per eosdem absoluantur, data cautione, de parando iudicio capituli generalis, & quod in posterum visitationem admittent. §. De Monachis transmarinis, si visitari noluerint à visitatoribus, iniungatur eisdem, vt ad proximum Capitulum generale apud *Oxoniam* celebrandum veniant: quare à visitatoribus visitari non debeant, ostensuri.

§. Caueant etiam ipsi visitatores, ne occasione ipsorum Monasteria visitanda superfluis grauentur expensis, sed omnia mensuratè fiant: & taliter officium suum exequi studeant, vt à Deo dignam recipiant pro labore mercedem. Ne si negligentes fuerint, sanguinem delinquentium de manibus ipsorum requirat dominus vltionum. Erunt autem in proximo Capitulo præsidentes de *Sancto Edmundo* & de *Glouernia* Abbates, apud *Oxoniam* in Ecclesia de *Osenee*.

§. Statutum est insuper vt in singulis Monasteriis, singulis diebus in Missa Beatæ *Mariæ* Virginis, pro Domino Rege, & Regina, & eorum liberis, fiat memoria specialis, cum illa oratione. *Deus in cuius manu, &c.* §. Et vt præmissa Statuta meliùs obseruentur, & nihil de contingentibus omittatur, prouisum est vt statuta ipsa vna cum statutis Concilij *Lateranensis* & Constitutionibus *Gregorij* Papæ noni, ordinem nostrum contingentibus, singulis annis in singulis conuentibus recitentur, certis diebus ad hoc assignatis.

§. Item cum singula Monasteria, de beneficiis & eleemosynis defunctorum habeant sustentamenta, ne animæ benefactorum defunctorum per omissionem & negligentiam Missis debitis priuentur, statutum est, vt quicunque in Conuentu existens, quatuor dies se à celebratione Diuinorum subtraxerit, die quintò per Abbatem vel Priorem super hoc secretiùs corripiatur; & si non emendauerit, nec causam rationabilem ostenderit, die sequenti in Capitulo super hac publicè proclametur.

NOTA.

QVoniam in eodem libro Additamentorū *Manuscripto, inuenimus* Statuta, *quæ sequuntur*, super Reformatione Nigri Ordinis, à Gregorio *nono Pontifice ante decem fortè vel viginti annos sancita, & circa hoc tempus à successore suo* Innocentio *quarto (vt titulus præ se fert)* innouata: *ea igitur præcedentibus Abbatum statutis subiunximus. Tu vide, Lector, si tanti sint.*

Innouatio statutorum Gregorij *noni Papæ, super reformatione* Nigri Ordinis. Innocentius *quartus*.

§. Vt omnes inter fini di-

INprimis statuimus, quòd omnes Monachi constituti infra Abbatiam (exceptis infirmis & custodibus eorundem) mox vt audierint signum, relictis agendis omnibus cum nil diuino operi præponendum, ad Ecclesiam cum debita maturitate festinent: & cum timore & reuerentia, Deo in Ecclesia seruiant: secundùm regulam, principium, medium & finem horarum tenentes. Et vt in puritate conscientiæ, & animi deuotione Deo offerant Sacrificium laudis fructum labiorum suorum.

nimis obse- quus in principio, medio & fine, exceptis qui in iesiu excipiuntur.

§. Singulis mensibus in monasteriis fiat omnium fratrum confessio generalis. Ad quam omnes & singuli sine qualiber excusatione accedant: Et in prima Dominica mensis, Corpori & Sanguini Domini nostri *Iesu Christi* communicent. Quòd si aliqua de causa duxerit aliquis abstinendum, causam Abbati proprio vel Priori, Abbate absente, [.] non differat intimare, vt eius iudicio vel abstineat, vel ad Communionem accedat.

§ De confessionibus.

§ De Communione Corporis & Sanguinis Christi.

[.] Seu pœnitentiario ab Abbate deputatis.

§. Rigor disciplinæ seruetur in Capitulo: Et silentium in Ecclesia, Claustro, Refectorio, & Dormitorio, teneatur: Pœna transgressoribus secundùm statuta regularia imponenda.

Secundum rotulum de Thinemue. De rigore disciplinæ regularis.

§. Omnibus autem ad religionem ingredi volentibus, exponantur sæpiùs & specialiùs ista tria; scilicet obedientia, continentia, & sine proprio viuere; & quòd ad hæc conuersi & Monachi sunt astricti. Et expressè & specialiter dicatur, quòd nec sub Abbate vel Priore quoad hunc ingressum nec ipsi obligentur monasteriis, nec monasterium ipsis; & vsque ad finem anni poterunt ipsi recedere ab ipso monasterio liberi, & monasterium ab ipsis liberari, si mores eorum Abbati & Conuentui non placent. Et admittendis nouitiis, dura prædicentur & aspera: Et eisdem admissis legatur regula ter in anno probationis, terminis à beato *Benedicto* constitutis. Et nouitiis fidelis deputetur instructor: Et nulla eis omnino donec professi fuerint, administratio committatur. Completo igitur probationis anno, nouitij professionem statim faciant, & benedictionem recipiant. Quod si fortè noluerint, mox recedant. §. Nullus autem qui ætatis suæ annum * quintum decimum non attigerit, admittatur: nec de talibus admittendis, professio vlla fiat.

Quo modo exponi habet Regula omnibus ingressuris: cui tria sunt annexa.

Dura ingredientibus & aspera, prædicentur.

§ Ne pueri admittentur.

* Octauum decimum. In alio rotulo.

§. Prioratus, decanatus, præpositutæ, & cæteræ omnes administrationes, gratis & absque vlla venalitate & pactione (verùm nisi bonis & industriis Monachis[.]) conferantur: Et Prioratus Conuentuales, non nisi sacerdotibus committantur[:] Si quis autem monachus pro huiusmodi aliquid dedisse vel promisisse conuictus fuerit, simoniacus habeatur: [.] & nunquam in ordine ipso, dignitatem habeat vel honorem. Et si contra aliquem super hoc, apud Diocesanum, siue visitatores, vel diffinitores, vehemens habeatur præsumptio, ipsum remoueant à Prioratu vel administratione qualibet sic obtenta. Abbas verò qui vendiderit, tanquam simoniacus puniatur. Si quis autem per interuentum sæcularium personarum, committi sibi obedientiam vel Prioratum exposcat; nunquam illum obtineat: sed nec alium infra annum.

§. De Prioratibus.

In alio Rotulo.

[.] Vt talibus qui infra annum promoueantur.

Quod si infra annum promoti non fuerint: Prioratus amittant.

[.] Et à sic obtento amoueatur.

Conuentuales quoque Priores non destituantur sine causa rationabili: putà si domorum dilapidatores, inobedientes & rebelles, si incontinentes extiterint vel infames; vel si ad maiorem fuerint prouehendi dignitatem; vel ex alia manifestæ vtilitatis causa. Quod & de minoribus Prioribus volumus obseruari. Nec vllus Prior literas confirmationis habeat, quod de suo Prioratu vel obedientia non debeat amoueri: Quod si ita obtenta fuerit, sit irrita ipso iure.

In alio rotulo

§ Vt non destituantur Priores sine manifesta causa.

In alio rotulo

§. Ne aliquis habeat plures Abbatias vel Prioratus.

Illud quoque districtiùs inhibemus, ne quis Monachus plures habeat Abbatias, vel Prioratus, vel Abbatiam & Prioratum; nec in pluribus monasteriis monachatum. Et qui administrationem habet in Abbatia, exteriùs nullam habeat nisi fortè ioteriori administratio sit annexa.

§ Ne quis solus in loco Monachus cōmoretur.

Nec in aliquo Prioratu siue Grangia, vnus solus monachus commoretur: Sed illi qui solus est, socius monachus adiungatur aut socij; si ipsius loci suppetunt facultates. Alioquin reuocetur ad Claustrum; prouiso tamen, quòd in eodem loco diuina officia celebrentur honestè.

§ Ne balliua aliquā ad firmam cōmittatur.

Cum autem Abbas balliuam, seu præposituram, vel curam aliquorum reddituum alicui de fratribus committere voluerit; firmam cum ipso non faciat, nec plegios ab ipso recipiat vel requirat. Et Abbas districtè præcipiat his qui in administratione constituti fuerint, quòd neminem concutiaot, vel calumniam faciant; nec iniuriis aut exactionibus indebitis opprimant; nec cariùs vendant ad terminum, nec contractus faciant inhonestos.

§. Vt cessuri vel decessuri resignēt omnia Abbati qui balliui sunt.

De Prioribus, obedientiariis, & monachis temporalem administrationem habentibus, balliuis seu præpositis in infirmitate graui decumbentibus, statuimus vt administrationes suas, & vniuersa quæ habent, de ipsis facta ratione sine mora confessione præuia, resigneor, & assignent Abbati.

§. De conformitate vestium & ciborum.

[.] In rotulo nostro. Abbas tamē in refectorio comedat cū illis, nisi propter honestos hospites mutet locum.

Circa qoalitatem ciborum & habitus præcipimus obseruari, vt omnes monachi habeant vestes de voo vestiario, & comestionibus quæ per cameras solent fieri pœnitus interdictis: In vno refectorio, de vna coquina, de vno pane, & de vno potu regulariter reficiantur; saluis pitaotia quæ ad maiorem mensam, ex certa causa deferri coosueuit; nisi fortè in infirmitorio, vel seorsum comedant cum Abbate [.]

§ De ordinatis refectionibus.

Ab Idibus Septembris vsque ad caput quadragesimæ, secundùm regulam beati *Benedicti* reficiantur ad nonam.

Et in aliis temporibus secundùm regulam eandem; & eo moderamine ciborum quod describit regula. Et ordinatis pitantiis, si quando eas fieri contigerit sint contenti: Nec aliquis sibi in cibo & potu delicatiora parari, vel extra deferri faciat, aut recipiat præsentata. Sed quicquid fuerit præsentatum, coram eo qui conuentui præest deferatur; & ipse taliter prouideat siue de his siue de aliis pitantiis, quod illorum conforter naturam, qui delicati vel debiles commodè communibus vti non possunt.

§ De cyphis & cultellis ordinatis.

In Infirmitorio & refectorio, cyphis argenteis vel aureis, seu etiam pedem vel argenteum circulum, vel aureum habentibus non vtantur: Nec zonam vel cultellum cum ornatu auri vel argenti, deferre licitum sit alicui vel habere.

§ De refectione in infirmitorio.

In Infirmitorio nullus carnes comedat, nisi monachus vel conuersus qui infirmus fuerit; aut propter debilitatem corporis ad infirmitorium missus.

§ De refectione in itinere.

Nullus Monachus in quocunque loco siue in domo sit ordinis, siue extra, carnes comedat, nisi secundùm quod io Regula continetur.

§ De inhibitione carnium tritarum.

Illas autem carnium refectiones, quæ sanis in quibusdam monasteriis certis temporibus consueuerunt hactenus exhiberi, penitus inhibemus; & sicot interdicimus vsum carnium, ita farsaturas de tritis carnibus denegamus. *In nostro rotulo.* Sane Abbas vel Monachus in itinere constitutus, si debilitatis oecessitas compellat iosum ad vsum carnium, diuertat ad domum religiosam si vicinam inuenerit: Alioquin sic suæ infirmitati consulat, quòd in cibo suo non offendatur vel scandalizetur proximus, pro quo mortuus est Dominus *Iesus Christus*.

§. De pœna transgressorum.

Si quis comedere carnes contra prædicta præsumpserit, semel vel etiam secundò regulari subiaceat disciplina: Si tertio, quarta, & sexta feria proximis, in pane & aqua ieiunet. Quod si in consuetudinem duxerit, subiaceat graui culpæ. Abbas autem si io hoc deliquerit; secunda, quarta, & sexta feria, sit pane & aqua contentus. Si autem in consuetudinem duxerit, nec monitus à diocesano vel visitatoribus corrigere voluerit, administratione priuetur.

§ De refectione infirmorum.

Infirmis autem fratribus, in cibariis, in lectis, in seruitoribus, & aliis necessariis, secundùm quod eorum requirit infirmitas, & continetur in Regula præcipimus prouideri: Et in his omnibus si infirmarius inuentus fuerit in defectu, per proprium Abbatem vel Priorem corrigatur. Abbas autem vel Prior, per visitatores cum ad locum accesserint, pœna puniatur condigna.

§ De vestimentis ordinatis.

Illud etiam præcipimus obseruari, vt de vestimentis & calceamentis ordinatis, tempore congruo prouideatur tam monachis quam conuersis: Et propter hæc ne detur alicui pecunia, districtiùs inhibemus.

§. De habitu itinerantium.

Mooachi communibus indumentis & religiosis, sicut in Claustro, ita foris exeuntes, honestè se habeant: nec recedant sine cuculla & habitu regulari. Nec capam habeant coloratam; nec cum sella mions regulari sumptuosa, vel clauorum ornatu decorata superfluo, aliquis equitare præsumat. Calcarea deaurata vel deargentata non habeant, ferratura ad ornatum in frenis penitus amota. Nec chirothecis per digitos distinctis, nec ocreis rostratis.

In nostro. *Sed calceis corrigiatis, & rotundis, non acutis; equitans quis vtatur.*

§. De inordinatis vestimentis.

NVllus in quocunque loco vtatur tunica de Burneto, vel coopertoriis, vel alio panno, vel pellibus siluaticis, vel lineis camisiis, vel linteaminibus: Sed vestiti dormiant & cincti, sicut in regula continetur: Nec vestes scissas habeant, ante vel retro.

§. Ne quis propria habeat ad equitaturam.

Nullus Prior claustralis vel alius monachus, cameram, equos, familiam, hernesium, sibi approprìet, vel de eios vsu contendat. Sed si ex necessitate vel vtilitate oporteat illum exire, per eum qui præest, in necessariis prouideatur eidem.

§. Quod habeatur in agendis cōmune consilium.

Præcipimus insuper, vt omnes Abbates & Priores, consilio omnium fratrum quibus præsunt, vel maioris & sanioris partis ipsorum, cum faciendum est mutuum vel innouandum, hoc ita faciant, quod omnibus liqueat quanta summa, quibus creditoribus, quibus terminis debeatur. Et in quos vsus, contractum mutuum sit conuersum.

§. De computo reddendo in omnibus.

Et vt domorum status certior habeatur, singulis tribus mensibus coram Abbate seu Priore (si ibi noo sit Abbas) & senioribus, reddant officiales de suis officiis rationabilem computatiooem de omnibus expensis & receptis, fideliter facientes.

§ De statu domus monstrando.

Abbates & Priores bis in anno, scilicet in Kalendis Octobris, collectis annuis fructibus, & in Kalendis Aprilis, statum domus suæ in capitulo vel coram senioribus, & etiam coram visitatoribus cum venerint, plenariè manifestent. Abbas autem vel Prior siue præpositus, qui in prædictis ratiociniis grauia debita suppresserit fraudulen-

ter, ab administratione quam obtinet, penitus repellatur. **A**

§ Ne teneat mutuum nisi probatum.

Si verò Abbas vel Prior sine consensu Conuentus contraxerit mutuum, non teneatur monasterium; nisi quatenus probatum fuerit in vtilitate Ecclesiæ fuisse conuersum.

In nostro rotulo. *Per instrumentum super contracto mutuo confectum, non compellatur monasterium; si Capituli sigillo non fuerit communitum.* **B**

§ Non detur pensio laicis personis.

NVllus quoque Abbas vel Prior, Prioratum vel grangiam, pensionem, aut præbendam monachalem, personis sæcularibus donare audeat. Pensionem vel possessionem nullam vendat, vel commutet, vel alienet; nisi in casibus à iure concessis, nec etiam donet. sed sciat alienationem sibi penitus interdictam.

§ Proprietarij excommunicentur & Ecclesiastica careant sepultura.

Monachi proprietarij excommunicentur ab Abbatibus suis: Et si in morte proprietarius in- **C** uentus fuerit, Ecclesiastica careat sepultura, vel sicut vnus de vulgo sepeliatur.

§ Ne quis habeat sub claue clausuram aliquam.

Nullus prorsus nisi pro officio sibi commisso, arcam cum claue sine licentia habeat: & quotiescunque Abbas petierit, clauis eidem tradatur. Et si aliter habet, eo ipso proprietarius reputetur.

§ De pœna infligenda proprietariis.

Excommunicationis sententiam in proprietarios, semel in anno, scilicet in *Ramis palmarum*, solenniter in capitulo publicabit. Et si post aliquis inuentus fuerit habere proprium, balliuam **D** si quam habet amittat, nec infra annum, sibi alia committatur; nec tunc, nisi proprio restituto & peracta pœnitentia competenti.

§ De negligentia Abbatis proprietatem habere concedentis Et pœna talis Abbatis.

Abbas qui scienter proprium concesserit monacho, vel punire contempserit, suspendatur ad tempus. Proprium autem intelligimus, secundùm beati *Benedicti* regulam; si nec accommodatum, nec locatum, nec depositum, aliquis omnino monachus vel conuersus, nomine suo recipiat, nec etiam monasterij nomine: nisi de Abbatis vel con- **E** uentus licentia speciali, & in casibus à iure concessis. Sed nec mutuum, vltra illam quantitatem quam moderatam taxari volumus per Capitulum & Abbatem.

§ Vt non sit Abbas personarum acceptor.

Ipse autem Abbas det singulis, prout cuique opus erit: vt non sit personarum acceptio, sed infirmantium consideratio habeatur.

§ Ne Abbas cõsanguineis suis bona Ecclesiæ distribuat.

Illud quoque districtè præcipimus, ne quis Abbas consanguineo suo egenti vel non egenti, immobilia Ecclesiæ suæ concedat, nec etiam mobilia donet: nisi aliquid modicum nomine Eleemosynæ largiatur. Et qui de immobilibus contra præsumpserit, ab eadem amoueatur Ecclesia: Prioribus & officialibus si eos talia commisisse cõstiterit, ab administrationibus prorsus amotis, & aliàs prout pœnæ qualitas exegerit puniendis.

§ Vt arceantur mulieres ab introitu vbi conuersantur Monachi.

Claustri, refectorij, dormitorij, & chori custodia quando cantatur officium, certis committatur personis. Et nulla mulier permittatur intrare prædicta loca, nec chorum quando cantatur ibidem, nisi fortè in consecrationibus, & indulgentiis Ecclesiarum, & festo principali Ecclesiæ, & exequiis mortuorum, aliquas mulieres per Claustrum vel chorum transire contigerit. Exceptis nobilibus quæ patronæ sunt monasterij: Et aliis nobilibus, quibus non possit introitus sine graui scandalo denegari. Et eisdem, certis horis & temporibus poterit ingressus ab Abbate vel Priore concedi: Et saluis indulgentiis super hoc certis personis à sede Apostolica concessis, vel etiam concedendis.

A Quod si contra præsumptum fuerit, officialis per cuius ostium mulier intrauerit; Abbas quoque vel Prior si hoc fieri mandauerit, pro qualibet vice in pane & aqua die ieiunet vna. Abbates vel Priores si seruientes sæculares secum habuerint equitantes, de propria vel communi familia; non nisi maturos habeant & honestos in habitu non lasciuo.

B In nostro rotulo *sic*. § *Non adolescentes, non nobiles, non consanguineos, nec indutos vestibus virgatis, aut argenteis nodulis ornatis, vel partitis, vel viridibus. aut rubeis: nec habeant capitulum de floribus, vel foliis, in domibus vel præsentia religiosorum: nec canes, vel aues venatitias, nec scaccos, nec aleas, vel taxillos.*

§ De hospitalitate pro possibilitate sustinenda.

VOlumus quoque & mandamus, vt in quolibet Monasterio vel Prioratu, Abbas vel Prior, aut ipsis cessantibus, visitatores qui pro **C** tempore fuerint, pro possibilitate locorum Hospitalitatem ordinent ad eleemosynas faciendas: certo hospitio ad recipiendos pauperes, & alios pauperes hospites, & ministro idoneo qui eis deseruiat, deputato. Et si alicui personæ religiosæ hospitium negatum fuerit, qui hospitio tunc deputatus fuerit, tribus diebus ieiunet in pane & aqua.

Inhibemus insuper sub interminatione damnationis æternæ, ne possessiones aut redditus ad **D** eleemosynam siue hospitalitatem vel infirmariam deputati vel collati, ab eisdem vsibus abstrahantur: Si contra hoc præsumptum fuerit, non teneat; sed ad vsus reuocetur prædictos. Et si Abbates contrauenire præsumpserint, ab administratione per visitatores, Monachi per Abbates suspendantur: & suspensi maneant secundùm qualitatem delicti, quamdiu viderint expedire.

§ De Reliquiis mensarum: & veteribus pannis pauperibus erogandis.

Et quia non est defraudanda pauperum eleemosyna, nullus quæ sibi ministrantur in mensa, **E** vel de vestimentis veteribus, vel calceamentis, cum receperit noua, defraudet eleemosynam. Et hæc omnia ad manus eleemosynarij perueniant, qui eadem pauperibus largiatur. Nec alicui dentur noua, qui vetera non resignet.

§ De honestate egredientium, & vt plene cantent horas Canonicas.

Inhibemus quoque districtiùs, ne libera detur Monachis egrediendi potestas; nec detur Claustralibus licentia reuisendi sæcularia, nisi fortè rarissimò, & ex causa rationabili, & ad tempus modicum: matura quoque societate eisdem ad **F** custodiam deputata. Et ipsi horas dicant in via: Et de libris prouideatur eisdem. Et cuilibet monacho loquendi cum muliere, sine honestis testibus duobus vel tribus, licentia denegetur.

§ De pœna sine licentia egredientium.

Monachus etiam qui in Abbatia, siue qui in Prioratu moram fecerit; si sine licentia superioris Clausturis domus exire præsumpserit, regulari pœnæ subdatur.

§ De honestate dormientium.

Illud quoque districtè præcipimus, quòd Monachi, qui in Prioratibus exterioribus commorantur, in diuinis seruitiis in honestate habitus, & **G** ciborum abstinentia, suis Abbatiis se conforment: & iaceant vestiti & cincti, sicut Monachi in dormitorio Abbatiæ: quod etiam ab omnibus qui iacent extra dormitorium, præcipimus seruari.

In nostro Rotulo. *Nullus quoque Abbas vel Prior vel Monachus, infra Abbatiam vel extra, consanguineum sæcularem commorantem secum habere præsumat.*

§ Ne admittantur mulieres ad seruitium Monachorum. [.] præsentialiter.

NEc mulieres in aliquo loco ad Monachorum seruitium, [.] personaliter admittantur.

§ Quod Prælati intersint quibusdam diuinis obsequiis.

Denique cum Abbates & Priores discurrere vel vagari non debeant, volumus vt in Claustro cum Fratribus sedeant, & diuinis intersint: maximè vigiliis capitulo, & collationi; & aliis diuinis officiis cum eisdem, nisi causa necessaria & vtili & honesta fuerint impediti.

§ Ne in locis proximis comedat quis vel bibat.

Nullus Abbas vel Monachus, prope Monasterium suum vel cellam Monasterij sui, ad leucam vnam in domo sæculari comedat vel pernoctet.

§ Vt crebro legantur omnia hæc.

Cæterùm, quia in multis Monasteriis à paucis intelligitur regula cum legitur, præcipimus vt lectio regulæ quæ legitur in Capitulo, propter iuniores statim exponatur in vulgari ab illo qui capitulum tenet; vel ab alio, cui ipse duxerit iniungendum.

§ De moderamine equitaturæ.

[.] vel caices.

Circa equitaturas Abbatum, hoc moderamen volumus & præcipimus obseruari: vt nullus Abbas de familia sua continua, vltra decem habeat [.] equitaturas. Et de iis, quilibet Monachus aliquem pannum portet. Minores verò Abbates, secundum facultates domorum, equitarionum minori numero sint contenti.

§ De computis reddendis.

Omnes autem redditus Abbatiæ, tam capitis quàm membrorum, redigantur in scriptis; & obuentiones quæ certæ non sunt, fideliter æstimentur; vt vnum scriptum inde habeat Abbas penes se, & Prior aliud cum Conuentu. Et vtrumque secretò apud se habeant.

§ Vt deonerétur domus grauata emotione Monachorũ aliquorum.

Decernimus etiam, quòd si paupertas loci, vel defectus ordinis, seu pœna delicti hoc exegerit; vt de sedibus propriis Monachi aliqui emittantur; Abbates ad quos Missæ fuerint huiusmodi personæ, eas recipere non recusent: quamdiu visitatoribus visum fuerit expedire; nisi tales fuerint, quòd eorum conuersatio non possit sine graui scandalo tolerari. Quòd si illas recipere noluerint cum possint, per visitatores compellantur. Qualiter autem circa præmissas procedi debeat personas, in Constitutione illa super hæc à nobis edita continetur: quam ad cautelam præsentibus duximus inserendam. Cuius tenor talis est.

Alias à Gregorio nono.

§ Tenor Authentici de fugitiuis reuocandis.

Ne Religiosi vagandi occasionem habentes, salutis propria detrimentum incurrant, & sanguis eorum de Prælatorum manibus requiratur; statuimus vt capitulis celebrandis præsidentes secundum statutum Concilij generalis, seu patres, Abbates, siue Priores, fugitiuos & electos de ordine suo, requirant sollicitè annuatim. Quod si in Monasteriis suis recipi possent, secundùm ordinem regularem, Abbates siue Priores eorum monitione præmissa. Ecclesiastica censurâ compellant ad receptionem ipsorum: salua ordinis disciplina. *Quod si hoc regularis ordinatio patitur, auctoritate nostra prouideatur; vt apud eadem Monasteria in locis competentibus (si absque graui scandalo fieri poterit, alioquin in aliis religiosis domibus eiusdem ordinis ad agendam ibi pœnitentiam) talibus vita necessaria ministrentur. Si verò huiusmodi fugitiuos vel electos, inobedientes inuenerint; eos excommunicent: & tam diu faciant ab Ecclesiarum Prælatis publicè denunciari, donec ad mandatum ipsorum humiliter reuertantur.*

§ Vt prædicta obseruentur.

Prædicta omnia volumus, quòd Abbates & Priores qui in suis Ecclesiis proprium Abbatem non habent, faciant in suis Monasteriis, cellis, Obedientiis, & aliis locis sibi subditis, inuiolabiliter obseruari. Alioquin visitatores transgressores regulariter puniant, & prædicta faciant obseruari. Salua nihilominus beati *Benedicti* regula, quem sciant præcipuè ad correctionem & reformationem Ordinis, se habere magistrum.

§ Vt legantur hæc & exponantur.

Præcipimus etiam in virtute obedientiæ, quòd Abbas, vel Prior (si absens fuerit Abbas) legi faciat & exponi diligenter supradicta omnia in capitulo ter in anno; videlicet infra octauas festiuitatum Natalis Domini, Paschatis, Resurrectionis & Assumptionis Beatæ Virginis.

§ De graui pœna transgressorum.

Abbas verò hæc omnia diligenter obseruet, & ab aliis faciat diligenter obseruari. Alioquin si super iis negligens fuerit, secundùm transgressionis suæ vel negligentiæ qualitatem, taliter puniatur, quòd pœna illius sit aliis in exemplum. Et si forsan culpis suis exigentibus, Abbatem ab administratione contigerit amoueri; nulla ei aliquo modo redditunm fiat prouisio; sed in hoc potiùs ipsius animæ prouideatur, vt salubrem agat pœnitentiam de Commissis.

§ De annua visitatione.

Præcipimus autem sub interminatione diuini iudicij, vt Abbates qui Capitulo Prouinciali pro tempore præfuerint, viros prudentes & prouidos & timentes Deum, in ipsô capitulo Prouinciali visitatores instituant, qui omnes Abbatias & Prioratus, Abbates proprios non habentes, eiusdem prouinciæ visitent infra annum; & secundùm hanc ordinationem nostram, in correctione & reformatione procedant; vt ea quæ emendari præceperint, sub sigillis suis in singulis dimittantur monasteriis. Et eadem reportent, ad sequentis anni capitulum tradenda substituendis visitatoribus: Et sic omnium monasteriorum obedientia; vel transgressio appareat.

§ Quòd hæc consiguentur.

§ Rescriptio ad Papam.

Cuiuslibet autem prouinciæ visitatores, de quinquennio in quinquennium, nobis rescribant ea quæ correxerint & statuerint obseruanda.

Nulli igitur hominum, &c. Datum, &c.

PAG. 514. lin. 4. G. post.] *Causam dissentionis inter Vvestmonasterij Abbatem & Conuentum*, inter *Additamenta* non inueniuntur.

PAG. 515. lin. 6. D. post.] *Litera Regis* Tartarorum *de Caldeo in Romanum de verbo ad verbum*.

PAr la poissance de Deu le haut enuoie del Roy de la terre Chaam achatay al Roy grant de plusurs prouinces noble cumbatur. Del mund glaiue. De Crestiente victoire & de religiun Baptismal. Cur vne de genz Ecclesiastres defensur de la loi Euangeliste. Fiz Roi de France. Acroise dex sa Seignurie. e gard sun regne par plusurs ans. E par face sa volunte enz la loi e el mund. el teus dorese en celui kest a venir, par la verite de la dame ki cunduit tuz hommes et tuz les Prophetes & les Apostles. Amen. of C.M. saluz e beneicuns. E io eo proi ke il receiue ces choses e ka lui soient agreables a certes. e face dex ke io voie tel Roi noble ki estariuez. E li hautz creaturs face ferm nostre decurs. Ceo est à sauuir nostre vie ki tuz iours decline e est en decurs. e face legeremens ke nus nus assemblosmes e vne chose en pres cest salu. Sace il ken ceste epistle nest nostre entente el que le profit de la crestiente et forces ce de la main le Roi Crestien par lottroi de nostre Seignur e requer de nostre Seignur kei il donist victoire de eus de la Crestiente. e face a ceus auoir victoire sur ses aduersaires ki despisent la croiz. en apres de la part le Roy haut hance celui dex ceo est a scauoir de la presence de conyor Chaam. e acroise dex sa grandeur. Nus somes venu anokes poer e mandement ke tuit li Crestien soient quite de seruitute & treuage. dangarie. de paage. e de choses semblables. e soient a honeur e a reuerence. E ke nuls nes toille leur possessions. E ke les Iglises destruite soient reedifiees e les tables

[.] Cro est Saui auteis.

[.] soient restorees. e ke nuls nose defendre ces choses ker il prient de quez repose e volentri pur nostre regne. En cest hure venimes nus a ceste chose pur le profit de la crestiente e pur la garde, par lottroi del haut deu. A cestes nus auom enuoie ces choses par nostre loial message honurable Saphadin. Daui. e par Marc. ki vus anuncient cestes bones nuueles e vus dient buche a buche les choses ki sunt entur nus. li fiz receiue les paroles de ceaus. e les croie en lur lettres. li rois de la terre soit à honeur en acroisement par sa grandur. En apres il comande quen la loi de Crist ne soit nule difference entre les Latins e les Grius e les Hermins e les Nestorins e les Iacobins. e tuz les autres ki aurent la croiz. kar cil sunt tuit voe chose entre vus en si requerens nus ki li haut rois ne mette diuisiun entre aus. Mais sa pite e sa debonairete soit sor tuz les crestiens. e dure sa vite e sa debonairete de la desqe la fin de Maranatha e sera bone chose par lottroie de nostre Seignur.

PAG. 517. lin. 5. G. pr.] *Impetratio Episcopi* Lincolniæ.

INnocentius Episcopus, &c. Venerabili fratri Episcopo *Lincolniensi*. salutem & Apostolicam benedictionem. Tua nobis fraternitas intimauit, quòd nonnulli religiosi quàm plures Ecclesiarum possessiones ac decimas, in proprios vsus præsumunt conuertere: licèt ad id non accesserit capituli tui consensus. Quocirca fraternitati tuæ præsentium authoritate concedimus, vt prædicta valeas legitimè reuocare; contradicentes per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo. Datum *Lugduni* decimo sexto, Kalendas Iunij; Pontificatus nostri anno sexto.

PAG. 521. lin. vltimâ post] *Decretales nona* Innocentij *quarti*, *Quarum authoritate Archiepiscopus* Cantuariensis Bonifacius, *intendebat visitare in sua Prouincia visitandos*.

ROmana &c. Statuimus vt quilibet Archiepiscopus suam volens visitare prouinciam, priùs Ecclesiæ suæ capitulum ac Ciuitatem, ac Diocesin propriam, plenè visitare procuret. Nec sit solùm erga maiorum, sed etiam minorum Ecclesiarum; nec circa clericorum tantùm, sed etiam populorum visitationem intentus. Et si commodè, vel absque difficultate accedere ad vnamquamque non poterit, de pluribus locis ad vnam congregationem Clericos & alios studeat euocare: ne in illis visitatio postponatur. Deinde liceat ei per totam prouinciam vel eius partem, visitationis officium exercere, Ciuitates, & Dioeceses, suffraganeos, & eorum subditos, Cathedralium & aliarum Ecclesiarum, Monasteria, & Ecclesias; & alia religiosa, & pia loca, cleros, & populos, liberè visitando, ac procurationes à locis tantùm recipere visitatis. Ex quo tamen aliquam de ipsis Diocesibus visitare ceperit, nunquam postea (siuè totam siuè partem eius visitauerit,) reuertatur causâ visitationis ad illam; priusquam omnes reliquæ ipsius prouinciæ Dioceses, in toto vel in parte (quàm scilicet secretò securè poterit) & suæ denuò fuerint ab eo visitatæ. Quod si fortè eadem Diocesis, vel aliqua ibi Ecclesia plùs aliis indigeat visitari, tunc aliarum visitatione intermissâ, redeat ad eandem: si à loci dioecesano requisitus extiterit; vel de omnium aut maioris partis Episcoporum eiusdem prouinciæ, processerit consi-

A lio & assensu. Ad quod idem se pronos exhibeant; ne animarum profectus aliquatenus negligatur. Si verò malitiosè in iis difficultatem quamlibet adhibuerint, Archiepiscopus super hoc licentiam postulet confidenter. Postquam autem semel omnes prouinciæ suæ dioceses visitauerit, licitum sic ei postea (priùs tamen suffraganeorum suorum requisito consilio) ipsius diffinitione super hoc habitâ coram eis quæ in scripturis redigi volumus, vt possint esse aliis nota, visita-

B tionem per eandem prouinciam reiterare, iuxta modum superiùs annotatum. Et si non interuenerit in hoc suffraganeorum ipsorum assensus, illam semper prouidentiam adhibendo, vt in posterioribus visitationibus, illas Ecclesias, illosque cleros, & populos, priùs visitet qui non fuerant ab eo in prioribus visitati; nisi magis sit aliis visitationis officium opportunum. Sane huiusmodi impensurus officium, proposito verbo Dei quærat de vita & conuersatione ministrantium in Ec-

C clesiis, & diuino cultui deputatis: & cæteris quæ ad officium ipsum spectant, absque contradictione & exactione qualibet iuramenti, ad ipsorum emendationem per salubria monita, nunc leuia nunc aspera, iuxta datam à Deo sibi prudentiam diligenter intendens. Quod si de aliquibus orta fuerit infamia contra eos, Ordinariis ipsarum, vt super iis solenniter inquirant, denunciet, si viderit expedire. Notoria verò crimina, quæ examinatione non egeant, cum super iis meritò notari

D possit Ordinariorum negligentia, eorundem liberè corrigat: pœnam de illis debitam infligendo: Procurationes autem recipiat: nullam autem pecuniam ipse vel aliquis de familia sua, occasione alicuius officij vel consuetudinis, seu quolibet alio modo, earum nomine; sed in victualibus tantùm recipiat moderatas. Caueant insuper, ne ipse vel quisquam suorum, munus quodcunque sic vel qualitercunque offeratur, præsumat recipere: vt non *quæ sua sunt videantur quærere, sed quæ Iesu Christi*. Quod si fuerit contra præsumptum;

E recipiens maledictionem inueniat: à qua nunquam, nisi duplum restituat, liberetur. Volumus enim in iis fraudem quamlibet penitus euitari. §. Hanc autem visitandi formam, ab vniuersis etiam Episcopis aliisque Prælatis, ordinario iure suos subditos visitantibus, plenè obseruari præcipimus: saluis super hoc rationabilibus & approbatis religiosorum consuetudinibus, & regularibus institutis.

F PAG. 528. lin. 5. F. pr.] *Formam rapinæ* Bernardi *de* Nympha] *Non inuenimus*.

PAG. 538. lin. 8. E. pr.] *Litera Apostolica contra sententiam prolatam in Canonicos* Sancti Pauli Londini, *ab Archiepiscopo* Cantuariensi, *eos volente visitare*.

INnocentius Episcopus seruus seruorum Dei; dilectis filiis de *Sancto Albano* & de *Vvantham* Abbatibus; & Archidiacono *S. Albani*,

G *Lincolniensis* & *Londoniensis* Dioceseos, salutem & Apostolicam benedictionem. Ex parte dilectorum filiorum *Henrici* Decani, *Petri* Archidiaconi, *Roberti* Cantoris, Magistri *Gulielmi de Lichefeld*, *Gulielmi la Faite*. & *Roberti* dicti Monachi Canonicorum *Londoniæ*. fuit propositum coram nobis, quòd cùm venerabilis frater noster *Cantuariensis* Archiepiscopus ad *Londoniensem* Ecclesiam, impensurus in ea visitationis officium accessisset, capitulo proponente eiusdem Ecclesiæ;

A se ac Ecclesiam suam ab ipsius iurisdictione liberos & immunes, ac ideò eundem Archiepiscopum ad visitandum admittere, sibique procurationis præstare obsequium recusante; idem Archiepiscopus in personas eorum ob huiusmodi eiusdem Capituli delictum, excommunicationis sententiam auctoritate propria promulgauit; quam ipsi nunciari Missam humiliter petierunt. Ad quod memoratus Archiepiscopus ex aduerso respondit, quòd non ob capituli sed prædicto- B rum Decani & aliorum delictum, eandem in eos sententiam protulisset. Ipsius autem sententiæ forma, in nostra & fratrum nostrorum audientia lecta fuit. cuius tenorem, præsentium inseri fecimus ad cautelam. Qui talis est, *Nouerint vniuersi, quòd cum nos B. Dei gratia Cantuariensis Archiepiscopus, totius Angliæ Primas, Cantuariensi & Roffensi Ciuitatibus & Dioecesibus visitatis, venerabilem Fratrem nostrum Londoniæ Episcopum visitassemus, descendimus ad visitandum capitulum Cathedralis Ecclesiæ Sancti* C *Pauli Londoniæ. Et monuimus viua voce, ac per alios fecimus sæpius admoneri Decanum & Capitulum prædictæ Cathedralis Ecclesiæ Sancti Pauli, vt nos tanquam Metropolitanum suum, secundùm formam à iure traditam, ad exercendum visitationis officium in sua Ecclesia admitterent reuerenter. Quod ipsi Decanus & capitulum facere inhumanitate denegarunt; affirmantes viua voce coram nobis, quòd nullatenus nos reciperent ad prædictum visitationis officium exercendum: &* D *tenentes clausa ostia chori atque Capituli, vbi volebamus proponere Verbum Dei manifestè, impedinerant nos verbo & facto, ne possemus ibidem officij nostri debitum exercere. Et quamdiu in corpore ipsius Ecclesiæ Sancti Pauli fuimus præsentes, diuinæ laudis organa pro sua voluntate libito suspenderunt; in manifestam iniuriam, & graue præiudicium Cantuariensis Ecclesiæ, ac animarum periculum & scandalum plurimorum. Nos igitur offensum huiusmodi manifestam, nolumus* E *sicut nec debemus relinquere impunitam, ne cæteri exemplo similem assumant audaciam resistendi: præmissa competenti monitione, quia nos ab exercendo visitationis officio tam temere & inhumaniter repulerunt, nec nobis super hoc parere & satisfacere curauerunt, Henricum Decanum, Petrum Archidiaconum, Robertum Cantorem Londoniæ, Magistrum Gulielmum de Lichefeldia, Gulielmum la Feite, & Robertum dictum Monachum, Canonicos Londoniæ. qui irreuerenter se oppone-* F *bant, & præsentes aderant, & quos in huiusmodi contumacia rebellione & contradictione, euidenter nobis constabat esse culpabiles: authoritate omnipotentis Dei, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli, & beatissimi patroni nostri Sancti Thomæ Martyris gloriosi, in scriptis excommunicamus, & excommunicatos fore publicè nunciamus. Actum Londoniæ in prædicta Ecclesia Sancti Pauli, die Martis post Ascensionem Domini, Anno eiusdem 1250.*

Nota.

Auditis igitur & pleniùs intellectis, quæ à par- G tibus fuere proposita hinc inde, nos præmissæ verba sententiæ perspicaci discretionis examine ponderantes, ac volentes super hoc prolixæ concertationis materiam quæ in vtriusque partis protelaretur dispendium, remedio salubris compendij remouere: de prædictorum fratrum consilio pronunciando decreuimus, prædictam sententiam quatenus in prædictos *Henricum* Decanum, *Petrum* Archidiaconum, *Robertum* Cantorem, & alios Canonicos *Londoniæ* propter delictum memorati capituli noscitur promulgata, nullam penitus extitisse; ipsosque per eam aliquo vinculo non teneri, nec per denunciationem ipsius notandos esse aliquatenus vel vitandos. Super eo verò, quòd idem proponit Archiepiscopus, se in eos propter delictum ipsorum dictam sententiam protulisse, ipsum sicut de iure fuerit audiemus. Ideoque discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus prædictæ sententiæ denunciationes, quas vt dicitur contra præfatos Decanum & alios fieri facit Archiepiscopus supradictus, quatenus in prædictos Canonicos *Londoniæ* ob delictum capituli est prolata, faciatis omnino cassare: Contradictores auctoritate nostro, appellatione postposita, compescendo. Quòd si non omnes iis exequendis poteritis interesse, duo vestrum nihilominus exequantur. Datum *Lugduni*, quintò Kalendas Octobris; Pontificatus nostri Anno octauo.

PAG. 538. lin. vlt. F. pr.] *Consule paginam 812. & ibi Testamenti huius Imperialis exemplar inuenire poteris.*

PAG. 541. lin. 9. B. pr. & lin. 1. F. pr. & PAG. 543. lin. 6. A. pr.] *Mandatum Magistri Hospitalis.*

Religioso, egregio, & prudenti amico præcipuo & specialissimo, fratri *Gualtero de Sancto Martino* prædicatori, frater *Gulielmus de Castro nouo*, Sanctæ domus Hospitalis *Hierosolymitani*, Dei gratia magister humilis, salutem & se totum ad eius voluntatem. Sperantes quòd de *Terra Sancta* vos delectet noua qualia sunt audire, de ipsis significandum duximus: Quia post ruinam illam inexplicabilem, quam Dominus Rex *Francorum* & totus exercitus *Christianus* superatus & captus ab hostibus, passus est in *Ægypto*, diuina clementia operante præfatus Rex miraculosè liberatus venit in Ciuitatem *Accon*, cum fratribus suis, & aliquibus nobilibus Principibus; quibus Dominus in confusione vitam de interitu conseruauit. Et quia sine derogatione sublimitatis Regiæ, absque treuga terram *Syriæ* in casu amissionis relinquere non poterat, fratres suos & alios nobiles omnes remisit in *Franciam*, pro succursu, deliberans moram facere, donec per subsidium gentis suæ, & aliorum *Christi* fidelium, posset superbiam perfidorum conterere, aut treugis mediantibus *Terram Sanctam* in statu prospero ordinare. Licèt autem in præsentium confectione inter *Alapensium* & *Babyloniorum* Soldanos discordia magna esset, per quam sperari poterat quòd compositio treugæ competentis interuenire deberet; non tamen nobis apparebat, quia experti sumus versutias *Paganorum*, quod incentiuo aliquorum & plurium ad hoc concordantium, speratum veniret ad effectum. Processu verò temporis, cum res clariùs patebunt, de euentu ipsarum prudentiam vestram reddere curabimus certiorem. Vale.

Idem eidem Gulielmo.

Religioso & honesto viro amico charissimo & speciali, hospitalis fratri *Gualtero* de *Sancto Martino* prædicatori, frater *Gulielmus* de *Castro nouo*, Dei Gratia sanctæ domus *Hospitalis Hierusalem* Magister humilis, & pauperum *Christi*, custos, salutem & paratam ad beneplacita voluntatem. Quia intelleximus quod vestri gratia domum *Hospitalis* & Fratres semper sincerè dile-

xistis, & ad eius voluntates fideliter aspirastis, liberalitati vestræ grates inde referimus copiosas, significantes, quòd ex hoc nos & fratres omnes *Hospitalis*, vobis debitores constituistis, & habebitis ad quælibet beneplacita perpetuò obligatos. De nobis si audire delectat notificantes, quòd per Dei gratiam cum triginta de fratribus nostris, & aliis religiosis & sæcularibus multis, Domini Regis *Franciæ* interuentu de carcere *Babyloniorum* liberati, decimo septimo die mensis Octobris Ciuitatem intrauimus *Accon*: multitudinem maximam fidelium in Captiuitate *Ægypti* relinquendo, quam speramus cum Dei auxilio, in proximo liberandam. Inter Soldanos *Babyloniorum* & *Halapensium*, discordia magna viget, per quam confidimus, quòd si succursus militiæ de transmarinis partibus venerit, còditio *Terræ Sanctæ* prosperabitur, & hostium superbia conteretur. Vale.

Atque hic affigebantur ipsæ duæ bullæ sine sigilla.

PAG. 543. lin. 8. D. post. Summa expensarum Regis.] *Inter* Additamenta *non apparet.*

PAG. 546. lin. 2. E. post. *Iniuria* Vvilielmi *de* Valentia.] *Non inueniuntur.*

PAG 550. lin. 1. G pr. & PAG. 552. lin 8. F. pr. *Decretalis Papæ* Innocentii, *de priuilegio exemptionis.*

VOlentes libertatem quàm nonnullis Apostolica sedes priuilegium exemptionis indulsit, sic integrum conseruari, vt & illam alij non infringant, & ipsi eius limites non excedant, declaratione irrefragabili diffinimus, quòd quãtacunque sic exempti gaudeant libertate, nihilominus tamen ratione delicti siue contractus aut rei de qua contra ipsos agitur, ritè possunt eorum Ordinario conueniri: Et illi quoad hoc in suam in ipsos iurisdictionem, prout ius exigit exercere. Nunquid ergo carent omnino in iis commodo libertatis? Non vtique: quia nec coram Ordinariis ipsis, dum sit in loco exempto commissum delictum, vel contractus initus, aut res litigiosa, nec vbi domicilium habent si alibi delinquant vel contrahant, aut res ipsa consistat, conueniri possunt aliquatenus super istis domiciliorum prætextu locorum Diocœsanorum. Si vbi deliquerunt vel contraxerint, aut res ipsa consistit, ibi conueniantur remittendi, eos illuc vel ipsis, vt illuc respondeant, iniungendi alicuiam habent potestatem. Saluis nihilominus casibus aliis, in quibus eos Episcoporum iurisdictioni subesse canonica præcipiunt instituta. Et id ipsum decreuimus circa illos, quibus vt non nisi sub vno iudice teneantur de se conquerentibus respondere, Apostolico priuilegio est commissum in eos, quibus ne interdici, suspendi, vel excommunicari, à quoquam valeant, à sede Apostolica est indultum. Sicut sunt religiosi quamplures, in quorum priuilegiis continetur, ne quisquam Episcopus vel Archiepiscopus, monasteriorum suorum monachos, pro vlla causa quantum ad ista, vbicunque illi fuerint, penitus exercere non possint; nisi forsan ipsi monachi ad monasteriorum suorum Prioratus eisdem Ordinariis subjectos, vt vel gerant ipsorum regimen, vel in eis tanquam locorum ipsorum proprij monachi resideant, fuerint destinati. Tunc enim, etsi liberè possint ad eadem monasteria reuocari, ac tam illorum quam ipsorum Prioratuum monachi recipi, cum non sit inconueniens aliquem vtrobique locum habere monachi, cum vnum alteri subesse monasterio vel ab alio noscitur dependere, Ratione tamen eorundem Prioratuum, dicti Ordinarij sui iurisdictionem in ipsis, quoad præmissa quamdiu morantur in illis, licitè vti possunt.

PAG. 553. lin. 5 D. pr. Statuta quæ in prouinciali capitulo celebrato Londini.] *Si hæc Statuta eadem ipsa non sint: quorum mentio est ante facta ad paginam 514. nescio qua aut qualia sint: neque alia* in libro Additamentorum *inuenire potui.*

PAG. 563. lin. 10. A. pr. Literæ authenticæ pro visitatione Archiepiscopi *Cant.*] *Vide quæ inseruimus ad paginam* 593.

PAG. 563. lin. 6. post. *Hi rumores de statu* Terræ sanctæ *ad nos venerunt, Anno Domini* 1252. *in festo Natalis sancti* Ioannis.

VEnerabili ac dilecto sibi in *Christo* fratri *Galtero* de *Sancto Martino* frater *Ioseph* de *Caney*, sanctæ domus *Hospitalis Ierosolymitani*, humilis *Achon* Thesaurarius, salutem & prosperos ad vota successus. De rumoribus *Terræ sanctæ* vestra dilectio non ignoret, quòd illustris Rex *Franciæ* qui moram per annum apud *Cæsaream Palestinæ* iam expleuit, eam faciendo murorum & fossatorum ambitu circumcingi; quod opus in confectione præsentium, ferè fuerat adimpletum. Nunciis iterum tam ex parte Soldani *Halapiæ*, quàm eorum qui videntur in præsenti habere dominium *Babyloniæ*, potestatem ad Dominum Regem prædictum causa tractandi super treugarum fœdere, ad inuicem confirmando sæpiùs destinatis, tandem dictum Soldanum *Halapiæ*, ad treugam aliquam dictus Rex non admittens, cum *Babyloniis* in hebdomada Paschali vltimo præterita, vsque ad quindecim annos firmauit treugas, iuramento præstito corporali, hinc inde; tali forma. *Quod dicti* Babylonii *cum residuo Captiuorum* Christianorum *superstitum quos in alia forma treugarum quando Dominum Regem tenebant, se spoponderunt reddituros, totam terram citra flumen* Iordanis, *à quolibet Sarraceno detentam, Domino Regi restituerunt: exceptis videlicet* Gazara, Gibilino, Grandigerino, *&* Darone; *quæ circa treugam* Babyloniis *remanebant. Fuit insuper ordinatum, quòd nisi* Babylonii *exercitum suum haberent apud* Gazaram, *infra mensis Maii medium post præsentium datam literarum, ac Rex infra idem tempus exercitum suum ad partes* Ioppenses *de* Cæsarea *conduxisset, dicta treuga confœderationis nulla foret.* Cùm verò Soldanus *Halapiæ* dictorum dictorum *Babyloniorum* aduersarius manifestus, in confectione præsentium in *Damasco* moraretur, totam terram detinens occupatam ad quendam locum qui *Casey* nuncupatur inter *Gazaram* & *Daronem* contra dictos *Babylonios* duodecim millibus bellatorum, aliis tribus millibus expectatis futuris ac venturis in proximo dictis duodecim millibus adiungendis, licet dictorum *Babyloniorum* totum posse sex vel septem millibus armatorum, quorum partem obtinebant dimittere in partes *Babyloniæ* pro deffensione dictæ terræ contra *Beduvinos* & alios indigenas minimè numerum excedebant. Nec dicti Regis exercitus tantæ fortitudinis est, qui posset ipsis *Babyloniis* si opus ingrueret ad opportunitatem subuenire, cum nondum haberet inter religiosos & sæculares, computatis centum militibus quos Rex sperabat, secum nouerit adducere, nisi tantum *DCC.* milites & quater *C. Turcopulos* equites bellatores. Vnde nos & alij quamplures

eramus in dubio, quod dictis *Babylonis* non pateret aditus veniendi, & sic treugæ dictæ nullum robur habuerunt. Insuper volumus vos non latere, totam terram cismarinam à *Christianis* habitatam, præter *Armeniam* gratia treugarum quas Rex eiusdem terræ iniit cum Soldano *Iconii*, in tolerabili statu fuisse; nunc in pejori conditione & statu esse, quam vnquam viderimus. Nam terra *Antiochia*, quorundam perfidorum nomine *Fercomannorum* sæuitia in ea diutius debacchante, est penitus deuastata, vnde ipsius Ciuitatis *Antiochia* perditionis periculum, in proximo formidatur, suis eam habitatoribus deserentibus & fugientibus præ timore. De qua scelerata gente, decem millium multitudo ad quendam locum quæ *Casarea* magna dicitur, iam progressa, & ibi causa morandi fixis tentoriis suis, terram nostram erecti, ac aliorum versus *Tripolin* percurrens, multis casalibus combustis, ac quatuor millibus grandium de nostris secum abductis, & plurium hostium strage facta, & multitudinem captiuorum secum trahens, ad dictum locum *magna Casarea* est reuersa; moram ibi faciens, donec totam terram destruxerint nisi Dominus propitietur. Creditur etiam in auxilium Soldani *Halapia*, contra nos profectura. Cuius exhortatione prædicta, omnia sunt parata. Datum secundo nonas Maii. Hi rumores diuulgabantur, in assumptione beatæ *Maria*.

Pag. 565. lin. 1. C. pr. *Pro Domino* Vvillelmo *de* Sancto Edmundo, *Monacho* Sancti Albani.

SAnctissimo patri in *Christo* & Domino reuerendo, *Innocentio* Dei Gratia Sacrosanctæ *Romane* Ecclesiæ Pontifici summo, deuoti filii sui Abbas & Conuentus de *Sancto Albano*, cum omni obedientia & reuerentia, deuota pedum oscula beatorum. Ad impetrandum & contradicendum, & in iudices conueniendum, & in specialem gratiam à vestra sanctitate petendam, & obtinendam, dilectos nobis in *Christo* fratrem *Vvilielmum* de *Sancto Eadmundo* commonachum nostrum, & Dominum *Vvilielmum* de *Sancto Edvvardo*, clericum, procuratores nostros constituimus. Ratum habituri & gratum, quicquid iidem siue eorum alter qui pro tempore præsens fuerit, nomine nostro fecerit seu fecerint. Conseruet altissimus ecclesiæ suæ sanctæ per tempora longiora.

Vniuersis præsentes literas inspecturis, Ioannes *permissione diuina Abbas de* Sancto Albano, *&* *eiusdem loci humilis conuentus*. Lincolniensis *Diœcesis; Salutem in Domino. Nouerit vniuersitas vestra, nos fecisse, constituisse, & ordinasse, nostros nuncios & procuratores, ad impetrandum & contradicendum, & Iudices eligendos in Curia Domini Papæ, & specialem gratiam ab eodem Domino Papa impetrandam, dilectum fratrem nostrum & commonachum* Vvilielmum *de* Sancto Eadmundo, *& Dominum* Vvilielmum *de* Sancto Eadvvardo *Clericum*. Damus etiam eis ambobus vel vni eorum, plenam & liberam potestatem contrahendi mutuum, pro nostris & Ecclesiæ nostræ negotiis, in dicta curia vtiliter expediendis, à quibuscunque voluerint mercatoribus, vsque ad summam quinquaginta Marcarum bonorum nouorum & legalium sterlingorum. Ad maiorem autem huius rei securitatem, promittimus & tenemur dictam pecuniam mutuò receptam, reddere, & soluere, illis à quibus ipsa fuerit mutuò recepta; cum omnibus

A pactis & conuentionibus secundùm quod conuenit inter ipsos. Promittentes nos, secundum quod in omnibus & per omnia nomine nostro & Ecclesiæ nostræ dicti procuratores nostri promittent, aut vnus eorum promittet. Obligamus etiam nos & renunciamus, & iuramus, secundùm formam quam ipsi nomine nostro & Ecclesiæ nostræ promittent, obligabunt, & renunciabunt, & iurabunt, aut vnus eorum promittet, obligabit, & renunciabit, & iurabit, obseruare

B & adimplere. Ratum & gratum habituri, quicquid ambo vel vnus eorum duxerint, seu duxerit, in præmissis faciendum. In cuius testimonium, has literas nostris sigillis, signauimus.

Datum publicè in Capitulo nostro, mense Septembris Anno Domini Millesimo ducentesimo quinquagesimo secundo.

Pag. 566. lin. 6. B. post, [*Literæ Papales aliquantulum mitigatoriæ seu relaxatiuæ*.

C INnocentius Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis Abbati & Conuentui monasterii *Sancti Albani* ordinis sancti *Benedicti*, ad *Romanam* Ecclesiam nullo medio pertinentis, *Lincolniensis* Diœcesis, salutem & Apostolicam benedictionem. Editum à nobis de nouo statutum, de verbo ad verbum præsentibus fecimus annotari. Cuius tenor talis est. *Innocentius* Episcopus seruus seruorum Dei, venerabilibus fratribus Archiepiscopis & Episcopis, ac dilectis filiis Ab-

D batibus, Prioribus, Præpositis, Decanis, Archidiaconis, Archipresbyteris, aliis Ecclesiarum Prælatis, earumque Capitulis, & Conuentibus, seu Collegiis, tam exemptis quam non exemptis, ac patronis, clericis, ac laicis, præsentes literas inspecturis, salutem & apostolicam benedictionem. Postquam regimini generali Ecclesiæ, nos (licèt immeritos) diuina pietas voluit præsidere, cordi semper habuimus, quòd honestatem & ordinem in omnibus seruaremus, ac in prouisio-

E nibus faciendis haberemus illius prouidentiæ modum, per quem Ecclesiis & monasteriis, siue aliis piis locis, honor & commodum perueniret. Quod autem quandoque contrarium accidisse dignoscitur, tùm propter malitiam temporum, tum propter improbitatem nimiam petitorum, sæpe nobis dolorem intulit, & cordi nostro suspiria cumulauit. Maximè cum post multa diffugia & excogitatæ resistentiæ studium, prouisiones quasdam prorsus inuiti fecimus, quas potuisse

F vitare pro magno & solenni gaudio duceremus. Cum itaque dudum fuerimus mente vigiles, vt super iis adhibere remedium possemus opportunum; nos pro quiete mentis nostræ, ac pro Ecclesiarum monasteriorum, & locorum prædictorum salute duximus statuendum, quod singuli vestrum canonias, & præbendas, ac beneficia, seu personatus, & dignitates, cum cura vel sine cura, redditus & etiam pensiones, ad collationem,

G aut electionem, seu præsentationem vestram spectantia, quæ obtinentur à quibuscunque oriundis extra regna, in quibus habentur canonicatus & præbendæ, ac alia supradicta, seu apud sedem Apostolicam maneant, seu alibi commorentur; extunc personis idoneis Deum habendo præ oculis conferre, vel eas ad illa eligere, ac electas confirmare, seu præsentare, & præsentatas admittere, sublato cuiuslibet contradictionis & appellationis obstacolo, valeatis, & extunc personæ ipsæ in eisdem Canoniis, & præbendis, ac beneficiis, seu dignitatibus, & personatibus, redditibus, & pensio-

pensionibus, plenum ius & inconcussum obtineant. Nec tamen de iis priusquam vacent se aliquatenus intromittant, sed ipso iure quam citius vacauerint, assequantur, & ipsi intrandi ac retinendi, nullius requisito consensu, liberam habeant facultatem. Ita tamen, quòd illi qui nunc ipsa obtinent, ea quousque cessarint vel decesserint, pleno iure pacificè habeant, & quietè ac nullum omnino super iis pretextu statuti eiusdem, præiudicium patiantur. Volumus tamen, quòd si sub expectatione præbendarum, in Ecclesiis in quibus prouisum fuerit dictis personis, priùs aliqui sint recepti, vel si super prouisione sua in eis litteras Apostolicas impetrarunt, sicut in receptione vel impetratione, sic in præbendarum assecutione, personis præferantur eisdem. Si verò aliqua personarum ipsarum, cui obtentu eiusdem statuti prouisum fuerit, vel ei iuxta modum inferius annotatum contigerit, de vestra liberali gratia prouideri, cedat interim vel decedat, licitum sit vobis tam citò loco sui aliam idoneam subrogare ac successiuè hoc facere, in cuiuslibet earũdem cessione vel obitu personarum, sub diuini tamen iudicij obtestatione præcipimus, quòd personæ ipsæ contra possessores dictorum Canonicatuum & beneficiorum, ac præbendarum, seu personatuum, & dignitatum, redditLuum, seu pensionum, nullas insidias, aut fraudem vel molestias, siue quodcumque aliud inconueniens machinentur. Aliàs autem ipso facto cadant ab omni iure, ei super prouisione huiusmodi adquisito, cum dignum sit, quod sicut gratia pro virtute tribuitur, ita pœna pro vitio compensetur. Pro malitiis autem cohibendis, quæ huiusmodi forsan occasione statuti oriri possent in mentibus peruersorum, volumus quòd si aliquem cui subrogatio eiusdem statuti facta fuerit (quod absit) perimi contigerit, quoquo modo, taliter subrogatus possessionem suæ prouisionis non habeat, nec aliquod apprehendat, nisi priùs Apostolicas vel Ordinarij & aliquorum religiosorum virorum Deum timentium, patentes litteras obtinuerit, quòd de morte sic occisi suspectus nullatenus habeatur. Cæterum quia personis eisdem in graue posset redundare tædium, quòd vacationem Canonicatuum & prębendarum, ac aliorum prædictorum, per longa tempora expectarent, ad hoc nostra desudet intentio vt de Canoniis & præbendis, ac beneficiis, seu personatibus, & dignitatibus, redditibus, & pensionibus, ad vestram collationem aut electionem vel præsentationem spectantibus, quæ præter huiusmodi prouisionem vestram vacant ad præsens, seu vacare contigerit, dummodo nulli alij de iure competant, liberaliter ac sine mora prouideatis eisdem, & postquam ipsarum loco alias personas idoneas quàm citiùs subrogetis. Ad hæc statutum prædictum quamuis iuri oppositum, quod pro causa legitima & salubri ad nullius requisitionem vel instantiam, proprio motu fecimus, plenam & inuiolabilem firmitatem volumus obtinere. Sed tamen ad alias collationes & electiones, seu præsentationes, quas à quocunque de cætero fieri contigerit, idem statutum nullatenus extendatur, nec sanctionibus canonicis propter ipsum, imposterum aliquod præiudicium generetur. Pręterea, nulla priuilegia vel indulgentiæ, seu litteræ Apostolicæ Sedis, vel Legatorum eius, sub quacunque forma verborum de cætero impetrandæ, obsistant præfato statuto, cum iam plenũ ius per huiusmodi collationem, aut electionem, seu præsentationem, adquiratur personis eisdem, & illud eis tolli non possit absque diuini of-

A fensa nominis, & Sedis Apostolicæ iniuria manifesta. Nos enim nihilominus si aliquid super iis contra præfatum statutũ contigerit attemptari, non solùm irritũ ac inane decernimus, sed omnes qui contra venire præsumpserint, diuinæ maledictioni ac nostræ volumus subiacere. Licitumque sit vobis vniuersis & singulis, tanquam nostris in hac parte ministris, nostras seu legatorum nostrorum lacerare litteras, si quæ statuto ipsi contrariæ, vobis aut alicui vestrum fuerint præsentatæ. B Canonicatuum insuper & præbendarum, ac beneficiorum, & aliorum prædictorum, possessio (sicut prædictum est) nihilominus inttetur, ac retineatur liberè: non obstantibus litteris memoratis. Sæpe dictum verò statutum, ad Pontificatus & Abbatias, ac alias regulares, extendi volumus dignitates. Vos itaque filij Abbas & Conuentus, statutum ipsum prout expedire videritis, authoritate nostra diligenter & fideliter exequi studeatis. Datum *Laterani*, tertio nonarum Nouembris. C Pontificatus nostri Anno vndecimo.

PAG.572.lin.8.D.pr. vide & PAG.593.lin.9.D.pr.]

De maioribus procurationibus, quod non excedant summam quatuor marcarum.

INnocentius quartus, &c. Ad memoriam & obseruantiam perpetuam, contra grauamina quæ in procurationibus ratione visitationis debitis inferuntur subditis à Prælatis, prouiderunt salubriD ter canonica instituta circa euectionum & personarum multitudinem, epulatum immoderantiam, aliasque superfluitates: statuendo modestiã debitam obseruari, vt nec in exigendo numerum excederent Pręlati, nec in exhibendo superfluè subditi grauarẽtur. Verùm quia nonnullę adhuc de huiusmodi procurationibus querimonię audiãtur. Nos volentes Pastorali sollicitudine prouidere taliter in hac parte, quòd tollatur omnis occasio grauandi, & cesset prorsus materia iniuriandi, Apostolica E authoritate statuimus, vt Archiepiscopis, Episcopis, Archidiaconis, aliisque Prælatis personaliter visitãtibus, ab Ecclesiis & locis visitatis exhibeantur procurationes in victualibus, & aliis necessariis moderatè. Ita quòd hæc secundùm communẽ vestram æstimationem, singulorum locorum vel sumptuum qui super iis fient, summam vel valentiam quatuor marcarum argenti, in nulla procuratione transcendant. Prouiso tamen, quod secundùm maiorem vel minorem euectionem, vel perF sonarum numerum pro maioritate vel minoritate Prælatorum in *Lateranensi* Concilio taxatorum, fiant vsque ad summã ipsam, vel infra, huiusmodi procurationũ expensæ. Sed in locis in quibus maior fertilitas vel copia rerum habentur, & vbi minores sunt redditus, & Ecclesiasticæ facultates; minus secundùm ampliorem necessariorum vbertatem, & paruitatem prouentuum, in ipsis procurationibus expendatur. Si autẽ in huiusmodi procurationibus amplius fuerit expensum, Prælati eas recipientes restituere in vtilitatem Ecclesiarũ G à quibus ipsi receperint, & illi qui eas exhibuerint, & erogare de suo proprio pauperibus in duplum eis quod taliter vltra expensum extiterit compellantur. Et aliã pœnã nihilominus puniantur, si visum fuerit expedire, cæteris nihilominus quæ pro talibus visitationibus, seu exactionibus, generaliter statuta esse noscuntur, manentibus semper saluis. Nulli ergo omnino hominum, &c.

PAG. 575. lin. 5. A. pt.] *Litteræ de iniuria illata Archiepiscopo* Cantuariensi, *& Magistro* Eustachio de Len *Officiali eius apud* Lambeth.

HVmani generis inimicus modernis non cessat temporibus subtiliter indagare modos, quibus in Dei Ecclesiam seminet zizaniam, vt ea pullulante, in ipsius densitate pacis tranquillitas & virtutum suauitas, in agro Domini suffocen- B tur. Cuius tortuosæ calliditati est remedio celeri obuiandum: vt sic principiis occurratur, morbo ne in immensum augmentato, serò medicina paretur. Vt igitur per nostram prudentiam error corrigatur, & excessus emendetur, fraternitati vestræ dolentes referimus, quæ in ignominiam *Iesu Christi* in vituperium Ecclesiæ Dei, in scandalum cleri, necnon & pacis regni fracturam, temeraria crudelitate sunt atrociùs perpetrata. Quidam filij *Belial* suæ salutis immemores, famæ prodigi, C malignitatis cupidi, videlicet *Philippus de Foresta* Senescallus domus electi *Vvintoniensis*, *Guido Peuerel*, *Vvalterus de Rale*, *Gulielmus de S' Earmund*, *Oliuerus* de familia domini *Galfridi de Lizinum*, *Gulielmus de Sancto Leodegario*, *Robertus Agoillun* milites. Prior de *Lizinni*, cum Monacho suo, *Martinus* balistarius, & frater eius *Ioannes Picard*. *Gulielmus Gancer*. *Stephanus de Croinden*, præfati electi Clerici, *Gulielmus* Clericus, balliuus ipsius electi: Et alij quamplures quorum nomina ignoramus, die Dominica post Festum om- D nium Sanctorum proximè præteritum, de die ante horam prandij ad manerium nostrum de *Lambeth*, iuxta *Londoniam*, cum equis & armis infurioris spiritu accesserunt, nobis agentibus in partibus transmarinis, & ostia domorum & capellæ frangentes ibidem in magistrum *Eustachium de Len* Officialem nostrum, qui nostram personam repræsentat, ac in presbyterum nostrum qui in Capella beatorum *Stephani* & *Thomæ* Martyrum deseruiebat: Insuper in quosdam homines nostros, qui in dicti loci Ecclesia parochiali, se receperant. Atque in res sacras & alias quæ in prædi- E cta Ecclesia & dicti manerij cameris existebant, manus sacrilegas extenderunt, & dictum officialem ceperunt, & alios qui erant in Ecclesia, à cornu Altaris ad quod confugerant, violenter extrahentes, ipsum Officialem in Dei contumeliam, clericalis ordinis ignominiam, & nostri ac Ecclesiæ nostræ, & in totius *Angliæ* dedecus & contemptum, sine capa in equo demissis de collo habenis, & insidenti non permissis, Presbyterum verò peditem per lutum, & alios captos pulsando, & ver- F berando, ad domum *Vvintoniensis* electi in *Suvverc*, in conspectu populi turpiter abduxerunt, captos detinentes ibidem. Postmodum verò ipsum Officialem & laicos captos in Ecclesia, die & nocte ad loca remota prope *Fernham*, ad vnum miliare in districtu dicti Electi, inde viliter & violenter captiuatos transtulere: quoad sibi placuit detinentes eosdem, & res ipsorum & nostras, apud *Lambeth* raptas, exinde asportantes. Cum igitur tot & tanta enormia, necnon & plura alia non solùm contra nos, & Ecclesiã *Cantuariensem*, G verumetiam contra vniuersalem Ecclesiã, & Clerum *Cantuariensis* prouinciæ, euidenter appareant perpetrata: Nos attendentes dictos malefactores, propter iniectionem manuum in clericos violentam, in Canonem latæ sententiæ incidisse: Et quia libertates & immunitates Ecclesiæ violarunt, incurrisse excommunicationis senten-

de Neuvvc.

A tiam, in Concilio *Oxoniæ* contra malefactores huiusmodi promulgatam. Insuper quia sacrilegia in iis multipliciter commiserunt, ac pacem Domini Regis ac regni vi & armis timore Dei postposito, & abjectâ principis reuerentiâ, ausu temerario infregerunt: ipsos & omnes illos qui eis in dicto maleficio astiterunt, necnon & qui opem, auctoritatem, & consilium, & assensum præbuerunt, authoritate Dei omnipotentis Patris, & Filij, & Spiritus Sancti & Beatæ Dei genetricis *Mariæ*, B Beati *Thomæ* Martyris, Sancti *Edmundi* Confessoris, & omnium Sanctorum, excommunicatus denuntiamus: vobis mandantes in virtute obedientiæ qua tenemini Ecclesiæ *Cantuariensi*, firmiter iniungentes, quatenus præfatos malefactores in vestra Cathedrali Ecclesia solemniter ac publicè excommunicatos denuntietis, ac per vestram Diœcesim excommunicatos denuntiari, publicè faciatis: pulsatis campanis, candelis accensis, singulis diebus Dominicis & festiuis, & tanquam ex- C communicatos ab omnibus arctius euitari. Cæterum, quia vicini res agitur, *paries cum proximus inflammatur*. & meritò timeatur, quòd si hæc impune fiant *in viridi*, iis deteriora perpetrentur *in arido*, cum impunitas delicti incentiuum pariat delinquendi, fraternitatem vestram de qua plenam in Domino gerimus fiduciam, rogamus, quatenus aduersùs malignantes pro domo Domini, nobiscum viriliter assurgentes, nobis consulatis, & per litteras vestras certificetis, qualiter iu hoc negotio vlteriùs fuerit procedendum. Da- D tum apud *Croindenam* in crastino sanctæ *Catharinæ*. Anno Domini 1252. Ab hac denuntiatione tamen exripimus Dominum Regem, Dominam Reginam, & liberos eorundem, dominum *Richardum* Comitem *Cornubiæ*, & dominam Comitissam vxorem eius. §. Has quidem litteras missas ab Archiepiscopo, transmittit Episcopus *Eliensis* suo Archidiacono.

PAG. 577. lin. vlt. post.] *De procurationibus Ecclesiarum parochialium.*

E VV. Dei gratia *Norvvicensis* Episcopus, dilecto filio Decano de *Hengam*, salutem, gratiam, & benedictionem. Mandatum venerabilium Patrum *R*, *Lincolniensis*, *F. Londoniensis* & *VV. Vvellensis* & *Bathonensis* Episcoporum recepimus, quod vobis transmittimus inspiciendum, & transcribendum. Eadem authoritate vobis & omnibus subditis vestris, in virtute obedientiæ & sub pœna Canonicæ destrictionis mandantes & præcipientes, quòd cum Archidiaconi vel alij F ad quos officium visitationis pertinere dignoscitur, personaliter ad vos causa visitandi accesserint, ipsos cum numero equitaturarum in Constitutione *Lateranensi* prouiso, honestè recipiatis, & victualia vsque ad summam septem solidorum & sex denariorum, secundùm communem æstimationem vel ipsam numeratam pecuniam, prout maluerint ministretis eisdem, pro certo scituri, quòd si plus in pecuniâ vel victualibus persolueritis; siue ipsi plus receperint, seu ipsis non visitantibus quid nomine uisitationis præstiteritis, G nos tam soluentes quàm recipientes, per nos vel per ipsos Conseruatores antedictos, secundum formam Constitutionis antedictæ, puniemus. In Ecclesiis autem minoribus, vbi propter bonorum insufficientiam, minorem quantitatem percipere consueuerunt, percipiant vt solebant: donec cum ipsis communiter aliter ordinauerimus. Nos autem cum in locis quæ fauente domino in

posterum visitabimus, in victualibus vsque ad summam triginta & vnius solidorum & decem denariorum, secundum communem æstimationem, vel ipsa pecunia & minori secundum loci facultates, volumus esse contenti. Datum *Londonia* quarto nonarum Februarij, Pontificatus nostri anno octauo.

PAG. 579. lin. 9. B. pr. Mercata concessa Ecclesiæ de *Vvautham*.] *Non inueniuntur.*

PAG. 581. lin. 2. C. pr. Articuli Nigri Ordinis.] *Non inueniuntur.*

PAG. 581. lin. 2. G. pr. Strages in Flandria.] *Nec hanc inuenimus.*

PAG. 590. lin. 5. G. pr.] *Impetratio Abbatis & Conuentus Ecclesiæ Sancti* Augustini Cantuariæ, *contra impetus Archiepiscopi* Bonifacij.

Nota inconstantiam Papæ, auaritia stimulante.

INnocentius, &c. De *Bello* & de *Vvaltham* Abbatibus, *Cicestrensis* & *Londoniensis* Diœcesis, salutem & Apostolicam benedictionem. Olim ad nostram perlato, audientiam, quòd Abbates, Priores & Monachi Ordinis Sancti *Benedicti Cantuariensis* Prouinciæ, statuta pro reformatione ipsius Ordinis à felicis recordationis *Gregorio* Papa prædecessore nostro edita, non seruabant, venerabili fratri nostro *Cantuariensi* Archiepiscopo eiusque suffraganeis, per nostras sub certa forma litteras dedimus in præceptis, vt inquisita super hoc diligentius veritate, statuta ipsa facerent ab vniuersis personis eiusdem Ordinis, Ciuitatum & diœcesum suarum, tam exemptos quàm non exemptis, exacta diligentia obseruari. Nos igitur dilectorum filiorum Abbatis & Conuentus monasterij S. *Augustini Cantuariæ*, dicti Ordinis precibus inclinati, præsentiũ vobis authoritate mandamus quatenus si quas excommunicationis, suspensionis, vel interdicti sententias, idem Archiepiscopus in eundem Abbatem vel personas alias eiusdem Monasterij, ipsumque Monasterium litterarum authoritate huiusmodi per se vel alium promulgauerit, vos ipsas vice nostra sine difficultate aliqua relaxantes, non permittans eosdem litterarum vel sententiarum ipsarum prætextu, ab aliquibus molestari: Molestatores huiusmodi per censuras Ecclesiæ Apostolicæ appellatione postposita compescendo. Non obstante si aliqui ex indulto Apostolico excommunicari, suspendi, vel interdici, non possint per litteras Apostolicas, absque nostro speciali mandato faciente plenam & expressam de verbo ad verbum de indulto mentionem. Quod si non omnes, &c. Datum *Assisij*, sexto Idus Septembris, Pontificatus nostri Anno vndecimo.

Nota Lector quòd aliis litteris Papalibus inter Additamenta etiam inuentis, ad hunc locum duximus inserendas: quia ad ipsissimum hoc propositum facere videbantur. Ipsa littera sic sequuntur.

Quomodo Monachi Sancti Augustini Cantuariæ; *liberati sunt ab oppressione Archiepiscopi in hac parte.*

INnocentius, &c. Archiepiscopo *Cantuariensi* salutem & Apostolicam benedictionem. Licèt Monasterium *S. Augustini Cantuariæ* Ordinis S. *Benedicti*, ex eo fauorabiliter prosequi debeamus, quòd ad *Romanam* Ecclesiam nullo perti-

A net mediante: illud tamen specialiori amplectimur in Domino charitate, quod inter alia eiusdem Ordinis Monasteria, & regularis obseruantiâ & hospitalitatis bonum (prout accepimus) præcipuè locum obtinet in eodem. Sanè olim sub certa forma per nostras tibi litteras dedimus in præceptis, vt statuta pro reformatione dicti Ordinis, à felicis recordationis *Gregorio* Papa prædecessore nostro edita, faceres ab vniuersis personis eiusdem Ordinis tuę Ciuitatis & Diœcesis, exactâ
B diligentia obseruari. Quarum litterarum authoritate, super hoc præceptum Apostolicum exequens, diligenter in præfato Monasterio vt dicitur processisti. Cùm igitur de ipsius Monasterij personarum, religione ac vita bonam habentes opinionem fidedignorum testimoniis informatam, sententias (si quas ab hoc in personas sæpe dicti Monasterij promulgasti) relaxari mandamus: Fraternitatem tuam rogandam duximus & hortandam, per Apostolica scripta tibi mandantes, quatenus Prædictarum litterarum occasione ip-
C sius personas monasterij vlteriùs non molestes, sed habens ipsas cum eodem Monasterio pro nostra & Apostolicæ Sedis reuerentia in suis iuribus propensiùs commendatas, aduersus aliorum molestias eisdem (quantum in te fuerit) fauorabilem & benignum te impendens, ita quòd tuâ deuotio, exinde meritò debeat commendari. Datum *Assisij* decimo sexto Calendas Octobris, Pontificatus nostri Anno vndecimo.

D PAG 592. lin. 5. G pr.] *Nota Lector, quòd litteras ipsas inter* Additamenta *inuenimus: quibus tamen nullum* Citharæ signum *erat appictum. Littera autem sic se habent.*

DOmino Regi *Angliæ*, &c. Regina & *Richardus* Comes *Cornubiæ*, salutem. Recepimus litteras vestras ad Natale Domini proximè præteritum, quòd in crastino Sancti *Hilarij* conuocaremus Archiepiscopos, Episcopos, Abbates,
E Priores, Comites, & Barones regni *Angliæ*: ad ostendendum eis statum vestrum, & aduentum Regis *Castellæ* in *Vasconiam* contra vos. Et quia breuitas temporis non patiebatur quòd dicti magnates ad dictum diem possent conuenire, vocauimus eosdem apud *Vvestmonasterium* in quindena dicti festi Sancti *Hilarij*. Quibus congregatis, & expositis eis aduentu dicti Regis & statu vestro, responsum recepimus: quod Comites & Barones erunt *Londoniæ* à die Paschæ proximo futuri in tres septimanas, parati indilatè tendere
F versus *Portesmuam* ascensuri naues ad veniendum potenter in succursum vestrum, contra dictum Regem *Castellæ* si dictus Rex *Castellæ*, contra vos in *Vasconiam* sit venturus. Et hoc promiserũt Comes *Gloucestriæ*, & omnes alij magnates. Præterea Archiepiscopus *Cantuariensis*, Electus *Vvintoniensis*, *Londoniensis*, & *Vvigorniensis* Episcopi, promiserunt se personaliter ad vos accessuros in manu forti. Et alij Episcopi & Abbates *Angliæ* tunc præsentes, promiserunt quòd effortialiter
G vobis subuenirent de pecunia sua, contra dictum Regem *Castellæ*, summam tamen tunc exprimere noluerunt, sed quilibet habebit summam quam daturus est, *Londoniæ*, in termino prænotato, hoc est, à die Paschæ in tres septimanas, sicut constanter asseruerunt: si ita sit quòd dictus Rex *Castellæ*, contra vos in *Vasconia* sit venturus. Sed de Clericis suis nullam vobis voluerunt facere concessionem, propter decimam colligendam ad

Nota.

Nota.

opus vestrum in subsidium *Terræ Sanctæ*. in pro- A
ximum. Nos verò cum Regina vestra, ad vos ve-
niemus iuxta mandatum vestrum: & *Edvvardus*
filius vester, & *Beatrix* filia vestra, & ego Frater
vester *Richardus* Comes *Cornubiæ* vobis non de-
ficiam, sed ad vos veniam cum potestate, ad ve-
strum profectum & honorem meum: ita quòd
vos & hæredes vestri, mihi scietis grates Deo dan-
Nota te imperpetuum, si dictus Rex *Castellæ* contra vos
in *Vasconia* sit venturus, sicut mihi mandastis.
Et per Consilium Dominæ Reginæ & aliorum B
beneuolorum vestrorum, dimittam regnum ve-
strum *Angliæ* in bonis manibus & fidelibus, Deo
dante, ad vestrum commodum & honorem. Et si
vobis placeat & bonum videatur, quòd Domina
Regina veniat in communi passagio magnatum
& Baronum vestrorum *Angliæ*, hoc ei tempestiuè
significetis si placet: vt sic ad vos cum *Edvvar-
do* filio vestro, & *Beatrice* filia vastra, securius &
decentius venire valeat. Volunt autem præfati
Prælati & magnates, ante passagium suum & au- C
xilium dandum, habere literas vestras patentes si-
bi de *Vasconia* mittendas: quod ex præsenti sub-
uentione vobis persoluenda, & in rebus facienda,
non fiat in posterum ipsis successoribus seu hære-
dibus suis præiudicium, tempore vestro vel hæ-
redum vestrorum.

PAG. 593. lin. 10. D. pr.

INnocentius quartus omnibus Prælatis in Re-
gno *Franciæ, Angliæ, Scotiæ, Vvalliæ, Hispaniæ* D
& *Hungariæ*, constitutis super specula & infra.
Dolentes recolimus, qualiter quondam pia ac
sancta Clericorum plantatio suę primæ honestatis
oblita, à summo sanctitatis culmine ad ima des-
cendit vitiorum. Crebris quippe relatis aures
nostras abhorrenda fama circumstrepit & in-
culcat assiduè, quòd relictis quinimmò procul &
abiectis Philosophicis disciplinis, (vt ad præsens
de diuina scientia taceamus) tota Clericorum
multitudo ad audiendas sæculares leges concur-
rit: Et quòd magis est diuini animaduersione
dignum iudicij, nunc in plærisque mundi clima- E
tibus ad Ecclesiasticas dignitates, honores vel
præbendas nullus assumitur à Prælatis, nisi qui vel
sæcularis scientiæ professor vel aduocatus exi-
stat, cum tales à talibus, nisi alia suffragarentur,
eisdem essent potiùs repellendi. Maximè, cum
Philosophiæ alumni, in eiusdem gremio tam te-
nerrimè educati, tam diligentissimè imbuti, tam
excellentissimè prompti & edocti, præ victus &
vestitus penuria conspectum hominum cogantur
fugere, hic & illic tanquam noctuæ latitantes, & F
aduocati nostri, immò diaboli, equis phaleratis
purpurati insidentes, in fulgore auri, in candore
argenti, in nitore gemmarum, in olosericis, stu-
pentem reuerberantes solem, se non Crucifixi Vi-
carios sed hæredes Luciferi prætendentes: quo-
cumque ingrediantur de se spectaculum facien-
tes, laicorum indignationem & odium contra se,
immò quod magis est dolendum contra totam
Dei Ecclesiam prouocant, & incursunt. Di-
cunt enim laici, *Ecce homines qui non posue-
runt Dominum adiutorem suum, sed multitudi-* G
ne diuitiarum suarum gloriantur, quòd animo-
sum elationes & gestus incompositi satis com-
probant & ostendunt. Videtur siquidem adim-
pletum, quod pagani præsagio oculi fuerat figu-
ratum.

Omnia naturæ præpostera legibus ibunt.

Non sic habenda fides. Nec mirum. Seruit enim

A *Saræ* & *Agar* imperat. Affliguntur liberi & ser-
ui obtinent principatum. Volentes igitur, tantæ
insolentiæ morbo necessariam adhibere mede-
lam, vt pleniùs & perfectiùs Theologiæ studio in-
sistatur, quæ directæ iter ostendit salutis, vel sal-
tem Philosophicis disciplinis, quæ etsi pietate ca-
reant, tamen dirigunt ad sciendum, & cupiditatis
seddunt extorrem, quæ & *omnium malorum ra-
dix*, & *idolorum seruitus* perhibetur. Hac irrefra-
gabili Constitutione statuimus, vt nullus de cæ-
B terò sæcularium legum professor seu aduocatus,
quatenuscumque in legum facultate singularis
gaudeat præeminentiæ priuilegio speciali, ad Ec-
clesiasticas dignitates, personatus, præbendas, seu
etiam minora beneficia assumatur: nisi in aliis libe-
ralibus disciplinis sit expertus, & vita & mori-
bus commendatus existat. Cùm per tales & Ec-
clesiæ deturpetur honestas, & sanctitas exulet; &
fastus & cupiditas ita regnent, quòd in cunctis
sui lateribus grauem dolorem sentiat mater Ec-
C clesia, admirandis vlceribus sauciata. Si qui verò
Prælatorum, contra hoc statutum salubre, præ-
sumptione damnabili aliquid attemptauerint, fa-
ctum suum nouerint ipso iure & se illa vice, po-
testate conferendi priuatos. Et si præsumptio-
nem iterauerint, pœnam diuortij à prælaturis
suis poterunt formidare. Præterea in *Francia,
Anglia, Scotia, Vvallia, Hispania, & Hungaria*
regnis, Causæ Laicorum non Imperatoris legi-
bus, sed Laicorum consuetudinibus decidantur,
& cùm Ecclesiasticæ Sanctorum Patrum Consti-
D tutionibus valeant terminari, & tam Canones
quàm Consuetudines plùs confundantur. Legi-
bus quàm inueniuntur) præcipuè propter nequi-
tiam) fratrum nostrorum & aliorum religioso-
rum consilio & rogatu statuimus, quòd in præ-
dictis Regnis, leges sæculares de cætero non le-
gantur: si tamen hoc de regum & principum pro-
cesserit voluntate: primo tamen statuto semper
& irrefragabiliter in suo ordine duraturo. Da-
tum Romæ.

PAG. 593 lin. 1. E. pr. Ad memoriam & obseruan-
E tiam.] *Vide retro quæ notauimus ad paginam*
572. lin. 8. D. pt.

PAG. 593. lin. 5. E. pr.] *De ordinationibus
dignitatum, à Papa con-
cessarum.*

INnocentius quartus Episcopus, seruus seruo-
rum Dei. Venerabilibus Fratribus vniuersis,
Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis, ac di-
F lectis filiis Abbatibus, Prioribus, & aliis Præ-
latis, necnon Capitulis, Conuentibus, & Col-
legiis Ecclesiarum, salutem & Apostolicam be-
nedictionem. Et qualitas temporis, quod die-
bus istis potissimum fuit ob eorum malitiam
modis variis redimendum, & nonnullorum in-
stantia importuna extorsit, quòd de Archiepisco-
patibus, vel Episcopatibus, seu Abbatiis & Prio-
ratibus, mandauimus per nostras literas in di-
uersis partibus prouideri: sed sanius reputan-
tes prouideri Ecclesiis, (præsertim cum de ipsa-
G rum regimine agatur) quàm personis: prouo-
uidendi & ordinandi canonicè, de præmissis om-
nibus liberam illis ad quos prædictorum electio
ordinario seu collatio siue prouisio pertinet, con-
cedimus authoritate præsentium potestatem:
non obstantibus quibuslibet litteris generalibus
vel specialibus, sub quacumque forma verbo-
rum, super quorumcumque promotionibus, vel

promissionibus impetratis à Sede Apostolica vel Legatis ipsius, aut etiam impetrandis: seu reseruationibus, vel prohibitionibus, aut nominationibus, earumdem litterarum authoritate factis vel faciendis, aut processibus per eas habitis vel habendis in posterum. Quæ omnia, volumus viribus carere: nos enim quicquid huiusmodi per concessionis nostræ tenorem & libertatē iuris, seu potestatis nostræ, in hac parte à quoquam, huiusmodi litterarum occasione factum est, vel fuerit, vel præusurpatum, decernimus irritum & inane. Interdicti suspensionis & excommunicationis sententias, (si quæ litterarum nostrarum prætextu latæ sunt hactenus) relaxantes, & quas deinceps promulgari contigerit, censentes penitus nullas esse. Inhibitionibus per nos & Legatos nostros, super non eligendis prælatis in Ecclesiis Ciuitatum & Diœcesum Ecclesiæ *Romanæ* rebellium (cùm eas vacare contigerit) generaliter factis, nihilominus in suo robore duraturis. Datum *Perusij*, decimo Calendas Iunij: Pontificatus nostri anno nono. *Hæ litteræ publicatæ fuerunt eodem anno, infra octauas decollationis Sancti Ioannis.*

PAG. *596.* lin. 4 E. post.

§. Vicecomes *Herefordiæ*. reddit computum de centum & vna libra, de villa *S. Albani* & libertate Abbatis: quia contempsit venire ad Inquisitionem, & de dimidia marca de *Reginaldo de Londonia* aurifabro, apud *Sanctum Albanum*, quia cambuit: & de dimidia marca de *Nicolao Speciario, de Sancto Albano*, pro eodem: & de dimidia marca de *Willielmo de Sandruge* pro eodem, & de dimidia marca de *Gulielmo de Westwike* pro eodem, & de dimidia marca de *Alexandro Stoyle* pro eodem. Summa, Centum & vna libra, & tredecim solid', & quatuor denarij, In thesauro nil. Et Abbati *S. Albani* centum & vna libra, & tredecim solidi, & quatuor denarij, per breue Regis: in quo cõtinetur, quòd ex inspectione chartarum prædecessorũ suorũ regnum *Angliæ*, quas idem Abbas habet, & in quibus continetur, quòd homines ipsius Abbatis venire non debent extra libertatē ipsius Abbatis, pro aliqua summonitione vel occasione, corã aliquibus Iusticiariis vel Inquisitoribus: remisit eidem Abbati centum & vnam libram, ad quas, villa & libertas *Sancti Albani* amerciatæ fuerunt, eo quòd non venerunt coram *Henrico de la Mare*, & *Gulielmo de Wintona*, apud *Cestrehunte*, ad faciendum Inquisitionem de transgressione Cambij. Et etiam duas marcas & dimidiam, ad quas quidam homines ipsius amerciati fuerunt, pro eodem. Et quietus est.

Hæc irrotulatio poterit inueniri ad Scaccarium in Essex *in magno Rotulo tricesimo octauo regni Regis* Henrici *tertij. Filij Regis* Ioannis: *existentibus in eodem anno Vicecomitibus*, Henrico de Helevvottune *de primo dimidio, Anno, &* Radulfo de Ardeme, *de vltimo dimidio Anno.*

PAG. 597. lin. 5. C. pr.] *Charta de Westmonasterio.*

Henricus Dei gratia, &c. Omnibus ad quos præsentes litteræ peruenerint, salutem. Cùm bona Abbatis *Westmonastery* & eiusdem loci Prioris, & Conuentus, discreta sint ab inuicem & separata; volentes indemnitati & tranquillitati eorundem Prioris & Conuentus prouidere, concedimus eis pro nobis & hæredibus nostris, quòd quotiescumque prædictam Abbatiam vacare contigerit, per cessionem vel decessum Abbatum suorum, habeant ipsi Prior & Conuentus liberam administrationem de bonis suis separatis. Saluo nobis & hæredibus nostris tempore vacationis prædictæ, custodia de bonis ad prædictos Abbates pertinentibus. In cuius rei testimonium, &c. Teste me ipso apud *Sanctum Edmundum*, 6. die Septembris. Anno regni nostri xxxvi.

PAG. 597. lin. 1. F. post & pag. 600. lin. 10 D. pt.] *Responsio* Conradi *Regis* Siciliæ, *accusati ad Papam.*

Sic Respondit procurator Domini *Conradi*, in præsentia Domini Papæ & fratrum suorum, Senatoris & Concilij, ad articulos datos contra ipsum, cùm esset ad hoc specialiter vocatus. Hæc omnia proponunt vltra formam iudicij, cùm nunquam fuerit Dominus Rex citatus: sed tanquam zelator famæ suæ, ad solum rumorem misit pro sua innocentia ostendenda.

§. Primum. Quod regno *Siciliæ* interdicto supposito, & Rege, Anathematis vinculo, innodato; facit sibi celebrari diuina, & regni ipsius clericos ad celebrandum coercet, claues Ecclesiæ contemnendo. Quod cum non careat scrupulo hæreticæ prauitatis, de hæresi & hæresis suspitione, intendit inquirere contra ipsum.

§. Responsio ad hoc, quod Dominus Rex in contemptu clauium, nunquam sibi vel aliis celebrari diuina mandauit, vel immiscuit se diuinis: sed cum ipsum in nullo conscientia remorderet nec temeritas, quod contra Sanctam Catholicam & Apostolicam *Romanam* Ecclesiam Matrem suam, cogitasset aliquid vel egisset: posito quòd aliquãdo diuinis interfuit (quod non fatetur in contemptu clauium sitæ fidei vt falso sibi impingitur, sed ob feruore amoris fidei Christianæ) omni deuotione, reuerentia, & honore, vt verus *Christianus* & princeps Catholicus, poterat interesse. Pro cuius fidei orthodoxæ irrefragabili veritate & charitate, cum necesse fuerit, paratus est exponere se & sua. Addit etiam, quod eo in *Germania* existente, & postquam venit in regnum, per Nuncios aut per litteras de excommunicatione quæ lata proponitur contra eum, monitio, denunciatio, aut citatio non peruenit ad eum. Nec obstat ei, quod dicitur fuisse Anathematis vinculo innodatus, cùm ante excommunicationem aliquam (si qua contra processit, quam ignorat) idem Dominus Rex Dei timore accensus, dubitans ne ad instantiam & falsam suggestionem proditorum & æmulorum suorum, & etiam patris sui, qui ad summum Pontificem se contulerat post detectam proditionem & coniurationem, quam in necem contrectauerant patris sui, & falsa contra ipsum Dominum Regem quotidiè confingere, non cessabant, coram suis proceribus tam in *Germania* quàm in regno, à quocumque grauamine legitimè appellauerit, & appellatione ipsa per suos solemnes nuncios fecit solemniter publicari: sicut opportuno tempore probare poterit, per legitima documenta. Vnde post appellationem suam legitimam si processum fuit, processum fuit indebitè contra ipsum: nec credit se in aliquo ligari.

§. Ad id autem quod sibi impingitur, videlicet quod regno interdicto (quod Dominus non fatetur) compulerit clericos celebrare diuina;

taliter respondetur, quod eo veniente in regnū,
inuenit Clericos celebrantes,& prout ipsos inue-
nit, sic eos celebrare permisit: nullam alieoi, pro-
pter hoc, correptiooem vel violentiam inferen-
do. Posito tamen, quod super hoc aliquæ literæ
coorratiæ apparerent, dicit eas de soa conscientia
minimè emanasse: sicut apparet euideoter per li-
teras missas Iusticiariis & Officialibus regni om-
nibos qoàm cito id ex fabuloso colloquio ad eius
peruenit ootitiam. Quod idem probare vult tam
per ipsas literas, quàm per legitima documenta:
vt nullus eorum aliquem Clericum compelleret
celebrare diuina, eootra voluotatem suam.

§. Ad aliud Capitulum qood opponitur sub-
sequenter, quod in terris *Lombardiæ* adhærenti-
bus & faueotibus sibi, publicè hæresis prædica-
tur: Respondetur sic. Quòd semper persecutus
est Dominus Rex hæreticos quarumlibet Secta-
rum in *Alemannia*, quamdiu moratus est ibi, &
postquam venit in regnum: & paratus eos perse-
qui tam io *Lombardia* quàm alibi, tanquam
princeps Catholicus & *Christianissimus*: Doleos
quamplurimùm, qoòd noo potest eos persequi
cum effectu in partibus *Lombardiæ*. sed vt constat
publicè toti mundo, *Mediolani, Brissa & Man-
tua*, prædicator publicè hæresis, qoia saloa reue-
reotia Præsidentis, dicuotur Ecclesiæ filij spe-
ciales.

§. Ad aliud capitulum, quod dicunt quia fa-
uet *Eest*: de *Romano*: quem Dominos Papa pro
hæretico reputat sicot ponit, Respondetur sic.
Quod semper Dominus hæreticos odit, nec vn-
quam nouit eum hæreticum esse, nec fuit, nec fa-
uet ei taoquam hæreticos.

§. Ad aliud vero, quod oequissimè & falsissi-
mè ponitor, quod sanguinis fœdere violato toxi-
cari fecit *Fredericum* oepotem suum, licèt non
videtatur oecessariom respondere ad tam manife-
stissimam & apertissimam falsitatem: tamen ne
simplices & volgus, quod de facili credere con-
sueuit, aliud crederet quam deberet: Dicit Do-
mious Rex, quicquid super hoc per quemcunque
sibi opponitur, penitus esse falsum, ritè proba-
bit.

§. Ad alind Capitulum consiroilis falsitatis,
qood contra naturale amoris vinculum *Henri-
cum* fratrem suom detinet captiuatum, Dominus
Rex respooder: qood nonquam dictum fratrem
suum tenoit captiuatum, imo tractauit eum ho-
oorificè, & dilexit vt fratrem, & si hodiè viueret,
faceret illod idem. Sed Dominus, in cuius manu
sunt omniō potestates & omnium corda regum,
prout sibi placuit, de huios mundi ergastulo ip-
sum ad æternam patriam reuocauit. Io cuius
obitu, partem sui corporis reputat diminu-
tam.

§. Super eo vero, qood in ipsorum capitulo-
rum serie subsequenter adiungitur, quod bona
Ecclesiarum vacantium & ooo vacantiom, ac do-
mus, *Templi*, *Hospitalis*, & aliorum religioso-
rum in regno occupauit, & detinet occupata: Præ-
latos & rectores io Ecclesiis canonicè institutos
non permitteas in ipsis Ecclesiis residere, alios
præficiens in eisdem: Respondetur. Quod bona
Ecclesiarum Cathedraliom vacantium & noo va-
cantium, in regno suo oec occopauit, nec detinet
occopata, sed in Ecclesiis ipsis vacaotibus ipsius
Regni, ratione antiquæ dignitatis competentis si-
bi & prædecessoribus suis tantùm vtitur iore suo,
faciens bona eadē per procuratores suos idoneos
commodè procurari. Quod si videtur absonom
Apostolicæ Sedi, contentus est Dominus Rex illo
A iure in prædictis Ecclesiis vacantibus, qoo ni-
titur Rex *Franciæ* & *Angliæ* in Ecclesiis vacanti-
bos regni sui.

§. Ad hoc autem qood dicitur, quod de bonis
Hospitalis & *Templi* facit dissipationes, taliter
respondetor, videlicet, quod bona prædictarum
domuum nec occupauit occ detinet occupata: sed
si aliquis de dictis domibus velit conqueri de
Domino Rege, paratus est ei facere omne iustitiæ
complemeotum. Idem respondet, de bonis alio-
rom Religiosorum locorum.

B §. Ad id verò quod subdit, qood Prælatos &
& rectores institutos Canonicè, in Ecclesiis Re-
gni oon permittit residere in Ecclesiis ipsis, sed
alios præficit in eisdem, taliter respondatur, qood
nollum in Ecclesiis ipsis iostitotum Canonicè, ab-
iecit, nec prohibuit io ipsis Ecclesiis residere: Di-
cit quod in Ecclis ipsis nullum præfecit; sed in
Ecclesiis vacantibos (sicut dictum est) booa ipsa-
rum facit per procuratores idoneos commodè
C procurari, prooreompe... ex antiqua consuetu-
dine dignitatis, qoam habet in Ecclesiis vacanti-
bos regni sui.

§. Ad aliud autem qood dicit, quod eum re-
gnum ipsum sit Sedis Apostolicæ, Dominos Rex
plura graoia præsumpsit eootra *Romanam* Eccle-
siam, & præsumit, duras & abhominabiles exer-
cens ibi sæuitias, & alia pessima & enormia: pro-
pter quæ (si etiam dictum regnum pertineret ad
eum) deberet inde illo priuari. Respondet Do-
minus Rex. Qood in regno *Siciliæ* tanquam hæ-
D reditario regoo suo, quod à prædecessoribus suis
à tempore quo ooo extat memoria, ad eum legi-
tima successione & continuata possessione perue-
oit, nulla grauia præsumpsit contra *Romanam* Ec-
clesiam, nec præsumit, oec sæuitias aliquas exer-
cuit vel exercet. Sed cum regoum ipsum in bono
& pacifico statu gubernans, omnibus indifferen-
ter monstrat iustitiæ complementum.

§. Ad hoc autem qood dicit, quod attemptat
multa contra *Romani* Imperij digoitatem, Res-
pondet Dominus Rex, quod contra *Romani* Im-
perij dignitatem noo attemptauit aliquid nec at-
E temptat, sed cum sit in *Romanum* Regem Electus
legitimè (prout plenè constat per legitima docu-
menta) in eodem Imperio vtitor iure suo.

§. Ad aliud quod vult & petit Dominus Papa,
vt omnibus volentibus ire ad deponendum con-
tra Dominū Regem, inquisitionem quam intendit
facere contra ipsum, super capitulis supradictis,
Domieus Rex respondet Quod cum nullo modo
Inquisitio super præmissis debeat de iure proce-
dere cootra ipsum, eo qood causa propter quam
in talibus Ioquisitio debeat fieri, non præcessit,
F videlicet fama publica qoæ à bonis & grauibos
ortum habuerit, & non semel, sed sæpius, nec ab
æmulis & inimicis, (prout iura Canonica & Ciui-
lia iosinuāt manifestè (oon tenetur Dominus Rex
securitatem præstare petitam, quia sic videretur
annuere & consentire inquisitioni, quæ de iure
noo debat fieri contra ipsum. Subest etiam alia
causa, quæ iustè mouet & mouere debet Domi-
num Regem, quòd petitam securitatem præstare
non debeat: quòd cum *Angeli tenebrarum* fre-
G quenter *in lucis Adgelos se transforment*, & sub
prætextu liciti, illicita committere non verentur,
occasione huiusmodi possent alia tractare laten-
ter, quæ Domino Regi essent ooerosa plurimùm
& damnosa.

PAG. 621. lin. 5. C. pr.] *Epistolam Papalem consolatoriam ad Reginam. post quatuor aut quinque paginas in ipsa* Historia *habes impressam: scilicet* pag. 624. lin. 4. C. post. Alexander Episcopus, &c.

PAG. 621. lin. 7. E. post.] *Litera Domini Regis, pro negotio de* Herrebutne *expediendo in Curia* Romana: *per Dominum Vvillielmum de* Hortun *Cellerarium.*

DOmino Papæ Rax *Angliæ* salutem, cum reuereotia & honore. Dilectionis, prærogatiua specialis, qua inter cætera nostræ dinonis Collegia Abbatem & Monachos *Sancti Albani Lincolniensis* diœcæscos, chariùs amplexamur, ad prouidendum vtilitati & tranquillitati ipsorum cum opus est, multipliciter nos inducit. Cum igitur venerabilis pater *Dunelmensis* Episcopus, non absque consensu & consilio capituli sui, ad sustentationem hospitalitatis quæ apud dictos Abbatem & Monachos specialiter vigere dinoscitur, & ad quam suarum possessionum facultas sufficere nequiuerat, duas partes Ecclasiæ de *Herteburne, Dunelmensis* diœcescos, ipsorum vsibus, interueniente consensu Prioris & Conuentus de *Thinemua* (qui vnà cum Abbate prædicto ius patronatus obtinuerant in eadem) & residuum, vsibus vicarij in ea ministrantis, dudum charitatiuè, necnon & precum nostrarum instantia, duxerit ordinandum: Magister *Ioannes de Gamezane*, cui in Ecclesia de *Vvengrane* extat prouisum, prætextu cuiusdam literæ Papalis, quà felicis recordationis *Innocentius* quartus prædecessor vester, vltimus, sibi à dictis Abbate & suo Conuentu, Ecclesiam suam prædictam in beneficium vberius mandauerat commutari, ipsos super dicta Ecclesia de *Herteburne*, in ipsorum graue dispendium, & nostræ mentis turbationem non modicam, aggrauat & molestat. Sed & causam ipsam, in læsionem iuris nostri & priuilegiorum nostrorum, extra regnum nostrum trahi procurans, suppressa littera contra ipsos impetrata, per quam in *Anglia* iidem, Abbas & Conuentus, infra certum tempus in eadem littera comprehensum, poterant conueniri, & causa ipsa similiter ibidem terminari, nullo sibi die infra dictum tempus præfixo, causam eandem à suo iudice nullis rationibus vel causis legitimis admissis, ab eodem ad Curiam *Romanam* nequiter obtinuit remitti. Sanctitati igitur vestræ, quæ nobis & nostris toties extitit gratiosa, cum quanta possumus affectione supplicamus, quatenus Monasteriũ suptadictum quod & de nostro extat patronatu, & vobis est immediatè subiectum, suo iure destitui non permittatis, sed potiùs ordinationem prædictam, de consueta benignitate Sedis Apostolicæ confirmate, & in alijs eiusdem Monasterij negotiis coram Sancta paternitate vestra expediendis, sibi fauorem gratiam impertiri velitis. Super quo, vestris beneplacitis cum gratiarum actione multiplici, vberiùs teddamur astricti. Teste meipso apud *Leystonam*, primo die Aprilis.

Litera Regis, ad Cardinalem I.

HEnricus Dei gratia Rex *Angliæ. &c.* venerabili Patri *I.* eadem gratia titulo *Sancti Laurentij* in *Lucina*. presbytero Cardinali salutem, & sinceræ dilectionis affectum. Dilectionis prærogatiua specialis, qua inter cætera nostræ ditionis Collegia, Abbatem & Monachos *Sancti Albani Lincolniensis* diœcescos, chariùs amplexamur, ad eorum indemnitati (cum opus fuerit) prouidendum multipliciter nos inducit. Cum igitur Magister *Ioannes de Camezane*, Domini Papæ Capellanus, Abbatem & Conuentum *Sancti Albani* super commutatione Ecclesiæ de *Vvengrane* sibi faciẽda, de Ecclesia de *Herreburn*, quam Episcopus *Dunelmensis* ad exhibitionem hospitum, eis ad precum nostrarum instantiam charitatis intuitu concessit, nos Abbatem & Conuentum intolerabiliter aggrauet & molestet, trahendo ipsos in causam extra regnum nostrum, contra indulgentiam nobis à Sede Apostolica concessam, quod graue ferimus & molestum, ac idem Abbas dilectum nostrum fratrem *Vvillielmum de Horton* commonachũ suum, ad præsentiam Domini Papæ trãsmittat, tam pro prædicto negotio, quàm alijs vtilitatem Ecclesiæ suæ contingentibus) prout idem *Vvillielmus* vobis viua voce intimabit) dilectionem vestram de qua plenam gerimus fiduciam affectuosè rogamus, quatenus eundem *Vvillielmum* habere velitis in præmissis specialiter recommendatum, consilium & iuuamen vestrum ei pro amore nostro taliter impensuri, quod vobis propter hoc ad retributionem condignam, & ad gratiarum merita opportunis temporibus teneamur Teste me ipso apud *Framlingham* 11. die Aprilis, Anno regni nostri XL.

PAG. 638. lin. 3. G. post. *Pacem inter Abbates, &c.*] Non potuimus inuenire.

PAG. 640. lin 9 B. pr.] *Literæ de ratahabitione pacis, inter Reges* Hispaniæ *&* Angliæ.

Lege, sed lecta tege, quia probrosum quicquid sequitur.

HEnricus Dei gratia rex *Angliæ*. Dux, &c. Sciasnos dedisse dilectis & fidelib⁹ nostris venerabili *P. Herefordensi* Episcopo, & *Ioanni Mansel*, Præposito *Beuerlaci*, in solidum & vtrique eorum separatim, quos ad præsentiam illustris Regis *Castellæ* destinamus, liberam & plenam potestatem contrahendi nomine nostro pacem & fœdus amicitiæ, cum prædicto Rege, super articulis subscriptis. Videlicet, quod nos erimus inprisij eiusdem Regis *Castellæ* contra omnes homines, & iuuabimus eum cum toto posse nostro bona fide, excepta Ecclesia *Romana*, & in facto & in guerra Regis *Nauarræ* (quia sumus cruce signati) mittemus *Edvvardum* primogenitum & hæredem nostrum, cum ab ipso Rege *Castellæ* fuerimus requisiti. Et si acciderit quod idem *Edvvardus* venire non poterit, mittemus Seneschallum nostrum cum toto posse nostro, ad guerram prædictam. Et prædictus *Edvvardus*, accipiet in vxorem *Alienoram* sororem ipsius Regis *Castellæ*. quam prædicti Nuncij nostri recipere debent nomine ipsius *Edvvardi*, de manu prædicti Regis *Castellæ*, & nos eam ditabimus, secundùm quod aliqua Regina *Angliæ* meliùs dotata fuerat vel honorata: & assignabimus eidem *Edvvardo* ad suam & vxoris suæ sustentationem, computatis tam terris sibi iam datis, quàm etiam dandis, quindecim millia marcarum. Et prædictus *Edvvardus* debet venire ad ipsum Regem *Castellæ*, ad recipiendum ab eo cingulum militare. Et hoc debet fieri infra proximum festum sancti *Ioannis Baptistæ*, in castello apud *Burres*, vel citra. Et nos dabimus *Beatricem* filiam nostram præfato Regi,

maritandam vni ex fratribus suis germanis, cui voluerit, dummodo idem Rex *Castellæ* det eidem fratri suo tales diuitias, ex quibus possit eam honorificè dotare & sustentare: secundùm quod decebit filiam Regis. Et nos dabimus operam bona fide erga Dominum Papam quantam poterimus, ad conuertendum Crucesignatos ad partes *Affricanas*, vel *Marrochianas*. Et si hæc impetrare poterimus per nos, vel dictus Rex *Castellæ* per se vel per alios, nos ibimus ad partes prænominatas cum exercitu nostro, scilicet quo ire debemus ad partes *Ierosolymitanas* in societate ipsius Regis *Castellæ*. Et quicquid simul lucrati fuerimus in prædictis terris, inter nos æqualiter diuidetur. Et cùm nos & prædictus Rex *Castellæ* fuerimus amicitia coniuncti, omnia damna quæ illata sunt *Gastoni* de *Bierre*, Baronibus, militibus, & aliis de *Vasconia* tam prædicti Regis *Castellæ*, à tempore quo idem *Casto* recepit militiam ab ipso rege, & fuit ei vassallus, siue in hæreditatibus, siue in aliis rebus, omnia ad rogatum ipsios Regis *Castellæ* debemus integrare & meliorare, & eis remittere de querimoniis, quas habemus contra eos. Ita tamen, quòd si aliqui eorum aliquid habeant in manibus suis, siue de castris, siue de terris, siue de aliis rebus, quæ ad nos pertinent, statim nobis vel prædicto *Edwardo* filio nostro restituent, & in aliis causis subibunt iudicium Curiæ nostræ: secundùm quod consueuit iudicari in Curia *Vasconiæ*. Et si ipsi noluerint vel poterint iudicium sustinere, præfatus Rex *Castellæ* debet pro eis rogare, sicut amicus rogat amicum: & nos faciemus sicut pro amico. Et cum nos & Dominos Rex *Castellæ* facti fuerimus amici, nos cum consilio ipsius operabimur super facto *Gastonis*, quoad Senescalliam *Vasconiæ*. Similiter & de facto Vicecomitis de *Limocia*. prout videbitur esse honestum. Et pro iis omnibus supradictis complendis, idem Rex *Castellæ* debet facere pro se & hæredibus suis imperpetuum, plenam quietantiam totius iuris & clamei, quod aliquo modo eis competit aut competere poterit in terra *Vasconiæ*, vel aliqua parte illius terræ, nobis & hæredibus nostris. Et dictus Rex *Castellæ* debet esse imprimis noster, bona fide, & iuuabit nos cum tuto posse suo contra Regem *Nauarræ*. & contra omnes homines de mundo. In cuius rei testimonium, has literas nostras fieri fecimus patentes. Teste me ipso, *Vasac*, octauo die Februarij. Anno Regni nostri tricesimo octauo.

PAG. 636. lin. 3 B pr. *Frater Ioannes*, *&c.*] Non inuenimus.

PAG 636. lin. 4. D. pr.] *Elegans Epistola missa à Domino Papa Domino Regi Angliæ, admonens vt errores suos corrigat consuetos: & vt custodiat iura Ecclesiastica, sicut multoties iurauerat.*

ALexander Episcopus, &c. Charissimo in *Christo* filio illustri Regi *Angliæ*, salutem & Apostolicam benedictionem. Cum de tuis charissime actibus digna & honori congrua referuntur, rumor hic clarus accedit nobis admodum placidus, auditum demulcens aurium & cordis interiora dælectans, quòd si qua fortè praua & modestiæ regali contraria, sinistra de te relatio vel fama turbulenta portaret, obstupescerent vtique sensus nostri, & animus intrà grauius sauciaretur amaritudine, ob sinceræ vinculum charitatis. Sanè intellecto quòd venerabilis frater noster *Ros-*

A *fensis* Episcopus, ex parte vniuersitatis Prælatorum & Cleri *Anglicani* Regni, qui per potentiam regiam se suasque Ecclesias in suis iuribus & libertatibus deprimi asserunt, ad Apostolicam Sedem accedens, super reformatione status dictarum Ecclesiarum, & Ecclesiasticæ libertatis, pro quibus alias iam felicis recordationis *Innocentius* Papa prædecessor noster, quā nos etiam per nonnullos præfatæ vniuersitatis Nuncios fuimus sæpe & sæpius requisiti, habebat aliquid coram no-
B bis & fratribus nostris proponere, iuxta quod sibi fuerat à prædicta vniuersitate commissum, per quæ forsitan fuisset famæ tuæ, maximè apud regni *Siciliæ* incolas, qui sperant per te ad antiquas libertates eorum reduci, & sub tuo vigere in bono statu & conseruari dominio, plurimùm derogatum: Nos cupientes quòd honor & fama tua in omni integritate seruentur, quódque omnia penitus remoueretur quæ possent animæ tuæ periculum generare, ad instantiam venerabilis fratris nostri Archiepiscopi *Eborensis*, & dilecto-
C rum filiorum electi *Saresbiriensis*, ac Abbatis *Westmonastery Londoniarum*, nuntiorum tuorū, necnon magistri *Rustandi* Capellani nostri, honoris tui feruidi zelatoris, ordinauimus quòd prosecutio huiusmodi negotiorum Ecclesiæ *Anglicanæ* pro quibus præfatus Episcopus venerat, differetur ad tempus: insinuando eidē Episcopo, quòd te ad omnia quæ liberū pacificum & tranquillum. Statum prædictarum Ecclesiarum respiciunt, auctore domino sic efficaciter inducemus,
D quòd non oportebit eum, vel coepiscopos suos, & alios Prælatos tam seculares quàm Regulares regni tui, propter hoc amplius laborare. Ideóque serenitatem regiam de fratrum nostrorum consilio rogamus, monemus, & hortamur attentè, & sincera quā te in Domino charitate complectimur, suadentes, in remissionem peccaminum nihilominus iniungendo, quatenus præmissa omnia infra tui Claustra pectoris sollicita meditatione reuoluens, considerans etiam *quòd nunquam remittantur peccata, nisi ablata restituantur*, quódque nil cuiquam deperit si restituat aliena, quo-
E rum misera detentio vergit in salutis propriæ detrimentum. Considerans quòd tuo specialiter ad hoc accedente consensu, ab vniuersis Archiepiscopis & Episcopis dicti regni, excommunicationis sententiam in omnes illos prolata, & per sedem Apostolicam confirmata esse dicitur, qui Ecclesias & Ecclesiasticas libertates ac iura & consuetudines liberas earundem, & maximè illas quæ in chartis tuis libertatum communium continentur, quacumque arte præsumpserint infrin-
F gere, violare, diminuere, seu mutare. Pensans etiam insuper, quòd Coronationis tuæ tempore ad conseruandum & confouendum iura & libertates huiusmodi, te iuramento præstito diceris astrinxisse, omnesque libertates, immunitates, ac liberas consuetudines, cunctaque iura ac priuilegia quæ prædicti Episcopi, aliique Prælati, cæteræque personæ Ecclesiasticæ, necnon & Ecclesiæ dicti regni habuisse noscuntur: eis infra festum Resurrectionis Dominicæ primò venturum, ob
G reuerentiam *Iesu Christi* qui te fecit oleo sacri Chrismatis Christum suum, ac crucis honorem cuius es charactere insignitus, pro animæ quoque tuæ salute, regia liberalitate restituas. Ita quòd prædictis Archiepiscopis & Episcopis, Prælatis, religiosis, & personis, materia nulla remaneat conquerendi. Veruntamen quia prædictus Episcopus prosecutionem dictorum negotiorum, pro quibus ad præsentiam nostram venerit superse-

dere curauit, iuxta vestrum beneplacitum & mandatum Apostolicum, prædictam sedem tuam responsionem super prædictis omnibus expectando, magnitudinem tuam requirimus, vt tuam in hac parte intentionem, & quid super iis proponas facere, per tuas litteras nobis non differas intimare. Et quia nostra interest, Ecclesias & personas Ecclesiasticas, & earum iuribus & libertatibus secundùm Deum & iustitiam defensare, scire te volumus, quòd nisi infra huiusmodi terminum prædictum, Archiepiscopi, Episcopi, & Prælati, ac personæ Ecclesiasticæ, ad omnia eorum iura fuerint plenariè restituti, ex tunc nequaquam dissimulare poterimus (quantumque personam tuam sincero diligamus affectu) quin prædicto Episcopo Audientiam præbeamus. Data *Anagniania*, sexto idus Nouembris. Pontificatus nostri Anno secundo.

PAG. 638. lin. 3. G. post.] *Vide retrò in* Historia, *vbi impressum inuenies, quicquid super hoc in libro* Additamentorum *scriptum reperitur.*

PAG. 639. lin. 7. E. post.] *De rege magno* Scotorum Malcolmo.

REuerendo patri in Christo Domino, *R.* Dei gratia Priori de *Thinemue*, & eiusdem loci sacro Conuentui, frater *R.* dictus de *Dunelmo*, humilis Monachus de *Kelsona*, æternam in Domino salutem. Placuit curialitati vestræ in confabulatione talia recitare. Scilicet inuenisse vos ossamenta cuiusdam viri magnæ Staturæ, & alterius minoris, quæ credebatis esse ossamenta venerabilis Regis quondam *Scotiæ Malcolmi*, & eius filij. Vnde petebatis à me, vt si in aliquo codice authentico certú aliquid super hoc inuenire potuissem, qualiter obierit, vel vbinam sepultus fuerit, „ vobis literatoriè significarem. In *Danorum* histo„ria sic reperi. Rex *Scotiæ Malcolmus* & primo„genitus filius eius *Edvvardus*, cum suis exerciti„bus, in *Northumbriam* die festiuitatis S. *Bricij*, „ à militibus *Roberti Northumbrorum* Comitis „ occisi sunt. In cuius morte, iustitia iudicantis Dei apertè consideratur: vt videlicet, in illa prouincia cum suis interiret, quam sæpe ipse vastare auaritia stimulante consueuit. Quinquies namque illam atroci depopulatione attriuit, & miseros indigenas in seruitutem redigens, abduxit captiuos. Semel, *Edvvardo* regnante, *Egelbunlino* † Episcopante *Dunelmi*: quando *Tostius* Comes *Northumbrorum* profectus *Romam* fuerat. Item regnante *Gulielmo*, sub eodem Episcopo *Egelbunlino*, & *Clinelande* depopulatus est: Tertiò, regnante eodem Rege *Gulielmo*, sub *Vvaltero* Episcopo, vsque *Thynam* progressus, post cædes hominum, & concremationes locorum, multa cum præda reuersus est. Quartò, regnante *Gulielmo* iuniore, *Gulielmo* regente Episcopatum *Dunelmensem*, cum suis copiis infinitus vsque *Cestriam* peruenit, inter *Dunelmum* & *Thynam*: intendens vlteriùs progredi. Sed adunata contra eum militari manu non minima, metu citiùs reuertitur. Quintò, cum omni quo potuit exercitu in vltimam deducturus desolationem, *Northumbriam* inuasit: sed iuxta flumen *Alua* perimitur à *Morello* milite strenuissimo, cum primogenito suo *Edvvardo*, quem hæredem regni post se disposuerat. Exercitus illius vel gladiis confoditur, vel qui gladios fugerunt, inundatione fluminum quæ tunc pluuiis hiema- A libus solito plùs excreuerant, absorpti sunt. Corpus verò Regis & cruentissimi carnificis, cum suorum nullus remaneret qui terra illud cooperiret, duo ex indigenis carro impositum in *Thynemuthe* sepelierunt. Sicque factum est, vt vbi multos vita & rebus & libertate priuauerat, ibidem ipse iudicio Dei vitam cum rebus amitteret vniuersis. Ista igitur vobis significare curaui, quòd corpus eius penes constat esse humatum. Cuius animæ, si vobis placet, precibus subueniatis, & ossamenta in decentiori locu, sicut proposuistis, locari fa- B ciatis.

† *Egelvvynum*, cum nominat præsul noster, *Gedvvinus*.

De Roberto de Mumbray, Fundatore de Thynemue.

SCiendum est, quòd *Robertus de Mumbray* miles strenuissimus Comes *Northumbrorum*, antequam moreretur aliquot annis visu priuabatur, annosus nempe fuit, Deoque deuotus. Effectus est Monachus apud *Sanctum Albanum*, vbi multo tempore Sanctissimè viuens, C migrauit ad Dominum: & sepultus est honorificè in loco non multùm remoto à Capitulo. Vbi postea *Symon* Abbas *Sancti Albani*, capellam construxit *Sancti Symeonis*. Ita videlicet, quòd corpus iacet intumulatum in medio capellæ, sed propiùs Altari. Iste *Robertus* cum esset vir audacissimus & bellipotens, vicit & interemit *Malcolmum* Regem *Scotiæ*, quem de licentia Regis *Henrici Angliæ* primi, audacter diffiduciauit. Et propter regiam excellentiam, fecit corpus Regis occisi honorificè intumulari, in Ecclesia de *Thynemue*: quam D idem Comes construxerat. *Scotis* tamen postea corpus sui Regis frontosè postulantibus, concessum est & datum corpus cuiusdam hominis plebei de *Seckenne*: & ita delusa est *Scotorum* improbitas. Fundauit autem Comes iste magnificus, Prioratum de *Thynemue*: & ibidem Monachos congregauit, de domo *Sancti Albani*, tanquam ab electissima domo inter omnia cœnobia *Angliæ*, vbi etiam se vouit monasticum habitum suscepturum, & sepulturam in loco me- E murato. Quæ omnia Deo sibi propitio, feliciter consummauit.

PAG. 640. lin. 9. B pr. *Literæ quas impetrarunt Monachi.*] Neque has potuimus repetire.

PAG. 640. lin. 14. E. post.] *Articuli pro quibus Episcopi Angliæ fuerant pugnaturi.*

F IMprimis, quòd vacantibus Ecclesiis cathedralibus seu Conuentualibus, Conuentus talliantur, terræ relinquuntur incultæ: vastantur nemora, parci & viuaria, corruunt ædificia, diripiuntur bona, depauperantur villani & male tractantur: ita quod mendicare coguntur Prælati succedentes, per tempora diuturna: quod est contra Domini Regis chartam, & etiam Ecclesiasticam libertatem. Et in tantum iam creuit malitia, quòd G quòd escaëtores non ad bona Abbatum & Priorum vsui decedentium deputata, manus extendunt, verumetiam ad blada instaurata, & alia quibus Conuentus sustentari debet: ita quòd occasione talis Custodiæ, quandoque religiosi debitis grauibus onerari, & alias multipliciter depauperati, resurgere non possunt, nec ad statum debitum peruenire temporibus diuturnis.

1. Item, Cum Ecclesiæ Cathedralis seu Mona-

sterio Ecclesiasticom beneficium sit annexum, si A curam habeant animarum, illud occupant Custodes gardarum, decimas & obuentiones, & alios prouentus inde percipientes, contra Deum & omnia iura: cum talia beneficia non pertineant, ad baroniam, & ratione laicalium bonorum tantùm ad dominum Regem custodem deuoluuntur.

3. Item, Cum electiones in Ecclesiis cathedralibus seu conuentualibus debeant esse liberæ, tot & tales preces regales interueniunt, quibus B electores perterriti, sæpiùs diuinæ humanam præferunt voluntatem. Eodem modo fit de Ecclesiis vel præbendis, ad opus regalium Clericorum, cum eas vacare contingit.

4. Item, Celebratis electionibus, & præsentatis domino Regi electis, interdum differunt adhibere consensum electo, vel electioni absque causa rationabili se opponentes, vt sic electi per timorem cedere, vel electores precibus Regis & voluntati acquiescere compellantur, ex quibus mul- C ta pericula, tam spiritualia quàm temporalia, contingunt Ecclsiis.

5. Item, cum aliquando in casu à iure non concesso, ad Prælatum superiorem deuoluitur potestas ordinandi de Ecclesia Cathedrali vel collegiata vacante, Dominus Rex priuilegium *Christi* concessum de licentia eligendi, ab electoribus ante electionem celebrandam, ab eo petenda, ad huiusmodi ordinationem nititur extendere, in suæ salutis dispendium, & scandalum plurimorum, & etiam contra patris sui chartam super electionibus concessam. D

6. Item, in Ecclesiis parochialibus & præbendalibus curam animarum habentibus, intrudit clericos per laicam potestatem, Ordinariis penitus irrequisitis: & sæpiùs institutos, ab Ordinariis destituit & ejicit. Destitutos etiam ab eisdem, licèt degradatos, restituit, tam in Monasteriis, quàm parochialibus Ecclesiis, & sic restitutos armatâ manu defendit.

7. Item, Prælatos trahit ad forum suum vt ibi respondeant, quare subditos suos excommunicauerint vel denuntiauerint excommunicatos: sicut E quare non admiserit clericum idoneum præsentatum, ad aliquam Ecclesiam etiam parochialem.

8. Item, si quis laicus vel etiam Clericus, sibi vel suis Iusticiariis de clerico conqueratur super aliqua violentia vel alia iniuria, de debitis etiam vel aliis personalibus actionibus, si clericus laicum feodum habeat, per illud distringitur ad comparandum in foro suo super talibus responsurus. Quòd si tale feodum non habeat, distringitur Episcopus per Baroniam suam, quòd clericum ipsum F ad hoc faciendum illuc venire faciat. Idem etiam facit de religiosis interdum.

9. Item, cum Prælati Ecclesiastici inquirere volunt de peccatis subditorum, prohibentur laici, ne de veritate dicenda, aut de credulitate, aliquod iuramentum exponant, aut prælatis super huiusmodi obediant: propter quod multorum excessus & peccata mortalia incorrecta & impunita relinquuntur, & sic præstatur audacia delinquendi. & peccati facultas.

10. Item, cum quis excommunicatus pro offensa G vel contumacia, post 40. dies ad mandatum Ecclesiæ secundùm consuetudinem, per breue Domini Regis capitur, & postea sine assensu sui Prælati, ad cuius instantiam capitur, & absque aliqua satisfactione, contra ius & consuetudinem regni ac Ecclesiæ libertatem, per breue Domini Regis liberatur.

11. Item, Vicecomites tales excommunicatos ad mandatum Domini Regis non capiunt, & si capiant, liberant sine mandato regio & satisfactione.

12. Item, Dominus Rex Iusticiarij & balliui sui passim & indifferenter excommunicatis communicant: tam in diuinis quàm in iudiciis. Et etiam Dominus Rex excommunicatos & claues Ecclesiæ contemnentes, ad mandatum suum captos, facit liberari, ad causam si quam habent in Curia laicali personaliter persequendam: Nec admittitur exceptio excommunicationis contra eos etiam probata, per litteras Ordinariorum.

13. Item, Dominus Rex mandat litteris suis, quòd non vitentur excommunicati, licèt per Ordinarios publicè denuncientur excommunicati.

14. Item, cum clericus super aliquo crimine, furto, vel homicidio, vel aliqua alia felonia, per laicorum diffamationem aut latronum appellationem irretitus exstat, pro quo detentus sit in carcere laicali: cum ab Ecclesia & suo Prælato requiritur, ipsum liberum habere non potest. Nec reddunt captos clericos liberè iudicandos, sed vt eos habeant coram Iusticiariis Domini Regis proximo in Comitatu itinerantibus, per interuallum aliquando sex vel quinque annorum, licèt ab eis iudicari non possit.

15. Item, Clerici sic capti plerumque in habitu clericali, inueniri, antequam ab Ordinariis Ecclesiasticis repetantur seu repeti possint, suspenduntur, & quandoque capita eorum raduntur vt clerici non appareant, & sicut laici iudicentur. Quandoque cum repetuntur, differtur eorum liberatio ad tempus, & interim suspenduntur de nocte vel hora prandij, ne ad notitiam Ordinariorum valeant peruenire.

16. Item, Iusticiarij & Vicecomites per patriam itinerantes, & inquirentes de criminosis patriæ, si laici clericos de crimine homicidij, rapinæ, vel latrocinij, vel aliquo alio defamant (licèt non fugitiuum, non crimine repertum) statim clericos incarcerant & detinent. Et si non inueniantur in Comitatu, & per quatuor Comitatus vocati non veniant, forbaniant eosdem sicut laicos, nec prodest eis ordo clericalis.

17. Item, quòd si idem clericus irretitus, super obiectis sibi criminibus coram Iudice suo Ecclesiastico canonicè se purgauerit, nihilominus laica potestas ad bona sua mobilia & immobilia manum extendit.

18. Item, si clericus criminosus pro obiecto & probato contra ipsum facinore degradatus existat, laica potestas bona sua mobilia & immobilia occupat & inuadit, & sic contingit clericum pro eodem delicto, bis in idipsum puniri.

19. Item, cum contingit clericum pro delicto forestæ defamari, per inquisitionem viridariorum & Forestariorum super captione venationis, vocatur coram Iusticiariis: & licèt ab Ordinariis repetatur, nisi priùs carceri laicali mancipetur, suo Ordinario non liberatur, & post liberationem factam Episcopo, per Inquisitionem factam per laicos, pœna pecuniaria condemnatur.

20. Item, similiter condemnantur absentes & ignorantes, ad simplicem vocem viridariorum & forestariorum, cum ad Inquisitionem per laicos factam non debeant condemnari clerici, vel aliqualiter iudicari: & tam isti quàm illi compelluntur soluere merciamenta, per possessiones laicales

si quas habent. Sin autem distringuntur Episcopi per Baronias suas, vt dictos clericos compellant de suis beneficiis soluere condemnationem.

21. Item, per eandem districtionem, attachiantur & coguntur clerici in actionibus personalibus, & in iis quæ ex contractibus oriuntur in foro seculari. & etiam delictas respondere querelantibus.

22. Item, cum aliquis ad immunitatem Ecclesiæ fugitiuus existat, per laïcos custodea cœmiterium vel scalarium Ecclesiæ circumdatur & vallatur, quòd vix potest fugitiuus in alimentis ab Ecclesia sustentari. Aliquando fugitiuus eripitur violenter, aliquando postquam secundùm regni consuetudinem terram abiurauerit, vt infra XL. dies exulet se, à publica strata positis insidiis extrahitur, suspenditur, & damnabiliter quandoque interficitur.

23. Item, Cum à regia dignitate & libera voluntate concessa sit Episcopis, libera Testamenti factio, licèt hoc à iure habeant & consuetudine, & sacrilegium sit quod semel est Ecclesiæ concessum, illud infringere vel turbare, vltimaque voluntate nihil debeat esse liberius: Dominus tamen Rex non permittit executores testamentorum eorundem Episcoporum, de bonis ipsorum administrare, quousque causa cognita ipsius facinoris, gratiam mereantur super iis obtinere.

24. Item, Cum quis tenens laicum feodum de Domino Rege, decedat, ballius Regis omnia bona defuncti saisiunt, nec permittunt eius executores de eis disponere, donec inquisitum fuerit à Scaccario vtrum aliquid debeat regi. Et hoc iuri dissonum est, & Chartæ contrarium, quâ cauetur, quòd licet Balliuis sic facere, cum litteras Domini Regis de summonitione talis debiti patentes ostendunt, & sic possunt attachiare catalla aliqua ad honorem ipsius debiti, per visum legalium hominum, donec illud debitum persoluatur in aliis catallis: libera administratione, executoribus omninò dimissa.

25. Item, mortuo laïco intestato, Dominus Rex & cæteri Domini feodorum, bona defuncti sibi applicantes, non permittunt de ipsis debita solui: nec residuum in vsu liberorum & proximorum suorum, & alios pios vsus, per loci Ordinarium quorum interest, aliqua conuerti.

26. Item, Ecclesiastico Iudici cognoscenti super decimis vel capellis, porrigitur regia prohibitio: iudici videlicet, ne procedat, actori similiter, ne prosequatur. Ea tamen ratione, quòd si emitterentur decimæ vel capella, diminueretur ius patronatus illius qui est patronus Ecclesiæ, qui est in possessione capellæ petitæ, vel decimarum, & fieret Regi præiudicium ad quem spectat iuris patronatus cognitio, & sic impedit ne cognoscat Iudex Ecclesiasticus de decimis, licèt Rex & Iusticiatij sui de iis cognoscere non possint, per quod iustitia perit.

27. Similiter fit idem, si cognoscat Iudex Ecclesiasticus de aliis ad forum Ecclesiasticum spectantibus. Verbi gratia, si inter laicos in contractibus interueniat fidei datio, vel infringat iusiurandum quis, iuramentum vel fidem, & Iudex velit cognoscere de tali peccato mortali (saltem ad pœnitentiam iniungendam) porrigitur regia prohibitio, & salus animarum impeditur, in damnationem plurimorum, ea occasione, quòd ratione catallorum præstitum fuerat iusiurandum.

28. Item, si Ecclesia petat ceragium vel herietum, vel alia quæ ad Ecclesiam vel ad vsus Ecclesiarum deputata, vt petatur pecunia ad Ecclesiam cooperiendam, vel cœmiterium claudendum, & parochiani ad huiusmodi præstanda extiterint rebelles, si conueniantur coram loci Ordinariis, statim porrigitur regia prohibitio: & sic impeditur cultus Ecclesiæ, & honor eidem diutius impensus. Idem fit, si conuicti de adulterio vel alio crimine puniantur pecunialiter, vel aliis in causis merè spiritualibus fuerint in expensis condemnatis: & sic vilipenditur Ecclesiastica censura damnabiliter, & quasi à nemine timetur.

29. Item, si quis commiserit sacrilegium res Ecclesiasticas inuadendo, vel Ecclesias libertatibus suis spoliando, vel perturbando, vel etiam violauerit libertates in chartis libertatum contentas, & propter hoc inciderit in sententiam excommunicationis, vel sit excommunicandus, & Iudex Ecclesiasticus secundum formam iuris velit contra tales transgressores procedere, impeditur propter prohibitionem regiam ne procedat eâ assignatâ ratione, quòd delicta laicorum; & specialiter balliuorum Regis, ad ipsum pertinent corrigenda. Idem fit in omnibus casibus, in quibus ratione eiusdem delicti, diuersæ debentur emendæ: quarum vna in foro Ecclesiæ, & alia in foro regio debet iniungi.

30. Item, In quibus omnibus casibus & similibus, si Iudex Ecclesiasticus contra prohibitionem regiam procedat, attachiatur: comparens coram Iusticiariis, compellitur Iudex exhibere acta sua, vt per ea decernant vtrum negotium pertineat ad forum Ecclesiasticum vel seculare. Et si videatur eis quod pertineat ad forum Regium, querelatur Iudex, qui si confiteatur se post prohibitionem processisse, amerciatur: si neget, indicitur ei purgatio per Iudicem secularem, ad testimonium duorum vilissimorum ribaldorum. Et si purgare se noluerit, incarceratur donec Iusticiariis Sacramentum præstiterit corporale, quòd non processit contra prohibitionem: & si facere noluerit, in carcere retinetur. Similiter actor, si sequatur.

31. Item, si contingat Prælatos vel clericos attachiari, quia dicuntur in causis etiam spiritualibus contra regiam prohibitionem processisse, licèt iudicio laicorum conquerens de mandato conuincatur, in nullo tamen prouidetur iudicibus vel partibus attachiatis, pro laboribus & expensis, nec in aliquo punitur proteruitas vel malitia conquerentis: sed vice versa, si Iudices vel clerici ibidem fuerint conuicti, secundùm eorum opinionem sine aliquo remedio carceri mancipantur, & ad beneplacitum Regis & Iusticiariorum quoadvsque amerciati fuerint detinentur. Vnde fit, quòd tam Ordinarij quàm delegati, vt vitent tales vexationes & expensas huiusmodi, deserunt prohibitionem, & sic perit iustitia & remanent peccata impunita, cùm Prælati Ecclesiastici iurisdictionem suam exercere non audeant, nec Rex velit contra Balliuus suos in talibus casibus procedere. Nec de iure possit, tum ratione rerum nostrarum spiritualium, vt sunt decimæ & capellæ, tum ratione personarum, vt sunt clerici & religiosi, tum ratione delictorum, vt sunt sacrilegia, & excommunicationes, & interdicta.

32. Item, Cum *Iudæus* in Ecclesiasticam personam delinquat, vel super rebus Ecclesiasticis, aut super sacrilegio, aut etiam violenta manuum iniectione in clericum, vel super adulterio cum *Christiana*, conueniatur coram Iudice Ecclesiastico; per regiam prohibitionem causæ cognitio impeditur, quia allegauit quòd Iudicem habent proprium, Vicecomitem locorum, & Iusticiarios pro-

prios deputatos: qui super talibus cognoscere non possunt nec debent. Et tamen si à Clerico & Laico super huiusmodi rebus conueniantur coràm eis, per solam negationem & alterius *Iudæi*, & vnius *Christiani* simplicem assertionem, absque omni iuramento præstito se purgant, probatione Actoris penitus recusatâ.

33. Item, si per Ecclesiam denegetur eis Communio, pro eo quòd tabulam seu signum non deferunt, vel quia nutrices *Christianas* contra præcepta Ecclesiæ retinent, vel propter aliquos alios excessus extiterint excommunicati: Ballivi regis communicantes cum eis, ex parte ipsius Domini Regis præcipiunt, ne aliquibus euitentur, & faciunt eos ad Communionem admitti & recipi.

34. Item, licèt aliqua possessio vel libertas data sit à regibus & principibus, vel alijs fidelibus, qui eas libertates poterant donare Ecclesijs in liberam & puram & perpetuam eleemosynam, nullo retento seruitio vel onere imposito, tantum si super eis quæstio moueatur inter Ecclesiasticas personas, vel Laïcas & Ecclesiasticas, compelluntur possessores earum in foro litigare seculari. Idem fit, si libertas Ecclesiæ data per Laïcos, reuocetur in dubium, cum secundùm iura, huiusmodi cognitio ad forum Ecclesiasticum pertineat.

35. Item, Ratione huiusmodi possessionum, Rex & alij Magnates nituntur compellere Episcopos, Prælatos, & Religiosos, & Rectores Ecclesiarum, facere sectam ad Curiam Laïcalem.

36. Item, eisdem possessionibus vel earũ possessoribus ratione earum, telonũ & alia onera grauiora imponunt laici, contra Ecclesiasticã libertatem.

37. Item, ad sectam & alia onera facienda, & ad comparendum in foro vetito, compelluntur per captionem animalium suorum, & rerum aliarum Deo dedicatarum, quę Sancta Sanctorum dicuntur, contra Deum & Ecclesiæ libertatem.

38. Item, si aliquis laicus consueuerit facere sectam in Curia Domini sui, ratione possessionis quam tenet ab eo, & partem possessionis dederit Ecclesiæ vel religiosis in liberam & puram & perpetuam eleemosynam, & partem sibi retinuerit in Dominico, vel seruitio eam alij dando, capitales Domini faciunt districtiones suas in possessionibus datis in eleemosynam, pro secta Curiæ vel aliis seruitiis sibi debitis, omissâ possessione quam dator retinuerit, vel alij dederit in feudum sibi seruitium debitum faciendo, vel Domino Capitali. Et hæc videntur in fraudem fieri, & contra Ecclesiæ libertatem.

39. Item, si Episcopi & alij Prælati ad forum extraordinarium euocantur, non possunt attornatos per litteras seu procuratores in causis Ciuilibus constituere, sed necesse habent, licèt cum graui dispendio, personaliter comparere

40. Item, si de possessionibus datis Ecclesiis vel Monasteriis in puram & liberam eleemosynam, vel etiam in feudum, Monasteriũ vel Ecclesia spolietur, committitur sacrilegium, & si super hoc spoliatus Iudici Ecclesiastico conqueratur, vel Iudex officio suo contra spoliatores & sacrilegos velit procedere, vel super aliis iniuriis proximè annotatis: per prohibitionem regiam impeditur, spoliatis vel oppressis iustitiam exhibere.

41. Item, si Rex concesserit alicui Ciuitati vel Burgo, quod possit accipere muragium vel aliquibus nouum concedat telonium, non solùm à laicis, sed etiam à viris Ecclesiasticis & eorum hominibus, talia extorquent & exigunt contra iura.

42. Item, Domicilia & hospitia Clericorum per Dominum Regem & laicam potestatem ca- A piuntur, & licèt in Sanctuario existant, cognatur clerici inhabitantes, vel ipsis absentibus sui seruientes, laicos recipere: & frequenter expulsis Clericis de proprijs domibus, eas occupant: Res suas ibidem inuentas, dissipant & consumunt nequiter, contradicentes verberando.

43. Item, Capiuntur charectæ clericorum & religiosorum, & capiuntur in foro publico: & aliquando in Sanctuario nequiter, aliquando in mercatis, & violenter abducuntur ad trans'vehendum B victualia & cęteras res & commercia Domini Regis, Iusticiariorum, & Balliuorum suorum: similiter res quas clerici habent venales, compelluntur sibi vendere, & ad pretium Domini Regis inuiti tradere, pretio aut tardè aut nunquam soluto.

44. Item, In Cancellaria Domini Regis noua breuia iuri Ecclesiastico, legi terræ, & Consuetudini contraria, passim fiunt: sine Concilio Regni, Principum & Prælatorũ, assensu, quod fieri non debet.

45. Item, Cum Dominus Rex pro aliqua expe- C ditione, vel ex quacumque causa regnum exierit vel intrauerit, vel ad diuersas partes in ipso Regno se transtulerit, compellit Religiosos per Vicecomites suos, & per captionem auerioruum suorum; vt oboiam sibi veniant, & munera ei deferant: Idem in singolis Comitatibus faciens.

46. Item, amerciamenta quæ Episcopi & Religiosi terræ per chartas regias debent habere, Iusticiarij & balliui regij conuertunt in finem, vt sic eos suis defraudent amerciamentis.

47. Item, Cum non consueuerint Prælati vel D viri Ecclesiastici amerciari, pro communibus summonitionibus in aduentu Iusticiariorum, modernis temporibus amercientur passim indifferenter & grauiter, si non compareant prima die, tam coram Iusticiariis intinerantibus, quàm coram Iusticiariis de foresta.

48. Item, Accidit interdum quòd Ecclesia gauisa est aliquarum rerum possessione, seu libertatum ab antiquis temporibus, & licèt Rex Ecclesiis & viris Ecclesiasticis in principio *Magnæ Chartæ* E suæ de libertatibus datis *Anglicis*, dederit & confirmauerit Ecclesiis & Ecclesiasticis personis, omnes libertates quibus antea vsi fuerãt, passim tamẽ cõpellit Prælatos respondere, quare vel quo warranto talibus vtantur libertatibus. Et si Prælatus compulsus comparens Chartam donatoris exhibeat, licèt cõtineatur in ea quòd donator tales ac tales dederit libertates, & omnes alias quas in rebus datis habuerat, vel habere potuerat vel aliis in Instrumento donationis, quantumcunq; generali F clausula contineatur, & dicat quòd in illa generali clausula. Libertas de qua agitur includitur, nil prodesse ei nisi in charta de eadẽ libertate expressa fiat mentio. Et sic secundùm opinionem regaliũ, verbum illud omnino pro nihilo supponit, quod secundùm iura & omnẽ rationẽ nihil exceptũ reliquit, præsertim in donationibus piis locis factis.

49. Item, licèt in Charta de libertate de qua agitur expressa fiat mentio, dicunt Regales quòd charta sine possessione vel vsu nõ valet, & quòd Ecclesia nõ sit vsa tali libertate, paratus est Rex se oppone- G re in recognitione patriæ, licèt certũ sit Ecclesiam ea libertate vsam fuisse. Et sic quod certũ est, reuocant in dubium, & ius & possessionem Ecclesiæ, ponere nititur in ore seu iudicio laicorũ & Ecclesiæ persecutorum. Si verò non fiat expressa mentio in Charta de qua contenditur libertate, sed nota sit possessio vel vsus, & dicat Prælatus, quòd licèt non nominatim sed per generalia verba data sit libertas illa Ecclesiæ, vel quòd aliquando habuit Ecclesia *Chartam* expressam facientem de

huiusmodi

huiusmodi libertate mentionem, quod perditum est, vel vetustate consumptum, vel alleget donationem sine scriptis factã morte regum antiquorũ, & per hoc habuerit Ecclesia iustum titulũ, bonam fidem, & possessioné longissimã, & sic firmo iure tueatur: dicũt Regales quòd non sufficit, quia talis possessio est vsurpatio vel occupatio illicita; cum sit Regi contraria. § Et quidem mirabile est dictu, quòd longissima possessio talis, non possit prodesse Ecclesiis contra Regem: Cum è contrario in iis quæ à Rege, nullatenus possideri possunt, ratione Consuetudinis siue vsus, ius sibi vendicet contra Ecclesias: sicut in omnibus oppressionibus supradictis, & aliis consimilibus, in quibus loco tituli succedit Sacrilegium vel iniuria manifesta; loco bonæ fidei, oppressio; loco Consuetudinis, actus vnus vel diutina corruptela, si sæpiùs fuerit attemptatum.

50. Item, Cum Dominus Rex iurauerit in Coronatione sua, conseruare iura & libertates Ecclesiis datas, & eas confirmauerit in principio *Magna Charta*: incessanter tamen à Ministris suis impugnantur, turbantur, & mutilantur; non solùm generales, sed etiam speciales: datas scilicet à prædecessoribus suis, & ab ipso confirmatas; & etiam de nouo datas, & donationes quas ipse dedit, & alias quas ipse defendere & vvarrantizare deberet, impugnat & sustinet impugnari, & impugnatores defendit; sicut patet in facto *Bothon*, & aliis casibus, quos ad præsens tacemus, sperantes, quòd ad singulorum querelas, singulares iniurias faciet emendari.

NOta, Lector, quòd cùm Articulos sequentes ad eandem rem facere aduertimus, eorum etiam copiam tibi fecimus, Maximè cum sint ipsissima prouisiones ab Episcopis tunc sancita, contra prædicta grauamina Laicorum.

Articuli obseruandi per prouisionem Episcoporum Angliæ.

TRia sunt genera articulorum, de quibus agitur in præsenti.

Sunt enim quidam articuli, in quibus Prælati nullo modo dissimulare possunt.

Sunt alij, in quibus possunt indicio charitatis, non perturbatione infirmitatis dissimulare.

Sunt & alij, in quibus dissimulare possunt, sine discrimine salutis æternæ & periculo animarum.

Articuli qui dissimulari non possunt, absque interitu salutis æternæ animarumque periculo & subuersione Ecclesiasticæ libertatis, ac Ecclesiasticarum personarum præiudicio manifesto; proximù sunt subscripti.

§. Cum Ecclesia *Anglicana* non solùm contra iura diuina & statuta Canonica, sed etiam contra libertates à Regibus, Principibus & aliis regni magnatibus sibi concessas, ausibus sacrilegis, nouis irruptionibus, diris concussionibus, & oppressionibus nefariis, multipliciter sit attrita; & hoc absque perpetuo animarum periculo Prælatorum, Domini Regis, & aliorum regni Magnatum; sub dissimulationis silentio nequaquam valeat vlteriùs pertrãsiri. De vnanimi assensu & consilio Prælatorum, Religiosorũ, & totius Cleri Ecclesiæ memoratæ, salubriter est prouisum; vt machinis secularium potestatum salutis, mœnia laborantis Ecclesiæ dilapsa, inflexibili reparentur instantia, per statutorum remedia quæ sequuntur.

§. Quia igitur sæpe contingit Archiepiscopos, Episcopos, & alios Prælatos inferiores, per litteras Domini Regis ad seculare iudicium euocari, vt ibi respondeant super iis quæ merè ad ipsorum officia & forum Ecclesiasticum pertinere noscuntur; vt, si fortè clericos ad Ecclesias & Capellas vacantes seu non vacantes, admiserint vel non admiserint, Rectores instituerint in eisdem, suos subditos excommunicauerint, excommunicatos denunciauerint, interdixerint, Ecclesias dedicauerint, ordines celebrauerint, de causis merè spiritualibus cognouerint; vt puta de decimis, oblationibus, limitibus parochiarum, & similibus, quæ non possunt ad seculare forum aliquatenus pertinere: siue etiam cognouerint de peccatis & excessibus subditorum; sicut de periurio, fidei transgressione, sacrilegio, violatione ac perturbatione Ecclesiasticæ libertatis, præsertim cum ipsius violatores, necnon & libertatum per chartas Domini Regis Ecclesiæ concessarum, in sententiam excommunicationis incidant ipso facto; & si inter clericos suos cognoscant, vel inter laicos conquerentes & clericos defendentes, in personalibus actionibus super contractibus vel delictis, si personas Ecclesiasticas ad mandatum Domini Regis in foro seculari non exhibuerint, clericos in foro seculari amerciatos non compulerint ad amerciamenta huiusmodi exsoluenda, seu ipsa non soluerint pro eisdem: si iurisdictionem suam in Ecclesiis & Capellis, Episcopatibus, seu monasteriis, annexis per mortem Prælatorum, aut cessionem vacantibus, exercuerint, Canonicam & consuetam, & si qua alia iis similia fecerint vel non fecerint, pertinentia ad officia Ordinariorum. §. Prouidemus, quòd dicti Archiepiscopi, Episcopi, & cæteri Prælati, non veniant taliter euocati, vt cum honore deferatur Maiores Prælati Domino Regi scribant, quòd huiusmodi mandatis Regiis parere non possunt absque subuersione Ecclesiasticæ libertatis, & ad hæc ideò non tenentur: eidem nihilominus litteras exhortatorias dirigendo, vt animæ suæ saluti consulendo, ab huiusmodi mandatis vlteriùs desistat. Et si Dominus Rex huiusmodi exhortationibus spretis, ad attachiationes vel districtiones processerit eorundem, tunc vicecomites & alij quicunque balliui ipsos attachiantes & distringentes, per eosdem attachiatos & districtos in forma iuris excommunicentur; & loca in quibus commorantur, & terræ eorum quas habent in Regno *Angliæ*, per locorum diœcesanos ad denunciationem attachiati, & districti, interdicto Ecclesiastico supponantur. Et si clerici fuerint beneficiati, suis beneficiis priuentur; non beneficiati, per quinquennium ad beneficium Ecclesiasticum in Regno *Angliæ* (si fortè præsentati fuerint) minimè admittantur. Clerici autem qui huiusmodi breuia attachiationum seu districtionum dictauerint, scripserint, signauerint, consilium aut auxilium adhibuerint, solenniter excommunicentur, & excommunicati denuncientur; nec aliqui de præmissis certa ratione suspecti, ad aliquod beneficium Ecclesiasticum donec se super iis canonicè purgauerint, admittantur. Et si Dominus Rex monitus huiusmodi districtiones non reuocauerit, Episcopus qui districtus fuerit, terras, villas Dominicas, & castra quæ Rex habet in suo episcopatu, Ecclesiastico supponat interdicto. Et si Rex in sua duritia perseueret, cæteri coëpiscopi districtionem vnius quasi communem omnium, & etiam communem iniuriam Ecclesiæ reputantes; ciuitates, terras Dominicas, burgos, castra & villas ipsius Regis in suis Episcopatibus consistẽtes, simili supponant interdicto. Et si nec sic infra viginti dies postmodùm, attachiationes & districtiones huiusmodi reuocauerit, aut ob hoc manum contra Ecclesiã aggrauauerit; singuli Archie-

m

piscopi & Episcopi, suas diœceses Ecclesiastico supponant interdicto. Er si aliquis Episcoporum in hac parte inuentus fuerit negligens & remissus. per suum metropolitanum grauiter arguatur; & si perseuerauerit in negligentia, canonicè puniatur per eundem. Et nihilominus, sua Diœcesis, omni Prælatorum & sua auctoritate & consensu, in præsenti ordinatione adhibitis Ecclesiastico subiaceat interdicto.

§. Ad hoc quia frequenter accidit, quòd nonnulli clerici per laicam potestatem Ecclesias occupant parochiales & præbendales, & curam animarum habentes, & in eis absque authoritate Ecclesiastica intruduntur: Prouidemus quòd Clericus per se sic intrusus, seruatâ iuris forma, anathemate feriatur; & talis per loci Diœcesanum publicè nuncietur, & illo beneficio imperpetuum careat, ipso facto: & si sic in sua pertinacia per duos menses perstiterit, per locorum Diœcesanos vbi habet alia beneficia Ecclesiastica, ad denunciationem Episcopi illius in cuius Diœcesi se intrusit, cuiusque monitionem & excommunicationem per dictum tempus contempsit, prouentus illorum beneficiorum quousque congruè satisfecerit, eidem subtrahantur. Et si per annum idem intrusus in huiusmodi excommunicationis sententia perseuerauerit, extunc ad aliquod beneficium in Regno *Angliæ* minimè admittatur. Si verò per procuratorem Clericum fuerit intrusus, contra eundem procuratorem clericum modo simili procedatur: & pœnis subiaceat supradictis. Si verò procurator talis laicus fuerit, in forma iuris excommunicetur: & talis publicè nuncietur. Dominus autem absens citetur, qui si comparens ratificauerit factum cuiuscunque procuratoris sui in hac parte, pœnis subiaceat supradictis. Si verò per contumaciam se absentet, post spatium trium mensium expectatus; si sit in Regno; maioris excommunicationis sententia innodetur, & insuper pœnas incurrat prætaxatas; maximè cum sacrilegio adiecerit contemptum. Si verò fuerit extra regnum, contra ipsum vocatum post dilationes transmarinas simili forma procedatur. Ecclesia & præbenda in qua fit intrusio, interdicto Ecclesiastico supponatur. Auctores autem & coadiutores huiusmodi intrusionum; si clerici fuerint, præfatas pœnas clericis impositas incurrant: si laici, pœnas perferant contra laicos superiùs annotatas. Loca verò & terræ huiusmodi intrudentium, si infra vnum mensem non satisfecerint, Ecclesiastico subiaceant interdicto. Si verò huiusmodi intrusiones factæ fuerint ex regia potestate, moneatur Dominus Rex per loci Diœcesanum, quòd eas faciat infra competens tempus reuocari: alioqnin terræ & loca quæ idem Dominus Rex habuerit in illa Diœcesi in qua fuerit intrusio, Ecclesiastico interdicto supponantur. Si verò per alium magnatem vel potentem fuerit talis intrusio facta, per suspensionis & excommunicationis sententias (vt superiùs) arceatur: & si infra duos menses factum huiusmodi non correxerit, terræ & loca quæ obtinet in illa Diœcesi. per Diœcesanum loci interdicto Ecclesiastico supponantur.

§. Præterea cum excommunicati, & de mandato Prælatorum secundùm Regni consuetudinem capti, & carceri mancipati, aliquando per Regem, & quandoque per vicecomites, aliosque ballinos, sine consensu Prælatorum & satisfactione congrua liberentur; plerunque huiusmodi etiam excommunicatione non capiantur, neque de ipsis capiendis litteræ regiæ concedantur. Nonnunquã etiam dictus Rex & balliui sui, cum huiusmodi excommunicatis & denunciatis publicè communicant, claues Ecclesiæ contemnendo, in subuersionem Ecclesiasticæ libertatis. §. Prouidemus, quod excommunicati, & sic capti, & taliter exeuntes, ad maiorem sui detestationem, publicè & solenniter pulsatis campanis, accensis candelis excommunicentur & denuncientur excommunicati, in locis vbi Ordinarus locorum eorum videbitur expedire. Vicecomites autem & alij balliui qui eos liberauerint, non præstita satisfactione, vel Ecclesiæ emenda: publicè excommunicentur anathemate, & excommunicati solenniter denuncientur. Si tamen de mandato Regio ad hoc processerint, mitiùs cum eis arbitrio Ordinatiorum agatur. Clerici verò qui huiusmodi breuia dictauerint, scripserint, signauerint, consilium & auxilium adhibuerint, puniantur sicut superiùs in primo remedio pleniùs continetur. Moueatur autem Dominus Rex, quòd huiusmodi excessus corrigat, & à talibus desistat mandatis; & si Dominus Rex monitionibus non paruerit, locus in quo captus detinebatur, interdicto Ecclesiastico supponatur: & si denegetur littera consueta de excommunicato capiendo, moneatur Dominus Rex per Prælatum qui super hoc sibi descripserit, quòd eam concedat & faciat pertransire: Quòd si non fecerit, ciuitates, castra, burgi, & villæ, quas habet in diœcesi sic scribentis, per ipsum scribentem interdicto Ecclesiastico supponantur. Contra Communicantes quoque cum excommunicatis, procedatur secundùm censuram Ecclesiasticæ disciplinæ.

§. Clerici quoque sine delectu personarum quanquam in furto deprehensi non fuerint, tanquam facinorosi vt suspecti de crimine, seu foresta capiuntur & in carcere detinentur, nec redduntur Ordinariis secundùm Canones liberè iudicandi; & si Clerici quibus crimina imponuntur coram Iudicibus secularibus vocati non comparuerint, fornabiuntur à regno: Quare prouidemus, quòd si clerici sic capti noti fuerint & honesti, capientes ipsos & etiam detinentes, in forma iuris solenniter excommunicentur per locorum Ordinarios, & excommunicati denuncientur. Loca etiam in quibus fuerint detenti, & terræ capientium & detinentium, Ecclesiastico interdicto supponantur: donec eosdem dimiserint & liberè abire permiserint, ac aliàs super hoc satisfecerint competenter.

§. Illi autem qui eis falsa crimina imposuerint seu malitiosè, propter quæ capti fuerint & detenti, excommunicentur; & excommunicati publicè denuncientur: vsque ad satisfactionem condignam. Clerici verò vagi & ignoti capti & detenti, si in possessione Clericatus fuerint inuenti, per locorum Ordinarios requirantur liberè per Ecclesiam iudicandi; et si denegentur, puniantur vt superiùs detentores. Er si tradantur, liberè iudicentur: non expectatis Iusticiarus quibuscunque: & si Insticiarij eisdem clericis coram eis non exhibitis, Episcopum condemnent in pœna pecuniaria; pœnæ superiores in ipsos Iusticiarios, prout clerici fuerint siue laici, proferantur. Clerici autem Domini Regis, vel quicunque alij qui excommunicationem huiusmodi prosequuntur; dictando, scribendo, sigillando, vicecomiti vel aliis balliuis huiusmodi mandata dirigendo, pœnis subiaceant in clericos superiùs promulgatis. §. Clericus tamen super transgressione forestæ corã suo Ordinario Canonicè conuictus, Domino Regi vel alij damnum & iniuriam passo, per eundem Ordinarium satisfacere compellatur. & aliàs arbitrio Ordinarij sui, pœna Canonica puniatur. Si verò

clerici canonicè se purgauerint super sibi impositis ac obiectis, & laica potestas nihilominus bona detineat eorundem; occupantes & detinentes bona huiusmodi clericorum, per sæpe dictam censuram Ecclesiasticam compescantur. Quod si sic capti, malitiosè tempore intermedio abrasi fuerint seu suspensi: abradentes seu etiam suspendentes, consilium & auxilium impendentes, pœnis subiaceant supradictis. Forbaniantes quoque, pœnis similibus percellantur.

§. Sanè cum nonnulli clerici ad inuicem, & plerunque cum clericis contrahentes, ipsos contractus fidei datione vallent, aut corporaliter præstito Sacramento: qui super fidei aut Sacramenti præstiti religione contempta, coram Iudice Ecclesiastico conuenti, regiam prohibitionem impetrauerint; vt super periurio & fidei læsione examen Ecclesiastici Iudicis sic declinent: Prouidemus, quòd si laicus fuerit impetrator, per excommunicationis sententiam (vt superiùs) arceatur. Quòd si nec sic destiterit, & possessor immobilium existat, terra sua supponatur Ecclesiastico interdicto. Si autem immobilia non habeat, mercenarij sui & non necessitate personæ moneantur, quòd infra octo dies ab eo recedant: alioquin consimilis feratur sententia excommunicationis in eosdem. Si autem reus clericus fuerit vel religiosus, exerceantur pœnæ canonicæ contra eos. Et si clericus reus in sua pertinacia perdurauerit, procedatur contra eum, secundùm pœnas superiùs contra pertinaces clericos annotatas. Si autem auctor laicus sit habens laicum feodum, & per corpus & feodum suum distringatur: contra distringentes omnes procedatur prout clerici fuerint vel laici, per pœnas quæ contra eos superiùs statuuntur. Et si auctor timore regiæ prohibitioni se subtraxerit, ne peccata maneant impunita, Iudex ex officio suo procedat, prout viderit expedire. Si autem iudex habens laicum feodum distringatur, procedatur contra distringentes, & Dominum Regem, vt superiùs annotatur. Et si non habet laicum feodum, Episcopus non exhibeat eum, & si distringatur Episcopus, procedatur contra Dominum Regem & distringentes, vt superiùs expressum est. Et hoc idem in consimilibus prohibitionibus obseruetur. Idem fiat, & si tertius nuncius veniat, ex transuerso porrigat seu porrigi faciat prohibitionem talem, dum tamen ille eam verbo vel facto ratificauerit, pro quo apparuerit impetrata.

§. Cum insuper Prælati Ecclesiastici, ex officij sui debito inquirant de morum disciplina, peccatis & excessibus subditorum, quia Rex, magnates, & aliæ potestates seculares, ipsorum officia impediunt in præmissis; laicis sibi subditis inhibendo ne ad mandatum ipsorum Prælatorum, de veritate dicenda subeant iuramentum. §. Et quia iidem non permittunt dictos Prælatos; subditos suos in causis seu negotiis Ecclesiasticis corporaliter seu pecunialiter, seu aliàs canonicè punire; secundùm personarum & delictorum qualitatem: Prouidemus, quòd laici ad præstandum huiusmodi iuramenta; & ad soluendum quaslibet pœnas per Prælatos suos canonicè inflictas, nihilominus præcisè per excommunicationis sententiam compellantur. Impedientes verò ne huiusmodi iuramenta præstentur, aut pœnæ exsoluantur, per interdicti & excommunicationis sententias prædictas arctiùs compescantur. Et si per hoc ad districtionem processum fuerit Prælatorum, contra distringentes, sicut dictum est superiùs, procedatur. Et quia modo consimili Prælatorum

A officium impeditur, cum contingat quòd *Iudaeus* delinquens in rebus Ecclesiasticis & personis, super iis conuentus fuerit coram ipsis; & super aliis quæ ad forum Ecclesiasticum pertinent mero iure. §. Prouidemus, quòd *Iudaeus* per interdictum commercij, contractuum, & communionis fidelium, ad respondendum in iis casibus nihilominus compellatur: inhibentes quoque, impeditores, & distringentes, pœnas interdicti & excommunicationis incurrant.

B §. Porrò quoniam ad immunitatem Ecclesiæ confugientibus, tam arcta ibidem apponitur custodia laicorum, quod vix eis in alimentis poterit subueniri; aliquando iidem confugientes, ab Ecclesiis, cœmiteriis, viis publicis, post terræ abiurationem secundùm regni consuetudinem, violenter extrahuntur, & sic extracti sceleratè in præiudicium immunitatis Ecclesiasticæ occiduntur: Prouidemus, quòd qui huiusmodi alimenta impediunt ministrari, per discretionem Ordinarij pœnâ excommunicationis districtiùs arceantur.
C Extrahentes autem eos ab Ecclesia, vel cœmiterio, seu via publica per insidias, post abiurationem terræ; vel taliter extractos occidentes, cum sub Ecclesiasticâ protectione consistant, omnibus pœnis sacrilegij percellantur. In Ecclesia autem vel cœmeterio, non fiat custodia confugientium ad Ecclesiam; & si fiat, custodes in forma iuris districtiùs excommunicationis sententia compescantur.

§. Rursus multoties inuadunt aliqui bona
D Ecclesiastica, & perturbant ac infringunt Ecclesiasticas libertates. Vnde prouidemus, quòd malefactores huiusmodi ac sacrilegi, excommunicati per locorum ordinarios nuncientur; & si in sua pertinacia per vnum mensem perseuerauerint, tunc terræ suæ & loca in quibus morantur, Ecclesiastico supponantur interdicto: & neutra relaxetur sententia, donec de damnis aut iniuriis satisfecerint competenter. Et si quis Ecclesiam possessionibus aut libertatibus suis spoliauerit, pœnis
E subiaceat supradictis: & in ipsum vsque ad plenam restitutionem & satisfactionem condignam, in forma iuris excommunicationis sententia solenniter proferatur. Et si iidem sacrilegi faciant iudices, aut Prælatos propter hoc attachiari & distringi; tam ipsi quam distringentes, pœnas in attachiatores & districtores editas, perferant sæpe dictas.

§. Ad hæc, cum contingat quòd domicilia & hospitia clericorum suis seruientibus occupen-
F tur, bonaque ipsorum clericorum ibidem inuenta, per sacrilegos huiusmodi consumantur, reclamantes & retinentes conuiciis afficiantur, verberibus affligantur, & aliàs viliter pertractentur, & quandoque etiam carectæ & equitaturæ dominicæ Prælatorum, Religiosorum, aut Clericorum in itinere publico, in mercatis, & aliquando in sanctuariis capiantur, & abducantur violenter, ad dictorum Magnatum res, commercia, & victualia
G transuehenda: *Prouidemus*, quòd omnes huiusmodi violenti & sacrilegi, in forma iuris excommunicentur, & solenniter excommunicati denuncientur: donec ablata & abducta restituerint, & de illatis iniuriis satisfecerint competenter.

§. Compelluntur etiam Clerici & Religiosi res suas quas habent licitè vænales, ad pretium Domini Regis sibi & suis ministris vendere, & inuiti tradere pretio non soluto: vnde *Prouidemus*, quòd taliter compellentes, cogantur per sententiam excommunicationis iustum pretium supplere; vel rem restituere sic extortam: & nihilominus

de commisso sacrilegio satisfacere, prout decet.

§. Domino insuper rege Ecclesiarum Cathedralium vel Conuentualium vacantium custodiam obtinente, bona earundem Ecclesiarum per balliuos suos dissipat & consumit; non solum contra libertates Ecclesiæ, sed contra iura Ecclesiastica & chartam suam communium libertatum. propter quod *Prouidemus*. quòd Ecclesiasticus Iudex loci dictos sacrilegos per excommunicationis sententiam coërceat, vsque ad satisfactionem condignam; & si Rex prohibuerit, non parcatur eidem, & si attachiationes & districtiones interuenerint, ad remedia contra attachiantes & distringentes superiùs præmissa, habeatur recursus.

§. Archiepiscopi vtique & Episcopi, ratione patrimonij Ecclesiastici per communem summonitionem coram Iusticiariis itinerantibus euocati, per Attornatos seu procuratores suos litteratoriè constitutos, contra libertatem & consuetudinem Ecclesiæ minimè admittuntur: Supplicandum est ergò Domino Regi, vt sustinear qood per litteras procuratorias admittâtur procuratores seu Attornati eorundem; & Iusticiarij moneantur, quòd tales cum litteris competentibus admittant attornatos. Si verò sic non admittantur, & quia personaliter non venerit Prælatus, condemnetur, & postmodum distringatur: *Prouidemus*, quòd procedatur contra attachiantes & distringentes, vt superiùs est expressum.

§. Prælati verò & clerici venire coram magistratibus secularibus distringuntur, ostensuri quo iure aut quo vvarranto vtuntur libertatibus quibus à longis retrò temporibus, ipsi seu prædecessores sui, vsi sunt pacificè, nomine Ecclesiarum suarum: alioquin impediuntur vti libertatibus prædictis. *Prouidemus*, quòd sic vocati de iure aut vvarranto suo non respondeant; & si super hoc distringantur, vel aliàs condemnentur, procedatur contra condemnantes & distringentes, vt superius annotatur. Et si retineatur Prælatus, Archiepiscopus cum Episcopis requirat eum, & puniant detentores: & si liberè non dimittatur, ad interdicta vt superiùs procedatur.

§. Aliquando quidem Ecclesiis & Prælatis Principes & alij *Christi* fideles, possessiones & libertates dant & concedunt per suas chartas; in quibus huiusmodi clausula vel similis cõtinetur. *Omnia qua ad me vel ad hæredes meos de tali feodo vel possessione pertinent, vel poterunt pertinere, tali eidem Ecclesia vel Monasterio, ac eorum Prælatis & Ministris, sine aliquo retenemento, do, concedo, & præsenti charta confirmo.* Si postmodum super aliquo articulo de pertinentiis, qui in charta ipsa non fuerit specialiter expressus, in iudicio seculari contentio moueatur; dicunt iudices seculares, Chartam illam esse vacuam & inanem; eò quòd nominatim articulus ille non exprimitur in eadem. Et sic hoc verbũ (*Omnia*) secundùm eos nihil continet, nisi quòd fuerit specialiter expressum: & si articulus libertatum contentiosus in charta speciali exprimatur, dicunt iidem iudices Chartam ipsam esse vacuam & inualidam: si Ecclesia vel monasterium vsa non fuerit huiusmodi libertate. §. *Prouidemus*, quòd Iusticiarij & alij Iudices seculares, Ecclesias vel loca religiosa peruersa interpretatione huiusmodi, possessionibus suis seu libertatibus defraudantes, moueantur per locorum Ordinarios in quibus talia iudicia exercentur: quòd sub talis interpretationis velamento, possessiones, libertates & iura Ecclesiastica perturbare seu interuertere nõ præsumant. Quod si monitionibus non acquieuerint eorundem, per excommunicationis interdicti sententias dictorum Iusticiariorum & iudicum, prout clerici fuerint siue laici, iniquitas secundùm formam superiùs annotatam, reprimatur.

§. Licèt etiam clemens Rex, magnates aliique *Christi* fideles, terras & possessiones in liberam, puram & perpetuam eleemosynam Ecclesiis & viris Ecclesiasticis piè duxerint conferendas, nihilominus cum Vicecomites ac sui balliui compellunt huiusmodi personas Ecclesiasticas, pro dictis terris & possessionibus sectam facere ad suam Curiam Laicalem, contra donationis formam: & officium pietatis, & iura Ecclesiarum; & possessiones quibus vsæ sunt à longis & antiquis temporibus retroactis perturbantes, nisi de concessionibus originalibus, & chartis suis fortè vetustate vel alio modo deperditis vel consumptis, fidem fecerint coram eis: *Prouidemus*, quòd si districtio fiat pro huiusmodi sectis, à donatoribus & fundatoribus, siue eorum hæredibus, vel aliis suis succedentibus successoribus qualitercunque; per præmissas censuras Ecclesiasticas penitus reprimâtur. Si verò ab aliquibus capitalibus Dominis fiat districtio pro dicta secta, quam Ecclesia vel Monasterium antea facere non solebat; compellentes & distringentes, modo simili arceantur.

Quandoque etiam laicis intestatis decedentibus, Domini feodorum non permittunt ipsorum debita solui de bonis mobilibus eorundem, nec in vsus liberorum suorum & parentum, vel aliàs per dispositionem Ordinariorum, piè distribui pro defunctis. §. *Prouidemus*. vt moneantur dicti domini & eorum balliui, vt à talibus impedimentis desistant: & monitionibus, non parentes (saltem pro illa portione quæ defunctum contingit) per excommunicationis sententiam compescantur. Eodem modo procedatur contra eos, qui ascriptitiorum & aliorum seruilis conditionis testamenta impediunt, contra consuetudinem *Anglicanæ* Ecclesiæ hactenus approbatam.

§. Prædicta denique remedia, tam ad præsentia quàm ad futura grauamina se extendunt: præsertim à tempore excommunicationis de consensu Regis & magnatibus Regni *Londoniis*, per Prælatos solenniter promulgatæ, in transgressores *Charta Communium libertatum*.

§. Archiepiscopi & Episcopi de consensu & approbatione inferiorum Prælatorum, Capitulorum Cathedralium, & Conuentualium: necnon vniuersitatis totius cleri *Anglia*, pro reformatione Status Ecclesiæ *Anglicana*. & reparatione Ecclesiasticæ libertatis, hæc prædicta communiter & concorditer prouiderunt.

Pag. 641. lin. 3. G. pr.] *Littera missa à nouo Rege* Alemaniæ *siue* Romanorum, *summo Senescallo suo in* Anglia.

SAlutem & omne bonum. Libenter votiuos & celebres nostra felicitatis euentus. ad vestrorum speculum corda transferimus, credentes in vobis tunc argumenta congaudij geminari; & præcipuè cum ad aures vestras quas ex fidei puritate, intima affectionis zelo. circa nostrum statum attentas esse confidimus, lætitiæ nostræ tripudia deriuamus: illo proculdubio nostris affectibus inhærente desiderio. quòd delectaret nos potiùs hoc. & qualibet alia festa. præsentialiter vobiscum peragere, quàm per interpretes scripturæ ministeria nunciare. Sanè vt plena omnium nostrorum locorum euentuum, qui nobis post-

quam à vobis recessimus acciderint, & certa ad vos notitia preferatur: præsentem paginam prædictorum euentuum ostensiuam, ad vos duximus destinandam. Vobis ad gaudium intimantes, quæ cum in die Dominico proximo post festū beati Marci Euangelistæ, apud Gernemue nauem cum tota nostra cōscendimus comitiua fecimus: die Martis proximo subsequenti, in die scilicet Apostolorū Philippi & Iacobi, saluis per Dei gratiam omnibus & nostris, & totius familia nostra, atque etiam Comitatiua personis & rebus, venimus vsque Burdrech, in oppido videlicet in medio Comitatus Oxolandiæ constituto. Indeque mora ibidem ad capessandam requiem, post labores biduana contracta, tertio die recessimus; & continuè per Oxolandiam & Gerl. Comitatus trāsitum facientes, tandem die Veneris ante festum Ascensionis Dominica, peruenimus Aquisgranum: occurrentibus nobis in dicta ciuitatis introitu, hominibus maioribus & melioribus, clericis & laicis, nobilibus, militibus, & aliis omnibus ciuibus ciuitatis eiusdem: Qui nos magnificè & honorifice, cum magno tripudio & iubilo, læti & hilares sine cuiuslibet difficultatis obstaculo susceperunt. Nec credimus (quemadmodum vulgus in ista terra & communis fama testatur præconium) quòd à ducētis annis & citra aliquis Imperator Romæ vel regum, in sua nouitatis principio dictam ciuitatem sine grauis offensionis seu contradictionis obice sit ingressus. Cumque post ingressum dicta Ciuitatis, moram in ipsa oporteret nos trahere longiorem; ecce rumores nostris affectatis desideriis occurrerunt nobis hilariter, nūciantes Archiepiscopum Treuerensem nostri climatis inimicum, qui in nostri nominis & honoris dispendium castrum nostrum & palatium Bapardcense, cum maxima multitudine armatorum vallauerat, & ad expugnationem ipsius multas machinas instaurauerat, à venerabili Archiepiscopo Mogūtino dilecto principe nostro, assistente sibi de nostris fidelibus magna copia pugnatorum, ob nostri nominis reuerētiam ad dicti Castri liberationem, & in obsessorum subsidiū properante, die Mercurij post festum Sancti Ioānis ante portam Latinam, cum eodem Archiepiscopo Treuerensi confligente viriliter: non sine strage suorum multorum, multis suis militibus & aliis complicibus captiuatis post cōfectum prælium, per dedecorosa fuga præsidium, mortis supplicium, seu periculosum captiuitatis dispendium euitasse. Sic itaque dicto Castro nostro, per præfati Archiepiscopi Maguntini, ac aliorum fidelium nostrorum auxilium, à pressuris subsidentium, & ab impugnantium insultibus feliciter liberato: ipsoque victualibus, & aliis necessariis, ac strenuis defensoribus egregiè communito, Idem Archiepiscopus Maguntinus, apud Aquisgranum ad præsentiam nostram venit: vbi in festo Ascensionis Dominica, ipso & Episcopo Coloniensi præsentibus, multisque Episcopis, ducibus, Comitibus, Baronibus, Marchisiis, & nobilibus regni nostri, nostrisque fidelibus, in sede magni Caroli cum solennitate qua decuit, in illius nomine qui superbos deiicis & ponis humiles in sublimi, sacri Romani regni sceptrum recepimus, & coronam: charissima consorte nostra similiter, eodem die nobiscum solenniter vt decuit coronata. Denique coronationis nostra cum magna solennitate & gaudio officio celebrato, dilectorum Principum & aliorum nostrorum fidelium, super agendis nostris communicato consilio: visum est nobis & eis exaltationi nostra votiua plurimùm expedire, vt statim sine mora dispendio humiliationi nostrorum rebellium intendamus: ac post ad confringenda elati cornua Treuerensis, omnia nostra molimina conuertamus: vt sicut se primum in nostris negotiis, non tam iustum & rationabilem, quàm voluntarium constituit turbatorem: ita primò experiatur & discat, quid & quantum contra eum possit & valeat manus nostra. Ad hæc autem præcipuè certos vos volumus esse, quòd tantam iam in auxilio nostrorum fidelium & fautorum, in Alemannia habere confidimus potestatem, quòd in fidei nostra zelo durantibus, nullius viuentis sit nobis potentia formidanda. Datum, &c.

§. Et sciatis quòd ad festum nostrum, fuerunt tria millia militum: & fuimus apud villam Alquensem, per octo dies ante festum prædictum: & tenuimus festum nostrum die Ascensionis, & in crastino festum Domini Henrici filij nostri, pro militia sua, secundum morem patriæ, bono modo & bona tranquillitate, absque aliqua alicuius turbatione vel læsione. Et sciatis, quòd ad Pentecosten apud Coloniam, & inde transferemus nos cum exercitu nostro, super Archiepiscopum Treuerensem. Et sciatis quòd ad festum nostrum prædictum, fuerunt triginta tam duces quàm Comites: & duo Archiepiscopi, & decem Episcopi.

Sic sic igitur coruscat pronosticum Frederici Imperatoris manifestatum: prout scribitur in schedula infra.

Pag. 644. lin. 6. A. post. & Pag. 645. lin. 1. E. post Tartarorum immunditias, &c. apud Sanctum Albanum diligens indagator poterit reperire.] scilicet, in libro Additamentorum, qui apud Sanctum Albanum asseruabatur; vt eiusdem cœnobij archiuis, liber priuatus & peculiaris. Vnde tibi hæc quæ sequuntur transcripsimus: licet plurimas super hac re Epistolas habeas variorum, in Historia præcedenti, paginis, scilicet, 369. l. 2. F. post. pag. 377. l. 10. F. post. & p. 612. l. 10. D. post.

Epistola cuiusdam Episcopi Vngariensis, ad Episcopum Parisiensem.

DE facto Tartarorum vobis rescribo, quòd ipsi venerant prope confinium Vngariæ per quinque dietas: & venerunt ad aquam quæ vocatur Deinphir, quam transire non poterant in æstate. Volentes autem expectare hyemem, miserunt ante se quosdam exploratores in Russiam: ex quibus capti fuerunt duo, & missi Domino Regi Vngariæ, quos ego habui in descensu meo; & ab ipsis didici noua, quæ vobis mando. Quæsiui vbi esset terra eorum: & dixerunt, quòd esset vltra quosdam montes, & sedet iuxta flumen quod vocatur Egog: & credo quòd ille populus sit Gog & Magog. Quæsiui de fide; & vt breuiter dicam, nihil credunt: Et cœperunt dicere, quòd exierunt ad expugnandum mundum. Litteras habent Iudæorum, quia priùs proprias litteras non habuerunt. Quæsiui qui essent illi qui docent eas litteras; dixerunt quòd essent homines pallidi, qui multum ieiunant, vestes longas portant, & nullos offendunt: & quia multas circumstantias dixerunt de hominibus illis, quæ concordant cum superstitionibus Pharisæorum & Saducæorum, credo illos esse Saducæos vel Pharisæos. Quæsiui, vtrum discernerent cibos, dixerunt quòd non. Comedunt enim ranas, canes, & serpentes, & omnia indifferenter. Quæsiui, qualiter exierunt de montibus vltra quos fuerunt. Dixerunt quòd viginti dietis durat longitudo & latitudo ipsorum: Duodecim millia hominū semper sunt in equis, qui custodiunt exercitū.

Equos bonos habent, sed stultos. Equi enim multi sequuntur eos absque ductu; ita quòd si vnus equitat, x x. vel x x x. equi sequuntur ipsum. Loricas habent de coriis, & sunt fortiores quàm de ferro: & similiter coopertoria equorum. Pedites nihil possunt, quia crura habent breuia, & corpus longum. Meliores sunt sagittarij, quàm *Vngary*, & *Comany*, & fortiores artus habent. Quocunque modo intrant terram, interficiunt habitatores terræ: Præter paruulos, quibus *Zingiton* † qui est Dominus eorum (qui interpretatur Rex Regum) signum suum imponit comburendo in facie ipsorum. Quadraginta & duo Consiliarij sunt, quibus *Zingiton* sigillum suum committit. Nullus de toto exercitu audet nisi alta voce, nullus de toto exercitu audet interrogare quo vadit dominus noster, vel quid intendit facere? lac iumentorum bibunt, & multum inebriantur. Noua de ipsis certa audire non possumus; quia præcedunt eos quædam gentes quæ *Mordani* vocantur: qui interficiunt omnes homines indifferenter: & nullus de eis audet calceare pedes suos, donec interficiat hominem: & per illos credo esse interfectos *Prædicatores* & *Fratres Minores*, & alios nuncios, quos miserat Rex *Vngariæ* ad explorandum. Sine dubietate deuastauerunt omnes terras, & destruxerunt quas inuenerunt, vsque ad aquam supradictam.

† Cingis Cham.

Illustri viro glorioso & excelso mirificæ bonitatis prædicto, ac sospitatis prouidentia redempto, *I*. Dei gratia Duci *Barbantiæ* & *Bononiæ*. *N*. Dei gratia *Langon: Turrigin:* † & *Saxoniæ*, Comes *Palatinus*. salutem, & *Christianæ* professionis pericula deuitare. Audite insulæ & cuncti populi *Christianæ* religionis, crucem Dominicam profitentes, in cinere & cilicio, ieiunio & fletu, & planctu vlulate, lachrymas in maxima quantitate effundite: Quoniam venit & nouiter venit dies Domini, magna & amara valde, cum crucis *Christi* persecutio ab Aquilone & mari venerit inaudita, cum mentis perturbatione, & cordis afflictione, vultu lachrymabili, & præcordiorum suspiriis, per interualla respirando; prout possumus vobis significamus. Quòd gentes infinitæ, aliis hominibus odibiles, effrænata malitia, terram in fremitu conculcantes, ab oriente vsque ad limites nostri Dominij, totam terram penitus destruxerunt. Ciuitates, castra, imò & municipia destruendo, non solùm *Christianos*, imò *Paganos*. *Iudæos*, nemini parcentes, omnibus indifferenter sine misericordia mortem inferentes; præterquam paruulis tantùm, quibus Rex eorum *Zingiton* vocatus, signa in frontibus imponit. Non solùm homines comedendo, sed etiam deuorando. Comedunt enim ranas, serpentes, & vt breuiter dicatur, nullum cibum discernunt: & sicut à facie leonis cuncta animalia fugiunt, sic à facie illius generis, cuncti populi *Christiani* terga in fugam vertunt. *Comani* enim viri bellicosi, non potuerunt in terra sua contra eos bellum sustinere: sed fugerunt, vsque ad *Christianos*, viginti millia *Comanorum*. & inierunt fœdus cum *Christianis*; & parati sunt pugnare contra omnem gentem, præterquam prædictam. Quid mirum? sunt enim corpore terribiles, vultu furiosi, oculis iracundi, manibus rapaces, dentibus sanguinolenti, & eorum fauces ad carnem hominum comedendam, & humanum sanguinem absorbendum, omni tempore sunt paratæ: & tanta est multitudo eorum, quod exercitus eorum durat per viginti dietas in longitudine, & quindecim in latitudine. Et vt multa paucis perstringamus: Cùm dicti homines *Tartari* vocari, totam *Russiam* & *Poloniam* vsque ad confinia Regni *Boëmiæ*. & partem mediam regni *Vngariæ*, penitus destruxerunt, & quasi subito ciuitates intrauerunt, & principes in medio Ciuitatis suspenderunt: vnde credimus ipsos esse gladium furoris Domini propter peccata populi *Christiani*, teste beato *Methodio* qui istos *Tartaros* vocat *Ismaëlitas* & *onagros*. *sylnestres asinos*, &c. Nos vero de superni iudicia bonitate & misericordia confisi, humiliter sanctos viros *Prædicatores* & *Minores*, vt toti populo, *Christiano* ducatui, subdito, Crucem, orationes, afflictiones & ieiunia prædicent. Proponimus enim mente in cœlestibus habitare, arma & scutum apprehendere. Malumus enim mori in bello, quàm videre mala gentis nostræ, & sanctorum. Et si clypeus noster qui prima iacula sentiet conteratur, nostro pariete succenso, & terra deuastata, vicini parietes & vicinæ prouinciæ formidabunt. Vale. Audiui à fratre *Roberto de Thelos* quod sine dubio isti *Tartari* destruxerunt septem Conuentus fratrum suorum.

† Thuringiæ.

Charissimis *Christi* fidelibus vniuersis, ad quos præsens scriptum peruenerit, frater *Iordanus* Ordinis fratrum *Minorum*, vicarius Prouinciæ *Polonnæ*. *Pringensis* Conuentus: cum cæteris fratribus, salutem. Quoniam agentibus peccatis hominum, adauctis in mundo incrementis miserabilibus diu præscita & prædicta tandem venit velut à Deo pinnata super nos repentina tribulatio, propulsis fratribus *Prædicatoribus* & nostris, cæterisque fidelibus à gente *Tartariorum*, à Tartaro oriunda: ex iis indebitis quæ iuxta feritatem iam olim de se scripturæ prælibatam testimonio; deletis namque multis nationibus incognitis, exterminatâ quoque *Russiâ* nobis cognitâ, quæ septem duces habuisse dicitur; ecce proh dolor: terminos Ecclesiæ inuasisse, atque aquas fortissimas & nemora densissima, velocissimè pertranseuntes, modo incredibili ex parte magna præpotens regnum *Vngariæ* occupauerunt, de quo omnimodam certitudinem, propter distantiam reddere non possumus; tamen de iis quæ in nostra prouincia acta sunt, certiùs describimus: Quia iam pœnè tota *Polonia*. ab eisdem nationibus barbaris crudeliter est deleta: Qui nulli hominum ætati, conditioni, vel sexui deferentes, sed cunctos in ore gladij consumentes, & loca Deo sacrata prophanantes, iam sunt in foribus *Alemanniæ* & *Boëmiæ*, similia nobis & cæteris *Christianis* (nisi Deus restiterit) peracturi. Præsertim cum *Christianitas* in se intestinis bellis prægrauata, & schismatibus, necessitati communi, & paci reipublicæ, minimè intendere videatur, vt oporteret. Solliciti tantis periculis, orationum vestrarum suffragia tantùm postulamus: & ad hæc, cunctos fideles monitis salutaribus exhortamur. Noueritis etiam, quod iam quinque Conuentus *Prædicatorum*, & duæ Custodiæ de fratribus nostris, sunt penitus destructæ: habentes plus spatij terræ in Aquilone quam *Tuscia* & *Lumbardia*. inimici debacchantur; tribus Custodibus superstitibus, vna tamen Custodia, immo ferè duabus euasis. De tertia verò, quæ in *Boëmia* dicitur, egressus est Rex in occursum, cum innumera multitudine exercitus: sed in Deo victoria est. Datum *Pyngensi* anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo secundo; Quarto Idus Aprilis.

Religiosis viris & vniuersæ Sanctæ matris Ecclesiæ fidelibus, præsens scriptum visuris vel audituris, *F*. Dei gratia humilis Abbas *Sanctæ Mariæ*, totusque Conuentus eiusdem loci, ordinis

Sancti Benedicti in *Vngaria* commorantes, consolationem Paracleti, cum salute; quam promeruit *Sanctus Benedictus*, & gloriam sempiternam. Latores præsentium Fratres *B.* & *I.* Sacerdotes domus nostræ Monachos, vestræ commendamus charitati: quos de Claustro *Sancta Maria* in *Ruscia*, in *Hyberniam* transmittimus, gratia commorandi. Et hoc per inopinatum aduentum *Tartarorum*, qui dicuntur *Ismaelita* (proh dolor!) compellimur faciendum. Heu mater Ecclesia gemens & dolens de filiis, Deo famulantibus, qui dispersi per diuersas nationes gentium, propter *Tartaros* superuenientes inopinatè fines orientales potenter intrauerunt, & maximam hominum partem ibidem habitantium peremerunt. Insuper bona Ecclesiæ nostræ, & redditus fratrum quibus sustentabantur, totaliter deuastauerunt; & dicitur quòd quadraginta duo anni sunt elapsi, ex quo recesserunt à montibus in quibus clausi tenebantur. Qui de locis maledictis vt credimus progredientes, prouincias *Asia* bestialiter deuastando, quatuor Reges cum Principibus eiusdem terræ inhumaniter mactauerunt. Regem etiam *Cappadocia* valde potentem, Regem *Persarum* cum suis tribunalibus, similiter viginti, & quinque duces in *Russia* potentissimos, ducem *H. Polemia* piæ memoriæ, cum quadraginta millibus hominum, vna die quasi in momento interfecerunt. Præterea magnificum Regem *Hungaria Bela* nomine, fugauerunt; Archiepiscopos tres, & quatuor suffraganeos, & sexaginta quinque millia hominum. Et in eodem bello, Regem *Colomannorum* prædicti Regis fratrem, vulnerauerunt lethaliter: ita quòd mortuus est post breue tempus. Deinde proficiscentes ad fines nobilis ducis *Austria. Styria. Marcha Taruisia. Morania* & *Boemie*, in Natali Domini *Danubio* congelato, cum magna fortitudine ad alteram partem fluminis transmearunt; prædictorum principum terras vastando, omniaque feraliter per circuitum exterminando: nulli parcentes sexui, inenarrabilia perpetrant impudenter. In Ecclesiis cum mulieribus suis dormiunt, & de cæteris locis Deo sacratis (proh dolor!) stabula faciunt iumentorum. Quorum insolentia Deo irato in tantum inualuit, quòd Prælati, Archiepiscopi scilicet, Episcopi, Abbates, Principes, & vulgus ineffabile, ante ineffrænatos barbarorum Principes fugiunt, nihil aliud nisi mortem expectantes: Monachis, monialibus, prædicatoribus, interfectis, & lamentabiliter morientes, pro *Christi* nomine effecti martyres, vt credimus, æternæ beatitudini sociantur. Vnde charitatem vestram humiliter imploramus, quatenus iis ad vos confugientibus, sinum aperiatis misericordiæ. Datum *Vienna*, Anno gratiæ M. CC. XLII. pridie nonas Ianuarij.

Iis quoque temporibus propter terribiles rumores huiusmodi, celebriter ij versus *Antichristi* aduentum nunciantes, recitabantur.

§. Cum fuerint anni transacti mille ducenti,
Et quinquaginta. post partum virginis alma
Tunc Antichristus nascetur dæmone plenus.

Fratribus vniuersis frater *R.* de ordine *Prædicatorum*, & *I.* de ordine fratrum *Minorum*, Salutem. Diuersos à diuersis audistis rumores, de *Tartaris* maledictis. Hæc autem quæ vobis scribimus, esse sciatis verissima: vtinam tamen falsa. Viri robusti sunt, bellicosi, multi numero, & satis bene armati; plurimas terras vastauerunt. Inter quas sciatis *Rusciam* in magna parte vastatam. *Rionam* ciuitatem & castrum quod erat ibi, destructum est, multis interfectis. Narrauerunt nobis profu-A gi, de terra illa, in *Saxonia* præcipuè, quod terram illam cum castris, triginta & duabus machinis impugnauerunt. Et *Ruscenos* impugnauerunt, viginti annis. Isto autem anno venientes ante Pascha in *Poloniam*, bonas Ciuitates plurimis interfectis obtinuerunt: Quibus cum occurreret Dux *Henricus Polonia*. cum exercitu suo, ipsum, & vt dicitur, ferè decem mille de suis occiderunt. Procedentes de *Polonia*, fines *Theutonia* attigerunt, deinde declinantes in *Moraviam* & illam boB nam terram vastantes; alij exercitus venienti per *Hungariam* occurrerunt; & præualentes, dicuntur modò potissimam partem *Hungaria*, expulso Rege, possidere. Et modò audiuimus, quod denuò sex exercitus *Tartarorum* conuenerunt, & idcircò, vt creditur, vt potenter intrent *Theutoniam*, cuius incolas sciunt esse bellicosos, Ideò tota *Theutonia* se ad prælium præparat, crucem assumendo; studentque vrbes firmare cum castris; summopere igitur necesse est, pro statu Ecclesiæ instanter orare. Quia si fuerint *Theutonici* deC uicti, (quod absit) non credimus aliquem *Christianorum* eis posse resistere. Rex *Theutonicorum* & filius Imperatoris, in festo *Sancti Iacobi* omni instanti, cum maxima militia proponunt proficisci contra eos: Et quamuis dicantur *Tartari* multi, sunt cum eorum exercitu pessimi *Christiani* & *Comani*, quos *Theutonicè Valuem* appellamus. Conuenerant autem in Ciuitate *Merseburg*: ibi audierant quod Rex *Hungaria* scripserat Regi *Boëmia*, quòd viribus receptis & maximo exerciD tu congregato, occurrere voluisset. Sed non præsumpsit propter fortitudinem *Tartarorum*, sed tamen dixit se velle in aliquem locum munitum iuxta mare cedere, Valete.

Vniuersis has literas inspecturis, frater *G.* in *Colonia* Gardianus indignus, salutem. Nouerit charitas vestra, me recepisse literas directas à fratribus nostris Duci *Brabantia*, sub hac forma. Illustri Principi Domino *H.* Duci *Brabantia*, frater *Iordanus* viceminister fratrum *Minorum* regni E *Poëmia* & *Polemia* & frater *A.* custos *Pryngensis*, & Gardianus eiusdem loci, vnà cum Conuentu; orationes humiles & deuotas. Cum vestræ generositatis eximia celsitudo, hilaritati ordinis nostri sese propria benignitate inclinare non dedignetur, effectum per affectum comprobaris. Nimirum igitur sentientes vos habere zelum Dei, & reipublicæ serenitati vestræ, præsentibus duximus intimandum; quemadmodum quidam barbari quos vulgariter *Tartaros* appellamus, propF ter discrepantiam & incuriam Principum & Prælatorum, confidenter discurrentes, populos multos *Christianos*. & præpotens regnum *Hungaria*, & quinque ducatus *Polemia*, in ore gladij consumpserunt. Eliminato quidem dictæ *Hungaria* Rege, & Principali Duce *Polemia*, cum multis militibus interfecto; quos immunitos inuenerunt, infra breue tempus non solùm in prædictis terris, verùm sed & in marchiis (maximè ad reG gnum *Boemia* pertinentibus) cædem maximam perpetrarunt. Magis in illa sua victoria, dolo quàm strenuitate, vincentes. Siquidem cum sibi ex aduerso arma sentiunt moueri, sæpe, imò semper, quasi fugam simulantes & recessum, post pusillum reuertentes furiosiùs inuadunt; & dimicant nulli parcentes sexui ætati vel conditioni; loca Deo sacrata prophanantes, in eisdem cum mulieribus dormientes, & ad sanctorum sepulchra, iumenta sua alligantes; & carnes Sanctorum exponentes bestiis terræ, & volatilibus cœli: sola nominis sui formidine, multos in fugam conuer-

runt. Cum igitur irato Deo, dolus in manibus
eorum prosperetur, & numerus eorum diatim
augeatur, & de præambulis sibi faciant propu-
gnatores quos vincunt, & sibi subdunt confœde-
rantes (videlicet de Paganis hæreticis, & Pseu-
dochristianis infinitam multitudinem) timendum
ne tota Christianitas ruinam patiatur: nisi pacato
Deo, & charitatiuè fidelibus confœderatis in vin-
culo pacis, furor dominicus auertatur, quo *Tar-
tari* diaboli satellites, de terra viuentium extir-
pentur. Quare vobis licèt magna pericula, per-
stricto tamen sermone, vestram duximus exhor-
tandam nobilitatem: quatenus vos & alii Princi-
pes & Prælati, & omnes orthodoxi & fidei Chri-
stianæ æmulatores, tantis malis imminentibus in
orationibus & ieiuniis, necnon & armorum &
armatorum præparationibus, occurratis festinan-
ter. Vt spiritualibus & mundanis armis præmu-
niti, ab imminenti tempestate euadentes, liber-
tas Christiana valeat respirare. §. Illi qui dicuntur
Tartari, deuastauerunt iam *Indiam* maiorem &
minorem. Insuper regnum *Persarum*. Et in *Rus-
cia*, Septuaginta & duos Principes pertransie-
runt. Deinde *Hungariam*, *Poloniam*, & ipsum
dominum terræ illius, & innumerabilem popu-
lum peremerunt. Et ante Ascensionem Domini,
Moraniam intrauerunt: vbi commorantur. Præ-
terea mulieres eorum in armis equitant, & nulli
parcunt. Et quæ melius pugnat, concupiscibilior
habetur. Sicut in nostris quæ meliùs texere
nouit vel suere, partibus plus desideratur, vel
quæ formosior Valete.

PAG. 645. lin. 10. D. post. *Vita spurcissima* Tarta-
torum.] vide quæ immediatè superiùs
annotauimus.

PAG. 655. lin. 1. A. post. *Statuta* apud Oxoniam
Reperire non potuimus.

PAG. 657. lin. 6. G. post.

HEnricus Dei gratia, &c. Dilectis & fidelibus
suis *Roberto de Ros*, *Alexandro de Ande-
vvill*, *Gaufrido de Childevvik*, & *Henrico de
Horvvell*, de Comitatu de *Hertford*, salutem.
Cum nuper in parlamento nostro *Oxonia*. com-
muniter fuerit ordinatum, quòd omnes excessus,
transgressiones, & iniuriæ factæ in regno nostro
inquirantur, per quatuor milites singulorum Co-
mitatuum: vt cognita inde veritate facilius corri-
gantur: qui quidem quatuor milites, ad prædi-
ctam inquisitionem fideliter faciendam, corpo-
rale præstent sacramentum in pleno Comitatu,
vel coram vicecomite & Coronatoribus; si Co-
mitatus ille in proximo non teneatur sicut singu-
lis Vicecomitibus iniungimus: mandamus vobis
in fide qua nobis tenemini, quòd præstito priùs
huiusmodi Sacramento (sicut prædictum est,)
per Sacramentum bonorum & legalium homi-
num de Comitatu prædicto, per quos rei veritas
inde meliùs sciri poterit; diligenter inquiratis
per Comitatum prædictum, de omnibus excessi-
bus, transgressionibus, & iniuriis, in eodem Co-
mitatu à temporibus retroactis, per quascunque
personas vel quibuscunque illatis, Et hoc tam de
Iusticiariis, Vicecomitibus, quàm aliis balliuis
nostris, & cæteris quibuscunque personis. Et in-
quisitionem inde factam, sub sigillis vestris, & si-
gillis eorum per quos facta fuerit, deferatis apud
Vvestmonasterium, in Octauis *Sancti Michaelis*,
in propriis personis vestris liberandam, consilio

A nostro ibidem. Mandamus etiam Vicecomiti no-
stro Comitatus prædicti, quòd accepto à vobis
corporali Sacramento in forma prædicta, tot &
tales milites & alios eiusdem Comitatus, per
quos prædicta inquisitio meliùs fieri poterit, ve-
nire faciat coram vobis, ad dies & loca quæ ei as-
signaueritis. Nolumus tamen Vicecomitem no-
strum eiusdem Comitatus nunc præsentem, sub
huiusmodi inquisitione comprehendi; nisi ipse
forsan priùs Vicecomes extiterit in Comitatu
prædicto; quia de illo tempore, volumus quod
B de ipso sicut de aliis inquiratur. Nec etiam volu-
mus prædicta in inquisitione reuolui transgres-
siones aut iniurias, quæ aliàs coram Iusticiariis
nostris per iustum iudicium Curiæ nostræ, & se-
cundùm legem terræ nostræ, terminatæ sunt; aut
per breuia nostra attachiatæ. In cuius rei testimo-
nium, has literas nostras vobis mittimus paten-
tes. Teste meipso apud *Vvestmonasterium*, xxviii.
die Iulii, anno regni nostri quadragesimo se-
C cundo.

PAG. 658. lin. 7. B. post. *Littera missa à Commu-
nitate* Angliæ, *Domino Papa*.

SAnctissimo patri in Christo *Alexandro*, diui-
na prouidentia Sanctæ vniuersalis Ecclesiæ
summo Pontifici, communitas Comitum, pro-
cerum, magnatum, aliorumque regni *Anglia*.
cum subiectione debitâ, pedum oscula beatorum.
Nuper vestra sanctitas, tam per literas quàm per
D venerabilem virum magistrum *Arlotum* Subdia-
conum & Notarium, nos multipliciter monuit &
induxit; vt Dominum nostrum illustrem Regem
Anglia, in prosecutione regni *Sicilia* iuuare-
mus; sibi commune subsidium super hoc facien-
dum. Licet ante idem Dominus noster Rex, abs-
que nostro consilio & assensu, immo nobis recla-
mantibus & inuitis, hoc negotium assumpsisset,
quod sibi impossibile propter difficultatem con-
ditionum, & alia quæ Statum nostrum respicie-
bant, penitus credebamus. Ob reuerentiam ta-
E men Apostolicæ Sedis & vestræ, Domino Regi
duximus respondendum, quod si de procerum &
magnatum suorum consilio, regnum suum in
multis multipliciter deformatum, vellet in me-
lius reformare; & vos conditiones in priuilegio
vestro contentas, vires ipsius Regis excedentes,
quodammodo mitigare velletis, quod iuxta mi-
tigationem & reformationem huiusmodi, opta-
tus euentus negotio speratus, ipsi præberemus &
operam & effectum: vt rex negotium quod sine
F nobis assumpserat, per vestrum auxilium possit
perducere ad effectum. Cæterùm præfatus Do-
minus Rex attendens impossibile pondus negotii
memorati, & Statum regni sui imbecillem, voluit
& expresse concessit, vt de procerum & magna-
tum consilio (sine quibus regnum suum guber-
nare non poterat, nec negotium prosequi memo-
ratum) dicta reformatio proueniret Hoc videli-
cet modo, vt duodecim ex parte ipsius electi, &
alii totidem ex parte Communitatis nominati,
disponerent, statuerent, ac etiam ordinarent su-
G per melioratione & reformatione regni *Angliæ*;
& ipsum regnum contingentibus, prout eis me-
lius (expediens) videretur. Promittentes tam ipse
quam Dominus *Edvvardus* primogenitus suus,
affirmantes propriis iuramentis, quòd per prædi-
ctos viginti quatuor vel maiorem partem eorum
ordinatum existeret, inuiolabiliter obseruaret.
Facturi & procuraturi securitatem omnimodam,
quam ipsi viginti quatuor vel maior pars eorum,

ſuper hoc fieri prooidetent. Verùm cum inter duodecim ex parte Domini Regis electos, electus *Vvintonienſis* & fratres ſui nominati fuiſſent, idem electus quaſi ſalutis ſuæ immemor, & inuigilans perrurbationi regni & diſpendiis, potius quàm reformationi; regem ipſum ſollicitauit, & toto poſſe induxit; eidem immenſam promittens pecuniam (etiam vſque ad exinanitionem ſubſtantiæ & facultatum *Vvintonienſis* Eccleſiæ) vt ſpreto iuramento proprio, à promiſſionibus huiuſmodi reſiliret; in regni ſui graue diſpendium, & irreparabile detrimentum. Cumque per hanc viam deſiderium intentionis ſuæ explere non poſſet, ad alia ſe conuertens, Dominum *Edvvardum* & quoſdam alios de nobilioribus totius regni animauit, & quantum in ſe fuit ſtimulauit; ad ſubuerſionem totius regni, quaſi in necem eiuſdem & lapſum irreparabilem coniuraſſet. Vt de illo poſſet verè dici, *Eſt vir qui turbauit terram, & concuſſit regnum.* Nam cum ad reformationem qui nunc nominati fuerant, ſtudio vigilanti intenderent, prædictus electus & fratres ſui, nunc per ſubterfugia, nunc per alias cauillationes varias, euentum reformationis huiuſmodi retardabant: Sed *mentita eſt ſibi iniquitas.* Quia quantò plùs conabantur negotium impedire, tantò feruentiùs & conſtantiùs alii zelo reipublicæ inflammati, inſtanti vigilia & propenſiori cautela, illud promouere ſtudebant. Attendentes, quòd firma cohærentia fidelis eſſe non potuit, vbi non eſt tenax vnio voluntatum; & ipſorũ conglutinatio animorum. Sed quid vltra? Prædictorum electi & fratrum ſuorum, tam graues erant exceſſus & grandes, quòd clamor pauperum ad cælum aſcenderet contra ipſos. Ipſorum enim Miniſtri & Officiales, qui potiùs prædones & ſatellites dicebantur, vndique deprædabantur pauperes: inſidiabantur ſimplicibus, mouebant impios, opprimebant innocentes, exultabant in rebus peſſimis; lætabantur cum male feciſſent, peccata populi comedentes luxuriabantur in lachrymis viduarum; in nuditate pupillorum, in oppreſſionibus ſubditorum gaudentes. Et in tantum ipſorum effrænata rabies inualuerat, quòd nec ſub ipſis minores viuere poterant, nec cum ipſis conuerſari pares; nec ſuper ipſos impares maiores. Nos igitur attendentes quòd reſpublica corpus quoddam eſt, quod diuini muneris beneficio vegetatur, & ſummæ æquitatis nutu agitur, & regitur quodam moderamine rationis; nec expedit quod in vno corpore diſſonantia ſit membrorum: dictos electum & fratres, tanquam turbatores quietis & tranquillitatis regni totius, poſt multas inſtantias & frequentes monitiones vocauimus, & vocari per Regem fecimus: vt iudicio ſiſterent ſuis querelantibus reſponſuri, iuxta conſuetudinem Regni & leges. Ita quod duo ex ipſis quos mallent exirent, reliquis duobus remanentibus: qui pro ſe & aliis reſponderent; ac ſi ſibi magis expediens crederent, regnum omnes exirent. Qui ſuis culpis exigentibus ſubire iudicium formidantes, maluerunt exire quàm iudicij rigorem expectare. Sed nec adhuc nobis & regno noſtro, ſuper hoc plenè non tantum exiſteret, ſi Electus (cui totius turbationis materiam merito imputamus) rediret in *Angliam*: cuius præſentia ſubita poſſet euertere, quicquid noſtra ſollicitudo multis vigiliis & infinitis laboribus ſtuduit ordinare. Vnde fixum eſt propoſitum omnium, & accenſum deſiderium ſingulorum; quod illo acto ſchiſmatis homo diſſenſionis & ſcandali, inter nos deinA ceps nullatenus conuerſetur. Quia igitur præfatus Electus & fratres, Regem & Dominum *Edvvardum* infatuauerant, adeo quod non ſolùm inſolentiæ remanebant penitus impunitæ, ſed quod peius eſt, & verecundum dicere terribileque audire, ſi quis contra ipſos vel eorum alterum differet in iudicio quæſtionem; Rex qui delinquentem punire & delictum corrigere tenebatur, ipſos in ſuis facinoribus nutriens contra conquerentem mirabiliter turbabatur: & cui B Iudex debebat eſſe propitius, ad eorum ſuggeſtionem fiebat aduerſarius, & nonnunquam terribilis inimicus: ita quod fulciti Regis potentia & fauore, quos volebant opprimebant: Communitates & libertates Eccleſiarum damnabiliter violando, homines incarcerando, clericos vulnerando, in præiudicium coronæ (cui ſoli competit huiuſmodi incarceratio.) Laxatis habenis nequitiæ debacchando per Regnum, pro ſuæ libito voluntatis. Vnde ſi (quod abſit) electus rediret in *Angliam*, peiora prioribus probabiliter formidamus. C Sanctitati veſtræ igitur omni affectione qua poſſumus, ſupplicamus, quatenus ſicut vnitatem & pacem Regni *Angliæ* (quod ſemper vobis extitit deuotum & exiſtit) diligitis, ſæpe dictum electum ab adminiſtratione *Vvintonienſis* Eccleſiæ, quæ ex munificentia Sedis Apoſtolicæ ſibi conceſſa fuerat, amoueatis omnino. Et magis expedit, quòd iſtud fiat ſine ſcandalo, de veſtræ plenitudine poteſtatis; quàm (quod Deus auertat) occaſione ipſius peD iora contingant; & nos veſtri deuotiſſimi, aliud facere compellamur. Scituri pro certo, quòd etiamſi Dominus Rex & regni maiores hoc vellent, Communitas tamen ipſius ingreſſum in *Angliam* iam nullatenus ſuſtineret. Potiùs enim ſæuirent in ipſum, quàm quod ipſius intolerabilem ſæuitiam expectarent. Quin immò, omnibus regnicolis oneroſum, & toti regno diſpendioſum exiſteret; ſi prouentus de quo regnum infeſtare diſpoſuit, perciperet. Quod & omnes E qui qualitatem negotij nouerant aſſeuerant. Et certè (clementiſſime Pater & Domine) hoc ſatis credimus ſine ſcandalo faciendum: cum non ſit In Epiſcopum conſecratus: ſed tantùm ſibi adminiſtratio eſt conceſſa. Super ijs autem & aliis, quæ nuncij noſtri latores præſentium, Sanctitati veſtræ exponent, fidem indubitatam adhibere velitis: petitiones noſtras quas per ipſos vobis offerimus (ſi placet) ad exauditionis gratiam admittentes. Et nos

F *R. de Clare Glouerniæ & Herefordiæ,*
S. de Monteforti, Legriæ,
E. Bigod Mareſchallus *Angliæ.*
H. de Bohun, Herfordiæ & Eſſexiæ,
VV. Albemarle.
I. de Placeto, VVarewici Comites.
H. Bigod, Iuſticiarius *Angliæ,*
P. de Sabaudia.
I. Filius Galfridi.
Iacobus de Andel, & Petrus de Monteforti.

Vice totius Communitatis, præſentibus litteris G ſigilla noſtra appoſuimus, in teſtimonium prædictorum. Conſeruet incolumitatem veſtram altiſſimus, per tempora longiora.

Deſtinantur *Romam* quatuor milites fideles, & facundi: vt hæc Domino Papæ intimentur.

Magnates igitur formidantes ne Electus *Vvintonienſis Romam* properaret, & infinita promiſſa Papæ & Cardinalibus pecunia, ſuam procuraret conſecrationem: vt ſic efficacior eſſet ad nocendum: elegerunt ſibi quatuor milites peritos, & facundos, & fide dignos: qui hanc prænotatam Epiſtolam *Romam* deferrent: & Papæ

& toti Curiæ præsentarent *Romana*. In cuius tenore continetur, vt eisdem fides adhibeatur indubitata. Habebant autem de denariis electi memorati, mille marcas, absconditis pro eorum nunciorum labore, ad sua viatica, & alia sibi necessaria exhibenda. Transalpinaturi cum venissent *Parisios* infirmatus vnus eorum videlicet, obiit. Vnde non mediocriter doluerunt: nihilominus alii tres tantum iter inceptum continuauerunt. Et cum *Romam* peruenissent, causam sui itineris Domino Papæ plenius monstrauerunt: addentes quædam alia enormia, & maxima facinora, quæ perpetrauerant prædicti electus & fratres eius. Videlicet de homicidiis, rapinis, & va- A riis iniuriis, & oppressionibus, nec voluit Rex impetus eorum refrænare. Nec prætermiserunt iniuriam magnam quam fecerant magistro *Eustachio de Len*, Officiali Domini *Cantuariensis* Episcopi: vbi vel omnes dicti fratres, vel maior pars dicitur interfuisse: Pro qua offensa maxima, excommunicati fuerunt omnes, qui tanto facinori interfuerunt per totam prouinciam *Cantuariensem*, & *Oxoniis* coram vniuersitate. Recitatumque est, quòd vnus fratrum (scilicet *Galfridus*) B Coquum regis assaiuit: & excogitatis tormentis, vsque ad mortem cruciauit.

Ad quorum auditum, omnes audientes, aures suas continentes, obstupuerunt.

F I N I S.

AVCTARIVM ADDITAMENTORVM.

GVLIELMI VVATSII Admonitio ad Lectorem.

NON te cælamus (bone Lector) Additamentorum *codicem* Manuscriptum, *nullo aut Temporum Rerúmve gestarum ordine, descriptum esse. Immò (quod & nos aliquoties non mediocriter torquebat) multa, ibi, aut omnino sine Rubricis intermisceri: aut sub diuersis planè, ab iisque demutatis Titulis, scilicet, quos in* Historia *Abbatúmque* Vitis, *Author ipse designârat; & in* Additamentorum *suorum Libro, nos (frustra) iusserat quæritare. Nil mirum igitur, si in opere tam tumultuario, rerumque heterogenearum farragine confusissima; diligentiam nostram primam nonnulla diffugerunt. Præsertim cum verè iam præterito, nos ad Expeditionem* Scoticam *accingere (iussi) properantes: ipsa* Additamenta *quæ tum tantum erant examplificata, calentes currentésq; Operæ, absentibus nobis, imprimenda festinarant.* Manuscripto, *igitur, in manus iam resumpto, diligentiúsque per omnia perscrutato; in* Auctarium, *tandem, omnia ea hîc rejecimus, quæ hoc fatali termino typographico FINIS,* Additamentis *exclusa vobiscum condolemus. Quorum aliqua serò tandem obseruauimus, in* Temporum *ratione non bene secum consentire. Atque hoc etiam inquisitionem nostram priorem fefellisse; ingenuè iam fatemur. Sint (in exemplum) hæc quæ sequuntur tria: quæ in Authoris* Historia *sub Annum Regis* Henrici III. *quadragesimum secundum,* †*subobscurè intimata, in* Additamentis *reperimus,* Anno Henrici Regis quadragesimo tertio, *in capite paginæ rubricata. Litteras tamen illas* Barnagii *siue* Nobilitatis Angliæ *duas, quòd eas ipsas esse conjicimus ab Authore designatas; illis litteris à* Communitate Angliæ Papæ Missis *(quas retro proximè inter* Additamenta *poteris reperire) hîc subjunximus: iisque &* Papæ Responsiuas *addendas duximus; vt ad rem eandem omnino facientes. De cæteris quæ addidimus, suis locis (si opus erit) vos monebimus.*

† Vide Historia, pag. 658. lin. 7. A. post.

PAG. 658. lin. 7. *Alia litteræ missæ à* Barnagio, *domino Papæ.*

SAnctissimo patri, &c. Si sacrosancta *Romana* Ecclesia progenitorum nostrorum merita, qui virtutum floribus redimiti tot Ecclesias magnificè fundauerunt, & sumptibus suis constructas amplissimè feodauerunt; qui in amorem pariter & exultationem Ecclesiæ Dei, & virorum Ecclesiasticorum totaliter exarserunt; sicut ex laudabilium operum mansurorum per cuncta secula testimonio, perpenditur euidenter, condigna gratitudine recompensaret,: nobis peculiare fauoris præsidium specialiter largiretur, & paternæ munificentiæ gremium liberaliter aperiret, pacem A nostram ac regni *Angliæ* tranquillitatem nullatenus perturbaret, sed sinceris in Domino affectibus totisque conatibus procuraret. Præsertim cum nos pro modulis nostris paternæ fidei zelatores, & deuotionis quam erga Ecclesias & Ecclesiasticas personas habuerunt, imitatores esse cupiamus. Sed si vera sunt quæ nunc litterarum vestrarum crebra insinuatione didicimus, (cum pace vestra veniâque petita dicimus) veremur ne vices nobis minùs ritè rependatis: quia per merita festinæ exultationis, materiam anxii doloris sementem, B nobis euidenter retribuitis. Si lapis ille offensionis, & petra scandali, *Adimarus* videlicet, quondam *Vvintoniensis* Ecclesiæ Electus, vir fabricator mendacii, lucis impatiens, turpis lucri negotium perambulans in tenebris, vir iustitiæ

& pacis regni *Angliæ* inimicus, & specialiter sanguinis nostri (quem hactenus perdidit) sitibundus, vir regia sententia damnatus, & vbicumque in regno inueniatur morti addictus; ad terendum nos, & terrendum nos, à latere vestro propter eius falsas suggestiones, & veri suppressiones multiplices, in *Angliam* destinetur. Maximè, cum ipse à regno expulsus non extiterit, sed sponte cesserit; non ausus exhibitionem iustitiæ, quæ singulis secundùm iuramenta regis & procerum debebatur, expectare: licet super hoc ipse & fratres sui, pluries fuissent requisiti. Nonne deceret regale sacerdotium, serie rei gestæ pleniùs indagata, vocatis euocandis, & auditis audiendis, & specialiter nunciis domini nostri Regis & regni ac Ecclesiæ *VVintoniensis*, sine iuris offensa in tanto negotio procedere: & non in terrore fulgurantis hastæ suæ, in nos tam crudeliter irruere? Cur in profundum sapientiæ vestræ (si vera nobis retulerunt) falsæ insinuationis vnius partis subrepunt mendacia; aut instantia vos conturbat importuna? Princeps Ecclesiæ & pastor ouiū gregis dominici, cui in beato *Petro* dictum est, *Pasce oues meas*; quas non in multa fortitudine vestra (quam satis recognoscimus) sed in zelo iustitiæ & multitudine miserationum vestrarum, ac spiritu lenitatis minate gregem †. Attendentes quòd nec in igne, nec in commotione, nec in spiritu montes subuertente, Dominus; sed potiùs in sibilo auræ lenis. Certè aduentum suum, vel vitæ suæ, vel nostræ generalem eclipsim reputamus; quia in nobili viro & consanguineo nostro charissimo, domino *VV.* de *Claro*, viro strenuo, circumspecto & peroptimè morigerato, nos omnes mortificauit. Ecce damnum irrecuperabile! ecce afflictio nostra irrecuperabilis, quam plangimus incessanter! Núqnid sup eraddita est afflictus afflicto: Quæ (patet) *vtilitas in sanguine nostro?* Ea propter paternitati vestræ deuotè supplicamus, quatenus ex sollicita circumspectione sedis Apostolicæ, mollito supercilio ac serena acie paternè nos intuentes; paci nostræ ac regni *Angliæ*, secundùm præmissa prouideatis: vt sub tegmine alatum vestrarum, Apostolico præsidio, in patrimoniis nostris optata gaudeamus tranquillitate. Porrò, si inimici nostri nobis se immisceant impudenter, non videmus quod paternitati vestræ debeat displicere, sed æquanimiter esse tolerandum, si effrenatam illorum malitiam pro viribus compescamus. Sed quæ autem prædictorum in conspectu sanctitatis vestræ aspera videantur, vestra penset paternitas: quòd nec minacem ceruicositatem, aut coruinam rebellionem, sed gemitum turturis, aut murmur columbinum, apud pium patrem prætendere debent, & quomodolibet benignum auditorem. Conseruet vos, &c.

† Locus mutilus.

Item alia littera missa ab eisdem, maximè contra Electum Vvintoniensem.

REuerendo patri in *Christo* ac domino *Alexandro*, &c. Sicut ad fontem viuum oportet recurrere sitientem, arescentibus riuulis præ calore: sic ad sedis vestræ clementiam oppressi refugiunt, cum per potentiam iustitia violatur. Idcircò enim vestram beatitudinem mundo Deus præposuit loco sui, vt elata colla superborum virtute propria constringendo, humiles erigat depressos sublimium potestate. Cum ergo *Vvintoniensis* Electus sic affluentia extollatur, quod nullum sibi fore superiorem reputet neque parem; suis actibus motum potiùs impetuosum sequitur animi, quàm iudicium rationis: licere sibi putans illicita, à tergo considerans quæ sunt Dei. Vnde nuper cuidam viro *Ioanni* fratri *Ganfridi*, inter nostrates nobili & potenti, atroces eum nouimus iniurias irrogasse: propter quas, regni maiores vehementer scandalizati sunt contra eum: redducentes ad animum præcedentia facta eius. Terram enim ipsius *Ioannis*, armata manu inuasit hostiliter, sine causa: in rebus eum personæ & hominum deprædando. Ob hoc solum occa- B sione sumpta, quòd in *VVintoniensi* diœcesi, in qua nulli authoritate Apostolica patitur prouideri, de quadam Ecclesia ad ipsius *Ioannis* patronatum spectante, cuidam clerico authoritate vestra prouisum fuerat: cui etiam prouisioni idem *Ioannes* assensum præbuerat ob reuerentiam sedis vestræ. Nec priuatis rapinis satisfecisse crédiderunt tyrannidi satellites eius, nisi pollutas manus irreuerenter porrigerent ad diuina. Ecclesiam enim, ad quam loci habitatores terrore confugerant armatorum, inuaserunt confractis ho- C sticis, † multorumque sanguine cruentatam, spoliatamque libris & sacris vestibus; asportatis insuper ex ea ianuis, prophanauerunt. Vnde ipse, qui ratione generis & officii deberet esse lumen patriæ & speculum honestatis, factus est offensionis petra, in commune scandalum religionis. Qua de causa, paternitatem vestram flexis genibus suppliciter exoramus: quatenus ipsius malitiam conuenientibus remediis restænes: ne rebelli contagio cæteros inficiat per exemplum; D & vt ipse, qui neminem reueretur, Apostolicæ sedi (in cuius maximè iniuriam hæc patrauit) pœna correptus, intelligat se subesse. Conseruet vos, &c.

† ostiis;

Littera Papales missa Communitati Angliæ: *Responsiua ad eorum petitiones præmissas ad Curiam: & Certificatoria de mora & negotio nuntiorum.*

ALexander Episcopus, &c. Dilectis filiis, nobilibus viris, Consiliariis charissimi in E *Christo* filii nostri illustris regis *Angliæ*, ac cæteris proceribus & magnatibus regni *Angliæ* salutem, & Apostolicam benedictionem. Venerabiles fratres *Ebrendunensem* & *Caratasiensem* Archiepiscopos, & dilectos filios magistros *Rustandum* Cappellanum nostrum, & *Ioannem Clarel*, Canonicum. *Svvellensis* Ecclesiæ: necnon & nobilem virum *Vvilielmum* de *Huntintost*, & fratrem *Vvilielmum* ordinarium militem Templi, nuncios, quos charissimus filius noster illustris rex *Angliæ*, ac vos etiam ad nostram præsentiam F destinastis: necnon & litteras quas ipsi nobis ex parte ipsius regis & vestra præsentare curarunt, gratanter, prout decuit, & affectuosè recipimus, & tam ea quæ ipsæ continebant litteræ, quàm quæ iidem nuncii (quos de multa diligentia, sollicitudine, ac prouidentia circa cōmissa eis negotia, multipliciter possumus salua conscientia cōmendare) coram nobis & nostris proposuere fratribus, attentè animaduertimus & intelleximus diligenter, quia illius amoris præcipui quo ipsum G Regem & vos specialiter amplexamur, hoc efficit magnitudo, quod & nuncios ipsius regis & vestros alacriter suscipimus, & quæ nobis significatis, libenter audimus. Sanè idem nuncii penes nos ex parte ipsius regis & vestra, discretis, attentis, & fidelibus supplicationibus institerunt, nihil de iis quæ petitiones regias ac vestras possent reddere efficaces, penitus omittentes: vt pro publicanda & firmanda pace, quæ inter prædi-

ctum Regem & charissimum filium nostrum illu-
strem regem *Franciæ*, fuerat reformata. Pro re-
formatione quoque, ac bono salubri & prospero
statu regni *Angliæ*, necnon pro ordinatione ne-
gotii regni *Siciliæ*, vnà cum prædicto rege *An-
gliæ*, ac nobiscum meliùs facienda, aliquem de
latere nostro, videlicet *Romanæ* Ecclesiæ Cardi-
nalem, commisso ei super præmissis plenæ lega-
tionis officio, concedere curaremus. Proponen-
do etiam & allegando, tam publicè quàm priua-
tim, quamplures diuersas & vrgentes causas,
propter quas huiusmodi petitio non erat ali-
B quatenus deneganda. Porrò, filii prædilecti,
hoc semper optauimus, & inter alia desidera-
bilia cordis nostri, hoc anxiè expectauimus,
quòd ille in cuius manu sunt omnium potesta-
tes, & omnium iura regnorum, horum emi-
nentiorum sęculi principum corda inclinaret ad
pacem: & quòd discordes eorum mentes, con-
corde sociaret vinculo, eorumque pectora pro-
cul depulsis odiis, abiectisque rancoribus, suæ
dulcis & affluentis benignitatis gratia complaca-
C ret. Vnde quia omnipotens Dominus nostris in
hoc desideriis plenariè satisfecit, gratiarum ipsi
referimus multiplices actiones: Insistentes hu-
iusmodi supplicationibus apud eum, vt paces &
concordias huiusmodi, altis in eisdem regibus fa-
ciat radicibus solidari. De reformatione autem
status regni *Angliæ*, quæ per illos potissimè esse
procurata dicitur, qui in deuotione ad nos &
Ecclesiam stabiles & accensi studuere, & adhuc
student opera exercere iustitiæ, ac libertatem Ec-
clesiasticam totis viribus defensare: si huiusmodi
D reformatio, prout speratur, ad laudem Dei, exal-
tationem Ecclesiæ, honorem & commodum di-
cti Regis *Angliæ*, sui regni statum prosperum
ac tranquillum, facta & ordinata existit, & nos
in mirum gaudemus valde, & tota quampluri-
mùm exultat *Romana* mater Ecclesia, firmoque
intendit proposito & stabili intentione proponit,
reformationem huiusmodi congruis (auctore
Domino) fulcire fauoribus, cunctisque studiis
roborare. Nec immeritò: cum prædicti regni
commoda, sua propria reputet, & profectus re-
gno prouenientes eidem, sibimet ipsi existimet
E prouenire. De regno etenim ipso, semper reges
prodiere catholici, qui claris fidei & deuotionis
titulis præsigniti, Deo se gratos per sanctæ con-
uersationis merita, & ecclesiæ prædictæ acceptos,
per obedientiæ & humilitatis opera, exhibere
multipliciter curauerunt. De hoc regno suscepit
semper & suscipit eadem ecclesia, filios benedi-
ctionis & gaudii, filios factis & fama pollentes,
filios etiam opportuni auxilii & fauoris. Hoc est
F gratiosum, speciosum, & preciosum regnum, cui
Dominus in omnibus benedixit. Hoc regnum est
ager deuotionis fertilis, & amœnus, circa cuius
munimen & cultum, prædicta Ecclesia cogitare
attentiùs, & opem ad hoc propensioris studii
administrare tenetur: Vt illud per deuotionem
sinceram, solitum puritatis respuet odorem, &
per fidem integram, expectatum constantiæ fru-
ctum reddat. Verumque negotium regni *Siciliæ*,
quod tam diu in præfati regis *Angliæ* manibus
G (non sine ipsius Regis dispendio, & magno præ-
dictæ Ecclesiæ detrimento) languisse dignosci-
tur, per eundem, iuxta nostri affectus plenitudi-
nem promotum non extitit hactenus (quod do-
lentes referimus) nec speratur (secundùm ea
quæ vidimus, & quæ dicti nobis super ipso ne-
gotio exposuere nuncii) vtiliter posse (conside-
ratis ipsius Regis viribus) promoueri. Non atten-

A dentes, quòd non expediebat Ecclesiæ, neque ipsi
regi *Angliæ*, pro ipso negotio in quo (sicut scire
vos credimus) nullus ex nostra interuenerat, sed
omnis ex regia parte defectus, destinare lega-
tum: Habito super pręmissis omnium fratrum
nostrorum cum multa deliberatione consilio; me-
moratis nunciis de ipsorum fratrum vnanimi vo-
luntate, respondimus: quòd cum sæpe sæpiùs,
etiam vltra quàm Ecclesiæ expediuisset, dicto re-
gi *Angliæ* ad eius instantiam terminos ad prose-
quendum negotium ipsum, diuersis temporibus
B pręfixos à nobis, de mera sedis Apostolicæ gratia
prorogauerimus: pœnas contentas in priuilegio
Apostolico, super ipsius regni *Siciliæ* concessio-
ne confecto: de termino in terminum suspen-
dendo: ac mittendo & remittendo quamplures
nuncios ad eundem: ipse rex *Angliæ* circa im-
plendas conditiones, sub quibus dictum regnum
Siciliæ concessum fuerat nato suo: in omnibus
huiusmodi terminis omnino defecerit. Propter
quod liberum erat ipsi Ecclesiæ, de ipso *Siciliæ*
regno ordinare, disponere, & facere pro suæ be-
C neplacito voluntatis: Et etiam tractare de ipsius
regni *Siciliæ* negotio cum aliis personis, cum qui-
bus in hac parte conditionem suam posset facere
meliorem: legatum aliquem occasione negotij
ipsius regni *Siciliæ* non daremus. Diximus tamen,
quòd prædictum iam initum & continuatum ha-
ctenus cum eodem rege *Angliæ*, non dissoluebá-
mus, vel rumpebamus negotium: pronunciando
illud dissolutum, prout ex prædicto priuilegio
competebat: quòd adhuc cum nullo rege vel
principe, vel alia quacunque persona, super
D huiusmodi negotio tractabamus: sed liberum
erat nobis omnino, cum omnibus qui vellent su-
per eodem nobiscum tractare negotio, assumere
etiam & prosequi super hoc, pro nostro arbitrio
& voluntate tractatum. Et si dictus rex *Angliæ*
eiusque filius, omnes prædictas conditiones, &
illam potissimè de debitis vsurarum, sub quorum
onerosa voragine prædicta Ecclesia vexatur, an-
gustiatur, & premitur: integrè persoluendis:
plenariè nobis & efficaciter adimplerent, ante-
quam tractatus huiusmodi cum aliquo rege vel
regibus aliquibus, seu principibus, aut aliis per-
E sonis, compleretur; ipsos libentissimè in hoc vni-
uersis regibus & principibus orbis terræ quātum-
cunque *Christianissimis*, ac nobis & Ecclesiæ de-
uotissimis, præferemus. Excommunicationis au-
tem quam dictus rex *Angliæ*, ac Interdicti quod
regnum suum iuxta tenorem præfati priuilegij ex
huiusmodi regis defectibus incurrebant senten-
tias: de solita benignitate ac speciali gratia, qua
regem & regnum ipsum prosequimur, suspen-
dendas duximus, vsque ad nostrum beneplacitum
F voluntatis. Cùmque demum dicti nuncij apud
nos vt concederemus legatum pro reliquis duo-
bus articulis, videlicet pro dictæ pacis publicatio-
ne, ac etiam pro præfatæ reformationis negotio,
solitè ac firmiter instarent: superaddentes ratio-
nes multiplices ad hoc efficaces inductibus: nos
quia nostrum propositum extitit hactenus, & est,
semper ipsius regis *Angliæ* & vestras petitiones,
cùm ipsum regem inter cæteros nobis principes
G geramus in cordis visceribus prædilectum, audire
libenter: & quantum cum deo possumus, fauora-
biliter exaudire: nihilque illi aut vobis, quod abs-
que nota & graui periculo concedi valeat, dene-
gare: Communicato iterum fratrum consilio,
eisdem nunciis duximus respondendum: quòd
iis quæ proposita fuerunt prouida deliberatione
pensatis, legatum Cardinalem nullatenus nega-
bamus;

bamus; cum pro bono, salubri, ac prospero ipsius regni *Angliæ* statu, non recusaremus personam nostram exponere laboribus & dispendiis, si necessitas immineret. Verumtamen quia pauci sunt modernis temporibus in prædicta *Romana* Ecclesia Cardinales, quodque super statu eiusdem regni *Angliæ*, priusquam mitteretur legatus, volebamus plenius instrui, & reddi penitus certiores; Pro eo etiam quòd prædictæ pacis publicatio pro qua specialiter legatus petebatur à nobis, fieret forsitan antequam legatus posset in *Franciam* peruenire, videbatur nobis huiusmodi missio legati ad præsens fore necessariò differenda. Vnde quia propter bonum dicti regis, & regni *Angliæ* expedire cognouimus, vt dicti nuncii apud sedem memoratam, donec super iis à dicto Rege & vobis haberetur responsio, remanerent: ipsi præmissis omnibus plenius intellectis, nostráque pura & sincera in hac parte intentione cognita, deliberauerunt; nostris se in hoc coaptantes beneplacitis, vestrum apud eandem sedem super iis responsum certum atque plenarium expectare. Ideò vniuersitatem vestram monemus, rogamus, & hortamur attentè, per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus conuertentes diligentiùs & attentiùs oculos ad præmissa, & considerantes cuncta discretè; non molestè feratis, si legatum ad præsens distulimus destinare. Si enim omnia prædicta & singula curaueritis discutere sapienter, nequaquam ambigimus, quin à vobis nostra responsio, quam eisdem nunciis de prædictorum fratrum nostrorum consilio fecimus, inspectis (vt conuenit) circumstantiis vniuersis, rationabilis & idonea reputetur. Statum autem eiusdem regis & regni *Angliæ*, atque vestrum & omnia illum contingentia; necnon ipsius Regis & vestras super habendo legato voluntates & vota, seriatim distinctè ac expressè nobis intimare curetis. Nam cum dictum regnum *Angliæ*, sicut nouit Altissimus, omni affectus & beneuolentiæ plenitudine prosequamur, & in cunctis eius vtilitatibus & prosperis euentibus specialiter delectemur; cum etiam prædicta *Romana* Ecclesia sub diuersitate temporum pro ipsius regni conseruatione omnem, quam potuerit, adhibuerit & adhibere incessanter intendat opem & operam efficacem: scire vos volumus, quòd in omnibus, quæ regalis exaltationem solii, vestrósque ac communes profectus eiusdem regni respiciunt; nostrum & præfatæ (auctore Deo) sedis fauorem promptum habebitis & paratum: ita quòd de legato mittendo (si necessarium & opportunum fuerit) vestris desideriis plenariè satisfiet. Cæterum, super iis quæ iidem nuncii contra Electum *Vventoniensem* coram nobis & prædictis proposuere fratribus, si vera sunt, dolemus multipliciter & turbamur: cum vniuersos *Christi* fideles, & specialiter Ecclesiasticas & sublimes personas, dirigi cupiamus ad Dominum; & per eius incedere semitam mandatorum. Sed quia nullus legitimus habebatur apud eandem sedem pro ipsius Electi parte defensor, procedi de iure non potuit super illis: iustitiam tamen, in qua sumus debitores omnibus, faciemus. Ad hæc, quia esse debetis circa prædictorum regis & regni *Angliæ* procurandas vtilitates, & promouenda commoda, solliciti, vigiles, & attenti, licet nostri adiectione non egeat plenitudo: ex tenera tamen quam habemus ad regem ipsum affectione, sollicitandos vos duximus & obseruandos in Domino *Iesu Christo*: vt circa eundem regem deuotissimum vtique ac *Christianissimum* principem, & charissimam in *Christo* filiam nostram illustrem Reginam *Angliæ* vxorem ipsius, eorúmque natos, sicut de diuino & memoratæ sedis & nostro fauore speratis & gratia, debitam fidelitatem & reuerentiam obseruare curetis: Scituri, quòd nos & prædictos fratres nostros, totámque *Romanam* Ecclesiam, habebitis exinde vobis & vestris perpetuis temporibus obligatos.

N. B. *Vide etiam & litteras illas Papales ad Regem: quas & nos retrò dedimus*, Pag. 128. *hanc enim rem non obscurè tangunt.*

PAG. 528. lin. 5. F. pr. Forma rapinæ *Bernardi* de *Nympha.*

Hanc formam (*quam Author ipse* informem *dixerat*) informiter *inter alia materia heterogenea argumenta in* Additamentis *obscurè latitantem: à nobis (fatemur) non fuisse prima vice obseruatam, cum reliqua quæritabamus. Quam tandem, non sine nobilissimi doctissimique amici monitu nobis demonstratam, maluimus in* Auctariu, *quàm omninò non dedisse.*

Litteræ generales directæ per singulos Episcopatus, super collectione decimarum, & redemptionum votorum, & crucesignatorum, *& aliorum: Comitis* Richardi *concessorum.*

R. Diuina gratia *Linc.* Episcopus, dilectis in *Christo* filiis omnibus Archidiaconis per *Lincolniensem* diœcesin constitutis, salutem, gratiam & benedictionem Litteras domini *I. Sarraceni* subdiaconi & Capellani Domini Papæ, Decani *Vuellensis*, & *Bernardi* de *Nympha*, scriptoris eiusdem Domini recepimus in hæc verba.

Authenticum.

REuerendo in *Christo* patri ac domino *R.* Dei gratia *Linc.* Episcopo & discreto viro Officiali suo *I. Sarracenus* subdiaconus & Capellanus Domini Papæ, Decano *Vuellensis* & *B.* de *Nympha* scriptor eiusdem Domini: cum sincera dilectione salutem. Nouetitis nos post diuersa mandata sedis Apostolicæ quæ ad nos & alios prælatos regni *Angliæ* hactenus emanarunt: super redemptione votorum, & aliis in eodem regno nobili viro domino *R.* Comiti *Cornubiæ* à præfata sede concessis, quorum copiam & tenorem sub sigillis nostris, nobis iam ab olim transmissum, penes vos esse nouimus: suscepisse nuper mandatum Apostolicum, sub hac forma. *Innocentius* Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis, *I. Sarraceno* subdiacono & Capellano, Decano *Vuellensi*, & Magistro *B.* de *Nympha* scriptori, nostris in *Anglia* commorantibus, salutem & Apostolicam Benedictionem. Ex parte dilecti filij nobilis viri *R.* Comitis *Cornubiæ* fuit propositum coram nobis, quòd cùm post diuersa mandata, quæ tam à nobis quàm à felicis recordationis *G.* Papa prædecessore nostro super redemptione votorum, in regno *Angliæ* Comiti præfato ab Apostolica sede concessa, ad eiusdem regni prælatos emanasse dicuntur. Tibi fili Decane, ministro ordinis *Sanctæ Trinitatis*, & captiuorum in regno prædicto: & archidiacono *Beresire*, duximus per litteras nostras iniungendum: vt iuxta priorum litterarum formam in negotio ipso procedere curaretis, agente tandem eodem archidiacono extra regnum, & se in totum ab

huiusmodi negotio excusante; ac eodem ministro A tibi fili *B.* committente super hoc totaliter vices suas, illud remandarunt: quatenus sine moræ dispendio in eodem negotio procedatis, super priorum continentiam litterarum. Dat. *Lugduni* tertio idus Octobris, Pontificatus nostri anno quarto. Cum igitur si filij obedientiæ, prout debemus, inueniri volumus; parendi nobis incumbat necessitas, & restagandi audacia prohibeatur; maximè cum præter id quod præfatæ sedi tenemur ad obedientiam specialem, tam mandatum regium, B quàm assidua postulatio prædicti domini Comitis, ad consummationem & accelerationem prædicti negotij nos coarctent. Attendentes insuper, quòd per Ordinarios locorum potest consultiùs & salubriùs, absque scandalo & strepitu circa præmissa cum optata celeritate procedi; eos nos prouidimus de prudentum consilio, & iuxta eiusdem Comitis affectum, in partem huiusmodi oneris & sollicitudinis euocare: vt per opem & adiectionem consilij plurium, quæ super præmis- C sis agenda sunt, sic ritè ac prudenter Deo auctore procedant, quòd apud summum Pontificem inobedientia nobis non noceat, nec apud præfatum dominum Comitem, neglectus accusetur. Quare discretioni vestræ cum reuerentia vestra in virtute obedientiæ, qua iniungitur nobis, iniungimus, & sub pœna interdicti qua fungimur in hac parte, auctoritate districtè præcipimus; quatenus citetis peremptoriè omnes archidiaconos & officiales eorum, Ciuitatis & Diœcesis *Lin.* necnon D archidiaconos monasteriorum exemptorum & non exemptorum eiusdem Ciuitatis & Diœceseos, quòd personaliter compareant coram nobis in Ecclesia sancti *Martini magni Lond.* die Lunæ, proxima post assumptionem beatæ *Mariæ* nuper venturam: facturi circa præmissorum executionem, quod per eiusdem regni prælatos ordinatum est & prouisum. Pro certo scientes, quòd quantumcunque vobis & vestris deferre velimus, contra rebelles tamen & resistentes, quantum de iure licuerit & poterimus, procedemus; E vos autem tam de citatione facta, quàm de nominibus Citatorum, nos per latorem præsentium litteris vestris patentibus certificare curetis: prouisuri, vt alter vestrûm cui fuerit hoc primò mandatum oblatum, illud, non expectato reliquo, sine dilatione qualibet exequatur. Dat. anno gratiæ M. CC. XLVII. II. nonas Iunij. Quapropter vobis mandamus in virtute obedientiæ, & sub pœna prædicta, vobis iniuncta firmiter iniungentes; quatenus omnes & singuli vnà cum officialibus vestris dictis, die & loco compareatis iuxta F prædictum mandatum, quod ius dictauerit, facturi: sicut pœnam prædictam volueritis euitare. Quibus autem die & loco has litteras receperitis, nobis per litteras vestras patentes significetis. Item, deputentur per vos in singulis parochiis archidiaconatuum vestrorum, aliqui fide digni *cruce signati* vnà cum sacerdote, qui conscribant nomina cruce signatorum decedentium, qui iam decesserunt, vel qui in futurum decedent: & quan- G tum promiserint vel legauerint in subsidium *Terræ sanctæ*, & qui fuerint executores. Et denuncietur executoribus, quòd habeant præmissas pecunias paratas cum fuerint requisiti: & scripturæ singularum parochiarum deferantur in capitulis decanorum per rectores vel sacerdotes, cum testimonio aliquorum vel alicuius *cruce signati.* & Decanus cum testimonio aliquorum ad hoc deputandorum, redigat omnes scripturas in vnam scripturam: & apponat sigillum suum, cum sigillis sociorum suorum: & dictam scripturam deferat ad domum fratrum *Prædicatorum* vel *Minorum*, qui ibidem prædicauerint. Et statim fiat Collecta huiusmodi pecuniæ, per visum illius qui prædicauerit, vel eius quem prædicator ipse ad hoc vocare poterit in locis singulis: & deponatur in æde sacra sub sigillo illius qui prædicauerit, & Collectorum: restituenda nobis & domino *Vvigorniensi* Episcopo, vel nostris assignatis, cum eam duxerimus exigendam. De bonis verò *cruce signatorum* qui decedunt sine testamento, quantum ad portionem eos contingentem, ordinetur per amicos defunctorum & fratres deputatos ibidem ad prædicandum; vt deputetur in subsidium *Terræ sanctæ*, quantum poterit sine scandalo; vt plenam habeant indulgentiam. Item, omnes infirmi & decedentes moneantur per Capellanos & alios qui confectioni testamenti eorum interfuerint, vt crucem assumant si nondum assumpserint; & tam isti quàm illi qui crucem ante assumpserunt, nominent quantum velint dare ad subsidium *Terræ sanctæ*: & dicatur eis expressè, quòd si omninò dederint secundùm facultates, plenam habebunt indulgentiam; si minus, erunt participes tantùm, scilicet secundùm quantitatem subsidij & deuotionis affectum: nullus tamen compellatur facere vltra voluntatem suam. Et hæc omnia scribantur & referantur, vt supra.

Hæc autem nos & dominus *Vvigorniensis*, auctoritate Apostolica iniungimus sacerdotibus; qui intererunt testamentis, in virtute obedientiæ; vt tam ipsis, quàm aliis in remissionem peccatorum. Quid autem super iis feceritis, nobis citra festum Assumptionis beatæ *Mariæ*, per litteras vestras patentes constare faciatis. Dat. apud *Edenetunam*, in Diœcesi *Sarum*, Kalendas Augusti, Pontificatus nostri anno xij.

§. Sciendum est, quòd eodem anno etiam antequam inciperetur hæc excogitata Collecta sic fieri, recepit Comes *Richardus* de terra sancti *Albani*. xxv. libras, per manum Archidiaconi eiusdem loci.

PAG. 581. lin. 2. G. pr. strages *in Flandria.*

Atque hanc stragem, *in lacera pergamena libro non inhærentem, prioris viri inlustris diligentia nobis repertam, hic tibi (Lector) damus.*

M. CC. LIII.

Hoc quoque tempore, orta est contentio lamentabilis inter *Flandrenses* qui dicuntur de *Analtere*, & *Francos*, illis partibus conterminos, hoc modo: *Vvillielmus* de *Holande* (quem nuper dominus Papa promouit in regem *Alemanniæ*, viuente adhuc *Fretherico* quondam *Romanorum* Imperatore) oderat Comitissam *Flandriæ Margaretam*, meritis eiusdem Comitissæ euidenter exigentibus, sororem videlicet ipsius Comitissæ, quæ de patricidio se infamem (sicut loco suo præscribitur) reddidit vniuersis. Eodem quippe *Vvillielmo* iam rege *Alemanniæ*, & ad altiora aspirante, (præstitit enim eidem cornua domini Papæ subsidium efficax & consilium) reliquit hæreditatem suam, scilicet *Holandiam* & *Selandiam*, fratri suo iuniori nomine *Florentio*: A quo dicta Comitissa *M.* homagium petiit, debitum, vt dicebat, ratione vtriusque terræ. Renuit ipse constanter homagium facere de *Selandia*. Propter quod idem *Vvillielmus* vocatus est in Curiam *Flandriæ*, super hoc responsurus. Et cum

ibidem pacificè veniret, & homagium facere renuisset; captus est ibidem & retentus, per biennium incarceratus. Postea verò per *Ioannem* de *Auennis* primogenitum ipsius Comitissæ, qui & sororem ipsorum regum & *Florentij* duxerat in vxorem; à carcere solutus, confœderationem sibi fecit mediantibus consanguineis suis: Duce scilicet *Brabantiæ*, Electo *Leodiensi* & comite *Gaeler*, cum Archiepiscopo *Coloniensi*, Duce de *Lunbergia*, Comite *Clenensi*, Comite de *Montibus*, Genere de *Lucebergia*, & aliis magnatibus *Coloniæ*. Ij omnes conglobati, accinxerunt se ad prælium contra Comitissam memoratam, & vires suas. Quæ hoc comperto, aduocauit sibi in auxilium Comitem *Barensem*, Comitem de Sancto *Paulo*, Comitem de *Pertico*, Comitem de *Gisnes*, cum Communiis suis. Et exercitu vndique congregato forti & copioso, nauigio veniunt præliaturi, contra aduersarios memoratos in *Selandia*: ipsa tamen Comitissa in partibus suis commorante. Dux autem eorum summus, fuit filius eius *Baldevvinus*, vocatus Comes *Flandriæ*. Præsciuerant autem eorum hostilem aduentum prædicti magnates *Alemanniæ*, & insulam ipsam ante eorum aduentum cautè præoccupauerant. Applicantibus autem *Francis*, & præproperè de nauibus suis exeuntibus, & adhuc ipsis in fluctibus marinis iactatis & titubantibus, obuiam occurrerunt hostes eorum subito; præmuniti & ad vnguem optimè armati; & in ipsos impetum facientes acerrimum, in ore gladij incautos & in mari fatigatos exceperunt.** Et hostili ac horribili facto congressu, repressi ac repulsi sunt *Franci*: & facta cæde & fuso sanguine non modico, occubuerunt *Franci* pro maiori parte, & aliquota pars *Flandrensium*. Et facta est strages maxima, toti *Christianitati* damnosa & irrestaurabilis. Pepercit autem *Flandrensibus*, vt dicitur, *Ioannes* de *Auennis*, sub spe recuperandæ hæreditatis, quã mater sua fecerat eum abiudicari in Curia *Francorum*. Ceciderunt autem ibi casu lamentabili, Comes dictus de *Pertico*, & Comes *Barensis*: & vt creditur, Comes de sancto *Paulo*. Et captus est ibidem Comes de *Gisnes*, & vt dicitur, *Flandrensis*, & quidam frater eius iunior. Nec euasit quispiam *Francigenarum*, nec aliquis qui linguam *Flandrensem* ignoraret. Quos captos examinauerunt sigillatim, prædictus *Ioannes* & sui, in lingua prædicta: qui in sententiam subirent capitalem, sine delectu conditionis miserabiliter trucidati. Dicuntur autem ibidem cecidisse tredecim millia armatorum, præter vulgares & mersos; & præter captos qui fortè mallent in prælio laudabiliùs occubuisse; scientes se in carcere tabescendos vel gratuitissimè, cum amicis suis redimendos. Et quia veneris petulantia & muliebris detestabilis luxuria, hoc suscitauit infortunium; Deo vltore facta est hæc strages à seculis deploranda, die Veneris; scilicet sexta feria, quarta die Iulij, anno Dom. M. CC. LIII. Huius autem lugubris euentus seminarium, per fœmineam incontinentiam suscitatum, licet tempore præcesserit per anticipationem, tamen (quia aliquot annis præteritis nunciatum est) subscriptum rei factæ planiùs & plenius in hoc loco exposuimus.

PAG. 543. lin. 8. D. pr.] *Summa expensarum Regis.*

QVanta erant hæ expensæ, *in libro* Additamentorum *non inueni: nec scire tamē erit. Ex illa tamen* expensarum *computatione, tute forsan coniectabis, quam post sexennium vidit annumeratam*, pagina 948. linea sexta Historiæ *impressa. Quæ summa, licèt non ex* Additamentis, *sed ex* Historiæ *eius minore desumpta est: ad illam tamen* Authorem *nostrum respexisse, non est omninò incredibile,*

PAG. 581. lin. 2. C. pr.] *Cuius rei series est Articuli, in libro* Additamentorum *&c. vide &* Additamenta *nostra pag.* 123.

II *non sunt* Articuli *illi* siue Statuta nigri Ordinis; *quorum antea ad* pag 169. *exemplar dedimus.* Articuli enim *illi ipsi iidem sunt, ad quorū sanctionem celebratum erat Capitulum illud in* Svverk, *die sancti* Calixti, *sub annum* 1249. *vt expressè dixerat in* Historia, pag. 768. lin. 27. *Quod & hinc cognoscimus, quia circumstantiæ illæ tres de* loco, die *& an*no *nominatim in illis* Articulis *recensentur: vt videre licet in* Additamentis *nostris*, pag. 510. lin. 5. D. post. *Addam & aliam characterem: Fauorem scilicet eum, quem à monachis in eo* Capitulo *obtinuerat* Henricus *Rex III. nimirum* vt pro Rege, & ei quotidie in missa diceretur Collecta illa, Deus in cuius manu, &c. *Huius enim inter alios* Articulos *(penultimo scilicet) expressissimam habemus mentionem: licèt* Author *noster parum oblitus sui, in* Historiæ *loco citato dixerat, se* vnum quod inter ipsa Statuta minimè continetur, non præteriturum: scilicet, quòd pro Rege, *&c. Illorum insuper* Articulorum, *& aliam habemus mentionem, ad* Historiæ *paginam* 553. *lin.* 5 *D. pr. vbi eos vocat* Statuta in Prouinciali Capitulo celebrato Londini, *&c. Et sane in* Southvverk *siue* Suvvesk, *burgo* Londino *contiguo: ante biennium illis sanciti erant. Sed neque ij erant* Articuli *nostri, de quibus nunc sermonem instituemus: cùm in hoc loco tertio* Historiæ *sua, extra omnem controuersiam respexerat* Matthæus *noster, ad illa* Statuta Gregorij *Papæ, ab* Innocentio innouata: *quæ* Articulis *prioribus & nos subiunximus ad* paginam 113. *antecedentem. Et quòd ad hæc respexerat* Author, *hoc sit argumento. Quòd in* Statutis *illis cauillentur & querantur Monachi visitandi, quædam de nouo sibi esse imposita,* quæ non erãt de substantia Regulæ S. Benedicti. *Ita dixerat* Matthæus *in* Historia: *ita & respondet Conuentus* S. Albani *visitatoribus suis, cùm de sua obseruatione inquirebatur. Quod & obseruare poteris in* Responsionibus Conuentus: *quas & ob eam causam, & huius loci illustrationem, hic tibi damus. Tute etiã mecum obseruabis.* Statuta *illa* innouata, *in* 15. Articulos siue Titulos, *fuisse diuisa: & ad omnes sigillatim monachos respondisse. Ex numeris insuper, verbisque initialibus singularum responsionum, initia* Statutorum *sunt colligenda. Hinc etiam apparet, monachos copiam eorum* Statutorum *penes se habuisse, ante visitationem nominatam (vt hinc aliquid coniectare valeas, de tēpore* innouationis*) sed diuersam in aliquibus ab ea, quàm nunc proferebãt visitatores. Quod & illæ intimationes monachorum, dicentes* In nostro *vel* In nostro rotulo *(scil. exemplari) sic vel sic habetur: abundè demonstrabunt.*

Responsiones Conuentus *ad ea quæ proposita fuerunt à Domino Papa, statuta* Gregorij *Papa innouante.*

INprimis: Primum Statutum obseruatur; omnes enim intersunt; excepto Abbate cum Capellanis suis & aliis obedientiariis, circa sua officia occupatis. Item, Confessio generalis non tan-

tummodò singulis mensibus, immò singulis diebus(cum necesse fuerit) fit. Omnia alia in eodem *Statuto* contenta, secundùm eius tenorem obseruantur.

2. *Omnibus*.&c. Secundum *Statutum* obseruatur per omnia in Ecclesia beati *Albani*; Hoc adiecto, quòd nouitij ante probationis terminum (si velint) possunt profiteri.

3. PRIORATVS. Tertium obseruatur, & conceditur ab omnibus obseruari.

4. *Quartum* similiter obseruatur.

Nota pro solitariis professionis nostræ,

5. *Quintum*: eo excepto quòd in quadam insula parua dicta *Koket*, manet vnus monachus qui pro heremita habetur: & locus. pro heremitario. Et alius in vna silua solitarius.

6. *Sextum* statutum, CVM ABBAS.

7. *Septimum* similiter. DE PRIORATIBVS.

8. *Octauum*, CIRCA QVALITATEM CIBORVM, conceditur cum mitigatione in eodem contenta.

9. *Nonum*, IN INFIRMITORIO: sine damno non potest obseruari per totum; eo quòd multi legauerunt ciphos pretiosos circulatos & cum pedibus, causa religionis & honestatis: quos confringere foret damnosum. Quidam etiam ciphi circulis circumligantur, non ad ornatum sed ad robur & commodum: ne scilicet margo ciphi circumquaque dissipetur. Et sciendum quòd non permittitur ciphus cum pede in refectorio, nisi tantùm in maiori mensa, quam DEIS appellamus: nec ibi permitteretur; sed quia Papa *Adrianus* transmisit Abbati & Conuentui sancti *Albani* vnum ciphum cum pede, quem adhuc in memoria eius tenent reuerenter: Præcepitque vt eius memores ipso cipho vterentur in Refectorio. Præterea frequenter contingit quòd Episcopi & extranei Abbates ad illam mensam epulantur; propter quos honestum est talem ciphum habere. Hoc quoque statuerunt pij patres nostri, tam honestatem quàm vtilitatem considerantes: videbaturque eis hoc licitum esse; cùm dicat sanctus *Benedictus* in *Regula*, talia consistere (immò & maiora) in dispositione Abbatis. Similiter & de corrigiatis sotularibus, cùm non sit de substantia *Regula* quam professi sumus.

10. *Decimum* sc. IN INFIRMITORIO. Obseruatur; sc. ne tritæ carnes in Refectorio comedantur: & hæc est antiqua consuetudo, in eodem Refectorio.

11. *Vndecimum* sc. INFIRMIS AVTEM FRATRIBVS. Obseruatur, & obseruari conceditur.

12. *Duodecimum*. * * obseruatur. Excepto quòd chirothecis vtuntur monachi itinerantes; ne ex capis eorum quæ nigræ sunt, manus eorum, quibus contractant quæ circa altare sunt denigrentur: & non ad ornatum, immò ne algeant. Ex magna autem patrum consideratione, mutantur sotulares corrigiati in sotulares expeditiores: tum propter honestatem, tum vt expeditiùs & festinantiùs pulsato signo perueniatur ad seruitium diuinum: sicut præcipit beatus *Benedictus* in *Regula* sua Et frequenter contigit in processionibus (maximè vbi habet conuentus necesse procedere ordinatè, & sine impedimento) ligamina alicuius casu soluta & denodata, sequentis fratris pedes illaqueauit; vnde totius conuentus substitit donec renodarentur impeditus. Item manus fadabant.

13. *Decimum tertium*, *Nullus Prior*: Obseruatur per omnia.

14. *Quartum decimum* sc. PRÆCIPIMVS,&c.

A Hoc *statutum* conseruatur.: Excepto illo quòd obedientiarij non nisi semel in anno (collectis sc. frugibus) circa festum sancti *Michaëlis* de obedientiis suis computum reddunt. Et compertum est, quòd hoc sufficit. Reliqui verò in minoribus curis constituti non tantùm per annum vel mensem, immò de septimana in septimanam, & quandoque de die in diem.

NVLLVS QVOQVE ABBAS. Obseruatur. 15.

MONACHI QVOQVE,&c. Istud obseruatur secundùm constitutionem sancti *Benedicti*, & domini Papæ, & Patrum. 16.

B

ILLVD QVOQVE. Istud obseruamus. 17.

CLAVSTRI,&c. Istud obseruari debet: viderit abbas. 18.

ABBATES,&c. Hic prouideat sibi Abbas. 19.

INHIBEMVS,&c. Obseruatur. 20.

DENIQVE. Obseruatur. 21.

CÆTERVM. Obseruatur. 22.

CIRCA EQVITATVRAS: viderit abbas. 23.

C OMNES REDITVS. Concedimus vt obseruetur. 24.

PRÆDICTA: concedimus. De monialibus idem concedimus. 25.

PAG.578.lin 5.F.pr.] *Missis super hoc Breuibus*.

Mandatum Regis de Iuratis ad arma.

H. de *Hathelokestuna* vicecomes *Essexia* & *Hertfordia*: Balliuis libertatum sancti *Albani*, salutem Mandatum Domini Regis in hæc
D verba suscepi §. *Henricus* Dei gratia Rex,&c. vicecomiti *Essexia* & *Hertfordia* salutem. Summone per bonos summonitores omnes milites & omnes liberè tenentes, de Comitatibus prædictis; & de qualibet villa quatuor homines & præpositum: Et de quolibet burgo duodecim legales Burgenses, quòd sint coram dilecto & fideli nostro *Henrico* de *Colenilla*. ad dies & loca quæ tibi scire facier, ad audiendum & faciendum præceptum nostrum. Venire etiam facias coram eo ad eos-
E dem dies & loca, omnes illos qui iurati sunt ad arma, & iurari debent: cum armis suis ad quæ iurati sunt & esse debent: Audituri & facturi præceptum nostrum. Et interim diligenter inquiras qui fecerunt vltimò scrutinium de armis, in Comitatibus prædictis, & qui vltimò inde sacramentum ceperunt; & vbi rotuli de scrutinio illo & sacramento fuerunt. Et rotulos illos habeas coram præfato *Henrico*, prædictis diebus & locis;
F & tu ipse tunc ibi sis in propria persona tua, ad exequendum ea quæ idem *Henricus* tibi ex parte nostra præcipiet. Et si balliui libertatum qui returnum habent breuium nostrorum, istud mandatum nostrum executi non fuerint; non omittas quin libertates illas ingrediaris ad idem mandatum exequendum. Teste meipso apud *Portesmuthe* xviij. die Iulij, anno regni nostri xxxvij. Quare tibi mando, quòd mandatum istud sub amissione Libertatis Domini tui diligenter exe-
G quaris.

HEnricus Dei gratia,&c. Dilecto & fideli suo *Henrico* de *Colenilla* salutem. Sciatis quòd assignauimus vos ad exponendum militibus, liberis hominibus, & aliis de comitatibus *Cantebrugia*, *Huntindonia*, *Hertfordia* & *Essexia*, quos coram vobis venire præcipimus, ad dies & loca quæ vicecomitibus eorundem comitatuum scire fecerimus; articulos quos vobis mittimus sub

A sigillo nostro, & ad prouideodum quòd articuli illi firmiter obseruentur, ad pacis nostræ conseruatiooem. Et ad videndum quòd singuli habeant arma ad qoæ sunt iurati, & iurari debent. Et ad ponendum modo debito omnes quos resistentes vel rebelles, seo negligentes in præmissis inueneritis. Et ideò vobis mandamus, quòd ad dies & loca quæ duxeritis prouidenda, io Comitatibus prædictis, sitis ad prædicta facienda, prout magis videritis expedire. Mandamus enim singulis vice-
B comitibus prædictis, quòd ad dies & loca quæ eis scire facieris, venire faciant coram vobis omnes milites, liberè teoentes de Comitatibus prædictis, de qualibet villa qnatuor homines, & præpositum, & de quoliber burgo xij. legales Burgenses: & omnes illos qui iurati sunt ad arma, & iurari debent, cum armis suis ad quæ iutati sunt & esse debent: ad audiendum & faciendum quæ eis ex parte nostra præceperitis. Et quòd ipsi vicecomites in propriis personis suis, tunc sinr coram
C nobis cum rotulis de vltimo scrotinio armorum facto io eisdem Comitatihus, ad exequendum quæ eis ex parte nostrâ præceperitis. Er si balliui libertatum qui habent returnum breuium nostrorum, mandatum nostrum in hac parte executi non fuerint, non omittatis quin libertates illas ingrediamini, ad prædictum mandatum nostrum exequendum. In cuius rei testimonium, has literas nostras fieri fecimus patentes. Teste meipso apud *Portesmuthe*, vieesimo die Iolij, aono regni nostri tricesimo septimo.

D

Alind Breue Regis siue Mandatum, *super* Iutatis ad Arma, *post inuentum.*

HEnricus Dei gratia, &c. Rex, vicecomiti tali vel tali salutem. Sciatis quòd ad pacem nostram firmiter obseruandam, prouisum est de Consilio nostro quòd vigiliæ fianr in singulis Ciuitatibus, burgis & omnibus aliis villis comitatus tui, à die *Ascensionis* domini vsque ad festum
E Sancti *Michaelis*: scilicer in singolis Ciottatibus ad singulas portas per sex homines armis munitos, & in singulis burgis per xij. homines, & in singulis villis integris per vj. homines vel quaruor ad minos similiter armis munitos, secondùm numerum inhabitantium. Ei vigilent continuò per totam noctem ab occasu solis vsque ad ortum. Ita quòd si aliquis extraneus transiium per ipsos faciat, arrestent vsque mane. Et tunc si fidelis sit, dimittatur; & si suspectus sir vicecomiti liberetur; qui ipsum sine omni difficultate & dilatione re-
F cipiat, & saloò custodiat: si verò hoiusmodi eatranei transitum facientes se oon permiserint arrestari, tunc prædicti vigiles hutesium leuent super eos vndique, & eum insequanrur cum tota villata & vicinis villatis cum elamote & vthesio de villa in villam, donec capiantur: Et tunc liberentur vicecomiti sicut prædictum est. Ita quòd nullus occasione huiusmodi arrestationis vel captionis extraneorum, per vicecomitem vel per balliuos suos occasionetur. Et singulæ ciuitates bur-
G gi & villæ præmuniantur ad singulas prædictas vigilias & sectas ita diligenter faciendum, ne defectum illorum grauiter punire debeamus. Prouisum est etiam, qoòd singuli vicecomites vna eom duobus militibus ad hoc specialiter assignatis, circumeant comitatus suos de hondredo in hundredum, & ciuitates & bnrgos; & conuenire faciant coram eis in singulis hundredis. Ciuitatibus & burgis, ciues, burgenses, liberè renenres, villanos & alios ætatis quindecim annorum vsque ad ætatem sexaginta annorum. Et eosdem faciant omnes *iurare ad arma*, secundum quantitatem terrarum & catallorum suorum, scilicet ad quindecim libratus terræ; vnam loricam, Capellum ferreum, gladium, cultellum & equum. Ad decem libratas terræ voum habergetum, capellum ferreum, gladium & cultellum. Ad centum solidatas reiræ vnum purpunctum, capellum ferreum, gladium. lanceam & cultellum. Ad quadraginta solidatas terræ, & eo amplius vsque ad centum solidatas rerræ; gladium, arcum, saggittas & cultellum. Qui minos habent quam quadraginta solidatas terræ, iurati sint ad falces, Gisarmas, cultellos & alia armata minuta. Ad catalla seaagiuta marcarum, vnam loricam, capellum ferreum, gladium, cultellum & equum. Ad catalla sexaginta marcarum, vnum haubercuin, capellum ferreum, gladium & coltellum. Ad catalla viginti marcarum, vnum purpunctum, capellum ferreum, gladium, & culrellum. Ad catalla nouem marcarum, gladium, cultellum arcum, & sagitas. Ad catalla quadraginta solidaratum, & eo amplius vsque ad decem marcas; falces, gisarmas, & alia aima minuta. Omnes enim alij qui pòssunt habere arcus & sagittas eatra forestam habeant. Qui verò in foresta, habeanr arcus & pilaros. In siogulis ciuitatibus, & Burgis *iurati ad arma* sint coram Maioribus ciuitatis & Præpositis & Balliuis burgorum vbi noo sunr Maiores. In singulis verò villatis aliis, constituator vnus Constabularios vel duo, secuodùm numerum inhabitantium & prouisionem prædictorum. Io singulis verò hundredis constituatur vnus capitalis Constabolarius, ad cuius mandarum omnes iorari ad arma de hundredis suis conueniaot, & eis sint intendenres ad facieodom ea quæ spectanr ad conseruationem pacis oostræ. Clamare etiam faciant singuli vicecomites per ciuitates & burgos & omoia mercata balliuorum suorum, quòd nulli conueniant ad turmandum vel burdaudum nec ad alias quacuusque auenturas. Nec etiam aliqni incedant armati nisi specialiter fuerunt ad custodiam pacis nostræ deputati. Et si aliqui fuerunr inuenti siue incedentes armati, contra haoc prouisiooem nostram, arrestentur & vicecomiti liberentur: Et si se non permiseriot arestari, tunc constabularij singulorum hundredotum & villararum, & alij quicuoque sint, vthesium leuent super eos vndique, & cum vicinis villis, & de villa in villam ipsos inseqoantur, donec capiantur & vicecomiti liberentur sicut prædictum est. Quoties autem cootigerit hutesium leuari super quoscunque perturbatores pacis oostræ, prædones & malefactores in parcis vel viuariis, statim propter eos fiat hutesium; & ipsos insequantur donec capiantur & vicecomiti libetentur, sicut de aliis prædictum est. Et omnes vicecomites & eorum balliui, Constabularij, *Iurati ad arma*, ciues, burgenses, liberè tenenres & villani talem sectam faciant propter prædictos malefactores, ne ipsi malefactores euadant; & ne si pro eorum defectu euadant, ij in quibus defectus inuentus fuerir grauiter puniri debeant. Et sic per consilium nostrum puniaotur, quòd pœna illotum aliis metum incutiat & auferat materiam delinquendi. Suspectos autem de die per quascunque arrestationes recipiaot arrestatos, vicecomites, sine dilatione & diffi-

cultate saluò custodiant; donec per legem terræ delibetentur. Et ideò tibi præcipimus, quòd sicut corpus tuum & omnia tua diligis, vna cum dilectis & fidelibus nostris *Henrico filio Bernardi*, *Petro* de *Goldintuna* quos tibi ad hoc assignauimus, omnia prædicta sub forma præscripta cum diligentia exequaris; ne pro defectu tui inde & prædictorum *H*. & *P*. ad te & ad ipsos nos grauitet capere debeamus. Teste archiepiscopo *Eboracensi* apud *Vvestmonasterium*, vigesimo die Maij, anno regni nostri scilicet *Henrici* filij regis *Ioannis*, tricesimo sexto.

Articuli.

QVòd vigiliæ fiãt per singulas villas sicut fieri consueuerũt, & per viros probos & validos.

§. Quòd sectæ de vicesiis fiant secundùm antiquum debitum modum, ita quòd negligentes & vicesium sequi nolentes, capiantur tanquam consentientes malefactoribus & liberentur vicecomiti. Et insuper in qualibet villa prouideantur quatuor homines vel sex, secundùm quantitatem villæ, ad vicesia prompiè & instanter prosequenda; & ad malefactores prosequendos si superuenerint, & necesse fuerit cum arcubus & sagittis, & aliis leuibus armis quæ debent prouideri ad custodiam totius villæ, & quæ semper remaneant ad opus prædictæ villæ. Et super illos, prouideantur de quolibet hundredo duo liberi & legales homines potentiores, qui sint superiores. & videant quòd vigiliæ rectè fiãt & prosecutiones prędictæ.

Quòd nullus extraneus hospitetur, nisi de die, & de die clara discedat.

Quòd nullus extraneus receptetur in villis campestribus, vltra vnum diem, vel duos ad plus: extra tempus messium, nisi hospes pro eo velit respondere.

Quòd si aliquis malefactor, vel aliquis de quo mala suspitio habeatur, capiatur per vigilatores, vel alios Domini Regis fideles; viceeumes vel balliuus de hundredo, ipsum sine dilatione vel mercede aliqua recipiet.

Quòd præcipiatur Maiori & Balliuis singularum Ciuitatum & Burgorum, quòd si aliquis mercator vel extraneus deferens pecuniam & illam eis ostendat & conductum petat; quòd faciant ei conductum per malos passus & loca ambigua: quòd si aliquid amiserit, pro defectu conductus vel in eorum conductu, de villata burgi illius vel ciuitatis ei restituatur.

Nota, Lector, post Decretales Innocentij quarti; (*quarum copiam tibi exhibuimus in* Additamentis *nostris*, pag. 117.) *in* M. S°. *inuenimus* Responsiones Episcopi: *quas & ideo hic subiunximus*.

Responsiones Episcopi.

§. AD hoc quòd Dominus Archiepiscopus monet Dominum *Londoniensem*, vt Mandatum suum directum Priori sanctæ *Trinitatis* reuocet; petit Dominus *Londoniensis*, vt exhibeatur ei illud mandatum, in quo si fuerit aliquid corrigendum vel reuocandum, paratus est illud facere quatenus fuerit de iure faciendum.

§. Petit Dominus *Londoniensis*, vt idem vnà cum ipso eligant quatuor viros probos, fide dignos & Iurisperitos, & ipse vnà cum quinto communiter electo, audiant rationes domini Episcopi, pro se & subditis suæ Ecclesiæ, & rationes domini *Cantuariensis*, circa factum visitationis, & terminent negotium (si fieri possit) cum pace. Et si non conueniant in vnam sententiam, consulant Dominum Papam, & expectetur eius diffinitio.

§. Aliter. Petit Dominus Episcopus, quòd dominus Archiepiscopus de facto reuocet quod de facto fecit, circa Sententias suas, per legitimas appellationes præuentas; & medio tempore, quiescat ab executione visitationis insolitæ; & faciat Conuocationem de fratribus & coëpiscopis, & habito consilio eorum & deliberatione cum ipsis, fiat prouisio quid faciendum sit, cum iustitia, pace & honestate ipsius Archiepiscopi & subditorum. Et ipse Episcopus cum subditis suis formam prouidendam recipiet, & obseruabit vniformiter cum fratribus coëpiscopis suis: Et si fuerit dissensio inter Episcopos, promittit pro se, quòd maiori & saniori parti adhærebit.

§. Aliter. Petit dominus *Londoniensis*, quòd facta reuocatione sententiarum suarum (sicut superiùs petitum est) dominus archiepiscopus procedat ad visitationem reliquorum episcoporum prouinciæ, sicut fecit in visitatione personæ: & subditos suos dimittat in pace, donec dominus Papa consultus, post audita & intellecta grauamina Ecclesiarum, ordinet expressè quid sit in talibus finaliter agendum.

§. Notandum quoque, quòd præcisè denegauit Archiepiscopus tam Episcopo quam Canonicis, copiam sui Autentici.

Priuilegia Monasterij Sancti Albani.

Quoniam in Historia pag. 498 lin. 7. D. post. *fit mentio de* Libertatibus *&* Priuilegiis *Ecclesiæ* Sancti Albani *&* pag. 638. lin. 8. E. post.] *altera habeatur* Libertatum *mentio*. *per* Vvillielmum *de* Hortune *Cellerarium* acquisitas: *& eas volumus tibi, Lector, commendare.*

Hæc sunt negotia *Ecclesiæ* Sancti Albani, *expedita per industriam & diligentiam domini* Vvillielmi *de* Hortune *monachi*, *& magistri* Vvillielmi *de sancto* Edvvardo: *anno domini M. CC. LVII.*

IN primis, Ecclesia de *Hertebnrne* in vsus proprios per sententiam concessa, & à domino Papa confirmata; & super eadem executoria: Et si quis defectus fuerit in eadem sententia, de plenitudine potestatis suppleuit.

Item, Innouatio magni priuilegij, cum magna difficultate impetrata.

Item, Concessit nobis dominus Papa Ecclesias de *Vvengrane* & *Cunesclif*, in vsus proprios conuertendas, cedentibus vel decedentibus earundem rectoribus, assensu Ordinariorum minimè requisito; & super eisdem executorias, in possessionem earundem, nos inducant & defendant inductos.

Item, Quòd possimus presbyteros ad easdem eligere, & eos diœcesano locorum præsentare; & portiones suas assignare. Qui quidem presbyteri, Ordinariis locorum de spiritualibus; nobis autem de temporalibus omnibus, secundùm tenorem priuilegiorum nostrorum, teneantur respondere.

Item, Cum pro Ecclesiis in vsus proprios monasterij nostri, seu Prioratuum nostrorum conuersis, Obedientia ab Ordinariis locorum instanter exigatur; seu super eadem quam plurimùm inquietemur; concessit nobis dominus Papa, ne de cætero pro eisdem ecclesiis aliquatenus obedientiam exhibeamus nos, seu Priores nostri.

Item, Cum Innocentius Papa ſtatutum ediderit, vt exempti qualicunque gauderent libertate, coram locorum Ordinariis poſſent conueniri, & ratione delicti ſeu contractus aurei, coram eiſdem tenerentur reſpondere; per contratium nobis à domino Papa eſt conceſſum : ne nos ſeu Priores noſtri, aliquatenus coram locorum Ordinariis teneamur reſpondere.

Item, Cum ius fuerit commune, quòd vnuſquiſque à diœceſi ſua per duas dietas poſſit per litteras Papales conueniri: niſi contrarium per ſedem Apoſtolicam fuerit conceſſum : Per eandem ſedem nobis eſt indultum, ne nos ſeu Priores noſtri à monaſteriis noſtris vltra duas dietas, in cauſam ab aliquo trahi poſſemus.

Item, Per eandem ſedem nobis eſt indultum, quòd terras, poſſeſſiones, reditus, maneria, necnon & alia bona à prædeceſſoribus noſtris quibuſcunque alienata : nos ſeu Priores noſtri, pro monaſteriis noſtris reuocare poſſimus : Iuramentis, pactionibus ſeu confirmationibus aliquibus non obſtantibus.

Item, Indultum eſt nobis per ſedem Apoſtolicam, quòd Priores Cellarum noſtrarum libertatibus & immunitatibus monaſterio noſtro conceſſis, & hactenus vſitatis, liberè vti poſſent.

Item, Dominus Papa omnia bona noſtra mobilia & immobilia, Eccleſiaſtica ſeu mundana, quæ legitimè præſcripſimus nos ſeu Priores noſtri: authoritate Apoſtolica confirmat.

Item, Indultum eſt nobis, quòd nullus de cætero monaſterium noſtrum ſine aſſenſu & voluntate omnium, ſeu ſigillis Conuentuum : nos vel priores noſtros, poſſit aliqua ratione obligare aliquibus mercatoribus.

Item. Cum *Innocentius* Papa ſtatutum ediderit, quòd viuentibus Rectoribus Eccleſiarum, licitum ſit patronis Eccleſiarum alios præſentare, qui plenum ius in eiſdem haberent, præterquam corporalem poſſeſſionem non haberent, donec de morte Rectoris conſtaret, & nos iuxta huiuſmodi ſtatutum, clericos ad eaſdem præſentauerimus. huiuſmodi præſentationibus non obſtantibus, Illud ſtatutum, de certa conſcientia & conſilio fratrum penitus reuocauit. & quicquid ſtatutum eſt ab eo, vel ob id, per contrarium ſuum ſtatutum & bullatum irritauit.

Item, Per eandem ſedem nobis eſt indultum, ne per ſtatuta & conſtitutiones Legatorum & Nunciorum, à ſede Apoſtolica miſſorum ſeu mittendorum in poſterum: conſuetudinibus & libertatibus monaſterij noſtri antiquis & approbatis, aliquid præiuditium generetur, quo minus ſicut hactenus vti poſſemus.

Item, Per eandem ſedem nobis eſt indultum, quòd Abbas cum monachis ſuis, ſuper irregularitatibus ab eiſdem contractis ſeu contrahendis, liberè diſpenſare valeat.

Item, Indultum eſt nobis, ne per inhibitiones ſeu reſeruationis à ſede Apoſtolica ſententias inquietemur, quo maius teneamur ad penſiones dandas, ſeu beneficia Eccleſiaſtica conferenda, nobis inuitis.

Item, Indultum eſt nobis, quòd obligationes Cellarum noſtrarum, ſcilicet de *Thinemua & Ielvero*, per *Herfordenſem* Epiſcopum factæ, per magiſtrum *Ruſtandum* reuocentur; & aliunde mercatoribus ſatisfiat : cum vnum & idem corpus, duplici afflictione aſtringi non debeat.

Item, Indultum eſt nobis per ſedem Apoſtolicam, quòd ſi decimæ noſtræ quinquennales ad ſatisfactionem decimæ ſolutæ *Norvvicenſi* Epiſcopo, ſeu obligationis quingentarum marcarum, vna cum lucro ſeu expenſarum & damnorum, occaſione dictæ obligationis factorum, non ſufficiāt: quòd habeamus cellarum decimas noſtratū, & clericorum noſtrorum infra diœceſin noſtram exiſtētium, donec nobis plenè fuerit ſatisfactum.

Item, Indultum eſt nobis, quòd vbicunque locorum poſſet Abbas altare portatile ſecum deferre, & ſuper eodem in locis non decoratis Eccleſiarum titulis, per ſe vel per alium ſolenniter celebrare, ac ſacramenta Eccleſiaſtica familiæ ſuæ miniſtrare.

Item, Cum à nobis eſſet petitum, quòd Abbas poſt *Agnus Dei*, & per vicos & plateas benedictiones ſolennes poſſit dare: Præcisè ad hoc nobis erat reſponſum, quòd fruſtra exquiſiuimus extra quod intus habebamus. Videlicet quòd ex tenore priuilegiorum noſtrorum, indiſtinctè & abſolutè eſt conceſſum, quòd Abbas poteſt benedictiones dare: de omni benedictione erat intelligendum, cum nil exceperit quod excipere potuit; vnde dicunt, quòd ſecurè poterit benedictiones dare.

Item, Conſeruatores habemus omnium priuilegiorum ad quinquennium.

Item, Memorandum de viſitatione triennali, qualiter tempus eſt diffinitum, & rei quantitas determinata.

Item, Conceſſit nobis dominus Papa, perpetuò feſtiuitatibus beati *Albani*, vſque ad octo dies ſequentes, omnibus ad idem Monaſterium venientibus cauſa deuotionis, vnum annum & xl. dies.

Item, Ad fabricam Eccleſiæ, tres quadragenas, in vna littera: & tres in alia, ſub diuerſa data.

Item, De Epiſcopo *Soronenſi*, vnum annum & xl. de omnibus, cauſa deuotionis ſingulis diebus in perpetuum, monaſterium ipſum viſitantibus, ſeu manum adiutricem porrigentibus fabricæ Eccleſiæ.

Item, De Epiſcopo *Roſenſi* xl dies in perpetuū.

Item, A domino Papa, centum dies operi.

Item, Ab eodem xl. dies.

Item, De Epiſcopo *Tribunenſi*, vnum annum & xl. de omnibus cauſa deuotionis ſingulis diebus in perpetuum, monaſterium noſtrum viſitantibus, ſeu manum adiutricem porrigentibus fabricæ Eccleſiæ.

Item, Dominus Papa omnes indulgentias & remiſſiones, ab Archiepiſcopis & Epiſcopis à principio mundi vſque in hodiernum diem conceſſas. authoritate Apoſtolica confirmat.

De quadam cautela in poſterum fortè profutura.

Item, Cum à nobis petitum, quòd cedente vel decedente Abbate noſtro, ille qui canonicè fuerit Electus munus benedictionis in *Anglia* poſſet recipere, & nobis eſſet conceſſum : tamen quia ſtatutum fuit & inter Fratres ordinatum, & per Papam confirmatum, quòd omnes Electi exemptorum de neceſſitate perſonaliter pro munere confirmationis ad Curiam accederent; petebamus quòd cum iſta adiectione nobis concederetur: ſcilicet, *non obſtante aliqua ordinatione, ſeu ſtatuto facto vel faciendo ſuper Electionibus exemptorum*, cum de certa conſcientia huiuſmodi indulgentiam nobis duximus concedendam. Et quia hoc denegauit, & aliter ſine magno incommodo noſtro fieri non potuit, cautè declinauimus.

Et dum hæc *Romæ* agerentur, inuentum eſt apud ſanctum *Albanum* ipſius martyris *Albani* Mauſoleum, in octabis ſancti *Stephani* : præſentibus Abbate & Conuentu & Epiſcopo *Bango*-

rensi. A quo collatum est Indulgentiæ beneficium, omnibus locum illum venerantes adeuntibus, x x x. dierum: & Altari quod ibidem dedicauit idem Episcopus, decem dierum. *Norvvicensis* autem Episcopus * * *
Eboracensis vero Archiepiscopus, a x. dierum. Qui coniuncti pristinis, & antedictis, videlicet *Roma* illo anno adquisitis, faciunt diex sex annorum & xii. dierum.

Quia in Historia *pag. 596. lin. 7. A. post. habentur littera Regia de* Reuucatione iniqui iudicij Henrici *de* Mara: *Et iterum pag. 633. lin. 7. D. post fitmentio de* cassatione eiusdem iniqui iudicij: *hac igitur qua sequuntur, proximè iis addenda duximus. Qua (fatemur) cùm* manuscripta Additamenta *denuò reuolueremus, à nobis sunt inuenta: cùm ad* Additamenta *impressa pag. 129. negassemus, nihil vltrà super hac materia ibi posse repiriri.*

Quomodo reuocatum est & cassatum iniquum iudicium Henrici *de* Mara *Iusticiarij, vnde amerciati fuimus ad centum libras; quod & fuit inrotulatum.*
Vide etiam computum Vicecomitis Hertfordiæ: *retrò pag. 125. lin. 6. D. pr.*

ITa accidit Anno Domini M. CC. LIII. io quadragesima, quòd Dominus Rex fuit in *VVasconia*. & commiserat custodiam terræ suæ, Dominæ Reginæ, & *Richardo* Comiti *Cornubia*. Quorum prouisione, fuerunt missi quidam Iusticiarij per vniuersos comitatus *Anglia* ad inquirendum de transgressoribus noui Cambij. Vnde ita accidit quòd quidam Iusticiarius *Henricus* de la *Mara*, associato sibi *Ioanne Syluestre*, ad comitatum *Hertfordia*. scilicet apud *Hertfordiam* accesserunt, prædictum officium executuri. Coram quibus, liberi homines de Libertate sancti *Albani*, & *VVillielmus* de sancto *Leodegario* tunc senechallus eiusdem Libertatis comparuerunt: & facta inquisitione de transgressione eiusdem Cambij, facta infra libertatem sancti *Albani*, & prædictis Iusticiariis tradita in scriptis, in quibus fuerunt nomina transgressorum, recesserunt prædicti Iusticiarij. Quo anno plenè reuoluto, venerunt prædictus *Henricus* & *VVillielmus* de *VViltona* Domini Regis Iusticiarij, ad villam de *Chesterhunt*. infra prædictum Comitatum, distantem à libertate sancti *Albani* per tres leucas, ad amerciandum omnes quos inuenerunt per primam inquisitionem transgressores. Inter quos vocati fuerunt de qualibet villa libertatis sancti *Albani*. duo homines, & præpositus, ad amerciandum trãsgressores eiusdem libertatis. Et quia non venerunt, amerciatæ fuerunt villa S. *Albani* & libertas ad centum libras: & transgressores prædicti per forinsecos ad duas marcas & dimidiam, contra libertatem S. *Albani*. Quo facto, & rotulo illius itineris ad scaccarium domini Regis (prout moris est) liberato, & omnibus priùs actis inrotulatis, accidit quòd dominus *VVillielmus* de *Hortuna*, tunc Cellerarius in hoc negotio nobis periculoso diligens procurator, grauissimam quærimoniam in propria persona (cùm timor & fauor omnium prolocutorum ora obturasset) coram prædictis Regina & *Richardo* Comite, & coram Concilio domini Regis, tunc existente in *Anglia*, deposuit, super quinque Iniuriis per prædictos Iusticiarios libertati Ecclesiæ Sancti *Albani* illatis. Quarum prima talis fuit. §.

A Quod homines sancti *Albani*, non debent venire extra libertatem suam, & per ipsos compellebantur venire, apud *Chesterhunt*, extra libertatem suam: & sic eis fuit iniuriatum. §. Secunda talis fuit, quòd summoniti non fuerunt, eò quòd Balliuus libertatis retornum breuis domini Regis non habuit, per omnia verba in eodem breui inserta, sicut habere debuit: nisi tantùm simplex mandatum vicecomitis, pro quo nihil facere debuerunt, vnde ibidem non venientes, iniustè
B amerciabantur. §. Tertia talis fuit, quòd si extra prædictam libertatem venire debuissent, & prædictus Balliuus sufficientem retornum breuis per omnia verba domini Regis habuisset: venire tamen non debuerunt, quia spacium legitimi temporis ad summonitionem faciendam non habuerunt. §. Quarto modo Ecclesiæ & libertati prędictæ iniuriabatur, eò quòd si homines prædicti rectè & iustè coram domino Rege vel coram quibuscunque Iusticiariis essent amerciati, amerciamenta ipsorum habere consueuerunt Abbates S.
C *Albani*, quod modo eis planè denegatur. §. Quinto modo iniuriabatur libertati, contra communem chartam: vbi dicitur, quòd liberi homines debent amerciari secundùm quantitatem delicti, & saluo contenemento suo. Et amerciamentum centum librarum (prout omnibus manifestum est) excedit quantitatem huius delicti: & maximè vbi non est delictum, prout apertè liquet per rationes supradictas. Vnde non tantùm libertati prædictæ iniuriatum est à Iusticiariis, immò
D ab omnibus huic facto consentientibus, qui in latam sententiam videntur incidisse, chartam communem cassare præsumentibus.

Item, Quòd inuitus ne videatur improperium cogor recitare, Contulimus centum marcas ad passagium dominæ Reginæ, & promisit libertates nostras, quod tamen tenetur seruare illæsas, & modò exigit centum libras: contra libertates nostras temporibus omnium antecessorum domini Regis vsitatas, & inuiolabiliter conseruatas, &
E nihilominus prętare ei ad præsens auxilium. Hoc nullo modo possemus facere sine enormi læsione, immò & destructione Ecclesiæ nostræ: & sine periculo animæ domini Regis, qui multoties iurauit tueri Ecclesiæ libertatem & statum. §. Item, Communis iniuria Ecclesiæ *Anglicana* illata, vicecomites *Anglia* compulerunt Priores & alios Ecclesiæ Prælatos, ad finem faciendum post passagium domini Regis, contra illum articulum in communi Charta *volo quòd Anglicana Ecclesia*
F *libera sit.*

§. Nec chartæ communes seruantur à Rege, nec à Iusticiariis, nec ab aliis Balliuis, eò quòd non dantur certi custodes earum ad audiendum querelas Communitatis. §. Item, quidam sunt in terra quasi reges, de quibus aut vix aut nullo modo potest haberi Iustitia. Et ita necesse habent recurrere ad eos, qui iniuriantur, & sic sunt de suo facto proprio iniurioso iudices. §. Super iis & aliis rationibus, coram prædictis Regina & *Richardo* Comite, Iusticiariis, Baronibus scac-
G carij, ibi tunc ad generale parlamentum conuocatis, ibidem existentibus, scilicet *Londoniis*, per quatuor dies ad hoc specialiter constitutos, fuit disputatum. Quia quod fuit iudicialiter diffinitum, & irrotulatum, videbatur eis dedecus magnum & damnum infirmare: tum propter iudicium Iusticiariorum, ne viderentur dum regium lucrum sitirent, de auctorizari: tum ne iacturam tantam incurrerent. Tandem post multas altercationes ad parlamentum apud *Vvestmo-*

nasterium. Anno videlicet Domini M.CC.LIV. quod fuit circa *clausum Pascha*, Rege adhuc existente in *VVasconia*, coram dictis magnatibus, necnon coram Archiepiscopo *Cantuariensi*, & omnibus ferè Episcopis & magnatibus regni, & toto domini Regis Concilio, fuit prædicta quærimonia recitata, & deposita per ordinem à prædicto Cellarario *VVillielmo*. Vnde per Reginam & per comitem *Richardum*, & totum domini Regis Concilium, fuit prædictum iudicium omnino reuocatum, & cassatum: & cancellatum amerciamentum, in rotulo domini Regis ad Scaccarium (licèt indelebiliter) nisi solueretur prædicta pecunia, scilicet centum librarum inscriptum, prout patet per breue domini Regis, de eodem iudicio infirmando, Baronibus de Scaccario transmissum. Et vt tota prouincia sciret libertatem S. *Albani* in debito statu fuisse restitutam, datus fuit dominus *Alanus* de *VVassant* domini Regis Iustitiarius, ad instantiam dicti Cellararij, ad inquirendum infra libertatem de prędicta Cambij transgressione.

Littera Reuocatoria.

HEnricus Dei gratia, &c. Baronibus Scaccarij, &c. Quia constat nobis per inspectionem Chartarum prædecessorum nostrorum Regum *Angliæ*, quas Abbas S. *Albani* habet, quòd homines ipsius Abbatis venire non debent, extra libertatem ipsius Abbatis, pro aliqua summonitione vel occasione, coram aliquibus iusticiarijs vel inquisitoribus, remisimus eidem Abbati centum libras, ad quas villa & libertas S. *Albani* amerciatæ fuerunt, eò quòd non venerunt coram *Henrico* de *Mara*, & *VVillielmo* de *VViltona* apud *Cestrehunte*, quæ est extra libertatem suam, ad inquisitiones faciendas de transgressione Cambij, & ad amerciandum transgressores eiusdem Cambij; & etiam duas marcas & dimidiam, ad quas quidam homines de libertate prædicta amerciati fuerunt, coram prædictis *Henrico* & *VVillielmo* pro transgressione prædicta. Et ideo vobis mandamus, quòd villam & libertatem prædictam de prædictis centum libris, & prædictos homines de prædictis duabus marcis & dimidia, per libertatem prædictam quietos esse faciatis.

Item, Litteræ domini Regis patentes, de eodem certificando. *Henricus* Dei gratia Rex *Angliæ*, dominus *Hiberniæ*, &c. Dilecto & fideli suo *Alano* de *VVassant*, salutem. Sciatis quòd constituimus vos ad inquirendum per sacramentum proborum & legalium hominum de libertate Abbatis S. *Albani*. quia de eadem libertate cambiauerunt infra illam libertatem, veterem monetam pro noua, vel aliud argentum, contra præceptum nostrum, & contra statuta cambij nostri; & ad amerciandum omnes illos de libertate prædicta, quos transgressores inde inueneritis. Et ideo vobis mandamus, quòd ad diem & locum quos prouidendos duxeritis, sitis ad prædictam Inquisitionem infra libertatem prædictam, sicut prædictum est, faciendam & ad amerciandum transgressores prædictos, & quod inde feceritis, Concilio nostro commoranti in *Anglia* sub sigillo vestro distinctè & apertè scire faciatis. Mandauimus enim vicecomiti nostro *Hertfordiæ*, quòd ad diem & locum quos ei scire facietis, venire faciat coram vobis tot ac tales probos & legales homines de libertate illa, intra eandem libertatem, per quos dicta inquisitio meliùs fieri

A poterit. In cuius rei testimonium, has litteras nostras fieri fecimus patentes. Teste *A*. regina nostra & *Richardo* Comite *Cornubiæ* fratre nostro: apud *VVestmonasterium* viii. die *May* anno regni nostri xxxviii.

Item, Littera domini Regis vicecomiti Essexiæ, *super prædictis.*

B RAdulfus de *Arderne* vicecomes *Essexiæ* & *Hertfordiæ*, Balliuo libertatis S. *Albani* salutem. Mandatum domini Regis in hæc verba suscepi. *Henricus* Dei gratia, &c. Vicecomiti *Essexiæ* & *Hertfordiæ*, salutem. Quia constat nobis per inspectionem chartarum prædecessorum nostrorum Regum *Angliæ*, quas Abbas S. *Albani* habet, quòd homines ipsius Abbatis venire non debent extra libertatem eiusdem Abbatis pro aliqua summonitione vel occasione, coram aliquibus Iusticiarijs vel inquisitoribus, remisimus ei-
C dem Abbati centum libras, ad quas villa & libertas S. *Albani* amerciatæ fuerunt: eò quòd non venerunt coram *Henr.* de *Mara*, & *VVillielmo* de *VViltona* apud *Cestrehunte*, quæ est extra libertatem prædictam, ad faciendum inquisitiones de transgressoribus Cambij, & ad amerciandum transgressores eiusdem Cambij; & etiam duas marcas & dimidiam, ad quas *Nicolaus* le *Esp:ser*, *Alexander Steil*, *VVillielmus* de *Sandragge*, & *Reginaldus Aurifaber*, homines ipsius Abbatis,
D de libertate prædicta amerciati fuerunt, coram prædictis *Henrico* & *VVillielmo*, pro transgressione prædicta. Et ideo tibi præcipimus, quòd de demanda quam facis prædicto Abbati & villæ S. *Albani*, de prædictis centum libris, & prædicto *Nicolao*, *Alexandro*, *VVillielmo*, & *Reginaldo*, de duabus prædictis marcis & dimidia, eis pacem habere permittas, & aueragia sua si qua ceperis eis deliberes. Teste *I. Franco*. apud *VVestmonasterium* xvii. die Iunij, anno regni nostri xxxviii.
E Quare tibi mando quòd istud mandatum diligenter exequaris.

Nota dolū; rapinam occultam & mendacium & sigilli falsum testimonium, quia reuera extortæ sunt clam.

§. *Nota labores & expensas, quas in huius iuris nostri declaratione sustinuit dominus* VVillielmus Hortuna, *tunc Cellararius, per spacium ferè biennale.*

PRædictum Iudicium successiuè, coram toto domini Regis Concilio, ter fuit confirmatum,
F & in fine consociatis sibi viris discretis & iurisperitis, sublato cæcitatis velamine, clariùs rei veritatem magnates inspicientes, prædictū Iudicium tanquam fatuè pronunciatum, penitus fuit infirmatum. Quod credimus meritis B. *Albani* euenisse: qui non humanam malitiam in tantum inualuisse permisit, vt tam enormiter sua læderetur Ecclesia: prout eius inimici proposuerant & conabantur. Quia si præuaricantis *Henrici* de *Mara*, qui tot laborum & expensarum caussam prębuit seminariam, iniquum Iudicium non re-
G uocaretur, multa sequerentur incommoda, libertatibus Ecclesiæ nostræ vsitatis repugnantia. Primò, quod semper per retornum breuis, per omnia verba in breui domini Regis contēta, solebat balliuus noster placitare: Et si tunc iudicialiter nobis esset denegatum, per simplex mandatū cuiuscunque vicecomitis *Hertfordiæ* possent placita libertatis nostræ coram eo placitari, in casu consimili: non obstante charta libertatis nostræ in perpetuum. Aliud verò inconueniens, quòd si homines libertatis nostræ tunc venissent apud *Cestrehunte*,

quæ est extra libertatem nostram, & hoc videlicet esset decretum & per reclamationem nostrã nullo modo esset reuocatum, dominus Rex diceret se esse in possessione per illud decretũ; & sic traheretur ad consequentiam facti, quòd homines libertatis nostræ ad quamlibet summonitionem necesse haberent venire, extra libertatem prædictam, pro voluntate Iusticiariorum, vel inquisitorum domini Regis. Tertium siquidem incommodum Ecclesiæ nostræ magis esset onerosum, quòd si homines libertatis nostræ, aliqua de causa essent amerciati coram domino Rege vel Iusticiariis, seu quibuscunque inquisitoribus, per hoc quòd centum libræ ad quas amerciati fuerũt villa & libertas sancti *Albani*, adiudicatæ fuissent domino Regi; diceret dominus Rex qui pro tempore esset, omnia amerciamenta hominum nostrorum, coram se vel Iusticiariis suis amerciatorũ, in vsus suos pari ratione in perpetuum debere conuerti, quia de similibus simile Iudicium. Et sic charta libertatis nostræ, quæ specialiter constat in istis tribus articulis supradictis, non esset in parte violata, sed omnino annullata, viribus careret in perpetuum. In iis exequendis, laborauit Cellerarius noster vsque ad spiritus amaritudinem plusquam mille milliaria cum expensis maximis & donariis peragrãdo: nec potuit ad prædicta scripta peruenire, per quæ illæsa remaneret libertas nostra, nisi clam centum memoratas libras comiti *Richardo* numeraret. Et sic omnia prædicta, veneno perfidiæ & auaritiæ ex parte Regis fuerãt toxicata. Viderit Deus qui iudicat iustitiam, quomodo *Chartam Magnam* seruauerit; cuius violatores, fecit Rex nuper omnes Episcopos *Angliæ* solenniter excommunicare: per quod sibi concedebatur decima Regni per triennium; grauamen penitus exequitur, iustitiam prætermittens.

Quoniam tam in Historia *præcedente, quàm in* vitis Abbatum, *frequentissima habeatur mentio de* Fundatione, *&* donatione *Ecclesiæ* sancti *Albani per Regem* Offam, *aliosque Reges & Benefactores: quasdam igitur eorum* Chartas *&* Testamenta *tibi, Lector hic transcripsimus: necnon vt formulas* Chartarum *eius ætatis poteris obseruare, si forsan tibi erunt delectationi. Descripta autem sunt ex libello vetustissima manu exarato, &* Additamentis *affixo & compacto: cuius Titulus est.* Antiqua & primitiua Munimenta Ecclesiæ *sancti* Albani, *Anglorum* Protomartyris. *Atque ibi. sane quamplurima eiusdem generis, vna cum quamplurimis* Paparum priuilegiis. *sunt inuenienda.*

REgnante Domino nostro *Iesu Christo* in perpetuum. Decet igitur, vt regalis benignitas omnipotentis Dei & sanctorum Martyrum, quãtum valeat, honori prouideat. Quia honor Dei & pax in sanctis eius deuotio, stabilitas est regni terreni; & prosperitas longæuæ vitæ, & indubitata æternæ mercedis retributio. Vnde ego *Offa* Rex *Merciorum*, cum *Egfrido* filio meo, & omni consensu synodali, pro remedio & salute animarum nostrarum, terram quinquaginta mansionum in locis infra dictis; id est, vbi dicitur *Æteaegesha*, mansiones xxxiiij. *Oudas*, *Heanhamstade*, vj. mansiones, & *Staumera* x. mansiones, cum segetibus, pratis, pascuis & siluia, & omnibus rebus mobilibus vel fixis, ad eâ prænominata loca ritè pertinentibus; Domino meo *Iesu Christo*, & sancto *Albano* martyri (cuius reliquias in spem prosperitatis præsentis & futuræ beatitudinis, diuina

A ostendit nobis gratia) in ius monasteriale tradens donabo: quatenus perpetuo iure præfata terra, sancti martyris *Albani* Ecclesiæ deseruiat. Et per magnum omnipotentis dei nomen & terribile eius iudicium, adiuro, immò & impero, quòd nullus superuenientibus temporibus, seu rex seu Episcopus, aut aliqua magna vel parua persona, aliquid de his meis donis, quæ Deo & sancto Martyri eius dedicauero; immutare, seu anferre, seu imminuere, præsumptuosè audeat. Ne aliB quam molestiam aut Ecclesiæ aut syluis, ad eam pertinentibus, inferre præsumat; sed sit libera omnino, ab omni tributo & necessitate, seu Regis, seu Episcopi, Ducis, Iudicum, Comitum, exactorum etiam & operum, quæ indici solent; necnon & expeditionis, & omni Edicto publico, perpetuò eam libertate donabo. Sed obsecro quatenus studeant superuenientes Reges auxiliari, defendere, & Curam illius Ecclesiæ habere, in omni bonitate; sicut & ego habeo, vt sit illis & regnis eorum benedictio & protectio, à Domino Deo & sancto C eius martyrio in perpetuum. Si autem quisquam loci huius curam non habuerit, vel eum malitiosè tractauerit; sciat & sentiat sancti martyris seipsum benedictione priuare: & rationem ante tribunal *Christi* redditurum. Hoc verò monasterium cum in præfatis terris, *Vvilligoda* presbyter habeat, & regat dies suos: & monachicham in eo vitam viuat, doceat, & quantum valeat, exigat. Post dies autem illius, eligant sibi Fratres cum consilio illius Episcopi, qui super eos erit (si habent diD gnum, & monachicæ vitæ eruditum) ex semetipsis quem voluerint; si autem (quod non opto) acciderit quod ibi dignus nequeat inueniri, præuideat ille Episcopus cum consilio Fratrum, qui illud monasterium dignè secundùm regulam monachicæ vitæ gubernare sciat, & velit. Iam iamque iterum iterumque in nomine Domini præcipio & adiuro, quatenus in eo loco regula sancti *Benedicti* Abbatis doceatur & exerceatur, quantum possibile est, perpetuo iure. Etsi ipsa eleemosyna E oret ad Dominum pro faciente, tamen obsecro vt assiduæ intercessiones pro anima mea, & amicorum meorum, canonicis horis semper in ea ammoneantur Ecclesia: quatenus omnipotentis Dei clementia, quæ talẽ thesaurum temporibus meis, gentibus & populis *Anglorum* aperire dignata est; mihi quoque æternum in cœlis thesaurum, cum sanctis suis donare dignetur. Scripta est hæc chartula anno Dominicæ incarnationis, DCC. XCIII. Indictione tertia. Anno verò F *Offani* Regis *Merciorum* xxxiij. in loco celebri qui dicitur *Celchyth*. præsenti Synodali Conuentu, testibusque infra nominatis confirmata. Data die regnante Domino nostro in perpetuum.

Nota hoc dictũ sesplecere tempus, antequam *Romam* adire disponeret, vbi ab omni Episcopali subiectione Ecclesiam exemit; sed hanc confecit, pro cautela ne si obiter moreretur, Ecclesia tali libertate destitueretur.

Testimonia Magnatum.

† EGo *Offa* hanc donationem meam signo
G crucis *Christi* confirmo.
† Ego *Ecgfridus*, scilicet filius eius, similiter consentio & subscribo.
† Ego *Ceoluulfus* Rex, id ipsum consentio.
† Ego *Cenuulfus* Rex, consentio.
† Ego *Beornulfus* Rex.
† Ego *Ludecha* Rex.
† Ego *Vuilaf* Rex.
† Ego *Ecgbirgthus* Rex.
† Ego *Beortulfus* Rex.
† Ego *Burhredus* Rex.
† Ego *Ælfredus* Rex.

† Ego *Hirgbertus* Archiepiscopus, consensi & subscripsi.
† Signum *Æwelbeardi* Archiepis.
† Signum *Ceolwolfi* Episcopi.
† Signum *Hunwone* Episcopi.
† Signum *Ceolmundi* Episcop.
† Signum *Ealcheardi* Episcopi.
† Signum *Ælfuni* Episcopi. (v.)
† Signum *Heaberti* Episcopi.
† Signum *Heathoredi* Episcopi.
† Signum *Cynebeardi* Episcopi.
† Signum *Denefardi* Episcopi.
† Signum *Cenwalchi* Episcopi.
† Signum *VVermandi* Episcopi.
† Signum *Vvilthuni* Episcopi.
† Signum *Vvynberhti* Episcopi.
† Ego *Uvicga* Dux. (v.)
† Ego *Æwsemandus* Dux.
† *Hearbertus* Dux.
† *Broerda* dux Dux.
† Binua dux Dux.
† *Esne* dux Dux.
† *Heaberhi* dux Dux. (v.)
† *Cudbehr* dux Ceol.
† *Æmund* Dux.
† *Ceolwerdus* Dux.

Item aliud munimentum, ab eodem Rege Offa.

REgnante in perpetuum Deo & Domino nostro *Iesu Christo*. Licèt per totum vbique mundum, beatorum Martyrum qui suum pro Christo sanguinem fuderunt, merita diuinæ laudis exultatione celebranda sint; eorumque Dei auxilio exempla gloriosa sequenda, præcipuè nobis tamen beatissimi *Albani*, qui sub hac *Britannia* insula gloriosius Martyrio effulsit, memoria, pia semper intentione & sedula sollicitudine obseruanda est. Vnde ego *Offa*, gratia Dei Rex *Mercierum*, cum filio meo *Ecgfrido* pro amore omnipotentis Dei, & bintus sancti intercessione, terram xxx. manentium in locis quorum subinferuntur nomina, Domino meo *Iesu Christo*, ad Ecclesiam sancti *Albani*, vbi ipse tyro primus in passione victima effectus est, iure perpetuo perdonabo. Eòque delectabiliùs hanc donationem perficio, quia superna protectio tuo nobilem temporibus nostris thesaurum, qui diu fuit clausus & huius terræ indigenis abditus reuelare dignata est. Hæc itaque sunt supradictarum vocabula terrarum: & *Vainesbaaae*, xii. manentium, cum terminis suis, & *Scelfdane*, siue *Baldingtotum*, trium manentium, quorum scilicet trium manentium termini sunt hæc. *Suanabarna, Heortmere, Sretaucalebroc*: Item verò x. manentium, vbi dicitur *Scuccaablaa*, vel *Feunun*, cum silua quæ cognominatur *Herovvada*, cum terminis suis. Et *Lygetune* v. manentium: quam videlicet terram, *Albmandus* Abbas expeditionem subterfugiens, mihi reconciliationis gratia dabat. Hoc quoque consentientibus Episcopis meis, & Abbatibus, Ducibus, ac Principibus, sub inuocatione sanctæ Trinitatis, & indiuiduæ Vnitatis, donando præcipio, quatenus tota terra illa sit libera ab omni tributo, & necessitate: seu Regis, seu Episcopi, Ducis, Iudicis, & exactorum, & operum quæ indici solent: neque emendationem poenium, neque fossam aduersùs inimicos faciendam: Totum omne præfatæ terræ stipendium & exactio, ad supradicti martyris tumbam, insolubiliter persoluatur. Et si fortè quis intra eiusdem ecclesiæ potestatem aut extra, cum Episcopo seu Abbate communis inueniatur, bello, furto, vel fornicatione, aut alio quolibet simili reatu astrictus: semper ea pars pœnæ & emendationis, quæ Regi vel Episcopo debetur: ad beati *Albani* monasterium inuiolato semper fœdere reddatur. Credo enim & veraciter confido, quòd hæc munificentia non solùm mihi meisque, sed etiam vniuersis *Anglorum* populis sublimiter proficiat: quia pro eius amore ille miles intrepidus meruit coronari, qui totius mundi pericula passus est, suo sanguine expiare. Hæc sunt nomina testium, qui hanc donationem meam consentientes, signo crucis *Christi* confirmarunt.

† Ego *Offa* Rex huic donationi meæ signum crucis impono.
† Ego *Ecgfridus* paternæ munificentiæ consentiens, subscripsi.
† Ego *Higbertus* Archiepiscopus consensi & subscripsi.
† Ego *Ceolwulfus* Episcopus consensi & subscripsi.
† Ego *Heothered* Episcopus consensi & subscripsi.
† Ego *Vnwona* Episc. consensi & subscripsi.
† Signum manus *Almundi* Abbatis.
† Signum *Beonnam* Abbatis.
† Signum *Vvimundi* Abbatis.
† Signum *Forthredi* Abbatis.
† Signum *Brordani* Patricij.
† Signum *Binnani* Principis.
† Signum *Esanini* Ducis.
† Signum *Albmundi* Ducis.
† Signum *Vvigberti* Ducis.
† Signum *Æthlmundi* Ducis.
† Signum *Eadgari* Ducis.
† Signum *Heardberti* Ducis.
† Signum *Ealhmundi* Ducis.
† Signum *Cuthberthi* Ducis.
† Signum *Eadberhti* Ducis.
† Signum *VVulfheardi* Ducis.
† Signum *Ealheri* Ducis.

Perscripta est autem huius donationis chartula; Anno Dominicæ incarnationis DCC. XCV. Indictione 5. & regni Regis Offani*. xxxv. sub 4. nonas Maias: in loco qui dicitur* Erbetanforda.

EGo *Ecgfridus* Rex *Merciorum* Anno Dominicæ incarnationis DCC. XVI. Indictione quarta: Primo autem anno regni nobis à Deo concessi: terram itaque quinque manentium, in loco qui dicitur *Pinnelesfeld*, cum antiquis terminis, pro benedictione nostri regni, Abbati *VVillegoda* nomine, ad possidendum dabo: de illa namque in nomine Domini præcipiam vt semper sit beato *Albano*, & Monasterio suo subiecta. Et terræ illæ à laboriosis operibus, & ab omnibus tributis vel censuris, & ab omnibus refectionibus Regum, vel Principum, seu omnium expeditionum; pro redemptione animæ meæ, liberam, fixam, immutabilem, concedere curabo: Et possessor illius terræ non habeat potestatem hanc terram à beato *Albano* deripiendi. Qui augeat beato *Albano* & monachis suis benedictionis gratiam, augeat illi Deus in cœlesti *Hierusalem*, pacem & vitam æternam. Conscriptus est autem hic, in loco qui dicitur *Celchyth*, in synodo publica. Hæc sunt nomina testium huius donationis.

Ego *Ecgfridus* Rex, hanç meam donationem cum signo crucis confirmare curabo.

† Ego *Caenuulfus* Rex *Merciorum* concedo.
† Ego *Sigricus* Dua.
† Ego *Unwona* Episcopus.
† Ego *Vveohthunus* Episcopus.
† Ego *Albmundus* Episcopus.
† Ego *Beonna* Abbas.
† Ego *Fothredus* Abbas.
† Ego *Elfhunus* Episcopus.
† Ego *Sighere* filius *Sig.*
† Ego *Brorda* Dux.
† Ego *Esna* Dua.
† Ego *Cynedryth* Regina conscripsi.
† Ego *Ethelheardus* Archiepiscopus.
Ego *Vvigbertus* † Dua.
Cydda † Dux.
Vvyega † Dux.
Uvygbertus † Dux.
Ego *Albmundus* † Dux. (::)
Ego *Heardbertus* † Dux.
Ego *Cuthbertus* † Dux.
Ego *Brorda* † Dux.
Ego *Eobingus* † Dua.

EGo *Ecgfridus* gratia Dei Rex *Merciorum*, anno Dominicæ incarnationis septingentesimo nonagesimo sexto, Indictione quarta; primo vero anno regni nostri: terram x. manentium nomine *Thyrefeld* cum terminis suis, Domino meo *Iesu Christo* & eius pretioso Martyri *Albano*, liberaliter & æternaliter cum cōsensu ac testimonio optimatum meorum, in ius monasteriale, pro anima mea & parentum meorum, deuotissimè tribuo, & libenter concedo. Sitque prædicta terra ab omni terrenæ seruitutis iugo semper aliena; atque eadem libertate sit libera, qua cæteræ terræ monasterij beati *Albani* conscriptæ atque concessæ sunt, à glorioso *Offa* genitore meo.

Ego *Ecgfridus* Rea, hanc meam donationem cum signo crucis confirmare curabo.

† Ego *Cynedrid* Regina, consensi.
† Ego *Vnuvona* Episcopus.
† Ego *Vveohthunus* Episcopus.
† Ego *Beonua* Abbas.
† Ego *Elfhun* Episcopus.
† Ego *Brorda* Dua.
† Ego *Vvigbertus* Dux. (::)
† Ego *Vvicga* Dux.
† Ego *Albmundus* Dua.
† Ego *Cuthbertus* Dua.
† Ego *Ethelheardus* Archiepiscopus cons.
† Ego *Eobing* Dux.
† Ego *Forthred* Abbas.
† Ego *Sighere* filius siger.
† Ego *Esne* Dux.
† Ego *Cydda* Dua.
† Ego *Vvinbertus* Dua.
† Ego *Heardbertus* Dua. (:.)
† Ego *Brorda* Dux.

Conscriptus est autem hic liber, in loco qui dicitur Celchyd, *in synodo publica.*

OMnipotentia diuinæ maiestatis ineffabiliter vniuersa gubernante. Licèt regalium dignitatum decreta, & antiqua priorum tēporum priuilegia, permanente integritatis signaculo fixa iugiter ac firma perseuerent; attamen, quia plerumque tempestates & turbines seculi, fragilem humanæ vitæ cursum pulsantes, contra superna Do-
A minicę sanctionis iura allidunt. Idcircò stili officio renouanda, & chartarum suffragijs sunt roboranda: ne fori è successura posterorū progenies, ignorato præcedentium patrum chirographo, inextricabilem horrēdi barathri voraginem incurrat: nec inde libera exire queat, donec (iuxta veritatis sententiam) cuncta vsque ad nouissimum quadrātem debita plenissimè reddat. Quapropter ego *Ethelredus* totius *Albionis* exterarumq; gentium in circuitu persistentium, munificente superno largito-
B re, Basileus, incertum futurorum temporum considerans euentum, cunctisque succedentibus desiderans esse consultum; & vt ipse in tremendo magni iudicij die, sanctorum patrocinijs suffragantibus hæreditatis supernæ cohæres effici mereat; Deo omnipotenti & sancto *Albano* gentis *Anglorum* protomartyri, *Christoque* seruiēti, monachorum familiæ celebri in loco qui *Etvveathingaceastre* nūcupatur vocabulo; octo mansarum portionem duobus in locis æqua dimensione sitam; qua-
C tuor videlicet *Ethyrstane*, similiter & quatuor *Etvvincelfelda*, cum nouem præfatæ ciuitatis habitaculis, quæ patria lingua *Hagan* appellari solet, octoq; ingetibus *Vvestvvicam*, ad idem monasterium æque pertinentibus, deuota mente secundùm pristinum renouando restituo, & restituēdo, in nomine domini nostri *Iesu Christi* præcipio, vt nullius altioris aut inferioris dignitatis persona, aut in nostris, siue successorum nostrorū temporibus, hāc quam præfatus sum portionem, de prædicta sancti Martyris Ecclesia, auferre vel
D minuere qualibet occasione præsumat; sed hoc meæ renouationis inuiolabili iugiter permanēte; & contra omnia æmulorū machinamenta præualente chirographo: prædictum monasteriū ab omni mundanæ seruitutis iugo liberum: sicut cōtinetur in veteri chartula, quam *Offa* rex *Merciorum* dictitando composuit, & fecit esse priuilegium ob monimentum omnium succedentium regum, de omnibus rebus quas deo tradidit & S. martyri *Albano*, pro remedio animæ suæ. Idcirco ego tali prouocatus exemplo, renouare cupiens statuo: vt quæcunque prædictus Rex decreuit, incōcussa &
E firma perpetualiter perdurent. Et nostra authoritate, omnia à nobis tradita, vna cum omnibus quę ad sanctum ipsum locum pertinere dignoscuntur: campis, pascuis, pratis, siluis, eatenus sint libera, eadem libertate qua prædiximus: vt inibi deo famulantes, tam pro meis, quam pro omnium prædecessorum meorum deliquiis, sine vlla terreni potentatus molestia, quotidiè saluberrima missarum solennia omnipotenti deo celebrent, & dulcissimas psalmorum modulationes ore & corde
F decantantes, armis spiritualibus contra visibiles & inuisibiles hostes, pro nobis & pro omni populo *Christiano* dimicare non cessent. Quatenus eiusdem beati martyris intercedentibus meritis, siue in præsenti siue in futura siue in vtraque vita, *Christo* pro nobis virtutem faciente, victoriam quandoque de inimicis nostris, voti compotes adipisci mereantur. Si quis autem maligno spiritu instigāte, huic decreto repugnare attemptauerit: sciat se alienum esse à consortio sanctæ Dei Ecclesiæ, & participatione sacrosancti corporis & san-
G guinis Domini nostri *Iesu Christi*; & in nouissimo tremendi iudicij die, nouerit se in inferno inferiori & in æterna damnatione mergendum: & per authoritatem præfati Martyris, sciat se absque vllo termino sine fine cruciandum: nisi digna & congrua satisfactione citiùs emendauerit, quod contra Deum & sanctum Martyrem eius delinquere non timuit.

Anno

Anno Dominicæ Incarnationis DCCCC. XCVI. Indictione octaua, scriptum & renouatum est huius libertatis chirographum, his testibus consentientibus, quorum inferiùs nomina, secundùm vniuscuiusque dignitatem ordinata caraxantur.

† EGo *Ethelredus Anglorum* basileus, hanc renouationis & libertatis chartam scribere iussi.

† Ego *Elfricus Dorneruensis* Ecclesiæ Archiepiscopus, huic schedulæ signaculum sanctæ crucis imposui. † Ego *Eadulfus*, *Eboracensis* Ecclesiæ Archiepiscopus, huic diffinitioni consentaneus extiti. † Ego *Elfheah Vvintoniensis* Ecclesiæ Episcopus, huic chirographo similiter assensum præbui. † Ego *Vvulfstan* Episcopus, consensi. † Ego *Elfheah* Episcopus corroboraui. † Ego *Athulf* Episcopus consignaui. † Ego *Vvulfsige* Episcopus consolidaui. † Ego *Ordbriht* Episcopus consigillaui. † Ego *Godovvinus* Episcopus confirmaui. † Ego *Ealdred* Episcopus conclusi. † Ego *Elfthryth* Regina.

† Ego *Elfvveard* Abbas.
† Ego *Elfsige* Abbas.
† Ego *Vvulgar* Abbas.
† Ego *Leofric* Abbas.
† Ego *Alfhere* Abbas.
* Alfvvold. † Ego *Alfuuord* * Abbas. [∵]
† Ego *Brihnoth* Abbas.
† Ego *Kenulf* Abbas. (∵)
† Ego *Ethelvveard* Dux.
Ego *Alfric* † Dux.
Ego *Aelfhelm* † Dux.
Ego *Eleffinge* † Dux. (.:)
Ego *Ethelmer* † Minister.
Ego *Ordulf* † Minister.
Ego *Vvulfricus* † Minister.
Ego *Vvulgear* † Minister.
Ego *Vvulfheah* † Minister. (::)
Ego *Brithmer* † Minister.
Ego *Leofvvine* † Minister.
Ego *Ethelvveard* † Minister.

CVm nos in extrema penè huius vitæ margine cernamus sistere, & vltima quæque senescentis mundi pericula, indesinenter luere, admonemur per hoc pariter paruipendere fugitiuam atque caducam huius temporis pompam, & ad immarcescibilem æternæ beatitudinis, per bonorum operum exhibitionem tendere palmam, & quicquid vtilitatis nostris fuerit Dei mirifica allubescente clementia statutum temporibus, hoc apicum notis inserere chartis, ne hoc ipsum (quod absit) à subsequentibus causa ignorantiæ annullari vllo modo queat, & nostra tunc merces minoretur. Quapropter ego *Ethelredus* sceptrigera ditione *Anglicus* cæterisque sistentium in circuitu gentibus, voce, habitu, morumque varietate distantibus Rex subthronizatus, ob meæ remedium animulæ, & ob stabilimentum regni cœlitùs mihimet concessi: atque etiam ob maximæ pecuniæ pretiū mihimet pro hoc ipso collato, condono ad sancti & eximij huius patriæ protomartyris *Albani* cœnobium, quandam iuris mei portiunculam, casatas equidem senas, binis in locis semotas: vnam scilicet, vbi ab incolis vsitato nomine dicitur *Fleamstede*, & quinque vbi noto vocitamine ab olim castellum iam pene dirutum *Ausonica* lingua dicebatur *Verulamium*, quod nos vulgariter dicimus *Vvetlingaceaster*: vbi &

A ipse sanctissimus *Christi* agonista, varia pro fide *Christi* pertulit tormentorum cruciamenta. Hoc sagaciter meo reuoluens animo, iustius fore multò, locum in quo passus est, suo æternaliter mancipari cœnobio alunifico, quàm diutius fisco regali, vel cuilibet terreno audacter subiacere negotio. Decens est enim, vt locum quem suo sacratissimo agonizans pro *Christo* aspersit & sacrauit cruore, ad ipsum perpetualiter reuertatur locum, vbi & ipse martyrio expleto, capite trunca-
B to, brauium cœleste & immarcescibilis vitæ meruit coronam. Hoc nempe meæ dapsilitatis emolumentum, libens sub æternali libertate liberum concedo: sicut Abauus prædecessor meus, *Offa* scilicet Rex inclitus, omnia quæ ipse ad ipsum cœnobium contulit, libertate ditauit. Eadem inquam libertate non solum hanc possessiunculam liberam libens statuo, sed etiam quicquid à me ipso, vel à qualibet persona maiori siue minori ab heri, & nudiustertius, & exin vsque ad terminum istius transitorij regni, vitæque labantis extrema
C datum fuerit, ad supradicti martyris tumbam, sub hac libertatis & renouationis chartula, æternali libertate permaneat liberum. Et ne fortè quis præscitium vel magis futurorum ambiget, quæ sit illa libertas, qua ipsum cœnobium Rex beneuolus *Offa* ditauit, & egomet nunc confirmando renouaui, dicam planè: quia omnimodis cuncta illius monasterij possessio, nullis est obnoxia fiscis, scilicet nec expeditionis, nec pontis, & arcis ædificamine, nec iuris regalis fragmine, nec fu-
D ris apprehensione, & vt omnia simul comprehendam, nil debet exolui vel Regis præposito, vel Episcopi, vel Ducis, vel vllius hominis, sed omne debitum exsoluant iugiter, qui in ipsa possessione fuerint, ad prædicti martyris mausoleum, secundùm quod ordinauerit Abbas, qui ipso præfuerit cœnobio. Notum etiam vobis cupio fore, quantum pretium pro hoc ipso, Abbas ipsius Cœnobij nomine *Leofricus*, mihimet contulit, quando illud graue vectigal *Danis* exsoluebamus. Præstitit nempe mihi ducentas libras auri & argenti, ex
E appensione *Danorum*, & pro fœnore ipsius pretij accepit à me villam quæ dicitur *Eadulfinctum*, quinquaginta quinque mansas habēs, & has etiam sex mansas. Et nunc gratanter ipse mihimet mente beneuola reddit prędictas quinquaginta quinque mansas, & contentus est in ipsis sex mansis, pro ducentis libris. Ideoque hanc libertatis & renouationis schedulam, faciliùs adeptus est. Permaneat itaque prędicta possessio, cum omnibus vtensilibus ad se ritè pertinentibus, sub prædictæ libertatis chirographo, voti compos. Et quisquis no-
F strę hoc liberalitatis donū augmentare meote maluerit iocunda, sentiet se donis per hoc locupletari diuinis: si autem (quod absit) vspiam quis barbarico attactus instinctu, mente hoc subdola machinatus fuerit annullare, vel quippiam in peius quam constituimus transuertere, sua pro audacia, à cœtu in hac vita anathematizetur fidelium, & in tremendo Dei examine astantibus cœlorum agminibus hominumque turmis, necnon & horrendis erebi vernulis, palam cunctis damnetur,
G cum hædis, æterna cruciamenta sine fine luiturus, ni ante obitum condignè emendauerit. His metis prædicta tellus circumgyratur.

Scripta est autem huius libertatis chartula, decursis annis ab Incarnatione *Christi*. DCCCC. XC. nouenis terque binis, in cursu millenario equidem sexto. His testibus fauentibus: quorum dignitates hîc cum onomate contemplare valebis.

o

† Ego *Ethelredus* Regia infula comptus, propter A munificentiæ donum stabiliter confirmo.

† Ego *Vvulfstanus* Archiepiscopus *Eboracensis* Ecclesiæ assentio.

† Ego *Ethelstanus*	Clito.	
† Ego *Eebryrht.*	Clito.	
† Ego *Eadmundus*	Clito.	(∴)
† Ego *Eadvvard*	Clito.	
† Ego *Eadred*	Clito.	
† Ego *Eadvvig*	Clito.	
† Ego *Eadgar*	Clito.	
† Ego *Elfheh*	Episcopus.	(∴)
† Ego *Ordberht*	Episcopus	
† Ego *Athulf*	Episcopus.	
† Ego *Ethelsie*	Episcopus.	
† Ego *Luing*	Episcopus.	
† Ego *Alfvvold*	Episcopus.	
† Ego *Elfhelm*	Episcopus.	
† Ego *Elfric*	Abbas.	[∴]
† Ego *Vvulfgar.*	Abbas.	
† Ego *Lrevvulf*	Abbas.	
† Ego *Elfric*	Abbas.	
Ego *Leofric*	† Abbas.	
Ego *Eaduevv*	† Abbas.	(∴)
Ego *Elfvverd*	† Abbas.	
Ego *Elfric*	† Comes.	
Ego *Elfhelm*	† Comes.	
Ego *Leofvvine*	† Comes.	
Ego *Ethelmer*	† Minister.	
Ego *Vvulfgeat*	† Minister.	
Ego *Eadric*	† Minister.	(∴)
Ego *Vvulfheh*	† Minister.	
Ego *Ethelric*	† Minister.	
Ego *Ethelricus*	† Minister.	
Ego *Ehelvvine*	† Minister.	
Ego *Ethelvverd*	† Minister.	
Ego *Ethestan*	† Minister.	
Ego *Vlfirytel*	† Minister.	
Ego *Byrhric*	† Minister.	
Ego *Leofyme*	† Minister.	

Hac Charta loquitur de terris quas Vvulf *dedit sancto* Albano: Estun, *&* Oxavvica.

IN nomine Domini nostri *Iesu Christi*: Ego *Vvulf* imprimis concedo pro anima mea, & Deo, & S. *Albano*, terram quæ vocatur *Eastun*, cum omnibus ad se pertinentibus, sicuti eam habui à Rege, cum consensu illius, videlicet *Edvvardi* Regis, & illam terram similiter, & *Oxavvicam*, sanctæ Ecclesiæ *Albani* martyris, vbi & ego iacere volo, & vnum de melioribus meis vestimentis, quæ ego habeo, & vnum calicem, & vnum missalem, & vnum dorsale, & pallam tunicam meliorem, quæ fuit *Godgyne*. Alterum vero ad monasterium *Ramesige* & qoatuor marcas argenti ad Ecclesiam sancti *Petri*, *Roma* & quatuor ad missas cantandas pro anima mea, & quatuor ad principales Ecclesias huius terræ, atque sodalibus meis, quatuor marcas auri, & omnes terras meas, quas ego dimitto, præter illas duas quas Deo & sancto *Albano* concessi. Et concedo *Dagfino* marcam auri, & *Efino*, duas marcas argenti, & vnum equum, & *Ethelrico* ministro, duas marcas: & *Edvvardo*, vnum equum, & singulis hominibus meis, qui terras non habent, singulos equos. Et si adhuc de auro vel argento aliquid superest, ille plus habeat, qui plus pro anima mea facere voluerit, & xxx. de mancipiis meis, libertatem pro anima mea habeant.

Hac Charta loquitur de Gatesdene, *& de reliquis.*

EGo *Ethelgiue* aperio, domino meo Regi, & Reginæ dominæ meæ, & omnibus amicis meis, quomodo testamentum meum dispono. Id est, imprimis domino meo Regi, xxx. mancusas auri, & duos equos, & omnes canes meos, & dominæ meæ Reginæ, xxx. mancusas auri, & terram *Vvestvvicam*, & sancto *Albano* terram, quæ vo- B catur *Gatesdene*, eo tenore vt fruantur ea Fratres communiter, & xxx. mancusas auri, & xxx. boues, xx. de *Getesdene*, & decem de *Acersce*, & xx. vaccas, x. de *Getesdene*, & x. de *Acersce*. & CCL. oues, & gregem porcorum, & subulcum cum ipsis, & duos ciphos argenteos, & duo cornua, & vnum librum, & vnam cortinam, & vnum bancale, concedo cum consensu domini mei Regis. Et illam terram apud *Longaforde*, *Elfnote* C dies suos; eo tenore, vt singulis annis, det ad *Hiccam* pastum trium dierum, & post dies suos, supradictam terram. Et *Leofvvine* nepoti meo vnam hidam apud *Clifinne*, & illam dimidiam quam *Vvinemannus* habuit: & *Elfvvoldus* terram *Mundene* dies suos habeat, eo tenore quod dabit annis singulis in quadragesima ad *Brahcingum* sex modios de brais, & ad hoc farinam & pisces, & tantundem ad *Vvellingum*, & ad singula monasteria, quatuor porcos ad festiuitatem sancti *Martini*, & post obitum suum, me- D dietatem terræ supradictæ ad *Brahcingum*, & medietatem ad *Vvellingum*. Et *Leoffinus* habeat *Standune*, & post ipsum *Ispoldus*, & post mortem amborum, sanctus *Albanus* prædictam terram habeat, pro suis animabus dominorumque suorum. Et *Leoffius*, terram *Offanlege*, & omne quod liber docet, & terram *Civvingum*, ad porcos sibi nutriendos: eo tenore, vt annis singulis pro firma de istis duabus villis, omnem congregationem sancti *Albani* tribus diebus pascat, aut pro firma dabit, hoc quod ego testificatus sum te- F stimonio optimatum Domini mei. Et terram apud *Vveodune*, & pro illa similiter faciat quod testificatu sum. Et terram *Offanlege* dabit filio suo, si de desponsata muliere filium habet, sin autem, dabitur sancto *Albano*: præter illam vbi *Tatulvvus* seder, & *Ethelferdus*, & *Ethelsvvith*, illa dabitur filiæ dominæ suæ *Elfgiue*, si adhuc viuit, si non, tota sancto *Albano* reddatur. Et *Alfvvoldus* medietatem terræ apud *Lundoniam* habeat, & filius eius *Elfheah*, medietatem, & dabitur *Leofrune*, terram *Vvatford*, & apud *Vveotune*, duos E homines, & octo boues, &c.

† Ego *Edvvardus* Rex concessi.	
† Ego *Theodredus* Præsul.	
† Ego *Elfhelgus* Pontifex.	
† Ego *Vvulgarus* Episcopus.	
† Ego *Elfricus* Antistes.	
† Ego *Oda* Archiepiscopus.	
† Ego *Burgricus*	Episcopus.
† Ego *Vvulsius*	Episcopus.
G † Ego *Elfredus*	Episcopus.
† Ego *Vvulfhelmus*	Episcopus.
† Ego *Ethelgarus*	Episcopus.
† Ego *Lrenvvaldus*	Episcopus.
† Ego *Vvulfhelmus*	Episcopus.
† Ego *Lynsius*	Episcopus.
† Ego *Ethelvvaldus*	Episcopus.
† *Eovvel*, sub Reg.	
† *Eadgarus* & *Vveling*.	

† *Vvulgarus* Comes.
Ethelstanus † Dux.
Ethelvvaldus † Dux.
Ethelmundus † Dux.
Athelmus † Dux. (:1)
Ethelstanus † Dux.
Eadricus † Dnx.
Vbredus † Dux.
Acule † Dux.
Haldene † Dux.

Hi omnes subscribentes donum Regis roborabant.

Quinqnaginta nomismata auri cocti, *Ethelricus* dedit valde lætus largo Regi, *Cyrelinctune* elatamente, vt *Getesdena* permaneret sancto *Albano*, magnis rebus ac modicis fruentibus monachis confirmata. Qui hoc contradixerit, anathema sit.

Historiæ, *pag.* 607. *lin.* 10. B. pr. *Occurrit mentio* Libelli de Pallis & Annulis, qui est in ipsa Ecclesia *sancti* Albani. *Et sane hunc* libellum, *duo tantùm folia continentem, ibi inuenimus. Titulus eius siue Rubrica est*, de Annulis & Gemmis & Pallis, quæ sunt de Thesauro huius Ecclesiæ. *Habet figuras depictas & coloratas annulorum tredecim, diuersis gemmis ornatorum. Enumerat etiam* pannos holosericos *Ecclesiæ seruitio donatos, vnà cum nominibus donatorum. Libellolum autem ipsum non tanti duximus, vt hic imprimeretur. Quoniam in vitis Abb. & in* Additamentis *nostris impressis, pag.* 79. *ad lin.* 6. C. pr. *Notam inseruimus marginalem de* Cumbustione cellæ de Hatfeld, pro qua te remisimus (*Lector*) *ad nostra* Aduersaria: *ne penitus interim excideres è memoria, aut tam breuis chartula inter alias deperderetur, in hoc loco inserendam duximus.*

PAG. 79. & 80. Maioris *Cottoniani*.
De Cella de Hatfeld Peuerel*, *pro maiori parte tempore prædicti Abbatis* (Vvillielmi) *concremata.*

* Ad distinctionem Cellæ siue Prioratus de *Hatfeild Broddok*, in diœcesi *Londonensi*.

ANno Domini 1231. combusta est Cella sancti *Albani* de *Hatfeld*. decimo septimo Kalend. April. videlicet etiam cum turri & omnibus officinis adiacentibus. Saluatis tantùm Presbyterio, cum Vestimentis, Calicibus, & Libris: & similiter horreis & granario. Alia autem omnia vtensilia, scilicet ciphi argentei, & macerini, cum cochlearibus, & mensalibus, & omnibus quæ in refectorio & dormitorio habebantur, & ollis æneis, & denariis, & etiam campanis liquefactis, cumbusta perierunt.

Quoniam in vita Gaufridi *Abbatis, ad paginam* 49. *habeatur mentio de* Fundatione Hospitalis *sancti* Iuliani, *iuxta sancti* Albani *villam, ædificati*: Chartas *igitur subsequentes, scilicet tam* Fundatorias, *quàm* Confirmatorias *&* Dotatorias *benefactorum plurimorum, hic imprimere, dignas æstimauimus: vt eas, bonâ fide, ex* Ms. *Additamentorum libro desumpsimus.*

Charta Gaufridi *Abbatis, super fundatione Hospitalis sancti* Iuliani, *iuxta sanctum* Albanum.

GAufridus Abbas sancti *Albani*, consilio & communi voluntate Conuentus eiusdem A loci, fundatâ, constructâ, & in honorem Dei & sancti *Iuliani* dedicatâ Ecclesiâ secùs viam *antè Heuet*, congregauit illic pauperes *Christi*, videlicet Lazaros prouidens necessitatibus eorum hæc quæ subscripta sunt. Decimam reditus villæ sancti *Albani*, id est lx. solidos. Item xxx. solidos, quos *Petrus* de le *Saret* reddit de *Redinges*, del *Saret*. Item totam decimam bladi dominij de *Hamested*, & totam dominij de *Kyngesberia*. & duas partes decimarum tantummodò bladi parochianorum sancti *Michaëlis*, & sancti *Stephani*: B exceptis illis, quas Capellanus eorum scilicet Lazarorum habet, sicut charta eius testatur. Item duas partes decimæ bladi dominij de *Aston*. Item duas partes bladi dominij sancti *Albani*, de *Bradevveya*, & similiter duas partes decimæ bladi, dominij *Rogeri* de *Rimesia* in *Bradevveya*. Item duas partes decimæ bladi dominij *Richardi* del *Hoo*. Item duas partes decimæ bladi dominij *Vvillielmi* de *Codicote*. Item dimidium decimæ bladi, dominij de *Stratle*. Item dimidium decimæ *Stephani* de la *Leger*, de suo dominio de C *Henelavvo*. Item duas partes decimæ *Rogeri* de *Candut*, de suo dominio in *Sinelesho*. Item duas partes decimæ *Simonis Belcamp*, de suo dominio de *Starford*. Item duas partes decimæ bladi *Radulfi Peros*, de suo dominio de *Lindesele* & de *Hakevvell*. Item duas partes decimæ bladi de vna hida, quam *Robertus* filius de *Vveveling* habuit in *Eastvvik*. Hæc prædictus Abbas *Gaufridus*, vtens consilio & voluntate Capituli sancti *Albani*, sic donauit & confirmauit, vt supradictorum infirmorum sint perpetuo iure, condemnans D anathematis sententiâ, si quis deinceps aliquid horum auferret eis iniustè. Eleemosyna ista taliter est data & stabilita, pro animabus *Offæ* Regis, *Henrici* Regis, *Pauli* Abbatis, *Richardi* Abbatis, & authoris huius donationis *Gaufridi* Abbatis: atque suorum prædecessorum, eiusdem Ecclesiæ fidelium Abbatum. Necnon pro statu & tutela ipsius Ecclesiæ atque seruientium ibi monachorum, & maximè pro leuatione debitorum, quæ ipsi debent suis benefactoribus, & quibus promiserunt.

Charta de fundatione domus S. *Iuliani* iuxta *Eyuvode*.

E SCiant fideles sanctæ Ecclesiæ, quòd ego *Gaufridus* Abbas & Conuentus sancti *Albani*, concessi infirmis fratribus de sancto *Iuliano*, quandam porticulam terræ de nostro Dominico, quam tenuit *Alulfus* vitriarius, sine assensu Conuentus, quæ vocatur *Kyngesbo*, sitam, videlicet, inter terram eiusdem *Alulfi*, & viam de *Vvatlingestrate*. super quam terram, etiam domus eorundem infirmorum ædificatæ sunt. Hanc itaque terram concessimus eis, prout ipsi petierunt ad vsum F suæ hospitalitatis: tenere ita liberè & quietè, vt nullus omnino hominum inde se intromittat, nisi ipsi infirmi & eorum ministri, quibus hanc curam iniungere voluerint.

Charta *Gaufridi* Abbatis, de terra quondam *Alulfi* vitriarij.

HEnricus Rex *Angliæ*, & Dux *Normanniæ*, & *Aquitaniæ*, Comes *Andegauensis*, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Comitibus, Baronibus, Iusticiariis, Vicecomitibus, Ministris, & G omnibus fidelibus suis, *Francis* & *Anglicis*, totius *Angliæ*, salutem. Sciatis me concessisse & præsenti charta confirmasse, leprosis sancti *Iuliani* de *Heued*, quicquid *Gaufridus* Abbas sancti *Albani*, consilio & communi assensu totius Conuentus sui, & alij eis rationabiliter concesserunt & dederunt. Quare volo, & firmiter præcipio, quòd prædicti leprosi habeant & teneant omnes dona-

Charta Regis *Henrici* confirmatoria.

tiones suas, ita bene & in pace, & liberè, plenariè, & integrè, honorificè, & rationabiliter, in decimis, & in pratis, & in pascuis, & in omnibus aliis rebus, cum omnibus libertatibus, & liberis consuetudinibus suis, sicut charta prædicta Abbatis & cæterorum donatorum suorum Chartæ, eis testantor & confirmant. Testibus *Richardo* de *Huyn* Canestabulario, *Richarde* de *Lucy*, *Henrico* filio *Beraldi*, Camerarij, & *Richardo* de *Camilla*: apud *Vvyndesores*.

Charta Regis, *Henrici*, de eleemosyna Regis: scilicet vno denario in die.

HEnricus Rex *Angliæ*, Dux *Normanniæ*, & *Aquitaniæ*, Comes *Andegaviæ*, Episcopo *Lincolniensi* & Episcopo *Londoniensi*, Iusticiariis, Vicecomitibus, Baronibus, & omnibus Ministris, & fidelibus suis *Francis* & *Anglicis*, de *Hertfordschira*, salutem. Sciatis me dedisse in perpetuam elermosynam, pro anima *Henrici* Regis, & aliorum Antecessorum meorum, Infirmis de sancto *Albano*, præbendam *Roberti* de *Depynga*, scilicet vnum denarium in die, de eleemosyna mea constituta. Quare volo & firmiter præcipio, quòd ipsi eam habeant bene, & in pace, & liberè, & quietè, ad suos rectos terminos. Testibus Comite *Rogero*, & *Richardo* de *Hulyn*, apud *Vvestmonasterium*.

Priuilegium *Gregorij* Papæ confirmatorium.

GRegorius Episcopus, seruus seruorum Dei, Dilectis filiis Fratribus Hospitalis leprosorum sancti *Iuliani*, de sancto *Albano*, salutem, & benedictionem. Solet annuere sedes Apostolica piis votis, & honestis petentium precibus sanorem beneuolum impertiri. Ea propter dilecti in domino filij, vestris iustis postulationibus grato concurrentes assensu, personas & Hospitale in quo diuino estis obsequio mancipati, cum omnibus bonis quæ inpræsentiarum rationabiliter possidetis, aut in futurum iustis modis præstante domino poteritis adipisci, sub beati *Petri* & nostra protectione suscipimus. Specialiter autem possessiones & reditus, quos à bonæ memoriæ *Gaufrido* Abbate sancti *Albani*, Conuentus sui accedente consensu, ac inclitæ recordationis Regis *Angliæ*, & à quibusdam aliis Christi fidelibus, pia vobis liberalitate concessos: Decimas quoque quas in parochiis Ecclesiarum S. *Michaëlis*, & sancti *Stephani*, de sancto *Albano*, & de maneriis dominiorum de *Hamesten* & *Kyngesburia*, & quorundam aliorum Christi fidelium canonicè proponitis vos adeptos, possessionibus, reditibus, & aliis bonis vestris, sicut ea omnia iustè ac pacificè possidetis, vt in Authenticis inde confectis pleniùs dicitur contineri: vobis & per vos Hospitali vestro, authoritate Apostolica confirmamus & præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum, liceat hanc paginam nostræ protectionis & confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum *Petri* & *Pauli* Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum *Asisij*, quarto Idus Iunij: Pontificatus nostri anno secundo.

Priuilegium *Innocentij*, super eodem; & quòd non dabunt decimas de nutrimentis animalium.

INnocentius Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filiis Magistro & Fratribus domus leprosorum sancti *Iuliani*, extra villam sancti *Albani Lincolniensis* diœceseos, salutem & Apostolicam benedictionem. Cum à nobis petitur quod iustum est & honestú, tam vigor æquitatis quàm ordo exigit rationis, vt id per sollicitudinem officij nostri, ad debitum perducatur effectum. Ea propter dilecti in domino filij, vestris iustis postulationibus grato concurrentes assensu, personas & locum in quo diuino estis obsequio mancipati, cum omnibus quæ inpræsentiarum rationabiliter possideris, aut in futurum iustis modis prçstante Domino poteritis adipisci, sub B. *Petri* & nostra protectione suscipimus. Specialiter terras, possessiones, prata, reditus, hortos, domos, & alia bona vestra; sicut ea omnia iustè ac pacificè possidetis, nobis & per nos domui vestræ authoritate Apostolica confirmamus & communimus: districtiùs inhibentes, ne quis de hortis & virgultis vestris, seu vestrorum animalium nutrimentis, decimas à vobis exigere vel extorquere præsumat. Nulli ergò omnino hominum, liceat hanc paginam nostræ protectionis, confirmationis, inhibitionis, infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum *Petri* & *Pauli* Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum *Lugduni* 4. Nonas Maij, Pontificatus nostri anno sexto.

Confirmatio *Rogeri* Abbatis.

ROgerus Dei gratia Abbas sancti *Albani*, sanctæ matris Ecclesiæ filiis vniuersis, salutem, gratiam, & benedictionem. Dignum est in *Christo*, charissimi, & consonum rationi, *Christi* pauperum necessitatem, oculo misericordiæ respicere: & ea quæ eorum vsibus pietatis gratia sunt prouisa, futuris constituere temporibus perpetuo duratura. Hac igitur consideratione rationis inducti, quicquid bonæ memoriæ *Gaufridus* Abbas prædecessor noster, leprosis Hospitalis sancti *Iuliani* concessit & dedit, prout in eorum chartis pleniùs & veriùs continentur, de quibus tempore nostro in possessione fuerunt: authoritate qua fungimur perpetuò confirmamus. In cuius rei testimonium, sigillum nostrum præsentibus est appensum. Datum apud sanctum *Albanum*, die Iouis proxima ante festum sancti *Barnabe* Apostoli: Anno Domini millesimo ducentesimo octogesimo septimo.

Confirmatio *Richardi* Abbatis, de lx. s. de redditu villæ.

OMnibus ad quos præsentes litteræ peruenerint, *Richardus* miseratione diuina Abbas Monasterij sancti *Albani*, æternam in domino salutem. Noueritis nos inspexisse quasdam chartas, Fratribus infirmis Hospitalis sancti *Iuliani* iuxta sanctum *Albanum*, eis à prædecessoribus nostris confectas, super diuersis possessionibus eis ab eisdem prædecessoribus concessas: inter quas possessiones reperimus dictis Fratribus infirmis esse concessos sexaginta solidos, annuatim percipiendos de reditu villæ sancti *Albani*, prout in eisdem chartis pleniùs continetur. Quam quidem concessionem reditus antedicti, approbamus & confirmamus per præsentes, eisque sex libras pro duobus annis præteritis, quibus dictus reditus fuerat eisdem Fratribus subtractus, persoluimus in die confectionis præsentium. Nolentes quòd per nos aut successores nostros, reditus memoratus Fratribus antedictis de cætero subtrahatur. In cuius rei testimonium, sigillum nostrum præsentibus est appensum. Datum apud sanctum *Albanum*, die sanctorum *Septem Dormientium*, Anno Domini M.CCC.XXIX.

Statuta antedicti Hospitalis de sancto Iuliano. *Atque hoc, licèt ab Abbate* Michaële *ordinata, qui centum ferè annis vixerat post* Matthæum Parisiensem *nostrum: quia tamen fundationem ipsam illustrant, & similia Hospitalia fundaturis possunt esse exemplo, cæteris quæ in* Matthæi *tempora inciderunt addenda duximus.* Mores enim, Habitusque *eius ætatis quamplurimos, describunt satis graphicè.*

MIchaël permissione diuina Abbas Monasterij sancti *Albani*, Ordinis sancti *Benedicti*, *Lincolniensis* Diœceseos: Dilectis nobis in Christo filiis, Magistro & Fratribus Hospitalis sancti *Iuliani* iuxta sanctum *Albanum*, nostrotum iurisdictionis & patronatus, salutem cum benedictione saluatoris, & nostra: ac subscripta in perpetuum firmiter obseruare. Commissi nobis regiminis cura, iudicium nostræ considerationis sollicitat, vt in iis per quæ coltus diuinus augetur, omni cautela qua possumus sollicitè prouideri curemus, & ea quæ prædecessorum nostrorum pia deuotio (licet laudabiliter, minùs tamen certitudinaliter) ordinauit, ad certitudinis semitam pro viribus reducamus. Sanè olim bonæ memoriæ *Gaufrid* noster prædecessor, voluntate vnanimi sui Conuentus, in Ecclesia sancti *Iuliani* iuxta sanctum *Albanum*, quæ aliàs secus viam *antè Hened*, nunc autem Hospitale sancti *Iuliani* communiter nominatur: Lazaros congregauit, ad eorumque sustentationem pro statu & tutela dicti monasterij, monachorum & seruientium eiusdem, ac pro animabus Regis *Offa*, & aliorum, necnon in partem supportationis debiti, in quo præfati prædecessor & Conuentus extiterunt, nosque sumus suis benefactoribus quos nostros merito dicimus arctiùs obligati, contulit bona multa, vnico quoque sacerdoti qui debet eisdem leprosis sacramenta Ecclesiastica ministrare, portionem congruam assignauit, prout in Chartis inde confectis, pleniùs continetur. Huiusmodi tamen lazarorum certum numerum statuere, ac ordinare de diuino officio, vel per quem & quomodo huiusmodi eis collara bona regi deberent, cum ipsi ea propter suorum corporum infectionem nequeant gubernare, totaliter prætermisit: propter quæ multoties fuerunt in dicto eorum Hospitali, multo pauciores leprosi; quàm de bonis huiusmodi collatis potuerunt congruè sustentari. Videlicet vnus tantum, aliquando duo, & vt communiter non nisi tres: ac extitit ibidem retroactis temporibus Deo minùs laudabiliter deseruitum, præfatáque bona vltra præfatorum vnius duorum aut trium leprosorum sustentationem restantia, in vsus indebitos, & damnabiles vertebantur: & nonnullorum vsurpatorum manibus occupabantur, & occupantur etiam in præsenti, damnaque exinde alia sunt secuta. Coltum igitur diuinum augere, incertitudinem tam damnosam, per certas & prouidas ordinationes penitus extirpare, ac quædam circa statum dicti hospitalis & regimen ordinare, quæ ipsa rerum experientia vtilia indicat, auidè cupientes, ad gloriam & honorem Domini nostri *Iesu Christi*, Beatissimæ *Mariæ* matris suæ, beatorum *Albani* & *Iuliani*, ac omnium Dei sanctorum, immò pro animabus Regis *Offa*, & omnium Benefactorum nostrorum, dictique Hospitalis, ac pro felici statu dicti monasterij, monachorum, fratrum, & seruientium eiusdem, ac in partem supportationis debitorum in quibus nostris Benefactoribus obligamur: hæc quæ sequuntur, cum

A summa maturitate decocta, salubriter duximus statuenda. In primis considerantes quòd post præfati Hospitalis fundationem, & dotationem, adeo sunt facultates ipsius largitione fidelium augmentatæ, quòd via seu raro inueniuntur tot leprosi volentes vitam ducere obseruantiis alligatam, ad dictum Hospitale concurrentes, qui ipsum Hospitale ad plenum iuxta ipsius facultatum suppetentiam, valeant occupare: possint quoque plures quam tres leprosi, ac etiam præter eos aliqui sacerdotes, in ampliationem cultus diuini de B bonis dicti Hospitalis cõgruè sustentari, per quos quidam sacerdotes pars nobis oneris incumbentis, in cuius supportationem dictum Hospitale (vt prædicitur) est fundatum, poterunt conuenientiùs supportari, cum nos ipsi diuina celebrare, pro nostris Benefactoribus teneamur: deliberatione cum nostro Conuentu, & etiam nobiscum præhabita diligenti, decernimus & statuimus hac nostra Ordinatione perpetuè duratura C quòd in dicto Hospitali, sex perpetuò sint leprosi, seorsum à sanis propter contagionis periculum habitantes. Circa quorum receptionem, & quæ inferiùs subsequuntur inuiolabiliter obseruari, & eosdem sub antiquis infrà scriptis obseruantiis viuere, sicut priùs, eisque pro suis necessariis de bonis dicti Hospitalis, more solito ministrari volumus & mandamus. Quæ omnia ad tollendum cuiuslibet hæsitationis scrupulum, hic duximus inserenda.

De Receptione Fratrum Leprosorum.

D CVm dicti Hospitalis dispositio tam in spiritualibus quàm in temporalibus ad nos pertineat pleno iure, consueuerunt que Fratres in dicto Hospitali, per Abbatem dicti Monasterij qui fuerit pro tempore, seu ipsius Archidiaconum, Abbatis nomine duntaxat recipi & admitti: Sic semper fieri volumus in futurum. In receptione verò fratrum leprosorum, monachos præfati monasterij, & proprios nostros familiares, præsertim F monachos attinentes, si macula lepræ fuerint respersi: ac oriundos in villa sancti *Albani*, & alibi in nostra iurisdictione exempta, secundùm ordinem huius scripturæ: dum tamen eis quicquam de subsequentibus non obsistat, cæteris volumus anteferri.

Ne recipiantur in dicto Hospitali leprosi vxorati in fratres.

CVm vir & vxor vna caro per coniugalem copulam sint effecti, nec vna pars conuerti possit ad Dominum, & altera in seculo remanere: sacros Canones imitantes prohibemus, ne leprosus E vxoratus, nisi vxor sua ad religionem transierit, aut eius fuerit ætatis, vt sine suspitione incontinentiæ valeat remanere in seculo, & tunc perpetuam vouerit castitatem, vnquam in dicto Hospitali recipiatur in fratrem, præsertim cum & si virum siue vxorem leprosum fieri contingat, & infirmus à suo carnale debitum exigat, iuxta præ G ceptum generale Apostoli, quod exigitur est soluendum.

De Habitu Fratrum leprosorum.

FRatres Leprosi tunicam, supertunicam, & caputium, habeant de Russeto. Sit supertunica clausa & talaris, ac manicas habens tegentes cubitos circumquaque. Tunica verò habeat manicas

protensas, ad pugnum, non consutitias nec ali- A qualiter botonatas. Induantur etiam dicti fratres, cum ad Ecclesiã exierint ab Hospitali, capa clausa ad modum mantelli de nigro panno, cum capucio eiusdem coloris: sicut antiquitùs fieri consueuit. Eisdem verò fratribus in supertunicis & capuciis vti furrutis, dum tamen de pellibus sint ouium vel agnorum, minimè prohibemus.

De Calceamentis Fratrum leprosorum.

LIcèt circa calceamenta fratrum leprosorum, fuerat strictiùs antiquitùs ordinatum: quia tamen subscripta calceamenta eorum infirmitati (quæ nunquam certis finibus contentatur, & nequit nimis strictis obseruantiis subiacere) magis credimus conuenire: volumus & præcipimus, quòd fratres leprosi æstiualibus largis seu botis pro calceamentis vtantur, sub quibus si velint, caligis perfruantur. Alia verò calceamenta sint eisdem penitus interdicta.

Quòd fratres leprosi audiant diuina officia.

CVm Rector Ecclesiæ seu Capellæ sancti *Iuliani*, prædicti (qui Capellanus leprosorum, in sua antiqua ordinatione nominatur) à qua quidem ordinatione seu ipsius obseruantia, per aliquas nostras ordinationes, nolumus eundem Rectorem exin quouismodo fratribus leprosis dicti Hospitalis: per se vel alium diuina officia debeat D celebrare. Idem Rector vel ipsius capellanus, fratres leprosos qui propter suorum corporum imbecillitatem (vt communiter) de mane surgere nequeunt, vsque ad competentem horam die expectet: factaque huiusmodi expectatione, ac priùs per capellanos matutinis, Prima, Tertia, & Sexta dictis & finitis, in dicta Ecclesia faciat campanam spaciosè pulsari, vt dicti fratres valeant pro horis canonicis, & missa audiendis, in dicta Ecclesia congregari. Ad quam quidem pulsationem, fratres leprosi ad dictam Ecclesiam pro diuino offi- F cio audiendo (nisi graui corporis infirmitate fuerint impediti) accedere non omittant. Accedant etiam ad Ecclesiam capa clausa, cum capucio induti, vt superius est expressum: & in suis locis secundum gradus suos stent & sedeant ordinatè. Silentium teneant, matutinas horas, & missam audiant completè, si poterint, & dum ibi sunt, orationi & deuotioni in quantum eorum infirmitas patitur, sint intenti. Finito verò officio, dicti fratres, aut si aliquem eorum ex causa infirmitatis, E vel alia necessaria, ante diuinum officium completum recedere contigerit de Ecclesia memorata, absque morosa statione & indebita in itinere facienda, ad hospitia propria reuertantur.

De Stationibus in via publica minimè faciendis.

PRohibemus ne fratres leprosi in via Regia, quæ inter Hospitale & Ecclesiam se proten- G dit, deambulationes seu morosas faciant stationes, vel metas præsumant transgredi consuetas. Quæ quidem metæ, in parte Boreali, & in parte Australi, dicti Hospitalis, in præsenti manifestè apparent: Et statuimus quòd sic emineant in futurum.

Quòd fratres leprosi exire Hospitali sine licentia non præsumant.

CVm ij qui lepræ morbum incurrunt, de consuetudine generali à communione hominum separentur, & in lege Dei generaliter sit præceptum, vt leprosi extra castra ponantur: Inhibendo statuimus quòd fratres leprosi, clausam interiorem dicti Hospitalis, vel exteriores metas positas ab antiquo absque licentia magistri non B exeant quouismodo, quam licentiam magister aliqualiter non concedat, nisi causa talis exprimatur eidem, quæ ipsum ad licentiam huiusmodi concedendam, meritò inducere debeat & mouere. Vt tamen frater leprosus ad villam S. *Albani* accedat, vel se ad aliquem locum per medium vnius milliaris à dicto Hospitali distantem diuertat, aut vt extra hospitale pernoctet, vel vt ingrediatur ad bracinam, pistrinam, seu grangias, magistro li- C centiam concedendi omnimodam interdicimus potestatem.

De Accessu mulierum.

QVia ex accessu mulierum, nedum scandala, sed etiam animarum pericula, hactenus sunt secuta: Inhibemus ne quæuis mulier dictum Hospitale ingredi, præter matrem, Amitam, Consanguineam, vel sororem, seu lotricem communem, præfatorum fratrum aliqualiter permitta- D tur: nec huiusmodi mulieres ingredi volumus nisi causa visitandi infirmum, vel si lotrix sit, ad suum officium exequendum. In præmissis verò casibus, de clara hora die ingrediantur, morentur, & egrediantur: vt de earum ingressu, mora, & egressu, nulla sinistra suspitio valeat verisimiliter suboriri.

De Vnitate Fratrum.

CVm detractio pacificorum animos inquie- F tet, fratres leprosi fratribus Capellanis vel leprosis, detrahere non præsumant, linguas suas in susurrum non relaxent, sed se mutuò fraterna dilectione, in vera charitate studeant pertractare.

De Testamentis leprosorum.

PErmittimus vt fratres leprosi de bonis suis mobilibus, quæ in dicto Hospitali secum apportauerint vel adduxerint in ingressu, vsque ad E tertiam partem eorundem bonorum liberè si velint faciant Testamenta, præfatam verò tertiam partem, in suo testamento seu vltima voluntate sua, seruientibus suis & bene meritis aliis relinquere liceat: Reliquæ vero duæ partes, & cætera bona (si quæ de bonis dicti Hospitalis vel aliunde habuerint) in dicto Hospitali remaneant, in vsus fratrum infirmorum: secundùm dispositionem Magistri vtiliter conuertenda. Si verò dictæ duæ partes, & cætera alia bona, vel alia pars eo- G rum in rebus adeo vilibus consistant, vt fratribus infirmis minùs vtiles videantur, tunc Magister easdem res in vsus miserabilium & indigentium personarum, conuertere non omittat. Et vt huiusmodi bonorum diuisio absque fraude efficaciùs obseruetur, statuimus vt quilibet frater leprosus in ingressu suo, de cunctis bonis suis mobilibus fidele Inuentorium in tres partes faciat indentatum, cuius vna pars penes Archidiaconum

nostrum, alia penes magistrum, tertia verò penes ipsum fratrem ingredientem remaneat.

De forma testandi. Rubrica.

CVm frater leprosus suum voluerit facere Testamentum, seu tertiam partem bonorum suorum in sua vltima voluntate relinquere, vt præfertur, in præsentia Magistri, vel ipso agente in remotis aut absente, & accedere non valente, in præsentia ipsius locum tenentis, frater leprosus testetur, vel alias prout vacauerit suam exprimat voluntatem, & partem Inuentorij penes ipsum remanentem magistro vel ipsius locumtenenti faciat liberari. Prædictus verò magister, vel ipsius locumtenens, testamentum seu vltimam voluntatem huiusmodi conscribi, & partem inuentorij prædicti in huiusmodi scriptura includi faciat, & sigillo suo consignet, præfatámque scripturam, post mortem fratris, Archidiacono vel ipsius locumtenenti faciat, absque moræ dispendio præsentari, vt eius authoritate huiusmodi Testamentum seu voluntas, in præfata parte tertia dumtaxat executioni debitæ demandetur. Archidiaconus verò seu ipsius locumtenens, vt huiusmodi Testamentum seu voluntas sit celebriter executum, absque quacumque difficultate festinet facere quod incumbit. Si verò frater reconualuerit, huiusmodi scriptura restituatur eidem: si autem frater leprosus vltra tertiam partem bonorum suorum prædictorũ quicquam alicui reliquerit, vel donauerit, volumus quòd tale relictum seu donatio omni careat firmitate: dispositione dictæ tertiæ partis, vt præfertur facta, in suo robore nihilominus permanente. Volumus etiam, quòd frater leprosus testans, vel suam exprimens voluntatem, Magistro seu ipsius locumtenenti, bona omnia alia (si quæ forsan ex bonis dicti Hospitalis vel aliunde, ante ingressum vel post, quouismodo habuerit acquisita) referat & designet, vt ipsa bona in vsus vtiles fratrum leprosorum, vt præmittitur, conuertantur.

De Distributionibus fratrum leprosorum.

HAbeat quilibet frater leprosus de bonis dicti Hospitalis, pro victu suo & cunctis necessariis, prout de consuetudine in dicto Hospitali antiquitùs obseruata consueuit habere. Videlicet, qualibet hebdomada septem panes, quorum quinque erunt albi & alij duo bruni coloris, facti de frumento prout fuerit de garba excussum. Item, qualibet septimana, quatuordecim lagenas Ceruisiæ, vel octo denarios pro eadem. Habeat etiam præter hæc in festis omnium sanctorum, sancti *Iuliani*, Purificationis Beatæ *Mariæ*, Annunciationis Dominicæ, Trinitatis, sancti *Albani*, sancti *Ioannis Baptistæ*, Assumptionis Beatæ *Mariæ*, & Natiuitatis eiusdem, pro quolibet festo vnum panem, vnam obbatam Ceruisiæ, vel denarium pro eadem, & obolum vnum qui dicitur *Charita* Hospitalis prædicti. Item, percipiat quilibet frater leprosus, ad festum Natalis Domini quadraginta lagenas Ceruisiæ bonæ, vel quadraginta denarios pro eisdem. Item, quilibet habebit in dicto festo, partem virilem de duobus quarteriis frumenti puri & mundi, quæ *Magna Charitas* nuncupatur. Item, ad festum sancti *Martini* habebit leprosus quilibet porcum vnum de stauro communi. Et vt inter fratres de porcis diuisio æqua fiat, iuxta modum in hoc antiquitùs obseruatum, volumus quòd porci iuxta nume-
A tum fratrum leprosorum in eorum præsentia adducantur, si commodè fieri poterit, alioquin in loco alio ad hoc apto, & ibidem quilibet eorum secundùm prioritatem & posterioritatem qua ingressus fuerit Hospitale, sibi eligat porcum vnum. Si verò ad ipsum hospitale porci non fuerint pertinentes, tunc in dicto festo, cuilibet fratri leproso de vna certa summa pecuniæ pro porcis singulis satisfiat, prout de ipsa summa de communi consilio magistri & fratrum leprosorum, & capella-
B norum, vel maioris partis eorundem, fuerit secundùm suæ iustę considerationis arbitrium concorditer ordinatum. Item, habeat quilibet frater leprosus in festo sancti *Valentini*, pro toto anno sequente, vnum quarterium auenarum. Item, in hyeme vel quadragesima, vnum bussellum fabarum, & alium bussellum pisorum, pro potagio. Item, circa festum natalis sancti *Ioannis Baptistæ*, duos bussellos salis, vel currens pretium eorundem. Item, in festo sancti *Iuliani*, vnum denarium, & in festo sancti *Albani*, vnum denarium,
C pro pitantia consueta. Item, in die Paschæ, vnum denariũ, qui apud eos *Flavvonesspeni* nominatur. Item, in die Ascensionis Domini, obolum vnum, pro ollis luteis sibi emendis. Item in die Martis in carnisprivio, farinam bultellatam ponderis vnius albi panis eorum. Item, in festo sancti *Ioannis Baptistæ*, quatuor solidos pro vestura. Item, in festo natalis Domini distribuantur inter fratres leprosos, quatuordecim solidi æquis portionibus, pro focali eorum annali: sicut inter eosdem
D fratres ab antiquo pro bono pacis & concordiæ extitit ordinatum. Item, quia ex eleemosyna domini Regis, triginta solidi & quinque denarij fratribus leprosis sunt perpetuò assignati, quos Vicecomes *Hertfordiæ* ad festa Paschæ & *Michaelis* habet eisdem soluere annuatim: statuimus quòd dicti triginta solidi & quinque denarij, inter dictos fratres leprosos, æqualiter more solito diuidantur; præfatis verò distributionibus quæ in dicto hospitali consueuerunt inter fratres leprosos fieri ab antiquo, ipsos fratres volumus
E contentari. Residuum verò bonorum dicti hospitalis, in sustentationem magistri & fratrum sacerdotum dicti hospitalis, conuerti volumus & statuimus iuxta modum qui inferiùs latiùs describetur.

De Fratribus Capellanis & numero eorumdem.

STatuimus insuper, decernimus ac etiam ordinamus; quòd in dicto Hospitali quinque ad minus sint perpetuis temporibus sacerdotes, cir-
F ca quorum admissionem, amotionem, correctionem, & regimen, hæc omnia quæ sequuntur, volumus & præcipimus in perpetuum inuiolabiliter obseruari.

De augmentatione numeri Sacerdotum.

LIcèt Sacerdotum numerum, attentis oneribus incumbentibus Hospitali, & facultatibus quæ ad ipsum pertinent; in præsenti suprà
G statuerimus competentem: volumus tamen ad augmentum cultus diuini (pro cuius ampliatione feruenti desiderio anhelamus) & etiam ordinamus; quòd si bona dicti hospitalis qualitercunque in posterum adeo contigerint augmentari, vt ipsa bona merito numerum fratrum exigant ampliorem, tunc absque dilatione indebita, Capellanorum numerus dumtaxat iuxta bonorum auctorum sufficientiam augeatur.

De qualitate Sacerdotum admittendorum.

STatuimus quòd in dicto Hospitali, illi dumtaxat recipiantur Sacerdotes, qui suot bonæ vitæ & conuersationis honestæ, talesque quòd super eorum conuersatione aut per inuereratam notitiam, aut per alias probationes legitimas, sufficientia appareant documenta: quódque sint tales, qui sciant, velint & valeant, diuina officia celebrare. In quorum receptione, sacerdotes in nostra iurisdictione ortundos & idoneos in præmissis: seu deficientibus talibus, sacerdotes illos idoneos qui in dicta iurisdictione nostra tam diu fuerint laudabiliter conuersati, quòd de bono eorum gestu præsumi verisimiliter debeat in futurum, omnibus aliis volumus anteponi. Huiusmodi verò sacerdotibus non existentibus, aut existentibus & nolentibos ingredi hospitale, tunc præcipimus quòd omni inordinato fauore semoto, recipiantur alij sacerdotes bonæ vitæ & conuersationis honestæ ac idonei (vt præfertur) præhabita semper probatione, prout superiùs est expressum: super quibus omnibus, ante receptionem sacerdotum quoties fuerit facienda, per Archidiaconum nostrum qui est & erit, examinationem fieri volumus diligentem: qui nobis & successoribus nostris, plenam & distinctam relationem de omni eo quod reperetit in hac parte, absque mora facere teneatur: vt ex tunc per nos & successores nostros, ad quos dicti hospitalis dispositio tam in spiritualibus quàm in temporalibus pleno iure dinoscitur pertinere, vel Archidiaconum memoratum, nostro & successorum nostrorum nomine, sacerdotes huiusmodi admittantur.

De Habitu Sacerdotum.

FRatres sacerdotes dicti hospitalis, tunica, supertunica, rabardo, & capucio nigri coloris, ad similitudinem fratrum sacerdotum Beatæ *Mariæ* de *Pratis*. iuxta sanctum *Albanum*, pro habitu perfruantur. Sit supertunica clausa, & talaris, manicas habens tegentes cubitos circumquaque. Tunica verò habeat manicas protensas ad pugnum, non consutitias, vel aliqualiter botonatas. In equitando, cloca rotunda competentis longitudinis, capello nigro, freno, calcaribus, botis, & aliis ornamentis, vtantur, quæ eorum magis conuenerint honestati, & præfatis sacerdotibus de *Pratis*, apertiùs se conforment.

De Calceamentis Sacerdotum.

SAcerdotes botis, seu æstiualibus, aut caligis nigri coloris vel bruni, cum sotularibus bassis, pro calceamentis vtantor: pro suæ libito voluntatis. Calceamenta verò alterius quam nigri vel bruni coloris, seu alia quàm superiùs exprimuntur, omnino interdicimus fratribus capellanis.

De pecunia fratribus pro vestibus persoluenda.

CVm quilibet frater sacerdos, de suo proprio, de vestibus, stratis, & calceamentis, sibi in suo ingressu debeat prouidere: ordinamus & volumus, ac sic sufficere reputamus, quòd cuilibet fratri sacerdoti annuatim ad duos anni terminos, videlicet omnium sanctorum & Pentecostes, tredecim solidi & quatuor denarij, æqualibus portionibus exsoluantur: volumus tamen, quòd ma-
A gister quem conuenit propter suos labores prolixiores amplioribus stipendiis præmiare, pro præmissis, duas marcas argenti ad terminos antedictos, percipiat annuatim.

De Cohabitatione Sacerdotum.

COnsiderantes quòd in dicto hospitali sunt distinctæ habitationes constructæ, quæ nequeunt absque magistri & fratrum grauibus, &
B pro nunc importabilibus sumptibus, ad vnitatem reduci: Volumus & statuimus, vt vnam habitationem distinctam duo inhabitent sacerdotes, sub vnoque tecto, & in camera vna, donec fiat vna camera, quæ pro dormitorio sufficiat omnibus, dormiant & quiescant: ac in aula habitationis magistri, sit semper refectorium sacerdotum, ibique omnes comedant in communi, nisi aliqui eorum infirmitate vel alia causa legitima fuerint impediti. Absque murmure & detractatione, fratres sa-
C cerdotes quietè & pacificè conuersentur: Magister vero qui ratione officij sui circa varia occupatur, & habet de suis ratiociniis ordinare, inhabitet & habeat ab aliis confratribus cameram separatam: Prouiso tamen quòd in hospitio suo, fratrem secum habeat commorantem.

De Diuino officio.

SIngulis diebus in aurora pulsetur spaciosè campana, ad cuius pulsationem surgant omnes
D fratres sacerdotes, & ad Ecclesiam maturè procedant. Cumque ibidem in Cancello fuerint congregati, incipiat hebdomadarius matutinale officium, & illud vna cum Prima, Tertia, & Sexta, submissa voce distinctè edicant, & apertè, necnon etiam & deuotè. Quibus completis, dicat frater vnus qui ad hoc fuerit assignatus missam de beatissima *Maria* Virgine gloriosa: qua finitâ pausent fratres sacerdotes, ad tempus, vt capellanus leprosorum eisdem horas canonicas & missam dicere valear, prout superiùs est expressum & arctatur Ecclesia ab antiquo. Horis verò canonicis, &
E missa pro fratribus leprosorum completis, dicat vel celebret (prout vacauerit hebdomadarius) missam de die: & post eam, statim hora Nona dicatur. Qua finita, pulsetur ad prandium, vadantque fratres sacerdotes ad mensam: & vt præfertur, comedant in communi. Hora verò vesperarum, pulsetur ad vesperas: ad quam pulsationem, conuenire studeant fratres omnes sacerdotes, & leprosi, pro vesperis & completorio audiendis & dicendis: eaque deuotè & completè audiant &
F dicant, prout ipsis dicere conuenit & audire: vesperas autem & completorium, semper incipiet hebdomadarius prout de aliis superiùs est notatum. Finitis verò vesperis & completorio, absque indebitis stationibus in itinere faciendis, omnes tam sacerdotes quam leprosi, ad sua hospitia reuertantur. In diebus Dominicis & festis duplicibus, dicant sacerdotes in Ecclesia omnes horas Canonicas: & præsertim Matutinas, Vesperas, & Completorium: ac etiam Missam cum Nota. In magnis duplicibus festis, vtputa in festis natalis
G Domini, Cœnæ, Parasceues, Paschæ, Ascensionis, Pentecostes, & aliis consimilibus: dicant totum officium festi solemniter, cum Nota, prout secundùm *vsum Sarum*, quo vti debent, solemnitatibus huiusmodi festorum, nouerint conuenire. Item, in festis S. *Albani*. S. *Ioannis Baptistæ*, & translationis S. *Thomæ* martyris, propter breuitatem dierum in quibus contingunt, dicant sacerdotes ma-

retinale officium cum Nota, cito post completorium tertiatum. Item volumus, quòd vnus frater sacerdos, qui ad hoc fuerit deputatus, celebret singulis diebus aliqua hora diei ad hoc magis apta, secundùm dispositionem magistri; pro omnibus benefactoribus defunctis monasterij nostri, & dicti hospitalis, missam sine Nota, de officio defunctorum.

De Intabulatione fratrum, & præsentia eorundem.

VT labor inter Fratres absque murmure faciliùs supportetur, statuimus ac etiam Ordinamus, vt fratres sacerdotes secundùm cursum suum, ad Matutinas & alias horas canonicas & missas diuersas, vt præmittitur celebrandas, per aliquem qui per magistrum ad hoc fuerit deputatus, in tabula conscribantur: qui cum intabulati fuerint, officia ad quæ fuerint intitulati, obedienter & humiliter exequantur; & vt diuinum officium in dicta Ecclesia iuxta præmissum & subsequentem modum, meliùs & deuotiùs celebretur; volumus & præcipimus, quòd singuli sacerdotes dicti hospitalis, in Matutinis, horis, Missis, Vesperis, & Completoriis, in dicta Ecclesia vt præmittitur & subsequitur celebrandis, personaliter intersint; & diuinum officium peragant: quatenus ipsos coniunctim attigit, & diuisim, nisi aliqua causa rationabilis eos à præmissis reddiderit excusatos. Quam quidem causam magistro, seu eo agente in remotis vel absente, ipsius locumtenenti, aut saltem hebdomadario, vt præmittitur, impediti exprimere teneantur, nec choro exeant ante diuinum officium completum pro tempore, sine ipsius chori Rectoris licentia speciali. Hanc tamen arctationem ad magistrum hospitalis, quem oportet ex officij sui sollicitudine circa plurima occupari, volumus non extendi.

Vt benefactorum fiat memoria specialis.

PRæcipimus, quòd quilibet sacerdos dicti Hospitalis, quem ad celebrandas missas singulis diebus humano more volumus obligari; pro benefactoribus viuis & defunctis dicti monasterij & hospitalis prædicti, in missa sua, dicendo collectam *Omnipotens sempiterne Deus qui*. &c. memoriam faciat specialem. In fine etiam Nonæ & Completorij, in Ecclesia ac gratiarum in mensa, dictarum dicat hebdomadarius, vel aliùs vices gerens eiusdem; *animæ Regis Offa, & omnium Benefactorum monasterij sancti* Albani, *& nostrorum, per Dei misericordiam requiescant in pace.*

De Lectione legenda in mensa.

VT fratres sacerdotes dùm in mensa fuerint consedentes, nedum corporum sed etiam animarum capiant alimenta, præcipimus quòd dum fratres sacerdotes in mensa fuerint congregati, legat vnus litteratus coram eis per aliquod competens temporis spatium, aut de Biblia aut de scriptura sacra alia, lectionem; quem dum in legendo fuerit, fratres silentium tenendo, attentè audiant & auscultent.

De Anniuersariis annis singulis faciendis.

DEcernimus, volumus, ac etiam ordinamus, quòd fratres sacerdotes annis singulis Regis *Offa, Gaufridi* Abbatis, diebus obitus eorundem, & nostrum, ac magistri *Ioannis* de *Barnet*, Canonici Ecclesiæ sancti *Pauli Londoniensis*, cùm migrauerimus & migrauerit ab hac luce, Anniuersaria facere teneantur. Die verò præcedente, diem huiusmodi obitus finitis Vesperis, in Ecclesia dicant fratres sacerdotes, cum Nota ibidem, *Placebo* & *Dirige*, solenniter in Communi: ac in crastino missam celebret magister, seu eo impedito, alius frater pro eo cum Nota, de officio defunctorum.

A

B

De Testamentis fratrum sacerdotum.

SI fratres sacerdotes testari voluerint, seu aliqua in sua relinquere voluntate; eundem ordinem siue modum, tam quoad Inuentorium, quàm cætera omnia alia & singula, supra in titulis de Testamentis leprosorum, & de forma testandi contenta; quem modum ibidem duximus statuendum, studeant firmiter obseruare, sub pœna ibidem clariùs annotata.

C

De Pensionibus vel Corrodiis nullatenus concedendis.

NE ac quæ ad certum pium vsum sunt largitione fidelium destinata, in vsus alios conuertantur, aut præfatus numerus leprosorum & sacerdotum in posterum minuatur; hac ordinatione perpetua prohibemus, ne vnquam alicui de bonis dicti hospitalis ab hac hora in antea ex venditione, donatione, seu ex quacunque concessione ad vitam vel ad tempus, ob meritum, seu propter obsequium, aut quocunque colore, directè vel indirectè: census, pensio, vel corrodium concedatur. Et vt hæc nostra prohibitio firmiùs obseruetur, statuimus & decernimus, quòd singuli fratres tam leprosi quàm Capellani, in admissione sua iurent ad sancta Dei Euangelia: quòd nunquam directè vel indirectè, tacitè vel expressè, facient, procurabunt, aut consentient, quòd alicui de bonis dicti hospitalis, ex quacunque causa vel quocunque colore, census, corrodium, vel pensio, concedatur: sed quoties de huiusmodi concessione facienda inter eos locutum fuerit, vel tractatum: constanter pro totis viribus contradicent. Et nihilominus volumus & statuimus, quòd omnes qui huiusmodi concessioni faciendæ consensum præbuerint, auxilium, vel fauorem, ex hoc excommunicationis sententiæ subiaceant, ipso facto.

D

E

De infirmis Fratribus Capellanis. Rubrica.

F

STatuimus, quòd infirmis Capellanis de victu quotidiano ita bene in omnibus, sicut Fratribus Capellanis, in Refectorio seu aula communi existentibus, seruiatur. Et si Frater Capellanus infirmetur per annum, volumus quòd pro medicina & aliis necessariis vltra communem & quotidianam distributionem victualium, & etiã præter vnam marcam argenti pro vestura, quam durante infirmitate percipiet: nihilominus sicut sanus Magister sex solidos & octo denarios sterlingorum particulariter, prout viderit expedire, huiusmodi sic infirmo soluere teneatur. Si verò frater capellanus breuiori tempore infirmetur, volumus quòd dicta dimidia marca pro rata temporis diuidatur: & pars summæ sic diuisæ, soluatur eidem: & nihilominus magister eosdem fratres infirmos visitet & solatiet: sicque cum absens fuerit, fieri ab aliis Fratribus Capellanis faciat & procuret.

G

Vt Fratres iuramentum præstent in ingressu.

AD maiorem cautelam & firmiorem obseruantiam præmissorum, & eorum etiam quæ sequuntur: statuimus, quòd quilibet tam leprosus quàm Capellanus, in limine admissionis & ingressus sui, tactis sanctis Dei Euangeliis, in præsentia Archidiaconi nostri & Testium, præstet & faciat subsequens iuramentum: quodque ipsum iuramentum, antequam præstetur, fratribus saltem laicis ingredientibus vel minus bene litteratis, vulgariter exponatur.

De forma iuramenti Fratrum.

EGo *N.* in præsentia domini *N.* archidiaconi monasterij sancti *Albani*, iuro ad hæc Dei Euangelia: quòd obediens ero venerabili patri domino *M.* Dei gratia Abbati monasterij sancti *Albani*, ipsiusque successoribus canonicè intrantibus, & Archidiacono monasterij supradicti; necnon & magistro Hospitalis, in licitis & canonicis mandatis. Furtum seu homicidium non committam. Crimen fratri leproso, seu capellano nequiter non imponam. In fratres dicti Hospitalis, manus non iniiciam violentas. Castus ero. Secreta Hospitalis nemini reuelabo. Commissum mihi negotium dicti Hospitalis, iuxta discretionem mihi à Deo datam, sollicitè exequar absque fraude. Opere, verbo, vel alio quouis modo non consentiam, quòd alius sit Magister dicti Hospitalis, quàm ille quem dominus Abbas monasterij sancti *Albani* præfecerit in magistrum; seu quòd alicui de bonis dicti Hospitalis, qualitercunque ex quacunque causa, census, corrodium, aut pensio concedatur: vel quòd numerus fratrum leprosorum vel sacerdotum, aliqualiter minuatur: vel quòd ipsi in alios commutentur. sed quoties de istis aut aliquo eorundem loqui contigerit, constanter pro totis viribus reclamabo. Constitutiones & ordinationes dicti Hospitalis, per dominum *Michaelem* Abbatem editas, & in scriptis redactas; quatenus me attinent, obseruabo: & ab aliis pro posse meo, faciam obseruari: & si repertus fuero in præmissis vel aliquo præmissorum, aut aliis deliquisse, correctionem & punitionem domini Abbatis dicti monasterij, vel ipsius Archidiaconi, vel alterius qui ad hoc fuerit legitimè deputatus: ac Magistri dicti Hospitalis, absque quacunque reclamatione subibo: etiamsi dominus Abbas in casu quo ter circa idem deliquerim, à dicto Hospitali absque gratia redeundi, me voluerit amouere. Sic Deus me adiuuet, & hæc sancta Dei Euangelia.

De correctionibus faciendis. Rubrica.

SI aliquis Frater transgressus fuerit præmissa, vel aliquod eorundem, pro singulis huiusmodi transgressionibus, per nos & successores nostros, vel Archidiaconum dicti monasterij, qui est & erit pro tempore, tanquam periurus pro periurio, & aliàs prout facti qualitas postulauerit, puniatur. Si verò ter circa idem sponte de præmissis repertus fuerit deliquisse, vel aliquod aliud commiserit crimen, propter quod à suo loco debeat iuxta iuris exigentiam amoueri: per nos & successores nostros, & non per inferiorem: huiusmodi delinquens à dicto hospitali, si hoc expediens videatur, amoueatur omnino: seu aliàs acriter puniatur. In minoribus autem & leuioribus excessibus,

A correctionem & punitionem ad magistrum volumus pertinere.

De Capitulis.

TEneant & faciant fratres Capitulum saltem semel in hebdomoda, in die ad hoc magis apto: & in quo circa hoc meliùs poterint occupari, pro negotiis Hospitalis communiter, vt conuenit, pertractandis, & correctionibus leuium &
B mitiorum excessuum, debitè faciendis. Et hoc Capitulum in Ecclesia clausis ostiis, circumquaque more solito teneatur.

De præfectione Magistri.

QVoties dictum Hospitale fuerit Magistri regimine destitutum, vnus Capellanus dicti Hospitalis, qui in spiritualibus & temporalibus magis fuerit circumspectus, circumscripto quocunque inordinato fauore, auctoritate nostra &
C successorum nostrorum, duntaxat præficiatur more solito in magistrum: circa cuius præfectionem, nullam iuris solennitatem volumus adhiberi. Nec quòd ipse magister ex huiusmodi præfectione titulum perpetuum sibi valeat vindicare: sed liceat nobis nostrisque successoribus, si magister in suo ratiocinio seu computo, vel in aliis ita repertus fuerit deliquisse, vt suo magisterio iuxta iustum & æquum arbitrium reddatur indignus: ex tunc eundem absque quocunque ordine iudi-
D ciario, seu appellationis obstaculo (si nobis vel eis hoc expediens videatur, in nostra & sua conscientia super hoc in summo examine oneranda) à suo magisterio penitus amouere.

De licentia exeundi, & accessu mulierum.

EA quæ statuimus suprà in titulis, quòd fratres leprosi hospitalis exire sine licentia non præsumant, & de accessu mulierum: ad fratres sacer-
E dotes extendi, & in eis locum per omnia volumus obtinere: Excepto, quòd magister poterit fratres sacerdotes licentiare, vt ex causa bracinam, pristinam, vel grangias ingrediantur, cum hoc sibi videbitur expedire.

De custodia communis sigilli.

COmmune sigillum in habitatione magistri, in cista vna sub tribus serulis more solito repo-
F natur: præfatæ verò cistæ, vnam clauem, penes nos & successores nostros, aut Archidiaconum nostrum, aliam penes fratres leprosos, & tertiam penes magistrum Hospitalis, volumus remanere. Quoties verò aliquid fuerit cum dicto sigillo signandum, super illo inter fratres leprosos & Capellanos, solennis tractatus primitus habeatur: vt quod ad omnes dinoscitur pertinere, ab omnibus comprobetur.

De sigillo ad causas.

G
SIgillum paruum quod dicitur sigillum *ad causas*, in custodia sit magistri: quod solummodo in litteris, acquitanciis de soluto, fidem facere volumus & habere roboris firmitatem.

De iuramento per magistrum præstando.

STatuimus quòd frater postquam præfectus fuerit (vt prædicitur) in magistrum, antequam

de bonis dicti Hospitalis se quomodolibet interponat, præstet coram nobis vel successoribus nostris, aut Archidiacono nostro, ac fratribus & testibus, in forma quæ sequitur iuramentum, quod quidem propter fratres leprosos, & laicos forsan, testes, antequam præstetur, exponi volumus in vulgari.

De Forma iuramenti.

EGo frater R. Capellanus Hospitalis sancti *Iuliani*, cui per venerabilem patrem dominum *M.* Dei gratia Abbatem monasterij sancti *Albani*, dicti Hospitalis gubernatio est commissa; iuro ad hæc Dei Euangelia, quòd de cunctis bonis dicti Hospitalis mobilibus & se mouentibus, fidele Inuentorium faciam. Fratribus leprosis, portiones suprà in titulo *de distributionibus fratrum leprosorum* apertiùs designatas, prout designantur ibidem fideliter distribuam: dum facultates dicti Hospitalis sufficiunt ad easdem. Fratribus Capellanis pecuniam pro vestibus, stratis & calceamentis, quæ supra in titulo *de pecunia fratribus Capellanis* annis singulis ministranda, eum suis terminis continetur, temporibus suis persoluam: ac eisdem fratribus Capellanis sanis & infirmis, iuxta suppetentiam facultatum restantium vltra distributiones, fratribus leprosis (vt præmittitur) faciendas, sua alimenta necessaria & competentia ministrabo, residuum si quod manserit, in vtilitatem Hospitalis conuertam. Alienationi rei immobilis, ad dictum Hospitale pertinentis, aut concessioni census, pensionis, vel Corrodij, alicui de bonis Hospitalis qualitercumque, vel ex quacunque causa faciendæ, non consentiam, sed quoties coram me de iis actum fuerit, pro viribus contradicam. Constitutiones seu ordinationes domini *Michaëlis* Abbatis, super dicto Hospitali, & eius regimine editas, firmiter obseruabo: & eas ab aliis pro posse meo faciam obseruari, *nisi quatenus per vos domine mecum fuerit dispensatum.* Omnia Hospitalis prædicti negotia, in quantum me concernunt, vtiliter iuxta discretionem mihi à Deo datam, & fideliter, exercebo. Coram domino Abbate monasterij supradicti, vel Archidiacono ipsius, aut alio qui per dictum dominum Abbatem ad hoc fuerit deputatus, de administratione bonorum dicti Hospitalis per me facta, saltem semel in anno, fidelem reddam in vnius ad minus fratris Capellani, & alterius fratris leprosi præsentia rationem: sic Deus me adiuuet, & hæc sancta Dei Euangelia.

De Lectura Constitutionum. Rubrica.

NE se fratres leprosi & sacerdotes ab obseruatione præmissorum sub colore ignorantiæ valeant excusare, statuimus & etiam ordinamus, vt præmissæ nostræ ordinationes, quatenus fratres leprosos concernunt eisdem, quatenus verò fratres Capellanos contingũt eisdem: quater diuisim annis singulis, distinctè & apertè legantur, & exponantur, etiam in vulgari: vt sic ipsorum quilibet scire valeat manifestè, quæ & qualia debeat obseruare.

Ad præmissorum verò perpetuam firmitatem, & in testimonium eorundem, eisdem sigillum nostrum duximus apponendum. Datum in monasterio nostro supradicto, quoad nos xj. die mensis Februarij, Anno Domini M. CCC. XLIV. Et nos Prior & Conuentus monasterij sæpedicti, præfatas Ordinationes omnes & singulas quas

A inspeximus studiosè, & super quibus deliberauimus diligenter, in quantum possumus confirmamus. In quorum testimonium, sigillum nostrum commune fecimus iis apponi, datum quoad nos, in domo nostra Capitulari, in dicto monasterio situata, xij. die mensis prædicti, Anno Domini supradicto. Et nos magister & fratres hospitalis prædicti, prædictis ordinationibus seu constitutionibus omnibus & singulis, quas deliberatione præhabita super eis, nobis & dicto Hospitali con-
B spicimus plurimum profuturas, expressè & ex certa scientia consentimus, easque omnes & singulas, ratas habemus pariter & acceptas. In quorum omnium testimonium, sigilli nostri communis appensione, has Constitutiones prædictas fecimus communiri. Datum quoad nos in hospitali prædicto, in aula habitationis Magistri xiiij. die mensis Februarij, Anno Domini supradicto. Et ego *Stephanus* de *Vvalinfordia* Rector Capellæ S. *Iuliani*, ac perpetuus Capellanus leprosorum
C hospitalis prædicti, prędictis ordinationibus consentio, & eas ratas & gratas habeo & acceptas: In quorum testimoniũ, quia sigillum meum pluribus ignotum est, sigillum reuerendi viri [illegible] Officialis *Londoniensis* apponi præsentibus procuraui. Et nos Officialis *Londoniensis*, ad specialem & personalem rogatum dicti domini *Stephani*, sigillum nostrum præsentibus duximus apponendum. Datum quoad nos, apud Hospitale prædictum, xv. die mensis prædicti, anno prædicto.

D *Sequuntur & alia* Statuta *siue* Articuli *eiusdem Hospitalis sancti* Iuliani *ab eodem Abbate* Michaele. *Cuius vitam in* Maiori Cottoniano *& in codice* Spelmanniano *inuenimus: a* Thoma Vvalsinghamo *reliquis* viginti tribus Matthæi Parisiensis, *cum aliis additam.*

Isti sunt Atticuli *obseruandi inter* fratres professos *domus sancti* Iuliani, *iuxta sanctum* Albanum.

CVm inter omnes infirmitates morbus lepræ contemptibilis habeatur, ij qui tali morbo
E sunt percussi, singulis locis & temporibus tam gestu quàm habitu, cæteris hominibus cõtemptibiliores & magis humiles se debent repræsentare, Dicente Domino in Leuitico, *Quicumque maculatus fuerit lepra, habebit vestimenta dissuta, caput nudum, os veste contectum, contaminatum ac sordidum se clamabit: & omni tempore quo leprosus est & immundus, solus habitabit extra castra.* Nec propter hoc desperare debent, aut contra Deum murmurare, sed potiùs eum laudare &
F glorificare, qui eum ductus fuerit ad mortem, leprosis voluit comparari: teste *Isaia* Propheta qui ait, *Et nos putauimus eum leprosum percussum à Deo, & humiliatum.* Reuocantes ad memoriam beati *Iob*, qui cum percussus esset lepra, ita quòd à planta pedis vsque ad verticem capitis non fuit in eo sanitas, nihil stultum contra Deum locutus est.

De situ Hospitalis sancti Iuliani.

G CVm igitur Hospitale S. *Iuliani*, iuxta boscum de *Eyvvod*, ab Abbate & Conuentu S. *Albani* propter leprosos specialiter sit fundatũ, & ex pia collatione eleemosynarum eorundem est sustentatum, cuius dispositio tam in spiritualibus quàm in temporalibus, ad eundem Abbatem loci eiusdem patronum & ordinarium, pertinere dinoscitur: Nos paterna sollicitudine honestatem

dicti Hoſpitalis, necnon & vtilitatem ſecundùm Deum conſiderantes: volumus quòd fratres ibidem commorantes, habeant habitum qualemcunque eorum infirmitati conuenientem.

De Habitu Fratrum.

FRatres videlicet habeant Tunicam & Supertunicam de Ruſſero, cum Capucio de eadem ſecta, ita quod manubria tunicæ ſint clauſa vſque ad manum, non nodulis vel filo ad modum ſecularium laqueata. Supertunicam verò habeant clauſam vſque ad talos, & capam clauſam de nigro panno ſimilis longitudinis cum Capucio, ſicut ab antiquo habere conſueuerunt.

De Calceamentis Fratrum.

CAlceamenta pedum ſint caligæ & æſtiualia, ſint ſotulares erecti, cum tribus vel quatuor nodulis circa tibias, quibus vti conſueuerunt. Sotulares verò baſſos cum vno nodulo, & laqueatos, omnino interdicimus & damnamus. Et ſi quis frater de cætero vtatur huiuſmodi baſſis ſotularibus, contra iſtud ſtatutum, eat nudis pedibus ſingulis diebus, donec magiſter domus eius humilitatem conſiderans, dicat ei, ſufficit. Iſta ſufficiant quoad habitum.

De Ingreſſu fratrum: & de voto faciendo.

QVi de licentia domini Abbatis dictum Hoſpitale ingrediuntur (ſine cuius licentia nullus debet ingredi) ſint ſoluti, & ſi coniugatus ingredi debeat, tam ipſe quàm vxor ſua coram domino Archidiacono tanquam loci ordinario, & fratribus domus, faciat ſolemne votum caſtitatis. Et ſi poſt ingreſſum contra dictum votum per incontinentiam venerit, ſecundùm conſuetudinem domus expellatur, & vxori ſuæ, ſi ſuperſtes fuerit, remittatur & ei debitum coniugale perſoluat. Similiter ſi vxor contra votum ſuum veniat, ſimili modo puniatur: ſi autem vxor in fata deceſſerit, tunc vir ſicut conuictus de incontinentia puniatur.

De Modo ingrediendi Hoſpitale.

FRatres verò qui ingrediuntur dictum hoſpitale, ſint per aliquod tempus in probatione, antequam faciant ſuam profeſſionem: infra quod tempus, de eorum moribus & conuerſatione per geſtum eorum & opera, poterit manifeſtiùs apparere. Nec tempore probationis, ad conſilia fratrum in capitulis ſuis aliqualiter admittantur.

De Dilectione Fratrum.

FRatres ſuper omnia diligant Deum, deinde proximum, fraternæ dilectionis mutuam inter ſe habentes charitatem: quia iſta præcepta ſunt principaliter obſeruanda, in quibus tota lex pendet, & Prophetæ.

De Horis temperandis.

MAne Campana pulſata ad horas Canonicas audiendas, omnes ſurgant, & indutis capis clauſis, eant ad Eccleſiam diuina obſequia audituri: quam cum ingreſſi fuerint omnes ſedeant per ordinem ſecundùm tempus quo ingreſſi ſunt dictum hoſpitale. Ita quòd nullus per ſuperbiam locum alterius ſibi vindicare præſumat, niſi fortè magiſter aliquem propter reuerentiam vel dignitatem perſonæ vel ordinis, aliis voluerit præferre, iuſtitia exigente. Illud mane ſic temperetur, vt nulli ſit oneroſum, ſed ad aſſiamentum omnium infirmorum, vt nullus poſſit ſe excuſare, niſi grauiori infirmitate fuerit detentus. Omnibus ergò pariter in Eccleſia, vt dictum eſt, congregatis ſilentium teneant, donec ſeruitium compleatur.

De Stationibus.

NVllus autem fratrum præſumat exire metas hoſpitij ſui, ſcilicet verſùs regiam viam, ſine capa clauſa, eundo ad Eccleſiam vel redeundo: nec faciant ſtationes vel deambulationes in dicta ſtrata, ante ſeruitium vel poſt, immo nulla hora diei, ante prandium vel poſt: ſed expleto officio diuino, cum omni maturitate ingrediantur hoſpitia ſua: niſi fortè aliquis voluerit facere moram in Eccleſia, vt orationibus vacet & contemplationi.

Item de Stationibus.

SImiliter inhibemus, ne ſtationes fiant in pentitio quod ſe extendit in longitudine ante domos fratrum verſùs regiam viam. Nec quiſquam fratrum teneat ibi parlamentum cum alio fratre: ſed ſi quis fratrum voluerit habere colloquium cum aliquo fratre, tranſeat ordinatè per dictum pentitium vnuſquiſque alter ad alterum pro libito ſuo ſine ſtatione: niſi fortè aliquis extraneus ei obuiauerit, cum quo breuiter loquatur & tranſeat. Sed ſi probus homo & honeſtus venerit illuc, cauſa infirmum fratrem viſitandi, ingrediatur ad eum: & quod bonum eſt, adinuicem loquantur.

De Metis.

MEtas verò ab antiquo ſtatutas, quarum vna ſita eſt ex parte auſtrali, altera ex parte boreali, ſicut adhuc manifeſtè patent, nullus tranſgredi præſumat: præter cuſtodem grangearum & granariorum, cui cura per magiſtrum committitur.

De Cuſtode ſub Magiſtro.

NEc quiſquam fratrum priſtinam vel bracinam, aliquo ingredi modo præſumat: niſi frater cui cura committitur. Qui cum ingreſſus fuerit, pani & ceruiſiæ non appropinquet, tangendo vel aliquo alio modo tractando, cum non deceat viros talis infirmitatis ea tractare, quæ ad vſum communem hominum ordinantur.

De Clauſura.

POrtæ verò verſus gardinum bene claudantur, & cuſtodiantur, propter ſcandala & alia mala, quæ ex libero ingreſſu earum poſſent oriri, nec quiſquam fratrum egrediatur portas illas, niſi tempore minutionis, vel quando aliquis indigeat ſolatio ratione alicuius ſpecialis infirmitatis: quod fiat de licentia ſuperioris. Portas verò verſùs campum ex vna parte, & regiam ſtratam ex altera, nullus omnino egrediatur: niſi ille tantùm cui Agricultura commendatur. Expedit enim aliquando ſuperuidere carucas, & ſeminatores, ſi fideliter operentur & diligenter.

De

De Licentia Archidiaconi euntibus extra metas.

NVllus ergò frater omnino transgredi præsumat metas consuetas & debitas, causa vagandi, per patriam vel peregrinandi: quod qui aliter fecerit, per subtractionem liberationis suæ castigetur. Qui verò absentauerit se extra domum suam per totum diem & noctem, sine speciali licentia domini Abbatis, vel eius Archidiaconi, tanquam fugitiuus habeatur, nec concedatur ei ingressus, sine gratia & licentia domini Abbatis.

De Accessu mulierum.

ET quia per accessum mulierum, frequenter oriuntur scandala & mala non modica; super omnia prohibemus, ne aliqua mulier ingrediatur hospitia fratrum, pręter communem lotricem domus, quæ sit maturæ ætatis & bonæ conuersationis, de qua nulla possit esse sinistra suspitio. Nec illa præsumat intrare domos illorum temporibus suspectis, sed horis debitis, vt eius ingressus & egressus ab omnibus possit videri. Verumtamen si mater, vel soror, vel alia honesta matrona venerit ibi causa visitandi infirmos, habeat ingressum ad illum, cum quo loqui voluerit. Et hoc fiat de licentia Custodis domus, aliter autem non ingrediatur cuiuscunque sit conditionis; Mulieres verò leuis famæ & malæ opinionis, hospitia nullo modo ingrediantur.

De Comestione mulierum.

NVlli ergo fratrum liceat inuitare mulieres, vt secum comedant in domibus suis propter causam iam dictam, præter personas prænotatas. Et hoc de magistri licentia speciali fiat: prouiso tamen, quòd nulla mulier vltra horam debitam moram faciat cum eis, sed congruo tempore recedat, qui autem aliter fecerit, tanquam conuictus de incontinentia puniatur.

De Discordia Fratrum.

FRatres sibi inuicem obediant, & reuerentiam exhibeant: dicente Apostolo, *hominem inuicem praeuenientes*. Si quis verò inuentus fuerit contentiosus, & seminans discordias inter Fratres, corripiatur semel & iterum, quòd si sic se non emendauerit, per subtractationem liberationis suæ, vsque ad condignam satisfactionem castigetur.

De Bonis habendis.

ET quia portio Fratrum non sufficit eis ad omnia necessaria, liceat eis habere bona mobilia, & quæ honestè possunt acquirere, ad suppletionem defectus eorum & infirmitatis suæ mitigationem. Ita tamen quòd ipsis decedentibus vel discedentibus, non alienentur bona sua siue sint infra limites Hospitalis, siue extra, sed in vsus communes domus conuertantur, & de consilio & voluntate magistri, ordinentur & disponantur.

De Testamentis.

NVllus Frater de cætero faciat Testamentum, nisi de licentia Magistri: quod si aliter fecerit, pro nullo habeatur.

De Punitione culpæ.

IStos articulos suprà scriptos, præcipimus inuiolabiliter obseruari: & si quis in aliquo contra

A venerit, & obseruare contempserit, per subtractionem liberationis suæ castigetur, vel alia pœna quæ magis timetur, ei infligatur: vt pro qualitate & quantitate culpæ, correspondeat acerbitas pœnæ.

De Capitulis faciendis.

SI Fratres aliquando propter communem vtilitatem, de statu domus velint tractare, ingrediantur Ecclesiam, & exclusis secularibus & fratribus non professis, cùm ipsi communi Concilio B interesse non debeât, prouideant inter se quod bonum est: ita, quòd nihil fiat sine Magistri consilio & voluntate. Priuata vero Capitula, & adulterina, quæ magis dici possunt conspirationes seu machinationes, totaliter interdicimus & annullamus.

De Professione fratrum sancti Iuliani.

EGo frater *N.* promitto & sacramento corporali tactis sacrosanctis Euangeliis præstito, af- C firmo coram Deo & omnibus sanctis in hac Ecclesia, quæ constructa est in honorem S. *Iuliani* Confessoris, in præsentia domini *N.* Archidiaconi, quod omnibus diebus vitæ meæ, præceptis domini Abbatis de S. *Albano*, qui pro tempore fuerit, & eius Archidiacono obnixus ero & obediens: & in nullo, proterue contradicens, nisi fortè aliqua præcipiantur quæ diuinæ displiceant voluntati. Nunquam furtum faciã, nec alicui fratrum falsum crimen imponã, nec manus violentas in aliquem D fratrem mittam: Nec votum castitatis infringam. Nec de aliquibus rebus appropriandis, vel aliis testamentariè relinquendis, sine dispensatione à fratribus concessa me intromittam. Omnem speciem vsuræ tanquam monstruosam & Deo odibilem, studebo penitùs euitare. Nec ero in consilio vel auxilio vel opere, per sermonem aut voluntatem, per me vel per alium, quòd aliquis aliquando Custos seu Magister præficiatur leprosis de S. *Iuliano*, nisi quem dominus Abbas de S. *Albano* E præficere voluerit. Cibis & potibus, & aliis rebus, mihi per magistrum porrectis & exhibitis, secundùm vsum & consuetudinem domus, contentus ero sine lite & murmuratione. Metas mihi constitutas non egrediar, absque licentia speciali superiorum meorum: & eorum consensu & voluntate. Et si inuentus fuero transgressor contra aliquem articulum superiùs prænotatum, volo & concedo quòd dominus Abbas, vel ab eo substitutus, possit me punire secundùm qualitatem & F quantitatem delicti, prout sibi viderit meliùs expedire. & etiam tanquam apostatam à Congregatione fratrum projicere, sine aliqua spe reuersionis, excepta domini Abbatis gratia speciali.

Quia in vita Gaufridi *Abbatis, ad* pag. 37. & 38. *antecedat mentio de fundatione Cellæ* Monialium *de* Sopvvelle: Statuta *igitur siue* consuetudines *ibi degentium* Monialium, *hîc ex* Addiaamentis *Ms. dedimus. Et ea* Gallica *sane siue* Normannica *lingua scriptas: vt hinc licebit coniectare,* G *vel mulierculas eius tẽporis* Anglicanas, Gallicanam *linguã, vt vulgarem suam, apprimè calluisse.*

Incipiunt quadam Consuetudines Regulæ Monialium *beatæ* Mariæ Sopvvell. *ab antiquo vsitatæ, & per dominum* Michaëlem *Abbatem renouatæ & approbatæ: quas antea statuit districtiùs obseruari.*

M*ichaël* par la soeffraunce de Dieu, Abbe de seint *Auban*; a noz cheres filles en Dieu,

la Prioorelle, & le Conuent de *Sopvvell* saluz; one A la grace *Iesu Christ*. & nostre benyson. Purce que nous auons entendus, par Inquisition fait enrre vous en nostre visitation, & apres, que ascunes customes bones & honestes, auanr ces heures vsea entre vous; sont par negligens entrelessez, & autres vsages, que sount abusions gardez & vsez, les queua sount countre lestat de vostre Religion. Et pur ceo que a nous attient, par la resoo de la cure qoe nous auoms tiels desautes amender, vous comandoms enchargeauntz en vertue B de obedience, en la quele vous nous estez tenua; que les customes & les amendements dabusions auandites, desore enauant gardea: sicome eles sount desoua escriptes. Issint que vous pussez auoir merit de Dieu, par vestre obedience, & escheure greuonse penaunce: si oous vous trouoms desobeissauntes, a cestes noz ordynaunces: que Dieu defent.

Cap. 1. De commemoratione sancti Albani.

§. La custome de la commemoration de seint *Auban*. soit garde: sicome il soleit estre. Cest assauoir, que vous chaunterez de lui vn iour, en la sy- C maigne: cest adire, le *Ieofdy* si voide suit, ou autre iour que serta voide. Et eeo ne suit lesse forsque en *Aduent*. & *Quareme*. & deins les *Octaues* des *principals festes*. & pur *feste de treis lessons*: que auera propre estoric.

2. De tribus vocibus in Capitulo.

§. Pur mals escheure & quiete, & charite, noriu & tener nous comaundoms que en chapitle ne soient forsque treis voyz: cest assauoir de icelle que serra President, & de la Supprioureſſe, ou de vne autre gardeine del ordre, & de icelle D que serra challengee ou clame pur sun trespas. Et si nulle soit rebelle en Chapitle a la Prioureſſe ou autre gardeyne del ordre President, soit celle rebelle par celle gardeyne del ordre, que est procheyne apres cele gardeyne del ordre President. Et soit celle rebelle, a payn & evve, saunz relees a la tornee: & mesme la penaunce eit selle gardeyn del ordre, que serra clamer vne tiele rebelle.

3. De silentio & eius satisfactione.

§. Pur ceo que vous estes tenua, par la reule de seint *Beneyt*, a la silence tenir en lesglise: en lencloistre, en le Resectour, & eo le Dortour: E vous comandoms que la silence soit tenue, en les lieus auauntdita; Et si nulle enfreigne la silence, prenge sa veyne en chapitle, & preigne discipline regulere, reconissaunte sa coulpe. Et si tiele que enfreyne silence ne voille de gree prendre sa veyne, soit clame par gardeyne del ordre: & mise a plus dure penaunce Et si auygne que ascone tense, oue autre desordinemenr, soit celle mise en silence par tice, & teigne la penannce tres iours.

4. De sonitu dormitorii, & occupatione ante prandium.

§. Auxi auoms ordine, que checun iour matyn quanr temps serra de leuer, la Supprioureſſe F ou autre gardeyne del ordre, soone le petit seyn, que pent pres del Queer: & nulle isse le dortour auaunt cel sonyr, saunz especial conge del gardeyne del ordre: & a cel sonyt leuent toua, & faites les treis orisones vsueles: soienr tous a la messe nostre dame. Et apres cele messe, sesent rouz en lencloistre, iesqe an prime: entendauntes soulement a lour psalter, orisones & aotres deuocions: ou a recorder le Dieu seruice. Et quaunr temps serra soit prime sone, & a prime, soienr touz hors- G pris les malades & les seynes & prime chauntee: enrrenr toua en chapitle & facent ceo que apent. Et apres chapitle, soient occupea iesqe a heure de manger, en bones occupacions: Issint que celles que sont tenuz soient a la grauot messe, & a les heures de iour.

5. De custodia & clausura ostiorum diuersorum.

§. Auai anoms ordine, que le hus deuers le Gardyn ne soit pas deshore enauaunt ouert, de- A uaunt prime, & en este en temps de la mytiene, soient les hus de le parlour & de le gardyn, & les fenestres deuers la cusyne clos, & ne soient pas ouertes taunque home soune a heure de nonne: qne serra chaunte apres la meriene, & que les auaundita hus de le parlour & de le gardyn, checun nuyt par my lan tauntroust apres Cuuerefu sone, en Labbeye soient closes, sil ne soit par resonable encheson, la quele nous voloms estre, a la consideration de Cunfessour.

6. De modo præsentiarum, & de modo comedendi cũ sæcularibus.

§. Et pur ceo que couenable chose est Da- B mes de Religion, en presence de seculers se eient ordinement, en habite & en porture, nous voloms & ordinoms, que nulle de vous desore enauant, veigne a Parlour a parler oue seculers, si ele neyt son cool, & son visage couert de Cuuerchief: & de veil ordine, come apent a vostre religiou: & oulle persone soit suffert dentrer, forsqe honeste: & si tiele persone voille demorir a maunger: mange en le Parlour, deuseyne par congie le Confessour: & ne mie en chambres sauna conge C de nous especial, ou de nostre Priour: si nous soioms absenrz.

7. De operariis monialium.

§. Des ouerours des queux vous aties mester pur voz necessaries, cestassauoir Taillours & Pelleters, voloms que pur tiels ouerours, soit vne lieo ordine pres de lencloistre, ou tiels ouerours facent lours oueraignes: & que tiels ouerours, ne soient mes appellez en Chaumbres, ne en lieu priue: & soient les ouerours tiels, des quex suspecion de mal ne pusse estre.

8. Quod ligatæ per Canones possint videre sacramenta.

§. Et pur eeo qne nous anoms entenduz, que D vne abusioo est entre vous, que si vne de vous soit mise en silence pur sa culpe: ele ne deueroit lire ne chaunter ne veer le sacrament de la Messe, nous reprouons celle abusion, & comaundoms que quaunt oulle de vous serra en cel cas, q ele lise & chaunte oue les autres, & vere le sacrament de la Messe, sicome est graunte a Christiens a veer.

§ Vne autte custume soleit estre garde entre vous que si nulle de vous feust malade, ele deust entrer en lenfermerie, & nemye en autre chaumbre. Et E pur ceo voloms, que ceste custume soit tenue, & que la Prioorelle ne pusse congie doner, dautrement faire. De ceste obseruaunce, voloms que, la Prioureſſe & la supprioureſſe, seient horsprises.

9. De infirmis & infirmaria.

§. Auai auoms ordioe, qoe desore enauaunt, la Prioureſſe ne donoe congie à nulle de vous a demorer hors de le dortour, en chambres de nuyr, oue hostes que vendront: & que nulles hostes seculeres ne reguleres, ne gisont en le dortour, oue vous; mes sonlement vous que estes del Con- F uent, & checune soule en son lyt; sicome apent a vostre estat.

10. De dormitorio & hospitibus.

§. Vne autre custume soleit estre entre vous, que le Chapeleyn qua vous appellez Chapelleyn nostre Dame, deuereit leuer a matyoes en aij. lessons. & eider le Confessour, lire les iv. lessons del exposition del Euangelie: & checune symaigne, vne soit chaunter la messe nostre Dame à Note; a la quele messe, vous deussez toua estre, & mesme celui Chappelleyn soleit lyre le Euangel G en checuo principal feste, a la graunde Messe: La quele custume, voloms que desore enauant soit tenue.

11. De Capellano Beatæ Virginis.

Edita & publicata fuot hæc per dominum *Michaelem* Abbatem, apud domum de *Sopvvelle*: visitationis officium exerceotem, die sanctæ *Fidis* virginis: Anno Domini M. CCC. XXXVIII.

Pag.552.lin.8. F.pt. *De auibus mirabilibus anno 1251. in Anglia visis.*

POrtenta eadem post secula redire, alia eademque est admiratio. Nescio sanè, an *Aues mirabiles* illæ, quas *Matthæus* memorat, eiusdem omninò speciei erant, aut eorundem euentuum prænuntiæ, cum illis quas nunc & ego sum descripturus. Quàm autem similes dissimilésue erant, penes te, Lector, erit iudicare. Quæ interim ab amico nostro singulari, viro illustri doctissimòque domino *Rogero Twysden* Baronetto (cui & multa alia in hoc opere debeo) accepi, hic referre non pigebit. De fide narrationis nil interea dubitans, vtpote quam vir ille nobilis ex libro Aui sui Memoriali desumptam, humanissimè ad me transmisit. Narrationem autem Anglicanam, Latinè sic verti.

Memorandum, quòd Anno Domini 1593. præter solitum pomifero existent, ingens auiú ignoratarum multitudo, huc in *Angliam* conuolauerit. Et licèt ea anni tempestate tum primùm apparuerint, cùm poma iam satis autumnali sole cocta, adhuc matura in arboribus dependerent, à fructus tamen ipsius medulla omninò abstinentes, eamque contemptim quasi abjicientes, granella ipsa siue acinos, tantummodò deglutiebant. Ad deterebranda verò poma aut frustularim citissimè distringenda, rostra profectò habebant satis concinnè à naturâ coaptata. Cuspidem enim vnam ita super aliam retorquebant decussabantque, vt vncorum, sanè, siue falcium inuicem transuersarum mucrones apparerent. Imnò (quod & obseruatu rarissimum) in maribus, rostelli pars siue cuspis superior adunca, in inferiorem deorsum recuruabatur. ast in fœmellis, contra, mucro inferior in alterum resupinabat. Mole corporis, Carduelem aut Rubicillam* auiculam, vt plurimùm æquabant. Fœmellæ earum, fœmellas Rubicillas, colore ferè referebant. Mares autem pennis formosissimis, speciosissimisque variegatos vidisses, vtpote pectora, dorsa, capitaque, aut suauitèr flauos aut elegantèr rubicundos. Nemo túc mortalium, aues taliusmodi aut viderat antea, vel ab atauis suis relatu audierat quicquam. Quod autem in iis maximè admirandum, adeò cicures, mansuetæ, tantæque innocentiæ apparebant, quasi ex eremo aliqua hominibus prorsus inhabitata, derepentè huc aduolassent. In primo enim appulsu, & nondum adhuc perterrefactæ, se facillimè patiebantur, aut fundis aut arcubalistis impeti: diffugere omninò nescientes, antequam vel saxis, vel pomis, vel plumbeis globulis ab arboribus disjectæ, in terram de mortuæ decidebant. Caro earum gustui satis sapida erat, esuíque delicata. Denique, ac si horúmce granorum causa dumtaxat, huc deuenissent, pomis vbique iam collectis aut depastis, subitò (sed quò nescitur) euanuerunt.

* A Bulfinch.

Si quicquam autem auiculæ portendebant, est prorsus ignotatum: non bellum enim, non lues, non pestis subsequens, in homines bestiásue grassabatur. Dumtaxat obseruatum fuit, quòd annis, 1595. 1596. & 1597. tanta annonæ charitas subsequeretur, vt in agro *Cantiano* (quo vix in Anglia aut gleba feracior, aut vbi frumentum vendatur viliùs) modius tritici, ad octo, hordei, ad quinque, auenarúmque ad tres, asceoderet solidos Esterlingos.

Hucusque Narratio. Ad quam, hoc solummodo notandum venit: scilicet, quòd post Aues illas *Matthæi Parisiensis*, nulla annonæ aut frumenti caristia, nisi post annos sex, (scilicet 1257. subsequeretur. Consule (si placet) pag. 958. in linea quadragesima. Tu vide (Lector) si auicula hæc nostra, non sit illa *Gesneri* atque *Aldrouandi* Loxia. Forma, sanè, id persuadere videtur: quam apud illos Ornithologos celeberrimos depictam videas.

Gesner de Auibus l.3.

P 552 Aldrouand Ornithologiæ l.12 p 416. Vide & p. 426. c.47;

Prædictionem hanc, ex *Wendouero* desumptam, refer tu ad *Historia* pag.242.lin.5.E post.

EOdem Anno Astronomici *Toletani*, omnibus Christi fidelibus in hæc verba litteras direxerunt. Omnibus Christi fidelibus ad quos literæ istæ peruenerint, magister *Ioannes David Toletanus*, & omnes eiusdem loci Magistri, salutem, & *Spiritus sancti* solamen. Anno Domini M.CC. XXIX. vsque ad septem annos mense Septembri, sole existente in *Libra*, conuenient omnes planetæ simul, & *Sol* erit in *Cauda Draconis*, & fiet significatio rerum mirabilium & horrendarum: & fiet diluuium ventorum *Saturnum & Martem*: crescétque mare vltra solitum: Et erit ventorum tanta conflictio, quòd stabunt ferè simul, & obscurabunt & denigrabunt totum orbem & dabunt sonos horribiles, corda hominum dissipantes, & subuertentes ædificia, & arbores; & plures valles montibus æquabuntur. Et Ciuitates multas præcipitabunt, maximè *Babyloniam*, *Heldas*, *Mecban*, *Tripolin*: & præcipuè Ciuitates sitas in locis arenosis & sabulosis. Sed ante hæc omnia, erit eclypsis *Solis*, & erit *Sol* à terra vsque ad meridiem ignei coloris & rubicundi, quod significat maximam sanguinis effusionem. Et post sequetur eclypsis *Lunæ*. in coloribus permixtis: & significat maximam confusionem gentium. Et post hæc, erunt prælia multa & occisiones in Oriente & Occidente, & erunt terræ motus vniuersales: id est, per totum orbé subuertentes plurima loca Et erit caristia magna, & fames fere per totum orbem, & mortalitas, & contradictio gentium & Regnorum adinuicem: ita quòd maximus imperatur morietur, & post illorum diluuium ventorum pauci remanebunt viuentes, sed quotquot remanebunt, deliciis diuitiisque affluent. Orietur dubietas inter *Saracenos*, & relinquent *Mahumerias* suas, & fient vnum cum *Christianis*. Ideóque nos cum omnibus magistratibus atque consodalibus nostris peritisque Astrologis *Toletanis*. hoc comperientes, vobis duximus reuelandum: Iniungentes in remissionem peccatorum & redemptionem animarum vestrarum, quatenus hoc reueletis ignorantibus, prouideatisque vobis vbi habiteris, dum venti durabunt. Flabunt enim in mense *Septembri*, & tunc super terra vix inuenietur mansio secura. Præparetis ergò cauernas in planitie circumdata montibus, non arenosis, non sabulosis: sintque opertæ trabibus, & terram desuper ponite, nec sint arbores sitæ quibus artificiú cauernæ possit operiri. Et præparetis ibi vobis cibaria quadraginta dierum. Et sciatis quòd nobiscú concordant & conueniunt omnes Philosophi, Astronomi *Hispaniæ*, *Græciæ*, *Arabiæ*. *Armeniæ*. & *Hebræi* Audiuimus enim quòd *Manichinus* Rex constituit turrim excellentis ædificij coadiouantque eum omnes vicini sui, & erit turris ad instar maximi montis. Hoc autem dicimus de rege *Siculo*. quæ nobis pericula videntur. Nihil ergò in præsenti restare videtur populo *Christiano*. nisi vt singuli & vniuersi ita præparare studeant conscientias suas per pœnitentiam fructuo-

ſam, per humilem & puram confeſſionem, per ſatisfactionem condignam, ne venienti ſponſo vacuis occurrentes lampadibus cum fatuis virginibus oleum non habentibus, ianuam (quod abſit) inueniant clauſam: ſed cum prudentibus, potiùs virginibus lampadibus ornatis, cum ſponſo paratæ intrare ad nuptias mereantur. Credimus enim fiducialitèr, quòd infra hoc ſequens ſeptennium, aliqua viſuri ſumus. Quibus ſiue in veritate, ſiue per ſimilitudinem his litteris *Aſtronomicorum* non immeritò poterimus adaptare. Sed hoc infra.

Prædictionem & hanc ex Vvendonero deſumptam, refer in ad Hiſtoria pag. 246 lin. 7. A. poſt.

NOtandum verò eſt in hac *Terra promiſſionis* & *Ieruſalem* ſanctæ Ciuitatis reſtitutione populo *Chriſtiano*, quòd ſicut ante hoc generale gaudium & totius *Chriſtianitatis* tripudium, Aſtronomi *Toletani* ſcripſerunt de Planetarum concurſu, & ventorum tam horrendum diluuium, ita quòd ſtarent ſimul cum terræ motu & Eclypſi tam Solis quàm Lunæ, velut paulò ſuperiùs in geſtis huius anni ſcriptum eſt. Eodem modo ante eiuſdem *Terræ ſanctæ*, & crucis Dominicæ captionem à *Saladino*, viro perfido & cruento, & alij qui tunc fuerunt Aſtronomi eiuſdem ciuitatis, ſcripſerunt domino Papæ *Clementi*, ſub hac forma. Ab anno præſentis Incarnationis Domini noſtri *Ieſu Chriſti*, qui eſt M. C. LXXX. IX. vſque in vij. annos, menſe Septembri, ſole exiſtente in Libra, & Cauda Draconis, erit, ſi Deus pati voluerit, conuentio Planetarum in Libra & Cauda Draconis, ſed eſt admirabilis, non mutabilium rerum mutationis ſignificantia. Sequetur terræ motus terribilis, & deſtruentur loca conſueta perditionis, per *Saturnum* & *Martem*: manentes in ſignis atris & mortalitas & infirmitas. Oſtendet etiam ea coniunctio, ventum validum, denigrantem aërem & obſcurum reddentem, veneno infectum, & in vento ſonus erit terribilis deſtruens corda hominum: & à regionibus arenoſis, ſabulonem accipiet: & arenis ciuitates proximas in planitie ſitas cooperiet, & primò ciuitates *Orientis Metham, Babylonem*, & omnes ciuitates, proximas locis arenoſis: nulla quidem euadet, quæ arenis & terra non operiatur. Signa autem huius rei hæc præcedent. Erit in eodem anno antequam planetæ conueniant in Libra, eclypſis Solis, qua totum corpus eius obſcurabitur: & in oppreſſione præcedenti, Luna tota eclypſim patietur. Et erit eclypſis Solis ignei coloris & deformis, oſtendens maiorum bellum futurum, cum effuſione ſanguinis prope fluuium in terra *Orientis*, & ſimiliter in terra *Occidentis*. Et cadet dubietas & ignorantia inter *Iudæos* & *Saracenos*, donec relinquant penitus ſynagogas & mahumerias ſuas, & eorum ſecta iuſſu Dei penitus deſtruetur, & annihilabitur: vnde vobis notum ſit, vt quando eclypſim videritis, de terra exeatis cum omnibus veſtris.

A Erat autem in diebus illis, multa malitia hominum ſuper terram, ita quòd corrumperat ferè omnis caro coram Domino viam ſuam. Iam enim eo vſque flagitiorum conſuetudo prorupetat in populo, vt omnes abiecto erubeſcentiæ velo, palam & paſſim ad turpia declinarent. Cædes, rapinas, adulteria, immunditias, mendacia, proditiones, diſſolutiones ad turpia, longum eſt enumerare: præcipuè nobis qui res geſtas deſcribere deſtinamus. Veruntamen cum hoſtis ille antiquus, cor-
B ruptionis ſpiritum longè lateque diſſeminaſſet in orbe, ſpecialiùs tamen *Syriam* occupauit, & vnde cæteræ regiones ſuſceperant religionis exordium, inde tunc totius immunditiæ inmebant exemplum. Hinc igitur Dominus & Saluator mundi, terram natiuitatis, paſſionis, & reſurrectionis ſuæ, in turpitudinis abyſſum corruiſſe conſpiciens, hæreditatem ſuam ſpreuit, & virgam furoris ſui (videlicet *Saladinum*) in obſtinatæ gentis permiſit exterminium debacchari. Maluit enim *Terram*
C *ſanctam* per aliquantulum temporis ſpatium, prophanis gentium ritibus ancillari, quam illos diutiùs florere, quos ab illicitis, nullius honeſtatis, compeſcebat, reſpectus. Hanc autem futuræ demolitionis inſtantiam, caſus prænoſticabant diuerſi. Fames ſcilicet valida, terræ motus frequens, tam Lunæ etiam quàm ſolaris defectus, ſed & ventus ille validus, quem de planetarum concurſu cum mortalitate & aëris intemperie Aſtronomi *Toletani* ex ſtellarum inſpectione pronuntiaue-
D rant futurum, in huius rei ſignificationem proculdubiò commutatus migrauit. Verè enim ventus erat validus, qui quatuor mundi cardines concuſſit, ac orbem vniuerſum ex gentibus excitandum, in ſeditiones & prælia ac *Terra ſancta* exitium, præmonſtrauit. Manſit autem ſub poteſtate inimicorū *Chriſti*, Ciuitas ſancta *Ieruſalem*, & *Terra promiſſionis* tota, cum viuifica cruce Dominica, per annos quadraginta duos, vſque in annum præſentem: qui eſt ab Incarnatione Domini M. CC.
E XXIX. quando venit tempus miſerendi Domini, vt reſpiceret in orationes humilium, & reædificaret *Syon*, vt videtetur in gloria ſua, in loco videlicet ſanctæ natiuitatis, paſſionis & reſurrectionis ſuæ, & audiret gemitus compeditorum, & abſolueret filios peremptorum. Verè & abſque omni ambiguitate, audiuit Dominus gemitus compeditorum, in hac reſtitutione *Terræ ſanctæ*, quæ iſtis diebus facta eſt, per diligentiam Imperatoris *Fretherici*, cooperante clementia diuina, dum per pactum inter ipſum habitum, & *Babylonia Soldanum*, omnes captiui qui erant in *Paganiſmo*
F cõpediti, & ad viliſſima quælibet ſeruitutis genera addicti, modò à iugo ſeruituris liberati, venerunt in ſanctam Ciuitatem *Ieruſalem*, & apparuerunt multis. Et factis orationibus in locis venerabilibus ſanctæ Ciuitatis, reuerſi ſunt per diuerſas orbis partes in regiones ſuas: laudantes & benedicentes Deum in omnibus, qui audierant & viderant quæ fecit Dominus mirabiliter, & oſtendit eis.

F I N I S.

GLOSSARIVM,

SIVE

INTERPRETATIO BREVIS

vocum *semibarbararum*; quæ Lectorem, in medij æui Scriptoribus minùs exercitatum, poterant inter legendum remorari.

A

Abbatizare.] Priuilegium impetrauerat perpetuò abbatizandi. Hist. p. 633. 8. C. post. *Perpetuò Abbatem agendi, vt nunquam, aut pro quouis delicto, Abbatiæ præsulatu exueretur.*

Acra.] Hist. p. 8. 3. post. Vitæ. p. 64. 5. E. pr. *Iugerum terræ, quod Angli dicimus* an Acre. *Hanc vocem sæpissimè expunxit prior Evulgator, & pro ea* Iugerum *ferè vbique substituit.*

Admirabilis mundi, & Admirallius mundi.] Hist. p. 547. 9. E. pr. Et Amiralius, p. 47. 1. D. post. & Admiralius, Murmelius siue Murmelinus p. 169. 3. F. pr. & 170. 1. G. post. *Ita, sed satis corruptè, Regem* Maroccæ *indigitarunt nostrates. Sed corruptiùs adhuc* Rogerus Hovedenus, *Almiramisi siue Almiramimoli* a *Cum* Arabibus *scribe tu* Emir-mumini, *id est* Dominus, *siue* Princeps rectæ religionis. *Græci recentiores scribunt* Αμηραμουμνης b. *Malè interim hic noster* Admiralium Murmelin, *Admirallium bellicosum est interpretatus* c. *Adjicio,* Othonem III. *Rufum Imperatorem, cognominatum fuisse* Mirabilis mundi d.

Admiralius, p. 678. pen. post.] *Sanè ab eodem fonte* Arabico *cum priore, emanauit & vox ista. Dominus enim siue* Emir *fuit apud suos*, Admiralius *iste* Ioppensis; *siue vt Author ipse interpretatus est,* Consul; *id est Comes. Fortè & Præfectus maris, siue* Admiralius: *qui apud* Græcos *recentiores* ἀμηράλιος & Αμηραῖος *apud* Codinum *dicitur.* ὁ ἀμηράλιος ὑπὸ τὸν μέγαν δοῦκα ὑπόκειται· ἄρχει δὲ τοῦ στόλου παντός. Admiralius magno duci subditur, regitque totam classem e. Iunius *deducit ab Arabico* Amira, *& Græco* ἅλιος, Marinus. *Quod Etymon non video quare* Gretsero *non placuit; cum certum sit, hanc non esse vocem solitariam, quæ compositionem suam à diuersarum linguarum originibus (tanquam hybris quæpiam) deducere sit coacta. Pluribus annotandis hîc supersedeo; quia doctissimus eques* Spelmannus *me auteuertit: quem omnino consule, cum doctissimo* Ioanne Meursio f.

a Houedenus pars posterior in Richardo I p. [illegible] .6

b Vide *Leunclauij* Onomasticon, ad Hist. *Musulman.*

c p. 125. 7. F. post.

d Vide *Seffridum* Presbyterum Epitomes, l. 1. p. 689 Inter *Rerum German* Scriptores, ex *Pistorij* Bibliotheca.

e *Codinus* de offic. c. 5. n. 64. p. 57.

f Vide *Spelmanni* Glossarium in *Admiralio*: & *Meursium* in ἀμηράλιος.

Admiraldus.] p. 201. 6. F. post. Castellanum de equo strauit; & Admiraldum vnum. *Vbi* Admiraldum *capio pro Centurione siue Capitaneo. Vox eiusdem originis cum prioribus: vt & istæ duæ sequentes.*

Admira visus.] p. 35. pr. & post. sæpè. Admira visi Standardum eminus considerans. *Iste, sine dubio, erat* Elafdalius *ille* Armenius, *quem* Principem militiæ *hic noster paulò ante vocauerat* g. *Id quod querela iam victi ducis, siue exercitus* Ægyptiaci *Generalis, in his verbis mihi videtur indicare.* Adduxi huc militum ducenta millia h.

Admiratus.] p. 431. 1. E. pr. Potestas Ianuæ quem *Admiratum* vocant. *Ille* Potestas, Podesta, *siue Prætor vrbanus, nunc dierum* Admirallij *etiam siue Thalassiarcha munere fungebatur.*

Adquieto.] p. 647. 4. D. pr. Quædam debita mercatoribus adquietabant. *Id est relaxabant, condonabant; Anglicè dicimus* Acquite. *Vox vix interpretatione digna.*

Aduocare.] *In* Vitis Abbatum. 98. l. vlt. C. post. Et quòd frater suus benè aduocaret quod fecit. *Rationibus defenderet factum.* Angli *dicimus* Avovv; *sicut & Galli* Adueu, *vel* Aduouer.

Aëriæ accipitrum.] *Ita nos* Angli *nidum accipitrum cum pullis dicimus*, An Ayery of Havvkes. *Videatur Equitis* Spelmanni *Glossarium, in* Aërea.

Afforestare.] *In* Vitis, p. 100. 4. E. post. *Et in* Historia, p. 174. 10. pr. *alibique sæpissimè.* Si boscum afforestauerit. *Afforestare, est ex terris clausis forestæ contiguis, metas & sepimenta euellere, & dujicere: ita vt forestæ de caterò adjaceant, nec ab ea distingui possint. Vel etiam quando terras suas, siue Rex, siue quispiam alius in Forestam conuertit; volens quòd legibus Forestæ gaudeant.* Deafforestare, *est contrario modo facere; terras, scilicet, de Foresta iure demere, & in pascua siue alios priuatos vsus conuertere claudereque.*

Agistare.] Hist. p. 180. 6. E. post. *& in* Vitis. p. 101. 6. C. pr. Inquiratur qui Forestarij cœperint finem pro diuersis anima-

g Vide p. 34. 3. F. post.

h p. 35 pr. vlt. F.

libus agistandis. & lin. 10. C. post. Inquiratur de equis, equitiis, & aliis aueriis agistatis. Hinc & Agistatores, Hist. p. 180. 6. E. post. qui animalia compascua diuersa agistant. Id est, qui pro condicto pretio ab isto ad illū anni diem (juxta quod inter partes paciscitur animalia varia variorum, recipiunt permittúntque, intra suas forestas, pascua communia sumere, simúlque promiscuè in ea jacere. Adiouster, à gist, dicunt Galli: Nos, ioyst. Sed videatur Eques Spelmannus in ea voce. Vox etiam in alia occurrit significatione, in Actis forensibus Edvvardi I. Regis Anglorum; vbi mentio occurrit Terrarum ad custodiam maris agistatarum: id est, (vt eruditissimus interpretatur Seldanus) pensione seu tributo onustarum a.

a M. ch. 25. Ed. 1 coram Rege Rot. 72 Rex. penes Camerarios Scaccarii Citatur S[e]ldanus nostras in Mari Clauso p. 1. quod ego Anglicè ante tuendum verti.

Aissimenta.] Hist. p. 647. 8. D. post. Cum omnibus pertinentiis suis, Aissimentis & libertatibus. Commoditates, beneficia, siue Conuenientias intelligit, quas in proximi fundo, area, aut horto Accola habet, aut de iure, aut ex beneuolorum permissione. Easments, nos Angli dicimus: & ita fenestras vocamus, domus nostræ, quæ in proximi fundum prospiciunt: à Gallico Aise. Consulatur Eques Spelmannus.

Alba.] In Vitis. p. 35. 2 D. post. Alibique sæpius. Vestis linea Sacerdotalis antiquissima, & notissima; Superpelliceo similis: nisi quod sit longior & talaris; immò & corpore brachiisque strictior. Forma. Tunicam refert veterum de qua (vti de Habitibus Ecclesiæ aliis) iustum aliquando scripsi Tractatum; adhuc tamen ineditum. Liceat mihi hoc vnum obiter annotare. Vsum, scilicet, huius Albæ in Ecclesia Anglicana, in desuetudinem potiùs sponte sua (sed quomodo nescio) abiisse, quàm authoritate aliqua sacerdotibus nostris aut vetitum esse aut negatum. Cum enim in Rubrica trium illarum media, quæ principio Liturgiæ Anglicanæ præfiguntur, statutum reperiatur; quòd Minister tempore administrationis sacræ cœnæ, & in omnibus ministrationis suæ temporibus aliis, talibus in Ecclesia vtetur ornamentis, quæ authoritate Parlamentaria in vsu erant, in secundo regni anno Regis Edvvardi sexti: Sanè in Liturgia illa Eduuardi ipsissima (in priore duarum, scilicet, quæ sub annum regni sui secundum, Dominique 1549. in lucem prodiit) in hæc verba statutum reperitur. In die & tempore sacræ celebrandæ Cœnæ constitutis, Sacerdos qui sacra tunc fungetur ministratione, ea ipsa se induet veste quæ eidem ministrationi est assignata: cum Alba scilicet, & vestimento siue Capa chorali. Ministri etiam coadjutores, Albis similiter vestientur.

Alcato.] Hist. p. 114. 6. pr. Alcatonem satis leuem, nulli spiculo penetrabilem. Thoratem intelligo; & vocem esse Saracenicam conjicio: nisi sit Chauceri H[a]keton.

Alteragium.] In Vitis. 84. 1. G. post. In obuentionibus Alteragiorum. Potius scribendum Altaragium. Quid sit Altaragium, vox Obuentionum satis videtur explicare. Oblationes enim siue nummorum siue panum, tali vel tali altari, vel ex deuotione, vel ex consuetudine aut à parochianis, aut ab extraneis factæ; Altaragii nomine censebantur. Vide Constitutiones Othonis Audetu, verbo Prouentus, in Glossa.

Ambassiatio.] Hist. 381. 6. B. post. Cum Ambassiationibus ciuitatum rebellium. Scilicet cum Legationibus: Diu enim est quòd Europæis nostris hæ voces Ambasciator, Ambascia, cum cæteris eiusdem deriuationis, sint in hoc sensu vsurpatæ. Quicunque asinum alienum (dicit Lex Burgundionum b) extra Domini voluntotem præsumpserit, aut per vnum diem aut duos in ambascia sua. Vbi Ambascia, interpretanda est pro itinere, in Legatione obeunda. Ambassiatorum ciuitatum, meminit & Petrus de Vineis, Epist. 82. l. 3. p. 518. & Epist. 8. lib 1. p. 110. Deducit doctissimus Lindenbrogius à Germanica sua voce Ambacht, siue Ambacgten, quod Operari sonat. Paulus Merula hinc Belgicam vocem Ambachtsman deducit; homo mercenarius qui quotidie locat operas suas vt inde rem quærat. Sed indignum mehercle esset, Legatorum tam honorificam negotiationem, ab origine tam mercenaria petiisse. In Schola Grammaticorum post Scaligerum vir primæ classis. Claudius Salmasius c; ab Ambactus tali deflexione deducit quali ab Actus venit Axiolus. Poterat & ab Ambaxioqui deduxisse, qui apud Festum occurrunt; quos interpretatur Circumeuntes cateruatim. Sed videatur Eques Spelmannus; simul cum Bonauenturæ Vulcanii notis in Glossarium Latinogræcum, p. 10. n. 48. Vox etiam inuenitur apud Theodericum à Niem, de Schismate, l. 1. c. 6. p. 8

b Leges Burgund. Additamento 1. Tit. [..]. p. 301. apud Lindenbrogium.

c Salmasius ad Histor. August. 480.

Amerciare, Amerciamentum, &c.] Vbique fere occurrunt, pro pœna pecuniaria mediocri, alicui pro delicto leuiori à iudice cum fauore imposita. Quomodo à Fine differat, videatur Eques Spelmannus.

Anelacius.] Sæpius occurrit hæc vox: neque semper (vt opinor) in eadem significatione. Vt p. 274. 6. E. pr. Genus cultelli quod vulgariter Anelacius dicitur. Vide infra Cultellus. Aliquandò tamē vt p. 277 3. C. pr. & 9. F. post. Anelacius tanquam pugio vel sica breuior, à Lumbali dependebat. Petrus etiam de Riuallis dicitur Anelacium gestasse od Lumbare, quod clericum non decebat. Alicubi etiam inter Arma militaria numeratur; Gestabant (p. 551 pr. l. 2.) gladios, bipennes, gesa, sicas, & anelacios. Alibi etiam, (vt p. 582. 1. F. pr.) Per sicam interpretatur. Extrahens sicam quam baiulauit scilicet anelacium, ipsum conestro euiscerauit. Vox Chancero nostro familiaris. Sica est Hybernica, quam Skein

vocant: qui cum ista ædificant, pugnant, & cibos secant. Nostri forte ,' dicunt A Vvood-knife.

Angaria.] Hist. pag. 148. 1. C. pr. p. 331. 4 G. pr. & pag. 547. vlt. B. post. *Vnde &* Angariatus. pag. 109. post. *Vox origine peregrina, &* Persica, *sed quæ per multa secula inter* Græcos Latinosque *est hospitata. Eam etenim vsurpauit Euangelista* Matthæus, Καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει μίλιον ἕν. *& retinuit vetus Interpres.* Si quis te angariauerit mille passus, *id est ire secum compulerit;* Compell thæ to goe a mille vvith him, *vt reddidit versio* Anglicana. Angario, *est, Cogo, apud Glossam. Aliter verò, & non semper in eodem sensu, voce* Angariæ *vtitur hic noster* pag 148. 1. C. pr *Castellani transmarini, sed ditioni Anglicanæ, timentes sibi ne castra sua à Gallo breui occuparentur, Regi* Angliæ denuntiarunt sub qua Angaria erant constituti: *Scil sub quibus angustiis, necessitatibus, & periculis bellicis Ita &* pag. 109. post Christiani verò ex vtroque latere *angariati* a Paganis. *Scil. compressi & angustati ab hostibus inuadentibus:* pag. 547. vlt. B p. *Cum* iniuriis *& oppressionibus coniungitur.* Legentibus innotescat, quot *angariis* & iniuriis, nos miseros *Anglos* exagitat Curia *Romana. Seruitutem* Angariam *habet &* Petrus Blesensis. *Epist.* 101 *pag.* 276. *Pagina denique.* 3 1. 4. G pr. *Pro exactione pecuniaria vox vsurpatur.* Tandem verò post *angarias*, tertiam partem totius pecuniæ *Iudæi* persoluerunt. Angariari exactionibus *dixit Petrus Blesensis*, Ep. 121. *Et in sensu huius acceptionis solius, exempla attulit doctissimus Eques* Spelmannus: *quem vide Obiter ex* Beza, Erasmo *&* Budæo *hoc vnum moneo.* Angarias *apud* Persas *esse quas nos* Postas *dicimus,* Posts, or Stages *diuersoria scilicet siue stabula in via publica, vbi pro regiis negotiis expediendis, publicè ponuntur aluntúrque equi cursores siue veredi. Vide tu* Budæum *&* Stephanum *Thesaurographum in* ἀγγαρεία *Sanè & in Gloss. Isidori occurrit* Angaria; Angarianus qui agrum locat vt *angariam* accipiat a. *Vbi tu pro* Angarianus *scribe* Angariarius: *quæ vox in legibus inuenitur* Neapolitanis b, *siue* Constitutionibus Siculis, *pro* villico *vel* villano. *In legibus* Vvisigothorum c *Angaria ponitur pro itinere vel opere; titulus enim legis est*, de animalibus in *angariam* præstitis. *In* Formulis solemnibus *occurrit* Carrarum angaria d *quæ* Carrapera *alibi e interpretatur: munus scilicet personale, vel opus quod a* Carro *siue plaustro exigitur. Vide plura apud doctissimum* L[illegible]enbrogium; *Sicubi Glossarij eius copia tibi suppetat.*

Mat 5. 40 & Mat. 17 32.

a [illegible] apud Bo[illegible] iam Vulcanium. p. 667. b Constit. Sicul L. 2 [illegible] t 32. p. 7[illegible]8 & lib 3 Tit 39 p 215. c Form Solem a Lindēbrogio editæ Formula 5 p 12 6. d Formula. 61. p 1246.

Antemurale] Hist. pag 32 pr 2. F [illegible] pagina 307. post. Ciuibus inuitis, *antemuralibus* confractis cogerunt defensores in[illegible]a muros interiores se recipere. *Satis apertè ibi* Antemuralia *pro exterioribus muris vrbis munitæ ponuntur.* & pag. 40[illegible] 9 A post. Præcepit vrbem renouatis muris & *antemuralibus* communiri. *Alibi etiam, vt* pagina 212. post. 1. F Damiata dicitur clauis & *Antemurale* totius Ægypti: *id est* ἀχύρωμα *& Fortalitium. Obiter moneo, & in eorum gratiam qui Ecclesiæ antiquitatibus eruendis dant operam; in Ecclesia Cathedrali* Antemurale *sumi pro ea muris siue murorum ala, quæ à maceria altaris incipientes, versùs occidentem procurrunt, fere ad stalla Canonicorum & vsque ad inferiorem Altaris gradum, Scil. portas illas Laterales, per quas ab Austro & ab Aquilone, patet ingressus in eam partem Presbyterij siue Chori. Ita me docet* Paris Crassus Episcopo in vestibulo altaris, id est *Antemurale* existenti, & nondum Presbyterium ingresso, neque genu flexo e.

e Paris Crassus in Cæremoniale Cardinalium. l. 1. c 22. p. 63.

Apostil[illegible]] p. 458. 3. A pr Si quis ad Papam duxerit appellandum, causam appellationis in scriptis assignare deproperet, petat *Apostillos*, quos ei præcipimus exhiberi Apostillus. *ibi. diminutiua forma venit, ab* Apostolis: *qua vox* literas *significat* Dimissorias Liuius. Apostolos Regi in Senatu. *Titulus Iuris est,* De dimissoriis, qui dicuntur Apostoli. *Ab* ἀπόστολος Remitto. *Epistolas has dimissorias ab Episcopo impetratas,* Græci *vocant* ἀπολυτικάς, ἀπὸ τοῦ ἀπολύειν, *dimittere. De his vide* Franciscum Bernardinum Ferrarium, *&* Gerardum Rodolphum Granuentem f. *Vide &* Alciatum *de* Rerum & Verborum significatione: *etiam &* Hottomannum *&* Brissonium *in* Lexicis. Iuo Carnotensis *hos Apostolos siue Apostillos, vocat* litteras Apostolicas g.

f Ferrar: de Eccles Epistolis l 1 c 8. p 51 & Granuentem l de literis Canonicis

g Iuo Carnotens. Epist. 168.

Appersonare.] *In* Vitis, p. 43. 3. E. pr. Postulantes, vt Episcopus Clerico præsentato (*à Patrono*) Ecclesiam concederet, & cum *appersonaret. Id est vt Clericum Episcopus institueret. & in Ecclesiam personaliter induci mandaret, &* personam *siue Rectorem Ecclesiæ faceret. Inuenitur &* depersonare, *Vide plura supra, in* Persona.

Appodiare.] Hist. pag. 679. 6. A. pr. Edvvardum ad fenestram *appodiantem*, & aspectum extra dirigentem. *Scilicet euntem in* Pudium *siue pergulam. vltra fenestram parum infra suggrundia domus in parietibus prominentem* Podium *enim, idem quod pergula. Sanè &* Appodiamentum *est Reclinatorium, apud* Gantipratanum, l. *de Apibus: à Gallico* appuyer, *reclinare.*

Aporiare.] 553. post. 7. E. Ad Iudæos *aporiandos* destinabantur, & 351. pr. *Aporiatam* Angliam. *Id est depauperatam. Sæpissimè occurrit. Vocem hanc habet Bibliorum vetus* Interpres Isaiæ 59. 16. & 2. Corinth. 4. 8. *Non est ergo vox nouitia. Plura & pulchriora habet Eques* Spelmannus: *Quem vide.*

Ascriptitij.] *In* Vitis 136. 3. B. pr. Qui *Ascriptitiorum* & aliorum seruilis conditionis testamenta impediunt. *Genus agricolarum, sic dicti, quod per scripturã se terræ vel Agricolationi astringebant, promittentes ibi stare, colere, & non*

discedere. Vernæ, Villani; totaliter sub manerij Dominis iure.(quousque manumitterentur) vt eos etiam vendere poterat. Constitutionis Siculæ Titulus est, de non Vasallis ordinandis: corpus autem legis omnino de Ascriptitiis loquitur[a] Adscriptitiæ etiam conditiones, erant seruiles: à quibus Episcopi & Sacerdotes esse immunes, voluerunt Karolus & Lodouicus Imperatores[b]. Erant etiam & Ascriptitij ciues, qui nuperrimè iure ciuitatis sunt donati.

a Constitut. Sicul l. 1. Tit. 2. p 788.

b Vide Capitula Karoli & Lodow l. 6. Tit. 116.

Assartum.] Hist. 180.7.B.post. Purpresturis, vastis & Assartis factis in illis boscis. Vox sæpissimè occurrens in Forestæ nostræ legibus Est ager iam cultus satusque, qui olim boscus & silua fuit: scilicet arboribus arbustisque nunc succisis radicitusque extirpatis. Inde in Vitis. 100. C. post. inquiritur, Quantum valeat inbladatio (id est messis) singulorum assartatorum Sæpissimè etiam scribitur Essartum: & est vox Gallica, ab Essarter, arbore succidere, vt silua interluceat. Vt ante me eruditissimus Eques obseruauit; quem omnino consule.

Assassini.] p. 57. pr. & post. 5. A. Saracenorum secta siue heresis nefanda: qui se solemus voto astrinxerunt, viros principes Mahumedanæ impietati suæ maxime inimicantes, iugulare & perimere. Mores eorum satis eleganter describit hic noster, pag. 57. 1. F. pr. & deinceps: quem omnino vide Mentio de iis occurrit, pagina 116. 3. F. pr. 121. 4. G. post. 644. 1. post. 678. pen. post. p. 321. 10. A. pr. Nefandos istos per Cultelliferos Author est interpretatus 44. 1. post. à Sica scilicet à duce eorum eis data quando aliquem erant occisuri. Cultello, sicarius ille Assassinus, Edvvardum nostratem trucidare conabatur, pag. 6. 678. pen. post Hoc vnum pro seipsis allegant. Et sciatis pro certo, quod nos nullum hominem pro mercede, aliqua vel pro pecunia occidimus, nisi malum nobis prius fecerit · vt in litteris suis ad Imperatorem pro Rege Richardo profitentur. Alicubi apud Authorem vocantur Arsacidæ, p. 121 4. G. post. Etiam & Hassatuti, pag. 678. 10. F. post. Affirmat insuper hic noster, pag. 644. 2. post Hos à Tartaris fuisse destructos, sub Annum Domini, 1257 Non tamen omnes. Assassinus enim ille erat qui Edvvardum nostrum iugulare satagebat. post viginti fere annos. Pessimè vsque in hunc diem audiunt, in pluribus Modernorum linguis, quæ huiusmodi nefandas trucidationes, Assassinatus appellant, & ipsos Sicarios, Assassinos.

Assidere.] Hist. p. 261. 1. D. & 1. F. pr. Quadragesima pars mobilium taxetur & assideatur super singulos, in præsentia Assessorum, ad hoc assignatorum. Assidere, est tallagium, siue diffinitam pecuniam æquare, cum æqualitate & proportione singulos viritim taxare: ita vt quisque pro rata contribuat, suam vectigalis portionem. Hinc cui talis proportio imponitur, dicitur ad tantum, vel in tanto Assessus. & pecunia imposita dicitur Assisa, p. 261. 3. A. post. Et Iusticiarij siue alij quorum interest quid quisque soluat statuere & æquare, nominantur Assessores, in eadem pag. & p. 178. post. 179 pr. Nos Angli dicimus, To make the rate, To Assesse, The Assessement, The Assessor. Sed hæc sufficiant vt Author interpretetur: plura & meliora, vide tu lector in eruditissimo Equite.

Assisa.] Hist. 179. 3. B. pr. Rex mittet Iustitiarios suos per vnumquemque Comitatum semel in anno, qui cum militibus Comitatuũ, capiant in Comitatibus Assisas prædictas. Assise vox est Normannica vetus. Sessio Iustitiariorum duorum itinerantium, cum Iustitiariis Pacis (vt vocantur) in vrbe capitali vniuscuiusque Comitatus, bis in anno, vt audiant placita, lites componant, & pro tribunali ius dicant. The Assises, p. 364. 1. F. post. occurrit & alia Assisæ significatio. Duodecim milites accinctis gladiis electi in Assisa de consensu partium litigantium. Hanc Assisam solenniorem, ob magnam & specialem aliquam causam indictam, Grandem Assisam vocitamus: in qua sententiam non fert Iudex, secundum conscientiam & opinionem (quam veredictam vocant) duodecim vulgarium hominum iuratorum, (vt in Assisis annuis in more est) hoc est Ingenuorum & Liberè Tenentium ex Vicineto per Vicecomitem electorum. sed in Assisa grandi, iurati omnes debent esse milites siue Equites aurati. Habemus etiam & Assisam panis, p. 145. post. 8. B. Quando, scilicet, panis vnius oboli vel denarij, ad iustum pondus penditur & venditur, Pagina, denique, 288 1. D. pr. Officium Cancellariæ Angliæ, & omnia officia ordinata sunt, & Assisa in Scaccario. Id est, Statuta, & consensu partium assignata. Sed de pluribus Assisæ significationibus consulantur Eques doctissimus, & Skenæus Scotus, vnà cum D. Covvello nostro.

Assummata.] In Vitis. 59. pr. Summa debitorum ad sexcentas marcas est assummata. Id est, computata, in summam totalem redacta.

Attachiatus.] Hist. 543. pr. Accusatus, est retentus, quod vulgariter dicitur attachiatus. Id est à lictoribus apprehensus, vt iustitiæ respondeat, & debitas pœnas luat. Alibi hic noster, Super hoc criminatus attachiabatur: vt verba conuenientia Curiæ habeamus. Est enim verbum forense, à Gallico Attacher: Quod nos dicimus En attache, Attachiare: vt habet hic noster p. 179. pr. Inde Attachiantes, & Attachiationes, in Abbatum Vitis; id est districtiones per Ballinos siue Lictores factæ. p. 133. post. sæpe.

Attornatus.] In Vitis, 98. 2. A. pr. Attornatus in Iure nostro Anglicano is est, qui Syndicus, Responsalis, vel Procurator in Iure Ciuili & Canonico. A Gallico Tourner. Qui litigantis sustinet vices & personam & pro eo respondet, ex consensu suo. Videantur Eques Spelmannus & Doctor Covvellus. Galli etiam habent Attournæ, Litteras scilicet Atturnatus, quibus vicarium pro se constituunt vt foraobambulet.

Auca.] In Vitis, 84. pr. In ouibus Aucis & gallinis. Id est, Anseribus fœmineis. Oca,

adhuc Italis. Sanè & Apuleius Milesiorum 9. dixit Aucella, in forma diminutiua. O bona aucella & satis fœcunda, &c. Glossæ etiam habent Aucellum, pro pullo anseris: vnde Vccello Italorum. Vult Ioannes Lydius in sua Glossa, Aucham dici à Græco αὐχὴν, quod Ceruicem sonat.

Aueria.] HIST. 499. D pr. Aueria siue bona. Et ita sonat vox in lege nostra: à Gallico Auoir, habere, possidere.

Auerij.] In VITIS 76. 10. B. pr. Centum equos, quorum alij erant manni, alij verò runcini, alij summarij, alij veredarij, alij verò auerij. Vbi Auerij sunt iumenta, Equi iugales ad plaustra & aratra applicati; Operarij à Gallico Ouurier. Audiatur Rogerus Houedenus a. Inquiratur de quot bobus & Aueriis, singulæ carucæ (plaustra) valeant instaurari. Ibi etiam statuitur pretium vnius Aueri, esse 4. solidi: similiter & bouis & vaccæ. Sanè per Aueriam in legibus Scoticis, intelligitur melius animal rustici siue Coloni defuncti, quod Domino suo debetur sub nomine Heregildæ siue Hereoti. Videatur D. Spelmanni Glossarium; & D. Covvelli Interpres.

a Houeden in Richardo I Anno 1194 pag. 424. l. 10.

Auolta.] In VITIS. 81 8. E. post. Eadem quoque capella in arduum surgens super eam crepidinem) quæ vulgariter Auolta dicitur) dormitorij diminutionem supplet & defectū. Hoc quoque domicilium circiter duodecim lectos continens, pluribus vitreis fenstris, &c. Auoltam, nos Angli dicimus the Vaut, or Naulted roofe. Concameratio, tectum, culmen siue tholus capellæ arcuatim surgens: vti solent Ecclesiæ plurimæ. Voluit dicere Author, (qui tamen voce crepidinis, hìc malè est vsus) supra tectum primum huius capellæ fuisse aliud cubile siue Accubitum constructum: & in eo 12. lectos stratos, quia dormitorium Monachorum nimis erat angustum.

Aurifrisia.] HIST. 473. pr. bis. In capis choralibus & infulis, aurifrisia concupiscibilia. Vbi tu scribe aurifrisia. Scil. acu-picta aureis filis, & opere phrygionico. Vox sexcenties Anastasio Bibliothecario vsitata. Orfrayes vocat Chaucerus noster.

B

BAchelarius.] HIST. 514. post. E. in Hastiludio, multi milites regni, qui se volunt Bachelarios appellari, sunt contriti. Et paulò post. Militem strenuum qui Bachelarius annumerabatur. A multis, video, curiosè satis quæsitum, quænam vera esset huius vocabuli origo. in tanta igitur sententiarum varietate, quid, si & ego vel semel coniectarem? Certissimum hoc vnum, quòd postquam Rex iuuenes milites baltheo iam cinxerat militari, nihil prius Tyronibus istis nouellis (vt eos Author vocat b) curæ esse, quàm vt armis & equis acquisitis tyrocinij sui vires in hastiludio, siue torneamento cum paribus experirentur. In hastiludiis vero postquam equestribus decursionibus lanceis fregissent; linteis tantum armati, non gladiis, sed sudibus Baculisque sese mutuo non suis ictibus in Torneamento robustissimè battuebant, inde in Torneamentis huiusmodi deuicti prostratique Author noster dicit fuisse baculatos, pag. 500 6. A. pr. Qua voce & olim vsus est Petrus Blesensis. Sermone 1. p. 310. Atque hinc opinor milites Bacularios, & corruptè Bachelarios, fuisse dictos: Sed lector diiudicet. De cæteris Baculariis, videatur doctissimus Eques: de Academicis enim Baccalaureis, nihil habeo nisi hoc vnum annotare; Baculos scilicet, in dextris portare, olim Philosophi fuisse insigne. c

b Vide pag. 500. 1 post. Ibi (in Torneamento) tyro nouellus vt titulos militiæ sib. famosos adquireret.

Bacones.] HIST. 404. F. pr. Cum baconibus & sale. & l. 29 Cum totidem baconibus. Porcorum, scilicet, lateribus tergisque salitorum, quæ Bacons (Larda) nos Angli vocamus.

c Πώγωνα τῷ ἀξίῳ φέρειν, οἱ φιλόσοφοι. Et bacula dextra ferentes Philosophi. Chrysostomus Hom. 19 ad Populum. Doctissimus Doctor Ioannes Caius ὁ μακαρίτης.

Baiulus.] In VITIS 91. pen. post. Ex tunc poterit electus (Abbas) sibi de sociis qui secum commorentur, quos Baiulos dicimus, prouidere. Vox equidem latissimæ significationis, tam in Aulis principum vtriusque Imperij quam in Republica & Ecclesia. De Baiulis multa possum: sed mihi sufficiet Authorem interpretari. Baiuli ergo Abbatis, erant eius Officiales Domestici. Aliquis eorum Abbatis erat procurator, HIST. 636 pr. 5. Alius, sigilli eius portitor, & Baiulus: Vitæ 79. pr. & 79. post. vlt. Alius, erat Baiulus, scilicet Capellanus & custos thesauri. Vitæ p. 41. post. 72. post. 1. F. Abbas procedit sequentibus Baiulis suis. Semper enim eum comitabantur: vnde p. 70. post. vlt. Vocantur socij eius; euigilabantque cum eo in sua camera: vnaque cantabant seruitium nocturnum. Immò, pag. 72. G. post. vlt. Abbatem iam debilem ducunt sustentantque. Baiuli igitur erant familiariores & intimiores Abbatum Comites & consiliarij: quos vnusquisque Abbas pro tempore suo ex amicis suis eligebat. Occurrit & in HIST. 240. 5. post. Comes Atrebatum, Baiulus Imperatoris: & iterum p. 333. Paulum de Longothan, baiulum Imperatoris. Iustitiarij, & Ballivi siue Officiales. Et p. 575. 8. pr. Occurrit Robertus Iudæorum Iustitiarius & Baiulus, qui deponebatur de balliua (officio) sua. Cætera, me anteuertit Eques Spelmannus: libenter etiam omitto sæpius apud Hincmarum Baiulum accipi pro Pædagogo.

Balcanifer.] HIST. 303. post Balcanifer indefessus vexillū sustinebat, & p. 469. pr. Primicerius eorum & signifer, quem Balcaniferum vocant. Ita enim Templarij & Hospitalarij milites vexilli serum suum nominabant: sed vnde nescitur.

Baldekinum.] HIST. 494. pr. Rex veste deaurata, facta ex pretiosissimo baldekino. Pannus omnium ditissimus: cuius vt pote stamen ex filis auri; subtegmen ex serico texitur. Cloath of Baudkins, dicitur in statutis Parlamentariis nostris. Et 603. 10. pt. Pallas pretiosas quas Baldekinos vocant. Scio etiam & in aliis significationibus vsurpari: pro Vmbraculo, scilicet, quod altè pendet supra Altare; vt & pro illo, sub quo

in triumphis aut incedunt aut equitant Reges, & Papæ: vt in Libro Cæremoniarum Romanæ Ecclesiæ *sæpius habetur, alibique centies.* A Canopy.

Baleis.] Hist. 568. 10. pr. Virgam quam vulgariter *Baleis appellamus.* A *Gallico* Balaye, *scopa. Ita enim & adhuc* Norfolcienses *mei vocant virgam maiorem & ex pluribus longioribusque viminibus: quali vtuntur pædagogi seueriores in Scholis.*

Balliua.] *Officium Præpositura. Inde* Balliuus, *centies occurrit, in multiplici significatione. In* Hist. 179. pr. *Dicit Dominus Rex,* Nullus Vicecomes, Constabularius, Coronator, vel alij *Balliui* nostri: *Id est, Officiales. Inde in* Vitis, 107. post. A. *Occurrit* Balliua *Vicecomitis: &* Hist. 628. post. *Vicecomes dicitur Balliuus Regis. In legibus Forestæ,* ibid, 109. pr. Balliua *Forestarij, &* 116. Balliuæ *Forestæ: id est, Ambitus,* Metæ & Bundæ Forestæ, *quæ tali vel tali Forestario subiacent, vt* 109 G. pr. *Iterum ibidem,* 110. pr. Monachus *Balliuam* suam si quam habet amittat. *Vbi* Balliua, *est officium aliquod in cœnobio;* In qualibet *Balliua*, quas obedientias *dicimus, constituit: vt* Hist. 170. post. A. *Exponitur, Custodia siue Iustitiaria* Iudæorum. *id est, officium eos tam protegendi quàm emungendi, dicitur* Balliua, Hist. 553. post. *Et sane in* Scotorum *legibus,* Balliuus *est Iudex: Sæpius enim ibi occurrit,* Si quis Iudex vel Balliuus existit. *Et,* Si contingeret sententiam seu iudicium vel pronuntiationem quam Balliuus fecerit. *Vide* Regiam Maiestatem, l. 2. c. 4. nn. 5. & 8. p. 31. *Et in* Annotatione, p. 32. ver. 5. *Adjicio, in Municipiis siue* villis Corporatis (*vt vocant*) Anglicanis *maioribus quæ immunitatibus gaudent Ciuitatum: loco Maioru siue Prætoris,* Balliuus *præposituram tenet. Cæterà, vide doctissimum* Equitem.

Banci narratores.] *In* Vitis. 92. post. Placitantium Aduocatorum, quos vulgariter *Banci narratores* dicimus. *Legulei, & causarum Patroni, in illa curia quam* Bancum *vocamus* Regium: *siue supremo in Iure nostro tribunali ordinario, in aula* Vvestmonasteriensi. *In isto* Banco, *præsidet aliquando Rex ipse; atque ideo* Regius *dicebatur: Olim, ibi sedebat magnus* Angliæ *totius Iustitiarius: & tum semper Aulam Regis sequebatur eamque comitabatur ista Curia. Sub* Henrico III. duo Iustitiarij eligebantur in Banco: *vt in* Hist. 433. post. G. *est statutum: vna cum* duobus Baconibus in Scaccario: *cum nunc dierum in vtrisque locis sint quatuor Assessores.* Banck, *in nostrati vulgari, est cespitum agger, in modum sedilis siue scamni congestus: inde &* Bench, *est scamnum ipsum, siue sedile ligneum longius: sed tamen ad murum domus locatum, vt ad eum reclinent sedentes. Vox sane, non apud nos, nec nostro nata seculo. Audiatur* a Siffridus Presbyter; Epit. l. 1. Dum iter pergens Imperator, in quadam Ecclesia hospitatus fuisset, & fessus super *Bancum* quiesceret. *Et inter Ritualia* Romanæ *Ecclesiæ, sæpius occurrit* Bancus. *Hinc etiam venit* Bancale, *in eadem significatione: &* Banco *Italis Hispanisque atque hæc omnia à Germanico* Banck, *Scamnum.*

a Siffridus Presbyter. Epitome l. 1. pag. 691. Apud Germanos Rerum Scriptores, ex Bibliotheca Pistorij.

Bannerati.] *In* Vitis, 107. pr. Interfecimus, (*dicunt Parmenses de victoria sua contra Imperatorem*) *Camerarios Imperatoru* omnes: nostros etiam *Banneratos. Id est, profugos, proscriptos* (*quos* Bannitos *vocant Latini recentiores &* Banditos) *nostros. qui nos deserentes, cum Imperatore in exercitu stabant. Rara equidem est vox ista in hoc significatu. ideoque notatu dignior: cum frequentior sit* Baneretius *pro milite siue Colonello. de quo videndus doctissimus Eques* Spelmannus, *abundè & pro more suo eruditissimè disputans.*

Banniatio.] Hist. 413 post. C. A regno *Angliæ,* perpetua *banniatione* proscriptum. *A voce* Bannum, *quod vsurpatur ibid* 426. post. A. Et omnia *banna* & sententias contra eos latas (*Imperator*) reuocabit. *Inde &* Forisbannitus ab Anglia, Hist. 446. pr. *In locis citatis, exulare significat: vt &* Hist. 423. post. G. *Vbi per* Vtlagatos *exponitur.* Non receptabo Vtlagatos vel *Forisbannitos* in regno meo. *In* Vitis *tamen,* 130. post. *eos significat qui Regis Legisque protectione exciderint;* Iustitiarij & Vicecomites si non inueniantur in Comitatu, *forbanniant* eos. *Voces leguntur etiam apud* Petrum de Vineis: *qui habet &* Exbannire. *Omnia à Germanico* Ban, *Edictum Proclamatio: Inde* Banna Matrimonialia. Bannire, *est aqua & igni interdicere.*

Baratatores.] Hist. 346 pr. *A tribus* Baratatoribus, & ibid. post. Barateтzen. *Antea accusabatur Imperator quod* Mosen & Mahumeten, &c. *pro Impostoribus haberet: fortè & sic sonant* Barateizes & Baratator. *Scio apud* Melchiorem Goldastum, *Baratronem vel Balatronem sonare* Nequam. *Alius, deceptorem, circulatorem, impostorem; Gallica sunt* Barateur, & Barater; Baraten, *Hispanicum in eadem significatione, Sed nolo plura: Impius erat* Manutius.

Barbecanum.] Hist. 105. post. Fontem etiam duplici muro circumdatum, habentem *Barbecanum* nouem turribus circumseptum. *Ibi pro fortalitio siue rotundo siue quadrato sumitur: nam nouem turribus erat circumseptum.* Marinus Sanutus, l. 2. c. 9. *Fortalitium munitum est; similiter sunt valla & etiam* Barbacana. *Vocem agnoscunt* Hispani, *pro fortalitio tumultuario; ex cadis scilicet terra oppletis, hostique oppositis. Habent etiam & ydem, pro castellulo siue fortalitio: vti bellule allusit* Hispaniæ *Rex quidam, Capitaneo suo imrroperans seni & iam barba capillitioque cano; qui ciuitatem hosti dederat.* Perdista mi villa, y guardaste la barba cana. *Perdidisti villam, & seruasti barbam canam. Iocum citat* Ioannes Minsheus *noster, quandoque meus: apud quem magis doctè quam verè* Barbican *deducitur à* Saxonico Benzic

cen. *i* Burgum ego video. *Planè lusit Etymologus: quomodo enim ex nostrate* Saxonico, *vocem acciperent* Hispani, Galli, *cæterique?* Arabicum *esse, agnoscit doctissimus Eques: in quo acquiesco. Malè interim bonus* Minsheus, *qui* Barbican *per* Parapet *interpretatur. Heu! quantum distat! Lego &* Barbecanagium, *id est vectigal à propinquis solutum, pro defensione Barbecani, sive fortality. Vox* Chaucero *satis nota.*

Barbotæ] HIST. 210. B. post. Cum *Barbotis* & vncis ferreis, nauem diutiùs impugnarunt. *Sane hæc ipsa praelij descriptio (& non multùm mutata) apud* Coderidum *inuenitur Monachum, quem inter* Rerum Germanicarum Scriptores, *edidit* Marquardus Freherus, *Tomo vno*, p. 288. *Vbi tamen scribitur Barbolis Iterum etiam apud hunc nostrum*, p. 211. B. pr. Galeias, cum *Barbotis* & nautbus aliis. *Et tertiò*, 212. F. pr. Cum galeis *& Barbotis* armatis. *Existimo fuisse naues ferro rostratas, quales* Romanorum, *olim. Sane* Barbotto, *Italis, est mentum &* Barbato, *Barbatum*: Barbed, *nos dicimus: de telo aut sagitta ferro armata.*

Barca.] HIST. 216. post. Multas naues, cum quadam *Barca. Nauigiolum, sive Nauis minoris generis: Sed veliferum: vento, non remis actum.* Isidorus *in Originibus*. l. 19. c. 1. *Barca* est, quæ cuncta nauis commercia ad littus portat.

Barillus.] *In* VITIS, 105. post. Misit *barillos* lapidibus & sabulone repletos. *Cados*, Barrels *Anglicè dicimus*. Barrilia *vini, lego apud* Piscaram *in Praxi Cæremoniarum*, p. 79. n. 16.

Barnagium.] VITIS. 99. pr. D. Coram Rege & Barnagio. *Et alibi*, Coram vniuersitatis *Bernagio. Alibi scribitur* Baronagio. *Omnes nôrunt* Baronagium *intelligere pro ordine sive statu procerum regni, qui superiorem Parlamenti domum constituunt. Sive sint Duces, Marchiones, Comites, Vicecomites, Barones aut etiam Episcopi, & olim Abbates & Priores, qui Baronias à Rege tenebant. Consulatur Eques* Spelmannus, *qui omnium curiosissimè, de Baronibus Diatribam edidit. Nolo post* Homerum *Iliadas scribere.*

Barones Londinenses.] HIST. 577 post. G. Ciues Londinenses, quos propter ciuitatis dignitatem & ciuium antiquam libertatem, *Barones* consueuimus appellare. *Ita &* 655. post. Londinenses *ciues*. Barones *vocantur. Hodie tamen non ita appellantur; neque alterius ciuitatis homines. Soli Magistratus* Quinque Portuum, *hoc titulo etiam adhuc honestantur. De cæteris. consulatur* D. Spelmannus, *Glossary*, p. 84.

Basileus.] *In* VITIS. 13. A. 5. pr. Offa Merciorum *Basileus. Ita enim, & sub eadem tempora quando vix Latinè sciebant, Græcissare amabant aut ambiebant Reges Latini orbis. Scilicet, vt Imperatores in suis ditionibus singuli viderentur: quia sic scripsit* Græcorum *Imperator. Ita* Eadgarus *noster* Saxo *Heptarchus, se* Basilea *totius* Albionis, *in Chartis suis non semel inscribebat* a. *quod & fecit Rex* Æthe1dredus *in suis* b: *in aliis licèt, se* Anglorum *Regem appellauerit. Sane & Corona* Anglicana, Imperialis *ad huc dicitur. Mitto Reges exteros: non statui enim omnia mea* Adu[ersar]ia *sive* Stricturas, *in Glossariolum istocce suffarcire.*

a *Malmesbury*, de gestis Regum. lib. 1. p. 31. l. 14 *Houeden*. Anno 975 p. 245 b l. 42.
b Charta *Æthelredi*, MS inter munimenta Ecclesiæ S. *Albani*, ad finem libri, vnde *Vitas & Additamenta* delumpsimus p. 162. b. Col. 2.

Bastardus.] *In* VITIS, 53. pr. Vvillilmi *Bastardi. Scilicet* Conquestoris. *In* Historia, *exponitur* Spurius ex parte matris, atque Bastardus. *Inde* p. 488. pr. D. *venit* Bastardia. *Sane* Bastardum *nos Angli aliter dicimus* A Baleclhid. Bale *enim est infimus, abiectus: à qua voce cum* Saxonico dreont (*vnde nostrum* Start, *pro subito ortu*) *composita, fit* Baltart *sive* Bastard: *vti doctè coniectat Eques* Spelmannus. *In legibus* Scoticis, *Bastardus opponitur* Filio mulierato: *id est, ex Sponsa legitimè procreato* c.

c Vide Regiam Maiestatem l. 2. c. 19. p. 45.

Batellus, HIST. 460 E. post. Misimus vltra aquam per *Batellos*, trecentos Vvallenses, & 683. 18. Per *Batellos*, nostros. *Id est Cimbas, Lintres, Scaphas: à Gallico* Batelet, *&* Bateau, A Boat, *cimba. Ita & in Annalibus* Godefridi. Quædam ex iis *Batellos* vi tempestatis amiserunt b.

d *Godefridi* Monachus inter *Germanicos* Scriptores a *Frehero* editos, To vno, p. 287. 12.

Bazan.] *In* VITIS 66. pr. C. Ocreis de Cute quam vulgus *Bazan* appellat. *Id est, ex pelle ouina rubro colore infecta. Ita enim sonat vox Gallica* Bazane *&* Basane. *Et sane ligulas sive corrigias ex tali corio, nostrates adhuc sic vocant: nisi quod corruptius pronunciant:* Bazals, *scilicet, vel* Bazils, *pro* Bazans. *Monachorum equidem, ocreas sive* calceamenta quæ de vili corio quod vulgariter Bazan dicitur, in alutam, id est, *Corde vvon* ciuiliter cómmutata *postea fuisse, memoriæ commendauit hic noster, in* Vitis, 83. *Sed, de* Cordevvon, *in suo loco.*

Bedellus.] HIST. 180. post. E Nullus Forestarius vel *Bedellus* faciat de cætero Scotallum, vel colligat garbas. *Vox equidem (vti &* Baiulus, Balliuus, *cum cæteris Officialibus veterum) satis diuersæ significationis. Pro* præcone *enim* exactore. *& pro officiali alio, haberi aliquando, eruditissimus Eques nos docet. Et hic etiam pro* Exactore *sive* Collectore *ponitur. Olim enim reos citabant* Bedelli *tanquam præcones, vt in foro comparerent; vectigalia colligebant. vt exactores vel publicani; Errones, insuper sive personas suspectas vel incerti laris, tanquam lictores sive Balliui apprehendebant. Quæ omnia apud nos adhuc faciunt in hac inclyta ciuitate; vbi singulæ Tribus (sive* Vvardæ, *vt vocantur) suum habent* Bedellum, *huiusmodi seruitiis operantem. Qui etiam per* pedum *sive Baculum quem gestat, dignoscitur: à quo* Pedo, Pedellum, *apud* Scotos *nuncupari*, Skenæus *hariolatur. Sanè & apud* Scotus, Bedelli *officium est citare. Ita in* Burgorum *legibus*, cap. 47. Nullus Burgensis potest capere namum alterius Burgensis: sed veniat ad domum suam cum *Bedello*, & ponat ei diem ad proxima placita *Et iterum* ibid. c. 112. Citatio facta in Burgo super Burgensem per seruientem D. Regis

a Vide Regiam Maiestatem p.138 & p 147
b Goldast. Constitut. Imperial. To.3 p 330.

sine *Bedello* eiusdem burgi non est valida a. Melchiori Goldasto, *& hæc vox nota erat* b. *Ioannes etiam* Lidius, *legit* Pedellus, *pro* Pedarius, *in* Exceptis Pythæanis. *Obiter moneo hanc vocem in MS.* Vvendoueriano, (*vt & in Impressu veteri & nostro*) *scribi*, Badellus : *& sic fortè primitus nostrates pronuntiarunt* : *à* Saxonico Byoel: *vnde eam deducit doctissimus* Eques. *Etiam &* Itali *scribunt* Bidello. *Hucusque cum progressus essem, me iterùm vrgent importuni Bibliopolæ, vt sub festinantia concluderem. In cæteris igitur vt breuior essem, me cogunt.*

Bedevveri] Hist. p.656.G.post. Prædones, quos Bedevveros vocant. *Banditi, proscripti.*

Beneficiare.] Hist. 422. pr. Quos ita beneficiauit, *id est, quibus beneficium Ecclesiasticum contulit.*

Bersare.] *In* Vitis. 101. pr. C. Suspecti vel soliti ad intrandum boscos parcos vel forestas causa *bersandi*, vel alia damni faciendi. Birsen, *Germanis, est, telo aut sagitta petere aut configere. Sic solent qui in vinariis damarum, de noctu latrocinantur. Credo enim* Bersare *non aliud esse à* Birsare.

Bizantij.] Hist. 122 pr. Centum Bizantios, *Ducatus vel aurei* Bizantini *siue* Constantinopolitani. *Et* Hist. 101. post. G

Bladum. Hist. 159. G. post. Panis de toto Blado. *Vox sæpissimè occurrit, pro farre omnis generis : scilicet quando est in herba ante messem, vt* p. 376. post. Blados & vineas vastare non cessauit : *& postquam granum in area trituratur. Ita quandoque in* Historia, *Bladum* venale de partibus transmarinis adducitur. *Et*, Summa *Bladi*, ad sexdecim solidos vendebatur.

c Theoderic. à Niem. de Schismate l.1.c 6.p.8.
d Petrus de Vineis. l. 5. Epist 87.p. 657.& Epist. 91.p.642.

Nouit & hanc vocem Theodericus à Niem c: *&* Ingulphus *noster*, p. 510. l. 51. *Et* Petrus *de* Vineis d. *Vide doctissimum Equitem. Interim scias* panem de toto blado, *esse panem factum ex ipsa farina, vti de molendino venit & nondum cribrata. Fortè ex Gallico* Bled.

Boscus.] Hist. 180. A. post. Et si *boscum* afforestauerit : *id est, siluam.*

Bostaria.] Hist. 270. E. post. Bobus in *bostaribus, id est in* Bouilibus, *vt* p.503. A. pr *nam ibi in MS. est* Bostaribus : *à* Bos *& stare.*

Brabantij.] Hist. 89. F. post. Brabantiis & Ruptariis. *Et ita semper hæ voces coniunguntur: &* p. 95. G. pr. de Ruptariis *&* Brabantiis prædonibus. *Sanè* Brabanti *stipendiis regum conducti, plus prædis quàm iusto bello operam dantes, occasionem dicterio dederunt.*

Braceæ. Hist. 117. B. post. In fœmina, stupens, *braccas* inuenit, *id est*, Tibialia, Fœmoralia *siue* Fœminalia: *quæ loco fascialium cruralium, Veterum, successerunt.* Breeches, *Nos dicimus, Galli* Brayes. Vide & Hist. 216. post. 236. G. pr

Brasium. *In* Vitis. 63. post. F. Molant summam de *Brasio*, ad Palt-miln. *Et in* Hist. 647. post. B. Bladum & *Brasium* Conuentus prædicti debent moli ad molendina nostra. Brasium, *est hordeum aqua prius intinctum & maceratum, ac postea super fornacem arefactum, ex quo in farinam in molendino redactum, Ceruisiarij nostri* Bierram *vel* Ceruisiam (*nobile vinum* Anglicanum) *coquunt.* Brasser *Gallicè, est Ceruisiam coquere.* Palt, *nos Angli dicimus; atque molendinum, à* Pill *vel* Pilne : *inde* Paltmuln, *molendinum in quo brasium molitur. Inde in* Vitis. 94. post. bladum (*siue far*) ad ceruisiam apium, scilicet hordei & auenæ comixtorum, quod *Bresia* vulgariter appellatur *Hinc venit &* Braseria *in pagina citata, paulo ante.* Aquaticum molendinum quod iuxta *Braseriam* construitur. *Et paulo pòst.* Molendinum, ad equos iuxta dictam *Braseriam* construxit *Vbi* Braseria, *haud dubiè, est officina in qua* Brasium *maceratur, & fornace induratur · domus ad brasium faciendum* : *Vt* Hist. 642. C. post. *exponitur* A Palt-house : *Hinc & vox* Brasiandi, *in* Hist. 647. C. post. *id est, Ceruisiam coquendi, &* domus competens & necessaria ad brasiandum, *est officina ceruisiaria* : A Brevvhouse. *Et in legibus Burgorum Scoticorum*, c. 69. Quæcunque fœmina brasiare voluerit, ceruisiam venalem brasiet. *Vbi* Skenæus *in margine*, Brovvsteris, *quæ Ceruisiam coquunt* e.

e Regiam Maiestatem, pag 141.

Brennium.] Hist. 145. post. C. Exceptis *Brennio* & duobus panibus, *id est, furfure, quem* Bran *dixit* Chaucerus, *nos hodie* Bran *dicimus*, πίτυρα.

Brudatus.] *In* Vitis. 35. pr. C. Albas duas cum paraturis *brudatis. Exponitur*, p.40. post. Albas habentes paraturas auro & aurifrigio & acu plumario decoratas. Brudatum, *est acupictum, quod* Broydered, *vel* Imbroydered, *Anglicè dicimus : sed* Chaucerus Brovvded.

Bruera.] *In* Vitis. 101. pr. C. Montanis *vel* Brueris. *A Gallico* Bruiere : *Ericetum. Sanè & nos Angli vepres dicimus* Bryars : *Inde* Bruera *est ipsa* Erica, *siue* Vepres, *vel ager compascuus, sterilis & non clausus, vbi huiusmodi crescunt dumeta. Inde &* Hist. 184. pr. E. Erit torneamentum in *Bruera* de Stanes & villam de Hundeslavv. *Istam* brueram, Hundeslavv heath, *adhuc dicimus : & est campus latus, planus, sterilis, & aliquando dumetis horridus: sed tamen qui multis hinc inde decoretur planitiebus, equestribus istis in torneamentorum siue hastiludiorum decursionibus, accomodissimus. Sed videatur doctissimus. Eques.* Non fiat combustio morum siue *Bruarij*, nisi in mense Martij. *Vnde* Skenæus, nostrates *Puirburne* vocant: Erica enim *Heath* siue *Hedder*, in suo ericeto incenditur : *quæ breui reuiuiscens, teneris agnis maturè inseruit.*

Brutesches.] 222. pr. Bellatorum duæ testitudines, quas Gallicè *Brutesches* appellant. *Viderint* Galli.

Bucca.] Hist. 112. pr. F. Decem magnas *Buccas*, nouem Galeias. *Et ibid.* p. 107. post. A. Tredecim *Buccas*, triplici velorum expansione

tione v… …atas … A… m…
ʃpe…es.

Bule… ….] H… ST. 45 p…t. D Fr…n Bu-
letello ob… m, nos Angli farinam ita … anno
exagitare, ut pollen a furfure …cernatur, to
b…, dicimus. Inde …

Bulla.] H… ST. … post. Bulla He… talis.
quæ plumbea est. Sigillum litteris … pensum.
Inde HIST. 434. p. C. … tamen bullatas, scil … Inde Bullator,
qui scriptis sigilla apponit : HIST. 34. C. pr. Et
Bullare literas, apud Petrum Bl… Sanè
& Sanctus Bernardus a di… r L…eras non
fuisse diruptas … enim adh… integræ
& b… Vox neque recens neque rara : sed in
nost… seculo, pro di…mate Papali tantum ferè
usitata Etiam & Græ… re…ntioribus vo-
cem … usurpatam … eruditi…mus Meursius
te edoc… b. Sed omnino consulatur docti…imus
Eques.

Bundæ.] In V… T… s, 1…9. pr G. & post
Q… m… & bundis … laudatur Nos
Angli agrorum terminos sive metas Boun…s
adhuc vocamus. Videatur Eques Spelmannus in
Bonna.

Bu…] In mandato Regis … per …ratis
ad …, post Auctuaria nostra. Ad …
dum & Burdandum. Sanè in Turneament … Ru-
sticorum, … & fustibus … in-
dior… robustè batuebant & … in
Tornea… de Totten…, vers… An-
glicanis non infacetè juxta …n ejus temporis
decantato apparet Et … Chau-
cerus B… appellat, unde vox Burdandi,
ut hariolor.

Burdones.] In VITIS. 91. …t. E S…
bus … quos Burdones … Ca-
lami … Aulæ æneæ quæ fere tubas re…unt
quas Shalmes Anglice dicimus Harum maiores
fistulas sive Bassas, Galli vocant Bour… Vn-
de & nos, T… b… Song Imo cantan-
tium grandiorem boatum, sive B…um, Chauce-
rus vocavit, … B…

Burga…] H… 179. post. Si …
teneat de nobis per … vel …ca-
gi… vel Burgagium. Est Tenura sive servitium
quod ratione domuum sive agrorum, Cives sive
Burgenses aut R… aut domino feodi de… præ-
ter præstationem re… sive annuæ pensionis.
Et est quoddam Socag… m. Quod vide. Et Bur-
gasaticum.

Burgasaticum.] HIST 4. … D. … sæpè.
Renovata … feuda … & Burgasatica quæ
habuerunt, vel emerunt Terra … Co-
lonorum sive ingenuorum, quas in Bu… tene-
bant a Rege quas igitur … vocant H…a-
ges en … In … Siculis,
Burg…a vocantur : & ita, credo, hic scribi
debent. Vox utraque venit a Bu… ut &
Burgensis. Quæ licet … notat varias tamen
eorum significationes, vide apud doctissimum
Equitem.

Burnetum] H… post & Mona…
C… vel Burnettis non … antur. Et
in VITIS, pag. 114. post. Nullus utatur tuni-
ca… Burneti… In priori loco pro cappucius aut
cappis nocturn… … sed in secundo, pro
panno quodam lanei. Utraque significationem ha-
beo ex Chau…

Busca. In VITIS, 101 post. F. Inquiratur
de exactoribu… vel vendit… Buscæ, mac-
remij, & carbonis. Et ita lin. sequent. Vox in
legibus forestæ nostris : à Gallico Busche li-
gni sive Arboris stipes, caudex, vel truncus
Tamen nos Ang… dumos spinasque vocamus
Bushes.

Busheles.] HIST. 631. pr. Et mensuras tri-
tici quas Bushels … Modios vocamus,
quorum unus octo …nes continet ; ut modius
sive Bushel, est octava pars summæ sive quarte-
rij frumenti.

C

COetan…] HIST. 212. post. Cætanum
… 12. … zantiis vendebatur. Si non
sit … capito … salitus, vel aliquid huiusmodi,
… sane quid significet Certè Cœtum cru-
…, G… sic accipiunt.

C…] In VI… 1…1. pr. G. Inquiratur
… profectum de Cablitiis. Ita
enim emendo, pro Tabbat…s, quoderat in MS.
Cab… venit à Gallico C… bl… sive Cablis:
Rami ar… rum à vento dis… & ligna caducas
ut re… doct… mus Eques.

Ca…ne…s.] In VITIS. … S… sani-
cleo … & … Cadineos nun-
cup… . Proculdubio legendum Camaceos ut
antea Quod tu vide.

Cadmus.] HIST 41 pr Adducti sunt
pr…tor … qui … a cotem Emi…
… cebatur, & Iuridicus qui Cadmus appellaba-
tur. Nihil ambigo quin legendum sit Cadi, Ita
enim Iudicem appellant Turci.

Ca…mnia.] In V… s, 43. … Terram
… Calumnia … Et paulò
ante N… potest aliud iuris in ea clamare vel
habere, id est, nihil iuris vindicarem, Clayme,
Nos dicimus.

Camacus.] In VITIS. 26. A post. Nobili-
bus lapidibus … culptis, quos Camaeos vulga-
…er appellamus. Certè lapides Sardon…
Galli vocant Camayeu · & Medal… sive Scal-
pturas gemmarum, Camayeux S… Lector,
huius lapidis, quem pag. 38. pr. descri… figu-
ram pulchrè depingi in fine Libri A…
torum MS Ibi etiam dicitur ex Sardon… Chal-
cedonio & quod Baadman vulgariter appel-
letur.

Camera.] H… 255. G. pr De f…
Ecclesiarum & … camerarum. Et ibid.
p. 8… l. 11. Camera Præla… vel Abba…, Id est
Ærarium, Gazophylacium. Repositorium enim

Vbi pub icus ... aurus ... ditur, Cameram, the Chamber *vocant*.

Camar...] HIST. ...76. post. G. Terra quatuor *Cantaredorum*, i ... *Centuriarum centum villarum. Vox* Vvallica *a* C nt ... *est: centum*, *&* ... *Vrbs*, *Villa*: *vt deducit doct...imus Eques*.

Capa. *Vox satis diversæ significationis: vestis, satis diversæ formæ*. H. ... p.11... B. ...st. Tunica ... nea indutus, *Capam* habens eius... dem ... *Ibi pro veste fœminea vsurpatur & sane pro exteriori, loco* ... *vel Mantelli vt nunc dierum mulierbris ... clades, hodie* Zupas *vocant Galli* ... *vt me docet* Salmasius. HIST. 50. G. pr. *Pro toga viril... sumitur*. Cum Rex nouam robam de S... ... sumens Capam conaretur induere; inuenit introitum capu... ... galerum vulgariter *Gallicè* appellatur, ... Vnde ... Capa deferatur danda ... medio ... quia ... ius ... h... t. *Vnde apparet Capam tunc indui, quemodo superpelicium nunc dierum: scilicet inserendo siue immittendo caput per foramen collaris: quod hic vocat*. Introitum capu... Induit capam, *ait* Vvestmonast... a, & inuenit caputium arctum. *Et apud hunc nostrum, iterum*, ...667.pr.D. Milite... capa... capis Regis. *Et* p.413.post.D.N.L... pr... Cam... siam de sacco, calceos de boue, & *Capam* de ... secum portans: *id est, vestem exteriorem & ordinariam. Erant & Capæ* ... Vt in VITIS p.84. post. Habitu ... n ... videlicet in *Capis* & Cal... *Harum & meminit facetissimus noster* ... *in Fabulis suis Cantuariensibus non semel, quas* Coapes, *&* semicoapes *vocat. Erant & aliæ Capæ Monachorum: quibus equitaturi scil. capita & humeros a pluuiis defendebant*. Ryding hoods. *Loco harum, iam penulis vtimur; cuius caputium quod à collo in dorsum humerosque propendet, nos Angli*, The Cape, *adhuc vocitamus. Aliquando hæ ... Caputio carebant: quibus pauperculi ferè vtebantur: vt p* 493. ... *Adhuc diximus de habitu Laicali*. Capa *autem erat & Sacerdotum*. HIST. p.305. post. F. Capis clausis vtantur ... constitutio; maxime in E... ...ta, &c. *Ita iubet constitutio* Othonis *& constitutio* Ott...boni *Sed formam non describit dominus* Ottho, *qui Glossas adiecit ... ast in constitutionibus* Hu... *Archiep...copi*, C... ... manicatæ ... *Hinc togæ nostræ Academicæ & Sacerdotales. In* HIST. p. 102. ... *mentio habetur* Ca... ... *quæ supra superpellicium induebatur. Quæ eadem* ... 4 post. C... ... *dicitur*. ... *nos Angli dicimus: & in liturgia adhuc ... vtimur. Observandum interim, has Ca... ... pellibus variis ... furratas, ... multas, & duplicatas. Vt dicimus nunc cum antiquis) lineatas. Postea vero auri ... prod...as & ornatas: cuius vsus initium Ang... ... dederit, vel ipsa Roma: vt ex Authoribus nostris, p.* 4..3.

a ... nostris: ad Ann. 1154. Chaucer in Prologo & ibid.

b Cap. de Habitu Clericorum, p. 65.

c Apud ... p 460. ... 17. Ita & apud Historiam nostrã, ... post G. ... manicatæ. Et fanè ... voca... ... quæ ... bantur ... & ... in scholis ... tenta in Academia nostra, vti audiui.

post &c. *Est* ... *dum. Monco*, C... ch... s, *in qu...* ... *liturgia tunc* ... *non gestare, sed tantum in festis duplicibus* ... *præcipua quæ ob id* Festas in ... dicebantur. *In* VIT... ... pag. 81. post. G. & p.15 5.A.post & *paulo antè*.

Capella.] HIST. 515.post. Rex Francorum tradidit ei *Capellam* suam pretiosissimam, cum reliquiis charissimis: *id est, Capellam, cistam, thecam, in qua recondebantur Sanctorum reliquiæ. Hinc* S. Martini capella, (S. Martini Cap) ... erat. *Hanc* capellam *cum olim Francorum Reges vt Constantinus Templum portatile, siue papilionem sacrum, aliquando) ad bellum secum deferebant: sane tentorium siue Oratorium in quo reuerentiæ causa reponebatur*. Capella *cœpit appellari, & Sacerdos qui Capellam custodiebat*, Capellanus. *Multus hic esse poteram, nisi res notior esset, & ni coactus essem studere breuitati. Vide* C... ... *Alibi etiam aliter exponitur. Capellam suam amisit: id est, omnia Sacerdotalia ornamenta*. HIST. p.400. post. D.

Capellus ferreus. *In Mandato super Iurata* ... Arma, *post Aduersaria nostra* Vnusquisque habeat vnam loricam, *Capellum*, *&c. In Statuto* ... Edvvar 1.c.6. *interpretatur*, A Breast plate ... Iron, *Thorax ferreus*.

Capellus.] HIST. 284. post. C. *Capellum* ... um ex capite cum peplo demisit Isabella. *Scil. Galerum*.

Capero.] HIST. 236. G. post. Caperonem *vsque ad* cingulum. *Scili et Caputium Monachicum, Cucullus*, Chaperon, *Gallicum est*.

Capsella.] HIST. 116. post. A. & ... Quatuor magnis eburneis *capsellis. Scilicet Reliquiarum plenis, vt ex lin.* 41. *apparebit. Vide* Capella, & pag.257.B. post.

Capitaneus.] HIST. 174 lin. vlt. post. Tres acies ... quarum prima, Comitem F... & *Capitaneos* præficerant. *Ibi, pro chiliarcho, Colonello, siue Brigadæ aut Tertiæ vt vocant) ductore sumitur*. p.4..9 G.pr Sacri Imperii ... *capitaneus. id est*, Generalis dux belli: p. 426. post. *Videtur esse Iudex siue Arbiter*. Statuet Imperator *capitaneum* aliquem de Prælatis ... cuius ... examine litigabitur *Cui soli debent respondere*. *Apud* Pe... de Vineis *pro* Ca...tano *sumitur*, ... 5. Epist. 72. *Vnde* Capitania.

Capitulum. *In* VITIS. 115. A.post. Nec habeant *Capitulum* ... *id est, Sertum*. A Chaplet.

Caput quadragesimæ. *In* VITIS 65. G. pr. *Dies cinerum. Sed in* O... ... *Dominica prima quadragesimæ dicitur* ... put Ie...

Carbones ... *In* V... ... *Carbones ex ligno combusto in fornace* ... Charcoales *dicimus*. *Et ibi* pag. ... Carbones maris *Lapides, scilicet combustibiles quibus fabri ferrary vtuntur* Sea-coale. Carbo... *etiam ibidem occurrit. vel, scilicet*,

prof. nac [illegible] *hauriantur* [illegible] *antedi*[illegible]

C[illegible] V[illegible] 15. [illegible] A[illegible] C[illegible] [illegible] a [illegible] dom v[illegible] *dicuntur &* [illegible] *pro* [illegible] A[illegible] *commo* [illegible] C[illegible] *Vide* [illegible] 9 A p[illegible] *in* V[illegible] *De qua, con*[illegible] *tur* D[illegible] annu[illegible]

C[illegible] a, & rer[illegible] [illegible] *anno* [illegible] *tur* I[illegible] V[illegible] *Item &* [illegible] *de* V[illegible] *non* [illegible]

Ca[illegible] H[illegible] A[illegible] Carc[illegible] A C[illegible] *cimus* [illegible] *careta ius* [illegible] *Inte &* [illegible], H[illegible] C[illegible] *quod* [illegible] *menta. Ita* V[illegible] din[illegible] *as*; *Cariagium* [illegible] oque [illegible] app[illegible] *& ca*[illegible] *In* V[illegible] 64 [illegible] *carre* [illegible] *um*

Ca[illegible] HIST. 51[illegible] *Dies proximi p*[illegible] *Domini* [illegible] *qua* [illegible]*ime. Et* [illegible] *Mo*[illegible] M[illegible] *Vocat* D[illegible] *Et* T[illegible], Domin[illegible] [illegible] Carni pri[illegible] *tur,* [illegible] *tempus in quo* [illegible] *E*[illegible]*esia* Ca[illegible]

C[illegible] HIST. 2[illegible] M[illegible] *arrucam vel* [illegible] *rochium* [illegible] *iterum.* [illegible] 4. pr. [illegible] *Cui*[illegible] *erat* [illegible] *que vexi*[illegible] *signum* [illegible] *in lon*[illegible] *siue* [illegible] *exe*[illegible] *tur* p. [illegible] 8. [illegible] *quod in summitate* [illegible] *signum cru*[illegible] *paul*[illegible] *ante* [illegible] *bium præmi*[illegible] *tant* [illegible] *temporibus* [illegible] *lemne erat ut* [illegible] *na* [illegible] *ribus præire*[illegible], [illegible] *inter præliandum loco emi-nenti* [illegible] *imo figerentur ut si forte contingeret co-hortes dissipari, aut confundi agmina, ad* [illegible] *hi*[illegible] *repedarent, ubi in tales belli euentus ro-bur exercitus statuebatur. Eundem morem & ob-seruarunt Angli nostrates. Sane egregius ille dux belli* Sim[illegible] *de* M[illegible] *aciem suam ordi-nans* Cu[illegible] cinarum p[illegible] [illegible] ve[illegible] *delli*, erim [illegible] caut, in [illegible] *runt &* [illegible] *in* HIST. [illegible] *in* V[illegible] 1. 7. B. pr.

[illegible] *in* [illegible] p. 62. 26 [illegible] *runt* [illegible] nies [illegible] *ca-rum* [illegible] *con-* [illegible] *us admodum* [illegible] *tum* [illegible] *Eo gesta*[illegible] *erat &* [illegible] *confœderata-rum, & erat* [illegible] *in quasi præ-rium aut tribunal qu*[illegible] *ad quos se recipiebant milites tanquam ad curiam & locum* [illegible] *totius exercitus, & ut Magistratus* [illegible] *exerci*[illegible] *aequidem* [illegible] *plura de ea* [illegible] *ud* [illegible] *mum* [illegible] S[illegible] C[illegible] *neo ex* N[illegible] p. 845. [illegible] M[illegible] S. A[illegible] *Et* [illegible] *ex* N[illegible] p. 3[illegible] *in sum-* [illegible] *tamen erat* [illegible] *Ut* [illegible] *a sua in* [illegible] *b*[illegible] A[illegible] *nisi* [illegible] *creto educi non poterat.* [illegible] *& sane in vice ista* [illegible] *atiatus sum; quia rarius le*[illegible]

C[illegible] C[illegible]

C[illegible] A[illegible] Inquiratur in [illegible] *sint Carucæ pro-* [illegible] um. *Ibi Caruca est* [illegible] p[illegible] *sunt* [illegible] *&* [illegible] *ann* [illegible] *arat* [illegible] *& præ*[illegible] *quas* [illegible] *eminentiori* [illegible] *mutabatur. Vi*[illegible] *est Aratrum.*

Ca[illegible] HIST. 1[illegible] C[illegible] *Car*[illegible] *ta terræ* [illegible] An[illegible], tres [illegible] *Et* [illegible] pr. & 54[illegible] *ju*[illegible] *ntum aratri unum siue* C[illegible] *potest.* A Plo[illegible] A[illegible] *mus. Olim* H[illegible] *dicebatur* [illegible] *in* HIST. 8. p[illegible] B. Deinde [illegible] *terræ,* [illegible] *ex fo-* [illegible] *Nam eadem portio per di-uersa nomina in diuersis* [illegible] *appellabatur* [illegible] V[illegible] 15. p. 5[illegible] *Occurrunt* H[illegible] *&* Car[illegible] *terræ. licet* [illegible] *forte sint eiusdem quantitatis:* [illegible] *iugerum siue acrarum; ut censet* [illegible] *mus Eques.*

[illegible] HIST. 394 pr. *Carucagium,* [illegible] & 141. post. B. *Est Releuium* [illegible] *xilium pecuniare quod Regi a singulis caruca is* [illegible] *conce*[illegible]*ebatur.*

C[illegible] C[illegible]zale HIST. 428. [illegible] A V[illegible] *Cazalia* Christianoru. *Ita* & 528. B. post. *Ca-sale nomine* M[illegible] *ofuit violēter occu-*

pare. *Ita* & 53[illegible]. pr. C [illegible] *paulò post per villam interpretatur. Immò & villa cum p*[illegible] *ignaculis. Vt il id. in med*[illegible]. *Vox etiam in* V[illegible]s. oc*currit* p. 150. pr. A. *Et in* H[illegible]s[illegible] 384. G. vlt. pr. & 21[illegible] post *& vbique pro Vill*a *ponitur*

Castell[illegible]nus.] H i s t 655 p[illegible]. *Castellanus* de Douera: *scilicet dux Castelli Vt & p* 525 post. & 146. A. pr. Cepit C[illegible] & *Castellanos* caudis equorum alligatos abducit. *Vox non rara.*

Catal[illegible]a.] Hist. 72. post F & [illegible], & *in* V i t [illegible]s, 131. D. pr. Balliu[illegible] [illegible] *catalla* eorum: *id est, distringere bona mobilia, & immobilia, personalia, & realia, & non feoda. Ita enim sonat vox ista forensis apud n*[illegible] *stra*[illegible]*tes.* Chattels *dicimus: & est vox* Normannica.

Catechizare *infantem.*] Hist. 330. post. B. . [illegible] Episcopus infantē *catechizauit* L[illegible]gatus eundem baptizauit: *id est, Catechumenum fecit. Sane species siue vmbra* Cathecumenatus *primitiui, adhuc in Ecclesia durabat, quasi ad sacrum baptisma præparatoria solemnitas. Infantem enim Sacerdos benedicebat, & pro eo orabat.*

Catus.] H i s t. 230. pr. E. Bal[illegible]sta Sc[illegible]ofa, *catus. Machina bellica.*

Ca[illegible] [illegible].] *In* V[illegible]t i s. 68. post. B. Chartas ad[illegible] [illegible] [illegible]tas & *caudatas. Scilicet quæ ligulas siue corrigias membranaceas aut chartaceas scriptis desubptus pro more) affixas & insertas habebant, in quibus cera sig*[illegible]*nda aut sigillata dependet Ita* [illegible] *cauda* & cera, sig[illegible]

Caudati.] H i s t. 52[illegible]. [illegible]. A. N[illegible]nc[illegible] [illegible]ene mundatur magnificorum exercitus Francorum à *caudis. Ita*, & 529. G 1. post. O timidorum *caudatorum* formidolositas quam beatus, quam mundus præsens [illegible] si a *caudis* purgaretur & *caudatis*! *Sannæ sunt irrisoris illius superbi & infelicis, Com*[illegible]*s* Attrebatensis: *cui debebat exercitus* Fran[illegible]orum *quod profligaretur, & Rex, quod caperetur.* Anglos, *equidem irridet.*

Cauilla pedum.] H[illegible]s t. 15[illegible]. pr. E Vsque *cauillam pedum* immerfæ. *Fortè scribendum* cauile; *id est, cauitatem pedum.*

Caursini.] Hist. Vsurarij Transalpini quos *Caursinos* appellamus. *Et* 150. vlt. post. Se mercatores Papæ affirmant. *Peßimum pecus, & Rerumpublicarum pestes publicæ: qui vsuris omnia corruperunt, omnes depauperarunt.* Iudæorum æmuli erant; *vt* 151. B. 1. pr. *nisi quòd eos nequitiæ vicerint. De eis Anglorum querimoniam, vide* 586. pr. A &c. *Vide* & p. [illegible]5. p[illegible] *De eorum initio in* Angl[illegible]a, *vide* p 286. pr. A. *Obligationis eorum formam habes vncinatam,* pag. 286.

Cellarius [illegible]lerarius.] Hist 12. p. &c. Ce[illegible]us *siue promus. Vbi* promus, *explicationis gratia, à prior*[illegible] *Emulatore est additus. Sanè eum fuisse Obedientiariorum siue Officialium primarium in Monachorum claustris inuenio qui vini & tritici dispensationem pr*[illegible]*curabat, inquit*

C[illegible]rgo[illegible] [illegible]. Post[illegible]at [illegible] ni[illegible]a[illegible] *vocar*[illegible] *Cererem, credo, quem Collegia nostra* Bu[illegible] *vocant. Sed plures in vn*[illegible] *Claustro fuere* [illegible] [illegible]. *In* V i t[illegible]s. [illegible] 36. A[illegible] &c. Cellar[illegible]um Monac[illegible]m, & C[illegible]. *Et* [illegible]. 44. post. A. 10. Cellerarium h[illegible]spi[illegible]um *qui vt ex* [illegible]quentio. *apparet) idem erat cum* c[illegible] [illegible] ci[illegible]. *Erat &* celer[illegible]rius [illegible], [illegible] 64 post. *Sed hi inferiorioris erant conditionis eorum autem primicerius is erat, quem a*[illegible] *Cellarium nominabant.*

C[illegible]gia.] *In* V i t[illegible]s, 1[illegible]. q[illegible] ceperint [illegible]opc[illegible]s, *Ceppagia &* eschaetas quercuum, siue aliarum a[illegible]: *id est, stipites arborum succisarum, quæ adhuc manent in terra, nondum eradicatæ. Vox* Le[illegible]s F[illegible]estæ *peculiaris: à Gallico* Ce[illegible]

Ceragium.] *In* V[illegible]t[illegible]s. 13[illegible]. pr. [illegible]cclesia petat *Ceragium: scilicet, pecuniam ad emendam ceram pro luminaribus Ecclesiæ.* Ce[illegible], V[illegible]at [illegible] *Vide doctißimum Equitem.*

Cercellas.] H i s[illegible]. *Auis aquaticæ species, quam Galli,* Cercelle *vocant; Nos,* A Te[illegible]e.

Chalami.] *In* V[illegible]t i s, 91. post Sonantibus *Chalamis, scil. fistulis æneis, tubis ferè similibus Aulis quas* Shalmes, *siue* Howb[illegible]yes, *Anglicè* [illegible]*mus. Vide* Burdone[illegible].

Ch[illegible]ndea.] H i s t. 238 post. Obligauit se Imp[illegible]tor ad centum *chelindras*, & 50. galeias ducendas vltra mare. *Nauis Species, scribitur &* Chelandrum, & cheland[illegible]ium. *Vide doctißimum* Equitem.

Chiminagium.] H i s t. 181. pr. B. &c. *Cheminagium* pro careta pro equo qui portat summagium. *Et in* V i t i s. 101. p[illegible] B. 10. [illegible]inem vel mercedem pro *cheminagio, id est, vectigal siue telonium quod Forestarij exigebant de vecturis, plaustris, & equis colonorum, qui per suæ forestæ ballivas vel limites, onera portabant. A Gallico* Chemin *via.*

Ch[illegible].] *In* V i[illegible]i s 92. A. pr. Et si fuerit elect[illegible] (*Abbas*) de parte P[illegible]oris, quam nos *chorum* Prioris appellamus, transferetur ad *chorum* A[illegible]batis vbi supremus statuetur *Presbyterium siue chorus Ecclesiarum* [illegible] *in duos stallorum siue sedium ordines, à dextris & à sinistris diui*[illegible]*tur. Id ordine dextro in Ecclesiis conuentualibus sedebat Abbas, in parte sinistra, Prior: & qui Monachi vel hinc vel inde sedebant, dicebantur sedere in* Choro *siue Abbatis, siue Prioris. Hi duo ordines stallorum in cantillandis Psalmis alternatim siue antiphonatim sibi respondebant, quasi pars vtraque,* chorus *per se integer esset. Inde* chorus, *vtraque dicebatur, tametsi & eorum Presbyterium eo nomine nuncuparetur.*

Chr[illegible]anißimus.] *Nondum per M*[illegible] *nostri seculum, sereni*[illegible]*imis* Gall[illegible]rum *Regibus peculiare erat hoc illustre epitheton sed pluribus commune, omnibusque fer*[illegible] *attributum. Sanè,* [illegible]am *nostratem, Papa vocat* R[illegible]

Christianissimum, In VITIS, p.19. pr. & pag. 23. post. Et ibid. p. 606. G. pr. Rex Angliæ dicitur Christianissimus, & terra eius Christianissima. Et in HIST pag. 494. pr. A. Henricus tertius noster. Inter omnes Christianitatis Reges dignoscitur esse Christianissimus. Ita & pag. 441. post. 508. C. pr. Etiam & 325. F. post. Rex Arragonum Christianissimus appellatur. Ita & Rex Castellæ, pag. 298. post. Sanè aliquando, vt pag 350. pr. B. Papa ipse hunc titulum omisit in litteris suis ad illustrem Regem Francorum: licèt, pag. 497. pr. Rex Francorum dicatur Christianissimus. Nunc dierum illustrissimo illi Regi soli, titulus ille debetur: vt Defensor Fidei, Angliæ: & Catholicus. Hispaniæ Regibus. Vide Rogeri Houedeni Prologum ad Partem priorem. Et Authorem nostrum in VITIS, 126. pr. Et Auctario, 144 post. Sanè & Constantinus Imperator in Excerptis Polybianis, de legatione, pag. 778. dicitur ὁ ὀρθοδοξότατος καὶ χριστιανικώτατος, Christianissimus.

Ciltria.] HIST. 537. B. post. Ager siue Regiuncula non procul à Sancto Albano; quæ in antiqua Saxonum Notitia Angliæ, Cilternsetna dicitur: & 4000 terræ hydas continebat a, The Chilterne, hodie dicimus.

a Vide Camdeni Britan. p. 114.

Cimbalum.] VITIS, pag. 65. B. post. Quoad Cimbalum percussum fuerat. Id est, campana: occurrit sæpius in Ordine Romano, & apud Rituum magistros.

Cisimi.] HIST. 504. post. G. Cum furruriis de pellibus variis Cisimorum. Nescio quod animal sit Cisimus: si non nos Angli dicimus Ermines. Vide Furrura.

Clameum.] HIST. pag. 364. pr. B. De Clameo suo prosequendo. Et in VITIS, pag. 13. F. pr. Quietanciam Iuris & Clamei. Id est, Iuris sui vindicationis. Inde Clamare: à Gallico Clame & Clamer, postulare ius suum, vindicare.

Classicum.] In VITIS, 91. vlt. G post. Pulsato igitur solenni Classico. Et 97. pr. Pulsato classico. Id est, Maiori campana in turri Ecclesiæ, ad conuocandum populum, vel ad denunciandum aliquem iam expirasse, vel funus iam apparari.

Clausum Pascha.] HIST. p. 354. vlt. pr. In Octauis Paschæ, quod vulgariter Clausum Pascha nuncupatur. Dominica in Albis, siue Dominica prima post Pascha. Inferius Pascha, aliis: Nobis Lovv-Sunday. Vox etiam occurrit, pag. 109. post. F. 10. Et HIST. pag. 512. post.

Clerici.] In VITIS, 144. G. pr. Clerici verò qui huiusmodi breuia dictauerint, scripserint, signauerint, consilium & auxilium adhibuerint. Vide & pag. 144. post. Vbi vides Clericos breuia Regis dictauisse, scripsisse, signauisse immò & consilium dedisse: erant enim Legulei: neque eisdem temporibus al fere erant iuris municipalis nostri Legistæ. Studium enim est omnium quæstuosissimum: quod nisi Papa Decretali suo Clericis inhibuisset: timebatur ne Scholæ Theologicæ vacuæ discipulis relinquerentur. Vide Additamenta nostra: pag. 124. pr. Sanè & quòd ipse Regis Procurator primarius (quem Attornatum nunc dicimus) per ea tempora, Clericus erat, in Ioanne Mansel apparet: qui Clericus Regis specialis ob id ab Authore vocatur. Immò & beneficia tenebant Legulei isti Clerici: Vt in VITIS, pag. 124. post. Alibique in Historia frequentissimè. Atque hinc est, quòd vetus Iudicum secularium habitus, idem per omnia paramenta & erat, & adhuc ferè est, cum Ecclesiasticorum virorum ornamentis.

Clito.] In VITIS, pag. 29. post. G. Clito Eadgarus, quem in Regem tanquam regali stirpe creatum, &c. Eadgarus iste, qui hic Clito, pagina proxima, pr. Ethelinge nuncupatur. Obiter moneo per Clitonem Saxones nostros non semper designasse filium Regis primogenitum regnique hæredem apparentem, quem Principem nunc vocamus. Hic enim Clito Eadgarus primogenitus non dicitur, sed tantùm regali stirpe creatus. Adijcio, quòd omnes Regis filij Clitones appellabantur. Ita enim inueni in subscriptione Chartæ Regis Ætheldredi. Ego Adelstan filius Regis, cum fratribus meis Clitonibus b. Qui Clitones omnes in priori Chatra, propria nomina sua in hunc modum subscribunt. Ego Æthelstan, Clito Ego Ægbrytht, Clito. Ego Ædmund Clito. Ego Eadred Clito Ego Eadvvig Clito. Ego Eadgar Clito Ego Eadvvard Clito. Qui omnes iidemmet, in altera patris sui Charta se Regis filios appellant. Ego Æthelstan filius Regis. Ego Ægbrytht filius Regis, &c. Etiam apud Houedenum, Edvvini Regis germanus, (Eadgarus scilicet) Clito nominatur c. Sic & Eadvvardi Regis frater Egelredus d. Immò & Regis Eadmundi filios Eadvvardum & Eadmundum, Clitunculos appellat idem Houedenus e. Sed videndus doctissimus Eques. Duo Anglorum Clitones, habentur apud Ethelvverdum, pag. 482.

b In Codice additamentorum MS. inter munimenta, pag. 163 b. Col. 2. & p 164 a. Col 1.

c Houed Annal. part. 1. p. 244

d Ibid p. 24; Vide & p. 250. a l. 40. & p 252. a. l 11.

e Ibid pag. 250. b 7.

Cœna Domini.] Sæpiùs occurrit: scilicet, prò die Iouis ante Pascha, in qua Cœnam suam Dominus noster instituit. Manday Thursday.

Cogga & Cogo.] HIST. pag. 195. post. A. Sexcentas Naues & 24. Coggas bene paratas. Et pag. 208. A. pr. Præparatis Cogonibus, Galeis & aliis Nauibus onerariis. Et pag. 208. B. 1. post. Vt Nauibus simul & Cogonibus coniunctis. Nauigij genus: quod Cogs Anglicè dicimus.

Cognitiones.] Armis, vexillis, & Cognitionibus picturatis, quas bene nouerant. Armis, scilicet, siue signis armorum Gentilitiis, quæ vel in scutis aut vexillis bellatores nobiliores gestabant, vt à gregariis distinguerentur & à suis cognoscerentur. Coate-Armors, & Cognizantes dicimus. Vide 1. Regum, c. 22. v. 30.

Coifa.] Hist.663.pr.B. Voluit ligamentum *Coifæ* suæ soluere: vt palam monstraret tonsuram se habere Clericalem. *Et paulò post*, Per *Coifæ* ligamina. *Lineum capitis tegumentum; quod* Coife *adhuc dicimus; & est mulierculis & Legum seruientibus nostris Vsitatissimum. Olim Clericis erat indultum, vt rasuram siue coronas capitum, huiusmodi cappis siue infulis defenderent. Audiatur constitutio* Ottoboni. *Clerici* non nisi in itinere constitui vnquam, aut in Ecclesiis, vel coram Prælatis suis, aut in conspectu communi hominum publicè infulas suas, vulgò *Cloyphos (scribe Coifos)* vocant, purtare aliquatenus audeant vel præsumant. *Vbi Glossa*, Cloyphos vel tenas. *Et iterum*, Portare, scilicet in capite: vt sic tenati publicè incedant. Quin tamen huiusmodi cloypham vel tenam portare possit in bursa vel crumena sua, ad vtendum de nocte a. *Adhuc huiusmodi* Coifis *in foris ornantur* Seruientes nostri *ad* Legem; *immò in eis creantur: Vnde* Sergeants of the Coife *dicuntur. Dixi antea (in* Clericis) *omnes leguleios nostrates fuisse ex Clero.* Coife *interim est* Gallicum; & Cuffia Italicum: *Vnde* .κουφία *Græcorum; Malè* Codino, p.36. n.52. σκυφία. *Sanè* Cuphia *apud Papiam (vt* Meursius *doctissimus in* σκυφία) *est Cidaris, mitra, tiara, pileus Sacerdotalis. Vox etiam inuenitur in* Alcuino, lib. *de Officiis* 1 & *in* Petro Blesensi *Epist.* 74. pag.130. Dolent aures & *Scupha* humeris apponuntur. *Vbi tu scribe* Cuphæ.

a Ottoboni Constitutio apud *Lindwodum*, de habitu Clericorum, p.68. b 11.

Cointises.] Hist.555.pr. Milites vestiti serico, vt vulgariter loquamur, *Cointises. Et* p.604.pr. Vestes festiuas quas vulgariter *Cointises appellant. Sanè* Cointise *Gallis est Elegantia* Coint, *nitidus: Sed* Chaucero *nostro, exoticus: Vt &* queint, & queintise, *curiositas Et nos* Queint *eadem significatione adhuc retinemus.*

Collarium.] Hist.p.562. post.E.10. Carens cullario, lethaliter vulnerabatur. *Colli munimen ferreum*; A Forbet, & Germanico, *Kuller.*

Collectæ.] Hist.334.pr.C. Talliæ & *Collecta* imponuntur. *Et* 590.post *Collectam* fecerunt. *Id est, Collectiones pecuniarias. Et* 405.pr. B.1. Extorsionibus, tallagiis, & aliis *Collectis.*

Collecta magistra.] *In* Vitis, 66. pr.G.1. In festis omnes horas per *Magistram Collectam*, quam tempus & hora exegerint, terminari instituit. In Quadragesima tamen dicatur *Collecta ad vesperas. Sanè* Collectam magistram, *auguror esse* Collectam *diei propriam: cum qua, (ferè vt hîc olim) Nos Angli adhuc Vesperas terminamus.*

Collectarium.] *In* Vitis, 32. post. *Librum* Collectarum Ecclesiasticarum.

Communa.] Hist.181.1. post. *Communa* totius terræ. *Plebs, subditi. Inde* Communes Comitatuum: pag 674.pr *Incola.*

Communia.] Hist.394.post.G. Ciuillum *Communiarum* Legiones. *Scilicet, Cohortes conscriptæ Incolarū, qui armis instructi & in eorum vsu exercitati, defensioni patriæ addicuntur.* Traine-bands.

Communia hebdomadalis Scholarium.] Hist. p. 590. post. *Scilicet diæta assignata.* Scholars Commons. *Inde venit* Excommunicari, *in veteribus Statutis Religiosorum & Collegiorum: Id est,* Communia priuari. *Ob aliquod delictum scilicet, ne communis mensæ in aula vel refectorio, cum paribus suis sit particeps.*

Compostum.] Hist.p.647.B.post. Cum *Composto* Curiæ Sancti Albani, ad prædictum manerium meliorandum. *Cum fimo, scil. ad impinguandam terram.* Compost *Anglicè dicimus.*

Concameratio.] *In* Vitis, 33.B.pr. *Concamerationem* quoque quæ est vltra maius altare, pictura venustauit. *Cameram, scilicet, vltra murum siue materiam humiliorem, cui adhæret Altare: & in qua pheretrum erat* S. Albani. *Et sanè talis* concameratio *adhuc manet in illa Ecclesia.*

Conradium, & Corradium.] *In* Vitis, 78. post. Exigit duo *Conradia* Monachorum, *scil. Alimenta vel prabendas, ad certam mensuram. Pensio, vide* ib. 88. pr. A.110.G.1. *Vide doctissimum Equitem: Ego enim iussus festino.*

Constabularius.] Hist.90.A.pr. *Constabularium*, & omnes milites ad deditionē coëgit & Castellum subuertit. *Hîc ponitur pro* Castellano: *quem adhuc* Castelli Constabularium *vocamus. In* Vitis, 53.pr. Richardo *de* Lucy, & Richardo *de* Humez Constabulariis. *Ducibus scil. belli quos* Generales *vocamus: iste enim* Richardus *de* Humez p.52.E.post. Princeps militiæ *vocatur. Ita* & p.70.pr. Robertus filius Vvalteri *Dux exercitus Baronum, se* Constabularium exercitus Dei *nominabat.* Cestria *vrbs olim habuit suum* Constabularium; *vt in* Hist.p.147.post.G. *alibique Adiicio, in breui illo siue* Mandato *Regis de* Iuratis ad arma b, *videbis* Constabularium *capitalem in centuria quaque, & vnum vel duos minores* Constabularios, *in vnaquaque villa ordinari ad custodiendam pacem: licèt in prima institutione vigiliis copiisque militaribus præficerantur, hinc tamen parochianos, Constabularios nostros uriginem duxisse, non longè, fortè, aberrabit, qui coniiciet: licèt* Lambardus *non ante An.* 13. Edvvardi I. *eos institutos memoret. Sed ego nihil definio. Videatur doctissimus* Eques, *qui copiosissimè de* Constabulariis *disputauit.*

b Vide Beiwe illud, post *Aduersaria* nostra.

Consuetudinarium.] *In* Vitis, p.32.post. *Liber consuetudinum conuentualium. Ita enim Author ipse exprimit.* pag.33, pr. Consuetudines qui videre desiderat, in *Consuetudinario* scriptas poterit inuenire.

Consul.] Hist.pag.13.pr. *Consulis* Roberti cepit, &c. *Id est, Comitis: ita enim* linea *antecedente vocatur iste* Robertus. *Sed clariùs*, p.668. F.10.pr. Ad *Consulem* accessit dicens, domine *Comes. Inde &* Consulatus, *pro Comitatu.*

Contrada.] Hist.pag.245.post. *Contrada*

tota descendit inde vsque ad Ioppen. Id est, Regio. Vox etiam apud Petrum de Vineis inuenitur. Venistis in Contradam a. Est Italicum: Sed in legibus Neapolitanis siue Siculis, Contrata scribitur b. Nos Country dicimus.

[a Petrus de Vineis, l.2. Epist.54 p. 357. & l.3. Ep. 21. p. 398.]

[b Constitut. Sicula l. 1. Tit.38. p. 823.]

Conuentionare.] Hist.pag.423.G.1.pr. Quod omnia quæ conuentionauit Domino Regi. Id est, quæ pacta sit. Couenanter.

Cooperiones.] Inquiratur qui ceperint Coopertiones, Ceppagia, & Eschaetas quercuum, siue aliarum arborum. In Vitis p.75. post. Capita, siue ramos, arborum succisarum.

Coopertum.] Hist.181.B.1.pr. Extra Coopertum, in terra arabili. Vbi ponitur pro arbustis siue dumetis humilioribus, in quibus cerui feræque latere amant. Covert, forestarij venatoresque nostri vocant.

Coopertoria.] In Vitis, 111. post. Coopertoria sint de albo vel de nigro panno, &c. Id est, Monachorum Cuculli siue Frocci, vel vestes exteriores Benedictinorum: ibid.114.post. Nullus vtatur Tunica de Burnetto, vel Coopertoriis, vel alio panno. Vbi Tunica, vestis interior, coniungitur cum Coopertoriis. Vltramontani Monachi aliqui (dicit Turrecremata c) vocant Flocum: ipse Cuculiam videtur appellare. Quem tu vide, Cucullum cum Frocco coniunctum habes in Vitis, 24. pr. Alicubi etiam Coopertoria sunt lectorum stragula superiores, quæ nos Couerlets; & Regula S. Benedicti, lanas appellat.

[c In Regulam S. Benedicti, Tractatu, 113. c.55.]

Cordevvon.] In Vitis 83. A. pr. Calceamenta quæ de vili corio quod vulgariter Bazan dicitur, in alutam, id est, Cordevvon ciuiliter commutauit. Id est ocreas, quas ibid.66. pr. ex corio ouino factas queritur, ex tergoribus caprinis deinceps consui, Abbas iste instituit. Gallicè enim Cordouan est corium caprinum alutariorum arte præparatum. Atque hinc est quòd sartorem calcearium, Galli adhuc vocent Cordonnier, & nos Angli, Cordvvanner. Cordevvane, est Corium alutum Chaucero nostrati; sed nondum seuo illitum.

Corporalia] In Vitis, 28.A.pr. In capside quæ est super altare, vbi inueterata corporalia reseruabantur. Scil. Sindones, lintea, vel ex puro lino panni, quibus Corpus Domini siue panem sanctificatum tegunt. Vides ibi reuerentiam veterum. Pallas sacras etiam vocant: non tamen eas Pallas quas complicatas supra Calicem ponunt, sed sindonem illam quam in altari extendunt explicántque vt docet Innocentius III.

Costa maris.] Hist.179.post.B.2. Per totam Angliam, nisi per costam maris. Iuxta littus, scil. vel oram maritimam regni. The Seacoast vel The Coasts-side, Anglicè dicimus.

Costrelli.] Hist.656.A.10.pr. Vasa quædam quæ Costrelli vocantur, veneno reperiuntur plena. Pro poculis vinariis vsurpat Chaucerus noster.

Cornari.] Hist.181.pr. A. Quicunque Episcopus, Comes vel Baro transierit per forestam nostram, licet illi vnam vel duas bestias occidere; sin autem, faciat cornari, ne videatur furtiuè facere. Id est, iubeat cornu inflari, & sonare, ne videatur furtiuè facere.

Credentia.] Hist.561. pr. Litteras de credentia ex nobilibus Gasconiæ legati attulerunt. Et 663.post.B.2. Credentia litteras Legatus ostendit. Litteras scil. Regum sigillis communitas, quas Legati eorum illi Regi ad quem à domino suo mittuntur, in primis (vt vocant) audientia tradunt: per quas Rex mittens petit, vt Legato suo credatur, & pro misso suo honorificè recipiatur. Vide 388.post.

Crista.] In Vitis, 38 pr. F.1. Crista feretri. Limbus, scil superior, quo circundatur opus & ornatur. The Crest, The Chaperell.

Crusta.] Hist.556.post.E. Auri sititor, talenta vel Crustas vel iocalia emunxit. Existimò fuisse laminas aureas, ex quibus vasa aurifices efformabant. Plates.

Cultellus.] In mandato Regis super Iuratis ad Arma, post Aduersaria nostra. Vnusquisque habeat Cultellum. Vide Anelacius.

Culuertagium.] Hist.162.post. Omnes cum equis & Armis iussit sub nomine Culuertagij conuenire. Et 163.B.pr. Sub nomine culuertagij & perpetuæ seruitutis. Et paulo post. Nihil magis quam opprobrium culuertagij metuentes. Vbi vides, vocem satis vulgarem tum Francis quam Anglis fuisse: & nisi culuertagium sit seruitus (cum qua coniungi vides) omnino quid fiet nescio. Terras, fortè, siue feoda in seruitio militari qui de Rege vel dominis aliis tenebant, eas & ea simul cum honoribus & priuilegiis vnitis, amittere timebant; Atque hoc antiquis erat personas amittere (vt Legista Imperiales d dicunt) siue capitibus diminui; & sic ex hominibus liberis seruos effici & feoda amittere ac si feloniam perpetrassent. Perpende, p.162. post. Scio Culuert Nostratibus & Gallis antiquis, pro Columba siue pullo columbino accipi: Sed nescio an ex consuetudine temporum eorum, pullum haberi & vocari columbinum, pro tanto opprobrio duceretur; quasi timidum & imbellem vulgariter denotaret.

[d Vide Theophilum in Institut. l.1. Tit.16 p.11. Et Constitut. Sicular. l.2. Tit 30. c.6. p. 729.]

Cuneus.] Hist.pag.500.post. Cuneus monetalis: & lin. sequ. Cunei emolumentum. Forma chalybea scilicet, quibus moneta percutitur & figura imprimitur. Coyning irons. Hinc nostrum Coyne, & non à κοινὸς, vt vulgò existimatur.

Cura.] In Vitis, 65.pr. Cura cum iis existente. Masculinè sanè ponitur, pro Obedientiario siue Officiali illo Monacho, qui curam illius cameræ siue locutorij habebat; Postea, lin. 26. Hospitalis dicitur qui scilicet, præerat locutorio hospitum. Ita & p.65.post.A. Cura cum iis remanente, qui cum ipsis manducet. Et l. seq. Cura qui cum minutis comederit. Ita etiam Monachi Benedictini fratrem illum qui post completorium cameras officinasque singulorum de more visitat circuitque, Circa siue Fratrem circa appellant e.

[e Vide Onomasticon ad Apostolatum Benedictinorum.]

Cursarij.] Hist.275.post. & 455.pr. *Cursarij* & Pyratæ, *Latrones maris: qui maria discurrunt. Hinc Gallicum* Coursaire, *pro Pyrata Vox etiam occurrit in Bulla Papali, dicta in* Cœna Domini, *Excommunicatione* 3. *Vide* Alterium de Censuris, *in eam* Bullam; *disputatione* 4. pag. 488.

Cursor Regis.] Hist.674.B.pr. Et paulò ante *cursorem Regis* apprehendissent, & ipsi manum amputassent. *Sanè video hunc cursorem Regis*, Prosecutorem fuisse Armorum, *siue* Puriuiuandum *vt vocant: nobilis Collegij Heraldorum Ministrum, qui Heraldo seruiebat, vt olim Diaconus Sacerdoti. Huius celeberrimæ Heraldorum Scholæ, vides Antiquitatem: & quòd per ea tempora, in classes & ministeria sua distribuebatur.*

Curtein.] Hist.pag.288.A.pr. Gladium Sancti Edvvardi qui *Curtein* dicitur. *Tres gladij Regibus nostris in Coronationis solennitate anteferuntur: quorum vnus est* Curtana *siue* Curtein: *& est cuspide aciebusque retusus; in signum misericordiæ populo à Rege præstandæ.*

Custos Ecclesiæ.] Hist.p.436.F.pr. *Custodes* Ecclesiæ eiusdem villæ. *Scilicet, Rectoris, Personæ. Et in* Vitis, p 35.pr. Presbyteris & Ecclesiarum *Custodibus. Scio tamen vocem aliter aliquando sonare: sed inquirere non vacat.*

Custus.] Hist.pag.647.C.post Sine omni *custu* apponendo. *Id est expensis Et* p 422. post. Ad proprium suum *custum*. Cost, *Anglicè dicimus.*

Custumarius.] *In* Vitis, p. 101. A. pr. Si Forestarij habeant *Custumarios* reddentes eis annuos reditus. *Id est, Consuetudinarios, ac si dicas; qui priuato pactu annuatim tantum pecuniæ soluebant Forestarijs, vt liceat eis animalia intra forestam alere siue agistare, vel alijs frui emolumentis.* Customers *Anglicè dicimus qui officinas siue tabernas mercatorum vel artificum, ad res emendas frequentant.*

Cuua.] *In* Vitis, p.64.pr. Vnam maiorem *Cunam* de drasco. *Et* pag. 85. pr. *Cuua plena aqua*: & pag. 87. pr. B. *Vas ligneum maius siue Cupa, vel labrum. A Germanico* Kuffe *& Gallico* Cuue *vel* Cuueau: Abæue *alicubi in Anglia; frequentiùs tamen* A Cub os Vat *dicitur.*

D

DAlmatica.] *In* Vitis, pag 79 pr. De *Dalmaticis* nostris ad singulas Episcopales sedes, &c. *Dalmatica vestis à* Dalmatis *populis petita, atque Imperatoribus* Commodo, Pertinaci *alijsque primùm vsitata, a viris Principibus quibuscunque postea affectata fuit. Tandem verò, eadem cum leuitate reiecta, qua olim affectata: in desuetudinem ferè inter Romanos abijt. Diutius tamen apud Regulos exoticos (extra Imperij limites scilicet) mansit: à quibus inter regales habitus æstimari cœpit. Diutissimè omnium (vt solent habitus veterum alij) in Ecclesia perdurauit. Et vt olim laicis nobilioribus* Romanæ *vrbis fuisset in delicijs, ita postea ab eiusdem Pontificibus, aut vsus, aut venia licendia, peculialiter ferè vendicata Processu temporis, quam* Gregorius *Magnus vix* Episcopis, *atque eorum* Archidiaconis *tantùm concessit* a: *Diaconis omnibus est permissa. Sed nondum per tempora* Caroli Magni Offæque *nostratis. Atque hinc est, quòd Imperator hic scribat, se* Dalmaticas suas ad Episcopales sedes *(tantummodò)* direxisse. *Scio à Regibus atque Imperatoribus mediæ ætatis Christianis, ob istam præcipuè rationem* Dalmaticas *aliquando gestas fuisse, quia* Rex est persona mixta *cum Sacerdote. Imperatores etenim* Constantinopolitanos *in processionibus Ecclesiasticis* Dalmaticatos *incessisse, vicesque Diaconorum sustinuisse, me docent* Constantinus Porphyrogennetes *&* Codinus. *Adhuc etiam in* S. Edvvardi *Confessoris & Regis*, Dalmatica *&* Manipulo, *inaugurari, Reges nostrates scio. Sed de* Dalmaticis, *iustum aliquando institui tractatum ineditum: inter cæteros scilicet* Habitus *Ecclesiæ veteris & modernæ.*

a Vide Gregorij magni Epistolam 131. l. 7 Indict. 2.

Damnationes.] Hist.676.B pr. Ne roberias vel *damnationes facerent: id est, ne latrocinia perpetrarent, & populo damna & spolia inferrent.* Damages *Angli dicimus, & inde*, Indamaged.

Dapificus.] Hist.656.pr.A. *Dapificos*, cocos, & pincernas. *Condimentarios scilicet, aut vt vocamus, Confectionarios; qui bellaria sacchharo condiunt, aromatúmque speciebus.*

Deafforestare.] *Vide retro in* Afforestare.

Dealbatio.] Hist.501.post.G. Pro opere aurifabrili, *id est*, monetationis, quam vulgariter Dealbationem vocabant. *Quasi monetæ species aliqua per ea tempora ex cupro esset, ita vt argento* dealbari indigeret.

Defalta.] *In* Vitis. p.98.pr. Quando viderunt *defaltam* illam. *Et paulo post per* negligentiam *interpretatur. Et ita Forensibus nostris significat* defalte: *à Gallico* default.

Defensa.] Venationem in ista foresta & *defensa* Regis, latrocinaliter sustulerat. *Infra Clausuram* vel *sepimentum forestæ. Sepem, dicimus* A Fence. *In* Vitis, 93.A.pr.10.

Deforciare, & Difforciare.] Hist.p.288. post. Quicunque *deforciauerit* eis dotem, & de ipso *deforciamento* conuictus fuerit: *id est, per vim abstulerit.* Et ibid. p.71.post.B. Si aliquis *difforciaret* domino Regi rectitudinem suam: i *per vim impediret: vim enim* Force *dicimus. Inde &* deforciatores, p.288.post. *Vide* Hist. p.422.post.

Deguttare.] Hist.63.pr. Verubus transfixi ad ignem assati *deguttabantur. Lixarum vox est guttis butyri liquefacti carnes assas humectantium.*

Deis.] *In* Vitis, 92. B. pr. Priore prandente ad magnam mensam quam *Deis* appellamus. *Et iterum*, 148. pr. In maiori mensa quam *Deis* appellamus. *Nescio vnde deriuetur.*

D[illegible]] Hist. [illegible] N[illegible] deper[illegible]natus [illegible] cum his [illegible] C[illegible] R[illegible]s & R[illegible] per[illegible]ona *tua in mihi* [illegible] *rando, non* [illegible] *estata, aut inhonoratior fa[illegible]la. Vide* Pe[illegible].

Dextrarius. Hist. r.382.[illegible] Insidebat equum no[illegible] dextrarium [illegible] cum. *Et sane d*[illegible] *erat equus nobi*[illegible] *mus, belloque aptus. A*[illegible] *Vti & nos Angli olim Vocauimus. Vox exteris etiam notissima;* apud Pet[illegible]m *enim de* [illegible], *&* Hincmarum *occurrit.*

[illegible]aria.] *In V*[illegible], 32. post. *Diaria* dari scriptoribus ad edendum, ne impedirentur. *Et post.* Dixitamque eatum & *diaria* sub certa [illegible] *Et* 43.[illegible] Pro[illegible] bus *diaria* de [illegible] mensæ Conuen[illegible]; ne Scriptores in el[illegible] emendis impedirentur. *Diurna victualia vel opsonia. Diæta.*

Dies ad p[illegible]scem.] Pag. 6[illegible]5. pr. B. t. Post refectionem lautam ac splendidam, [illegible] *dies ad pi*[illegible] *em. Dies Veneris, fortè, vel priuilegium aliquod: in quo non carnibus, sed piscibus vesci permittebatur.* A fish-day.

D[illegible] Hist. 266 pr. C. Rex marescal[illegible]m *diffidauit* per Episcopum Me[illegible]censem. *Et* 267 [illegible]. C. Seme[illegible] & iterum m[illegible] *diffidauit. Id est,* [illegible] *& inimicitias tanquam per fe*[illegible] *mi*[illegible] *re & denuntiare.* To [illegible]fie. *Inde* [illegible] pr. C. *Vide d*[illegible] *Equitem. Vox* Petr[illegible] de V[illegible] *etiam vsitata.*

Diffiduci[illegible] Hist. 669. post. G. Relicti be[illegible] *diffiduciationis*, sub hac forma: *Idem cum* [illegible] *e, &* [illegible] *Vide* ib. 366. B pr. *Et* Vi[illegible]as 2. [illegible] & 16. post.

D[illegible] *Vide* Desc[illegible].

Disciplinæ. Hist. [illegible]7. pr. A Ferens in manu virgam [illegible] *accip inus* nuda[illegible] *Et* [illegible] 129. A [illegible] A vob[illegible] *disciplinas* [illegible] *Id est, verbera virgarum. Et sane huiusmodi flagellationem*, disci[illegible] *siue* [illegible] *corrupte adhuc Vocamus. Vox à Monachis orunda.*

D[illegible] Hist. 259. pr. Et quod in d[illegible] *tura* [illegible] in mari. *Cum in bello pars altera victori*[illegible] *obtinuisset, hostibus* disconfi[illegible]tam *de*[illegible] *dicebantur.* T[illegible], *dicimus.*

D[illegible]] Hist. [illegible]28 post. Legistarum ma[illegible] apud [illegible] Rex remi[illegible] venatic[illegible] per electores Præ[illegible] *discopulandos. Canes venaticos binos, & binos catenulis connectere,* [illegible] *catenulas siue copulas ipsas,* cou[illegible] *dicimus; & eas soluere vt in prædam irruant,* to discou[illegible] *Ita fere & Ga*[illegible].

D[illegible] *Vide* D[illegible].

D[illegible] His. 271. post. G. Puellas nob[illegible] mulieres nubiles, [illegible] vvardis [illegible] *disparagant. id est* [illegible] *in matrimonio locant, qui eis tam nata* [illegible] *quam dote* [illegible] *are & inferiores. Vox est forensis, à Gal*[illegible] *mutuata;* T[illegible] pa-

ra[illegible] *Hinc* disparagatio, [illegible] *disparagatione* [illegible] G[illegible].

[illegible] Hist. 5[illegible] P[illegible]ramur iudici[illegible] duello super eos [illegible] discutere & *disrationare Et in* Vitis 79. A. pr. Vt quæstio illa per duel[illegible] *disrationaretur. Contrarium ratione & lege duelli probare* [illegible] *in legibus* Edvvardi *Regis* p. 91. [illegible] stinam factam [illegible] interfectus sit, & dixerit quòd ve[illegible] *disrationare*, det va[illegible] plegios. *Vide plura* ibid. *In foro & tribunalibus*, d[illegible]rationare, *est rationibus contrarium probare. Vide doctorem* Covvellum; *& doctissimum Equitem.* To dar[illegible] *Olim dixerunt nostrates litem duello dirimere &* [illegible] *tere. Antiquis* Normannis *erat* Lex probabilis, *&* Lex de [illegible] *Prima* [illegible] *interpellatus probat hoc* [illegible] *factum, quod ab interpellatore negatur. Secunda siue* Lex [illegible] *quando probat rem à se non factam, de qua accusatur. Ita* Rubigineus, *in* Con[illegible] N[illegible] *Vide plura apud doct*[illegible] *Equitem* D[illegible] *orem* Covv[illegible], *&* [illegible]

D[illegible]] *Vide* Seisina.

Distringere. Hist. 61. pr. F N[illegible] pecunia [illegible] commou[illegible]re, quem non possu[illegible] *distringere. Quem non potum in Ius citare, vel eius bona, si nollet soluere, non* [illegible] *atta chiare aut' per Balliuum in meos* [illegible] *capere vt inde mihi de*[illegible] *compensetur. Vide doctissimum Equitem.*

D[illegible] H[illegible] 384. pr. F. Cum [illegible] q[illegible] in *diuisis* Hierusalem. *Terra* [illegible] *quæ in publica agrorum partitione, Hiero*[illegible] *forte obtigerunt: Ind*[illegible] *de D*[illegible] *in Ang*[illegible] *quia in eo fun*[illegible] *atum erat, quod in publica diuisione terrarum Episcopo* Sar[illegible] *nabatur. A Gallico* Di[illegible], *diuidere. & inde agrorum limites*, d[illegible] *vocantur.*

D[illegible]] *In* Vitis, 67. post F. [illegible] equam med[illegible] ad *tabulatum* [illegible] *domicialem. Credo* The Mater Table, no[illegible] *dici.*

Dominium.] *In* Vitis, 64 post *Dominij* n[illegible] de Lutona. *Patrimonium domini funi, Terra dominica, manerium de qua tenent Coloni, & ex consuetudine manerij tale vel tale debent* [illegible] *tum. Omnino videndus d*[illegible] *Eques, in* Domani[illegible] & D[illegible]

D[illegible] *Sæpissimè occurrit. Cubile siue camera communis Monachorum, vbi simul dormiebant:* T[illegible]

Dorm[illegible]] *In* Vitis [illegible] pr Super sedilein [illegible] *dormitorio.* [illegible] per [illegible] do [illegible] au[illegible] vbi miser sedebat. Sic [illegible]tur miser [illegible] simul cum stercore animam turpiter egit. *Cloaca, dormitorio vicina.*

Do[illegible] In VITIS, 35. pr. Dossale siue Tapesium, in quo [illegible] S. Albani [illegible]atur. *Cortina scil. siue Palla ad dorsum mensæ dominicæ, in maceria siue pariete pendens ad ornamentum altaris* [illegible]le *alias dicimus. Ita & p. 4*[illegible] *post* A. Dedi quoque [illegible] *alle* [illegible] in quo [illegible] texitur inuentio [illegible] Albani, [illegible] campus est [illegible]ius. *Dorsalia etiam huiusmodi aulæa à tergo suspensa rectius vocabant.*

Dra[illegible]. H[illegible]T. 6[illegible] B. post. Rex progreditur [illegible] ex[illegible]lis explicatis, pr[illegible]ente eum signo Regio nuntium m[illegible]s prætendente, [illegible]d *Draconem vo*[illegible]*ant. Huc etiam & alluserat antea,* [illegible] 43. A.[illegible] *Sane & adhuc Palladium siue vexillum* Angliæ *regale, est* D[illegible]aco *ut Francorum olim* Oloflamma. *In prælio Regem præit: habetque vexilliferum suum hæreditarium, qui illum baiulare de iure tenetur. Est & aliud signum* D[illegible]coni[illegible], *quod dum ca trameatur exercitus ante Tentorium siue Papilionem regium ubi prætorians excubant, nocte dieque explicatum a dextris aliorum signorum* [illegible]*itur. Ubi & ego vidantem sæpius in pexi* Dracone[illegible] *istum, in hac ultima expeditione* [illegible] *Anno* [illegible] 39. *Etiam & Imperatores* G[illegible] *Draconem aliquando in vexill*[illegible]*s erexerunt. Ita me docet* B[illegible] Armorican[illegible]is, *de* Othone *Imperat*[illegible]*re sic scribens* a.

a Brito Armorich: Philipp. l. 11.

Erigit in carro palum pal[illegible]*que* Dracone[illegible]
Implicat. - - -

Habes & milites Drac[illegible]n[illegible]tios, *i. qui signa portabant in militia* P[illegible]ntific[illegible] R[illegible]mani[illegible].

* Ordo Romanus, Col. 87 in Bibl. Patr. Tom. 10. edit Paris. 1624.

Drascus.] In VITIS, 64 pr. Cuuam de *drasco existimo fuisse hor*[illegible]*um siue Bra*[illegible]*rium coctum, postquam Ceruisia inde exprimeretur.* D[illegible], G[illegible]ces, Dr[illegible]f, & D[illegible]e, *Nos dicimus.*

Dromo[illegible] In VITIS, 110. post. B. Ma[illegible]ne Naues quas *Dromones* ap[illegible]ellamus. *Vide* Dromundus.

Dromun[illegible]. HIST[illegible] B. 1 Na[illegible]s quæ [illegible]lam pernimaxima, quam *Dromundum* appellant. *Ita* & il[illegible] 98[illegible] A.[illegible] *Tres ma*[illegible]*s habebat* D[illegible]mant *Galli appellant, & P*[illegible]mones G[illegible]h: *ut me docet; O'a*[illegible] b. Sunt a[illegible]n Dromones veib[illegible] tem ferm[illegible] Promone[illegible] naues [illegible] tabulatis vnd[illegible] castellu[illegible] speciem [illegible] *Sand* Dr[illegible]narios, *horum Rectores nauigiorum, appellat*[illegible], *dicit* C[illegible]dastus.

b Glam magnum [illegible] storia [illegible] horum [illegible] c. 10.

E

E[illegible]rcialiter, & E[illegible]rciae. In VITI[illegible] post.[illegible] Promi[illegible]runt [illegible]ter [illegible] subt[illegible]en[illegible] en de[illegible] *Potenter. Et in* HIS[illegible] Tu[illegible] v[illegible]mas[illegible] & [illegible] *Vim siue potentiam.* Force, *Angli* [illegible]*mus: &* [illegible] *belli*[illegible]. Force.

Ele[illegible] In VITIS, 21. pr. Vt san[illegible] [illegible]*tur, voluit. Domus vel vinculus iuxta Abbatiam ubi habitabant qui*[illegible] *tabantur.* The Almry

Emend[illegible] In VIT[illegible]S. 97 [illegible] *emendas* ta[illegible] *scil. qualem com*[illegible]*en*[illegible]*ationem* Amends, *Angli dicunt: a* Ca[illegible]co [illegible]d. *Frequentissime vox occurrit Ve* HIS[illegible] p. 17[illegible] pr. E *Nos* ab eo capiemus *emendam.*

Emir.] HIS[illegible] 41. p[illegible]. Procurator co[illegible]aris q[illegible] lingua eorum *Emir* d[illegible]r F[illegible] *vox Turcica, & Dominum significat.*

E[illegible]stolarum. In VITIS, [illegible]2. post. *I*[illegible]*er Epistolarum. per annum in E*[illegible]*sial*[illegible]*gendarum.* Apostl[illegible] *veteres di*[illegible]*bant*

Equitatio.] HIST[illegible] B. 1. Com[illegible]gion b[illegible] *equitati*[illegible]*nem* [illegible], cep[illegible] ca[illegible]rum [illegible] *sil. tanc*[illegible] *excursionem* [illegible] *equestrem, ad intercipien*[illegible] *ta*[illegible]*es* [illegible] *victualia, vel munitio*[illegible]*s.* Ca[illegible] *dicunt Hispaniaenos*, T[illegible] mak[illegible] lend[illegible] a Parte. *Scribitur* E[illegible]us. H[illegible] 216. pr A.

E[illegible]. HIST. 216. post. *Eadem* [illegible] E[illegible]o.

Escambium.] In VIT[illegible]S. 34. G post. T[illegible] ram [illegible] *escambio* [illegible] *in Excam*[illegible]*io vel commutati*[illegible]*ne*

E[illegible]a. *Vide* Excaëta.

Escarletum. HIST. 301 pr. E T[illegible]las de *Escarlet* [illegible] p[illegible] post. G. Pr[illegible]as robi[illegible] *Escarleto* [illegible] *Coccineas.*

Esche[illegible]um HIST. 164.[illegible] post. Si h[illegible] bue[illegible]rint [illegible]beram venati[illegible]nem [illegible] permissione p[illegible]orum p[illegible] Abb[illegible] er *Es*[illegible]chec[illegible]um. *Ita & paul*[illegible] *post. Sed*[illegible] *Increpationem* A[illegible]*atus, vet*[illegible]*itionem, & interruptionem.* C[illegible] *enim Anglice est increpare: & A Check Chaucero* [illegible] *est impedire, inhibere ne faciat velc[illegible] aliquis.*

E[illegible]atus. HIST. 162. post Naues [illegible] *eschipatas* bonis & p[illegible]bis marinel[illegible]s. *Naues* [illegible] Ships *dicimus Sed pro* E[illegible] *est in M S catus* [illegible] *legit* a[illegible]ornatas. *F*[illegible] E[illegible]s, *est bene ad* [illegible]*atas ita ut naues* [illegible]*ceat.*

Es[illegible]uus. HIST. 464. pr *Vide* S[illegible] *Nam* Es *sane aut* [illegible] *est* [illegible] *verborum aliquot, ut* E[illegible]h[illegible] gus, & Estoner[illegible], *aut supplet locum Gallici Articuli* le. *Ut pro* Hamone lestran[illegible], *scribitur* E[illegible]an[illegible].

Essart[illegible]. *Vide* Afsartum.

Esterlingi. *Vide* Sterlingus.

Estouer[illegible]m HIST. 178. [illegible] A[illegible] E[illegible] d[illegible]m[illegible]ncat[illegible] m[illegible] lio & [illegible] b[illegible] at [illegible]a[illegible]t[illegible] *Est*[illegible] *vox forens*[illegible] *victu & vestitu* [illegible]*allico* [illegible] *foue*[illegible] *ulum animalium* [illegible] Co[illegible]v[illegible] *& d*[illegible] *In le*[illegible]*ibus et am* S[illegible] *au*[illegible]*etur* [illegible] *siue Guardianus pu*[illegible] *illo* [illegible] *ward* [illegible] *c*[illegible] *ad eum honorifice sustentan*[illegible]*um.*

Examitum. VITÆ, 2[illegible] G D[illegible]

cā[illegible] vamie, [illegible]neau-
ti[illegible]m. *Pan[illegible] [illegible]sjeciet species.*

Excaeta.. *In* V[illegible] 15,88. pr. Excepti *ex-caetu. Et* HIST.305. A. pr. *Scilicet caduca; quæ Domino fundi ultra reditum sive exitum annuum contingunt, ratione dominij sive feodi sui. Vide doctissimum Equitem, & doctorem* Covvellum. *Sæpi[illegible]me [illegible]cribitur* Eschaetum, & Eschaeta. *Ut* H[illegible].394. pr. 179. post. G. Escae a ar[illegible]orn[illegible]. *In* VITIS, 101. A. post. *Vide* Cablicia.

Exchaëtor sive Eschaëtor. *In* VITIS, 129. po[illegible]. *Escaetores* ad bona deceden[illegible]anus extendunt. *Officiales, Ballivi, sive [illegible]cani Regis, qui eschaëta sive bona defunctorum sine hærede, colligebant in usus regij fisci. Hos* 131. pr. A. *vocat* Ballivos Reg[illegible], *qui bona defunct[illegible] sa[illegible]siant*

E[illegible]communi ar[illegible] Iudæos. HI[illegible]T 455 pr. C. Iudæis vero ad remittendas usuras [illegible]ci secularem compelli p[illegible]cipimus potestatem: & donec illas te[illegible] erint, ab universis Ch[illegible]fidelibus *per Excommunicationis* [illegible]meis omnino *communio* denegetur. *Vides hanc* excommunicationem *per seculare brachium inflictam esse: non enim erat Ecclesiastica censura, nec à communione fidelium de qua omnino non erant, Iudæos iam separabat. Sed quod gravius ferebant lucello semper inhiantes, communio commercij cum Christianis universis eis interdicebatur Sane Oppidanum commercio cum Academicis privare, ut nihil eis vendere licebit.* To d[illegible] ommon him[illegible] *dicunt* Cant[illegible]gienses *mei: Ita etiam & in quibusdam Canonibus pœnitentialibus & in Collegiorum, Monasteriorumque statutis.* E[illegible]mmunicatione *puniri, est à Mensa communi & Refectorio communi arceri. Sanè &* Communicare, *est colloqui cum aliis pacificendi causa. Sed abstineo. Vide* V[illegible] A[illegible] pag 132. A. pr.

Ex[illegible] H[illegible]T[illegible]8[illegible]os terræ [illegible]dis (*Var*[illegible] none[illegible] at de terra hæredis n[illegible]tionabiles *Exitus:* [illegible]ne destructione vel v[illegible]to: *id est reditus annuos & emolumenta ordinaria. quæ communiter & ex se exeunt de hæreditate.* Rents & Issues. *Et in* VITIS[illegible]97. pr. Rex à *Iusticiar*[illegible] *suo* exi[illegible] omnes *Exitus* regni sui. *Id est* [illegible] *reditus statos & annuos, quam caduca sive E[illegible]haeta fortuitò obuenientia. Vide* S[illegible] n[illegible]m *de* V[illegible]ation[illegible]

Expeditare] HI[illegible]T 224 pr. G[illegible] Canes [illegible]ijs *expeditari* solebant. *Vox forestæ. Cuius aceolarum Canibus, ne Cervos aut Lepores regios venarentur; lege cautum erat, ut aut ortilli vel [illegible] pedis dexteri anteriores, iuxta [illegible] cu[illegible] [illegible]nderentur aut ut carnea pars plantæ pedis ex[illegible] auaretur. Canis sic sectus, dicitur* E[illegible] ta[illegible]id 18[illegible] p[illegible]st. *Inde & canum* Expe[illegible] a-tio, *ibid. quam* Th[illegible] la[illegible]ng of Dogs, *dicunt nostri Forestarij. Vide doctissimum Equitem.*

Eyl[illegible]ia.. HIST.35[illegible] *Demortuo patris* Primog[illegible]ni a coheres[illegible] c dot[illegible] hæreditate[illegible] ssit p[illegible] quam minor, nisi ca[illegible]le m[illegible] [illegible]nc E[illegible]ia. [illegible]nec[illegible] *qua a*[illegible] A[illegible]n[illegible] *primogenitus venit* Einecia *igitur*, [illegible]a, *sive* Enecia *est ius primogenituræ. Inde* E[illegible] *in* Scotorum *legibus est capitalis sive principalis pars hæreditatis: quæ in statutis nostris de* Mar[illegible]ge; cap.3. Vocatur Enitia pars hæred[illegible].

F

FAnon.] *In* VITIS p 4[illegible]. A. post. Orarium cum *Fanone. Vel erat lintea sindon quam in sinu manuue sacerdos ferebat cum sacris operaretur: vel linteum, quo ansæ calicis operiebantur. Sed credo quod in prima significatione sit accipiendus: & non omnino in ista tertia. scilicet pro sindone qua populus vinum & aquam in missa[illegible] [illegible]erebat. Nam hæ omnes sindones,* Fanones *dicuntur.*

Faudeſt[illegible]h. *In* VITIS, pag. 68. post. F. Vnam [illegible]hedram quam *Faudestolam* vocant. *Sed corrupte pro Faldistorio* [illegible]*uam hallucinationem* [illegible] Stol pro[illegible] *hinc certam* [illegible] *hariol*[illegible], *quia* Stool *nostrati*[illegible]*us e*[illegible] *sedile ligneum portatile.* [illegible]aldist[illegible]tium *autem in Ecclesiis* [illegible]ather[illegible]ra [illegible] Cathedra maior[illegible] [illegible] & thronomi[illegible]or *in qua nunc* [illegible]c, *nunc* [illegible] *in Ecclesia sedet Episcopus.*

Felo[illegible] HIST. p.162. post. B.1. Sub nomine *Felonis Hinc* [illegible]onia; *quæ est crimen*, *culpa seu* ini[illegible]ia *ut inquit Hostiensis* p[illegible] quam Vasallus amittit feudum. *Sed nostratibus is Felo est, qui tale crimen committit propter quod vitam simul & bona amittit. Etiam qui seipsum occidit, dicitur* Felo de se. *Vox forensis est* [illegible] *vulgo nota*[illegible]ima.

Feoffare] *In* VITIS, p.[illegible]01. po[illegible] E.S[illegible] inde al[illegible]quem *feoffauerint. Id est, si in Feodo sui possessionem le*[illegible] *aliter aliquem in*[illegible] *erint: ius tradiderint: eoque eum inuest*[illegible] *ierint & infeodauerint.*

Feofirma. [illegible]n VITIS.35. post. Concessit [illegible]am [illegible] sta[illegible] in Feofirma. *In Fefarme. Vide* F[illegible]

F[illegible] *In* V[illegible] 8[illegible] post. B. In *festis* qu[illegible] *in cappis* hunt, & m[illegible] me pr[illegible]cipuis. *Festis* [illegible] Du[illegible] *bus & princ*[illegible]pal bus: *quando ob maiorem solennitatem, missam in Cappis choralibus celebrabant. Et talia festa* [illegible] in Cappis *nuncupantur*, ibid. p.83. G. [illegible] *Sane in Mi*[illegible]*ta celeberrima dicta* Mozata[illegible]s. [illegible] *unus pulcherrimum equidem habeo exemplar al*[illegible] *uando occurrit*[illegible] *trium, vel sex vel*[illegible] *Capparum Vide quæ retro notauimus in*[illegible]pa.

Fe[illegible]da[illegible]ia. HIST. p.3[illegible] post. Templarius & H[illegible]talarii [illegible]ocata [illegible] *Feudatia* & Bur[illegible]a qu[illegible] habuerint *Feoda s*[illegible]*licet mercataria. Vide retro* Burg[illegible]a.

Feudofirma. HI[illegible]T.179. post. Si aliqu[illegible] teneat de no[illegible]s per *feudofirmam* vel socagium vel burgagi[illegible]n. Et p 5[illegible] post. Partem suam in filium. &c. [illegible] feudofirmam *dimisit. Vox fa-*

rem ... compositaquando Dominus fundi feodum suum Firmario dimittit in perpetuam possessionem ab eo tenendum, una cum tanto redditu vel exitu annuo et solvendo, & tali secta vel servitio suis Curiaque sue prestandis.

Fidelitas. HIST.638.[illegible] Fecerunt ei homagium & fidelitatem ... *O sequium vasallorum erga Dominum, sacramentum fidelitatis ... torum erga Regem.* [illegible] mage and Fe[illegible]

Finis. HIST.5 1.pr. Quod Rex [illegible] captus & [illegible] fuit, & [illegible] facto *fine* [illegible] *Ubi finis est* [illegible], *pretium redemptionis. Et in* V[illegible]. pr. A. Q[illegible] *finem* capiant de forestariis, & p[illegible] pr. B. Q[illegible] *finem* vel mercedem. *Id est, quando Tenens Domino tantam pecuniam in præsenti dat, ut redditus annuus sive pensio fundi vel [illegible] mus minuatur. Alij dicunt Gersumam. Nobilis frater* L[illegible] *quo naniter emungunt Parochos [illegible] suos. Et* [illegible] p[illegible]. B. [illegible] petunt *finem* vel amerciamentum [illegible]. *Et* p[illegible] post. C.1. Amerciamenta q[illegible] & [illegible] *in finem. Vox forensis ista plures equidem significationes habet. Videantur doctissimus Eques, cum D. Cowello, & Skeneo.*

Fiola. HIST.146.post. *Fiolam*, in qua posuerat de oleo illo. *Phialam vel ampullam vitream, quam nos A Violl-glasse vocamus.*

Firma.] *In* VITIS. 36. A. [illegible] H[illegible] 53. *Firmas Firmam* vocamus 46. solidos. F[illegible] ma *enim est redditus annuus quem Dominus fundi a Colono recipit pro terris elocatis. Etiam & Terra elocata*, F[illegible] ma *dicitur. &* C[illegible], F[illegible] arius. *Et* HIST.179. pr. Hundredi, &c. Sint ad *antiquas firmas* sine aliquo incremento. At the old rent.

Firmaculum.] HIST.522 post. G. Capam choralem delaceravit, [illegible] *Firmaculum* quod vulgar ter morsus dicitur a[illegible] q[illegible] auro & argento & [illegible] mmis [illegible] *Est anterior particula Capæ choralis in pectore gestantis, qua latera vestimenti connectuntur. Et est ad instar Pectoralis sive R[illegible] Aaroni[illegible] ... Particulariter tamen* F[illegible] *erat ipsa Rationalis fibula sive morsus: ut* H ft. pag 549. pr. F[illegible]rmacula *aurea. Et ibid* p.612 A. pr. Zonis & *firmaculis: ubi pro cingulorum fibulis sumitur.*

Firmitates.] H[illegible] 53 post C. Cujus *Firmitates* Comes receperat. *Et ibid.* pag. 65. pr. Rex reddidit duc[illegible] *Vernolium* & *Nonum* Mercatum & dix[illegible] duo millia marcarum, [illegible] *in Firmitatibus* [illegible] *utrobique*. Firmitates *sunt Urbes munita sive Castra firmata.*

Focariæ. H[illegible] .4 G. pr & post. A. De *Focariis* Sa[illegible] *Scil. de Concubinis. Ita &* [illegible]

Forbannitus & Forbannio. *In* VIT s. p. 70. pr. *Forbanniantur* a regno. *Ita &* Hist. 440[illegible]. *Forbannitus ab* An[illegible]. *Exul*, [illegible] *publicatus proscriptus* Banni[illegible] *quando tamen per* V[illegible] *exponitur, id est, extra legis regis que protectionem positus. Exlex.* Hist.423 post. G. Utlagatos vel *forbannitos* Domini Regis, non permittam recepiari. *Et in* VITIS, 130. post. *Forbanniant* [illegible] ricos, sicut Laicos. *Et in* VITIS, 135 pr. A. *Occurrit* Forbanniantes. *Vide* Banniatio. *Omnia veniunt a* Bannum, *quod est Germanicum.* D[illegible] *variis significationibus, vide doctissimum Equitem cum doctissimo* Lindenbr[illegible]

Forestaria de feodo.] *In* V[illegible] p[illegible]. A pr. In [illegible] *Forestary de feodo*, [illegible] m capi[illegible] *non de feodo*. [illegible] *illi qui custodiam Foresta regia habent ex hæreditate*: Non de [illegible] qui conducunt ab iis.

Forisfactum. H[illegible] T.7[illegible] .B. vi. post. [illegible] la eorum [illegible] in *Forisfacto* [illegible] *Gallicum est*, [illegible] *Anglicum. Et* [illegible] *est substantiam aut privilegium ob offensam legalem aliquam vel non solutionem amittere.*

F[illegible] æ Scoticæ. H[illegible] 9[illegible] post. [illegible] *Scoticæ* [illegible] *Id est, de ipsis Scotis*, On the Scotch ... ikes. *Ita enim Boreales nostrates per ignominiam appellant, vicinos* [illegible] *quos olim animitus oderunt, & despiciebant.*

Fornata.] *In* VITIS, 63. post. Concessimus eis primum panem & ultimum de [illegible] bet *Fornata* Curiæ nostræ. *Id est, ut conspicio, de qualibet vice, quando panem in furno ponimus.* Of euery Batch of brea[illegible] *ac si diceremus, de qualibet furniatione, aut panificio. Credo debere scribi* Furnata.

Forrari. HIST.40[illegible] F. post. Quidam de Francis discurrebant, emolumentis victualium intendentes, quod vulgariter *Forrari* dicitur. *Nos Angli dicimus*, To forage. To g[illegible] *A Gallico* Fourrage.

Fortunium. HIST.[illegible]82. post. Hastiludium, quod vulgariter *Fortunium*, immo potius infortunium appellatur. *Et ibid.* [illegible]88 [illegible] A. Torneamento in [illegible], & [illegible] illud *Fortunium* appellasti.

Froccus.] *In* VITIS, 24 pr. Tam formam cucullæ & Frocci, [illegible] colorem transmutauit [illegible] *adhuc dicimus vestem superiorem, quam hi qui onera portant, induunt. Idem erat cum* Flocco *de quo diximus in* Cœpertoria.

Furniare.] H[illegible] T 647. C post Ad [illegible] siandum & *furniandum. Id est ad panem pinsendum. Derivatur a* furno. *Et inde* [illegible] *pro Pistore.* [illegible] post. Cum de obus [illegible] a[illegible] *furnarium.*

F[illegible]ratus.] HIST. 3[illegible] pr. C[illegible] pa[illegible] ... *pallium* [illegible] *ata. Id est suffulta duplicata, & liniata, ut hi quibus utuntur. Ho* [illegible] *verbo utitur &* Ca[illegible] *una cum* [illegible] *de* V[illegible]co, [illegible] *Ita B. Virginis.* [illegible] *itur &* Forratus. *&* Furratus *à Gallico* Fourrure *unde nostrum* Furre.

Furrurura.] Hist. 524 post G. Cum furrurris de pelli b. var. ... Ideft, vt ibi ... 30 ... Cum pellibus vatijs & f...llribus, E... Sables, &c. Legitur & Suffurratura in Concilio I. Salisburg...

G

GAleia.] Hist. 42.p. Nauibus rostratis quas Galeas vo...nt. A Gally: Vox notissima, & sæpius occurrens Græcis recentioribus ... & ... ; ab Ital co Galea.

Galiones.] Hist. 2.6. p. C Galeias nostras & Galiones. Id est grandiores Galeas ab Italico G leone A G...n. Ita & p.217.p.

Galon.] Hist. 631. G.pr. Ceruisiæ mensuras quas lagenas(... la...ons) vel Galones appellamus. Nos Gall... dicimus: quarum vnaquæque octo ...ontinet pintas Anglicanas.

Gajba. In Vit. 1 s.85. A.post. Exceptis garbis. Hist.279. pr. A. Dumblad miniurare, apparuerunt in garbis, &c. Id est in Fasciculis spicarum, à Gallico Garbe vel G...be. Ita & Heraldi nostri vocant Fasciculum, in Insignibus Armorum. Vide & p.180.post.

Garcio.] Hist.622 A.vlt pr. Viles personæ quas Garciones vocant. Et ita interpretatur Glossator ille O...is constitutionis, apud Lindewood um nostratem. p. 51. b. Garc...nes id est pedites & sequentes equos, qui vulgas expertum est, pessimos esse ...ribi...los. Footevoyes, horse-voyes. A Gallico Garçon. Vox apud nostratem occurrit. Hist. ...14. post. & p. g. 353.pr.A. Alibique: & aliquando scribitur Garsio: tum hic, tum apud P...m Bl... enfem.

Garda.] Hi...612. G... N...lib...tot confert munera, in t... gardis & ... dditibus. Et ibid. 498. pr. Episcopatus & Abbatias & Gardas vacantes. Fortè in hoc loco significat Custodias, præfecturas, aut balliuas Episc...atuum, &c. vacantium, quos rex in manu sua ad tempus detinebat. Erant & Gardæ siue Custodiæ castellorum; quas Ca...l garde s nostrates vocabaut. In Vit. ... 1 post. Ponitur pro custodia nobilium Orphanorum. Si attraxerit sibi maritagia vel gardas Vvardships, nos dicimus. Et Vvarda scribitur, in Hist. 271. post. G. Cum Vvardis & maritagi s.

Garlanda.] Hist. 494 pr. G. Coronula aurea, quæ vulgariter Garlanda dicitur. Circulus aureus Liliatus. A Garland.

Gargaro.] Hist. 504. pr. Hæc verborum deliramenta, Francis innata gargarandi superbia & iactantia reboauit. Grandiloquendi: & vt vocant Hispani. Rodom...ados effutiendi, A Gallico Gargat con auterior pars gutturis.

Garnesturæ.] Hist.519.pr.G. C...ita cum Damiatæ cum sustentamentis, quæ Garnesturas, vulgares appellant. Munitiones, Scil. victualia. Arma, cæteraque rei bellicæ vtensilia, ad defensionem vrbis mun... & nece...aria. A Gallico Garniture, siue Garn...li nen...& Garnison.

Gauel...ces.] Hist. 621.pr. Frisones cum iaculis quæ vu...ariter Gaueloces appellant. Iaculis, nos Angli dicimus. Francis, Gaule est baculus longior siue Contus.

Gelda, & G...m. Terras quietas ab omnibus Geldis, Scil solutionibus: A Saxonico geld, tributum. Omnino videatur doctissimus Eques.

Generale.] Hist. 553. pr. Abbas prænisit Conuentui, quod Generale suum & ...n ias, quas primum ...anium ad cameram suam attraxerat, omnino remitteret, nisi in refectorio vel oriolo cum f...cti prandetet. Existimo Generale esse obsonium aliquod vel ferculum siue dapes secundas Abbatis mensæ supra communias siue portiones reliquorum monachorum, assignatas.

G...n...] In Cens...a mea, in Offas Reges, p.1. Non cum Offa, quarum Genulis nactus. Ita tu emenda pro Genus in impresso Nam vox Genii Malmesbu iensi nostrati, est generatio siue gradus cognationis: cuius diminutiuum est Geni... ...li...m Bu char... de ...et.1 ...9 siue G...ueu... ...in, ai... Vide doctissimum equitem, & eruditissimi Lin...g...b: ... G...ssarium.

Gersoma. In Vit ...s.p.28.pr. & p... post. Datis Abbat... ... marcis auri in Gersomar Id est pro ...m, vt dicimus, ...ot a Fine; siue compositione pecuniaria ex pacto data Domino fundi, vt colono liceat agrum, pro minori redditu quàm reuera valeat, tenere. Vox nostratibus notissima.

Gest...] Hist.145. C.post. In Gesta obolum Flos siue purgamentu recentis ceruisiæ, quo pistores panes leuiores reddunt. Belgici Ghest vocant nos Gest. Hanc, noua ceruisia expuit dum se defæcat.

Gibbetum.] Hist. 495 post. A. horribile patibulum, quod vulgus Gibbetum appellat. Et ibid. p. 331. post. Ignominiosè super machinam illam pœnalem, quæ Gibet appellatur, ...pendio traditur. Et sanè maximè ignominiosum & pœnale, est in Gibeto mori: vbi ob cædes, publica incendia, aut flagitia alia, suspenduntur miseri non vt laqueo pereant, sed fame Vide & p.396 pr.G. Gibbet Gallicum est.

Gignasia.] Hist.342. pr. Gignasia animas auertentia construit. Nescio. Quære.

Gisarma.] In mandato Regis post Aduersaria. Vox etiam apud Chaucerum inuenitur. & est securis siue bipennis cum longiore manubrio A brovvnebill, nostratibus, vide doctissimum Equitem.

Gladiolum.] Hist. 623. post. Matiscus profert gladiolum cespites & alia ignis pabula. Id est Caricem vel carectum Sedge vocant Cantabrigienses mei.

Goliardenses. Hist.244.G.pr. Academicorum famuli vel mancipia, vel illi quos solemus Goliardenses appellare. Clerici scil. ribaldi, qui Goliardi vulgò dicuntur vti Concilium ad C...trum Gonterij. Ioculatores, Mimi, quos Buffones Itali vocant. Et in eum sensum Chaucerus noster.

a Chaucer. Prologo 18. A iangler he was and a Goliardise a. *Venit à Gallico Gaillard.*

Grangia.] H i s t. 153 post. *Grangiam* illius Abbatiæ commisit. *Id est domum in agris vbi Coloni cum balliuo sub Monacho degebant: qui prouentus terræ in emolumentum Abbatiæ colligebat, & in horreu sine Cellis penariis recondebat. Inde Monachus iste præses, Prior Grangiæ dicebatur; & ipsa Grangia, Prioratus. In* Vitis, 122. post. Nec in aliquo Prioratu siue *Grangia. Ita* ibid. 123. F. post Grange *dicunt Galli & Nos.*

Grisei.] H i s t. 557. pr. A. Pannis laneis & *Griseis*, videlicet agnis ad iratis Minores vestiendum. *Color subcinericius, quem* Gray *vocamus: &* G. a. c *Chancerus.*

Guarda-roba.] Camera, quæ vulgariter *Guarda roba* dicitur. Hist. 444. post. G. *Scil. Vestiarium: quod Nos* Ward-robe *dicimus.*

Guerra. *Sæpissimè occurrit, pro* Bellum. *Ita* & in lite guerrini & terra guerrina; *vbi sedes belli. Italicum est; & inde nostrum* Warre; *facili & consueta litterarum mutatione.*

Gulerum.] H i s t. 50. A post. Introitus capucij, qui *Gulerum* vulgariter Gallice appellatur. *Quid res sit scimus; sed viderint Galli, an non vocem amiserint.*

Gyrouagi.] H i s t. 490. post. A. S. Benedictus reprobat illud genus Monachorum quod *Gyrouagum* est. *Et* p. 506. A. post Monachos Sarabaitas & *Gyrouagos* reprehendit. *Ita sanè Monachos distinguit in initio Regulæ suæ: quos* Turre Cremata *interpretatur eos esse, qui tota vita sua per diuersas prouincias ternis aut quaternis diebus per diuersas cellas hospitantur, vagi & nunquam stabiles* b.

b Turre cremata in Reg. S. Benedicti, Tractat. 8 p 30.

H

HAracia.] H i s t. 261. pr. Quibus, vaccis, porcis *haraciis* equis. Haras, *Gallicũ est, pro Equitio siue Viuario equorum equarúmque generationis causa connutritorũ*. A race of horses.

Hastiludium.] H i s t. 184. pr. Barones ad *Hastiludium* conuenerunt. *Vide* Torneamentum.

Haubercum. *In mandato regio de Iuratis ad Arma, post Aduersaria nostra.* Vnum *haubercum*, capellum ferreum, &c Chaucero *nostro, est Collare ferreum, armatura colli*. A Gorget: *non autem thorax totus. Vide doctissimum Equitem.*

Haubergetus.] H i s t. 179. post. Pannorum tinctorum, & russettorum & *Haubergetorum. Panni nomen.* haubejects.

Heirones.] Ærias accipitrum, speruariorum, falconum, aquilarum & *Heironum. Accipitrum nobilium species primaria. Vel ab* ἱέραξ Accipiter; *vel ab* accipiendis *volucribus quas* Hierons (Ardea) *vocamus quæ volatu fere sydera petunt ardua.*

Heremitorium.] *In* V i t i s 97. pr. *Heremitorium* de Modri. *Cella scilicet Heremitæ.*

Hariettum.] *In* V i t i s 111. G. pr. Si Ecclesia petat Cerapium vel *Herietum. Sc. optimum iumentum coloni demortui, quod Domino suo debetur ex iure. H* ... *dicunt Scoti, Nos* A ... riote ... *Saxonice est Dominus.*

Hernesium.] *In* V i t i s, 98. pr. G. Ita quòd milites ... corporeo & *Hernesio*, possent recedere. *Et* ibid. 175. 49 Monachus non habeat *Hernesium* harnes. *Nos dicimus ferream* ... *armaturam, quæ totum corpus defendit* Germani *Harnisch*.

Heuses.] H i s t. 484. post. ... Iceamenta ... quæ vulgo ... *Heuses* d... ... ocreati & calcarati *Ocreæ erant, credo: licet nunc dierum, ti... alia inferiora quibus a genu usque ad pedes induimur,* ... *dicimus.* Chaucero *autem vox* Hausselines, *pro tibialibus siue fœmoralibus vsurpata.*

Hida.] H i s t. 8. post. B. De vnoquoque aratro id est *Hida* terræ *Sc. quantum terræ aratrum vnum colere per annum potest.* Scoti *Hildam vocant quam* Skenæus *Carrucatam interpretatur. Carruca enim est aratrum. Vide doctissimum Equitem, & D.* Cowellum. *Hinc* - - -

Hidagium.] H i s t. 394. pr. Carucagium, *Hidagium* & plura Scutagia. *Vectigal ex qualibet hida terræ, Regi in auxilium a Parlamentaribus proceribus concessum.*

Hokeday.] H i s t. 558. G. vlt. pr. Diem quem *Hokeday* vulgariter appellamus. *Et* 648. vlt. post. Dies Martis quæ vulgariter *Hokeday. Et* 608 pr. Quindena Paschæ, quæ vulgariter *Hokeday* *Iam scis* Hokeday *cadere in diem Martis, quàm* Quindenam Paschæ *vocat Legulei nostrates, quia quindecim diebus a Paschate distat. Diem obseruatum tradunt, in memoriam omnium* Danorum, *ea die clanculò & simul in Anglia (vbi tum dominabantur) à mulieribus fere occisorum. Et adhuc in ea die solent mulieres iocosè vias oppidorum funibus impedire, & transeuntes ad se attrahere: vt ab eis munusculum aliquod extorqueant, in pios vsus aliquos erogandum Cætera, videatur doctissimus Eques.*

Hostagium.] H i s t. 216. post. A. Dux Bauariæ & alij diuites in *Hostagio* remanserunt. *Et* - viginti in hostagio tradidit. *Id est, in vadimonio. Vox Gallica, Anglicáque* Hostage.

Hunniscus.] *In* V i t i s, 14. pr. *Hunniscum* gladium. *Lege* vnnicum. ... *habes apud Euagrium, in Historia Ecclesiastica*, l. 6. c. 22. *Et apud* Simocattam. H i s t. l. 5. c. 14. *Vbi pro gladio ponitur ancipiti. Vide Carmina de hoc ipso gladio, apud* Matthæum Westmonasteriensem, *Anno* 775.

Hura.] *In* V i t i s, 53. pr. Capitis sui galerus ... *Hura* ... *Sanè* ... *alijs est Vrsi siue feræ caput. Vt & capillitium male compositum: & inde, si fortè Episcoporum per ea tempora galeri villosi, hirsuti hispidique essent, appellationem a similitudine sortiri poterant.*

Handreda, Hundredus.] Hist. 394. post. A. 1.

Omnia Hundreda, Ciuitates & Burgi. Et in Mandato de Iuratis ad Arma. In singulis Hūdredis constituatur vnus capitalis Constabularius. Centena vel Centuria id est tanta pars Comitatus aut Schiræ inter se quasi combinata, quæ olim centum regiæ pacis fideiussores habebat: nam Centum Anglicè, Hundred dicimus. Omnino videantur doctissimus Eques, & D. Covvellus.

Hustingus. HIST. 127. pr. Londinenses facta communicatione in suo Hustingo. Nobile est conclaue in celeberrima Londinensium Curia, Guild hall nuncupata: vbi commune vrbis concilium de rebus arduis consultare consueuit. Ibidem etiam nobile habetur tribunal, vbi ciuium lites causæque summa cum festinatione dirimuntur. De Hustingo, iustum habes tractatum apud doctissimum Equitem. Vrbes etiam & aliæ suis olim Hustingis sunt gauisæ.

Hutesium. In Mandato de Iuratis ad Arma, Vigiles leuent hutesium super eos vndique, & eos insequantur cum tota villata & vicinis villatis cum clamore & hutesio de villa in villam donec capiantur. Vbi vides intentionem hutesij: vt malefactores aut personæ suspectæ intercipiantur. Hutesiū habemus à Gallico Huyer, clamorem & strepitum attollere; & cum eiulatione sontem persequi. Hutesium & clamorem, Nos Hue and cry dicimus: & ita iubent Leges nostræ, vt fures, &c. comprehendantur. Vox sæpius apud hunc nostrum occurrit.

I

IConia. HIST. 146. post Iconia Dei Genitricis. Imago.

Identitas.]In VITIS, 71. A. pr. Ne Identitas in claustro acediam parturiret. Id est, ne si idem Monachus semper in eodem claustro remaneret, & nunquam expatiandi libertate gauderet, otio & acedia torperet, hebesque fieret & valetudinarius. Voce Scholasticorum hic abusus est Matthæus.

Ignis Græcus.] In VITIS. 118. pr. Iecerunt versus nos Ignem Græcum copiosum. Stupam scilicet, sulphure, naphtha, oleisque illitam, & accensam. Wild-fire, nos dicimus.

Illumino.]In VITIS, 40. post. Missale auro Illuminatum. Id est pictum: quod nos Lymned, contractè pro Lumined dicimus Tametsi Luminare & Illuminare in natiua sua significatione sit purpura (quæ Lumen Tertulliano alijsque dicitur) pingere, tingere, aut inficere: Vti acutissimè (vt omnia) Salmasius obseruauit. Ita & apud hunc nostrum in Vitis, 1 1. A. post Librum non scribant nec illuminent Scil pingant, vt solent Missalia Veterum Manuscripta,

C. Salmasius in Tert. de pallio. p. 41.

Implacitare] HIST. 51 pr. Qui singulis annis eos Implacitauerat. Sc. in ius rapuerat, Impleaded him: Placitum enim Plea dicimus.

Impreciabiles.] Sæpissime occurrit: pro ea re quæ iusto pretio æstimari non potest: quæ pretium omne superat.

Imprisonatus.] In VITIS. 98. post. Quem tenebat Imprisonatum, sc. Incarceratum Prison enim est carcer, nobis, Gallisque. Et Hist. 179. post. Vt liber homo Imprisonetur. Vide Prisona.

Imprisij.] HIST 654. pr. G. Magnates iusserunt toti familiæ suæ & omnibus Imprisiis suis ad arma auolare. Id est, iis qui à partibus eorum steterant; complicibus, coniuratis. Ita enim in pagina Historiæ 75. post. Vbi liber Impressus habet hominibus suis qui apertè guerrauerunt pro ipso: M. S. Cottonianum & Wendouerus legunt, Hominibus & Imprisiis suis qui, &c. Ita & Hist. 206. post. G. & 207. pr. A. Liberum esset Lodouico ac suis omnibus Imprisiis, ab Anglia facere recessum. Et ibid. Lodouicus cum Baronibus & aliis Imprisiis suis, ex altera parte. Ita & lin. Et clarius, ibid. 218. pr. Vtriusque Imprisij & amici. Et apparet, quòd iste Constantinus de Londino, qui pagina, 218. memoratur, aliquando fuisset ex Imprisiis Lodouici Galli, & cum eo steterat contra Regem Iohannem: quia linea vlt. A. vociferans quasi inuocat Lodouici auxilium: Adiuuet Dominus, & Dominus noster Lodouicus. Et quia dicitur ibid. B. Quòd confidebat in sacramento tam Regis quam Lodouici; scilicet quòd vtriusque Imprisij & amici pacem haberent. Derivatur à Gallicò pris.

Inbladatio.]In VITIS. 100. post. Quantum valeat Inbladatio singulorum assartatorum, quæ nunc inueniuntur inbladata. Bladum, diximus, est omne genus frumenti: Inbladatio, est satio & seminatio segetum. Ergo assartata inbladata, sunt terræ quæ olim siluæ & bosci erant, nunc autem cultæ sataque.

Inbreuiare.]HIST. 62. post Fecit Rex, inbreuiare omnes naues. Id est classem ex iis conscribere. Sed Catalla attachiare & imbreuiare. Hist. 79. Id est virtute Breuis siue mandati regij, ea sciscire & abigere. Intotulare.

Inchartare.] Rex Gasconiam fratri dedit & inchartauit Id est, vt alibi exponitur, chartam inde confecit, donationem suam charta confecta confirmauit.

Incortinari.] HIST. 662. pr. A. Præcepit Rex vt Londinum incortinaretur. Scilicet, vt tapitibus, aulæis, & cortinis, exteriùs suspensis, domus & plateæ ornarentur.

Infirmaria, Infirmarium, & Infirmitorium] HIST. 306. B. 1. pr. Exceptis debilibus & infirmis, quibus debet in Infirmario prouideri. Camera in Monasterio. Infirmis & ægrotis peculiaris. Et ibid p. 322. l. vlt. post. Non in cameris, sed in Infirmitorio. Inde ----

Infirmarius.] In VITIS, 102. post. Monachus qui Infirmariæ præerat.

Ingenium.] Arcus, sagittas, vel aliquod aliud Ingenium. Machina, retiaculum, vel aliquid huiusmodi. An Engine, Nos dicimus. Et ibid. alibi. Vt Ingenium adhiberetur ad turrim. Machina bellica.

Instauratio. HIST.658. A. pr. Rex illiad *Instaurationem* pareorum, - - bestias dedit: *Id est, ad implendum parcum siue viuarium suum.* Stoare, *Nos dicimus. Inde* Instauratum: 178.pr.G.Stoarrd. *Et* Instaurationes.625.vlt. pr. Stoare-houses, *Cellæ penariæ.*

Interesse.] HIST. 612. pr. Propter vsuras, pœnas, & *Interesse*, non minima suscipiebant incrementa. *Interesse, est fœnus quod damissæ solutionis vltra sortem: quod* Interest *dicimus.*

Interdictum. HIST. 454. post. A. Per excommunicationis in personas, & *Interdicti* sententias in terras. *Et ita sanè differunt ista duo.* Interdictum *enim regnum siue ditionem vel parochiam impedit, ne Ecclesiæ ibi aperiantur, aut sacramenta administrentur. Sed talis Processus, erat Primitiuæ Ecclesiæ Episcopus, omnino insitatus.*

Interludia.] *In* VITIS.5. pr. Ioculando & talia verba afferendo, *Interludia* fuisse vanitatis *Fabulas scenicas, Nos Angli* Interludes *subinde vocamus.*

Interprisia.] HIST. 394. post. Et si fortè Rex Francorum contra formam treugarum aliquas fecisset *Interprisas*; est monendus vt treugas teneret: & *Interprisas* emendaret. *Id est, Insultus armatos; aut deprædationes bellicas, Castrorùmque attentationes: talia enim* Interprises *Angli vocamus.*

Iustitiare.] HIST.110. B. pr. Dunelmensis habuit *Iustitiariam* à magno flumine vsque ad Scoticum mare. *Ita & paulò post. Id est, Iustitiarius erat a* Trenta *ad* Barvvicum. *Sed ibid.* 545. pr. Iustitiariæ itineratio, *est vt vocamus* Circuitus (The Circuite) *quem bis in Anno per singulos Angliæ Comitatus Indices itinerantes ad Assisas tenendas obeunt. Et inde,* Iustitiarius itenerans, Hist. 036. post. *Licèt nunc dierum. Magnates aut Comites primarij, qui forestarum Regiarum præfecturam habent,* Iustitiarij itinerantes *nuncupentur; quos Anglicè* Iustices in Cyre *dicimus.*

Iudaismus.] HIST. 668. B. pr. Wigorniam cepit, & *Iudaismum* eiecit. *Angiportum, scilicet, venellam, aut viculum in vrbe, vbi seorsim habitabant Iudæi.* The Iewry.

K

Karauana.] HIST.525. A. pr. Mercatoribus Saracenicis trucidatis, omnem illam cateruam, quam vulgares *Karauanam* appellant sibi mancipauit. *Karauanæ sunt quanta qualiaque hominum agmina, securitatis causa se coniungentium in itineribus. Vox* Turcica. *Inde* Karauana-serai, *diuersorium vbi hospitantur* Karauanæ.

Karpie] *In* VITIS.32. post. G. Ferculum, more Normannorum. *Karpie quasi Karempre, sophisticè nominauit. Ego nescio; viderint Normanni.*

Kidellus.] HIST.179. post. A. Omnes *Kidelli* deponantur per Tamisiam & per Medevvesiam. *Angustias, Machinas, siue Ingenia in fluminibus, posita, ad Salmones aliósque pisces intercipiendos;* Bettles, *vocant alicubi piscatores: & alibi* Vveres.

L

Laga] HIST. 38. post. F. G. *Lagam* Edvvardi Regis. *Ita & p.* 167. pr. & post. *Id est Legem: quam* Lavv *dicimus. Vox* Saxonica.

Lanceari.] HIST. 119. G. post. Tot iaculis lanceari. *Id est, quasi lancea vulnerari Merus* Anglicismus: *quando enim aut corpus siue gladio siue hasta pungitur; aut vlcus a chirurgo cultro aperitur vt pus vel sanies exeat: Lancit vtraque dicimus. Vocem agnoscit* Petrus Blesensis *Sermone* 41.

Landæ.] *In* VITIS, 100. post. B. In alienis boscis & *Landis. Id est Terris: quas* Lāds *dicimus.*

Lanterna.] *Scribitur & Laterna.* HIST. 69. pr. Lumen posuit in *Laterna. Quod* Plautus *aliter olim expressit,* Vulcanum in cornu geris. *Vox à* Latere *siue latendo ducta: & ideò alio nomine, sed ad eundem sensum:* Absconsum *dicitur. Hinc nostrum* Lanterne & Sconse. *Adijcio. Sanè in cœnobiis, pro pœna monachis delinquentibus erat,* Lanternam deferre. *In* Vitis. 32. G. post. 33. A. pr. *Lanternam* maiorem, à reo & agente pœnitentiam, in edito censuit anteferri.

Lauatorium.] *In* VITIS, 58. post. G. *Lauatorij* domum. *Id est, domum lotricibus assignatam:* The Vvask house, the Laundry.

Legatia.] HIST. 202. post. Omnes prælati suæ *Legatiæ, id est, eius Tractus terræ, vbi Legati munus obibat* Otto, *& iurisdictionem exercebat.*

Leporaria.] *In* VITIS, 28. post. Vnam Leporariam. *Id est Canem venaticam, quæ non odore sed cursu, lepores insectatur.* A Grayhound, *Anglicè dicimus.*

Levvytheil.] *In* VITIS. 99. post. C. I. Fecit triturare omnia blada Romanorum; per eos qui vocantur *Levvytheil. Omnino qui sint, non possum coniectare.*

Librata terræ. HIST. 161. pr. A. Trecentas *Libratas* terræ. *Vnaquæque* librata, *quatuor* Bouatas *terræ* Organgs *continet: & vnaquæque* Bouata. 13. *Acras siue Iugera.* Librata *ergo comprehendit* 52 *Acras.*

Liciæ. HIST. 211. B. post. Hostes fossatum transeuntes, ac violenter *Licias* dirumpentes, pedites in fugam verterunt. *Quarteria,* Trenches, *Fossata. Et* 213. pr. A. 10. Christianis dormientibus, Saraceni *licias* eorum intrauerunt. *Et p.* 217. pr. B. In tentoriis extra *licias* habitantes. *Extra vallum exercitus.*

Licentiare.] HIST. 48. pr. G. *Licentiauit* familiam. *Id est dimisit Et p.* 6?1 p. C. Rex omnes *licentiauit* ad propria. *Sc. licentiam redeundi concessit. Vocem habet* Petrus Blesensis: *Immò &* Nonius.

[illegible]gantia. Hist. [illegible] *ligantias &* [illegible] *num,* [illegible] *ntia* [illegible] *rum* [illegible] 4. [illegible] va[illegible] mi[illegible] *vt ant* [illegible] *Domno* [illegible] *um* [illegible] *aly Domi*[illegible] *habuerunt* [illegible] *apud* [illegible]

L[illegible]es *In* [illegible] 4. *Li*[illegible] fidem & [illegible]

L[illegible] vasallus. [illegible] *bet* [illegible] am & [illegible] *no*[illegible] *præstare. Om*[illegible] *Eque* L[illegible] D[illegible]

L[illegible]nam[illegible]a. H[illegible] 275 [illegible] nisar na[illegible] *rum. Lign*[illegible] *sine m*[illegible] *tem adnaue*[illegible] *das Vocem* [illegible] L[illegible] lib. [illegible] 25 [illegible] 8 [illegible] 56[illegible]. S[illegible] *de* [illegible] *ne* adunat [illegible] in platea [illegible] da [illegible] *vbi tamen* [illegible] *ue* *li*[illegible]*norum sumitur*. A Vv[illegible]d[illegible].

L[illegible]æ] Hist. 179. post. [illegible] rum [illegible] d[illegible]æ vlnæ i[illegible]ra *b*[illegible] *limb*[illegible] *fascias panni* [illegible] A[illegible] *non infrequens* L[illegible]

L[illegible]æ] Hist. [illegible] A. Pann[illegible] vlna [illegible] be nt [illegible] *Lurae* [illegible] *Id est* L[illegible] *limbo* & [illegible]

[illegible] H[illegible] V[illegible] ce[illegible] *rium* [illegible] 661. [illegible] A. [illegible] *currit in* [illegible] *ue cameras cle*[illegible] *um.* [illegible] *pran*[illegible] *fece*[illegible] T[illegible] P[illegible] *no*[illegible] Pa[illegible] *id m*[illegible]*at. Voc*[illegible] & C[illegible].

M

MAceria. Hist. 626. [illegible] D[illegible] Pa[illegible] [illegible]nam, [illegible] S. A[illegible] *Maceriæ*. E[illegible] d pend[illegible] & *Al*[illegible] [illegible] a[illegible]rna[illegible]dum. *Vbi* [illegible] *ce* [illegible] *pa*[illegible]*es humilior cui adhærebat altare*, [illegible] *C*[illegible]*ellos siue Pres*[illegible]*yterium diuidebat ab illa* C[illegible] n[illegible] ne [illegible] *vt vocabatur*) *qu*[illegible] *Altare & ma*[illegible]*nam orientalem* [illegible] *in qua, feretrum Sa*[illegible]*i illius qui Ecclesiæ* [illegible] *nus* [illegible] *erige*[illegible]*atur*.

Mae[illegible]m. *In* [illegible] post. [illegible] q[illegible]atur de vend[illegible] *Maeremij: Lignum æd*[illegible]*andis domibus aptum. Ita* Hi[illegible] *Maeremium* ad d[illegible]m [illegible] repar[illegible] M[illegible]rein. *Scri*[illegible] *itur &* M[illegible] *in* L[illegible] *M*[illegible]*mium.*

[illegible] *apud* [illegible]

[illegible] Hist. [illegible] H[illegible]

M[illegible] *In* [illegible] *Huius* [illegible] *mati*[illegible] *cientis*

M[illegible]a. *In* V[illegible] F. M[illegible] M[illegible] *Brasium* [illegible] *&* [illegible] *vel* M[illegible] [illegible] *num*. [illegible] *tur* [illegible] *Brasium vel* M[illegible]

Mal[illegible]e. Hist. 198. pr[illegible]. P[illegible] G[illegible] *Ma*[illegible] *Pe*[illegible]*ra*[illegible] *siue* [illegible] M[illegible] [illegible] *mu* [illegible]

[illegible] *In* V[illegible] *que* [illegible] *man*[illegible] *ant nar*[illegible] *In* [illegible] B[illegible] *Et in* [illegible] G[illegible] V[illegible] *ta* V[illegible] E[illegible] L[illegible]us *andati* [illegible] *mus* [illegible] er L[illegible] a[illegible] *mandauit* [illegible] b[illegible] *apud* H[illegible]e[illegible].

M[illegible] *In* V[illegible] s. [illegible] V[illegible] F[illegible] *manda*[illegible] *tum* m[illegible] q[illegible] *Id est* E[illegible] [illegible]lynam [illegible] S[illegible] Ma[illegible]d[illegible] *Et* [illegible] Elec[illegible] *Mandati* [illegible] nom[illegible] pa[illegible] *Inde*, D[illegible] s I[illegible] *qui proxime* P[illegible] *it, ab* [illegible] *unc o*[illegible]*m lect*[illegible], E[illegible] man[illegible] *nomen* [illegible] *Eleemo*[illegible] *solenniter de*[illegible]*atus* [illegible] *ue* [illegible] *Re*[illegible] *huc lauant* [illegible] *pauperum & mu*[illegible] *inter eleemo*[illegible]*nas Inmo & Agapen eo die totius anni solemnissimam frequentarunt Primitiui.*

M[illegible]ne[illegible]um. Hist. 17[illegible] pr[illegible] C[illegible] E[illegible] d[illegible]mini [illegible] *mane*[illegible] n[illegible]str[illegible] *Id est Terra dom*[illegible] [illegible]*us. Domanium, Terra Domini sun*[illegible], *de qua tenent a*[illegible] *& Curiæ eius s*[illegible]*am & ser*[illegible] *ent* [illegible] *cundum consuetudinem maner*[illegible] *Vi*[illegible]*e D.C*[illegible]m.

Ma[illegible]. Hist. [illegible]8. p[illegible] G. Ca[illegible] [illegible] *Man*[illegible]*one* [illegible]nt. *I*[illegible] *sepultu. Ingenua siue machina* [illegible] *quæ in*[illegible]*entes lapides iacie*[illegible] *Ita s*[illegible] A[illegible]a.

[illegible]

[illegible] [illegible]ntur. Et N[illegible] [illegible]es [illegible]entes, manconi[illegible] [illegible] Et [illegible]ester in [illegible].516.[illegible] [illegible]a man-gone lo[illegible] [illegible] [illegible].502. [illegible] etiam na[illegible] [illegible] munit[illegible] [illegible]is. In Vitis, 1[illegible]8. [illegible] F. [illegible] bus; qui[illegible] [illegible]ante [illegible] de [illegible] simul de longo ia[illegible] [illegible] scri-bitur, [illegible]ter Germa[illegible] [illegible] S[illegible]ores. Et forte a Germanico Meng[illegible]nare dec[illegible]re: vnde Mang[illegible]s pro [illegible] b[illegible] in [illegible]tulis Caroli magni, li[illegible] [illegible]9. p. 15 [illegible] Ita & M[illegible] S[illegible]x, A[illegible]nirabil[illegible] commu[illegible] opi-nione remotiu[illegible], inopinatum [illegible] præli[illegible]. Ita enim erant istæ Catapultæ ingentes siue Mango-nel[illegible]a, cum primùm in vsum venerunt. M[illegible], pro huiusmodi machina, habes apud Meu[illegible]um vt & M[illegible] M[illegible] [illegible] pro eadem. A Græ[illegible] [illegible]rte ad Itales deuenit. nam etiam [illegible]rum vox est [illegible], vt & Garmanorum Manghe-n. [illegible] apud Suidam Μαγ[illegible], do-cti[illegible]mus M[illegible] corri[illegible]it [illegible]. pace tanti viri potius legendum censeo [illegible]. nau[illegible]abile; nam in nauigi[illegible], d[illegible] habebant & Mang[illegible]. Vide Petraria.

Man[illegible].] In Vitis, 31. G. 6. post. Tetra r[illegible]m Mansuum. Sanè apud Ioannem Lydium in sua Gl[illegible] Mansus est prædium seu agri di-mensum. 12. iugera continens. Ita etiam antiquus Glossator Papias. Italis quantitas terræ, quæ suffi-cit duobus bobus in anno ad laborandum: & sanè illis Manzo est Iuuenculus. Va[illegible]nu[illegible] Iuris[illegible]on-sultus. in Originibus suis, dicit esse Villam cum prædio Ecclesiæ annexam & seruitio seculari li-beram. Ita in legibus Francorum, l. 1. [illegible].83. [illegible] an-citum est vt vnicuique Ecclesiæ vnus Mansus integer absque alio seruitio attribuat[illegible]r. Sed videantur doctissimus Lindenbrogius, cum Ly-dio, Martinioque. Et nescio an apud M[illegible]cum nostrum in alia etiam significatione Ma[illegible]us ha-beatur pro mansione scilicet, siue [illegible]mo. Ita in Vi[illegible]is 85. post. A. Habebit [illegible] Ecclesiæ, Mansum [illegible] N[illegible] etiam Ma[illegible]s comprehendas terram quam [illegible] nos Angli vocitamus. Scio, vocem pro Ci[illegible] siue domo, apud P[illegible]m V[illegible]beuctanum occurrere. Atque hinc [illegible], pro hospitio apud Hincma-rum. Et Ma[illegible] apud [illegible] ge[illegible]m ma-gnum, Martyrologium, & Hincmarum pro Cu-stode & Conseruatore ædium sacrarum. Et Man-su[illegible]us pro Episcopi vel Sacerdotis Villico, qui mansum colit & inhabitat. Hos, [illegible] Græci vocarunt. Videatur P. P[illegible]i Glossa-rium.

Mantea.] Hist. [illegible]108. pr. Rex [illegible] Man-tea. Paludamento scil. regali. Man[illegible] of St[illegible]e Mante & Man[illegible], sunt Gallica.

Mantel[illegible]m] In Vitis [illegible] post. Vestes o[illegible]as [illegible] Mantel[illegible]m [illegible]. Vestis exte-rior Monialium fere in modum pallij Antiquo-rum. A Mantell. Vide [illegible].A. pr

M[illegible]] Hist. [illegible] [illegible] [illegible]gina [illegible] de M[illegible] Manticam [illegible] mantica, vt men[illegible]; [illegible] enim solent [illegible] qui [illegible] deuoti [illegible] er[illegible] [illegible].

Manucap[illegible]e.] Hist. 543 [illegible] [illegible]um protegen[illegible]o & [illegible]eran[illegible] manucap[illegible] & p[illegible] cauere vt staret iu[illegible] Rex null[illegible] [illegible] eo [illegible] p[illegible] Id [illegible] Vadem se pro eo p[illegible]are, & se obligare, B[illegible] N[illegible] [illegible]

Manutene[illegible]] H[illegible] [illegible].781. [illegible] F. A[illegible] [illegible] Manutene[illegible] & paulo ante Pro[illegible] Manutene[illegible] [illegible]re[illegible]ant, defenda[illegible]t & manuteneant. M[illegible] tam hinc quod Galli dicunt Mainten[illegible] Et [illegible] 257. post [illegible] p[illegible] [illegible] manuten[illegible] sartam tectam conseruare. Et p. 676. pr [illegible] manutenet id est, continuat, sumptibus sustinet. Vox etiam apud Petrum de [illegible]neis reperitur.

[illegible]bot[illegible].] His[illegible] .9[illegible]. post. A. T[illegible]an[illegible]a Mar[illegible]otinorum. Ex[illegible]mo fui[illegible] [illegible] nummulo[illegible] [illegible] [illegible]ies quas Hispani Marauedis vocant quorum 34. [illegible] denarios Anglicanos conficiunt.

M[illegible].] Hist. [illegible]86. pr. C[illegible]. Nummus An-glicanus, tredecim [illegible]s & quatuor Ste[illegible]n-[illegible]s denarius pro marca [illegible]alibet computatis. Vbi valorem vides: vt & in Vitis, 64. l. 4. A. [illegible] & [illegible] Sane per ea tempora, per Mar[illegible]s ferè nume-rabant nostrates, vt nunc per [illegible]tas. Saxones no-stri has Marcas, Mancusas vocabant: quasi ma-nu-c[illegible]as. Et cudebantur de auro, & ad Ecclesias plurimas ab Æ[illegible] Saxone Rege, d[illegible]no missas. Manc[illegible]a etiam in Apostolat[illegible] [illegible]en[illegible] no-rum reperitur. Sed videatur Doctor Covvellus, in Mark[illegible] Etiam & Skenæus.

Marchandisa] Hist. 179. pr A. [illegible]o. M[illegible]at[illegible] [illegible] Marchandi[illegible] [illegible]. Id est Mercibus, quas Marchandise, Nos vocamus. Et in Rotulo pa-tente R. Ioannis, 9. Membran[illegible]. Num. [illegible]. C[illegible] o[illegible]us nauib[illegible] & Marchandisis

Marchia.] Hist. 423. post. G. & 424. pr C. Vtlagatos in Marchia, Et, Ipsum in Mar-chia non m[illegible] d[illegible] a[illegible] Ita nos Angl[illegible], limites Angliæ proximè W[illegible], Th[illegible] Marche[illegible] vocamus. A Germanis M[illegible] Limes, Terminus. Inde ---

Marchi[illegible]] Hist. 43[illegible] post. F. Potentes d[illegible] W[illegible]a, c[illegible] [illegible] Angliæ & eius Mar-chisios bellum m[illegible]erunt. Et [illegible]. G. Ro[illegible]erus [illegible] Muhaut, & alij potentes Marchisij. Et ali[illegible] Mi[illegible]us 300. V[illegible] Marc[illegible]sios no[illegible]-res de C[illegible]a & [illegible]al[illegible]esby [illegible]y[illegible]. Et clarius, Hist. [illegible]8. p[illegible] Cum hæc [illegible]ssent An[illegible]i, viz. [illegible]onter[illegible]ni quos Marchisios a[illegible]is, [illegible] subi[illegible] Vva[illegible]les. Inde etiam ---

M[illegible]ne] Hist. 6[illegible]4. po[illegible] A. Pro poten-tioribus Marc[illegible]is, quibus a Rege tutela [illegible] præ-fectura Marchiarum siue limitum comm[illegible]rat. L[illegible] M[illegible]s vocamus ex quibus q[illegible]am Ma[illegible]es sunt creati [illegible] vox [illegible]corum ve[illegible]rum, a Germanis mutuata.

[illegible] N[illegible]es [illegible] [illegible] Marine[illegible] [illegible] Regis [illegible] anno [illegible]men, Pilots, Ma[illegible] Marine[illegible] a[illegible] A[illegible]liæ *Marenarius*, occurrit apud S Bernardum. *de modo bene viuendi* c. 57. [illegible] .F

Ma[illegible]a. [illegible] *In* [illegible]s 5[illegible] post. G. p[illegible] pu[illegible]am *Mariolam* [illegible] pertinent[illegible]. *Et* S[illegible] pr. *Mari[illegible]am* [illegible] qua[illegible] in. seq. [illegible] altare [illegible] ocau[illegible] *Et* [illegible] C[illegible]reum c[illegible] accen[illegible] a[illegible] n[illegible] *Mari[illegible]lam. Et ita pluries in eadem* p[illegible] 3. [illegible] An[illegible] Altare & *Ma[illegible]lam* [illegible] *Omnino contȩcto* M[illegible]las [illegible] *fuisse im[illegible]es sculptas beatæ Mariæ Virginis* [illegible] *fantulum in gremio baiulantis. San*[illegible] *sculpturas sæpius in* C[illegible]a, Ge[illegible] *conspexi supra Altaria collocatas* [illegible] L[illegible] (*si forte*) & [illegible]a [illegible] ficat[illegible]nem, *vt hic noster* [illegible] 81 [illegible] *mauit. Quod & de suis* [illegible] *pa*[illegible]m [illegible] *tentur* Roma[illegible] *Ergo* [illegible] M[illegible] *erat Imago* [illegible]

Ma[illegible] H[illegible]s[illegible] 174 [illegible] ex constit[illegible]t *Marshallum* [illegible] ex[illegible] 177. pr A. App[illegible]lant[illegible] eum *Marshallum* exercitus Dei. *Marshall of the Army. Quem Galli* Marec[illegible]al, *Germani* [illegible] Ma[illegible] *appellant; Legatum generalem, sive. Hunc* [illegible] *ducem*, Mar[illegible]allum *appellant* Con[illegible]ones [illegible] 2. [illegible] Per *Marshalcum* [illegible] vel per a[illegible]um [illegible] Co[illegible] [illegible] *dixere Galli, Anglique.*

Marc[illegible]all.] H i s t. 155. A. 10. pr Dum magna[illegible]um æd[illegible] *Marshallos* ap[illegible] m[illegible] p[illegible]co[illegible] *Et* [illegible] 5[illegible] P[illegible] *Marshallum*, vt[illegible] *renuntiaret* V[illegible] *de eorum munus* H[illegible] *nos vocamus. Stratores*

Ma[illegible] H[illegible] 5[illegible] 9. [illegible] V[illegible]m [illegible] *Mar[illegible]alcia*, ad quo[illegible] n[illegible]ros stabul[illegible] *Sc. Stabulum, Equile. A Germanico* Mare, *Equus* [illegible] *Nos, Equam* M[illegible] *imus.* M[illegible] P[illegible] de V[illegible] G[illegible] [illegible] *Marsta* [illegible] equ[illegible].

Ma[illegible]s. *In* V[illegible] In M[illegible] *mons*, [illegible] S[illegible] *paludibus quas* M[illegible] *mus. Sane Mariscus apud* [illegible] *genus iunci, vel stirpis inde paludibus forte nomen, qua in eis huiusmodi mar*[illegible] *er*[illegible] *ant & abundent. In* [illegible]

Ma[illegible] H i s[illegible] [illegible] In N[illegible] & [illegible] *Mar*[illegible] [illegible] *in Com*[illegible] *Nor*[illegible] *sive terra palustri, quam* Ma[illegible] *imus* [illegible] *longius* [illegible] Ma[illegible] ab [illegible] *tur*, *vltra* [illegible] N[illegible] [illegible] H[illegible]

[illegible]n[illegible]em *Comitatus* [illegible] *intrat.* [illegible] T. 625. post. P[illegible]x [illegible] inter Epis[illegible]copum E[illegible] & Abba[illegible] [illegible] pe[illegible] m[illegible] te[illegible] in *Mar*[illegible]o sta[illegible]n dis. *Etiam &* [illegible] .pr. T[illegible]es Abbatias de Crouland, de Th[illegible]rn[illegible], & [illegible] Ramesia, *in Mari*[illegible]*co locat.* *Habemus etiam Mari*[illegible]*um de* Rumney M[illegible] [illegible] *ly* [illegible] *ant*, & Surround[illegible] land, *Statuta n* [illegible] *Vox est etiam apud* In[illegible]g[illegible]p[illegible]m.

Mari agium.] *In* V[illegible] 9[illegible] A. pr. D[illegible]e[illegible]rau[illegible] ei *Maritagium* Ric[illegible] *Matrimonium. Frequenter occurrit: vt* H i s t. 259. pr. & p. 38. post. B *alibique.*

Marlera. *In* V[illegible] 1 s. 1[illegible]1. pr. In[illegible]uiratur de *Marleris* & mine[illegible]. *Marlam, quam Margam siue cretam qua impinguamus agros, vocant* Latini, *Nos* Ma[illegible] *dicimus &* [illegible] *fodinam vnde* Ma[illegible]a *extrahitur*, Marliete [illegible] A Mar[illegible] [illegible] *dicimus* M[illegible]neria *etiam ferè eiusdem est significationis* [illegible]*uam vide. Vox etiam occurrit in* Hist. 181. A

[illegible] *In* V i t i s [illegible] Vini v[illegible]l m[illegible] [illegible]dromeli *vel* [illegible]ronul[illegible] [illegible] *antiquus Anglorum* [illegible] *præcipuè tamen* Vvall[illegible] [illegible] Me[illegible]gl[illegible] *nuncupant.*

M[illegible] H i s[illegible] C Non [illegible] Tornea[illegible] [illegible] led potius in [illegible] ludo mili[illegible] *Mensa rotunda* dicitur. *Sanè hoc exercitium militare* [illegible] *erat cum hastiludio; decursionis enim* [illegible] & *lanceis se mutuò milites impete*[illegible] [illegible] *Mensa autem* rotunda *vocabatur ob* [illegible] Arthur *Re*[illegible] *qui ne discrimen* [illegible] *inter* [illegible] *ad*[illegible] *ex am*[illegible] *ob*[illegible] *super*[illegible] *ritate* [illegible] *tr*[illegible] *vt*[illegible] *iter mensam* [illegible] *circum*[illegible] F[illegible] *ra* [illegible] *antiquos* Celtas [illegible] *cum* [illegible] [illegible] *d*[illegible]*nnorumque* [illegible] a [illegible] *Vide* H[illegible] [illegible] & [illegible]eamentum. H[illegible] *udum, in* [illegible] 151. [illegible] & *Nos aliquando*) [illegible] N[illegible] T[illegible] & *Turneamenti* [illegible]

M[illegible]] *In* V[illegible] [illegible] A[illegible] g[illegible]e *Merciamenta. Sc. mul*[illegible] *foro* [illegible] *ictas, ob aliquas transgre*[illegible] Ibidem *tamen*, 132. post. *cri*[illegible]*tur* A[illegible] *De quo verbo*, [illegible]*ximus suo loco.*

Mersores.] H i s t. 1[illegible]5. pr. A qui[illegible]m *mer*[illegible] *sitibus* nauis subtus aquam inuad[illegible] [illegible] [illegible] *imis* [illegible] *Sc Vrinatoribus.*

Messa[illegible]] H i s t. 664. pr Re[illegible]tus quos a *Messuagiis* [illegible] *domibus, vel mansionibus* [illegible] *pertinentiis suis. Areis, nimirum,* [illegible] *umbario cæterisque. In* S[illegible] *in Le*[illegible] Me[illegible]g[illegible] *m venitur. Maneri*[illegible] *siue mansione dominica Ba*[illegible]*nis aut alterius Domini manery*, The Manos[illegible] Hall the [illegible]

Mi[illegible]a. *In* V i t[illegible] pr Inquiratur et[illegible]m de Marleris & *Mineriis Forti*[illegible] *cribendum* M[illegible]noucr[illegible] *vt Anno* 7. Richardi II. [illegible] 4 [illegible]

[illegible]

[illegible] et [illegible], *& sine* [illegible] *el omp*[illegible] [illegible] *vide* Minc[illegible] [illegible] *m* M[illegible] *mungi* [illegible] *agros impin*[illegible] *bant. V*[illegible]

M[illegible] *an*[illegible]*inem, &* M[illegible]] *In* V[illegible] [illegible] *minuant. Et* [illegible] 3 [illegible] M[illegible] a *Minutis* [illegible] *Et* [illegible] 6. [illegible] *Minuti* [illegible] *Sic ve* [illegible] *a medico* [illegible] *& aperta sanguis eiminue*. [illegible] *& His*[illegible] 35 [illegible]

[illegible] 223. p. Duos can[illegible] [illegible] *Mirgo*[illegible] *Scribe* Merg[illegible] *canes scilicet* M[illegible] *vel venatores quos* Di[illegible] uer[illegible], *&* Vvat[illegible] *appellamus.*

M[illegible] *a*. [*In* V[illegible] *st.* V[illegible] cesta[illegible] les [illegible] *s mi*[illegible]*ericordiarum* in qu[illegible]s [illegible] *Videntur* [illegible] *vini portiones siue præbendæ*, [illegible] *monach*[illegible] *conc*[illegible] *suas præbendas* [illegible]*s; ve portione* [illegible]*m*, P[illegible] *nominabant*

M[illegible] *In* V[illegible] G [illegible] vel [illegible] *Commis*[illegible] *sive ve nunc di*[illegible] *Legatus, ad v*[illegible] *&* [illegible] *ad Ec*[illegible] *talem, vt corrigenda* [illegible] *ent. Vox* Capitularibus [illegible]*, &* L[illegible] *Ar*[illegible] *familiarissima: etiam* [illegible] Th[illegible] N[illegible] *&* A[illegible]

M[illegible] *ad* [illegible]] *In* V[illegible] TIS. [illegible] [illegible] A Vv[illegible]d [illegible]

M[illegible], Mo[illegible] A. [illegible] *Mona*[illegible] *Mona*[illegible]*ch*[illegible] *& tonde*[illegible] [illegible] *& lucri causa mo*[illegible] [illegible] *st more Monach*[illegible]*rum.*

M[illegible] 8. [illegible] *M*[illegible] [illegible] *Ita &* [illegible] *monetæ* T[illegible] *In*[illegible]

M[illegible] HIST. [illegible] 7. p [illegible] *monetat*[illegible]*ne. Sc. Fusi*[illegible] *&* [illegible] *ne monetæ nouæ.* M[illegible] *In* [illegible]

M[illegible] HIST 48. pr D. *Monetari*[illegible] M[illegible] *Cusores siue Cuneatores.* C[illegible]rs.

M[illegible] re.] HIST 577. C. pr. Quem D[illegible] *no*[illegible]*ulauerat. S*[illegible] *monoculum* [illegible] *rat, oculum a terum eruendo.*

M[illegible] HI[illegible] 8. G. [illegible] V[illegible] [illegible] *mo*[illegible]*antur* [illegible] *M*[illegible] *Sic vo*[illegible] *Ar*[illegible] *Ar*[illegible] *lug*[illegible]*rium*, A M[illegible] *d*[illegible]*imus.*

M[illegible] *In* V[illegible] C. p[illegible] In M[illegible] *M*[illegible] [illegible] *m*[illegible] *me*[illegible]

M[illegible] 4 [illegible] A [illegible] tes, [illegible] *mum* [illegible] *olum mor*[illegible] *quem* [illegible] *An*[illegible]

cum [illegible]

M[illegible] [illegible] *aut*[illegible]*entica*, [illegible] *&* [illegible] *Munimenta vocantur*

M[illegible] *In* V[illegible] po[illegible] T[illegible] *Mur*[illegible] *men; Cam*[illegible] [illegible] *D*[illegible] *a*, [illegible] *e Mosarab*. [illegible]

M[illegible]um. *In* [illegible] [illegible] *entia no*[illegible] *in* [illegible] *mu*[illegible] *r*[illegible] *& ra*[illegible] *r*[illegible]*ationem c*[illegible]*cta.*

M[illegible] H[illegible] 6 B. [illegible] P[illegible] [illegible] Murdrum [illegible] *sane m*[illegible] *datum* [illegible] N[illegible] *An*[illegible] *erimus* T[illegible] [illegible] *P*[illegible] *mum m*[illegible] *genus vocauit* [illegible] *perpetrati nem, am* [illegible] *punimus An*[illegible] M[illegible] [illegible] *apud* [illegible] *enum* [illegible] 145

N

NA[illegible] 511. E 1. pr. Tra[illegible] [illegible] & [illegible] *nace*[illegible] *aut n*[illegible] 3

N[illegible] B[illegible] *In* V[illegible] 9 [illegible] G P[illegible] *Banci Nar*[illegible] [illegible] 3 [illegible] C[illegible] *Banc*[illegible] *Na*[illegible] *Le*[illegible] *ios &c. quos Co*[illegible] *imus* [illegible] *rum sent re*[illegible] *Co*[illegible] *vel Ba*[illegible]

N[illegible] O[illegible] *In* V[illegible] TIS, [illegible] C[illegible] S[illegible] *ordinis Id est monachorum* [illegible] *Ita enim vocantur à* Cæsar[illegible] V[illegible]

N[illegible] H[illegible] p[illegible] R[illegible] A[illegible] ad [illegible] conventa[illegible] [illegible] quò [illegible] Ne[illegible] [illegible] Ang[illegible] & [illegible] [illegible] *Vn*[illegible] N[illegible] *&* [illegible] *fum* [illegible] *Sane* [illegible] *am* [illegible] *Luc*[illegible] [illegible]

N[illegible]

nocturna vel tria. *Nocturnum vnum, est portio Psalmorum sexagesima; sc. continens tot Psalmos, quot in vna nocturna, Ordinale siue Calendarium designat recitandos. Ergo & Pausas vocant.* Nocturnorum Prologulum, tres habet psalmos; *vt* ait Francolinus a. *Sed de differentia inter* Nocturnam *&* Nocturnum; *videatur* Durandus b.

a In libris [illegible] c. p. 3. b [illegible] c. 7. p. 446

Nona. | *In* VITIS. 65. 1. post. *In* Quadragesima, vsque ad *Nonam* ieiunare solebant. *Sc. ad tertiam pomeridianam, qua* hora nona *veteribus dicitur. Nondum enim laxarant Monachi ieiunij primitiui rigorem. Verùm antè aliquot secula in gratiam delicatulorum indultum est, vt officium illud Ecclesiasticum quod hora tertia siue nona recitari solebat, citiùs per tres horas anticiparetur, & sub meridiem caneretur. Atque hinc est, quod* Belgicè Anglicéque *Meridiem* Noone *dicimus.* HIST. 141. C. 1. pr. Die sabbati post *nonam. Ita &* ibid. D. 1. pr.

Norenses.] HIST. 566. C. post. Tam *Norenses* quam Australes. *Et* ibid. 625. post. B. &c. *Scil. Bor[illegible]es Angli vltra* Trentam fluuium. Northerne men.

Nota. *In* VITIS. 26. G. post. Vt historiam ad *Notam* de S. Albano componeret. *Sc. ad numeros notasque Musicas decantandas. Ita enim explicatur,* ibid. 27. B. pr. Cantator composuit historiam, & ei *notam* melicam adaptauit. Inde & Missa sine *Nota* · 80. post. C. *Et sanè in Rubricis Missalium antiquorum, quando Sacerdos iubet dicere,* Oremus, &c. tunc Nota: *tunc verba Liturgica illa non sunt cantanda, sed legenda voce plana & contenta.*

O

OBedientia.] HIST. p. 323. pr. A. Nec alicui committatur aliqua *Obedientia* perpetuò possidenda. *Id est officium aut præpositura aliqua in Monasterio. Et in* VITIS. 65. post. E. *Obedientiæ* procurator. *Et* 64. post. *Coquina dicitur* Obedientia. *Et* ibid. 92. 1. A. pr. *Obedientiarum* summis procuratoribus, videlicet summis Cellerario, Coquinario, Camerario, Infirmario, & Sacristæ. *Hi ergo quinque summis* Obedientiis *in Claustro præfuere. Inde----*

Obedientiarij.] *In* VITIS, 111. 1. B. pr. De omnibus receptis & expensis, *Obedientiarij* -- reddant rationes. *Et* HIST. 441. F. post. De *Obedientiariis* & Obedientiis. Obedientia *etiam legitur apud* Houedenum: p. 430. Iuonem Carnotensem. Epist. 187. p. 154. lin. 2. *Et* Ioan. Saresberiensem. Ep. 55. p. 123. *Et* Obedientiarij, *in* Apostolatu Benedictinorum. *Sanè in Collegiis nostris, Bursarius, Decanus, &c. sunt* Obedientiarij. *Aliter* Obedientiales *appellantur apud* Lindevvodum *nostrum.*

Obsequia. | *In* VITIS. 3. pr. C. 10. Honorificè intumularentur factis eis *Obsequiis* cum lamentationibus. *Et* 4. vlt. pr. *Obsequiis* cum exequiis in Ecclesia completis. *Sanè Funeris pompam, nos* Obseques *vocamus.*

Ocrearum rotunditas. *In* VITIS, 66. C. pr. comparata cum ibid. *Ocreas, Calceos, & Sotulares; rostratos gerebant* Saxones *nostrates, cum successoribus suis vsque ad hæc ipsa tempora: rostratos, sc. & vncatos, in anteriore parte, id est, ad pedum digitos; vti in picturis veterum apud* Versteganum *alibique cernimus. Hæc autem rostra, in rotunditatem in parte anteriore, iam nunc primùm reformata vides.*

Octauæ.] HIST. 354. pr. vlt. In Octauis Paschæ. *Sanè octauus dies à Festo principali, eius* Octauæ *dicitur. Sed pro* Octauis *Calendaria nostra scribunt* Octabis *&* Vtas.

Ocularium. HIST. 205. B. pr. Per *Ocularium* galeæ caput eius perforando. *Sc. per foramina vel fenestras galeæ*: The Visor.

Oeconomus. HIST. 449. A. pr. Imperator teneтur esse summus secularium *Oeconomus* & protector. *Et* ibid. 447. post. A. Rex Franciæ Ecclesiæ S. Dionysij specialis *Oeconomus* & Patronus. *Et* 406. 1. pr. Archiepiscopus--in regno Angliæ vices summi agebat *Oeconomi. Satis apparet vis verbi: sed longè plures, & longè diuersas significationes habet apud alios.* Defensor. Patronus.

Oloflamma.] HIST. 530. F. pr. Progredi[illegible]ur qui eorum præstantiores videbantur, [illegible] *Oloflamma* subsecuti. *Scil. nobilis regni Franciæ vexillum primarium & regale. Ita &* 533. post. B. Cum *Oloflamma* & signis Francorum. *Et* 399. *Oloflammam* Regis Francorum. Auriflambe, *Nostratibus: fortè ab auratis Liliis in vexillo depictis* Flambe *enim* Lilium *Gallis.* Flammeola, & Flammulæ, *etiam sunt signa militaria Sed de honore sua* Oloflammæ *plura possunt Galli, inter omnes doctiores, (absit inuidia verbo) doctissimi Antiquarij.*

Opirus.] HIST. 502. C. pr Panis eorum *Opirus &* musc[illegible]dus. *Vnde deriuetur, nescio: Quære. Ita tamen erat in MS.*

• Ossamenta.] HIST. 639. D. 10. post. Inuenta sunt *Ossamenta* Regis: *scil. Ossa, Cadauer.*

Orarium. *In* VITIS. 40. post. A. *Orarium* cum Fanone. *Scio plures* Orarij *esse acceptiones. Sumitur enim pro sudario, instita, semicinctio, siue mappula: pro stola Sacerdotali, quam in humeris gestabant Sacerdotes aliquando, & aliquando Subdiaconi, Diaconi; immò & Pontifices. Sed hoc in loco Orarium accipi debere ideo conjicio pro sindone illa qua corpus Domini obuelant Romani: quia cum* Fanone *coniungitur, & quòd* auro & gemmis dicitur *fuisse adornatum.*

Ordinale. | *In* VITIS, 32. post. *Liber continens ordinem & rubricas libri Missalis & docens quo ordine singula sunt legenda.* Picam *vocarunt nostrates, &* Directorium Sacerdotum. *Nam* Ordinale *Sarum.* Pica Sarum, *&* Directorium Sacerdotum, *Sarum, siue Ecclesia Sarisberiensis, pro eodem libro habentur.*

Oriolum] HIST. 55[illegible]. post. A. N[illegible] in Refectorio vel *Oriolo* pranderet. *Et in* VITI[illegible]. 66. A pr. Vt non in Infirmaria, sed seorsum in

Oriolo, Monachi infirmi carnem comederent. *Vox explicatur*, ib. 92. A. post. Adiacet atrium nobilissimum in introitu, quod porticus vel *Oriolum* appellatur. *A lovver gallery, or Oalehouse.*

Orilli.] Hist. 180. D. pr. Canibus tres *Orilli* abscindantur de pede anteriori, sine pelota. *Scil. tres pedis Vngulæ. Alibi etiam occurrit.*

Outale.] Hist. 393. A. pr. *Outalia* ouibus vacuarentur. *Sine dubio scribendum* Ouilia: *Caulæ, scil. mapalia, & pascua Ouium.*

P

PAagium.] Hist. 515. F. pr. Fecit equos meos & homines restare, donec *Paagium* extorsisset. *Et* vlt. ibid. *Paagium* iussit temperari. *Vox exponitur*: 629. E. post. Telonium, quod vulgariter *Paagium dicitur. Passagium sc. siue telonium exactum, pro transitu per alterius ditionem.*

Pacatio. [Hist. 498. C. pr. Sine *Pacationis* retributione. *Vox exponitur*: 629. C. pr. Pretij solutionem, quam *pacationem* appellamus: *Nos* Paye *&* Payment, *dicimus Itali* Pagatione.

Pacitator.] Hist. 37. A. pr. Rex dedit Episcopatum Dunelm... m Ranulpho *Pacitatori. Ni Pacitator esset cognomen Viro, omnino quare sit ita appellatus, nescio. Sane* Rog... Houedenus e... Exactorem *Vocat: Sed fortè legendum cum* H... omenfi, Placitatori: *quia* ... *forensia plurimis intentauit, regnumque vexauit.*

Palefridus.] Hist. 59. D. post. duos *palefridos* & vnum summarium. *Et* 555. A. post. *Et in* Vitis. 28. post. 1. D. Vnum *Palefridum* pulchrimum. *Equum, scilicet maiorem: & fortè à Gallico* Palefroy: *Vnde nostrum* Palfry. *Vox inuenitur apud* Vvillielmum Tyrium, Hincmarum, Henricum Rebdorff, *aliosque quamplurimos.*

Palla.] Hist. 626. F. post. Obtulit Ecclesiæ quatuor *pallas*: vnam assignauit altari ad pendendum & maceriam adornandum: *sc. Tapetia*, Hangings, *Illam verò quæ ad maceriam siue murum altaris pendebat, frontale*: A Frontall *dicimus. Vox* Anastasio Bibliothecario *frequentissima, non in vna significatione.*

Pannagium.] *In* Vitis 48. pr. A. Quietationem *Pannagij* viginti porcorum in nemore. *Et* Hist. 180. F. 1. post *Sanè* Panage *Gallicè dicitur esse* glandatio, *siue glandium collectio, vel porcorum cũ eo pastio* Inde pannagium, *est pecunia soluta pro pascendis porcis, in foresta siue nemoribus aliorum. Videantur* Skenæus, *&* D. Covvellus. *Alicubi in* Vitis. 64. C pr. *Scribitur* Pathnagium: *& aliquando* Pasnagium. Pavvnag... *nostri Forestary dicunt.*

Panselenos.] *In* Vitis. ... B pr. Cum fuisset Luna *panselenos. Id est, in Plenilunio: nam aliquando affectarunt Monachi Græcissare.*

Paraturæ.] *In* Vitis, 55. C pr. Albas duas, cum *paraturis* brudaris. *Ibid.* tamen 40. post. *Scribitur* Patura. Albas habentes *paruras* auro & aurifrigio & acu plumatio decoratas. *Sed existimo scribendum* Paraturas. *quas* Trimmings *nos dicimus*: *Limborum, scil. vestimenti ad collare & manus ornaturas. Vox sæpissime occurrit apud* Anastasium Bibliothecarium. *Ornatus.*

Parcum.] Hist. 572. D. pr. Indago, quæ vulgariter *Parcum* dicimus: A Parke *Anglice, Viuarium damarum appellamus. Vox sæpissime occurrit. In* Vitis, 100. E. post. & 102. A. pr *alibique. A Gallicu* Parquer, *vallo vel fossa circundare: nam ita solent* Parca.

Parlamentum.] *Sæpissimè in* Hist. *occurrit; pro magno concilio trium Ordinum regni; vt cum Rege de rebus arduis consulerent.* Colloquium, *antiquitus, & sæpius apud hunc nostrum, dicebatur. Aliter tamen in* Vitis, 111. 10. F. pr. *Parlamentum* quod post prandium in quibusd. in claustris fieri consueuit *Scilicet, confabulationes Monachorum in locutorio suo. Ita Legistæ nostrates in Collegijs suis sua habent* Parlamenta.

Pares litterarum.] Hist. 221. B. 1. post. Vbi Falcasius cecidit in misericordiam Regis, de plus quàm triginta *paribus litterarum. Si sensus non fit. quòd iste* Falcasius *raptor tot hominibus bonis spoliasset, vt si amerciamenta siue pœnæ iuridicæ in quas incurrisset in scripta redigerentur, bene poterant impleuisse triginta indenturas, siue membranas indentatas vel* pares litterarum: *omnino quid sibi velit non intelligo. Iurisperitis nostris relinquatur.*

Parochia.] Hist 12. B. pr. *Archiepiscopus Ecclesiam* affirmauit esse in sua *Parochia* constructam. *Sc. in sua Diœcesi: ita enim antiquitus sonabat* Parochia. *Ita & in* Vitis, 52. 2. pr. Distinctæ sunt *parochiæ* Episcopatuum. *Sic & paulò post.*

Paruisium.] Hist. 534. E. pr. Cogebatur ille pauperculus (*Clericus*) multis diebus Scholas exercens venditis in *Paruisio* libellis, vitam famelicam protelare. *Sanè aliquando pars quædam in inferiore naui Ecclesiæ, Scholæ exercendæ destinata, a paruis pueris ibi edoctis,* Paruis *vel* Paruisium, The Paruis *dicebatur Sensus igitur est, pauperculum istum non tantum coactum fuisse scholam docere, sed & exemplaria libellorum pro paruulis suis exscribere, eisque vendere. Adhuc in celeberrima Academia* Oxoniensi, *postquam Magistri* Quodlibeta *sua siue* Disputationes magnas *in scholis publicis absoluerint; Iuniores paruis suis pomeridianis se exercent, &* Paruisias *appellant. Etiam & in Collegiis Iurisperitorum nostratium, exercitium siue colloquium Studentium iuniorum;* The Paruise *vocabatur, quod nunc* moote *dicimus. Ita* Chaucerus *noster de* Seruiente *suo ad* Legem *verba faciens* a.

A Sergeant of Lavv vvare and vvise.
That often had bæn at the Paruise.

a Chauc. Prologo g.

Male interim, & (vt quamplurima ibi) non satis felici coniectura, in interpretatione verborum Chaucerianorum. A Bar[illegible]e, *exponitur. Sed audiatur* Fortiscue *Iuridicus.* Placitatores [illegible] se diuertunt ad *Paruisum*, consulentes cum Seruientibus ad Legem, & aliis Consiliariis suis a.

a [illegible] cap [illegible]

Passagium.] H[i]st. 348 post. B. Ne[illegible] versùs Terram sanctam ar[r]iperent, vsque ad *Passagium* quod est in Martio. *Et ita frequenter: Vbi* Passagium *est tempus transfretationi assignatum. Aliter,* H[i]st. 3[illegible]4. A post. Imperator iussit in circuitu ciuitatis vias & *passagia* [illegible] strictè custodiri: *ibi enim pro semitis, passibus & viis publicis sumitur.* Viarum passagia *habes apud* Petrum de Vineis b: *Aliter,* passagium, *est transitus ipse,* The Passage: *etiam naulum pro marium siue fluminum transitione, & telonium à viatoribus exactum.*

b Epist 23. l. 2 p. 286.

Passus.] Hist. 443. A pr. Dum per [illegible] quidam iter arctissimum quod vulgariter *Pa[ss]us* dicitur, forent transituri. *Ita sanè & adhuc Angustias itineris per quas exercitus est transiturus,* A Pa[ss]e, *dicimus. Et hunc* P[ass]um, *hostes semper conantur praeoccupare, claudere, aut impedire.*

Pastura.] *In* Vitis, 101 G. 10. pr In *Pastura* ferarum. *Scil. in pascuis: quae* Pastures *nos dicimus.*

Pathnagium.] *Idem quod* Pannagium. *Quod vide.*

Patri[tiu]s.] Hist. 8. C. 10. post. Henricus in Imperio [illegible] & à Papa Clemente ben[edi]ci[t]ur *Patritius* Romanorum. *Celsissimum istum* Patri[tiat]us *titulum, post translatum Imperium fuisse introductum satis est compertum: eius enim inter* A[n]gl[ic]ae H[ist]oriae *Scriptores, neque vola quidem nec vestigium. Et sanè a* Constantino magno *institutum, apud doctissimum* Meursium *inuenio: quem tu vide; me enim pudet scrinia eius clanculo hic suppilare. Fortè tamen priuilegiis (saltem vno) à* Iustiniano *auctum fuisse* Patritium. *suadebunt Imperatoris ipsius verba, quae post pauca inuenies laudata. Diu etiam est quòd obseruaui, hunc sub Imperatoribus Ecclesiae praepositum fuisse; vti sub* Henrico *Rege* VIII. *nostrati aliquando,* D. Covvellus, *&* Vicarius generalis *appellatus. Hunc igitur* [Greek] *vocat* Gr[illegible]: *vti ex forma creationis (quam hic postea habes) erit manifestum. Hoc vnum scio,* Gothos, *scilicet iam rerum in* Italia *dominos, ad dignitatem istam, & suos sublimasse. Et sub ipsius Theodorici & Cassiodori aeuum quingentesimum (scilicet à* Christi *incarnati) annum, Patritiatus ordinem, non tantùm inter sublimiores habitum, sed & in optimè de republica merentes, in virtutum praemium honorumque apicem, à dominantibus fuisse collatum. Ita enim Rex* Italiae Th[eodoric]us, *dum ipsum* Cassiodorum *in istamce sublimat dignitatem.* Patritiatus *(inquit)* [illegible] *inerat[illegible]ne conferem[illegible]* [illegible] *vir felicitate laudabilis, &c.* c. *Quanta deinceps, esset ista per ea secula dignitas; describit ipse* Cassiodorus d. *Sed adhuc tamen, caeteris erat communis: apud eundem enim simul cum ipso memorantur* Boetius, Festus, Symmachus, *&* Importunus, *patritij. cum multis aliis. Adhuc etiam, nudus atque honorarius solummodo, & sine magistratu titulus erat: & tantum,* [Greek] Reipublicae pater, *apud* S[uida]m *appellatus* e. Summam dignitatum, *appellat* Iustinianus f: *& quae in istis duobus priuilegiis, vel ipsum Consulatum vincebat. Sc. quod* [fi]lium *iam* Patritium *factum,* a Patria potestate liberabat: *vt ibidem sanciuit* Iustinianus: *& (referente* Cassiodoro) *quòd* m[o]x vt data fuerit, in vitae tempus reliquium, homini fiebat coaeua g. *Nimirum quia non vt Consul electus erat in annum, sed v[s]que ad vitae terminum. Sub* Iustini *Imperatoris aeuo (qui Iustiniano successerat)* Narsetem *(bellatorem illum clarissimum)* [illegible] *merita patritiatus* honorem [p]romeruisse, *testatur* Paulus Diaconus Vvarne[fr]idus h; *quem tamen ante vita terminum ea dignitate exutum scimus. Adhuc* Patritiatus *honor ab Imperatoribus conferebatur: sed postquam Longobardi à* Narsete *euocati:* Italiam *armis subiugassent, ab illo tempore (vel ab Anno* Christi, 5[6]6.) [illegible] per Patritium [illegible] *vt apud* Martinum Polonum *inuenio* i. Immò, & Adrianum Papam Imperatori Karolo & successoribus suis Patritiatum Romanum concessisse, apud Meursium *inuenio. Vnde postquam* Galli Germanique *Imperium obtinuerant* Romanorum, *vt hunc ipsum* Patritiatus *titulum, diademati styloque Imperialibus connecterent continuarentque, rebus suis conducibile futurum iudicarunt. Iam scis, quare apud Authorem hunc nostrum* Henricus *Imperator voluit in* Patritium Ber[illegible]. *Insuper, in* Laurishamensi Chronico *vides* Karolum m[agn]um *Imperatorem* [ac] R[ege]m Francorum & Longobardorum, a[c] Patritium Romanorum, *inscribentem* k. *Quod & ab* Otrone *Imperatore factum, te docebit idem* l. *Sed vt Exercitationem simul compleam & absoluam: In Imperio* Graecorum, *secundus ab ipso Imperatore obtinebat* Patritius; *& solennibus caeremoniis ab eodem creabatur sub his verbis.* Nobis n[i]mi[u]m labo[riosu]m videtur conce[ssu]m nobis à Deo mini[st]erium, solum procurare. Quocirca te nobis adiutorem facimus, & hunc honorem tibi con[c]edimus, vt Ecclesias Dei, & p[au]peribus l[e]g[es f]acias, &c. m *Miror interim, quare inter omnes Palatij & Ecclesiae dignitates, nulla omnino apud* Codinum Curopalatem, Patri[ti]j *huiusce mentio inueniatur. Nam licèt Graecogentius,* [illegible] *per* [Greek] & [Greek] [illegible] *interpretetur* n. *Et* [Greek] *apud* Codinum *inueniatur; per omnia tamen Palatinus iste Graecus, cum Latinorum* Patritio *Ecclesiarcha non concordat. Sed de* Cinicleo *consulatur* Meursius. *Ego enim ad* Patritium *redeo. Quem &* Saxones *Heptarchas nostrates sub se habuisse,*

Institut. l. 1. Tit. 12 p. 9.

c Vide Cassiodor. Variar Epist 3 l. 1 p. 14.
d Ibid l. 6. Formula 2. p. 183.
e Suidas in [Greek].
f Institut. Tit. 12 p. 9
g Cassiodor. variar l. 6. Formula 2 p 183.
h De Gestis Longobard. l. 2. c. 3. p 49.
i Martinus Polon in Iustino Ann. 166 p. 1068
k Chronicon. Laurishamense inter Rerum Germ. Scriptores à Frehero editos. p 61. l 44. An. 779.
l Ibid. Ann. 948 p. 69. l. vlt.
m Vide Pathilum Formulanum de gestis Longobardorum in Caluino Lexico [Iuridi]co, in Patritio: [n]am alibi mihi non occurrit.
n Gergentinus in Dispotat. p. 171. BB.
o P To 1. Glat. Paris, 1629.

Auctarium *nostrum tibi probabit* a. *Vbi* Brordanum Patrimum *habet signantem. Et hic ille* Ducem *se alienbi inscribit* b: *Quem* Rogerus Houedenus c, Meicionum ... *appellat: qui etiam* Siggæ Patrui *meminit* d. *Non credo tamen* Patritios *nostrates præfectura aliqua in Ecclesiasticos nobilitatos extitisse, post eos enim subscribit hic* Brordanus.

a Pag. 139 ... c Houeden. p. 31 135. d ... p. 133 b 1.8.

Pax.] Hist. 37. D. pr. Regem duxerunt ad offerendum, & iterum reduxerunt ad *Pacem*, *scil. ad osculandum* Pacem, *siue pixidem, in qua asseruatur Eucharistia.* To kiss the Pax.

Pellicea. *In* Vitis, 63. post. F. Habeat veterem *Pelliceam* Monachi *vestem, scil. pellibus Arietinis, Agninis, aut Caprinis furratam, suffultam, duplicatam, aut liniatam. Vita Hugonis Cluniacensis* ... infirmum vestiret. *Sanè in Regula S. Benedicti* ... p. 172. *Iubetur vt Monachus* noua ... vestimenta, vetera reponeret in vestiario, propter pauperes. A Pellicea, *nostrum* Pilch.

Perla.] Hist. 606. pen. post. Lapis pretiosus qui dicitur vulgariter *Perla*. *Et sanè nos Angli Margaritam siue Vnionem*, A Pearle, *dicimus. Ita in* Vitis, 66. F. 10. post. Margaritarum siue *perlarum*.

Persona. *In* Vitis, 40. post. B. Aliæ terræ *à Personis* Ecclesiæ adquisitæ sunt. *Et* 64. A. pr. *Id est, à Rectoribus Ecclesiarum; quos* Persons, *vel* Parsons *Angli vocamus. Et sanè Rector sic olim dictus erat, quia repræsentat Ecclesiam suam, & subit in omnibus placitis & vadimoniis personam illius, vt loquuntur Leguli. Vel fortè quia cum personæ propriè addat supra naturam, proprietatem seu qualitatem ad dignitatem pertinentem (vt habet* e *Aquinas.* Vnde & *antiquitus omnes viri in dignitate constituti dicebantur* Personæ: *devotio nostrorum in prima sua conuersione, & reuerentia erga viros ecclesiasticos nomen illud honoris appropriarit, quasi antonomasticè, Rectoribus ecclesiarum; quod aliàs erat commune omnibus quacunque dignitate fulgentibus.* Vox *etiam occurrit apud* ... & *in deuotionem nostratem. Inde*—

e Aquinas 1 q. 40 ... Benedi... f Iuo. Epist. 12 p. 12.

Personatus.] Hist. 136. A. pr. *Personatus*, ... beneficio Ecclesiastico. *Et* 4... A. pr. In dignitatibus, *personatibus*, & Canonicis. *Et* 304. ... & post. A. *Et in* Vitis, 120. post. Beneficia seu *personatus*. *In quibus locis omnibus accipitur pro Rectoria; quam* A ... *vocamus. Aliter verò adiectiuè vsurpatur* & Personatus vir, *inter Consules Proconsulare que viris* ... *vocatur* g. *Vide & Personatus* ... *apud* ... *pro viro magnæ authoritatis* h. *Vide* Depersonare.

g Vide Cer... h Ch... ... Canterpra... p. 137.

Petraria.] Hist. 32. G. pr. *Petrarias*, tribunculos, arietes. *Machina bellica, qua contorquebantur lapides ingentes & molæ asinariæ, aduersus Castellorum muros: vt nunc globi ferrei, ex tormentis magnis puluerariis. Ita* ... 1. pr. Circa vrbem *petrarias* & machinas alias locauerunt: quæ ... muros ciuitati attriuerunt. *Ita &* 21. G. pr. ... *Vbi frequenter coniungitur cum Mangonellis & Trebuchetis; quæ eadem ferè erant, vel in vsum eundem ordinata. Vox Germanis Scriptoribus vsitata* Perrieres, *Gallis.*

Physicus.] Hist. 234. F. post. *Physicum* prælectus: *scil. Medicus: quem nos Angli*, A Physician *vocamus; & Medicinam*, Physick. *Ita & Physica, ab hoc nostro vsurpatur. In* Vitis, 67. A. post. In *physica* poterat ... alter Galenus. *Vide* Hist. 639 post. B. *Ita & voce vtuntur Vitriacus & Cantipratanus.*

Pilati.] *In* Mandato *de iurato ad arma*. Qui vero in foresta, habeant arcus & *pilatos*. *Sanè in Statuto nostro, Anno* 13. ... *Anglicè vertitur* Bolts, *sed viderint ipsi Leguleii, annon potius pro sagittis ferro spiculatis, vox sit accipienda: nam sagitta Spiculum* ... Pile *adhuc dicimus.* Bolts *sunt sagitta Catapultarum teres lignea & obtusa, quibus aues ferimus.*

Pistrinum.] ... *In* Vitis, 31. D. pr. *Pistrinum & pistrinum. Scil. aut pistrina, aut officina ad ... pertinens*

Pirata.] Hist. 184. B. 1. pr. Rex *Piratæ* exercens officium. *Scil. Nauta.* ... 397. C pr. *Exponitur* Qui ... nau... *rata: Vox sæpius* ... *apud hunc* ... *& apud* ... *Rege agentem.* Iussit ... & galeas ... fabricari ... imposuit ... piratis ... maris custodiendas commisit. *Etiam & apud* Mat. Westmonasteriensem, *de Hardecanuto verba facientem.* Ex tributo piratis ... *id est, classiariis, vel* ... *Sane &* Anlauus *Hyberniæ Rex* Pirata *dicitur: &* Maccusius *Rex Manniæ insulæ*, A... ...

Pitantia.] *In* Vitis, 114. pr. C 10. Sa... *pitantia* quæ ad maiorem mensam ... consueuit. *Id est, ferculum, prabenda seu consistuta portio, quæ contingit cuique commensali in cibo & potu. Vide* Generale: *Et in* Hist. 32... A. pr. Pietan... *aliàs scribunt; nam dapes suas, a Pietate deducebant: vt & vini ingurgitationes*, ... *vocabant.*

Placita.] Hist. 7. B. post. Vbi *placita* ... fera tenebantur. *Id est, Assisæ de vita & morte. Actiones iuridicæ. Ita etiam & causa & triennalissum*, Pl... *vocantur.* ... placita, *sunt Curia communium placitorum celeberrima in aula* Westmonasteriensi, *vbi singulis diebus iuridicis causæ litesque inter subditos regni solemniter & magna cum grauitate ventilantur. Habemus etiam &* ... *coram assignatis, scil.* ... Hist. 421. A. ... *Leguleii nostrates* ... *Interim videatur* D. ... *Ioanne* S... *deducunt.*

Planeta.] HIST. 473. D.10. post. Ad planetas & capas chorales adornandas. *Planeta, est vltima vestimentorum missalium: & post stolam inducitur. Græcum esse volunt ... licet ..., in dicatur : vt & Casula siue penula Latinis. Vox* Anastasio Bibliothecarii *satis familiaris.*

Plegius. HIST. 658. D. pr. Nobilibus *plegiis* liberatur. *Sc. vadibus vel fideiussoribus, qui pro altero cauent. Ita* ibid. 110. post. C. Plegii debitorum. *&* l. subseq. Plegij respondeant de debito. *Vades. Inde* ---

Plegium.] HIST. 71. pr. B. Vadium & *plegium* standi iudicio. *Id est vadimonium. In Scoticis legibus, per cautionem aliquando interpretatur. Hinc &* francus plegius, HIST. 18. pr. D. Vidis fiat de *franco plegio* : à Gallico Franc, i. *liber, &* pleige (*quem nos* pledge *dicimus fideiussor. Ita vt* francus plegius *is sit, qui per vadimonium se pro homine libero cauet ... atque. Omnes enim liberi homines Angl... olim obligabantur, vnum vadem aut fideiussorem pro se inuenire & præstare, vt Regi de transgressore omnibus fideiussor responderet, si ... homo se subduxisset à iustitia. Iste fideiussor ... plegius & plegius capitalis. Capital pledge, vocabatur Ideo combinatione inter ciues facta. Vicini aut qui eiusdem nominis vel familiæ erant ... de creuerunt, vt mutuo alter pro altero, & sic pro ... obligarentur. Atque hæc obligatio reciproca, publicè & solemniter coram Vicecomite siebat: qui pro Rege prospiciebat, vt liberi homines & non alij, pro liberis fierent plegij: & vt omnes describerentur, in qua combinatione quisque se obligauerat. Atque hac Vicecomitis cura* Visus *de franco plegio apud hunc nostrum vocatur. Hinc &*

Plegagium, & Plegagium. HIST. 517. C. pr. Sub electorum fideiussorum *plegagio* di... *Id est, vadimonio. Et* 543. F. ... Dimissus est ... *plegiagio* 24 militum. *Vocem habent & statuta Scotica.*

Podium.] HIST. 51. pr. A. Ipsum ad vnam ... quæ duos de stallis diuidebat ... podium ... *Id est gradus siue suppedaneum inter duos stallos siue stalla, quo in stalla vel sedes Canonicorum ascenditur* ...

Poles. HIST. 18. post. D. ... tendantur de ... ante iori ... *Poleta. S... sine parte carnosa & tamente, quam mentem pedis vocant.*

Polyandrium. *In* VITIS, 78. pr. C. ... *Polyandrium* in quo ... ra. *Sic Cœmeterium : quod alio nomine* Paradisum *alij vocarunt.* Polyandrium, *Græcum est.*

Porcaria.] HIST. 652. D. pr. In *Porcariis*, sterquiliniis, & lutosis plateis. *Id. in locis cœnosis, vbi sese volutare amant sues porcique.*

Posse.] *In* VITIS, 127. post. F. Iuuabimus eum cum toto *posse* nostro. *Ita &* p. 128. pr. *Sc cum tota potestate. Inde, Breue Regis ad Vicecomites singulorum comitatuum directum, dicitur* Posse Comitatus: *quia eis conceditur potestas comitatus* & *in comitatum. Inde* ---

Possibilitas.] HIST. 578. pr. F. Vt excubantes vigiles in qualibet ciuitate: scilicet quoad eorum extenderet *possibilitas. Hoc est, Non tantùm vt excubias stationesque nocturnas infra mœnia & ad portas ciuitatis agerent; sed & in promœniis, suburbiis, etiam & in agris, vicis, pagisque suburbicariis, quæ sub iurisdictione Vicecomitum ciuitatensium censentur. Vrbes enim nostrates huiusmodi gaudent dignitate libertateque vt etiam sint intra se comitatus, habeant in ciues & subditos separatam iurisdictionem, nec Vicecomitis Comitatus illius, in quo stant, subsint. Vicecomites igitur vrbicarij, habent* Posse Comitatus *in Comitatum ciuitatensem: cuius iurisdictiones, limites & præcinctus, dicuntur* Possibilitas *vrbis, vel sub* Possibilitate *vrbis.*

Postena. *In* VITIS, 77. F. 10. pr. Equi (*armigeri*) decentes & fortes sint, ad portandum (de consuetudine) pannos vnius Monachi ad *postenam* ... *Scil. ad portandum ... monachi post tergum eius ad caudam equi* B... *nos dicimus.*

Potestas] *In* VITIS, 107. pr. A. 10. Vicedominus, *Potestas*, milites & populus Parmensis *Vbi masculine vsurpatur.* Podestà, *Italis, is est, quem Maiorem vel Prætorem ciuitatis dicimus. Et* HIST. 280. B. pr. *Potestates* Vrbis & Senatores. *Et* 304. post. A. Cepit eorum *Potestatem*, ... filium ducis Venetorum. *Et* 471. E. pr. *Potestas* Ianuæ quem Admiratum vocant. *Vox frequentior, apud* Petrum de Vineis, *cui* Potestas ... *Italis pro limitibus vel præcincta, (vt dicimus) vbi iurisdictionem exercet* ... Potestas. *Sæpè & Iuuenali,* Potestas *pro Magistratu videtur vsurpari.* [a]

An Fidenarum Gabiorumque esse Potestas.

Et ... *in* Claudio ... *Et in ipsis Imperatorum legibus: quas citat* Calu... *Lexicon, in* P... *Græcis recentioribus apud* ... *dicitur* ...

P... ... *In* VITIS, 64. ... D. 1. *Prabendam* quotidianam ad duos equos de granario ... *Id est portionem, tantum, sc. fœni auenarumque, quantum ad duos equos sufficiat.* Præbenda, *sæpius, dicitur de portione Monacho siue Canonico assignata: etiam & de Decanatu* HIST. 6... post. B. Tam nobilem *præbendam*, ignoto conferre. *Inde* Præbendales Ecclesiæ, *apud* Petrum Blesensem [b]. *Inde* Præbendarius *sc. Canonicus qui in tali Ecclesia clericali, præbendam obtinet.*

Præcipitaria.] HIST. 98. post. G. Castrum Man... fla... larunt, petrariis diruerunt, & compactis *Præcipitariis* impegerunt. *Sc. Machinis bellicis siue catapultis, ex quibus tela missilia trajicientes, obsessos qui muros defendebant, præcipites dabant.*

[a] *Pet. de Vineis* p. 650. Ep. 10. l. 5. *Potestas Vestro.* ibid.

[b] *Petrus Blesens.* Ep. 11. p. 35.

Præconizo.] *In* VITIS 16. E. pr. *Præconizabat* cum--convocatum. *Scil. publicè & alta voce prædicavit.* Præconizare, *enim, est per præconis vocem, aliquem compellare & citare.*

Presbyterium.] HIST. 567. A. 10. post Ecclesiæ Cathedralis *Presbyterium Scil. Chorus, Cancelli: Ubi olim nulli nisi Presbyteri sedebant. Vox satis nota.*

Primicerius.] *In* VITIS, 12. post. E. Electi commilitones & *primicery.* *Et* pag. 15. C. pr. *Regales* primicerij. *Et in* HIST. 366. post. E. Quis in exercitu foret *Primicerius. In hu loco Authoris nostri, pro viris primoribus & belli ducibus vox usurpatur.* Primicerius *in classe sive ordine suorum, is olim vocabatur, cuius nomen primò in cera sive codicillis certis scribebatur: cui proximus, Secundicerius dicebatur.* Primiceriorum tam Ecclesiasticas quam Palatinas significationes diversas, huc afferrem si universale scriberem Glossarium: quod mei non est instituti.

Primitiva.] HIST. [illegible]7. A pr. *Primitiva,* qu[illegible] dona [illegible] *interpretata, dum citata. St[illegible]næ, Xenia.*

Prior.] *Vox* *utique occurrit, sed non semper in eadem significatione. Sanè in Albatiis ipsis* Prior *is erat, qui secundas ab Abbate tenebat: ut Præsidens sub Magistro vel Custode, in Collegiis nostris* Cantabrigiensibus. *In Abbatiarum autem* Cellis, *sive* [illegible] *primus in sui Conventu erat* Prior, *ut P[illegible] in [illegible] Collegiu* Oxoniensis. *S[illegible] Priores isti Abbatibus subi[illegible] & ab iis aliquando visitabantur & deponebantur* a. *Atque istos duos,* Prio[illegible] Conv[illegible], *vocat [illegible] noster* b. *Sed & [illegible]* Priorum gen[illegible]s, *reperies quos* Priores [illegible] *vocat,* & Priores qui [illegible] Abbat[illegible] *habebant* c, *cui* [illegible] *erent [illegible] nisi nomine ab Abbatibus [illegible] cum Episcopo & Abbatibus [illegible] Immo & in Parliamento [illegible] in Baronia à Regibus erant [illegible] numero erat* Prior [illegible] *Quorum in super, sed numerum [illegible]* Priorem [illegible] *qui [illegible] a [illegible] erat: cuius exem[illegible]* Albani Vitis [illegible]. *Inde & significationes* Prioratuum, *iuxta Priorum suorum eminentiam vel dependentiam, variabant.*

a Vide *Vitas* p. 49. & 50. B. pr. Et p. 99. pr. &c.
b In *Vitis* p. 114. E. 10. post.
c *Hist.* p. 197 D post. & *Additamentis* MS. p. 110.
[illegible] In *Vitis* [illegible] A & [illegible] B.

Prisa.] HIST. 258 post. [illegible] de *Prisis* [illegible] *Cap[illegible]es, Pretia vel accepta pro Brevibus Decreti [illegible] executione. Etiam & de præcaptione [illegible] Prisæ [illegible] Regis [illegible] bonis [illegible] & [illegible] debent [illegible] & [illegible] taxatio [illegible] data-

tarum, sed secundum [illegible] valorem bonorum. P[illegible] *etiam sunt illa, sive esculenta, sive poculenta, quæ in Regis mensam a Provincialibus aulicis capiuntur. Etiam & vectigalia aliqua ex consuetudine Regi debita. Inde &* Prisagium *Sc privilegium, quo ex unaquaque nave vino* [illegible] *duo dolia pro pretio sive taxatione eminere* [illegible] The Kings Price, *vulgò dicimus) Rex accepit in hospitij sui usum.*

Prisona.] HIST. 180. post G 1. [illegible] *sena nostra. Sc. in carcere quod* Pr[illegible], *nos cum Gallis vocamus. Inde----*

Prisones] HIST. 384. pr. B. *Prisones,* captivatos, incarceratos, *scil.* Prisonarios. De que *Prisen.*

Procuratia] HIST 444. post. D *Procuratia* & munera exigentur. *Et* 348. pr. pecuniam ex [illegible] nomine *procuratiæ.* *Vox Sacerdotibus satis nota* pro[illegible] *enim Episcopo Archidiacono que visitanti, quotannis solvunt quas* Procurationes *nos Angli vocamus. Vide &* HIST. [illegible] G

Pro[illegible] Ecclesiæ.] HIST. [illegible] post. D [illegible] *ubi Procurator erat* [illegible] *Sacerdotu sive* [illegible] *Ecclesiæ quem* [illegible] *in amimamque domini iurarat. Atque ex [illegible] unum* [illegible] *Ecclesiæ quos vocamus* [illegible] *Nam* [illegible] *rusticus erat qui nullum omnino* [illegible] *Græcæ vel Latinæ habebat quicquid in contrarium al[illegible] opinati*

Prostratio [illegible].] *In* VITIS, 66. pr. G. *Ita & ibid.* 88. pr. Conventus--prostratus, col[illegible] *Sanè [illegible] verba* [illegible] *& aliqui aly, olim Benedictinis, psalmos* [illegible], prostrales, & [illegible] *dicebantur. Qui [illegible] post* Vesperas, *& aliquando ante* Collectas [illegible] *ut in hoc loco Authoris nostri in Quadragesima dicebantur. Ad quos, seniores genibus flexis stallis seu formis suis quodammodo* [illegible] *incumbentes innitebantur: Iuvenes vero & pueri omnino prostrati in pavimento chori, e regione stallorum sive sedilium suorum iacebant.* Vide Onsgenius [illegible] *Apo[illegible] Benedicti* [illegible]

Proforestarius.] HIST. 372. post A. [illegible] Proforestarius Angliæ. *Sc Magnus forestarius & principalis qui re forestæ procurabat & [illegible] à forestariis aais, ratiocinium [illegible] Titulus iam exoluit.*

Provendarius.] *In* VITIS, 63 [illegible] Provendario suo, *hanc avenas quas equis præbemus* Provender *dicimus: & si non iste* S[illegible] *esset Abbatis agaso, quis sit iste* Provendarius, *omnino nescio.*

Purprestura] *In* VITIS. 100. post. B. Inquirantur quæ assarta & Purpresturæ [illegible] in [illegible] Regis [illegible] Landis, &c. *Vox forestariorum,*

à Gallico Pourpris, *clausum, conseptum.* Purprestura, *est quando aliquid super dominium Regem iniustè occupatur: siue in dominicis Regis, vel in viis publicis obstructis, vel in aquis publicis transuersis à recto cursu: vel quando aliquis in ciuitate super regiam plateam aliquid ædificando occupauerit. Et generaliter, quoties aliquid fit ad nocumentum regij tenementi vel regia via, vel ciuitatis. Ita* Glanuillus, l. 9 c. 11. *apud D.* Covvellum: *quem vide.* Purprestura, *est intrusio, occupatio, vel impeditio, possessionis alienæ. Nam fit erga alios præter Regem: de qua vide* Ioannem Skenæum.

Purpunctus.] *In* Mandato *super* Iuratis ad Arma, habeat vnum *purpunctum*, capellum ferreum, &c. *A Gallico* Pourpoint, *diplois*, A Doubler. *Vnde* pourpoint d'escaille, *Galli vocant loricam ferreis squammis crustulisue compactam. Sancitum statuto* Edvvardi I. 13. c. 6. A Doublet *vertitur.*

Pyritegium.] *In* Vitis, 65. pr. D. 1. Non tamen vltra *Pyritegium*, hora loquendi protrahatur. *Sc. Ignitegium*, Curfeu; Couerfeu. *Sanè Campana dans signū Ignitegij*, The Curfeu Bell, *per singulas noctes ad horam octauam in Hyeme, & ad nonam in Æstate; per Ciuitates & Academias nostras pulsatur; scilicet vt moneantur singuli, ignem suum aut extinguere aut tegere. Legem in eam rem tulit* Vvillielmus Conquestor, *ad nocturnas, scil. coniurationes euitandas.*

Q

Quarentena.] *In* Hist. 288. 1. E. post. Viduæ quæ non possunt habere dotem vel *Quarentenam* suam. *Libertatem, sc. remanendi in domu mariti sui, vsque ad quadragesimum post eius obitum diem. Inde &* Quarentena habenda, *est nomen siue forma Breuis vel Processus, contra eum qui viduam exturbat ante diem quadragesimum*

Quarelli vel Quarelli.] Hist. 592. D. pr. Miræ spicula magnitudinis, *quarellos* vocant, ab arcubalistis traiecta. *Et sanè huiusmodi sagittas grandiores*, Quarrells, *nos dicimus.* A Germanico *Querl.*

Quartenarius.] Hist. 326. post. B. In tanta dyscrasia, tot in vnu anno *quartenarios Sc. febres quartanas, vt vocamus.*

Quarterium.] Hist. 145. post. C. 1. Mensura bladi, scilicet *quarterium* Londinense. *Mensuram scil. 8. modiorum, siue* Bushells: A Quarter, *Angli vocamus.*

Querelare.] *In* Vitis, 67. A. pr. *Querelatur* Iudex. *Id est, lis iuridica ei intenditur, in ius rapitur:* Quarrell'd at, sued, complain'd ot; *nos dicimus.*

Quieta clamantia.] Hist. 112. A. post. Dedit tot vncias auri, pro *quieta clamantia* testamenti. *Vt scilicet alter quietè renuntiaret iuri suo, nec clameum siue calumniam iuridicam super eo testamento deinceps ei intenderet.* Quiteclaime, *nos dicimus.*

Quintena.] Hist. 578. D. pr. Iuuenes Londinenses statuto pauone pro brauio, ad stadium quod vulgariter *Quintena* dicitur vires proprias & equorum cursus sunt experti. *Sc. decursiones ludicra & ioculares in equis ad metam supernè appensam; mobilem tamen: quam postquam lanceis percussissent, ni celeriùs abiissent, versatilis* Quintena *ferientium humeros repercutiebat.* Running at the Quinten, *Nos iocum eum appellamus.*

R

Rabiolæ.] Hist. 413. D. pr. Bibi vina, *Rabiolas* & ceratia comedens. *Nescio. Quære.*

Rebellare.] *In* Vitis, 1. post. Rex timens *rebellare. Scilicet bellum contra hostem intentare, qui illi priùs bellum parauerat. Ita &* 2. post. A. Ad *rebellandum* se suosque præmunire cœpit: *ad hostes bello repellendos.*

Recepta.] Hist. 261. post. G. Ad scaccarium de *Recepta* sua, &c. *Camera est in Scaccario regio: à receptis ibi pecuniis fiscalibus dicta,* The Receipt.

Rector.] Hist. 305. A. pr. Residentia in Ecclesia à *Rectoribus* facienda. *Scilicet, à Personis. Vox notissima. Rector alius est à Vicario.*

Refectorium.] Hist. 432. C. post. *Refectorium* Vvestmonasteriense. *Aulas iam vocamus, quas Monachi* Refectoria: *quia in eis prandentes reficiebantur. Vox frequentissimè occurrens.*

Regardatores.] Hist. 180. post. C. 1. *Regardatores* nostri erant per forestas ad faciendum regardum. *Officiales, sc. qui circumeunt omnes forestæ ballinas, vt de transgressionibus assartis, vastis, & purpresturis inquirant,* Regarders, *nos dicimus.*

Releuationes: Releuia.] Hist. 38. & 39. *sæpe. Et* Releuium Hist. 254. pr. D. 1. Rex suscepit homagium eius & fidelitatem & ei omnia iura saluo sibi *relenio* consueto concessit. *Hottomannus* Releuium *definit esse Honorarium quod nouus vasallus patrono introitus causa largitur, quasi morte vasalli, vel alio quo casu feudum ceciderit, quodiam à nouo subleuetur.* Introitus, *aliis dicitur: & Imperatori* Leoni [illegible] a. *Videantur D.* Covvellus & Skenæus. *Vox etiam occurrit.* Hist. 178. pr. 1. D. 179. post. *alibique.* a Leo, Nouella, 13.

Replegiatus.] Hist. 364. E. post. Et canes *replegiati.* Replegiare, *est aueria siue catalla sua quæ iure ab alio sunt abacta, per breue quod* Repleuium *vocant repetere: vadimonio, scilicet, sufficienti ad respondendum actori de transgressione, in manu Vicecomitis deposito. Sed hæc meliùs norunt Legulei: quibus sua relinquo.* To Repleuy, *nos dicimus.*

Rescussio.] *In* Vitis. 98. E. pr. Et qui ad *Rescussionem* terrarum illarum mittere de-

buetat thesaurum. *Id est, ad terras bello priùs abreptas, vi & armis repetendas,* Rescue, *nos dicimus: Galli* Rescousse.

Respectus.] *In* VITIS, 43.post.B. Rem produxit & in *respectum* posuit. *Et in* HIST. 296. A.pt. Dum *respectum* & dilationem caperet. *Vbi* Respectus *per* dilationem *exponitur. Longius tempus ad respondendum vel agendum*: Respit *nos dicimus cum Gallis.*

Restare.] HIST. 515. F.1.pt. Equos & homines meos fecit *restare*; donec paagium extorsisset. *Scil. non sinit vlteriùs progredi, donec telonium exegisset.* Arrest, *nos cum Gallis dicimus.*

Retenementum.] *In* VITIS, 136.F.pr. Omnia mea-- sine aliquo *retenemento*, do & concedo. *Nihil, scil. mihi retinendo.*

Ribaldus.] *In* VITIS. 131. post.D. Vilissimi *Ribaldi.* *Quinam hi erant, exponitur in* HIST. 550.G 6. post. Fures, exules, fugitiui, excommunicati: quos omnes, *Ribaldos* Frãcia vulgariter consueuit appellare. *Et* 168.D pr. *Ribaldi* & viles personæ. *Vide &* 192.post.G. *Etiam &* Edvvardus *Princeps Assassinum suum*, Ribaldum *appellat*; *quasi vilissimum*: HIST. 679. pr. *Vocem habet* Cantipratanus, *vt &* Germanicarum rerum Scriptores. *Etiam &* Chaucero *nostro* Ribaldus *est Leno*, A Bavvd: *vnde & obscœnas meretriciasque confabulationes*, Bavvdry *&* Ribaldry, *vocamus. Et nescio sanè, an non & nostrum* Reuels *sit inde deriuandum.*

Riparia.] HIST. 253. G.pt. Pratum quod *Ripariam* habebat viciná, paludibus obsitam. *Et* A.post. Si possent Equites *Ripariam cum securitate transire. Et* ibid.B.a. In *Riparia* ac palude prati, submersi sunt Equites vsque ad ventres equorum *Vbi Ripariæ, altiores erant fossa cum ripis suis: quales ferè in Insula* Eliensi, *locisque palustribus aliis videmus. Lux aliqua voci accedit, ex* HIST. 179.pt.C. Nec villa nec homo distringatur facere pontes ad *Riparias* nisi qui de antiquo & iure facere debẽt. Nulla *Riparia* de cætero defendatur, nisi illa quæ fuerat in defenso tempore Henr. Regis. *Vbi vides pontes ad riparias factos, easque* defendi *siue in defenso esse: Ripis earum scil. sartis tectis & reparatis; quibus ab inundationibus aquarum terra vicinæ defenderentur.* Fenced, the Fences kept, *nos dicimus* Riparenses milites *Iustiniano, sunt qui in limitibus Imperij excubabant. Et* Riparios *nos vocamus, qui pisces venales à mari in equis vbique comportant*, Ripiers.

Riueta.] HIST 138 post.D. Inter *Riueras* de Andely & Ecthe: *scil. Riuos, quos* Riuets, *Anglice dicimus.*

Roba.] HIST. 50.G.pr. Nouam *Robam* de scarleto. *Ita &* 904.post. *Vestes pretiosiores, quos* Robes *dicimus, à Gallico* Robbe.

Robetia.] HIST. 676.B.1.pt. *Roberias* & damnationes. *Et* 676.F.pr. Discurrentes faciunt *Roberias* multimodas. *Scil. Latrocinia: quæ* Robberies *cum Gallis vocamus.*

Romscot.] *In* VITIS, 20 B.post. Et redditu qui *Romscot* dicitur Anglicè; Denarius S. Petri Latinè. *Denarius erat ex iussu Regis* Offæ, *à singulis regni sui domibus exactus, & Romam in sustenationem scholæ Anglorum ibi fundatæ, annuatim missus: vnde* Romscot *dicebatur*, scot *enim Saxonibus nostratibus erat impositio, vectigal, symbolum: vnde nostrum* Scot, & Shot *pro symbolo.* Escot *Gallicum est. Vide & in* VITIS, 19.pr.G.& 20.A.pr.

Runcinus.] *In* VITIS, 76.B.pt. Equos quorum alij erant manni, alij *Runcini*, alij veredarij, alij verò auerij. *Sanè minores boues ouesque* Runts *dicimus*: *& nisi* Runcini *isti paruuli essent manni, quales aut quanti sint, nescio.*

Ruptarii.] HIST. 84.A.pr. Militiam, à Brebantiis & *Rupeariis* circumclusam. Et ib. B.pr. Hostes à *Ruptariis* interempti. *Et* HIST 95.pr. G De *Ruptariis* & Brabantiis prædonibus. *Et* 532.post.F. *Credo Equites fuisse, prædis spoliisque operam præcipuè dantes.* Reuter, *siue* Rutter, *Eques est Germanis.*

Russetum.] HIST. 179.C.post. Pannorum *russettorum Sanè colorem subnigrum*, Russet *nos vocamus*: *Galli* Rousset.

Rutta.] HIST. 128.C.10. Caterua militaris, quam *Ruttam* vocamus. *Globus erat militum; sed quota pars exercitus, ignoro. Procul distat à* Germanico Sueticoque, Rot, λοχαγοχία *versus, decuria vel decania, nobis* A File, *vti & Gallis.*

S

SAisire.] HIST. 72. post. E. Omnes Archiepiscopi possessiones, *Saisias* in manum meam. *Id est, capias, & in fiscum redigas. Et in* VITIS, 130.post.G. Balliui Regis omnia bona defuncti *saisiunt.* Sease, Saisir, *Gallicum est Inde* Saisitus. HIST 71.pt. F. *Sc. qui est in possessione rei.* Seased, *&* Saisina. *Vide* Seisina.

Salsaria.] HIST. 97.pt.E. Tria *salsaria* argentea. *Scil. salina, quæ* Salt-cellars & Salts, *dicimus.*

Sandalia.] HIST. 108.pt. G. *Sandaliis* calceatum. *Nam calceorum species erant* Sandalia, Sandals, *corrigiis religata, vt omnibus est notissimum; de quibus consulendus Philologorum* Latinissimus, *criticorumque Primicerius*, Claudius *ille* Salmasius a.

Sarabaitæ.] *Vide* Gyrouagi.

a Salmasius in Tertull. de Pallio.

Saraceni.] HIST. 122.post.F.G.& p.123.A. pt. Valet 20000. *Saracenorum*: *scil. Aureorum Saracenicorum.*

Scarletum.] HIST. 50.pt. G. Robam de *scarleto. Et ita sæpius. Coccus, Rubicundi panni species pretiosissima, quam* Scarlet *nos dicimus: vti fere & omnes Europæi.*

Scaccarium.] *Sæpissime occurrit: scilicet siue pro ærario regio, siue pro Curia vel Tribunali in aula* Vvestmonasteriensi, *vbi de rebus & reditibus fiscalibus Barones quatuor definiunt.* The

Erchecquer, *vel* The Chetker *nos vocamus.* Polydorus Virgilius, *monet vt* Scattarium *potius scribatur, quasi à Germanico* Schats *thesaurus. Aly ab antiquo Saxonico* dcara, *thesaurus, impositio, taxatio. Sed hæ etymologiæ verisimiles non sunt.*

Polydor. Hist. Anglic. l. 9.

Scalarium.] *In* VITIS, 131. A. 10. pr. *Scalarium* Ecclesiæ *Gradus, scil. quibus in maiores Ecclesias ex Cœmeterio ascenditur. Scalam vocant Scriptores Ecclesiastici moderni* a. *Vti & Græci.*

a Piscata in prazi Caremon l. 2 c 8. n. 4. p. 299.

Scambiatores.] HIST. 586. pr. A. *Scil. Excambiatores, Vsurarij.* Banxers, Lombards, *qui pecunias accomodantes, pignora pro vadimonio aut scriptis obligationibus, à debitoribus accipiebant.*

Scilla.] *In* VITIS, 91. E. 1. post. Tacta Nola, cui Muta *vel Scilla* est nomen. *Campanula, quam* Squillam *alij vocant.*

Sclaui.] HIST. 318. pr. F. Vinctos *Sclauos*, liberos dimisit: *sc. in bello captos, Captiuos, quos* Slabes *dicimus, vti Galli* Esclaues, *Hispani* Esclauos. *Vox sæpissimè occurrit.*

Scotallum.] HIST. 166. post. G. *Scotalla* in regno faciant. *Et* 180 post. D. Nullus forestarius vel Budellus faciat de cætero *Scotallum. Id est, non habebit Tabernam ceruisiariam, meritoriam aut œnopolium: quò sc. ad aucupandam forestarij gratiam, ne noceat, forestæ incolæ accolæque frequentarent. Componi videtur à* dcot *symbolum, &* Ala; *quæ est potus antiquus insignis Angliæ.*

Scholares.] HIST. 181. A. pr. Hoc multorum *Scholarium* suppressit arrogantiam: *sc. Scholasticorum.*

Scriptorium.] *In* VITIS. 32. post. A. &c. In ipso quod construxit *scriptorio*, libros præelectos scribi fecit. *Camera, scil. exemplaribus librorum describendis aptata.*

Scrofa.] HIST. 230. pr. E. Balista, *Scrofis* catus. *Et albi scrofa* ad suffodiendos muros. *Machina, sc. in tam, rem aptata: sed formam nescio.*

Scutagium.] HIST. 178. post. D. Nullum *scutagium* vel auxilium ponam in regno. *Et* G. De *Scutagiis* assidendis.. *Ita* & 394. *bis.* & pag. 649. F. 10. pr. *Auxilium pecuniare à quolibet Scuto siue scutifero Angliæ qui de Rege in seruitio militari, tales terras tenebat, quæ Scutagij seruitute erant oneratæ, in opus regis exactum; scilicet expeditionem bellicam contra Gallos Scuto sue iam meditantis.* Escuage *nos dicimus.*

Scutifer.] HIST. 672. A. 10. pr. Cum duobus militibus & quatuor *Scutiferis. Hos*, Seruientes *ferè semper appellauit Author: alij* Armigeros: *Nos hodie* Esquires *Galli* Escuiers.

Secretarius Ecclesiæ.] *In* VITIS. 36. pr. G. sæpè. *Crediderim hunc* Secretarium *non tantum fuisse litterarum munimentorumue exemplificatorem scribamque (quem alicubi* Registratum, *alibique* Auditorem *nunc dierum appellamus) sed quem in Ecclesiis cathedratis aliquibus*, Cancellarium *appellamus. Olim sanè (vti multis probare poteram)* Cancellarius *atque* Secretarius, *pro synonymis habebantur. Hoc certum est,* Secretarium *nunc nostrum satis diuitem in Abbatia habuisse* Obedientiam: *vtpote qui in* Anniuersario Abbatis Gaufridi, habebat reficere Conuentum splendidè; *siue conuiuium opiparum famelicis Monachis suis sumptibus apparare* b. *Insuper, & pauperes centum, in eodem die* c. *Dicitur etiam* Ecclesiam pro maiori parte plumbo decenter cooperuisse d: *Curam enim habuisse videtur*, ornamentorum Ecclesiæ & dirutorum restaurandi e. *Necessum est, igitur, illum officium aliquod in Conuentu satis lucrosum exercuisse, vnde tot sumptibus sufficere valeret.*

b In Vitis, p. 36. post. B.
c ibid p 65. post. G.
d Ib. p. 42. post. B.
e ibid p 36. pr. G.

Secta Curiæ.] *In* VITIS. p. 132. C. pr. Ratione huiusmodi possessionū, magnates compellere nituntur Prælatos, facere *Sectam* ad Curiam Laicalem. *Et* 132. C. pr. Ad *Sectam* & alia onera facienda. *Et* ibid. D. r. Capitales domini faciunt districtiones pro *Secta Curiæ*, vel aliis seruitiis sibi debitis. *Vbi* Secta, *est Seruitus quam tenentes debent Domino suo & Curiæ eius. A sequor: vnde & in eundem sensum* Sequela, Suite to the Lords Court. *Inde Sectator*, A Suitor.

Seisare.] *Idem quod* Saisire: *quod vide.*

Seisina.] *In* VITIS, 36. pr. F. 10. Donationem & *seisinam. A Gallico* Seisne, *possessio, scil. siue legalis, actualis, ciuilis, naturalis, de recto; aut de clameo, vt Iuridici loquuntur. Nam vox non tantum Leguleis nostratibus est in vsu; sed & Legum* Ciuilis, Canonicæque *professoribus. Frequenter nostrates vsurpant cum* Liberatione: *&* Liuery and Seisin *vocant: traditionem scil. possessionis alteri.*

Selda. HIST.] 134. post. A. Statutum est ne quis mercator prætendat *Seldæ* suæ aliquid, vnde visus intuentium impediatur. *Sc. Officinæ, vti conjicio: nam vox alibi non occurrit.*

Senescallia.] *In* VITIS. 128. pr. *Senescallia* Vasconiæ. *Officium. sc. siue dignitas domini magni Seneschalli Gasconiæ.*

Sententiare.] *In* VITIS. 93. A. pr. Contra quos, Iudices non audiebant *Sententiare: Scilicet Sententiam pronuntiare. Ita & in* Historia.

Sequela.] HIST. 620. E. pr. Vt pro quocunque tenemento faciat Tenens suo superiori à quo tenet -- *Sequelam Curiæ: scil.* Sectam: *quam vide. Et* HIST. 631. A. post.

Sequentia.] *In* VITIS, 82. F post. *Sequentiam* de Sancto Albano. *Et* ibid. G. *Sequentiam* de Sanctis. *Prosam & Iubilationem vocant scriptores Liturgici. Qui videndi: in nostra enim Ecclesia iam penitus exoleuit. Hic interim obseruabis,* Sequentiam *istam* solemniter pulsatis duabus nolis *fuisse* decantatam.

Serganteria.] HIST. 179. D. post. Occasione alicuius paruæ *Serganteriæ*, quam de nobis tenet. *Et* ib. 631. post. A. Clientela, quæ vulgariter *Serganteria* dicitur. *Sciendum est, in Lege nostra esse* grandem *&* paruam *Serganteriam:*

Grand & petty Sergeantie. In prima qui terras à Rege tenent, obligantur cum eo in bellum proficisci, exercitum eius ducere, aut vexillum eius baiulare. Et tenente huiusmodi mortuo, Rex heredis eius habebit custodiam, maritagium & releuium, vt ab aliis habet, qui ab eo in seruitio tenent militari. Qui in parua serganteria à Rege tenent, tantummodò cultellum, arcum, sagittarum fasciculum, clypeum, vel armorum genus aliud, ei obligantur offerre: sed de custodia heredum seruitutibusque cæteris prædictis, omnino liberantur. Videatur statutum Edvvardi I. Anno 18. de Vvardis. Releuiis, cæterisque.

Vide magnâ Chartam, cap. 27.

Seruientes.] HIST. 396. E. 10. pr. Armigerorum autem & Seruientium centies occurrit: vbi omninò vt in hoc loco, pro Armigeris siue Scutiferis est accipiendum. Esquires.

Seruiens de manerio.] HIST. 572. post. B. Is erat aut Manerij ballinus, vel domus dominicæ Custos & Domesticos. Famulus, Villanus.

Shire.] In VITIS, 19. post. Prouincias quas Angli Shiras appellant. Rectè, nam tota Anglia in 26. Comitatus est diuisa: quorum plurimi in Shire, desinunt; vt Cambridgshire, Oxfordshire. Id est, Comitatus qui à Cantabragia & Oxonio, vrbibus in iis capitalibus denominantur.

Signa Ecclesiæ.] In VITIS. 53. D. post. Benedixit quoque signa Ecclesiæ, tam maiora quam minora. Sc. Campanas, Nolasque, ita enim eas appellat Vvallafridus Strabo, c. 5.

Silentiarius.] HIST. 87. B. post. Quibusdam Papæ silentiariis. Id est, secretariis, vt hoc in loco sunt accipiendi. Istos habuerunt & Imperatores Græci: quorum scholam vide apud Nicephorum a, & munus, apud Procopium b Vide & doctissimum Meursium, in Σιλεντιάριος: vt & Gretserum in Codinum p. 200. Sed de his Silentiariis Papæ, apud Anastasium Bibliothecarium, & Ritualistas Romanæ Ecclesiæ, mentio habetur frequentissima Ast ego (iussus) breuitati studeo.

a Niceph. Cal list. Hi. l. 16. c. 24. p. 690.
b Procop. Rerum Persicarum l. 2.

Simplicia festa.] In VITIS, 87. B. post. Differentias inter Festa duplicia, semiduplicia, & simplicia, quis Liturgicorum Scriptorum non habet satis.

Soca.] In VITIS, 44. post. A. Terras quas tenuit in Soca de Luitun: sc. in Libertate: siue infra libertatem dominici eius villæ. Nam is dominus manerij qui habet socam, habet & libertatem tenendi curias ibidem & ei, Tenentes debēt Sectam curiæ, secundùm consuetudinem regni. Socha (dicit Lambardus nostras) est, quod si aliquis quærit aliquid in terra sua, etiam furtum, sua est iustitia, siue inuentum fuerit siue non. Plura vide apud D. Covvellum & D. Skenæum.

Socagium.] HIST. 179. post. C. Si quis teneat à nobis per socagium Est enim tenuræ rusticæ species: cui seruitutes quædam colonicæ imponuntur, domino suo à tenente præstanda. Et hi tenentes Sokmanni vocantur. A Gallico Soc, vomer. Et habemus Soccagium Liberum & Villanum: quæ vtraque foris relinquo.

Soket.] HIST. 566. post. G. Lanceæ vomerulus, qui Gallicè Soket. Ita vocamus mucronem siue armaturam lanceæ equestris, qua in hastiludiis decursores mutuò sese feriunt.

Solarium.] HIST. 69. A. pr. Dormiens in Solario, quod Ecclesiæ & Cœmeterio imminebat. Scil. in porticu siue camera superiori. Ita & 284. post. B. Nobiles matronæ Colonienses, in Solariis sedentes. De solario corruerunt, dixit Houedenus. Vox etiam Anastasio Bibliothecario, Rerumque Germanicarum scriptoribus non infrequens. Scio Solarium Latinissimo Plauto etiam vsurpari: pro camera scil. siue heliocamino, in quo quia liberrimè & auram & solem admittebat, apricari solebant veteres. Hæc autem pro meis Anglis solummodo obseruaui, qui viliorem & non elegantiorem domus cameram, The Solar, appellitare consueuerunt:-- Germani Soler nominant.

Sotulares corrigiati.] In VITIS, 66. C. pr. Hic quoque Sotulares corrigiatos pro ocreis commutauit. Sotulares isti, calcei erant, vti 114. post. exponuntur. Sed calceis corrigiatis & rotundis, non acutis. Verùm de corrigiis calceorum, audiatur Anonymus scriptor. Erat antiquorum ornatus vel paratura Francorum, calceamenta--corrigiis tricubitalibus insignita; fasciolæ crurales, & subtus eas tibialia & coxalia linea. Super quæ & fasciolas, in crucis modum intrinsecus & extrinsecus, antè & retrò, longissimæ illæ corrigiæ tendebantur c. Nil mirum igitur, si addat hic noster, longissimis his corrigiis, Monachos à sociis in processionibus esse intricatos & illaqueatos.

c Anonymus S. Galli monachus, in vita Caroli magni: inter German. scriptores.

Speruarius.] HIST. 181. B. 1. pr. Ærias accipitrum Speruariorum, Falconum, &c. sc. Nisorum: Sparauiero Italis, Espreuier Gallis, Sparrovv-havvke Anglis, & Sparvver Germanis, Nisus dicitur. Sparuarius etiam appellatur in Legibus antiquis Boiariarum, Salicaque.

Squinata.] HIST. 453. post. Mille squinatorum annuam pensionem. Nummi species.

Standardum.] HIST. 35. pr. E. Admirauisi standardum eminùs considerans: scil. vexillum prætorianum siue primarium in exercitu. Ita & 296. post. G. Cum standardo suo, quod carrochium appellant. Estandart Gallicum est. Sed tamen per istos dies, nos Standard de quolibet vexillo dicimus. Standard etiam nobis est mensura originalis & canonica, ad quam alia mensuræ einsdem speciei debent examinari, & cum ea concordare.

Stallum.] HIST. 629. 6. A. post. Stallum decani. Sedile, scilicet, in choro Canonicis assignatum. Inde Installare, ibid. l. 5. est in stallo Canonicali aliquem locare, & ea solennitate, in dignitatem canonicalem actualiter admittere. Ita in VITIS, pag. 87. post. E. A Stall dicimus.

Starrum.] HIST 584. post. F. Quietus ab omni debito, prout starrum obtentum ab eisdem

proteſtatur. Apocham ſiue Adquietantiam ſuam, ita appellabant Iudæi. Et Starrorum huiuſmodi exemplaria Hebraica, plurima egomet inſpexi in Camera illa quám The Tally-office dicimus, iuxta Cameram Stellatam; quam nullus dubito, quin ab iſto Starro, The Starre-Chamber appelletur: vbi ſcilicet, monetariæ rationes per ea tempora habebantur. Stellam enim, nos Starre dicimus. Atque hinc fortè Starling money: de quo tantalis eſt inter Antiquarios noſtrates.

Sterlingus.] HIST. 286. pr. B. Tredecim ſolidis & quatuor Sterlingis, pro qualibet marca computatis. Vbi Sterlingus eiuſdem valoris eſt cum denario Anglicano; quorum 12. faciunt ſolidum. Scribitur etiam & Starlingus. Vnde conijcio Starlingos denarios, Starlingamque monetam, à Starro ſiue Apocha Iudæorum, potuiſſe accipere denominationem. Iudæi enim qui omnium exactiſſimi obſeruantur eſſe nummularij, vt & nummipetæ: recuſabant fortè alias quàm pecunias probatiſſimas pro mercibus & vſuris ſuis accipere, Starrumque ſiue Acquietantiam ſuam, ſoluentibus inde dare. Vnde probati nummi poterant Starlingi nominari: qui ſcilicet, tam boni purique eſſent, vt eos non recuſarent vel ipſi Iudæi. Scio, & ab aliis originibus nomen Starlingorum deduci: illa autem opinio Scotorum, qui à caſtro ſuo Starlingenſi monetam noſtram petunt, meritiſſimè à doctiſſimo Equite Spelmanno refutatur. Nec probabilior eſt coniectura aliorum, qui à figuris Sturnorum auium (quos Starlings Anglicè dicimus) in moneta Edvvardi Regis & Confeſſoris cuſorum, Starlingos noſtros ita dictos opinantur. Omnino enim Columbæ ſunt, non ſturni; quas in clypeis armorum eiuſdem Regis vſque hodie videmus. Columba etiam eſt, & non ſturnus auicula illa quæ in ſummitate bacilli ſiue ſceptri eius figuratur. Numiſmata fateor, plurium Regum noſtratium penes me habeo, cum ſtellis (quas Stars dicimus) ſignata; quorum argentum eiuſdem puritatis (ſi non melioris) eſt cum moderna noſtra moneta Sterlinga: quod & ſæpè Nummularij noſtri probarunt. Sed an ab iſtis Stellis, moneta noſtra Starlinga vocaretur; an quia à Iudæorum Starro priùs ſic diceretur, cum Stellis poſtea cuderetur: omninò eſt incertum. Obiter hoc vnum moneo: Terminationem, ſcilicet, iſtam ling, aut ing, noſtratibus in ſignum diminutionis vocibus affinibus poni. Vt à Duck, anas, venit Duckling, anatis pullus: & à Fond, venit Fondling: ita à Star, poteſt deduci Starling. Sanè doctiſſimus Eques, eorum potiùs elegit opinionem, qui à Germanis mercatoribus circa Gedani Elbingæque partes, quos Eſterlings adhuc dicimus: Sterlingos noſtros deducunt: quaſi illi in Angliam venientes, artem purgandi argenti, etiam flandi & feriundi celebrem reddidiſſent, nomenque ipſorum facto deinceps reliquiſſent. Quod ſatis eſt probabile: niſi & ante eorum aduentum, aut Starra Iudæorum, aut Stellæ noſtratium, monetæ noſtræ probatiori nomen impoſuiſſent. Sed & hoc ambigitur. Scribitur & Eſterlingus: qui & nudè ſolitarièque per ſe poſitus, probatam monetam Anglicanam tam à viliori, quàm ab extera diſtinguit.

Strata.] In VITIS. 131. B. pr. Publica ſtrata. Scilicet, via regia per quam itinerantur viatores. Ita & in HIST. 554. pr. G. & poſt. In via quæ publica ſtrata eſt. Et ſanè alicubi in Anglia, huiuſmodi viam, The Stræt dicimus: licet frequentiùs plateas ciuitatum ita appellemus. In quo ſenſu & hic noſter vſurpauit, HIST. 555. B. pr. Eboraci in vna ſtrata hoſpitabantur. Vocem habet, & Petrus de Vineis: nam eſt Italica. [Pet. de Vinea, l. 3. Epiſt. 68. & 69.]

Stratilectia.] HIST. 267. A. poſt. Scil. ſtragula, vel ſtrata lectorum, lecti, & ad lectos pertinentia, quibus lecti ſternuntur: quæ Lectualia vocauit S. Auguſtinus.

Strepa.] HIST. 383. pr. A. Corruit ab equo ſemiuiuus, ipſum vna ſtreparum retinente, &c. Ita & ibid. 432. poſt. A. Equo titubante corruit, & propria ſtrepa pertractus. Scilicet, ſtapide: quam Stirrop vocamus, & corrigiam eius, à Strap. Strapiam habet S. Hieronymus. Strepam, Germanici Scriptores.

Succurſus.] In VITIS. 118. poſt. D. Miſit in Franciam pro ſuccurſu. Scio vocem ſatis eſſe Latinam: ſed nos auxiliares copias Succours dicimus. Ita & 119. B. 1. pr. Succurſus militiæ venit.

Summa.] Summa bladi, vel frumenti: ſæpiſſimè occurrit: Menſuram 8. modiorum, A Seme (pro Sume) dicimus. Sanè Huntindonienſis noſter Summam per onus equi eſt interpretatus a. Et rectè: nam inde --

[a Huntindon Hiſt. l. 7 p. 219. Anno 1125.]

Summarius.] HIST. 111. pr. C. Paleſtidum & ſummarium vnum. Et in VITIS, 76. B. 10. Equos -- quorum alij erant manni, allij ſummarij, alij verò veredarij. Exponit ſeipſum Author] HIST. 445. D. pr. Equis clitellariis quos ſummarios vocamus. Alij dicunt Sauinarium. Sauma enim eſt clitella ſiue onus, quod à grandiori equo commodè portari poſſit. Ita Petro de Vineis vox vſurpatur b: Rerùmque Germanicarum ſcriptoribus. Etiam & Aimoino, & in Legibus Antiquis: nos, clitellarium ſiue ſarcinarium equum A Sumpter dicimus: Galli, Saumier. Summarius fortè, à Sagmario Vegetij & Luitprandi venit. Inde & --

[b Pet. de Vinea, l. 1. Epiſt. 24. & l. 5 & 91.]

Summagium.] HIST. 181. B. pr. pro onere vel clitella Summarij.

Superaltare.] In VITIS. 76. G. pr. & 154. poſt. Cum ſuperaltari cælato, & cruce ſuperpoſita. Superaltare, eſt Altariolum ex lapide conſecrato, & cruce in eo facta; vel altare portatile; quod circumferunt presbyteri ægrotos viſitantes: vt ſuperaltari, ſcil. ſuper menſam aliquam poſito, in eo iam conſecrato honeſtiùs poſſint Euchariſtiam facere. Nos Hovvſelling Altars, quia ad domos priuatas deferebantur: ante annos aliquot huiuſmodi ſuper altaria appellauimus. Sed cum Reformatione religionis, apud nos ſunt penitus antiquata.

Superpelliceum.] HIST. 302. pr. C. Induit

se superpelliceo. Vestis linea sacerdotis notissima: quam Surplesse nos dicimus. Scribitur aliquando & Suppelliceum. Variè enim olim induebatur: scil. vel subter vel super pelles aut furruras, quas gestabant Monachi & Sacerdotes. Sed de isto, satis grandem aliquando scripsi tractatum; vti & de Habitibus Sacerdotalibus Primitiuorum aliis; quem mecum seruo adhuc ineditum.

Suanimotum.] Hist. 144. pr. C. Suanimotum teneatur ter in anno. Curia scil. Liberè tenentium in foresta. A Svvain, qui est liberè tenens, & Saxonica voce Zemor, Conuentus. Vox est in Legibus forestæ.

Syndicus.] Hist. 374. pr. F. Regum causam,-- eorum factus Syndicus, foueo: de se dixit Imperator. Ita & 448. A. pr. Episcopus Beritensis fit Syndicus omnium Christianorum in Terra Sancta. Vocem exponit Author. Hist. 617. D. pr. Per prolocutorem. Ergo in eius sensu, Syndicus erat Orator, aut Aduocatus aliorum. Sed Moderni aliter vsurpant: pro eo, scil. inter senatores vrbium, quem Nos Recorder dicimus.

T

Tabula.] Hist. 128. post. C. Cum ad Matutinas Tabula conuocarentur. Nam ligneâ tabulâ canorè verberatâ, ante campanarum vsum introductum, in Monasteriis, etiam & ecclesiis, ad diuinam leiturgiam audiendam, olim populus conuocabatur. Tabulas istas, τὰ ἱερὰ ξύλα, Sacra ligna, vocat pseudosynodus Nicena secunda, Act. 4. p. 620. Et τὸ ξύλον absolutè, Ioannes Moschus a, ab Archimandrita siue Abbate pulsabatur. Sanè & Cedrenus Nolarum lignearum meminit; de Mauritio Imperatore verba faciens. Vt pulsetur ad vesperas inatratis Ligneis, iubet venerabilis Missa Mozarabes b. Sed vix me contineo.

a Ioan. Moschus, in Prato Spirituali, cap. 11. Καὶ ψώφοντος τοῦ κανονάρχου τὸ ξύλον. b p. 165. b.

Tabula.] In Vitis, 40. post. A. Tabulam ex auro & argento & gemmis electis artificiosè constructam, ad longitudinem & latitudinem Altaris S. Albani. Tabularum huiusmodi, frequentissima mentio apud Anastasium Bibliothecarium, aliósque. Altaria proportionibus æquabant: quibus in maioribus solennitatibus imponebantur: vel stabant ad maceriam siue parietem, in loco frontalium. Et sanè erant in maioribus ecclesiis pretiosissimæ: Talis ea est in Ecclesia Sancti Dionysii iuxta Parisios, alibique.

Tabelliones.] Hist. 307 D. pr. Tabellionum vsus, in Anglia non habetur. Et sanè in istam Constitutionem Othonis, ita Commentator eius. Isti etiam vocantur serui publici: supra cap. prox. in princ. c. Quales Tabelliones nullus potest creare nisi Papa & Imperator: qui horum vsum approbarunt, etiam & inuenerunt. Nisi forte consuetudo vel speciale priuilegium. &c.

c Notarij publici in Impress. Ergo hic locus ab aliquo interpolatus est antea.

Taburcini.] Hist. 22. C pr. Buccinatum clangorem, ictúsque taburcinorum. Scil tympanorum, ex pellibus extensis, quæ tabercula appellantur: vt habet chronicon M.S. siue Historia Minor. Drumbs, Tabors, nos dicimus: Tambours, Galli.

Talentum.] Hist. 547. pr. F. & 567. pr. B. Vndecim millia talentorum. Fortè Talerorum: non esse possunt Talenta vera: scil. nec maiora nec minora: Græcorum aut Hebræorum: sed Germanicorum: quorum 18. & dimidium, surgunt ad 55. marcas d.

d Ita me docet Chronicon Laurishamense p. 95 l. 48. inter Germanicarum Rerum Scriptores à Fichero editos. 10 1.

Talia.] Hist. 493 pr. D. Proferat scriptum vel Taliam, vel testimonium. Scindulas ligneas fissas, & in eis coniunctis, summa, numeri, siue ratiocinia nummorum cultello indentata: quarum, pars vna iam disiuncta alteri computantium traditur; altera verò alteri reseruatur: Talias vocamus: Scil. quia iterum partes scindularum coniunctæ, sibimetipsis exactissimè vt talis tali correspondeat. -- In Scaccario regio, notissimus est harum Taliarum vsus: vnde & Camera, Scellatæ Cameræ proxima in aula Westmonasteriensi, The Talye Office dicitur. Ab Italico Taglia, fissuris indentatis notare. Galli, Taille, & Hispani Taja vocant.

Tallia.] Hist. 334. C. Talliæ & Collectæ. Et alibi sæpe, Talliæ & exactiones. Et ita sanè erant, à Gallico Taille. Vox vsitatissima. Inde Talliari ad quingentas marcas, Hist. 625 post. G. 1. est in tot multari. Inde &----

Tallagium.] Hist. 476. pr. A. & 1. 676. post. B. 127. E. pr. & 374. pr. C. Idem quod Tallia. Vt Iudæo parceret in Regis tallagio Hist. 554. pr. Scil. in censu capitali, quod à singulis Iudæis annuatim exigebatur.

Tapesium.] Vide Dossale.

Targiæ.] Hist. 210 post. F. Cum Targiis eleganter ordinatam. Ita & 211. B. pr. Exponitur. 405. E. post. Ampli clypei, qui Targiæ appellantur. Targes, & Targets, adhuc vocamus, à Gallico Targe,

Tassale.] Hist. 333. post. F. Tassale Sancti Seueri. Nescio, Quære.

Tassellus.] In Vitis. 35. pr. C. 1. Casulam, auro, Tassellis & gemmis adornatam. Et l. seq. Capam purpuream morsu & Tassellis. Glandes, siue nodi sunt, auro sericisque variis fimbriati, in angulis vestimenti dependentes. A Gallico Tasse, Nos Tassells, quas Galli Houps & Flocquars.

Tassum.] Hist. 503. G. pen. post. Agger frumenti consertus, quem Tassum vulgariter appellamus. Moles scil. siue strues aristarum; à Gallico Tasse. Vt Tasse de foing, strues fœni. A Movve vel à Goafe, hodie vulgariter Tassum appellamus; sed nescio an Tasse alicubi.

Taxatio alta.] Hist. 675. post. C. 1. &c. Ea erat æstimatio siue taxatio beneficiorum ecclesiasticorum, non secundùm censum antiquum in Primitiarum libris regiis (vti vocamus) ast iuxta vltimum valorem annuum omnium prouentuum & decimarum.

Tenseriæ.] In Vitis. 84. C. pr. Hæc est summa pecuniæ perditæ, & Tenseria datæ, tempore belli. Nescio. Quære si aliquam omnino

affinitatem habeant Tenseriæ, cum Gallico Tenser, sive Tanser.

Tethinga] Hist.117.post.E. & 180. D pr. Vide Threthinga.

Textus.] In Vitis.32.post.A. Dedit duos Textus. Libros sive Textus veteris & novi Testamẽti, sive Glossis: quales aureis vel argẽteis tabulis cõpactus, in altari semper stare permittebãt.

Thabur.] Hist.117 post.E. Ad sonitum illius instrumenti, quod à tipatoribus (messoribus, Reapers) Thabur nuncupatur. Idem quod Taburcinum, quod vide. A Taber.

Theca.] In Vitis.35.B.pr.37.post F.10. Thecã quã feretrũ appellamus. Sanè erat Theca interior, & exterior. Interior, ipsa capsis (vti p.28. D.pr. eam appellat) capsella, sive cista, in qua ossa sancti & reliquiæ immediatè recondebantur. Et Theca exterior, quæ erat feretrum ipsum; quod cũ miræ esset & magnitudinis & pulchritudinis, Thecam minorem cũ reliquiis in se continebat; vti ipse Author de hn ipsis Thecis, 60. A.post. &c.

Threthinga.] Vvapentak & Threthingi. Id est decem familiæ combinatæ, & vicissim inter se Regi obligatæ, vt de singularũ in ea Threthinga personarũ transgressionibus, vniversæ simul respõderent, & fideiuberent, tanquam Franci & capitales plegij. Thretinga, eadem est cum Tethinga: & huius combinationis vir capitalis. Tethingus sive Threthingus dicebatur. The Tithingman. Sed per istos dies, res cum lege antiqua prorsus evanuit: nomine tantùm remanente, & in constabulario parochiano alicubi residente.

Toltum malum.] Hist.179.post. E. Mercatores emant & vendant, sine omnibus toltis malis. Id est, sine malis & indebitis teloniis: sive Euill tolls; vti in Magna Charta Anglicana vertitur. Toll enim nostratè, contractum videtur à telonio sive teolonio; vt alicubi scribitur.

Torneamentum.] Hist.566.C.1 post. Non in hastiludio illo quod vulgariter Torneamentum dicitur, sed potiùs in illo ludo militari qui Mensa rotunda dicitur. Sanè hastiludiũ sive Mẽsam rotundam non aliam fuisse reor, quam decursiones equestres cum lanceis; quem locum Galli Ioustes, alij Iuxtas; Tilting nos dicimus. Torneamentum autem id erat quod Barriers vocamus. Adeò vt doctissimus aliquantillũ falli videatur Camdenus, dum Rotundam mensam cum Torneamento confundat a. Nec difficulter sanè crediderim, lusum sive iocum illũ ab Historiographo sacro memoratum b; speciem fuisse Torneamentorum Frequenter tamen, nõ negaverim, cõiungebantur ioci robustiores isti duo, eam hastiludij sc. quam Torneamentorũ: quia postquam hastas in hastiludio fregissent, cum fragmentis earum video pugiles inter torneandũ mutuo sese baculasse c. Etiam & gladiis rem agi, ex Authore nostro est colligendum: dum Regem narrat vehementer timuisse, ne in Torneamento frater suus cum omnibus suis in frusta detruncaretur d. Immò & cædes mutuas in torneamentis, etiam & cruentationes, olim culpabat Papa e: ob quas, toties in Conciliis publicis, prohibitorum exempla Torneamentorum, in Indice nostro invenies recitata. Sed nihilum profecerunt minæ. quia (vt disertissimè Neubrigensis f nostras) Fervor iuvenũ armorum vanissimè affectantium gloriam, gaudens Principum favore, probatos habere tyrones volentium, Ecclesiasticæ provisionis vsque in præsens sprevit decretũ. Et sanè Tyrones erãt sive milites novelli, qui tam avidè istiusmodi torneamenta affectarũt. quos non prius Rex armis decoraverat, quàm illi sese non omnino indignos suis fuisse armis, in torneamentis testari sitiebant. Ergo & Tyrocinia sunt dicta g. τυρνεμεντα, etiam habet Cantacuzenus; & τόρνη, Nicephorus Gregoras, apud Meursium,

a Camden: in Britan. p.191.

b 2. Sam 2. 14 15. & 16.

c Hist 576. C.10.pr.

d Hist. 492. E pr.

e Hist.16.pr. F 10.

f Neubrigẽsis de Rebus Anglicis, l.5. c.4.

g C.1. ext. de Torneament.

Trabes.] In Vitis.80.post.2. A. Cũ quadã Trabe historiam S. Albani repræsentante: quæ totã illam artificiosam machinã (scil altare) supereminet. Et 81.post.B.10. Transposità veterẽ Trabẽ, quæ supra maius Altare ponebatur. -- In qua etiã Trabe, series 12. Patriarcharũ & 12. Apostolorum, & in medio Majestas cũ Ecclesia & Synagoga figuratur. Omnino capio pro trabe illa quæ cristam maceriæ sive humilioris muri altaris faciebat, quæ picturis & fortè sculpturis ornabatur. The coaping, or turning over of the lovv vvall, vvhich the Altar stood te. Trabes huiusmodi, per diversas Presbiterij partes habebãt: præcipuè tamen in ingressu super portam. Ibi enim Crux erigitur, cũ Maria & Ioanne, aliorúmq; aut statuis aut imaginibus sanctorũ. The Rood-lott aliquando hanc Trabem appellavimus. Idolium. Huius non semel meminit Anastasius Bibliothecarius. Velum album holosericum, quod pendet in Trabe maiore, super imagines h.

h Anastasius Bibl in Leone 3.p. 105 & p 109.

Tracones.] In Vitis. 25.F.pr. Tracones & vias cum meatibus subterraneis, & solidè per artificium arcuatis. Exponitur, Hist.485.post. B. Soliditas Angliæ cavernis terrestribus & profundis Traconibus ac cõcavitatibus caret. Tracones ergò sunt fornices, meatus, sive cavernæ subterraneæ, Vaults. Fortè à Trachea.

Traguli.] Hist.588.A.post Et mentitur in eis Tragulorum vilitas, dum sub habitu paupertatis spiritus habent elationis. Credo esse vestem aut habitum Fratrum Minorum.

Transalpinare.] Hist.636.post.E.t. Pro negotiis regiis Transalpinantes & Transfranciãtes. Sc. Alpes transeũtes versùs Romam. Verbum est Feudistarum: habent etiam S. Bernardus i & Petrus Blesensis k. Inde Transalpinator, sæpe.

Transfranciare.] Ibid. sc. per Franciam versùs Romam transire.

i Bernardus Serm 1. de Advent & Epist. 245.

k P Blesensis Ep 17.

Trebuchettum.] Hist.479 post.C. Trebuchetta quæ in castrũ projicere non cessabant. Machina sive catapulta grãdior ad projiciẽdos lapides ingentes; vti & Mangonella. Trebuchettorum inventio, à Nauclero in hæc verba memoratur. Otto Imperator oppidum Vvizense obsidione vallavit. Asserũt tum primùm cœpisse vsum instrumenti bellici priùs incogniti, quod vulgariter Tribork nominatur: quo-

niam bombardarum vſus nec dum erat inuentus a. *Trebuchettum enim non eſt niſi diminutiuum huiuſce* Tribock, *Nomen, à Gallico* Trebucher, *vel Hiſpanico* Trabucher, *Euertere & proſtrare.* Trabocco *Italicum, etiam vicina eſt ſignificationis. Scribitur & ----*

a Nauclerus Generatione 41. p. 915

Tribunculus.] Hist. 32. G. pr. Petrarias, *Tribunculos, &c. Et ſanè* iaciebant molares lapides, Hiſt. 32. G. poſt. *Vide &* p. 208. A. poſt. & 213. poſt.

Treuga.] Hist. 60. pr. C. 92. pr. G. *alibique centies. Induciæ. Nos* Truce; *&* Treues *Galli dicunt. Vbique vox occurrit, Germanis, Gallis, Italis, omnibus.*

Triſta.] *In* Vitis, 110. C. pr. Inquiratur ſi aliqua *Triſta* Domini Regis impediatur. *Vox foreſtæ. Nam* Triſtis *eſt immunitas ab illa ſeruitute Foreſtæ incolis impoſita, qua quiſque obligatur canem venaticũ alere & paratũ in manu ſua tenere, dominóq; ſuo præſentare. quãdocũq; illi placuerit in foreſta ſua venari. Ita me docet* D. Covvellus.

Troparia.] *In* Vitis, 32. poſt. Miſſalibus, *Tropariis,* Collectariis. *Libros intelligit continẽtes* Sequentias *(vt Liturgici vocant) in Miſſa perlectas aut cantillatas. Has enim Græci* τροπάρια *appellant.* Οἱ δὲ ψάλλοντες λέγουσι τὰ συνήθη τροπάρια. Cantores legunt conſueta *Troparia: vti in S. Chryſoſtomi Leiturgia.*

Trubuculi.] Hist. 22. Petrarias, *Trubuculos,* & mangonellos. *Vide* Tribunculus *&* Trebuchettum: *nam eadem ſunt machinæ; immò fortè ſcribendum erat* Tribunculos.

Trumpa.] *In* Vitis, 20. pr. vlt. Tuba quam vulgus *Trumpam* vocat. *Et ſanè nos* Trump *&* Trumpet *vocamus.*

Turbaria.] *In* Vitis, 110. D. pr. Inquiratur de Marleris, Mineriis, *Turbariis, &c. Ita &* Hiſt. 218. poſt. *Turbariam* aquis & palude circundatam. *Sc. Ceſpitium ſiue locus Paluſtris, vbi ceſpites focales fodiuntur: quos* Turbas *vocat* Linde VVodus *noſtras: &* Cantabrigienſes *mei* Turbes. Turbaria, *eſt etiam ius fodiendi huiuſmodi maleolentia ignis pabula ceſpitéſque.*

V

Vaſtellum.] *In* Vitis, 92. A. pr. Abbas ſolus prandebit ſupremus in Refectorio habens *Vaſtellum. Si non ſit Vmbraculum aut Baldekinum,* (A Canopy) *neſcio quid ſignificet: néque tamen coniectare poſſum, quare vmbraculum* Vaſtellum *diceretur. Quære.*

Vaſtum.] *In* Vitis, 100. G. poſt. Qui fecerint *Vaſtum* vel deſtructionem de viridi. *Vaſtum facere eſt terras depopulari, ſiluas, ſegetes aut herbas minuere aut deſtruere. A Gallico* Gaſter. *Vox tritiſſima. Vide* Hiſt. 180. poſt. B & 259. pr.

Venatio.] Hist. 180. poſt. G 1. Tam de viridi quàm de *venatione. Sanè in illa* Charta de foreſta, *aliquando* Latinè *ſumitur: & pro ſectatione vel perſecutione damarũ: & aliquando* barbarè *pro ipſis nimirũ damis. ſiue farina. Ita in* Vitis, 93. pr. A. Seruũ *venationem* ferentem, & ib. *Venationem in* Regis foreſta & defenſa, latrocinaliter ſuſtulerat. *Id eſt farinam.*

Veniæ paruæ.] *In* Vitis, 77. pr. D. Monachi ab Abbate accipiũt *venias paruas*, gaudenter. *Sc. Abſolutiones pro leuioribus delictis & negligentiis, in cantãdo & recitãdo officia eccleſiaſtica.*

Veſtura.] *In* Vitis, 100. poſt. C. 1. Inquiratur quantum *veſtura* ſingulorum boſcorum & refletorum valeat. *Id eſt fructus ſiue emolumentum, quod inde quoquo modo, colonus lucratur.*

Vicedominus.] *In* Vitis, 107. A. 10. pr. *Vicedominus* Parmenſis, *Sanè* Vicedominus *olim, Epiſcopi erat Vicarius, œconomus & procurator. Aliquando etiã erat Clericus, aliquãdo & Laicus. Immò ab Epiſcopis primitùs creabatur, vt vice eius mũdana Epiſcopatus negotia, adminiſtraret: & Maior domus Epiſcopalis eſſet. Poſtea, tam in Germania quã in Galliis, nobiles aliquæ familiæ ex Epiſc.* Vicedominis *ſunt procreatæ. Galli* Vidames *appellãt. Horũ meminit* Gregorius *magnus,* b *& poſt eũ,* Anaſtaſius Bibliothecarius c. *Romæ, habuit ſuũ* Vicedominiũ, *ſiue peculiare palatiũ* d. *Multus hîc eſſe poterã, ſiue decreuiſſem hîc tota mea effundere atque exonerare* Aduerſaria.

b Gregorius Epiſt. 11
c Anaſtaſ. in Vigilio.
d Anaſtaſ. in Stephano. tertio.

Villuſe.] *In* Vitis, 27. poſt. Quendam panniculum villoſum qui Gallicè *villuſe* dicitur:- ipſum aſſerens eſſe S. Amphibali caracallam. *Sane iſte Sanctus Amphibalus, presbyter erat: & habitum eius ſacerdotalem quem Bedæ codex Latinus vocat Caracallam: exemplar Saxonicum (ſiue Originale potius: nam Hiſtoriam ſuam dicitur* Saxonicè *priùs ſcripſiſſe) habet* Monuchun Zezeina, Monachicum habitum. *Sed de* Villuſe, *viderint ipſi Galli.*

Virgator.] Hist. 509. poſt. Dum regij *Virgatores* populum compreſſum retroire cogerent. *Non hîc ſumẽdi* Virgatores *qualiter* Plauto *olim pro flagelliferis illis, qui miſeros flagritribas flagrionéſque virgis cædebant: ſed potiùs pro aulæ regiæ mareſchallis inferioribus, quos* ſeruiẽtes ad arma *nũc appellamus. Ita Authori dictis, quòd virgas argẽteas deauratas, vel ſceptra potiùs, regibus anteferunt. Adijcio. Limites aulæ regiæ, ſpatium ſcilicet illud omne in quo ſceptrum ſiue virgam ſuam Iuriſdictionis eius inſigne) portat & attollit Dominus Mariſchallus.* The Verge, *ſiue* The Verge or the Court *dicimus: quod Latinè* Virgata *appellatur. Etiam & Iudices noſtri venerabiles ſuos habent* Virgatores *ſiue Anteceſſores. In eccleſiis inſuper Cathedralibus, officiales ſiue Cæremoniarum magiſtros illos, qui commentacula, bacillos, vel virgas auratas ferunt,* Vergers *vocamus.*

Viride.] Hist. 180. poſt. F. & 181. C. pr. Tam de *Viridi* quam de venatione. *Et in* Vitis. 100. l. vlt. poſt. & 101. l. 1. pr. Qui fecerint vaſtũ vel deſtructionem de *viridi* vel de venatione in foreſta. *Per* Viride *intelligunt Leges foreſtæ noſtratos, quicquid frondes fert aut folia viridia, vnde paſcantur, aut vbi tegantur cerui damæque.* Grẹn hue *vocatur in Charta de foreſta, &* Vert, *aliis; à Gallico* Vesd, *vel à Latino* Viridi. *Viride diſtribuunt Legulei noſtrates, in* Dver vert, *quod* Hault-bois *vocãt; &* Feather-vert, *ſiue* Sauthbois: *quæ iis relinquo. Inde ----*

Viridarius, Hist.180. post. F. Conuenien Forestar. & Viridar. *Illi* ... *Fore*, *& balliui qui* Viridis *curam habent quos* V... *ous* in... *vocamus*.

... post.B.... Per ... probo ... & le ... Visneto ... atus S. de Vicinia: nam inde Iuratores 12. in A... sis eliguntur. Inde ... de Vicenetio *sive* ... in *Legi* ... *occurrit*. Scribitur & Vi... Visne *vocant nostrates*.

Visores... Hist.51.pr.G.pen. ... fi Visores ... perpicerent, ... bent. *Balliui scil. illi qui forestam* ... *une visitantque*. ... eos dicunt legules ... Veioyer: *alibique eos constituunt praeterquam in Foresta*.

V... de ... Hist.18... B. ... *De hoc visu diximus in* ...

Vtlaga... Hist. ... 179. post. *Aut Vtlagetur* ... exulet. *Inde* Vtlagatio *vel* ... Hist. 425 G. post. *Vtlagos* vel forisbannitos Domini Regis. *Et in* Vitis.99. post. F. pro *Vtlagato* teneretur. *Et* l.4. *Vtlagatus* esset. *Vbi* Vtlagatus *est qui extra legis regis que protectionem* ... *siue de* ... *aliquod ponitur*. ... *ab* ... *extra*: & *Sax*. ... (Lavv ... *ex*. *Exlex*, *Bannitus*, *proscriptus*. *Inde* –

Vtlagat... Hist.164 post. A. ... vulgariter *Vtlagatio* *Quae* & ... *proactu* ... *cupare*, *vel* *Iustitiae recusant* ... *odere* Pro Exlege teneri ... obe... nec le... & ex fuit vtlagab... *Lex pronunciat*. *Inde* Breue Vtlag... *cuius virtute aliquis vtlagatur*, Avvt ... aut Vtlavvry *diximus*.

W

VVannagium.] Hist.179 C.pr. ... eodem modo ... erceitur, ... Vannagio suo. *Scribitur* & Wainagium, Hist.26... pr. Villani ... equis carrectarii & deputatis ad Wainagium in maneriis. *Sane D*. Covvellus *nostras*. Wainagiu *appellat* ... *vocem deducens a Saxonico* Vv... & Vvoen... *habitatio quae nos* ... & Vvoning *alicubi nunc dicimus*. *Ast in posteriore iam proxime citato loco, videtur pro plaustris & aratris colonorum sumi plaustrum longius & quadrirotum*, A Vva... *dicimus Sed de istis viderint Leguli*.

Wapintakium. Hist...09. pr. C. ... *Vvapintakio* & omnibus pe... *Vox Borealium nostratium, qui trans* T... *entam fluuium*, *siue via illa publica* Vvatling-*street dicta*, *habitant*: *quibus idem sonat quod caeteris* Hundredus *sive Centuria*. *Deriuatur a* Vvapen *siue* Vvapne (A... *Arma*, & ... ack *tangere tactu sae dus confirmare*. *Vvapentak*... *suo olim praepositis gaudebat*: *cuius originem* & *rationem* ... *ex nostro* Houedeno a. Cum ... positum Vvapetagij die statuto ... loco ... ... s ...

ita cum conueniebant & descendere ... de equo suo, omnes assurgebant ei ... vero ... lanceam ... omnibus secundum ... acc... atur. Omnes vero quo ... & ... conf... bant pe... pacem ... essa. *Plura referre non libet*.

Vvarantizo. Hist. ... 64...1.A. ... Quas rex *Vvarantizare* nec po... uit nec voluit. *Vox exponitur* ibid.647. po ... D. Contra omnes ... *Vvarantizabimus*, a... binus & defendemus. *Vvarantizare enim est authoritate maioris*, *minorem defendere* & *securum ne puniatur reddere*, *To* vvarrant. *Inde* – –

Vvarrantum. Hist.259. pr. A. Libertatibus ... est ... *Vvarranto*. *Breue enim sive mandatum re* ... *quo aliquo priuilegio aut bono aliquo frui permittitur aut quo iubentur* ... *s sive ministri* & *Bal*... *Regis mandata exequi*. A ... *dicitur*. *Etiam* & *securitas illa quam vendi* ... *emptori praestat*, *vt rem emptam quiete possideat*, *eadem voce appellatur*. Auctor ... antorum ... *ex* ... *sira cui* ...

Vvare... Hist... post. ... in *Vvarena*. *Et* 455. post. A ... in *libera* Vvarenna ... *communiter*, Vvarren ... *sua iuri* ... *rum siue leporum* ... *haec cum animalium* ... *nostris dicuntur*. ... Vvarenna, *est libertas*, *immunitas* & *priuilegium a rege charta sua tali vel tali concessum vt has vel illas aut auium aut ferarum species aut etiam* ... *in hoc vel* ... *dominio suo loco* ... *habeat* & ... *fruatur ita* ... *nul* ... *cebit*, ... *sine* ... *illa animalia venari aut capere*. *Sed ista Leguleis nostris re inquo*.

Vverra.] Hist. ... post B.10. *Vverra* quae ... anni ... rat *Scil*. *Bellum*: *quod* Vvarre *An*... *vocamus*; *vt Galli* Guerre, & *Itali* Guerra: *Et inde* – –

V... ... Hist.179 post E.10. Si fine de... contrarios *Vverrina*. *Scil*. *cum qua bellig*... *eramus*.

Y

YConomus.] In Vit... A.p. In Ec... ... Rex Offa ... agens *Yconomus*. Custodes specialis. *Id est Patronos defensorum* & *Protectorum*. *Sane* & Lindevvo... *nostras dicit* Yconomus, *pro* Oeconomus, *quam vocem tu antea vide*.

Y... In Vitis.93. post ... Molat vna ... ad ... Corrupte pro ... *quod est frumentum hibernum quod* ... *vocamus*. *Hic aut m capitur pro farragine siue mixtura seminum variorum*, *triticis* ... *secali* ... *quae nos* ... *vocamus*, *vtrumque* ... *Inde quod alicubi* ... *ecale siue* ... *scribitur*, *in qui* ... *chart* ... ad ... *hybe* ... *Ital*: ... *allis autem* Seigle.

* Houedeu. in Hen. 2. p.346.b.l.

FINIS

In Vitas *Regum*, *Abbatum*, *Additamenta* & *Auctarium*, Index Rerum. Prior numerus significat paginam: secundus, lineam.

A

B

Cognominum, siue Familiarum, INDEX. Vnà cùm Regibus, sub quibus floruerunt.

Nomina Archiepiſcoporum & Epiſcoporum *Angliæ*, quorum mentio in hoc volumine occurrit: vt ſi Catalogum Epiſcoporum aut augere aut adornare alicui in mentem venerit: hinc faciliùs ſibi inueniat materiam.

Nota. Frequentiſſima occurrit mentio de Ioanne Archfertenſi, Ardfertenſi, ſiue Harefordenſi Epiſcopo. Sed is Extraneus erat, non Anglus. Vide Aduerſaria.

Plures ſanè tam Epiſcopos quàm Abbates in Chartarum ſubſcriptionibus quas damus in *Auctario* noſtro habes: ſed eos hic omiſimus, quia loca præſulatuum eorum ignoramus.

FINIS.

ADVERSARIA, SIVE VARIANTES LECTIONES IN HISTORIA MATTHÆI PARISIENSIS;

In quibus, scilicet, liber impressus ita discrepet à Codicibus MSS. tam *Rogeri Wendoueri*, quam ipsius *Matthæi*, vt sensus videatur esse mutatus aut mutilatus.

PRÆFATIO.

PRiorem Parisiensis nostri editionem, quàm varie cauillentur Romanæ *Curiæ Zelotæ, eruditissimus* D. Seldenus (*magnum* Britanniæ *nostræ decus*) *in* Testimoniis *de Authore nostro aliorum* Notisque *ad ea* *suis, nos docuit. Nec profectò gratis, aut omnino sine causa, (in veram licet non inciderint) suspicio aliquibus est suborta: non satis candidè* Mattheum *fuisse euulgatum. Ast* Vbi, Quoties, Quare, *&* Quomodo *vel Authorem Editor reliquerit, vel de proprio inseruerit; hallucinantur, equidem, quoties hariolentur iidem Curiales.*

Nimia certè (quod dolemus) libertate, anterioris editionis Euulgator est abusus: vt pote qui pluries profectò quàm decuit, ab Exemplaribus Manuscriptis Variando; hic voces, *illic phrases, ibi Rubricas marginales, in se susceperit ad placitum demutare. Quot aut quanta mutarit, nos in* Variantibus *nostris* Lectionibus *prodidimus. Sed Lectorum tædio, Bibliopolarumque lucello consulentes; non omnia equidem ibi annotauimus: verùm ea sola, (& forte ea omnia) quæ sensum matilare, aut alium substituere videbantur.*

Tot autem tantarumque in Impresso demutationum, tres omninò causas fuisse coniectaui. 1. *Euulgatorum, consultò licet eas fecerit, non eo tamen ut obseruari animo, vt Authorem corrumperet, in Curiamue* Romanam *iniquiorem redderet: sed (si diis placet) vt emendaret, hoc est, vt* emundaret, *emacularet, & omninò vt* Latiniorem *ederet. Sordere, enim, vel horridius aliquid crepare illi videbantur phrases aliquot, non adeò (fateor) grammatica, vocesque semibarbara. Pro iis, autem, si magis* Ciceronianas *substitueret, pulcherrimam sane, se nauaturum operam, egregiamque industriæ laudem reportaturum existimabat. Scilicet, Ac si hoc esset antiquos Authores edere, & non seipsum potius Authorem constituere.*

2. *Quòd non vnum idemque per omnia constanter sit persecutus exemplar: sed (vti & ipsemet, in* Præfatione *sua, satis ingenue videtur insinuare) hic* Ceciliani *Codicis adiutus auxilio, illic vsus* Sidneiano, *nonnulla petens ex* Aglionbyano, *multa ex* Arundeliano, *quædam (quod & ego inter conferendum comperi) decerpens ex* Historia Minore *siue* Chronico: *imò in vna eademque sententia, hic excerpens ex vno, ibi commiscens ex alio & non semel interpolans ex proprio: ex perpetuis quasi centonibus variorum, Historiam vtcunque absoluit, licet eam sane, non inconsutilem. Atque ista, profectò, vniuersa, posse me exquirere atque inuenire, si mihi in omnia eius exemplaria incidisse contigisset, vix aut ne vix quidem diffiderem: quæ in meis tantummodò perquirens, frustra me fuisse aliquoties dolui.*

3. *Causam denique* Variationum *in impressis tertiam, hanc fuisse obseruaui. Nimirum, quòd cùm librarius qui Typographicis operis exemplar ex MS. transcripserat, abbreuiaturas veterum capere omnino non valeret; ne lacunæ crebriores hiascerent in impressis, ipse euulgator (non semper tamen augurio feliciore) eas ex coniectura & pro ingenio suo, vt se susceperit supplere. Atque hinc aliquando, aut sensus fœde mutilus, aliorsum transuorsus, aut denique horsum versum diuaricatus euadit.*

Sed ne gratis hominem incusasse videamur, & vt fidem simul obseruationis liberemus; rationes coniecturæ nostræ hic sunt propalandæ. Quod & eò libentiùs facimus, quia certiùs possumus. Ad manus enim nostras (non infausto sane sidere) deuenit liber idem et ille papyraceus quo diximus operas olim fuisse vsas. Quod & quaternionum signatura (vt barbara iam, & cum Typographis paulisper balbutiamus) paginarumque singularum numeri directionesque, à Compositoribus olim ad oras Copiæ siue exemplaris sui notata, ibidem adhuc apparentes, cumque Impressi foliis exactissime correspondentes: certissime, & vel monoculo intuenti demonstrabant. Ad cumulum confirmationis accidit, isthocce sub transcriptoris manu testimonium.* Hoc erat primum exemplar huius Historiæ: sed emendatum per Typographum in aliquibus locis.

* Scilicet, à D. Seldeno accommodatus: qui cum bono casu viginti vel circiter ab hinc annis sibi oblatum emerat. Atque hic est ille codex quem postea vocamus *Seldenianum* vel papyraceum.

Et sane emendatum: *num id solummodò typographo erat cura: scilicet vt librum impressum emendaret, omnibusque numeris, vltraquàm quod in vllo vno manuscripto inue-*

*

nerat, correctiorem ederet. Quod & nos inter conferendum experti sumus. Nam cum papyraceus ille liber Seldenianus, *ex MS.* Benedictini *volumine priore sit transcriptus (quod & constantissima inter codices concordia, indicat) eum tamen non lituris solummodò interlinearibusque interpolatum deprehendimus; sed quod deleto sæpissimè aut resecto Textu lineari* & Benedictino, *interlineares illas voces phrasesque, ex aliis exemplaribus siue ex coniectura mutuatas, per omnia Typographus sit secutus. Immò, (quod & longe sæpiùs accidit) vbi nulla omnino inueniantur huiusmodi interlinearia, etiam & ibi relinquitur Textus* Benedictinus, *subrogantur que alia. Quoque necesse est inter imprimendum fuisse perpetratum, & ab eo qui editioni præerat, qui munus Correctoris (vt vocamus) prelicinse susceperit.*

Adiicio, cum in eodem transcripto ad annum 1189. *finientem, huiusmodi in ora libri reperiatur annotatio.* Hucusque Codex *Eduardi Agloubye*: Quæ sequuntur ex libro *Vv. Cacil.* militis. *Et iterum post finem primi capitis anni* 1199. Huc vsque vt in libro impresso, fol. 262. *vtrobique tamen fefellit fidem inscriptio, quia vtrobique impressus quamplurimum variet a transcripto.*

Quid prior præstitit Euulgator, iam satis diximus: restat etiam vt laboris propositique nostri te (Lector) conscium faciamus. Equidem, prima nobis fuit cura, editionem anteriorem sequi: secunda, ex Variantibus *nostris* Lectionibus, *correctiorem reddere. In eam rem supellectilem vndique comparauimus librariam. Ex Bibliotheca igitur viri illustris* Thomæ Cottoni *Baronetti*, Roberti *filij*; Rogerum *mutuauimus* Vvendouerum: *quem totum tibi (Lector) præstare, sibique sua reddere, vnicè optabamus. Quod & fecimus. Hunc pluris equidem æstimauimus, quàm vllum ipsius* Parisiensis *exemplar; eiusque cautiùs vestigia pressimus: cuius vtpote Textum, per omnia secutus sit (vt debuit) ipse* Matthæus: *nempe, si illa excipias pauca, quæ* Vvendouero *vel iste dempserit, vel instruxerit: quæ & à nobis inuenies obseruata.*

Ab eadem etiam Bibliotheca instructissima, ipsius Matthæi *accepimus exemplar vnum: cum quo & per omnia contulimus Impressum. Ex Bibliotheca insuper* Benedictina (*armario profecto totius* Britanniæ *M.S. Codicibus refertissimo) collationes etiam aliquot recepimus. Dixi* aliquot, *non potui dicere* omnes: *quia exemplaria illa* Benedictina *nancisci omnino non potuimus. Horum tamen vtcunque defectum, nobis suppleuit Transcriptum* Seldenianum; *vsque Annum, nimirum,* 1188. *finientem. Et quoniam cum Anno* 1250. *nos deserat* Cottonianus; *Annum* 1251. *cum* Chronico *Regio contulimus: quod in eo anno satis bene cum Impresso libro concordabat. Sed quod iste liber* Chronicorum *in annis sequentibus tribus variabat, contractiorque erat, eos cum Codice* Benedictino *curauimus conferendos. Qui cum & ipse sub annum* 1254. *desinat, reliqua* Matthæi *nostri cum* Chronico *Regio contulimus. Continuationis* Rishangerinæ *duo omninò vidimus exemplaria: ad finem scilicet* Chronici, *siue Historiæ minoris, & Transcripti* Guilhelmi Lambardi *compacta.*

Et vbi nunc conseruentur exemplaria MSS. non in alium finem iam prodidimus, nisi vt elegantiùs ex iis (si forte in proximo sæculo) altera editio adornetur: immò, vt & nos ipsi, sicubi fidem, volentes, fefellerimus, faciliùs redargueremur, publicarumque turpius teneremur iniuriarum.

Sed quoniam in Chronicorum, Historiæque Minoris *incidimus mentionem, & de eis liceat iudicium ferre. Liber iste* Chronicorum *non alius certe est, quam totius* Historiæ Maioris *à Conquæstore* Vvillielmo *vsque ad obitum* Matthæi Parisiensis *relimatio abbreuiatioque. Opus ipsissimũ est* Matthæi *nostri: in quo multa (fere & vbique) contraxit, non pauca dispunxit; in eorumque loco, non pauciora (scitu sane dignissima) reposuit. Specimen igitur eius tibi impræsentiarum dedimus. Et sane liber iste quo vsi sumus numericus, quin ad* Matthæum *aliquando pertinuerit, vix aut ne vix quidem est dubitandum. Immò, & quòd ab eodem* Sanct-Albanensibus *suis dono sit donatus, epigraphe demonstrat: eaque ab eadem met manu rubricatis literis exarata, quam & in Libro* Vitarum Additamentorumque *inuenimus. Equidem & ab eodem Librario coniicio descriptam (vel certe à quopiam contemporaneo, & Cœnobii eiusdem) qui &* Vitarum *erat Amanuensis. Sane & à* Sanct-Albanensibus *postquam deperditus esset, pro suo vendicatũ, & illud testatur* Lincolniensis *Episcopi chirographum, quod in* Notis *reperies* Seldenianis. *Postea pertinuit iste Liber ad Baronem* Lumleyum: *deinde ad Comitem deuenit* Arundelianum: *& est ille ipse Liber quem anterioris Præfatio editionis,* Historiam *indigitat* Minorem. *Nunc dierum in Archiuis Bibliotheca Regia ad* Sancti Iacobi, *inter Cimelia reconditur. Hoc ipso (neque enim in Bibliotheca Regia,* Historiæ Maioris *vllum tunc temporis extiterat exemplar manuscriptum) vsus est doctissimus* Isaacus Casaubonus *. *Huius, denique, se aliud vetustum vidisse exemplar testatur* Vvillielmus Lambardus: *scilicet, penes* Matthæum Cantuariæ *Archiepiscopum; ex quo illam coniicio transcriptam fuisse* Historiam Minorem, *quæ nunc in Bibliotheca* Benedictina, Cantabrigiæ *reseruatur.*

*Vide Præfat. eius ad Exercitationes.

Restat iam, vt de Historia Minore *hæc pauca moneamus. Et sane librum talius modi nunquam conscripsit* Parisiensis: *vtque altera, reuera, est* Historia Minor, *nisi Liber*

Chronicorum. *Hallucinantibus verò occasionem prabuit Transcriptum (nunc* Cottonianum *) olim* Vuilhelmi Lambardi; *& ille egregius equidem inter nostrates, ante annos aliquot, Antiquarius Transcripto titulus est,* Matthæi Paris. Historia Minor. *Et iterum, ipsius* Lambardi *manu*, Historia rerum ab octo primis post Conquisitionem Angliæ Regibus gestarum: Matthæo Parisiensi Authore. Vv. *Lambarde* 1565. *Et tertiò.* Huius Libri duo tãtummodò vidi vetusta exemplaria: quorum alterum penes *Henricum Arundeliæ* Comitem est; alterum verò, penes *Matthæum, Cantuariæ* Archiepiscopum. *Vv. L. Et quartò.* Et aduertendum est, quod hoc exemplar non est ad verbum transcriptum; sed ea quæ ad historiam *Angliæ* pertinent, summa fide, & ferè verbatim traducuntur. Cætera (forinseca cum sint) vt plurimùm leui præteriit pede Scriptor; nonnunquam etiam planè omisit. *Vv. Lambarde. Cum autem vidissent aliqui, huic libello titulum* Historiæ Minoris *præfigi; quem tamen & simul obseruarunt, libro fore breuiorem* Chronicorum: *opus sane diuersum, & quasi tertiam* Matthæi *elucubrationem sunt omnino suspicati.*

Huius nos tamen in Titulo nostro mentionem fecimus, ne ignorantes ignorantia nos aut negligentia redarguerent; quasi Historiam Minorem *omnino non vidissemus.*

Atque hac habuimus qua de vtrisque Editionibus *moueremus: liceat & pauca in* Aduersaria *nostra cum* Notis *&* Emendationibus *qua* Variantibus Lectionibus *subiunximus, prafari. Et sane tam breuibus* Aduersariis, *longiorem pramisisse* Præfationem, *satis (agnosco) fuisset indecorum. Iustis equidem Obseruationibus & perpetuis, Authorem totum illustrasse, mecum aliquando decernebam. Sed propositum vt persequerer, non passi sunt importunitates aliorum. Tantum enim me accelerarunt Bibliopola, vt* Aduersaria *maluissent esse nulla, quàm pauca. Ast breuia vtcunque sint, nollem tamen vt iam scripta, inedita supprimerentur. In specimen enim vt essent ista* Spicilegia *volui, quid in Authore hoc nostro edendo requireretur, & qua fide ac diligentia eum Ego edidisse proposueram.*

Tua tempora, Lector, vlteriùs non moror. In publicum commodum vt omnia cedant, anima mea publica est optio. Valere iam te iubet, qui

Dabam Londini, ex ædibus meis.
Maij 15. 1640.

Tuus totus est,
VVILLIELMVS VVASTIVS.

MATTHÆI PARISIENSIS, CHRONICORVM SIVE HISTORIÆ MINORIS CVM EIVS

transcripto *Vuillielmi Lambardi*, per annum 1118. *comparatio* & *Specimen.*

Vt quantum inuicem vel à se, vel ab *Historia Maiore* liber vterque discrepet; Lector sedulus obseruet.

Chronicon.

A*Nno Domini* M.D.XVIII. *defuncto Papa* Paschali Gelasius *Antipapa anno vno successit.*

Obiit etiam eodem anno Matildis *Anglorum Regina, cuius corpus apud* Vuestmonasterium *quietem suscepit sepulturæ, & anima se cælum possidere euidentibus signis & crebris miraculis palam ostendit. Hac autem Regina beatissima inter alia pietatis opera versus occidentalem Londoniarum plagam, vnam Domum ad Leprosorum sustentationem cum Oratorio & officinis ædificauit. Qua vsque hodie* hospitale reginæ Matildis *nuncupatur.*

Eodem an. obiit Petrus *primus prior Beremundeseh. Circa dies istos viri quidam nobiles de equestri ordine religiosi ac Deũ timentes in manus Patriarcha Ierosolimitani Christi seruitio sese mancipantes more Canonicorum regularium in castitate & obedientia propriaque voluntati renunciantes, perpetuò viuere sunt professi. Quorum primi fuerunt* Hugo de Paganis *&* Godefridus de sancto Æodemaro. *Qui primo adeo pauperes, licet strenui fuerunt: quod vnum solum dextrarium illi duo habuerunt: vnde propter primitiua paupertatis memoriam & ad humilitatis obseruantiam in figillo eorum insculpti sunt duo vnum equum equitantes.*

Minor Lambardi.

Anno 1118.

Moritur Matildis *Regina cuius corpus* Vvestmonaster. *iacet. Hæc ædificauit* xenodochium sancti Ægidij *quod adhuc vocatur Hospitale Reginæ Matildis.*

Obiit Petrus *primus Prior de* Bermundsey.

Oritur ordo Templariorum, quorum primi fuerunt Hugo de Paganis *&* Godefridus *de* sancto Andomaro, *equites nobiles & religiosi, adeo pauperes vt vnum tantum equum haberent communem, vnde eorum sigillo insculpuntur duo equites vni equo insidentes.*

Isti verò duo milites memorati cum certum non haberent domicilium & sibi habitaculum quærerent, Rex Baldevvinus *misertus & miseratus, in palatio suo, quod secus templum Domini ad australem habet plagam, eis concessit mansionem.* Canonici verò templi *Domini plateam quam circa prædictum habebant palatium ad officinas construendas eis concesserunt. Patriarcha quoque & Rex cum suis proceribus & aliis Ecclesiarum Prelatis de propriis Dominicis suis pro victu & vestitu certa eis beneficia contulerunt perpetuis comparanda.*

Baldevvinus *rex dedit eis locum quendam in palatio iuxta Templum,* Canonici Templi *dederunt plateam proximam ad domos cõstruẽdas, alij alia addiderunt.*

Prima verò eorum professio erat vt in remissionem peccatorum suorum vias, itinera & passus suspectos peregrinantibus nocivos ad salutem fidelium transmeantium contra latronum insidias pro viribus conservarent.

Prima professio fuit vias & transitus periculosos peregrinantibus securos reddere, eosque ab insidiis Latronum defendere.

Tandem verò post ix. annos in Concilio Tecras *celebrato instituta est eis regula & habitus albus à Papa* Honorio *assignatus.*

Post nouem annos in Concilio Tecras *à Papa* Honorio *instituta est illis Regula & habitus albus.*

Et iam decursis fere nouem annis, fratres qui priùs tantummodo nouem fuerunt, ceperunt multiplicari & possessionis in immensum dilatari.

Cum tantum 9. eo vsque fuerunt, cœperunt erescere numero & possessionibus.

Postmodum verò tempore Eugenij *Papæ cruces de panno rubeo suis assuerunt mantellis à parte sinistra, vt esset eis tam triumphale signum pro clipeo, ne fugerent pro aliquo infideli tanta talique protectione communiti vtque sic signati à cæteris religiosis viris valerent discerni*

Postea cruces rubeas manicis sinistris addiderunt.

Numerus igitur eorũ in breui ita dilatatus & multiplicatus est, vt hodie in conuentu plusquam trecentos habeant equites, exceptis fratribus aliis quorum numerus fere discernitur infinitus. Florente igitur ordine & in humilitate prosperante, inuidit humanæ prosperitatis inimicus. Et quæ huic virtuti videntur aduersantia superseminauit, videlicet superbiæ genim na, quæ solent inobedientiam cum schismatibus & multis aliis malis generare.

Hodie in Conuentu plus 300. habent equites, præter fratres innumeros.

Possessiones verò tam citra quam vltra mare adeò immensas habere dicuntur, vt iam non sit in orbe Christiano prouincia quæ eis bonorum suorum non contulit portionem; ita vt regiis excellentiis præstantiores existant

Eoque potentiæ & diuitiarum peruenerunt, vt cum regiis contendant.

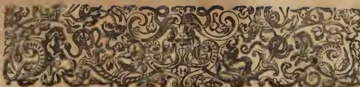
Qui quoniam iuxta Templum Domini *Mansionem habuerunt primitiuam,* fratres militiæ Templi *nuncupantur.*

Et cum diu (vt prætactum est) in honesto starent proposito, rerum affluentia insolentiam generante, iam suæ professionis obliti, humilitate neglectâ Domini Patriarchæ à quo ordinis institutionem, mansionem, protectionem, & omnia prima beneficia susceperant, se subtraxerunt obedientiâ; interueniente opimâ retributione versus Papam exempti, vt magis gloriarentur liberiùs. Vnde hoc cognito Patriarcha conquestus est dicens, Filios enutriui & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me.

Eoque superbiæ, vt à Patriarchæ obedientia se subtrahentes.
Papæ se coniunxerint.

Vnde Ecclesiis Dei decimas priuilegiis adquisitis armati subtrahentes, facti sunt multis valde molesti.

Armatique sua ab Ecclesiis subtrahentes multis molesti sunt.

VARIANTES LECTIONES
EX MANVS-SCRIPTIS CODICIBVS
EXCERPTÆ.

Vbi, Litera Vv. *codicem denotat* Vvendouerianum: B. *librum Collegij* Benedictini *siue* Corporis Christi *in celeberrima Academia* Cantabrigiensi: C. Cortonianum O. *omnium illorum trium concordiam.* R. Chronicon, *in Bibliotheca Regia ad sancti* Iacobi. *&* Ce. *denique Codicis illius* Ceciliani *partem, quæ in Transcripto continetur* Seldeniano.

Pr. denotat columnam priorem post. verò posteriorem.

Ag.5.l.8.B.columna prioris. viris peremerunt. *Vv. B.* viris suorum peremerunt.

l. 9. C.pr. nauibus, O. cogonibus.

l. 12. E. pr. appropriauit, *R.* apporriauit.

l. 12. E. post. Egeluuinus, *O.* Eilricus.

Pag. 6. l. 2. D. pr. nam quia è vita fine, *B. deest* è vita.

l. 5. B. post. (factam sibi rebellem) *desunt à* Vv. *vt & ea quæ sequuntur.*

l. 9. B post. simul & pauperiorem.

l. 1. D. post. ab eodem anno *vsque ad finem sententia, desunt à C. & Vv. in B. tamen in margine, sed alia manu.*

l. vlt. D. post. qui *Hildebrandus* vocatus antè fuerat, *desunt à Vv. & in B. aliâ manu, in margine.*

l. 8. E post. habeant. *B. deest.*

l. 6. G. post. cremant, corpus. *B.* cremant, laici corpus.

Pag. 7. l. 4. A. pr. Angliæ consuliatum. *O.* Estangliæ.

l. 2. G. &c. pr. Per idem tempus *Robertus, &c. ad* pater filio. *pag. 7. l. 7. G.* Vv. *sic*: Per idem tempus *Robertus Vuillielmi* Regis filius cui idem Rex antequam Angliam subiugaret Normanniam dederat coram *Philippo* Rega Francorum, nempe quia pater filio. *B. sic*: Filius cui idem Rex antequam Aagliam subiugaret Normanniam dederat coram *Philippo* Francorum Rege, nunc quia *p.*

l. 5. A. post. Gerberai. *R.* Archenbrai.

l. 3. B. post. laicali se foro immiscuit. *B.* ad laicare sedit iudicia.

l. 6. C. post. nisi antea. *B.* antegnam.

l. 8. C. &c. post. Episcopo, vt super exactione *ad* consultius responderi, *B.* Episcopo super exactione præmissa vt possent inde habere colloquium quatenus babita deliberatione sibi quiuissent consultius respondere.

l. 4. D. post. short red, *&c.* Vv. C. *fort red, god red, flea vnse the Bissop*, Besfort redgod red *flea vne the Bissop.*

l. 8. D. post. Tine, *B.* Thyne.

l. vlt. F. post. Albani *deest à* B. C.

Pag. 8. l. 8. A. pr. quasi ex causa, *B. C.* quasi iusta ex causa, *Vv.* iuxta, *malè.*

l. 7. B. pr. Rodolphum, *O.* Hunc.

l. 2 C. pr. Imperator autem, *B.* Imperatæ tamen, *C. & Vv.* Imperator tamen.

l. 1. D pr. ditionis *deest ab O. qui habent* illis.

l. . F. &c. pr. decertans, Regem, *B.* congreditur vbi Re[illegible] *sic &* Vv. C.

l. 8. A post. quot agri, *O.* quot acræ.

l. 1. B post. inquiri, quem censum *ad* redderent, *O.* [illegible] de vrbibus, castellis, villis, vicis, fluminibus, paludibus, siluis quem censum redderent.

l. 1. C. post. In cuius sedem, Vv. R. v. Ar. inthronizatur, *O.* Cuius *Vuibertus* Rauennensis vrbis Archiepiscopus in sedem Apostolicam inthronizatur.

l. 6. C. post. Illi autem qui contra sentiebant, reclamantes, asserebant, *B. C.* Illis autem qui contra sentiebant reclamantibus asserunt. Reclamantibus *deest à* Vv.

l. 1. E. post. ab omnibus promiscuè, siue per fas siue per nefas, *B.* de quibuscunque aliquam poterat inuenire causam iustè siue iniustè *sic* C. *&* Vv.

l. 3. F. post. Ceruum vel capreolum, *ad* legibus, *B.* Qui Coruum caperet vel capreolum oculi eruebantur ei: nec fuit qui murmuraret, *sic* C. *&* Vv.

l. 5. F. post. Denique *deest ab O.*

l. 6. F. post. vt vbi aut vel, *O.* vt vbi ante vel.

l. 8. F. post. veneratio ibi, *O.* veneratio nunc ibi.

l. ead. & id genus, *O.* & omne genus.

Pag. 9. l. 1. A. pr. modica illi data esset, *O.* modica erat.

l. 2. A. pr. sede, *B.* sequi, *malè. C. Vv.* sedi.

l. 6. A pr. tamen *deest in* B. *&* Vv.

l. 9. A. pr. B. deest Remigius, *sed* C. Vv. *habent.*

l. 2. B. pr. proditione aliquando, *O.* proditioue fuit aliquando.

l. 1. &c. B. pr. sed famulus suus, B. sed quidam famulus eius, sic & C. Vv.

l. 5. B. pr. autem deest ab O.

l. 6. B. pr. & B. deest.

l. 6. &c. pr. celebrarent. Cœnobinmque, O. celebrarent constituit. Cœnobiumque.

l. 3. D. pr. filia, O. filiam, malè.

ibid. in vaorem deest ab O.

l. 9. D. pr. deest paterna à Vv. B.

l. 10. D. pr. in Angliæ regnum, post mortem patris sui, non successit, O. Anglia post mortem patris sui caroit.

l. 2. E. pr. Rea magnificus, O. Richardus magnificus, rectè.

l. 4 E. pr. Sylua, O. foresta.

l. 3. F. pr. Beccensis Comitis, O. Blesensis Comitis.

l. 5. F. pr. quartæ & quiotæ, Alphonso Galicia Regi desponsatæ, nomina. B. quartæ quæ Haraldo post Anglorum Regi promissa fuerat, vt prædiximus, & quiutæ quæ Aldefonso Galicia Regi iurata nomina.

l. 8. F. pr. castitatem adeo respuit, ad quiduis posse, O. castitatem adeo respexit vt publice diceretur ipsum in fæmina nil posse.

l. 6. G. pr. dicitur deest ab O.

l. vlt. pr. Clemens, cui post paucos dies defuncto, O. Clemens, paucis diebos & eo defuncto.

l. 2. B. post. præoccupanerunt idem corpus ciues. O. præoccupauerunt eos ciues.

l. vlt. B. post. eiusdem B. quadragesimo quinto à depositione eiusdem, C. septuagesimo quadragesimo quinto.

l. 7. C. post. Imprimis autem ad passim diuulgabat, O. Itaque scatebat omnis Gallia eius doctrina, per egenos scholares, quos quotidianis stipendiis sustentauerat, diuulgata.

l. 3. D. post. detexit, V. Vv. detersit, C. decrescit.

l. 6. D. post. citra controuersiã, O. sine retractione.

l. 7. D post. vtporr deest ab O.

l. 1. E post. apud ripam maris deest hoc loco: sed mox vt patebit sequitur in O.

l. 2. E. post. Vvaluueij, O. Vvallimeuij.

l. 3. E. post. nepos longitudinem, O. nepos, super ripam maris, longitudinem.

l. 6. E. post. vir militia & omni ciuilitate nobilissimus, O. vir in militia & in omoi ciuilitate famosissimus.

l. 1. F. post. à bello, quod in regem Francorum cogitabat, B. C. ab inimicitiis cum Rege Francorum contractis: sed contractis deest à Vv.

l. 5. F post. &c. sed cum post partum ad oblaturus, O. sed cum post sese partum purificaturus ad Ecclesiam eaierit, centum millia candelas cum eo veniam oblaturus.

l. 8. F. po. Cõuitiis Rea irritatus, O. Rea cõuitiatus.

l. 2. G post. deest armis, ab O.

l. 1. 3. G post. conterit & omnia depopulatur, O. omnia conterit, omnia populatur.

l. 5. G po. solari nitebatur. O. mitigaret, deest solari.

l. 6. G. post. mediantem, B. maritimi, C. maritum, Vv. maantum.

l. 8. G post. vestalibus deest ab O.

l. 10. G. post. Rex, suos inuitauit, &c. vsque ad incurrit, O. Rex dom soos incitat vt ignibus adiiciant pabulum prope flammas accedens ignium calore & autumnalis æstus inæqualitate, morbum iocurrit.

Pag. 10. l. 6. A. pr. decumbit lecto, O. eacipitur lecto.

l. 1. B. pr. Angliam, &c. vsque ad legaoit, O. Angliam Vvilhelmo Rufo; possessiones maternas cum thesauris, Henrico legauit.

l. 5. C. pr. Ea Francia bellum gerebar, O. in Francia rebellauit.

l. 7. C. pr. vtiliorem sibi, &c. vsque ad interesse. O. vtilius sibi ducens in posterum, quàm paterni corporis exequiis interesse.

l. 9. C. pr. ex liberis, O. ex liberis omnibos.

l. 10. C. pr. qui & militi deest & ab O.

l. 2. D. pr. quo eiusdem calumniam cõpesceret centum, O. minacem militis calumniam compescẽs.

l. 3. D. pr. Porro Vvilhelmus in Anglia, O. Porrò in Angliam Vvilhelmus.

l. 3. E. pr. in Regem, deest ab O.

l. 5. E. pr. obtinuit. Ad quod non paruum adminiculum Lanfrancus attulit, eo quòd, O. suscepit. Accessitque etiam fauori eius Archiepiscopus Lanfrancus eo quod.

l. 10. E. pr. postea, B. deest, Vv. C, veruntamen.

l. 4. F. pr. Christianos inuadentes, & ab Alfonso Rege Galacia, O. in Christianos efferati mox ab Rege Galicia

l. 3. G pr. (Roberto nepote suo in Ducatu Normannia confirmato.) O. Robertum nepotem suum in Ducatu Normannia confirmasset.

l. 5. G pr. & omnia, O. sed cum omnia.

l. 6. G. pr. geri vidisset, O. disponi videret.

l. 7. G. pr. & multos in suam sententiam pertraxit, B. & multos eodem susurro, C. Vv. & multos eodem in susurro in Anglia maculaoit.

l. penul. pr. outritom, tam, B. nutritum affirmat, tẽ.

l. 1. A. post. hinc breui futurum, B. in breui asserit futurum.

l. 7. A post. eadem pro virili promouebant, O. frequentabant.

l. 10. A. post. horum perfidiæ suffragabatur, B. in eorum perfidiam conspirarat.

ibid. Odo inprimis ad deuastabat, B. itaque Odo prædam ingentem ad Rouense castrum comportabat, Regios in Cancia fiscos deuastans.

l. 4. B. post. suspicabatur, O. asserebat.

l. 5. B. post. quod, B. eo quod.

ibid. à Vvilhelmo primo, B. à primo Rege Vvillielmo

l. 7. B post. suo Episcopo, B. suo & Episcopo.

ibid. tunc Lanfrancus: Cur (inquit) apprehensum vinculis non coerces? B. tu, inquit Lanfrancus, apprehende illum & vinci.

l. 2. 3. C. post. Huius itaque consilio Odo custodiæ est, C. quod & factum est.

l. 4. C. post. Non Episcopum ad Constantiniensis, B. Non Episcopum ait Baiocensem capies, sed Cantiæ Comitem custodies Huius itaque consilio Odo custodiæ est, igitur Gaufridus Constantiniensis.

l. 5. C post. in pagum Vviltensem, B. in pago Vviltensi.

l. 7. C. post. armata manu cum Vvallis à Scrobesbaria discedens, B. armatos cum Vvallensibus à Scrobesberia dirigens.

l. vlt. C. post. &c. Regii milites ad eos fugarunt, B. Regii milites benedictione beati Vvltani Episcopi, cui castri custodia commissa fuerat freti, multis hostium captis & interfectis, pauci multos turpiter effugarunt.

l. 3. D. post. Leircestram, Vv. Lencestram, C. Lancestram.

l. 5. D. post. vident igitur R. Vv. &c. per totum caput vsque ad fluctibus submerseront. O. legunt sic: videns igitur Rea Vvillielmus omnes penè regni proceres in vna rabie coospiratos; Anglos fortes & probos inuitauit, quibus bonas leges & tributorum leuamen, liberasque pollicens venationes sibi ad fidele seruitium obligauit. Nec minori astutia Rogerum de monte Gomerico secum equitantem circumuenit, dicens se libenter regno cessurum si sibi & aliis quos pater tutores sui reli-

quærat vtile videretur, si velint pecuniæ vel possessiones pro suo arbitrio accipient; & prorsus quæcunq; voluerint in regno pro bene-placito suo disponant, tantummodo videant ne periclitetur iudicium proditoris. Quod si de se iudicauerit contemnendum, exemplum caueant de seipsis: præcipuè cum idem se Regem qui Comites constituit illos. His verbis Comes *Rogerus* conuictus qui primus post Odonem huius factionis signifer fuit, primus omnium pœnitentia ductus, defecit. Continuò igitur Rex in desertores suos profectus Castella patrui sui Odonis Episcopi *Tunebrigge* & *Peuenesel* confregit: & ipso Episcopo in posteriori intercepto vinculis mancipauit: Et ad Castrum Rofense illum ducentes regii milites ab inclusis ingressum requirunt. Addunt etiam hoc Dominum suum velle, hoc Regem absentem iubere. Erat autem tunc in castro illo tota ferè iuuentutis Angliæ & Normanniæ nobilitas, tres scilicet filii Comitis *Rogeri*, & *Eustachius* Comes *Bononiæ* iunior cùm aliis multis quos nominatim prætermitto. Inclusi verò extra de muro prospicientes vultum Episcopi cum militum verbis, non conuenire coniectant, vnde ocyus apertis valuis exeuntes, omnes cum Episcopo milites regios in Castellum vinctos reducunt, sed rumor facti ad Regem citò prolabitur, qui iram intra conscientiam reuoluens stipendiarios suos Anglos congreget. Iubet vt compatriotæ ad obsidionem veniant nisi velint sub nomine *Nithing*, quod Latinè nequam sonet, remanere. Angli siquidem qui nihil miserius æstimant quam huiusmodi dedecore vocabuli notari, cateruatim ad Regem confluūt inuincibilem exercitū cogentes. Nec inclusi diutinam obsidionem ferre præualentes Castellum Regi reddiderunt. Odo igitur Episcopus secundo ceptus *Angliam* perpetuò abiurauit, Episcopum Dunelmensem Rex prætentæ amicitiæ verecundia ductus liberum abire permisit, qui mox ad *Normanniam* transfretauit: Cæteris omnibus in fide receptis. Denique inter has obsidionis moras, ministri Regis mare custodientes quosdam quos Dux *Robertus* in auxilium proditorum miserat Schismaticorum partim cæde & partim naufragio oppresserunt: quorum quidem fugam meditantes vento destituuntur, & sic ludibrio Anglis sibique exitio extiterunt, nam ne viui caperentur, vltrò sese fluctibus submerserunt.

*l.*6.E.*post.* (dummodo notam proditionis non incurrent) C. tantummodo videant ne periclitetur iudicium proditoris, Vv. iudicium generoris.

*l.*7.E.*post.* Idem autem illis euenturum quod sibi si secus quam ratio postulauerit secum egant, C. Vv. quod si de se iudicauerit contemnendum, exemplum caueant de seipsis.

l. 8. 9. G. *post.* suos Anglos congreget, & absque mora vt obsidionem veniant, iubet. C. Vv. Anglos congregat, iubet❧ compatriotæ ad obsidionem veniant.

*Pag.*11. *l.*7. A. *pr.* prætētæ amicitiæ, C. Vv. præteritæ.

*l.*4. B. *pr.* fugam meditantes, ne viri caperentur vltrò se fluctibus submerserunt. C. Vv. meditantes, vento destituuntur; & sic ludibrio Anglis sibique exitio extiterunt. *Nam ne viui, &c.*

*l.*9.10. B. *pr.* huius temporibus Alemanicus, B. huius temporibus Papæ Alemanicus.

l 5. D. *pr.* quine ministri nec, B. *deest* ministri.

*l.*2.3. D. *pr.* quamuis autem cum ministris *ad* non euasit, B. Tandem à seruientibus longius ad pelagum delatus & in eam naui deuectus, mutium sic violentiam non euasit.

*l.*7. D. *pr.* vt, B. &.

*l.*3. E. *pr.* Obiit *Lanfranc.* Cant. Arch. *addit* C. nono Calendas *Aprilis.*

*l.*8. E *pr.* interciderent, restaurauit, B. deciderant reformeuit.

*l.*1. F. *pr.* Xenotrophia. C. Vv. procotrophie, B. protrophia.

*l.*6. F *pr.* Quem, B. Quod.

*l.*2 G. *pr.* ad pristinum statum, O. *deest* pristinum.

l. vlt. pr. instar firmarum laicis commendabat, B. ad firmam laicis com.

l. vlt. pr. post commendabat *addit* C. Eodem anno Monachi de *Bermendesheie* venerunt in *Angliam.*

*l.*4. B *post.* nomine Regis, B. vice Regis, *sic & mox.* nomine Ducis, B. vice Ducis.

*l.*7. B. *post. Robertus* autem Dux post longas moras in *Anglia*, B. *Robertus* autem Dux cum Rege fratre diutinas nectens moras.

*l.*4. D. *post.* permansit, B. recessit.

*l.*6. D. *post. &c.* Ecce ego &, B. ecce inquit ego &.

*l.*9. D. *post.* subsidium ferat, O. suffragium.

*l.*1. E *post.* sociis, B. complicibus.

*l.*2. E *post.* si me occidere stat animus, quando rectius, B. si enim me occidendum putas, quando melius.

*Pag.*12 *l.*8 C. *pr.* quæ primo, B. quod primum.

*l.*2. D *pr.* salute, B. ereptione.

l. 4. D. *pr.* Cellario siue promo, à C. Vv. & B. *deest* siue promo *& pro* Cellario, B. *habet* Celarario, *& sic deinceps.*

*l.*5 D. *pr.* ad rxnterum, *&c.* B. ad expensas adeo profusas.

*l.*7. D. *pr.* mortuos illud, *&c. ad* sustentari, B. vt mortui illud consumant, vnde viuos, *&c.*

*l.*4. E *pr.* Cellarius autem, B. At Celararius.

*l.*6. E. *pr.* Reprehenso primo *ad* vultu seuero, B. increpatus ergo & grauiter flagellis afflictos, audiuit Abbatem dicere comminando.

*l.*1. F. *pr.* transegerit, B. consumpserit.

*l.*3. F. *pr.* Postmodum *ad* morieris, B. Vade inquit Abbas quia citò morieris.

*l.*9. F. *pr.* Rex *Wullielmus, &c. ad* tempore, B. Rex *Vuill.* iunior, apud *Glou.* decumbebat ægrotus quadragesimali tempore infirmatus.

*l.*1. G. *pr.* Promisit itaque *ad* effecturum, B. Promisit Rex præ timore mortis & ægritudinis punctionibus sese prauas leges emend. & in domo Domini pace❧ ositurum.

l 6. G. *pr.* postquam sanitati restitutus fuit, B. ex quo sanus effectus est.

*l.*9. G. *pr.* præcipuè ob id, *ad* suam Diocesim, B. præcipuè eo quod *Tho. Ebor.* Archiep. conquæstus est contra *Robertum* Episcopum quod vrbs Lincolniensis & prouincia *Lindissa* totæ spectare ad suam Diocesim debuissent.

l 4. A. *post.* sed hoc primo Regi, B. sed hoc Regi.

*l.*7. A. *post. &c.* veniens cum filio suo *ad* interfectus, B. veniens interceptus est, & subitu interfectus & pariter cum eo filius eius & hæres si superuixisset.

*l.*8. A. *post. post* si superuixisset, *C. addit* à *Roberto* Comite Northamh.

*l.*10. A. *post. Margareta* incredibili, *&c. ad* & precibus, B *Margareta* duplici contritione corporis, scilicet & animæ contrita est vsque ad mortem. Pergens enim ad Ecclesiam confessionem & communionem suscepit & precibus.

*l.*4. B *post.* Duneeamnus, C. Dunecemus, Vv. Duneeenus. restaurauit ciuitatem *Cadolij*, B. reædificat ciuit. *Cardoly*, C. *Carlolij*, R. *Carleole.*

l. 4. C. *post.* deuastatione, B. persecutione.

*l.*6. C. *post.* colonos, B. habitatores.

l. 5. C. *post. &c.* quanta post hominum, *&c.* quantam nemo meminerat antea accidisse.

*l.*10. C. *post.* transmeabilia essent, B. permeabilia viderentur.

l. 6. D. *post.* internecio & strages, B. mortalitas.

l. 9. D. *post.* incusatus, O. prouocatus.

l. 1. E. *post.* præstiterat, B. fecerat.

ibid. traiecit, B. transfretauit.

l. 2. E. *post.* qui vtriusque *ad* Rex verò eos, B. inratores vtrorumque culpam totam in Regem refuderunt Rex quoque eos.

l. 5. E. *post.* Argentonum, O. Argentoni.

l. 7. E. *post.* & deinde Hulmense castellum, B. & Hulmense castellum consequenter.

l. 8. E *post.* interim conscribi *ad* Hi autem cum B. interim summoneri fecit viginti millia peditum de regno Anglorum vt in Normannia conuenirent, Qui cum.

l. 5. F. *post.* cum suis copiis *desunt à* B.

l. 9. F. *post.* exactione, B. redemptione.

l. 2. G. *post.* correptus, ex qua ibidem lecto decumbebat, B. infirmatur. Qui ibidē lecto decumbens.

l. 8. G. *post.* inter quos *Thomas, &c.* erat, B. quibus intererat *Thomas.*

Pag. 13. *l.* 1. A *pr.* Vvalkelinus, C. Vv. Vvalkelmus.

l. 5. A. *pr.* vobis est, B. vestræ fraternitati est.

l. 6. A. *pr.* elapsum. B. *deest.*

l. 8. A. *pr.* pastore caruerit, B. sit pastore viduata.

l. 3. B *pr.* Quibus verbis *ad* immutato, B. Quod verbum cum fuisset auditum, ratione esse submixum est intellectum, tunc mutato.

l. 6. B. *pr.* cessauit, B. quieuit.

l. 8. B. *pr.* codex, B. textus.

l. 10. C. *pr.* baculum & annulum Papæ resignauit, B. baculum Papæ resignans & annulum.

l. 1. D. *pr. &c.* Quibus iterato *ad* domum. B. veruntamen clementissime, *&c.* iterum recipere meruit resignata Qui domum.

l. 6. D. *pr.* vt eam deprædationibus, *&c.* B. vt eam loco suo diutiùs vexationibus impugnaret.

l. 9. D. *pr.* superbia, *&c.* B in superbiam elatus pro eo quod.

l. 5. D. *pr.* potentissimos, *&c.* B. omnes potentiores de familia, *&c.* mancipauit.

l. 8. E. *pr.* Maluoisin, C. Vv. Maluoisin.

ibid. In quo, patre, *&c.* B. In quo, partem exercitus sui relinquens Rex inde recessit.

l. 3. F. *pr.* & Vvindlesheræ, B. & apud Vvindlesoris.

l. 5. F. *pr.* accepti sunt, B. tractati sunt.

l. 6. F. *pr.* *Vuillielmus* de Auco, B. de An[illegible]

l. 8. F. *pr.* Eodem anno Rex *Vuillielmus* in *Vualliam ad* quod non poterant numerari, B. *sic*: Eodem anno impiger Rex *Vuillielmus* in *Vualliam* exercitum duxit eo quod anno præterito idem *Vuallienses* multos *Normannorum* occiderant & procerum confregerant firmitates Castellum de monte *Gomeri* prostrauerant & habitantes in eo necauerant, igne & ferro finitimos conterantes. Rex igitur *Vuillielmus* omnes fines *Vualliæ* hostiliter perlustrans, cum in montium diuerticulis & siluarum densitatibus ipsos persequi non valeret, parum proficiens, firmatis in confinio castris, ad propria remeauit. Eodem tempore stellæ de cœlo cadere visę sunt adeo spissè quod non poterant numerari.

l. 6. A. *post.* vehementer, B. instantiùs.

l. 8. A. *post. &c.* promotioni suæ, B. in promotione sua promptum præbuisset assensum.

l. 9. A. *post.* nihil interesse ducens, B. pro indifferenti habens.

l. 1 B. *post.* pœna dignum, B. pœna feriendum.

l. 2. B. *post.* Cum autem, *&c.* (nisi B. sed quia saccos Regis) ni.

l. 5. B *post. &c.* animæ incurrero, B. inire.

l. 7. B. *post.* iusta præscriptum, B. iuxta morem.

l. 3. C. *post.* Dicebat, *&c.* B. Dixit enim Imperator suum esse.

l. 6. C. *post.* eandem rationem, B. à simili.

l. 7. C. *post.* curiæ Romanæ, *&c.* B. ad curiam Romanam vel ad Papam haberent respectum.

l. 10. C. *post.* à Rege vt læsæ, *&c.* B. à Rege tractus in causam argueret vt læsæ maiestatis reus.

l. 1. D. *post.* Huic accusationi, *&c. ad* adhiciebant, B. steterunt ex aduerso Episcopi quidam debitam Archiepiscopo obedientiam subtrahentes & omnes præter *Gundulphum* Roffensem Episcopum Regis vesaniæ consentientes.

l. 6. D. *post* pacem cum Rege, *&c.* B. ad pacem Regis illum posse redire.

l. 9. E. *post.* tranquillitate posse, *&c.* O. poterat prospicere.

l. 10. E. *post.* donatione, B. donatione, Vv. dominatione *rectè.*

l. 1. F. *post.* sin secus ei, *&c. ad* futuram, B. sin autem poterat transfretare sed inconsulte & recedere sine spe reuertendi.

l. 1. G. *post.* perturbati animi, B. confusionis.

l. vlt. post. coacto B. habito.

Pag. 14. *l.* 1. B. *pr.* pietas, & vitæ exigit sanctitas, B. religiositas & religiosa exigit sanctitas.

l. 2. B. *pr* in hoc mundo, B. in seculo.

l. 3. B. *pr.* legentium vsum, B. legentiū ędificationē.

l. 4. B. *pr.* Deo gratus, B. Deo satis amabilis.

l. 6. B. *pr.* in literis *ad* versatus erat, B. in nobili monasterio quod Burgū nuncupatur, literis & Ecclesiasticis disciplinis ad plenum extulit eruditus.

l. 1. C. *pr.* in sanctæ professionis *ad* gauderent, B. sub sanctæ conuersationis habitu vitam consummare gaudebant

l. 5 C. *pr.* monachali habitu, *&c.* B. monachalem habitum suscepit.

l. 8. C. *pr.* est indutus *desunt à* B.

l. 9. C. *pr.* pietate, B. religiositate.

l. 1. D. *pr.* subitò suspiciendus, B. subitò admirādus.

l. 6 D. *pr.* dedidit vitæ, B. impulit vitæ.

ibid. pr. die noctéque orationibus, bidui, *&c.* O. die noctuque orationi & diuinæ lectioni insistens, bidui, *&c.*

l. 8. D. *pr.* adeo, B. intantum.

l. 5. E. *pr.* periculum præsens imminere videbatur, B. periculum incurreret.

l. 5. E. *pr.* autem, B. autem.

ib. mēbra reponabat, B. ad soporem mēbra dabat.

l. 9. E. *pr.* Tandem post, B. Tandem namque aliquanto tempore elapso post.

l. 1. F. *pr.* Quo officio, *&c.* B. Quod officium piè & laudabiliter implens.

l. 5. F. *pr.* vitæ, *B.* conuersationis.

l. 3. F. *pr.* eam varius, *&c.* eā multipliciter ampliauit.

ibid. Processu autem, *&c. ad* eligitur. *B. sic*: Processu quoque temporis electo ad Archiepiscopatum Eboracensem *Alredo* eiusdem Ecclesiæ Episcopo, fit vnanimis consensus tam cleri quàm totius plebis in eius electione, Rege insuper annuente vt quem vellent sibi eligerent præsulem & animarum pastorem.

l. 4. G. *pr.* periculum capitis, *&c. B.* decollationi succumbere velle.

l. 6. *&c.* G. *pr. ab* à pluribus piis viris *ad* potuisset *B.* à pluribus viris religiosis & venerabilibus personis, quia his conuentus ad consensum persuaderi non potuisset.

l. vlt. pr reprehensus. *B.* increpatus.

l 5. A. *post.* animi, *B.* cordis.

l. 4. A. *po.* beatæ matris Dei, *B.* beatæ martyris Dei.

l. 9. A *post.* Vlstanus *deest in* B.

l. 10. B. *post.* proscripsit, B. proscripsisset.

l. 5. C. *post.* agere cōstituens, B. tractare disponens.

l. 3. C. *post.* synodum coegit, B. fecit, *&c.* synodum congregari.

l. 7. C. *post.* cumque *deest à* B.

*l.*9. C.*post.* esset *deest à* B.

*l.*4. D.*post.* At *Vlstanus*, B. at vir Domini *Vulstanus.*

*l.*5. D. *post.* nec vultu nec animo mutatus, virgam, B. nec vultu mutatus nec animo erexit se & virgã.

*l.*8. D. *post.* par, B. sufficians.

ibid. sed noo æquum est v t tu, *&c.* B. sed tamen qui virgam pastoralem exigas quam non tradidisti?

l. 5. E. *post.* Rectius varò me, *&c.* B. quia iustius.

*l.*5. F. *post.* me arrogautiæ & confidentiæ, B me præsumptionis.

*l.*5. G. *post.* Quid plura? B. Quid ergo?

*l.*6. G. *post.* silici impressam, *&c.* O. silici immersam, quæ quasi in marmore radicata.

l. penult. post. dictis *deest à* B.

*Pag.*15. *l.* 8. B. *pr.* operatur, sapientiæ, *&c.* B. operatur, quam sapientiæ sæculares quibus, *&c.*

*l.*4. C. *pr. &c.* Iam Domine, *&c.* B. Ecce ego Domine mi Rex, qui me tuo commisi iudicio, *&c.*

l. 10. C. *pr.* tentat, B. temptat.

l. 3. D. *pr.* prostrati veniam, *&c.* B. prostrati & *Vulstanum* quærunt.

*l.*6. D. *pr.* benedictionem, B. se benedici.

l. 7. D. *pr.* amore, *&c.* inflammatus, B. in amorem, *&c.* succensus.

*l.*1. E. *pr.* Alio autam, *&c.* B. Alia autem vica vir Domini *Vulstanus*, *&c.*

l. 2. E. *pr.* coacto, B. habito.

*l.*4. E. *pr.* restitui, *&c.* instanter rapetiit.

l. 7. E. *pr.* commigrat, B. transfertur.

l. 9. E. *pr.* super hoc, B. inde.

l. 10. E. *pr.* pronunciatum ast, B adiudicatum est.

ibid. in eodem statu, *&c ad* haberet, B. *sic*: remaneret quousque in Eboracensis Ecclesia constituaretur qui loqueretur pro es.

l. 9. F. *pr.* allegationibus falsis, B. argumentationibus falsitate stipatis.

l. 3. F. *pr.* rafutatis, *&c. ad* euidentissima *Vulstanus*, B. anihillatis & contritis & scriptis euidentissimis cassatis. vir Dai *Vulstanus.*

l. 5. F. *pr.* sed & Ecclesiæ suæ, *&c. ad* conceessarant, B. *sic*: sed & Ecclasiam suam rege concedente eam libertatem, liberam suscepit qua fundatores illius Rex *Alfredus* & filius eius *Eaduuardus* ipsam liberam fecerunt & successores eorum.

l. 3. A. *post.* piis, B. religiosis.

*l.*8. A. *post.* decimotertio Cal. *Febr.* O. 14.

*l.*10. A. *post.* mortis, B. transitus.

l. 8. E. *post. &c.* induciæ, B. trugæ.

*l.*9. E. *post.* spprehenderit. B ceperit.

*l.*2. F. *post.* apprehenderit, B. ceperit.

*Pag.*16. *l.*2. B. *pr.* Deus terram, *&c.* B. cum ideo Deus mundum craasset in tribus iam partibus, id est, *Asiam & Europam* distinctam.

*l.*8, B. *pr.* sed heu (vt paucis dicam) cum temporis decursu, B. in breui temporis dacursu.

*l.*1. C. *pr. &c.* desciuit, vt intar homines non inueniretur, *&c.* B. desciuit inter homines vix asset inuentus qui faceret bonum.

*l.*5. C. *pr.* qui nee citra pudorem, *B. & C.* ita quidem vt iam in pudoram.

*l.*4. D. *pr.* non immerito, par esse æstimata est, *B.* exstat non immerito æstimata.

*l.*7. D. *pr.* sealestis, *B.* nephandis.

l. 8. D. *pr.* Præterea, *B.* Illi proh dolor.

*l.*9. E. *pr.* incursitant, *B.* inequitant.

*l.*10. E. *pr.* Gregorii, *B. & Vu.* Georgii, *rectè.*

*l.*6. F *pr. &c.* memorandam, *B.* memorabilam.

*l.*8. F. *pr.* in testimonium a fidei, O. intestinæ fidei.

*l.*8. G. *pr.* Dei maxime O. Dei misericordia.

*l.*9. A. *post.* strenui, *B.* prædicabilas.

*l.*7. C. *post. &c.* consensu mutuo, *&c.* B. consensum mutuo clamore protestantur (fauantes sermoci uationi & peregrinationem.

l. 8. D. *post.* dispersa per orbem, B. perlustrans orbẽ.

l. 10. D. *post.* vltimis, B penultimis.

*l.*10. E. *post.* Hamaucorum, B. C. Hammancorum, *Vu.* Amancorum, *postea, scilicet,* pag. 19. l. 5. E. Hammacorum.

ibid. &c. Podiensis, C. & Vv. Diensis, B. Codiensis.

l. 8. F. *post. post* alesansis *addit* G. de Auglia omnes ferè illi qui de Bello Campo cognomen retinent: & alii præclari, quos prælongum est commendare: *hi omnes, &c. quæ tamen desunt à* B. & Vv.

*l.*4. G. *post.* Inflammabat animos, *&c.* Animabat præterea non mediocriter hanc Christi militiam, ad.

*Pag.*17. *l.*4. B. *pr.* commotus, B. compatiens.

*l.*8. B. *pr.* animarum, *&c.* B. animæ meæ (auctore Deo.)

*l.*9. B. *pr.* immensitati succurrere, O. immensitatem protestari.

*l.*2. C. *pr.* babitis, B. impensis.

*l.*8. C. *pr.* ad fontem cum, O. ad fontem misericordiæ.

*l.*6. D. *pr.* E[illegible]erractus *Petrus* & visioua inflammatus, B. Expergefactus *Petrus* & de visione confortatus.

*l.*6. E. *pr. &c.* suam operam ai rei, *&c.* B. se fidelam cooperatorem facturum congruo tempore repromisit.

*l.*9 E. *pr.* diligentia, B. instantia.

l. 4. F. *pr.* conditionis, B. manus.

*l.*7. G. *pr.* Quibus superatis, cum ad B. Quo transito &.

*l.*9. G. *pr.* quidam suorum sociorum, B. vbi quidam de comitatu eius.

*l.*3. B. *post.* à sociis seiunctos, B. à præcedentium comitatu separatos.

*l.*8. B. *post.* sibi & suis, B. plebi Dei.

*l.*1. C. *post.* in conspectum, B. ad præsentiam.

*l.*7. E. *post.* transisset, B. prætenisset.

*l.*8. F. *post.* & ipse cum, B. & ipse præuius cum.

*l.*3. G *post.* aquo inuectum, B. equo raptum.

l. 7. G. *post* ciuitatis, tetularunt, *&c.* B. ciuitatis cognouerunt, qui missit fuerant, iusta indignationa seditionem fuissa factam, sed quotundam.

*Pag.*18. *l.*1. A. *pr.* protuerant, B. prorupaiant.

*l.*3. A. *pr.* prælium, B. bellum.

*l.*10. C. *pr.* decreuerunt, B. adiecerunt.

l. 3. E. *pr.* omnesque quos in eo, *&c.* B. omnibus quos intus repent, glsdio interemptis.

*l.*4. F. *pr.* nostri tandem oppressi, B. & ipsis tandem oppressis,

*l.*1. B. *post.* Cumque eos *ad* defenderent, B. Cumqua iu eo à *Solymanno* fuissent obsessi, sese viriliter defendantes.

*l.*4. B. *post.* vt misso illuc *ad* reduceret, B. vt missa illuc militia reliquias populi faciat libarari.

*l.*9. B. *post.* obstrictus *deest à* B.

*l.*8. C. *post.* vnda Rex ira, B. vnde Rex terræ ira.

*l.*9. E. *post.* confidentes, B. præsumentes.

*l.*10. E. *post.* vt armis *ad* incurrerunt, B. vt cum armis & substantia eorum in Regis potentia se traderent, & sic satisfacerent conquerenti. Quod cum factum fuisset dum misericordiam expectant mortem incurrunt.

l. 10. F. *post.* quos sollicitè, *&c.* B. sollicitè admonendo vt prædicti populi, *&c.* malitiam prudentiùs incedant & cautiùs iter expediant.

*Pag.*19. *l.*1. A. *pr.* forùs incitati, B. in ad insanias conuertentes.

*l.*2. A. *pr.* quærentes, B. impetentes.

*l.*7. A. *pr.* author, B. incentor:

*l.*8. A *pr.* superata, B. transcursa.

*l.*2. B. *pr.* admissi *deest à* B. *& post* inciperent *lin. prox.* B. *addit* introducti.

*l.*8. B. *pr.* in bona regia, B. in rebus aius.

*l.*9.B.*pr.*militibus, B. militie.
*l.*3 C.*pr.* incolumes remanebant, B. saluabantur.
*l.*5. C.*pr.* accingunt se atiam, B. addicuot etiam.
*l.*7. C.*pr.* Deinde pontibus *ad* introitus. B. *sic*: Deinde pontes quos construxerant mœoibus applicant, & per eorum instantiam ad id peruentum est, vt iam pataret introitus peregrinis.
*l.*1. E *pr.* infortunatum, B. miserabilem.
*l.*2. E *pr.* itineris sociis, *B.* viæ consortibus.
*l.*9. E.*pr.* eum *Godefrido* fratre suo, *B. Godefridus* frater eius.
l. 10. E. *pr.* vel Conamus *deest à* C. *&* Vv. *B. habet.*
*l.*9. F. *pr.* diuitem ettigerunt. Cumque ibi cognouissent, *B.* copiosem ettigerunt. Vbi cognito.
*l.*3. G.*pr.* Erat autem *Hugo*, *B.* Prædictus enim *Hugo* vir illustris quesi inter primos.
l. penul. pr. Quem Præsas, *&c. ad* io carcare, B. *sic*: Vbi à Præsida regionis vinctus & Impatatori traditus tanquam predo & homicidii reus tenebatur in cercere.
l. 5. *B. post.* Nicofordi, *C.* Nicofrodi, [illegible] Nicofori, *B.* Nichofordi.
*l.*5, C. *post.* adoenerant, *B.* assunt.
l. 2. E. *post.* Aderant autem ei *B.* Adhæserant nam ei.
l. 7. E. *post.* Richardus, *ita B. &* Vv. C. *verò* Radolphus.
*l.*9. E. *post.* Cogoano, *O.* Cegoano.
*l.*1. F. *post.* quicunque *Thyrreno*, *&c. B.* qoicunque à *Tyrreno* mari in *Adriaticum* vsqua fio um coooersabantur.
Pag. 20. *l.* 4. A. *pr.* Longobardiam, *B.* Lumbardiam.
*l.*9. A. *pr.* & penetratis, *B.* trensecursisque.
*l.*9. C. *pr.* petitione, *B.* instantia.
l. c. D. *pr.* Cum autem ipsum Imperator, *&c. B. sic*; A quo cui omni reuerentia susceptus cum multa instantie exhortatu vt Imperatori.
*l.*7. &. D. *pr.* in legione, *&c. B.* in legiooibus Comitis irruente vsque ad mortem persequi attemptarent.
*l.*10. D. *pr.* præfecti, *B.* prærogeti.
l. 1. E. *pr.* castra, *B.* expeditiones.
l. 1. F. *pr.* controuersiam, *&c. B.* ed exhortationem eorum comes & Imperator recoocilianter.
*l.*9. F. *pr.* statim reseruatis, *B.* locontinenti, saluis.
*l.*9. A. *post.* Bothrodus, *C. & Vv.* Rothrodos.
*l.*3. B. *post.* venientibus, B. reliquis.
*l.*4. E. *post.* Nicæem obsidentibus, B. obsidionem agentibus.
ibid. post coniunxit, *addit* C. Nonis *Aprilis*, epud *Finchamstude* in *Bercsire*, queddam stagnum fluxit sanguine. *Quo tamen* Vv. *non habet*, *nec* B.
l. 8. E. *post.* itineris socus, B. viæ consortibus.
*l.*9. E. *post.* seteire, B. redire.
*l.*4. F. *post.* vnda & maiorem, *&c.* aurum, *&c.* B. Et inda in ampliorem recepti gretiam, in euro, *&c.*
*l.*1. G. *post.* traiectione, B trensitoque.
*l.*5. G. *post.* reseruatum, B. deputetum.
Pag. 21. *l.* 2. A. *pr.* propositum, R. primitias.
*l.*9. A. *pr.* has bello obtinuerant, *&c.* B. has occupauerant regiones & easdem huic, *&c.*
l. 10. B. *pr.* molestiis, B. inquietudine.
l. 1. C. *pr.* misit, B. direxit.
l. 3. C. *pr.* iniuncta, B. imposita.
l. 6. C. *pr.* in carcerem detrudeotes, B. in ercto ponentes.
*l.*7. C. *pr.* Solymanus, O. Soldenus.
ibid. sequenti die veniret, B. in crastino venturus erat.
*l.*9. C. *pr.* futuro die, B. io crastino.
l. 3. D. *pr.* Quibus inuedentibus, *&c. ad* sed *Solymanus*, B. *sic*: A quibus ceccepti & conatibus mirabiliter confracti & aciebus dissolutis iam erant in fugam versi, com ecce *Solymanus*.
l. 3. E. *pr.* captis, in fugam reliquos, B. ceptiuatos, in fugam eos.
l. 3. F. *pr.* cincta est militibus strenuis, ite, *&c.* B. vellata est, ite.
l. 5. F. *pr.* milites præclariores, B. militiam tam præclarem.
l. 6. F. *pr.* obsessorum, B. inclusorum.
l. 7. F. *pr.* ex iis mille cepite mechiois, *&c. vsque ad* misarunt, B. & machinis immensis in vrbem proiecarunt, mille capite, cum quibusdam captiuis ad Imperatorem dirigentes.
l. 5. A. *post.* prius *deest* à B.
l. 10. B. *post.* commeatum, B. victualia.
l. 3. C. *post.* media, B. ergumenta.
l. 5. C. *post.* adimplarunt, B. susteotantes.
l. 2. D. *post.* desperationa concepta, B. in desperationem versa.
l. 3. E. *post.* obsessis, *B.* inclusis.
l. 5. E. *post.* congesta B. augmentate.
l. 6. E. *post.* daderunt, B. resigneuerunt.
l. 8. E. *post. &c.* secundùm initas, *&c.* B. iuxta quod fuerat Imperatori concessum.
l. 4. F. *post.* mitrentes, adhortati sunt magnoperè, B. dirigentes adhortati sunt instantiùs.
Pag. 22. *l.* 9. A. *pr.* Gergoni, R. Georgii.
l. 10. A. *pr.* dextram versus, *&c. ad* predoxerunt B. dextrem tenentas, *&c.* dictam compleuerunt.
l. 2. B. *pr. &c.* sequaoti die, B. io crastino.
l. 7. B. *pr.* Turcos captiuos, C. Vv. currus, turcus.
l. 2. C. *pr.* magnopere, B. atteotiuè.
l. 4. C. *pr.* prælium, B. bellum.
l. 9. D. *pr.* Ceciderunt, B. Cæsi sunt.
l. 10. E. *pr.* super venit *deest* à B.
l. 1. F. *pr.* inimicorum, B. peruersorum.
l. 4. F. *pr.* varebaotur, *B.* expauescunt.
ibid. terga dere coegarunt, B. præsidium fugæ capessunt.
l. 6. F. *pr.* diligentia, B. instantia.
l. 1. G. *pr post* victualibus, B. *addit*, infinitam aopiã.
l. 6. A. *post.* fixis, B. positis.
l. 1. B. *post.* Dehinc quoque turmas, *&c. vsque ad* Turmæ à castris, B. *sic*: Ex hinc quoque turmas suas diuidentas dispersi sunt per prouincias quo possent ad principes earum perferre notitiam Qui à castris.
l. 3. C. *post.* Ananarzan, C. & Vv. Anauarzan.
l. 10. C. *post. &c.* de Russillo, B. de Russillum, *& alibi.*
l. 3. D. *post.* Maunstram, B. Mannstram, C. & Vv, Namistram.
l. 10. E. *post.* aacedens, B. adveniens.
l. 2 [illegible]. *post.* occiderunt, B. oecauerunt.
Pag. 23. *l.* 5. A. *pr.* audientes validissimum essa, B. audiarunt fortissimum esse.
l. 7. A. *pr.* priùs exploraraut, B. prætemptarent.
l. 2. B. *pr.* validissimas, B. fortissimas.
l. 4. B. *pr.* collocati, B. deputeti.
l. 8. B. *pr.* impedire, B. negare.
l. 10. &. B. *pr.* ibidem cum ipsis certamen init, quod, B. fit ibidem conflictus esperrimus, qui.
l. 6. C. *pr.* traiecto, B. traoslate.
l. 9. C *pr.* castra fixerunt, B. loceuerunt.
l. 7. D. *pr.* Iudæ ad, B. Iudæ ante.
l. 8. D. *pr.* ductus oculis, *&c.* B. ductus est & oculis priuatus.
l. 9. D. *pr.* Cœlosyria, B. Syriacelas.
l. 2. D. *pr.* ex familia magni, B. qui da familia fuerat magni.
l. 8. F *pr.* considebat, B. cootinuauerunt obsidionem.

*l.*1.G.*pr.*&c.consedit Dux,B.sederunt aliis copulari Dux.
l. 8. G.*pr.post* incusserunt, R. *addit* irrogabant, *recte*.
*l.pen.pr.*in insidiis,O.in insidiis ciuium.
*ib.*in altum Balistinarios, R. & altum Balistenos, *recte*.
*l.*7.A.*po.*Flandrensia,& Robertus,*B. deest* &.
*l.*2.B.*po.* à paucis,B.cum paucis.
*l.*1.C.*po.*inimicos,B.emergentes.
*l.*10.B.*post*.Hoc quo tempore,B.Hoc quocunque tempore.
*l.*6.G.*po.* Regionibus,B.nationibus.
*l.*8.G.*po.*volebet,B.voluebat.
*l.pen.post.*hos exploratores, B. huiusmodi exploratoribus.
P.c4.*l.*1.A.*pr.*luem,*B.* mortalitatem.
*l.*9. A.*pr.* primam,&c,vesperam, B primum, &c. crepusculum.
*l.*6.B.*pr.*dicere.B. dicerent.
*l.*7. B. *pr.*exploratores caperentur,B. ab eorum exploratoribus ceperentur,R.eutexploratoribus eorum,*recte*.
*l.*9.B.*pr.*quòd B. quoniam.
*l.*2.D.*pr.* Perueniens ergo rumor iste,B.Exiit ergo sermo iste.
*l.*9.D.*pr.*Attulit præterea, *B.* surrexit præterea in exercitu ingens lætitia de conualescentia.
*l.*5.E.*pr.* animi recreationis gratia,B, constitutus ob gratiam recreationis.
l 8.E.*pr.*indicabet,*B.*tastatur.
*ib.*clemantem,& rapido ad peregrino,*B.*clamantem conspiciens & repido cursu fugientem,comparitur peregrino.
*l.*1.F.*po.*& velociter ed festinet,B. & velociter irruit educto gladio vt opem ferat patienti.
*l.*6.G.*pr.*complectente,B.complexue.
l. 6. A. *post.* Chyrurgicorum sollicitudini,&c. B. sub Chyrurgicorum sollicitudine illum deputarunt.
*l.*8.A.*po.*pristinam,B.plenam.
*l.*4.C.*po.*quo tempore etiam,B. inter quos etiam.
*l.*7.C.*po.*semotos.B. positos.
*l.*3. D.*po.* Omnes autem,&c. ad irruerent, B. Hi omnes habuerunt propositum,&c.irruere.
*l.*6.D.*po.*doli,B.insidiæ.
*l.*8.D.*po.*noctis initio,B.crepusculo.
*l.*9.D.*po.* &c. & cum silentio castris eduxerun', & inter , B. & quasi sub silentio de castris agressi intar.
*l.*2.E.*po.*in sex acies,B.in sex aclebus,
*l.*7.E.*po.*Acedit,B.factum est.
*l.*8.E.*po.*cœlitus,B.da superius.
*l.*10. E.*po.*Appropinquantibus,&c.sibi inuicem, B.Procedentibus,&c.ed inuicam,
*l.*3.F.*post*.recurrere,*B.*babet regressum.
l 6.F.*po.*cogunt,B.solidari compellunt.
ib. Coostringentibus quoque , &c. ad non habebant,B.Comprimentibus quoque illos,hinc lecu illinc fluuio euagandi licentiam auferebant.
*l.*8.F.*po.* vires, *B.*instantiam.
*l.*3. G.*po.*multos suorum,B.eos ferè omnes.
P.25.*l.*7.A.*pr.*hostium,*B.* eorum.
*l.*6.*B.pr.* Ianuensium,*B.*Iannensium:
*l.*8.C.*pr.*incolumes, *B.*sub saluo:
*l.*10.C.*pr.*processerunt,O.præceperunt:
*l.*3.E.*pr.*&c.per hostium insidias,*B.*hostium in via perpessi insidias.
*l.*4.D.*post.post* præerant, O.*addunt* & equis.
*l.*7.E.*po.*Sultanus, *B.* C. Soldanus, Vv. Solidenus.
*l.*6.G.*po.*seruis suis,deficientibus aliis mediis,subuenire,nec *B.*seruorum suorum, deficientibus argumentis subuenire propitius, nec.
l. 9. G.*post.* vt in vrbe Antiochena contigit,quod vir , *B.* Erat enim in vrbe Antiochena inter alios vir.
P.26.*l.* 3. A.*pr. po.* fungeretur *addunt* O: hic autem quoniam:
*l.*11.A.*pr.* hinc inde missorum ad suspicionem, *B.* alterutræ partis aliquod possent colligere argumentum.
*l.*4.*B.pr.*lator,*B.*beiulus.
*l.*7.*B.pr.* Christienum,*B.* Dei cultorem:
*l.*1.C.*pr.*socios,*B.* consortes.
*l.*2.C.*pr.*&c.tuam facere,*B.*appropriare.
l. 3.C.*pr.* possis,*B.*voluisses.
*l.*7.D.*pr.*traderetur,*B.*descenderet.
l. 8. D. *pr.* id perfici valeat,*B.* id effectui valeat mancipari.
*l.*7. C. *pr.*perpetuo, *B.*perpetualiter,
*l.*5.E.*pr.* ad idem præstandum facere, *B.* ad ipsum facere, R.penitus id ipsum facere.
l. 5. F.*pr.*tradatur *B.*mancipetur.
*l.*5.A.*po.*Boamundus *deest* à B.
*l.*8. A.*po.* Cum autem nuntius ille ei, *B.* Adueniens autem nuntius ille cùm ei.
*l.*9.A.*po.*&c.Emyfer *deest* à *B.*
l. 12. A. *po.* lucernis, *B.* lanternis, *C.* & Vvi lanternis.
*l.*13.A.*post.* somnolentos exploraturus,B. somnolentos pertransiret,R. exploraturus pertransiret, *recte*.
*l.*4.C.*post.* verentes,*B.*metuentes.
*l.*9.C.*post*.occideret,*B.*necaverat.
*l.*5.D.*post.*custodibus *deest* à *C.sed in* Vv.*&* B.*reperitur*.
*l.*7. D.*post.*præ foribus,*B.*deforis.
l. 11. D. *post.* Cumque auroram percepissent, *B.* Cognoscentes quia aurora perspicuè rutilaret.
l. 9.E.*post.*incurrerunt,*B.*inuenerunt.
P.c7.*l.*4. A.*pr.* Ipso eodem anno Cisterciense Cœnobium inceptum est *desunt à* Vv. *inueniuntur tamen in* B.*&* C.
*l.*4. *B. pr.* quidam verò ciuium nobiles,*B.*Alij vero quidam de ciuitate nobiles.
*l.*8.C.*pr.* elapsi,B. euadentes.
*l.*6.D.*pr.*illud,*B.*de municipio.
*l.*4.E.*pr.*adnentere, B.adnenisse.
*l.*1. F.*pr.* castellum,&c. tradidit, *B* municipium sub potestate tradidit defensoris,
*l.*1.G.*pr.*consociis,*B.*consortibus.
l. 5. G. *pr.*emerserunt alii,*B.* consurgentibus aliis.
*l.*5.C.*po.*armis instantas ad vindictem excitarent: quamobrem *B.* acrius instentes ad vindictem alios,&c.At.
*l.*8.C.*post.*multos,O.sex.
l 62.*post* desperantes,*B.*desperati.
*l.*1.G.*post.*patiebantur,*B.*pauebant.
l.pen.po. proficiscentem ad dissuaserunt,*B.*proficiscens nostris subsidium collaturus,dissuaserunt.
p.28.*l.*10.A.*pr.*plurimum,*B.*in tantum.
*l.*1 *B pr.*corrigi non posse,*B.* prospereri non posse.
*l.*2.C.*pr.*dimissis,*B*:licentiata.
*l.*4.C *pr.*spem & lætitiam, &c. *B.* spes & lætitia creuit Paganis & desperatio Christianis.
*l.*12.C.*po.* & amplissimorum, &c. patrimoniorum quasi,*B.*amplissime quæ ob &c. patrimonia mente recolunt, *quasi*.
l. 3. D.*prior.*quasi alienum,*B.* quasi à Deo alienum.
*l.vlt.*E.*pr.*cecidi inquiens,*B.*cecidi & adieci.
*l.*1.B.*po.*liberaré nititur,*B.*liberauit.
*l.*5.C.*po.*cum dixisset,*B.*sacerdos cum dixisset.
*l.vlt.*C.*po.*indici,R.iocliti,*recte*.
*l.*3.F.*po.*inter se,*B.*cum sibi.

l. 3. & 4. F. *post.* immisso diuinitus feruore, B. immissum diuinitus feruorem, *rectè.*
ibid. inter se conuenerunt immisso, &c. R. eum sibi cogouuissent immissum diuinitus feruorem, rectè.
P. 29. *l.* 3. A. *pr.* & sanguinis pete. *deest ab* R.
l. 3. C. *pr.* Conis, O. Cononis.
l. vlt. C. *pr.* Drogu da Monti, B. Drogo da Monci.
l. 1. D. *pr.* Conanus de Briuo, C. & Vv. Conanus Brito.
l. 9. D. *pr.* reliquarunt, B. dimiserunt.
l. 1. E. *pr.* indebiles, B. superdebiles, *rectè.*
l. 4. F. *pr.* &c. his omnibus, &c. animatis, B. Hos omnes, &c. animans.
l. vlt. F. *pr.* Regis, B. Reges, *rectè.*
l. 3. A. *post.* subsequi, B. obsequi.
l. 5. C. *post.* &c. sustinera valuisset, &c. ad aduolassent, B. sustineret, dux *Godefridus* & eum ao *Tancredus* aduolaot.
l. 6. D. *post.* quo, B. vnde.
l. 7. E. *post.* fatigati, B. fatiscantes.
P. 30. l. 3. A. *pr.* nouem, B. nouos, *rectè*, R. recentes alternatim obitar mutuauit.
l. vlt. B. *pr.* depandebant, B. defluebant.
l. 3. D. *pr.* in pristina, R. in sede pristina.
ib. restituerunt, B. locauarunt.
l. 10. E *pr.* Farfar, C. & Vv. Pharphar, *B.* Farfar.
l. 1. F. *pr.* caperetur, B. comprehanderent.
l. 11. A. *post.* expedirent, *Reimundus*, B. expedirent interea *Reimundus.*
l. 4. B. *post.* tandem in fine, B. tandem *deest.*
l. 5. *B. post.* fidelibus stragem intulerunt, *B*, ex fidelibus stragem dederunt.
l. 3. C. *post.* Abbaram, C. & Vv. Albaram.
l. 6. *C. post.* Nouembris, R. nouis.
l. 6. D. *post.* iogressi vacuam, *B.* ingressi, eam vacuam.
l. 9. D. *post.* conferentes, B. offerantes.
l. pen. D. *post.* & quibusdam, &c. reliquos, &c. B. & partim, &c. partim, &c.
l. 7. E. *post.* &c. non abradens modo, sed putius exc. B. non abradans sed excorians.
l. 11. E. *post.* frater suus *Rob. Debeleasme*, *B.* frater eius.
l. 3. *F. post.* intor *deest à B.*
l. 5. F. *post.* non pertinet, B. non multum pertinet.
l. 6. F. *post.* &c. transeamus. Populus itaqoe nimis, &c. B. transeamus ostendentas qualiter populus nimis, &c.
l. 7. *F. post.* facarent, B. fecerunt.
l. 8. *F. post.* excitarent, B. suscitarent.
l. vlt. post. priocipali interim proposito omnino naglecto, B. quibus principala propositum omnino neglectum videbatur.
P. 31. *l.* 3. A. *pr.* trecentis & quinquaginta, *B. deest* &c.
l. 6. A. *pr.* equitibus, B. & equitibus.
l. 8. A. *pr.* à mari sitæ Arcbis, nuncupatæ, descendentas, iuxta eandem castra statuerunt, B. à mari sita archis nuncupata dascenderunt iuxta eandem castra statuentes.
l. 9. A *pr.* Phœniciæ, B. Fenicis, *& sic deinceps.*
l. 6. B. *pr.* ibi, B. ibique.
l. 2. C. *pr.* inuentio esset ficta, B. *deest* esset.
l. 7. C. *pr.* cui, B. cuius.
l. 7. C. *pr.* babebat, B. habuerit.
l. 9. D. *pr.* cum autam verbis, B. sed qoia verbis.
l. 10. D. *pr.* non ausus asset, B. non susi sunt.
l. 1. *E. pr.* & classem eius totam Duei tradidit, B. & classem eius totam duci tradiderunt.
l. 5. E. *pr.* præficiens, alios, B. preficiens, eum alios.
l. 1. F. *pr.* Cùm castris, B. vbi castris.
l. 2. F. *pr.* obsedissent qui vrbi, B. obedissentiis qui vrbi (*legendum*) *verdo* (obsedissent, is qui vrbi.
l. 3. F. *pr.* Sultani, B. Soldani.
l. 4. F. *pr.* dirigens internuntios, dictam pecuniam pollicetur, si eam à ducis posset, *B.* dirigens prædictam pecuniam pollicens par internuntios si eum à ducis posset.
l. 2. *G. pr.* propterea quod hostium m. B. significans quod hostium m.
l. 5. & G. *pr.* Hæc confirmabat omnibus dicens se recipisse fide dignos nuntius, B. Et super his omnibus dicebat se recepisse nuntios fida dignos.
l. 6. G. *pr.* Dux &c, e. Ille &c.
l. 8. G. *pr.* obsidione, vrbem, B. obsidione & vrbem.
ib. transauntes & *Maradleam*, B. transeuntes *Maradeam*, C. & Vv. *Maracleam.*
l. 10. G. *pr.* relinquantes, O. finistrantes.
l. 6. B. *post.* possit eum nostris pari, vi, B. potuit cum nostris à pari.
l. 3. *C. post.* Biblumque, B. Bibliumque.
l. 7. *C. post.* percursa, B. percussa.
l. 10. C. *post.* deserentes, B. deferentes.
l. 1. D. *post.* Stratonis, B. Stracionis.
l. 4. D. *post.* Inde ad sagittæ iactum distantem Ateam, e. Inde per sagittam ad Ateam.
l. 6. D. *post.* diem Pentecostes, *B.* diem Pentecosten.
l. vlt. D. *post.* Antipatride, B. Antipatrida.
l. 1. F. *post.* Eleutheriam, B. Eleucheriam.
l. 7. & E. *post.* Profecti inde Comes Flandrensis & *Robertus Ramulam* perueniunt, B. Profectus inda Comes Flandrensis *Robertus Ramulam* peruenit.
l. 10. *F. post* Nocte enim, B. nocte sanè.
l. 5. *G. post.* abluta, B. abluti.
l. 7. G *pr.* aquitas verò, B. equitum verò.
l. 8. B. *pr.* præter senes, B. *deest* præter.
l. 7. *C. pr.* muntem, in quo, B. montem & in quo.
l. 8. *E. pr.* Locatis, B. Vocatis.
l. 7. F. *pr.* Etsi, B. & si.
l. 9. F. *pr.* dia illo, e. diaills.
l. 10. F. *pr.* quod per, B. cum per.
l. 4. *F. pr.* & subiecta, B. ex subiecta.
l. 4. G. *A post* riuos & fontes aa puteos, B. riuos vel fontes aut puteos.
ibid. &c. hsberet, B. babens.
l. 6. *A. po.* intolerabiliter, O. siti intolerabili.
l. 9. *A. post* oppilauerant. B. opilauerant.
ib. molestior, B. ineptior.
l. 5. B. *post.* & latices, B. vt latices.
l. 9. B. *post.* muli, asini, B. muli & asini.
l. 2. *C. po.* ad castra, B: ad obsidionem:
ib: Ianensium, B: Ianuansium:
l. 5. C: *po.* Mittitur, B. mittatur:
l. 4: D. *po:* nostrorum, e. ex eis.
l. 5 D: *po.* reliquos in fugam, e. in fugam cętarur:
l. 8: D. *po.* Alij autem qui apud *Ioppen* erant incolumes euaseruot, B: Alii autem apud *Ioppen* incolumes peruenerunt:
l. 11. D. *po:* cum gaudio, B: gaudeoter:
l. 4. *E. po:* peruenissent, B: peruenerunt:
ib. exercitus, B. de exercitu:
l: 7. E. *post.* &c. Die verò statutò, B. Et sic die statuto.
l. 10. *E. po:* vt animas, B. aut animas.
l. 3. F. *po.* vt ipsos Tureos, B. vt facilius Turcos.
l. 4. F. *po.* resistebant, B. rebellabant,
l. 8. F *po.* vtebantur, B. retorquebant.
l. 3. C. *post.* tribunculis, B. trubuculis.
l. 2. B *pr.* obsassi, B. inclusi.
l. 6. B *pr.* & oleo, B. vt oleo.
l. 9. B. *pr.* par, R. impat. *l.* 50. idem *deest ab* R.
l. 4. C. *pr.* ancipitem, B. anticipitem.
l. 5. C. *pr.* diremit, B. dirempsit.
l. 8. C. *pr.* 1. *ant.* exiuit populus, B. exitus est popul[9].
l. 9. C *pr.* fuerant deputsti, B. fuerat deputatus.

l.7.D.pr. pice, aruina, adipe, ftuppa, B. & pica à ruina & adipe ituppa.
l.8. E.pr. arcubus magicis, B. artibus.
l.4.F.pr. egreffæ ciuitatem, C. & Vv. quæ illarum fuerant greffum comitatæ, B. quæ illarum, &c. ciuitate, *male.*
l.1.G.pr. & caftella machinas, *B.* caftella & machinas.
l.1. B.po. quæ flante Borea accenfa, *B.* qui flante Borea accenfus, *recte.*
l.1.B.po. caliginofum, O. calmofum.
l.8.B.po.po. clauatum. R. *addit* apeauit.
l.7. G.po. eos *deeft à* B.
l.10.C.po. contulerunt, *B.* confereotes.
l.5.D.po. direxit, B. dirigans.
ib. introducerent præ foribus, *B.* introducant da foris.
l.4.F.po. gladio, B. in ore gladii.
l.7.F.po. per corpora, *B* fuper corpora.
l.6.G.po. velociffimè, B. quantocius.
P. 34. *l.4. A. pr.* cum ingenuibus copiis, *B.* cum ingenti copia.
l.10.B. pr. vel primus, B. vel prius.
l.2. D. pr. propria erat, *B.* propria eft.
l.5. D. pr. iucundiffimum, fideles vtriufque fexus tanta, &c. *vfque ad* Deo agere, *B.* iucundiffimum quanta deuotione fideles populi vtriufque, quanta mentis, &c. ad loca fancta accederent, quantas gratias Deo agerent.
l.3.E.pr. vna mira, O. vna in arram.
l.4. E. pr. & per coll. B. quod per coll.
l.5.E.pr. erat, B. fit.
l.6.E.pr. &c. vt per eam, B. & per eam.
l.4. F.pr. in fancta ciuitate à multis *defunt hic à* B. *fed poft* obierat *fe quuntur.*
l.9.F.pr. referrent, B. viderunt.
l.11.F.pr. afferabant, B. afferentes.
l.1.G pr. poft manifeftiffimè, B. *addit*, confpexerunt.
l.vlt pr. effet iam, B. effet modus.
l.4.A. poft. Reges, B. regna.
l.2.B.po. complurium *deeft à* B.
l.3.B.po & aquarum, quarum in obfidione, B. fed & aquarum vnde in obfidione.
l.pen po. plebs inferior, B. plebs inferiorum.
l.5.D.po. in fedem Patriarchalem, B. in fede Patriarchali.
l.6.E.po. Sultanus, *B.* Soldanus.
l.vlt.F.po. inimicus vniuerfis, B. inimicis vniuerfifque.
l.pen.po. prius ad fepulchrum, B. prius baiulantes ad fepulchrum.
P.35 *l.4. C. pr.* ex noftris, B. noftri.
l.8 C po. vndequaque, B. vndecunque.
l.8.E.pr. eminus, B. à longè.
l.3.E.pr. confiderunt, B. conciderunt, *recte.*
l.4.E.pr. O. pomum, R. tolum.
l.2.F.pr. in eum, B. fuper eum.
l.vlt.F.pr. noftræ præualuit. Vnde hæc? O. noftræ contigit. Gens mifera, gens modica, genti noftræ præualuit. Vnde hoc?
l.5.G.pr. equitibus, B. militibus.
l.10.G.pr. me non erigam, B. meos, non erigat.
l.8.A.po. dromedario impofitus, *B.* fuper dromedarium pofitus.
l.10.A.po. fupernè, B. da fuperius.
l.vlt B po. iuxta fepulchrum, B. in fepulchrum.
l.5.C.po. manibus onerati, C. & Vv. manubiis.
l.vlt.C. po. quòd Duci *Roberto*, &c. offenfo in eum Deo, &c. accidiffe, B. quod Dux *Robertus*, &c. offenfus in eum Deus, &c. contulit.
l.5.D.po. Garnero, B. Garero.
l.4.E.po. multis exigentibus, O. meritis.

l.4.F.po. tribum *Simeonis*, terram Philifthinorum, B. tribum *Simeon* Philifthinorum.
l.5.F.po. Vbi *Ioppe* oppidum fitum eft, à quo viginti quatuor, B. à quo prope eft *Ioppen* oppidum viginti quatuor.
l.9.F.po. Diſpolim, R. Neapolim.
P. 36. *l. vlt.B. pr.* obtulit panem, *B.* offerens ei panem.
l.9.C.pr. Deinde verò *Salomone*, *B.* deinde regnante verò *Salomone.*
l.2. D. pr. quadraginta duobus annis, B. quadraginta duo anno.
l.9.D.pr. fuo *Eliam*, R. fuo nomine *Eliam.*
l.10.D.pr. in cliuo, B. in diuo.
l.8 F.pr. eius, R. Iefus.
l.9.A.po. Anconenfem. B. Achonenfem.
l.3.C.po. In Ecclefia Latina, B. In Ecclefia de Latina.
l.3.D.po. Bethleem in quo, Bethleem in qua.
l.4.D.po. Iordanis fluuius eft, in quo Iefus Chriftus baptizatus, B. Iordanis lacus eft in cuius flumine Chriftus baptizatus.
l.3.E. po. crucem & mortem, R. mortem in cruce.
l.4.E po. ibidem, R. vnde.
l.5.E po. in afina, B. in afinam, *recte.*
l.vlt.F.poft. eam dixiffent, B. eam dicerent.
P. 37. *l.7. A.pr. poft* extremum, C. & Vv. *addunt Sigebertus* Gemblacenfis Monachus Chronica fua hucufque digeffit. *Quæ verba* B. *addit in margine.*
l.4.C.pr. Dei interpellare, C. & Vv. diei.
l.3.E.pr. Monachus eft, &, B. Monachus eft inquiret.
l.5.E.pr. poft fomniaffe *vfque ad lineam vicefimam octauam, fcilicet, ad* eius præteritam mortem, *defunt à* Vv. *illa igitur omnia, de fuo adiecit Matthæus nofter.*
l.vlt.F.pr. cum ante eum, B. eum per eum.
l.7.D. po. percontatus *eft deeft à* B.
P.38. *l.6. B pr.* cum regnaffet annis tredecim *defunt hæc à* Vv.
l.8.D.pr. & vt, B. ita vt.
l.vlt.E pr. cui continuo, B. qui continuo.
l.1.F.pr. & à *Thoma*, *B.* & 9. *Thomas.*
l.2.F.pr. corona capiti imponitur, B coronam capiti regis impofuit
l.5.F.pr. tenendam, B tenendis.
ibi. ab Hoc tempore *vfque ad finem capitis, defunt à* Vv. *immò & antea id narrauit* Matthæus *nofter. Recurre Lector ad lineam 2. prior.* &c. *pagina 37.*
l.vlt A.po. cognatam, mecum, R. cognatam nuptui mecum.
l.3.E.po. ficut eis, *B.* ficut ei.
linea 5. E. pofter. in miferia, O. in mifericordia.
l.vlt.F.po. ita equis, *B.* & equis.
P.39. *l.5. A.pr. poft monimentum addit* C. Idem *Henricus* defponfauit *Matildem* filiam *Malcolmi* Regis *Scotiæ*: ex qua genuit Vv. & filiam vnam, nomine & honeftate matrem repræfentantem, quam virginem quinquennem Imperator *Henricus* petiit & accepit. *Hæc defunt à* Vvendoueto. *Immo ipfe dehinc repetit* Matthæus, *vide pag. 40. l. 1.*
l.-.D.pr. fubiugauerat, *B.* fubegerat.
l.7.E.pr. Sigibertus Gemblacenfis Monachus hucufque Chronica fua fatis eleganter digeffit *Quam ipfam claufulam, & antea habuerunt* C. & Vv. *& ad pag. 36. prænotauimus, vtrobique tamen mendosè, cum non ante annum* 1113. *ineuntem Coronica fua terminauit ille* Sigebertus.
l.vlt.A.po. Arabis gladium, B. eiufdem gladium.
l.1.D.po. M.C. R. M.C. I.

l. 9. D. *post.* nondum in Regem, B. iam in Regem.

l. 6. F. *post.* In ipsorum tabernaculis, viros multos, B. in ipsis eorum tabernaculis, de viris multos.

P. 40. *l.* 5. B. *pr.* O mulierum generosissima *vsque ad finem capitis, desunt à* Vv.

l. 7. G. *pr.* difficile esset expugnatu, B. graue esset ad expugnaudum.

l. pen. pr. ex *Anglia* proscripsit, B. ab *Anglia* exulauit.

l. 7. B. *post.* intar quos fuerunt, B. qui hij fuerunt.

l. 8. B. *post.* Remesiensis, R. Ramesiensis.

l. 6. C. *post.* qui consecrari, B. quem consecrare.

l. vlt. C. *post. post* præsulatum *addit* C. Hoc anno *Rogerus* ad Episcopatum Sarum electus est: *quæ verba desunt à* Vv.

l. 6. D. *post.* Qui *Romam* veniens, B. quo *Romam* veniente.

l. 9. D. *post.* Vvarenast, C. Vvareuast, Vv. Vvareuast, *postea tamen* C. Vvarenast, Vv. Vvarevast.

l. vlt. F *post. tota linea,* In Anglia pestifera mortal. &c. *deest à* Vv.

P. 41. *l.* 5. A. *pr.* productorem, R. pro ductore.

l. 8. A. *pr.* Turcis infidelibus, B. Principibus Turcorum infidalium.

ib. per quorum terras, B. per quos.

l. 6. C. *pr.* & in, & *deest ab* R.

l. 5. E *pr.* dicebatur, & Iuiidicus, B. dicitur & viri dicus.

ib. qui *Cadmus* appellabatur, C. *Cadmis* vel *Cadum,* Vv. *Cadmus* Credo debere scribi *Cadi*; ita enim Iudicem indigetant *Turci* hodierni.

l. 4. F. *pr.* vndecim millibus, *ita & Vv.* C. duodecim.

l. 4. *B. post. post* albi coloris, C. *addit* & quatuor picti mirabiliter, & in sa multiplicati: Cometa atiam apparuit mense *Februarij*. *Quæ tamen desunt à* Vv. *&* à B.

l. 7. C. *post.* in sua parstare seutentia, mox Archepiscopatum *desunt à* B.

l. 5. E. *post.* confidaret, B. confiperet.

l. 2. F. *post.* hoc modo, *B.* siccine.

l. 9. F. *post.* obsiderent, *B.* debeant obsideri.

l. 4. G. *post.* cum gaudio, *B.* gaudenter.

P. 42. *l.* 6. A. *pr.* hostes, *deest à* B.

l. 8. *B. pr.* oppidis suburbanis, *R.* oppidis & suburbanis.

l. 4. *B. post.* vtrisque manibus *deest à* B.

l. 1. D. *post. post* consensit *vsque ad* ad capitis expositionem decertarent, *desunt à* Vv.

l. 3. D. *post.* obtento, R. obtentu.

l. 6. F *post.* scienter, C. sitienter, *& rectè.*

P. 43. *l.* 4. E. *pr.* Hic constitutus est ordo Canonicorum Satisbiriæ *desunt à* Vv.

l. 3. F. *pr.* &c. *post* carceri mancipauit *vsque ad* Redit autam, *desunt à* Vv.

l. vlt. pr. incidans suo manuo in Bitumen profundum, B. insidium suo manno in bitumine profundo.

l. 1 A. *post.* detentus *deest à* B.

l. x. *B. post.* sed in his omnibus factus ast Deo ingratissimus *desunt à* Vv.

l. 5. *B. post.* cui innuit, *C.* & Vv. vbi annuit, *B.* cui annuit.

l. 2 *C. post.* Reiuelmus Hereford. Vvill. Oxoniensis, *desunt à* Vv.

l. 9. *C. po.* Normannus *Prior* fundauit *cum linea sequente desunt à* Vv.

l. 9. *D. po.* interdicam, *B.* interdicimus.

l. 1. E. *po.* pro Episcopo communicando, O. pro Episcopo tibi communicando.

l. 9. E. *po.* 8. Cal. *May*, scil. S. *Marci, desunt à* Vv.

l. vlt. E. *po. po.* persequuntur *addunt,* C. *&* Vv. & ad opara misericordiæ ejus, successores inuitant. *Immò & tota illa Epistola quæ dicitur calstus missa ad temperandas* Romanorum *enormitates, desunt à* Vv. *Omnia scilicet à linea* 49. *pag.* 63. *vsque ad lin.* 4. *B. pa.* 43. *ad verbum* Eodem.

l. 4. F *po.* indies, *B.* diatim.

P. 44 *l.* 3. A. *pr.* speret ad cumulum, *C.* serpet.

l. 5. *B. pr.* Matildem, *B.* Matildidem.

l. 7. *C. pr.* Bagorniensis, *ita C. &* B. *sed* Vv. Bangornensis.

l. 7. D. *pr. post* comitatus *addit* Vv. Eodem tempore in parochia Legiensi, porca porcellum enixa est, faciem hominis habentem, & pullus gallinæ quadrupes natus est.

l. 8. E. *pr.* Brachium, R. Durachium.

l. 5. F. *pr.* &c. peragendum ministraret, *B.* peragendum & auxilium ministraret.

l. 2. G. *pr.* Obiit a. eod. temp. idem R. Francorum *Philippus,* &c. *quæ tamen* Matthæus *noster & antea recēsuerat, in ipso fine anni antecedētis,* pa. 43. l. 5. E. *po.*

l. 4. C. *po. po.* Septamb. *cætera desunt à* Vv. *vsque ad* Eodem etiam *l. sequente.*

l. 5. E. *po.* à mortalitas tunc, *vsque ad* posuit, *desunt à* Vv.

l. 6. F. *po.* deputata, O. deputatus, *rectè.*

P. 45. *l.* 8. A. *pr.* damno & periculo, B. dampno periculum.

l. vlt. C. *pr.* & prius, R & post.

l. 1. D. *pr.* pertinent, R. pertinuerit.

l. 10. D. *pr.* Hoc anno facta, &c *tota linea deest à* Vv.

l. vlt. D *pr.* Rodulpho, O. Radulpho.

Nota tamen hic errorem, & in Vv. *& in Parisiensi nostro, Hic* Radulphus *enim non erat London. Episcopus, sed Roffensis. Immò & Parisiensis ipse pag. proxima Roffensem eum appellat, vbi etiam & electionem eius repetit. Pro Londin. igitur scribe Roffensi.*

l. 6. A. *po* Et insidiis, *B.* Nam insidiis.

l. 2. *B. po.* missis copiis suorum, *B.* missis de suis copiis.

P. 46. *l.* 10. *B. pr.* comminatoribus, *C.* & *VV.* coniuratoribus, *rectè.*

l. 8. *B. po.* Luna facta est quasi sanguinaa tertio idus *Decemb. desunt à* Vv.

l. 3. E. *pr.* &c. *post* nuncupatur, *C. habet*: Quoque *Baldeuuinus, Ierusalem,* & *Petrus* primus Prior *Bermunshia. Nescio tamen quo sensu, si enim de morte* Baldeuuini, *sint intelligenda; ea sequitur ad finem Capitis succedentis.*

l. 8. G. *pr.* inualescere, B. in uulnensium.

l. 2. B. *po.* Domino, R. à Domino.

l. 8. B. *po.* Heritum, *Vv.* Berytum, *rectè.*

l. 7. D. *po.* Porete, *VV.* Porz.

l. 1. E. *po.* quæ est, R. qua est.

l. 5. G. *po.* ad *deest in* R.

P. 47. *l.* 1. A. *pr.* tes, R. tres.

l. 5 B. *pr.* pedites, *R.* paditum.

l. 3. C. *pr.* proscripserat, B. exulauerat.

l. 8. E. *pr.* collocati, *Vv.* collocuti, *rectè.*

l. vlt. pr. Mons Dauid, O. Mons Dani.

l. 6. B. *po.* tranquillo, B. tranquillimo.

ibid. post axisterte, C. Hoc quoque Anno 14. Cal. *May,* bis venit cœlesta lumen ad sepulchrum Domini.

l. ·. *C post.* iuxtà suam, &c. B. iuxta suæ magnificentiam voluntatis.

l. 7. *C. po.* Luna hoc anno, &c. *vsque ad finem capitis desunt à* Vv.

l. 6. E. *po.* Richardus Lincoln. C. & *VV.* Robertus, *rectè.*

l. 1. F. *po.* Pont audemer, *Vv.* & B. Punt audemer.

l. vlt. po. Veruonis, *C.* & *Vv.* Veruonis. Greact, B. Greuet.

P. 48. *l*. 4. B. *pr*. Calixto Papæ, *&c. vsque ad finem sequentis lineæ, deest*.

l. 3. *&* 4. E. *pr*. à Vv. *&* in C. *&* B. *post* Honorius, *additur*, Sol nouilunio similis factus est.

l. vlt. F. pr. disceptarunt, B. disceptati sunt.

l. 3. *A. post*. Quo auditu, *B*. Quo audito, *rectè*.

l. 4. *A. post*. Rex *Balduuinus*, qui iam regni Hierosolymitani quàm *desunt à*. B.

l. 5. *B. post*. obsidem, *B*. obsidere.

l. 5. *C. post. post* habebat hęr: *sequitur in* C. Quia de morte viri suspecta habebatur, vir enim eius clam de nocte fugerat, & paupertatem elegit. *Quæ tamen in* Vv. *non habentur*.

l. 9. *C. post. &c*. tam regni Angliæ quàm ducatus Normanniç, iurauerunt ie fidelitatem, & primus, *B*. tam ad regnum Angliæ quàm ducatum Normanniæ iurauerunt ei, fidelitatem facientes, & primus.

l. 7. *G. post*. Herford, R. Herefor.

P. 49. l. 11. *A. pr*. Ciestanus (quod est dictum) hic manere, *B*. Ciestanus, quod est dictu, hic manere.

l. 6. *B. pr*. indies, *B*. diatim.

l. 3. *C. pr*. & procursum, *B*. & percussum.

à linea 16. *ad finem capitis, desunt à* Vv.

l. 9. *C. pr*. replicasset, *R*. explicasset.

l. 6. *E pr. post* digessit, *C. addidit* obiit *Honorius*, Papa successit *Innocentius: quæ tamen desunt à* Vv.

l. 5. *F. pr*. terminabatur, *B*. terminauit.

l. 8. 9. 10. *D. pr. desunt à* Vv.

l. 3. F. *post*. & iam, B. & eam, *rectè*.

P. 50. *l*. 8. A. *pr. post* Couentrensem, *sequitur in* C. *&* B. Londonia pro maxima parte combusta est. *Quod in* Vv. *non est*.

l. 6. C. *pr. ab* Anno Domini *vsque ad* Eodem *in l*. 5. *pag*. 73. *desunt à* Vv.

l. 4. D. *pr*. quæ inuocata, B. Quam quia inuocauerat.

l. 8. D. *pr. post* Domini *sequitur in* C. natus est primogenitus *Galfridi* Plantagenest & *Matildis* Imperatricis, scilicet *Henricus de Henrico. Sed non in* Vv.

ibid. Haruicio *sic &* C. *&* B. *sed* Vv. Henrico, *malè*.

l. 7. E. *pr. post* Londinensis *addunt* C. *&* Vv. obiit eodem anno *Robertus Curtehose* frater Regis *Henrici*: & apud *Glouerniam* sepulturam accepit. *Nota tamen omnia ab hoc loco vsque* Iacuit autem à Vv. *deesse*.

P. 51. *l*. 1. D *pr*. & rex ab omnibus, B. & Rex est ab omnibus.

l. 7. E. *pr. post* Tertio vouit, *sequuntur in* C. & Vv. quod Denegeld idem (*credo scribendum* id est) de qualibet byda terræ duos solidos quos antecessores eius, *&c*.

l. 12. E *pr. post* obseruauit, *omnia desunt à* Vv. *vsque ad l*. 10. *pag. sequentis, scilicet ad* Per idem tempus.

l. 2. A. *post*. centum libras, C. centum millia libras.

l. 1. E. *post*. proscripsit, B. exulauit.

l. 4. E. *post*, plantauit, *ita in* C. & B. *sed in* Vv. placitauit, *rectè*. R. *voluntariè & non iudicialiter supplantauit*.

l. 10. E. *post*. proscripto, B. exulato.

l. 1. F. *post*. pro Theobaldo, B. propter Theobaldom, &c.

P. 52. *l*. 5. B. *pr*. sed tum cum, C. & Vv. sed tamen cum, B. sed tum cum.

l. pen. B. *pr. post* patrium, R. *addit* exaltando.

l. vlt. B. *pr*. millia marcarum, B. millia marcas.

l. 4. C. *pr. post* Lodouuicus C. *addit* cognomento Grossus.

l. 2. D. *pr. post* imperauit *sequitur in* C. & sic successit *Lotharius*.

l. 4. *E. pr*. & fracta, B. & frater.

l. 8 *C post*. qui sciunt, *C*. & Vv. qui se nesciunt, B. qui in se nesciunt.

l. 9. *C. post* suspicemini. *B*. suspiectis.

l. 7. D. *post*. fide horribiliter, *B*. fide & horribiliter.

l. 7. *F. post*. quasi in acie, vno percussoque casu, R. quasi in acie vna militari disciplina castigata, percusso verò casu.

l. 3. *G. post*. animo defecit, B. animo deluit.

l. pen. post. gloriæ virtuti, R. gloriæ ac virtuti.

P. 53. *l*. 7. *D. pr*. Sireburnense, R. Saresbiriense.

l. 1. *E. pr*. Neounere, B. Neounere.

l. 3. *E. pr*. cui *Anglia* erat, R. cui *Anglia* iurata erat.

l. 4. *F. pr*. solerter, B. sollerunt.

l. 6. *F. pr. post* Episcopus, C. & B. *addunt* frater R. *Stephani* Apostolicæ sedis legatos in *Anglia*, pro eo quòd Rex, &c. *quæ desunt à* Vv. *cum reliquis vsque ad l. pen* Eodem anno, &c.

l. 6. A. *post*. impetitus, C. impetitus, *rectè*.

l. 9. A. *post*. hinc inde, B. hic in.

l. vlt. A *post*. proscripsit, B. exulauit.

l. 6. C. *post*. audacter, B. audaciter.

P. 54 *l*. 7. A. *pr. post* mancipatur, *reliqua pars lineæ deest à* Vv.

l. 4. B. *pr. post*. decertabant, R. *addit* morabantur.

l. 10. D. *post. post* successit *sequitur in* C *&* B. Destructa est ciuitas de *Vvintonia*, decimo octauo Cal. *Octobris*. Et captus est R. Comes *Glouerniæ*, die exaltationis sanctæ crucis: pro cuius liberatione, *Stephanus* Rex dimittitur. *Quæ tamen in* Vv. *non habentur: vt nec lineæ sequentes duę; vsque ad* Anno Domini.

l. 1. E *pr*. Londonensis, R. Londoniis.

l. 3. E. *pr. post* occiditur, R. *addit* Obiitque.

ibid. fuit *deest à* B. *& ab* R.

l. 4. C. *post*. vel in clerico, &c. B. vel in clericum, &c.

l. vlt. D *post*. cum Fulco, &c. pertransiret, B. Fulco, &c. pertransiens.

P. 55. *l*. 9. D. *pr*. & proscriptus, B. & exulatus.

l. 3. F. *pr*. Fatendumensis, C. & Vv. Fatendunensis.

l. 5. F. *pr. post* recepit, *sequitur in* C. obitus *Galfridi* de *Mandeuilla*, decimo octauo Cal. *Octobr. Galfridus* comes Andegauensis cepit *Normanniam: quæ tamen verba vix legere poteram: cum aliqua interpolata vel interlineata, & in margine superaddita sint: & quæ desunt à* Vv B. *sic;* recepit, *Gaufridus* de *Mandeuilla*.

l. 3. B. *post*. Rogerus Cestrensis & Rob. Hereford. *desunt à* Vv.

l. vlt. B. *post*. immensu m B. immensum Legendum puto vniuersum.

P. 56. *l*. 9. A. *pr*. Imperator *Conradus*, B, Imperator Romanorum *Conradus*.

l. 1. C *pr*. tempore hostibus, R. tempore nacto opportuno hostibus.

l. 6. E. *pr*. peruenit. Indeque, B. peruenit ad vrbem. Indeque.

l. 9. A. *post*. Domino munera, R. Domino deuotionis munera.

l. 9. C. *post*. volebant, B. vacabant.

l. 2. F *post*. loquebantur, &c. allegantes, B. loquentes, &c. allegabant.

l. 3. G. *post*. feruentoa, B. feruores.

l. 4. G. *post*. Chasueio, C. & Vv. Chaisneio.

P. 59. *l. vlt*. B. *pr*. inter ipsum Regem & Ducem orta est, C. Regem, Comitem, & Ducem, Vv. Regem & Comitem orta est. *Ab eo etiam desunt lineæ duæ sequentes, scil*. Reuersio Imperatoris, &c. *ad* Hereford.

l. 3. E. *pr*. transitetur, B. *transituri*.

l. vlt. pr. ficha, *B.* ficha.

l. 1. *D. post.* accepit *sequitur in* C. Hoc in anno præterito secundùm aliquos, *quæ à* Vv. *& B. desunt.*

l. 6. *post* suam *addit* C. in qoadragasima *quam vocem* Vv. *non habet : nec illa quæ sequuntur : inde etiam l* 4. *&* 5. *desunt sequentes,* B. *sic,* suam, prætereà defamata est de vlterio.

l. 3. *E post.* prætactas, *B.* prætractas.

l. 6. *E. post.* Andegauensium, B. Andegauorum.

l. 9. *E. post* vercbatur enim ne ab illo filios, *B.* quapropter vt illa ab aliquo filios.

l. 4. *G. post.* vt fratris Ducis *Andegauensis* castrum, *B.* vt coittta Ducem *Andegauensem* v biipsum.

P. 60. *l. vlt. A pr.* Nulla nominantur, *C.* & *Vv.* Villa, *B.* nulla nominatur.

l. vlt. C. pr. de langoro *Radulphi,* C. & Vv. languora, *rectè.*

l. 3. *B pr.* Cui aom, *B.* Quod cum.

l. 8. *D. pr.* viginti nouem. *O.* XIX.

l. 10. *D pr. post* reuerenter *sequitur in* C. & Vv. Eodem anno dictum est cuidam in somnis, vt manos suas truncarat & pedes, & sic saluus fieret: quod aum fecisset, statim expirauit.

l. 7. *B. post.* sadibus, *B.* sedilibus.

l. 8. *B. post* lite cootestata, B. lite in hunc modum contestata.

P. 61 *l.* 1. *B. pr.* Bemneis, *R.* Beumais.

l. 4. *C. pr.* triginta duabus, *C.* triginta septem, *Vv.* triginta sex.

l. 5. *B. pr.* Gimdreda, *Vv.* Guodreda.

l. 1. *G. pr.* instituisse, b. induisse.

l. 4. *A. post.* Clericus, *B.* Clerus.

l. 3. *B. post.* laneeas & ligonos, *C.* & *Vv.* in ligones, *rectè.*

l. 3. *C. post.* Oënus, O. Hoënus.

l. 8. *D. post.* Cum aotem, *&c.* vellet ei iniungera pœoiteotiam. *B.* Episcopus, *&c.* volens ei infli pœn.

P. 62. *l.* 3. *B pr.* milite itaque suprad icto, &c. postulante, B. Miles itaque supradictus cum, *&c.* postularet.

l. 4. *F. pr.* multitudo adetit, B. multitudine replebitur.

l. 2. *A. post.* se instroere cœpit, B. esse instructus.

P. 63. *l.* 3. *G. pr.* ascendentem, *&c.* compellentem, *B.* ascendere, *&c.* compelli.

l. 3. *F post.* ruectum. *O.* deuexum.

ibid mirabilis, B. mirabilem.

l. 7. *F post.* appropinqoaret, contra, B. apptopioq. patuit cootra.

P. 64. *l. F. pr.* ineffabili, B. inedicibili.

l. 2. *F. pr.* quos in hanc, B. & nos in hanc.

l. 1. B. *post.* iad miles libenter ibi mansisset, *&c.* licuisset, B. vbi miles libenter in æuum maoeret, *&c.* liceret.

l. 7. *F post.* festinos, B. & C. de intus.

l. antep. post. voloit: quia seruus asset, quem dominus præelegit, *ita &* B. C. *verò &* Vv. ooluit: quia seruus esse quam dominus præelegit.

P. 65. *l.* 10. *B pr.* in sedem suam cathedralem, O. in sedem eandem, *Vvillielmum, rectè.*

l. 10. *C. pr.* Dominia, B. Dominica.

l. 8. *F. post.* inops sacerdos, O. in opus sacerdodotale.

l. 2. *G. post.* ab Oxonia, C. & Vv. ab Exonia.

P. 66. *l.* 10 *A. pr.* cum frigore nudus, B. cum frigore & nuditate.

l. vlt B. post. mox debes, B. modo debes.

l. 6. *C. post.* inqoiens, B. inquit.

l. 5. *D. post.* profundens, B. perfundeos.

l. 5. *G post.* fuerit miracula, C. & Vv. fiunt.

P. 67 *l.* 10. *B pr. post* Beao *omittuntur in* C. qui fuit Seldua, qui fuit Heremod, qui fuit Itermod, qui fuit Hatra, &c. *sic etiam erat in anteriore impressione, summè & in* Vvendouero *ita inueniuntur.*

l. 9. *C. pr.* Oxoniensi, C. & Vv. Exoniensi.

l. 2. *D. pr.* atque liecutia, C. & Vv. absqoe liaeotia.

l. 2. *E. pr.* Galatiæ, Vv. Galiciæ, *rectè.*

P. 68. *l.* 4. *F. pr. post* commendauit: *cætera vocabula duodecim, vsque ad finem capitis, desunt à* Vv.

l. 8. *F. pr.* subconfusi, R. subfusi.

l. 8. *A. post.* Apud Suanduum multorum cepit homagia, scilicet nobiliorum, *desunt à* Vv.

l. vlt. A post. Richardus, B. Robertus.

l. vlt. post. Parisios, B. Parisius.

l. 4. C. *post.* Natneticam, Vv. Nanoeticam, *rectè.*

l. 1. F. *post.* Propter quod *vsque ad* indignatus est, B. Qiod vt ait Rex *Francorum* præpropere factum fuerat dignatus est.

l. 3. G *post. post* Burgum, *vsque ad* Eodem anno *l.* 8. *desunt à* Vv.

P. 69 *l.* 4. B *pr.* cubieularium obiurg. B. cubiculariom suum grauiter obiurgaus.

l. 6. F. *pr.* dum vixerant, B. dom vixerat, *rectè.*

l. 2. G. *pr.* Eodem tempore Cantuaria ferè omnis comburitur *desunt à* Vv.

l. 11. G. *pr* filium, R. filiam.

l 6. C. *post.* retorqueits, B. retorquantis, *rectè.*

l. 7. D *post.* dignus fuit, B. dignus habitus est.

l. 10. D *post.* Apostolorum lumina, B. Apost. limina *rectè.*

P. 70 *l* 7. B. *pr.* & meis, B. & mihi, *rectè.* R. & mihi &c.

l. 1. C. *pr. post* benedictionem *addit* Vv. liceat Abbati suo & cætera omoia Ecelesiæ Sacramenta à quo voluerit Episcopo, absque nostra, & sine Ecclesię nostræ, *rectè.* B. *sic:* liceat Abbati suo & cætera omnia Ecclesiæ nostræ.

l. vlt. D. *pr. ab* Eodem anno *vsque ad finem capitis, desunt à* Vv.

l. 1. F *pr.* de proditione Regis, R. de proditione appellato aegis.

l 3. A. *post.* vt suspicio subiectionis, *&c.* adempta asset. B. spe euturuta subiectionis, *&c.* adempta.

l. 4. A *post. &c.* Consensit autem electus in *&c. vsque ad* aduersabatur, B. *sic:* Consensit aotem electo coosoetudioes antiquas in tegoo staret, persuadans & Archiepiscopo prædicta exigenti adoersans.

l. 8. C. *post.* admittens, B. admittat.

l. 10. C *post.* sed in nullo proficientes, B. nisi in aliquo proficisset.

l. 5. G. *post.* magnatum, R. magoatas.

P. 71. *l.* 5. A. *pr.* à Iudiciario, B. à Iustitiario, *rectè.*

l. 8. B *pr.* ad remanentiam, B. ad remanens.

l. 7. C. *pr.* de Insucto, B. de insueto *legendum de visneto.*

l. 4. D. *pr.* extra regimen, B. eatra regunen *legendum regnum.*

l. 4. E. *pr.* non debeat vltra procedi, B. non debet vltra procedere.

l 7. F *pr. post* aduocauerint, R. *addit* erit placitum in Curia Regis, sed si vterque adoocauerit.

l vlt. F *pr post* saisitus, R. *sic;* Qui de ciuitate, *&c.* Regis fuerit, si, *&c.*

l penul. pr. poterit Episcopum, B. poterit Episcopo *legendum* Episcopus.

l. 6. C. *post.* Castella, B. Catella, *malè.*

P. 72. *l. vlt.* C *pr* à Defuncto Octauiano *vsque ad fi-*

nem capitis, desunt à Vv. & post ei substituit C. & B. addunt Thomas Arch. exilium subiit.
l. 9. D pr. Regis deferente O. Regi def.
l. ult. E. pr. Castellaniam B. Castellanias R. Cancellarias.
l. 12. G. pr. præcepit deest à B.
l. 6. G. pr. & suam B. & suum rectè.
P. 73. l. 7. B. pr. precatè ad reditus suos, sicut diligunt eos & amant, io Angliem redeant, B. &c. sinti in Anglia ad reditus suos sicut diligunt eos & am. (amodo) in Angliam redire.
l. 9. B. pr. in nostra satiantur R. in nostra menu sat.
l. 7. C. pr. Rex & suorum R. & suorum Rex.
l. 8. F. pr. vt sit Rex, R. ne sit rex.
l. 7. G. pr. nomen huiusmodi, R. næuus huiusmodi.
l. 6. C. po. sed ipsum illæsum volumus B. sed ipsum illæsum noluerimus.
l. 8. D po. super quem ille schismaticus celebrauit, E. super quem illi schismatico celebrarunt.
l. ult. F. po. ab Eodemque anno, vsque finem cap. desunt à Vv.
Pag. 74. l. 2. B. pr. Inclinatores B. inclinatores, rectè.
l. 10 B. pr. post Albani, addunt O. xviij.
l. 1. E. pr. Obiit Rob. Linc. Episcopus desunt à C & à Vv.
l. 9. C po. dicimus, B. didiscimus.
l. 10. C. po. quum, B. quo.
l. 11. G. po. quum non, B. quo non.
l. 1 D. po. quum non, B. quo non.
P. 75. l. 6. A. pr. cogeretur Romana audientia, C. & Vv. Romanam audientiam appellare, rectè. B. Romanam audientiam appellare deest.
l. 10. A. pr. sed nobis recedentibus, C. & Vv. si nobis recedentibus, rectè.
l. 5. E. pr. eredebamus nos, O. à vobis.
l. 10. E. pr. eum vepore à, B. eam à.
l. 5. G. pr. qui in, B. quæ in, rectè.
l. 6. G. pr. in Cantuariensi existuot, B. in Cantua constituunt.
l. 1. A po. & maximè, e. & in (inde) rectè.
l. 1. G. po. sed liberent, B. si ita liberent.
l. 5. G. pr. volentibus inhibeat, B. volentes inhibeat.
P. 76 l. 4. E. pr. attendat, B. obtemperet (obtemperet.)
l. 3. F. po. dolentem, e. condolat.
l. ult. F. post. nisi antea sua, &c. queat. Quod si, & sic nisi an ipsius auctoritate & mandato ius suum obtinere queat prius experiendo cognoscat, Quod si.
P. 77. l. 7. C. pr. si huius rei finis extiterit, B. sed si hic rei finis extiterit.
l. 2. D. pr. quod pluris est nobis, si ab, B. sic si plures estoobis ab.
l. 6. D. pr delecto, B. delectu, rectè.
l. 10. D. pr. curua, B. praua.
l. 1. E pr. fecundam, C. & Vv. fædam.
l. 2. E. pr. ita vt, B. ne cuius.
l. ult. E. pr. accepit, &c. ad finem capitis, B. accipiens & in pace statuenda passim per vniuersum studiosus existens clerum terræ illius sibi conciliauit & populum.
l. pen pr. lenibus, B lenibus, rectè.
l. 2 A po. videtur, B. videmus.
l. 10. A po Archiepiscopo Cant. B. Domino Cantuar.
l. 3. e. po. sed si tibi & Ecclesiæ, B: si tibi ac tuis & Ecclesiæ, rectè.
l. 1. E. post. prouinciam, C. & Vv. perniciem, rectè.
l. 6. F. po. post appellationem, sententiam in ipsum latam, B. licet primo appellationem sententia in ipsum lata fuisset.
P. 78. l. 9. A. pr. sciens, B secturus (scitur us.)
l. 5. C. pr: pacem esse initam, O. pax esse inianuis.
l. 3. D. pr. post videbatur sequitur in C. Henricus primogenitus Regis Henrici apud Vv. dis Sancti Basilij, à Rogero Archiepiscopo Eboracensi, contra libertatem Ecclesiæ Cant. coronatus est, quæ omnia desunt à Vv. Immo hic anticipata sunt. l. 4. F. pr, quum, B. qui.
l. ult. C. po. R. sacre, C. sacre, Vv. Barl.
l. 5. G. po. tota deest à Vv.
l. 2. G. post. Literæ illa Papæ ad Soldanum Iconii, cum reliquis, vsque ad lin. 2. G. pagin. 81. desunt à Vv.
P. 79. l. 4. B. pr. Quandam verò, C. quoniam, rectè, B. quoniam.
l. 2. G. pr. po. sicut Iohannes sequitur in C. & B. cuius Euangelium recipis.
lin. 2. A. poster. ministerium, B. mysterium. rectè.
l. 8. C. po. qui dicta, C. quem Deus, rectè. B. quem dictus.
l. 1. D. post. tu eum recipias, B. tamen eum recipis rectè.
Pag. 80. l. 2. G. pr. in tempore Legis, C. vesperæ.
lin 8. G. po. & humilitate, E. per humilitatem.
l. ult. poster. superatus fuit à Deo & homine Christo Iesu, B. superauit Deus & homo Christus Iesus.
P. 81 l. 10. C. pr. edidit, B edere.
l. 2. F. pr. annullari, B. annulerari.
l. pen. pr. Poetas, B. Philosophos.
Pag. 82. lin. 1. D. prior. absoluat, B. absoluant, rectè.
l. ult. D. pr. facere deest B..
l. 3. E. pr. Radueona, C & Vv. Eaduuenna.
l. 4. E. pr. Walmpol. O. Vvalepol. rectè.
l. 2. D. post. in eundo sa, O: in eundo & redeundo se.
l. 5. E. post. genuom flexionibus, B. genu flexionibus.
P. 68. l. 1. D. pr. tenuit, O. inuenit, rectè.
l. 7. E. pr. Intelligens, B. Intellexit.
l. 1. G. pr. sanctis, e. impius.
P. 84. l. 4. A. pr. flux, B. & C. flur, Vv. flour, rectè.
l. 8. A. pr. regna in me, O. regna in mentem mea, rectè.
l. 2. A. pr. haali, e. halali.
l. 5. A pr. pinne, B pinine.
l. 9. A pr. Godrico, B. Nazareni.
l. 1. C. po. iniustorum. e. iniustæ.
P. 85. l. 2. A pr. l. 4. A, pr. & fiea, B. & ficci.
l. 4. A. pr. post periculosum, B. addit delitias, rectè.
l. 6. e pr. Tertii, B. iouenis.
l. 6. F. pr. Niuercensi. B. Niuernensi.
l. 8. F. pr. habenam, O. stapham.
l. 3. A. post. de saltiunde, C. & VV. saltunde, B. saltuude.
l. 5. F po. Episcopali, B. Episcopalis, rectè.
P. 86. l. 4. E. pr. in Ecclesiis, C. & Vv. oculis.
l. 8. D. pr. post Ecclesiam rediret omnia illa quæ sequuntur vsque ad finem cap. desunt à Vv. Obseruabit etiam Lector eaquoque haberi in vita Simonis Abbatis S. Albani.
l. 3 E pr. faciens festum, O. sapientia, B. faciens festum de O. sapientia.
l. 6. E. pr. misisset, B. fecisset.
l. 2. B. po. charitatis intuitu, B. char. interesse.

P. 87. *l.* 6. E. *pr.* maturius tradiderunt, B. maturior tradentes.

l. 9. E. *pr.* cilicio abstersum & proprio sanguine consecratum *desunt à* C. *quæ tamen in* Vv. *inveniuntur.*

l. 5. *&* F. *pr.* Natalitiis, in quibus homicidæ & rei læsę maiestatis habent pacem & gaudium. *Quarto*, O. homicidæ, rei læsæ maiestatis habentur. *Quarto*, &c.

l. 4. D. *pr.* apud Cuaresburc, B. Cnaresburc, recte.

l. 5. F. *po.* *Quis* pro morte, &c. increpans, B. *Quid cum (cum)* pro morte *Thomæ* Martyris durissimè increpans.

P. 88. *l. vlt.* C. *pr.* Desemtemore, O. de seint Mors *rectius*:

l. 1. D. *pr.* Faie, R. Ferne.

l. 1. F. *pr.* & quoniam, B. quoniam.

l. 3. F. *pr.* voluerunt, *B*: noluerunt.

l. 9. *B. po. post* Henrici, R. *addit* Saxonię:

ib. accepit, R. dedit.

l. 2. E. *po.* *Gaufridus* Arcebidiaconus, C. & Vv. *Gaufridus* Cant. Archidiaconus.

l. 7. G. *post.* interpellatus, *B.* pulsatus.

P. 89. *l. vlt.* *B. pr.* *ab* ipso anno quoque *vsque ad finem l. seq. desunt à* Vv.

l. 2. E. *po.* superbia nimis *deest à B.*

l. 3. E. *po.* cum gemma preciosissima, *B.* precioſum.

l. vlt. E. *post.* à suis à brebanciis, *B.* à suis brebanciis.

l. 3. F. *post.* memoratum, *B.* præfatum.

l. 4. F. *po.* paucos, *B.* aliquot.

l. 10. F. *po.* da la Haie, *B*, de Baie:

l. 11. F. *post.* B. vigiuti quatuor, O. quater viginti.

l. 8. F. *po.* Episcopi, C. *&* B. ei ipsi, rectè.

P. 90. *l.* 1. C. *pr.* latrocinatoribus, *B.* lenocinatoribus: R. leno nibus.

l. 6. D. *pr.* Areuuellam, B. Oreuuellam.

l. vlt. F. *pr.* audientibus ait *desunt à B.*

l. 9. C. *po.* ipsa dia Sabbathi, quia, *B.* ipsa die Sabbathi qua rectè.

l. 8. F. *post.* milites Legaeestrię, *B.* milites comitis Legecastriæ.

P. 91. *l.* 6. E. *pr.* apud Cænomanniam, *B.* Cenomannis, l. 29. *post incepit sequitur in*, C. & *B.* Eodem anno ciuitas Rothomagensis obsessa est. *Quæ verba cum sequentibus vsque ad finem capitis desunt à* Vv.

l. 4. C. *po.* cauerunt *deest à B.*

l. 2. F. *po.* Bergamini, O. Bergeutni.

l. 3. F *po.* gladium, B. empulum.

l. vlt. po. Trec, O. Tresc.

P. 92. *l.* 2, A. *pr.* Dominus, B. domini rectè.

l. 8. C. *pr.* diuidendam, B. diuidere.

l. 9. C. *pr post* successorem *reliqua desunt à* Vv. *vsque ad finem capitis.*

l: 2. D *pr.* Richardus comes, R. Gulielmus comes.

l. 2. E. *pr.* Nuntiis quoque, &c. constitutis, &c. tuebantur proponebant: santium, B. Nuntii quoque, &c. constituti proponebant illi qui causam Aldefonsi regis tuebantur santium.

l. 8. E. *pr.* Agosen, R. Zagosen.

l. 7. A *po.* manuelis, R. Smanuelis.

l. 9. A. *po.* Nuntii ducis saxonici, C. nuntii Vlrici du. sax. *Vv.* Henrici du. sas.

l. 9. C. *post. post* solemniter collocatus. *reliqua linea vsque ad* Quo etiam tempore Rex Angl. *desunt à* Vv.

lin. vlt. C. *post.* de magna villa, R. demandeuilla.

l. 7. C. *po.* Ego rex Angl. C. & Vv. Ego Hen. Rex Angliæ.

P. 93. *l.* 1. B. *pr* decorus vultu & aleganti statura procerus. B. *sic*: dacori vultus, & elegantis staturæ procerus.

l. 5. C. *pr.* & spes, B. & cum spes.

l. 6. E *pr.* licet locus, a. locus tamen.

l. 4. C. *po.* à lecto recepit *vsque ad finem cap. desunt* à Vv.

P. *ib.* Istud, non vt, B. Istud, vt *rectè*.

Pag. 94. *lin.* 16. *prior.* martyris, B. martyrio *rectè*.

lin. 6. D. *post.* apud sanctum Albanum *desunt* à B.

l. 3 F. *po.* sanctorum pignora processionaliter deferentes, B. sanct. corpora defer.

P. 95. *l.* 7. A. *pr.* trecentesimo, &c. C. & Vv. octingentesimo, *rectè*.

l. 4. B. *pr.* multorum, O. mutorum.

l. 6. F. *pr.* martyram forsitan oblatis præferentes iuuentum. a *sic*: martyr. forsitan ex oblatis pertulerunt iminente.

l. 3. G. *pr.* *Richardus* da Liei, &c. *deest à* Vv. *vsque ad finem cap.*

l. 6. G. *pr.* est Concilium, O. est Romæ Concilium.

l. 8. D. *post.* Hospitarii, Vv. Hospitalarii *recte*.

l. 7. F. *post.* legati viginti, O. viginti vel viginti quinque.

P. 96. *l.* 7: E. *pr.* Lucio, Gregorio, C. *&* Vv. Lucio, Vrbano & Gregorio, *recte*.

l. 6. A. *po.* alioquin dasiisset essa substantiam patris, &c. O. desiissat esse substantia. Filius vero substantiam patris, &c.

l. 8. A: *po.* eandem babuit, B. eandem habent.

l. 1: G *po.* Taileborum, O. Tailebure.

P. 97. *l.* 3. protegeret B. gubernaret.

l. 6. A. *post.* & vt ad B. & ad recte.

l. 8. A. *po.* videatur *B.* videamini *recte*.

l 11. A. *po.* eruditi, &c. poteritis B. eruditus, &c. poteris.

l. 3. C. *po.* Baldeuuinus Fordensis *B.* Baldeuuinus Abbas Ford. *recte*.

l. 3. F *po. post* abundanter *sequitur in* C. à Paulo huc 104. anni.

l. 7. F. *po.* obiit Vvalterus, R. obiit Rogerus.

P. 98. *l.* 6. E. *pr.* introiuit, B. intonuit, *recte*.

l. 6. F. *post.* initio Iulij mensis, B. intrante Iulio mense.

l pen post. speraretur, *B.* sperabatur:

P. 99. *l. vlt.* D. *pr.* influat, *B.* influat.

l. 1. *B. post. post* suis *sequitur in* C. Circa eadem tempora obiit, &c. *sed videntur esse anticipata, cum in infima pag. parte, & anno proximo, totidem verbis mors Matildis repetatur, in eo tamen loco non reperitur in* C. *& vtrobique deest à* Vv.

l. 4. D. *po.* Nothale, C. *&* Vv: Nothals.

Nota quod post verba vt regnum suum, l. 3. F. *integrum folium deest ab exemplari papyraceo vsque ad vxorem Gudonis l. 3. pag.* 99.

P. 100. *l. vlt* B. *pr.* & quum, *B.* & (quoniam)

l. 6. E. *pr.* *ab* Imago *vsque ad finem capitis desunt* à Vv.

l. 9. C: *post.* non habentes quo sa conferrent. Rex, *B.* non habentes Rex *recte*.

l. 8. D. *po.* euaserunt, B. euaserat, *recte*.

l. 8. E. *po.* Tiberiam, *B.* Tyberiadem.

P. 102. *l.* 5. A *pr.* disposita B. deposita *recte*.

l. 1. C. *pr.* & nisi, B. quod nisi.

l. 2. E. *pr.* Eodemque anno Hugo, &c. *desunt* à W.

l. 4. G. *pr.* Marchiones, barones, O. Marchiones Comites, barones.

lin. 3. A. *poster.* de Luntziaco, B. de Liziniaco.

*l.2.*D.*po* à veruolio,B.à vernolio,*recte.*
*ib.*Mednanam,Vv.Meduanam.
l. 9. F. *po.*inebriati,B.deliberati.
l.ant.po,vltra motem,B.vltro mori,*rectissime.*
P.103.*l.*3.B.*pr.* Notum faciemus, B. Notum facimus.
l.vlt. B.*pr.*Quod computatis,B. Quod si computatis.
l.vlt. C.*pr.*vel vllum,B.nec vllum.
*l.*4.C.*post.*à Marchisio admittuntur, *C. & Vv.* à March. non admittuntur B. volens à Marchisio non admittitur.
l. 6. D. *post.*innumeratum,B.numeratum,*recte.*
*l.*3.E.*po.*vrbis à Christianis obsessio facta fuit, B. vrbem Christiani obsident.
P.104.*l.*4. *B.pr. Scias lector beneuolus, post hunc locum, librum Cottonianum (quem per omnia sequimur) alia manu esse descriptum Capitulum etiam sequens incipere.* Anno Dominicæ natiuitatis.1189.Rex Henricus in partibus transmarinis *cum cæteris vt in Impresso libro est videre. Cum eisdem verbis, incipit capitulum suum V vendouerus.ibi etiam tu scribas.* Anno Domini,1189.
Monemus iterum, quod ad hunc locum in Transcripto illo D Seldeni *papyraceo quo vsi sunt Operæ typographicæ, haberi hanc notam in ora Libri.* Hucusque Codex Eduuardi Aglonbye. *quæ sequuntur*, ex libro Vv. Cecil militis. *In quo etiam Transcripto, post finem prioris Capitis Anni* 1199. *habetur & ista nota marginalis.* Hucusque vt in Libro impresso. fol. a 62.*(scilicet Editionis anterioris.) Sed vtrobique falsus est fidem Eaulgator. Neque enim Codicem* Aglonbeianum aut Ceciliianum *per omnia est secutus: neque concordat* Liber *impressus cum Transcripto papyraceo.*
l. 5.B. *pr. Rex* Henricus,&c.B. Anno Dominicæ natiuitatis.M. Centesimo octogesimo nono Rex Henricus,&c.
l. 2. C.*pr.* post festum sancti, B. post festum vero sancti.
l. a D.*pr. ad* pacem commouisset,B. *in margine*, commouisset.
*l.*7.D.*pr.*ita scilicet,vt,B. ita vt.
*l.*9.D.*pr.*subuersorem, Domini Papæ,B. subuersorem auctoritate Domini Papæ.
*l.*a.E.*pr.* regum personis eorundem, *B.* eorundem regum personis,
ib.post eorundem. *sequitur in* C. *huiusmodi Rubrica,* In imaginibus historiarum, reperitur anno hoc prophetia Danielis Constantinopolitani *Post quam rubricam sequitur capitulum in hæc verba.* Anno quo annunciatio Domini in die Paschæ continget Franci restaurabunt Terram Promissionis, & stabulabunt equos suos in Palmatia de Baldac, & figent tentoria sua vltra arborem siccam, & lolium separabunt à tritico. *Deest etiam & ab O. linea illa tertia* eodemque tempore transm.&c.
*l.*6.*E.pr.*Monte Ferrato,B.Monte Ferrario.
*l.*8.*E.pr.*Apostolicæ sedi.*ita & in.sed*,C.*&*.
B. Apostolica fidei.
*l.*a.F.*pr.* virginis eradicant, B. Virginis Mariæ eradicant.
*l.*5.F.*pr.*Christianorum constat,B.Christianorum noscuntur.
*l.*6.P.*pr.*est ciuitas Hierusalem atque lugubriter *lamentanda*, B. est autem ciuitas Ierusalem sancta atque lamentanda.
.3.F.*pr.*qui Christo,&c.*vsq; ad* Saracenicis,*B.*vbi Christus per horas diei & noctis constitutus deprecabatur:nunc Mehomet excelsa voce laudatur vestra, &c.*Ce.*vbi Christus per horas diei ac noctis constitutus, Deo cantando & orando famulabatur, nunc proh dolor machometh,&c

*l.*1. G.*pr.* commixtas,B. fusas.
*l.*3.G.*pr.*canibus *deest à* B.
l. 4. G.*pr.* vincula soluant,&c. *vsque ad* potenter liberetur, *B.* vincula soluant, & terra sancta pedibus saluatoris calcata de potestate infidelium liberetur.
*l.vlt.pr.*ad opprobrium *deest à* B.
*l.*a.*A.po.*cui idem Salaadinus tradidit, B. cui tradidit idem Salaadinus.
*l.*3.4.,A.*po.*vt in eisdem seruiatur secundùm ritum Græcorum.B.vt in eis seruiatur *(supra caput seruiretur)* per suos secundum ritum Græcorum.
*l.*5.A.*po.*& *deest à* B.
*l.*8. A.*po* Ianueosibus,B.Ienuensibus.
*l.*10. A. *post.* copiosus *deest à B.*
ib. dictus *deest à* B.
l. 11. A. *post.* Salaadinus quoque, C. ac Salaadinus.
*l.*1. *B.po.*ita scilicet,vt impediat,&c.*vsque ad* Nec est aliquis,&c. B.ita vt impediat (*supra caput impediret,& mox in eadem sententia pro* est, accipiat, detrudatur, *supra caput erat, acciperet, detruderetur)* viam Francorum ad succursum terræ sanctæ: nec est aliquis,&c.
*l.*6.B.*po.*incarceretur,*B.* in carcerem detrudatur.
*l.*7.*B.po.*& filius ente,B.& filius eius ante.
l. 8. *B.po.*deputati.Eodem quoque anno,*B.*deputati valete.Eodem anno.Ce.deputati, valete.
*l.*9.*B.po.* solennitatem, &c. *vsque ad* habitum est, *B.*solennitatem bis inter Reges habitum est.
*l.*3.C.*post.*tractatum diligentem habuerunt, super hoc,*desunt hac ab* O.
*l.*8.C.*po.*Pictauensium *deest à B.*
*l.*3. D.*po.* Hoc vtique colloquio Cardinalis memoratus,constanter, *B.* In hoc autem colloquio Cardinalis profatus constanter.
*l.*6.D.*po.*eorundem,*B.*eorum.
l. 8.D.*po.*sententiam, *&c. vsque ad* fulciretur, *B.* sententiam non timere cum nulla æquitate niteretur.
*l.*10.D.*po.*minime,*B.* non.
*l.*1.*E.po.*in Regem aliquem, maximè Francorum per sententiam, *B.* in Regem vel Regnum Francorum per sententiam.
*l.*2.E.*po.*si rex idem,&c:*vsque ad* disposuerit, *B.* Si Rex Francorum in homines suos demeritos & Regno suo rebelles causa iniurias suas vlciscendi insurgit.
*l.*6.E.*post.* iam desiderabiles Esterlingos, *B.* Iam sterlingos.
*l.*7. E. *po.*quorum odore,&c.*vsque ad* fauorabilis *desunt ab* O.
l 9. E.*po.* H.Comes etiam Richardus, &c. *vsque ad* Archiep verò,l,50.*desunt à B.*
*l.*3.F.*po.*post aliique magnates,O.sic:his auditis, Regi Anglorum dederunt consilium,&c. *vt in linea,8.impressi libri.*
l. 9.F.*post* Consiliarii sui *desunt à B.*
*l.*2. G.*po.*gaudenter *deest à* B.
*ib.*sua *deest à* C.
*ib.*ipsi,Deo ordinante, superuixisset, B. ipsum superuixisset.
*l.*4.G.*po.*incontinenti deest à B.
*l.*5.G.*po.*quia id,&c.fecisse videretur.B.quoniam id facere videretur.
l. 6. G. *poster.* commotus vehementer desunt à *B.*
*ib.*igitur,B.verò.
*l.*9.G.*po.*fecit homagium,B.homagium fecit.
*P.*105.*l.*3.A.*pr.*soluto.B.finito.
*l.*4.*A.pr.*recessit multitudo,C.multitudo recessit.
*l.*5. A. *pr.* igitur deest à *B.*
*l.*7.A.*pr.*Baaluerque,C.Caalumque.
*l.*8.A.*pr.*ope & opera Comitis desunt à B.

l. 10. A.*pr.* fingens se Turonum, B. fingensque se Turonis, Ce. Turonis.
l. 11. A.*pr.* suique, B. & sui.
l. 6. B.*pr.* in flammas, B. in fauillas.
l. 7. B.*pr.* autem *deest* à B.
l. 9. B.*pr.* Gaufridus de Broilim & multi cum eo, B. Gaufr. de Bruihm & multi alii cum eo.
l. 10. B.*pr.* diripere, B. dirumpare.
l. 1. C.*pr.* factoque conflictu, B. factoque ibi confl.
l. 2. C.*pr.* In quo cruentissimo certamine captus, B. In hoc autem conflictu captus.
l. 3 C.*pr.* memoratus, B. prædictus.
l. 4 C.*pr.* grauiter *deest* à B.
ib. quum plurimis, B. multis.
l. 6. C *pr.* cum catervatim ruerent *desunt* à B.
l. 9. C.*pr.* illico *deest* à B.
l. 11 C.*pr.* raptim insequuti sunt, B. secuti sunt.
l. 12. C.*pr.* fuisset, B. esset.
l. 2. D.*pr.* qui tunc fortè per ducem peritum impunè transierant *desunt* à B.
l. 3. D.*pr.* capti fuissent, B. caperentur.
ib. In illa verò, B. In illa denique.
l. 5. D.*pr.* Turonum, B. Turonis, Ce. Turonis.
l. 6. D.*pr.* qui manserunt, B. qui remanserant.
l. 8. D.*pr.* Franciæ, B. Francorum.
ib. & per effossores suos &c. B: & tum per effossores suos tum per, Ce. Et cum per.
l. 1. E *pr.* Indeque, B. inde.
ib. quadraginta. C. & Vv. [illegible]aginta:
l. 3. E.*pr.* Mentarium, B. Montarium.
l. 4. E *pr.* post Ambaciæ *addunt*, C. & Vv. Cardonis & Mons bellus.
l. 4. E.*pr.* Calui montis Ambaciæ. Eodemque anno. B. Castrum Calui montis cum Castro Ambasiæ, castrumque de Ropibus Cardonis & Mons bellus. Eodem anno.
l. 8. E.*pr.* de doreesmuthe, B. de Dercesimue.
l. 9. E.*pr.* multum, B. militum.
l. 10. E.*pr.* commiserunt, &c. Rex autem &c. *vsque ad* supplicauit, &c. B. commiserunt. Quæ post varios rerum euentus Vlixbonam venerunt. Rex autem Portugalensis intelligens quod naues præmunitæ essent tam armis quam hominibus ad pugnandum idoneis, supplicauit, &c.
l. 7. F.*pr.* sibi *deest* à B.
l. 10 F.*pr.* & pactum, B. pactum etiam.
l. 11 F.*pr.* vel, B. siue.
l. 2. G.*pr.* tantum Regi concederent, B. Solummodo Regi concessissent.
l. 5. G.*pr.* Impulsique, B. Impulsisque.
l. 4. G.*pr.* vallarunt, B. vallauerunt.
l. 8. G.*pr.* & *deest* à B.
l. 1. A.*po.* circumseptum, B. circumseptam.
ib. Barbecanom, B. Barbecanam.
l. 3. A.*po.* verò *deest* à B.
l. 1. B.*po.* sicque Omnipotentis virtute, B. Sic omnipotentis Dei virtute.
l. 2. A. *post.* de paganis gloriose; & B. de paganis: &.
l. 3. B.*po.* sordibus Idolatriæ emundata, B. sordibus & Idolatriis emundara.
l. 4. B.*po.* Mahomariam, B. Mahumereriam.
l. 6. C.*po.* ibidem, B. ibi.
ibid. de partibus Flandriæ qui. B. qui de partibus Flandriæ.
l. 8. B.*po.* Eodemque anno, B. Eodem anno.
ib. in crastino Apostolorum, B. in crastino festiuitatis apost.
l. 7. C *po.* fuissent, B. fuerint.
l. vlt. C.*post.* vallarunt, B. cingentes.
l. 1. D.*po.* & *deest* à B.
ib. aquæ, scalis, B. aquę (*transfibilis in margine*) Scalis

l. 3. D.*po.* in eaque, B. & in ea.
l. 7. D.*po.* ita vt, B. ita quod.
l. 1. E.*po.* Franciæ, B Francorum.
l. 5 E.*po.* ipsam, B. illam.
l. 9. E.*po.* in guerra, B. in hac guerra Ce. in vuerra.
l. 10. E.*po.* redibit, B. de cætero redibit.
l. 5. F.*post.* marcarum, B. *&* Ce. marcas.
l. 7. F. *po.* cum castellis de Troia, da Leir, B. cum castellis de Leir, de Trou.
l. 9. F.*po.* autem *deest* à B.
l. 10. F.*po.* vel prognostico dici debeat *desunt* à B.
l. 1. G. *post.* Armorico, B. marcorico.
l. 2. G.*post.* frenum maxillis, B. frenum quoque maxillis.
l. 3. G.*po.* est datum, B. datum est.
ib. prædecessores hæreditario, B. prædecessores sui hęreditario.
l. 4. G.*po.* iure tenuerant, B. iure in Auernia tenuerant.
l. 5. G.*post.* dumque, B. Dum.
l. vlt. post. & potestatem *desunt* à B.
P. 107. *l.* 1. A.*pr.* ab sed vt verius *vsque* Circa dies istos *desunt ab* O.
l. 7. A *pr.* Romanorum Imperator, B. Imperator Romanus.
l. 9. A.*pr.* suæ *deest* à B.
ib. Reinesburgh, B. Reinesburgum.
l. 10. A.*pr.* vt propos. B. sicut propos.
l. 1. B.*pr.* autem *deest* à B.
ib. valde *deest* à B.
l. 8. B *pr.* autem dum, B. itaque eum:
l. 10. B.*pr.* habens auream, & chirothecas, B. gerens auream habensque chirothecas.
l. 9. C.*pr.* texta, B. contexta.
l. 2. C.*pr.* annulum magnum in digito, & in B. annulum in digito aureum & in.
l. 4. C.*pr.* discooperto vultu iacebat, B. discoopertum habens vultum iacebat.
l. 5. C.*pr.* nunciaretur, festinaliter ei, B. nunciatum fuisset festinanter ei.
l. 6. C.*pr.* male sibi conscius *desunt* à B.
l. 7. C. *pr.* erupit, B. manauit.
ib. mortui, B. *&* Ce. defuncti.
l. 8. C. *pr.* spiritus in, B. spiritus Regis in:
ib. eiusdem mortus, B. mortis ipsius.
l. 9. C.*pr.* vt videretur sanguis, &c. *desunt ab* O.
l. 10. C.*pr.* Comes abhorruit & amarissime, B. Comes Richardus amarissime.
l. 12. C.*pr.* fontem, O. fontem Ebraudi.
l. 4. E. *pr.* *Carmen illud vltimum deest* *&* à c. *&* à Vv.
l. 8. A.*post. post* Decani *sequitur in* c. & Vv. & à quibusdam canonicis Ecclesię illius electi.
l. 6. c. *po. post* vbi dicitur, *sequitur & in* c. *& in* Vv. Aquila, rupti fœderis, tertia nidificatione gaudebit *Aquila siquidem*, &c.
l. 8. c. *post.* Hæc verba: & prætereà propter &c. *vsque ad* Hæc à Rege. *plane desunt* à Vv. & c.
l. vlt. po. post consanguinitatis, *ita sequitur & in* c. & Vv. circa eosdem dies quidam canonicorum Eboracensis Ecclesiæ elegerunt *Gaufridum* fratrem Ducis: & cantato hymno sigillis suis electionem factam solenniter confirmauerunt, sed Magister Bartholomeus Huberti Vvalteri Officialis eius Ecclesiæ Decani, qui vous erat de primis Electis, ne fieret in absentia Dunelmensis Episcopi & Huberti Vvalteri Decani (scilicet quorum de iure erat) illi interesse electioni, Domini Papæ præsentiam appellauit, *Eodem tempore.*
p. 108. *l.* 5. A.*pr.* & auro, ce. & stauro, *rectè*.
l. 4. A.*pr. po.* Marcis *sequitur in* C. & Vv. nomeras verò supellectilis suæ, in annulis & vasis aureis

& argenteis, bladis, vestibus festiuis & instau amentis, creuit in immensum.

l. 1. E *pr.* supradicto. B. supradictos, R. susceptos, *rectè.*

l. 7. A. *post.* baiulantem *deest à Ce. & R.*

l. 1. C *po. deest à* C. *&* Vv. *vbi &c. vsque ad posteà.*

l. 9. *C. po. post* Nonas Septembris, *tota desunt à* C. *&* Vv.

l. 8. D. *po.* exerceri: de quibus Iudæi & aliquæ mulieres sunt infames. *non habentur in C. aut* Vv.

l. 1. E. atque facere *desunt à Ce.*

l. 9. G. *po.* prohibuit eis forisfaceret, C. & Vv. prohibuit ne quisquam Iudæis forisfaciat, R. prohibuit oe quis eos forisfaceret.

l. 10. *G. po: post* ciuitates *vsque ad* Rex *Richardus desunt à* Vv.

P. 109. *l.* 7. A. *pr.* Et boe de Ecclesia quam habent in Scardeburga *desunt à C. &* Vv. R. *sic:* Et hæc de Ecclesia quam habuit io Scarburga.

Etiam in hoc loco scriptoris vitio, quædam bis habentur in C nostro: Electiones scil Episcoporum.

l. 8. C. *pr.* omnia eis, *Ce.* & R. ei, rectè.

l. [illegible] E. *pr.* qui tamen prius votum spontaneus fecerat peregrinandi *desunt à C. & à Vv:*

l. 8. E. *pr. post* deposuit *sequitur in C. & Vv.* quæ omnibus & præcipuè Episcopis, portanda prędicatur.

l. v 1. E. *post.* Comitatum de Sumersete & de Dorcestre: *ita & C. sed* Vv. Comitatum Cornubię, & Comitatum Deuoniæ, & Comitat. Sume. & de Dorseto: *Circa hæc loca etiam, turbatus est ordo in* Vv. *& in* C.

l. vlt. po. Nigiliacum, O. Vigiliacum.

P. 110. *l.* 8. A. *pr.* adimplere. Profectus est autem Doueram, *Ce.* adimplere, profectus est ad Doueraoi, R. adimplere, recedens profectus est Doueram.

l. 3. C. *pr.* iustitiariam à magno flumine vsque ad Scotorum mare, C. *& Vv.* à flumine Humbræ vsque ad, &c. *Ab hinc vsque ad* Anno Dominicæ Natiuitatis M. C. XC. *plurimum turbatus est ordo narrationum, & multa hinc inde sunt transposita, nec eandem tenent seriem,* C. *&* Vv. *imme & ambo subinde mutili sunt.*

l. vlt. B. pr. tectas; vnicuique, Ce. tectas; vt vnicuique.

l. 7. C. *pr.* & Turris Londonensis, Ce. & Turre Lond.

l. 1. E. *pr.* impenderetur *deest à Ce. rectè.*

l. vlt. F *pr.* non pigritaret, Ce. non pigriter.

l. 3. D. *po.* Nizeliacum, Ce. Vizeliacum.

l. 9. D. *po.* à Tempore quoque *vsque fin. cap. desunt à C. &* Vv.

l. 3. E. *po.* cum nuntiis Vvill. Eliansem Episcopum, Ce. cum nuntiis Vv. Eliensis Episcopi.

l. 3. 4. F. *post. post* anno [illegible]ttio, *& ante* Eodem anno, multi, *& in* C, *& in* Vv. *intercedit Epistola cantuar. ad Londinensem: quam hic supplenimus. Etiam cum Synodo quam tenuit* Cantuar. *quam in ora inferiori* C. *inuenimus.*

B. Cantuar. Archiepiscopus Hugonem Episcopum suspendit.

Eodem anno B. cantuar. Archiepiscopus Lond. Episcopo scripsit in hęc verba. Cum essemus apud Rothomagum H. fratrem nostrum Couentreosem qui contra dignitatem Episcopalis Ordinis officium sibi Vicecomitatus vsurpauerat, suspendimus à diuinis. Qui postmodum nobis firmiter promisit quod Vicecomitatus curam in manus Regis resignabit, nec se de cætero huiusmodi officiis immiscebit, vnde à nobis beneficium absolutionis promeruit. Mittimus igitur ad voa eundem Episcopum cum literis nostris, mandantes quatinus vobis Rofensi Episcopo cum clericis nostris adiuncto, eidem certum diem & locum statuatis & super articulis pro quib⁹ à nobis suspēsus fuit, quod iustū fuerit statuere nō omittatis. Baldeuuinus Arch. cant. celebrauit concilium apud Vv. Ibique valedicens fratribus iter arripuit Ierosolymitanum magnificè pręparatus, & cum in terra sancta strenuè per aliquod tempus militasset Deo, secundùm precem & desiderium suum, tanquam miles christi emeritus, viam vniuersę carnis est ingressus, sicut in sequentibus suo loco plenius dicetur.

P. 111. *l.* 10. A. *pr. po.* sed populus *multa in* Vv: *(sed vitio scriptoris)* omittuntur.

l. 9. D. *pr.* Datū Nonis B. & *Ce.* Datum Later. Non

l. 7. E *pr.* Calunsis, *Ce.* Ealonsis.

l. vlt. F. *pr.* præter eos, Ce. p. *(post)* eos.

l. 4. G. *pr.* Bedleem, C. Vv. Bethleem.

l. 5. G. *pr.* & regi de sagitta, C. & Reg. (Reginaldua) de sagitta.

l. 6. G. *pr.* de Turona Estamb. C. *&* Vv. de Turona & sub Turona estamb.

l. vlt & pr. Rad: de Clisetо, C. & Vv. Diceto.

l. 3. *C. po.* sunt in sua potestate, Vv. habent, *rectè.*

l. 3. G. *po.* Auxisnem, O. Auxiensem.

P. 112. *l. vlt.* A. *pr. po.* capnt, O. *addunt* effundatur, & pluma puluinaris super caput eius *excutiatur, &c.*

l. 6. C. *pr.* ad Rhodanum, Ce. super Rhodanum.

l. 1. D. *pr.* non poterant enim loco vno contineri, Ce. non poterat enim locus vnus continere.

l. 8. F. *pr.* Vvintilminie, Vv. Vvintilunum, Ce. Vvintelionen.

l. 5. D. *post. post* velificarent *addunt* C. & Vv. & prętenissent quandam terram in mari ptotensam, quæ Godester appellator.

P. 113. *l.* 7. C *pr. post* adiit *sequitur in* C. *&* Vv. accepta licentia Dominicam ibi crucem deposuit: & sic clitellis euacuatis, ad Angliam redut absolutus.

l. 4. F. *pr. ab* Huius autem facti *vsque finem paginæ, multum variant* c. & Vv. *ab Impresso, sed tamen sensus ad idem redit.*

l. 9. *G. pr.* Lemba maris, c & Vv, Labam. R. Lamb.

l. vlt. B *post.* terminatum est, ce. decitatum est.

l. 6. G. *po.* plurimos persoluit, c. & Vv. plurimos stipendia persoluit, pauperum semper curam agens, ergo destitutos auxilio, nunc oculo reflectens, officium boni pręsulis per omnia implens. *Ciuitas verò,* &c. ce. & R. debita stipēdia persoluit.

l. 9. G. *po.* victualibus, c. & Vv. machinis.

ibid. à communita, *reliqua sic habentur in* c. & Vv. Ee Salaadinus circa obsidionem exercitum suum vndiq; conglobatum habebat: vnde tam de subtractione, quam de amissione ibidem mortuorum exercitui Christi erat nimis inimicus. Veruntamen Christiani de consolatione Christi confidentes, molestias obsidionis & labores, vsque ad aduentum Regum sperant se posse sustinere: si videlicet circa sequens Pascha venerint, sin autem, & pecunia deficiet, & spes terrenæ consolationis euanescet. *Immo, & quicquid liber impressus habet à* tolerauit, *l.* 48. *vsque ad finem capitis, & à* c. & *à* Vv. *deest.*

P. 114. *l.* 9. *B pr.* alta se sperare, c. & Vv. sapere.

l. 4. F. *pr.* A Papa Angliæ, *desunt à* Vv. *cum cæteris vsque fin. cap.* A Papa Angliæ *vsque ad* celebrauit, *adduntur in* ce. *in margine.*

l. 7. F. *pr. post* Cal. Aprilis *addit* c: obiit eodem anoo Ranulphus de Glanuilla, *quę verba in* ce. *alia manu adduntur.*

l. 6. G. *pr. po.* Leycestr. *sequitur in* c. & Vv. Ranulp. de Glanuilla, Radulph. de alta ripa, Archid. Colecestrensis & alii innumerabiles cum eis, & aeris nimia corruptione, vt dicunt. Reges verò Franc. & Anglorū in Sicilia moram fecerunt, donec venirent tempus vernale, quo possent tutius maria

periculla euitare, C. *autem interseris*, Hîc autem parua est historialis anticipatio *Eodem anno* Clem. *Papa*, &c.

ib. alii innumerebiles, *Ce.* alii multi mihi ignoti innumerabiles.

l. 9. D *po.* coosecrauit Imperatorem, *Ce.* consecrauit in Imperatorem.

l. 7. E. *po.* Vicarius illius, Vv. & Ce. & R. Vicecomes *rectè*.

l. 10. F. *po. post* peragens, per sex dies cum armatorum multitudine *addunt* C. & Vv. fecit in Prioratu S. Martini nequiter obsideri: quem etiam in tantum coarctauit, vt vix ei medio tempore victualia possent emendicata conferri. Nam perfidorum malitia in deterius proruente, milites Eliensis Episcopi cum armatorum multitudine venerunt ad Ecclesiam præfatam cum fustibus & armis irruentes, in Archiepiscopum, firmiter indixerunt, vt de regno sine mora in *Flandriam* nauigaturus exiret. Quod facere recusans Archiepiscopus, stolam in collo gerens, in manibus crucem baiulans, ab altaris cornu per pedes, per crura, per brachia colliso capite in pauimentum violenter extrahitur, & per viam lutosam, per loca immunda, cum Clericis suis & viris religiosis qui de partibus multis ed ipsum videndum conuenerant, perductus est in castellum, &c.

l. 7. F. *po. po.* cognouisset Ce. ipsum iam qui in Prioratu S. Martini hospitabatur, obsedit & fame immisericorditer coarctauit, vt viuere cogeretur in penuria de alieno. Iniunctum est etiam ei tandem, vt præcisè exiret de regno festinanter ne peius ei contingeret. Excommunicauit igitur Archiepiscopus omnes illos iniuriatores quia iam manus violentas in ipsum iniecerunt, turpiter contrectantes. Et tandem captus, &c. *Ita &* R.

P. 215. *l.* 1. A. *pr. po.* processione solenni *addunt* C. & Vv. Hæc profectô temeraria præsumptio, postmodom in Cancellarii deiectionem (vt in seqoentibus dicetur) plurimum redundauit. *Illa vero periodus* Excommunicauit igitur Archiep *cum l. seq.* (*scil.*: 8.) *omnino deest* à C. & Vv.

P. 114 *l. pen. po. post.* Loodon. venit, R. & Ce. *addunt*, Ducatus Episcopi London. liberatoris sui, vbi ab eodem Episcopo præeunte & honorem venturo præparante ab eodem clero & populo susceptus, &c.

P. 215. *l.* 3. A. *pr.* horam septimam, Ce. horam sextam.

l. 8. A. *pr.* Luna vigesima septima, sole in signo Cancri existente *desunt* à Ce.

l. 2. B. *pr. post* Domini Ce. *addit* Regis Francorum apud Achon *rectè*.

l. 6. B. *pr.* Quumque prosperè versus Achon velificaret, C. & Vv. qui dum prospero ventorum flatu versus Achon (quæ ciuitas antiquo vocabolo *Ptolemaida* dicebatur) vela dirigeret, *oct. Id. Junij*, &c.

l. 10. B. *pr. post* Babyloniæ, Ce. & R. *addunt* scilicet Saphadino.

l. 3. C. *post* Serpentumque ignotorum, C. & Vv. ignitorum plurima, &c. & robustorum hominum mille & quingenti quorum suffragio nauis munitetur. *Instr. ign.* &c. Ce. & R. ignitorum.

l. 8. C. *pr.* immobilis permanebat, *reliqua sic sequuntur in* C. & *in* Vv. Tandem quidam remigum mergendi sub aquis, arte eruditus, natans sub latice accessit ad nauem & eam quantocius terebro perforauit: qua perforata, nauta Christum habens tutorem, ad galeiam da qua exiuit reuersus, Regi quæ fecerat declarauit. Deinde modico tractu temporis aqua subintrans, omnia nauis tabulata transcendit, & hominibus qui prius in propugnaculis confidebant, spem euadendi prorsus ademit. Quorum mille trecentos Rex *Richardus* in mari submergi præcepit, & ducentos viuos ad cautelam reseruauit, l. 56. mille trecentos, Ce. & R. trecentos.

l. 2. E. *pr.* Quod factum Christianos, &c. *vsque ad* declarans, Ce. & R. *sic*: Quod cautè non per superbiam factũ est, sed vt Christianos animaret & confortaret & terreret inimicos, sola tamen Francorum superbia obgrunniuit.

l. 5. E. *pr.* animi sui generositatem omnibus exponens, *Ce.* munificus & magnificus.

l. 8. E. *pr. post* machinas alias. Ce. *addit* secundùm ordinem & disciplinam militarem.

l. 9. E. *pr.* Qui cum lapidum ponderositate, &c. *vsque ad* fiduciam resistendi, C. & R. Obsessi igitur vndique desolatione considerantes, muris suis ponderositate lapidum concisis & spiculorum grandine appetiti in stuporem & diffidentiam sunt conuersi.

l. 3. F. *pr.* talibus initiis pactionibus, *Ce.* ita scilicet.

l. 5. F. *pr.* bello ceperat restitueret, &c. redderet, *Ce* & bello ceperat, redderet, &c. vellent, & insoper, *rectè*.

l. 8. F. *pr.* ad pactionem præfatam augerent, *Ce.* & R. illis numerarat.

l. 10. F. *pr.* Ciuitas cum armis & omnibus, Ce. & R. Ciuitas nobilissima quæ Achon vel Ptolomaida nuncupatur cum omnibus, &c.

l. 1. G. *pr.* reddita est, Ce. est feliciter mancipata.

l. 3. G. *pr.* In tanti igitur vltionem excessus, *Ce.* in cuius rei vltionem.

l. 4. G. *pr.* circa duo millia & sexcenta Saracenorum, &c. *ad finem capitis*, *Ce.* duo millia ciuium & sexcenti sunt decapitulati, cæteris carcerali custodiæ mancipatis.

linea. vlt. prior. ad propria redire, *Ce.* repatriare.

l. 3. *A. po.* Regi *Richardo*, *Ce.* probitati ac prosperitati Regis *Richardi*.

l. 4. *A po.* Rex æris, *Ce.* ærarii.

l. 7. A. *po.* promouere, Ce. consummare.

l. 10. *A. po* victualiumque congregatione, Ce. victualibusque.

l. 4 D. *po.* & postea per cannarum *vsque ad* incrementum *deest &* à C. & Vv. *Loco tamen eiusdem periodi, hæc interserunt illi codices*, *post* pullulauerit *Richardo* Rege vrbem eandem manu armata contra Regem obtinente, & plurimos suorum prosternente, ob conuitia & vexationes quas exercitus Regis Francorum, suo exercitui inferebat. Cernens itaque (vt iam dixi) Rex Francorum diuersæ nationis homines qui ad loca sancta confluxerant, se sub potestate Regis *Richardi* tradere: famamque probitatis eius in dies crescere, eo quod esset in thesauris locupletior, in donatiuis erogandis profusior, in exercitu numerosior, in hostium expugnatione ferocior: reputans pro alterius excellentiori gloria, famam propriæ probitatis obfuscari, maturius naues conscendit. His autem omnibus illud accessit, quòd Comes Flandriæ iam obieret cuius terram plurimum gestiebat. *Igitur iuratoria, &c. Interim Lector obseruare possit, lineas illas quæ sequuntur* (dimisit tamen, *vsque ad* deproditione) *&* à C. & Vv. *deesse*.

l. 7 E. *po. His ita gestis*, gloriosus Rex *Richardus deest* à Ce.

l. vlt. F. po. commilitonibus. Ce. militum legionib.

l. 2. F. *po.* ducenta Saracenorum, C. DCC. Vv. DC.

l. 3. F. *po.* ex his quos in Ptolomaida, *&c.* *Ce.* de Achonensibus vt prædictum est.

l.5.F.pr. occupauerant, Ce. inhabitabant.
l.6.F.pr. in eos sicut in Ptolomaidenses debacharet, Ce. in eos desæuiret.
l.3.G.post. egerunt deest à Ce.
l.6.G.post. à Christicolis, Ce. à fidelibus.
ibid. &c. licet non sine graui, &c. vsque ad finem capitis, Ce. sic: non tamen sine grauibus certaminibus, exercitu Salahadini semper à latere exercitui Christiano insidiante. Et sic Rex victor Achon rediit lætabundus, & post paucos dies exiens ad Iopen, non longè à Casarea, repulso Salahadino cum toto exercitu suo victo & turpiter fugiente, victoriam gloriosam consecutus est. Dedit igitur tunc Henrico nepoti suo Regnum Hierosolimitanum cum vxore Marchisii de Monte Ferrato. Eodem tempore redemit sanctorum plurimorum reliquias quas Salahadinus ceperat, pro infinita pecunia. Eodem anno, &c.
Pag.116.l.3.A.pr.post rediit cum triumpho tria subsequentia capita in Impresso desunt à [illegible] & R.
l.9.C. pr. quadraginta annis, C. sexaginta, Vv. quadraginta.
l.6.G.pr. quatuordecim milia, C. & Vv. septem milia.
l.10.G.pr. philaterna, C. & Vv. philacteria.
l.8.F.pr. patribus, O. apparibus, & l. 7. itidem.
l.2.G.pr. de aliis, C. & Vv. de castellis.
Pag.117 l.5.A.pr. ab Hoc anno, l. 22. vsque ad Eodem tempore, l.16. desunt à Vv.
l.4.G.pr. dati suot obsides, Ce. dati sunt in obsidatum.
l.5.F.post. Eodem anno iuuenis, &c. Totum caput deest à Ce.
l.1.F.post. quadraginta nouem, O. viginti nouem.
l. antep.pr.post Paschalem solemnitatem, Ce. post Pascha.
Pag.118.l.1.A.pr. armata manu, Ce. viriliter.
l.2.A.pr. graui pretio redemptionis abire permisit, Ce. incarcerauit donec grauissima redemptione liberarentur.
l.6.B.pr.post onustis sequitur in Ce. maximè cum victualibus vt pote frumento, amygdalis, ficubus, vuis passis & consimilibus.
l.7.B.pr post numerositatem, Ce. addit quam Carauanum vulgus appellat.
ibid. viri quinque, C. & Vv. quique.
ibid. post strenuissimi, Ce. addit cum suis Carauanariis.
l.9.B.pr. iuxta Turbatam, C. Turbam, Vv. rubeam, Ce. & R. rubeam.
l.1.B.pr. Maximè tamen, &c. vsque ad nationibus desunt & à C. & Vv.
l.6.C.pr. Totum caput incipiens à Circa idem tempus, vsque sequens Rex autem Richardus, &c. deest à Vv. & in C. in limbo inferiori eodem inseritur.
ibid. Circa idem tempus venit Dux Austriæ, &c. vsque ad l.7. D. clamor ad aures Regis, Ce. sic: Ipsis quoque diebus cum lis oriretur de hospitiis capiendis inter præuios Marescallos Ducis Austriæ, & Armigerum cuiusdam militis de Normannia, & clamor ad aures regias, &c.
l.5.E.pr. garrulis lacessitus cognouisset, Ce. & R. qui de more verbosi verba incomposita & ampullosa ebulliunt didicisset.
l.9.E.pr. vt quemque superbum, Ce. & quandoque superbum, R. vt quandoque superbum, rectè.
l.8.B.post. Iumans, Ce. Iumaur.
l.2.C.post. onustis, Ce. & R. onustos.
Pag.119 l.8.D.pr. cum pauco, Ce. & R. cum parco.
l.9.D.pr. citus aduolator, Ce. R. ocius.
l.10.D.pr. maturauit, Ce. & R. studuit.

ibid. sed nauta vi ventorum vsque ad Iope appulerunt, l. 6. E. Ce. & R. Et quia ventus aduersabatur ex obliquo remigantes cum tribus tantum nauibus tertia die mane in portu Iopea applicuerunt.
l.8.E.pr. post ac vulneratos vsque ad lin. 4. G. pr. Regis diffidentes, Ce. captos. iussi primi, quinque tamen præstantiores reseruando, sed ipsi strenui valde euadentes, se in castrum receperunt, & inuenerunt i[illegible]dem omnes tractatum habentes de reddendo castro, quod & cito fecissent, nisi de aduentu Regis certificarentur.
l.5 G.pr. audaciores, Ce. animæquiores.
l. 6. C. pr. Rex autem vt es graui co[n]flictu vsque ad finem capitis, Ce sic: Rex verò vt caste[illegible] dum fore esse captum cognouisset, [illegible] siluit, & in medias hostium cate[illegible] iniecit, à dextris & sinistris inimico[illegible] do. Cuius subitaneum impetum Turc[illegible] rentes, credentes etiam ipsum numerosum exercitum adduxisse, ab obsidione diffugiunt donec regrederentur ciuitatem, Salahadi[n]o in curru rapido præcurrente. Rex autem hostibus fugatis figi præcepit Tentoria sua extra vrbem.
l.1.C.post. sexaginta duo, sic Vv. & R. sed C. quadraginta duo: postea tamen C. agnoscit sexaginta duo.
l.6 F.post. circumspectiùs, Ce. incircumspectiùs, rectè.
Pag.120 l.8 A.pr. Interea nonciatur exercitui quem apud Ptolom[a]idam, &c. vsque ad Eadem hora Sala[adin]us, Ce. & R sic: Interea nunciatur exercitui quem apud Achon Rex dimiserat, apud Iopen Regem ab hostibus circumseptum, quantocyus capiendum, nisi celeriùs ei subueniatur. Conuenerunt igitur strenuissimi ad vnguem armati, sed cum ad locum peruenissent certaminis, & audissent quod Rex cum tam paucis de tot millibus hostium tam gloriosè triumphasset, Deum pariter & communiter laudauerunt æquè in paucis & in multis dimicantem & triumphan[te]m. Cum autem hæc audisset Salahadinus, etsi iniustus, Christum Dominum ad Deum Christianorum glorificauit. Adiungens quod inter omnes mundi Principes dignissimus admiratione fuit Rex Richardus si non sui tam prodigus extitisset. Non, enim vt asserebat Regem decet omni ancipiti periculo se exponere. Sed si aliquis Rex magnificus tales mille haberet commilitones, profectò [to]tum mundum sibi in breui subiugaret.
l. .C.pr.ab Eadem hora Salaadinus, vsque ad finem capitis omnia desunt à Vv.
ibid. &c. Eadem hora Salaadinus, quasi in vltionem, &c. Ce sic: Eadem hora Salaadinus quasi in vltionem iussit sibi quendam captiuum quem diu in vinculis artissimis tenuerat, Principem scilicet quandoque Antiochiæ sibi præsentari. Intuens igitur ipsum toruo aspectu, ait, sic te quandoque adiuuet & liberet Deus tuus Christus, quid de me faceres si sic me vinctum haberes. Et cum paululum substituisset vinctus, iterum adiurauit eum Salahadinus, vt veritatem non diffiteretor. At ipse adhuc parum hæsitans, audacter in hunc sermonem palam erupit: Vis Salahadine vt verum tibi dicam? Certè quia qual[is]cunque Rex es in lege tua detestabili Christo Deo inimicissimus, morte punieris, nullo thesauro etiam Octoniani redimendus, sed propter reuerentiam tuam dignitatem non inferior persona quam ego te decapitaret, ego ipse te decollarem. Salahadinus igitur ipsius vincti admirans animositatem, ait, nunquam talem habiturum potestatem, ore tuo te iudicio, & tu idem subibis iudicium: At vinctus

prosiliendo appropinquans ei, & collum extendens alacriter ait, Hoc est quod diu desideraui, nihil amplius asportabis, & iussit *Salahadinus* statim gladium suum sibi tradi, & ibi eadem hora ipsum manibus à tergo vinctus decollauit. Hoc vidit Magister *Ranulphus Besace* Physicus Regis *Richardi*, qui postea sancti Pauli *Londonia*, qui tunc custos Regis corporis extiterit quia longæuus, venerat enim illuc sub pacta pace, vt visitaret quosdam infirmos captiuos, etiam postea plus quàm sexaginta annis vixit, sed secus (cæcus) per multum temporis. *Post memoratam autem Regis* Richardi *inauditam victoriam, &c.*

l. 6. E. *pr. post* moraretur *Ce. addit* infra quod tempus iussit apud Achon Capellam in honorem sancti Thomæ Martyris fabricari. *Nota L. residuum huius capitis & totum caput sequens incipiens.* Tempore igitur Autumnali *multum discrepare à* Ce.

l. 7. F. *pr.* hospitalitatis, O. Hospitalis.

l. 6. A. *post.* quod multum displicuit, *&c. desunt ab* O.

l. 3. E. *post.* per Germaniam, *Ce.* per Theutonicam.

l. vlt. E. *post.* expetierunt, *Ce.* expetentes.

l. 4. F. *post.* in annulo aureo inclusum, *Ce.* cum anulo aureo includens.

l. 9. F. *post.* inquirens, nuncius, respondit, *Ce.* inquirens à nuncio, Respondit.

Pag. 121. *l.* 6. B. *pr.* vel aliud signum, *Ce.* vel aliquod signum.

l. 3. C. *pr.* fugam accipere, *Ce.* fugam arripere, *rectè.*

l. 5. D. *pr.* fame vrgente, *Ce.* famis vrgente inedia.

l. 2. C. *post.* Quem feria tertia, post ramos Palmarum adducens, *Ce.* & ipsum adducens.

l. 6. C. *post. post* præcepit *sequitur in* Ce. illud opidum, in quadam prouincia est in qua sunt tres profundissimæ valles & opacæ, in quibus senes & valetodinarii etiam à filiis id pietatem reputantibus solebant præcipitari, & secundùm eorum nobilitatem in curribus adornatis pompose illuc adducti senes, conuiuio facto & valedicto iudictas valles detrudebantur, *in irmallis, &c.*

l. 8. B. *post.* Aristoteles libro quoto, *Vu.* Topicorum libro quinto.

• *l.* 7. C. *post. post* ibidem intrauit, *Ce. & R. addunt*, & in quem includi crudelius censetur quam interimi, vnde illud Philosophicum Bonum, *&c.*

l. 2. &. D. *post.* qui etiam, *C. & Vv.* quicum.

l. vlt. C. *post.* Vbi sub copiosa *vsque ad* comitaretur gladiis, *l.* 5. Ce. *sic*: Ibique sub copiosa militum armatorum vigili multitudine strictis gladiis dia ac nocte strictissimè custodiebatur.

l. 3. D. *post.* Lectum autem Regis, *&c. vsque ad* permiserunt, *desunt à* Ce.

l. 9. D. *post.* Quoties autem custodes, *&c. ad finem capitis*, Ce. *sic*: Cuius facta mirabilia ne historiæ series retardetur, aliis enarranda derelinque.

l. 7. E. *post.* sed ipsum, *&c. vsque ad* prætendit, *l.* 9. *Ce.* quia ipsum in pluribus grauiter præposuit accusare.

l. vlt. E. *post.* H. Cluniacensi, *Ce. deest* H.

l. 3. F. *post.* sua accersiri, *Ce.* sua solemniter accersiri.

l. 4. F. *post.* coram omnibus, *Ce.* palam crudeliter.

l. 2. G. *post.* depotauerit, & terram, *Ce.* deputauerit compeditum & terram. *In Lundinensi Editione post* eiecerit, *&c. hæc inseruntur*, & carceali custodiæ deputauerit; & terram eius cum thesauris violenter inuaserit.

l. 3. G. *post.* & insulam cuidam, Ce. & insulam tam fraudulenter quàm truculenter cuidam.

l. 7. G. *post.* ab Arsacidis, *C. addit, id est*, Assassinis, *rectè. Vv.* ab Essinis, *R.* ab assissinis.

l. 9. G. *post.* fidelitatem, vt debuerat, Ce. & R. fidelitatem aut reuerentiam vt debuerat.

Pag. 155. *l.* 4. A. *pr.* verbis probrosis & factis, Ce. verbis ampullosis, qui vt ipse venerant vestigia Christi in Terra sancta fideliter adorare & factis.

l. 6. A. *pr. post* in medio stans, Ce. & R. *addunt* licet patricida, superbus & proditor appellaretur.

l. 1. B. *pr. post* vlteriùs remaneret *omnia illa vsque ad* rationabiliter iudicaret, *l. vlt.* B. *desunt à* Ce. & R.

l. 2. C. *pr. post disertissimè*, Ce. & R. *addunt* se excusans.

l. 5. C. *pr po.* facundiam, Ce. & R. *addunt* & in tribulatione constantiam.

l. 4. C. *pr. post* oscula, Ce. & R. *addunt* & amplexus.

l. 7. C. *pr. post* familiariter honorare, Ce. & C. *addunt*: Ille Dux Austriæ postea à Domino Papa & omnibus Cardinalibus excommunicatus est. In morte autem licet non satisfecerit ad cautelam, ne in desperationem caderet, ab Episcopis suis absolutus obiit horribiliter. *Quæ verba desunt à* Vv. *Immo & cum de Duce Austria intelligenda sunt, inseruntur in* C. *ante iustum tempus, vide pag.* 124.

ibid. post familiariter honorare *hæc in* Vv. *interseruntur: quæ tamen desunt à* C. Ce. & R. Rex autem Richardus cum iniustè fuisset (vt dictum est) de morte Marchisii accusatus, nuncios misit ad magistrum Assisinorum soluntes: petens ab eo vt scriberet Duci Austriæ siue Imperatori, & suam innocentiam excusaret. A quo has sequentes literas impetrauit. Limpoldo Duci Austriæ, vetus de Monte salutem. Cum plurimi Reges & Principes vltra mare, *Richardum* Regem *Angliæ* & Dominum de morte Marchisii inculpent, iuro per Deum qui in æternum regnat, & per legem quam tenemus: quod in eius morte nullam culpam habuit. Est autem causa mortis Marchisii talis, vnus ex fratribus nostris in vnam nauim de *Salteleia* ad partes nostras veniebat, & tempestas fortè impulit illum apud Tyrum: & Marchisius fecit illum capere, & occidere, & magnam pecuniam eius rapuit. Nos verò Marchisio nuncios nostros misimus, mandantes vt pecuniam fratris nostri nobiscum se concordaret, & noluit sed nuncios nostros spreuit, & mortem fratris nostri super Reginaldum Dominum Sydonis posuit: & nos tantum fecimus per amicos nostros, vt in veritate scimmus quod ipse fecit illum occidere, & pecuniam rapere. Et iterum alium nuncium nostrum nomine Edrisum, ad eum misimus, quem in mari mergere voluit: sed amici nostri illum à Tyro festinanter recedere fecerunt, qui ad nos citò venit & nobis ista nunciauit. Nos verò ex illa hora Marchisium occidere desiderauimus, & duos fratres ad Tyrum misimus, qui eum apertè, & ferè coram omni populo Tyri occiderunt. Hæc autem causa fuit mortis Marchisii, & benedicimos vobis in veritate, quod Dominus rex *Richardus* in hac morte Marchisii nullam culpam habuerit; & propter hoc Domino Regi *Richardo* malum fecerunt iniustè, & sine causa fecerunt. Et sciatis pro certo, quod nos nullum hominem huiusmodi, pro mercede aliqua vel pro pecunia occidimus, nisi malum nobis priùs fecerit. Et sciatis, quod literas istas fecimus in Domo nostra ad Castellum nostrum Messiae, in dimidio *Septembris* coram fratribus nostris, & sigillo nostro eas signauimus: Anno ab *Alexandro* M.D.

l. 3. D. *pr* solueret, absque expensis, *&c. vsque ad* factis, *l.* 5. Ce. & R. forent soluenda, & antequam

inter eos conueniret, exreptis expensis hine inda faciendis.

*l.*8.D.*pr.* vt quom, Ce. C. & Vv. vt quamcitius, R. vt qosntocyus.

*l.*9.D.*pr.* propcium regtedexetur ed tegnum, Ce. ad propria temearet.

*l.*8 E *pr.* Iohannes verò Norauicensis, *&c. Ordo hic aliquantulum inacrtitar in* Ce. *& impresso.*

*l.vlt.*E.*pr.* & dimidium de tebus habuis Regi donauit, Ce. & dimidium de thesauro suo adquietauit. *Et in* Ce. *sequitur*, Abbss quoque sancti Albani Vvarinus omnes suæ Ecclasiæ & Diocesis adquietauit, de suo centum Marcas conferendo. *Quæ tamen desunt in Impresso.*

*l.*5. F.*pr.* Huius autem, *&c. vsque ad finem capitis desunt à* Ce. *&* R.

*l.*10 F.*pr.* infœlicitas, C. & Vv. infertilitas.

l.vlt. pr. si autam satisfecerit, ignorami *desunt à* Ce. & R.

*l.*5.C.*post.* sed filius, O. secundus filius.

*l.vlt.*C.*post.* & munitiones, præter vilias plusquam sexcentas, O. munitionas, & castra præter villas. Quartus filius eius nomine Mehemodain, tenet regnum Asiæ: quod habat inter ciuitates & munitiones & aastra præter vilias plusquam sexcentas.

l. 9. D. *post.* Calyphus appell. Ce. Calyphus & pha appellatur.

l 8 E.*post.* sieut à populo Christiano Christus crucifixus, Ce. sieut populus Christianus adorat Christum crucifixum.

l. 5. F. *pr.* Sataceoos transmittit. Ce. Sarateos quoddam poodus auri sicut ciclos argenti transmittit.

*l.*7. G. *post.* dicitur eis, C. *&* Vv. datar.

Pag. 123. *l.* 4. C. *pr post* Rege init *sequitur in* Ce. *&* R. qui libens in odium Regis *Richardi* eius suscepit amiciniam & propositum acceptauit.

ibid visus, Ce. inclinans

ibid. & 5.*pr.* in Anglia pro fratre disposoit coronari; Ce. disposuit coronari & pro iistra in Anglia alter *Iacob* regnate.

ibid. post coronari *sequitur in* Ce. Dicebat enim periculum regnum esse sine Rege sicut nauem sine gubernaculo, R. Dicebat enim in periculo æquè esse regnum sine Rega atque neuem sine gubernaculo.

*l.*7.C.*pr.* Rex Francorum *Philippus* in illis *vsque ad* aggreditur, *l.* 9. Ce. Rex Franciæ *Phil.* iurame nti sui immemor & fidei Normanniam hostiliter aggreditur qui fraudulenter libetationam Regis *Richardi* prout potuit impediuit, vastans igitur & occupans dictam terram.

*l.*3.D.*pr.* partim proditione, partim expugnatione sibi subegit, Ce. plus proditiona & fictis mendaciis & falsis mandatis quàm expugnatione in breui subegit.

*l.*6.D.*pr.* Terram atiam Hugonis *vsque ad* subiugauit, *l.*8. *desunt à* Ce.

l. vlt. D. *pr.* Eboraecensem, O. Ebroicensem, *rectè* Eureux.

*l.*1.E.*pr.* eam Comiti. C. & R. aam *Iohanni* Comiti.

*l.*4. E. *pr.* mirabili decore præditam, Ce. miræ pulchritudinis.

*l.*5.E.*pr. post* in vxorem, Ce, & R. *addunt* vt partem suam plus contra Regem *Richardum* roboraret.

*l.*10.E. *pr.* Canonice electus est, & in crastino sancti *Leonardi* in sua sede est collocatus. Cuius Ce. & R. promouetur. Cuios.

*l.*1:F. *pr.* ndustriæ, ex Ce. & R. industriæ, ac fidelitatiex.

*l.*5.F.*pr.* m[illegible] raatez & aoiatrix Regis indefessa.

*l.*7.F.*pr. post* mare sunt, R. & Ce. *addunt* Archiepiscopus verò mamotatus ambitiosos impetus Comitis *Iohannis* potentar interim resi[illegible]tiauit.

l. 3. G. *pr.* per terram Comitis *Louanie* ad mara Britannicum perueniens, *desunt à* Ce.

*l.*1.2.A.*post.* quàm ad longitudinam, Ce. quasi ad long. *rectè.*

ibid. & latitudinem *deest à* Ce.

*l.*9. A. *post.* vniuersa ciuitata, *vsque ad* timoerunt reuersurum.

*l.*3. B. *post.* Ce. *sic* occurrentibus & applaudentibus regni magnatibus, solo Comite *Iohanne* ingemiscante.

*l.*5.B.*post. post* timuerant reuersurum, *cætera desunt à* Vv. *vsque* Rax *l.*8. C.

ibid. cui aduentanti, *&c. vsque ad* orationis progreditur.

l. 8. C.*post.* Ce. *sic.* Rea verò vix per diam apud Vvestmonasterium commorante: vbi exenium ab Abbate sancti Albani Goarino suscepit nobilissimum, quia sese præcordialiter diligabant. Misit enim ei quatuor cuppas argenteas & totidem anulos nobilissimos & centum coclearea & zonas 6. charissimas per famulum quendam dictum *Galfridum Hackfalt* qui me scriptoram super hoc reddit certiorem. Misitque Rex regalem oblationem Ecclesiæ sancti Albani suam excusando absentiam ad sanctum Edmundum gratia orationis & gratiarum persoluendarum perrexit.

l. 5. D. *post.* vt certiùs *vsque* supponentes, *l.*8. D. *Ce. & R.* sed statim Regi aduentanti, qui in ipso erant, sese statim raddiderunt Comita *Iohanne* iam obmurmuranta.

*l.*9. D.*post.* Quorum quosdam in carcerem, *&c. vsque finem capitis*, Ce. *sic* Quorum quosdam Rax incarceratos grauiter redemit, quosdam nimirum exhæredauit, quosdam proscriptis assumptis sibi eorum terris & estallis, Qui mendicaturi exularunt. Comitis *Iohanni* & propriam ambitionem & præsumptionem & infidelitatem detestantes.

l. vlt. E *post.* in Anglia, *&c. vsque* coronatus est *l.*2. F. Ce. *sic*: in Anglia, & multiplicatis amicorum precibus Comite *Iohanne* in fraternam amicitiam rauocato, Rex apud Vuintoniam coronam portauit.

*l.*7. F. *post.* vbi Comes *Iohannes*, *&c. vsque* gratiam recepit, *l. pen. post.* Ce. *sic*: Comes autem Iohannes frater eius sciens se iam ei pacificatum ibi eidem occurrens, se pedibus suis prosterniens misericordiam implorauit de commissis. Commota sunt Regis viscera supar fratra suo, & omnem remittens indignationem in osculo eum racepit.

l. 1. G. *post. ita legit* Vv. seque in multis accusans, insipientiam confitetur, *C. autem lin. seq. ita legit* Et quòd sic necasse fieri, cum omnium fuisset opinio quòd irrauocabilis, *&c.*

Pag. 124. *l.* 2 A. *pr.* nae in petrariis, *&c. vsque* pertendit, *l.* 6. *Ce.* & per octodies infatigabiliter infestasse, illuc festinanter auolauit.

l. 7. A. *pr.* sed ne die, *&c. vsque* aduentorus, *l.* 2. B. *Ce. sic*: & ecce audierunt sub ipso noctis crepusculo quod Rex Anglorum accinctus ad pugnam, summo mane foret aduanturus fulgurando.

l. 4. B. *pr.* quam pugnare, *&c. vsque finem capitis*, *Ce.* quamdubia fata Martis axperiri.

l. 2. C. *pr.* à Vernolio recedens, *Ce.* Vern. turpiter, *rectè.*

l. 3. C. *pr.* appellatur, furibundus, *Ce.* appellatur, quasi in vltimem furib.

l. vlt. C. *pr.* quod Rex Francorum nomine, *&c.*

vsque commiserat.
*l.*5. D. *pr. desunt à* Co.
*l.*7. D. *pr.* copiosom ducens exercitum, & quinqoaginta balistarus additis, centum habens in comitatu, *Ce.* & *R.* exercitum ducans cum quinquaginta balistarus optimis.
*l.*3. E. *pr.* fines Turoniæ intrans, *Ce.* & *R.* in finibus Turoniæ.
ibid. Vndecimum, *O.* Vindecinum, *rectè* Vindoci- Vindosme.
*l.*4. E. *pr.* Quo cum, *&c.* superuenire, *Ce.* sed cum, *&c.* aduentasse.
l. 9. E. *pr.* sarcinasqua omues sub captiona conclusi, *Ce.* sarcinas omnes accepit.
*l.*5. F. *pr.* sub sua potestate recepit, *Ce.* sine motæ dispendio suæ subiugauit potestati.
*l.*7. F. *pr.* caisteret, *Ce.* inueniretur.
*l.*9. F. *pr.* misit, *Ce.* destinauit.
l. vlt. F. *pr.* Quorum ipsi *&c. vsque* salubriter parcentes, *l.*3. G. *desunt à Ce.*
l. penult. pr. quintus appareat: vt paritate seruata, corporum & armorum æqoa lance confligant. Quod Rex, *Ce.* quintus conferetur. Quod Rex.
*l.*3. A. *post.* in subsannationem multorum, *Ce.* præcisè.
l. 5. A. *post.* à Rege Francorum & Comite Petticense, *Ce.* per Recelinum Vicecomitem Belli montis.
*l.*6. A. *post.* frater Vuillielmi, *Ce.* & *R.* filius Vuillielmi.
*l.*3. B. *post.* Eodem tempore, *vsque l.* 10. reddetentur, Ce. *sic* Diebus sub eisdem Rex *Richardus* præcepit torneamenta per *Angliam* propter exercitium militare libenter capi & strenuè frequentari.
*l.*6. B. *post.* regni vtriusque, C. & *Vv.* vndique.
l. vlt. B. *post.* Manuelis qoondam *desunt à* Ce.
l. 2. D. *post.* tam laboriosa reuertentem, Ce. tam laboriosa, tam sumptuosa, tamque periculosa reuertentem.
l. 4. D. *post.* qui postmodùm ambo regnum, Ce. & postmodum regnum.
*l.*8. D. *post.* in manibus ipsius per simile, Ce. in manibus suis etiam exercendo prælia vel saltem per simile.
l. 9. D. *post.* contra quem ipse Rex, *&c. vsque* & hunc attollit, *l. vlt.* E. *desunt à* Ce. *& eorum loco interferitur hæc periodus*: Sad & ipse *Salabadinus* moriturus coram multis hoc protestatus est.
*l.*3. G. *post.* *Capus incipiens* cumque hæc & alia, *&c. sic habetur in* Ce. cumqua hæc & alia multa coram summo pontifice Regii nuncii allegassent, Dominus Papa illico missis solemnibus nuncius Ducem ter ammonuit, vt tantam transgressionem emendans, Regi piissimo *Richardo* qui toti vniuersali Ecclesiæ fideliter militauit condigna respondeat satisfactione. Quod cum facere recusauit, Papa cum suis Cardinalibus ipsum Ducem terribiliter excommunicauit, & in genere omnes qui in Regem & suos manus iniecerant violentas, totamque terram eius supposuit interdicto.
Pag. 125. *pr.* *Caput etiam incipiens* His omnibus præfato Duci, *l.*4. B Ce. *sic legis*: His igitur omnibus Duci ab Episcopo Veronensi ritè denuntiatis, Dox omnia spernit. Percussa est igitur terra eius sterilitate inaudita fame & peste generali. *Danubius* insuper fluuius plusquam decem millia hominum absorbuit deriuatus. Insuper die sancti Stephani dum spaciatum equitando Dux cum suis sociis pergeret, equus eius offensus tibiam ipsius cum pede ad arborem violenter contriuit. Tibia igitur cum pede nigredine tincta & dolore horribiliter contumescens, igne percutitur infernali. Cuius cruciatum Dux non valeus tolerare, pedem à crure, ipso interim dolabrum tenente fecit amputari, sed nec sic doloris incurabilis euasit vehementism, femur enim cum corpore igne memorato depascebatur. Tandem verò culpam recognoscens suadentibus Episcopis qui aderant qoi hæc in vltionem missa à Deo protestabantur, obsides absoluuntor, & residuum pecuniæ sa spospondit radduuturum, vt absolui ante mortem meraretur. Cuius corpus diu iacuit inhumatum donec detestabiliter vermibus scateret, eo quòd filius eius mandata patris morituri exequi dedignabatur.
l. 1. F. *pr.* subiugauit, scilicet, *O.* subiugauit sibi.
l. 6. F. *pr.* *capus incipiens* circa dies istos, Rex *sic habetur in* Ce. circa dies illos, Rex de Martoch cum regulis triginta & innumerabili Paganorum exercitu, in quo sex decies centum millia Paganorum fuisse perhibentur ex Aphrica prorumpens in Hispaniam applicuit terram Regis pecith Hispaniæ aliasque prouincias exterminantes, tandem audierunt quòd proposuit Papa conuocato Concilio genaralem crucesignationem construere contra eos, cui exercitui præesse debuerat Rex Anglorum *Richardus* magnanimus, cuius fama iam totum repleuerat orientem & etiam multos terruerat Affricanos quibus oota fuit & incarceratio & deliberatio, & quòd etiam Regem Francorum postea coegerat retroire. Omues igitur increduli ad propria sunt regressi.
l. 7. G. *pr.* à ex quorum *deest à* Vv. *vsque* conturbats, *&c.*
l. 1. A. *post.* *capus incipiens* Eodem anno Magister *Guarinus totum deest* à Ce.
l. 2. B. *post.* *ab* sub eodem tempore *vsque ad finem capitis desunt à* Vv.
l. 7. B. *post.* *post* Cælestinus, Ce. *interserit*, constituit *Hubertum* Cantuariensem Archieoiscopum totius *Angliæ* legatum hoc reuerenter.
l. 5. E. *post.* accommodaret, Ce. accommodare curet.
l. 8. G. *post.* Nos autem in illis, Ce. nos antem illis, *rectè*.
Pag. 126. *l.*5. B. *pr.* iuxta soa moderamina, Ce. iuxta suorum moderamina, *rectè*.
*l.*6. C. *pr.* *post* Transmarinam, *omnia desunt à* Vv. *vsque ad* Anno Dominicæ Natiuitatis *M.6.XCVI. pag.* 180. *l.* 50.
l. 6. F. *pr.* carbonatorum, Ce. carbonator, *rectè*.
*l.*6. F. *post.* Ita tam laniter, Ce. Eia quam leuiter. *rectè*.
l 4. G. *post.* Qui cum non planè crederent, Ce. cui cum non planè crederatur.
*l.*6. G. *post.* gratiarum loco. Ce. gratis.
Pag. 127. *l. vlt.* B. *pr.* de Gisortio ad totum Normannicum Vigesimum Ce. de Gisortio & locis finitimis municipia. R. castella de Gisortio & locis finitimis municipata, *rectè*.
*l.*3. C. *pr.* municrunt, *O.* inuenerunt, *rectè*.
*l.*9. D. *pr.* triginta millia, *O.* tria millia.
*l.*4. E. *pr.* Gymmeges, C. Gymseges, Vv. & R. Gameges.
*l.*10. E. *pr.* ob conturbationem, Ce. ob contributionem.
*l.*5. F. *pr.* exagitare, Ce. appetiere.
ibid. Roberti, *O.* Osberti.
l. 1. G. *pr.* Vuillielmus autem infinitos, Ce. vnde Vuillielmus contra communam *London.* infinitos.
*l.*5 G. *pr.* ciuium *Vuillielmo* confœderatorum, ad resistendum, Ce. ciuium quos Vuillielmus confederauerat & ad resistendum.

l. 5. G. *pr.* Regit munistis, Ce. Regis minuteriales.

l. 9. C. *post.* ad vlmetum, C. ed Hulmetum Londoniarum, V. ad furcas prope Tiburcinam. *To Tiburne, sed V quoque vnà cum* Matthæ Parisiense, *V vendemerum totum & purum præstare etiam decrenimus; Narrationem illam de* Vuillelmo *cum Barba, habe tibi hic descriptam: in multis, scilicet, discrepantem à Parisiense.*

Circa dies istos surrexit contradictio & iniquitas in ciuitatu *London.* inter pauperes & diuites ob distributionem nummorum ad commodum fisci subeundorum inæqualiter multotiens factam sicut dicebatur à multis. Huius dissensionis fuit causa Vuillielmus filius Osberti contra dignitatem regiam populum quotans & multos sub Sacramento sibi confœderans, fratrem suum carnelem & duos alios integræ opinionis viros tanquam Regiæ proditionis reoa in suis conuenticulis persequebantur vsque ad mortem, & ad vltimum in Ecclesia beati *Pauli* seditionem conclamationem & tumultuationem multotiens cōcitauit, & cum peccetus exigentibus indignationem Regis aduersum se grauitar intelligeret excitatem, infra turrim cuiuldam Ecclesiæ ad Archiepiscopum specialiter pertinentem sesa conclusit, locum sacrum in castellum commutans. Videns eotem postmodum multitudinem concurtere armatorum quos Archiepiscopus Cantuariensis addoxerat, vt fugeret mortem sibi proximam, intre remplum gloriosæ virginis ignem coniecit & locum Domino coosecratum flammis discurrentibus pro parte combussit. Extractus tandem ab Ecclesia, perductus est ad Turrim Loud. calculum portans diffinitiuum, & vt vnius pœna metus possit esse multorum, proceris vestibus spolietus, manibus à tergo vinctis, & pedibus colligatis, equorum ministerio per mediam ciuitatem trehitur ed furces propè Tiburcinam suspeosus est ita ferreis catenis, & cum eo nouem eiusdem ichismstis consortes, vt quos per facinus inquinaueret similts pœne mulctaret.

l. vlt. D. *post. ab* Anuo sub eodem, *Iohannes, &c. vsque* Tempore sub eodem, *l.* 2. F. *post. desunt à* Ce.

l. e. F. *post. à* Tempore sub eodem *vsque ad* Eodem quoque anno (*nouem scilicet linea*) *desunt à* Vv.

l. pen. post. Vuillielmum corrumpens, *Ce.* ex permissione *Vuillielmi* corrupti.

Pag. 128. *l.* 2. A. *pr.* lætus & ridens suos custodes, *Ce. lætus & ridens & suos custodes deridens.*

l. 1. e. *pr. Quoniam tota illa narratio quæ in Impresso incipit, cum* Diebus quoque sub eisdem, *non parum discrepare videtur à Vuend. illam igitur vt vt in ce ...nimus, vide tibi descriptam.*

His ite gestis *Iohannes* freter Regis & *Mercadeus* Princeps B·ibaueiorum, equitationem fecerunt ante ciuitatem Beluecensem: sed dum captioni prædæ intenderent, *Philippus* eiusdem ciuitatis Episcopus & *Vuillielmus* de Merlou vuè cum filio suo & militibus multis & plebe armata exierunt, sed mox capti sunt vniuersi, & ex vulgo pars maxime interfecta. Et eodem die post captionem illam processerunt ad Milli, castellum Episcopi prædicti, & per insultum illud ceperunt & subuerterunt, & sic triumphatores gloriosi Regi *Anglorum* captiuos omnes tradiderunt. Episcopus autem eo quod captus erat in armis, incarceratus est, & vinculis grauiter coarratus. Eodem anno subite aquarum inundatio vehemens & fluctibus procellosis ædificia inuolucos, omnia circa *Secanam* adiacentia tam lignea quàm lapidea regem Francorum & Mauricium Perticiacensem Episcopum *Parisius* commotantes non parùm exterruerūt. Rex autem palatium suum relinquens & filium suum *Lodouicum* secum efluniens, apud sanctam Geneuefam pernoctauit, & Episcopus apud sanctum Victorem.

Eandem narrationem in multis quoque dispa-rem, *Ce. ita habet.*

His ite gestis *Iohannes* frater Regis cupiens famam suam restaurare & Domini Regis gratiam reuocaru & *Marchadeus* Princeps & Dux Ruptariorum & Incendiariorum in exercitu Regis *Richards* equitationem fecerunt ante ciuitatem Beluacensem, vbi dum captioni prædæ intenderent, *Philippus* eiusdem Episcopus plus armis Martis quàm diuinæ paginæ promptus & paratus, Regi tamen *Francorum* familiarissimus quia bellicosus: & *Vuillielmus* de Merlon cum filio suo cum militibus multis & plebe armata numerosa exierunt contra eos imperterriti, sed mox capti sunt vniuersi, & ex vulgo pars maxima interfecta. Et eodem die processerunt ad Milin. castellum dicti Episcopi & ceperunt & subuerterunt illud & sic gloriosè triumphantes Regi *Anglorum* captiuos suos præsentauerunt. Inter quos cum processisset memoratus *Marchadeus*; qui Episcopum cum suo Archidiacono cum armis ceperat, & ipsos ante Regem offerens ostendisset, ait ridiculosè lingua sua natiua: Peins etle cauthathur e le respondethur, quod est dictu, Cepi vobis Cantatorem & Responsorem. Rex verò subridens quia sæpè damnificabatur per episcopum & suos, iussit ipsos armatos incarcerari: sed cum Canonici Beluacensis super hoc querelam Domino Papæ reposuissent, scripsit Dominus Papa Regi *Richardo* amicabiliter, vt misericorditer ageret cum eisdem, Asserens ipsos incarceratos filios et fratres suos fuisse & Romanæ Ecclesiæ familiares. Rex igitur ob Papalem reuerentiam iussit pondus armorum Episcopi & Archidiaconi & Clericorum qui cum ipsis erant in tantum alleuiari vt loricæ eorum deponerentur. & missa lorica Archidiaconi & Episcopi Domino Papæ scripsit, sic loquens, Vide si tunica filii tui sit an non. At Papa subridens respondit cum vidisset loricam magnam & rubigine iam tinctam, Verè non est tunica vel fratris vel filii mei, immò nec filii pacis vel Ecclesiæ, sed potius filii Martis, liberetur igitur talis Episcopus & sui qui armati inueniebantur per redemptionem ad Regis voluntatem.

l. 4 G *pr.* sequana eodem, *&c. vsque ad finem capitis desunt à* Ce.

l. 2. D. *post.* conuocarentur, *Ce.* percuteretur, *rectè.*

l. 6. e. *post.* ma lescentibus, *Ce.* malefactis.

l 4. F. *post.* exenimatum, nec reconualescentem in aliquo cernebant, *Ce.* exanimatus expiratus, nec melioratus in aliquo cerneretur.

l. vlt. F. *post.* inuenite, *Ce.* coniicere.

Pag. 129. *l. vlt.* A. *pr.* & resedit, *Ce,* & recedit.

l. 4. D. *pr.* influentibus, *Ce.* tutæ fluentibus, *rectè.*

l. 6. G. *pr* animoquietiori, *Ce.* animæquior.

l. 6. B. *post.* nil poterit, *Ce.* non poterit.

l. 6. C. *post.* qui nutu, *&c.* me inuiteuit, *Ce.* Quem nutu, *&c.* inuitans.

l. 8. C. *post.* & voti compotes effecti, *Ce.* & voti compos effectus.

l. 9. C. *post.* demonstratum, *Ce.* vt didici.

l. 1. D. *post.* vbi inueni eodem audieram, Ce. quo ad inueniendam adieram.

l. 9. D. *post.* tantum cruoris. Ce. ite cruorem.

l. vlt. D. *post.* suscepta, Ce. suscepi.

l. 1. D. *post.* & iis, Ce. & exinde.

l. 4. F. *post.* quam leniter habuimusque, *&c.* quo

ſenſibus corporis & mente abſens fui, Ce. quam len ter habuimus, &c. quo ſenſibus corporis mente abſens fui.

Pag. 130. l. 3. B. pr. æquo animo, Ce. æquanimiùs.
l. 3. D. pr. frigebantur, Ce. friſabantur.
l. 7. D. pr. extorquebant, Ce. excoquebant.
l. 4. F. pr. conſpicuum, ſed, Ce. conſpicuum exponere, ſed, rectè.
l. 1. C. poſt. ripæ profundæ loca, Ce. ripæ profunda.
l. antepe poſt. qui ante mortam, &c. deoegata mihi ſubſidia, Ce. cui ante mortem, &c. denegata ſubſidia, rectè.
Pag. 131. l. 9. B. pr. illuſtrauit, Ce. coruſcarent.
l. 8. D. pr. inexatiabili, Ca. inextricabili.
l. 10. D. pr. inſanientium mute in miſeros ſæuientas; deſunt à Ce.
l. 8. F. pr. fœculenta, &c. excederent, Ce. fœculentia, &c. excederet, rectè.
l. 4. G. pr. premebantur, Ce. puniebantur.
l. 5. G. poſt. omnium, Ce. hominum.
Pag. 131. l. 8. B. pr. lætantium, Ce. iocundantium.
l. 7. F. pr. mente conceperit, Ce. mente coniiciat.
l. 8. B. poſt exoptabant, Ce. exoptantes.
l. 5. F. poſt. ſeruatorem uoſtrum, Ce. ſaluatorem no.
l. 6. G. poſt. munetibus, Ce. innumeris, rectè.
Pag. 133. l. 1. 2. C. pr. poſt adeſſe feſtiuitatem, O. ita legunt, tunc certiùs animaduertit claſſicum illud hoc inouiſſe quòd etiam apud ciues cœleſtes non ſine, &c.
l. 6. F. pr. Lixonienſem, R. Eaonienſem, rectè.
l. vlt. F. pr. ſepultus eſt, &c. ad Februarii, l. 12. deſunt à Ce.
l. 5. G. pr. verba illa poſt diutinam, &c. vſque firmaretur, l. 9. deſunt à Ce.
l. vlt. pr. poſt recompenſationem, vſque ad aut grauamen, Ce. ita legit, Quod & prudenter eſt cunſummatum, Nam pro eſcambio videlicet pro villa de Audeli & quibuſdam aliis locis adiacentibus quæ omnia ceperat Rex ſuper Archiepiſcopum vt ibidem firmatis caſtris infirmiora terræ roboraret; recepit idem Archiepiſcopus omnia molendina quæ Regis fuerant apud Rothomagum cum omni ſequela ſua & villam de Diepe & villam da Buceles cum omuibus ſuis libertatibus: ſactum eſt autem hoc anoo gratiæ 1197. anno regni Regis Richardi vij.
l. 4. A. poſt. ſub hac autem pacis, &c. vſque ad finem paginæ deſunt a Ce.
l. 5. B. poſt. quanto citiùs, C. & Vv. qui certiùs.
l. 7. G. poſt. linea illa, tota deſunt vſque ad finem cap. (p. à Vv. & ſic in Ce. habentur.
Diebus autem ſub eiſdem quidam prædicator eximius Fulco nomine in *Gallia* floruit, pro quo Dominus palam virtutes operari dignatus eſt. Iſte vſuram in Francorum maximè in *Flandria* partibus conatus eſt extirpare, quæ ea partibus Italicis veniens partes Ciſalpinas infecerat. Conſilio etiam illius eſt miſſus in *Angliam* eodem tempora ad prædicandum Abbas de Flai, qui mercaturas Dominicis diebus quæ exerceri ſolent daleuit. Eodem atiam tempore *Robertus* de Salepesbires conſecratus eſt in Epiſcopum de *Bangorn*.
Hic ſequitur in Ce. *narratio* Quomodo Rex *Richardus primus* vidit Crucifixi imaginem contra militem eam adorantem caput inclinare: *quæ ab impreſſo deeſt*.
Pag. 134. l. vlt. B. pr. & ipſe Regi ad Francorum l. 1. C. Ce. & eius homagium cum iuramento & fidei interpoſitione & obſidibus accepit.
l. 3. C. pr. poſt Crepin, Ce. addit, vir potens & ingenioſus.
l. 6. C. pr. & Rex Francorum exercitu congregato, illud obſedit deſunt à Ce.
l. 7. C. pr. ante illa verba, Et dum hæc fierent, Ce. interſerit Imminebat enim eis pro certo quod in breui per omnia triumphaturus foret. Rex *Richardus* imparterritus, ſecundum igitur illud Poëticum mobile verſatur ſemper cum Principe vulgus.
l. 2. D. pr. conceſſus, &c. pro 50. marcis argenti, vita, &c. Ce. & R. conceſſis, &c. & armis & 50. marcis argenti.
l. 7. D. pr. illuc venit, Ce. venit Atrabatum.
l. 1. E. pr. fecit confringere ante & poſt eum pontes, Ce. infregit pontes.
l. 9. E pr. poſt homo eius erat, Ce. addit & vnus de duodecim paribus.
l. 10. E. pr. poſt impugnare, Ce addit Comitis igitur cor eſt ad miſericordiam inclinatum.
l. 3. F. pr. eis redderet, Ce. eis ſine alicuius contradictione obſtaculo vel aliqua difficultate vel moræ diſpendio reſtitueret.
l. 1. G. pr. iuramenti quod da neceſſitate atque coactus fecerat, extitit obligatus, Ce. iuramenti vt dixerunt quod in tali articulo & in formidine quæ in conſtantem cadere poterat & quaſi coactus fecerat & invitus, tenebatur obligatus.
l. 5. pr. Regis & Martyris deſunt à Ce.
l. pen pr. olei, Ce. celiæ.
l. 6. A poſt. intuentium, Ce. tementium.
l. 1. B. poſt. ad Fiſci commodum ſaiſiantur, Ca. cedant in commodum fiſci.
l. 8. B. poſt. Eodem anno *Philippus ad finem capitis deſunt* à Ce..
l. 3. C. poſt. in *Petri* cathedra collocatus, *deſunt à* Ce.
l. 6. C. poſt. poſt Apoſtolicam imitari *addit* Ce. Quod nomen in principio ſubarratum, tunc deinde cæpit eis adhærere cum Magiſter *Iohannes* Regis Francorum Phyſicus natione Anglicus, & de pago ſancti Albani oriundus eiſdem prædicatoribus manſionem ſuam dedit quam peregrinis hoſpitium quærentibus *Pariſius* aſſignauerat; quæ Domus ſancti *Iacobi* fuerat appellata, vnde *Iacobitæ* ipſi prædicatores hodie appellantur.
l. 6. D. poſt. ſuperabundabat, Ce. ſupererat.
l. 1. E. poſt. Eodem anno *Hugo* de Nunant *& cætera vſque ad* quarum adiecit, l. 1. F. poſt. *ita legit* Ce.
Eodem anno *Hugo* de Nunant Epiſcopus Ceſtrenſis ſiue Conuentrenſis in *Normannia* grauiter cæpit infirmari vſque ad mortem. Conuocatis igitur amicis quoſcunque poterat confeſſus eſt ſe multa peccata perpetraſſe, ſed vnde plus ſibi timebat quod amotis Monachis Conuentrenſibus Clericos ſubſtituerat, Qui vagi & mẽdicantes ſibi vt potuerant conſulebant. Et cum hæſitaſſent audientes quid immo iniungerent ei, dixit Epiſcopus, ſcio quòd propter facti enormitatem quid iniungatis pœnitentiæ dubitatis. Poſtulo Dominum meum iuſtum & miſericordem vt ſim in purgatorio vſque ad diem iudicii vt ſalutem tunc ſaluet; dixitque Abbati de *Becco* qui ibi erat, Obſecro vt concedas mihi vt moriar in habitu veſtro in diaboli confuſionem cuius inſtinctu prædicta perpetraui, & in Monaſtici ordinis honorem. Et ſic legatis omnibus & datis pauperibus, accepto ſalutis viatico & inunctus ritè infirmorum oleo diuinam innocans miſericordiam ſpiritum reddidit Quod procurantibus qui huic euentui intererant ſimul cum Monachis expulſis cum Domino Papæ innotuerant,

innotuerant, præcepit vt expulsis Clericis sæcularibus qui iam dissolutè & enormiter viuebant, Monachi reuocarentur. Et quoniam Prior illius loci Monachis exulantibus defunctus iam fuerat, Archiepiscopus Cantuariensis *Hubertus* qui executionem introductionis à Papa acceperat, præfecit eis Priorem nomine *Iosbertum* natione *Normannum*, qui propter eminentiam prudentiæ sæcularis, tres Prioratus de *Dauentre*, de *Vreneloc*, de *Bermundeseia* susceperat ad regendum. Qui continuo cum consilio Monachorum de electione episcopi tractare incipiens, communi deliberatione *Gaufridum* de *Muschamp* elegerunt.

P. 135. *l.* 1. B *post* in Capella sanctæ Katherinæ *desunt* (à Ce.

l. 3 B. *post.* Cantuariæ *deest* à Ce.

l. 4. B. *post.* tempore & idibus, *Ce.* tempora scilicet idus, *rectè.*

l. 9. B. *post.* Richardo in Normannia. *Ce.* Ricardo & fratri suo in Normannia.

l. 4. C. *post.* quam idem Archiepiscopus apud Lambetam de nouo construxerat. *Ce. sic* quam tamen capellam idem Archiepiscopus ad cautelam appellauit *Londinis* apud *Lambethiam.*

l. 5. C. *pr. post* Monachi, *Ce. addit* quia hoc passim dicebatur & etiam ipse Archiepiscopus hoc communicando asseruerat.

l. 6. C. *post.* Cathedralem transferret, *Ce. addit.* Et quod peius erat in contemptum & opprobrium totius ordinis Monastici deiectis Monachis illuc canonicos institueret sæculares. Quod non sine iniuria multiplici ingratitudine quoque eligentium, sanctorum quoque in Ecclesia Cantuariæ plurimorum qui Monachi extiterunt fieret si ad finem optatū propositum perduceretur, *vnde, &c.*

l. 6. D. *post. post* cum Barba, *Ce.* addit nobilis ciuis *Londoniæ* iustus & constans, cuius persecutionis causam constat esse iustam.

l. 9. D. *post. post* ære effuso, Ce. addit quod Dominus Papa licet de oblationibus pauperum super tumbam beati *Thomæ* colligeretur non refutauit, *famam, &c.*

l. 10. D. *post. post* denigrabant, *Ce. addit.* De Capellæ autem iniuria exanditi bene fuerunt.

l. 5. E. *post. post* Petri, *Ce. addit* virū fidelē & discretū *ibid. post* subrogauit, *ce. addit* Insuper Dominus Papa temerarium de Capella propositū Archiepiscopi (de quo supradictū est) modestè refrænauit

l. 1. F. *post.* de *Branse Vuanmmuben* quos Rex *Vuallia*, C. de *Branse* quos *Vnamummuem*, (*vu. Vucnnmuen*) Rax *Vuallia, &c.* Rex *Vuallia*, *deest à* Ce. *&* R.

l. 2. F. *post. post* Quo cum peruenisset campestro prælium commisit Ce. addit congregati sunt omnes ferè vuallenses *Vuallia* coniurantes ad inuicem constanter stare quam diu vita in pectoribus palpitaret pro causa eorum & terræ suę libertatibus contra Anglorum proteruitatem. Et cum contra Anglorum exercitum densissimum coram in fronta constituissent, aduenit cum suis aciebus militari disciplina ordinatis ipse Petrus iusticiarius qui erat miles strenuus & circumspectus contra eos dimicaturus. Et cum alacritar suas acies animando persuasisset vt aliquis animosus præiret densitatem initialem aduersantis exercitus dissipaturus, respondit quidam de seruientibus suis nomine *Vualterus* de *Hame Trumpintona* oriundus dicens palam Iusticiario & suis primatibus. Absit domine vt aliquis nobilis & famosus miles sponte periturus tam ancipiti se supponat periculo, neque decet aut expedit vt aliquis magnus vitæ suæ prodigus existat. Sed da me vestro paupere seruiente non est magnum damnum si peream nec multum exultabunt de casu meo inimici. Et hoc dicto non expectans responsum equū quem habuit prælectum vtroque latere cruentans, demissa hasta vnum in fronte exercitus qui videbatur omnium præstantior insanabiliter vulneratum præcipitauit, & post hunc primum obuium virtute equi & assessoris strenuitata cum ipso equo contritum & omnibus membris dissipatum prostrauit in cumulum, & tertium truculenter per galeam arreptum adeo læsit contorquendo vt seminecem relinquaret & inutilem, & his factis, respexit insequentes clamans Regales, Regales, Appropinquate, ferite, triumphaomus, & antequam hoc dixisset, dissipato *Vuallensium* agmine subintrauit cornu primum Anglorum innadentium, & hostas à dextris & à sinistris ab illis ceciderunt trucidati. *Vuallenses* vero *Anglis, &c.*

l. 7. F. *post.* & Septuaginta, c. Septingenti.

l. vlt. F. *post. post* interiit, Ce. addit prædictus autem *Vualterus* seruiens in vno pedum saucius vix per octo dies ipso volnusculo claudicauit; sed ab ipso tempore omnibus diebus vitæ iusticiarii ipsi familiaris in honorabilibus clientelis fideliter ministrauit.

l. vlt. post. post persoluit *addit vu.* quarto *Septembris*, C & Ce. quarto idus *Septembris.*

P. 136 *l.* 5. A. *pr.* de Curteles, laudabili fultus virtute Anglorum Rex. Ce. de Curceles. Rex.

l. 8. A. *pr.* communibus, *Ce.* communis.

l. vlt. B. *pr.* vbi Rex ille, *&c.* volutatus, à mortis, *Ce.* vbi Rex ipse *&c.* volutatus ridiculosè ac periculosè à mortis.

l. 4. C. *pr.* & Ragis eum insequentis manus euaderet, *desunt à* Ce.

l. 7. C. *pr.* pariculo exponentes, Ce. periculo more Francigenarum sponte exponendo.

l. 8. D. *pr.* quorum hic nomina prænotantur, Ce. quorum nomina in historia Normanniæ pleniùs annotantur.

l. 7. E. *pr. post* de Muntini, C. & vu. *addunt* Odo de Muntum.

l. 6. F. *pr. post* ducentos, Ce. *sic*: seruientes autem equites & pedites circiter mille. His ita gestis, victoriosissimus rex *Richardus* inuitauit ad epulas amicos suos & consortes in conflictu per tres dies fatigatos, direxitque Epistolas ad omnes prælatos Angliæ vt Deum glorificarent, gratias Deo exercituum persoluendo qui talem ac tam gloriosum sibi concessit indigno ab hostibus triumphum reportare Commilitonibus autem preciosa distribuit donatiua vt essent consortes retributionis qui fuerunt participes tribulationis.

l. 3. B. *post.* latanter, Ce. latenter, *rectè.*

l. 3. B. *pr.* His & alus, *&c. vsq; ad cōsentire, l.* 7. D. *post.*

l. 3. B. *post. compendiose in Ce. sic.* Misso igitur ad hæc *Petro* de Capua, cum Rex *Richardus* multa rationabiliter obiciendo respondisset.

l. 9. D. *post.* sub sigillo secrati, Ce. sub sigillo confessionis sacretissimè.

l. 4. E. *post. post* exaudiret, *Ce. addit* Commota sunt igitur viscera Regis pissimi *Ricardi* ex quo audiuit quod Rex *Francorum* sese licet compositus humiliauit, pacis quærens diuerticula.

l. 5. F. *post.* Certeshetensem, c. cisterciensem, vv. & ce. cercesheiensem.

l. 2. G. *post post.* solidos, O. *addunt,* de auxilio. *Insuper reliqua tres linea, vsque ad* Anno Gratiæ, *desunt à vu. In Ce. verò post* solidos, *l.* 26 *ista sequuntur:* Et tunc fecit Rex fraudem de consilio iniquorum, finxit se amisisse sigillum & fecit aliud fabricari & vbique acclamari, quòd perdito sigillo suo nouū fecerat. Et quicunque vellet priùs concessa perpetuare, ad nouum sigillum veniret, & data pecunia eo fa-

ceret roborari: sin autē prō nulla carta habaretur. Er hac inuēta cauillatione infinitā extorsit pecun.
ibid. Eodem anno, die, *&c. vsque* visa fuit, *desunt a* Ce.
l.8 G. *post.* Ecclesiam de Lamheia, quam *Ce.* Ecclesiam quam.
l.10. G. *post. post* fundauerat *illa verba* & ipse ferè *consummauerat, desunt à* Ce.
P. 137. *l. 1.* A. *pr.* sumptibus, ad sui, *Ce.* sumptibus nolens volens ad sui.
l.3. A *pr.* Eodem tempore, *&c. vsque* Lemouico
l. vlt. A. Ce. *sic*: Eodem tempore statutis vt dictum treugis inter Reges, Rex *Richardus* quosdam Barones Pictauiæ sibi rebelles potenter expugnauit, cepit & incarcerauit, & quosdam trucidauit. Tandem in Aquitannicum Ducatum perueniens in Territorio Lemouicinico, *&c.*
l. 4. B *pr.* reputauerat. Denique Ce. reputans, comedebat & bibebat pro indifferenti apposita, Denique.
l. vlt. B. *pr.* & nigredo quædam tumori permiste locum vulneris cuiuscumque inficiens, Regem intolerabiliter torquebat. Ce. nigrescebat, Regemque torquere cæpit intolerabiliter.
l.2. E. *pr.* peruentente, Ce. panettante.
l.6 E *pr.* viuens, R. renuens.
ibid. cum quo, *&c. vsque sunt l. 2. desunt à* Ce.
l.5. F *pr.* Aliusque super hoc, *cum versibus sex sequentibus, desunt à* V v.
l.5 G *pr.* pro ca'n lucis adeptæ, R. ademptæ.
ibid. post adeptæ *sequitur in* Ce.

Alius scilicet Satyrice.
Christe tui calicis prædo fit præda Calucis,
Ære breui reicis qui tulit æra crucis.

Sequuntur etiam ibid. duæ paginæ ta.i titulo insignitæ, *De patientia Regis* Richardi *in tribulationibus.*
l. vlt. pr. seruos, *C. &* vu. seruientes.
P. 138 *l. 10.* B *pr. Archiepiscopus.* vu. *H. scilicet* (Hubertus Archiepisc.
ibid. ab l. 11. dixit. Audite. *vsque ad l. 4.* F. Archiepiscopus, *desunt a vu.*
ibid. l. 7. F. *sexto Kal. Iunij. Ita, vu. sed* C. septimo.
l.3. F. *post.* & de iure suo illi homagium obtulisset *desunt a vu.*
ibid. l. penult. post. electione *ducis*, C. *& vu.* Philippi ducis.
P. 139. *l.5.* D. *pr. Omnes, deest à* C. *sed habet, vu.*
l. vlt. D. *pr. Interpendragon.* C. *& vu. vterpendragon.*
l. vlt. C. *post.* præfato, *deest a vu.*
l.2. F *post. conuenientiam. vu. conuinentiam.*
l.4. G. *post.* interim, *deest a vu.*
P. 140. *l.7.* A. *pr.* bello, C. *per Vuerras. vu. Vuerrami*
l.5 B. *pr. Bosildam. vu Botuldam.*
l. 6. C *pr. post* Marchiæ, ad quæ copula *desunt a vu.*
l.4. E. *pr Zacharias.* C. *& vu. Acharias.*
l.9. A. *post.* C. *& vu. diem* sanctum dominicum.
l.2. D. *post. inter* examinassent & communi. vu. *inserit* & verba cum admiratione pariter & timore intellexissent.
l.9. F. *post. sanitatem.* C. *sanitatem & sospitatem. vu. sospitatem.*
l. 5. G. *post. Et post illos.* C. & vu. *& quandoque post.*
P. 141. *l.7.* C. *post. post* apud vvestmonasterium, vv. *addit.* coronati sunt ambo ibidem per ministerium, *H.* Cant. *&c.*
l.6. G *post. honeste procurauit. vu. sicut honestè potuit, pro:*
P. 142. *l.4.5.* B. *pr. vu. Egressus es in salutem cum Christo tuo.*

l. 6. B. *post. Ilibriciam. Vu. hielliciam.*
l.8. G. *post. à ciuibus Londinensibus.* C. *& vu. a ciuitate London.*
P. 143. *l.1.* A. *pr. dies.* C. *& vu. dietas.*
l.9. A. *pr. post* Kal. Decembris, C. addit vixerat autem in Episcopatu, 14 annis.
l.7 F. *pr.* mirabiliter brachii sui tam, *desunt a vu.*
li. 10. post. acceptis candelis faciendis idoneè. vu. acceptoque filo candelis faciendis idoneo.
l.1. F. *post quemque illa linea, ab* Hac tempestate, *vsque ad* Decembris, *à* C. & vu. *desunt.*
l.6. F. *post. post* dominicam, *in* C. *sequitur.* facta est pax inter I. Regem Anglorum, & P. regem Francorum. Gilo de Bruse consecratus in Episcopum Hercfordensem, 8. Kal. Octobris, apud Vvestmonasterium. Lodouuicus filius regis Francorum, duxit Blanchiam filiam regis Hispaniæ, neptem Richardi regis. Mangerus factus est Episcopus Vvigorniæ; Iohannes de Gray, Norwicensis.
P. 144 *l. vlt. B. pr. ab* Ipsis quoque diebus, *vsque ad lin.* 40. Celebrata igitur, *desunt a* Vvendouero.
l.7. G. *pr. desudasset.* C. *lectarisset.*
l. 4. G. *pr. de Fuly.* C. *de Fernham. recte.*
P. 145. *l. 6.* G. *pr.* modo fere omnibus ignorato, vtinam non vt fama refert inuida, *desunt a* Vvend. cum cæteris omnibus vsque ad. Eodem anno *lin.* 7 A. *post.*
l.8. B. *post. vsque ad* Anno gratiæ, *l. 1.* G. *desunt a* Vvend. *& a* Ms. Cottoniano, *in hoc loco, sed tamen in* C. *inseruntur, sicut in fine anni proximi.*
P. 146 *l.2.* C. *pr. fecemus.* C. *& vu. imbellis.*
l.9. E *pr. dum hæc sic agerentur.* vv. dum hæc sanè agarentur, *male.*
l.8. B *post.* Vvillielmus Ecclesiæ Lincoln. C. Vvilhelmus de Bles. eccl. Lincol.
P. 147 *l. vlt.* D. *pr.* propter frequentiam. vv. propter hospitum frequantiam.
l.9. D. *post.* oculo qui restabat. C. *&* vv. *in oculo cum quo videbat.*
l.3. F *post.* Ganetricis visum. C. *&* vv. genetricis Mariæ visum.
ibid. ab Hoc anno, *vsque ad* Circa dies istos *in lin.* 44 *desunt à* vu.
l. 6. F. *post.* decimo sexto Cal. C. decimo quinto.
l.8. F. *post. post* Constantinopolitanus, *in* C. *sequitur* & Alienora regina Angliæ, abbatia Belli loci regis fundata est; secundum vnum historiographum.
P. 148. *l.6.* B. *pr.* Angaria. C. angustia. vu. Calamitate.
l.3. C. *pr.* deficiente consolatione cum succursu. C. omnimoda deficiente. vv. omnimoda defensione in part. illis deficiente.
l.1. D *pr.* quod per ipsam. C. *&* vu. quasi per ips.
l. 9. G. *pr.* Chinun in vigilia, *&c.* C *&* vu. Chinun regi Francorum, in vigil.
l. penult pr. Transfretisse, in hoc loco quædam est. Capitula omnis sequentia duo, scil. quæ incipiunt. Eodem tempore, & Per idem tempus, in C. *inuerso scribuntur ordine, sed melius in Impressis collocantur.*
l.6. D. *post.* à Per idem tempus, *vsque ad* Monachi Cantuarienses, *in proxima pagina.*
l. 2. B *pr.* desunt à vu.
P. 149. *l vlt.* B. *pr.* Conditione. C. & vu. contradictione.
P. 151. *l.6.* G. *pr.* quasi adnitentes deficiendo imponunt, C. quasi adiutrices defendendo. vu. quasi ad indices deficiendo.
P. 152. *l.7.* B. *pr.* cum ea in supplicium æternum,

C. & vv. cum ea in infernum, puneremque aam in supplicium æternum.

l. 6. F. *pr.* miserabiliter. C. & Vv. mirabiliter.

l. 5. B. *post.* *post* non valentes, *sequitur in* C. & Vv. arder oculus, vultus minatur, in ottillos surgeus, cnrre stat inuerso, *in post. extend.*

l. 153. *l.* 5. E. *pr.* compressa. vu. expressa.

ibid. inter Lineas. 2. & 3. B. *post hac & in* C. & *in* Vv. *interseruntur.* Affuit huic ludibrio mercator cum stateris & poodaribus dolosis: nec non & illi qui pannos nouus in tentoriis ita vehementer trahendo in longum discindunt & latum, vt fila rumpantur & scissura fiat; scissurasque subtiliter consuentes, pannos illos locis vendunt subobscuris. Isti de sedibus truculenter euulsi, scelerum suorum gestna priores ad ignominiam & pœnarum aggrauationem iterare cogebantur, & tandem sicut diximus de superioribus, à dæmonibus torquebantur.

l. 1. G. *post.* Basilicæ illius ei interitum &c. C. & Vv. Basilicæ illius adipisci introitum.

l. antep. post. quod missus: C. & vv. quot missarum.

P. 154. *l.* 3. C. *post.* & viderat *deest à* Vv.

l. 4. F. *post.* marcarum. C. & Vv. mareis.

P. 155. *l.* 4. D. *pr.* definitione. C. & Vv. districtione.

l. 7. D. *pr Omnia, post* aspiret, *vsque ad finem capitis, desunt à* Vv.

l. 5. F. *pr. illud Capitulum incipiens* Cassatis itaque, *in* C. *postponitur capitulo sequenti.* Sub eisdem diebus,

l. 8. B. *post. Totum capitulum illud incipiens* sub eisdem diebus, *deest à* Vv.

P. 156. *l.* 4. F. *pr. post* in exilium. Vv. *habet*, pridie idus Iulii.

l. 7. F. *pr. omnia post.* Anno Decimo, *vsque ad* Eodem anno *l.* 5. G. *desunt à* Vv.

P 157. *l.* 3. G. *pr. ab hora* sexta. C. septima.

l. 8 G. *pr.* litera dominicali existente. *G.* luna vero vndecima die luo x; *desunt a* vv.

l. 3. C. *post.* vt victus dominum vinceret, ipsumque cui seruire, &c. Vv. vt victus Deum ipsumque, cui seruire regnare est, &c.

P. 158. *l.* 4. B. *pr.* Satius arbitrantes sæuitiam commoti regis. *Vvendoueri exemplar ubi interlineatum, & verbis* satius & co notti *disjunctis, quasi per aliud exemplar emendaretur* ; *legit*, sanctius arbitrantes sæuitiam excommunicati regis.

l. vlt. E. *pr. post*, potuerunt, C. & Vv. *habent*, vbi reperiri potuerunt *iubente R.*

l. 1. A. *post.* repagulum conditionis inuenerunt. C. repag. contradictionis, *qua tamen sententia, omnino deest à Vv.*

l. 1. C. *post. sententies hæc tres.* Eodem anno albi monachi, & Eodem anno Philippum, *in* C. *transponuntur. posterior autem, tota deest à* Vvendoouero.

l. 5. E. *post.* Ad festum quoque, &c. *ad finem lineæ sequentis, desunt à Vv.*

P. 159. *l. vlt.* A. *pr. post* eodem anno, C. *addit* Henricus dux Saxonom Henricus dux Saxonum frater Othonis Imperatoris, venit in Angliam, *quæ tamen desunt a* Vv.

l. vlt. C. *pr.* Caotabrigiam. Vv. Cantebregge.

l. 1. G. *post. quæ sequuntur post* ionodatus, *vsque ad* Deinde rege, *l.* 56. *desunt a* C.

P. 160. *l.* 3. F. *pr.* & hinc odium regis, *Iohannis* & iram, efficaciter obdurauit; *desunt a* Vv.

l. 3. G. *pr post* habitabant. C. *addit.* Hugonem de Lasci expulit, & totam Yberniam in deditionem accepit. In reditu tamen Deo ingratus grauissimum tallagium imposuit super omnes abbatias & domus Religiosorum virorum, & maxima Cistercienses immisericorditer oppressit. *Quæ tamen desunt a* Vv.

l. 5. B. *post.* à quo clam euadentes, &c. *vsque ad* vinculis constrict: *lin. prox. desunt à* Vv.

l. 9. B. *post.* qui omnes Rege iubente fame perierunt: *desunt à* Vv. & C. *postea tamen sequuntur in vtrisque exemplaribus.*

l. 6. D. *post. post* persoluerunt, C. *addit*, nec permisit albos Abbates ipso anno annuum adire Capitulum ne forte eorum querela totum mundum in regem commoueret. Huius rei Consiliarii fuerunt apud sanctam Brigidam Londoniarum Vvilhelmus Briuuere, Robertus de Turnham, Reginaldus de Corohulle, Richardus de Marisco qui omnes fine lugubri terminarunt. Eodem tempore Mathildis fæmina nobilis & vxor Vvillielmi de Brausea & filius eius & hæres Vvilhelmos & vxor eiusdem Vvilhelmi apud Vvindleshores carcerali custodiæ deputati iubente Anglorum rege fame perierunt. *Cuius rei seriem*, &c.

l. 8. F. *post.* C. subdiaconum, & Domini Papæ familiarissimum, ac de militia, &c. vv. subdiaconum & sedis Apostolicæ Cardinalem, ac de militia, &c.

P. 161. *l.* 3. B *pr.* Leolinus princeps, &c. *ad* Thunam, *desunt à* Vv.

l. 5 B. *pr.* Thunam. C. Turnham.

l. 8. B. *pr.* Ebulam. Vv. Cordubam. *rectè.* C. Curbulam.

l. 2. E. *pr.* Reginaldus de Cornhelle. C. & Vv. Henricus.

l. 4. E. *pr.* Vlerotes, C. & Vv. Vlecotes.

l. 6. E. *pr* Gerardus de Atie; Vv. Acie. C. Ane.

l. 7 E. *pr.* Briure. Vv. Breuuere.

l. 1. F. *pr.* à Tempora quoque, *cum tribus lin. sequentibus; omnino desunt à Vv. & in proximum annum reiiciuntur, inter duo priora Capitula.*

l. 2. F. *post.* astantibus & audire volentibus illud prædicando, *desunt à* Vv.

P. 162. *l.* 4. [illegible] *pr. post* continetur; *omnia vsque ad li.* 15. Hucusque combusta, *desunt à* C. *immo & ea, cum cæteris ad finem Capitis, à* Vv. *in* C. *tamen inueniuntur, inter duo priora capitula anni subsequentis.*

l. 7. D. *post.* Vulgariter sub nomine Felonis, *desunt a* Vv.

l. 1. E. *post.* Tunc temporis quoqua, *cum cæteris ad* extorsit, *l.* 39. *desunt a* Vv.

l. vlt. F. *post. bene* adoroatos C. Eschipatas, Vv. echipatas.

P. 163. *l.* 10. D. *pr.* Barandonam. Vv. Babamdoon *male.* Barram Doune *enim inter* Cantuariam & Doueram *planities est notissima.*

l. 3. G. *post.* præseutibus, hi. C. & Vv. præsentibus & mandantibus, hi, &c.

P. 164 *l.* 1. B. *pr.* vel delegato, *desunt a* Vv.

l. 1. D. *post.* Per idem tempus *vsque* ad Rebus *desunt a* Vv.

P. 165. *l.* 6. A. *pr.* Secundarius. C. & vv. feodarius, *rectè.*

l. 2. B. *pr.* si coram domino Papa esse, C. & vv. si coram eo esse.

l. 3. G. *pr.* à Pandulphus, *vsque* ad reclamante; *desunt a* Vv. & *in Ms scribuntur in margine.*

l. vlt. E. *post.* Iurauitque dicens per sanctus Franciæ. vel Franc. erit Fland. vel. F. ād. Frāc. *desunt a* vv.

P. 166. *l.* 3. F. *post.* Getlex. vv. Geenesere.

P. 167. *l.* 5. E. *post.* Wilhelmo Vvint. Electo, Gerardo Hereford. Episcopo. *desunt a* C. *habentur tamen in* Vvendouero: *licet noster Episcopus* Goduuinus (*&* *ipse* Herefordensis) talem Girardum Hareforden sem *non agnoscit, immo nec talem* Vvintoniensem.

P. 168. *l.* 6. A *pr.* pestem. C. tempestatem.

l. 9. C. *pr.* Ceruianū. C. Cermanum. vv. Cermanil.

l. pen. pr. Cairasonam. C. & vv. Carcasonam, *sic* & *l.* 3. A. *in impresso nostro.*

l. 2. G. *post. omne capitulum illud incipiens*, sub eisdem, *vsque ad* Anno vero sub *p.* 169. *l. vlt.* B. *deest à*

vv. & in C. scribitur in pede pagina.

P. 169. l. 9. A. pr. Quod traiicientes. C. quasi trensfretatuti.

l. 4. B pr. Tantus autem eorum erat numerus vt se inuicem præ nimie nimerositate comprimerent. C. & sese turba comprimebat, præ numerositate.

l. 4. C. pr. die Octob. C. & vv. Idus Octobr.

ibid. Omnia post die Octobris, vsque ad capitulum. His quoque temporibus, p. 171. lin. 4. A. desunt a vv.

l. 5. F. post. qui omninm mortalium misertimus est. C. qui vero miser est, immò miserrimus, nullique miserebilis.

P. 170. l. 4. G. pr. post salutauit, sequitur in C. nec aliquibus respexit donatiuis; nec ipsum Regem Angliæ Iohannem salutauit, nec muneribus honoreuit.

l. 9. D. post. post tributarium, C. habet, & vasallum voluntatium.

P. 171. l. 7. A. pr. &c. vsque ad negotium, l. 2. C. pr. vv. sic legit, præstaret vel fauorem, idam Rex pii patris correctionem cum deuotione non suscipiens, contre mandatum Apostolicum proteruè recalcitrare cæpit. Nam protinus eum fuisset ad proprie reuersus, hæreticis confœderetus, in terra quæ per virturem Dei & Crucesignatorum euxilio fuerat adquisita, associatis sibi Comitibus Tholosano Fux. & Conenarium eum ciuibus Tholosanh & exercitu magno nimis, ferie tertia post natale B. Mariæ, Murelli castrum obsedit. Quo audito, patres venerabiles, Tholosanus, Nemausensis, Agathensis, Biturensis, Vticensis, Lodouensis, & Couenarum Episcopi. & de Claraco, de magna villa, & sancti Tybery Abbates, quos Archiepiscopus Narbonensis & Apostolicæ sedis legatus, propter sanctæ crucis negotium, & C. bene conuenit cum impresso.

l. 3. A. post. sententia incipiens statimque virtus, vsque, ad Per exploretore nos l. 28. transponitur in C. vbi per exploratores no-rum cæteris vsque ad Certus interfectorum num.

ibid. præponitur statimque virtus. Vvendouerus retincto ordinem impressi.

P. 172. l. 4. A. pr. co dre. vv. cotidie, male.

l. 7. B. pr. tertio Nonas. vv. secundo.

P. 173. l. vlt. A. pr. transtulimus in die Veneris. vv. transtulimus nos in dia Ven.

l. 8. E. pr. Thomas de Huntinduue. C. & vv. Hertinduna.

l. penult. G. pr. conditionis. C. & vv. contradictionis.

l. 3. B. post. post datum Laterani, vv. addit, Pontificatus nostri anno: & in margine, alia manu, additur, xvi.

l. 7. B. post. Rex Anglorum erat in pertibus transmarinis, sed quoniam idem, desunt à vv.

l. 5. D. post. septimo Idus dec. vv. octauo Idus.

l. 6. F. post. pulsando. vv. pulsatis campanis, recte.

ibid. leudamur, cantando. vv. laudamus, excelsa voce cantando.

l. pen. post. post. rerum, vv. addit, dum bonis eorum omnibus confiscetis & corporibus laceratis, quò à spiritu furoris inimicorum se verterent, ignorabant. Legatus vero, &c.

P. 174. l. 4. B. pr. omnia ab Illis diebus per, vsque ad sub diebus istis, desunt a vv.

l. 4. A. post. Vvillielmum comitem Sareib. C. & vv. Vvillielmum fratrem suum comitem.

P. 175. l. 3. C. pr. Reginaldus qui ipsum. C. & vv. Regineldus cum Regem qui ipsum, recte.

l. 8. D. pr. corum Francorum. C. & vv. eorum tot Francorum.

l. 9. E. pr. post Imperetoris. vv. habet. quocirce per fugam illorum, omne pondus, &c.

l. 8. G. pr. post mancipandi ad Facta est autem l. 1: A. post omnia desunt a vv.

l. 5. A. post. Consilio Richardi de Merisco & consimilium aulicorum impudenter, desunt a vv.

l. vlt. B. post post sepultum; adde, ex margine C. Eodem tempore, scilicet quarto Nonas Octobris, consecratus est apud Cantuariam Simon decanus Eboracensis, in Episcopum Exoniæ Obiitque G. de Glanuile Episcopus Rofensis, octauo Calendas Iuly: & quidam aly magnates.

l. 7. C. post. hominibus suis. vv. & vv. imprisiis.

l. 5. D. post. personis nostils. C. prisonis. vv. prisonibus, recte. Sic & iterum l. 7.

l. 9. D. post. homines nostri. C. & vv. homines & imprisis nostri.

l. 7. E. post. Cistatonensis. vv. Christen.

l. 6. F. post. post Archiepiscopi. vv. addit bene, tertio nonas Octobris.

p. 176. l. vlt. A. pr. quod bene credebant resilire propter suam duplicitatem, desunt a vv.

l. 6. B. pr. Eadmundi celebri. vv. Eadmundi Regis & martyris celebri.

l. 1. D pr. Eadrico Vvulsinus, Vvlsino, &c. male, sic enim restituunt. C. & vv. Eadrico, Vvlsini; Vulsio, vulnothus; vulnotho, Esdfridus; Eadfrido, vvlsines; vulsino, Africus, recte.

l. vlt. D. pr. post decimo sexto, addit, vv. in abbetem benedicens, sed superflue.

l. 3. A. post. post deuotione, addit indoctus, nec cætera habet, vsque ad Eodem anno, l. 6. A.

l. 45 B post. eò maximè quòd Rex exosum se omnibus exhibuit, desunt a vv.

l. 8. B. post. Principes præsumptionis & incentores, vv. Principales huius pestis incentores.

l. 9. C. post vv. de Hobreg, vv de Hobregge.

l. 10. C. post. R. de Brekesle. C. & vv. Brakele.

l. 2. D. post. de Meutum. C. de Meuton, vv. de Meauton.

ibid. Alexander de Pomium, C. Pointon, vv. Puinton.

l. 3. D post Alex. de Sutuna, vv. de Suctune, C. de Sutton.

l. 5. D. post. Conanus filius Heliæ. deest a vv.

l. 6. D. pr. Isti communes, vv. isti omnes.

P. 177. l. 8. D. pr. per, portam de Alegst. desunta vv.

l. vlt. D. post. Et à ciuibus iam dictis accepta securitate, miserunt literes ad Comites, Berones & milites illos qui adhuc Regi, &c. desunt a vvendonero, qui sic habet, post disponentes, lin. penult. At Barones & milites, illos per Angliam qui adhuc Regi, &c.

l. 8. F. pr. vv. de Albineto, vv. Albencio, sic & lin. 1. G. pr.

l 8. F. pr. vv. de Albineto, vv. Albencio, sic & l. 1. G, pr.

l. 9. F. pr. filius Huberti, C. & vv. Hereberti.

l. 1. G, pr. Bruuerre, vv. Brouuerre

l. 5. G. pr. post relinquentes, C. & vv. addunt, Cessauerunt placite Scaccarii & vicecomitum per Angliam, quia nullus inuentus est, qui Regi censum, vel in aliquo obediret. Rex autem Iohannes, &c. vt l. 1. B. post.

ibid. post relinquentes: Temporibus sub eisdem, Rex, &c. vsque ad l. 2. B. post. Rex autem Iohannes desunt a C. & vv.

l. 6. B. po. Cepit eutem aduersus Barones in corde odium inexorabile, desunt a vv.

l. 9. B. post. post sæpedictis, cætera vsque ad mittensque, l. 31. desunt à vv.

l. 1. F post. Hubertus de Burc. vv. de burgo.

l. 3. G post. per consilium venerabilium da-rum

nostrorum S. Cantuar, *&c. cum omnibus magnatum nominibus, vsque ad pag. 178. lin.* 2. B. *pr.* Concessisse Deo, *desunt à Vu. Immo & C. non retinet plura nomina vltra* Henrici Dublinensis Archiepiscopi: *sed nos pro reliquis remittit, ad priorem eorum recitationem paulo ante factam.*

P. 170. *l.* 3. D. *pr.* Vu. *sic legit: scil. hares vel haredes Baronis de Baronia integra,* 100. *marcas.*

l. vlt. C. *pr. de* releuio Comitis: *tota omittitur in Vu.*

l. 4. G. *pr. omnia, post* dispatagatione, *vsque* Vidua post: *in lin. prox. desunt à Vu.*

l. 2. B. *post.* ad ostium, *deest à vo.*

l. 6. B. *post.* vel sine assensu Domini sui de quo tenuerit, si de alio tenuerit, *desunt à vo.*

l. 6. C. *post.* Si quis mutuo, *cum reliquis, vsque ad* & ciuitas Londoo, *lin.* 4. G. *post. desunt à vu.*

l. 6. G. *post.* Tam per terras quàm per aquas, *desunt à vu.*

l. 1. F. *post post* consuetodinea suas, *vsque ad* nullus destringatur.

l. vlt. desunt à vo.

P. 179. *l.* 6 A. *pr.* ciuitatibus, *C. &* vo. comitatibus.

l. 7. B. *pr. post* de Bauco, vu. *addit,* & ibi terminentur.

l. 7. D. *pr.* Omnis Comitatus & Hund. *ad* maneriis nostris.

l. vlt. D. *desunt à vu.*

l. 2. F. *pr.* Aliquialiber homo, *vsque ad* nullus Constabularius, *l.* 5. *desunt à vo.*

l. 5. G. *pr.* eum vel miserimus, *desunt à vu.*

l. 6. B. *post.* perdat causam suam, *C. &* vo. curiam suam.

l. 10. C *post.* nos non tenebimus custodiam hæredis. vu. nos non debemus habere hæredis.

l. vlt. D. *post.* destituatur, *C. &* vu. destruatur.

l. 6. F. *post.* liceat vnicuique, *cum cateris ad.* Si quis tenoerit.

l. a G. *desunt à vu.*

P. 180. *l.* 3 A. *pr.* Homioes qoi manent, *cum reliquis* nullus liber homo *l.* 1. B. *desunt à vu.*

l. 1. D *pr.* at quod vicecomes, *&c. ad* de visu suo, *l. prox. desunt à C.*

l. a. E. *pr.* Et qood Vicecomea, *&c. ad* Omnes, *lin. prox. desunt à* vu.

l. 7. E. *pr.* nostri obseruent, C. obseruent, vu. conseruent.

l. vlt. B. *post.* Regardatores, vu. *& C.* Regardorea.

l. 6. E. *post.* suum, vu. nostrum.

l. 1. F. *post.* viridarii *deest à* C.

P. 181. *l.* 9. C. *pr.* Et non capiatur Cheminagium, *desunt à* vu.

l. 2. D. *pr.* de boscis aliorum, nullum detur Cheminagium, *desunt à* vu.

P. 182. *l.* 1. A. *pr.* regni nostri decimo septimo, vu. *& margo* C. decimo sexto.

ibid. omnia, à Concessit insoper, *vsque ad* Hia ita gestis, *l.* 1. E. *desunt à* vu. *& à* C.

l. 5. C. *pr. Emendare non potuimus nomina gentilitia Baronum aliorumque qui iurauerunt, quia beneficio manuscripti caruimus.*

l. 4 G. *pr. Omnia ab.* Volena aotem Rex Iohannes, *vsque ad* Recedentibus vt dictom est, *pag.* 183. *l. vlt.* D. *post desunt à* Vvendouero.

l. 8. A. *post.* spem tempestatis ... ritus tempestatis, *rectè.*

l. 3. E. *post.* Bathoniensem & Glastooensem, C. Bath. & Vvellensem.

P. 183. *l.* 9. A. *pr.* G. Brieuuere, C. vu. Briuere:

l. 3. B. *post* per commeantea, C. commorantes.

l. 8. E. *post. post vteretur; omnia desunt à vu. vsque ad* Tandem post *l. vlt.* E.

l. 7. F. *post.* immemor tam profundi iusiurandi adhuc recentia, *desunt à* vo.

P. 184. *l.* 6. B. *pr. post* solitariam, *addit* vu. Maloit enim mori, qoàm diu viuere ab iniuriis Baroo um inultus. *veruntamen &c.*

l. 4 C. *pr.* vel per se, vel per alium, *desunt à vu. qui pro* ioterempturn, *legit* subtractum.

l. 8. C. *pr.* hostilium amicorum & amicabilium hostium, *desunt à* vu.

l. 3. D. *pr.* Hastiludium, vu. Torneamenti ludum.

l. 6. F. *pr.* valete *cum cateris ad* eodem anno *desunt à* vu.

P. 185. *l.* 5. A. *pr.* Nobiles, *deest à* vv.

l. 7. B. *post. post* habeant firmitatem, vv. *addit,* Nullus ergo, &c. Si quis autem, &c.

l. 6. C. *post* fidelitatis pristioæ, vv. præstitæ.

l. 6. D. *post.* acceptare, C. *&* vv attemptare.

l. 3. E. *post.* vilis & torpis, verùm etiam illicita & iniqua, vt meritò fit, *desunt à* vv.

l. 4. C. *post.* Quemadmodom, vv. *&* C. Quoniam

P. 186. *l.* 1. B. *pr.* quàm comminatorias, *desunt à* vv.

l. 4. B. *pr.* dicendo de Papa, &c. *ad* Interea, *desunt à* vv.

l. 2. C. *pr. post* lætitia, vv. *addit,* & exultatione.

l. 7. C. *pr.* qoi, C. *&* vv. qood.

l. 7. D. *pr. post* Albineio, vv. *sic legit:* Et animos sociorum ad virtutes semper animante, militiam deserere non licere dicebat, ne quod eis summom esset opprobriom, tempore nominarentur militiæ desertores.

l. 5. G *pr.* vespiliones, *&c.* ad & Regi desesperato, *desunt à* vv.

l. 8. G. *pr.* eidem adhærentes, *desunt à* vv.

l. vlt. A. *post.* repellentes, vv. arcere satagentes. *Reliqua autem ab eo desunt, vsque* Venit interea.

l. 9. C. *post.* maris, *deest à* vv.

l. 1. D. *post.* Heu, heo, *&c.* ad venit ergo *lin. prox. desunt à* vv.

l. 7. D *post. Sententiam incipiens* Dederat *namque vsque ad* prouincias *sic legit,* v. dedit namque duci eorum Rex dicto Hugoni de Boues, *prouincias, &c.*

l. 4. E *post. post* inoectus, vv. *addit* permansit. *Reliqua autem vsque ad* Eodem tempore. *non habet.*

l. 5. F. *post post* dum quendam ordinem, C. *hac addit, in crinio equorum & cruppis & cappellis & in capucio finali quod extra appellum apparuit stetit vna & quidam garcio, cum virga voluit eam deponere, & adhasit summitati virga, & fere omnes in paruo tempore obierunt.*

l. 3. G. *post. post* dissoloerent, *reliqua vsque ad* vt ergo aliquid, *lin. pen. desunt à* vv.

P. 187. *l.* 9. A. *pr.* Reuersi verò, *&c.* vv. *sic legit,* Reuersi vero ciuitatem London. optime muniût, ad damnosam ludentes aleam, & optime quæque vina iuxta eligentiom vota pótaotes, & cætera quis nesciat, Roffensea, *&c.*

l. 10. A. *pr.* Epicœuicè, C. Epicurè.

l. 8. C. *pr.* non mediocriter ignobilem Regia tyrannidem, qoæ, *&c.* vv. non medioer. crudelitatem Regis, vnde ne, *&c.*

l. 9. C. *pr.* vnde ne multi occumberent, imò, *&c.* vv vnde ne multi occombetent, stragem non modicam assilientibua intulerant.

l. 5. D. *pr* alacriter emittentes, vv. mortaliter emitt. C. lethaliter.

l. 2. E. *pr.* dextrarios & preciosos, vv. & dextrarios preciosoa, C. dextrarios *&* preciosos.

l. 1. F. *pr.* audacter coegit, vv. denuò compulerunt.

l. 1. F. *post* Vna dierum, *&c. omnino desunt à* Vv. *& in* C. *alio loco ponuntur: vbi tamen marginalis nota affirmat ista non esse in illo libro.*

Pag. 188. l. 4. C. *pr. post* expedite, C. & Vv. *addunt* Quia si non omnes, *&c.*

l. *vlt. post.* Ad hoc sana in negotio, C. inquid, Vv. na quid, in negotio, *rectè.*

Pag. 189 l. 7. A. *post.* Synodus beneficiorum, C. *&* Vv. orationum & beneficiorum.

l. 2 B. *post.* Hundintona, C. *&* Vv. Hertindons.

ibid. Croucumbe, Vv. Craucumbe.

Pag. 190. l. 5. A. *pr.* In fina, *vsque ad* Quo facto, *desunt à* Vv.

l. *vlt.* B. *pr.* manifestè, Vv. memoriter.

l. 4. C *pr.* Iuxta illud Poeticum, *&c. ad* Quod cum, *desunt à* Vv.

l. 9. D. *pr.* Falesfius sine visceribus misericordiæ, Vv. Falcasius in opere Martio expertus.

l. 1. E. *pr.* Martius & expertus, *desunt à* Vv.

l. 8. E. *pr.* Vv *sic legit.* Back qui Brebantiis præfuit: *reliqua autem vsque ad* Fuerunt, l. 5. E. *non habet.*

l. 7. E. *pr.* Vv. *sic tantùm.* Rex igitur Iohannes à Villa S. Albani decadens, duxit secum *&c.*

l. 2 G. *pr.* Et ad cumulum desolationis, *&c.* Vv *sic:* Et si forte diei mali iræ Regis non satisfecit, ad tantæ desolationem, *præcepit Rex, &c*

l. 5. G *pr post* iaorum, *omnia parenthesi inclusa, desunt à* Vv.

l. 8. A *post* Ecclesiam vel *desunt à* Vv.

l. 3. A. *post* A Cogebantur *ad* Castellaoi, *desunt à* Vv.

l. 9. B *post.* victualia præludere curarent, Vv. vitæ subsidia subtrahera laborarent.

l. 1. C. *post* de Cantebrige: *deest à* Vv.

l. 8. C. *post.* exemplo Holofernis ducis exercitus Assyriorum, *desunt à* Vv.

l. . . D. *post. post* abstulit, *omnia vsque* Eodem tempore Falcatius.

l. 3 E *desunt à* Vv.

l. 1 F *post.* Rex autem nimis accep. *vsque ad* Anno gratiæ,

l. 4. F *post.* dei: *à* Vv. *& in* C. *tres vltima lineæ præponuntur cæteris.*

P. 191. l. 3 A. *pr.* conditionem, C *&* Vv. contradictionem.

l. 5. D. *pr.* Vv. *legit, quaque sibi obuia vastando contriuit.*

l. 9. D. *pr.* Vv. *sic legit:* Cooperuerunt enim sicut locustæ, vniuersam super faciem terræ; membra diaboli: qui ad hæc erant etiam a remotis partibus congregati, vt delerent a facie terræ, ab homine vsque ad pecus. Discurrentes strictis ensibus, eductisque *cultellis, villas, domos, &c.*

l. 3. F. *pr.* Vv. *sic legit, post* reddebant. Inimicos; quoque regis vbicunque reperiebantur capti sunt, *& in vinculis, &c.*

l. 9. F *pr.* vestimentis venerabiles. *Vv.* vestibus emicantes capiebantur, cruciab. &c.

l. 7. G. *pr.* secretoria. *Vv.* genitalia.

l. 1. A. *post.* Christi charactere. *Vv* nomine.

l. . A. *post.* sub glacie, *&c.* *Vv.* in aqua congelata assata corpora balneantes.

l. 4. A *post.* vt quasi infernalibus pœnis transirent de calore nimio ad frigus nimium, *desunt à Vv.*

l. 10. B. *post.* Londinenses. *C. & Vv. In vrbe Londini, rectè*

l. 2. C. *post.* Gulæ irritamentum: *deest à Vv.*

l. 6 E. *post.* Pomœria: *deest à Vv.*

l. 3 F *post.* Vt qui non pessimus, *ad* Sicque Rex de l. 49 *desunt à Vv.*

P. 192. l. 2. A. *pr.* impositis armatis. *Vv.* impositis viribus armatorum.

l. 4. D. *pr. Vv legit.* Quo circa discretioni vestræ pat Apostolica scripta eademque faciatis authoritate nostra: *vitiose.*

l. 10. E *pr.* Comitem de Clare. *Vv. addit,* R. comitem de Clara.

l. . . F. *pr.* Albineio. *Vv.* Albencio; *sed credo, malè.*

l. 6. F. *pr.* Fulconem fil. Vvarini. *Vv.* Fulcoonam fil. Mareicalli: *sed male.*

l. 1 D. *post.* R. Capellanum Roberti filium, Vv. *&* C R Capellanum Roberti filii Vvalteri,

l. 1. D *post.* Nicolaum de Stanuile. Vv. de Stutuuilla

l. 2. E *post* Exequendo. *&* l. 3. E. obseruando. C. & Vv. exequentes; obseruantes.

l. 7. F. *post.* Omnia ab vt quid ad nos, *vsque ad* ad interdicti siue excom. l. 7. G. *post. desunt à* Vv.

l. 7. G. *post.* Ad interdicti. Vv. Itaque ad interdictum.

P. 193. l. 1. E. *pr.* Vvalterus Buuk. Vv. Vvalterus Buce.

l. *vlt.* A. *pr.* & pontes glacie faciente; *desunt à* Vv.

l. 4. B. *pr.* & irreuerentem, *desunt à* Vv.

l. 1. C. *pr.* quod est miserabile relatu. *def. à.* Vv.

l. *vlt.* C. *pr.* Vv *legit* prædonum vsibus sine contradictione cæfferunt. *Circa hos denique dies, &c.*

l. 6. D. *pr* Maledicentes regis versutiam: *cum reliquis vsque ad* Tandem decretum est, l. 3. A *post. desunt à* Vv.

l. 3. A. *post.* Tandem decretum est: vt Vv. tandem cum omni deliberatione decretum.

l. 5. A. *post.* Credentes quòd nullus Ioh. *&c. ad* cumque aliquandiu: l. *vlt.* A. *post. desunt à* Vv.

l. *vlt.* B. *post.* & faciens, *ad* cumque omnibus: *desunt à* vv.

l. *vlt.* E. *post.* de Attrebato. vu. de Arras.

P. 194. l. 6. F. *pr.* Suggestionibus, vel. vu. suggestionibus falsis, vel.

l. 1. G. *pr.* qood hastiludium vel Torneamentum dicitur, *desunt à* vu.

l. 7. G. *pr.* Comitem ipsum. *vu.* Comitem Essexiæ ipsum.

l. *penult. pr.* & quarimoniam; *desunt à vu.*

l. 9 B *post.* Hugo de Pusat, & Episcopus Dunelm. vu. Hugo da Putaz Episcopus Dunelm rectè

P. 195. l. 2. F. *pr. post* animi angustiam *vu hæc tantum habet:* Licentiam concessit illi, & cum benedictione dimisit. Tunc Ludouicus, &c.

l. 5. B. *post post* subiugauit; *tota linea deest à vu.*

l. 4. C. *post.* Et postra in breui: *vsque ad* scripsit etiam Regi Scotorum; l. 6. *desunt à vu*

l. *vlt. post.* de Colingham; *deest à vu.*

P. 196. l. 7. A. *pr.* ciuitatis & castro Epis. *def. à. vu.*

l. 7. D. *pr.* da Mouteuisito. *C. &* vu. de monte in fito.

l. 8. D. *post.* Huius autem negotii, *cum reliquis vsque ad.* Ad hæc Papa: multi. *p.* 197. l. 1. B *pr desunt à vu.* *ibid.* Huius autem negotii veritas *talis est: desunt à* C.

P. 197. l. 2. D. *post.* tanqoam vasallus eius *desunt à vu.*

P. 198. l *vlt.* B. *pr.* Thomamque: *&c. ad* illasque regiones: *lin.* 50. *desunt à* vu.

l. 5. E. *pr.* Instabant autem Franci, *desunt à* vu.

l. 9. E. *post.* [illegible] stupando, *deest à* vu.

P. 199. l. 1. [illegible] Veniens autem per Burgum *vsque ad* Nouissimè per vrbem.

l. 43. *desunt à* vu.

l. 1. E. *post.* vocabant enim eum, *vsque ad* Epitaphium,

l. 1. D. *desunt à* vu.

l. 7. F. *post.* *post* opulentum, *nihil vltra habet C.*

l. . G. *post.* Quidam autem versificator &c. *desunt* à Vvendoueto. *qui tamen post* meta dierum, *hac habet.* Regnauit autem Rex *Io.* annis xviii. mensibus 5. & diebus quatuor.

Nota lector, in C. nostro, post illa verba in *Impresso, pag.* 198. *l.* 5. B *pr. veniant nunc domini Vvalenses,* hæc quæ sequuntur interseri: quæ consulto huc transtulimus; aliàs, series historiæ turbatura.

Vna autem dierum *Ludouicus* credens flectere fidelitatem *Huberti* de *Burgo* & constantiam per auaritiam, significauit ei quòd voluit parlamentum habere pacificum cum eo: Quod cum concessisset *Hubertus*, misit *Ludouicus* nuntios solennes ad eum, videlicet ad post cum qui ad hoc competens videbatur. Missi sunt igitur ad eum Comes Saresberiensis Vvillialmus scilicet Longaspata, qui secum ad cautelam Thomam de Burgo fratrem scilicet prædicti Huberti, qui captiuus erat *Ludouici*, captos videlicet in castro Noruuici, & tres de nobilioribus Francorum. Hubertus autem veniens ad posticum duxit secum 5. arcubalistarios cum balistis suis extentis spiculis adaptatis, vt si opus esset non parcerent inimicis. Et ait Comes *Vvil.* O *Huberte*, non te latet vt credo mors Regis *Io.* quondam domini nostri, nec conditio iuramenti domini *Ludouici* qui incommutabiliter iurauit quòd cum castrum hoc violenter occupauerit, omnes in eo inuenti suspendio peribunt. Consule tibi & honori tuo. Non poteris diu hoc castrum tenere, fortitudo domini *Ludouici* crescit diatim: fortitudo domini Regis decrescit manifestè efficaci insultu & quotidiano, vel saltem inedia peribis nisi sapias & consiliis acquiescas, vides enim quod spes succursus euanuit. Redde igitur castrum hoc sine moræ dispendio & aliqua difficultate domino *Ludouico*, nec notaberis de infidelitate cum non possis illud amplius tenere, vides quòd certatim ad fidelitatem eius confluunt, *Thomas* autem cum lacrymis dixit insuper eidem *Huberto.* O frater charissime miserere tui & mei & omnium nostrum acquiescendo horum consiliis, sic enim omnes à confusione imminenti poterimus liberari. Et addidit adhuc comes, O *Huberte* acquiesca consilio nostro & voluntati domini *Ludouici* & dabit tibi iure hæreditario Norfolchiam & Sutfolchiam & eris primus inter amicos eius & consiliarios: sin autem, iste *Thomas* frater tuus suspendetur, & tu non leuiora in breui patieris. Cui *Hubertus.* O Comes proditor nequam, etsi mortuus sit rex *Iohannes* dominus noster ac frater tuus, hæredes habet nepotem tuum cui etsi omnes deessent, tu qui patruus eius es non debes ei deesse, immo ei alter pater esse; Quid degener & inique talia loqueris? & respiciens cum toruo oculo & in vocem crudeliorem erumpens, ait, Ne loquaris amplius vnicum verbum, quia per lanceam Dei si amplius os ad loquendum aperias vos omnes pluribus spiculis perforabimini, nec parcam fratri meo. Comes igitur & qui cum eo erant videntes eorum mortem in ictu oculi imminere qui a balistariis prompti erant trahere, statim recesserunt, læti quòd viui & indemnes recesserunt. Quod cum audisset *Ludouicus* vehementer licet dolens & iratus constantiam *Huberti* collaudauit.

P. 200. *l.* 5. D. *pr.* Regem acclamando, Vv. coronandum.

l. 9. D. *pr.* dictante iuramentum Iocelino Bathoniensi, *desunt à Vv. ordo etiam C. parum differt, ab Impresso.*

l. 7. A. *po.* propria, *deest à Vv.* & *C.* prima.

l. 7. B. *po.* fallaa, *deest à Vv.*

l. pen. po da ledfort Vv. da la fort.

P. 20. *l.* 7. A. *pr. post* essent soliciti: *sequitur, in C.* inter quos erat quidam seruiens strenuus audax & astutus Andreas Dingas nomine, cuius astutia, fortitudo ac audacia quantociens in quamplurimis locis fuerat experta, à *Ludouico* & commilitonibus suis, & à toto exercitu nimis commendabatur. Exierunt tunc de castro *milites*, &c.

l. 7. B *pr.* Vv. sic legit; sed aliis præmunitis, compulsi sunt ad castellum redire.

l. 10. B. *pr.* dum fortunalis alea &c *vsque ad* Vvaleranus genere Teuthonicus, *l.* 3. E. *desunt à* Vvendoneto: *quorum loco, ille hæc tantum habet post* properanter recipere, *l.* 9. B. *pr.* Cumque dies crastina illuxisset, iussit *Ludouicus* petrarias & alias belli machinas circa castri ambitum erigere: quibus vndique collocatis, damnosos lapides emittere non cessabat. Quibus Vvalerennus, &c.

l. 6 7. D. *pr. post* dicantur tantundem indulgentiæ concedatur; *hæc in C. interseruntur.* Multi igitur eandem orationem cum pertinantiis, memoriæ commendarunt: & *vt eos maior* accenderet deuotio, picturis effigiarunt: hoc modo. (*Ibi spatium in pergamena relinquitur, pro pictura*) *post quod spatium iterum sequitur.* Signatum est super nos lumen vultus tu. domine Sed. Deus misereatur nostri, &c. Gloria. Kyrie eleison. Kyrie eleison. Kyrie eleison. Pater noster. E mea Fac mecum signum in bonum, vt videam. Tibi dixit. Cor meum. fa. m. fac. t. dominus. *Resp.* quærite dominum & confirmamini. q. f. fa. a. s. t. Ora pro nobis, beata Veronica. v. d. et. pro Christo. Domine exaudi orationem meam. Domine Deus virtutum conuerte nos, &. os. f. t. &. s. e. *Oremus.* Deus qui nobis signans lumine vultus tui *memoriale tuum ad instantiam Veronicæ sudario impressam imaginem relinquere voluisti, per passionem & crucem & tuam tribue nobis quæsumus vt ita nunc in terris per speculum in ænigmate ipsam adorare & venerari valeamus vt se tunc facie ad faciem venientem super nos iudicem securi videamus dominum nostrum Iesum Christum, qui viuis, &c.*

l. 10. A. *po.* ad fluuium Iordanem, C. & Vv. ad Racordanam.

l. 7. B. *post.* à diebus. *ita & C. sed* Vv. *in* aciabus recta.

P. 202. *l.* 5. A. *pr.* ventis & pluuiis incommodam. Vv. ventis commotam.

l. 9 F. *pr.* Postea verò quadam, &c. *vsque ad* circa eosdem dies, *l.* 5 B. *po. desunt à* Vv.

l. 6. D. *po.* Rex enim Hungariæ, &c. *hanc periodum sic legit* Vv. Reges enim Hungariæ & Cypri, Trypolim profecti sunt: vbi Rex Cypri adolescens, diem clausit extremum. *Rex Hungariæ, breui temp. &c.*

P. 203. *l. vlt.* C *pr.* Philippus Marc Vv. Marci. In cuius libri ora, recenti manu cum plumbo scriptum est, *Darcy.*

l. 7. G. *pr.* vix euasit, &c. ad finem paragraphi Vv. *sic legit.* prędonum manus euasit: ita quud nihil præter escas & pocula capiebant. *In crastino autem* &c. *vt l.* 6.

l. vlt. pr & *t post* Vv. *sic legit.* *Amphibali in villa de Redburne sitam, monachos vsque ad finem. spol.*

l. 6. A. *post.* Vv. *sic. Inter quos & quidam dominicæ crucis contum batur tollens.*

P. 204. *l.* 2. C *pr.* Implere, Vv. *supplere.*

l. 9 C. *pr.* Cantelupo. Vv. Cantelo. *& sic frequenter.*

ibid. post Falcasius, *addit* Vv. in opere illo laudabilis.

l. 5. G. *pr.* ante aduentum suum, Vv. antequam ad vrbem venirent.

l. vlt. F. *po.* deaterrimos, C. & Vv. dextrarios, recte

P. 205. *l.* 5. A. *pr. Vv. sic legit*; & ad mo dom tonitrui horribilia, circa capita galeata; sed tandem per balistarios *quorum probitate, &c.*

l. 6. B. *pr.* & versum est in eum pondus belli; *desunt à* Vv.

l. 9. c. *pr.* Vv. legit. quod se non redderet Anglis, *qui proprii, &c.*

l. 2. C. *pr. ab* irruit quidam, *vsque ad* videntes igitur Galligenæ. Vv. *sic legit.* Irruit quidam percotiensque illum in oculo, cerebrum perforauit; & corruens in terram, verbum vltra non edidit. Videntea itaque Galligenæ phalanges, *quod maior pars, &c.*

lin. vlt. D. *prior.* fracta eorum superbia, *desunt à* Vv.

l. 2. E. *pr.* Vv. *sic legit.* Quia nisi consensus consanguinitatis & carnis interuenisset, ne pes vnua ex omnibus euasisset; Sed ne sermonem inamter diutius protrahamus, *capti sunt ex baronibus, &c.*

l. 1. F. *pr. in* hodiernum vsque diem. Vv. in æternum.

l. 5. F. *pr.* de *Harecourt*, Vv. Haencot.

l. 3. G. *pr.* Crokesdensem. Vv. Crocstune.

l. 4. B. *post.* ac Regis vasalli eius. Vv. ac Regis Angliæ.

l. 5. C. *po.* Fuit autem illis pro, *vsque ad* Præcentor autem, ec.

l. 8 B. *po. desunt à* Vv.

l. 10. B. *po.* scilicet de Drepinges, Vv. scilicet Diepinges.

l. 3. C. *po.* domus, C. & Vv. domstis.

l. 3. D *po.* aliquæ submersæ sunt, *C,* & Vv. multæ fuerunt aquis sobmersę.

l. 7. D. *post. post* inuenta fuerant, *addit* Vv. in flumine.

l. 9. D. *po. post* onetatæ, *addit* Vv. & ideo sobito perierunt omnes marronæ naues regera nescienees. Impetus enim male solet omnia ministrare. *Omnibus igitur, &c.*

l. 9. F. *po. post* Castellano de Arras, *addit* C vel Attrebato, *recte.*

l. 1. G. *po.* ad Lodouicum suum, *C.* ad Lodouicum dominum suum vv. ad Lodouicum.

p. 206. *l.* 2. D. *pr. Omnia post* constitotum *vsque ad* nex timuit, *l.* 7. *desunt à* Vv.

l. 2. F. *pr. post* flagitiosissimo, *addit Vv.* & pietate nequissimo.

l. vlt. F. *pr. po.* vigioti, *immediate addit VV.* qoapropter timuerunt bellum conserere, &c.

l. 5. A. *po.* habuerint præterea galeias; *VV.* hab. præt. Angli galeias.

l. 7. B. *po.* Calce cæcabantur: *desunt à* Vv. *qui etiam sequentia sic legit.* nec erat spes vlla Francigenis euadendi; vnde ne caperentur.

l. 2. C. *po. post* mori, *ad* Omnibus igitur *VV. sic legit:* mori, *quam ab* Angligenia subiugari. *Omnibus igitur, &c.*

l. 8. E. *po. post* sibi apud Lincolniam irrogato: & *ante* marischallus igitur: hæc in C: ioterseritur narratio.

Cum autem Hubertus de Burgo, de aduentu tam formidabili certificaretur, dixit Episcopo Vvintoniensi & marescallo & aliis magnatibus, si hæc gena indemnis Angliam ingrediator, proculdubio amittitur. Occurramus igitur animose eis quia nobiscum ast Deus, quando antem ea communicantur. Cui responderunt, non sumus milites maris, non piratæ, non piscatoras, vade aotem tu mori. Diuerteos igitur parum à loco Hubertua vocato clam Capellano suo Loca, festinanter sa viatico salutari pręmuniuit. & induens audaciam leoninam, ait specialioribus suis quibus castrum Doueræ commiserat custodiendum, Obtestor per sanguinem Christi si forte capiat, ante permittatis me suspendi quam alicui Franco castrum reddatis, clauis enim Anglię est. ipsi, autem flentes fide interposita & præstito iuramento hoc illi concesserunt. Acceptis igitur secum prælectis militibus videlicet Henrico de Turbsuilla & Richardo Suard cum quibusdam alus sed paucis optimam nauem intrauit, habens secum quosdam de quinque portibus maris peritos. Erant aotem nutui soo deditæ circiter decimas sextas naues bena communitæ sine nauiculis comitantibus quę ad 20. sunt recensitæ. Perrexerunt igitur audacter obliquando tamen Dracenam. i. Joof. ac si velent adire Calesiam. Quod cum vidisset Eustachisios monachus dua Francorūait. scio quod hi miseri cogitant Calesiam qoasi latrunculi inuadere, sed frustra, bena enim præmuniontur, & ecce Angli subito cum comperissent ventum exhausisse, versa Dracena ea transuerso vento iam ais secundo irruerunt in hostes alacriter, & cum attigissent puppes adoersariorum, vncis iniectis attraxerunt eas ad se, & intrantes quantocius securibus præacutis præciderunt rudentas & antennas malum supportantes, & cecidit velum expansum super Francos ad instar retis super auiculas irretitas, & nobilioribus parcendo incarcerandis in frusta cæteros detruncabant. Inter quos Eustachium qui se desigurauerat quem etiam in sentina inuenerunt latitantem extraxerunt & decollauerunt. Erat autem ille natione Flandrensis, qui pro hęreditate prosequenda fratribus suis sine liberis præmortuis relicto habitu & ordine suo apostatauerat & extiteoa pirata & piratarum magister multus damnosus fuit & cruentus, sed tandem prædo præda factus fructus collegit viarum suarum. Cùm autem Hubertus victor miraculosus ad litus lætus peruenisset, perrexerunt ei obuiam & suis conuictoribus omnes Episcopi qui erant cum militia & populo, sacris induti vestibus cum crucibus & vexillis cantantes solenniter & Deum collaudantes.

l. 2. G. *po.* pro corona Franciæ. quam etiam læsi & irati non possunt odisse; *desunt à VV.*

l. pen po. post habere recessum, *vsque ad* sin autem ipsi subuer. *desunt à VV.*

P. 207. *l.* 5. A *pr. post* placuit valde, *addit VV. quia* licuit eis ab *Anglia, &c.*

l. 2. e *po. pro* metens quod non seminauit *habet VV.* vt iuxta Euangelicam sententiam ea quæ dispersa erant congregaret. & multis *ex porcion, &c.*

l. 3. B. *po post* grandem aceruum; *in margine*; C. *scribitur.* scilicet 12000. marcarum *cumularet.*

l. 6. C. *po.* Caietanam & Tornerum; *sic & C. sed VV.* Gaietam & Cometum.

l. 3. E. *po.* prurientes; *deest à VV.*

l. 7. E. *po. Philippus marc.* Vv. Marci, *sed in ora libri plumbo recenter scriptum est* Darci: *vt & antea notauimus.*

P. 208. *l.* 6. D *pr. pro* & è conoerso, Vv. *habet*, qui sibi in incremento & decremento eius, magnam attribuunt coniecturam.

l. 7. D. *pr.* Circa illa tempora, *vsque ad* Interea temporis viderunt l. *vlt.* F. *pr. desunt à* Vv. & *in C.* *inter duo proxima capitula interferuntur.*

l. 9. A. *po.* aquæ circumfluenta, Vv. circumfluentis importunitatem.

l. 1. E. *po.* Tunc etiam obiit Lantgraolus, &c. *desunt à C. &* Vv.

l. 3. E. *po sic legit.* Tandem Deo demonstrante, & architectoribus eo dooante, prouidentibus, *Teutonicis, &c.*

l. 7. E. *post. post* cohætentes addit Vv. & socia compaginatione vacillandi periculum prohi-

buentas , *quatuor males*, *&c.*

l. 10. E. *post.post* coopertuerunt illud, *sequitur in* Vv. per circuitum architectores , & desuper tectum arat contra ignem Græcum sub castellulo *autem fabricau* &c.

l. 1. G. *post.* scalas sospensas , Vv. scalam suspensam.

P. 209. *l.* 9. A. *pr.* ad litus occid. Vv: ad latus:

l. 3. C. *pr.* extinctoi ie est subuentum, Vv. extinct. laboraotibus est subuentum.

l. 4. A. *po.* sequantis immobile, Vv. sequentis Sabbati immobile.

l. pen. post. Henricus, C. *&* W. Heruæas.

P. 210. *l.* 7: B. *pr.* oocte media, *desunt à* Vv.

l. 5. E. *pr. post* e:aterunt, *hæc in C. interseruntur*. Eodem anno dediceta est Ecclesia sanctæ Meriæ Vvigorniæ, & corpus gloriosi Episcopi Vvlstani præsentibus Episcopis & Magnatibus quos dinumerare longum esset, traoslatum est voo & eodem die *vij*. Idus Iunij litera Dominicali G. videlicet die *Iouis* in septimana Pentacostes præsidente eidem Ecclesię Siluestro Episcopo , aliquando Priore eiusdem Ecclesiæ , Monacho & diuisę sunt Reliquiæ vt magis Sanctus venerabilis haberetur. Collata est Ecclesiæ costa vna, quam reuerenter auro & ergento Abbas Ecclesię S. Albani Vvillielmus collocauit. Gualo recessit ab Anglia tendens romam circa Festum S. Andreę. Pandulphus Notuuicensis Electus successit ei in legationem. Rex Henricus tertius proprium sigillum Regium obtinuit. *Eodem Anno procurante*, &c.

l. 6: F. *pr.* Et Londini, *cum cæteris vsque ad* Post cuius mortem, *l.* 9: F. *desunt à* Vv.

l. vlt. F. *pr.* Epitephiam eutem, *cum reliquis vsque ad* Eodem tempore Pelagius, *l.* 2. A. *po. desunt à* Vv. *&* in C. *habetur in margine.*

P. 218. *l.* 4. a. *pr.* Præm, C. *&* Vv. prædaces.

l. vlt C. *pr.* per qoem, C. *&* Vv. ad quem.

l. 8. A. *post.* pedites, ter. C. *&* Vv. pedites seculares ter.

Pag. 212. *lin.* 7. B. *pr. de* Outhlandie, C. Orthlandie, Vv. Houtlandia. *Credo debere scribi* Hullandia.

l. 4. G. *pr. post* sperantes in se, *ita sequitur in* C. Ipsis diebus signipotentissima sancta Elizabeth Regis Huogariæ filie Landegrauii Thoringiæ Sponsa miraculis & vitę sanctitate sopre sexum muliebrem floruit in Alemaonia, cuius hortatu vir suus Landegrauius, oomine Ludouuicus, crucem suscepit, & apud Damietam obiit, sanctissimæ precibus vxoris suę cœlo receptus. Post cuius obitum sancta Elizabeth iam vidua habitum Religionis de manu magistri Cunradi viri sanctissimi suscepit, & adeo de virtute in virtutem ascendit, vt ante & post obitum eius tota Alemannia eius virtutibus & fama illustraretur. Et sciendum quod illa Elizabeth filia fuit illius Reginæ de qua per Innocentiom Papam interpretate est in melios hæc locutio Amphibologica cum da communi consensu eccusaretur quidam : Raginem interficere nolite, timere boonum est, & si omnes consenseriot, ego non contredico. Io qua locutione hæc fuit eccusantis intentio. Reginam interficere oolite timere, bonum est & si omnes consentierint, ego non contredico. Et sic per propitium ioterpretem interuenientibus muneribus liberatus ast accusatus.

l. 2. B. *po.* coetanum, C. & Vv. coctanum.

P. 211. *l penult. prior.* Christianæ, & sanctæ, *desunt* à Vv.

l. 8. B. *po.* Goshen, C. Gersen, Vv. Gressen.

ib. vt conuarrere. C. continncere, Vv. conuicere.

Credo debere legi coniicere.

l. 7. F. *po.* Obiit aotem, *vsque ad* Circa hæc temp. *desunt à* Vv.

P. 214. *l. pen.* C. *pr.* Eodem anno confecr *ad* Eodem anno & die, *desunt à* Vv.

l. 1. G. *po.* Rege ed castella, C. *&* Vv. Rega hostiliter ed castella.

l. 4. G. *pr.* Sabbatho autem. &c. *ad* Eodem tempore, *l.* 11. *desunt à* Vv.

l. 5. B *po.* Hoc anno, *ad* Vvintoo. *l. proxima*, *desent à* Vv.

l. 5. C. *po.* de Foret, C. *&* W. Fot.

l. 4. G. *po.* sexto Idus, C. octauo.

l. 4. G. *po.* Pandulpho, *ita &* C. *sed* Vv. Vvalon a *falso.*

Pag. 215. *l. vlt.* B. *pr.* caput, C. capitis.

l. 9. *B. poster.* refutationes , C. *&* Vv. recusationes.

lin. vlt. D. *post.* Lodouicus, C. *&* Vv. Leolinus, *recte.*

l. vlt. F. *po.* concedontibus, Vv. concessit.

l. 2. G. *po.* Vv *sic legit* : Per idem tempus mandauit magister militum templi literam quæ sequitur de statu terrę sanctæ, *Fratri*, *&c.*

Pag. 216. *l.* 2 C. *pr.* ter aliquod tempus magnum per mare: *ita &* C. *sed* Vv. & mense Septemb. eas constituerent per mare.

l 7. C. *pr.* prædictam Saracenorum multitudinem: *ita &* C. *sed* Vv. prædictas Sar. galeias.

l. 1. G. *pr. ab* Ipso quoque enno, *vsque ad* Anno Domini, *l* 6. B. *po desunt à* Vv.

l pen. pr. VII. Kalendas, C. V. Kal:

l. 9. C *po.* &c. *in* C. *transponuntur exemplaria Epistolarum duarum sequentium.*

l. 10. D. *po.* Bauarię, C. & *VV.* Beluariæ, *sed ad l.* 3. G. *po. postea habens* Baluatiam, & *sæpe.*

l. 2. E *po.* peditum i fecerunt, C. & *VV.* peditum; hi omnes fecerunt, *recte.*

P. 217. *l.* 1. A. *pr.* crastino beatæ virg. C. & *VV.* crastino natiuitatis beatæ, &c.

l. vlt. B. *po.* Hoc anno comprehensus, &c. *vsque* Eodem anno in l. 3. E. *poster. desunt à* Ce.

l. 9. C *po.* Similiter & quidam, &c. ad Eodem anno, l. 3. E. *po. desunt à* C.

P. 218. *l.* 6. B. *pr.* qoasi pro edicto, &c. *ad* Sed res gesta, l. 37. *desunt à VV.*

l. 4. C. *pr.* ed vrbem London. C. & *VV.* ad turrem Lond.

lin. 2. E. *pr.* ratum habere , C. & *VV.* Vvarantizaturum.

l. 5. D. *pr.* Confidebet anim, &c. *vsque ad* At Iustitiarius , l. 11. *desunt à* C. & *VV.*

à linea 2. G. *pr vsque ad* l. 1. p. seq. *quædam transposita sunt in* C.

l. vlt. C. *po.* Eodem anno, magister, &c. *vsque ad* Anno Domini, p. seq. l. 1. *desunt à VV.*

lin. 6. G. *po.* commutaretur, C. conuerteretur.

P. 219. *l.* 2. G. *pr.* Eodem tempore, C eod. temp. tertio Idus Augusti, circa.

l. 2. G. *post. po.* compulsi, *sequitur in* C. Hoc præcipuè dictum est, pro Coustantino ciue Londoo. de cuios suspendio iam certificabatur, & causa & modo *de liberationibus autem.*

P. 220. *l.* 6. D. *po.* Tertio eutem Idus, &c. *ad* Anno Domini, l. 1. p. seq. *desunt à VV.*

P. 221. *l. vlt* F. *pr.* O innata Pictaoensibus, &c. *ad* Per idem tempus. l. 1. A, *po. desunt* à C. & *VV.*

l. 4. E. *po* Brente, *VV.* Breaute.

l. 41 G. *po.* Ioter quos cecidit Giffard, miles eximius , ipiculo balistæ percussus , *desunt* à C. & *VV.*

P. 222. *lin.* 1. B. *pr.* Architectoris, *VV.* Geometrica.

l. 6. F. *pr.* Tunc claruit inflictio , &c. *vsque ad*

Et sic quasi l. 6. G. *desunt* à C. & Vv.

l. m. 3. A. *poster.* scilicet de Ripariis , *desunt* à C. & Vv.

lin. 2. C. *post.* Eodem anno consactantur, &c. *vsque ad* Anno Domini, *pagin.* 223. *l.* 6. E. *desunt* à Vv.

l. vlt. C. po. Sub illius tempotis curriculo, &c. ad Baldeuuinus Comas, l. 9. pagin. sequent. *desunt* à C.

P. 223 *l.* 9. B. *pr* mirgos, C. nurgos, *forte*, nigros.

l. 8. B. *po.* Richatdos Fratre, &c. *vsque ad* Eodem anno, l. 5. C. *desunt* à C. & Vv. *nec video quomodo huc inerarunt.*

l. 5 E. *pr* monara sequentes cum retributionibus, *desunt* à C. & Vv.

l 4. F. *po* Ragi. *deest* à Vv.

l. 7. F. *po.* quod Regala nuncupatos, *desunt* à C. & Vv.

P. 224. *l.* 9. B. *po* Consecratus in Episcopum, &c. ad Circa hos, l. 2. C. *desunt* à Vv.

l. vlt. A *post. quia scriptum est, viuens, viuens, ipse confitebitur tibi, desunt* à Vv.

l. 7. *C. po. post* esset conuicta, Vv. addit, etiamsi soluta fuerit. Si verò desponsata fuerit sem huiusmodi fuacit conuicta, *tanquam pro, &c. In margine autem C. per aliam & recentiorem manum, est annotatum,* vide si fit. in Concilio Oxoniensi.

P. 225. *l.* 5. C. *po.* ioculatorum, & Vv. balatronum

l. 4. F. *post.* In hoc loco, *post* tartara confusum discant, *quae interseruntur in C quae retro ad p.* 222. *l. vlt. C. po. deesse obseruauimus. Insipientia scil. cum* Sub illius tempotis curriculo.

P. 226 *l. vlt* C. *po.* Cum Cleto & Magnatibus, *ita & Vv. sed C.* Cum Clero & populo & magnatibus:

l. 4. E. *post.* Subleuare vt filii: Vv. subleuare vt patris & filii.

P. 227. *l.* 1. A. *po.* Flos Comitum, &c. *desunt* à Vv. & C.

l. 3. A *po. interseritur mediatio illa* Othonis *Legati, pr.* Falcasio, *quam fore, vna cum responsione Regis, antea impressa est, ad pag.* 225 à l. 8. a. *vsque ad sollicitare Regem, l. vlt. D pr. Insuper & in C & in Vv. haec sequuntur illam narrationem.* Hoc cum audisset Magister Otto, literas suas ad omnes Ecclesias Cathedrales per Angliam siue Conoentuales, axigena procorationes debitas nontiis Romanis : ita quod nulla procuratio numerum 40. excederet solidorum. *Vide tu Lector, & ea quae praemissa sunt post l. post.* D. *pr. pag.* 226.

l. vlt D. *poster.* Senonensem, & Rothomagensis, C. Senonensem & Rothomagensem, & Rothomagensis.

l. 2. B. *po.* quae dicitur haeresis Albigensium, *deest* à Vv.

l. 1. E *post.* Si secus fiaret, *des.* à Vv.

P. 228. *l* 6. B *pr.* exegit praebendas, C. & Vv. Ecclesias.

P. 229. *l.* 7. B *pr. ab* inhibitoriis *ad* inquietaret, *des.* à Vv. *sed vitio, vt videtur, scriptoris.*

lin. 8. E. *pr.* Petepund. C. Petepunt, Vv. Piesepunt.

l. 9. E. *pr.* vtpote Monachorum & religiosorum persecutor ab antiqoo, *des.* à Vv.

l. 4. A. *po.* à primis annis Aulicus & Curialis Regum satelles & theolonarius domibus religiosorum *(sic)* eattialis , *desunt* à Vv. *vna cum Epitaphio seq.*

l. 5. C. *po.* Cuius nomen fuit Raimundus, quondam Prior Ecclesiae sancti Albani , desunt à Vv.

l. 8. *D. po.* & filii mei, &c. ad deuotus impendit, desunt à Vv.

l. 9. F. *po.* expergefactos, *Vv.* stupens.

P. 230. *l.* 5. E. *pr.* scrofa, catus, funda, *VV.* scrofa, catus, arcus, funda.

ibid. galea, claua, lorica, *Vv.* galea , vmbo, claua.

Pag. 231. *l. vlt. B. pr.* fidem habentes, *C.* & *Vv.* fiduciam.

l. 6. *C. po.* Oriebatur interim rumor, *vsque* Rex autem Anglorum, l. 2. E. *desunt* à Vv.

P. 232. *l.* 6. B *pr.* Iterum, cum de stagno, &c. ad Lapidem autem, l. 3 C. *pr. desunt* à *VV.*

l. 7. C. *pr.* Vtinam non adhuc, &c. ad Eodem anno defuncti, l. 5. *desunt* à *VV.*

l. 9. D. *pr.* multum adiutus procusatione Huberti de Burgo tunc Iustitiarii, *desunt* à *VV.*

Pag. 233. *l.* 6. F. *po. quae Parenthesi clauduntur, desunt* à *VV.*

l 3. G. *po.* ad salotam, &c. ad laudabiliter, *desunt* à *VV.*

P. 234. *l.* 9. D. *po. sic legit VV.* Ordinis institutor fuisse perhibetur & magister Romae mirabiliter ex hac luce migrauit. *Erat autem Franciscus,* &c.

P. 235 *l.* 4. *a. po.* praedictorum, C. praedicatorum, sectae.

l. vlt. D. *po.* populorum, tem, *VV.* hominum vtriusque sexus, rem.

l 2. G. *po.* Dominus autem papa valens, &c. *vsque ad pag.*

P. 237. *lin.* 9. A. *po.* Anno Domini 1228. *desunt* à W.

l. vlt. E *po po.* extremum, vv. *sic legit*; Cuius frater minor natu Radulfus qui tunc absens erat , cupians cum ipso breue colloquium antequam obiret, cum festinatione venit ad eum, sed defuncto fratre quem multum dilexit priusquam veniret, nec vocem in illo nec sensum inuenit. Radulfus verò de fratris obitu valde contristatus , cepit cum fletu & vociferatione maxima fratrem iam defunctum adiutare , vt frater eo ductus affectu secum loqueretur *Cumque coram,* &c.

l vlt. E. *po* personis honestis, &c. vv. *sic legit*; quam, cum Monachis religiosis impleuero, pro liberatione animae vestrae & praedecessorum nostrorum Deum aeternaliter inuocabunt. Respondit Rogerus, promissionibus tuis multum indigeo, sed ne quaeso mihi promittas quod desideras effectu complere. *Et sic frater,* &c.

l. 9 F. *po.* Angliae constituans, vv. *sic legit* : Angliae construens, Monachos Cistercienses imposuit: *& locum* &c.

P. 238. *l.* 7. C *pr.* via Charybdis voragines transire, via à Scylla declinare, *desunt* à vv.

P. 239. *l.* 6 G. *po.* Simonias, exactiones, &c. *vsque ad* In conclusione quoque Epistolae damum , &c. *desunt* à vv.

P. 240. *l vlt.* F. *po. po.* Anno secundo, *in margine,* C. *additur,* Nonas Augusti.

P. 241. *l.* 1. *a. po.* obsidione vallassent, vv. obsidione Vvallenses vallassent.

l. 4. E. *po.* Comperiens, &c. *ad* sunt ei, l. *prox. desunt* à vv.

P. 242. *l.* 7. B *pr.* vv. *sic*: argento, pannis sericis & Simiis & aliis rebus mirificis quibus omnibus regiones abstinent occidentis.

l. 3 C *pr.* Caesariensem & Narbonensem. Episcopos Angliae Vvint. & Exoniensem magistros, *desunt* à vv.

l. 6. G. *pr.* causa orandi Angliae protomartyrem, *desunt* à vv.

l. 1. A. *po. po.* Interrogatus, *vsque ad* Interrogatus, *l.* 3. B. *po. desunt* à vv.

l. 9. *a. po.* Respondit Archiepiscopus, &c. *ad* & po-

ftea miles,vv.fic : Refpondit pro Archiepifcopo miles quidam de familia eius, qui & interpres illius erat,& dixit lingua Gallicana. *Bene*,&c.

l. 1. C. *post*. Nutus etiam,&c. *ad finem*, l. defunt à C. & vv.

l. 2. E. *po*. contemptibiliter, vv. impiè.

l. 4 E. *po*. Egu vado,& expectabis, vv. Ego,inquit,vado,& tu expectabis.

l. 1. F. *po*. Centum attigerit, *vfque ad* verùm poft paffionem D. vv. fic ; ad centum attigerit annorum redit ad illum ætatis ftatum quo fuit anno quo paffus eft Chriftus, *verum*.

Pag. 24 *l.* 4. A. *prior*. in igne, fæculum iudicaturi, *defunt à VV.*

l. 3. B. *pr*. *poſt* & orante, addit *VV*. in paffione fua pro inimicis fuis, *Pater, &c.*

l. 4. B. *pr*. Paulus fiquidem,*&c.* *vfque ad* Eodem annu, l. 5. D. *defunt à VV.*

l. 3. D. *pr*. & poftea fepelitur Epifcopus, *defunt à* C. *&* Vv. C. *tamen in margine habet*, Et poftea Epifcopus Beritenfis nomine fanctus Valerannus.

l. 7. D *pr*. *poſt* Nigrum *vfque ad* Canonicum, *defunt à* Vv.

l. 6. E *pr*. Sicut & prędictus Euftachins in fua, *defunt à* Vv.

l. 8. F. *pr*. Vvendouerus *hic inferit* Prædictionem quandam Aftronomi Toletani *quam Lector inueniet in* Auctario Additamentorum.

l. 3. C. *po*. de Brennes, *VV*. da B. eafnes, *& fic bis poftea.*

l. 9. F. *poſt*. Eodem annu, *vfque ad* Eudem tempure, inftante *pagin. prox. lin* 1. B. *pofter. defunt* à Vv.

P. 244. *l.* 6. F. *pr*. *poſt* effent numerate, C. *addit in margine*, Recedentes itaque generaliter Clerici vniuerfi, contulerunt fe ad ciuitates maiores regiunum diuerfarum, *quorum tamen, &c.*

l. 4. B. *pofter*. Vv *fic legit*; dicti Regis, & præcipuè magifter Iohannes de Huutona, *dominum Papam, &c.*

l. 6. D. *po*. Couentrenfem & Luffenfem Epifcopos & dilectum filium, *defunt à* Vv.

lin 9. D. *pofter*. Dominu Thoma, *VV*. magiftru Thom.

P. 245. *l.* 4. G *pr*. *poſt* Data, *&c. fequitur in* C. Nota autem quòd procurantibus magiftru Alexandru de Stauenefbi Ceftrenfi & magiftro H de Sauford Roffenfi Epifcopis & quibufdam alus, quorum præcipuus & principalis fuit magifter Iohanoes de Hetotofr Archidiacunus Bedeforden fis, procurata eft depofitiu magiftri Vvalteri Monachi Cantuar. fecus quam deceret aut animabus eorum expediret. Sed hæc fatis prulixè in ante fcriptis declarantur.

lin. 1. D. *pofter*. Sanctitati, C. *in interlineari*, finceritati.

lin. vlt. De *poſt*. *prout dicebatur*, C. *&* *VV*. vt dicebatur.

l. 1. F. *po*. Gazam, C. Gaphaz.

P. 246. *lin.* 2. C. *prior*. Februarii, C. *in margine*, Martii.

l. 4. G. *pr* *poſt* 1229 *locus vacuus relinquitur in* C. *cum hac nota*; Hic debent fieri Sigilla Imperatoris. *Indeque defunt feptem illa linea incipientes* Forma Bullę, *& definentes*, Bulla papæ *l* 2. A. *poſt*. *defunt etiam ha lineę à* Vv.

l. 7. A. *po* *poſt* maior bulla papæ *in* Vv. *inueniuntur alia* prædictionas Aftronomicorum, *quas Lector, poſt* prædictionem *prænominatam inuenies in* Auctario *noſtro*.

l. 8. B *po*. prælatorum Miffam, C. prælaturum eidem Miffam, Vv. prælatorum in ea Miffam.

l. 1. C. *po*. & in diuina pagina eleganter eruditus, Anglicus natione, *defunt* à Vv.

l. 7. C. *poſt*. excitando ad obfequium Chrifti arctius, *defunt à* Vv. *qui & proximum animauit, legit* incitauit.

l. 7. D. *po*. fanctorum pedum fuorum veftigiis Vv. fuis fanctis pedibus.

l. 9. D. *pofter*. Eratque tanta, *cum lin. prox. defunt à VV.*

l. 11. D. *po*. His autem fic,&c. *vfque ad finem pag.* 560. *def.* à Vv.

P. 147. *l.* 9. F. *pr*. capitulorum tenure, C. capitulorum treugæ.

l. 7. E. *po*. Iubebat, C. inhibebat.

p 248. *l.* 5. E. *pr*. *Et notabilem vfque ad* Egreffus autem, *l. prox. def. à V* v.

l. 8. G. *po* factus eft quia, *&c.* ad qui Romæ, *l. prox. def. à VV.*

P. 249. *l. vlt.* A. *pr*. Confentientes igitur, *&c.* *vfque ad* Tunc magifter Stephanus, *lin. vlt.* B. *defunt à* Vv.

l. 6. G. *pr*. præterea habuit, *&c.* ad Continuis maledictionibus *l.* 5. A. *po. def.* à Vv.

l. 8. A. *po*. Quod iuxta vota, *&c.* ad folus autem Ceftrenfis Comes, *l.* 5. *B def. à* Vv.

l. 2 D. *po*. qui fatis fœlici, ad Eodem tempore, l. 1. E. *def. à VV.*

l. 1. F. *po*. Eodem annu obiit, ad fub eifdem, l. 5. F. *def.* à Vv.

P. 250. *l.* 8. A. *po*. Et debacc harentur, *&c.* ad cum non effet, *l. prox. defunt à* Vv.

l. 8. G. *po*. Cum ftipendiariis, *&c. ad* Et fic mediam. *l. prox. defunt* à Vv.

P. 251. *l.* 2 B *pr*. fub feftinatione, *defunt à VV.*

l. 1 C. *pr*. fanctum Machutum, Vv. fanctum Mattloum.

l. 7. A. *po*. atque illam igne, &c. *vfque ad* Comes verũ, *lin. prox. defunt à* Vv. *fed vitio fcriptoris.*

P. 252. *l.* 7. A. *poſt*. Eodem tempora Reimoudus, *vfque ad* Tandem Rex Angiorum, l. 3. B. *defunt à VV.*

l. 1. C. *po*. confompta pecunia, *&c.* ad venerunt autem, l. 5. *C. def.* à vv.

l. 1. F. *poſt*. Lambethiam, C. Lamethiam, vv. Lamheiam.

P. 253. *l.* 7. C. *pr*. Rex autem qui, *&c.* ad Eodem menfe Maio.

l. 2 D. *pr*. *defunt* à vv.

l. 5. D. *pr*. flammis vaftauerunt, vv. flammis difcurrentibus vaftauerunt.

P. 254. *l.* 1. C. *pr*. illum cum gaudio, ad Homagiumque illi, *l. prox. def.* à vv.

l. 1. G. *pr*. Erat namque, &c. ad Archiep. l. 4. G. *pr. defunt* à vv.

l. 1. A. *po*. de quo hoc mirabile, ad Eodem tempore, l. 1. B. *defunt* à vv.

lin. 6. B. *pofter*. præcipuè Marefchallu, *defunt* à vv.

l. 6. C. *po*. qui erat Regis, &c. *vfque ad* præfentauerunt, l. 6. D. *defunt* à vv. *qui tantum habet*. Erat autam Cancellarius Regis, vnde Monachi electione facta, præfentauerunt eum Regi 8. Cal. *Octobr.*

l. vlt. D *po*. petierunt ab illo, &c. *vfque ad* non ideo, l. 3. F. vv, *fic legit*, petierunt ab illo expenfas itineris: Sed ille planè affirmauit, quod propter hoc eis nec obulum vnum donaret. Sed Monachi illi *non ideo minus.*

l. vlt. F. *poſt*. rapidum in verbu, &c. *vfque ad* papa poftulatione caffata; *l.* 4. *&* 5. *pagin feq. defunt* à vv.

Pag. 255. *lin.* 10. A. *pr*. & Romanę fidelis & de-

notus, desunt à Vv.

l. 19. G. pr. diocesim deest à G. & vv. habet Angliam.

l.8.F.pr.in possessionibus vestris indubitanter, desunt à vv.

P.256.l.2. G.pr.vel pœna puniéntur pecunoiali, des. à vv.

l.pen.po.quam Rex viderat, C. & vv.quam Rex ille solus viderat.

P.257.l.6 A pr. Et hæc misericotdia, &c. ad Nec illud, l. vlt. desunt à vv.

l.1.A.po.at sicut rebellibus, &c. ad Hæc & his, l.5. desunt à vv.

lin. 3. A. poster. excocta culparum scoria, desunt à vv.

l.9. D.pr. Vvicham, vv. Vvither, parenthesis etiam sequens, tota deest à C. & vv.

Pag. 258. lin. vlt. A. pr. Robertus de Thinge, C. & vv. Tuinge.

l. 1. D.pr. partibus Angliæ, &c. ad qui aliis, l. prox. desunt à vv.

l.pen. post. tutum forsitan non esset, vv. nephas esset, & contumeliis prouocatus, cepit.

l.7.A.po.Britonem, vv.Britannum.

l. 9. A. po. Coosilio petri, &c. ad loco illius, l. prox. desunt à vv.

l.2. a.po.memorati Episcopi oepotem, vel filium, desunt à vv.

l. 4. B. pr. reportauit, vv.reparauit.

l. 4. F. po. qua ipsum absoluit, vv. per quam ipse absoluit.

Pag. 259. lin. 5. B. pr. sibi copulsuit, vv. sibi subtraxit.

l.3 D.pr. Hubertus nimis, ad qui prius ob. l. prox. desunt à vv.

l. 1. F. pr post interfici procurauit; reliqua vsque ad Ciues verò Lond. l. 8. F. des. à vv.

l.8. D post. Cum autem maioris, &c. vsque ad & lo crastino ante lucem: l.4. F. desunt à C. in margine adiecta sunt: & sane quantum conicere possum, rubrica sine Titulus supra caput huius additionis siue adiectionis: propria manu Matthæi parisiensis scribebatur: forma enim ductusque literarum, optime concordant cum illa scriptura in libro Additamentorum, quam ipsius Matthæi fuisse authographum non dubito.

l.7.F.post.Sed dum hæc; sequitur in vv. agerentur, suggestum fuit Regi, &c. adeo vt 5. linea hic desunt à v.

l.3.G.po.diceretur que per totum orbem, vsque ad Et sic mutato consilio; p. 160. l. 9. B.pr. desunt à Vv. & in C. scribuntur in margine inferiore; cum Rubrica Matthæi Parisiensis manu, priori consimile.

P.260.l.9. B.pr. Rex festinanter nuntiauit, Vv. Rex Maiori nuntiauit.

l.2. D.pr.gloriosi Regis, &c. ad Ei transiens, l. prox. desunt à Vv.

lin.1. F. pr. Sed Hubertus, Vv. Sed cum Hubertus.

l. 4. F. pr. arctissimis, quia oon, &c. Vv. legit, arctissimis, equo imposuerant, & ad turrim Lond. &c. Adeo vt 34. fere linea vsque ad & ad turrim, l. 6. B. post. desunt à Vv.

l.8.B.po. super equum, vsque quo facto, prox. l. desunt à Vv.

l.1.F.po.& in prædicta, vsque sed Rex, l. prox. desunt à Vv.

l.2. O post. post confiteri, sequitur in Vv. velle in Regii ponere voluntate. Ad hęc.

l.ant.po. Eodem tempore, &c. vsque ad Morabatur autem postea Hub. l. 6. B pr. p. seq. desunt à V.v. qua tamen postea sequuntur in eo.

Pag. 261. lin. 7. A. prior. multo tempore, Vv. multis diebus & noctibus.

l. 8. C. pr. post compedibus mancipatus, in Vv. sequuntur: Per quem modo debuit colligi quadragesima pars omnium rerum mobilium in Anglia, apud Lambeiam Regi concessa, per literas regias quæ sequuntur. Henricus Dei gratia, &c. vt l. 9. linea autem illa 9. cum sequenti vsque ad Henricus desunt à Vv.

l. 9. D pr. videlicet de bladis, C. & Vv. videlicet quòd de bladis.

l. 3. E.pr. Præbendalibus, W. Præbendatis.

l. 9. B. po. post valete, hic in Vv. illarcititantur de morte Ranulphi Comitis Cestrensis; qua pagina priore habentur, à lin. vlt. vsque ad l. 6. B. pr. pag. 260. vide qua antea notauimus ad lineam, antep. poster. pagin. 260.

l. 9. E pr. vasa aures, &c. ad His itaque l. 2. F. Ita legit Vv. 8000. libras argenti optimæ monetæ, septies viginti cupas aureas & argenteas bene deauratas, cum tanta preciosorum lapidum ac nobilitate gemmarum, quod precium rerum omnium inuentarum vt dicitur excedebant.

lin.3.G.post. ac vir sanguinum, &c. vsque ad Et his dictus concessit H. l. ant. desunt à Vv.

Pag. 261. l. 1. A.pr. è regione huius & sequentis linea in margine C. reperitur. In fine huius libri inuenies obiectiones aduersariorum & responsiones Laurentii.

l. vlt. B pr. ibi non deest, Vv. ibi non desit, ad consuetudinem, quoque deest à Vv.

Pag. 263. l. 7. B. pr. Et hæc de visitatione sunt manifesta, Vv. Et hæc de visitatiooe dicta sufficiant.

l. 8. B pr. Item scripsit, vsque ad Eodem anno Rogerus, l. 4 B post. desunt à Vv.

l. 8. B.po. Qui post multos, &c. ad Anno Domini, desunt à Vv.

l.2.G po.in regno, desunt à Vv.

P.264.l.3. E.pr. post quatuor soles adulterini, ita in Vv. sequitur, Circa solem naturalem diuersi coloris quidam in semicirculis quidam in rotundis. Hi soles plusquam mille viris fide dignis apparentes terribile illis spectaculum præbuerunt: vnde quidam eorum propter visionem insolitam pinxerunt soles & circulos diuersis coloribus insignitos in pellibus literalibus, ne res tam insolita à memoriis hominum laberetur.

l. 5. C.po. Scripsit etiam idem Episc. vsque ad Præterea confessus fuerat, lin. 4. D. poster. desunt à Vv.

l. 3. E post. similis facta, &c. ad finem lineæ, desunt à Vv.

l. 7. E. po. virum honestæ conuersationis & bene literatum, desunt à Vv.

P 265 l. 6. A. pr. secundo & desunt à Vv.

l. 8. A. pr. Robertos Bacun. deest à Vv.

l. 4. B. pr. aut coosanguineum, desunt à Vv.

l. 6. B. pr. Rex aliquaotulum, vsque ad significauit magnatibus, l. 6. C. pr. des. à Vv.

l. 6. E. pr. ab illud nomen, ad Tunc Petrus, l. 9. E. des. à Vv.

l. 5. F. pr. iactitans se arduum, vsque ad Rex autem ita imprimis coocepta in Gilebertum Basset, l. 7. F. des. à Vv.

l. 5. G. pr. aut neptem des. à Vv.

l. 7. A po. Isabella, deest à Vv.

lin. 7. B. poster. pro fœmineis, Vv. habet, sororis suæ.

l. 3. E. po. pro non ignobilibus sibi adhęrentibus; Vv. habet, qui ei adhærebant.

l. 7. E. post. addens dolorem, &c. ad Præcepit, lin. prox. des. à Vv.

l. 5. G. post. Et ex Flandria Balduuinus de Gysnes

nes cum sua custodia, *desunt* à vv.

l. pen po. Hoc anno mortuus, *cum lin. prox. desunt* à vv.

P. 266. *l.* 15. D. *pr.* illud integrum, &c. *hic mutilus est* vv. *& linea deest.*

lin. 3. F. *poster.* plures qui, vv. plures Episcopi qui.

l. 5. F. *po.* Et aliæ fauorabiles, *vsque ad* quos absque iudicio.

l. 10. F. *po. des.* à vv.

l. 1. G. *po. po.* destruxerat, vv. *sic legit.* proditores eos vocabat; per quos, &c. *vt l.* 4. *cætera igitur ab* & malorum, *ad* proditores vocat, *des.* à vv.

P. 276. l. 4. C. pr. in ius suum assumptum, *desunt* à vv.

l. 2. D. *pr.* amicis suis, *des.* à vv.

l. 1. F. *pr.* qui indiscrete rebellantes, potius à semetipsis quàm ab aliis, *des.* à vv.

l. pen pr. po. alii multi. vv *sic legit*, qui nudi fugientes omnia quæ sua erant amiserunt, *vnde*,

l. 3. A. *po.* stratulectilia, *des.* à vv.

l. 3. B *po.* per dies plurimos, quod dirum omen solet significare, *des.* à vv.

l. 7. B. *po.* quia frequenter, vv. quia semper.

l. 8. C. *po.* quem rex suis vocauit & tenuit stipendiis, & eidem, *des.* à vv.

l. 10. *po.* & Flandrensibus, *des.* à *VV.*

l. 2. D. *post. pro* erupit, impetum faciens vehementem cum multis, *VV. legit*, exiuit cum mille viris, &c.

l 3. D *po.* cupiens nomine famoso perpetuo intitulari, *des* . à *VV.*

l. 9. D *po.* & temerarium, *des.* à *VV.*

l. 4. E. *po.* vacantes, hostiles impetus conentur propulsare, *VV. legit*, vacarent, ne morerentur inulti.

l. 10. E. *post.* viri, mille, *VV.* viri bellatores, contra mille.

l 7 F. *po. pro* cum frequenter hostili sanguine inebriauit, *VV. legit*; sed quoscunque cum illo contingebat, aut in terram mortuos, prosternebat, aut attonitos ictuum collisione reddebat.

l. 3. G. *post.* fortiter & reuoluit viriliter, *desunt* à vv.

l. 5. G. *po.* actiori, *deest* à vv. *& ibidem. pro* bellicosus vv. *habet*, miles strenuus,

P. 268. *l* 2. A. *pr post* impellentibus, vv. *habet*, vt ferrent auxilium Balduuino qui mareicaldum per frenum trahebat.

l. 5. B. *pr.* femineam vel magis, *desunt* à vv.

l. 6. C. *pr.* vix redempti, *desunt* à vv.

l. 4. G. *pr.* de quibus plenam confidentiam reportaret, vv. de quibus confideret.

in. 7. G. *prior.* ipsi Mareschallo, &c. *hic mutilus est*, *VV.*

l. 1. F. *po. post* Vvallenses. vv. habet qui venient in Angliam *& supped.*

l. 6. G. *po.* quod Dei auertat prouidentia, *desunt* à vv.

P. 269. l. 1. A. pr. aliquo prorumpens in iram spiritu effreni, *desunt* à vv.

l. 4. A. *pr.* Ha, quam suspecti, &c. *ad* item dicunt, *l.* 9. *desunt* à vv.

l. 2. B. *pr.* deprecabilis, vv. credibilis, & tum demum, &c. *ad* Consiliariis; *desunt* à vv.

l. 9. a. *pr.* & adhuc timentes laqueos quos euasimus, *desunt* à Vv. *qui sic legit cætera.* Et quod rex sit credibilis potest esse, quantum in seipso: *sed quantum ad Consil. &c.*

l. vlt. C. *pr.* operibus enim credendum est, *desunt* à Vv.

l. 1. E. *pr.* Achitophel &c, *desunt* à Vv.

l. 8. E. *pr.* Rumor de veteri, *vsque* Item dicunt Consiliarii *l.* 1 F. *desunt* à Vv.

l. 4. B. *po.* Capitaneis, Vv. capitalibus.

l. 8 B. *po.* simpliciter. Quod, &c. *ad* Præterquam à Rege, *l. prox. desunt* à Vv.

l. 2. D. *po.* sua seperate. Vv. sua cum volueris seperare.

l. 3. F *po.* discreti, *deest* à Vv.

l. 1. G. *po.* Circa idem tempus, *ad Anno* Domini, *l.* 43. *desunt* à *VV.*

P. 270. l. 9. A. pr. à ponte, C. à paruo ponte.

l. 6. D. *pr.* tubis clangentibus erumpentes, *VV.* tubis emittentes & buccinis irruunt in venientes.

l. 5. E. *pr.* Vv *sic legit*. Et sic cum spoliis inappreciabilibus & armentis, in sua sese Mareschallus recepit.

l. 1. F. *pr.* bobus in bostaribus, &c. *VV. sic* bobus in stabulis stantibus incendio concremauit: *Segraue.*

Pag. 271. l. 6. A. *pr.* violentiæ proditiosa; &c. *ad* per chartam R *l.* 9. *des.* à Vv.

l. 3. a *pr.* sigillo regio communitum; *desunt* à *VV.*

l. 1 C. *pr.* ac lacessitus, *desunt* à *VV.*

l. a E *pr.* pro ditati & lætabundi, Vv. *habet*, in patriam suam & qui pauperes aduenerant à partibus remotis, singuli diuites recesserunt.

l. 3. E. *pr.* Similiter in partibus: *vsque ad* Dum hæc in remotis agerentur: *des.* à *VV. qui pro* in remotis *legit.* in Hispania.

l. vlt. F. *pr* nec non quosdam: *ad* excommunicauit, *l.* 3. *des.* à *VV.*

l. pen. pr. vel super Episcopos, *ad sic igitur* interuenientibus. *l.* 4. A. *des.* à Vv. *illam etiam lineam sic legit.* Et sic interuenientibus Episcopis qui aderant, cum rege pacificatus est. *Affuit.*

l. vlt. B. *po. post* autumum vestrum, Vv. *sic legit*, à gente vestra, & gentis vestræ à vobis: vt apparet in facto Mareschalli, qui melior homo est terræ vestræ: & per mala mendacia quæ vobis dicunt de eis, omnia dicta & facta peruertunt. *Et per hoc, &c. vsq. l.* 4. C *post.*

l. 9. C. *po.* temporibus nostris, *des.* à *VV.*

l. vlt. C. *po. ab* interdictum, *vsque ad* quia si per iustitiam, *l...* E. *po. VV. hæc tantum habet* interdictum, & pater vester per tales angustias tandem mortem incurrit. Per idem consilium temporibus vestris contra vos detentum fuit castellum de Bedefort, propter quod Rupellam perdidistis. Item illa perturbatio quæ nunc periculosa est in regno vestro per eorum iniquum consilium accidit. *quia si per, &c.*

l. 4. E. *po.* Thesaurum inexhaustum, *VV.* thesaurum vestrum.

l. 10. E. *po.* fortitudinem vestram, *VV.* fortitudinem terræ vestræ.

l. 3. F. *po.* placet talis expectatio, *des.* à *VV.*

l. 5. F. *po. pro* in fine, vt credimus, comprobabis, vv. *habet*, scietis postea:

l. 8. F *po.* quasi vos *vsque ad* de curia vestra, *l. prox. des.* à VV. *sed vitio scriptorum*,

l. a. G. *po.* de armannia, Vv. Britanniæ.

l. 4. G. *po.* alias nobiles, *des.* à VV.

Pag. 272. *l.* 1. A. *pr.* Scripturæ munimentum, VV. scripturam.

l. 4. C. *post.* quæ se admodum illi humiliauit, *desunt* à VV.

l. 1. D. *pr.* villam Stephani, &c. ad Stephanus eadem *l.* W. *sic legit*, villam Stephani de Segraue, quæ vix duobus à rege distabat milliaribus: & iniecto igne in ędificiis dicti Stephani, omnia concremauit, & spolia colligauit. Stephanus *vero.*

l. 5. D. *pr.* armata festinauit. VV. armata non modica festinauit.

l. 3. E. *pr.* quę exlex est *des.* à VV.

l. 1. F. *pr.* quod caute ei da curia Romana Simon de Legro eius Ecclesiæ monachus detulerat, *desunt* à vv.

l. 4. G. *pr.* denuntiauit etiam ipsi expressè, quòd vv. *sic.* Denunciauit etiam Regi audacter, *quod.*

l. 6. D *po.* militibus transfretauit, vv. militibus in Hiberniam transfretauit.

l. 3. E. *post.* sibi totam: *desunt* à vv. *& omnia post proximum verbum* subiugarent; *vsque ad* per terram suam, l. 7. F. *po. vbi & sic legit.* Marischal us verò per terram suam, &c.

l. 2. G. *post.* Hiberniensium vel, *def.* à vv.

l. 8. G. *post.* immò quasi fulgurantem procellam formidantes, *desunt* à vv.

l. vlt. post. habentes milites, *vsque.* Hos omnes, *lin. prox. desunt* à vv.

p. 273. *l.* 3. C. *pr.* auulsit pomæria, exhausit viuaria, *desunt* à vv.

l. 7. E. *pr.* alter Achitophel, malum condens in pectore consilium *def.* à vv.

l. 9. E. *pr.* tergiuersationis, vv. blasphemiæ.

l. 10. E. *pr. post* charitate loquens, *ita legit*, vv. dixit ipsum non fuisse filium Vvilhelmi magni Marescalli, qui consilio & prudentia, strenuitate pariter & audacia, omnes occidentalis imperii milites superabat: *Etenim modo, &c. vel.* 4: F.

l. 8. F. *pr.* vt sic scil. &c. *ad* Noueris autem, *l. prox.* vv. *sic*, vt sic impediant progressum tuum.

l. 3. G. *pr.* vt ante leonem pecudes, *desunt* à vv.

l. 4. A. *po.* & ad vnguem armatis, *def.* à vv.

l. 8. A. *post pro* pollicita ampliora multiplicantes, qui ideirco *campestre &c.* vv. *legit &* promissionibus qui *campestre, &c.*

l. 9. B. *po.* quorum figmentum & leporem pro magna parte cognouerant, *def.* à vv.

l. 1. C. *po.* pro gladiis emicantibus fortunam belli *experirentur*, vv. *habet*, *gladiis* discutientibus *experirentur.*

l. 9. E. *po.* imminenti, extinguatur que penitus vv. *legit*, omne genus meum.

l. 1. F. *po.* Me autem nunc, *ad* Proceres autem, *l.* 4. *def.* à vv.

l. 1. G. *post.* causa &, *def.* à v.

lin. 3. B. *post.* pro aliquot ex eisdem sese, vv. *habet*, sex milites ex eis.

l. vlt. B. *po. post*, non à te fugiam, vv. *addit* sed propios accedam.

Pag. 274. l. 4. C. pr. fere præcidit, vv. vno ictu precidit.

l. 9. C. *post.* trium ictuum indistanti repetitione dissipauit & contriuit. vv. vsque ad vmbilicum in duas partes diuisit.

l. 5. D. *pr. pro* eneruantes, vv. ad terram.

l. 7. D. *pr.* sanguine eliquato seminecem, *def.* à vv.

l. 2. E. *pr. post* percusserunt, *vsque ad* Magnates, *l.* 8. vv. *sic*, cum in posteriora loricam leuantes & lethaliter vulnerauerunt; *Magnates.*

l. 6. F. *pr.* Et dum talia, *vsque ad* Et dum circa hæc, *p.* 276. *l.* 3. D. *pr. d. s.* à vv.

p. 276. *l.* 3. D. *pr* Et dum circa hæc, *vsque ad* Per idem tempus, *l.* 4. G. vv. *omnia latius describit, in hæc verba. Et his ita gestis*, post triduum ita conualuit Comes Mareschallus quod manducare potuit & biber, e ad aleas ludere, & huc atque illuc ire in thalamo vbi infirmatus iacebat. Quod videntes inimici eius petierunt ex parte Regis Angliæ, vt redderet omnia castella sua & terras Hyberniæ cuius corpus in voluntate eius erat, ac potestate, quacunque voluerit morte etiam turpissima puniendum, vt qui per iudicium Curię suæ primo exulatus ac postea diffidatus, & nunc in campestri prælio contra eum commisso captus; vtile tibi erit vt hæc facias sine contradictione & ab eo misericordiam consequaris. Ostenderunt præterea illi literas Regis patentes in quibus eis præceptum erat, quòd si casu veniret in Hyberniam ipsi illum caperent, & viuum sibi aut mortuum præsentarent. Mareschallus autem videns quod in potestate erat inimicorum suorum præcepit continuo per literas suas vt omnia castella sua Regi redderentur, nesciens quod concessa erant magnatibus illis per cartam Regis inter se diuidenda, & iure hæreditario possidenda. Cœperunt deinde vulnera eius dolere grauiter & tumere vnde præ nimio cruciatu auxilium medici postulauit. Tunc Mauricius Iustitiarius, sub cuius custodia erat medicum vocauit magis vt dicitur in exitium quàm auxilium, sed Mareschallus, vt fidelissimus Christianus, ante omnem medicinam carnalem in confessione & viatico ac legitimo testamento exitum suum muniuit, & suæ mortis causam Domino commendauit. Medicus autem ad eum accedens cum ferro longo & ignito vulnera eius aperuit, & tam sæpe & profundè ferrum demersit, quibus ex vulneribus sanguinem elicuit. Mareschallus verò præ nimia doloris angustia in febrem acutam decidens xvi. die postquam in prælio vulneratus fuerat in Domino obdormiuit xvi. Cal. Maii. In crastino autem sepultus est apud Kilkenni in Oratorio Fratrum de ordine Minorum vbi ipse adhuc viuus elegerat sepulturam. Occubuit siquidem ob causam supra scriptam Comes Mareschallus miles egregius, in literali scientia sufficienter eruditus, moribus decenter & virtutibus ornatus, in die Palmarum vt palmam à Domino acciperet in cœlestibus pro mercede, qui inter filios hominum adeo enituit forma speciosus, vt in compositione corporis ipsius, visa sit natura cum virtutibus contendisse. Hæc autem quæ facta erant de Comite Mareschallo in Hybernia nondum nota fuerunt in Anglia, vnde *Richardus Suard* cum cæteris exulatis de Consiliatoribus Regis per quos exterminati fuerant vltionem quærentes feria quarta in hebdomada paschę combusserunt ędificia *Roberti Passelewe* in *Suaneburne* cum frugibus & animalibus & aliis rebus inuentis quæ ei damnosa fuerunt, & post dies paucos combusserunt horrea eiusdem *Roberti* cum frugibus & rebus aliis prope villam de Stanes vi. Cal. Maii. Item vi. Nonas Maii inter Radingum & Vvallingeford in quadam silua cœperunt vi. summarios Stephani de Sagraue oneratos cum equo quodam pretioso, & omnia quæ Domini Regis erant dimiserunt in pace. longcho quoque villam Petri Vvinton. Episcopi cum domibus & rebus cunctis Episcopo damnosis concremarunt iiii. Idus Maii. Et eodem tempore Proceres Hybernenses castalla Mareschalli & iura Hyberniæ occupantes inter se diuiserunt sicut eis per cartam Regis fuerant confirmata possessionibus incumbentes. *Per hac idem etiam tempus, &c.*

l. 8. A. *po.* consimilis in hoc Dauid, casum Saulis & Ionathæ deplorantis, *desunt* à *VV.*

l. 1. 2. *po.* *VV. sic legit* nouit inimicos diligere, & cum lachrymis potest pro suis prosecutoribus Dominum exorare.

l. 1. C. *po.* dicebatque, *ad* Tunc Rex, *l.* 8. *desunt* à *VV.*

l 9. C. *po.* proscriptos, *VV.* exulatos.

l. 8. D. *po. post* quondam Iustitiarius, *omnia vsque ad* Rex autem, *p.* 277. *l.* 1. A. *pr. desunt* à *VV. In C. autem orainferiori, hæc occurrit Rubrica.* Dominus Rogerus de Vvendoure. Prior aliquando de Beluuair vsq; Chronica sua hęc digessit. Incipit frater Mathęus Paris. *Sed tamen Rogeri Vvend. ut quem sequimur, vlterius adhuc vsq; ad Annum 1235. continuat.*

Pag. 277. *lin.*5. E. *pr.* Vv. *sic legit*: Gilebertus Basset & fratres eius; Richardus Suard Cam *omnibus*, *&c.*

l. 3. C. *pr.* sicut moris est, *desunt* à vv.

l. 3. G. *pr.* in Abbatia Canonicorum, *desunt* à Vv.

lin. 5. G. *pr.* per arrogantiam, *des.* à Vv.

l. pen. pr. pro ita quod, *&c. vsque ad inde* suspicionis, l. 8. A. *po.* W. *sic legit*; Illum Romam petisse multi contendebant, nec enim ad mandatum Regis limina Ecclesiæ ausi sunt egredi.

l. 10. A. *post. post* frugibus plenis. *VV. legit*, & cætera quæque sibi damnosa coneramauerant, &c.

l. 8. B. *po. post* V vestmonasterium, *Vv. addit*, vt breuiter dicatur, *vbi sub*, *&c.*

l. 3. C. *po.* anelacio tamen à lumbali dependente, *desunt* à Vv.

l. 2. D. *po. pro* in iacturam meam, *&c. ad* Exegit, *l.* 5. Vv. *tantum habet*, per quam thesaurum & hominum meorum diuitias consumpsit.

l. 3. E. *post. pro* præuia ratione, *Vv. legit* competenter.

l. 1. F. *po.* Ta vt laicum, *&c. ad* ecce præsens, *l. prox. desunt* à Vv.

l. 5. F. *po. pro* Ad quod eum siluisset Archiepiscopus, *misit*, *&c.* Vv. *legit*, Vt igitur breuiter dicatur, *misit*, *&c.*

l. 9. F. *po. pro* indutus, Vv. armatus; *A quo etiam* gestans analacium, *&c. ad* Fuit autem, *l.* 4. G. *def.*

P. 278. *l.* 6. A. *pr.* exilio relegaret, Vv. homines exularet.

l. 4. B. *pr. pro* alios altiores eo, *&c.* Robertus Passeleuut, *l.* 9. B. Vv. *sic*; *imparatus*, hoc Regi respondit: quòd complures haberet consiliarios: quod malè gestum fuerat, sibi soli non debuit imputari. Robertus verò Passeleuu qui post.

l. vlt. D. *pr.* quod etiam, *&c. ad finem lineæ*, Vv. *legit*, nec repertus fuit à quærentibus animam eius.

l. 1. C. *pr.* Rex autem, *&c. ad* Eodem anno, l. 2. D. *pr. desunt* à Vv.

l. 2. D *pr post* Iohannis, Vv. *addit*, Baptistæ.

l. 2. E *pr.* Clitallarios, *deest* à B.

lin. 7. E. *pr. pro* diuisis prudentius, *&c.* ad Comes autem, l. 4. F. Vv. *legit*, diuisis agminibus Britanniam inuasit: & Britannos graui afflictione contriuit. *Comes autem.*

l. 4. B. *po.* inutiliter, *deest* à Vv.

l. 2. D. *po.* Comes verò videns, *&c. ad* Hos denique anno, l. 9. D. *desunt* à Vv.

l. 6. E. *po. pro* liniret oleo consolationis, Vv. *legit*, mortalitatis curaret.

P. 279. *l. vlt.* A. *pr.* quid inde consultius foret faciendum, Vv. quid facere opus esset.

l. 4. C. *pr.* bladi, &c, Vv. bladi diabolici, &c.

l. 5. G. *pr.* adiacentem, *deest* à Vv.

l. 4. D. *pr.* in ouicula, Vv. in fabula.

l. 4. F. *pr.* & cum quem ditaui inueniens in magna agestate, Vv *legit*, & quem diuitem feci cum pauper esset.

l. 4. A. *po.* ad audientium ædificationem; *&c.* ad Cum hic annus, Vv. *legit*, vt in ore duorum vel trium testium, stet omne verbum.

l. 7. A. *post. post* paupetibus, Vv. *sic*, crudelis & sæuus in diebus suis vsque ad Iulium mensem processisset, paupares, *quos &c.*

l. 4. B. *po. inter* satagabant, *&* sed rustici; Vv. *addit*, Nec id multum in pauperibus reprehensibile: cùm legatur in Apostolorum Actibus Christi discipulos hoc fecisse. *Sed* rustici.

l. 4. E. *po.* Et quod admiratione, *&c. ad* Visi sunt, *l.* 7. E. *des.* à Vv. *Et* à visi autem, *vsque ad* Sad cum iustis, *l.* 2. F. Vv. *legit*, Vi si sunt autem in aate sursum Angeli Sathanæ volitantes, qui huius tempestatis ministri fuisse credebantur. *Sed cum iustis*, *&c.*

l. 5. G. *po.* præcipuè in mensa Iulio, *&c. ad* Eodem anno, *l. ant. desunt* à Vv. *Qui loco eorum hæc habet*; sed & hoc similiter notabile videtur, quòd reliquiæ frugum quę tempastate completa in agris remanserant, ita fœtidæ erant inuentæ, quòd non aquus vel asinus nou bos aut porcus, non area vel gallina comedere illas voluerunt; cum sæpè eis fuissent ad comedendum oblata.

P. 280. *l.* 4 A. *pr.* Vv. *sic legit*; quòd minor est Deo & maior hominibus: ergo maior ciuibus Romanis. *Et cum eorum*, *&c.*

l. 8. A *pr.* vel corripere, *desunt* à vv.

l. 9. A. *pr* Etiam deuiare volentes *ad* vnde de iure, *l. prox. desunt* à Vv.

l. 1. C. *pr.* Præterea, Comitatum, *&c. ad* Et quod his omnibus, l. *vlt.* c. *desunt* à Vv.

l. 5. D. *pr.* & præuentilata, *des.* à Vv.

l. 9. D. *pr.* Qui etiam, *&c. ad* Congregauit, l. 2. E. Vv. *sic legit*; Qui etiam ipsum Impetatorem in sui fauorem attraxerat, *congregauit*, *&c.*

l. 2. E. *pr. pro*, Tunc exercitus summi, *&c. ad* simul conuanientes.

l. 7. E. *pr.* Vv. *legit*, Tunc exercitus Imperatotis & exercitus summi Pontificis simul inuenientes, *&c.*

l. 8. B *po.* quibus præerant, *vsque ad* Imperatoris, *l. prox. def.* à Vv.

l. 3. A. *po.* Robertus de Maideston. *ita &* C. *sed* Vv. Radulfus, *rectè*.

l. 5. A. *po.* Pertransiit autem, *vsque ad* Anno Dom l. 7. B *desunt* à *VV.*

l. 7. B. *po.* tertius, *deest* à Vv.

lin 10. C. *post.* de Vvelles, *desunt* à *VV.*

l. vlt. C. *po. pro* Monachorum persecutor, Canonicorum & omnium malleus Religiosorum, Vv. *legit*, Omnium virorum religiosorum inimicus.

l. 5. D. *po. pro* vir quidem nimia literatus, à primis annis scholis educatus, Vv. *legit*, vir honestus & raligiosus, atque in lege diuina sufficienter eruditus.

l. 9. D. *po.* & allegantibus, *def.* a Vv.

l. 1. E. *po.* ne laboras & expensæ frustratantur conuenientium, *desunt* à vv.

l. 5. E. *po.* sed regi mille marcis prius numeratis, Vv. datis mille marcis.

l. 2. F. *po.* da Vvendeua, Vv. de Vvende.

ib. literali, Vv. liberali.

l. 7 F. *po.* Collata est Ecclesia, *&c. cum linea prox. desunt* à Vv. *in C. autem*, *post* marcas *p. prox. l.* 2. *interseritur.*

l. 3. G. *po.* quo sepulto, *&c. ad* elegerunt solenniter, l. 12. Vv. *sic legit*, dainde conuentus impetrata à Roge licentia Abbatem aligendi; in crastino Annunciationis elegerunt, *&c.*

P. 381. *l. vlt.* A. *pr.* virum pium & monachum ordinatum *desunt* a Vv.

l. 3. B. *pr.* (scilicet dominus, *Nic. &c. vsque* ad curiam Romanam, l. 5. B. pr. *desunt* à Vv.

l. 9. B. *pr. post* reuersi sunt, Vv. *addit*, in regionem suam: *post quæ verba*, *omnia*, *vsque ad* post hæc autem, l. 9. E. *pr. desunt* à Vv.

lin. 10. E. *prior.* facta examinatione, *desunt* à Vv.

l. 1. F. *pr. tota parenthesis deest* à Vv.

l. 3 F. *pr.* legit autem electus, *&c.* ad Medio l. 8. F. *pr. desunt* à Vv.

l. 6. F. *pr. de profectione*, C. professionem.

l. 8. G. *pr.* ordinando luuaret, vv. ordinaret, *cætera autem*, *vsque ad* erat in obsequio, *desunt* à vv. *qui & sequentia*, *ad finem capitis*, *sic legit*. Erat enim iuuenis in obsequio Richardi magnifici bellatoris atque Iohannis regum Angliç cum quo prius didicerat vsum loricæ quam pontificalis planetæ, & acies castrorum disponere quam verbū Dei prædicare.

vetro habuimus ad pag. 27. Ad quem locum etiam obseruauimus, illam à VV. deesse.

P. 282. l. 1. G. pr. post ministrauerint, *aliquantulum differt à priore huius Epistola exemplare vide in vetro, p. 275. nam hoc exemplar multo breuius est priore.*

l. 4. D. *pr.* & animarum oberrantium lucrifactionem: *desunt à* Vv.

l. 7. D. *pr.* vtpote magister, &c. ad qui in opus l. E. pr. *desunt à VV.*

l. 9. E. *pr. Leunes, VV.* Lauues.

l. 1. A. *po.* cum compagibus; *desunt à VV.*

l. 7. A. *po.* Cum hæc cum tempore: *vsque ad* eodem anno mense Febr. p. 285, l. 2. E. *po. des. à VV.*

l. 2. B *po.* magistro Galfrido de Langeleia & Galfrido Focatio, seruiente & aliis, *desunt à C.*

Pag. 283. l. *vlt. pr. post* datum Perusii, &c. *in* C. *sequitur*, Saxto Idus Iunii, Pontificatus nostri anno nono.

l. 1. C. *post.* regalis, C. regnlis, *sed in iuramento ipso, in vitis* Abbatum, p. 91. regalem, *vtrobique tamen sensus est mutilus.*

l. 3. c. *po.* duo hospitalis Teutonicorum, *VV. duo Templarij.*

l. 7. F. *po.* Interposito iuramento, offerentes ei ex parte Imperatoris; *desunt à VV.*

P. 284. l. 2. A. pr. *vel imperiales, des. à* Vv.

l. 5. A. *pr.* obtizo primo & *desunt à VV.*

l. 6. A. *pr. ante* In annulis aurem. *hæc in* Vv. *interseruntur.* In qua sculpti fuerunt Reges quatuor Anglorum Martyres & Confessores qui à rege ad suæ sororis animæ custodiam sunt specialiter assignati.

l. 7. A. *pr.* in scriniis & phalesiis, &c. ed quorum omnium, *p prox.*

l. 1. B. *pr.* Vv. *sic legit*; decenter ornatis, ac cæteris ornamentis lubricis peplis sericis & lineis, & rebus consimilibus quæ oculos intuentium & animos rapere solent in concupiscentiam mulierum ita decorata resplenduit, vt quasi impreciabilia viderentur. In indumentis autem festiuis tam sericis quam laneis vel lineis diuersi coloris & Imperatrici dignissimus adeo induta enituit, vt via sciret ea multis qui eligeret quibus in sui amorem imperatoris animum inclinaret. Lectus quoque ipsius in opertoriis & culturis sericis diuersi coloris cum varia supellectili & linteaminibus ex sindone munda paratis tum sumptuosus extitit, vt sua mollitie in se quiescentes ad somnum delectabilem inuitaret. Vasa etiam omnia tam vicinaria quam fercularia ex argento erant & auro purissimo, & quod omnibus superfluum videbatur ollę omnes coquinæ maiores pariter minores ex argento fuere purissimo.

l. 7. C *pr.* virorum nobilium, &c. *ad* comitantibus matronis, l. 9. *VV sic legit*, & aliorum virorum nobilium de domestica illius familia; *comitant. &c.*

l. 1. D. *pr. deest à VV.*

l. 6. D. *pr.* post Derteforsi, Vv. addit, burgum.

l. 7. D *pr.* comitatu comitum, &c. *ad* cum per *Rofensem*, l. t. E. Vv. *sic.* Comitum ac baronum conductu. Equos autem tot ei & tales rex, procurauit variis coloribus distinctos & suauiter portantes, qui sufficiebant ad imperatricis honorem dum sessores suos siue pedum offensione quadam delectabili suauitate ferebant. Falerarum quidem tot eis erant varietates in sellis deauratis & subtiliter sculptis cum frænis deauratis & loris artificiose compositis vt tam equos quam equites mirabiliter decorarent.

l. 6. E. *pr. equitum, deest à* Vv. *sic & omnia ab* Miserat enim rex, *ad* Imperatrix, *l. vlt.* E. *pr.*

l. 7. G. *pr.* illud magnificum, des. à Vv.

l. pen. po. in vestimentis, &c. *ad* campanas, *des. à* Vv.

l. 1. A. *po.* siquidem omnes, Vv: siquidem conuenerunt omnes.

l. 7. A. *po.* & ornamentis variis, Vv. palliis.

l. 8. A *po.* preciosis Vv. Hispanicis.

l. 9. 10. A. *po.* calcaribus admouentibus, Vv *sic* agilem cursum eos vigebant: dum hastas & arundines quas ferebant in manibus, in alterutrum confregerunt. Talibus quidem Imperatrix comitata tripudiis, conduxerant eam per principales plateas ciuitatis contra ipsios aduenium multipliciter adornatas, sed cum illa cognouisset quod omnes & præcipuè nobiles matronæ quæ in solariis sedentes faciem eius videre cupiebant, capellum ex capite demisit & peplum vt vniuersi liberum ipsius haberent aspectum. Qui oculis in eius inspectione aliquandiu recreatis, laudauerunt eam multum ex hoc facto pulchritudinem, illius pariter & humilitatem plurimum commendantes. Hospitata est autem Imperatrix extra muros ciuitatis propter tumultum eius Imperatoris ibi mandatum expectans. Tempore *quo Imperatrix*, &c. l. 6. E. *po.*

l. 8. E. *po.* Henricum Regem Alemanniæ, *desunt* à Vv.

l. 5. F. *po.* cum lachrymis & singultibus, *des.* à Vv.

l. 6. F. *po. pro* sed ille non adhuc spiritu conceptæ iræ maximè mitigato, &c. *ad* Archiepiscopus, l. 8. G. W. *sic legit*, sine misericordia vinculis filium constringi iubens, duxit eum secum apud Vvarmesciam: vbi cum illum sub arcta custodia commendasset, misit pro Imperatrice vt ad eum veniret ibidem; propter quem, apud Coloniam per sex hebdomadas moram protraxisset. *Archiepiscopus* autem, &c. *Sed nota pro* Vvatmesiam: *Historia Minor legit.* Vvormatiam.

P. 285. l. 3. A. pr. placuit decoris, &c. *ad* Desponsauit *l. prox.* Vv *sic* placuit inspectio puellę quam natura speciali quodam studio decorauit

l. 5. A. *post.* à *desponsauit ergo*: ad finem capitis, l. 11 F. Vv. sic legit. Desponsauit ergo puellam ibidem solenniter imperator xiiii. Kalend. Aug. in dominica: quæ si multum ei placuit in specie corporali, multo malius placuit experientia thori; quam virginali puritate signatam inuenit. Nuptiis igitur diebus quatuor continuis magnificè celebratis, Episcopus Exoniensis & cæteri qui cum Imperatrice aduenerant, ab Imperatore licentia impetrata, ad Angliam cum gaudio sunt reuersi. Misit ergo Imperator regi Anglorum tres Leopardos, cum aliis donariis preciosis quib. regiones non abundant occidentales: cui etiam contra regem Francorum consilium promisit & auxilium opportunum. *Erant autem, &c.*

l. 5. A. *po.* Regina; de qua eius filius Vv. regina & eius filius.

l. 7. A. *po.* Vvillielmus, qui prole, &c. *vsque* Tholosanus, *des.* à Vv.

l. 2. B *po.* (*vel* illam, &c. *vsque*, quosdam, *des. in* Vv.

l. 9. B. *po.* post Hantier *vsque ad* seniores; *des.* à Vv.

l. vlt. n. po. Talibus autem, *&c. sic legit Talibus autem imperatrix genitoribus procreata, imperialibus nuptiis in omnibus dignissima iudicatur.*

l. 2. D. *po. post* iudicatur Vv. *sic habet.* Hucusque scripsit Chronica Rogerus de Vvendouer.
Cosmis completas hic vestro tempore metas,
Si plus fortè petas, tibi postera nunciet ætas.

& in C. margine scribitur: Hucusque è vetusto libro.

l. 7 D. *po.* Eodem tempora cepit; *&c. vsque ad finem paragraphi, desunt* à C.

Hic nos relinquit Rogerus Vvendouer. Deinceps, ex solo *Ms. M.* Parisiensis. Cottoniano.

P. 286. *l* 4 D. *pr.* Ne pater exhæredaretur, *des.* à vv.

l. vlt. pr. stipulationē promittimus, *C.* stipulatione dare & reddere prædictis mercator. promittimus.

*l.vlt.pr.*umnibus,C.hominibus:
l.7.A.po. die quinta Ælphegi:anno gratiæ 1255. *desunt* à C.
l.7 E *po.*sui Pauli C.sancti pauli.
P.286 *l.8.* F.*pr.*Iohedu Gates,C.Gatesden.
l 3 D.*po.*despousata fuit igitur,&c.*ad finem capitis desunt* à C.
P. 287. *l.vlt* B.*pr.*&c. *in margine C. habetur hac nota rubricata* Hæc omnia in consuetudinaria scaccarii,melius & plenius reperiuntur.
l.4. E.*pr.*solennitas,claro, C.solennitas generalis, clero:
P.289. *l. ant. pr.* Hæc autem suo loeo,&c.ad Satae. l.8.*desunt* à C.
l.3. C. *post.* Et sciendum est,&c.ad Homo iste qui, *l.26.desunt* à C.
P. 291.*l* 3. D. *po.* nec terra fuisset,C.nec terra facta fuisset.
P. 292.*l.1.* E *pr.* non admonitus exemplo Lamech, qui primus bigamiam, *desunt* à C. *sed vitio scriptorum.*
P. 295.*lin.* 4. A *prior.* propè; quia C prope,supra modum admirantes,quia.
Pag. 297. *Circa lin.* 3. F. *pr. Hic parum inuertitur ordo sententiarum duarum ; sed tamen vtrasque habet liber C.*
P.298.l.1.A.pr.asserentes indignum nimis fore,&c. *ad finem pag desunt* à c.
l.9. E.*po.*per ingenium asperrimum,C iogenium asportatur, *vel* asportatum : *vltima enim syllaba cum abbreuiatione scribitur , & totum verbum rubricatum.*
P.302.l.9.C. pr. Hæc omnia fecit:*desunt* à C.*vide Aduersaria.*
P.303.*l.*;.C.*post.* lingua,e.litera.
P.301.l.8.C.pr.aduocauerat,mancipauit,c.aduocauerat,quia ad infirmandas quasdam causas, mancipauit.
l.vlt F.*pr.*generis,e.soceri.
*l.4.*F.*po* sine castri constructione,c.siue regil con. structione castelli.
*l.6.*F.*po.*& hoc se fideliter facturum Regi,&c. c. & hoc se fideliter facturum, Rea Angliæ & conseruaturum iuraturus.
Pag. 302.l.5. A.po. Vvillielmus de Rale, c. de Ralegh.
P.303.l.9. B.pr.ministros,C. *& Constitutiones Othonis impressa*,ministris, *recte.*
l. 2. c. *pr.* destruat vtrobique,*Otho*,destruat,quia vtrobique.
l.3. C.*pr.* Ecclesiæ vel retardat, *Otho*, Ecclesiæ impedit vel deturbat,*& ne suo,&c.*
*l.7.*C.*pr.* profectibus oppooendo, *Otho*,profectibus,se totis conatibus opponendo.
l.6. B.*pr.* Apostolica destinati, *Otho*, Apostolica deputari ac destinati.
l.vlt. D.*pr* canonicis institutis, *Otho*, canonicè instit.
*l.1.*E.*pr.*cupimus,*Otho*,præcipimus.
l. 2. E. *pr.* commissa nobis patestata. &c. *Otho*, commissi nobis officii potestate duximus statuenda:quæ per certos articulos infra fecimus,&c.
*l. vlt.*E.*pr.*vera,ipsi,*Otho*,vera,Christus scil.
*l.3.*F.*po.*Deo dicatis,*Otho*,dedicatis.
*l.6.*F.*pr.*ministrrium,*Otho*,mysterium.
l. 8. F. *pr.*etiam Catbedrales, *Otho*, aliquas Cathedrales.
l. 10. F. *pr.* huic periculose, *Otho*,huic tam periculosæ.
*l.6.*G.*pr.* de cætero construendis,*Otho*, In Ecclesiis construendis.
*l.13.*A.*po.* Abbates, Ecclesi.&c. *Otho*,Abbates, aut Eccles.&c.

*l.vlt.*A.*post.*& volumus,*desunt ab* Othone.
lin. 1. B. *poster.* de Capellanis, *Otho*, Capellis, rectè.
l.7. C. *po.* Canonibus est,*Otho*, Canonibus diffusus est.
lin. 9.C. *po.*girare &,*Otho*,girare volumina &c.
Pag. 304.*l.2.*D.*po.*ad minus se faciant,&c. ad ordinentur,*l.prox.desunt* à C.*sed vitio scriptoris.*
l. 1. G.*po:*bonorum,C. damnorum,*recte. Ita enim & ipsa* Othonis *constitutio.*
P.305.*l* 1.B.*pr.* acto,C.pacto1
l. 6. C. *pr.* quòd causa redditus,quàm parochia congruis inter eos portionibus & regionibus, C. quòd tam redditus quàm parochia congruis inter eos portionibus & regionibus. *Prouideant,&c. sed ipsa* Othonis *constitutio impressa,sic legit;* vt tam redditus quàm Ecclesia,congruis ad maiorem inter se portionibus & regionibus diuidantur. *Prouideant.*
l 9. E.*pr.*edicta,C.*&* *Otho*,editam,*recte.*
l 9.B. *po.*licet ad profligandum,*Othonis Constitutio*, profugandum.
P. 307.*l.* 7.C.*pr.* Conficiuntur enim vt audiuimus, literæ assignantur non tantum; *Othonis constitutio sic legit,& inter punctionibus distinguit.* Conficiuntur (vt audiuimus) literæ ac signantur,non tantum, &c *recte.*
l. 1. F. *pr.* quoque , *Othonis Const.*quæcunque, C. quæque.
*l.6.*G.*pr.* custodiet,alicui,nea etiam,*Othon. Const. sic*,Custodiet : nec ad sigillandum aliquid alicui concedet:*non etiam* Ipse,&c.
l.vlt. A.po.negan ,*Otho*,vel negant.
*l. vlt.*B po.assurgentes approbationr,*Otho*,assurgentes huius sacri approbatione;
l. 1. C. *po.*promereri,*Otho*,promoueri.
l. 3. C. *po.*exiftit,*Otho*,extiterit.
l.7. C. *po.*& rationibus.Aliàs,*Otho*,& rationibus intendendo.Aliàs.
*l.5.*D.*po.*instruant,falsam ponere. *Otho*, instruant aut falsum proponere.
l.7. D. *po.* & benrficio, *desunt ab Othone.*
*l.3.*E. *post.* eapensis vtriusque alicuius consilium aduocet sapientis. *Otho sic legit*,expensis vtriusque partis,alicuius aduocent consilium sapientis.
l. 5. E.*po.* quautum, C.& *Otho*.in quantum.
lin. 7. E. *post.* iudicus,*sic & in* C.*sed* Otho, *iudices* recta.
l.vlt F.po.vt partibus,Otho,& partib.
l. 1. G. *po.* Illum quoque qui possessionrm ,&c. *Otho*, Ille quoque qui iudicialitar possessionem possidere præsumpserit violenter,in quod,&c.
*l.6.*G.*po.*fore priuatum,*Otho*, omnino fore priuatum.
P.308.*l.*1 G.*po.*mirabili strenuitate, C.mirabili militum strenuitate.
l 2.*B.po.* quarto Decemb. &c.ad *Eodem tempore*, l. 7 *desunt* à C.
P.309.*l.*5.A *pr.* te deest à C.
l. 8. A. *po.* incumbera,C.intendere.
Pag. 314 *l.1.* A. *po.* Et facta prædicatione ,&c. ad Hebdomada verò ante natale, l. 4. B. *desunt* à C.
l. 6. B. *po.* Nec propter Legatum&c. ad, Transiit igitur,*l.9.desunt* à C.
*l.3.*D. *po.* Comiti Legriæ,&c. *vsque ad* Et eodem anno,l.2.E *desunt* à C.
P.315.*l.1.* F. *poster.* Boloniæ,C.Glouerniæ.
P.317.*l.2.*F.*po.* (frater Legati,&c.*ad finem parentheseos,desunt* à C.*sequuntur tamen paulo post.*
l.6. F.*po.*proiecit ei in faciem,C.proiecit ei frater Legati in faciem.
l.8. F.*po.post* coquebantur; *illa sequuntur in C. qua*

paulo ante ordiuebantur, sc. Quem constituit Lagatus sibi coquum, ne aliquid venenosum sibi procurare tur: da quo timabat sibi Legatus in extranea prouincia quamplurimom Idcirco præfecit fratrem suum, magistrum coquorum, quasi hominem specialissimum.

l.9.F.po. vt qui venerat Clerũ cum Ecclesia reformara. c. vt qui vancrat in eccles. Clerũ reformare.

P.318.l.2.B pr. restitoaus vniuersitatem loco suo ipsius municipii, *C.* restituens Vniuersitatem suam suo loco ipsius municipii.

*l.vlt.*B *pr.* Trubleuilia, *C.* Turbeuille, *sed postea in C.* Trubleuilia.

P.319.*l. vlt.C pr.* prati monstrati, C. Præmonstraten.

l.8. E.*pr.* Rex verò, audito, &c. ad Eodem anno, p.l.2.G.pr. *desunt* à *C.*

P. 320.l. 9. B.pr. nec eos in præsenti video, *C. hic parũ muto in: deest enim l.9.* &c. ad quod nimis absurdum, l.2.c.pr.

P.321.l.7.D.pt. in Ecclesia, *C* in octauis.

P.322.l.1.A.pr. coolstitutiones suomorum, *C.* Constitutiones & sanctiones summorum.

*l. vlt.*B.*pr.* vel sanctionibus, *C.* vel præscriptis sanctionibus.

*l.5.*G.*pr.* quod si hoc or do, *C.* quod si hoc regularis ordo.

l.2. A.*po.* huiusmodi inobedientes, *C.* huiusmodi fugitiuos vel eiectos inobedientes.

l. 8. A.*po.* nec peculium habeant, *C.* nec peculium permittantur habere:

l. vlt. A.*po.* sæculares spiritualium, C. sæculares omnes spiritualium.

*l.9.*c.*po.* incontinentes, aut tales, c. incootinenter vixerint, aut tale quid egerint.

*l.6.*E.*pr.* Priori assignetur, *C.* Priori vel Cancellario assignetur.

P.325.l.8.F.pr. in martyrologio scribi, c. in martyrologio authenticà scribi.

P.327 l.9.A.po. & transgressiones, &c. ad Instantissimè, *l.prox. def.* à c.

P.329.l.8. c.po. post captiuitatis, *sequitur in C* Item axcommunicamus & anathematizamus eundem, pro eo quòd talliæ & exactionas contra formam pacis, ab Ecclesiis & Monasteriis pro ipso extorquentur in regno.

P.330.l.7.D.pr. R G: C. R. Guichard.

Pag. 331. l. 6. D. po. l. 23. (*fine Girardo Bat*) *desunt* à c.

l.5 E *po.* Aulicos, c. Anglicos.

P.332.l 8. E. pr. postpooatis inult. c. non postpooatis inult.

P.333.l.3.B.pr. Fata docent, c. facta.

l 8. D.*pr.* ad tantum debitum, c. ad tantum Dominum.

P.336.l.9.D.pr. volans non in, c. volans in.

P.340.*l.vlt.* D.po. Xenium, & metuans, c. Xenium, per diccam vrbi vicinos, & metueos. *Legendum,* per dietam *vrbi vicinos.*

P.341.l.4. E.pr. iustissima, romanus, c. iustissima vel necessaria, Romanas.

P.343.l.5. B.po. litera oostra, c. lingua nostra.

P.344.l.2.c.pr. ius per hoc, c. ius ei per hoc.

*l.10.*c.*pr.* Ecclesiæ ratione, c. Ecclesiæ Romanæ.

*l.vlt.*B.*po.* qui terram, c. qui carnem.

P. 34. l.9. B. pr: proprio processu, c. prospeto processu.

*l.1.*G.*po.* credens se, c. credans ex se.

P.346.l.8. C.po. Baratazem, c. Baratazarem.

P. 347. l. 5. D. pt. quod cootra eum, c. quod circa eum.

l. 6. F. *pr.* prędictorum feudorum, pro quibus, c. pars laicorum feudorum nostrorum, pro quibus.

P.348.l.3.F.pr., Ecclesię istius, G. Ecclesiæ Legati istius.

l... D.*po.* Cantiæ senuerat, G. Cantiæ Hubertus senuerat.

P. 349.*l.* 1. D *pr.* Si quis plenè, &c. ad sub eisdam l.6. *desunt à c.*

*l.7.*E *pr.* primitins, c. primicenius, rectè.

lin. 7. E. *poster.* traxit, & c. traxit, periclitabatur, &c.

*l.5.*G *po.* auuoculum Reginarum, c. fratrem Reginarum. *sic & l.6, p.s. vbi pro* funus auunculi, *lege* funus fraternum.

P. 250. *l.* 6 E. *pr.* Tantum io, c. Tantum adhuc in.

l. vlt E *po.* Sicut legitur de petro serusto in carcere, *desunt à* c.

P. 253. *l. vlt.* E.*pr.* pœnitantia, c. pœna.

l. 9. F.*po.* cum domioo ipsorum, c. cum de ipsorum,

Pag. 253. *l.9* F.pr. de Welles, c. de Vvelles Lichefeld.

*l.3.*G.*pr. de* Tohom. c. de Thoni:

l. 7. B. *po.* vt supra latius aoarrstum est, *desunt* à c.

l. 7. A. *po* vt supra latius enarratum est, *desunt* à c.

P. 355. l.3. G pr. in dolo vocaoit. Ad quod c. *inferis vocauit,* vt assaruit formam inter eos prouideret commuoi assensu vtrique fratri conuenientem, pacis & fœderis fraterni. *Ad quod, &c.*

P.356.l.9. B.pr. sexto Cal. G. 20.

l. 1.B. *post.* per suos Cauillatores, c. per suas Legistas cauillatores.

P.357.l.7.8.c.po.c, *sic legit,* quingentas marcas esterlingorum nouorum ipsi concedens, annuatim totidem à Scaccario, pro homagio quod tunc ei fecit Comes, recipiendas.

P.361. l. 4. B. pr. Venerunt igitur Abbates, &c. ad Cumque similia, l. 6. F. *desunt à C. in cæteris autem sequentibus capitibus quinque vsquè ad* Eodam anno, *pag.362.l.6 F. post quadam transpositio in ordine, sed in materia concordant omnia omnino.*

P.363.l.4 A.pr. quorum oomina hic longum recensere esse tquorum oomina inferius in ista margine possunt inueniri, *vide* Aduersaria *nostra.*

P.364.l.1. E.pr. quòd venati sunt, c. quòd chachiauerunt.

l.3 C.*po.* escheceum, c. aschaetum.

*l.1.*E *po.* vnde pugnæ, c. vnde attachiamenta.

P.366.l.3.c.pr. sicut subditus Domino, ita Dominus subdito tenetur, desunt à c.

*l.2.*B *po.* post recessurum, c. addit sed sub pœnitentiæ mœrore dies suos continuaturum, *Monachi.*

P. 367.l.6.F.pt. Hoc totum factum, &c. *ad finem vsque parag. desunt* à c.

P.370.l.4.B.pr. humanis ligiis, c. humanis legibus.

l.6.B.pr. duodeni habentes, c. duodeoi in communi habentes.

P.371.l.*vlt.*A.pr. nauigatoribus, innumerabilibus iaculorum, c. nauigatoribus cum funibus & balistis & arcubus peruenientes ibidem, iaculorum est vix patemptus.

l.1 B.*po.* ampliori regia, c. ampliori aula regia.

P.372.l.*vlt.*pr. repugnacula, C. repegula.

P.373. Præterea Rex, ad Anno quoque *l.* 10. A.*po. desunt* à c.

*l.vlt.*B.*po.* Æthelmarus. c. Vvaldemarus.

P.374.*l.7*.A.po. Lègati, C. prælati.

P.375.l.6.A.po. Dominus papa, &c. ad missum est: *l.prox. desunt* à C.

lin. 2. F. *post.* comperians, &c. ad laqueos absconditos, *l.prox. desunt* à C.

P. 376. *lin.* 9. D.*po.* proceræ staturæ, &c. *ad* incognitum. l.2 E. *desunt* à C.

l.vlt.pr. & eundem Bonifacium, &c. *ad* vnde quidam Moo. l. 6. A.*pr. desunt* à C.

P. 379. l.2.C.*post.* clariùs, C.celeriùs.

P. 381. l. 7. G.*pr.* Galliarum, C.Galeiarom.
l. 6. B. *post.* Ambaſſationibus. C. Ambaxationibus.
l. 4. C. *post. post* odiom, *addit* C. dioinom nòn defuiſſa iudicium arbitremur, *ſed malè ; melius enim ſequitur in linea prox.*
N. B. *in* C. *hac inuenitur nota marginalis ad Imperialem Epiſtolam.* Nota prælatorum miſeriam. Secundùm aſſertiooem ftartis Thomæ Capellani Reyneri de Viterbio, qui fuit vnus de incarcetatis, fuerunt intruſi & incluſi plos quàm *lx.* ſcilicet Legari, Cardinales, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, in vna domo non ampla apud *Neapolim*; qui omnes vt porci veſtiti glomsratim iacuerunt, donec diuiſi alibi incatcerabantur.

P. 382. l. 3. A.*pr.* repellere parabatur, C. repellere, magnificè parabatur.
l. 9. F.*pr.* vectigal.C.paagium.
l. 1. B.*post. post.* communicare, C.*addit*, cum immo etiam Chriſtianis cum liceat eis ea de cauſa fœnerari; legitur enim non fœnerabis Ægypto, & ſubditur cauſa, quia colonum te & aduenam in terra ſua te Ægyptii receperuot. *Traditi ſunt, &c.*
l. 7. F.*post. post* reſeruandum; *addit* c. & fuit prognoſticum, Cùm audieritis prœlia & ſeditiones, nolite tarreri, *ſed quo ſenſu neſcio.*

P. 384. l. vlt. E.*post. post* auferre, c. *addit* eiſdem inuitis.

P. 389. l. 9. D. *pr. post* oderat, C. *addit* quod per fratrem ſuum tam *ſuſpenſum* expertus fuerat.
l. 7. E. *pr.* Item, *&c. ad Et circa illem*, l. 40. *deſun à* C.

P. 391. l. 6. D. *pr.* Carleolenſis, *deeſt a* c.
l. 3. E.*post.* Britanniæ G. apud Briſtoldum, C. Britanniæ G. ſoror Arthuri io caſtello Briſtoldi mancipata.

P. 395. l. vlt. E. *post. post* Briſtoldo, C. *addit*, ſiue à Deuonia vel Cornubia natieo, *&c.*

P. 396. l. 6. F. *pr. post* compeditus, c. *addit*, Cuius captioà ſeductione ſoorum duxit originem. Nam idem caſtrum à mari circumqu aqua vallatum, ſuper altiſſima rope ſitum; omnino inexpugnabile eſt, cum nullus niſi per ſcalæ aſcenſionem ibidem poteſt babere ingreſſum, & in vno ſolo loco. Ad quem conſeruandum, ipſo ſedente ad menſam, tempore exiſtente neboloſo; quidam ſui proditor per vim cum eodem detentus, nimis imprudenter cooſtituerat. In vigilia autem S. Nicolai, accepto Regio mandato, *&c. vbi* [illegible] quidam proditor, deteotus; *legendum puto* quendam; proditorem, detentum.
l. 9. B. *post.* confeſſione I. C. confeſſione fratri I.
l. 5. C. *post.* ſubiret. Et *ſic*, c. ſubiret patienter. Et.

P. 397. l. vlt. E *pr.* Rex igitur, *&c. ad finem ante per pr. in C. poſtponuntur proximo capiti, poſt lin.*
l. 8. F. *pr. post* clariot, c. *addit*, in partibus illis:

P. 398. l. vlt. B. *post. post* ſuorum, c. *addit* complicum.

P. 399. l. 7. E. *post. post* arcubaliſtarii, *addit* c. (*ſed alia manu*) de Anglis aotem tantùm qoater mille & viginti.

P. 402. l. 1. c. *pr.* c. *ſic.* In receſſo vero à Xantona, capellam ſuam approperando amiſit, *id eſt, &c.*

P. 404. l. 7. D. *pr. post* Cornubiam, c. *addit*, quæ inſula vocatur *Sully* diſtans à Cornubia per tantum maria ſpacium qoantum vere imaginatur inter Doueram & Vvitſandiam, à mari circumquaque vallatum. *Alia, &c.*

P. 405. l. 2. c. *pr.* tres marcas, vel, vt alii voluot, *deſunt à* c.
l. 9. c. *post.* de Vertines, C. de Vvetmes.

P. 410. l. 3. E. *post post* certificaretur, *ſequitur in* C. ideo meritò factus eſt prælatis in flagellum: vt in ſequentibus pleniùs dicetur.
l. 2. F. *post.* crgentum verò ab aliis pro Rege ſuſcipiebator, *deſunt a* c.
l. 5. F. *post.* quibus togalem decet placare dignitatem, *deſunt a* c.
l. 7. F. *post.* terminus, c. tyrannus, *rectè.*

P. 411 l. 4. E *pr.* videlicet Alanus, *&c. ad finem lin. prox. deſ. a* c.
l. 7. D. *post.* & Epiſcopum prædictum & eius benam grauando præteodens, clamari fecit, & *deſunt a* c.

P. 413. l. 2. O. *pr.* Cynocephalis, C. cenofarir.

P. 415. l. 7. F. *post.* à ſeſpenſiooe, & à collatione.

P. 417. l. 2. E. *pr.* prædicationibus, c. procurationibus.

P. 419. l. antep. *post.* ſocordia, c. concordia.

P. 421. l. 9. A. *pr.* ſecretè, c. ſecurè.
l. 10. A. *post.* Philippus, c. Vvalterus, *ſed falſo vide* p. 421.

P. 423. l. 2. D. *post.* in parte mea, c. in poteſtate.
l. 3. E. *post* Muhaut, C. Mvothaut.
l. 9. F. *post.* captiuis, C. impriſiis.

P. 424 l. 4. A. *post.* & in numero & catulogo Eccleſiaſticorum ſanctorum reponi, *deſunt a* c.

P. 428. l. 3. F. *post.* in C. *ponitur in margine, rubris literis.*

P. 431. l. vlt. F. *post. de* Munemuhe, C. Monemuto.

P. 432. l. 3. A. *pr.* de Vvithz. C. Vvitbe. ſed Goduuinus *eum appellat* de Vviche.
l. 9. E. *pr.* Qui Regis ſe, *&c.* ad eiſdem diabus *lin. vlt. deſ. a* C.
l. 4. G. *pr.* ſcilicet Clarcuallis, *deſunt a* c.

P. 434. l. 5. D *pr.* decem millia, C. de centum millia.

P. 436. l. vlt. *pr.* ſexagiota, C. quadraginta.

P. 437. l. 8. B. *post.* Dauid. fil. Ranulph. C. Thomas.

P. 439. l. vlt. F. *post.* exprobrare, C. improperare.

P. 445. l. vlt. D. *pr.* ſexagiota millia marcarum, C. & in textu *& in ora inferiore libri, habet xl. lx. millia marcarum.*

P. 447. l. vlt. C. *pr.* Capitula foriſfactorum, in libro qui eſt huic continuandus, ſcripta reperiuntur, *deſunt a* C.
l. 8 B. *post. post* cumulauit, C. *addit*, vnde non immeritò Papæ collateraliter adiunctus, factus eſt Cardioalis. *Quod audiens, &c.*
l. 7. D. *post. post* aufugiſſet, C. *addit*, muoera impreciabilia quæ ſtuporem intuentibus meritò, poſſent generare, feſtinaoter ec certatim obtulerunt, *deſunt a* C.

P. 449. l. 10. B. *pr. post* populauerat, C. *addit*, communitam.

P. 454. l. 7. C. *post.* in C. *margine habentur, vt nota margin.*

P. 456. l. 8. B. *post. illa digreſſio* de magnatibus Alimanniæ, *&c. vſque ad* In multis,
l. 3. F. in C. *ponuntur in margine.*

P. 458. l. vlt. *pr. post* epponat, C. *addit*, niſi eum dicat excommonicatum pro manifeſta offanſa. Io quo caſu terminus tantummodo octo dierum indulgebitur ſic dicenti.

P.460.*l.*5. B.*poſt.* montium Denaudete, C. moorium Snauden,*recte.*

P.461.*l.*6.E. *poſt.* Eodemque anno, *&c. vſque ad* In craſtino autem.

*l.*4. G.*in C. ſequuntur poſt duo folia : ſcilicet pag.* 463. *in impreſſo,poſt* lin.3.E.*pr.*

P.466.*l.*2.C.*poſt.* præter Regi Angliæ,C.præter Regis Angliæ aſſenſum.

P.467.*l.* 9. C. *poſt.pro*, prædictam habere collationem,C.irraſtaurabiliter macerari.

P.467. *l. vlt. pr.* Eodemque anno coodıtæ, *&c. ad finem capitis deſunt a* C.

P. 470. *l. vlt.* D.*poſt.* Herefordiæ & Eſſexiæ, *in* C. Herefordiæ *erat ſcriptum ; ſed diſpungitur & deletur.*

P.476.*l. vlt.* D.*poſt. poſt* Richardi fratris ſui, *C. addit*, qui ob occultas cauſas Domino Papæ ſpecialiſſimus factus eſt, & papalibus negotiis propitios ; *& quorundam.*

P.477.*l.vlt.*2. *pr.* Vvelperfeld.*C.*Vveshelfeld.

l. vlt.pr. procuratores,*C.*telonarios.

P.484.*l.* 5. F. *poſt.* deiurantes.*C.*demonſtrantes.

P.487.*l.antep poſt.* Henſio,*C.*Henrieo.

P.491.*l.* 2.E. *pr.* Muntegenſil.*B.*Muntchenſil.

P.492..*l.*4. E.*poſt.poſt* auctoritate, *C. addit*, inueniri poterunt in libro Additamentorum,*& poſt* Longa ſpata,*addit, edoctus l.*4 *poſt* cruce ſignatis, *c.addit*, ſub prætexto peregrinationis ſuæ, qood æquanimiùs tolerabatnr,*vt præſcript.&c.*

P. 496 *l.*8 D.*pr.* ſcriptor,*c.*notator.

*ibid. l.*10 F.*poſt.* Ham. *minor Hiſtoria*,Hamonis.

P.498 *l.* 9. E. *poſt.* ipſis,*c.*Epiſcopis.

l. 7. G.*poſt. Parentheſi incluſa,deſunt a* C.

P.499.*l.*10. A.*pr. Parentheſi incluſa,deſunt a* C.

P.500.*l.*9. B.*pr. poſt ſcribitur, c. addit*, ſed neſcio vbi oſt ille liber.

P.502 *l.*11.B *pr.* Hæc per vnumquemque, *&c.ad* Et dum. *l.*1.C.*deſunt a* C.

*l.*8.F.*pr.* Quæ tamen Coronatio *&c. ad* Voto igitur,*l.*41.*deſunt a* C.

l. 9. B.*poſt.pro* venatio,*c.habet fuga.*

l. 2. E. *poſt.* Anno quoque ſub eodem Dominus Rex cum Londinum properaret, *huc vſque & non vltra in hoc toto capite, vſque ad* Eodem quoque anno.

Pag. 503. *l.*6. B.*ſcribitur in* C. *nam ibi etiam ſcribitur* vacat· *deſignans hoc caput* vacare *& ſuperfluum eſſe.ſed poſt aliquot paginas in c.ſequitur.*

P.503.*l.* 9. C.*pr.* bouilibus, C.boſtatibus.

*l.*2.F.*poſt.* modeſtiam,C.curialitatem.

P.504.*l.*5.G.*poſt.* ciſimorom.C.ciſſimorum.

P.506. *l.* 8. C. *poſt.* Eodemque anoo, *&c. ad* Tranſiit igitur, *prox. deſunt a c. Minor tamen ea habet.*

P.518.*l.*5.A.*poſt.poſt* Minorum, *c. addit*, Rigaldus nomine.

P. 513. *l.*9. A.*poſt.* quingentas,C.ducentas.

P.516.*l.*6. C.*pr.* & maltorum nobilium,C.à multis nobilibus, *recte.*

l. 3. E.*poſt.poſt* Francorum, C. ad apud quoddam caſtrum ſuper Rhodanum ſitum, inter Valentiam & Auinionem,*Hugo,&c.*

*l.*3. G.*poſt.poſt* terminarunt, *addit* C. Floxit igitur annus ille nimis fructifer licet arbores floribus penitus tempore vernali operirentur, frugifat tamen abundanter, ſed in fine æſtatis meſſes oblatæ ſpem in humani generis prouocationem ſuffocabantur, & collectæ panem triceum qoaſi furfureum teddideruot. Annnsioquam Romanæ Curiæ infamis, Franciæ & Angliæ turbulentus.

P.518.*l.* 9.F.*pr. poſt*, erat,*c.addit*,Eccleſiæ.

P.520..*l.*9.F.*poſt.*in banco, *deeſt a c.ſed liber ille eſt hic confuſus paruus.*

P.522.*l.* 3. D.*poſt.poſt* pauli Lond. *c. addit*, Venit pompoſè nimis ad ipſam Eccleſiam, vt Canonicos viſitarat. Canonici ooluerunt ipſum admittere reſiſtentes viriliter, & ad ſummum Pontificem conſtanter appellantes. Quod cum cognouiſſet Archiepiſcopus, iratus valdè & comminans. Decanom & qnoſdam alios de dignioribus Eccleſiæ, præcipitanter in ſpiritu iræ & furoris excommunicauit. Per aliquas tameo diſceptationes, quas qui audierit ; librum reſpiciat Additamentorum.

P. 524. *l.* 2. B.*poſt.* libri ſcriptor, *c.* libri confector. Pariſienſis *etiam deeſt a c.*

P. 526.*l.* 2. A.*pr.* ſcriptori,*c.*compoſitori.

P. 528.*l.*7.D.*pr.* Arlam,*c.*Arbam Blancam.

P.530 *l.* 5.*pr.* de Acoc a Hælo, *c.* de la coea Hela.

P.531.*l.*1.B. *pr.* ſcilicet Carolo,*&c.*ad qui lateri ſuo, *lin.pro.deſunt a* C.

*l.*6.*pr.* Nota quòd, *&c. ad* Capto igitur, vſque ad finem,*deſunt a* C.

P 538..*l.*9.C.*poſt.* Floruit ſancta Elizabeth,filia Regis Hungariæ in Alemannia,*deſunt a* C.

P. 540.*l.* 7. A.*pr.* iam iubilæi,*c.*nam Iubilæi.

Hic relinquit nos Codex *Ms. Cottonianus, quem huc vſque recenſi ſumus. Collationes trium Annorum ſequentium, ex Ms.* Benedictino.

*l.*10. D.*pr. deeſt* timorem.

*l.*5. F.*pr. pro* habebantur qui, *&c.* B. habebatur hos,*&c.*

*l.*6.F.*pr. pro* exhibuiſſent. B.exhibuiſſet.

l. 9.F.*pr. pro* honorarem,B.honoraret.

*l.*11. A.*poſt.* Numerus interfectorum, *& vſque ad* quinquageſimo primo, *deſunt in B. ſed ad marginem adiiciuntur alia manu.*

P.541.*l.* 9.B.*pr.* additamentorum, B. additamentorum ad hoc ſignum, O⫶8⫶O *& deinde in noua paragrapho ſequitur* Ipſe enim,*&c.*

*l.*5. E.*pr. & ante* expectatum, B. (*&*) *omittitur.*

*l.*1. A. *poſt.* diuertiſſet caritatiuè, B. caritatiuè *in margine adiicitur.*

l. 8. A. *poſt.* atteſtatione magna, B.magni.

l. 6 B.*poſt.* muri in peta, B.& muri.

*l.*7.E.*poſt.* Sæuiendi haberet. B.ſæuiendi.

P.542.*l.*10.D.*pr.* Gaſconiæ, B. Vvaſconiæ,*& ſic deinceps.*

*l.*6.E.*pr.* tam in pecunia quàm manu militari, a. tam in pecuniæ quàm manos militaris.

l. 7. E.*pr.* ſumptuoſum bellum, B. ſumptuoſam guerram.

*l.*4. F.*pr.* confidenter prō auxilio confugiſtis, B. confidenter ad ipſos confugiſtis.

*l.*7.G.*pr.* quemadmodum,B.qnam.

*l.*10.B.*poſt.* [illegible]e'auro Domini Regis Angliæ tribus marcarum milibus, B. à theſauto tribus marcarum milibus.

P.543.*l.*4. A.*pr.* de illius libetatione, a. de illius liberatione eius.

*l.*6.E. *pr.* faſtidioſa, B. faſtigioſa.

l. 8. F.*pr.* & Coria Regis, B. & Coria Ragis eſt appellatus.

*l.*9.A.*poſt.* perficere, B.proficere.

l. 2.C.*poſt.* mortem ſuam, immò etiam exhæredationem procuraret, totum regnom in ipſum Regem inſurgeret, & totum perturbaretur: B.vitam ſuam, immo etiam exhæredationam, totum regnum iu ipſum Regem ioſurgeret & rota perturbaretur.

*l.*5. C. *poſt.* alienigenorum, B. alieoorum.

*l.*9.D.*poſt.* ſub eiſdem, B.ſob eis.

P.544.*l.*8. B.*pr.* & credibile, B.& hoc credibile.

l. 6. F. *pr.* Ioppen eis, B. Ioppen eis reſtitoeret, &c.

l.3. C.*post.* nec vobis. B. vobis.
l.4. D.*post.* bellum, B. guarram, *& sic deinceps.*
p.545. l.9. E.*pr.* fratres minores, B. fratribus minoribus.
l.6. E.*post.* Elyensis, B. Elyensis.
l.10. E.*post.* ab impetu, B. impetum.
l.9. F.*post.* milibus, a. miliar.
l.2. G.*post.* Londini, B. Londiniis.
p.546. l.9. D.*pr.* toties, B. totiens.
l.3. D.*post.* Sabaudiensem, B. Sebaudiensem.
l.10. D.*post.* recenseret; quod *in* B. *deest.*
P.547 l.3. E.*pr.* huiusmodi, B. huius.
l.4. E.*pr.* eidem Regi, B. idem Rex.
l.9. A *post.* scilicet *in* B. *deest.*
p.548. l.8. E.*pr.* festiua serenitate, B. estiua, *&c.*
l.7. B.*pr.* visitabo, B visabo.
l.18. F.*post.* longum esset nominare, B. longum nominare.
p.549. l.7. A.*pr.* me poterit, B. poterit, *&c.*
l.4. B.*pr.* diluuium fuit partia. B. diluuium particulare.
l.8. A.*post.* Albani, B Albano.
l.6. B.*post.* Londini, B. Londiniis.
l.1. E.*post.* *&c.* Epitaphia paulini ambo in margine adiciuntur ad calcem paginæ. B.
l.6. G.*post.* calceamenta, B. calceamentorum.
P.550. l.4. A *pr.* indicia sanctitatis, O qualiter, *&c.* B. indicia sanctitatis, religionis, & humilitatis, O. qual. *&c.*
l.10. C.*pr.* Londini, B. Londiniarum, *& sic deinceps.*
l.9. A.*pr.* Germanicam, Latinamque nouerat, B. Germanicam. Latinam nouerat.
P.551. l.1. D.*pr.* vehementius, B, vehementer.
l.10. B.*post.* igitur scurræ illi, B. igitur ipsi scurræ illi.
l.6. E.*post.* cuique B. cui.
P.552. l.2. A.*pr.* erat *in* B. *deest.*
l.9. A *post.* cuidam potenti, B. dam potentis, aut aliquid tale.
l.5. C.*post.* regna, &c. appropriauerat, B. regnorum appropriauerant.
l.4 D.*post.* Simon in partibus transmarinis de multis in a. Simon in partibus de multis, &c.
p.553. l.1. A.*pr.* octauis B. octauum.
l.9. A.*pr.* recessit. B. caret eo verbo.
l.1. B.*pr.* abundantia *in* B. *deest.*
l.7. D.*pr.* inuenissent, *deest* in B.
l.1. A.*post.* retributionem mirabilem B. pro retributione mirab.
l.2. G.*post.* vt dicitur mille marcas. B. habet hoc in margine adiectum.
l.5. G. *post.* eodemque anno B. eodem quoque anno.
P.554. l.3. C.*post.* nunquam. B. vnquam.
P.555. l.3. E.*pr.* vt vulgariter, B. & vt vulgariter.
l.7. B.*post.* quam aliquo. B. quam ab aliquo.
P. 556. l.6. F.*pr.* plumbo profecto, B. plumbo proiecto.
P.557. l.3. A. *post.* esset, in B. omittitur.
P.558. l.2. A.*pr.* & super. B. super.
l.4. C.*post.* rationabili causa impediretur B. rationabili impediretur.
l.7. D.*post.* permissus esset rex. B. permissus rex.
P.559. l.3. A *pr.* fauorem obtinuisset. B. obtinuisset.
l.6. D.*pr.* de Græco in Latinum sermonem. B. de Gr. in Latinum.
l.3. E.*pr.* vel in algorismo B. vel algorismo.
l.3. E.*pr.* Inter hæc verba vel Algorismo, & subsequentia, nempe memoratus insuper Magister, *&c.* hæc omnia leguntur. Quas huic paginæ duximus protrahendas. Fiat stipes & in eodem lineas exeuntes vt quælibet angulum rectum acutum vel obtusum faciat protrahas, hoc mo do.

I. II. III. IIII. V. VI. VII. VIII. IX. *quasi citra.*

X. XX. XXX. XL. L. LX. LXX. LXXX. XC.

Sciendumque quod omnes lineæ à dextro stipitis dependentes digitos id est numerum simplicem signant, lineæ verò à sinistris numerum compositum scilicet numeros gradales, ex quorum coniunctione surgit numerus superior.

Hæc omnium figurarum dignissima; quæ qualiter voluatur idem signat, scilicet. L. V. Quasi ab æterno prouisa, vt formam haberet crucis Domini Iesu Dei & hominis crucifigendi. Vnde multi Græcorum, postea crediderunt. Hæc similiter digna est quæ signat xxxiii. Tricesimo enim tertio à natiuitate sua crucifixus est Iesus Christus: Et dicitur propter eius formam signum sagittæ. Scriptum est enim, Subito &c.

Hæc autem figura omnes numerales secundum Græcos figuras complectitor, & omnibus literis est aptabilis. Vnde multi tabelliones in Græcia vt celerius notent, per illas figuras scribunt præfixis stipitibus. Memoratus, &c.

l.6. B.*post.* vniuersitatis, in B. *deest.* l. hæc & consensu, in B. etiam *deest.*
l.7. D.*post.* autem. B insuper.
l.7. E.*post.* querelam. B. non habet.
P. 560. l.8. F.*pr.* impinguatus as. B. impinguatus.
l. 1. G.*pr.* vt materia continuatur. B. vt materia continuetur.
p.561. l.2. A. *pr.* iactatus in B. *deest.*
l.9. C.*pr.* comitem S. B. comiti S.
l. 7. D. *pr.* fascinatim. B. fascinnanti.
l.3. F. *pr.* Trubeuilla. B. Trubleuilla.
l.9. F.*pr.* amicos. B. amicos habuerunt.
l.8 B.*post.* filii proditionis pacem. B. filii proditionis & proditionis pacem.
l 4. D.*post.* aut. B. vel.
P.562. l.9. A *pr.* Scotorum redditus. B. Scotorum regnis redditus.
l.pen.*pr.* venerabili Lincolniensi, &c. B. venerabili fratri Lincol. &c.
l.7. C.*post.* suam. B. sui.
l.2. E.*post.* adeo. B. ita.
P.563 l.10. A *pr* literæ authenticæ super hoc in libro scribuntur additamentorum. Hoc omne in margine adiicitur in B. rubris scriptum litteris.
l.8. B.*post.* ebulliit. B. ebulliuit.
l.6 D.*post.* additamentorum. B. additamentorum ad hoc signum
l.6. F.*post.* crescerent simultates & inimicitiæ. B. crescerent inimicitiæ.
l.6. F.*post* & præcipui. *in* B. *deest.*
l. 9. F.*post.* & authoritate in B. *deest.* l.35. valde *deest.* in B.
l.2. G.*post.* & pacem aut treugas facere. B. *desunt.*

l.penult.post. Sin autem hoc ooo fecerit à ſoldano Halapiæ hinc, & à Chriſtianis illinc irremediabiliter oppugnemur & opprimemur. B. ſin autem à Soldano hinc & à Chriſtianis illinc irremediabiliter opprimemur.

P.564.*l.*4.A.*pr.*videlicet Dominus Rex Francorum amicus. B. videlicet amicos.

*l.*8.A.*pr.*cultu Domino Regi & ſuis ſubditis Chriſtiano. B. cultu Regi & ſuis Chriſtiano.

*l.*1.B.*post.* Dominus Rex. B. Rex.

*l.*3. B. *pr.* Halapiæ. B. Babiloniæ. *lin.ead.* & inimicos, in B *deest.*

l. 5. B. *pr.* & liberaliter *in* B. *deest.*

*l.*8. B.*pr.* imo, *deest. in* B.

l. 8. B. *pr.* ſic namque vocantur captiui. Totum hoc *deest in* B.

l. 2. D *pr.* & iactantia. *B. deest.*

*l.*4. E. *pr.* eorum. B. quod eorum.

*l.*8. D. *post* ô Domine rex. *in* B. *deest.*

l. 9. E. *post.* machometicæ religioni vel potios ſuperſtitioni. B. machometicæ ſuperſtitioni.

*l.*2. F. *post.* & fidem. *B. deest.*

l. 3. F. *post.* Rex aotem Francor. ſe aſſeruit. B. Rex autem ſe aſſerit.

l. 5. F. *post.* animarum infidelium lucto. B. animarum lucro.

*l.*7. F. *post.* ſtrenuitati & lutelæ. B. ſtrenuitati ac fidelitati & loreiæ.

P.565.*l.*8. C. *pr.* Hoc quoqoe anno, &c. Totum hoc caput in margine adiicitur.

l. 7. D. *pr.* infirmus rediit. B. domum infirmus rediit.

*l.*4. E. *pr.* regis Dauid. B. Dauid.

l. 9. E. *pr.* tuus olim fecit inde reportando, B. tuus fecit report.

l. 10. E. *pr.* Dominus Rex. B. rex.

*l.*4. A. *pr.* inde reuertar. B. reuertar.

l. 6. F. *pr.* comes Simon. B. comes, &c.

l. 8. F. *pr.* ſtatim in B. *deest.*

*l.*1. G. *pr.* & ſpolus B. *deest.*

*l.*2. G *pr.* & acquirerent. B. *deest.*

l. 3. G. *pr.* alacriter & imperterriti. B. *desunt.*

*l.*5. G. *pr.* prædictus. B. *deest.*

*l.*1. A. *post.* primogenito. B. primogenito Eduuardo.

*l.*3. A. *post.* & ſuaſu. B *desunt.*

ibid. vxores ſuæ. B. *desunt.*

*l.*4. A *post.* memotatus. B. *deest.*

*l.*5. A. *post.* & indignatus B. *deest.*

*l.*7. G. *post.* ex animo deest.

*l.*9. A *post.* Anglorum deest.

*l.*9. B *post.* omnes ibi præſentes. B. deſiderat.

*l.*2. C. *post.* & pretioſe, *desunt in* B.

*l.*5. C. *post.* corpulati ſunt ſplendide & in. B. & copulantur in &c.

*l.*2. D. *post.* in patriam, *in* B. *desunt.*

*l.*4. D. *post.* ſæpe dictum. B. non habetur.

*l.*6. D. *post.* inſtructum & bene munitum. B. *desunt.*

*l.*3. E. *post.* comes. S. B. comes.

*l.*4. E. *post.* ipſi. B. *deest.*

*l.*5. E. *post.* quendam. 6. memoratus. B. ambo *desunt.*

l. 7. F. *post.* cruentatus. B. cruentus.

P.566.*l.*4. D. *pr.* populi. B. populos.

l. 6. E. *pr.* tum udem reſponderunt. B. tumide reſp.

l. 3. A. *post.* pabulum deneg. B. prata deneg.

l. 5. B. *post.* additamentorum annotantur. B. additamentorum ad hoc ſignum ⊙—╫╫→ annotantur.

*l.*8. B. *post.* vnanimiter. B. *deest. lin ead.* communiter. B. *deest.*

*l.*4. C. *post.* & copioſa valde: *deest in* B.

*l.*8. C. *post.* & ſpecioſos. B. *deest.*

*l.*6. D. *post.* erat. B. fuerat.

*l.*5. F. *post.* E. de Muntemny prædictum lethaliter vulneraſſe B. Ernaldum lethaliter ſauciaſſe.

*l.*9. F. *post.* Ernaldo. B. *deest. l.* 7. circumſtantibus. B. *deest.*

*l.*5. G. *post.* gallice, &c. B. Gallice vero, &c. *ead: lin.* prædictus Rogetos da Limbutne licet &c. B. Rogarus licet, &c.

l.pen.post. de Limburn. B. *deest.* 567.*l.*9. A. Anglorum B. *deest.*

P.567.*l.* 1. B. *pr.* ſpecioſum & B. *deest.*

*l.*5 8. primogenitos. B. *deest.*

l. 7. B. *pr.* omnia *deest in* B.

l. 8. B. *pr* precioſa donatiua. B. *desunt.* 24. prædictum. B. *deest*

*l.*2. C. *pr.* vt prędictum eſt. B. *deest.*

*l.*6. D *pr.* Epitaphium in margine adiicitur, & pro talem in B. parem leg.

l.pen G *pr.* auide. B. aride. *l.*42. ergo. B. *deest.*

P 568.*l.*10 A. *pr.* indumentis. B. *deest.*

*l.*2 B. *pr.* dirrete perpetrauarat & commiſerat. B. perpetrauerat.

l. 8 B. *pr.* magnum benaficiom repotabat hoc abbas & conuentus. B. magoum reputabat hoc conuentus.

*l.*6. C. *pr.* Domious Rex. B. Rex. *l.* 7. ſemper in B. *deest.*

*l.*7. C. *pr.* ſplendido. B *deest.*

l. 9. C. *pr.* Archiepiſcopum Cantuarienſem qui in partibus tunc temporis agebat. B. Archiepiſc. qui in partibos agebat, &c.

l. 5 D. *pr.* coram omnibus ibidem congregatis: *in* B. *desunt.*

l. 8. D. *pr.* Dominus Papa. B. Papa. *l.*5. E. faciendam. B *deest.*

*l.*6. E. *pr.* perpetuam procurantes, ſuis ſemper primum propriis deinde vero etiam & regiis. B. perpetuam, ſuis primum propriis & regis.

*l.*3. A. *post.* illis. a *deest.*

*l.*3. A. *post.* Ad hæc reſpondit iterum Linconienſis Epiſcopus. B. Ad hæc Liocoloienſis.

l. 2. B & incunctanter. B. *deest.*

l. 2. E. *post.* Wigornienſis Epiſcopi, &c. *in* B. VVigornienſis, &c.

*l.*5. B. *post.* Epiſcopus. B. *deest.*

*l.*43. omnia. B. *deest.*

*l.*6. C. *post* Ieſu Chriſto. B. Chriſto.

*l.*49 & benigniter. B. *des.*

*l.*6. D: *post.* haud dubio. a. *des.*

*l.*56. nouis. B. *des.*

l. 1. E. *post.* oeceſſe eſt conſequenter Eccleſiam quoqua depauperari & egere. B. neceſſe eſt Eccleſiam egere.

*l.*3. E. *post.* idem Dominus Rex. B. *des.*

*l.*6. E *post.* Bonifacius. B. *deest. lin. ead.* propterea. B. *deest.*

*l.*8. E. *post.* vllo modo *in* B. *deest.*

*l.*10. E *post.* ſi modo fas eſt talia recitare quotidie aliis, B. &c. ſi fas eſt recitare aliis, &c.

*l.*4. F. *post.* & præterea ab. B. & ab.

*l.*8. F. *post.* & abundantiſſimom. B. *deest.*

*l.*9. F. *post.* & introductis B. *deest.*

l. 2. G. *post.* Regis Iohannis tonc etiam. *B. des.*

*l.*5. G *post.* eius eam. B. *des. lin. ead.* R. *deest.*

*l.*6. G *post.* ſuos ſupprimat & conterat oaturalea & fideles ſubditos B. ſuos conterat naturales.

l.vlt.post. Anglicanam Angliæ. a. *des.*

P.569.*l.*3. A. *pr.* & afflixerit. B. *deest. l.ead.* à nobis. B. *deest.*

*l.*6. A. *pr* post hac. B. *deest.*

l. 8. A. *pr.* Anglicana & exactioni. *B. des.*

l. 1. B. *pr.* in præſentiarum nunc à nobis petit, &

B def.
l.5.B pr. & sic eadem pecunia Domino Regi. *B. def.*
l.7.B.pr. propterce.B.*def.*
l.9.B.pr. & inimicorum suorum,B.*def.*
l.1.C.pr. & exitium.*B.deest.*
l.2.E.pr. huiusmod.B. huius.
l.2.G.pr. expertem retionis. *B.* expertem penitus rationis.
P.570.l.3.C.post. Regis.*B.*Domini Regis.
P.571.l.7.F.pr. perdiderunt.*B.*prodiderunt.
P.572.l.8.B.pr. serpentium & dracouum. *B.* serpentium & trahentium.
l.7.F.pr. excellentiam & generis elegaotiam fecimus, &c. B. excellentiam & elegantiam venerantes fecimus,&c.
l.9.A.post. quam facetiæ, B. quam militatis facesciæ.
P.573.l.5.B pr. defamato.*B.*defamatus.
l.8.D.pr. additamentorum, *B.* additamentorom ad hoc signum,
l.vlt.A.post. Sciendomque &c. B. Hæc habet in margine adiecta.
l.9.D.post. depauperauit.B.depauperauerit.
P. 574. l.2.B.pr. Maideneſtonenses. B. Maidenestanes.
l.2.C pr. tamignom.*B.*quæ ram ignom, &c.
l.3 G.post. temeratiam.*B.* temeram.
P. 575. l.7.A pr declarabit *in B.* hoc adiicitur Signom Quæ sic incipiunt, humani generis inimicus.
l.vlt.F.pr. omnes predecess. B. omnes eius predecess.
P.576 l.3. C.pr. pransuro in festo. *B.* pransuro festo.
l.3.D.pr. huiusmodi mundi *B* huius mundi.
l.4.E.pr. receptus est,&c.*B.*receptus,&c.
l.1.F.pr. huiusmodi.*B.* huius.
l.1.E post. insipientibus *B.* desipientibus.
P 577.l.5.B.pr. subitt, *B.deest. li.7.* iactitam. *B. deest.*
l.4.D.pr. propter.*B.*ob.
l.vlt.post. additamentorum. *B.* additamentorum ad hoc signum
P.570 l.5.D.pr. datent, B.dederunt.
l.7.D.post. debacchati, more ferarum & iumentorum. B. debaccati sentientes, more iumeutorum.
l.3.E post. peiotatus *B.* peioratus.
l.3.F.post. caeterorum. B. exterorum.
P.579.l.10.B.post. nullibi. *B.* nullus.
l.4.E.post. & pædagogo. *B.* pædagogo.
l.1.G.post. stripetet. *B.deest.*
P.580 l.4.C.pr. Hæ chartæ scribuntur & B. hæc habet in margine adiecta.
l.7.D.post. Gasconenses.*B.*Vvasconiam.
P.581.l.7.B.pr. se *B.deest.*
l.2. D.profecturus.*B.*profecturi.
l.2.G.pr. eaaranturB.eaaratur.
l.vlt.A. post. coosanguinitate contingebant. B. consang.sese contiog.
l.2.D.post. præcipue prædicatorum. B.præcipue fratrum prædicatorum.
l.9.F.post. frequentium & beneficiar B. frequentiam accedentium & beneficia.
l.1.E.pr.pag.582. adulantes. *B.*blandientes.
P.582.l.8.E.pr. meschant.*B.*reccant, puto recreant.
l.8.D.post. Guasto.B.Gasto.
l.1.G.post. Episcopo Lincol.Richardo.B.*def.*
P.583.l.2.A.pr. conformi. B.conformis.

l.3.C. Salerium.B. salutem
l.6.C. ouium. B. sed ouium.
l.3.C. tenarentur.B.teneutur.
l. 4. F.pr. vel.B.&.
l.3.G.pr. Anglorum.B.Angelorum.
l.vlt.pr. ad. B.*deest.*
l.10.C.post excellentior.C.excellentis.
P.584.l.1.D.pr. contigit vernal.*B.* contigit in vernal.
l.6.F.pr. captiuos. B. persones (credo) personas.
l.7. G.pr. & Dominum Iohannem. B. & Iohannem.
l.9.C.post. formidabat.B.*deest.*
l.4.F. & puero.*B.*& garcione.
l.7.F.post. obligetoria, B.*deest.*
P. 585. l.1. B.pr. Rex Hispaniæ viii. habet regna, &c. *in* B. hæc omnia in margine ad calcem paginæ adiiciuntur.
l.9. C. pr. sententiam excommunicationis, B. *def.*
l.10.C.pr. contumelia.B.contumelias.
l.3. G.post. afflixerint.B.*deest.*
l.5.C.post. doctotis oostri. B.doctotes nostri.
P.589.l.5.B. pr. accipio marcas. B. accipio centum marcas.
l.8.B.pr. integraliter centum libras. Quæ, &c.B. integraliter centum libras illi voluetis. Quæ, &c.
l.9.C.pr. recipiatur.B.*deest.*
l.1. D. pr. insertum reperimus quod. B. insertum reperimus insertum quod.
l.10.F. pr. & literatis.B.& eleganter literatis.
l.9.B.post. distincte.B.indistincte.
l.10.E.post. Quid audis Domine? Quid auditis.
l.1.F.post. & quasi.B. quasi.
l.3.F. pulsatum.B.pulsati.
l.5.G.post. testimonium,B.*deest.*
pag.587. melodicum.B.melicum.
P.587.l.8.B.pr. se B.*deest.*
l.10.C. Dominus Rex.B.Dominus.
l.10.C.pr. da Neuburgi Canonicum. B. de Neuburg.I.Canonicum.
l.4.D.pr & mercatoribus Loudinensibus.B. *def.*
l.8.D.pr. neque segnes.B.*def.*
l.10.D.pr. iosatiabilis. B. *deest. l. ead.* plane. B. *deest.*
l.1. E. pr. Reputauit & enim Dominus Rex, Angliam esse puteum. B. reputauit Rex tenim Angliam puteum.
l.3.E.pr. & circumiacentium.*B.def.*
l.2.D. post. oues & booes. B.oues boues.
l.3. E. post. vafer præteatu.*B.def.*
l.4. E.post. etiam antea ad id mercede conductus. B. *def.*
l.2.E.post. sibi.B.*deest.*
P.590.l.8.B.pr. exul.B. velut exul.
P.590.l.9.E.pr. ibi fuerat.*B.def.*
P. 591. l.2.B.pr. papam. *B deest.l.ead.* istud mandatum.B istud papale mand.
l.8.B. honore.B.*deest.*
l.4.D. cepit.B.accepit.
l.3.E. sub.B *deest.*
Incipiunt Collationes libri Impressi, cum M.S. *quondam Baronis.*
Lumlæi, *nunc Regij quia ad Annum* 1255. *nos linquebat liber* M.S. *Colegij Sti.* Benedicti Cantabrigiensis.
P.605.l.5.E.post. Maretona.R.Meretina.
P.606.l.5.A.pr. Kilkem.R.*& Minor,* Kilkenui.
l.vlt.C.post. diuiduatus.R.*& Minor,* dimidiatus.
l.1.D.post. expensionis.R *& Minor.* extensionis.
l.1.F.post. caaggetatam.R.*& Minor,* exagitatam.
P.607.l.5.D.pr. beati.R.bene.

l. 1. G. *pr.* dominum Edmundus, R. dominus Edmundum.

l. 7. D. *post.* Innocentius nuper. R. Innocentius 4. nuper.

Pag. 608. *l.* 6. C *pr.* concessum. R. & *Minor*, consensum.

l. 9. C. *pr.* iurauit & sub summa districtione, R. & M. iurauit charta & sententiæ districtione.

l. 7. D. *pr.* quomodo. R. quo modo.

l. 1. G. *pr.* quod cum, R. & M. quod tamen.

P. 610. *l.* 2. G. *pr.* tredecim monachi R. & *Minor*, tredecim non monachi.

P. 611. *l.* 9. B. *pr.* saluos. R. & M. fatuos, *rectè*.

l. 3. F. *post.* sorora, consequutus. R. & M. sorote dimidia consequutus.

l. 9. F. *post. post* Anglorum R. *addit*, & quòd eleuatum fuisset cor regis Anglorum, *suspectas, &c.*

P. 613. *l.* 10. C *pr.* Romaniæ. R. Bononiæ. *rectè*.

P. 616. *l.* 5. C. *pr. in marg.* vacat *scribitur in margine* : & *ad l.* 9. quia hoc prius. *Hoc scriptor intendebat Scil. quod caput incipiens.* Eodemque; *præponeretur alteri incipienti.* Tempore sub.

l. 2. B. *post.* Minorum transeuntium. R. Minorum quia transeuntium *rectè*.

P. 618. *l.* 4. D. *pr. profectò.* R. & *Minore* præstito.

l. 3. G. *pr.* suspitiosa, R suspensa.

P. 619. *l* 4. E. *po.* quando. R. quæ.

P. 620. *l.* 3. B *post.* esponsio. R. & M. ratie.

l. 9. C. *post.* Apostolico. R. ipso.

P. 622. *l.* 9. A. *post.* Abbates, *deest* ab R & *Minor*.

l. 9. G. *post.* Ecclesiam. R. curiam.

Pag. 623. *lin.* 1. C. *pr.* Oliuero Rosa, R. Aicmero. Cosa.

l. 5. G. *pr. post* non excusat. R. & *Minor addunt*, quia sicut nec decipere, ita nec decipi deberet: immo omnia facta sua, præcipuè ardua, infallibiliter præmetiri.

l. 3. A. *pr. post* receptus est R. & *Minor*, *addunt* & *acceptus*.

l. 1. D. *po. post* infrigidari, *addit* R. sub quo infœlix mulier, vel potius diabolus per mulierem vt prædictum est, facem primitus supposuarat.

l. 3. D. *post.* & matris. R. & M. & Iuliæ matris.

P. 624. *l.* 2. B. *post.* pondus. R. & M. padus.

P. 6[illegible] *l.* 1. F. *pr.* Et qui tot expensas. R. & M. Et qui to[illegible]rpora, tot expensas.

l. 5. F. *pr. post* rasticaretur, R. & M. *add.* & mitratus.

Pag. 697. *l.* 5. B. *pr.* Vvillielmi bonaque. R. & *Minor*. Vvillielmi Boncoque, *rectè*.

l. 5. D. *pr. post.* perhibentur, *addunt.* R. & *Minor*. Et circa dies illos obiit dominus Bertranus de Criol domini regis dapifer & douenæ opidanus & custos fidelissimus.

Ipsis quoque temporibus ambitio & amor dominandi potestatisque nocendi quæ de virulenta radice pullulat auaritiæ in tantum sua germina dilatauit, vt quilibet ferè vicecomes in Anglia à superueniente aliquo qui firmam pristinam augmentare nitabatur subdole supplantaretur & cassato duro durior subrogaretur, vt quos prædecessor excoriauerat successor immisericorditer euisceraret. *Hac itcirco*, &c.

l. 8. F. *post.* consuetudines. R. Iara.

P. 629. *l.* 5. G. *post. post* Cestrensis, *add.* R. & M. paralyticus.

Pag. 630. *l.* 5. G. *post.* quem tum. R. & M. quòd tamen.

P. 632. *l.* 9. D *post* tum. R tamen, *minor*, autem.

P. 634. *l.* 1. D. *po.* Iohannis. R. Iohannis secundi, & ibid. *de* Castria. R. *de* Eia, *l.* 7. D. quiodecim R. triginta.

P. 635. *l.* 1. A. *post.* continuabat. R. consummabat.

l. 5. F. *po.* pœna. R. & *Minor*, potestate.

l. pen. po. mendici, R. & M. mandacas.

P. 636 *l* 4. E. *pr.* Maodeuilla. R. & M. Manduit.

l. 7. F. *pr. post* Albanum. R. & M. *add.* in quadragesima.

Pag. 637. *l.* 3. E. *po. post* quinquennium. R. & M. Item, medietatem fructuum residantium in suis beneficiis. Item de priuilegiatis fructus omnium beneficiorum, reseruatis dumtaxat ad sustantationem modici temporis prouentibus. *Hu andita*, &c.

P. 638. *l.* 2. A. *pr* Coloniensis, R. & M. Coloniensis Conradus.

P. 639. *l.* 1. E. *pr.* annuntiabat. R. annectebat.

P. 640. *l.* 5. G. *post.* personam eligere. R. personam in prælatum eligere.

P. [illegible]5. *l.* 10. F. *po.* cultellum extrahens. R. cultellum sine ouelacium extrahens.

P. 644. *l.* 2. C *pr.* Quapropter quanto. R. Arch. autem *quanto*.

l. vlt. E. *pr. post* Comitibus, R. *addit* & vt tantæ commitissæ propago nobilissima tam videntibus quàm legentibus euidentibus declaretur; hac figura orbiculata, euidentius apparabit. Non tamen ibi depingitur illa orbiculæ: quæ (vt opinor) genealogiam *Beatricæ*, erat contentura.

P. 645. *l.* 9. E. *pr.* transfretauit. R. transfretauit prælaturus.

P. 646. *l.* 5. E. *pr.* quòd assignati. R. quòd diu assignati.

P. 648. *l.* 3 A. *pr. post* vtilitatem, *addit* R. temporibus vacationum dictæ Abbatiæ, nos prouisionem & ordinationem illam, ratam, &c.

l. 8. C. *pr.* Imberto. R. Imberto Pugeis.

l. 10. F. *post.* quorumlibet. R. & M. Querulorum, *vel* querelarum.

P. 649. *l.* 3. C. *pr.* Episcopus Vvillielmus. R. & M. ipse Vvillielmus.

P. 651. *l.* 9. C. *post* qualibet tum. R. & M. qualibet trium, *rectè*. à curia. R. à curia Romana.

P. 653. *l.* 5. C. *pr. post* eleemosynatem, *vsque ad* procaces, *l.* 1. E. *d.* *f.* à R. & M. *ambe enim libri sunt hic mutili.*

l. 8. E. *pr.* pontes. R. partes.

P. 655. *l.* 7. E. *po.* gratuiter, R. & M. gratanter.

P. 656. *l.* 2. E. *po.* Sunigerum. R. & M. Sunningum.

P. 659. *l.* 9. E. *pr* Cantabrigiam. R. Cant.

l. 10. E. *pr.* Ecclesia recedens. R. electus recedens.

P. 661. *l. vl. pr.* tum, R. & M. *tantum*.

l. 7. A *po.* iub eisdem, &c ad *Eodemque* tempore, *f.* 4: B. *desit* R. & M.

P. 662. *l.* 6. A. *post.* eiusdem, R. & M. omnes eisdem.

P. 664. *l.* 1. G. *po.* scil R. & M. sed. *Ad hunc locum, omnino nos linquit* Matthæus Pariensis, *& in libro Regio, hic depingitur lecto decumbens & mortuus.*

EX VVILLIELMO RISHANGER.

P. 566. *l* 6. C. *po. post* extrahi, R. & M. *add.* ne honorem sui sabbati violaret. Quod audiens *Richardus* de *Clare* Comes *Glouernia* . *non permisit eum extrahi sequente* die Dominica, &c.

P. 567. *l.* 8. 9. E. *post.* & Venetorum. R. & M. in odium Venetorum.

P. 568. *l.* 5. E. *pr post* R. Henrici. R. & M, *add.* Sub eisdem diebus *Philippus* regis *Francorum* filius accepit vxorem Arragonum regis filiam *Isabellam* Hoc tempore papa *Vrbanus* beatum *Richardum Cicestrensem* Catalogo Sanctorum ascripsit. *Eo tempore*, &c. de Boue, R. & M. *de* Boun.

P. 569. *l. pen. pr.* Rallis, R. & M. vallis Anandiæ *rectè*. *Et ib.* Marinium, R. & M. Marmium *rectè*.

P. 670. *l.* 4. B. *pr.* milites, R. & *M.* nobiles.

l. 3.

l. 3. C. *pr.* vos omnes à vobis. R. & *M. legunt*, nos igitur scire vos volumus, vos à nobis *vniuersis*.

l. 10. F. *po.* Flexnemge, R. & *M.* Flexing cum g. abbreuiata. *Scribe* Flechinge

l. 6. B. *po.* nuntium, R. & *M.* iudiciom.

l. 4. G. *po.* Hernigande *in margine Mineris, noua manu.* Henngauder.

l. 671. *l.* 2. D *pr.* quisque, R. & *M.* quæque

l. 2 G. *po.* aliqua, R. & *M.* antiqua, & *ib.* Defendens R. & M. descendens.

Pag. 671. *l.* 8. E. *pr.* comitura; R. & *M.* comitiua.

l. 10. E. *pr.* Kemestoia, R. & *M.* Kemeseia, & Kemuuorth, *legunt* Keneluuorth.

l. 8. F. *post* Anglicanæ gladio, R. & *M.* Anglicanæ sine gladio, *recte*.

l. 4. E. *po. po.* dilexerat, R. & *M. addunt*; cuius etiam funeri, dicitur lachrymas impendisse.

P. 663. *l.* 8. D. *pr.* omnis, R. & M. comam.

l. 4. E *pr.* Parisiis, R. Perusii. *recte*.

l. 10. E. *pr.* assentur, R. efficitur. *Minor*, fit:

l. ant. po. multa fecerunt, R. & *M.* multa mala fecerunt.

l. 10. B. *po.* Dumfire, R. Dunstere, *recte*.

l. vlt. D. *po.* redeuntibus, R. & M. reuerendis.

P. 674. *l.* 1. G. *pr. post* volebant R. *addit* vitę seruantes & redemptioni quos verò volebant *dantes internecioni. Minor, sic*, volebant, redemptioni seruantes, quos verò *volebant*, interemerunt:

l. 1. B *po. post* incolis, R. *addit*, sterilitatis annis similis; *qui*, &c.

l. 2. E *po.* vilit:r, R. & *M.* videlicet.

Pag. 675. *l.* 2. A. pr. Vviltone, R. *Dulton minor*, Baltone.

l 4. A. Optimam. R. & *M.* oportunam, p. 767. *l.* 2 A. *pr.* sibi R. & *M.* suas.

P. 676. *l* 6. G. *pr.* R. & *M. post* Lond. *addunt* Episcop Lincoln.

l. 7. G *pr.* circumspectos, R. & M. circumscriptos, *male*.

l. 10 B. *po.* indignè. R. & *M.* indigenæ.

l. 3. E *po* insidians, R & *M.* insidias.

l. 4. E. *po.* Eymle. R. Eyuile. *minor* Esile.

P. 677 *l.* 3. C. *pr. post* pacem, R. & *M. adduat*, & iustitiam facerent proclamari, & pœnam contrauenientibus, &c.

l. 7. E. *po.* ioiuste intentatum, inconsultè R. iniustè in *Trinacria* inconsultè, *recte*. *Trinacria, enim est Sicilia*.

l. 9. F. *po.* incidit ipsis, R. in *margine, sed noua manu, addit* consilium.

l. 3. G *po.* Tunis parua, R. Tunis insula parua:

P. 678. *l.* 3. C. *po.* viriliter, R. videlicet.

P. 679. *l.* 1. A *po.* de octe, R. & *M.* de ortu.

l. vlt. A. *po.* Communitates, R. & *M.* communes.

lin. 2. C. *poster.* Tryuet, R. & *M.* Thomam dictum Tryuet.

l. 10. E. *po.* Dominum, R. & *M.* crucem domini.

IN HISTORIAM
MATTHÆI PARISIENSIS
ADVERSARIA.

Notæ & Emendationes.

Pag. 5. l. 9. A. *post Quem captam consul* Ponticus Willelmo Normannorum *duci præsentauit.* Hæc & quæ sequuntur, paulo aliter narrauit noster, *Eadmerus.* a Obiter tamen emenda Authorem; & pro *Ponticus*, cum *Eadmero* scribe *Pontivus.* Olim, crede, scribebatur *Ponticus* consol, id est, Comes de *Ponthieu*.

a Eadmer. Hist. Nouorum p. 5.

Ibidem l. 9. C. po. Ad vltionem tanta iniuria. Causam aduentus *Conquestoris*, eleganter in dubio relinquit *Nubrigensis*. *VVillelmum, scilicet, siue dominandi libidine, vel causa vlciscendi iniurias, bellum intulisse* Haraldo. b

b Nubrig. Hist de Rebus Anglicis l. 1 p. 3. c. 1.

Ibi l. ant. post. In hoc (Eduuardo, scilicet Confessore) linea Regum Angliæ defecit. Corporis hæredes, equidem, post se non reliquit, sed virtutis. Donum enim miraculosum omnibus successoribus suis hæreditarie transmisit. Donum, dico, curandi strumas illas, quas *Regium malum* siue *morbum* indigitamus. Solebat (vt è nostris inquit *Polidorus*) rex Eduuardus *diuinitus solo tactu sanare strumosos; quod quidem immortale munus iure quasi hæreditario ad posteriores Reges manauit. Nam Reges Angliæ etiam nunc, tactu ac quibusdam hymnis, strumosos curant.* De Annulo eiusdem *R. Edoardi*, quo *curabantur membra stupentia morbo comitiali*, consulatur idem *Polydorus.* c

c Polydor. Hist. Angl. l. 8 p. 142.

P. 2. l. 5. & B pr *Haroldum Noruuegiæ Regem deuicit.* *Scilicet qui à* Tostone Haroldi *Angli fratre, erat accersitus. Prælii descriptionem quam hic noster omisit, vide apud* Virgilium Polydorum. d

d Poly Vir. Hist. l. 8 p. 145 &c.

Ib. l. 5. A post. O Dux, inquit; Angliam *tenes.* Ita & *Julius* ille *Cæsar* olim; qui in egressu nauis in terram prolapsus, *Teneo* inquit, *te Africa.*

Ib. l. 12. A. post. De pugna Noricorum *reuersus.* Scilicet *Noruuegorum*, qui tamen nullibi, quod sciam, vocantur *Norici.* *Norici*, enim, populus sunt *Germaniæ* circa *Danubium.* Ita & sæpissime *Dacos* scribit pro *Danos*: cùm *Daci* sint *Transyluani*, cum *Rasciis*, *Seruiis*, *Bulgarisque.* Sed huiusmodi *hallucinationes*, solennes erant medii æui scriptoribus.

P. 4. l. vlt. B. pr. *Ad* Angliam *denuo properauit, vt cum militionibus* Normannis *terras* Anglorum *& possessiones ipsis expulsis, manu distribueret affluenti.* Hoc tamen fecit Rex victor, non sine moderamine, si *Gulielmo Pictauensi* credendum, Regio tunc temporis Capellano; & qui huic interfuit negotio e. *Nulli* (inquit) Gallo *datum quod* Anglo *cuiquam iniuste fuerit ablatum.* Sane aut nihil iis ablatum qui cum *Haraldo* contra *Conquestorem* non stetissent; aut statim restitutum; indicat illud *Eduuini* de *Sharneburne* exemplum, quod retulit illustris doctissimusque D. *Henricus Spelmannus* a. Quomodo autem res tota sit transacta, nobis exposuit Geruasius Tilburiensis, Author ille *Dialogi de Scaccario* b. anno 23. *Henrici* tertii, inchoati, in hæc verba, vt ipse ab indigenis accepit. *Post regni conquisitionem, post iustam rebellium subuersionem, cum Rex ipse Regisque proceres loca noua perlustrarent, facta est inquisitio diligens qui fuerint qui contra Regem in bello dimicantes per se fugâ se saluauerint. His omnibus & hæredibus eorum qui in bello occubuerant, spes omnis terrarum & fundorum atque redituum quos antè possederant præclusa est: magnum namque reputabant frui vita beneficio sub inimicis. Verùm qui vocati ad bellum necdum conuenerant, vel familiaribus, seu quibuslibet necessariis occupati negotiis non interfuerant, cum tractu temporis deuotis obsequiis gratiam dominorum possidissent sine spe successionis, sibi tantum (pro voluntate tamen dominorum) possidere cœperunt. Succedente verò tempore, cum dominis suis odiosi passim pellerentur, nec esset qui ablata restitueret, communis ad Regem peruenit querimonia, quasi sic omnibus exosi & rebus spoliati, ad alienigenas transire cogerentur. Communicato tandem super his consilio, decretum est vt quod à Dominis suis exigentibus meritis interueniente pactione legitima, poterant obtinere; illis inuiolabili iure concederetur. Cæterum autem nomine successionis à temporibus subactæ gentis, nihil sibi vendicarent. Quod quidem quam discreta moderatione cautum sit, manifestum est. Præsertim cum sic modis omnibus vt sibi consulerent, de cætero studere tenerentur, deuotis obsequiis dominorum suorum gratiam emercari. Sic igitur quisquis de gente subacta fundos vel aliquid huiusmodi possidet, non quod ratione successionis deberi sibi videbatur adeptus est: sed quod solummodo meritis suis exigentibus, vel aliqua pactione interueniente obtinuit.*

e Guilelm. Pict p 208.

a H Spelm. in Gloss. in voce Drenches videsis lo. Sellem ad Eadmerum p. 168.

b MS apud Camerarii Scaccarii, in Codice nigro. Item & in codice rubro. penes Remembrancerium Regium. Et in Bibliotheca D. H. Spelmanni.

Extat etiamnum hac de re, eiusdem *Conquestoris* rescriptum, in hæc verba. Volumus & hoc firmiter præcipimus & concedimus, vt omnes liberi homines totius Monarchiæ regni nostri prædicti, habeant & teneant terras suas & possessiones suas, bene & in pace liberas ab omni exactione iniusta, & ab omni tallagio: ita quòd nihil ab eis exigatur vel capiatur, nisi seruitium suum liberum, quod de iure facere debent & facere tenentur, & prout statutum est eis, & illis de nobis datum & concessum iure hæreditario in perpetuum, per commune consilium totius regni nostri prædicti.

Vide Archæologum VV. Lamb. f. 125 a.

Ib. l. 9. C. pr. Normannis sæpe infesti fuere. Qua verò arte terram in tantam reduxit tranquillitatem *Conquestor*, vt *puella auro onusta impune posset totam pertransire* Angliam (vti *Matthæus* noster alibi d affirmauit) idem Author *Dialogi de Scaccario* e nos edocuit. *In primitiuo* (inquit) *regni statu post Conqui-*

d Vide p. 8 l. 10 po.

e Dialogum de Scacc. vbi supra

f *vorte legendum,* Rex & eius Ministri, statim enimsequitur, Mixtos singularis excellentiæ principem, & acerrimæ virtutis hominem, in subactam & sibi suspectam Anglorum gentem, ac vsum misericordia.

g *vorte legendum* quadraginta seu Ita enim iubet lex VVillielmi primi.

h Limbard de priscis legibus fol. 124. b

i Inlibro Additamentorum MS. fol. 97. b.

tiemem, qui relicti fuerunt de Anglicis subactis insuspectam & exosam sibi Normanniorum *gentem latenter ponebant insidias, & passim ipsos in nemoribus & locis remotis nacta opportunitate clanculò iugulabant. In quorum vlsione cum Reges & eorum ministri f per aliquot annos exquisitis tormentorum generibus in* Anglicos *desæuirent; nec tamen sic omnino desisterent inhoc tandem deuolutum est consilium, vt Centuriata quam Hundredum dicunt, in qua sic interfectus* Normannus *inueniebatur, quòd mortis eius minister non extabat, nec per fugam quis esset patebat; in summam grandem argenti examinati fisco condemnaretur. Quadam, scilicet triginta sex libras; secundùm locorum diuersitatem, & interfectionis frequentiam. Quod ideò factum dicunt, vt scilicet pœna generaliter inflicta, prætereuntium indemnitatem procuraret. & festinaret quisque tantum punire delictum, vel offerre iudicio, per quem tam enormis iactura totam lædebat viciniam.*

Immò & inter leges *Conquestoris* cautum legimus h. *Vt omnes homines quos secum adduxit, aut post eum venerunt; sint sub protectione & in pace sua.* Et si quis de illis occisus fuerit, dominus eius habeat inter quinque dies homicidam eius si potuerit. Sin autem, percipiat persoluere nobis 46. marcas argenti; quamdiu substantia domini illius perdurauerit. Vbi verò substantia domini defecerit, totus Hundredus in quo occisio facta est, communiter soluat quod remanet.

Pag. 5. l. 11. E. pr. Monasteria auro spolians & argento, insatiabiliter appropriauit] scribe *apporiauit*; id est, depauperauit. Sed in eam rem, audi conquerentem Monachum *Sanct-Albanensem*

De causis perditionis possessionum Monasterio Sancti Albani *pertinentium.*

Eo tempore cum *Guillielmus* Conquestor *Angliæ* (alias dicitur Nothus) Dux *Normanniæ*, vnico belli congressu *Anglos* ita vicisset, vt in conspectu suo tota terra sileret, quasi mirans factum; in quodam Conuentu vbi cuncti prælati cum nobilioribus regni conuenerant, omnes ita conuenit. Miror, *ait*, quòd huius Regni militia siue Communitas, quæ nullius iugum ferre consueuerunt, sine frequenti recalcitratione me susceperint & admiserint atque tolerauerint libenter, vt dictum: & velut infortunio vnius horæ fracti, vt imbelles meo se domino pacificè submiserint. Quotiens Regni præsentis militia, *Danis, Pictis & Scotis* rebellauerit; & semper libertatem cum victoria reportauerit, libri nostri manifestè declarant. Ad hoc cum starent stupefacti milites & *Anglorum* Nobiles, & tanquam perculsi verecundia, non haberent responsum congruum tantæ Regis insolentiæ: Abbas Monasterii *Sancti Albani* supradictus, cupiens sibi nomen acquirere, & ab *Anglis* tergere næuum ignauiæ, simul & gratias reportasse, pro omnibus ita respondit. Rex (inquit) illustrissime, quòd *Anglos* de facili ita vicisti, & Regnum pacificè possedisti, Religiosis Regni tui debes gratiam & fauorem. Nempe prædecessores tui gloriosi Reges *Angliæ*, magnam partem Insulæ, partim acti deuotione, partim coacti miraculis, Religiosorum Domibus contulerunt. Quæ si permansisset in manibus dominorum temporalium, forsitan quilibet ex parte sua contra te resistentiam parauisset. Sed quia Religiosi noluerunt, sicut nec debuerunt, aduersum te rebellionem, cui certis de causis putabant regni iura competere, vlcisci facilius intrasti, liberiùs, & adi præsens vsque, regnum quietiùs possedisti. Rex, his auditis, ex ore Abbatis verbum rapiens ita respondit. Si, inquit, possessiones vobis datæ & ereptæ militibus, sunt in causa quare *Angli* nequiuerunt mihi resistere, patet quòd in futurum rex *Daciæ*, vel quilibet alius mihi bellum inferre poterit, & non erit qui me defendat vel regnum meum. Et ideò de ore tuo te iudico, & a te imprimis incipio; rapetens possessiones quibus nimis abundas quibus exhiberi possint milites ad defensionem regni præsentis. Et hac occasione, dicitur abstulisse de domo *sancti Albani*, totum pene dominium quod habuit à *Barneto* vsque *Londonias*, ad locum vocatum vulgariter *Loudonestone*.

Ibidem l. 4. A. post. Alexander Lincolniensis. Mendum, equidem, apertissimum; & cui medelam adhibere non possum. Contentiunt enim *Vvendouerus*, MS *Cottonianum*, & Chronicon. Certissimum tamen est, nullum omninò adhuc fuisse Episcopum (nedum Episcopatum) *Lincolniensem*. Immò, neque in istis temporibus, vllus par totam *Angliam* erat Episcopus, qui *Alexander* vocabatur.

Ibidem l. pen. A. post. Episcopus Helmhamensis.] *Anglorum Orientalium* (qui Comitatus *Norfolciæ* & *Suffolciæ* olim insederunt) Episcopi, primùm, sedebant *Dommoc* siue *Donvvici* in ora maritima *Suffolciensi*; ac deinde dimidiata iurisdictione, pars *Helmham* Oppidum in *Norfolciensi* agro est translata: sed à *Danis* postea, omnimodo deuastato, Episcopatus ambo in *Helmhamensem* coaluerunt. Ab isto autem ignobili oppido, sedes Episcopalis *Thetfordiam* sub Conquæstore est transuecta, inde *Norvvicum*, denique, sub *Vvillielmo* [illegible]. Vide & quæ paulò infra notab[illegible], ad *pag.* [illegible] *l. 5. B post.* Interim nota, doctissimum præsulem *Godvvinum* a, assignare annum 1075. Episcopatuum Anglicanorum huiusmodi translationi. Cui magis credendum quam extraneo *Polydoro Vergilio*, qui ad annom 1078. retulit.

a Vide E. piscopum Godvvinum in Episcopis Couentriæ, ad an. 1067 in Petro. Et in Episcopis Cestren. omisso.

Pag. 6. l. 2. E. pr. Vxoratores Sacerdotes à diuino remouit officio, & Laicis Missas eorum audire interdixit; nouo exemplo, & (vt multis visum est) inconsiderato iudicio, contra Sanctorum patrum sententiam. Ita scripserat & *Vvendouerus*. Concordant MS. sic & *Thomas VValsinghamus* ad annum 1074. Hæc sufficiat Historicè duntaxat, sed non polemicè, notasse.

Ibidem l. 7 E. pr. Corpus & sanguis Christi.] Et *pag. 29. l. 3. A. pr. Sacerdote peregrinos admonent, vt nominici corporis & sanguinis perceptione se Communicant*:) Vbi Laicos vides, sub *vtraque* Communicasse: etiam & in præsentia *Vrb*[illegible] Legati papalis: vt pag. 204. l. 4. D. p. [illegible] *Additamentorum Auct.* [illegible]. Sanè & ita [illegible] *VVendouerus*, vti *Matth*[illegible], in Historia ex locis citatis: & concorditer MS *Cottonianum* & *Benedictinum*; cum Chronico MS. ad *pag.* 204. l. 4. D *pr.* citatam Vide & *Florentium* & *Vigornensem* in b: qui Imperatorem *Carolum*, *Accepto corpore, & sanguine Domini, confirmasse exitum suum*, *lessons*. Sed hoc passim fiebat per ea tempora. Immò & *Anglis* in Synodo *Saxonica* vetere iniunctum erat, *vt singulis dominicis in Quadragesima, Sacramenta Corporis & sanguinis* Christi sumerent a. Apud *Houedenum* igitur nostrum inuenies, *Henricum* Regem iuniorem, in mortis articulo, *Sacrosancti corporis & sanguinis Domini viatico munitum* b. Ita & sub Annum 1225 (vel circiter) ordinis *Gilbertinorum* Monachi nostrates de *Sempringham* communicabant: vt inter Statuta eorum in hæc verba inuenitur c. *Corporis* Christi & *sanguinis communio, nulli nostrorum viro vel mulieri, pro grauitate morbi absentis veluti lepra vel epilepsis denege-*

b Vigornien. sis Adan. 813 vel 815.

a Videsis D. Spelmanni Concilia p. 615 can. 41. & p. 616. Can. 44

b Houedeni in Henrico 2. p. 34. à l. 19. an. 1183.

tur. Veruntamen vomitus frequens caueatur: & Epileptico die quo morbo sue laborauerint, à Communione abstineant. Et his infirmitatibus laboranibus, prouideatur Calamus argenteus, & calix stanneus ad communicandum. Idem inter Moniales & sorores teneatur. Sanè hos Calices Staneos à Richardo *Cantuariensi*, *sub* annum 1230. prohibitos fuisse, apud *Lindewodum* nostrum reperio d. *Cistercienses* etiam Monachos sanguine *communicasse*, nos docuit *Caietanus* e.

Sed si dicas Laicos, eo tempore per *Concomitantiam* (vt vocant) siue per *Intinctionem* (panem, scilicet, in calicem immergendo) communicasse t *Baronium*, equidem, habebis contradicentem. Ad quem te remitto f. Vt & ad Synodum *Claremontanam*, ab ipso Papa *Vrbano* celebratam. vbi statutum inuenies, *Ne quis communicet Altari, nisi corpus separatim, & sanguinem similiter sumat; nisi per necessitatem & cautelam* g. Obiter hinc emendandi *Vuilhelmus Malmesburiensis* h & *Matthæus* noster i: qui Concilium istoc recensentes, hunc ipsum Canonem omnino omiserunt, Eius tamen alicubi meminit *Ordericus Vitalis* k.

Pag. 9. l. 5. B. pr. *Hoc autem authore, hoc tempore, & his de causis, incepta est Ecclesia moderna.* Lincolniensis.] Imino in Concilio *Londinensi* cui *Lanfrancus* Archiepiscopus præsedit, Anno Domini 78 regnique Conquestoris 11. (si *Polydoro* credendum) non in anno quo hic noster ponit, sedes Episcopales ex oppidulis pagisque in *Bathoniam*, *Lincolniam*, *Sarisberiam*, *Exoniam*, *Cestriam*, *atque Cicestream* ciuitates, sunt translatæ. Interim *Polydorus* Episcopatus *Helmhamensis* est obiitus: qui & in eadem Synodo *Thetfordiam* est transuecta k. Vide *Matthæum Vuestmonasteriensem*, ad annum 1070.

Ibid. l. 4. B. pr. *Ignis iudicio ferri, dominum purgans.*] Hæc habuit Author ex *Henrico Huntingdoniensi* l. Iterum iudicium *Ordalij* igniti insinuant Author, apud *Saxones* nostros Regesque *Normannicæ* stirpis nostrates vsitatissimom. In hoc autem reus erat perpaucuiis passibus incedens, ferrum nudâ manu candens ferebat; aut nudo currens pede, supes ignitos quosdam gradiebatur vomeres. Erat & *Ordalium* per aquam. De vtrorumque forma, videndus *Lambardus* noster m. multa & habet eques *Spelmannus* n. v. e. à quo & iustum de ea re expectabis tractatum, in secunda Glossarii sui parte. Vide & *Lindembrogij* Glossarium ad Codicem Legum Antiquarum o. Et *Tschecanum* ad Capitula p. Et *Antiquitates Britannicas* nostras.

Pag. 8 l. 6. B. post *Omnesque Angli in mærorem & seruitutem redacti fuissent: ita vt Anglum vocari foret opprobrio.*] Quenta passa est Gens *Anglica*, sub rege qui naturales Regni filios plus æquò exosos habuit, nobiles, & Vulgares crudeliter vexauit, iniustè multos exhæreditauit: vbi ministri eius q nimia ceruicositate tumebant, & clamores *Anglorum* rationabiliter audire, eisque æquitatis lance suffragari despicerebant; vt satis perstrepunt Historici. Rex tamen ipse *Anglicam* locutionem sategit edisce cere, vt sine interprete querelam subiectæ legis posset intelligere, & scita rectitudinis vnicuique (prout ratio dictaret) affectuose depromeret. Et eodem tempore (Scil. anno 1070. & Regni sui quarto) An[glis] concessit sub legibus perseuerare patr[iis].

d Codex MS Regularum, Ordinis Gilbertinorum de Sempringham: nunc penes doctissimum Baronettum D. Rogerum Tuyfdenum, quo & de ista re mo[...] mon[...]. haecque propria manu mihi transcripsit. Ista verba ibi inuenimuntur, c 33 de Canonicis titulo, de infirmantibus.
e In de[...] de, de Celebra Missæ cap. prim[...] pimus.
e Cat. 120. in Thom. 3 q. 80. art. 12 quo 3.
f Vide Baronium To. 12 in ap[pen]dice, ad an. 1118 p. 78
g Concil Claremont can 28 cōc Tom. 7 p. 309
h Malmesb p 16
i M. Paris p 16
K Ordericus Vitalis, l. 9 pa. 730. a.
l Polydor. Virgil Angl Hist. l 9 p 158. vide & Malmesburiens. de gestis pontif. l. 4 c10 p 161. b.
m Huntingdon Hist l. 9 p 213
n Lambardus in Archaionomia in Gerborum explicatione.
o D H. Spelman in concolous Anglicis p 318 & p. 399 alibi quo
p Lindenbrog. gloss. voce Iudicium. quo p 1412
q qui haec s in gloss. [...] ad [...] a[...]

Admonitio ad Lectorem.

Cum huc vsque progressus essem non passus est Bibliopola, vt eadem diligentia cætera persequerer [...] cum suis, ne pretium simul cum mole Voluminis excresceret nimis. Vrgebant, insuper, iam instare Parliamentum, siue publica Regni Comitia vna cum fastu vel diebus iuridicis, quos Terminos vocant post insistium prob ! nimium longum. In his, quasi nundinis expectatissimis, volebant propolæ, vt liber suus venum non exponeretur. Ego, igitur, post sesquiannum, studendo scribendoque satis superque defatigatus, dictis obaudiens fio. Rariora, igitur posthac expectabis Aduersaria; nec ita crebras aut notas aut Emendationes. Multa, interim, vtriusque generis nec scias, ad Variantes Lectiones reiecisse.

Pag. 40. l. 1. B. pr. Matilda Henrico *mauita nupsit.*] Longè aliter hanc rem totam narrat *Eadmerus* noster a: qui sanè in eisdem vixit temporibus, & ex familia erat Archiepiscopi *Anselmi*, qui *Matildam Henrico* Regi desponsauit: immo & nuptiis interfuit. Narrat etenim, *Matildam* omnino negasse se vnquam velatam fuisse: immo, & quod sanctimonialium & Regis patris testimonius, rem ita fuisse comprobatum erat. Nil causæ igitur erat, vt fructum ventris sui, tam dire deuouerat *diaboloque commendaret Matilda*, vt hic noster affirmauit b. Vane *Vuendouerus* hæc & non plura, de his nuptiis commemorauit. Scil. *Eod. anno* Anselmus Cant. *Arch. in* Angliam *veniens, desponsauit.* Matildam Malcolmi, &c. *nemo* Regi Angl. Henrico. *Et sic nuptiis magnificè celebratis, facta est commotio in regno causa Roberti ducis, &c.* Chronicon *Matthæi* nostri multa in eandem sententiam cum Impresso, sed longe aliis verbis habet: sed sententiam illam vltimam, *me cum Deo vovi*, &c. plane omisit. Vbi tu scribas *Zelotypatis*, literis *Romanis* non vt hic, *Italicis*: quasi à verbo *Zelotypo Zelotypas*, *Zelotypatis*, id est *Zelatus*. Contra scribatur *Christiana*, lin. erat enim materteræ nomen proprium.

Pag. 48. l. 3. F. post. *Gilbertus* vniuersalis.] Scribe tu *Vniuersalis*. id enim erat viro cognomen.

Pag. 95. l. 7. G. post. *Obseruatio in finem* L[at]eranensis *Concilij*.] Quid in mentem venerit Antiquitatum *Britannicarum Authori*, vt ex *Matthæi* nostri *Historia minori* asseret, consilium hoc *In risum & scommata defisse*: omnino augurari non possum. Certum enim est nihil tale in Chronico siue Historia minori inueniri. Sed forte respexerat (vt ex sequentibus coniicio) ad ea quæ *Vuillielmo* Abbati *Sancti Albanensi* in Camera papali benedictionem Apostolicam expectanti, acciderunt: & sic *Historiam minorem*, pro *Vitas Abbatum* laudauit. Quas tu vide, p. 77. circa l. 3. B. pr. vide *Antiquitates Britannicas*, in *Stephani Langtoni* vita. p 158 l. 47.

Pag. 147. l. 8. F. post. Post *Constantinopolitanus*, sequitur in MS *Cottoniaco*, (Et ab Alienora regina Angliæ Abbatia *Belli loci* Regis fundata est; *secundum alium Historiographum.*) Hinc apparet *Matthæum* etiam alios præter *Vuendouerum* consuluisse Historiographos: ex quibus, sine dubio, ea omnia sumpsit, quæ *Vuendouerus* addidit.

Pag. 158. l. 6. E. post. *Circa festum* Michaelis *amotum est: Scaccarium à Vuestmonasterio vsque* Northamptoniam.) Quandiu autem ibi steterit, supplet *Matthæus Vuestmonasteriensis*: scilicet. *vsque ad Natale domini* c.

Ludouici in Aquæ [...] Antiqu. Britan. in vita Rob. [...] Ordericus Vitalis l 7 p 659 b. & in Fragmento Vuilhelmi 1. d [...] camdeno edit p 32. 56 ibid l 4 p. [...] ibid l 4. [...] f H[...] u. den [...] posto tore p 47 c. 40

a [Ea]d. de Reg. [...] l 3 56. 59.

b Ibid. [...] vle c pr

c Vuestmon. [...] ad annum 1205. [...]

Pag. 169. *l.* 8. E. *post.* *Misit ergo nuncios secretissimos ad Admirallium &c.*] Non possum equidem diffiteri, totam istamce narrationem, mihi fore suspectissimam: *Vuendouerus* sane, qui propior illis temporibus vixerat, ne *Gry* quidem de eo monstro habet: immo nec *Matthæi* nostri per omnia deflorator *Matthæus Vuestmonasteriensis d*. Et quod pluris est, ipse *Parisiensis*, quasi seipsum corrigens, in *Chronico* siue Historia minore quam post hanc *maiorem* relimarat: totam istam narrationem (scilicet à *linea* 8. E. *pr. pagina* 169. vsque ad lineam 7. C. *post. pagina* 171.) omnino omisit. Quænam, insuper, aut qualis illa erat tam vrgens *Iohanni* Regi necessitas, vt *Admiralli* auxilium tunc imploraret; cum iam nuperrime de mortuo *Ganfrido Fitz Petro*, se iuraret nunc primo fuisse *Regem & Dominum Angliæ*? non bene igitur cohæret narratio, cum libertate Regis tam recenter obtenta. Cum igitur sciam (quod & in præfatione monui) *Matthæum* nostrum acerrimum equidem atque iteratissimum fuisse omnium hominum Censorem redarguorem, que si calculus profecto candidior meus quicquam valeret, libenter à tam turpi crimine Regem absoluerem. Penes *Robertum Londinensem*, igitur, eumque testem solitarium, sit omnis fides. Addo etiam, ob hanc causam *Matthæum* nostrum in Regem *Iohannem* iniquiorem fuisse; quia custodiam Abbatiæ suæ, alteri quàm Abbati monachisque concesserat *e*.

d Vuestmonaster ad an. 1213.

Pag. 176. *l.* 6. D. *pr.* Nescio sane quare nec *Vuendouerus* nec *Matthæus* noster, post Abbatem *Vuillielmum*, non addiderint *Iohannem* vicesimum tertium Abbatem. Cum certum est & *Vuendouerum* per duos annos vel tres; & *Matthæum* longe plures, sub eo vixisse.

e Vide p. 179. *l.* 5. 6. *&c.*

Pag. 186. *l.* 4. B. *post.* *Ad portum* Calesiæ *in* Flandria.] Male locatur *Calesia* in *Flandria*. ita tamen scriptum erat in Ms. & *Vuendouero*.

Pag. 118. *l. vlt.* C. *post.* *Concilium apud* Oxoniam.] Canones eius extant apud *Lindewode*. In hoc concilio (vt obiter moneam) Diaconus quidam qui se apostatauerat pro quadam *Iudæa*, postquam per Episcopos degradatus esset; statim fuit igni traditus per manum laicalem. Quod obseruauit *Henricus Bractonus* huius *a* temporis legulus. Ita vt omnino falsum est quod opinati sunt nonnulli; nunquam apud nos in c... h... ereticos flammis sæuitum fuisse, ante Leges *Richardi* secundi, & *Henrici* quarti, Regum. Immo & *Balæus* alicubi meminit *b* *Albigensis* cuiusdam, qui sub annum 1210. viuicomburium *Londini* passus est. Atque hoc ex fide eiusdem ciuitatis Chronici testatur.

a Bracton in compilat. operum legum Angliæ l. 1. *c.* 9. *n.* 2. *fol.* 124. 2.
b Balæus in Append. Centur. 3. *n.* 65.

Pag. 220. *l.* 8. E. *post.* Willielmus *de* Curnhulle *Episcopus* Cestrensis.] Ita & pag. 222. *l.* 3. C. *post.* *Alexander* de *Stauensby*, (consecratus est) in Cestrensem. Sane Episcopatus *Cestrensis* qui nunc est, *ab Henrico* octauo Rege est institutus. At *Cestrenses* hos nostros inter *Couentrenses* & *Lichfeldenses* Episcopos, recenset doctissimus noster præsul *Goduinus*. Et recte. nam vt *Malmesburiensis* testatur, Episcopus *Petrus* tempore regis *Vuillielmi* senioris, derelicta *Licetfeld*, migrauit in *Cestram c*. Quod & an. 1075. fuisse factum, notauit *Goduinus*. *d* Qui & vltra memorauit, huius *Petri* successorem *Robertum*, sedem Episcopalem à *Cestria* ad *Couentriam* transtulisse, anno 1095. Hoc est, quod *Cestrenses* olim Episcopi, iidem erant cum *Lichfeldensibus* & *Couentrensibus*. Equidem apud Authorem nostrum; iste *Alexander* de *Stauensby*, qui alicubi dicitur *Cestrensis*; post lineas eiusdem paginæ aliquot nominatur *Couentrensis e*. *Rogerus* etiam de *Vuescham*, dicitur Episcopus *Cestrensis* siue *Couentrensis f*. Istum, denique Episcopatum tres sedes diuersas sub Authoris æuo habuisse, disertis verbis ab eodem reperies testatum. *g*

c Malmesbury. de Gestis Pontificum lib. 4 *p.* 164 b
d Goduin de præsulibus Angl. in Episcopis Lichfeld &c.

e Couentriæ ad an. 1067 *&* 1088.
e Vide p. 35 *l.* 1. D *pr* & *l.* 2. D *pr.*
f pag. 148. *l.* 7. D. *pr.*
g pag. 50. *V* 36. *A pr.*

Pag. 242. *l.* 4. *post.* Ioseph, *qui quando passus est dominus præsens fuit.*] Pudendam istam fabellam de errone *Iudæo*, pudet, equidem confutare: licet & alios præter *Matthæum* nostrum, inuenerit assertores. *Vuendouerus* tamen, non omnia de eo habet, quæ *Matthæus*.

Pag. 278. *l.* 7. C. *pr.* *Administrauerat enim idem* Hugo, *officium Scaccarij ante laudabiliter secundum; quod appellatur* secretum Scaccarii, *sigillum custodiendo. & diffinitam pecuniam à vicecomitibus recipiendo.*] Ita tu scribe, & punctis distingue. Interim & dele notam marginalem prioris Euulgatoris illam vltimam, paginæ anterioris. Non enim iam fiebat noster *Hugo* Iustitiarius *Angliæ*; sed (vt è Rubrica Chronici edocemur) *Hugo de Pateshulle factus est Thesaurarius Scaccarij*. Id est (vt *pag.* 353. *l. penult. post.* dicitur) Thesaurarius Domini Regis, sedens ad scaccarium. Eum nunc, summum vocamus *Angliæ* Thesaurarium. Obseruandum insuper, quod ab hoc *Secreto*, officialis iste qui secundas in Scaccario tulit; dictum fuisse Secretarium, siue (vt nunc) Cancellarium. Secretarius enim & Cancellarius, pro synonimis olim habebantur. multa & in hac equidem & in priore pagina occurrunt egregia, de antiquitatibus Scaccarii *Anglicani*. Vt pote 1. quod per duos solim officiales principaliores administrabatur. Quorum inferior, sedebat in Curia siue Camera quæ *Secretum Scaccarij* vocabatur: quod nomen (ni fallor) iam exoleuit 2. In isto *Secreto* reseruabatur sigillum Scaccarii: & nescio sane, an non & magnum sigillum *Angliæ* 3. Obseruandum, quod iste inferior, ratiocinia vicecomitum, & diffinitam pecuniam, id est *Fines*, amerciamenta, & redditus fiscales regios, (Finances *Galli* vocant) recipiebat. Ita vt iste etiam quasi *Cancellarius* & *Receptor* simul erat Scaccarii. Sed muneri eius terminos statuere, (vt & Officiis veterum alus) satis equidem difficile: neque sane in me recipio. Quartò, ex anteriore pagina est obseruandum, magnum tunc temporis *Angliæ* siue Scaccarii Thesaurarium, inter cæteros qui ad coronam spectabant prouentos, & *Eschaetas* siue *Caducas* recepisse: etiam & administrasse *custodias nobilium puerorum* id est pupillorum siue hæredum minorennium quorum patres iam præmortui, terras de Rege, tenuerant in *capite*, siue per *seruitium militare*. Hos hæredes minorennes, *Vuardos*, vocamus: quorum cura, ad *Magistrum Curiæ Vuardorum & Liberationum* iam spectat: non immediate ad dominum magnum Thesaurarium; qui computum. tantùm, & ratiocinium de Custodiarum prouentibus nunc recipit & dispensat. Immò, & ante sæculum vnum, ista *Vuardorum Curia*, à Cancellari... *Angliæ* fuit seperata

Pag. 286. *l.* 6. & 7. A. *post.* *comitis* Campaniæ *quod postquam Rex* Nauarriæ *cognouisset.*] Caue heic. Comitem istum *Campaniæ*, alium fuisse à Rege *Nauarræ*, coniicias. Aliter enim te monabit hic noster alibi sibi factus interpretes *a*. *Rex scilicet* Nauarræ, *id est Comes* Campaniæ.

a p 294 *l.* 8. *C. post.*

Pag. 289 *l.* 7. B. *post.* Maumat, *qui reputatur propheta Saracenorum.* Et iterum, *linea* 5. *e.* Macho-

meth *qui nunc veneratur & colitur* à Saracenis, *tanquam summus Propheta* eorum.] Quasi duo essent pseudo prophetæ *Mahometi*! Sed & aliæ in ista genealogia, istisque nomimbus occurruot hallucinationes : si monuisse tanti erat.

Pag. 362. *l.* 9. C. *pr. Hæc omnia fecit Neophytus ille.*] Nescio equidem, quomodo hæ quatuor lineæ huc irrepserant i ordioem, enim, sensomque perturbant mire. Ex hinc autem coniicio, in aliquibus ita fuissa exemplaribus; quia MS *Cottoniani* Amanuensis, & eas incæperat transcribere. Sed sese cito recolligens, cum duo ista verba *Hęc omnia* iam descripsisit, rubro atramento ambo statim deleuit.

Pag. 303. *l. vlt* B. *pr. Concilium* Londini.] Istud *Octonis* siue *Othonis* Consilium iam apud *Lindewodum* nostrum inuenitur; quam & in voluminibus Conciliorum *b* Atque ex vtrisque, tibi non pauca emendauimus in istis Authoris nostri.

b Concil. To 7. *pr.* 2, *p.* 815 *edit vltima parisiēsis* 1636

Pag, 314. *l.* 3. A. *post. Schisma & dissidium inter* Romanam *Ecclesiam &* Græcam, *tale sumpsit seminarium.*] *Vide & retro pag.* 308. & 309. Sanè vtrobique *Romanus* Author imputauit, quòd ab eis Græci defecerint. Sed audiatur Chronicon *c Eodem tempore* Græci *sua ducti leuitate*, à Romanæ *Ecclesiæ soliditate facti schismatici, in scandalum proprium & detrimentum, recesserunt : & schismate facto, multos sibi inimicos procurarunt.* Interim tamen est sciendum, hæc omnia in hac pagina, 3·4. à linea 1. A. *post. Et facta prædicatione*, vsque ad *Hebdomada vero*, linea 4. B. deesse à MS. *Cottoniano.*

c Chronicon MS. *forte in fine an.* 1237

Nobilis equidam est ista historie, de tempore & causis discessiouis huius *Græcorum* à *Romanis* : & à nullo omnium quòd sciam) aut pluribus aot melius, quàm ab hoc nostro tractata. Ex eo, hæ quinque causæ poterunt assignari. Prima (& est causa sine qua noo) quam in Chronico intimauit, *Innata* Græcorum *leuitas*. Secunda, *dissenciones de dogmatibus*: quas & pegina 309. Author recanset. Et hæa diuersitas opinionum, licet in hoc sæculo non sit primum nata *d* cam tamen iste disputandi nuperior pruritus, ad pus & scabiem in hoc ipso æuo, iam tandem prouoceuerat. Causa dissidii tertia, (& sane maior) erat Auaritia illa & superbia, *Romanorum.* Atque hana aausam, Author secretiùs partim intimat, ex literis *Iohannis* de *Columna* Cardinalis ad *Ottonem* Legatum datis (pagina 308.) quas & tu consule. Partim verò apertiùs, & suo more, seueriùs & rigidiùs vrsit, *pagina* 308. à *linea* 2. G. *post.* & deinceps. Sed quartam & maximam omnium dissidii causam fuisse coniicio, auxilium suppetiasqoe illas, qoas *Balduinus* Imperatori (quem *Græci* animitùs odarant expulerantque) Papa *Gregorius* nonus nunc accomodarat. Tu Lector, confer *pag.* 309 *linea* 9. A. *pr.* cum *pagina lineis*, 8. 9. 2, 82. ad finem capitis. Causę quinta & vltima (siue potiùs occasio à *Græcis* iam arrepta) erat illa Confirmatio Archiepiscopo *Græco* à pape iam negata ; nisi pro impetratione infinitum eurum promitteret. *e* Atque hanc negationem *& Romanæ curiæ simoniam, Schismatis & dissidij totius seminarium*, Author vocauit *f.* Ex hinc anim clamor in *Græcis* exortus, occasionem rixandi discedendique præbuit. Cornua tamen audaciamque (vti aonticio) iam *Græcis* ministrauit, ingens equidem & implacabile illud odiom, inter *Fredericum* Imperatorem *Romanum* & Papam *Gregorium*: quod multis hia noster, & *Petrus* de

d Sane in Synodo Barensi, sub annum 1095. *disputatio habebatur inter Romanos & græcos, de dogmatibus Vide retro in Historia ipsa, p.* 19. 41

e p: 314 *l.* 1. A. *po,*

f p. 314. 3. A *po.*

Vineis prosequuntur. Immò & *Battatium* principem inter *Græcos* potentiorem (cui & *Fredericus* filiam postea locabat) fomitem Schismati addidisse, restatur postea hic noster *h. Westmonasteriensem* interim tu corrige qui ex *Battacio Babricatum fecit i.* Sed vt concludam. Quod *Græci* ed suas iam partes & *Antiochenam* attraxerint Ecclesiam; & quòd ista etiam ab Ecclesię *Romanæ* communione, iam simul sit diuulsa; apertissime est colligendnm ex Authoris nostri pagina 481 *l.* 39. & deinceps.

g Vide petri Vineis librum Epistolarum fere per omnia quem miror tamen nullam de hoc oraculum Schismate fecisse mentionem

h Matth. Paris p. 178 *l.* 5 o *po* ...

Liceat & de anno Schismatis, vt hoc vnum moneam. Quem equidem cooiicio fuisse annum 1236. Quod, tempore istius *Gregory* noni sit facta discessio ; diserte (sad generaliter) Author designat *pag.* 3·4 *lin* 3 B. *post.* Sed quòd & hoc ipso anno sit facta, satis aperte videtor indicare *Iohannes* de *Columna* Cardinalis auredictus, in literis præcitatis in his varbis *a. Antiochensis à societate distrahitur ; nec à redeuntibus commendatur.* Datæ erant bæ literæ, sub anni 1237. initium ; hoa est, vt expresse Author *b*, *circa dies natalitios.* Atque iam *rediisse* (missos à latere papæ, vt hariolar) ab *Antiochia* ; qui bæreotem adhuc in schismate patriarcham, neque poterant diuellere, neque *commendare.* Necesse est igitur, iam schisma esse inchoatum ; sub finem, scilicet, anni 1236. Sed quia tum primùm orbi nostro occiduo insulanisque nostris, in anno sequenti innotuerit ; atque signa & effectus schismatis, iam palam omnibus (idque sine spe recoociliationis) eppaeruerint : ergo in annum 1237. de eo relationem suam tam in *Historia* hac *maiori*, quàm in *Chronico*, author noster reiiciebat. *Adiicio*: quòd & par totum hunc annum 1237. inter partes (forte) tractatum arat, da schismate resarciendo : sad cùm neutri aedere decrauissent, adeò induretum est inter Ecclesias odium: quod sub initium enni 1238. *Antiochenus Patriarcha*, (*consentiente Germano Constantinopolitano Archiepiscopo Papam cum tota sua Romana Ecclesia & Curia ; excommunicauit e.* Sad vtcunque negotium suom Papales tractarint, nescio : hoc voum tamen ex authore nostro obseruaui Nempe quòd infra septennium proximum, *Antiochenus* Patriarcha ad vnitatem *Romanam* reuersus, præsentiam suam in synodo *Lugdunensi* exhibouerit. Ex coius in ea synodo de *Græcis* querela apparet satis, nos adhuc in schismate perstitisse *d.* Quos tamen ad vnitatem reducere, offert *Fredericus* Imperator. Atque hæc ego ausus sum bariolari : & sane, nisi me fefellerit Author, non sine aliqua, vti spero, probabilitate. Puduit Abbatem *Vrspergensem*, *Martinum Polonum*, *Nauclerum*, *Volaterannum* Chronographosque alios ; eliquid de initio huius schismatis referre. Omisit etiam & *Platina.* Consule *Bzouium* quem ad manum iam non habeo.

c Vvestmonaster ad An, 1238

a Vide p. 308. *l.* 6. *o p*

b p 308. *l* ...

c Vide p. 3.. *l.* 6. D. *po.*

d Vide p ... *l.* 2. *n po.*

e Vide p. 3.. 19. E *pr.*

Pag. 322. *lin.* 67. 87. 9. 10. &c. *pr. De sæcularibus &c.*] Has omnes Lineas, in hunc modom & scribi & distingui debere nos doceat liber manuscriptus. *De sæcularibus transeuntibus ad religionem* : est Rubrica siue titulus ad ea tria Capitula sequentia ; quæ incipiunt, *ex parte linea* 2. C. *pr. Statuimus* lin. 6. D. *pr.* & *Ne Religiosi*, lin. 3. F. *pr.* Iterum *de statu monachorum*, Rubrica est ad Capitula incipientia, *monacho cum ad monast. &c. In singulis regnis, siue prouinciis, & Ea qua pro religionis honestate.* Iterum, *de simonia*, Rubrice est ad Capitula proxima quæ incipiunt, *Quoniam simoniaca labes.* Et Monachi

Iterum, *de sententia excommunicationis*, Rubrica est ad Capitula, *Vniuersitatis. Cum illorum absolutio*, & *de monialibus* Iterum, *de fideiussoribus* rubrica est Capiti *quod quibusdam*. Postremò, *de solutionibus*, Rubrica est Capitis sequentis, *si quorundam & infra, &c.* Atque has rubricas tute videre poteris in margine libri

a Vide p. 918. l. 7. E. pr.

Impressi: Capitulis suis propriis è regione respondentes.

Pag. 353. *l. antep. pr. Corruit opus lapideum.*] Istamce narrationem, & antea habuit Author *a*. Ad hunc autem locum posteriorem, in margine MS. notatur. *Illud est contrarium vt videtur, quantum ad identitatem temporis.* Similis etiam alterius narrationis repetitio, ante habetur, *p.* 353. *l.* 6. B. *post. de monte Casino intercepto:* quam & antea retulerat, *pag.* 330. *l.* 7 C. *pr.* Narrationem etiam de *comite Flandriæ*, quam recitat *p.* 348. *l.* 4. G. *pr.* postea repetit. *Pag* 337. *l.* 1. C. *post.* Quod (vt semel moneam) solenne est in nostro Authore.

Pag. 363. *l.* 44. *pr.* Pro *quorum nomina his longum est recensere.*) MS *Cottonianum* habet. *Quorum nomina inferiùs in illa margine possunt inueniri.* Loquitur historia de Crucesignatis iis, qui cum Comite *Richardo Cornubiensi*, in *Terram Sanctam* tunc transfretarunt, de quorum nominibus, hæc sequens mentio inuenitur, in illius margine Manuscripti. Scilicet *Philippus Basset*, *Iohannes* de *Bello campo*. *Gaufridus* de *Lucy*. *Iohannes* de *Neuill* forestarius. *Gaufridus* de *Bello campo Petrus* de *Brus*. *VVillelmus* de *Furniual*. Omnes hi vexilla ferentes transfretarunt cum Comite *Richardo* apud *Marseylle*; scilicet de familia Comitis *Richardi*: vna etiam cum superiùs nominato, videlicet *Longa spata*.

Item in eodem passagio transfretarunt cum domino *Simone* de *Munfort*, qui quidem remanserant de familia Comitis *Richardi* antequam de *Anglia* recesserat, *Thomas* de *Furniuall*. *Gerardus* frater eius. *Hugo Vuack. Amari* de *Sancto Amando VVisceardus Ledet*. *Richardus* de *Vvyne*. *VVillielmus* frater eius. *Gerardus* de *Pesmes*. *Fulco* de *Bangia Petrus* de *Cantenay*. Hi omnes vexilla ferentes perrexerunt.

Pag. 363. *l.* 4. B. *post. Bellum inter filios* Leolini.] Habuit retro, *pag.* 355. *l.* 3. F. *pr.*

Pag. 373. *l.* 10. A. *post.* Waldemarus Rex Daciæ *cum* 40. *annis regnasset, sublatus est de medio.*] Fere consentiunt Chronica *Danica*. Igitur cum *VValdemarus* gloriose regnasset annis 39. mortuus est M. CCXLI. in Cœna domini, quæ erat quinto Kal. Aprilis *&c.* *a* Cùm autem loquatur hic noster, *de morte b filij eiusdem Regis* Daciæ: Noli intelligere quasi hoc ipso anno 1341. sit mortuus, obierat enim tantum ante decennium. Neque tamen *VValdemarus moriens Regnum* Dacorum *totum reddidit desolatum*; vt hic noster retulit: cum ante annos nouem coronatus esset *Ericus* filius eius qui & patri successit.

a Lindenbruch in Histor. Reg. Daniæ; p. 37.
b p. 373. l. 9. A. po.
c In Catalogo Episcop. Lincolniensium in margine.

Pag. 387. *l. vlt.* A. &c. *post. Ecclesia quæ nunc est* Lincolniæ.] Vide quæ retrò notauimus: ad *pag.* 9. *l.* 5. B. *pr.* quæ conferas cum iis quæ habet præsul *Goduuinus c*.

Vide Abbatum vetus p. 79 sed vide Historiæ p. 463 D. post.

Pag. 424. *l. vlt.* F. *pr. Episcopo* Herferensi Iohannes] Alicubi scribitur *Archferdensis*, *Harefordensis* & *Herefordensis*. Hic Chrisma, & Altaria, sæpe in Ecclesia *sancti Albani* consecrauit. Nō erat Episcopus Anglicus: sed extraneus aliquis & exul.

Pag. 431. & *p.* 432. quæ ibi de Imperatore *Frederico* & *Lantgrauio* narrantur, retrò dicta sunt *p.* 4·2.

Pag 435. *l. vlt.* B. *post. Conuentrensis, Cicestrensis* & *Couentr.*] Mendum apertissimum. Suspicor tamen substituendum esse *Norwicensem*, pro *Couentr.* Ille enim Episcopatus tunc vacabat. & in eum consecratum esse *VValterum* de *Suffeld*, *p.* 436. *l.* 4. A. *po.* author narrauit. Vel forte scribendum *Landauensis*: cuius Episcopatum iam per triennium aut eo ampliùs vacasse, affirmat præsul *Goduuinus*: cui nunc etiam electum fuisse *VVillelmum* de *Burgo*, nos docet hic noster in pagina præcitata, *l.* 24. *Bathoniensis* Ecclesia etiam & tunc vacabat.

P. 454. *l.* 7. C. *po.*] Hæ duæ 4. ab *hæc enim omnia*, vsque ad *Mareschalli* in margine *Cottoniani* MS. inueniuntur, & inde in textum irrepserunt.

P. 456. *l.* 1. C. *po.* Margine, *Digressio de principibus* Germanniæ] Sane ista nomina magnatum *Alemanniæ*, quæ nunc perturbant *Lugdunensis* Cōcilii definitiones, ex margine irrepserunt in Textum: vide *Variantes* nostras *Lectiones*.

P. 464 *l.* 5. D. *pr. Inuentum est corpus sæpedicti Comitis integrum: putridum tamen, & prout videri potuit detestabile.*] Gratulor, equidem, huic exemplo, vtpote apud *Latinos* nostrates aut rariùs occurrenti, aut absque obseruatione legentium prætermisso. Ex anteriori pagina obseruandum venit, Comitem istum excommunicationis sententia innodatum obiisse: cuius, (vt Authori visum) vis tanta erat, vt nisi mortuus absolueretur, cadauer omnino non poterat in cineres solitos abire, sed in horrendum posteris exemplum, indissolubili membrorum compagine, integrum in omnia sæcula perdurare. Et sane quòd non possunt Excommunicatorum dissolui corpora, non solùm credunt Græci, sed & passim ostendunt exempla. Vulgus eorum, cadauera integra talia, *τυμπανιαῖα* vocant *τυμπανιαῖα* eò quòd si ventres distenti vacuique baculis cædantur, quasi tympana mugiant reboentque. Si verò demortui huiusmodi ab excommunicatione absoluantur, in terram protinus dissoluuntur. De exemplis huiusmodi, audiui sæpiùs: & aliquando legi. Eorum alicubi meminit *Christophorus Angelus* ex Calogeris *Græcis* Monachus, & vir verax, credo, licet non doctus. Eorum etiam & exemplum recitat in *Turcogræcia* sua p. 156. *Martinus Crusius*. Εὑρέθη Τυμπανιαῖος, *certè tympanum inflatus reperiebatur*, inquit, de huiusmodi in excōmunicatione demortuo, verba faciens. Videsis tremendam excōmunicationis vim, atque absolutionis ecclesiasticæ reuerere virtutem.

P. 483. *l.* 3. A. *pr. Chartula Gallica.*] Pro iis verbis, Chronicon MS. legit; In libris *Francigenarum* pleniùs conscribuntur. Multa sane de querelis Ecclesiæ *Gallicanæ*, contra oppressiones Papales *Innocentiani* quarti, nuper edita sunt *Parisiis* (vti me monuit Amicus nobilis doctissimusque quidam) in *Les preuues des libertes de l'Eglise Gallicane*. Chap. 7. *n.* 8 *p.* 118 vbi etiam & hæc nostra Chartula *Gallicana*, cum illo *alio scripto contra clerum* Latino, *pagina* sequenti, extant imprimuntur. Quibus (ni nimium esset longum, nec tantū ad res *Anglicanas* faciēs) poteram & hîc adiecisse, *Literas* alias (vt Rubrica præ se fert.) *terribiles nimis de curia Romana descriptas*. Scilicet à *Petro* de *Sabaudia*, ad Arch. *Cant.* quæ in libro nostro *Additamentorum* MS. inueniuntur. *a* Etiā & querelam illam siue Orationem Legati *Gallicani*, in præsentia Papæ, super iisdem grauaminibus, poteram addidisse, ex eodem nostro manuscripto *b*. Sed stimulant me Bibliopolæ, vt finem *Aduersariis* imponam: quæ maluissent fuisse nulla.

a Additamenta MS. f. 98 b col. a
b Ibid fol. 119 vers. 34. a Col. a ad signum magnum.

Pag. 545. *l.* 3. A *pr. Bellum inter filios* Aldemari

Regis quondam Daciæ.] Monendus est Lector, *Danorum* Historicos hoc fratricidium *Abelum Henricum* siue *Ericum* perpetratum, referre in vigiliam Sancti *Laurentij*, sub an. Domini 1250. Non vt affirmat hic noster ad an. 1251. Et vt vlteriùs moneam, istum *Abelem*, dicunt, *cum duobus annis male regnasset, à Phrysonibus fuisse interfectum.* Caue igitur nostrum sic intelligas; quasi Magnates *Daciæ Abelem* interfecissent statim à fratricidio, cum duos annos regnare illum sinerant. Vide plura, in *Lindenborchij* Historia Regum *Daniæ*, pagina 57. &c.

Pag. 547. *l.* 4. *pr. Rex* Castellæ Audenulfus.] *Ferdinandum* tertiû hunc nominant Historici.

Pag. 576. *l.* 6. C. *post.* & *l.* 5. D. *post* & *p.* 580. 3. G *pr. candelas accensas tenentes. excommunicauerunt, & ibid. Et proiecta candela extincta proiiciebantur.* Sanè candalis simul cum squillis campanulisue, horrendum aliquid tinnuu minitantibus, inter solenniores excommunicationum denunciationes olim fuisse vsurpatas tam notum est, vt in diuerbium nostratibus vulgò abierit. Sed de candelis, audiatur vetus excommunicationis formula. *Debent Sacerdotes duodecem Episcopum circumstare, & lucernas ardentes in manibus tenere: quas in conclusione anathematis vel excommunicationis proiicere debent in terram, & conculcare pedibus.* Scilicet (ferè) pro more veterum, *qui quando aliquid vouebant vel promittebant, stipulam tenentes frangebant; quam iterum iungentes, sponsiones suas agnoscebant* d. Hinc etiam & in Synodo publica, in hunc modum aliquando populum e profitebatur, *Stipulas dexteris in manibus tenentes, easque propriis è manibus eiicientes, coram Deo & angelis eius &c.* Hunc, igitur, eundem met morem bis obseruarunt Episcopi nostrates cùm tam dira solennitate & catathemate, animas infractorum *Magnæ Chartæ*, inferis horribiliter deuouerent. Immò, & in aliis Excommunicationibus denunciandis, *Candelarum* sæpissimè apud hunc nostrum reperies mentionem *f*.

c Apud Burchar. l. 12. c 5

d Isidor. de Originib. l. 5. c. 24. p. 910 num. 30 vnde & pro missores Stipulatores

e Apud ibid

f Capitula Karoli & Ludouici l. 5. c. 185. p. 54. l. 10. C. post. 374 A. pr & 395 2. 7. post & 321 2 B & 331 6. F pa. & 454. 1. C. pr

Pag. 649. *l.* 3. E. *post.* Eduuardus *Domini Regis Primogenitus.*] Non possum, equidem, doctissimo nostro *Camdeno* per omnia consentire; qui *hunc*, scripserit, & *post Normannicam victoriam non alium titulum honorarium* regni hæredibus *fuisse assignatum; donec* Eduuardos *primus, filium* Eduuardum *nomine principis* Vualliæ, *&c. ad comitia parliamentaria euocauerit* g. Non possum, dixi, huic omnino opinioni assensum præbere: cum à *Matthæo* nostro non solum sim edoctus, *Eduuardum Henrici* primogenitum, *Vualliæ* terris tituloque fuisse à patre donatum *h*: Sed & *Vualliæ* dominum vulgo à nostratibus fuisse *i* appellatum. Et licet *eum pro Domino suo*, Vualenses minimè fint confessi *k*: *Eduuardum* tamen, eos vt suos *rebelles* armis coercere fuisse molitum, non semel testatus est hic noster *l*. At nescio an fallatur *Polydorus*, dum *Eduuardum* à patre factum fuisse *Vualliæ Principem* affirmet: & inde natum, vt deinceps vnusquisque Rex hoc secutus institutum &c. Nescio, dixi, an *Principem* pro *Domino* scripserit *m*. Hoc interim doctissimo *Camdeno* negatum esse nolo: Scilicet quòd post occisum *Leolinum Vualliæ* principem, post subiugatos penitus *Vualenses* per istum *Eduuardum* iam *Angliæ* Regem, & posteaquam illi filium inter ipsos *Vuallenses Karnaruæ* vxor Regina peperisset *n* ipsum *Eduuardum* filium, *Eduuardus* pater principatu *Vualliæ* solenniter non solùm inuestiuerit, sed & de facto tituloque iam *Vualliæ* principem, inter Ordines regni cæteros tunc primùm ad parliamentum euocarit. Interim tamen constabit, *Eduuardum* patrem priùs creatum fuisse in *Vualliæ Dominum*, quàm filius in *Vualliæ Principem* sublimaretur. Hoc vnum denique obseruatione non indignum iudicaui. Scilicet quòd *Eduuardus* ille *Henrici* filius, non se *Dominum Vualliæ* inscripserit, sed Regis primogenitum *a*. Immò nec omnino sese *Principem Angliæ* vocauit.

g Camdeni Bri t p 118.

h P 598 5 A pr & p 635 5. E. post

i p. 632. post

K p 650 po.

l p. 632 pr & p. 638. 335 post.

m Polydor Virg in Hen 3 p. 312. an. 1256.

n Vide Vualsingham num annis 1283. & 1284. p. 10. & p. 12.

a Vide literas eius p 670. 1 B. pr.

In *Vuilhelmi Rishangeri* Continuationem, *Obseruatio singularis.*

Pag. 566. 2. C. *pr. Ex tunc vero* (Henricus III. *Rex*) *literarum suarum abbreuiauit titulum: vt nec ducem* Normanniæ *nec Comitem* Andegauiæ *se vocaret.*] Quod ex parte falsum est. Adhuc enim (post quinquennium scilicet) & Barones *Angliæ* Ducis *Aquitanniæ* (licet non *Normanniæ*) titulum, Regi *Henrico* in literis ad eum suis attribuerunt: etiam & assumpsit Rex ipse in Responsione ad baronum literas ante dictas. Consule tu literarum ipsarum exemplaria, in hac ipsa *Rishangeri* continuatione *b*.

b Vide p 669 1 5 D & 1 5 F. post.

Nota.

Obseruandum est, sæpissime Authorem nostrum vnam eandemque historiam, bis aliquoties, aliquando & ter repetere. Quod in annis 1255. 1256. & 1257. alibique non raro, factum tute inter legendum obseruabis.

De negotiis inter *Fredericum* secundum Imperatorem, Papasque *Romanos*, non pauca, equidem, & correxisse & illustrasse poteram, ex Epistolis *Petri de Vineis*. Etiam & ex epistolis ipsius Imperatoris, quæ in *Petro de Vineis* desiderantur, inter *Germanicarum rerum Scriptores* c inueniuntur. Sed ista cum mille & millia aliis, temporis angustia me cogit inobseruata prætereire.

c Editos à Marquardo Frehero, Tomo vno Francofurti 1600. p. 309. &c.

In Auctarium Additamentorum, *obseruatio singularis.*

Auctarij, p. *Ego* Higbertus *Archiepiscopus consensi & subscripsi. Et* † *Signum* Æthelheardi *Archiepiscopi.*] Ordinem subscriptionum Archiepiscopalium, non potui prætarire inobseruatum: luculentissime enim demonstrat quòd Archipræsul *Cantuariensis* non tantùm Archiepiscopatus sui medietatem iam amiserit, sed & prioratum sedis; ne dicam primatum ordinis. Vides enim *Higbertum Lichfeldensem* Archiepiscopum huic ante *Æthelheardum Cantuariensem* (quia sic iusserat *Offa* Rex, & *Cantuariorum* domitor) sigillum crucis apponentem & subscribentem,

Nescio, sane, an fallantur Historiographi nostrates, circa istum *Higbertum*. Author, profecto, vitæ *Offæ* secundi primum Archiepiscopum *Lichfeldensem*, nominat *Eadulphum*. Simul etiam affirmans, quòd eo defuncto, subrogatus erat *Humbertus*. Sed contra stat *Huntindoniensis* noster *d*. *Tenuerunt* (inquit) *concilium apud* Cealtide, vbi Iambert *dimisit partem Episcopatus sui. Ibi etiam* Higebrit *electus est ab* Offa *Rege e*. Vbi vides *Higbertum* primum fuisse Archiepiscopum *Lichfeldiæ*. Etiam & *Florentius Vuigorniensis*, *Higbertum* ante *Aldulfum f* nominauit. Immo & in actis ipsius Concilii *Cealtidensis* siue *Calcuthensis*, à Doctissimo equite *Spelmanno* in lucem editis: ipse *Hygeberchtus* siue *Higebertus*, dicitur fuisse Episcopus *Lichfeldensis g*. Vbi tamen post *Iaembrechtum* siue *Iambertum* subscribit: quia in isto priore concilio *Cealtidensi* sub annum septingesimû octogesimû septimû nondum confirmatus nec pallio insignitus,

d Vita Offæ 2da & Malmesburiensis p 115 1. 45 & Vuestmonasteriensis ad an. 765. & 766. & Math. Paris MS. ad an. 765

e Huntind. l 4. p. 197. a. l. 12.

f Flor. Vuigornensis continuatio p 686.

g D Henricus Spelman in Concilius p. 301 & 302

se&tanium electus in Archiepiscopum, erat *Higbertus* noster. Postea verò, in alia Synodo *Cealcidensi* (vt & hoc obuer moneam) in an. 793. celebrata, (de qua sermonem in præsentia instituimus) prior subscribit *Higebertus*.

Hanc, & *Humbertum* vocatum fuisse (cum doctissimo equite,) conicio: quem & Syllaba detracta, *Bertum* fuisse nominatum, alibi inuenies *b*. Mitere, igitur *Vvestmonasteriensem* impegisse fatendum est, qui *defuncto* Humberto Lichfeldensi *Archiepiscopo*, Higebertum *successisse* autumauit *i*. hoc est, biennio post hanc secundam *Cealdhensem* Synodum, in qua subscribentem inuenimus *Higbertum*. Interim etiam corrigendus est Doctissimus noster præsul *Godwinus*: qui *Aldulfum* pæ nominatum, & *primum &* *vltimum Lichfeldia* fuisse *Archiepiscoporum*, asserere non *dubitauit h*.

Concludo Veram & hanc fuisse synodum secundam sub *Offa Cealcidensem*, ex multorum eorundem Virorum subscriptionibus, qui & priori interfuissent, apparebit Non dico *omnium*, quia tum suborireetur mihi suspicio, synodos ambas fuisse vnam eandemque. sed dicat *multorum*: quos scilicet, ex collatione synodi prioris à Domino *Spelmanno* edictæ *a* & ibi videas subscribentes. Vtrobique enim subscribit Dux *Brorda*: quem *Rogerus Houedenus b Merciorum* principem nuncupauit. Crucem etiam vtrobique apponit suam, *Hunnone* siue *Vnwona* Episcopus *Legrecestrensis*: quem author vitæ *Offa* secundi *Regis Cancellarium, conscium que eiusdem secretorum & confessorem c* vocauit. Vtrobique etiam subscribunt *Ealcbardus*, *Vvermundus*, *Heabertus* & *Heasboredus* siue *Aderedus* Episc. sane & apud *Malmesburiensem* inuenio *d Deneberhtum*; & *Vverch*. siue, vt hic, *Vvinberthum* (incertissime enim apud Ms. scribantur nomina) qui & huic chartæ subscripserunt. Immo, & multos horũ, in proxima Synodo apud *Eberanfordam*, sob isto *Offa*, inuenies subscripsisse *e*. Vera, igitur, & erat ista Synodus secunda *Cealcidensis*, sub annum Domini 793. Vbi tamen corrigendua est numerus Indictionis: & pro tertia, scribi debet *prima*. In Indictone etiam sequentia *Synodi Eberanfordensis*, pro *quinta*; substituas tu *tertia*.

Nescio, sane, an noui aliquot Canones nunc sanciebantur: potiùs credo, relectos fuisse veteres, & vt solebat, de nouo confirmatos. In huiusmodi etiam *Synodis* conficiebantur *Chartæ* donationum publicæ: & de grauaminibus reipublicæ, breuiter inter Regem & Magnatos, Episcopos & Abbates consultabatur. Id enim tunc dierum erat *synodus*, quod nunc fere *Parliamentum*. Nisi quod non rogabantur leges per plebiscita, nec sanciebantur Canonea, per suffragia minoris cleri.

h D H Spel vbi supra p. 302.
i Vita Offæ 2 p 22 l 16.
k VVestmonaster ad an 993.
l in Aduanus in Catalog Episc. ou. Lichfeld a pag 302.
b Houeden. 2 & 6 b 19 Sane in proxima synodo sub Offa p 144. Author vocatur Brogdanus princeps Siccoaurrie Sigga patricius, apud Houedenum *b* 226 Pode est Dux vel consul.
c Vita Offæ 1 p 14.
d Malmeb. lib 1 19 p. 19 & in vita Offæ 3 p 9
e Vide Au... ciau p. 16.9

Testimonium de Matthæo Parisiensi, ex libello illo de Annulis & Gemmis, & Palliis quæ sunt de Thesauro huius (sancti Albanensis) Ecclesiæ: quo libellus Additament*a nunc est repertus*, p. 156. b

ITem Dominus *Matthæus Parisiensis* contulit huic Ecclesiæ quatuor pannos sericos, qui suspendi habent super magnam trabem in qua sculpuntur Apostoli & Prophetæ. Item vnum *Baldekinum* cum aquilis; de quo idem *Matthæus* vnam Cappam fecit choralem bene aurifrigiatam; qua vtendum est in Commemoratione beatæ Virginiæ. Pannum autem habuit de dono Dominæ Reginæ *Alienora*: aurifrigium, de dono Domini Regis *Norunegiæ Haconis* Prætetea contulit vnum pannum sericum, de quo fecit vnam Casulam cum omnibus ad vnam Albam pertinentibus, & Stolam, & Manipulum Quæ omnia fecit parari, & conuenienter aurifrigio redimiri. Hæc autem obtinens de dono Domini Regis *Henrici* III. dedit & assignauit, de licentia Domini Abbatia, Capellæ sancti *Matthia*.

Item memoratus Dominus *Matthæus* contulit vnum pannum sericum rubeum lineatum, & quodam limbo cæruleo orbiculato circundatum, Ecclesiæ *Sancti Albani*, cæteris pallua adiungendum quem habuit de dono domini Abbatis de *Ramesbit*.

INDEX RERVM ET VERBORVM, QVÆ PRÆSERTIM *Angliæ* negotia spectant. In hoc autem si aliquid desideretur, inter propria nomina inueniri poterit.

A

B

Balduinus

C

D

F

Francia

H

Castella